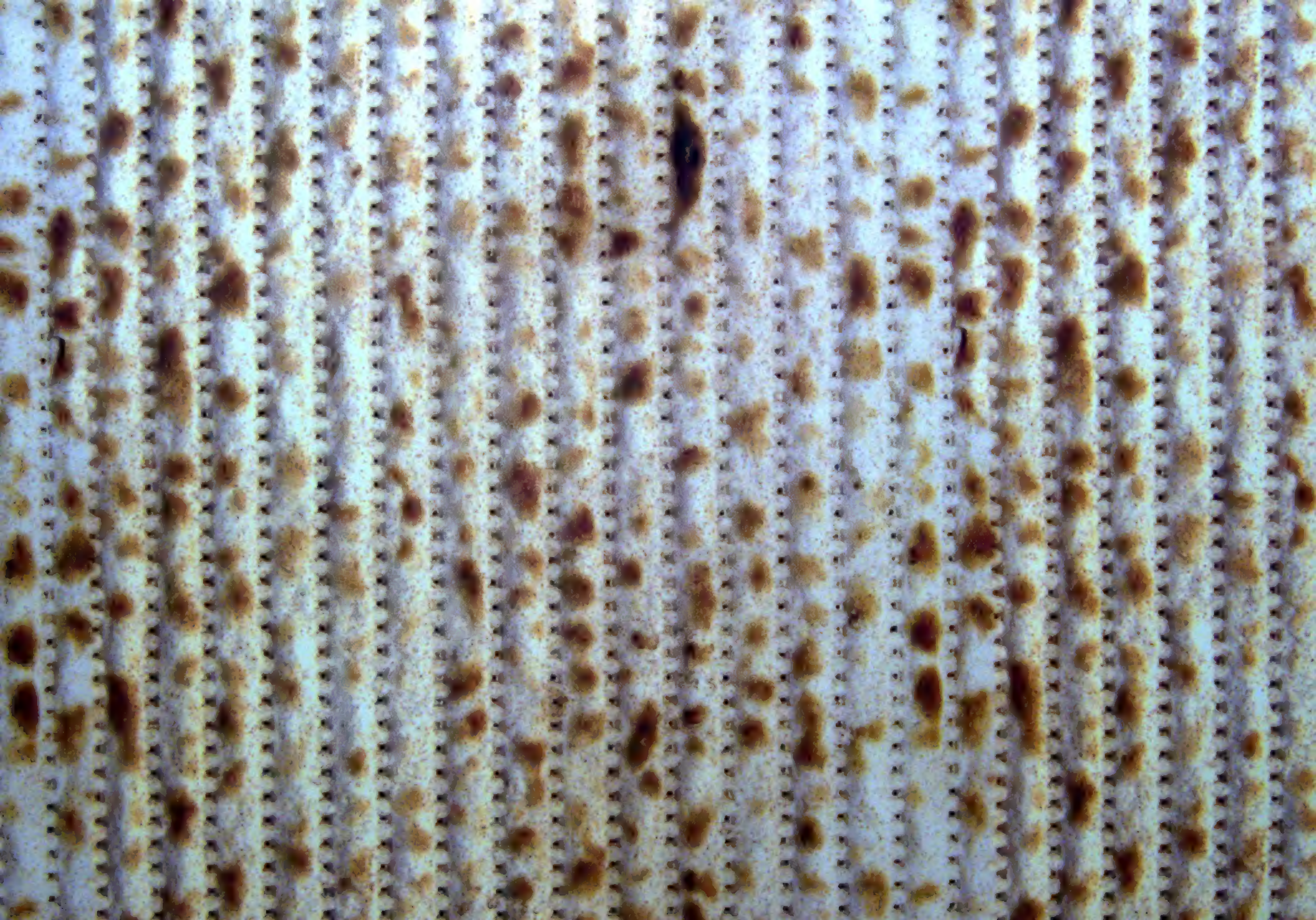

מיט ייִדיש – חסידות, די מעשׂה, דער בעל־שם,
דער וואַרשטאַט, הָאָס שטיבל, די קלייט.
מיט ייִדיש – הָאָס ליד שאַר קינדער אין וויגן,
און מיט ייִדיש – די גילדערנע קייט.
אליעזר שינדלער

Der jixes fun jidiš

Jidiš mit ivre, mit xameš um Raše,
Mit haloxe, Agode um šas.
Mit jidiš – abej verave, roo Aše,
Mit jidiš – xkire, muser um daas.

Mit jidiš – xsides, di majse, der nign,
Der varštat, dos štibl, di klejt.
Mit jidiš – dos lid far kinder in vign,
Un mit jidiš – di gilderne kejt.

Eliezer Šindler.

Ósve (Ashvéye)
Klástits
Kokhanóvitsh
Rasón
Zabór
Azérishi (Yezérishi)
Usvát
Drise
Valínets
Vélizh
Myor
Dísne
Kábik
Pólotsk
Haradók
Kábish
Surázh
Vétrene
Hermánevitsh
Láizhke
Sirótine
Shumelíne
Óbol
Vorónitsh
Babúnitsh
Ushát
VÍTEPSK
(VITSYÉPSK)
Astróvne
Kóleshik
(Káleshik, Kálishk)
Úle
Sózhets (Sóritse)
Nizgálev
Beshnkóvits
(Beshéynkevitsh)
Lyózne
(Lóshne)
Rúdnye
Kámen
Botshéykov
Dobremísl
Lubávitsh
(Lubávitsh)
Púshne
Lépl
Di Úle
Tsháshnik
Babinóvitsh
SMOLÉN
Dókshetz
Berézine
Der Néper
Séne
Lyádi
(Láde)
Krásne
Dubróvne
Lúkeml
Tshar
Smolán
Izbisht
Sítzh (Ámstizh)
Aboléts
Báyeve
Ábtshibe
Barán
Órshe
Khalapénitsh
Kokhanóve
Dobrín
Nastershín
Bóber
Talótshin
Remánev
Pléshtenits
Zhémbin
(Zhebm. Zémbin)
Krúpik
Slávne
Kapús (Kapúst)
Hórke
Kádin
Tatársk
Yanushkóvitsh
Krútshe
Krúhle
Kalínóvke
Shklóv
Shamevé
Der Sózh
Khíslevit
Háyne
Lahóysk
Bórisov
(Barisev)
Yúreve
Vilyátitsh
Tetérin
Lótve
Tshernévke
Dribin
Ámtshislav
Rásne
Pétrevit
Zhódin
Di Berezíne
Belínitsh
Knázhets
Sukhár
Smólevitsh
Plíse
Tshernávke
Studéynke
Malyátitsh
Zheyóvke
Ródne
MÓLEV
(MÓHILOV)
MINSK
Mikúlitsh
Pohóst
Berézine
(Barézn)
Tshoys
Búynitsh
Dashkávke
Mikhánovitsh
Smílevitsh
Libeshán
Bohushévitsh
Krítshev
Tshérikov
Ihúmen
(Húmen)
Sílevitsh
Dukór
Sélits
Alt-Bíkhev
Selíbe
Zhólin
Blon
Pakhóvitsh
(Pukhóvitsh)
Propólsk
Svíslitsh
Klítshev
Marnhórke
Félikspol
Háyshin
Krasnepóle
Shatsk
Yelizéve
Batsévitsh
Nay-Bíkhev
Sélits
Zhurávitsh
Tálke
Lápitsh
Livínóvitsh
Di Tikh
Osipóvitsh
Kórme
Stétkevitsh
Mósevitsh
Tatárke
Lehómash
Tíkhenits
Svérzhen
Palése
Krínik
Yasén
Babróysk
(Babrúisk)
Lyávik
Daraganóve
Voronovtshine
Rógetshov
(Róhetshov)
Staredaróge
(Staredaró)
Pólotsk
Haradéts
Balsún
Haradók
Kozlóvitsh
Novedaróge
(Novedaró)
Tshédrin
Tsheshérsk
Urétshe
Kóvshets
Zhlóbin
Ráhin
Pahóst
Glusk
Páritsh
Svetílevitsh
Der Púl
Budekósholev
Prísne
Svyátsk
Nay-Dubróve
Karpílevke
Dubróve
Stréshin
Parétshe
Lubán
Shatílke
Davídovke
Avárevitsh
Vétke
Nay-Zípke
Yáskevitsh
Sósne
Azáritsh
Hórval
Pakalúbitsh
Skávshin
Ostashkóvitsh
Dobrúsh
Zlínke
Dákovitsh
Vítshin
HÓMLE
(HÓMIYE)
Rétshitse
Kazlóvitsh
Nósevitsh
Lénin
Putkhóvitsh
Nózevitsh
Yúrkevitsh
Kapítkevitsh
Vasilévitsh
Stáreshik
Zámest
Maledúshe
Khólmitsh
Zhitkóvitsh
Brénev
Péterkov
Kalínkevitsh
Lípnik
Podobránke
Dobránke
Túrev
Skrihelov
Prúdek
Mózer
(Mazír)
Khóynik
Lóyev
Lávin
Tónezh
Bóynevitsh
Di Bárte
Yelsk
Haróvie
Brahín
Radál
Répik
Búktsh
Léltshets
Málezhin
Nézn
Lyúbetsh

שפּרינצע ראָכקינד, דינע כאַריק, הירש רעלעס און משה סווירנאָווסקי
צום אייביקן אָנדענק

. . .
און ייִדיש איז דער פּראָסטער קראַנץ פון דעמבנבלעטער
אויף די אריינגאַנגען די הייליק־וואָכיקע פון שטאָט.
דאָס גרויע ייִדיש איז דאָס ליכט, וואָס פינקלט אין די פינצטער —
אָ, ווי אַ גייער ביַי אַן אַלטן ברונעם אונטערוועגס,
זיץ איך דאָ און האָרך די רויע שטים פון ייִדיש.
משה קולבאַק. ווילנע

. . .
Ідыш – просты вянок з дубовага лісьця
На гарадзкіх брамах сьвяточна-будзённых.
Шэры ідыш – сьвятло, што зіхціць у вокнах –
О, як вандроўнік каля студні на шляху,
Прысеў я й слухаю сыры голас ідышу.
Майсей Кульбак. Вільня

. . .
ייִדיש רעד, כּדי זאָלסט ניט פאַרשטומען אונדזער קול,
ס'זאָל דורך דיר ווידער זינגען אונדזער דערוואָרגן געזאַנג.

. . .
ייִדיש - אַ געיאָמער אַזאַ וואָסער טויט קען פאַרשטומען?
ייִדיש - אַ תּוכחה אַזאַ וואָסער קללה קען פאַרשילטן?
אָ, ווי זיַין פאָלק, ווי דער ים זאָל ייִדיש קיינמאָל ניט פאַרשטומען,
כּדי אונדזער בלוט זאָל קיינמאָל, קיינמאָל ניט ווערן פאַרקילט,
אינגאַנצן ייִדיש זיַינען מיר - יעדעס וואָרט איז אונדזערס אַ גליד -
יערער אות: פון פאָנאַר, פון פאָלעגאָן - אַן אויסגעלאַכטע טרער:
פון דער גוטער מומע בוילקע - די ניט דערוואָגטע וויזוי,
איר געבעט: איינציקן בעל־רחמים - פון טויט אַליין דערהערט.

. . .
"ייִדיש רעד, דורך דיר זאָל אונדזער האַס ניט אויפהערן צאָרנען.
ייִדיש רעד, דורך דיר זאָל אונדזער ליבשאַפט יעדן פרילינג אויפמאָנען".

. . .
ברודער, דורך יעדן חן פון ייִדיש, זע אַ נייַעם באַגינען,
דורך יעדן קלאַנג הער אַ נאָך ניט געבאָרענעם ייִדן.
וויפל ווערטער אין ייִדיש, וויפל שטראַלן אין באַגינען,
אַזויפיל מאָרגנדיקע ייִדן וועלן נאָך לאַכן אויף ייִדיש.
ייִדיש, דער וווּנדער וואָס האָט אויף גאָר דער ערד,
ווי משהס שטעקן, ביַי יעדן שליַידער זיך צעבליט,
וועט נאָך צעטאָגן פינצטערן אַש זיַין באַשערט.
יעדער אונטערגאַנג וועט פאַרגיין ביַים אויפגייענדיקסטן ליד:
"זאָג ניט קיינמאָל אַז דו גייסט דעם לעצטן וועג".
מיט חכמה פון גליַיד־ווערטל, מיט גינגאָלד פון פאָלק־ליד,
לויכט מיַין מאַמע־לשון - אַן אייביק ערשטער וועג.
מעינקע קאַץ. די צוואה

ייִדיש־ווייַסרוסישער ווערטערבוך

מיט שפּריכווערטער, ווערטלעך, גלייַכווערטלעך, וועלטסווערטלעך, רעדנסאַרטן,
פאַרגלייַכענישן, ברכות, ווינטשענישן, זידלווערטער, קללות, חרמות,
רעטענישן, גיכווערטלעך, ווערטערשפּילן,
ציטאַטן פון ייִדישע לידער, אנעקדאָטן און ליטעראַרישע ווערק

געזאַמלט און איבערגעזעצט אויף ווייַסרוסיש פון

אַלעקסאַנדער אַסטראַוווך

מינסק
"Медисонт"
2008

ІДЫШ-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК

з прыказкамі, прымаўкамі, прыгаворкамі, выслоўямі, фразэмамі, параўнаньнямі, зычаньнямі, вітаньнямі, дражнілкамі-кепікамі, праклёнамі, загадкамі, скорагаворкамі, каламбурамі, цытатамі з жыдоўскіх песень, анэкдотаў і літаратурных твораў

Сабраў і пераклаў на беларускую мову

АЛЯКСАНДАР АСТРАВУХ

МІНСК
"Медисонт"
2008

УДК 811.161.3'374=112.28
ББК 81.2Идиш
И29

ВЫДАНЬНЕ ГЭТАЙ КНІГІ СТАЛА МАГЧЫМЫМ ДЗЯКУЮЧЫ ШЧЫРАЙ ДАПАМОЗЕ АНДРЭЯ (АЎРОМА) АЛЯКСАНДРАВІЧА ГАРБЕНКІ

דאָס בוך גייט אַרויס אַדאַנק דער בריטהאָרציקער אונטערשטיצונג

פון אַנדריי (אַברהם) גאָרבענקאָ

ISBN 978-985-6530-86-2

© Астравух А. М., укладаньне, пераклад на беларускую мову, ілюстрацыі, 2008
© Афармленьне. СТАА "Медисонт", 2008

ЗЬМЕСТ

Прадмова — Hakdome 8

Предисловие 9

Лексыкаграфічныя крыніцы — Bibliografje fun mekojrim 10

МАМЭ-ЛО(К)ШН — МУТЭРШ-“ПРАХ” — МАТЧЫНА МО(Й)ВА
або Якія чэрці растуць у “Герадотавым” ціхім балоце 15

“ЖАРГОН” — “МАМЭ-ЛОШН” или “МАЙНЭ-ЛОШН” 36

Як карыстацца слоўнікам — Onvajzungen farn banicer 43

Дыялекты ідышу — Jidiše dialektn 48

Сьпіс скаротаў — Kircungen 50

ALEFBEJS — АЛЬФАБЭТ — אַלף־בית 51

Слоўнік
A a 54
B b 114
C c 180
Č č 218
D d 224
E e 254
F f 270
G g 326
H h 366
I i 394
J j 410
K k 424
L l 478
M m 502
N n 560
O o 580
P p 656
R r 688
S s 708
Š š 728
T t 784
U u 810
V v 836
X x 860
Z z 882
Ž ž 900

Дадатак — Cugob
Беларуска-жыдоўска-беларускі слоўнічак 905

Ад Шэнёў да Пружаны (У. Ракіцкі) 924

Mejnke Kac. Maj in Mixališek un Svincjan 926

ПРАДМОВА — НАКDOME

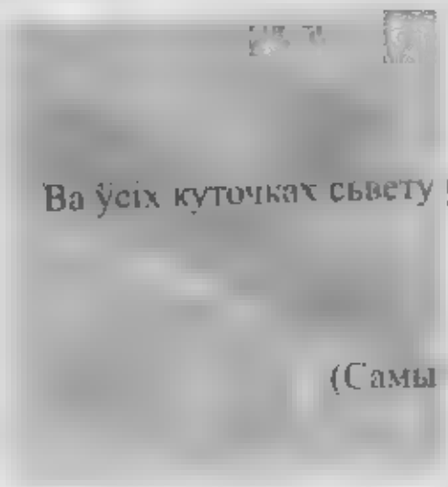

Far der šprax leb ix. (Дзеля гэтай мовы жыву я.)
Аляксандар Гаркаві, 1888.

Ва ўсіх куточках сьвету размаўлялі і думалі жыды на гэтай чароўнай гаворцы...
Арнольд Цвэйг, 1957.

Dos same greste xideš, ven a jid hajnt redt nox jidiš.
(Самы вялікі цуд, калі жыд сёньня яшчэ размаўляе на ідышы.)
Мэер Харац.

Гэта кніга ёсьць выпік маёй дзесяцігадовай працы, працы ня столькі са слоўнікам, колькі з моваю ідыш. Гэта бадай што дзёньнік, у які, наколькі сталася магчымым, дакладна ўпісаны моманты нараджэньня ўва мне гэтай мовы (вядома нават дакладная дата і месца нараджэньня: ліпень 1984 г., мястэчка Амсьціслаў), моманты яе бестурботнага дзяцінства, маруднага росту, сталасьці... У ім зафіксаваны і ўсе крызы розных узростаў. Разам з тым у гэтым слоўніку можа бракаваць самых звычайных рэчаў і словаў (ла прыкладу, адсутнічае слова "норма") – чамусьці яны мяне не зацікавілі, гэтак жа як нас не цікавіць нешта ў пэўным узросьце. Але гэт шмат дзіўных, састарэлых, мала вядомых, маўляў, непатрэбных словаў. Менавіта яны для мяне найдаражэйшыя, менавіта ім я даю перавагу і менавіта іх больш за ўсё я баюся згубіць. Маю ўпэўненасьць, што хібаў у гэтай кнізе нашмат болей як добрых якасьцяў. У слоўніку шмат што не адпавядае сучасным слоўнікавым стандартам. Часам рэчы, якія я чамусьці ў звычайныя, у слоўніку бачацца дзіўнымі, але зьмяніць іх мне не з рукі. Напрыклад, у слоўніку выклікае безьліч паўтораў, але, напэўна, і гэта можа здацца прыдатным. У лепшым выпадку можна будзе назваць аўтарскім слоўнікам альбо "Мой навучальны слоўнік ідышу".

Але ... вартасьць: як усялякі дзёньнік ён небесстароньні, ён прадузяты! У ім жыве мой вэрв, ... розных якасьцях разам са мною жывуць і ўсе блізкія мне людзі.

У розныя ... розняй ступені ў маім ідыш-беларускім дзёньніку сапраўды жылі й жывуць шмат якія людзі. Маю жаданьне ... пайменаваць. Перад усім гэта мая сям'я: мае бабулі Хадорка і Анюта, мае дзядулі Ціхан і Пятрусь, мая матуля Маруся і мой тата Міхась, мой брат Аляксей, мая жонка Юлія й мае дзеці Ян і Радзім. Гэта й мае настаўнікі ідышу: Алег Хадыка, Гірша Рэлес, Мэньдзі Каган, Довід Кац, Ганна Вершык, Джэральд Фрэйкс, Ханан Бордзін, Элі Кац, Ішак і Эльязэр Ніборскія, Аўром Ліхтэнбойм, Мірыям Гофман. Гэта й блізкія мне ў ідышы і ў беларушчыне людзі: Дзіна Харык, Шпрынца Роххінд, Уладзімер Ракіцкі, Сяргей Верамейчык, Хведар і Алена Сарокі (разам з усімі колішнімі й цяперашнімі "бастальянцамі"), Вольф Рубінчык, Зьміцер Міцура, Гірша Пэрлаў, Гарнэт Мураў, Клэр ле Фоль, Шарон Бэрнштэйн, Марыя Крупавец, Паліна Белілоўская, Аўгіньня Хаздан, Дзіна Іткіна, Міша Акерман, Уладзімер Адамчык, Мікола Раманоўскі, Андрэй Антонаў, Зьміцер Ціхановіч, Генадзь Лойка, супрацоўнікі Нацыянальнага Цэнтру імя Ф. Скарыны Любоў Уладыкоўская-Канаплянік, Адам Мальдзіс і Аляксей Глушко. Асобна хочацца ўзгадаць Андрэя Гарбенку.

У новым "Ідыш-беларускім слоўніку" зьмешчана лексыка найбольш вядомых ідыш-слоўнікаў (аўтары: А. Гаркаві, Г. Страк, Ю. Марк, У. Вайнрайх, Н. Стучкоў, Р. Лёцш, Э. Фальковіч, Ш. Роххінд, Г. Шкляр, Ш. Плаўнік, Н. Рубінштэйн, І. Бэрнштэйн, Ш. Бастомскі, І. Гуры, І. Ніборскі і інш.), апрача таго частка неапублікаваных фразэалягічных матэрыялаў з архіву Ш. Роххінд і В. Сосенскага, жывая лексыка ідышу. У слоўніку блізу 25000 слоўных артыкулаў, 50000 словаў, больш за 5000 прыказак і прымавак, вялікая колькасьць ідыёмаў і цытатаў з літаратурных твораў і жыдоўскіх песень, анэкдотаў, блаславеньні й праклёны, кароткая этымалёгія словаў, а таксама аднакарэнныя словы, сынонімы й антонімы да словаў сэміцкага паходжаньня.

Я браў за мэту сабраць разам пад аднае вокладкай усё найлепшае ў ідышы, той ідышны скарб, які злы лёс раскідаў па розных краінах, мовах і друкаваных выданьнях. Мае высілкі пайшлі на тое, каб адшукаць і перакласьці на беларускую мову паўнакроўную лексыку перадваеннага жыдоўскага мястэчка: рэлігійную й простанародную, літаратурную й дыялектную, жартаўлівую й сур'ёзную, іранічную й зьедлівую, пяшчотную й грубую, з праклёнамі й брыдкай лаянкай.

Мой слоўнік – гэта адначасова і калектыўная праца шматлікіх разнамоўных людзей, якія шчыра вераць у гэты ***"моўны цуд сьвету"***, якія ***"сёньня размаўляюць на ідышы"*** і якія чуюць у гэтай ***"чароўнай гаворцы"*** рэха шматвяковой культуры розных народаў.

Шчыры дзякуй усім, хто так ці йнакш спрычыніўся да зьяўленьня гэтай кнігі!
Зь вялікай падзякай прыму ўсе заўвагі й пажаданьні разам з заўважанымі памылкамі й хібамі.

вул. Жукоўскага, 6–2–163
220007 Менск
Рэспубліка Беларусь
Тэлефон: +375 17 222 04 05, +375 29 5549 649
e-mail: astraukh@mail.ru

27 студзеня 2007 г. Аляксандар Астравух

ПРЕДИСЛОВИЕ

Тише идиш – дальше будешь! (анекдот)

… и я сказал себе: будь что будет! Я буду бороться в первых рядах
за этот самый жаргон и буду им служить моему народу.
Менделе Мойхер-Сфорим (1836–1917).

Если мне нечего сказать, я пишу по-английски. Если есть - то на идише.
Мойше Надир (1885–1943).

Эта книга – итог моей десятилетней работы, работы не столько над словарём, сколько над самим языком идиш. Её можно было бы даже назвать дневником, в который по возможности точно вписаны моменты рождения во мне этого языка (известна даже точная дата и место рождения: июль 1984 г., местечко Мстиславль), моменты его раннего беззаботного детства, медленного роста, взросления... В нём зафиксированы и все кризисы разных возрастов. И вместе с тем в этом словаре может не оказаться самых привычных вещей и слов (например, отсутствует слова "норма") – почему-то они меня не заинтересовали, так же как что-то не интересует нас ■ определённом возрасте. Но зато тут много редких, мало употребимых, я бы даже сказал, ненужных слов. Именно они мне дороже всего, и именно их я больше всего боюсь потерять. Я уверен, что недостатков в этой книге гораздо больше, нежели достоинств. В словаре далеко не всё соответствует современным словарным стандартам. Есть вещи довольно странные для словарей, но и они мне кажутся почему-то очень обычными и привычными, и мне вовсе не хочется их менять. Например, в словаре нет тильды (~), поэтому много разного рода повторений, но, может быть, так даже удобней. В лучшем случае эту книгу можно было бы назвать авторским словарём или, например, "Мой учебный идиш-словарь".

Но всё же у этого словаря есть одно существенное достоинство: как всякий дневник он предвзят, он пристрастен! В нём живёт мой нерв, он дышит моим дыханием. В нём по-разному живут вместе со мною и все близкие мне люди.

В разное время и в разной степени в моём идиш-белорусском дневнике действительно жили и живут очень многие люди. Очень бы хотелось их всех здесь назвать. Прежде всего это моя семья: мои бабушки Хадорка и Анюта, мои дедушки Тихон и Пятрусь, моя мама Маруся и мой папа Михась, мой брат Алексей, моя жена Юлия и мои дети Ян и Радим. Это и мои учителя идиша: Олег Хадыка, Гирш Релес, Менди Каган, Довид Кац, Анна Вершик, Джерольд Фрейкс, Ханан Бордин, Эли Кац, Ицхок и Элиезер Ниборские, Авром Лихтенбойм, Мириам Гофман. Это и близкие мне в идише ■ в белорусском языке люди: Дина Харик, Шпринца Рохкинд, Вольф Рубинчик, Владимир Ракицкий, Сергей Веремейчик, Фёдар ■ Елена Сороки (вместе со всеми "бастальянцами"), Дмитрий Мицура, Гирш Перлов, Гарнет Мурав, Клер ле Фоль, Шарон Бернштейн, Мария Круповец, Полина Белиловская, Евгения Хаздан, Дина Иткина, Миша Аккерман, Владимир Адамчик, Николай Романовский, Андрей Антонов, Дмитрий Тиханович, Геннадий Лойка, сотрудники Национального Центра им. Ф. Скорины Любовь Владыковская-Конопляник, Адам Мальдис и Алексей Глушко. Отдельно хочется назвать Андрея Горбенко.

В новый "Идиш-белорусский словарь" вошла лексика наиболее известных идиш-словарей (авторы: А. Гаркави, Г. Страк, Ю. Марк, У. Вайнрайх, Н. Стучков, Э. Фалькович, Ш. Рохкинд, Г. Шкляр, С. Плавник, Н. Рубинштейн, И. Бернштейн, Ш. Бастомский, И. Гури, Р. Лёцш, И. Ниборский и др.), кроме этого часть неопубликованных фразеологических материалов из архива Ш. Рохкинд и В. Сосенского, живая лексика идиша. В словаре около 25000 словарных статей, 50000 слов, более 5000 пословиц и поговорок, большое количество идиом и цитат из литературных произведений, еврейских песен и анекдотов, благословения и проклятия, краткая этимология слов, а также однокоренные слова, синонимы и антонимы для слов семитского происхождения.

Целью книги было собрать вместе под одной обложкой всё самое лучшее в идише, то еврейское сокровище, которое злая судьба разбросала по разным странам, языкам и печатным изданиям. Я постарался найти и перевести на белорусский язык полнокровную лексику довоенного еврейского местечка: религиозную и простонародную, литературную и диалектную, шутливую и серьёзную, ироническую и язвительную, ласковую и грубую, с проклятиями и грубыми ругательствами.

Мой словарь – это одновременно и коллективный труд многих разноязыких людей, искренне верящих в это ***"языковое чудо света"***, которым, к счастью, ***"есть что сказать"*** и которые вместе с Менделе готовы ***"бороться в первых рядах за этот самый жаргон"***.

Большое спасибо всем, кто так или иначе содействовал появлению этой книги!
С большой благодарностью приму все замечания и пожелания вместе с замеченными ошибками и неточностями.

ул. Жуковского, 6–2–163
220007 Минск
Республика Беларусь
Телефон: +375 17 222 04 05, +375 29 5549 649
e-mail: astraukh@mail.ru

27 января 2007 г.

Александр Астраух

DUDEN
TASCHENBÜCHER
Jiddisches Wörterbuch
NEU
ייִדיש־פראַנצייזיש
DICTIONNAIRE YIDDISH-FRANÇAIS
ווערטערבוך
ייִדיש־רוסישער
ווערטערבוך
СЛОВАРЬ
ערטערבוך
פון
לשון־קודש
שטאַמיקע
ווערטער
אין ייִדיש
גרויסער
ווערטערבוך
פון דער
ייִדישער שפּראַך
מלון
אידי־עברי
פריס

ЛЕКСЫКАГРАФІЧНЫЯ КРЫНІЦЫ — BIBLIOGRAFJE FUN MEKOJRIM

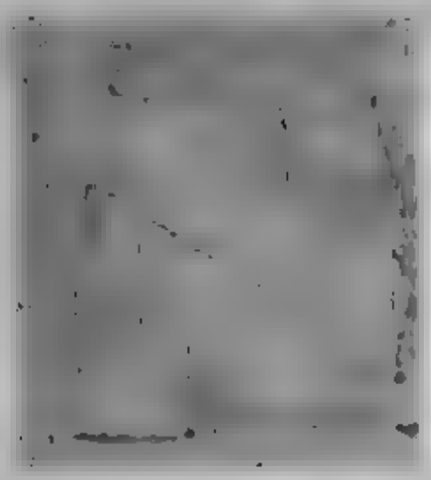

А. Аксамітаў. Прыказкі і прымаўкі. Мінск, 2000.
Англельска-беларускі слоўнік. В. Пашкевіч. Пад рэдакцыяй С. Шупы. Менск: Зьміцер Колас, 2006.
Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік. Published by Lew Sapieha Greatlitvan (Byelorussian) Foundation. Укладальнік Др. Я. Станкевіч. New York, [1989].
Беларуска-рускі слоўнік. Пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР К. К. Крапівы. Масква, 1962.
Беларускі клясычны правапіс. Збор правілаў (сучасная нармалізацыя). Вільня – Менск, 2005.
Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі. Склаў Яўген Рапановіч. Мінск, 1958.
Біблія. Кнігі Сьвятога Пісьма Старога й Новага Запавету ў беларускім перакладзе Васіля Сёмухі. Duncanville, USA, 2002.
Біблія. Пяцікніжжа. Пераклад айца Ўладзіслава Чарняўскага пад рэдакцыяй Станіслава Акіньчыца. Менск, 2002.
Браты М. і Г. Гарэцкія. Маскоўска-беларускі слоўнік. Выдавецтва Ў. Знамяроўскага – Вільня, 1921.
Вульф Сосенскі. Беларуска-жыдоўскі фольклор. (Рукапіс).
Выслоўі. Складанне М. Я. Грынблата. Мінск, 1979.
Г. Ф. Юрчанка. Народнае вытворнае слова: З гаворкі Мсціслаўшчыны. У 3-х кнігах. Мінск, 1981, 1983, 1985.
Г. Ф. Юрчанка. Слова за слова. Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны. Мінск, 1977.
Дзіцячы фальклор. Складальнік Г. А. Барташэвіч. Мінск, 1972.
Дуліна ад Барадуліна. Радыё Свабодная Эўропа / Радыё Свабода, 2004.
Жывое слова. [Рэд. Ю. Ф. Мацкевіч, І. А. Яшкін]. Мінск, 1978.
З. Санько. Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем. Мінск, 1991.
І. Насовіч. Слоўнік беларускай мовы. Мінск, 1983 (Словарь белорусскаго наречія. Составленный И. И. Носовичемъ. Санктпетербургъ, 1870).
Л. Віленкін. Яўрэйскі лінгвістычны атлас Савецкага Саюзу. Менск, 1931
М. Байкоў, М. Гарэцкі. Практычны Расійска-Беларускі слоўнік. Выданьне "Белтрэстдрук" – Менск, 1924
М. Байкоў, С. Некрашэвіч. Беларуска-расійскі слоўнік. Менск, 1926.
Максім Гарэцкі. Невялічкі беларуска-маскоўскі слоўнік. Рэдакцыя Янкі Станкеўчыка – Вільня, 1921. Друкарня "Віленскага Выдавецтва".
Народны тэатр. Укладанне М. А. Каладзінскага. Мінск, 1983.
Прыказкі і прымаўкі. У дзвюх кнігах. Складанне М. Я. Грынблата. Мінск, 1976.
Расійска-крыўскі (Беларускі) слоўнік. Укладальнік В. Ластоўскі. Коўна, 1924.
Руска-беларускі слоўнік. Пад рэдакцыяй Я. Коласа, К. Крапівы, П. Глебкі. Масква, 1953.
С. Некрашэвіч, М. Байкоў. Расійска-беларускі слоўнік. Менск, 1928.
С. Плаўнік, Н. Рубінштэйн. Яўрэйска-беларускі слоўнічак. Беларуская акадэмія навук (Яўрэйскі сэктар). Менск, 1932.
Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча ў пяці тамах. Рэдакцыйная калегія: Ю. Ф. Мацкевіч і інш. Мінск, 1979–1986.
Слоўнік гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі. Т. 1–2. Пад рэдакцыяй Е. С. Мяцельскай. Мінск, 1990.
Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў пяці тамах. Пад агульнай рэдакцыяй акадэміка АН БССР К. К. Атраховіча (Кандрата Крапівы). Мінск, 1977–1984.
Тураўскі слоўнік. Т. 1–5. Мінск, 1982–1987.
Ф. Янкоўскі. Беларуская фразеалогія. Фразеалагізмы, іх значэнне і ўжыванне. Мінск, 1968.
Шасцімоўны слоўнік прыказак, прымавак і крылатых слоў. Пад рэдакцыяй Н. А. Ганчаровай. Мінск, 1993.
Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. Т. 1–11. Мінск, 1978–2007.
Я. Станкевіч пры ўчасьці Ант. Адамовіча. Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразэолёгічны і прыказкаў. Менск, 1992 (1944, 1953).
Б. А. Гринченко. Словарь української мови. Т. 1–4. Київ, 1907–1909.
Українсько-російський словник. Укладачи: В. С. Ільін, К. П. Дорошенко, С. П. Левченко і інш. Київ, 1976.
Этимологічний словник української мови. Т. 1–5. Київ, 1982, 1985, 1989, 2004, 2006.
Библейская энциклопедія. Трудъ и изданіе Архимандрита Никифора. Москва, 1990 (1891).
Библейский словарь. Составил Эрик Нюстрем. Санкт-Петербург, 2001.

Большой немецко-русский словарь. Составили Е. И. Лепинг, Н. П. Страхова, Н. И. Филичева и др. Т. 1–2. Москва, 1980.
Д. Гессен, Р. Стыпула. Большой Польско-русский словарь. Т. 1–2. Москва – Варшава, 1980.
Еврейские загадки на идиш (רעטעניש). Составитель Х. В. Бейдер. Москва, 1990.
Еврейские пословицы на идиш (ייִדישע פּאָלקס־ווערטלעך). Составитель Х. В. Бейдер. Москва, 1990.
Еврейскій и халдейскій этимологическій словарь къ книгамъ Ветхаго Завета. Составилъ О. Н. Штейнбергъ. Вильна, 1878.
И. Винер. Еврейско-немецкіе слова въ русскіхъ наречіяхъ. // Живая старина. 1895, №1.
Иврит-русский словарь. Составил Ф. Л. Шапиро. Под редакцией проф. Б. М. Гранде. Москва, 1963.
Иосиф Гури, Шоэль Фердман. Краткий идиш-иврит-русский словарь. Иерусалим, 1992.
Лэхаим. Из еврейского фольклора. Сост. Э. Г. Иоффе, Г. Л. Релес. Минск, 2000.
М. А. Грачёв. Толковый словарь русского жаргона. Москва, 2006.
М. Фасмер. Этимологический словарь русского языка. Т. 1–4. Москва, 1986–1987.
Полный русско-новоеврейскій словарь. Составилъ І. Дрейзинъ. Варшава, 1909.
Рав Адин Штейнзальц. Введение в Талмуд. Израильский институт талмудических публикаций – Институт изучения иудаизма в России – 1993.
Русско-древнееврейско-жаргонный словарь. Составилъ Бенъ-Яковъ. Вильна, 1907.
(רוססיש־העבריאיש־זשארגאן ווארטערבוך פֿאַר בוימבּ
Русско-[illegible] под редакцией М. А. Шапиро, И. Г. Спивака, М. Я. Шульмана. Москва, 1989.
Русско-[illegible] редактор действительный член АН УССР М. Я. Калинович. Москва, 1948.
([illegible] немецкого языка. Под руководством М. Д. Степановой. Москва, 1979.
([illegible] Иврит-русский/Иврит-русский словарь. Под редакцией д-ра Б. Подоль-
[illegible] Тель-Авив, 1993.
[illegible] языка. Вып. 1–8. Под руководством и редакцией Н. М. Шанского.
[illegible] университета, 1963, 1965, 1968, 1972, 1973, 1975, 1980, 1982.
[illegible] славянских языков. Т. 1–17. Под редакцией член-корреспондента АН СССР О. Н. Трубачева. Москва, [illegible].
A. Lyberis. Lietuviu-rusu kalbu žodynas. Redagavo Ch. Lemchenas. Vilnius, 1962.
A. Mirowicz, I. Dulewiczowa, I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa. Wielki słownik rosyjsko-polski. T. 1–2. Warszawa, 1993.
Aleksander Brükner. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa, 1996.
Ch. Lemchenas. Trumpas mokyklinis rusų-lietuvių kalbų žodynas. Kaunas, 1971.
David C. Gross. English-Yiddish/Yiddish-English Dictionary (Romanized). New York, 1994.
Der DUDEN in 10 Bänden. Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache. Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus AG. PC Bibliotek 2.0 (CD – ROM).
Dr. Moshe Wolf. Hebrew and Aramaic Words in the Yiddish Language. Oregon, USA, 1998.
Etymologie. Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache. (DUDEN BAND 7). Bibliographisches Institut Mannheim/Wien/Zürich, 1963.
Friedrich Kluge. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Walter de Gruyter - Berlin - New York, 1975.
Gh. Bolokan. Dicționar rus-român. Chișinău, 1992.
Ignaz Bernstein. Jüdische Sprichwörter und Redensarten. Wiesbaden, 1988.
Jiddische Sprichtwörter. Insel Verlag, Frankfurt am Main, 1965.
Jüdisches Wörterbuch von D. Dr. Hermann L. Strack. Leipzig, 1916.
Latviešu-krievu vārdnīka. Sastādījis autoru kolektivs. Rigā, 1953.
Michał Federowski. Lud białoruski na Rusi Litewskiej. T. IV. Warszawa, 1935.
Ottorino Pianigiani. Vocabolario etimologico della lingua italiana. Fratelli Melita Editori, La Spezia, 1991 (1907).
Podręczny słownik polsko-białoruski. Pod redakcją A. Obrębskiej-Jabłońskiej i M. Biryły. Warszawa, 1962.
Ronald Lötzsch. DUDEN – Jiddisches Wörterbuch. Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich, 1992.
Salcia Landmann. Jiddisch. Das Abenteuer einer Sprache. Berlin: Ullstein, 1997.
Samuel Kerner, Bernard Vaisbrot. Dictionnaire Français-Yiddish. Bibliothèque Medem – Paris, 2001.
Siegmund A. Wolf. Jiddisches Wörterbuch. Hamburg, 1993.
Václav Machek. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha, 1957.
Where Once We Walked. A Guide to the Jewish Communities Destroyed in the Holocaust. By Gary Mokotoff and Sallyann Amdur Sack. 1991, Avotaynu, Inc. USA.
Wilhelm Gesenius. Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament. Berlin/Göttingen/Heidelberg, 1962.
Władysław Kopaliński. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem. Warszawa, 1994.
Yosef Guri. All`s well that ends well. Иерусалим "Тарбут", 1993.
Yosef Guri. Let`s hear only good news. Еврейский университет в Иерусалиме (Кафедра славистики), 2004.
1001 Yiddish Proverb by Fred Kogos. New York.

אוריאל ווַיִנרַיִך. מאָדערן ענגליש־יִידיש יִידיש־ענגליש ווערטערבוך. שאָקען – ניו־יאָרק, 1977.
בַיים קוואל. נעוואַמלט און דערקלערט פון ש. באסטאמסקי. ווילנע, 1920.
האַנטבוך פון העברעִיזמען אין דער יִידישער שפראַך. אויסגעפאָרשט און צוואַמענגעשטעלט פון נחמן קרופין.
בוענאָס אייַרעס, 1957.
הירש פערלאָוו. בעל־חי און פויגל נעמען אויף יִידיש. לאָנדאָן, 2002.
ווערטערבוך יִידיש־פֿראַנצייִזיש. צונויפגעשטעלט פֿון ד"ר נח גרים און ד"ר שמואל קערנער. פאַריז, 1982.
ווערטערבוך פֿון לשון־קודש־שטאַמיקע ווערטער אין יִידיש. צונויפֿגעשטעלט דורך יצחק ניבאָרסקי מיט דער
מיטהילף שמעון נויבערג. מעדעם־ביבליאָטעק, פאַריז, 1999.
ווערטערבוך פֿראַנצייזיש־יִידיש. צונויפגעשטעלט און באַארבעט דורך שמואל קערנער און בערל וויַסבראָט. פאַריז, 1989.
ווערטערביכל פון העברעאיש־יידישע ווערטער. צוואַמענגעשטעלט פון יעקב לעווין. ניו־יאָרק, 1958.
י. גומקאָוויטש. אויף אַלע טעג פון אַ נאַנ'ן יאָר. וואַרשע, 1966.
יודאַ יאָפֿע, עודל מאַרק. גרויסער ווערטערבוך פֿון דער יִידישער שפראַך (בענד 1–4). ניו־יאָרק, 1961 – ירושלים 1980.
יִידיש־ליטוויש ווערטערבוך. צונויפגעשטעלט לויט די נייַסטע מקורים דורך ד"ר א. מערטעס און ל. גרייף.
ווילניוס – קאַונאַס, 1940.
יִידיש־פֿראַנצייזיש ווערטערבוך. מעדעם־ביבליאָטעק, פאַריז, 2002. בערל וויַסבראָט – יצחק ניבאָרסקי
מיט דער צוואַמענאַרבעט פֿון שמעון נויבערג.
יִידיש־ענגליש־העברעאישער ווערטערבוך (פֿון אַלעכסנדר האַרקאַווי). ניו־יאָרק, 1988 (1925).
יִידיש־שפּאַניש ווערטערבוך. יעקב־יהושע לערמאַן, יצחק ניבאָרסקי. בוענאָס־אייַרעס, 1979.
יצחק (איגנאַץ) בערנשטיין. יִידישע שפריכווערטער.
לימוויש־יִידישער ווערטערניק. צוואַמענגעשטעלט בר. קאלאדני. קאָווענע, 1923.
מלון. אידי־עברי מלא (I–II). פאַריז, 1939.
נחום סטוטשקאָוו. דער אוצער פֿון דער יִידישער שפראַך. ייִוואָ, ניו־יאָרק, 1950.
ס. ראָבקינד, ה. שקליאר. יִידיש־רוסישער ווערטערבוך. מינסק, 1940.
פֿולער יִידיש־העברעישער ווערטערבוך (פֿון מ. צאַנין). תל־אביב, 1994.
קורצער יִידיש־אוקראַיִנישער ווערטערבוך. צונויפֿגעשטעלט י. טאָרטשינסקי. קיעוו, 1996.
קורצער יִידיש־רוסישער ווערטערבוך (אין צוויי העפטן). די אויסגאַבע האָט נעגרייט ג. יאַ. עסטרַיִך. אונטער
דער אַלגעמיינער רעדאַקציע פון אַרן ווערגעלים. ביבליאָטעק פון "סאָוועטיש הַיימלאַנד". מאָסקווע, 1989.
רחל בוימוואָל. אַנקעגן דעם וואָס איר זאָגט. ירושלים, 1991.
שרייב אָן גרייזן. צונויפגעשטעלט פון ד"ר מאַקס ווַיינרַיִך. ווילנע, 1926.

ПАДРУЧНІКІ ІДЫШУ

С. А. Сандлер. Идиш. Учебник для русскоговорящих. Москва, 2001.
С. А. Сандлер. Самоучитель языка идиш. Москва, 1989.
Э. М. Фалькович. О языке идиш. // "Русско-еврейский (идиш) словарь". Под редакцией М. А. Шапиро,
И. Г. Спивака, М. Я. Шульмана. Москва, 1989.
D. Kosman, I. Niborski. שלום יידיש. 2 vols + 24 cassettes. Paris: Europe-Formation-Conceil, 1983.
Dovid Katz. Grammar of the Yiddish Language. London. Duckworth, 1987.
Jerold C. Frakes. Yiddish I. Vilnius Program in Yiddish, 2001.
Uriel Weinreich. College Yiddish. YIVO, New York, 1979 (1949).
אַניק פרים־מאַרגולים. הוליעט קינדערלעך! אַ יִידיש־לערנבוך פֿאַר קינדער. מעדעם־ביבליאָטעק, פאַריז, 1997.
דוב־בער קערלער. "יִידיש איינס". אָקספאָרד: די אָקספאָרדער פראָגראַם פון יִידישער שפראַך און ליטעראַטור, 1994.
דוד גאָלדבערג. יִידיש אויף יִידיש. ניו־הייוון און לאָנדאָן, 1996.
הירשע־דוד קאַץ. תקני תקנות. פראַגן פון יִידישער סטיליסטיק. אָקספאָרד, 1993.
ווַיינגער מ. יִידישע דיאַלעקטאָלאָגיע. מינסק, 1929.
זאַרעצקי אַ. פראַקטישע יִידישע גראַמאַטיק. מאָסקווע, 1926.
חנן באָרדין. וואָרט ביַי וואָרט. מאַטעריאַלן פאַר אָנהייבערס. ירושלים, 1999.
חנן באָרדין. מיט וואָרט און מעשים. לערנבוך פאַר ווַיַטהאַלטערס. ווילנע, 2002.
כלל־תקנות פון יידישן אויסלייג. אָקספאָרד, 1992.
מרדכי שעכטער. יִידיש צוויי: אַ לערנבוך פאַר מיטנדיקע און ווַיַטהאַלטערס. ניו־יאָרק: יִידיש ליגע, 1993.

ЗБОРНІКІ ЖЫДОЎСКАЙ НАРОДНАЙ МУЗЫКІ

А. Двилянский. Музыкальный еврейский фольклор Беларуси. Могилёв, 1996.

Арфы на вербах. Призвание и судьба Моисея Береговского. Москва, 1994 – Иерусалим, 5755.

Еврейская народная песня. Антология. Составитель М. Д. Гольдин. Санкт-Петербург, 1994.

Еврейские песни из репертуара Нехамы Лифшицайте для голоса с фортепиано. Еврейский Общинный Центр Санкт-Петербурга, 2000.

Еврейскія народныя песни въ Россіи. Собраны и изданы С. М. Гинзбургомъ и П. С. Маркомъ. СПБ, 1901.

И. Добрушин, А. Юдицкий. Еврейские народные песни. Москва, 1940.

שנירעלע פערעלע Песни на идише. Лариса Авербах и ансамбль "Симха". Санкт-Петербург, 1997.

М. Береговский. Еврейский музыкальный фольклор. Т. 1. Под общей редакцией М. Винера. Москва, 1934.

М. Береговский. Еврейские народные песни. Москва.

Anthology of Yiddish Folksongs. A. Vinkovetzky, A. Kovner, S. Leichter. V. 1–4. The Hebrew University of Jerusalem, 1983–1987

Folksing. New York. 1960

Hai und Topsy Frankl. Wenn der Rabbi singt. Jiddishe Lieder. Gütersloh, 1996.

Jiddishe Lieder. [illegible] von Hai und Topsy Frankl. Fischer Taschenbuch Verlag. Frankfurt, 1981.

Jiddische [illegible] Gegenlieder. Berlin, 1981.

Jüdische [illegible] Berlin, 1992.

[illegible]

[illegible] Poetry. Oxford, 1985.

[illegible] Eleanor Gordon Mlotek and Joseph Mlotek. New York, 1988.

[illegible] Eleanor Gordon Mlotek and Joseph Mlotek. New York.

Songs of [illegible] Jewish Song. Compiled by Eleanor Gordon Mlotek and Joseph Mlotek. New York.

Teksten zum [illegible] Leipzig, 1912.

ייִדישע פאָלקסלידער. צונויפגעשטעלט – דינע כאַריק. מינסק, 1990.

יידישע לידער. אפקלייב פאר די יידיש לערער־סעמינארן אין ישראל און מזרח איראפע. ירושלים, 1995.

ЖЫДОЎСКАЯ КУЛІНАРЫЯ

120 блюд еврейской кухни. Составитель М. Горшович. Таллинн, 1990.

Марлена Шпелер. Традиционная еврейская кухня. Москва, 2002.

Eugeniusz Wirkowski. Kuchnia żydów polskich. Warszawa, 1988.

У АФАРМЛЕНЬНІ КНІГІ СКАРЫСТАНЫ МАЛЮНКІ СЫНАГОГАЎ МАСТАКА СЯРГЕЯ ВЕРАМЕЙЧЫКА, А ТАКСАМА МАТЭРЫЯЛЫ З КНІГАЎ:

Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6 т. Т. 2. Мінск, 1994.

Альбом еврейской художественной старины Семёна Ан-ского (Шедевры еврейского искусства). А. Канцедикас, И. Сергеева. Мосты культуры – Москва, 2001.

Д. Гоберман. Еврейские надгробья на Украине и в Молдове. (Шедевры еврейского искусства). Москва, 1993.

Еврейское искусство ■ европейском контексте (сборник статей). Мосты культуры-Гешарим – Москва, 2002.

Каталог рукописей ■ архивных материалов из Еврейской теологической семинарии города Бреслау в российских хранилищах. Рудомино – Москва, 2003.

Краткая Еврейская Энциклопедия в 10-ти томах. Еврейский университет – Иерусалим, 1976 (Москва, 1996–2001).

Орнамент древнееврейских рукописей. (Шедевры еврейского искусства. Российская национальная библиотека). Москва – Тель-Авив, 2003.

Российская еврейская энциклопедия. Т. 1– 5. Главный редактор Г. Г. Брановер. Москва, 1994–2005.

Dovid Katz. Lithuanian Jewish Culture. Vilnius, 2004.

Image Before My Eyes. A Photographic History of Jewish Life in Poland, 1864–1939. Lucjan Dobroszycki and Barbara Kirshenblatt-Gimblett. New York, 1977.

Marija Rupeikienė. Nykstantis kultūros paveldas: Lietuvos sinagogų architektūra. 2003.

רחל בוימוואָל. דריי העפטן. ירושלים, 1979.

МАМЭ-ЛО(К)ШН — МУТЭРШ-“ПРАХ” — МАТЧЫНА МО(Й)ВА
або Якія чэрці растуць у “Герадотавым” ціхім балоце

Жыды! “Хрыстапрадаўцы, юды і прыблуды”!
О слава вам і гонар людзкі вам!

Янка Купала.

“Варшавске сьмеце, гразь Масквы.”

Янка Купала.

Raxmonim-bnej-raxmonim
(“міласэрныя сыны міласэрных” – гэбрэі).

Любемася/жывем як браты, а гаргуймася/рахуймася як жыды.

Нас ні вада не размыіць, ні сьвіньня не разрыіць.

Прадмова – Hakdome

A sejfer on a hakdome iz vi a guf on a nešome.
(Кніга без прадмовы, як цела без душы.)

Гэты ўяўны дыялог меўся адбыцца паміж двума выбітнымі, годнымі прадстаўнікамі беларускай і жыдоўскай культураў: Максютам Літвінам і Моўшкам Літваком. Не зважаючы на тое, што абодва выйшлі зь сялянскага асяродзьдзя й ўвасабляюць сабой пісьменьніцкую інтэлігенцыю толькі ў першым пакаленьні, гэтыя дзьве кангеніяльныя асобы, абраныя эпохай падвесьці рысу пад дзьвюма тысячагадовымі культурамі, усё ж за кароткі адведзены ім час пасьпелі скласьці мастацкія “хронікі” сваіх родаў, можна нават сказаць народаў.

Моўшка – нарадзіўся ў мястэчку Смургоні Віленскай губерні. У Моўшкавай сям’і жыве паданьне, быццам ягоны дзед паходзіць з “глыбіні Расеі”. (“Мой дзед быў стары местачковы яўрэй, /Хадзіў то ў сярмязе, то ў рэпсавым пыльніку. /Меў хату, каня і семнаццаць дзяцей /І жыў у Кабыльніку”). “Сухарлявы, з падоўжаным смуглым тварам. Вочы зьзяюць, як антрацыт. У іх – смутак, туга, мара. Непаслухмяная чорная чупрына над шырокім нізкім ілбом. Калі яна спадае на вочы, ён яе энэргічна адкідае назад моцным рыўком галавы”. “Мáе ямкі на шчоках. Звычайна ён спакойны маўклівец, цярплівы, не зласьлівы. Ён маўчыць пахмурна і весела.”

Максюта – нарадзіўся ў вёсцы Меншая Жабракоўка, Шамаўскай воласьці. “Зьнешне быў больш падобны да бацькі. Чарнявы, ладнай постаці, сярэдняга росту, з бліскучымі карымі вачыма, з прыгожым высокім ілбом, тонкімі вуснамі, цьвёрдым падбародкам, акуратнымі стройнымі зубамі... Ад маці перадаўся Максіму крышачку курносы нос, некалькі павялічаныя скулы, нізкага тэмбру пявучы голас, вялікія вочы. Па характары пайшоў у бацьку. Яскравы сангвінік, з праявамі халярычнасьці, надзвычайна жывы, рухавы, палкі, уражлівы, непасрэдны, актыўны, успрыімлівы. Але і ад маці многае перайшло ў характар. Выключная дабрата, цярплівасьць, стрыманасьць, разважнасьць, невычэрпны аптымізм, летуценнасьць, самаахвярнасьць.”

Час падзеяў – пачатак нейкага стагодзьдзя.

Месца – правінцыйная сталіца нейкай новаўтворанай дзяржавы.

I
Сварка — Maxlojkes

Trojeriker šmejxl oder laxndiker trojer. A. Lixtenbojm.
"Трагічна-сьмяшлівыя сцэны". *Янка Купала.*

Зь песьні слоў не выкідай, мусіць і гэта быць.

Vi es kristelt zix, azoj jidlt zix.
(Як робяць хрысьціяне, гэтак жа робяць і жыды.)

... Разгаўляюцца словам скаромным
І ня лічаць яго бессаромным.
Рыгор Барадулін.

Сустрэліся аднаго разу, "каб вечар зімовы прыстойна ўдвух скаратаць", каб пагутарыць аб набалелым, у кавярні на Пагулянцы за філіжанкаю кавы Максюта і Моўшка. Настрой у іх быў рашучы, бо абодва былі зацятыя прыхільнікі сваіх моваў і культураў, а накіпела шмат...

Максюта: "Хт[illegible]сьц[illegible]арчме?"
Моўшка: "А там [illegible]ына жыды, хрысьцяне і цыгане..."
Максюта: "Тр[illegible] жыды, адзін цыган – то й цэлы кірмаш!" Ага, і тутака "жыдава чортава апанавала, апаланіла!"
Моўшка: Ша, "літвіні – подлэ сьвіні!"
Максюта: Так, так, гэта ўсё пра нас: "Літвін, чырвоны як батвін; літвін як лін; літвін – каўтун; літвін гаўном зацьвіў; трус, грус – беларус; ні паляк, ні рускі – дурак беларускі!"
Моўшка: Хіба мо што лепшае пра нас кажуць: "Жыд, жыд, халамыд; людзі не жыды, а жыды не людзі; ня будзь дураком, ня будзь літваком! Жыд, жыд, баламут, насраў на хамут, жыдоўка ня ведала, узяла й пасьнедала."
Максюта: Мне ёсьць чым адказаць: "Католік, католік, насраў на столік, а беларус ня ведаў, узяў ды паабедаў; ці то сьвіньні елі, ці беларусы ласаваліся..."
Моўшка: "Сьвіньня ня статак – жыд не чалавек..." Ёсьць і на ідышы: "L(e)x(e)m" – "litvak - xazer - mamzer" (літвак - сьвіньня - байструк; польскія жыды некалі палохалі свае дзеці: "Der litvak vet ajx xapn!" (літвак вас пахапае!) – таму дзеці й дражнілі літвакоў: "Lexem"). Вось яшчэ: "A xucpe fun a mojd, ba a litvak kojft zi xale!" (нахабная дзяўчына, у літвака купляе яна халу!)
Максюта: "Рупь – ня дзеньгі, а мужык – ня брат..."
Моўшка: А ў нашай мове: "A goj iz a bejzer vorem" (гой – злы чарвяк), "zojer vi pojer" (кіслы як мужык) альбо "a pojeršer/gojišer kop" (сялянская/дубовая мазгаўня)!
Максюта: Ведама ж: "Як жыд родзіцца, то галавою круціць (бо ўжэ думае, як на сьвеці жыць), а як мужык (родзіцца), то мацае кала се рукамі (каб што ўкрасьці)".
Моўшка: Вось яшчэ словы: "Az der jid iz hungerik, zingt er, un der pojer šlogt der vajb" (калі жыд галодны, ён сьпявае, а селянін б'е жонку) альбо "a pojer, kox im zis un kox im zojer, blajbt er alc a pojer" (мужык, вары яму салодкае і вары яму кіслае, ён лепшым ня будзе).
Максюта: Так, "колькі варону ні мый, белай ня будзе". "Жыд не барануець, не арэць, як гандлюець, так жыўець, яму бог памагае, усё шчасьце дае, а мужык талалёх, талалёх, гдзе напіўся, там і лёг".
Моўшка: Ну, мо досыць ужо ганьбіць сябе, добра, вось апошняе пра вас: "A goj bakumt nit kejn derexerec, biz er xapt nit dem erštn pač" (гой не разумее павагі, пакуль не атрымае першую аплявуху).
Максюта: Тады працягнем "вашую" тэму: "Пану верна не служы, жонцы праўды не кажы, з жыдам шчыра не дружы і здольнікаў не бяры" альбо "заступі жыду ад дзьвярэй, то ён праз вакно".
Моўшка: "Az me farčepet a jidn a hekele, vil er, me zol im opmaxn a gancn kaftn" (зачапі жыда за гаплік, ён наробіць шуму, быццам зь яго ўвесь каптан здымаюць).
Максюта: Так, тое-сёе і мы чулі: "Зачапі жыда ці чорта, то не атрасешся"
Моўшка: Але пра нас ёсьць і зусім брыдкае: "Жыды-церці, калі вам памерці? У суботу рана, у сабачы ямы, дзе коні канаюць, там жыдоў хаваюць, дзе сьвіньні рыюць, там жыдоў мыюць" альбо "дзе куры сралі, там жыда хавалі"!

Максюта: Троху дадам: "Што за ўстыд, што ўсраўся жыд!" альбо "не хацелі жыды есьці манны, няхай ядзяць гаўно!"
Моўшка: "Жыду, жыдку! Каб табе не было прыбытку, ні ўдзень ні ўночы, каб ты ссох на печы!"
Максюта: Але тым ня менш часам і спачуваючы: "Ой, жыдзе-няцнота, якая то работа: мужык це кіем б'е і крычаць табе не дае" альбо "ой, жыдке, цікавы народ, ваш вельмі пекны род, трохі пархаты, рэшта – каўтунаваты".
Моўшка: Няўжэж, "пашкадаваў воўк кабылу", "зьлітаваўся рак над жабаю"...: "Жыдзе, жыдзе, чорт за табою ідзе: у чырвоным капялюшу – хап за тваю душу".
Максюта: Кажуць жа: "У жыда душы німа; ці жыд, ці воўк, то ўсё роўна" альбо "найлепшы жыд шыбеніцы варт".
Моўшка: Так: "Як бяда, то да жыда, а як па бядзе, то ідзі к чорту, жыдзе!" або "як апошняя надзея – так на габрэя."
Максюта: Але: "Лепі сібраваць з жыдам галапятым, як з панам багатым".
Моўшка: Чым жа табе адказаць? Хіба вось што: "Дай, божа, жыду той розум наперад, што мужык мае ззаду".
Максюта: І дае: "Пан карову за ногі дзержыць, а жыды дояць".
Моўшка: "Німа горшага на сьвеце, як жыд бедны, сьвіньня худая і баба п'яная".
Максюта: "Як пан пазнаў бунт, мужык фунт, а жыд грунт, то ўжо на сьвеце дабра німа".
Моўшка: У мяне застаўся толькі ідыш: "Der jid šlogt un šrajt "gevalt!" (жыд б'е і крычыць "гвалт!"), "fun jidiše rejd ken men zix nit opvašn in cen vasern" (ад жыдоўскага праклёну не адмыешся і ў дзесяці водах), "got zol ophitn far gojišn kojex un far jidišn mojex" (барані божа ад мужыцкай сілы і ад жыдоўскага розуму), "got zol ophitn far jidišer gajve un far gojišer tajve" (барані божа ад жыдоўскай пыхі й ад мужыцкай прагнасьці), "got zol ophitn far jidišer xucpe, far jidiše majler un far jidiše kep" (барані божа ад жыдоўскай нахабнасьці, ад жыдоўскіх языкоў і жыдоўскіх галоў), "beser a jidiš harc mit ▪ gojišn kop, ejder ▪ gojiš harc mit a jidišn kop" (лепш жыдоўскае сэрца з мужыцкай галавой, чымся мужыцкае сэрца з жыдоўскай галавой) альбо "a jidiš ejnhore iz erger, vi a gojišer kišef" (жыдоўскія сурокі горш за гойскую варажбу).
Максюта: Занадта схалястычна, наша прасьцейшае: "Кую, кую ножку, паедзем у дарожку, дарожка крывенька, кабылка сьляпенька, даедзем да броду, кінем жыда ў воду…"
Моўшка: Аб гоях я магу яшчэ шмат чаго сказаць: "Der goj iz trejf, zajn grošn iz košer" (мужык трэфны, ягоны грош кашэрны); "ojspucn zix vi a goj cu der pgire (in klojster)" (разадзецца як гой на сьмерць, у царкву); "herstu/zestu, Mojše, vi di goje xrapet?" (чуеш/бачыш, Моўша, як баба храпе? – кажуць, калі хочуць зьвярнуць увагу на камічны выпадак); "az ba gojim iz a kermešl, šlogt men jidn" (калі ў гояў кірмаш, б'юць жыдоў); "oj na menja i goj na menja!" (і ліха на мяне і гой на мяне!)...
Максюта: "Дзе чубы трашчаць, там і пэйсы ляцяць"...
Моўшка: Ну і яшчэ пару праклёнаў: "Me zol dir onzogn durx a goj!" (каб табе злая навіна прыйшла ад гоя!); "geharget zolstu vern durx a gutn goj!" (а бадай ты загінуў праз добрага гоя!)
Максюта: Але ў беларускай мове, як, дарэчы, і ў украінскай, літоўскай, латыскай, польскай, чэскай, славацкай і інш., само слова "жыд" не нясе ў сабе зьнявагі альбо абразы, як напэўна і жыдоўскае "goj".
Моўшка: Так, слушна, зьняважліва гучыць толькі зборны назоўнік "gajes" (нежыды, гоі), а таксама жыдоўскія словы "šejgec", "škoc", "šikse" (нахабны хлопец-няжыд, нахабная дзяўчына-нежыдоўка).
Максюта: Адно зь іх перайшло і ў нашую мову – "сікша"!
Моўшка: Як пяецца ў нашай песьні: "Lomir zix iberbetn, genug šojn zajn vi gojim" (давайма перапрашацца, до ўжо быць гоямі)!

Немаведама, ці доўга б змаглі яны яшчэ лаяцца, дзякуй богу, гэтага шчасьця хапае ў абедзьвюх мовах... "Чым якая сварка, лепі маленькі баёк" – на жаль, і гэтага не бракавала нават і ў Беларусі, колькі б не пісалі пра яе "талерантнасьць", але... Ці льга ўсё ж знайсьці ў гэтым сьметніку бруднай лаянкі ды ўзаемных дакораў той пункт, тую вось, вакол якой усё ж сталася магчымым такое доўгае суіснаваньне дзьвюх цалкам непадобных нацыяў?

II
Мова — Lošn

А вось якой я мовай гавару,
Хоць пры, каб сьцяміць, к знахару на лек...
Ну што? Скажу: тутэйшая яна,
Як я і сам тутэйшы чалавек!
Янка Купала.

Jidiš hot in zix a funk fun ejbikajt.
Jidiš iz efser der grester špraxn-nes in der velt.
(Ідыш мае ў сабе іскру вечнасьці.
Ідыш – напэўна, найвялікшы моўны цуд у сьвеце.)
Icik Manger.

Vos šemt zix cu zogn af jidiš, zogt men af lošn-kojdeš.

Ідыш, сумесь гэбрэйскай і нямецкай моваў,
як і ўсякая чужародная сумесь, выклікае агіднае ўражаньне.
Карл Пухнэр, Мюнхэн, 1934.

Але размова працягвалася

Максюта: Зноў ты на сваім "жаргоне"! "Куды ён з гэтай мясцовай мовай пасунецца? Дзе яна яму прыдасца?.."
Моўшка: Нештачка чулі мы й пра вашу "чыста беларускую мойву": "Хто как хатіт, тот так і гаварыт"!
Максюта: Нашэ весьскае дзела, мы па-просту...
Моўшка: Я таксама ўмею гаварыць па-простаму.
Максюта: Ну, калі ласка...
Моўшка: "Брэйт – брэйтуля, цыбэлэ – цыбуля, кнобл – кнабуля"!
Максюта: Слухай анэкдот: – Колькі ты ведаеш моваў? – Дзьве: беларускую й рускую. – А я ведаю тры: жопа – срака – дупа! (па-руску, па-беларуску, па-польску).
Моўшка: У нас ёсьць песьня на словы Абрагама Рэйзэна:

A kind iz dos a goldene,
Un špilt zix frank un fraj,
Un vos far a dajge hot es den,
Az jorn hot es draj?

A core mit di špraxn nor,
Špraxn on a šir,
Jorn hot dos kind nor draj,
Un špraxn hot es fir.

Di mame iz a rusiše,
A litviše gemejnt,
Dan redt zi mit im rusiš nor,
Azoj iz zi gevejnt.

Di njanje iz a pojliše,
Vi ken dos anderš zajn?
Muz dos kind zix matern,
Af pojliš heflex zajn.

Di bobe iz a jidiše
Un redt mit im žargon,
Dan muz dos kind ir noxplaplen,
Vi ken es anderš ton?

Der tate iz a cionist,
Un halt fun Axad Haom,
Muz dos kind bagrisn im
Un zogn im: šalom!

Her nor, du, majn libes kind,
Mir zol zajn far dir,
Du mejnst, az du vest opkumen
Nor mit špraxn fir?

Me zuxt a guvernantke dir,
A dajčke un genug,
Vestu, kind majns, ojsvaksn,
Vi tate-mame klug.

Дзіцятка-золатца, вольна і хораша гуляецца, ці мае яно які клопат, калі яму толькі тры гадочкі?
Клопат толькі з мовамі, дзіцё мае толькі тры гадочкі, а чуе чатыры мовы.
Маці руская, зь Літвы, таму яна размаўляе зь ім толькі па-руску, гэта яе звычай.
Нянька палячка, ці можа быць хто іншы? Дзіцё мусіць пакутаваць, па-польску быць ветлівым.
Бабка – жыдоўка і размаўляе зь ім на жаргоне, і дзіцё мусіць паўтараць за ёй, што яно можа яшчэ зрабіць?
Бацька сыяніст, пасьлядоўнік Ахад-Гаама, таму дзіцё мусіць вітаць яго і адказваць яму: шалом!

Паслухай толькі, маё любае дзіцятка, я спачуваю табе, ты думаеш, што абыдзешся толькі чатырма мовамі? Табе шукаюць гувэрнантку, немку, і досыць, ты вырасьцеш, маё дзіцятка, разумным, як бацькі.

Я йшчэ анэкдот ведаю: – А скажэце, А. Р., ці праўда, што вы некалькімі мовамі валодаеце? – Ешчо бы! Пяцью! – Пяцьцю? А не маглі б вы пералічыць, якімі? – Пажалуста: беларускай уснай, беларускай пісьменнай, рускай уснай, рускай пісьменнай і англійскай. – Англійскай! А. Р., а не маглі б вы сказаць што-небудзь па-ангельску для слухачоў нашага радыё? – Да сколька ўгодна: хэндэ хох! – Так, але ж, А. Р., э-э, але ж… гэта па-нямецку. – А, па-нямецку? Ну, значыт, шэсьцью!

Максюта: Пасьля далучэньня да Расеі чаго мы толькі ні дачуліся і ні даведаліся пра нашу мову: і "простая" (у процілегласьць "панскай" – польскай), і "мужыцкая" ("на мужыцкім языку"), і "тутэйшая", і "белорусское наречіе", і "винегрет уніатскаго наречия", і "грубая краёвая мова, ня маючая літаратурнай вартасьці", і "провінцыяльная гутарка", і "господствующий простонародный диалект", і "славяно-польский диалект", і "па-нашаму", і "па-простаму", і "наша весьскае дзела, мы па-просту"…

Моўшка: Так, і з нашай было ня шмат лепей. Вось што разумныя людзі пішуць: "На працягу стагодзьдзяў мова ідыш заставалася сымбалем выгнаньня, успрымалася толькі як сродак камунікацыі й ніколі – як каштоўнасьць у сабе (і, дадамо, падобнае стаўленьне беларусаў да сваёй мовы нават сёньня). (...) Нягледзячы на ўсё гэта, стыгма мовы ідыш – "жаргону", успрыняцьце народнай культуры, як ніжэйшай і нязначнай, трывала надалей." *(В. Зайка)*

Максюта: Але ўсёж-такі гэта ўжо гісторыя. Нават савецкія выданьні дакладна фармулявалі: "Ідыш належыць да заходняй групы германскіх моваў. Ён склаўся на базе верхненямецкіх дыялектаў ва ўзаемадзейнасьці з сэміцкім (старажатнагэбрэйскім) і славянскім элемэнтамі. (...) Ідыш (альбо, як ён называўся тады, "ідыш-тайч", "іўрэ-тайч") стаў адрозьніваца ад нямецкіх гаворак ня толькі наяўнасьцю сэмітызмаў, але ў пэўнай ступені й своеасаблівай інтэграцыяй германскіх словаў, граматычных формаў і шэрагу фанэтычных асаблівасьцяў, што зьявілася найважнейшым штуршком для самастойнага разьвіцьця мовы." *(Э. Фальковіч)*.

Моўшка: Сухавата для такой мовы. Вось паслухай: "In kladovke af der polke štejt a banke mit varenje" (у кладоўцы на паліцы стаіць слоік з варэньнем) альбо "kupil za fufciker, prodal za ferciker, abi sveži groš" і яшчэ "redele jak redele, abi dobre mejnele". Ну, дзе тут тая "інтэграцыя германскіх словаў, граматычных формаў"?

Максюта: Нешта такое ёсьць і ў беларускай: "*Іх* цябе чакала, *варум* ты не прыйшоў, *шлэхт* было надвор'е, зь неба *васэр* шоў".

Моўшка: Ёсьцека й больш парадаксальная, але больш верагодная думка: "Крыніцай большасьці лексыкону мовы ідыш зьяўляецца нямецкая мова, а фаналёгія і сынтаксіс ідышу пераважна славянскія. На маю думку, ідыш пачынаўся як форма юдэа-сэрбалужыцкай мовы, якая была рэлексыфікавана ў верхненямецкі вакабуляр недзе паміж IX і XII стст., калі нямецкія пасяленцы пачалі каланізаваць лужыцка-моўныя землі сёньняшняй Усходняй Германіі. Такім чынам, ідыш зьяўляецца варыянтам заходнеславянскай мовы, г. зн. юдаізаванай сэрбалужыцкай (зь нямецкім лексыконам). Акт рэлексыфікацыі азначаў, што ідыш, будучы сэрбалужыцкай, застаецца заходнеславянскай мовай з нетыповаю рысай дамінаваньня пераважна нямецкага лексыкону." "Дзесьці пасьля XV ст. усходнеславянскія жыды – нашчадкі хазараў-юдэяў – рэлексыфікавалі сваю родную кіеўска-палескую гаворку (першааснову сучаснага паўднёвабеларускага і паўночнаўкраінскага дыялектаў) да ідышу, які імігранты-ашкеназі прынесьлі на іхнюю тэрыторыю. Ідыш жа, у сваю чаргу, стаў лексыфікаванаю мовай для кіеўска-палескіх гаворак." *(Пол Вэксьлер)*. Вось бачыш, нават зь дзьвюх розных бакоў! Не зважаючы на тое, што "большасьць людзей меркавала, што ідыш быў альбо "дэфармацыяй", альбо "творчым жыдоўскім атожылкам" верхненямецкай мовы". Перапрашаю за празьмерную навуковасьць!

Максюта: Тут чорт нагу сабе зломіць, на трох мовах пагутарылі, але і дзьвюм не далі рады. Дзякуй богу ўжо й за тое, што хоць мы, беларусы, здолелі падараваць сьвету фэномэн і слова "трасянка"!

Моўшка: Але зноў жа, на Ўкраіне ёсьць сваё слова – "суржык". Напэўна, у ідышы гэта завецца "šmelcšprax" альбо "xoci-jidiš polovine gojiš", "halb dajč – polovine rusiš".

Максюта: "Яічніца, аўсяніца – будзе добрая трасяніца"...

III
Карані — Šerošim

Гэта яшчэ тады дзеялася,
калі ў нашых рэчках было шмат рыбы,
а ў местах ды мястэчках шмат яўрэяў.
Рыгор Барадулін.

"Белорусская разновидность русскаго народа".

У кожным родзе ёсьць курва і злодзей.

Только мёртвый литвин не дзекнет (как ни закайся литвин, а дзекнет).

Моўшка: Даруй, мой любы сябра, але яшчэ адна цытата: "Такім чынам, ідыш мае быць адбіткам лёсу "страчанага" хазарскага габрэйства і дае бясспрэчныя сьведчаньні таго, што сучасныя габрэі-ашкеназі ня ёсьць асноўнымі нашчадкамі палестынскіх яўрэяў". "Дагэтуль я мяркую, што габрэі, якія зь IX ст. населяли германска-лужыцкія землі, мелі балканскае паходжаньне (нашчадкі балканскіх славяна-аварaў і нямецкіх славянаў, што пераишлі ў юдаізм) (прынятае на працягу стагодзьдзяў меркаваньне пра пераважна французскае й італьянскае паходжаньне габрэяў-ашкеназі ня мае ніякіх падставаў)." *(Пол Вэксьлер)*.

Максюта: О, сьвента Марыя, Езус Хрыстус!

Моўшка: Тэж жыдзі!

Максюта: Га! Дык мы ж браты-славяне! Ці ж гэта ня так?!

Моўшка: На гэты тэмат яшчэ Віталь Зайка напісаў "аўтадыялёг":

– Як наконт паходжаньня першых гэбраяў на беларускіх землях – з захаду ці з усходу?

– З усходу – з Хазарскага каганату. Нават князь Уладзімер Ясна-Сонейка быў каганам.

– Я не магу катэгарычна сказаць – усход, захад. Магло быць зь Бізантыі, праз Балканы. (...) Засяленьне магло быць з захаду – Польшча, Чэхія.

– Раданіты (гэбрайскія купцы) былі ўва Ўсходняй Эўропе ўжо ў IX–X стст., зьяўляліся часткай пэўнага гэбрайскага масіву, гандлявалі нявольнікамі, нявольнікі былі пераважна славяне. Спалучэньне гэтых фактаў робіць, на маю думку, Паўночнае Чарнамор'е, Хазарыю найбольш верагоднай прарадзімай беларускага гэбрайства.

– Вельмі слушна, тэрыторыя-мова-ўрад-звычаі – усё гэта мелі беларускія гэбраі, званыя літвакамі (пэўна таму, што іхны арэал збольшага супадаў з постлюблінскім Вялікім княствам).

Максюта: Дык я ж і кажу, што мы браты: мы – літвіны, вы – літвакі! "Не дакучай жыда, бо ён табе брат!"

Моўшка: "Магутная сіла беларускай зямлі дала асобны духоўны і ўнешні воблік беларускім жыдам. Цяпер яны рожнюцца ад усіх другіх жыдоў, і іх па ўсяму сьвету называюць: "літвакамі". *(Зьмітрок Бядуля)*. "Ізраільскі гісторык Хаім-Гілель Бэн-Шошан (ураджэнец Валожына) узьнікненьне асобнага літвацкага субэтнасу датуе пачаткам XV ст." *(В. Зайка)*.

Максюта: Гэта "залаты век" нашай мовы, часы дзяржаўнасьці беларускай мовы!

Моўшка: Ну, дык дзе ж тая "дзяржаўнасьць" падзелася?

Максюта: Зноў цытата: "Вялікая пустыня (разумей – Беларусь) зьяўляецца краінай вельмі мала культываванай, населенай масай цёмнага народу, жабруючага і амаль выміраючага. Дзе прычыны гэтае незразумелае адсталасьці краю? Ці не вінавата прырода? (...) Ці ня ў расе трэба шукаць тлумачэньне. Але раса – тыя ж славяне, што культывавалі Польшчу, Малую і Вялікую Русь. Чаму-ж беларусы вышлі няздольнымі?" *(С. Южаков, 1886)*.

Моўшка: Тое ж у М. Някрасава:

... Волосом рус,
Видишь, стоит, измождён лихорадкою,
Высокорослый, больной белорус...

Што й казаць – схудалы "мякіньнік", "гальцепа"! Дазволь яшчэ пажартаваць: – А за Гомлем людзі ё? – пытаецца адзін беларус у другога. – Ё. Толькі дробненькіё, – адгукаецца другі.

Максюта: Пажартаваць і я магу: "Тата, а чаму ў Беларусі ўвесь час такая хлюпота? Чаму тут увесь час так халодна і ўвесь час лье дождж?" – "Ну, разумееш, сынку, усё гэта тлумачыцца складанымі атмасфэрнымі працэсамі, зьменамі ў паветраных масах, непрадказальнымі ваганьнямі тэмпэратуры. Карацей, сынку, якая краіна – такі й клімат!" Дарэчы, слова "Літва" значыць "залева" і этымалягічна зьвязана зь дзеясловам "ліць" (тое ж самае: *ć.* "litba", *r.* (дыялектнае) "литва"), больш таго сюды ж стасуюцца геаграфічныя назвы 'Латвія' і 'Латгалія'.

Моўшка: Я чуў, што пазьней той самы Южакоў перамяніў сваё меркаваньне: "Ранейшае ўяўленьне аб беларусах, як аб племені маларослым і слабасільным аказалася няверным. Большай часткай яны фізычна зложаны вельмі добра, маюць рост вышэй сярэдняга, жыцьцёвы індэкс перавышае ў іх 50 проц. і сьведчыць аб фізычнай крэпасьці." *(С. Южаков, 1908)*.

Максюта: Але нават і ў Расеі на нас па-рознаму глядзелі: "Не забудзьма, што яшчэ ў праграме кірыла-мэтодыеўскага брацтва быў прызнаны як асобны штат агульна-славянскае фэдэрацыі побач з расійскім, украінскім, польскім, чэскім і беларускі штат, што М. А. Бакунін у сваіх "лістох да брацьцяў славян" (1862) прызнаваў за Беларусьсю самастойнае месца як незалежнай дзяржавы, што падобныя правы прызнаваў Гэрцэн, што Надзеждзін акрэсьлена выдзяляў беларускую мову як самастойную славянскую мову разам з украінскай і польскай." *(А. Цьвікевіч)*.

Моўшка: А што наконт "Западно-руссизма"? Я чуў, што больш за іншых улягалі, увіхаліся менавіта "свае", беларусы.

Максюта: Так, слушна, і "празеліт з вуніятаў" Ксэнафонт Гаворскі (рэдактар часопіса "Вестник Западной России"), і ідэалёг "западно-руссизма" Міхайла Каяловіч (лічыў сябе "літвінам", напісаў "гісторыю вуніі ў Літве"), і "благородный" русыфікатар Іосіф Сямашка, і, як большасьць іншых "западно-руссов" мінулага веку, паходзілі зь сем'яў беларускіх вуніяцкіх сьвятароў ("у вуніі захоўвалася стыхія беларушчыны, і інтэлігентныя вуніяцкія сем'і былі носьбітамі ідэі беларускай самабытнасьці"). *(А. Цьвікевіч)*.

Моўшка: Бадай іх сьвет ня знаў!

Максюта: Але вось, што піша А. Цьвікевіч далей: ""Мясцовым ураджэнцам" было забаронена займаць пасады вышэй V клясы, а па службе праваслаўнага веравызнаньня – вышэй сьвяшчэньніка. Становішча "западно-руссов" было пры гэткіх умовах проста жалю годнае. Яны ўсёй душой хацелі быць "русскими", ад усяго сэрца жадалі быць карыснымі "вялікай Расіі", а яна, гэтая "богаслаўная Расія", вуснамі стопроцантавых вялікарусаў – *Соловьёвых* паварочвалася да іх задам і зь дзіўнай упартасьцю адпіхала ад сябе. (...) Першае сапраўднае выяўленьне беларускай ідэі – гэта толькі 70-я гады XIX ст., Францішак Багушэвіч, але і ягоны сын быў крайнім зоолёгічным польскім шовіністым і нават адмовіўся аддаць зацікаўленым асобам архіў бацькі."

Моўшка: "Междду протчым" трэба шчыра прызнацца, што і "даволі значная частка адукаваных яўрэяў выступала ў якасьці аднаго з найбольш дынамічных элемэнтаў русіфікацыі так званага "Северо-Западнаго края". (...) Пад іх кантролем знаходзілася значная частка сродкаў масавай інфармацыі беларускіх губерняў, у тым ліку і афіцыйны дзяржаўны друк."

Максюта: Ізноў мы не прыходзім ні да якой пазытыўнай высновы. Дзе ж ён, той жыцьцёвы стрыжань?

IV
Край — Land

А як завуць край родны мой –
Забыўся ўжо пра свой прыгон і зьдзек;
Мабыць, забраны, ці тутэйшы ён,
Я-ж сын яго – тутэйшы чалавек!
Янка Купала.

"Тутэйшы", кажу я, свой чалавек,
Сын бацькі свайго, а бацька дзяцей,
Тут і радзіўся, тут і жыву век...
Мацей Бурачок.

Кепска каля Вітэбска, у Оршы горшэ, а ў Мінску па-сьвінску.
Мазыр, што пузыр – кругом вада, а ў сярэдзіне бяда.
У Вільне – што ў мыльне.
У Слуцку ўсё не па-людзку.

Моўшка [illegible] сьвеце яшчэ на пачатку XX стагодзьдзя. У мястэчках гэбраяў было звычайна [illegible] зь іх, паводле афіцыйнага перапісу 1897 году, негэбраяў было пару чалавек [illegible] этая шчыльная гэбрайская маса ўсьведамляла сябе натуральнымі й арганічнымі насельніцтвам краю, нягледзячы на рэлігійную рыторыку пра 'goles' (выгнаньне). І сапраўды так. Аб'ектыўна гэбрай зрабіўся гэткім жа тыповым кампанэнтам беларускага краявіду, як балоты, каўтун, пан, прыгон ды што іншае." *(В. Зайка).*

Максюта: Дзіўна, што ў кнізе А. Булыкі "Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV–XVIII стст." жыдоўская мова падаецца ў разьдзеле "экзатычная рэлігійная лексіка". Ведама ж, словаў гэтых адзінкі: "ебионитъ", "рабинъ", "месиашъ", "шатанъ". Выяўляецца, што "старажытнаяўрэйскія" словы "пурым", "талмуд" і "шабас" прыйшлі да нас праз "старапольскую" мову! Не зразумела, чаму "рабін" і "шатан" маюць моўнае азначэньне *яўр.*, а "пурым" і "шабас" – *стяўр.*! "Бедны ідыш" нават ня ўзгадваецца! Ёсьць усе мовы – ад грэцкай да нямецкай, але жыдоў на Беларусі як і не было! Але, як ні дзіўна, шмат у якіх беларускіх мястэчках ажно да Другой сусьветнай вайны не жыды былі "экзатызмамі", а беларусы! Ня рабіны былі "экзотамі", а папы з ксяндзамі!

Моўшка: "Зразумела, што Беларусь была найбольш талерантным краем у сьвеце ў дачыненьне да гэбраяў. Менавіта тут споўніўся ідэал для вывучэньня Торы – бясьпека і спрыяльныя сацыяльна-эканамічныя ўмовы. І ня дзіва, што тут паўстала столькі інтэлектуальных рухаў і выгадавалася столькі рабінаў, мысьляроў ды інтэлектуалаў кожнага кшталту" *(В. Зайка).*

Максюта: "Тут-жа, на Беларусі, разыгралася вялікая барацьба паміж дзьвюма жыдоўскімі рэлігійнымі партыямі: Хасыдым і Міснагдым" *(Зьмітрок Бядуля).*

Моўшка: У XIX ст. "пад узьдзеяньнем суседніх нацыянальных рухаў стаў стварацца гэбрайскі нацыянальны рух ці, лепей, – рухі, зь якіх асноўнымі зрабіліся сіянізм, бундызм і аўтанамізм. Да стварэньня ўсіх трох літвакі мелі самае непасрэднае дачыненьне. У Вільні ўзьнік протасіянісцкі рух "Хібат-Цыён", што стаў арганізацыйнай асновай для Тэадора Герцля. Там жа была заснаваная гэбрайская сацыял-дэмакратычная партыя – Бунд (у 1897 годзе ў Вільні адбыўся першы зьезд Бунду). Зь Вільняй зьвязанае й ўзьнікненьне й разьвіцьцё руху за тэрытарыяльную аўтаномію (нацыяналізму дыяспары). Бундызм і аўтанамізм на пэўных этапах можна нават лічыць зьявамі ў пераважнай ступені "літвацкімі". (...) У міжваеннае дваццацігодзьдзе ў Вільні быў створаны Інстытут гэбрайскіх дасьледваньняў (YIVO), які прэтэндаваў на ролю гэбрайскай акадэміі навук, існаваў шэраг школаў і гімназіяў, адукацыйнае таварыства "Вільбіг", ПЭН-клюб, выходзілі дзясяткі гэбрайскіх публікацыяў у абедзьвух мовах, працавала некалькі гэбрайскіх тэатраў (у тым ліку славутая "Віленская трупа"), існавалі літаратурныя суполкі. Выдавецтвы Клецкіна, Ром, Розэнкранца ды іншыя выпускалі кнігі на ідыш і гэбрайскай, што разыходзіліся па ўсім сьвеце." *(В. Зайка).*

Максюта: Нездарма ж Вільню называлі: "Jerušolaim d'Lite" (Літоўскі Ерусалім).

Моўшка: "Пры высокай канцэнтрацыі гэбрайскага насельніцтва, а таксама навучальных установаў – гімназіяў, школаў, сэмінарыяў, дасьледчых цэнтраў гэбрайскай культуры – Інстытуту "YIVO", навуковага

таварыства імя Ан-скага, бібліятэкі Матыяса Страшуна – Вільня зрабілася выбітным цэнтрам вывучэньня ўсходнеэўрапейскага гэбрайства." *(В. Зайка)*.

Максюта: Але й беларусы шмат чаго прыдбалі ад такога суседзтва, нават надвор'е навучыліся вызначаць паводле жыдоў: "Будзе дождж, то жыды сьцягаюцца; бяз плагі жыдоў насьцягалася; назвалакалася жыдоў, окіць/окідзь/плага будзе; як жыды надта зімою па сяле цягаюцца, то будзе мяцеліца; жыды нешта паўспадаліся/ўспадываюцца/ўзвалачыліся/кешкаюцца/ўскешкаліся як перад дажджом; холадна як на жыдоўскі Пэйсах, на жыдоўскія Кучкі". Навучыліся таксама прадчуваньню бяды: "жыды ўзшасталіся перад нечывільлю; мудзер на ліха жыд: дагадаўся, што ўцёк; на нейкую бяду жыдава паўсьцягаліся, праходу німа за імі; нешта жыды паўскапашыліся, бегаюць; жыдава тут нешта паскешкалася; чаго гэты жыд разшастаўся тут?"

Моўшка: Што й казаць, шмат хто зь беларусаў гергетаў і на ідышы! "A hun, vos krejet, a goj, vos redt jidiš, un a jidene, vos lernt Tojre, iz nit kejn gute sxojre" (курыца, якая кукарэкае, гой, які размаўляе на ідыш, жыдоўка, якая вучыць Тору, – гэта ўсё кепскі тавар).

Максюта: "Суседзтва гэтых дзьвюх нацыяў тварыла такія жыцьцёвыя ўмовы і эканамічныя стасункі, у якіх адна нацыя без другой не маглі абыйсьціся. За ўвесь час сумеснага жыцьця беларусаў і жыдоў на Беларускай зямлі гэтыя дзьве нацыі так псыхічна шмат перанялі адна ад аднэй. У мовах, у звычаях, у легэндах, у будоўніцтве, будзённым жыцьці – у іх формы так перамяшаліся, што (болей усяго ў жыдоў) прынялі новую самабытную акрасу." *(Зьмітрок Бядуля)*.

Моўшка: "У некаторых месцах Віленшчыны, па мястэчках, жыды, пераняўшыся забабонамі і міталёгіяй беларусаў, на Купальле сьцелюць хлявы крапівой і папаратнікам, каб ведзьмы малака не адбіралі ў кароў. Нешта падобнае да беларускай каляднай казы ёсьць і ў жыдоў. На Дзяды пры выпіўцы адзін адзеваецца казою і пяе беларускія прыказкі ў парадку жыдоўскага альфабэта: (Алеф) Антон канцавы, Мой родны Хведар Балайло! (уначы). (Бэйс) Браў ні браў – Лаяць ні трэба. Балайло! (Гімэль) Глазамі горад ні браць, балайло! і г. д." *(Зьмітрок Бядуля)*. Ёсьць і прыказка: "На сьвятога Юр'я дастане жыд дурня".

Максюта: Так, мы таксама пільна сачылі за вашай суботай: "Прыгатуй у пятніцу, будзеш мець на суботу; слонка нізка, шабас блізка". У ахвотку падраблялі нашыя "шабас-гоі" ў вашых школах, па суботах запальваючы сьвечкі. Не забываліся й мы на вашыя сьвяты: Пэйсах (жыды засьвяткавалі свой Пэйсах), Пурым (Пурым ня сьвята, трасца не хвароба)... нават некаторым сьвятам далі свае найменьні: жыдоўскія Будкі (Сукэс, Сьвята буданаў) (лапак нарубіць трэба на жыдоўскія будкі) альбо Кучкі (сёмы рачок ад жыдоўскіх кучок); Босіны (Ём-Кіпур) (на Босіны жыды ў сынагогу прыходзяць босымі нагамі).

Моўшка: Пэўне, мы вам доўг былі сплаціўшы: у ідышы ёсьць таксама азначэньні для вашых сьвятаў: "(goiške) xoge" хрысьціянскае сьвята ("az me klingt in klojster, iz a xoge" калі звоняць у царкве, дык, мабыць, сьвята); "Nitl" Ражство ("Nitl iz a bejze lejd" Ражство – злая пакута; "Nitl iz a bejz lidl" Ражство – злая песенька; "nitl *abr.* **nit tor lernen**" нельга вучыць); "di blinde naxt" *pejor.* "сьляпая ноч", калядная ноч; "vertepl" вярцеп, батлейка, калядны лялечны тэатар; "Verbne" Вербная нядзеля; "Xreščene", "Tojf-hoge" Вадохрышча; "Grin-xoge" Зялёныя сьвяткі, Сёмуха, Тройца; "srode-post" сярэдзіна посту (чацьвертая нядзеля Вялікага посту). І яшчэ тое-сёе: "Geblekexc" *pejor.* літаньня, малебен, набажэнства, імша; "tume" духоўная альбо маральная нечысьціня; чартаўня, ліха; хрысьціянскі малітоўны дом, царква, касьцёл; "tole" *pejor.* укрыжаваны Ісус Хрыстос; "majse-tole" *pejor.* гісторыя Ісуса Хрыста; "jarid" кірмаш; *fig.* імша; "mojexl-avojnes" грахоўныя мазгі (на папа/ксяндза); "nit geštojgn nit geflojgn" (алюзія на ўваскрашэньне Ісуса Хрыста) нахабная хлусьня, лухта, бязглузьдзіца.

Максюта: А колькі жывых назіраньняў, якія перайшлі ў нашую мову: "Распусьціўся як жыдоўская панчоха; скрапіўся як чорт жыда зьеўшы; спадзяваецца як жыды Масьяша; сьпяшаецца як жыд на шабас; узяў як чорт жыда; верыш як жыд у дзесянцёра; заўзімаюцца як жыды за жыдамі; завёўся як жыд у танцу; ашукаў як жыд свайго бога; цягне як жыд за жыдам; ходзіць як жыдоўская памыйніца; аброхалася як жыдоўская карова; пашанцавала/пашэнціла як жыду з гары едучы; чухаецца, фарбуецца, зафлондраўся, шваргоча, гергеча, таргуецца як жыд".

Моўшка: "На першы погляд магло-б здавацца, што ў пераняцьці культуры адной нацыі ў другой жыды, як нацыя болей культурная, павінна была мець перавагу над беларусамі і мець свой большы ўплыў над імі, але ў самай рэчы ёсьць іначай." *(Зьмітрок Бядуля)*.

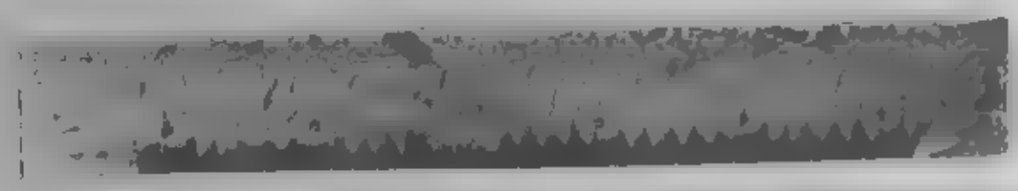

V
Радзіма — Hejmland

Усе мы патроху жыды. *Сакрат Яновіч.*
Усе мы патроху татары. *Хаім Майсеевіч Ліфшыц.*

Масква й Варшава аплюлі вам імя
І ў дзікай чэрні ненавісьць спладзілі к вам,
А Беларусь пад крыльлямі сваімі
Вас грэла й вашым пянькаю была дзяцям.
Янка Купала.

Сэрца баліць, калі ў парыскім Цэнтры Жоржа Пампіду
побач бачыш карціны Марка Шагала і Хаіма Суціна.
Пад Шагалам на шыльдзе – "Марк Шагал (нар. Лёзна, Расея)".
Пад Суціным – "Хаім Суцін, (нар. Смілавічы, Літва)". *Андрэй Дынько.*

Моўшка: Вось паслухай ліста, які Вульф Сосенскі, жыд з Даўгінава (Віленскага павету), даслаў Антону Луцкевічу 25 сакавіка 1935 г. у Вільню: "Шаноўны дзядзька Антоні! Як ваша здароўя, як пажываеце? Ці добрая праца, і як працуецца? Ці добра, ці карысна вам йдзе праца? Як гадуюцца вашыя дзеткі? [illegible] вясола, ці лагодна, ведаеце, дзядзька, некалі меў я вам шмат чаго казаць і многа чым [illegible] гэтага не хацела. Пагэтаму нехай досыць будзе, што ёсьць... а ёсьцека досыць: адзін [illegible] на эпілепсію, беднота на вушы, наастатку мне яшчэ і горшая бяда спадкала, 1/III г.г. [illegible] і пакінула мне шасьцёра малых дзяцей, дзяцей як боб дробных, як мак, і жыві на [illegible] што хочаш! Вы мне прабачыце і выбачайце, не прышоў я к вам, маім гэтым пісьмом, каб вам усю маю бяду выліваць, каб маю гору вам расказаць, печалі і бяды. Думаю, цяперака усім досыць хапаець. Хочу во што: [illegible] маю цікавы зборнік бел.-жыд. фольклору (пэўна за адзін дзень яго не назьбіраў). Ён састаўляець цэнны, багаты навучны, гістарычна-этнаграфічны матэрыял, каторага я меў на ўвазе – гэдок як я некаліс рабіў – падарыць яго беларускаму музею ў Вільні! (...)".

Максюта: Я ведаю, што й Зьмітрок Бядуля (Шмуэль Плаўнік) вучыўся ў Даўгінаве, пэўна, яны зналіся?

Моўшка: Воляй лёсу гэты зборнік так ніколі й ня быў надрукаваны. Але, ня лічачы Гурвіча зь Вільні, які па словах Зьмітрака Бядулі даслаў "зборнік жыдоўска-беларускіх прыказак да друку ў загранічны журнал" у 1911–12 гг. (якога, на жаль, ніхто ніколі ня бачыў), гэта хіба што адзіны сшытак, які сьведчыць аб жывым карыстаньні жыдамі беларускай мовай:

шабэс – не бэн ёхід, пайдзе адзін, прыйдзе другі! [*jid.* 'benjoxed' адзінак, бянёха]
калі бацька добры, дай бацьку кібэд, калі бацька дурань, дай бацьку кіем [*jid.* 'kibed' пачастунак]
із хоцьбы гут, із хоцьбы ніт шлэхт [*jid.* 'šlext' блага, 'gut' добра]
я з табою адрабэ вэйадрабэ, а ты мне хайдарэеш! (я з табою як найлепей, а ты мне цягніш у балоту) [*jid.* 'adrabe-veadrabe' у найлепшых адносінах]
многа тілім начытаўся, пакуль ад грэхаў абчышчаўся [*jid.* 'tilim' псалтыр]
я тілім чытаць не хачу, благую жонкі браць ня буду
шішім рыбкес, плотка ў ахвотка, шчупак не дурак, еж, калі наведзеш, акунь не піскун, лін не блін, толька вока кінь, а келбіс глота, бо не жыве ў балота, малец, не сунь палец, бо укусіць! рыбу жывую ня сушуць? [*jid.* 'šišim riboj' 600 000 – колькасьць гэбрэяў, якія выйшлі з Эгіпту]
надан і іеруша з чортам у хаўрусы [*jid.* 'nadn' nacar, 'jeruše' спадчына]
каму цымус не смакуе, таму кугель не дадуць, а хто сэйфэр пацалуе, таму леўёсан дадуць [*jid.* 'sejfer' рэлігійная кніга, 'levjosn' левіяфан]
німа тэй мамкі, каб не мела б на бэйс-гакворэс ямкі [*jid.* 'bejs-hakvores' могілкі]
ну, што значэ хосід? - хосід значэ: хоць бы сядзеў дома альбо: хоць сябруйся з другімі, а то кажуць: хорт, сабака, дурак [*jid.* 'xosid' хасід; набожны жыд]
кібуд значэ: кейах, ботэ, дай альбо: кіем бацьку добра біць [*jid.* 'kibed' пачастунак, 'kojex' моц]
пахэд што значэ? поўна хата дурняў [*jid.* 'paxed' страх, боязь]
посьле хупы цалуй у дупы [*jid.* 'xupe' шлюб]
багроб тваю маць, з бацькам разам [*jid.* 'bagrobn' пахаваць]
куш ін тохэс не баліць, можна напапалам падзяліць [*jid.* 'kuš in toxes' пацалуй у сраку]
хохам, хохам, каб сраў гарохам [*jid.* 'xoxem' мудрэц]
іх вэл дыр цу райбн аф ячнэ-мэкэнэ! [*jid.* 'ix vel dir cu rajbn af jačne-mekene!' я цябе сатру ў парахню! (на мякіну)]
а ворт із а воробей, хап эм! [*jid.* 'vort' слова, 'xap im' хапай яго]
пасып соль на хвост, кэнст зайн а ров ін Сшкоўка [*jid.* 'kenst zajn a rov in...' можаш стаць рабінам у...]
– а ці-бу-ла ў кіно? – рэдзька хаджу (*vrtš.* цыбуля і рэдзька)

Максюта: Дык гэта ж сапраўдныя беларуска-жыдоўскія "локшыны"! Пэўна, гэта той самы Вульф Сосенскі, які друкаваўся са сваімі беларускімі апавяданьнямі ў "НН"?

Моўшка: Так, разам са Зьмітраком Бядулям. Усьлед ім будуць пісаць па-беларуску паэты Юлі Таўбін з Мсьціслава (1911–1937) і Зяма Піваараў з Касьцюковічаў (1910–1938), Рыгор Жалязьняк зь Віцебску (1914–1942) і шмат хто іншы.

Максюта: Яшчэ ў 1880-я гады ў Пецярбурскім унівэрсытэце гурток "Беларуская грамада" ўзначальваў разам з Аляксандрам Марчанкам жыд Ізраіль Ратнер (нар. 24.11.1861, Шклоў) – у беларускім адраджэнцкім руху яшчэ пры яго станаўленьні ўдзельнічалі й жыды. А за "польскім часам" "ува ўнівэрсытэце Сьцяпана Батуры ў Вільні беларусы й гэбраі разам праводзілі супольныя акцыі супраць антысэміцкай палітыкі польскіх уладаў. Беларусы ў знак салідарнасьці займалі *лавы жыдофске* – месцы зь левага боку аўдыторыі, якія рэакцыйны рэктарат адводзіў для гэбраяў. Беларуская і гэбрайская моладзь плячо ў плячо змагалася ў шэрагах эсэраў і капэзэбоўцаў." *(В. Зайка)*.

Моўшка: У 1913 г. на старонках віленскага часопіса "Di Judiše Velt" ("Жыдоўскі сьвет") зьявіўся вялікі артыкул Зьмітрака Бядулі пра беларускае адраджэньне. У тым самым годзе Бядуля стаў адным з заснавальнікаў, рэдактарам і вядучым аўтарам віленскага часопіса "Undzere gegent" ("Наш край"). У 1914 г. у Вільні выйшаў па-жыдоўску зборнік "Літва" зь перакладамі зь беларускай і літоўскай літаратураў.

Максюта: Барыс Аркадзевіч Клецкін (нар. 05.05.1875, Гарадзішча), віленскі жыдоўскі выдавец (першая палова XX ст.), выдаў чатырохтомны "Лексыкон жыдоўскай літаратуры, пэрыёдыкі і філялёгіі" (Вільня, 1926–29) Залмана Рэйзэна, клясыкаў яўрэйскай літаратуры, але разам з тым: першае выданьне "Гісторыі беларускай літаратуры" Максіма Гарэцкага (1920), "Геаграфію Беларусі" Аркадзя Смоліча, беларускія школьныя падручнікі для менскіх школаў.

Моўшка: Віленскае выданьне "Лексыкону" зьмяшчала 347 біяграфіяў жыдоўскіх пісьменьнікаў – ураджэнцаў Беларусі, а ўжо васьмітомнае пасьляваеннае нью-ёрскае выданьне – каля 450.

Максюта: А ці не пагутарыць нам пра "дзяржаўнасьць" нашых моваў?

Моўшка: Як ні дзіўна гэта чуць, але першымі менавіта "немцы падчас першай сусьветнай вайны прызналі мову ідыш, разам зь беларускай, польскай і літоўскай, афіцыйнай мовай у Вільні і на ўсіх прылеглых абшарах пад сваім кантролем. На ідыш былі выраблены пашпарты, друкаваліся афіцыйныя аб'явы ды іншыя дакумэнты, праводзілася навучаньне ў школах." *(В. Зайка)*

Максюта: Рушым у савецкія часы: у прынятай 15 ліпеня 1924 г. пастанове Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту БССР "Аб практычных мерапрыемствах па правядзеньні нацыянальнай палітыкі" адзначалася: "Мовы нацыянальнасьцяў, якія насяляюць тэрыторыю БССР (беларуская, яўрэйская, руская, польская), з'яўляюцца раўнапраўнымі". "Навучаньне і выкладаньне ва ўсіх установах сацыяльнага выхаваньня і прафтэхнічнай адукацыі, а роўным чынам і абслугоўваньне ўсіх астатніх культурна-асьветных патрэбнасьцяў насельніцтва павінна весьціся на іх роднай мове".

Моўшка: У ліпені 1924 г. створаны яўрэйскі аддзел пры Інбелкульце, з 1925 г. створаны тры яўрэйскія камісіі й дзьве сэкцыі. Выдаваліся часопісы "Cajtšrift", "Працы БДУ". З 1929 г. ужо дзейнічала 5 камісіяў: лінгвістычная, тэрміналягічная, па вывучэньні гісторыі жыдоўскай літаратуры, па вывучэньні жыдоўскага фальклёру, па вывучэньні жыдоўскага насельніцтва. Камісіі займаліся зборам матэрыялаў для акадэмічнага слоўніка жыдоўскай мовы, а таксама складаньнем практычнага слоўніка жыдоўскай тэрміналёгіі, зборам і распрацоўкай матэрыялаў для дыялектычнага атласа жыдоўскіх гаворак Беларусі, распрацоўкай гісторыі жыдоўскай літаратуры і жыдоўскага фальклёру, гісторыяй жыдоў у Беларусі. Тэматычны плян на 1933 г.: "Яўрэйскі талковы слоўнік" (Х. Гальмшток, Шкляр, Файнзільбэрг), выдавецкі плян БАН на 1936 г.: "Граматыка яўрэйскай мовы" (А. Зарэцкі). Л. Віленкін выдаў у 1931 г. "Яўрэйскі лінгвістычны атлас Савецкага Саюзу", Зьмітрок Бядуля разам з Н. Рубінштэйнам у 1932 г. выдалі "Яўрэйска-беларускі слоўнічак".

Максюта: 21 кастрычніка 1926 г. – створаны Дзяржаўны яўрэйскі тэатар БССР (выпускнікі яўрэйскага сэктара Беларускай драматычнай студыі ў Маскве). У тым жа годзе адчынілася яўрэйскае аддзяленьне рабфака ва ўнівэрсытэце і яўрэйскае аддзяленьне ў Гора-Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. 1928 г. – рэарганізацыя "Маладняка" ў Беларускую асацыяцыю пралетарскіх пісьменьнікаў і паэтаў, створана яўрэйская сэкцыя. 1931 г. – у Менску на базе пэдфака ствараецца Вышэйшы пэдагагічны інстытут зь яўрэйскім аддзяленьнем, якое праіснавала да сярэдзіны 30-х гадоў.

І вось ужо зерыла тое няўлоўнае шчасьце... Як усім жадалася таго лучэньня з Радзімай, як лучыцца маці зь дзіцем... Ужо хацелася сьпяваць разам:

Jankl, Mejcik, Jurke, Šurke, Raške, Baške, Cirke, Mirke,
Ale, ale, in a rod, ale, ale, in karahod:
Hajda-hajda-hajda, hajda-hajda-hajda-ho!

Ат не, усё зноў абарвалася, пакацілася долу... "Маці" зноў стала "мачахай", а ейныя "дзеці" – "пасынкамі й сіротамі"...

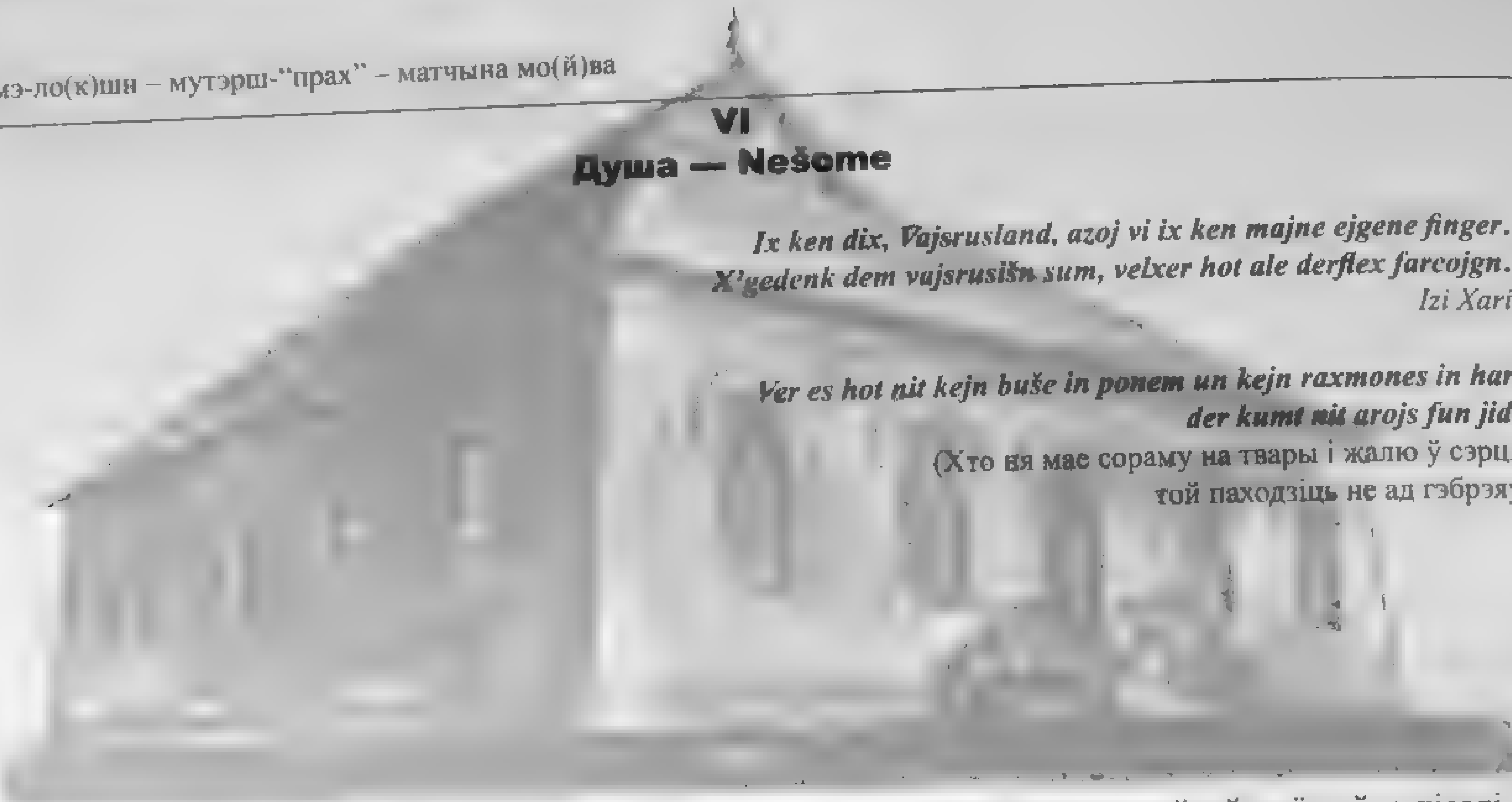

VI
Душа — Nešome

Ix ken dix, Vajsrusland, azoj vi ix ken majne ejgene finger…
X'gedenk dem vajsrusišn sum, velxer hot ale derflex farcojgn…
Izi Xarik.

Ver es hot nit kejn buše in ponem un kejn raxmones in harc,
der kumt nit arojs fun jidn.
(Хто ня мае сораму на твары і жалю ў сэрцы,
той паходзіць не ад гэбрэяў.)

[illegible] ... оў да літаратуры. Амаль усе, хто пісаў на ідышы, маўляў, усё роўна пісалі аб [illegible] ... вядомае:

[illegible] ...бак. Беларусі
[illegible] ...ючай!
[illegible] ...авору твайго прашу!
[illegible] ...так балюча.
[illegible] ...лазіш у душу?..
(пер. [illegible] Макарэвіча)

***Майсей Кульбак. Беларусь** (пазма)*
Беларусь яшчэ бог сьцярог,
Хоць і доля ў яе Макарава,
Бо ў бясхлебіцу
Ўздоўж дарог
Яе шчы і баршчы – яе варыва.
(пер. Я. Семяжона)

***Ізі Харык. На чужым балі** (пазма, 1935)*
Я знаю цябе, Беларусь, як пальцы свае і далоні,
Апоўначы нават змагу пазнаць твае сьцежкі крывыя,
І мяккі пявучы заход, палаюча-смольны сасоньнік,
Бярозы у сьнежнай імжы, і рэкі, і тракты сівыя.
Я помню вясковы твой сум, што плыў па начах выцьцём воўчым,
Самоту-жаўтуху, тугу мястэчак гарбатых, кульгавых.
Такой ты была, Беларусь! І варта заплюшчыць мне вочы,
Успомню я могільнік скрозь, гнілыя крыжы і курганы.
Багатай была, Беларусь... Ня зьлічыш багацьце краіны...
Боханы сітніцы ў нас зьяўляліся толькі ў марах...
Багатай была, Беларусь... Пра гэта хай скажуць батрачныя сьпіны
Ды зьбіты у панскіх стадолах, навекі скалечаны карак.
Завея і цемра. І едуць дзьве буды дзірава-самотных.
Шукаюць мястэчка. Німа.
Толькі ветры тут выюць-шалеюць.
Нябёсы і долы гайдаюцца ў золкіх шыротах.
Німа ні карчмы, ні мястэчка. Нікога. Нічога. Завея.
"Губерния Минская" едзе зь зялёным "присутствием" царскім у будах.
А неба усё абляпілі вароны магутнаю, чорнаю плоймай.
Свой чэрап аб гэтае неба разьбіць бы.
Родныя! Пустка усюды!
І месяц у высях тут лазіць белым арлом двухгаловым.
Я знаю цябе, Беларусь, як знаю твой золак у росах,
Бо ў кожнай пустэчы, глушы брысьці-вандраваць меў ахвоту.

Зяма Цялесін. Радзіма
Той край, дзе калісь нарадзіўся,
дзе столькі год пражыў, зрадніўся,
не пакідае памяці маёй...

Zjame Telesin. Farnaxt nebn tajx
Fun dem derfl, vos hot zix farhit
Lengojs dem farvoksenem breg,
A štile vajsrusiše lid
Baglejt mix, bagajstert un regt.

Мэнке Кац. Вяртаньне ў вёску Міхалішкі

Калі Вэльке-містык, увесь у лахманах і латах, вярнуўся з усіх
тутэйшых пякелішчаў да абсмаленай крушні, што некалі
была вёскай-пяюхай Міхалішкі, ён убачыў, нібы
той Абрагам, кінуты ў вогнішча, – ружамі палаюць
ускрэсіны. Ён продкаў убачыў сваіх, пыхлівых нябогаў.
Яны пратачыліся праз абсмаленыя гады,
іх сьлёзы перамяшаліся з попелам
Жабрацкай Прысады. З болем выла цішыня
гучней за галодную зграю ваўчыную
па-над месяцовым жахам
лесу. Пер'е ненажэрных
груганоў запаланяла
вецер.

(пер. Т. Галідэй)

Максюта: Мы таксама ў падушку ня спалі, а “батлейкі” складалі, вось паслухай:

А гдзе ета мая Сорка?
Гашпада, пазвольце мне пагукаць мая Сора!
О клейнцэ Сора, о клейнцэ Сора!
Хадзі скора, будзем гуляць уцора!
Казак прыдзець, неста будзець.
Гут морген, мой Абрумцык!
Гут морген, мая Сорацка!
А гдзе ты, Сорка, прападала?
На рынкі кабацок прадавала!
А сто ета я цябе так доўга не відала?
Ідзе ты быў, Хаім?
Ай, я буў у Полацку, Велізу,
ув Невелю, Дарагабузу,
і ў Склові, і ў Мугулёві,
у Старым Быхові і ў Орсы,
ігдзе сам цорт не хадзіў!
І сто я відзеў, уй, гевалт!
Ай, Хаім, ідзі папрасі музыкантаў,
хай зайграюць!
Ой, Сорка! полна нам гуляць,
у мяне будуць тут гарэлку браць.
Заўтра сабас, на гросы табе троску,
сзар мне рыбкі нямнозка.
А толькі хадзі – я цябе правяду.
А то тут есьць хандогі, –
яны цябе схандозуць.
Ой, гашпада! як ехалі мі з Дарагабуза,
А кабілка наса біла недуза,
абоз на абозе, воз на возе, –
адна кабіла ў вазе і тая не вязе.
Да як узьехалі мі на мост,
кабілка наса гоп пад мост!
А мі яе цап за хвост!
Нет, гаварым, ты не ўйдзес!..
Сталі мі думаць і гадаць,
сто нам з кабілкі рабатаць?
Мі ўзялі стрункі на ладункі,
з рэбер карэты,
а з ног пусталеты,
а з хвастоў сітцы.
Сталі мі кабілку выпрагаць,
катоцкі і аглоблі мі ламаць,
да як разлазылі мі агніска,
аз під самій небасіска;
а тут якраз казацыска ізь лясіска
і страснага дубавісца на пляцысца!
Як ударыў... пад нос,
дык ён носам затрос.
Уй, гевалт!..

Моўшка: Сапраўдны літвацкі дыялект: замест ‘š’ – ‘s’, ‘ž’ – ‘z’, ‘č’ – ‘c’ (sabesdiker, losn, gesribn, sejn, snej, idis, stetl, zaleven…). Але “гэта ўсё жарты-шмарты. Бязь іх яўрэй не яўрэй. А глыбінная душа яўрэйства ў досьціпах, у казках, у песьнях, у зычэньнях, у заклёнах кшталту гэтага:

У чорным моры чорны камень маўчыць.
У горле вароніным костка тырчыць.
Паганая сьвечка з сала сьвінога.
Для п'яніц карчма,
Для праведнікаў сынагога.
Ляціць Гурмізах на перапудзе.
Дзе не стаялі ніколі людзі,
дзе не пасьвілася вясёла жывёла,
Дзе ўся з жалеза зямля наўкола,
Дзе неба зь медзі на сто зямель.
Ратуй мяне, Зэдыкіэль.
Ацалі мяне, Тафтыф`ях.
Бог праўдзівы, прымі мой страх.
Душа мая ў тваёй правіцы.
Хай мне ўсё існае
Бачыцца й сьніцца,
Як аб сустрэчы з Табой
Напамін.
Амін.”
(Р. Барадулін).

На вуліцы мяцеліца,
снег усё агортае,
віхры, цэрці жэняцца,
шалеюць, дух ахапляе...
Вятры кручацца, шалеюць,
страшуць пад вакном,
завірухі ўсё змарэюць,
вось канец усім людзём...
А ў хатцы, у куточку,
седзяць Хаім і рэб Гэрц,
а каля печы, на прыпечку,
старая Малка бліны пячэць.
Удруг Малка цікавага нешта пачула:
трахта! нейкая брахкая, тэрц?!
Страх і сум Малцы агарнула,
са спуду закрычала: гвалт! Хаім, Гэрц!
Ах, калі ветры там шалеюць,
[illegible] чаго было пугацца?!
[illegible] хай [illegible]ятаюць,
[illegible] аяцца...
[illegible] уюць,
[illegible] ны,
[illegible] яюць.
[illegible] раны!..
[illegible] ветраваць,
[illegible] сьвет –
[illegible] аваць.
[illegible] жартаў [illegible] нет
Ціх[illegible]іха, Малка, хай шашуюць
вятры, калі паашалелі,
пагадзі, пагадзі і гуляць перастануць, –
Хаім з Гэрцэм мудра гаманілі.
змоўкла Малка, змоўклі
Хаім і рэб Гэрц,
толькі вецер
не сьціхае пад вакном,
усё гудзіць і б’ець у шыбы:
тэрц да тэрц...
Мусі ткі быць хаўтуры
ўсім людзём...

На гар Сінай мы стаялі,
там Тойра нам давалі,
пекна, пекна, пекна нам давалі.
Нам Тойра там давалі,
з радасьцю мы скакалі,
пекна, пекна, пекна мы скакалі.
На гар Сінай мы стаялі,
там мы Тойра бралі,
добра, добра, добра Тойра бралі.
Тойра бралі праз Майсея,
дзесяць словы сьвятыя,
добра, добра, добра словы сьвятыя.
Словы сьвятыя дзесянцёры
самі ж ад бога чулі,
пекна, добра, пекна ад бога чулі.
Як гутарылі мы з богам,
адпавядалі адным словам,
брава, добра, пекна, адным словам.
Адным словам загукалі,
ад радасьці засьпевалі,
добра, пекна, добра засьпевалі.
Мы сьпевалі, як Тойра бралі,
Тойра праз Майсея,
добра, пекна, добра праз Майсея.
Праз Майсея танцавалі,
галелуя засьпевалі,
добра, добра, пекна засьпевалі.
Засьпевалі на рохвольле,
галелуйя, галелуйя,
хай жыўе ***ам ісроэйл***, ***ам ісроэйл***.
(Зап. В. Сосенскім).

Бацька, бацька! Бацька, бацька!
Выбудуй ты нам нашу хатку,
выкупі ты нам нашу матку.
Бяз хаткі ня будзем,
бяз маткі заблудзім.
Аўромулю, Аўромулю,
Аўромулю, старушак ты наш.
(Ісхакулю, дзядулька наш,
Якавулю, татулька ты наш.)
Чаму-жа вы ня ходзіце,
чаму-жа вы ня просіце.
Чаму-жа вы ня моліцеся богу за нас.
Каб-жа нас асвабадзілі,
каб-жа нашу хатку выставілі,
каб-жа нашу матку выкупілі,
да із ***голас*** вывадзілі.
Лэйарцэйну правадзілі, ***лэйарцэйну***.
Ня плач, сынок, сынок, сынок,
ня крой сваё сэрца, сэрца.
Будзе хатка выставена,
будзе матка выкупена.
Чакай канца,
вэйнэмар мыфонаф шыр охадошо.
Галэлуіе, галэлу, галэлу, галэлуіе.
(Зап. Я. Станкевічам ад В. Сосенскага).

Уставала Хана рана,
эй, і раненька,
і збудзіла свае слугі,
эй, і дабрэнькі.
“Уставайце, мае слугі,
дабрэнькі,
зажыгайце сьвечачонкі,
эй, ерусалімкі.
А я тым часам,
Хана, пахаджу,
да й сына ***талмуд-хохэм***
ай, ураджу.”
Урадзіўся Шмуэль-***ганові***
добрым часам.
Спавівала яго Хана
шаўковым пасам.
Сара, Рыўка, Рахіль, Лія
бабкамі бувалі.
Аўром, Іцхок, Янкев-***овіну***
сандіке бывалі
Мойшэ, Арйе, Довід, Шлоймэ
кватэры бувалі
гакодэш борэху і малахім
Шмуэль-***ганові*** назвалі.
(Зап. С. Ан-скім у Віцебскай губерніі ў XIX ст.)

Максюта: Вось што пісаў аб беларуска-гэбрэйскіх рэлігійных сьпевах Ян Станкевіч: "Ня толькі ў жыдоў былі рэлігійныя песьні па-беларуску, але з часу красаваньня беларускае культуры (XV–XVI вв.) маем навуковыя творы, перакладзеныя жыдамі з гэбрэйскае мовы на беларускую ("Тайна тайных", "Лёгіка" і інш.). У XV стаг. маем беларускія пераклады Бібліі, зробленыя жыдамі з мовы гэбрэйскае. Бібліі гэтыя прытарнаваны да ўжыванья ў сынагогах." Але ёсьць яшчэ шмат народных дзьвюх-, нават трохмоўных песень, вясёлых, жартоўных:

– Fun vanen kumt a jid?
– Fun Ljubavič!
– Vos tut men in Ljubavič?
– Me trinkt bronfn,
Un me huljet,
Un me tanct a karahod!
(Хасыдзкая песьня)

***

Afn barg, unter barg
Flien tojbn porn.
Nox kejn naxes nit gehat,
Šojn avek di jorn.
На гарэ, пад гарой
Галубы стаялі.
Я йшчэ шчасьця не відала,
Годы мінавалі.

Špant že, brider, gixer ajn,
Kare ferd di porn.
Mir veln forn un derjogn
Undzere junge jorn.
Запрагайце, хлопцы, коні,
Коні вараныя.
Мы паедзем даганяці
Годы маладыя.

***

Hop, majne homentašn,
Hop, majne vajse!
Hop, mit majne homentašn
Hot pasirt a majse.

***

Un zi iz glajx in mark avekgelofn,
Un hot dort a goje mit a hun getrofn.
– "Сколько стоит" курка-маладзіца?
– Тры аршыны "ситца" на спадніцу.
(Зап. А Хадыкам і М. Залатухам у Амсьціславе)

Mir hobn derjogt undzere jorn
Afn brejtn brik:
– Jorn junge, kert zix umet
Xoč in gest curik
Мы дагналі нашы годы
На шырокім мосьце:
– Годы, годы маладыя,
Прыяжджайце ў госьці.

– Nejn, nejn, nejn, mir veln nit gejn,
Šojn nito cu vemen,
Ir hot badarft jungerhejt
Di jorn nit faršemen!
– Нет. нет, нет, мы не вернёмся,
Вы не заслужили,
Почему вы с юных лет
Годы погубили?
(Зап. А. Хадыкам і М. Залатухам у Амсьціславе)

Гоп, мае грачанікі,
Гоп, мае ячныя,
Чаму ж мае грачанікі
Такія ня смачныя?

Рыгор Барадулін прыводзіць свой варыянт:

Гоп, мае грачанікі,
Усе жыды начальнікі,
А ў калгасе дуракі
Дзеруць межы як быкі.

VII
Суседзі — Šxejnim

"Гора нам... Жыды мы." *Зьмітрок Бядуля.*

"Jidiše natur" un "goišker mazl" ("жыдоўская натура" і "мужыцкая доля").
"A jidiše kop" un "a jevoniše kop" ("жыдоўскі розум" і "маскалёўская мазгаўня").

Жыдоўскі "зараз", як беларускі "пачакай".

Литвины – земляники, землекопы, лопатники, белошапошники, магерки.

"Пацьвельваньне – мяккая, гуманная, ачышчальная тэрапія сьмехам. Беларус не жадае ліха суседзям, калі іранізуе [illegible]. Нехта можа і пакрыўдзіцца на іх нязлосныя показкі. Але апраўдвае беларусаў тое, што найболей [illegible] і дасьціпна яны пацьвельваюцца з саміх сябе." (П. Васючэнка).

[illegible] фальклёрны вобраз жыда-літвака?
[illegible] беларуса кажуць: багаты, брахлівы, хітры, скупы, бяздушны, паганы, адважны, [illegible] Але гэта ж усё й пра жыда. Троху дадамо – да багатага: "Грошай як у жыда; [illegible] Ой, жыдку, злажы на се світку! – Я і так багаты, хоць троха пархаты"; да [illegible] крычыць; жыд кожан хвалько; жыд з блахі то вала зробіць"; да хітрага: [illegible] мэнтнасьць; жыдоўскі розум – то шэльмоўства; на тое жыд, каб ашукваў; патуль [illegible] аредаць, пакуль хрысьціяніна не ашукае; жыда сам чорт не ашукае; жыд хітры, але падчас то й дурны"; да скупога: "На грошы ласы; жыд гаворыць: лай, адно грошы аддай; ну і даў жа, як жыд перцу"; да бяздушнага: "Такой ласкі і ў жыда дастанеш/знойдзеш"; да паганага: "Жыд чарцямі ўхоплен (павер'е); яшчэ рочэнцы цялёнку не вышлі, а яго зарэзалі паганэ жыды"; да адважнага: "Жыда і думка аб воўку палохае; жыда ўсюды страшыць; жыду і птушкі страшны; жыду воўк і ўва сьне страшны; жыду і жаба воўкам стане"; да патлатага: "Валасы кучмою лежаць як у жыда". Сёе-тое яшчэ: кампанейскі ("за кампанію і жыд павесіўся"), набожны ("як жыд прыдарожны"), удачлівы ("паньско і жыдоўско нідзе не прападае; пана і жыда ніколі чорт ня возьме"); "што будзе, то будзе, а жыд панам ня будзе; жыд скажа, як зьвяжа; жыд за жыда ўсёгды ўступываецца; жыд на рыбу як кот (жыду да рыбы сьмяюцца вочы), жыд заўсёды часныком сьмярдзіць (жыд жыдам сьмярдзіць), выпэцкаўся як жыд у гразь; у жыда ўсёгды шмацьцё вісіць, боўтаецца; ходзіць абшарпаўшысь як жыд; у падраных панчохах ходзіш як жыдоўка; ходзіць як жыдоўская памыйніца; каждая жыдоўка – абшарпанка; у кожнай жыдоўкі дарагій земчуг на шыі; жыдоўка ў перлах ходзіць". Напэўна, гэта і ёсьць тое, што завецца "жыдоўскай натурай, жыдоўскай работай". Вось яшчэ батлеечны партрэт: "На галаве рыжыя валасы з пэйсамі і гэтакая ж рыжая барада, доўгі чорны замызганы халат (лапсардак), шапка зімовая зь ліса, верх аксамітны, відаць белыя шкарпэткі, туфлі з задзёртымі насамі, гарбаты".

Моўшка: Але, "каб ты бачыў свой від, то думаў бы, што жыд"! Ды й самі жыды-суседзі ня надта ветліва ставіліся да "трэфных літвакоў". "Рацыяналізм літвацкага тэалягічнага дыскурсу стварыў для літвакоў уваччу суседзяў – гэбрэяў польскіх і ўкраінскіх земляў – стэрэатып эмацыйна стрыманай, крытычнай, нават чэрствай асобы, якая нічым ня грэбуе дзеля пошуку доказаў, каб у нечым пераканацца. Гэта апошняя рыса спрычынілася да мянушкі "цэйлэм-коп" (крыжагаловы): лічылася, што вучоны літвак можа лёгка перакінуцца ў хрысьціянства, каб толькі задаволіць сваю цікаўнасьць. Верагодна, што гэтаму паспрыяла распаўсюджаньне гэбрайскай асьветы (Гасколы) на беларуска-літоўскіх землях, а таксама гэткія вядомыя выхрысты, як арыенталіст Даніла Хвольсан (вядомы сваёй фразай "Лепей быць прафэсарам у Пецярбургу, чымся мэламэдам у Эйшышках") і авантурыст Якуб Брахман (аўтар антысэміцкага трактату "Кніга кагалу"), што паходзілі зь іх." *(В. Зайка).*

Максюта: "Ix bin a litvak – a bisele xoxem, a bisl durak!" Запраўды, "былі й выключэньні, як у выпадку Ўладзімера Мэдэма, што паходзіў зь менскай асыміляванай сям'і, дзіцем быў ахрышчаны ў праваслаўе, а пасьля стаў адным зь вядучых дзеячоў Бунду, вывучыў у сталым узросьце ідыш і ўсяляк прапагандаваў яго ўжываньне." *(В. Зайка).*

Моўшка: А як наконт забабонаў аб "крови христианских младенцев", аб "забойцах Хрыста"?
Максюта:

"Збаю байку:
Забіў жыд Хайку,
Павесіў над духам,
Абіў абухам,
Зрабіў дзюру,
Задраў скуру –
Кроў – кап, кап,
А жыд – хап, хап!"

Во яшчэ й прымаўкі: "Мэнчыў мяне, як жыды пана Езуса; жыды-анціхрысты шкуру з нас дзеруць; жыды тые ж басурманцы, бязьвернікі; жыды не вызнаюць Хрыста; жыды-інавернікі паганыя; усякая жыдоўка – чартоўка".

Моўшка: "У беларускім фальклоры існавала ўяўленьне аб "божай" птушцы-ластаўцы, якая, згодна з паданьнем, калі ўкрыжоўвалі Хрыста, скрала цьвікі ў яго забойцаў-"жыдоў". Ёй супрацьстаяла "жыдоўская" птушка-верабей. "Віна" вераб'я палягала ў тым, што ён зьдзекваўся з укрыжаванага Збаўцы, памнажаў яго пакуты на крыжы. Менавіта таму вераб'я ў прастамоўі называлі "жыдам". Ня менш цікавае і беларускае паданьне "Адкуль сьвіньні?". Паводле яго, падчас Крыжовага шляху адна з габрэяк вельмі моцна біла і кляла Хрыста. За гэта яна была перавернута Богам у сьвіньню." *(І. Марзалюк)*.

Моўшка: Сёе-тое ёсьць і ў батлейцы:

Жыд: Іцах-міцах, манарх-гіцах, бег я з павагаю і радасьцю праведаць цара. А што пану цару ад мяне патрэбна?
Цар: Адкажы мне, Лейба мой любы, колькі месяцаў таму назад нарадзілася тое дзіця?
Жыд: Калі пан цар хоча ведаць, бо я без сваіх талмудаў не магу сказаць. Сора Езэрмоўс, нойдзем талмуд гроўс. Барухаты едыной, елегэйну налегой, цібэлэ татэ, нібэлэ мамэ, і ліпа высока і на корань глыбока, ■ хто гэту ліпу будзе капаць, той будзе век панаваць. Ясны цар, ужо дзевяць месяцаў мінулася, як тое дзіця нарадзілася. Што знаў, тое і сказаў, няхай мяне цар прабачыць. падаю да ног. (...)
Жыд: Яснавяльможны сьвіняны кныр! Што ж, васпану, зрабілася, уся вантроба кроўю залілася. я думаў, што ты сьпіш, аж бачу, што ты сьмярдзіш. Браў ты з нас і драў ты з нас і крупавыя, і млынавыя, і мякіну, і сьмяціну, але ўжо цяпер як вазьму я тваю карону ды сяду на трону і буду каралём над яўрэямі, а ты сьвіньнёй над сьвіньнямі. От каб цяпер мая Сора знала, што я тут крулюю і над усімі яўрэямі паную. Сора, кум танцен маёхес.

Моўшка: А ці не жыды спаілі "братоў славянаў"?
Максюта: Вось што пішуць пра Зьмітрака Бядулю: "Драматызм крайняй і безнадзейнай беднасьці, як прычына з рэзультатам, зьвязанай з п'янствам, адчаем настрою і садызмам пачуцьця, таленавіта змалявана ў колькіх апавяданьнях" ("Сьцёпка", "Тулягі", "Сымон")". Ня менш яскравыя беларускія песьні:

На базары сесьці на прэкрасным месьце,
Вуй, вуй, вуй, мамуля,
Зок, зок, зок, Хаюля,
А гуценькі, гут, гут,
Рай-рам, рай-рам,
А гуценькі, гут, гут,
Там яўрэйка Хая віном таргавала,
Ой, яўрэйка Хая, што ж ты нарабіла?
Што ж ты нарабіла: віном напаіла.
(Зап. А. Глушко ў вёсцы Сялец)

На прэкрасным мейсцы карчомка стаяла, да нова,
Ай-вай і зуг-зуг кум-кірім бом-бом.
А ў таей карчомцы Хайка маладая – жыдоўка,
Хайка маладая водкай шынкавала, гарэлкай,
А ў таей карчомцы два салдаты пілі-гулялі,
Два салдаты пілі, усё Хайку манілі – жыдоўку,
А ў суботу рана ўсе жыды ў школе, у школе,
Усе жыды ў школе, толькі Хайка дома – жыдоўка,
А ў нядзелю рана прыйшлі тры вазочкі па Хайку,
А ў першым вазочку падушкі-пярыны, пярыны,
А ў другім вазочку шэрабро і злота, злота,
А ў трэці вазочак сама Хайка села, жыдоўка,
Сама Хайка села, песеньку запела, жыдоўка.
(Зап. А. Ласём у Жупранах)

Былі ў каморы ў нас грошы,
А я тыя грошы да Моўшы.
Ты піў, і я піла,
Ты насіў, і я насіла
Тыя грошы да Моўшы.
Было ў каморы ў нас жыта,
А я тое жыта да жыда.
Была ў каморы ў нас грэчка,
А я тую грэчку ў мястэчка (за рэчку).
Былі ў каморы ў нас боты,
А я тыя боты да Моты.
Былі ў каморы ў нас яйкі,
А я тыя яйкі да Хайкі.
Была ў каморы ў нас водка,
А я ж тую водку ды ў глотку.
(Зап. А. Хадыкам у вёсцы Пяскі)

Моўшка: Ведаем і мы добра вашыя беларускія песьні: "Сабралася бедна басота, дый гарэлку п'е... П'ем мы гарэлку, п'ем мы наліўку, будзем піць віно, а хто будзе з нас насьміхацца, будзем біць таго", "а я ў піру была, п'яная дамоў ішла, хмель-віно зялёнае, усё маё пахмелейка", "тая дзеўка напілася, ды і зь

печы звалілася", "ой, піла, піла, чапец згубіла", "у нядзелю п'ю, п'ю, ў панядзелак сплю, сплю", "ад панядзелка да панядзелка смачна п'ецца нам гарэлка", "паўзагона не ўзарала, да карчомкі дала драла, ад карчомкі да карчомкі нясі паўгарца гарэлкі", "бачыш, жана, як гарую: з адной карчмы – у другую", "пілі мы, пілі, усю пшаніцу прапілі", "у карчме ня быў, а каня прапіў", "ты, шынкарка маладая, пачом у цябе пляшка гарэлкі?", "шынкарачка малада, прадай мёду гарцы два", "волы нэ прісталы, з дарожкі нэ збывся, дашов до корчомкі, водочкі напывся", "гарэлачка-пітушачка, як я цябе люблю", "чарачка-каток, каціся ў раток", "чарачка мая, залатая..." Або ў сучаснай музыцы: "У суботу, нядзельку, зазірнуць у бутэльку, а ў бутэльцы на дне чорт рагаты жыве", "хочаш піва...", "маленькі жаўнерык, налівай, налівай яшчэ, выпівай, выпівай хутчэй", "куфаль піва, келіх віскі", "мы дапіць не пасьпелі да дна..."

Максюта: Вядома ж, дзеяслоў "пець" паходзіць ад "піць"! Ну, а ўжо пра батлейку й казаць німа чаго – "пэрлы":

Ой, калі з ба на мяне
цорны год няхай напаў,
ей-ей, няхай напаў,
калі б мяне казацынька
на сем месьце не застаў!
[illegible]

Ой, мір, мір,
стэйлэм, бэйлэм,
стэйлэм, бэйлэм.
Там і Борух троху гуляў,
Масіясу поўху даў,
ой, мір, мір,
стэйлэм, бэйлэм,
стэйлэм, бэйлэм.
Там і Борух троху ўпіўся,
ён пад лаўку падваліўся,
ой, мір, мір,
стэйлэм, бэйлэм,
стэйлэм, бэйлэм.

***

Бэрка
Што кроквы і латы!
Ішоў ты на варты
і спрасіў паўкварты,
даць я не даў, а запісаць – запісаў.
Апяць ішоў ты з варты
і спрасіў паўкварты,
я даць не даў, а запісаць – запісаў.

***

казак
Я казак, небарак, работы не маю, жыдоў б'ю,
водку п'ю, весела гуляю.

Моўшка: Як у нас кажуць: "Fun a kvatirele hot men a goldenem šnirele" (кварта гарэлкі прыносіць залаты ланцужок – дае добры заробак). Але німа чаго й казаць – "pojer blajbt pojer" (мужык ёсьць мужык). У ідышы ёсьць устойлівыя показкі: "šikere pojerim" (п'яныя мужыкі/сяляне), "šiker vi goj/pojer" (п'яны як гой/селянін), "zojfn/trinken vi a goj" (жлуктаць/піць як гой), "cejušen zix vi a šikerer pojer" (разьюшыцца як п'яны селянін). І яшчэ: "Hobn a tam vi cvej šikere gojes voltn zix kušn" (такі смак, быццам бы дзьве п'яныя гойкі пацалаваліся).

Максюта: Ну, тады яшчэ два ўзоры з сучаснай музыкі:

Болей ніколі ў жыцьці да Рагойшы
Я не пайду, лепш нап'юся ў Мойшы
Ў простай звычайнай карчме местачковай
Гарэлкі празрыстай, гарэлкі жытнёвай.
(М. Анемпадыстаў. Настаўнік Рагойша)

Роснымі лугамі,
Полечкам траўлівым
Іду да Абрама
На моцнае піва.
(альбом "Byvajcie zdarovy")

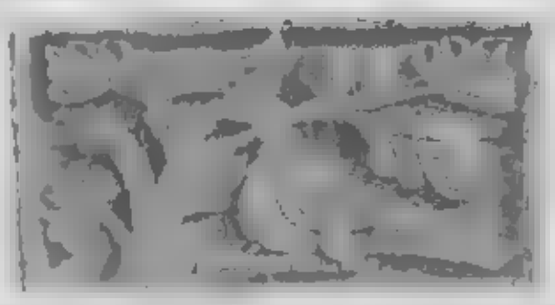

VIII
Страчаны лёс — An ongevorn mazl

Божа мой!
Колькі ўжо раз рабіў я павароты назад у жыццці сваім...
І колькі яшчэ раз буду рабіць?
Максім Гарэцкі.

Вось так ніто жыву і ня жыву,
Сваім, што бачу, ня веру вачам,
Што чую – не бяру у галаву,
І што я знаю – ўжо ня знаю сам.
Янка Купала.

Dem jidn majdt kejn umglik nit ojs.
(Ні адно ліха не абміне жыда.)

Vos jaršenen jidn? – Cores un meridn.
(Што атрымліваюць ў спадчыну жыды? – Ліха і гэмарой.)

Як ні горка, але чым далей, тым болей пайшла гуляць "казаччына" і завіхрыла, загула...
"XX стагодзьдзе было росквітам здрады, тут і кветачкі цьвілі, "зялёны ліст, чырвоны цьвет", і ягадкі крывавыя сьпелі. На нашым матэрыяле можна складаць анталёгію здрадніцтва." *(П. Васючэнка).*

Моўшка: Вось пастанова Бюро ЦК КП(б)Б ад 24 ліпеня 1925 г.: "Считать необходимым – изживать из употребления в белорусском языке слова 'жид', заменив его словом 'еврей'".
Максюта: "Спрадвеку ў беларускай мове слова "жыд" ня мела й слабога водценьню абразы, прынізу. Бальшавікі з Масквы прынесьлі ў слова "жыд" значэньне абразы, непрыхаванай нянавісьці. Быў прыняты ўказ, па якім за слова "жыд" давалі да пяці гадоў турмы. І гэта пачало мацаваць і без таго моцную сталінскую дружбу народаў". *(Р. Барадулін)*. Вось анэкдот: сын вяртаецца са школы: – Тата, мяне ў школе жыдам называюць! – Калі кажуць "жыд" – будзеш доўга жыць, а калі кажуць яўрэй, дык памрэш скарэй.
Моўшка: Але слухай далей – у 1929 г. наркам асьветы А. Платун на сходзе камсамольскага актыву заявіў: "...у зьвязку з абвастрэньнем клясавага змаганьня і беларускі, і яўрэйскі, і польскі нац. дэмакратызм і шавінізм адлюстроўваюць настроі кулака, настроі варожай нам клясы, выступаюць супраць лініі партыі, супраць лініі савецкае ўлады. І яны надзвычайна добра паміж сабой ужываюцца. Ня сварацца паміж сабою яўрэйскія, польскія, беларускія шавіністы і нац. дэмакраты, а, наадварот, падтрымліваюць адзін аднаго. Гэта ёсьць адзіны фронт, які выступае супраць лініі камуністычнае партыі, супраць лініі савецкае ўлады" (1930).
Максюта: А вось ужо зноў Зьмітрок Бядуля: "Контррэвалюцыйныя дзеяньні беларускіх нацыянал-дэмакратаў, уся іх праграма, маюць адным з сваіх вытокаў буржуазны беларускі нацыянальны рух часоў "Нашай Нівы"... Я, былы нашанівец, за апошнія гады паступова перавыхоўваўся ў кірунку няўхільнага набліжэньня да задач пралетарскай рэвалюцыі... рашуча адмяжоўваюся ад беларускіх нацдэмаў, як ад іх дзеяньняў, так і ад іх праграмы, якая ставіла курс на стварэньне буржуазна-фашысцкай Беларусі".
Моўшка: Блізу таго ж самага піша ў "Звяздзе" былы "нашанівец" Янка Купала...
Максюта: У маі 1939 г. Інстытут нацыянальных меншасьцяў цалкам ліквідаваны, а ў тым жа годзе Зьмітрок Бядуля адзін зь першых беларускіх пісьменьнікаў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сьцяга, Купалу ж далі ордэн Леніна ("каму ордэн, а каму ордэр")...
Моўшка: 1930 год – "вялікая колькасьць рабінаў і настаўнікаў хедараў і ешываў у Беларусі былі пазбаўлены правоў і заклеймены як "лішэнцы". Іх жытло канфіскавалася дзяржавай, а яны разам зь сем'ямі вымушаны былі жыць нелегальна на гарышчах і ў падвалах сынагогаў. (...) Ананімнае прашэньне: "Хто не быў сьведкам выгнаньня беларускага яўрэя зь яго дома, той ня бачыў сапраўднай катастрофы... Калі яўрэй у Бабруйску маліў мэра, каб улады пашкадавалі яго дзяцей і не пакінулі іх без прытулку, той зьдзекліва казаў: – Рака яшчэ ня поўная."

Ёсьць і анэкдот: 1930 год. Ідзе вучэбная часіна (па-расейску – урок) у менскай гэбрэйскай пралетарскай школе №1. Настаўнік пытаецца: – Дзеці, якая векапомная падзея адбылася ў 1799 г.? – Памёр Віленскі Гоэн. – Сьціхні! Што тут за рэлігійная прапаганда!?.. Дзеці, у 1799 годзе нарадзіўся наш вялікі паэт Пушкін! А якая падзея адбылася ў 1812 годзе? – У нашага Пушкіна было бар-міцвэ!

Максюта: Што і казаць – "страх і сумна". "Перад вайной 1941–1945 гадоў мне малому балюча запала жудаснае відовішча. Праз вокны зачыненых яўрэйскіх школаў ляцелі кнігі, як тыя птушкі з адарванымі крыламі. Літары, як птушыныя лапкі на сьнезе, на старонках гэтых бяздомных кніжак поўніліся лютай роспаччу, немым жалем. Пазьней зразумеў, што яўрэйскія кнігі паўтаралі сумны лёс беларускіх старадрукаў, уніяцкіх і глыбінных крывіцкім духам нашых фаліянтаў." *(Р. Барадулін)*.

Моўшка: Але, не зважаючы на свой лёс, нават і зараз жыды з асалодай размаўляюць і нават пішуць па-беларуску: выкладчыца з Полацку Дзіна Іткіна, Шыман Глазштэйн з Магілёва, Фэлікс Хаймовіч і Вольф Рубінчык зь Менску... Выдатна размаўляў па-беларуску, бо нават яшчэ ў дзяцінстве вучыўся ў Чашнікаўскай беларускай школе, сапраўдны носьбіт ідышу на Беларусі, як ня сумна гэта казаць, ужо нябожчык Гірша Рэлес. Шпрынца Рохкінд, аўтарка "Идиш-русского словаря", склала й "Слоўнік сынонімаў ў беларускай мове"...

Максюта: Пра беларускую мову і я збаю байку. За савецкім часам пры Машэраве ў Менску на Паркавай [illegible] кінатэатар, які называўся па-беларуску "Масква". Праяжджаў міма нейкі вялікі [illegible] зважыўшы новабудоўлю, дый кажа: "Чаго гэта ў вас сталіца нашай радзімы з [illegible] літару справілі, але і дагэтуль яна заўважна, бо зроблена з чарнейшай медзі. Але [illegible] разам зь літарай "А" зьніклі й апошнія беларускія школы...

[illegible] выклік справакаваў фашысцкі адказ. Нацысты паставілі й габрэяў, і беларусаў на [illegible] вынішчэньня. Савецкі камунізм давёў абедзьве нацыі – куды толькі даставалі ягоныя [illegible] сацыяльнай дэградацыі і нацыянальнай асыміляцыі." *(А. Дынько)*.

Максюта: Дэнацыяналізацыя і русіфікацыя, як наўмысна прышчэпленая эпідэмія, у 30–50-я гады захапіла ня толькі беларусаў, але, магчыма, у яшчэ большай ступені – яўрэяў. А дэнацыяналізаваны чалавек часьцяком становіцца ня проста абыякавым, але – горш таго – варожым да сваёй нацыі, да тых, хто ня страціў яшчэ сваёй гістарычнай памяці, культуры й мовы."

Моўшка: Мусібыць, таму й беларуская мова цяпер стала лаянкай, сродкам абразы ў вуснах дзяржаўнай улады.

"Але ўжо ноч настала, і варта па вулках ішла... і разьвіталіся між сабой, у думках жадаючы, каб дзеля спажытку сэрцу і розуму таксама і далей удвох схадзіцца."

Абодва нашыя субяседнікі скончылі сваё жыцьцё заўчасна і трагічна, трапіўшы, паводле словаў віленца Шмэркі Качаргінскага, "cvišn hamer un serp" (паміж молатам і сярпом), – абодвух растралялі як культурных носьбітаў сваіх моваў – ідышу і беларускай: Майсея Кульбака – 29 кастрычніка 1937 году напэўна ў Курапатах, Максіма Гарэцкага – а 3-яй гадзіне апоўдні 10 лютага 1939 году ў г. Кіраве (Вязьма).

"Яе (мову) вывелі з ужытку, як слова "жыд". Сьледам за ёй ідзе й мова-гаспадыня. І гаспадыні сказалі гжэчна: не выганяем, але просім вон! Няхай сабе жыд будзе называцца яўрэем. Толькі б яўрэі былі." *(Р. Барадулін)*.

"Зьнікненьне частак гэтай самай Беларусі азначае скурчваньне беларускай прасторы, разбурэньне беларускага топасу." *(В. Зайка)*.

"...якіх яркіх, цікавых, своеасаблівых, неардынарных людзей страціла Беларусь у гады таго "вялікага зыходу", як нам іх не хапае! Не хапае іхняга энэргічнага, напорыстага жыцьцялюбства, іхняга гумару, іхняй вострай дасьціпнасці, без чаго наша беларускае цеста часам бывае прэсным, калі не сквасьнелым..." *(В. Тарас)*.

"Літвацкі субэтнас, сутэрытарыяльны з этнасам беларускім, уяўляе сабой дагэтуль амаль некранутую крыніцу зьвестак па беларускай гісторыі, мовазнаўстве, беларускай і яўрэйскай культуры." *(В. Зайка)*.

"Цудоўная каляровая экзатычная птушка (Goldene pave) заляцела калісьці пад нашу беларускую шэрую страху. Яна прамаўляла штосьці сваё, а мы, беларускія людзі, кідалі ў яе каменьнем. Гэтая птушка даўно ўжо паляцела прэч, і толькі цяпер здолелі разабраць ейныя словы. Птушка гэтая, як вы пэўна здагадаліся, – гэбрайская культура. Яна яшчэ абавязкова вернецца, забыўшыся на старыя крыўды, каб дапамагчы беларусам дывэрсыфікаваць сваю культуру, пераадолець гравітацыю расейскай культуры, увесьці ў культурны зварот новыя імёны й канцэпты." *(В. Зайка)*.

Людзі кажуць, што нарэшце "байструк-ідыш" дачакаў, каб яго прытуліла да сябе "краіна продкаў". Але на Беларусі й дагэтуль хапун гуляе. Ці будзе тут што калі?..

"Нікому, ніколі, нічога, але каму калі што, дык абы як!"

Што-та будзе тут цяпер?
"Нічога не будзе!" –
Хітра думалі ў чацьвер
Палескія людзі.

Янка Купала.

"Ojb nit hajnt, iz morgn, ojb nit morgn, iz iberajor!" – Калі ня сёньня, дык заўтра, калі ня заўтра, дык праз год!
"Nox šabes dinstik" або "šabes noxn kaltn kugl" – Пасьля суботы ў аўторак або ў суботу пасьля халоднага кугеля!
"Iberajor mitvox!" – Цераз год у сераду! Калі не цяпер, дык у чацьвер!
На сьвятое ніколі! На сьвятыя Міколы або ніколі! На сьвяты Адам! На тое лета, пасьля абеду, гэтакаю парою!

ЛІТАРАТУРНЫЯ КРЫНІЦЫ

А. М. Булыка. Лексічныя запазычаньні ў беларускай мове XIV–XVIII стст. Мінск, 1980.
А. Цьвікевіч. Западноруссизм. Мінск, 1993.
Беларусіка – Albaruthenica. Яўрэйская культура Беларусі і яе ўзаемадзеянне з беларускай і іншымі культурамі. Мінск, 1995.
В. Зайка. Лёс мовы ідыш і інстытут гэбрайскіх досьледаў "ІВО". Газэта "Беларус", студзень 1996, № 431.
Газэта "Наша Ніва".
Давід Шульман. Дзе ўзяць крыху шчасьця. Мінск, 2005.
Е. Ф. Карскі. Т. 1 (стар. 155). Мінск, 2006.
Жартоўныя песні. Рэд. А. С. Фядосік, Г. І. Цітовіч. Мінск, 1974.
Запісы 27. Беларускі інстытут навукі й мастацтва. New York Miensk, 2004.
Зьмітрок Бядуля. Жыды (1915).
Зьмітрок Бядуля. Жыды на Беларусі. Бытавыя штрыхі. Менск, 1918.
М. Багдановіч. Творы. Мінск. 1957.
М. Гарэцкі. Збор твораў у 4-х тамах. Т. 1. Мінск, 1984.
Музычная культура Беларусі: Гістарычны шлях. Кантакты. Мінск, 2002.
Музычная культура Беларусі: пошукі і знаходкі. Мінск, 1998.
Музычная культура Беларусі: праблемы гісторыі і тэорыі. Мінск, 1999.
Пятро Васючэнка. Беларус вачыма беларуса. // ARCHE, 2004, Менск.
Рыгор Барадулін. Здубавецьце. Мінск, 1996.
Сямейна-бытавыя песні. Склад. І. К. Цішчанка. Мінск, 1984.
Ян Станкевіч. Жыдоўскія рэлігійныя песьні пабеларуску. // Гадавік беларускага навуковага таварыства ў Вільні. Вільня, 1933.
Янка Купала. Жыды! (1919). Тутэйшы (1913).
Александр Фильцер. Еврейская традиция в Российской Империи и Советском Союзе. Москва, 1993.
В. И. Даль. Толковый словарь живого великорусского языка. в 4-х т. (Т. 1, стр. 893). Москва, 2006.
Вестник Еврейского университета в Москве, № 2, 1993. Москва – Иерусалим.
Журнал "Мишпоха", № 1–20, 1995–2007, Витебск.
М. С. Беленький. Биография смеха (очерк жизни и творчества Шолом-Алейхема). Москва, 1991.
Мартин Бубер. Хасидские истории. Первые учителя. Москва, 2006.
Пословицы русского народа. Сборник В. Даля в двух томах. Москва, 1984.
С. Ан-ский, Еврейское народное творчество. // Пережитое. Т. 1. СПб., 1914.
ARCHE, 3 – 2000, 5 – 2003, Менск.

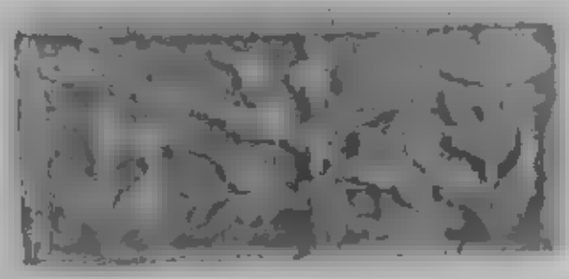

"ЖАРГОН" — "МАМЭ-ЛОШН" или "МАЙНЭ-ЛОШН"

Oj, jidiš! kudi jideš? Začem jideš? – Jidiš, jidiš, jidiš? – Jidiš, jidiš, jidiš!
Un az me traxt, traxt men jidiš; un az me redt, redt men jidiš.
Jak jidiš – to pojideš; jak jidiš – to dojideš!
Jak ne jidiš – to ne pojideš; jak ne jidiš – to ne dojideš!
Народная песня.

Di jidn in der pojliser meluxe rejdn af a cekalječeter dajčer šprax.
(Евреи на польских землях говорят на исковерканном немецком языке.) *Šlojme Lurje, XVII.*

In jidiš iz "undzer kindhajt un jugnt, undzere dermonungen, forštelungen, zeungen un derkentenišn, di farbn, klangen un bilder..."
(В идише "наше детство и юность, наши воспоминания, представления, встречи и узнавания, краски, звуки и образы...") *Mendele Mojxer-Sforim.*

Жаргон – это моя страсть, моя вторая пассия, моя *idee fixe*.
Я никому не продан, никто не может мне указывать, но власть моей любви к жаргону сильнее власти всякого пана и хозяина. *Шолом-Алейхем.*

...šrajbn afn "prostn voxedikn gešmakn jidiš". И. Линецкий.
...на простом еврейском наречии. *Шолом-Алейхем.*

Hebrew is spoken, but Yiddish speaks of itself. *Y. N. Bjalik.*

Лошн-койдеш учат, а идиш знают.
Кто не знает лошн-койдеш, тот необразован, кто не знает идиш, тот не еврей.
Бог говорит на идише в будни, а на лошн-койдеш в субботу.

Di kegner fun žargon tajnen, az der žargon iz epes a bejz oncepeniš af undz.
Бал-Махшовес, 1873–1924, Ковна.

...я наслушался этой певучей, всегда удивлённой и разочарованной вопросительной речи с резкими ударениями на полутонах... *О. Мандельштам.*

Jiddisch war die Sprache des Herzen, di Sprache des Leidens, der Inbegriff tausendjähriger jüdisches Geschichte und Trauer. *Leo Rosten.*

Jecies folk, jecies mame-lošn, –
Ci darft ir nox hobn an ander vistn mošl.
A. Vergelis. Gejreš.

Amol iz geven ■ majse, di majse iz gornit frejlex...
Однажды приключилась история, история вовсе не весёлая...
Так начинается одна популярная еврейская песня, так часто начинались еврейские народные сказки...

Aza majse-brejšis hot zix ojx farlofn mit gute tojznt jor curik ba di tajxn Rejn un Mozl, af der šetex, vos jidn hobn gerufn Lotir. Di vixtikste punktn in un arum Lotir zajnen geven Keln, Menc, Vermajze, Špajer, Mec. In di kehiles iz mit hexer tojznt jor curik ba a klejnem kibuc jidn gebojrn gevorn di jidiše šprax. S'hot zix ongehojbn a principieler najer pejrek in der jidišer gešixte – di tkufe fun jidiš. *Начало этой истории было положено хорошую тысячу лет назад на берегах рек Рейн и Мозель, на земле, которую евреи называли Лотир (Лотарингия). Самыми важными центрами в Лотарингии и около неё были Кёльн, Майнц, Вормс, Шпейер, Мец. В еврейских общинах более тысячи лет назад в узком кругу родился еврейский язык (идиш). Началась принципиально новая глава в еврейской истории – эпоха идиша. (Макс Вайнрайх).*

В течение более тысячи лет идиш был языком самой большой и творчески наиболее активной группы еврейского народа. Он был разговорным языком миллионов евреев, выражал их надежды и страхи. В народных песнях и "неофициальных" молитвах он достигал большой эмоциональной глубины, как язык преподавания Торы, он приобрёл точность для выражения интеллектуальных понятий. (Уриэль Вайнрайх).

Jidiš hot gefunen ir ojsdruk in der jidišer literatur, in Mexires-Jojsef, in Axašvejreš-špil, in Ester, in Bar-Koxbe un dernox cu xsidizm un cum grojsn hemšex fun di klasiker biz Jicxok Kacenelsons: dos lid fun ojsgehargetn jidišn folk. Di jeruše fun dojres iz in di špraxn. Di jeruše fun xsides iz in jidiš. Jeruše hot ništ cu ton mit land. *Идиш нашёл свой отпечаток в еврейской литературе, в праздничных театральных представлениях, посвящённых Иосифу, Артаксерксу, Есфири,*

Бар-Кохбе, и к тому же для хасидизма и для большого числа писателей от классиков до Исаака Каценельсона – это песня уничтоженного еврейского народа. Наследие поколений – в этих двух языках (лошн-койдеш и идиш). Наследие хасидизма – в идише. Наследие не имеет ничего общего с землёй. (И. Х. Билецкий).

Af der šprax hot der Remo, der Maharšal, der Vilner Goen, reb Xaim Voložiner un andere gdojle-jisroel mit zejere talmidim Tojre gelerent. Af jidiš hot der Bal-Šem-Tov, der Mezeričer Maged un der Alter Rebe sojdes fun majse-brejšes derklert. Af pošetn mame-lošn hobn di jidiše masn zejer emune, pošete libe un trajšaft ojsgedrikt. *На этом языке Ремо, Магаршал, Виленский Гаон, Хаим из Воложина и другие великие иудеи со своими учениками изучали Тору. На идише Бал-Шем-Тов, Магид из Межерич, Алтер Ребе объясняли тайны мироздания. На простом "мамэ-лошн" простые евреи выражали свои религиозные чувства, простую любовь и верность. (Harav Jojsef Solovejčik).*

На самом деле история идиша очень длинная и путаная. Об этом уже давно написаны и всё ещё продолжают писаться книги. Одна из последних – *"Words on fire: the unfinished story of Yiddish"* Довида Каца.

Здесь же хотелось бы напомнить лишь завершающую страничку истории развития этого языка.

Во второй половине XIX века идиш наконец дорос до того, чтобы громко заявить о себе. Когда же в этой унавоженной языковой массе вдруг как грибы стали расти писатели, лингвисты и фольклористы, началась первая в истории идиша "языковая война":

Вот уже 30 лет, как еврейские просветители третируют Тору, еврейские традиции и иудейский образ жизни. Они высмеивают всё святое в еврействе... Быть может кто-то сказал Шолом-Алейхему, что его юмор доставляет ему удовольствие, что Шолом-Алейхем – это еврейский Гоголь или Щедрин. А он, глупец, поверил. И видит себя среди великих сатириков. Дурень эдакий, он не понял, что язык идиш не имеет никакого лица и что от его смеха с души воротит. (И. Леви, редактор газеты "Folksblat", 1889).

... ix hob forojs bavizn, az der kaljediker žargon, vos di rusiše jidn rejdn, tojg nit far bildung, vajl nit nor rejn-filosofiše injonim, afile azoj an orntlexn gedank ken men in im nit ojsdrikn... *... я уже раньше доказывал, что скверный жаргон, на котором говорят русские евреи, не пригоден для образования, потому что не только чисто философские вещи, но даже простую мысль на нём невозможно выразить... (Osip Rabinovič, 1870-е гг.).*

Однако идиш успешно оборонялся:

Помилуй бог! Жаргон, жаргон, совсем хотят загубить мой жаргон! ...всё равно, если пишешь даже по-древнееврейски, думаешь-то ты всё равно на жаргоне, поэтому не лучше ли сразу писать на идише, – писать так, как ты думаешь? Существует по-моему только один язык, на котором можно вполне художественно, реально и правдиво изображать жизнь евреев в наших краях. Это – жаргон. Менделе, Линецкий, Гольдфаден и Айзик-Меер Дик – великие мужи, которые создали новый язык, вселили европейский дух в старый жаргон и пришли к читателю. Публика ухватилась за еврейскую литературу с энтузиазмом, с пылом, присущим еврейскому народу. (Шолом-Алейхем).

Если Вас удивляет всегда весёлый тон моих писаний, то я должен Вам сказать, что этот тон сообщается мне самою жизнью моего причудливого народа, с его причудливым, донельзя уморительным диалектом, не поддающимся никакому переводу. Наш жаргон более пригоден для сатиры (для острословия), нежели любой другой, и происходит это благодаря технике языка: то неожиданный оборот, то вводное предложение, то имя, то какой-нибудь маленький штрих – и вот уже фраза зазвучала сатирически и вызывает невольно улыбку у читателей; а если ещё удаётся подражать речи каждого в отдельности, – что и говорить? Ведь почти каждый еврей говорит своим собственным языком, с присущей ему жестикуляцией, в разговоре шевелит руками, ногами, плечами (а какой еврей может во время беседы не размахивать отчаянно руками и не раскачиваться всем туловищем? (Шолом-Алейхем).

Niškoše, loz undz nit arn, vos ejnike praler farmiesn dem žargon un maxn fun im a buše bam folk, az nor vajberše txines šrajbt men in im – blote. Mir veln dem žargon maxn far a literatur... *Ничего, пускай это нас не беспокоит, что некоторые трескуны оскверняют жаргон и стыдят им народ, что только молитвы для женщин пишутся на нём – чушь. Мы сделаем жаргон литературой... (Icxok-Jojel Linecki, 1839–1915).*

Der kamf far der antviklung fun jidiš iz der kamf far a normaler, frajer, alzajtiker, rajxer un fruxtbarer kultur fun dem jidišn folk, der kamf far zajn lebn un antviklung, far zajn ere un vert. *Борьба за развитие идиша – это борьба за нормальную, свободную, всестороннюю, богатую, плодородную культуру еврейского народа, борьба за его жизнь и развитие, за его честь и достоинство. (Хаим Житловский, 1889).*

Видимо, эта "языковая война" и дала такой мощный прилив идиш-патриотизма, и привела к такому бурному расцвету языка и литературы на идише.

...разум бессилен перед этим загадочным и стремительным полётом, ведущим от жалких переводов дешёвых романов до сияющих вершин мировой поэзии. Рождение новой звезды произошло настолько быстро, что еврейский народ далеко не сразу осознал всю ценность обретённого им в одночасье сокровища. И это неудивительно, ведь главным самоцветом волшебного клада был еврейский язык, считавшийся вульгарным жаргоном, исковерканным диалектом, уродливым наследием изгнания... (Андрей Борисов).

Undzer bidne lošn iz azoj rajx, az in rajxste špraxn iz šver cu iberzecn Perecn, Mendelen, Šolem-Alejxemen, andere šrajber. Aponem, di rajxkajt un tifkajt fun a šprax mest zix ništ nor mitn vort-ojcer, nor ojx mitn gajst, mit der tifkajt fun der nešome, mit ire caplenišn, mit ir rajxn un ejgnartikn inerlexn lebn. *Наш бедный язык так богат, что на самые богатые языки с трудом переводятся Перец, Менделе, Шолом-Алейхем, другие писатели. Очевидно, богатство и глубина языка измеряется не только словарным запасом, но также духом, глубиной души, душевным трепетом, богатой и своеобразной внутренней жизнью души. (Лили Биргерс).*

Справедливости ради надо всё-же признать сказочно огромным и неизмеримым то, что в идише называется *"verter-ojcer"* (словарное сокровище). Например, в "Большом словаре еврейского языка" под

редакцией Ю. Марка слово *"ojg"* (глаз) даётся в 34 значениях, которые иллюстрируются 150 примерами, кроме этого приводится 180 идиом с этим словом. В другой книге Н. Стучкова *"Der ojcer fun der jidišer šprax"* к слову *"brojt"* (хлеб) приводится 300 синонимов – от *"lexem"* до *"kreker"*! Образно говоря, идиш как бы снял сливки со всех восточно-европейских языков и смешал их с древне-еврейским шоколадом.

Уже третье столетие лингвисты и писатели пытаются найти определение этому языку:

"Xaim Hazaz hot difinirt jidiš un hebreiš:
jidiš iz lajxt, klug, spritne, laxedik, špringt arum mit šnelkajt, štiferiš, ful mit xejn un libšaft.
Hebreiš: monumental, štreng, kaesdik, vi a tajx, vos flist arop fun a barg. Mit impet un trask vi a vaserfal.
Jidiš farmogt ahaves-jisroel in pošetn zin. Libšaft cu jedn jid vu nor er zol ništ zajn, on a sax xežbojnes.
Hebreiš: libšaft iz nor cu dem historišn klal-jisroel, cu dem irrealn folk, velxer vet kumen in der cukunft, ven Mošiex vet kumen.
Farvos iz an alte šprax fun a folk geblibn štejn, un farvos a žargon, a naje šprax, iz ojle-ligdule gevorn?

Хаим Газаз дал определение идишу и древне-еврейскому языку:

идиш – лёгкий, умный, проворный, смеющийся, легко скачущий повсюду, шаловливый, полный обаяния и любви.

Древне-еврейский: монументальный, строгий, сердитый, как река, которая течёт с горы. Со стремительностью и грохотом водопада

Идиш владеет простой чувственной народной любовью. Любовь к каждому еврею, где бы только он ни был, без всяких исключений

Древне-еврейский: любовь только к некому историческому еврейскому народу, к тому ирреальному народу, который [illegible] когда придёт мессия.

[illegible] язык народа остался на месте, и почему жаргон, новый язык, вознёсся? (И. Х. Билецкий).

[illegible] это язык, и очень оригинальный. По гибкости он имеет мало соперников. Разнородность его словаря [illegible] неисчерпаемого лексического богатства. При этом идиш умеет изумительно ассимилировать [illegible] такой ассимиляции: например, слово 'bojčikl' (мальчик), где так непринуждённо плавно [illegible] языков: английское 'boy', славянское '-чик-' и южно-германское ласкательное '-l'... Богатый [illegible] богатый. Иногда из одного слова чужого языка он делает два с тремя значениями, [illegible] действительно имеют в виду, когда его произносят". (Владимир/Зеев Жаботинский).

[illegible] близкородственным немецкому западногерманским языком". (Рональд Лёщи).

Еврейский язык (идиш) относится к западной группе германских языков. Он сложился на базе верхненемецких диалектов во взаимодействии с семитским (древнееврейским) ■ славянским элементами". (Э. Фалькович).

...jidiš iz nit kejn urgermaniš-štamike šprax, nor befejreš a dajč-štamike. *...идиш не является древне-германским языком, но бесспорно происходит от немецкого языка. (М. Шапиро).*

Моисей Шапиро даже просчитал лексическую пропорцию языка идиш:

германская лексика	*69,2%*
древнееврейская лексика	*11,5%*
славянская лексика	*5,7%*
латинско-интернациональная лексика	*5.8%*
романская лексика	*5,7%*

Но существует и абсолютно противоположное, парадоксальное, но тоже достаточно обоснованное мнение:

Спачатна беларускія жыды гаманілі вылучна пабеларуску і адно некаторыя з інтэлігенцыі зналі апрача таго гэбрэйскую мову. (...) Вылучнае панаваньне беларускага языка сярод жыдоў у Беларусі трывала пэўне моцна да апошняе чэцьверці XVI стаг., калі ў Беларусь пачынаюць наплываць жыды зь нямеччыны. Вышэй стоячы з боку культурнага, матар'яльнага і, хіба, пераважаючы колькасна, нямецкія жыды робяць уплыў на жыдоў нашых і памалу перадаюць апошнім сваю нямецкую мову, ператвораную з часам у цяперашнюю мову жыдоўскую. Перамога нямецкае мовы над беларускаю ў жыдоў у Беларусі сталася не адразу, хоць ёй прыяў сход беларускае культуры. *Сначала белорусские евреи говорили исключительно по-белорусски, и только часть интеллигенции знала кроме этого древне-еврейский язык. (...) Исключительное доминирование белорусского языка среди евреев в Беларуси сохранялось до последней четверти XVI века, когда начинается наплыв евреев из Германии в Беларусь. Находясь на более высокой ступени культурного и материального развития и, видимо, превосходя количественно, немецкие евреи оказывают влияние на наших евреев и понемногу передают последним свой немецкий язык, со временем превращённый в теперешний язык еврейский. Победа немецкого языка (идиш) над белорусским у евреев в Беларуси произошла не сразу, хотя ей способствовал упадок белорусской культуры. (Ян Станкевіч, 1930).*

Я считаю, что евреи на немецко-лужицких землях современной Германии – это потомки балканских славяно-аваров и немецких славян, которые перешли в иудаизм. Акт релексификации означал, что идиш, будучи серболужицким, остаётся западнославянским языком с нетипичной чертой доминирования преимущественно немецкого лексикона. ...источником большей части лексикона идиша является немецкий язык, но фонология и синтаксис преимущественно славянские. (Поль Векслер).

Со стороны может показаться, что спор учёных подобен спору слепых из известной байки, с разных сторон ощупывающих слона и пытающихся обозначить его внешний вид.

"И ты тоже права!" – сказал бы мудрый ребе.

Очевидно только одно: "незаконнорождённость" этого языка, как, впрочем, и нео-иврита, и эсперанто.

Хотя у иврита и эсперанто как-бы и есть "отцы", даже определённой национальности: белорусские евреи, литваки. Иврит – Элиезер Бен-Егуда (Перельман, родился в Лужках на Витебщине в 1857 г.) и Менделе Мойхер-Сфорим (Шолем Яков Бройде/Абрамович, родился в 1836 г. в Копыле на Минщине), эсперанто – Людвик Заменгоф (родился в Белостоке в 1859 г.).

Az a mame šrajt af ir kind: "mamzer!", meg men ir glejbn. *Калі маці крычыць на свайго дзіцёнка: "байструк!", можна ёй верыць (знае матка, чыё дзіцятка).*

"Приёмными отцами" идиша стали тоже белорусские евреи-литваки: два классических идиш-английских словаря составили Александр Гаркави (родился в Новогрудке в 1863 г.) и Уриэль Вайнрайх (родился ■ Вильна в 1926 г.). Один из создателей фундаментального "Большого словаря еврейского языка" тоже литвак – Юдл Марк (родился в 1897 ■ г. Паланге). К сожалению, издание этого словаря оборвалось вместе с его смертью. Семьдесят пять лет назад вышел в свет "Яўрэйска-беларускі слоўнічак" (Менск, 1932) С. Плавника (Змитрок Бядуля) и Н. Рубинштейна – сохранились лишь единичные библиотечные экземпляры. "Идиш-русский словарь" (около 20000 слов) издали в Минске перед самой II мировой войной Шпринца Роккинд и Г. Шкляр (катастрофа не прошла мимо и этих книг). Илья Фалькович, советский филолог-идишист, родился в Гомеле (1898–1979). Наш современник, британский учёный-филолог Довид Кац, автор многих лингвистических исследований на идише, свой род ведёт тоже из белорусских местечек Свентяны, Свирь и Михалишки.

И тем не менее:

Dos jidiše folk un di jidiše šprax hobn ejn mazl: zej darfn bavajzn, az zej zajnen emese… Štendik darfn zej haltn ongegrejt a pasport, in velxn es zoln zajn ojsgerexnt ale simonim un tomer xolile felt ejn simen – iz posl. "Ale simonim fun a šprax: ejgene verter, ojsdrukn, folkslider, glajxvertlex, vicn, memres", ober, tajnen di opšpeter funem "žargon" – "gramatik? Vu iz gramatik?.. Ix gej arojs a kuk ton, vu iz der ***ferdele, eršt – nito*** dos ***ferdele, antlofn*** di ***ferdele! – A šejne gramatik!"*** *Еврейский народ и еврейский язык имеют общую судьбу: они должны доказывать, что они существуют на самом деле… Постоянно они должны держать наготове паспорт, в котором должны быть все печати и штампы, и если, упаси бог, чего-то не хватает – он недействителен. "Все признаки языка: собственные слова, выражения, народные песни, поговорки, шутки, афоризмы", но, претензия злопыхателей к "жаргону" – "грамматика? Где грамматика?.. Я выхожу посмотреть, где* ***жеребёнок****, ну вот – нет* ***жеребя****, убежала* ***лошадка****! – замечательная грамматика!" (Xaim Žitlovski).*

"На протяжении столетий язык идиш оставался символом изгнания, воспринимался только как средство коммуникации и никогда – как ценность в себе (и, добавим, подобное в отношении белорусов к своему языку даже сегодня)... Несмотря на всё это, стигма языка идиш – "жаргона", восприятие народной культуры, как низшей и незначительной, держалась и дальше". (В. Зайка).

А уж сколько чернил пошло, чтобы доказать "незаконнорождённость" белорусского языка!

После присоединения *"западно-русского края"* к Российской Империи, чего только ни сказано и ни написано про "беларускую мову": и *"простая"* (в противоположность *"панской"* – польской), и *"мужыцкая" ("на мужыцкім языку")*, и *"тутэйшая"*, и *"белорусское наречіе"*, и *"винегрет уніатскаго наречия"*, и *"грубая краёвая мова, ня маючая літаратурнай вартасьці"*, и *"провинциальный говор"*, и *"господствующий простонародный диалект"*, и *"славяно-польский диалект"*, ■ *"па-нашаму"*, и *"па-простаму"*…

Два "непризнаваемых" языка и их "непризнаваемые" носители – ***"литвины"*** и ***"литваки"*** – исторически и географически сошлись на этой земле:

Беларусь имела наибольшую плотность еврейского населения в мире ещё в начале XX века. В местечках евреев было обычно больше половины, а в некоторых из них, согласно официальной переписи 1897 года, неевреев было несколько человек из тысячи. Соответственно эта плотная еврейская масса осознавала себя естественными и органичными жителями края, несмотря на религиозную риторику про 'goles' (изгнание). И в самом деле так. Объективно еврей сделался таким же типичным компонентом белорусского пейзажа, как болото, колтун, пан, крепостное право...

Понятно, что Беларусь была наиболее толерантным краем в мире в отношении к евреям. Именно здесь осуществился идеал для изучения Торы – безопасность и благоприятные социально-экономические условия. И не удивительно, что тут возникло столько интеллектуальных движений и выросло столько раввинов, мыслителей и интеллектуалов разного рода. (В. Зайка).

"Орша, Шклоў і Магілёў, Стары Быхаў, Рагачоў..." или *"Сураж, Веліж і Парыж"* – это белорусско-еврейские местечковые поговорки. Другое перечисление еврейско-белорусских местечек находим в "батлейке": *"Ай, я буў у Полацку, Велізу, ув Невелю, Дарагабузу, і ў Склові, і ў Мугулёві, у Старым Быхові і ў Орсы, ігдзе сам цорт не хадзіў! І сто я відзеў, уй, гевалт!"*

В белорусском фольклоре есть и такое: *"Не дакучай жыда, бо ён табе брат!"*

Здесь-же, в Беларуси, разыгралась великая борьба между двумя еврейскими религиозными партиями: Хасидим и Миснагдим. (Зьмітрок Бядуля).

Город Вильна с достоинством носил еврейское название: ***"Jerušolaim d'Lite"*** – *"Литовский Иерусалим"*. Кто же в еврейском мире не слышал о Виленском Гаоне Элиягу бен Шломо Залмане, о Мирской и Воложинской иешивах, о раввинах и педагогах Хаиме и Ицхаке из Воложина? Кто же не знает литвакских цадиков: создателя "Хабада" рабби Залмана-Шнеура из деревни Ляды, рабби Менахема Менделя из Витебска, хасидскую Каролинскую (Пинскую) династию (рабби Аарона Первого и его внука рабби Аарона Второго), рабби Шломо из Каролина, рабби Мордехая (Мотла) из Чернобыля, рабби Моше из Кобрина? Кому же ещё нужно объяснять, кто такие любавичские и хиславичские хасиды?..

Fun Xaslavič kejn Ljubavič –
Aj vos her ix ajx!
Un fun Ljubavič kejn Xaslavič –
Aj, vos darf ix ajx!

Уже в XIX веке говорилось о еврейской лексике в русском языке (Л. Винер). Слов этих как было немного, так и через сто лет стало не намного больше. К тому же их употребление часто или узкоспециальное *(тора, сатана, каббала, суббота, шабаш, кагал, талмуд, иудей, еврей, жид, раввин, караим, фарисей, геенна, треф, трефить, кошерный, левиафан, аминь, аллилуия, хохма, хохмач, хохмить, херувим, серафим, пейсы, фарфели, форшмак, кугель)*, или разговорно-диалектное *(балагол, бахур, бейзехалеймус, бенёха, фанаберия, табарить, растабаривать, раздобары, раздобаривать, капцан, мишурис, мишигенер, махир, халван, шамбер, шамаш, шахер-махер, шахровать, шлёма, шмулька, шмулевать, шемберить(ся), шамир)*. А какая-то их часть уже совсем не воспринимается иначе как русские слова *(колбаса, вино, кадь, кадка, чушь, сак, бегемот)*. Видимо, более живой и общеупотребимой является жаргонная лексика, заимствованная тоже из еврейских языков *(абрам, бейца, блат, зяма, ксива, локш, лох, малина, марвихер, мойша, мусор, мухлевать, психа, фацель, фрайер, хибара, шмон, шмонать, шмонить, шнобель, шохер, шухер...)*.

Кое-что можно найти в русской фразеологии (больше всего у В. Даля): *"Сим молитву деет, Хам пшеницу сеет. Афет власть имеет, смерть всем владеет"*, *"Симова кость святая, Афетова белая, Хамова чёрная"*, *"вечный жид"*, *"меняючи только жид разживается (да и то на три дня)"*, *"кивается как жид на [illegible]"*, *"[illegible] всем дорог для жида да три для поляка"*, *"у мужика грудь никогда не зябнет, у жида [illegible]"*, *"[illegible] на ярмарке – что поп на крестинах"*, *"кто жида обманет/проведёт, трёх дней [illegible]"*, *"[illegible] жидовская душа; скорее жиду поверю, чем ему; он и жида обманет"*, *"на одного жида – [illegible] армянина, на одного армянина – два полтавских дворянина"*, *"на всякого мирянина по [illegible] наших. Он от стены пишет. От него цибулькой, чесноком пахнет (т. е. жид)"*... [illegible] еврейским именам – их множество в русском языке и с уст они не сходят: *Иван, [illegible] Даниил, Самуил, Илья, Ефрем, Яков, Захар, Елизавета, Мария, Анна, Тамара, Да[illegible] Матвей, Исаак, Яхве, Адам, Ева, Ной, Самсон, Соломон, Авель, Каин, Иисус, Иуда*.... [illegible]. Он впитал в себя огромную часть славянской фонетики, лексики и грамматики, в том числе и русской. Безусловно, идиш заслуживает того, чтобы его относили и к славянским языкам!

То, как евреи называли свою *"языковую колбасу" ("gefilte šprax")*: *"(бідний) жаргон"*, *"язык служанок и кухарок"*, *"грубый диалект"*, *"fardorbener miš-žargon, a mieser mišmaš"*, *"vajbertajč"*, *"frojentajč"*, *"ivre-tajč"*, *"jidiš-tajč"*, *"(tajč)meriš/dajčmeriš"*, *"šmelcšprax"*, *"hak-lošn"*, *"lokšn-kojdeš"*, *"lošn-kojleč"*... – говорит само за себя.

В языковой культуре идиша существует огромное количество того, что лингвисты и фольклористы определяют как *"интертекстуальность"*, *"gemišt-špraxike lider"*, *"multilingual songs"* или проще "макаронизмы" – общего еврейско-белорусского, -украинского, -польского, -литовского, -русского фольклора. Эти "нарезанные макароны" можно было бы обозвать также на идише *"gehakte mame-lokšn"*. Правда, на идише они уже как бы и названы: *"xoce-jidiš – polovine gojiš"*, *"xoce gojiš – polovine jidiš"* или *"halb dajč – polovine rusiš"*. Это говорилось больше про одежду, но подходит и к "языковой одежде".

Вот только несколько примеров такого творческого языкового взаимодействия:

in kladovke af der polke štejt a banke mit varenje;
a jidišer "zaraz" iz vi a pojlišer "dalibog" un vi a rusišer "sejčas";
"vajove Homen", maxt Raše: "čort jeho prinjos";
ojszidlen vi dem poslednem merzavec;
počekaj, fuks! pojde po flinte;
Пурым зіму папурыць;
кумагэр на клёцкі!;
борахатадупаю, кабылкі ня маю;
будзець нам бэйзэхалэймус.

Этим приёмом блестяще пользуется народный театр, белорусская "батлейка":

Жыд
Борухатэ адыной...
Аб сьценку галавой.
Сонца нізка, нізка,
шабас блізка,
бяры лапату,
кідай на хату, будзе сной...
Сора
Ой, гвулт! Абрам! Вос вільст?
Хадзі, булван! Майнэ Абрам! Акренкель!

Бездна такого материала в музыкальной культуре, особенно в хасидской. Белорусская, украинская, польская, русская лексика причудливым, каламбурным образом переплетается с древне-еврейским языком и вместе скрепляется идишем. Это известные и очень популярные песни: ***"Iz geven amol a pastexl"***, ***"Katjerina molodicja"***, ***"Der alter Menaše"***, ***"Po xasidackomu"***, ***"Cvej briv cum ljader rebn" (Uv mestečko Ljadenju – a***

pintele. Mohiljovski hubernju – a pintele. Duxovnomu rabinu Šnejersonu!). В четырёхтомной ***"Anthology of Yiddish Folksongs"*** есть даже специальный раздел ***"Gemišt-špraxike lider" ("Multilingual songs")***. Хасиды сочиняли и пели и на белорусской *"трасянке"*, и на польской *"мешанке"*, и на украинском *"суржике"*:

Оставьте, хлопцы, думцы,
Налейце, хлопцы, рюмцы,
На том свете рюмцев нет,
Рюмцы только здеся.

Танцуйте, хлопцы, здорово,
Не жалейте лапти,
Если эти порвати,
Батька новые купити.

И другая песня:

Эй батько, батько, батько!
Выбуди нам хатку,
Выкупи нам матку.

Сынку, сынку, не журися, –
Хатка буде выбудена,
Матка буде выкуплена.
Bimheiro b'jomeni.

Дух озёрной меланхолической природы, скромной лесной лирики белорусской земли по-своему поселился в недрах семитской души. Идеалисты и мечтатели, созерцатели и философы, евреи Беларуси создали особый одухотворённый тип еврейской музыкальной традиции, где печаль и восторг слились в нерасторжимое целое. (Н. Степанская).

И ещё лишь два музыкальных примера – еврейско-русские народные песни нового времени:

Brider un švester, nemt zix far di hent
Lomir lojfn kukn, vi ***Mikolke*** *brent!*
Hej, hej, doloj policej,
Doloj samoderžavie vsej Rasej!

– A gut-morgn, Fejge-Soše, vos zict ir azoj ***asobene****?*
– A gut-jor ajx, Fajve-Josje, vajl s'iz mir ***udobene****.*
– Efšer vil ir, Fejge-Soše, farzuxn fun majn ***prodovolstvie****?*
A šabesdikn lokšn-kugl – sara ***udovolstvie****!*
– Šabes noxn kugl bin ix di emese ***krasavice****.*
Ojsgepuct un ongeton zix, ***kak ja vam naravitsa****?*
– Efšer vilt ir, Fejge-Soše, mit semečkes ajx ***ugoščajeven****?*
– Vajl ba ajx, Fajve-Josje, vel ix ***prinimajeven****.*
– Efšer vilt ir, Fejge-Soše, gejn mit mir ***gulajeven****?*
– Vajl mit ajx, Fajve-Josje, vel ix ***ispolnjajeven****.*

Не удивительно, что традиция "игры со словом" у евреев сохранилась и до настоящего времени! В книге А. Д-кого о еврейском фольклоре в Беларуси (научное издание!) просто пруд пруди таких примеров! Вот только несколько: "Mir ***ve um*** bejde a libe firn" (читай: *mir veln bejde a libe firn*), "un ales ***it hebl hamolim***" (*un alc iz hevl-havolim* – суета сует!), "Bai dem ***krantn*** ingls betl…" (*ba dem krankn jingls betl…* – парню "кранты"!). А это уже из той же книги транскрипция двух очень популярных еврейских народных песен, слова которых есть почти в каждом песеннике на идише:

Amol iz geven a maise,
Maise iz ***gon its freilah,***
Maise ***heib di hone,***
Mit a ***idish meielah.***
Liulinke main feigele,
Liulinke main kind.
Hungevn azoi libe
Vei iz mir ***olevn***.

читай: ***A mol iz geven a majse,***
Di majse iz gornit frejlex,
Di majse hejbt zix onet
Mit a jidishn mejlex.
Ljulinke, main fejgele,
Ljulinke, main kind.
Ongevorn aza libe –
Vej iz mir un vind!

Lomir ***ze hiberbetn, hiberbetn,***
Shtel ***bem*** samovar, shtel ***bem*** samovar.
Lomir ***ze hiberbetn***, zaj zshe nit ***kainar***.

Lomir zix iberbetn, iberbetn,
Štel dem samovar, štel dem samovar!
Lomir zix iberbetn, zaj že nit kejn nar!

Что можно сказать: – *Vej iz mir un vind! Zaj že nit kejn* ***kainar****!*
Хотелось бы думать, что это всё-же ошибки печати!

Около одиннадцати миллионов евреев во всём мире ещё накануне II-ой мировой войны говорили на идише, приблизительно столько же было носителей белорусского языка.

Что ***было*** дальше мы уже знаем – вторая "языковая война" совершила свою омерзительно-ужасающую акцию – но что же ***будет*** дальше?

Di frage "vi halt es mit jidiš in der velt?" iz farbundn mit der frage "vi halt es mit jidn af der gorer velt?", vajl jidiš vakst un lebt durx jidn un arum jidn, – un mir veln es šarfer batonen: "arum jidiše jidn!" Jeder jid iz in zajn potenc a jidiš-farštejer, ojb ništ kejn jidiš-redner, un oftmol xidešt zix ot der in flug farfremdter jid, funvanet ejgntlex es hot zix ba im ufgehit dos jidiše lošn. *Вопрос "как обстоят дела с идишем в мире?" связан с вопросом "как обстоят дела с евреями в целом свете?", потому что идиш растёт и живёт среди евреев и вокруг евреев, – и, мы это акцентируем: "вокруг идишеговорящих евреев!" Каждый еврей потенциально понимает идиш, если он даже не говорит на идише, и часто удивляется этот, казалось бы, отчуждённый еврей, каким образом, собственно говоря, в нём сохраняется еврейский язык. (Naxmen Majzil, 19.01.1947).*

Me zogt az jidiš štarbt un az der dor, vos ken di šprax, fargejt un endikt zix, ober di jidiše gešixte iz ful mit nisim un iberrašungen. *Говорят, что идиш умирает, и что поколение, которое говорило на этом языке, исчезает, но еврейская история полна чудес и удивительных историй. (Арон Магид).*

Анекдот:

Едет в автобусе негр и читает газету на еврейском языке. Подходит к нему еврей и говорит:

– Вам что, уважаемый, мало того, что вы – негр?

И всё же хочется закончить на хорошей еврейской ноте:

– Как дела у Идиша?

– Он умер!

Умер-шмумер, лишь бы был здоров!

И [illegible]

[illegible] сильно преувеличены.

[illegible]

[illegible] этот удивительный язык "улицы и базара", будет ещё долго жить в песне, в [illegible] в поговорке, в анекдоте, в шутке, в каламбуре, в интонации и в воровской "фене"!

[illegible] az lernen zix jidiš iz gornit kedaj. Dos iz a lošn fun der fargangenhajt, fun goles, a tojte šprax, a boršt- un vurst-lošn, vos hot geganvet a vort do un dort vi a šnorer. (…) Ix mejn, az jidiš iz ejner fun di greste ojcres un jerušes fun dem jidiše folk. *Многие люди говорят, что учить идиш бессмысленно. Это язык прошлого, язык изгнания, мёртвый язык, борщ-, колбаса-язык, который воровал слова тут и там как нищий. (...) Я считаю, что идиш является величайшим сокровищем и наследием еврейского народа. (**Far vos ix lern zix jidiš?** Почему я учу идиш? Eljot Rabin).*

Jidiš iz a hojx-kinstleriše folks-šafung. Dem jidns a rajxe folklor-simfonje. Nito af der velt dos gelt, di rajxkajtn, vos konen far jidiš bacolt vern... X'bloz mit di lipn afn pripečik, dos fajerl zol xolile nit ojsgejn. In kesele, af der triniške, koxt zix dos malxesdike majxl majns, vos faršprejt arum zix di tajerste un šenste un gešmakste rejxes – jidiš. Oftmol, in švere reges, traxt ix (un x'hob dos gefunen ba zix faršribn), az x'volt gevolt curik vern a kind, kedej ix zol konen onhejbn glejbn in got, un dernox dos gance lebn zogn tfiles, davnen far jidiš mit undzer jidišn tales af di akslen. *Идиш – высокохудожественное народное произведение. Еврейская богатая народная симфония. Нет на свете таких денег, такого богатства, которое можно было бы заплатить за идиш... Я дую губами на огонёк в печи, боже упаси, только бы не погас. В горшочке, на треножнике, варится моя царская еда, от которой расходятся вокруг дрожайшие, прекраснейшие и вкуснейшие запахи – идиш. Часто, в тяжёлые минуты, думаю я (и это я уже однажды записал): если бы я вновь стал ребёнком, чтобы заново поверить в бога, я бы тогда всю жизнь читал молитвы, я бы молился за идиш с нашим еврейским талесом на плечах. (Jexiel Šrajbman).*

Majn bobes jeruše	מײַן באָבעס ירושה
Di bobe hot di txine gelejent	גי באָבע האָט די תחינה געלייענט
Ba di lajxter, di ojgn farmaxt,	בײַ די לײַכטער, די אויגן פאַרמאַכט,
Ix bin gebojrn gevorn	איך בין געבוירן געוואָרן
In jenem frajtikcunaxt.	אין יענעם פרײַטיקצונאַכט.
Derfar minastame fun demlt	דערפאַר מסתמא פון דעמלט
Biz in dem hajntikn tog,	ביז אין דעם הײַנטיקן טאָג
Benčt ix di velt af jidiš,	בענטש איך די וועלט אויף ייִדיש,
Ir šajn inem harcn ix trog.	איר שײַן אינעם האַרצן איך טראָג.
Miše Lemster	מישע לעמסטער

Менск, 6 февраля 2007 г. Александр Астраух

ЯК КАРЫСТАЦЦА СЛОЎНІКАМ — ONVAJZUNGEN FARN BANICER

1. Артаграфія.

1.1. Слоўнік зьяўляецца транслітарацыйным у адносінах да ідышу, гэта значыць, што клясычны гэбрэйскі альфабэт зьменены на лацінку (беларускую або чэскую) паводле фанэтычнага або транскрыпцыйнага прынцыпу. Адмысловыя выпадкі транскрыпцыі ідышу агавораны ў разьдзеле **2. Фанэтыка й графіка**.

1.2. Зьменены накірунак пісьма: зьлева направа замест гэбрэйскага напісаньня справа налева:

דאַנק, פֿבֿוד ← → dank, koved

1.3. Беларуская частка слоўніка ўзгоднена паводле "Беларускага клясычнага правапісу" (Вільня-Менск, 2005), за выняткам дыялектных словаў, аўтэнтычнай лексыкі і цытатаў. Таксама ў слоўніку прынята форма слова "німа" (сучасная артаграфічная форма "няма" не адпавядае фанэтычнай – вымаўленьню гэтага слова – і, на жаль, ужо моцна паўплывала на сучасную беларускую мову – усе пачалі "нямкаць") і формы словаў "гэбрэй", "гэбрэйскі", "гэрой", "гэрэтык","гэрб", "гэрбарыюм", "гэмарой", "гэральдыка", "дэлікатэс", "тэстамэнт".

2. Фанэтыка й графіка.

2.1. Працягласьць галосных у ідышы абазначаецца толькі ў некаторых сэмітызмах падваеньнем галоснай літары: כּעס "kaas", מרשעת "maršaas", דּעת "daas".

2.2. Мяккасьць зычных у гэбрэйскім пісьме абазначаецца толькі з дапамогай літары "j" [י], але нерэгулярна: "Elje" [Эле], "paklje" [пакле], але "polke" (полць) [полкэ] і "polke" (полька) [полькэ] (у другім слове вымаўляецца мяккае "l"); "mast" (мачта) [маст] і "mast" (масьць) [масьць] (у другім слове вымаўляецца мяккае "s" і "t").

2.3. Літара "g" вымаўляецца як беларускае "ґ" у беларускіх словах "ґанак", "цаґельня": "gegnt" [ґer(ы)нт], "gegangen" [ґiґан(ь)ґен], "megile" [мэґілэ].

2.4. Літара "h" вымаўляецца як беларускае "г" у славах "глеба", "магутны": "hant" [гант], "kehile" [кэгілэ].

2.5. Літара "l" у ідышы звычайна цьвёрдая: "lebn" [лэб(у)н], "Eliše" [элышэ], "silek" [сылэк]. Але часам захоўваецца яе этымалягічная мяккасьць: "fakultet" [факультэт], "hicel" [гіцэль], "makarel" [макарэль], "ladino" [лядыно] ды інш.

2.6. Афрыкаты "dz" і "dž" вымаўляюцца адпаведна як беларускія "дз" і "дж" у словах "дзякуй", "згаджацца": "handz", "haldz", "lindzn"; "blondžen", "marudžen zix".

2.7. Афрыката "šč" вымаўляецца як цьвёрдае расейскае "щ", альбо беларускае "шч" у словах "шчупак", "боршч": "boršč", "ščavje".

2.8. Гэбрэйскія афрыкаты "טש"/"תש" і "זש" заменены адпаведна літарамі "č" і "ž" і вымаўляюцца як беларускія "ч" і "ж": קליאַטשע "kljače" [клячэ], תשובֿה "čuve" [чувэ], זשוק "žuk" [жук], קירזשנער "kiržner" [кіржнэр].

2.9. Звонкія зычныя – "b", "g", "d", "v", "z", "ž" – на канцы слова амаль ніколі не аглушваюцца. Пры зьбеге звонкіх зычных з глухімі – "p", "k", "t", "f", "s", "š" – адбываецца асыміляцыя, частковая або поўная, прагрэсіўная або (часьцей) рэгрэсіўная: "grobkajt" [гропкайт], "antdekn" [андэкн].

2.10. Зычны "v" і сананты – "l", "m", "n", "r" – не надаюць звонкасьці папярэдняму глухому: "kvorim" [кворым], "antviklen" [антвыклэн].

2.11. Зычны "n" пасьля "b" і "p" на канцы слова вымаўляецца як "m": "xešbn" [хэшб(ы)м], "šrajbn" [шрайб(ы)м], "ґajbn" [райб(ы)м], "klepn" [клэп(ы)м], "štupn" [штуп(ы)м].

2.12. У ідышы склад утварае ня толькі галосны, але таксама пасьля зычнага сананты "l", "n", часам таксама сананты "m", "r" (гучыць як беглае беларускае "э", "ы" або "у"): "rejdn" [рэй-д(ы)н], "mejvn" [мэй-в(у)н], "regndl" [рэ-г(э)н-д(э)л], "volkndl" [вол-к(ы)н-д(ы)л], "komizm" [ко-мі-з(ы)м],"kontr-" [кон-т(э)р-]. Перад галоснымі ж гэтага не адбываецца: "jingl" [йін-г(э)л]. але "jinglex" [йін-глах]; "lern" [лэ-р(ы)н], але "lernen" [лэр-нэн]. Гэта не распаўсюджваецца на складаныя словы, калі зычны і галосны належаць розным асновам: "ejgnart" [эй-г(ы)н-арт].

2.13. Прыназоўнік "ojf" [אויף] і прыстаўка "ojf-" [-אויפ] вымаўляюцца як "af" [аф] ("afdosnaj", "afderemesn"). Прыстаўка "ojf-" [-אויפ], якая адлзяляецца ад асновы дзеясловаў, а таксама прыстаўка "ojf-" [-אויפ]

утвораных ад такіх дзеясловаў іншых часьцін мовы вымаўляецца як “uf-” [уф-] (“ufštejn”, “štej uf”, “ufblic”, “ufci”).

2.14. Прыназоўнік “baj” [בּיי] вымаўляецца як “ba” [ба].

2.15. Часьцінка “kejn” [קיין] вымаўляецца як “kin/ken” [кын/кэн].

2.16. Прыстаўка дзеепрыметнікаў “ge-” [גע-] вымаўляецца як “gi-” [ґі-] (“gemaxt” [ґімахт], “geven” [ґівэн]).

2.17. Падвоеныя зычныя на мяжы дзьвюх марфэмаў (прыстаўкі й кораня) вымаўляюцца як адна: “ajnnemen” [айнэмэн], “uffirn” [уфір(ы)н], “ummenč” [умэнч], “farrajsn” [фарайс(ы)н], “ojssadern” [ойсадэр(у)н], “oppucn” [опуц(ы)н], “anttojšn” [антойш(ы)н], “avekkukn” [авэкук(э)н]. У слоўніку ў такіх выпадках першая зычная бярэцца ў дужкі: “araj(n)nemen”, “o(n)necn”.

2.18. Памяншальны суфікс множнага ліку “-lex” звычайна вымаўляецца як [-лах]: “tejglex” [тэйглах], “kinderlex” [кіндэрлах].

3. Лексыка.

3.1. У слоўнік сабрана па магчымасьці поўная лексыка ідышу. Як і ў ідышы, так і ў беларускай мове [illegible] колькасьць дыялектных і гутарковых словаў і выразаў, якія ніяк адмыслова не [illegible]

[illegible] памер слоўніка, максымальна звужана поле інтэрнацыянальнай лексыкі. Большасьць [illegible] на літару “A” дзеля дэманстрацыі зьмены іх артаграфіі ў ідышы. Іншыя інтэрнацыяналізмы ўведзены ў слоўнік з нагоды іх цеснай сувязі з жыцьцём жыдоўскага мястэчка або іх [illegible]

[illegible] артаграфічныя назовы падаюцца ў агульным рэестры толькі або ў выпадках іх [illegible] або ў выпадках іх нязвыклага вымаўленьня.

4. Слоўнікавы артыкул.

4.1. Лексычны матэрыял падзелены на слоўнікавыя артыкулы паводле гнездавога прынцыпу. Аднакарэнныя і блізказначныя словы аб’яднаныя ў адзін слоўнікавы артыкул, пры гэтым не заўжды захоўваецца альфабэтны парадак у межах аднаго артыкулу. Загалоўныя словы зь неабходным камэнтарам у адным артыкуле паміж сабой разьдзяляюцца сэмікалёнам (;):

medine *f*, -s [*s*. (מדינה-ות) →limdines-hajam] зямля, край, старана; дзяржава, краіна [*sin*. land; meluxe]; **medínešaft** *f* дзяржаўнасьць; **Medines-Jisróel** *f* [*s*. ישראל־] дзяржава Ізраіль (створана ў 1948 г.); **medíne-gejer** *m*, -s вандроўны бядняк, жабрак; **medíne-xoxem** *m*, *pl*. medíne-xaxomim [*s*. (חכם-ים)־] мудрэц, слынны сваім розумам чалавек

4.2. Парадак першых загалоўных словаў у артыкуле альфабэтны. Прыняты ў слоўніку альфабэт падаецца асобнай табліцай. Злучок у складаных словах не ўплывае на альфабэтны парадак. Калі ў якасьці загалоўных словаў выступаюць словазлучэньні, якія складаюцца з двух альбо больш кампанэнтаў, то іх месца ў рэестры залежыць ад альфабэтнага парадку першага кампанэнту. Прыкладам, “**mi vomí (hohójlxim)**” стаіць перад “**mibais-lebáis**”.

4.3. Пры наяўнасьці артаграфічных, акцэнтных ці словаўтваральных варыянтаў, яны падаюцца праз касяк (/) ці коску (,) (калі слова ня мае асобнага слоўнікавага артыкулу):

bagíltn/bagíldn=bagóldn=bagúln [*d*. golden] (п)азалаціць, (п)азалочваць
zajec *m*, -jces, **zajčik** *m*, -es [*ukr*. заєць] заяц

Альбо праз знак роўнасьці (=) (калі слова мае асобны слоўнікавы артыкул), пры гэтым этымалёгія слова падаецца толькі пры адным з варыянтаў слова:

ram=rem=rom *f*, -en, *dim*. **reml** *n*, -ex [*d*. Rahmen] рам(к)а, аправа, абрамленьне
rem=ram=rom *f*, -en, *dim*. **reml** *n*, -ex рам(к)а, аправа, абрамленьне
rom=ram=rem *f*, -en, *dim*. **reml** *n*, -ex рам(к)а, аправа, абрамленьне

Унармаваны варыянт ніяк адмыслова не адзначаецца.

4.4. Загалоўныя словы кожнага артыкулу суправаджаюцца кароткай этымалёгіяй, якая падаецца непасрэдна пасьля самога слова ў клямарах (квадратных дужках), да словаў сэміцкага паходжаньня звычайна дадаткова падаюцца спасылкі на аднакарэнныя словы альбо на словы, зьвязаныя тэматычна з загаловачным словам, а пасьля перакладу ў клямарах жа падаюцца сынонімы або антонімы:

srejfe *f*, -s [*s*. (ות-)שרפה(י) →nisref, far-, on-, (ce)sarfe(ne)n; arbe-mises-bezdn] пажар; спаленьне; адно з чатырох сьмяротна карных злачынстваў [*sin*. brand, untercindung; farbrenung]

У выпадках, калі паходжаньне слова невядомае для аўтара або няпэўнае, у клямарах ставіцца пытальнік:

šaver *m* [*d*. Schwertlilie?] *bot*. касач
nakle *f*, -s [?] булдавешка

4.5. Амонімы даюцца ў розных артыкулах, але ніяк спэцыяльна не абазначаюцца:

polke=pulke *f*. -s [*p*. połeć, *ukr*. пілть] пол(ь)ць, полец, палаток, сьцягно, сьцягняк, ляжка, ножка (курыная/ гусіная /качыная)
• maxn polkes даваць драпака/лататы/цуба(ка)/хадала/дзеркача/цягу
polke *f*. -s [*p*. polka] полька (танец)
polke=pulke *f*, -s [*r*. полка] паліца; палок
polke *f* [*p*. polka] полька, бобрык (прычоска)

4.6. Формы множнага ліку падаюцца ў асобным артыкуле, калі яны выпадаюць з альфабэтнага парадку:

kcinim *pl*. →kocn *m* [*s*. (ים-)קצין] кіраўнік, старэйшы; магнат, багацей, багатыр, тумар
kocn *m*, *pl*. kcinim [*s*. (ים-)קצין] кіраўнік, старэйшы; магнат, багацей, багатыр, тумар

4.7. У межах аднаго артыкулу арабскімі лічбамі з кропкай адзначаюцца:
а) розныя значэньні аднаго слова:

ahínforn* [*d*. hinfahren] 1. ад'ехаць, ад'яжджаць; 2. адвезьці, адвозіць

б) розныя граматычныя катэгорыі:

afderváx [*d*. Wache] 1. =**af der vax** *adv*. на варце; 2. *m*,-n варта, вахта, ахова

Пры гэтым праз коску (,), касяк (/) або знак роўнасьці (=) могуць дадавацца варыянты слова або аднакарэнныя сынонімы:

melkn* (gemólkn) [*d*. melken] 1. даіць; 2. *n*. **melkeráj** *f*, -en, **melkung** *f* даеньне
bsulim=psulim *pl*. [*s*. בתולים] 1. **bsúlešaft=psúlešaft** *f* нявіннасьць (дзявоцкая), дзявоцтва, дзявоцкасьць, дзявічнасьць, дзявочы стан, цнота, цнатлівасьць; 2. **bsúle-hajtl** *n anat*. дзявочая балонка/плява

Розныя значэньні аднаго слова альбо адценьні аднаго значэньня таксама могуць разьдзяляцца сэмікалёнам (;):

ahíngejn* [*d*. hingehen] адысьці, адыходзіць; ісьці (туды)

4.8. У неабходных выпадках літаральны пераклад асобных словаў альбо фразэмаў падаецца ў двукосьсі й аддзелены сэмікалёнам (;):

mukáz *m abr*. **mojser ksav ze** [*s*. מוסר כתב זה=מוכז(")] "той, хто прыносіць гэты ліст"; разносчык

5. Граматычныя катэгорыі часьцін мовы і ўмоўныя скароты

5.1. Абрэвіятурамі адзначаюцца прыслоўі, выклічнікі, злучнікі, прыназоўнікі, часьцінкі, у выключных

выпадках займеньнікі (*adv., int., pron., bndv., prep., part.*), а таксама часьціны слова (прыстаўкі й суфіксы), якія ўведзены ў рэестар асобнымі артыкуламі (*pref., knv., suf.*).

5.2. Дзеясловы, прыметнікі, дзеепрыметнікі, займеньнікі (апрача выключных выпадкаў) і лічэбнікі спэцыяльна не абазначаюцца.

5.3. Граматычны род назоўнікаў у ідышы абазначаецца літарамі: мужчынскі (*m*), жаночы (*f*), ніякі/сярэдні (*n*). Пасьля роду праз коску падаюцца паказьнікі множнага ліку або цалкам слова ў форме множнага ліку (*pl.*). У назоўнікаў, якія абазначаюць прафэсію, занятак альбо пэўную асобу, падаюцца канчаткі жаночага роду адзіночнага й множнага ліку (толькі ў ідышнай частцы). Пры неабходнасьці падаецца памяншальная форма назоўніка:

šer *f.* -n, *dim.* **šerl** *n*, -ex нажніцы
šrajber *m*, -s, (-n *f*, -s) 1. пісьменьнік; 2. пісар
pšat *m*, *pl.* -n/pšotim, *dim.* **pšetl** *n*, -ex [*s.* (ך-/ים-)פשט →(a)pšite, paštes, pošet, kepšute, pšute-, farpošetern, bepaštes]
літаральнае значэньне, тлумачэньне; думка, намер, сэнс [*sin.* tajč, ojstajčung; mejn, batajt; *ant.* draš]

5.4. Дзеяслоў у ідышы ня мае граматычнай катэгорыі трыванья, таму ў беларускай частцы ў большасьці [illegible] падаюцца абедзьве формы закончанага й незакончанага трыванья:

[illegible]zen] аднесьці, адносіць

[illegible] у ідышы падаюцца толькі калі часьцінка "zix" істотна зьмяняе значэньне слова:

[illegible]йдаць пажыраць; **ájnesn* zix** уядацца

Інфінітывы нерэгулярных дзеясловаў у ідышы адзначаны знакам *: nemen*, ojskumen*, ganvenen*.
[illegible] агалоўных беспрыставачных нерэгулярных дзеясловах у дужках падаюцца формы партыцыпаў, а таксама, пры неабходнасьці, асабовыя формы:

darfn* (er darf; gedárft/gedárfn) (cu) [*mhd.* durfen] 1.мусіць, быць павінным; 2.мець патрэбу
hobn* (ix hob, du host, er/ir hot, mir/zej hobn; gehát) [*d.* haben] 1.мець; 2.раджаць

5.5. У большасьці выпадкаў, калі ад аднаго кораня ўтвараюцца прыметнік і прыслоўе, перавага аддаецца прыметнікам. Прыслоўі адсутнічаюць у самім слоўнікавых артыкулах, але часам падаюцца ў ілюстрацыйнай фразэалёгіі.

lajxter [*d.* leicht] лёгкі
• lebn iz lajxt – štarbn iz šver *śprxv.* жыць лёгка – паміраць цяжка

5.6. Тэрміны й спэцыяльныя словы забясьпечваюцца, пры неабходнасьці, умоўнымі скаротамі: *gram.* (граматыка), *argo* (жаргон), *muz.* (музычны), *sin.* (сынонім). Умоўныя скароты падаюцца асобнай табліцай.

6. Націск.

6.1. У загалоўных словах у большасьці выпадкаў ставіцца націск. Звычайна націск ня ставіцца толькі калі ён прыпадае на перадапошні склад у нескладаных словах і ў словах, якія ня маюць складовых зычных (гл. 2.12.):

mutne(r) [*ukr.* мутний] мутны; **mútnekajt** *f* мутнасьць

6.2. У ідышы ў большасьці словаў націск прыпадае на першы склад: "ódler", "dúner", "mámeš", "límed", "lérnen".
6.3. На першы склад прыпадае націск таксама ў большасьці славянізмаў у ідышы: "pástex", "véčere", "lópete", "kóčere", "nébex", "búrek", "bídeven", але "bidón", "burán", "mjatéž", "pamélex" ды інш.
6.4. У трох- і больш складовых, а таксама ў складаных словах сэміцкага паходжаньня націск прыпадае на перадапошні склад: "mexutónim", "xavéjrim", "jesúrim", "balebóste", "mamtákim". Выключэньні: "balebós", "xásene", "meslés", "xáverte", "mázltov" ды інш.

6.5. У інтэрнацыяналізмах звычайна захоўваецца націск мовы-крыніцы: “muzík”, “humór”, “partéj”, “pártje”, “komunikácje”.

6.6. Не прымаюць націску прыстаўкі, якія не аддзяляюцца ад асновы дзеяслова: “ant-”, “ba-”, “ge-”, “der-”, “far-”, “ce”, а таксама сэміцкія прыстаўкі: “ba-/be-/bi-”, “le-/li-/la-”, “me-/mi-”, “ke-”, “v(a)-/vo-/ve-/u-”.

6.7. Прыстаўкі, якія аддзяляюцца ад асновы дзеяслова, абавязкова патрабуюць націску: “ahín-”, “úm-”, “únter-”, “úf-”, “ójs-”, “avék-”, “íber-”, “ájn-”, “antkégn-”, “aníder-”, “afír-”, “aróp-”, “arúm-”, “arúnter-”, “arúf-”, “arójs-”, “aríber-”, “arájn-”, “ón-”, “óp-”, “báj-”, “dúrx-”, “mít-”, “nóx-”, “fanánder-”, “farbáj-”, “fór-”, “forójs-”, “fír-”, “cú-”, “cuzámen-”, “cunójf-”.

6.8. Суфіксы, якія патрабуюць націску: “-áč” (“ferdáč”), “-ánes” (“ojgánes”), “-áner” (“amerikáner”), “-árnje” (“kibecárnje”), “-héjt” (“klejnerhéjt”), “-úk” (“šusterúk”), “-ínje” (“kejsarínje”), “-áj” (“bekeráj”), “-eváte” (“poceváte”), “-eráj” (“pačeráj”), “-erléj” (“filerléj”).

6.9. У беларускай частцы націск ставіцца толькі калі іншы націск зьмяняе сэнс слова: па́ра – пара́, гадзі́на га́дзіна, маé – ма́е.

7. Фразэалёгія.

7.1. Ілюстрацыйныя фразэалягічныя выразы, ідыёмы, прыказкі, прымаўкі, афарызмы, праклёны й цытаты пазначаюцца спэцыяльным знакам •. Кожная фразэалягічная адзінка пачынаецца з новага радка.

7.2. Фразэалёгія падаецца ў альфабэтным парадку: спачатку фразэмы, а пасьля прыказкі, прымаўкі, афарызмы, праклёны, загадкі, цытаты зь песень, анэкдотаў і літаратурных твораў:

mógerer [*d.* mager] худы; мізэрны, убогі; **mógerkajt** *f* худасьць, худзізна, худоба
- moger vi a hunt худы як сабака (як дошка/шчэпачка)
- mogere hent худыя рукі
- a feter rov un a mogerer galex tojgn bejde nit šprxv. тоўсты рабін і худы поп – абодва нікуды ня вартыя
- biz der feter vert moger, gejt der mogerer cu grunt glxv. пакуль тлусты ссохне, то худы здохне (пакуль сыты зьліняе, дык голы сканае; пакуль тоўсты абліняе, з худога дух выскачыць; пакуль з багатага пух, то зь беднага дух)

7.3. Пасьля літаральнага перакладу па магчымасьці падаюцца беларускія адпаведнікі (у дужках), дакладны сэнс якіх часам можа не супадаць з арыгіналам, але яны адлюстроўваюць уласьцівы беларусам погляд на пэўную праблему:

- blas vi a tux/mes, vi di vant, vi der tojt, vi kalx/lajvnt/papir бляды/бледны як палатно/сьцяна/сьмерць/вапна /папера (як з таго сьвету ўстаў, як пятак медны; белы як сьмятана/малако/намітка/засланка/печ/сьнег)

7.4. Прыказкі, прымаўкі, праклёны, скорагаворкі, загадкі, цытаты з народных песень адзначаюцца ўмоўнымі скаротамі (*šprxv., glxv., kll., gxv., rtnš., flksl.*)

І. Фанэтычныя адрозьненьні — Fonetiše bazunderkajtn

klal-jidiš	**central-jidiš** (pojlišer dialekt) *"der aj-dialekt"*	**dorem-mizrex-jidiš** (ukrainišer dialekt)		**cofn-jidiš** litviš-vajsrusišer dialekt *"der sabesdiker losn"*
		"dos xirik-lošn" **dorem** (Podolje, Basarabje, Moldeve)	*"dos tote-mome-lošn"* **cofn**	
gas	gas	gos	gas	gas
tate	tate	tote	tate	tate
gast	gast	gost	gast	gast
mace	mace	moce	mace	mace
zogn	zogn	zugn	zogn/zugn	zogn
tog	tog	tug	tug	tog
jor	jor	jur	jur	jor
broxe	broxe	bruxe	broxe/bruxe	broxe
kumen	kumen	kimen	kimen	kumen
bruder	bri:der	brider	brider	bruder
hant	hant	(h)ant	hant	hant
hunt	hint	(h)int	hint	hunt
šutef	šitef	šitef	šitef	šutef/sutef
kojfn	kojfn	kojfn	kejfn	kejfn
bojx	bo:x/boux	bojx	bujx/büx	bujx/bojx/boux
hojzn	hojzn	hojzn	hojzn	hejzn
ojsšteln	ojsšteln	ojsšteln	ojsšteln	ujsšteln/ujssteln
Mojše	Mojše	Mojše	Mejše	Mejše/Mejse
šojn	šojn	šojn	šen	šejn/sejn
šnej	šnaj	šnej	šnej	šnej/snej
mejlex	majlex	mejlex	mejlex	mejlex
kejn	ka(n)	ken	ken	kin/ken/kun
vajn	va:n	van	vajn	vajn
lebn	lejbn	lebn	lebn	lebn
veg	vejg/vejk	vejg/vejk	vig	veg
štetl	štejtl	štejtl	štitl	štetl/stetl
im	ejm	im	im	em
jidiš	jidiš	(j)idiš	idiš	jidiš/jidis
fiš	fiš	fiš	fiš	fiš/fis
čepen	čepen	čepen	čepen	čepen/cepen
žaleven	žaleven	žaleven	žaleven	žaleven/zaleven

II. Граматычныя адрозьненьні — Gramatiše bazunderkajtn

klal-jidiš	central-jidiš	dorem-mizrex-jidiš	cofn-jidiš
dos ponem	dos ponem	dos ponem	der ponem
dos land	dos land	dos land	di land
dos hintl	dos hintl	dos hintl	der hintl (der hunt)
dos štetl	dos štetl	dos štetl	di štetl (di štot)
der kop	der kop	der kop	di kop
di noz	di noz	di noz	der noz
der vald	dos vald	der vald	der vald
mix (akuzativ)	mix (akuzativ)	mix (akuzativ)	mir (akuzativ)
dix (akuzativ)	dix (akuzativ)	dix (akuzativ)	dir (akuzativ)
zi (akuzativ)	zi (akuzativ)	zi (akuzativ)	ir (akuzativ)
ix vaš zix	ix vaš zix	ix vaš mix	ix vaš zix
du vašst zix	du vašst zix	du vašst dix	du vašst zix
er iz gegangen	er iz gegangen	er iz gegan	er iz/hot gegangen
er iz gezesn	er iz gezicn	er iz gezesn	er iz/hot gezesn
er iz gebo(j)rn gevorn	er iz gebojrn gevorn	er iz gebojrn gevorn	er iz/hot geborn gevorn
er hot farlo(j)rn	er hot farlojrn	er hot farlojrn	er hot farlorn

III. Лексычныя адрозьненьні — Leksiše bazunderkajtn

klal-jidiš	central-jidiš	dorem-mizrex-jidiš	cofn-jidiš
יאָ jo	jo	jo	je
ניט(ש) ni(š)t	ništ	ni(š)t	nit
ניטאָ(ש) ni(š)to	ništo	ni(š)to	nito
אַ סאַקס a sax	a sax	a sax	a fule/sax
	šank	šafe	almer
	gevelb/gešeft	klejt	krom/bud
	briln	briln	špakuln/briln
	kačke	kačke	entl
	kolner	kolner	kragn
	štercl	pokriške	dekl
	marinarke	rekl	pidžak/rekl
	podleke	podloge/pol	dil/brik
	lib hobn	lib hobn	holt hobn
	raptem	plucem	plucling
צוואַנציק cvancik	cvoncik	cvoncik	cvancik
דעמאָלט demolt	demolt	de(nc)molt	jemolt/damolst
איר ir	ec	ir	ir
אײַך ajx	enk	ajx	ajx
אײַער ajer	enker	ajer	ajer

СЬПІС СКАРОТАЎ — KIRCUNGEN

abr.	abreviatur	скарачэньне
adv.	adverb	прыслоўе
ak.	akuzativ	вінавальны склон
anat.	anatomje	анатомія
ant.	antonim	антонім
argo	žargon	жаргон
astr.	astronomje	астраномія
bndv.	bindvort (konjunkcje)	злучнік
bot.	botanik	батаніка
dat.	dativ	давальны склон
dim.	diminutiv	дымінутыў
elektr.	elektrišer	электрычны
euph.	ejfemizm	эўфэмізм
f	feminin	жаночы род
farm.	farmakologje	фармакалёгія
fig.	figuraler	пераносны сэнс
flksl.	folkslid	народная песьня
folk.	folklor	фальклёр
fot.	foto	фота
geogr.	geografje	геаграфія
geol.	geologje	геалёгія
gl.	glaxvertl	прымаўка
gram.	gramatik	граматыка
[illegible]	[illegible]	скорагаворка
[illegible]	[illegible]	гістарычны
[illegible]	[illegible]	гумар
[illegible]	[illegible]	выклічнік
[illegible]	[illegible]	ірonія
[illegible]	[illegible]	юрыдычны
[illegible]	[illegible]	кабала
[illegible]	[illegible]	праклён
[illegible]	[illegible]	прыстаўка, якая аддзяляецца ад асновы
[illegible]	[illegible]	ігральныя карты
[illegible]	[illegible]	ізіцячая мова
kul.	kulinarje	кулінарыя
lingv.	lingvistišer	лінгвістычны
m	maskulin	мужчынскі род
mat.	matematik	матэматыка
med.	medicin	мэдыцына
milit.	militerišer	ваенны, вайсковы
min.	mineralogje	мінэралёгія
muz.	muzik	музыка
mšn.	Mišne	Мішна
n	nejtral	сярэдні/ніякі род
nom.	nominativ	назоўны склон
part.	partikl	часьцінка
pejor.	pejorativer	зьневажальны
pl.	plural, mercol	множны лік
plgr.	poligrafje	паліграфія
poet.	poetišer	паэтычны
pos.	posesiv	прыналежны склон
pref.	prefiks	прыстаўка
prep.	prepozicje	прыназоўнік
psix.	psixologje	псыхалёгія
pron.	pronom	займеньнік
rel.	religjezer	рэлігійны
rit.	ritueler	рытуальны
rtnš.	reteniš	загадка
sin.	sinonim	сынонім
suf.	sufiks	суфікс
šaxm.	šaxmat	шахматы
šprxv.	šprixvort	прыказка
tekst.	tekstil	тэкстыль
texn.	texnišer	тэхнічны
tlmd.	Talmud	Талмуд
tnx.	Tanax	Танах, Біблія
vrtš.	vortšpil	гульня словаў
vulg.	vulgarer	вульгарны
xem.	xemje	хімія
xsd.	xsidišer	хасыдзкі
zool.	zoologje	заалёгія

Мовы — Lešojnes

ahd.	althojxdajč	стараверхненямецкая
altfr.	altfrancejziš	старафранцуская
ar.	arameiš	арамэйская
č.	čexiš	чэская
d.	dajč	нямецкая
eng.	engliš	ангельская
fr.	francejziš	француская
gr.	grixiš	грэцкая
h.	hebreiš	гэбрэйская
hol.	holendiš	галяндзкая
hsrb.	hojxsorbiš	верхнелужыцкая
it.	italjeniš	італьянская
ivr.	ivrit	іўрыт
jid.	jidiš	ідыш
lat.	latajniš	лацінская
lit.	litviš	літоўская
mhd.	mitlhojxdajč	сярэдневерхненямецкая
mnd.	mitlniderdajč	сярэднеіжненямецкая
nd.	niderdajč	ніжненямецкая
nhd.	najhojxdajč	новаверхненямецкая
p.	pojliš	польская
pr.	prajsiš	пруская
prov.	provencališ	правансальская
r.	rusiš	руская
rum.	rumeniš	румынская
s.	semitiše špraxn	сэміцкія мовы
sl.	slaviše špraxn	славянскія мовы
sloven.	sloveniš	славенская
šp.	španiš	гішпанская
terk.	terkiš	турэцкая
ukr.	ukrainiš	украінская
ung.	ungeriš	вэнгерская
v.	vajsrusiš	беларуская

Уласныя імёны — Ejgn-nemen

(A. C.)	A. Cejtlin	А. Цэйтлін
(A. G.)	A. Goldfaden	А. Гольдфадэн
(A. G-t)	A. Grinblat	А. Грынблат
(A. R.)	A. Rejzen	А. Рэйзэн
(B. R.)	B. Rozental	Б. Розэнталь
(B. Š.)	B. Šafir	Б. Шафір
(C. M.)	C. Margoles	Ц. Марголес
(D. M.)	D. Mejerovic	Д. Мэеровіц
(E. K.)	E. Kaplan	Э. Каплан
(E. Z.)	E. Zunser	Э. Зунсэр
(H. G.)	H. Glik	Г. Глік
(H. J.)	H. Jablokoff	Г. Яблыкаў
(H. R.)	H. Rojzenblat	Г. Ройзэнблат
(I. F.)	I. Fefer	І. Фэфэр
(I. M.)	I. Manger	І. Мангер
(J. A.)	J. Adler	Я. Адлэр
(J. H.)	J. Heftman	Я. Гэфтман
(J. J.)	J. Joffe	Я. Ёфэ
(J. J-s)	J. Jakobs	Я. Якабс
(J. P.)	J. Perlov	І. Пэрлаў
(J. R.)	J. Rolnik	Я. Рольнік
(J. S.)	J. Sandler	Я. Сандлэр
(L. G.)	L. Gilrod	Л. Гільрод
(L. M.)	L. Magister	Л. Магістэр
(L. R.)	L. Rozental	Л. Розэнталь
(M. B.)	M. Bassin	М. Басін
(M. B-n)	M. Broderzon	М. Бродэрзон
(M. G.)	M. Gebirtig	М. Гебірціг
(M. G-n)	M. Gordon	М. Гардон
(M. H.)	M. Halpern	М. Галпэрн
(M. K.)	M. Kulbak	М. Кульбак
(M. K-n)	M. Korman	М. Корман
(M. L.)	M. Lejb	М. Лэйб
(M. O.)	M. Ojšer	М. Ойшэр
(M. V.)	M. Varšavski	М. Варшаўскі
(M.M.-S.)	M. Mojxer-Sforim	М. Мойхэр-Сфорым
(N. Š.)	N. Šternhejm	Н. Штэрнгэйм
(P. H.)	P. Hiršbejn	П. Гіршбэйн
(Prc.)	I. L. Perec	І. Л. Перац
(S. B.)	S. Blumgarten	С. Блумгартэн
(S. F.)	S. Frug	С. Фруг
(Š.-A.)	Šolem-Alejxem	Шолам-Алэйхэм
(S. H.)	S. Halkin	С. Галкін
(Š. K.)	Š. Kačerginski	Ш. Качаргінскі
(V. J.)	V. Jounin	В. Ёўнін
(X. B.)	X. Bjalik	Х. Бялік
(Z. B.)	Z. Berdičever	З. Бэрдычавэр
(Z. R.)	Z. Rozental	З. Розэнталь
(Z. S.)	Z. Segalovič	З. Сегаловіч
(Z. Š.)	Z. Šneur	З. Шнэур
(Z. V.)	Z. Vejnper	З. Вэйнпэр
(Žtl.)	X. Žitlovski	Х. Жытлоўскі
(Ž. F.)	Ž. Flejšman	Ж. Флэйшман

ALEFBEJS – АЛЬФАБЭТ – אלפבית

ALEF – INDIKES FREST DER NOGID,
BEJS – BEJNDELEX HRIZET DER OREMAN.
GIML – GENDZELEX EST DER NOGID,
DALET – DEM DALES HOT DER OREMAN.
HEJ – HINDELEX GEPREGLTE EST DER NOGID,
VOV – VEJTIKN HOT DER OREMAN.
ZAJEN – ZEMELEX MIT PUTER EST DER NOGID,
XES – XOLASN HOT DER OREMAN.
TES – TAJBELEX GEBROTENE EST DER NOGID,
JUD – JESURIM HOT DER OREMAN.
KOF – KALOŠN TROGT DER NOGID,
LAMED – LAPTJES TROGT DER OREMAN.
MEM – MAŠKE TRINKT DER NOGID,
NUN – NIXTER GEJT ARUM DER OREMAN.
SAMEX – SAMETENE KLEJDER TROGT DER NOGID,
AJEN – ELNT, OPGERISN IZ DER OREMAN
PEJ – PUPKES GEPREGLTE EST DER NOGID,
CADEK – CORES HOT DER OREMAN.
KUF – KOTLETN EST DER NOGID,
REJS – RETEX HRIZET DER OREMAN.
ŠIN – ŠEREŠEVSKIS PAPIROSN REJXERT DER NOGID,
TOV – TUTIN-MAXORKE PIPKET DER OREMAN

ALEFBEJS — АЛЬФАБЭТ — אַלף־בית

лацінка	ідыш	назва літараў у ідышы	транскрыпцыя			прыклады	
			беларуская	англельская	нямецкая	лацінка	гэбрэйскае пісьмо
A a	אַ	pasex-alef	a	a	a	avejles, abi	אַבֿלות, אַבי
	▪	štume(r) alef	не вымаўляецца			ix, ojsgejn	איך, אויסגיין
	אוי		▪	a	a	af, afsnaj	אויף, אויפֿסנאי
	אײַ		ай	ay	aj	ajnbakn	אײַנבאַקן
	ײַ	pasex cvej judn	ай	ay	aj	hajne, zajn	הײַנו, זײַן
	ע	ajen	a	▪	a	acles	עצלות
B b	ב	bejs	б	b	b	bod, boxer	באָד, בחור
C c	צ	cadek	ц	ts	z	cadek, cajt	צדיק, צײַט
	ץ	sof-cadek	ц	ts	z	xolec, cic	חלוץ, ציץ
Č č	ч	čmejlšin	ч	tsh	tsch	čmel	טשמעל
	טש	tov-šin	ч	tsh	tsch	čuve	תשובֿה
D d	ד	daled	д	d	d	dank, koved	דאַנק, כּבֿוד
E e	ע	ajen	э	e	e	elter	עלטער
	א	alef	э	e	e	efšer	אפֿשר
	אײ		эй	ey	ej	ejbik	אייביק
	יי	cvej judn	эй	ey	ej	vejnen	ווײַנען
F f	פֿ	fej	ф	f	f	fajer, mojfes	פֿײַער, מופֿת
	ף	lange(r) fej	ф	f	f	finf	פֿינף
G g	ג	giml	г	g	g	grivn, ziveg	גריוון, זיווג
H h	ה	hej	г	h	h	haldz, mehume	האַלדז, מהומה
I i	י	jud	i/ы	i	i	indik, mide	אינדיק, מידה
	אי		i	i	i	ict, ibed	איצט, איבוד
	?	xirek-jud	i	i	i	jidiš	ייִדיש
	א	alef	i	i	i	im	אם
	עי		i	i	i	iker	עיקר
J j	י	jud	й	y	j	jener, jarid	יענער, יריד
	י	jud	(зьмякчэньне зычных)			pješčen [пешчэн]	פּיעשטשען
K k	ק	kuf	к	k	k	kalb, kešer	קאַלב, קשר
	כּ	kof	к	k	k	kedej	כּדי
L l	ל	lamed	л	l	l	labn, kol	לאַבן, קול

ALEFBEJS — АЛЬФАБЭТ — אַלף־בית

лацінка	ідыш	назва літараў у ідышы	транскрыпцыя			прыклады	
			беларуская	ангельская	нямецкая	лацінка	гэбрэйскае пісьмо
M m	מ	mem	м	m	m	mame, amxo	מאַמע, עמך
	ם	šlos-mem	м	m	m	maim	מים
N n	נ	nun	н	n	n	nar	נאַר
	ן	lange(r) nun	н	n	n	lebn, nign	לעבן, ניגון
O o	אָ	komec-alef	о	o	o	Odem, bord	אָדם, באָרד
	או		ой	oy	oj	ojcer	אוצר
	אוי		ой	oy	oj	ojer	אויער
	וי	vov-jud	ой	oy	oj	mojz	מויז
	עו		ой	oy	oj	ojdef	עודף
P p	פּ	pej	п	p	p	parcef, lape	פּרצוף, לאַפּע
R r	ר	rejš	р	r	r	ragzn, mer	רגזן, מער
S s	ס	samex	с	s	ß/ss	same, mesares	סאַמע, מסרס
	שׂ	sin	с	s	ß/ss	sar, mevaser	שׂר, מבַשׂר
	ת	sov	с	s	ß/ss	toxes, mesarec	תּחת, מתרץ
Š š	ש	šin	ш	sh	sch	šušken, lošn	שושקען, לשון
T t	ט	tes	т	t	t	trunk, xet	טרונק, חטא
	תּ	tov	т	t	t	tfise, kat	תּפּיסה, כּת
U u	ו	vov	у	u	u	bulbe, xuš	בולבע, חוש
	וּ	melupm-vov	у	u	u	tuung	טוּונג
	או		у	u	u	uhu	אוהו
	אוי		у	u	u	ufblic	אויפֿבליץ
	עו		у	u	u	uber	עובר
V v	וו	cvej vovn	в	v	w	vekn	וועקן
	ו	vov	в	v	w	vajikro	ויקראָ
	בֿ	vejs	в	v	w	gvar	גבֿר
X x	כ	xof	х	kh	ch	xlipen, maxrez	כליפּען, מכריז
	ך	lange(r) xof	х	kh	ch	malex, ix	מלאך, איך
	ח	xes	х	kh	ch	xaje, maxmes	חיה, מחמת
Z z	ז	zajen	з	z	s	zax, Azozl	זאַך, עזאָזל
Ž ž	זש	zajen-šin	ж	zh	sh	žavern	זשאַווערן

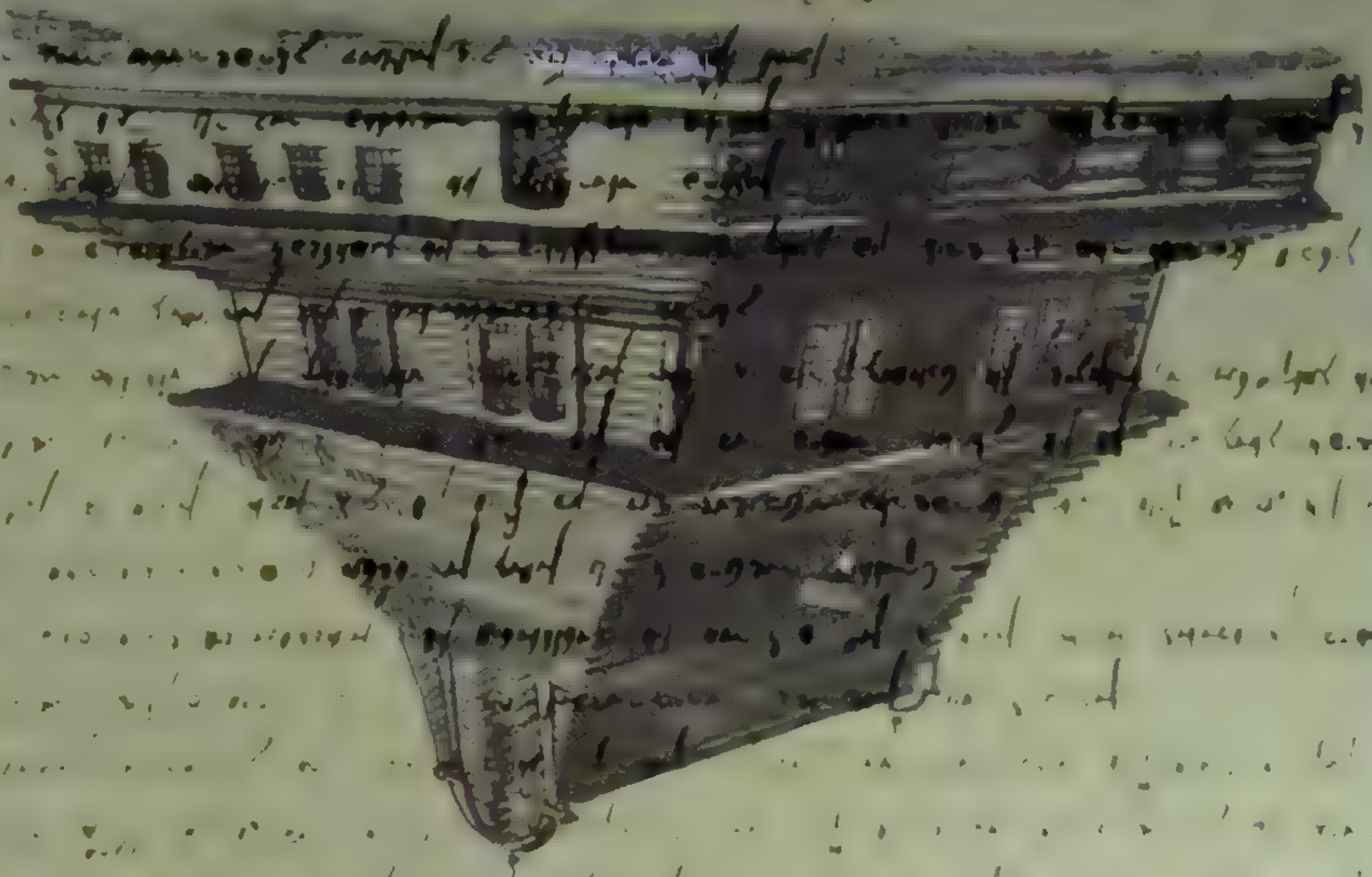

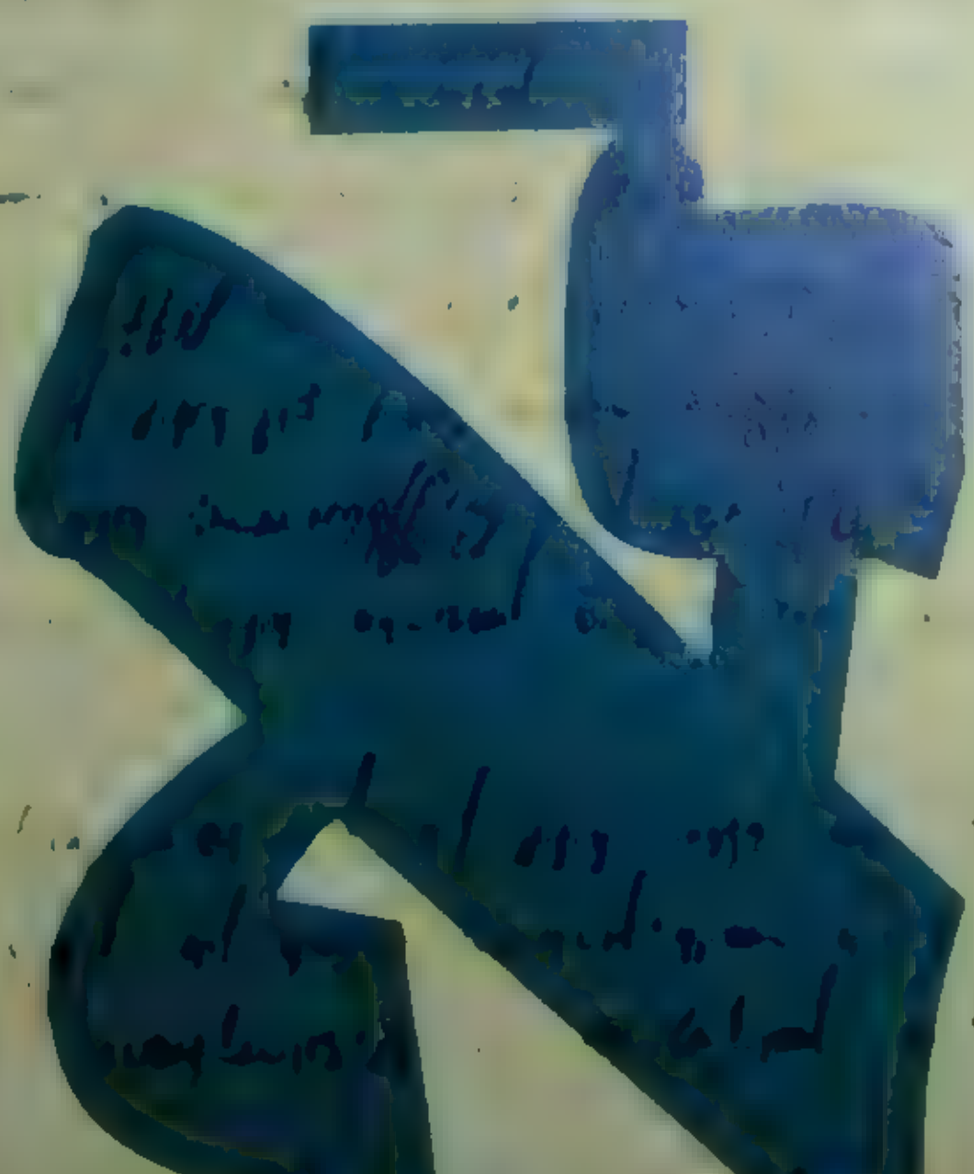

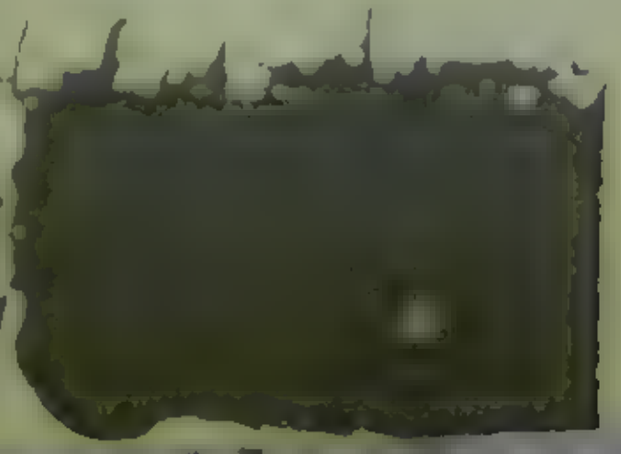

A

A=alef *m/f*, -n [*s.* אלף] 1. "алэф", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 1

a/e=ajen *m/f*, -s [*s.* (ס-)עין] 1. "айн", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 70

a (перад зычнымі), **an** (перад галоснымі) [*d.* ein] 1. неазначальны артыкль (ставіцца таксама пасьля неазначальных займеньнікаў "ejne(r), ejns" або "epes" і прыналежных займеньнікаў); 2. *adv.* прыблізна, каля (перад лічбамі); 3. *prep.* за

- a cvancik kilo каля дваццаці кіляграмаў
- a drajcn teg каля трынаццаці гадзінаў апоўдні
- a jor cen каля дзесяці год
- ejner/epes ■ bakanter адзін знаёмы
- hundert kilometer ■ šo сто кілямэтраў за гадзіну
- majner a frajnt адзін мой сябра
- zajns a kind адзін ягоны дзіцёнак

a sax=asáx [*s.* א סך] *adv.* многа, шмат, багата

- a sax arbet шмат працы
- a sax darft ir? ці шмат вам патрэбна?
- a sax [illegible] шмат людзей
- [illegible] шмат разоў
- [illegible] працуе
- [illegible] ён больш здольны, чым брат
- [illegible] шмат; гібель/страх колькі
- [illegible] a sax nox beser *glxv.* калі трошкі – добра [illegible] лепш (патравы любяць прыправы; [illegible] не змарнуеш/сапсуеш)
- az me redt a sax, redt men fun zix *šprxv.* хто шмат гаворыць, той прагаворваецца
- ver es hot a sax, fun dem kumt a sax *šprxv.* каму шмат дадзена, з таго шмат запытаецца

aa"f *abr.* **afn adrés fun** на адрас...

a"a(nd) *abr.* **un ándere** [*d.* und andere] і інш./др. (і іншыя /другія)

aave=ahave *f* [*s.* אהבא →lahuvi-] (боская) любоў [*sin.* libšaft]

aa(z)"v *abr.* **un azój vajter** [*d.* und so weiter] і г.д. (і гэтак далей)

a"b *abr.* **alef-bejs** *m*, -n [*s.* אלף־בית] гэбрэйскі альфабэт

abažúr *m*, -n [*p.* abażur] абажур

ab"d *abr.* **av-béz(d)n** *m*, -s [*s.* אב"ד=אב־בית־דין →ov, avi-] тытул старшыні кагальнай калегіі рабінаў

abdikírn (abdikírt) (fun) [*d.* abdizieren, abdanken] адракацца ад трона; **abdikacje** *f* адрачэньне ад трона; **abdikator** *m*, -s той, хто адрокся ад трона

abedrik=obedrik=labedrik=nabedrik *m*, -es [*ukr./v.*] набедрыкі, набэдрыкі, набадры, намандрыкі, паўшоры (конская збруя)

ábí [*p.* aby, *ukr.* аби] *part.* абы; **abivernik** *m*, -es чалавек, якога ўсе зьневажаюць; **abi-vi-frizur** фрызура "абышто" ("я ў маці дурнічка")

- abi a(n)/ver абы-хто
- abi af opcukumen перабівацца "абы-толькі" (шаляй-валяй)
- abi nit zicn inderhejm абы не сядзець у хаце
- abi ven/vi/vos/vu абы-калі/-як/-што/-дзе
- nit abi vos/ver ні абы-што/-хто
- abi a ferd – a bajč gefint men šojn *šprxv.* абы быў конь – пуга ўжо знойдзецца (захочаш сабаку ўдарыць – кій знойдзеш)
- geklept, abi gelebt *glxv.* склеены, абы жывы
- zol emecer hobn xajes fun vos er vil, abi ša-štil *šprxv.* хай кожны жыве, як ён хоча, абы было ціха (чым бы дзіцё ня цешылася, абы ня плакала)

abíreslev *f/n* [*s.* אבירות־לב →belev-, lev] жорсткасьць; **abírlev** *m*, *pl.* abírelev [*s.* (אבירי־) אביר־לב] каменнае сэрца, жорсткі чалавек

abísl=a bisl [*d.* bisschen, bissel] *adv.* трохі, трошкі, крыху

abórt *m*, -n аборт; **abortnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) абортнік (урач, які патаемна робіць аборты)

abrikós=aprikós *m*, -n абрыкос, марэля; **abrikósn-ájngemaxts** *n* абрыкосавае варэньне

absoljuter [*d.* absolut] абсалютны

- absoljuter nul абсалютны нуль
- di absoljute merhajt/štilkajt абсалютная большасьць/цішыня

abstrakcje *f*, -s [*d.* Abstraktion] абстракцыя; **abstrakter** абстрактны

- abstrakte moleraj абстрактны жывапіс
- durx (mit der hilf fun) abstrakcje шляхам абстракцыі, абстрактным чынам

absúrd *m* [*d.* Absurd] абсурд; **absúrdišer** абсурдны

- absurdistišer teater тэатар абсурду
- derfirn biz (cu an) absurd давесьці да абсурду

Abuhav Jicxok [*s.* אבוהב יצחק] сэфардзкі мараліст і прапаведнік Іцхак Абугаў (канец XIV ст., Гішпанія)

acejlim *pl.* →ocl *m* [*s.* (ים-)עצל →acles] гультай, лайдак, абібок, ляны

aciles *f/n*, -n [*s.* (ן-)אצילות] далікатнасьць, ветлівасьць, вялікадушнасьць, высакароднасьць, дабрата, добры ўчынак [*sin.* ejdlkajt, fajnkajt]

(a)cínd(er)(t)/(a)cúnd(er) [*d.* jetzund] *adv.* цяпер, зараз

- acind vejsn mir šojn, az... зараз мы ўжо ведаем, што...

acires *n* [*s.* עצירות →necer] *med.* запор [*sin.* farhaltung, harter mogn, farštopung]

acles *n* [*s.* עצלות →ocl] гультайства, ленасьць

acomes *pl.* [*s.* עצמות →ecem] шкілет, косткі [*sin.* bejner, gebejn]; **acomes-hajevéjšes** *pl.* [*s.* היבשות] *mx.* сухія косткі (Ез. 37:4)

- cien* di acomes мучыць, катаваць; цягнуць жылы
- mit gute rejd ken men ojx di acomes arojsnemen *šprxv.* добрымі словамі проймеш да костак

acosi [*s.* עצתי →jojec, ejce, misjaec] мая парада ёсьць, я раю

acves *n* [*s.* עצבות] туга, маркота, сум, смутак, журба, скруха, мэлянхолія [*sin.* trojerikajt, melanxolje, tifer umet]; **ácvesdiker** тужлівы, маркотны, сумны; **ácvesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) мэлянхолік, мізантроп, маркотны/засмучоны чалавек [*sin.* farumerter menč, melanxoliker, mizantrop]

- zingen* acvesdik сьпяваць тужліва

-áč [*sl.*] *suf.* -ач (утварае пагардлівыя формы назоўнікаў)

- jungač невук; ferdač ідыёт; piskač піскун; linkač левак; partač партач

ad [*s.* עד] *prep.* да [*sin.* biz]

- er jogt im ad "perdele mešt" (ad-xorme) *glxv.* ён загнаў яго ў кут (у казіны рог) [*rum.* "perdele mešt" згубіць чаравік]

adánk=a dank [*d.* dank] *prep.* дзякуючы

- adank a cufelikajt дзякуючы выпадку
- adank a gliklexn cufal дзякуючы шчасьліваму выпадку
- adank dem, vos... дзякуючы таму, што...
- adank zajner hilf дзякуючы ягонай дапамозе
- adank vestu (ken men nit) in kešene nit (arajn)lejgn *glxv.*

дзякуй у кішэню не пакладзеш (за дзенькуе ніц не купуе; дзякуем не адбудзеш, дзень жаць будзеш; дзякуем не адбыць, трэба заплаціць)

adas-Jisróel *f* [*s.* עדת־ישראל] грамадзтва/супольнасьць Ізраілю

adate [*s.* עד־עתה] *adv.* да гэтага/цяперашняга часу

ad-b(e)lí-dáj [*s.* עד־בלי־די] *adv.* неабмежавана, бясконца [*sin.* on a šier, on a grenec]

ád(e)rabe [*s.* אדרבה/אדרבא] *adv.* 1. (зусім) наадварот, насупраць; 2. ну, добра; бадай што; тым больш; ахвоча, ахвотна, з ахвотай/прыемнасьцю/асалодай, са здавальненьнем [*sin.* in kegntejl, farkert; gern, ništo far vos; mitn grestn fargenign]; **ád(e)rabe(-veádrabe)** [*s.* (ואדרבא)] *adv.* 1. зусім/цалкам наадварот; 2. зьвялікай асалодай/ахвотай; у найлепшых адносінах; **a drabine** пародыя на "aderabe"

• ix bin mit im aderabe-veadrabe, un er iz mit mir: "Bejle ruk zix!" я да яго са шчырым сэрцам, а ён са мной: "Бэйла, варушыся!"

• ix bin nit kegn dem, aderabe, es gefelt mir я ня супраць гэтага, наадварот, мне гэта да спадобы

• mir zajnen mit zej aderabe-veadrabe, un zej zajnen mit undz kider-vider (Š.-A.) мы да іх са шчырым сэрцам, а яны да нас варожа

aderúf/(á)d(e)rójf *m*, -n [*d.* Draufgabe] задатак

• arajntrogn*/gebn*/krign* an aderuf уносіць/даваць/атрымліваць задатак

Adés=Odés *n* г. Адэса

ad"g(l) *abr.* **un des(t)glajxn=un des glajxn, un dósglájxn=un dos glajxn** [*d.* und dergleichen] і да т.п. (і да таго падобнае)

ad-gmíre [*s.* עד־גמירא] *adv.* да канца, да сканчэньня [*sin.* biz cum endikn, bizn sof]

ad(h)ájem/ad(h)ajóm [*s.* עד־היום] *adv.* дагэтуль, да гэтага часу, да сёньняшняга дня [*sin.* biz hajnt, bizn hajntikn tog]; **ad-hajóm-hazé** [*s.* הזה־] *adv.* да сёньняшняга дня [*sin.* bizn hajntikn tog]

adir *m*, -im [*s.* (־ים)אדיר] вельмі багаты чалавек

ad-jaavójr-záam [*s.* עד־יעבור־זעם] пакуль пройдзе гнеў /злосьць; аж пакуль мінецца зло/ліха

adjé [*fr.* adieu] да пабачэньня, бывай

adjektív *m*, -n [*d.* Adjektiv] *gram.* прыметнік

ad-kán [*s.* עד־כאן] *adv.* датуль (і не далей), дасюль; да цяперашняга часу, дагэтуль [*sin.* biz danen (un ništ vajter), biz aher; biz ict]

• ad-kan un mer nit faran дагэтуль і болей нельга (далей ехаць німа куды)

ad-kan omrim bešabes-hagódl [*s.* עד־כאן אומרים בשבת הגדול] "дасюль кажуць у суботу перад Пэйсахам"; дасюль, далей так ня пойдзе [*sin.* biz danen]

ad-kiker-léxem [*s.* עד־כיכר־לחם] "да бохана хлеба" [*sin.* biz a labn brojt]

• kumen* ad-kiker-lexem зьбяднець, згалець, зубожаць

ad-lapák *abr.* **ad-liprát-kótn, ad-liprate-ktáne** [*s.* =עד־לפ"ק עד־לפרט־קטן, עד־לפרומה־קטנה →bifrotret, bifrotjes, prat, liprat-] *adv.* да самай меншай дробязі; да апошняга грошa [*sin.* biz cu der mindster klejnikajt; biz dem lectn grošn]

ad-lašomáim [*s.* עד־לשמים] *adv.* да неба, да нябёсаў [*sin.* biz cum himl]

ad-lév-(ha)šomáim [*s.* עד־לב־(ה)שמים] *adv.* да сярэдзіны нябёсаў, да самога неба [*sin.* bizn mitn himl, bizn same himl]

• di gešrejen hobn dergrejxt ad-lev-šomaim – bizn zibetn himl arajn (Š.-A.) крыкі дасягнулі нябёсаў – да сёмага неба

ad-lexáim [*s.* עד־לחיים] *adv.* на ўсё жыцьцё; інтэнсіўна; настойліва, упарта

ad-lexéžbn/-lexéžbm [*s.* עד־לחשבון →xežbn] *adv.* пад справаздачу, да поўнай выплаты

• nemen* gelt ad-lexežbn браць грошы пад справаздачу

ádlman *m*, *pl.* ádllajt [*d.* Edelmann], **ádeliker** *m* дваранін, арыстакрат, шляхціц; **ádlfroj** *f*, -en, **ádelike** *f* [*d.* Edelfrau] дваранка; **ádl-**, **ádeliker**, **ádldiker**, **ádlštamiker** дваранскі, шляхетны; **ádlštand** *m* дваранскае, шляхетнае званьне; **adl** *m*, **ádlrang** *n*, **ádltut** *n* арыстакратыя, дваранства, дваранскае саслоўе, шляхта

admór *abr.* **adojnejnu mojrejnu verabejnu** [*s.* =אדמו"ר אדוננו מורנו ורבנו] наш уладар, настаўнік і майстар (тытул хасыдзкага рэбэ)

ad(-)meje-šónim [*s.* עד־מאה־שנים] да ста гадоў

ad(-)meje-veésrim(-šóne) [*s.* עד־מאה־ועשרים(־שנה)] да ста дваццаці (гадоў) [*sin.* biz hundert un cvancik (jor)]

ad-mósaj [*s.* עד־מתי] дакуль? як доўга яшчэ? [*sin.* biz ven? vi lang nox?]

(a)dó [*d.* da] *adv.* тут(ака)

Adojnáj [*s.* אדוני] Адонай, бог, гасподзь, госпад (толькі ў малітвах); **adójn-ójlem** *m* [*s.* אדון־עולם] "уладар сусьвету" (першыя словы й назоў ранішняй малітвы); **adojni** *m* [*s.* אדוני] мой спадар, мой валадар, ягомосьць; **ado(j)nim** *pl.* →oden *m* [*s.* (־ים)אדון] (га)спадар, пан, багаты альбо важны чалавек (звычайна ўжываецца для нежыдоў)

• adojni mejlex ягомосьць кароль

• adojni porec паважаны спадар

• fun adojn-ojlem biz olejnu ад пачатку да канца

• es zogt kejner nit "adojn-ojlem", az es iz nit frier "matojve" *šprxv.* ніхто ня дзякуе богу наперад

• Ejli, ejli, lomo azavtoni? (2) /Tog un naxt, /nor ix traxt /fun dir, majn got, /ix hit mit mojre /op dajn Tojre /un dajn gebot. /Rete mix, oj, rete mix fun gefar, /vi a mol di oves fun bejzn gzar, /her majn gebet un majn gevejn, /helfn kenstu dox nor alejn, /šma Jisroel, adonaj elohejnu, adonaj exod! (J. S.) Божа, божа, чаму ты пакінуў мяне? Дзень і ноч я думаю толькі аб табе, мой божа, я засьцерагаю са страхам тваю Тору і твой запавет. Ратуй мяне, ой, ратуй мяне ад небясьпекі, як некалі патрыярхаў ад злога прыгнёту, паслухай маіх малітваў і майго плачу, толькі ты здольны дапамагчы, слухай Ізраіль, бог наш госпад, бог адзіны!

adojšém=h'=hašém=d' [*s.* ה'/ד'] сымбалічнае азначэньне божага імя

adome *f* [*s.* אדמה] *hum.* зямля, глеба [*sin.* erd]

• gejn* in der adome ісьці ў пекла

• hobn* (tif tajer) in der adome пагарджаць, грэбаваць, клясьці, зьневажаць

• lejgn in der adome зьневажаць, руйнаваць

• lign* in der adome ляжаць у зямлі (знаходзіцца ў цяжкім становішчы; ня мець грошай)

• zolst ajngezunken vern (ajngezunken zolstu vern) najn klafter/ejln in der adome! (zolst vern ajngezunken in dr`erd!) *kll.* каб ты праваліўся на дзевяць сажанёў у зямлю! (каб ты скрозь землю пайшоў! каб ты праваліўся скруздонна!)

adonis *m* [*d.* Adonis, *p.* adonis] *bot.* сьветнік

ádrés *m*, -n [*d.* Adresse] адрас; **adrejsim** *pl. hum.* адрас, каардынаты; **adresírn** (adresírt) адрасаваць

• dos iz af zajn adres гэта ў яго адрас

ad(-)sóf-kol(h)adójres [*s.* עד־סוף־כל־הדורות] вечна, да сканчэньня вякоў, навек, да канца сьвету [*sin.* biz ejbik, bizn sof fun di cajtn]

ad"t *abr.* **af der teme** на тэму

adukim *pl.* →odek *m* [*s.* (אדוק(-ים] артадокс; фанатык

adumim *pl.* →odem *m* [*s.* (אדום(-ים] залаты дукат (XVIII ст.)

(a)dúrx [*d.* durch] *prep.* праз(ь), наскрозь

(a)dúrx- [*d.* durch-] *knv./pref.* пра-, пера- (паказвае на: 1. праход празь нешта; 2. пераадольваньне перашкоды; 3. пашкоджаньне; 4. дзеяньне на працягу пэўнага часу; 5. завершанасьць дзеяньня; 6. падзел, разбурэньне)

adúrxfirn (mit) [*d.* durchführen] правесьці, праводзіць; праезьці, правозіць

• adurxtrn mit der hant iber di hor правесьці рукой па ...

adurxgeyn [*d.* durchgehen] прайсьці, праходзіць

adurxlofn [*d.* durchlaufen] прабегчы, прабягаць

• adurxtrost ibern lajb ад гэтага прабягае ...

adurxnemen [*d.* durchnehmen] праб(і)раць, праняць, ...

adúrxštamlen [*d.* durchstammeln] прамямліць

advérb *m*, -n [*d.* Adverb] *gram.* прыслоўе

ad-xací-hamálxes [*s.* עד־חצי־המלכות] "да паловы царства" (ідыёма, якая выражае гатоўнасьць шмат даць альбо падараваць)

ad-xórme [*s.* עד־חרמה] *adv.* датла, дашчэнту, бяз жалю

• xorev maxn epes ad-xorme разбурыць што-небудзь дашчэнту

af=ojf(et) [*d.* auf] *prep.* на; **afn=af dem**

• 5 af 7 пяць памножыць на сем

• af a vox на тыдні

• af der driter so на трэцюю гадзіну

• af ejbik назаўжды

• af jidiš на ідышы

• af ojsnvejnik на памяць

• afn andern tog на другі дзень

• afn cofn на поўнач(ы)

• afn veg на/па дарозе

• bibliotek afn nomen Izi Xarik бібліятэка імя Ізі Харыка

• cetejln af draj падзяліць на тры часткі

• fun rexts af links справа налева

• krank af gripe хворы на грып

• lojfn* af viperedkes бегчы навыперадкі

• krixn zolstu afn bojx (af ale fir)! *kll.* каб ты на жываце (на ўсіх чатырох касьцях) поўзаў!

af-=ojf- [*d.* auf-] *pref.* на-

af *m* [*d.* Affe] малпа

afanórtiker [*d.* Ort] неадкладны, непасрэдны

af-brí=af bri [*s.* אף ברי] назоў і пачатак малітвы (гэтымі словамі часта карыстаюцца для пародыі)

• af bri, af cumorgns inderfri, s'gist a regn, blotik di vegn, di hojzn cerisn, di kapote ceslisn, es kraket di kro *glxv.* "аф бры", назаўтра рана, лье дождж, на дарогах гразь, на-гавіцы падраныя, капота наросхрыст, каркае варона

• af bri, af morgn nox jomtev inderfri, di stivl iz cerisn, in stub nito kejn bisn *glxv.* "аф бры", назаўтра рана пасьля сьвята, боты падраныя, у хаце німа ані кавалка

• af bri, der tate iz nito hi *glxv.* "аф бры", таты тут німа

• af bri, der vinter rukt zix śojn ci, der ojvn iz cebroxn, der pelc iz ojsgekroxn, un kejn gelt iz nito *glxv.* "аф бры", зіма ўжо насоўваецца, печ разламаная, кажух падраны, а грошай німа

afcuflájsn=af cu flájsn [*d.* fleissen?] *adv.* ненапраўду, жартам

afcuklojmeršt=af cu klójmeršt [*s.* כלומרשט-] *adv.* ненапраўду, жартам

afculoxes/afceloxes=af culoxes/celoxes=af cu lehaxes [*s.* צולהכעיס →mumer-lehaxes] *adv.* насупрэкі, насуперак(і), наўмысьне, сумысьля, наўмысьля, каб пакрыўдзіць/раззлаваць; з мэтай уразіць/стругануць (кагосьці); на злосьць; нягледзячы на

• dem gojrl afculoxes насуперак лёсу

• ton* emecn afculoxes рабіць на злосьць каму-небудзь

• un vi afculoxes vaksn hajntikn zumer epl ejns in ejns, zej betn zix, zej xalesn, me zol zej aroprajsn (Š.-A.) і як на злосьць сёлета ўлетку яблыкі растуць адзін да аднаго, яны просяць, яны лохнуць, каб іх сарвалі

afcumórgns [*d.* auf morgen] *adv.* назаўтра

afcuplácenіš [*d.* platzen] *adv.* назло

afcvejen=af cvejen [*d.* entzwei] *adv.* напалам, папалам, надвае, на дзьве часткі

afderémesn [*s.* -אמת] *adv.* па-сапраўднаму, сур'ёзна

• nit afderemesn несур'ёзна, знарок, наўмысна

af(der)gíx [*d.* jäh, gach, jach, *mhd.* gach] *adv.* сьпехам, наспех, хутка

• afgix! міram!

afdergríng [*mhd.* geringe] *adv.* зьлёгку

• a klep ton* afdergring ударыць зьлёгку, шлёпнуць

af(der)hálb [*d.* halb] *adv.* напалову

afdernáxt [*d.* Nacht] 1. =**af der naxt** *adv.* увечары, адвячоркам, на ноч, нанач; 2. *m*, -n вечар; **afdernáxtiker** вячэрні, вечаровы; **afdernáxt-cu** *adv.* пад вечар

• axt azejger in afdernaxt а восьмай гадзіне ўвечары

• aza biz afdernaxt (bizn same afdernaxt) ажно да вечара

• šabes afdernaxt у суботу вечарам

afderúf=af derúf [*d.*] на гэта/тое/гэна, на (гэ)тым/гэным

afdervákh [*d.* Wache] 1. =**af der vax** *adv.* на варце; 2. *m*, -n варта, вахта, ахова

af(do)snáj=af dos naj=af s'naj [*d.* auf-neu] *adv.* нанава, (і)зноў

• vi afsnaj gebojrn vern* як нанава нарадзіўшыся

afere *f*, -s [*d.* Affäre] афэра; **aferist** *m*, -n, (-n/-ke *f*, -s) афэрыст

afikojmen *m*, -s [*s.* (אפיקומן(-ס] афікомэн, кавалачак мацы, які трымаюць пад падушкай, каб зьесьці пасьля бяседы на Пэйсах (звычайна дзеці крадуць гэты кавалачак і пасьля просяць за яго падарунак)

• zi hot zix ibergegesn mit afikojmens *fig.* яна аб'елася мацой (пра векавуху)

afile (ojb, ven, az) [*s.* אפילו] *part.* на(ва)т, аж(но) [*sin.* ojx, xoc]

• afile der lerer hot ojx nit gekont entfern af ot der frage нават настаўнік ня здолеў адказаць на гэтае пытаньне

• afile nit ні разу

• er hot undz afile nit bamerkt ён нават не заўважыў нас

• s'hobn getanet afile zkejnes тáнчылі нават бабулькі

• af jenem zet er afile a flig, af zix – kejn helfand nist *śprxv.*

на кімсьці ён бачыць нават муху, на сабе ж ня бачыць і слана (у чужым воку і парушынку ўгледзім, а ў сваім і калоды не пабачым)

afír/afér [*d.* hervor] *adv.* вонкі, уперад, наперад

afír-/afér-/afójr- [*d.* hervor-] *knv./pref.* вы- (паказвае на накіраванасьць дзеяньня сызнутры навонкі)

afírbrengen* [*d.* hervorbringen] высунуць, высоўваць (аргумэнт/прыклад)

afírkišefn [*s.* כישופן-] выклікаць уяўленьні/летуценьні

afírkukn [*d.* gucken] выглянуць, выгляд(в)аць

afírkumen* [*d.* hervorkommen] выйсьці, выходзіць (з-пад)

afírnemen* zix [*d.* nehmen] абавяз(в)ацца; узяць/браць абавязацельствы; паручыцца, ручацца

• rebe Trajtl! nemt afir dem bajtl! *glxv.* рэбэ Трайтл! вымай кашалёк! (мусіш плаціць)

afíršisn* [*d.* schiessen] страляць з укрыцьця

afíršpringen* [*d.* hervorspringen] выскачыць, выскокваць; **afíršpringer** *m.* (-n *f.* -s) выскачка

• afiršpringen* mit a bamerkung выскачыць з заўвагай

afírštarcn [*p.* sterczeć, *ukr.* стирчати] высунуць, высоўваць

afírštein [*d.* stellen] выставіць, выстаўляць, дэманстраваць, паказ(в)аць

afíš *m.* -n, **afíše** *f.* -s [*p.* afisz] афіша; **afíšírn** (afíšírt) афішыраваць

afre-deare [*s.* עפראדערא →keafre-deare, leafroj] земляны пыл

• maxn fun emecn/epes afre-deare моцна нападаць на кагосьці/штосьці, крытыкаваць кагосьці/штосьці

(a)frier [*d.* früher] *adv.* папярэдне, раней, сьпярша, найперш

• gejn* afrier папярэднічаць, папераджаць, ісьці наперадзе

• kumen* afrier прыйсьці раней

afšvárc *m.* -n [*d.* schwarz] чарнавік

afule=a fule [*d.* viel, voll] *adv.* шмат, поўна, вялікая частка

a"g *abr.* **azój gerúfener** [*d.* gerufen] так званы

agént *m.* -n, (-ke *f.* -s) [*d.* Agent] агент; **agentúr** *f.* -n агенцтва, агентура

• an agent funem ojslendišn ojsšpir агент замежнай разьведкі

ágev(dik), agev-úrxe(dik) [*s.* (אנב(ּ)אורחא] *adv.* (па)між іншым, дарэчы, да ладу, балазе, з нагоды/выпадку [*sin.* iberikns, in ejn vegs, derex-agev, farbajgejendik, gelegnhajtlex, zajtik]; **ágevdiker** адначасовы, спадарожны

• agev, vi gejt es im? дарэчы, як ён пажывае?

agitírn (agitírt) [*d.* agitieren] агітаваць

agmes-néfeš *n.* -n [*s.* (ֿ-)עגמתֿנפש →misxajev-benafše, nefaše] смутак, згрызота, сум, журба, маркота; непрыемнасьць, прыкрасьць, роспач [*sin.* harcvejtik, krenkung, car]

• hobn* agmes-nefeš мець непрыемнасьці, засмучацца

• faršafn* emecn agmes-nefeš псаваць камусьці кроў

Agode=Hagode *f.* -s [*s.* (ות-)אגדה=הגדה →maged, magid; haloxe], **(H)agádete** *f.* -s [*s.* (ות-)אגדתא] "апавяданьне"; Агада, легенда (апавядальная частка юдаізму)

agole *f.* -s [*s.* (ות-)עגלה →balegole] воз, калёсы, драбіны, цялега; катафалк [*sin.* vogn]; **agóles-šexter** *m.* -s *argo* рулетачны шулер

agonje *f* [*d.* Agonie, *gr.*] агонія

(a)grafke=nagrafke *f.* -s [*p.* agrafka] ангельская шпілька

agres *m.* -n [*p.* agrest, *ukr.* агрус, *mhd.* agraz, *it.* agresto] агрэст; **ágresl** *n.* *pl.* -ex/ágrestn агрэст (ягада); **ágrestn-kust** *m.* -n куст агрэсту; **ágres-ojgn** *pl.* вочы як агрэст

agresje *f* [*d.* Aggression, *lat.*] агрэсія; **agresiver** агрэсіўны

• agresive plener агрэсіўныя пляны

agude *f.* -s [*s.* (ות-)אגודה] грамадзтва, суполка, аб'яднаньне [*sin.* farband, farejn]; **Agudes-Jisróel** / [*s.* ישראל] сусьветнае аб'яднаньне артадаксальных гэбрэяў, створанае ў 1912 г.; **agúdenik** *m.* -es сябра альбо прыхільнік гэтага аб'яднаньня

agune *f.* -s [*s.* (ות-)עגונה →meagn] кінутая мужыком жонка, месца знаходжаньня якога невядома (таму яна нават ня можа атрымаць разводу) [*sin.* farlorene froj]; **agunim** *pl.* →ogn *m* [*s.* (ים-)עגון] мужык, якога кінула жонка

ah! [*p.* ach] *int.* (г)ах!

• ejner hakt holc, un der anderer šrajt: ah! *glxv.* адзін сячэ дровы, а другі крычыць: гах!

ahá [*p.* aha, *ukr.* ага] *int.* ага

á(h)ave *f* [*s.* אהבא →oj(h)ev-, beahave, meahave] (боская) любоў; **a(h)aves-habríes** *n* [*s.* אהבת-הבריות] любоў да людзей; **a(h)aves-hamókem** *n* [*s.* המקום-] любоў да бога; **a(h)aves-jisróel** *n/f* [*s.* ישראל-] любоў да гэбрэяў, адданасьць гэбрэйскаму народу; **á(h)aves-néfeš** *n/f* [*s.* נפש-] зь любоўю ў сэрцы; **a(h)ave-rábe** *f* [*s.* רבה-] "вялікая любоў" (першыя словы і назоў малітвы, якую чытаюць перад "šma-jisroel"); **a(h)ave-rabe-príščikles /-príščes** *pl. hum.* юнацкія прышчыкі

• lib hobn* ahaves-nefeś любіць усім сэрцам

• far lojter "ahave-rabe" kumt er nit cu "šma-Jisroel" *glxv.* з-за аднае малітвы ён не пераходзіць да другой (аб чалавеку, які толькі абяцае зрабіць добры ўчынак, але ня робіць) (слоў – на мех, а спраў – на сьмех; абяцаў пан кажух)

ahéjm [*d.* Heim] *adv.* дахаты, дадому, дамоў; **ahéjmgejn*** ісьці дахаты, вяртацца дадому; **ahéjmkumen*** прыйсьці, прыходзіць, прыехаць, прыяжджаць дадому, вяртацца дахаты; **ahéjmnemen*** узяць, браць дахаты; **ahéjmpeklen zix** зьбірацца дахаты, пакаваць рэчы; **ahéjmšikn** адаслаць, адсылаць дадому; **ahéjmšrajbn*** пісаць дадому (ліста); **ahéjmtrajbn*** гнаць дадому (скаціну)

• lozn* zix gejn ahejm накіравацца дахаты

• (s'iz) cajt cu gejn ahejm час ісьці дахаты

• dajn nomen zol ahejmkumen (ober du alejn zolst štarbn in der fremd)! *kll.* каб тваё імя дахаты вярнулася (але ты сам памёр на чужыне)!

• ven xosn-kale kušn zix šojn, megn di šadxonim ahejmgejn *glxv.* калі маладыя ўжо цалуюцца, сваты могуць ісьці дахаты (справа зроблена)

ahér- [*d.* her-] *knv.* пры- (паказвае на: 1. набліжэньне да таго, хто гаворыць; 2. паходжаньне, прычыну; 3. рух побач/каля; 4. працяглае дзеяньне)

ahér(cu) (cu) [*d.* her] *adv.* сюды

• aher cu vegs па дарозе сюды

• ahercu kumt men orjuen сюды прыяжджаюць адпачываць

• biz aher(cu) дасюль

• gut-jor hot ajx fartrogn aher? як гэта вас сюды занесла?

• kum aher! хадзі сюды!

• lejgn zix ejner mitn kop aher, der anderer mitn kop ahin класьціся валетам

ahérgebn* [*d.* hergeben] адда(ва)ць

ahergejn* [*d.* hergehen] падысьці, падыходзіць, набліжацца, ісьці, хадзіць сюды

ahérkumen* [*d.* kommen] прыйсьці, падысьці, пры-, пады-, па|ходзіць

• vi kumstu aher? як ты сюды прыйшоў?

ahi [*ukr.* аги] *int.* тфу
• ejner šrajt "ahi!", un der anderer šrajt "hetja!" *glxv.* адзін крычыць "управа!", а другі крычыць "улева" (адзін да леса, другі да беса; адзін да Сасу, другі да лясу)
ahin- [*d.* hin-] *knv.* ад- (паказвае на накірунак руху ад таго, хто гаворыць)
ahín(cu)(cu)=ahín cu (cu) [*d.* hin] *adv.* туды; **ahíncuvegs=ahin (cu) vegs** [*d.* auf dem Hinweg] *adv.* па дарозе туды; **ahín-krik-bavegung** *f*, -en рух туды-сюды; **ahín-krik-bilet** *m*, -n білет у два бакі; **ahín-krík-for** *m*, -n адваротны шлях
• aher un ahin і туды і сюды
• ahin un curik туды-сюды
• nit aher nit ahin ні туды ні сюды
• nit visn*, vu m'kumt ahin ня ведаць, куды дзявацца
• a loz/vorf geton zix aher-ahin nito dos bajtele *glxv.* туды-сюды павярнуўся – нима кашалька
• ahin zolstu dergein un curik zolstu nit kumen! *kll.* каб ты туды [illegible] назад не вярнуўся! (каб ты туды не [illegible] назад не вярнуўся!)
• [illegible] aher, un er štejt vi ix ber *glxv.* я яму кажу і [illegible] як мядзьведзь/слуп
[illegible] ад'ехаць, ад'яжджаць; 2. адвезь-
[illegible] цьсьці, адыходзіць; ісьці (туды)
• [illegible] gejen ahin! *glxv.* ідзі туды, дзе сьвят[illegible] выходзіць! (кажуць, калі хочуць кагосьці [illegible])
ahinkumen [*d.* hinkommen] дзецца, дзяваццa; адысьці, адыходзіць; зьнікнуць, зьнікаць
• nit visn*, vu emecer ix ahingekumen ня ведаць, куды нехта мог падзецца
• vu(hin) iz er ahingekumen? куды ён зьнік/падзеўся?
• me vejs nit, vu zajne bejner veln ahinkumen невядома, дзе ягоныя косткі дзенуцца
ahínter(-cu), ahíntn [*d.* nach hinten] *adv.* назад, ззаду, адзаду
• farrukn dos hitl ahinter-cu ссунуць капялюш на патыліцу
• farvarfn* epes ahinter der šafe закінуць штосьці за шафу
ahínte(r)rukn [*d.* hinterrücks] *adv.* ззаду, адзаду, пазаду, за сьпінай; са сьпіны, з тылу
ahínton*, ahíncuton* [*d.* hintun] дзець, дзяваць; засунуць, засоўваць
• nit visn*, vu di ojgn ahincuton ня ведаць, куды дзяваць вочы (ад сораму)
• nito zix vu ahincuton німа куды дзецца
• vu hobn* zix ahingeton majne briln? куды дзеліся мае акуляры?
• vu zol ix zix ahinton? куды мне дзецца?
• vuhin hostu ahingeton dem šlisl? дзе ты дзеў ключ?
• di velt iz grojs, un s'iz ništo vuhin zix ahinton (un s'iz zix nito vu ahincuton) *šprxv.* сьвет вялік, да дзецца недзе (а ў сьвеце людзі)
ahíntrogn* [*d.* hintragen] аднесьці, адносіць
ahloblje=ogloblje *f*, -s [*v.*] аглобля, аглабіна
• faln* in di ahloblјes *fig.* падаць у аглоблях (ад стомы)
ahulem/ahulom [*p.* ogułem, *ukr.* огулом] *adv.* агулам, наагул, усяго, разам; **ahúlemdiker, ahulne(r)** агульны; **ahulnik** *m*, -es агульнік, аптавік; **ahúl-sume** *f* агульная сума, рахуба
• ale ahulem агулам, усе разам
• arojsšitn* zix ahulem af der gas высыпаць агулам на вуліцу
ai"h/aih"š *abr.* **mércešem/merčem/mircešem=im-jirc(e)-ha-šém** [*s.* אי"ה/איה"ש=אם־ירצה־השם] па волі бога, калі бог пажадае, з божай дапамогай, калі ўсё будзе добра
ain *m* [*s.* אין] небыцьцё, нішто
ain taxes ain [*s.* עין תחת עין] сам-на-сам, вока ў вока
ain-beáin [*s.* עין־בעין →ejnaim, ajn(h)ore, meajen] вока ў вока, сам-на-сам [*sin.* ojg af ojg, ponem-al-ponem]
aj [*p.* aj, *ukr.* ай] *int.* ай, а! (прыкрасьць, непрыемнасьць); **aj-áj** *int.* ай-яй (дакор, упіканьне); **ajken** айкаць, войкаць
• aj zingt er! ай, як ён добра сьпявае!
• aj, genug šojn! ай, ужо досыць!
• aj, nox a mol farśpilt! ай, зноў прайграў!
• nit aj-aj-áj! ні ай-яй-яй!
• nit aj-aj-áj un nit oj-oj-ój (nit azój aj-aj-áj) сяк-так, так сабе, ня надта/вельмі што
• zajn* "aj-aj" iz vert gelt быць "ай-яй-яй" – каштуе грошай
• aj-aj, iz dos a xasene a frejlexe geven (I. F.) ай-яй, гэта вясельле радасным было
• aj-lju-ljy, aj-ljy-ljy, /šlof že, majn kind, oj, harc majns, /aj-ljy-ljy, aj-ljy-ljy, blajb mir gezunt (M. O.) ай-лю-лю, сьпі ж, маё дзіцятка, ой, маё сардэнька, ай-лю-лю, будзь здаровы
ajen=e/a *m/f*, -s [*s.* (ס-)עין] 1. "айн"/"аен", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 70
(a)jener [*d.* jener] той
aj(e)n(-h)óre/ain-hóre=ejn(h)óre=nehóre *m/f*, -s [*s.* (ס-)הרע →ain-beain, meajen, ejnaim] злы позірк, (с)урокі, "добрае вока"
ajer/aír *m/f*, **ájergroz** *n* [*p.* ajer] *bot.* аер
ájer(er) *m*, **ájere** *f*, **ajers** *n*, **ájere** *pl.* [*d.* euer, Ihr] ваш(а); **ájeriker** ваш; (di) **ájerike** *pl.* родныя, блізкія (вашыя, родзічы, сваякі); **ájertvegn=ajert vegn** (fun) [*d.* euretwegen] дзеля вас, з-за/праз вас
• a/dos vort ajers (ajer vort) вашае слова
• ajer ibergegebener frajnt адданы вам сябра
• ajere a šxejne (di šxejne ajere; ajer šxejne) вашая суседка
• ajere brider (di brider ajere) вашыя браты
• ajerer a šoxn (der šoxn ajerer; ajer šoxn) ваш сусед
• di bixer zajnen nit ajere гэтыя кнігі ня вашыя
• ix darf nit hobn ajers (ajer guts) мне вашага не патрэбна
• mit ajer šoxn (mitn šoxn ajern; mit ajern a šoxn) з вашым суседам
• ot der tiš iz ajerer вось гэты стол ваш
• ot di cajtung iz ajere, un jene iz majne вось гэта газэта вашая, а гэна мая
• ot dos bild iz ajers? вось гэта карціна вашая?
ajl *f* [*d.* Eule] *zool.* сава
ajlenis *f*, -n [*s.* (?-)אילונית] сэксуальна няразьвітая жанчына з пэўнымі мужчынскімі рысамі
ájliker=hájliker, ájlndiker [*mhd.* hellec] даўкі, які наганяе аскому; **(h)ájlikajt** *f* аскома, даўкасьць
ajln=hajln (zix) [*d.* eilen] сьпяшыць, сьпяшацца; **(h)ájleniš** *f/n*, **ájlung** *f* сьпешка; **ájlikajt** *f* пасьпешнасьць, пасьпешлівасьць, хапатлівасьць, шпаркасьць; **ajlik** *adv.* хутка, сьпешна, сьпяшаючыся, у сьпешцы; **(h)ájliker, ájlndiker** сьпешны, пасьпешлівы; **ájlndik** *adv.* сьпехам, у хапошчах; **ájlpost** *f* хуткая пошта
• ajl (zix) nit! nit geajlt! не сьпяшайся!
• bazorgte menčn ajln ergec заклапочаныя людзі кудысьці сьпяшаюцца

• in ajleniš y сьпешцы
• ajl dix nit, cig, in vald arajn, vest špeter cum volf onkumen *šprxv.* не сьпяшайся, каза, у лес: усе ваўкі твае будуць
• az me ajlt zix, hot men a mejdl *glxv.* хто сьпяшаецца, той мае дзяўчыну
• fun (grojs) ajleniš kumt kejn guts ništ arojs *šprxv.* зь вялікага пасьпеху нічога добрага не атрымаецца (зь вялікага пасьпеху наробіш сьмеху; хто сьпяшыць, той і спатыкаецца (той людзей сьмяшыць); сьпехам нарабіў сьмеху; чалавек сьпяшаецца, а чорт цешыцца; хто сьпяшае, той перарабляе)

ajn [*d.* (hin-/her-)ein] *adv.* усярэдзіну, унутр
• jor ajn jor ojs (jor-ájn jor-ójs) з году ў год, штогод
• visn* vu ajn un vu ojs ведаць адказ

ájn- [*d.* ein-] *knv./pref.* на-, у-, уз(ь)-, ус(ь)-, вы- (паказвае на рух, пранікненьне ўнутр чагосьці, надае завершанасьць дзеяньню альбо справе)

ájnakšenen zix [*s.* עקשנען- →akšn] занаровіцца, уперціся, зацяцца

ájnárbetn zix (in) [*d.* einarbeiten] спрацаваццa, спрацоўвацца

ájnbadingen* [*d.* einbedingen] абумовіць, абумоўліваць

ájnbahaltn [*d.* einhalten] захаваць, захоўваць; утрым(лів)аць

ájnbajsn*, ájncubajsn* [*d.* einbeissen] рас-, над|кусіць, рас-, над|кусваць; *fig.* пераадолець, пераадольваць, спасьцігнуць, спасьцігаць; **ájnbajsn* zix** уесьціся, уядацца, угрызацца, упі(ва)ща (зубамі)
• dos flejš iz nit ajncubajsn гэта мяса ня ўгрызьці (не па зубох)
• kojm ajnbajsn* dos/dem bux зь цяжкасьцю адолець кнігу

ájnbajtn* [*d.* beuten, *mhd.* biuten] адда(ва)ць старую рэч у лік пакупкі новай; **ájnbajt** *m*, -n рэч, якая здаецца ў лік аплаты новай; **ájnbajt-hanoxe** *f* [*s.* הנחה] надбаўка на дарагоўлю
• af ajnbajt (пакупка) на замену

ájnbakn* [*d.* einbacken] запячы, запякаць
• ajnbakn* zix in harcn (zajn* ajngebakn in harcn) прыкіпець душой

ájnbalebateven zix [*s.* -בעל־הבית- →balebos] абжы(ва)ць
• ajnbalebateven zix der rojerd абжыць цаліну

ájnbalzamirn [*d.* einbalsamieren] забальзамаваць

ájnbejgn* [*d.* einbiegen, einbeugen] на-, са|гнуць, згібаць, на-, з|гінаць, нахінаць; пахіліць; **ájnbejg** *m*, -n згіб, выгіб; **ájnbejgung** *f* умяціна
• ajnbejgn* dem kark гнуць карак
• ajnbejgn* zix in drajen 1. сагнуцца ў тры пагібелі (пакарыцца); 2. скласьці ў тры рэдзі
• gezunt un štark zolstu zajn vi ajzn, zolst zix nit kenen ajnbejgn! *kll.* будзь здаровы і дужы як жалеза, каб і не сагнуўся! (каб ты спруцянеў!)

ájnbetn*, ájncubetn* [*d.* bitten] у-, за|прасіць, упрошваць, запрашаць
• kojm ajnbetn* ледзь угаварыць
• me ken zix ba im nit ajnbetn у яго не дапросішся
• nit ajncubetn незапрошаны
• x'hob im ajngebetn blajbn я ўпрасіў яго застацца

ájnbildn zix [*d.* einbilden] уяўляць сабе, убіваць сабе ў галаву; **ájnbildung** *f*, -en, **ájnbildeniš** *f*, -n уяўленьне, фантазія

ájnbindn* [*d.* einbinden] 1. зьвяз(в)аць, пераплесьці, пераплятаць; 2. *n* пераплёт (дзеяньне); **ájnbinder** *m*, -s пераплётнік; **ájnbinderáj** 1. *f*, -en пераплётная (майстэрня); 2. *n* пераплётніцтва; **ájnbinderšer** пераплётны
• ajnbinderšer varštat пераплётная майстэрня
• opgebn* ajnbindn bixer аддаваць кнігі ў пераплёт

ájnbirgern [*d.* einbürgern] 1. укараніць, укараняць (звычай); 2. *n*, **ájnbirgerung** *f*, -en укараненьне, насаджэньне, увядзеньне
• ot di minhogim hobn zix ajngebirgert in ■ sax lender гэтыя звычаі прыжыліся шмат у якіх краінах

ájnblikn [*d.* Einblik] заглянуць, загляд(в)аць; **ájnblik** *m*, -n погляд; пранікліваcьць

ájnblótikn [*p.* błoto] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць

ájnblutikn [*d.* bluten] (с)крывавіць

ájnbojen [*d.* einbauen] урабіць, урабляць, умураваць, умуроўваць

ájnbojern [*d.* einbohren] прасьвідраваць, прасьвідроўваць

ájnborgn* [*d.* einborgen] с-, за|хаваць, захоўваць

ájnbrenen zix [*d.* einbrennen] разгарэцца, разгараща; **ájnbren** *m*, -en апёк

ájnbrengen* [*d.* einbringen] 1. пры-, у|несьці, пры-, у|носіць; 2. зьберагчы, зьберагаць, зэканоміць; **ájnbreng** *m*, -en, **ájnbrengexc** *f/n* эканомія, ашчаднасьць, зьберажэньне; **ájnbreng(end)iker** даходны, прыбытковы, ашчадны; **ájnbrenger** *m* ашчадны чалавек
• sejxl brengt a mol mer ajn, vi di hent *šprxv.* часам розум дае больш, чым рукі

ájnbrexn* [*d.* einbrechen] ламаць, зламіць, у(з)ламаць, у(з)ломваць; пакараць; **ájnbrexer** *m*, -s узломца, грамі́ла, злодзей, рабаўнік

ájnbrien [*d.* einbrühen] стаміць (малако)

ájnbrojgezn [*s.* ברונזן- →de(r)ragzenen, brojgez, rugze] раззлаваць, угнявіць

ájnbrokn (in) [*d.* einbrocken] накрышыць

ájnbrotn* [*d.* einbraten] (за)смажыць

ájnbrox/ájnbrux *m*, -n [*d.* Einbruch] узлом, надлом
• ajnbrox fun jam бухта, заліў
• inerlexer ajnbrox унутраны надлом

ájnbrudikn [*p.* brudzić, *ukr.* брудити] забрудзіць, забруджваць, запэцк(в)аць

ájnbund=ájnband *m*, -n [*d.* Einbund] пераплёт (кнігі)

ájnbuxn [*d.* Buch] унесьці, уносіць у кнігу

ájncamen=ájnco(j)men, ájncajmlen [*d.* zäumen] 1. уціхамі́рыць, уціхамі́рваць; спыніць, спыняць; утаймаваць, утаймоўваць; прыручыць, прыручаць; забраташь, зацугляць, закілзаць, закелзваць; 2. *n* дрэсіроўка, прыручэньне (зьвяроў); **ájncojmer** *m*, (-n *f*, -s) дрэсіроўца; **ájncamung** *f*, -en стрымліваньне
• ajncamen dem agresor спыніць агрэсара

ájncamen=ájnco(j)men [*d.* einzäunen] загарадзіць, загароджваць; **ájncam** *m*, -en, **ájncamung** *f*, -en абгароджваньне; агаро(д)жа

ájncejln [*d.* einzählen] аблічыць, аблічваць

ájncejndlen [*d.* einzahnen] вышчарбіць, вышчэрбліваць, вызубіць, вызубліваць; **ájncejndlung** *f*, -en шчарбіна, зазубіна

ájncéjxenen [*d.* einzeichnen] маляваць, крэсьліць; у-, на|несьці, у-, на|носіць (на мапу); **ájncejxeniš** *n* заметка, нататка, дадатковая адзнака

ájncern [*d.* einzehren] расходаваць, пражываць (капітал)

ájncien* [*d.* einziehen] сь-, за|цягнуць, сь-, за|цягваць; **ájnciendiker** вяжучы

• ajnciendike mitlen вяжучыя сродкі

ájncoln [*d.* einzahlen] за-, вы|плаціць, за-, вы|плочваць; **ájncol** *m*, -n, **ájncolung** *f* плацеж, плата, узнос, унёсак; **ájncoler** *m*, -s укладальнік (грошай)

ájncor(e)nen [*d.* zürnen] угнявіць, раз-, у|злаваць

ájnčad(z)en/ájnčadžen [*p.* czadzić, *ukr.* чадити] учадзець; начадзіць

• ajnčaden dem kop учадзець, ачмурэць

ájndamfn/ájndampn [*d.* dampfen] 1. прапарыць, прапарваць; 2. *kul.* (у)тушыць

ájndarn [*d.* darren] за-, с|сохнуць, засыхаць, зморшчыць

• ajndarn zolstu! *kll.* каб ты ссох!

ájndekn [*d.* eindecken] у-, за-, пры|кры(ва)ць

ájndojbn/ájndolben/ájndulben [*p.* dłubać] удаўбіць, удоўбліваць

• ajndojbn in kop (arajn) удаўбіць у галаву

ajndopčen=ájntopčen [*p.* deptać, *ukr.* топтати] 1. утаптаць, [illegible] трамбаваньне, утаптваньне

[illegible] абхезаць, у-, аба|сраць

• [illegible] зоасраць работу

[illegible] *ukr.* дратва] 1. абшы(ва)ць драт[illegible] забрудзіць, забруджваць

[illegible] 1. абкруціць, абкручваць, абвяр[illegible] завінуць; завярнуць, завярцець, [illegible] надмануць, надуць

ájndremlen/ájndrimlen [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] задрамаць

• [illegible] stil, /az kejner xuc undz zol nit hern; /un zol undz farvign der harciker nign, /biz ajndrimlen veln di stern (V. J.) сьпявай ціха, зусім ціха, каб ніхто, акрамя нас, не пачуў; і хай нас закалыша душэўны напеў, пакуль зоркі не задрэмлюць

ájndrikn [*d.* eindrücken] (у)ціснуць, уціскаць; **ájndrik** *m*, -n адбітак; **ájndriklexer** выразны

ájndringen* [*d.* eindringen] пранікнуць, пранікаць; **ájndringung** *f* пранікненьне, праніканьне; **ájndringlexer** пранікнёны

ájndrót(eve)n [*d.* Draht] аплясьці, аплятаць дротам

ájndrukn [*d.* eindrucken] дадрукаваць, дадрукоўваць; **ájndruk** *m*, -n уражаньне; **ájndruksfuler** выразны

• a plefndiker ajndruk ашаламляльнае ўражаньне

• maxn an ajndruk af emecn рабіць уражаньне на кагосьці

• zajn* untern ajndruk fun epes знаходзіцца пад уражаньнем ад чагосьці

ájndrumlen [*d.* trummeln?] пераканаць, пераконваць, убі(ва)ць у галаву

ájndušen [*ukr.* душити, *p.* dusić] задушыць

ájnéjgenen zix [*d.* eigen] адчу(ва)ць сябе як дома

ájnejglen [*d.* Auge] прышчапіць, прышчэпліваць

ájnejln [*d.* einölen] 1. змаз(в)аць; 2. *n* змазка

• ajnejln di mašin змазаць машыну

ájnengen [*d.* einengen] звузіць, звужваць

áj(n)ertvegn [*d.* euretwegen] дзеля вас

ájnesn* [*d.* essen] паядаць, пажыраць; **ájnesn* zix** уядацца

• ajnesn* zix emecn in di bejner/gederem/leber уядацца камусьці ў косткі/кішкі/пячонкі; дакучаць, назаляць

• ajnesn* zix mit di ojgn in emecn уперціся вачыма ў кагосьці

ájnetemen=ájnotemen [*d.* einatmen] удыхнуць, удыхаць, уцягнуць, уцягваць паветра

• ajnetemen vos mer luft набраць як мага больш паветра

ájnfajln [*d.* feilen] прапілаваць, пратачыць (напільнікам)

ájnfajxtn [*d.* einfeuchten] у-, зь|вільгатніць, у-, зь|вільготніваць, (з)рабіць вільготным

ájnfaln* [*d.* einfallen] 1. прыйсьці, прыходзіць у галаву /розум (на думку); 2. зьменшыцца, зьмяншацца, у-, за|падаць; 3. разбурыць, разбураць, абваліць, абвальваць; **ájnfal** *m*, -n 1. задума, выдумка, мудрагелістая думка; 2. утруска і ўсушка; 3. абвал; **ájnfalerišer** вынаходлівы, празухі, вёрткі; **ájnfaleriškajt** *f* вынаходлівасьць, кемлівасьць, дасьціпнасьць

• a narišer ajnfal глупая задума

• es iz mir ajngefaln in harcn (es falt ajn dos harc) сэрца ўпала/абарвалася/адарвалася (душа ў пяткі/пяты ўцякла)

• s'iz a glencndiker/genialer ajnfal гэта бліскучая ідэя

• s'iz im ajngefaln rajzn яму прыйшло ў галаву вандраваць

• vi s'falt ajn як выпадзе

• vos iz dir ajngefaln? што гэта табе ўздумалася?

• zajne bakn zajnen ajngefaln ягоныя шчокі запалі

ájnfarbn [*d.* einfärben] пафарбаваць, памаляваць, пакры(ва)ць фарбай

ájnfarštejn* zix, **ájnfarštanen zajn*** [*d.* verstehen] паразумецца, прыйсьці/прыходзіць да згоды, пагадзіцца, пагаджацца; **ájnfarštanener** узгоднены, пагоджаны

ájnfarštendikn zix [*d.* einverständigen] прыйсьці/прыходзіць да згоды, пагадзіцца, пагаджацца; **ájnfarštendikung** *f*, **ájnfarštendeniš** *n/f*, -n згода, зладжанасьць

• lojt a kegnzajtiker ajnfarštendikung па ўзаемнай згодзе

ájnfasn [*d.* einfassen] уставіць, устаўляць (у раму), урэзаць, уразаць; **ájnfas** *m*, -n аправа; **ájnfasung** *f* устаўка

ájnfedemen/ájnfedimen [*d.* einfädeln, *mhd.* vadem] зацягнуць, зацягваць, прасунуць, прасоўваць (нітку)

ájnfefern [*d.* einpfeffern] пасыпаць перцам

ájnféstikn [*d.* festigen] у-, за|мацаваць, у-, за|мацоўваць

• ajnfestikn a špil afn dax умацаваць шпіль на даху

ájnfirn [*d.* einführen] за-, у|весьці, за-, у|водзіць (лад); **ájnfir** *m*, -n звычай, парадак, лад; **ájnfirung** *f*, -en уводзіны, увядзеньне; звычай

ájnfislen [*d.* Fuss] узяць, браць у двукосьсе

ájnflancn [*d.* einpflanzen] 1. пасадзіць (расьліну); 2. укараніць, укараняць; прымусіць, прымушаць; засвоіць, засвойваць; 3. ■ пасадка; **ájnflancung** *f* 1. пасадка; 2. укараненьне, насаджэньне, завядзеньне

• ajnflancn ba emecn libe cu arbet прывучыць да працы кагосьці

ájnflaxn [*d.* flachen] распляскаць

ájnflešlen [*d.* Flasche] напоўніць, напаўняць бутэльку

ájnflextn* [*d.* einflechten] уплясьці, уплятаць; **ájnflextung** *f*, -en упляценьне

ájnflisn* [*d.* einfliessen] улі(ва)ць; **ájnflus** *m*, -n [*d.* Einfluss] уплыў; **ájnflusrajxer** уплывовы; **hobn* ájnflus** мець уплыў, уплываць; **zajn* ájnflusrajx** быць уплывовым

ájnfodern [*d.* fordern] (вы)патрабаваць (плату)

ájnforn* [*d.* einfähren] за-, пра|ехаць, за-, пра|яжджаць; **ájnfor** *m*, -n, **ájnfor(-)hojz** *n*, *pl.* -er/-hajzer [*d.* Haus] заезны двор, гасьцініца, гатэль

ájnfrirn* [*d.* einfrieren] 1. замарозіць, замарожваць, за-, у|мярзаць, за-, у|мерзнуць; 2. *n*, **ájnfrirung** *f* замарожваньне, замарозка

ájnfundeven zix [*p.* fundować] пасяліцца, пасяляцца; ума-

цаваць, умацоўваць, угрунтаваць, угрунтоўваць

ájngang *m*, -n [*d*. Eingang] уваход

• hobn* an ajngang (ba ejnem in hojz) мець доступ (быць прынятым у нечым доме)

ájngartlen [*d*. eingarteln] аперазаць, апяразваць

ájngeakšnter [*s*. -עקשנ- →akšn] упарты

ájngebetener [*d*. gebeten] упрошаны

ájngebildeter [*d*. eingebildet] уяўны

ájngebirgerter [*d*. eingebürgert] укаранёны

ájngeblotiker [*p*. błoto] запэцканы

ajngebn* [*d*. eingeben] (па)да(ва)ць; **ajngebn* zix** удавацца, патрапіць; **ájngebener** удалы

• ajngebn* a hofenung усяляць надзею

• ajngebn* in gerixt (af) падаць у суд

• ajngebn* narkoz зрабіць наркоз

• ajngebn* sejxl наставіць на розум

• di arbet hot zix mir ajngegebn работа мне ўдалася

• s'hot zix mir ajngegebn kojfn a bilet мне ўдалося купіць білет

• s'hot zix nit ajngegebn не ўдалося

ájngebojgener [*d*. eingebogen] згорблены, нахілены, схілены

• ajngebojgn vi an opgešlogene hešajne, vi a hojker, vi der kruk згорблены/сагнуты як абабіты вербалоз, як гарбун, як крук (як быліна/дуга, як цыганскі тата; згорбіўся як вярблюд, як сьвінны татко, як мядзьведзь скачучы)

• dos hajzl iz ajngebojgn gevorn хатка пакасілася

• afn veg štejt a bojm, /štejt er ajngebojgn, /ale fejgl funem bojm /zajnen zix ceflojgn (I. M.) каля дарогі стаіць дрэва, стаіць яно нахіліўшыся, усе птушкі з дрэва разьляцеліся

ájngebo(j)rener [*d*. gebären] народжаны, прыроджаны

• an ajngebojrener feler/xisorn прыроджаны недахоп

ájngebrakneter [*ukr*. набрякати] набракнуты

ájngebroxener [*d*. gebrochen] зламаны, надламаны, пашкоджаны; **ájngebroxn vern*** зламацца

• inerlex ajngebroxn vern* унутрана зламацца

• ajngebroxn zolstu vern! *kll*. каб цябе зламіла!

• an ajngebroxenem nogl ken men nit ojsglajxn *šprxv*. зламаны капцюр ня выправіш

ájngebundener [*d*. gebunden] зьвязаны, перавязаны, пераплецены

ájngecamt vern* [*d*. gezähmt] зрабіцца паслухмяным

ájngecojgener [*d*. eingezogen] нацягнуты, сьцягнуты, абцягнуты

ájngečadeter [*p*. czadzić, *ukr*. чадити] учадзелы, угарэлы

• ix bin ajngečadet я ўгарэў

ájngedamfter [*d*. dampfen] 1. прапараны, распараны; 2. *kul*. (у)тушаны; **ájngedamfst** *n* тушаная страва

ájngedarter [*d*. gedarrt] высахлы, засохлы, зморшчаны; **ájngedart vern*** высахнуць, высыхаць, усохнуць, усыхаць

ájngediker [*d*. verdichtet] згушчаны (аб малацэ)

ájngefalener [*d*. eingefallen] які рухнуў; упалы; **ájngefaln vern*** упасьці, упадаць

• ajngefalene bakn упалыя шчокі

• iber an ajngefalenem bojm špringen ale cign *šprxv*. на пахілае дрэва і козы скачуць (гнутую асінку і камар сагне)

ájngefasener [*d*. eingefasst] устаўлены ў рамку

ájngefinen* [*d*. einfinden, *mhd*. gevinden] знайсьці, знаходзіць; лічыць, меркаваць; **ájngefins** *n*, -n выданьне, зьдзяйсьненьне, рэалізацыя

ájngefirter [*d*. geführt] уведзены; **ájngefirt zajn*** павесьціся, увайсьці ў звычку; **ájngefirt vern*** усталявацца, усталёўвацца

• azoj iz ajngefirt так ужо павялося

• s'iz ajngefirt gevorn a najer sejder (s'zajnen ajngefirt gevorn naje porjadkes) усталяваўся новы лад

ájngeflancter [*d*. gepflanzt] 1. пасаджаны; 2. укаранёны; **ájngeflanct vern*** закаранець, закасьнець

• ajngeflancte burikes пасаджаныя буракі

• ajngeflancte mides закваска

ájngeflekter [*d*. gefleckt] заплямлены

ájngefloxtener [*d*. geflochten] ублытаны, уцягнуты; **ájngefloxtnkajt** *f* уцягнутасьць, удзел

ájngeforener [*d*. gefahren] наежджаны, аб'ежджаны

• an ajngeforener veg наежджаны шлях

ájngefrorener/ájngefrirener [*d*. eingefroren] замёрзлы, замерзлы

ájngefundeveter [*p*. fundować] моцны, добраўладкаваны

ájngegangener [*d*. gegangen] упалы

ájngegebener [*d*. gegeben] удалы, які ўдаўся

ájngegesener [*d*. gegessen] заўзяты, зацяты, заядлы, дакучны, (на)дакучлівы; **ájngegesnkajt** *f* дакучнасьць, (на)дакучліваць

• ajngegesn pinktlexer занадта пунктуальны

• an ajngegesene brie (zajn* an angegesener) надакучлівая істота

ájngeglojbter/ájngeglejbter [*d*. geglaubt] які паверыў, упэўнены

• ajngeglejbt in zix самаўпэўнены

• zajn* ajngeglejbt in epes быць упэўненым у нечым

ájngegrobn vern* [*d*. eingegraben] западаць (аб вачох); **ájngegrobener** укапаны

• ajngegrobene ojgn запалыя вочы

ájngehakter [*d*. eingehackt] рублены, сечаны

• ajngehakte kabakn кабачковая ікра

• ajngehakte patlažanes баклажанавая ікра

ájngehaltener [*d*. gehalten] стрыманы; **ájngehaltnkajt** *f* стрыманасьць, устрыманьне

• an ajngehaltn gelexter стрыманы сьмех

• mit ajngehaltenem otem затоіўшы дыханьне

ájngehandlter [*d*. gehandelt] закуплены

ájngehilter [*d*. gehüllt] захінуты, абвінуты, абгорнуты; **ájngehilt vern*** ахут(в)ацца

• ajngehilt vern* in nepl ахутвацца туманам

ájngehodeveter [*p*. hodować, *ukr*. годувати] выгадаваны, узгадаваны, ускормлены; **ájngehodevetkajt** *f* выгадаванасьць

ájngehojkerter/ájngehejkerter [*d*. Höcker] згорблены, сутулы

• an ajngehojkerter zokn згорблены дзед

ájngehorbeter [*p*. garb, *r./ukr*. горб] згорблены

• ajngehorbeter fun elter згорблены ад старасьці

ájngejn* [*d*. eingehen] 1. зайсьці, заходзіць; 2. убываць, таяць, вычэрпвацца, зачахнуць, змарнець; 3. згадзіцца, згаджацца; 4. уда(ва)цца; 5. *n* (af) згода; **ájngejn* zix** (in) разнасіць, разношваць (абутак); **ájngejer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) (in, ba) навед(валь)нік

• ajngejn* af ale tnoim згадзіцца на ўсе ўмовы

• ajngejn* af an operacje згадзіцца на апэрацыю

• ajngejn* af hanoxes ісьці на ўступкі

• dos vet im nit ajngejn гэта яму ня ўдасца

• es gejt mir nit ajn гэта мне не да спадобы

- s'gejt nit ajn непрыемна
- zajn* an (ofter) ajngejer (in, ba) учашчаць
- an ajngejer iz an ojsbrenger. an ajngejerke iz an arojstrogerke *glxv.* наведвальнік - стратнік, наведвальніца - пляткарка (разносіць плёткі)

ájngeklogter *m* [*d.* klagen] *jur.* адказьнік, абвінавачаны, падсудны

ájngeknejčter [*d.* einknittern, *mhd.* knitschen] зморшчаны, зьмяты

ájngeknotener/ájngeknetener (in) [*d.* eingeknet] перамяшаны, замяшаны

ájngekojfter [*d.* gekauft] закуплены

ájngekorčeter [*p.* kurczyć się, *ukr.* корчитися, *r.* корчиться] скурчаны, зморшчаны, зьмяты

ájngekorenjet vern* [*p.* korzeń] закаранець, укараніцца; **ájngekorenjeter** закаранелы, закасьнелы

ájngekvart vern* [?] зачахнуць, змарнець

[illegible] geladen] запрошаны

[illegible] лад] наладзіцца, наладжвацца

[illegible] anlaufen] зьбег; беганіна, мітусьня

[illegible] ужыўлівы

[illegible] складзены

[illegible] нерухома

[illegible] закаханы

[illegible] замарынаваны

- [illegible] esik un in honik *hg.* замарынаваны ў воцаце і мёдзе (разадзеты)
- zejer ajngemarinirt! вельмі замарынавана! (пародыя на "zejer ongenem!" вельмі прыемна!)

ájngematerter [*d.* gemartert] стомлены, зьняможаны; **ájngematertkajt** *f* зьнямога, стома, утома, змора

ájngemaxter [*d.* gemacht] 1. уроблены, запэцканы; 2. кансэрваваны, марынаваны; **ájngemaxts/ájngemaxc** *n*, -n [*d.* Eingemachte] канфітуры, сочыва, варэньне (з буракоў, радысу, морквы, вішні, лімона або грэцкіх арэхаў; звычайна падаюць на Пэйсах)

- ajngemaxts cu der tej варэньне да гарбаты
- preglen ajngemaxts варыць варэньне

ájngemidter [*d.* müde] стомлены

ájngenem(en)er, **ájngenumener** [*d.* angenehm] прыемны; **ájngenemenkajt** *f* прыемнасьць, асалода

- zejer ajngenem! вельмі прыемна!

ájngenitn zix [*mhd.* geniet] напрактыкавацца; **ájngeniter** спрактыкаваны; **ájngenitkajt** *f*, **ájngenitung** *f* спрактыкаванасьць

- ajngenitn zix in epes набіць руку на чымсьці
- ajngenitn zix in jeder bavegung адпрацаваць кожны рух

ájngenureter [*p.* ponury, *ukr.* понурий] пануры

ájngeordnter [*d.* eingeordnt] уладкаваны, адладжаны; **ájngeordnt vern*** упарадкавацца, упарадкоўвацца, наладзіцца, наладжвацца

ájngeotemter [*d.* eingeatmet] удыханы

ájngepak(eve)ter, **ájngepeklter** [*d.* gepackt] упакаваны, запакаваны, расфасаваны

ájngepaster [*d.* gepasst] прыгнаны, падагнаны, прыладжаны, дапасаваны

ájngeplečter/ájngeplačter [*d.* plätschern, platt?] сплюшчаны, сплясканы; **ájngeplečt vern*** сплюшчыць, сплюшчваць, сплясқаць

ájngeprejet/ájngepriet vern* [*r.* преть, *ukr.* пріти] упрэць

ájngeprest vern* (fun lign) [*d.* gepresst] спрасавацца, спрасоўвацца, зьляжацца, зьлёжвацца

ájngepuklter [*ukr.* пукатий] пукаты, выпуклы

ájngeredter [*d.* geredt] выдуманы, намоўлены

- an ajngeredte krenk iz beser, vi an emese *glxv.* выдуманая хвароба лепей, чымся сапраўдная

ájngeribener [*d.* gerieben] 1. (на)цёрты; 2. пракладзены, пратаптаны (шлях)

- an ajngeribene cibele цёртая цыбуля
- an ajngeribener veg бітая дарога
- an ajngeribener xrejn цёрты хрэн

ájngerixter/ájngerexter [*d.* eingericht] запэцканы, забруджаны

ájngešafener [*d.* geschaffen] саманабыты, уласна створаны

- ajngešafene kentenišn/frajnd/giter уласныя веды/сябры, уласная маёмасьць

ájngešlofn* [*d.* geschlafen] заснуць; **ájngešlofener** заснулы

ájngešlosener [*d.* geschlossen] 1. уключаны; 2. замкнуты; **ájngešlosnkajt** *f* замкнёнасьць; **ájngešlosn** *adv.* уключна

ájngešlungener [*d.* geschlungen] праглынуты

ájngešmirter [*d.* geschmiert] замазаны

ájngešmucter [*d.* geschmutzt] запэцканы, забруджаны

ájngešnitener [*d.* eingeschnitten] прарэзаны, урэзаны

ájngešpanter [*d.* gespannt] запрэжаны

ájngešparter [*d.* gesperrt] настойлівы, упарты, неадступны; **zajn* ájngešpart** быць упартым, упірацца; **ájngešpartkajt** *f* упартасьць, стойкасьць, настойлівасьць

- ajngešpart vi an ejzl/oks упарты/упірліў як асёл/бык (як вол/баран/казёл/каза)
- dos ajngešparte lejkenen (di šuld) заўпіраньне
- er deršlogt zix zajns (er nemt) mit zajn ajngešpartkajt ён бярэ сваёй упартасьцю

ájngešribener [*d.* eingeschrieben] упісаны

ájngešrifts *n*, -n [*d.* Schrift] надпіс

ájngešrumpener [*d.* eingeschrumpft] сьціснуты, скурчаны; **ájngešrumpt vern*** усыхаць, скарачацца

ájngeštelter [*d.* eingestellt] устаноўлены, вызначаны, акрэсьлены

- ajngeštelte cajt вызначаны час

ájngeštilter [*d.* gestillt] які сьціхнуў/змоўкнуў; **ájngeštilt vern*** сьціхаць, змаўкаць

ájngeštojbter [*d.* gestaubt] запылены

ájngešvigener [*d.* geschwiegen] маўклівы, негаваркі, негаварлівы

ájngešvojrener *m* [*d.* Geschworene] прысяжны засядацель

ájngetrajer [*d.* getreu?] звычайны

ájngetriknter [*d.* getrocknet] засохлы; **ájngetriknt vern*** усохнуць, усыхаць, (за)чахнуць, (з)марнець

ájngetuljeter [*ukr.* тулити, *r.* тулить, *p.* tulić] які прытуліўся; затулены

- ajngetuljet in fačejles затулены/ухутаны ў хусткі
- di kinder zicn ajngetuljet дзеці сядзяць прытуліўшыся

ájngevanderter [*d.* gewandert] 1. *m* імігрант; 2. прышлы, прыезжы

ájngevašener [*d.* gewaschen] умыты

ájngevejd *n*, -n, **ingevejd/ingevejt** *n/m*, -n [*d.* Eingeweide] вантробы, трыбухі, нутро, унутранасьці

ájngevejkter [*d.* geweicht] размочаны

• pejsexdike esns mit ajngevejkter mace пэйсаховыя стравы з размочанай мацой
ájngeviklter [*d.* gewicklt] абвінуты, абгорнуты, укручаны
ájngevojnen/ájngevejnen [*d.* eingewöhnen] прывучыць, прывучаць, прызвычаіць, прызвычайваць; **ájngevojnen zix** (mit, in) прывыкнуць, прывыкаць, прызвычаіцца, прызвычайвацца; **ájngevojnter** абжыты
• di ajngevojnte erter абжытыя месцы
ájngevorclter [*d.* eingewurzelt] закаранелы, закасьнелы; **ájngevorclt vern*** укараніцца, закаранець, закасьнець
• an ajngevorclte gevojnšaft закаранелая звычка
ájngexazerter [*s.* -חזר-] завучаны
ájngexojšexter [*s.* -חושב- →xojšex] мэлянхалічны, пэсымістычны; пачарнелы, счарнелы (пра чалавека)
ájngezajerts/ájngezajerc *n* [*d.* gesäuert] саленьне
ájngezalcener [*d.* gesalzen] засолены
ájngezamlter [*d.* gesammelt] сабраны
ájngezecter [*d.* eingesetzt] пасаджаны
ájngezesener [*d.* eingesessen] карэнны, абжыты; **ájngezesnkajt** *f* аселасьць
• di ajngezesene erter абжытыя месцы
ájngezojerter [*d.* gesäuert] пракіслы
ájngezubreveter [*ukr.* зубрити] зазубраны
ájngezunkener [*d.* eingesunken] які завязнуў; **ájngezunken vern*** завязнуць, заглыбіцца, заглыбляцца; асесьці, асядаць
• nit visn*, vu m'vert ajngezunken ня ведаць, дзе загразьнеш
• vi ajngezunken gevorn як скрозь зямлю праваліўся
ájngisn* [*d.* eingiessen] улі(ва)ць
ájnglídern [*d.* eingliedern] укараніць, укараняць; **ájnglíderung** *f* укараненьне
ájnglojbn zix [*d.* einglauben] упэўні(ва)цца, паверыць; **ájnglejbeniš** *f/n*, -n забабоны, прымхі
ájngoplen (mit di fis) [*d.* Gabel] расставіць, расстаўляць, раскірэчыць, раскірэчваць (ногі)
ájngradirn [*d.* gradieren] градуіраваць
ájngravirn [*d.* eingravieren] выгравіраваць
ájngriznen [*r.* грязнить, *ukr.* грязнути] запэцк(в)аць, забруджваць
ájngrobn* [*d.* eingraben] у-, за|капáць, у-, за|копваць
• ajngrobn* di noz inem bux уваткнуць нос у кнігу
• ajngrobn* zix mitn kop in kišn уваткнуцца галавой у падушку
ájngrúnteven zix [*d.* gründen] укараніцца, укараняцца, умацавацца, умацоўвацца, мець грунтоўнасьць; **ájngrunt** *m*, -n грунтоўнасьць, пункт апоры
ájngruznen [*ukr.* грузнути] (за)грузнуць, (за)вязнуць
ájngus/ájngos *m*, -n [*d.* Einguss] *geogr.* заліў, губа
• der ajngus šnajdt zix tif arajn in breg заліў далёка ўдаецца ў бераг
ájnhajt=ejnhajt *f* [*d.* Einheit] аднадушнасьць, адзінства, адзінасьць, супольнасьць
ájnhakn [*d.* einhacken] на-, па-, у|сячы, на-, у|сякаць, пасекчы
ájnhaltn* [*d.* einhalten] 1. с-, у|трым(лів)аць, спыніць, спыняць, суняць, сунімаць; 2. *n*, **ájnhalt** *m*, -n утаймаванье, уціхамірваньне, стрыманьне (гневу)
• ajnhaltn* dem druk funem vaser стрымліваць націск вады
• ajnhaltn* dem otem затрымліваць дыханьне
• ajnhaltn* di trern суняць сьлёзы
• ajnhaltn* dos ferd, dem sojne спыняць каня/ворага
• ajnhaltn* in zikorn утрымліваць у памяці
• ajnhaltn* zix nit a gešraj cu ton суняць крык
• ajnhaltn* zix nit cu vejnen стрымлівацца ад сьлёз
• zix ništ ajnhaltn* kenen нельга ўтрымацца
• kenst zix nit ajnhaltn, fardrej mit di fis (loz avek) можаш не затрымлівацца, работай нагамі (ідзі прэч)
ájnhameven [*p.* hamować, *ukr.* гамувати] угаманіць, утаймаваць
• ajnhameven di velt утаймаваць сьвет (пра прагнага чалавека)
ájnhandlen [*d.* einhandeln] набы(ва)ць
• ajnhandlen a mecie, a goldene/gilderne cig атрымаць падарунак, залатую казу (танна купіць, за бясцэнак)
ájnhave(ne)n [?] вярцецца, мітусіцца, клапаціцца, цяжка працаваць
• ajnhavenen di velt праглынуць сьвет, прагнуць усяго
ájnheftn [*d.* einheften] ушы(ва)ць, прыфастрыгаваць, прыфастрыгоўваць
ájnhejcn, ájncuhejcn (in) [*d.* einheizen] 1. за-, пад-, рас|паліць, за-, пад-, рас|пальваць, затапіць (у печы); 2. *n* растопка
• ajnhejcn in ojvn/hrube запаліць у печы/грубцы
ájnhejlikn [*d.* heiligen] сьвянцаць; пры-, (а)сьвяціць, пры-, а|сьвячаць
ájnhejln zix [*d.* einheilen] залячыцца, залечвацца
ájnhéjmišn [*d.* einheimisch] (з)рабіць свойскім
ájnhentikn [*d.* einhändigen] 1. уручыць, уручаць; 2. *n*, **ájnhentikung** *f* уручэньне
• ajnhentikn emecn ■ rufcetl, (a) meluxe-balojnung уручаць каму-небудзь позву, урадавую ўзнагароду
ájnhern zix (in, cu) [*d.* hören] пры-, у|слухацца, пры-, у|слухоўвацца; **ájnher** *m* увага; **ájnheriker** уважлівы
• er hot zix opgeštelt, glajx vi er zol zix geven ajnhern in epes ён спыніўся, быццам бы прыслухоўваючыся да нечага
• a/der ligner hert/redt zix zajne lign azoj lang ajn, biz er glojbt zix alejn *śprxv.* манюка хлусіць да тае пары, пакуль сам сабе верыць
ájnhiln (in) [*d.* einhüllen] захіліць, захіляць, ухут(в)аць, завінуць, завінаць; **ájnhil** *m*, -n абгортка
• ajnhiln epes in sojdesdikajt пакрыць штосьці таямніцай
• ajnhiln mit a nepl ахутаць туманам
• s'iz ajngehilt in gehejmniš гэта пакрыта таямніцай
ájnhitn* [*d.* hüten] 1. захаваць, захоўваць; утрым(лів)аць; 2. *n*, **ájnhitung** *f* захаваньне
• ajnhitn* in zikorn захаваць у памяці
• ajnhitn* dos glajxgevixt захоўваць раўнавагу
• dos ajnhitn dem šolem захаваньне міру
• der gezec fun energje-ajnhitung закон захаваньня энэргіі
• ejn got zol im ajnhitn! толькі бог яго абароніць!
• far a hejmišn ganev ken men zix nit ajnhitn *śprxv.* ад хатняга вора нельга засьцерагчыся
• got (der ejberšter) zol ajnhitn fun fajer un fun vaser (fun ir mojl; fun lajtiše majler)! крый божа ад агню і вады (ад яе плётак; ад людзкай намоўкі, ад злых языкоў)
• mit cen ojgn ken men im nit ajnhitn і дзесяцьцю вачыма за ім ня ўсочыш
ájnhojkern/ájnhejkern zix [*d.* Höcker] згорбіцца, згорбліваца, сутуліцца
ájnhorben [*p.* garb, *r./ukr.* горб] згорбіць
ajn(-h)ore/ajen(-h)ore=ejn(h)ore *m/f*, -s [*s.* (ס-)עין־הרע

→ain-beain, meajen, ejnaim] злое вока, злы позірк, (с)урокі, "добрае вока"
• gebn* emecn an ajnore сурочыць кагосьці (перабольшанай пахвалой нанесьці шкоду)
• gib kejn ajnore nit! не суроч!
• kejn/on ajnore (nit) няўрокам кажучы, каб не сурочыць
• un kinder hot er kejn ajnore genug але дзяцей у яго, няўрокам кажучы, дастаткова
• kejn ajnore zol dix nit ojsmajdn! *kll.* каб цябе сурокі не абмінулі!
• x'volt mit dir a tanc gegangen, /nor s'iz šojn nit di jorn, /in axt cendlik, kejn ajn-hore, /šojn arajngeforn *flksl.* я б пайшоў з табой у танец, але ўжо ня тыя гады, на восьмым дзясятку, няўрокам кажучы, ужо варта зьбірацца

ájnhorxn zix (cu) [*d.* einhorchen] прыслух(оўв)ацца

ájnibn [*d.* einüben] прывучыцца, прывучацца, набы(ва)ць навык

ájnjašv(en)en* [*s.* ישבע(נע)ן- →jišev] пасадзіць у турму

ajnjidišn [illegible] схіліць/схіляць да юдаізму

ajnjogn [illegible] на-, да|гнаць, на-, да|ганяць

[illegible] качати] вы-, у|кач(в)аць

[illegible] /epes in blote выкачаць кагосьці/нешта [illegible]

[illegible] komen in blote/bilbulim узьвесьці паклёп [illegible]

• ajnkacen in dej/štroj/zamd выкачаць у сене/саломе/пяску

ájnkakn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] абкакаць, абасраць, абсіраць

ájnkarb(ir)n [*d.* einkerben, *p.* karbować, *ukr.* карбувати] 1. карбаваць, рабіць насечкі/нарэзкі; пакарабаць, надсячы, надсякаць, над-, за|рубіць, над-, за|рубаць; нарэзаць (вінт); зазубрыць; 2. карбаваць, плісіраваць, гафрыраваць; **ájnkarbung** *f* нарэзка

ájnkargn [*d.* einkargen] зьберагчы, зьберагаць, зэканоміць

ájnkasirn [*d.* einkassieren] інкасіраваць

ájnkašern [*p.* zakasywać] закас(в)аць, засучыць (рукавы)

ájnkejt(l)en [*d.* ketten] змацаваць, змацоўваць ланцугом; заняволіць, занявольваць, закаваць, закоўваць у кайданы/ланцугі
• ajnkejtlen emecn di hent надзець камусьці кайданы на рукі

ájnkern [*d.* einkehren] завярнуць, заехаць, заяжджаць; **ájnker** *m* заезд, заход

ájnkerpern [*d.* einkörpern] увасобіць, увасабляць

ájnkestlen [*d.* einkästeln] скласьці, склад(в)аць у скрынку

ájnkinjen [*s.* ק(י)נין- →knie, kojne] набы(ва)ць, купіць, купляць

ájnkircn [*d.* kürzen] с-, у|караціць, с-, у|карочваць; **ájnkircung** *f* скарачэньне

ájnkireven [*d.* einkehren, *p.* kierować] завярнуць, заехаць, заяжджаць

ájnkiteven [*d.* Kitt] закітаваць

ájnklajbn* [*d.* klauben] сабраць, зьбіраць
• ajnklajbn* di tvues зьбіраць збожжа

ájnklamern (zix) [*d.* einklammern] 1. сьціснуць, сьціскаць; учапіцца, учэпліваццa; 2. узяць, браць у дужкі
• ajnklamern zix ejner dem andern in di hor учапіцца адзін аднаму ў валасы

ájnklang *m* [*d.* Einklang] гук, гучаньне, сугучнасьць, акорд
• in ajnklang (mit) ва ўнісон (з)

ájnklapn [*d.* klappen] убі(ва)ць
• ajnklapn emecn in kop (arajn) убіць камусьці ў галаву

ájnklejen [*p.* kleić, *r./ukr.* клей] уклеіць, уклейваць

ájnklekn [*d.* klecken] запляміць, запэцк(в)аць

ájnklemen [*d.* einklemmen] змацаваць, змацоўваць; сашчапіць, сашчапляць, сашчэпліваць

ájnklepn [*d.* einkleben] уклеіць, уклейваць

ájnklogn (far) [*d.* einklagen] пада(ва)ць скаргу; прад'явіць, прад'яўляць абвінавачаньне; **ájnklogung** *f*, -en скарга; абвінаваўчы акт

ájnknejčn [*mhd.* knitschen] скамкаць, скамячыць, загнуць, загібаць, загінаць

ájnkneln [*mhd.* knellen] дасканала вучыць, навучаць

ájnknetn* [*d.* einkneten] пера-, у|мясіць, пера-, у|мешваць (цеста)

ájnknipn [*d.* einknüpfen] за-, у|вяз(в)аць (вузлом)

ájnkojfn [*d.* einkaufen] 1. купляць, закупаць; 2. *n*, **ájnkojf** *m*, -n закупка, закупліваньне, купля, купляньне; **ájnkojfn zix** (in) *fig.* залазіць, залезьці ў душу, прычараваць; украсьціся, украдацца, уціскацца, уціснуцца ў давер; (пад)лашчыцца; **ájnkojfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) закупшчык; **ájnkojfgelt** *n*, -er плата за ўваход; **ájnkojfprajz** *f/m*, -n закупачная цана; **(ájnkojf-)nec** *f*, -n кайстрачка, авоська
• ajnkojfn zix in a xevre уступіць у суполку, стаць сябрам таварыства
• ajnkojfn zix in cutroj уцерціся ў давер
• ejn nar ken mer ajnkojfn, ejder cen kluge kenen farkojfn *šprxv.* адзін дурань больш купіць, чым дзесяць разумных прададуць

ájnkorčen (zix) [*p.* kurczyć się, *ukr.* корчитися, *r.* корчиться] скурчыць, скурчваць; курчыцца

ájnkorenjen [*p.* korzeń, *ukr.* укоріняти, *r.* укоренять] укараніць, укараняць

ájnkoxen zix [*p.* kochać, *ukr.* кохати] закахацца

ájnkoxn [*d.* einkochen] уварыць, уварваць

ájnkrémp(eve)n [*d.* krampen?] за-, у|мацаваць, увяз(в)аць

ájnkricn [*d.* kritzeln; *mhd.* krizen] выцарап(в)аць, урэзаць, вы-, у|разаць
• ajnkricn in zikorn урэзацца ў памяць

ájnkukn zix (in, cu) [*d.* gucken] угледзецца, углядацца (уважліва), узірацца; **ájnkuk** *m* (in) погляд, позірк
• šarf/gut ajnkukn zix пільна/добра ўглядацца

ájnkumeniš *n* [*d.* einkommen] прыстанішча, прыстанак, прытулак

ájnkunft *f/m*, -n [*d.* Einkünfte] даход, прыход, прыбытак, паступленьне
• gebn* ajnkunft даваць даход

ájnkvačen [*d.* Quast, *p.* kwast, *v./ukr.* квач?] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць

ájnkvarn [?] змардаваць, змарыць, зморваць

ájnkvartirn [*d.* einquartieren] раскватараваць, раскватароўваць

ájnkvečn [*d.* einquetschen] прагнуць, прагінаць; сь-, у|ціснуць, сь-, у|ціскаць; **ájnkveč** *m*, -n уціск

ájnladeven/ájnladjen [*p.* ład, *r./ukr.* лад] на-, у|ладзіць, на-, у|ладжваць
• ajnladjen ale injonim уладзіць усе справы
• alc hot zix ajngeladjet afn bestn ojfn усё наладзілася найлепшым чынам

• di arbet hot zix ajngeladevet работа наладзілася
ájnladn* [*d.* einladen] запрасіць, запрашаць, заз(ы)ваць; **ájnlad** *m*, -n, **ájnladung** *f*, -en запрашэньне, запросіны; **ájnladung(s)-bilet** *m*, -n запрашальны білет
• ajnladn* af večere запрасіць на вячэру
• er hot zi ajngeladn tancn (af a tanc) ён запрасіў яе танчыць
ájnlage *f*, -s [*d.* Einlage] уклад, задатак; дадатак
ájnlebn zix (mit, in) [*d.* einleben] у-, з|жы(ва)цца
• ajnlebn zix mitn gedank зжыцца з думкай
• vos ken zix nit ajnlebn mit kejnem няўжыўлівы (які ня можа ні з кім ужыцца)
ájnlejenen zix [*it.* legere, *šp.* leer] учыт(в)ацца, набы(ва)ць навык у чытаньні
ájnlejgn [*d.* einlegen] 1. у-, с-, за|класьці, у-, с-, за|кладаць, зьмясьціць, зьмяшчаць; 2. зруйнаваць, зруйноўваць, зьнесьці, зносіць; 3. заквасіць, засаліць (капусту/гуркі); **ájnlejger** *m* укладальнік (грошай)
• ajnlejgn dem kop заручыцца галавой
• ajnlejgn di velt(n) расьпінацца, узбунтаваць сьвет (паставіць усіх на ногі)
• me ken mit im vent ajnlejgn *glxv.* ім можна сьцены бурыць (набіты дурань)
ájnlejtn [*d.* einlöten] улітаваць, улітоўваць, упаяць, упайваць
ájnlejtn [*d.* einleiten] пачаць, пачынаць; увесьці, уводзіць; **ájnlejtung** *f*, -en увядзеньне, уводзіны, уступ(леньне)
ájnlejzn нагандляваць, зарабіць, зарабляць, выручыць, выручаць (пра грошы)
ájnlernen (mit) [*d.* einlernen] завучыць, завучваць; **ájnlerner** *m*, -s, (-n *f*, -s) рэпэтытар
• ajnlernen a lid mit di kinder развучыць песьню зь дзецьмі
ájnlešn* [*d.* löschen] пагасіць, патушыць
ájnlibn zix (in) [*d.* lieben] улюбіцца, улюбляцца, закахацца
ájnlign* [*d.* einliegen] легчы, ляжаць (ціха)
• nit kenen* ajnlign варочацца (ня сьпіцца, не ляжыцца)
ájnljapen [*ukr.* ляпати] заляпаць, запырск(в)аць; **ájnljapen zix** (in) уляпацца
ájnljuljen [*p.* lulać] люляць, укалыхваць, убаюк(в)аць
ájnlog *m*, -n [*d.* Einlage] уклад (грашовы), задатак
• onterminiker ajnlog бестэрміновы ўклад
ájnlojfn* [*d.* einlaufen] пра-, зь|бегчы, пра-, зь|бягаць; зьбегчыся, зьбягацца, садзіцца (у памерах); **ájnlojf** *m* усадка
ájnlozn* [*d.* einlassen] у-, вы|пусьціць, у-, вы|пускаць (з рук); **ájnloz** *m*, -n вытачка (на вопратцы)
ájnmarinirn [*d.* marinieren] замарынаваць, замарыноўваць
• ajnmarinirn emecn in fesl *fig.* замарынаваць кагосьці ў бочцы (засадзіць у турму)
• ajnmarinirn hering/fiš/švomen замарынаваць селядзец /рыбу/грыбы
• kenst es dir ajnmarinirn in zojern! можаш сабе гэта замарынаваць! (нікому гэта не патрэбна)
ájnmasern [*s.* מסרן →moser, mesire, mojser, muser, far-, on|masern, ojsmusern] данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць (на кагосьці), (з)рабіць данос
ájnmatern [*d.* mattieren, martern] стаміць, стамляць, змарыць, змардаваць
ájnmaxn [*d.* einmachen] 1. зацягнуць, зацягваць (нітку); 2. урабіць, урабляць; запэцк(в)аць; 3. расчыніць хлеб; замясіць, замешваць (разынкі ў цеста); 4. заправіць, запраўляць; 5. закансэрваваць, замарынаваць; зварыць (варэньне)
• ajnmaxn brojt/tejg/xale замясіць цеста на хлеб/халу
• ajnmaxn cices in tales прывязаць цыцэс да талеса
• max es dir ajn in zojern! *glxv.* замарынуй гэта! (нікому гэта не патрэбна; нявартая рэч)
ájnmeldn* [*d.* melden] заявіць, заяўляць; прапіс(в)аць (пашпарт); **ájnmeldung** *f* прапіска
ájnmerkn [*d.* merken] намеціць, намячаць; **ájnmerkung** *f*, -en 1. увага, заўвага; 2. наметка, накід
ájnmestn* [*d.* einmessen] адмер(в)аць, адмяраць
ájnmidn [*d.* ermüden] стаміць, стамляць; **ájnmidndiker** утомны, стомны, утамляльны; **ájnmidexc** *n*, **ájnmidlexkajt** *f* стомленасьць
ájnmišn [*d.* mischen] умяшаць, умешваць
ájnmješčen zix [*p.* mieścić się, *ukr.* міститися] зьмясьціцца, зьмяшчацца
ájnmóceven [*p.* mocować] за-, у|мацаваць, за-, у|мацоўваць
ájnmójern [*d.* einmauern] за-, у|мураваць, за-, у|муроўваць
ájnmonen [*d.* einmahnen] спагнаць, спаганяць, выпатрабаваць; **ájnmoner** *m*, -s зьбіральнік (платы)
• xežbojnes cum ajnmonen рахунак да спагнаньня
ájnmontirn [*d.* einmontieren] уманціраваць; **ájnmontirung** *f* манціроўка
ájnmost(j)en [*p.* mieścić] зьмясьціць, зьмяшчаць
ájnmušt(r)irn [*p.* musztrować, *ukr.* муштрувати] муштраваць, вучыць, трэніраваць
ájnmutik [*d.* einmütig] *adv.* адпаведна, паводле, згодна
áj(n)nadzen/áj(n)nadžen [*ukr.* надити, *p.* nadzić] прынадзіць, прынаджваць; **áj(n)nadzen/áj(n)nadžen zix** абнадзіцца
áj(n)name *f* [*d.* Einnahme] выручка, грашовы збор, прыход
áj(n)necn [*d.* einnetzen] за-, на|мачыць, за-, на|мочваць; у-, зь|вільгатніць, у-, зь|вільготніваць
• di kac hot lib fiš, nor zi fojlt zix di fis ajnnecn (nor zi vil di fis nit ajnnecn) *šprxv.* котка любіць рыбу, але баіцца лапы замачыць
áj(n)nejen [*d.* einnähen] у-, пры|шы(ва)ць
áj(n)nemen* [*d.* einnehmen] 1. за-, пры|няць, за-, пры|йматаць; 2. перамагчы, перамагаць; 3. суняць, сунімаць, супакоіць, супакойваць, угаманіць; 4. *n*, **áj(n)nem** *m*, -en, **áj(n)nemung** *f* прыманьне, узяцьце; захоп, заваяваньне; **áj(n)nemeniš** *f/n* 1. прыём (лекаў), глытаньне; 2. зёлкі, лекі
• ajnnemen* a kapore nox emecn прымаць ахвяры за кагосьці (моцна захапіцца)
• ajnnemen* ■ mord/mise/pgire прыняць пакутніцкую сьмерць, быць закатаваным
• ajnnemen* a štumeniš/švajgeniš змоўкнуць, праглынуць язык
• ajnnemen* di refue invejnik прымаць лекі ўнутр
• ajnnemen* dos kind суняць дзіцё
• ajnnemen* durx ojshungern браць зморам
• ajnnemen* sam атруціць, прыняць атруту
• ajnnemen zolstu di miese krenk! *kll.* няхай цябе пранцы гочуць! (пранцы цябе зьеш/стачы/затачы!)
áj(n)nést(ik)n zix [*d.* einnisten] угнязьдзіцца
áj(n)nitn zix (in) [*mhd.* geniet] узяць у звычку
áj(n)nuren zix [*p.* ponury, *ukr.* понурий] панурыцца
ájnórdenen [*d.* einordnen] 1. у-, на|ладзіць, у-, на|ладжваць, уладкаваць, уладкоўваць, улагодзіць, улагоджваць, упарадкаваць, упарадчыць; 2. *n*, **ájnordenung** *f*, -en уладжаньне, наладжваньне, уладкаваньне, упарадка-

ваньне; **ájnordener** *m* арганізатар, наладжвальнік, распараднік, кіраўнік справы
• ajnordenen a masn-farvajlung ладзіць масавае ігрышча
• ajnordenen emecn af arbet, a xojle in špitol уладкаваць каго-небудзь на працу, хворага ў шпіталь
• ajnordenen zix af der ejberšter police in vagon уладкавацца на верхняй паліцы ў вагоне
• culib ajnordenen di perzenlexe injonim дзеля ўладкаваньня ўласных справаў
• ix vel alc ajnordenen я ўсё ўладкую
• ojsgecejxnt ajnordenen zix in der najer vojnung выдатна ўладкавацца на новай кватэры
ajnore=ajn-hore *m/f.* -s [*s.* (ס-)עין־הרע] злы позірк, (с)урокі, "добрае вока"
ájnortn [*d.* Ort] зьмясьціць, зьмяшчаць, уладкаваць, уладкоўваць
ájnótemen=ájnétemen [*d.* einatmen] удыхнуць, удыхаць, уцягнуць, уцягваць паветра; **ájnotemung** *f.* -en удых(аньне)
ájnpaćn [*d.* Patsche, peitschen] нашлёпаць, паляпаць, паляскаць, [illegible]; аплявушыць, надаваць аплявух
ájnpakrevern [*d.* einpacken] запакаваць, запакоўваць; **ájnpakirung** *f.* -en упакоўка
ájnpaskudjen [*p.* paskudzić, *ukr.* паскудити] запаскудзіць, [illegible]
ájnpasn [*d.* einpassen] прыгнаць, падганяць, прыладзіць, прыладжваць, дапасаваць, дапасоўваць
ájnpeklen [*d.* einpacken, packeln] упакаваць, упакоўваць; расфасаваць, расфасоўваць; **ájnpeklung** *f* упакоўка; расфасоўка
ájnpenten [*p.* pętać] заблыт(в)аць
ájnpišn [*d.* pissen] абпісаць, абасцаць, абсцыкаць
ájnplacirn [*d.* Platz] зь-, разь|мясьціць, зь-, разь|мяшчаць
ájnplečn/ájnplačn [*d.* plätschen] сплюшчыць, с-, пры|плюшчваць, прыплюснуць
ájnplónte(r)n [*p.* płątać] заблыт(в)аць
ájnpraven [*ukr.* правити] управіць, упраўляць
ájnpreglen [*mhd.* brëglen] спражыць, засмажыць
ájnprejen/ájnprien zix [*r.* преть, *ukr.* пріти] у(ва)прэць; *kul.* утушыцца
ájnpresn [*d.* einpressen] спрасаваць, спрасоўваць, уціснуць, уціскаць
ájnpudern [*d.* einpudern] напудрыць
ájnpuljen [*p.* pylić, *ukr.* пилити] на-, за|пыліць, пакры(ва)ць пылам
ájnragzenen [*s.* -רגז- →ragzn, rugze] раз-, у|злаваць
ájnrajbn* [*d.* einreiben] 1. у-, на|церці, у-, на|ціраць (мазь); 2. *n*, **ájnrajbung** *f*, -en уціраньне, націраньне (дзеяньне); **ájnrajbexc** *n*, -n *med.* націраньне
• ajnrajbn* zix mit a hantex расьцерціся ручніком
ájnrajsn* [*d.* einreissen] па-, (на)рваць, нарываць; **ájnrajs** *m*, -n разрыў, абрыў (сувязі); **ájnrajser** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) рвач, скнара, сквапны/прагны чалавек
• ajnrajsn* mit emecn правакаваць/падбухторваць кагосьці
• ajnrajsn* veltn (a/di velt) падняць усіх на ногі
• er iz an ajnrajser ён – скнара/рвач
ájnramen [*d.* einrahmen] абраміць, абрамляць, уставіць, устаўляць у раму
ájnregenen [*d.* einregnen] (на)мачыць дажджом
ájnregulirn [*d.* einregulieren] урэгуляваць
• ajnregulirn dem konflikt/sixsex урэгуляваць канфлікт
ájnre(j)dn* [*d.* einreden] угаварыць, угаворваць, угаманіць, унушчыць, унушчаць; **ájnrejdn* zix** убіць сабе ў галаву; уявіць, уяўляць (сабе); **ájnre(j)deniš** *n*, -n, **ájnrejdexc** *n* самаўнушэньне, уяўленьне, фантазія; **ájnrejdung** *f* угавор(ваньне), перакананьне, пераконваньне
• ajnredn* emecn antlojfn угаварыць кагосьці зьбегчы
• an ajnredeniš iz erger fun/vi a krenk *glxv.* самаўнушэньне горш за хваробу
• er ken ejnem ajnrejdn a kind/kac in bojx *glxv.* ён можа ўгаварыць дзіцё/кошку ў жывот (нешта неверагоднае)
ájnrejen [*d.* einreihen] выстраіць, выстройваць у рад
ájnréjstern [*mhd.* reister, register] зарэгістраваць, унесьці/уносіць у кнігу
ájnrejxern [*d.* einräuchern] завэндзіць
ájnrem(l)en [*d.* einrahmen] абраміць, абрамляць
ájnrexenen [*d.* einrechnen] залічыць, заліч(в)аць, уключыць, уключаць (у лік)
ájnringlen [*d.* ringen, ringeln] абкружыць, абкружаць
ájnris *m*, -n [*d.* Einriss] разрыў, надрыў
ájnris(t)n/ájnrusn [*d.* einrussen] закурэць, закуродыміць; запэцк(в)аць сажай
ájnrixtn [*d.* einrichten] 1. наладзіць, наладжваць, нарыхтаваць, нарыхтоўваць; 2. запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць; **ájnrixter** *m* наладчык; **ájnrixtung** *f*, -en прылада, канструкцыя, абсталяваньне; пабудова; установа; устанаўленьне
• ajnrixtn dem verkštel наладзіць варштат
ájnro(j)men [*d.* einraunen] нашаптаць, нашэптваць, сказаць па сакрэце (пад сакрэтам)
• ajnrojmen emecn (a sod) in ojer нашэптваць камусьці (сакрэт) на вуха
• ajnrojmen in ojer arajn rexiles/mesirelex узводзіць паклёп, нашэптваць, нагаворваць
• er rojmt ajn di majz a sod *glxv.* ён кажа мышцы па сакрэце (кажуць, калі нехта ціха гаворыць)
ájnruen [*d.* einruhen] супакоіць, супакойваць; уседзець (на месцы)
• nit ajnruen (biz) варочацца (ад неспакою)
• nit kenen* ajnruen не знаходзіць сабе месца
ájnrufn* [*d.* einrufen] склікаць; **ájnruf** *m*, -n выклік
ájnruikn [*d.* ruhig] супакоіць, супакойваць
ájnrukn [*d.* einrücken] 1. уставіць, устаўляць, зьмясьціць, зьмяшчаць; 2. *plgr.* (з)рабіць водступ
ájnrunclen [*d.* einrunzeln] зморшчыць, зморшчваць
ájnsadern [*s.* סדרן- →sejder, mesader] парадкаваць, рэгістраваць; ісьці па чарзе/парадку
ájnsil(j)en [*v.* сіляць?] наніз(в)аць, налыг(в)аць
ájnstalirn [*d.* installieren] усталяваць, усталёўваць
ájnstrojen [*r.* строить, *ukr.* строювати] зрабіць, учыніць, учыняць, справіць, спраўляць
ájnšacn [*d.* einschätzen] ацаніць, ацэньваць
ájnšafn* [*d.* einschaffen] набы(ва)ць, нажы(ва)ць, назапасіць, назапашваць, накопліваць, засвойваць, пераймаць; **ájnšaf** *m*, -n здабытак, набытак; **ájnšafung** *f*, -en набыцьцё
• ajnšafn* zix a gevojnšaft/teve пераняць звычку
• ajnšafn* zix balebatiškajt абзаводзіцца гаспадаркай
ájnšalter *m*, -s [*d.* Einschalter] рубільнік
ájnšarfn [*d.* einschärfen] загад(в)аць, наказ(в)аць
ájnšarn [*d.* einscharren] закапáць, закопваць

ájnščemen/ájnščimen [*ukr.* шемити] пры-, у|шчаміць, прышчамляць, ушчэмліваць
• ajnščimen zix in emecn утаропіцца ў кагосьці, утаропіць вочы на кагосьці
ájnščerben [*p.* szczerbić, *ukr.* шэрбити] вышчарбіць, вышчарбляць, вышчэрбліваць
ájnšenken* [*d.* einschenken] налі(ва)ць (напой)
ájnšern* [*d.* einscheren] урэз(в)аць, уразаць (нажніцамі)
ájnšifn (zix) [*d.* einschiffen] грузіць (на карабель); **ájnšifung** *f* пагрузка
ájnšikern [*s.* שי(י)כורן →šiker] напаіць (гарэлкай)
ájnšimlen [*d.* schimmeln] зацьвісьці, заплесьн(яв)ець, забросьнець
ájnšisn* [*d.* einschiessen] пры-, пра|стрэльваць, прыстраляць, прастрэліць
ájnšitn* [*d.* einschütten] у-, на|сыпаць; **ájnšit** *m*, -n насыпка
ájnšléf(er)n [*d.* einschläfern] усыпіць, усыпляць
• ajnšlefern (af tojt) усыпляць (жывёлу)
• ajnšlefern emecns vaxzamkajt усыпляць чыюсьці пільнасьць
ájnšlingen* [*d.* einschlingen] праглынуць, праглынаць
• ajnšlingen* di velt праглынуць сьвет (прагнуць усяго)
• ajnšlingen* vi a bitere pil праглынуць як горкую пілюлю
• ir zolt (zolt ir) zix ejner dem andern ajnšlingen un ejner mitn andern zix dervargn! *kll.* каб вы адзін аднаго праглынулі і адзін адным падавіліся!
• vi er volt a štekn/bezem ajngešlungen як быццам бы ён кол/мятлу праглынуў
• zaj nit cu zis, ix zol dix nit ajnšlingen, zaj nit cu biter, ix zol dix nit ojssšpajen *šprxv.* ня будзь дужа салодкім, каб я цябе не праглынуў, ня будзь дужа горкім, каб я цябе ня выплюнуў
ájnšlisn* [*d.* einschliessen] 1. уключыць, уключаць, увесьці, уводзіць, унесьці, уносіць (у сьпіс); 2. *n* унясеньне (у сьпіс); **ájnšlislex, ájnšlis(nd)ik** *adv.* уключна; **ájnšlisung** *f* замыканьне; зьняволеньне, зьнявольваньне
• ajnšlisn* emecn in der col mitglider уключыць кагосьці ў кола сяброў
• ajnšlisn* in der program уключыць у праграму
• ajnšlisn* radio, di šajn уключыць радыё, запаліць сьвятло
• ajnšlisn* zix in der arbet уключыцца ў работу
• bizn centn maj ajnšlislex/ajngešlosn да дзясятага мая ўключна
• der aparat hot zix avtomatiš ajngešlosn апарат аўтаматычна ўключыўся
• di gance bafelkerung, ajnšlisndik viklkinder усё насельніцтва разам з грудзьмі дзецьмі
ájnšlofn* [*d.* einschlafen] заснуць, засыпаць
ájnšlogn* [*d.* einschlagen] у-, за-, пад|бі(ва)ць, увагнаць, угаяць; **ájnšlog** *m* убіваньне, забіваньне
• a duner hot im ajngešlogn гром яго прыбіў (вялікае ўражаньне)
• a pgire zol dix ajnšlogn! *kll.* падла цябе забі!
ájnšlus *m* [*d.* Einschluss] укладаньне, дадатак
ájnšmejxlen zix [*d.* einschmeicheln] паддобры(ва)ца, запабягаць, падлашчыцца, падлашчвацца, падліз(в)ацца
ájnšmidn [*d.* einschmieden] закаваць, закоўваць
ájnšmirn [*d.* einschmieren] за-, у|маз(в)аць, запэцк(в)аць
ájnšmorn [*d.* schmoren] *kul.* утушыць, упарыць
ájnšmucn [*d.* einschmutzen] запэцк(в)аць
ájnšmúesn (zix) [*s.* -שמו(ע)ם-] угаварыць, угаворваць, упэўніць, убі(ва)ць сабе ў галаву, уявіць, уяўляць (сабе)
ájnšnajdn* [*d.* einschneiden] у-, па|рэзаць, уразаць; **ájnšnajdiker** парэзаны; **ájnšnit** *m*, -n [*d.* Einschnitt] канаўка, равок, зарубка
ájnšnúreven/ájnšnirn [*d.* einschnüren] зашнураваць, зашнуроўваць
ájnšpajxlern [*d.* einspeichern] назапашваць, накопліваць (складаць у сьвіран)
ájnšpaltn* [*d.* spalten] (рас)калоць, расколваць; (па)шчапаць, расшчапіць, раскяпіць, раскепліваць, паскяпаць
ájnšpanen, ájncušpanen (in) [*d.* spannen] 1. запрэгчы, запрагаць; 2. *n* запраганьне
• ajnšpanen di ferd inem vogn запрэгчы коні ў калёсы
• ajnšpanen zix in der arbet запрэгчыся ў работу
• ajnšpanen zix vi a ferd in vogn, vi an ejzl, vi a jid in ol fun micves цягнуць лямку як конь/асёл, як жыд цяжар запаветаў
• az der tate iz a furman, farštejt der zun ajncušpanen *šprxv.* калі бацька фурман, дык і сын умее запрагаць
• vi me špant ajn, azoj fort men *glxv.* як запражэш, гэтак і паедзеш
ájnšparn [*d.* einsperren] заперці, запіраць; **ájnšparn zix** занаровіцца, уперціся, упірацца, зацяцца; **ájnšpareniš** *n* упартасьць, настойлівасьць, упорлівасьць, натурлівасьць
• zix ajnšparn mit di hent un mit di fis (mit di hintešte fis) упірацца рукамі і нагамі
• az me špart zix ajn, firt men ojs *šprxv.* праца і рукі – моцныя зарукі (праца з балота робіць залота; рабі пільня – і тут будзе Вільня)
ájnšpenten [*d.* einspunden] зашпунтаваць, зашпунтоўваць, закаркаваць, закаркоўваць
ájnšpiln zix (in) [*d.* einspielen] раз-, за|гуляцца, разгульвацца
ájnšpitoln [*d.* Spital] пакласьці ў шпіталь; **ájnšpitolung** *f*, -en шпіталізацыя
ájnšporn [*d.* einsparen] зьберагчы, зьберагаць, выгадваць, зэканоміць; **ájnšporer** 1. *m* эканомны, ашчадны чалавек; 2. **ájnšporevdiker** эканомны, эканамічны, ашчадны; **ájnšpor** *m*, -n, **ájnšporevdikajt** *f*, **ájnšporung** *f*, -en, **ájnšporeniš** *f*, -n, **ájnšporexc** *n* эканомія, эканамічнасьць, ашчаднасьць, зьбераженьне
• a balebos an ajnšporer ашчадны гаспадар
• a mamošesdike ajnšporung адчувальная эканомія
• ajnšporn cajt выгадваць час
• dos vet a sax ajnšporn гэта дасьць вялікую эканомію
• an ajnšporer iz beser vi a fardiner *glxv.* ашчадны лепшы за здабывальніка
ájnšprenklen/ájnšprinklen [*d.* sprenkeln] запырск(в)аць
ájnšprexn* [*d.* einsprechen] адказ(в)аць, адпавядаць
ájnšpricn [*d.* einspritzen] за-, у|пырскваць, упырскнуць, шпрынцаваць; **ájnšpricung** *f*, -en укол
ájnšpringen* [*d.* einspringen] ускочыць, ускокваць, заскокнуць, заскакваць
ájnšrajbn* [*d.* einschreiben] упіс(в)аць; **ájnšrajb(-)gelt** *n*, -er уваходная плата
ájnšrekn* [*d.* einschrecken] на-, (с)палохаць
ájnšrenken [*d.* einschränken] абмежаваць, абмяжоўваць; **ájnšrenkung** *f* абмежаваньне
ájnšrift *f*, -n [*d.* Inschrift] надпіс
ájnšrojfn [*d.* einschrauben] у-, за|шрубаваць, у-, за|шрубоўваць, у-, за|круціць, у-, за|кручваць

ájnšrumpn* [*d.* einschrumpfen] скурчыць; скараціць, скарочваць
• ajnšrumpn* zix fun šrek скурчыцца ад жаху
ájnštajfn [*d.* steif] скалець, задубець, скарчанець, закасьцянець
ájnštajglen [*mhd.* stic] замкнуць, замыкаць, заперці, запіраць (у клетку)
ájnštajgn* [*d.* einsteigen] сесьці, садзіцца ў машыну/цягнік; (па)грузіцца (на)
ájnštejn* [*d.* einstehen] 1. устаяць, устойваць, утрым(лів)ацца; 2. (in, ba) кватараваць
• ajnštejn* afn ort утрымацца на месцы
• ajnštejn* emecn in di ojgn сказаць непрыемную праўду ў вочы
• ajnštejn* kejn ort ня ўстояць на месцы, вярцецца ўюном
• kojm ajnštejn* (af di fis) ледзь трымацца (на нагох)
• nit kenen* ajnštejn (af an ort) не знаходзіць сабе месца
ájnštekn [*d.* einstecken] укласьці, уклад(в)аць, у-, за|сунуць, [illegible]
[illegible] 1. устанавіць, устанаўліваць, уста[illegible]ваць, завесьці, заводзіць (лад); 2. ква[illegible] рызыкнуць, рызыкаваць; 3. *n*, **ájn**[illegible]ка, устанаўленьне; **ájnšteln zix** [illegible]ўвацца; 2. адстояцца, адстойвац[illegible] 3. (far) заступіцца, заступацца; [illegible]ажвацца; **ájnštel** *m*, -n, **ájnšteleniš** *n*, -n [illegible] рызыка; **ájnšteler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) рызыкант; **ájnšteleriše**, **ájnštelerdiker** адважны, рызыкоўны
• a boxer an ajnšteler рызыкоўны хлопец
• ajnšteln a noxšpirung/noxmerkung устанаўліваць нагляд
• ajnšteln a sejder наладзіць
• ajnšteln diplomatiše baciung устанаўліваць дыпляматычныя зносіны
• ajnšteln (zix) (ajnštelndik) dos lebn рызыкаваць жыцьцём
• er hot zix nit ajngeštelt blajbn nextikn in vald ён не рызыкнуў застацца на ноч у лесе
• fest ajnšteln di heršaft умацаваць сваё валадарства
• s'hot zix ajngeštelt a štilkajt усталявалася цішыня
• az me štelt nit ajn, nemt men nit arojs *glxv.* хто не рызыкуе, той ня мае (сьмеламу бог памагае)
ájnštemplen [*d.* stempeln] штампаваць, штэмпеляваць
ájnštexn* [*d.* einstechen] утаркнуць, уторкваць, (у)калоць
ájnštiln [*d.* einstillen] супакоіць, супакойваць, угаманіць, угамоньваць; **ájnštil** *m*, -n люляньне; зацішша, забыцьцё; **ájnštilexc** *n*, -n, **ájnštil-mitl** *n*, -en заспакойлівы сродак
• ajnštiln dos kind суняць дзіцё
• ajnštiln di štifer супакоіць гарэзаў
• di šiseraj hot zix ajngeštilt страляніна сьціхла
ájnštimen (mit, af) [*d.* einstimmen] згадзіцца, згаджацца; **ájnštimiker** згодны; **zajn* ájnštimik** быць згодным; **ájnštimikajt** *f* аднагалоснасьць; **ájnštim** *m*, -en, **ájnštimung** *f* пагадненьне; згода
• er iz ajnštimik cu arbetn dortn ён згодны там працаваць
• ix bin mit ajx nit ajnštimik я з вамі ня згодны
ájnštojbn [*d.* einstauben] за-, на|пыліць
ájnštox *m*, -n [*d.* Einstich] пракол, укол
ájnštrengen [*d.* strengen] напружыць, напружваць
ájnštúbikn [*d.* Stube] зрабіць свойскім, утаймаваць, утаймоўваць, прыручыць, прыручаць
ájnštudirn [*d.* einstudieren] штудыяваць, дасканала вывучаць
ájnšturc *m* [*d.* Einsturz] правал (у гарах)
ájnšuldikn [*d.* schuldigen] абвінаваціць, абвінавачваць; **ájnšuldikung** *f*, -en абвінавач(в)аньне
ájnšušken [*ukr.* шушукати, *r.* шушукать] нашушукаць, нашаптаць, нашэптваць
ájnšvarcn [*d.* einschwärzen] (па)фарбаваць у чорны колер, пачарніць
ájnšvern* [*d.* einschwören] увесьці, уводзіць на пасаду; прывесьці, прыводзіць да прысягі; прысягнуць, прысягаць; **ájnšverung** *f*, -en прывядзеньне да прысягі, інаўгурацыя
ájnšvicn [*d.* schwitzen] спацець
ájntajčn [*d.* deuten] (па)тлумачыць
ájntajnen (mit) [*s.* -טענה- →tajne] 1. угаварыць, угаворваць, пераканаць, пераконваць, упэўні(ва)ць; 2. *n* угаворваньне, пераконваньне
• kejnems nit ajntajnen hot nit geholfn нічые ўгаворы не дапамаглі
• Oj, af a benkele zajnen mir bejde gezesn, /un gezesn zajnen mir bejde tif fartraxt... /Un vifl tajnes mir hobn bejde ajngetajnet, /un kejn ende hobn mir nox bejde nit gemaxt. *flksl.* Ой, на лаўцы мы абодва сядзелі, і сядзелі мы абодва глыбока задуменныя... І колькі б мы не гаварылі, пакуль што канца не відаць.
ájntámeven [?] утаймаваць, утаймоўваць, уціхамірыць, уціхамірваць
ájntejln [*d.* einteilen] на-, па|дзяліць, на-, па|дзяляць; **ájntejl** *m*, -n надзел; **ájntejlung** *f*, -en надзяленьне
• ajntejlen cvišn di pojerim di erd падзяляць зямлю праміж сялянамі
ájntifn zix [*d.* vertiefen] углубіцца, углубляцца
ájntolkeven [*ukr.* толкувати, *r.* толковать] уталкаваць, уталкоўваць
ájnton* [*d.* eintun] укласьці, укладаць; прырабіць, прырабляць (унутр)
• zajn* ajnton in znus упадаць у распусту
ájntopčen=ájndopčen [*ukr.* топтати, *r.* топтать, *p.* deptać] 1. утаптаць, утоптваць; 2. *n* трамбаваньне, утоптваньне
ájntrajen zix (cu, in) [*d.* trauen?] узяць, браць у звычку
ájntrambeven, **ájntrambirn** [*ukr.* трамбувати, *r.* трамбовать] утрамбаваць, утрамбоўваць
ájntraxtn zix [*d.* trachten] удум(в)ацца
ájntreglexer [*d.* eintragen] даходны
ájntrenirn [*d.* trainieren] натрэніраваць; распрацаваць, распрацоўваць
• ajntrenirn di finger распрацаваць пальцы
ájntresen [*ukr./r.* трясти] утрэсьці, утрасаць, утрэсваць
ájntretn* [*d.* eintreten] утаптаць, утоптваць
ájntrifn [*d.* triefen] закап(в)аць (па кроплі); **ájntrifung** *f* закапваньне
ájntrikenen [*d.* eintrocknen] ссохнуцца, ссыхацца, усохнуць, усыхаць
ájntrit *m* [*d.* Eintritt] уваход; **ájntritgelt** *n*, -n узносы, унёскі, уступныя грошы
ájntrogn* [*d.* eintragen] прынесьці, прыносіць прыбытак /даход; **ájntrog** *m*, -n прыбытак, даход
ájntrojen (zix) [*d.* trauen] паверыць, упэўніцца, быць упэўненым
ájntukn [*d.* eintauchen] апусьціць, апускаць; акунуць, акунаць

ájntuljen [*ukr.* тулити, *r.* тулить, *p.* tulić] за-, пры|туліць
• ajngetuljet in fačejles затулены (ухутаны) у хусткі
• di kinder zicn ajngetuljet дзеці сядзяць прытуліўшыся
• dos ferd hot dem vejdele ajngetuljet unter zix конь падабраў пад сябе хвост
ájntunken* [*d.* eintunken] акунуць, акунаць, абмакнуць, мачаць; **ájntunk** *m*, -en апусканьне, мачаньне
• zajne hent zajnen ajngetunken in blut ягоныя рукі ў крыві
ájntušen [*ukr.* тушити, *r.* тушить, *p.* potuszyć] (па)тушыць, (па)гасіць
ájnvajzn* [*d.* einweisen] паказ(в)аць, да(ва)ць указаньне
ájnvaksn* [*d.* einwachsen] урасьці, урастаць
ájnválgern [*d.* wälgern] абрушыць, абваліць, абярнуць
• di stelje hot zix ajngevalgert столь абвалілася
• di vant kon ot-ot ajnvalgern сьцяна можа вось-вось рухнуць
ájnvaljen [*ukr.* валити, *r.* валить, *p.* walić] па-, раз|валіць, развальваць
ájnvand *m*, -n [*d.* Einwand] пярэчаньне, адгаворка
ájnvándern [*d.* einwandern] іміграваць, у-, пры|ехаць, у-, пры|яжджаць; **ájnvanderer** *m* імігрант; **ájnvanderung** *f*, -en іміграцыя, уезд, прыезд
ájnvaremen [*d.* wärmen] на-, (са)грэць, на-, са|граваць
• ajnvaremen zix a nest нагрэць кубло, зьвіць гняздо
ájnvarfn* [*d.* einwerfen] 1. (у)кінуць, укід(в)аць; 2. раз-, па|валіць, развальваць, разбурыць, разбураць; сутыкнуць
• m'darf ajnvarfn dem ojvn хіба трэба печ раскідаць (такі рэдкі госьць)
ájnvašn* [*d.* einwaschen] умы(ва)ць
ájnvebn [*d.* einweben] уваткаць
ájnvejkn [*d.* einweichen] за-, раз|мачыць, за-, раз|мочваць
ájnvendn* (kegn) [*d.* einwenden] пярэчыць; **ájnvend** *m*, -n, **ájnvendung** *f*, -en пярэчаньне
ájnvign [*d.* einwiegen] убаюк(в)аць, за-, у|калых(в)аць
• azoj vi me vigt (ejnem) ajn, azoj vigt men (er) zix ojs *šprxv.* як убаюкаеш, такі й вырасьце
• vi me vigt ajn, azoj šloft men *šprxv.* як убаюкаеш, гэтак і спаць будзе
ájnviklen [*d.* einwickeln] завінуць, завінаць, абвярнуць, абвярцець, абварочваць, укруціць, укручваць, ахут(в)аць
• ajnviklen di fis in a volener fačejle ахутаць ногі баваўнянай хусткай
• ajnviklen in papir абгарнуць паперай
ájnvílikn (cu) [*d.* einwilligen] 1. згадзіцца, згаджацца; 2. *hum.* (з)рабіць ласку; **ájnvilikung** *f* згода
ájnvirkn [*d.* einwirken] (па)ўзьдзейнічаць, (па)ўплываць, (з)рабіць уплыў; **ájnvirkung** *f* узьдзеяньне, уплыў
ájnvojnen [*d.* einwohnen] абжы(ва)ць; **ájnvojner** *m*, -n, (-n *f*, -s) жыхар; **ájnvojneršaft** *f* насельніцтва, жыхары, жыхарства, папуляцыя
ájnvorclen [*d.* einwurzeln] укараніць, укараняць; **ájnvorclung** *f* укараненьне
• ajnvorclen naje minhogim укараняць новыя абрады
ájnvorf/ájnvurf *m*, -n [*d.* Einwurf] 1. разбурэньне; 2. задатак; 3. падарунак, які маладая атрымлівае ад маладога
ájnxazern [*s.* חזר- →xazore, maxzer, maxzir-, xojzer] зазубры(ва)ць, завучыць, завучваць, засвоіць, засвойваць, запомніць, запамінаць
ájnxazern [*s.* חזר- →xazer] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць [*sin.* faršmucn, ojsšmirn, farflekn]
ájnzac *m*, -n, *dim.* **ájnzecl** *n*, -ex [*d.* Einsatz] устаўка (у сукенцы)
ájnzájern [*d.* einsäuern] 1. заквасіць, заквашваць; укіснуць, укісаць; 2. *n*, **ájnzajerung** *f* закваска, засолка
ájnzajn* [*d.* sein] быць, (з)аста(ва)ца
• nit kenen* ajnzajn ня мець магчымасьці застацца
ájnzalbn [*d.* einsalben] змаз(в)аць (мазьзю)
ájnzalcn* [*d.* einsalzen] засаліць, засольваць (рыбу); 2. *n*, **ájnzalc** *m*, **ájnzalcung** *f* засол
• štarker/šarfer ajnzalc моцны засол
• az me štarbt, zalct men nit ajn (nor me bagrobt) *šprxv.* памерлага ня соляць (але хаваюць)
• ix vel dos nit ajnzalcn! я гэта не засалю! (доўга не ўтрымаю)
ájnzamkajt *f* [*d.* Einsamkeit] адзінота, самота
ájnzamlen [*d.* einsammeln] (на)зьбіраць; усас(в)аць, увабраць, убіраць, уцягнуць, уцягваць; **ájnzamlung** *f*, -en зьбіраньне; збор
ájnzapn [*d.* einsaugen] 1. усас(в)аць, усмактаць, усмоктваць, уцягнуць, уцягваць, увабраць, убіраць; 2. *n*, **ájnzapung** *f* убіраньне, усмоктваньне
• ajnzapn zix in blut un in flejš увабраць у кроў і плоць
• durštik (mit duršt) ajnzapn di fajxtkajt прагна ўсмоктваць вільгаць
ájnzecn [*d.* einsetzen] 1. заперці, запіраць; 2. па-, за|садзіць, саджаць; 3. закласьці, закладваць, адда(ва)ць пад залог; **ájnzec** *m* зьняволеньне; **ájnzecung** *f* зьнявольваньне
ájnze(e)n* [*d.* einsehen] 1. убачыць, угледзець, углядаць; 2. *n* (mit, far) погляд, меркаваньне; **ájnze** *m*, -en 1. **ájnzeeniš** *n* паблажка, паблажлівасьць, ласка; 2. **ájnzeung** *f*, -en усьведамленьне, асэнсаваньне, асэнсоўваньне; **ájnzeerišer** паблажлівы, ласкавы
• betn* ajnzeeniš (ba) прасіць ласкі
• handlt lojt ajer ajnzen дзейнічайце паводле свайго меркаваньня/разуменьня
• hobn* ajnzeeniš (far/mit) мець ласку, паблажліва ставіцца
• in majn handlung hot er ajngezen an umkoved (a pxises-hakoved) far zix у маіх дзеяньнях ён убачыў непавагу да сябе
• lozn* af emecns ajnzen пакінуць на чыйсьці разгляд
• ton* lojt/nox majn/dajn ajnzen рабіць паводле майго /твайго меркаваньня/разуменьня
ájnzegn [*d.* einsägen] запілаваць
ájnzejen [*d.* einsäen] засеяць, засяваць
ájnzejfn [*d.* einseifen] намыліць, намыльваць
• er hot im ajngezejft ён яго намыліў (уцягнуў у нейкую справу і кінуў)
ájnzélnern [*p.* żołnierz] прыз(ы)ваць на вайсковую службу; **ájnzelnerung** *f* вайсковы прызыў
ájnzesiker [*d.* einsetzen] карэнны, абжыты
ájnzicn* [*d.* einsitzen] усядзець, уседзець
• nit ajnzicn* (ruik) круціцца, ёрзаць, соўгацца
• nit kenen* ajnzicn нельга ўседзець
ájnzidn* [*d.* einsieden] уварыць, уварваць, упарыць, упарваць
ájnzingen* zix [*d.* einsingen] расьпецца, расьпявацца
ájnzinken* [*d.* einsinken] праваліцца, правальвацца, угразнуць, угразаць, угрузнуць, угрузаць; **ájnzinkeniš** *n* правальваньне, угрузаньне
• ajnzinken zolstu tif in dr'erd (cuzamen mit ale sonej-jisroel)! *kll.* каб цябе зямля паглынула (разам з усімі антысэмітамі)! (каб ты скрозь зямлі праваліўся!)

• an ajnzinkeniš zol kumen af dir! *kll.* каб ты праваліўся скруздонна (у скрозьдоннае)!

ájnzogn [*d.* einsagen] выказ(в)аць, (з)рабіць інструктаж; **ájnzogung** *f.* -en інструктаж

ájnzojgn*/ájnzejgn* [*d.* einsaugen] усас(в)аць, усмактаць, усмоктваць, увабраць, убіраць; **ájnzojgndiker** які ўсмоктвае; **ájnzojgung** *f* усмоктваньне

• ajnzojgn* mit der mames milx убіраць (у сябе) з матчыным малаком

• ajnzojgn* zix mit di cejn/ojgn (in) упівацца зубамі/вачыма

ájnzojmen/ájnzejmen [*d.* einsäumen] падрубіць, падрубаць, аблямаваць, аблямоўваць

ájnzójmenen [*d.* Samen] апладніць, апладняць; **ájnzojmenung** *f* апладненьне

ájnzubreven [*ukr.* зубрити] вызубры(ва)ць

ajó? [*ukr.* ая] *int.* няўжо? хіба? так?

ajter *m*, -s [*d.* Euter] вымя

ajx *aan.* [illegible] [*d.* euch] вам, вас

• [illegible] blajer? у вас ёсьць аловак?

• [illegible] ajx ен гаварыў аб вас

• [illegible] вам (далібог, дапраўды)

• [illegible] вам дапамагчы

• [illegible] af ajx мы ўжо доўга на вас чакаем

• [illegible] як вам гэта!

• [illegible] што з вамі?

ajz *n* [*d.* [illegible]] лёд; **ájziker** ледзяны; **ajzbarg** *m*, *pl.* -berg, **ajzberg** *m*, -n крыга, айсбэрг; **ájzcapn** *m*, -s, **ájzcepl** *n*, -ex, **ájzlixtl** *n*, -ex лядзяш; **ájzdek** *f* ледзяны пакроў; **ájzgang** *m* крыгаход; **ájz-hajtl** *n*, -ex корка лёду; **ájz-kalter** скалелы, задубелы; **vern* ájz-kalt** скалець, задубець; **ájz-keler** *m*, -n/-s лядоўня, склеп; **ájzkrem** *m* марожанае, марозіва, лёды; **ájzkrem-farkojfer** *m* гандляр марозівам; **ájzkrie** *f*, -s крыга; **ájzlox** *m*, *pl.* -lexer палонка, пролубка; **ájzrand** *m* кромка лёду; **ájzšpajxler** *m*, -s лядоўня; **ájz-špalter** *m*, **ájzbrexer** *m* ледакол, ледарэз; **ájz-štikl** *n*, -ex лядзяк, лядзяш; **ájztoj** *m* шэрань; **ájzvant** *f*, *pl.* -vent затор

• badekn zix mit ajz ледзянець, пакрывацца лёдам

• di hent zajnen ba im štiker ajz ягоныя рукі як ледзякі

• di šif iz farklemt fun ajz карабель зацерла ільдом

• dos ajz gejt лёд ідзе

• dos ejbike ajz вечныя льды

• kinstlex ajz штучны лёд

• vern* kalt vi ajz станавіцца як лёд, калець

• šabes-šire iz dos ajz glajx vi a vire *glxv.* калі ў сынагозе сьпяваюць "šire", на двары гладкі лёд

ajzn *n*, -s [*d.* Eisen] жалеза; прас; **ajzndl** *n*, -ex жалязка; **ájzerner** жалезны; **ájzn-arc** *n* жалезная руда; **ájznban** *f*, -en чыгунка; **ájznban-knip** *m*, -n чыгуначны вузел; **ájznbaner** *m* чыгуначнік; **ájzn(-)beton** *m* жалезабэтон; **ájznbetonener** жалезабэтонны; **ájznbrex** *n* лом; **ájzngrub** *f*, -n жалезарудная капальня; **ájznhaltiker** жалезісты; **ájznštejn** *m* *min.* жалязьняк; **rojter ájznštejn** *m* (hematít) *min.* чырвоны жалязьняк; **ájznvarg** *f/n* жалезнае начыньне й прылады

• an ajzerner viln жалезная воля

• ajzerne grate жалезныя краты

• ajzerne hipše cvej šo добрых/жалезна дзьве гадзіны

• ajzerner mojex/kop жалезны розум

• ajznbetonene konstrukcjes жалезабэтонныя канструкцыі

• an ajzerne disciplin жалезная дысцыпліна

• a menč iz nit kejn ajzn *glxv.* чалавек – не жалеза

• er/es halt/štejt štol un ajzn ён дужа моцна трымае (нерухома, як сталь і жалеза)

• geven šlexte cajtn, /vi es maxt zix a mol, /nor dem bexer hob ix gehaltn – /ajzn un štol! /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) былі кепскія часы, такое калі-нікалі здараецца, але кубак я трымаў – жалеза й сталь! бім-бам-бам...

• štarker fun ajzn iz kejner nit *glxv.* німа мацнейшага за жалеза

akcént *m*, -n [*d.* Akzent] 1. *gram.* націск; 2. акцэнт, маўленьне; **akcentírn** (akcentírt) акцэнтаваць; **akcentirter** ударны (склад)

akcje *f*, -s [*d.* Aktie] акцыя

• der kurs fun di akcjes курс акцыяў

akdomes *f* [*s.* אקדמות →hakdome] 1. "перш я пачынаю"; арамэйскі гімн, які дэклямуецца ашкеназамі ў першы дзень Швуэсу; 2. прадмова, уводзіны

• er farštejt zix deruf vi a kac af "akdomes" *glxv.* ён разумее ў гэтым як котка ў гімнах (знаецца як сьвіньня на саладзінах/перцы/пастах/бязьмене)

akejde *f*, -s [*s.* עק(י)דה(-ות)] *tnx.* "зьвязваньне"; ахвярапрынашэньне (Абрагам зьвязаў свайго сына Ісака і зьбіраўся ахвяраваць яго жыцьцё богу); пакутніцкая сьмерць за веру [*sin.* bindung; martirer-tojt]; **akejdes-Jícxok** [*s.* יצחק־ →Purim-špil] *tnx.* "зьвязваньне Ісака"; назоў п'есы, якую ставяць на Пурым паводле гісторыі Абрагама й Ісака

aké(j)gn=an(t)kégn=kegn [*d.* gegen] *prep.* 1. супраць, супроць, насупраць, насуперак; 2. аб, адносна

akeres-habáis *f* [*s.* עקרת־הבית] хатняя гаспадыня [*sin.* baleboste, hojzfroj, virtn]

ákern [*d.* ackern] 1. (г)араць; 2. *n*, **ákerung** *f* ворыва; **aker** *m*, -s [*d.* Acker] плуг; **aker-** ворны; **áker-ajzn** *m* лемех; **áker-erd** *f* узараная зямля; **ákerfeld** *n* ральля, ворка; **áker-man** *m*, *pl.* -lajt араты; **ákeršnit** *m* баразна

• akern mitn noz di erd араць/рыць носам зямлю

• zajn* an aker-ajzn быць як жалезны плуг

• iberšmidn di šverdn in akers перакаваць мячы на арала

• X'ho' geakert un ho' gezejt, /kedej majn tvue zol nit brenen... /Nor lib cu hobn iz dox nit kejn kunc, nor lib cu hobn un zix nemen. *flksl.* Я арала й сеяла, каб маё збожжа не згарэла... Але закахацца гэта ж ня фокус, закахацца й пабрацца.

• zej pasn cuzamen vi an oks mit ferd in aker-vegele *glxv.* яны пасуюць адзін аднаму як вол каню ў аднае запрэжцы (як вол да карэты; прыраўнавалі бота да лапця)

akicer=hakicer=a kicer [*s.* א קיצור →mekacer, (be)kicer] *adv.* словам, карацей (кажучы)

akíš! [*p.* kysz, *r./ukr.* киш] *int.* (а)кыш!

Akive [*s.* עקיבא] Аківа (каля 50–135 гг.), юдаіст, сыстэматызатар Галахі, актыўна ўдзельнічаў у паўстаньні Бар-Кохбы супраць рымлянаў

aklál=haklál=a klal [*s.* הכלל=א כלל] *adv./bndv.* ну, вось, карацей/агулам кажучы, словам

akn=nakn *m*, -s [*d.* Nacken] кар(а)к

akompanírn (akompanírt) [*d.* akkompagnieren] акампанаваць; **akompanimént** *m*, -n акампанімэнт; **akompaniator** *m* акампаніятар

akore *f*, -s [*s.* עקרה(-ות)] бязьдзетная жанчына; **akores** *n* [*s.* עקרות] стэрыльнасьць, бясплоднасьць, няплоднасьць,

неўрадлівасьць, ялавасьць, непладзь [*sin.* sterilkajt, umfruxtikajt, umfruxperdikajt]; **akorim** *pl.* →oker *m* [*s.* (עקר(-ים] стэрыльны мужчына; чалавек, які ня мае дзяцей
• an akore, fort cum rebn kejn Sadegore *glxv.* бязьдзетная жанчына, хай едзе да рэбэ ў Садагору (горад на Букавіне, у якім жыў славуты рэбэ, які дапамагаў бязьдзетным жанчынам радзіць)
(a)kóršt=okóršt/ókeršt [*mhd.* ockers, ockert, ecker] *part.* -ка, сьпярша, толькі што, якраз, менавіта
• gib mir akoršt dos bux, vel ix dir vajzn дай-ка мне гэтую кнігу, я хацеў зь ёй цябе пазнаёміць
• kum akoršt aher! хадзі-ка сюды!
• zol er akoršt kumen, veln mir zen ён павінен якраз прыйсьці, мы ўбачымся
akota! [*ukr.* акот, *p.* a kota] *int.* акота! апсік!
(a)krajec=okrajec=ekrajec *m*, -ajces, *dim.* **(a)krajčik=nakrajčik** *m*, -es [*ukr.* окраєць] акраец хлеба
• fun a lebl an akrajčik/okrajec! *hum.* акрайчык бохана! (так/нічога сабе!) (адказ на запытаньне: "vos maxstu (maxt ir)?" як твае/вашыя справы?)
akren [*s.* עקרעז] уцячы, уцякаць [*sin.* antlojfn]
akrev [*s.* עקרב] *astr.* Скарпіён (месяц хэшван)
aks *f*, -n [*d.* Achse] вось; **áks-transport** *m* гужавы транспарт
• firn mit der aks вазіць гужам
aksl *m*, -en [*d.* Acksel] плячо, рамя; **áksl-rimen** *m*, -s, **áksl-bandaž** *m*, -n перавязь; **ákslbejn** *m*, -er *anat.* перадплечча, локвіца; **ákslblat** *m*, *pl.* -bleter *anat.* лапатка
• aksl cu aksl плячом да пляча
• cukn/cien*/hejbn* mit di akslen паціскаць плячыма
• nakete akslen голыя плечы
akšn *m*, *pl.* akšonim, (-te *f*, -s) [*s.* (עקשן(-ים →ajngeakšnter, far-, ajn|akšenen] упарты чалавек, упорнік [*sin.* ajngešparter un hartnekiker menč]; **ákšenen zix** упірацца, упарціцца, упартаваць, натурыцца, капрызіцца; **akšónesdiker, akšónišer** упарты, настойлівы, упорлівы, натурлівы, натурысты; **akšones** *n*, **akšónesdikajt** *f* [*s.* ות-] упартасьць, упорлівасьць, натурлівасьць, настойлівасьць, стойкасьць [*sin.* ajngešpartkajt, farbisnkajt, hartnekikajt]
• akšonesdik fartejdikn dem (ejgenem) štandpunkt упарта адстойваць свой (уласны) пункт гледжаньня
• akšonesdik iberxazern настойліва паўтараць
• akšonesdik vern* zix deršlogn (cu) упарта дамагацца
• akšonesdike pruvn un deršlogn zix упартыя спробы ўбіцца/ўлезьці/ўставіцца (дамаганьне)
• gebrotener/gebrenter akšn упарты як бык
• zaj nit kejn akšn! не ўпірайся!
• akšones (an akšn zajn) iz di greste krenk *šprxv.* упартасьць – найгоршая хвароба (ганарлівы ды ўпарты – нічога ня варты; упартая каза ваўку на карысьць)
• an akšn falt tomed in der blote arajn *šprxv.* упорнік заўжды падае ў гразь (хто зашмат жадае, той нічога ня мае)
• an akšn iz erger vi a kalike *šprxv.* упорнік – горшы за калеку
aktiver [*d.* aktiv] актыўны; **aktivkajt** *f*, **aktivitét** *f*, -n актыўнасьць
• dos aktive valrext актыўнае выбарчае права
aktjór *m*, -n [*ukr.* актор, *p.* aktor] актор; **aktrise** *f*, -s актрыса; **aktjórišer** акторскі
• aktjoriše kunst акторскае мастацтва
• vanderdiker aktjor вандроўны актор
áktn-zal *m*, -n (der áktove(r) zal) [*d.* Akt] актавая заля
aktueler [*d.* aktuell] актуальны, жыцьцёвы; **aktuelkajt** *f* актуальнасьць, жыцьцёвасьць
• an aktuele idej/frage актуальная ідэя, актуальнае пытаньне
akúdim nekúdim uvrúdim *pl.* [*s.* עקודים נקודים וברודים] "паласатыя, плямістыя і стракатыя"; усіх колераў, усіх сартоў, усіх гатункаў
akule *f*, -s [*r./ukr.* акула] *zool.* акула
akum *pl. abr.* **ovde-kojxóvim-umazóles** [*s.* עכו"ם=עובד כוכבים ומזלות (עובדי) →kojxovim-umazoles] "людзі, якія служаць зоркам і плянэтам"; ідалапаклоньнікі, паганыя
akurater, akuratne(r) [*d.* akkurat] акуратны, старанны; **akurát** *adv.* зусім дакладна, акурат(на); **akuratkajt** *f* стараннасьць, руплівасьць, дбайнасьць, адказнасьць
• akurat bazuxn di lekcjes акуратна наведваць лекцыі
• an akurater ojsfirer акуратны выканаўца
• dercejlt ejner di nisimlex, /vos er hot gehat, /xapt der anderer arojs, /dercejlt es akurat (C. M.) адзін распавядае аб дзівосах, якія зь ім здарыліся, другі перабівае, распавядае акурат тое ж самае
akušór/akušér *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*r./ukr.* акушер, *p.* akuszer] акушэр; **akušórišer** акушэрскі; **akušórn-kursn** *pl.* акушэрскія курсы; **akušoreráj** *f*, **akušerje** *f* акушэрства
• akušoriše praktik акушэрская практыка
akuter [*d.* akut] востры (пра хваробу)
• an akuter apendicit *med.* востры апэндыцыт
akuzatív *m*, -n [*d.* Akkusativ] *gram.* вінавальны склон
al [*d.* alle] усё, усе; **aldi=al di, alde(s), al(-)dos=al dos, ale di** [*d.* alle die] усе гэныя/тыя/гэтыя; **al-dos bejz(s)=al-dos/aldes bejz** усё ліха, усе злыя рэчы; **al dos guts=al-dos-guts=aldos/aldes guts** усё добрае/дабро
• a štub fun aldos guts хата – поўная чаша
• aldos beste! усяго найлепшага!
• arojstrajbn* emecn cu aldi ruxes прагнаць кагосьці к д'яблу (ка ўсім чарцям)
• al di klogn cu dajn kop! *kll.* усе праклёны на тваю галаву!
• cu al di švarce jor! *kll.* ка ўсім чарцям! (бадай цябе Пярун пабіў!)
• gej cu al di gute-jor! *kll.* ідзі ты к чорту/д'яблу/нячысьціку/рагацiку!
• gezogt zol dir vern al dos bejz! *kll.* каб табе казалі самае благое!
al [*s.* אל] ты не павінны, табе ня трэба, табе нельга, ты ня мусіш (на пачатку сказа)
al [*s.* על →veal-] *prep.* на; аб; (ка)ля, побач, паблізу, у; з(ь), з-за, праз(ь), паводле [*sin.* af; mit, ba, lojt]
al daatejft atfux [*s.* על דאטפת אטפוך] "таму што ты кагосьці ўтапіў, і цябе ўтапілі"; табе адплаціцца за твае ўчынкі (як мы да людзей, так і людзі да нас)
• al daatejft atfux – az ejn cad hot a lange cung, muz cvejter arojsštrekn a lengere (Prc.) ты ўтапіў, і цябе ўтапілі – калі ў аднаго доўгі язык, другі мусіць выцягнуць яшчэ даўжэй
al kol core šelój-sóvoj [*s.* על כל צרה שלא־תבוא] на ўсялякі выпадак, на выпадак нечаканага няшчасьця
al rišn rišn veal axren axren [*s.* על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון] першае першым, апошняе апошнім
al tašlixejnu leéjs-zíkne [*s.* אל תשליכנו לעת־זיקנה] ты не павінны кінуць нас на старасьці гадоў (малітва)
al tiftax pe lasotn [*s.* אל תפתח פה לשטן] "табе ня трэба

адчыняць рот д'яблу" (нельга ўзгадваць нешта благое, што можа прынесьці шкоду)

al tistakl bekankn [*s.* אל תסתכל בקנקן] "табе нельга пазіраць на збан (толькі на тое, што ўсярэдзіне)"; не судзі людзей па вонкавым выглядзе

Alá *m* [*d.* Allah, *s.*] Алаг

al-ápe/-ápi/-ápem veal-xamóse/-xamósi/-xamósem [*s.* על־אפו/־אפי/־אפם ועל־חמתו/־חמתי/־חמתם] проці/міма ягонай/маёй/іхнай волі, насуперак ягонаму/майму/іхнаму жаданьню, хоць яму/мне/ім гэта і прыкра/непрыемна

alaxes-kame-vekáme [*s.* על־אחת־כמה־וכמה] *adv.* (на)пэўна, а як жа, безумоўна, канечна, вядома, аўжож, атож [*sin.* gevis un gevis, avade un avade]

aláxsn *m*, -s [*s.* אלכסון(־ס) →baalaxsn] дыяганаль; **aláxsndiker** дыяганальны; укосны, крывы, пакаты; **aláxsnflax** *f* пакатая паверхня

• [illegible] alaxsn наўскасяк

al[illegible] alem/álemen) [*d.* alles] усё

• [illegible]

• [illegible] усё яго цікавіла

• [illegible] сьвеце

• [illegible] кам

• [illegible] работа йдзе ўсё лепш

• [illegible] прана для яго – усё

• [illegible] усе яшчэ тут?

• [illegible]

• far [illegible] erstn) перш за ўсё, першым чынам

• mer fun ale больш за ўсё

• ale ejns Mojše parx! *glxv.* усё аднолькава Моўшу пархаму! (што будзе, то будзе!; адна казе сьмерць) (львоўская прымаўка)

• du zolst šojn geholfn vern mit alem gutn! памагай табе бог усім добрым!

• mit mazl ken men ales *glxv.* шчасьліваму можна ўсё (шчасьліваму – шчасьце)

alcád-hajójser-to(j)v [*s.* על־צד־היותר־טוב] найлепшым чынам, як мага лепш

• zej hobn bavizn ojscunucn di lage alcad-hajojser-tov (Š.-A.) яны пасьпелі скарыстаць гэтае становішча найлепшым чынам

alc-arúmnem(end)iker [*d.* nehmen], **alc-arúmxapndiker** [*p.* chapać] усеабдымны

• an alc-arumxapndiker plan усеабдымны плян

alc-bagrájfndiker [*d.* begreifen] які ўсё разумее

• alc-bagrajfndiker farštand усеабдымны/унівэрсальны розум

alcbazígndiker [*d.* besiegen] усёперамагальны

al(c)díng(s)=aldosdíng [*d.* alles Dinge] усё (гамузам)

• alcding hot im interesirt усё яго цікавіла

• alcding kost im gezund за ўсё ён плаціць здароўем

• s'falt ba im alcding fun di hent у яго ўсё валіцца з рук

alcéjns=alc ejns [*d.* als ein] *adv.* усё роўна, аднолькава; **alcéjn(sik)er** аднолькавы, тоесны

• alcejne baciung аднолькавыя адносіны

• dos iz alcejns vi a zelbstmord гэта раўназначна самазабойству

• dos iz mir alcejns мне ўсё роўна

• fun alcejner grejs аднолькавага памеру

• hundert un ejns iz alcejns *glxv.* стары як малы (аднолькавыя)

• s'iz mir alcejns mit dem un on dem мне аднакава – што зь ім, што безь яго (ад гэтага ні цёпла ні холадна)

alcfrésndiker [*d.* alsfressen] усяедны

alcvejser *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) [*d.* Alleswisser] усёведны чалавек; **alcvéjserišer** *iron.*, **álcvejsiker**, **álcvisiker** усёведны; **álcvejsikajt/álcvisikajt** *f* усёведаньне

aldaas- [*s.* על־דעת־] паводле меркаваньня/рашэньня; **aldaas-ácme** [*s.* עצמו־] паводле ягонага ўласнага разуменьня/рашэньня, ягонай уласнай рукой

ale=ile (*ak./dat.* álemen) [*d.* alle] усе

• ale far un kegn усе "за" і "супраць"

• ale hobn im lib gehat усе яго любілі

• ale vajle/tog/jor/xojdeš штохвілінна/штодзённа/штогод/штомесяц

• fun ale zajtn з усіх бакоў

• nit af ale mol šlext un nit af ale mol gut *glxv.* не заўжды блага, не заўжды добра (прыйдзе, тата, і наша сьвята; ня ўсё ж міндалямі карміць)

alef *m/f*, -n [*s.* אלף →komec-alef, pasex-alef] 1. "алэф", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 1; 3. пачатак, першае; **álefbéjs** *m*, -n, *dim.* **álefbejsl** *n*, -ex [*s.* ־בית] гэбрэйскі альфабэт, азбука; **álefbejs-bixl** *n*, -ex азбука; **álefbejs-émes** *m*, -n [*s.* (ן-)אמת־] азбучная ісьціна; **álefbejs-séjder** *m* [*s.* סדר־] альфабэтны сьпіс

• fun alef biz tof/tov ад А да Я

• jidišer alefbejs гэбрэйскі альфабэт

• jom alef панядзелак

• lojtn/noxn alefbejs (in alfabetišn sejder) паводле альфабэту

• nit kenen* kejn alef быць непісьменным

• onhejbn* fun alef(bejs) пачынаць ад пачатку

• er hot zix geštelt ba der alef *glxv.* ён паставіў сябе на першае месца

• x'hob gehat a tatenju, /hot er mir gelernt /alef-bejs af ojsvejnik /un mer kejn xoxmes nit (E. K.) быў у мяне бацька, ён навучыў мяне альфабэту, але ня больш таго

alef *m*, *pl.* alufim [*s.* (ים-)אלוף] багацей, багатыр, тумар, вельмі багаты чалавек; кіраўнік кагалу [*sin.* gvir, kehile-onfirer]

aléj *m* [*ukr.* олій, *p.* olej] алей

aléj *f*, -en, **ale(j)e** *f*, -s [*d.* Allee] алея, прысады

alejem-hašólem=e"h *abr.* [*s.* עליהם־השלום=ע"ה →ole(ha)-šolem] "ім супакой"; мір праху іхняму, зямля ім пухам, царства ім нябеснае, вечны ім спакой

aléjn-bakójexter [*s.* -כ(ו)ח-] самаходны, самарушны

aléjn(et) (aléjns) [*d.* allein] 1. сам(а), само, самі; самасьць; 2. адзін; 3. *adv.* толькі, выключна; **aléjniker** адзінокі, адасоблены; **alejnkajt** *f* адасобленасьць, самасьць

• alejn far zix самастойна

• alejn vi a štejn, vi a bojm (in feld), vi in vald; ejner alejn vi a holc/volkolap/volkulak адзін як камень/дрэва (у полі), як у лесе, як палена/ваўкалака (як вока/колас/палец/перст/пень/кол пры дарозе, як корч на пасецы, як месячык у небе)

• der lerer alejn hot ojx nit gekont entfert af ot der frage нават сам настаўнік ня здолеў адказаць на гэтае пытаньне

• dos zajt ir alejn šuldik гэта вы самі вінаватыя

• im hot gehejlt alejn der profesor яго лячыў сам прафэсар

• ir hot dox alejn gezogt, az... вы ж самі сказалі, што...

• ix gedenk ire eltern un zi alejn я памятаю яе бацькоў і яе саму

• ix vel dos alejn ton я сам гэта зраблю

• s'hot undz alejn farxidešt нас саміх гэта зьдзівіла

• zejere derfolgn redn far zix alejn ixныя посьпехі гаварць самі за сябе
• alejn iz afile in ganejdn ojx nit gut cu zajn *šprxv.* аднаму і ў раі нядобра (адна галавешка і ў печы гасьне, а дзьве і ў полі гараць; аднаму і ў кашы ня спорна)
• alejn ken men esn, ober nit arbetn *glxv.* аднаму можна есьці, але нельга працаваць (адзін зьеш і вала – адна хвала)
• alejn zol zajn a štejn *šprxv.* адзін павінен быць толькі камень (адзін як калок/пень/вока ў лобе; з аднаго яйка яешні ня будзе; адным пальцам штаны не падцягнеш)
• an ejl af an ejl, nor alejn *glxv.* локаць на локаць, але асобна (аб жытле)
• az got vil nit gebn, ken men zix alejn nit nemen *šprxv.* калі бог ня схоча даць, сам ня возьмеш
• es laxt zix alejn un es vejnt zix alejn *glxv.* сам сьмяешся, сам і плачаш
• faln falt men alejn, ober cum ufhejbn zix darf men di hant fun a frajnd *šprxv.* падаеш сам, але, каб падняцца, патрэбна рука сябра
• gebenčt zajnen di hent, vos tuen zix alejn (nor az me nemt zix alejn, šlogt men iber di hent) *glxv.* блаславёныя тыя рукі, што робяць самі (але хто бярэ сабе, той атрымлівае па рукох)
• iber "alejn" iz nito *glxv.* вышэй "сам" німа нічога
• kejner tut nit jenem, nor zix alejn *šprxv.* ніхто ня робіць некаму, але толькі сабе (усё робіцца на сваю шыю)
• zix alejn, vi me vil, ober a vajb, a kind muz men maxn *glxv.* сабе самому, як хочаш, але жонку, дзіця мусіш апранаць

aléjngemaxter [*d.* gemacht] самападрыхтаваны
aléjnheršer *m* [*d.* Herrscher] самаўладнік, самаўладца, самадзержац; **aléjnheršerišer** самадзяржаўны, самаўладны; **aléjnheršung** *f* самаўладзтва, самадзяржаўе
aléjnmord *m*, -n [*d.* Mord] самазабойства; **aléjnmerder** *m*, -s, (-ke *f*, -s) самазабойца
aléjn-ojskum *m* [*d.* auskommen] незалежнасьць, самастойнасьць
alejxem-šólem [*s.* עליכם־שלום] вам мір (адказ на прывітаньне "šolem-alejxem"); **alejxem-veal-bnéjxem** [*s.* ועל־בניכם] "вам і вашым дзецям"; *hum.* адказ на "šolem-alejxem"
Aleksander Mokdn [*s.* אלכסנדר מוקדון] Аляксандар Македонскі
alemáj=(ha)l(e)máj [*s.* למאי(ה)=אלמאי] *adv.* бо, таму што; д(зе)ля чаго, навошта, чаму, зь якой нагоды [*sin.* far vos?; tajnendik az]
• alemaj zol ix farlejkenen навошта мне адмаўляцца (німа чаго грахі таіць)
• alemaj zol ix zogn ну што я мушу сказаць (словаў німа)
álemen *ak./dat.* (ale; alc) [*d.* all] усіх, усім; **álemens** *pos.* усіхны, усім належачы
• er hot zix opgezegnt mit alemen ён разьвітаўся з усімі
• dos iz alemen farštendlex гэта ўсім зразумела
• far alemen in di ojgn усім прама ў вочы (ва ўсіх на вачох)
• zajn* nit mit alemen быць не з усімі (блага сябе адчуваць, не ў сабе, недамагаць, нездаровіцца)
• az dos šlimazl gejt, gejt es mit alemen *šprxv.* ліха ідзе і бяду за сабой вядзе
• s'iz šojn ba im nox alemen яму ўжо ўсё роўна (зямлёю пахне; адну пятніцу жыць засталося)
alemól=ale mol [*d.* allemal] *adv.* заўжды, кожны раз; **alemóliker** пастаянны, заўсёдашні, заўсёдны, сталы
• alemol, ven... кожны раз, калі...
alerléct(er) [*d.* allerletzt] самы апошні, крайні
álerléj(iker)=ilerléj(iker) [*d.* allerlei], **alerhánt(er)** рознага роду/гатунку, разнастайны, усялякі
• af alerlej ojfanim усяляк, розным чынам
• alerlej mist рознае сьмецьце
• alerlejike balexaim розныя жывёлы
• alerlejike sxojres разнастайныя тавары
aléršt(ns) [*d.* zuallererst] *adv.* перш за ўсё, у першую чаргу
aletóg=ale tog [*d.* Tage] *adv.* штодня
alevájl(e)=ale vajle [*mhd.* allewile] *adv.* штохвілінна, зараз, цяпер; **alevájliker** перарывісты, які пульсуе
alfaránener [*d.* vorhanden] паўсюдны, усюдыісны
alfarbándišer [*d.* Verband] усесаюзны
alfej-alófim *pl.* [*s.* אלפי־אלפים →elef] "тысяча тысяч"; вельмі шмат, безьліч, процьма, плойма
alfólkišer [*d.* Volk] усенародны
• an alfolkišer jomtev усенароднае сьвята
álgemejner [*d.* allgemein] супольны, агульны, усеагульны; **álgemejnkajt** *f*, -n супольнасьць, усеагульнасьць
• an algemejne sume агульная сума
• an algemejner klal агульнае правіла
• dos algemejne vojlzajn агульнае дабро
• in algemejn наагул
• in algemejne štrixn (in algemejn genumen) у агульных рысах
• lojtn algemejnem sejder (af algemejne jesojdes) на агульных умовах
al-hanísim [*s.* על־הנסים] "дзеля цудаў" (першыя словы й назоў малітвы, якую чытаюць на Хануку і на Пурым)
al(-h)atojre veál(-h)oavójde/(-h)aavójde [*s.* על־התורה ועל־העבודה] заняты навучаньнем і малітвай альбо важнай інтэлектуальнай працай
• zicn* al-hatojre veal-haavojde сядзець за навучаньнем
al-hašém veál-mešíxe [*s.* על־ה' ועל־משיחו] на бога і на ягоных памазаньнікаў, на ўсіх вялікіх людзей
• redn* af al-hašem veal-mešixe un af nenatken *hum.* кепска гаварыць на ўсіх, нават на слова "nenatke", якое стаіць у радку псальмы пасьля выраза "al-hašem veal-mešixe", але зь ім не зьвязана
al-hoéjcim veál-hoavónim [*s.* על־העצים ועל־האבנים] "на дрэвы і на каменьне"; несьці/вярзьці лухту/бязглузьдзіцу, гаварыць наўздагад/недарэчы; **al-hoéjcim veál-habéjcim** [*s.* הביצים־] "на дрэвы й на яйцы" (пародыя на "al-hoejcim veal-hoavonim")
alie *f*, -s [*s.* עלי(-ות)ה →nisale: rišn] 1. уздым, пад'ём, узвышэньне, падвышэньне, узьвялічваньне [*sin.* ufštajg, derhexerung, derhejbung]; 2. заклік, запрашэньне да чытаньня Торы ў сынагозе; 3. фрагмэнт тэксту з Торы, які выкліканы чалавек мусіць прачытаць; 4. рэпатрыяцыя, іміграцыя ў Палестыну (Ізраіль); **alies-nešóme** *f* [*s.* נשמה־] натхненьне, запал, уздым, захапленьне
• a fete alie частка чытанкі, прачытаць якую лічыцца асаблівым гонарам [→šišì]
• gebn* an alie (a lie) *iron.* вы-, аб|лаяць
aliirte *f* [*d.* Alliierte] саюзьнік (дзяржава); **aliirter** 1. *m*, -te саюзьнік; 2. (mit) саюзны; **aliírn zix** (aliírt) (mit) уступіць, уступаць у саюз
aliles-dám *m/n* [*s.* עלילת־דם] крывавы паклёп (фальшывае абвінавачаньне гэбрэяў ва ўжываньні крыві хрысьціянскіх дзяцей для прыгатаваньня мацы); **aliles-šóv** *m/n*

[*s.* שׂוא־] абвінавач(в)аньне, абгавор, абмова, нагавор, паклёп [*sin.* bašuldikung, umzister bilbl]

al(j)ár(e)m *m*, -s [*d.* Alarm] алярм, трывога; **al(j)armírn** (al(j)armírt) біць трывогу, лямантаваць; **al(j)armírn-diker** трывожны

• aljarmirn vegn hilf прасіць паратунку

• aljarmirndik fajft di sirene трывожна гудзіць сырэна

• ufhejbn* an aljarm біць трывогу

aljas 1. *m*. -n [*eng.* alias] мянушка (інакш званы); 2. *bndv.* або, інакш кажучы

aljos/aljoz *m*. **aloe** *f* [*p.* aloes] *bot./farm.* альяс, алівэс, сабур

alk(ej)n [*s.* על־כן] *adv.* таму, праз тое, дзеля таго/гэтага, з прычыны таго, за гэта/гэнае/тое [*sin.* deriber, derfar]

• iz alkejn? ну і дык што? што з гэтага вынікае?

alker *m*, *dim.* **alkerl** *n*, -ex [*p.* alkierz, *ukr.* алкир] алькер (бакавы пакойчык), каморка

al-kern-hacvi [*s.* על־קרן־הצבי] "на рагох аленя"; па волі выпадкам, зьнянацку, зьнячэўку, як [illegible] farfaln, avek mitn rojx]

[illegible] [*s.* על־קידוש־השם] у імя сьвятога бога: [illegible] юдаізм

[illegible] прыняць пакутніцкую сьмерць, [illegible]

[illegible] [*s.* על מי שנים] *adv.* на ўсялякі выпадак; [illegible] хаця, па меншай меры [*sin.* af jedn [illegible]]

alme-dikšóit [*s.* עלמא־דקשוט →majlem, bealme] сапраўдны/той/замагільны сьвет [*sin.* emese/jene velt]

almen *m*. -s [*s.* (ס־)אלמן →plojne-almojne] удавец; **almone** *f*, -s [*s.* (ות־)אלמנה] удава; **almónišer** удовін; **almónešaft** *f* удаўство

• a bitere almone горкая ўдава

• štrojener almen *hum.* саламяны ўдавец

• az a (jung) mejdl nemt an altn man, blajbt zi junge almone *šprxv.* калі маладая дзяўчына ідзе замуж за старога, яна становіцца маладой удавою

• Epelex un barelex. /vi biter zajnen di kerelex... /A'der almen nemt di mejdl. /bagist zi zix mit trerelex. *flksl.* Яблычкі й грушкі, якія горкія зярняткі... Калі ўдавец бярэ дзяўчыну, яна абліваецца сьлёзкамі.

• ven an almone hot šojn goldenem dax, iz zi fort an almone *šprxv.* удава і з залатым дахам застаецца ўдавой

• zolst vern azoj rajx, az dajn almones man zol zix kejn mol nit zorgn vegn parnose! *kll.* каб ты быў такі багаты, каб мужык тваёй удавы ніколі не клапаціўся аб заробку!

al-menás lehaxzer [*s.* על־מנת להחזיר] з умовай вяртаньня назад; **al-menás (šelój) lekabl pras** [*s.* לקבל פרס (שלא)] з мэтай (ня маючы мэты) атрымаць узнагароду

almer *m*, -s [*d.* Almer] шафа

alméxtiker/almáxtiker [*d.* allmächtig] усемагутны; **almaxt** *f*, **alméxtikajt/almáxtikajt** *f* усемагутнасьць

álnfals=aln fals [*d.* allenfalls] *adv.* ва ўсялякім разе, ва ўсякім выпадку

alofim *pl.* →elef *m* [*s.* (ים־)אלף →alfej-alofim] тысяча; тысячны

alójn=(h)alún *m xem.* галун, квасцы

alos-hašáxer *n* [*s.* עלות־השחר] усход сонца, раніца, ранак, рань [*sin.* zunufgang, frimorgn]

al-pe [*s.* על־פה] *adv.* на памяць, з галавы [*sin.* af ojsnvejnik]

alpi [*s.* על־פי=ע"פ →bealpe, šebalpe] *prep.* паводле, праз(ь), цераз, згодна, суадносна, у [*sin.* lojt, durx, in]

• alpi logik паводле лёгікі

• nit alpi muz, nor vi a frajnt не па прымусу, а па-сяброўску

alpi-derex-hatéve [*s.* על־פי־דרך־הטבע] натуральным чынам, паводле законаў прыроды

alpi-dín [*s.* על־פי־דין] паводле (юдэйскага) закону

alpi-dinéjhem [*s.* על־פי־דיניהם] "паводле іхных законаў"; паводле неюдэйскіх законаў

alpi-gójrl [*s.* על־פי־גורל] паводле лёсу/долі; выпадкам

alpi-hatxák [*s.* על־פי־חדחק] у нястачы/патрэбе; у найгоршым выпадку

alpi-jójšer [*s.* (על־פי־ישר] паводле справядлівасьці/чалавечнасьці, сумленна

• handlen nit alpi-jojšer рабіць супраць сумленьня

alpi-míkre [*s.* על־פי־מיקרה] выпадкам, выпадкова, прыпадкам, з аказіі

alpi-nés [*s.* על־פי־נס] цудам, дзівам, дзіўным/цудоўным чынам

alpi-pšát [*s.* על־פי־פשט] літаральна, паводле літаральнага значэньня словаў

alpi-rémez [*s.* על־פי־רמז] паводле ківа, па ўказаньню /знаку

alpi-róv [*s.* על־פי־רוב] большасьцю, па большасьці: часьцей за ўсё

alpi-séjxl [*s.* על־פי־שכל] паводле розуму, лягічна, рацыянальна; **alpiséjxldiker** разумовы, згодны з розумам

alpi-sód [*s.* על־פי־סוד] па сакрэце, пад сакрэтам

alpi-svóre [*s.* על־פי־סברה] па ўяўленьню; паводле розуму /разуменьня/лёгікі

alpi-tóes [*s.* על־פי־טעות] памылкова

alpi-xkíre [*s.* על־פי־חקירה] паводле філязофіі, рацыянальным чынам

(al-)porošes-dróxim [*s.* על־פרשת־דרכים] на ростанях/раздарожжы, перад выбарам/вырашэньнем; назоў вядомага эсэя гэбрэйскага пісьменьніка Ахад-Гаама (1889)

al-regl-áxes [*s.* על־רגל־אחת] на адной назе, вельмі хутка

alrúslendišer [*d.* Russland] усерасійскі

als=ilc [*d.* als] *bndv.* як, у якасьці

• als baštrofung у якасьці пакараньня/спагнаньня

• als konsultant у якасьці кансультанта

• gebn* vi als halvoe даваць у якасьці пазыкі

• vi als farbajt derfar наўзамен, замест

altan(k)e *f*, -s [*d.* Altane, *p.* altana] альтанка

altcajt *f* [*d.* alte Zeit] старажытнасьць, старадаўнасьць, старасьвеччына; **áltcajtišer** старажытны, старадаўні, старасьвецкі

altéglišer, altéglexer [*d.* alltäglich] штодзённы

alter [*d.* alt] 1. *m* стары, дзед; 2. стары, старадаўні, старасьвецкі; **alte** *f* старуха, баба; **áltičker/álčinker** *m*, (-ke *f*, -s), **áltinker** *m* 1. старэча, старычына; 2. старэнькі дзядок; **altkajt** *f* старасьць, драхласьць, трухлявасьць; **áltlexer** стараваты; **áltertum** *n* [*d.* Altertum] даўніна, старажытнасьць, старадаўнасьць, старасьвеччына; **áltertimlexer** старажытны, старадаўні, старасьвецкі

• a menć funem altn старасьвецкі чалавек

• afn altn ojfn па-даўнейшаму

• alt un jung стары і малы, з усім кодлам

• alt vern*/maxn састарыцца

• alt vi di velt, vi der goles, vi Mesušelex/Terex, vi a bok

стары як сьвет/выгнаньне/Мафусал/Церах/казёл (як грыб/савяк/порхаўка/сабака)
• alte šmates шматкі, старызна, рызьзё
• alte (štup)zaxn ламачча, старызна
• an alte mojd старая дзеўка, векавуха
• der kamf cvišn alt un naj барацьба паміж старым і новым
• in der alter dire на старой кватэры
• in di alte cajt/jorn у старыя часы
• vi alt bistu? колькі табе гадоў? якога ты ўзросту?
• zi iz cu alt far der rol fun a bas-malke яна занадта старая на ролю прынцэсы
• alt zol men vern, ober ništ zajn *glxv.* старым мусіш стаць, але ня трэба ім быць
• alte/kranke lajt zoln nit gebojrn vern *glxv.* старыя/хворыя людзі не павінны нараджацца
• ejn alter frajnt iz beser fun/vi cen naje *šprxv.* стары сябра лепшы за дзесяць новых
• vos alt iz nit jung/naj *glxv.* стары – не малады (ня новы)

alternírn (alternírt) [*d.* alternieren] чаргавацца, замяняць; **alternírndiker** зьменны, пераменны

ált-féterišer [*d.* altväterisch], **altfrénkišer** [*d.* altfränkisch] старамодны, дапатопны, застарэлы
• altfrenkiše minhogim старыя звычаі

altgebákener [*d.* backen] чорствы, зачарствелы, учарствелы; **altgebákn vern*** счарстветь

altgezésener 1. *m*, -ne [*d.* Alteingesessene] старажыл, карэнны жыхар; 2. закаранелы
• an altgezesener ajnvojner старажыл

áltjidiš *n* [*d.* altjüdisch] старажыдоўская мова, стараідыш (1250–1500); **áltjidišer** старажыдоўскі

altmódišer [*d.* altmodisch] старамодны

altnáj [*s.* עַל־תְּנַאי →tane, (bi)tnaj, masne, getnaj] з умовай, паводле ўмовы [*sin.* unter/mit a bading]

altslaviš *n* (altsláviše šprax) [*d.* altslawisch] старасла вянская мова

altvarg *n* [*d.* Werg] старызна, рызьзё; **áltvarger** *m*, -s старызьнік

áltzumer *m*, -s [*d.* Altweibersommer] бабіна лета

alufim *pl.* →alef *m* [*s.* (אַלּוּף־)יִם] багацей, багатыр, тумар, вельмі багаты чалавек; кіраўнік кагалу

alún=halún=alójn *m* [*d.* Alaun, *p.* ałun, *ukr.* галун] *xem.* галун, квасцы

aluzje *f*, -s [*d.* Allusion] алюзія, намёк

alvelt *f*, -n [*d.* Weltall] сусьвет; **alvéltlexer** сусьветны; **alvéltlex-historišer** сусьветна-гістарычны
• der alveltlexer kongres fun šolem-onhenger сусьветны кангрэс прыхільнікаў міру

al(-)xét (šoxatósi) *m* [*s.* (שֶׁחָטָאתִי) עַל־חֵט] "за грэх (які я ўчыніў)"; першыя словы і назоў пакаяннай малітвы, якую чытаюць на Ём-Кіпур, б'ючы сябе ў грудзі; раскаяньне
• šlogn* zix alxet раскайвацца, шкадаваць
• fun al-xet vert men ništ fet *glxv.* ад раскаяньня ня робяцца тучнымі

al-xéžbn/-xéžbm [*s.* עַל־חֶשְׁבּוֹן →ad-lexežbn, bal-xežbn, xežbn] на рахунак; **al-xežbójne** [*s.* חֶשְׁבּוֹנוֹ־] на ягоны рахунак, за ягоныя грошы

alzájtiker [*d.* allseitig] усебаковы
• alzajtik gebildeter усебакова адукаваны

alzo [*d.* also] *adv.* такім чынам
• hejst alzo, di frage iz gelejzt такім чынам, пытаньне вырашанае

am=an dem

am=nam *f*, -en [*d.* Amme] мамка, карміцелька, нянька
• a šlexte am iz farn kind sam *šprxv.* кепская мамка – атрута для дзіцяці

am- [*d.* am] *pref.* най- (паказвае на найвышэйшую ступень якасьці)

am [*s.* עַם →ame-, amxo] народ [*sin.* folk]; **am-Jisróel** *m/n* [*s.* יִשְׂרָאֵל־] гэбрэйскі народ, гэбрэі, юдэі; **am Jisroel xaj** [*s.* חַי] гэбрэйскі народ жыве, хай хыве гэбрэйскі народ; **am-haséjfer** *m/n* [*s.* הַסֵּפֶר־] народ Кнігі/Танаху (азначэньне для гэбрэйскага народу); **am-xóxem-venóvn** *m/n* [*s.* חֲכַם־וְנָבוֹן] разумны і разважлівы народ; **am-kšej-ójref** *m/n* [*s.* קְשֵׁה־עוֹרֶף] настойлівы/упарты народ (часта аб жыдох)

amáj [*s.* אֲמַאי →lemaj] *adv.* бо, таму што; д(зе)ля чаго, навошта, чаму, зь якой нагоды

ambár *m*, -n [*r.* амбар] клець, сьвіран

ambes *m* [*d.* Amboss] кавадла, кувадла

ambéstn=am bestn [*d.* am besten] *adv.* найлепшым чынам

ambicje *f*, -s [*d.* Ambition] амбіцыя
• arajngejn*/arajnfaln* in ambicje упадаць у амбіцыю

ambójletster [*s.* -בּוֹלֶט- →bojlet] найясьнейшы, самы выразны

amed-(he)ónen *m* [*s.* עָמוּד־(ה)עָנָן] *tnx.* воблачны слуп, які зьявіўся гэбрэям удзень па дарозе ў пустэльню; **amed-(ho)éjš** *m* [*s.* אֵשׁ(ה)־] *tnx.* вогненны слуп, які зьявіўся гэбрэям уначы па дарозе ў пустэльню (Вых. 13:21–22); *fig.* ідэал, які вядзе наперад; **amed-hatóvex** *m* [*s.* הַתּוֹךְ־] сярэдні, галоўны слуп; *fig.* чалавек альбо рэч, на якую ўсе абапіраюцца

améjn [*mhd.* ie-] *adv.* лепш, лепей, (ня)хай, бадай, дык
• amejn volt ix im nit gekent лепей бы я яго ня ведаў
• amejn volt der tog faršoltn gevorn, vajl ix bavejn majne junge jorn *flksl.* бадай гэты дзень праклятым быў, бо я аплакваю свае юнацкія гады

amende [*d.* Ende] *adv.* на заканчэньне, напрыканцы

amendírn (amendírt) [*eng.* amend] палепшыць, паляпшаць, выправіць, выпраўляць; **amendirung** *f*, -en папраўка, выпраўленьне

ame-pezize *m* [*s.* עַם־פְּזִיזוּ →am, amxo] нецярплівы/пахаплівы/хапатлівы/сьпешны народ

amer *f*, -n [*d.* Ammer] *zool.* аўсянка

amér [*mhd.* ie-mr] лепш, лепей, хутчэй; дык, такім чынам, у гэтым выпадку, з другога боку; хіба ж (не)
• amer volstu undz geholfn! лепш бы ты нам дапамог!
• amer zog es im дык скажы ж гэта яму

ameraces *n*, **amerácišKajt** *f* [*s.* עַם־הָאָרְצוֹת →amorec, am, erec] невуцтва, неадукаванасьць, неасьвечанасьць; загрубеласьць, агрубеласьць [*sin.* ignoranc; fargrebtkajt]; **amerácišer** невуцкі, неадукаваны, неасьвечаны, недасьведчаны
• a texniš ameracišer menč тэхнічна неадукаваны чалавек
• antplekn di ejgene ameraciškajt выказваць сваё невуцтва
• dos vilde/finctere ameraces дзікая/цёмная неадукаванасьць

amérgstn [*d.* am ärgsten] *adv.* найгорш

Amérike *f* Амэрыка; **amerikaner** 1. *m*, (-n *f*, -s) амэрыканец; 2. амэрыканскі; **amerikánišer** амэрыканскі, уласьцівы амэрыканцам

• amerikaner turistn амэрыканскія турысты
• amerikanišer lebns-ojfn амэрыканскі лад жыцьця
• ix for nox kejn Amerike nit avek! я яшчэ ў Амэрыку ня зьехаў!
amfúlstn [*d.* voll] *adv.* найбольш поўна
amhéxstn [*d.* höher] *adv.* найвышэйшым чынам
amišne=umišne [*p.* umyślnie] *adv.* нарокам, нарачна, сумысна, наўмысна, наўмысьля, з абдуманым намерам, знарок(ам)
amizírn=amuzírn (amizírt/amuzírt) забаўляць
amkes *n* [*s.* עמקות →omek, majmek, (mi)maamikim, ejmek] глыбокасьць, глыбокамыснасьць, глыбокадумнасьць [*sin.* tifkajt, tifzinikajt]; **amkn** *m, pl.* amkonim [*s.* (עמקן(-ים)] чалавек, які ўсё грунтоўна абмяркоўвае [*sin.* fartifer]
amlájxstn [*d.* am leichtsten] *adv.* лягчэй за ўсё, найлягчэй
a(m)mej(n)stn [*d.* meistens] *adv.* у большасьці, па большай частцы, найбольш
a(m)mérstn [*d.* am mehrsten] *adv.* найбольш, больш за ўсё
amneenstn [*d.* näher] *adv.* найбліжэй, бліжэй за ўсё
amnistje=amnestje *f* [*d.* Amnestie] амністыя; **amnestírn/amnistírn** (amnestírt/amnistírt) амніставаць, памілаваць
• [illegible] amnistje вызваліць па амністыі
Amnon [illegible] *m.* 1. Бэн-Амі, імя сына Лота (Б. 19:38); 2. [illegible] на ўсходнім беразе Ярдана; аманіцяне (на[illegible]ную краіну) (Др. Зак. 2:19–21)
amojre [illegible] amoiroim [*s.* (אמורא(-ים)] амараім (азначэньне для вучоных-рабінаў III–V стст., якія зрабілі інтэрпрэтацыю Мішны і склалі Гемору)
amól=a mol [*d.* einmal] 1. *adv.* аднойчы, аднаго разу, калісьці, некалі, неяк, калі-ні-калі; 2. *m*, -n былое, мінуўшчына; **amólike** *n* старына, быліна; **amóliker** былы, даўні, даўнейшы
• der amoliker rum былая слава
• dos amolike vestu nit umkern мінулага ня вернеш
• gor amol калісь, некалі
• in di amolike cajtn/jorn у старыя часы
• nox amol яшчэ раз
• s'vert vos amol beser усё рушыць да лепшага
• ven mir konen zix nox zen amol! некалі мы яшчэ ўбачымся!
• vi amol па-даўнейшаму, як некалі
• amol darf men an ojg cumaxn *glxv.* калі-некалі трэба вока заплюшчыць
amolek *m, pl.* amolejkim [*s.* (עמלק(-ים)] *tnx.* амалікіцянін (народ, які намагаўся зьнішчыць гэбрэяў у пустэльні) (Вых. 17:8–16); *fig.* антысэміт, юдафоб
• Derum her, Jisrolik, ject, /vos ix zog cu dir. /In dr'erd hob dem amolek ject, /un kum ahejm mit mir! (L. G.) Таму слухай, Ісролік, што я табе цяпер скажу. У пекла антысэміта, і ідзі дахаты са мной!
• zaks amolek! саксонец-амалікіцянін! (у некаторых раёнах Польшчы саксонцаў лічылі антысэмітамі)
amorec/amhorec *m, pl.* ameracim [*s.* (עמ(י)הארצים) עם־הארץ →ameraces, am, erec, tabur-hoorec] невук, неадукаваны, неасьвечаны чалавек; *fig.* грубіян, хам(ула) [*sin.* ignorant; grober-jung, fargrebter menč]; **amorec-deojrájso** *m* [*s.* דאורייתא] вялікі невук, зусім неадукаваны, моцна загрубелы чалавек
• a fulštendiker amorec закончаны невук
• an amorec in texnik недасьведчаны чалавек у тэхніцы
• an amorec tor nit hojx davenen *glxv.* невуку нельга гучна маліцца
• az got vil štrofn an amorec, lejgt er im a lošn-kojdeš-vort in mojl arajn *šprxv.* калі бог хоча пакараць невука, ён укладае яму ў рот сьвятое слова
• er iz kejn grojser lamdn, ober ojx kejn klejner amorec *glxv.* ён невялікі знаўца, але і не малы невук
amórfišer [*d.* amorph, *gr.*] аморфны
ámpern=hámpern zix (iber) [*fr.* s'emparer?] спрачацца; **amperáj** *f*, -en, **ámperniš** *n*, -n спрэчка; **ámperpunkt** *m*, -n прадмет спрэчкі, спрэчны пункт
• onhejbn* zix ampern пачаць спрачацца
amplác [*d.* Platz] *adv.* да месца, дарэчы
• nit amplac неўпапад, недарэчы
ámpule *f*, -s, **ampul** *f*, -n [*d.* Ampulle, *r./ukr.* ампула] ампула
amputírn (amputírt) [*d.* amputieren] ампутаваць, адцяць, адцінаць; **amputirung** *f*, **amputacje** *f* ампутацыя
amstl/amsel *m*, -en [*d.* Amsel] *zool.* чорны дрозд
amšárfstn [*d.* am scharfsten] *adv.* найбольш востра/рэзка
amšnélstn [*d.* am schnellsten] *adv.* хутчэй за ўсё, найхутчэй
amšpétstn [*d.* am spätsten] *adv.* пазьней за ўсё, найпазьней
amštárkstn [*d.* am starksten] *adv.* мацней за ўсё, наймацней
amšvérstn [*d.* am schwersten] *adv.* цяжэй за ўсё, найцяжэй
amt *m/f*, -n [*d.* Amt] пасада; ведамства; **amtírn** (amtírt) служыць; **amtírndiker** які выконвае абавязкі; **ámtiker**, **ámtlexer** службовы, ведамасны; **amtšaft** *f*, -n ведамства; **ámtcetl** *m*, -n [*d.* Zettel] цэтлік; службовая запіска; **ámt-farbrex** *m*, -n злачынства па службе; **ámtfarnem** *m* тэрмін знаходжаньня на пасадзе; **ámt-ganev** *m, pl.* -ganovim [*s.* (גנב(-ים)] казнакрад
• an amtlexe perzon службовая асоба
amudim *pl.* →omed *m* [*s.* (עמוד(-ים)] 1. слупок, калёнка; 2. малельнае месца; 3. пасада і функцыі кантара
amunicje *f* [*d.* Munition] амуніцыя
amuzírn=amizírn (amuzírt/amizírt) [*d.* amüsieren] забаўляць; **amuzanter** [*d.* amüsant] забаўны, захапляльны, займальны, прывабны; **amuzír-plecer** *pl.* месцы для забавы
• amuzante špiln захапляльныя гульні
amvejnikstn [*d.* am wenigsten] *adv.* менш за ўсё, найменш
amxo *n* [*s.* עמך →ame-, am] "твой народ"; гэбрэй, жыд, маса гэбрэйскага народу, жыдоўскія рамесьнікі
• amxo? гэбрэй?
• amxo šer un ajzn жыды-краўцы
amzíst=umzíst [*d.* umsonst] *adv.* дарма, дарэмна
a(n) [*d.* ein] неазначальны артыкль (перад галоснымі)
• an oreman (нейкі) бядняк
• an-un-far-zix само па сабе
analfabét *m*, -n [*d.* Analphabet] невук, неадукаваны чалавек; **analfabétišer** неадукаваны; **analfabétiškajt** *f* неадукаванасьць, невуцтва
análíz *m*, -n [*d.* Analyse] аналіз; **analizírn** (analizírt) аналізаваць
• a tifer analiz fun der cvišnfelkerlexer lage глыбокі аналіз міжнародных абставінаў
• matematiše analiz матэматычны аналіз
análn *pl.* [*d.* Annalen] летапіс, хроніка
analogje *f*, -s [*d.* Analogie] аналёгія, падобнасьць; **analógišer** аналягічны; **analogiš** (lojt analogje) *adv.* па аналёгіі
• durxfirn an analogje mit epes праводзіць аналёгію зь нечым
• in analogiše faln у аналягічных выпадках

anánd(er) [*d.* einander] узаемна, адзін аднаго; **anándiker** узаемны
• alc mit anand усяго, цалкам
• cvišn anand (па)сярод
• hinter (nox) anand пасьлядоўна
• kegn anand супраць, проціегла
• lebn anander адзін каля другога
• mit anand разам
ancíkn [*mhd.* sich zücken] захапляць, зачароўваць; **ancikter** зачараваны; **ancíkndiker** які захапляе/зачароўвае; **ancikung** *f*, **anciktkajt** *f* захапленьне, зачараваньне; **ancíkt vern*** прыходзіць у захапленьне
• an ancikter blik зачараваны позірк
• ancikt fun epes у захапленьні ад чагосьці
• arajnbrengen* in ancikung прыводзіць у захапленьне
ancug=oncug *m*, *pl.* -n/-ciger [*d.* Anzug] касьцюм, гарнітур
ančous *m*, -n [*d.* Anschovis] анчоўс, кількі
ánder(er) (*m*), **ándere** (*f/pl.*), **anders** (*n*) [*d.* anderer] другі, іншы; **ánder(er)lej** іншага/другога роду
• afn andern tog на другі дзень
• (al) dos ander (yce) іншыя
• dos iz an ander zax гэта іншая справа
• fun der anderer zajt з другога боку
• in an ander štot у другім горадзе
• s'iz nito kejn ander brejre нічога іншага не застаецца
• zi iz ict gor an andere яна цяпер зусім іншая
• dos andere vajb iz nox dem mans majsim *glxv.* другая жонка даецца мужыку па ягоных заслугах
ánderšpráxiker [*d.* sprachlich] іншамоўны
anderš(t) [*d.* anders] *adv.* інакш, па-іншаму; **ánderšdiker** іншародны; **ánderškajt** *f*, -n розьніца, адрозьненьне; **ánderšn** мяняць, трансфармаваць, перайначваць; **ánderš ven=anderš ven** *adv.* у іншы час/момант; **ánderšvi=anderš vi** *adv.* іншым чынам; **ánderšvu=anderš vu** (ergec anderš) [*d.* anderswo] *adv.* (дзесьці) у іншым месцы
• anderš geredt інакш гаворачы/кажучы (іншымі словамі)
• azoj oder anderš так ці йнакш
• epes anderš нешта іншае
• emecer anderš нехта іншы
• gor epes anderš iz зусім нешта іншае
• i azoj i anderšvi і так і гэтак
• me maxt dos anderš гэта робіцца інакш
• nit anderš, vi... не інакш, як...
ándertmól=an andert mol [*d.* ein andermal] *adv.* (у) іншы раз, іншага разу
andrémlt/andrímlt=antdrémlt vern* [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] задрамаць
andrógines/andrójgenes *m*, -n [(ן-)אנדרוגינוס; *gr.* androgynos] гэрмафрадыт; *fig.* ні туды ні сюды
anemie *f* [*d.* Anemie] анэмія; **anémišer** анэмічны
anen=onen (gean) (az) [*d.* ahnen] уявіць, уяўляць сабе; **anung=onung** *f*, -en [*d.* Ahnung] уяўленьне, паняцьце
• nit hobn* kejn šum anung vegn/fun epes ня мець аніякага ўяўленьня аб нечым
-aner [*d.* -aner] *suf.* стварае назоўнікі і прыметнікі ад геаграфічных назоваў
• afrikaner афрыканец; афрыканскі
• amerikaner амэрыканец; амэрыканскі
anerex=an erex [*s.* ערך- →(be)erex, lefi-erex, leerex] *adv.* прыблізна; **anérexdiker** прыблізны
anerkenen*=onerkenen* [*d.* anerkennen] 1. прызна(ва)ць; 2. *n*, **anerkenung=onerkenung** *f* прызнаньне, удзячнасьць; **anerkenter** прызнаны
• an anerkenter talant прызнаны талент
• anerkenen* a meluxe прызнаваць дзяржаву
• anerkenen* dem ejgenem feler прызнаць сваю памылку
• anerkenen* emecn far šuldik прызнаваць кагосьці вінаватым
• anerkenen* nuclex прызнаваць карысным
• anerkenen* zix far bazigt прызнаць сябе пераможаным
• ci anerkent ir zix far šuldik? ці прызнаеце вы сябе вінаватым?
• fardinen algemejne anerkenung заслужыць усеагульнае прызнаньне
-anes [?] *suf.* утварае назоўнікі множнага ліку (незвычайна вялікага памеру)
• ojganes зеркі, бельмы, лупы; fisanes нажышчы (вялікія ногі), лапішчы; štekanes вялікія палкі, рагачча
angine *f*, -s [*d.* Angina] *med.* ангіна
angl *m/f*, -en [*d.* Angel] кручок, гачок
angl *m* [*d.* Enkel] *anat.* шчыкалатка
angro- [*fr.* en gros] аптовы, гуртавы; **ángro-handl** *m* аптовы/гуртавы гандаль
angst *m/f*, -n [*d.* Angst] жах, боязь, торап, сполах, гас; **ángstiker** жахлівы, трывожны; **angstn** *pl.* болі, пакуты, халодны пот
aní Šlojme [*s.* אני שלמה] я Саламон
• šrajen* ani Šlojme сьцьвярджаць праўду, якой ніхто не дае веры або ня хоча чуць (паводле легенды аб цары Саламоне, якога злы дух Асмадэй закінуў у далёкую краіну, дзе ніхто ня верыў, што той зьяўляецца царом Саламонам)
anider [*d.* nieder] *adv.* уніз, ніц, долу
aníder- [*mhd.* (hin-)nieder-] *knv.* пры-, з(ь)-, с(ь)- (паказвае на дзеяньне, накіраванае ўніз)
aníderfaln* [*d.* niederfallen] пры-, у|пасьці, прыпадаць
• aniderfaln* cu dr'erd прыпасьці да зямлі
aníderlejgn, aníderculejgn [*d.* niederlegen] 1. пакласьці, легчы; 2. улажыць (забіць)
• er hot nit vu dem kop aniderculejgn яму німа дзе галаву прытуліць
aníderpask(en)en [*s.* פסק(ען)ען- →psak] адхіліць, адхіляць, адкінуць, адкідаць, выручыся, выракацца
aníderšlajdern [*d.* schleudern] шпурнуць, шпурляць (уніз)
aníderštein [*d.* stellen] паставіць
anídervalgern [*d.* wälgern] шпурнуць, паваліць (уніз)
anidervarfn* [*d.* niderwerfen] кінуць, кідаць, шпурнуць, шпурляць (уніз)
aníderzecn (zix) [*d.* nidersetzen] пасадзіць; садзіцца
• ven ix zol hobn fligelex, – /volt ix cu dir geflojgn, /ix volt zix lebn dir anidergezect /mit majne farvejnte ojgn *flksl.* калі б я мела крылцы, да цябе б я паляцела, каля цябе б села з заплаканымі вачыма
anies *n* [*s.* עניות] беднасьць, убоства, галеча; **aniim** *pl.* →oni *m* [*s.* (ים-)עני] бядняк, бедны, бядак, бядуля, галыш, худак, злыдзень
ani-hakótn [*s.* אני הקטן] "я маленькі (чалавечак)"; мая мізэрнасьць; **ani-májmin/-májmen** *m*, -s [*s.* (ם-)מאמין] я веру (трынаццаты прынцып юдаізму) [*sin.* credo, dogme, tamcis]
• a knaper ani-majmin благі вернік
aní(š)t [*p.* ani, *ukr./v.* ані] *adv.* а не то/дык, інакш; калі не, дык...

• ajl zix cu, anit vestu faršpetikn пасьпяшайся, інакш спазьнішся
• es, anit vet alc kalt vern еж, а не дык усё астыне
• gej take bald, anit vet zajn cu špet ідзі зараз жа, а не то будзе позна

anives *n* [*s.* עניוות →onev, anove] пакорнасьць, пакора, скромнасьць, сьціпласьць [*sin.* bašejdnkajt]; **anívesdiker** пакорны, пакорлівы
• cufil anives iz a halber štolc *glxv.* завялікая пакора – напалову фанабэрыя
• Mojše rabejnus anives *glxv.* сьціпласьць прарока Майсея

-anje [*sl.*] *suf.* -аньне (утварае назоўнікі жаночага роду)
• hodevanje гадаваньне; horevanje цяжкая праца, намаганьне; mal(j)evanje маляваньне

anjútes éjgelex [*r.* анютины глазки] *bot.* анюціны вочкі, браткі

ankégn=antkégn *adv.* насупраць
• ankegn andzer štub насупраць нашага дома

ánker [illegible] Anker] якар; **ánkern** стаяць на якары, кі-[illegible]
• [illegible] ker аддаць якар

[illegible] **jfn*** [illegible] anklófn) (fun, far, kejn, in) уцячы, [illegible]

[illegible] [illegible] *zool.* малярыйны камар

[illegible] [*d.* anonymisieren] абязьлічыць, [illegible] **anonimke** *f*, -s ананімка

[illegible] (אנשים) איש- →anše-] чалавек, [illegible] на пачатку сказа); **anošim-x(o)šój-vim** [illegible] *m* [*s.* (-ים) חשוב-] паваж(а)ны, шаноўны чалавек; **anošim nošim vetáf** *pl.* [*s.* נשים וטף] мужчыны, жанчыны і дзеці; усе разам (гамузам, стары і малы, з усім кодлам)

anove *f* [*s.* ענווה →onev, anives] пакорнасьць, пакора, скромнасьць, сьціпласьць [*sin.* bašejdnkajt]; **anovim** *pl.* →onev *m* [*s.* (-ים)(ו)ענו/עניו] скромнік, сарамлівы, сарамяжны, сарамяжлівы, пакорны чалавек

anše- [*s.* אנשי- →iš-] людзі з..., сябры, чальцы; **anše-kneses-hagdójle** *pl.* [*s.* כנסת-הגדולה-] чальцы карпарацыі, якая кіравала гэбрэямі ў Палестыне ў часы Другога Храма (VI ст. да н.э. – 70 г.); **anše-májse** *pl.* [*s.* מעשה-] 1. містыкі, кабалісты, аб'яднаныя ў суполку вакол аднаго рабіна; 2. практыкі, выканаўцы; **anše-šlojméjnu** *pl.* [*s.* שלומנו-] "людзі нашага міру"; хасыды, аб'яднаныя вакол аднага рэбэ; супольнікі, падобныя людзі (аднаго кола), нашыя; **anše-(ha)šém** *pl.* [*s.* (ה)שם-] славутыя людзі

anštált *m*, -n [*d.* Anstalt] установа

anštanen=antštanen vern* [*d.* anstehen] зьвярнуцца, зварочвацца (аб крыві)

anštíln zix, anštílt vern* [*d.* stillen] сьціхаць, змаўкаць
• dos gezang iz nit anštilt gevorn сьпеў не змаўкаў

anštót=onštót [*d.* anstatt] *prep.* узамен, наўзамен, замест, дзеля; **anštótiker** наўзаменны
• anštot dem šteln/lejgn/gebn паставіць/пакласьці/даць замест гэтага, замяніць

ant-=ent- [*d.* ent-] *pref.* вы-, ад-, аб- (паказвае на: 1. аддаленьне; 2. пазбаўленьне; 3. паходжаньне)

antabe *f*, -s [*p.* antaba] дрэўка, ручка (сякеры); засаўка, завала

antbalegúf(eve)n [*s.* -בעל-(ה)גפ- →baleguf] раскулачваць

antblétern zix, antbletert vern* [*d.* entblättern] апасьці, ападаць (аб лісьце)

antblójzn, antblójzt vern* [*d.* entblössen] агаліць, агаляць, абнажыць, абнажаць; **antblojzter** аголены, нагі
• antblojzn dem kop абнажыць галаву
• antblojzte akslen аголеныя плечы

antblutikn [*d.* entbluten] абяскровіць, абяскроўліваць

antcíkn [*d.* entzücken] зачараваць, зачароўваць; **antcikter** зачараваны; **antcikung** *f* зачараваньне, захапленьне

antdékn [*d.* entdecken] вы-, ад|кры(ва)ць, выявіць, выяўляць, вынайсьці, вынаходзіць; **antdekung** *f*, -en адкрыцьцё, вынаходка
• antdekn a štern, Amerike адкрыць зорку/Амэрыку
• di antdekung fun Amerike адкрыцьцё Амэрыкі
• lejenen vegn naje antdekungen чытаць аб новых адкрыцьцях

an(t)drémlt=andrímlt vern* задрамаць

antejgnung *f* [*d.* Enteignung] адчужальнасьць

antfáln* (antfáln) [*d.* entfallen] выпасьці, выпадаць
• der mames milx iz mir antfaln *fig.* я страшэнна спалохаўся
• s'iz im antfaln dos harc *fig.* ягонае сэрца замерла

antfangen* (antfangen) [*d.* empfangen] атрым(лів)аць, прыняць, прымаць; сустрэць, сустракаць

antgéjn* (fun) [*d.* entgehen] пазьбегнуць, пазьбягаць, унікнуць, унікаць
• fun dem tojt un fun a xojv antgejt men nit *šprxv.* сьмерці і доўгу ня ўнікнеш (круці не круці, а мусіш умярці)

antgufung *f* [*s.* -גופ- →guf] зьняменьне/здранцьвеньне цела, бесьцялеснасьць
• gefil fun antgufung неадчуваньне ўласнага цела, зьняменьне, здранцьвеньне

antháltn* (antháltn) [*d.* enthalten] уключыць, уключаць; утрым(лів)аць, складацца; **anthált** *m* утрыманьне
• der anthalt fets in der milx утрыманьне тлушчу ў малацэ
• inem gelxl fun an ej anthalt zix ajzn у яечным жаўтку ўтрымліваецца жалеза

anthíln [*d.* enthüllen] адкры(ва)ць; **anthilung** *f* адкрыцьцё

antík [*d.* antik] 1. *m*, -n рэдкасьць, старажытнасьць, старасьвеччына; 2. *adv.* надзвычайна добра; **antík(iš)er** антычны; **antíkl** *n*, -ex дужа каштоўная старая рэч, антыкварыят; **antikvarer** антыкварны
• a min antikl! вось дзіва!
• an antikvarer xejfec антыкварная рэч
• antikiš getokte gezixt-štrixn клясычныя рысы твару
• mexuteneste majne, mexuteneste getraje, /ix for cu ajx in a parikl, /xoč ix hob gehert, ir hot zix šejne texter, – /ir nemt a šnur, iz zi an antikl *flksl.* свацьця мая, свацьця верная, я еду да вас у парычку, хоць я чула, што ў вас прыгожыя дочкі, – вы бярэце нявестку, яна проста цацка
• s'iz mameš an antik! якая краса! якое хараство!

Antioxes (haroše) [*s.* אנטיוכוס (הרשע)] Антыёх IV (сырыйска-грэцкі цар, супраць якога ў 165 г. да н.э. паўсталі макавеі); *fig.* тыран, юдафоб, антысэміт

antisemít *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*d.* Antisemit] антысэміт; **antisemitišer** антысэміцкі; **antisemitízm** *m* антысэмітызм

an(t)kégn [*d.* entgegen] *adv.* насуперак, насупраць, (на)супроць, проціў, насустрач; **antkégener, antkégndiker** процілеглы, супраціўны, сустрэчны
• antkegn že зь іншага ж боку
• arojsgejn* antkegn выйсьці насустрач

• der vuks fun der produkcje an(t)kegn farajorn рост вытворчасьці ў параўнаньні зь мінулым годам
• redn* an(t)kegn пярэчыць
• zicn* ejner an(t)kegn dem andern сядзець адзін насупраць другога

antkégn- [*d.* entgegen-] *knv./pref.* супраць-, проці- (паказвае на: 1. супрацьдзеяньне; 2. сустрэчны рух)

an(t)kégngejn* [*d.* entgegengehen] ісьці насустрач
• an(t)kegngejn* der gefar ісьці насустрач небясьпецы

an(t)kégnkumen* [*d.* entgegenkommen] сустракаць, ісьці насустрач, садзейнічаць
• an(t)kegnkumen* di vunčn fun emecn ісьці насустрач чыімсьці пажаданьням
• mit vos ken ix ajx an(t)kegnkumen? што я магу для вас зрабіць?

antkégnštejn* [*d.* entgegenstehen] проці-, супраць|стаяць; **antkégnštejendiker** супрацьпастаўлены

antkégnšteln [*d.* entgegenstellen] супрацьпаставіць, супрацьпастаўляць; **antkégnštelung** *f* супрацьпастаўленьне
• antkegngeštelt (cu) epes у супрацьвагу чаму-небудзь

antkégnvegn* [*d.* wägen] ураўнаважыць, ураўнаважваць

antkégnvirkn [*d.* entgegenwirken] проці-, супраць|дзейнічаць

antképn [*d.* köpfen] зьняць, зьнімаць, сьцяць, сьцінаць галаву, абезгаловіць, абезгалоўліваць
• antkepn dem ufstand абезгаловіць паўстаньне

antkréftikn [*d.* entkräften] зьнясіліць, зьнясільваць

antkrojnen [*d.* entkrönen] разьвянчаць, разьвенчваць

antlajen* (antlign/antlien) (ba) [*d.* entleihen] пазычыць, пазычаць; пераняць, пераймаць; **antláj** *m*, -en пазыка; запазычанае слова; **antlajung** *f*, -en запазыч(в)аньне; **antlajer** *m* квотнік; **antliener** пазычаны, пераняты
• antlajen* finf rubl bam šoxn пазычыць пяць рублёў у суседа
• a vajb un a ferd antlajt men nit (borgt men ništ avek) *glxv.* жонку і каня ў пазыку не даюць (жонкі, стрэльбы і каня на чужыя рукі не давай)

antlódn* (antlódn) [*d.* entladen] 1. разгрузіць, разгружаць; 2. разрадзіць, разраджаць

antlójfn*=anklójfn* [*d.* entlaufen] 1. (iz antlófn) (fun, far, kejn, in) зьбегчы, зьбягаць, уцячы, уцякаць; 2. *n*, **antlójf** *m*, -n уцяканьне, зьбегі, уцёк(і); **antló(j)fener** *m* уцякач
• antlojfn* fun raš un tuml зьбегчы ад шуму і мітусьні
• antlojfn* vi far/fun fajer, vi farn malex-hamoves, vi a biber, vi an opgebriter бегчы/уцякаць як ад агню/сьмерці, як бабёр/апараны/падсмалены/ачумелы/непрытомны/апантаны/шалёны/дурны (як ад заразы/халеры, як заяц ад сабакі, як чорт ад сьвянцонай вады)
• antlojfn*, vu (der švarcer) fefer vakst зьбегчы туды, дзе (чорны) пярэц расьце (куды Макар цялят не ганяў; куды вочы глядзяць; чорт ведама куды)
• antlofn der fojgl! *glxv.* птушка ўляцела! (даганяй ветру ў полі!; прапаў як туман; як вадой разьліўся)
• er iz nit kejn antlofener soldat! ён ня зьбеглы жаўнер! (на яго можна разьлічваць)
• funem emes kon men in ergec nit antlojfn *šprxv.* ад праўды нікуды не ўцячэш

antmútikn, antmútikt vern* [*d.* entmutigen] зьбянтэжыць, зьбі(ва)ць з панталыку; страціць бадзёрасьць

antónovke *f* [*r.* антоновка, *ukr.* антонівка] антонаўка (сорт яблыкаў)

antperzónikn [*d.* entpersönlichen] абязьлічыць, абязьлічваць

antplékn [*mhd.* enblecken] 1. вы-, пра|явіць, вы-, пра|яўляць; выказ(в)аць; адкры(ва)ць; вылучыць, вылучаць; 2. *n*, **antplekung** *f*, -en праяўленьне, адкрыцьцё, вылучэньне; **antpleker** *m*, -s 1. чалавек, які праяўляе, раскрывае нешта патаемнае; 2. *fot.* праяўляльнік; **antplékerišer**, **antplékndiker** які праяўляе; **antpléktker** праяўлены, адкрыты
• antplekn far emecn a sod адкрыць каму-небудзь таямніцу
• ba im hot zix antplekt tuberkuljoz у яго адкрыліся сухоты
• in ale antplekungen ва ўсіх праяўленьнях
• in ot der handlung hot zix antplekt zajn gance noblkajt у гэтым учынку праявілася ўся ягоная высакароднасьць

antpófn vern* [*it.* buffare] заваліцца спаць

antrinen* (iz antrunen), **antrunen vern*** [*d.* entrinnen] уцячы, уцякаць, зьнікнуць, зьнікаць; (с)хавацца; **antrinung** *f* 1. пабег, зьнікненьне; 2. прытулак, прыстанак; **antrúnener** *m* уцякач
• gefinen* antrinung знайсьці прыстанак
• Oj vej, Miše, majn tajerer Miše, /vu bistu fun mir antrunen? /Oj, ix tu dix zuxn in jeder vinkele, /un ix kon dix, Mišenju, nit gefinen. *flksl.* Вой, Міхась, мой дарагі Міхась, куды ты ад мяне ўцёк? Вой, я шукаю цябе ў кожным куточку і не магу цябе, Міхаська, знайсьці.

antšédikn [*d.* entschädigen] пакры(ва)ць (страты), кампэнсаваць; **antšédikung** *f*, -en адшкадаваньне, кампэнсацыя

antšéjdn* (antšéjdt/antšídn) [*d.* entscheiden] вырашыць, вырашаць; **antšéjd** *m*, -n, **antšejdung** *f*, -en вырашэньне; **antšéjdnkajt** *f* рашучасьць, катэгарычнасьць; **antšéjdener** рашучы, безумоўны; **antšéjdndiker** вырашальны
• an antšejdener opzog рашучае адмаўленьне
• an antšejdndike kraft вырашальная моц
• an antšejdndiker moment вырашальны момант
• antšejdene (mos)mitlen рашучыя меры
• antšejdn* dem gojrl fun emecn вырашаць чыйсьці лёс
• antšejdn šticn emecn рашуча падтрымаць каго-небудзь
• hajnt vet alc antšejdt vern сёньня ўсё вырашыцца
• handlen antšejdn дзейнічаць рашуча

antškláfn [*d.* entsklaven] вызваліць, вызваляць з рабства, распрыгоніць, распрыгоньваць, разьняволіць, разьнявольваць; **antškláft vern*** распрыгоніцца, распрыгоньвацца, разьняволіцца, разьнявольвацца

antšléjern [*d.* entschleiern] зьняць, зьнімаць, здымаць накрыўку/вэлюм

antšlísn* zix (antšlósn) [*d.* entschliessen] вырашыцца, вырашацца (на штосьці), наважыцца; **antšlósener** рашучы; **antšlósnkajt** *f* рашучасьць
• an antšlosener menč рашучы чалавек
• antšlisn* zix (iber)bajtn di profesje наважыцца перамяніць прафэсыю
• antšlisn* zix af (antšlisn* zix maxn) a drejstn trot вырашыцца на сьмелы крок
• me darf zajn genug drejst, me zol zix deruf antšlisn патрэбна вялікая сьмеласьць, каб на гэта вырашыцца
• mit an ojsdruk fun antšlosnkajt з рашучым выглядам
• zajn* fest antšlosn (ba zix) быць поўным рашучасьці

antšlófener [*d.* entschlafen] сьпячы, сонны; **antšlófn vern*** заснуць, засынаць
• der menč tut hofn, biz er vert antšlofn *šprxv.* чалавек спадзяецца, пакуль не памрэ (пакуль чалавек жыве, то ўсяго можа спадзявацца; думы за морам, а сьмерць за плячыма)
• Der zejger hot šojn cvelf gešlogn, /s'iz šojn cajt antšlofn cu vern. /Oj, fun šlof, mamenju, bin ix nox vajt, /fun majne ojgn gisn zix di trern. *flksl.* Гадзіньнік ужо прабіў дванаццаць, ужо час, каб заснуць. Ой, матуля, сон ня йдзе, з вачэй маіх цякуць сьлёзы.
antšpanen [*d.* entspannen] расслабіць, расслабляць; **antšpanung** *f* расслабленьне, разрадка
• antšpanen muskuln расслабіць мускулы
• di antšpanung fun der cvišnfelkerlexer lage разрадка міжнароднай напружанасьці
antšpó(j)zn [*šp.* esposar?] заручыцца, (а)жаніцца, пабрацца, шлюбавацца; **antšpo(j)zter** *m.* (-te *f*) заручаны
antšpréxn* (antšpróxn) [*d.* entsprechen] адпавядаць, адказваць, запатоліць, запатольваць; **antšpréx(nd)iker** адпаведны, адпавядальны; **antšprexung** *f* адпаведнасьць; **antšprexikajt** *f* суадноснасьць
• [illegible] der form un dem inhalt адпаведнасьць [illegible] і зьместам
• [illegible] sanitare foderungen адпавядаць санітарным [illegible]раваньням
antštéjn* (antštanen) [*d.* entstehen] паўста(ва)ць, узьнікнуць, узьнікаць; **antštánener** які ўзьнік; **an(t)štanen vern*** зьвярнуцца, зварочвацца (аб крыві); **antštejung** *f* узьнікненьне
• di antštejung fun lebn узьнікненьне жыцьця
antštimter [*d.* verstimmt] разладжаны (музычны інструмэнт); **antštímt vern*** разладзіцца
antštúmt vern* [*mhd.* stummen] анямець, змоўкнуць, змаўкаць
• antštumt zolstu (zol er) vern af ejbik! *kll.* каб ты/ён анямеў/змоўк назаўсёды!
antšúldikn [*d.* entschuldigen] выбачаць, дараваць; **antšúldikung** *f*, -en выбачэньне, прабачэньне, дараваньне
• antšuldik, ix hob zix cehict a bisl выбачай, я троху пагарачыўся
• antšuldikt! вінаваты! даруйце! выбачайце! перапрашаю!
• antšuldikt, vos ix baumruik ajx! выбачайце, што я вас турбую!
• betn* antšuldikung (ba) (zix antšuldikn far emecn) перапрошваць, перапрашаць, прасіць прабачэньня
an(t)švígener [*d.* entschweigen] змоўклы; **antšvígn vern*** змоўкнуць, змаўкаць, сьціхнуць, сьціхаць
• antšvign zolstu vern af ejbik! *kll.* каб ты змоўк/сьціх назаўсёды!
an(t)tójšn [*d.* enttäuschen] расчараваць, расчароўваць; **an(t)tojšung** *f*, -en расчараваньне; **an(t)tojšter, an(t)tójšungsfuler** расчараваны
• a bitere anttojšung горкае расчараваньне
• an anttojšter ton расчараваны тон
antvájxn* (antvájxt/antvixt) [*d.* entweichen] уцячы, уцякаць, зьнікнуць, зьнікаць
antváldikn [*d.* entwalden] абязьлесіць; **antváldikung** *f* абязьлесеньне
antvásern [*d.* entwässern] асушыць, асушваць, абязводзіць, абязводжваць; **antvásert vern*** абязводзець; **antvásérung** *f* асушка
antvejnen/antvojnen [*d.* entwöhnen] адвучыць, адняць ад грудзей (дзіцё)
antvejtikn [*d.* Weh] абязболіць, абязбольваць
antvékn [*d.* entwecken] (уз)будзіць, узбуджаць; **antvekung** *f*, -en пабудка, абуджэньне, узбуджэньне
antvért(ik)n, antvértikt vern* [*d.* entwerten] абясцэніць, абясцэньваць; **antvért(ik)ung** *f* абясцэньваньне
• antvertung fun gelt абясцэньваньне грошай
antvíklen [*d.* entwickeln] удасканаліць, удасканальваць, разьві(ва)ць; **antvikler** *m*, -s *fot.* праяўляльнік; **antvíklter, antvíkldiker** разьвіты; які разьвівае; **antviklung** *f*, -en, **antvíklkajt** *f* разьвіцьцё
• an antviklt kind разьвітае дзіцё
• antviklen a hojxe gixkajt разьвіваць вялікую хуткасьць
• antviklen ba emecn dem interes cu literatur разьвіваць у кагосьці цікавасьць да літаратуры
• antviklen dos geher, dem zikorn/gedank удасканальваць слых/памяць/думку
• antviklte muskuln разьвітыя мускулы
• di gezecn fun antviklung законы разьвіцьця
• di vajterdike antviklung далейшае разьвіцьцё
• nit gevis/švax antviklter недастаткова/блага разьвіты
antvófenen [*d.* entwaffnen] раз-, абяз|зброіць, раз-, абяз|збройваць; **antvófenung** *f* раззбраеньне
antzálcn* (antzálcn) [*d.* entsalzen] апрэсьні(ва)ць
antzógn/antzágn [*d.* entsagen] адмовіць, адмаўляць
anú [*p.* anu, *ukr.* ану] 1. *int.* ану; 2. *m*, -en выклік
• anu, pruv(t) nor! ану, паспрабуй(це) толькі!
• anu, zog/šit ojsnvejnik! ану, шпар на памяць!
anulírn (anulirt) [*d.* annullieren] ануляваць, зьнішчаць, (с)касаваць; **anulirung** *f* зьнішчэньне
• anulirn dem kontrakt ануліраваць кантракт
anúmlt(n)/anúmolt [*mhd.* ie-nuo-mál(t)] *adv.* нядаўна, днямі; **anúmltiker** нядаўні
• di anumltike gešeenišn нядаўнія падзеі
anusim *pl.* →ones *m* [*s.* אנוס(-ים) →meanes] "змушаны"; маран, ахвяра гвалтоўнага хрышчэньня (гэбрэй, змушаны прыняць чужую веру ў сярэднявеччы ў Гішпаніі альбо Партугаліі)
anústn [*mhd.* ie-nuo-stun(d)] *adv.* надоечы, нядаўна
apanče *f*, -s [*terk.*] апанча (шырокі плашч)
apcas=opcas=obcas *m*, -n [*p.* obcas] абцас
apél *m*, -n [*d.* Appell] паверка; **apelírn** (apelírt) [*d.* appellieren] апэляваць, абскардзіць, абскарджваць
• apelirn cu gevisn апэляваць да сумленьня
apetít *m* апэтыт
• gutn apetit! смачна есьці!
• – mit fil apetit! – bite mit! (– esn nit!) *hum.* – смачна есьці! – калі ласка смачна! (– есьці не!)
• – mit fil apetit! – kumt esn! – смачна есьці! – хадзеце есьці!
apetropes *m*, *pl.* apetropsim, (-te *f*, -s) [*s.* אפוטרופ(ו)ס/אפיטרופ(ו)ס(-ים)] апякун над няпоўнагадовым сіратой; загадчык, кіраўнік, аўтарытэтная асоба, галава, верхавод, гаспадар [*sin.* farvalter; deje-zoger, balebos]; **apetropses** *n* [*s.* אפוטרופסות/אפיטרופסות] апякунства; заступніцтва, апекаваньне, ахова, абарона [*sin.* šuc, patronaž, protektorat]

apgot=opgot *m*, *pl*. ópgeter [*d*. Abgott] кумір, ідал
apikojres *m*, *pl*. apikorsim, (-te *f*, -s) [*s*. (-ים)אפיקורס, *gr*. Epikuros] бязбожнік, атэіст, скептык, вальнадумец; **apikorses** *n* [*s*. -ות] ерась, атэізм, скептыцызм, вальнадумства; **apikórsišer** бязбожны, скептычны, вальнадумны
• dos štik apikorses ерась, атэізм
• a jid a lamdn kon kejn xosid ništ zajn, un an amorec kon kejn apikojres ništ zajn *šprxv*. вучоны гэбрэй ня можа быць хасыдам, а невук ня можа быць бязбожнікам
apinujen zix (apinujet) [*v*.] апынуцца
apl *m*, -en [*d*. Apfel] *anat*. зрэнка, вочны яблык
• apl fun ojg *fig*. найдаражэйшы (як зрэнка)
aplodírn (aplodirt) [*d*. applaudieren] пляскаць у далоні; **aplodisméntn** *pl*. воплескі
• dojerndike šturmiše aplodismentn працяглыя бурныя воплескі
(a)pójtike/(a)pójteke *f*, -s [*s*. (א)פותיקא/(ות-)פותיקי] вялікая сума грошай, скарб, куш
aponem/aponim=a ponem=haponem [*s*. אפנים] *adv*. напэўна, відавочна, мабыць, відаць
• er vet šojn aponem nit kumen ён ужо, напэўна, ня прыйдзе
aprejter *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*eng*. operator] апэратар
aprél/apríl *m*, -n [*d*. April] красавік
• fun aprel красавіцкі
aprikós=abrikós *m*, -n [*d*. Aprikose] абрыкос, марэля
apšaj=opšaj *m* [*d*. Abschei] пашана
(a)pšite (nox, šojn, az) [*s*. (א)פשיטא →paštes, kepšute, pošeter, pšat, pšute-, farpošetern] *adv*. вядома, зразумела, безумоўна, бясспрэчна [*sin*. avade, gevis]
aptéjk *f*, -n, **aptéjkkrom** *f*, -en [*d*. Apotheke] аптэка; **aptejker** *m*, -s, (-n *f*, -s) аптэкар; **aptéjkl** *n*, -ex аптэчка; **aptejkeráj** *f/n* аптэкарства; **aptéjkvarg** *n* мэдыкамэнт; **aptéjk-rejex** *m*, -rejxes [*s*. (-ות)ריח] аптэчны пах
• az a pojer kumt in an aptejk arajn, bakumt der aptejker dem katar *glxv*. пасьля прыходу селяніна аптэкар хварэе на катар (ад смуроду)
• s'iz an aptejk ba im у яго – аптэка (завысокія цэны)
apzéc=abzác *m*, -n [*d*. Absatz] абзац
arajes=arojes *pl*. [*s*. עריות] жанчыны зь сям'і, зь якой паводле запавету гэбрэй ня можа парадніцца; забароненыя сэксуальныя адносіны, грахоўнае прагненьне
arájn [*d*. herein] *adv*. унутр, усярэдзіну; **arájn!** *int*. уваходзь!; **arájn=arajngejn*/arájnkumen***
• gebn*, vifl s'vet in im arajn даць, колькі ў яго ўлезе
• s'iz im arajn in noz/kop яму дало ў нос/галаву
• s'iz im arajn dos blut in ponem кроў кінулася яму ў твар
• ven bistu arajn? калі ты ўвайшоў?
• arajn iz ale mol gringer, vi arojs *šprxv*. шырокія вароты ўвайсьці, ды вузкія выйсьці
• arajn un arojs kost gelt *šprxv*. увайсьці і выйсьці каштуе грошай
arájn- [*d*. herein, hinein] *knv/pref*. у-, уз(ь)- , ус(ь)-, за-, па- (паказвае на рух унутр адносна таго, хто гаворыць)
arájnakern [*d*. ackern] за(г)араць, заворваць
arájnba(g)lejtn [*d*. begleiten] увесьці, уводзіць (унутр)
arájnbajsn* zix (in) [*d*. beissen] уесьціся, уядацца, угрызьціся, угрызацца
arájnbakumen* [*d*. hereinbekommen] 1. прымусіць, прымушаць увайсьці; 2. атрым(лів)аць
• arajnbakumen* emecn far a gast залучыць кагосьці ў госьці
arájnbetn* [*d*. hereinbitten] запрасіць, запрашаць
arájnblikn (in) [*d*. hineinblicken] заглянуць, заглядваць, зазірнуць; **arájnblik** *m*, -n праніклівасьць, востры позірк
arájnblozn* [*d*. blasen] удыхнуць, удыхаць, удзьмуць, удзімаць
• arajnblozn* a naje nešome in epes удыхнуць новае жыцьцё ў што-небудзь
• vi me blozt arajn, azoj blozt zix arojs *šprxv*. як гукнеш, так і адгукнецца (як у лес, так і зь лесу)
arájnbojen [*d*. hineinbauen] прыбудаваць, прыбудоўваць, прыладзіць (унутр)
arájnbreklen [*d*. bröckeln] раскрамсаць
arájnbrengen* [*d*. hereinbringen] 1. у-, пры|несьці, у-, пры|носіць; у-, пры|весьці, у-, пры|водзіць; 2. увагнаць, уганяць; увяргаць; 3. *n* унясеньне, прынясеньне
• arajnbrengen* emecn in farcvejflung/jieš, in kas (in der recixe), in hojcoes, in a toes даводзіць кагосьці да адчаю /шаленства, уводзіць кагосьці ў расход/зман
• arajnbrengen* emecn in umet/šrek/grojl наганяць на кагосьці нуду/жах
• arajnbrengen* in a gedrikter štimung прыгнятаць
• arajnbrengen* in uflebung унесьці ажыўленьне
arájnbrexn* [*d*. hereinbrechen] узлам(в)аць; **arájnbrexn* zix** (in) уламіцца, уламвацца; **arájnbrex** *m*, -n узлом (крадзеж); **arájnbrexer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) узломца, граміла
arájnbrokn (in) [*d*. brocken] 1. укрышыць, расчыкрыжыць; 2. бракнуць, ляпнуць (сказаць штосьці недарэчы); **gebn* a brok arájn** ляпнуць
• arajnbrokn a vic выдаць жарт
arájnbucken zix (in) [*ukr*. буцати, *p*. buc] урэзацца, уразацца; урубіцца, урубацца
arájncien* [*d*. hereinziehen] уцягнуць, уцягваць; усмактаць, усмоктваць; **arájnci** *m* уцягваньне; усмоктваньне
• arajncien* a fodem in der nodl уцягнуць нітку ў іголку
• arajncien* in milxome уцягнуць у вайну
• arajncien* zix in der arbet уцягвацца ў работу
arájncimblen [*d*. Zimbeln] усыпаць (камусьці)
• Um šabes flegt der tate zogn: – Jungermanćik, /lomix hern epes guts, – /un ven du flegst nit kenen, flegt er mitn kanćik /arajncimblen gute šmic. (J. J-s) А ў суботу тата казаў: – Хлопча, я хачу пачуць што-небудзь добрае, – а калі ты ня ведаў, ён даваў добрага дубца.
arájndrejen [*d*. drehen] увярнуць, уварочваць
arájndrikn [*d*. drücken] уціснуць, уціскаць
arájndringen* [*d*. hineindringen] 1. пра-, у|нікнуць, пра-, у|нікаць; урэзвацца, улезьці, улазіць; запасьці, западаць; захапіць, захопліваць; 2. *n*, **arájndringung** *f* пранікненьне, умяшаньне, уварваньне; **arájndring(l)er** *m*, -s, (-ke *f*, -s) захопнік, праныра; **arájndrung** *m*, -en захоп, напад, навала
• arajndringen* in harcn arajn западаць ў сэрца
• arajndringen* in tox funem injen уваходзіць у сутнасьць справы
• in cimer ken men arajndringen durxn balkon у пакой можна ўлезьці праз балькон
• nit arajndringen* in der tif не ўнікаць углыб (справы)
arájnesn* [*d*. essen] нажэрціся, налопацца, натрэскацца, налыгацца, (па)есьці шмат; **arájnesn* zix** уесьціся,

уядацца; **arájneser** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) абжора, жрун, аб'ядайла, прорва; **arájneseráj** *f* уедлівасьць; ненажэрлівасьць, ненаедлівасьць, абжорлівасьць

• arajnesn* vi a volf/behejme, vi an oks, vi nox a tones, vi a hungeriker helfand жэрці як воўк/быдла/бык, як пасьля посту, як галодны слонь

• arajnesn* zix vi rost/žaver/šiml уядацца як іржа/плесьня

• beemes gut arajnesn* сапраўды добра паесьці

arájnet=arájn- *knv.* у-, уз(ь)- , ус(ь)-, за-, па- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)

arájnetemen=arájnotemen [*d.* atmen] удыхнуць, удыхаць

arájnfaln*, arájncufaln* (in, cu) [*d.* hereinfallen] 1. звaліцца, звальвацца; упасьці, упадаць (аб рацэ); 2. дайсьці, дахадзіць (да нейкага стану); апынуцца; трапіць, трапляць

• arajnfaln* iber di ojern (gut arajnfaln*) трапіць у няёмкае становішча (сесьці па вушы)

• [illegible] grolexn kolir адліваць зялёным колерам

• [illegible]-grab плаваць як галушка ў/па масьле

• [illegible] зяхаць

• [illegible]/ries/moreśxojre, in der recixe/pa- [illegible] шаленства/захапленьне

• [illegible] trapic на людзкія языкі

• [illegible] ngšerik наляцець як саранча

• [illegible]* [illegible]ke in smetene увалицца як кот у сьмятану

• [illegible] купацца/плаваць/пялегавацца як сыр у масьле/сьмятане

• vos iz do cu redn, šejn arajngefaln! нічога казаць, прыемны стан!

• vu me falt arajn, dort muz men blajbn *śprxv.* куды ўвалішся, там мусіш і заставацца

arájnfasn [*d.* fassen] управіць, упраўляць

arájnfestikn [*d.* festigen] забі(ва)ць; загнаць, заганяць

• arajnfestikn paljes заганяць палі

arájnfirn [*d.* hereinführen] 1. увесьці, уводзіць; увезьці, увозіць; 2. *n*, **arájnfir** *m*, -n уводзіны, увод, увядзеньне; увоз; уступ; **arájnfirung** *f*, -en увоз, імпарт; **arájnfir-lekcje** *f*, -s уступная лекцыя; **arájnfir-vort** *n* уступнае слова

• arajnfirn a vakcine уводзіць вакцыну

• arajnfirn emecn in kurs fun di geśeenišn уводзіць кагонебудзь у курс падзеяў

• arajnfirn epes in gebrojx уводзіць нешта ў карыстаньне

arájnflextn* [*d.* flechten] уплесьці, уплятаць; устаўляць (у тэкст)

arájnflien* [*d.* hineinfliegen] у-, за|ляцець, у-, за|лятаць

• dos flaterl iz arajngeflojgn in cimer arajn мятлушка заляцела ў пакой

arájnflisn* [*d.* hineinfliessen] цячы, уцякаць (унутр)

arájnforn* [*d.* hereinfahren] 1. (in) за-, у|ехаць, за-, у|яжджаць; 2. *n*, **arájnfor** *m*, -n заезд, уезд; **arájnfor-vize** *f*, -s уязная віза

• arajnforn* in di cejn заехаць у зубы

• der arajnfor iz farbotn уезд забаронены

arájngang *m*, -en [*d.* Eingang] уваход; **arájngang-tir** *f*, -n уваходныя дзьверы

• arajngang fraj/farvert уваход вольны/забаронены

arájnganv(en)en* zix [*s.* -גנב- →ganev] украсьціся, украдвацца

arájngebn* [*d.* hereingeben] 1. (in, far) укласьці, укладваць; 2. пераканаць, пераконваць, упэўні(ва)ць

• arajngebn* emecn a gedank пераканаць кагосьці ў думцы

• arajngebn* sejxl прывесьці да розуму

arájngebojgener [*d.* gebogen] увагнуты, прагнуты

arájngebraxt vern* [*d.* hereinbringen] упасьці, упадаць; улам(в)ацца

• arajngebraxt vern* in a mehume упадаць у паніку

arájngefalener [*d.* gefallen] які ўпаў/трапіў

• arajngefalener in umgnod які трапіў у нямілась

arájngefirter [*d.* geführt] прывазны

arájngejn* [*d.* hineingehen] 1. (in, cu) увайсьці, уваходзіць; 2. *n* уваход, уваходжаньне; **arájngejer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) наведвальнік, госьць; **arájngejendiker** які заходзіць

• ale zaxn veln in čemodan nit arajngejn усе рэчы ня войдуць у чамадан

• arajngejn* in cimer увайсьці ў пакой

• arajngejn* in emecns lage уваходзіць у чыёсьці становішча

• arajngejn* mit der rexter fus увайсьці правай нагой

• er iz dort an ofter arajngejer ён там часты госьць

• Gej ix mir arajn cu majn gelibter froj, /gefin ix mir ejns un cvej, /in kixn lign štivelex, /ejns un cvej un draj. /Gib ix mir a freg majn gelibter froj: /– Vos far a štivl zajnen dos? /Entfert zi mir: – Špacir-šix, /majn muter šikt mir dos. /Špacir-šix mit šporelex, /oj, oj, vej, majn harc tut mir vej, /az ix bin dox dajn man, – /ax, vos darfstu zej? *flksl.* Заходжу я да сваей любімай жонкі й бачу, раз-два, у кухні ляжаць боцікі, адзін і два, і тры. Я пытаюся ў сваей любімай жонкі: – Што гэта за боцікі? Яна адказвае: – Гэта боцікі, каб гуляць, мая маці мне іх прыслала. Боцікі, каб гуляць, са шпорамі, вой-ёй-ёй, у мяне схапіла сэрца, калі я твой мужык, – ах, навошта яны табе?

arájngelejgter [*d.* gelegt] *plgr.* укладны

arájngeloztkajt *f* [*d.* hereinlassen] захопленасьць

arájngerexnt [*d.* gerechnt] *adv.* уключна, улучна

• dem štajer arajngerexnt разам з падаткам

arájngešribener [*d.* geschrieben] упісаны

• an arajngešribener drajek *mat.* упісаны трохкутнік

arájngeton(en)er (in) [*d.* hineingetan] паглыблены, захоплены, уцягнуты

• zajn* arajngeton in švere maxšoves цяжка задумацца, пусьціцца ў цяжкія разважаньні

arájngetraxter [*d.* getracht] удумлівы, разважлівы

• an arajngetraxter cugang cu epes разважлівы падыход да нечага

arájngevaksener [*d.* gewachsen] пераросты

arájngisn* (zix), arájncugisn* (in) [*d.* hineingiessen] улі(ва)ць, упадаць (аб рацэ); **arájngisung** *f*, -en уліваньне

• arajngisn* friše krefin in emecn уліваць сьвежыя сілы ў некага

• arajngisn* in lomp *fig.* уліць у лямпу (кульнуць чарку)

• s'hobn zix arajngegosn naje kadren улілася новыя кадры

• er gist arajn ён залівае (п'е; у чуб укідае)

• af a grojsn tiš štejen flešer vajn, /Janek, der mexutn, gist in galdz arajn, /tra-la-la-la-la... (M. K.) на вялікім стале стаяць пляшкі віна, Янэк-сват залівае ў глотку, траля-ля....

• es iz bexinem vaser in brunem arajncugisn, az es kumt nit alejn cu flisn *śprxv.* дарэмна ваду ў студню ліць, калі яна сама не прыбывае

arájngriblen zix [*d.* grübeln] удум(в)ацца, разважыць, разважаць, раздумваць, раздумляць, размысьліць, размышляць, ламаць сабе галаву

arájngrobn* [*d.* graben] у-, за|капаць, у-, за|копваць
arájnhakn [*d.* hacken] убі(ва)ць, увагнаць, уганяць
• arajnhakn a čvok уганяць цьвік
• arajnhakn emecn an ojsrejd зрабіць вымову
• arajnhakn in kop arajn удзяўбці ў галаву
arájnheftn [*d.* heften] увяз(в)аць
arájnhengen* [*d.* hineinhängen] навесіць, навешваць (унутр)
arájnhojxn [*d.* erhöhen, hoch] узвысіць, узвышаць; пры-, на|да(ва)ць; *fig.* удыхнуць, удыхаць
• arajnhojxn in emecn munterkajt надаваць камусьці бадзёрасьці
• arajnhojxn mut in emecn надаваць мужнасьці
arájnjaševe(ne)n [*s.* -ישבע- →jišev] *hum.* арыштаваць, арыштоўваць, засадзіць за краты
arájnjogn [*d.* jagen] 1. ува-, за|гнаць, у-, за|ганяць; 2. убегчы, убягаць
arájnkačen [*ukr.* качати] укаціць, укочваць (унутр); **arájnkačeniš** *n* укочваньне
• arajnkačen di fas mit vaser in kix arajn, dos vaser zol nit farfrirn укаціць бочку з вадой у кухню, каб вада не замерзла
arájnkajklen/arájnkojklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] укаціць, укочваць (унутр); **arájnkajklung** *f*, **arájnkajkleniš** *n* укочваньне
• arajnkajklen dem švern štejn/kloc укаціць цяжкі камень, цяжкую калоду
arájnkapen [*p.* kapać, *ukr.* кáпати] закáп(в)аць (па кроплі ўнутр)
arájnkereven [*p.* kierować] завярнуць, заехаць (некуды), скіраваць
arájnkern [*d.* kehren] у-, за|вярнуць, у-, за|варочваць (некуды)
• arajnkern cum korev/frajnd завярнуць да сваяка/сябра
• zix arajnkern rexts/links збочыць управа/улева
arájnkern [*d.* kehren] зьмесьці, зьмятаць
• arajnkern a halbe gloz bronfn far ejn mol выпіць/улупіць палову шклянкі гарэлкі залпам
• arajnkern dos gance mist in a vinkl зьмесьці ўсё сьмецьце ў кут
• arajnkern in štal štroj un hej fun hojf зьмесьці ў стайню салому й сена з двара
arájnklajbn* zix [*d.* klauben] увабрацца, убірацца; па-, за-, у|сяліцца, па-, за-, у|сяляцца
arájnklapn [*d.* klappen] убі(ва)ць
• arajnklapn in kop/mojex arajn удалдоньваць/удоўбліваць у галаву
arájnklejen [*p.* kleić, *r./ukr.* клей] 1. уклеіць, уклейваць; 2. *n* уклейка
arájnklepn [*d.* kleben] 1. уклеіць, уклейваць, уляпіць, улепліваць; 2. *n* уклейка; **arájnklep** *m*, -n, **arájnklepung** *f*, -en, **arájnklep-bejgn** *m*, -s уклеены аркуш
arájnklern (in) [*d.* klären] агледзець, аглядаць; высьветліць, высьвятляць; удум(в)ацца; **arájnkler** *m* агляданьне; высьвятленьне; разважаньне, удумваньне
arájnknakn [*d.* knacken] прымацаваць, прымацоўваць, прыставіць, прыстаўляць, прыляпіць, прылепліваць; прыхлопнуць, прыхлопваць
• arajnknakn emecn a pać уляпіць камусьці аплявуху
arájnknetn* [*d.* kneten] умясіць, умешваць
arájnkrejen* [*d.* krähen] пракукарэкаць, пракрычаць (пеўнем)
• majn zejdns hon hot in zajn bobes hojf arajngekrejet *glxv.* майго дзеда певень у ягонай бабы на надворку кукарэкаў (сёмая вада на кісялі; нашаму парабку кумаў сват; стрэчнай бабкі родны Хведар; пан гарэў, а чорт ногі пагрэў, іскра пала і радня стала)
arájnkrign* [*d.* kriegen] раздабы(ва)ць, расстарацца, атрым(лів)аць
arájnkrixn* [*d.* hineinkriechen] у-, за|лезьці, у-, за|лазіць; умяшацца, умешвацца
• arajnkrixn* cu emecn in der nešome arajn залазіць камусьці ў душу
• arajnkrixn* in buzem, in di bejner/gederim, in der gargares залезьці за пазуху, у косткі/вантробы/глотку
• arajnkrixn* in cimer durx fencter улазіць у пакой праз вакно
• arajnkrixn* in xojves улазіць у пазыку
• cu jenem in harcn ken men nit arajnkrixn *šprxv.* у чужую душу ня ўлезеш (душа як лес; душы на далонь ня вымеш ды не пакажаш)
arájnkukn (in) [*d.* gucken] заглянуць, заглядваць, (за)зірнуць
• arajnkukn emecn in ponem/harcn arajn заглянуць камунебудзь у твар/сэрца
• in di ojgn kon men arajnkukn, nor/ober nit in harc *glxv.* у вочы можна зазірнуць, толькі ня ў сэрца
• in undzer/majn fencter vet ojx ■ mol arajnkukn di zun *glxv.* загляне сонца і ў наша/маё ваконца (прыйдзе тая нядзеля, што будзе і маё вясельле)
arájnkumen* (in, far, cu) [*d.* hereinkommen] пры-, за-, у|вайсьці, пры-, за-, ува|ходзіць, навед(в)аць; **arájnkum** *m*, -en уваход
• arajnkumen* in cimer увайсьці ў пакой
• az me vašt zix cum esn, kumt arajn di broxe *glxv.* хто мые рукі перад ежай, той мае бласлаўленьне
• di broxe zol mir arajnkumen! каб мяне бог блаславіў! (кажуць, лічачы грошы)
arájnkvečn [*d.* quetschen] уціснуць, уціскаць
arájnlebn (biz) [*d.* hineinleben] да-, па|жыць, (на)цешыцца жыцьцём; **arájnlebn zix** (in) ужы(ва)цца
• arajnlebn biz hundert un cvancik дажыць да ста дваццаці гадоў
• zix arajnlebn in a rol зжыцца з роляю
• zix arajnlebn in jenems lage/majmed увайсьці ў чыёсьці становішча
arájnlejenen zix [*it.* legere, *šp.* leer] учыт(в)аца
arájnlejgn, arájnculejgn [*d.* hereinlegen] 1. укласьці, уклад(в)аць; 2. *n* уклад, укладаньне; **arájnlejg-mape** *f*, -s укладная карта
• arajnculejgn in ojer укласьці ў вуха
• arajnlejgn a finger in mojl класьці палец у рот
• arajnlejgn a sax mi/horevanje укласьці шмат працы
• arajnlejgn gelt in bank пакласьці грошы ў банк
• arajnlejgn in briv ■ bildl укласьці ў ліст паштоўку
• cekajen un arajnlejgn in mojl arajn разжаваць і пакласьці ў рот
• me vet dir arajnlejgn in di bejner будзе табе ў косьці
• az me lejgt arajn in di cejner, gefint men in di bejner *šprxv.* што возьмеш у зубы, знойдзеш у костках

- az me lejgt (gut) arajn, nemt men (gut) arojs *šprxv.* хто ўкладае, той і вымае (хто дбае, той і мае; як дбаеш, так і маеш)
- az me lejgt nit arajn take, nemt men arojs a make *šprxv.* калі нічога не ўкладзеш, скулу і атрымаеш
- ejder arajnculejgn in der puške, lejgt men arajn in der kiške *glxv.* чым класьці ў скрынку (міласьціну), дык лепш ў сваю кішку
- er hot mojre di hant in kalt vaser arajnculejgn *glxv.* ён баіцца ўсадзіць руку ў халодную ваду (за халодную ваду ня возьмецца; палец на палец не пакладзе; палкі не перакіне)
- lejg arajn in toxes dem finger, vet dem kop vern gringer *glxv. vulg.* сунь у сраку палец, у галаве (на душы) стане лягчэй

arájnlejtung *f* [*d.* Leitung] увядзеньне

arájnlog *m*, -n [*d.* Einlage] *plgr.* укладаньне, укладка

arájnlojfn* [illegible] у-, за|бегчы, у-, за|бягаць

- [illegible] arajngelofn in štub, hot zix ufgehojbn a [illegible] хату, пачалася навальніца

[illegible] упусьціць, упускаць; **arájn-** [illegible] упускацца, захапіцца, захап- [illegible] **arajnlozn**[illegible]**ker** праніклівы, захапляльны

- [illegible] пусьціць кватаранта
- [illegible] protim удавацца ў падрабязнасьці
- arajnlozn* zix in sikres увайсьці ў запой
- arajnlozn* zix in šox захапляцца шахматамі
- arajnlozn* zix in znus пускацца ў распусту
- nit arajnlozndik zix in protim не паглыбляючыся ў падрабязнасьці

arájnmarširn [*d.* marschieren] 1. уступіць, уступаць, увайсьці, уваходзіць; 2. *n.* **arájnmarš** *m*, -n, **arájnmarširung** *f* уступленьне

arájnmaxn [*d.* machen] урабіць, урабляць; прасунуць, прасоўваць; **arájnmaxn zix** праб(і)рацца; прапіхнуць, прапіхваць

arájnmišn (in) [*d.* hineinmischen] 1. у-, зь-, за|мяшаць, у-, зь-, за|мешваць; 2. *n.* **arájnmišung** *f*, -en, **arájnmiš** *m*, -n умяшаньне

- a bavofnte/xirurgiše arajnmišung узброенае/хірургічнае ўмяшаньне
- (arajn)mišn zix in fremde ejsokim умешвацца ў чужыя справы
- dos arajnmišn zix in di inerlexe injonim fun a fremd land умяшаньне ва ўнутраныя справы чужой краіны
- in a šidex zol men zix nit arajnmišn *glxv.* у чужы шлюб нельга ўмешвацца (шлюб ад бога)

arájnmontirn [*d.* montieren] уманціраваць

aráj(n)nadjen zix (in) [*ukr.* надити, *p.* nadzić] за-, па-, у|надзіцца

aráj(n)narn (in) [*d.* narren] забавіць, забаўляць, прынадзіць, прынаджваць, завабіць, завабліваць, абдурыць, абдурваць

- arajnnarn emecn in pastke, in zak arajn завабіць кагосьці ў пастку/мех
- arajnnarn zix in cutroj cu emecn уцірацца каму-небудзь у давер

aráj(n)nejen [*d.* nähen] ушы(ва)ць

aráj(n)nemen* [*d.* hereinnehmen] заб(і)раць; у-, зь|мясьціць, у-, зь|мяшчаць; **aráj(n)nemikajt** *f*, **aráj(n)nemfe(j)ikajt** *f*, **araj(n)nem** *m*, -en ёмістасьць; **aráj(n)nemiker**, **aráj(n)nemfe(j)iker** ёмісты

- arajnnemen* in di hent прыбраць да рук, прыхапіць
- arajnnemen* zix epes in kop/zinen (arajn) убіць сабе штосьці ў галаву
- der grojser zal hot nit gekont arajnnemen alemen гэтая вялікая заля не змагла ўсіх зьмясьціць

arájnótemen=arájnétemen [*d.* atmen] 1. удыхнуць, удыхаць; 2. *n.* **arájnotemung** *f*, -en удых, удыханьне

arájnpakn [*d.* packen] у-, за|пакаваць, у-, за|пакоўваць; **arájnpakn zix**, **arájnpeklen zix** (in) [*d.* packeln] 1. пакавацца, грузіцца; 2. засыпацца, папасьціся, пападацца

- arajnpakn zix in di hent arajn cu emecn трапіць некаму ў рукі
- nit lozn* zix arajnpakn in di hent arajn не давацца ў рукі
- vart ojs – x'vel dix nox arajnpakn in di hent arajn! чакай, ты яшчэ трапіш у мае рукі (прыбяру цябе к рукам)!

arájnpljuxen zix [*ukr.* плюхати] плюхацца, бухацца (у ваду); **zix gebn* a pljux arájn** плюхнуцца, бухнуцца (у ваду)

arájnplonte(r)n [*p.* płątać] уплясьці, уплятаць, ублыт(в)аць

arájnpojzen [*r.* ползать, *ukr.* повзти] у-, за|паўзьці, у-, за|паўзаць

arájnpompen [*d.* Pomp] напампаваць, накач(в)аць (унутр)

arájnpraven [*ukr.* правити] управіць, упраўляць, урэзаць, уразаць

arájnpresn [*d.* pressen] уціснуць, уціскаць, спрасаваць, спрасоўваць

arájnrajbn* [*d.* reiben] уцерці, уціраць

arájnrajsn* zix (in) [*d.* reissen] уварвацца, урывацца, улам(лів)ацца; улезьці, улазіць

arájnre(j)dn* (in) [*d.* hineinreden] па-, у|гаварыць, паразмаўляць

arájnrexenen [*d.* rechnen] за-, у|лічыць, за-, у|лічваць, уключыць, уключаць

- arajnrexenendik ojx не выключаючы

arájnrinen* [*d.* rinnen] за-, пра-, на|цячы, за-, пра-, на|цякаць

arájnrojmen [*d.* raunen] шап(я)нуць

arájnrufn* [*d.* hereinrufen] паклікаць, пазваць, пагукаць

- – Ruft mir arajn majn gelibtn xosn, /efšer vet mir fort gringer vern. /Vi der xosn hot geefnt di tir: /– Majn getraje kale, mir far dir. *flksl.* – Паклікайце мне майго вернага жаніха, можа мне лягчэй стане. Калі жаніх адчыніў дзьверы: – Мая верная нявеста, як шкада мне цябе.

arájnrukn [*d.* rücken] уручыць, уручаць; усунуць, усаджваць

- arajnrukn a razon in haldz усунуць ражон у глотку
- arajnrukn di noz umetum усаджваць/соваць/утыкаць/сунуць/тыцкаць усюды нос

arájnsilen [*v.* сіляць; *d.* zielen?] зацягнуць, зацягваць, прасунуць, прасоўваць (нітку); адолець, адольваць

- arajnsilen a fodem in der nodl зацягнуць нітку ў іголку

arájnšarn (in) [*d.* scharren] згарнуць, згортваць; сьцягнуць, сьцягваць; **arájnšarn zix** пракрасьціся, пракрад(в)ацца

arájnšikn [*d.* schicken] прыс(ы)лаць

- arajnšikn durx kazjoner poćt выслаць казённай поштай
- arajnšikn durxn broder šames прыслаць праз брадзенскага служку

arájnšitn* (in) [*d.* hineinschütten] у-, за-, пад|сыпаць

arájnšlajdern [*d.* schleudern] шпурнуць, укінуць

arájnšlajxn* zix [*d.* schleichen] падкрасьціся, падкрад(в)ацца, падпаўзьці, падпаўзаць

arájnšlepn [*d.* schleppen] уцягнуць, уцягваць
• amol iz arajnšlepn a menčn in a blote gringer, vi im arojsšlepn fun dortn (arajnšlepn in a blote iz gringer, vi arojsšlepn fun a blote) *šprxv.* часам зацягнуць чалавека ў гразь лягчэй, чым выцягнуць адтуль
arájnšlingen* [*d.* schlingen] праглынуць, праглынаць
arájnšlisn* [*d.* schliessen] уключыць, уключаць
arájnšlogn* [*d.* hereinschlagen] убі(ва)ць, увагнаць, уганяць, закалаціць, закалочваць
• arajnšlogn* a kruk in der vant загнаць крук у сьцяну
• arajnšlogn* in kop убіць у галаву
arájnšmajsn* (in, mit) [*d.* schmeissen] улупіць, уляпіць, умазаць, сьцебануць, хвастануць, вылупцаваць, высьцебаць
• arajnšmajsn* in zajt-mir-mojxl даць пад зад
• arajnšmajsn* mit riter, mit a bajč вылупцаваць розгамі/бізуном
arájnšmekn (cu, in) [*d.* schmecken] 1. пранікнуць, пранікаць з пахам; 2. *fig.* заглянуць, заглядваць, зазірнуць; забегчы (некуды)
• fun drojsn hot arajngešmekt der frišer bez in štub arajn (Der Xosid) з надворка ў хату пранік пах сьвежага бэзу
• kejn hunt šmekt ahin nit arajn ніводны сабака сюды не забягае
arájnšmelcn* [*d.* schmelzen] уплавіць, уплаўляць
arájnšmiglen/arájnšmuglen [*d.* hineinschmuggeln, *p.* szmugiel] увезьці, увозіць; унесьці, уносіць (кантрабандай); **arájnšmuglen zix** пралезьці, пралазіць, (пра)шмыгнуць
arájnšmirn [*d.* schmieren] умаз(в)аць
arájnšmuesn [*s.* שמו(ע)סן-] пагаварыць, паразмаўляць
arájnšnajdn* [*d.* schneiden] урэзаць, уразаць; **arájnšnajdn* zix** урэзацца, уразацца, уклініцца, укліньвацца
• der rajter hot zix arajngešnitn inem hamojn вершнік урэзаўся ў натоўп
• dos šifl hot zix arajngešnitn inem bajbregikn zamd лодка ўрэзалася ў прыбярэжны пясок
• er šnajdt vi in a kez (in krojt) arajn *fig.* ён уразаецца як у сыр/капусту (жарэ як не ў сябе)
arájnšpacirn [*d.* spazieren] выгуляцца, выгульвацца (досыць)
arájnšparn [*d.* sparren] упіхнуць, упіх(в)аць, уціснуць, уціскаць, уштурхнуць
• di hajzer šparn in himl arajn дамы тырчаць у небе
arájnšpiln (biz) [*d.* spielen] загуляцца, загульвацца
arájnšpinen* [*d.* spinnen] упрасьці, упрадаць
arájnšprenklen [*d.* sprenkeln] украп(в)аць, упырскнуць, упырскваць
arájnšpricn [*d.* spritzen] упырскнуць, упырскваць
arájnšpringen* (in) [*d.* hineinspringen] ускочыць, ускакваць
• arajnšpringen* in vaser (arajn) кідацца ў ваду
arájnšrajbn* [*d.* schreiben] 1. упіс(в)аць; 2. *n* упісваньне, унясеньне
• arajnšrajbn* a drajek in a krajzlinje упісваць трохкутнік у акружнасьць
• arajnšrajbn* a rumful zajtl in der gešixte fun der visnšaft упісваць славутую старонку ў гісторыю навукі
• arajnšrajbn* a vort упісваць слова
arájnšrojfn [*d.* schrauben] увярнуць, уварочваць
arájnštajgn* [*d.* hineinsteigen] 1. уступіць, уступаць, узысьці, ува-, да|йсьці, узы-, ува-, да|ходзіць; сесьці, садзіцца (на транспарт); 2. дасягнуць, дасягаць
• arajnštajgn* in tramvaj сесьці ў трамвай
arájnštekn, arájncuštekn [*d.* hineinstecken] утыкнуць, утыкаць, усадзіць, усаджваць
• arajnštekn di noz umetum усаджваць/соваць/утыкаць/сунуць/тыцкаць усюды нос
• arajnštekn di ojgn in der erd утаропіць вочы ў зямлю
• arajnštekn dos štekn in di bejtn усадзіць палку ў грады
• a guter balebos štekt umetum arajn di noz *glxv.* добры гаспадар усюды совае нос
• a špilkene kepl nit arajncuštekn галоўку шпількі ня ўсадзіш (камар носа не падаткне; камар носам не падлезе)
• cvišn tir un angl zol men kejn finger nit arajnštekn *šprxv.* паміж дзьвярыма і кручком пальца не варта ўстаўляць (не кладзі пальцаў у дзьверы, бо прыціснуць; свой з сваім біся, а чужы не мяшайся; дзе сава і сыч, там носам ня тыч)
• in an ofn tepl štekt itlexe mojz arajn dos kepl *šprxv.* у адкрыты гаршчок кожная мыш усадзіць галаву
arájnšteln [*d.* hineinstellen] 1. уставіць, устаўляць; 2. *n*, **arájnštelung** *f* устаўка; **arájnšteln* zix** уставіцца, устаўляцца; уваліцца, увальвацца (уваходзіць); **arájnštelter** устаўны, устаўлены
• arajnšteln ■ fisl падставіць ножку
• arajnšteln a vort уставіць слова
• arajnšteln šojbn устаўляць шыбы
• in a blote hostu mix arajngeštelt, /ix ken fun ir nit arojskrixn, /ix vil zix šojn dos lebn nemen /un forn vestu mix šojn zuxn *flksl.* ты пасадзіў мяне ў гразь, і я не магу зь яе вылезьці, я ўжо хачу пазбавіць сябе жыцьця, а ты паедзеш мяне шукаць
arájnštexn* [*d.* stechen] усадзіць, усаджваць, утыкнуць, утыкаць, укалоць
arájnštojsn* [*d.* hineinstossen] у-, за|піхнуць, у-, за|піхваць
arájnštopn [*d.* hineinstopfen] у-, за|піхнуць, у-, за|піхваць, засунуць, засоўваць
arájnštrikn [*d.* stricken] увяз(в)аць, уплесьці, уплятаць
arájnštromen [*d.* strömen] уцячы, уцякаць (аб вадзе), улі(ва)цца
arájnštupn [*d.* stupfen] упіхнуць, упіхваць, уштурхнуць; усадзіць, усаджваць; **arájnštupung** *f*, -en (in) уварваньне, умяшаньне
• arajnštupn di hent in di kešenes усадзіць рукі ў кішэні
• štup zix nit mit dem krankn kop in der hic arajn *šprxv.* ня лезь з хворай галавой у жар (ня лезь уперад бацькі ў пекла!)
arájnšvimen* [*d.* schwimmen] уплы(ва)ць
arájntajčn (in) [*d.* hineindeuten] дамысьлі(ва)ць; прыпіс(в)аць
arájntajnen [*s.* -טענה-] утлумачыць, утлумачваць
arájntasken [*r.* таскать] уцягнуць, уцягваць
arájntejln [*d.* teilen] падзяліць, падзяляць
arájnton*, arájncuton* (in) [*d.* hineintun] 1. урабіць, урабляць; укласьці, укладаць; пра-, у|сунуць, пра-, у|соўваць; 2. у-, пры|правіць, у-, пры|праўляць (ежу)
• arajnton* di šverd inem šejdl укласьці меч у ножны
• arajnton* in tejg закатаць у цеста
• arajnton* zix ingancn in der arbet па вушы ўехаць у працу
• s'hobn undz geton in tojt arajn di mukn/komarn нас заелі камары да сьмерці
• er hot mojre di hant in kešene arajncuton *glxv.* ён баіцца руку ў кішэню ўсунуць (палец на палец не пакладзе)

• nit arajnton* di hant (kejn finger) in kalt vaser culib emecn *glxv.* не ўсадзіць рукі ў халодную ваду дзеля кагосьці (за халодную ваду ня возьмецца; ня зробіць кроку)

arájntrajbn* (in) [*d.* hineintreiben] ува-, за|гнаць, у-, за|ганяць

• arajntrajbn* a lebedikn in dr'erd загнаць жывым у магілу

• a regn trajbt arajn in štub, un a bejze vajb trajbt arojs fun štub *šprxv.* дождж гоніць у хату, а злая жонка гоніць з хаты (добрая жонка - дома рай, благая - хоць ты цягу дай)

arájntraxtn zix (in, vegn) [*d.* trachten] удум(в)ацца; **arájntraxter** разважлівы, удумлівы; **arájntraxtung** *f* разважаньне, удумваньне, раздумваньне

arájntrefn* (in, cu) [*d.* treffen] трапіць, трапляць (у цэль), пацэліць; **arájntref** *m*, -n трапны ўдар

• arajntrefn* in pintl/karb трапіць у кропку

• er treft glajx in mojl arajn *glxv.* ён трапляе прама ў рот (ведае толькі, як пад'есьці)

arájntretn* (in) [*d.* treten] 1. уступіць, уступаць, увайсьці, уваходзіць, улезьці, улязаць; 2. *n*, **arájntret/arájntrit** *m* [*w.* Eintritt] уваход, уступленьне, уступ; **arájntret-opcol** *m*, -s уступны ўзнос; **arájntret-ekzamen** *m*, -(e)s уступны іспыт

• arajntret* in der partaj, in šlaxt, in bazic fun epes уступаць у партыю, у войску, у валоданьне чымсьці

arájntrifn* [*d.* treffen] упырснуць, упырскваць, закáп(в)аць

arájntrinken* [*d.* trinken] выпі(ва)ць

arájntrogn* [*d.* hereintragen] 1. унесьці, уносіць; 2. *n* унясеньне

• arajntrogn* a foršlog унесьці прапанову

• arajntrogn* a frisn strom in epes унесьці сьвежую плынь у што-небудзь

• arajntrogn* an ejgenem cušlajer in der visnšaft унесьці свой уклад у навуку

• arajntrogn* di čemodanes уносіць чамаданы

• arajntrogn zol men dix a krankn! *kll.* каб цябе хворага ўнесьлі!

arájnvaksn* [*d.* hineinwachsen] урасьці, урастаць

arájnvalgern zix [*d.* wälgern] уваліцца, увальвацца (уваходзіць)

• arajnvalgern zix vi a šiker уваліцца як п'яны

arájnvarfn* (in, af) [*d.* hineinwerfen] (у)кінуць, укід(в)аць; увагнаць, уганяць; увергнуць, увяргаць

• arajnvarfn* af emecn a bilbl узводзіць паклёп на кагосьці

• arajnvarfn* in a šlof наганяць сон

• arajnvarfn* zix in vaser (arajn) кідацца ў ваду

arájnvebn* [*d.* weben] уваткаць

• arajnvebn* a muster выткаць узор

arájnveg *m*, -n [*d.* Weg] падвод

arájnvejen [*d.* wehen] удзьмуць, удзімаць

arájnxapn, arájncuxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] а(б)-, у-, с|хапіць, а(б)хапляць; абвяз(в)аць, абві(ва)ць; **arájnxapn zix** (cu, in) украсьціся, украд(в)ацца, убіцца (у нешта)

• a magejfe xapt zix arajn in štetl паморак напаў на мястэчка

• a txojr xapt zix arajn cvišn hiner тхор убіўся ў куратнік

• arajnxapn a fardinstl, a gvaldike/gvaldovne mecie, a šejne matbeje падзарабіць грошай

• arajnxapn a gešmakn bisn in mojl arajn схапіць смачны кавалак у рот

• arajnxapn a kojl in kop атрымаць кулю ў галаву/лоб

• arajnxapn a krenk/farkilung падхапіць хваробу, застудзіцца

• arajnxapn an alie атрымаць права на чытаньне Торы ў сынагозе; *fig.* дастаць лазьню

• arajnxapn an iberike kojse, dem bitern tropn ухапіць лішнюю чарку, горкую кроплю

• arajnxapn di gance velt ахапіць увесь сьвет (неабсяжнае)

• arajnxapn klep/kloles, a porcje, in der cejn, in kolner, a por štekns ibern rukn атрымаць дубца/праклёнаў/порцыю, у зубы/каўнер, кіем па сьпіне (схапіць/дастаць па карку; зарабіць лупня (на абаранкі); дастаць лазьню)

• arajnxapn vi mace-vaser, vi a hejse bulbe, vi dem kugl /ćolnt, vi a štik lekex, vi a kojse okevit/bronfn/najnciker, vi di greste mecie, vi dem rebns širaim, vi an evn-tov схапіць як ваду для мацы, як гарачую бульбу, як кугаль /пірог, як кавалак мядовіка, як чарку акавітай/гарэлкі /сьпірту, як вельмі танную рэч, як аб'едкі пасьля рэбэ, як каштоўны камень

• arajnxapn zix cu emecn farbajgejendik глянуць на кагосьці мімаходам

• arajnxapn zix in jenems harc пракрасьціся ў чужое сэрца

• in tekst hot zix arajngexapt a drukfeler у тэкст трапіла памылка

• zix arajnxapn in a šmalcgrub, in di federn, in di grojse /švere tojznter патрапіць на вялікія грошы, убрацца ў пер'е, узбагаціцца

• ba got xapt men nit arajn *glxv.* у бога ня ўхопіш

• der jid xapt arajn an onbajsn, un an avejre, un a minxe, un a kduše *glxv.* жыд похапам сьнедае, грашыць і моліцца

• er hot ganc fajn/niškošedik arajngexapt яму вельмі добра дасталася

• Sore, Sore, a regn gejt, xap arajn dos xupe-klejd *hum.* Сора, Сора, дождж ідзе, хапай вясельныя строі

• verem zoln zix in dir arajnxapn lebedikerhejt (un ojb du vilst, meg es zajn tojterhejt, nor vos gixer, rebojne-šelojlem)! *kll.* а бадай цябе рабакі зьелі жывога (а калі ты хочаш, можна й мёртвага, але як мага хутчэй, божа, дай міленькі)!

• vest arajnxapn dem emesn psak! табе пападзе/ўляціць па-сапраўднаму! (дастанеш лазьню!)

• vos me xapt arajn, iz farfaln *glxv.* што ўхапілі, тое прапала

• vos me xapt nit arajn, dos hot men ništ *glxv.* чаго ня ўхопіш, таго й мець ня будзеш

arájnzapn [*d.* saugen] усмактаць, усмоктваць; увабраць, убіраць

arájnzecn [*d.* setzen] 1. у-, за|садзіць, у-, за|саджваць; зьмясьціць, зьмяшчаць; 2. убі(ва)ць, увагнаць, уганяць (цьвік); 3. усяліць, усяляць; 4. грузіць; 5. *n* пагрузка

• a zec ton* in kop arajn ударыць у галаву (аб віне)

• arajnzecn in tfise засадзіць у турму

arájnzen* [*d.* hineinsehen] заглянуць, заглядваць, зазірнуць

arájnzogn [*d.* sagen] 1. сказануць; 2. прызначыць, даручыць

• arajnzogn a šarf vort сказануць вострае слоўца

• grob/frex arajnzogn нагрубіяніць

• gut arajnzogn emecn задаць дыхту

arájnzojgn* (in zix) [*d.* saugen] усмактаць, усмоктваць; уцягнуць, уцягваць

Arám [*s.* ארם] краіна арамэяў у Мэсапатаміі й Сырыі; **arami** [*s.* ארמי] арамэй; **arám(é)išer** арамэйскі; **arám(é)iš** *n* арамэйская мова [*sin.* targem-lošn]; **Arám-naharáim** [*s.* נהרים] Мэсапатамія

aranžirung *f* [*d.* arrangieren] аранжыроўка, уладкаваньне

arb *f/n* [*d.* Erbe] спадчына; **arbn** атрымліваць у спадчыну, насьледаваць; **arber** *m* нашчадак, спадкаемца, спадчыньнік, насьледнік

arbe *m* [*s.* ארבה →decax] *tnx. zool.* саранча (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) [*sin.* hejšerik] (Вых. 10:4)

arbe-ames *pl.* [*s.* ארבע־אמות →dalet-ames] "чатыры аршыны/локці"; цеснае памяшканьне, вузкая й закрытая прастора

arbe-kanfes *m.* -n [*s.* (ן-)ארבע־כנפות] "чатыры куты"; *rit.* (чатырохбаковы) кароткі талес, да кожнага кута якога прывязваецца махра з 12 матузоў (кутасы-цыцэс), які гэбрэі носяць на сьпіне і на грудзёх пад сарочкай [*sin.* cices-kanfes, tales-kotn, lajbcudekl, lajbserdak]; **arbe-kanfes-hoórec** *pl.* [*s.* ־הארץ] чатыры кірункі сьвету

• es past im vi dem hunt an arbe-kanfes *glxv.* гэта яму пасуе як сабаку талес (як сьвіньні завушніцы/пацеркі /набэдрыкі; як да сьвіньні кульбачка; як карове падсядзёлак/паўшоры)

arbe-kójses *pl.* [*s.* ארבע־כוסות →arboe-] чатыры чаркі, якія кожны гэбрэй мусіць выпіць за бяседай на Пэйсах

arbe-mises-béz(d)n *pl.* [*s.* ארבע־מיתות־בית־דין] "чатыры сьмяротнакарныя злачынствы"; Гемора вызначае іх як цяжкія рэлігійныя і крымінальныя: "hereg" [*s.* הרג] забойства, "xenek" [*s.* חנק] задушэньне, "skile" [*s.* סקילה] закідваньне камянямі, "srejfe" [*s.* שרפה] пажар [*sin.* fiterlej tojtštrofn]

arbe-pines-hoójlem [*s.* ארבע־פ(י)נות־העולם] усе чатыры кірункі сьвету, паўсюдна

arbe-rúxes-hoójlem [*s.* ארבע־רוחות־(ה)עולם] "чатыры ветры сьвету"; усе бакі, усе вуглы

arbes *m* [*d.* Erbse] гарох; **árbesl** *n*, -ex гарохавіна, гарошына; **árbes-zup** *m*, -n (a zup fun arbes) *kul.* гарохавы суп

• duftike arbeslex душысты гарошак

• es helft vi (an) arbes on/in der vant *glxv.* памагае як гарох аб сьцяну

• es klept zix vi (an) arbes cu/in der vant *glxv. hum.* клеіцца /прыстае як гарох да сьцяны

árbetn [*d.* arbeiten] 1. (in, af, culib, iber, mit, fun, ba) працаваць, рабіць; 2. *n* дзейнасьць; **arbet** *f*, -n работа, праца; **árbeter** *m*, (-n/-ke *f*, -s), **árbetorer** *m*, -s, (-torn *f*, -s) працоўны, рабочы; **árbetndik** *adv.* робячы, працуючы; **árbet-badingungen** *pl.* умовы працы; **árbet-cetejlung** *f* падзяленьне працы; **árbet(s)lozer** 1. *m* беспрацоўны чалавек; 2. беспрацоўны; **árbet(s)lozikajt** *f* беспрацоўе; **árbets-opmax** *m*, -n працоўнае пагадненьне; **árbetzamer** працавіты, працаздольны, старанны, руплівы; **árbet(s)fe(j)iker** працаздольны; **árbet(s)fe(j)ikajt** *f* працаздольнасьць; **árbet(s)lojn** *n* заробак

• a gut štikl arbet добрая работа

• arbetn in feld, af a fabrik, ibern projekt, culib zelbstfarfulkumen працаваць у полі, на фабрыцы, над праектам /сабой

• arbetn majsim шалець, вар'яцець

• arbetn mit di elnbojgns/zajtn працаваць локцямі/бакамі

• arbetn mit lajdnšaft працаваць з захапленьнем

• arbetn vi a ferd, vi an ejzl/oks, vi a jidene far Pejsex працаваць як конь/асёл/вол (у ярме), як жыдоўка перад Пэйсахам (як мурашка/пчолка/пякельнік)

• aropnemen* fun der arbet зьняць з работы

• dos harc arbet šver сэрца працуе цяжка

• farfirn* dem arbet(s)lojn замарозіць заробак

• hobn* arbet ibern kop (biz/ibern haldz) мець па горла работы (вышэй галавы)

• ir darft nit azojfil arbetn вам нельга гэтак шмат працаваць

• onkumen* af arbet паступіць на работу

• zi hot genejt, štark cugebojgn cu ir arbet/genej яна шыла, моцна нахіліўшыся над сваёй работай

• alejn ken men esn, ober nit arbetn *šprxv.* аднаму можна есьці, але нельга працаваць (аднаму і ў кашы ня спорна)

• an arbet a rejne un a parnose a šejne работа чыстая і заробак файны

• arbet iz kejn šand (ubifrat in a fremd land) *šprxv.* праца – ня сорам (асабліва ў чужой краіне) (дзе быць, там рабіць)

• der tog iz kurc, un di arbet iz grojs *glxv.* дзень кароткі, але работы шмат (перш папрацуй, а тады й патанцуй)

arbl *m* [*d.* Ärmel] рукаў; **arbldik** *adv.* з рукавамі; **árblšicer** *pl.* нарукаўнікі

• a ci ton* farn arbl пацягнуць за рукаў

• er kon im farštekn in arbl ён можа засунуць яго ў рукаў (запхнуць за пояс)

• esn* fun arbl есьці з рукава (з рук у рот)

• laxn (zix) in arbl сьмяяцца ў рукаў/кулак (зларадзнічаць)

• ojstrejslen/ojsšoklen fun arbl вытрасьці з рукава

• ojszojgn* funem arbl высмактаць з рукава/пальца

• er šit vi fun an arbl arojs *glxv.* сыпле як з рукава (пра фанабэрыстага чалавека; брэша як лён/клін чэша)

arboe-bónim *pl.* [*s.* ארבעה־בנים →arbe-; (H)agode] "чатыры сыны"; чацьвёра дзяцей, аб якіх распавядаецца ў Агадзе: "xoxem" [*s.* חכם] мудры, "roše" [*s.* רשע] зламысны, "tam" [*s.* תם] наіўны, "šeejnu-jedeje-lišojl" [*s.* שאינו־יודע־לשאול] дурань; *hum.* гурт блага выхаваных дзяцей

arboim [*s.* ארבעים] сорак (гадоў) [*sin.* fercik (jor)]

• er halt ba di arboim *hum.* яму каля сарака гадоў

arbúz *m*, -n [*r.* арбуз] кавун

arc *m.* -n [*d.* Erz] руда; **árcgrubn** *m*, -s [*d.* Grube] руднік; **árchaltiker** які ўтрымлівае руду; **árclagern** *pl.* поклады рудаў; **árcgreber** *m* рудакоп

arcibiskup *m*, -n, **arcibišof** *m*, -n [*p.* Arcybiskup] арцыбіскуп

arci-mexucef-pónem *m* [*s.* ־מחוצף־פנים] самы нахабны, бессаромны, дзёрзкі, свавольны чалавек

arejles *f*, -n [*s.* (ן-)ערלית →orle] *pejor.* нежыдоўка, гойка [*sin.* goje]; **arejlim** *pl.* →orl *m* [*s.* (ים-)ערל] *pejor.* неабрэзаны, няжыд, гой

arejvim *pl.* →orev *m*, *pl.* orvim [*s.* (ים-)ערב →orves] даручнік, паручнік, гарант; **arejves=orves** *n* [*s.* ערבות] гарантыя, забесьпячэньне, запэўненьне, запэўніваньне, парука, зарука [*sin.* garantje, bavoreniš, farzixerung]

arende *f*, -s [*p.* arenda] арэнда; **arendírn** (arendírt) арандаваць; **(a)rendár/arend(at)or** *m*, -n/-es, (-ke *f*, -s) (а)рандаватар, пасэсар; **aréndе-opcol** *m*, -n арэндная плата

• nemen*/opgebn* in arende браць/аддаць у арэнду

arestírn (arestírt), **arestírt vern*** [*d.* arrestieren, *p.* aresztować] арыштаваць, арыштоўваць, быць арыштаваным; **arést** *m*, -n арышт; **arestirter** *m*, (-te *f*), **arestánt** *m*, -n, (-ke *f*, -s) арыштант

• aruflejgn an arest af epes накласьці арышт на штосьці

arger=erger [*mhd.* erger] *adv.* горш; **árgerer=érgerer, argster=ergster** (най)горшы

argumentírn (argumentírt) [*d.* argumentieren] аргумэнтаваць; **argumént** *m*, -n аргумэнт; **argumentacje** *f*, **argumentirung** *f* аргумэнтацыя
• a švax bagrindeter (a nit-fester) argument хісткі аргумэнт
• ale argumentn far un kegn усе аргумэнты "за" і "супраць"
• brengen* argumentn прыводзіць аргумэнты
ar"í *abr.* **aškenazi rebe Jicxok** [*s.* אשכנזי רבי יצחק=אר"י] наймя Іцхака Лур'е (1534–1572) [*s.* לוריא]
ariber [*d.* herüber] *adv.* звыш, за, праз, на гэты бок; **ariber= aríbergejn*/aríberkumen***
• ariber un ariber хоць гаць гаці
• er iz šojn ariber di šivim/zibecik яму ўжо за семдзесят
• iber im ken men ariber празь яго можна перайсьці
aríber- [*d.* (her)über-] *knv./pref.* пера-, аб(а)- (паказвае на: 1. рух паверсе чаго-небудзь, праз штосьці; 2. празьмернасьць; 3. паўтор дзеяньня; 4. недагляд)
aríberbejgn* **zix** (iber) [*d.* beugen, biegen] перагнуцца, пера[illegible]
aríbercien* (zix) (iber, in, af) [*d.* herüberziehen] перацягнуць, [illegible] перавабіць, перавабліваць; пераб(і)рацца
[illegible] [illegible] пераплаціць, пераплачваць
[illegible] [illegible] пера-, на|кры(ва)ць
[illegible] [illegible] пераваліцца, перавальвацца
[illegible] [illegible] (af) перавезьці, перавозіць; [illegible] пераводзіць; 2. *n.* **aríberfir** *m*, -n перавозка; [illegible] **aríberfirer** *m* перавозьнік
aríberflancn [*d.* überpflanzen] перасадзіць, перасаджваць
aríberflejcn [*d.* überfliessen, *mhd.* vliezen] перацячы, перацякаць, пералі(ва)цца
aríberflien* [*d.* überfliegen] 1. пераляцець, пералятаць; 2. *n.* **aríberfli** *m*, -en пералёт
• di pilke iz aribergeflojgn ibern parkn мяч пераляцеў цераз паркан
• maxn an ariberfli пераляцець, зрабіць пералёт
aríberflisn* [*d.* überfliessen] перацячы, перацякаць; пералі(ва)цца
aríberforn* [*d.* überfahren] 1. (cu, kejn) пера-, па|ехаць, пераяжджаць; зьезьдзіць 2. *n.* **aríberfor** *m*, -n пераезд
• ariberforn* afn andern breg пераехаць на другі бераг
• ariberforn* hinter Molev пераехаць бліжэй да Магілёва
• glojbst nit, for ariber! *glxv.* не даеш веры, зьезьдзі!
aríbergang *m*, *pl.* -en/-geng [*d.* Übergang] перасячэньне, пераправа, пераезд
aríberganv(en)en* [*s.* -גנב- →ganev] патаемна перавезьці, перавозіць, пераправіць, перапраўляць
aríbergebn* [*d.* herübergeben] перада(ва)ць
aríbergejn* [*d.* übergehen] 1. (iber, cu, in, af) перайсьці, пераходзіць; 2. *n* пераход
• ale zajnen aribergegangen funem zal in escimer усе перайшлі з залі ў кухню
• (ariber)gejn* fun hent cu hent пераходзіць з рук у рукі
• aribergejn* iber der brik, iber dem tajx пераходзіць цераз мост/раку
• dos aribergejn fun kames in ejxes пераход колькасьці ў якасьць
aríbergelozter [*d.* überlassen] выпушчаны
• aribergelozte hojzn нагавіцы навыпуск
aríbergevaksener [*d.* gewachsen] перарослы
aríbergevorfener [*d.* geworfen] перакінуты
aríbergisn* **zix** (iber) [*d.* übergiessen] перацячы, перацякаць; затапіць, затапляць
• aribergisn* zix iber epes затапляць што-небудзь
aríbergličn zix (iber) [*d.* gleiten] прасьлізгнуць, прасьлізгваць
aríberhengen* (iber) [*d.* überhängen] перавесіць, перавешваць (праз), зьвіснуць, зьвісаць
aríberjogn [*d.* überjagen] аба-, пера|гнаць, аб-, пера|ганяць, апярэдзіць, апярэджваць
aríberkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] перакаціць, перакочваць
aríberklajbn* **zix** (iber, af) [*d.* klauben] пераб(і)рацца, пераехаць, пераяжджаць (на іншае месца)
aríberkletern (iber) [*d.* überklettern] пералезьці, пералазіць (караскаючыся)
aríberkrign* **(zix)** (iber) [*d.* überkriegen] перавесьці, пераводзіць; перацягнуць, перацягваць (на ўласны бок)
aríberkrixn* (iber) [*d.* überkriechen] пералезьці, пералазіць; перапаўзьці, перапаўзаць
• ariberkrichen* ibern parkn пералезьці цераз паркан
aríberkumen* [*d.* herüberkommen] 1. перайсьці, пераходзіць; 2. перабы(ва)ць; перанесьці, пераносіць; перажы(ва)ць
aríberlebn [*d.* überleben] перажы(ва)ць
aríberlejgn (iber, af) [*d.* überlegen] перакласьці, пераклад(в)аць, пакласьці (цераз)
• ariberlejgen di farantvortlexkajt af emecn перакласьці адказнасьць на кагосьці
aríberlojfn* (cu) [*d.* überlaufen] перабегчы, перабягаць
• ariberlojfn* di gas, afn kegniberdikn trotuar, iber der brik перабягаць вуліцу, на процілеглы тратуар, цераз мост
aríberlozn* [*d.* überlassen] прапусьціць, прапускаць
aríbernarn [*d.* narren] перацягнуць, перацягваць, пера-, за|вабіць, пера-, за|вабліваць
aríbernemen* (iber) [*d.* herübernehmen] пера-, пры|няць, пера-, пры|ймаць
aríberpeklen [*d.* packeln] пераправіць, перапраўляць
• ariberpeklen zix af jener velt адправіцца на той сьвет
aríbe(r)rinen* [*d.* rinnen] перацячы, перацякаць
aríbe(r)rukn [*d.* rücken] перасунуць, перасоўваць
aríberšifn [*d.* überschiffen] пераплыць, пераплываць (на чоўне), пераправіць, перапраўляць; **aríberšifung** *f* пераправа
aríberšikn [*d.* schicken] пера-, па|с(ы)лаць
aríberšitn* [*d.* überschütten] перасыпаць
aríberšlepn [*d.* schleppen] перацягнуць, перацягваць, перавальваць
aríberšmajsn* [*d.* schmeissen] перагнаць, пераганяць, перавысіць, перавышаць
aríberšmuglen [*d.* schmuggeln] пераправіць, перапраўляць (кантрабандай)
aríberšpanen [*d.* spannen] перакрочыць, перакрочваць
aríberšparn [*d.* sperren] перагаварыць, перамагчы, перамагаць (у спрэчках), пераканаць, пераконваць
aríberšprajzn [*mhd.* spriuzen] перакрочыць, перакрочваць, пераступіць, пераступаць
aríberšpringen* (iber, in, af) [*d.* überspringen] пераскочыць, пераскокваць
• iber a niderikn cojm špringt men bald ariber *šprxv.* церазь нізкі плот лёгка пераскочыць

• zog nit: "hop!", biz du bist nit aribergešprungen *glxv.* не кажы "гоп!", пакуль не пераскочыш

aríberšrajen* (iber, cu) [*d.* überschreien] перакрычаць

aríberštajgn* [*d.* übersteigen] перагнаць, пераганяць; пераваліць, перавальваць; перайсьці, пераходзіць; перавысіць, перавышаць, перасягнуць, перасягаць

• ariberštajgen* emecn mit talant перасягнуць кагосьці талентам

• ariberštajgen* in col перавышаць колькасьцю

aríbersteln [*d.* überstellen] перастаўляць, перастаўляць

aríberštupn [*d.* stupfen] прапіхнуць, прапіхваць

aríberšvimen* [*d.* überschwimmen] пераплы(ва)ць; **aríberšvimung** *f* пераправа

• ariberšvimen* dem tajx пераплываць раку

aribertasken [*r.* таскать] перацягнуць, перацягваць

aríbertrajbn* [*d.* übertreiben] 1. перагнаць, пераганяць; 2. сплаўляць (лес)

aríbertrefn* [*d.* treffen] перавысіць, перавышаць

aríbertretn* [*d.* übertreten] пераступіць, пераступаць, перакрочыць, перакрочваць

aríbertrogn* [*d.* herübertragen] 1. перанесьці, пераносіць; 2. *n*, **aríbertrog** *m* пераност; **aríbertrog-cejxn** *m*, -s знак пераносу, дэфіс, злучок

• fremde cores trogt men ariber *šprxv.* чужое ліха лёгка пераносіцца (чужую бяду па валаску разьвяду, а да свае розуму не прыкладу)

aríbervaksn* [*d.* überwachsen] перарасьці, перарастаць

• der konflikt iz aribergevaksn in a milxome канфлікт перарос у вайну

• der zun iz aribergevaksn dem tatn сын перарос бацьку

aríbervalgern [*d.* wälgern] пераваліць, перавальваць

aríbervandern [*d.* überwandern] пераехаць, пераяжджаць; пераб(і)рацца; перакачаваць, перакачоўваць

aríbervarfn* (iber) [*d.* überwerfen] перакінуць, перакідваць; **aríbervarfung** *f* перакіданьне, перакідка

• aribervarfn* di last af der plejce ускідваць ношу на плячо

• aribervarfn* di pilke aribern parkn перакідваць мяч цераз паркан

• di divizje hot men aribergevorfn af dorem дывізію перакінулі на поўдзень

aríbervegn* [*d.* überwiegen] пераважыць, пераважваць

aríberxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] перахапіць, перахопліваць; **aríberxapn zix** (cu, kejn) пераб(і)рацца

• ariberxapn di mos (mit) схапіць цераз край

aríberzecn [*d.* übersetzen] перасадзіць, перасаджваць

árie *f*, -s [*d.* Arie] арыя

aristokrát *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*d.* Aristokrat] арыстакрат; **aristokratje** *f* арыстакратыя; **aristokrátišer** арыстакратычны

arí-šebaxavúre *m* [*s.* אריי־שבחבורה →Arje] "сьвецкі леў"; галоўная асоба пэўнага таварыства

arixes-/arixas-jómim *n* [*s.* אריכות־ימים →majrex, bearixes, baarixesdiker] доўгія гады/дні, доўгае жыцьцё [*sin.* lange jorn, lang lebn]; **arixes-jómimdiker** шматгадовы, доўгажывучы; **arixes-jómim-šác** *m* (baréxnt arixes-jómim) надзея жыцьця

• vinčn* gezund in arixes-jomim зычыць здароўя на доўгія гады

• cu gezunt! cu arixes-jomim! cu lange jorn! (Š.-A.) на здароўе! на доўгія гады!

Arje [*s.* אריה →ari] *astr.* Леў [*sin.* lejb]

Arktik *m/f* Арктыка; **árktišer** [*d.* arktisch] арктычны

arméj *f*, -en [*d.* Armee] армія, войска; **armejer** *m* жаўнер, ваяр

• ix opgedint in der armej zibecn jor я праслужыў у войску сямнаццаць гадоў

• zoln dajne zin zajn azoj gezunt un štark, az di armej-doktojrim zoln zix frejen! *kll.* каб твае сыны радавалі здароўем і дужасьцю армейскіх дактароў!

arn=harn [*mhd.* irren, arnen, *nd.* ërren] чапаць, турбаваць, цікавіць, быць зацікаўленым; **(h)arung** *f* інтарэс, клопат, цікавасьць

• es art mix nit гэта мяне не турбуе

• s'art im vi di vant/kac, vi der farajoriker šnej гэта яго цікавіць/хвалюе як сьцяну/котку, як леташні/лонскі сьнег (ані ў знак; як ня лысы; і ня лыс Габрусь)

• s'hejbt im nit on cu arn (s'zol im onhejbn arn!) яму й гора мала! яго гэта не клапоціць/турбуе

• un im art es gor vejnik a яму мала патрэбы

• vemen art es? каму які клопат?

• dem krankn art afile a flig af der vant *glxv.* хворага турбуе нават муха на сьцяне

Arn hakojen [*s.* אהרן הכהן] *tnx.* першасьвятар А(га)рон (брат Майсея)

-arnje [*sl.*] *suf.* -арня (утварае назоўнікі жаночага роду са значэньнем месца альбо памяшканьня вытворчай дзейнасьці)

• kibecarnje *pejor.* гаварыльня; fresarnje харчэўня; pračkarnje пральня, прачкарня

arojes=arajes *pl.* [*s.* עריות] жанчыны зь сям'і, зь якой паводле запавету гэбрэй ня можа парадніцца; забароненыя сэксуальныя адносіны, грахоўнае прагненьне

arójf=arúf [*d.* herauf] *adv.* уверх, угору, дагары

arójf-=arúf- [*d.* herauf-] *knv./pref.* у-, уз(ь)-, ус(ь)-, на-, над-, па- (паказвае на рух зьнізу ўверх)

arojfbarg [*d.* Berg] *adv.* на гару, угору

arojnes *pl.* →orn *m*, -s [*s.* (ם-/ות-)ארון] сьвятая шафа, скрыня; дамавіна, труна

arójs [*d.* heraus, hinaus] *adv.* вон(кі); **arójs=arójsgejn*/arójskumen***

• arojs! прэч! вон!

• dos bux iz arojs выйшла гэтая кніга

• nit arojs un nit arajn, ken kejn ergers nit zajn *šprxv.* ні туды ні сюды – горш быць ня можа

• s'zol dir arajn un arojs! каб у цябе ўвайшло й выйшла! (кажуць, кормячы немаўля)

arójs- [*d.* heraus-] *knv./pref.* вы- (паказвае на рух знутры адносна таго, хто гаворыць)

arójsbafrajen [*d.* befreien] вызваліць, вызваляць; **arójsbafrajung** *f* вызваленьне

• arojsbafrajen di hent вызваляць рукі

• s'hot zix arojsbafrajt mitlen вызваліліся сродкі

arójsba(g)lejtn [*d.* begleiten] 1. правесьці, праводзіць; 2. *n*, **arójsbaglejtung** *f* праводзіны, провады; **arójsbaglejtvort** *n* парада/пажаданьне/слова на дарогу

• arojsbaglejtn emecn mit di ojgn праводзіць кагосьці вачыма

arójsbahelfn* zix (mit) [*d.* behelfen] карыстацца дапамогай

arójsbakumen* [*d.* herausbekommen] 1. (ba) здабы(ва)ць, вымаць; 2. *n*, **arójsbakum** *m* здабыча; **arójsbakumen* zix** выб(і)рацца

• arojsbakumen* arc/kojln здабываць руду/вугаль
• arojsbakumen* zix fun der arumringlung, funem zump выбірацца з аблогі/балота
arójsbavajzn* [*d.* beweisen] вы-, пра|явіць, вы-, пра|яўляць, выказ(в)аць
arójsblanken [*mhd.* blanken] бліснуць, бліскаць, зьзяць, зіхацець (знутры)
arójsblikn [*d.* blicken] выглянуць, выгляд(в)аць
arójsblojzn [*d.* blössen] выставіць, выстаўляць (голым)
arójsblozn* [*d.* blasen] выдзьмух(в)аць, выдзьмуць, выдзімаць
arójsbolben [*ukr.* болботати] выбаўтаць, выбоўтваць, разбрахаць, разбрэхваць
arójsbrengen*, arójscubrengen* (cu, in) [*d.* herausbringen] вынесьці, выносіць; вывесьці, выводзіць; **arójsbreng** *m* вымаўленьне (асобнага гуку)
• arojsbrengen* emecn af der lixtiker šajn выводзіць кагосьці/небудзь на сьвятло
• arojsbrengen* emecn funem glajxgevixt выводзіць кагосьці/небудзь з падмання
• arojsbrengen* fun di kejlim уводзіць у шаленства
arojsbrexn [*d.* herausbrechen] вылам(в)аць
arójsdrapn [*p.* drapać, *ukr.* драпати] выпадзіць, выцэджваць, выс(ы)саць
arójscien* [*d.* herausziehen] 1. вы-, ад|цягнуць, вы-, ад|цягваць, 2. *n*, **arójsci** *m*, -n выцягваньне, выцяжка; **arójscien*** zix выцягвацца, выцягвацца; выселіцца, высяляцца
• arojscien* dem kljok/marx/klej fun di bejner выцягнуць/высмактаць клёк/мазгі з косткаў (выцягнуць душу; вынуць жылы)
arójscoln [*d.* zahlen] 1. выплаціць, выплачваць; 2. *n*, **arójscol** *m*, **arójscolung** *f* выплата, выдача
arójscvingen* [*d.* zwingen] вымагаць, змусіць, змушаць
• arojscvingen* ba emecn di haskome змусіць кагосьці на згоду
arójscupn [*d.* zupfen] вышчыпнуць, вышчыпваць, выскубнуць, выскубаць
arójsderlangen [*d.* erlangen] пада(ва)ць; даста(ва)ць, выцягнуць, выцягваць
arójsderzen* [*d.* ersehen] заўважыць, заўважаць
arójsdrapen [*p.* drapać, *ukr.* драпати] падрапаць, выдзерці, выдзіраць; **arójsdrapen zix** выкараск(в)ацца
arójsdrej(e)n [*d.* herausdrehen] выкруціць, выкручваць; **arójsdrejeniš** *f*, -n выкрут, выкрутас, хітрыкі; **arójsdrejerišer** ухілісты (адказ)
• arojsdrejen zix fun emecn высьлізнуць, выкруціцца ад каго-небудзь
• arojsdrejen zix mit der plejce (cu) павярнуцца сьпінай
arójsdrikn [*d.* herausdrücken] выціснуць, выціскаць
arójsdringen* [*d.* herausdringen] вывесьці, выводзіць (вынову); выцякаць, вы-, па|ходзіць
arójsesn* [*d.* essen] выесьці, выядаць
arójset=arójs- *knv.* вы- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізаны сказа)
arójsétemen=arójsótemen [*d.* atmen] выдыхнуць, выдыхаць
arójsfaln* [*d.* herausfallen] выпасьці, выпадаць; вываліць, вывальваць; выбы(ва)ць; **arójsfaler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) вучань, які пайшоў са школы датэрмінова
• arojsfaln* fun der špil выбываць з гульні
• di nešome iz mir arojsgefaln у мяне душа ў пяткі ўцякла
• s'iz ba ir arojsgefaln der ridikul яна абраніла рыдыкюль
• ale cejn zoln dir arojsfaln, nor ejner zol dir blajbn – af convejtik! *kll.* каб усе твае зубы павыпадалі, апрача аднаго – дзеля зубнога болю! (палічы свае зубы ў роце!)
• az me falt arajn, falt men ojx arojs *glxv.* падупаў – так і прапаў
arójsfirn [*d.* herausführen] 1. (af, in, cu) вывезьці, вывозіць; вы-, зь|весьці, вы-, з|водзіць, красьці; 2. *n*, **arójsfir** *m*, -n вывад; вываз
• arojsfirn bignejve скрасьці
• arojsfirn di kinder fun der štot af dačes вывозіць дзяцей з гораду на лецішча
• arojsfirn dos militer выводзіць войска
• dos arojsfirn militer вывад войска
arójsflatern [*d.* flattern] выляцець, вылятаць, выпырхнуць, выпырхваць
arójsflejcn [*d.* fliessen, *mhd.* vliezen] выцячы, выцякаць; **arójsflejc** *m*, -n выток
arójsflien* [*d.* fliegen] 1. выляцець, вылятаць; 2. *n*, **arójsfli** *m*, -en вылет
• arojsflien* funem zikorn выпадаць/вылятаць з памяці/галавы
• arojsflien zol ba dir di nešome! *kll.* каб зь цябе дух выперла (духі выйшлі/выгнала; дух вон)!
• di leber zol dir štiklexvajz durx der noz arojsflien! *kll.* каб пячонка кавалачкамі ў цябе праз нос вылятала!
arójsflikn [*d.* fliecken] вышчыпнуць, вышчып(в)аць; выскубнуць, выскубаць
arójsflisn* [*d.* fliessen] выцечы, выцякаць
arójsflug *m*, -n [*d.* Abflug] вылет, палёт
arójsfódern (af) [*d.* herausfordern] за-, вы|патрабаваць, за-, вы|патрабоўваць; **arójsfoder** *m*, -n, **arójsfoderung** *f*, -en запатрабаваньне
• arojsfodern di dokumentn запатрабаваць дакумэнты
• cum arojsfodern да запатрабаваньня
arójsfolgn [*d.* folgen] выцякаць, зьяўляцца вынікам
arójsforn* [*d.* herausfahren] 1. выехаць, выяжджаць; 2. *n*, **arójsfor** *m*, -n выезд; **arójsforndiker** які выяжджае
• er vojnt/lebt in Prog, nit arojsforndik fun dort ён жыве ў Празе, не выяжджаючы адтуль
arójsgang *m*, *pl.* -en/-geng [*d.* Herausgang] выхад, выйсьце; **arójsgang-tog** *m*, *pl.* -teg выхадны дзень; **arójsgang-klejd** *n*, -er выхадная сукенка
arójsganv(en)en* [*s.* -גנב- →ganev] 1. вы-, у-, (с)красьці, выкрадаць; 2. *n* выкраданьне, крадзеж
• arojsganvenen* di kale выкрадаць маладую
• er ken ejnem arojsganvenen dos vajsl fun di ojgn *glxv.* ён можа скрасьці зрэнку з вока (усе яйкі з-пад яшчаркі падастае; з-пад бягучага каня падковы адрывае; стаячаму лапці падпляце)
arójsgebn* [*d.* herausgeben] 1. выда(ва)ць; 2. *n* выданьне, выдача; **arójsgeber** *m*, -s, (-n *f*, -s) выдаўца; **arójsgeberaj** *f/n* выданьне
arójsgecvungener [*d.* gezwungen] прымушаны, змушаны
• an arojsgecvungene haskome змушаная згода
arójsgefinen* [*d.* herausfinden, *mhd.* gevinden] вышук(в)аць
arójsgehangener [*d.* gehangen] вывешаны
arójsgehojbn vern* [*d.* gehoben] выпінаць, выпучваць
arójsgejn* [*d.* herausgehen] 1. выйсьці, сысьці, вы-, сы|хо-

дзіць; 2. (far/kegn) выказ(в)ацца (за/супраць); 3. *n* выхад, выйсьце
• (arojs)gejn* af a derex выйсьці/узьбіцца на дарогу (натрапіць на шлях)
• arojsgejn* af der jaboše (afn breg) выйсьці на сушу/бераг
• arojsgejn* fun di bregn выходзіць зь берагоў
• arojsgejn* fun di kejlim *fig.* прыйсьці ў лютасьць/шаленства
• arojsgejn* in der velt выйсьці ў сьвет
• arojsgejn* mit trumf казыраць
• dos arojsgejn funem sputnik af der orbit выхад спадарожніка на арбіту
• arajngejn gejt men arajn durx a brejter tir, un arojsgejn gejt men arojs durx a šmoler *śprxv.* уваход заўжды шырокі, а выхад вузкі (аб турме альбо войску)
• arojsgejn zol fun dir di nešome! (di nešome zol dir arojs!) *kll.* каб зь цябе дух выперла (духі выйшлі/выгнала; дух вон)! (каб твая душа курэла!)
• az es iz trukn in haldz un in di štivl nas, ken men nit arojsgejn af der gas *glxv.* калі суха ў горле і мокра ў ботах, нельга выходзіць на вуліцу

arójsgerukter [*d.* gerükt] 1. высунуты, які выступае; 2. *m* вылучэнец; **zajn* arójsgerukt** выступаць, выдавацца наперад

arójsgešikter [*d.* geschickt] высланы

arójsgeštekter [*d.* gesteckt] высунуты, высалаплены
• mit an arojsgeštekter cung з высунутым языком

arójsgeštojsener [*d.* gestossen] выціснуты
• der farnem fun der arojsgeštojsener flisikajt аб'ём выціснутай вадкасьці

arójsgetribener [*d.* getrieben] выгнаны

arójsgevizener [*d.* gewiesen] выказаны, выяўлены
• ofn arojsgevizener непрыхаваны, непрытоены

arójsgevorfener [*d.* geworfen] выкінуты, дарэмны, дарма патрачаны
• an arojsgevorfene arbet марная праца, кідзень
• s'iz arojsgevorfn gelt гэта выкінутыя грошы

arójsgezecter [*d.* heraussetzen] высаджаны, выбіты
• an arojsgezecter con выбіты зуб
• arojsgezecte fenster un tirn выбітыя вокны і дзьверы
• arojsgezecte ojgn вылупленыя/выт(а)рашчаныя вочы

arójsgezogter [*d.* gesagt] выгавораны, выказаны

arójsgisn* [*d.* giessen] вылі(ва)ць

arójsglancn [*d.* glänzen] бліснуць, зьзяць (знутры)

arójsgličn zix (fun) [*d.* gleiten] высьлізнуцца, высьлізгвацца, вышмыгнуць, вышмыгваць
• arojsgličn zix fun di hent высьлізнуць з рук
• fun azojne vicn ken zix di nešome arojsgličn *glxv.* ад такіх жартаў душа можа высьлізнуць

arójsglocn [*d.* glotzen] вытрашчыць, вытрэшчваць, выпучыць, выпучваць, вылупіць, влупліваць (вочы)

arójsgrablen [*p.* grabić, *ukr.* грабати] выграбці, выграбаць

arójsgrobn* [*d.* herausgraben] выкапаць, выкопваць, выры(ва)ць
• arojsgrobn* fun kejver выкопваць з магілы (эксгумаваць)

arójshakn [*d.* hacken] высечы, высякаць, выбі(ва)ць

arójshejbn* [*d.* herausheben] высунуць, высоўваць; напіраць; падкрэсьлі(ва)ць; **arójshejb** *m*, -n, **arójshejbung** *f*, -en высоўваньне; падкрэсьліваньне
• arojshejbn* di vixtikajt fun epes падкрэсьліваць значнасьць чаго-небудзь

arójshelfn* [*d.* heraushelfen] дапамагчы, дапамагаць; вызваліць, вызваляць
• arojshelfn* emecn fun an umglik вызваліць кагосьці зь бяды

arójshengen* [*d.* heraushängen] вывесіць, вывешваць; зьвісаць
• arojshengen* a fon/meldung/mojdoe вывешваць сьцяг /аб'яву

arójsjogn [*d.* herausjagen] у-, вы|гнаць, у-, вы|ганяць; выбі(ва)ць (ворага)
• arojsjogn emecn fun der štub выгнаць кагосьці з дому
• arojsjogn fun emecn dem švejs увагнаць кагосьці ў пот

arójskačen [*ukr.* качати] выкаціць, выкочваць; **arójskačeniš** *n* выкочваньне
• der vogn hot trejslendik zix arojsgekačet fun Borišpol (Ś.-A.) воз, трасучыся, выкаціўся з Барыспаля

arójskajklen/arójskojklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] выкаціць, выкочваць
• arojskajklen dem vogn, feser fun birhojz выкаціць калёсы, бочкі зь піўной
• arojskajklen di ojgn вытрэшчваць/вылупліваць вочы

arójskalupen [*ukr.* колупати] выкалуп(лів)аць

arójskarábk(ev)en zix [*p.* karabkać się, *ukr.* карабкатися] выкарабк(в)ацца, выкараск(в)ацца

arójskaračen zix [*ukr.* карачки] выкарабк(в)ацца (на карачках)

arójskern [*d.* herauskehren] вымесьці, вымятаць

arójsklajbn* zix [*d.* klauben] выб(і)рацца, высяліцца, высяляцца
• Ci gedenkstu, mame, az du bist mit ■ šxejne gezesn? /Zi hot zix arojsgeklibn – tut dir ojx bang. /Un az me špilt op fir jor mit a jingele a libe, /ci ken men zogn, az me hot im faint? *ffksl.* Ці памятаеш, маці, калі ты жыла з суседкай? Яна зьехала – і ты таксама сумавала. А калі любіш хлопца чатыры гады, ці можна сказаць, што яго ненавідзіш?

arójsklapn [*d.* klappen] выбі(ва)ць
• arojsklapn dem tepex/štojb выбіваць дыван/пыл

arójsklern [*d.* klären] высьветліць, высьвятляць

arójsknajpn [*d.* kneifen] вышчыпнуць, вышчыпваць, вышнікнуць, вышнікваць

arójskoxn [*d.* kochen] выварыць, выварваць
• arojskoxn dos fets fun di bejner выварваць тлушч з костак

arójskrign* [*d.* herauskriegen] даста(ва)ць, здабы(ва)ць; даставіць, дастаўляць

arójskrixn* (fun) [*d.* herauskriechen] вылезьці, вылазіць, выпаўзьці, выпаўзаць; выб(і)рацца; выблытвацца
• arojskrixn* fun der nojt/blote выбірацца з галечы/гразі
• arojskrixn* fun di xojves выкручвацца з даўгоў
• far farvunderung zajnen im di ojgn funem kop arojsgekroxn ад зьдзіўленьня ў яго вочы павылазілі на лоб
• arojskrixn zoln dir di gederem/kiškes! *kll.* каб зь цябе вантробы вытрыбушыла! каб табе кішкі вон вылезьлі!
• arojskrixn zoln dir di ojgn (fun kop)! *kll.* каб зь цябе вочы павылазілі! (каб табе вочы выперла/вывернула! каб твае зграчы паўпірала!)
• umzist ken nor di kiške arojskrixn *śprxv.* дарма можа толькі кішка вылезьці (даўно тыя паўміралі, што задарма давалі)

arójskukn (af, fun, cu) [*d.* gucken] выглянуць, выглядваць; падпільнаваць, падпільноўваць; **arójskuk** *m*, -n падгляданьне; чаканьне, спадзяваньне, разьлік (на нешта)

• arojskukn af jedies чакаць навінаў
• arojskukn fun hinter der tir выглядваць з-за дзьвярэй
• arojskukn (zix) di ojgn прагледзець вочы (чакаючы)
• s'hot arojsgekukt a brejt ceefnte vund зеўрала адкрытая рана

arójskumen* (af, fun, mit, cu) [*d.* herauskommen] вы-, пры|йсьці, вы-, пры|ходзіць, зьявіцца, зьяўляцца; **arójskum** *m*, -en паходжаньне
• arojskumen* af der bine выйсьці на сцэну
• arojskumen* af morgn/iberajor прыйсьці назаўтра, праз год
• arojskumen* cum vald прыйсьці да лесу
• s'vet derfun kejn guts nit arojskumen гэта да добрага не давядзе
• vos kumt mir arojs derfun? што мне з гэтага будзе?

arójskvačn/arójskvečn [*d.* herausquetschen] ад-, вы|ціснуць, ад-, вы|ціскаць (ягады)
• arojskvečn dem zaft выціснуць сок

arójslejgn [*d.* legen] выкласьці, выкладваць
• arojslejgn di kortn (afn tiš) выкласьці карты (на стол)

arójslejenen [illegible] legere, *sp.* leer] вычыт(в)аць, вывучыць, [illegible]ваць

arójs[illegible] [illegible]sen] вычыт(в)аць

arojs[illegible] [illegible] herauslaufen] выбегчы, выбягаць

[illegible] arojslajxtn* [*d.* leuchten] сьвяціць (знутры)

[illegible] [illegible] herauslassen] 1. выпусьціць, выпускаць; [illegible] вызваляць; выставіць, выстаўляць; 2. *n*, **arojsloz** *m*, -n выпуск; **arójsloznik** *m*, -es выпускнік; **arójsloz-bal** *m*, *pl.* -beler выпускны баль
• arojslozn* di xaje-negl выстаўляць кіпцюры
• arojslozn* fun di hent выпускаць з рук
• fargresern dem arojsloz fun produkcje павялічваць выпуск прадукцыі
• ix vel im nit arojslozn я яго ня выпушчу

arójsmarširn [*d.* marschieren] выступіць на марш; **arójsmarš** *m* выступленьне (маршам)

arójsmaxn [*d.* herausmachen] ад-, у|вільнуць, увільваць, ухіліцца, ухіляцца

arójsmešalejexn [*s.* -משלח- →mešulex, mešalejex, šeliex] выправадзіць, выправаджваць, выгнаць, выганяць
• arojsmešalejexn dem šterer fun der ordenung выганяць парушальніка парадку

arójsmonen [*d.* mahnen] спагнаць, спаганяць, сыск(в)аць

arójsmurmlen [*d.* murmeln] прамармытаць, прамурлыкаць

arójsnarn [*d.* narren] вымантачыць, вымантачваць, выманцырыць, выманцырваць (абдурваць)

arójsnemen*, **arójscunemen*** [*d.* herausnehmen] 1. выняць, вымаць; вывесьці, выводзіць; выставіць, выстаўляць (рамы); 2. *n* выбарка, выбіраньне, выманьне, вынятка
• arojsnemen* dem tamcis (fun) выпустошваць
• arojsnemen* di nešome (un gebn* špiln in di hent) вымаць душу (і даваць пагуляцца ў рукі)
• arojsnemen* jenem cvej ojgn un zix ejne выдраць камусьці два вокі й сабе адно
• arojsnemen* jenem dos gezunt вымаць у кагосьці здароўе
• dos arojsnemen di nec выманьне нерата
• a finsterniš – xoč di ojgn arojscunemen цемень – хоць вочы выкалі

arójsótemen=arójsétemen [*d.* atmen] выдыхнуць, выдыхаць

arójspatern [*s.* פטרן- →patern, poter, ptire, nifter] выжы(ва)ць, справадзіць, справаджваць [*sin.* sof-kol-sof arojsšikn, ekspedirn]

arójspeklen [*d.* packeln] прыб(і)раць; вынесьці, выносіць; вывезьці, вывозіць

arójsperen [*ukr.* перти, *r.* переть] выпіхнуць, выпіхваць, выперці, выпіраць

arójspikn [*d.* picken] выклюнуцца, выклёўвацца, вылупіцца, вылупляцца

arójsplacn (mit) [*d.* herausplatzen] збалбатнуць (не падумаўшы)

arójspljusken [*p.* pluskać, *ukr.* плюскати] выплеснуць, выплёскваць, выпліснуць, выплісквaць, выплюхнуць, выплюх(в)аць, выплёхтываць

arójsplojdern [*d.* plaudern] выбалбатаць, выбалботваць, прагаварыцца, прагаворвацца

arójsplónte(r)n [*p.* płatać] выблыт(в)аць

arójspojkn [*d.* paucken] разбарабаніць, разбарабаньваць, выбалбатаць, выбалботваць, прагаварыцца, прагаворвацца

arójspojzen [*r.* ползать, *ukr.* повзти] выпаўзьці, выпаўзаць

arójspómpe(ve)n [*d.* herauspumpen] выкач(в)аць, выпампаваць, выпампоўваць

arójspraven (in, kejn) [*p.* prawić, *ukr.* правити] выправіць, выпраўляць, выправадзіць, выправаджваць

arójspresn [*d.* herauspressen] выціснуць, выціскаць

arójsprovadjen [*r.* проводить, *ukr.* проводити] выправадзіць, выправаджваць

arójspunkt *m*, -n [*d.* Punkt] стартавая кропка

arójsradicirn [*d.* Radix] выкарчоўваць, вымаць

arójsrajsn*, **arójscurajsn*** [*d.* herausreissen] выхапіць, выхопліваць, выр(ы)ваць, выцягнуць, выцягваць, выд(зі)раць
• arojsrajsn* ba jenem fun mojl/haldz/gorgl вырываць у кагосьці з рота/глоткі
• arojsrajsn* mitn vorcl выдраць з каранём
• arojsrajsn* zix fun der arumringlung вырвацца з аблогі
• arojsrajsn* zix fun di hent вырвацца з рук
• ba im iz nit arojscurajsn kejn vort зь яго слова ня выцягнеш
• fun zajn brust hot zix arojsgerisn a krexc зь ягоных грудзей вырваўся стогн
• nit arojscurajsn* vi fun hintiše/hinteršte cejn ня выдраць як з сабачых зубоў
• (es iz) a micve a xazer a hor arojscurajsn/ojscurajsn *glxv.* скубануць сьвіньню за шчаціньне – добрая справа (сьвіньня – скнара)

arójsráteven [*p.* ratować] вызваліць, вызваляць, выратаваць, выратоўваць
• arojsrateven dos ejgene felxl ратаваць уласную шкуру
• arojsrateven emecn fun an umglik вызваліць кагосьці зь бяды

arójsredlen [*d.* radeln] выкаціць, выкочваць (ровар)

arójsre(j)dn* [*d.* herausreden] прагаварыць, прагаворваць, прамовіць, вымавіць, пра-, вы|маўляць, выказ(в)аць; артыкуляваць; **arójsre(j)d** *m*, -n вымаўленьне
• di nariškajt redt fun im arojs глупства лезе зь яго

arójsrien [*p.* ryć, *ukr.* рити] выры(ва)ць

arójsrinen* [*d.* rinnen] выцечы, выцякаць

arójsrojxern/arójsrejxern [*d.* räuchern] выкурыць, выкурваць; *fig.* выжы(ва)ць (кагосьці)

• arojsrojxern di oses fun zejere nestn, di vancn fun štub выкурыць вос зь іхных гнёздаў, клапоў з хаты

arójsrufn* [*d.* rufen] 1. (af) выклікаць; узбудзіць, узбуджаць; 2. *n*, **arójsruf** *m*, -n выклік, позва, абвестка; **arójsruferišer** задзірлівы, абуральны

• arojsrufn* raxmones, a xšad/derexerec-gefil/šmejxl/gelexter, an umru, sfejkes ba emecn, a srejfe выклікаць жаль /падазрэньне/павагу/усьмешку/сьмех/неспакой/сумнівы ў кагосьці, пажар

• bakumen* an arojsruf in gerixt атрымаць абвестку ў суд

arójsrukn [*d.* herausrücken] 1. высунуць, высоўваць, вылучыць, вылучаць, выставіць, выстаўляць; 2. *n* высоўваньне, вылучэньне

• arojsrukn a bašuldikung/tezis, dem fus forojs выставіць абвінавачваньне/тэзіс, нагу наперад

• arojsrukn dem tiš-šuflod, a foršlog высунуць шуфляду сталá, прапанову

arój(s)starčen/arój(s)starcen [*ukr.* стирчати] тырчаць, выторквацца

• fun ir hitele arojs hot (mitamol) arojsgestarčet a pasme hor у яе з-пад капялюшыка выбілася пасма валасоў

arójssajnen (fun hinter, cvišn) [*d.* scheinen] сьвяціць, зьзяць (знутры); красавацца

arójssarn [*d.* scharren] 1. выгрэбці, выграбаць, выгарнуць, выгортваць; 2. вышмыгнуць, высьлізнуць

arójssejln [*d.* herausschälen] вылушчыць, вылушчваць, вызваліць, вызваляць (ад шалупіньня)

arójssepn [*d.* schöpfen] вычарпаць, вычэрпваць

arójssiflen zix [*d.* schiffen] вывеславаць, вывяслоўваць

arójssikn [*d.* schicken] 1. выс(ы)лаць, адаслаць, адсылаць, запусьціць, запускаць; 2. *n*, **arójssikung** *f* высылка, высяленьне; запуск

arójssisn* [*d.* herausschiessen] 1. (mit) запусьціць, запускаць; 2. *n* запуск

• dos arojssisn a kinstlexn satelit (a sputnik) запуск спадарожніка

arójssitn* [*d.* schütten] высыпаць, хлынуць, рынуцца, накіроўвацца

• arojssitn* zix ahulem af der gas высыпаць агулам на вуліцу

arójssšlajdern [*d.* herausschleudern] вышпурнуць, вышпурваць

arójssšlajxn* [*d.* schleichen] (вы)шмыгнуць, сысьці

arójssšlepn [*d.* schleppen] вывалачы, вывалакваць, выцягнуць, выцягваць

• arojssšlepn cejn выдзіраць зубы

• arojssšlepn emecn in teater выцягнуць кагосьці ў тэатар

• arojssšlepn far di ojern выцягнуць за вушы

• arojssšlepn fun a blote, funem vaser выцягнуць з гразі/вады

• arojsgešlept zolstu vern! *kll.* каб ты выцягнуўся/выпруціўся!

• arojssšlepn zol men dir di kiškes fun bojx un arumviklen zej ibern haldz! *kll.* каб табе кішкі вон вылезьлі і на шыю наматаліся!

• az a nar varft arajn a štejn in vaser, kenen im cen kluge nit arojssšlepn *šprxv.* калі дурань кіне камень у ваду, дзесяць разумных ня здолеюць яго выцягнуць

arójssšlisn* [*d.* schliessen] замкнуць, замыкаць

arójssšlogn* [*d.* herausschlagen] выбі(ва)ць; біць фантанам

• arojssšlogn* di nariše gedanken fun emecns kop/mojex (fun emecn dem nar) выбіваць дуроту з чыёйсьці галавы

• arojssšlogn* zix af a veg выбіцца на дарогу

• arojssšlogn* zix fun der nojt выбіцца з галечы

• arojssšlogn* zix fun di kojxes выбіцца зь сілаў

arójssšmajsn* [*d.* herausschmeissen] вышпурнуць, вышпурляць, вышпарыць, вышпарваць

arójssšmicn [*d.* schmutzen] вышпурнуць, вышпурляць, вышпарыць, вышпарваць

arójssšnajdn* [*d.* herausschneiden] выразаць, вырэзваць

arójssšoklen [*d.* schauckeln] вытрасьці, вытрасаць

• arojssšoklen fun arbl вытрасаць з рукава (балбатаць; плесьці на зьвей-вецер; плесьці кашалі з лапцямі)

arójssšpacir *m*, -n [*d.* Spaziergang] гуляньне, (па)гулянка, праходка, шпацыр(аваньне)

arójssšpajen* [*d.* speien] адплёвацца, выплюнуць, выплёўваць

arójssšparn [*d.* sperren] выперці, выпіраць

arójssšprajzn [*mhd.* spriuzen] выйсьці, выходзіць

arójssšprexn* [*d.* sprechen] выгаварыць, выгаворваць, выказ(в)аць

arójssšpricn [*d.* spritzen] выпырснуць, выпырскваць, шпрынцаваць; фантаніраваць

arójssšpringen* (fun) [*d.* herausspringen] выскачыць, выскокваць

• az an oreman zet a grošn, špringt er fun der hojt arojs *glxv.* калі бядняк бачыць грошы, ён лезе са скуры

arójssšprocn (fun) [*d.* sprossen] прарэзацца, праразацца (пра зубы)

arójssšrajbn* [*d.* schreiben] 1. выпіс(в)аць (словы/цытаты); 2. *n* выпіска

• arojssšrajbn* lider funem žurnal выпісваць вершы з часопіса

arójssšrajen* (fun) [*d.* schreien] выкрыкнуць, выкрыкваць

• arojssšrajen* fun zix dos harc (di lungen) надрывацца ад крыку

arójssšrojfn [*d.* herausschrauben] вывернуць, выварочваць

arójsštamen [*d.* stammen] паходзіць (з чаго-небудзь), вынікаць

arójsštamlen [*d.* stammeln] пралепятаць, прагаварыць заікаючыся

arójsštarc(e)n/arójsštarčen [*ukr.* стирчати] выступіць, выступаць, вытаркнуцца, выторквацца; **arójsštarc** *m*, -n выступ; **arójsštarc(nd)iker** адтапыраны, які тырчыць /выступае

arójsštarn [*d.* starren] выглядваць; тырчаць, выступіць, выступаць, вытаркнуцца, выторквацца

• arojsštarn fun šnej тырчаць са сьнегу

arójsštekn [*d.* herausstecken] высунуць, высоўваць; тырчаць

• fun ir hitele arojs hot mitamol arojsgeštekt zix a pasme hor у яе з-пад капялюшыка выбілася пасма валасоў

• arojsštekn di cung высунуць язык

arójsšteln [*d.* herausstellen] 1. выставіць, выстаўляць; 2. *n* выстаўленьне

• arojsšteln di zaxn in koridor выстаўляць рэчы ў калідор

• arojsšteln emecns kandidatur выстаўляць нечую кандыдатуру

• m'ken dos arojsšteln in fencter, ober me darf frier cumaxn di lodns гэта можна выстаўляць у вакне, але спачатку трэба зачыніць аканіцы

arójsštojsn* [*d.* stossen] выпіхнуць, выпіхваць, выштурхнуць, выштурх(в)аць; выціснуць, выціскаць; **arójsštojs** *m*, -n 1. выгнаньне; 2. выпуск

arojsštraln

• arojsštojsn* a farlajxterungs-zifc уздыхнуць з палёгкай
• der dizel-lokomotiv hot arojsgeštojsn dem damf-lokomotiv цеплавоз выціснуў паравоз
arójsštraln [*d.* strahlen] выпраменьваць, зьзяць
arójsštrekn [*d.* herausstrecken] працягнуць, працягваць
arójsštromen [*d.* herausströmen] выцячы, выцякаць
arójsštupn [*d.* stupfen] выпіхнуць, выпіхваць, выштурхнуць, выштурх(в)аць
arójsšvebn [*d.* schweben] выпырхнуць, выпырхваць
arójsšvimen* [*d.* schwimmen] вы-, ус|плысьці, вы-, ус|плываць
• fun hinter di volkns arojsgešvumen di levone з-за хмараў выплыла поўня
• fun hintern indzl iz arojsgešvumen a šifl з-за выспы выплыла лодка
arójstasken [*r.* таскать] выцягнуць, выцягваць
arójstejln [*d.* teilen] выдзеліць, выдзяляць
arójstrajbn*, **arójscutrajbn*** [*d.* heraustreiben] 1. вы-, у|гнаць, вы-, у|ганяць (скаціну); выдаліць, выдаляць; 2. *n* выгнаньне
• arojstrajbn* dem rejex fun epes выдаляць пах чагосьці
• arojstrajbn* di čerede af der lonke (af paše), emecn fun der šul выганяць статак на луг/пашу, каго-небудзь са школы
• arojstrajbn* emecn vi a hunt/xazer выганяць кагосьці як сабаку/свінню
• nit visn*, vi a kac fun ojvn arojscutrajbn не ведаць, як котку з печы адагнаць
arójstre(j)s(l)en [*ukr./r.* грясти] вытрасьці, вытрасаць
arójstretn*, **arójscutretn*** [*d.* heraustreten] 1. вы-, пра|ступіць, вы-, пра|ступаць; 2. *n*, **arójstret/arójstrit** *m*, -n, **arójstretung** *t*, -en выступленьне, выхад
• af di bakn iz arojsgetrotn a rojtlexkajt на шчаках праступіў румянец
• arojstretn* af der bine, af bis выступаць на сцэне/біс
• arojstretn* cu fartejdikn emecn выступаць у абарону кагосьці
• arojstretn* in marš выступаць на марш
• arojstretn* kegn epes выступіць супраць (нечага), запрацівіцца
arójstrogn* [*d.* tragen] 1. вынесьці, выносіць, выставіць, выстаўляць; 2. *n* вынас; **arójstroger** *m*, -s, (-ke *f*, -s) разносчык, нашэньнік
• arojstrogn* ■ bašlus/baštimung рабіць выснову
• arojstrogn* a dank выносіць падзяку
• arojstrogn* di onmerkungen cum sof kapitl выносіць заўвагі ў канец разьдзелу
• dos arojstrogn dem mes вынас цела
• m'ken im arojstrogn можна яго выносіць (добра сьпіць)
• arojstrogn zol men dix a tojtn! *klł.* каб цябе мёртвым вынесьлі/вывалаклі! (каб цябе выцягнулі на лаве!)
arójstunken* zix [*d.* tunken] усплы(ва)ць, вынырнуць, выныраць; узьнікнуць, узьнікаць
arójsvajzn* [*d.* weisen] вы-, пра|явіць, вы-, пра|яўляць; вылучыць, вылучаць; выставіць, выстаўляць; давед(в)ацца; выказ(в)аць; **arójsvajz** *m*, -n праяўленьне, паказ
• arojsvajzn* simonim fun lebn падаваць прызнакі жыцьця
• di mapole hot zix arojsgevizn vi a derfolg паражэньне абярнулася посьпехам
• er hot zix arojsgevizn far zejer a libn menčn ён стаўся вельмі прыязным чалавекам
• s'hot zix arojsgevizn, az zej zajner šxejnim высьветлілася, што яны суседзі
• vi s'hot zix arojsgevizn, zajnen majne pxodim geven umzist/umbagrindet як высьветлілася, мае перасьцярогі былі марнымі
arójsvaksn* [*d.* herauswachsen] вырасьці, вырастаць; **arójsvaks** *m*, -n прырост
• arojsvaksn* fun di klejder вырасьці з адзежы
• emes vakst fun der erd arojs *śprxv.* праўда і з-пад зямлі расьце (праўда наверх выйдзе, праўду ў яму не закапаеш)
arójsvalgern [*d.* wälgern] вываліць, вывальваць
arójsvandern [*d.* wandern] выехаць, выяжджаць
arójsvarfn* [*d.* herauswerfen] выкінуць, выкід(в)аць; **arójsvarf** *m*, -n выкід(аньне)
• arojsvarfn* dos mist, emecn af der gas, a fortl выкінуць сьмецьце, каго-небудзь на вуліцу, фортэль
• arojsvarfn* epes vi mist, vi dem/farn/afn hunt выкідаць нешта як сьмецьце/сабаку
• arojsvarfn* far hint выкінуць сабакам
• di erd zol im arojsvarfn! *klł.* каб зямля яго косьці выкідала! (каб яго косьці павыкідала з таго сьвету!)
• dos megstu zix arojsvarfn funem kop! можаш гэта выкінуць з галавы!
• ejnem varft men arajn, dem andern varft men arojs *glxv.* аднаму пашана, а другому трасца (аднаму годзі, а другому глодзі; каму за штуку прымуць, а другому за тое ж скуру здымуць)
• Der eršter varft di nec arojs, /der cvejter rudert štil. /Di fajerzun bahalt zix šojn, /a sof cum farbnšpil. (Z. S.) Першы закідае нерат, другі ціха вяслуе. Вогненае сонца ўжо схавалася, скончылася гульня фарбаў.
arójsvarg *n* [*d.* Ware] прадукцыя, выпуск
arójsvašn* [*d.* waschen] змы(ва)ць
arójsvorclen [*d.* wurzeln] выдраць, выдзіраць з каранём
arójsxanfe(ne)n* [*s.* חנפע(נע)- →x(a)nife, xojnef] падхалімнічаць, ліслівіць
arójsxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] выхапіць, выхопліваць; рваць на сябе; **arójsxap** *m*, -n нетактоўны выраз
• arojsxapn a štek ba emecn fun di hent выхопліваць кій у кагосьці з рук
• arojsxapn fun mojl апярэдзіць словы
• arojsxapn zix (mit a vort) прагаварыцца, збалбатнуць лішка
• er hot zix arojsgexapt mit a vort у яго слова сарвалося зь языка
arójszecn [*d.* heraussetzen] 1. высадзіць, высаджваць; выбі(ва)ць; выселіць, высяляць; 2. *n* высадка
• arojszecn fun zix di pare/nešome выпускаць пару, адводзіць душу
arójszen* [*d.* heraussehen] (у)бачыць, упэўні(ва)ца; **arójszen* zix** бачыцца
arójszogn [*d.* heraussagen] выказ(в)аць; **arójszog** *m*, -n, **arójszogung** *f*, -en выказваньне, выраз
• arojszogn a hašore выказваць здагадку/меркаваньне
• arojszogn bojx-svores варажыць на гушчы кавы
• (arojs)zogn emecn in di ojgn dem ganen emes сказаць камусьці ўсю праўду ў вочы
• arojszogn zix far/kegn epes выказваца "за"/"супраць" нечага
arójszojgn* [*d.* saugen] выс(ы)саць, высмактаць, высмоктваць

arójszuxn [*d.* heraussuchen] вышук(в)аць
aróp/aróp-cu (cu, nox) [*d.* herab] *adv.* уніз, долу; **aróp=aropgejn*/arópkumen***; **aróp-barg** *adv.* з гары, пад гару
• arop! прэч! вон!
• arop a barg fun di plejces гара з плеч
• arop fun di trep уніз па сходках
• arop mitn tajx (tajx-arop) уніз па рацэ
• er iz funem zinen arop ён зьехаў з глузду
• fun ojbn biz arop зьверху данізу
• mitn kop arop уніз галавой
• der kop zol dir arop! *kll.* галавой ты налажы! (каб табе галава адсохла! каб твая галава ня ўзьдзержалася на карку!)
aróp- [*d.* herab-] *knv./pref.* с(ь)-, з(ь)- (паказвае на рух зьверху ўніз адносна таго, хто гаворыць)
arópbejgn* [*d.* beugen, biegen] загнуць, загінаць, нахіліць, нахіляць, (па)нікнуць
• blajbn* aropgebojgn нікнуць, нахіляцца
arópberštlen [*d.* bürsten] зьмесьці, зьмятаць (шчоткай)
arópblikn [*d.* herabblicken] (па)глядзець (зьверху ўніз)
arópblozn* [*d.* blasen] зьдзьмухнуць, зьдзьмухаць, абду(ва)ць
arópbrengen* [*d.* bringen] зь-, пры|несьці, з-, пры|носіць (здалёк); прывесьці, прыводзіць; даставіць, дастаўляць
arópbrexn* [*d.* brechen] адламіць, адломліваць
arópcejxenen [*d.* zeichnen] перачарціць (з узору)
arópcien* [*d.* herabziehen] ад-, сь|цягнуць, ад-, сь|цягваць
• aropcien* di kešenes адцягнуць кішэні
• aropcien* di štivl сьцягнуць боты, разуць
• fun ejn oks cit men kejn cvej feln nit arop *šprxv.* з аднаго вала дзьве шкуры не зьдзярэш
arópderlangen [*d.* erlangen] пада(ва)ць (уніз)
arópdrapen [*p.* drapać, *ukr.* драпати] садраць, зьдзіраць; спаўзьці, спаўзаць
arópdrejen [*d.* drehen] зь-, ад|вярнуць, з-, ад|варочваць
• aropdrejen dem švarcjor dem kop зьвярнуць чорту галаву
arópdrikn [*d.* herabdrücken] (пры)ціснуць, прыціскаць (уніз)
arópesn* [*d.* essen] ад'есьці, ад'ядаць
arópet=aróp- *knv.* с(ь)-, з(ь)- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)
arópfaln* [*d.* herabfallen] зваліцца, звальвацца, у-, с|пасьці, (с)падаць
• aropfaln* ba zix заняпасьці духам
• aropfaln* (vi) fun himl упасьці зь неба (як зь неба спаў)
• es iz aropgefaln vi a kloc funem bojdem *glxv.* звалілася як калода з вышак (як сьнег на галаву)
• fun a gut ferd iz xoč kedaj aropcufaln *šprxv.* з добрага каня добра й падаць (калі ўжо падаць, то каб хоць з добрага каня; ня ў стыд упасьці, абы з добрага каня)
• s'vet fun himl nit aropfaln зь неба не ўпадзе
arópfirn [*d.* führen] зьвезьці, звозіць; зьвесьці, зводзіць (уніз)
• aropfirn emecn funem glajxn veg (funem derex-hajošer) зьбіць кагосьці з праўдзівага шляху
• Ix hob ongehojbn a libe špiln, /oj, on xojšek un on oxote... /Funem gutn veg hostu mix aropgefirt /un arajngeštelt hostu mix in a blote. *flksl.* Я пачала гуляць у любоў, ой, без жаданьня і без ахвоты... З добрай дарогі ты мяне зьвёў і пасадзіў мяне ў гразь.
arópflatern [*d.* flattern] спархнуць
arópflejcn [*d.* herabfliessen] сьцячы, сьцякаць
arópflien* [*d.* herabfliegen] зьляцець, зьлятаць (уніз)
• er iz aropgeflojgn fun di trep ён зьляцеў зь лесьвіцы
arópflisn* [*d.* herabfliessen] сьцячы, сьцякаць
arópforn* [*d.* fähren] зьехаць, зьяжджаць; **arópfor** *m*, -n зьезд
arópfox(e)n [*d.* fachen, *mhd.* fochen] аб-, з|махнуць (пыл)
arópgang *m*, *pl.* -en/-geng [*d.* Abgang] спуск, сход
arópganv(en)en* [*s.* -גנב- →ganev] скрасьці, скрадаць
arópgebn* [*d.* geben] пада(ва)ць (уніз)
arópgehangener/arópgehongener [*d.* gehangen] абвіслы
arópgejn* [*d.* herabgehen] сысьці, сыходзіць
• aropgejn* fun lajb пахудзець
• aropgejn* funem geleger падняцца з ложка
• (šir nit) aropgejn* funem zinen (fun di gedanken) (амаль) зьехаць з глузду, звар'яцець
arópgeloz(n)ter [*d.* gelassen] пануры, апушчаны
• aropgelozte ojgn сарамлівыя вочы
• mit an aropgelozter noz павесіўшы нос
• zicn* mit aropgelozte fis сядзець, зьвесіўшы ногі
arópgenejgter [*d.* geneigt] нахілены, схілены, нагнуты
• aropgenejgte tvue вылеглае збожжа
arópgeprajzter [*d.* Preis] уцэнены
• aropgeprajzte sxojres уцэненыя тавары
arópgešlajdert vern* [*d.* geschleudert] пáсьці, быць зьвергнутым/зрынутым
arópgevašn vern* [*d.* gewaschen] змы(ва)цца
arópgisn* [*d.* giessen] ад-, зь|лі(ва)ць
arópgličn zix [*d.* herabgleiten] сьлізнуцца, скаўзнуцца, сасьлізнуць
arópgrizen/arópgrižen [*p.* grzyść, *ukr.* гризти] аб-, з|грызьці, аб-, з|грызаць; **arópgrizeniš/arópgriženiš** *n* абгрызаньне
• aropgrižen dos mogere groz аб'ядаць чахлую траву
• aropgrižen tejln fun di hejptlex krojt абгрызаць лісьце на капустных качанох
arópgrobn* [*d.* graben] зры(ва)ць, скопваць; **arópgrobung** *f.* **arópgrobeniš** *n* зрыцьце, скопваньне
• aropgrobn* di cvišnšejdn/šverungen разбурыць перагародкі/перашкоды
• aropgrobn* fun bergl a bisl erd зрыць з узгорка трохі зямлі
aróphakn [*d.* hacken] сь-, ад|секчы, сь-, ад|сякаць, паразіць, паражаць
• hak im arop zajn kop! адсячы яму галаву!
aróphengen* [*d.* herabhängen] (зь)віснуць, зьвісаць; **aróphengendiker** абвіслы; **aróphengendik** *adv.* у вісячым стане; **aróphang** *m*, -en 1. апусканьне, спусканьне; 2. спуск, строма, круча, уцёс, скат, схіл, спад
• arophengendike bakn азызлыя шчокі
arópjogn [*d.* jagen] сагнаць, зганяць
arópkačen [*ukr.* качати] скаціць, скочваць
arópkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] скаціць, скочваць, сьцякаць (аб сьлязе)
• aropkajklen zix mitn kop arop – mit di fis aruf каціцца кулём (галавой уніз, нагамі ўгору)
• Dox blajbt vi farštejnert di bobe bajm fencter, /zi iz cu majn betn vi tojb. /"Oj, got fun Avrom", – un es kajklt arop zix /a trer af der tunkeler šojb. (H. R.) Як скамянелая стаіць бабка ля вакна, яна ня чуе маіх запытаў. "Ой, бог Абрагама", – і каціцца долу сьляза на цёмную шыбу.
arópkamen [*d.* kämmen] счасаць, счэсваць

arópkap(e)n [*p.* kapać, *ukr.* ка́пати] скап(в)аць (па кроплі)
arópkereven [*d.* kehren, *p.* kierować] зьвярнуць, зварочваць (з дарогі), скіраваць убок
arópkern [*d.* kehren] абмахнуць (пыл), аб-, зь|месьці, аб-, зь|мятаць
arópklapn [*d.* klappen] зьбі(ва)ць
• aropklapn an epl funem cvajgl зьбіць яблык з галінкі
arópkletern [*d.* klettern] спаўзьці, спаўзаць, зьлезьці, злазіць, цяжка спускацца
arópkopirn [*d.* kopieren] зьняць, здымаць копію; перазьняць, пераздымаць, перазьнімаць (з фатаздымка)
arópkracn [*d.* kratzen] зьдзерці, зьдзіраць, сцарап(в)аць
arópkraxn [*d.* krachen] разьбі(ва)ць
arópkrixn* [*d.* kriechen] зьлезьці, злазіць; спаўзьці, спаўзаць
• aropkrixn* funem ferd злазіць з каня
• [illegible] maine tnoim, /hobn ale getrunken, vi di goj- [illegible] tep [illegible]eproxn, /un di maške iz fun tiš ništ [illegible] hob ništ gekukt, vos ix bin a xosn, [illegible] (M. G-n) Я памятаю мае за- [illegible] гаршкі, а гарэлка не сы- [illegible] звяртаў увагі, што я жаніх, і [illegible]
[illegible] arop fun dem himl un kuk dir on [illegible] магутны, спусьціся зь неба і па- [illegible]
[illegible] [*d.* gucken] глядзець, пазіраць, дзівіцца [illegible]
arópkuljen [*p.* kulić] кульнуць, куляць, скаціць, скочваць (кулём)
arópkumen* [*d.* herabkommen] прыбы(ва)ць, прыехаць, прыяжджаць
arópkvečn [*d.* quetschen] націснуць, націскаць
aróplejgn [*d.* legen] зьняць, здымаць (з чагосьці); скінуць, скідаць; западаць
aróplekn [*d.* lecken] зьліз(в)аць
aróplojfn* [*d.* laufen] зьбегчы, зьбягаць (з чаго-небудзь)
aróplozn* [*d.* herablassen] 1. прыкласьці, прыкладаць; 2. (fun) с-, а|пусьціць, с-, а|пускаць; саступіць, саступаць; 3. *n* спуск; **aróploz** *m*, -n высадка, выгрузка; **gebn* zix a loz aróp** сьпікіраваць; **aróploz-multer** *m*, -s строма, круча, скат, схіл, спад, пакат
• aroplozn* dem kolner апусьціць каўнер
• aroplozn* dem kop, di noz, di fligl павесіць галаву, нос, апусьціць крылы
• aroplozn* di trune in kejver-grub апусьціць труну ў магілу
• aroplozn* fun di trep спусьціць са сходак
• aroplozn* in kešene апусьціць у кішэню (прыбраць)
• aroplozn* zix af di kni укленчыць
• aroplozn* zix af epes vi a hejšerik наляцець на нешта як саранча
• aroplozn* cvej rubl fun der prajz (fun mekex) саступіць два рублі ад цаны
• di švere cep hobn zix aropgelozt af di plejces цяжкія косы леглі на плечы
• dos aroplozn di šif afn vaser спуск карабля на ваду
• nit aroplozn* kejn ojg (fun) ня зводзіць (не спускаць) вачэй
• vos hostu aropgelozt dos kop? чаго ты зьвесіў/апусьціў галаву?
• beser hern "hejb zix uf", ejder "loz zix arop" *glxv.* лепш чуць "уздымайся", чымся "спускайся"
arópmaxn [*d.* machen] разьвянчаць, разьвенчваць
arópmoln* [*d.* malen] змалёўваць; **arópmolung** *f* змалёўваньне
• aropmoln* fun der natur змалёўваць з натуры
arópnejgn [*d.* neigen] схіліць, схіляць
arópnemen*, **arópcunemen*** [*d.* herabnehmen] 1. зьняць, здымаць; прыб(і)раць; вылічыць, выліч(в)аць, утрым(лів)аць (не выплочваць); 2. *n*, **arópnem** *m* уборка, прыборка; зьняцьце, здыманьне, звальненьне; адыманьне
• aropnemen* di ojgn адняць вочы, не зьвяртаць увагі
• aropnemen* di fete/smetene зьняць сьмятану (зьлізаць вяршкі)
• aropnemen* di tvues сабраць збожжа
• aropnemen* funem fencter di kvejtn прыняць з вакна кветкі
• aropnemen* tir fun di zavises здымаць дзьверы з завесаў
• aropnemen* zix a bajšpil fun emecn браць прыклад з кагосьці
arópnídern [*d.* nieder] спусьціцца, спускацца; (па)садзіць (самалёт); **arópniderung** *f* зьніжэньне
• di naxt hot aropgenidert af der erd ноч сышла на зямлю
aró(p)patern [*s.* פטרן- →poter] зваліць з плеч, адбяёдацца
aró(p)pikirn [*d.* pikieren] сьпікіраваць
aró(p)plunčn [*p.* płynąć?] ліць (уніз), хваста́ць, плёскаць; **aró(p)plunč** *m*, -n паток, струмень, бруя
• dos regnvaser plunčt arop fun der rine дажджавая вада патокам лье з рыны (як з цэбра/луба/вядра)
aró(p)praln [*d.* prallen] зары(ва)цца, шлёпнуцца, шлёпацца, пляснуцца, пляскацца
aróprajsn* [*d.* reissen] 1. сарваць, зрываць, садраць, зьдзіраць (скуру); 2. *n*, **aróprajsung** *f* зрыў, зрываньне
• aroprajsn* dem šlos сарваць замок
arópramen [*d.* raümen] прыб(і)раць (зь нечага), зьмесьці, зьмятаць
arópredern [*d.* rädern] скаціць, скочваць уніз (на машыне)
arópre(j)dn* [*d.* reden] выказ(в)аць
• aropre(j)dn* zix fun harcn (far) гаварыць ад душы
• az me redt zix arop fun harcn, vert gringer *glxv.* калі выгаварышся, становіцца лягчэй на душы
aróprejnikn [*d.* reinigen] ад-, с|чысьціць, ад-, с|чышчаць
• aroprejnikn dem flek адчысьціць пляму
aróprexenen [*d.* rechnen] 1. ад-, вы|лічыць, ад-, вы|лічваць, утрым(лів)аць (не выплочваць); 2. *n*, **aróprexenung** *f* вылік, вылічэньне, утрыманьне
aróprinen* [*d.* rinnen] сьцячы, сьцякаць
aróprudern [*d.* rudern?] скаціць, скочваць уніз (на ровары)
aróprukn zix [*d.* rücken] спаўзьці, спаўзаць, ссунуцца, ссоўвацца; **arópruk** *m*, -n спаўзаньне, ссоўваньне
• der zotl hot zix aropgerukt сядло спаўзло
arópšarn [*d.* scharren] зьмесьці, зьмятаць (з паверхні)
arópšejln [*d.* schälen] (аб)лушчыць, абадраць, абдзіраць шалупіньне
arópšern* [*d.* scheren] аб-, са|стрыгчы, аб-, са|стрыгаць
arópšikn [*d.* schicken] пас(ы)лаць (кагосьці); спусьціць, спускаць (па інстанцыях)
arópšinden* [*d.* schinden] садраць, зьдзіраць (скуру)
arópšisn* [*d.* herabschissen] зьбі(ва)ць (выбухам)
arópšitn* [*d.* schütten] ад-, аб-, с|сыпаць

arópšlajdern [*d.* schleudern] 1. шпурнуць, шпурляць, (с)кінуць, скідаць; 2. *n* скіданьне, зьвяржэньне
• arojsšlajdern dem kejser скінуць цара
arópšlepn [*d.* schleppen] сь-, вы|цягнуць, сь-, вы|цягваць; зьдзерці, зьдзіраць; скінуць, скідаць
• aropšlepn a ćvok fun der vant выцягнуць цьвік са сьцяны
• aropšlepn dos hitl скінуць шляпу
arópšlingen*, **arópcušlingen*** [*d.* schlingen] праглынуць, праглынаць
• aropšlingen* di balejdikung праглынуць крыўду
• er hot es aropgešlungen ён гэта праглынуў
• nit aropcušlingen* un nit ojscušpajen* не праглынуць і ня выплюнуць
arópšlogn* [*d.* schlagen] зьбі(ва)ць, заблыт(в)аць
• aropšlogn* zix funem rextn veg (funem derex-hajošer) зьбіцца з праўдзівага шляху
arópšmicn [*d.* schmitzen] скінуць, скідаць; счысьціць, счышчаць
• aropšmicn di papirlex funem tiš скінуць паперкі са стала
arópšnajdn* [*d.* schneiden] зрэз(в)аць, зж(ын)аць
• aropšnajdn* dem vejc зжаць пшаніцу
arópšnipn [*d.* schnappen, *mhd.* snipfen, *md.* snippen] скрасьці, скрадаць, сьцягнуць, сьцягваць
arópšobn* [*d.* schieben] абскрэбці, абскрабаць
arópšoklen [*d.* schauckeln] стрэсьці, страсаць
arópšpringen* [*d.* herabspringen] саскачыць, саскокваць
• aropšpringen* funem forndikn cug саскачыць на хаду зь цягніка
arópšrajbn* [*d.* schreiben] сьпіс(в)аць
• aropšrajbn* dem ufzac bam xaver сьпісваць сачыненьне ў сябра
• aropšrajbn* dem xojv сьпісваць запазычанасьць
arópštajgn* [*d.* herabsteigen] зьлезьці, злазіць, спусьціцца, спускацца; **arópštajg** *m* спуск; **arópštajgiker** сыходны
• aropštajgike krojvešaft-linje/opštam-linje сыходная лінія роднасьці/сваяцтва
• aropštajgn* iber di šmole trep ejns noxn andern спускацца па вузкіх сходках адзін за адным
arópšteln [*d.* stellen] паставіць (уніз)
arópštircn [*d.* stürzen] зьвергнуць, зьвяргаць, зрынуць
arópštojsn* [*d.* herabstossen] сапхнуць, сьпіхваць, скінуць, скід(в)аць
• aropštojsn* emecn fun di trep сьпіхнуць кагосьці зь лесьвіцы
arópštromen [*d.* strömen] сьцячы, сьцякаць (струмянём)
arópštupn [*d.* stupfen] скінуць, скід(в)аць, сапхнуць, сьпіх(в)аць
• aropštupn dem kegner in tajx arajn скінуць праціўніка ў раку
arópšturxn [*p.* szturchać, *ukr.* штурхати] саштурхнуць, саштурхваць, сапхнуць, сьпіх(в)аць
arópšvenken* [*d.* schwenken] з-, раз-, пад|мы(ва)ць
aróptrajbn* [*d.* treiben] са-, вы|гнаць, з-, вы|ганяць
• aroptrajbn* a flig зганяць муху
• aroptrajbn* emecn fun der arbet выгнаць каго-небудзь з работы
aróptrejslen [*ukr./r.* трясти] с-, вы|трэсьці, с-, вы|трасаць
• aroptrejslen dem šnej funem hitl стрэсьці сьнег з шапкі
• aroptrejslen dem štojb страсаць пыл
aróptrifn* [*d.* triefen] кáпаць, скап(в)аць (па кроплі)
aróptrogn* [*d.* tragen] зьнесьці, зносіць (уніз)
arópvalgern [*d.* wälgern] рухнуць (зьверху); скінуць, скід(в)аць
• aropvalgern dos holc fun der lastmašin скідаць дровы з грузавіка
• aropvalgern fun zix di umongeneme flixt скінуць зь сябе непрыемны абавязак
arópvarfn* [*d.* herabwerfen] 1. скінуць, скід(в)аць; сутыкнуць, сутыкаць; зьвергнуць, зьвяргаць, зрынуць, зрынаць; 2. *n* скід(в)аньне; зьвяржэньне
• aropvarfn* dem jox, di hor, dem šnej funem dax скінуць ярмо, поўсьць, сьнег з даху
• aropvarfn* fun der madrejge разьвянчаць
• got varft nit arop fun dem himl *glxv.* бог не скідае зь неба
• rebojne-šelojlem, hejb mix nit uf, varf mix nit arop *glxv.* уладар сусьвету, ня ўзнось мяне, але й не зьвяргай
arópvašn* [*d.* herabwaschen] ад-, з|мы(ва)ць
• aropvašn* dem brud/flek/bizojen змыць бруд/пляму /ганьбу
arópvegn* [*d.* wiegen] пераважыць, пераважваць; перацягнуць, перацягваць вагой
arópvejen [*d.* wehen] абадзьмуць, абдзімаць, абвеяць, абвяваць
arópviklen [*d.* wickeln] змат(в)аць (зь нечага)
arópvišn [*d.* wischen] сь-, вы|церці, сь-, вы|ціраць, выдаліць, выдаляць, вы-, зь|весьці, вы-, з|водзіць
• aropvišn di runclen funem gezixt разгладзіць маршчыны на твары
• aropvišn di trern, dem štojb выцерці сьлёзы/пыл
arópxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] схапіць, зьняць сьпешна; зьняць, здымаць (фота); **arópxapn zix** (in, cu, kejn) зайсьці, заходзіць, завіт(в)аць, забегчы; зазірнуць (некуды); **arópxap** *m*, -n (фата)здымак
• aropxapn zix farbajforndik бываць наездам
arópzecn [*d.* herabsetzen] 1. с-, а|садзіць, с-, а|саджваць, скінуць, скід(в)аць, зьнізіць, зьніжаць; 2. *n* зьняцьце, зрушэньне; **arópzecung** *f*, -en зьніжэньне
• aropzecn dem štojb прыбіць пыл
• aropzecn di pare fun di ferd trajbndik загнаць у пену коні
• aropzecn di prajzn/drikung зьніжаць цэны/ціск
• aropzecn emecn honer асадзіць чыйсьці гонар
• aropzecn funem tron ссадзіць з трона
arópzinken* [*d.* herabsinken] апусьціцца, апускацца ў глыбіню; завязнуць, завязаць, загразнуць, загразаць
• aropzinken* alc tifer in zump завязаць усё глыбей у балота
• aropzinken* bizn dno, in a thom arajn апусьціцца на дно, у бездань
Arorat [*s.* אררט] *tnx.* гара Арарат у Арменіі
arove *f*, -s [*s.* ערבה(-ות)] галіна вярбы, якую прывязваюць разам зь міртам да пальмавай галіны для бласлаўленьня на Сукэс [*sin.* verbecvajg]
aroxin [*s.* ערכין] "ацэнка"; *tlmd.* назоў 5-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб ахвяраваньні, ацэнцы, выкупе)
arsenik/aršenik *m* [*d.* Arsenik] мыш'як
aršín *m*, -en [*r./ukr.* аршин] аршын
art *m/f*, -n [*d.* Art] выгляд, род, вобраз, склад, лад; **árt-faršejdnkajtn** *pl.* [*d.* scheiden] відавыя адрозьненьні
• der art denken склад думак

• der art lebn лад жыцьця

artíkl *m*. -en [*d*. Artikel] 1. прадмет, рэч; 2. артыкул; 3. *gram*. артыкль

arúdeven [*r*. орудовать, *ukr*. орудувати] арудаваць

arúf/arúf-cu=arójf (cu) [*d*. darauf, herauf] *adv*. наверх, уверх, угору, угару; **arúf=arúfgejn*/arúfkumen***

• aruf mitn tajx (tajx-aruf) уверх па рацэ

• aruf-cu nox Varše вышэй Варшавы (па рацэ)

• biz aruf даверху

• der veg firt aruf-cu дарога вядзе ўгору

• mit di fis aruf нагамі ўгору (дагары карэньнямі/нагамі/дрыкам)

• er štelt zix mitn kop arop un mit di fis aruf *glxv*. ён становіцца сторч/стром/стоць/потырч галавою і дагары нагамі (аб упартым чалавеку)

arúf-=arójf- [*d*. darauf-, herauf-, hinauf-] *knv./pref*. у-, уз(ь)-, ус(ь)-, на-, над-, па- (паказвае на рух зьнізу ўверх)

arúfarbetn zix [*d*. arbeiten] высунуцца, высоўвацца, выбі(ва)цца ў людзі

[illegible]earbet ён хутка вылучыўся на працы

[illegible] угору

[illegible] загнуць, загінаць, загібаць; **arúf-**

[illegible] загін

[illegible]ної загнуць рукаў/тканіну

[illegible] kind нагнуцца над дзіцёнкам

[illegible]па-, на|вяз(в)аць, прымацаваць,

arúfbojen [*d*. bauen] 1. надбудаваць, надбудоўваць; 2. *n*, **arúfbojung** *f* надбудова

arúfbrengen* (af) [*d*. bringen] падняць, падымаць, узьнесьці, узносіць; да-, на|весьці, да-, на|водзіць

• arufbrengen* af a gedank навесьці на думку

• arufbrengen* af dem špur навесьці на сьлед

arúfcien* [*d*. ziehen] 1. усь-, на|цягнуць, усь-, на|цягваць; 2. *n* пад'ём: **arúfciers** *pl*. шлейкі

• arufcien* af der idej blut un flejš увасабляць ідэю ў кроў і плоць

• arufcien* af zix di štivl нацягваць на сябе боты

• arufcien* dem nec af zix цягнуць сетку на сябе

arúfcupn [*d*. zupfen] насадзіць, насаджваць

arúfcvingen* [*d*. zwingen] змусіць, змушаць, навяз(в)аць

• arufcvingen* a šlaxt навязаць бой

arúfderlangen [*d*. langen] па(д)да(ва)ць (наверх)

arúfdrapen zix (af, in) [*p*. drapać, *ukr*. драпати] (ус)карабкацца, ускарабквацца, ускараск(в)ацца

• arufdrapen zix afn ferd узлазіць на каня

• arufdrapen zix in der hejx, afn špic bojm, afn parkan/belemer карабкацца на гару, на верхавіну дрэва, на паркан/біму

arúfdrejen [*d*. drehen] вывернуць, выварочваць, выкруціць, выкручваць

• arufdrejen dem knojt fun lomp вывернуць кнот у лямпе/газьніцы

• arufdrejen dem lomp/flam, dos elektriše lixt запаліць лямпу/агонь, электрычнае сьвятло

arúfet=arúf- *knv*. с(ь)-, з(ь)- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)

arú(f)faln* (af) [*d*. fallen] 1. у|пасьці, звалiцца, звальвацца; 2. напасьці, нападаць

• a kloc falt aruf un cebrext im a hant калода звалілася і зламала яму руку

• aruffaln* afn gedank/zinen, af der maxšove напасьці/натрапіць на думку

• aruffaln* afn sojne нападаць на ворага

• aruffaln* ejner afn andern un cekušn zix упасьці адзін на аднаго і расцалавацца

arú(f)festikn [*d*. festigen] прымацаваць, прымацоўваць

arú(f)firn [*d*. führen] узь-, на|весьці, уз-, на|водзіць; накіраваць, накіроўваць, пераканаць, пераконваць

• aruffirn a glanc af emecn навесьці глянец на штосьці

• aruffirn emecn afn derex-hajošer навесьці каго-небудзь на праўдзівы шлях

• aruffirn emecn afn gedank навесьці кагосьці на думку

arú(f)flien* (af) [*d*. fliegen] узьняцца, узьнімацца; узь-, на|ляцець, узь-, на|лятаць (на штосьці); **gebn* a fli arúf** узьняцца, узьляцець

arú(f)forn* [*d*. fahren] узь-, на|ехаць, узь-, на|яжджаць

• arufforn* afn berg узьяжджаць на гару

arúfgebn* [*d*. geben] пада(ва)ць (наверх)

arúfgejn* [*d*. gehen] узысьці, узы-, ус|ходзіць; **arúfgang** *m*, -en узыходжаньне, пад'ём

• s'vet arufgejn afn noz налезе на нос (дужа малое)

arúfgevalgert vern* [*d*. gewälgert] звалiцца, звальвацца

• af im zajnen arufgevalgert gevorn a sax dajges на яго звалілася шмат клопатаў

arúfgisn* [*d*. giessen] на-, аб|лі(ва)ць

arúfgorenen [?] надбудаваць, надбудоўваць (паверх)

arúfgrablen zix [*ukr*. грабати, *p*. grabić] ускарабк(в)ацца, ускараск(в)ацца

arúfhejbn* [*d*. heben] узьняць, узьнімаць, устанавіць, устаноўліваць

• arufhejbn* di fon узьняць сьцяг

arúfhengen* [*d*. hängen] навесіць, навешваць

arúfjogn [*d*. jagen] на-, за|гнаць, на-, за|ганяць (наверх)

arúfkačen [*ukr*. качати] ускаціць, ускочваць (наверх)

arúfkajklen [*d*. gaukeln, *mhd*. kugelen, kegelen?] ускаціць, ускочваць (наверх)

arúfkarabken zix [*p*. karabkać się, *ukr*. карабкатися] ускарабкацца, ускараскацца

arúfkemen [*d*. kämmen] зачасаць, зачэсваць

arúfkern [*d*. kehren] навярнуць, наварочаць, узваліць, узвальваць

arúfkern [*d*. kehren] намясьці, намятаць

arúfklajbn* zix [*d*. klauben] узабрацца, узьбірацца, узьлезьці, узлазіць

arúfklapn [*d*. klappen] на-, пры|бі(ва)ць (зьверху)

• arufklapn mitn fus di pilke паддаць нагой мяч

arúfklepn [*d*. kleben] на-, пры|клеіць, на-, пры|клейваць

• arufklepn a marke наклейваць марку

arúfkletern [*d*. klettern] у(зь)лезьці, у(з)лазіць, (ус)карабкацца

• arufkletern afn bojm узлазіць на дрэва

arúfkrixn* (af) [*d*. kriechen] у(зь)лезьці, у(з)лазіць

• arufkrixn* afn kop/dax узьлезьці на галаву/дах

arúfkukn (cu) [*d*. gucken] глядзець уверх/угору

arúfkumen* [*d*. kommen] 1. узысьці, выйсьці, узы-, вы|ходзіць, узьлезьці, узлазіць; 2. знайсьці, знаходзіць, выявіць, выяўляць; 3. *n* выхад

• arufkumen* af a špur выходзіць на сьлед
• arufkumen* afn zinen патрапіць на думку (сьцяміць, скеміць)
arúfkvečn [*d.* quetschen] выціснуць, выціскаць (наверх)
arúflejgn (af) [*d.* legen] на-, ус-, (па)класьці (на нешта), на-, ус|кладаць
• aruflejgn a cinš абкладаць даніною
• aruflejgn a farbot забараняць, накладаць забарону
• aruflejgn a lape/veto накласьці лапу/вета
• aruflejgn a xejrem af emecn праклясьці/адлучыць кагосьці
• aruflejgn af emecn di flixt ускласьці на кагосьці абавязак
• aruflejgn di bod/šuld af jenems kop узваліць віну на кагонебудзь (зваліць з хворай галавы на здаровую)
• vos me lejgt arajn, zet kejner nit, vos me lejgt aruf, zet itlexer *šprxv.* што ў жываце, ніхто ня бачыць, што на плячох, бачыць кожны (ніхто ня ведае, што ў каго за зубамі, як хто абедае)
arúflejtern [*d.* Leiter] узысьці, ус-, узы|ходзіць, пад-, узь|няцца, па-, уз|дымацца; **arúflejterung** *f* узыходжаньне, пад'ём, узьніманьне, уздыманьне, узьняцьце
arúflejtn [*d.* löten] налітаваць, налітоўваць, напаяць, напайваць
arúflojfn* [*d.* laufen] узьбегчы, узьбягаць
arúflozn* [*d.* lassen] пусьціць, пускаць
• aruflozn* af der švel пусьціць на парог
• az me lozt a xazer aruf afn bank, vil er afn tiš *šprxv.* пусьці парсюка на лаву, ён захоча на стол (пусьці сьвіньню пагрэцца, то й самому ня будзе дзе дзецца; пусьці сьвіньню пад стол, яна з нагамі на стол; пусьці сьвіньню на ўзьмежак, то яна ў бульбу)
arúfnejen [*d.* nähen] нашы(ва)ць (зьверху)
arúfnejtn [*d.* nötigen] пры-, з|мусіць, пры-, з|мушаць; навяз(в)аць (рашэньне)
arúfnemen* [*d.* nehmen] наб(і)раць, узяць, браць (наверх)
• arufnemen* af der šif браць на карабель
• arufnemen* af di federn апярыцца
• arufnemen* di ejglex падняць вочкі (у вязаньні)
• arufnemen* vog набраць вагі
arúfperen [*ukr.* перти, *r.* переть] усьперці, узьдзябурыць
arúfrexenen [*d.* rechnen] налічыць, налічваць; **arúfrexenung** *f*, -en нацэнка
arúfrinen* [*d.* rinnen] (на)цячы, нацякаць (на штосьці)
arúfrukn [*d.* rücken] насунуць, насоўваць, вы-, усь|піхнуць, вы-, усь|піхваць
arúfsilen [*v.* сіляць?] нанізваць, налыгваць, сіляць
arúfšikn [*d.* schicken] пас(ы)лаць (наверх)
arúfšitn* [*d.* schütten] насыпаць (зьверху)
arúfšlepn [*d.* schleppen] зацягнуць, зацягваць (на гару)
• er šlept di ku afn bojdem aruf *glxv.* ён цягне карову на вышкі
arúfšlogn* [*d.* schlagen] набі(ва)ць; **arúfšlogn* zix** (cu) выбі(ва)цца, падняцца, падымацца, разбагацець
arúfšparn [*d.* sperren] напяліць, напяльваць
arúfšpringen* (af) [*d.* springen] ускочыць, ускокваць
arúfšrajbn* [*d.* schreiben] надпіс(в)аць (на чымсьці)
arúfšrojfn [*d.* schrauben] навярнуць, наварочваць
arúfštajgn* (af) [*d.* steigen] 1. узьлезьці, узлазіць; пад-, узь|няцца, па-, уз|дымацца; узысьці, узыходзіць; 2. *n*, **arúfštajg** *m* падыманьне, узьняцьце, уздым, узыходжаньне, пад'ём
• a šverer arufštajg цяжкі пад'ём
arúfštekn [*d.* stecken] насадзіць, насаджваць, натыркнуць
arúfšteln (af) [*d.* stellen] паставіць (наверх)
• Er hot ir ojsgeton dos xupe-klejd /un hot ir ongeton dos trojer-klejd. /Er hot zi balejt fun štub biz tojer, /er hot af ir arufgeštelt a švern mojer. *flksl.* Ён зьняў зь яе шлюбную сукенку і надзеў ёй жалобную сукенку. Ён правёў яе ад дому да брамы, ён паставіў над ёй цяжкі помнік.
• m'zol im arufšteln a teler afn kop, vet ojx nit aropfaln нялі паставіць яму талерку на галаву, дык і то не ўпадзе (ледзь варушыцца)
arúfštexn* [*d.* stechen] на-, пры|калоць, на-, пры|колваць
arúfštojsn* [*d.* stossen] у-, вы|піхнуць, у-, вы|піхаць (наверх)
arúfštupn [*d.* stupfen] у-, вы|піхнуць, у-, вы|піхаць (наверх)
arúfšvebn [*d.* schweben] лунаць, высока лятаць
arúfšvimen* [*d.* schwimmen] усплы(ва)ць: **arúfšvimendiker** які ўсплывае; які знаходзіцца ў разьвіцьці
arúftasken [*r.* таскать] усьцягнуць, усьцягваць (наверх)
arúftojxn [*d.* tauchen] вынырнуць, выныраць
arúfton* [*d.* tun] 1. прыладзіць, прыладжваць, прырабіць, прырабляць; 2. надзець, надзяваць (зьверху)
• arufton* a cajml (af) зацугляць, забратаць
• arufton* di tir af di zavises навесіць дзьверы на завесы
arúftrajbn* [*d.* treiben] на-, за|гнаць, на-, за|ганяць (наверх)
arúftretn* [*d.* treten] наступіць, наступаць
arúftrifn [*d.* triefen] накáп(в)аць (па кроплі)
arúftrogn* [*d.* tragen] узь-, пры|несьці, уз-, пры|носіць (наверх)
arúfvalgern [*d.* wälgern] уз-, на|валіць, уз-, на|вальваць
• arufvalgern a zak af der fur ускінуць мех на фуру
arúfvarfn* [*d.* werfen] на-, ус|кінуць, на-, ус|кідаць
• arufvarfn* a paxed/mojre напусьціць жаху
• arufvarfn* dem zak af der plejce ускінуць мех на плячо
• arufvarfn* di bod af jenems kop зваліць з хворай галавы на здаровую
• arufvarfn* zix afn esn накінуцца на ежу
arúfviklen [*d.* wickeln] наматаць, намотваць, накруціць, накручваць
arúfxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] усхапіць, усхопліваць; ус-, на|кінуць, ус-, на|кідаць; **arúfxapn zix** узьлезьці, узьлязаць, узабрацца, узьбірацца; накінуцца, накідвацца
• arufxapn af di plejces нахінуць на плечы
• arufxapn af papir накідаць на паперы, зрабіць накід
• er hot zix nox nit arufgexapt afn ferd un šrajt šojn "vjo!" *glxv.* ён яшчэ ня ўскочыў на каня, а ўжо крычыць "но!"
arúfzecn* [*d.* heraufsetzen] сесьці; пасадзіць
• arufzecn* af der noz di briln *hum.* асядлаць нос акулярамі
• arufzecn* di šif af a zamdbank пасадзіць карабель на мель
• arufzecn* zix rajtndik сесьці верхам
• m'ken kejn kop nit arufzecn жаднай галавы ня ўсадзіш (процьма народу)
aruge *f*, -s [*s.* (ות-)ערוגה] град(к)а [*sin.* bejt]
arúm/arúmer(t) [*d.* herum] *adv.* 1. вакол, навокал; 2. праз, пасьля; 3. прыблізна, блізка, каля; 4. *m*, -en, **arúmikajt** *f* навакольле, асяродзьдзе; **arúm(ed)iker** навакольны, зьнешні
• arum un arojs blit alc навокал усё красуе
• arum un arum усяго
• azój arum (azójarum) такім чынам

arum-

• di arumike velt навакольны сьвет
• di erd drejt/bavegt zix arum der zun зямля верціцца вакол сонца
• gejn* arum un arum хадзіць кругом ды навокала

arúm- [*d.* herum-, umher-] *knv./pref.* аб-, пера-, раз(ь)-, рас(ь)-, вы- (паказвае на: 1. кругавы рух; 2. рух без акрэсьленага накірунку)

arúmakern [*d.* ackern] аб(г)араць, абворваць, абагнаць, абганяць (бульбу)

arúmárbetn [*d.* arbeiten] аб-, вы|рабіць, аб-, вы|рабляць (старанна), апрацаваць, апрацоўваць; абвяз(в)аць (пруткамі); **arúmarbetung** *f* абробка, апрацоўка

• arumarbetn kemoj demb абрабіць пад дуб

arúmbajsn* [*d.* beissen] абкус(в)аць, абгрызьці, абгрызаць

arúmbalejgn [*d.* legen] абкласьці, абклад(в)аць

arúmbarštn* [*d.* bürsten] абчасаць, абчэсваць, абчысьціць, [illegible] (шчоткай)

arúmbi[illegible] [*d.* binden] пера-, аб|вяз(в)аць

[illegible]emodan mit a štrik абвязваць чамадан

[illegible] arum kop абвязаць галаву хусткай

[illegible] абвесьці/абводзіць вокам, агледзець,

[illegible] абдзьмуць, абдзімаць, абдзьмух(в)аць

[illegible] bladzic] блудзіць, блукаць

[illegible] блукаць, бадзяцца

[illegible] der stot блукаць па горадзе

[illegible]arumblonken бязмэтна блукаць, бадзяцца

arúmbojen [*d.* bauen] аб-, за|будаваць, аб-, за|будоўваць

arúmbomblen (zix) [*d.* baumeln, *nhd.* bommeln] боўтацца, хістацца, калыхацца

arúmbremen [*mhd.* brân] абраміць, абрамляць, аблямаваць, аблямоўваць

arúmbrenen* [*d.* brennen] абгарэць, абгараць; абпаліць, абпальваць, абсмаліць, абсмальваць

arúmbrexn* [*d.* brechen] аблам(в)аць

• arumbrexn* emecns akšones уламаць кагосьці ўпартага

arúmbrotn* [*d.* braten] абсмажыць, абсмажваць

arúmcejxenen [*d.* zeichnen] акрэсьлі(ва)ць, азначыць, азначаць

arúmcien* [*d.* ziehen] абцягнуць, абцягваць

• In gospital štejt a betele, /dos betele iz mit vajsn arumgecojgn... /Un dortn ligt, ax, majn tajerer Miše /mit zajne cvej švarce ojgn. *flksl.* У шпіталі стаіць ложачак, ложачак бялізнаю засьцелены... А там ляжыць, ах, мой даражэнькі Міхась са сваімі чорнымі вочкамі.

arúmcojmen/arúmcamen [*d.* zäunen] аб-, за|гарадзіць, аб-, за|гароджваць; абнесьці, абносіць агаро(д)жай; **arúmcam** *m*, -en, **arúmcojmung** *f*, -en загон, загарадзь, загарада, агаро(д)жа

arúmcoln zix (mit) [*d.* zahlen] расплаціцца, расплочвацца

arúmcupn [*d.* zupfen] абскубці, абскубаць

arúmdenken* [*d.* denken] абдум(в)аць

arúmdrej(e)n (arum) [*d.* drehen] абкруціць, абкручваць, абвярцець, абварочваць; кружыць (у танцы); **arúmdrej(e)n zix** (mit, cvišn) бадзяцца, гультайнічаць; **arúmdrej** *m*, -en, **arúmdrejung** *f*, -en вярчэньне

• alc drejt zix arum brojt un tojt *šprxv.* усё круціцца вакол хлеба й сьмерці
• er drejt zix arum vi a forc in bod/rosl (in a lamtern) *glxv.* ён круціцца як бзьдзюлі ў лазьні/расоле/лямпе

arúmdroteven [*d.* Draht] абкруціць, абкручваць дротам

arúmérdišer [*d.* irdisch] каляземны

• arumerdišer rojm каляземная прастора

arúmesn* [*d.* essen] аб'есьці, аб'ядаць

arúmet=arúm- *knv.* аб-, пера-, раз(ь)-, рас(ь)-, вы- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)

arúmfajln [*d.* feilen] абтачыць, абточваць, апілаваць, апілоўваць (напільнікам)

arúmfaln* [*d.* fallen] апасьці, ападаць

arúmfa(r)rixtn [*d.* richten] направіць, напраўляць

arúmfirn (mit) [*d.* führen] абвезьці, абвозіць; абвесьці, абводзіць

• arumfirn di šuler iber di muzejen вадзіць вучняў па музеях

arúmflancn [*d.* pflanzen] абсадзіць, абсаджваць

arúmflextn* (mit) [*d.* flechten] абві(ва)ць, аплесьці, аплятаць

• arumflextn* di hent arum haldz абвіць рукамі шыю

arúmflien* (arum) [*d.* fliegen] абляцець, (аб)лятаць

arúmflikn [*d.* flicken] абшчып(в)аць, абскубці, абскубаць

arúmfojln [*d.* faulen] абгні(ва)ць

arúmforn* (arum, iber) [*d.* fahren] 1. разь-, аб'|ездзіць, разь-, аб'|яжджаць; 2. *n*, **arúmforeniš** *n*, -n аб'езд, разьезд, паездка; **arúmforer** *m*, -s, (-n *f*, -s) яздок, падарожнік, вандроўнік

• arumforn* hin un her разьяжджаць туды-сюды
• er halt in ejn arumforn ён заўжды ў паездках

arúmfregn [*d.* fragen] апыт(в)аць; **arúmfreg** *m*, -n апытаньне

arúmfrirn* [*d.* frieren] абмёрзнуць, абмярзаць

arúmfuterung *f* [*d.* Futter] абшыўка футрам

arúmgang *m* [*d.* Abgang] догляд

arúmgartlen [*d.* garteln] 1. падперазаць, падпяразваць; 2. абгарадзіць, абгароджваць; абкружыць, абкружаць

• dos dorf hobn arumgegartlt seder un vajngertner вёску акалялі сады і вінаграднікі

arúmgebisener [*d.* gebiessen] абкусаны

arúmgebojt vern* [*d.* bauen] аб-, за|будавацца, аб-, за|будоўвацца

arúmgebrenter [*d.* gebrennt] абпалены; **arúmgebrent vern*** абгарэць

arúmgebundener [*d.* gebunden] абвязаны

arúmgeflejcter [*d.* fliessen, *mhd.* vliezen] абцякальны

arúmgeflikter [*d.* geflickt] куртаты

arúmgefuterter [*d.* Futter] апушаны, абшыты футрам

arúmgegartlter [*d.* gegartelt] падпяразаны

arúmgejn*, arúmcugejn* [*d.* gehen] 1. хадзіць, пахаджаць, рахаджваць; абысьці, абыходзіць; 2. дагадзіць, дагаджаць, служыць

• arumgejn* lejdik/pust-un-pas/šling-un-šlang *hum.* лайдачыць, гультайнічаць, лодырнічаць, боўтацца, сланяцца, сноўдацца, туляцца (граніць брук)
• arumgejn* on a kop згубіць галаву
• arumgejn* vi on a kop, vi unter der erd, vi a nextiker хадзіць як без галавы, як пад зямлёю (як нежывы/змыдзганы/утрапёны/сьцень/хмара, як душа бязь цела, як сам ня свой, як сьвет/дзень згубіўшы, як сьмерць жывая, як блудная гаўца, як грэх па пекле, як на сьмерць асуджаны)

• beser alejn zajn krank, ejder arumgejn arum a krank *glxv.* лепш самому быць хворым, чымся хадзіць за хворым
• di šverste arbet iz arumcugejn lejdik *glxv.* найцяжэйшая работа - гультайнічаць
• er gejt arum vi a boxer af gutn ort (vi unter der erd) *glxv.* ён бадзяецца як хлопец па могілках (як па пекле) (па завугольлі туляецца; вуглы абцірае)
arúmgepaljeter [*ukr.* палити, *p.* palić] абпалены; **arúmgepaljet vern*** абпаліцца
arúmgešribener [*d.* geschrieben] апісаны
arúmgeteseter [*ukr.* тесати, *r.* тесать] ачэсаны
arúmgevaksener (mit) [*d.* gewachsen] зарослы; **arúmgevaksn vern*** зарасьці, зарастаць
arúmglajxn* [*d.* gleichen] абраўнаваць, абраўноўваць
arúmgoln [*p.* golić, *ukr.* голити] пагаліць
arúmgrenecn [*d.* grenzen] абмежаваць, абмяжоўваць
arúmgrizen/arúmhrizen [*p.* gryźć, *ukr.* гризти] абгрызьці, абгрызаць
arúmgrobn* [*d.* graben] абкапáць, абкопваць
arúmhakn [*d.* hacken] абсекчы, абсячы, абсякаць, абрубіць, абрубаць
• arumhakn di cvajgn абсякаць сучча
arúmhaldzen [*d.* Hals] абняць, абдымаць
arúmhaven [*d.* hauen?] мітусіцца, шмыгаць
arúmheklen [*d.* häkeln] абвяз(в)аць (гачком)
arúmhengen* [*d.* hängen] аб-, за|весіць, аб-, за|вешваць
arúmhiln [*d.* hüllen] ахут(в)аць, абвярнуць, абварочваць, завінуць, завінаць
arúmhojfe(ne)n [*d.* häufeln] акучыць, акучваць, абагнаць, абганяць (бульбу); **arúmhojfer** *m*, -s акучнік
arúmhublen [*d.* hobeln] абгабляваць, абгаблёўваць
arúmjogn [*d.* jagen] насіцца
arúmkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] каціць (вакол)
arúmkajlexikn [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] акругліць, акругляць
arúmkanteven [*d.* kanten] акантаваць, акантоўваць
arúmkern [*d.* kehren] абмесьці, абмятаць
arúmklajbn* [*d.* klauben] ababраць, абіраць
arúmklómern [*d.* klammern] сьціснуць, сьціскаць
arúmklapn [*d.* klappen] а(ба)бі(ва)ць
arúmklepn (mit) [*d.* kleben] абклеіць, абклейваць
arúmklern [*d.* klären] абдум(в)аць; высьветліць, высьвятляць
arúmkomandeven [*r.* командовать] дурэць, гуляць, бавіць
arúmkoven [*p.* kować, *r.* ковать] абкаваць, абкоўваць
arúmkrajzn [*d.* kreisen] кружыцца (у коле), рабіць кола (вакол); **arúmkrajz** *m* карагод, кола
• arumkrajzn di gance erd аб'ехаць вакол усёй зямлі
arúmkrancn [*d.* kränzen] абві(ва)ць
arúmkrixn* [*d.* kriechen] (аб)лазіць
arúmkukn, arúmcukukn [*d.* gucken] агледзець, аглядаць; азірнуцца, азірацца; **arúmkuk** *m*, -n агляд
• arumkukn zix in ale zajtn азірацца ва ўсе бакі
• arumkukn zix in der štot агледзецца ў горадзе
• nit gebn* emecn kejn zajt arumcukukn zix не даць каму-небудзь агледзецца/ачуцца
arúmlaten [*p.* łatać, *ukr.* латати] залатаць, залапіць
arúmlejgn [*d.* legen] абкласьці, абкладаць
• arumlejgn dem xojle mit kišns абкласьці хворага падушкамі
• arumlejgn zix mit bixer абкласьціся кнігамі
arúmlekn [*d.* lecken] абліз(в)аць (аб жывёлах)
arúmlevoniker [*s.* -לבנה-] калямесячны
• arumlevonike orbite калямесячная арбіта
arúmljameven [*p.* lamować, *ukr.* лямувати] аблямаваць, аблямоўваць
arúmlojfn* [*d.* laufen] бегаць, (аба)бегчы, абабягаць; **arúmlojfeniš** *f*, -n беганіна
• a bisl arumlojfn* троху пабегаць
• arumlojfn* arum un arum абабегчы вакол
• mešuge zolstu vern un arumlojfn iber di gasn! *kll.* каб ты звар'яцеў (з глузду зьехаў) і бегаў па вуліцах!
arú(m)mojern [*d.* mauern] абмураваць, абмуроўваць
arúmnejen [*d.* nähen] абшы(ва)ць, абкід(в)аць (шыўкамі)
arúmnemen* [*d.* nehmen] 1. ababраць, абіраць; абняць, абдымаць, абхапіць, абхопліваць; 2. *n*, **arúmnem** *m*, -en абдымкі, абхват; **arúmnem(end)iker** абсяжны; усеабдымны
• arumnemen* af zix lajb тучнець, абрастаць тлушчам
• arumnemen* mit a kilkajt павеяць прахалодай
• arumnemen* mit a krajzlinje абводзіць кругам
• di klejne harc nemt arum di grojse velt *šprxv.* у маленькім сэрцы зьмяшчаецца ўвесь сьвет
• halt zix on mir, oder gib, lomix dix arumnemen, ix dix un du mix... (Š.-A.) трымайся за мяне, альбо давай я цябе абдыму, я цябе, а ты мяне...
• – X'hob dix lib, ix hob dix lib /dem grunt fun majnem harcn, /arumgenumen, ■ kuš geton, /cugedrikt cum harcn. *flksl.* – Я люблю цябе да глыбіні майго сэрца, абняў, пацалаваў, прыціснуў да сэрца.
arúmpád(kev)en, arúmpádeven, arúmpadjen [*p.* padać, *ukr.* падати] прыпадаць (за кімсьці), круціцца (вакол кагосьці/чагосьці), заляцацца
• arumpaden arum ■ krankn хадзіць за хворым
• arumpaden arum der gelibter круціцца вакол каханкі
• arumpaden vi a hun mit an ej насіцца як курыца зь яйкам
• arumpaden vi a majofes-jidl/pojer/batrak arum porec, vi a hun arum di hindelex, vi a frumer jid arum mace-šmire, vi ■ šames arum a rebn, vi boxerim arum jefejfie, vi an almen arum a bsule круціцца як жыдок-падліза/селянін/парабак вакол пана, як певень вакол курак, як пабожны жыд вакол мукі для мацы, як служка вакол рэбэ, як хлопцы вакол прыгажуні, як удавец вакол дзяўчыны
arúmplontern [*p.* płątać] (з)блытаць, (с)путаць; **arúmplontern zix** блукаць, туляцца, бадзяцца, валэндацца
arúmrajbn* [*d.* reiben] абцерці, абціраць (вадкасьцю); **arúmrajbung** *f*, -en абціраньне
arúmrajsn* [*d.* reissen] абарваць, абрываць, (з)лупіць, са-, аба|драць, зь-, аб|дзіраць (кару)
arúmrajzn [*d.* reisen] аб'ехаць, аб'-, разь|яжджаць, вандраваць
arúmramen [*d.* räumen] абчысьціць, абчышчаць; уб(і)раць
arúmrazirn [*d.* rasieren] (па)галіць
arúmre(j)dn* [*d.* reden] абгаварыць, абгаворваць, абмеркаваць, абмяркоўваць; **arúmred** *m*, -n абмеркаваньне
arúmrejnikn [*d.* reinigen] абчысьціць, абчышчаць
arúmringlen [*d.* umringen] абкружыць, абкружаць, акаляць, абчапіць, абчапляць; **arúmringlung** *f* акалічнасьць, асяродзьдзе

arumrojxern

• arojsrajsn* zix fun (der) arumringlung вырвацца з аблогі
• arumringlen emecn mit zorg абкружыць кагосьці клопатам/ўвагай
• arumringlen zix mit ejgene menčn абкружыць сябе аддаными людзямі
• in der arumringlung fun emecn у асяродзьдзі кагосьці
• oj vej, cores, majne cores, zej ringlen mix arum, /azoj vi a bonder di fas, /hajntike mener – me tor dox zej nit glejbn, /azoj vi dem hunt af der gas *flksl.* вой, ліха, мае беды, яны мяне ахопліваюць, як абручы бочку, цяперашнім мужыкам нельга даваць веры, як сабаку на вуліцы

arúmrojxern [*d.* räuchern] акурыць, акурваць
arúmsapen [*ukr.* сапати] матычыць
arúmsmoken [*ukr.* смоктати] абсмактаць, абсмоктваць
arúmšaljeven [*p.* szalować, *ukr.* шалівка] ашаляваць, ашалёўваць
arúmšarn [*d.* scharren] абгарнуць, абгортваць; **arúmšarn zix** [illegible] швэндацца, бадзяцца, туляцца
[illegible] аблушчыць, аблушчваць, аблупіць, [illegible] абчышчаць (шалупіньне)
[illegible] чы. абстрыгаць; падрэзаць, [illegible]
[illegible] hitten] плаваць вакол
[illegible] ань (кагосьці)
[illegible] ипіць, аблупліваць, абадраць, [illegible]
[illegible] абсыпаць; акучыць, акучваць, аба[illegible] абтачыць (бульбу); **arúmšit** *m*, -n насып
arumšlajen zix [?] пляцца, швэндацца, бадзяцца
arúmšlajfn* [*d.* schleifen] абтачыць, абточваць; зашліфаваць, зашліфоўваць
arúmšlej[illegible] [*d.* Schleife] абшы(ва)ць, абкідаць (шыўкамі)
arúmšlepn [*d.* schleppen] цягаць, валачыць; **arúmšlepn zix** цягацца, шляцца, швэндацца, бадзяцца
• arumšlepn zix iber der štot бадзяцца па горадзе
• vu šlepstu zix arum? дзе ты цягаешся?
• Cu dajn švester hob ix gornit, oj vej, gornit, /vajl zi zogt, az zi z'nit šuldik in dem. /Draj jor zol zi zix mit libe arumšlepn, s'zol ir ojsgejn aza min sof, vi mir. /Az cu kejn libe, mame, zol zi zix nit mišn, /oj vej, col ir, oj, gotenju, far mir. *flksl.* Да тваёй сястры я нічога ня маю, вой, таму што яна кажа, што яна не вінавата ў гэтым. Хай яна тры гады любіць і хай канец яе каханьня будзе такім, як у мяне. У каханьне, маці, ня трэба мяшацца, вой, адплаці ёй, божухна, за мяне.

arúmšljandreven zix [?] цягацца, шляцца, швэндацца, бадзяцца
arúmšlogn* [*d.* schlagen] абі(ва)ць
arúmšmajen [*d.* schmähen?] мітусіцца, гойсаць, шнырыць, шмыгаць
• arumšmajen dem gancn tog бегаць увесь дзень
arúmšmekn [*d.* schmecken] вы-, аб|нюх(в)аць
arúmšmidn [*d.* schmiden] аб-, за|каваць, аб-, за|коўваць
arúmšmirn [*d.* schmieren] абмаз(в)аць
arúmšmuesn [*s.* -שמו(ע)ם-] абмеркаваць, абмяркоўваць
arúmšnajdn* [*d.* schneiden] вы-, аб|разаць, абрэзаць, аб-, вы|рэзваць
arúmšnaj(e)n [?] перавярнуцца, пераварочвацца, перакруціцца, перакручвацца, перакуліцца, перакульвацца
arúmšnicn [*d.* schnitzen] абрэзаць, абразаць
arúmšobn* [*d.* schieben] абскрэбці, абскрабаць; аблупіць, аблупліваць
arúmšpacirn [*d.* spazieren] шпацыраваць, гуляць, разгульваць
• oj, af dem hojxn barg /un af dem grinem groz /mir flegn dortn arumšpacirn, /un di blumen hobn undz gešmekt in der noz oj, на высокай гары, на зялёнай траве там мы з табой гуляліся, і кветкі нам водарам нос казыталі

arúmšpanen (iber) [*d.* spannen] крочыць, хадзіць, пахаджаць
• arumšpanen hin un curik расхаджваць туды-назад
arúmšporen [*d.* Sporn?] шныраць, шмыгаць, рыскаць
arúmšpringen* [*d.* springen] скакаць (вакол)
arúmšprajzn [*d.* spreizen?] крочыць, пахаджаць (вакол)
• arumšprajzn ibern cimer пахаджаць па пакоі
• arumšprajzn ruik, vi bam tatn in vajngortn пахаджаць павольна, як у таты ў вінаградніку
• arumšprajzn vi a juster balebos šabes noxn šlof пахаджаць як заможны гаспадар у суботу пасьля сну

arúmšrajbn* [*d.* schreiben] апіс(в)аць
arúmštekn (mit) [*d.* stecken] абтыкаць
arúmšteln [*d.* stellen] за-, аб|ставіць, за-, аб|стаўляць
• arumšteln di bagegeniš fajerlex урачыста абставіць сустрэчу

arúmštrikn [*d.* stricken] абвяз(в)аць (пруткамі)
arúmšvebn [*d.* schweben] кружыць (аб птушках)
arúmšvimen* [*d.* schwimmen] плаваць, трымацца на паверхні
arúmtancn (arum) [*d.* tanzen] прытанцоўваць (за кімсьці), заляцацца, круціцца, віцца, падлашчвацца, падлізвацца, выдыгаць
• arumtancn arum emecn віцца вакол кагосьці ўюном

arúmtapn [*d.* tappen] абмац(в)аць
arúmtejln [*d.* teilen] на-, (па)дзяліць, на-, па|дзяляць
arúmtesen [*ukr.* тесати, *r.* тесать] абчасаць, абчэсваць, абклюдаваць, абклюдоўваць
arúmtokn [*p.* toczyć, *ukr.* точити] абтачыць, абточваць
arúmton* [*d.* tun] абрабіць, абрабляць
arúmtrajbn* [*d.* treiben] 1. ганяць (зь месца на месца); 2. абагнаць, абганяць (бульбу)
arúmtraxtn [*d.* trachten] абдум(в)аць
arúmtretn* [*d.* treten] абтапт(в)аць
• ci hot zi draj mol dos feld arumtretn, /ci hot zi di eltern af der xasene gebetn *flksl.* ці абышла яна поле (могілкі) тры разы, ці паклікала яна бацькоў на вясельле

arúmtrikenen [*d.* trocknen] абсушыць, абсушваць; абсохнуць, абсыхаць
arúmtrogn* [*d.* tragen] аб-, разь|несьці, аб-, раз|носіць; **arúmtrogn* zix** (mit) насіцца, важацца, кешкацца, цацкацца
• (arum)trogn* af di hent насіць на рукох
• arumtrogn* zix mit epes vi a hunt mit a bejn, vi mit a torbe насіцца зь нечым як сабака з косткай, як з (пісанай/ласінай) торбай (як дурань зь дзьвярыма/ступаю/мялам, як кот з мышшу/салам/селядцом, як курыца зь яйкам)
• arumtrogn* zix mitn gedank насіцца з думкаю
• arumtrogn* zix vi mit epes rexts насіцца як зь нечым сапраўдным (як курыца зь яйкам; як кот з салам; цацкацца як зь велікодным яйкам)
• me hot zix cufil mit im arumgetrogn зь ім зашмат насіліся

• arumtrogn zol men dix af di hent! *klł.* каб цябе на рукох насілі! (каб ты здох!)
• er trogt zix dermit arum vi der rebojne-šelojlem mit der Tojre *glxv.* ён носіцца з гэтым як гасподзь з Торай (як чорт з бубнам; як дурань з маляванай торбай, зь мялам)

arúmtuljen zix [*p.* tulić, *ukr.* тулити] за-, пры|туліцца
• di najgerike hobn zix arumgetuljet arum ale fencter дапытлівыя прытуліліся да ўсіх вокнаў

arúmvaksn* [*d.* wachsen] абрасьці, абрастаць
arúmvalgern zix [*d.* wälgern] валяцца, бадзяцца, туляцца
arúmvandern [*d.* wandern] вандраваць, бадзяцца
arúmvandlen [*d.* wandeln] вандраваць, бадзяцца
arúmvarfn* [*d.* werfen] кідаць, шпурляць
arúmvašn* [*d.* waschen] аб-, у|мы(ва)ць
arúmvegiker [*d.* Weg] кружны, абходны; зьвілісты, пакручасты
arúmvejen [*d.* wehen] абвеяць, абвяваць
arúmviklen (arum) [*d.* wickeln] абкруціць, абкручваць, ахут(в)аць, абвярнуць, абварочваць, абматаць, абмотваць; **arúmviklung** *f* абмотка
• arumviklen arum finger абкруціць вакол пальца
• arumviklen di fis mit a volener fačejle ахутаць ногі баваўнянай хусткай
• me ken im um a finger arumviklen *glxv.* яго можна вакол пальца абкруціць (хоць у вуха кладзі, хоць да скулы прыкладай)

arúmvišn [*d.* wischen] абцерці, абціраць
arúmvoglen [*d.* vagieren?] бадзяцца, блукаць, вандраваць, туляцца
arúmxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] 1. абхапіць, абхопліваць, абняць, абдымаць; 2. *n*, **arúmxap** *m*, -n абхват
• arumxapn mit a gartl перавязаць поясам, падперазаць
• arumxapn mitn ojg аглядаць, ахопліваць позіркам
• arumxapn štajf аблягаць, абдымаць (аб адзеньні)
• di bojm fun cvej arumxapn in der greb дрэва ў два ахопы
• nit arumxapn mitn ojgn неаглядны, неабсяжны
• s'hot im arumgexapt an umet на яго напала туга

arúmzecn [*d.* setzen] абсадзіць, абсаджваць
arúmzen* [*d.* sehen] агледзець, аглядаць
• arumzen* zix, az es felt агледзець недахоп
• arumzen* zix in a gefar апынуцца ў небясьпецы
• az er hot zix arumgezen, iz šojn geven cu špet калі ён схамянуўся, было ўжо запозна

arúmzojmen/arúmzejmen [*d.* säumen] абшы(ва)ць, аблямаваць, аблямоўваць; **arúmzojm** *m* абадок, аблямоўка, шляк, беражок
arúmzuxn [*d.* suchen] абшук(в)аць, абшарыць, шныраць
arunter [*d.* herunter] *adv.* 1. уніз, долу, пад; 2. адзаду, назад: **arúnter=arúntergejn*/arúnterkumen***
• az me ken nit ariber, gejt men arunter (az me ken nit aruf, muz men arunter – az me ken nit ariber, muz men arunter) *glxv.* калі нельга цераз верх, трэба лезьці зьнізу (дзе не пераскочыш – падлезеш)
• helf mir nor. got, aruf, arunter vel ix šojn alejn gejn *glxv.* памажы мне, божа, толькі падняцца, уніз я ўжо і сам сыду

arúnter- [*d.* herunter-] *knv./pref.* пад-, с(ь)-, з(ь)- (паказвае на рух зьверху ўніз адносна таго, хто гаворыць)
arúnterbrengen* [*d.* bringen] 1. зьнесьці, зносіць; спусьціць, спускаць; 2. спустошыць, спустошваць
arúntercien* [*d.* ziehen] сьцягнуць, сьцягваць (уніз)
arúnterfaln* [*d.* fallen] падпасьці, падпадаць, з(а)вальвацца, з(а)валіцца
• arunterfaln* unter emecns virkung падпасьці пад чыёсьці ўзьдзеяньне
• ver es zict af dem vogn ojbn on, falt ojx cum erštn arunter *špxv.* хто сядзіць на возе вышэй за ўсіх, першым падае долу

arúnterfirn [*d.* führen] зь-, пад|весьці, з-, пад|водзіць; падвезьці, падвозіць
arúnterflien* [*d.* fliehen] зь-, пад|ляцець, зь-, пад|лятаць
arúnterforn* [*d.* fahren] пад'-, зь|ехаць, пад'-, зь|яжджаць
arúntergejn* (unter) [*d.* gehen] 1. сысьці, сыходзіць; спусьціцца, спускацца; 2. (за)гінуць
arúnterhakn [*d.* hacken] з-, пад|разаць, з-, пад|рэз(в)аць
arúnterhejbn* [*d.* heben] (прыў)зьняць, (прыў)зьнімаць, (прыў)здымаць
arúnterkačen [*ukr.* качати] падкаціць, падкочваць
arúnterkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] падкаціць, падкочваць
arúnterklajbn* zix [*d.* klauben] заб(і)рацца (пад нешта)
arúnterklapn [*d.* klappen] зь-, пад|бі(ва)ць
arúnterkrixn* (unter, fun) [*d.* kriechen] падлезьці, падлазіць; падпаўзьці, падпаўзаць
• az der man iz fojl arufcukrixn, muz dos vajb arunterkrixn калі мужык ляніва залазіць, мусіць жонка сама падлазіць

arúnterkumen* [*d.* kommen] падысьці, падыходзіць
arúnterlejgn [*d.* legen] падкласьці, падкладаць
• Vi zi z'geven šejn un roz, /azoj iz zi gevorn grin vi groz. /Er hot aruntergelejgt di hant untern orem, /zi iz šojn kalt un ojx nit varem. Якая яна была прыгожая й ружовая, цяпер стала зялёная як трава. Ён паклаў ёй руку на плячо, яна ўжо схаладнела і ўжо не пацяплее.

arúnterlojfn* [*d.* laufen] падбегчы, падбягаць
arúnterlozn* [*d.* lassen] с-, пад, а|пусьціць, с-, пад-, а|пускаць
arúnternemen* [*d.* nehmen] зьняць, здымаць; падабраць, падбіраць; (с)хаваць (пад нешта)
• arunternemen* unter zix di fis падагнуць ногі пад сябе, падкурчыць

arúnte(r)rajsn* [*d.* reissen] са-, пада|рваць, з-, пад|рываць
arúnte(r)rinen* [*d.* rinnen] падцячы, падцякаць (пад нешта)
arúnte(r)rukn [*d.* rücken] падсунуць, падсоўваць (пад нешта)
arúnteršacn [*d.* schätzen] недаацаніць, недаацэньваць
arúnteršern* [*d.* scheren] са-, пад|стрыгчы, са-, пад|стрыгаць
arúnteršikn [*d.* schicken] падаслаць, падсылаць
arúnteršitn* [*d.* schütten] пад-, с|сыпаць
arúnteršlepn [*d.* schleppen] сьцягнуць, сьцягваць
arúnteršlogn* [*d.* schlagen] зь-, пад|бі(ва)ць
arúnteršnajdn* [*d.* schneiden] з-, пад|рэзаць, з-, пад|разаць
arúntešteкn [*d.* stecken] падаткнуць, падтыкаць
arúntešteln [*d.* stellen] пад-, пера|ставіць, пад-, пера|стаўляць (зьверху ўніз)
arúntešturn [*d.* stupfen] сьпіхнуць, сьпіхваць, падштурхнуць, падштурхоўваць
arúnteršvenken* [*d.* schwenken] з-, пад|мы(ва)ць
arúnteršvimen* [*d.* schwimmen] падплысьці, падплываць (пад штосьці)
arúnterton* [*d.* tun] падсунуць, падсоўваць, падкласьці, падкладаць
arúntertrogn* [*d.* tragen] зь-, пад|несьці, з-, пад|насіць

arúntervarfn* [*d.* werfen] с-, пад-, запра|кінуць, с-, пад-, запра|кідваць

arúnterxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] падхапіць, падхопліваць

arúnterzecn [*d.* setzen] с-, пад|садзіць, с-, пад|саджваць

arure *f*, -s [*s.* (ארורה(-ות)] "праклятая"; злая, благая, кепская, сварлівая жонка; **arurim** *pl.* →orer 1. *m* [*s.* (ארור(-ים)] пракляты

arxángl *m*, -en [*gr.*] архангел

asáx=a sax [*s.* א סך] *adv.* многа, шмат, багата; **asáxerléj** шмат рознага

aseres-alófim *pl.* [*s.* עשרת־אלפים] дзесяць тысяч

• es felt im nor aseres-alofim cum oreman *glxv.* яму бракуе толькі дзесяць тысяч для бедняка

aseres-bnej-hómen *pl.* [*s.* עשרת־בני־המן →asore-, eser-, majser] *mx.* дзесяць сыноў Гамана (Эст. 9:7–10)

aseres-hadíbres *pl.* [*s.* עשרת־הדיברות] дзесяць запаветаў Торы

• zoln dajne bejner zix brexn azoj oft, vi di aseres-hadibres! [illegible] ламаліся гэтак часта, як парушаюць [illegible] запаветаў Торы

aseres-hasvotin [illegible] [*s.* עשרת־השבטים] дзесяць гэбрэйскіх [illegible] якіх асырыйцы выгналі з Палес[illegible] VIII ст. да н.э.

aseres-jemej-cúve *pl.* [*s.* עשרת־ימי־תשובה] дзесяць пакаянных дзён паміж Рош-Гашонай і Ём-Кіпурам

ásern (cu) [*s.* אסרן →asure, iser, oser] забараніць, забараняць паводле юдэйскага закону; накладаць вэта

asife *f*, -s [*s.* אס(י)פה(-ות) →misasef] сход, паседжаньне [*sin.* farzamlung]

asignírn (asignirt) [*d.* assignieren] асыгнаваць, асыгноўваць; **asignirung** *f*, -en асыгнаваньне, асыгноўка; **(a)signacje** *f*, -s асыгнацыя

asimilírn (asimilirt) [*d.* assimilieren] асыміляваць; **asimilirung** *f*, **asimilacje** *f* асыміляцыя

asir *m*, -im [*s.* אסיר(-ים)] зьняволены, вязень

asírišer, **ašúrišer** [*s.* -אשור] асырыйскі

asise=as(us)e [*s.* אסותא/אסיתא] зь лёгкай парай! на здароўе! (пажаданьне пасьля лазьні альбо пасьля чоху)

áskere *f* [*s.* אסכרה] *med.* дыфтэрыя, хвароба горла [*sin.* difterie, haldzkrankajt]

askn *m*, *pl.* askonim [*s.* עסקן(-ים)] грамадзкі дзеяч [*sin.* gezelšaftlixer tuer]

askore=hazkore/haskore *f*, -s [*s.* אזכרה/הזכרה(-ות) →zixrojnes, zejxer, zxojr, zikorn, mazker] хаўтуры, памінкі, памінаньне, памінальная малітва

asmaxte *f*, -s [*s.* אסמכתא(-ות)] апірышча, доказ, довад, аргумэнт, аўтарытэтная цытата [*sin.* onšpar, bavajz]

asokim=ejsokim *pl.* →ejsek *m/n* [*s.* עסק(-ים) →misasek] справа, інтарэс; занятак, прафэсія, фах, бізнэс

asore [*s.* עשרה] дзесяць

• asore batlonim дзесяць жабракоў (неаходная колькасьць дарослых мужчынаў для міньена)

asore-betéjves [*s.* עשרה־בטבת →aseres-, eser-, majser] дзясяты дзень месяца тэвэта (дзень посту і смутку аб першым захопе Ерусаліму ў 586 г. да н.э.)

asore-haruge-málxes *pl.* [*s.* עשרה־הרוגי־מלכות] "дзесяць забітых імпэратарам" (дзесяць гэбрэйскіх вучоных, закатаваных паводле загаду імпэратара Адрыяна ў 135 г.)

asore-rišójnim *pl.* [*s.* עשרה־ראשונים] "першыя дзесяць"; папярэднікі, піянэры [*sin.* forgejers, pionern]

aspe *f*, -s [*d.* Espe] *bot.* асіна

aspékt *m*, -n [*d.* Aspeckt] аспэкт

• di aspekt-formes fun di verbn *gram.* трывальныя формы дзеясловаў

aspiracje *f*, -s [*d.* Aspiration] *lingv.* прыдыханьне

astme *f* [*p.* astma, *ukr./r.* астма] *med.* астма

asure(s) [*s.* אסורה(-ות) →asern, iser]; **asurim** *pl.* →oser [*s.* אסור(-ים)] забаронена, нельга [*sin.* farvert, farbotn; *ant.* muter]

as(us)e=asise [*s.* אסותא/אסיתא] зь лёгкай парай! на здароўе! (пажаданьне пасьля лазьні альбо пасьля чоху) [*sin.* (zol zajn) cum gezunt!]

asvír *m*, -n асьвер, журавель калодзежа

asxalte-degeúle *f* [*s.* אתחלתא־דגאולה →geule] "пачатак вызваленьня"; першыя знакі прыходу Мэсіяша

aš *n*, -n [*d.* Asche] попел, прысак; **ášblonder** [*d.* aschblond] попельны (аб валасох); **ášener**, **ášiker** попельны; **áštexterl** *n* папялушка; **aštecl** *n*, -ex [*d.* Tasse], **áš(n-)bexer** *m*, -s [*d.* Aschenbecher] попельніца; **ášhalter** *m*, -s папяльнік; **áš-xurve** *f*, -s [*s.* חורבה(-ות)], **ášrojne** *f*, -s папялішча; **aš-un-pórex** *n* парахня

• maxn fun epes/emecn aš un porex/rojx/blote пераўтварыць нешта/кагосьці ў пыл і прах/дым/гразь (сьцерці ў парахню)

• maxn fun jenem a barg aš рабіць з кагосьці гару попелу

• az me darf hobn fajer, zuxt men es in aš *šprxv.* агонь трэба шукаць у прысаку

ášbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Esche] ясень

ašer loj ...u avojsejnu [*s.* אשר לא ...ו אבותנו] "чаго нашыя бацькі і дзяды ня ведалі і ня бачылі"; *hum.* нешта незвычайнае

• blinces ašer loj blincu avojsejnu (Ś.-A.) блінцы, якіх нашыя бацькі і дзяды ня ведалі і ня бачылі

ašer-jócer *m* [*s.* אשר־יצר →bajšer] "які стварыў" (блаславеньне, якое чытаецца пасьля наведваньня прыбіральні); **ašer-jócerl** *n*, -ex, **ašer-jócer-papir** *n* папера для прыбіральні; *fig.* фількава грамата, няварты дакумэнт

• zajne vekslen zajnen gut – af ašer-jocerlex *glxv.* іхнымі вэксалямі добра сраку падціраць

ašires *n*, -n [*s.* עשירות(-ן) →ojšer, nisašer, majšer] багацьце [*sin.* rajxkajt, farmegn]; **aširim** *pl.* 1. →ošer *m* [*s.* עשיר(-ים)] багацей, багатыр, тумар; 2. →ojšer *m* [*s.* עושר (עשירים)] багацей; *pl.* багацьце

• a jidiš ašires iz vi a bintl štroj, vi a marcover šnej (vi šnej in merc) *glxv.* жыдоўскае багацьце як пук саломы (хутка згарае), як сакавіцкі сьнег (як леташні/лонскі сьнег на градах; як у мосьце дзірка; як бочка без абручоў)

• er hot zix nit gejogt (er iz nit geven lohet) nox ašires ён не пагнаўся за багацьцем

• gut-bruderšaft iz beser fun ašires *šprxv.* лепш сто сяброў, чым сто рублёў (німа грошай – не бяда, як сяброў грамада)

• itlexer oreman vejst fun zajn ašires *glxv.* кожны бядняк ведае сваё багацьце

áškenaz *m/n* [*s.* אשכנז →sfard] *tnx.* "Аскеназ" (Яр. 51:27) 1. сярэднявечная Германія, Нямеччына; 2. нямецкія і ўсходне-эўрапейскія жыды; ашкеназы (ідышамоўныя жыды); **aškenázi** *m*, -m [*s.* אשכנזי(-ם)] ашкеназ(і) (ідышамоўны жыд); **aškenézer/aškenáz(iš)er** які мае дачыненьне да ашкеназа, ашкенаскі (аб вымаўленьні ў

гэбрэйскай мове ў процілегласьць "sfardišer"); **aškenazi rebe Icxok=ar"í** *abr.* [*s.* אשכנזי רבי יצחק=אר"י] найм Іцхака Лур'е (1534–1572) [*s.* לוריא]
• ganc aškenaz in ejn štot *glxv.* уся Германія ў адным горадзе (ва ўсёй краіне аднолькавыя звычаі)
ášmedáj (der) [*s.* אשמראי] *tnx.* Асмадэй, злы дух, князь дэманаў, сатана
• alter ašmedaj стары чорт
ašmojre *f*, -s [*s.* (-ות)אשמורה] варта, ахова [*sin.* vax(šixt)]
• lernen ašmojres чытаць уначы Тору
• ufštejn* cu ašmojres уставаць уначы дзеля чытаньня Торы
ašpe *f* [*s.* אשפה] сьмецьце, бруд, адкіды [*sin.* mist, opfal]
• maxn ašpe (fun epes) зрабіць сьмецьце (зь нечага)
ašre(j) [*s.* אשרי] "блаславёны будзь" (пачатак псальмы); малітва, якую жыды чытаюць два разы раніцай і адзін раз на ноч; **ašrej hamajmen** [*s.* המאמין] дабро таму, хто верыць (блаславёны той)
• klor vi a jid in ašrej *glxv.* зразумела як жыду псальма
• er ken es ojsnvejnik vi a jid "ašrej" *glxv.* ён ведае гэта на памяць як жыд псальму
aštejger=a štejger [*d.* steigern] *adv.* напрыклад
• onhejbn*, aštejger, derfun, vos... пачаць хаця б з таго, што...
Ašur *n* [*s.* אשור] Асырыя; **ašúrišer, asírišer** асырыйскі
atakírn (atakírt) [*d.* attackieren] атакаваць; **aták** *m*, -n, **atake** *f*, -s атака
• gejn* in atake ісьці ў атаку
• opšlogn* di atake адбіць атаку
atek-jójmin *m* [*s.* עתיק־יומין] *kbl.* "старэйшы ў днях" (азначэньне для бога); **atike** [*s.* עתיקא] *kbl.* "старэйшы" (азначэньне для бога)
Atén *n* [*d.* Athen] г. Афіны
at(e)ntát *m*, -n (af) [*d.* Attentat] замах, пасягненьне
• maxn af emecn an atentat зрабіць замах на чыёсьці жыцьцё
atizne=otjez(d)ne/otiz(d)ne=nadizne=nedizne *f*, -s [*p.* odjazd] гасьцінец у дарогу (на ад'езд)
atles/atlas *m* [*d.* Atlas] *tekst.* атлас, сатын; **átlesener** атласны, сатынавы
ato/ate [*s.* אתה] ты (зварот да бога); **ato-bexartónu/-vexartónu/-boxartónu (mikol hoamim)** [*s.* (מכל העמים) בחרתנו] "ты нас абраў (сярод народаў)" (першыя словы сьвяточнай малітвы); **ato-bexartónunik** *m*, -es гэбрэйскі шавініст; **ato-horéjso** *m* [*s.* הראית] "ты даў нам веды"; пачатак біблейскіх вершаў, якія чытаюць на сьвята Сімхас-Тора (чытаць гэтыя вершы лічыцца за вялікі гонар, таму права чытаньня прадаецца з таргоў)
• ato-bexartonu mikol hoamim – vos hostu gevolt hobn fun di jidn? ты (бог) абраў нас сярод народаў – чаго ж ты хацеў ад гэбрэяў?
atom *m*, -en [*d.* Atom] атам; **atómišer** атамны; **átomnik** *m*, -es, **atómiker** *m*, -s атамшчык; **átom-tkufe** *f*, -s [*s.* (-ות)תקופה] атамны век
atore *f*, -s [*s.* (-ות)עטרה →tales] карона, вянец; каўнер, вышываны залатымі альбо срэбнымі ніткамі (упрыгожваньне верхняга краю талеса) [*sin.* krojn]
atribút *m*, -n [*d.* Attribut] *gram.* азначэньне
atrofírn zix (atrofírt), **atrofírt vern*** [*d.* atrophieren] атрафіраваца, адміраць; **atrofírter** атрафіраваны
atxajen=otxajen [*s.* -חיהן] адхаяць, адхайваць; прывесьці, прыводзіць да прытомнасьці
atxile [s.אתחילה →lexatxile, txiles, masxl, hasxole] *adv.* спачатку, на пачатку; папярадзе, наперадзе, перад тым як [*sin.* in/cum onhejb; fun forojs, ejder vos un ven; *ant.* bedieved]
a"v *abr.* **un vájter(dike)** [*d.* und weiter] і наступныя, і далей
avade [*s.* או(ו)ראי →bevade] *adv.* (на)пэўна, а як жа, безумоўна, канечне, конча, вядома, аўжож, атож [*sin.* zixer, gevis]
• avade, nox a min яшчэ б, дзіва што
• avade šojn і пагатоў, тым больш
• iz avade gut/šlext тым лепш/горш
• avade trogt vaser "avade" носіць ваду (*vrtš.* "avade" – "a vade" вада)
avansírn (avansírt) [*d.* avancieren] авансаваць; **avánS** *m*, -n аванс
• arojsgebn* an avans выдаваць аванс
avant(j)úr *f*, -n, **(a)vanture** *f*, -s [*d.* Aventüre] авантура, прыгода
avarje *f*, -s [*d.* Havarie] аварыя
• dos hojz iz in avarje-cuštand дом у аварыйным стане
av-béz(d)n *m*, -s, **ab"d** *abr.* [*s.* אב־בית־דין=אב"ד →ov, avi-] тытул старшыні кагальнай калегіі рабінаў; **av-horáxmim** *m* [*s.* הרחמים־] міласьцівы айцец, бог [*sin.* derbarem-diker foter, got]
avdes *n* [*s.* עבדות →eved, avojde, meavdes] (маральная) залежнасьць, прыгнёт, ярмо, цяжар, рабства, нявольніцтва [*sin.* jox, ol, šklaferaj]
avejde *f*, -s [*s.* (-ות)אב(י)דה →meabed, bal-avejde] прапажа, згуба, ва́да, страта [*sin.* farlust, onver; farlojrene zax]
• an avejde nit umcukert незваротная згуба
• far undz iz dos a grojse avejde для нас гэта вялікая страта
avejles *n* [*s.* אב(י)לות →ejvl-vesuge] жалоба, смутак, журба; **avejle** *f*, -s [*s.* (-ות)אבלה] плакальшчыца; **avejlim** *pl.* →ovl *m*, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)אבל] родзіч у жалобе, які смуткуе па нябожчыку, плакальнік; **avéjlim-štimung** *f* пахавальны настрой
• trogn* avejles-klejder nox emecns tojt насіць (па кімсьці) жалобу
• hint bajsn zix iber ■ bejn un avejlim iber ■ jeruše *šprxv.* сабакі кусаюцца за костку, ■ родзічы за спадчыну
• in štub, vu me pravet avejles, iz gut cu švajgn *šprxv.* у хаце, дзе спраўляюць жалобу, лепш маўчаць (пра нябожчыкаў лепей маўчаць)
avejre=nevejre *f*, -s, *dim.* **avéjrele** *n*, -x [*s.* (-ות)עב(י)רה →ojver, over, majver, bal-avejre] грэх, злачынства, праступак; растрата, шкода [*sin.* zind, farbrexn, xet; faršvendung, krumer banic]; **avejres-švúe** *f* [*s.* עבירת־שבועה] ілжэсьведчаньне, клятвапарушэньне; **avejres šebejn-ódem-lamókem** *pl.* [*s.* שבין־אדם־למקום] грэх чалавека перад богам; **avejres šebejn-ódem-laxavéjre** *pl.* [*s.* לחברו] грэх паміж людзьмі, несправядлівы ўчынак у адносінах да чалавека
• a bitere avejre горкі грэх
• s'iz an avejre! шкода!
• (es iz) an avejre di tirxe/mi/arbet, (di) cajt, (dos) gelt шкода працы/часу/грошай (дарэмная праца, кідзень, выкінутыя грошы)
• s'iz mir an avejre patern azojfil cajt мне шкода губляць столькі часу

• s'volt geven a klejne avejre zix durxšpacirn ня грэх было б прагуляцца
• az me hot nit kejn brejre, muz men afile ton an avejre *šprxv.* калі німа выбару, мусіш нават зграшыць (праўда -- ня грэх, а прыходзіцца ў жыцьці, што й няпраўда грахом не бывае)
• der gedank alejn vegn der avejre iz geferlexer, vi di avejre alejn *šprxv.* грэшная думка страшней, ніж сам грэх
• di xupe fardekt (dekt cu) ale avejres *glxv.* вясельны балдахін пакрывае ўсе грахі
• es iz an avejre a hunt arojscutrajbn *glxv.* грэх сабаку на двор выганяць (кепскае надвор'е)
• got helft dem oreman: er farhit im fun tajere avejres *šprxv.* бог дапамагае бедняку: ён бароніць яго ад дарагіх грахоў
• kenen Tojre iz nit kejn šter cu avejre *šprxv.* веданьне Торы – не перашкода граху
• ven di avejre [illegible] zis, iz nit biter di čuve *šprxv.* калі грэх салодкі, ня горкае [illegible] раскаяньне (адкуль грэх, адтуль і спасеньне)
• [illegible] m'tut, azoj bacolt men *šprxv.* які грэх, [illegible]

avé[illegible] грэч, вон
• [illegible]
• [illegible]грэч з маіх вачэй!
• [illegible]сюль!
• [illegible] і бачылі!

a[illegible] ад(зь)-, вы-, з(ь)-, с(ы)- (паказвае на: [illegible] аддзяленьне, выпучэньне, зьліквідаванье, [illegible]. 4. поўнае завяршэньне дзеяньня)

avékampern zix [*fr.* s'emparer?] праспрачацца (упарта пэўны час)

avékarbetn [*d.* arbeiten] прарабіць, прапрацаваць, прапрацоўваць (пэўны час зь цяжкасьцямі)

avékcien* [*d.* ziehen] ад-, на|цягнуць; **avékcien* zix** цягнуцца, распасьціращца, распаўсюджвацца
• vajt af dorem hot zix avekgecojgn brejter trakt далёка на поўдзень працягнуўся шырокі тракт/гасьцінец

avéket=avék- *kniv.* ад(зь)-, вы-, з(ь)-, с(ы)- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)

avékfaln* [*d.* fallen] упасьці, паваліцца

avékfirn [*d.* führen] па-, зь-, ад|весьці, па-, з-, ад|водзіць; па-, зь-, ад|везьці, з-, ад|возіць
• avekfirn dos kind cum doktor павесьці дзіцёнка да доктара
• avekfirn di tvue funem feld звозіць збожжа з поля

avékflatern [*d.* flattern] пырхнуць, у-, зь|ляцець, у-, зь|лятаць

avékflien* [*d.* fliegen] ад-, зь-, па|ляцець, ад-, зь|лятаць
• – Zaj gezunt, foter majner (muter majne), /bin ix dox geven a toxter dajne, /klejnerhejt s'tu mix dercojgn, /grojserhejt – avekgeflojgn... /Плач, плач, не поможет, /stojat koni na doroge, /kohana moja. *flksl.* -- Бывай здаровы, мой бацька, я была тваёй дачкой, у дзяцінстве ты мяне гадаваў, вырасла - адляцела... Плач, плач, не дапаможа, стаяць коні на дарозе, каханка мая.

avékflisn* [*d.* fliessen] пацячы

avékforn*, avékcuforn* [*d.* fahren] ад'-, па-, зь|ехаць, ад'-, зь|яжджаць; **avékfor** *m*, -n ад'езд
• avekforn* af jener velt (er iz avekgeforn) зьехаць на той сьвет (ён памёр)
• avekforn* mit der šif адыходзіць на караблі
• er iz nextn avekgeforn ён учора ад'ехаў
• zi iz (avek)geforn kejn Brisk lernen zix яна зьехала ў Берасьце вучыцца
• x'hob avekgeforn kortn, x'hob genumen dem loto, /fejgele, kecele majns, /x'hob gemuzt ojston di hojzn mitn palto, /fejgele, kecele majns *flksl.* я кінуў карты, узяўся за лато, кацянятка, птушачка мая, я мусіў зьняць нагавіцы і паліто, кацянятка, птушачка мая

avékgalopirn [*d.* galoppieren] паскакаць (у галёп)

avékgang *m* [*d.* Abgang] адыход

avékganv(en)en* (ba) [*s.* -גנב- →ganev] 1. с-, вы-, у|красьці, выкрадаць; 2. *n* выкраданьне, крадзеж

avékgazl(en)en* (ba) [*s.* -גזלן- →gzejle, nigzl] абрабаваць

avékgebn* [*d.* geben] ад-, з|да(ва)ць
• avekgebn* curik зрасходваць
• avekgebn* in bagaž/garderob здаць у багаж/гардэроб
• di mame hot mix opgegebn un hot mix avekgegebn /far cvej un fercik majl, majl, /un hot mir ongezogt un ongezogt, /az ix zol šojn ba ir kejnmol nit zajn, zajn *flksl.* маці аддала мяне замуж за сорак дзьве мілі, і яна мне наказала, каб я ўжо ніколі ў яе не была
• hent un fis ophakn un far a soldat avekgebn *glxv. hum.* рукі і ногі адцяць і ў салдаты аддаць (пакараць)

avékgejn*, avékcugejn* (af, in, fun, cu, mit) [*d.* gehen] пайсьці, ады-, сы|сьці, ады-, сы|ходзіць, выбы(ва)ць
• avekgejn* af a lad прыйсьці да ладу, наладзіцца
• avekgejn* fun der šul выбываць са школы
• avekgejn* fun der velt сысьці з гэтага сьвету
• avekgejn* in demisje выйсьці ў адстаўку
• avekgejn* mitn štojb/vint/rojx/vaser разьляцецца ў пыл (зь ветрам, з дымам), съцячы з вадой (шукай ветру ў полі)
• avekgejn* vi a xolem, vi der nextiker tog разысьціся/зьнікнуць як сон, як учорашні дзень (растаў як сьнег)
• zi iz avekgegan fun der bine яна пакінула сцэну
• dos, vos iz avekgegangen, kumt šojn ništ curik *šprxv.* што прайшло, назад ня вернеш (што было, на мора папльыло)
• gelt gejt avek, un hunt blajbt hunt *šprxv.* грошы разыходзяцца, але сабака застаецца сабакам
• mit a gutn gast frejt men zix, ven er kumt arajn, mit a ślextn gast, ven er gejt avek *šprxv.* добраму госьцю радуюцца, калі ён прыходзіць, благому – калі ён сыходзіць (прошаныя госьці за стол, а няпрошаныя за дзьверы; няпрошанаму госьцю лыжкі німа)
• nit derlebn zolstu avekcugejn fun dem ort! *kll.* каб ты з гэтага месца не сышоў! (каб ты колам стаў!)

avékgeštalt vern* [*d.* gestellt] грунтавацца, засноўвацца, палягаць

avékgličn (zix) [*d.* gleiten] высьлізгвацца, вышмыгваць

avékharg(en)en* [*s.* -הרג(ענ)ען] зарэзаць, заразаць; забі(ва)ць, (за)губіць

avékjogn* [*d.* jagen] пагнаць; паехаць; **avékjogn* zix** панесьціся, памчацца

avé(k)kačen [*ukr.* качати] пакаціць

avé(k)kajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] пакаціць

avé(k)katajen [*ukr.* катати, *r.* катать] укаціць; зьехаць, зьяжджаць

avé(k)kojlen [*d.* keulen] зарэзаць, заразаць

avé(k)krixn* [*d.* kriechen] адпаўзьці, адпаўзаць, адпоўзваць

avé(k)kukn [*d.* gucken] 1. углядацца, узіращца; 2. адварочваць галаву, не заўважыць, не заўважаць, не жадаць бачыць

avé(k)kumen* [*d.* kommen] ад-, сы|сьці, ад-, сы|ходзіць; зьнікнуць, зьнікаць
avéklajen* [*d.* leihen] (за)(с)пазычыць, запазыч(в)аць
avéklakxenen [*s.* לקחנען-] *vulg.* сьцягнуць, сьцягваць, сьперці, сьпіраць
avéklejgn [*d.* legen] 1. (зь)легчы; па-, у-, вы|класьці, вы-, у|клад(в)аць; зваліць (забіць); 2. *n* затрата, выдатак; **avéklejgn zix** залегчы
• aveklejgn a histerik(e) закаціць істэрыку
• aveklejgn dem farvundetn afn bet пакласьці параненага на ложак
• aveklejgn di kortn afn tiš выкласьці карты на стол
• aveklejgn emecn af bejde lopatkes пакласьці кагосьці на абедзьве лапаткі
• aveklejgn hintern ojer укласьці ў вуха
• aveklejgn in der langer bank адкласьці ў далёкую скрынку/шуфляду
• a duner zol dix aveklejgn/trefn! *klł.* а каб цябе дундар сьвіснуў!
avéklojfn* [*d.* laufen] зь-, па|бегчы, уцячы, уцякаць, уніknуць, да(ва)ць лататы
avéklozn* [*d.* lassen] (у)пусьціць, (у)пускаць; **avéklozn* zix** накіраваца, накіроўваца
• aveklozn* untern hamer пусьціць з малатка (прадаць)
• aveklozn* zix af gejeg адпраўляцца на паляваньне
avékmaxn [*ukr.* махати, *p.* machać] махаць (пэўны час), адмахваць
• avekmaxn unter/mit der hant af epes махнуць рукой на штосьці
avékmaxn, avékcumaxn [*d.* machen] 1. дарабіць, дарабляць; адрамантаваць; 2. адхіліць, адхіляць; ігнараваць, пагарджаць; 3. скінуць, скідаць, адсунуць, адсоўваць; 4. каштаваць, мець вартасьць; 5. зьнішчыць, зьнішчаць
• az ix bin, bin ix: xuc got ken mix kejner nit avekmaxn *glxv.* калі я ёсьць, дык я ёсьць: акрамя бога ніхто мяне ня зьнішчыць
avéknarn [*d.* narren] абдурыць, абдурваць; завабіць, завабліваць, прынадзіць, прынаджваць
avéknemen* [*d.* nehmen] пры-, ад|няць, пры-, ады|маць; пры-, ада|браць, пры-, ад|біраць
• aveknemen* emecns hant адняць чыюсьці руку
• aveknemen* funem fencter di kvetn прыбраць з вакна кветкі
• fremde dajges nemen nit avek dem šlof *šprxv.* чужыя турботы сну ня шкодзяць (чужая скула нікому не баліць; што дразду па чужому гнязду)
avékpatern [*s.* פטר- →poter, ptire, nifter] загубіць, забі(ва)ць, зь-, вы|нішчыць, зь-, вы|нішчаць
avékpejgern (nox) [*s.* פגר- →pgire, pejger] марнець, сохнуць (па кімсьці)
avékpojzen [*r.* ползать, *ukr.* повзти] адпаўзьці, адпаўзаць, адпоўзваць
avékrajtn* [*d.* reiten] ускакаць
avékrudern [*d.* rudern, *mhd.* ruodern, ruodeln] адплы(ва)ць, адысьці, адыходзіць (ад берага на вёслах)
avékrufn* [*d.* rufen] адазваць, адзываць, адклікаць
avékrukn [*d.* rücken] адсунуць, адсоўваць
avékšarn [*d.* scharren] адгрэбці, адграбаць; зьмесьці, зьмятаць; скінуць, скідаць
avékšenken* [*d.* schenken] падарыць, падараваць
avékšikn [*d.* schicken] 1. адаслаць, адсылаць; 2. *n* адпраўленьне, адсылка
• Alejn, alejn iz er avekgeforn, /un zajn gelibte iz krank gevorn. /Me hot im avekgešikt a šneln briv, /az zajn gelibte, krank zi ligt. *flksl.* Сам, сам ён ад'ехаў, а яго каханая захварэла. Яму прыслалі тэлеграму, што яго каханая ляжыць хворая.
• az a kind zogt a xoxme, zol men es bald avekšikn *glxv.* калі дзіцёнак сказаў нешта разумнае, трэба яго хутчэй адсылаць (каб не пасьпеў сказаць глупства)
avékšlajdern [*d.* schleudern] кінуць, кідаць, шпурлянуць, шпурляць
avékšlepn [*d.* schleppen] на-, сь|цягнуць, на-, сь|цягваць; сьперці, зьдзібіць
avékšpanen [*d.* spännen] накіраваца, накіроўваца, сысьці, сыходзіць
• er hot avekgešpant glajx cum arojsgang ён накіраваўся непасрэдна да выхаду
avékšpringen* [*d.* springen] ускочыць, ускокваць
avékšrajbn* [*d.* schreiben] адпіс(в)аць
avékštarbn* [*d.* sterben] памерці
avékšteln [*d.* stellen] 1. па-, у-, вы|ставіць, у-, вы|стаўляць; усталяваць, усталёўваць; зьмясьціць, зьмяшчаць; 2. *n* установка, пастаноўка
• avekšteln emecn af di fis паставіць кагосьці на ногі
• avekšteln emecn dem kop af an ort управіць камусьці мазгі
• dos avekšteln naje prajzn установка новых коштаў
avékštupn [*d.* stupfen] адпіхнуць, адпіх(в)аць, адштурхнуць, адштурхваць
avékšvebn [*d.* schweben] сплы(ва)ць (аб аблоках)
avékšvenken* [*d.* schwenken] размы(ва)ць
avékšvimen* [*d.* schwimmen] папыысьці, папыьць, адплы(ва)ць
avéktrajbn* [*d.* treiben] па-, пра-, у-, ада|гнаць, пра-, у-, ад|ганяць
• avektrajbn* di čerede cum tajx пагнаць статак да ракі
avéktrogn* [*d.* tragen] зь-, па-, ад|несьці, з-, ад|носіць
• der štrom hot avekgetrogn dos šifl плынь зьнесла лодку
• me ken dem barg mit a špendl nit avektrogn *glxv.* трэскай гару не зрухнеш
avékvandern [*d.* wandern] завандраваць
avékvarfn* [*d.* werfen] (па)кідаць, выкідваць, шпурляць; **avékvarfung** *f*, -en выкідваньне, выкідка
• avekvarfn* di ler (dos lernen) закінуць навучаньне
• avekvarfn* dos gever выкінуць зброю
• es iz šver cu trogn, un avekvarfn tut bang *glxv.* цяжка насіць, але і выкінуць шкода (горка зьесьць і жаль пакінуць)
avékxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] выхапіць, выхоплівать, выхваціць, выхватваць
avékzecn* [*d.* setzen] сесьці; па-, у-, за|садзіць, у-, за|саджваць
• avekzecn* afn tron/kisehamalxes узьвесьці на трон
• avekzecn* emecn cu/far der arbet усадзіць кагосьці за работу
• avekzecn* zix af rabones *fig.* заседзецца за рабінскай справай (заседзецца надоўга з-за драбязы)
• avekzecn* zix cu/far di limudim засесьці за ўрокі
• zec zix avek! сядай!
(a)velxer [*d.* welcher] які, каторы
aver *m* [*s.* אויר(ו) →faraverter, ojsavern] 1. *poet.* паветра; 2. смурод; пёрд, пук, пердуны, бзьдзюлі [*sin.* luft; gestank, nefixe]; **áverdiker** сьмярдзючы; **ávern** бзьдзець, пускаць бзьдзюлі

averá=vehó-ráje [*s.* והא־ראיה →raje] гэта даказвае, з гэтага вынікае

avgust *m* [*r.* август] жнівень
- dem cvelfn avgust дванаццатага жніўня
- farajorn avgust у жніўні мінулага году
- in der mit avgust у сярэдзіне жніўня
- onhejb avgust на пачатку жніўня
- sof avgust напрыканцы жніўня

aví-avós-hatúme *m* [*s.* אבי־אבות־הטומאה →metame, tume] самая благая нечысьціня, квінтэсэнцыя бруднасьці

aví-jesójmim *m* [*s.* אבי־יתומים →ov, av-] айчым, войчым; апякун, выхавацель сіротаў; азначэньне для бога

avírn=havírn (avírt/havírt) [*d.* hofieren] прыпадаць (за кімсьці), заляцацца; дагадзіць, дагаджаць

avizírn (avizirt) [*d.* avisieren] паведаміць, паведамляць; **aviz** *m*, -n паведамленьне

avle *f*, -s [*s.* עו(ו)לה(-ות) →bal-avle] несправядлівасьць, [illegible] umrext]
- [illegible] emecns avles цярпець ад кагосьці крыўды
- [illegible] mexuteneste getraje, /ir zolt fun majn [illegible] vet ir zen an avle fun majn kind, [illegible] es farglajxn *flksl.* свацьця мая, [illegible] сьмейцеся з маёй дачкі, калі вы [illegible] памыляецца, будзьце ёй як [illegible]

av[illegible] [*s.* אבנט(-ים)] пахавальны пояс

av[illegible] [*s.* עבד(-ים) →(me)avdes] раб, нявольнік, [illegible] **avodim-hoinu** [*s.* ־היינו] "нявольнікамі мы былі" (пачатак адказу на чатыры пытаньні з Агады); **avodim-knájnim/-knáanim** *pl.* →eved-knájni/-knáani *m* [*s.* ־כנעני (־כנענים)] нізкі раб, вечны раб
- der terec iz: "avodim-hoinu" *glxv.* жартоўны адказ на сур'ёзнае пытаньне

avojde *f*, -s [*s.* עבודה(-ות) →leavojdes-] набажэнства, культ; частка сьвяточных малітваў, у якой апісаны парадак набажэнства ў сынагозе на Ём-Кіпур; *fig.* сьвяты абавязак, вельмі важная праца [*sin.* gotsdinst, kult; hejlike arbet]; **avojde-bzúje** *f*, *pl.* avojdes-bzújes [*s.* ־בזויה(-ות)] агідная, брыдкая, нягодная праца [*sin.* ekldike oder umverdike arbet]; **avojdes-habójre** *f* [*s.* ־הבורא] служба богу, маленьне, набажэнства, малебен; **avojdes-hakójdeš** *f* [*s.* ־הקודש] сьвятая служба/работа; **avojdes-hašém** *f* [*s.* ־השם] служба богу, служэньне юдэйскай рэлігіі; **avojde-zóre** *f*, -s [*s.* ־זרה(-ס/-ות)] "чужы культ"; паганства, ідалапаклонства; *tlmd.* назоў 8-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы аб ідалапаклонстве і аб сувязях зь негэбрэямі); **avojdes-pérex** *f* [*s.* עבודת־פרך] катарга; цяжкая, катаржная праца (якая вымотвае/змардоўвае/стамляе)
- lozn* zix dinen ale avojde-zores in der velt пусціцца ва ўсе цяжкія
- ojsdinen ale avojde-zores *iron.* пераспрабаваць/памяняць шмат розных прафэсіяў, партыяў альбо ідэалёгіяў
- gelt iz an avojde-zore, ober az es iz nito, iz a grojse core *šprxv.* грошы – гэта ідалапаклонства, але калі німа грошай – гэта вялікае няшчасьце
- karge lajt dinen der avojde-zore *glxv.* скупыя людзі – ідалапаклоньнікі
- kas iz avojde-zore *šprxv.* злосьць ёсьць паганства (на гнеў ня рублен хлеў)

avojnes *pl.* →ovn *m* [*s.* עו(ו)ן(-ות)] грэх (зрэдку ў адзіночным ліку)

avonim-tójves *pl.* →év(e)n-tov *m* [*s.* אבן־טוב(אבנים־טובות)] каштоўны камень; **avne-négef** *pl.* →ev(e)n-négef *m* [*s.* ־נגף (אבני)] камень спатыкненьня; перашкода, замін

Avró(ho)m ovinu [*s.* אברהם אבינו] *tnx.* Абрагам айцец наш (патрыярх)
- Avremele melamed! *flksl.* Абрамка-настаўнік!
- a rendar badarf cu hobn in zix majles fun Avrom ovinu un fun Mojše rabejnu *glxv.* рандару неабходна мець якасьці праайца Абрагама і прарока Майсея (ён мусіць быць хлебасольным і сьціплым чалавекам)
- er trogt zix dermit arum vi Avrohom ovinu mit der mile *glxv.* ён носіцца з гэтым як патрыярх Абрагам з абразаньнем (як курыца зь першым яйкам, як кот зь селядцом)
- Klingen gleker, klingen glokn, – /bim un bom! /Zingt der zejde, zingt der zokn, /bim un bom! /Zinken štraln, faln-faln /flim un flam. /Zingt di bobe Šejne-Dobe: – Got fun Avrom. (M. B-n) Зьвіняць званочкі, зьвіняць званы: бім-бом! Сьпявае дзед, сьпявае стары: бім-бом! Мякка падаюць промні ад полымя, сьпявае бабка Шэйна-Доба: – Бог Абрагама.

avtodidákt *m*, -n [*d.* Autodidakt] самавук

avtor=ojtor *m*, -n [*d.* Autor] аўтар; **ávtoršaft** *f* аўтарства

avtoritét *m* [*d.* Autorität] аўтарытэт, павага; **avtoriteter** аўтарытэтны
- an avtoritete mejnung аўтарытэтная думка
- derverbn* zix avtoritet заваёўваць аўтарытэт
- hobn* avtoritet карыстацца аўтарытэтам

(a)vú [*d.* wo] *adv.* дзе

ax! [*p.* ach, *ukr.* ax] *int.* ax!; **axken** ахаць
- dos oxken un axken axi i boxi
- ojsšrajen* (a gešrej ton*/gebn*) "ax!" ахнуць

Axad-Hoóm [*s.* אחד־העם →exod, axdes, meaxed, laxodim] "адзін з народу"; Ахад-Гаам (псэўданім гэбрэйскага пісьменьніка і мысьляра Ошэра Гінзбурга; 1856–1927)

axas-veáxas [*s.* אחת־ואחת] *adv.* адзін і адзін, выбраныя, адборныя, найлепшага гатунку; пунктуальна і паволі пералічаныя; **axas-leáxas** [*s.* ־לאחת] *adv.* адзін за адным, памалу, патроху, паступова

axaštronim *pl.* [*s.* אחשתרנים] *tnx.* пасланцы пэрсыдзкага цара; *hum.* пасьпешныя пасярэднікі/фактары/маклеры

Axašvejreš [*s.* אחשו(ו)רוש] *tnx.* Артаксэркс (пэрсыдзкі цар) (Эст. 1:1)

axber *m*, *pl.* axborim [*s.* עכבר(-ים)] *zool.* мыш; пацук, пац, шчур [*sin.* mojz; ščur]

áxberoš *m*, -im [*s.* אך(־)ב(ע)ראש=עכבראש(-ים)] балаўнік, шалапут, дурасьліўца, свавольнік, шаляніца, гарэзьнік, шкоднік, пракуда; дзяцюк, лайдак; злодзей, агіднік, нягоднік, басалай, паганец, ашуканец, круцель, шальмец, махляр [*sin.* štifer, šodn-maxer, mazik; jungač; ganev]
- er iz an axberoš *glxv.* ён нягоднік (лезе ўсюды наперад)

axcik [*d.* achtzig] восемдзесят; **axcjóriker/axcjériker** (fun axcik jor) васьмідзесяцігадовы; **áxcikster** васьмідзясяты
- di axciker jorn васьмідзясятыя гады
- dos axcikste zajtl васьмідзясятая старонка
- axt un axcik iz a jidiše klole *glxv.* "восемдзесят восем" – жыдоўскі праклён

• axt un axcik švarce jor восемдзесят восем чорных/цяжкіх/ліхіх гадоў

axcn [*d.* achtzehn] васямнаццаць; (der) **áxceter, axcnter** васямнаццаты; **axcnjóriker/axcnjériker** (fun axcn jor) васямнаццацігадовы

• axcn un drajcn галоўная рэч

axdes *n* [*s.* אחדות →exod, meaxed, Axad-, laxodim] адзінства, аднадушнасьць; **axdes-habójre** *f/n* [*s.* הבורא־] адзінства і адзінасьць творцы, прынцып монатэізму; **áxdesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) сябра гэбрэйскай працоўнай асацыяцыі; рэвалюцыянэр

• axdes bojt, un cešplitertkajt cešterт *šprxv.* адзінства будуе, а разьяднанасьць разбурае

axehem *pl.* →oxi *m* [*s.* (אחיהם) אחי] *iron.* брат; **axéjnu-bnej-jisróel** *pl.* [*s.* אחינו־בני־ישראל] нашыя гэбрэйскія браты; **axéjnu-bnej-jisróel!** браты-гэбрэі!

axer [*s.* אחר →oxer, axren] "другі"; адступнік, бязбожнік, атэіст (паводле прозьвішча, якое выкарыстоўваецца ў Геморы для вучонага Элішэ Бэн-Авуе (Eliše Ben-Avúje [*s.* אלישע בן־אבויה]) [*sin.* optriniker, apikojres]; **(le)axer-hamájse** [*s.* (ל)אחר־המעשה] *adv.* ззаду, адзаду, пасьля ўсяго, пасьля справы, запозна, заднім лікам [*sin.* cu špet]; **axer-meje-šónim** [*s.* מאה־שנים־] пасьля ста гадоў, пасьля сьмерці

• axer-hamajse helft šojn nit kejn xarote *šprxv.* позьняе пакаяньне ўжо не дапаможа

• axer-hamajse iz jederer a xoxem *šprxv.* заднім лікам кожны мудрэц (мудры лях па шкодзе)

(a)xibe [*p.* chyba, *ukr.* хіба] *bndv.* хіба

axile *f* [*s.* אכילה →axlen, meakl, majxl, baaxile] *hum.* ежа, жратва [*sin.* dos esn]; **axile-uštie** *f* [*s.* ושתיה־] ежа і пітво

• a grobe axile грубая ежа

• di axile iz di beste tfile *glxv.* ежа – лепшыя модлы (калі не пад'ясі, і сьвятых прадасі)

• špor ajn in der axile un bašajn dajn vojnung беражы ежу і асьвятляй сваё жытло

axim-lecóre *pl.* →ox-lecóre *m* [*s.* (אחים) אח־לצרה →šavesaxim] брат па беднасьці, сябра па няшчасьцю; *fig.* у аднае лодцы

axize *f*, -s [*s.* (-ות)אחיזה] падтрымка, падтрыманьне, апора, апірышча [*sin.* onhalt, onšpar]

axizes-ejnáim *n* [*s.* אחיזת־עינים] хлусьня, падман, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства [*sin.* opnareraj, švindl]

axlen *m*, *pl.* axlonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)אכלן →axile, meakl, majxl] абжора, жрун, аб'ядайла, прорва; **axlen** *hum.* есьці, жэрці [*sin.* esn; fresn]

• axlen af bejde bakn упісваць за абедзьве шчакі

axmestrine *f*, -s [*p.* ochmistrz] *hist.* ахмістрыня, эканомка, ключніца

• s'iz gut cu zajn an axmestrine ba a fuler skrine *šprxv.* добра быць ахмістрыняй каля поўнай скрыні (добра ў каго запас на ліхі час)

axo(j)ra(j)im *pl.* →oxer *m*, -s [*s.* (-ם/-יים)אחור →axer, axrej-, axren] *vulg.* зад(ніца), дупа, срака

axote=oxote *f* [*r.* охота, *p.* ochota] ахвота

Axov [*s.* אחאב] *tnx.* Ахаў, сёмы ізраільскі цар (875–853 гг. да н.э.) (3 Ц. 16:29)

áxpern [*d.* ehren, *mhd.* ahtbaeren] шанаваць, паважаць; **áxperdiker** пачцівы, лісьлівы; **áxperlexer** паважны, шаноўны; **áxperkajt** *f*, **áxperung** *f* шанаваньне, павага, пашана

• axperdik opgitn* epes сьвята шанаваць/захоўваць нешта

axrajes *f/n*, -n [*s.* (-)אחריות →bal-axrajes] адказнасьць [*sin.* farantvortlexkajt, farantvortung]; **axrájesdiker** адказны

• af ejgenem axrajes на ўласную адказнасьць

• af majne axrajes! пад маю адказнасьць!

• an axrajesdiker uftrog адказнае даручэньне

• aropnemen* fun zix dos axrajes здымаць зь сябе адказнасьць

• far dem trogt ir dos axrajes за гэта спытаюць з вас

• nemen* af zix dos axrajes браць на сябе адказнасьць

• ojsmajdn* axrajes пазьбегнуць адказнасьці

axrej-kixlojs-hákl [*s.* אחרי־ככלות־הכל] пасьля ўсяго; усё згублена/страчана/з(а)гінула; **axrej-mójs** [*s.* מות־] "пасьля сьмерці (двух сыноў Аронавых)" (назоў 29-га разьдзелу Торы) (Ляв. 16–18)

• du mejnst dox, Tevje, az es iz šojn axrej-kixlojs-hakl – ek velt, der himl iz af dir gefaln? (Š.-A.) ты лічыш, Тэўе, што ўсё згінула – сканчэньне сьвету, нябёсы на цябе зваліліся?

axren *m*, *pl.* axrojnim [*s.* (-ים)אחרון →poskim-axrojnim, axer, oxer] апошні; апошні чытальнік Торы ў сынагозе; **axren axren xovev/xoviv** [*s.* חביב] апошні – самы ўлюбёны; **axren-šel-péjsex** *m* [*s.* של־פסח־] апошні дзень Пэйсаху

axris-/axres-hajómim *m/pl.* [*s.* אחרית־הימים] "канец дзён"; сканчэньне/канец сьвету, апакаліпсіс; час мэсіі, шчасьлівая будучыня

axsanje *f*, -s [*s.* (-ות)אכסניה/אכסניא →bal-axsanje] заезны дом, карчма [*sin.* gasthojz, ajnforhojz]

• štejn* in an axsanje спыніцца/жыць у заезным доме

axt [*d.* acht] восем; **axte** *adv.* ■ восьмай гадзіне; (der) **axter** восьмы; **axtek** *m* васьмікутнік; **axtékiker** васьмікутны; **axtjériker/axtjóriker** васьмігадовы; **axtl** *n*, -en/-ex *kort.* васьмёрка; васьмушка, восьмая частка; **ax(t)tóg** *m* [*d.* Tag] тыдзень; **ax(t)tógiker** тыднёвы; **axtšóiker** [*s.* -שעה] васьмігадзінны; **áxtventler** *m*, -s васьміграньнік

• afn axtn tog на восьмы дзень

• afn zajtl axt на восьмай старонцы

• axt azejger ■ восьмай гадзіне

• axt halbn сем з паловай

• axt hundert васямсот

• axt ire (paršojn) васьмёра (асобаў)

• axt mit a halb восем з паловай

• axt mol восем у восем

• cvišn zibn un axt azejger на восьмую гадзіну

• dem axt janvar восьмага студзеня

• der axtazejgeriker cug васьмігадзінны цягнік

• draj fertl af axt тры чвэрці на восьмую гадзіну

• halb axt палова восьмай

• numer axt восьмы нумар

• – Ix bin geforn kejn axt. /– Farvos nit najn? /– X'hob gekojft a vogn. /– Vos maxt der vogn? /– Ver bagrobn, – maxt der vogn, /– Ver cešnitn, – maxt der šlitn, /– Lig in dr'erd, – maxt der ferd, /– Krix aher, – maxt der ber, /– Langer haldz, – maxt di gandz, /– Kiri-kiri-kačke, – maxt di kačke, /– Kukureku, – maxt der hon, /– Tende verende, – maxt di hun, /severe vever (3), vere vere ver. *flksl.* – Я паехаў у восем. – Чаму ня ў дзевяць? – Я купіў воз. – Што кажа воз? – Бадай цябе закапалі, – кажа воз. – Бадай цябе распаласавалі, – кажуць

сані, – Ляжы ў зямлі, – кажа конь, – Лезь сюды, – кажа мядзьведзь, – Цягні шыю, – кажа гуся, – Кіры-кіры-качкэ, – кажа качка, – Кукарэку, – кажа певень, – Тэндэ вэрэндэ, – кажа курыца, сэвэрэ вэвэр, вэрэ вэрэ вэр.

axt *f* [*d.* Acht] увага, уважлівасьць; **axtn** паважаць, жалаваць; **axtns** *adv.* паважна, з павагай; **axtung** *f* увага, павага, пашана; **áxtfuler** паважны, пачцівы; **áxtgeber** *m*, -s, (-n *f*, -s) наглядач, дазорчы, дазорны; **axtgebn*** (af) [*d.* achtgeben] сачыць, асочваць, падсочваць, назіраць, наглядаць, спасьцерагаць, цікавáць; **áxtgebung** *f*, -en нагляд(аньне), назіраньне, прыманьне да ўвагі; **áxtverdiker** які заслугоўвае ўвагі; **axtung gebn* /ton*** (af) даглядаць, назіраць, клапаціцца

- di bobe git axtung af di kinder баба даглядае за дзецьмі
- haltn* in axt трымаць на ўвазе
- leign axt (af) надаваць увагу
- maxn axtgebungen весьці нагляд
- nemen* in axt прымаць [illegible] ўвагі
- [illegible] in axt [illegible]ens bakoše паважыць чыйсьці запыт
- [illegible] epes пакінуць без увагі штосьці
- [illegible]ebungen дзяліцца сваімі назіраньнямі

axuc=a xuc [illegible] אחוץ →mexice, mixuc] *adv.* акрамя, апрача, [illegible] да таго ж, у дадатак да [*sin.* ojser, [illegible] vi a cugob cu]

- [illegible] акрамя таго
- [illegible] n'a blote, oj, hostu mix arajngeštelt, /majne [illegible] majne hent gebundn... /Oj, se nito aza dokter, oj, axuc dir af der velt, /er zol mir konen hejln majne vundn. *flksl.* У гразь, у гразь, ой, ты мяне пасадзіў, мае ногі й мае рукі зьвязаў... Ой, німа доктара, ой, акрамя цябе на ўсім сьвеце, хто б мог загаіць мае раны.

axzer *m*, *pl.* axzorim, (-te *f*, -s) [*s.* (אכזר-)ים] пачвара; люты, акрутны, жорсткі, бязьлітасны чалавек [*sin.* šlextharciker, grojzamer, blutdurštiker menč]; **axzorjes** *f/n*, -n, **axzórjesdikajt** *f* [*s.* אכזריות] жорсткасьць, бязьлітаснасьць, бесчалавечнасьць, лютасьць; **axzórjesdiker**, **axzórišer** жорсткі, люты, акрутны, бязьлітасны; **axzórjes-akt** *m*, -n люты ўчынак

- an axzorišer mord лютае забойства
- an axzorjesdike baštrofung жорсткае пакараньне
- axzoriš cugetraxte pajnikungen/inuim бязьлітаснае катаваньне
- raxmones iz a mol axzorjes *šprxv.* і ласка бывае бязьлітаснай (ласкай душу дастане)

az [*d.* so] *bndv.* 1. што; 2. калі

- az du vejst, vos že fregstu? калі ты ведаеш, то навошта пытаешся?
- az nit a не дык
- mir vejsn, az du bist geven krank мы ведаем, што ты хварэў
- s'hot mir gezogt, az ix hob a toes мне сказалі, што я памыляюся
- tate, du laxst? – az ox un vej iz cu dajn gelexter *glxv.* тата, ты сьмяешся? – крый божа, каб ты так сьмяяўся

azá(n) [*d.* ein so] такі, гэткі

- a špil aza такая гульня
- af aza ojfn такім чынам
- aza lerer gedenkt men dos gance lebn такога настаўніка памятаеш усё жыцьцё
- aza majse! вось што!
- er iz nit aza, vi er mejnt ён не такі, як здаецца
- zi iz aza šejne яна такая прыгожая
- vos ejner hot far a nomen, aza ponem hot er *šprxv.* якое імя, такі і твар (які пан, такі і жупан)

azás(je) [*p.* zaś] *int.* жа, але ж, зась

azejger=a zejger [*p.* zegar] гадзіна

- draj azejger тры гадзіны
- nox an avtobus gejt (op) zibn azejger afdernaxt яшчэ адзін аўтобус ідзе а сёмай гадзіне вечара
- vifl azejger колькі часу

azelxer [*d.* ein solcher] (гэ)такі, гэткі, падобны; **azélex(e)s** такое

- azelxe faln kumen for гэткія выпадкі бываюць
- grod azelxn darft mir менавіта такі мне патрэбны
- m'hot šojn gezen azelxs! мы гэткае ўжо бачылі! вось дзіва!
- zej zajnen ale azelxe усе яны такія

azes *n* [*s.* עזות →meiz] нахабнасьць, нахрапнасьць, дзёрзкасьць, нагласьць, свавольства [*sin.* umfaršemtkajt, faršajtkajt, xucpe]; **ázesdiker** нахабны; **ázesdikajt** *f* бесцырымоннасьць; **ázeskajt** *f*, -n рэзкі выраз; **ázesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **azes-pónem** *m*, *pl.* azes-pénemer *m*, (-te *f*, -s) [*s.* (-ער)פנים] нахабнік, басалай, сараматнік; **azes-mexucef-pónem** *m* [*s.* מחוצף] вялікі нахабнік, хамула

- redn* vi an azes-ponem хаміць, грубіяніць
- an azes-ponem iz beser, vi mezumen gelt *glxv.* нахабнік лепш, чым наяўныя грошы
- an azes-ponem kumt glajx in ganejdn arajn *glxv.* нахабнік трапляе прама ў рай
- an azes-ponem lozt zix nit fartejln *glxv.* басалай сябе не абдзеліць
- ven es zoln nit zajn kejn klejne kinder, vu voltn zix genumen grojse azes-penemer? *glxv.* калі б не было малых дзяцей, адкуль бы браліся вялікія нахабнікі?

azétiker [*d.* söttig] (гэ)такі, гэткі

- azetike alte gešixtes такія старыя гісторыі

azhore *f*, -s [*s.* (-ות)אזהרה=הזהרה] перасьцярога, папярэджаньне [*sin.* vorenung]

azíl *m*, -n [*d.* Asyl] (палітычнае) прыстанішча, прытулак; **azilrext** *n* права палітычнага прыстанішча

azíst [*d.* ansonst] *adv.* інакш

azkore=hazkore/(h)askore *f*, -s [*s.* (-ות)אזכרה=הזכרה →zixrojnes, zejxer, zxojr, zikorn, mazker] хаўтуры, памінкі, памінаньне, памінальная малітва

azój [*d.* so] (гэ)так; **azoj-o** гэтак во; **azójarum=azoj arúm(er)(t)** [*d.* so arum], **azój(er)nox=azoj nox** [*d.* so noch] так, такім чынам

- azoj ci azoj так ці гэтак
- azój cu zogn гэтак кажучы
- azoj cum bajšpil (azoj aštejger) так, напрыклад
- azoj gerufn гэтак званы
- azoj gor? дакладна так?
- azoj hob ix lib! гэта мне да спадобы!
- azoj iz es так вось
- azoj nox такім чынам
- azoj vi нібыта
- ci iz es take azoj? ці так гэта?
- er redt azoj štil, az ix her kejn vort nit ён гаворыць так ціха, што я ня чую ані слова

• lernen lert er zix azoj zix, mitlmesik вучыцца ён так сабе, сярэдне
• mir faršpetikn šojn azoj ojx мы і так ужо спазьняемся
• mir hobn azoj lang gevart af ajx мы гэтак доўга вас чакалі
• ot azoj! вось так!
• punkt azoj дакладна гэтак
• s'gist a regn, azoj az mir veln nit gejn špacirn ідзе дождж, таму гуляць мы ня пойдзем
• s'vet dir azoj glat nit opgejn гэта табе так ня пройдзе
• šojn zajn azoj! так і быць!
• un azoj vajter і гэтак далей
• vos zifct ir azoj? - gorništ чаго вы так уздыхаеце? -- так, нічога
• zi iz azoj klug vi šejn яна такая ж разумная, як і прыгожая
• – azoj? – mit puter! - так? -- з маслам!
• azoj vi me fregt, azoj entfert men *šprxv.* якое пытаньне, такое адпавяданьне (як гукнеш, так і адгукнецца)

azójgerúfener [*d.* gerufen] так званы

azojf(i)l [*d.* soviel] *adv.* столькі, гэтулькі
• af azojfil настолькі, нагэтулькі
• cvej mol azojfil удвая болей
• funvanen nemen zix cu im azojfil kojxes? адкуль у яго бярэцца такая моц?
• nit azoj(fil) nariš не настолькі бязглузды

azojnox [*d.* sonach] *adv.* такім чынам, выходзіць, значыцца

azójns, azójn(er) [*d.* so eins] (гэ)такі, гэткі
• azojns trefi zix zeltn гэткае сустракаецца зрэдку
• dos iz azojns vi azelxs (azojns un azelxs) верх дасканаласьці
• ver iz er es azojns, mir zoln muzn im folgn? хто ён такі, што мы павінны яго слухацца?
• vos iz azojns mervert? што такое прыбавачная вартасьць?
• vos iz do azojns? што ж тут такога?

azojvi [*d.* sowie] *adv.* з прычыны

azójv-tazójv [*s.* עזוב־תעזוב] *inx.* "мусіш дапамагаць" (запавет аб дапамозе людзям у патрэбе)

Azózl [*s.* (ל)עזאזל →(soer-)lazozl] *inx.* Азазэль (антонім бога) (Ляв. 16:8)

až [*p.* až] *adv.* аж(но)
• až biz ажно да (чагосьці)
• derfun gejt až iber a grojl ibern lajb ад гэтага ідуць ажно дрыжыкі па целе
• er iz až untergešprungen far frejd ён ажно падскочыў ад радасьці
• er iz gegangen, až er iz gekumen ён ішоў, аж пакуль не прыйшоў

ažiotáž *m* [*fr.* agiotage] ажыятаж

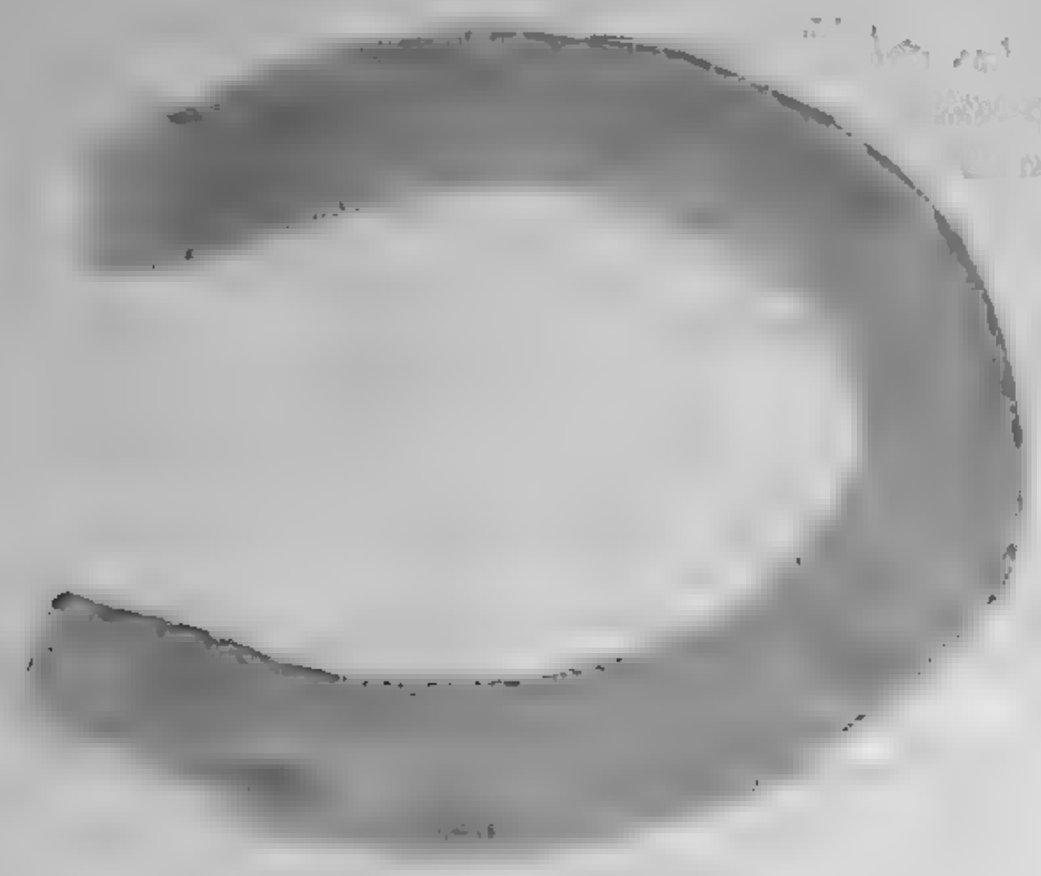

B

D

B=bejs/bejz *m/f*, -n [*s.* (ן-)בית] 1. "бэйс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 2

b'=band *m*, *pl.* bend(er) [*d.* Band] том

b(a)-=be-=bi- [*s.* -ב] *pref.* утварае ад сэміцкіх і іншых асноваў прыслоўі

• b(a)alaxsn па дыяганалі

ba=baj [*d.* bei] 1. *prep.* (ка)ля, побач, паблізу, у, за; 2. *adv.* прыблізна, каля, блізу; **ba(j)m=ba(j) dem**

• ba ale gedanken у поўнай сьвядомасьці

• ba cajtns у час, своечасова

• ba dem ort побач з гэтым месцам

• ba dem tatn за бацькам

• ba dem tiš за сталом

• ba der hant пад рукой

• ba der šajn fun der levone у месячным сьвятле

• ba der štub каля хаты

• ba drajšo каля дзьвюх гадзінаў

• ba gevise bad ng(ung)en пры пэўных умовах

• [illegible] sax bixer у яго шмат кніг

[illegible] у мяне німа часу

[illegible]

[illegible] дапамогі ў кагосьці

[illegible] ябе

[illegible] рашох, мець грошы

[illegible] вацца, фанабэрыцца, выхваляц-

[illegible]

ba! [illegible] бач! ах!

ba- [illegible] be-] *pref.* а(б)- (паказвае на: 1. надзяленьне, забесьпячэньне; 2. агульнае ахопліваньне чагосьці)

baájnflusn [*d.* beeinflussen] (з)рабіць уплыў, паўплываць, уплываць

b(a)al *m*, *pl.* baalim [*s.* (ים-)בעל] муж(ык), мужчына; гаспадар, спадар; **baale** [*s.* בעלה] яе мужык; **baali** [*s.* בעלי] мой мужык

b(a)al *m* [*s.* בעל] *tnx.* ханаанскі ідал

b(a)aláxsn [*s.* באלכסון →alaxsn] *adv.* па дыяганалі, дыяганальна; наў(с)кос, наўскасяк, коса, крыва; бязладна, абы-як [*sin.* in der kvar, diagonal, šif; barg-arop; krum, ništ gerotn]

• epes gejt es alc hajnt balaxsn (M.M.-S.) нешта сёньня ўсё ідзе не па-людзку

baamide [*s.* בעמידה →omed] *adv.* стоячы [*sin.* štejendikerhejt]

baamter *m*, -te [*d.* Beamte] служачы

baárbetn [*d.* bearbeiten] апрацаваць, апрацоўваць; **baárbeter** апрацаваны; **baárbetung** *f*, -en апрацоўка

• di baarbetndike industrje апрацоўчая прамысловасьць

baaríxesdiker [*s.* -באריכות →arixes-, majrex, barixes, bearixes] шматслоўны, працяглы, падрабязны; **baaríxesdikajt** *f* шматслоўнасьць, працягласьць, падрабязнасьць

baavlen [*s.* עוולן- →avle] (па)крыўдзіць, (па)шкодзіць, прынесьці страту [*sin.* krivden]; **baavler** *m* крыўдзіцель; **baávlter** пакрыўджаны, пашкоджаны

baaxile [*s.* באכילה →axile, axlen, meakl, majxl] *adv.* за ёжай, едучы

baaxtung *f* [*d.* Beachtung] увага

• lozn* on baaxtung пакінуць без увагі/нагляду

babáj *m*, -es [*ukr.* бабай] бабай, чарцяня, нячысьцік

babe *f*, -s, **báb(in)ke** *f*, -s, **bábenju** *f* [*p.* baba, *ukr.* баба] баб(к)а; **babnik** *m*, -es бабнік, бабздыр, бабахот, бабалюб; **babske(r)** бабскі

• babske refue бабскія лекі

• gexapt zol vern di babe, vos hot dix opgenumen! *kll.* чорт бяры тую бабку, што цябе бабіла!

bábe(ce) *f*, -s баба для забіваньня паляў

bábečke/bábočke *f*, -s, **bábele** *n*, -x *zool.* матыль, матылёк, мятлушка

babéjmerter [*d.* Baum] абсаджаны дрэвамі

babérdikter/babértikter, **babérdlter** [*d.* bebartig] барадаты

• a baberdikter paršojn барадач

babke *f*, -s *kul.* бабка

babke *f*, -s бабка (надкапытны сустаў у жывёлы)

bábkelex *pl.* [*r.*] *argo* "бабкі", грошы

bablétern zix [*d.* beblättern] пакры(ва)цца лісьцем; **babléterung** *f* лісьце; **babléterter** пакрыты лісьцем

bablímlter, **bablumter** [*d.* beblümt] квяцісты, квітнеючы, квітучы, красуючы

bablútikter [*d.* blutig] акрываўлены; **bablútikn** акрывавіць

babremen [*d.* verbrämen, *mhd.* brëmen] упрыгожыць, упрыгожваць; абрабіць, абрабляць; аблямаваць, аблямоўваць; **babremter** аблямаваны; **babremexc** *n* бераг, руб, аблямоўка

babrien [*d.* brühen] заварыць, заварваць, запарыць, запарваць (гарбату/зёлкі)

babrilter [*d.* Brille] у акулярах

babule=bibule *f* прамакальная папера, прамакатка, бібула

bac! *int.* бац!

bacájtn(s)=bajcájtn(s)=ba cajtn [*d.* beizeiten] *adv.* своечасова, сваячасна, у час, загадзя; **bacájtndiker** своечасовы, сваячасны

bacarter [*s.* -צער- →car, core, farcoreter, mecaer] засмучаны, сумны, журботны, маркотны

bacéjndlter [*d.* bezähnen] зубаты, зубчасты

bacéjxenen (vi, far) [*d.* bezeichnen] а(д)значыць, а(д)значаць, азнаймаваць; **bacéjxenung** *f*, -en, **bacéjxeniš** *n*, -n адзнака, знак, а(д)значэньне

bacetlen [*d.* bezetteln] наклейваць ярлык

bacien* (bacójgn) [*d.* beziehen] 1. абцягнуць, абцягваць; 2. *n* а(ба)біваньне; **bacien* zix** (cu) адносіцца, стасавацца; **baciexc** *n*, -n 1. пасьцельныя рэчы; 2. абіўка (матар'ял); **baciung** *f*, -en (cu) адносіны, зносіны, стасунак; **bacójgener** абцягнуты, зацягнуты

• Oj, ■ švarce xmare t'dem himl bacojgn, /un di volkns, zej hobn zix cešprejt. /Šojn lang, lang aza cajt, vos cajt ix stradaje, /un du host mir azoj majn kop fardrejt. *flksl.* Ой, чорная хмара неба зацягнула, і аблокі неба закрылі. Ужо доўгі, доўгі час, як я пакутую, і ты мне галаву закружыў.

bacíl *f*, -n [*d.* Bazillus] бацыла

bacinen [*d.* bezinnen] пабяліць, палудзіць; **bacinung** *f* пабел(ка)

bacírk *m*, -n [*d.* Bezirk] участак, дзялянка, дзель; сфэра, галіна (дзейнасьці); **bacírkišer** участковы

bacírn [*d.* zieren] упрыгожыць, упрыгожваць, уб(і)раць, аздобіць, аздабляць; **bacírung** *f* упрыгожваньне, убраньне, строі, аздоба

bacójbern [*d.* bezaubern] зачараваць, зачароўваць; захапіць, захапляць; прывабіць, прывабліваць; **bacójberter** зачараваны, захоплены; **bacójberndiker** чароўны, прывабны; **bacójberung** *f* зачараваньне, чары, мана, захапленьне

bacojmen [*d.* bezähmen] утаймаваць, утаймоўваць, угамаваць, угамоўваць, уціхамірыць, у-, сь|ціхамірваць, заспакоіць, заспакойваць; прытрым(лів)аць

bacóln (far) [*d.* bezahlen] (з)аплаціць, аплачваць; **bacoler** *m* плацельнік; **bacolter** аплачаны, платны; **bacolung** *f* 1. (а)плата; 2. адплата, пакараньне

• bacoln mit a roe far a tojve плаціць злом за дабро

• bacoln vi a tate заплаціць як тата (мусіш плаціць)

• a bacolung zolstu hobn! *kll.* боская кара на цябе!

• a hur git on a šir, nor ba itlexn mol zogt zi: "bacol" *glxv. vulg.* блядзь дае бясконца, але кожны раз кажа: "плаці"

• cebajt że mir a finf-un-cvanciker, /oj, af gole drajer, /ix vel di klezmer gut bacoln, /zej zoln mir špiln getrajer *flksl.* разьмяняйце ж мне чацьвяртак, ой, на траякі, я добра заплачу музыкам, каб яны мне ўважлівей гралі

• es bacolt nit der rajxer, nor der, vos iz šuldik *glxv.* ня плаціць багаты, а плаціць вінаваты

• got iz an erlexer bacoler, nor a krixer *šprxv.* бог сумленны плацельнік, але дужа марудны (абяцаў бог даць, ды казаў паждаць)

• got vart lang un bacolt gix *šprxv.* бог доўга чакае, але плаціць хутка

• got zol dir bacoln! *kll.* каб цябе бог пакараў!

bacórnter [*d.* Zorn] разгневаны, угневаны, раззлаваны; **bacórntkajt** *f* злосьць, гнеў, злаваньне, сердаваньне

bacúkerung *f*, -en [*d.* bezuckern] зацукроўваньне

bacúg *m* [*d.* Bezug] 1. бялізна, пасьцельныя рэчы; чахол (для мэблі); 2. адносіны

• in bacug af/cu/mit epes у адносінах да нечага

bacúpn [*d.* zupfen] абшчып(в)аць, абарваць, абрываць

bacvéjt [*d.* zwei] *adv.* удвох, удвух (аб мужчынах), удзьвюх (аб жанчынах), удваіх (разам)

bacvékn (cu) [*d.* bezwecken] мець за мэту

bacvingen* (bacvungen) [*d.* bezwingen] пры-, з|мусіць, пры-, з|мушаць, прыняволіць, прынявольваць; **bacvinger** *m*, -s заваёўнік; **bacvúngener** змушаны, прымушаны, прыняволены

bačken [*sl.*?] балбатаць, лапатаць

badájtn=batájtn [*d.* bedeuten] (а)значыць, азначаць; **badájt** *m*, **badajtung** *f*, -en значэньне, сэнс; **badájtndiker** значны, важны; **badájtndikajt** *f* значнасьць, важнасьць; **badájt(ung)fuler** шматзначны; красамоўны (выразны); **badájtfulkajt** *f* шматзначнасьць

• epes nit cugebn* kejn badajt не надаваць значэньня, не зьвяртаць увагі на нешта

badamen [*s.* דמען- →dam-sojne] акрывавіць, акрываўліваць, раскрывяніць, раскрывяньваць; (па)разьбі(ва)ць [*sin.* ceblutikn, ceślogn]

badánk(ev)en (zix) (far) [*d.* bedanken] ад-, (па)дзякаваць

badárfn* [*d.* bedürfen] мець патрэбу, прагнуць; **badárf** *m*, -n патрэба; **badarfer** *m* чалавек, які мае патрэбу; патрабавальнік

• er badarf kejn mojre nit hobn яму німа чаго баяцца

• vi es badarf cu zajn як патрэбна быць, як мае быць, належным чынам

• alc zol men kenen – kejn zax zol men nit badarfn (gornit zol men badarfn) *šprxv.* усё трэба ведаць/умець, але ня ўсё карыстаць (дай, божа, усё ўмець, але ня ўсё рабіць)

• ver es badarf nit cu borgn, der lebt on zorgn *glxv.* хто не пазычае, той ня мае клопату (пазычаць – не дабраваць)

badáxtn [*d.* bedenken, bedacht] абдум(в)аць, (па)разважаць; **badaxter**, **badéxtiker** разважлівы, разважны, абачлівы; **badaxtung** *f* развага, разважаньне, роздум; **badaxtkajt** *f* разважнасьць, разважлівасьць, раздумлівасьць, абачлівасьць, празорлівасьць

badékn [*d.* bedecken] на-, па|кры(ва)ць; **badék** *m*, -n 1. насьціл, памост, палок; 2. абліцоўка; **badekter** пакрыты, накрыты; **badékt zajn*/vern*** зацягнуцца, зацягвацца, пакры(ва)цца; **badekung** *f*, -en накрываньне, пакрываньне; **badékns** *n rit.* вясельны абрад захутваньня твару нявесты вэлюмам (шаўковай хусткай)

• der himl hot zix badekt mit volkns неба пакрылася/зацягнулася хмарамі

badenken [*d.* bedenken] абдум(в)аць, абмеркаваць, абмяркоўваць, разважаць

badérfeniš *f*, -n, **badérftikajt** *f*, -n [*d.* Bedarf] патрэба; **badérftiker** які мае патрэбу

• ton* dos baderfeniš спраўляць патрэбу

• ven es vakst der tajster, vaksn di baderftikajtn *šprxv.* калі расьце кашэль, растуць і патрэбы (чым болей маем, тым хцівейшымі бываем; чым больш маеш, тым больш жадаеш; грошы – што салёная вада: чым больш яе п'еш, тым больш піць хочацца)

badinen [*d.* bedienen] абслужыць, абслугоўваць, слугаваць; **badin(t)er** *m*, -s, (-n *f*, -s) слуга, паслугач; **badíneršaft** *f*, -n слугі, чэлядзь; **badínendiker** абслуговы, які абслугоўвае; **badinung** *f*, -en абслугоўваньне, абслуга

badingen* (badungen) [*d.* bedingen] 1. наняць, наймаць; 2. абумовіць, абумоўліваць; **badíng** *m*, -en, **badingung** *f*, -en умова; **badínglexer**, **badíngiker** умоўны; **badingter** (fun) абумоўлены; **badingtkajt** *f* абумоўленасьць; **badínglexkajt** *f* абумоўленасьць, умоўнасьць

• štein vi a bading ставіць як умову (у якасьці ўмовы)

bádk(en)en/bádkeven=bátk(en)en [*s.* בדק- →bdike, bojdek] аглядаць, правяраць на кошар зарэзаных жывёлаў (аглядаць пячонку, лёгкае); кантраляваць, вышукваць хібы/недахопы [*sin.* kontrolirn, zuxn felern]

• az me vil gut badkenen, iz alc trejf(e) *šprxv.* калі добра аглядаць, дык усё будзе нячыстым (хто шукае, гуза знойдзе)

badójern [*d.* bedauern] шкадаваць; **badojer** *m*, **badójerung** *f* жаль, шкадаваньне; **badójerlexer** смутны, жаласны

• cum badojern на жаль

• ix badojer, vos ix hob azojns gezogt я шкадую аб тым, што сказаў

• dox švebt, es švebt nox umetik /a klang fun jenem breg, /vi emec volt badojern /dem tog vos iz avek (Z. S.) аднак лунае яшчэ сумны звон з таго берага, быццам бы нехта шкадуе аб мінулым дні

badréngeniš *n*, -n [*d.* Bedrängnis] турбота, трывога

badríkn [*d.* bedrücken] уціскаць, прыгнятаць; **badriker** *m*, -s, (-ke *f*, -s) прыгнятальнік; **badríkndiker**, **badrikter** прыгнечаны; **badríkung** *f*, -en уціск, прыгнёт

badrípen [*ukr.* задрiпати, *v.* дрыпаць, *sloven.* dripati] аб-, за|дрып(в)аць

badrít [*d.* dritt] *adv.* утрох, утраіх

badroen [*d.* bedrohen] пагражаць; **badroter** пагражальны, пагрозьлівы; **badroung** *f*, -en пагроза

badrótn [*d.* Draht] праводзіць электраправодку; **badrotung** *f* электраправодка

badrúkn [*d.* bedrucken] *tekst.* набіваць

badx(e)n=batxn *m, pl.* badxonim [*s.* בדחן] бадхэн, вясельны штукар, маршалак, дэкляматар [*sin.* marśelik, špasn-maxer, gramen-zoger af a xasene]; **badxones=batxones** *pl.* [*s.* ות-] блазенства, камэдыянства, маршалкоўства; вершаваная імправізацыя; **badxónišer=batxónišer** бадхэнаўскі, маршалкоўскі, шутаўскі; **bádxenen=bátxenen** быць бадхэнам/маршалкам, жартаваць і складаць імправізаваныя вершы

• a badxn maxt dem ojlem frejlex, un alejn ligt er tif in der erd (a badxn maxt di gance štub frejlex, un alejn hot er in der hejm cores; alejn iz er umetik) *šprxv.* бадхэн весяліць натоўп, але сам моцна пакутуе (ганчар у чаропках есьці варыць, а шавец у атопках ходзіць)

baérdikn [*d.* beerdigen] 1. закапаць, закопваць; (па)хаваць; 2. *elektr.* зазямліць, зазямляць; **baérdikung** *f*, -en 1. пахаваньне; 2. зазямленьне; **baérdišer** сьцелісты, які сьцелецца [illegible]

baérn [illegible] ушанаваць, ушаноўваць, паважаць

baésn [illegible] аб'есьці, аб'ядаць

baéxtikn [illegible] выпрабоўваць, запэўняць; **baéxtikung** [illegible] выпрабаваньне

bafájxtn [illegible] арасіць, арашаць, з(а)мачыць, [illegible] увільгаціць, увільгатняць; **bafájxter** *m*, -s [illegible]

bafáln* (iz bafáln) [*d.* befallen] напасьці, нападаць; зваліцца, скінуцца, скідацца; **bafál** *m*, -n, **bafalung** *f*, -en напад, набег; **bafaler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) агрэсар; **bafálener** падвергнуты нападу; **bafaln vern*** падвяргацца нападу; **bafálerišer** агрэсіўны, драпежны

• bafaln* vi a hunt, vi di hungerike velf, vi a gazlen in vald наваліцца/накінуцца як сабака, як галодныя ваўкі, як разбойнік у лесе (як сабака на костку/мяса/дзеда, як воўк на аўцу, як чорная хмара)

• bafaln* vi di hejšerik/binen наляцець як саранча/пчолы

bafarbung *f*, -en [*d.* Färbung] афарбоўваньне, афарбаваньне, маляваньне, размалёўваньне; размалёўка, расфарбоўка; **bafárb** *m*, -n адценьне; **bafárbn** (bafárbt/bafórbn) пафарбаваць, афарбоўваць, памаляваць

baféderung *f* [*d.* Befiederung] пер'е, апярэньне; **baféderte** *pl.* птушкі; **baféderter** убраны ў пер'е, пакрыты пер'ем; **baféderн zix** аперыцца, апервацца, уб(і)рацца ў пер'е, пакры(ва)цца пер'ем

bafélkern [*d.* befölkern] насяліць, насяляць, залюдніць, залюдняць; **bafélkerter** залюднены, населены; **bafélkerung** *f*, -en насельніцтва

baféln*=bafójln* (bafójln) (cu, az) [*d.* befehlen] загад(в)аць; **bafél=bafójl** *m*, -n наказ, загад; **bafeler** *m*, (-ke *f*, -s) загадчык, распараднік, кіраўнік справы; **bafélerišer** загадны, уладны; **bafél-modus** *m*, **bafélungsart** *m gram.* загадны лад

• a bafelerišer ton уладны тон

• bafeln* a grus перадаць прывітаньне

bafért [*d.* vier] *adv.* учатырох (аб мужчынах), учацьвярых (аб жанчынах)

baféstikn [*d.* befestigen] 1. узмацніць, узмацняць, за-, у|мацаваць, за-, у|мацоўваць; 2. *n*, **baféstikung** *f*, -en умацаваньне; **baféstikter** умацаваны, замацаваны

baféxern [*d.* Fächer] абмахнуць, абмахваць (веерам)

bafláncn (mit) [*d.* bepflanzen] засадзіць, засаджваць (расьлінамі); **baflancung** *f* пасадка расьлін

baflejšter [*d.* fleischig] мясісты, сыты, гладкі

baflékn (mit) [*d.* beflecken] запляміць, запэцкаць, замурзаць; **baflekung** *f* пэцканьне, мурзаньне

• baflekn dem gutn nomen запляміць добрае імя (узьвесьці паклёп)

bafléxtn* (baflóxtn) [*d.* beflechten] абві(ва)ць, аплесьці, аплятаць

bafliglen [*d.* beflügeln] акрыліць, акрыляць; **baflíglter** крылаты; акрылены

• bafliglte verter крылатыя словы

baflítern [*d.* flittern] упрыгожыць, упрыгожваць, пакры(ва)ць бліскаўкамі; **baflíterter** пакрыты бліскаўкамі, бліскучы, зіхатлівы; кічовы (зь мішурным бляскам)

bafn [*altfr.* beivre, *šp.* beber] піць; **báf-mas** *m* [*s.* מס-], **báf-momen** *m/n* [*s.* ממון-] грошы ў падзяку за паслугу, гасьцінец, чаявыя

bafójln*=baféln* (bafójln) [*d.* befehlen] загад(в)аць

• Der rebe hot gevolt xasene hobn, /un kejn kale iz nito! /Der rebe hot bafojln, az a kale zol vern. /Iz mekujem gevorn in ejn halber šo! /Der rebe kušt, un di xsidimlex kuśn ojx /un filn derbaj aza min tam, /vos kejn misnaged filt dos avade nit! *flksl.* Зажадалася рэбэ ажаніцца, але нявесты ж німа! Загадаў рэбэ, каб была нявеста. За паўгадзіны загад быў выкананы! Рэбэ цалуе, хасыдзікі таксама цалуюць і адчуваюць такі смак, якога ніводнаму міснагеду ніколі не адчуць!

bafór [*d.* bevor] *bndv.* перш чым, перш як, уперад, раней, перад тым, найперш; да таго, як

baforsken [*ukr.* порскати, *d.* furzen?] апырск(в)аць, апырснуць

bafóx(e)n [*d.* fachen, *mhd.* fochen] абмахваць

bafrajen [*d.* befreien] вызваліць, вызваляць, вы-, з|бавіць; **bafrajung** *f*, -en вызваленьне, збаўленьне; **bafrajer** *m*, -s, (-n *f*, -s) вызваліцель, збавіцель; **bafrajter** вызвалены, выбаўлены, збаўлены; **bafrájerišer** вызваленчы; **bafrájung-bavegung** *f*, -en вызваленчы рух

bafrájndn (zix) [*d.* befreunden] здружыць, пасябраваць; **bafrájnd(e)ter** дружны, сяброўскі; **bafrajndung** *f* збліжэньне, сяброўства, прыязнасьць, дружнасьць

bafrémdn [*d.* befremden] адчужаць, адчужыць; адлучаць, адлучыць; адбіраць, адабраць з уласнасьці

bafrídikn [*d.* befriedigen] 1. здаволіць, здавальняць; 2. *n*, **bafrídikung** *f*, -en з(а)давальненьне, задаволеньне; **bafrídikter** здаволены, задаволены, удаволены, уісчаны, адквітаны; з(а)давальняючы, даволі/досыць добры; **bafrídikndiker** здавальняючы, даволі/досыць добры

bafríšn [*d.* erfrischen] асьвяжыць, асьвяжаць

bafrúxtn/bafruxpern [*d.* befruxten] 1. (з)апладніць, (з)апладняць; 2. *n*, **bafruxtung/bafrúxperung** *f* запладненьне

bafúlmextikn/bafúlmaxtikn [*d.* bevollmächtigen] упаўнаважыць, упаўнаважваць; **bafúlmextikung/bafúlmaxtikung** *f*, **bafulmaxt** *f* паўнамоцтва, упаўнаважаньне; **bafúlmextikter/bafúlmaxtikter** упаўнаважаны

bafúremen [*d.* formen] аформіць, афармляць

bagabter [*d.* begabt] здольны, здатны, таленавіты; **bagabung** *f*, **bagabtkajt** *f*, -n здольнасьць, здатнасьць, талент; **bagábtlozer** няздатны, няздольны, няздара, бясталентны

bagájstern [*d.* begeistern] захапіць, захапляць, натхніць, натхняць; **bagájsterung** *f*, -en захапленьне, натхненьне, захопленасьць, запал; **bagájsterter** захоплены, натхнёны; **bagájstertkajt** *f* натхнёнасьць; **bagájsterndiker** натхняльны, захапляльны; **bagájsterer** *m*, -s натхняльнік
• a bagajsterndiker bajšpil натхняльны прыклад
bagánv(en)en* (baganvet) [*s.* גנב(ענ)ען- →ganev] абкрасьці, абкрадаць
bagázl(en)en* (bagazlet) [*s.* גזל(ענ)ען- →gazlen, gzejle, nigzl] аграбіць, (аб)рабаваць
bagégenen [*d.* begegnen] сустрэць, сустракаць, спат(ы)каць; **bagégeniš** *n/f*, -n, **bagégenung** *f* сустрэча, прыём, спатканьне
• (a) bejze bagegeniš(n) злы лёс
• bagegenen a Naje-jor сустракаць Новы год
• bagegenen a viderštand сустрэць супраціўленьне
• a bagegeniš zolstu hobn mit a kazak! *kll.* а бадай цябе казак сустрэў!
• a vist, fincter bagegeniš undzere sonim! *kll.* каб нашых ворагаў ліха напаткала!
• az me bagegnt a galex, hot men a gute večere *glxv.* калі спатыкнешся з ксяндзом, будзе добрая вячэра
bagéjn* (iz bagangen) [*d.* begehen] учыніць, учыняць, (з)рабіць; **bagéjn* zix** (mit, on) абысьціся, абыходзіцца
• bagejn* mit zelbstmord учыніць самагубства, скончыць самагубствам
• bagejn* zix on zajtiker hilf абысьціся без староньняй дапамогі
• az der klejner vil nit štejn, muz men zix mitn finger bagejn *glxv. vulg.* калі "канец" ня хоча стаяць, мусіш абыходзіцца і пальцам
bagenígn zix [*d.* genügen] з(а)даволіцца, з(а)давальняцца, за-, с|патоліцца, запатольвацца
bagérn [*d.* begehren] (па)жадаць, прагнуць; **bagér** *m*, -n жаданьне, прагнасьць, жадоба, хцівасьць, бажавольле; **bagerter** 1. *m*, -te, (-te *f*) жаданы, суджанік; 2. **bagériker** жаданы
• az der xosn iz der bagerter, darf di kale nit kejn verter *šprxv.* калі маладыя любяцца, дык і словы не патрэбны
bagevéltikn [*d.* Gewalt] авалод(в)аць
bagíltikn [*d.* gelten] ацаніць, ацэньваць
bagíltn/bagíldn=bagóldn=bagúln [*d.* golden] (п)азалаціць, (п)азалочваць; **bagil(d)ter** (п)азалочаны; **bagiltung** *f*, **bagiltexc/bagildexc** *n* пазалота
baginen [*d.* beginnen] 1. на золку, ранкам, раніцой, нараніцу, на досьвітку, сьвітанкам, на сьвітаньні; 2. *m*, -s, **bagín** *m* раніца, (уз)раньне, сьвітанак, золак, досьвітак; **baginen-rojt** *f*, **bagínen-šajn** *f* зара
• ufštejn* baginen устаць на золку
• fort a fišer afn jam, /er fort arojs baginen, /s'hoft der fišer, minhastam, /fišelex gefinen... (A. G-t) рыбак выходзіць у мора, ён выходзіць на золку, рыбак спадзяецца, мабыць, налавіць рыбкі...
• s'hot mir majn tate nox kindvajz gezogt, /gut iz cu ufštejn baginen: /un ver nor a harc un an ojer farmogt, /der vet šojn a nign gefinen (V. J.) мой тата мне яшчэ ў дзяцінстве казаў, добра уставаць зарансй; і хто толькі сэрца й вуха мае, той ужо знойдзе сьпеў
bagínstikn/bagíncikn [*d.* begünstigen] спрыяць, да-, с|памагаць, (за)спасабляць
bagísn* (bagósn) [*d.* begiessen] 1. па-, за-, аб|лі(ва)ць; 2. *n*, **bagisung** *f* паліваньне, паліў
• bagisn* zix mit trern аблівацца сьлязьмі
• der cimer iz bagosn mit šajn пакой заліты сьвятлом
bagítikn [*d.* begütigen] 1. ухваліць, ухваляць, ухвальваць; узнагародзіць, узнагароджваць; здаволіць, здавальняць; 2. угнаіць, угнойваць, угнаяць; 3. *n* угнаеньне, угнойваньне; **bagítikung** *f*, -en 1. ухвала, ухваленьне; здавальненьне; узнагарода; 2. угнаеньне
baglájx [*d.* gleich] *adv.* нароўні, падобна; таксама, як...
• baglajx mit alemen таксама, як усе
baglέjbikn [*d.* beglaubigen] заверыць, завяраць, засьведчыць, засьведчваць; **baglejbter/baglojbter** варты даверу, дакладны, верны, надзейны; **baglejbtkajt** *f* давер, павер
ba(g)léjtn=balέjdn [*d.* begleiten] правесьці, праводзіць, (су)праваджаць; выправіць, выпраўляць; **baglejter** *m*, -s, (-n *f*, -s) праваднік, павадыр, праважаты; **baglejtung** *f*, -en праводзіны, провады, суправаджэньне
• Gedenkt ir jene zise cajtn, /ven mir zajnen kinder nox geven? /Vi di mame flegt undz dan baglejtn? Ven mir flegn in xejder gejn, /un der tate flegt šrajen: – Jingele, lern, /vajl acind hostu cajt nox, /vajl šabes vet der tate veln hern, /vos du host gelernt di gance vox. (J. J-s) Ці памятаеце вы тыя салодкія часы, калі мы былі яшчэ дзецьмі? Як маці суправаджала нас, калі мы хадзілі ў хедар, а тата крычаў: – Сынок, вучыся, пакуль ты яшчэ маеш час, таму што ў суботу тата хоча пачуць, што ты вучыў увесь тыдзень.
bagléjzn [*d.* beglasen] пакры(ва)ць палівай, паліваць, глянсаваць
baglíkn [*d.* beglücken] ашчасьлівіць; **baglík** *m*, -n, **baglikung** *f* посьпех; **bagliker** *m*, -s дабрадзей; **baglikter** шчасьлівы
• er iz mitamol baglikt gevorn яму шчасьце прываліла
• der kluger kukt, vi der nar baglikt *glxv.* разумны дзівіцца, як дурню шчасьціць
• fun dem himl cugešikt /a matone mir, /mit an ojcer mix baglikt /hot got on a šir, /lixtik vert far mir majn velt, /nit fun zunenšajn, /krigt men den far ojcres gelt /a jingele vi majn? (Ż. F.) бог паслаў мне зь неба падарунак, бог мяне ашчасьлівіў бязьмерным скарбам, сьвет для мяне заліты сьвятлом, але ня сонечным, ці можна набыць такое багацьце, як мой сыночак?
• gut iz dem mejlex, vos vert baglikt af der elter *šprxv.* добра таму цару, у якога шчасьлівая старасьць
• ir zolt baglikt vern (mit alem gutn)! вам шчасьця-долю і хлеба ўволю!
• vojl cu dem menčn, vos baglikt af der elter *šprxv.* добра чалавеку, які шчасьлівы на старасьці гадоў
baglózn [*d.* beglasen] зашкліць
bagne *f*, -s [*p.* bagno, *ukr.* багно] багна, балота
bagné(j)dikn/bagnódikn [*d.* begnadigen] памілаваць; **bagnédikung/bagnódikung** *f*, -en памілаваньне
bagnét=bajonét *m*, -n [*p.* bagnet, *ukr.* багнет, *d.* Bajonett] штык
ba(g)núgenen [*d.* begnügen] з(а)даволіць, з(а)давальняць; **ba(g)núgevdiker** непатрабавальны, нераборлівы
• ba(g)nugenen zix mit vejnikn задавольвацца малым
bagóbn (mit) [*d.* begaben] абдараваць, абдарыць, абдорваць
bagóldn=bagíldn [*d.* golden] (п)азалаціць; **bagól(de)ter** азалочаны, пазалочаны

bagolter [*p.* golić, *ukr.* голити] голены
bagósener [*d.* gegossen] абліты, паліты
bagótišer=bigótišer [*d.* bigott] заўзяты, фанатычны, які фанатычна веруе; ханжаскі, крывадушны, аблудны
bagrájfn* (bagrífn/bagrájft) [*d.* begreifen] 1. (з)разумець, (у)цяміць, паняць; 2. *n* зразуменьне; **bagrájflexer** панятны, зразумелы
bagrande=bigrande [*s.* -ב] *adv. hum.* з помпай, сілай, гвалтам
bagrébeniš *f/n*, -n [*d.* Begräbnis] закопваньне, пахаваньне; **bagreber** *m*, -s далакоп, магільшчык
• – Gut jor, gut jor, gelibter knajber, /oj, du vest zajn der bagreber majner. /– Oj, nejn, nejn, se kon nit zajn, /undzer libe vet lenger zajn. *flksl.* – Дзень добры, дзень добры, каханы хлопец, ой, ты будзеш маім магільшчыкам. – Ой, не, не, гэтага ня можа быць, наша любоў працягнецца.
bagrenecn [*d.* begrenzen] абмежаваць, абмяжоўваць; **bagrénecter** абмежаваны; **bagrénecung** *f*, -en абмежаваньне; **bagrenectkajt** *f*, -n абмежаванасьць
[illegible] [illegible] паняцьце, ідэя, канцэпцыя; **bagrí-** [illegible]
[illegible] vegn epes ня мець аніякага [illegible]
[illegible] [illegible]len] у-, аб|грунтаваць, у-, аб|грунтоўваць; **bagrindung** *f*, -en угрунтаваньне, абгрунтаваньне; **bagrinder** *m*, -s чалавек, які робіць абгрунтаваньне; **bagrindeter** абгрунтаваны; **bagrindet zajn*** (af) грунтавацца (на)
bagrinen [*d.* begrünen] 1. па-, а|зеляніць, па-, а|зеляняць, азяленьваць; 2. *n*, **bagrinung** *f* пазеляненьне, азеляненьне; **bagrinter** абсаджаны зелянінай
bagrísn [*d.* begrüssen] (пры)вітаць, (па)віншаваць; **bagrisung** *f*, -en прывітаньне, віншаваньне
• ix bagris dix mitn gebojrn-tog я віншую цябе з днём нараджэньня
• me bagrist nox di klejder, me baglejt noxn sejxl *šprxv.* па адзежы сустракаюць, па розуме ўспамінаюць/праваджаюць (пазнаюць нашу дачку і ў андарачку; не глядзі, што на галаве, а паглядзі, што ў галаве; жупан ня пан, а сярмяга не зьнявага; не глядзі на лоі, а глядзі на ўдоі)
bagróbn* (bagróbn) [*d.* begraben] 1. закапаць, закопваць; (па)хаваць (нябожчыка); 2. *fig.* абрабаваць; зрабіць шкоду; **bagróbn vern*** згубіць, панесьці страту; згінуць, зьнікнуць, счэзнуць; **bagrób** *m*, -n 1. закопваньне, пахаваньне; 2. *fig.* нагонка, прачуханка, вымоўка, чос; **bagróbener** пахаваны
• bagrobn* di ojgn (in der erd, in dil/podloge) утаропіць вочы ў зямлю/падлогу (ад сораму)
• gebn* emecn a bagrob задаць камусьці прачуханку
• ojszen* vi a bagrobener (tif) in der erd выглядаць як нябожчык, пахаваны (глыбока) у зямлю
• xapn a bagrob na карку схапіць/дастаць (лупня, на абаранкі зарабіць; лазьню дастаць)
• a rajxn tatn iz kedaj cu bagrobn *glxv.* багатага бацьку варта пахаваць
• bagrobn zol men dix! *kll.* каб цябе пахавалі! каб цябе магіла (завярнула)!
• beser cu lebn un vejnik hobn, ejder cu zajn in gancn bagrobn *glxv.* лепш кепска жыць, чым быць добра пахаваным (лепш дзесяць разоў цяжка хварэць, як адзін раз лёгка памярэць)
• beser nit cu hobn, ejder cu bagrobn *glxv.* лепш ня мець, чымся хаваць (дзяцей)
• eršt gelebt, šojn geštorbn, eršt geštorbn, šojn bagrobn *glxv.* толькі жыў, ужо памёр, толькі памёр, ужо пахавалі
• ix vel dix bagrobn in der erd vi an ojcer! *kll.* я цябе пахаваю ў зямлі як скарб!
• majne sonim zoln hobn un bagrobn! *kll.* каб мае ворагі ўсё мелі і ў зямлю пахавалі!
• xoč nem un bagrob zix хоць у магілу кладзіся
bagrózn [*d.* grasen] пакры(ва)ць травой; **bagrozung** *f* шаты; **bagrozter** пакрыты травой, зарослы травой, утравелы
baháltn* (baháltn) (far) [*d.* behalten] (с)хаваць; **baháltener** схаваны, (па)таемны, сукрыты, затоены, сакрэтны; **baháltenerhéjt** *adv.* патаемна, сакрэтна; **bahalter=bahelter** *m*, -s сховішча, укрыцьцё; **baháltnkajt** *f* скрытнасьць; **bahaltung** *f*, -en утойваньне, хаваньне, скрыткі, сховы; **bahálčinkes** *pl.* хованкі
• špiln zix in bahalčinkes гуляць у хованкі
• zi iz a bahaltene яна скрытная
• an altn iz gut cu bahaltn *glxv.* старога добра хаваць
• der kluger bahalt zajn/dem sejxl, der nar vajzt zajn nariškajt arojs *šprxv.* разумны хавае свой розум, дурань выказвае сваё глупства
• fun got ken men zix nit bahaltn *glxv.* ад бога не схаваешся
• tate, bahalt mix! – ot gejt di mame *hum. glxv.* тата, ратуй мяне! – вось ідзе маці (звычайна, наадварот, просяць паратунку ў маці)
bahandlen [*d.* behandeln] 1. абгаварыць, абгаворваць, абмеркаваць, абмяркоўваць, трактаваць; 2. абысьціся, абыходзіцца; 3. *n* разьбіраньне, разгляданьне, абмеркаваньне, трактаваньне; **bahándl** *m*, -en, **bahandlung** *f*, -en 1. абгаворваньне, абмеркаваньне; 2. абыходжаньне, абхаджэньне
• šlext/falš bahandlen кепска абыходзіцца, злоўжываць
baharcter [*d.* beherzt] храбры, мужны, сьмелы, адважны; **baharctkajt** *f* храбрасьць, мужнасьць, адважнасьць
• baharct bagegenen мужна сустракаць (небясьпеку)
bahávnter, **baháveter** (in) [*d.* behaben?] дасьведчаны; **bahávntkajt** *f* дасьведчанасьць
• bahavnt in epes vi a jid in ašrej знацца на чымсьці як жыд на псальме (ведае як свае пяць пальцаў)
bahavken [*ukr.* гавкати] пабрахаць, пагаўкаць
bahébiker [*d.* behäbig] багаты, аквіты; **bahébikajt** *f* аквітасьць, багацьце
bahéftn* (bahóftn) [*d.* heften] 1. з-, спа|лучыць, з-, спа|лучаць, (аб')яднаць; 2. *n*, **baheftung** *f*, -en злучэньне, спалучэньне, яднаньне; **bahefter** згуртаваны, зьяднаны, аб'яднаны; **baheftkajt** *f* згуртаванасьць, злучнасьць
bahéjbn* (bahójbn) [*d.* beheben] у-, с|хопліваць, у-, с|праўляцца; **bahéjblexer** магчымы
• nit kenen* bahejbn не спраўляцца
bahéjcn [*d.* beheizen] абагрэць, абаграваць, у-, а|цяпліць, у-, а|цяпляць, апаліць, апальваць; **bahejcung** *f*, -en паліва; ацяпленьне; **bahejcer** *m* грубнік, апальнік, палільнік
bahéjlikung *f* [*d.* heiligen] асьвячэньне
bahélfn* (bahólfn) [*d.* behelfen] (да)памагчы, (да)памагаць; **bahélfn zix** (mit) карыстацца дапамогай; **bahelfer=belfer** *m*, -s [*d.* Helfer] памагаты мэламэда, школьны (сынагагальны) служка; асыстэнт

bahéln [*d.* hell] асьвятліць, асьвятляць, азарыць, азараць
bahélteniš *n/f*, -n [*d.* Behältnis] 1. **bahelter=bahalter** *m*, -s укрыццё, сховішча; 2. **bahélterlex** *pl.* хованкі
• špiln zix in bahelterlex гуляць у хованкі
bahengen* (bahangen/bahongen) (mit) [*d.* behängen] аб-, за|весіць, аб-, за|вешваць
bahercter [*d.* beherzt] сардэчны, ад сэрца
• a bahercte lid песьня ад сэрца
bahérnerter [*d.* gehörnt] рагаты
bahéršn [*d.* beherrschen] 1. заўладаць, (за)валодаць, апанаваць, апаноўваць, трымаць ва ўладзе; 2. засвоіць, засвойваць; **baheršer** *m* заваёўнік; **baheršter** (fun) апанаваны, апантаны, утрапёны; **baheršung** *f* 1. (а)валоданьне, апанаваньне; 2. *gram.* кіраваньне
• baheršn di francojziše šprax валодаць французскай мовай
• baheršn di mojxes валодаць думкамі/розумамі
• nit kenen* zix baheršn не валодаць сабой
• s'hot im baheršt nor der bager cu helfn zajn xaver ім валодала толькі жаданьне дапамагчы сябру
bahílfiker=bájhilfiker, **bahílfener** [*d.* behilflich] дапаможны, карысны; **bahilfik/bahílfn zajn*** (да)памагчы, (да)памагаць; **bahílf** *m* дапамога
bahílxn (mit) [*d.* hell] напоўніць, напаўняць (гукамі, крыкам)
bahítn [*d.* behüten] ахаваць, ахоўваць, (а)бараніць, абараняць, за-, у|сьцерагчы, засьцерагаць, у-, (да)пільнаваць; **bahítzamer** абачлівы, асьцярожны; **bahítzamkajt** *f* асьцярожнасьць, абачлівасьць
• got zol (undz) bahitn! (got bahit! bahit(e) got! bahit(n) zol men vern!) ратуй/барані/бронь/крый божа! хай бог сьцеражэ/крые/абносіць/бароніць!
bahóftener [*d.* heften] злучаны; напісаны праз злучок; **bahóftn vern*** спалучыцца, зьвязацца
bahoglen (mit) [*d.* hageln] засыпаць (зернем/пяском/сьнегам)
• bahoglen mit kojln абстраляць
bahójptn [*d.* behaupten] сьцьвярдзіць, сьцьвярджаць, у-, за|пэўні(ва)ць, пераканаць, пераконваць, заверыць, завяраць; **bahojptung** *f*, -en сьцьвярджэньне, пераканаьне
bahójxn [*d.* behauchen] надыхаць, дзьмуць (на нешта), (за)пацець (аб вакне)
bahójzn [*d.* behausen] забясьпечыць, забясьпечваць жытлом; **bahojzung** *f* забясьпечваньне жытлом
bahór *m*, -n [*r.* багор] бусак
bahorter [*d.* behaart] валасаты, пакрыты валосьсем; шчаціністы
bais/bajis *m*, *pl.* botim [*s.* (בתים) בית →bejs-, balebos] дом, хата; **bais-ríšn** *m/n* [*s.* בית־ראשון] Першы Ерусалімскі Храм (X–VI стст. да н.э.); **bais-šéjni** *m/n* [*s.* בית־שני] Другі Ерусалімскі Храм (VI ст. да н.э. – 70 г.)
ba(j) [*d.* bei] 1. *prep.* (ка)ля, побач, паблізу, у, за; 2. *adv.* прыблізна; **ba(j)m=ba(j) dem**
baj- [*d.* bei-] *pref.* 1. пры- (паказвае на месцазнаходжаньне побач, каля, паблізу, збоку); 2. друга-, другасны
báj- [*d.* bei-] *knv.* (паказвае на: 1. набліжэньне, знаходжаньне побач; 2. далучэньне, сумесны ўдзел, згоду; 3. дадаваньне)
bajbák *m*, -es [*ukr.* байбак] байбак
bajbrégiker [*p.* brzeg, *ukr.* берег] прыбярэжны, узьбярэжны
bajcájt(nd)iker [*d.* beizeiten] часовы, хуткасны, тэрміновы; **ba(j)cájtn(s)=ba(j) cájtn(s)** *adv.* своечасова, сваячасна, у час, загадзя
bájcimer *m*, -n [*d.* Zimmer] бочны пакой, камора
bajcn=bejcn [*d.* beizen] *texn.* марыць, пакрываць бэйцам
bajč *f*, -n, *dim.* **bajčl** *n*, -ex, **bájčele** *n*, -x [*d.* Peitsche, *p.* bicz] пуга, бізун, канчук, гарапнік; **bajč(le)n** 1. хвастаць, лупцаваць; 2. *n* хвастаньне, лупцоўка; **bajč-štekl** *n*, -ex пугаўё
• blajbn*/ahejmkumen* mitn bajčl застацца ні з чым
• abi a ferd, a bajč gefint men *šprxv.* абы быў конь, пуга знойдзецца (абы сьпіна, пуга знойдзецца; быў бы араты, будзе і прыганяты; быў бы азадак, а лазы холіць)
• az es helft nit kejn pač, muz men nemen di bajč *šprxv.* калі не дапамагае аплявуха, трэба браць бізун (ня слухаеш ківа, паслухаеш кія)
• dem klugn helft a vort, dem nar helft afile kejn bajč ojx nit *šprxv.* разумнаму дапамагае слова, дурню не дапамагае нават бізун (добры і слова паслухае, а ліхі і кія – не)
• kušn zol men dos bajčl, vos es šlogt in der jugnt *šprxv.* трэба цалаваць розгі, якімі лупцуюць у маладосьці (хто на дзеці дубца шкадуе, той на сябе вяроўку гатуе)
• mit cvej bajčn šmajst men nit *šprxv.* двума бізунамі не лупцуюць
bájdekes *pl.* бібікі, лынды, тылылы
• šlogn* bajdekes бібікі/лынды/тылылы біць
bajderérdiker [*d.* Erd] нізкі, блізкі да зямлі
• bajdererdiker nepl нізкі туман
bájderléjer [*d.* beiderlei] дваякі
bajdl *n*, -ex [*d.* Baude →bojd] буд(к)а, будан, халабуда, шалаш
Bájern *n* [*d.* Bauern] Баварыя; **báj(e)rišer** баварскі
• bajriš bir баварскае (сьветлае) піва
bajfal *m*, -n [*d.* Beifall] посьпех, ухвала, ухваленьне
bájfardinst *n*, -n [*d.* Verdienst] прыработак, прыробак
bajfróntišer прыфрантавы
• bajfrontišer pas прыфрантавая паласа
bájgebaj *n*, -en [*d.* beigeben] дадатак
bájgebajde *f*, -s [*d.* Gebäude] прыбудова
bajgejn* [*d.* beigeben] абысьці, абыходзіць побач (вакол)
bájgelejgter [*d.* beiliegend] дадатковы; **bajgeléjgt** *adv.* дадаткова, у дадатак
bájgerels *n*, -n [*r.* рельс] запасныя рэйкі (аб чыгунцы)
bájgevezener [*d.* gewesen] прысутны, які прысутнічаў
bájgešmak *m*, -n [*d.* Beigeschmack] прысмак
bajglid *m*, -er [*d.* Glider] *gram.* даданы член сказа
bájgrenecdiker [*d.* Grenze] памежны, сумежны, пагранічны; **bájgrenecler** *m* пагранічнік
báj-haxnóses *pl.* [*s.* הכנסות־] дадатковыя даходы
báj-hojcóes *pl.* [*s.* הוצאות־] дадатковыя выдаткі
bajhójfišer [*d.* höfisch] прысядзібны
bajhor *pl.* [*d.* Haar] даўгія валасы на карку
bajjámišer [s.-ימ- →jam] прыморскі
bajk *m*, -n, *dim.* **bajkl** *n*, -ex [*p.* byk, *ukr.* бик] бык
bájkamer *m*, -n [*d.* Kammer] бочны пакой, камора
báj-kavóne *f*, -s [*s.* (-ות)כוונה] задняя думка; пабочны намер
baj(k)e *f*, -s [*p.* bajka, *ukr.* байка] байка, казка; **bajken**, **bájern** баяць, казаць казкі, балакаць
baj(k)e *f* [*ukr.* бая, байка] байка (тканіна); **báj(k)ener** байкавы
bajkol *m/n*, *pl.* bájkojles [*s.* (-ות)קול-] падгалосак; **báj-kelxl** *n*, -ex фальцэт (галасок як тоненькі валасок)
bájkumen*, **bájcukumen*** [*d.* beikommen] перамагчы, пераадолець, пераадольваць, здуж(в)аць

• bajkumen* di krenk здужаць хваробу
bajl *f/m*, -n [*d.* Beule] гуз, гуля
• šlogn* a bajl набіць гуз
bájlejgn [*d.* beilegen] пры-, да|класьці, пры-, да|лажыць, пры-, да|клад(в)аць; дада(ва)ць; **bajlejg** *m*, -n, **bájlage** *f*, -s дадатак; **bájlejgndiker** прыкладзены, дададзены, прыбаўлены
bájligndiker [*d.* beiliegend] *mat.* прылеглы, сумежны
bájlimed *m, pl.* bájlimudim [*s.* (ים-)לימוד-] пабочны вучэбны прадмет
bájlinje *f*, -s пад'язны пуць
bajln [*d.* ballen] сьціснуць, сьціскаць
bajlod *m/n, pl.* -n/-leder, *dim.* **bájledl** *n*, -ex [*d.* Beilade] шуфляда
ba(j)nánd [*d.* daneben, nebenan] *adv.* побач, разам, бок у бок, плячо ў плячо
ba(j)náxt [*d.* nachts] *adv.* уначы; **bajnéxtiker/ba(j)náxtiker** начны
bajnazamen/ba(j)nezamen [?]
• [illegible] banezamen ляжаць паралізаваным
bajnomen *m*, [illegible] -nemen [*d.* Beiname] мянушка, наймя
[illegible] [*d.* beiallen] сь-, па|цьвердзіць, сь-, па|цьвярджаць
[illegible] **bagnét** *m*, -n [*d.* Bajonett] штык
[illegible] hoheim [*s.* בימים ההם →jom, bimej] *adv.* у той дзень/час
[illegible] **bajórndiker** [*d.* bejahrt] у гадох, сталы, нема[illegible], падстаркаваты
bájparnóse [illegible] -s [*s.* (ות-)פרנסה-] дадатковы заробак
bajsn* (gebisn) [*d.* beissen] 1. кусаць; 2. сьвярбець, часацца; **bájs(nd)iker** кусьлівы, зьедлівы, зласьлівы; **bájsikajt** *f* зьедлівасьць, кусьлівасьць, зласьлівасьць; **bájseniš** *f*, -n, **bajsung** *f*, **bajsexc** *n*, -n 1. кусаньне; 2. сьверб, сьвярбячка, кароста; **bájscon** *m, pl.* -cejn(er) разец (зуб); **bájscvang** *f/n*, -en, **bájscvengl** *n*, -ex кусачкі; **bájsflig** *f*, -n *zool.* авадзень, сьляпень
• bajsik a zog ton* куснуць, зьяхіднічаць
• bajsn* vi a bejzer hunt, vi a giftike šlang кусаць/джаліць як злы сабака, як ядавітая зьмяя (як сьляпень/шэршань)
• bajsn* zix di lip fun fardros кусаць вусны ад роспачы
• di hant bajst mir мне сьвярбіць рука
• es bajs mix мне сьвярбіць
• a bajseniš dir in lajb! *kll.* каб на цябе кароста напала! каб ты ў каросьце часаўся! трасцу табе ў бок!
• az s'bajst di hent, vet men cejln gelt *folk.* рука сьвярбіць – будзеш лічыць грошы
• es vilt zix un es bajst zix *glxv.* хочацца, але кусаецца (хочацца, ды не даскочыцца; калючы ёрш, але юшка смачная)
• man un vajb zajnen ejn lajb, ober vemen s'bajst, jeder kract zix *šprxv.* мужык і жонка – адно цела, але каму сьвярбіць, той і чухаецца (мужык і жонка адна кішонка)
• s'bajst im di hant! яму сьвярбіць рука (чакае на хабар)
bajstrúk=bojstrúk *m*, -es [*p.* bajstruk, *ukr.* байстрюк] байструк, байстручэня, самасейка, бэнцаль, банкар, выблядак
bájšlefer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Beischläfer] сужыцель, сэксуальны партнэр
bajšn *m, pl.* bajšonim [*s.* (ים-)בי(י)שן →bojšes-ponem, buše, mevaješ, mevuešer] дзіклівы, сарамяжлівы, сарамлівы чалавек [*sin.* šemevdiker]; **bajšones** *n* [*s.* ות-] дзіклівасьць, сарамяжлівасьць, дзіканьне, сарамлівасьць
bájšpil *m*, -n [*d.* Beispiel] прыклад, узор; **bájšpillozer** бяспрыкладны, непараўнаны, непараўнальны
• cum bajšpil напрыклад, прыкладам, да прыкладу, наўзор
bájštajern [*d.* beisteuern] унесьці, уносіць сваю долю; ахвяраваць; **bájštajerer** *m*, -s, (-n *f*, -s) фундатар, ахвяравальнік; **bájštajer** *m*, -n, **bájštajerung** *f*, -en унёсак, фундуш; ахвяраваньне
bajštejn*, **bájcuštejn*** [*d.* beistehen] 1. у-, вы|стаяць, у-, вы|стойваць; 2. (emecn) (да)памагчы, (да)памагаць (камусьці); **bájštejer** *m*, -s (су)глядач, сьведка, відавочнік
• bajštejn* dem nisojen устаяць перад спакусаю
• zajn zxus zol mir/undz bajštejn! хай бы ягоны аўтарытэт мне/нам дапамог!
bájštice *f* [*d.* Stütze] падтрымка, падмога, дапамога
bájštidl *n*, -ex [*d.* Beistädel] вушак
bájštimen [*d.* beistimmen] згадзіцца, згаджацца; **bajštim(e)** *f*, -(e)n падгалосак
bájštot *f/n, pl.* -štet [*d.* Stadt] прыгарад; **bájštotiker**, **bájštotišer** прыгарадны; **bájštetldiker** прыместачковы
• bajštotišer cug прыгарадны цягнік
bájštrox/bájštrix *m*, -n, **bájštrixl** *n*, -ex [*d.* Beistrich] коска
bájtajx *m*, -n [*d.* Teich] прыток (ракі)
bájtam *m*, -en [*s.* (ען-)טעם-] прысмак, душок
bájtenišn *pl.* [?] зьменлівасьць лёсу, удачы і няўдачы
bajtl *m/n*, -en/-ex, **bájtele** *n*, -x [*d.* Beutel] машна, каліта, кайстрачка, капшук, кашалёк, кашэль, парт(а)манэт, гаманец, кецка, кушляк; **bájtldiker** мехаваты, абвіслы; **bájtl-maxer** *m* 1. **bajtler** *m* майстар, які робіць кашалькі; 2. чорт, нячысьцик; **bájtl(-)šnajder** *m*, -s злодзейкішэньнік, машнарэз, (і)рвач; **bájtl-xajes** *pl.* [*s.* חיות-], **bátl-tir** *n*, -n *zool.* сумчатыя, торбачнікі
• nejen zix a bajtl суцяшаць сябе спадзяваньнямі
• s'iz ba im arojsgefaln dos bajtele у яго выпаў кашалёк
• a bajtl on gelt iz nor a štik leder *šprxv.* кашалёк бяз грошай – толькі кавалак скуры
• a šverer bajtl maxt a lajxt gemit *glxv.* цяжкі кашалёк стварае добры гумор
• alc kumt mir cu, nor nit kejn bajtl mit gelt *glxv.* усё прыходзіць да мяне, акрамя кашалька з грашыма
• azoj gejt es af der velt: ejner hot dem bajtl, der cvejter/anderer (hot) dos gelt! *flksl.* так вядзецца ў сьвеце: адзін мае кашэль, а другі мае грошы!
• der bajtl-maxer zol dix xapn! *kll.* чорт цябе схапі! бадай цябе кадук схапіў!
• na dir dem bajtl un fir di hojcoe! на табе кашалёк і сама вядзі разьлік! (з анэкдоту)
• xapt im der bajtl-maxer! бадай яго чэрці пабралі!
bajtlen [*d.* beuteln] 1. абчысьціць, абчышчаць (зерне), пытляваць; 2. *fig.* абчысьціць (пра грошы); **bajtler** *m* млынар; **bájtlmel** *f/n* пытляваная мука, пытль, пытляванка; **bájtlbrojt** *n* пытляваны/сітны хлеб
bajtn* (gebitn) [*d.* beuten, *mhd.* biuten] 1. мяняць; 2. *n*, **bajt** *m*, -n, **bájteniš** *n*, -n абмен, мена, памена; **bájtevdiker** (узаема)заменны; **bájtndik zix** *adv.* папераменна, напераменку; **bájthandl** *m* менавы гандаль
• bajtn* dos veš, di mejnung мяняць бялізну/меркаваньне
• bajtn* zix mit di erter мяняцца месцамі
• maxn a bajt мяняць, рабіць абмен
• cajtn bajtn zix *glxv.* часы мяняюцца
• er hot šojn gebitn etlexe mol taxrixim ён ужо памяняў некалькі саваноў (даўно памёр)

• ver es hot lib cu bajtn, iz kejn erlexer man *glxv.* хто любіць мяняцца, той несумленны чалавек
• vilst zix bajtn? majne klogn in dajne zajtn! *kll.* хочаш мяняцца? мае беды табе ў бокі!
ba(j)tóg/baj(n)tóg=ba tog [*d.* Tage] *adv.* удзень; **ba(j)tóg(ed)iker** дзённы
bájtrogn* [*d.* beitragen] (з)рабіць уклады/узносы; у-, пры|несьці, у-, пры|носіць; **bájtrog** *m*, -n уклад, узнос, унёсак
bajurke *f*, -s [?] спружына
bájveg *m*, -n [*d.* Beiweg] кружны шлях, прасёлак
bájvezndike *pl.* [*d.* Beiwesen] прысутныя; **bájvezndiker** прысутны
báj-virtšaft *f*, -n [*d.* Wirtschaft] дапаможная (падсобная) гаспадарка
ba(j)vl=banvl=bójmvol=bejmvl *m* [*d.* Baumwolle] *tekst.* баваўна, баваўняная папера
bájvojnen [*d.* beiwohnen] прысутнічаць; навед(в)аць
bájvorcl *m* [*d.* Wurzel] пабочны, прыдаткавы корань
bájvort *n*, *pl.* -verter *gram.* прыметнік
bajxer *pl.* →bojx *m*, *dim.* **bajxl** *n*, -ex, **bájxele** *n*, -x чэрава, пуза, жывот; **bájx(ld)iker** пузаты, пукаты; **bajxlen** піць, ліць у пуза; **bajxlen zix** надзімацца, пучыцца
• maxn/cušteln a bajxl заняжараць, зачаравацець, панесьці, заступіць плодам
• onklajbn* a bajxl нагадаваць сабе пузень
• pačn zix in bajxl хлопаць сябе па пузе (быць задаволеным)
bájzac *m*, -n [*d.* Beisatz] *gram.* даданы сказ
bájzajn* [*d.* beisein] 1. (bájgeven) (ba) прысутнічаць (пры); 2. *n* прысутнасьць; **bájzaj(t)iker** прысутны
ba(j)zamen [*d.* beisammen] *adv.* разам
bájzax *f*, -n [*d.* Sache, *mhd.* bisach] другарадная рэч/справа
bájzeer *m* [*d.* Seher] сьведка, відавочнік
bájzicer *m*, -s [*d.* Beisitzer] засядацель, асэсар, падсудак
bajzíx *m*, -n [*d.* bei sich] 1. дома, у сябе; 2. *n* прысутнасьць
bak *f*, -n, *dim.* **bekl** *n*, -ex, **békele** *n*, -x [*d.* Backe] шчака; **bákbejn** *m*, -er скула; **bákbejnerdiker** скуласты; **bákn-berd** *pl.* бакенбарды; **bákcon** *m*, *pl.* -cejn(er) кутні зуб; **bákn-rejtl** *n* румяны, фарба для твару
• arajnforn*/farforn* in bak даць поўху
• bakn/bekelex vi samet/rojzn/pampuškes шчо(ч)кі як аксаміт/ружачкі/пампушкі (як з воску, як макаўкі/булкі)
• redn* mit bakcejner гаварыць адкрыта (бяз хітрыкаў)
• a vort oder a bakcon! слова альбо кутні зуб!
• ejn ojg šat der gancer bak *šprxv.* адно вока шкодзіць усёй шчацэ (праз аднаго Іванка ўсім заганка)
• halt unter mit di hent di bakn, vestu gringer/lajxter kakn *glxv. vulg.* трымайся рукамі за шчокі, будзе лягчэй сраць
bak *m*, -es [*d.* Back] бак (для вады)
bakákn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] абкакаць, абасраць
bakaléj(e) *f* [*p.* bakalie, *ukr.* бакалія] бакалея; **bakalejne(r)** бакалейны; **bakalejnik** *m*, -es бакалейнік; **bakaléj-krom** *f*, -en, **bakaléjne klejt** бакалейная крама
bakanter/bakenter [*d.* bekannt] 1. *m*, -te (-te *f*) знаёмы чалавек; 2. знаёмы, вядомы; **bakantšaft** *f*, -n знаёмства; **bakánt(-)maxung** *f*, -en паведамленьне, абвестка, азнаямленьне
• bakant maxn (mit) знаёміць
• bakant vern* mit emecn пазнаёміцца з кімсьці
• gut bakant добра знаёмы
• vi bakant як вядома
bakápen (mit) [*p.* kapać, *ukr.* кáпати] закап(в)аць (каплі)
bakaplter [*d.* Kappe] у каўпаку
bakápterter [*p.* kaptur, *ukr.* каптур] пакрыты каптуром, капюшонам
bakč *m*, -n [*p.* bachcza, *ukr.* бакша] бахча
bakdejž(k)e *f*, -s [*p.* dzieża, *ukr.* діжа] дзяжа
bakémpn/bakémfn [*d.* bekämpfen] змагацца, барацца, ходацца, дужацца, барукацца; перамагчы, перамагаць, пераадолець, пераадольваць
bakenen*=bakonen* (mit) [*d.* bekennen] па-, (а)знаёміць
bakeplen [*d.* Kopf] да(ва)ць загаловак, азагаловіць
bakérn (cu) [*d.* bekehren] зварочваць, зварачаць, зь-, па|вярнуць, паварочваць, накіраваць, накіроўваць; **bakerung** *f* зварот, зьвярненьне
bakímern [*d.* bekümmern] тужыць, сумаваць, нудзіцца, журыцца
bakíšefn [*s.* כישוף- →kišef, (bal)mexašef, maxšejfe] зачараваць, зачароўваць; заклясьці, заклінаць [*sin.* bacojbern]; **bakíšefung** *f* заклінаньне, закляцьце, заклён
bakjer *m* [?] гультай, абібок, лайдак, брында, вісус, латруга
baklángikn [*d.* Klang] агучыць, агучваць (кіно)
baklápn [*d.* beklopfen] абі(ва)ць; **baklapung** *f med.* выстукваньне
baklažán *m*, -en, **patlažán** *m*, -es [*p.* baklażan, *ukr.* баклажан] баклажан
baklejdn [*d.* bekleiden] адзець, адзяваць, забясьпечыць, забясьпечваць адзеньнем; **baklejder** *m* чалавек, які адзявае, забясьпечвае адзеньнем; **baklejdung** *f*, -en вопратка, адзеньне, адзежа; **baklejdter** апрануты, адзеты
• az du vest di velt baredn, vet di velt dix gut baklejdn *šprxv.* будзеш брахаць на людзей, дык і табе мала ня будзе (не хракай на нікога, каб на цябе ня хракалі, бо цябе абхракаюць; як ты людзям, так і людзі табе; ня гудзь, ня будзеш гуджаны)
• der emes ken arumgejn a naketer, dem šeker darf men baklejdn *šprxv.* праўда можа хадзіць галышма, хлусьня мусіць апранацца
baklejen [*p.* klej, *ukr.* клей] абклеіць, абклейваць
baklemen [*d.* beklemmen] пры-, у|шчаміць, пры-, у|шчамляць, ушчэмліваць, прыціснуць, прыціскаць; **baklemung** *f* ушчамленьне, прышчамленьне
baklépn (mit) [*d.* bekleben] абклеіць, абклейваць, абляпіць, абляпляць, аблепліваць
baklérn [*d.* klären] 1. абдум(в)аць; 2. *n* роздум, развага, разважаньне; **baklériker** разважны, разважлівы; **baklerter** абдуманы; **baklérikajt** *f* разважнасьць, разважлівасьць; **baklerung** *f* абдумваньне, (аб)меркаваньне, разважаньне
• bakler, vos du zogst! думай, што ты гаворыш!
• Lomir onhejbn, lomir onhejbn di velt cu baklern /un dos vort, oj, libe cu farštejn... /Šojn lang, lang aza cajt, vos cajt ix špil a libe, /un du host geton mir majn kop fardrejen. *flksl.* Давай прысядзем, давай абмяркуем сваё жыццё, ой, што такое любоў... Ужо доўгі, доўгі час, як я закахалася, і ты мне галаву закружыў.
bakl-mikl-kól [*s.* כּל־מכל־כּל →kol-, mikol-(h)aminim] усё (разам, гамузам), усе рэчы [*sin.* alcding, alerlej zaxn]
baklógn [*d.* beklagen] аплак(в)аць; **baklógn zix** (af) жаліцца, жалкаваць, (па)скардзіцца; **baklóglexer** сумны, жалась-

лівы, жаласны, які выклікае жаль; **bakloger** *m* плаксун; чалавек, які аплаквае нябожчыка
- far ajx, menčn, muz ix mix baklogn, /fun dajgn vert mir až groj di hor, /gehert hob ix fun file menčn zogn, /az got git jedn zibn gute jor (D. M.) вам, людцы я мушу жаліцца, ад ліха мае валасы ажно пасівелі, я чуў шмат ад каго, што бог дае кожнаму сем добрых гадоў
- ix vel hern, vi m'vet im baklogn, az m'vet im afn besojlem trogn хацеў бы ■ пачуць, як яго будуць аплакваць, як яго на могілкі панясуць (што аб ім будуць казаць)
- ven me zol got danken far guts, volt nit zajn ken cajt cu baklogn zix af šlexts *šprxv.* калі дзякаваць богу за дабро, дык не застанецца часу, каб паскардзіцца на благое
- ven jener iz mit a bitern mogn, gej zix cu im nit baklogn *šprxv.* каму баліць у жываце, да таго не хадзі скардзіцца

bakn* (gebákt/gebákn) [*d.* backen] пячы; **(bák)blex** *n* [*d.* Blech] бляха; **bákojbs** *n* [*d.* Backobst] сушоныя фрукты; **bákfets** *n* [illegible]; **bákr(ej)er** *m*, -n [*d.* Backröhre], **bák(-)ojvn** *m*, -s [illegible] (хлебная/руская/кухонная) печ; [illegible] вырабы
- [illegible] абаранкі пячы (неахайна нешта рабіць)
- [illegible] bak cu ton сонца пачало прыпякаць
- [illegible] ужо пячэ абаранкі! (брыкнуў на [illegible])
- [illegible] (in ojvn), iz di gance štub zat *šprxv.* калі [illegible] у печы, увесь дом сыты (як у гумне ма[illegible] у хаце не калоціцца)
- bak mir nit kejn bulkelex, /ix vel zej dox nit esn; /x'for avek fonjen dinen, /vest on mir fargesn *flksl.* не пячы мне булачак, я іх ня буду есці; я іду служыць жаўнерам, ты мяне забудзеш

bakójexn [*s.* כוחן- →(mi)kojex, balkojex, bekojexes] рухаць, прыкладаць моц

bakoše *f*, -s [*s.* בקשה(-ות) →kaše, nisbakeš, makše, ojsbakoše-ven] просьба, запыт, патрабаваньне, (па)жаданьне [*sin.* bite, farlang]
- bafridikn di bakoše з(а)даволіць просьбу
- harcike bakoše сардэчнае маленьне
- ix hob cu ajx a bakoše я маю да вас запыт
- lojt ajer bakoše на вашую просьбу, паводле вашага запыту
- opzogn in der bakoše адмовіць у запыце
- vos far a bakoše hot er? аб чым ён пытае?
- zix vendn* mit a bakoše vegn epes зьвяртацца з просьбай аб чымсьці

bakráncn [*d.* Kranz] увянчаць, увенчваць

bakrájzn [*d.* kreisen] а(б)кружыць, а(б)кружаць, атачыць, атачаць

bakréptikn/bakréftikn [*d.* bekräftigen] за-, у|мацаваць, за-, у|мацоўваць, узмацніць, узмацняць

bakrivden [*p.* krzywdzić, *ukr.* кривдити] пакрыўдзіць

bakrojnen/bakrejnen (mit) [*d.* bekrönen] укаранаваць, укараноўваць, ускласьці, ускладаць карону, увянчаць, увенчваць

bakropen [*p.* kropić, *ukr.* кропити] акрапіць, акрапляць, апырск(в)аць

bakróxener [?] вашывы; **bakróxn vern*** завашывець

bakšiš *m* [*p.* bakszysz, *ukr.* бакшиш] хабар

bakúkn [*d.* begucken] 1. аглядзець, аглядаць; 2. *n*, **bakúk** *m* агляд
- af bakukn напаказ

bakumen* (bakumen) [*d.* bekommen] 1. атрым(лів)аць; 2. *n* атрыманьне; **bakúm** *m* выхад (прадукцыі); **bakumer** *m*, -s, (-n *f*, -s) атрымальнік
- bakumen* epes mit/durx švindl атрымаць нешта падманам
- bakumen* an onvend дастасаваць, дапасаваць, скарыстаць
- s'hot zix derfun gorništ nit bakumen з гэтага нічога не атрымалася
- zol es dir/ajx vojl bakumen посьпеху (табе/вам); німа за што; на здароўе (адказ на падзяку)

bakvém(lex)er [*d.* bequem] зручны, выгодны; **bakvém(lex)-kajt** *f*, -n выгода, выгоднасьць, зручнасьць
- azoj iz nit bakvem zicn гэтак нязручна сядзець

bal *m*, *pl.* beler [*d.* Ball] баль; **bál(j)even** [*p.* balować, *ukr.* балювати] баляваць

bal *m*, -n [*d.* Ball] бал

bal *m*, -n [*d.* Ball] мяч; **balxl** *n*, -ex камяк, сьнежка

bal-, *pl.* bale- [*s.* בעל־ (בעלי־) →baal] часьцінка, якая служыць для азначэньня мужчынскай асобы, якая валодае нейкай характэрнай рысай

balabočen/balabačen/bal(a)bečen=balebočen/balebečen 1. балбатаць, лапатаць; 2. *n* балбатня, пустаслоўе

balabeške *f*, -s [*ukr./v./r.* балабушка] *kul.* клёцка

balagán *m*, -en [*p.* bałagan, *ukr.* балаган] балаган; беспарадак, бязладзьдзе
- di dozike velt iz enlex af a balagan гэты сьвет падобны да балагану

balágern=balégern [*d.* belagern] аблажыць, абложваць, абкружыць, абкружаць, узяць, браць у аблогу (горад /крэпасьць); **balage** *f*, -s разьліковая ведамасьць; **balágerung** *f*, -en аблога; **balágerung(s)-cuštand** *m* стан аблогі

balahuren/balaguren [*r.* балагурить] гаманіць, (зю)зюкаць, балакаць

balajbter [*d.* beleibt] сыты, поўны, гладкі, мажны, грузны, тлусты

balajle=balejlo [*s.* בלילה →binlajle, lejl-šimurim, jom-velajle, kexcos-halajle] *adv.* уначы [*sin.* banaxt]

balájxtn*=balójxtn* (balójxtn/balájxt) [*d.* beleuchten] высьветліць, вы-, а|сьвятляць, асьвятліць, асьвяціць; **balájxt** *m*, -n *fot.* асьвятленьне; **balájxtener** асьветлены; **balajxtung** *f*, -en асьвятленьне
- geltele balajxt vi zun majn veltele *glxv.* грошы асьвятляюць мой маленькі сьвет, як сонца
- Se hojbt šojn on lixtik cu vern, /se balajxt mir majn lixtikn kuk. /Oj, di fejgelex zingen šojn lider, /jeders mit zejer motiv. *flksl.* Ужо пачынае сьвітаць, сьвятлее мой позірк. Ой, птушкі пяюць ужо песьні, кожную на свой матыў.

balaken [*ukr.* балакати] балакаць, гаманіць, (зю)зюкаць

balalajke *f*, -s [*r.*] балалайка

balamuten=bal(e)mučen=belemečen [*p.* bałamucić, *ukr.* баламутити] баламуціць

balánc/baláns *m*, -n [*d.* Balance] балянс, раўнавага, роўнасьць
- untercien* dem balans падводзіць балянс

balangen (cu) [*d.* belangen] тычыцца, належаць

baláskn *m*, *pl.* bale-askónim [*s.* בעל־עסקן (בעלי־עסקנים) →misasek, farejsekter, ejsek] заняты, заклапочаны чалавек [*sin.* bašeftikter menč]

balástikn=baléstikn (mit) [*d.* belästigen] абцяжарыць, абцяжарваць; **balástikter** абцяжараны, прыгнечаны цяжарам; **balást(ik)ndiker** цяжкі; **balástikung** *f*, -en абцяжарваньне, нагрузка, бярэмя, цяжар

balástn [*d.* belasten] нагрузіць, нагружаць

bal(-)avéjde *m*, -s [*s.* (ס-) בעל־אבידה →avejde, meabed] чалавек, які нешта згубіў, страціў

bal(-)avéjre *m*, *pl.* bale-avéjres, **bal-avejrenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* (בעלי־עבירות) בעל־עבירה →ojver, over, majver, avejre] грахаводнік, грэшнік [*sin.* zindiker]

bal(-)ávle *m*, *pl.* bal(e)-ávles [*s.* (בעלי־עוולות) בעל־עוו(ו)לה →avle] несправядлівы чалавек, крыўднік, крыўдзіцель

balaxón *m*, -es балахон

balaxrájes *m*, *pl.* bale-axrájes [*s.* (בעלי־) בעל־אחריות →axrajes] адказны чалавек, які нясе адказнасьць [*sin.* farantvortlexer menč]

bal(-)axsánje *m*, *pl.* bale-axsánjes [*s.* (בעלי־) בעל־אכסניא (אכסניות →axsanje] гаспадар гасьціницы, заезнага двара [*sin.* bazicer fun an ajnʃorhojz]

baláxsn=baaláxsn [*s.* באלכסון →alaxsn] *adv.* па дыяганалі, дыяганальна; наў(с)кос, наўскасяк, коса, крыва; бязладна, абы-як; **baláxsndiker** дыяганальны; крывы, скосы

balbetúex *m*, *pl.* bale-betúxim/baleptuxim [*s.* בעל־בטוח (בעלי־בטוחים) →bitoxn, betuex, maftiex] варты даверу; верны, крэдытаздольны чалавек [*sin.* kreditfeiker, baglejbter menč]

balbéxi *m*, *pl.* bale-béxi [*s.* (בעלי־) בעל־בכי →bxie] плакса, плаксун, румза, ныцік, кныхала, віскун; кантар, які моліцца падвываючы [*sin.* vejner, klogmuter]

balbirer *m* [*d.* Barbier] цырульнік, галяр

balbitóxn *m*, *pl.* bale-bitóxn [*s.* (בעלי־) בעל־בטחון →(bal)betuex, bitoxn, maftiex] упэўнены чалавек, веруючы, вернік (які спадзяецца на бога); аптыміст [*sin.* glejbiker, optimist]

bal-bóser/-bósor *m*, *pl.* bal(e)-bósers [*s.* (בעלי־בשרס) בעל־בשר →boser] таўстун, таўстапузы, тоўсьцік, грузны чалавек, гладун, апуцак, барыла [*sin.* diker, šverlajbiker, balajbter]

• a jid a bal-boser, a šverer jid (Š.-A.) тоўсты жыд, цяжкі жыд

bal-brís *m*, *pl.* bale-brís(n) [*s.* (בעלי־בריתן) בעל־ברית →bris; mecice] бацька хлопчыка, якому робяць абразаньне

bal-bsúre/-psúre *m*, *pl.* bal(e)-bsúres/-psúres [*s.* בעל־בשורה (בעלי־בשורות) →mevaser-, bsure] вястун; чалавек, які прыносіць навіны

bal(-)cdóke *m*, *pl.* bal(e)-cdóke(s), (-te *f*, -s) [*s.* (בעלי־צדקות) בעל־צדקה →cadek, cedejkes, cidkes, macdek, cdoke] дабрачынец, дабрадзей, падавальнік міласьціны, філянтроп [*sin.* vojltuer, filantrop]

• af jenems kešene iz jener/jeder a bal-cdoke (s'iz gut cu zajn a bal-cdoke af jenems/fremder kešene; a kapcn iz a bal-cdoke af fremde kešenes) *šprxv.* чужым дабром латва шахраваць (барышы харошы за чужыя грошы)

• an oreman tor kejn bal-cdoke nit zajn *glxv.* бедаку нельга быць дабрадзеем

balcúre *m*, *pl.* bal(e)-cúres [*s.* (בעל(י)־צורות) בעל־צורה →becures, cure] прыгожы, пекны, пазорны, красны чалавек (з прыгожым тварам, выглядам)

balčúve *m*, *pl.* bal(e)-čúve(s), (-te *f*, -s), **balčúv(e)nik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* (בעלי־תשובות) בעל־תשובה →(bi)čuve] каяльшчык, каяльнік, грэшнік на пакаяньні (які каецца)

bald [*d.* bald] *adv.* 1. зараз, скора, хутка, борзда, шпарка, шыбка, пахапна, неўзабаве; 2. паколькі; **báldiker** безадкладны, скоры, борзды, хуткі, шпаркі, шыбкі, жвавы, пахапны

• a baldike oprexenung хуткая (кароткая) расправа

• bald epes vejnt zi y яе вочы на мокрым месцы

• bald vi як толькі

• vi bald тады як; з таго часу, як...

• cum gutn vert men bald gevojnt *glxv.* да дабра хутка прызвычаішся

• vidert op der barg a kol, /entfert vider op der tol – /bald vert štil arum... (A. G-t) зноў падае гара голас, зноў адказвае даліна – хутка ўсё сьціхае...

baldábren *m*, *pl.* -s/bal(e)-dabrónim [*s.* בעל־דברן (בעלי־/ס-) (דברנים →dover-, divre-, dvorim, diber, dvarxol, meduber, dabern] гаварун, гаварок, раздабара, балбатун, балака, болбат; красамоўны чалавек, мастак гаварыць [*sin.* re(d)ner]

bal-dájge *m*, *pl.* bale-dájges [*s.* (בעלי־דאגות) בעל־דאגה →far-dajge(ne)n, dajge] клапатлівы, дбайны, руплівы чалавек

baldáršn *m*, *pl.* -s/bal(e)-daršónim [*s.* (בעלי־) בעל־דרשן (דרשנים →droše, druš, draš, daršn], **baldaršer** *m*, -s лектар; прапаведнік [*sin.* redner; prejdiker, maged]

• a jalover baldaršer ялавы/пусты прапаведнік

• es hot a tam vi der sok funem altn baldaršns ljulke *glxv.* такі смак як у соку са старой люлькі балбатуна

• itlexer baldaršn daršet far zix (fun zajnet vegn) *šprxv.* кожны прапаведнік прапаведуе для сябе

bal-déje *m*, *pl.* -s/bale-déjes (iber) [*s.* (בעלי־דעות) בעל־דעה →bedeje, deje] кіраўнік, галава; уплывовы чалавек, які можа вырашаць, чыё меркаваньне мае вагу, хто мае апошняе, вырашальнае слова [*sin.* bašliser]

bal-derexérec *m*, *pl.* bale-derexérec [*s.* (בעלי־) בעל־דרך־ארץ →darke-, umderexerecdiker, bederex-, derex] ветл(ів)ы чалавек (з добрымі манерамі) [*sin.* heflexer menč]

bal-díkdek *m*, *pl.* bale-díkdek [*s.* (בעלי־) בעל־ד(י)קדוק →(bal-)medakdek, dikdek] граматык, грамацей, знаўца гэбрэйскай граматыкі

baldímjen *m*, *pl.* bal(e)-dimjójnes [*s.* (בעלי־) בעל־דמיון (דמיונות →dimjen] летуценьнік, фантазэр [*sin.* fantazjor, trojmer]

bal-dín *m*, *pl.* bale-dínim [*s.* (בעלי־דינים) בעל־דין →din] пазоўнік, ісьцец; адказьнік (у судзе) [*sin.* farkloger oder farklogter]

• az bejde bale-dinim zajnen gerext – iz šlext *glxv.* калі абодва бакі ў судзе маюць рацыю – кепска

baldóver *m*, *pl.* -s/baledóver(-im) [*s.* (ס-/בעלי־דברים) בעל־דבר →dvar-, diber, divre-, dvorim, meduber, doveraxer, ojsbaldovern] чалавек, аб якім ідзе размова, зь якім вядзецца справа; чалавек, зь якім маюцца канфліктныя адносіны, процімоўца, супярэчнік; пазоўнік, ісьцец; *euph.* чорт, д'ябал [*sin.* tajvl, soin]; **baldóvern** забі(ва)ць, біць, лупцаваць, хлястаць

• der baldover iz nit vert di mi *glxv.* за гэту крыху ня будзе граху

balebečen/balebočen=balabočen/balabačen/bal(a)bečen 1. балбатаць; 2. *n* балбатня

balébn [*d.* beleben] ажывіць, ажыўляць; **balebter** жывы, жвавы, ажыўлены; **balebtkajt** *f* жвавасьць; **balebung** *f* ажыўленьне; **balébndiker** жыватворны, жыватворчы

• a balebt ponem жывы твар

balebonde=malebonde *f*, -s [*ukr./r.*] *hum.* 1. балабонка; 2. няхлюйка

bal(e)bós=baal habajis *m*, *pl.* bal(e)batim, (-te *f*, -s) [*s.* בעל־הבית (בעלי־בתים)=ב"ה/בעה"ב →ce-, ajn|balebaten, bejs-, bais] 1. балабос, гаспадар, уласьнік, кіраўнік; 2. чалец кагалу; 3. гараджанін, абывацель, жыхар, мі-

нак, тубылец, мешчанін [*sin.* ejgntimer, šef, onfirer; mitglid: birger]; **bel(e)bátišer** 1. гаспадарскі, гаспадарлівы; 2. людскі, абывацельскі, жыхарскі, мяшчанскі; **bal(e)bésl** 1. *n.* -ex *hum.* навасьпечаны жаніх; 2. *n. pl.* bal(e)bátimlex *pejor.* гаспадарок, буржуёк; **bal(e)bésldiker** *pejor.* буржуйскі; **balebós-balebóstinke** *f* гаспадынька; **balebátiškajt/balebóskajt** *f/n*, -n 1. гаспадарка, маёмасьць; 2. лад, парадак; 3. прыстойнасьць, людзкасьць; **bal(e)bát(ev)en** 1. (iber, mit) панаваць, уладарыць, валадарыць, распараджацца, кіраваць; гаспадарыць, весьці гаспадарку; 2. *n* гаспадараньне; **balebésldikajt** *f* гаспадарлівасьць, дбайнасьць; *fig.* мяшчанства

• er iz a guter balebos ён добры гаспадар

• er iz alejn der balebos iber zix ён сам сабе гаспадар

• farnemen* zix mit der balebatiškajt займацца гаспадаркай

• a [illegible] baleboste iz vi ■ vogn on reder *šprxv.* хата без [illegible] воз бяз колаў (без гаспадара гумно пла[illegible] хата)

[illegible] a balebos! на сваім сьметніку ён [illegible]

[illegible] koxt večere гаспадыня, сочыць [illegible] (з анэкдоту)

[illegible]ebos blajbt a balebos *šprxv.* пакуль [illegible] гаспадар застаецца гаспадаром

[illegible] a balebos, az es iz do mit vos *šprxv.* добра [illegible] ёсьць чым (як мукі скрыня, то і [illegible]ня)

balégern=balágern [*d.* belagern] аблажыць, абложваць, абкружыць, абкружаць, узяць, браць у аблогу (горад /крэпасьць); **balégerung** *f*, -en аблога

balególe *m*, -s [*s.* (בעלי־עגלות) בעל־(ה)עגלה →agole] рамізьнік, фурман, (з)возчык, возьнік, вазак, вазьніца, балагула [*sin.* šmajser]; **balególišer** рамізьніцкі, фурманскі

• az me vil opton dem balegole a špicl, gejt men bam vogn cufus *šprxv.* хто жартуе з фурманам, той ходзіць за возам пеша

• er iz geblibn mitn bajčl un halt zix nox alc far a štikl balegole *glxv.* ён застаўся з адной пугай, але ўсё яшчэ трымаецца фурманам

• lejz undz ojs, got, fun goles un fun di balegoles вызвалі нас, божа, ад выгнаньня і балагулаў (*vrtš.* "balgoles" прыгнятальнікі - "balegoles" балагулы)

• ven der man iz a balegole, hot er nit mojre far di vajbs klole *glxv.* калі мужык фурман, ён не палохаецца жончыных праклёнаў

bal(e)gúf *m*, *pl.* bale-gúfim [*s.* (בעלי־גופים) בעל־(ה)גוף →sigef, fargufn, guf, antbalegufeven] таўстун, таўстапузы, тоўсьцік, грузны чалавек; кулак, куркуль [*sin.* diker, balajbter menč; rajxer dorfsmenč, kulak, rajxer grober-jung]; **balegúfišer** кулацкі, куркульскі; **balegúfntut** *n* кулацтва, куркульства

bale-hatalmúd *pl.* [*s.* בעלי־התלמוד →Talmud] вучоныя-талмудысты

bal(-)éjce *m*, *pl.* bale-éjces [*s.* (בעלי־עצות) בעל־עצה →(bal-) jojec, acosi, misjaec, ejce] (да)радца, (па)раднік, райца [*sin.* ratgeber, ejce-geber]

baléjdikn [*d.* beleidigen] (па)крыўдзіць, абразіць, абражаць, зьняважыць, зьневажаць, ганьбіць, зганіць; **baléjdiker** *m* крыўдзіцель; **baléjdikung** *f*, -en абраза, зьнявага, крыўда, ганьба; **baléjdevdiker** крыўдлівы; **baléjdikndiker** крыўдны, зьняважны, абразьлівы; **baléjdikter** пакрыўджаны, зьняважаны, абражаны

• balejdikndiker cunomen крыўдная мянушка

• biz gor a balejdikter моцна пакрыўджаны

• vos balejdikt zix gring крыўдлівы, хто лёгка крыўдзіцца

baléjdn=ba(g)léjtn [*d.* begleiten] правесьці, правадзіць, праводзіць, (су)праваджаць; выправіць, выпраўляць

bál(é)je *f*, -s [*d.* Balge, Balje, *p.* balia, *ukr.* балія] балея, ночвы, кадушка, кадаўба

baléjgn (mit) [*d.* belegen] аб-, па|лажыць, аб-, па|класьці, абкладаць; пакласьці маладых на шлюбны ложак; **baléjgns** *n* укладваньне маладых на шлюбны ложак (частка вясельнага абраду)

balejlo=balajle [*s.* בלילה] *adv.* уначы

• a xoxem balejlo, a tipeš batog *glxv.* мудрэц уначы, дурань удзень

baléjsek *m*, *pl.* bale-asókim [*s.* (בעלי־עסקים) בעל־עסק →misasek, farejsekter, balaskn, ejsek] дзялок, спраўны, дзелавы чалавек [*sin.* gešeftsman]

baléjšn [?] пазалаціць (сусальным золатам)

baléjtn=bagléjtn=baléjdn [*d.* begleiten] правесьці, правадзіць, праводзіць, (су)праваджаць; выправіць, выпраўляць; **balejtung** *f*, -en суправаджэньне; **balejter** *m*, -s, (-n *f*, -s) праваднік, праважаты

• balejtn ahejm правесьці дахаты

balékn [*d.* belecken] аблiз(в)аць

• balekn di lipn аблізваць вусны

• balekn zix vi a kac аблізвацца як кот (як сабака на сала)

• di kac hot balekt ire kecelex котка аблізала свае кацяняты

balem *m*, -s [*d.* Ball, Ballon] мяч; **bálemen** качаць

bale-máim *pl.* [*s.* בעלי־מים →maim] органы для спуску мачы ў жывёлаў

balemer=balmemer=belemer *m*, -s [?] біма (пляцоўка ў сынагозе, зь якой чытаецца Тора)

bal(e)mučen=balamuten=belemečen баламуціць, чмуціць, чмурыць; **balemút** *m*, -es, (-ke *f*, -s) баламут, чмут, чмурыла; **balemuctve** *f*, -s баламуцтва

balér(ne)n [*d.* belehren] навучыць, на-, па|вучаць; **balérevdiker, balérndiker** навучальны, павучальны; **balérndikajt** *f* павучальнасьць; **balerung** *f* павучаньне, навучаньне, інструктаж

baléstikn=balástikn [*d.* belästigen] абцяжарыць, абцяжарваць; абцяжыць, абцяж(в)аць; **baléstikter** абцяжараны, прыгнечаны цяжарам; **balést(ik)ndiker** цяжкі; **balésti-kung** *f*, -en абцяжарваньне, ацяжэньне, нагрузка, цяжар

bale-tójsefes *pl.* [*s.* בעלי־תוספות] ашкенаскія вучоныя – пасьлядоўнікі Рашы, камэнтатары Талмуду (XII–XIV стст.)

báleven [*ukr.* балувати] 1. балаваць, песьціць; 2. *n* песты, балаўство

balexáim-cixtler *m* [*s.* בעלי־חיים, *d.* Zucht →farxaješter, xaje] жывёлавод; **balexáim-cuxt** *f* жывёлагадоўля

bálexes=bólexes *pl.* [*p.* bałuchy, *ukr.* балухи] вочы, зенкі, лупы; **balexote(r)=bolxevate(r)** лупаты, вірлавокі, зіркаты

balez *m* [*r.* болезнь] *med.* пранцы, сыфіліс

• a balez zolstu hobn! *kll.* бадай цябе пранцы ўзялі! (хай цябе пранцы ядуць!)

balézener [*d.* belesen] начытаны

bal-gájve *m*, *pl.* bale-gájves, (-te/-nice *f*, -s), **balgájvenik** *m*, -es [*s.* (בעלי־גאוות) בעל־גאוה →gejes, gajve] ганарлівец, задавака, зазнайка, ганарысты, фанабэрысты чалавек

[*sin.* cu štolcer menć, grojshalter, farrisener]
• a bal-gajve iz geglixn cu a hon – lejgn ejer kon er nit, nor kukareken vilt zix im štark *glxv.* ганарлівец падобны на пеўня: яйкі класьці ня можа, але кукарэкаць яму дужа хочацца (зазнайка высока месьціцца, ды нізка кладзецца; пусты колас заўсёды нос дагары дзярэ; пусты колас угару пнецца; колас, што зярнят ня мае, дагары/угару лоб задзірае)
• a nar iz tomed/štendik a bal-gajve *glxv.* дурань заўжды фанабэрысты (горды ды ўпарты – нічога ня варты)
• di velt hot fajnt an oreman a bal-gajve *glxv.* людзі ня любяць бедняка-зазнайку

bal-góles *m*, -n [*s.* (ן-)בעל־גלות →gojle, goles] эксплюататар, прыгнятальнік, вызыскальнік, вызыскоўнік [*sin.* unterdriker]

bal-gúzme *m*, *pl.* bale-gúzme(s)/-guzmóes [*s.* בעל־גוזמא (בעלי־גוזמ(א)ות) →megazem, guzme] чалавек, які ўвесь час перабольшвае; манюка, брахун [*sin.* ibertrajber]
• di rojte jidelex zajnen beteve štarke bale-guzme (Ś.-A.) гэбрэі з чырвонымі тварамі па натуры брахуны

bal-halvóe *m*, *pl.* bale-halvóes [*s.* בעלי־הלוואה (הלוואות →malve, lojve, halvoe] крэдытор, пазычальнік, вернік, ліхвяр [*sin.* gelt-ojsborger, gelt-ojslajer]

bal-hamcóe *f*, *pl.* bale-hamcóes [*s.* בעלי־המצאה (המצאות →hamcoe] здагадлівы, кемлівы чалавек, вынаходнік, мудрагель [*sin.* derfinder, ojstraxter, menć mit ajnfaln]; **balhamcóenik** *m*, -es мудрагель, забаўнік, штукар
• a boxer a bal-hamcoe знаходлівы, кемлівы хлапец

bal-hašpóe *m*, *pl.* bale-haśpóe [*s.* בעלי־השפעה (בעלי־) →mašpie, haśpoe] уплывовы чалавек, які мае ўзьдзеяньне на іншых

balhaxnóse *m*, *pl.* bale-haxnóse [*s.* בעלי־החנסה (בעלי־) →maxnes, haxnose] здабывальнік [*sin.* fardiner]

balhaxnoses-órxim *m*, *pl.* bale-haxnoses-órxim [*s.* בעל־הכנסת־אורחים (בעלי־)] гасьцінны чалавек, хлебасол [*sin.* gastfrajndlexer menć, maxnes-ojrex]

bal-hažgóxe *m*, *pl.* bale-hažgóxe (iber) [*s.* בעל־השגחה (בעלי־) →mažgiex, hažgoxe] наглядник, дазорац

bal-hojcóe/-hecóe *m*, *pl.* bal(e)-hojcóes/-hecóes [*s.* בעל־הוצאה (בעלי־הוצאות) →hojcoe] марнатраўца, марнатравец, марнатраўнік, стратнік, мантач, раскідаха [*sin.* ojsgeber, ojsbrenger]

balhóze *m*, *pl.* -s/bale-hoze, **balhózenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* (ן-)בעל־העזה/(בעלי־) →hoze] 1. нахабнік, нахабны, нахальны, бессаромны, дзёрзкі чалавек; 2. сьмелы, адважны чалавек [*sin.* xucpenik, azes-ponem; drejster un mutiker menć]

baliben zix [*d.* belieben] с-, у|падабацца, прыйсьціся да спадобы; **balibter** каханы, улюбёны, любы
• vi es iz ajx balibt як вам гэта падабаецца

balíbiker [*d.* beliebig] любы, кожны, абы-які, усякі

balík *m*, -es [*ukr.* балик, *r.* балык] балык

bal-íše *m*, *pl.* bale-nóšim [*s.* בעל־אישה (בעלי־נשים) →iše] жанаты чалавек

bal-ívre *m*, *pl.* bale-ívre [*s.* בעל־עברי (בעלי־) →havore, ivre] грамацей, знаўца гэбрэйскай мовы, пісьменны гэбраіст

balje=baleje *f*, -s балея, ночвы, кадушка, кадаўба

bal-jesúrim *m*, *pl.* bale-jesúrim [*s.* בעל־יסורים (בעלי־) →jesurim] засмучаны чалавек, пакутнік [*sin.* lajdndiker, ongelitener menć]
• a bal-xojv iz a bal-jesurim *šprxv.* даўжнік – пакутнік (доўг не раве, толькі спаць не дае)

baljexójles *m*, *pl.* bale-jexójles [*s.* בעל־יכולת (בעלי־) →(be)jexojles, joxlen, bixojles] здольны/здатны чалавек, які ў сілах/стане нешта зрабіць, які мае моц/магчымасьць

baljíeš *m*, *pl.* bale-jíeš [*s.* בעל־ייאוש (בעלי־) →mejaeš, misjaeš, farjiešter, jieš] чалавек у роспачы/адчаі [*sin.* farcvejflter, rezignirter]

baljíxes *m*, *pl.* bale-jíxes/-jixúsim, (-te *f*, -s) [*s.* בעל־ייחוס (בעלי־ייחוסים) →jaxsn, mejuxes, mejaxes, misjaxes, jixes] высакародны чалавек, арыстакрат, чалавек высокага /высакароднага паходжаньня

bal-jójec *m*, *pl.* bale-jójecim, (-te *f*, -s) [*s.* בעל־יוצץ (בעלי־יוצים) →(bal)ejce, jojec, acosi, misjaec] (да)радца, (па)раднік, райца [*sin.* ejce-geber, rotgeber]

bal-jójšer *m*, *pl.* bale-jójšer [*s.* בעל־יושר (בעלי־) →jojšer, jošer, jaśren] справядлівы, сумленны чалавек

bal-jójvl *m*, *pl.* bale-jójvl(s), (-te *f*, -s) [*s.* בעל־יובל (בעלי־יובלס) →jojvl] юбіляр

balkabóle *m*, *pl.* bale-kabóle [*s.* בעל־קבלה (בעלי־) →mekabl, balmekubl] кабаліст

balkájsn *m*, -s, (-te *f*, -s) [*s.* בעל־כעסן (ס-) →kas] злы, ліхі, люты, падкалодны, гарачы чалавек, зласьлівец [*sin.* hiciker, bejzer menć]

balke *f*, -s [*r.* балка] лагчына, яр, роў

balke *f*, -s, **baljek** *m*, -es балька, бэлька, бервяно, маціца

balkéri/balkéjre *m*, *pl.* bale-kéjre [*s.* בעל־קרי (בעלי־) →keri] чалавек, у якога адбыўся нежаданы семявыкід; ананіст, самаблуднік, рукаблуднік

bal-kís *m*, *pl.* bale-kísim [*s.* בעל־כיס (בעלי־) →kis] "хто мае партманэт"; багацей, капіталіст

bal-kíšren *m*, *pl.* bale-kišrójnes [*s.* בעלי־כישרון (כשרונות →kišren] таленавіты, здатны, здольны чалавек [*sin.* feiker, talantfuler menć]

balkn *m*, -s [*d.* Balken] балька, бэлька, маціца, царык; столь
• afn balkn ken kejn korn nit gerotn *glxv.* на столі жыта не расьце

balkójex *m*, *pl.* bale-kójex/-kójxes [*s.* בעל־כוח (בעלי־כוחות) →mikojex, kojex] моцны чалавек [*sin.* štarker man]

bal(-)kójre *m*, -s [*s.* בעל־קורא (ס-) →balkríe] чытальнік Торы ў сынагозе [*sin.* forlejener]

balkón *m*, -en балькон
• a vejxer balkon dir in kop! *kll.* мяккі балькон табе на галаву!

balkórxe [*s.* בעל־כרחה] *adv.* супраць яе ўласнай волі, гвалтам, сілаю, сілком, не па ўласнай воле, паняволі, нехаця [*sin.* iber gvald, iber dank]; **balkórxe** [*s.* כרחו־] *adv.* супраць яго ўласнай волі; **balkórxexo** (зварот да мужчыны), **balkórxox** (зварот да жанчыны) [*s.* כרחך־] *adv.* супраць тваёй уласнай волі; **balkórxediker** які не жадае, ня хоча; прыняволены, прымушаны; **balkórxexo ato xaj** [*s.* אתה חי] хочаш ня хочаш – жыві

bal(-)kríe *m*, *pl.* bale-kríe [*s.* בעל־קריאה (בעלי־) →balkojre] чытальнік Торы ў сынагозе

bal-lóšn *m*, *pl.* bale-lešójnes [*s.* בעל־לשון (בעלי־לשונות) →malšines, lošn] красамоўца; паліглот, лінгвіст; стыліст [*sin.* šejnreder; špraxn-kener; stilist]; **bal-lošn(-)kójdeš** *m*, *pl.* bale-lošn(-)kojdeš [*s.* קודש־] гэбраіст, знаўца гэбрэйскай мовы

balmacliex *m*, *pl.* bale-maclíxim [*s.* בעלי־מצליח (מצליחים →(bal)muclex, macliex, hacloxe] шчасьлівы чала-

век, якому ўвесь час шанцуе, ручыць [*sin.* mazldiker menč]

balmáfter *m, pl.* bale-máfter [*s.* בעל־מפטיר (בעלי־) →haftojre, mafter] гэбрэй, якога заклікаюць да чытаньня "haftojre" ў сынагозе

bal-magíe *m, pl.* -s/bale-magíhim [*s.* בעל־מגיה (-ס/בעלי־ מגיהים) →magie] карэктар, папраўнік; чалавек, які робіць карэктуру тэкстаў сынагагальнай Торы, малітваў і мэзузаў [*sin.* druk-korektor]

bal-májmen *m, pl.* bale-majmínim [*s.* בעל־מאמין (בעלי־ מאמינים) →emune, majmen] вернік; чалавек, які моцна верыць у бога

• a narišer bal-majmen заўзяты вернік, фанатык

bal-mapójles *m, pl.* bale-mapójles [*s.* בעל־מפולת (בעלי־) →mapole] паражэнец

bal-máškn *m, pl.* bale-maškó(j)nes [*s.* בעל־משכון (בעלי־ משכנות) →farmaškenen, maškn] чалавек, які дае альбо бярэ пад заклад

balmášxis *m, pl.* bale-mašxísim [*s.* בעל־משחית (בעלי־ משחיתים) →mašxes] згубны чалавек, разбуральнік, [illegible] [*sin.* fardarber, cešterer]

[illegible] *m, pl.* bale-maxlójkes(n) [*s.* בעל־מחלוקת (בעלי־[illegible]) →xiluke, xilek, xejlek, mexulek, somejex-bexelke, [illegible] брахлівы, звадлівы чалавек, задзіра

• [illegible] di bale-maxlojkes замірыць ворагаў

bal-maxšóves *m, pl.* bale-maxšóves [*s.* בעל־מחשבות (בעלי־) [illegible] мысьляр [*sin.* denker]

bal-mázl *m, pl.* bale-mazóles [*s.* בעל־מזל (בעלי־מזלות) →šlimazl, (bar)mazl] шчасьлівец

balmecíes *m, pl.* bale-mecíes [*s.* בעל־מציאות (בעלי־) →mecies] чалавек, які мае здольнасьці на танныя пакупкі

bal-mécre *m,* -s [*s.* בעל־מיצרא(-ס) →barmecre] чалавек, які мае перавагу/прывілеі

bal-medákdek *m, pl.* bal(e)-medákdekim [*s.* בעל־מדקדק (בעלי־מדקדקים) →bal-dikdek] граматык, грамацей, знаўца гэбрэйскай граматыкі

balmefárnes *m, pl.* bale-mefárnesim [*s.* בעל־מפרנס (בעלי־ מפרנסים) →(bal)parnose, mefarnes] здабывальнік, клапатлівы/дбайны чалавек (які дае прыбытак), карміцель [*sin.* farzorger, parnose-geber, špajzer]

• ot dos iz undzer brojtgeber, zol gezunt zajn, der ejnciker balmefarnes in der gancer mišpoxe (M.M.-S.) вось гэта наш карміцель, здароўя яму, адзіны здабывальнік у нашай сям'і

balmefúnek *m,* -s, (-nice *f,* -s) [*s.* בעל־מפונק(-ס) →mefunek] расьпешчаны, разбэшчаны, гідлівы, вярэдлівы, пераборлівы чалавек; выдвара [*sin.* delikater, farcertlter menč, ojstraxter, ojsklajber]

balmegázem *m,* -s, (-te *f,* -s) [*s.* בעל־מגזם (-ס) →(bal-)guzme, megazem] чалавек, які перабольшвае; манюка [*sin.* ibertrajber, balguzme]

balméjxeš *m, pl.* bale-mejxúšim/-méjxešn [*s.* בעל־מיחוש (בעלי־מיחושים/־מיחושן) →mejxeš] хваравіты чалавек [*sin.* krenklexer menč]

bal-mekáne *m, pl.* bale-mekánim [*s.* בעל־מקנא (בעלי־מקנאים) →kine, miskane, mekane] зайздросьнік [*sin.* ništ farginer]

balmekúbl *m, pl.* bale-mekubólim [*s.* בעל־מקובל (בעלי־ מקובלים) →mekabl, kabole] кабаліст

balmelíce *m, pl.* bale-melíces [*s.* בעל־מליצה (בעלי־מליצות) →mamlec, melice] гэбрэйскі пісьменьнік, які карыстае псэўдабіблійны стыль для напісаньня навучальнай літаратуры; чалавек, які размаўляе альбо піша красамоўным/мудрагелістым стылем, красамоўца

balmelóxe *m,* -s [*s.* בעל־מלאכה (בעלי־מלאכות) →meloxe] рамесьнік, фаховец [*sin.* hantverker, faxman]; **balmelóxišer** рамесьніцкі

• a bal-meloxe arbet far dem esn, un est far der arbet *šprxv.* рамесьнік працуе, каб есьці, і есьць, каб працаваць

• a bal-meloxe gefint zix umetum zajn brojt *šprxv.* рамесьнік усюды знойдзе свой хлеб (з рамяством дружыць – у жыцьці не тужыць)

• a bal-meloxe iz baglejbt *glxv.* рамесьнік варты даверу (у судзе)

• a (guter) balmeloxe štarbt nit fun/far hunger *šprxv.* добры рамесьнік не памрэ з голаду (рамяство піць-есьці ня просіць, а само корміць)

bal(m)emer=belemer *m,* -s [?] біма (пляцоўка ў сынагозе, зь якой чытаецца Тора)

balmenágn *m, pl.* bale-menágnim [*s.* בעל־מנגן (בעלי־מנגנים) →negine, nign, menagn] сьпявак, кантар; музычна адораны чалавек [*sin.* zinger, xazn]

balmetúpl *m, pl.* bal(e)-metupólim [*s.* בעל־מטופל(-ס/בעל(י־) מטופלים) →metupl] бацька, у якога шмат дзяцей, які мусіць утрымліваць вялікую сям'ю

balmexáber *m, pl.* bale-mexábrim [*s.* בעל־מחבר (בעלי־מחברים) →mexaber] аўтар, складальнік, творца [*sin.* ojtor, farfaser]

balmexášef *m, pl.* bale-mexášfim [*s.* בעל־מכשף (בעלי־ מכשפים) →kišef, maxšejfe, mexašef, farkišefn] чараўнік, чарадзей, вядзьмак, маг [*sin.* magiker, kišef-maxer]

balmézektov *m, pl.* bale-mézektov [*s.* בעל־מזג־טוב (בעלי־) →mezektov] спакойны, лагодны, з добрым характарам чалавек

bal-mícve *m, pl.* bale-mícves [*s.* בעל־מיצו(ו)ה (בעלי־מיצוות) →barmicve, micve] 1. **bal-mícvetnik** *m,* -es, (-nice *f,* -s) дабрадзей; 2. юнак у трынаццацігадовым узросьце [*sin.* bar-micve]

balmíde(s) *m, pl.* bale-mídes [*s.* בעל־מידה (בעלי־מידות) →mide] чалавек добрага нораву, з высокімі маральнымі якасьцямі

bal-milxóme *m, pl.* bale-milxómes [*s.* בעל־מלחמה (בעלי־ מלחמות) →milxome] жаўнер, ваяка, ваяр [*sin.* kriger, krigsman, zelner]

balmíšpet *m, pl.* bale-míšpet [*s.* בעל־מישפט (בעלי־) →farmišpetn, mišpet] 1. абвінаваўца, скаржнік [*sin.* onkloger]; 2. абвінавачаны, адказьнік [*sin.* ongeklogter]

bal-mišpóxe *m, pl.* bale-mišpóxes [*s.* בעל־משפחה (בעלי־ משפחות) →mišpoxe] сем'янін

balmíxje *m, pl.* bale-míxjes [*s.* בעל־מחיה (בעלי־מחיות) →mixje] шынкар [*sin.* šenker]

bal-mójex *m, pl.* bale-mójex/-mójxes [*s.* בעל־מ(ו)ח (בעלי־מוחות) →mojex] разумнік, разумная галава [*sin.* kopmenč, kluger menč]

• er iz a bal-mojex ён чалавек з галавой

bal-mójfes *m, pl.* bal(e)-mófsim [*s.* בעל־מופת (בעלי־מופתים) →mojfes] цудатворца, цудадзейнік [*sin.* vunder-tuer]

bal-morešxójre *m, pl.* bale-morešxójre [*s.* בעל־מרה־שחורה (בעלי־) →morešxojre] мэлянхолік, маркотнік, жоўчнік

balmúclex *m* [*s.* בעל־מוצלח →hacloxe, macliex] удалы, удачны, удатны, пасьпяховы чалавек, удачнік [*sin.* gerotener, hacloxediker, derfolgrajxer]

bal-múm *m*, *pl*. bale-múm(im) [*s*. (בעל־מומים) בעל־מום →cemumen, mum] кале(ч)ка, вырад [*sin*. kalike]
• der grester bal-mum iz a nar *śprxv*. самы вялікі калека – дурань
balmúsef *m*, *pl*. bale-músef [*s*. (בעלי־) בעל־מוסף →hojsofe, mojsef, musef] кантар у час чытаньня дадатковай малітвы
balmúser *m*, *pl*. bale-múser [*s*. (בעלי־) בעל־מוסר →masern, mesire, mojser, moser, ojsmusern, bimsojre, muser] мараліст, прапаведнік [*sin*. moralizator, prejdiker, štrofer]
baln *m*, *pl*. balonim, (-te *f*, -s) [*s*. (בעלן/בהלן(-ים →balones] ахвотнік, аматар; зацікаўлены, старанны, руплівы, дбайны чалавек
• a baln af di sxojre ахвотнік да куплі
• a baln af muzik аматар музыкі
• er volt a baln geven a for ton cu jam ён хацеў бы зьезьдзіць на мора
• ix bin baln я ў стане (штосьці зрабіць)
• ix volt a baln geven epes opesn я б паеў чаго-небудзь
• zajn* a baln cu visn быць ахвотнікам да ведаў
• zajn* a knaper baln (af, cu) быць малым ахвотнікам
• zajn* af alc baln мець да ўсяго цікавасьць
• nit azoj gor far lajt, /vi far zix alejn, /x'volt šojn a baln zajn, /zajn mit ir alejn *flksl*. ня столькі людзей, колькі сябе самога, я б хацеў ужо застацца зь ёй сам-насам
baln *m*, -s [*d*. Ballen] пак, цюк, стос, кіпа, вяз(ан)ка
bal-né(j)s *m*, *pl*. bale-nisim [*s*. (בעלי־נסים) בעל־נס →nes] цудадзейнік, цудатворца; чалавек, зь якім здараюцца цуды, дзівы
bal-nemónes *m*, *pl*. bale-nemónes [*s*. (בעלי־) בעל־נאמנות →benemones, nemen] варты даверу чалавек
bal-nicóxn *m*, *pl*. bale-nicxójnes [*s*. (בעלי־נצחונות) בעל־נצחון →menacejex, nacxones, nicoxn] пераможца; настойлівы, упарты чалавек [*sin*. ziger; ajngešparter]
balníle *m*, *pl*. bale-níle [*s*. (בעלי־) בעל־נעילה →nile] чалавек, які чытае апошнюю частку набажэнства на Ём-Кіпур
balnisójen *m*, *pl*. bale-nisjójnes [*s*. (בעלי־נסיונות) בעל־נסיון →nisojen] спрактыкаваны чалавек [*sin*. geniter menč]
balódn* (mit) [*d*. beladen] на-, за|грузіць, на-, за|гружаць; **balódener** (mit) нагружаны, загружаны
balóg *m*, -n [*d*. Belag] абкладка, аблямоўка, абніцаваньне
balójbn [*d*. beloben] захваліць, захвальваць
balójfen [*d*. belaufen] 1. абабегчы, а(ба)бегаць; 2. зацягнуць, зацягваць, завалак(в)аць (заслонай); 3. спараваць, спароўваць, злучыць, злучаць; **balójf** *m*, **balojfung** *f* спароўваньне, злучка; **balojfer** *m* вытворнік, самец
balojnen (mit) [*d*. belohnen] наградзіць, награджаць, узнагародзіць, узнагароджваць; **balójn** *m*, -en, **balojnung** *f*, -en награда, узнагарода; **balojnter** платны, які аплачваецца
• oj, mit trern, oj vej, bet ix ajx, /oj an oremen, a blindn zolt ir bašojnen, /nor der got in himl, vos er iz rajx – /er vet ajx far ajer nedove balojnen! *flksl*. ой, са сьлязьмі, вой, прашу я вас, жабрака сьляпога пашкадуйце, толькі бог на небе, ён багаты – ён вас узнагародзіць за вашу міласьціну!
balojsexo=behaalojsxe/behaalosexo [*s*. בהעלותך] "калі ты (бог) будзеш запальваць (лямпады)" (назоў 36-га разьдзелу Торы) (Лік. 8-12)
balójxtn*=balájxtn* [*d*. beleuchten] высьветліць, асьвятліць, вы-, а|сьвятляць; **balójxtener** асьветлены; **balojxtung** *f* асьвятленьне
balones *n*, -n [*s*. (?-)בעלנות →baln] жаданьне, ахвота, капрыз
• a balones! марная праца! (зьдзіўленьне)
balparnóse *m*, *pl*. bale-parnóse [*s*. (בעלי־) בעל־פרנסה →parnose, (bal)mefarnes] добры, ладны здабывальнік (які дастаткова зарабляе)
balpášren *m*, *pl*. bale-pašrónim [*s*. (בעלי־פשרנים) בעל־פשרן →pšore, pašren] прымірыцель, прымірнік, паяднальнік, пагаджальнік
balpáxdn *m*, *pl*. -s/bale-paxdónim, (-te *f*, -s) [*s*. בעל־פחדן (בעלי־פחדנים/ס-) →paxed], **bal-páxed** *m*, *pl*. bale-pxodim [*s*. (בעלי־פחדים) בעל־פחד] баязьлівы, палахлівы, пужлівы чалавек, трус, баязьлівец, палахлівец [*sin*. šrekevdiker]
• beteve iz undzer Benjomen geven a vilder balpaxdn, ba naxt flegt er mojre hobn cu gejn af der gas (M.M.-S.) па натуры наш Бэньямін быў вельмі пужлівы чалавек, ноччу ён баяўся выйсьці на вуліцу
balpé=bealpé [*s*. בעל־פה →pe-, bepe-exed] *adv*. вусна, славесна; на памяць [*sin*. redndik, mindlex: ojsnvejnik; *ant*. biksav]
balpikódn *m*, *pl*. bale-pikdójnes [*s*. (בעלי־פקדונות) בעל־פקדון →pikodn] чалавек, якому даручаюць на захоўваньне грошы альбо рэчы [*sin*. depozitar]
balplejte *m*, *pl*. bale-plójtes [*s*. (בעלי־פליטות) בעל־פליטה →plejte] банкрут [*sin*. onzecer, bankrutnik]
balpójel *m*, *pl*. -s/bale-pójalim [*s*. בעל־פ(ע)ועל (-ס/בעלי־) פועלים →pule, pojel-] добры настаўнік; мэламэд, у якога вучні добра вучацца
bal-psúre/-bsúre *m*, *pl*. bal(e)-psúres/-bsúres [*s*. בעל־בשורה (בעלי־בשורות)] чалавек, які прыносіць навіны
balráxmim *m*, *pl*. bale-ráxmim [*s*. (בעלי־) בעל־רחמים], **bal-ráxmen** *m*, *pl*. bale-raxmónim [*s*. (בעלי־רחמנים) בעל־רחמן →meraxem, umberaxmonesdiker, raxmen] міласэрны, міласьцівы, сардэчны, спачувальны, спагадлівы, спагадны чалавек [*sin*. baremharciker, gutharciker, derbaremdiker]; **bal-raxmónes** *m*, *pl*. bale-raxmónes [*s*. (בעלי־) בעל־רחמנות] жаласьлівы, міласьцівы, рахманы, добры, сардэчны чалавек [*sin*. gutharciker un derbaremdiker menč]
• di velt zol visn, az s'iz nox do bale-raxmones cvišn jidn (M.M.-S.) хай у сьвеце ведаюць, што сярод жыдоў яшчэ ёсьць сардэчныя людзі
balséjxl *m*, *pl*. -s/bale-séjxl, (-te *f*, -s) [*s*. (בעלי־) בעל־שכל (-ס/בעלי־ →umsejxldiker, (bar)sejxl, maskl, haskole] разумны, багаты на розум, галаваты чалавек (з розумам) [*sin*. kluger]
bal(-)símxe *m*, *pl*. -s/bale-símxes, (-te, -nice *f*, -s) [*s*. בעל־ש(י)מחה (בעלי־שימחות) →mesamejex, simxe, somejex-, besimxe-] віноўнік урачыстасьці, юбіляр; чалавек, які адзначае нейкую ўрачыстую падзею ў сваім жыцьці, *hum*. імяніньнік
• az der bal-simxe iz a freser, kumt on di gest gornit on *glxv*. калі юбіляр – абжора, гасьцям нічога не дастаецца
bal-só(j)d *m*, *pl*. bale-sójdes [*s*. (בעלי־סודות) בעל־סוד →sod] скрытны чалавек, які добра захоўвае сакрэты, мае давер [*sin*. fartrojungs-menć]
• der mogn iz a grojser bal-sod *śprxv*. страўнік лепш за ўсіх хавае сакрэты
bal-svóre *m*, *pl*. bale-svóre [*s*. (בעלי־) בעל־סבראַ →masber, svore, hasbore] чалавек, які прапануе меркаваньне, гіпотэзу
balšáxres *m*, *pl*. bale-šáxres/-šaxréjsim [*s*. בעל־שחרית (בעלי־שחריתים) →šaxres] чалавек, які кіруе ранішнім набажэнствам

balšéfe *m, pl.* bale-šéfe [*s.* (בעלי־) בעל־שפע →mušpe, šefe] чалавек, якому шанцуе/ручыць у справах

balšém *m, pl.* bale-šém/-šéjmes [*s.* (בעלי־שמות/ס-) בעל־שם →šmie, šmue, Šmojs, far-, ba|šemter, foršmuesn, šem] "уладальнік боскага імя"; славуты, слынны чалавек; праведнік; цудадзейнік, цудатворца [*sin.* guter-jid, cadek]; **balšémske(r)** цудадзейны, цудатворны; **Balšém(-)Tov=Bešt** *m abr.* [*s.* טוב=בעש"ט־] Бэшт, Балшэм-тоў, наймя /эпітэт заснавальніка хасыдызму Ісраэля Бэн Эліэзара (Мэджыбож, 1700–1760)

• az der tate iz a balšem, iz der zun a gojlem *glxv.* калі бацька цудадзейнік, дык сын дурань (толькі цудадзейнік у стане стварыць Голэма)

• fun Kosev biz Kitev /zajnen fejgelex faranen, /avu der Balšem /lernen šire iz gegan'en *flksl.* паміж Косавам і Кутамі птушкі сьпявалі, у якіх Балшэм вучыўся славіць бога

baltajen=boltajen [*r.* болтать] балбатаць, лапатаць

baltájne *m, pl.* bale-tájnes [*s.* (בעלי־טענות) בעל־טענה →[illegible] celtajnen, tajne] абвінаваўца, скаржнік [*sin.* far-[illegible]]

bal-tajve *m, pl.* bale-tajves, **baltájvenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* (בעלי־תאוות) בעל־תאווה →tajve] 1. сладастрасьнік, [illegible] блядун; 2. абжора, жрун, аб'[illegible] [*sin.* zindiker, ojsgelasener]

• [illegible] iz erger fun a bal-tajve *glxv.* задавака горш за [illegible]

baltákef *m, pl.* bal(e)-t(a)kífim [*s.* (בעל(י)־תקיפים) בעל־תקיף →takef, tkifes] прагны да ўлады чалавек [*sin.* maxtgiriker]

bal-tákse *m, pl.* bal(e)-tákses [*s.* (בעלי־) בעל־] гандляр мясам; чалавек, які ў царскай Расеі атрымаў права на гандаль кашэрным мясам [*sin.* flejšpaxter]

• der ergster šojxet iz der bal-takse *glxv.* самы кепскі рэзьнік – гандляр мясам (*hist.* у царскай Расеі, маючы прывілей на продаж мяса, гандляры ўзганялі цэны)

bal-tášxis [*s.* בל־תשחית] "ня трэба табе (дарма) разбураць"; ня варта дарэмна псаваць рэчы

baltaxbúle *m, pl.* bale-taxbúles [*s.* (בעלי־) בעל־תחבולה (תחבולות →taxbule] кемлівы, здагадлівы, вынаходлівы, празухі, вёрткі чалавек (здольны на жарты/шкелі/штукі), мудрагель, забаўнік, штукар [*sin.* bal-hamcoe]

bal(-)táxles *m, pl.* bale-táxles/-taxléjsim, (-nice *f*, -s) [*s.* (בעלי־תכליתים) בעל־תכלית →far-, ce|taxleven, taxles] заклапочаны чалавек (аб выніку, аб будучыні); практычны /прагматычны чалавек, практык, прагматык [*sin.* praktišer menč]

bal(-)tekéje *m*, -s [*s.* (ס-)בעל־תוקע →bal-tkie] дудар; чалавек, які дудзіць у шофар у сынагозе [*sin.* šojfer-blozer]

baltenáx *m, pl.* bale-tenáx [*s.* (בעלי־) בעל־תנך →Tanax] біблеіст, добры знаўца Танаху/Біблії

bal-tfíle *m, pl.* bal(e)-tfíles [*s.* (בעלי־תפילות) בעל־תפילה →mispalel, tfile] кантар, чалавек, які кіруе малебнам альбо набажэнствам у сынагозе

• der bal-tfile iz gegangen in mikve arajn *glxv.* кантар пайшоў у лазьню (кажуць, калі раптам грамада сьцішылася)

bal-tfíse *m*, -s [*s.* (בעלי־תפיסהות) בעל־תפיסה →tafsn, tojfes, tfise] зухаваты, хопкі чалавек

• er iz a bal-tfise ён хопкі чалавек

báltišer [*d.* baltisch] (пры)балтыйскі

• der Baltišer jam Балтыйскае мора

bal(-)tkíe *m, pl.* bal(e)-tkíe(s) [*s.* (בעלי־תקיעות) בעל־תקיעה →baltekeje] дудар; чалавек, які дудзіць у шофар у сынагозе

• az der bal-tkie ken nit blozn, lejgt zix der sotn in dem šojfer arajn *šprxv.* калі дудар ня здатны трубіць – у шофар залазіць бес

baltójve *m, pl.* bal(e)-tójves, (-nice *f*, -s), *hum.* **baltójvenik** *m*, -es [*s.* (בעלי־טובות) בעל־טובה →mejtev, letojve, tojve] дабрадзей, дабрачынец, дабрачынны, дабрадзейны, цнотны, цнатлівы чалавек [*sin.* vojltuer, bal-xesed]

bal(-)tvíe *m, pl.* bale-tvíes [*s.* (בעלי־תביעות) בעל־תביעה →tojveje, tvie] скаржнік, ісьцец, патрабавальнік, вымагальнік, дамагальнік [*sin.* foderer, moner]

bal(-)úmnes *m, pl.* bale-úmnes [*s.* (בעלי־) בעל־אומנות →umen(-jad), umnes] чалавек, які валодае рамяством, мае прафэсію

balústikn [*d.* belustigen] па-, (разь)весяліць

balván=bolván=bulván *m*, -es, (-ke *f*, -s) [*p.* bałwan, *ukr.* болван] даўбень, дурыла, дурань, боўдзіла; **balvanske(r)** балванскі, дурны, бязглузды, неразумны

bal-vikúex *n, pl.* bale-vikuex [*s.* (בעלי־וויכוחים) בעל־וויכוח →misvakejex, vikuex] спрачальнік, прагны да дэбатаў чалавек

balxáj *m, pl.* bale(j)xáim [*s.* (בעלי־חיים) בעל־חי →farxaješter, balexaim-, xaje] жывёла, жывая істота, жывое стварэньне [*sin.* lebedik bašefeniš]; **balxáišer** жывёльны

balxájev *m, pl.* -s/bale-xajóvim [*s.* (בעלי־חייבים/ס-) בעל־חייב →xajev, (bal)xojv] злачынца, віноўнік, вінаваты [*sin.* šuldiker, farbrexer]

bal-xalójmes *m, pl.* bale-xalójmes [*s.* (בעלי־) בעל־חלומות →farxolemter, xolem] летуценьнік, фантазэр [*sin.* trojmer, fantazjor]

• der bal-xalojmes kukt in di himlen un zet ništ, vos es gefint zix far der noz *šprxv.* фантазэр дзівіцца ў неба і ня бачыць, што знаходзіцца ў яго перад носам

balxásene *m, pl.* bale-xásene [*s.* (בעלי־) בעל־חתונה →mexutn, misxatn, xasene] сват; чалавек, які ладзіць вясельле свайму сыну альбо дачцы [*sin.* mexutn]

bal-xejúne *m, pl.* bale-xejúne [*s.* (בעלי־) בעל־חינה →xejune] прыхільнік

balxésed *m, pl.* bale-xsódim [*s.* (בעלי־חסדים) בעל־חסד →xesed] дабрадзей, дабрачынец, дабрачынны, дабрадзейны, цнотны, цнатлівы чалавек [*sin.* vojltuer, baltojve]

bal-xéžbn/-xéžbm *m, pl.* bale-xéžbm/-xežbójnes [*s.* (בעלי־חשבונות) בעל־חשבון →ad-lexežbn, xežbn] рахаўнік, лічыльнік, матэматык

balxójv *m, pl.* bal(e)-xójves [*s.* (בעלי־חובות) בעל־חוב →hisxajves, mexajev, mexujev, xojv, xiev, misxajev-benafše, farxojvter, nisxajev] 1. даўжнік, вінавайца; чалавек, які бярэ ў пазыку (пазычае); 2. крэдытор, ліхвяр, пазычальнік

• a balxojv ibern kop (iber di ojern/hor) у даўгах як у шаўках

• x'vel blajbn dajner an ejbiker balxojv я застануся назаўжды тваім даўжніком

• zajn* emecns a balxojv быць абавязаным камусьці

• a bal-xojv iz a šuldiker – un a šuldiker iz a zindiker *šprxv.* даўжнік – віноўнік, а віноўнік – грэшнік

• far der klenster tojve vert men a bal-xojv *šprxv.* за маленькую паслугу становішся даўжніком

• glajxer cu esn brojt mit vaser un ništ cu zajn a balxojv *šprxv.* лепей есьці хлеб з вадой, але ня мець даўгоў (еш хлеб з вадою, абы не зь бядою)

bal-xšódim *m*, *pl*. bale-xšodim [*s*. (בעלי־) בעל־חשדים →xojšed, xošed, xšad] падазроны, няпэўны чалавек

bal-zakónik *m*, -es [*s*. בעל־] законьнік

• Joske bal-zakonik hot gezogt, az, emes, me hot im gešmisn, nor es iz zej di hent gešvoln gevorn *glxv*. Ёська-законьнік сказаў, што, сапраўды, яго лупцавалі, але рукі ў іх папухлі

bal(-)zikórn *m*, *pl*. bale-zikórn [*s*. (בעלי־) בעל־זכרון →zixrojnes, zejxer, zxojr, (h)askore, mazker, zikorn] чалавек з добрай памяцьцю

bamáljeven [*p*. malować] размаляваць, размалёўваць, пафарбаваць

bamante [*d*. bemannt] 1. *f* замужняя жанчына; 2. замужняя; **bamanen** выда(ва)ць замуж

bamáxn zix [*d*. bemachen zix] урабіцца, абасрацца, забрудзяніцца, задрыпацца

bam-bam... *int*. бам-бам... (часта ў песенных рэфрэнах); **bamken** бамкаць

bamé dvorim amurim? [*s*. במה דברים אמורים] супраць чаго гэта было сказана?

baméjke(ne)n [*s*. מקיא(נע)ן-?] абванітаваць, аббляваць

bamérkn [*d*. bemerken] заўважыць, заўважаць, прымеціць, прымячаць; зрабіць заўвагу; **bamérk** *m*, -n, **bamerkung** *f*, -en увага, заўвага; **bamérkbarer**, **bamérklexer** пры(к)метны; **bamérkbarkajt** *f* прыметнасьць, заўважнасьць; **bamérkerišer** наглядальны, назіральны, успрымальны, уважлівы; **bamérkeriškajt** *f* наглядальнасьць, назіральнасьць, уважлівасьць; **bamérknsvert** значна, прыцямна, годна ўвагі, выдатна; **bamérk-verdiker** надзвычайны, варты ўвагі; **bamérkvort** *n*, *pl*. -verter пабочнае слова; **bamérkzac** *m*, -n *gram*. пабочны сказ

• nit cu bamerkn незаўважна

Bamidber/Bamidbor [*s*. במדבר →midber] "у пустэльні (Сынайскай)"; назоў 34-га разьдзелу Торы (Лік.1–4:20)

bamien [*d*. bemühen] абцяжарыць, абцяжарваць; **bamien zix** (epes ton*) намагацца, стараца (нешта зрабіць), увіхацца, быць у клопаце, клапаціцца; **bamiung** *f*, -en натуга, намаганьне, стараньне, высілак

bamístikn [*d*. bemisten] 1. угнаіць, угнойваць (гноем); 2. *n*, **bamístikung** *f*, -en угнаеньне, угнойваньне

bamítlter [*d*. bemittelt] заможны, дастатны

bamóln* [*d*. bemalen] размаляваць, размалёўваць, пафарбаваць; **bamolter** размаляваны

ban *f*, -en, *dim*. **benxl** *n*, -ex [*d*. Bahn] 1. **bán(-)štroz** *m*, -n чыгунка; 2. цягнік; **baner** *m*, -s чыгуначнік; **bán-bilet** *m*, -n білет/квіток на цягнік; **banfarkér** *m* чыгуначныя шляхі зносін; **bán-linje** *f*, -s чыгуначная лінія; **bán-nec** *f* чыгуначная сетка; **bán(-)stancje** *f*, -s чыгуначная станцыя; **bán-knip** *m*, -n чыгуначны вузел

ban *m* [*d*. Bann] выгнаньне, адлучэньне

banajen [*d*. neuern] 1. ад-, аб|навіць, ад-, аб|наўляць; 2. *n*, **banáj** *m*, **banajung** *f*, -en аднаўленьне, абнаўленьне; **banajer** 1. *m* адноўнік, абнавіцель; 2. абноўлены, адноўлены; **banájs** *adv*. (і)зноў, наноў, нанава

• banajen zix mit a beged надзець новае адзеньне, зрабіць абнову

• klejne lozn nit kajen, grojse lozn nit banajen *šprxv*. малыя (дзеці) не даюць есьці, вялікія не даюць жыць (малыя дзеці – малы клопат, вялікія дзеці – вялікі клопат)

• s'zol(n) dir banajt vern dajne jorn! хай доўжаца твае гады!

banaler [*d*. banal] будзённы; **banál(iš)kajt** *f*, **banalitét** *f*, -n будзённасьць

banánd=bajnánd (mit) [*d*. daneben, nebenan] *adv*. побач, разам, бок у бок

• banand dermit разам з тым

• afn hojxn barg un afn grinem groz /štejen tajbelex cvej, oj, cvej, /zej kušn zix un haldzn zix bejde banand, /vos far a tajneg fíln zej *flksl*. на высокай гары, на зялёнай траве два галубкі, ой, два, яны цалуюцца і мілуюцца, якая гэта для іх асалода

banár(iš)n zix [*d*. Narr] зглупаваць, зрабіць глупства

• az me vil zajn cu klug, banarišt men zix gor *glxv*. хто хоча быць задужа разумным, робіць глупства

• der klugster menč banart zix *glxv*. трапіцца і найразумнейшаму здурнець (і хітры ліс у пастку трапляе; конь на чатырох нагах – і той спатыкаецца)

banavlen [*s*. נבלען- →nevole, niblpe, menuvl] ганьбіць, зьнеслаўляць, зьневажаць, абражаць, лаяць

banáxrixtn [*d*. benachrichtigen] паведаміць, паведамляць, абвесьціць, абвяшчаць, пада(ва)ць вестку; наказ(в)аць; **banáxrixtung** *f*, -en паведамленьне, абвестка, наказ, наказваньне

banáxt=bajnáxt=ba (der) naxt [*d*. nachts] *adv*. уначы; **banáxtiker=bajnáxtiker/bajnéxtiker** начны

• a xoxem banaxt, a nar batog *glxv*. мудрэц уначы, дурань удзень

band *m*, *pl*. bend(er) [*d*. Band] том

band *m*, *pl*. bend(er), *dim*. **bendl** *n*, -ex [*d*. Band] 1. стужка; 2. *anat*. зьвязка; **band** *m*, -n пута; **bándvorem** *m*, *pl*. -verem салітэр; **bándnmaxer** *m* чалавек, які зьвязвае/цюкуе салому/сена

bande *f*, -s [*p*. banda] банда; **bandít** *m*, -n бандыт; **bandítišer** бандыцкі; **bandíteven** быць бандытам

• a xevre/šajke banditn хеўра/шайка бандытаў

• banditišer onfal бандыцкі напад

bandure *f*, -s [*ukr*. бандура, *p*. bandura] бандура

banécn [*d*. benetzen] за-, на|мачыць, за-, на|мочваць; *hum*. замачыць (адзначыць выпіўкай); **banecexc** *n med*. катаплязма, прыпарка; **baneclen** змачыць, змочваць, увільгатніць, увільгатняць, (з)рабіць вільготным

• banecn mit sline сьлініць

• dos darf men banecn! гэта трэба замачыць (абмыць)!

banejen [*d*. benähen] абшы(ва)ць

banéjtikn zix [*d*. benötigen] мець, адчуваць патрэбу; быць у нястачы

banemen* (banumen) [*d*. benehmen] 1. (з)разумець, успрыняць, успрымаць; 2. а(б)хапіць, ахапляць, а(б)хопліваць, абыймаць, абняць, агарнуць; 3. абабраць, а(б)біраць; 4. *n* разуменьне; **banemen* zix** (mit) абыходзіцца; **baném** *m*, -en разуменьне; **banemung** *f* 1. разуменьне; 2. (mit) абыходжаньне; **banémiker** пазнавальны; **banémeniš** *n*, -n апанаванасьць; **banumen vern*** суняцца, супакоіцца

• banemen* di gefar/šuld разумець небясьпеку/віну

• ix hob majn tatn dem klugn gefolgt /un zajne verter banumen; /ix hob af di felder bam fejglšn folk /dem nign dem šenstn gefunen (V. J.) я слухаў свайго разумнага тату і прытрымліваўся ягоных словаў; я на палях сярод птушынага люду знайшоў прыгожы сьпеў

baneplen [*d.* benebeln] затуманіць, затуманьваць
baner *n* [*d.* Banner] сьцяг
banezamen=bajnazamen
bang/bank [*d.* bang] 1. *m* жаль, назола, прыкрасьць; 2. *adv.* шкада; **bang ton*** (af) шкадаваць
• es tut bang шкада
• s'tuen mir bang di fargangene jorn шкада мне мінулых гадоў
• s'vet dir nox bang ton! ты яшчэ аб гэтым пашкадуеш!
• vos es iz farfaln, zol ništ bang ton *glxv.* што згубіў, ня варта шкадаваць (што ўпала, тое прапала)
• az me hot hengen a naj klejd af der štang, tut dos alte nit bang *šprxv.* калі новая вопратка вісіць на шастку, німа чаго шкадаваць старой
banícn=banúcn [*d.* benutzen] 1. с-, (вы)карыстаць, с-, вы|карыстоўваць, ужы(ва)ць; 2. *n*, **baníc** *m*, -n карыстаньне, ужываньне, ужытак; **banicer** *m*, -s, (-n *f*, -s) карыстальнік, спажывец
• [illegible] banic выйсьці з ужытку
ban[illegible]ckelt] нікеліраваны
[illegible] *ukr.* баніт] хуліган, зачэпа, задзіра(ка), [illegible]
[illegible] баня: 1. гарбуз; 2. скрыня, куфар
[illegible] **benkl** *n*, -ex, **bénkele** *n*, -x [*d.* Bank] [illegible] **bánk(-)betl** *n*, -ex ложак, палок; [illegible]**k)kvečer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) даматур, кніжны чарвяк
• [illegible] zien af der flejšiker bank застацца сядзець на мясной калодзе (каля разьбітага карыта)
• cien* [illegible] der langer bank (oplejgn in der langer bank arajn) цягнуць, марудзіць, валаводзіць, адкладаць у доўгую скрынку
• haltn* zix bam benkl трымацца за крэсла
• zajn* afn bank un untern bank быць на лаве і пад лавай (быў на кані і пад канём, на возе і пад возам)
• er iz šojn gezesn af der ek bank *glxv.* ён ужо пасядзеў на апошняй лаве (хоча перахрысьціцца)
• er lejgt zix afn/ibern benkl *glxv.* ён кладзецца на лаву (*hist.* у хедары для лупцоўкі) (пакорлівы; атрымаў бярозавай кашы)
• er štelt im cu a benkele (me hot im cugeštelt a benkele) *glxv.* (*hist.* у хедары для лупцоўкі) 1. ён падстаўляе яму лаўку (выслужваецца); 2. (cušteln a benkele far) ён даносіць /паклёпнічае/даказвае/удае на яго
• er zict af der ejberšter bank *glxv.* ён сядзіць на палку (займае ганаровае месца)
• loz a hunt af der bank, špringt er afn tiš *šprxv.* пусьці сабаку на лаву, ён ускочыць на стол (пусьці сьвіньню пагрэцца, то і самому німа дзе дзецца; пусьці сьвіньню пад стол, яна з нагамі на стол)
bank *m/f*, *pl.* -en/benk [*d.* Bank] банк; **bankír(er)** *m*, -n банкір; **bankeráj** *n* банкірства; **banknót** *m*, -n, **bánkbiljet** *m*, -n банкнот; **bánkvezn** *n* банкавая справа
• durx s'bank у сярэднім
• haltn* di /dem bank *kort.* трымаць банк
• zixer/rajel vi in bank надзейна як у банку
banke *f*, -s [*p.* bańka, *ukr.* банка] слоік; **bankes=bejnkes** *pl.* *med.* банькі
• nase/gehakte bankes *med.* крывясосныя банькі
• es helft vi a tojtn bankes гэта дапамагае як мёртваму банькі /прыпаркі (як памерламу кадзіла; як хвароба з трасцаю)
• got zol dir helfn vi a tojtn bankes! *kll.* каб табе бог дапамог як мёртваму банькі!
bankrót *m*, -n [*d.* Bankrott] банкруцтва; **bankrotírn** (bankrotírt) банкруціцца; **bankroter** банкруцкі; **bankročik** *m*, -es, (-čice *f*, -s) банкрут
bankrutke *f*, -s [*sl.*] самакрутка
banój [*d.* beinahe] *adv.* амаль
banómenen [*d.* benamen] наз(ы)ваць, абазначыць, абазначаць
banózndiker [*d.* Nase] насаты
ba(n)šer [*s.* באשר] *adv.* праз тое, па(с)колькі, толькі таму (таму што так сказана, з выказваньнем скептыцызму) [*sin.* vajl]; **ba(n)šer-bexé(j)n** [*s.* בכן] *adv.* праз тое, толькі як, толькі таму, таму што
• bašer-bexejn du bist aza xoxem толькі таму, што ты такі разумны
• iz bašer-bexejn? што ж з таго вынікае? ну дык што ж з таго?
bant *m*, -n [*p.* bant, *ukr.* бант] бант
bánte(ne)/bántine *f*, -s [*p.* banta, *ukr.* бантина] перакладзіна, папярочка; кроква; паліца
• aveklejgn di cejn af bantenes (af der police) класьці зубы на паліцу
banúcn=banícn [*d.* benutzen] с-, (вы)карыстаць, с-, вы|карыстоўваць, ужы(ва)ць; **banúcn zix** (с)карыстацца; **banúc** *m*, **banucung** *f*, -en ужываньне, карыстаньне; **banucer** *m*, -s спажывец, карыстальнік
• krum banucn злоўжываць
• an ejgn vajb iz gut banaxt, [illegible] fremd vajb muz men ba tog ojx banucn *glxv.* уласную жонку добра і ўначы, чужую ж мусіш і ўдзень
banúg(ene)n=bagnúgenen [*d.* begnügen] з(а)даволіць, з(а)давальняць; **ba(g)núgevdiker** непатрабавальны, непераборлівы; **banúgenung** *f* з(а)давальненьне, задаволеньне
• rajx iz der, vos banugnt zix dermit, vos er farmogt *glxv.* багаты той, хто задаволены тым, чым валодае (той багаты, што нікому не вінаваты)
banúmener [*d.* benommen] 1. зразумелы; 2. апантаны, утрапёны, разьюшаны, шалёны
• šrajen* vi a banumener крычаць як шалёны
ba(n)vl=bójmvol=bejmvl *m* [*d.* Baumwolle] бавоўна, баваўняная папера
baóbaxtn [*d.* beobachten] назіраць, наглядаць; **baóbaxter** *m*, -s назіральнік, наглядальнік, наглядач, спасьцерагальнік, дазорац, дазорнік; **baóbaxterišer** наглядальны, назіральны; **baóbaxteriškajt** *f* наглядальнасьць, назіральнасьць; **baóbaxtung** *f*, -en назіраньне, нагляданьне
bapačken (mit) [*p.* paćkać, *r.* пачкать] у-, за|пэцкаць
bapintlen [*d.* pünkteln] 1. ставіць дыякрытычныя знакі (аб гэбрэйскім пісьме); 2. (за)пляміць
bapíšn (zix) [*d.* pissen] абасцаць, абсцыкаць, абсікаць
• az me špilt zix banaxt mit fajer, bapišt men zix in bet *glxv.* хто гуляецца ўначы з агнём, дзюрыць у ложак (так палохаюць дзеці)
bapljuxen (mit) [*p.* pluchać, *ukr.* плюхати] аплюхаць, апырск(в)аць, апырснуць
baplunčen (mit) [?] аплюхаць, апырск(в)аць, апырснуць
bapríščeter [*p.* pryszcz, *ukr.* прищ] прышчаваты, скулаваты
bapúcn (mit) [*d.* putzen] 1. уб(і)раць, упрыгожыць, упрыгожваць, аздобіць, аздабляць, харашыць; 2. *n* аздабленьне, упрыгожваньне, чапурэньне (дзеяньне);

bapúc *m*, -n аздоба, украса, упрыгажэньне; **bapucter** убраны, аздоблены, упрыгожаны; **bapucung** *f*, -en аздабленьне, упрыгожваньне (рэч)

bar- [*s.* בר] сын [*sin.* zun]

bar *f*, -n, **barne=berne** *f*, -s, *dim.* **bárele** *n*, -x [*d.* Birne] (і)груша

-bar- [*d.* -bar] *suf.* -альн-, -ялын-, -лів- ды інш. (у прыметніках і назоўніках)

• farvirklexbarer ажыццявімы, зьдзяйсьняльны; filbarer чульлівы; fruxtbarkajt урадлівасьць, пладаноснасьць; šajnbarkajt бачнасьць, зьнешнасьць

barabán *m*, -en барабан; **barabáneven/barabanjen** барабаніць; **baraban(š)čik** *m*, -es барабаншчык

barabán *m*, -es *texn.* барабан

barábeven [*d.* berauben] (аб)рабаваць

barabolje/barabulje *f*, -s бараболя, бульба; **barabólixe** *f*, -s барболіха, балбатуха, лапатуха, талалайка, батура

barájsn* (barisn) [*d.* reissen] драць, дзерці, абдзіраць (шкуру/цану); **barajser** *m* (і)рвач; **barájserišer** (і)рвацкі; **barajseráj** *f*, -en (і)рвацтва

barajter *m*, -s. (-n *f*, -s) [*d.* Bereiter] аб'езьнік (коней)

barájx(er)n [*d.* bereichern] (у)збагаціць, (у)збагачаць; **barájxerung** *f* (у)збагачэньне

barájzn [*d.* bereisen] аб'ехаць, аб'яжджаць; **barajzter** які шмат аб`ехаў/павандраваў

barák *m*, -es [*p.* barak, *ukr.* барак] барак

barán *m*, -es [*p.* baran, *ukr.* баран] баран; **baranke** *f*, -s аўчына; баранок, смушак; **barašek/barašik** *m/n*, **barančik** *n* баранчык; **baráškener, baránkóve(r)** баранковы, смушковы, авечы; **barán-buc** *m* бадлівы баран

• maxn baran-buc басьціся як баран

• trogn* a kind barančik насіць дзіцё на плячох

baranke *f*, -s абаранак (руль)

barášn [*s.* רעש- →raš, mareš] аглушыць, аглушаць (шумам), атлуміць, атлумліваць

barátn=barótn* zix (mit) (barótn) [*d.* beraten] (па)раіцца, (па)радзіцца; **barater** *m* (да)радца, (па)раднік, райца; **baratung=barotung** *f*, -en (на)рада, парада

• barat zix mit vemen du vilst, nor tu mit dajn ejgenem sejxl *glxv.* людзей пытай, свой розум май

barbár *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Barbar] барбар; **barbárišer** барбарскі; **barbáriškajt** *f* барбарства

barber *m*, -s [*d.* Barbier] галяр, цырул(ьн)ік

bárberav *m* [*s.* מרביר] школьнік, вучань (хедара) [*sin.* šulkind, xejder-jiingl]

• dos vejst dox jeder barberav гэта ж ведае кожны школьнік

bárbice *f*, -s [?] *kul.* пірог з фруктамі

bardá(a)s *m*, -n [*s.* (-)ברדעת →(be)daas] разумнік, разумны, кемлівы чалавек (які добра ведае) [*sin.* farštandiker]; **bardá(a)sdiker** разумны, кемлівы, цямкі

• a kind a bardas разумнае дзіцё

bardák *m*, -s бардак

baréderter [*d.* Rad] які круціцца, верціцца, калаўротны

barégenen [*d.* beregnen] на-, за|мачыць, аблі(ва)ць дажджом; **barégnt vern*** на-, за|мачыцца, трапіць пад дождж

baré(j)dn* (barédt) [*d.* bereden] абгаварыць, абгаворваць, абмовіць, абмаўляць; абмеркаваць, абмяркоўваць; **bare(j)der** *m*, (-n/-ke *f*, -s) паклёпнік, пляткар, плётнік; **baré(j)devdiker** разгаворлівы, балбатлівы, гаваркі, гаварлівы; **baré(j)devdikajt** *f* гаварлівасьць, балбатлівасьць, языкатасьць; **bare(j)deráj** *f/n*, -en плётка, абгавор

• in di ojgn hejst geredt, hinter di ojgn – baredt (hejst gebilt) *glxv.* у вочы зь мілым тварам, а за вочы з крутым варам (на языку мёд, а пад языком лёд; лёстачкамі дух займае, а чорта думае; у вочы – "саколю", а за вочы – сольлю; вуснамі мёд разьлівае, а за пазухай камень трымае)

barejen [*d.* bereuen] шкадаваць, раскайвацца

barejter [*d.* bereit] гатовы

baréjxern [*d.* beräuchern] абкурыць, абкурваць

baren [*ukr.* барити, *v.* барыць] *vulg.* 1. мець палавыя зносіны; 2. вярзьці, плявузгаць, мяньціць языком

barem=berem *m*, -es, **brem** *m*, -en, **berem(j)e=bareme** *f*, -s бярэмя

báremhárciker/báremhérciker [*d.* barmherzig] міласэрны, літасьцівы; **báremhárcikajt/báremhércikajt** *f* міласэрнасьць, літасьцівасьць

• baremharcike švester міласэрная сястра

baremlen [*d.* berahmen] асадзіць, асаджваць, абраміць, абрамляць, устаўляць, уставіць у рамку; **baremlung** *f* 1. асаджваньне, апраўленьне, устаўленьне; 2. *f*, -en рама, абрамленьне

barer [*d.* bar] наяўны; **báresgelt** *n/pl.* (bar gelt) наяўныя грошы, гатоўка

baréxenen [*d.* berechnen] 1. вылічыць, вылічваць, падрахаваць, падрахоўваць; 2. абдум(в)аць, абмеркаваць, абмяркоўваць, разважыць, разважаць; **baréxnter** 1. вылічаны, разьлічаны, зрахаваны; 2. абдуманы, абмеркаваны, разважаны; разважны, разважлівы, абачлівы, празорны; **baréxenung** *f*, -en 1. (вы)лічэньне, рахуба, вырахаваньне, вырахоўка; падлік, разьлік, разрахунак; 2. абдумваньне, (аб)меркаваньне, разважаньне; **baréxntkajt** *f* разважнасьць, разважлівасьць, памяркоўнасьць, абачлівасьць, празорнасьць

• barexn(t) nor! толькі ўяві сабе!

• az der kremer barexnt nit di krom, barexnt di krom dem kremer (az me barexnt nit di krom, barexnt zi zix alejn) *šprxv.* калі крамнік не рахуе сваёй крамы, дык крама яго рахуе (хто рахуе, той ня псуе; рахуба ня згуба)

baréxtikn [*d.* berechtigen] апраўд(в)аць, спраўдзіць, спраўджваць; **baréxtikter** апраўданы, спраўджаны; **baréxtikn vern*** спраўдзіцца, спраўджвацца; **baréxtikung** *f*, -en апраўданьне

• barextikn emecns cutroj апраўдаць чыйсьці давер

barg *m*, *pl.* berg(er), *dim.* **bergl** *n*, -ex, **bérgele** *n*, -x [*d.* Berg] гара; гара, вышкі, падстрэшша; **bárgiker** гарысты, узгоркаваты, узгорысты; **bárg-ajnvojner** *m*, **bárgman** *m*, *pl.* -lajt горац, жыхар гор; **barg-(ar)úf** 1. на гару; 2. *m*, -n пад'ём; **barg-(ar)óp** 1. пад гару, з гары; 2. *m*, -n схіл; **bargarópiker** саступны, зьбежны; **bargarúfiker** узьбежны, усходны; **bárg(-)flax** *f*, -n пласкаўзвышша; **bárgfus** *f/m*, **bárg-cufusns** *m* падгор'е, падножжа гары; **bárgkejt** *f*, -n горны ланцуг; **bárg-kleteráj** *n* альпінізм; **bárg-krištal** *m* горны крышталь; **bárgluft** *f* горнае паветра; **bárgmin** *m*, -im горная, земная парода; **bárg-odler** *m*, -s горны арол; **bárg(-)rukn** *m*, -s горны сьцяг; **bárg(-)špalt** *m*, -n цясьніна, міжгор'е, пярэсмык, расколіна; **bárg-špic** *m*, -n горная вяршыня, верхавіна

• cuzogn gildene berg абяцаць залатыя горы

• katajen zix arop a barg катацца з гары

• a barg mit a barg gejen/kumen zix nit cunojf, a menč mit a menčn jo (a barg mit a barg kenen zix nit cuzamen kumen, ober a menč mit menč kenen) *šprxv.* гара з гарою не сыходзяцца, але чалавек з чалавекам – заўсёды

• az der barg gejt nit cu Maxmedn, muz Maxmed gejt cum barg *šprxv.* калі гара ня йдзе да Магамэта, мусіць Магамэт ісьці да гары

b(a)rimen [*d.* berühmen, *mhd.* berüemen] хваліць, услаўляць; **barimen zix** (mit) хваліцца, хвастацца, выхваляцца; **barím** *m*, -en выхваленьне, хвальба; **a barím ton* zix** пахваліцца; **b(a)rimer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) выхваляка, хвасько, хвасьцень, хвалько, самахвал; **barimter** слаўны, славуты, знакаміты, вядомы, выбітны; **barimt vern***, **barímt maxn zix** (mit) пра-, у|славіцца, пра-, у|слаўляцца; **barimtkajt** *f*, -n слыннасьць, славутасьць, вядомасьць; **barimeráj** *f/n*, -en, **barímeniš** *n*, -en хвальба, выхваленьне, выхвальства, выхвалка, самахвальства; **barímerišer** хвасьлівы, выхвальны

• [illegible] gut cu smaisn/šlogn *glxv.* выхваляку добра біць

• [illegible]er hot nit, hot der barimer avade nit *glxv.* [illegible]я мае, лык хвалько тым болей

[illegible]ekn in blote *glxv.* самахвал застаецца

[illegible] [illegible]ringeln] а(б)кружыць, а(б)кружаць

[illegible] чапіць, (за)чапляць, дадзяваць; **barírn** [illegible] датыкацца, дакрануцца, дакранацца; **ba-** [illegible]-n, **barírung** *f*, -en дотык, датыканьне, дакрананьне, сутыкненьне, кантакт; **barír-punkt** *m*, -n *mat.* пункт дотыку

• kumen* in barir сутыкнуцца

bariš *m*, -n [*p.* barysz, *ukr.* бариш] барыш

• trinken* bariš піць барыша

bárišnje *f*, -s [*r.* барышня] паненка

barixes [*s.* בארכות →arixes-, majrex, baarixesdiker, bearixes] *adv.* грунтоўна, падрабязна [*sin.* ojsfirlex, mit ale protim, lang; *ant.* bekicer]

• im jirce hašem, inem andern briv vel ix dir arojsšrajbn alcding barixes (Š.-A.) калі ўсё будзе добра, у наступным лісьце я апішу табе ўсё падрабязна

baríxtn (vegn) [*d.* berichten] дакласьці, дакладваць, да(ва)ць /(з)рабіць справаздачу; **baríxt** *m*, -n справаздача; **barixtlexer** справаздачны; **barixtlexkajt** *f*, **barixtgebung** *f* справаздачнасьць; **barixtopgeber** *m* дакладвальнік, дакладач; чалавек, які робіць справаздачу

• opgebn* a barixt зрабіць справаздачу

barke *f*, -s [*d.* Barke, *p.* barka] барліна, барка

barke *f*, -s [*p.* bark, *ukr.* барки] *anat.* плячо; лапатка

Bar-Kóxbe [*s.* בר־כוכבא] "сын зорак"; наймя Шымана Бар-Кузбы (Šimen Bar-Kúzbe [*s.* שמעון בר־כוזבא]) (кіраўнік апошняга гэбрэйскага паўстаньня ў Палестыне ў 132–135 гг.)

barl *n*, -ex, **barí(e)xl** *n*, -ex, **barílexn=berílxn** *m*, -s, **barilke/barel(k)e** *f*, -s [*fr.* baril, *eng.* barrel] бочачка, кадаўбец, кадушка

barlač *m*, *pl.* barláčn [*p.* berlacze, *d.* Bärenlatschen →burljač] барлеч (*pl.* барлёчы/барлячы), пантопля, галёша

barljánt *m*, -n [*d.* Brillant] брыльянт

barmázl *m*, -s [*s.* ברמזל(-ס) →šlimazl, (bal)mazl] шчасьлівец, шчасьлівы чалавек, якому шчасьціць, шанцуе, ручыць

• a min barmazl du bist! які ж ты шчасьлівец! (але ж і пашчасьціла табе!)

barmécre *m*, -s [*s.* (ס-)ברמיצרא →balmecre], **barmejcer** *m*, -s [*s.* (ס-)ברמיצר] чалавек, які мае перавагу/прывілеі

• zajn* barmecre мець перавагу/прывілеі

bármenen/bárminen *m*, -s [*s.* (ס-)ברמ(י)נן] труп, мярцьвяк, нябожчык [*sin.* mes, tojter kerper]

• ojszen* vi a barmenen (vos iz cu kvure nit gekumen) выглядаць як мярцьвяк (якога не пахавалі)

barmícve [*s.* (ברמ(י)צוה) ברמ(י)צוות →(bas)micve, balmicve] 1. *f*, -s "муж абавязкаў"; паўналецьце ў гэбрэйскіх юнакоў (трынаццацігадовы ўзрост); канфірмацыя, съвяткаваньне паўналецьця; 2. *m*, -s, **barmícve-boxer** *m*, -im [*s.* (ים-)בחור] юнак у трынаццацігадовым узросьце, на якога ўскладаюцца пэўныя рэлігійныя абавязкі; **vern* barmicve** стаць дарослым

barmočen=baramočen=bormočen (barmočet) [*r.* бормотать] мармытаць, бубніць, бурчаць

bárndiner *m* бэрнардынец (манах)

barnáš *m*, -n [*s.* (ך-)ברנש →nošim, (bal-)iše] чалавек, чалавечая істота, асоба; стварэньне, жывая душа [*sin.* menč, menčnkind; paršojn, bašefeniš, brie]

• far dem dozikn barnaš darf men zix hitn такога чалавека трэба съцерагчыся

barn(e)=berne *f*, -s, **bar** *f*, -n, *dim.* **bárele** *n*, -x [*d.* Birne] (і)груша; **bárnbojm** *m*, *pl.* -bejmer (і)груша (дрэва); **bárncimes** *m*, -n параныя грушы; **bárnkvas** *m* грушавы квас

barójbn [*d.* berauben] 1. (а)грабіць, (аб)рабаваць; 2. *n*, **barojbung** *f* (аб)рабаваньне, грабеж, рабунак; **barojbter** абрабаваны

• fun alc barojbter пазбаўлены ўсяго, абяздолены

b(a)rojgez *m*, -n [*s.* (ך-)ברוגז] канфлікт, сварка, злосьць, гнеў; **b(a/e)rójgezer** (af) раззлаваны, злы, злосны, гнеўны, пакрыўджаны; **b(a/e)rojgez vern*** пакрыўдзіцца; **b(a/e)rojgez zajn*** (af) крыўдзіцца, гневацца, злавацца, быць злосным; **b(a/e)rójgezlexer** узлаваны, расхваляваны

barójšemen [*s.* רושמן →rojšem] стварыць/ствараць уражаньне

barójšn [*d.* berauschen] ап'янець, захмялець, на-, у|піцца; апаіць; **barojšter** п'яны, ап'янелы; **barójšndiker** які адурманьвае/ап'яняе; **barojšung** *f* хмель, п'янасьць, ап`яненьне

barójxern [*d.* beräuchern] абкурыць, абкурваць

barónšin *m* [*s.* ברעונשין →ojneš, majneš] поўных гадоў, паўналетні, дарослы чалавек, які падлягае судовай адказнасьці

barótn=barátn* zix (barótn) (mit) [*d.* beraten] (па)радзіцца, (па)раіцца; **barotung=baratung** *f*, -en (на)рада, парада; **barót** *m* апека, клопат, турбота

• af ejgenem barot на ўласны клопат

• iberlozn* af gots barot даручыць выпадку, спадзявацца на бога/ўдачу

• – Zog, maran, mir vu, ba vemen, /vestu vajse maces nemen? /– In der hejl, af gots barotn /hot majn vajb dem tejg geknotn. (A. R.) – Скажы мне, маран, дзе і ў каго ты бярэш белую мацу? – У пячоры, маючы спадзяваньне на бога, мая жонка месіць цеста.

barovik=borovik *m*, -es [*p.* borowik, *ukr.* боровик] *bot.* баравік, белы грыб

bar(-)plúgte/barplúkte *m*, -s [*s.* (ס-)ברפלוגתא →plugte] спрачальнік, супярэчнік, процімоўца, апанэнт [*sin.* batejlikter in a diskusje; kegner, oponent]

bar(-)samxe *m*, -s [*s.* (ס-)בר־סמכא →semax] рэлігійны або навуковы аўтарытэт, экспэрт, знаўца [*sin.* ojtoritet]
barséjxl *m*, -s [*s.* (ס-)בר־שכל →umsejxldiker, (bal)sejxl] разумны, багаты на розум, галаваты чалавек (з розумам) [*sin.* farštandiker un kluger menč]
bars *m*, -n *zool.* барс
barsúk *m*, -es *zool.* барсук
barš *m*, -n [*d.* Barsch] *zool.* ёрш, аджгір
baršt *f*, *pl.* -n/beršt, *dim.* **berštl** *n*, -ex, **bérštele** *n*, -x [*d.* Bürste] шчотка; **barštn*=beršt(le)n=borštn*** (gebáršt/gebórštn) часаць; чысьціць шчоткай; **bárštiker** шчаціністы, калючы
• mit a baršt un a nodl bahalt men dem dales *glxv.* шчоткай і іголкай хаваюць беднасьць
ba(r)štán *m*, -es баштан, бахча, агарод ў полі
bartik *m* [?] грубіян, невук
barúdeln [*d.* rudern, *mhd.* ruodern, ruodeln?] абгаварыць, абгаворваць, абмовіць, абмаўляць, ачарніць, ачарняць, зьняславіць
baruen [*d.* ruhen] ад-, с|пачы(ва)ць; **baruter** с(у)пакойны, ціхамірны, рахманы; **barutkajt** *f* с(у)пакой, рахманасьць, зацішша; **baruexc** *n*, -n заспакаяльны сродак, транквілізатар
• flit że, fejgelex, flit że, /git a kuk, vos majn zis lebn tut, /ci iz zi umetik, ci iz zi frejlex, /frejlex un barut *flksl.* ляцеце ж, птушкі, ляцеце, пабачце, што робіць мая радасьць, ці яна сумная, ці вясёлая, вясёлая й бестурботная
barúf *m*, -n [*d.* Beruf] заклік, здатнасьць, прызначэньне; **barúfener** закліканы, прызначаны
barúikn [*d.* beruhigen] супакоіць, супакойваць, суцішыць, суцішваць; **barúikter** супакоены; **barúikndiker** супакойлівы, заспакойлівы, які супакойвае; **barúikung** *f*, -en супакойваньне, заспакаеньне; **barúiktkajt** *f* супакоенасьць
• nit hobn* kejn baruter minut ня мець ані спакойнай мінуты
barúkn zix [*d.* rücken] змагацца, барацца, ходацца, дужацца, барукацца
barurjen *m* [*s.* בר־אורין] вучань, студэнт, знаўца Торы [*sin.* ben-tojre]
barve *f*, -s [?] *tekst.* начос, ворс(а), поўсьць; **bárvediker** з начосам, з ворсаю, варсісты, кашлаты, калматы
barxan *m* [*p.* barchan, *ukr.* бархан] мультан; **barxanke** *f*, -s мультановая спадніца; **bárxener** мультановы
bárxe(ne)n [*s.* ברחע(נע)ן →nivrex, bojrejex] уцячы, уцякаць [*sin.* antlojfn]
barxes *pl.* (bérxtas-brot) [*s.* ברכעס, *d.* Barches] халы, сытнія булкі [*sin.* xale]
barxet *m* [*r.* бархат] аксаміт; **bárxetener** аксамітны
barže *f*, -s баржа, барліна
bas(-) *f*, *pl.* b(e)nojs [*s.* (בנות) בת →bito] дачка
• Dine bas Jankev Дзіна – дачка Якуба
bas *m*, *pl.* -n/beser [*p.* bas, *ukr.* бас] бас; **basove(r)** басовы; **báseven** баціць, гаварыць басам
• redn* mit a bas-štim баціць
Basarabje *f* Бесарабія (Малдова)
bas-arbóim *f* [*s.* בת־ארבעים] саракагадовая жанчына
• afn ojg iz zi šojn take a bas-arboim на вока ёй ужо ўсе сорак
bas-cíen *f*, *pl.* bnojs-cien [*s.* (בנות־) בת־ציון] дачка Сіёну, гэбрэйская дачка
• In dem bejs-hamikdeš, in a vinkl xejder, /zict di almone, bas-cien alejn. /Ir ben-joxidl Jidelen vigt zi kesejder /un zingt im cu šlofn a lidele šejn: /– Aj-lju-lju-lju... (A. G.) У сынагозе, у куточку, сядзіць удава, адзінокая гэбрэйская дачка. Свайго адзінага сыночка Ідэлэ яна калыша і люляе яго прыгожай калыханкай: - Ай-лю-лі-лю-лі...
bas-gíl *f*, *pl.* bnojs-gíl [*s.* (בנות־) בת־גיל →bengil] дзяўчына альбо жанчына аднолькавага ўзросту, аднагодка
bas(-ha)jájne *f*, -s [*s.* (ס-)בת־(ה)יענה] *zool.* сава [*sin.* (naxt)sove]
• a kol fun bas-hajajne дзівосны гук (голас савы)
bas-haráv *f* [*s.* בת־הרב →rov] дачка рабіна
bas-hašomáim *f* [*s.* בת־השמים →šomaim-] "нябесная дачка"; душа; муза [*sin.* himl-toxter; nešome; muze]
bas-jexíde *f*, -s, *dim.* **bas-jexítke** *f*, -s [*s.* (ות-)בת־יחידה] адзіночка, адзіначка, адзіная дачка [*sin.* ejncike toxter]
• a ben-joxed zol men majdn – ■ bas-jexide zoln men zuxn *šprxv.* адзінага сына трэба абмінаць – адзіную дачку трэба шукаць
• a mejdl a bas-jexitke, an ojg in kop (Š.-A.) дзяўчына-адзіначка – як вочка ў галаве
• di bas-jexide zol men frajen, dem ben-joxed zol men šajen *glxv.* на адзіную дачку трэба радавацца, адзінага ж сына трэба баяцца
• di mame citert iber ir vi iber a bas-jexide (Š.-A.) маці дрыжыць над ёй як над адзінай дачкой
• dos cvejte vajb un bas-jexide firn ojs alcdind *šprxv.* другая жонка і адзіная дачка ўсяго дамогуцца
• itlexe bas-jexide hot zix ir xejndl *glxv.* кожная адзіная дачка па-свойму прыгожая
bas-jisróel *f*, *pl.* bnojs-jisróel [*s.* (בנות־) בת־ישראל] гэбрэйская дачка, дачка Ізраілю, жыдоўка, гэбрэйка, ізраільцянка [*sin.* jidiše toxter, jidiše froj]
bas-kójen *f* [*s.* בת־כהן] дачка сьвятара (когана)
• der grester xisorn ba a mejdl iz der ku-sejxl (der sejxl fun a bas-kojen) *glxv.* найвялікшы недахоп у дзеўкі – каровін розум (розум дачкі сьвятара)
básko(j)l/baskl *n*, -n [*s.* (ן-)בת־קול] божы голас, голас зьверху, зь нябёсаў; рэха [*sin.* štim fun himl, getlexe štim]
bas(-)málke *f*, -s [*s.* (ות-)בת־מלכה] царская, каралеўская дачка, прынцэса
• ojszen* vi a basmalke выглядаць як прынцэса
• lozn mir štejn dem ben-mejlex un nemen zix cu der bas-malke *glxv.* добра было б стаць прынцам і пабрацца з прынцэсай
basmarken [*p.* smarkać] абсмаркаць
basmicve *f*, -s [*s.* (ות-)בת־מיצווה →(bar)micve] паўналецьце ў гэбрэйскіх дзяўчынаў (дванаццацігадовы ўзрост); сьвята паўналецьця
• vern* basmicve стаць дарослай дзяўчынай
Basševe [*s.* בת־שבע] *inx.* Вірсавія (Бат-Шэва) (2 Цар. 11:3)
bas-šívim *f* [*s.* בת־שיבעים] сямідзесяцігадовая жанчына
bas-šmójnim *f* [*s.* בת־שונים] васьмідзесяцігадовая жынчына
bast *m* [*d.* Bast] мачула, лыка, лут
bas-tíšim *f* [*s.* בת־תישעים] дзевяностагадовая жанчына
bas-tójvim *f* [*s.* בת־טובים →tojve, mejtev, letojve, baltojve] дачка добрых бацькоў; арыстакратка (высакароднага паходжаньня)
bas-zkúnim/-skúnim *f*, *pl.* bnojs-zkúnim/-skúnim [*s.* בת־ (בנות־) זקונים →zkejne, zokn] "дачка старасьці"; дачка, якая нарадзілася ў немаладых бацькоў; малодшая, меншая дачка
bašáfn* (bašáfn) [*d.* beschaffen, *mhd.* bescheffen] (с)тварыць,

ствараць; **bašáf** *m*, **bašafung** *f*, -en (с)тварэньне; **bašafer /bašefer** *m*, -s [*d.* Schöpfer] творца, тварэц, стваральнік; **bašéfeniš** *f/n*, -n стварэньне

• di velt iz ojx nit bašafn gevorn in ejn tog *šprxv.* таксама й сьвет не за адзін дзень створаны (не адразу Вільню пабудавалі)

• got hot zix bašafn a velt mit klejne veltelex бог стварыў сьвет з прысьветкамі

• rebojne-šelojlem, a velt hostu bašafn – aza jor af mir, firn firt zix (firstu) di velt – aza jor af majne sonim! божа ўсемагутны, якім ты стварыў сьвет, хай такім будзе маё жыцьцё, якім жа сьвет зрабіўся – хай такім будзе жыцьцё маім ворагам!

• vos saj iz bašafn gevorn – dos iz cum gutn *glxv.* усё, што ні робіцца, – усё да лепшага

bašájmperlexer/bašájnperlexer [*d.* scheinbarlich, *mhd.* schinbaerliche] відавочны; **bašájmperlex** *adv.* на ўласныя во[illegible] [illegible]ыма, увачавідкі; **bašájmperlexkajt** / віда[illegible]

[illegible] [*d.* bescheinen] асьвятліць, асьвятляць, азарыць, [illegible]

[illegible] [*d.* bescheinigen] сьведчыць, за-, па-, сь|цьвердзіць, [illegible]рджаць

bašám-lefl *n* [*d.* Schaumlöffel] *kul.* шумоўка

bašédikn [*d.* beschädigen] (па)шкодзіць, (па)псаваць

bašéftikn [*d.* beschäftigen] да(ва)ць працу, занятак; **bašéftikn zix** (mit) заняцца, займацца; **bašéftikter** заняты; **bašéftiktkajt** *f* занятасьць; **bašéftikung** *f*, -en занятак, прафэсія, фах; **bašéftiker** *m*, -s, (-n *f*, -s) работадаўца

bašéjdener [*d.* bescheiden] 1. *m*, (-ne *f*, -s) скромнік; 2. скромны, сьціплы; **bašéjdnkajt** *f*, -n скромнасьць, сьціпласьць

• di bapucung ba a menčn iz di bašejdnkajt сьціпласьць упрыгожвае чалавека

bašéjdn [*d.* bescheiden] разьвяз(в)аць, ад-, раз|гад(в)аць; вырашыць, вырашаць; **bašéjd** *m*, -n, **bašejdung** *f*, **bašéjdeniš** *n*, **bašejdnkajt** *f* адгадка, разгадка; (вы)рашэньне; **bašéjdlexer** 1. распушчальны; 2. ясны, дакладны; **bašejder** *m* тлумач(альнік)

• bašejdn dem xolem разгадваць сон

bašejnen [*d.* beschönen] аздобіць, аздабляць, упрыгожыць, упрыгожваць

• nit dos ort bašejnt a/dem menčn, nor der menč dos ort *šprxv.* ня чын чалавека падвышае, а чалавек чын

bašemter [*s.* -שם- →šem, šmie, šmue, Šmojs, faršemter, foršmuesn] славуты, слынны, вядомы, знакаміты, шаноўны, выбітны

bašenken* (bašonken/bašénkt) (mit) [*d.* beschenken] на-, па|дарыць, падараваць

bašer=banšer [*s.* באשר →ašer] *adv.* праз тое, па(с)колькі, толькі таму (таму што так сказана, з выказваньнем скептыцызму) [*sin.* vajl]; **ba(n)šer-bexé(j)n** [*s.* בכן] *adv. hum.* праз тое, толькі як, толькі таму, таму што; што ж з таго вынікае? ну дык што ж з таго?

bašérn*=bašójrn* (bašórn) [*d.* bescheren] а(б)стрыгчы, а(б)стрыгаць

bašérn [*d.* bescheren] дарыць, дараваць, абдарваць; вырашыць, вырашаць (лёс), наканаваць; **bašerte** *n* будучыня, кон, лёс; **bašerter** 1. *m*, -te, (-te, *f*) суджанік; 2. наканаваны, суджаны, прызначаны; **bašertkajt** *f* прызначэньне, наканаваньне, кон, нарок

• majn bašerter *hum.* суджанік, мой муж/чалавек

• s'iz azoj bašert geven па волі лёсу

• s'iz take nit vert, oder s'iz azoj bašert так нельга, але так наканавана

• az ejnen iz bašert a šlimazl, kumt es cu im ahejm (in štub arajn) (az es iz bašert a core, kumt zi in štub arajn) *šprxv.* калі наканавана ліха, дык яно само ў хату прыйдзе (ліха ідзе і бяду за сабой вядзе; калі бог судзіць, ніякі чорт не разгудзіць; што будзе суджана, тое ня будзе адгуджана)

• az es kumt der bašerter, vert es in cvej verter *glxv.* калі знайшоўся суджаны, досыць і двух словаў

• az got vet majn tatn gelt bašern, vel ix ojx a kale vern *flksl.* калі бог майму бацьку грошы падорыць, дык і я буду нявестай

• az s'iz bašert der tojt, helft nit kejn rejd *šprxv.* каму наканавана сьмерць, словы не дапамогуць (круці не круці, а мусіш умярці; на сьмерць німа зельля)

• az s'vet zajn bašert fun got, vet nit zajn geštert fun lajtn калі бог ссудзіць, дык людзі разгудзяць (пра шлюб)

• vos got tut bašern, ken kejn menč nit farvern *šprxv.* што наканавана богам, ніхто ня здольны зьмяніць (божае волі не пераможаш; бог не захоча, то як ні круціся, а нічога ня зробіш)

• vos iz bašert, dos iz bavert *glxv.* што мусіць быць, тое й здарыцца (таго не пазьбегнуць; калі бог судзіць, ніякі чорт не разгудзіць; як бог дапусьціць, то і сьвятыя не абароняць; што будзе суджана, тое ня будзе адгуджана)

• zol er forn, zol er forn, /zol er zuxn glik, /ojb du vest zajn majn bašerter – /vestu kumen curik *flksl.* хай ён едзе, хай шукае шчасьця, калі ты мой суджаны – дык вернешся назад

bášexe=bíšexe=béšexe *f* [*ukr.* бешиха] *med.* рожа

bašícn [*d.* beschützen] 1. (а)бараніць, абараняць, ахоўваць, за-, у|сьцерагчы, засьцерагаць; 2. *n*, **bašicung** *f*, -en, **bašicleráj** *f* абарона, ахова, варта; **bašic(l)er** *m*, -s, (-n *f*, -s) абаронца, патрон; **bašícndiker**, **bašícerišer** абаронны, абарончы, ахоўны, засьцерагальны; **bašicter** абаронены, бясьпечны; **bašíct vern*** ахоўвацца

• bašict vern* funem gezec ахоўвацца законам

bašindlen [*d.* schindeln] ашук(в)аць

bašíremen=bašéremen [*d.* beschirmen] абараніць, абараняць, затуліць, затуляць, засланіць, засланяць; **bašíremung** *f* абарона, затула(к), заслона

bašísn* (bašósn) [*d.* beschiessen] абстраляць, абстрэльваць; **bašisung** *f*, -en абстрэл; **bašósn vern*** быць пад абстрэлам

bašítn* (bašótn/bašit) (mit) [*d.* beschütten] аб-, па|сыпаць

• bašitn* mit gold абсыпаць золатам, азалаціць

• oj, Roxl štejt ba dem špigl /un kemt arop di herelex, /iz cugegangen cu n'ir Jankl /un hot zi bašotn mit kerelex *flksl.* ой, Рохэлэ стаіць перад люстэркам і чэша валасочкі, падышоў да яе Янкель і абсыпаў яе зярняткамі

bašíxn [*d.* beschuhen] абу(ва)ць

bašlík *m*, -es башлык

bašlisn* (bašlósn) (cu) [*d.* beschliessen] пастанавіць, пастанаўляць, (вы)рашыць, (вы)рашаць; **bašliser** *m* кіраўнік, галава; чалавек, які можа вырашаць; **bašlísndiker** вырашальны; **bašlisung** *f* пастанова, (вы)рашэньне

• bašlisn* ba zix вырашыцца

• zej hobn zix bašlosn /af alerlej fardrosn, /nor opcuvarfn ale

štejner, /vos lign afn veg; /cu lajdn šverikajtn, /vi in Mojšes cajtn, /un zejer nomen blajbt mit Ezras /biz di lecte teg! (E. Z.) яны вырашыліся на ўсе непрыемнасьці, абы толькі раскідаць усе камяні, якія ляжаць на дарозе; цярпець цяжкасьці, як у часы Майсея, і іхнае імя застанецца разам з Эзрам да апошніх дзён!

bašlófn* (hot/iz bašlófn) [*d.* beschlafen] пераспаць, мець палавыя зносіны (з жанчынай)

bašlógn* (bašlógn) (mit) [*d.* beschlagen] 1. а(ба)бі(ва)ць; 2. *n* а(ба)біваньне, абшываньне; акоўваньне, падкоўваньне; **bašlóg/bašlég** *m*, -n абшыўка, аблямоўка, абіўка; апалубка; акуцьце; **bašlógener** абабіты, акуты; **bašlogexc** *n* абшыўка, абіўка (матар'ял)

• angst bašlogn mix (angstn hobn mix bašlogn) я зьлякаўся /спалохаўся

• bašlogn* mit a švejs узяць на поты, увагнаць у пот

• bašlogn* mit breter абабіць дошкамі, ашаляваць

bašlús/bašlós *m*, -n [*d.* Beschluss] пастанова, выснова, (вы)рашэньне; **bašlosnkajt** *f* рашучасьць, цьвёрдасьць, пэўнасьць

• kumen cu a bašlus прыйсьці да высновы

bašmékn [*d.* schmecken] абнюх(в)аць

bašmekter [*d.* schmecken] чароўны, прывабны

bašmélcn* (bašmólcn) (mit) [*d.* schmelzen] наплавіць, наплаўляць

bašmírgeven [*d.* schmierig?] паразмалёўваць, размаляваць

bašmírn (mit) [*d.* beschmieren] за-, на|маз(в)аць; **bašmírexc** *n*, -n мазідла; тое, што мажацца на хлеб

• bašmirn dos brojt mit puter намазаць хлеб маслам

bašmúcn [*d.* beschmutzen] забрудзіць, забруджваць, запэцк(в)аць; шальмаваць; **bašmúciker** забруджаны, запэцканы: **bašmucung** *f* 1. забруджваньне; 2. *fig.* абмова, намоўка, плятня, плёткі

bašnájdn* (bašnítn) [*d.* beschneiden] аб-, пад|рэзаць, аб-, пад|разаць; **bašnajder** *m*, -s чалавек, які робіць абразаньне; **bašnajdung** *f* абрэзка, абразаньне; **bašnítener** абрэзаны

bašnejter [*d.* beschneit] пакрыты (занесены, запарушаны, зацярушаны) сьнегам; **bašnejen** запарушыць, зацярушыць сьнегам

bašnje *f*, -s [*r.* башня] вежа, бакшта

bašnóšketer [*lit.* šniokšti?] падпіты, п'яны (пад чаркай; у чуб укінуў)

bašojmen [*d.* beschäumen] запеніць, запеньваць, зашумаваць, пакры(ва)ць пенай/шумам

bašójrn*=bašérn* (bašórn) [*d.* bescheren] а(б)стрыгчы, а(б)стрыгаць

bašónkener (mit) [*d.* beschenken] падараваны

bašótenen [*d.* beschatten] за-, ад|цяніць, за-, ад|цяняць, затуліць, затуляць, (за)заставаць, (за)засьціць, кідаць цень

bašpajen* (bašpájt/bašpign) [*d.* bespeien] (з)аплёваць, (з)аплёўваць

bašpajzung *f* [*d.* Speise] харчаваньне, кармленьне; **bašpájzn** забясьпечыць, забясьпечваць ежай

bašpétn=bašpótn [*d.* bespotten] вы-, за|сьмейваць, высьмеяць, засьмяяць, сакпіць; **bašpeter** *m*, -s насьмешнік, перасьмешнік, выскаляка

bašprenklen/bašprinklen (mit) [*d.* besprenkeln] акрапіць, акрапляць, апырск(в)аць; заплямiць; **bašprénklter/bašprínklter** 1. акроплены, запырсканы; заплямлены; 2. веснаваты, рабы, рабаціністы

bašpréxn* (bašpróxn) [*d.* besprechen] абгаварыць, абгаворваць, абмеркаваць, абмяркоўваць, разважыць, разважаць

bašprícn (mit) [*d.* bespritzen] запырск(в)аць, акрапіць, акрапляць, апырск(в)аць; **bašpricer** *m*, -s арашальнік

bašrájbn* (bašríbn) [*d.* beschreiben] апіс(в)аць; **bašrájbiker** апісальны; **bašrajbung** *f*, -en апісаньне

• ništ cu bašrajbn неапісальны

bašrajen* (bašrien/bašrígn) [*d.* beschreien] крычаць, гарлаць, галасіць, дзерці горла

bašrenken [*d.* beschränken] у-, сьціснуць, у-, сьціскаць, абмежаваць, абмяжоўваць; **bašrenkter** сьціснуты, абмежаваны; **bašrenkung** *f*, -en уціск, сьціск, абмежаваньне

baštájern (mit) [*d.* besteuern] абкласьці, абкладаць (падаткам); **baštájerung** *f*, -en абкладаньне (падаткам)

baštán=barštán *m*, -es [*ukr.* баштан, *terk.*] баштан, бахча, агарод ў полі

baštánd *m* [*d.* Bestand] 1. склад; 2. стан, становішча; **baštánd(-)tejl** *m*, -n кампанэнт, інгрэдыент, складовая частка

• der baštand funem farbrex склад злачынства

baštátn [*d.* bestatten] зь-, разь|мясьціць, зь-, разь|мяшчаць; уладкаваць, уладкоўвваць

baštéjn* (baštanen) [*d.* bestehen] 1. існаваць; доўжыцца, працягвацца; 2. (fun) складацца; 3. (af) згадзіцца, згаджацца; (az) прыняць, прымаць (як); 4. (kegn, far) быць вартым/раўным; 5. на-, у|стаяць, настойваць; вы-, у|трымаць; 6. мець магчымасьць, дазволіць сабе; 7. (in) залежаць (ад кагосьці), падлягаць, лічыцца (зь нечым); **baštéjiker** сталы, устойлівы, пастаянны, статэчны, нязьменны

• baštejn* af zajnikn настойваць на сваём

• baštejn* kegn cvej складацца з двух

• baštejn* zajn/dem štetl (ix ken majn štetl baštejn) выстаяць, вытрымаць (справіцца самому з абставінамі)

• ix ken baštejn! я магу пастаяць!

• nit baštejn* dem jejcerhore/nisojen не ўтрымацца перад спакусаю

bašteklen [*d.* Stecken, Stock] запасьціся трысьцінаю/кіем /палкай/мыліцай

baštékn (mit) [*d.* bestecken] абаткнуць, абтыкаць; напоўніць, напаўняць; **bašték** *m* сталовы прыбор

baštéln (mit, ba, af, in) [*d.* bestellen] 1. заказ(в)аць; 2. зьмясьціць, зьмяшчаць, уладкаваць, уладкоўваць; **bašteler** *m*, -s, (-n *f*, -s) заказчык; **baštél** *m*, -n, **baštelung** *f*, -en заказ; **baštél(-)tejl** *m*, -n кампанэнт, інгрэдыент, складовая частка

• cum bašteln на заказ

• maxn af baštelung рабіць на заказ

bašténdiker [*d.* beständig] сталы, пастаянны, нязьменны; **bašténdikajt** *f* сталасьць, нязьменнасьць

baštérnter [*d.* besternt] абсыпаны зоркамі, узораны

baštétikn [*d.* bestätigen] 1. за-, па-, сь|цьвердзіць, за-, па-, сь|цьвярджаць; 2. *n*, **baštétikung** *f*, -en зацьвярджэньне, пацьвярджэньне, сьцьвярджэньне

baštimen [*d.* bestimmen] 1. (far) пастанавіць, пастанаўляць, (вы)рашыць, (вы)рашаць, вы-, на-, а|значыць, вы-, на-, а|значаць; 2. *n* на-, вы-, пры|значэньне (дзеяньне); **baštímendiker** вы-, а|значальны, вырашальны; **baštímiker** *gram.* азначальны; **baštimter** пэўны, (н)азначаны; *gram.* азначальны; **baštimung** *f*, -en 1. *jur.* пастанова, вырак, прысуд; назначэньне (на пасаду); 2. *gram.*

акалічнасьць; **baštímtkajt** *f* азначанасьць, пэўнасьць
• baštimter artikl *gram.* азначальны артыкль
baštójbn [*d.* bestäuben] 1. запыліць, пакры(ва)ць пылам; 2. *bot.* апыліць, апыляць; **baštojber** *m* апыляльнік; **baštojbung** *f*, -en *bot.* апыленьне
baštrájtn* (baštrítn) [*d.* bestreiten] аспрэчыць, аспрэчваць, (су)пярэчыць, спрачацца, сьпірацца; **baštrájtlexer** спрэчны, супярэчны
• baštrajtlexe hanoxe спрэчнае становішча
baštráln [*d.* bestrahlen] апраменіць, апраменьваць, апрамяняць, асьвяціць, асьвечваць (промнямі); **baštralung** *f*, -en апраменьваньне, апрамяненьне
baštrébn [*d.* bestreben] імкнуцца, намагацца; **baštrebung** *f*, -en імкненьне, намаганьне
baštrófn [*d.* bestrafen] (па)караць; **baštróft vern*** быць пакараным; **baštróflexer** каральны; той, што падпадае пад кару; **baštrofung** *f*, -en кара, пакараньне
• a hejbe bastrofung жорсткае пакараньне
bašuldikn (in) [*d.* beschuldigen] вініць, (аб)вінаваціць, абвінавачваць; **bašúldiker** *m* абвінаваўца, скаржнік; **bašúldikung** *f*, -en абвінавачаньне, **bašúldikung-akt** *m*, -n, **bašúldikung-bank** *f*, *pl.* -benk абвінавачвы акт, акт абвінавачаньня; **bašúldikungs-bank** *f*, *pl.* -benk лава для падсудных
• bašuldikn umnist bašuldikn emecn дарэмна абвінавачваць каторага
• bašuldik mit jenem (rejn xaver), kolzman du vest nit zajn in zajn štand не абвінавачвай кагосьці (чыстага сябра), пакуль ты не апынуўся ў ягоным стане
bašúxn [*d.* beschuhen] абу(ва)ць; **bašuxter** абуты
bašvégern [*d.* Schwager] узяць шлюб паводле юдэйскіх запаветаў/законаў
bašvenclen [*d.* schwänzeln] *vulg. pejor.* хрысьціць
bašvenken* (bašvénkt/bašvonken) [*d.* schwenken] паласкаць
• – Vu bist du geven, texterl majne? /– Ba der bejzer šviger. /– Vos hostu geton texterl majne, /ba der bejzer šviger? /– Gevašn tiš un benk, /mit trern zej bašvenkt, /muter majne gelibte. *ftksl.* – Дзе ж ты была, дачушка мая? – У ліхой сьвякрухі. – Што ты рабіла, дачушка мая, у ліхой сьвякрухі? – Мыла стол і лаўку, сьлязьмі іх апалосківала, маці мая любая.
bašvér(ik)n* (bašvó(j)rn) [*d.* beschwören] 1. бажыцца, прысягаць, прысягацца; 2. закляць, заклінаць; 3. *n*, **bašverung** *f*, -en заклінаньне, закляцьце, заклён; **bašverer** *m*, -s заклінальнік
• bašvern* ba vos hejlik iz заклінаць усім, што ёсьць сьвятога (усім сьвятым)
bašvér(ik)n [*d.* beschweren] 1. абцяжарыць, абцяжарваць, стварыць/ствараць цяжкасьці; 2. *n*, **bašverung** *f*, -en абцяжараньне; **bašvériker** цяжкі, з пэўнымі цяжкасьцямі
bašvindlen [*d.* beschwindeln] ашук(в)аць, падмануць, падманваць, абакуліць, абакульваць, абдурыць, абдурваць, ачмуціць, ачмучваць, азяліць, азяляць; **bašvindler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) падманшчык, ашуканец, манюка, абакула; **bašvíndlter** абдураны, падмануты, ашуканы
batájtn=badájtn [*d.* bedeuten, *mhd.* betiuten] значыць, азначаць; **batájt** *m*, -n, **batájtikajt** *f* значэньне, сэнс; **batájtlexer**, **batájtiker** азначальны, значны, важны; **batájtlexkajt** *f* значнасьць, важнасьць (слова)
batamen [*s.* טעמן- →matamim, umbatamter, umtam, tam] надаць смаку, (з)рабіць смачным, заправіць, запраўляць (ежу); **batamter** смачны, апэтытны [*sin.* gešmaker, apetitlexer]; **batamtkajt** *f* смак
batápn [*d.* tappen] абмац(в)аць
bataréj *f*, -en, **batareje/batér(é)je** *f*, -s [*d.* Batterie] батарэя; **batarejke/baterejke** *f*, -s батарэйка
• a batarej flešer *hum.* батарэя бутэлек
batéjlikn zix (in) [*d.* beteiligen] удзельнічаць, прымаць /браць удзел; **batéjlikter** 1. *m*, -te удзельнік; 2. які мае інтарэс, цікавасьць да ўдзелу; **batéjlikung** *f* удзел
batéjln (mit) [*d.* beteilen] ад-, на|дзяліць, ад-, на|дзяляць; прысудзіць, прысуджаць
batépexn [*d.* Teppich] зас(ьці)лаць дываномі/кілімамі; **batépexung** *f* засьціланьне дываномі/кілімамі
baterxen [?] *vulg.* абдурыць, абдурваць
batim [*s.* בתים] частка філяктэрыяў (футарал, у якім месьяцца кавалачкі пэргаміну з напісанымі цытатамі з Торы)
batíst *m* батыст; **batístener** батыставы
batitlen [*d.* betiteln] затытулаваць
bátjuške *m*, -s бацюшка (сьвятар, поп)
bátk(en)en=bádk(en)en [*s.* בדק- →bdike] аглядаць, правяраць на кошар зарэзаных жывёлаў (аглядаць пячонку, лёгкае); кантраляваць, вышукваць хібы/недахопы
batlen *m*, *pl.* batlonim [*s.* בטלן(ים) →botl, betejles, mevatl, cebatlen] набожны гэбрэй, які сядзіць увесь час у сынагозе; лайдак, гультай, няўмека, нікчэмны, ні на што ня здатны чалавек; **bátle(ne)n** дарма губляць (марна траціць, церці) час, мадзець; **batlones** [*s.* ות-] бязьдзейнасьць, незанятасьць, гультайства, непрыдатнасьць да жыцьця [*sin.* lejdik-gejeraj; umpraktiškajt]; **batlónišer** нядзейсны, незаняты, няздатны, нікчэмны
• asore batlonim дзесяць лайдакоў (неабходная колькасьць дарослых мужчынаў для міньену)
• batlen xalojmes добра тлумачыць сны; вярзьці лухту
batóg=bajtóg=ba tog [*d.* Tage] *adv.* удзень; **ba(j)tóg(ed)iker** дзённы; **batogter** сталы, немалады, паджылы, падстаркаваты
• batog un banaxt удзень і ўначы
• batog cum get, banaxt cum bet *glxv.* удзень да разводу, уначы ў ложак (удзень – як каты/коткі, уначы – як галубы/пташкі; удзень – бітуха, уначы – міруха)
batójbn [*d.* betäuben] за-, а|глушыць, за-, а|глушаць; **batojbung** *f* аглушэньне
batojen [*d.* betauen] пакры(ва)ць расой
batón *m*, -es батон
batonen [*d.* betonen] націснуць, націскаць, (з)рабіць націск, падкрэсьлі(ва)ць (у размове); **batonung** *f*, -en націск, падкрэсьліваньне; **batonter** *gram.* націскны, пад націскам
batovlen [*d.* betäfeln] абшыць, абшываць дошкамі; (а)шаляваць; **batóvlter** ашаляваны
batrák *m*, -es, (-račke *f*, -s) батрак, парабак; **batrákišer** батрацкі, парабкоўскі; **batrákeven** батрачыць, парабкаваць
batraplen патрапіць, патрапляць
• a glik hot mix batraplt шчасьце мне вялікае
batráxtn [*d.* betrachten] 1. абдум(в)аць, абмеркаваць, абмяркоўваць; раз-, а|гледзець, разгляд(в)аць, аглядаць, паразглядаць, сузіраць; 2. *n*, **batráxt** *m*, **batraxtung** *f*, -en

абдумваньне, абмеркаваньне, разважаньне, развага, роздум; разгляданьне, сузіраньне; **batraxter** абдуманы, разважаны; разважны, памяркоўны, абачлівы, празорны; **batraxtkajt** *f* разважнасьць, разважлівасьць, памяркоўнасьць, абачлівасьць, празорнасьць; **batráxterhéjt** *adv.* абдумана, узважана

• batraxtn fun kop biz fis агледзець з галавы да ног
• nemen* (take) in batraxt прыняць да ўвагі
• nit kumen* in batraxt німа пытаньняў
• – Kum nor aher, majn tajer lebn, cu mir, /cu vos że hostu azoj špet batraxt, oj vej, /se iz šojn draj jor cajt, az du tust cu mir in štub arajngejn, /un fun der falšer libe lozt zix ojs tajx... *flksl.* – Хадзі сюды, мой даражэнькі, да мяне, чаму ты гэтак позна адумаўся, вой, ужо тры гады, як ты ходзіш у маю хату, а гэта фальшывая любоў сышла з вадой...
• šlexts ton a menčn – tojznt mol batraxt zix, guts – fartraxt zix nit! благое зрабіць чалавеку – тысячу разоў узваж, добрае – не задумвайся!

batréfn* (batrófn) [*d.* betreffen] 1. каштаваць, мець вартасьць, значэньне; 2. дасягнуць, дасягаць; **batréf/batráf** *m*, -n кошт, вартасьць, значэньне; **batréfiker** каштоўны, варты; **batréfndiker** адпавядальны

• hobn* a batref каштаваць, мець вартасьць
• kejn batref nit! глупства! дробязь!

batrerter [*d.* betränen, *mhd.* treher] пакрыты сьлязьмі

batrétn* (batrótn/batrétn) [*d.* betreten] 1. ступаць, дыбаць, шкандыбаць; 2. уступаць, уступіць, уваходзіць, увайсьці; заступаць, заступіць (на пасаду)

batríbn [*d.* betrüben] засмуціць, засмучаць, замаркоціць; **batribter** горкі, тужлівы, сумны, засмучаны, маркотны; **zajn* batríbt** сумаваць

• mir batribt dos мяне гэта засмучае

batrífn (mit) [*d.* betriefen] апырск(в)аць, апырснуць; акрапіць, акрапляць

batrígn* (batrógn) [*d.* betrügen, *mhd.* betriegen] махляваць, ашукваць, круціць; **batrígeniš** *n*, **batrigeráj** *f* круцельства, махлярства, ашуканства; **batriger** *m* круцель, махляр, абакула, ашуканец, вілаводнік, манюка, чмурыла, махір, махціц; **batríg/batrúg** *m*, -n [*d.* Betrug] падман; **batrígerišer** несумленны, нячэсны; **batrógener** падмануты, ашуканы

batrójern [*d.* betrauern] (за)сумаваць, (за)смуткаваць, засмуціцца, (за)маркоціцца, (за)тужыць, (за)журыцца

batrúnkener [*d.* betrunken] падпіты, п'яны

batxn=badx(e)n *m*, *pl.* badxonim [*s.* בדחן] бадхэн, вясельны штукар, маршалак, дэкляматар

baúftrogn* [*d.* beauftragen] даручыць, даручаць

baúmruikn [*d.* beunruhigen] непакоіць, турбаваць; **baúmruikn zix, baúmruikt zajn* (vern*)** турбавацца, непакоіцца; **baúmruikung** *f* не(с)пакой

bavajbter [*d.* beweibt] 1. *m* жанаты чалавек; 2. жанаты; **bavájbn zix** ажаніцца

bavájl [*d.* weile] *bndv.* бо, таму што

bavájsn [*d.* beweissen] (п)абяліць

bavájzn* (bavízn) [*d.* beweisen] 1. па-, да|каз(в)аць; 2. (cu) пасьпець, пасьпяваць; 3. зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць; 4. *n* паказ; зьяўленьне, надыход; **bavájzn* zix** зьявіцца, зьяўляцца, паказ(в)ацца, надыходзіць, надысьці; **bavájz** *m*, -n паказаньне, сьведчаньне; доказ, довад; **bavájzlexer** доказны, паказальны, характэрны; **bavajzung** *f*, -en здань

• bavajzn* vunder рабіць цуды
• bojlet bavajzn* epes выразна сьведчыць аб нечым
• me bavajzt nit arumcukukn zix імгненна, у момант, не пасьпеўшы азірнуцца
• di bavajzn fun di ejdes паказаньні сьведак
• er hot nit bavizn cu gejn у яго не было часу пайсьці
• a šifele bavajzt zix vajt, /cvej fišer zicn dort; /zej kukn štar in tajx arajn /un rejdn ništ kejn vort (Z. S.) човен паказваецца воддаль, у ім сядзяць двое рыбакоў; яны ўтаропіліся ў ваду і не гавораць ані слова
• der tojt bavajzt dem emes *šprxv.* сьмерць выказвае праўду

baváksn* (iz/hot bavóksn) [*d.* bewachsen] аб-, за|расьці, аб-, за|растаць; **baváksener** (mit) зарослы (валасамі, травой)

• az der štejn ligt af ejn ort, vert er ojx bavaksn mit groz *šprxv.* камень на месцы мохам абрастае (лежачы адно камень мохам абрастае, а больш ніхто не скарыстае)

bavaldung *f* [*d.* Bewaldung] пасадка лесу; **baváld(ik)n** насадзіць лес, аблесіць

baváremen [*d.* wärmen] ацяпліць, ацяпляць, абагрэць, абаграваць; **bavaremt vern*** абагрэцца, абаграваца; **baváremung** *f* ацяпленьне

bavárfn* (bavórfn) (mit) [*d.* bewerfen] 1. а(б)сыпаць, абкід(в)аць; 2. (аб)фастрыгаваць; **bavárfns** *n* абсыпаньне нявесты падарункамі (цукеркамі альбо рысам)

• bavarfn* mit blote абліваць гразьзю

bavásern/bavésern [*d.* bewässern] абвадніць, абвадняць, арасіць, арашаць; **baváserter** паліўны; **baváserung** *f* арашэньне, абвадненьне

bavášn* (bavášn) [*d.* waschen] абмы(ва)ць

• bavašn* zix mit trern абліваца сьлязьмі
• zix bavašndik mit blut аблiваючыся крывёю

baváxn [*d.* bewachen] 1. вартаваць, пільнаваць, ахоўваць; 2. *n*, **bavaxung** *f* ахова, ахоўваньне, варта; **baváxt vern*** ахоўвацца; **baváxt zajn*** знаходзіцца пад аховай

bavégn* (bavégt/bavign) (cu) [*d.* bewegen] 1. рухаць; 2. пад-, за|ахвоціць, пад-, за|ахвочваць, падбухторыць, падбухторваць, падбі(ва)ць; **baveger** *m*, -s рухавік; **bavég** *m*, -n, **bavegung** *f*, -en рух, ход; **bavéglexer** рухавы, рухлівы, рухомы; **bavéglexkajt** *f* рухомасьць

• baveglex farmegn рухомая маёмасьць

bavejnen [*d.* beweinen] 1. аплак(в)аць; 2. *n* галашэньне, плач, лямант, рыданьне; **bavejnter** аплаканы; заплаканы; **bavejner** *m* плакун, плаксун (хто аплаквае)

• a bavejnte nešome горкая (збалелая, заплаканая) душа
• a tojtn bavejnt men zibn teg, a nar – dos gance (dem gancn) lebn *šprxv.* па нябожчыку плачуць сем дзён, па дурню – усё жыцьцё

bavéldern [*d.* bewalden] засадзіць, засаджваць лесам

bavéltikn [*d.* bewältigen] пера-, а|сіліць, пера-, а|сільваць, падужаць, (с)ходаць, (пера)адолець, (пера)адольваць, справіцца, спраўляцца, да(ва)ць рады

baven [*p.* bawić, *ukr.* бавити] бавіць, песьціць, балаваць

bavérn [*d.* werden?] з-, на|дарыцца; зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць, рэалізаваць, рэалізоўваць

• vos bašert, dos iz bavert *šprxv.* што наканавана, тое й здарылася (як суджана, то не міне; гэта ўжо насьлінена)

bavílikn (cu) [*d.* bewilligen] да(ва)ць згоду, з-, па|гадзіцца,

з-, па|гаджацца, ухваліць, ухваляць; **bavílikung** *f*, -en ухвала, ухваленьне, згода; **bavílikter** схільны, згодны, гатовы
• bavilikn cu kumen наведаць, завітаць
bavírkn [*d.* bewirken] (па)ўплываць, (па)ўзьдзейнічаць; **bavírkt vern*** знаходзіцца пад узьдзеяньнем/уплывам
bavl=bajvl=banvl=bójmvol=bejmvl *m* [*d.* Baumwolle] *tekst.* бавоўна, баваўняная папера; **bávlne(r)**, **bávelner** баваўняны; **bávele** *n*, -x нітка, зацягнутая ў іголку; **bávlcajg** *n* баваўняная тканіна
bavli *m*, -m [*s.* בבלי →Bovl] бабілёнец, з Бабілёну; **bávlišer** бабілёнскі
bavófenen [*d.* bewaffnen] 1. узброіць, узбройваць; 2. *n*, **bavófenung** *f* узбраеньне; **bavófnter** узброены; **bavófntkajt** *f* узброенасьць
bavojnen [*d.* bewohnen] насяліць, насяляць, абжы(ва)ць; **bavojnter** населены, абжыты; **bavojner** *m* жыхар
bavojnesejnu-horábim [*s.* בעוונותינו הרבים=בעוה"ר] [illegible] мноства нашых грахоў
[illegible] [*d.* bewahren] 1. забясьпечыць, забясьпечваць, гарантаваць; 2. *n*, **bavóreniš** *f/n*, -n забесьпячэньне, гарантыя, парука, агаворка, умова; **bavórnter** [illegible] гарантаваны; **bavórenung** *f*, -en [illegible] **bavórntkajt** *f* забясьпечанасьць; **ba-** [illegible] належны
• [illegible] на шчасьце, як бог дасьць; на-[illegible] богу!
• [illegible] zix dos rext агаварыць сабе права
• [illegible] zix mit (far zix) emecns haskome заручыцца чыёсьці згодай
• kejner iz nit bavornt far felern ніхто не застрахаваны ад памылак
• maxn a bavoreniš (vegn) зрабіць агаворку
• beser frier bavornt, ejder špeter bavejnt *šprxv.* лепш перасьцерагчыся, чым пасьля плакаць (старожа лепш за варожу; хто сьпяшаецца, той перарабляе)
• farn tojt un farn dales ken men zix nit bavorenen *šprxv.* ад сьмерці і ад галечы нельга гарантавацца
• fun krankajt un oremkajt iz kejner nit bavornt *šprxv.* ад хваробы і беднасьці не засьцеражэшся (ад бяды кіем не абаронішся; хваробы бойся, астрогу сьцеражыся, а торбы не цурайся)
bavúndern [*d.* bewundern] зьдзівіць, зьдзіўляць; **bavúnderer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прыхільнік; **bavúnderung** *f* зьдзіўленьне, подзіў
bavuster [*d.* bewusst] 1. *m* вядомы/знаёмы чалавек; 2. вядомы, знаёмы; **bavústn** азнаёміць, азнаямляць; **bavústziniker** сьвядомы; **bavústzinikerhéjt** *adv.* сьвядома, асэнсавана; **bavústzinikn** асэнсаваць, асэнсоўваць, усьвядоміць, усьведамляць; **bavústzinikter** асэнсаваны, усьвядомлены; **bavústzinikajt** *f* сьвядомасьць; **bavústzajn** *n* прытомнасьць, сьвядомасьць; **bavústloz(ik)er** несьвядомы, неасэнсаваны
• biz farlirn dos bavustzajn да страты прытомнасьці
• (ništ) bam bavustzajn (не)сьвядома
bax=box *m*, *pl.* bex/-n [*d.* Bach] ручай
• fargisn* bex trern праліваць ручаі сьлёз
bax! *int.* бах!
baxejnter [*s.* -בחי- →misxanen, orxejn, xejn] прывабны, прынадны, панадны, прыцягальны, захопны, спакусьлівы [*sin.* cuciendik]; **baxejnen** надаць прывабнасьці, прынадасьці, прыгажосьці
baxéžbe(ne)n/baxéšbe(ne)n [*s.* חשבו(נע)- →ad-lexeżbn, (bal-)xeżbn] зьлічыць, зьлічваць
baxípešn [*s.* חיפושן-] абшук(в)аць
baxmát *m*, -es [*p.* bachmat, *ukr.* бахмат] вавула, цюхцей, мяжджула, бамбіза, лежань; **baxmate(r)** нязграбны, няёмкі, няўмелы
baxromter [*d.* Chrom] храміраваны
baxt(j)úr *m*, -es [?] вялікі хлопец, маладзец, зух
bazác *m*, -n [*d.* Besatz] аблямоўка, аздоба, абшыўка, нашыўка, накладка
bazájtikn [*d.* beseitigen] 1. адхіліць, адхіляць; 2. *n*, **bazájtikung** *f*, -en адхіленьне, выдаленьне; **bazájtikter** адхілены; **bazájtikung** *f*, -en адхіленьне; **bazájt** (fun) *adv.* убаку; **bazájtns** *adv.* убаку, збоку
bazálcn* [*d.* salzen] (па)саліць
bazámdn [*d.* Sand] пасыпаць пяском
bazamen=bajzamen [*d.* beisammen] *adv.* разам
bazár *m*, -n базар, кірмаш, рынак
bazáxt [*d.* sacht] *adv.* ціха, памалу, патроху, асьцярожна; **bazaxter** нясьпешны, стрыманы, разважны, асьцярожны; бесстаронны; **bazaxtkajt** *f* нясьпешнасьць, стрыманасьць, разважнасьць; бесстароннасьць
bazé uvavó [*s.* בזה ובבא] на гэтым сьвеце і на тым сьвеце
bazécn [*d.* besetzen] 1. заняць, займаць (месца); па-, за|сяліць, па-, за|сяляць; 2. абшы(ва)ць; 3. абляпіць, абляпляць (аб мухах); **bazecer** *m*, -s, (-n *f*, -s) пасяленец; **bazecung** *f*, -en пасяленьне, засяленьне; **bazécns** *n*, **bazéceniš** *n* усаджваньне нявесты на крэсла (частка вясельнага абраду); **bazecter** заняты
• bazecn di kale усаджваньне нявесты на крэсла
bazejen (mit) [*d.* besäen] аб-, па|сеяць, абсяваць
bazélikter [*d.* beseelt] натхнёны
bazén* (bazén) [*d.* besehen] а-, раз|гледзець, а-, раз|глядаць
bazésener (fun) [*d.* besessen] апантаны, звар'яцелы, апанаваны, утрапёны; **bazésnkajt** *f* апанаванасьць
bazevlen [s.זבלען-] угноіць, угнойваць
bazícn* (bazésn/bazíct) [*d.* besitzen] 1. валодаць, уладаць; 2. *n* (epes), **bazíc** *m*, **bazicung** *f* (fun epes) уладаньне, валоданьне; **bazicer** *m*, -s, (-n *f*, -s) уладар, уласьнік; **bazícndiker** які валодае
• di pojliše šprax bazicn* валодаць польскай мовай
bazígn [*d.* besiegen] перамагчы, перамагаць; **baziger** *m*, -s пераможца
• nor dem drejstn vel ix rejcn, /špiln mit zajn glik; /x'vel dix pajnikn mit libe, /zaj a held – bazig! (Z. S.) толькі адважнага я буду дражніць, гуляць ягоным шчасьцем; я буду мучыць цябе каханьнем, будзь гэроем – перамажы!
bazílbern [*d.* silbern] пакрыць срэбрам, пасерабрыць; **bazílberter** пакрыты срэбрам, пасярэбраны
bazílfern [*d.* besulbern, besulfern, besulvern] запэцкаць, забруджваць, забруджваць
bazinen/bazínikn [*d.* besinnen] асэнсаваць, асэнсоўваць, разважаць, (з)разумець, раскумекаць, уцяміць; **bazínikter** асэнсаваны; **bazinung** *f* асэнсоўваньне, разуменьне
• bazint zix a xoxem, bazint zix a nar *šprxv.* асэнсоўвае сябе мудрэц, асэнсоўвае сябе й дурань
bazingen* (bazungen) [*d.* besingen] апець, апяваць, усла-

віць, услаўляць; **bazinger** *m* чалавек, які апявае, славіць
bazírn zix (bazírt) [*d.* basieren] базавацца, грунтавацца; **baze** *f*, -s база; **bazis** *m*, -n базіс, база, фундамэнт
bazisexc *n*, -n [*d.* süss] цукровая паліва
bazójfn zix [*d.* besoffen] напіцца, налізацца; **bazójfener** п'яны
bazojmen/bazejmen [*d.* besäumen] аблямаваць, аблямоўваць, падрубіць, падрубаць
bazójmenen [*d.* besamen] аб-, па|сеяць, абсяваць
bazórgn (mit) [*d.* besorgen] 1. забясьпечыць, забясьпечваць; 2. *n*, **bazorgung** *f* забясьпечваньне; **bazorgler** *m* забесьпячэнец, дастаўнік; **bazorgter** 1. забясьпечаны; 2. заклапочаны; **bazorgtkajt** *f* 1. забясьпечанасьць; 2. заклапочанасьць; **bazórg-agent** *m*, -n агент па забесьпячэньні
• bazorgn zix mit (far zix) emecns haskome заручыцца чыёйсьці згодай
bazotlen [*d.* satteln] асядлаць
bazudlen [*mhd.* sôt] закіпець, закіпаць
bazunders/bazunderš [*d.* besonders] *adv.* асабліва, незвычайна, у асаблівасьці, у прыватнасьці; **bazunder** *adv.* розна, паасобку; **bazúnderer** (па)асобны, асаблівы, незвычайны; **bazúnderhajt** *f*, -n, **bazúnderkajt** *f*, -n асаблівасьць, незвычайнасьць; **bazúnderšrajbung** *f* паасобнае напісаньне
• di ojserlexe bazunderkajtn зьнешнія асаблівасьці
• hobn* ■ bazundern derfolg карыстацца незвычайным посьпехам
• az itlexer colt bazunder, iz dem bajtl gezinter *šprxv.* калі кожны плаціць сам за сябе, гаманцу здаравей
bazunter [*d.* besonnt] асьветлены сонцам
bazúxn [*d.* besuchen] 1. навед(в)аць; 2. вы-, пера|шук(в)аць; 3. *n* наведваньне; **bazúx** *m*, -n візыт, адведзіны; **bazuxer** *m*, -s, (-n *f*, -s) наведвальнік
• maxn a bazux (ba) наведваць, рабіць візыт
• nit jederer, ver es hot bazuxt Jerušolaim, iz a xoxem *glxv.* ня кожны, хто наведаў Ерусалім, мудрэц
bb' *abr.* **bend** *pl.* →band *m* том
bdike *f*, -s [*s.* (-ות)בדיקה →badk(en)en, bojdek] агляд (вантробаў зарэзанай жывёлы на кошар); вышук, пошук, інспэкцыя [*sin.* unterzuxn, inspekcje]; **bdikes-xómec** *m* [*s.* בדיקת־חמץ] пошукі ў доме рэшткаў кіслага хлеба напярэдадні Пэйсаху
be-=ba-=bi- [*s.* -ב] *pref.* утварае ад сэміцкіх і іншых асноваў прыслоўі
• bejeruše у спадчыну; knepl-beknepl (mit) рука ў руку, поплеч, у цеснай сувязі
be! [*p.* be, *ukr.* бе] *int.* бэ! фу!; **be-be...** *int.* бэ-бэ... (бэканьне); **beben** (maxn be) бэкаць; **be-me** *int.* бэ-мэ
beáháve [*s.* באהבה →ahave, oj(h)ev-] з пакорай, зь любоўю; **beáháve-rábe** [*s.* רבה־] зь вялікай любоўю, зь вялікай асалодай
bealme [*s.* בעלמא →alme-, majlem] *adv.* неабгрунтавана, бяздовадна, бяздоказна, беспрычынна, беспадстаўна, бяз дай прычыны; **bealme dikšójt** [*s.* דקשוט] на тым сьвеце, на нябёсах
b(e)alpé [*s.* בעל־פה →alpi, šebalpe] *adv.* вусна, славесна; на памяць
bearixes [*s.* באריכות →arixes-, majrex] *adv.* падрабязна
bébexes/bébixes *pl.* [*p.* bebechy, *ukr.* бебех] бэбахі, бэбухі
• x'vel zix nit kenen ojscoln mit majne bebixes я не змагу расплаціцца ўсімі маімі бэбахамі (аб вялікім даўжніку)
bebke=betke *f*, -s бабка (грыб)
• nit vert kejn bebke ня варты ломанага гроша (падноска, выскваркі, тры грошы)
bebl *n*, -ex бабавіна, фасоліна
bec *pl.* →boc=poc *m*, *dim.* **becl** *n*, -ex хуй, пэніс, чэлес, піцюн, пісюн, посік; *fig.* дурань, стаўбень, бязглуздый/дурны хлопец
Becalel [*s.* בצלאל] *tnx.* Вэсэліл (дойлід, які пабудаваў у пустэльні сьвяты шацёр/скінію) (Вых. 31:2)
becavoe [*s.* בצוו(ו)אה →cavoe] *adv.* апошнім жаданьнем, апошняй воляй, праз запавет, у запавеце, у запавет
• opzogn becavoe запаведаць
beciber [*s.* בצי(י)בור →ciber] *adv.* публічна, калектыўна, групай, супольна, разам з калектывам; кворумам (наяўнасьць міньену); **beciber-fond** *m*, -n агульны фонд
• davenen beciber супольна маліцца
becimcem [*s.* בצי(י)מצום →cimcem, mecamcem] *adv.* скупа, сьціпла, убога; разьлічана, дакладна [*sin.* knap, bašrenkt, ojsgerexnt, bašejdn; *ant.* berevex]
becures- [*s.* בצורות →cure] тварам, абліччам, у абліччы, у вобразе, у выглядзе, у форме, зь віду; **becures-ódem** [*s.* בצורת־אדם] з чалавечым тварам, у чалавечым абліччы
• behejme becures-odem(-ferd) *fig.* ідыёт, быдлячая рожа
• a bestje becures-menč (Ztl.) бэстыя ў чалавечым абліччы
bečen [*ukr.* бекати, *d.* bätschen?] гарлаць, галасіць, дзерці горла; бэкаць, блекатаць
bedáj=bodáj [*p.* bodaj, *ukr.* бодай] *adv.* бадай (бы), (ня)хай, каб
bedales [*s.* בדלות →dal] *adv.* у нястачы/патрэбе/беднасьці; нешчасьліва [*sin.* in oremkajt; umgliklex]; **bedales vern*** зьбяднець, зубожаць, згалець, зьмізарнець, падупасьці
• šteln bedales давесьці да торбаў, зьнешчасьлівець
• bin ix bedales! (ix bin ništ bedales!) мяне гэта ня тычыцца! (не турбуе)
• fun klejn parnose vert men nit bedales *glxv.* ад малога заробку не зьбяднееш
• fun nemen vert men nit bedales *šprxv.* хто бярэ, той у нястачы не бывае
bedás [*s.* בדעת →daas] *adv.* ведаючы, сьвядома [*sin.* visndik, af a visikn ojfn]
bedeje [*s.* בדעה →deje] *adv.* у намеры/думках, на ўвазе, наўвеце, наўмысна [*sin.* in zinen, in gedank]; **bedeje-áxes** [*s.* אבת־] паводле ўласнай думкі, на ўласнае меркаваньне; **zajn* bedeje-áxes** (mit) быць сам на сам (вока ў вока); **hobn* bedeje** мець намер, мець на ўвазе
• ix hob klal nit bedeje avekcuforn я зусім ня маю намеру ад'яжджаць
• vos hot ir bedeje cu ton? што вы маецеся рабіць?
bedek-habáis *m* [*s.* בדק־הבית] рамонт у сынагозе
beder 1. *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Bader] гаспадар лазьні, лаз(ен)ьнік; 2. *pl.* →bod *f* лазьня, баня
• afn beders šux un klejdn у лазеньнікавым абутку і вопратцы (за чужы разьлік)
• az der rov tut a šidex mit dem beder, halt zix der beder far a rov *šprxv.* калі рабін мае справу з лазеньнікам, дык той трымаецца рабінам
• beser a zun a beder, ejder a toxter a rebecn *glxv.* лепш сын-лазеньнік, чымся дачка-рабініха
• dem rovs toxter tor nit, vos dem beders toxter meg *glxv.*

што дазволена дачцы лазеньніка, тое забаронена дачцы рабіна (што можна пану, то не Івану)
• farn dokter un farn beder zajnen nito kejn sojdes *glxv.* ад доктара і ад лазеньніка німа сакрэтаў
• rov oder beder, ale hobn sonim *glxv.* рабін або лазеньнік, усе маюць ворагаў

beder *pl.* →bod *n* прастак, прасьцяк, прасьцеча, прастэча, дурань

bederex- [*s.* בדרך →derex, darke-] на манер, чынам, ладам, спосабам

bederex-ágev [*s.* בדרך־אגב] *adv.* выпадкова, (па)між іншым, мімаходам [*sin.* gelegnhajtlex, farbajgejendik]

bederex-gúzme [*s.* בדרך־גוזמא] *adv.* зь перабольшаньнем /перавялічваньнем

bederex-hajojšer [*s.* בדרך־הישר] *adv.* справядліва, сумленна

bederex-halóce [*s.* בדרך־הלצה] *adv.* жартам, жартуючы [illegible]

bederex-hateve [*s.* בדרך־הטבע] *adv.* натуральным/звы[illegible]м/чынам

[illegible] bederex-hateve чалавеку ўласьціва па[illegible]

[illegible] בדרך [illegible]] *adv.* звычайна, як правіла, [illegible]ключэньнем

[illegible] בדרך מליצה] дзеля трапнага слоўца

[illegible] בדרך משל], **bederex-haavéjre** [*s.* ־העברה] [illegible]афарычна, алегарычна, у алегарыч[illegible]клад

bederex-nés [*s.* בדרך נס] *adv.* цудам, дзівам, дзіўным/цудоўным чынам

bederex-prát [*s.* בדרך־פרט] *adv.* падрабязна, дэталёва, у дэталях, паасобна

bedidi have uvde [*s.* בדידי הו(ו)ה עובדה] са мной гэта ўжо здаралася

bedieved [*s.* בדיעבד] *adv.* усьлед, пасьля, пазьней, постфактум, у рэтраспэкцыі [*ant.* lexatxile]

bedi(j)ek [*s.* בדיוק] *adv.* дакладна, акурат, пунктуальна [*sin.* genoj, akurat, pinktlex]; **bedíek(dik)er** дакладны, пунктуальны, акуратны

bedíl [*s.* בדיל] цына для зьніжэньня вартасьці манэт; **bedíl(-h)adál** [*s.* בדיל(י)־(ה)דל] вельмі бедна, разарыўшыся; у вялікай патрэбе/нястачы; **bedíl-hadál zajn*** быць зьбяднелым, разораным, даведзеным да галечы; зубожаць
• šteln/vern* bedil-hadal зруйнаваць

bedner=bodner=bonder *m*, -s [*d.* Büttner, *p.* bednarz] бондар

bedojxek [*s.* בד(ו)חק →daxkes, dxak, dojxek] *adv.* у патрэбе, у нястатку, у беднасьці, ледзь-ледзь [*sin.* in nojt, in orem-kajt, kojm-kojm]
• er hot bedojxek fardint af brojt ён ледзь-ледзь зарабляе на хлеб

bedomaix xaí [*s.* בדמיך חיי] "у сваёй крыві мусіш жыць"; з тваёй пралітай крыві прарасьце новае жыцьцё

beecem [*s.* בעצם →acomes, ecem] *adv.* па сутнасьці, уласна (кажучы), фактычна [*sin.* ejgntlex, in grunt]; **beécemdiker** фактычны, сутнасны

beejnaj roisi [*s.* בעיני ראיתי] "я бачыў на ўласныя вочы"
• er hot dercejlt: beejnaj roisi, er hot alejn gezen, a vogn iz geforn on ferd (Prc.) ён распавёў, што ён сам бачыў на ўласныя вочы, як воз ехаў без каня

beéjn-bréjre [*s.* באין־ברירה] *adv.* праз адсутнасьць выбару; **beéjn-ójfn** [*s.* ־אופן] *adv.* ніякім чынам, ні ў якім разе; **beéjn-injen-veójfn** [*s.* ־ענין־ואופן] *adv.* ніякай справай, ніякім разумным чынам

beejrem-uvxojser-kól [*s.* בעירום־וכחוסר־כל] "у галоце й нястачы"; у вялікай бядоце

beelef-mexíles *m* [*s.* באלף־מחילות] 1. "(маючы) тысячу апраўданьняў"; 2. *euph.* зад(ніца), азадак, гузно, задняя частка [*sin.* hintn, hinter-xejlek]

beemes [*s.* באמת →emes] *adv.* сапраўды, так, на самай справе, папраўдзе [*sin.* take, virklex, af der vor]
• take beemes сапраўды так; няўжо?

beemune [*s.* באמונה →majmen, emune] "зь верай"; *adv.* верна, аддана, сумленна, чэсна [*sin.* getraj, erlex]; **beemune šelí** [*s.* שלי] *adv.* паводле маёй веры, майго слова; **beemune-šléjme** [*s.* באמונה־שלמה] *adv.* з абсалютнай, поўнай верай; цалкам упэўнена; **beemunosi** [*s.* באמונתי] *adv.* маёй верай, маім словам

beerex [*s.* בערך →(lefi-)erex, leerex] *adv.* больш-менш, каля, прыблізна, па неабходнасьці [*sin.* mer oder vejniker, arum, umgefer, baj]; **beérexdiker** прыблізны
• jidn hobn gelebt in Pojln beerex tojznt jor гэбрэі жылі ў Польшчы каля тысячы гадоў

beezres-hašém [*s.* בעזרת־השם] з божай дапамогай (артадаксальныя гэбрэі карыстаюць як загаловак пісьмовага дакумэнту)

befejreš [*s.* בפ(י)רוש →mefareš, pejreš] *adv.* ясна, яўна, (на)пэўна, дакладна, безумоўна, вядома [*sin.* ojsdriklex, klor, dajtlex]; **beféjreš(dik)er** азначаны, вядомы, ясны, безумоўны; **befejreš hutne** [*s.* בפירוש הותנה] з азначанай умовай, ясна азначана, відавочна
• befejreše Gemore азначаная Гемора
• er gefelt mir take befejreš ён мне безумоўна падабаецца
• er iz befejreš gerext ён, безумоўна, мае рацыю

bef(e)resje=bif(a)resje [*s.* בפרהסיא] *adv.* публічна, прылюдна, на вачох у людзей, адкрыта (у дачыненьні да скрытых звычайна дзеяньняў) [*sin.* efntlex]

befumbi/befúmbéj [*s.* בפומבי] *adv.* публічна, адкрыта, перад усімі, ва ўсіх на вачох [*sin.* efntlex]

begášmies [*s.* בגשמיות →megušem, gašmies] *adv.* матэрыяльна

begape jove begape jejce [*s.* בגפו יב(ו)א בגפו יצא] "сам ён прыйдзе, сам пойдзе ўпрочкі"; прыйшоў ні з чым, ні з чым пойдзе
• "im begape jove begape jejce", maxt Raše: gapa gapo sie zastanje "калі прыйшоў ні з чым, ні з чым і пойдзе", – кажа Рашы: дурань дурнем застанецца (*vrtš.* "begape" [*s.* בגפו] – "gapa" разява) [*p.* gapa gapą się zostanie]

beged *m/n*, *pl.* b(e)godim [*s.* בגד(-ים) →bigde-] вопратка, адзежа, адзеньне [*sin.* klejd, malbeš]
• maxn a beged шыць вопратку
• a najer beged/klejd/malbeš mit alte lexer *glxv.* новая вопратка са старымі дзіркамі (тая сьвіта, ды налева пашыта; старым салам па новых ранах)
• Odem a menč, škarpetke a beged *glxv.* Адам – чалавек, шкарпэткі – адзежа (галабокі пайшлі ў скокі, галадранцы пайшлі ў танцы; калі худ, ня лезь на кут; калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце; ня лезь, жаба, туды, дзе коней куюць)

begile [*s.* בגילוי →gile] *adv.* адкрыта, у адкрытую, не хаваючыся [*sin.* ofn; *ant.* besejser]

begile(-)berine (besimxe rabe) [*s.* (בשמחה רבה) בגילה ברינה] *adv.* з радаваньнем і са съпевамі (урывак са съвяточнай малітвы); **begele-begríne** жоўта-зялёны (пародыя на "begile-berine")
• begele, begrine, besimxe rabe! *glxv.* жоўта-зялёная нявеста выклікае вялікую радасьць! (кажуць, калі малады рад сваёй маладой, нягледзячы на яе недахопы)
(be)gíle-róš [*s.* (בג')לוי־ראש] *adv.* зь непакрытай галавой, бяз шапкі
begilúfn(diker) [*s.* בגילופין] які падвыпіў (пад чаркай) [*sin.* ongetrunken, šiker]; **vern* begilúfn** п'янець
begimátrie [*s.* בגימטריא/בגימטריה, *gr.* →gimatrie] *adv. kbl.* праз вылічэньне лічбавых значэньняў літараў і словаў
begole [*s.* בעגלא] *adv.* хутка, у хуткім часе, праз хуткі час, празь невялікі тэрмін; **begole ubizmán korev** [*s.* ובזמן קריב] вельмі хутка, праз дужа кароткі час
be"h=bez"h *abr.* **bezres-hašém** [*s.* בע(ז)"ה=בעזרת־השם] з божай дапамогай, з боскай помаччу
behaalojsxe/behaalosexo=balojsexo [*s.* בהעלותך] "калі ты (бог) будзеш запальваць (лямпады)" (назоў 36-га разьдзелу Торы) (Лік. 8–12)
behadroge [*s.* בהדרגה →hadroge] *adv.* паступова, памалу, патрошку [*sin.* bislexvajz]; **behadrógediker** паступовы; **behadrógedikajt** *f* паступовасьць
behakofe [*s.* בהקפה →hakofe] *adv.* напавер, у крэдыт
behalvoe [*s.* בהלוואה →malve, lojve, (bal-)halvoe] *adv.* у пазыку [*sin.* af borg]
behár [*s.* בהר →har-, horim-, hore-] "на гары (Сынай)" (назоў 32-га разьдзелу Торы) (Ляв. 25–26:2)
beharov *m* [*s.* בהרב →(ho)rav, rabojsaj, reb, rov] сын рабіна
beharxove [*s.* בהרחבה →harxove, raxves, marxev] *adv.* шырока, раскошна, шыкоўна, зручна, выгодна, на шырокую нагу [*sin.* bakvem, brejt]; **beharxóvedik** *adv.* з размахам
• lebn beharxove шыкаваць, жыць у раскошы (на шырокую нагу)
• mir zajnen gezesn in vagon drite klas, me ken zogn, beharxove (Ś.-A.) мы сядзелі ў вагоне трэцяе клясы – можна сказаць, шыкоўна
behasmode [*s.* בהתמדה →masmed, masmid, hasmode] *adv.* старанна, руплівa, дбайна [*sin.* flajsik]
behaxnoe [*s.* בהכנעה →haxnoe] *adv.* пакорна, падпарадкавана [*sin.* mit untergevorfnkajt, af an untertenikn ojfn]
behejme *f*, -s [*s.* (בהמה(-ות] скаціна, якая дае малако альбо цяглавая (карова, бык, вол, каза, авечка, конь, асёл); быдла, гавяда, худоба, тавар; *fig.* быдла, глупы, абмежаваны чалавек; **behéjmišer** жывёльны, быдлячы, скацінны, таварачы; **behéjmiškajt** *f* быдляцтва, быдлячы ўчынак, сьвінства; **behejme-dáke** *f*, *pl.* behejmes-dákes [*s.* (בהמות־דקות) דקה־] "худая жывёла"; дробнарагатая жывёла, дробная скаціна, худоба (каза, авечка); **behejme-gáse** *f*, *pl.* behejmes-gáses [*s.* (בהמות־גסות) גסה־] "тоўстая жывёла"; буйнарагатая жывёла, буйная скаціна (карова, вол, бык); **behejme becures ódem** [*s.* בצורות אדם] *fig.* ідыёт, быдлячая рожа
• a gots behejme божая кароўка (аб жанчыне), дурачка
• (a) grojse behejme буйнарагатая скаціна; *fig.* быдла, ёлупень, дурыла
• a košere behejme кашэрная жывёла; *fig.* добразычлівы дурань
• dos iz aza behejme! во карова/быдла!
• klejne behejme дробнарагатая скаціна
• a behejme blajbt a behejme *špr.xv.* скаціна застаецца скацінай
• az dos iz nit kejn menć, a behejme becures ferd *glxv.* гэта не чалавек, быдла з конскай галавой
• az me iz biz cu cvancik jor a kind, iz men cu ejnuncvancik a behejme *glxv.* хто да дваццаці гадоў дзіцё, у дваццаць адзін – скаціна
• vos kumt (mir) arojs fun der guter behejme/ku, vos git a sax milx, az zi šlogt dernox dos šefl arojs/ojs? *glxv.* што будзе з каровай, якая дае шмат малака, калі яна забіла авечку?
behén-cídki [*s.* בהן־צידקי], **behén-cédek-šelí** [*s.* צדק־שלי־], **behén-šelí** (прысягаць) маім словам, паводле майго (чэснага) слова, слова гонару
• ix šver ajx behen-šeli, az ix hob gevejnt mit ajx ale (Ś.-A.) я вам клянуся сваім словам, што я плакаў разам з усімі вамі
behesex-hadáas [*s.* בה(י)סח־הדעת] *adv.* неспадзявана, неспадзеўна, нечакана, неўспадзеўкі, зьнянацку, зьнячэўку [*sin.* umgerixt, umdervart]
beheskem (mit) [*s.* בהסכם →sxum, heskem, haskome, muskem, maskem] *adv.* згодна, адпаведна, суадносна, паводле агульнай згоды; паводле [*sin.* in ejn mejnung, ajnštimik: lojt]; **beheskem-kúlem** [*s.* כולם־] *adv.* паводле агульнай дамоўленасьці (згоды)
• beheskem dernit адпаведна гэтаму
• blajbn* beheskem згадзіцца, застацца згодным
beheter [*s.* בה(י)תר →heter] *adv.* з дазволу, законным чынам [*sin.* mit derlojbeniš; *ant.* beiser]
behevl-píhem [*s.* בהבל־פיהם] "подыхам зь іхняга рота"; *adv.* іхнымі словамі, іхнай гаворкай
behexrex [*s.* בהכרח →hexrejex] *adv.* па неабходнасьці, воляй-няволяй, хоцькі-няхоцькі, пад прымусам, змушана, быць змушаным [*sin.* gecvungenerhejt]
• ix hob dos geton behexrex, ix hob ništ gehat kejn ander ojsveg я быў змушаны гэта зрабіць, таму што не было іншага выйсьця
beh"i *abr.* **bezres-hašém-jisborex** [*s.* בעה"י=בעזרת־השם יתברך] з божай дапамогай – хай будзе блаславёны; блаславі яго божа
Behmen [*d.* Böhmen] Багемія
behokec [*s.* בהקיץ] *adv.* дбайна, дбаючы [*sin.* vaxedikerhejt]
behole *f*, -s [*s.* (בהלה(-ות →mevuel] спалох, пярэпалах, перапуд, паніка, трывога, зьбянтэжанасьць, буча, вэрхал [*sin.* panik, cetumlung]; **behólediker** панічны, трывожны
• a beholedik antlojfn панічныя ўцёкі
• in štot iz a behole у горадзе пярэпалах
• onmaxn a behole падняць бучу, перапалохаць, перапудзіць, перапужаць
beiker [*s.* בע(י)קר →iker] *adv.* у аснове, больш за ўсё, у галоўным, у асноўным [*sin.* in grunt, mer vi alc]
beim [*s.* באם] *bndv.* калі, у выпадку [*sin.* ojb, in fal ven, tomer]; **beím-láv** [*s.* לאו־] у адваротным выпадку; **beím-lój** [*s.* לא־] калі не
beiser [*s.* בא(י)סור →oser] *adv.* забаронена, пад забаронай [*sin.* farbotenerhejt; *ant.* beheter]
beite [*s.* בעתו →ejs-] *adv.* своечасова, у свой час, да часу
bejád [*s.* ביד →šeljad, mijad-lejad, majse-jodaj, jad] "у руцэ"; *adv.* у нечай сіле, у магчымасьці; **bejád zajn*** мець

магчымасьць; **bejád-hazóke** [s. חזקה] *adv.* моцнай рукой. дэспатычна; **bejád-róme** [s. רמה] "з паднятай рукой"; *adv.* дэспатычна, нахабна, бессаромна [*sin.* хуцpedik]; **bejád-rexóve** [s. רחבה] *adv.* шырокай рукой, шчодра [*sin.* frajgibik]; **bejád-rexóve-umláje** [s. ומלאה] *adv.* шырокай і поўнай рукой, шчодра

• ict hostu bejad cu kojfn dos hojz, to lejg niśt op af špeter! цяпер, калі ты маеш магчымасьць купіць дом, рабі гэта неадкладна!

• er hot es ojsgefirt bejad-rome (mitn grojsn knak) *glxv.* ён нахабна/упарта дабіўся свайго

bejc *m.* -n [*d.* Beize] *texn.* бэйц, марылка; **bejcn=bajcn** марыць, пакрываць бэйцам

bejce *f. pl.* bejcim [s. (ביצה(-ים)], **bejc** *m.* -im яйка, яечка; *anat.* яечка; *pl.* семяньнік, муды, машонка, шмонка, шуляты, ядры, яліты [*sin.* ej; testikl]; **bejce** (далікатнае вымаўленьне "beje") "яйка"; *tlmd.* назоў 7-га трактату [illegible] разьдзелу (запаветы аб сьвятах)

[illegible] béid(eme)n) [*d.* beide] абодва, абедзьве; **béj-**

[illegible] двух

[illegible] вух выпадках

[illegible] зіны, ніхто

[illegible] рукамі

[illegible] вам абодвум

• [illegible] ba kejnem *glxv.* у абодвух – ні ў кога

• [illegible] ziveg min-hašomaim як богам суджаны/прызначаныя (добра жывуць, суладне як адзін)

• gej! – kum bejde! ідзі! – хадзем абодва!

• ix gib ajx (nat ajx) majne bejde hent! вось вам мае абедзьве рукі!

• majn bobe un zajn zejde lign in dr'erd ale bejde *glxv.* сёмая вада на кісялі (нашага парабка кумаў сват, стрэчнай бабкі родны Хведар)

• Oj. Abram, ix ken on dir niśt zajn, /ix on dir un du on mir, / kenen mir bejde niśt zajn! /Gedenkstu, gedenkstu dos rojte klejdl, /oj. bin ix geven a śejn mejdl; / – Oj vej, Rifkenju, /gib że mir dos piskenju! *flksl.* Ой, Абрам, я безь цябе не магу! Я безь цябе і ты безь мяне быць ня можам! Памятаеш чырвоную сукенку, ой, я была прыгожай дзяўчынай: – Ой. Рывачка, дай жа мне твой роцік!

• vert bejde a kaporе in ejn tog! *kll.* а бадай вы ахвярамі сталі ў адзін дзень!

• zej bejde – vi andere/jene cvej яны абодва – як тыя двое (як спрэжаныя)

• zej bejde vi Mojše mit Lejben яны абодва як Моўша з Лэйбам (як прыкіпелі адзін да другога)

• zej hobn zix bejde štark lib: er – zix, un zi – zix яны абодва моцна любяць: ён – сябе, а яна – сябе

béjdemer *pl.* →bojdem *m* гарышча, вышкі

bejeruše *f* [s. ירושה →jaršenen, jojreś, jeruše] *adv.* у спадчыну; **bejerúšediker** спадчынны, насьледны, спадкавы

• bakumen* bejeruše атрымліваць у спадчыну

• Tojre kumt nit bejeruše *glxv.* навуку/Тору ў спадчыну не атрымаеш

bejexides=bixides [s. ביחידות →joxed, jixed, mejaxed, misi jaxed] *adv.* прыватна, адасобна, у адзіноце

bejexojles [s. ביכולת →joxlen, bixojles, baljexojles, jexojles] *adv.* у стане; **bejexojles zajn*** мець магчымасьць, быць у сілах

• zajn* bejexojles epes ton у стане штосьці зрабіць

bejgl *m*, *dim.* **béjgele** *n*, -x [*d.* Bügel, Beugel] булка ў форме абаранка (перад выпечкай яе абварваюць у вадзе); **béjgl-xaper** *m* злодзей (на кірмашы)

• azoj vi a bejgl far a grośn як абаранак за грош

• cunojfdrejen zix vi a bejgl скруціцца абаранкам

• cuvarfn* a bejgl кінуць абаранак (падачку)

• ufdrejen/cunojfdrejen zix vi a bejgl скруціцца абаранкам (як карчок)

• a bejgl mit a lox абаранак зь дзіркай

• az me est op dem bejgl, blajbt in kešene di lox *glxv.* калі зьясі абаранак, у кішэні застанецца дзірка

• der hunt xapt a bejgl bam beker, der hunt blajbt a hunt, der beker blajbt a beker *šprxv.* колькі сабаку абаранкаў ні хапаць, сабака застанецца сабакам, а пекар – пекарам

• er iz a bejglxaper ён злодзей на абаранкі (крадзе драбязу)

• erśt fun dem dritn bejgl vert men zat *glxv.* толькі трэцім абаранкам наясіся

• es iz vi a bejgl far a grośn *glxv.* гэта як абаранак за грош (мае сталую цану)

• lig in dr'erd (un bak bejgl)! (lejg zix in dr'erd arajn!) *kll.* ляжы ў зямлі (і пячы абаранкі)! (ідзі ты к д'яблу/праху! каб ты здох!)

• m'est šojn ire bejgl ужо ядуць ейны абаранак (даўно ўжо памерла)

• ver es ligt afn ojvn, krigt nit kejn bejgl *šprxv.* лежачы на печы, абаранка не атрымаеш (хочаш есьці калачы, не ляжы на пячы)

bejgn* (gebójgn/gebéjgt) [*d.* biegen, beugen] 1. схіліць, схіляць, сагнуць, згібаць, згінаць; 2. *gram.* скланяць; **bejg** *m*, -n згін, загінка, перагіб; **bejgung** *f*, -en 1. схіленьне, згібаньне, згінаньне; 2. *gram.* скланеньне; **béjge(v)diker, béjgiker, béjgzamer** гібкі, гнуткі; **béjg(evd)ikajt** *f*, **béjgzamkajt** *f* гібкасьць, гнуткасьць; **béjgfal** *m*, -n *gram.* склон

• bejgn* dem rukn гнуць сьпіну

• der vint bejgt (cu) di bejmer cu der erd вецер гне дрэвы да зямлі

• in drajen bejgn* zix згінацца ў тры пагібелі

béjkern=bójkern [?] біць, дубасіць, лупцаваць, зьбіваць, таўчы, пета(ва)ць

• bejkern di bejner намяць косткі, даць у косткі (бяроза-вай кашы)

bejl *m/f*, -n [*d.* Beule] пухліна, жаўлак, гуз, гуля

bejłek/bejlik *m* [?] белае мяса (свойскай птушкі)

bejmer *pl.* →bojm *m*, -er, *dim.* **béjmele** *n*, -x, **bejml** *n*, -ex дрэва; **béjmeršul** *f*, -n сядзіба

bejmvl=ba(n)vl=bójmvol *m* [*d.* Baumwolle] бавоўна, баваўняная папера; **béjmvlner** баваўняны; **béjmvlcajg** *n* баваўняная тканіна

bejn *m*, -er, *dim.* **bejndl** *n*, -ex [*d.* Bein] косьць, костка; **béjn(erd)iker** кашчавы, касьцісты; **béjne(r)ner** касьцяны; **béjndldiker** *bot.* костачкавы; **béjn(-)hajtl** *n*, -ex *anat.* надкосьніца; **béjnmarx** *m anat.* касьцявы мозг; **béjnermel** *f* касьцяная мука

• a hojfn bejner куча костак (худы як костка)

• a jid mit di bejner тыповы, характэрны жыд

• a jung mit bejner здаравяка, хват (энэргічны, дзейны, актыўны хлопец)

• arojs mit gance bejner выдраць з усімі косткамі (са скурай, суздром)
• bizn bejn(er) да костак, за жывое (крануць)
• dergejn* bizn bejn дайсьці/праняць да костак
• dos iz er mit di bejner гэта толькі ён (ніхто іншы)
• junger bejn маладая костка (юнак) (*vrtš.* "bejn" костка – "bojm" дрэва)
• (on)brexn* emecn di bejner пераламаць камусьці косткі
• oplekn a bejndl (ba) абсмактаць костачку (каму)
• štejn* emecn vi a bejn in haldz камусьці вомігаю сядзець у горле (ражном/калом/хрэнам у горле стаяць)
• ton* emecn in bejn (arajn) крануць кагосьці за жывое
• a bejn zol dir in haldz blajbn štekn, tate ejnciker! *kll.* каб у цябе ў горле костка засела/тырчэла, божа, дай міленькі!
• a hunt on cejn varft zix ojx af a bejn *glxv.* бяззубы сабака таксама кідаецца на костку
• a krenk dir in di bejner! *kll.* хваробу табе ў косткі!
• cores lejgn zix nit in di klejder. nor in di bejner *šprxv.* ліха кладзецца ня ў вопратку, але ў косткі
• der rajxer est dos flejš, un der oreman di bejner *glxv.* багаты есьць мяса, а бедны – косткі
• er/dos iz der tate mit di bejner *glxv.* ён – выліты бацька (увесь бацюта як выліты; і каліўкі бацькавы падабраў; і кропелькі падабраў татавы)
• er vejst nit ci fun cejn ci fun bejn ён ня ведае: ці ад зубоў, ці ад косткі (кажуць аб чалавеку, які ня лічыць грошы і ня ведае, адкуль у яго што бярэцца)
• es nit kejn bejner, veln dir nit vej ton di cejner *glxv.* ня еж касьцей, дык ня будуць балець зубы
• varf dem hunt a bejn, zol er nit biln *glxv.* кінь сабаку костку, каб ён не брахаў
• ver es varft af jenem štejner, krigt curik in di ejgene bejner *šprxv.* хто кідае каменьне ў іншых, атрымлівае здачы

bejn [*s.* בין] *prep.* (па)між [*sin.* cvišn]
bejn jemine lismojle (usmojle) [*s.* בין ימינו לשמאלו (ושמאלו)] паміж яго правай і яго левай (рукой), паміж уласных рук
• nit visn* bejn jemine lismojle быць няўважлівым, наіўным, глупым
bejn minxe lemájrev [*s.* בין מ(י)נחה למעריב] паміж раніцняй ("minxe") і вячэрняй ("majrev") малітвамі, пасьля ночы
bejn odem lamokem [*s.* בין למקום] паміж чалавекам і богам
bejn odem lexavejre [*s.* בין אדם לחברו] паміж чалавекам і чалавекам
bejne-lebéjne/-levéjne [*s.* בינו־לבינו=ביני־לביני] тым часам, (па)між тым [*sin.* dervajl, in cvišncajt]
bejne lebéjn acme [*s.* בינו לבין עצמו] сам сабе, паміж сабой, саматугам
bejn-hamcórim *m* [*s.* בין־המצרים] сьціск, цесната, ціжма, даўка, цяжкая сытуацыя [*sin.* klem, engśaft, švere situacje]; азначэньне для трохтыднёвага жалобнага посту паміж "voser-betamez" і "tišebov"
bejn(-h)ašmóšes *m/n*, -n [*s.* (ן-)בין־השמשות] вечар, прыцемкі, змрок, зьмярканьне, час паміж днём і ноччу; **bejnhašmóšesdiker** змрочны
• s'iz cugefaln der bejn-haśmošes спусьціўся змрок
• Śabes ba dem rebns tiš, /geven iz bejn-hašmošes, /farvarfn a jidl mitn kop /un falt gor in xalošes. /Un der rebe hot zix nor /ongerirt cum korbn, /iz glojbt es jo un glojbt es nit – /der jid iz bald geštorbn. /Čiri-bim, čiri-bom... *flksl.* У суботу за сталом у рэбэ, у прыцемках, адзін жыдок матнуў галавой і страціў прытомнасьць. А рэбэ толькі дакрануўся да ахвяры, верыце вы ці ня верыце – жыд зараз жа й памёр. Чыры-бім, чыры-бом...
bejn(-h)azmánim *m*, -s [*s.* (ם-)בין־הזמנים] вакацыі, час адпачынку, тэрмін паміж заняткамі ў хедары (ад Рош-Гашоны да заканчэньня Сукэсу і ад пачатку месяца нісана да заканчэньня Пэйсаху)
• Vakacje, vakejšon, kanikule – dos zajnen alc verter fun zelbn bagrif. Zej zajnen ober niśt dos, vos dos vort bejn-hazmanim zogt dem jidišn jingl (Ś.-A.) Вакацыі, адпачынак, канікулы – гэта ўсё азначэньне аднаго паняцьця. Але гэта зусім ня тое, што слова "bejn-hazmanim" гаворыць жыдоўскаму хлопчыку
bejn-kax uvejn-kax [*s.* בין־כך ובין־כך] паміж тым і гэтым, тым часам, паміж тым
• bejn-kax uvejn-kax hot men nit "v renkax" *glxv.* паміж тым і гэтым, ■ ў рукі не патрапіла (хто шмат вагаецца, у таго нічога не атрымаецца) (за перабіркі даюць абдзіркі; не перабірай, а то скулу схопіш) [*p.* w rękach]
bejnkes=bankes *pl. med.* банькі
bejn-kese-leóser [*s.* בין־כסא־לעשור] у дні паміж Рош-Гашонай і Ём-Кіпурам
bejn-regl-lerégl [*s.* בין־רגל־לרגל] "паміж сьвятамі"; у дні паміж Пэйсахам і Сукэсам
bejodaim [*s.* בידים →jad] *adv.* уласнымі рукамі, уласнай воляй, уласным жаданьнем/намаганьнем
bejojdim [*s.* ביודעים →beloj-jojdim] *adv.* наўмысна, сьвядома, асэнсавана; адкрыта, вядома [*sin.* vilndik, bavust-zinikerhejt; mit alemens visn, efntlex]
bejojker [*s.* ביוקר →jekiri, benjaker] дарагі, каштоўны, шэны, варты, вартоўны, высокага кошту, высокай цаны [*sin.* tajer]
bejs/bejz=b *m/f*, -n [*s.* (ן-)בית] 1. "бэйс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 2; 3. *hum.* зло (*vrtš.* "bejz")
• jom bejs [*s.* יום ב'] панядзелак
• Az a jingele zet a bejs, a bejs, /zog że, zunenju, viazoj że maxt es? /– Berele. /– Un nox a tajč? Viazoj że maxt es? /– Bomčik. /– Vi że maxt es inejnem? /– Berele, bomčik, berele, bomčik, /aj-aj, a štekele, aj. a štekele, aj-aj, a štekele, zog mir że, zunenju. *flksl.* Калі хлопчык бачыць літару "бэйс", скажы ж, сыночак, як жа яна вымаўляецца? – Бэрэлэ. – А яшчэ патлумач? Як жа яна вымаўляецца? – Бомчык. – Як жа сказаць разам? – Бэрэлэ, бомчык, ай-яй, палачка. Ай-яй, палачка, скажы ж мне, сыночак.
• "bejs" iz niśt "giml" *glxv.* "б" – гэта не "г" (два – гэта ня тры)
• ver es zogt "alef", muz zogn "bejs" *glxv.* хто кажа "а", мусіць казаць "б" (узяўшыся за гуж, не кажы, што ня дуж; калі даўся запрэгчы, то дайся й паганяць)
bejs [*s.* בעת] *bndv.* у, калі; у той час, калі...; **bejsn=bejs dem**; **bejs-májse** [*s.* מעשה] у той/гэты/дадзены момант, пакуль што, тым часам
• bejsn gešprex у час размовы
• xapn bejs-majse схапіць на месцы злачынства
bejs- *pl.* bote- [*s.* (-בתי) -בית →bais, balebos] дом...
• dermon zix nor, majn folk Jisrol, /dajn altn štolc un koved, /du host dox ojx gehat a mol /a meluxe, a bejs-dovid, /ci hostu den, zog, fargesn dem tog, /az geven bistu ojx frejlex,

/dajn ejgene erd, dajn ejgene šverd /un ojx dajn ejgenem mejlex? (L. G.) толькі памятай, мой народ Ізраілю, сваю годнасьць і гонар, ты таксама меў калісьці царства, дом Давіда, ці зможаш, скажы, забыць той дзень, калі ты быў таксама шчасьлівы, сваю ўласную зямлю, свой уласны меч і таксама свайго ўласнага цара?

bejs-almen *m/n*, -s [*s.* בית־עלמין] могілкі (дом вечнасьці)

bejs-cmentaš/-cmentarž *m*, -n [*s.* בית־, *p.* cmentarz] каталіцкія могілкі

bejs-din=bez(d)n *m/n*, -s [*s.* בית־דין(־ס)] суд рабінаў, судзілішча [*sin.* raboniš gerixt]; **bejs-din-cédek** *m/n* [*s.* צדק־] "справядлівы суд"; **béjs-din-štub** *f*, *pl.* -n/-štiber, *dim.* -štibl *n*, -ex пакой, у якім прымае наведвальнікаў рабін; **bejs-din-šel-májle** *n* [*s.* של־מעלה־] нябеснае правасудзьдзе, суд нябёсаў, боскі суд; **béjs-din-šames** *m*, *pl.* béjs-din-šamosim [*s.* שמש(-ים)־] судзебны служка, пасланец, паслугач у рабіна

bejs(-h)akise *m/n*, -s, **bejs-hakis** *m*, -n [*s.* בית־הכ(י)סא(-ס)] прыбіральня, туалет, клазэт, сутачкі [*sin.* optrit, klozet]

• in drai erter git men zix kejn koved nit op: in tfise, in bejs-hakise un in merxec *šprxv.* у трох месцах чэсьці не [illegible]: у гурме, у прыбіральні і ў лазьні (на хрысьцінах усе кумы, на вясельлі ўсе сваты, а ў карчме ўсе [illegible])

• kajfi zolstu in bejs-hakise jede draj minut oder jede draj xadošim! *kll.* каб ты бегаў у прыбіральню кожныя тры мінуты альбо кожныя тры месяцы!

bejs(-h)aknéses *m/n*, *pl.* bote-knésjes [*s.* בית־הכנסת (בתי־) הכנס(יו)ת] сынагога, школа, храм, дом для сходаў, для навучаньня і набажэнстваў [*sin.* šul, klojz, bejs-medreš]

bejs(-h)akóved *n*, -n [*s.* בית־הכבוד(-ן)] "дом гонару"; *fig.* прыбіральня, туалет, клязэт, сутачкі [*sin.* bejs-hakise, klozet, optrit]

bejs(-h)akvóres *m/n*, -n [*s.* בית־הקברות(-ן) →kejver] гэбрэйскія могілкі [*sin.* besojlem]

• dort iz geven štil vi af a bejs-hakvores там стала ціха як на могілках

• cores trajbn dem menčn af dem bejs-hakvores *šprxv.* ліха заганяе чалавека ў магілу

bejs-(ha)médreš=besmédreš *m/n*, *pl.* bote-(ha)midróšim [*s.* בית־(ה)מדרש (בתי־(ה)מדרשים)] сынагога, школа, дом для навучаньня і набажэнстваў [*sin.* klojz]

• a gutn (menčn) vet der šenk nit kalje maxn, un a šlextn vet der/dos bejs-hamedreš nit farrixtn *šprxv.* добраму й шынок не пашкодзіць, кепскага й сынагога ня выправіць (добрага карчма не папсуе, а ліхога царква не паправіць; добраму ўсюды добра, а кепскаму – кепска)

(bejs-ha)míkdeš/-mígdeš *m/n*, -n [*s.* בית־ה(מיקדש(-ן))] Ерусалімскі Храм

• zint dos bejs-hamikdeš iz xorev gevorn, ken kejn simxe nit farful zajn *glxv.* ня можа быць сапраўднай весялосьці, з таго часу, як разбурылі Ерусалімскі Храм

bejs(-ha)xáim *m/n*, -s [*s.* בית־(ה)חיים(-ס)] "дом жыцьця"; могілкі, клады, кладзішча [*sin.* bejs-ojlem]

• a mes fun bejs-xaim trogt men nit curik *šprxv.* з могілкаў не выносяць назад (зь ляску прыжджэм, а зь пяску ніколі)

• mit aš un mit maim afn altn bejs-xaim! *kll.* (каб цябе пахавалі) з попелам і вадою на старых могілках!

bejs(-ha)xójlem *m/n*, *pl.* bote-(ha)xojlem [*s.* בית־(ה)חולים (-בתי)] шпіталь

bejs-jánkev *m* [*s.* בית־יעקב] "Дом Якуба" (назва артадаксальнай школьнай дзявочай арганізацыі)

bejs-jankev lexu venejlxo=bilu *abr.* [*s.* ביל"ו=בית־יעקב לכו ונלכה] "Дом Якуба, прыходзь і разам пойдзем" (назва саюзу, які гэбрэйскія студэнты ўтварылі ў Расеі пасьля пагрому 1881 году з мэтай перасяленьня ў Палестыну)

bejs-jesójmim *m/n*, *pl.* bote-jesójmim [*s.* בית־יתומים (-בתי)] дзіцячы дом, дом для сірот [*sin.* kinder-azil]

Bejs-léxem [*s.* בית־לחם] г. Бэтлеем (родны горад цара Давіда)

bejs-ojlem=besojlem *m/n*, -s [*s.* בית־עולם(-ס)] "нябесны дом"; могілкі, клады, кладзішча [*sin.* bejs-hakvores, besalmen]

• – Ven du volst geven der bojre-ojlem, /vos volstu gemaxt? /– X'volt gemaxt un gemaxt. /– Er volt gemaxt un gemaxt, un gemaxt... /– X'volt gemaxt a bejs-ojlem, /er zol in parkn nit arajn. /– Dos volt er gemaxt. /– Apikorsim un misnagdim /volt ix krenk gegebn, /nor di xsidimlex. *flksl.* – Калі б ты быў богам, што б ты зрабіў? – Я б зрабіў і зрабіў. – Ён бы зрабіў і зрабіў, і зрабіў... – Я б зрабіў могілкі, каб яны ў агароджу не зьмясьціліся. – Вось што б ён зрабіў. – Бязбожнікам і міснагедам трасцу я б даў там месца, толькі хасыдам.

bejs-váad(-la...) *m* [*s.* בית־וועד(־ל...)] дом для сходаў; **bejs-váad-laxaxomim** *m* [*s.* לחכמים־] дом для сходаў мудрацоў, вучоных

bejs-zójnes *m/n*, *pl.* bote-zójnes [*s.* בית־זונות (-בתי) →znus, mezane, zojne, roje-zojnes] публічны дом, бардэль

bejt *f*, -n [*d.* Beet] град(к)а

• (uf)grobn* bejtn капаць грады

bejzer [*d.* böse] 1. злы, ліхі; 2. *m* папрок, вымова, ганьба; **bejz(s)** *n*, **bejzn** *n* зло, ліха; **bejze** *f* злосьніца; **ton* bejz(s)** рабіць зло, ліха; **béjzern zix** (af), **zajn* bejz** злаваць, злавацца, сердавацца, гневацца, сварыцца, ушчуняць; **béjzer(d)iker**, **béjzlexer** злы, ліхі, гняўлівы, сварлівы; **béjzerhéjt** *adv.* злосна, злым чынам; **bejzkajt** *f*, -n злосьць; **béjzhaftiker** зласьлівы; **béjzhaftikajt** *f* зласьлівасьць; **bejz-ójg** *n* (a bejz ojg) злое вока, (с)урокі; **béjz-símendiker** [*s.* סימנ־] злавесны; **béjzviliker** зламысны, злосны; **béjzvilikajt** *f*, -n зламыснасьць; **béjzvuks** *m*, -n пухліна (злаякасная); **béjzvuksiker**, **béjz(-)miniker** злаякасны; **bejz-vúnder** *n*, *pl.* bejze-vunder зьдзіўлены погляд, зьдзіўленьне

• a bejz vunder вялікі цуд, вельмі дзіўна

• a bejze bsure кепская навіна

• a bejze xaje люты зьвер

• a bejze šo/maxšove ліхая гадзіна/думка

• a bejzer xolem дурны сон

• a bejzer šmejxl/gajst/menč злая ўсьмешка, злы дух/чалавек

• a min bejzer ir zajt hajnt! які вы сёньня злы!

• al dos bejz усё ліха, усе злыя рэчы

• bejz blut злая кроў

• bejze cinger злыя языкі

• kejn bejz-ojg zol dir/ir nit šatn! каб цябе/яе ніхто не сурочыў!

• mit gutn ci mit bejzn усімі праўдамі і няпраўдамі

• ontrefn* (cušteln zix) in a bejzer minut трапіць у ліхі час

• redn* mit bejzn пагражаць

• fun bejze lajt zol men gejn af a zajt *glxv.* трэба абыходзіць злых людзей

• kejn bejz zol vajter nit zajn! каб больш ліха не было!

• nit mit gutn iz mit bejzn *glxv.* не паслухаў ківа, дык паслухаеш кія
• ver es vejst nit fun bejz, vejst nit, vos "giml" badajt хто ліха ня зьведаў, той ня ведае цаны дабру (*vrtš.* "bejz" літара "бэйс" – "bejz" зло; зь літары "giml" пачынаецца слова "guts" дабро)
• – Vu bist do gešlofn, texterl majne, /ba der bejzer šviger? /– Af a zak mit erd, /mit ponem cu der erd, /muter majne gelibte. *flksl.* – Дзе ж ты спала, дачушка мая, у ліхой сьвякрухі? – На мяху зь зямлёй, тварам да зямлі, маці мая любая.
• zol zajn di ergste/greste core, nor nit kejn bejz vajb *glxv.* хай будзе найгоршая бяда, толькі ня злая жонка

bekabole [*s.* בקבלה →mekabl, (bal)mekubl, kabole] *adv.* паводле (вуснай) традыцыі, ад бацькоў, ад мінулых пакаленьняў; **bekabólediker** традыцыйны

bekák *abr.* **bekehile-kdojše** [*s.* בקהילה־קדושה=בק"ק] у сьвятым кагале, у горадзе

bekáktexo [*s.* בקאקתך] *vulg.* ён увесь у гаўне

bekán [*s.* בכאן →kan] *adv.* тут(ака) [*sin.* do, hi]

bekáv-habríe(s) [*s.* בקו(ו)־הבריאה=בקו(ו)־הבריאות] у найлепшым стане здароўя [*sin.* gezunt]

• er iz ober ništ geven bekav-habries, epes hot im a kelt gejogt adurx di bejner (Prc.) але ён ня меў моцнага здароўя, нейкі холад пранізваў ягоныя косткі

bekáv-haxáim-vehašólem [*s.* בקוו־החיים־והשלום] жывы й здаровы

bekavone [*s.* בכוונה →kavone, (be)kivn] *adv.* 1. наўмысна, наўмысьля, з абдуманым намерам, знарок(ам); на ўвазе, у думках; 2. прыхільна, з сымпатыяй, са спагадай, усёй душой, усім сэрцам [*sin.* umišne, ekstre, mit a mejn; bedeje, in zinen; mit gefil, mitn gancn harcn, mit religiezn bren]

bekehile-kdojše *abr.* **bekák** [*s.* בקהילה־קדושה=בק"ק] у сьвятым кагале, у горадзе

bekejfl-kiflaim [*s.* בכפל־כפלי(י)ם →kejfl] у сто разоў

beken [*p.* beknąć, *ukr.* бекати] бэкаць (аб авечках)

bek(er) *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Bäcker] пекар; **békeršer** пекараў; **bekeráj** 1. *f*, -en пякарня; пячэньне/выпяканьне хлеба; **béknbrojt** *n*, -n булачка альбо печыва (часта даецца ў падзяку за добрую вестку)

• beknbrojt zogn сказаць добрую навіну
• beser dem beker, vi der dokter *glxv.* лепш пекар, чымся лекар
• er zecl vi a beker *glxv.* ён сядзіць як пекар (аб малапісьменным чалавеку, які чытае малітвы, не разумеючы сэнсу)

bekeš *f*, -n, **békeše** *f*, -s [*ung.* bekeš] казачына, жыдоўскі каптан

bekešer [*s.* בקשר →kešer] *adv.* у сувязі, у належнасьці, у дачыненьні [*sin.* in farbindung, in šajxes]

bekicer [*s.* בקי(י)צור →mekacer, kicer, (h)akicer, ojsbekicern] *adv.* 1. коратка, сьцісла, карацей кажучы; 2. (ня)хай, ладна, добра [*sin.* in kurcn, kurc (geredt); *ant.* barixes]; **bekícerl** *n*, -ex кароткія навіны; **bekícerdiker** кароткі, сьціслы; **bekicer-hadóver** [*s.* הדבר] коратка распавесьці, у некалькіх словах, карацей кажучы

• maxn es bekicer закругліць, закараціць

bekie *f*, -s [*s.* (בת-)בקיאה →boki] знаўца, адэптка, эрудытка, спэцыялістка, дасьведчаная жанчына; **b(e)kies** *n*, -n (in) [*s.* (בת-)בקיאות] веды, веданьне, знаёмства, уменьне, спрыт, спрактыкаванасьць, дасьведчанасьць, адукаванасьць, эрудыцыя [*sin.* keneršaft, vojlkenevdikajt, erudicje, genitkajt]; **b(e)kiim** *pl.* →boki *m* [*s.* (בקי (בקיאים] знаўца

bekise bekojse bekajse [*s.* בכיסו בכוסו בכעסו] "празь яго кашалёк, празь яго келіх, празь яго гнеў" (тры галоўныя чалавечыя якасьці: адносіны да грошай, да пітва, паводзіны ў гневе)

• me derkent a menčn bekise bekojse bekajse *šprxv.* чалавека пазнаюць па грашох, пітву і гняўлівасьці

bekívn(dik) [*s.* בכ(י)וון →(be)kavone, kivn] *adv.* наўмысна, наўмысьля, з абдуманым намерам, знарок(ам), назнарок, сумысьля; **bekívndiker** наўмысны, знарочысты; **bekívndikajt** *f* наўмыснасьць

• bekivndiker trot наўмысны крок
• nit bekivn неспадзявана, зьнячэўку, зьнянацку

bekn *m*, -s, *dim.* **békele** *n*, -x [*d.* Becken] 1. таз, бляха; 2. басэйн; **békngartl** *m*, -en *anat.* таз

bekój(e)x(es) [*s.* בכ(ו)ח →mikojex, (bal)kojex, ojsbekojexn] *adv.* сілай, моцай, гвалтам; у сілах, у стане, здатны, здольны [*sin.* mit gvald, mit maxt; in štand, mesugl, feik]; **zajn* bekojex** мець моц, магчымасьць, здольнасьць, здатнасьць

• ništ bekojex cu немагчыма (да)
• vos nor ix bin bekojex cu ton усё, што толькі я ў стане зрабіць

bekó(j)l-róm [*s.* בקול־רם →kol] *adv.* уголас, гучна, голасна [*sin.* hojx, af a kol]; **bekól/bekójle-kójles** [*s.* בקול(י)־קולות] *adv.* з моцнымі крыкамі, крычма, лемантуючы, гвалтам, гвалтоўна

bekojved-róš [*s.* בכובד־ראש] *adv.* сур'ёзна, з галавой/розумам [*sin.* ernst, mit kop]

bekompanje [*s.* -ב] *adv.* у кампаніі

bekorev [*s.* בק(י)רוב →krojve, krejves, mekarev, mekurev, farkrojvišn, korev, hiskarves] *adv.* хутка, у хуткім часе, праз хуткі час, празь невялікі тэрмін, прыблізна праз... [*sin.* in gixn, in der noenter cajt]; **bekórevdiker** будучы, наступны, які надыходзіць

• ci vet ir ober zajn in Kiev take bekorev? (Š.-A.) але ці будзеце вы хутка ў Кіеве?

bekoved [*s.* בכבוד →bixvojdiker, kibed, kvod-, lixvojd, nixbed, mexubed, mexabed, koved] *adv.* чэсна, справядліва, сумленна, з павагай/пашанай/рэспэктам [*sin.* mit respekt, erlex]; **bekóved(ik)er** пачэсны, шаноўны, паважны, самавіты, рэспэктабэльны [*sin.* ongezeener, vixtiker]; **bekóved(i)kajt** *f* пачэснасьць, паважнасьць, самавітасьць, рэспэктабэльнасьць; **bekoved-gódl** [*s.* גדול־] зь вялікай павагай/пашанай; з прыемнасьцю, з асалодай; чаму не?

• bekoved godl! калі ласка! зрабеце ласку!
• bekoved haltn* выказваць павагу
• bekoveder menč шаноўны, паважаны чалавек
• M'hot take bald di xasene gemaxt /un getrunken maške a gance naxt; /mit grojse glezer hobn getrunken ale /lekoved dem xosn un lekoved der kale. /Durx maške hot der tate di mame genumen, /durx maške bin ix af der velt gekumen. (M. G-n) Такі хутка вясельле згулялі й пілі гарэлку ўсю ноч; усе пілі вялікімі шклянкамі ў гонар маладога і маладой. Праз гарэлку бацька ўзяў маці, праз гарэлку я на сьвет зьявіўся.
• vojl dem, vos firt ojs bekoved zajn velt *glxv.* добра таму, хто сумленна выконвае свае абавязкі

bekumpanje *adv.* у кумпаніі/суполцы, суполкай

bel *m*, -n [*d.* Bell?] складзень, аканіца

b(e)láz(n) *abr.* [*s.* בלע"ז=בלשון עמים זרים] 1. на чужой,

замежнай мове (замежнае слова для азначэньня мясцовага эквіваленту сэміцкіх словаў); 2. *hum.* вядомы як; вядомы пад назвай/імем

belaxeš [*s.* בלחש →laxeš] *adv.* ціхачом, цішком, з мармытаньнем (чытаньне частак малітвы) [*sin.* štilerhejt, murmlendik]

Belc мястэчка Бельцы (Малдова)

• - Majn štetele Belc, /majn hejmele, vu ix hob /majne kinderše jorn farbraxt. /Zajt ir a mol geven in... /Belc, majn štetele Belc, /in oremen štibele /mit ale kinderlex dort gelaxt. (J. J-s) Бэлц - маё мястэчка Бэлц, мая хатка, дзе я бавіў мае дзіцячыя гады. Вы некалі былі ў... Бэлц, маё мястэчка Бэлц, мы сьмяяліся ў беднай хатцы разам з усімі дзецьмі.

bele *f* [*it.* la bella] *kort.* казырны кароль альбо дама

belemečen=balamuten=bal(e)mučen баламуціць, чмуціць, чмурыць

belemer=bal(m)emer *m*, -s [?] біма (пляцоўка ў сынагозе, зь якой чытаецца Тора)

b(e)lés-bréjre [*s.* בלית־ברירה] *adv.* паняволі, нехаця, пад [illegible] ня маючы іншага выйсьця

[illegible]-venéfeš/-venéfeš [*s.* בלב־ונפש →lev] *adv.* шчыра, ду[illegible] і целам, цалкам адданы [*sin.* mit [illegible] lajb un lebn]

[illegible]-belfer *m*, -s [*d.* Helfer] памагаты мэламэда ў хе[illegible]/сынагагальны служка

• a belfer hot a pareve kiške памагаты мае луджаную кішку (ён сілкуецца па розных хатах і ня мае магчымасьці вытрымліваць шэсьць гадзінаў паміж мясной і малочнай ежай)

• az me vil nit dem belfer, varft men zajn pekl arojs *glxv.* хто ня хоча даваць служцы, той выкідае вон свой пакунак

b(e)lí- [*s.* בלי־ →beloj] *pref.* без(ь-), бяз(ь-), бес(ь-), бяс(ь-), не(-), ня(-), ні(-) [*sin.* on]

b(e)lí-drej [*s.* בלי־] *adv.* без махлярства, сумленна

b(e)lí-guzme [*s.* בלי־גוזמא] *adv.* безь перабольшаньня /перавелічэньня

• a palac, "a dvorec", xadorim un xadorimlex, beli guzme, kimat biz cvancik (Š.-A.) палац, "дварэц", пакояў і пакойчыкаў, безь перабольшаньня, амаль што дваццаць

b(e)lí-jefúne [*s.* בלי־יפונה] *adv.* без затрымкі, мэтанакіравана

belik *m*, -es/-n, **belke** *f*, -s бэлька

b(e)lí-kavóne [*s.* בלי־כוונה] *adv.* бяз пэўнага намеру, ненаўмысна, не жадаючы [*sin.* ništ vilndik]

b(e)lí-néjder=bl"n *abr.* [*s.* בלי־נדר=בל"נ →nejder, menader], **b(e)lí-maskóne=bl"m** *abr.* [*s.* מסקנא=בל"מ־] "безь сьвятых абяцаньняў"; *adv.* не даючы зароку, без бажбы, не заракаючыся, не прысягаючы; **beli-nejder uveli maskone** [*s.* ובלי מסקנא] не даючы абяцаньняў і ня маючы намеру

b(e)lí-sófek=bl"s *abr.* [*s.* בלי־ספק=בל"ס] *adv.* без сумневу /ваганьняў, упэўнена, безумоўна; **belisófekdiker**, **b(e)lí-šum-sófekdiker** бясспрэчны, бессумнеўны, безумоўны; **b(e)lí-šum-sófek** без усялякага сумневу

b(e)lí-šum-tájne [*s.* בלי־שום־טענה] *adv.* без патрабаваньня, ня маючы ніякіх прэтэнзіяў

b(e)lí-tnáj [*s.* בלי־תנאי] *adv.* без аніякіх умоваў

b(e)lí-xaróte [*s.* בלי־חרטה] *adv.* без шкадаваньня, упэўнена, ня каючыся; **b(e)lí-xarótediker** упэўнены, нязьменны

belme=bjelme=bilme *f*, -s, **bel(e)m** *m*, -s [*ukr.* більмо, *p.* bielmo] бяльмо

• vi a belme in ojg як бяльмо на воку

belój [*s.* בלא →b(e)li-] *prep.* без(ь), бяз(ь) [*sin.* on]

belój-gúzme [*s.* בלא־גוזמא] *adv.* безь перавелічэньня/перабольшаньня [*sin.* on ibertrajbung]

belój-jójdim [*s.* בלא־יודעים →bejojdim] *adv.* несьвядома, ня ведаючы [*sin.* on visn, ništ visndikerhejt]

belój-ríe [*s.* בלא־ראיה] *adv.* ня бачучы, нягледзячы, падсьвядома

belošn-áto [*s.* בלשון־אתה] *adv.* размаўляючы на "ты", тыкаючы; **belošn-jóxed** [*s.* יחיד־] *adv.* у адзіночным ліку (тыкаць, на "ты") [*sin.* in ejncol]; **belošn-nekíe** [*s.* נקיה־] *adv.* чыстай мовай, эўфэмістычна; **belošn-níster** [*s.* ניסתר־] *adv.* патаемнай мовай (па-гэбрэйску); **belošn-rábim** [*s.* רבים־] *adv.* у множным ліку (на "вы") [*sin.* in mercol; ircndik]; **belošn-seginóer/-sagenóer** [*s.* סגי־נהור־] *adv.* эзопавай мовай, эўфэмістычна, у пераносным сэнсе; **belošn-xíbe** [*s.* חיבה־] *adv.* ласкавымі словамі

• ruft men im Xaim-Xane "der kluger", belošn-seginoer, derfar vos er iz a grojser šojte яго завуць Хаім-Ханэ-"разумнік", што на самай справе азначае "вялікі ёлуп"

beluge *f zool.* бялуга

bemajmed [*s.* במעמד →majmed] *adv.* у сытуацыі/стане/пазыцыі

bemamošes [*s.* בממשות →mameš] *adv.* канкрэтна, рэальна, прадметна, навочна

bematone [*s.* במתנה →matone] *adv.* у падарунак [*sin.* vi a gešenk]

bemaxšove [*s.* במחשבה →bal-maxšoves, maxšove] *adv.* у думках, з намерам, наўмысна

bembekú *m* [→ben-pekue] 1. неданосак (цялё, плод у лоне забітай жывёлы); мяса такога цяляці; 2. *fig.* бязглузды, нязграбны, недапечаны чалавек

bemejle [*s.* במילא →(mi)mejle] *adv.* усё роўна, так ці гэтак, такім чынам, натуральна, зразумела, само па сабе [*sin.* saj vi saj, farštejt zix, take derfar]

• di frage iz bemejle opgefaln пытаньне адпала само па сабе

bemejzid/bemejzed [*s.* במזיד] *adv.* наўмысна, наўмысьля, зламысна, з злым замерам, абдумана [*sin.* bejzvilik, *ant.* bišgoge]

bemekex(-hašóve) [*s.* במקח(־השווה)] *adv.* за адпаведныя грошы, за варты кошт

bemešex (fun) [*s.* במשך →hemšex, mamšex, mešex] *adv.* на працягу, у час [*sin.* in farlojf]

• di lajt zajnen bemešex fun a kurcer cajt ojx jordim gevorn (Prc.) людзі ў хуткім часе таксама зьмізарнелі

bemicvojsov [*s.* במ(י)צוותיו] *adv.* (пад)выпіўшы, пад чаркай/мухай [*sin.* batrunken, a bisl šiker]

bemokem/bemokim=bimkem [*s.* ב(י)מקום →mokem] *adv.* на месцы, там дзе, замест(а); **bemokem šeéjn iš** [*s.* שאין אעש] там, дзе німа мужыка (для выкананьня пэўнай працы)

• bemokem šeejn iš, iz a hering ojx a fiš *glxv.* дзе німа мужыка, і селядзец таксама рыба

• kejn Kock fort men ništ, /kejn Kock gejt men; /vajl Kock iz bemokim-hamikdeš, /kejn Kock darf men ojle-regl zajn *flksl.* у Коцк ня едуць, у Коцк ідуць, таму што Коцк - гэта сьвятое месца, у Коцк трэба паломнічаць пеша

ben *m*, *pl.* bonim, *dim.* **bendl** *n*, -ex [*s.* בן(-ים)] *hum. pejor.* сын, нашчадак, выпладак [*sin.* zun]; **ben-** *pl.* bnej- [בן(-י)] сын..., дзіця...

• Jankev ben Jicxok Якуб сын Ісака

• bonim iz di greste make сыны - найгоршае ліха (з анэк-

доту, у якім рандар прачытаў у Агадзе замест "kinim" вошы – "bonim" сыны)
• "Pinxes ben-Elozer ben-Arn hakojen!" – az er hot nit kejn gelt, iz er fort a parx *glxv.* "Пінхас сын Элізара сын Арона сьвятара!" – калі ён ня мае грошай, дык усё роўна пархуцік

benarbáim *m*, *pl.* bnejarbáim [*s.* (בני־) בן־ארבעים] сарокагадовы мужчына

benature [*s.* -ב] *adv.* па натуры

ben-báis/-bájes *m*, *pl.* bnej-báis/-bájes [*s.* (בני־) בן־בית] свойскі чалавек, сямейнік, часты наведвальнік
• aza mejnung hobn ale majne bnej-bais (Š.-A.) такога ж меркаваньня трымаліся ўсе мае хатнія

ben-bekúe/-pekúe *m*. -s [*s.* בן־בקועה →bembeku] 1. недасак (цялё, плод у лоне забітай жывёлы); мяса такога цяляці; 2. *fig.* бязглузды, нязграбны, недапечаны чалавек

benbrís *m*, *pl.* bnejbrís [*s.* (בני־) בן־ברית] "сын запавету"; (абрэзаны) гэбрэй [*sin.* jid]

benc/benč *m*. -n удар, аплявуха

benčn=benšn [*l.* benedicare, *d.* benedeien] блаславіць, бласлаўляць, дабраславіць, дабраслаўляць; **benčer** *m*, -s чалавек, які бласлаўляе; **benčung** *f*, -en блаславеньне, дабраславеньне; **benč(r)l** *n*, -ex малітоўнік (малітвы да ежы і на ноч); **bénčlixt** *pl.* суботнія, сьвяточныя сьвечы
• benčn lixt бласлаўляць сьвечы перад суботай
• giml benčn спраўляць падзячны малебен у сынагозе пасьля перажытай небясьпекі
• az got benčt, benčt er mit alc *šprxv.* калі бог бласлаўляе, дык бласлаўляе на ўсё (у каго дабро вядзецца, у таго і певень нясецца)
• es iz a terec far di benčlixt (far der kac) *glxv.* скажы гэта сьвечцы/кошцы (усё гэта байкі; зь языка высмактаў /выссаў; з-пад кіпця выкалупаў)
• got štroft mit ejn hant, un benčt mit der andern (mit ejn hant štroft got, un mit der anderer benčt er) *šprxv.* бог карае адной рукой, але бласлаўляе другой (бог карае і бог мілуе; каторы бог намачыў, той і высушыць; бог засмуціў, бог пацешыць)

bendaas *m*, *pl.* bnejdaas [*s.* (בני־) בן־דעת →bedaas, bardaas, daas] разумны, багаты на розум, галаваты чалавек

bend(er) *pl.* →band *m* том

bend(er) *pl.* →band *m*, -n, *dim.* **bendl** *n*, -ex (і)стужка

benduhe=bindjuge *f*, -s біндзюга, вялікая павозка

ben(-)dór *m*, *pl.* bnej(-)dór [*s.* (בני־) בן־בור →xad-bedore, midor ledor, dor] сучасьнік [*sin.* mitcajtler]

benegeje/benojgeje (cu) [*s.* בנוגע →negeje] *adv.* у адносінах (да кагосьці), наконт, у належнасьці/дачыненьні да... [*sin.* in baciung cu, in šajxes cu]

ben(e)imes [*s.* בנעימות →neimesdik] *adv.* пачціва, з пашанай, уважна, далікатна; ціха, спакойна, ціхім і прыемным чынам [*sin.* ruikerhejt]; **beneímesdiker** пачцівы, далікатны, уважны, ветлівы; ціхі, спакойны

benemones [*s.* בנאמנות →nemen, nemones] *adv.* сумленна, праўдзіва, папраўдзе, сапраўды, на маё слова, слова гонару, далібог [*sin.* af majn vort, af an emes]
• glejb mir benemones, az ajer zun vet ba mir zajn vi an ejgener (Š.-A.) далібог, верце мне, што ваш сын будзе ў мяне як свой уласны

benés [*s.* בנס →(bal-)nes] *adv.* цудам, дзівам, дзіўным/цудоўным чынам

bengdojlim *m*, *pl.* bnejgdojlim [*s.* (בני־) בן־גדולים →gdule, gadles, gadlones, megadl, godl] нашчадак высокага роду, арыстакрат

bengíl *m*, *pl.* bnejgil [*s.* (בני־) בן־גיל →bas-gil] чалавек аднолькавага ўзросту, сучасьнік [*sin.* mitcajtler]

benhaníde *m*, -s [*s.* (ס-)בן־הנידה →nide, mamzer-ben-hanide] *pejor.* дзіцё, зачатае ў час мэнструацыі

benhoráv *m*, *pl.* bnejhoráv [*s.* (בני־) בן־הרב →rov] сын рабіна

benimce [*s.* בנ(י)מצא →bimcies, mojce-, moce-, nimce] *adv.* звычайна, нярэдка, наяве, што ёсьць у наяўнасьці [*sin.* faran, vos gefint zix, vos me ken es krign]
• iz dox aza zax vi "glik" gor ništ benimce (Ztl.) ёсьць, аднак, такая рэч, як шчасьце, зусім незвычайная

benimes [*s.* בנימוס →nimes] *adv.* далікатна, ветліва [*sin.* mit gute manirn, heflex]; **benímesdiker** ветлівы, далікатны; **benímesdikajt** *f* ласкавасьць, ветлівасьць, прыязнасьць

ben-ír *m*, *pl.* bnej-ír [*s.* (בני־) בן־עיר →ir-] зямляк (з аднаго гораду) [*sin.* landsman]

beníxese [*s.* בניחותא →nixese] *adv.* памалу, спакойна, паволі [*sin.* pamelex, ruik]

benjaker *m*, -s [*s.* (ס-)בן־יקיר →jekiri, bejojker] любімы сын, любімы чалавек

ben-jisróel *m*, *pl.* bnej-jisroel [*s.* (בני־) בן־ישראל] жыд, ізраільцянін, сын Ізраілю, просты гэбрэй (у адрозьненьне ад коганаў і лявітаў)

Benjomen [*s.* בנימין] *mx.* Бэньямін (малодшы з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які паўшоў ад Бэньяміна (Б. 35:18)

benjoxed/benjoxid *m*, *pl.* bnej-jexídim [*s.* (בני־יחידים) בן־יחיד →bixides, jixed, mejaxed, misjaxed, joxed] адзінак(а), адзіночак, адзінец, адзіны сын, бянёха; **benjexídišer** адзіны (аб сыне); далікатны, капрызны, наравісты, натурысты
• a ben-joxed iz an akšn, un an akšn iz a mešumed (a ben-joxed iz a halber mešumed) *šprxv.* адзіны сын – упорнік, а ўпорнік – нягоднік (з адзінака будзе сабака; з адзінака або пес, або сабака; адзіны сын – ня сын, а баўтун; адзіначка або курва, або лайдачка)
• a pojlišn ben-joxed zol men lajen – a dajčn ben-joxed zol men frajen *glxv.* польскага адзінка трэба пазычаць, нямецкага – весяліць
• er iz ajngešpart vi a ben-joxed ён упарты як адзінец (сын-адзінака – ці хорт, ці сабака; дзе сын адзін, дык і той не людзін)

benk *pl.* →bank *m*, *dim.* **benkl** *n*, -ex тапчан, лава, услон

benk *pl.* →bank *m/f*, -en банк

ben-kajóme *m*, *pl.* bnej-kajóme [*s.* (בני־) בן־קימא] 1. жыцьцяздольны чалавек; 2. рэч, якую можна трываць доўгі час

benkart/benkac *m*, -es [*d.* Bankart] байструк, банкар

benken=bejnken (nox) [*d.* bangen] сумаваць, маркоціцца, нудзіцца, тужыць; **bénkeniš** *n*, -n, **benkšaft** *f*, -n, **benkung** *f* смутак, туга, нуда, нудота, маркота, журба, сум; **bénkendiker** які сумуе, маркотны, сумны, смутны, журботны; **bénk-ton** *m* клопат, турбота
• benken ahejm сумаваць па доме
• fun benkšaft iz mir šver afn harcn цяжка сумуе маё сэрца
• zaj że mir gezunt, /majn libe kale, /nox dir vel ix benken /mer, vi nox ale *flksl.* бывай жа здаровая, мая любая нявеста, па табе я буду сумаваць болей, чым па іншых

ben-mé(j)lex *m*, *pl.* bnej-melóxim [*s.* (בני־מלכים) בן־מלך] "царскі сын"; прынц

ben-nójex *m*, *pl.* bnej-nójex [*s.* (בני) בן־נח →Nojex] "сын /нашчадак Ноя"; негэбрэй, гой; *pejor.* скнара, скупянда, жмінда; агіднік, нягоднік, паганец, паскуднік

ben-ódem *m*, *pl.* bnej-ódem [*s.* (בני) בן־אדם] чалавек, сын чалавечы [*sin.* menčnkind, menč]

benojeg-šeboójlem *m* [*s.* בנוהג־שבעולם] як вядзецца ў сьвеце, на людзкі манер, людзкім чынам, па-людзку

• der benojeg-šeboojlem iz, az se štarbt a grojser menč, bakumt men im lib (Š.-A.) так павялося ў сьвеце, што як толькі памірае вялікі чалавек, адразу ж да яго прыходзіць любоў

ben-ojlem-hábe *m* [*s.* בן־עולם־הבא] адзін са сьвету, варты прыйсьця праведнік

benók *m.* -es [*s.* (עם-)בנאק] *pejor.* сын

• zajn tate zol ufštejn funem kejver un a kuk ton, vos fun dem benoki iz gevorn, volt er zix glajx umgekert ahin (dan tate zol funem kejver ufštejn, un zol dix onkukn, vos iz zix curikgelejgt) калі б яго бацька ўстаў з магілы [illegible], што сталася зь ягоным сыночкам, ён бы [illegible] назад легчы назад

b(e)nójs *pl.* →bas(-) *f* [*s.* (בנות) בת] дачка

ben-pekúe/-bekúe *m.* -s, **ben-pekúele** *n*, -x, **bembekú** *m* [*s.* (ם-)בן־פקועה] 1. неданосак (цялё, плод у лоне забітай жывёлы); мяса такога цяляці; 2. *fig.* бязглузды, нявыкрабны, недапечаны чалавек

Ben-Sire [*s.* (בני) בן־סירא] Бэн-Сіра, гэбрэйскі мудрэц і аўтар афарызмаў (III ст. да н.э.)

(ben-)sojrer-umójre *m* [*s.* (בן־)סורר־ומורה] свавольнік, пракуда, пракуднік; упарты, непакорны, кепскі, благі, дрэнны, блудны сын [*sin.* videršpeniker, šlexter zun]

ben-šíšim *m*, *pl.* bnej-šíšim [*s.* (בני) בן־ששים] шасьцідзесяцігадовы стары

ben-šívim *m*, *pl.* bnej-šívim [*s.* (בני) בן־שיבעים] сямідзесяцігадовы стары [*sin.* zibeciker]

• a zokn ■ ben-šivim сямідзесяцігадовы стары

ben-šmójnim *m*, *pl.* bnej-šmójnim [*s.* (בני) בן־שמונים] васьмідзесяцігадовы стары

benšn=benčn [*l.* benedicare, *d.* benedeien] блаславіць, бласлаўляць, дабраславіць, дабраслаўляць

bentarbes *m* [*s.* בן־תרבות →(be)tarbes] добра выхаваны чалавек (з добрымі манерамі)

bentíšim *m*, *pl.* bnejtíšim [*s.* (בני) בן־תישעים] дзевяностагадовы стары

ben-tójre *m*, *pl.* bnej-tójre [*s.* (בני) בן־תורה] гэбрэйскі вучань, студэнт; вучоны-талмудыст, знаўца Торы

bentójvim *m*, *pl.* bnejtójvim [*s.* (בני) בן־טובים →mejtev, letojve, (bal)tojve, bas-tojvim] сын добрых, файных бацькоў

benxójrin *m*, *pl.* bnejxójrin [*s.* (בני) בן־חורין] вольны чалавек

benzín *m* бэнзін

ben-zkúnim/-skúnim *m*, *pl.* bnej-zkúnim/-skúnim [*s.* בן־זקונים (בני) →zokn] "дзіцё ад старых"; позна народжаны і выпешчаны сын, меншы сын, пястун, мезенец [*sin.* mizinik]

• a ben-zkunim a fartiker josem *śprxv.* позны сын – раньні сірата

benzóxer *m*, *pl.* bonim-zxórim/-sxórim [*s.* (בנים) בן־זכר (זכרים →zaxres, zoxer, šolem-zoxer] сын, хлопец, хлапец, юнак (у процілегласьць дачцэ/дзяўчыне) [*sin.* zun, jingl]

benzúg *m*, *pl.* bnejzúg [*s.* (בני) בן־זוג →mezaveg, ziveg] суджаны, суджанік, таварыш, муж [*sin.* bašerter]

beójfn (az) [*s.* באופן →ojfn] *bndv.* на такі манер, так, такім чынам [*sin.* azoj, af aza štejger]

beojnes [*s.* באונס →ojnes] *adv.* пад прымусам, прымусова [*sin.* gecvungenerhejt]

beojse-hajóm [*s.* באותה־היום] *adv.* у той жа дзень

beojse-(ho)rége [*s.* באותה־(ה)רגע] *adv.* у тую ж хвіліну/сэкунду, у той жа момант; неадкладна, зараз жа [*sin.* tejkef]

beojse-májmed [*s.* באותה־מעמד] *adv.* у падобнай сытуацыі, у падобным/гэтым/дадзеным выпадку

• geven beojse-majmed zajnen mir zalbe drit (Prc.) у падобнай сытуацыі мы апынуліся ўтрох

beojse-šó [*s.* באותה־שעה] *adv.* у тую ж гадзіну, у той жа момант [*sin.* tekef]

beós [*s.* באות →os]

• os beos (os-beos) літара ў літару, літаральна, дакладна

b(e)oznaj šomati [*s.* באוני שמעתי] я чуў на ўласныя вушы, я гэта сам чуў

bepaštes [*s.* בפשטות →(a)pšite, paštes, pošet, kepšute, pšute-, pšat] *adv.* папросту, па-простаму, простым спосабам [*sin.* prost]

bepé-éxed [*s.* בפה־אחד →balpe, pe-] "адным ротам"; *adv.* аднагалосна [*sin.* ejnštimik]; **bepé-móle** [*s.* מלא־] "поўным ротам"; *adv.* адкрыта выказваючыся, катэгарычна

bepišet-jodáim-veragláim [*s.* בפישוט־ידים־ורגלים] з выцягнутымі рукамі і нагамі

bepojel(-mámeš) [*s.* בפועל־ממש →pule, balpojel, pojel-] *adv.* сапраўды, фактычна, канкрэтна, на самай справе [*sin.* faktiš, konkret]

• dervajzn* epes bepojel-mameš даказаць штосьці справаю

bepaxej-néfeš [*s.* בפחי־נפש] *adv.* затаіўшы дух, перахапіўшы дыханьне; расчаравана, з прарухай

ber *m*, -n, (-ixe *f*, -s), *dim.* **bérele** *n*, -x, **bérčikl** *n*, -ex, **bérixl** *n*, -ex [*d.* Bär] мядзьведзь; **bérener** мядзьведжы (пра шкуру); **bérišer** мядзьведжы; **berloge** *f*, -s, **berlox** *f*, *pl.* -lexer бярлог, лагво; **bérnfel** *f* мядзьведжая шкура; **bérnflejš** *n* мядзьведзіна; **bérn(-)trajber** *m*, -s мядзьведнік

• ■ beriše tojve мядзьведжая паслуга

• a glezerner ber шкляны мядзьведзь (нязграбны чалавек)

• a ker fun a ber мядзьведжы паварот

• beriše lape/fus мядзьведжая лапа

• der Grojser/Klejner Ber *astr.* Воз, Вялікая/Малая Мядзьведзіца

• (groj-)brojner/vajser ber буры/белы мядзьведзь

• a ber on an ek, di majse iz avek мядзьведзь без хваста, а казачцы канец (звычайны канец дзіцячых казак)

• er gejt mit af a hunt un af a ber *kort.* ён ходзіць разам на сабаку і на мядзьведзя (кажуць, калі нехта ходзіць кампаніямі розных масьцей)

• gepakt a ber in vald! вялікая важнасьць! наўда вялікая!

• gepejgert a ber in vald! здох мядзьведзь у лесе!

• far vos tanct der ber? – vajl er hot kejn vajb nit *glxv.* чаму танчыць мядзьведзь? – таму што ён ня мае жонкі

• – Ix bin geforn kejn finef. /– Farvos nit zeks? /– X'hob gekojft a ber. /– Vos maxt der ber? /– Krix aher, – maxt der ber. *ftksl.* – Я паехаў у пятае. – Чаму ня ў шостае? – Я купіў мядзьведзя. – Як кажа мядзьведзь? – Лезь сюды, – кажа мядзьведзь.

• me darf im lernen vi a ber fun vald (vi a ber tancn) яго

трэба вучыць як мядзьведзя зь лесу (танчыць)
• ruf mix ber, nor trajb (jog) mix nit in vald arajn *glxv.* называй мяне мядзьведзем, толькі ў лес не гані (няхай бы чортам называлі, абы ў балота ня гналі)

berabim [*s.* ברבים →rov, nisrabe, rabim] *adv.* у адкрытую, публічна

beráxvesdiker [*s.* ברחב(ו)ת] шырокі, прасторны, раскошны, зручны, выгодны, неабсяжны, неабдымны [*sin.* brejtlexer, bakvemer]

berd *pl.* →bord *f*, *dim.* **berdl** *n*, -ex, **bérdele** *n*, -x барада; **berdl** *n*, -ex падбародак; **bérd(ld)iker** барадаты

berdanke *f*, -s [*r./ukr.* берданка] бярданка, стрэльба

berde *f*, -s [?] прайграная карта
• hobn*/bakumen* a berde прайграваць карту

Berdičev г. Бярдзічаў (Украіна)
• Berdičev iz šejn – volt es nor majn geven/gevezn Бярдзічаў – прыгожы горад, каб толькі ён быў маім
• piš na Berdičev! *glxv.* пішы на Бярдзічаў! (пішы: прапала!)

bere *f*, -s [*d.* Barre?] сырое месца паміж пагоркамі

bere *f*, -s [*p.* bera, *ukr.* бере] бэра, бэргамот (сорт ігрушы)

beréjš-géle(j) [*s.* ברוש־גלי] *adv.* адкрыта, у адкрытую, нахабна (у дачыненьні да дзеяньняў, якія не прынята чыніць адкрыта) [*sin.* efntlex, arojsrufeniš]
• rejxern berejš-gelej um šabes (Prc.) курыць у суботу

b(e)réjšis-=bréjšes- [*s.* בראשית →rejšes, (ho)rišn] *pref.* пра- (паказвае на старажытнасьць, рэліктавасьць); **berejšis-vald** *m*, *pl.* -velder [*d.* Wald] рэліктавы лес

berek=borek=burik/burek *m*, -es [*p.* burak, *ukr.* бураки] бурак

bérele *n*, -x, **berke** *f*, -s [*ukr.* бердо] *tekst.* бёрда

bérele *n*, -x, **berke** *f*, -s [?] лопухавая шышка, дзед, ваўчкі, рапяхі

berem=barem *m*, -es, **bérem(j)e=báreme** *f*, -s, **brem** *m*, -en [*p.* brzemie, *ukr.* берем'я] бярэмя
• er hot getrogn a bereme holc, un šajtlex zajnen ba im gefaln fun di hent ён нёс бярэмя дроваў, і паленцы падалі ў яго з рук

beremez [*s.* ברמז →meramez, birmize, remez] *adv.* намёкамі, недамоўкамі, недаказам [*sin.* durx an oncuhereniš, durx an onvajz, afn vunk]

berest *m*, **bereste** *f* [*r.* берёста, *p.* brzesta] бяроста; **bérestener** бяроставы, берасьцяны

berét *m*, -n барэт

bére(ve)n=bóre(ve)n zix (mit) барацца, дужацца, барукацца

berevex [*s.* ברווח →marviex, revex] *adv.* удосталь, даволі, досыць, больш як трэба, зашмат [*sin.* ibergebung, mer vi nejtik; *ant.* becimcem]

bereze *f*, -s, **berjoze** *f*, -s бяроза; **berézeve(r), ber(j)ózeve(r)** бярозавы; **berézener** бярозавы, зроблены зь бярозы; **beréze-šveml** *m*, -ex *bot.* падбярозавік; **beréze-veldl** *n*, -ex бярозавы гай; **beréze-zaft** *m* бярозавы сок; **bérzeholc** *n* (berézeve holc) бярозавыя дровы

berg(er) *pl.* →barg *m* гара; гара, вышкі, падстрэшша; **bérg(ld)iker** узгорысты, узгоркаваты; **berger** *m*, -s гарняк; **bergl** *n*, -ex, **bérgele** *n*, -x узгорак, пагорак; **bergeráj** *n* горная справа; **bérg-kejt** *f*, -n горны ланцуг; **bérg-flaks** *m* азбэст

berílexn=barílxn *m*, -s [*eng.* barrel] бочачка, калаўбец, кадушка

berje=birje *m/f*, -s, (-te/-xe *f*, -s) [*s.* (ברי(ות-)ה] удалы, здатны, здольны, ёмкі, спрытны чалавек; майстар, штукар, мастак; добры гаспадар [*sin.* gerotener un feiker menč; gute baleboste]; **bérje(ne)n zix** рабіць спрытна і добра; выказваць спрыт; даць рады ў цяжкіх абставінах; **bérješer** практычны, спрытны, кемлівы, разьбітны [*sin.* praktišer, niclexer, kunciker]; **bérješaft** *f*, -n, **bérješkajt** *f*, -n ёмкасьць, спрытнасьць, здатнасьць, здольнасьць, зухаватасьць, майстэрства [*sin.* feikajt, gešiktkajt, gerotnkajt]; **berje-bríe** *f*, *pl.* berjes-bries [*s.* (בריות־בריאות) בריאה] здольны чалавек; **berje-mešúne** *f*, *pl.* berjes-mešúnes [*s.* (בריות־משונות) משונה] дзіўнае, дзівоснае стварэньне; **berje-niflóe** *f*, *pl.* berjes-niflóes [*s.* (בריות־נפלאות) נפלאה] цудадзей, цудатворца
• a berje af epes здатны на штосьці
• berjen zix kegn мужна сустракаць (небясьпеку)
• fajne berje з добрага дому, сям'і (асабліва аб жанчыне); *fig.* фанабэрысты чалавек
• vi zolst zix nit berjen як ні круціся
• az dos vajb iz cufil berje, maxt zi fun dem man a ber *šprxv.* калі жонка штукарка, дык і з мужыка зробіць мядзьведзя (*vrtš.* "ber" – "berje")
• geven iz er, der goldšmid, a berje-nifloe in der meloxe, ■ gebenčte hant gehat (Prc.) ён быў злотнікам, цудадзей у гэтай справе, меў бласлявёную руку
• zaj ■ berje un gib zix ■ kuš in štern калі ты такі спрытны, дык пацалуй сябе ў лоб (які ты ня хітры, ■ языком вуха не лізьнеш; блізка локаць, ды ня ўкусіш)

berjen [?] жраць, жэрці

berlejm *n* [*d.* Leim] клей, вар, смала

bérlíne *f*, -s [*p.* berlinka, *ukr.* берлина] барліна

berliner *m*, (-n *f*, -s) [*d.* Berlin] бэрлінец; **berlinčik** *m*, -es *fig.* ерэтык, гэрэтык, недаверак (удзельнік гэбрэйскага асьветніцкага руху ў XVIII–XIX стст.) [→haskole]

berne=barne *f*, -s, **bar** *f*, -n [*d.* Birne] (і)груша

berócn [*s.* ברצון →rocn] *adv.* ахвотна, з задавальненьнем [*sin.* frajvilik; mit gutn viln]

b(e)rojgez=b(a)rojgez vern* [*s.* ברוגז] пакрыўдзіцца; **b(a/e)rojgez zajn*** крыўдзіцца, гневацца, злавацца, быць злосным; **b(a/e)rójgezer** (af) раззлаваны, злы, злосны, гнеўны, пакрыўджаны

berojše-verúbe [*s.* בראשו־ורובו] "галавой і большай свайёй часткай"; *adv.* душой і целам [*sin.* mit lajb un lebn]

b(e)róš (fun, mit) [*s.* בראש →rejšes, roš] *adv.* на чале, на вышыні [*sin.* in špic, ojbn on]; **beróš-géle** [*s.* גלי־] *adv.* адкрыта, у адкрытую, нахабна (у дачыненьні да дзеяньняў, якія не прынята чыніць адкрыта) [*sin.* efntlex, arojsrufeniš]
• šteln zix beroš fun delegacje стаяць на чале дэлегацыі

beróv-am [*s.* ברו(ו)ב־עם →rabim, nisrabe, rov] *adv.* пры вялікім натоўпе, з удзелам вялікай колькасьці людзей

beróxl bitxo haktano [*s.* ברחל בתך הקטנה] "за тваю меншую дачку Рахіль"; *hum.* усё ясна абумоўліваючы, з дакладнымі ўмовамі; **beróxl bitxo hanákete** [*s.* -ה] ясна абгаворана (пародыя на "beroxl bitxo haktano")
• me nemt ojs "beroxl bitxo haktano" un mit a štikl lixt, un me bakumt fort di alte blinde Leje *šprxv.* хто выбірае прыгожую Рахіль са сьвечкай, атрымлівае нарэшце старую сьляпую Лію *tnx.* (за перабіркі даюць абдзіркі; за перабірачку дастанеш балячку)
• ojsredn* beroxl bitxo haktano *hum.* ставіць умову найбольшай дакладнасьці

Beršad мястэчка Бэршад (Украіна)
• in Beršad fort men nit mitn ejgenem tales *glxv.* у Бэршад са сваім талесам ня едуць (у крыніцу ня носяць вадзіцу; жывучы ў лесе, дроваў не купляць)
beršt *pl.* →baršt *f*, -n, *dim.* **berštl** *n*, -ex шчотка; **beršt(le)n=barštn*=borštn*** (gebéršt(lt)/gebáršt/gebórštn) чысьціць, часаць (шчоткай); **berštler** *m*, -s, **bérštlmaxer** *m*, -s шчотачнік; **beršt(l)er** *m*, -s, (-ke *f*, -s) шчаціньнік; **bérštlhor** *pl.* шчэць, шчаціньне, поўсьць
berštín=burštín *m* буршты н
berte *f*, -s [*ukr.* бердо, *p.* bardo] узгорак, пагорак, горб, груд; гарбок, гарбінка
beruex-hakójdeš [*s.* ברוח־הקודש] *adv.* сьвятым/боскім/божым духам
berume-šel-ójlem [*s.* ברומו־של־עולם] "на вяршыні сьве- на першым месцы паводле важнасьці/знач- **berume-šel-ójlemdiker** важны, значны
• ne-šel-ojlem займаць высокае палажэньне
–>ruex, ruxnies] *adv.* духоўна
pl. [*s.* ברבעם, *d.* Barches] халы, суботбіржа
der berze *glxv.* розуму на біржы ата і ў краме дастанеш, ■ розуму не
berzele *n*, -s [ ] лопухавая шышка, дзед, ваўчкі, рапяхі
besalmen *m/n*, -s [*s.* (ס-)בית־עלמין] могільнік, могілкі, кладзішча, клады
• fun a/dem besalmen trogt men nit curik *glxv.* з могілак не варочаюць назад (зь ляску прыжджэм, ■ зь пяску ніколі)
besejser [*s.* בסתר] *adv.* употай, тайком, сакрэтна, пад сакрэтам, схована [*sin.* farborgenerhejt, besod; *ant.* begile]
besejver-ponem-jófes [*s.* בסבר־פנים־יפות] *adv.* зь сяброўскім тварам, сардэчна, ад сэрца/душы, гасьцінна
beser *pl.* →bas *m* бас
bésern [*d.* bessern] палепшыць, паляпшаць; **beser** *adv.* лепей, лепш; **béserer, bester** (най)лепшы; **besers** *n* лепшае; **béserung** *f*, -en паляпшэньне; **béserkajt** *f* лепшая якасьць, палепшанасьць
• cum bestn найлепшым чынам
• nemen* zix dos beste un dos śenste браць сабе найлепшае і найпрыгажэйшае (здымаць вяршкі)
• ales bestes! усяго найлепшага!
• beser hot gor kejn šir nit "лепш" ня мае межаў
• beser, vos beser kon śojn nit zajn! гэтак добра, што лепш ужо быць ня можа!
• dajne kinder in dajne jorn zoln beser maxn! каб твае дзеці ў тваім узросьце дасягнулі большага!
• dos lecte iz dos beste *glxv.* апошняе – найлепшае
• kejn besere teg zolstu nit hobn! *kll.* каб ты лепшых дзён ня меў!
bes(e)xákl/bes(a)xákl=bs"h *abr.* [*s.* בסך־הכל=בס"ה –>sax-hakojlel, saxakl] *adv.* наагул, усё разам, цалкам; ня больш як, фактычна [*sin.* in ejnem, in ganzn; ništ mer vi, faktiš]
• besexakl iz er a feldšer, ništ kejn dokter наагул ён – фэльчар, а ніякі ня доктар
besiate-dešmáje=bs"d [*s.* בסיעתא דשמיא=בס"ד] *adv.* з дапамогай нябёсаў, з боскай/божай помаччу/дапамогай
besimxe-rábe [*s.* בשמחה רבה –>mesamejex, (bal-)simxe, somejex-] *adv.* з задавальненьнем/асалодай, зь вялікай радасьцю; **besimxe-bábe** пародыя на "besimxe-rabe"
bes(j)edke *f*, -s [*r.* беседка] альтанка
besmedreš=bejs-(ha)médreš *m/n*, *pl.* bote(j)-(ha)midróšim [*s.* (בתי־(ה)מדרש (בית־(ה)מדרשים] сынагога, школа, дом для навучаньня і набажэнстваў
besmentaž *m*, -n [*s.* בית, *p.* cmentarz] могілкі, клады
besód [*s.* בסוד –>bal-sod, sod] *adv.* употай, тайком, сакрэтна, с(у)крыта, патаемна, пад сакрэтам, каб ніхто ня ведаў [*sin.* fartrojlex, gehejm]; **besódiker** сакрэтны, с(у)крыты, (па)таемны; **besódikajt** *f* сакрэтнасьць, с(у)крытасьць, (па)таемнасьць; **besód/besójde-sójdes** [*s.* (י)־בסוד־סודות] *adv.* пад вялікім сакрэтам
• haltn* epes besod трымаць штосьці ў сакрэце
besojlem=bejs-ójlem *m/n*, -s [*s.* (ס-)בית־עולם] "нябесны дом"; могілкі, клады, кладзішча
• avektrogn zol men dix afn besojlem! *kll.* каб цябе вынесьлі /вывалаклі на могілкі!
• fun a/dem besojlem trogt men nit curik *glxv.* з могілак не выносяць назад (зь ляску прыжджэм, а зь пяску ніколі)
• vi kumt der xazer afn besojlem? *glxv.* як трапляе сьвіньня на могілкі?
besojxem [*s.* בתוכם] *adv.* у тым ліку, зь імі, (па)між імі
besóx=betóx [*s.* בתוך –>tox] *prep.* у, (па)між [*sin.* in, cvišn]
bestje *f*, -s [*p.* bestia, *ukr.* бестія] бэстыя, зьвер; **bestjaler, bestjálišer** зьверскі
beša(j)te [*s.* בשעתו –>šas-, šo] *adv.* у свой (у яго, у яе) час, калісь, некалі [*sin.* in zajn cajt]; **bešatem** [*s.* בשעתם] *adv.* у іхныя часы; **bešás** (ven) [*s.* בשעת] *bndv./prep.* калі, у час; у той час, калі..., падчас, у часе [*sin.* bejs, ven, in der cajt ven]; **bešás(-h)atxák/-hadxák** [*s.* בשעת־הדחק] па неабходнасьці, па патрэбе, сьпешна, тэрмінова, неадкладна, безадкладна [*sin.* in a nojtfal, in a dringendiker cajt]; **bešás-májse** [*s.* מעשה־] *adv.* пры гэтым, у той жа (самы) час; у той час, калі гэта было; **bešásn=bešás dem**
• bešas me vejnt, zet kejner nit, bešas me laxt, zeen ale *šprxv.* на плач ніхто не зважае, сьмех бачаць усе (як сірата плача, то ніхто ня бача, а як скача, то ўсе бачаць)
• er iz a boki bešas vi a tojber afn bas *glxv.* ён такі знаўца Талмуду як глухі па басах (разумее як баран на Біблії)
bešajxes [*s.* בשייכות –>šajex, šajxes] *adv.* у сувязі, разам з, побач з [*sin.* in farbindung, in cuzamenhang]
bešalax [*s.* בשלח] "калі ж (фараон) адпусьціў (народ)" (назоў 16-га разьдзелу Торы) (Вых. 13:17–17)
bešalve [*s.* בשלו(ו)ה –>šalve] *adv.* мірна, с(у)пакойна, ціха-мірна, рахмана
bešefe [*s.* בשפע –>mušpe, balšefe, šefe] *adv.* удосталь, уволю, даволі, у пераліўкі, з коптурам [*sin.* in ibertlus, ibergenug]
• ba undz iz alcding faran bešefe мы маем усяго ўдосталь
béšexe=bíšexe=bášexe *f* [*ukr.* бешиха] *med.* рожа
bešéjn-voáin/-veájn [*s.* בשן־ועין] "з (выбітым) зубам або вокам"; *adv.* з пашкоджаньнем/калецтвам [*sin.* mit šodn, ceśediki]
• arojsgejn* bešejn-voain атрымаць шкоду, выйсьці са стратай
bešém- [*s.* בשם־] –>šmie, šmue, balšem, šem] у імя...
bešém-ómroj/bešemomre [*s.* בשם־אומרו] *adv.* з нагоды гаворкі (аб кімсьці), узгадваючы (кагосьці)
• zogn a zax bešem-umroj прамываць камусьці костачкі
bešém-vemálxes/-umálxes [*s.* בשם־ומלכות] *adv.* узгадваючы імя бога і ягоны тытул як цара нябеснага

bešojgeg [*s.* בשוגג →bišgoge, šojgeg] *adv.* ненаўмысна, ненаўмысьля, бяз злога замеру, празь недагляд, не жадаючы, зьнянацку, зьнячэўку, нечакана [*sin.* durx a farzen, on a bejzn mejn, ništ vilndik; *ant.* bemejzed]

bešolem [*s.* בשלום →šolem] *adv.* мірна, спакойна, добра, шчасна, шчасьліва, пасьпяхова, удачна [*sin.* in fridn; gancerhejt, gezunterhejt; ruik, gliklex]; **bešólemdiker** шчасны, пасьпяховы, удачны; **bešolem-vešólve** [*s.* ־ושלווה] *adv.* у цішы і ў спакоі, у міры і ў сяброўстве, у згодзе, ціхамірна

- bešolem derforn* шчасьліва даехаць
- dos umkern zix bešolem ahejm пасьпяховае вяртаньне дахаты
- a sax hunderter jorn hobn di felker gelebt mit di rojte jidlex bešolem-vešolve (Š.-A.) шмат стагодзьдзяў народы жылі з чырвонымі гэбрэямі ў міры і ў згодзе
- breng mix nor ahin bešolem, – /nox dem fli zix dir curik, /grisn zolstu ale libste /un dercejl zej fun majn glik (X. B.) аднясі мяне толькі туды спакойна, – пасьля вяртайся назад, перадай прывітаньне ўсім маім любым і раскажы ім аб маім шчасьці
- zolst bešolem iberkumen! хай усё скончыцца мірам!

Bešt *m abr.* **Balšemtov** *m* [*s.* בעש"ט=בעל־שם־טוב] Бэшт, Балшэм-тоў, наймя/эпітэт заснавальніка хасыдызму рэбэ Ісраэля з Мэджыбожу (1700–1760)

bešúm-ójfn (nit) [*s.* בשום־אופן →šum] *adv.* ніяк, ні ў якім выпадку, ні ў якім разе, ніякім чынам [*sin.* af kejn fal, durx kejn šum mitlen]; **bešúm-injen-veójfn** [*s.* ־ענין־ואופן] *adv.* бяз ладу/розуму, нястройна, недарэчы

- bešum-ojfn(-veojfn) nit ні ў якім разе
- ix ken bešum-ojfn nit farštejn ніяк не магу зразумець
- me ken bešum-ojfn nit maskim zajn ніяк нельга згадзіцца
- šojn že iz er gerext? – bešum-ojfn nit хіба ж ён мае рацыю? – зусім не
- kranke menčn konen lebn on doktojrim, doktojrim on kranke menčn – bešum-ojfn nit *šprxv.* хворыя людзі могуць жыць бязь лекараў, лекары бяз хворых людзей – ні ў якім разе

bešutfes (mit) [*s.* בשתפות(ו) →šutef] *adv.* разам, супольна, сумесна, талакой; у складчыну [*sin.* cuzamen, in ejnem]; **bešútfes(dik)er, bešútfišer** супольны, сумесны

- hobn* (bazicn*) epes bešutfes валодаць чымсьці супольна
- dem dax zol men dekn bešutfes, vet kost a sax velveler (Š.-A.) гэты дах трэба крыць талакой, выйдзе многа таней

bet *f/n*, -n, *dim.* **bétele** *n*, -x [*d.* Bett] 1. ложак, пасьцеля, пасьцель; 2. рэчышча; **betn** [*d.* betten] засьцілаць, (па)слаць; **bét-deke** *f*, -s, **bét-cix** *f*, -n капа, павалака, накрыўка; **bétgevant** *n*, **bétcajg** *n* пасьцельныя рэчы; **bét(-)veš** *n* бялізна; **bétzak** *m/n*, *pl.* -zek тухвяк, матрац, сяньнік

- lign* afn tojtn bet ляжаць на сьмяротным ложку
- az me bet zix gut do, ligt men gut dort *šprxv.* калі добра засьцеліш тут, добра будзе ляжаць і там (на тым сьвеце)
- di varemste bet iz di mames *glxv.* самы цёплы ложак – матчын
- er hot zajn ejgn umzist bet in turme *glxv.* ён мае свой уласны дармавы ложак у турме
- man un vajb lign in ejn bet, ober dejes hobn zej cvej *šprxv.* муж і жонка ляжаць у адным ложку, але маюць два розныя меркаваньні
- on a benkl, on a tiš, /cebroxn betl mit draj fis, /lcik hot šojn xasene gehat! *flksl.* ані ўслончыка, ані стала, зламаны ложак на трох нагох, Іцка ўжо ажаніўся!

Betár *abr.* **Brit Josef Trumpeldor** [*ivr.* יוסף תרומפלדור ברית"ר=ברית] "Саюз імя Язэпа Трумпэлдора" (назоў юнацкай арганізацыі сіяністычна-рэвізіяністычнага кірунку, створанай у Рызе ў 1923 г.)

betarbes [*s.*בתרבות →tarbes, umbetarbesdiker] *adv.* пачціва, з пашанай/павагай, далікатна, ветліва

betaxles-ha... [*s.* ...בתכלית־ה] *adv.* дужа, надта, вельмі, крайне, празьмерна, экстрэмальна [*sin.* mit der grester..., mit der šarfster..., mit der ekstremster...]; **betaxles-hapáštes** [*s.* ־הפשטות] *adv.* вельмі простым чынам, прымітыўна; **betaxles-hasíne** [*s.* ־השינאה] *adv.* вельмі варожа, дужа зьняважліва; **betaxles-hašlójmes** [*s.* ־השלמות] *adv.* вельмі дасканала, дакладна

- er tut es betaxles-hapinktlexkajt ён робіць гэта з празьмернай дакладнасьцю
- fajnt hobn* betaxles-hasine дужа зьневажаць

betejles *n* [*s.* בטלות →batlen, botl, mevatl] самазьнявага, самаўніжэньне

Beter/Betár [*s.* ביתר] Бэтар, назва гістарычнай крэпасьці ў Палестыне (апошняе месца абароны паўстанцаў Бар-Кохбы ў 135 г.)

beteve [*s.* בטבע →teve] *adv.* па (сваёй) натуры, па прыродзе, зроду, паводле характару

- der doziker jid iz geven beteve ništ kejn šlexter (M.M.-S.) гэты жыд быў па натуры неблагі

betke=bebke *f*, -s бабка (грыб)

betlen [*d.* betteln] жабраваць, цыганіць, канькаць; **betler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s), **betlerúk** *m*, -es жабрак, проська, папрасяка, канькала; **bétler(i)šer** жабрацкі; **betl** *n*, **betleráj** *f/n* жабрацтва, галеча, убоства; **bétl-brojt** *n*, -n жабрацкі хлеб, міласьціна

- betlen di hajzer жабраваць па хатах
- (on)kumen* cu betlbrojt прасіць міласьціны
- zajn*/blajbn* vi betler on a torbe застацца як жабрак бяз торбы (ні з чым)
- a sojxer fort af jaridim, a betler gejt cu fus *šprxv.* гандляр едзе на кірмашы, а жабрак ідзе пеша
- az me huljet cufil in der jugnt, betlt men af der elter *šprxv.* хто змоладу не працуе, той на старасьці жабруе (змоладу банкетавалі, а пад старасьць жабравалі)
- ejn betler ken nit zajn af cvej jaridim *šprxv.* адзін жабрак ня можа быць на двух кірмашох (з адною сракаю на ўсіх кірмашох)
- ven frejt zix got? – az ejn betler kract dem andern *glxv.* калі радуецца бог? – калі адзін жабрак чухае другога

betn* (gebétn/gebótn) [*d.* bitten] 1. прасіць, маліць, благаць, канькаць; 2. *n*, **béteniš** *f*, -n маленьне, упрошваньне, заклінаньне, благаньне; **a bet ton*** папрасіць; **beter** *m*, -s, (-ke *f*, -s) прасіцель, просьбіт, хадайнік; **bétndiker** які просіць/канькае; **bétbriv** *m* пісьмовая просьба, прашэньне

- a guter beter zol er zajn far undz ён мог бы быць для нас добрым хадайнікам
- betn* af a xasene запрашаць на вясельле
- der posek bet zix me zol im daršenen гэты тэкст патрабуе тлумачэньня
- do bet zix a late тут патрэбна лата
- dos betn zix raxmim упросы, маленьне, благаньне

• es bet zix an ander vort патрэбна іншае слова
• zajn* a guter beter наказаць доўга жыць
• zix lozn* betn не жадаць
• zix ojscien* betndik выцягнуцца просячы
• zogt mir, ix bet ajx скажэце мне, калі ласка
• az me bet guts af jenem, vert men alejn geholfn *šprxv.* хто зычыць дабра другому, таму самому дапамогуць (памажы каму ў худабе, то дасьць бог і табе)
• me zol tomed betn af gute gest трэба заўжды маліцца на добрых гасьцей
• oj, elnt, oj, elnt, mamenju, azoj vi a štejn, oj vej, /nor betn bet ix dir, majn tajer lebn, /az du zolst xoč kumen oft cu mir cu gejn *flksl.* ой, я адна, ой, матуля, адна, як камень, але прашу цябе, мой дарагі, каб ты хоць часьцей прыходзіў да мяне

betoes [*s.* בטעות →toes] *adv.* памылкова

betojr(es) [*s.* (ת)בתור] *prep.* як, у якасьці, як толькі [*sin.* vi, als]; **betojres(-)cdóke** [*s.* צדקה־] у якасьці міласьціны; **betojres(-)éjce** [*s.* עצה־] у якасьці парады; **betojres-gmiles-xésed** [*s.* גמילות־חסד־] у якасьці дабрадзейства, [illegible]; **betojres(-)halvóe** [*s.* הלוואה־] у пазыку, у [illegible] напавер
• [illegible]-halvoe я даю вам гэта ў якасьці пазыкі

betóx=besóx [*s.* בתוך] *prep.* у, (па)між [*sin.* in, cvišn]

betue[illegible] [*s.* (ים־)בטוח →bitoxn, maftiex, havtoxe] [illegible] надзейны чалавек (які мае давер, якому можна даручыць грошы); **betúexer** аўтарытэтны, надзейны [*sin.* zixerer, ibergecajgter]; **betuxes** *n* [*s.* ות־] (сама)ўпэўненасьць, (сама)надзейнасьць, забясьпечанасьць, гарантыя [*sin.* zixerkajt; farzixerung, garantje]
• bist a betuex, ober šik arajn mezumonim! *glxv.* ты надзейны чалавек, але плаці грошы! (вер Яўменю, а грошы кладзі ў кішэню)
• der bester betuex iz di ejgene kešene *šprxv.* самы надзейны чалавек – уласная кішэня
• got iz a betuex, vos me meg im alc getrojen *šprxv.* самы надзейны бог, яму можна ўсё даверыць (німа прыяцеля апроч збавіцеля; найлепшы гандаль – з богам)

betupim-uvimxójles [*s.* בתופים־ובמחולות] "з бубнамі і танцамі"; *adv.* урачыста, зь вялікай радасьцю; зь вялікім шумам
• arojsgejn* emecn antkegn betupim-uvimxojles урачыста прымаць кагосьці

bevade [*s.* בוא(ו)דאי →avade] *adv.* (на)пэўна, пэўне, безумоўна, вядома [*sin.* gevis, zixer]

bevás-áxes [*s.* בבת־אחת] *adv.* за адзін раз, адначасова [*sin.* mit ejn mol, in ejn cajt]

bex *pl.* →bax=box *m*, -п ручай

bex! *int.* бэх! бах!

bexadrág *abr.* **bexejrem-derabénu-géršom** [*s.* =בחרד"ג בחרם־דרבנו־גרשם →xadrag] такую абрэвіятуру пісалі на канвэртах, каб нагадаць аб праклёне, які рабін Гершн-Мэйер-Гагойла (960–1028) усклаў на тых, хто чытае чужыя лісты без дазволу

bexarpe [*s.* בחרפה →mexaref-, xarpe] *adv.* са зьнявагай, з абразай, засаромлена, саромеючыся, сарамліва [*sin.* faršemterhejt, mit balejdikung]; **bexarpose** [*s.* בחרפתו] на ягоны (уласны) сорам

bexavruse (mit) [*s.* בחברתא →xavruse] *adv.* у хаўрусе, супольна, разам зь іншымі людзьмі [*sin.* cuzamen, inejnem, kolektiv]
• bexavruse mit emecn у хаўрусе з кімсьці
• nadn un jeruše zajnen mit dem tajvl bexavruse *šprxv.* пасаг і спадчына – у хаўрусе з чортам (прыйшло махам – пойдзе ветрам-прахам)

bexazoke [*s.* בחזקה →xazoke, maxazek] *adv.* валодаючы (нечым пэўны час), (маёмасьць, якая атрымана) у спадчыну

bexazore [*s.* בחזרה →maxzir, xazern, xojzer, xazore] *adv.* назад [*sin.* curik]
• šikn bexazore адсылаць назад, вяртаць

bexedre-xadórim [*s.* בחדרי־חדרים →xejder, xadre-] "ва ўнутраным пакоі"; *adv.* хавацца, каб ніхто ня ўбачыў
• bahaltn* bexedre-xadorim добра схаваць

bexé(j)n [*s.* בכן] *adv.* таму, вось чаму, пагэтаму, ну, значыцца, выходзіць [*sin.* nu, hejst es, deriber]

bexejrem [*s.* בחרם →maxrem, muxrem, ad-xorme, xejrem] *adv.* палохаючы/пагражаючы выгнаньнем або адлучэньнем
• freg(t) bexejrem колькі ні пытайся, ніхто ня будзе ведаць
• freg(t) mix bexejrem! колькі мяне ні пытайся, я зусім нічога ня ведаю! німа нават і думкі!

bexer *m*, -s [*d.* Becher] кухаль, келіх, кубак; **béxer-bretl** *n*, -ex *bot.* чашалісьцік, падвяночкавы лісток; **béxer-šveml** *n*, -ex *bot.* лісічка
• az me iz hexer, dergrejxt men cum bexer *glxv.* хто вышэйшы, дастане й келіха (наперадзе піва п'юць, а назадзе кіем б'юць)
• Tajere Malke – /gezunt zolstu zajn! /Gis on dem bexer, /dem bexer mit vajn, /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) Дарагая Малка – здароўя табе! Налей кубак, кубак віна, бім-бам-бам!

bexezkes-/bexeskes- [*s.* בחזקת־] *prep.* (прымаць/разумець) як
• dos, vos ejn menč halt far a špas, ken ba a cvejtn zajn bexeskes-balejdikung *šprxv.* тое, што адзін чалавек лічыць за жарт, другі разумее як крыўду

bexezkes-kášres [*s.* בחזקת־כשרות] прымаць за кошар

bexezkes-sakóne [*s.* בחזקת־סכנה] прымаць за небясьпеку

bexinem [*s.* בח(י)נם →xoce-xinem] *adv.* бясплатна, дарэмна [*sin.* umzist]; **bexínemdiker** бясплатны, дарэмны
• undzer mi iz ništ geven bexinem наша праца не была дарэмнай
• bexinem krigt men kinem *šprxv.* дарэмна можна атрымаць толькі вошы (даўно тыя паўміралі, што задарма давалі)
• got git nit bexinem *šprxv.* і бог не дае бясплатна

bexipózn [*s.* בחפזון] *adv.* сьпехам, насьпех [*sin.* in ajleniš, xapndik]
• got hot Odemen geklept fun lejm un vaser far ejn tog – dem zibetn tog fun vox; es gemaxt gix, bexipozn, derfar, zogt men, iz der menč mit a sax xesrojnes *šprxv.* бог зьляпіў Адама з гліны з вадой за адзін дзень – у сёмы дзень тыдня; зроблены хутка, сьпехам, таму, маўляў, і мае чалавек шмат недахопаў

bexi-tó(j)v [*s.* בבי־טוב] *adv.* спрыяльна, добрым чынам, добра, ладна, ладам [*sin.* af a gutn ojfn, cum gutn]
• geendikt hot zix di gešixte bexi-tojv гісторыя добра скончылася

(be)xoce-xínem [*s.* (ב)חצי־חינם →bexinem] *adv.* за бясцэнак, за паўцаны, вельмі танна, амаль дарэмна [*sin.* halb umzist, zejer bilik]

bexojmer-uvilvéjnim [*s.* בחומר־ובלבנים] "глінай і цэглай"; *adv.* цяжкай працай

bexól-o(j)fn [*s.* בכל־אופן →kol] *adv.* у любым выпадку, што б ні здарылася/было, як бы то ні выйшла
bexól-tfúces-jisróel [*s.* בכל־תפוצות־ישראל] *adv.* ва ўсіх месцах, дзе ёсьць гэбрэі; ва ўсіх кагалах
bexte=buxte *f*, -s [*d.* Bucht] бухта
bexukojsaj [*s.* בחקותי] "паводле статутаў маіх" (назоў 33-га разьдзелу Торы) (Ляв. 26:3–27)
bexúš [*s.* בחוש →xuš] *adv.* ясным і канкрэтным чынам, відавочна; адчувальна, пачуцьцёва
• filn bexuś успрымаць, адчуваць
bez- [*p.* bez-, *ukr.* без] *pref.* без(ь)-, бяз(ь)-, бес(ь)-, бяс(ь)-
béz(-bojm) *m*, *pl.* -bejmer [*p.* bez, *ukr.* без] *bot.* бэз; **bézev(e)** бэзавы
bezborodke *m*, -s безбароды мужчына
bezbúš(e)nik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* -בושה-] сарам(ат)нік, бессаромнік [*sin.* umfarśemter man]
bezdjelnik *m*, -es [*r.* бездельник] гультай, лодар
bezd(j)etnik/bezditnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*p.* bezdzietny, *ukr.* бездітний] бязьдзетнік
bez(d)n=bejs-din *m/n*, -s [*s.* (־ם)בית־דין] суд рабінаў, суд справядлівасьці, судзілішча
• mir veln cu bezdn nit gejn мы (да рабіна) на суд ня пойдзем
bezé-halóšn [*s.* בזה־הלשון] "такой мовай"; *adv.* у наступных/такіх словах, паводле гэтых словаў, такім чынам [*sin.* tekstuel]
bezé-hoójfn [*s.* בזה־האופן] *adv.* такім чынам [*sin.* af aza ojfn]
bezejes-apéxo [*s.* בזעת־אפיך] "з потам на тваім твары"; *adv.* працай і напружаньнем
bezem/bezim=bejzm *m*, -er/-(e)s [*d.* Besen, *mhd.* bësem] венік, мятла; **bézemen/bézimen** падмятаць, (пад)месьці, (пад)мясьці; **bézemen zix** парыцца венікам (у лазьні); **bézemung** *f* падмятаньне
• a bezem ven er iz naj, iz er getraj *glxv.* венік надзейны, калі ён новы
• a najer bezem kert gut *glxv.* новая мятла чыста мяце
• az got vil, šist a bezem ojx (amol šist a bezem) *glxv.* калі бог захоча, і венік страляе
• az me tut a bezem šejn on, iz er ojx šejn (zet er ojx ojs vi a menč) *šprxv.* калі венік прыгожа апрануць, дык ён будзе прыгожа выглядаць (ён выглядае як чалавек) (прыбяры пянька – стане за панка)
• mit dem bezem iz mir gring, /x'ker kazarmes un ix zing – /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra, /s'endikt zix di bezem-šlaxt, /dank ix got, s'falt cu di naxt, /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra (I. M.) зь венікам мне лёгка, я мяту казарму і сьпяваю - ой-ра-ра, канчаецца бойка зь венікам, дзякуючы богу, настае ноч, ой-ра-ра...
bezgrámotne(r) [*r.* безграмотный] неадукаваны, непісьменны
bezíl(-h)azól/bezojl-hazól [*s.* בזיל(י)־(ה)זול/בזול־הזול →bezol] *adv.* вельмі танна
bez-kolíriker [*p.* kolor, *ukr.* колір] бясколерны
bezlád *m*, -n [*p.* bezład, *ukr.* безлад] бязладзьдзе, беспарадак; **bezladnik** *m*, -es неўладкаваны чалавек
bezljudnik *m*, -es [*p.* bezludny] нелюдзень, нелюдзім
bezmen/bezmer *m*, -s [*p.* bezmian, *ukr.* безмін] бязьмен
• haltn* (inderluftn) vi a bezmen трымацца на вазе
beznose(r) [*p.* beznosy, *ukr.* безносий] бязносы
bezódn vebišgoge [*s.* בזדון ובשגגה] *adv.* зламысна і памылкова, наўмысна і ненаўмысна
bezól [*s.* בזול →bezil-] *adv.* танна [*sin.* volvl, far a bilikn prajz]
bezpásportne(r) бяспашпартны
bezpečne(r) [*r.* беспечный] бесклапотны, бестурботны, неруплівы, нядбайны, нядбалы; **bezpéčnekajt** *f* бесклапотнасьць, неруплівасьць, нядбайнасьць, нядбальства
bezres-hašém=be(z)"h *abr.* [*s.* בעזרת־השם=בע(ז)"ה] *adv.* з божай дапамогай, з боскай помаччу; **bezres-hašém-jisborex=beh"i** *abr.* [*s.* ־יתברך=בעה"י] з божай дапамогай – хай будзе блаславёны; блаславі яго божа; **bezres-habójre** [*s.* ־הבורא] з дапамогай творцы
• mir veln bezres-hašem alcding ibergekumen (M.M.-S.) з божай дапамогай мы ўсё перабудзем
bezrukavke *f*, -s безрукаўка, камізэлька, кабат
bezxárpetnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* -חרם-] сарам(ат)нік, бессаромнік
béženec *m*, -nces, **béženke** *f*, -s бежанец, уцякач
béž(en)er [*fr.* beige, *p.* beż] бэжавы
beže *f tekst.* бязь; **béžener** бязевы
bgide *f* [*s.* בגידה] здрада [*sin.* farrat]; **bgídediker** здрадніцкі; **bgide-bemálxes** *f* [*s.* ־במלכות] дзяржаўная здрада [*sin.* meluxe-farat]
bgodim *pl.* →beged *m* [*s.* (־ים)בגד] адзеньне, адзежа, вопратка; *euph.* саван
b"h *abr.* **borex-hašém=borxašém** [*s.* ב"ה=ברוך־השם] дзякуючы богу
b"h *abr.* **bórex-hu=bórxú** [*s.* ב"ה=ברוך־הוא] "блаславёны ён"
b"h *abr.* **bal(e)bós** *m*, *pl.* balebatim, (-te *f*, -s) [*s.* בעל־הבית בע"ה/ב"ה=(בעלי־בתים)] гаспадар, уласьнік, кіраўнік; чалец кагалу; гараджанін, абывацель, жыхар, перабытнік, тубылец, мешчанін, мяшканец
bh"b *abr.* **šejne-xamiši-šéjne** (2-5-2) [*s.* שני־חמישי־שני] панядзелак-чацьвер-панядзелак (посныя дні ў месяцах іяры і хэшване)
• fastn bh"b пасьціцца ў панядзелкі і чацьвяргі
bi-=be-=ba- [*s.* -ב] *pref.* утварае ад сэміцкіх і іншых асноваў прыслоўі
• bignejve употай, крадком
biber *m*, -s [*d.* Biber] *zool.* бабёр; **bíberner** бабровы; **bíber-futer** *m* бабровае футра
• švicn vi a biber пацець як бабёр
• vejnen/klogn vi a biber раўці як бабёр/карова/вол/цёлка /мядзьведзь (немым голасам)
bibke *f*, -s [*d.* bibka] выпіўка, папойка
bibke=bobke *f*, -s бобка (авечы або казіны памёт)
• cigene bibke! (Ś.-A.) казіны памёт!
Bibl *f*, -en [*d.* Bibel] Біблія; **bíblišer** біблійны
bibule=babule *f*, **bibule-papír** *n* [*p.* bibuła, *ukr.* бібула] прамакальная папера, прамакатка, бібула; **bibulke** *f*, -s пяросная папера
bicikl *m*, -n [*d.* Bicykel] ровар, веласіпэд
bicnies [*s.* בצניעות] *adv.* набожна, скромна, сьціпла, цнатліва
bič *m* [*d.* Butsch?] спакушэньне, спакуса, змуста
• aruffirn emecn af a bič спакушаць, уводзіць кагосьці ў спакусу; вадзіць за нос, абдурваць
bíčene(r) [?] букавы
bíčeven zix [*ukr.* бічувати?] надарвацца, надрывацца, гараваць, цяжка працаваць
bičók *m*, *pl.* bičkes [*ukr.* бичок] *zool.* бычок (рыба)
bičues-xéjn [*s.* בתשואות־חן →čues-xejn] *adv.* дзякуючы, зь

вялікай падзякай, з удзячнасьцю, ад шчырага сэрца [*sin.* ful mit dankbarkajt, mit a harcikn dank, mit libharcikajt]
• ojb ir vet undz šikn ajere bixer, veln mir zej cunemen bičues-xejn калі вы нам вышліце вашыя кнігі, мы прымем іх зь вялікай падзякай

bičuve (af) [*s.* בתשובה →čuve] *adv.* у адказ, у раскаяньне

bidarke *f*, -s, **bidke** *f*, -s [*ukr.* бід(ар)ка, *p.* bied(k)a] двухколка

bide *f*, -s [*ukr.* біда] бяда; **bídeven** бедаваць; **bidne(r)** бедны
• fun der xupe biz cu der sude halt dix mit der bide *flksl.* ад вянца да банкету бяды не мінеш

bidelejko [*s.* בדליכא] *adv.* калі (як) німа; там, дзе зусім нічога німа

bíderer [*d.* bieder] чэсны, просты

bidle *f*, -s, **bidljak** *m*, -es [*p.* bydlę, bydlak, *ukr.* бидло, бидляк] быдла, быдлё

bidmoes-šóleš [*s.* בדמעות־שליש] "з поўнай чашай сьлёз"; [illegible] вялікім плачам

bidón [illegible] бітон

[illegible] ביאה] сужыцьцё, сэксуальныя адносіны, [illegible]

[illegible] lezmer, un a blindn a regnbojgn (mol ojs [illegible] un a sores dem tam fun bie) *glxv.* [illegible] музыку, а сьляпому (намалюй) вя- [illegible] (смак еблі)

[illegible] шышка

[illegible] (ב(י)אור(-ים)] камэнтар, тлумачэньне [illegible] komentar]; **Der Bier** камэнтар Танаху, зроблены Майсеем Мэндэльсонам і яго вучнямі ў Германіі напрыканцы XVIII ст.

bier-xómec *m* [*s.* ביעור־חמץ →mevaer] прыбіраньне рошчыны, спальваньне рэшткаў кіслага хлеба (напярэдадні Пэйсаху)

bies-hagójel *f* [*s.* ביאת־הגואל], **bies-hamošiex** [*s.* ־המשיח] прыйсьце, прышэсьце, прыход збаўцы (Мэсіяша)

bieš *m* [*s.* ביוש →buše] сорам, сарамлівасьць; абраза, зьнявага [*sin.* šemevdikajt; balejdikung]
• šteln in bieš прысароміць, прысарамаціць

bif(a)resje=befresje [*s.* בפרהסיא] *adv.* публічна, прылюдна, на вачох у людзей, адкрыта (у дачыненьні да звычайна скрытых дзеяньняў)

bifnej-(kol-)am-veéjde [*s.* בפני־(כל־)עם־ועדה] "перад усім народам"; *adv.* на вачох у людзей, прылюдна, адкрыта [*sin.* efntlex]; **bifnej-kool-veéjde** [*s.* ־קהל] *adv.* на вачох у людзей, прылюдна, адкрыта

bifrát (az, vos) [*s.* בפרט →prat, liprat-, ad-lapak, ubifrat] *adv.* асабліва, асобна, у прыватнасьці, адмыслова, адумысьля, спэцыяльна [*sin.* specjel, bazunderš; *ant.* bixlal]; **bifrojtret** [*s.* בפרוטרוט], **bifrotjes** [*s.* בפרטיות] *adv.* падрабязна, дэталёва, у дэталях, з усімі падрабязнасьцямі [*sin.* mit ale protim (ejnclhajtn), ojsfirlex]
• bifrat nox az... тым болей што...

bifxines=bivxines [*s.* בבחינת →mafxn, bxine] *adv.* у ролі, у катэгорыі, у сэнсе, у аспэкце

bigde(j)-dáles *pl.* [*s.* ב(י)גדי־דלות →beged] зрэбнае адзеньне, лахманы; **bigde-jóntev** *pl.* [*s.* ־יום־טוב] урачыстае/сьвяточнае адзеньне; **bigde-kehúne** *pl.* [*s.* ־כהונה] вопратка, якую насіў когэн; **bigde(j)-málxes** *pl.* [*s.* ־מלכות] каралеўскае, царскае адзеньне; **bigde-méši** *pl.* [*s.* ־משי] дзедаўская, старэчая вопратка; **bigde(j)-šábes** *pl.* [*s.* ־שבת] суботняя вопратка

bígl-ajzn *n*, -s [*d.* Bügelejsen] прас; **bígl-bret** *f/n*, -er дошка для прасаваньня; **biglen** прасаваць; **bigler** *m* чалавек, які прасуе бялізну

bignejve [*s.* בגנבה →ganev] *adv.* употай, крадком, патаемна [*sin.* umbamerkterhejt, štilerhejt]

bigótišer=bagótišer [*d.* bigott] фанатычны, які фанатычна веруе; ханжаскі, крывадушны, аблудны

bigrande=bagrande [*s.* -ב] *adv. hum.* з помпай, сілай, гвалтам

bigus/biges *m* [*p.* bigos, *ukr.* бігос] *kul.* бігус (капуста зь мясам); *fig.* непарадак, бязладзьдзе, блытаніна

bigváld [*s.* -ב, *d.* Gewalt] *adv.* гвалтам

bigzejle [*s.* בגזלה →gazlen, gzejle, nigzl, cu-, ba|gazlenen] *adv.* гвалтам, разбойніцкім чынам

bigzejres- [*s.* -בגזרת →gojzer, gzar, gzejre] на загад, паводле запавету, у імя/гонар; **bigzejres-óv** [*s.* אב-] *adv.* у гонар продкаў

bihejójs [*s.* בהיות →hejojs] *adv.* з прычыны, таму што, праз тое [*sin.* derfar vajl, azoj vi]

bi(j)e *f* [*s.* ביאה] сужыцьцё, сэксуальныя адносіны, коітус, ебля

bijóm [*s.* ביום →jom-, bimej] *adv.* удзень
• a xoxem balajle, a nar bijom *glxv.* мудрэц уначы, дурань удзень

bik *m*, -es, *dim.* **bikl** *n*, -ex [*p.* byk, *ukr.* бик] бык, бугай, буйвал
• er gejt arum vi kohols bik *glxv.* ён ходзіць вакол як кагальны бык (гульма гуляе)
• in der mojds glik gerot der bik *šprxv.* дзявочая доля – бугай (жаніх)

biker-xójlim *m*, -s [*s.* ב(י)קור־חולים(-ס) →mevaker-xojle] 1. дабрачыннае наведваньне хворых і догляд за імі; 2. больніца/шпіталь для бедных

biklál=bixlál [*s.* בכלל →klal, kojlel] *adv.* наагул, увогуле

bikle *f*, -s [*p.* buklak, *ukr.* баклаг] бутля, біклага

biks *f*, -n [*d.* Büchse] стрэльба; **bíksrer** *f* руля, дула; **bíksšlos** *m*, *pl.* -šleser замок (стрэльбы); **bíksnšvajg** *m*, -n спыненьне агню
• grejt haltn* di biks трымаць зброю напагатове (трымаць порах сухім)

biksáv=bixtáv [*s.* בכתב →kakosev, ksav, ksive, ksube, kosev-, mixtev, nixtev] *adv.* у пісьмовай форме [*sin.* in šrift, gešribn; *ant.* balpe]

bikše=bukše *f*, -s *texn.* букса

bikurim *pl.* [*s.* ביכורים →Švues] 1. першыя сьпелыя фрукты, якія гэбрэі прыносілі ў сынагогу на Швуэс; 2. першы твор пісьменьніка або мастака; 3. *tlmd.* назоў 11-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб прынашэньні садавіны)

bikvies [*s.* בקביעות →kvies] *adv.* заўжды, заўсёды, пастаянна, стабільна [*sin.* štendik, stabil]

bilánc *m*, -n [*d.* Bilanz] балянс, раўнавага, роўнасьць; **bilancírn** (bilancírt) прыводзіць да балянсу, (з)раўнаважыць

bilbl *m*, *pl.* bilbulim [*s.* ב(י)לבול(-ים) →mevalbl, mevulbl] абгавор, нагавор, паклёп [*sin.* falše bešuldikung, farlojmdung]; **bilbulnik** *m*, -es паклёпнік; **bilbl-dám** [*s.* ־דם], **blút-bilbl** *m*, *pl.* -bilbulim крывавы паклёп (фальшывыя абвінавачаньні гэбрэяў у забойстве хрысьціянскіх дзяцей на Пэйсах); **bilbl-hamójxes** *m* [*s.* ־המוחות] зьбянтэжанасьць, мешаніна ў галаве/думках; **bilbúlim-**

máxer *m* паклёпнік, пляткар, плётнік
• arufvarfn*/ojstraxtn/maxn af emecn a bilbl абгаварыць, (на)паклёпнічаць, узводзіць паклёп на кагосьці
• ojsštejn* a (jenems/fremdn/Homens) bilbl цярпець (чыйсьці/чужы/Гаманаў) паклёп
• opkumen*/lajdn* umzist un umništ iber a bilbl пакутаваць ні за што з прычыны абгавору

bildn [*d.* bilden] 1. с-, у|тварыць, с-, у|твараць; 2. адукаваць, адукоўваць; **bild** *n*, -er малюнак, карціна, вобраз; **bílderdiker** маляўнічы, ілюстраваны; **bílderišer, bíldlexer** вобразны, карцінны; **bildung** *f* 1. утварэньне, стварэньне; 2. асьвета, адукацыя; **bílderiškajt** *f* вобразнасьць, карціннасьць; **bíldgeštel** *n*, -n сталюга, траяны, мальбэрт; **bíldkartl** *n*, -ex картка, паштоўка; **bildšejner** прыгожы; **bildšejnhajt** *f*, -n прыгажуня, красуня, харашуха; **bílderšrift** *f* карцінная пісьмо, піктаграфія, г(і)ерогліфы
• bild šejn прыгажосьць
• lebedik bild жывы вобраз

Bilem *m* [*s.* בלעם(ו)] *tnx.* Балам; *fig.* кепскі/дрэнны/благі/нахабны чалавек, злы на язык [*sin.* šlexter menč, bejze cung]
• Bilem iz geven a hunt antkegn im! Балаам быў супраць яго сабакам! (пра вельмі благога чалавека)
• Bilems mojl рот як у Балаама
• zajn* a Bilem быць нягоднікам

Bilhe [*s.* בלהה] *tnx.* Вала (Більга), прыслужніца Рахілі, якая нарадзіла ад Якуба двох сыноў (Б. 30:3)

bíliker [*d.* billig] танны; **bíliker vern*** танець; **bílikajt** *f* таннасьць
• a biliker derfolg танны посьпех
• bilik vi boršt танны як боршч
• kupitje, kojft že, kojft že papirosn, /trukene fun regn nit fargosn, /kojft že, bilik benemones, /kojft un hot af mir raxmones, /ratevet fun hunger mix acind (H. J.) купеце, купеце ж папіросы, сухія й не залітыя дажджом, купеце ж, сапраўды танна, купеце й пашкадуйце мяне, выратуйце мяне зараз ад голаду
• vos iz bilik, iz tajer *glxv.* што танна, тое й дорага

bil(j)e [*p.* byle] абыяка(ва), аднакава, усё роўна
• (a) bile ver абы-хто, хтосьці, нехта
• (a) bile vos абы-што, штосьці, нешта

bil(j)ét *m*, -n [*p.* bilet, *ukr.* білет] білет, квіток
• af biletn cu gejn* *fig.* цуды ў рэшаце
• blojer bilet *hist.* сіні білет (які вызваляў ад рэкруцтва ў мірны час у царскай Расеі)
• vajser bilet *hist.* белы білет (які цалкам вызваляў ад рэкруцтва)

bilme=b(j)elme *f*, -s, **bel(e)m** *m*, -s [*ukr.* більмо, *p.* bielmo] бяльмо, катаракта

biln* [*d.* bellen, *mhd.* büllen] 1. (gebilt/gebúln) (af) брахаць, гаўкаць; 2. *n*, **bil** *m*, **bileráj** *f//n*, -en брэх, брахня, гаўканьне; **a bil gebn*** гаўкнуць; **biler** *m*, -s брахун, агуднік, перагуд; **bílhunt** *m*, *pl.* -hint лайка
• biln* af der levone брахаць на луну
• biln* vi hunt, vi opgerisn fun kejt брахаць як сабака, з ланцуга сарваўшыся (як сабака на азярод/вецер/месяц/неба; брэша як клін чэша, як наняты, як цэп літоўскі)
• a hunt bilt! *glxv.* сабака брэша! (вецер носіць)
• a hunt łozt men biln, un me gejt zajn veg *šprxv.* на сабачы брэх не глядзі ды сваёй дарогаю ідзі (сабака лаець, ды ніхто не зважаець)
• a hunt, velxer (vos) bilt, bajst nit *šprxv.* сабака, які брэша, не кусаецца (ня бойся зьвяглівага/сварлівага, а бойся кусьлівага/маўклівага; ліхі сабака спадцішка кусае)
• a menč redt, a hunt bilt *glxv.* чалавек кажа, сабака брэша
• az a hunt bilt, zol men arojsgejn zen *šprxv.* калі сабака брэша, трэба выйсьці паглядзець
• der volf hot nit mojre farn hunt, ober es gefelt im nit zajn biln *šprxv.* воўк сабакі не баіцца, але ня любіць зьвягі
• geredt iz nit gebuln *glxv.* сказаў – не збрахаў
• nit jederer, af vemen hunt biln, iz a ganev *šprxv.* ня кожны, на каго брэша сабака, злодзей
• tu a hunt guts, bilt er nox *glxv.* зрабі сабаку добра, ён яшчэ й брэша

bilte *f* [?] фруктовае жэле, галярэтка, легумінка

bilti [*s.* בלתי(ו)] *prep.* акрамя, апрача, толькі, за выключэньнем, хіба (што, толькі) [*sin.* ojser, axuc, najert, sajdn]

bilti-mesúpek [*s.* בלתי־מסופק →beli-sofek] *adv.* упэўнена, сьцьвярджальна, не вагаючыся, без сумневу

bilu *abr.* **bejs-jankev lexu venejlxo** [*s.* בילו"=בית־יעקב לכו ונלכה] "Дом Якуба, прыходзь і разам пойдзем" (назва саюзу, які гэбрэйскія студэнты ўтварылі ў Расеі пасьля пагрому 1881 году з мэтай перасяленьня ў Палестыну)

bilxer (vi, fun) [*mhd.* billich] *adv.* важней, патрэбней; **bílxerkajt** *f*, -n перавага, пераважнасьць, значнасьць, прыярытэт, прывілей
• zajn* bilxer быць пераважным, мець прывілей

bim-bom [*d.* bim, bam] *int.* бім-бом; **bimblen** [*d.* bimmeln] бомкаць; ківаца, гайдацца, хістацца
• az draj zogn mešuge, darf der ferter zogn: bim bom *glxv.* калі трое кажуць – вар'ят, чацьверты мусіць згаджацца
• vi me bimblt, azoj klingt es *šprxv.* як гукнеш, так і адгукнецца (як клікнулі, так і адазваўся)

bimcies [*s.* במציאות →benimce, mojce-, moce-, nimce] *adv.* у сапраўднасьці, існы, які ёсьць у наяўнасьці/распараджэньні; **zajn* bimcies** існаваць
• aza zax iz gor ništo bimcies (Żtl.) такой рэчы зусім німа ў сьвеце

bime *f*, -s [*s.* (ות-)בימה] біма, амбона, падвышэньне, падмосткі, сцэна (пляцоўка пасярэдзіне сынагогі, зь якой чытаецца Тора) [*sin.* balemer]

biméj [*s.* בימי →jom-, bijom] *prep.* у дні, у час(ы), за, пры (кімсьці)
• dos iz geven bimej Nikolaj Horišn, in di cajtn fun gnot гэта было пры Мікалаю I, у часы прыгнёту

bim(e)nuxe [*s.* במנוחה →menuxe] *adv.* спакойна, у спакойным стане [*sin.* in ruikajt, ruik]
• Hej, lebedik, frejlex, /vos iz do der xideš? /Meloxe-meluxe /zingt bimnuxe /a lidele a jidišs! (Z. B.) Гэй, жыва, весела, якое тут дзіва? Рамяство-царства сьпяваае жыдоўскія песьні!
• ix vil beser hobn vejnik un bimnuxe, ejder a sax mit kopfardrejeniš (M.M.-S.) я жадаю мець трохі і быць спакойным, ніж шмат разам зь вялікім клопатам

bimhejre [*s.* במהרה →mehires] *adv.* хутка, скора, у хуткім часе (аб прыходзе Мэсіяша) [*sin.* in gixn, in kurcn]; **bimhejre-bejeméjnu** [*s.* בימינו] "хутка ў наш час"; у хуткім часе, як мага хутчэй
• ir zolt zix arojskrign fun der doziker blote bimhejre-be-

jeméjnu (Š.-A.) вам трэба выкараскацца з гэтага балота як мага хутчэй

bimkem/bimkojm=bemokem [*s.* ב(י)מקום(-ס) →mokem] 1. *m*, -s віцэ-, намесьнік, прадстаўнік, памагаты, памагач, асыстэнт [*sin.* vice, fartreter; gehilf, asistent]; 2. *adv.* замест(а), на месцы [*sin.* afn ort fun, anštot]; **bímkem-lerer** *m* асыстэнт настаўніка

• vet der ejdem kadeš zogn bimkem a zun (Prc.) зяць будзе чытаць кадыш замест сына

bimsojre [*s.* במסורה →masern, mesire, mojser, moser, muser] *adv.* у якасьці градыцыі, ад бацькоў к дзецям

bimxile [*s.* במחילה →mojxl, mexile] "з прабачэньнем"; *adv.* даруючы, выбачаючы; **bimxile-gmúre** [*s.* ־גמורה] *adv.* цалкам даруючы, выбачаючы

• du bist, bimxile, an idiot выбачай, але ты ідыёт

bimzumen, bimzumonim [*s.* במזומנ(ים) →mezumener, muxn-[illegible]zumen] *adv.* наяўнымі грашыма, гатоўкай

• er kojft kejn mol ništ af kredit, nor colt štendik bimzumonim [illegible] не бярэ напавер, але заўжды плаціць гатоўкай

bin [illegible] [*d.* Biene] пчала; **biner** *m*, -s, **bínencixtler** *m*, -s [illegible], пчаляр; **binencixtleráj** *f* пчалярства, бортні[illegible]; **bineráj** *n*, **bínencuxt** *f*, **bínen-ciung** *f*, **bínen-hodevanje** пчалярства, бортніцтва; **bínenmuter** *f*, -s мат[illegible] (пчаліная); **bínštok** *m*, -n вулей, борць

• nie zogt der bin: nit mit dajn honik, nit mit dajn gift (nit ix vil di bin (dem bis), nit ix vil di honik) *tnx.* кажуць пчале: ня трэба твайго мёду, ня трэба й твайго джала (не хачу ні мёду, ні смуроду; ня плямкай і ня гамкай; ня дай і ня лай; ня гладзь і не дзяры, і не кусай)

bindjuge=benduhe *f*, -s [*ukr.* бендюга] біндзюга, вялікая павозка; **bindjužnik** *m*, -es біндзюжнік, ламавік

bindn* (gebúndn) [*d.* binden] 1. вязаць; 2. *n* вязаньне; **bindn* zix** (cu) (пры)чапляцца; **bind** *m*, -n пераплёт, вокладка; **binde** *f*, -s бінт; павязка (на вочы); **binder** *m*, -s 1. гальштук; 2. вяровачнік; **bíndiker** зьвязны, які зьвязвае; **bíndndiker** які зьвязвае; **bíndikajt** *f* зьвязнасьць; **bindung** *f*, -en сувязь, зьвязваньне; **bíndbretl** *n*, -ex *med.* шына; **bínd(-)mašin** *f*, -en вязальная машына; **bíndrung** *m*, -en, *dim.* **bíndringl** *n*, -ex зьвяно, каленца; **bíndštejn** *m*, -er замковы камень; **bíndštrix/bíndštrox** *m*, -n злучок, рыска; **bíndvort** *n*, *pl.* -verter *gram.* злучнік

• bind mix af ale fir, nor varf mix cvišn di majnike *glxv.* зьвяжы мяне па рукох і нагох, толькі пакінь мяне сярод сваіх (няхай бы чортам называлі, абы ў балота ня гналі)

• bistu mešuge – loz dix bindn! *glxv.* калі ты вар'ят – дай сябе зьвязаць!

bine *f* [*s.* בינה] розум, паняцьце [*sin.* farštand]; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў сусьвету

bine *f*, -s [*d.* Bühne] сцэна, эстрада

binevue [*s.* בנבואה →nevie, nevue, novi] *adv.* праз прароцтва, празь вяшчунства

binjen *m/n*, *pl.* binjonim [*s.* בנין(-ים)] пабудова, будынак, дом [*sin.* gebaj, gebajde, hojz]

• af zajne rejd ken men nit bojen kejn binjen *glxv.* на ягоных словах хаты не збудуеш (слоў – на мех, а спраў – на сьмех; зь языком – і сюды і туды, а на справе – нікуды)

binkites-séjfer [*s.* בנקיטת־חפץ] *adv.* прысягаючы са сьвятой кнігай у рукох; **binkites-xéjfec** [*s.* ־חפץ] *adv.* прысягаючы са сьвятой рэччу ў рукох

binlajle [*s.* בן־לילה →balajle, lejl-šimurim] *adv.* на працягу аднае ночы

binorejnu-uvizkejnéjnu [*s.* בנערינו־ובזקנינו] з нашымі малымі і старымі, стары і малы, з усім кодлам

binšike [*s.* בנשיקה] *adv.* боскім пацалункам

• štarbn* binšike памерці лёгкай сьмерцю

binšime-áxes [*s.* בנשימה־אחת] *adv.* разам, на адным дыханьні, безь перадышкі, адным махам, за (адзін) раз [*sin.* in ejn otem, mit ejn mol]

bint *m*, -n [*d.* Binde] бінт; (пера)вязка

bintl/bindl *n*, -ex [*d.* Bündel] вяз(ан)ка, зьвязак, нізка, вясло; пачка, пачак; пучок, жмут(ок); **bíntlexvajz** *adv.* паступова

• a bintl finger *hum.* аплявуха

• ojszen* vi a bintl cores выглядаць як зьвязак ліха

• mit a klejn bindl ken men zix ojx dervergn *šprxv.* і малым матузом можна задавіцца

bir *m/n* [*d.* Bier] піва; **bírbrojer/bírbrajer** *m*, -s, **bírkoxer** *m* браварнік, вінакур, півавар; **bírbrojeráj/bír(-)brajeráj** *f*, -en браварня, піваварня; піваварэньне; **bírgelt** *n* чаявыя; **bírhejvn** *pl.* піўныя дрожджы; **bíršenk** *m*, -en шынок, піўная; **bíršojm** *m* піўная пена

• vos kumt arojs fun dem gutn bir in dem šlextn fas? (gute bir in a šlexter tun) *glxv.* што здарыцца з добрым півам у дрэннай бочцы?

birger *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Bürger] грамадзянін, падданы; бюргер, буржуй; **bírgerlexer** грамадзянскі; буржуазны; **bírgeršaft** *f*, -n грамадзянства, падданства; **bírgertum** *n* буржуазія; **bírger(-)krig** *f/m*, -n, **bírger-milxome** *f*, -s [*s.* ־מלחמה(-ות)] грамадзянская вайна; **bírger(-)majster=burgmajster/burgmister** *m* [*d.* Bürgermeisster] бургамістар, мэр; **bírger(-)rext** *n* грамадзянскае права

birgóln *pl.* [?] грудзі, сіські, пелькі, цыцкі

birje=berje *m/f*, -s [*s.* בריה(-ות)] удалы, здатны, здольны, ёмкі, спрытны чалавек; майстар, штукар, мастак; добры гаспадар

birkes-hamózn *f* [*s.* ברכת־המזון] малітва пасьля ежы; **birkes-kehánim** *f* [*s.* ־כהנים] блаславеньне, якое коганы спраўляюць у сынагозе

bírkhon *m*, *pl.* -hener [*d.* Birkhahn] *zool.* цецярук; **bírkhun** *f*, *pl.* -hiner *zool.* цяцёрка

birle *f*, -s [?] галава рагатай скаціны

birmize [*s.* ברמז=ברמיזה →remez, meramez] *adv.* ківаючы [*sin.* afn vunk]

biršús- [*s.* ברשות־ →haršoe, rešus] з дазволу; **biršusexem** [*s.* ברשותכם] з вашага дазволу (адказ госьця на гаспадарскае запрашэньне да стала)

• vi der "borexhabo", azoj iz "biršusexem" *šprxv.* якое пытаньне, такі і адказ (як паклічаш, так і адгукнецца)

biržár *m*, -es [?] фурман

birže/birze *f*, -s [*d.* Börse] біржа

bis *m*, -n [*d.* Biss] укус; **a bis ton*** (fun, in) укусіць, цапнуць

• xapn a bis перакусіць

• dajn nešome zol arajngejn in a kac, un a hunt zol ir a bis ton! *kll.* каб твая душа ўвайшла ў котку, а сабака яе ўкусіў!

• gib dir a bis in der cung (ejder du zogst a lign) каб ты сабе язык адкусіў (калі ты хлусіш)

biser *m* бісэр, пацеркі

bískele/biskl/biskn=biz(kl) [*d.* bis] да

biskup/biskop *m*, -n [*p.* biskup, *ukr.* біскуп] біскуп; **bísku-**

pišer біскупскі; **bískupšaft** *f*, -n біскупства

bisl *n*, -ex, **bísinke** *n* [*d.* bisschen, bissel] крыха, дробка, драбок; **bisl(ex)** *adv.* трохі, трошкі, крыху; **bísele** *adv.* трошачку, крышачку; **bíslexvajz** *adv.* патрошку, памаленьку; **bíslexvajzer** паступовы; **a bísinke(le)** трошачкі, крышачку

• a bisl fun alc крышачку ад усяго
• a bisl vaser кропля вады
• a klejn bisl/bisele дробязь, драбяза, драбніца
• cu bislex дужа мала
• dos bisl bixer якія-небудзь кнігі
• gezen a bisl? ці ты калі бачыў такое?
• nemen* cu bislex branfn глынуць гарэлкі
• a bisl a xucpe! крышачку нахабнасьці! німа чаго нэрвацца!
• a bisl geredt un a sax gemejnt *šprxv.* мала словаў, але шмат замераў (меней гавары, болей рабі)
• a bisl šat nor a bisl *šprxv.* дробязі шкодзіць толькі дробязь
• beser gut un a bisl, ejder šlexts un a fule šisl *glxv.* лепей добрага і трошкі, чымся кепскага і поўную міску (лепш у сваіх людзях з голаду паміраць, чым у чужых людзях золата зьбіраць; сваё лычка лепш чужога раменцу)

bisn *m*, -s [*d.* Bisschen] кус(ок), кавалак

• a feter/tajerer/guter bisn тлусты/дарагі/смачны кавалак (ласункі, прысмакі, ласікі, далікатэс)
• afgix iberxapn a bisn перахапіць сьпехам
• ojsvarfn* dem bisn папракаць кавалкам
• a fremder bisn šmekt zis *šprxv.* чужы кавалак пахне смачна (чужыя грашы і гультаю харашы)
• a guter bisn kost tajer *šprxv.* добры кавалак каштуе дорага
• cvej mol a bisn est men nit *šprxv.* два разы адзін кавалак не зьясі
• der bester bisn kumt on dem ergstn hunt *glxv.* найлепшы кусок дастаецца найгоршаму сабаку
• der eršter bisn iz an ekber, der cvejter maxt a lox, der driter šrajt: gib nox! *šprxv.* першы кавалак – сьвердзел, другі робіць дзірку, трэці крычыць: дай яшчэ!
• derštikt zolstu vern (mitn bisn, esndik)! *kll.* каб ты кавалкам задушыўся! каб табе кавалак засеў у горле (стаў упоперак горла)!
• loz er ojx visn fun a gutn bisn! *hum. glxv.* дай і яму пакаштаваць добры кавалак (калі з кімсьці згулялі жарт, так кажуць у адказ на словы: "loz er ojx visn, vi es śmekt" "дай і яму зразумець, чым гэта пахне")
• s'blajbt mir štejn der bisn in haldz кавалак у горле засеў
• s'gejt mir nit ajn der bisn in mojl кавалак у рот ня лезе
• ver se vejst ništ, /zol acinder visn, /vi šver un biter, karg un šiter /kumt undz on der bisn (Z. B.) калі хто ня ведае, дык хай зараз даведаецца, як цяжка і горка, і зрэдку дастаецца нам кавалак хлеба

bistre(r) [*r.* быстрый] быстры, шпаркі, спрытны, шыбкі, прудкі, хуткі

bisxús=bizxús [*s.* בזכות →zxus] *prep.* праз(ь), з нагоды/прычыны, дзякуючы

bíšexe=béšexe=bášexe *f* [*ukr.* бешиха] *med.* рожа

bišgoge [*s.* בשגגה →beśojgeg, śojgeg] *adv.* ненаўмысна, ненаўмысьля, бяз злога намеру, праз недагляд, не жадаючы [*sin.* durx a farzen, on a bejzn mejn, ništ vilndik; *ant.* bemejzed]

bišlejmes [*s.* בשלמות →šlejmes] *adv.* выдатна, паводле ўсіх правілаў мастацтва [*sin.* fulkum, fulštendik, in gancn]; **bišlejmesdiker** некрануты, непашкоджаны

• der vunć vert bišlejmes derfilt пажаданьне цалкам выканана

bišof/bišef *m*, -n [*d.* Bischof] біскуп

bištike [*s.* בשתיקה →štike] *adv.* тайком, употай, потайкі, цішком, моўчкі [*sin.* švajgndik, šlilerhejt; besod]; **bištíkediker** патаемны, зроблены цішком

bišxejnes (mit) [*s.* בשכנות →šoxn] *adv.* па суседзтве, паблізу, побач, дзьверы ў дзьверы, хата к хаце [*sin.* in der noent, tir baj tir, hojz baj hojz]

• zajn*/lign* bišxejnes (mit) межаваць

bit *m*, -n [*d.* Bütte] кадка, кадушка, чан, чоп; **bítele** *n*, -x, **bitl** *n*, -en/-ex дзіцячая ванна, таз, балея; **bítl-maxern** *f*, -s жанчына, якая мые дзеці

bite 1. *f*, -s [*d.* Bitte] просьба, запыт; 2. калі ласка; **bítšrift** *m*, -n прашэньне, заява

• bite zejer зь вялікай ласкай
• zix vendn* mit a bite vegn epes зьвярнуцца з просьбай аб нечым

bíterer [*d.* bitter] горкі; **bíterlexer** прагорклы, ёлкі; **bíterlexvern*** (пра)горкнуць, (зь)ялчаць; **bíter(lex)kajt** *f*, -n, **bíterniš** *f/n*, -n гаркота, горыч; штосьці горкае; **bítern (zix)** засмуціць, засмучаць; **bítergefil** *n* гаркота, горыч; **bítergroz** *n bot.* палын; **biteršebebiter** [*s.* -שבשבית-] надта горкі

• a bitere kelt сабачы холад
• a biterer jung горкі юнак
• biter in ek горкі напрыканцы
• biter vi der tojt, vi gal, vi majn lebn горкі як сьмерць /жоўць, як маё жыцьцё (як палын/дым/перац/чэмер)
• biter(lex) vejnen горка плакаць
• bitere trern горкія сьлёзы
• der biterer gojrl горкая доля
• der biterer tam fun cešejdung горыч разлукі
• s'iz biter in mojl горка ў роце
• s'iz im gevorn biter in noz/pisk яму стала горка ў носе/роце
• beser a ziser tojt, ejder a biter lebn *glxv.* лепш салодкая сьмерць, чымся горкае жыцьцё
• vi dem klugn iz biter, iz dem nar alc frejlex *glxv.* што разумнаму горка, дурню ўсё ў радасьць

bitjúg *m*, -n біцюг

bitl *m* (cu) [*s.* בטל(י)] пагарда, пагардлівасьць, грэбліваць, грэбаваньне, недаацэнка; ануляваньне, (с)касаваньне [*sin.* gringšacung, faraxtung]; **bítldiker** пагардлівы, зьневажальны, зьняважлівы, ганебны; **bítl-baciung** *f* пагардлівыя, грэблівыя адносіны; **bítl-šmejxl** *m* пагардлівая ўсьмешка; **bítl-ton** *m* зьняважлівы тон; **bítlvort** *n*, *pl.* -verter пагардлівае, зьняважлівае слова

• bacien* zix mit bitl пагарджаць, грэбаваць
• farźmuren di ojgn far bitl прыжмурыць пагардліва вочы

bitle *f*, -s [*p.* butla, *ukr.* бутля] бутля

bitl-éjv(ó)rim *m* [*s.* בטל־אברים(י)] неадчуваньне ўласнага цела, страта прытомнасьці

bitl-hajéš *m* [*s.* בטל־היש(י)] адмаўленьне ад усяго матэрыяльнага, ад зямных інтарэсаў; аскетызм

bitl-tójre *m* [*s.* בטל־תורה(י)] грэх, які перашкаджае вывучэньню Торы, адрывае ад мілых богу заняткаў

bitmides [*s.* בתמידות →tomed] *adv.* працягла, пастаянна; **bitmídesdiker** працяглы, бясконцы; **bitmídes-zax** *f*, -n пастаянная, надзейная рэч

bitmie [*s.* בתמיה →tmie] *adv.* зьдзіўлена, са зьдзіўленьнем [*sin.* mit farvunderung]

bitmimes [*s.* בתמימות →tmimes] *adv.* наіўна, нявінна, бязьвінна [*sin.* naiverhejt, umšuldikerhejt]; **bitmímesdiker** наіўны, нявінны, бязьвінны

bitn* (gebitn) [*d.* bitten, bieten?] віншаваць; **biter** *m*, -s, (-n/*f*, -s) (па)віншавальнік

• bitn* gut-jomtev віншаваць са сьвятам

• gejn* gut-jomtev bitn ісьці ў адведкі на сьвята

bitnáj (az) [*s.* בתנאי →tnaj, tane, masne, getnaj, ojsbitnajen] *adv.* умоўна, з умовай, пры ўмове [*sin.* mitn bading]

• dercejln vel ix ajx, nor bitnaj, az cvišn undz zol es blajbn (Š.-A.) я вам раскажу, але з умовай, што гэта застанецца паміж намі

bito [*s.* בתה →bas] яе дачка

• "bito" iz a toxter "bito" – гэта дачка (кажуць таму, хто часта паўтарае: "ix bite"; *vrš.* "bito" – "bite" "калі ласка")

bitok *m*, *pl.* bitkes *kul.* біток

bitóxn (-ún) [*s.* (בטחון(-ות →(bal)betuex, balbitoxn, maftiex. спадзявацца, спадзявацца, спадзявацца, давер, спадзяванне, надзея на Бога [*sin.* gotron, gloibn, hofenung af got]; **bitxojnes** *n* [*s.* -ות] спадзяванне, надзея, спадзяванне

• [illegible] bitoxn, hot men af šabes *šprxv.* хто мае давер, [illegible] чым сустрэць суботу

• [illegible] cit cuto himi, koved cit cu der erd *šprxv.* давер цягне [illegible] неба, гонар цягне ў пекла (за пыха бог зь неба сьпіха; гордую пыху бог зь неба сьпіха)

• zajn/majn bitoxn iz cekroxn ягоная/мая надзея лопнула

bitxiłe-urxíme [*s.* בדחילו־ורחימו] "са страхам і любоўю"; *adv.* зь вялікай павагай, зь вялікім рэспэктам

bivxines=bifxines [*s.* בבחינת →bxine, mafxn] *adv.* у ролі, у катэгорыі, у сэнсе, у аспэкце

bixdéj (cu) [*s.* בכדי →kedej] *bndv.* каб, для таго, з мэтаю, з намерам; дзеля таго, каб... [*sin.* mitn cvek, mitn cil, az, kedej]

bixer *pl.* →bux *m*, *dim.* **bixl** *n*, -en кніга; **bíxerdiker**, **bixldiker** кніжны; **bíxernik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) кнігалюб, бібліяфіл; **bíxer-almer** *m*, -s, **bíxer-šafe** *f*, -s кніжная шафа; **bíxer-kener** *m* бібліёграф; **bíxer-kenerái** *f* бібліяграфія; **bíxerkrom** *f*, -en кнігарня; **bixermark** *m*, *pl.* -merk кніжны кірмаш; **bíxer-pólice** *f*, -s кніжная паліца; **bíxertreger** *m*, -s кніганоша; **bíxernice** *f*, -s, **bíxervorem** *m*, *pl.* -verem сіняя панчоха, кніжны чарвяк

bixides=bejexides [*s.* ביחידות →joxed, jixed, mejaxed, misjaxed] *adv.* прыватна, адасобна, у адзіноце [*sin.* opgezundert, alejn]

• gedavnt hot er bixides, ejner alejn (Š.-A.) ён маліўся адасобна, сам сабе

bixlál=biklál [*s.* בכלל →klal, kojlel] *adv.* наагул, агулам, увогуле [*sin.* in algemejn, in ganc; *ant.* bifrat]

• er hot bixlal nit lib gehat kejn plapler ён наагул не любіў балбатуноў

• ot di bixer hot er bixlal nit gelejent вось гэтых кнігаў ён увогуле не чытаў

bixojles=bejexojles [*s.* ביכ(ו)לת →joxlen, (bal)jexojles] у стане, здатны, здольны (нешта зрабіць) [*sin.* in štand, feik (cu ton epes), mesugl]; **zajn* bixojles** (cu) быць у стане, здатным (нешта зрабіць)

bixšives [*s.* בחשיבות →x(a)šives, xošev] *adv.* шануючы, з пашанай/павагай/гонарам

bixtáv=biksáv [*s.* בכתב] *adv.* у пісьмовай форме

bixvojde-uveácme/bixvojdoj-uveácmoj *adv.* 1. [*s.* בכבודה ובעצמה] яна сама, уласнай пэрсонай, асабіста, пэрсанальна; 2. [*s.* בכבודו־ובעצמו] ён сам, уласнай пэрсонай, асабіста, пэрсанальна

bixvójd(ik)er/bixvéjd(ik)er [*s.* -בכבוד →(be)koved, kibed, kvod-, lixvojd, nixbed, mexubed, mexabed] пачэсны, паважны, шаноўны

• in bixvojdikn elter у паважным узросьце

biz/bizkł=bískele/biskl/biskn [*d.* bis] *prep.* да; **bizahér, bizdanen, bizdanet** дагэтуль, дасюль; **bizn=biz dem**; **bizíctiker, bizahériker** папярэдні, былы; **biz(kł)vanen /biz(kł)vanet=bis(kł)vanen/bis(kł)vanet=biz vanet/vanen** дакуль, пакуль, да тых часоў

• biz der milxome да вайны

• biz hajntikn tog да сёньняшняга дня

• biz ict да цяперашняга часу

• bizn hojz да хаты

• di bizaherike jedies папярэднія зьвесткі

• fun Vilne biz Kovne ад Вільні да Коўна

• gejn* biz Molev ехаць да Магілёва

Bizánc *n* [*d.* Bysantz] Бізантыя; **bizánt(ín)išer** бізантыйскі

bizarer [*d.* bizarr] дзіўны, дзівачны, дзівосны

bize *f*, -s [*eng.* busy] клопатны час, клопат, турбота, занятасьць, сьпешка

bizéjr-ánpin [*s.* בזעיר־אנפין] у мініятуры

bizman-hazé [*s.* בזמן־הזה →ojszmanen, zman] *adv.* у гэты час; **bizman-kórev** [*s.* -קריב] *adv.* *iron.* у кароткі час, хутка

bizmilxómediker [*s.* -מלחמה] даваенны, перадваенны

bizojen *m*, *pl.* bizjojnes [*s.* (בזיון(-ות →mevaze] ганьба, зьняважа, сорам [*sin.* balejdikung, faršemung]; **bize-bizójen** *m*, *pl.* bize-bizjójnes [*s.* (בזי־בזיון(-ות] вельмі моцная зьняважа, найвялікшы сорам; **bizójendiker** сарамлівы

• a finctere bizojen пякучы сорам

• fargesn* dem bizojen забыцца на сорам

• s'iz a buše mit a bizojen! сорам і ганьба!

• s'iz mir a bizojen cu zogn к майму сораму

• šteln cu bizojen, in bizjojnes асароміць, зьняважыць

• a mame iz ■ pokriške/dektux – zi dekt cu dem kinds (di kinders) xesrojnes un dem mans bizjojnes *šprxv.* маці як накрыўка/вэлюм – яна хавае дзіцячыя недахопы і мужыковую зьнявагу (маці – адрына, то ўсё пакрыла)

• zolst faršporn di bizjojnes un di krenk fun der elter! *kll.* каб ты не зазнаў старэчай зьнявагі і хваробы! (каб ты сканаў хутчэй!)

bizrevoljucjonerer [*d.* revolutionär] дарэвалюцыйны

bizxús=bisxús [*s.* בזכות →zxus] *prep.* з прычыны/нагоды, праз(ь), дзякуючы [*sin.* a dank..., culib]; **bizxús-zé** [*s.* -זה] як плата за гэта, у якасьці платы (заробку)

Bjálistok г. Беласток (Польшча)

• bjalistoker tej беластоцкі (кепскі) чай

bjaz *m tekst.* бязь

bjegle(r) зьбеглы, уцеклы

bjeleríbice/bileríbice *f*, -s *zool.* беларыбіца

bjelidlo *n* [*p.* bielidło] бялілы (грым)

bjurke *f*, -s бюро, канторка

bjust *m*, -n [*p.* biust] бюст

bkies=bekies *n* (in) [*s.* בקיאות] спрыт, майстэрства; **b(e)kiim** *pl.* →boki *m* [*s.* (בקי (בקיאים] знаўца

• mit bkies ведаючы справу

blaj *n*, -en [*d.* Blei] сьвінец; **blajer** *m*, -s, **blájfeder** *f*, -s, **blájpen** *f*, -es, **blájpendl** *n*, -ex, **blájštift** *m*, -n, **blajke** *f*, -s аловак; **bláje(r)ner** сьвінцовы; **blájerl** *n*, -ex сьвінцовая плёмба; **blájern** крэмзаць, пэцкаць, мазаць; **blájpapir** *n* сьвінцовая папера; **blájštejn** *m* графіт; **blájštojb** *m* сьвінцовы пыл; **blajvajs** *m/n* сьвінцовыя бялілы
• a blajener fojgl няўклюдны/нязграбны хлопец, няўклюда, мяжджула, бамбіза, байбус, целяпень
• a jid kakt šabes mit blaj *glxv. vulg.* жыд сера ў суботу сьвінцом
• fir brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit blaj; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn draj *flksl.* нас было чацьвёра братоў, мы гандлявалі сьвінцом; адзін памёр, нас засталося трое
blajbn* (iz geblibn) [*d.* bleiben] заста(ва)цца; **blajb** *m*, -n, *dim.* **blajbl** *n*, -ex рэшта, астача; абрэзак; **blájbiker** сталы, пастаянны, статэчны; **blájbikajt** *f* застаўленьне, пакіданьне
• blajbn* af an ort застацца на месцы
• blajbn* ba gorni(š)t (bam nar; vi me gejt un štejt; bez hene, bez smene) застацца ні з чым, у дурнях, згубіць усё
• blajbn* bam vort трымаць слова
• blajbn* cum nar разыграць дурня
• blajbn* in xalošes (unter jenems/di hent) страціць прытомнасьць, са-, аба|млець
• blajbn* lebn, štejn застацца жыць, стаяць
• es iz geblibn ba der asife гэта было вырашана на агульным сходзе
• – Azoj vi se nit meglex zibn kinder hobn /un a mejdl blajbn, /azoj z'nit meglex a lejter šteln, er zol cum himl štajgn. *flksl.* – Як нельга нарадзіць сямёра дзяцей і застацца дзяўчынай, гэтак жа нельга паставіць лесьвіцу да самога неба.
blam=bljam *m*, -es/-en [?] пенка на малацэ; плеўка, скурка, павалака, шум(авіньне)
blamírn (blamírt) [*d.* blamieren] ганьбіць, асароміць; **blamáž** *m*, -n ганьба, сорам
blank *m*, -en, **blanket** *m*, -n [*d.* Blank(ett)] блянка
blanken [*mhd.* blanken] 1. блішчаць, бліскаць, зіхацець, міг(а)цець; 2. *n*, **blank** *m* бляск, бліск, блішчак; **blánk(endik)er** бліскучы; **a blank ton*** бліснуць
• blanken vi a samovar, vi mešene lajxter зьзяць/зіхацець як самавар, як масянзовы ліхтар
blankírn (blankírt) [*d.* blankieren] адбяліць, адбельваць
blankitne(r), **blánketer** [*d.* błękitny] блакітны
blaser [*d.* blass] блед(н)ы, бляклы, невыразны; **blaskajt** *f* блед(н)асьць, зьбялеласьць; невыразнасьць; **blas vern*** бляднець, бялець; **blás-blojer** бледна-сіні; **blás-geler** бледна-жоўты; **blásgezixtiker** бледнатвары; **blás-griner** бледна-зялёны; **blás-rojter** бледна-чырвоны
• a blase šprax невыразная мова
• blas vi a tux/mes, vi di vant, vi der tojt, vi kalx/lajvnt/papir бляды/бледны як палатно/сьцяна/сьмерць/вапна/папера (як з таго сьвету ўстаў, як пятак медны; белы як сьмятана/малако/намітка/засланка/печ/сьнег)
• er iz blas vi a vant ён зьбялеў як сьцяна
• zi iz hajnt epes a blase яна сёньня нейкая бледная
• dos ponem, dos ponem, /vi der tojt blas, /der fodem, der fodem /fun trern nas! (M. V.) твар, бледны як сьмерць, нітка, мокрая ад сьлёз!
blat *m/n*, *pl.* bleter, *dim.* **bletl** *n*, -ex [*d.* Blatt] ліст; **blát-ajzn** *n* ліставое жалеза; **blátlojz** *f*, *pl.* -lajz *zool.* тля; **blát-oder** *f*, -n жылка (ліста); **blát-šejd** *f*, -n *bot.* похва; **blátšlos** *m*, *pl.* -šleser урэзаны замок; **blátvinkl** *m*, -en *bot.* пазуха
• beser dos bitere blat fun got, ejder dos zise fun menčn *glxv.* лепш горкі ліст ад бога, чымся салодкі ад людзей
• m'ken kern di blat, vi m'vil *glxv.* ліст можна варочаць, як сабе хочаш
blat *f/n*, *pl.* bleter, **blátcajtung** *f*, -en [*d.* Blatt] газэта
blater [*d.* Blatt, platten, *p.* blat, blatni] давераны, згодны (на нешта); блатны
• a blater jung спрытны, бойкі, удалы, хопкі хлопец
• af blat праз блат, употай, потайкі
• šlogn*/šlisn* blat умаўляцца, сьпецца, зьнюхацца
• zajn* blat mit emecn быць у блізкіх адносінах з кімсьці
bláz=beláz *abr.* [*s.* בלע"ז] 1. на замежнай/чужой мове (замежнае слова для азначэньня мясцовага эквіваленту сэміцкіх словаў); 2. *hum.* вядомы як; вядомы пад назвай/імем
blazn *m*, -s [*p.* błazen, *ukr.* блазень] блазан; **blazen** блазнаваць
blejxer [*d.* bleich] блед(н)ы, бляды; **blejxkajt** *f* блед(н)асьць, зьбялеласьць; **blejxn zix**, **blejx vern*** (з)бляднець, (зь)бялець; **blejxn** бяліць, адбельваць (палатно); **blejxexc** *n*, -n сродак для адбельваньня; **bléjxponemdiker** [*s.* -פנים-] бледны з твара; **bléjxzuxt** *f bot. med.* хлароз; бледная немач
• blejx vern* vi di vant збляднець як сьцяна
• blejx vi a tux/mes, vi di vant, vi der tojt, vi kalx/lajvnt/papir бляды/бледны як палатно/сьцяна/сьмерць/вапна/папера (як з таго сьвету ўстаў, як пятак медны; белы як сьмятана/малако/намітка/засланка/печ/сьнег)
• es blejx zix af tog днее
blejz/blajz *m* [?] саф'ян
blejzer=blojzer [*d.* bloss] голы; пусты; **bléjziker** падраны, падрапаны; **blojz=blejz** *m*, -n прабел, недаробка; **bléjztanc** *m*, *pl.* -tenc стрыптыз; **bléjztencer** *m*, -s (ke *f*, -s) стрыптызэр
• blejze ojgn слабыя вочы, слабы зрок
blejzer=blojzer [*d.* blöd] тупы, дурнаваты
bléke(xc)n/blékecn/blékern [*d.* blöken] 1. бляяць, мэкаць, бэкаць, блекатаць, маркатаць; 2. мармытаць, бубніць, гамзаць, гугнявіць, гугніць (кепска чытаць малітвы)
blekn [*p.* blaknąć, *ukr.* блякнути] блякнуць
blendn [*d.* blenden] сьляпіць; **blend** *m* асьляпляльны бляск; **blénd(nd)iker** асьляпляльны, сьляпучы, які асьляпляе; **blendung** *f*, **bléndeniš** *f/n*, -n асьляпленьне, міраж; **bléndikajt** *f*, **blendexc** *n* асьляпленьне, чары
blendzen [*d.* blenden?] пускаць у вочы ману/туману/чмуту; ашук(в)аць, падмануць, падманваць, абакуліць, абакульваць
blés-/belés-bréjre [*s.* בלית־ברירה] *adv.* паняволі, нехаця, пад прымусам, ня маючы іншага выйсьця
blétern [*d.* blättern] лістаць, гартаць; **bletl** *n*, -ex лісток; лістоўка, улётка; **blétele** *n*, -x скібка, луста (хлеба, сыру); **bléter(d)iker** ліставы, лісьцяны; **bléteternice** *f*, -s *bot.* лістоўніца; **bléter-bojm** *m*, *pl.* -bejmer ліставое/лісьцяное дрэва; **blétervald** *m*, *pl.* -velder ліставы, лісьцяны лес; **bléterfal** *m* лістапад, ліставей
• bleterdik tejg слоенае цеста
• bleterike bejmer ліставыя дрэвы
blex [*d.* Blech] 1. *n*, **blexl** *n*, -ex бляха; 2. *f*, -n бляшаны посуд; **blexer** *m*, -s [*p.* blacharz] бляхар; **blexen** крыць бляхай (дах); **bléxe(r)ner** бляшаны; **bléxšer** *f*, -n нажніцы для рэзкі бляхі; **bléxvarg** *n* бляшаныя вырабы

• a blexer un a kojmen-kerer nemt men nit far ejdes *šprxv.* бляхара і камінара не бяруць у сьведкі (бо абодва за грошы рызыкуюць жыццём)

blezl *n*, -ex [*d.* Blase] пузыр, бурбалка, булька; пухір; **blezlen (zix)** пузырыцца; пускаць бурбалкі/булькі; **blézlartiker** пузырысты, пузыр(к)аваты, бурбалкападобны; **blézerl** *n*, -ex *bot.* дзьмухавец, багатка

bli-=b(e)lí- [*s.* בְּלִי- →beloj] *pref.* без(ь-), бяз(ь-), бес(ь-), бяс(ь-), не(-), ня(-), ні(-)

blicn [*d.* blitzen] бліскаць, міг(а)цець; **blic** *m*, -n маланка; **a blic ton*** бліснуць; **blicer** *m*, -s *fot.* успышка; **blíc(nd)iker** бліскучы; раптоўны (як маланка); **blícgešvind** *adv.* раптоўна (як маланка); **blíc(-)oplejter** *m*, -s, **blíc(-)opfirer** *m*, -s маланкаадвод; **blícpost** *f* хуткая пошта; **blícšneler** хуткі як маланка; **blícštral** *m*, -n пошуг, бляск маланкі

• hot ba mir a blic geton in gedank у мяне думка мільганула

• [illegible] in kop arajn! *kll.* каб цябе маланка шыгнула [illegible]-расьцеразанка спаліла)!

[illegible] квітнець, красаваць, цьвісьці; **bli** *m*, **bli-** [illegible]вішеньне, красаваньне; росквіт; **bliexc** *n* [illegible]ьне красаваньне; 2. *bot.* пылок; **bliendiker**, [illegible]ны, які цьвіце/красуе/квітнее; **blit** *m*, -n квет- [illegible] **blí-jorn** *pl.* росквіт, лепшыя гады жыцьця; [illegible] [*s.* (-ות)תְּקוּפָה], **blí(ung)cajt** *f* росквіт,

• [illegible] in fuln/rextn bli квітучая дзяўчына

• [illegible] a blum/rojz цьвісьці як кветка/ружа (як васілёк /дзяцелiна/макаўка)

• in fuln/rextn bli у поўным росквіце гадоў

• di bejmelex blien, di jorelex flien, /di cajt gejt avek mitn rojx, /oj, zint ix hob zajn libe derkent, /fun vejnen hob ix šojn kejn kojex! *flksl.* дрэўцы квітнеюць, гадочкі ляцяць, час зьнікае як дым, ой, з таго часу, як я закахалася, я праплакала ўсе сьлёзы!

blik *m*, -n [*d.* Blick] 1. позірк, погляд, зрок; 2. бліск, зьзяньне; **blikn** 1. (af) глядзець, пазіраць; 2. бліскаць, зьзяць; **a blik ton*** глянуць, зірнуць

• afn erštn blik на першы погляд

• varfn*/xapn a blik (af) кінуць погляд, зірнуць, глянуць

blimp *m*, -n [?] дырыжабль

blin *m*, -es, *dim.* **blin(c)e/blinče** *f*, -s, **blinčik** *m*, -es [*p.* blin, *ukr.* блин] *kul.* тонкі блін, блінец (звычайна з салодкай або несалодкай начынкай: тварог, сыр, мяса, садавіна ці гародніна)

• onbakn* blines напячы бліноў

• Oj, di rebecn, /oj, iz dos a rebecn... /A cackele, a šprincele, /a milxedike blincele, /oj, iz dos a rebecn, /aza jor af mir! *flksl.* Ой, рабініха, ой, гэта рабініха... Цацачка, ясачка, малочны блінчык, ой, гэта рабініха, каб я так жыў!

• vern zol fun dir a blinčik, un di kac zol dir xapn! *kll.* каб зь цябе блінец зрабіўся, а котка цябе ўхапіла!

• zog der kac, az di blince kost a gildn, nemt zi fort *glxv.* скажы котцы, што бліны каштуюць грошай, яна ўсё адно сьцягне

bli(n)clen/blincn [*d.* blinzeln] мільгаць, мільгацець, міргаць; **a blincl ton*** мі(р)гнуць

blinder [*d.* blind] 1. *m*, -de, (-de *f*) сьляпы, сьляпога, сьляпак; 2. сьляпы; **blindkajt** *f* сьлепата; **blinderhéjt** *adv.* усьляпую, безвач, вобмацкам, на вобмацак; **blíndflig** *f*, -n *zool.* сьляпень; **blínderlex** *pl.*, **blíndzekajt** *f* (blinde ku) хованкі (гульня)

• a blind gesl тупік, глухі канец вуліцы

• a blinder pasažir безьбілетнік, "заяц"

• blind vi di vant/naxt сьляпы як сьцяна/ноч

• blinder af ejn ojgn сьляпы на адно вока

• di blinde kiške *anat.* сьляпая кішка

• špiln zix in blinderlex гуляць у хованкі

• a blind ferd treft glajx in grub arajn *šprxv.* сьляпы конь трапляе прама ў яму

• a blinder glejbt, az me zogt im, er hot a šejn vajb *šprxv.* сьляпы верыць, калі яму кажуць, што ў яго прыгожая жонка (сьляпому ўсё гожа; сьляпой курыцы ўсё пшаніца)

• a blinder špilt nit in kortn *šprxv.* сьляпы ў карты не гуляе

• blind zolstu vern! *kll.* каб ты асьлеп!

• der blinder hot di ojgn geefnt сьляпы вочы расплюшчыў

• der blinder hot zajne ojgn af/in di špic(n) finger *šprxv.* сьляпы мае вочы на кончыках пальцаў

• fun zen iz nox kejner nit blind gevorn *glxv.* ад глядзеньня ніхто яшчэ сьляпы ня стаў

• jeder/itlexer menč iz af zix alejn blind *šprxv.* кожны сам на сябе сьляпы (чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма; свайго горба ніхто ня бачыць; чужое бачыць пад лесам, а свайго ня бачыць пад носам)

• ojx a zeevdiker kon amol zajn blind *šprxv.* і відушчы некалі можа асьлепнуць (і на дзеўку грэх бывае; і стары ліс у пастку трапляе)

• ven ejn blinder firt dem andern, faln bejde in grub arajn *šprxv.* калі сьляпы вядзе сьляпога, абодва падаюць у яму (сьляпы сьляпому не павадыр; сьляпому нечага паказваць дарогу)

• viazoj treft der blinder cum vajb in bet arajn? – der klejner firt im *glxv.* як сьляпы трапляе да жонкі ў ложак? – "канец" вядзе яго

• vos lenger a blinder lebt, mer zet er *šprxv.* чым даўжэй сьляпы жыве, тым больш ён бачыць

• vos volt der blinder gehat cu klogn, ven er volt dem veg gezen? *glxv.* ня плакаў бы сьлеп, каб бачыў сьлед/сьвет (чаго б сьляпы плакаў, каб сьцежку бачыў)

• – Zog mir dem emes, vos iz geven ba ajx in štub, /vos dajn mame vil mix nit far kejn šnur, oj vej, /blind zol zi vern, me zol zi darfn firn, /az kejn cvejte šnur zol zi far zix nit zen. *flksl.* – Скажы мне праўду, што здарылася ў вас у хаце, чаму твая маці ня хоча, каб я была яе нявесткай, вой, бадай яна асьлепла, каб прыйшлося яе вадзіць, каб ня бачыла яна другой нявесткі.

bliščen [*p.* błyszczeć, *ukr.* блищати] 1. блішчаць, бліскаць, міг(а)цець; 2. *n*, **blišč** *m* бляск, бліск, блішчак; **a blišče ton*** бліснуць; **blíščendiker** бліскучы; **blíščmejdl** *n*, -ex бліскучая, чароўная дзяўчына

• bliśč śejn бліскучы, чароўны

blizne *f*, -s [*p.* blizna, *ukr.* близна] шрам, рубец, пісуга, пісюга

bljad *f* [*sl.*] блядзь

bljage *f*, -s [*fr.* blague] хлусьня, ашуканства, круцельства, крутня, самазванства; **bljager** *m*, -s, (-te/-ke *f*, -s) хлус, ашуканец, круцель, манюка, самазванец

bljákeven, bljakírn (bljakirt) [*p.* blaknąć, *ukr.* блякнути] блякнуць

bljasken [*p.* blask, *ukr.* бляск] блішчаць, бліскаць; **bljask** *m* бляск, бліск, блішчак

bljáteven [?] пацьвердзіць, пацьвярдзіць, пацьвярджаць, засьведчы(ва)ць

bljaxe *f*, -s [*p*. blacha, *ukr*. бляха] бляха; **bljaške** *f*, -s бляшка

bljond *m* [?] карункі

bljušč=pljušč *m* [*p*. bluszcz, *ukr*. блющ] *bot*. плюшч

bl"n *abr*. **b(e)lí-néjder** [*s*. בלי־נדר=בל"נ], **bl"m** *abr*. **b(e)lí-maskóne** [*s*. בלי־מסקנא=בל"מ] "безь сьвятых абяцаньняў"; не даючы зароку, без бажбы, не заракаючыся, не прысягаючы

błof *m*, -n [*d*. Bluff] блеф, круцельства, махлярства; **błofn** блефаваць, круціць, махляваць; **błofer** *m*, -s круцель, манюка, хлус; **błofevate(r)** нетактоўны

blo(j)er [*d*. blau] сіні, блакітны; **bló(j)lexer** сіняваты; **blojkajt** *f*, -n, **blo(l)exc** *n* сінь, блакіт; **blójerl** *n*, -ex, **bló-fojgl** *m*, *pl*. -en/-fejgl *zool*. сініца; **blo(j)en (zix)** сініць; **blójinker** блакітненькі; **blo(j)ne(n)-bló(j)er, blon-un-blóer** чорна-сіні; **bló(j)štejn** *m*, -er лазурыт

- blo vi der himl/jam сіні як неба/мора (як пуп гусіны)
- blojinke šisl блакітненькая місачка
- hobn* bloje lipelex мець сінія вусны
- vi fun blojen himl aropgefaln як зь неба зваліўся
- got zol ophitn far a rojtn kolner un far bloje hojzn *glxv*. барані божа ад чырвонага каўняра і сініх штаноў (ад паліцыянтаў і жандармаў)

blojz [*d*. bloss] *adv*. толькі (што), адно, выключна, як раз

blojzer=blejzer [*d*. bloss] голы; пусты; **blojz=blejz** *m*, -n прабел, недаробка; **blojzkajt** *f* пустата

- blojze bejmer голыя дрэвы
- blojze cuzogn/ejces пустыя абяцаньні/парады

blojzer=blejzer [*d*. blöd] тупы, дурнаваты

blok *m*, -n [*d*. Block] блёк, баранок; **blókštejn** *m*, -er жоран

blomb *m* [*d*. Plombe] плёмба; **blombírn=plombírn** (blombirt /plombírt) плямбаваць

blonder [*d*. blond] бялявы; **blondín** *m*, -en, (-(k)e *f*, -s) бялявы чалавек

- un zi hot im gešvorn, /purpur iz er gevorn, /purpur, vi der farlang, /purpur, vi zunfargang /hinter di blonde korn (H. G.) і яна яму паклялася, пурпуровым ён стаў, пурпуровым, як жаданьне, пурпуровым, як захад сонца за жоўтым жытам

blondžen/blond(z)en [*p*. błądzić] блукаць, блудзіць, бадзяцца; **blóndžnd(ik)er/blóndznd(ik)er** блукаючы, які блукае; **blóndženiš/blóndzeniš** *f*, -n блуканьне, бадзяньне; **blondžeráj** *f*, -en блытаніна

- blondžndiker blik блукаючы позірк
- beser cen mol fregn, ejder ejn mol blondžen (ver es fregt, jener blondžet nit; az me fregt a sax, blondžet vejnik; az me fregt, blondžet men ništ) *šprxv*. лепей дзесяць разоў перапытаць, чымся адзін раз заблукаць (хто пытае, той не блукае)
- gute ferd blondžen vajt *šprxv*. добрыя коні далёка блукаюць (добры фурман адразу воз пераверне)
- Hej, cigelex, hert fun lidele dem sof: /vi jesojmimlex blondžen ict zajne bidne šof. /Tif in tajxele ligt dos pastexl nox hajnt, /un dos mejdele zict bam vaserl un vejnt. (M. G.) Гэй, козачкі, паслухайце канец песенькі: як сіроткі бадзяюцца цяпер ягоныя бедныя авечкі. Глыбока ў рэчцы ляжыць пастушок дагэтуль, а дзяўчына сядзіць каля вады й плача.

błonken (zix) [*p*. błąkać] блукаць, блудзіць, бадзяцца; **blónkendiker** блукаючы, блудны; **blónkeniš** / блуканьне, бадзяньне

- a blonkendiker hunt бяздомны сабака

blote *f*, -s [*p*. błoto] гразь, балота; **blotes** *pl*. бездарожжа, бездараж; **blótiker** гразны, брудны; **błóte-fligl** *m*, -en крыло аўтамабіля

- a blote af farhruznet cu vern непралазнае балота
- a blotiker ejsek брудная справа
- arajnfirn emecn in blote уцягнуць кагосьці ў гразь
- arojskrixn* fun a blote вылезьці з гразі
- dos iz a blote! балота! непатрэбшчына! бязглузьдзіца!
- lozn* emecn in blote пакінуць кагосьці ў гразі (у кепскім стане)
- maxn emecn mit der blote (cu) glajx (maxn aš un blote (fun); ojsmišn mit blote) зьмяшаць кагосьці з гразьзю
- nemen* gelt fun blote браць грошы з гразі
- šljopen in der blote мясіць гразюку
- varfn*gelt in blote кідаць грошы ў гразь
- zajn* in blote залезьці ў гразь
- far majn tir vet ojx a mol zajn a blote *glxv*. некалі і ля маіх дзьвярэй таксама будзе гразь (і на дзеўку грэх бывае)
- gelt iz blote, ober blote iz kejn gelt nit *šprxv*. грошы - гэта гразь, але гразь – гэта ня грошы

bloter *m*, -s/-n, *dim*. **bléterl** *n*, -ex [*d*. Blatter] скула, верад, скульле

- az es kumt af kool a make, kumt af dem joxed a bleterl (a klejn bloter) *šprxv*. калі кагалу скула, дык і жыду болька (што ўсяму міру, тое й бабінаму сыну)
- es maxt zix – ■ bloter *glxv*. справы дрэнь
- got iz a foter, az er git nit kejn make, git er a bloter *šprxv*. бог – бацька, калі ён ня дасьць ліха, дык дасьць скульле (бог – стары хазяін: ня сьпіць і не гуляець, а ўсё на нас грэшных прымяраець – каму кнуцьця, каму плецьця)

blover [*d*. blau] сіні; **blovkajt** *f* сінь; **blóvlexer** сіняваты (аб колеры скуры); **blovs** *n* сіні колер; **blóvol** *f* пурпурная, фіялкавая тканіна

- a blover zok сіняя панчоха
- blovkajt unter di ojgn сінякі пад вачыма

blozn* (geblózt/geblózn) [*d*. blasen] 1. дзьмуць, дзьмухаць, веяць, навяваць; дудзець; 2. *n*, **bloz** *m*, -n, **błózeniš** *n*, -n дзьмуханьне, надзіманьне; дудзеньне; **gebn*/ton* a bloz** дзьмухнуць, падыхнуць, павеяць; **błoz** *f*, -n, *dim*. **blezl** *n*, -ex пузыр, бурбалка, булька; пухір; **blózhorn** *m*, -s шофар (рог барана); **blóz-instrument** *m*, -n духавы інструмэнт; **blóz(-)orkester** *m*, -s духавая аркестра, капэля; **blózzak** *m*, *pl*. -zek кавальскія мяхі

- blozn* af di finger дзьмухаць на пальцы
- blozn* fun zix надзімацца, задавацца
- blozn* zix vi an indik, vi der gvir fun štetl дзьмуцца як індык, як местачковы багацей (як мыш/пацук на крупы, як жаба на корч/купіне, як мыльны пузыр, як вош на кажусе, як яжа праглынуў, як цецярук/клоп/сава)
- der vint blozt fun jam-zajt вецер дзьме з мора
- unter bejmer vaksn grozn, /aj-lju-lju-lju-lju, /un di bejze vintn blozn, /šlof že, zunenju (M. O.) пад дрэвамі расьце трава, ай-лю-лю, і злыя ветры дзьмуць. сьпі ж, мой сыночак
- ver es git a bloz, dem kumt cum noz *šprxv*. хто надзімаецца, той дастае па носе
- vos mer du vest fun zix blozn, alc mer veln dix menčn farlozn *šprxv*. чым болей будзеш задавацца, тым больш людзі будуць цябе цурацца (за пыха бог зь неба сьпіха)

bl"s *abr*. **b(e)lí-sófek** [*s*. בלי־ספק=בל"ס] без сумневу, без ваганьняў, упэўнена, безумоўна

blučke/blucke=bločke=bličke=vločke *f*, -s [*p.* włoczka, *ukr.* блучка] гарус (мяккія ваўняныя ніткі); **blúčkener/blúckener=blíčkener=vlóčkener** гарусны

bludne(r) [*p.* błąd, *ukr.* блудний] кінуты, блудны, распусны

blum=błojm *f*, -en, *dim.* **blímele** *n*, -x, **bliml** *n*, -ex, **blejml** *n*, -ex [*d.* Blume] кветка, краска; **blúmiker** квяцісты; **blúmenbajt** *f*, -n клюмба, кветня; **blúmenbet** *f*, -n кветадоньне; **blúmen-bexerl** *n*, -ex *bot.* падвяночак, чашачка; **blúmenblat** *m*, *pl.* -bleter пялёстак; **blúmen-cibele** *f*, -s *bot.* цыбуліна; **blúmenfisl** *n*, -ex кветаножка; **blúmengortn** *m*, *pl.* -gertner кветнік, гародчык; **blúmenkranc** *m*, *pl.* -krenc вянок; **blúmenkrojt** *n* кучаравая, каліфаравая капуста; **blúmenšejd** *f*, -n *bot.* похва; **blúmenštojb** *m* *bot.* пылок; **blúmentop** *m*, *pl.* -tep гаршчок для кветак; **blúmknosp** *m*, -n бутон

- a hejptl/kepl blumen krojt галоўка/качан каліфаравай капусты
- [illegible] barg, un barg, un tol. /blien blumen on a col, – /ki[illegible] umetum (A. G-t) даліна і гара, гара і даліна, [illegible] бясконца, ≈ цуд, цуд паўсюдна

[illegible] blut] кроў; **blútiker** крывавы; кроўны; [illegible] крывавіць; **blútndiker** крывацечны; **blút-**[illegible] -n [illegible] funem blut) аналіз крыві; **blút-bilbl** *m*, [illegible] -ב(י)לבול(-ים)] крывавы паклёп; **blút-bod** *f*, [illegible] разьня, разьня; **blútdruk** *m* крывя[illegible] **blut-[illegible]jgener** кроўны, радны; **blútfajnt** *m* [illegible] вораг; **blútfargiftikung** *f*, -en заражэньне крыві; **blút-[illegible]fargisung** *f*, -en крывавая бойка, праліцьцё крыві; **blútfremder** чужы, чужакроўны; **blútfuler** паўнакроўны; **blútgefes** *n*, -n, **blútrern** *pl.* крывяносны сасуд; **blútgirikajt** *f*, **blútdurštikajt** *f* крыважэрнасьць; **blútgiriker**, **blútdurštiker/blútdorštiker** крыважэрны, прагны да крыві; **blút-jungt** *m*, -n юнак, падлетак; **blútjunger** маладзенькі, юнацкі; **blútkajkelex** *pl.* крывяныя шарыкі; **blútkerperl** *n*, -ex крывяное цельца; **blútlozer** бяскроўны; **blútlozung** *f*, -en крывапуск, крывапусканьне, пусканьне крыві; **blút-maxlojkes** *n*, -n [*s.* מחלוקת], **blút-sixsex** *m*, *pl.* -sixsuxim [*s.* סיכסוך(-ים)] кроўная помста, варожасьць; **blútojsgos** *m*, -n, **blút-šturc** *m*, -n крывацёк, цеча/выліў крыві; **blút-ongegosener** наліты крывёю; **blútoremer** малакроўны; **blút-oremkajt** *f* малакроўе, малакроўнасьць; **blútrojter** крывава-чырвоны, барвяны; **vern* blútrojt** пабарвавець, пачырванець; **blút-sojne** *m*, *pl.* -sonim [*s.* שונא(-ים)] кроўны (люты) вораг; **blútstropn** *m*, -s кропля крыві, крывінка; **blútvuršt** *m*, -n *kul.* крывянка; **blútzojger** *m*, -s, **blútcaper** *m*, -s крывасмок

- ajnzapn zix in blut un flejš усмактаць у кроў і плоць
- (aruf)nemen* af zix blut un flejš прыняць канкрэтны выгляд
- blut jung вельмі малады
- blut un milx кроў з малаком
- blutik balejdikn кроўна пакрыўдзіць
- blutik farinteresirt кроўная зацікаўленасьць
- blutike gelt/trern крывавыя грошы/сьлёзы
- dos blut vert farkilt in di odern кроў стыне ў жылах
- dos ligt in zajn blut (es ligt im in blut) гэта ў яго ў крыві
- ejgn blut un flejš уласная кроў і плоць
- hobn* hejs blut мець гарачую кроў
- hojxer blutdruk высокі крывяны ціск
- kalje maxn emecn dos blut псаваць камусьці кроў
- lozn* blut пускаць кроў
- opgejn* mit blut крывавіць, сыходзіць крывёю
- s'rint/gist zix dos blut funem harcn сэрца абліваецца крывёю
- špajen* mit blut харкаць крывёю
- a blut-jugnt! кроў з малаком! (маладая жанчына)
- blut iz nit kejn vaser *glxv.* кроў не вада (а сэрца ня камень; кроў не вада, разьліваць шкада)
- fargosn blut rut nit *glxv.* пралітая кроў не дае спакою (перабытна, але не забытна)
- fun blut vert kejn vaser ništ *glxv.* кроў вадою ня стане (кроў не вада, а сэрца не камень; кроў не вада, разьліваць шкада)

bluze *f*, -s [*p.* bluza, *ukr.* блуза] блюза; **bluzke** *f*, -s блюзка

bnej- *pl.* →ben- [(-י)בן] сын..., дзіця...

bnej-alie *pl.* [*s.* בני־עליה] асобы вышэйшага гатунку, высакародныя/шляхетныя асобы; асобы, якія маюць права закліку да чытаньня Торы ў сынагозе

bnej-aníim *pl.* [*s.* בני־עניים] дзеці бедных бацькоў

bnej-bajes *n/pl.* [*s.* בני־בית →ben-bajes] хатнія, дамачадцы

bnej-dór *pl.* [*s.* בני־דור] равесьнікі

bnej-mójše *pl.* [*s.* בני־משה] "дзеці Майсея"; чырвоныя гэбрэі (якія жылі на другім беразе легендарнай ракі Самбатыён)

bnej-nevíim *pl.* [*s.* בני־נביאים] "дзеці прарокаў, цудадзейнікаў"; гэбрэі

bnej(-)odem *pl.* [*s.* בני־אדם] "сыны чалавечыя" (першыя словы і назва малітвы, якая чытаецца напярэдадні Ём-Кіпуру падчас ахвярапрынашэньня)

- farštejn* (kukn arajn) vi a hon in bnej-odem разумець як певень у модлах (разумець як баран на Біблії; пазіраць /глядзець як баран на новыя вароты, як гусь на бліскавіцу, як баран на ваду)
- vos kumt arojs dem hon, vos er kukt in "bnej-odem" arajn – a kapore vert er dox *šprxv.* пеўню хоць модлы чытай, усё роўна зарэжуць (ня рада каза торгу, а куры вясельлю)

bnej-raxmónim *pl.* [*s.* בני־רחמנים] "дзеці міласэрных бацькоў"; гэбрэі

- jidn bnej-raxmonim! zajt undz macl fun di jevonim (mir zajnen erlexe gazlonim) *glxv.* гэбрэі, дзеці міласэрных бацькоў! ратуйце нас ад маскалёў (мы сумленныя ліхадзеі)

bnojs=benójs *pl.* →bas(-) *f* [*s.* בת (בנות)] дачка; **Bnojs-Jánkev** *pl.* [*s.* יעקב] "Дочкі Якуба", "гэбрэйскія дочкі" (назва арганізацыі ў артадаксальных рэлігійных школах для дзяўчынак)

- der rov hot dos rov bnojs *glxv.* у рабіна пераважна дочкі (*vrtš.* "rabones" [*s.* רבנות] "рабінат" – "rov bnojs" [*s.* רוב בנות] "пераважна дочкі")

bob *m/f*, -(e)s/-n, *dim.* **bebl** *n*, -ex, **bobe** *f*, -s [*p.* bób] боб; **bóbjojx** *f*, -n *kul.* бабовы суп, бабовая юшка; **bóbšojt** *f*, -n бабовы струк; **bóbe(s)nice** *f*, -s гандлярка варанымі бабáмі; *fig.* сварлівая жыдоўка/баба; **bóbele** *n*, -x піражок, пончык

- klor vi bob-jojx ясна як бабовая юшка (каламуць)
- s'kajklen zix arop trern vi bob кацяцца сьлёзы як бабы
- vi bob як бобу

bobe *f*, -s, *dim.* **bóbele** *n*, -x [*p.* baba, *ukr.* баба] баб(к)а; **bóbenju** *f*, **bóbeši** *f* бабуля, бабуся, бабічка; **bóbece** *f*, -s баба, старая ведзьма; **bobe-jáxne** *f*, -s баба-яга, вядзьмарка; **bóbe-majse** *f*, -s [*s.* מעשה(-יות)] (бабчына) казка, лухта; **bobe-zéjde** *pl.* дзяды

• a bobe zolstu zajn! каб ты бабай стала! (няхай ты ўнукаў прыждала!)
• az dos vajbl darf šojn cu hobn, šikt men eršt nox der bobn *glxv.* калі падышоў час раджаць, пасылаюць па павітуху
• ba a boben//mame(n) iz ništo kejn mies kind *glxv.* у бабкі /маці німа непрыгожых дзяцей (і сава свае дзеткі хвале: пузаценькія, рылаценькія, зіркаценькія)
• di bobe hot xasene gehat! *glxv.* падумаеш, вялікая справа, баба замуж выйшла!
• di bobe Krejnci, ot laxt zi, ot vejnt zi *glxv.* баба Крэнця, то яна сьмяецца, то яна плача
• es iz nox fun der bobe Lubkes cajtn гэта *glxv.* яшчэ з часоў бабы Любкі
• es stajet di boben xasene cu maxn *glxv.* старая баба з багацьцем выйдзе замуж (хоць бы сьвіньня лыса, абы грошай міса; хоць бы каза бела, абы пасаг мела)
• majn bobes dajge! што мне за справа? што мне да таго?
• majn libe bobenju iz gut vi di velt мая любая бабуля мáе залатое сэрца
• ven di bobe volt gehat a bord, volt zi geven a zejde *glxv.* калі б баба мела бараду, яна б стала дзедам (каб тое каб, ды каб тое есьлі, то самі бы грыбы ў рот лезьлі; каб на дзятла не стралец, быў бы дзяцел маладзец; што пра тое гаварыць, што ня мае быць)

bob(e)r *m*, -s *zool.* [*p.* bóbr, *ukr.* бобер] бабёр; **bóberner, bobrove(r)** бабровы; **bobrik** *m* бабровая поўсьць

bobik *m*, -es чарцяня, нячысьцік

bobke=bibke *f*, -s [*p.* bobki, *ukr.* бібка] бобка (авечы або казіны памёт); **bobkes!** лухта! бяглузьдзіца!

• cigene bobkes казіныя гарошкі
• es šit zix fun im xoxmes vi fun a cig bobkes зь яго сыплюцца хохмы як з казы гарошкі (розумам раскідаець як вецер)

bobren zix [*p.* babrać] важацца, поркацца, калупацца, марудна, павольна, няскладна рабіць, працаваць

boc=poc *m*, *pl.* bec, *dim.* **becl** *n*, -ex [*mhd.* fotze (vulva)?] хуй, пэніс, чэлес, піцюн, пісюн, посік; *fig.* дурань, стаўбень, бязглузды/дурны хлопец; **bocjevate(r)=pocjevate(r)** хуеваты; *fig.* бязглузды, дурны

bócjan/bóč(a)n=bučán *m*, *pl.* bocjánes/bočánes [*p.* bocian, *ukr.* боцян] бусел, бацян

• fis vi ba (fun) a bočan ногі як у бацяна

bočajke *f*, -s [?] пяльцы, красёнкі

bóčejke *f*, -s, **bóčele** *n*, -x [*p.* boczek, *ukr.* бачалка] бачок, бочачка, кадушка

bóč(v)ene/bóčvine/bótvine/bócvene *f* [*p.* boćwina, *ukr.* ботвина] бацьвіньне

bod *f*, *pl.* beder [*d.* Bad] лазьня, баня; **bod** *n*, *pl.* beder курорт, санаторыя; **bodn*** [*d.* baden] 1. (gebódn) купаць; 2. *n* купаньне; **bodn* zix** (in) купацца, мыцца (у лазьні); **bód-badiner** *m*, (-n *f*, -s), **boder=beder** *m*, -s (-n *f*, -s) лаз(ен)ьнік; **bód(-)jung** *m*, -en гультай, абібок, лайдак; **bódtog** *m*, *pl.* -teg лазенны дзень

• arufvarfn*/aruflejgn di bod af emecn (af jenems kop) ускладаць віну на кагосьці
• (avek)firn in bod (arajn) абдурыць, ашукаць, падмануць
• bodn* zix in jenems blut *fig.* купацца ў чужой крыві
• bodn* zix in milx un in honik купацца ў малацэ і мёдзе (як сыр у масьле)
• krign* a bod атрымаць/дастаць лазьню (зарабіць лупня)
• maxn a bod учыніць скандал, нарабіць шуму
• opruen nox der bod адпачываць пасьля лазьні
• s'iz nox di bod nit gehejct яшчэ лазьня не нагрэлася
• a hic in bod! вялікая важнасьць! наўда вялікая!
• a sod in/fun bod сакрэт у/з лазьні (пад сакрэтам усяму сьвету)
• ale naronim in bod arajn! – "ix bin ober nit kejn nar" усе дурні ў лазьню! – "але ж я ня дурань" (з анэкдоту)
• bod zix, nor nit in fremdn blut *glxv.* мыйся, толькі не ў чужой крыві
• draj zaxn šatn kejn mol nit: šlof, branfn un a bod *šprxv.* тры рэчы ніколі ня шкодзяць: сон, гарэлка і лазьня
• in bod zajnen ale glajx *glxv.* у лазьні ўсе аднолькавыя (у шынку і ў бані – усе дваране)

bod *n*, *pl.* beder [?] прастак, прасьцеча, прастэча, дурань

bodáj=bedáj [*p.* bodaj, *ukr.* бодай] *adv.* бадай (бы), (ня)хай, каб

• bodaj krankt er! бадай яго хвароба!
• er vet bodaj krank vern (hungern) – abi nit arbetn ён лепш захварэе (будзе галадаць) – абы не працаваць
• ix vel es nit ton, bodaj ix zol štarbn я гэтага рабіць ня буду, лепш памру
• bodaj zix (arojsnemen) an/ejn ojg abi jenem cvej *glxv.* бадай сабе выбіць вока абы камусьці два

bodek-umenúse [*s.* בדוק־ומנוסה] сьцьвярджальна, доказна, выпрабавана [*sin.* ojsgepruvt, dervizn, baštetikn]

bodem *m*, -s [*d.* Boden, *mhd.* bodem] дно; ніз

bódeven бадзяцца, валэндацца, сноўдацца, туляцца, слаяцца, шлындаць

bodik=budik *m*, -es [*p.* bodiak, *ukr.* бодяк, будяк] *bot.* бядзяк, чартапалох, растроп

bodn *m*, -s [*d.* Boden] грунт, глеба; **bódndiker** глебавы; **bódn-kener** *m*, -s, **bódn-foršer** *m* глебазнавец; **bódn-kenteniš** *f* глебазнаўства; **bódnloziker** безгрунтоўны; **bódnlozikajt** *f*, -n безгрунтоўнасьць

• hobn* unter zix a festn bodn мець пад сабой моцную глебу

bodner=bedner=bonder *m*, -s [*d.* Büttner, *p.* bednarz, *ukr.* бодняк] бондар; *fig.* грубы чалавек; **bódnern** майстраваць; рабіць абы-як, халтурыць

bodnje *f*, -s [*p.* bednia, *ukr.* бодня] 1. бодня; балея, цэбар; 2. *fig.* лухта, бязглузьдзіца

bodzen/bodžen/bod(j)en [*p.* bodnąć] басьці, бароць, бадаць

bofn*=pofn* (iz gebófn) [*it.* buffare, *d.* puffen?] спаць бяз праспы, дрыхнуць (*pejor.* аб п'яным)

• axele, bajxele, bofe – iz di beste meloxe *glxv.* ежа, пітво, сон – лепшы занятак (так некалі казалі ў Нямеччыне)

Bogarje мястэчка Багарыя (Польшча)

• in Bogarje krejen di xazejrim *glxv.* у Багарыі кукарэкаюць сьвіньні (на Жмудзі й куры людзі)

bogdim *pl.* →bojged *m* [*s.* (בוגד(־ים] здраднік

bogres *f*, -n [*s.* (בוגרת(־ן] дарослая дзяўчына (у перадзамужнім узросьце) [*sin.* dervaksn mejdl, in xupe-elter]

bogrim *pl.* →bojger *m* [*s.* (בוגר(־ים] дарослы мужчына

bohomoljen [*sl.*] багамоліць, балбатаць

• genug cu bohomoljen! досыць багамоліць/балбатаць!

boj [*s.* בא] "ідзі" (назоў 15-га разьдзелу Торы) (Вых. 10–13:16)

Bójberik=Béjberik Баярка (дачнае месца блізу Кіева) (Š.-A.); *fig.* далеч, далёкае месца

• der kop iz im in Bojberik ягоная галава ў Баярцы (забіта нечым іншым; ён у думках недзе ў іншым месцы)

• farkrixn*/farforn* kejn/in Bojberik далёка зайсьці/заехаць, зарапартавацца

bojčen=bojten боўтаць, (уз)муціць, скаламучваць, скаламуціць

bojd *f*, -n, *dim*. **bájdele** *n*, -x, **bajdl** *n*, -ex [*d*. Baude, *mhd*. boude] 1. буд(к)а, шапік, крамка; 2. кібітка

• di mame iz gegangen /in mark arajn nox brojt, /hot zi mir gebraxt /a jingele fun bojd *flksl*. маці пайшла на кірмаш за хлебам, яна мне прывяла мальца з кібіткі

bojdek zajn* [*s*. בודק →bdike, badk(en)en] правяраць, аглядаць, дасьледаваць, абдумваць, аналізаваць [*sin*. untersuxn, batraxtn, analizirn]; **bojdek-xómec zajn*** [*s*. ־חמץ] наглядаць, рабіць вышукі вырабаў з кіслага цеста (напярэдадні Пэйсаху)

• bojdek zajn* di cores (ba) праверыць на сумленнасьць

bojdem/bojdim *m*. *pl*. -s/béjdemer [*d*. Boden, *mhd*. bodem] гарышча, вышкі, падстрэшша; **bójdem(-)štub** *f*, *pl*. -šti-[illegible] **bójdem(-)štibl** *n*. -ex мансарда

• [illegible] ojs bojdem! *glxv*. гарышча, гарышча – [illegible]

• [illegible] bojdem цягнуць гарышча да [illegible]

• [illegible] ba im ojsgelozt a bojdem/tajx *glxv*. [illegible] не атрымалася

• [illegible] cvej – ix on dir bin, vi a bojdem [illegible] табой неразлучнікі: я безь цябе – як [illegible]

• joks bojdem police (cibele) (a bojdem mit police) лухта, бязглуздзіца

• mit mir šlogt/šoklt men ojs dem bojdem пасьля мяне ўжо ўсё (я апошні)

• m`zogt im bojdem, entfert er police яму пра вышкі, а ён пра паліцу (я яму пра рэч/абразы, ■ ён мне пра печ/гарбузы; ты яму тое, а ён другое; кажы – стрыжана, а ён голена)

boje *f*, -s [*d*. Boje] буй

bojel zajn* [*s*. בועל] пераспаць, мець палавыя зносіны (з жанчынай) [*sin*. bamanen, bašlofn]

bojen [*d*. bauen] будаваць; **bojer** *m*, -s будаўнік; **boj** *m* (па)будова, будынак; **bójerišer** будаўнічы; **bojung** *f*, -en будова, будаўніцтва, будоўля; **bójarbeter** *m*, -s будаўнік; **bójbrex** *n* адломкі, друз, жарства, груз, трусак; **bójkunst** *f*, -n будаўнічае мастацтва, архітэктура; **bójmajster** *m*, -s дойлід; **bójvapne** *f* вапенны/вапнавы раствор, варства

• bojen curik выбрацца, пайсьці

• boj nit dajn glik af jenems umglik не будуй свайго шчасьця на чужым няшчасьці

• an alter brext, un ■ junger bojt, iz nox nit glajx *šprxv*. стары ламае, а малады будуе – гэта розныя рэчы

bójern [*d*. bohren] сьвідраваць; **bojer** *m*, -s сьвердзел, сьвідар, сьвярдзёлак; **bójerer** *m* сьвідравальнік; **bójerndiker** які сьвідруе, сьвідравальны; **bójerung** *f* сьвідраваньне

Bojez [*s*. בועז] *tnx*. Ваоз (Рут. 2:1, 4:21)

• ix vinč dir Dovids futerl, Jehudes toes un Bojezes šrek! *tnx*. жадаю табе мець шубку Давіда, памылку Егуды і сполах Ваоза! (алегарычна аб прыгожай жанчыне)

bojged *m*, *pl*. bogdim [*s*. (בוגד(־ים →bgide] здраднік [*sin*. farreter]; **bojged-bemálxes** *m* [*s*. ־במלכות] дзяржаўны здраднік; **bojged zajn*** здрадзіць, здраджваць, (с)фальшывіць [*sin*. farratn, felšn]

bojger *m*, *pl*. bogrim [*s*. (ב(ו)גר(־ים →bogres] дарослы мужчына [*sin*. dervaksener man]

bojgn *m*, -s, *dim*. **béjgele** *n*, -x, **bejgl** *n*, -ex [*d*. Bogen] 1. дуга, лук; 2. аркуш (паперы); **bójgnartiker** дугаваты; **bójgn(-)šiser** *m*, -s, (-n *f*, -s) лучнік

• a fertl/axtl bojgn *muz*. інтэрвал кварта/актава

• ibercien* dem bojgn перацягнуць лук, перагнуць палку (быць задужа дакладным)

bójgzamer [*d*. biegsam] гібкі, гнуткі

bojke *f*, -s (масла)бойка

bojke(r) бойкі, спрытны

bojkeje-rekíim zajn* [*s*. בוקע־רקיעים] "раскалоць нябёсы": рабіць вялікае ўражаньне на нябёсы рэлігійнай адукаванасьцю і набожнасьцю

bójkern=béjkern [?] біць, дубасіць, лупцаваць, зьбіваць, таўчы, пета(ва)ць

bojkr *m*, -im [*s*. (בוקר(־ים]? раніца, ранішняя гадзіна

bojlet [*s*. בולט] *adv*. ясна, від(ав)очна, увачавідкі [*sin*. klor, dajtlex, reljef]; **bójleter** пукаты; яўны, ясны, выразны, яскравы, добра бачны; **bójletkajt** *f* пукатасьць; выразнасьць, яснасьць, яскравасьць

• a bojleter bavajz яскравы доказ

• afn bojletn ojfn выразным чынам

bojm *m*, *pl*. -er/bejmer, *dim*. **béjmele** *n*, -x, **bejml** *n*, -ex [*d*. Baum, *mhd*. boum] дрэва; **bójmkrojn** *m*, -en, **bójmšpic** *m*, -n вершаліна, карона (дрэва); **bójmnodl** *f*, -en хвоя

• a boxer vi a bojm/domb, a mojd vi a cimes/sosne *glxv*. хлопец як дрэва/дуб, дзяўчына як цымус/сасна

• a jung bejmele bejgt zix, an alter bojm (an alts) brext zix (a bojm bejgt zix nor, ven er iz jung) *šprxv*. маладое дрэва гнецца, старое дрэва ломіцца

• – O, loz mix, me tor nit, di mame zogt, me tor nit! /Majn mame iz alt un bejz… / – Vu mame? Ver mame? Do zajnen nor bejmer, /nor bejmelex, trala-la-la… (Z. Š.) – О, ня руш мяне, нельга, маці кажа, нельга! Мая маці старая й ліхая… – Дзе маці? Хто маці? Тут толькі дрэвы, толькі дрэўцы, траля-ля-ля…

• zumer tut er on dem pelc, vinter tut er ojs dem pelc (a bojm) *rtnš*. летам у кажуху, зімой без кажуха (дрэва)

bojml *m*, -en [*d*. Baumöl] алей; **bójmldiker** алейны

• af fajer zol men kejn bojml nit gisn *šprxv*. нельга падліваць алею (смалы/масла) у агонь (саломы ў агонь падкладаць; прыску/жару падсыпаць)

• emes kumt arojs vi bojml afn vaser *šprxv*. праўда як аліва /алей выйдзе наверх

• gis bojml af dem lomp, azoj lang er brent nox *šprxv*. падлівай масла ў агонь, пакуль ён гарыць (касі, каса, пакуль раса; дзяры лыка, як дзярэцца)

• vegn a bisl bojml maxt men aza grojsn jomtev! *glxv*. з-за кроплі алею робяць такое вялікае сьвята! (Ханука)

bójmvol=bejmvl=ba(n)vl *m* [*d*. Baumwolle] бавоўна, баваўняная папера; **bojmvolšpineráj** *f* паперня

bojne *f*, -s бойня

• kolzman di behejme lozt zix melkn, firt men zi nit in bojne avek *šprxv*. пакуль карова дае малако, яе не вядуць на бойню

bojne *f*, -s [*d*. Bohne] боб; фасоля

bojre bórex-hu (bórxú) [*s*. ברוך־הוא] "госпад, блаславёны ён"

bojre meojre hoéjš [*s.* בורא מאורי האש →havdole] "творца вогненнага сьвятла" (блаславеньне, якое чытаецца ў суботу адвячоркам над сьвячой)
• maxn bojre-meojre-hoejš *hum.* пусьціць чырвонага пеўня (падпаліць)
bojre mine mezojnes [*s.* בורא מיני מזונות] "творца рознай ежы"(блаславеньне на лёгкую закуску)
bojre nefóšes [*s.* בורא נפשות] "творца чалавечых душ" (блаславеньне пасьля лёгкай закускі бяз хлеба); **bojre-nefóšes-klájzl** *n*, -ех бардэль
bojre prí hagófen [*s.* בורא פרי הגפן] "творца пладоў вінаграду" (блаславеньне над віном)
bojre prí hoéjc [*s.* בורא פרי העץ] "творца пладоў на дрэвах"
bojre prí hoadóme [*s.* בורא פרי האדמה] "творца зямных пладоў" (блаславеньне над гароднінай)
bo(j)rejex *m*, *pl.* borxim [*s.* (ים־)בורח →nivrex, barxenen] уцякач, бягляк [*sin.* antlojfer, antlofener]
• er hot gemuzt vern a bojrejex, pošet hejst es, nemen un antlojfn (Ś.-A.) ён мусіў стаць уцекачом, папросту кажучы, узяць ды й зьбегчы
bójre(-ójlem) *m* [*s.* (עולם־)בורא] творца (сусьвету), бог, госпад, гасподзь [*sin.* bašefer, got]
• – Ven du volst geven der bojre-ojlem, /vos volstu gemaxt? /– X'volt gemaxt un gemaxt. /– Er volt gemaxt un gemaxt, un gemaxt... /– X'volt gemaxt a čolnt, /er zol in ojvn nit arajn. /– Dos volt er gemaxt. /– Apikorsim un misnagdim /volt ix krenk gegebn, /nor di xsidimlex. *ftksl.* – Калі б ты быў богам, што б ты зрабіў? – Я б зрабіў і зрабіў. – Ён бы зрабіў і зрабіў, і зрабіў... – Я б зрабіў чолунт, каб ён у печ ня ўлез. – Вось што б ён зрабіў. – Бязбожнікам і місцагедам трасцу я б даў пакаштаваць, толькі хасыдам.
bojrer *m*, *pl.* -im/borerim [*s.* (ים־)בורר →ojsbojrern] пасярэднік, арбітар, судзьдзя [*sin.* arbiter, rixter]; **bó(j)reres** *n*, -n [*s.* (ות־)בוררת] пасярэдніцтва, арбітраж; **bójrern** пасярэднічаць, вырашаць
• zaj undzer bojrer! рассудзі нас!
• a bojrer darf kenen a sax hern un švajgn (M.M.-S.) судзьдзя павінен быць добрым слухачом і маўчуном
bojstrúk=bajstrúk *m*, -es байструк, байстручэня, самасейка, бэнцаль, банкар, выблядак
bojšes-pónem *m*, *pl.* -pénemer [*s.* (ות־)בושת־פנים →buše, bajšn, mevuešer, mevaješ] дзічка, сарамліўца, сарамлівы, сарамяга, сарамяжны, сарамяжлівы чалавек [*sin.* šemevdiker menč]; **bojšespónemdikajt** *f* сарамлівасьць; **bojšespónemdiker** сарамлівы, сарамяжны, сарамяжлівы
• an azes-ponem in gehenem, a bojšes-ponem in ganejdn *šprxv.* нахабнік у пекле, сарамяга ў раі
• beser a bojšes-ponem, ejder an azes-ponem *glxv.* лепш сарамлівы, ніж нахабнік
bojten=bojčen [*r.* болтать, *ukr.* бовтати] боўтаць, (уз)муціць, скаламучваць, скаламуціць
bojtún=boltún *m*, -es [*r.* болтун] балбатун, болбат, таратун, лапатун
bojx *m*, *pl.* bajxer, *dim.* **bajxl** *n*, -ех, **bájxele** *n*, -х [*d.* Bauch] пуза, жывот, чэрава, бруха, лантух; **bójxgartl** *m*, -en, **bójxpas** *m*. -n папруга; **bójx(-)grimeniš** *n*, **bójxvejtik** *m*, -n боль у жываце, рэзь у кішках; **bójxhojt** *f anat.* брушына; **bójxre(j)der** *m*. -s, (-ke *f*, -s) чэрававяшчальнік; **bojxrederáj** *n* чэрававяшчаньне; **bójx-svore** *f*, -s [*s.* (ות־)סברה] вымысел, выдумка, неабгрунтаванае меркаваньне, вымудры; **bójx(-)tifus** *m med.* брушны тыф; **bójx-xolel** *m* [*s.* חלל] *anat.* брушная поласьць; **bójxvint** *m* газ (кішэчніка); **bójxvorem** *m*, *pl.* -verem *zool.* гліст, рабак
• a fajer dir in bojx (in dajne gederem)! *kll.* каб табе агнём вантробы папаліла!
• a vejtik dir in bojx/harcn (in di zajtn)! *kll.* бадай цябе за сэрца ўзяло! каб ты жыватом качаўся!
• beser a šand in ponem, ejder a krenk in bojx (ejder a vejtik in harcn) *glxv.* лепш сорам у твар, чымся хвароба ў жывот (чымся боль у сэрцы) (сорам ня воран – вочы ня выдзеўбе)
• er kon (ejnem) ajnrejdn a kind in bojx ён можа ўгаварыць дзіця ў жывот (ён можа здароваму ўмовіць хваробу)
• haltn/nemen zol dix farn bojx! *kll.* каб цябе за жывот узяло!
• in bojx zajnen kejn fencter nito *glxv.* у жываце вокнаў німа (ніхто ня ўбачыць, што ты зьеў)
• in dem bojx zet kejner nit, af dem bojx zeen ale *šprxv.* у жываце ніхто ня бачыць, на жываце бачаць усе
• pač zix nit in bajxele, ven fišele iz nox in tajxele *šprxv.* ня пляскай па жываце, калі рыбка яшчэ ў рацэ (не кажы "роц", калі не пераскочыў)
bojxer zajn* [*s.* בוחר →bxire] выб(і)раць, (з)рабіць выбар [*sin.* ojsklajbn, onvendn bxire]
bok *m*, *pl.* bek, *dim.* **bekl** *n*, -ех [*d.* Bock] казёл; **bókener, bokevate(r)** казьліны; **bókn-xejlev** *n* [*s.* חלב] авечы тлушч, тук
• a koholšn bok vestu fun štotišn gortn nit arojstrajbn *šprxv.* кагальнага казла з гарадзкога саду не выганяюць (каму за штуку прымуць, ■ другому за тое ж скуру здымуць)
• az der bok hert špiln, tanct er mit *šprxv.* і казёл прытанцоўвае, калі чуе музыку
• fun a fetn bok un fun ■ kargn gvir genist men eršt noxn tojt *šprxv.* ад тлустага казла і скупога багацея ёсьць карысьць толькі пасьля сьмерці
• jedn bok gefelt zajn glekl *glxv.* кожнаму казлу бракуе свайго званочка
• ku gešojrn, bok gemolkn! *glxv.* карову абстрыг, казла падаіў!
bok *m*, -es [*p.* bok, *r.* бок] бок; **boke** *f*, -s бакавіна (тушы); **bokem/bokom** *adv.* бокам
• mit di hent in di bokes рукі ў бокі
• ojsgejn*/arojsgejn*/ojsfaln* emecn bokem (s'vet arojs (s'vet ojsfaln) bokom) выйсьці/выйдзе камусьці бокам
• zol es dir arojs bokem! *kll.* каб табе бокам вылезла (маё дабро)!
bokál *m*, -n [*fr.* bocal] кухаль, келіх
boke/boki 1. *m*, *pl.* b(e)kiim (in) [*s.* (בקיאים) בקי →bekie, bekies] знаўца, гэрц, адэпт, эрудыт, спэцыяліст, дасьведчаны чалавек [*sin.* kener, erudit, specialist]; 2. (in) дасьведчаны, спрактыкаваны, умелы; **boke beševe-xóxmes** [*s.* בשבע־חכמות] чалавек, дасьведчаны ўва ўсіх сямі навуках; **boke bexól-xedre-tójre** [*s.* בכל־חדרי־תורה] знаўца Торы, вялікі эрудыт
• a boki in zajn fax знаўца сваёй справы
• vern* (štark) boki (in) мець досьвед (у)
• er iz a boki in klejne ojsjelex, er šrajbt "Nojex" mit zibn grajzn ён вялікі знаўца ў маленькіх літарках, ён піша "Ной" зь сямю памылкамі [וויאעב]
bókeml *n*, -ех [?] нікчэмнасьць; нікчэмны/нікудышны чалавек
bokser *m*, -n [*d.* Bockshorn] *bot.* ражкі, сажа; **bókser(-)bojm** *m*, *pl.* -bejmer ражковае дрэва

• a bokser iz švarc, ober zis vi cuker *šprxv.* ражковы струк чорны, але салодкі, як цукар (чорны мак, ды смачны, белая рэдзька, ды горкая)

bol *m*, -n [*d.* Ball] мяч, шар

bolben [*ukr.* болботати] балбатаць

bolc *m*, -n [*d.* Bolzen] 1. **bolt** *m*, -n *texn.* болт; 2. *fig.* дылда, бамбіза, дрын

Bolek/Bolok [*s.* בלק] грэшнік Валак; назоў 40-га раздзелу Торы (Лік. 22:2–25:9)

• lernen Bolek mit emecn даць камусьці наганяй/прачуханку/прачуханца, вучыць кагосьці розуму

bólexes=bálexes *pl.* вочы, зенкі, лупы; **bolxevate(r)=balexote(r)** лупаты, вірлавокі, зіркаты

• bolxevate ojgn лупатыя вочы

boljačke *f*, -s балячка

bolnice *f*, -s бальніца, шпіталь

• oj in bolnice zitaran cvej vajse klorinke betelex, /ejne [illegible] un di andere far dir, /un az me vet ajx [illegible] bolnice – /zolstu nit zogn, az du host zix ajn-[illegible] ой, у бальніцы ёсьць два чысьценькіх [illegible] ложкі, адзін для тваёй маці, другі для цябе, і каб цяпер прывязуць у бальніцу – не кажы, што ты [illegible] ся ў мяне

bolouje *f*, -s [*ukr.* болонія, *p.* błonie] блоньне, абалонь, пойма, поплаў, залуўны луг

boltajen=baltajen [*r.* болтать] балбатаць, лапатаць; **bolt(be)ún=bojtún** *m*, -es балбатун, болбат, таратун, лапатун

bolván=balván=bulván *m*, -es даўбень, дурыла, дурань, боўдзіла; **bolvanske(r)** балванскі, дурны, бязглузды, неразумны; **bolvanke** *f*, -s балванка

bombástišer [*d.* bombastisch] высокамоўны, напышлівы, грувасткі (аб стылі); **bombastik** *f* напышлівасьць

bombe *f*, -s [*d.* Bombe] бомба; **bombírn** (bombirt) бамбіць; **bombirung** *f* бамбёжка

bomblen zix [*d.* baumeln, *nhd.* bommeln] боўтацца, вісець, калыхацца, гойдацца, зыбацца, гутацца, качацца; **bómbele** *n*, -x, **bomberl** *n*, -ex [*nhd.* ohrbommel] вісячае вуха; падвесак

• bomblen zix in kop мець кепскае, неакрэсьленае ўяўленьне

bom-bom... [*p.* bom] *int.* бом-бом... (часта ў песенных рэфрэнах); **bomken** бомкаць

bome *f*, -s [?] кій, палка

bomóz *m*, -n [*sl.*?] бязмозглы, ёлуп(ень), балдык, балдэс

bonc *m*, -n [*d.* Bonze] *pejor.* (прафсаюзны) бюракрат

bonde *f*, -s [*d.* Bund] 1. *kul.* булка, куліч; 2. грыжавы бандаж

• a friše bonde сьвежая булка; *fig.* новая рэч

bonde *f*, -s [*d.* Bonde?] бамбіза, байбус, вісус, лагіза

bonde=bunde *f*, -s бунда, доўгая (дарожная) накідка (жаночая вопратка ва Ўсходняй Эўропе)

bonder=bodner *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*p.* bednarz] бондар; **bonderáj** *f/n*, -en бандарства

• zajn* a bonder *fig.* быць кепскім работнікам (звычайна пра доктара)

• az me zuxt a bonder/bodner, gefint men a kojmenkerer/glezer *glxv.* хто шукае бондара, знаходзіць муляра/шкляра

• ix bin ojx a bonder! *iron.* я таксама бондар! (з анэкдоту)

bondlex=bundlex *pl.* [*d.* Bohne] бабы, фасоля

bonim *pl.* →ben *m* [*s.* (בן(ים] сын

bonk *m*, -es [*p.* bąk, *ukr.* бонк] байструк, байстручэня, самасейка, бэнцаль, банкар, выблядак

bonke *f*, -s [*p.* bąk?] хлусьня, брахня, балбатня

bor *m*, -n [*p.* bór] *xem.* бор; **bórzojer** *n*, **bórzajers** *n* [*d.* Borsäure] *xem.* борная кіслата; **bórzalc** *f xem.* борная соль

borblen zix [*p.* bobrować?] боўтацца; валтузіцца, корпацца, кешкацца

bord *f*, *pl.* berd, *dim.* **berdl** *n*, -ex, **bérdele** *n*, -x [*d.* Bart] барада; **bórdbejn** *m*, -er *anat.* сківіца

• a jid mit a bord дарослы жыд

• a majse mit a bord казка з барадой

• az di bord brent, iz hejs in mojl *šprxv.* калі барада гарыць, горача ў роце (дзе чубы трашчаць, там і пэйсы ляцяць)

• beser a jid on a bord, ejder a bord on a jid(n) *glxv.* лепей жыд без барады, чымся барада бяз жыда

• vi ix trog bord un pejes! *glxv.* бажуся барадой і пэйсамі!

bordjage=brodjage *m*, -s [*r.* бродяга] бадзяга, валацуга, шандыга, туляга, хадзяка, шлында, маталыга

bore [*s.* ברי] напэўна, безумоўна, вядома, сапраўды, верна [*sin.* zixer, gevis]; **bore-/bori-li** [*s.* ברי־לי] *tlmd.* для мяне гэта безумоўна, я ўпэўнены, гэта мне ясна (сэнтэнцыя, якой абвінавачаны або сьведка сьцьвярджаюць відавочнасьць нейкай рэчы)

• bore-li – iz gelt *glxv.* (калі) я ўпэўнены (упэўненасьць) – гэта грошы

borek=berek=burik/burek *m*, -es бурак

borenštejn *m* [*d.* Bernstein] бурштын

borer [*s.* ברור] ясны, яркі [*sin.* klor]; **borer-kašémeš** [*s.* כשמש] ясна як сонца/дзень

borerim *pl.* →bojrer *m*, -im [*s.* (כורר(־ים] пасярэднік, арбітар, судзьдзя; **bo(j)reres** *n*, -n [*s.* (ת־)ורות־] пасярэдніцтва, арбітраж; **bórern** вырашаць арбітражныя справы

bóre(ve)n=bóro(ve)n=béreven zix (mit) [*ukr.* бороти] барацца, дужацца, барукацца; **bóreniš** *f* барацьба, змаганьне, дужаньне, бораньне, боркі

borex=borux [*s.* ברוך →bruxim-, broxe] блаславёны, блаславенны, дабраславёны

borex dajen (ho)emes [*s.* ברוך דיין (ה)אמת] "хай блаславенны будзе справядлівы судзьдзя" (словы, якія вымаўляюцца пасьля весткі аб нечай сьмерці)

borex hašém jojm jojm [*s.* ברוך השם יום יום] блаславенны бог штодня

borex šepotrani [*s.* ברוך שפטרני] "хай будзе блаславёны той, хто вызваліў мяне (ад адказнасьці)" (бацькава блаславеньне на сынаву канфірмацыю ў трынаццаігадовым узросьце); *hum.* абы пазбавіцца/адбяёдацца!; **borex šlefetrante** пародыя на "borex šepotrani"

• ba a jingl maxt men "borex šepotrani" ba der barmicve, ba a mejdl – cu der xasene *šprxv.* хлопца бласлаўляюць з паўналецьцем, дзяўчыну – са шлюбам

borex-ato/-ate [*s.* ברוך־אתה] "будзь блаславёны" (пачатак блаславеньняў)

bor(e)x(h)abe *m*, -s [*s.* (ס־)ברוך־הבא] запрашэньне (на сустрэчу суботы); урачысты/сьвяточны прыём [*sin.* kaboleponem, ufnem]; **borex(h)abó**! "хай блаславёны будзе той, хто ўваходзіць"; сардэчна запрашаем! калі ласка!

• ufnemen* mit a brejtn borexhabe гасьцінна/ветліва сустракаць

• "borexhabo" nox dem esn *glxv.* "калі ласка" пасьля ежы (кажуць, калі нехта спазьніўся)

borex-hajójšev! *pl.* **borex-hajóšvim!** [*s.* ברוך־הבא(ים)] "бла-

славёны той, хто сядзіць!"; сыць, божа! смачна есьці!
▪ – Borex-hajojšev/-hajošvim! – Kumt esn! – Est gezunt(erhejt)! – Смачна есьці! – Сядайце за стол! – Ежце на здароўе!

borex-hanímce [*s.* ברוך־הנימצא] "хай блаславёны будзе той, хто знаходзіцца (у доме)" (традыцыйны адказ на "borexhabo!")

borex-hašém=borxašém=b"h *abr.* [*s.* ברוך־השם=ב"ה] дзякуючы/дзякуй богу, слава/хвала богу
• er iz a gancer borex-hašem ён лічыцца добрым чалавекам
• er iz šojn borex-hašem nito af der velt! вечны яму спакой, царства яму нябеснае, няхай яму зямля пухам

bórex-hu=bórxú/bórxe=b"h [*s.* ברוך־הוא=ב"ה] "блаславенны ён" (словы, якія вымаўляе набожны гэбрэй пасьля ўзгадваньня бога)
• got, borex-hu бог, ён блаславенны
• got borex-hu fartejlt kejnem nit *šprxv.* блаславенны бог нікога не абдзяляе

borgn* (gebórgt/gebórgn) (ba) [*d.* borgen] да(ва)ць/браць напавер, (за)пазычыць, пазычаць; крэдытаваць; **borg** *f* борг, павер (на крэдыт), пазыка
• af borg напавер; af "volt ix" un "zolt ix" borgt men nit kejn grošn (kejn gelt) *šprxv.* на "я б хацеў" і "я б жадаў" грошай не пазычаюць
• af kortn un af a tanc borgt men nit kejn gelt *šprxv.* на карты і на скокі грошай не пазычаюць
• afn bojdem štejt a hon /un zajn kam iz fajer-rojt; /zol majn vajb ergec borgn /far di kinder a štikl brojt (B. Š.) на гарышчы стаіць певень і ягоны грэбень вогненна-чырвоны; каб маёй жонцы дзе-небудзь далі напавер для дзяцей кавалак хлеба
• az me borgt (antlajt) ejnem (emecn) gelt, kojft men zix a sojne afn gancn lebn *šprxv.* хто пазычае грошы, купляе сабе ворага на ўсё жыцьцё (калі хочаш пасварыцца, дык пазыч грошай; не пазычай, то ня будзеш мець ворагаў)
• borgele – laxele, colele – vejnele *šprxv.* пазычкі – сьмешкі, адплаткі – сьлёзкі (лёгка бярэцца, ды цяжка аддаецца; пазычка добра, ды адданка кепска)
• borgn maxt zorgn *glxv.* пазыкі завядуць у лыкі
• far morgn vet got zorgn – un hajnt ver vet mir borgn? *glxv.* аб заўтрашнім дні паклапоціцца бог – але сёньня хто мне пазычыць?
• lang geborgt iz alc nit gešenkt *šprxv.* стары доўг не даруецца (хапіў чорт за даўні доўг; доўг не вяроўка – не парвецца, не перагніе)
• ver es vil borgn, der zol kumen morgn *glxv.* хочаш пазычыць, прыходзь заўтра
• vojl iz dem, vos hot nit kejn gelt cu borgn zajne frajnt – er šaft zix nit kejn sonim *šprxv.* хто не пазычае грошай сваім сябрам, той не стварае сабе ворагаў (хочаш прыяцеля страціць, а ворага нажыць – грошы пазыч)

bórhejptiker [*d.* barhaupt] зь непакрытай галавой

bórine *f*, -s [*p.* borowy] баравая сасна

borlok *m*, **bórlokl=búrlokl** *n*, -ex [*fr.* breloque] падвесак, бірулька

bormočen=bar(a)močen (bormoćet) [*r.* бормотать] мармытаць, бубніць, бурчаць

borod [s.ברד →decax] *inx.* град (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) [*sin.* hogl] (Вых. 9:19)

borodáč *m*, -es барадач

b(o)rone *f*, -s [*p.* brona, *ukr.* борона] барана; **b(o)róneven** баранаваць

boróvík=barovik *m*, -es *bot.* баравік, белы грыб

bórovke *f*, -s [*p.* borówka, *ukr.* борівка] *bot.* баруўка, брусьніцы; чарніцы; дурніцы, буякі

bórozde/bórózne *f*, -s [*ukr.* борозна] баразна

bor-súd *m* [*s.* בור־סוד] "пабелены вапнай калодзеж" (у Мішне азначэньне для чалавека, які нічога не забывае з таго, што вывучаў)

boršt/boršč *m*, -n [*p.* barszcz, *ukr.* борщ] *kul.* боршч; кісьляціна (пра віно)
• bodaj a šlexter boršč, abi di šisl iz trejf *glxv.* бадай кепскі боршч, абы міска трэфная
• cu boršč darf men nit hobn kejn cejn (cu boršč badarf men kejn cejn nit) *šprxv.* каб есьці боршч, зубы не патрэбны
• er nemt nit far mir kejn zak boršč *glxv. hum.* ён для мяне і мех баршчу ня возьме (аб важнай асобе)
• fun boršč mit brojt vern di bakn rojt *glxv.* ад баршчу з хлебам чырванеюць шчокі
• vemen di perl iz šiter, vemen di boršč iz biter *šprxv.* каму пэрлы дробныя, каму боршч горкі (аднаму аж з горла прэ, а другі з голаду мрэ)

borštn=beršt(le)n=barštn* (gebórštn/gebáršt) [*d.* bürsten] чысьціць, часаць (шчоткай)

bort *m*, -n [*d.* Bord] борт
▪ fun bort arop за борт
• linker, rexter bort левы, правы борт

bortn *m*, -s [*d.* Borte] бераг, узьбярэжжа

borves/bórvos(erhéjt)/borvis=burves [*d.* barfuss] *adv.* басанож, боса; **bórveser** босы, басаногі; **bórvoser** *m* басаножка
• mit borvese fis з босымі нагамі
• amol zajnen maloxim gegangen borves, hajnt gejen zej in šix *glxv.* некалі анёлы хадзілі босыя, цяпер ходзяць яны ў чаравіках
• Ix her me gejt, me klapt in tir, /me ruft mix on bam nomen. /Ix lojf arop a borvese – jo! Er iz gekumen! *flksl.* Я чую хаду, грукаюць у дзьверы, гукаюць мяне па імені. Я бягу босая – так! Ён прыйшоў!
• ojb er vet zix azoj firn, kon er kumen cu got a borvoser калі ён будзе сябе так паводзіць, то ён можа прыйсьці да бога босы

borxi nafši [*s.* ברכי נפשי] "блаславі, мая душа"; першыя словы псальмы, якія прамаўляюцца перад тым, як завінуцца ў талес

borxim *pl.* →bo(j)rejex *m* [*s.* (ים־)בורח] уцякач, бягляк

borxu [*s.* ברכו →broxc, borex] "блаславенны"; першае слова раніцняй і вячэрняй малітвы [*sin.* benčt]; **bórxú/bórxe=bórex-hu=b"h** [*s.* ברוך־הוא=ב"ה] "блаславенны ён" (словы, якія вымаўляе набожны гэбрэй пасьля ўзгадваньня бога)
• af aza "kadeš" gehert aza "borxu" *šprxv.* якое пытаньне, такое адлавяданьне (як клікнулі, так і адазваўся; як у лесе "гу", так і зь лесу "гу")

boser *n* [*s.* בשר →bal-boser] мяса, плоць [*sin.* flejš]; **boservedóm /bosor-vedóm** *m*, -s [*s.* (ם־)ודם] "плоць і кроў"; сьмертны чалавек [*sin.* flejš un blut, (štarbiker) menč]; **boser košer** [*s.* כשר] кашэрнае мяса (вывеска на мясных крамах); **boser-bexéjlev** *m/n* [*s.* חלב] "мяса з малаком"; мясная ежа разам з малочнай (забаронена паводле гэбрэйскіх запа-

ветаў); **boser-kvíč** *n hum.* сьвініна; **boser-vedógim** [*s.* ודגים] "мяса і рыба" (пародыя на "boservedom") [*sin.* flejš un fiš]
• a proster boser-vedogim *hum.* просты чалавек (сьмяротны)
• ale zajnen mir bosor-vedoms усе мы сьмяротныя
• boser-vedogim iz an ojneg-šabes – in der voxn iz es ojx ništ šlext *šprxv.* мяса і рыба – гэта суботнія прысмакі, але й на тыдні таксама ня кепска
• der menč iz dox nor a boser-vedom *šprxv.* чалавек усяго толькі плоць і кроў
• flejš iz boser, xazer iz oser *šprxv.* мяса – ялавічына, сьвініна – нечысьць
• mištejns gezogt a boser-vedom – blut un zojer milx! *glxv.* што казаць, плоць і кроў – кроў і кіслае малако (аб кволым, зьнямоглым чалавеку)

bos(j)ák *m*, -es басяк; **bosonožkes** *pl.* басаножкі; **bóse-komande** *f* "босая каманда"; басякі, дрэнь, падонкі; **bosakes** *pl.* [illegible] чаравікі, якія надзяваюць на босую нагу
• [illegible] dajne svarce ojgn, /rir mix nit on mit [illegible] in mit mazl a kale gevorn, /un du šlog [illegible] *dksl.* прэч, басяк, са сваімі чорнымі [illegible] мяне рукой, я ў шчасьлівую гадзіну [illegible] біся галавой аб сьцяну
[illegible] *inx.* Басан, зямля на паўноч- [illegible] Ярдану (Др. 3. 3:1)
[illegible] **botik=bočik** *m*, -es [*p.* bot, *d.* Botte] бот
bot [illegible] [*d.* Bot] прапанова цаны на таргох; **boter** *m* пакупнік, (па)купец, таргавец, таржнік; **botn*** (gebótn) прапаноўваць (цану); **a bot ton*** прапанаваць (цану)

bote- *pl.* →bejs- [*s.* (-בתי) -בית] дом...; **botim** *pl.* →bai(j)s *m* [*s.* (בתים) בית] дом, хата

bóteler (botl) [*s.* בטל →batlen, betejles, mevatl] незаняты, бяз працы, неўладкаваны; нядзейсны, адменены, ануляваны, які ня мае моцы [*sin.* umbašeftikt; anulirt, farlojrn, opgešaft]; **botl-bešišim** [*s.* בשישים] "ануляваны, як адна частка ад шасьцідзесяці"; зьніклы, згублены (у вялікай колькасьці); **botl-umvútl** [*s.* ומבוטל] ануляваны і нядзейсны; **botl vern*** 1. стаць нядзейсным; 2. выжыць з розуму; вельмі зьдзівіцца; **botl maxn** адмяніць, адмяняць, скасаваць, скасоўваць; зьнішчыць, зьнішчаць
• zajn zun gejt arum botl, on a šum arbet (Š.-A.) ягоны сын бадзяецца неўладкаваны, без аніякай працы
• ale jomtojvim veln botl vern, nor Purim vet blajbn *glxv.* усе сьвяты можна было б скасаваць, апрача Пурыму

botinke *f*, -s [*r.* ботинки, *fr.* bottine] чаравік

botšaft *f*, -n [*d.* Botschaft] 1. (зь)вестка, навіна; 2. пасольства, амбасада; **bótšafter** *m*, -s пасол, пасланец, амбасадар

bótv(in)e=bóčvene/bóčvine *f* бацьвіньне

bou maim ad nefeš [*s.* באו מים עד נפש] па самае горла, у пераліўкі, больш німа куды, болей нельга вытрымаць

bove-básre [*s.* בבא־בתרא] "апошнія вароты"; *tlmd.* назоў 3-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы, якія рэгулююць адносіны паміж супольнаўласьнікамі; ахова маёмасных правоў; запаветы аб спадчыне)

bove-káme [*s.* בבא־קמא] "першыя вароты"; *tlmd.* назоў 1-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы аб прычыненай матэрыяльнай шкодзе)

bóve-/bóbe-majse *f*, -s [*s.* (-ות)בבא־מעשה] гісторыя Бовы; *fig.* казка, байка, лухта

bove-mecíe [*s.* בבא־מציעא] "сярэднія вароты"; *tlmd.* назоў 2-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы аб маёмасных спрэчках, аб спагнаньні адсоткаў)

Bovl *n* [*s.* בבל →bavli] Бабілён; Бабілёнія; **bóvl-sxojre** *f*, -s [*s.* (-ות)בבל־סחורה] нягодны, кепскі або заляжалы тавар, брак, непатрэбшчына, кепская рэч (благой якасьці); **bóvl-kojne** *m*, *pl.* -kojnim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)בבל־קונה] скупнік, перакупнік браку; благі/кепскі/дрэнны пакупнік
• a mejdl iz a štejn-sxojre (a bovl-sxojre) *glxv.* дзяўчына – тавар, які цяжка збыць (аддай дочку, ды яшчэ піва бочку)
• af bovl-sxojre kumt a bovl-kojne *šprxv.* на благі тавар – благі пакупнік (таннае мяса сабакі ядуць)
• kejn sxojre – iz der ergster bovl *šprxv.* адсутнасьць тавару – найгоршы тавар (не карай, божа, нічым, як на кірмаш іду ні з чым)

bovl *n* [*d.* Bafel] брак, непатрэбшчына, кепская рэч (благой якасьці); **bóvele** *n*, -x драбніца, дрэнь, цацка, забаўка
• a bovele! *iron.* гэта табе не абы-што!

box=bax *m*, *pl.* bex/-n [*d.* Bach] ручай

boxen [*ukr.* бухати, *p.* buchać] бухаць, бахаць, дубасіць; **box(e)** *m*, -(e)s, **bóxence** *f*, -s буханец, удар, высьпятак; **boxn(j)e** *f*, -s наганяй

bóxer *m*, *pl.* -im/boxurim [*s.* (-ים)בחור →nivxer, ojsboxern] "вышуканы, прыгожы"; хлапец, хлопец, нежань, нежанаты, дзяцюк, бахур; **boxeréc** *m*, -es, **boxerécl** *n*, -ex дзяцюк, блазен; **bóxeršer** нежанаты; **bóxerte** *f*, -s энэргічная жанчына, кабета, бой-баба; хітрая альбо бессаромная жанчына; **bóxervajz** *adv.* як нежанаты, у якасьці нежаня; **bóxern** бахураваць, весьці нежанатае жыцьцё; **bóxern zix** маладзіцца; **(ha)boxer-hazécer** *m* [*s.* -ה] *hum.* наборнік, лінатыпіст [*sin.* linotipist, šriftzecer]
• a boxer vi a bojm/sosne хлопец як дрэва/сасна (моцны /здаровы як дуб скарбовы, як рыжык баровы, як віціна/камень/камёлак/конь/лёд/мур/сыр/цьвік; дужы як мядзьведзь/асілак/вол/зубар/тур/чорт)
• a vojle boxerte *hum.* (аб жанчыне) малайчына
• an alter boxer марцовы кавалер
• a boxer on a "xes" zet ojs vi a pjes *glxv.* "boxer" бязь літары "х" выглядае псом (*vrtš.* "boxer" [*s.* בחור] хлопец – "bur" [*s.* בור] хам)
• der boxer iz gevorn af a jor elter, nor nit af kejn rege kliger *glxv.* хлопец стаў на год старэйшы, але ні на хвіліну разумнейшы (і падрос, і вырас Янучок, а Янкам ня стаў; вырас да неба, а дурань як трэба; да званіцы падняўся, а бяз розуму застаўся; рост чалавечы, а розум авечы)
• er iz a boxer, vi di am iz a mojd *glxv.* ён такі хлопец, як мамка – дзяўчына
• fun an altn boxer vert a jungermančik *glxv.* стары халасьцяк зрабіўся маладзёнам
• itlexer boxer iz a zoxer, ober nit itlexer zoxer iz a boxer *glxv.* кожны хлапец – самец, але ня кожны самец – хлапец

boz *m*, -s *bot.* бузіна; бэз; **bózive(r)** бэзавы; бузінавы
• bozive cvit кветка бэзу

boze *m*, *pl.* bzuim [*s.* (-ים)בזוי →mevuze, nivze] агідны, гадкі, брыдкі чалавек, пашляк, плюгавец [*sin.* ekldiker, gemejner menč]

bračik *m*, -es брат(ок), братчык, сябра, сябар, чалец

brage/brahe *f* [*p.* braha] брага

braj *f/n pejor.* каша

brajen [*d.* brauen, *mhd.* briuwen] 1. варыць (піва/мёд), гнаць (віно/гарэлку); 2. *fig.* чаўпсьці, плесьці, баяць,

плявузгаць, вярзьці (лухту); баланда, бурда, памыі; **braje** *f* брага, саладзіны; **brajer=brojer** *m*, -s півавар, браварнік, вінакур; **brajeráj=brojeráj** *f*, -en 1. браварніцтва, віньніцтва; вінакурства; браварня, бровар; 2. *fig.* балбатня, лапатаньне, біліндрасы; **brájhojz** *m*, *pl.* -hajzer бровар, браварня
• vi me brajt, azoj trinkt men *šprxv.* як варыцца (піва), гэтак і п'ецца (якая песьня, такія і скокі)
• vos zol ix do ajx lang brajen! (ix vel ajx lang nit brajen!) чаго вам тут доўга тлумачыць! (таўчы ваду ў ступе)
brajlaf/brajleft *m* [*mhd.* brûtlouf(t)] вясельле
Brájndele-kozak *f* казак-баба, бой-баба (гэраіня камэдыі А. Гольдфадэна)
brajse *f*, -s [*s.* (ות-)ברי(י)תא] адзін з тэкстаў, дыскусія паміж рабінамі-вучонымі мішнаіцкага пэрыяду, якая не была ўключана ў Мішну, але ўвайшла ў Гемору
brajzer *pl.* →brojz *f*, -n, *dim.* **brajzl** *n*, -ex 1. бровар, браварня; 2. **brojzung** *f* бушаваньне, шумаваньне, брузаваньне, закіс(аньне)
brak *m* [*d.* Brack, *p.* brak] брак, недахоп, хіба, вада; **brakírn** (brakírt), **brákeven** бракаваць; **brakovne(r)**, **bračne(r)**, **brákiker** бракоўны, бракавальны; **brak(ir)er** *m*, -s, (-ke *f*, -s) бракавальнік, бракоўнік; **brákmaxer** *m* бракароб
brand [*d.* Brand] 1. *m/n*, -n *med.* гарачка, гаручка; *fig.* пажар; 2. *f*, -n язва, гангрэна; іржа (на расьлінах); **brándcejxn** *m*, -s, **brándvund** *f*, -n [*d.* Brandzeichen, *eng.* brand] кляймо, кляйно, таўро; апёк; **brándeven** абражаць, зьневажаць; гарачыцца; **brandn** кляйміць, таўраваць; **brándop(f)er** *m*, -s ахвяра; **brándzojl** *f*, -s [*d.* Brandsohle] (ву)сьцілка
• brand tajer дужа дарагі
• di kalte brand *med.* гангрэна
• di švarce brand *med.* чорная воспа
• a brand zol zix in dir arajnxapn! *kll.* гаручка цябе бяры! (каб цябе гаручка запаліла!)
• di švarce brand zol dir cufaln! *kll.* каб цябе чорная воспа забрала! гаручка цябе бяры!
branfn=bronfn *m*, -s [*d.* Branntwein] водка, гарэлка; **bránfn-trajber** *m*, -s, **bránfn-brener** *m* браварнік, вінакур; **bránfn-trajberáj** *f*, **bránfn-breneráj** *f*, -en браварніцтва, віньніцтва; вінакурства
• trajbn* branfn гнаць гарэлку
• az me hot nor in zin bronfn un kurves, gejt men cum sof naket un burves (borves) *glxv.* хто разумее толькі ў гарэлцы і курвах, той скончыць галечай і басяцтвам
• branfn iz a šlexter šeliex: me šikt im arop untn, krixt er gor aruf ojbn (me šikt im in bojx arajn, krixt er in kop arajn) *šprxv.* гарэлка – кепскі ганец: адправіш яе ўніз (у жывот), яна лезе ўгору (у галаву)
• branfn múz men trinken гарэлку трэба піць
• got iz got, un branfn iz branfn! *glxv.* бог ёсьць бог, а гарэлка ёсьць гарэлка!
• x'hob nox hajnt/dervajle kejn branfn nit getrunken! я, між іншым, яшчэ сёньня гарэлкі ня піў! (я гавару слушна)
branže *f*, -s [*d.* Branche, *p.* branża] галіна (прамысловасьці альбо гандлю)
brat *m*, -es брат; **bratók** *m*, -es браток
• a brat fun di breter брат з братоў (*vrtš.* "brat" брат – "bret" дошка)
braver [*d.* brav] маладзецкі, зухаўскі, зухаваты, адважны; **bravkajt** *f*, **bravúr** *f* сьмеласьць, адвага, храбрасьць; **bravirung** *f*, **bravade** *f*, -s бравада; **bravírn** (bravírt) бравіраваць
• a braver jung/jat зух
• maxn braverjes нарабіць шуму, падняць вэрхал
brazgen=brjazgen 1. бразгаць; 2. *n*, **brazg** *m*, -n бразга(та)ньне
• dos brazgen funem gešir бразгат посуду
bred(z)jen [*p.* bredzić] трызьніць; блюзьніць, вярзьці (бязглузьдзіцу); **bred** *m* бязглузьдзіца
breg *m/n*, -es [*p.* brzeg] бераг; **brégiker** берагавы; **brégland** *n* узьбярэжжа; **brégloz(ik)er** бяскрайні, бязьмежны; **brégmojer** *f*, -n набярэжная; **brégšvalb** *f*, -n *zool.* берагавая ластаўка, беражанка
• aropgejn* afn breg сысьці на бераг
• haltn* zix noent cum breg трымацца паблізу берагу
• on a sof un on a breg без канца і краю (канца-берагу німа)
• di štile vaserlex rajsn ajn di breges *šprxv.* ціхія ручаі размываюць берагі (ціхая вада берагі падмывае, грэблю рые)
• er iz gevorn a breg – an ek 1. зь ім нічога ня здарылася; 2. ён стаіць воддаль
brejre *f*, -s [*s.* (ות-)ברי(י)רה] выбар, магчымасьць выбару, альтэрнатыва [*sin.* meglexkajt ojscuklajbn, cvejte meglexkajt, alternativ]; **bréjrediker** неабавязковы
• (be)ejn brejre (kejn brejre nit; nit hobn* kejn ander brejre) німа выбару, нічога ня зробіш (безвыходны стан)
• lecte brejre апошні выбар (магчымасьць выбару)
• s'blajbt kejn ander brejre nit, sajdn... не застаецца нічога іншага, як...
• der menč hot cvej brejres: (oder) a krie cu rajsn, oder faršvarct cu vern *šprxv.* у чалавека два выбары: альбо ў жалобе рваць адзеньне, альбо пакутаваць (гаруй, пакуль ногі не задзярэш)
• hob nit kejn mojre, ven du host nit kejn ander brejre *glxv.* не палохайся, калі ў цябе німа іншага выбару
• "in brejre" – jedz ku sobje! *glxv.* што ты разважаеш – зьедзь на свой бок! (калі сустракаюцца разам два вазы)
• "in brejre", iz a grojse gzejre *šprxv.* выбар – вялікае ліха
• iz do a brejre, darf nit zajn kejn mojre *glxv.* калі ёсьць выбар, німа чаго палохацца
• kejn brejre iz ojx a brejre *glxv.* адсутнасьць выбару ёсьць таксама выбар
brejšis-/brejšes-=berejšis [*s.* בראשעת] *pref.* пра- (паказвае на старажытнасьць, рэліктавасьць); **brejšes** *m*, -n [*s.* (ן-)בראשית] "на пачатку" 1. пачатак, нараджэньне [*sin.* onhejb, gebojrn-moment]; 2. *tnx.* Кніга Быцьця; **bréjšes-diker** першапачатковы, рэліктавы; **bréjšes-vald** *m*, *pl.* -velder рэліктавы лес
• noxn krig muzn mir onhejbn cu bojen fun brejšes пасьля вайны мы мусім распачынаць будоўлю нанава
brejt *f*, -n [*d.* Breite] шырыня; **brejter** шырокі; **brejtkajt** *f* 1. шыр, прастора; 2. важнасьць, велічнасьць; **bréjtlexer** (па)важны, самавіты, пышны, ганаровы, ганарысты, велічны; **bréjtlexkajt** *f* важнасьць, самавітасьць, велічнасьць; **bréjtern zix**, **brejtlen zix** шырыцца; **bréjt(-)bejner(d)iker** шыракакосны; **bréjtgebiker/bréjtgibiker**, **bréjtharciker** шчодры, з шчырым сэрцам; **bréjtgebikajt/bréjtgibikajt** *f*, **bréjtharcikajt** *f* шчодрасьць; **bréjtplejciker** шыракаплечы, плячысты
• a brejtn gutn abend ajx! добрага вам вечара!
• af a brejtn fus (lebn brejt) жыць на шырокую нагу

- brejt harc вялікае сэрца (шырокая душа)
- brejt vi der jam шырокі як мора (як шула)
- vern* brejt(er) vi lenger надзімацца ад гонару
- az di baleboste iz brejt (a brejte), bakt zi brejt/kajlexik brojt *šprxv.* калі гаспадыня ў целе, дык і хлеб пячэ пухкі /круглы (якая гаспадыня, такі і парадак)
- in a brejt ceeſnter tir iz gring arajngejn, nor šver arojsgejn (in a brejter tir arajn, in a šmoler arojs) *šprxv.* шырокія вароты ўвайсьці, ды вузкія выйсьці

brejtn [*d.* bereiten] (пры)гатаваць; **brejter** гатовы

breklen [*d.* bröckeln] крышыць; чыкрыжыць; **breklen zix** 1. крышыцца; 2. крыўляцца, выкрыўляцца, віляцца, строіць міны; 3. хістацца, сумнявацца, вагацца; **brekl** *n*, -ex, **brékele** *n*, -x крошка, крыхатка, драбінка; **brékldiker** крохкі, ломкі, ломны; **bréklexvajz** *adv*. крышучы

- a brekl kind немаўля, дзіця
- kejn brekl nit ані крошкі
- [illegible] biz a brekl зьесьці ўсё да крышачкі
- Breklex klajb ix uf cum esn af dem altn mark, /a harte bank [illegible] in dem kaltn park. /Un dercu di policjantn [illegible] mit šverdn, kantn, /s'helft nit majn betn, majn [illegible] Я зьбіраю крошкі на старым кірмашы, каб [illegible] лаука ў халодным парку – мой ложак. [illegible] паліцыянты б'юць мяне шаблямі, канчукамі, не [illegible] ані мае просьбы, ані мой плач.
- [illegible] nit avek di breklex, ejder du host brojt *glxv.* не выкідай крошкі, калі ты маеш хлеб

brem *f*, -en [*d.* Augenbraue, *mhd.* brān] *anat.* расьніца; брыво; павека

- a rir ton* mit a brem павесьці брывом
- kukn fun unter di bremen (af) пазіраць спадылба
- zej bejde – an ojg mit a brem яны два – вока з брывом (неразлучнікі/сябры)

brem *m*, -en, **berem=barem** *m*, -es, **berem(j)e=bareme=brémen(j)e** *f*, -s бярэмя; **brém-holc** *m* (a brémenje holc) бярэмя дроваў

bréms(-)šux *m*, *pl.* -šix [*d.* Bremsschuch] *texn.* башмак

bremzn [*d.* bremsen] тармазіць, стрымліваць

brenen [*d.* brennen] 1. гарэць, палаць, шугаць; паліць; 2. *n*, **bréneniš** *f/n*, **brenung** *f* гарэньне, смыленьне, пякота; **bren** *m* 1. апёк; 2. гарачыня, жар, распал; 3. запал, гарачнасьць; **a bren ton*** раздражніць, распаліць, расьцьвяліць; **brénceriker** падгарэлы, падпалены; **brener** *m*, -s 1. падпальнік; 2. палілка, гарэлка; **brénediker** сьпякотны, гарачы; **brén(end)iker** палаючы, палымнеючы; пякучы, палкі; **brénevdiker**, **brénbarer**, **brénfe(j)iker** гаручы; **brénbarkajt** *f*, **brénevdikajt** *f*, **brénfe(j)ikajt** *f* гаручасьць; **bréneniš** *f* гарэньне, паленьне, паланьне; гарачка; **brenerái** *f*, -en цагельня; бровар, браварня; **brén-ejl** *m* гаручы алей; **brénnestl** *f* [*d.* Brennnessel] *bot.* крапіва; **brénholc** *n* дровы; **bréngloz** *n*, *pl.* -glezer, **brenbril** *f*, -n зборная лінза; **brén-knojt** *m/f*, -n кнот; **brén(-)ojvn** *m*, -s гартавальная печ, печ для сушкі; **brénštof** *m*, -n, **brénvarg** *n* гаручае рэчыва, паліва; **brénvund** *f*, -n апёк

- a vajbl a bren агонь-баба, гром-баба
- arbetn mit bren працаваць з агеньчыкам (з запалам)
- brenen cigl абпальваць цэглу
- brenen vi a (hejliš) fajer распальвацца як (пякельны) агонь (моцна злаваць)
- brenen vi a fajer гарэць агнём, гневацца
- brenen vi af pokn гарэць як ад воспы
- di arbet brent ba im in di hent работа гарыць у яго ў руках
- dos breneniš afn/in/untern harcn (a brenung in harcn) пякота ў грудзёх
- dos holc brent дровы гараць
- es brent! пажар! гарыць!
- in same bren у самы жар
- nit visn* vu/vos es brent ня ведаць дзе/што гарыць (адкуль ліха)
- redn* mit bren гаварыць з запалам
- s'brent af im di hor валасы на ім гараць
- s'brent di šajn гарыць сьвятло
- s'brent esik! *iron.* воцат гарыць!
- er brent afn fajer nit ён і на агні не гарыць
- er nor brent a velt ён атрымлівае асалоду ад самога сябе
- vos brenstu azoj? чаго ты так разгарачыўся?
- a brenung dir in di kiškes/gederem! *kll.* пякотку табе ў кішкі! каб цябе за кішкі ўзяло!
- brenen zolstu vi ■ fajer! *kll.* а гары ты гарам!
- brent er af ejgene holc! хай ён гарыць на сваіх дровах! (што хоча робіць)
- me zol im afile brenen un brotn (es meg brenen un brotn) нават калі яго будуць паліць і смажыць (што б там ні было; і смаляць, і агнём паляць)
- vest forn ibern fajer – /zolstu nit brenen, /du vest zen šejne mejdelex – /nor mix zolstu kenen, kenen *fiksl.* трапіш у полымя – не гары, убачыш прыгожых дзяўчат – толькі мяне памятай

brengen* (gebráxt/gebréngt) [*d.* bringen, *mhd.* brëngen] прынесьці, прыносіць; **brenger** *m*, -s, (-n *f*, -s) носьбіт, нашэньнік

- brengen* cu a nisojen спакушаць, зводзіць
- brengen* cu oremkajt бяднець
- brengen* cu rejd заводзіць гаворку, падымаць пытаньне
- brengen* cu trajbn, cu trogn, cu šlepn, cu firn прыгнаць, прыганяць (статак); прынесьці, прыносіць; прыцягнуць, прыцягваць; навезьці
- brengen* farn mojl прамовіць, заікнуцца
- brengen* in heskem прыводзіць у адпаведнасьць
- Šlogt der zejger cvej, /oj, oj, oj, cvej, oj, oj, oj, cvej, /se iz šojn mir vund un vej... /Hot a gute naxt, hot a gute naxt, /cores majne, grojse lejdn /hobn mix aher gebraxt. *fiksl.* Гадзіньнік б'е дзьве гадзіны, ой-ой-ой, дзьве, гора і ліха мне... Добрай ночы, добрай ночы, мае гора, мае вялікае гора мяне сюды прывяло.

brešen брахаць

bret *f/n*, -er [*d.* Brett] дошка; **brét-bank** *f*, *pl.* -benk лава, заслон, услон; **bréterner** дашчаны, зроблены з дошак; **bretl** *n*, -ex пюпітар для сьпяваньня ў сынагозе

- me tor mit im nit štejn af ejn bret зь ім на адной дошцы не пастаіш (нельга мець нешта агульнае)

bretelkes *pl.* [*r.* бретелька] шлейкі

breverje *f*, -s [*p.* brewerie, *ukr.* бреверія] дэбош, сварка

brexn* (gebróxn) [*d.* brechen] 1. ламаць; парушыць, парушаць; 2. бляваць, ванітаваць; 3. *n* біцьцё (посуду); ломка, ламаньне; 4. *n*, **bréxexc** *n*, **bréxeniš** *f/n*, -n ламота; (і)рвота, ваніты; **brex** *n* адломак, зломак; ламачча, трусак, лом; **brexer** *m*, -s кіраўнік, патрон, начальнік; **bréx(evd)iker**, **bróxiker**, **bréxbarer** крохкі, ломкі, ломны; **bréxbarkajt** *f*, **bréxikajt** *f* ломкасьць, крохкасьць;

brexung *f*, -en прабоіна, пралом; парушэньне, пераламленьне, залом; **bréx(-)ajzn** *m/n*, -s лом; лапа, ломік (для ўзломліваньня дзьвярэй), фомка; **bréx(-)mitl** *n*, -en (і)рвотны сродак; **bréxštang** *m*, -en лом
• brexn* (mit) di hent, di bejner (a bejn), (zix) di cejn (af), (zix) di cung (af), dem kark, dos genik, ruk-un-lend ламаць (сабе) рукі/косткі/зубы/язык/карак, зьвярнуць шыю
• brexn* un štexn* ламаць і калоць
• brexn* zix dem mojex/kop af epes ламаць над чымсьці галаву (разважаць)
• brexn* zix in an ofener tir ламацца ў адчыненыя дзьверы (адмыкаць адамкнёныя дзьверы)
• brexn* zix vi gloz біцца як шкло
• brext er di kop! ламі яго галава!
• di vos brexn on got тыя, хто грашыць супраць бога
• er brext ён блюе, ванітуе
• es brexn mir di bejner мне круціць/ломіць косткі
• es brext af tog днее, сьвітае, разьвіднеецца
• kern brexn (s'kert brexn fun dem) бляваць, ванітаваць (цягне на ваніты)
• s'brexn zix mojern муры рушацца
• a brexeniš in dajne bejner! *kll.* каб табе костачкі пакруцілa!
• brexn zolstu dem kop! *kll.* каб ты галаву/шыю зьвярнуў!
brezént *m*, -n брэзэнт; **brezéntener** брэзэнтавы
bri(č)ke/bridžke *f*, -s [*p.* bryczka, *ukr.* бричка] бры(ч)ка, каламажка
brid=brud *m* бруд
brider *pl.* →bruder *m* брат; **brídern zix** братацца; **bríderung** *f* братаньне; **bríderlexer** брацкі; **bríderlexkajt** *f* братэрства; **bríderšaft=brúderšaft** *f*, -n братэрства; брацтва (людзей); брудэршафт; **bríder-kejver** *m, pl.* -kvorim [*s.* (ים-)קברי] брацкая магіла; **bríderkrig** *m/f*, -n грамадзянская вайна
bridzen/bridžen zix (far) [*p.* brzydzić się, *ukr.* бридитися] брыдзіцца, гадзіцца, адчуваць агіду; **bridke(r)** брыдкі
brie *f, pl.* -s/bruim, *dim.* **bríele** *n*, -x [*s.* (ות-/ברואים)בריאה] (жывое) стварэньне, істота; (цікаўны альбо падазроны) чалавек, асоба, фігура [*sin.* bašefeniš, lebediker ješ; menč, čikaver oder xošeder paršojn]
• a cekroxene brie размазьня
• a mešunedike brie каракаціца, пачвара
• a ništik briele дробная душонка
• a paskudne (a miese) brie паскуднае стварэньне
• a vilde brie дзікун
• az der balebos/balegole iz a šlimazlnik, iz der ganev a brie *šprxv.* калі гаспадар/балагула – шлімазарнік, дык злодзей – фігура (дзе кепска ляжыць, туды злодзей і глядзіць)
brien [*d.* brühen] 1. паліць, пячы; парыць, тапіць (малако); 2. выседзець, выседжваць птушанят; **bri** *m*, -en апёк; **a bri ton*** апячы, апарыць; **briexc** *n* пякучка, крапіва; **brícajt** *f* час выседжваньня птушанят; **bríexcšit** *m*, **bríojsšit** *m med.* уртыкарыя, крапіўніца; **bríiker** пякучы, едкі
• er hot zix gebrit di hent ён апёк сабе рукі
bries-(hagúf) *n* [*s.* (גוף־)בריאות] фізычны стан здароўя
bries-(ho)ójlem *f* [*s.* עולם(ה)־בריאת →lebries-] стварэньне сусьвету
brik *f*, -n, *dim.* **brikl** *n*, -ex [*d.* Brücke] мост; падлога; **bríkgelt** *n* маставая мыта (пошліна)
• er gejt af an ajzerner brik *glxv.* ён ідзе па жалезным мосьце (упэўнены ў сваіх учынках)
• ojb zajn vort volt gedint als brik, volt men mojre hobn aribergejn (zajn vort zol zajn a brik, volt ix mojre gehat aribercugejn) *glxv.* калі б ягоныя словы былі мастом, страшна было б па ім хадзіць
brík(ev/ne)en [*p.* brykać, *ukr.* брикати] брыкаць; **brik** *m*, -n, **brike** *f*, -s брык, высьпятак; **a brik(e) ton*** брыкнуць
brilik/brilek *m*, -n/-es брыль, брылёк, казырок
bril *f*, -n [*d.* Brill] манокль, шкельца; **briln** *pl.* акуляры
• vos nuct lixt un a bril, ven der menč nit zen vil? *glxv.* навошта сьвятло і акуляры, калі чалавек ня хоча бачыць?
briljánt *m*, -n [*p.* brylant] брыльянт; **briljanter** брыльянтавы; **briljánčik** *m*, -es ювэлір; **briljánteven** зьзяць, бліскаць, бліскаць
bril(j)ujen [*d.* brillieren] бліскаць, бліскаць
briln [*d.* brüllen] рыкаць, раўці; **bril** *m*, -n рык, роў
brimen=barimen [*d.* rühmen, *mhd.* berüemen] хваліць, услаўляць; **b(a)rimer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) хвасько, хвасьцень, хвалько, самахвал
brínemer *pl.* →brunem *m*, -s, *dim.* **brinl** *n*, -ex калодзеж, студня
brin(d)ze *f* брынза
bris *m*, -n, **bris-míle** *f* [*s.* (־מילה)(-ן)ברית →bal-bris; mecice] "пагадненьне, саюз (паміж Абрагамам і богам)" (Б. 17:9–14); рытуал (абрад) абразаньня хлопчыка, наданьня яму імя; сьвята ў гонар гэтай падзеі [*sin.* bašnajdung-ceremonje]; **bris-óves** *m/f* [*s.* אבות־] саюз з бацькамі; **bris-(ha)xadóše** *m/f* [*s.* (ה)חדשה־] "новы саюз (з богам)"; Новы Запавет/Тастамэнт, Эвангельле [*sin.* Najer Testament, Evangeljes]
• durxfirn di bris-mile рабіць абрад абразаньня
• a bris maxn iz nit azoj šver, es kost nor a sax gelt *glxv.* абразаньне зрабіць ня так цяжка, але каштуе шмат грошай
• a mejdl iz iberik af a bris, ober cum bris maxn muz zi zajn derbaj *glxv.* дзеўка лішняя на абразаньні, але мусіць прысутнічаць пры гэтым
• bris, barmicve, xasene, kvure-gelt – bald nojsenen! *glxv.* абразаньне, паўналецьце, шлюб, хаўтуры – плаці і плаці! (вясельле, хрысьціны, мэрліны – то ксяндзу/папу добрыя гадзіны)
• di nekejve hot di jesurim, un der man maxt dem bris *glxv.* баба пакутуе, але мужык робіць абразаньне (сыну)
• – Ix vel nit kumen af dajn xasene, zunenju! /– Vest kumen cum bris, tatenju. *flksl.* – Я не прыйду на тваё вясельле, сынку! – Ты прыйдзеш на абразаньне, татухна.
• nebn a mes iz gut a bisl branfn, af a bris – a štikl lekex (un af a xasene – bejde) *šprxv.* на хаўтурах добра трохі гарэлкі, на абразаньні – кавалачак перніка (на вясельлі – і тое і другое)
brísice *f*, -s [*s.* (ס-)בריתיצע] сьвяткаваньне нараджэньня дзяўчынкі (рэгіянальная народная традыцыя)
Brisk (d'Lite) г. Берасьце (Беларусь)
• er hot a ponem vi der brisker malex-hamoves *glxv.* у яго твар як у берасьцейскага анёла сьмерці (пра доўгага і худога чалавека)
Brisl *n* [*d.* Brüssel] г. Брусэль; **brís(e)ler** брусэльскі
• brisl/briseler krojt *bot.* брусэльская капуста
bríslene=brúsline *f*, -s [*hsrb.* bruslica] брусьніцы (ягада); **bríslenes-ajngemaxts** *n* брусьнічнае варэньне
brist *pl.* →brust *f*, -n, *dim.* **bristl** *n*, -ex грудзі
bríšlik *m*, -es [?] жакет(ка)
britán *m*, -es [*p.* brytan] бульдог; *fig.* задзіра(ка), зачэпа,

напасьнік; **británeven** (iber) зад(зі)рацца, зар(ы)вацца, заесьціся, заядацца, зачапіцца, зачапляцца

britve *f*, -s [*p.* brzytwa, *ukr.* бритва] брытва, галяк

briv/brif *m/f*, *dim.* **brivl** *n*, -ex, **brívele** *n*, -x [*d.* Brief] ліст, пісьмо; **brívkastn** *m*, -s паштовая скрынка; **brívpapir** *n*, -n папера для пісьма; **brívnšteler** *m*, -s лістоўнік; **brív(n-)treger** *m*, -s, (-n *f*, -s) паштальён, паштар, лістаноша

- a briv iz, vi me lejent im прачытаць ліст можна па-рознаму
- a guter jid (ba)darf (nit) kejn briv, a šlextn jid helft (nit) kejn briv *glxv.* добраму жыду цыдула не патрэбна, благому ж не дапаможа
- er hot nit gešribn kejn briv – nit gevolt me zol zen zajne gramatiše felern ён не напісаў жаднага ліста – не хацеў, каб убачылі ягоныя граматычныя памылкі
- me ken a briv lejenen, me ken a briv zingen *šprxv.* пісьмо можна чытаць, а можна і сьпяваць

brizgen [*p.* bryzkać, *ukr.* бризкати] пырскаць; **brízgalke** *f*, -s пырскалка

br(j)azgen [*r.* брязгать, *ukr.* брязкати] 1. бразгаць; 2. *n* бразга(та)ньне

br! [illegible] **burek-rak-litvak** літвак [→litvak]

bro *f*, [illegible] [*d.* Augenbraue, *mhd.* brâ] расьніца, брыво, павека

Brod [illegible] броды (мястэчка ў Галіцыі); **broder** брадзенскі, [illegible] з Бродаў

- [illegible] vi a broder sojxer выглядаць як брадзенскі гандляр (важна/заможна)
- Brod iz nit faršpart *hist.* Броды – адкрыты горад (доўгі час быў вольным горадам, і кожны мог у ім гандляваць)
- broder lokšn бродзкія локшыны (шырокія локшыны, рэзаныя на квадраты)
- broder zinger брадзенскія сьпевакі (музыкі і акторы ў Галіцыі і Румыніі ў 1850–1873 гг., папярэднікі жыдоўскага тэатру)
- farfaln vi in Brod! *glxv.* прапала як у Бродах!
- ix vel es dir opšikn mit dem broder štadlen *glxv.* я гэта табе прышлю з брадзенскім хадайнікам
- ix vel šikn nox dir dem broder šames *glxv.* я пашлю за табой брадзенскага служку
- s'iz a sod af/far ganc Brod (a sod biz kejn Brod) сакрэт на ўсе Броды (сакрэт палішынэлю; пад сакрэтам усяму сьвету)
- vajt vi biz Brod далёка як да Бродаў (за сьветам; за дзясятаю гарою; к чорту на рогі)

brod(j)en/brodzen/brodžen [*p.* brodzić, *ukr.* бродити] брысьці, брадзіць, бадзяцца, цягацца; **brod** *m*, -n брод

bródevke/bródovke *f*, -s [*p.* brodawka] бародаўка

brodjage=bordjage *m*, -s [*r.* бродяга] бадзяга, валацуга, шандыга, туляга, хадзяка, шлында, маталыга; **brodjágeven** бадзяцца, валацужыць; **brodjáge-lebn** *n* бадзяжніцтва, валацужніцтва

brojen [*d.* brauen] варыць піва; *fig.* заварваць кашу, узбуджаць, падбухторваць, пад'юджваць; **brojer=brajer** *m*, -s півавар, вінакур, браварнік; **brojeráj=brajeráj** *f*, -en 1. браварства; браварня, бровар; 2. *fig.* балбатня, лапатаньне, біліндрасы; **brojfas** *m*, *pl.* -feser перагонны апарат

brojgez=barojgez *m*, -n [*s.* (ן-)ברוגז →derragzenen, ajn-, ojs-, on|brojgezn, ragzn, rugze, rojgez] канфлікт, сварка, злосьць, гнеў [*sin.* cekrigtkajt, krigeraj]; **b(a/e)rojgez vern*** пакрыўдзіцца; **b(a/e)rojgez zajn***, **brójgezn zix** (af) крыўдзіцца, гневацца, злавацца, быць злосным; **b(a/e)rójgezer** 1. *m* злосьнік, зьлюка; 2. (af) раззлаваны, злы, злосны, гнеўны, пакрыўджаны [*sin.* cekrigt, in kas]; **b(a)rójgezlexer**, **b(a)rójgezdiker** узлаваны, расхваляваны; **brójgeztanc** *m* вясельны народны жыдоўскі танец

- er iz b(a)rojgez derfar, vos... ён пакрыўджаны тым, што...
- er iz af ajx b(a)rojgez (er hot zix af ajx b(a)rojgez) ён на вас пакрыўджаны
- mit a b(a)rojgezn ton з пакрыўджаным тонам
- a brojgezer šloft alejn *šprxv.* злосьнік сьпіць адзін
- brojgeze lajt gejen af a zajt *glxv.* злыя людзі – убок
- der eršter brojgez iz der bester brojgez *glxv.* першая сварка – лепшая сварка (лепшы першы гнеў, як рэшні)
- far a brojgezn lozt men gornit *glxv.* праз злосьць нічога не застанецца (злаваць – кроў псаваць)
- far emes iz men b(a)rojgez *šprxv.* праўда вочы коле
- zej špiln in b(a)rojgezlex *glxv.* хто каго любіць, той таго й чубіць (хто каго кахае, той таго чапае)

brojner [*d.* braun] цынамонавы, карычневы, буры, кары; **brójnlexer** карычняваты, бураваты; **brojnkajt** *f* бурасьць, карычневасьць; загар; **brojnen** цямніць, зацямняць; **brójnkojln** *pl.* (brojne kojln) буры вугаль

- brojn un blo цёмна-сіні
- brojn vi a karš чорны як вішня
- brojn vi a leber буры як пячонка (чорны як вугаль/галавешка/засланка/смала/галка/грак/камінарнік/арап/мурын/катляр/цыган/чорт)

brojt *n*, -n, *dim.* **brejtl** *n*, -ex [*d.* Brot] хлеб; **brójtiker** хлебны; **brójtgeber** *m*, -s гадаваньнік, гадун, карміцель, кармілец; **brójtnice** *f*, -s хлебніца; **brójtvarg** *n* хлебныя вырабы; **brojtbekeráj** *f* пякарня; **brójt-bojm** *m*, *pl.* -bejmer *bot.* хлебнае дрэва; **brójtgeviksn** *pl.* збожжа; **brójt-rost** *m* хлебная ржа

- cvej brojtn два боханы хлеба
- hobn* brojt mit puter мець хлеб з маслам (добры заробак)
- hobn* brojt mitn gopl мець хлеб зь відэльцам (ня мець хлеба)
- varfn* brojt un zuxn breklex кідаць хлеб і шукаць крошкі
- az a boxer nemt an almone far ir brojt, hot er fun ir dem tojt *šprxv.* калі малады хлопец жэніцца з удавой дзеля кавалку хлеба, ён мае ад яе сьмерць
- az got git lebn/brojt, git er cum lebn/brojt *šprxv.* калі бог дае жыцьцё/хлеб, ён дасьць і да жыцьця/хлеба
- az me bakumt šojn dos brojt, kumt der tojt *šprxv.* пакуль дачакаў хлеба, прыйшла сьмерць (ногі задзярэш, покуль прыжджэш; покуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесьць; пакуль тое настане, сьпіна колам стане)
- beser a štik trukn brojt, ejder cu lajdn nojt *glxv.* лепш кавалак сухога хлеба, чымся галеча (абы хлеб да вада, то німа голада, то не бяда)
- brojt mit ništ/cung (есьці) сухі хлеб
- der šnajder nejt, /di nodl gejt, /der mojex drejt, /s'iz grojs di nojt, /nito kejn brojt *flksl.* кравец шые, іголка снуе, галава ідзе кругам, вялікая нястача, німа хлеба
- far brojt antlojft men nit *šprxv.* ад хлеба не ўцякаюць (гушча дзяцей/сям'ю не разганяе)
- host brojt mit puter, iz der mazl a guter *glxv.* маеш хлеб з маслам – гэта лепшае шчасьце (бяда – не бяда, калі е хлеб да лебяда; еж хлеб з вадою, абы не зь бядою)
- jederer bet af a štikl brojt un mejnt a trink branfn *glxv.* кожны просіць на кавалак хлеба, але думае пра гарэлку

• libe iz vi puter, s'iz gut cu/mit brojt *šprxv.* каханьне як масла, яно добрае з хлебам (тагды муж з жонкаю сварыцца, калі ў гаршку трасца варыцца)
• me darf di štik brojt tajer haltn, un dem bisn af cvejen špaltn *šprxv.* трэба шанаваць кус хлеба і на дваіх дзяліць
• nox a kind – nox a brojt! *glxv.* яшчэ дзіцё – яшчэ хлеб!
• ver es varft af dir mit štejner, varf af im mit brojt *šprxv.* кінь хлебам у таго, хто кідае ў цябе камяні
• ze, fun vos du est brojt! пільнуй таго, з чаго ты ясі хлеб!

brójtštik *f/n* [*d.* Braut, *mhd.* brûtstück] вясельны падарунак

brojxn* (er brojx; gebrójxt) [*d.* brauchen] 1. ужы(ва)ць; 2. мець патрэбу
• a guter brojxt nit kejn klep, a šlextn helft nit kejn klep *šprxv.* добраму наганяй не патрэбны, благому не дапаможа
• got zol mix benčn, ix zol nit brojxn menčn *glxv.* блаславі, божа, ня мець патрэбу ў людзкой дапамозе

brojz *m*, -n, **bro(j)zn** *m*, -s, *dim.* **bre(j)zl** *n*, -ex [*d.* Brosame, Brösel, *mhd.* brosem] крыха(тка), драбінка, драбок, крупінка (цукру/солі/хлеба); жмуток, шкуматок, пучок, чубок

bro(j)zn [*d.* brausen] 1. бушаваць, шумаваць, брузьнець; 2. *n* бушаваньне, шумаваньне, брузаваньне, браджэньне; **brojz** *f*, *pl.* -n/brajzer, *dim.* **brajzl** *n*, -ex 1. бровар, браварня; 2. **brojzung** *f* бушаваньне, шумаваньне, брузаваньне, браджэньне, закіс(аньне); **brójziker** пеністы, шумлівы; **brójzndiker** бурлівы, кіпучы; **brojzexc** *n* пена, шум(авіньне)
• di brojzung fun di mojxes браджэньне мазгоў

brokát *m*, -n [*p.* brokat, *ukr.* брокат] брокат, парча; **brokátener** парчовы

brokn [*d.* brocken] 1. крышыць; сячы; *fig.* балбатаць, лапатаць; 2. *m*, -s, **brok** *m*, -n, *dim.* **brekl** *n*, -ex кавалачак, крыха; **bróknklajber** *m* крыхабор, дробязьнік
• brokn ivre *hum.* бегла чытаць
• brokn tilim *hum.* чытаць псальмы адну за адной
• brokn tojre *iron.* адпускаць хохмы

brom *f*, -en [*p.* brama, *ukr.* брама] брама, застава

bromajzer=brúmajzn *m*, -s [*d.* Brummeisen] грабянец з уплеценай паміж зуб'ямі паперкай, на якім граюць як на губным гармоніку

bron(d)z *f/n* [*p.* brąz] бронза, масёнз, тамбак; **brón(d)zever, brón(d)zener** бронзавы, масянзовы, тамбаковы; **brondzelét=bran(d)zeljét** *m*, -n бранзалет; **brón(d)ztkufe** *f* [*s.* תקופה־] *hist.* бронзавы век

brone=borone *f*, -s [*p.* brona] барана; **b(o)róneven** баранаваць

bronírn (bronírt) [*r.* бронировать] браняваць

bronfn=branfn *m*, -s [*d.* Branntwein] водка, гарэлка
• Vojl iz dem rebn un di xsidim, /un di xsidim ojx dercu. /Der rebe hot gehejsn frejlex zajn, /ta-di-di-di... /Trinken bronfn, nit kejn vajn, /ta-di-di-di... *fksl.* Добра рэбэ, добра й хасыдам. Рэбэ наказаў нам быць вясёлымі, та-дзі-дзі-дзі... Піць не віно, але гарэлку, та-дзі-дзі-дзі...

bronjen zix [*p.* bronić] бараніцца

bronxn *pl.*, **bronxes** *pl. anat.* бронхі; **bronxialer** бранхіяльны; **bronxít** *m*, -n *med.* бранхіт

broske *f*, -s [*ukr.* броскай, *rum.* broáskă] *zool.* жаба, рапуха

broš [?] акрамя, апрача; галоўным чынам, асабліва
• broš nox апрача таго, і асабліва

broš *f*, -n, **broške** *f*, -s [*d.* Brosche, *p.* brosza] брошка

brótern [*fr.* broder, *šp.* bordar] вышы(ва)ць, гафтаваць

brotn* (gebrótn) [*d.* braten] 1. смажыць, пячы; 2. *m*, -s, **brotns** *m*, -s смажаніна, пражаніна; **brótndiker** пякучы; **brótfan** *f*, -en, **broter** *m*, -s патэльня, бляха; **brótjojx** *f*, **brótnzup** *m*, -n *kul.* поліўка, падліва, падліўка; **brótšpiz** *f*, -n ражон, лавец, сьпічак, вожаг
• di zun brot сонца пячэ
• maxn fun epes a brotn рабіць шмат шуму зь нічога
• xoč bren un brot хоць палі (яго) агнём

brovarnje *f*, -s, **brover** *m*, -s [*p.* browar, *ukr.* бровар, *d.* Brauer] браварня, бровар; **brovarnik** *m*, -es браварнік, вінакур

brox *m*, -n [*d.* Bruch] 1. надлом, злом, палом; няшчасьце, гора, ліха; 2. кіла, грыжа; **a brox ton*** зламаць; **bróxiker=bréxiker** крохкі, ломкі, ломны; **bróxajzn** *n* мэталічны лом; **bróx-briv** *m* квіток, цэтлік, квітанцыя; **bróxcol=brúxcol** *f*, -n *mat.* дроб; **bróxgartl** *m*, -en *med.* грыжавы бандаж; **bróxšpalt** *m*, -n месца злому, шчыліна; **bróxštul** *m/f*, -n радзільнае крэсла; **bróxtejl=brúxtejl** *m*, -n часьцінка, складовая частка; **bróxvarg=brúxvarg** *n* адкіды, рэшткі, лом, ламачча, бой, бітыя рэчы
• a brox ton* mit di hent ламаць рукі (ад роспачы)
• dos iz far undz a grojser brox гэта для нас вялікае гора
• a brox af dir un af dajn gancer trejfener mišpoxe! *kll.* ліха табе і ўсёй тваёй трэфнай сям'і!
• a brox cu dajn kop! *kll.* а ліха на тваю галаву!
• a brox cu dir/im! *kll.* гора/ліха табе/яму!
• a brox dir in di fis! *kll.* каб ты ногі паламаў! каб ты не кратаў ні рукамі, ні нагамі!
• a brox iz (cu) mir! гора мне! якое ліха!
• a brox zol ix nox dir hobn! *kll.* каб ■ па табе плакаў!
• der brox zol zajn far ale brex! каб гэта бяда ды разам за ўсе беды! каб адным ліхам абысьціся!
• ix bin fun Žitomir, koxt uf dos blit (blut) in mir, /koxt es a gancene vox; /majn taj're mamenju, /zol di madamenju /krign a finctern brox! *fksl.* я з Жытоміра, кіпіць кроў ува мне, кіпіць увесь тыдзень; мая дарагая матуля, бадай мая гаспадыня дастала ліха!
• s'iz brox morde ані шэлега (ні ўзяць ні ўцяць)

broxe *f*, -s [*s.* (ברכה(־ות →mevorxim, borex, bruxim-] 1. бласлаўленьне; міласьць, ласка; ураджай, плён, росквіт; 2. віншаваньне, пажаданьне шчасьця [*sin.* benčung, genod; gereteniš, prosperitet; vinčevanje, glikvunč]; **broxe-koj(h)ánim** *f* [*s.* כהנים(־ו)־] коганаўскае (сьвятарскае) бласлаўленьне; **broxe-kós** *m*, *pl.* -kójses [*s.* כוס(־ות)־] бласлаўленная чаша; **broxe-levatóle** *f* [*s.* לבטלה־] дарэмнае бласлаўленьне, прамоўленае ў пустату; *fig.* марная праца [*sin.* arojsgevorfene arbet, iberike mi]; **broxes** [*s.* ברכות] "бласлаўленьні"; *tlmd.* назоў 1-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб бласлаўленьнях, якія чытаюцца штодзённа з нагоды розных выпадкаў)
• gebn* di broxe (af) даваць бласлаўленьне
• ix zol azoj hobn di broxe, vi... каб я так меў бласлаўленьне, як... (гэта праўда)
• ix zol azoj hobn di broxe, vitl... каб я столькі меў бласлаўленьня, колькі... (гэта ўжо было шмат разоў)
• maxn a broxe (iber) бласлаўляць, чытаць бласлаўленьне
• maxn broxe штосьці мець зь ежы
• a broxe af dajn kop! блаславі цябе божа!
• a broxe un hacloxe af dajn kepele! бласлаўленьне і посьпех на тваю галаву!
• az dos vajb hejst Broxe, iz zi a mol ojx kejn broxe nit *glxv.*

калі жонку завуць Броха, гэта ня значыць, што яна – бласлаўленьне
• az me hot in der hant a meloxe, kumt in štub arajn di broxe *šprxv.* хто мае ў рукох рамяство, той мае ў хаце бласлаўленьне (з рамяством дружыць – у жыцьці не тужыць)
• di meloxe hot lib cu maxn a broxe *glxv.* рамяство любіць бласлаўляць (чарку з гарэлкай)
• es iz iber im a broxe cu maxn *glxv.* яму німа патрэбы ў бласлаўленьні (аб удалым хлопцы)
• got zol gebn mazl un broxe! хай бог дасьць шчасьця й бласлаўленьня!
• in a rov, vos ken zingen, un in a xazn, vos ken lernen, iz kejn broxe nit *glxv.* німа патрэбы рабіну сьпяваць, а кантару быць разумным
• on a sod iz kejn broxe *glxv.* без таямніцы німа й бласлаўленьня
• on dem iz kejn broxe, vos redt af zajn mišpoxe *šprxv.* німа бласлаўленьня, хто брэша на сваю сям'ю
• [illegible] mišpoxe, af dem iz kejn broxe *glxv.* хто [illegible] сям'і, той ня варты бласлаўленьня
[illegible] vu emes, dort iz hacloxe *šprxv.* дзе [illegible] ньне, тзе праўда, там посьпех
[illegible] emejnt cu gutn /un dajn broxe hot ge- [illegible] zejde, mit dajn broxe /hostu mir gor ge- [illegible] ix hob zej, /cu dercu lange šmarcn, [illegible] tmiglik, /naje vundn in majn harcn. (J. J.) [illegible] ты думаў добрае, і тваё бласлаўленьне [illegible], толькі, мой дзядуля, сваім бласлаўленьнем ты, пэўна, пракляў мяне. Доўгія гады ■ цярплю ліха, кожны год новае няшчасьце, новыя раны на маім сэрцы.
• zol zajn mit mazl un broxe! хай будзе шчасьце й бласлаўленьне!

bróx-šlang *f/m*, -en [*d.* Schlange] *zool.* медзяніца

brózneven баразьніць, разганяць (бульбу); **b(o)rozde** *f*, -s баразна

brud=brid *m* [*p.* brud, *ukr.* бруд] бруд; **brúdiker, brudne(r)** брудны; **brúdikn** (за)брудзіць, (за)пэцкаць

bruder *m*, *pl.* brider, *dim.* **brúderunju** *m*, **brúderl** *n*, *pl.* briderlex. **brúderke** *m* [*d.* Bruder] брат; **brúder-lebn** *m* (зварот) брат(ка), братуха; **brúder(i)šer, brúderlexer** братэрскі, брацкі; **brúderšaft=bríderšaft** *f*, -n братэрства; брацтва (людзкое); брудэршафт; **brúder-kejver** *m*, *pl.* -kvorim [*s.* (-ים)קבר] брацкая магіла; **brúdermord** *m*, -n братазабойства, братагубства; **brúdermederlexer** братазгубны; **brúderl-švesterl** *n bot.* браткі; **brúdern(-)zun** *m*, *pl.* -zin пляменьнік; **brúdern(-)toxter** *f*, *pl.* -texter пляменьніца
• a guter frajnt iz oft beser fun a bruder *glxv.* часта лепш за роднага брата (добры сабака лепшы за ліхога чалавека)
• ganvet majn bruder, hengt men dem ganev *glxv.* крадзе мой брат, вешаюць жа злодзея
• švat nit brat, oder nje bruder *glxv.* шват ня брат, адар ня брудэр (зімовыя халодныя месяцы)

bruim *pl.* [*s.* ברואים →brie] стварэньні; *pejor.* асобы, людзі [*sin.* bašefenišn; paršojnen, menčn]

bruk *m*, -n [*p.* bruk, *ukr.* брук] брук; **brukírn** (brukirt), **brúkeven** брукаваць, масьціць; **brukirer** *m*, **brúkener** *m*, **brukóvnik** *m*, -es брукар, масьцільнік; **brukirter** брукаваны; **brúkštejn** *m*, -er камень
• er lebt mit a vajb vi a brukener mit a štejn *glxv.* ён жыве з жонкай як муляр з каменем (каты дзяруць; жывуць, любяцца як кот з сабакам)

bruken [*ukr.* брукати] буркатаць, туркатаць, брука(ва)ць (аб галубах)

brukne *f*, -s [?] *bot.* брусьніцы

brukve/bruške/brucke/bručke *f*, -s [*p.* brukiew, *ukr.* бруква] *bot.* бручка

bruljón *m*, -en [*fr.* brouillon] чарнавік

brúmajzn=bromajzer *m*, -s [*d.* Brummeisen] грабянец з упленай паміж зуб'ямі паперкай, на якім граюць як на губным гармоніку

brumblen [*d.* brummeln] мармытаць, напяваць сабе пад нос

brumen [*d.* brummen] рыкаць; **brum** *m*, -en рык; **a brum ton*** рыкнуць (пра мядзьведзя, карову, съвіньню); **brúmdrejdl** *n*, -ex ваўчок (цацка)
• brumen vi a ber рыкаць як мядзьведзь (як карова)
• der brum fun a lejb ільвіны рык

brunem/brunim *m*, *pl.* -s/brinemer, **brune** *f*, -s, **brunen** *m*, *dim.* **brinl** *n*, -ex [*d.* Brunnen] калодзеж, студня
• a brunem šept zix ojx ojs *šprxv.* і калодзеж можна вычарпаць (і вада ў студні вычарпаецца)
• az a nar varft (arajn) a štejn in brunem/gortn (arajn), kenen im (kejn) cen kluge nit arojsšlepn/arojsnemen/ojsvarfn *šprxv.* калі дурань укіне камень у студню/сад, дзесяць разумных ня здолеюць яго выцягнуць (што дурань папсуе, таго разумны не паправіць; дурань вузел завяжа, разумны не разьвяжа)
• firn dem brunem cum oks, dem tajx cum ferd весьці студню да вала, рэчку да каня
• in a brunem, vos me hot fun im vaser getrunken, zol men kejn štejn nit arajnvarfn *šprxv.* у студню, зь якой напіўся, камень не кідаюць
• Oj vej, mame, bern brumen, /un zej šoklen mit di berd. /Ojb di libe iz a švindl, /vel ix lign tif in dr'erd. *flksl.* Ой, мама, мядзьведзі рыкаюць, і трасуць бародамі яны. Калі любоў – гэта хлусьня, ляжаць мне глыбока ў зямлі.
• špaj nit in brunem, vest nox fun im darfn trinken *šprxv.* ня плюй у студню, згадзіцца вады напіцца (ня плюй у вадзіцу, згадзіцца напіцца)

brunét *m*, -n, (-te/-ke *f*, -s) [*d.* brünett] чарнявы

brunírn (brunírt) [*d.* brünieren] *texn.* вараніць, чарніць (сталь); **brunirter** варанёны

Brurje [*s.* ברוריה] *tlmd.* Брурыя (імя жонкі Мэіра, якая выславілася сваім розумам, адукаванасьцю й гэраізмам)

brus *m*, -n, *dim.* **brisl** *n*, -ex [*p.* brus, *ukr.* брус] брус(ок), асялок

brúslene/brúsline=brísline *f*, -s [*hsrb.* bruslica, *ukr.* бруслина], **brúsnice/brúšnice** *f*, -s [*p.* brusznica, *ukr.* брусница] *bot.* брусьніцы

brust *f*, *pl.* -n/brist, *dim.* **bristl** *n*, -ex [*d.* Brust] 1. грудзі, пелькі; 2. **brústflejš** *n* грудзінка; **brústiker** грудны, пелькавы; грудзісты; **brúst-bejn** *m*, -er *anat.* грудная костка, грудзіна; **brúst-bild** *n*, -er бюст; **brúst-driz** *f*, -n грудная залоза; **brúst(-)kastn** *m*, -s *anat.* агрудзьдзе; **brúst-kind** *n*, -er грудное дзіця, немаўля; **brúst-štim** *f*, -en (a brustike štim) грудны голас; **brúst-tux** *f*, *pl.* -tixer нагруднік; **brúst-xolel** *m* [*s.* חלל] *anat.* грудная паражніна; **brúst-žabe** *f med.* грудная жаба
• cu der špic brust hot itlexer a glust *glxv.* да грудных саскоў кожны мае прагнасьць

• nox der kimpet nox a bejze brust! *glxv.* пасьля родаў яшчэ і мастыт!

bruškes *pl.* [*sl.*] брушка, падбрушша, падчарэўе (хутра)

bruštín=burštín=berštín *m* бурштын; **bruštínener=burštínener** бурштынавы

brut *m*, -n [*d.* Brut] агіднік, нягоднік, басалай, выpад(ак), пачвара

brutaler [*d.* brutal] грубы, люты; **brutalkajt** *f* грубасьць, лютасьць

brux *m*, -n [*d.* Bruch] надлом; лом, бой; **brúxiker** ломкі, кроккі; **brúxband** *m*, *pl.* -n/-bender вязка, зьвязак; **brúxcol=bróxcol** *f*, -n *mat.* дроб; **brúxcoliker** *mat.* дробавы; **brúx-erd** *f* аблога; **brúxfeld** *n*, -er папар; **brúxštik** *m*, -er часьціна, частка, аскепак, адломак, зломак; **brúxtejl=bróxtejl** *m*, -n часьцінка, складовая частка; **brúxvarg=bróxvarg** *n* адкіды, рэшткі, лом, ламачча

• decimale/ejnfaxe/(um)exte bruxcol дзесятковы/просты /(ня)правільны дроб

brúxgartl *m*, -en [*mhd.* bruochgürtel] бандаж; пас, пояс

bruxim-habóim! [*s.* ברוכים הבאים →borex, broxe] "хай будуць блаславёныя тыя, што ўваходзяць!"; **bruxim-hajójšvim!** [*s.* הושבים] "хай будуць блаславёныя тыя, што сядзяць (за сталом)!"; сыць, божа! прыемнага апэтыту! смачна есьці! (адказ на "borexabo!" альбо "bruxim-haboim!")

bs"d *abr.* **besiate-dešmáje** [*s.* בס"ד=בסיעתא דשמיא] з дапамогай нябёсаў, з боскай помаччу, з божай дапамогай

bs"h *abr.* **bes(e)xákl/bes(a)xákl** [*s.* בס"ה=בסך הכל] наагул, усё разам, цалкам; ня больш як, фактычна

bsomim=psomim *pl.* [*s.* בשמים] вострыя прыправы [*sin.* šmekndike gevircn]; **bsómimdiker=psómimdiker** прыпраўлены, араматны, пахучы; **bsómim-biks** *f*, -n, **bsómim-biksl** *n*, -ex скрынка, пушка для прыпраў, якімі карыстаюцца ў час гаўдолы; **bsómim-krom** *f*, -en крама, у якой прадаюцца прыправы; **bsómim-kromer** *m*, -n крамнік, гандляр прыправамі

bsule=psule *f*, -s [*s.* (בתולה(-ות] 1. дзеўка, дзяўчына, дзеўчына, панна, нявіньніца [*sin.* mejdl, jungfroj]; 2. назоў задыякальнага сузор'я (месяц элул); **bsulim=psulim** *pl.* [*s.* בתולים] 1. **bsúlešaft=psúlešaft** *f* нявіннасьць (дзявоцкая), дзявоцтва, дзявоцкасьць, дзявічнасьць, дзявочы стан, цнота, цнатлівасьць; 2. **bsúle-hajtl** *n anat.* дзявочая балонка/плява

• ale mejdlex zajnen bsules, azoj lang der bojx švajgt *šprxv.* дзеўкі датуль нявіньніцы, пакуль жывот маўчыць (неспадзеўкі – дзіця ў дзеўкі; тады дзеўка схамянулася, як у пузе страпянулася)

bsure=psure *f*, -s [*s.* (בשורה(-ות →mevaser-, bal-bsure] (зь)вестка, пасланьне, навіна [*sin.* onzog, najes, jedie]; **bsúre-gelt** *n* грошы ў падзяку за добрую навіну; **bsure-róe** *f*, *pl.* bsures-róes [*s.* (רעה(-ות] благі наказ; кепская, дрэнная, благая, злая, непрыемная, сумная навіна [*sin.* šlexter onzog, šlexte najes]; **bsure-tójve** *f*, *pl.* bsures-tójves [*s.* (טובה(-ות] добры наказ, добрая, радасная навіна [*sin.* guter onzog, gute najes]; **bsúre-zoger** *m*, -s пасланец, паштар, лістаноша

• a gute bsure maxt fet dem bejn *glxv.* ад добрай навіны сыцеюць косткі

• gute bsures hert men fun der vajtns *glxv.* добрыя зьвесткі чуваць здалёк

• kale, ix vel dir zogn a bsure, dajn xosn vet kumen af šabes-šire *flksl.* нявеста, я табе скажу навіну, твой жаніх прыйдзе ў суботу

• kedej ništ cu vern di kapore, muz men ajngejn af a bsure *šprxv.* каб ня стаць ахвярай, трэба ісьці на пагадненьне

• me zol (lomir) hern gute bsures(-tojves)! (me zoln hern nor gutn!) дай божа чуць толькі добрыя зьвесткі!

bu! *int.* бу! бэ! фу! фэ! (пачуцьцё агіды)

búbele *f*, -s піражок

buben *m*, -s бубен

bubne *f kort.* бубы, бубня, звонкі; **bubnove(r)** *kort.* бубновы, званковы

• di bubnove tojz званковы туз

buc(ak)=bulc(ak) *m*, -es [*ukr.* буц, *p.* bucka, *nhd.* Butz, Butze(n)] пузач, брухаль, чараваль

bucim [*ukr.* буцім] *part.* (як) быццам, буццым

bucken/bučken [*ukr.* буцати] басьці, бароць, бадаць; **bucken zix** басьціся, бароцца, быць бадлівым/барлівым; **bucke** *f*, -s удар; **búckendiker** бадлівы, барлівы

bučán=bócjan/bóčan *m*, *pl.* bočánes бусел, бацян

• bučan, bučan, dajn štub brent! *kšp.* бацян, бацян, твая хата гарыць!

bude *f*, -s [*p.* buda, *ukr.* буда] 1. **bud** *f*, -n крамка, ларок, латок; 2. **budke** *f*, -s буд(к)а, будан; **búdočnik** *m*, -es будачнік; **budnik** *m*, -es 1. будачнік; 2. латочнік, крамнік

budik=bodik *m*, -es *bot.* чартапалох, растроп

bue *f*, -s [*s.* (בועה(-ות] пухір/пухліна/нарыў на лёгкім зарэзанай жывёлы [*sin.* blezl, geśvir]

buf *m*, -n [*d.* Buff] подых (ветру); клуб дыму

buf *m*, -n [*fr.* bouffe] клоўн, фігляр; **buf-ljame** *f*, -s тэатральны капусьнік; **bufonade** *f*, -s буфанада, фарс

bufét *m*, -n буфэт; **bufečik** *m*, -es, (-čice *f*, -s) буфэтчык

búfl(aks)/búfl(-)oks=púfloks *m*, -n [*mhd.* büffelochse] буйвал

buháj *m*, -es [*p.* buhaj, *ukr.* бугай] бык, бугай

• alc elter der buhaj, alc štarker zajnen ba im di herner *šprxv.* чым старэйшы бугай, тым мацнейшыя ў яго рогі (стары вол ніколі баразну ня скрывіць)

buj *m*, -es буй

buján *m*, -es [*r./v.*] буян, буй, галабурда, задзіра; **bujanerái** *f* буянства; **bujáne(ve)n/bujanjen** буяніць; **bujánišer**, **bujanske(r)** буяны

buk *m*, -es/-n, **búk(n)(-)/búksnbojm** *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Buchsbaum, *p.* buk] *bot.* бук

bukét *m*, -n [*p.* bukiet] букет

buken (zix) [*p.* bóść] басьці, бароць, бадаць

bukljes *pl.* [*fr.* boucles] буклі

bukn=bikn zix (far, cu) [*d.* bücken] кланяцца, (у)кленчыць, падаць ніц, нізкапаклоньнічаць; (dos) **bukn zix** *n* нізкапаклонства; **búkndiker** схілены, нахілены, укленчаны, які ўкленчыў

• af vos ix hob nit gevolt kukn, cu dem muz ix zix bukn *šprxv.* на што б я ні паглядзеў, таму й кланяцца мушу

• bafrajnde zix mit dajne balebatim, vet men zix ojx far dir bukn *šprxv.* хто сябруе з тваімі гаспадарамі, будзе таксама й табе кланяцца

• beser zix cu bukn cum kop, ejder cu di fis (bukn zol men zix nor cum kop) *glxv.* лепей галаве пакланіцца, чым нагам

• ništ vajt fun dem štibl, gor untn in tol, /gerut hot a tajx, vi a špigl fun štol: /dos mejdl, es hot cu dem tajx zix gebukt /un hot in dem štolenem vaser gekukt (J. A.) недалёка ад хаткі, у самай нізіне, бегла рэчка, чыстая, як сталёвае люстэрка; дзяўчына схілялася да ракі й глядзелася ў сталёвую ваду

• špring nit kejn "kideš" un buk dix nit kejn "mojdim" *šprxv.* ня крадзь і ня плач
buksír *m*, -n буксір; **buksírn** (buksírt) буксіраваць
bukše=bikše *f*, -s [*p.* buksa, *ukr.* букса, *nhd.* Büchse] *texn.* букса; **búkseven** буксаваць
bulane(r) [*p.* bułany, *ukr.* буланий] буланы, палавы (конь); **bulán** *m*, -s **bulane** *m* стракаты (буланы) конь
bulave/búleve *f*, -s [*p.* buława, *ukr.* булава] булава, шляга; дубіна, друк
bulavke *f*, -s [*r.* булавка] шпілька
bulbe *f*, -s, *dim.* **búlbele** *n*, -x [*ukr.* бульба, *p.* bulba] бульба, картопля, бараболя; **búlbener** бульбяны; **bulbevate(r)** надзіманы, важны, напышлівы; **búlbe-kaše** *f kul.* картапляная каша, камякі, таўчонка, камы; **búlbe-zak** *m*, *pl.* zek мех для бульбы
• [illegible] noz нос бульбай
• [illegible] sejder iz zejer frejlex / di vajb iz a malke, ix bin [illegible] ix zix cu mitn bulbezak/ un ix max mir: hop- [illegible] перад пэйсаховай вячэрай надта весела: [illegible] я – цар, я накрываюся мехам для [illegible] гоп-чык-чак!
[illegible] **búlbele** *n*, -x [*ukr.* бульба] бульбатка, бур- [illegible] пузыр; **bulb(l)en** булькаць; **búlb(eve)en** [illegible] мытаць
[illegible] *ukr.* буль] *int.* буль-буль; **bulken** булькаць
bu(l)c(ak) *m*, -es [*ukr.* буц, *p.* bucka] пузач, брухаль, чараваль
buldaveške *f*, -s булдавешка
bulex *m*, -s [?] дурань, ідыёт, ёлуп, боўдзіла, балдык
Bulgarje *f* Баўгарыя; **bulgár** *m*, -n, (-ke *f*, -s) баўгарын; **bulgárišer** баўгарскі; **bulgariš** *n* баўгарская мова
buljón *m*, -en [*p.* bulion, *ukr.* бульйон] *kul.* (мясны/рыбны) адвар
bulke *f*, -s, *dim.* **búlkele** *n*, -x [*p.* bułka, *ukr.* булка] булка; **búlke-freser** *m*, -s нахлебнік, дармаед
• er vert šiker fun a bulkele ён п'янее ад булкі
bulván=bolván=balván *m*, -es, (-ke *f*, -s) даўбень, дурыла, дурань, боўдзіла
bulve *f*, -s [*p.* bulva, *ukr.* бульва] *bot.* клубень
bum *m* [*d.* Boom] бум
bumazéj(e) *m/f* [*r.* бумазея] мультан
bumažke *f*, -s [*r.* бумажка] паперка, папяровыя грошы, банкнот; **bumažnik** *m*, -es бумажнік, пулярэс
bund *m*, *pl.* -n/bind [*d.* Bund] 1. зьвяз, саюз, аб'яднаньне; 2. зьвязка, сувязь; 3. пераплёт
bunde=bonde *f*, -s [*ukr.* бунда, *p.* bunda, *rum.* búndă] бунда, доўгая (дарожная) накідка (жаночая вопратка ва Ўсходняй Эўропе)
bundlex=bondlex *pl.* бабы, фасоля
bunke *f*, -s [*ukr.* бунька, *p.* buńka] бунька, пляшка, глечык, гарлач, збанок з вузкім горлышкам
bunt *m*, -n, *dim.* **bintl** *n*, -ex [*d.* Bündel] вузел, зьвязка
bunt *m*, -n [*p.* bunt, *r./ukr.* бунт] бунт; **buntár** *m*, -n, (-ke *f*, -s), **buntóvščík** *m*, -es [*r.* бунтовщик] бунтар; **buntárišer** бунтарскі; **búnteven (zix)** бунтаваць
bunter [*d.* bunt] стракаты, пярэсты, рознакаляровы
• bunt maxn расквеціць, расквечваць
bur *m*, -im [*s.* (בור-)ים] ігнарант, зьняважлівы, пагардлівы чалавек [*sin.* grober-jung]; **bur-de(o)rájse** *m*, *pl.* burim-de(o)rájse [*s.* דאורייתא] вельмі грубы, неадукаваны чалавек, хам, мурло
burán *m*, -en [*r.* буран] буран
burblen (zix) [*p.* burbułka] бурбулéць, бурбаліць, булька(та)ць
burčen [*p.* burczeć, *ukr.* бурчати] бурчаць; **a burče ton*** буркнуць, прабурчаць; **burčer** *m*, (-n *f*, -s) буркун; **búrčendiker** бурклівы; **burčeráj** *f*, **búrčeniš** *n* бурчаньне, буркатня
• burčen vi a bejze šviger бурчаць/дудукаць як ліхая сьвякроў(ка)/цешча (як кіла/буркала/сабака/стары)
• s'burčet inem bojx бурчыць у жываце
burde *f* [*p.* burda, *ukr.* бурда] бурда, памыі, баланда, супрататуй
burdéj *m*, -en [*p.* bordej, *ukr.* бурдей] зямлянка, халупа, дзіра
burdjúk/burdžúk *m*, -en [*s.* בור?] грубіян, хам(ула)
bure *f*, -s [*r./ukr.* буря, *p.* burza] бура; **buren** 1. бушаваць; 2. бурыць; **burenine** *f*, -s шум, галас
bure *f* [*ukr.* бурá] *хем.* бурá
burek/burik/burak=borek=berek *m*, -es [*p.* burak] бурак; **burékes-boršč** *m kul.* боршч; **buračinje** *f* бурачыньне, бацьвіньне; **burekove(r)** бураковы, бурачны
• šteln in burikes прысароміць, прысарамаціць (пародыя на "šteln in bieš")
bure(r) [*r.* бурый, *ukr.* бурий, *p.* bury] буры, руды, гняды (конь)
burg *m*, -n [*d.* Burg] крэпасьць, цытадэля, замак; **búrgmajster/búrgmister=bírgermajster** *m* [*d.* Bürgermeisster] бургамістар, мэр
bur(i)le *m*, -s [*ukr.* бурило, *rum.* bur, *s.* בור?] грубы чалавек, грубіян, дубіна
burján *m* [*r.* бурьян] быльнік, пустазельле
burke *f*, -s [*p.* burka] бурка
burlák *m*, -es бурлак; *fig.* грубы чалавек; **burlacke(r)** бурлацкі
burljáč *m*, -es [*p.* berlacze, *d.* Bärenlatschen →barlač] барлеч (барлёчы/барлячы), пантофаль, пантопля, галёша
burlokl=borlokl *n*, -ex [*fr.* breloque] падвесак, бірулька
burnes *m*, -n [*p.* burnus, *ukr.* бурнус] бурнос, бурнас (мужчынская доўгая вопратка)
búršt(í)n=berštín=bruštín *m* [*p.* bursztyn, *ukr.* бурштин] бурштын; **burštínener=bruštínener** бурштынавы
burt *m*, -n [*p.* burt(a), *ukr.* бурта] бурт, груда, купа, брыла
buržúj *m*, -es/-en буржуй
bus *m*, -n [*d.* Bus] аўтобус; **busírn** (busírt) ехаць на аўтобусе
busár(d) *m*, -n [*d.* Bussard] *zool.* каня, канюк, скапа
buše *f* [*s.* בושה →bojšes-ponem, bajšn, mevuešer, mevaješ] сорам; абраза, зьнявага [*sin.* šemevdikajt; faršemung]; **búšediker** сарамлівы
• kejn buše un kejn bizojen ні сораму, ні сумленьня
• maxn emecn rojt dos ponem far buše прымусіць кагосьці пачырванець ад сораму
• s'flamt mir dos ponem far buše мой твар гарыць/чырванее ад сораму
• s'iz a buše mit a bizojen! сорам і ганьба
• a buše iz nor cu ganvenen, ober nit opcugebn *glxv.* сорам толькі красьці, але не аддаваць
• az me hot nit kejn buše far lajt, hot men nit kejn mojre far got *šprxv.* хто ня мае сораму перад богам, той і людзей не баіцца (і бога не баіцца, і людзей не стыдаецца)
• buše tut vej *šprxv.* ад сораму балюча
• ver es hot kejn buše nit, der hot nit kejn erlexe muter gehat *šprxv.* хто ня мае сораму, таго гадавала несумленная матка
buš(e)l *m*, -es/-en, **bušik** *m*, -es, **búšelixe** *f*, -s [*p.* busiel, busek,

ukr. бусел] бусел; **búšl-šnobl** *m bot.* герань
• a čate bušlen чарада буслоў
búševen [*p.* buszować, *ukr.* бушувати, *r.* бушевать] бушаваць
but(e)l *m/n*, -en, **butilke/butelke** *f*, -s, **butlje** *f*, -s [*p.* butla, butelka] бутля, бутэлька, пляшка
butim [?] *hist.* кагальны падатак (у Польшчы)
bútlke *f*, -s [?] пятліца
• maxn/ojsšlefn butlkes рабіць пятліцы
butón *m*, -en [*r./ukr.* бутон] бутон
bux! [*p.* buch!] *int.* бух!; **bux(c)en** бухаць; **bux** *m*, -es удар, каршэнь, пляскач, высьпятак; **a bux ton*** бухнуць; **buxč** *m*, -es, **buxče/buxce/buxke=bixc(j)e** *f*, -s удар кулаком; **búx(en)c(j)e** *f*, -s бойка на кулаках
bux *m/n*, *pl.* bixer, *dim.* **bixl** *n*, -ex [*d.* Buch] кніга; **búxbinderáj** *f*, -en пераплётная майстэрня; пераплётніцтва; **búxfirung** *f*, -en, **buxhaltérje** *f* бухгальтэрыя; **búxhalter** *m*, -es, (-še *f*, -s) бухгальтар; **búxhandlung** *f*, -en кніжны гандаль; **búxhandler** *m*, -s, (-n *f*, -s) гандляр кнігамі; **buxn** уносіць/запісваць у кнігу; **búxštab** *m*, -n літара; **búxštabfreser** *m*, -s букваед; **búxšteblexer** літаральны
• firn bixer весьці бухгальтэрыю
• der, vos halt di pen in der hant (vos zict lebn dem/bam bux), šrajbt zix on a gut jor *šprxv.* хто трымае пяро ў руцэ (сядзіць за кнігай), той аб сабе не забудзецца (боская кніга жыцьця) (паходзіць з малітвы [s.כתבנו בספר החיים])
búxnbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Buche] *bot.* бук
buxte=bexte *f*, -s [*d.* Bucht] бухта
buxte *f*, -s [?] фургон, буда, фура; вагон
buzem *m*, -s [*d.* Busen, *mhd.* buosem] пазуха; грудзі; **búzem(-)frajnt** *m* шчыры, неразлучны сябра; **búzem(-)kešene** *f*, -s нагрудная кішэня
• afn buzem fun jam на паверхні мора
• haltn* a štejn in buzem трымаць камень за пазухай
• lejgn/ajnrejdn zix (xapn) fejgelex in buzem угаворваць сабе птушак у грудзі/жывот (марна спадзявацца; будаваць ілюзіі, паветраныя за́мкі/палацы)
• funem mojl cum buzem iz neenter *šprxv.* ад рота да грудзей бліжэй (паабяцаў - давай грошы)
buzik *m*, -es [?] хваёвая (сасновая) шышка
búzine *f*, -s [*ukr.* бузина] *bot.* бузіна
bxine=pxine *f*, -s [*s.* (-ות)בחינה →mafxn, bivxines] 1. праверка, абсьледаваньне, абыходжаньне; 2. катэгорыя, кляса, градус, ступень; пункт гледжаньня [*sin.* banem; kategorje, klas, grad]
bxie=pxie *f*, -s [*s.* (-ות)בכיה →balbexi, ojsbexien] плач, лямант [*sin.* gevejn, klog]; **bxie-ledójres** *f* [*s.* לדורות] "плач пакаленьняў"; няшчасьце, на якое нельга забыцца; бясконцы, вечны плач
bxir=pxir *m*, -im [*s.* (-ים)בחיר →bojxer] (най)лепшы, абраны, выбраны [*sin.* ojsgeklibener, bester]; **bxire=pxire** *f* [*s.* בחירה] абраньне, адбор, (вольны) выбар (паміж добрым і благім) [*sin.* ojsval, brejre]
bxo(j)r=pxor *m*, *pl.* bxojrim/pxojrim [*s.* (-ים)בכור] першынец, першародны сын, пяршок, пярвок [*sin.* erśtling, eltster zun]; **bxojre=pxojre** *f*, -s [*s.* (-ות)בכורה] права старэйшага сына, першака, першародства; першае месца паводле важнасьці; **bxojres=pxojres** "першынцы, первакі"; *tlmd.* назоў 4-га трактату 30-га разьдзелу (запаветы аб першанароджаным прыплодзе ў скаціны); **bxorte=pxorte** *f*, -s [*s.* (-ס)בכורטע] старэйшая дачка, першынца; **bxojrsótn** *m* [*s.* שטן] "галоўны сатана"; бунтаўнік, мяцежнік
• gevinen* di bxojre атрымаць права першародства
• hobn* di bxojre знаходзіцца ў выйгрышным становішчы
• opgebn* di bxojre аддаваць перавагу, першынство
• er hot farkojft di bxojre far a top lindzn *glxv.* ён набыў першародства за гаршчок сачавіцы
• hostu ojsgenart di bxojre mit der broxe – gib że xoč dem top mit lindzn *glxv.* абдурыў зь першародствам і блаславеньнем – дай жа хоць гаршчок сачыўкі *tnx.* (Ісаў кажа Якубу)
• Ruvn iz geven Jankev ovinus bxor Рувім быў першынцам Якуба
bzuim *pl.* →boze *m* [*s.* (-ים)בזוי] агідны, гадкі, брыдкі чалавек, пашляк, плюгавец

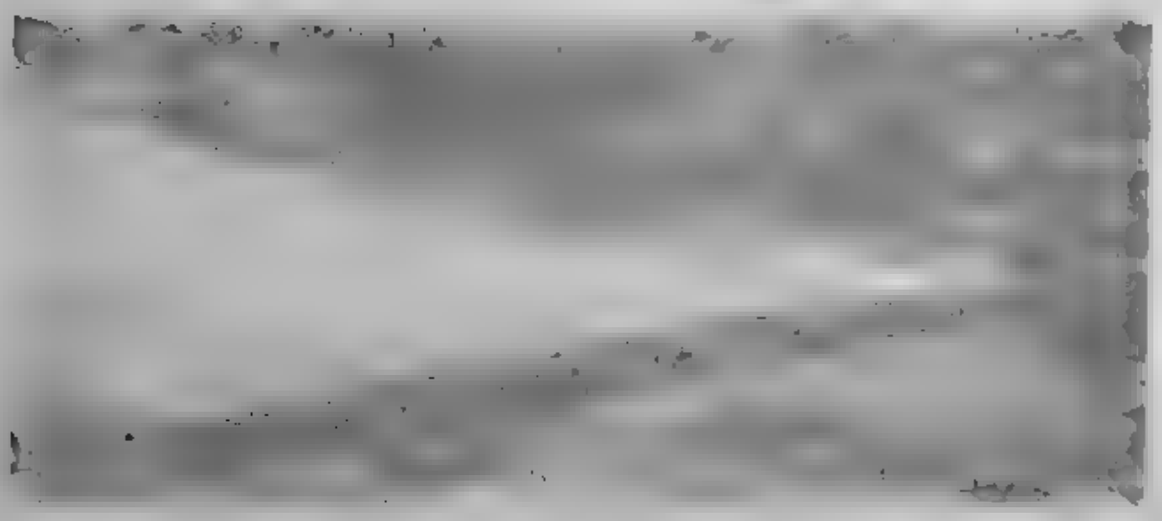

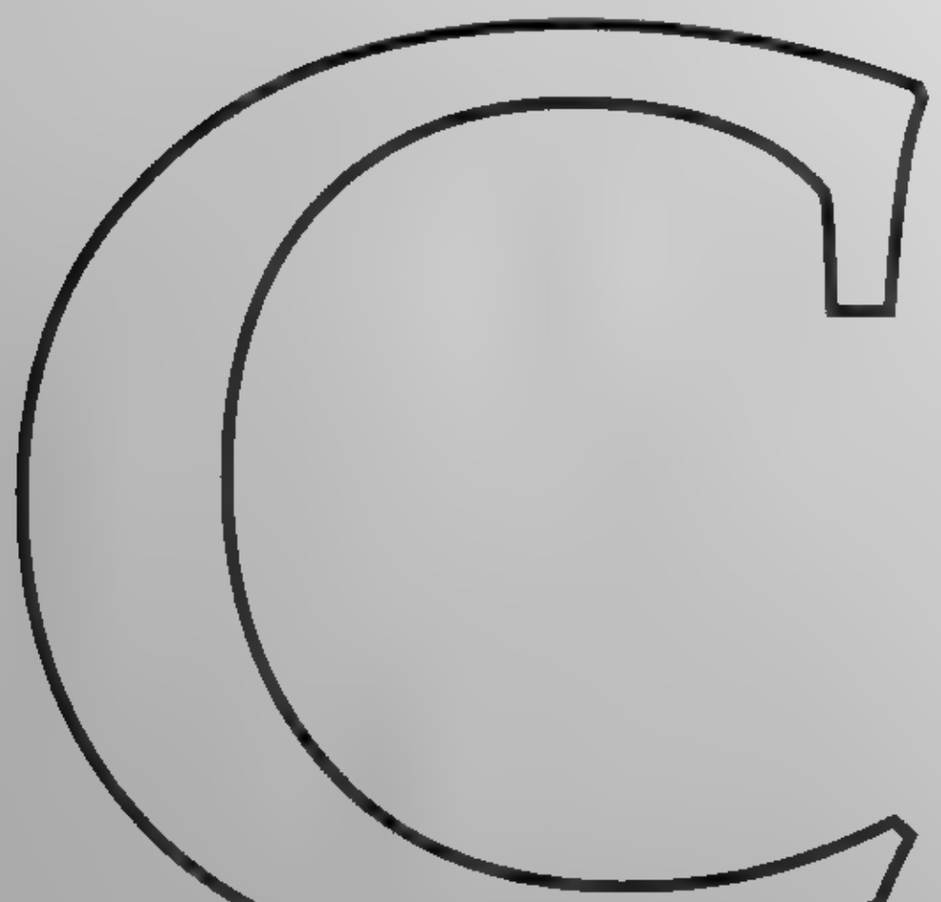

C=cadek *m/f*, -n [*s.* (ן-)צדיק], **cadi** [*s.* צדי] 1. цадэк, літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 90; **krume(r) cadek** [*s.* צ] крывы цадэк; **lange(r) cadek** [*s.* ץ] літара "с", якая пішацца напрыканцы слова; (a) **šlexte(r) cadek** [*s.* ץ] "благі цадэк" [*vrtš. d.* "schlicht" просты – *d.* "schlecht" благі]

cac(k)e *f*, -s, *dim.* **cáckele** *n*, -x [*p.* caca, cacko] цац(к)а; **cácke(n)diker** *iron.* прыемны, выдатны, файны, прыгожы; **cácke(ne)n zix** (mit) цацкацца; **cackevate(r)** упрыгожаны, убраны, прыбраны, аздоблены

- a cace! *iron.* цацка! лялька!
- a cacke a junger-man хлопец як цацка
- cacken zix mit a kind цацкацца зь дзіцём
- cacki na jolki! цацкі на яліне! (шышкі/грушы на вярбе; прыбралася як пава!)
- šrajbn* cackendik пісаць з завітушкамі
- zi cacken zix mit ir gerotenem zun яна цацкаецца/носіцца [illegible] ым сынам
- [illegible] zix mit sforim яна цацкаецца з кнігамі

[illegible] צד(ו)דים →micad, umcdodimdiker] бок, ста[illegible] прыхільнікаў [*sin.* zajt, partej, grupe on[illegible] **cad-hašojne** *m* [*s.* השונה] розьніца, адрозьненьне, [illegible] untersejd, distinktiver štrix]; **cad-hašóve** *m* [illegible] падабенства, блізкі штрых, сумесны фак[illegible] **cad-šekenéged/-šekenégde** *m*, -n [*s.* (ן-)(ו)שכנגד] проці[illegible] бок, супрацўнік, апанэнт, супярэчнік, процімоўца [*sin.* kegnerise zajt, anderer cad, kegner]; **cád-papir** *n*, -n *jur.* кароткі пісьмовы пераказ справы, зь якім бок выступае на судзе

- a feter funem foters (fun der muters) cad дзядзька з бацькавага/матчынага боку
- er hot dort a cad ён мае там блат
- hobn* a cad in di hojxe fencter мець падтрымку ў вышэйшых колах
- hobn* a cad in tiš мець месца за сталом (мець абаронцу /падтрымку)
- itlexer cad hot a cad-šekeneged *šprxv.* кожная рэч мае два бакі
- onnemen* emecns cad (šteln zix af emecns cad) прыняць (стаць на) чыйсьці бок
- xosns/kales cad сям'я маладога/маладой на вясельлі
- bam mišpet muz men bejde cdodim ojshern *šprxv.* у судзе трэба выслухаць абодва бакі
- itlexer cad hot a cad-šekenegde *šprxv.* кожны бок мае супрацьлеглы бок (грошык такі: у ім два бакі; мае манэта і той бок, і гэты)
- xuc dem nadn muz a mejdl/kale nox hobn a gutn cad *glxv.* акрамя пасагу дзяўчына яшчэ мусіць мець добрую сям'ю (*vrtš.* "cad" бок – "cad=c"d" *abr.* "ciclex - dupe" цыцкі - дупа)

cadek/cadik *m*, *pl.* cadikim [*s.* (ים-)צדיק →macdek, cdoke, cedejkes, cidkes] сумленны, справядлівы, набожны, пабожны чалавек, праведнік, цадзік; *xsd.* сьвяты, цудатворац, рэбэ, духоўны настаўнік [*sin.* gerexter un frumer man; hejliker man, rebe, gajstiker vegvajzer; *ant.* roše]; **cadek jesód ojlem** [*s.* יסוד עולם] сьвяты – падмурак сьвету; **cadek-gómer** *m*, *pl.* cadikim-gmúrim [*s.* (ים-)גמור →gmure, gmar, nigmer], **cadek-tómem** *m*, *pl.* cadikim-tmímim [*s.* (ים-)תמים] цалкам праведнік, цалкам сьвяты чалавек; **cadek-hadór** *m*, *pl.* cadike-hadór [*s.* (צדיקי) הדור] самы знакаміты праведнік азначанага пэрыяду

- a cadek in pelc/lapčes праведнік у кажуху/лапцёх (крывадушнік) (літару "с" [ץ], якая пішацца на канцы слова, часта называлі "šlexte cadek" "благі цадэк" – таму і "благі праведнік", як "с" у слове "pelc")
- a cadek, vos vejs, az er iz a cadek, iz kejn cadek nit *glxv.* праведнік, які лічыць сябе праведнікам, ня праведнік
- a cig oder a ferciker – abi bejde zajnen vajs (abi bejde zajnen mit a "cadek") *glxv.* ці каза, ці саракагадовы – абы абодва былі белыя (абы абодва былі зь літарай "с") (аб ня вельмі дакладным чалавеку)
- dem roše gejt es af der velt, dem cadek af jener velt *šprxv.* ліхадзею шчасьціць на гэтым сьвеце, праведніку – на тым
- ejder ejn cadek vert farlojrn, vert an anderer gebojrn *glxv.* пакуль адзін цадзік прападзе, другі народзіцца
- es gejt mir vi a cadek af der velt мне шанцуе як праведніку на гэтым сьвеце

cajes zajn* [*s.* ציית] падпарадкавацца, падпарадкоўвацца

cajg *n* [*d.* Zeug] тканіна, тканка, матэрыя; **cájgener** тканы, з тканіны; **cájgštik** *f*, -er полка, палатно

cajg *pl.* →cojg *f*, -n, *dim.* **cajgl** *n*, -ex, **cájgele** *n*, -x [*p.* suka, *mhd.* zôhe?] сука; **ca(j)klen zix** шчаніцца; **cá(j)kldike** цяжарная (сука)

-cajg [*d.* -zeug] *suf.* (утварае назоўнікі са зборным значэньнем)

- fajercajg крэсіва; geverkcajg прылады, інструмэнты; volcajg ваўняная/шарсьцяная тканіна, сукно

cájgern [*d.* zögern] затрым(лів)аць, затрымоўваць, замарудзіць, замаруджваць

cajgn [*d.* zeugen] паказ(в)аць, сьведчыць, да(ва)ць паказаньні; **cájgeniš** *f/n*, -n [*d.* Zeugnis] пасьведчаньне; **cajger** *m*, -s паказьнік

cajl(e)=cejl *f*, -n [*d.* Zeile] рад, шэраг; радок

- a cajl cigl рад цэглы

cajml *n*, -ex [*d.* Zaum →cojm] узьдзечка, цуглі, аброць, абротка, вобруць

cajt [*d.* Zeit] 1. *f*, -n час, пара; 2. з таго часу, як; **cájtediker** часовы; **cájtiker** сьпелы; **cájtikajt** *f* сьпеласьць; **cájtikn (zix)**, **cajtik vern*** сьпець, высьпяваць; **cájtikung** *f* пасьпяваньне, высьпяваньне; **cajtl** *n*, -ex кароткі прамежак часу; **cájtlexer** своечасовы; часавы; **cájtbaštimung** *f*, -en *gram.* акалічнасьць часу; **cájt(-)farbreng** *m*, -en баўленьне /правядзеньне часу; гоббі; **cájt(-)fartrajb** *m*, -n прыемнае баўленьне/правядзеньне часу, забава, пацеха, разгарненьне; **cájtfrage** *f*, -s пытаньне часу, надзённае пытаньне; **cájtlojf** *m* бег часу; **cájtmesiker** [*d.* mäsig] своечасовы; **cájtmesikajt** *f* своечасовасьць; **cájt-mešex** *m* [*s.* משך] працяг, прамежак часу; **cájtopšnit** *m*, -n адрэзак часу; **cátrajber** *m* лотр, лодар, гультай, дзяньгуб, прагульшчык; **cajtrajberáj** *f* лодарнічаньне, гультайства, прагулы; **cájtrexenung** *f*, -en [*d.* Zeitrechnung] летазьлічэньне, часалічэньне; **cájtšrift** *f*, -n [*d.* Zeitschrift] часопіс; **cajtung** *f*, -en [*d.* Zeitung] газэта; **cájtungs-"entl"** *n* газэтная "вутка"; **cájtung-jingl** *n*, -ex юнак, які гандлюе газэтамі; **cájtung-farkojfer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) газэтнік; **cájtvajliker** часовы, дачасны; **cájtnvajz** *adv.* час ад часу, часам(і), парою; **cájtvort** *n*, *pl.* -verter *gram.* дзеяслоў

- a (štik) cajt адрэзак часу, пэўны час
- af a cajt на час
- af ergere cajtn на чорны дзень
- biz a geviser cajt да пэўнага часу

• cajt fun(em) jor сэзон, пара году
• cu der cajt своечасова
• di gance cajt увесь час
• fár der cajt заўчасна
• far cajtn раней, у мінулыя часы
• froj af der cajt будучая маці, цяжарная жанчына
• fun cajt cu cajt час ад часу, калі-ні-калі
• fun jener cajt on з таго часу
• hajntike cajtn цяперашнія часы
• hob/hot cajt! не сьпяшай(це)ся! не хвалюй(це)ся!
• hobn* di cajt час мэнструацыі/месячнага
• in a cajt arum празь нейкі час
• in dér cajt у гэты час
• krign* di cajt пачатак мэнструацыі/месячнага
• mit der cajt з часам
• alc iz gut nor in der cajt усё добра ў пару (дарагое яечка да Вялікадня; дарагая помач у свой час; дождж у пару, што золата)
• az me kumt nit cu der cajt, muz men esn, vos iberik blajbt *glxv.* спазьніўся, мусіш есьці, што засталося (апошняму /задняму парасяці цыцка пад хвастом; апошняму госьцю ложка ў качаргешніку)
• azoj vi di cajtn, azoj (zajnen) di lajtn *glxv.* якія часы, такія людзі
• cajt ix leb, cajt ix štej af majne fis! з таго часу, як я жыву, як я стаю на сваіх нагох (яшчэ такога ня бачыў)!
• di cajt iz tajerer fun gelt *šprxv.* час даражэй за грошы
• es iz nox fun Xmelnickis cajtn *glxv.* гэта яшчэ з часоў Хмяльніцкага (пры цары Гарошку, калі людзей было трошку; то яшчэ з крулём Сасам, як елі пірог зь мясам)
• host kejn cajt nit, to zec zix! *iron.* німа часу, дык сядай!
• s'vet kumen af im a cajt (m'vet nox onton af im dos cajtl) прыйдзе яшчэ на яго час (ён сваё яшчэ атрымае)
• x'vel dir lajen a bisl cajt! я табе пазычу трохі часу!

-cajt [*d.* Zeit]
• vintercajt узімку; xanikecajt у час Хануке

cakn *m*, -s [*d.* Zacken] шчарбіна, зазубіна; **cákiker** вышчарблены, вызублены

calmoves *m* [*s.* צלמוות →ejmes-moves, malex-hamoves, mar-mimoves] (месца) цемры й сьмерці [*sin.* (ort fun) fincterniš un tojt]

camen=co(j)men [*d.* zäunen] гарадзіць; **cam=co(j)m** *m/f*, -en загародка, загарадзь, агароджа, плот

camen=co(j)men [*d.* zäumen, *mhd.* zoumen] забратаць, надзець, надзяваць аброць, (за)нуздаць, закілз(в)аць; утаймаваць, утаймоўваць; стрым(лів)аць; **cojm** *f/m*, -en, *dim.* **cajml** *n*, -ex узьдзечка, цуглі, аброць, вобруць; **camung=cojmung** *f* стрыманасьць

cancelomes=sancelomes [?] *adv.* на жаль, авохці, ды дзе там

cancones [*fr.* sans soin?] *adv.* ва ўсякім разе, прынамсі

cane-dimlé-sífre *m* [*s.* צנא־דמלא־ספרא], **cane-móle-sáfre** *m* [*s.* ־מלא־ספרא] "поўны кош кніг"; начытаны чалавек (азначэньне для вялікага вучонага) [*sin.* ongelejenter menč, grojser gelernter]

cank *m*, **cankeráj** *f/n*, -en [*d.* Zank] сварка, грызьня; **cánk-zojmen** *pl.* насеньне разладу

canken [*mhd.* zanken] тлець, дагараць, патухаць (аб сьвячы); *fig.* чахнуць, марнець; **cank** *m*, -en міганьне, мігаценьне

canken *m*, -s [?] *tex.* мэталёвы брус; балванка, чушка, зьлітак
• canken vi a lixt тлець як сьвечка
• – Zog nor, kind majns, vos iz dir gevorn, /du cankst dox ale tog vi a lixt, /oj, gej arajn, kind majns, cu a dokter, /vet er dir farširajbn a recept. *flksl.* – Скажы мне, дачушка мая, што з табою здарылася, ты згараеш штодня як сьвечка, ой, скадзі, дачурка мая, да доктара, хай ён выпіша табе рэцэпт.

cap *m*, -es, *dim.* **cápikl** *n*, -ex [*p.* cap] казёл; **cápener** казьліны; **cápn-berdl** *n*, -ex казьліная бародка
• far a cap hot men mojre fun fornt, far a ferd – fun hintn, far a nar – fun ale zajtn *šprxv.* казла трэба баяцца сьпераду, каня – ззаду, дурня – з усіх бакоў
• getrogn, getrogn – iz gekumen der cap un hot ojsgešlogn *glxv.* насіла, насіла – прыйшоў казёл і выбіў (гаршчок з малаком)
• ven in di hor volt geven a kojex, volt a cap gevorn ■ novi *šprxv.* калі б у поўсьці была моц, казёл стаў бы прарокам

capen [*p.* capnąć] цапаць, хапаць; **cap-láp** *adv.* цап-лап, хап-лап

caplen (zix) [*d.* zappeln] трапятаць, дрыжаць; **capl** *m*, -en, **cápleniš** *n* трапятаньне, дрыжаньне, (у)здрыгваньне, трымценьне; **a capl ton*** уздрыгнуць, здрыгануцца; **cápldiker** які дрыжыць/трапеча; *fig.* актуальны
• caplen far šrek калаціцца ад жаху
• caplen zix vi a fiš afn zamd трапятаць як рыба на пяску (трапечацца як апечаны/птушачка)

caplje *f*, -s [*p.* czapla] *zool.* чапля

capn [*d.* zapfen] 1. цягнуць, смактаць; 2. *m*, -s, *dim.* **cepl** *n*, -ex затычка, корак; шып; кран; лядзяш; **cápn(-)lager** *m*, -s падшыпнік
• capn (ba) emecn(s) blut (di domim) піць/смактаць нечую кроў
• fun rextn capn зь першых рук
• s'gist vi fun a capn лье як з крана (пра дождж)

car *m* [*s.* צער →core, bacarter, farcoreter, mecaer] непрыемнасьць, прыкрасьць, роспач, згрызота, пакута, ліха; смутак, сум, журба, маркота [*sin.* morališer vejtik, harc-klemeniš, fardros; trojer]; **car-gidl-bónim** *m* [*s.* ־גידול־בנים] праца і пакуты, якія неабходныя, каб выгадаваць дзеці; **car-ripuj-ševes-vebójšes** [*s.* ־רפוי־שבת־ובושת] "пакута - вылячэньне - марнасьць - ганьба" – спагнаньне /кара чалавеку за ўсе грахі
• cum car на жаль
• deršlogn fun car забіты горам
• hobn* car on xajune мець непрыемнасьць без заробку
• hobn* mer car vi xajune мець больш непрыемнасьці, чым заробку
• a car iz dos, ober nit majner! гэта пакута, але не мая!
• a nar iz a car, ober sejxl darf men im lernen *šprxv.* дурань – гэта бяда, але й яго трэба вучыць розуму
• az der car funem trogn iz jo azoj grojs, vu nemen zix azojfil amen? калі столькі клопату вынасіць дзіця, скуль жа бяруцца мамкі?
• car iz a kejser ліха/цар ёсьць цар (*vrtš.* "car" ліха - "car" цар)
• es iz beser cu lebn in naxes, ejder cu štarbn in car *glxv.* лепш жыць у шчасьці, чымся паміраць ад гора
• fun car vert dos bejndl dar *šprxv.* ад смутку худзеюць косткі
• ir zolt šojn nit visn fun kejn (šum) car! (ir zolt mer fun kejn car nit visn! mer kejn car zolt ir nit hobn!) каб вам больш ліха не зазнаць! (каб гэта апошнія вашыя сьлёзы былі! каб вас ліханька не ўзяло!)

• kejn car zol nit zajn, un du zolst ojx nit zajn! *klł.* каб і смутку не было і цябе таксама не было!
• kejn gresern car zol ix nit hobn! каб большай бяды ў мяне не было!
• mit a nar iz an ejbiker car (fun a nar hot men car) *śprxv.* з дурнем адныя непрыемнасьці (хто з дурным задаецца, сам дурны застаецца; з дурнем счэпішся – дурнем зробішся)
• ništo kejn menč on car/jesurim/vejtik *glxv.* німа чалавека без пакутаў/гора/болю
• ojb s'iz mir bašert a car, zol ix opkumen mit dem! калі ўжо наканавана ліха, дык хай ужо апошняе!
• s'iz dem car nit cu zen гэта пакута не для вачэй
• vi der car, azoj der sxar *glxv.* якая непрыемнасьць, такая й плата (як гукнеш, так і адгукнецца; як у лес, так і зь лесу)

(*wr.*: "car" непрыемнасьць – цар)

car *m*, -n [*p.* car] цар; **cárišer, carske(r)** царскі

car-áim [*s.* צרי"ם] зайздросьнік [*sin.* ništ farginer]

[illegible] драпаць

car-balexáim *m.* **ceb"h** [*s.* צע"ב=צער־בעלי־חיים] літасьць [illegible]; **car-balexáim-gezélšaft** *f* таварыства [illegible]

[illegible] вобад, абечак, царга

[illegible] пяшчотны, ласкавы; кволы, далікатны; **cartkajt** *f* пяшчотнасьць, ласкавасьць; кволасьць, [illegible]насьць; **cartster** найласкавейшы, найдалікатнеишы; **cártfiliker** праніклівы, далікатны

• cart un harcik, vi a fidele, /zingt a fejgele a lidele, /un derbaj mit klejne fiselex /tanct es unter, zingt cu biselex *flksl.* пяшчотна і чульліва, як скрыпачка, сьпявае птушка песеньку і пры гэтым маленькімі лапкамі трошкі прытанцоўвае, ціха падпявае
• du, du, fun ale carte blumen, /du, du... fun ale majne trojmen... (A. G-t) ты прыгажэйшая за кветкі, ты, ты... усе мае мары...

cav [*s.* צו] "наказ, загад"; назоў 25-га разьдзелу Торы (Ляв. 6–8) [*sin.* bafel]

cavoe *f*, -s [*s.* צוואה(ות-) →becavoe] апошняя воля, запавет, тэстамэнт [*sin.* testament, onzog farn štarbn, lecter viln]; **cavóe-ojsfirer** *m* выканаўца запавету

• onšrajbn*/lozn* a cavoe напісаць/пакінуць запавет

caxkn *m*, *pl.* caxkonim [*s.* צחקן(ים-) →farcaxkenen] *argo* гулец: **caxkenen*=cxoken** (ix caxke; gecaxket) гуляць (у азартныя гульні)

cb"š *abr.* **cum bajšpil** [*d.* zum Beispiel] напрыклад, прыкладам, да прыкладу, на ўзор

cdodim *pl.* →cad *m* [*s.* צד(ים-)] бок (у перамовах); **cdódimdiker** бакавы, які належыць аднаму боку

cdoke *f*, -s [*s.* צדקה →cadek, cedejkes, cidkes, macdek, bal-cdoke, divrecdoke] дабрачыннасьць, філянтропія, ахвяраваньне, міласьціна, ласка; **cdóke-nemer** *m* чалавек, які жыве з чужой дапамогі; **cdókele** *n*, -x, **cdóke-puške** *f*, -s скрынка для міласьціны; **cdóke-gelt** *n* міласьціна, міласьць; **cdoke tacl mimoves** [*s.* תציל ממוות] "дабрачыннасьць ратуе ад сьмерці" (прамаўляюць на хаўтурах); **cdoke-gdójle** *f* [*s.* גדולה] цэнтральны фонд для розных дабрачынных мэтаў

• gebn* cdoke даваць міласьціну
• cdoke zol kejn gelt nit kostn, un gmiles-xsodim zoln kejn agmes-nefeš nit faršafn/maxn, voltn geven di velt fil cadikim *śprxv.* калі б міласьціна грошай не каштавала, і дабрадзействы смутку не наганялі, было б у сьвеце поўна сьвятых
• der guter viln iz di beste cdoke *śprxv.* добрая воля – лепшая ласка
• geganvet un opgegebn cdoke – hejst geganvet *glxv.* калі скрадзена, хоць пасьля і ахвяравана – усё роўна скрадзена (то ня крадзена, што назад кладзена)

cduki *m*, -m [*s.* צדוקי(ם-)] садукей; **cdukim** *pl.* [*s.* צדוקים →prušim] садукеі, палітычны рэлігійны кірунак сярод гэбрэяў у часы Другога Храма, чальцы якога строга прытрымліваліся Старога Запавету й не прымалі талмудычнай літаратуры

ce-=cu- [*d.* zer-] *pref.* раз(ь)-, рас(ь)- (паказвае на разьдзяленьне, разлад, разбурэньне, раздрабленьне, раструшчаньне, расьсейваньне, распусканьне)

-ce [*sl.?*] *suf.* -ця, -ка, -уся, -юся, -ачка, -ечка, -ічка, -ычка (ласкальны)

• Avromce Абрамка; Sorce Сорачка

ceákern [*d.* zerackern] раз-, уз|(г)араць, разворваць, узворваць; **ceákerter** узараны, разараны

ceámpern zix [*fr.* s'emparer?] пасварыцца, паспрачацца, палаяцца

ceárbetn [*d.* zerarbeiten] распрацаваць, распрацоўваць

ceašer *m*, -s [*d.* Asche] печ для спальваньня

cebájln [*d.* zerbeulen] зьбі(ва)ць

cebájsn* (cebísn) [*d.* zerbeissen] па-, с|кусаць; раскусіць, раскусваць

cebájtn* (cebítn) [*d.* beuten] 1. разьмяняць, разьменьваць; 2. *n* разьмен; **cebájt-kase** *f* разьменная ка́са

• cebajtn* zix af minc/klejngelt разьменьвацца на дробязі
• cebajt že mir a finf-un-cvanciker, /oj, af gole cener, /ix vel di klezmer gut bacoln, /zej zoln špiln šener *flksl.* разьмяняйце ж мне чацьвяртак, ой, на дзясяткі, я добра заплачу музыкам, каб яны гралі прыгажэй

cebalebát(ev)en zix [*s.* בעל־בת- →balebos] разгаспадарнічацца

cebáleven [*ukr.* балувати] разбалаваць, расьпесьціць, расьпешчваць; **cebáleveter** 1. *m*, -te балаўнік, раздура; 2. расьпешчаны, разбалаваны

cebatlen [*s.* -בטל- →botl, betejles, mevatl. batlen] змарнатраві́ць, марна растраці́ць, прамантачыць, растранжырыць, прашастаць

cebéjgn* (cebójgn/cebójgt) [*d.* biegen, beugen] сагнуць, згібаць, згінаць

cebéjzern [*d.* böse] угнявіць, раз-, у|злаваць; **cebéjzern zix** (af), **cebejzert vern*** раз-, у|злавацца

ceber=cuber=ciber *m*, -(e)s [*d.* Zuber, *p.* ceber] цэбар

• regenen mit (vi fun) cebers ліць як зь вядра (пра дождж)
• a kop vi a ceber галава (вялікая) як цэбар (як вядро/капуста/ражка)
• ceber jixes, on a dek, on a rejf! радавіты цэбар, бяз дна, без абруча
• fun an emer maxt men nit kejn ceber *śprxv.* зь вядра ня зробіш цэбра (і ў Парыжу ня зробяць з аўса рыжу; з дугі аглоблі ня зробіш)

ceberken [?] раздражні́ць, раздражняць, уз-, а|будзіць, уз-, а|буджаць, не даваць спакою

cebézemen/cebézimen zix [*d.* Besen, *mhd.* bësem] пасварыцца

cebíln* zix (cebilt/cebúln) [*d.* bellen, *mhd.* büllen] разбрахацца (пра сабаку)

cebíndn* (cebúndn) [*d.* binden] разьвяз(в)аць

• cebindn* a milxome разьвяз(в)аць вайну
cebísener [*d.* zerbissen] скусаны, пакусаны, раскусаны
ceblétern [*d.* zerblättern] расслаіць, расслойваць; **cebléterung** *f* расслаеньне (цеста)
ceblícn zix [*d.* blitzen] заблiскаць, заміг(а)цець
ceblí(e)n zix [*d.* blühen] расьцьвісьці, расьцьвітаць, расквітнець; **cebliter** расьцьвіўшы; **cebliung** *f* росквіт, расьцьвітаньне
• ceblien zix vi rojzn, vi a kale-mejdn расьцьвісьці як ружа /нявеста (як дзяцеліна/кветка/макаўка)
ceblózn* (ceblózt/ceblózn) [*d.* zerblasen] разьдзьмух(в)аць, разьдзьмуць, разьдзімаць; **ceblozung** *f texn.* разьдзіманьне
cebлútikn [*d.* bluten] акрывавіць, акрываўліваць, раскрывяніць, раскрывяньваць, зьбі(ва)ць у кроў; **ceblútikter** скрываўлены, зьбіты ў кроў
cebójgener [*d.* biegen, beugen] у(ва)гнуты, уціснуты
• a cebojgener čajnik імбрык з умяцінай
cebójkern [?] пабіць, аддубасіць, адлупцаваць; растаўчы, разьмяць
cebójten [*r.* болтать, *ukr.* бовтати] раз-, уз|боўт(в)аць, узьбі(ва)ць
cebombírn [*d.* zerbomben] разбамбіць
cebórštn* (cebórštn) [*d.* bürsten] раскудлаціць, растрапаць
cebrándeven [*d.* branden] вы-, аб|лаяць, на-, па|сварыцца
cebréjterung *f* [*d.* breit] пашырэньне, расшырэньне
cebreklen [*d.* zerbröckeln] раздрабіць, раздрабляць, па-, рас|крышыць, раскрышваць, раструшчыць, раструшчваць; **cebreklter** раздроблены, раскрышаны, раструшчаны; **cebreklen zix, cebrékłt vern*** раздраб(н)іцца, раздрабляцца, па-, рас|крышыцца, раскрышваццa, раструшчыцца, раструшчваццa; **cebreklung** *f* раздраб-леньне, раскрышэньне, раструшчваньне
• cebreklen zix vi an ejer-kuxn раскрышыцца як яечны пірог
cebrene=cibrine *f*, -s [*d.* Brunne?] зруб для студні, край студні (калодзежа)
cebrenen [*d.* brennen] апячы, апякаць; с-, рас|паліць, с-, рас|пальваць; **cebrenen zix** разгарэцца, разгарацца; распаліцца, распальвацца; апячыся, апякацца
cebréxn* (cebróxn) [*d.* zerbrechen] 1. разьбі(ва)ць; раз-, па-, з|ламаць, раз-, з|лом(лі)ваць; 2. *n* біцьцё (посуду); разлом; **cebréxn* zix, cebróxn vern*** разламацца, разломлівацца; **cebróxener** разьбіты, разламаны, паламаны; **cebroxnkajt** *f* разьбітасьць
• a cebroxener šarbn *fig.* (разь)бітая, (раз)ламаная рэч; руіна, развалюха (пра чалавека)
• a cebroxn lebn/harc разьбітае жыцьцё/сэрца
• cebrexn* dem kop ламаць галаву
• mit a cebroxn harc з разьбітым сэрцам
• a cebroxenem tog vestu nit cunojfklepn *šprxv.* зламаны дзень нельга склеіць
• er bodt zix mameš in gold un iz nit vert kejn cebroxenem grošn ён купаецца насамрэч ў золаце, а сам ня варты зломанага гроша/шэлега
• jeder zax iz štark, biz vanen s'cerajst/s'cebrext zix *šprxv.* кожная рэч моцная, пакуль не парвецца/зломіцца
cebrjazget vern* [*r.* брязгать, *ukr.* брязкати] бразнуцца, грымнуцца, чмякнуцца
cebrojzter [*d.* brausen] які разбушаваўся, расхадзіўся
cebrókn [*d.* brocken] рас-, с-, па|крышыць
cebucken zix (mit) [*ukr.* буцати] басьціся, бароцца
cebúčern [*eng.* butcher] забі(ва)ць
cebujáneven zix разбуяніцца, разбушавацца
cebúndener [*d.* gebunden] разьвязаны
cebúnteven [*p.* buntować] узбунтаваць; **cebúnteveter** узбунтаваны, бунтоўны, мяцежны
cebúševen zix [*p.* buszować] разбушавацца; **cebúševeter** разбушаваны, разьюшаны; **cebúševetkajt** *f* разгул, разьюшанасьць
• vej iz der šif, vos iz geblibn inem cebuševetn jam on a ruder бяда караблю, які застаўся ў разбушаваным моры без руля
cecamen [*d.* zäunen] разгарадзіць, разгароджваць
cecaplter [*d.* zappeln, *mhd.* verzabelen] які дрыжыць/трапеча, дрыжачы, ахоплены жахам
• vern* a cecaplter задрыжаць
cecien* (cecójgn) [*d.* ziehen] расьцягнуць, расьцягваць; **cecien* zix, cecójgn vern*** расьцягнуцца, расьцягвацца; **cecíevdiker** расьцяжны; **cecójgener** расьцягнуты, расьцягнены; працяжны, працяглы; **cecójgnkajt** *f* расьцягнутасьць, расьцягненасьць
• cecien* di henčkes, di gume, di gelenkbender расьцягнуць пальчаткі, гуму, зьвязкі
cecíndn [*d.* zünden] распаліць, распальваць
cecóln zix (mit) [*d.* zahlen] разьлічыцца, разьлічвацца, расплаціцца, расплачвацца
cecúkern [*d.* zuckern?] распрада(ва)ць па высокіх цэнах; расхапаць, расхапіць, парасхоплівать
cecvájgn [*d.* verzweigen] разгалінаваць, разгаліноўваць; **cecvájg** *m*, -n галіна; адгалінаваньне; парастак, гук; **cecvajgter** разгалінаваны; **cecvajgung** *f*, -en разгалінаваньне, разгаліноўваньне
cecvejen [*d.* zwei] раздвоіць, раздвойваць; **cecvejter** раздвоены; **cecvejung** *f*, -en, **cecvejtkajt** *f* раздваеньне, разлад
• cecvejtkajt fun der perzenlexkajt раздваеньне асобы
cecvíteter які расьцьвіў/расквітнеў; расквітнелы
cečáxmern [?] чыніць бязладзьдзе
cedamen [*s.* -דמ-] зьбі(ва)ць ў кроў, (па)раніць, пакалечыць, (зь)нявечыць, зьнявечваць [*sin.* ceblutikn, farvundikn]; **cedamung** *f* зьбіваньне, калечаньне
cedárš(en)en* zix (cedaršet) [*s.* דרש(ענ)ען- →daršn, droše, druš] *iron.* разгаварыцца, разгаманіцца, разгутарыцца, раздабарыцца, разьзюзюкацца
• loz im nit cedarš(en)en не дазваляй яму шмат балбатаць
cedarter [*d.* dürr] ссохлы, высахлы, пасохлы, чэзлы
cedejkes *f*, -n, (-te *f*, -s) [*s.* צדי(י)קת →cadek, cdoke, cidkes, macdek] набожная або сьвятая жанчына [*sin.* frume oder hejlike froj]; **cedek** *m* [*s.* צדק] справядлівасьць, (боскі) суд [*sin.* gerextikajt]
• der xešbn iz cedek, nor dos gelt iz nito (iz gešedikt) *glxv.* разьлік – гэта справядлівасьць, але грошай бракуе
• di muter iz a cedejkes, un di toxter iz ojx azojne *glxv.* як маці набожная, дык і дачка такая ж (кажуць, калі дачка не падобна на маці; *vrtš.* "azojne" – "a zojne" курва) (якая матка, такое й дзіцятка)
ceder *m*, -n/-s [*d.* Zeder] *bot.* кедар; **céderbojm** *m*, *pl.* -bejmer кедравае дрэва; **cédernus** *m*, *pl.* -nis кедравы гарэх
cedrapen [*p.* drapać] падрапаць, разь-, аб|дзерці, абадраць, пааб-, разь|дзіраць; **cedrápeter** падрапаны, разьдзёрты, абдзёрты, абадраны, пааблзіраны

cedrejen [*d.* drehen] 1. з-, за|блыт(в)аць; 2. *fig.* змахляваць, скруціць, ашукаць; **cedrejter** 1. скрыўлены; 2. дурны, дурнаваты, прыдуркаваты, расьсеяны; 3. *m*, -te, (-te *f*) прыдурак, дурнічка, дурненькі; **cedréjt vern*** зблытацца, ня зьдзейсьніцца

cedréšn* (cedróšn) [*d.* zerdreschen] змалаціць, змалочваць

cedrexen zix [*v.* дрыхнуць] абудзіцца, абуджацца, прачнуцца, прачынацца

cedriblen/cedrivlen [*ukr.* дріб] разблыт(в)аць, разьдзяліць, разьдзяляць на валокны, рассук(в)аць

cedríkn [*d.* zerdrücken] расьціснуць, расьціскаць

cedroben/cedrojblen [*p.* drobić] па-, рас|крышыць, разрэзаць, разразаць на дробныя кавалачкі, раздраб(н)іць, раздрабляць, раструшчыць, раструшчваць; **cedrójblter** раздроблены, раструшчаны; **cedrojblung** *f* раздраб[illegible], раздрабненьне, раструшчваньне

cedrumšken [*lit.* drumsti] турбаваць, непакоіць, хваляваць

cedrazgen [*p.* [illegible]rzazga] разьбі(ва)ць на друзачкі (ушчэнт)

[illegible] [illegible] dol] аглушаны, дурны; **cedúln** заду[illegible] замарочыць

[illegible] [*d.* [illegible]] выбухнуць, выбухаць (пра гром), [illegible]

ceefenen [*d.* [illegible]] расчыніць, расчыняць, раскры(ва)ць; [illegible] **ceefnter** расчынены, раскрыты

• ceefenen dem bajtl раскашэліцца

• stejn* mit a ceefnt mojl стаяць, разявіўшы рот

ceégbern [*mhd.* negeber, negebor] расьсьвідраваць, расьсьвідроўваць; растачыць, расточваць (дзірку)

ceéjtern [*d.* eitern] нагнаіцца (аб ране)

ceenclen [*d.* einzeln] расчляніць, расчляняць, разьдзяліць, разьдзяляць; клясыфікаваць; **ceenclung** *f*, -en расчляненьне, разьдзяленьне; клясыфікацыя

ceésn* (cegésn) [*d.* essen] разьесьці, разьядаць; **ce(g)ésener** зьедзены, (і)ржавы; **ceésndiker** які разьядае

cefájern zix [*d.* feuern] разгарэцца, разгар(в)ацца, распаліцца, распальвацца

cefájfn* (cefájft/cefífn) [*d.* pfeifen] расьсьвістацца

cefájln [*d.* zerfeilen] *texn.* расьпілаваць, расьпілоўваць, растачыць, расточваць (напільнікам)

cefáln* (**zix**) (iz cefáln), **cefáln vern*** [*d.* zerfallen] распасьціся, распадацца, разваліцца, развальвацца, раскідацца, разбурыцца, разбурацца; **cefálener** які распаўся; **cefál** *m*, **cefalung** *f* распад, развал; **cefalnkajt** *f* заняпад, спад, дэкаданс

• cefaln* (zix) af štiker разваліцца на кавалкі

• cefaln* zix vi a kortnštibl распадацца як картачны домік

cefárbn [*d.* färben] расфарбаваць, расфарбоўваць

cefertlen [*d.* Viertel] разь-, (па)дзяліць на чатыры часткі; чвартаваць

cefíberter [*d.* Fieber] які хварэе на ліхамку (трасцу)

cefinklen zix [*d.* funkeln] заміг(а)цець, заіскрыцца, забліскаць, зазіх(а)цець

cefírn [*d.* führen] разьвезьці, развозіць; разьвесьці, разводзіць; **cefirer** *m*, -s растваральнік; **cefirung** *f*, -en растварэньне, разьвядзеньне, разбаўленьне

• cefirn di milx mit vaser разьвесьці малако вадой

• cefirn (zix/mit) di hent разьвесьці рукамі

cefláкern zix [*d.* flackern] разгарэцца, разгар(в)ацца

ceflamen [*d.* flammen] распаліць, распальваць; разрумяніць, разрумяньваць; **ceflamen zix**, **ceflámt vern*** расчырванецца, разрумяніцца; разгарэцца, разгар(в)ацца; **ceflamter** разгарачаны, расчырванелы, зачырванеўшы (твар); **ceflamtkajt** *f* узбуджанасьць, узрушанасьць, юр

• ceflamte penemer разгарачаныя (расчырванелыя) твары

ceflátern [*d.* zerflattern] разьвеяць, разьвяваць; **cefláterter** абадраны

cefléjcn zix [*d.* zerfliessen, *mhd.* vliezen] расплы(ва)цца; **ceflejcung** *f* распаўсюджваньне, расьсейваньне

cefléxtn* (ceflóxtn) [*d.* flechten] расплесьці, расплятаць, расплетваць; **cefléxtn* zix**, **ceflóxtn vern*** расплесьціся, расплятацца, расплетвацца; **ceflóxtener** расплецены

• der cop hot zix cefloxtn касá расплялася

ceflien* (**zix**) (iz ceflójgn) [*d.* zerfliegen] разьляцецца, разьлятацца; **ceflójgener** расьсеяны, няўважлівы

ceflíkn [*d.* flicken, pflücken] раза-, па|драць, збузаваць; **ceflíkt vern*** раза-, па|драцца; **ceflikter** падраны, разадраны, падзёрты, разьдзёрты, збузаваны

• ceflikn dos bixl (lejendik) зачытаць кніжку да дзір

ceflísn* (**zix**) (iz ceflósn) [*d.* zerfliessen] расплы(ва)цца; **ceflósener** расплыўчаты, расплывісты; **ceflosnkajt** *f* расплыўчатасьць, расплывістасьць

• di rejt hot zix ceflosn iber di bakn румянец разьліўся па шчакох

cefójln, **cefójlt vern*** [*d.* faulen] з-, пра|гні(ва)ць; **cefojlter** гнілы, загнілы; **cefojltkajt** *f* гніль(лё), гнілізна, гніласьць; **cefojlung** *f* загніваньне, гніцьцё, распад

cefórn* zix (cefórn) [*d.* zerfahren] разьехацца, разьяжджацца; **cefórener** разьежджаны; сапсаваны, пашкоджаны; **cefórnkajt** *f* разладжанасьць, сапсаванасьць, разброд

cefóx(e)n [*d.* fächeln, *mhd.* fochen] разадзьмуць, разьдзімаць (агонь)

cefrandzter [*d.* zerfransen] рваны (аб ране)

cefrasken [?] зьбіць, надаваць аплявух

cefréjlexter [*d.* freuen] вельмі вясёлы, радасны

cefrésn [*d.* zerfressen] разьесьці, разьядаць; **cefrésener** зьедзены

cefró(j)rener [*d.* zerfroren] абмарожаны, змарожаны

cegánv(en)en* (ceganvet) [*s.* -גנב- →ganev] 1. раскрасьці, раскрадаць; 2. *n* раскрад(в)аньне, грабеж, рабунак, рабаваньне

cegartlen [*d.* gürten] расьперазаць, (па)расьпяразваць

cegavjagen [?] *fig.* псаваць, збрыджваць, згаджваць

cegébn* (cegébn) [*d.* geben] 1. разда(ва)ць; 2. *n*, **cegebung** *f*, -en раздача

cegéjn* (**zix**) (iz cegangen), **cegangen vern*** [*d.* zergehen] 1. разысьціся, разыходзіцца; 2. раста(ва)ць; распусьціцца, распускацца; **cegángener** (рас)талы; **cegejung** *f*, -en разыходжаньне; раставаньне

• cegejn* fun naxes/hanoe/hic расплысьціся ад шчасьця/асалоды/гарачыні

• cegejn* vi šnej af der zun растаць як сьнег на сонцы

• cegejn* zix di fis разьмяць ногі

• der šnej iz šojn cegangen сьнег ужо растаў

• s'cegejt in mojl растае ў роце (вельмі смачна)

• vegn cegejen zix шляхі разыходзяцца

• far zise rejdele cegejen di mejdelex *glxv.* ад салодкіх словаў млеюць дзеўкі

cegelnje=cig(j)elnje *f*, -s [*p.* cegielnia] цагельня

cégern=céjgern zix [*d.* zögern] хістацца, вагацца, сумнявацца; **cégerniš** *n*, -n нерашучасьць, хістаньне, ваганьне, сумненьне

cegísn* (cegósn) [*d.* giessen] разьлі(ва)ць; **cegisung** *f* разьліваньне, распаўсюджваньне; **cegósener** разьліты; **cegósn vern*** растаць, растапіцца, распусьціцца

• a zis gefil cegist zix mir in harcn асалода разьлілася па маім сэрцы

• cegisn* zix in švoxim (vegn) *fig.* кадзіць, рассыпацца дробным макам

ceglídern [*d.* zergliedern] расчляніць, расчляняць; **ceglíderung** *f* расчляненьне

ceglíen [*d.* glühen] распаліць, распальваць, нагрэць, награваць; **cegliter** распалены, гарачы

• vajs cegliter распалены дабяла

cegoplen [*d.* Gabel] шырока расстаўляць ногі; **cegoplung** *f*, -en разгалінаваньне, разгаліноўваньне, раздваеньне

cegrablen [*p.* grabić] разгрэбці, разграбаць

cegračen [*d.* kratzen, *sl.*?] разадраць, разьдзерці, разьдзіраць

cegrénecn [*d.* grenzen] разьмежаваць, разьмяжоўваць

cegriblen [*d.* grübeln] разры(ва)ць

• cegriblen dem veg выбіць дарогу

cegrizen/cegrižen [*p.* grzyść] з-, раз|грызьці, разгрызаць

cegróbn* (cegróbn) [*d.* graben] раскапаць, раскопваць; **cegróbener** раскапаны, разрыты

cegromírn [*p.* gromić] разграміць; **cegromírung** *f* разгром

cegváldeven zix [*d.* Gewalt] раскрычацца, нарабіць гвалту

cehákn [*d.* zerhacken] расьсячы, расьсякаць, разьбі(ва)ць

• cehakn vi krojt пасечаны як капуста (дзірка на дзірцы; дзіравы як рэшата)

cehálbn [*d.* halb] разь-, па|дзяліць, разьдзяляць напалам

ceharepalcen [?] 1. раздрабіць, раздрабляць, раструшчыць, раструшчваць; 2. па-, на|біць

cehárg(en)en* (ceharget) [*s.* הרג(ענ)ען- →harige, hojreg, hereg, nereg] зь-, за|бі(ва)ць; **cehárgeter** зьбіты, скалечаны, зьнявечаны

cehavken zix [*ukr.* гавкати] аб-, па|гаўкаць, аб-, па|брахаць

cehecken [*p.* heca?] разгоцаць, растрэсьці, растрасаць

cehengen* (cehangen) [*d.* hängen] разьвесіць, разьвешваць

cehícn [*d.* erhitzen] разгарачыць, разгарачаць, распаліць, распаляць; **cehícn zix**, **cehíct vern*** разгарачыцца, распаліцца, распаляцца; **cehicter** разгарачаны, распалены

cehílxn zix [*d.* hell] загучаць, пачуцца (пра гул)

cehojden разгайдаць, разгойдваць; **cehojden zix** натхніцца, натхняцца

cehódern [*d.* Hadern] раза-, па|драць, разь-, па|дзерці, разьдзіраць (на шматкі, на кавалкі); **cehóderter** падраны, падзёрты (на шматкі, на кавалкі)

cehrizen [*ukr.* гризти, *p.* gryźć] разгрызьці, разгрызаць

cehuljen zix [*p.* hulać] разгуляцца, разгульвацца

• cehuljen zix vi af a xasene разгуляцца як на вясельлі (як сьвіньня на лёдзе, як сучка ў студні)

• s'hot zix cehuljet di zaveruxe разгулялася завіруха

cehús(t)n zix [*d.* husten] раскашляцца

cejatren/cejatern [*p.* jatrzyć] разадраць, разьдзерці, разьдзіраць (рану), разьятрыць; **cejatren zix** гнаіцца

• cejatren di vund разьятрыць рану

cejáxme(r)n zix [?] расчуліцца, расхваляваца, засмуціцца; **cejáxme(r)ter** расчулены, усхваляваны, расхваляваны, засмучаны

cejde-ladérex *f* [*s.* צו(י)דה־לדרך] ежа на дарогу, правізія, правіянт [*sin.* esnvarg, provjantn]; *fig.* цноты, якія чалавек назапашвае на працягу жыцьця, каб зь імі адысьці на той сьвет

cé(j)gern [*d.* zögern] марудзіць; вагацца

cejl=cajl(e) *f*, -n [*d.* Zeile] рад, шэраг; радок

cejlem *m*, *pl.* -er/clomim, *dim.* **céjleml** *n*, -ex [*s.* צלם(־ים) →durxgecejlemter, ibercejlemen] 1. вобраз, выгляд; 2. крыж; расьпяцьце; 3. *kort.* трэфы, жолудзі [*sin.* geštalt, bild; krejc; krucifiks]; **céjlemen** хрысьціць, ксьціць, жагнаць, бласлаўляць крыжом; **céjlemen zix** хрысьціцца, ксьціцца, жагнацца, бажыцца; **céjlemer** *m* крэйцэр (манэта); **céjlemnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) пабожны хрысьціянін [*sin.* frumer krist]; **céjlem-kop** *m*, *pl.* -кер "крыжовая галава, крыжагаловы"; хітрун, хітруга, махляр, круцель, латруга, шалапут, ашуст, шальбер, шалыга, гэрц(ык), шальмец; бязбожнік, атэіст (так лаяліся польскія жыды на літвакоў, ■ хасыды на міснагедаў) [*sin.* xitrak, drejer; apikojres]; **céjlem-treger** *m*, -s крыжак, крыжаносец

• a cejleml mit mezuzele helft dox avade! крыжык разам з мэзузкай абавязкова дапамогуць!

• az me pišt a cejlem, pejgert a galex *glxv.* калі памачыцца на крыж, ксёндз здохне

• der cejlem-elejkim ligt im afn ponem *glxv.* у яго на тварынапісана, што жыд (а каб ты бачыў свой від, то думаў бы, што жыд)

• nit kenen*/visn* kejn cejlem fun/far kejn/an alef быць цалкам неадукаваным, непісьменным

cejlem-elojhím/-elojkím *m* [*s.* צלם־אלוהים/־אל(ו)קים] "боскі вобраз"; боскае ў людзёх; чалавечнасьць; набожны гэбрэйскі выгляд [*sin.* gots bild, dos getlexe inem menčn: menčlexkajt: frum jidiš ojszen]

cejln [*d.* zählen] 1. лічыць; 2. *n* падлік; **cejler** *m*, -s 1. лічыльнік; 2. *mat.* лічнік; **céjl(evd)iker** вылічальны; **cejlung** *f*, -en падлік, перапіс; **céjleniš** *n*, -n лічылка

• er ken kejn cvej nit cejln ён ня можа палічыць да двух (трох ня зьлічыць)

• der klas cejlt cen kinder у клясе налічваецца (ёсьць) дзесяць вучняў

• in jenems mojl cejlt men nit di cejn *šprxv.* у чужым роце зубоў ня лічаць (на чужы каравай ног не падымай; у чужым роце і зубоў болей)

• cejl dajne cejner! палічы свае зубы! (кажуць чалавеку, які лічыць чужое дабро)

• cen mol cejl un ejn mol gib *glxv.* дзесяць разоў палічы, адзін раз дай (дзесяць разоў мер і то ня вер)

cejn(er) *pl.* →con *m*, *dim.* **cendl** *n*, -ex зуб; **céjndlen** 1. хварэць на зубы; 2. назубляць; **céjndldiker** зубчасты; **céjnerdiker** зубасты; зубчасты; **céjnlozer** бяззубы; **céjn-berštele** *n*, -x, **céjn-berštl** *n*, -ex зубная шчотка; **céjndokter** *m*, *pl.* -doktojrim, (-še *f*, -s) дантыст, зубны лекар; **céjndokteráj** *f/n* лячэньне зубоў; **céjndretl** *n*, -ex *med.* бормашына; **céjnflejš** *n anat.* дзясна; **céjnkriceráj** *f* скрогат зубоўны; **céjn(-)prošek** *m*, **céjn(-)puder** *m* зубны парашок; **céjnrod** *n*, *pl.* -reder зубчастае кола; **céjn-štexer** *m*, -s зубачыстка; **céjnvejtik** *m*, -n зубны боль

• es iz ništo kejn ergers, vi cejnvejtik німа нічога горш, як зубны боль

• Lejg ix mir majn kepele /af majn mans betele: /gejt majn

man farbaj, /noxanand er tut un kvelt: /– Šlof, majn vajbele klejninke, /cejndelex hostu šejninke, /šlof gezunterhejt! *flksl.* Я кладу сваю галоўку на ложак майго мужыка; ён праходзіць побач, ён зьзяе радасьцю: – Сьпі, мая маленькая жоначка, зубкі ў цябе прыгожанькія, сьпі здаровая!
• zol dir haltn far di cejn! (nemen zol dix far di cejner!) *kll.* каб цябе зубы мучылі!

cejógn [*d.* jagen] разагнаць, разганяць; **cejóg** *m* разьбег, разгон

cejójrener [*d.* gären, *mhd.* jërn] які забрадзіў

cejómern zix [*d.* jammern] разраўціся, расплакацца

cejre *f.* -s [*s.* צירה(-ות), צירי(-ם) →nekude] дыякрытычны знак (¸), які ў тэкстах на іўрыце азначае дыфтонг "ej" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінны гучаць гэты дыфтонг)

cejref *m. pl.* cejrufim [*s.* צ(י)רוף(-ים) →mecaref?] *kbl.* камбінацыя зь літараў і сьвятых імёнаў дзеля дасягненьня пэўнага ўзьдзеяньне; **cejrufe-ójsjes** *pl.* [*s.* צירופי אותיות] камбінацыі зь літараў дзеля дасягненьня місьцінага ўзьдзеяньня

cejs-hakojxovim *m* [*s.* צאת הכוכבים] зьяўленьне зорак на небе, які сьведчаць аб сканчэньні дня [*sin.* štern-ufgang]

cejxve(m)-lešólem *m* [*s.* צאתכ(ם) לשלום] "едзьце зь мірам", бываніце здаровы, словы на разьвітаньне, праводзіны, провады [*sin.* for(t) gezunt, gezegn-grus, gezegn-mesibe]

cejušen/cejuxen [*ukr.* юшити] разьюшыць, разьюшваць, раззлаваць; **cejušen/cejuxen zix**, **cejušet vern*** разьюшыцца, разьюшвацца, раззлавацца; **cejúšeter** разьюшаны; **cejúševetkajt** *f* разьюшанасьць
• cejušen zix vi a šikerer pojer разьюшыцца як п'яны селянін

céjxenen [*d.* zeichnen] чарціць, крэсьліць, маляваць, рысаваць; **céjx(e)ner** *m*, -s, (-n *f*, -s) чарцёжнік, рысавальнік; **cejxeneráj** *f/n* чарчэньне, крэсьленьне; **céjxenung** *f*, -en чарцёж, накрыс, малюнак, рысунак; **cejxn** 1. *m*, -s знак, адзнака; значок; 2. *pl.* (гульня) бабкі, цэханкі; **céjxn-gecajg** *n* чарцёжны інструмэнт
• ix hob zix mit dir in cejxn nit gešpilt! я з табою ў цэханкі не гуляў! (я з табой сьвіней ня пасьвіў)

ceká(a/e)sn [*s.* -כעס- →ka(a)s, derka(a)sn, inkaesdiker, (bal-)kajsn] угнявіць, раз-, у|злаваць; **ceká(e)ster** угневаны, раззлаваны, узлаваны

cekačen [*ukr.* качати] раскаціць, раскочваць

cekajen [*d.* zerkauen] разжаваць, разжоўваць; **cekajter** разжаваны

cekájln [*d.* kehlen, *mhd.* keln, köln, koln] рэзаць, забіваць, учыняць разьню
• cekajln un cebajln рэзаць і зьбіваць

cekákn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] *vulg.* сапсаваць, кепска зрабіць, схалтурыць

cekal(j)ečen [*p.* kaleczyć] па-, с|калечыць, зьнявечыць, зьнявечваць; **cekal(j)éčeter** пакалечаны; **cekalječet vern*** па-, с|калечыцца

cek(a)lojcen=cekoločen/ceklicen ускалаціць, узьбі(ва)ць, узбоўт(в)аць, разьмяшаць, разьмешваць

cekamen/cekemen [*d.* kammen] расчасаць, расчэсваць (шэрсьць/лён)

cekaprízeven zix [*d.* kaprizieren, *p.* kaprysić] раскапрызіцца

cekárbn [*d.* kerben, *p.* karbować] карбаваць, біркаваць, (з)рабіць насечкі; **cekarbter** пасечаны, каравы, шурпаты

cekardáš(e)n [*d.* kardätschen, *p.* kardasz?] 1. раздраб(н)іць, раздрабляць, раструшчыць, раструшчваць; 2. па-, на|біць
• cekardašn dem veg выбіць дарогу

cekáteven [*p.* katować] закатаваць, спаласаваць, адлупцаваць

cekérn [*d.* kehren] разьмесьці, разьмятаць

cekiden [*ukr.* кидати] (па)раскід(в)аць; **cekídeter** раскіданы
• cekiden di špilxlex раскідаць цацкі

cekláčeter [*p.* klaczasty] патлаты, раскудлачаны, ускудлачаны, растрэпаны; лахматы, калматы

ceklájbn* (ceklíbn) [*d.* zerklauben] разабраць, разьбіраць (на часткі)

ceklápn [*d.* zerklopfen] разьбі(ва)ць; выцяць, ударыць, удараць; **ceklapter** разьбіты
• ceklapn dem štern разьбіць лоб
• a šlimazl falt afn rukn un ceklapt zix dem noz *glxv.* небарака паваліўся на сьпіну, але расквасіў нос

ceklejen [*p.* kleić] расклеіць, расклейваць; **cekléjeter** расклеены; **ceklejet vern*** расклеіцца, расклейвацца; *fig.* змучыцца, змарнець

ceklemter [*d.* zerklemmt] прыбіты, засмучаны, сумны

ceklépn [*d.* kleben] расклеіць, расклейваць

cekling(l)en* zix (ceklungen) [*d.* klingen] зазьвінець; раззваніць, раззвоньваць, разгаласіць, раструбіць

ceklógn zix [*d.* klagen] разрыдацца, расплакацца

ceknákn [*d.* zerknacken] раскалоць, расколваць, разлуз(в)аць

ceknéjčn [*d.* zerknautschen, *mhd.* knitschen, knautschen] зморшчыць, зморшчваць, зь-, па|мяць, с-, па|камячыць; **ceknéjčt vern*** зь-, па|мяцца, с-, па|камячыцца; **ceknejčter** зморшчаны, зьмяты, памяты, скамечаны, пакамечаны
• ceknejčn dos klejd памяць сукенку

cekne(j)plen [*d.* knöpfen] расшпіліць, расшпільваць; **cekneplter** расшпілены (наросхрыст)

ceknétn* (ceknótn/ceknét) [*d.* kneten] разьмясіць

cekníln [*d.* zerknüllen] расьціснуць, расьціскаць, раздушыць, раздушваць, зь-, па|мяць

ceknípn [*d.* knüpfen] разьвяз(в)аць

ceknó(j)dern [?] зь-, па|мяць, с-, па|камячыць

cekódern [*nhd.* kuder, *mhd.* koder] раза-, па|драць, разь-, па|дзерці, разьдзіраць (на шматкі, на кавалкі); **cekóderter** падраны, падзёрты (на шматкі, на кавалкі)

cekójfn [*d.* kaufen] раскупіць, раскупаць

cekoločen/cekolot(j)en/cek(o)lojcen=cekalojcen [*p.* kłocić] узьбі(ва)ць, узбоўт(в)аць, ускалаціць

cekomándeven [*r.* командовать] чыніць бязладзьдзе/буянства, раскамандавацца; **cekomándeven zix** раздурэцца

cekorčen [*ukr.* корчитися] зь-, па|мяць, с-, па|камячыць; **cekórčeter** зьмяты, памяты, скамечаны, пакамечаны

cekóšme(r)n [*p.* kosm?] (ус)калашмаціць, раскудлаціць (аб валасох); **cekóšmeter** ускалашмачаны, раскудлачаны

cekóxn [*d.* zerkochen] 1. разварыць, разварваць; 2. *fig.* распаліць, распальваць, угнявіць, раз-, у|злаваць; **cekoxter** 1. развараны; 2. *fig.* раззлаваны, распалены
• cekoxn emecn dos blut давесьці кагосьці да шаленства (распаліць)

ce(k)rácn [*d.* zerkratzen] расчасаць, расчэсваць, расчухаць, разадраць, разьдзерці, разьдзіраць

cekrejen zix [*d.* krähen] раскукарэкацца; расквахтацца, раскудахтацца

cekréln [*d.* krallen] разадраць, разьдзерці, разьдзіраць (кіпцюрамі)

cekrícn [*d.* kritzeln, *mhd.* krîzen] раза-, па|драць, разь-, па-|дзерці, (па)разьдзіраць

cekrígn [*d.* kriegen] пасварыць; **cekrigter** раззлаваны, узлаваны, гнеўны; **cekrigtkajt** *f* узлаванасьць, раззлаванасьць, азлобленасьць

• az di ganovim cekrign zix, kumt der erlexer man cu zajn šodn *šprxv.* калі злодзеі сварацца, сумленны чалавек знаходзіць сваю згубу (і коні ўкрадзеныя знойдуцца, як злодзеі паб'юцца)

• cekrign zix vi švegerins, vi cvej mark-jidenes пасварыцца як швагеркі, як жыдоўкі на кірмашы (як ятроўкі)

cekrimen [*d.* krümmen] скрывіць, скрыўляць; **cekrimter** [*d.* krimm] скрыўлены, скошаны

• cekrimt vi a koćere скрыўлены як кавяня

cekriplen [*d.* Krüppel] зьнявечыць, зьнявечваць, перакрывіць; **cekriplter** зьнявечаны, перакрыўлены

cekriš(l)en [*ukr.* кришити] раскрышыць; **cekriš(l)en zix, cekrišet vern*** раскрышыцца, рассыпацца

cekritikírn [*d.* Kritik] раскрытыкаваць

cekríxn* (zix) (iz cekróxn) [*d.* kriechen] разьлезьціся, разлазіцца, распаўзьціся, распаўзацца; **cekróxener** 1. *m*, -ne мямля, маруда, пыпля; 2. разьлезлы, друзлы; **cekroxnkajt** *f* разьлезласьць, друзласьць, расхлябанасьць

• es cekrixt unter di finger/hent пад пальцамі (у рукох) распаўзаецца

• zajn* cekroxn быць хворым

cekúdl(e)ter [*p.* kudłaty] ускудлачаны

cekúšn [*d.* küssen] расцалаваць

• oj, lomir zix cekišn (cekušn), /di mame meg šojn visn, /az Icik hot šojn xasene gehat! *flksl.* ой, давайце расцалуемся, няхай маці ўжо ведае, што Іцка ўжо ажаніўся!

cekvačen [*d.* quatschen] расьціснуць, расьціскаць, раздушыць, раздушваць; **cekvačet vern*** разьмякнуць, разьмякаць; **cekváčeter** расьціснуты, раздушаны, разьмяклы

cekvašen [*p.* kwasić] расквасіць, расквашваць

cekvéčn [*d.* zerquetschen] расьціснуць, расьціскаць, раздушыць, раздушваць, раздавіць, раздаўліваць; **cekvečter** расьціснуты, раздушаны, раздаўлены

• cekvečn vi a jagde расьціснуць як ягаду

cekvičen zix [*d.* quieken, quietschen] расьпішчацца, заскавытаць

cel *f*, -n [*d.* Zelle] клетка

celajen* (celien/celígn) [*d.* leihen] рас-, на|пазычаць

celáxn [*d.* lachen] расьсьмяшыць; **celáxn zix** рась-, за-|сьмяяцца

celec *m* [*sl.*?] цаліна, папар

celéjgn [*d.* zerlegen] раскласьці, раскладаць; **celejger** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) *iron.* адчайны, рызыкоўны, хвацкі, зухаваты чалавек; штукар; **celejgter** 1. раскладзены; 2. які разлажыўся, (з)гнілы; **celejgung** *f* раскладаньне; **celéjgbet** *n*, -n, **celéjgbetl** *n*, -ex раскладушка

• celejgn a fajer раскласьці агонь

• celejgn af telerlex раскласьці па талерачках (занадта падрабязна вытлумачыць)

• celejgn zix in der leng un in der brejt сядзець разваліўшыся, расьсядацца

• celejgte tvue вылеглае збожжа

celéjmern [s. לאמרן-] *pejor./hum.* разгаварыцца, разбалбатацца, разлапатацца

celéjtn [*d.* löten] разьлітаваць, разьлітоўваць, распаяць, распайваць

celéxern [*d.* zerlöchern] прадзіравіць, прадраць, прадзерці; **celéxerter, celexcter** прадзіраўлены, прадраны, прадзёрты; **zajn*/vern* celéxct** прадзіравіцца, прадзіраўліваца; працячы, працякаць (аб чоўне)

-céliker [*d.* zöllig] цалёвы

celjáremen zix [*d.* lärmen] расшумецца, раскрычацца, нарабіць ляманту/гвалту

celjúteter [*p.* luty] люты

celkes *pl.* [*v.* цалкі, цэлікі?] буйныя ячныя крупы, буйны панцак

celnik *m* [?] галянтарэя; **célniker** *m*, -s галянтарэйнік; **célnik-krom** *f*, -en галянтарэйная крама

celójfn* zix (iz celófn) [*d.* zerlaufen] разьбегчыся, разьбягацца

• celojfn* zix vi di majz, vi a stade on a hunt разьбегчыся як мышы, як статак без сабакі/пастуха

celomen/celumen [*ukr.* глумити, *p.* głum?] паглуміцца, спустошыць; разламаць, разломліваць; **celomter** разламаны; скрыўлены

celoxes/celaxes=culoxes *m*, -n (af) [*s.* (ן-)צולהכעיס →mumerlehaxes] злосьць, злаваньне; нешта кепскае, благое, дрэннае; дух пярэчаньня; **celóxesdiker=culóxesdiker** супярэчлівы, упарты, перакорлівы, задзірлівы [*sin.* arojsrufenišer, ajngešparter]; **celóxesnik=culóxesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) злосны, непаслухмяны, упарты, перакорлівы чалавек; свавольнік, неслух, процівень; **af celoxes/culoxes=afculoxes/afceloxes=af cu lehaxes** *adv.* насупрэкі, насуперак(і), наўмысьне, сумысьля, каб пакрыўдзіць, каб раззлаваць; з мэтай уразіць, стругануць (кагосьці); на злосьць; нягледзячы, не зважаючы (на); **ton* (af)celoxes** рабіць на злосьць, наўмысна, назнарок

celózn* (celózt/celózn) [*d.* zerlassen] 1. распусьціць, распускаць, растапіць, растапляць, растопліваць; 2. разбалаваць, раздурыць, разбэсьціць; **celóz** *m*, **celozung** *f*, -en раствор; **celózener, celozter** 1. распушчаны, растоплены; 2. разбалаваны, раздураны, разбэшчаны; **celozer** *m*, -s растваральнік, распушчальнік; **celózt vern*** распусьціцца, разбалаваца, разбэсьціцца; **celózlexer, celózbarer** растваральны; **celóznkajt** *f*, **celoztkajt** *f* распуста, распуснасьць, разбалаванасьць, разбэшчанасьць

• celozn* a klang распусьціць чуткі

• celozn* zix vi der hunt/doveraxer распусьціцца як сабака/сьвіньня

celter *m*, -s [*d.* Zelter] інаходзец; **céltgang** *m* інахадзь

celupen [*p.* łupać] раз-, аб|лупіць, раз-, аб|луплівать, абдзерці, абдзіраць

Celzjus [*d.* Celsius] Цэльсій

• grad Celzjus градус па Цэльсію

cemásern [*s.* מסרן- →moser, mesire, mojser, muser, far-, on|masern, ojsmusern] данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць (на кагосьці), (з)рабіць данос/паклёп

cemáterter [*d.* zermartert] змучаны, змардаваны

cemáxn [*d.* machen] расчыніць, расчыняць

cemázikn/cemázekn [*s.* -מזיק- →mazek] разь-, зь|бі(ва)ць у кроў, (з)рабіць ссадзіну/драпіну; па-, с|калечыць, зьнявечыць, зьнявсчваць [*sin.* ceblutikn, ceślogn, cekalječen];

cemázikter разьбіты, зьбіты
ceméj(n)stn=cu(m)méj(n)stn [*d.* zumeist] *adv.* найбольш, найболей, у большасьці, па большай частцы
cemejmesn [*s.* -ממית- →mise, mes] зьбі(ва)ць, зьнявечыць, зьнявечваць
• śreklex cemejmesn забіць да паўсьмерці
ceméjreter [?] узбуджаны, усхваляваны, узрушаны
cemer-géfn *m* [*s.* צמר־גפן] бавоўна
cemerice=šemerice *f* [*p.* ciemierzyca, *ukr.* чемериця] *bot.* чамярыца, чэмер
cemérn [*d.* mehren] размножыць, размнажаць, распладзіць, расплоджваць; **cemerung** *f* размнажэньне
cemérštn/cemúrštn/cemurž(e)n [*d.* mörsern?] расьціснуць, расьціскаць, раздушыць, растаўчы, размажджэрыць, раструшчыць, раструшчваць, растаўчы
ceméstn* (cemóstn) [*d.* messen] разьмер(в)аць
cemildeven zix [*d.* mildern] расшчодры(ва)цца, раздобры(ва)цца
cemínceven [*d.* Münze] разьмяняць на дробныя грошы
cemišn [*d.* mischen] 1. разьмяшаць, разьмешваць; 2. пера-, абшытаць; **cemišn zix** 1. разьмяшацца, разьмешвацца; 2. **cemišt vern*** (за)саромецца, (зь)бянтэжыцца; **cemišter** 1. *m* вар'ят, звар'яцелы; 2. зьбянтэжаны, разгублены; **cemišung** *f*, **cemíšeniš** *n*, -n, **cemištkajt** *f* 1. сумесь, мешаніна; 2. зьбянтэжанасьць, разгубленасьць
cemjačen [*p.* miąc, *d.* zermatschen?] скамячыць; **cemjáčeter** скамечаны
• cemjacen in a knajlxl скамячыць у камяк
cemóln* (cemóln) [*d.* zermahlen] 1. размалоць, размолваць; 2. *n*, **cemolung** *f* размол, памол; **cemolter** размолаты
cemóstener [*d.* Mass] разьмераны
c(e)moxim *pl.* [*s.* צמחים →nicmex, cojmejex] расьліны, (па)расткі, саджанцы
cemumen [*s.* -מום- →mum] (па)калечыць, зь-, абязь|вечыць, зь-, абязь|вечваць
cen [*d.* zehn] 1. дзесяць; 2. *f*, -en дзясятка; **cene** *adv.* а дзясятай гадзіне; **cendlik/cendling** *m*, -er дзясятак; **céndlikervajz** *adv.* дзясяткамі, па дзясятках; **cener** *m*, -s, **cenerl** *n*, -ex дзясятка, грыўня (манэта вартасьцю дзесяць грошаў), пятачок (манэта); **cénele** *n*, -x дзесяць цэнтаў (манэта); **cénerléj** дзясятага роду; (der) **center** дзясяты; **céneriker** дзесятковы; **céntikn** караць сьмерцю кожнага дзясятага; **céner-tišbojres** *f/n* [*s.* תשבורת-] *mat.* дзесятковы дроб; **centl** *n*, -ex 1. **cént-xejlek** *m/n* [*s.* חלק-] дзясятая частка; 2. *kort.* дзясятка; **cénerling** *m*, -en/-er падлетак, юнак; **céner-jorn** *pl.* узрост ад 13 да 19 гадоў уключна; **cenjóriker/cenjériker** дзесяцігадовы; **cenrúblštik** *f* дзясятка (грошы); **centhalbn=cent halbn** дзевяць з паловай
• a vajs cenerl сярэбраная дзесяцікапеечная манэта, грыўня
• cen mos rejd нагаварыць сем вёрст да нябёс і ўсё лесам
• di cener jorn дзясятыя гады
• er iz arajn in zekstn cendlik яму пайшоў шосты дзясятак
• farzogn a centn заказаць дзясятаму (папярэдзіць аб небясьпецы нешта рабіць) (і ўнукам, і ворагам заказаў)
• (cen mol) nit do gedaxt! (дзесяць разоў) ня тут казана /кажучы! ня ў гэтай хаце гаворачы!
• cen mol traxtn, ejn mol forn *śprxv.* дзесяць разоў памеркаваць, адзін раз паехаць (сем разоў глядзі, а назад не вядзі; дзесяць раз мер і то ня вер)
• er volt fun ejnem gemaxt cen ён бы хацеў з аднаго зрабіць дзесяць
• es ken nit vern cen, ven ejns iz nito *glxv.* ня можа быць дзесяць, калі німа й аднаго (аб дзецях)
• fun ejnem ken men kejn cen nit maxn, un fun cen ken men kejn ejnem nit maxn *glxv.* з аднаго дзесяці ня зробіш, як і зь дзесяці аднаго (аб дзецях)
• zol ix farmogn a cent-xejlek! каб я меў дзясятую частку таго!
cene *f* [*s.* צנע] аскетызм, суровасьць
cene=cine *f*, -s [*p.* cena] цана; **céneven=cíneven** (а)цаніць, ацэньваць
cenécn [*d.* netzen] размачыць, размочваць; **cenéct vern*** размокнуць, размакаць
cenem=sénem(-bleter) *pl.*, **cenes/cenic=sene** *f* [*d.* Sennesblätter] *farm.* александрыйскі ліст
cenemen* (cenumen) [*d.* nehmen] 1. раза-, па|браць, разьбіраць, разьняць, разьнімаць; 2. *n* разбор(ка) (на часткі); **cenémbarer** разборны; **cenúmener** разьняты, разьбіты; распасьцёрты
• cenemen* di hent разьняць рукі
• der kop vert cenumen far vejtik галава трашчыць ад болю
cenérekn/cenérikn [*s.* -נהרג- →nereg] зьбі(ва)ць, зьнявечыць, зьнявечваць; **cenérekter/cenérikter** зьбіты, зьнявечаны
• cenerekn šir nit af cu derhargenen зьбіць да паўсьмерці
cenerene *f* [*s.* צאינה־וראינה] "выходзьце і глядзеце"; назоў вольнага перакладу на стараідыш Пяцікніжжа, Агады і прыпавесьцей, які быў зроблены напрыканцы XVI ст. Якубам Бэн-Іцхакам Ашкеназі [*s.* ר' יעקב בן־יצחק אשכנזי] (папулярная кніга сярод жанчынаў)
• a jidene on a cenerene iz vi a śejgec on a fajfl *glxv.* жыдоўка без "cenerene", што вясковы хлапец без жалейкі
• ix dermon zix in dem šabes af der naxt, /flegn mir zix in di vinkelex farrukn, /di mame štejt bam fencterl fartraxt, /di bobe tut in Cene-rene kukn (N. Š.) я узгадваю, як у суботу ўвечары мы забіваліся ў куток, маці стаіць задуменна ля вакна, бабуля зазірае ў малітоўнік
cenervírn zix [*d.* Nerv] раз-, дэ|нэрвавацца
cenísn* zix (cenósn) [*d.* niesen] разачхацца
ceniščen, ceníšt(er)n, ceníštikn [*d.* zernichten] вы-, зь|нішчыць, вы-, зь|нішчаць; разладзіць, разладжваць, перашкодзіць, перашкаджаць; прамантачыць, прамантачваць, прамарнатравіць, прамарнатраўліваць
centarje *f* [?] *bot.* малачай, малачайнік
center *m*, -s [*d.* Zentrum] цэнтар, асяродак; **centraler** цэнтральны; **céntern, centrirn** (centrirt) цэнтраваць; **céntrifugaler** цэнтрабежны; **cénterštrebndiker** цэнтраімклівы
centimeter=santimeter *m*, -s, **cm** сантымэтар
centner *m*, -s [*d.* Zentner] цэнтнэр
cep *pl.* →cop *m*, *dim.* **cepl** *n*, -ex каса (валасы)
cep=cip *m*, -n/-es [*p.* cep] цэп
cepačken [*p.* paćkać] запэцкаць
cepáčn [*d.* Patsche, peitschen] надаваць аплявух
cepájnikter [*d.* peinigen] змучаны, закатаваны
cepák(eve)n [*d.* packen] распакаваць, распакоўваць
ceparen [*p.* parzyć] распарыць, распарваць; **ceparen zix**, **ceparet vern*** распарыцца, распарвацца; **cepáreter** распараны; упрэлы, узмылены (аб кані)

cepáseven [*p.* pas] спаласаваць; **cepáseveter** спаласаваны
cepatern [*s.* פּטרן- →poter, (arojs)patern, ptire, nifter] (са)пса-ваць, (за)губіць, зьнішчыць, зьнішчаць; растраціць, растрачваць, змарнаваць, растраляваць; **cepatert vern*** разысьціся, разыходзіцца (пра грошы)
cepátl(e)ter патлаты, раскудлачаны, растрэпаны; **cepat-len** растрапаць, раскудлаціць
cépčixe=čépcixe *f*, -s [?] *anat.* рубец (кіндзюк, флякі) (другі страўнік у жвачных жывёлаў)
cepéjgern [*s.* -פּגר- →pgire, pejger, ojspejgern] павыдыхаць, паздыхаць, падохнуць
cepek=čepik/čepek=cipek *m*, -es [*p.* czepek] чапец, каптур
cepeklen zix [*d.* packeln] распакавацца, распакоўвацца
cepelín *m*, -en [*d.* Zeppelin] дырыжабль
cepénecn [*it.* pane, *šp.* pan] разрэзаць, разразаць (на лусты /скібкі)
cepenken [*p.* pękać] покнуць, трэснуць, лопнуць
cepesten[*ukr.* пестувати] расьпесьціць
cepiclen [*d.* Bissen, *mhd.* biz] раздрабніць, раздрабняць, рас-, (па)крышыць
cepíkn [*d.* picken] разьдзяўбці, разьдзёўбваць; (af) **ce-píkeniš** *f* (на) злосьць
cepíldern zix [*d.* poltern, *mhd.* buldern] разгаманіцца, раз-галасавацца, разьюрыцца, расшумецца
cep(j)esten/cepješčen [*p.* pieścić] расьпесьціць, разбалаваць; **cep(j)ésteter/cepjéščeter** 1. *m*, -te, (-te *f*) пястун; 2. рась-пешчаны, разбалаваны
ceplácn, ceplácт vern* [*d.* zerplatzen] трэснуць, лопнуць, покнуць
• ver ceplact šrajendik! (ceplact zolstu vern!) *kll.* каб ты лоп-нуў крычучы! (каб цябе разарвала! а каб цябе заняло: сьціхні ты!)
ceplaplen zix [*mhd.* pappeln, *p.* paplać] разгаварыцца, раз-гаманіцца, разгутарыцца
cepléčn [*d.* plätschern] рас-, с|пляскаць, рас-, с|плескваць; **cepléčeter** сплясканы, расплясканы
ceplen zix [*d.* zappeln] чапляцца, валтузіцца, борсацца; **ceplik/cepling** *m*, -en 1. стужка для валасоў; 2. прывязь
ceplétn/ceplítn [*d.* plätten] размажджэрыць, размажджэр-ваць (галаву), раструшчыць, раструшчваць, распляс-каць, расплёскваць
cepljusken/cepljesken [*p.* pluskać] расплёск(в)аць, расплюх-(в)аць (аб вадкасьці); **cepljusket vern*** расплюхацца
ceplójdern (zix) [*d.* plaudern] разгаласіць, разбалбатаць, разбарабаніць
ceplóntern [*p.* plątać] за-, з|блыт(в)аць; **ceplónterter** за-блытаны
ceplóšeter [*p.* płoszyć] 1. растрэпаны, раскудлачаны (вет-рам); 2. распуджаны, усхваляваны; жвавы, бойкі
• a ceplošete bord растрэпаная барада
• zej lojfn mit ceplošete kapotes яны беглі з расхрыстаны-мі капотамі
cepójkn [*d.* pauken] разбарабаніць, разбалбатаць, разга-ласіць, раструбіць, раззваніць; **cepójkeniš** *adv.* насу-прэкі, наўмысна; **cepojker** *m* болбат, балбатун, лапа-тун, таратун
• er iz a cepojker ён страшэнна балбатлівы
cepojzen zix [*r.* ползать, *ukr.* повзати] распаўзьціся, рас-паўзацца (па зямлі)
cepokter [*d.* Pocken] рабы (ад воспы)
cepološen [*p.* płoszyć] (с)палохаць, спужаць, спудзіць; **cepoló-šeter/cepolóxeter** спалоханы, распуджаны, усхваляваны
cepórener [*ukr.* пороти] распараты
• a ceporener veg разьбітая дарога
cepráln [*d.* prallen] расчыніць, расчыняць (вакно); **ceprált** *adv.* насьцеж; **cepralter** расчынены
• cepraln dos fencter расчыніць вакно
cepratlen [*s.* -פּרטל- →prat, bifrat, bifrotret, bifrotjes, liprat-, ad-lapak] дэталізаваць, расчляніць, расчляняць, разь-дзяліць, разьдзяляць; клясыфікаваць; **cepratlung** *f*, -en расчляненьне, разьдзяленьне; клясыфікацыя
cepríeter [*d.* gebrühet] разапрэлы, сапрэлы; **cepriet/ce-prejet vern*** са-, раза|прэць
ceprošen [*p.* proszek] рась-, сь|церці, рась-, сь|ціраць на парашок
cepter=scepter=skepter *m*, -s [*d.* Zepter] скіпэтр, бэрла
cepudlter [?] узлахмачаны, ускаламачаны, раскудлача-ны, растрэпаны; **cepudlen** узлахмаціць, узлахмачваць, ускаламаціць, ускаламачваць
cepudžen [*v.*] распудзіць, распуджваць
cepuken, cepúk(e)t vern* [*p.* pukać] покнуць, трэснуць, лопнуць (ад злосьці); **cepúkeniš** *f* лопаньне, трэскань-не, выбух, узрыў
• di sonim af cepukeniš ворагам на злосьць
cepuxá=čepuxá *f* [*r.* чепуха] бязглузьдзіца, лухта, глупства
cerábeven, cerabírn [*d.* rauben] 1. разрабаваць, разгра-біць; 2. *n* раскрад(в)аньне, грабеж, рабунак, рабаваць-не; **cerabirer** *m* рабаўнік, раскрадальнік
cerácn=cekrácn [*d.* zerkratzen] расчасаць, расчэсваць, рас-чухаць, разадраць, разьдзерці, разьдзіраць
cerájbn* (ceríbn) [*d.* zerreiben] расьцерці, расьціраць; цер-ці (час); **cerájbn* zix, ceríbn vern*** расьцерціся
• cerajbn* di cajt церці (марна траціць) час
• cerajbn* epes vi af a ribajzn, vi af mace-mel расьцерці нешта як на тарцы/муку (раскрытыкаваць)
• cerajbn* in prošek, af aš/mon рась-, сь|церці ў парашок /парахню
• cerajbn* vi a vanc расьцерці як клапа
cerájsn* (cerísn) [*d.* zerreissen] раза-, па|рваць, разрываць, раза-, па|драць, разь-, па|дзерці, разьдзіраць, збузаваць; **cerájs** *m*, **cerajsung** *f* разрыў, разрываньне
• cerajsn* dem zok падраць шкарпэтку
• cerajsn* di ojern драць вушы (раздражняць)
• cerajsn* emecn vi a hering разадраць кагосьці як селя-дзец (падраць на шматкі)
• cerajsn* epes af štiker (af štik-štiklex) разадраць на ка-валачкі
• cerajsn* zix lojbndik парвацца хвалячы
• es gejt nit, xoč cerajs zix! нічога ня будзе, хоць разарвіся /лопні/трэсьні!
• ix ken zix nit cerajsn я не магу разарвацца
• a fojler šeliex cerajst nor di šix *šprxv.* лянівы ганец толькі абутак падзярэ
• az me iz cu gut, cerajsn di hint *šprxv.* хто занадта добры, таго сабакі рвуць
• – Cerajs di tnoim, az vej iz cu mir, /majn getrajer xosn, du blajbst on mir. *flksl.* – Разарві шлюбную дамову, гора мне, мой верны жаніх, ты застаешся безь мяне.

• far kinder cerajst men a velt *glxv.* з-за дзяцей і сьвет збузуеш
cerate=cirate=serate=sarate *f*, -s [*p.* cerata] цырата; **cerátener=sarátener** цыратны, цыратовы
cere *f*, -s [?] колер твару, выгляд, аблічча
cere=cire *f*, -s [*p.* cera] цыраваньне; **cérivke** *f*, -s цыраваньне; цыроўка; **céreven=círeven** цыраваць
cereftlen [*d.* Ranft] разрэзаць, разразаць (на лусты/скібкі)
ceréjcn [*d.* reizen] раздражніць, раздражняць, расьцьвяліць; узбудзіць, узбуджаць; разгневаць, угнявіць; **cerejcter** раздражнёны, расьцьвелены; узбуджаны, распалены; разгневаны; **ceréjct vern*** разьюшыцца, узбудзіцца, распаліцца, раззлавацца; **cerejctkajt** *f* раздражнёнасьць; раззлаванасьць; **cerejcung** *f* раздражненьне
• cerejcn dem najger узбуджаць цікавасьць
• cerejcn di vund разьятрыць рану
ceré(j)dn* zix (cerédt) [*d.* zerreden] разгаварыцца, разгаманіцца, разгутарыцца
• ceredn* zix vi Jentes разгаварыцца як дзьве кумкі
ceremonje *f*, -s [*d.* Zeremonie] цырымонія; **ceremonjen zix** [illegible] цырымоніцца, малімоніцца
[illegible]=cór(e)nen (af) [*d.* zürnen] гневацца, злаваць
[illegible] (са)псаваць, збрыдзіць, збрыджваць, [illegible]жваць; **cerépeter** нехлямяжы, нязграбны
• [illegible] нязграбна хадзіць
cereven zix [*ukr.* ревти] разраўціся
cerexenen zix (mit) [*d.* rechnen] разьлічыцца, разьлічвацца, рахавацца; **ceréxenung** *f* разьлік
ceríbener [*d.* zerrieben] расьцёрты
ceričen [?] расчасаць, расчэсваць, расчухаць, разадраць, разьдзерці, разьдзіраць
cerien [*p.* ryć, *ukr.* рити] разры(ва)ць
• cerien vi a xazer разрыць як сьвіньня
cerinen* (**zix**) (cerunen), **cerunen vern*** [*d.* zerrinnen] расьцячыся, расьцякацца; **cerinung** *f* раставаньне
• cerinen* (cerunen vern*) vi nadn/regn-vaser, vi a xolem расьцячыся/разысьціся як пасаг, як дажджавая вада, разьвеяцца як сон (растаў як сьнег)
• cerunen vern* inem nepl растаць у тумане
• in mitn/mičke cerinen *hum.* раптам, раптоўна
cerineveter [?] зруйнаваны
cerípeter [*ukr.* рипіти, *p.* rypać] рыпучы, рыплівы (гук)
cerírn [*d.* zerrühren] разьмяшаць, разьмешваць, узбоўт(в)аць
cerísener [*d.* zerrissen] разарваны, разадраны, падраны, разьдзёрты, падзёрты, збузаваны; **cerisnkajt** *f* парванасьць, разарванасьць
• dos harc vert cerisn af štiklex сэрца рвецца на частачкі
cerken zix [?] цурчаць, сачыцца
cerkl=cirkl *m*, -en 1. цыркуль, круг; 2. (паліцэйскі) участак
cerkve *f*, -s [*p.* cerkiew] царква
cern zix [*d.* zehren] 1. карміцца, харчавацца, жывіцца, сілкавацца; 2. расходаваць (капітал); **cer(n)ung** *f* харч, ежа, корм
• a karger cert/colt erger *šprxv.* скупы плаціць двойчы (скупому два разы баліць/ліха; скупы два разы траціць)
cerójbn [*d.* rauben] разрабаваць, разграбіць
cerójšn zix [*d.* rauschen] расшумецца
certlen [*d.* zärteln] песьціць, мілаваць, лашчыць; **cértlexer** ласкавы, мілы, пяшчотны, лагодны; кволы, далікатны; **cértldiker** ласкальны, пяшчотны; **cértlexkajt** *f*, **certlung** *f* пяшчотнасьць, пяшчота, ласкавасьць, лагода, лагоднасьць; кволасьць, далікатнасьць; **cértlsufiks** *m*, -n *gram.* ласкальны суфікс
• certlen dos kind песьціць дзіцё
• certlen emecn vi an ejncik kind песьціць кагосьці як адзінае дзіця
cerúdern [*d.* rudern, *mhd.* ruodern, ruodeln] узбурыць, ус-, рас|хваляваць, зьбянтэжыць, растурбаваць; **cerúderter** усхваляваны, узбураны; **cerudert vern*** ус-, рас|хвалявацца, зьбянтэжыцца; **cerúderung** *f* хваляваньне, узрушэньне
ceruinírn [*d.* ruinieren] разбурыць, разбураць, зруйнаваць; **ceruinirter** разбураны, зруйнаваны; **ceruinirung** *f* разбурэньне, руйнаваньне
cerúkn [*d.* rücken] рассунуць, рассоўваць; **cerúkn zix** рассунуцца, рассоўвацца, разысьціся, разыходзіцца; **cerúk(-)tiš** *m*, -n раскладны стол
• cerukn dem tiš, di benklex рассунуць стол, крэслы
cerunclen [*d.* runzeln] зморшчыцца, зьмяцца, скамячыцца
cesarke *f*, -s [*p.* cesarka] *zool.* цацарка
cesárfenen [*s.* שרפע(נע)ן- →srejfe, nisref, (far)sarfen, durxgesarfet] апячы, апякаць; **cesárfeter** пякучы
cesilen [*p.* silić się] аслабіць, аслабляць
cesil(j)en [*v.* сіляць?] разьніз(в)аць, распусьціць, распускаць (пацеркі)
cesiten [?] рассук(в)аць; раскудлаціць, растрапаць
cesljar=česljar *m*, -es, **cesler=česler=tesler** *m*, -s [*p.* cieśla] цесьля, цясьляр, плотнік
cesortírn, cesórteven [*d.* sort(ier)en] рассартаваць, рассартоўваць
cespužen [*v.* спужаць] с-, пера|палохаць, рас-, с|пужаць, спудзіць
cešajnen zix [*d.* scheinen] зазьзяць, зазіхацець, засьвяціцца
cešárn [*d.* scharren] разгрэбці, разграбаць
cešasten/cešaščen [*p.* szastać] прашастаць, змарнатравіць, марна растраціць, прамантачыць, растранжырыць
ceščemen [*r.* щемить] расшчапіць, расшчэпліваць, разьняць, разьнімаць
• ceščemen di cejn расшчапіць зубы
cešé(j)dikn [*d.* schädigen] зьнявечыць, зьнявечваць, (са)псаваць, скалечыць; **cešédikter** зьнявечаны, сапсаваны, скалечаны; **cešédikung** *f*, -en пашкоджаньне
cešéjdn (mit) [*d.* scheiden] разлучыць, разлучаць; **cešéjd** *m*, **cešejdung** *f*, -en расставаньне, разлучэньне, разлука; ростань; **cešejdter** разлучаны; **cešéjdt vern*** разлучыцца, разлучацца
• du forst avek ict, majn zis lebn, /lomir zix bejde cekišn, oj, n'ojb se bašert, mir zoln zix cešejdn – /nit lozn zolstu kejnem visn *flksl.* ты ад'яжджаеш зараз, мой салодзенькі, давай пацалуемся, ой, калі нам наканавана, мы мусім разысьціся – хай ніхто аб гэтым ня ведае
cešenken* (cešénkt/cešonken) [*d.* schenken] раздарыць, а-, раз|дорваць
cešerblen [*d.* Scherbe] разьбі(ва)ць, раздзогаць (гаршчок) на друзачкі
cešérn* (cešó(j)rn) [*d.* scheren] разрэзаць, разразаць (нажніцамі)
cešídern [?] разламаць, разломліваць на кавалкі
cešíkn [*d.* schicken] разаслаць, рассылаць (пасланцоў)
cešísn* (cešósn) [*d.* zerschiessen] 1. расстраляць, расстрэльваць; 2. *n*, **cešisung** *f* расстрэл
cešítern [*mhd.* schiteren] разрэдзіць, разрэджваць, разжыжаць; разрыхліць, разрыхляць; **cešíterung** *f* разрэджваньне
cešítn* (cešótn/cešít) [*d.* schütten] рассыпаць

cešíxt(er)n [*d.* Schicht] расслаіць, расслойваць, распластаваць, распластоўваць; **cešíxt(lt)er** расслоены, распластаваны; **cešíxte(r)t vern*** расслаіцца, расслойвацца; **cešíxt(er)ung** *f*, -en расслаеньне, распластаваньне

cešlájdern [*d.* schlaudern] (па)раскідаць, расшпурляць

cešlépn [*d.* schleppen] 1. расьцягнуць, (па)расьцягаць, расьцягваць, раскрасьці, раскрад(в)аць; 2. *n* раскрад(в)аньне; **cešleper** *m* раскрадальнік

cešlísn* (cešlósn) [*d.* schliessen] разамкнуць, размыкаць, расчыніць, расчыняць; **cešlósn vern*** разамкнуцца, размыкацца; **cešlísener** расчынены

• cerisener un cešlisener абарваны, абадраны

cešlógn* (cešlógn) [*d.* zerschlagen] па-, зь-, (па)разь|бі(ва)ць; **cešlógener** пабіты

• cešlogn* di rajojnes зьбіць думкі

• cešlogn* vi an epl разьбіць як яблык

• a šlimazlnik falt afn groz un cešlogt zix di noz *šprxv.* няхлюда валіцца на траву і разьбівае сабе нос

• di noz hot er zix cešlogn un dem henglajxter fort nit derlangt *glxv.* і нос сабе разьбіў, але ліхтара не дастаў (лыткі загаліў і шчупака не злавіў)

• er iz gefaln afn sejxl un hot zix cešlogn di noz *glxv.* ён патраліў на думку, але расквасіў сабе нос

cešmájsn (cešmisn) [*d.* zerschmeissen] адхвастаць, адсьцябаць, адлупцаваць

cešmejxlen zix [*d.* schmeicheln, *mhd.* smielen] усьміхнуцца, усьміхацца

• cešmejxlen zix vi a kind усьміхнуцца як дзіця

cešmélcn* (cešmólcn) [*d.* zerschmelzen] расплавіць, расплаўляць; **cešmélcn* zix**, **cešmólcn vern*** расплавіць, расплаўляць; **cešmelcter**, **cešmólcener** расплаўлены

• herndik ot di verter, iz er mameš cešmolcn gevorn пачуўшы гэтыя словы, ён зусім растаў

• vern* cešmolcn fun naxes растаць ад шчасьця

cešmétern [*d.* zerschmettern] разьбі(ва)ць, зьнішчыць, зьнішчаць, зруйнаваць, разбурыць, разбураць; **cešmétern-diker** зьнішчальны, зруйнавальны, разбуральны; **cešméterter** разьбіты, разбураны, зруйнаваны; **cešméterung** *f* разгром

• cešmetern bizn sof дабіць да канца

• cešmetert zolstu vern! *kll.* каб цябе на кавалкі парвала!

cešmícn [*d.* schmitzen, *mhd.* smitzen] размахваць, раскід(в)аць

cešmírn [*d.* schmieren] пад-, раз|маз(в)аць; **cešmírn zix**, **cešmírt vern*** размаз(в)ацца

cešmúesn zix [*s.* שמו(ע)ס-] разгаварыцца, разгаманіцца, разгутарыцца, завязаць размову

cešnájdn* (cešnítn) (af) [*d.* zerschneiden] раскроіць, раскройваць, разрэзаць, разразаць; **cešnítener** разрэзаны

cešnúreven [*d.* schnüren] расшнураваць, расшнуроўваць

cešóbn* (cešóbn) [*d.* zerschaben] (рас)скрэбці, (рас)скрабаць, шкрабаць

cešójbern [*d.* schieben?] рас-, ус|кудлаціць, рас-, ус|кудлачваць, узлахмаціць, узлахмачваць, растрапаць; **cešójberter** раскудлачаны, ускудлачаны, растрэпаны, узлахмачаны

• cešojbern di hor (dem kop) ускудлаціць валасы

cešojmen [*d.* Schaum] за-, усь|пеніць, за-, усь|пеньваць; **cešojmter** запенены, усьпенены

cešoklen [*d.* schauckeln] расхіст(в)аць, раскалываць, раскалых(в)аць, разварушыць, разварушваць, расківаць; **cešoklter** расхістаны, расхлябаны; **cešoklen zix**, **cešóklt vern*** расхіст(в)ацца, раскалывацца, раскалых(в)ацца; **cešoklтkajt** *f* расхлябанасьць

cešósener [*d.* zerschossen] расстраляны

cešótener [*d.* zerschüttet] рассыпаны; **cešótn vern*** рассыпацца, разваліцца

cešpáltn* (cešpóltn) [*d.* zerspalten] раскалоць, расколваць, расшчапіць, расшчапляць, расшчэпліваць; **cešpáltn* zix**, **cešpóltn vern*** раскалоцца, расколвацца; **cešpaltung** *f* раскол, расшчэп; **cešpóltener** расколаты, расшчэплены

• cešpaltn* zix a lip, dem kop расьсячы сабе губу/галаву

cešpárn [*d.* sperren] рас-, па|шырыць, рас-, па|шыраць, разда(ва)ць, расьперці, расьпіраць

cešpiljen [*p.* zaszpilić] расшпіліць, расшпіляць; **cešpíljeter** расшпілены (наросхрыст)

cešpíln zix [*d.* spielen] разыгр(ыв)ацца, разгуляцца, разгульвацца

• di geblitn hobn zix cešpilt (s'hobn zix cešpilt di geblitn) кроў разгулялася

cešplítern [*d.* zersplittern] распыліць, распыляць; разлучыць, разлучаць, разьяднаць, разьядноўваць; разагнаць, разганяць; разьбі(ва)ць ушчэнт; **cešplítern zix**, **cešplitert vern*** распыліцца, распыляцца; разлучыцца, разлучацца, разьяднацца, разьядноўвацца; **cešplíterter** распылены; разлучаны, разьяднаны, разьбіты ўшчэнт; **cešplítertkajt** *f* разьяднанасьць, раздробленасьць; **cešplíterung** *f* распыленьне, разьяднаньне

cešprájzn [*d.* spreizen, *mhd.* spriuzen] расставіць, расстаўляць, растапырыць, растапырваць

cešpréjtn [*d.* spreiten] распаўсюдзіць, распаўсюджваць; разаслаць, расьсьцілаць, распасьцерці, распасьціраць; расьсеяць, расьсейваць; **cešprejter** распаўсюджаны, расьсеяны, распасьцёрты; **cešpréjt vern*** распаўсюдзіцца, распаўсюджвацца; расьсеяцца, расьсейвацца; **cešprejtkajt** *f* расьсеянасьць, няўважлівасьць; **cešprejtung** *f* распаўсюдж(в)аньне; расьсейваньне

• cešprejtn di hent, di fligl(en) раскінуць рукі, распасьцерці крылы

• cešprejtn zix afn divan раскінуцца на канапе

• cezejter un cešprejter шырока раскінуты, распасьцёрты

• di čerede hot zix cešprejt чарада расьсеялася

• nor a jeger hot šojn štilerhejt /far dem fejgele a nec cešprejt, /un mit šnelkajt fun a blicn šajn /falt dos fejgele in nec arajn *flksl.* але паляўнічы ўжо ціхенька на птушак паставіў сіло, і з хуткасьцю маланкі падае птушка ў сіло

cešprenklen [*d.* sprenkeln] распырск(в)аць, разбрызк(в)аць

cešprícn [*d.* spritzen] распырск(в)аць, разбрызк(в)аць

cešpringen*, cešprungen vern* [*d.* zerspringen] разарвацца, разрывацца; трэснуць, лопнуць (ад злосьці); **cešpríngeniš** *n* 1. выбух; 2. *fig.* роспач, гаркота, горыч

• af cešpringeniš на злосьць

• cešprungen vern* far kas лопнуць ад злосьці

• di cure vert ba im cešprungen! у яго твар зьбіты ў кроў!

cešprócn zix [*d.* spriessen] распусьціцца, распускацца (пра дрэвы)

cešrájbn* zix (cešríbn) [*d.* schreiben] расьпіс(в)ацца

cešrajen* (cešrien/cešrign) [*d.* schreien] пракрычаць, разгаласіць, разгалашаць; **cešrajen* zix** (af) раскрычацца

• cešrajen* zix vi me volt im gekojlet крычаць як зарэзаны/рэ-

занае (як скажэнны/увязаны/апантаны/аглашоны/базарніца, як на гвалт, як бы зь яго шкуру лупілі, як за язык пачэплены)
cešrójfn [*d.* schrauben] расшрубаваць, расшрубоўваць, раскруціць, раскручваць; **cešrojfter** расшрубаваны, раскручаны
• di nervn hobn zix cešrojft нэрвы расхадзіліся
cešrókener [*d.* erschrocken] спалоханы, спуджаны
ceštaplen [*d.* Stufe, *mhd.* stapfel] ранжыраваць, расставіць, расстаўляць на ступенях
ceštárbn* (iz ceštórbn) [*d.* sterben] вымерці, вымірaць
ceštékn [*d.* stecken] рассаваць, рассоўваць, парасьпіх(в)аць (па кішэнях), разапхнуць
• cestekn epes in di kešenes парасьпіхаць нешта па кішэнях
ceštéln [*d.* stellen] 1. расставіць, расстаўляць; разьмясьціць, разьмяшчаць; 2. *n.* **ceštelung** *f* расстаноўка, разьмяшчэньне; развод (каравулаў); **ceštél** *m*, -n расстаноўка, вёрстка, макет (кнігі); **ceštelter** расстаўлены
• [illegible] zix in a rej станавіцца ў рад
[illegible]etstoren] разбурыць, разбураць, (з)руйнаваць; [illegible] *m* руйнавальнік, разбуральнік; **cešterter** разбураны, руйнаваны; **ceštért vern*** разбурыцца, разбурацца; **ceštérerišer, ceštérndiker** разбуральны; **ceštérung** *f* разбурэньне, руйнаваньне
• [illegible]naxt nit op dos cvajgele, s'iz di velt nox ful mit [illegible]gelex. /s'kon a hakt ton ver dos bejmele /un ceštern [illegible] bejmele *fiksl.* дзень і ноч сьцеражэце галіну, у сьвеце яшчэ шмат клетак, нехта можа сьсекчы дрэва і разбурыць наш домік
cešternter [*d.* Stern] зорны
ce(š)terxen [?] псаваць; разбазарыць, разбазарваць, размантачыць, размантачваць; перашкаджаць; разь-, па|дзяліць, разь-, па|дзяляць; **cešterxen zix** пасварыцца
ceštéxn* (ceštóxn) [*d.* zerstechen] у-, с-, па|калоць, уколваць
• a pen hot cvej špicn, me kon zix ceštexn un jenem *šprxv.* пяро мае два вастрыі, але можна накалоцца й адным
ceštífn zix [*d.* stiften] раздурэцца
ceštiklen [*d.* zerstückeln] раздрабніць, раздрабняць, рас-, па|крышыць
ceštójbn [*d.* zerstäuben] распыліць, распыляць; **ceštojber** *m*, -s распыляльнік; **ceštojbter** распылены; **ceštójbt vern*** распыліцца, распыляцца; **ceštojbtkajt** *f* распыленасьць; **ceštojbung** *f* распыленьне
ceštójsn* (ceštójsn) [*d.* zerstossen] рас-, с|таўчы; **ceštójsener** стоўчаны
• ceštojsn* af prošek стаўчы ў парашок
ceštópn [*d.* stopfen] набі(ва)ць, напхаць, напхнуць, напіхаць
ceštórketer [*p.* stora] замкнёны, пануры, хмурны
ceštráln zix [*d.* strahlen] зазьзяць, зазіхацець, засьвяціцца; **ceštralter** праменны; які зьзяе, сьвеціцца
ceštrejen/ceštrajen [*d.* zerstreuen] расьсеяць, расьсейваць, разагнаць, разганяць; **ceštrejen/ceštrajen zix** расьсеяцца, расьсейвацца, разбрыдацца (аб думках); **ceštrejter /ceštrajter/ceštrojter** няўважлівы, расьсеяны; **ceštrejtkajt/ceštrajtkajt** *f* расьсеянасьць, няўважлівасьць
• a ceštrejter blik расьсеяны погляд
ceštrékn [*d.* strecken] распасьцерці, распасьціраць; **ceštrekter** распасьцёрты, выцягнуты, расьцягнуты
ceštrudlen [*d.* strudeln] (эь)бянтэжыць, (ус)хваляваць, зьбі(ва)ць з толку/панталыку
ceštúpn [*mhd.* stupfen] расштурх(в)аць, разапхнуць, парасьпіхаць
ceštúremen zix [*d.* stürmen] разбушавацца, расхадзіцца
cešvenken* (cešvénkt/cešvonken) [*d.* schwenken] размы(ва)ць
• cešvenken* dem breg размыць бераг
cešvimen* (zix) (cešvumen), **cešvumen vern*** [*d.* schwimmen] расплысьціся, расплывацца; расьсеяцца, расьсейвацца; разысьціся, разыходзіцца; **cešvúmener** расплывісты; **cešvúmenkajt** *f* расплывістасьць
cetajnen zix [*s.* -טענה- →tajne] разгаварыцца, разгаманіцца, разгутарыцца
cetáncn zix [*d.* zertanzen] растанчыцца, растанцавацца, адтанцаваць, адтанцоўваць
cetarerámeven zix [*r./ukr.* тарарам] разбушавацца, нарабіць тарараму, расшумецца
cetáxljeven [*s.* -תבל- →taxles, fartaxljeven] растранжырыць, растранжырваць, марна растраціць, растрачваць, прамантачыць, прамантачваць, з-, пра|марнатравіць
cetéjln [*d.* zerteilen] 1. разь-, па|дзяліць, разь-, па|дзяляць; 2. *n*, **cetejlung** *f*, -en разьдзел, падзел, раздача; **cetéjlbarer** падзельны; **cetéjlbarkajt** *f* падзельнасьць; **cetejlter** разьдзелены, падзелены
• cetejln cen af finf падзяліць дзесяць на пяць
• cetejln zix mit der jeruše дзяліцца спадчынай
• zej kenen zix nit cetejln! яны ня могуць падзяліцца!
• dajne blumen un matones /hob ix hajnt cetejlt, /dajne vilde štiferajen /alemen dercejlt (Z. S.) твае кветкі й падарункі я сёньня разьдзяліла, аб усіх тваіх свавольствах усім расказала
cetep(e)n [?] разблыт(в)аць, разьдзяліць, разьдзяляць на валокны, рассук(в)аць
ceterxen/cetéxern=ceštérxen [?] псаваць; разбазарыць, разбазарваць, размантачыць, размантачваць; перашкаджаць; разь-, па|дзяліць, разь-, па|дзяляць
cetl *m/n*, -en/-ex, **cétele** *n*, -x [*d.* Zettel] цэтлік, пісулька, сьпіс; запіска
cetočen [*p.* toczyć] с-, па|тачыць, зьесьці; **cetóčeter** пато-чаны, зьедзены
cetopčen [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] па-, с-, рас|таптаць, с-, рас|топтваць
cetor(k)en [*ukr.* торкати] расторкаць, расштурх(в)аць, раскатурх(в)аць
cetrájbn* (cetríbn) [*d.* treiben] 1. разагнаць, разганяць; 2. *n* разгон
• cetrajbn* emecn vi hint, vi mit bajčn разагнаць кагосьці як сабак/пугаю
cetrajtlter [?] звар'яцелы, ашалелы, няўважлівы
cetranžírn растранжырыць, растранжырваць, змарнаваць, прамантачыць, змарнатравіць, марна растраціць, параскідаць, прашастаць
cetrasken [*p.* traskać] разьбі(ва)ць, размалаціць, размалочваць
cetráteven [*p.* tratować] расьціснуць, расьціскаць, раздушыць, раздушваць; прамантачыць, змарнатравіць, растранжырыць, растранжырваць
cetráxtn [*d.* trachten] выдумляць; **cetraxtexc** *n* выдумка, вымудры, прыкла́ды
• ejgene cetraxtexc адсябяціна, уласныя вымудры

cetréjbern [*sl.*] распатрашыць, растрыбушыць
cetre(j)slen [*ukr./r.* трясти, *p.* trząść] растрэсьці, растрасаць; расхіст(в)аць, раскалываць; **cetrejslter** пахіснуты, узварушаны, узрушаны; расхістаны, раскалываны; **cetrejslung** *f*, -en узрушэньне, (с)трасеньне
cetrenclen растрэсьці, змарнатравіць, марна растраціць, прамантачыць, растранжырыць, прашастаць; **cetrencler** *m* растратнік, марнатравец, марнатраўнік, марнатраўца, стратнік, мантач
• cetrenclen alc/gelt прашастаць усё/грошы
cetrenen [*d.* trennen] 1. (рас)пароць, (па)распорваць; 2. *n* распорваньне
• cetrenen dos klejd распароць сукенку
cetrérn zix [*d.* Träne, *mhd.* treher] прасьлязіцца
cetresken/cetreščen, cetreščet/cetrisket vern* [*p.* trzeszczeć, *ukr.* тріщати] трэснуць, раскалоцца; **cetréščeter** патрэсканы (аб вуснах)
• di lipn zajnen cetrešcet gevorn вусны патрэскаліся
cetrétn* (cetrétn/cetrótn) [*d.* zertreten] рас-, с|таптаць, рас-, с|топтваць, расьціснуць, расьціскаць (нагой); **cetrótener** растаптаны
• cetretn* mit di fis растаптаць нагамі
• cetretn* emecn vi a vorem расьціснуць/раздушыць катосьці як чарвяка
cetríknter [*d.* trocknen] ссохлы, высахлы, пасохлы; **cetríknt vern*** рассохнуцца
cetripen [*ukr.* дріб; тріпати] разблыт(в)аць, разьдзяліць, разьдзяляць на валокны, рассук(в)аць
cetrógn* (cetrógn) [*d.* tragen] 1. разьнесьці, разносіць; 2. знасіць, зношваць; 3. *n* разнос; **cetrógener** 1. зношаны; 2. узбураны, усхваляваны, засмучоны; 3. расьсеяны, бязуважлівы, няўважлівы; **cetrógeniš** *n*, **cetrognkajt** *f* усхваляванасьць; расьсеянасьць, няўважлівасьць
• cetrogener kop расьсеяная галава (няўважлівы чалавек)
• ix nem mir majn feder in der hant, /majne gedanken, zej zajnen mir cetrogn, /vu že nemt men aza (min) gutn frajnt, /er zol mir di šmercn ojszogn? *flksl.* я бяру пяро ў руку, мае думкі, яны расьсеяліся, дзе мне ўзяць такога добрага сябра, каб ён мне распавёў аб маіх пакутах?
cetrojmen zix [*d.* träumen] адда(ва)цца марам
cetumlen [*d.* tummeln] зьбянтэжыць, зьбянтэжваць; **cetumlen zix, cetúmlt vern*** зьбянтэжыцца, зьбянтэжвацца, замяшацца, разгубіцца, губляцца; расшумецца; **cetúmlter** зьбянтэжаны, разгублены, замяшаны; **cetúmltkajt** *f*, **cetumlung** *f* зьбянтэжанасьць, разгубленасьць
cevaklen [*d.* wackeln] расхіст(в)аць, раскалываць; **cevaklter** расхістаны, расхлябаны, віхлясты; **cevákIt vern*** расхіст(в)ацца, раскалывацца; **cevaklkajt** *f* расхлябанасьць
ceváksn* zix (iz/hot ceváksn/cevóksn), **ceváksn vern*** [*d.* wachsen] разрасьціся, разрастацца; **ceváksener** які разросься
• cevaksn* vi a barg/meubereste, vi tejg in dejže распухнуць /вырасьці як гара/цяжарная, як цеста ў дзежцы (як калода, як кавальскі мех; разбрыняла як карова на добрай пашы; разбухаўся як кабан)
• der bojm iz cevaksn gevorn дрэва разраслося
ceválgern [*d.* wälgern] 1. разваліць, развальваць; 2. (па)раскід(в)аць; 3. *n* развал; **ceválgern zix, cevalgert vern*** разваліцца, развальвацца, разбурыцца, разбур(в)ацца, раскід(в)ацца
• cevalgern di familje разваліць сям'ю
cevaljen [*p.* walić] разваліць, развальваць
cevárem en [*d.* wärmen] разагрэць, разаграваць
cevárfn* (cevórfn) [*d.* zerwerfen] раскінуць, раскід(в)аць, разбурыць, разбураць
• cevarfn* zix mit gelt раскідвацца грашыма
• Jo, gotenju, emes, vi zamd un vi štejner, /cešprejt un cevorfn af šand un af špot... /Nu, ober di štern, di lixtike, klore – /di štern, di štern – vu zajnen zej, got?! (S. F.) Так, божа, праўда, як пясок і як камяні, разьнесеныя і раскіданыя на сорам і кпіны... Ну, ■ зоркі, сьветлыя, чыстыя – зоркі, зоркі – дзе яны, божа?!
cevášn* (cevášn) [*d.* waschen] па-, пад-, вы|мы(ва)ць
cevátrenen zix [*s.* תרנע(ו)- →vatren] расшчодры(ва)цца, раздобры(ва)цца
cevégn* (cevójgn) [*d.* wiegen] разьвесіць, разьвешваць (на вагах)
cevejen [*d.* zerwehen] разьвеяць, разьвейваць; **cevéjeter** разьвеяны; **cevejet vern*** разьвеяцца, разьвейвацца
• cevejen dem umet разьвеяць сум
• cevejet vern* vi rojx разьвеяцца як дым
cevéjkn [*d.* weichen] размачыць, размочваць; **cevejkter** размоклы; **cevéjkt vern*** размокнуць, размакаць
• cevejkt vern* fun gefiln расчуліцца
cevejnen zix [*d.* zerweinen] расплакацца
• cevejnen zix mit bitere trern заліваца горкімі сьлязамі
cevéjtikn zix [*d.* weh] разбалецца, расхварэцца; **cevéjtikter** збалелы
• a cevejtikte nešome збалелая душа
cevéjx(er)n [*d.* weichen] разьмякчыць, разьмякчаць; **cevéjx(er)t vern*** разьмякчыцца, разьмякнуць; **cevéjx(er)ung** *f* разьмякчэньне
cevékn [*d.* wecken] па-, раз|будзіць
cevéremter [*d.* Wurm] паточаны, зьедзены чарвякамі
cevertlen zix [*d.* Wort] 1. пасварыцца, паспрачацца; 2. разгаварыцца, разгаманіцца, разгутарыцца; рассыпацца жартамі; **cevértleniš** *n*, -n лаянка, сварка, спрэчка
cevéterter [*d.* Wetter] абветраны, абсіваны; **cevétert vern*** абветры(ва)цца, абсіверыцца, абсівервацца; **cevéterung** *f* выветрываньне, эрозія
cevígn [*d.* wiegen] разгайдаць, разгойдваць, разгушкаць, раскалых(в)аць; **cevig** *m*, -n хістаньне, размах; **cevigter** расхістаны, раскалыханы
ceviklen [*d.* wickeln] разьвінуць, разьвінаць, разгарнуць, разгортваць; **cevíklter** разгорнуты, разьвінуты
cevíldeven (zix) [*d.* wild] зьдзічэць, разбушавацца, расхадзіцца, разьюшыцца; **cevíldeveter** зьдзічэлы, разьюшаны; **cevíldevetkajt** *f* шаленства, разьюшанасьць, зьдзічэласьць
ceviren [*šp.* guiar, *altfr.* guier] разьлінеіць, разьлінейваць, разьлінаваць, разьліноўваць; **cevíreter** разьлінеены, разьлінаваны
cevírkn zix [*d.* wirken] удзельнічаць, падзейнічаць, паўплываць
c(e)víšn=cišn [*d.* zwischen] 1. *prep./adv.* (па)між; 2. *m*, -s прамежак, пралёт
cevorčen zix [*r.* ворчать] разбурчацца
cevórfener [*d.* zerworfen] раскіданы; **cevórfnkajt** *f* раскіданасьць

cex *m*, -n/-es [*p*. cech, *d*. Zeche, *mhd*. zëch] цэх; **céxove(r)** цэхавы; **céxiškajt** *f* цэхаўшчына
• redn* (fun) cex размаўляць на вузкапрафэсійныя тэмы
• lojb du mix, um ix vel lojbn dix, bejde zajnen mir fun ejn cex *flksl*. хвалі мяне, а я буду хваліць цябе, мы абодва аднаго цэху
• šend nit mix, ix šend nit dix – mir zajnen bejde fun ejn cex *glxv*. ня ганьбі мяне, я ня буду ганьбіць цябе – мы абодва аднаго цэху
cexápn [*p*. chapać] расхапаць, расхапіць, (па)расхоплiваць, расхваціць, расхватаць
• cexapn vi a mace-vaser, vi di greste mecie расхапаць як ваду для мацы, як тандэт
cexlipen zix [*p*. chlipać] расхліпацца
cexrasten/cexraščen/cexrašnen [*ukr*. розхристати] расхрыст(в)аць, расхрыст(в)аць, расхінуць, расхінаць; **cexrásteter** расхрастаны, расшпілены (наросхрыст)
[illegible] [illegible →xuš] зьбянтэжаны, разгублены, замяшаны, псыхічна хворы, вар'ят [*sin*. cetumiter. [illegible] gedanken]
[illegible] разьбі(ва)ць, разлажыць, разлагаць; [illegible] рассаджваць; **cezéct vern*** трэснуць, лопнуць; **cezéceniš** *f* назола, прыкрасьць, непрыемнасьць; **cezécterhéjt** *adv*. прыкра, непрыемна
[illegible] дасьць
• [illegible]s dir in di bejner! *kll*. каб табе косткі паламаліся!
• ver cezect šrajendik! (cezect zolstu vern!) *kll*. каб ты лопнуў крычучы! (каб цябе разарвала! ■ каб цябе заняло: сьціхні ты!)
cezégenen zix [*d*. segnen] разьвіт(в)ацца
cezégn [*d*. zersägen] расьпілаваць, расьпілоўваць; **cezegter** расьпілаваны
• cezegt holc напілаваныя дровы
• cores cezegn di harc *šprxv*. гора кроіць сэрца
cezejen [*d*. säen] расьсеяць, расьсейваць; **cezejter** расьсеяны; **cezéjt vern*** расьсеяцца, расьсейвацца; **cezejtkajt** *f* расьсеянасьць
• cezejen di sfejkes расьсеяць сумненьні
cezidlen zix [*mhd*. sudeln] раз-, па|лаяцца, пасварыцца
cezífcn zix [*d*. seufzen] часта ўздыхаць, развохацца, развойкацца, разьекатацца
cezingen* zix (cezungen) [*d*. zersingen] расьпецца; **cezúngener** расьпеты
cežaren zix [*r*. жарить] распаліцца, распальвацца, разгарэцца, разгарацца
Cfanje [*s*. צפניה] *tnx*. прарок Сафонія; Кніга прарока Сафоніі
cfardeje [*s*. צפרדע →decax] *tnx*. жабы (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) [*sin*. freš] (Вых. 8:2)
Cfas [*s*. צפת] г. Цфас, адзін са сьвятых гарадоў у Палестыне (значны кабалістычны цэнтар у XVI–XVII стст.)
ci [*p*. czy] *bndv*. ці; альбо
• ci den няўжо
• ci du gedenkst im? ці памятаеш ты яго?
• ci er hot zix alejn dermont, ci eſšer hot men im untergezogt, nor geentfert hot er rixtik ці ён сам узгадаў, ці, можа, яму падказалі, але адказаў ён правільна
• ci er vil, ci er vil nit ці ён хоча, ці не
• ci er, ci zi альбо ён, альбо яна
• ci vejstu? ці ведаеш?
• gib a kuk, ci hob ix rixtik ongešribn паглядзі, ці правільна я напісаў
• jo ci nej? так ці не?
• šojn ci špeter? ужо ці пазьней?
• trinken* tej ci kave піць гарбату ці каву
cibek/cibik/cibux/cibex/cibix=čibek *m*, -es [*p*. cybuch] люлька, цыбук
ciber *m*, -s [*s*. (ס-)בור(י)צ →beciber] 1. абшчына, грамада, група, групоўка, супольнасьць; 2. адкрытасьць, грамадзкасьць, публічнасьць, адкрытае меркаваньне [*sin*. gezelšaft, grupe, kehile; efntlexkajt, efntlexe mejnung]
ciber=ceber=cuber *m*, -s цэбар
cíbexes *pl*. [*p*. cybech] пер'е цыбулі, зялёная цыбуля, цыбахі
cibl *m*, **cibele** *f*, -s, *dim*. **cíblkele** *n*, -x, **cíb(e)lke** *f*, -s [*mhd*. zibolle, *p*. cebula] цыбуля, цыбуліна; **cíbele-trern** *pl*. кракадзілавы сьлёзы; **cíbl-/cíbele-vorcl** *m*, -en цыбуліна; **cibulnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) 1. гандляр цыбуляй; 2. **cibúlnice** *f*, -s *kul*. тушанае мяса з бульбай і цыбуляй
• bitere cibele *fig*. горкая цыбуліна
• nit vert kejn cibele ня варты цыбулі
• a fremde core iz kejn cibele nit vert *šprxv*. чужое гора ня варта цыбулі (чужая бяда/болька другому не баліць; чужая бяда – людзям сьмех)
• a vajb bagrobn iz azoj, vi cibele esn: di ojgn vejnen, ober dos harc laxt жонку хаваць, як цыбулю есьці: вочы плачуць, але сэрца сьмяецца (жонку ў яму, а сам на другую гляну; бог за жонку, а я за дзеўку; пакі ў нябожчыцы жонкі ногі астыгнуць, то мужык сэрца каля дзеўкі нагрэе; мужык жонку адну вязе да долу, другую да дому)
• ale cibeles zajnen biter *glxv*. уся цыбуля горкая
• az cibele iz "cibulje", iz knobl – "knobulje" калі "cibele" – цыбуля, дык "knobl" (часнок) – кнабуля
• cibeles-trern rirn nit dos harc *šprxv*. цыбульныя сьлёзы сэрца не крануць
• kejn zak (kejn cen zek) cibele vel ix far im nit gebn я за яго й мяха (дзесяці мяхоў) цыбулі ня дам
• zolst vaksn vi a cibele/burik mitn kop in dr'erd! *kll*. каб ты рос як цыбуля/бурак – галавой у зямлю!
cibrine=cebrene *f*, -s [*d*. Brunne?] зруб для студні, край студні (калодзежа)
cic=cit *m* [*d*. Zitz] *tekst*. цыт, паркаль; **cícener** цытовы, паркалёвы
• ■ cicn klejd паркалёвая сукенка
cic(e) *f*, -s, *dim*. **cicl** *n*, -ex, **cicke** *f*, -s [*d*. Zitze, *p*. cycek] цыцка, пелькі, грудзі
• an erlexer jid! inderfri (cu šaxres) kušt er cices, banaxt (nox majrev) kušt er cickes сумленны жыд! зранку (на досьвітку) ён цалуе цыцес, увечары (пасьля захаду) ён цалуе цыцкі
cice *f*, -s [*s*. (ית-/ות-)ציצה →arbekanfes, tales(-kotn)] цыцэс, махор, махра, кутасы (ваўняныя альбо ядвабныя фрэнзьлі на кожным рагу талеса) (Ліч. 15:38); **cice(s)-kanfes** *n*, -n [*s*. (ן-)כנפות] "чатыры куты"; (чатыроххутны) кароткі талес з кутасамі-цыцэс, які мужчыны-жыды носяць на сьпіне і на грудзёх [*sin*. arbekanfes, tales-kotn, lajbcudekl, lajbserdak]
• got un cices вельмі набожны чалавек

• sxojre on cices кантрабандны тавар
• a hunt hot mojre far a štekn, un a ruex far cices *šprxv.* сабака баіцца палкі, а чорт – цыцэс
• a hur vert af der elter a cices-špinern *glxv.* блядзь на старасьці становіцца папрадухай цыцэс
• er špint cices *fig. iron.* ён пляце цыцэс (вельмі спакойны)
• er vejst nit, nor got un cices *glxv.* ён нічога ня ведае, апрача бога і цыцэс (бяз бога ні да парога)
• Unter di grininke bejmelex /špiln zix Mojšelex, Šlejmelex, /cices, kapotkelex, pejelex, /jidelex, friš fun di ejelex. /Gufimlex, štroj, rojx un federlex, /xoć nem un cebloz zej af gliderlex, /xapn zej uf gringe vintelex, /un es cetrogn zej fejgelex... (Х. В.) Пад зялёненькім дрэўцам гуляюцца Моўшка і Шлёмка, у цыцэс, у сурдучкох, з пэйсачкамі, жыдочкі, быццам бы толькі вылупіліся зь яйка. Іхныя цельцы, як саломінкі, як дым, як пёркі, хоць падзьмі на іх, падхопяць іх лёгкія ветрыкі, і разьнясуцца яны птушкамі...

cidek-hadin [*s.* צ(י)דוק־הדין] "справядлівасьць (боскага) суду"; прыняцьце і спраўджваньне прысуду; малітва, якую чытаюць на могілках над магілай і ў хаце родзічаў нябожчыка, прымаючы нябесны прысуд над чалавечым жыцьцём і сьмерцю

cidkes=citkes *n* [*s.* צ(י)דקות →macdek, cadek, cdoke, cedejkes] сьвятасьць, праведнасьць, набожнасьць [*sin.* frumkajt, gotsforxtikajt]; **cidkones=citkones** *f, pl.* -n/cidkonjes /citkonjes [*s.* צדקניות/צדקנית(-ן)] набожная і богабаязная жанчына [*sin.* frume un gotsforxtike froj]

• Der tate hot dos kind nit gelerent, /vos got hot gebotn, /vet men im af jener velt /brenen un brotn. /Un du, majn kind, mit dajn cidkes /zolst zix mien /dajn tatn fun gehenem arojscucien. (M. G-n) Тата не вучыў дзіцяці божым запаветам, таму ён будзе гарэць у пякельным агні на тым сьвеце. Але ты, маё дзіцятка, сваёй бязгрэшнасьцю мусіш выцягнуць свайго тату зь пекла.

cien* (gecójgn) [*d.* ziehen] 1. цягнуць, цягаць; красьці; 2. пераяжджаць (зь месца на месца); **ci** *m*, -en рывок; зацяжка (у час курэньня); **a ci ton*/gebn*** (far, ba, fun) 1. паціснуць; пацягнуць; павеяць; 2. зацягнуцца (папяросай); **cíeniš** *n*, -n цяга, пазыў, імкненьне; **cier** *m*, -s, (-ke *f*, -s) *texn.* пад'ёмнік; культыватар; **ciung** *f*, -en 1. розыгрыш лятарэі; 2. сувязь, адносіны; **cí(evd)iker** цягучы; **cievdikajt** *f* цягучасьць; **cífojgl** *m*, *pl.* -fejgl манок, прынада; **cí-kojex** *m*, *pl.* -kojxes [*s.* (ות-)ח(ו)כ־] прыцягальнасьць, прывабнасьць; сіла прыцягненьня; **cíkraft** *f* цяга; **cíšpajz** *f* прынада

• a ci ton* mit di plejces паціснуць плячыма
• cien* di verter расьцягваць словы
• cien* emecn vi mit cvangen, vi a magnet, vi dos ferdl cum štal прыцягваць (кагосьці да сябе) як абцугамі/магнэсам, як каня да стайні (як на бацькаўшчыну, як п'яніцу да гарэлкі)
• cien* far der cung (far di ojern) цягнуць за язык/вушы
• cien* mit der noz шмыгаць носам
• cien* vi der ferd cu der torbe, vi dem šiker cum flešl цягнуць як каня да торбы, як п'яніцу да пляшкі/гарэлкі
• cien* zix vi pex, vi der jidišer goles цягнуцца як смала, як гэбрэйскае выгнаньне (як кішка/восень, як казіная сьмерць)
• er vet šojn lang nit cien ён ужо доўга не працягне
• es cit mir in harcn мяне нудзіць, мне моташна (млосна)
• es cit mix я маю меркаваньне
• s'hot a ci geton a kelt пацягнула/павеяла халадком/прахалодай/сьцюдзёнасьцю
• zix a ci ton* farn/bam ojer пацягнуць сябе за вуха
• ci zix farn ojer! пацягні сябе за вуха! (кажуць, узгадваючы нябожчыка)
• di kiškes zol men fun dir cien! (di kiškes zoln dir arojs!) *kll.* каб зь цябе кішкі павыцягвалі! (каб табе кішкі выкруціла (вон вылезьлі)! каб зь цябе вантробы вытрыбушыла! каб твае трыбухі на платох сушыліся!)
• ven cien zol zajn a gute zax, volt es in di kines nit geštanen *glxv.* калі б пераяжджаць было так добра, хто б гэта галасіў (*vrtš.* "cien" пераяжджаць – "Cien" [*s.* ציון] Сіён, Ерусалім)

Cien *n* [*s.* ציון] гара Сіён у Ерусаліме (азначэньне для Храмавай гары і для ўсяго Ерусаліму, а таксама для Ізраілю); **cienízm** *m* сіянізм (ідэалягічны і палітычны рух, які быў утвораны з мэтай вяртаньня гэбрэйскага народу ў Палестыну ў 1897 г.); **cieníst** *m*, -n, (-ke *f*, -s) сіяніст; **cienístišer** сіянісцкі

cien *m*, *pl.* ciunim [*s.* (ים-)ציון] *xsd.* магіла праведніка; могілкі, кладзішча, клады [*sin.* kejver fun a cadik; besojlem]

cier *m*, *pl.* ciurim [*s.* (ים-)ציור] вобраз, малюнак, дэсань

cifer *m/f*, -n [*d.* Ziffer] цыфра, лічба; **cíferdiker** цыфровы, лічбавы; **cifre** *f*, -s [*p.* cyfra] гэрб; ініцыялы, манаграма

cifke=civke *f*, -s [*p.* cewka] цэўка, шпуля

cig *f*, -n, *dim.* **cígele** *n*, -x [*d.* Ziege] каза; **cigener** казіны; **cigl** *n*, -ex пешка; **ciglen zix** акаціцца (аб казе); **cígnbok** *m*, *pl.* -bek казёл; **cígn-berdl** *n*, -ex казыліная бародка; **cígn-fisl** *n*, -ex козья ножка, самакрутка; **cígnflejš** *n* казыляціна; **cígnmilx** *f* казінае малако; **cígnvolf** *m* "козы-воўк" (дзіцячая гульня)

• cigene milx казінае малако
• maxn a cigenem tojt (a cigene pgire) *hum.* рабіць казіную сьмерць
• a cig hot ojx a bord, nor iz nit mer, vi a cig (un iz fort nor a cig) *glxv.* і каза мае бараду, але застаецца казой (ня быць казе на вазе)
• af a jungn bojm špringen ale cign *šprxv.* на маладое дрэва скачуць усе козы (на пахілае дрэва і козы скачуць)
• az der bok iz der tate, un di cig iz di mame, vos że kost cignflejš? калі бацька – казёл, а маці – каза, чаго ж каштуе казыляціна?
• dos iz nit majn cig гэта не мая каза (гэта не маё)
• saj di cig iz ganc, saj der volf iz zat (i der volf iz zat, i di cig iz nit cerisn) *šprxv.* і воўк сыты, і козы цэлыя (і козы сытыя, і сена цэлае)
• s'iz nit kejn cig, s'vet nit antlojfn гэта не каза, не ўцячэ

cigajner *m*, (-n/-ke *f*, -s) [*d.* Zigeuner], **cigán** *m*, -es цыган; **cigájner(i)šer** цыганскі; **cigájnerl** *n*, -ex 1. цыганё; 2. сыцізорык з драўлянай асадкай; **cigajnerš** *n* цыганская мова

• a cigajnerše hic af im! цыганскі жар на яго!
• di ejgene/zelbe zun maxt lajvnt vajs un dem cigajner – švarc *šprxv.* тое ж самае сонца робіць лён белым, а цыгана чорным
• ejn cigajner ganvet nit bam andern *šprxv.* цыган у цыгана не крадзе (драч драчу не дзярэ аччу, гад гада ня джаліць, крук крука за зуб не бярэ)

• es iz di majse funem jidn mit der cigajner *glxv.* гэта справа жыда з цыганом (з анэкдоту) (зух на зуха трапіў; трапіўся востры на шылаватага; пад чорным лесам спаткаўся чорт зь бесам; трапіў чорт на паганага, на д'ябла, на беса)
• špil mir, cigajner, /špil mir a lid, /špil mir un špil mir /un vet gornit mid, /vajlu (1. M.) грай мне, цыган песьню і ніколі не стамляйся
• ven ix zol hobn fligelex, /aj, vilt ix dox cu dir geflojgn, /un ven ix zol hobn kejtelex, /volt ix zix cu dir gecojgn *flksl.* калі б у мяне былі крылцы, ой, я б да цябе паляцела, калі б у мяне былі ланцужкі, я б да цябе цягнулася
• ven zingt der cigajner? – az er vil esn *glxv.* калі сьпявае цыган? – калі хоча есьці
• vu der cigajner štejt ajn, dort rirt er nit *šprxv.* дзе цыган жыве, там не крадзе (воўк дзе плодзіцца, там не бярэ)

cigár *m.* -n [*d.* Zigarre] цыгара; **cigárl** *n*, -ex, **cigarét** *m*, -n, **cigajer** *m*, -n/-s, **cigejre** *m* цыгарка; **cigár(n)-piskl** *n*, -ex, **cigárn-špic** *m*, -n цыбук, муштук

cig(j)eln(j)e=cegelnje *f.* -s цагельня; **cigel-** нік цагельні

uhersu *f* [*d.* hörst du wohl?] жонка, баба

cihunder *m* [*d.* zu hundert] цыгундар

браць кагосьці на цыгундар

cikave(r)=cjekave(r)=čikave(r) [*p.* ciekawy] цікавы; **cikavne(r)** цікаўны; **cikaven zix** цікавіцца; **cikaves=čikaves** *f.* -n. **cikavest** *f* цікавасьць, зацікаўленасьць, дапытлівасьць; кур'ёз
• s'iz (dos iz) cikave гэта цікава

cíkele *n*, -x, **cikl** *n*, -ex [*d.* Zickel] казьляня; **ciklen zix** 1. казіцца; 2. *hum.* сьпяваць трэлямі
• a majse mit a cikele *fig.* казка пра козачку

ciken zix [*p.* cykać] марудна гандляваць

cikl *m.* -en цыкл; **ciklen** прайсьці, праходзіць цыкл развіцьця

cikline *f*, -s [*p.* cyklina] *texn.* цыкля

cikline *f*, -s сікі, сцакі, пах сцулёў

cikn zix [*d.* zucken] здрыгануцца, здрыгацца; **cik** *m* росчырк

cikorje *f* [*p.* cykoria] *bot.* цыкорыя, цукора

cíl(eve)n (cu, af, in) [*d.* zielen] цэліць, мэтанакіроўваць; **cil** *m*, -n мэта, цэль; **cílerl** *n*, -ex прыцэл; **cílevdiker** прыцэльны; **cílapl** *n*, -en, **cílpintl** *n*, -ex, **cílpunkt** *m*, -n цэнтральны круг мішэні, яблычак; **cílbret** *f*, -er мішэнь; **cílgevendter** мэтанакіраваны; **cílgevendtkajt** *f* мэтанакіраванасьць; **cíllozer** бязмэтны; **cíl-trefung** *f*, -en паданьне, трапляньне; **cílvisiker** рашучы
• mit dém cil з гэтай мэтай
• šteln zix far a cil ставіць на мэце
• trefn* in cil трапіць у цэль
• der grester cil iz cu zuxn a cil *glxv.* найвялікшая мэта – шукаць мэту

cíl(j)e(ve)n=síle(ve)n=siljen [*d.* zielen, *v.* сіляць, *ukr.* силити?] (на)нізаць; зацягнуць, зацягваць, прасунуць, прасоўваць (нітку); **cile-/sile-nodl** *f*, -en шыла

cilke *f*, -s [?] абмотка, ануча

cilke *f*, -s [?]
• vilde cilke гарэзьлівая, дурасьлівая дзяўчына

cimbl *m*, -en [*d.* Zimbel, *p.* cymbały] цымбалы; талеркі; **cimblen** 1. граць на цымбалах, на ўдарных музычных інструмэнтах; 2. лупіць, драць; **cimbler** *m*, -s, (-n *f*, -s) цымбаліст; ударнік (музыкант)
• nemen* emecn afn cimbl браць кагосьці пад абстрэл (на пушку); задаць нагонку/прачуханку
• un az di cimbldike cimbler /hobn cimbldik gecimblt, hobn zej, /az di cimbldike cimbler /hobn cimbldik gecimblt, ot azoj *flksl.* і цымбальныя цымбалісты цымбальна цымбалілі на цымбалах, вось як

cimcem *m* [*s.* צמצום(י) →mecamcem, becimcem] абмежаванье, абмежаванасьць, недастатковасьць, недахоп, мізэрнасьць, убоства, нястача, беднасьць, галеча, галота, бядота [*sin.* ajnšrenkung, bagrenectkajt, knapkajt, daxkes]; **címcemdiker** абмежаваны, сьціплы, аскетычны

cimer *m/n*, -n [*d.* Zimmer] пакой, камора; **címerman** *m* цесьля, цясьляр

cím(e)ring/cimbrik/cimrind *m* [*d.* Zimt, Zimmet] *bot.* карыца

cimes *m*, -n [*d.* Zugemüse, *mhd.* zuomuose, zuomüese] *kul.* цымус (тушаная морква з гароднінай, сушанымі фруктамі, мёдам або цукрам)
• a mejdl/mojd vi a cimes дзяўчына – цымус (дужая, здаровая)
• maxn a cimes (fun) нарабіць шмат шуму зь нічога
• culib dem hejsn cimes hot men faršpetikt di hejlike kduše *glxv.* з-за гарачага цымуса запозьніліся са сьвятой малітвай
• er redt vegn dem, vi di vajber vegn cimes ён гаворыць пра гэта, як жанчыны пра цымус

cimukim *pl.* [*s.* צמוקים(י)] разынкі [*sin.* rožinkes]

cin *n/m* [*d.* Zinn] волава, цына; **cíne(r)ner** алавяны, цынавы; **cíneven** лудзіць

cind(er)=acínd(er)/(a)cúnd(er) [*d.* jetzund] *adv.* цяпер, зараз

cindn* (gecúndn) [*d.* zünden] паліць; **cinder** *m*, -s, **cíndšnur** *m*, -n *texn.* запал; **cíndiker** гаручы, лятучы; **cíndndiker** запальны; **cindler** *m*, -s апалышчык; **cínderl** *n*, -ex запальніца, запальнічка; **cindung** *f* запальваньне

cíndl(holc) *n* [*d.* Sandelholz] *bot.* сандал

cin(d)z *m*, -(e)n, **cinš=činš** *m*, -n [*d.* Zins] пошліна, чынш, падатак, даніна, процанты, адсоткі; **cín(d)zcoler** *m*, **cindz(l)er** *m*, -s даньнік

cine=cene *f*, -s цана; **cíneven=céneven** (a)цаніць, ацэньваць, вызначыць, вызначаць (цану)

cinepizme=sinepizme *f*, -s [*fr.* sinapisme] гарчычнік

ciner *m*, *pl.* cinojres [*s.* צינור(ות-)] "руля, труба, канал"; *kbl.* сувязь паміж сфэрамі; шлях, празь які ўзьдзейнічае боская эманацыя; *fig.* крыніца (зьвестак)

cinger *pl.* →cung *f*, -en, *dim.* **cingl** *n*, -ex язык; **cíngldiker** язычковы

cínišer [*d.* zynisch] цынічны; **cíniker** *m*, -s, (-n *f*, -s) цынік

cink *n* [*d.* Zink] цынк; **cínkener** цынкавы; **cinker** *m*, -s цынкавальнік; **cínkeven** цынкаваць

cino(j)ber *m* [*d.* Zinnober] цынобра, кінавар

cinovke *f*, -s цыноўка

ciojnes *n* [*s.* ציונות] сіянізм; **ciojni** *m* [*s.* (ם-)ציוני] сіяніст

cionízm/cienízm *m* [*d.* Zionismus] сіянізм; **cioníst** *m*, -n сіяніст; **cionístišer** сіянісцкі

cip=cep *m*, -n/-es [*p.* cep] цэп
• cip, cap, kuralap, /kumt a fojgl un git a tap, /kumt di hun /un lejgt an ej, /kumt a hon un git a krej, /kumt di bobe

/un bakt di bilke, /kumt der zejde /un rojxert di lilke, /kumt di muter /un šmirt mit puter, /kumen di kinderlex /un rajsn ojs, aj, aj... *flksl.* цып, цап, куралап, прыляцела птушка і дакранулася, прыйшла курыца і зьнесла яечка, прыйшоў певень і кукарэкнуў, прыйшла бабка і сьпякла булку, прыйшла маці й мажа маслам, прыйшлі дзеці й рвуць з рук, ой-ёй-ёй

cipcenize *f*, -s [?] *kul.* печаная зь цеста птушка

cip-cip=čip-čip [*p.* cip, cip, *ukr.* цип, цип] *int.* цып-цып

cipe *f*, -s [?] *zool.* аўсянка

cipek/cipik=cepek=čepik *m*, -s чалец, каптур

Cipern *n* [*d.* Zypern] востраў Кіпр

cípkelex *pl.* [*d.* Ziepelchen?] *kul.* зацірка, печаныя кавалачкі цеста (звычайна еліся разам з бабамі)

cipkes=čipkes *pl.* [*r.* цыпочки] дыбачкі; **cípkeven** (gejn* af cipkes) хадзіць на дыбачках/пальчыках

• afn di cipkes на дыбачках

• zicn* cipkes сядзець на кукішках

cipline=cuplin(k)e *f*, -s [*p.* dyscyplina] джупло, пуга, хлыст, бізун; кара, пакараньне

Cipojre [*s.* צִפּוֹרָה] *tnx.* Сэпфора, жонка прарока Майсея (Вых. 2:21)

ciprés *m*, -n [*d.* Zypresse] кіпарыс; **ciprésener** кіпарысавы

cirate=cerate=serate=sarate *f*, -s цырата

círeven=céreven [*p.* cerować] 1. цыраваць; 2. *n*, **cire=cere** *f*, -s цыраваньне

cirke=scirke *f*, -s [*p.* ścierka] анучка для мыцьця посуду

cirken [*v.* цыркаць, *d.* zirpen?] 1. стракатаць, цыркаць; 2. *n* строкат

cirkl=cerkl *m*, -en [*d.* Zirkel] 1. цыркуль, круг; 2. (палі-цэйскі) участак; **cirklen** мераць, вымяраць з дапамогай цыркуля

cirlen [*d.* tirilieren?] цырыкаць, цвыркаць

círlexer [*d.* zierlich] вытанчаны, зграбны, прыгожы, элегантны; **círlexkajt** *f* вытанчанасьць, зграбнасьць, прыгожасьць, элегантнасьць; **círlex-manírlexer** чапурысты, важны

• praven círlex-manírlex (mit) манерыцца, крыўляцца, цырымоніцца

cirn [*d.* zieren] аздобіць, аздабляць, пры-, у|б(і)раць, выстраіць, выстройваць; **cir** *m*, -n, **cirung** *f/n*, -en (пры)аздоба, аздабленьне, упрыгажэньне, арнамэнт; убор, убраньне, строі

• di vajbers sejxl iz dos cirung – di meners cirung iz der sejxl *šprxv.* жаночы розум – аздабленьне, мужчынскае аздабленьне – розум

cirulnik *m*, -es [*p.* cyrulik] цырульнік; **cirulnje** *f*, -s цырульня

cisterne *f*, -s [*d.* Zisterne] цыстэрна

ciš(e)n [*d.* zischen] 1. (пра)шыпець, сыкаць; 2. *n*, **cišeráj** *f* шыпеньне, сыканьне; **cíš-konsonánt** *m*, -n (a cíšndiker konsonánt) *lingv.* сьвісьцячы зычны

cišn=c(e)víšn [*d.* zwischen] 1. *prep./adv.* (па)між; 2. *m*, -s прамежак, пралёт

cit=cic *m* [*d.* Zitz] *tekst.* цыт, паркаль; **cítener** цытовы, паркалёвы

cit *m* [?] цот

cit! [*p.* cyt] *int.* цыць!

cítern (far, iber) [*d.* zittern] 1. дрыжаць, пужацца, трымцець, калаціцца; 2. *n*, **citer** *m*, -s дрыжыкі, спалох; **a citer ton*** здрыгануцца, зварухнуцца; **cíter(nd)iker/cíterdiker** 1. дрыжачы; 2. *m*, -ke, (-ke *f*, -s) пястун; **cíterniš** *f/n*, -n, **cíterung** *f* уздрыг, боязь, страхата; **cíterbojm** *m*, *pl.* -bejmer *bot.* асіна

• a citerik kind далікатнае дзіцё

• citern farn tojt дрыжаць перад сьмерцю

• citern vi in kadoxes, vi a fiš in vaser, vi a blat/lulev/hoz, vi a hunt (in kropeve), vi far fajer, vi a šed far a mezuze трапятацца/дрыжаць/калаціцца/трэсьціся як у трасцы, як рыба ў вадзе, як (асінавы/пальмавы) ліст/заяц, як сабака (ў крапіве), як ад агню, як чорт перад мэзузай (як авечы/баранчыкаў хвост, як дрыгва/ляк, як чорт пад крыжам; баяцца як заразы/халеры/сьмерці, як ліхой шапкі, як чорт крыжа/ладану)

• citern vi jurkes hunt дрыжаць як Юркаў сабака (у Юркі й сабакі німа)

• di erd citert unter emecn зямля дрыжыць пад кімсьці

• s'citern im di hent (der pupik) у яго дрыжаць рукі (дрыжыць пуп)

• s'citert di fel скура дрыжыць

• s'xapt im on a citer яго бяруць дрыжыкі (ён прадае дрыжыкі)

• ejne citert farn man, di andere citert far kadoxes *glxv.* адна дрыжыць ад мужыка, другая ад ліхаманкі

• Oj-vej, rebenju, /ix štej un citer, /un in harcn brent ■ fajer. /Ix vel zajn a xosidl a giter, /a xosid a getrajer. *flksl.* Ой-вэй, рэбэ наш, я стаю і дрыжу, а ў сэрцы гарыць агонь. Я буду добрым, адданым хасыдам.

citírn (citírt) [*d.* zitieren] цытаваць

citkones=cidkones *f*, *pl.* -n/citkonjes/cidkonjes [*s.* צְדָקָנִית (צְדָקָנִיּוֹת/-ן) →cedejkes, cdoke] набожная і богабаязная жанчына

citra *f* [*d.* Zither, *p.* cytra] цытра

citrik *m*, -en цытрына; **citrín=cutrín** *m*, -en, **citrune** *f* [*d.* Zitrone, *p.* cytryna] лімон; **citrín-zójers** *n* лімонная кіслата

ciunim *pl.* →cien *m* [*s.* (-יִם)צִיּוּן] *xsd.* магіла праведніка; могілкі, кладзішча, клады

ciurim *pl.* →cier *m* [*s.* (-יִם)צִיּוּר] вобраз, малюнак, дэсань

civiler, civilne(r) [*d.* zivil] цывільны; **civilist** *m*, -n, (-ke *f*, -s) цывільны (чалавек)

civke=cifke *f*, -s [*p.* cewka] цэўка, шпуля

cix=cik *f*, -n [*d.* Zieche] чахол на коўдру; **cixl** *n*, -ex навалочка, насыпка

círtiker [*mhd.* zühtic] чысты, ахайны; **círtikajt** *f* чыстата, чысьціня, ахайнасьць, акуратнасьць

• ven es dremlt dos štetl, di lodns farnaxt, /kum cu mir, majn gelibter, in fincterer naxt, /hintern barg a klejn štibele hob ix mir alejn, /velxe iz azoj cixtik, velxe iz azoj šejn (J. H.) калі мястэчка сьпіць, аканіцы зачынены, прыйдзі да мяне, мой любы, у цёмную ночку, за пагоркам я маю хатку, такую чысьценькую і прыгожую

cizelírn (cizelírt) [*d.* ziselieren] гравіраваць

cizik=čižlik *m*, -es [*p.* czyżyk, *ukr./r.* чижик, *d.* Zeisig] *zool.* чыж

cizmes=čizmes *pl.* паўчаравікі, туфлі

cjekave(r)=cikeve(r)=čikave(r) [*p.* ciekawy] цікавы; **cjekavost** *f* цікавасьць

cjemenjes *pl.* [*p.* ciemię] *anat.* цемянныя косткі

cjemne(r) [*p.* ciemny] цёмны

cjen *m* [*p.* cień] цень

cjerpen [*p.* cierpieć] цярпець; **cjerplive(r)** цярплівы

cješen [*p.* cieszyć] цешыць
cjéšljeven=čésljeven цясаць; **cješljer=česl(j)er/češljer=tesler** *m*, -s, **cesljar=česljar** *m*, -es [*p.* cieśla] цесьля, цясьляр, плотнік; **cješljeráj=česljeráj/češljeráj** *f* цясьлярства
cjong=čong *m*, -es [*p.* ciąg] скразьняк, скавыш, пройма
cjonge *f*, -s [*sl.*?] сёмга
cjucjuken [*ukr.* сюсюкати] сюсюкаць
clap=kaceláp/kačeláp(nik) *m*, -es [*p.* kaczyłap] *iron.* неахайны, брудны чалавек, бруднюха, мурза; дармаед, лодар, гультай (так некалі міснагеды абзывалі хасыдаў)
• a xosid – a clap хасыд – гультай
clomim *pl.* →cejlem *m*, -er [*s.* צלם(-ים)] 1. вобраз, выгляд; 2. крыж; расьпяцьце; 3. *kort.* трэфы, жолудзі
cm *abr.* **centimeter=santimeter** *m*, -s сантымэтар
cminter/cmenter/cmenta(r)ž=cvinter *m*, -s [*p.* cmentarz] цьвінтар, хрысьціянскія могілкі, кладзішча, клады, могільнік
cmoken (mit) [*p.* cmokać] цмокаць; **cmok** *m*, -n цмок(аньне) (языком); **a cmok(e) ton*** цмокнуць
• a cmok(e) ton* mit der cung цмокнуць языком
cmoxim=cemoxim *pl.* [*s.* צמחים →nicmex, cojmejex] расьліны, [illegible] лджанцы [*sin.* geviksn, šprocungen, flancn]
cniesdiker [*s.* צניעות] набожнасьць, скромнасьць, сьціплы, [illegible] нявіннасьць, чыстата, непарушанасьць [*sin.* [illegible] rejnkajt, orntlexkajt]; **cníesdiker/cnúediker** набожны, скромны, сьціплы, цнотны, цнатлівы, нявінны; **cnue** *m*, -im [*s.* צנוע(-ים)], **cnue** *f*, -s, *dim.* **cnuele** *n*, -x [*s.* צנועה(-ות)] скромны, сьціплы, набожны, цнатлівы, добрасумленны чалавек, скромнік [*sin.* bašejdener un frumer, orntlexer un šemevdiker paršojn]
• seksuel cnies (сэксуальная) нявіннасьць, цнотнасьць, цнатлівасьць
cnif *m*, -n, **cnifl** *n*, -ex [?] навічок, малеча, карапуз; **cnífišer** зялёны, нясьпелы; **cnifiš-alcvéjserišer** разумны не па гадох
cnote *f*, -s [*p.* cnota] цнота; манера, звычай, звычка
Coc [*s.* צץ] Цоц
• der rebe reb Coc (reb Coc bereb Coc) *hum.* выдуманае імя для нібыта дужа пабожнага і важнага чалавека
• Coc bereb Coc нашчадак дужа пабожнага чалавека
codko mimeni [*s.* צדקה ממני] "яна мае рацыю больш чым я"; яна мае рацыю
cofn *m* [*s.* צפון] поўнач (кірунак сьвету) [*sin.* nord]; **cófn-cu** *adv.* на поўнач; **cófndiker**, **cófn(-)zajtiker** паўночны; **cófn-ajnvojner** *m* жыхар поўначы, паўночнік; **cofn-jám** *m* [*s.* ־ים] Паўночнае мора; **cófn-lixt** *n* паўночнае зьзяньне; **cófn-mízrex** [*s.* מיזרח-] паўночны ўсход; **cófn-mízrexdiker** паўночна-ўсходні; **cófn-májrev** [*s.* מערב-] паўночны захад; **cófn-májrevdiker** паўночна-заходні; **cófn-vint** *m*, -n, **cofnis** *m* [*s.* צפונית] паўночны вецер, сівер; **cófnzajt** *f* паўночны бок
• der ekster/vajtster cofn скрайняя поўнач
cofnen [*p.* cofnąć] адступіць, адступаць, адысьці, адыходзіць, адыходзіцца, пада(ва)цца назад
cohale-vesoméjxe [*s.* צהלה ושמחה] "сьвяткуе і весяліцца"; (горад/народ) у радасьці і весялосьці; **cohole** *f* [*s.* צהלה] радасьць, юбілей, сьвяткаваньне, радасны гоман [*sin.* frejd, gejubl, frejlexer tuml]
• dos štetl Jampele cohale-vesomejxe – klingt un frejt zix (Š.-A.) мястэчка Ямпаль адзначае сьвята – усё гучыць і весяліцца

cojber *m* [*d.* Zauber] чары; **cójberer** *m*, **cójbern** *f* чараўнік, чарадзей; **cójberdiker**, **cójberlexer**, **cójberfuler** чарадзейны, чароўны; **cójberhafter** чароўны, чараўнічы; **cójberlexkajt** *f* чароўнасьць, прывабнасьць; **cójbern** чараваць, варажыць; **cojberáj** *f*, **cójberniš** *n* чараўніцтва, чарадзейніцтва, чараўство; **cójberkraft** *f* чароўная моц; **cójberlomp** *m*, *pl.* -n/lemp, **cójber-lamtern** *m*, -s чароўны ліхтар, праекцыйная лямпа
• x'gej arum bam breg fun jam, /un zux dix alc arum, /a štile xvalje murmlt kojm /der cojber fun dajn štim (A. G-t) я іду ўздоўж берага мора і паўсюдна шукаю цябе, ціхае мармытаньне хваляў нагадвае твой дзіўны голас
coje *f* [*s.* צואה] экскрэмэнты, гной, кал, гаўно, выдзеліны, лайно; непатрэбная рэч [*sin.* ekskrementn, umrejnikajt; umvertike zax]
• arojsbrengen* coje высіраць
cojer *m* [*s.* צוהר] *mx.* крыніца сьвятла (паводле адных – брыльянт, паводле другіх – дахавае вакно) у Ноявым каўчэзе
cojg/cojk *f*, *pl.* -n/cajg, *dim.* **cajgl** *n*, -ex, **cájgele** *n*, -x [*p.* suka, *mhd.* zôhe?] сука
cojmejex *m* [*s.* צומח →cmoxim, nicmex] катэгорыя расьлін, расьлінны сьвет [*sin.* šprocndiks, kategorje fun di geviksn, di flancnvelt]
co(j)men=camen [*d.* zäunen] (за)гарадзіць; **co(j)m=cam** *f/m*, -en (пера)плот, паркан, агаро(д)жа, тын, загародка, загарадзь; **cójm-štekl** *n*, -ex штакеціна, кол, жэрдка
• švajgn iz a cojm far xoxme – ober nor švajgn iz xoxme nit *šprxv.* маўчаньне – агаро(д)жа для мудрасьці, але адно маўчаньне – ня мудрасьць
co(j)men=camen [*d.* zäumen, *mhd.* zoumen] забратаць, надзець, надзяваць аброць, (за)нуздаць, закілз(в)аць; утаймаваць, утаймоўваць; стрым(лів)аць; **cojm** *f/m*, -en, *dim.* **cajml** *n*, -ex узьдзечка, цуглі; **cojmung=camung** *f* стрыманасьць
cojrer *m*, *pl.* có(j)rerim [*s.* צורר(-ים)] вораг, супраціўнік, прыгнятальнік [*sin.* fajnd, sojne, unterdriker; jidnfajnd, antisemit]; **cojrer-hajehúdim** *m* [*s.* ־היהודים], **cojrer-jisróel** *m* [*s.* ־ישראל] вораг гэбрэяў, антысэміт, юдафоб
cojrex *m*, *pl.* croxim [*s.* צורך(-ים) →nicrex] (натуральная) патрэба [*sin.* (natirlex) baderfeniš]
• ton* dem cojrex, gejn* af cojrex спраўляць натуральныя патрэбы
cojt *m/f*, -n [*d.* Zotte] фрэнзьлі, махра; **cójtiker** варсісты, з махрой
coken 1. цокаць; 2. *n*, **cókeniš** *n* цоканьне; **a coke ton*** цокнуць
col *f*, -n [*d.* Zahl] лік, колькасьць; **cóliker** колькасны; лікавы; **cólikajt** *f* колькасьць; **cólrajxer** шматлікі; **cólrajxkajt** *f* шматлікасьць; **cólvort** *n*, *pl.* -verter, **cólnomen** *n*, *pl.* -nemen *gram.* лічэбнік
• gance col *mat.* цэлы лік
• on a col безьліч
col *m*, -n [*d.* Zoll] мыта; **cólhojz** *n*, *pl.* -hajzer, **cólamt** *m*, -n мытня, мытніца; **cólfrajer** вольны ад мыты
col *m*, -n [*d.* Zoll] цаля, цаль; **cólivke** *f* цалёўка (дошка)
coln [*d.* zahlen] 1. плаціць; 2. *n* плацеж, аплата (дзеяньне); **coler** *m*, -s плацельнік, платнік; **colung** *f*, -en плата, узнос; **cól(ung)fe(j)iker** плацежаздольны; **cól(ung)fe(j)ikajt** *f* плацежаздольнасьць
• coln ejns far ejns плаціць той жа манэтай

colne *f*, -s [*p*. czółno] човен, чоўнік

com *m* [*s*. צום] посны дзень, пост [*sin*. fastiog, tones]; **com-gedalje** *m* [*s*. גדליה־ →Gedalje; Rošešone] "пост Гадоліі"; *inx*. трэці дзень месяца тышры, калі гэбрэі пасьцяцца ў памяць аб прадстаўніку гэбрэяў Гадоліі, які загінуў у Палестыне ў часы Навухаданосара (Зах. 7:5)

cómisn [*eng*. summons?] выклікаць у суд; **comis** *m* позва (у суд)

con *m*, *pl*. cejn(er), *dim*. **cejndl** *n*, -ex [*d*. Zahn] зуб; **cóniker** *lingv*. зубны; **cónartiker** зубападобны; **cónberštl** *n*, -ex зубная шчотка; **cóndokter** *m*, *pl*. -doktojrim зубны лекар, дантыст; **cónprošek** *m* зубны парашок; **cónrod** *m*, *pl*. -reder зубчастае кола, шасьцярня; **cónštexer** *m*, -s зубачыстка; **cónvejtik** *m*, -n зубны боль

- (avek)lejgn di cejn(er) af der police пакласьці зубы на паліцу
- bam kind šnajdn zix cejner у дзіцяці рэжуцца зубы
- cejn vi ba a helfand/zeg, vi perl зубы як у слана, як піла /пэрлы
- er hot šojn af dem zajne cejn ufgegesn ён ужо на гэтым зубы зьеў
- ferdiše cejn зубы як у каня
- klekn af a con ледзь хапаць (на адзін зуб)
- kukn in di cejn *iron*. глядзець у зубы (як каню)
- laxn mit cejner скаліць/шчэрыць зубы, выскаляцца
- nemen* a con far a con зуб за зуб
- nemen* di cejner fun mojl вымаць зубы з рота (гвалтам здабываць)
- se klapt mir a cejn in/on a cejn зуб на зуб не трапляе
- šrajen* af di cejn крычаць ад болю
- az es kumt convejtik, fargest men kopvejtik *glxv*. калі баляць зубы, забываецца галаўны боль
- az me ken nit bajsn, zol men di cejn nit vajzn *glxv*. хто ня можа кусацца, не павінен зубы паказваць
- ver es hot gegebn cejn, der vet gebn brojt *šprxv*. хто даў зубы, той дасьць і хлеба

con-kodóšim *pl*. [*s*. צאן־קדשים] "сьвятыя авечкі" (частае азначэньне для малых жыдоўскіх дзяцей альбо ўвогуле для жыдоў) [*sin*. hejlike šof]

cop *m*, *pl*. cep, *dim*. **cepl** *n*, -ex [*d*. Zopf] каса (валасы)

- derlebn bizn grovn/grojen cop дажыць да сівых валасоў (аб жанчыне)
- – Du zuxst nox? /Un ix hob šojn take gefunen /di šenste margaritke in vald, /a margaritke mit cep un mit ojgn sapfirn, /mit ejgelex... trala-la-la... (Z. Š.) – Ты яшчэ шукаеш? А я ўжо знайшоў найпрыгажэйшую маргарытку ў лесе, маргарытку з косамі й з вачыма-сапфірамі, з вочкамі... траля-ля-ля...

corá(a)s *f* [*s*. צרעת →mecojraas, tazrie-mecojre] *med*. праказа, лепра; *fig*. бяда, гора, пакута, ліха, злыдні, пошасьць, паморак, эпідэмія [*sin*. krec, lepre; onšikeniš, make]; **corás-flek** *m* парша, пархі, шолудзі, кароста

core *f*, -s [*s*. (צרה(-ות →mecaer, car, farcoreter] няшчасьце, бедзтва, бяда, ліха, бядота, злыдні [*sin*. umglik, lejdn]; **córediker** маркотны, журботны, засмучаны, смутны, сумны, самотны, благі, кепскі, дрэнны, пакалечаны, нікуды ня варты, нікчэмны, цяжкі; **cores-crúres** *pl*. [*s*. צרורות־] вялікія пакуты, няшчасьці; **cores-haklál** *pl*. [*s*. הכלל־] агульныя праблемы [*sin*. kolektive problemen]; **cores-jisróel** *pl*. [*s*. ישראל־] гэбрэйскія беды, пакуты гэбрэйскага народу; **cores-rábim** *f* [*s*. צרה(-ות)־ רבים] агульнае гора; праблемы, якія закранаюць шмат людзей; **cores-rábim xoci-nexóme** [*s*. חצי־נחמה] агульнае гора напалову лягчэй; **core-šelój-sóvoj** *f* [*s*. שלא־תבוא־] (што за) ліха, хай бы яно мінула

- arojsrateven emecn fun a core выратаваць кагосьці зь бяды
- cores afn pud ліха на пуд
- cores iber cores гора горкае
- cores vi hogl/bob ліха як граду/бобу
- cores vi holc (un nito mit vos cu hejcn) ліха як дроваў (але німа чым паліць)
- cu di/ale cores на няшчасьце
- dos iz di core! у гэтым уся бяда!
- gehakte/gebrente cores вялікае ліха
- hobn* cores ibern kop (biz ibern haldz) мець ліха вышэй галавы (па самае горла)
- kojm af cores бедна, убога
- kojm mit cores зь вялікімі цяжкасьцямі, з грахом напалам
- ojsvejnen di cores выплакаць няшчасьце
- zajn* af cores пераносіць ліха, мець цяжкія праблемы
- a core af dir! *kll*. а бадай цябе ліха!
- a core kumt nit alejn *glxv*. ліха адно ня ходзіць (прыйшлі злыдні, то не на тры дні; адна бяда ня ходзіць, другую за сабою водзіць; бяда ідзе і другую за руку вядзе; бяда за бядою як рыба за вадою; бяда па бядзе як па нітачцы ідзе)
- a mol flegt men di cores xoč fargisn, /m'hot zix ongešikert un gemejnt s'iz gut, /bir, šnaps, vajn fun zojer un fun zisn, /un afile dos derlojbt majn "paket" nit (D. M.) хоць аднойчы забыцца б на ліха, напіцца і забыцца – вось добра, піва, гарэлка, віно кіслае й салодкае, але нават гэтага мая кішэня не дазваляе
- abi gezunt – cores veln ništ feln (abi jorn, kejn cores iz men nit žedne) *glxv*. абы было б здароўе, у няшчасьцях нястачы ня будзе
- af cores lebt men *glxv*. на бедах жывуць
- cores lejgn zix cu eršt afn ponem *šprxv*. гора адразу бачна на твары (хвароба не дадае аздобы; хвароба, калі ня ўморыць, дык скрывіць)
- cores mit zup/jojx iz gringer cu fartrogn, vi cores on zup/jojx *šprxv*. беды з супам лягчэй пераносіць, як беды бяз супу
- fun ale zajtn – ejne cores *glxv*. з усіх бакоў – адны беды (кепска пан Грыгоры: што далей, то горай; бяда бяду вядзе, а трэцяя паганяе; ліха адно не бывае – бяду за руку трымае; бяда бяду перабудзе, адну скіне, дзесяць будзе; калі бяда ходзіць, з сабою ўсю радню сваю водзіць)
- me zol nit visn fun azojne cores! каб ня ведаць такога ліха!
- mit cores darf men zix nor ibernextikn/iberšlofn *glxv*. з горам трэба толькі пераспаць (пераначуем – болей пачуем; перабытна, але не забытна)
- mit dem hajntikn tog zoln zix šojn farendikn ale majne cores! каб сёньняшнім днём скончыліся ўсе мае злыдні! (каб гэта апошнія мае сьлёзы былі!)
- ven cores lejgn zix nit afn ponem, lejgn zej zix (lejgt zix es) afn harcn *glxv*. калі гора не відаць на твары, яно ў сэрцы (ліха далося ў знакі)

córerim *pl.* →cojrer *m* [*s.* (צורר(-ים] вораг, супраціўнік, прыгнятальнік

corn *m* [*d.* Zorn] гнеў, злосьць, злаваньне; **córn(d)iker** гнеўны, злосны, зласьлівы; **córndikajt** *f* злоснасьць; **cór(e)nen=cérenen** [*d.* zürnen] гневацца, злаваць

• štiln dem corn суняць гнеў

corxe-cíber *pl.* [*s.* צרכי־ציבור →nicrex] патрэбы грамадзтва, калектыўныя інтарэсы, агульныя праблемы [*sin.* bader-fenišn fun der gezelšaft, kolektive interesn]; **corxe-rábim** *pl.* [*s.* רבים־] патрэбы калектыву, агульныя інтарэсы; **cro-xim** *pl.* →cojrex *m* [*s.* (צורך(-ים] (натуральная) патрэба

cu, cun (перад галоснымі) [*d.* zu] 1. *prep.* да, к; па; 2. *adv.* задужа, занадта, залішне; **cum=cu dem**

• cu ale cores у дадатак да ўсіх бедаў

• cu cvej/draj па двое/трое

• cu ejn rubl a šo па аднаму рублю за гадзіну

• cu finf rubl a cendlik па пяць рулёў за дзясятак

• [illegible] на

• [illegible] нескарэй, найхутчэй

• [illegible] прыгажэй

• [illegible]

• [illegible] задорага

[illegible] cu lange jor! будзь здаровы, жыві доўга!

[illegible] жыві два вякі! будзь здароў, як дуб, ды [illegible]! (кажуць пры трохразовым чханьні)

• [illegible] iz umgezunt задужа добра – нездарова (што надта [illegible] і сьвіньні не ядуць)

• ale "cu" zajnen šlext, nor "ruk dix cu" iz gut yce "cu" – блага, але "прытуліся" – добра (*vrtš.* "cu" занадта – "cu" *knv.* пры-)

cú- [*d.* zer-] *knv./pref.* пры-, да-, на-, пад(а)- (паказвае на: 1. набліжэньне да акрэсьленай мэты; 2. дабаўленьне чагосьці; 3. завяршэньне дзеі)

• di tir iz cu дзьверы зачыненыя

cu-=ce- [*d.* zer-] *pref.* раз(ь)-, рас(ь)- (паказвае на разьдзяленьне, разлад, разбурэньне, раздрабленьне, раструшчаньне, расьсейваньне, распусканьне)

cúajłen [*d.* zueilen] пасьпяшыць, прысьпешыць, па-, пры|сьпяшаць, паскорыць, паскараць; **cúajł** *m*, -n паскарэньне

• ajł zix cu! пасьпяшайся! варушыся!

cúárbetn [*d.* zuarbeiten] падрабіць, падрабляць

cúbahaltn* [*d.* zubehalten] прыхаваць, прыхоўваць

cúbaheftn* zix (cu) [*d.* heften] пры-, да|лучыцца, пры-, да|лучацца; **cúbaheftung** *f* (cu) прылучэньне, далучэньне

cúbajłn [*d.* ballen] сьціснуць, сьціскаць, умацаваць, умацоўваць

cúbajsn* [*d.* zubeissen] 1. пры-, пера-, за|кусіць, пры-, пера-, за|кусваць; 2. *n*, -s полудзень; **cúbajs** *m*, **cúbajsung** *f* прыкуска, закуска

• cubajsn* di cung прыкусіць язык

• trinken* tej cubajsndik cuker піць гарбату ўпрыкуску

• kejn nadn bet cr nit, nor cubajsn ён пасагу ня просіць, толькі паесьці

cúbakn* [*d.* backen] прыпячы, прыпякаць

cúbamken/cúbomken [*d.* bom] падбомкнуць, падпець, падпяваць песенны прыпеў "ба-ба-бам..."; падыгр(ыв)аць; падтакваць, патакаць, падладзіцца, падладжвацца, падлашчыцца, падлашчвацца, згадзіцца, згаджацца з усім; *hum.* умяшацца, умешвацца ў размову; **cúbomker** *m*, -s падпявала, падхалім

cúbáseven [*p.* basować] падтакваць, патакаць

cúbejgn* (cu) [*d.* biegen, beugen] прыгнуць, прыгінаць, прыгібаць

• (cu)bejgn* an ojer (cu) прыгнуць вуха (уважліва слухаць)

cuber=ceber=ciber *m*, -s [*d.* Zuber, *p.* ceber] цэбар

cúbetn [*d.* betten] (за)слаць пасьцель

cúbídeven [*ukr.* біда] бедаваць, набедавацца, зьведаць, спа-, за|знаць бяду/гора/ліха

cúbiłn* [*d.* bellen, *mhd.* büllen] адбрахацца, адбрэхвацца (аб сабаку)

cúbindn*, cúcubindn* (cu, mit) [*d.* zubinden] 1. прывяз(в)аць; прычапіць, прычапляць; 2. *n* прымацаваньне, прымацоўваньне, прывязваньне (вяроўкай)

• cubindn* mit a štrik прывязаць вяроўкай

• er tojg nit a kac a švanc cucubindn *glxv.* ён ня здатны нават кошцы хвост завязаць

cubís(e)lex=cu bislex [*d.* bisschen, bissel] *adv.* патроху, пакрысе, памалу

cúbojen [*d.* zubauen] да-, пры|будаваць, да-, пры|будоўваць; **cúboj** *m*, -en прыбудова; **cúbojung** *f*, -en прыбудова, прыбудоўваньне, прыбудаваньне

cúborgn* [*d.* borgen] пазычыць, пазычаць

cúbrejtn=cúgrejtn [*d.* zubereiten, *mhd.* gereiten] падрыхтаваць, падрыхтоўваць, прыгатаваць

cúbrenen [*d.* brennen] пад-, пры|паліць, пад-, пры|пальваць; прыгарэць, прыгараць; *med.* прыпячы, прыпякаць

• di kaše iz cugebrent gevorn каша прыгарэла

cúbrengen* [*d.* zubringen, *mhd.* brëngen] 1. прынесьці, прыносіць; 2. траціць, марнаваць (церці час)

cúbrojnen [*d.* bräunen] *kul.* падрумяніць, падрумяньваць; **cúbrojner** *m*, -s тостэр

cúbrotn* [*d.* braten] падсмажыць, падсмажваць, падпячы, падпякаць, падпражыць, падпражваць, падскварыць, падскварваць (сала)

cúbund *m*, -n [*d.* Bund] далучэньне

cúcejłn [*d.* zuzählen] пад-, пера-, зь|лічыць, пад-, пера-, зь|лічваць

cúcien* [*d.* zuziehen] пры-, пад|цягнуць, пры-, пад|цягваць; прывабіць, прываблівать, залучыць, залучаць; **cúci** *m*, -en прыцягненьне, цяга; **cúci(end)iker** прыцягальны, прывабны, прынадны, спакусьлівы; **cúciung** *f*, -en прыцягненьне, прыцягваньне; **cúciung(s-)kraft** *f*, **cúci-kojex** *m* [*s.* ח(וו)כ־] прыцягальная сіла/моц, сіла прыцягненьня, прыцягальнасьць

• a cuciendik ojszen прывабная зьнешнасьць

• cucien* zix cum gerixt прыцягваецца да суду

• dajne cvej švarcinke ejgelex /mit dajn kepele švarce hor... /vi a magnet hostu mix cugecojgn, /ject kircstu mir majne jor *flksl.* твае чорненькія вочкі й твая галоўка з чорнымі валасамі... як магнэс прыцягваюць мяне, цяпер ты ўкарочваеш мне жыцьцё

cucik=čučik *m*, -es [*ukr.* цуцик] цуцык

• junger cucik маладзён, юнец

cúciljeven [*d.* zielen, *v.* сіляць?] зацыраваць, зацыроўваць

cúcoln [*d.* zuzahlen] 1. да-, пры|плаціць, да-, пры|плочваць; 2. *n*, **cúcol** *m*, -n, **cúcolexc** *n*, -n даплата, прыплата

cúčepen [*p.* czepiać] 1. прычапіць, прычэпліваць; 2. *n* пры-

шчэпліваньне, прышчэпка; **cúčep** *m*, -n прычэп; **cúčepeniš** *f/n*, -n прыдзірка, прычэпка, прычапка
• cučepen zix cu emecn vi a gešvir/klešč/klek/make/krenk, vi a bejze onšikeniš прычапіцца/прыляпіцца/прыстаць да кагосьці як скула/клешч/пляма/ліха/хвароба (як смала да кала, як салома ў лазьні, як кароста/смоўж, як клешч да сабачага хваста, як п'яніца да бутэлькі)
• nito cu vos cučepen zix! німа да чаго прычапіцца!
cúdat *m*, -n [*v.* дадатак?] даклад (у кравецкай справе)
cúdekn, cúcudekn (mit) [*d.* zudecken] пры-, на|кры(ва)ць; **cúdek** *m*, -n накрыцьцё, акрыцьцё, апона, покрыўка
• – Farlibt hob ix zix, mamenju, inejnem, /un mer kejn cvejtn lib ix šojn nit. /Mit ejn bergele erd megt ir mix ale cudekn, /xasene hobn far kejn cvejtn vel ix šojn nit. *flksl.* – Палюбіла я, матуля, аднаго і больш нікога іншага ■ ўжо не палюблю. Капцом зямлі мяне накрыйце, ні за каго іншага я не пайду.
• gut iz di doktojrim – zejere felern dekt cu di erd добра лекарам – іхныя памылкі хавае зямля
• ven me zol dem top nit cudekn, voltn di majz gevust, vos in im iz *glxv.* калі б гаршчок ня быў зачынены, мышы ведалі б, што ў ім
• vos di erd dekt cu, muz fargesn vern *šprxv.* што зямля пахавала, мусіш забыць (усё забыта, што зямлёю пакрыта)
cúdempn/cúdemfn [*d.* dämpfen] *kul.* (па)тушыць, парыць
cuderhántiker [*d.* Hand] зручны, прыгодны, прыдатны; **cuderhántikajt** *f* зручнасьць, прыгоднасьць, прыдатнасьць
cuderzáxiker [*d.* Sache] дарэчнасьць, слушнасьць; **cuderzáxikajt** *f* дарэчнасьць, слушнасьць
cúdinen (ba) [*d.* dienen] зрабіць паслугу, удружыць, дагадзіць, узычыць, услужыць; **cúdiner** *m* найміт
cúdingen* [*d.* dingen] заарэндаваць, наняць, наймаць
• ven es zol helfn got betn, volt men šojn cugedungen menčn *glxv.* калі б просьбы да бога даходзілі, знайшоўся і б чалавек, які б наняўся прасіць
cúdišen [*p.* dusić] задушыць, удавіць; патушыць, пагасіць
cúdrejen [*d.* zudrehen] прыкруціць, прыкручваць
cúdrikn (cu) [*d.* zudrücken] прыціснуць, прыціскаць, прытуліць, прытуляць
• cudrikn cu der vant (cum ventl) прыціснуць да сьцяны
cúdringlexer [*d.* zudringlich] настойлівы, упарты; **cúdringlexkajt** *f* настойлівасьць, упартасьць
• cudringlex fodern настойліва патрабаваць
cúdróteven [*d.* Draht] прывяз(в)аць, прымацаваць, прымацоўваць дротам
cúdušen [*p.* dusić] *kul.* тушыць
cúefenen [*d.* öffnen] прачыніць, прачыняць, прыадкры(ва)ць
cúéjgenen [*d.* zueignen] 1. прысвоіць, прысвойваць; 2. *n*, **cúejgenung** *f* прысваеньне, прыўлашчаньне, прыўлашчэньне
cúérdikn [*d.* Erde] зазямліць, зазямляць
cuéršt=cu eršt [*d.* zuerst] *adv.* сьпярша, сьперша, перш(-на-перш), раней, спачатку, на пачатку
cúesn* zix [*d.* essen] прыесьціся, прыядацца, надакучыць, надакучваць
• dos hot zix mir cugegesn гэта мне надакучыла
cúfajfn* [*d.* zupfeifen] пасьвістваць
cúfajln [*d.* feilen] апілаваць, апілоўваць (напільнікам)
cúfaln* (cu) [*d.* zufallen] 1. прыпасьці, прыпадаць; 2. выпадаць, даставацца; **cúfal** *m*, -n здарэньне, выпадак
• alpi cufal паводле здарэньня
• cufaln* cu emecns brust прыпасьці да чыіхсьці грудзей
• cufaln* zix cu emecn/epes vi an orem-boxer cu latkes, vi cu hejse lokšn накінуцца на кагосьці/штосьці як бедны хлопец на дранікі, як на гарачыя локшыны (як галодны на хлеб, як сабака на костку)
• s'iz cugefaln di naxt надышла ноч
• s'ken cufaln... di švarce brand *iron.* можа выпасьці... чорная воспа (кажуць, калі нехта выхваляецца будучай перамогай)
cúfarbn* [*d.* färben] пры-, пад|фарбаваць, пры-, пад|фарбоўваць, падмаляваць, падмалёўваць; **cúfarb** *m*, -n адценьне, падфарбоўка, падмалёўка
• cufarbn di bremen падвесьці бровы
cúfardinen [*d.* verdienen] пад(за)рабіць, пад(за)рабляць
cúfa(r)rixtn [*d.* verrichten] падправіць, падпраўляць
cúfefern [*d.* pfeffern] прыперчыць, прыперчваць, папярчыць; прыправіць, прыпраўляць (перцам)
• cufefern di rejd mit vicn прыправіць размову жартамі (дасьціпнымі выразамі)
cúfeliker [*d.* zufällig] выпадковы; **cúfelikajt** *f* выпадковасьць
cúféstikn (cu) [*d.* festigen] 1. прымацаваць, прымацоўваць; 2. *n* прымацаваньне, прымацоўваньне; **cúfestikung** *f* прымацаваньне, прымацоўваньне; рэгістрацыя
cufil=cu fil [*d.* zuviel] *adv.* зашмат
• cufil haltn* fun zix трымацца з гонарам
• vos cu(fil) iz umgezunt што зашмат, тое нездарова (што надта, то й сьвіньні не ядуць)
cúfirn [*d.* zuführen] 1. (cu) пад-, пры|везьці, пад-, пры|возіць; прывесьці, прыводзіць; 2. *n*, **cúfir** *m*, -n, **cúfirung** *f* падвоз, прывоз
• der cufir fun sxojres падвоз тавараў
cuflájsn(s) [*d.* zufleiss] 1. *m* прыкідваньне, несапраўднасьць; 2. *adv.* на жарт, жартам, ненаўмысна; **cuflájsndiker** несапраўдны, падроблены
• af cuflajsn(s)=af cu flajsn 1. знарок, наўмысна; 2. жартам, ненаўмысна
cúflancn [*d.* pflanzen] падсадзіць, падсаджваць (расьліны)
cú(-)flejc *m*, -n [*d.* zufliessen] прыліў
cúflien* (cu) [*d.* zufliegen] да-, пад|лятаць; **gebn* a fli cú** да-, пад|ляцець; **cúfli** *m*, -en падлёт, заход на пасадку
cúflisn* [*d.* zufliessen] прыцячы, прыцякаць, прыбы(ва)ць; **cúflos/cúflus** *m*, -n прыліў, прыток
cúfojln zix (cu) [*d.* faul] паленавацца
cúforn* (cu, in, kejn) [*d.* zufahren] пад'-, за|ехаць, пад'-, за|яжджаць; **cúforer** *m*, -s, (-n *f*, -s) пасажыр, які карыстаецца праязным білетам/квітком; **cúforeráj** *n* праезд па праязным білетам/квіткам; **cúfor(-veg)** *m*, -n пад'езд, пад'язная дарога; **cúfor-linje** *f*, -s пад'язны пуць
cufrídn(šteln) (mit, fun) [*d.* zufrieden] з(а)даволіць, з(а)давальняць; **cufrídn zajn*** быць здаволеным; **cufrídener** (mit, fun) рады, здаволены; **cufridnkajt** *f*, **cufrídn-štelung** *f* (mit, fun) з(а)давальненьне, здаволенасьць, радасьць; **cufrídnštel(nd)iker** здавальняючы
• ejn mame ken cen kindern cufridn šteln, ober cen kinder nit ejn mame *šprxv.* адна маці можа дзесяць дзяцей здаволіць, але дзесяць дзяцей не адну маці

воліць, але дзесяць дзяцей не здаволяць аднае маці
• er iz cufridn, vi hint voltn im rajsn ён згодны, каб яго сабакі дралі
• itlexer lebt nor bam andern cufridn *glxv.* гэтаму здаецца, што гэнаму добра жывецца (у чужым роце і зубоў болей; у чужым хлеве і блыха валом здаецца)
• nit jeder iz cufridn mit zajn ponem, ober mit zajn sejxl iz jeder cufridn (itlexer iz mit zajn ponem un mit zajn sejxl cufridn) *śprxv.* ня кожны пагаджаецца са сваім тварам, але са сваім розумам пагаджаецца кожны

cufrier=cu frier [*d.* früher, *mhd.* zuo vrüer] *adv.* раней, дасюль; **cufríiker** раньні, заўчасны

cúfrirn* (cu) [*d.* zufrieren] прымерзьці, прымерзнуць, прымярзаць; падмарозіць, падмарожваць

cúfrišn [*d.* erfrischen] асьвяжыць, асьвяжаць

cúfruxperung *f* [*d.* Frucht?] прыплод

cufús=cu fus [*d.* zu Fuss] *adv.* пехатой, пешкі, пеша; **(cu)fúsn(s)=cu fusns** 1. *m* падножжа; 2. (fun) *adv.* каля ног, у ногах

• [illegible] cufusns у нагох, ля ног
• [illegible] gejn cufus пешкі/лёгка не атрымаецца
• [illegible] gegen cufus, ale naronim forn af/in karetes (di [illegible] gegen cufus, un di narn forn) усе разумныя ходзяць [illegible] юрні ездзяць у карэтах
• [illegible] der meylex gejt cufus *glxv.* туды, куды цар ходзіць пешка (у прыбіральню)

cug *m.* -n [*d.* Zug] 1. цягнік; 2. цяга; 3. *šaxm.* ход; **cúgvint=cúkvint** *m.* -n, **cúgluft** *f.* -n скразьняк, скавыш, пройма; цяга

cug vern* [?] зьбянтэжыцца, разгубіцца

cúgang *m.* -en [*d.* Zugang] падыход, доступ
• forojsiker cugang прадузяты падыход, прадузятасьць

cúganv(en)en* (ba) [*s.* -גנב- →ganev] у-, с|красьці; **cúganv(en)en* zix** (cu) падкрасьціся, падкрад(в)ацца

cúgartlen [*d.* gürten] падперазаць, падпяразваць

cugást=cu gast [*d.* Gast] *adv.* у гасьцёх, у госьці; **zajn* cugást** гасьціць, гасьцяваць
• betn* emecn cugast запрашаць кагосьці ў госьці
• cugast iz gut, un inderhejm iz nox beser *śprxv.* у гасьцёх добра, але дома яшчэ лепш

cúgázl(en)en* (ba) [*s.* גזל(ענ)ן- →gzejle, nigzl, gazlen] разбойнічаць, разбойстваваць, (аб)рабаваць, (а)грабіць

cúgeajlter [*d.* zugeeilt] імклівы, нястрымны

cúgebn*=cúgibn*, cúcugebn* (cu) [*d.* zugeben] да-, на|да(ва)ць; **cúgebexc** *n.* -n дадатак
• cugebn* kraft надаць моцы

cúgebojter [*d.* zugebaut] прыбудаваны, дабудаваны

cúgebrenter [*d.* gebrannt] прыгарэлы, падгарэлы; **cúgebrent vern*** пры-, пад|гарэць, пры-, пад|гараць
• ba a baleboste a ślimazl ştendik der ćolnt/cimes cugebrent *glxv.* у гаротнай гаспадыні заўжды падгарэлы чолунт /цымус

cúgebrojnter [*d.* gebräunt] падрумянены; **cúgebrojnt vern*** *kul.* падрумяніцца, падрумяньваца

cúgebrotener [*d.* gebraten] добра падпечаны, падсмажаны, падпражаны, падскварaны (аб сале)

cúgebundener [*d.* zugebunden] прывязаны; **cúgebundn vern*** прывяз(в)аца; **cúgebundnkajt** *f* прыхільнасьць, прывязанасьць
• Oj, cugebundn bin ix, cugebundn, /un cugebundn bin ix mit a štrik... /In majnem harcn se brent a fajer, /un leśn ken es, mame, kejner nit. *flksl.* Ой, зьвязаны я, зьвязаны вяроўкай... У маім сэрцы гарыць агонь і патушыць яго, маці, ніхто ня зможа.

cúgečepeter [*p.* czepiać] прычапны

cúgedarter [*d.* dürr] высахлы, ссохлы, схудалы, схуднелы, сухарлявы

cúgedekter [*d.* zugedeckt] пакрыты, прыкрыты

cúgedulter [*mhd.* tol, dol] звар'яцелы, ашалелы, адурэлы

cúgefestikter [*d.* gefestigt] прымацаваны

cúgefojlter [*d.* gefault] прэлы, падгнілы; **cúgefojlt vern*** (са)прэць, (з)гніць, згнісьці, згніваць

cúgefrojrener [*d.* zugefroren] падмёрзлы, прымёрзлы; **cúgefrojrn vern*** (cu) пад-, пры|мерзнуць, пад-, пры|мярзаць

cúgegebener [*d.* zugegeben] прыбаўлены

cúgegesener [*d.* gegessen] абрыдлы, які прыеўся/надакучыў

cúgegrejter [*d.* zubereit, *mhd.* gereit] падрыхтаваны; **cúgegrejtkajt** *f* падрыхтаванасьць

cúgehern (cu) [*d.* zugehören] (пры)належаць; **cúgeher** *n* прылада, прыладак, прыладзьдзе, начыньне; **cúgeherikajt** *f*, -n (пры)належнасьць

cúgejn* (cu) [*d.* zugehen] падысьці, зайсьці, пады-, за|ходзіць; **gebn* a gej cú** падысьці, зьбегаць; **cúgenglexer** даступны; **cúgenglexkajt** *f* даступнасьць
• cugejn* vi a ganev (af di špic finger) падкрасьціся як злодзей (на дыбачках)
• ix volt gevolt zen, vi es vet nox majn tojt cugejn *glxv.* я б хацеў убачыць, што будзе пасьля маёй сьмерці

cúgekejtlter [*d.* gekettelt] прычапны

cúgeklibener, cúgeklojbener [*d.* geklaubt] падабраны; прыбраны

cúgekumener [*d.* zugekommen] які прыйшоў/прыбыў

cúgekoveter (cu) [*p.* kować, *r.* ковать, *ukr.* кувати] прыкаваны
• štejn* vi cugekovet стаяць як прыкаваны

cúgelegerter, cúgelegener [*d.* gelegen] (за)ляжалы; **cúgelegert vern*** заляжацца, сапсавацца

cúgelozener, cúgelozter [*d.* zugelassen, gelöst] 1. дапушчаны; 2. (пры)ветлівы, прыхільны, сяброўскі; **cúgeloznkajt** *f*, **cúgeloztkajt** *f* ветл(ів)асьць, прыхільнасьць

cúgemaxter [*d.* zugemacht] зачынены, прычынены, прыкрыты
• mit cugemaxte ojgn з заплюшчанымі вачыма

cúgemišpeter [*s.* -משפט(י)מ-] прысуджаны

cúgenect vern* [*d.* genetzt] падмокнуць, падмакаць

cúgenglexer [*d.* zugänglich] даступны, зразумелы

cúgenumener [*d.* zugenommen] прыняты; **cúgenumen vern*** прыняць, прымаць
• vos got git, muz cugenumen vern *śprxv.* што бог дае, мусіш прыняць

cúgepaster [*d.* zugepasst] дапасаваны, прыстасаваны; **cúgepastkajt** *f* прыстасаванасьць

cúgeplečter [*d.* geplättet?] прыпрасканы

cúgepucter [*d.* geputzt] прыбраны

cúgesmaljeter [*p.* smolić] (а)смалены; **cúgesmaljet vern*** падсмаліцца

cúgešimlt vern* [*d.* geschimmelt] зацьвісьці, заплесьнець, забросьнець

cúgešlogener [*d.* zugeschlagen] прыбіты

cúgešlosener [*d.* zugeschlissen] замкнёны
cúgešmidter [*d.* geschmiedt] прыкаваны
• er zict vi a cugešmidter ён сядзіць як прыкаваны
cúgešnitener [*d.* zugeschnitten] прыкроены
cúgešparter [*d.* zugespert] прыпёрты, запёрты
cúgešpicter [*d.* zugespitzt] завостраны
cúgešpiljeter [*p.* zaszpilić] прышпільны
• a cugešpiljeter kolner прышпільны каўнер
cúgešribener [*d.* zugeschrieben] прыпісаны, падпісаны
cúgešrojfter [*d.* zugeschraubt] прышрубаваны, прыкручаны
cúgeštanener [*d.* zugestanden] прыгнаны, дапушчаны, прыладжаны
• gut cugeštanene fencter добра ўстаўленыя/асаджаныя вокны
cúgeštelter [*d.* zugestellt] прыстаўны
cúgeton vern* [*d.* zugetan] займець прыхільнасьць, прывязацца
cúgetrajeter [*d.* getreu] знаёмы, звыклы, прызвычаены
cúgetraxter [*d.* getracht] прыдуманы
cúgetriknt vern* (cu) [*d.* getrocknt] прысохнуць, прысыхаць
cúgetuljeter [*p.* tulić] прытулены
cúgevaksn vern* [*d.* zugewachsen] прырасьці, прырастаць
cúgevejnen/cúgevojnen [*d.* gewöhnen] прызвычаіць, прызвычайваць, прывучыць, прывучаць; **cúgevejnen/cúgevojnen zix** (cu), **cúgevojnt vern*** (cu) прызвычаіцца, прызвычайвацца, прывучыцца, прывучацца, прывыкнуць, прывыкаць, прыжы(ва)ць; **cúgevejnikter** звыклы, які ўвайшоў у звычку, які выклікае залежнасьць; **cúgevojnter** звыклы, прызвычаены; завучаны (аб рухах)
• az me gevojnt zix cu cu cores, lebt men mit zej in frejdn хто звыкся зь бедамі, той жыве зь імі ў радасьці (звыкся зь бядою, як рыба з вадою)
cúgevelkter [*d.* gewelkt] (зь)вялы (ліст)
cúgevorfener [*d.* zugeworfen] падкінуты
cúgezecter [*d.* zugesetzt] устаўны, адразны, які прышываюць
cúgezogter [*d.* zugesagt] абяцаны
• dos cugezogte land запаветная зямля
cúgezotn vern* [*d.* gesotten?] прыкіпець (да нечага/некага), займець прыхільнасьць, моцна прывязацца
cúgibn*=cúgebn* (cu) да-, на|да(ва)ць
cúgisn* [*d.* zugiessen] да-, пад|лі(ва)ць
▪ dos blut hot cugegosn cum kop кроў кінулася ў галаву
cúglajxn* (cu) [*d.* zugleich] (па)раўна(ва)ць, прыроўніваць, прыраўняць, прыраўноўваць; **cuglájx=cu glajx** *adv.* нароўні, адначасна; **cúglajxeniš** *n* параўнаньне, прыраўнаньне
cúgletn [*d.* glätten] за-, пры|гладзіць, за-, пры|гладжваць
• cugletn di hor прыгладзіць валасы
cúglidern (zix) (cu) [*d.* gliedern] далучыцца, далучацца
cúgob *m*, -n [*d.* Zugabe] дабаўка, дабаўленьне, дадатак, прыдатак, прылача; **cúgoblexer** дадатковы; **cúgobfardinst** *n* дадатковы заробак
• cugoblex nox дадаткова
• vi/far a cugob (als cugob) у дадатак
• a cugob cu di jomtevdike klejder (cu di cores)! у дадатак да вясельных строяў (да ліха)!
cúgreftn (cu) [?] прышчапіць, прышчэпліваць
cúgrejtn=cúbrejtn [*d.* zubereiten, *mhd.* gereiten] 1. падрыхтаваць, падрыхтоўваць, прыгатаваць; 2. *n*, **cúgrejt** *m*, **cúgrejtung** *f*, -en падрыхтоўка, падрыхтоўваньне, рыхтаваньне, прыгатаваньне; **cúgrejter** падрыхтаваны; **cúgrejtkajt** *f* падрыхтаванасьць
• cugrejtn vi af a hungerjor, vi far a polk soldatn, vi cu a xasene нагатаваць як на галодны год, як на полк жаўнераў, як на вясельле
cugúnstn [*d.* zugunsten] *adv.* на карысьць
• di cajt virkt undz cugunstn час працуе на нас
cúhaltn* [*d.* zuhalten] пры-, пад|трым(лів)аць
• cuhaltn* emecn dos mojl mit der hant затыкаць камусьці рот рукой
• cuhaltn* di noz затуляць нос
• az du kukst af hojxe zaxn, halt cu di hitl *glxv.* калі глядзіш на высокія рэчы, прытрымлівай шапку
cúhárg(en)en* [*s.* הרג(ענ)ען-] за-, пры|бі(ва)ць (кагосьці)
cúheftn* [*d.* zuheften] змацаваць, змацоўваць, сашчапіць, сашчапляць; сфастрыгаваць, сфастрыгоўваць; **cúheft** *m*, -n прымацаваньне; фастрыгаваньне
cúhejln [*d.* zuheilen] падлячыць, падлечваць, загаіць, загойваць, зажывіць, зажыўляць
cúheklen [*d.* zuhaken] зашпіліць, зашпільваць, зашпіляць (гаплік за гафтачку)
cúhelfn* [*d.* helfen] дапамагчы, дапамагаць, падтрым(лів)аць; **cuhílf** *adv.* у дапамогу, у якасьці дапамогі
cúhengen* [*d.* zuhängen] прывесіць, прывешваць; дада(ва)ць, прыклад(в)аць; **cúhang** *m*, -en давесак, дадатак (у кнізе)
cúhern [*d.* zuhören] (пра)слухаць з увагай; **cúhern zix** (cu) прыслухацца, прыслухоўвацца; **cúherer** *m*, -s, (-n *f*, -s) слухач
• got zol veln cuhern di naronim, volt di velt gehat an ander ponem *glxv.* калі б бог слухаў дурняў, сьвет бы паіншаму выглядаў
• vos du vinčst dir, zol dir der ejberšter cuhern! каб бог пачуў тое, што ты сам сабе зычыш!
cuherstu=ciherstu *f* жонка, баба
cúhinken* [*d.* hinken] кульгаць
• cuhinken* afn rextn/linkn fus кульгаць на правую/левую нагу
cúhodeven [*p.* hodować] 1. вы-, пад|гадаваць; падкарміць, падкормліваць; 2. *n* падкорм(ка)
cúhojden [*p.* hojdać] пагойдваць
cúhoreven [*p.* harować] папрацаваць
cúhúbleven [*d.* hobeln, *p.* heblować] падгабляваць
cuhunder=cihunder *m* [*d.* zu hundert] цыгундар
cúhúngern [*d.* hungern] пагаладаць (нейкі час), жыць надгаладзь
cúhustn [*d.* husten] пакашліваць, кашляць, керхаць
cújogn (cu) [*d.* jagen] падагнаць, падганяць
cúkačen (cu) да-, пад-, пры|каціць, да-, пад-, пры|кочваць
cúkajklen (cu) [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] да-, пад-, пры|каціць, да-, пад-, пры|кочваць
cúkamen/cúkemen [*d.* kämmen] прычасаць, прычэсваць
cúkejtlen [*d.* ketten] прычапіць, прычапляць, прычэпліваць
cuker *m* [*d.* Zucker] цукар; **cúkerdiker, cúkerner** цукровы; **cúkern** цукраваць; **cukerke** *f*, -s [*p.* cukierek] цукерка; **cúkerl** *n*, -ex ледзянец; **cúkerbeker** *m*, -s, **cukérnik** *m*, -es цукернік; **cukernje** *f*, -s [*p.* cukiernia], **cúkerbekeráj** *f*, -en цукерня; **cúkervarg** *n* цукровыя вырабы; **cúker-bobe** *f*, -s

цукровая баба; **cúker-burek/-burik** *m*, -es цукровы бурак; **cúker-gebek(s)** *n*. -n пячэньне; **cúker-lekex** *m*, -er цукровы пернік; **cúkerkandl** *n* ледзянцовы цукар; **cúker-kranker** *m* хворы на дыябэт; **cúker-krenk** *f*, **cúker-krankajt** *f med*. дыябэт, цукровая хвароба; **cúkernice** *f*, -s, **cúker-puške** *f*, -s цукарніца; **cúkerrod** *m*, **cúker-čeret** *m*, -n *bot*. цукровы трысьнёг; **cúkerziser** саладжавы

• a hitl cuker цукровая галава
• a lixtike cuker-bobe! мілок!
• az af dem harcn iz biter, helft nit in mojl kejn cuker (az dos harc iz biter, helft nit kejn cuker) *šprxv*. калі на сэрцы горка, не дапамагае й цукар у роце (хто ж таго ня знае, што гора сэрца прыпякае)
• dortn vu me darf cuker (vu me darf hobn cuker), tojg nit kejn zalc *sprxv*. там дзе патрэбны цукар, не падыходзіць соль
• [ver]gelt krigt men cuker *šprxv*. за грошы набываюць [усё]

[...]cukerštrikl, vestu hobn a zisn tojt! *kll*. вешайся [...] цукру, будзе табе салодкая сьмерць!

[...]лмесьці, падмятаць, падметваць

[...]навярнуць, паварочваць; накіраваць,

[...]ра-, за|студзіць, пра-, за|студжваць

[...] (!)лато (гульня)

[...]n*/**cuklo(j)bn*** [*d*. klauben] 1. пада-, пры|браць, пры-, [...] 2. *n* падбор

cúklapn (cu) [*d*. klopfen] пры-, пад|бі(ва)ць

• cuklapn mit der tir зачыніць з грэскам дзьверы, ляпнуць дзьвярыма
• cuklapn mit di glezlex чокацца чаркамі

cúklejen [*p*. kleić] прыклеіць, прыклейваць

cúklemen [*d*. klemmen] прышчаміць, прышчамляць, прыціснуць, прыціскаць

cúklepn [*d*. zukleben] прыклеіць, прыклейваць

• cuklepn mit nixtere špajexc прыклеіць пустой сьлінай
• er klept zix cu vi dos hemd cum toxes ён ліпне як сарочка да сракі (прычапіўся як смала да сракі; прыліп як гаўно да сракі, як слата, як муха да мёду, як бярозавы ліст у лазьні)

cúklern [*d*. klären] прыдум(в)аць, прыдумляць; **cúkler** *m*, -n выдумка, домысел

cúklingen* [*d*. klingeln] гарманіраваць, суладзіць, пасаваць, ствараць сугучнасьць

cúklogn [*d*. klagen] скардзіцца; **cúkloger** *m*, -s скаржнік

(cu)klo(j)meršt=cu klojm [*s*. כלומרשט-] *adv*. несур'ёзна, як быццам, быццам бы, нібыта, пад выглядам

cukn [*d*. zucken] 1. (mit) таргануць, торгаць; уздрыгнуць, уздрыгваць; 2. *n* паторгваньне (нэрвовае); **cuk** *m*, -n 1. (у)здрыгваньне, канвульсія; 2. росчырк; **a cuk ton*/gebn*** таргануць, скалануць; **cúkndiker** упрыгожаны завітушкамі, росчыркамі

• a cuk ton* mit di bremen, mit di plejces павесьці/таргануць брывамі, паціскаць плячыма
• mit ejn cuk fun der pen адным росчыркам пяра

cúknakn (cu) [*d*. knacken] ляснуць, ляскаць

cúkneln [*mhd*. knellen] падзарабіць, падзарабляць; *hum*. падзарабляць настаўніцтвам

cúkneplen [*d*. zuknöpfen] прышпіліць, прышпільваць

cúknipn [*d*. knüpfen] зь-, пры|вяз(в)аць вузлом

cúknópkeven [*r./ukr*. кнопка] прыкнапіць

cúkojfn [*d*. zukaufen] прыкупіць, прыкупляць

cukópn(s) [*d*. Kopf] 1. *m* узгалоўе; 2. (fun) *adv*. у галавох, у/пад галовы

• az es iz niderik cukopns, lejgt men unter di hant (dem kulak) *glxv*. калі нізка спаць, дык падкладзеш руку (кулак)

cúkorkeven [*d*. zukorken, *p*. korkować] закаркаваць, закаркоўваць

cúkoven [*p*. kować, *r*. ковать, *ukr*. кувати] прыкаваць, прыкоўваць

cúkoxn [*d*. kochen] пад-, да|варыць

cúkrenken [*d*. kränkeln] за-, пры|хварэць, прыхварнуць, занядужаць

cúkrexcn [*d*. krächzen] крахтаць, крактаць, стагнаць памалу

cúkrign* [*d*. kriegen] здабы(ва)ць, даста(ва)ць, прыдбаць, атрым(лів)аць (у дадатак); **cúkrign* zix** (cu) дасягнуць, дасягаць

cúkrixn* (cu) [*d*. kriechen] да-, пад|паўзьці, да-, пад|паўзаць, падпоўзваць, даб(і)рацца

cúkukn [*d*. zugucken] глядзець, пазіраць, дзівіцца; **cúkukn zix** (cu) прыглядзецца, прыглядацца; **cúkuker** *m*, -s, (-n *f*, -s) наглядальнік, назіральнік; сьведка, відавочнік

• cukukn zix af emecn/epes vi a fremder глядзець як чужы

cúkumen* (cu) [*d*. zukommen] 1. прыйсьці, прыходзіць, прыбы(ва)ць; 2. *n*, **cúkum** *m*, -en прыбаўленьне, прыбаўка; **cúkumeniš** *f/n*, -n прыбытак

• der cukum in vog прыбаўка ў вазе
• vos kumt dir cu derfun? якая табе карысьць ад гэтага?
• zol dos undz/im/ajx cukumen, vos im/ajx felt хай тое нам /яму/вам прыбудзе, чаго яму/вам бракуе

cúkunft *f* [*d*. Zukunft] 1. будучыня; 2. *gram*. будучы час; **cúkunftiker=cúkinftiker** будучы

• a xoxem iz jener/der, vos zet for di cukunft *šprxv*. мудрэц той, хто прадбачыць будучыню

cúkvečn [*d*. zerquetschen] прыціснуць, прыціскаць

• cukvečn cu der vant прыціснуць да сьцяны

cúlajdn* [*d*. leiden] пацярпець, перажыць

cúlajxtn* [*d*. leuchten] пасьвяціць

cúlákxe(ne)n/cúlátxenen [*s*. לקחע(נע)ן-] сьцягнуць, скрасьці, зьдзібіць

cúlaščen/cúleščen [*p*. łaszczyć się] аблашчыць

cúlaten [*p*. łatać] залатаць, залапіць

culéct=cu lect [*d*. zuletzt] *adv*. нарэшце, урэшце

cúléjenen (vegn) [*it*. legere, *šp*. leer] учыт(в)аца (уважліва)

cúlejgn, cúculejgn [*d*. zulegen] 1. (cu) дада(ва)ць, да-, пры|класьці, да-, пры|кладаць, да-, пры|лажыць; 2. згубіць, панесьці страту; **cúlejgn zix** 1. прылажыцца, прыкласьціся, прыкладацца; 2. прылегчы; **cúlejg** *m*, -n даклад, дадатак

• culejgn a hant/plejce (cu) прыкласьці руку/плячо
• culejgn an ojer (cu) прыкласьці вуха (уважліва слухаць)
• culejgn dem kop cum kišn прыкласьці галаву да падушкі (*vrtš*. derlejgn – aveklejgn)
• culejgn dem tatns jeruše прасадзіць бацькаву спадчыну
• culejgn mojex/kop (cu) прыкласьці розум/галаву
• cu kinder un cu got hot kejner nit cugelejgt *šprxv*. на дзяцей і на бога яшчэ ніхто не пераплаціў

cúlejtn [*d*. zuloten] 1. прылітаваць, прылітоўваць, прыпаяць, прыпайваць, прынітаваць, прынітоўваць; 2. *n* прылітоўка, прылітоўваньне, прыпайка, прыпайваньне; **cú-**

lejtexc *n* прылітоўка, прыпайка (прылітаваная частка)
cúlekn zix (cu) [*d.* lecken] падліз(в)ацца, падласьціцца, падлашчвацца, падмаз(в)ацца; **cúleker** *m* ліcьлівец, падлізьнік, падхалім
cúlenen [*d.* lehnen] прысланіць, прысланяць
cúlernen [*d.* zulernen] падвучыць
• zaj alt vi a ku – un lern dix cu! *glxv.* будзь стары як карова – але вучыся! (будзем вучыцца, пакуль сьмерць лучыцца)
cúlíb [*d.* zuliebe] *prep.* для, дзеля; **cúlibn=cúlíb dem**; **culíbzax** *f*, -n прыхільнасьць, прыязьлівасьць; **cúlíb=cu lib ton*** дагадзіць, зрабіць ласку/паслугу
• culib a šejn vort дзеля прыгожага/трапнага слоўца
• culib a špas жартам
• tu es culib undz зрабі гэта дзеля нас
• culib ton kost tomed tajer *glxv.* рабіць ласку – заўжды дорага каштуе
cúljámeven [*p.* lamować] аблямаваць, аблямоўваць
cúljepen [*p.* lepić] пад-, пры|ляпіць
cúlog *m.* -n [*d.* Zulage] дадатак, давесак (кавалачак мяса, які дае гандляр у дадатак у ятцы)
• far a culog у дадатак
• vu kop, dort iz culog *glxv.* дзе галава, там і дадатак (некалі пры продажы мясьнік даваў у дадатак да галавы жывёлы кавалак мяса) (кажуць, калі нехта выказаў трапную думку ў адносінах да пэўнай рэчы)
cúlojfn* (cu) [*d.* zulaufen] падбягаць; **gebn* a lojf cú** падбегчы
cúlončen [*p.* łączyć] далучыць, далучаць
culoxes/culehaxes=celoxes *m*, -n (af) [*s.* (ל)צולהכעיס →mumer-lehaxes] злосьць, злаваньне; нешта кепскае, благое, дрэннае; дух пярэчаньня; **culóxesdiker/culeháxesdiker=celóxesdiker** супярэчлівы, упарты, перакорлівы, задзірлівы; **culóxesnik/culeháxesnik=celóxesnik** *m*, -es, (-nice *f.* -s), **culóxes-tuer** *m*, (-ke *f*, -s) злосны, непаслухмяны, упарты, перакорлівы чалавек; сваволнік, неслух, процівень; **af culoxes/celoxes=afculoxes/afceloxes=af cu lehaxes** *adv.* насупрэкі, насуперак(і), наўмысьне, сумысьля, наўмысьля, каб пакрыўдзіць/раззлаваць; з мэтай уразіць/стругануць (кагосьці); на злосьць; нягледзячы на; **ton*** **(af)culoxes** рабіць на злосьць, наўмысна, назнарок
cúlozn* [*d.* zulassen] да-, пад-, пры|пусьціць, да-, пад-, пры|пускаць; **cúlozn* zix** быць ветлівым; **cúloz** *m*, -n дапушчэньне, доступ
• culozn* dem mazl спадзявацца на шчасьце (красьці)
• culozn* neenter падпускаць бліжэй
• zix nit culozn* cum harcn не прымаць да сэрца
• a fojgl lozt men cu im nit cu птушку да яго не прапусьцяць (пра вязьня)
• a šejne nedove vel ix im gebn, /farvos er hot mir zajn zun nit cugelozt *flksl.* я дам яму добрую міласьціну за тое, што ён мне не аддаў свайго сына
• er iz a guter menč, nor der bejzer hunt lozt im nit cu (lozt nit cu cu im) ён добры чалавек, толькі злога сабаку да яго не падпусьціш
cúmaxn, cúcumaxn [*d.* zumachen] 1. зачыніць, зачыняць; 2. (cu) прырабіць, прырабляць, прымайстраваць, прымайстроўваць
• cumaxn (mit) an ojg (di ojgn) *fig.* заплюшчыць вока/вочы (брыкнуць на той сьвет; лапці адкінуць; сашчапіць рукі)
• cumaxn di ojern заткнуць вушы
• cumaxn dos mojl закрыць рот; пры-, за|кусіць язык
• a blinder hot a lajxtn tojt – me faršport im di ojgn cucumaxn *šprxv.* сьляпы мае лёгкую сьмерць – яму ня трэба заплюшчваць вочы
cumbéstn=cum bestn [*d.* best] *adv.* найлепш, найлепей
cúmcéntrišer [*d.* Zentrum] цэнтраімклівы
cumérštn=cum erštn [*d.* erst] *adv.* найперш
cúmestn* [*d.* zumessen] пры-, ад|мерыць, пры-, ад|мяраць
cúmišn [*d.* mischen] пры-, пад|мяшаць, пры-, пад|мешваць; **cúmišung** *f*, -en, **cúmiš** *m*, -n дамешка, прымешка, прымесь
cumléct=cum lect [*d.* letzt] *adv.* найпазьней, апошнім чынам, у апошнюю чаргу
cu(m)méj(n)stn=cum mejnstn [*d.* zumeist] *adv.* найбольш, найболей, у большасьці, па большай частцы
cúmójern [*d.* zumauern] да-, пры|мураваць, да-, пры|муроўваць
cumól=cu mol [*d.* zumal] *adv.* часам(і), падчас, у часе, парою, іншы раз; **cumóliker** перарывісты, пэрыядычны
cúmoln* [*d.* malen] падмаляваць, падмалёўваць
cumórgns=cu morgns (af) [*d.* morgen] *adv.* назаўтра, нараніцу, раніцаю, зранку, паранку, рана, уранку, ураньні
cumšénstn=cum šenstn [*d.* schön] *adv.* найпрыгажэй
cúmučen zix [*p.* męczyć] змучыцца
cumvéjnikstn=cum véjnikstn [*d.* am wenigsten] *adv.* найменш, найменей
cúnadžen [*ukr.* надити, *p.* nadzić] прынадзіць, прынаджваць, прывабіць, прывабліваць
cúnarn [*d.* narren] прывабіць, прывабліваць, зьвесьці, зводзіць
cunáxt(s)=cu naxt(s) [*d.* nachts] *adv.* уначы, ноччу
cund=acund(er)/(a)cind(er)(t) [*d.* jetzund] *adv.* цяпер, зараз
cúnecn [*d.* netzen] а-, с|паласнуць, апалоскваць; змачыць, змочваць; **cúnecexc** *n* прымочка
• cunecn dos ponem, di hent спаласнуць твар, рукі
cúnejen [*d.* zunähen] за-, пры|шыва)ць
• cunejen a knepl прышыць гузік
cúnejgn (cu) [*d.* neigen] прыхіліць, прыхіляць, прыгнуць, прыгінаць
• (cu)nejgn an ojer (cu) прыгнуць вуха (уважліва слухаць)
cúnejtn [*d.* nötigen] прымусіць, прымушаць, падбухторыць, падбухторваць
cúnejzn zix [*d.* nasen?] прысвоіць, прысвойваць
cúnemen* [*d.* zunehmen] 1. (ba, in, fun) прыняць, прымаць; за-, пры|б(і)раць; 2. *n* прыём, прыманьне; адабранне, канфіскацыя; **cúnemen* zix** прышчапіцца, прышчэпліваца; **cúnemeniš** *f/n*, -n мянушка, наймя, прозьвішча; **cúnemer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прымальнік
• cunemen* a vane прыняць ванну
• az got vil maxn ejnem cum nar, nemt er ba im cu af der elter dos vajb *šprxv.* калі бог хоча кагосьці зрабіць дурнем, ён адбірае ў яго на старасьці жонку
• cores vil men nit cunemen, micves ken men nit cunemen *šprxv.* чужога ліха ніхто ня хоча браць, чужой ласкі ніхто ня можа ўзяць
• der ruex nemt alc cu, nor a šlext vajb nemt er nit *glxv.* чорт забірае ўсё, апрача кепскай жонкі

• ver es ganvet ba an oreman, nemt cu ba got alejn *šprxv.* хто крадзе ў бедняка, крадзе ў самога бога

cúnetn zix (cu) [*d.* Naht] аблямаваць, аблямоўваць, абшыі(ва)ць

cung *f, pl.* -en/cinger, *dim.* **cingl** *n*, -ex [*d.* Zunge] язык

• a gešlifn cingl (a gešlifene cung) востры язычок

• arojsšteln a cung высунуць язык

• bejze cinger злыя языкі

• brexn* zix di cung (af) зламіць язык

• cuhaltn* di cung прыкусіць язык

• drejen mit der cung круціць языком

• gib cung! дай язык! скажы слова!

• haltn* dem cung cvišn di cejn трымаць язык за зубамі

• hobn* a glate cung/cingele, a cung af reder/šrojfn быць языкатым, балбатлівым (сьцеле языком, як ліс хвастом)

• mit cung! зь языком! (адказ дзіцяці на пытаньне: "mit [illegible] dos brojt?" з чым ён будзе есьці хлеб?)

• [illegible] der cung запінацца, спатыкацца, блытацца

[illegible] der cung цягнуць кагосьці за язык

[illegible] стаяць на "шухеры"

[illegible] hot a lange/grojse cung un ken nit rejdn [illegible] nit blozn; ken kejn broxe nit zogn; der [illegible] kurce un tor nit rejdn) *šprxv.* у вала язык доўгі, а гаварыць ня можа (ня можа дудзець у шофар; ня [illegible] чалавек мае кароткі (язык), але ня мае права гаварыць) (гэта так, сказаў бы і цяляк, ды язык кароткі; гаварыў бы каток, але язык кароткі; у каровы язык доўгі, а гаварыць заказана)

• bajs zix (beser) op a halbe cung (di cung)! прыкусі (лепш) язык! (цыпун/скулу/стрык/курдзюк табе на язык!)

• ci mix nit ba der cung! не цягні мяне за язык!

• di cung farfirt dem menčn cum glik un cum umglik язык спакушае чалавека на шчасьце і на няшчасьце

• di cung iz dem menčns grester sojne язык – найгоршы людзкі вораг (языча, языча! ці ліха цябе мыча: ува мне сядзіш, а мне дабра ня зычыш?)

• di/a cung iz on bejner, ober zi cebrext bejner *šprxv.* язык бяз костак, але ламае косткі

• er hot a cung on bejner ён мае язык бяз костак (язык без касьці – усё хвашчы)

• got hot im gegebn a cung, er zol mit ir drejen *glxv.* бог даў яму язык, каб ён ім круціў (брэша як лён чэша, хлусіць не падсяваючы)

• mitn cung ken men alc maxn (iz alc gring cu maxn) *šprxv.* языком усё зробіш (хваліцца – не касіць, рука не баліць; брахаць – ня цэпам махаць)

cunic=cunúc [*d.* zunutze] *adv.* карысна, прынадна, патрэбна; **cunícкumen*=cunúckumen*=cunic kumen*** спатрэбіцца, прыгадзіцца

cuništ=cu ništ [*d.* zunichte] *adv.* у нішто; **cunіštmaxndiker** разносны, зьнішчальны; **cuništ(-)maxung** *f*, -en зьнішчэньне

• cuništ maxn зьнішчаць

cúnit(eve)n [*d.* nieten] прынітаваць, прынітоўваць, прыкляпаць, прыклёпваць

cúnoglen [*d.* nageln] прыбі(ва)ць (цьвіком)

cunójf [*d.* zu Haufe?] 1. *adv.* разам; 2. *m*, -n агульны фонд

cunójf- [*d.*] *knv./pref.* са-, с(ь)-, з(ь)-

cunójfbejgn* [*d.* beugen, biegen] сагнуць, згібаць, згінаць

• cunojfbejgn* indrajen emecn скруціць кагосьці ў баранаў por (утрая)

cunójfbetlen [*d.* betteln] жабраваць, прасіць міласьціну

cunójfbindn* [*d.* binden] зьвяз(в)аць, злучыць, злучаць

• umglik bindt cunojf, šlextikajt maxt frajndšaft *šprxv.* няшчасьце яднае, бяда робіць сябрамі

cunójfbrengen* [*d.* brengen] сабраць, зьбіраць; пры-, зь|несьці, пры-, з|носіць

• cunojfbrengen* a vant mit a vant (bojdem mit police) зводзіць разам сьцены (гарышча з паліцай; рабіць немагчымае)

cunójfbrexn* [*d.* brechen] разбурыцца, разбурацца, разваліцца, развальвацца

cunójfcejln [*d.* zählen] зьлічыць, зьлічваць

cunójfcien* [*d.* ziehen] сьцягнуць, сьцягваць; **cunójfci** *m*, -en сьцягваньне, памяншэньне, звужэньне; **cunójfciung** *f* сьцягваньне разам, далучэньне

cunójfčepen [*p.* czepiać] счапіць, счэпліваць, сашчапіць, сашчэпліваць, сашпіліць

cunójfdrejen [*d.* drehen] скруціць, скручваць

• cunojfdrejen zix vi a bejgl скруціцца абаранкам (як карчок)

cunójfdrengen zix [*d.* drängen] скучыцца, скучвацца, зьбі(ва)цца ў кучу

cunójfdretlen [*d.* Draht] сшы(ва)ць стэплерам (скорасшывальнікам)

cunójfdrikn [*d.* drücken] сьціснуць, сьціскаць; **cunójfdrikung** *f* сьцісканьне

cunój(f)faln* (**zix**) (mit) [*d.* fallen] супасьці, супадаць; **cunoj(f)fal** *m*, -n, **cunój(f)falung** *f* супадзеньне

• der cunojfal fun umštandn зьбег акалічнасьцяў

cunój(f)festikn [*d.* festigen] 1. змацаваць, змацоўваць; 2. *n* змацоўваньне

cunój(f)firn [*d.* führen] зьвесьці, зводзіць; зьвезьці, звозіць разам; **cunójf(f)irer** *m* зводнік

• az der šadxn firt cunojf di mexutonim, bahalt er zix afn bojdem *šprxv.* зводнік зводзіць разам сватоў, а сам хаваецца на вышках (хто сват, той вінават; хто сватае, той пекла пратае; свату падзяка альбо кульбака; свату першая чарка і першая палка)

• der šadxn firt cunojf a vant mit a vant un zogt dernox: "šlogt ajx kop on der vant!" *glxv.* сват зводзіць сьцяну са сьцяной і кажа пры гэтым: "хоць біцеся галавой аб сьцяну!" (для свата галоўнае шлюб, а што будзе далей, яго не цікавіць)

• er ken cunojffirn cvej vent *glxv.* ён можа дзьве сьцяны разам зьвесьці

• zi ken cunojffirn a vant mit a vant *glxv.* яна можа зьвесьці сьцяну са сьцяною (агонь-баба)

cunój(f)flextn* [*d.* flechten] сплесьці, сплятаць

cunój(f)flien* [*d.* fliegen] зьляцецца, зьлятацца; **cunoj(f)fli** *m*, **cunój(f)flieniš** *n* зьлёт

cunój(f)flisn* [*d.* fliessen] зьлі(ва)цца, сьцячыся, сьцякацца разам

cunój(f)forn* zix [*d.* fahren] зьехацца, зьяжджацца разам; **cunoj(f)for** *m*, -n заезд, зьезд

cunójfgebojgener [*d.* gebogen] сагнуты

cunójfgebundener [*d.* gebunden] зьвязаны

cunójfgedrejter [*d.* gedreht] скручаны

cunójfgedrengter [*d.* drängen] сьпёрты, напёрты, скучаны; **cunójfgedrengtkajt** *f* сьпёртасьць, скучанасьць, цесната
cunójfgedrikter [*d.* gedrückt] сьціснуты
cunójfgefro(j)rener [*d.* gefroren] мёрзлы (камяк), замерзлы, зьмерзлы
cunójfgehefter [*d.* geheftet] зьвязаны, сплецены; **cunójfgeheftkajt** *f* зьвязанасьць, зьяднанасьць
cunójfgehoftener [*d.* geheftet] *gram.* складаны (аб слове)
cunójfgehojkerter [*d.* Höcker] згорблены
cunójfgejn* zix (mit) [*d.* gehen] сысьціся, сыходзіцца
cunójfgeklibener [*d.* geklaubt] сабраны
cunójfgeknureter [?] зматаны, скручаны (у клубок)
cunójfgekorčeter [*ukr.* корчитися, *r.* корчиться] скурчаны
cunójfgekučebureter [?] пакарабачаны, зморшчаны
cunójfgelaf *m*, -n [*d.* Lauf] збор(ышча), зьбег
cunójfgelejgter [*d.* gelegt] складзены; складаны
cunójfgelejter [*d.* gelötet] спаяны, зблітаваны
cunójfgeredtkajt *f* [*d.* reden] дамоўленасьць, змоўленасьць, згаворанасьць
cunójfgerufener [*d.* gerufen] скліканы, сазваны
cunójfgešlogener [*d.* geschlagen] зьбіты
cunójfgešlosener [*d.* geschlossen] самкнуты, згуртаваны; **cunójfgešlosnkajt** *f* самкнутасьць, згуртаванасьць
cunójfgešmidter [*d.* geschmiedt] скаваны, скуты
cunójfgešmolcener [*d.* geschmolzen] зьлітаваны, спаяны
cunójfgešparter [*d.* sperren] скучаны; **cunójfgešpartkajt** *f* скучанасьць, цесната
cunójfgeštelter [*d.* gestelt] састаўлены
cunójfgevoksener [*d.* gewachsen] зрошчаны
cunójfgezamlter [*d.* gesammelt] сабраны
cunójfgezecter [*d.* gesetzt] складаны
• cunojfgezect-koordinirter zac *gram.* складана-злучаны сказ
• cunojfgezect-subordinirter zac *gram.* складана-залежны сказ
cunójfgisn* [*d.* giessen] зьлі(ва)ць (разам); **cunójfgisung** *f*, **cunójfgos/cunójfgus** *m*, -n зьліцьцё; сутока; **cunójfgegosener** зьліты (разам); зьлітны, злучны, зьяднаны, згуртаваны; **cunójfgegosnkajt** *f* зьлітнасьць, злучнасьць
cunójfglajxn* [*d.* gleichen] у-, з|раўнаваць, у-, з|раўноўваць
cunójfglidern [*d.* Glied] сучленіць, сучляняць
cunójfgrablen [*p.* grabić] згрэбці, згрэбаць (граблямі)
cunójfhalt *m* [*d.* Zusammenhalt] згуртаванасьць, спаянасьць
cunójfheftn* [*d.* heften] злучыць, злучаць; счапіць, счэпліваць, сашчапіць, сашчэпліваць; **cunójfheft** *m*, -n *gram.* складанае слова; пабудова, структура
cunójfkačen [*ukr.* качати] скач(в)аць (у галу)
cunójfkajklen/cunójfkojklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] скач(в)аць (у галу); скамячыць; зматаць (ніткі)
cunójfkejtlung *f* [*d.* Kettung] счапленьне, (са)счэпліваньне
cunójfkern [*d.* kehren] зьмесьці, зьмятаць, зьметваць
cunójfklajbn*/cunójfklojbn* [*d.* klauben] сабраць, зьбіраць
cunójfklámern [*d.* klammern] узяць, браць у двухкосьсе /дужкі
cunójfklapn [*d.* klopfen] зьбі(ва)ць
cunójfklejen [*p.* kleić] склеіць, склейваць
cunójfklepn [*d.* kleben] склеіць, склейваць
cunójfklingen* zix [*d.* klingen] сазваніцца, сазвоньвацца
cunójfknajln zix [*d.* knäueln?] скруціцца; зьлямчыцца (аб воўне)
cunójfknejčn [*mhd.* knitschen, knautschen] зьмяць, скамячыць
cunójfkneplen [*d.* knöpfen] зашпіліць, зашпільваць
cunójfknetn* [*d.* kneten] замясіць, замешваць (цеста)
cunójfknipn [*d.* knüpfen] зьвяз(в)аць
cunójfkojfn [*d.* kaufen, *mhd.* koufen] 1. скупіць, скупляць; 2. *n* скупка
cunójfkolepucken [?] перамяшаць, перамешваць
cunójfkompanien/cunójfkompanejen zix [*d.* Kompanie] завесьці, заводзіць кумпанію, аб'яднацца, аб'ядноўвацца
cunójfkorčen zix [*p.* kurczyć się, *ukr.* корчитися, *r.* корчиться] скурчыцца, скурчвацца
• cunojfkorčen zix far kelt скурчыцца ад холаду
cunójfkoven [*p.* kować, *r.* ковать, *ukr.* кувати] скаваць, скоўваць разам
cunójfkoxn [*d.* kochen] зварыць, зварваць (мэтал); **cunójfkoxn zix** адкіпець, адкіпаць (аб малацэ)
cunójfkracn [*d.* kratzen] наскрэбці
cunójfkramfn [*d.* krampfen] зьвесьці, зводзіць сутаргай
cunójfkrejcn [*d.* kreuzen] скрыжаваць, скрыжоўваць; склясьці, склад(в)аць накрыж; **cunójfkrejcung** *f* скрыжаваньне
cunójfkrempeven [*d.* krampen?] змацаваць, змацоўваць, зьвяз(в)аць
cunójfkumen* zix [*d.* kommen] сысьціся, сыходзіцца; **cunójfkum** *m*, -en, **cunójfkumeniš** *f*, -n сход(зіны)
• cunojfkumen* zix vi ganovim сыходзіцца як злодзеі (патаемна)
cunójfkvečn [*d.* quetschen] сьціснуць, сьціскаць
cunójflajen* [*d.* leihen] запазычыць, запазычаць, узаемаабавяз(в)ацца
cunójflebn zix (mit) [*d.* leben] у-, з|жы(ва)ццa
cunójflejgn [*d.* legen] 1. склясьці, склад(в)аць; 2. *n*. **cunójflejg** *m* складаньне; **cunójflejg-col** *m mat.* складаемае; **cunójflejg-cejxn** *m mat.* знак складаньня; **zix cunójflejgndik** *adv.* у складчыну
• cunojflejgn incvejen склясьці ў дзьве рэдзі
cunójflejtn [*d.* löten] 1. зьлітаваць, зьлітоўваць, спаяць, спайваць; 2. *n* літаваньне, спайка
cunójfljepen [*p.* lepić] зьляпіць разам
cunójflojfn* zix [*d.* laufen] зьбегчыся, зьбягацца; **cunójflojf** *m*, **cunójflojfeniš** *n* збор(ышча), зьбег
• me lojft zix cunojf vi kec in a levone naxt зьбягаюцца як коткі на поўню
cunójflozn* [*d.* lassen] распусьціцца, распускацца
cunójfmišn [*d.* mischen] зьмяшаць, зьмешваць
• cunojfmišn kaše mit bočvene мяшаць кашу з бацьвіньнем (боб з гарохам; мешаніна)
cunójfmjačen [*p.* miąć] скамячыць
cunójfnejen [*d.* nähen] с-, пад|шы(ва)ць
cunójfnemen* [*d.* nehmen] сабраць, зьбіраць, злучыць, злучаць; **cunójfnem** *m*, -en збор, калекцыя
cunójfniteven [*d.* nieten] зьнітаваць, зьнітоўваць, скляпаць, склёпваць
cunójfpakn [*d.* packen] у-, (с)пакаваць, спакоўваць разам
cunójfpartoljen [*p.* partolić] злучаць (груба/халтурна), халтурыць, партачыць
cunójfpasn [*d.* passen] пасаваць, адпавядаць, пыдыходзіць
cunójfplontern [*p.* płatać] зблыт(в)аць
cunójfpojkn [*d.* pauken] падбарабаніць, падбарабаньваць
cunójfporn [*d.* paaren] спарыць, спарваць; спалучыць,

спалучаць; **cunójfporung** *f* спарваньне, спароўваньне, злучка; спалучэньне
cunójfpresn [*d.* pressen] сьціснуць, сьціскаць
cunójfre(j)dn* zix (mit) [*d.* reden] з-, да|гаварыцца, з-, да|гаворвацца, з-, да|мовіцца, з-, да|маўляцца; **cunójfred** *m* змова, загавор
• cunojfredn* zix vi a štumer mit a tojbn дамовіцца як нямы з глухім
• cunojfredn* zix vi lajtiše menčn дагаварыцца па-людзку
cunójfréxenen [*d.* rechnen] зьлічыць, зьлічваць
cunójfroln [*d.* rollen] скруціць, скручваць
cunójfrufn* [*d.* rufen] 1. склікаць, сазваць, ззываць; 2. *n*, **cunójfruf** *m* скліканьне
cunójfrukn [*d.* rücken] ссунуць, ссоўваць (разам)
cunójfrunclen [*d.* runzeln] на-, з|моршчыць, на-, з|моршчваць
cunójfščoben/cunójfščoben [*p.* ścibać] сфастрыгаваць, гру-
cunójfstrigeven [*p.* fastrygować] сфастрыгаваць, сфастры-
cunójfšarn [*d.* scharren] згрэбці, зграбаць, згарнуць,
cunójfšitn* [*d.* schütten] ссыпаць разам
cunójfškroben [*p.* skrobać] выскрэсьці, выскрабаць
• cunojfgeškrobet cvej rubl ён ледзь наскроб
cunójfšlepn [*d.* schleppen] (на)зьбіраць, прыцягнуць, (на)цягаць
cunójfšlisn* [*d.* schliessen] самкнуць, змыкаць; стуліць, стульваць (вусны)
• cunojfšlisn* di lipn стуліць вусны
cunójfšlogn* [*d.* schlagen] зьбі(ва)ць разам
cunójfšmelcn* [*d.* schmelzen] сплавіць, сплаўляць; **cunójfšmelc** *m*, -n сплаў
cunójfšmidn [*d.* schmieden] скаваць, скоўваць разам
cunójfšnúreven/cunójfšnéreven [*d.* schnüren] зашнураваць, зашнуроўваць
cunójfšpanen [*d.* spannen] запрэгчы, запрагаць разам
cunójfšparn [*d.* sperren] набі(ва)цца, напхацца
cunójfšpiljen [*p.* zaszpilić] сашпіліць, сашпільваць
cunójfšrajbn* zix [*d.* schreiben] сьпіс(в)ацца
cunójfšrojfn [*d.* schrauben] сашрубаваць, сашрубоўваць
cunójfšrumpn [*d.* schrumpfen] зморшчыцца, зморшчвацца
cunójfšteln [*d.* stellen] скласьці, складаць; **cunójfštel** *m*, -n састаўленьне, складаньне, укладаньне; **cunójštelerm** складальнік, укладальнік; **cunójfštelung** *f* складаньне
cunójf(š)terxen [?] рабіць нядбайна/неахайна
cunójfštikn zix [*d.* ersticken] сьцісьнуцца, стоўпіцца, душыцца
cunójfštojsn* (**zix**) (mit) [*d.* stossen] сутыкнуцца, сутыкацца, саштурхвацца, сьпіх(в)ацца; **cunójfštojs** *m*, -n сутыкненьне, сутычка
cunójfštromen [*d.* strömen] зьлі(ва)цца, сьцячыся, сьцякацца разам
cunójfštúkeven [*p.* sztukować] саштукаваць, саштукоўваць, спа-, з|лучыць, спа-, з|лучаць разам
cunójfštupn [*mhd.* stupfen] стаўчы разам
cunójfšvejsn [*d.* schweissen] *texn.* зварыць, зварваць (мэтал)
cunójftexern, cunójfterxen [*s.* מרחח- →tirxe, matriex] 1. спа-, з|лучыць, спа-, з|лучаць, сшы(ва)ць разам (выкрайкі); 2. рабіць нядбайна/неахайна
cunójftraf *m*, -n [*d.* Treff] супадзеньне
cunójftrajbn* [*d.* treiben] сагнаць, зганяць разам
cunójftrefn* zix [*d.* treffen] сустрэцца, сустракацца; **cunójftref** *m*, -n (выпадковая) сустрэча; спатканьне, збор
cunójftrogn* [*d.* tragen] зьнесьці, зносіць разам
cunójfvaksn* zix (mit) [*d.* wachsen] зрасьціся, зрошчвацца, зрастацца; **cunójfvaksung** *f* зрашчэньне
cunójfvalgern [*d.* wälgern] зваліць, звальваць разам
cunójfvarfn* [*d.* werfen] зваліць, звальваць, выкінуць, выкід(в)аць разам
cunójfviklen [*d.* wickeln] скруціць, скручваць
cunójfxapn [*p.* chapać] расхапіць, рас-, на|хапаць, (па)рас-, на|хопліваць, расхапляць
cunójfxavern zix (mit) [*s.* -חבר-] пасябраваць, станавіцца сябрамі
cunójfzamlen [*d.* sammeln] сабраць, зьбіраць; **cunójfzamler** *m* зьбіральнік; **cunójfzamlung** *f* збор, вялікая колькасьць
cunójfzecn [*d.* setzen] злучыць, злучаць; **cunójfzac** *m* 1. злучэньне; 2. *lingv.* складанае слова
cunójfzingen* zix [*d.* singen] сьпецца, сьпяваццa
cunójfzuxn [*d.* suchen] сабраць, зьбіраць разам
cúnomen *m*, *pl.* cúnemen [*d.* Zuname] прозьвішча, найм я, мянушка
cunter *m*, -s [*d.* Zunder] 1. трут, губ(к)а, цэра; 2. *fig.* полымя; **cúnter-rojter** (cunter rojter) барвовы, барвяны; **vern* cúnter-rojt** наліцца крывёю, пабарвавець
cunúc=cunic=cu nuc [*d.* zunutze] карысна, прынадна, патрэбна; **cunúckumen*=cunickumen*** спатрэбіцца, прыгадзіцца, прыдацца
cúnuren (**zix**) (cu) [*r.* понурить?] прыхіліць, прыхіляць; прытуліцца
cúpačn [*d.* Patsche, peitschen] прыстукнуць
cúpakn [*d.* zupacken] упакаваць, упакоўваць
cúpaskenen [*s.* ʔ(נע)סקפס- →psak, pojsek] прысудзіць, прысуджаць, вяршыць правасудзьдзе; **cúpaskenung** *f*, -en прысуджэньне, прысуджваньне; прысуд
cúpas(t)n [*d.* zupassen] 1. дапасаваць, дапасоўваць, прыстасаваць, прыстасоўваць; 2. *n*, **cúpasung** *f*, -en прыстасаваньне, прыстасоўваньне; **cúpasiker** дапасаваны, прыстасаваны; **cúpasler** *m*, -s, (-n *f*, -s) прыстасаванец; **cúpasevdiker** гібкі, гнуткі; **cúpasevdikajt** *f*, **cúpaslerái** *f* прыстасавальніцтва
• cupasn muzik (cu) падабраць музыку
cúpíleven [*p.* pilnować] пільнаваць, сачыць, назіраць, клапаціцца
cúplečen [*d.* platten, *p.* płaszczyć] выраўнаваць, выраўноўваць, разгладзіць, разгладжваць
cuplin(k)e=cipline *f*, -s джупло, пуга, хлыст, бізун; кара, пакараньне
cúpljesken [*p.* pluskać] прыпляскваць, пляскаць
cupn [*d.* zupfen] торгаць, шчыпаць, шчыкаць, драпаць, смыкаць, скубаць, скубці, церабіць, рваць (лён); **cup** *m*, -n шчыпок; **a cup ton*** шчыпнуць, ушчыкнуць, таргануць, скубануць
• cupn ba der nešome разьдзіраць душу
cúpojzn (cu) [*p.* pełzać] да-, пры|паўзьці, да-, пры|паўзаць, да-, пры|поўзваць
cúpokter [*d.* Pocken] пабіты воспай, рабы
cúpraven [*p.* przyprawić] прыправіць, прыпраўляць; пры-

ладзіць, прыладжваць
cúpreglen [*mhd.* brëglen] падсмажыць, падсмажваць, падпячы, падпякаць, падпражыць, падпражваць, падскварыць, падскварваць (сала)
cúpresn [*d.* pressen] прыціснуць, прыціскаць; запрасаваць, запрасоўваць
cúprien, vern* cúgepriet [*r.* преть, *ukr.* пріти, *d.* brühen?] упрэць (пра ежу)
cúpucn [*d.* putzen] прыб(і)раць, прыаздобіць, прыаздабліваць; **cúpucung** *f* аздабленьне, упрыгожваньне
cúpudern, cúpudren [*d.* pudern] пры-, па|пудрыць, прыпудрываць
cúrábeven (ba) [*d.* rauben, *p.* rabować] рабаваць, грабіць
cúračkeven zix [*p.* raczkować] да-, пад|паўзьці, да-, пад|паўзаць, падпоўзваць
cúrajsn* [*d.* reissen] надарваць, надрываць, нададраць, наддзіраць; **cúrajsn* zix** дар(ы)вацца, накінуцца, накід(в)ацца
cúrajtn* (cu) [*d.* zureiten] над-, пры|скакаць (на кані), падымчацца
cúramen [*d.* räumen] 1. прыб(і)раць; 2. *n*, **cúramung** *f* прыбіраньне
cúramen [*d.* rahmen] асадзіць, асаджваць, аправіць, апраўляць
cure *f*, -s, *dim.* **curke** *f*, -s [*s.* (צורה(-ות →becures, balcure] твар, фізыяномія; вобраз, выгляд, аблічча; *pejor.* морда, пыса [*sin.* ponem; form, geštalt]; **cures-ós** [*s.* צורת־אות], **cures-álef** [*s.* צורת־אלף] "выгляд/форма літары"; **cures-matbéje** [*s.* צורת־מטבע] "твар"/"арол" манэты; **cures-ódem** [*s.* צורת־אדם] чалавечае аблічча
• a lixtike cure зьзяючы твар
• a ferdiše/kelberne/paskudne/milxike/pejsexdike cure конская/цялячая/паскудная/малочная/пэйсаховая морда
• an ojsgevejkte cure змарнелы твар
• farkrimen di cure (maxn cures) крывіць морду, грымасьнічаць
• hobn* a porcelajene curke мець парцалянавы тварык
• nit hobn* kejn cure ня мець твару
• nit kenen* kejn cures-matbeje нічога не разумець у золаце (не цікавіцца грашыма)
• nit kenen* kejn cures-os ня ўмець ані пісаць, ані чытаць (быць непісьменным)
• šparn in cure абжырацца, напхаць мурло (пуза)
• vos far a cure hot dos? які выгляд гэта мае?
• er ken nit kejn cures-matbeje *glxv.* ён грошай у твар ня бачыў (аб вельмі пабожным чалавеку)
• nit fun a šejne curke vert a gute vajb *glxv.* добрай жонцы прыгожы тварык не абавязкова мець
cúrejcn [*d.* reizen] (пад)дражніць, паддражніваць, вабіць, разьвярэджваць, цьвяліць, узбуджаць
cúre(j)dn* [*d.* zureden] у-, пад|гаварыць, у-, пад|гаворваць, (на)раіць; рэклямаваць (прадукт); **cúreder** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек, які рэкламуе пэўны прадукт; **cúredeniš** *n* угаворваньне, угаворы; **cúredung** *f* рэкляма (прадукту)
cúrejnikn [*d.* reinigen] падчысьціць, падчышчаць
cúrejtlen zix [*d.* röten] падрумяніцца, падрумяньвацца
cúrejxern [*d.* rauchen, räuchern] прыкурыць, прыкурваць (ад другой папяросы)
cúréxenen (cu) [*d.* zurechnen] прылічыць, прылічваць; **cúrexenung** *f*, -en прыпіска (у справаздачы)
curéxtkumen* [*d.* zurechtkommen] прыйсьці да разуменьня
curéxtmaxn=cu rext maxn [*d.* zurechtmachen] прывесьці, прыводзіць да ладу; выправіць, выпраўляць
curík=k(e)rík=karík [*d.* zurück] *adv.* назад
• kukn af curik глядзець назад
• curik geredt/gešmuest аднак, зрэшты
• curik vegs на адваротным шляху
• mit cen jor curik дзесяць гадоў таму назад
curík-=krik- [*d.* zurück-] *knv./pref.* ад(а)- (паказвае на: 1. вяртаньне, адваротнае дзеяньне, адваротны рух; 2. адставаньне)
curíkbajtn* [*d.* beuten, *mhd.* biuten] (па)мяняць назад
curíkbakumen* [*d.* zurückbekommen] атрым(лів)аць (назад), вярнуць, вяртаць, варочаць; **curíkbakum** *m*, -en вяртаньне, зварот
curíkbejgn* [*d.* biegen, zurückbeugen] нахіліць, нахіляць, загібаць, загінаць назад
curíkbetn* [*d.* bitten] праciць назад
curíkblajbn* [*d.* zurückbleiben] заста(ва)цца ззаду
curíkblik *m*, -n (af) [*d.* zurückblicken] погляд назад (у мінулае)
curíkbrengen* [*d.* zurückbringen] несьці, адносіць, зьвярнуць, зьвяртаць
curíkcien*, curíkcucien* [*d.* zurückziehen] цягнуць назад; адабраць, адбіраць, браць назад; адступіць, адступаць; **curíkci** *m*, -en адступленьне; зраканьне, выраканьне, цураньне; адстаўка; **curíkciiker** які ўцягваецца назад; **curíkciung** *f* адстаўка, звальненьне (з пасады)
curíkcoln [*d.* zurückzahlen] выплаціць, выплачваць, вярнуць, вяртаць, варочаць назад (грошы), адплаціць, адплачваць; **curíkcol** *m*, -n збаўка, скідка, зьніжка
curíkderlang *m*, -en [*d.* erlangen] аддача, адплата
curíkdrejen [*d.* zurückdrehen] круціць, вярцець назад
curíkén(t)fern [*d.* antworten] адказ(в)аць, да(ва)ць адказ
curíkfaln* [*d.* zurückfallen] упасьці, падаць назад
curíkfarvandlen [*d.* verwandeln] ператварыць, ператвараць, трансфармаваць (назад)
curíkfirn (cu, biz) [*d.* zurückführen] весьці, вадзіць (назад); везьці, вазіць (назад)
curíkflejc *m*, -n [*d.* zurückfliessen] адваротная сувязь
curíkflien* [*d.* zurückfliegen] ляцець назад
curíkforn* [*d.* fahren] паехаць назад, вярнуцца, вяртацца, варочацца
curíkgebn* [*d.* zurückgeben] вярнуць, вяртаць, адда(ва)ць; **curíkgebung** *f*, -en вяртаньне, зварот
curíkgecojgener [*d.* zurückgezogen] 1. адстаўны, звольнены; 2. замкнёны, скрытны, адзінокі
curíkgejn* (cu) [*d.* zurückgehen] вярнуцца, вяртацца, варочацца; адступіць, адступаць; **curíkgang** *m* зварот, вяртаньне; адступленьне, задні ход
curíkgeštanener [*d.* rückständig] адсталы; **curíkgeštanenkajt** *f* адсталасьць
curíkgisn* [*d.* zurückgiessen] ліць назад
curíkhaltn* [*d.* zurückhalten] (у)с-, за|трым(лів)аць; асадзіць (каня); **curíkhaltn* zix** быць скромным, стрыманым, сьціплым; **curíkgehaltener** стрыманы, скромны, сьціплы; **curíkgehaltnkajt** *f* стрыманасьць, скромнасьць, сьціпласьць
curí(k)kern [*d.* zurückkehren] (зь)вярнуць, (зь)вяртаць, варочаць назад; **curí(k)ker** *m*, -n вяртаньне, зварот; **curí(k)kerlexer** абарачальны

• der curikker ahejm вяртаньне дахаты
curí(k)krign* [*d.* kriegen] атрым(лів)аць назад
curí(k)krixn* [*d.* kriechen] адпаўзьці, адпаўзаць назад
curí(k)kukn [*d.* gucken] глядзець, пазіраць назад
curí(k)kumen* [*d.* zurückkommen] вярнуцца, вяртацца, вароцацца; 2. *n*, **curí(k)kum** *m*, -en вяртаньне
• for un derleb nit curikcukumen! *kll.* едзь і не дажыві вярнуцца!
• fun jener velt iz nox kejner nit curikgekumen *šprxv.* з таго сьвету яшчэ ніхто не вярнуўся
• ven me fort arojs vejst men, ven me kumt curik, vejst men nit *šprxv.* калі ад'яжджаць – вядома, калі вяртацца – невядома
curiklejgn [*d.* zurücklegen] па-, ад|класьці, адклад(в)аць назад
curíklojfn* [*d.* zurücklaufen] бегчы назад
curíkmarš *m* [*d.* Marsch] адступленьне
curíknemen* [*d.* zurücknehmen] узяць, браць назад, адабраць, адбіраць, адняць, аднімаць, адымаць
curikónladexer [*d.* laden] перазараджальны
curíkpraln [*d.* prallen] адхіснуцца, адхіліцца
curíkšarn [*d.* scharren] заграбаць, грэбці (назад)
curíkšikn [*d.* zurückschicken] па-, ада|слаць, па-, ад|сылаць назад
curíkšlepn [*d.* schleppen] (ад)цягнуць, (ад)валачы(ць) назад
curíkšlogn* [*d.* zurückschlagen] адбі(ва)ць, адда(ва)ць назад, адплаціць; **curíkšlog** *m* адплата, аддача
curíkšpringen* [*d.* zurückspringen] адскочыць, адскакваць
curíkštejn* [*d.* stehen] адста(ва)ць, аста(ва)ца ззаду
curíkšteln [*d.* stellen] адставіць, адстаўляць, (па)ставіць назад; аднавіць, аднаўляць
curíkštojsn* [*d.* stossen] адпіхнуць, адпіх(в)аць, адштурхнуць, адштурхваць; **curíkštojs** *m* 1. адпор; 2. аддача
curíkštraln [*d.* strahlen] адбі(ва)ць промні
curíkštupn [*mhd.* stupfen] штурхаць, адштурхнуць, адштурхваць, (ад)піхнуць, адпіхваць, п(і)хаць назад
curíkšvimen* [*d.* schwimmen] плысьці, плыць назад
curíkrufn* [*d.* zurückrufen] адклікаць, адазваць, адзываць; **curíkruf** *m*, -n адкліканьне
curíktrajbn* [*d.* zurücktreiben] гнаць назад, адагнаць, адганяць
curíktretn*, curíkcutretn* [*d.* zurücktreten] 1. адступіць, адступаць; рэгрэсаваць; 2. *n* адступленьне; **curíktrot /curíktrit** *m*, -n адступленьне; рэгрэс
curíkúfšteln [*d.* aufstellen] аднавіць, аднаўляць, адбудаваць, адбудоўваць; **curíkufštelung** *f* аднаўленьне, адбудаваньне
curíkvajzn* [*d.* zurückweisen] адкінуць, адкідаць; адхіліць, адхіляць
curíkvarfn* [*d.* zurückwerfen] адкінуць, адкідаць назад
curíkveg *m* [*d.* Rückweg] зваротны шлях; **curík(cu)vegs= curík (cu) vegs** *adv.* на адваротным шляху
curíkviklen [*d.* wickeln] распаві(ва)ць, разьвінуць, разьвінаць
curíkvirkung *f*, -en [*d.* zurückwirken] адваротнае (ўзь)дзеяньне; **curíkvirkiker** адваротны, які мае адваротнае ўзьдзеяньне
curíkxapn [*p.* chapać] хапаць, хватаць назад, адабраць, адбіраць, адняць, аднімаць, адымаць
cúringlen [*d.* ringeln] счапіць, счэпліваць, сашчапіць, сашчэпліваць
cúrirn (zix) (cu) [*d.* rühren] дакрануцца, дакранацца, даткнуцца, датыкацца; **cúrir** *m*, -n дакрананьне, датыканьне, дотык
cúrixt(eve)n [*d.* zurichten, *p.* rychtować] 1. згатаваць, (пад)рыхтаваць, падрыхтоўваць; 2. за-, пры|правіць, за-, пры|праўляць; 3. *n* запраўка; *plgr.* прыпраўка
cúrojbn [*d.* rauben, *mhd.* rouben] 1. вы-, (у)красьці, выкрадаць; 2. *n* выкраданьне, крадзеж; **cúrojber** *m* злодзей, выкрадальнік, крадзежнік
cúroln [*d.* rollen] падруліць, падрульваць (аб самалёце); падкаціць, падкатваць (на роварах)
curú=cu ru [*d.* Ruhe] *adv.* спакойна, ціха, у цішы
• loz curu! дай спакой! супакойся! пакінь!
• lozn* curu пакінуць у спакоі
cúrudern [*d.* rudern] падруліць, падрульваць
cúrufn* (cu) [*d.* zurufen] па(да)зваць, падзываць, (па)клікаць, (па)гукаць; **cúruf** *m*, -n заклік
• ruft men dix nit cu, ruk że zix nit cu *glxv.* цябе ня просяць, дык не садзі носа (да чужога проса ня тычы носа; не твая палоса – ня сунь носа)
cúrukn (cu) [*d.* rücken] прысунуць, прысоўваць
curve-derabónen *m* [*s.* צורבא־דרבנן] вучоны-юдаіст, талмудыст [*sin.* gelernter, talmed-xoxem]
cúsmaljen [*p.* smalić] прысмаліць, прысмальваць
cúsmočken [*d.* schmatzen, *p.* smoczek] прыцмокнуць, прыцмокваць
cústrašen [*p.* straszyć] на-, пры|страшыць, прыстрашваць, прыпуж(в)аць, прыпужнуць, прыгразіць
• custrašen emecn mitn finger прыгразіць камусьці пальцам
cústrígeven [*p.* fastrygować] прыфастрыгаваць, прыфастрыгоўваць
cústrojen [*r.* строить] да-, пры|будаваць, да-, пры|будоўваць
cúšadxenen/cúšatxenen [*s.* שדכנען- →šidex] пасватаць; **cúšadxenen zix** (cu) пасвацацца
cúšancn [*d.* zuschanzen, *p.* szansa] падкінуць, падкід(в)аць, да(ва)ць шанц (магчымасьць)
cúšarfn [*d.* zuschärfen] завастрыць, завострываць
cúšarn (cu, mit) [*d.* zuscharren] прыгарнуць, прыгортваць; пры-, пад|сунуць, пры-, пад|соўваць; **cúšarn zix** (cu) прымаз(в)ацца
• cušarn zix cu a mejdl заляцацца, жаніхацца, убягаць, упадаць за дзяўчынай
cúščepen (cu) [*p.* szczypać] прышчапіць, прышчэпліваць; **cúščepung** *f* прышчэпліваньне, шчапляньне
cúšern* [*d.* scheren] падстрыгчы, падстрыгаць, падрэзаць, падразаць (нажніцамі)
cúšifn (zix) (cu) [*d.* schiffen] прычалі(ва)ць; **cúšif-štel** *f*, -n прычал
cúšikn [*d.* zuschicken] пры-, да|с(ы)лаць
• der ejberšter zol dir cušikn, vos du vinćst zix alejn! (zol dir zajn gut, vi du vinćst zix alejn!) каб бог паслаў табе тое, што ты сам сабе зычыш!
cúšitn* [*d.* zuschütten] да-, пад-, пры|сыпаць
cúšlak *m*, -n [*d.* Zuschlag] заключэньне (дагавору)
cúšlejfn*/cúšlajfn* [*d.* zuschleifen] падвастрыць, падвастраць, падвострываць, падтачыць, падточваць

cúšlepn (cu) [*d.* zuschleppen] прывалачы, прывалак(в)аць, прыцягнуць, прыцягваць; сьцягнуць, скрасьці
• cušlepn far di hor прыцягнуць за валасы
cúšlisn* [*d.* zuschliessen] замкнуць, замыкаць, зачыніць, зачыняць; с-, за|плюшчыць, с-, за|плюшчваць; стуліць, стульваць (вусны)
• cušlisn* di ojgn заплюшчыць вочы
cúšlogn* (cu) [*d.* zuschlagen] пры-, пад|бі(ва)ць; **cúšlogn* zix** (cu) дасягнуць, дасягаць, пры-, да|бі(ва)цца; прыста(ва)ць, дайсьці, даходзіць
• er vil faln un dem noz nit cušlogn *glxv.* ён хоча паваліцца і нос не разьбіць
cúšmajsn*, gebn* a šmajs cú дамчаць (на конях)
cúšmejxlen [*d.* schmeicheln] усьміхнуцца, усьміхацца, ухмыльнуцца, ухмыляцца; **cúšmejxlen zix** (cu) лісіць, лесьціць, ліслівіць, падлыгваць
cúšmelcn* [*d.* zuschmelzen] *texn.* прылітаваць, прылітоўваць; **cúšmelc** *m texn.* прылітовак, прыпой
• a cušmelc cu der parnose дадатковы заробак
cúšmidn [*d.* schmieden] прыкаваць, прыкоўваць
cúšminken zix [*d.* schminken] падфарбавацца, падфарбоўвацца, падмаляваца, падмалёўвацца, падрумяніцца, падрумяньвацца
cúšmirn [*d.* schmieren] падмаз(в)аць; **cúšmirn zix** прымаз(в)ацца
cúšnajdn*, cúcušnajdn* [*d.* zuschneiden] 1. пры-, с|кроіць, прыкройваць; прырэзаць, прыразаць; 2. *n*, **cúšnit** *m*, -n (рас)крой; **cúšnajder** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) кравец
cúšnirn, cúšnúreven [*d.* zuschnüren, *p.* sznurować] прышнураваць, прышнуроўваць
cúšojer *m*, -s [*d.* Zuschauer] глядач; **cúšojer-zal** *m*, -n гляльная заля
cúšoklen (mit) [*d.* schauckeln] пагайдаць, пагойдваць, пахіст(в)аць; падтакваць
• cušoklen mitn kop (af "jo") ківаць галавой
cúšpa(j)z *m/f*, -n [*d.* Zuspeise] *kul.* гарнір: гародніна зь мясам
cúšpanen (cu) [*d.* spannen] 1. запрэгчы, запрагаць; 2. шагаць, крочыць
cúšparn (cu) [*d.* zusperren] 1. прыперці, прыпіраць, прыхіліць, прыхіляць, прытуліць, прытуляць, прытульваць; 2. замкнуць, замыкаць
• cušparn emecn cu der vant прыціснуць кагосьці да сьцяны
cúšpicn [*d.* zuspitzen] навастрыць, навострываць
cúšpil(j)e(ve)n (cu) [*p.* zaszpilić] 1. пры-, за|шпіліць, пры-, за|шпільваць; 2. *n* прышпільваньне, прыколваньне
cúšpilke(ve)n [*p.* szpilka] прыкалоць, прыколваць шпількай, прышпіліць, прышпільваць
cúšpiln, cúcušpiln [*d.* zuspielen] най-, пады|гра(ва)ць; **cúšpil** *m*, -n суправаджэньне, акампанімэнт
• efšer vet dos glik cušpiln магчыма пашанцуе
• az got hejbt on ejnem cucušpiln, ken men cezect vern tancndik (tanct men a kazačok) (az got vil ejnem cušpiln, tanct men kazacke/kazačok) *glxv.* калі бог пачынае падыгрываць, можна лопнуць танцуючы (можна таньчыць казачок)
cúšpringen* (cu) [*d.* zuspringen] пры-, пад-, да|скочыць, пры-, пад-, да|скакваць
cúšrajbn* [*d.* zuschreiben] 1. (cu) пры-, пад|піс(в)аць; 2. *n* прыпісваньне, прыпіска (дзеяньне); **cúšrift** *m/f*, -n прыпіска
cúšrajen* [*d.* zuschreien] крычаць (камусьці), па-, за|клікаць
cúšrojfn (cu) [*d.* zuschrauben] пры-, пад|шрубаваць, пры-, пад|шрубоўваць, прывінціць, прывінчваць
cúštájer [*d.* zusteuern] 1. *m*, -s уклад, унёсак; 2. =**cu štajer** у лік, на карысьць
• gebn* cuštajer рабіць уклад (дапамагаць)
cúštand *m*, -n [*d.* Zustand] стан(овішча)
• di cuštandn zajnen ništ ginstik неспрыяльны стан
cúštejn* (cu) [*d.* zustehen] 1. прыста(ва)ць; 2. *n* прыставаньне, чапляньне, прычэпліваньне; **cúštejiker** настойлівы, упарты
• cuštejn* cu emecn vi a gešvir/klešč/klek/klipe/zakutnik/make/krenk, vi a bejze onšikeniš прычапіцца/прыляпіцца /прыстаць да кагосьці як скула/клешч/пляма/чорт/ліха/хвароба (як смала да кала; як салома ў лазьні, як кароста/смоўж, як клешч да сабачага хваста, як п'яніца да бутэлькі)
• s'štejt cu emecn nit cu як з гуся вада
cúštekn [*d.* zustecken] прыткнуць, прытыкаць; **cúštekn zix** (cu) дакрануцца, дакранацца, даткнуцца, датыкацца
cúšteln, cúcušteln (cu) [*d.* zustellen] 1. да-, па-, пры|ставіць, да-, па-, пры|стаўляць; 2. *n* прадстаўленьне, дастаўка (дзеяньне); **cúštel** *m*, -n, **cúštelung** *f*, -en дастаўка, прывод; **gebn* a štel cú** даставіць, дамчаць; **cúšteler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) пастаўнік, спонсар; **cúšteleršaft** *f*, -n спонсарства
• cušteln a bajxl абрухаціць, зрабіць цяжарнай
• cušteln an ojer падстаўляць вуха (падслухоўваць)
cúštepn [*d.* steppen] прыстрачыць, прыстрочваць
cúšterclen [*d.* stürtzen] накры(ва)ць
cúštexn* [*d.* zustechen] пры-, за|калоць, пры-, за|колваць (валасы), прышпіліць, прышпільваць, прышы(ва)ць
cúštikn [*d.* ersticken] задушыць, падавіць
cúštimen (cu) [*d.* zustimmen] згадзіцца, згаджацца; **cúštim** *m*, -en згода; **cúštimiker** станоўчы, пахвальны; **cúštimung** *f*, -en прыхільнасьць, адабрэньне
cúštojsn* [*d.* zustossen] прытаўчы, прыбі(ва)ць; зачыніць, зачыняць (з трэскам)
cúštopn [*d.* zustopfen] набі(ва)ць, напхаць, напхнуць, напіхаць
cúštriklen [*d.* Strick] на-, пры|вяз(в)аць
cúštromen [*d.* zuströmen] прыцячы, прыцякаць, прыхлынуць; **cúštrom** *m*, -en упадзеньне (ракі)
cúštúkeven [*p.* sztukować, *d.* anstücken] прыштукаваць, прыштукоўваць, пры-, над|тачыць, пры-, над|точваць
cúštupn (cu) [*mhd.* stupfen] падштурхнуць, падштурхваць, падпіхнуць, падпіхваць
cúšvajgn* [*d.* schweigen] прамаўчаць, змоўчаць, памоўчваць
cúšvejsn [*d.* schweissen] *texn.* (зь)літаваць, з-, на|варыць, з-, на|варваць (мэтал)
cúšvern* [*d.* zuschwören] прысягнуць, прысягаць, прысягнуцца, прысягацца
cúšvimen* (cu) [*d.* schwimmen] да-, пры-, пад|плысьці, да-, пры-, пад|плываць
cútejln [*d.* zuteilen] 1. надзяліць, надзяляць; 2. *n*, **cútejlung** *f*, -en надзяленьне; прысуджэньне
• cutejl kumen* выпадаць на долю (камусьці)
cútesen [*r.* тесать, *p.* ciesać] падчасаць, падчэсваць (сякерай)
cúton* (cu) [*d.* zutun] 1. прыбавіць, прыбаўляць, прырабіць; 2. зачыніць, зачыняць
• cuton* (mit) an ojg заплюшчыць вока, спаць

cútopčen [*p.* tuptać] прытаптаць, прытоптваць, прытуп(в)аць, прытэп(в)аць

cútrajbn* (cu, biz) [*d.* zutreiben] пада-, пры|гнаць, пад-, пры|ганяць

cútraxtn [*d.* trachten] прыдум(в)аць; **cútraxt** *m*, -n выдумка

• nit šlext cugetraxt! няблага прыдумана!

cútrefn*, **cúcutrefn*** [*d.* zutreffen] (па)трафіць, (па)трафляць; у-, ад|гадаць

cútretn*, **cúcutretn*** (cu) [*d.* treten] 1. пры-, пад|ступіць, пры-, пад|ступаць; 2. прытаптаць, прытоптваць, прытуп(в)аць

• a knajlxl iz cugetrotn cum haldz клубок падкаціўся к горлу

• cutretn* cu der arbet прыступіць да працы

• s'iz nit cucutretn cu im (me kon cu im nit cutretn) да яго [illegible] прыступіцца

[illegible] [*d.* trocknen, *mhd.* trückenen] пры-, пад|сохнуць, [illegible]ваць; падсушыць; **cútrikenen zix**, **cútriknt** [illegible], падсушваца

[illegible] [*d.* zutrinken] піць за здароўе (госьця)

[illegible] [*d.* Zutritt] доступ, подступ, падыход; [illegible] даступны, дасяжны, дасягальны; **cútritlex-** [illegible]насьць

[illegible] (cu) [*d.* zutragen] паднесьці, падносіць; **cútroger** *m* [illegible], даказчык, паклёпнік; **cútrogexc** *n* паклёп, [illegible]нос, скарга

cutroj(en) *m* (cu) [*d.* Zutrauen] давер; **cútrojlexer** даверлівы; **cútrojlexkajt** *f* даверлівасьць

cútuljen [*p.* tulić] прытуліць, прытульваць

cútumlen [*d.* tummeln] зьбянтэжыць, растурбаваць, расхваляваць

cútupen [*p.* tupać] прытупнуць

cúvájln [*d.* zuweilen] *adv.* часам(і), іншы раз

cúvajzn* [*d.* zuweilen] паказ(в)аць, зазначыць, зазначаць

cúvaksn* [*d.* zuwachsen] пры-, пад|расьці, пры-, пад|растаць; **cúvaks/cúvuks** *m*, -n прырост

cúvaremen [*d.* wärmen] пада-, пры|грэць, пада-, пры-|граваць

cúvarfn* [*d.* zuwerfen] падкінуць, падкід(в)аць

• cuvarfn* a bejn падкінуць костку

• cuvarfn* epes emecn vi a hunt a bejn кідаць камусьці нешта як сабаку костку

cúvartn [*d.* zuwarten] трошкі пачакаць

• cuvartn af emecn пачакаць на кагосьці

cúvegn* [*d.* zuwiegen, wägen] даважыць, даважваць

cúvendn* (cu) [*d.* zuwenden] зьвярнуцца, зьвяртацца (да)

cúvign [*d.* wiegen] пакалых(в)аць

cúvinč(eve)n* [*d.* wünschen, *p.* winszować] (па)віншаваць, (па)жадаць, зычыць (шчасьця/посьпеху); **cúvinč** *m*, -n віншаваньне, добрае пажаданьне

cúvinken* [*d.* zuwinken]ківаць (камусьці), падміргнуць, падміргваць

cúviren [*d.* würzen] прыправіць, прыпраўляць

cuvós=cu vos? навошта? (дзеля) чаго?

• cuvos glejbn, az s'zajnen do ojgn? *glxv.* навошта верыць, калі ёсьць вочы?

cúxanfe(ne)n* zix (cu) [*s.* חנפֿה(נע)ן-] падлесьціцца, падлешчвацца, падлашчыцца, падлашчвацца, падсыпацца, падлабуніцца, падлабуньвацца

cúxásme(ne)n* [*s.* חתמע(נע)ן- →xosem, xojsem, xsime] падпіс(в)аць

cúxapn (ba) [*p.* chapać] захапіць, адняць, скрасьці; **cúxapn zix** (cu) накінуцца (на нешта)

• cuxapn zix cu emecn/epes vi an orem-boxer cu latkes, vi cu hejse lokšn, vi nox a krenk накінуцца на кагосьці /штосьці як бедны хлопец на дранікі, як на гарачыя локшыны, як пасьля хваробы (як галодны на хлеб, як сабака на костку, як воўк на аўцу)

• cuxapn zix cum esn накінуцца на ежу

• der frost hot cugexapt dem veg дарогу падмарозіла

cuxen=čuxen [*ukr.* чухати] чухаць; **cuxen=čuxen zix** 1. чухацца; 2. прачухацца, прачнуцца, прачынацца, абудзіцца, абуджацца, прахапіцца, пракінуцца

cuxt *f*, -n [*d.* Zucht] 1. гадаваньне, (жывёла)гадоўля; 2. **čuxt** *f*, -n ахайная, чыстая, прыстойная жанчына, чысьцёха

cúzac=cúzec *m*, -n [*d.* Zusatz] даклад, дадатак

cúzalcn* [*d.* salzen] пры-, пад|саліць

cuzamen [*d.* zusammen] 1. *adv.* разам, супольна, сумесна; 2. *m*, -s збор(ышча)

cuzámen- [*d.* zusammen-] *knv./pref.* з(ь)-, с(ь)-, су- (паказвае на: 1. зьбліжэньне, злучэньне, сумеснасьць, супольнасьць; 2. назапашваньне, набыцьцё; 3. сьцісканьне, зьмяншэньне)

cuzámenarbetn [*d.* zusammenarbeiten] сумесна/супольна працаваць; **cuzámenarbet** *f* сумесная (супольная) праца, талака

cuzámenbaheftn* [*d.* zusammenheften] зьяднаць, згуртаваць; **cuzámenbaheftung** *f* згуртаваньне, зьяднаньне; **cuzámenbaheftkajt** *f* згуртаванасьць

cuzámenbindn* [*d.* zusammenbinden] зьвяз(в)аць; **cuzámenbund** *m* сувязь, повязь

cuzámenbrengen* [*d.* zusammenbringen] сабраць, зьбіраць

cuzámenfal *m*, -n [*d.* Zusammenfall] выпадковы зьбег акалічнасьцяў

cuzámenfirn [*d.* zusammenführen] зьвесьці, зводзіць (разам); зьвезьці, звозіць

cuzámenflextn* [*d.* zusammenflechten] сплесьці, сплятаць; **cuzámenflextung** *f* сспляценьне

cuzámenfli *m* [*d.* zusammenfliegen] зьлёт

cuzámenforn* zix [*d.* zusammenfahren] зьехацца, зьяжджацца; **cuzámenfor** *m*, -n зьезд, кангрэс

cuzámengejn* [*d.* gehen] ісьці разам; **cuzámengejn* zix** сысьціся, сыходзіцца

cuzámengezecter [*d.* zusammengesetzt] злучаны, складаны

cuzámengisn* [*d.* giessen] зьлі(ва)ць (разам)

cuzámengrablen [*ukr.* грабати, *p.* grabić] згрэбці, заграбаць

cuzámenhang *m*, -en [*d.* Zusammenhang] сувязь

• in dém cuzamenhang у сувязі з гэтым

cuzámenheftn* [*d.* zusammenheften] зь-, па|яднаць, з-, спа-|лучаць, з-, спа|лучыць; **cuzámenheftung** *f* зьяднаньне, злучэньне, спалучэньне; **cuzámengehefter** згуртаваны, спаяны, спалучаны, зьяднаны; **cuzámengeheftkajt** *f* згуртаванасьць, спаянасьць

cuzámenklajbn* [*d.* zusammenklauben] назьбіраць, сабраць (разам)

cuzámenkumen* zix [*d.* zusammenkommen] сысьціся, схадзіцца, сыходзіцца, спатыкацца, сабрацца, зьбірацца

cuzámenlebn *n*, **cuzámenlebung** *f* [*d.* Zusammenleben] сумеснае/супольнае жыццё
cuzámenlejgn [*d.* zusammenlegen] скласьці, складаць
cuzámenljepen [*p.* lepić] зьляпіць разам
cuzámenlojfn* zix [*d.* zusammenlaufen] зьбегчыся, зьбягацца; **cuzámenlojf** *m* зборышча
cuzáme(n)nemen* [*d.* zusammennehmen] аб'яднаць, аб'ядноўваць
cuzámenpartoljen [*p.* partolić] сшы(ва)ць (з кавалкаў), змайстраваць, сфабрыкаваць
cuzámenrejdn* [*d.* zusammenreden] згаварыцца, згаворвацца
cuzámenrexenen [*d.* zusammenrechnen] зьлічыць, зьлічваць
cuzámenrufn* [*d.* zusammenrufen] склікаць, сазваць, зьзываць
cuzámenšlisn* [*d.* zusammenschliessen] самкнуць, змыкаць; **cuzámenšlus** *m* змычка
cuzámenšmelcn* [*d.* zusammenschmelzen] *texn.* сплавіць, сплаўляць
cuzámenšteln [*d.* zusammenstellen] скласьці, складаць; **cuzámenštel** *m* склад; **cuzámenštelung** *f*, -en складаньне
cuzámenštojsn* zix [*d.* zusammenstossen] с-, су|тыкнуцца, с-, су|тыкацца; **cuzámenštojs** *m*, -n сутычка, сварка
cuzámenštromen [*d.* zusammenströmen] сьцякацца
cuzámenterxen [*s.* טרחה- →tirxe, matriex] сабраць, зьбіраць (на талаку)
cuzámentrajbn* [*d.* zusammentreiben] сагнаць, зганяць (разам)
cuzámentrefn* zix [*d.* zusammentreffen] сустрэцца, сустракацца; **cuzámentref** *m*, -n, **cuzámentrefeniš** *f*, -n сустрэча
cuzámenvaksn* zix [*d.* zusammenwachsen] зрасьціся, зрастацца
cuzámenvojnung *f*, -en [*d.* Wohnung] інтэрнат
cuzámenzecn [*d.* zusammensetzen] сесьці, пасадзіць разам; скласьці, складаць
cuzát [*d.* satt] *adv.* досыта, удосыць, уволю
cúzecn (cu) [*d.* zusetzen] падсадзіць, падсаджваць; дада(ва)ць; **cúzecn zix** (cu) пры-, пад|сесьці; **cúzec=cúzac** *m*, -n, *dim.* **cúzecl** *n*, -ex даклад, дадатак
cúzejen [*d.* säen, *mhd.* zersaen] расьсеяць, (па)расьсяваць, (па)рассыпаць, (па)раскід(в)аць
cúzéjgern [*mhd.* seiger, *p.* zegar] разьлічыць, разьлічваць (па часу); **cúzejgerung** *f* разьлік часу, сінхранізацыя
cúzen*, cúcuzen* (az, vi) [*d.* zusehen] пад-, (да)глядзець, пад-, да|глядаць, назіраць; **cúzeer** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) (да)глядач, назіральнік
• švajgndik cuzen* моўчкі адобрыць, даць дазвол
• a jingl tor men nit lozn lang cuzen *glxv.* хлопцу нельга доўга на дзевак заглядацца (трэба яго хутка ажаніць)
• ba gelt-cejln iz gut cu štejn un cucuzen *glxv.* добра стаяць і назіраць за падлікам грошай
cúzic *m*, -n [*d.* sitzen] прысяданьне
cúzidn* [*d.* sieden] падкіпяціць, падварыць
cúzingen* [*d.* singen] падпець, падпяваць; **cúzing/cúzung** *m*, -en прыпеў, рэфрэн
cúzogn, cúcuzogn [*d.* zusagen] (па)абяцаць; **cúzog** *m*, -n, **cúzogeniš** *f*, -n абяцаньне, абяцанка(-цацанка); **cúzogndiker** паабяцаны
• cuzogn golde(r)ne šleser (gilde(r)ne berg, horim-ugvoes) абяцаць залатыя палацы/горы
• der kluger zogt cu, un der nar frejt zix dervajl *glxv.* разумны абяцае, а дурань тым часам радуецца
cúzuxn [*d.* suchen] падшук(в)аць
cúžmuren [*ukr.* жмурити] прыжмурыць, прыжмурваць
• cužmuren di ojgn прыжмурыць вочы
cvajg *f/m*, -n, *dim.* **cvajgl** *n*, -ex [*d.* Zweig] галіна; **cvájg(haft)iker** галінасты; **cvajgn zix** галінавацца, разгаліноўвацца
cváleven [*p.* cwałować] скакаць, імчацца; кіпець, разгарачыцца; **cval(j)óm/cval(j)óm=čvaljóm/čváljem=švál(j)óm** *adv.* наўскач, наўгалёп, на ўсю моц
cvancik=cvoncik [*d.* zwanzig] дваццаць; **cvánciker** *m*, -s дваццаць грошаў, грыўня (манэта); (der) **cváncik(s)ter=cvóncik(s)ter** дваццаты; **cvancik(s)tl** *n*, -ex, **cváncikt-xejlek** *m/n* [*s.* חלק] дваццатая частка; **cváncikerléj** дваццатага роду
• di cvanciker jorn дваццатыя гады
cvang *f*, -en, *dim.* **cvengl** *n*, -ex [*d.* Zange] абцугі, клешчы
cvang *m* [*d.* Zwang] (пры)мус, прынука, зьневаленьне, прысіленьне, няволя; **cváng(-)arbet** *f* прымусовая праца; **cvángdinst** *n* прымусовая служба, вайсковая павіннасьць; **cváng(-)mitl** *n*, -en сродак прымусу; **cvángmilb** *f*, -n *zool.* клешч
cvarx [*mhd.* twërch] *adv.* упоперак, наўскасяк
cvej [*d.* zwei] 1. два, дзьве; 2. *f*, -en двойка; **cveje** *adv.* а другой гадзіне; **cvéj-ahalbe** два з паловай; **cvéjeriker, cvéjendiker, cvéjerléj(ik)er, cvéjartiker, cvéjfaxer** дубальтовы, падвойны, двайны, дваякі; **cvejer** *m*, -s, **cvejerl** *n*, -ex два грошы, капейка (манэта); 30 капеек (манэта); **cvéjerléj** дваяка; **cvéjiker** дваісты; **cvéjikajt** *f* дваістасьць; (der) **cvejter** другі; **cvéjtiker** паўторны, другаразовы; **cvejtl** *n*, -ex *kort.* двойка; **cvejtling** *m*, -en двайнік; **cvejtns** па-другое
• ejns fun di cvej адзін з двух
• cvej trit у двух кроках
• cvej far a grošn пара за грош
• cvejtn tog другі/наступны дзень
• gebn* cvej af cen сачыць вачыма за пальцамі
• beser cvej behejmes, ejder ejn cig *glxv.* лепш дзьве каровы, чымся адна каза
• di cvejte zax vel ix ba dir, mamenju, betn, /oj, un di zax zolstu mir ton culib: /az ba majn švester vet a kind gebojrn, /oj, zol majn nomen nit zajn ba dir in štub *flksl.* па-другое, папрашу цябе, матуля, ой, і зрабі гэта дзеля мяне: калі ў маёй сястры дзіцё народзіцца, ой, майго імя ня ўзгадвай у сваёй хаце
• kejn cvej veltn lebt men nit *glxv.* два сьветы не жывуць
• mit got tor men zix nit špiln, erštns, tor men nit, un cvejtns, lozt er nit з богам нельга гуляцца, па-першае, нельга, а па-другое, ён не дазваляе
• vos cvej iz nit ejner *šprxv.* галава добра, а дзьве лепш (адна рада добрая, а дзьве лепей; адно вока бачыць далёка, а два – яшчэ далей)
• vu cvej, dort iz (er) a/der driter *glxv.* дзе два, там (ён) трэці
cvejáksiker [*d.* zweiachsig] двухвосевы
cvéjbórtiker, cvéjbórtner [*d.* Borte] двухбортны (пінжак)
• cvejbortiker pidžak двухбортны пінжак
cvejcdódimdiker [*s.* צדדים- →(mi)cad] двухбаковы
cvejcíferdiker [*d.* Ziffer] двухзначны
cvejcímerdiker [*d.* zweizimmer-] двухпакаёвы
cvéjdajtiker/cvéjtajčiker [*d.* zweideutig] двухзначны, двух-

сэнсавы; **cvéjdajtikajt/cvéjtajčikajt** *f*, -n двухзначнасьць, двухсэнсавасьць

cvejfárbiker [*d.* zweifarbig] двухколерны

cvejferz *m*, -n [*d.* Vers] двухрадкоўе (верш)

cvejfís(ld)iker [*d.* zweifüssig] двухногі

cvejflen (in) [*d.* zweifeln] сумнявацца; **cvejfl** *m*, -en сумненьне, сумніў; **cvéjflhaftiker** няпэўны, сумнеўны

cvejflígldiker [*d.* zweiflüg(e)lig] двухстворкавы

cvejgešléxtiker [*d.* zweigeschlechtig] двухполы

cvejglídiker [*d.* zweigliederig] двухчленны; **cvejglid** *m*, -n *mat.* двухчлен

cvejgórndiker [?] двухпавярховы

cvejhójkerdiker [*d.* zweihöckerig] двухгорбы

cvejhúndertster [*d.* zweihundertste] двухсоты

cvej-jóriker/-jériker [*d.* zweijährig] двухгадовы

cvejkoléjediker [*p.* kolej, *r.* колея] двухкалейны

• cvejkolejedike ajznban двухкалейная чыгунка

cvejkolíriker [*attr.* colur, *p.* kolor] двухколерны

cvejmóliker [*d.* zweimalig] двухразовы, двухкратны

cvejmónatlexer [*d.* zweimonatlich] двухмесячны

cvejmotóriker [*d.* zweimotorig] *texn.* двухматорны

cvejórtiker [*d.* Ort] двухмесны

cvéj-pénemdiker/-pónemdiker [*s.* -פנים-] двухаблічны, двудушны, **cvéj-pénemdikajt/-pónemdikajt** *f* двухаблічнасьць, двудушнасьць; **cvéjpénemnik** *m*, -s двурушнік

cvejpunkt *m*, **cvejpintl** *n*, -ex [*d.* Punkt] двухкроп'е

cvejréderdiker [*d.* zweirād(e)rig] двухколавы

cvéjréjiker [*d.* zweireihig] двухбортны (пінжак)

cvejrér(nd)iker [*d.* Rohr] дубальтовы

• cvejrerndike biks дубальтоўка

cvejšó(e(n)d)iker [*s.* -שעה-] двухгадзінны

cvéjšpráxiker [*d.* zweisprachig] двухмоўны; **cvéjšpráxikajt** *f* двухмоўнасьць

cvejštókiker [*d.* zweistöckig] двухпавярховы

cvejtbéster [*d.* Zweitbeste] другарадны, другога сорту/гатунку

cvejtéjlike [*d.* Teil] *bot.* двухдольныя

cvejtjóriker [*d.* jährig] які вучыцца другі год у аднае класе; **cvejtjórnik** *m*, -es другагоднік; **cvejtjórikajt** *f* другагоднiцтва

cvéjtmóliker [*d.* malig] паўторны

cvejtógiker [*d.* zweitägig] двухдзённы

cvejtráfiker [*d.* Treff] *lingv.* двухскладовы

cvéjtrángiker [*d.* zweitrangig] другаякасны, другарадны, другога сорту/гатунку

cvejtréjiker [*d.* reihig] другачарговы

cvéj(-)vóx(nd)iker, cvejvóxntlexer/cvejvéxntlexer [*d.* zweiwöchig] двухтыднёвы

cvejxadóšimdiker [*s.* -חודשים- →xojdeš, mexadeš] двухмесячны

cvéjzajtiker [*d.* zweiseitig] двухбокі, двухбаковы, двухбочны

cvejzéjgerdiker [*mhd.* seiger, *p.* zegar] двухгадзінны

• der cvejzejgerdiker cug двухгадзінны цягнік

cvek=cvox *m*, -n мэта [*d.* Zweck]; **cvékloz(ik)er** бязмэтны; **cvéklozikajt** *f* бязмэтнасьць; **cvékmesiker** мэтазгодны; **cvékmesikajt** *f* мэтазгоднасьць

• mitn cvek cu з мэтай

• jeder onhejb hot zajn ek, un jede šafung hot ir cvek *šprxv.* кожны пачатак мае свой канец, а кожная дзейнасьць – сваю мэту

cvel *m/f*, -n [*mhd.* zwehel] ільняная хустка, насоўка, настольніца, абрус

cvel(e)f [*d.* zwölf] дванаццаць; **cvéleve** *adv.* а дванаццатай гадзіне; (der) **cvél(e)fter** дванаццаты; **cvelftl** *n*, -ex, **cvélft-xejlek** *m/n* [*s.* חלק] дванаццатая частка; **cvélferléj** дванаццатага роду

cver *m* [*d.* Zwirn] ніткі; **cvérener** ніцяны

cverg *m*, -n [*d.* Zwerg] карлік

cvibak *m* [*d.* Zwieback] сухар

cviče(r)n [*d.* zwitschern] 1. цырыкаць, цвыркаць; 2. *n*, **cvič** *m*, -n шчэбет

cvies *n* [*s.* צביעות →cvujak] крывадушніцтва, ханжаства, фальшываcьць, няшчырасьць, двудушнасьць [*sin.* hipokritiškajt, falškajt, cvej-ponemdikajt]; **cviišer, cviesdiker** крывадушны, ханжаскі, аблудны, фальшывы, няшчыры

cvik *m*, -es [*p.* ćwik] каплун

cvik *m*, -n/-es [*p.* ćwikła] *bot.* цьвікловы бурак

• a cvik in ojer аплявуха, поўха

• vern* rojt vi a cvik пачырванець як бурак

cvik *m*, -n, **cvikl** *n*, -ex, **cvikle** *f*, -s [*d.* Zwickel] устаўка, клін (з тканіны)

• az me hot ■ kind in vikl, zol men šojn aveklejgn a cvikl *šprxv.* хто мае дзіця ў калысцы, мусіць тужэй зацягнуць пас

• iber a cvikl zol men kejn hemd nit kalje maxn (iber a cvikl maxt men kalje kejn hemd) *šprxv.* клінам сарочку не сапсуеш

cvikn [*d.* zwicken] прышчаміць, прышчамляць, прыціснуць, прыціскаць; **cvik** *m*, -n прышчапленьне, прышчэпліваньне; **cviker** *m*, -s пінцэт

• cvikn mit/in di ojgn хлусіць

• haltn* emecn in cvik кантраляваць кагосьці

cviling *m*, -en [*d.* Zwilling] двойня, блізьняты, блізьнюкі; **cvíling-bruder** *m*, *pl.* -brider, **cvíling-švester** *f* блізьнюк, блізьня

cvingen* (cvungen) [*d.* zwingen] пры-, з|мусіць, пры-, з|мушаць

• cvingen* emecn maskim zajn* прымусіць кагосьці пагадзіцца

• cvingen* zix ufštejn fri прымусіць сябе рана ўставаць

cvinter=cminter *m*, -s цьвінтар, хрысьціянскія могілкі, кладзішча, клады, могільнік

c(v)išn=cevišn [*d.* zwischen] 1. *prep./adv.* (па)між; 2. *m*, -s прамежак, пралёт; **cvíšnanand** *adv.* паміж сабой; **cvíšndiker** прамежны, прамежкавы; **cvišndl** *n*, -ex зьвяно

• cvišn di finger паміж пальцаў

• cvišn jo un nejn паміж "так" і "не" (прыхваткамі, паміж справамі)

• cvišn lebn un tojt паміж жыцьцём і съмерцю

• cvišn tog un naxt паміж днём і ноччу

• lebn zol men cvišn gojim, štarbn zol men cvišn jidn *šprxv.* жыць трэба сярод гояў, паміраць – сярод жыдоў

cvíšnbaciung *f*, -en [*d.* Beziehung] узаемаадносіны, стасункі

cvíšncajt *f* [*d.* Zwischenzeit] прамежак часу

cvíšnemúnediker [*s.* -אמונה- →emune, majmen] міжрэлігійны, міжканфэсійны

cvišnfélkerlexer [*d.* Volk] міжнародны

cvíšngas *f*, -n [*d.* Gasse] праезд, завулак

cvíšnheršaft *f* [*d.* Zwischenherrschaft] міжцарства

cvíšnlog *m*, -n [*d.* Zwischenlage] пракладка

cvišnrípiker [*d.* zwischenrippig] *anat.* міжрэберны

cvíšnrojm *m*, -en [*d*. Zwischenraum] прамежак, пралёт
cvíšnruf *m*, -n [*d*. Zwischenruf] рэпліка; **cvíšnrufer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) выскачка; чалавек, які падае рэплікі
cvíšnšajxes *n* [*s*. שייכות- →šajex, bešajxes] суадносіны
cvíšnšejd *m*, -n [*d*. Scheidewand] перагародка, пераборка
cvíšnšixt *m*, -n [*d*. Zwischenschicht] пракладка, прамежны слой, праслойка
cvíšnšpil *f*, -n [*d*. Zwischenspiel] паміждзея, інтэрлюдыя, інтэрмэдыя
cvíšnštótišer [*d*. städtisch] міжгародні
cvíšn-štufe *f*, -s [*d*. Zwischenstufe] прамежкавая ступень
cvíšntajx *m* [*d*. Teich] міжрэчча
cvíšnvájliker [*d*. Weile] прамежны, прамежкавы
cvíšnvant *f*, *pl*. -vent, *dim*. **cvíšnventl** *n*, -ex [*d*. Zwischenwand] перагародка, пераборка, прасьценак, міжаконьне
cviten [v.] цьвісьці (аб кветках/вадзе); **cvit** *m* кветка, цьвет, цьвіценьне; **cvitóčne-tej** *f* кветкавы чай, гарбата
cvitern [*d*. zwitschern] цырыкаць, цвыркаць
cv(j)ok/cvox/cvjek=čvok/čvak/čvek *m*, *pl*. -es/cvekes [*mhd*. zwëc, *p*. ćwiek] цьвік, цьвек
• az s'iz do a futer, vet śojn zajn a cvok im ufcuhengen *glxv*. быў бы кажух, цьвік ужо знойдзецца, каб яго павесіць (калі б меў ніву, знайшоў бы й сіву; абы бог даў сьвіньне, то карыта знайдзем)
• nit der cvjok iz der iker, nor der henglajxter *śprxv*. галоўнае ня цьвік, але ліхтар (які на ім вісіць) (па гары ходзіць і сонца ня бачыць; за хвойкаю лесу ня бачыць)
cvog *f*, -n, **cvógvaser** *n* [*mhd*. zwach] вада для мыцьця галавы, шампунь; **cvogn*** (gecvógn) [*mhd*. zwahen] мыць галаву (і прычэсваць)
• cvogn* a mojex прамываць мазгі
cvorex=tvore(x) *m* [*mhd*. twarc] тварог; **cvorex-/tvore-kixl** *n*, -ex *kul*. сырнік, ватрушка
cvu(j)ák *m*, -es, (-jačke *f*, -s) [*s*. צבועק(-עס) →cvies] крывадушнік, сьвятоша, сьвяцец, бажона, дэвотка; фальшывы, няшчыры чалавек [*sin*. hipokrit, onštel-maxer]; **cvu(j)ačen** крывадушнічаць; **cvu(j)actve** *f* ханжаства, крывадушніцтва; **cvu(j)ákišer**, **cvu(j)acke(r)** ханжаскі, крывадушны, аблудны, фальшывы, няшчыры
cxoken=cáxk(en)en* [*s*. צחק-] гуляць (у азартныя гульні)

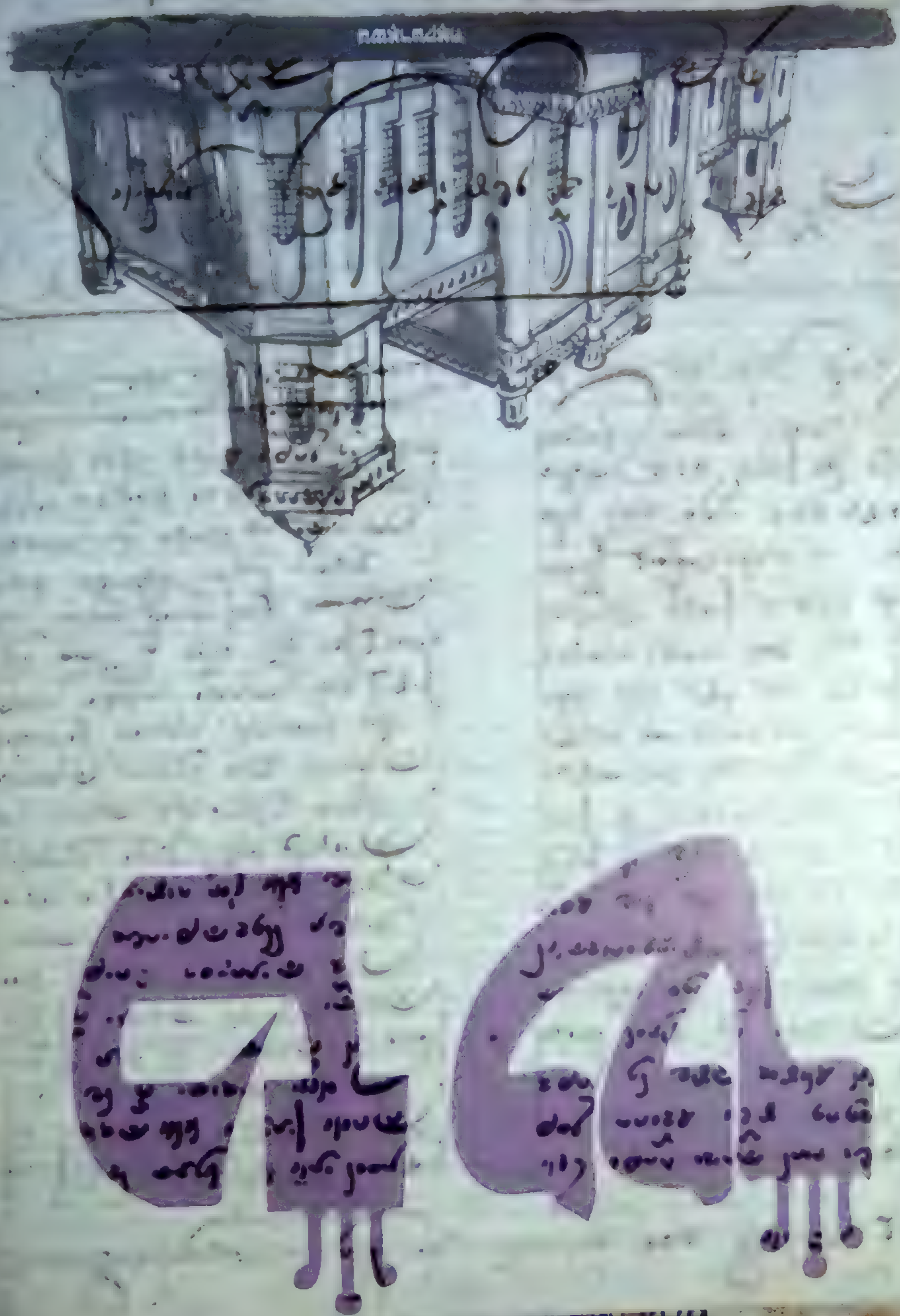

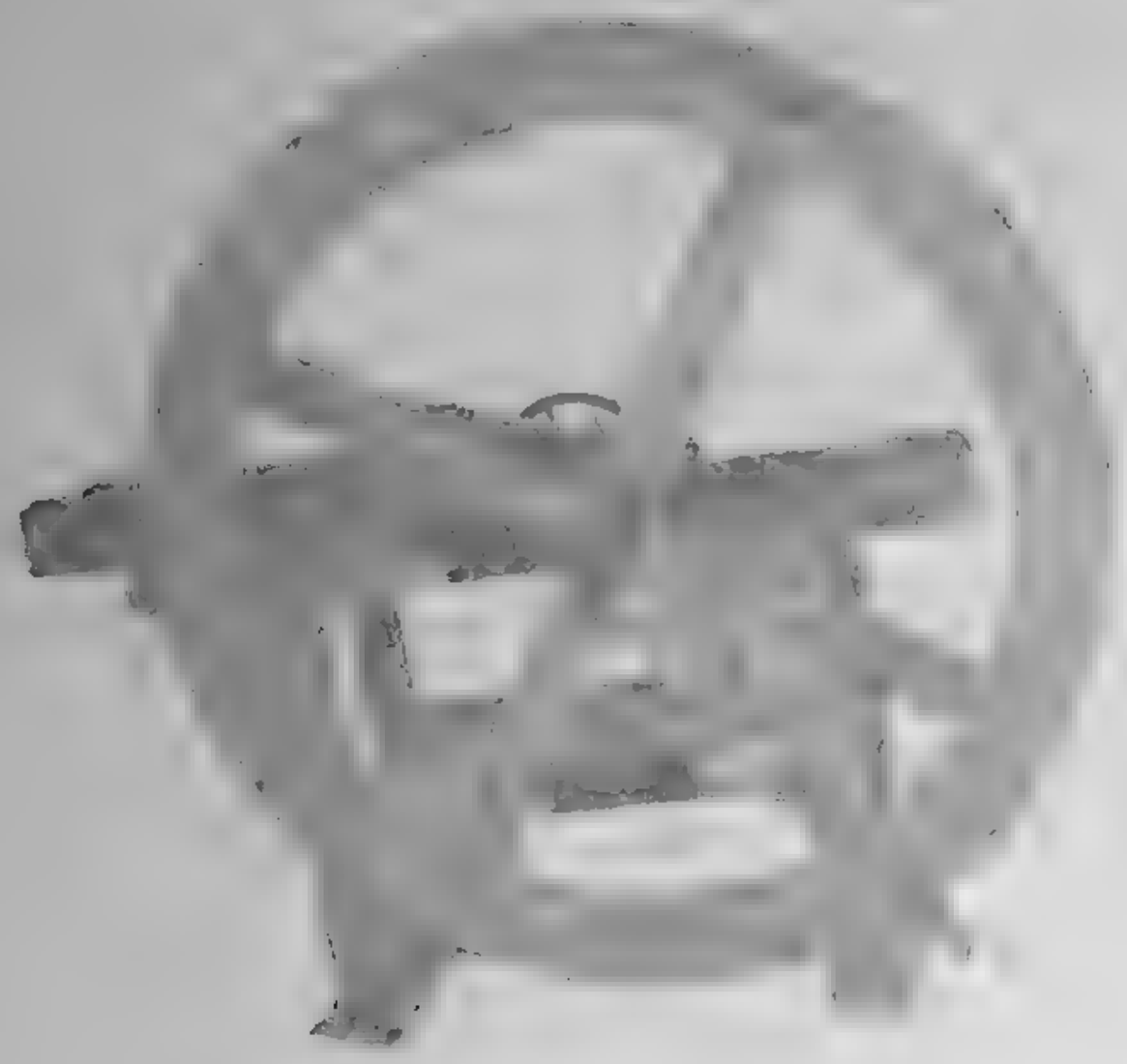

čacke/čačke=cacke *f*, -s [*p.* cacko] цацка; **čačken zix** гуляцца з цацкамі, цацкацца
čačke *f*, -s [*sl.*?] (драўляны) кубак
čad *m*, -n [*p.* czad, *ukr./r.* чад] чад; **čadne(r)** чадны; **čad(z)en** чадзіць; **čádnepl** *m*, -en смог
• der ojvn čadet печ чадзіць
• beser a cad in tiš, ejder a čad in kop *glxv.* лепей мець падтрымку сярод людзей, чымся чад у галаве
čajnik *m*, -es [*p.* czajnik] чайнік, імбрык, імбрычак; **čajn(j)e** *f*, -s чайная
• er hakt a čajnik *fig.* ён малоціць па чайніку (чаўпе смалянога дуба; гародзіць мох з балотам; гаворыць ні ў плот ні ў агарод; пляце празь дзявята ў пята)
čak *m* [*d.* schakern?] 1. шык, шыкоўнасьць, бляск, бліскучасьць; 2. *hum.* франт, фэрт, фігурант, фарсун, разадзеты чалавек; **čaken (zix)** франціць, фарсіць; **čáke(n)-diker** франтаваты, фарсісты, выстранчаны
• [illegible] zix mit gancn čak апранацца з шыкам, у поўным [illegible]
• [illegible] knakndik un knakndik апрануты з іголачкі
čamken [illegible] [*r.* чамкать] шамкаць, чмякаць, чвякаць
• [illegible] xazer чмякаць як сьвіньня (як тая авечка)
čap [illegible] [*r.*] чап, чоп
čápkeven=šápkeven [*p.* czapkować] шапкаваць, шапку здымаць, падлобрывацца, запабягаць, падлашчвацца, празнушчацца, пры-, у|ніжацца, ламаць карак
čárnexe=čérniške *f* семя/зерне чарнушкі/кмену
časem [*p.* czasem] *adv.* часам
časte *f*, -s [?] печыва, пірожнае
častne(r) [*r.* частный] прыватны
častuške *f*, -s [*r.* частушка] прыпеўка, дрындушка
čate *f*, -s [*p.* czata] зграя, чарада; **čátesvajz** *adv.* чародамі
čáteven (nox, af) [*p.* czatować] сачыць, высочваць, пільнаваць, дапільноўваць
čavún=čuhún/čugún *m*, -es чыгун; **čavúnerner=čuhúnener/čugúnener** чыгунны
čaxčen [*v.* чах-чах...] біць, хвастаць, лупцаваць
čaxnen [*ukr.* чахнути] чахнуць
čaxotke=čexotke *f* [*r.* чахотка] сухоты; **čaxót)oč)nik=čexótečnik** *m*, -es сухотнік
• ver se zogt, az a libe iz a grojs glik, oj vej iz mir, /oj, a libe iz dox an umglik af der velt, /a libe z'a vare čaxotke, /oj, fun a libe gejen junge kinder fun der velt! *flksl.* хто кажа, што любоў вялікае шчасьце, ой, ліха мне, ой, любоў – няшчасьце ў сьвеце, любоў гэта сапраўдная трасца, ой, ад любові паміраюць маладымі!
čehajen zix [?] бадзяцца, туляцца, сноўдацца
čejxn *pl.* [*d.* Zeichen?] цыркі, бабкі, фішкі (у гульні)
čelišče *f*, -s [*p.* czeluść] плавільная печ, плавільня; жарало, жэрла
čeljadnik *m*, -es [*p.* czeladnik] чаляднік
čemerice=šemerice *f* [*p.* ciemierzyca, *ukr.* чемериця] чамярыца, чэмер
čemodán *m*, -es/-en чамадан, валіза
Čenstoxov г. Чэнстахоў (Польшча)
• čenstoxover ligners чэнстахоўскія брахуны
čépčixe=cépcixe *f*, -s [*č.* čepec, *ukr.* чэпэць] *anat.* рубец (кіндзюк, флякі) (другі страўнік у жвачных жывёлаў)
čepen [*p.* czepiać, *ukr.* чіпляти] чапаць, кратаць, кранаць; узрушваць, расчульваць; **čepen zix** (cu) чапляцца; **čep** *m* прычэпка, прычапка
• čepe nit! не чапай!
• es čepet im nit гэта яго ня тычыцца
• a kuk ton af im, ken men mejnen, az er čepet nit kejn flig af der vant паглядзець на яго, дык можна падумаць, што ён мухі на сьцяне не зачэпіць (гнілому цяляці хваста не адарве; курыцы не пакрыўдзіць; і камара не зачэпіць)
čepen=ščepen [*p.* zaszczepić] прышчапіць (дрэва); **čepke** *f*, -s чаранок, прышчэпак, шчэпа, прышчэпка
• čepn pokn прышчапіць воспу
čepik/čepek/čipek=cepek=cipek *m*, -es, **čeptixe** *f*, -s [*p.* czepek] чапец, каптур
čepke(r) [?] чысты, ахайны; **čépkekajt** *f* чыстата, ахайнасьць
čepuxá=cepuxá *f* [*r.* чепуха] бязглузьдзіца, лухта, глупства
čere *f*, -s [*ukr.* черга] чарга, калейка; **čérevajz** *adv.* па чарзе
• es iz gekumen majn čere падышла мая чарга
čérede *f*, -s [*p.* czereda] чарада, статак
• a čerede behejmes чарада кароў
• bistu a cig, to špring in čerede назваўся казой, дык скачы ў чараду (калі падмеўся грыбам, то лезь у кошык; абазваўся грыбам – лезь у гаршчок)
Čereja/Čar(i) вёска Чарэя (Беларусь)
• čerejer levone чарэйскі месяц
čerep *m*, -es [*p.* czerep] чэрап
čerepice *f*, -s [*r.* черепица] чарапіца, дахоўка
čerešnje *f*, -s [*p.* czereśnia] чарэшня
č(é)ret *m*, -n, *dim.* **čretl** *n*, -ex [*p.* (o)czeret] *bot.* чарот; **čéretener** чарацяны, чаротавы
• čeretener dax чарацяны дах (страха)
čérnice *f*, -s [*p.* czernica] *bot.* чарніцы
čérniške/čérničke=čárnexe *f* [*sl.*] семя/зерне чарнушкі/кмену
čerpen=terpen [*p.* cierpieć] цярпець
čertá (asjédlosti) *f* [*r.* черта (оседлости)] мяжа аселасьці (жыдоў у царскай Расеі); **čerten** чарціць, праводзіць рысы, крэсьліць
červon(j)ec *m*, *pl.* červonces, *dim.* **červénkele** *n*, -x [*p.* czerwoniec] чырвонец
češen=tesen, česljeven=cješljeven [*p.* ciesać] цясаць; **česl(j)er/češljer=cješljer=tesler** *m*, -s, **česljar=cesljar** *m*, -es цесьля, цясьляр, плотнік; **česljeráj/češljeráj=cješljeráj** *f* цясьлярства
češen [*p.* cieszyć] цешыць
• češen zix mit emecn цешыцца з кімсьці
četverták *m*, -es [*r.* четвертак] дваццаць пяць капеек (манэта); **četvert** *f* чвэрць, чвэртка; **četverík** *m* чацьвярык
čéxeven [*ukr.* чухати] чухаць; **čéxeve** *f* чуханьне; **a čéxeve ton*** пачухаць
čexól *m*, -n [*r.* чехол] чахол
č(e)xon *m*, -es [*r.* чехонь] *zool.* чахонь, касар, чэшка
Čexoslovakáj *f* [*d.* Tschechoslowakei] *hist.* Чэхаславакія; **Čexáj** *f*, **Čexje** *f* Чэхія; **čex** *m*, -n, (-n *f*, -s) чэх; **čéxišer, čéxener** чэскі
čibek/čibik=cibek/cibux/cibex/cibix *m*, -es [*p.* cybuch] люлька, цыбук
-čik- [*sl.*] *suf.* -чык (ласкальны)
• di draj šenste balebatim funem štetl: /ejner – a šnajderl, /der anderer – a kovalčikl /un der driter a balegolčikl... тры найлепшых гаспадары зь мястэчка: адзін – краўчучок,

другі – кавалёк і трэці – возчык...

čikave(r)=cikave(r)/cjekave(r) [*p.* ciekawy] цікавы; **čikavne(r)** цікаўны; **čikávedikajt** *f*, **čikaves** *n/f*, -n, **čikavešč** *f* цікавасьць, зацікаўленасьць, дапытлівасьць; кур'ёз

• af čikavešč/cikavest дзеля цікавасьці

• onkukn di čikavesn аглядаць славутыя рэчы

• der menč muz lebn far čikaves (vegn) *hum.* чалавеку варта жыць хаця б дзеля цікавасьці

čin *m*, -en/-es [*sl.*] чын; **činovnik** *m*, -es чыноўнік

činš=cinš *m*, -n [*d.* Zins] пошліна, чынш, падатак, даніна, процанты, адсоткі

čip-čip=cip-cip *int.* [*p.* cip, cip, *ukr.* цип, цип] цып-цып

čipen=ščipen [*ukr.* щипати, *p.* szczypać] шчыпнуць, шчыпаць, шчыкнуць, шчыкаць

čip(e)ljave(r)=šepeljave(r) [*ukr.* шепелявий] шапялявы

čipkes=cipkes *pl.* [*ukr.* ципки] дыбачкі

• nisim mit čipkes цуды ў рэшаце

čipkele *n*, -x *kul.* [*sl.*?] клёцка

čipmonk *m*, -n [*eng.* chipmunk] *zool.* бурундук

čirek=(š)čirik=čerek/čerik *m*, -es [*p.* czerak, czyrak, *ukr.* чирак, *r.* чирей] скула

• az a jid hot a čirik/make, hot er nit kejn cibele, az er hot a cibele, hot er nit kejn čirik *glxv.* калі ў жыда скула, дык цыбулі бракуе, а калі ёсьць цыбуля, дык скулы німа (ёсьць хлеб, солі німа, соль ёсьць, хлеба німа)

čiri-biri чыры-біры (у песенных рэфрэнах)

• Az ix vel zogn: kinder majne, /zolt ir zogn: čiri-biri-bim. /Az ix vel zogn: mazltov ajx ale, /zolt ir zogn: čiri-biri-bam. /Kinderlex majne, čiri-biri-bam, /mazltov ajx ale, čiri-biri-bam, /kinderlex majne, mazltov ajx ale, /čiri-biri-biri-biri-bam! *flksl.* Калі я скажу: дзеці мае, – вы мусіце адказаць: чыры-біры-бім. Калі я скажу: шчасьця вам усім, – вы мусіце адказаць: чыры-біры-бам!

čir(i)ken [*p.* czyrykać, *ukr.* чиркати] цырыкаць, цвыркаць; **a čirike ton*** цырыкнуць, цвыркнуць; **čirikeráj** *f* цырыканьне, цвырканьне; **čirkún** *m*, -es *zool.* цьвіркун

čiste(r) [*p.* czysty] чысты; **čiščen** чысьціць

• a čister jung чысты (добры/файны) хлопец

• a čister mešugener чысты (сапраўдны) вар'ят

čizmes=cizmes *pl.* [?] паўчаравікі, туфлі

čiž(l)ik=cizik=ščizlik *m*, -es [*p.* czyżyk, *ukr./r.* чижик] *zool.* чыж

čmel *m*, -es [*sl.*?] удар, уражаньне, ашаламленьне; **čmeljen** ашаламляць, зьдзіўляць; **čmélje(n)diker** ашаломлены, уражаны

• a čmel in haldz-un-nakn даць у карак

čmo(č)ken=cmoken=smočken [*p.* cmokać] чмокнуць, чмокаць, цмокнуць, цмокаць, чмякнуць, чмякаць; **čmokeráj** *f* цмоканьне, чмяканьне

čmut *m*, -es [*r.*] чмут, жулік, круцель, ашуканец, гіцаль, шальмец, шалахвост, абармот, махляр; **čmuteráj** *f* чмучэньне, махлярства, круцельства, ашуканства

čóbete/čóbote *f*, *pl.* -es/čobotes [*ukr.* чобіт] чобат

čoim-/dšoim-vasóvim *pl.* [*s.* דשאים ועשבים] травы і карэньне, зёлкі, зельле

čojke *f*, -s [?] тып верхняй вопраткі

čoken zix [*r.* чокаться] чокнуцца, чокацца

• čoken zix mit di glezlex чокацца чаркамі

čolnt=šalet *m/n*, -n/-er [*altfr.* chalt, *šp.* caliente, cálido] *kul.* чолунт, сяканка, мясная запяканка, мясное рагу (сутворная страва зь мяса і фасолі або бульбы і зеляніны); **čólnt-bretl** *n*, -ex засланка (дошка, якой засланяюць печ з прыгатаванай у пятніцу ежай для суботы)

• an ejdem iz vi a čolnt *glxv.* зяць як суботняе рагу (пакуль не пакаштуеш, не спазнаеш яго)

• az me est šabes kugl/čolnt, iz men di gance vox (biz mitvox) zat *šprxv.* хто есьць у суботу рагу, той сыты ўвесь тыдзень (да серады)

• dem nar ken men kejn čolnt-bretl farn mojl nit maxn *šprxv.* дурню рота дошкай не заслоніш (дурань языка на прывязі не трымае)

• in čolnt un in šidex kukt men nit cufil arajn *glxv.* у запяканку і ў шлюб нельга пільна ўглядацца (бо лёгка знайсьці загану)

• oj, šabes nox čolnt, nox kiške mit cimering /kumt cu mir Jojne-Mexl, majn tajerer jing, /er kušt mix un haldzt mix un knajpt fun mir štiker ojs, /un ix far grojs tajneg zic mir un zing *flksl.* ой, пасьля суботняй стравы прыходзіць да мяне Ёйнэ-Мэхл, мой дарагі малойчык, ён горача цалуе мяне, абдымае і шчыпае, і я саджуся і сьпяваю зь вялікай асалодай

čong=cjong *m*, -es [*p.* ciąg] скразьняк, скавыш, пройма

čop *m*, *pl.* čep/-n/-es [*v.*] чоп, чан (для вады); **čópove(r)** *hist.* чопавы, бочкавы (падатак на алькаголь у царскай Расеі)

čopek/čopik *m* [*p.* czopek] хабар, вымаганьне

• maxn čopik не берагчы, неахайна карыстацца; *iron.* мімаходзь пакарыстацца

čoprine/čuprine(ke) *f*, -s, **čop** *m*, -es [*p.* czupryna] чупрына

čorle *f*, -s, *dim.* **čórlečke** *f*, -s [*v.*] цёрла, гліняная конусападобная пасудзіна

čorne *f*, -s [*ukr.* чорний] чарнавік, эскіз, шкіц; **čornehúz /černehúz** *m*, -n [*ukr.* чорногуз] *zool.* бусел, бацян

čort *m*, -es [*p.* czort] чорт

• a blinder čort чорт сьляпы (аб чалавеку)

čub *m*, -n/-es, *dim.* **čubik** *m*, -es; **čob** *m*, -es [*p.* czub(ek)] чуб, чупрына; **čub(ev)ate(r)** чубаты

čúčele *f*, -s [*r.* чучело] чучала, пудзіла

čučik=cucik *m*, -es, **čučke** *f*, -s [*ukr.* цуцик, *r.* цуцка] цуцык

čudne(r) [*ukr.* чудний, *p.* cudny] дзіўны, дзівацкі; **čúdnekajt** *f* дзівацтва

• a čudner nomen! (Š.-A.) дзіўнае імя!

čuhún/čugún=čavún *m*, -es, *dim.* **čuhunčik/čugunčik=cugunšik** *m*, -es [*ukr.* чагун, чавун, *r.* чугун] чыгун; **čuhúnener /čugúnener=čavúnerner** чыгунны; **čuhunke=čihunke** *f*, -s чыгунка

čuke *f*, -s (cu) [*s.* (תשוקה(-ות] прагнае жаданьне, прагнасьць, пажадлівасьць, жадоба; імкненьне [*sin.* štarker bager, glustung; štrebung]

čukine=cukine *f*, **čukín** *m* [?] лато (гульня)

čues-xéjn [*s.* תשואות־חן] удзячнасьць, падзяка, здаволенасьць [*sin.* dank(šaft), cufridnkajt]

čumák *m*, -es [*p.* czumak] чумак

čumerke *f*, -s [*r.*] чумарка (тып сялянскай вопраткі)

čutke(r) [*ukr./r.* чуткий] чуткі, чуйны, чулы

čuve *f*, -s [s.(תשובה(-ות →bičuve, balčuve] адказ; раскаяньне, пакаяньне; кара, якую прымаюць на сябе за ўчыненыя грэх [*sin.* entfer; xarote af zind, curikker cu frumkajt; štrof]; **čuve ton*** (па)каяцца; **čuve-brúre** *f* [*s.* ברורה־] ясны, зразумелы адказ [*sin.* klorer entfer]

• nemen* af zix a čuve каяцца
• a litvak tut čuve nox far der avejre *glxv.* літвак каіцца, яшчы не зграшыўшы
• af jeder kaše iz a čuve *glxv.* на кожнае пытаньне ёсьць адказ
• di vegn fun čuve zajnen nit vejniker farborgn, vi di vegn fun zind *šprxv.* шляхі раскаяньня ня менш схаваныя, чымся шляхі граху
• kejn čuve/entfer iz ojx a tšuve *šprxv.* маўчаньне – таксама адказ
• me iz dir mojxl di čuve, nor tu nit di avejre табе даруецца, але не грашы
• noxn tojt helft šojn nit kejn čuve *šprxv.* пасьля сьмерці не паможа ніякае каяньне
• zint iz blind, čuve hot ofene ojgn *šprxv.* грэх сьляпы, пакаяньне мае адкрытыя вочы

čuxen=cuxen [*ukr.* чухати] чухаць; **čuxen=cuxen zix** 1. чухацца; 2. прачухацца, прачнуцца, прачынацца, абудзіцца, абуджацца, прахапіцца, пракінуцца

čuxt=cuxt *f*, -n [*d.* Zucht] ахайная, чыстая, прыстойная жанчына, чысьцёха

čvaken [*ukr.* чвакати] чвакаць, чвякаць

• unter di fis hot gečvaket di blote пад нагамі чвякала гразь

čvaljóm/čváljem=cvaljóm=švál(j)óm [*p.* cwałem] *adv.* наўскач, наўгалёп, на ўсю моц

• jogn čvaljom несьціся наўскач, гнаць наўскач

čvan(j)en zix [*r.* чваниться] фанабэрыцца, задавацца

čvok/čvak/čvek=cv(j)ok/cvox/cvjek *m*, *pl.* čvekes, *dim.* **čvekl** *n*, -ex [*mhd.* zwëc, *p.* ćwiek] цьвік, цьвек; **čvékever** *m*, -s цьвікар, які робіць боты

• faršlogn*/arajnklapn a čvok забіць цьвік
• ven čvekes veln blien! калі цьвікі закрасуюць! (як на далоні валасы парастуць; хутчэй бусел жарабя ўродзіць)

čxi! [*sl.*] *int.* апчхі!

čxon=čexon *m*, -es *zool.* чахонь, касар, чэшка

D

D

D=daled/dalet *m/f*, -n [*s.* (ד-)דלד/דלת] 1. "далэд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 4; **jom dalet** [*s.* יום ד'] серада

d'=hašém=adojšém=h' [*s.* ד'] сымбалічнае азначэньне імя бога

d"a *abr.* **dalet alofim** [*s.* ד' אלפים] чатыры тысячы гадоў (гэбрэйскай эпохі)

daas *m/n* [*s.* דעת →bedaas, bardaas, bendaas, šikl-hadas] сьвядомасьць, розум, разважнасьць, разважлівасьць [*sin.* bavustmasьc, zajn, zinen]; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў; **daas-hakó(h)ol** *m* [*s.* הקהל־] грамадзкае (адкрытае) меркаваньне

• bam fuln daas y поўнай сьвядомасьці

dábern [*s.* דברן →dover-, divre-, dvorim, diber, dvar-, meduber, baldabren] *pejor./iron.* лапатаць, мармытаць, гаварыць, балбатаць [*sin.* redn, plaplen]; **dábren** *m*, *pl.* dabronim [*s.* (ים-)דברן] балбатун, лапатун, гаварок, раздабара, [illegible eder, smueser, plapler]

[illegible] перамагчы, перамагаць (у гульні)

[illegible Deutsch] *hum./pejor.* немец; асымілявaны жыд [illegible] на-эўрапейску)

[illegible ача] дача, лецішча, летніца; **dačnik** *m*, -es, [illegible] дачнік; **dačne(r)** дачны

[illegible durch] *adv.* гэтым, дзякуючы гэтаму; паводле, [illegible] гэтага, праз гэта

[illegible]-dapim [*s.* (ים-/ן-)דף] бáчынка, старонка кнігі (адмыслова Геморы) [*sin.* blat fun a bux]

dafke/dajke=davke=dejke [*s.* דייקא/דו(ו)קא →lav-dafke] *adv.* 1. уласна, як-раз, дакладна, менавіта, толькі, абавязкова: усюды, заўсёды; 2. нарокам, нарачна, сумысна, наўмысьля, наўмысна [*sin.* grod, punkt, durxojs]

dagégn=dakégn [*d.* dagegen] *adv.* (на)супраць, (на)супроць (гэтага)

dagodzen=dogodžen/dogodzen [*p.* dogodzić] дагадзіць, дагаджаць

daj [*s.* די] *int.* до(сыць); **dajejnu** [*s.* דייַנו] *int.* до(сыць)! нам дастаткова! хопіць! [*sin.* genug (far undz)!]; **dáj-vehójser/-vejúser**? [*s.* די־והותר] зь лішкам, празьмерна, у пераліўкі, цераз край, хоць гаць гаці, больш чым дастаткова [*sin.* iber genug]

dajen *m*, *pl.* dajonim [*s.* (ים-)דיין(י)] судзьдзя, рабін; вучоны гэбрэй, да якога зьвяртаюцца за парадай [*sin.* rixter, rov]; **dajones** *n* [*s.* ות-] пасада і функцыі судзьдзі

• a hunt tor kejn dajen nit zajn (vi kumt a hunt dajen cu zajn?) *glxv.* сабака ня можа быць судзьдзёй (воўк – не пастух, а сьвіньня – не агароднік; ня вер казлу ў капусьце, а ваўку ў авечках)

• got iz a foter fun jesojmim un a dajen fun almones *šprxv.* бог – бацька сіротам і судзьдзя ўдовам (бог сіротак любіць, але долі не дае; над сіратою бог з калітою)

dajen [*d.* gedeihen] цьвісьці, квітнець, красаваць; расьці; пладзіцца

dajč [*d.* Deutsch] 1. *m*, -n, (-ke *f*, -s) немец; 2. *n* нямецкая мова; **dájč(iš)er=tájč(iš)er** нямецкі; **Dájčland** *n* Нямеччына, Германія; **dájčlendišer** германскі, нямецкі; **dájčmeriš=tájčmeriš** *n* абнямечаны ідыш; **dájčmerišer** *pejor.* квазі-нямецкі, абнямечаны (аб ідышы); **dajčmerízm** *m* германізм (у ідышы); **dajčúk** *m*, -es *pejor.* немец; **dajčún(e)** *m*, -es *pejor.* нямецкі жыд; **dájčvarg** *n* кніга на нямецкай мове; **dajč-púrim** *m* [*s.* פורים־] *argo* зьвязак адмычак

• Dajčer jam Паўночнае мора

• gejn* (zix onton*) dajč адзяваццa па-эўрапейску

• a kalvarier da(j)č *iron.* кальварыйская (фальшывая) нямецкая мова

• dajč – krap! (так некалі называлі немцаў у Польшчы, мяркуючы, што кожны немец служыць і носіць трохкутную шапку)

• halb dajč – polovine rusiš *hum. glxv.* напалову нямецкая – напалову руская (аб жыдоўскай мужчынскай адзежы ў Расеі)

dajge *f*, -s [*s.* (ות-)דאגה →fardajge(ne)n, bal-dajge] клопат, турбота [*sin.* zorg]; **dájge(ne)n*** 1. клапаціцца, рупіцца, турбавацца; 2. тужыць, журыцца, смуткаваць, сумаваць; **dajges-haklál** *f* [*s.* דאגת־הכלל] клопаты (дбаньне) аб агульных інтарэсах; **dajges-parnóse** *f* [*s.* פרנסה־], **dajges-xajúne** *f* [*s.* חיונה־] дбаньне аб заробку/даходзе, аб сродках на ўтрыманьне

• a dajge (ня)хай, дармо, няважна

• a lebn on dajges-parnose бязьбеднае/бестурботнае жыцьцё

• dajgen vegn emecn клапаціцца аб кімсьці

• majn (bobes) dajge! (di lecte bobes dajge!) бабскі клопат! якая мне справа!

• (nor) nit gedajget! (толькі) не журыся! не турбуйся!

• s'iz nit dajn bobes dajge! гэта не твая справа!

• veme(n)s dajge iz es? каму які клопат?

• a dajge iz dos, ober nit majne гэта клопат, але ня мой

• ■ dajge majne/mir! такі мне клопат!

• a ferd hot a grojse kop, zol er dajgen конь мае вялікую галаву, хай ён і турбуецца

• vajter a dajge! надалей клопат!

• az der menč iz gezunt, hot er a sax dajges, az er vert krank, hot er ejn dajge *šprxv.* калі чалавек здаровы, ён мае шмат клопату, калі ён захварэе, ён мае толькі адзін клопат

• cores cu hobn iz kejn dajge nit *šprxv.* ліха набрацца – невялікі клопат (ліха набярэшся, ды ня хутка пазбудзеш)

• dajges lozn nit šlofn *glxv.* клопаты не даюць спаць

• fremde dajges ken men aribertrogn *šprxv.* чужыя турботы лёгка пераносяцца (чужую бяду па пальцах разьвяду)

• kejn gresere dajge zol ix nit hobn! каб хаця большага клопату ня мець!

• kejn gresere dajge zol vajter nit zajn! каб хаця большага клопату далей не было!

• verem esn tojterhejt un dajges lebedikerhejt *šprxv.* чарвякі ядуць мёртвых, а турботы – жывых

• zol der dajgen, ver es hot nit kejn got af morgn! *glxv.* вялікі клопат таму, хто ня мае спадзеву ад бога на заўтра!

dajksl *m*, -en [*d.* Deichsel] дышаль

dajn(er) (-ne, -ns) [*d.* dein] твой, твая, тваё; **dájnike(r)** твой, твая, тваё (тычыцца/цікавіць цябе); **dájnike** твае (родзічы, сваякі); **fun/far dájn(e)tvegn/dájn(e)t vegn=fun dajn(e)t vegn** [*d.* deinetwegen] з-за/празь цябе, дзеля цябе

• kum mit ale dajnike прыходзь разам з усімі сваімі (з усёй сям'ёй)

• iz dos dajn, vos xapstu – iz dos nit dajn, vos że xapstu? *glxv.* калі тваё, дык чаго хапаеш – калі не тваё, дык чаго ж хапаеш?

dájtlexer [*d.* deutlich] ясны, яўны, выразісты, выразны, яскравы; **dájtlexkajt** *f* яснасьць, яўнасьць, выразнасьць, яскравасьць; **dajtn** вы-, а|значаць, па-, вы-, а|значыць, паказ(в)аць; **dajter** *m*, -s *mat.* назоўнік, множнік, роўніца

dajtn *m*, *pl.* dajtonim [*s.* (ים-)דעתן] упарты чалавек, упорнік; **dajtones** *n* [*s.* ות-] упартасьць, упорлівасьць, натурлівасьць

dake *f*, -s [*s.* (דקה-)וות] дробнарагатая жывёла, дробная скаціна, худоба (каза/авечка); **dake-min-hadáke** [*s.* מן הדקה] нешта худое з худых (шчуплае, кволае, субтыльнае; заморак) [*sin.* dos subtile]

dakégn=dagégn [*d.* dagegen] *adv.* (на)супраць, (на)супроць (гэтага)

daks *m*, -n [*d.* Dachs] *zool.* барсук

dakučen=dokučen=derkučen (dakučet) надакучыць, (на)дакучаць, назаляць, дапячы, дапякаць

dal *pl.* **dalim** [*s.* (דל-)ים →bedales] бедны; **dales** *m*, *pl.* dalejsim [*s.* (דלית)ים דלות] бядняк, бедны, бядак, галыш, худак, злыдзень, бядуля [*sin.* oreman]; **dales** *m*, **dálesdikajt** *f* [*s.* דלות] галеча, убоства, беднасьць, галота, бядота, нуда [*sin.* oremkajt]; **dálesdiker** жабрацкі, убогі; **dálesgegnt** *m*, -n бядняцкі раён, трушчобы; **dáles-hojz** *n*, *pl.* -hejzer трушчоба, хаза; **dales-pórec** *m*, *pl.* -pricim [*s.* (ים-)פריץ-] кароль трушчобаў; **dáles-vojner** *m*, -s жыхар трушчобаў

- a dales vi a kurfiršt *glxv.* беднасьць як курфюрст (так казалі некалі ў Германіі)
- a rejner oreman iz a šejner dales *šprxv.* чысты бядняк – прыгожы бядняк
- beser cen šleser, ejder ejn dales *glxv.* лепш дзесяць замкаў, чымся адна беднасьць
- dales, kox/max lokšn! – nito kejn ejer, dales, max farfl! – nito kejn mel *glxv.* галота, вары локшыны! – німа яец, галота, рабі фарфелі! – німа мукі
- dem dales past ales *šprxv.* галечы пасуе ўсё
- der dales fajft ba im in ale vinkelex (fun ale zajtn; s'sviščet ba im der dales) *glxv.* галеча сьвішча ў яго ва ўсіх кутох (голы гальцом; рызы ды латы)
- der dales farštelt di xoxme *glxv.* беднасьць хавае мудрасьць
- der dales hot a grobe kop *glxv.* у беднасьці грубая галава
- der dales lejgt zix cum erštn (cu eršt) afn ponem *šprxv.* беднасьць адбіваецца на твары (ліха далося ў знакі)
- der dales tanct in mitn štub *glxv.* беднасьць танчыць пасярод хаты
- der dales iz erger far ales *šprxv.* нястача горш за ўсё
- vu der dales klept zix on, ken men im nit azoj bald poter vern *šprxv.* калі беднасьць прылепіцца, дык яе хутка не пазбавішся (гора адно ня йдзе, а за сабою сем вядзе)

daled/dalet=d *m/f*, -n [*s.* (ד-)דלד/דלת] 1. "далэд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 4; **dalet(-)ámes** *pl.* [*s.* דלת/ד' אמות →arbe-ames] "чатыры аршыны/локці"; цеснае памяшканьне, вузкая і закрытая прастора; **dalet (ames) al dalet (ames)** [*s.* על] "чатыры на чатыры (локці)" (мінімальная прастора чалавечага жытла)

- in emecns daletames з кімсьці ў блізкіх адносінах
- me ken mit im nit štejn in daled-ames зь ім немагчыма знаходзіцца ў адным пакоі (нельга знайсьці агульную мову)
- nit gejn*/kukn/štejn* in emecns daletames (in di daletames nit štejn) пазьбягаць/унікаць кагосьці
- opšlisn* zix in (opzundern zix in, nit arojsgejn* fun) di ejgene daletames замкнуцца ў сваёй шкарлупіне (не выходзіць за свае чатыры сьцяны: глядзець са сваёй званіцы)
- Az a jingele zet a daled, a daled, /zog že, zunenju, viazoj že maxt es? /– Darer. /– Un noxa tajč? Viazoj že maxt es? /– Drondžik. Vi že maxt es inejnem? /– Darer drondžik, /gendzele, goner, berele, bomčik, aj-aj, a štekele, aj, a štekele, aj-aj, a štekele, zog mir že, zunenju. *flksl.* Калі хлопчык бачыць літару "далэд", скажы ж, сыночак, як жа яна вымаўляецца? – Худы. – А яшчэ патлумач? Як жа яна вымаўляецца? – Дрын. Як жа сказаць разам? – Худы дрын, гусёнак, гусак, Бэрэлэ, бомчык, ай-яй, палачка. Ай-яй, палачка, скажы ж мне, сыночак.

dalfer *m*, -s [*s.* (ם-)דלפער] *argo* жабрак

dalfn *m*, *pl.* dalfonim [*s.* (דלפנים) דלפון →ojsdalfenen] *tnx.* 1. імя аднаго з сыноў Гамана; 2. *hum.* нябога, небарака, гаротнік, бядуля, бядак, бедны чалавек [*sin.* oreman]

- a dalfn, vi er in posek štejt бядуля, як сын Гамана

dalibóg [*p.* dalibóg] *int.* далі-бог, то даль-бог

dalój! [*r.* долой] *int.* далоў!

dalše! [*r.* дальше] *int.* далей!

d(a)luben=duluben [*p.* dłubać, *ukr.* длубати] калупаць, дзяўбці

dam=dom *n*, *pl.* domim [*s.* (ם-)דם →badamen, decax] 1. *tnx.* кроў (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) (Вых. 7:17); 2. страсьці, тэмпэрамэнт, захапленьне, заўзятасьць [*sin.* blut; geblitn, lajdnšaft]; 3. *pl.* грошы [*sin.* gelt]; **dam-níde** *n* [*s.* נידה] жаночая кроў у час мэнструацыі; знак нечысьціні; **dám(-)sojne** *m*, *pl.* dám(-)sonim [*s.* (ים-)שונא] кроўны, люты, сьмяротны вораг (да сьмерці) [*sin.* blutiker fajnd]

dambe *f*, -s [*d.* Damm, *r.* дамба] дамба, грэбля, гаць

dame *f*, -s/-n [*d.* Dame, *p.* dama] дама, паня, пані; **dámišer, damske(r)** дамскі, жаночы

- a damsker šnajder дамскі кравец
- majne damen un hern! шаноўнае спадарства! панове!

dámenšpil *f*, **damke** *f*, -s, **dam** *m* [*d.* Dame] шашкі, арцабы; **dámen(-)bret** *f/n*, -er, **dámen-bretl** *n*, -ex шашачная дошка

- špiln in damkes гуляць у дамкі/шашкі

Damesek/Damasek [*s.* דמשק] г. Дамаск (сталіца Сырыі)

dámhirš *m*, -n [*d.* Danhirsch] *zool.* лань

damókl-šverd *m* [*d.* Damoklesschwert] дамоклаў меч

dam(o)l(s)t/damols=demolt/demelt/demols=jem(o)lt [*d.* damals] *adv.* тады; **dámlstiker/dám(o)lsdiker** тагачасны

damp/damf *m* [*d.* Dampf] пара; **damfer** *m/f*, -s, **damfšif/dampšif** *f*, -n параход; **dámfartiker** парападобны; **dámfbaveger** *m*, -s паравы рухавік; **dámf-hamer** *m*, -s паравы молат; **dámf-kesl** *m*, -ex паравы кацёл; **dámfkraft** *f* паравая сіла; **dámflejtung** *f*, -en параправод; **dámf(-)mašin** *f*, -es паравік, паравая машына; **dámf-mil** *f*, -n паравы млын; **dámf-ojsbildung** *f* параўтварэньне

dan [*d.* dann] *adv.* тады

- dan ven у той час як

dan zajn* [*s.* דן] вынесьці, выносіць прыгавор, прысудзіць, прысуджаць [*sin.* mišpetn]; **dan zajn* lekáf-zxús** [*s.* לכף זכות] абараніць, апраўдаць, абязьвініць, усправядлівіць; **dan zajn* lekaf-xójv** [*s.* חוב] абвінаваціць, (з)асудзіць, пакараць

danében [*d.* daneben] *adv.* каля, (па)блізу, край, вобач, побач, вобак

danen/danet; fun danen=fundanen/fundanet [*d.* von da] *adv.* адсюль, адгэтуль

- avek fun danet! прэч адсюль!
- biz danet дасюль, дагэтуль
- durx danet аж дагэтуль
- ix glejb im nit fun danet ahin я болей яму не даю веры

Daniel [*s.* דניאל] *tnx.* (прарок) Даніла

dánke(ve)n [*d.* danken] (па)дзякаваць; **dank** *m*, -en, **dankšaft** *f*, **dánkbarkajt** *f* удзячнасьць, падзяка; **dánkbarer** удзячны, падзячны; **zajn* dankbar** быць удзячным; **dánkbriv** *m* падзячны ліст

• a dank дзякуй
• a dank dir/ajx/dem дзякуючы табе/вам/гэтаму
• a dank dir in noz/pupik! дзякуй табе ў нос/пупок!
• a grojsn/šejnem/gutn dank ajx! вялікі вам дзякуй!
• arojsvajzn* dankšaft выказваць падзяку
• ful mit dank вельмі/дужа ўдзячны
• iber dank супраць волі/жаданьня
• kumen*/zogn a dank (па)дзякаваць, быць удзячным
• nito far vos cu danken німа за што дзякаваць
• on dank няўдзячны
• me vejst nit far vos got cu danken невядома за што богу дзякаваць

dapim *pl.* →daf *m.* -n [*s.* (דף-/ן-)ים] бáчынка, старонка кнігі (адмыслова Геморы)

darbn* (zix) (gedórbn) [*d.* darben] жыць у нястачы/беднасьці/галечы; сохнуць, марнець

dárdeke *f* [*s.* דרדקי] малое дзіця [*sin.* klejn kind]; **dárdeke-melamed** *m. pl.* -melamdim [*s.* (מלמד-)ים] настаўнік са[illegible]одшых дзяцей

[illegible] **dárinker** [*d.* dürr] 1. сухі; 2. **dárlajbiker**, **dár**[illegible] [illegible]גוף-] сухарлявы, хударлявы, худы, шчуплы, [illegible] darn сохнуць, худзець, худаць, марнець, чаў[illegible]ець; **darkajt** *f* 1. сухасьць, суш; 2. **dáreniš** *n* [illegible] сухарлявасьць, хударлявасьць; **dáre-kiške** *f*, -s [illegible]ke) каўбаса, кілбаса, сасіска

• [illegible] suxotnice/flonderke худая як сухотніца/камбала
• [illegible] un kvar худы, зьнямоглы, зьнясілены
• [illegible] un kvar vern* схуднець
• dar vi a hunt in nejn teg, vi a fajg/suxotnik/vanc/xort/štekn /štekl/špon худы як сабака ў пост, як фіндос/сухотнік /клоп/хорт/палка/трэска (як жэбра/чапля/аплатка/бізун/дошка/нітачка/ражон/рак/сьмерць/смык/струк)
• darn emecn der kop/mojex сушыць камусьці галаву/мазгі (надакучаць, назаляць)
• darn un kvarn худзець, зьнясільвацца
• a darer (paršojn) lebt iber cen fete *šprxv.* худы перажыве дзесяць сытых (сівы, але маю кавалак сілы; мае латы перабудуць чужыя шаты)
• faran dare gvirim un fete oremelajt *šprxv.* часам трапляюцца худыя багацеі і тоўстыя беднякі (бедны можа быць багатыром, а багатыр бедным)
• fun car vert der bejn dar *šprxv.* ад смутку худзеюць косьці

darfn* (er darf; gedárft/gedárfn) (cu) [*mhd.* durfen] 1. мусіць, быць павінным; 2. мець патрэбу
• cu vos darf men es? навошта гэта патрэбна?
• darfn* emecn/epes vi a kljamke cu a tir патрэбны хтосьці /штосьці як клямка ў дзьвярох (як паветра)
• darfn* epes vi a lox in kop, vi harcvejtik, vi dem farajorikn šnej патрэбна штосьці як дзірка ў галаве, як сардэчны боль, як леташні/лонскі/тагрочны сьнег (на градах) (як сабаку другі хвост, як рыбе парасон, як дзірка ў мосьце, як сьляпому акуляры, як пятае кола да возу, як стары конь воўку)
• er darf kumen ён мусіць прыйсьці
• er darf šojn dos ton! *iron.* ён мусіць ужо гэта зрабіць! (ён ня зробіць)
• ix darf мне трэба/патрэбна, я мушу, я павінен
• me darf патрэбна
• ver darf es? вось яшчэ!
• vi es darf cu zajn як належыць, як мае быць
• vos darft ir mer? чаго вам болей трэба?
• vu m'darf un vu m'darf nit дзе трэба і дзе ня трэба
• - Ix darf nit zajn jixes, ix darf nit zajn gelt, /ix vil nit faršpiln majn junginke velt. /Der junginker šnajderl, šejn iz vi gold, /dem junginkn šnajderl hob ix dox holt. (M. L.) – Мне не патрэбна яго радавітасьць, мне не патрэбны ягоныя грошы, я не хачу прагуляць мае маладыя гадочкі. Маладзенькі краўчык, ён прыгожы як золата, маладзенькі краўчык мне спадабаўся.

darge *f*, -s [*s.* (דרגא-)ות] ступень, узровень

darke-šólem [*s.* דרכי־שלום →kedarke, derex, bederex-, umderexerecdiker] "шляхі міру"; падтрыманьне міру [*sin.* vegn fun fridn]
• fun darke-šolem vegn дзеля падтрыманьня міру (адмыслова паміж гэбрэямі й гоямі)

darm *m* [*d.* Gedärm] *anat.* кішэчнік, вантробы, трыбухі, нутро, кішкі

darmejéd(nik) *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*r.* дармоед, *p.* darmozjad] дармаед

darójs [*d.* daraus] *adv.* з/ад гэтага/гэнага/таго; адсюль; аб гэтым/гэным/тым

daršn *m*, *pl.* daršonim [*s.* (דרשן-)ים →droše, druš, draš, baldaršn] казальнік, прапаведнік, прамоўца, аратар, дыктар [*sin.* prejdiker, redner]; **dárš(en)en*** (ix darše; gedaršet) прапаведваць; *hum. pejor.* красамоўнічаць, разглагольстваваць, раздабарваць
• er hot vojl gedaršent! *iron.* ён ужо добра нагутарыўся!

darštn=dorštn=durštn [*d.* dürsten] смагці, смажыць, смагнуць, прагнуць; **daršt=duršt=doršt** *m*, **dórštikajt** *f* смага, прага
• mix daršt мне смажыць
• bistu hungerik, lek že zalc, vet dix darštn *glxv.* калі ты хочаш есьці, паліжы солі – захочаш піць

darúf [*d.* darauf] *adv.* на гэтым, на гэным, на тым

darunter [*d.* darunter] *adv.* у тым ліку, уключна; пад гэтым, пад гэным, пад тым

das *m* [*s.* דת →das] рэлігія; рэлігійны закон, запавет [*sin.* religje, religjez gezec]

dašek/dašik *m*, -es/-škes [*p.* daszek] казырок, брылёк; прыстрэшак, стрэшка, дашок

dat *m*, -n [*d.* Daten] дадзеная велічыня; **datn** *pl.* даныя, факты

datírn (datírt) [*d.* datieren] датаваць; **date** *f*, -s дата; **datirter** датаваны

datív *m*, -n [*d.* Dativ] *gram.* давальны склон

daváj! *int.* [*r.*] давай!
• davaj dos gelt! давай грошы!

davéjs [*d.* wissen] да (ці) ведаеш
• davejs vos/ver/vu/ven... ці ведаеш, што/хто/дзе/калі...

dáv(e)nen [*lat.* devovere?] 1. маліцца (аб гэбрэях); 2. *n* малітва; **dávnšul** *f*, -n сынагога
• davnen majrev чытаць вячэрнія малітвы
• kakn iz (bam xazn) nox far dem davnen *glxv.* какаць (у кантара) – яшчэ перад маленьнем
• nit davenen, nit lernen un fort a guter-jid *glxv.* ні маліцца, ні вучыцца, а ўсё ж такі хасыдзкі рэбэ
• zi ken davenen/lejenen in der bobes/mames sider яна можа маліцца/чытаць толькі па бабчыным/матчыным малітоўніку

davke=dafke/dajke=dejke [*s.* דייקא/דו(ו)קא →lav-davke] *adv.* 1. уласна, як-раз, дакладна, менавіта, толькі, абавязкова; усюды, заўсёды; 2. нарокам, нарачна, сумысна, наўмысьля, наўмысна

• davke azoj un nit anderš толькі так, а не іначай
• davke nit! трасцу табе! не дачакаешся!
• nit davke azoj неабавязкова гэтак
• nit davke hajnt неабавязкова сёньня
• vil ix davke azoj! я хачу менавіта так!

dax *m*, *pl*. dexer, *dim*. **dexl** *n*, -ex [*d*. Dach] дах, страха; **dáxlke** *f*, -s, **daxovke** *f*, -s, **dáxcigl** *m* дахоўка, чарапіца; **dáx-ajzn** *n* (дахавая) бляха; **dáxbreter** *pl*. цёс, драніцы, дошкі; **dáx-dire** *f*, -s [*s*. (דיר(ות)-], **dáxštub** *f*, *pl*. -štiber, **dáxštibl** *n*, -ex вышкі, салька, гара, падстрэшша; пэнтгаўс; **dáxfencterl** *n*, -ex, **dáxfortke** *f*, -s дахавае вакно; **dáxkam** *m*, -en вільчык; **dáxloz(ik)er** бяздомны, бясхатні, беспрытульны; **dáxlozikajt** *f* бяздомнасьць, бесхаціннасьць, беспрытульнасьць **dáxrinve** *f*, -s рына, лотак, ры(н)шток; **dáxšpic** *m*, -n франтон; **dáxštroj** *f* (a štrójener dax) страха
• aropfaln* fun dax звaліцца з даху
• gebn* a dax ibern kop даць прытулак, прытуліць
• hobn* a dax ibern kop мець дах над галавой
• ejder der tate iz gebojrn, štejt šojn der zun afn dax (Š.-A.) пакуль бацька нарадзіўся, сын ужо стаіць на даху

daxkes *n* [*s*. דחקות →dxak, dojxek] патрэба, нястача, беднасьць, галеча, галота, убоства, бядота, нуда [*sin*. nojt]
• lebn in daxkes жыць у галечы

daxtn [*d*. dachte, denken] думаць, меркаваць; **daxtn=duxtn zix** зда(ва)ца; **daxtung** *f*, -en уяўленьне; **dáxtndik** *adv*. думаючы, мяркуючы
• es daxt zix mir, az er šloft здаецца мне, што ён сыпіць
• es hot zix ir gedaxt ёй падалося
• zol zix dir daxtn уяві сабе
• zol zix daxtn, az... здаецца, што...
• zolst es far kejnem nit daxtn нікому такога не пажадаеш
• daxt zix, kluge menčn vejsn gut, vos iz azojns nariškajt, dox banarišn zej zix ojx ganc oft здаецца, разумныя людзі ведаюць добра, што ёсьць глупства, аднак абдураюцца яны таксама вельмі часта
• mir daxt zix, az ba jenem laxt zix, ix efn op di tir, s'iz gor punkt vi ba mir *glxv*. мне здаецца, што ў некага шчасьце вядзецца, адчыняю дзьверы, дакладна як і ў мяне (у чужым роце і зубоў болей)

dc"v *abr*. **dos citirte verk** цытаваны твор

d(e)- [*s*. -ד] *pref*. паказвае на прыналежнасьць да чагосьці [*sin*. fun; vos]
• geven a cajt, ven me hot dos štetl Mozesvil gerufn Jerušolaim d'Argentine быў час, калі мястэчка Моээсвіл называлася аргэнтынскім Ерусалімам
• Jerušolaim d(e)'Lite літоўскі Ерусалім (г. Вільня)
• procent-deprocent складаны адсотак
• tojv-detojv найлепшы (дабро з дабра)

debatírn (debatírt) [*d*. debattieren] дэбатаваць, спрачацца, абмеркаваць, абмяркоўваць

debóš *m*, -n [*r*. дебош] дэбош, буянства

decáx adáš beaxáb *abr*. [*s*. דצ"ך עד"ש באח"ב →simen-decax; eser-makes] *mx*. дзесяць эгіпецкіх караў: "dom" [*s*. דם] кроў, "cfardeje" [*s*. צפרדע] жабы, "kinim" [*s*. כנ'נים] вошы, "orev" [*s*. ערוב] дзікія жывёлы, "dever" [*s*. דבר] мор, паморак, "šxin" [*s*. שחין] скульле, "borod" [*s*. ברד] град, "arbe" [*s*. ארבה] саранча, "xojšex" [*s*. חושך] цемра, "makes-bxójres" [*s*. מכת בכורות] сьмерць першароднага сына (Вых. 7–11)
• dos iz a simen "decax" *glxv*. гэта благі знак

december *m*, -s [*d*. Dezember] сьнежань

decidírn (decidírt) [*d*. dezidieren] вырашыць, вырашаць, пастанавіць, пастанаўляць; **decidirer** *m* чалавек, які можа вырашаць, прымаць пастанову; **decidírndiker** вырашальны
• decidirn zix af epes вырашыцца на нешта

decimaler [*d*. dezimal] дэцымальны, дзесяцічны

degl *m*, *pl*. dgolim [*s*. (דגל(-ים] сьцяг, штандар [*sin*. fon]

(de)hajne [*s*. (ד)הי'נו] *bndv*. менавіта, а іменна, гэта значыць, напрыклад, на ўзор/кшталт [*sin*. dos hejst, cum bajšpil]

dehe=duhe *f*, -s [*p*. duha] дуга (конская збруя)

deje *f*, -s [*s*. דעה(-ות) →bedeje, bal-deje] 1. думка, уплыў, вага, значэньне; 2. улада, права распараджацца, аўтарытэт [*sin*. mejnung, gedank; decidirndik vort, ojtoritet]; **déje-zoger** *m*, -s, (-ke *f*, -s) аўтарытэтная асоба, галава, верхавод
• a brejte deje вялікі аўтарытэт
• gancer deje-zoger *fig*. заправіла, шышка
• hobn* a deje (ba, in) мець слова (права распараджацца), карыстацца ўплывам
• šlogn* zix mit der deje (er hot zix gešlogn mit der deje) вагацца, быць у нерашучасьці, бянтэжыцца, саромецца (ён вагаўся)
• zajn* gring af der deje, hobn* a gringe deje быць лёгкадумлівым, неабачным
• zogn a deje дыктаваць, навязваць сваю волю
• az me hot di matbeje, hot men di deje *glxv*. хто мае грошы, мае й павагу (за грошы мы і ў судзе харошы)
• cu hobn gelt iz a gute zax, cu hobn deje iber di gelt iz nox beser *glxv*. добра мець грошы, але мець уладу над грашыма яшчэ лепш
• – Es gefelt mir nit der šidex, zunenju? /– Me fregt ba dir kejn dejes nit, tatenju. *fiksl*. – Не да спадобы мне такі шлюб, сынку? – Тваёй парады ніхто не пытаецца, татухна.
• ver es git nit kejn sxum, der hot kejn deje nit *šprxv*. хто ня плаціць, той ня мае вагі
• vi fil kep, azoj fil dejes *šprxv*. колькі галоваў, столькі й меркаваньняў (усяк Верамей пра сябе разумней; кожны свайго розуму пробуе: розум на розум не выпадае)

dejfek=dojfek *m*, -n/-s [*s*. (ד(ו)פק(-ים] пульс; **déjfekn** пульсаваць

dejke=dafke/dajke=davke [*s*. דייקא/דווקא] *adv*. 1. уласна, як-раз, дакладна, менавіта, толькі, абавязкова; усюды, заўсёды; 2. нарокам, знарок, нарачна, сумысна, наўмысьля, наўмысна

dejž(k)e/dejze=diže *f*, -s [*p*. dzieża] дзежка, дзяжа, кадушка, кадка, кадаўба; **déjže-boršč** *f* дзяжа (з рошчынай)

dekáb(e)r *m* [*r*. декабрь] сьнежань; **dekáberišer** сьнежаньскі

dekák *abr*. **dekehile-kdójše** [*s*. דקהילה־קדושה] [דק"ק=] з кагалу, са сьвятой грамады, з гораду

dekide [?] *adv*. часам(і), іншы раз

deklinacje *f* [*d*. Deklination] *gram*. скланеньне; **deklinírn** (deklinírt) *gram*. скланяць

dekn [*d*. decken] 1. крыць, пакрываць; 2. *n*, **dekung** *f*, -en пакрываньне; пагашэньне (доўгу); **dek** 1. *m* дно (пасудзіны); верх, ве(ч)ка; 2. *m*, -n палуба; насьціл, памост, палок; 3. *m/f*, *dim*. **dékele** *n*, -x, **dekl** *n*, -ex, **deke** *f*, -s пакрывала, коўдра, павалака, пакрыцьцё, накрыўка; **déknomen** *m*, *pl*. -nemen мянушка; **déktux** *m/n/f*, *pl*. -tixer, *dim*. **déktixl** *n*, -ex вэлюм, вуаль; **dék-lajt** *pl*. падонкі (грамадзтва)
• dekn a hojz крыць хату
• dekn di xojves/hojcoes пакрываць даўгі/выдаткі
• dekn cum/dem tiš накрыць стол

• mitn dek aruf дагары нагамі
• a šejne kale untern dektux *šprxv.* усе нявесты прыгожыя пад вэлюмам
delegírn (delegírt) [*d.* delegieren] дэлегаваць
deli [*s.* דלי] *astr.* Вадаліў (месяц шват) [*sin.* emer]
delikat(n)e(r) [*d.* delikat] далікатны; **delikatkajt** *f* далікатнасьць
delje *f*, -s [*p.* delia] плашч, накідка, балахон, насоў
deljanke *f*, -s [*r.* делянка] дзялянка
delkl *n*, -ex [?] дацкае пячэньне
delte *f*, -s [*d.* Delta] дэльта
dem [*d.* dem] 1. *dat./ak.* (dos, es); 2. *dat./ak./pos.* (der); *dat./pos.* (dos)
• megst šojn nox dem šteln a macejve/lixtl/jorcajt (a grošene lixtl) можаш па гэтым ужо ставіць помнік/сьвечку (крыж паставіць)
• vi mit dem, azoj on dem як з гэтым, так і бяз гэтага
demb=domb *m*, -n/-es [*p.* dąb] дуб; **démbener**, **dembove(r)** дубовы; **demb(e)n** дубіць; **démbnus** *m*, *pl.* -nis жолуд
demern [*d.* dämmern] зьмяркацца; сьвітаць, займацца на за-[illegible] **demerdiker** змрочны; **demer** *m*, **démerung** *f*, **démer-**[illegible] прыцемак, зьмярканьне
[illegible] зьмяркаецца; сьвітае
demis[illegible] [*d.* demission] адстаўка, звальненьне; **demisjo-**[illegible] [illegible]nirt) выходзіць у адстаўку, звальняцца
demolirn [illegible]lirt) [*d.* demolieren] разбурыць, разьбі(ва)ць
demolt/demelt/demols=jem(o)lt=dam(o)l(s)t [*d.* damals] [illegible] **dem(o)ltiker**, **démeltiker**, **démolsdiker**, **démsdiker** тадышні, тагочасны
• fun demit on з тых часоў, адтуль
dempn [*d.* dämpfen] *kul.* тушыць; **démpiker** [*d.* Dampf] вільготны, сыры
démutikajt *f* [*d.* Demut] пакора, супакаеньне
den [*d.* denn] 1. *bndv.* бо, таму што; 2. *adv.* хіба ж, ж(а), няўжо
• ci den iz er do (er iz den do)? хіба ж ён тутака?
• ci den vajl ці таму (што)
• ven den? калі ж?
• ver den? хто ж?
• viln mir den бо мы сапраўды хочам
• vos že den? што ж тады?
• vos den? хіба ж ня так?
• vos vil er den? чаго ж тады ён хоча?
• vu den? дзе ж?
dénežke *f* [*r.* денежка] грош
• es hot nit di vert kejn cebojgene denežke гэта ня варта ломанага гроша (тры грошы, зломанага шэлега)
denek/denik *m*, -es, **denke** *f*, -s [*p.* denko] 1. верх (капелюша); 2. дэнка, дэнца, днечка; 3. века, вечка, накрыўка
Dén(e)mark *n* [*d.* Dänemark] Данія; **dener** *m*, (-n *f*, -s) [*d.* Däne] датчанін; **dénišer** дацкі
denervírn (denervírt) [*p.* denerwować] нэрваваць; **denervirter** дэнэрваваны, раздражнены; **denervirung** *f* раздражненьне, нэрвовасьць, заходлівасьць
denken [*d.* denken] 1. мысьліць, думаць; 2. *n* мысьленьне; **denker** *m*, -s мысьляр; **dénkendiker** які мысьліць/думае; **dénkbarer**, **dénklexer** мысьлімы; **dénkbarkajt** *f* мысьлімасьць; **denkbletl** *n*, -ex памятка; **dénkfe(j)ikajt** *f* разумовая здольнасьць, здольнасьць да мысьленьня; **dénkmol** *m/n*, *pl.* -n/-meler [*d.* Denkmal] помнік, манумэнт, мэмарыял
denstmol/dencmol=demolt [*d.* damals] *adv.* тады; **déntsmoliker** тадышні, тагачасны
dentíst *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*d.* Dentist] дантыст
denuncírn (denuncírt) [*d.* denunzieren] данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць (на кагосьці); **denuncjánt** *m* даносчык, даказчык, паклёпнік; **denuncjacje** *f* паклёп, данос, скарга
deojrajse=midojrajse [*s.* (מ)דאורייתא] паводле (закону) Торы (у процілегласьць "midrabonim")
depčen=dopčen=topčen [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] таптаць
depéš *f*, -n [*d.* Depesche] дэпэша; **depešírn** (depešírt) адпраўляць дэпэшы
• klapn a depeš адправіць дэпэшу
der=dor *f* [*mhd.* darre, derre] *med.* тубэркулёз, сухоты; **dériker** тубэркулёзны, сухотны
der (*dat./ak./pos.* dem) [*d.* der] 1. гэты; 2. азначальны член/артыкль мужчынскага роду адзіночнага ліку; 3. *dat./pos.* (di); **der-o** вось гэты
• der un der такі і такі
• der oder jener гэты альбо гэны, той ці іншы
• ot der(-o) вось гэты
• ix vel mitnemen mit zix ot dem-o вось гэтага я вазьму з сабой
• der iz nox nit geborn gevorn, ver es vet im narn *glxv.* той яшчэ не нарадзіўся, хто яго абдурыць
(d)er- [*mhd.* der-, *d.* er-, da-] *pref.* да- (паказвае на: 1. завяршэньне, завершанасьць, давядзеньне да канца; 2. дасягненьне вядомага выніку; 3. пачатак дзеяньня або пераход у пэўны стан)
derájn=derín [*d.* darin] *adv.* у гэтым/тым/гэным; у тым ліку
• in derajn=in dem у гэтым
• mit derajn=mit dem з гэтым
derákern [*d.* ackern] да(г)араць, даворваць
derárbetn [*d.* erarbeiten] дапрацаваць, дапрацоўваць
derbáj [*d.* dabei] *adv.* пры гэтым; **zajn* derbáj** быць пры гэтым; **derbájiker** бліжэйшы, сумежны, суседні; **derbajzajn** *n* прысутнасьць
• vi geven derbaj як быў пры гэтым (як у ваду глядзеў)
• der foter iz getraj, ven di muter štejt derbaj *glxv.* бацька захоўвае вернасьць, калі матка стаіць побач
• S'iz avek a jor un cvej, un draj, /un s'iz šojn do a kind derbaj. /Ix volt zi geget, iz majn kop nit derbaj. *flksl.* Ужо прайшоў год і два, і тры, і зьявілася ўжо дзіцё. Я б разьвёўся, але мне ўжо не да таго.
derbákn* [*d.* backen] дапячы, дапякаць; **derbákener** дапечаны
• nit derbakener недапечаны
derbáremen zix (af) [*d.* erbarmen] зьлітавацца, зьмілавацца; **derbáremdiker** міласьцівы, жаласны, жаласьлівы; **derbárem(di)kajt** *f*, **derbáremung** *f* міласьць, жаласьць, спачуваньне
• betn* derbaremen zix прасіць літасьці
• der ejberšter zol zix derbaremen! божа, будзь міласэрным/літасьцівым!
derbéjzern [*d.* erbosen] раз-, у|злаваць, азлабіць, раз-, у|гнявіць, раздражніць, раздражняць
derbétn [*d.* erbeten] маліць, прасіць, умаляць, упрошваць, благаць; **derbétn zix** дапрасіцца, дапрашвацца
• ba im iz nit cu derbetn zix у яго не дапрасіцца
derbítern [*d.* erbittern] раззлаваць, азлабіць, разгнявіць, раздражніць, раздражняць, абурыць; атруціць; **derbíterung** *f* азлабленьне, лютасьць, азьвярэньне; гаркота, горыч
derbiven zix (cu, biz) [*d.* zdobyć] дабы(ва)ць, дабі(ва)цца, прабрацца, прабірацца

derblíkn [*d.* erblicken] заўважыць, заўважаць, прыкмеціць, прыкмячаць
derbojen [*d.* erbauen] дабудаваць, дабудоўваць
derbrenen [*d.* erbrennen] дагарэць, дагараць
derbrengen* [*d.* erbringen] давесьці, даводзіць, данесьці, даносіць
derbrótn* (derbrótn) [*d.* braten] дасмажыць, дасмажваць, дапячы, дапякаць
dercáplt vern* [*d.* zappeln] спалохацца, зьлякацца
dercéjln [*d.* erzählen] 1. a-, рас|павядаць, расказ(в)аць; 2. (biz) далічыць, далічваць; **dercejler** *m*, -s, (-n *f*, -s) апавядальнік; **dercéjleniš** *f* аповедзь, расказваньне, расповяд; **dercéjlerišer** апавядальны; **dercejlung** *f*, -en апавяданьне, расказ
• dercejlerišer zac *gram.* апавядальны сказ
• dercejln bobe majses распавядаць небыліцы, бабскія байкі
• a gute dercejlung darf zajn kurc, a šlexte – nox kircer *šprxv.* добрае апавяданьне мусіць быць кароткім, дрэннае – яшчэ карацейшым
• dercejl dos der boben! распавядай гэта бабцы!
• dercejl mir majses! распавядай мне казкі!
• dos ojg dercejlt, vos dos harc mejnt *glxv.* вока распавядае, аб чым сэрца думае
• Far vemen zol ix šrajen, far vemen zol ix vejnen, /majn harc ojsdercejln hob ix nit far kejnem... /Zol ix dercejln far majn muter, /zogt zi mir, se iz ir ojx biter. *flksl.* Каму мне крычаць, каму мне плакаць, маё сэрца выказаць німа каму... Распавяду я сваёй маці, яна кажа, што ёй таксама горка.
• vegn ibergekumene cores iz gut cu dercejln *glxv.* пасьля мінулых бедаў добра распавядаць (дабро тое, што мінулася)
dercér(e)nen/dercórenen/dercárenen [*d.* erzürnen] (раз)злаваць, азлабіць, раз-, пра-, у|гнявіць, прагняўляць; **dercérnter /dercórnter** разгневаны, узлаваны, разгневаны, угневаны, азлоблены; **dercérnt vern*** угнявіцца, раз-, у|злавацца
• nit gedavnt, nit gelernt, abi got nit dercernt *glxv.* не маліся, не вучыся, абы толькі бога не гняві (так кажуць хасыды)
dercien* (dercójgn) [*d.* erziehen] 1. дацягнуць, дацягваць; 2. выхаваць, выхоўваць; 3. *n*, **derciung** *f* выхаванье; **dercier** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) выхавальнік, выхавацель, настаўнік; **dercíerišer** выхаваўчы
• dercien* dos lecte bisl jorn дацягваць апошнія гады
• ir zolt im gring dercien! каб вам было яго лёгка гадаваць!
• kinder hobn iz lajxter, vi kinder dercien *šprxv.* дзяцей нарадзіць лягчэй, чым выгадаваць
• nit dos iz di beste mame (di rexste muter), vos hot gebojrn, nor di, vos hot dercojgn *šprxv.* ня тая маці, што радзіла, а тая маці, што ўскарміла/расьціла/гадавала
dercítern [*d.* erzittern] спалохаць, зьлякаць, спудзіць, узрушыць, усхваляваць; **dercíterter** спалоханы, зьляканы, спуджаны, узрушаны, усхваляваны; **dercitert vern*** спалохацца, зьлякацца
dercójgener [*d.* erzogen] выхаваны, выгадаваны; **dercojgling** *m*, -en [*d.* Zögling] гадаванец, выхаванец; **dercójgnkajt** *f* выхаванасьць
• šlext dercojgn блага/дрэнна/кепска выхаваны
• gring dercojgn zolstu vern! каб ты лёгка гадаваўся! (адказ на дзіцячы чох)
dercóln [*d.* zahlen] 1. даплаціць, даплачваць; 2. *n*, **dercolung** *f* даплата
dercú (cu) [*d.* dazu] *adv.* да гэтага, да таго
• dercu nox да таго ж, у прыдачу, у дадатак
• vos zogstu dercu? што тут яшчэ казаць?
• jo, a xasene, – vi kumt ober der hunt dercu? *glxv.* так, вясельле, але якое дачыненьне да гэтага мае сабака? (аб чалавеку, які совае нос не ў свае справы)
dercvíšn [*d.* zwischen] *prep./adv.* пасярэдзіне, (па)сярод, спаміж
derčmeljen [*sl.*?] ашаламіць, ашаламляць, уразіць, уражаць, зьдзівіць, зьдзіўляць; **derčméljeter** ашаломлены, уражаны, зьдзіўлены
derde *f* [*d.* Dardelspiel] гульня ў карты
derdinen zix (biz, cu) [*d.* erdienen] даслужыцца, даслужвацца
• derdinen zix cu an oficerskn čin, cu a medal даслужыцца да афіцэрскага чыну, да мэдаля
derdišen [*r.* дышать] удушваць; нагнаць, наганяць дыхавіцу
derdóziker=der dóziker [*mhd.* dasic] гэты, тутэйшы
derdréšn [*d.* erdreschen] дамалаціць, дамалочваць
derdríkn [*d.* erdrücken] за-, пры|давіць
derdušen [*r.* душить, *p.* dusić] задушыць
deréfenen [*d.* eröffnen] адкры(ва)ць, адчыніць, адчыняць; **deréfenung** *f* адкрыцьцё
deréndikn [*d.* endigen] 1. да-, за|кончыць, да-, за|канчваць, давяршыць, давяршаць; 2. *n* давяршэньне, заканчэньне
derésn* (derésn), **derésn vern*/zajn*** [*d.* essen] 1. надаесьці, надаядаць, прыесьціся, прыядацца, надакучыць, надакучваць, надакарыць, надакараць; 2. даесьці, даядаць; **derésener** дакучны, (на)дакучлівы, які надаеў/надакучыў
• a deresener regn нудны дождж
• a deresener xojv балючы доўг
• deresn* bizn bejn праняць да костак
• deresn* vi a bitere cibele, vi dem rebns muser надакучыць як горкая цыбуля, як рабінава мараль
• di špil iz mir deresn гэта гульня мне надакучыла
• ejner vert krank fun iberesn, der cvejter fun nit deresn *šprxv.* адзін хварэе ад пераяданьня, другі ад недаяданьня
dereš/deriš *m*, -es [*p.* deresz] стракаты/буланы конь
derex *m*, *pl.* droxim [*s.* (-ים)דרך →darke-, umderexerecdiker, bederex-, bal-derexerec] шлях, дарога; спосаб, мэтад, мэтода, лад, манера, чын [*sin.* veg, ojfn, metod]; **derex-ágev** [*s.* אגב־] *adv.* у выпадку, (па)між іншым, дарэчы, да ладу, балазе [*sin.* ba der gelegnhajt, farbajgejendik, a propo, agev-urxe]; **der(e)xerec** *m* [*s.* ארץ־] "зямны шлях"; шанаваньне, пашана, павага, рэспэкт, прыстойнасьць; добрае выхаваньне/ўтрыманьне [*sin.* respekt, axperung, opšaj: gute derciung, haltung]; **derexérecdiker** прыстойны, паважны, шаноўны; **derex-hajóšer** *m* [*s.* הישר־] правільны/праўдзівы/пэўны/бясхібны шлях (у духоўным і маральным сэнсе); **derex-(ha)mé(j)lex** *m* [*s.* (ה)מלך־] царскі шлях, шырокая дарога, шаша [*sin.* keniglexer veg, brejter šljax, šosej]; **derex-haséjxl** *m* [*s.* השכל־] разумны шлях, яснае разуменьне, лёгіка [*sin.* klorer farštand, logik]; **derex-(ha)šólem** *m* [*s.* (ה)שלום־] мірны шлях [*sin.* darke-šolem]; **derex-hatéve** *m* [*s.* הטוע־] натуральны лад, закон прыроды [*sin.* natirlexer ojfn, natur-gezec]; **derex-(ho)ójlem** *m* [*s.* (ה)עולם־] сьвецкі, людзкі лад, побыт
• aruffirn emecn afn derex-hajošer накіраваць кагосьці на праўдзівы шлях
• farkrixn* in vajte droxim залезьці дужа глыбока ў справу (па самыя вушы), далёка зайсьці

• gebn* emecn dem derex даць камусьці дарогу
• hobn* derexerec (far) мець павагу (да), паважаць, шанаваць
• mit a derex-hateve натуральным чынам
• mitn gancn (mit grojs) derexerec. vos kumt im зь вялікай павагай/пашанай да яго
• nemen* dem derex выправаджваць
• on derexerec непаважлівы, непачцівы
• s'gejt af a derex ідзе на лад, ладзіцца
• vajzn* emecn dem derex паказваць камусьці дарогу
• vartn af derexerec *hum.* марудзіць, вагацца
• a lign fun derex-šolem vegn сьвятая мана
• a nogid trogt zajn derexerec in kešene *šprxv.* багацей носіць свой гонар у кішэні (хто мае грошы, той добры і харошы)
• der derex-hajošer iz ale mol košer *šprxv.* праўдзівы шлях заўжды правільны
• ho-ho! prišol Terax na derex! *glxv.* го-го, дайшоў Церах да розуму! (сьцямiў)
• Ix vel a zemerl dir zingen, gotenju! /Ix vel dir zingen fun dem melamedl: /jogt a melamedl in veg baginen. /– Melamedl, majn melamedl, vu jogstu? /– Ix jog, ix jog /dos mejn menčn cu gevinen. /– Melamedl, majn melamedl, vos trogstu? /– Ix trog, ix trog /gots Tojre, trog ix štolc un gunter. /es zol di velt, di velt, xolile, /fun derex-hajošer nit grunter. (М. В.) Я прасьпяваю табе песьню, божухна! Я буду сьпяваць пра гвайго настаўніка: імчыцца настаўнік зранку ў дарогу. – Настаўнік, мой настаўнік, куды імчышся? – Я імчуся заваёўваць людзкія сэрцы.

Мэламэд, мой мэламэд, што ты нясеш? – Я нясу Божы Запавет, я нясу горда і бадзёра, каб сьвет, крый божа, ня зьбочыў з праўдзівага шляху.

derfár (far) [*d.* dafür] *adv.* таму, праз тое, дзеля таго/гэтага, з прычыны таго, за гэта/гэнае/тое
• derfar vajl er iz gut, hobn im ale holt яго ўсе любяць, таму што ён добры чалавек
• er iz a šlexter menč, derfar hot men im fajnt ён кепскі чалавек, таму ім пагарджаюць
• mir veln zix nit krign derfar мы ня будзем сварыцца за гэта
• vifl vet er bacoln derfar? колькі ён заплаціць за гэта?
• zi iz nit šejn, derfar iz zi klug яна непрыгожая, але таму яна разумная
• – Gut morgn, gut morgn, griner bojm, /farvos bistu azoj grin? /– Vajl ix štej in vald, s'iz mir kil un kalt – /far derfar bin ix azoj grin. *ftksl.* - Дабрыдзень, дабрыдзень, зялёнае дрэва, чаму ты такое зялёнае? - Таму што я стаю ў лесе – мне сьвежа і халоднавата – таму я такое зялёнае.

derfárbn [*d.* färben] дафарбаваць, дафарбоўваць
derfárn* (derfárn) [*d.* erfahren] давед(в)ацца (праз уласны вопыт); **derfárener, derfárungfuler** вопытны, багаты на вопыт, спрактыкаваны; бывалы, відалы; **derfárnkajt** *f* спрактыкаванасьць, навычка, звычка, навык; **derfarung** *f*, -en вопыт, практыка, спрактыкаванасьць
derfer *pl.* →dorf *n* вёска
derfíln [*d.* erfüllen] 1. дада(ва)ць, дапоўніць, дапаўняць; 2. выканаць, выконваць; **derfílung** *f*, -en дадатак, дапаўненьне
derfíln [*d.* erfühlen] па-, ад|чуць, адчуваць; **derfílung** *f* адчуваньне
• derfiln zix (epes) nit-gut (nit mit alemen) занядужаць, блага сябе адчуваць
• derfiln dem tam fun tojt/gehenen адчуць смак сьмерці/раю
• Oj, di kojxelex gejen mir ojs, /ix kon zej in zix nit derfiln. /A cente mejdele vel ix farzogn, /az zi zoln kejn libe nit špiln. *ftksl.* Ой, сілачкі мяне пакідаюць, я нават не адчуваю іх у сабе. Кожную дзясятую дзяўчыну я папярэджу, каб яна не гулялася ў любоў.

derfíndn* [*d.* erfinden] вынайдаваць, вынайсьці, вынаходзіць; **derfínder** *m*, -s вынаходнік, вынаходца; **derfínderišer** вынаходны, вынаходлівы, адмысловы; **derfínderáj** *f* вынаходніцтва; **derfíndung** *f*, -en вынаходка, вынайдаваньне; **derfínderiškajt** *f* вынаходнасьць, вынаходлівасьць, адмысловасьць
derfírn (biz, cu) [*d.* führen] давесьці, давадзіць, даводзіць; давезьці, давазіць, давозіць
• derfirn cu a tolk давесьці да толку
derflíen* (derflójgn) [*d.* fliegen] даляцець, далятаць
derfójln [*d.* faulen] дагні(ва)ць
derfólg *m*, -n [*d.* Erfolg] посьпех, вынік, рэзультат; **derfólgrajxer** посьпяховы; **derfólglexkajt** *f*, **derfólgrajxkajt** *f* посьпяховасьць
• af der tir fun derfolg iz ongešribn: "štup" un "ci" *glxv.* на дзьвярох да посьпеху напісана: "пхай" і "цягні"
derfórn* (derfórn) [*d.* erfahren] даехаць, даяжджаць; **derfórndiker** які даехаў
derfóršn [*d.* erforschen] дасьлед(а)ваць, дазнаваць, вывучаць
derfrégn (zix) (ba, vegn) [*d.* erfragen] распыт(в)аць, дапыт(в)ацца; **derfrégeniš** *n* распытваньне, роспыт
derfrejen [*d.* erfreuen] аб-, па|радаваць, павесяліць, пацешыць; **derfréjendiker** пацешны, радасны, прыемны, патольны
• az got vet mix derfrejen, vel ix ojx mitn toxes drejen *glxv.* калі бог мяне ашчасьліві, дык і я буду сракай круціць (перад багатым жаніхом)
• az got derfrejt, iz kejn mol nit cu špet *šprxv.* радасьць ад бога ніколі не бывае позна
derfrírn*, **derfró(j)rn vern*** [*d.* erfrieren] азябнуць, зь-, пра|мерзнуць, прамярзаць, скалець; **derfró(j)rener** зьмерзлы, прамерзлы, скалелы
derfríšn [*d.* erfrischen] асьвяжыць, асьвяжаць; **derfríšndiker** які асьвяжае, асьвяжальны; **derfrišung** *f*, -en асьвяжэньне
derfúln [*d.* erfüllen] папоўніць, папаўняць (людзьмі); **derfúlt vern*** папоўніцца, папаўняцца
derfún=fun derfún [*d.* davon] *adv.* з гэтага/гэнага/таго, ад гэтага/гэнага/таго, адсюль, аб гэтым/гэным/тым
• derfun iz gedrungen, az... з гэтага вынікае, што...
• nit maxn zix derfun! з гэтага нічога ня будзе!
• vajt derfun! далёка ад гэтага! зусім наадварот!
• max šabes derfun! *glxv.* рабі шабас з гэтага! (кажуць, калі нехта выхваляецца непатрэбнай рэччу)

dergáncn/dergénen [*d.* ergänzen] 1. дада(ва)ць, да-, па|поўніць, да-, па|паўняць; 2. *n* папаўненьне (дзеяньне); **dergánc** *m*, -n дадатак; **dergánciker, dergancter** дадатковы; **dergánct vern*** да-, па|поўніцца, да-, па|паўняцца; **dergancung/dergencung** *f*, -en дадатак, дапаўненьне
dergébn* (dergébn) [*d.* ergeben] дада(ва)ць
dergéjn* (iz dergangen) (biz, cu, az) [*d.* ergehen] 1. дайсьці, даходзіць; 2. давед(в)ацца; 3. хапаць, мецца ў дастатковай колькасьці; **dergéj** *m*, -en знаходка, азначэньне; **dergejung** *f*, -en вызначэньне, акрэсьленьне
• dergejn* a tolk (af ek/gevis), an ek (in) дайсьці да толку (нарэшце), да канца/краю/кропкі

• dergejn* bizn bejn праняць да костак
• dergejn* dem emes даходзіць да праўды
• dergejn* emecn/ejnem di jor(n) (dem ek; bizn bejn) даняць, дапячы, задзяўбці, даканаць кагосьці (праняць да костак; укарочваць камусьці жыццё; зжываць кагосьці са сьвету)
• emecn epes nit dergejt камусьці нечага не стае
• es dergejt šojn azoj vajt, az... гэта заходзіць ужо так далёка, што...
• kejner vet do kejn ek nit dergejn ніхто тут канцоў ня знойдзе
• nit dergangen, nit derfórn не дайшоў, не даехаў
• s'iz dergangen dercu, az... дайшло да таго, што...
• ven es gejt ništ mit der cajt, dergejt ništ vajt *šprxv.* што адбываецца несвоечасова, з таго толку ня будзе

dergísn* [*d.* ergiessen] далі(ва)ць
dergodžen/dergodzen [*p.* godzić] дагадзіць, дагаджаць
dergréjxn/dergrájxn (cu) [*d.* erreichen, *mhd.* gereichen] 1. да-, на|сягнуць, да-, на|сягаць; 2. насьцігнуць, насьцігаць, нагнаць, наганяць; 3. *n.* **dergréjx** *m*, -n, **dergrejxung** *f*, -en посьпех, дасягненьне; **dergrejxter** дасягнуты; **dergréjxlexer**, **dergréjxbarer** дасяжны, дасягальны; **dergréjxlexkajt** *f*, **dergréjxbarkajt** *f* дасягальнасьць; **dergréjxeriškajt** *f* пасьпяховасьць
• dergrejxn dem špic (biz cum špic) barg, a derfolg дасягнуць вяршыні гары, посьпеху
• dermit vet ir gorništ nit dergrejxn гэтым вы нічога не дасягнеце
• er vet zejer a sax dergrejxn ён шмат дасягне (далёка пойдзе)
• nit cu dergrejxn недасягальны

dergriblen zix [*d.* graben] дакапацца, дакопвацца
dergríngern [*mhd.* geringe] аб-, па|легчыць, аб-, па|лягчаць, да(ва)ць палёгку, ульжыць; (па)лацьвіць
dergróbn* [*d.* graben] дакапаць, дакопваць
dergrúnteven [*d.* ergründen, *p.* gruntować] высьветліць, высьвятляць; **dergrúnteven zix** (cu) дакапацца, дакопвацца, даб(і)рацца (да сутнасьці)
• dergrunteven zix, in vos gejt es iz дакапацца, у чым тут справа
derhájntikn [*d.* heute] мадэрнізаваць, рабіць сучасным
derháltn* (derháltn) [*d.* erhalten] 1. пад-, у-, а|трым(лів)аць, захоўваць; 2. вытрым(лів)аць, перацярпець, перачапацца; **derhalter** *m*, -s 1. захавальны сродак; 2. прыхільнік; **derhaltung** *f* 1. атрыманьне; 2. захоўваньне, падтрыманьне
• kojm derhaltn* di nešome ледзь падтрымліваць душу
• derhaltn* emecn bam lebn (dos xajes) падтрымліваць нечае жыццё

derhárg(en)en* (derharget) [*s.* הרג(ענ)ען-] забі(ва)ць [*sin.* tejtn, dermordn]; **derhárgeter** 1. *m*, -te прыгнечаны; забіты (чалавек); 2. прыгнечаны; забіты; **derharget vern*** разьбі(ва)ца, (за)гінуць
• a glik, vos es falt nit kejn štejn fun dem himl, vorem er volt a sax menčn derharget шчасьце, што камяні зь неба ня падаюць, бо шмат людзей бы пазабівалі (кажа дурань, які дзівіцца простым рэчам)

derhárn (**zix**) (af) [*d.* erharren] дачакацца, прыждаць, цярпліва чакаць
• derharn cu zen прыждаць, каб пабачыць
• nit derharn zol er es! *kll.* каб ён не даждаў!

derhéjbn* (derhójbn) [*d.* erheben] 1. падняць, падымаць, узьняць, уздымаць, узьнімаць, пад-, узь|несьці, паднасіць; *mat.* узьвесьці, узводзіць; 2. *n*, **derhejbung** *f*, -en узвышэньне, узьвялічваньне, падвышэньне; *mat.* узьвядзеньне
• derhejbn* in grod *mat.* узводзіць у ступень, (пра)ступеняваць

derhéjm [*mhd.* daheime]
• fun derhejm з дому
• in derhejm дахаты, дадому

derhéjxern [*d.* erhöhen, *mhd.* erhoehern] павысіць, павышаць (голас); **derhéxerung** *f* павышэньне, падвышэньне
derhéjxn=derhójxn (derhójxt) па-, пад-, уз|высіць, па-, пад-, уз|вышаць, узьвялічыць, узьвялічваць; **derhejxter** узвышаны, узьвялічаны; **derhejxung=derhojxung** *f* узьвялічваньне, падвышэньне

derhérn [*d.* erhören] услухаць, у-, па|чуць, дачуцца; **derhérl** *n*, -ех слыхавы апарат
• ir zolt derhert vern! каб вас бог пачуў! каб вашыя словы богу ў вушы!

derhícn [*d.* erhitzen] распаліць, распальваць; накаліць, накаляць; **derhicter** разгарачаны
derhinter [*d.* dahinter] *adv.* за гэтым/гэным/тым, ззаду, адзаду
derhítn [*d.* hüten] пад-, спа|сьцярэгчы, пад-, спа|сьцерагаць, падсачыць, падсочваць, пад-, пры|пільнаваць, пад-, пры|пільноўваць, прывартаваць, прывартоўваць
derhójbener [*d.* erheben, erhoben] узвышаны, узьняты, узьнесены, узьнёслы, велічны, вялікасны, выпуклы, пукаты; **derhójbn vern*** узвысіцца, узвышацца, пад-, узь|няцца, пады-, узьні|мацца, узьнесьціся, узносіцца; **derhójbnkajt** *f* узвышанасьць, веліч, вялікасьць, захапленьне
derhójpt [*d.* überhaupt] *adv.* галоўным чынам, асабліва, адменна, найбольш, а злашча; агулам, наагул, на(в)огул
derhójxn=derhéjxn [*d.* erhöhen] па-, пад-, уз|высіць, па-, пад-, уз|вышаць, узьвялічыць, узьвялічваць
deriber [*d.* darüber] *adv.* таму, вось чаму
• deriber gejen di gendz borves, un di kačkes in rojte šixlex! *hum.* таму і ходзяць гусі босыя, а качкі ў чырвоных чаравічках! (што тут тлумачыць, гэта ж і дурню зразумела!)

deriker(št) [*s.* דער ע'יבר] *adv.* галоўным чынам, асабліва, адменна, а злашча
dérikkran *m*, -en [*eng.* derrick] пад'ёмны кран
derimex=derumex [*d.* darum] *adv. hum.* таму, вось чаму, значыць, такім чынам, выходзіць, вось жа
d(e)rín(en)=derájn [*d.* darin, drinnen] *adv.* у гэтым/тым/гэным; у тым ліку
• derin bin ix nit boki у гэтым я мала разумею
• in mitn/micke derinen ні з таго, ні з гэтага; выпадкова, раптоўна, раптам, у разгар
• Az der epele iz rojt, /a vereml derinen... /A'der almen nemt di mejdl, /vert er falš in zajn zinen. *ftksl.* У чырвоным яблычку чарвячок заводзіцца... Калі ўдавец бярэцца зь дзяўчынай, ён з глузду зьехаў.

derínern zix [*d.* erinnern] узгад(в)аць; **derínerung** *f*, -en успамін
derivát(iv) *m*, -n [*d.* Derivat(iv)] *lingv.* дэрыват, вытворнае слова; **derivirter** *lingv./mat.* вытворны; **derivirung** *f*, -en *lingv.* дэрывацыя, словаўтварэньне; **derivírn** (derivirt) *lingv.* утвараць словы
derjáxmenen [*s.* -חמ'-] разгарачыцца, распаліцца (гневам)
derjéniker [*d.* derjenige] той, гэны
derjógn [*d.* erjagen] да-, на|гнаць, да-, на|ганяць, насьцігнуць, насьцігаць, насягнуць, насягаць
• (s'iz) ništo dos ferd un vogn, vos zol di junge jor derjogn *glxv.* німа такога каня й калёсаў, якія б маладыя гады дагналі

derkáasn [*s.* כעס- →kaas, kajsn, inkaesdiker] раз-, у|гнявіць, раззлаваць, расьсердзіць, разьюшыць, узрушыць, абурыць, абураць [*sin.* ufregn, dercerenen]
derkáč *m*, -n [*ukr.* деркач] дзяркач
derkajen [*d.* kauen] дажаваць, дажоўваць
derkajklen (biz cu) [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] дакаціць, дакочваць
derkazen/derkažen=dokazen [*p.* dokazać] дабі(ва)ца, зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць
derkégn [*d.* dagegen] *adv.* супраць таго, насуперак, у параўнаньні з тым
• ix hob gornit derkegn я ня маю нічога супраць
derkémpn [*d.* erkämpfen] заваяваць, заваёўваць
derkenen* (on) [*d.* erkennen] пазна(ва)ць, азнаёміць, азнаямляць; **derkenen* zix** пазнаёміцца, зьведаць адзін аднаго, спазнавацца; **derkénbarer**, **derkéntenišlexer** пазнавальны; **derkénbarkajt** *f* пазнавальнасьць; **derkénendiker** пазнавальны; які пазнае; **derkénteniš** *n*, **derkénung** *f*, -en пазна(ва)ньне; **derkén-cejxns** *pl.* знакі распазнавання
• [illegible] derkenen выкрываць, выяўляць сапраўднасьць
• [illegible] men праяўляць сябе, раскрывацца
• [illegible] men lojt/nox dem gang (m'derkent dem [illegible]gang nox) *śprxv.* знаць чалавека па паходцы (знаць каня па ўдою)
• [illegible] men on dem ponem, a klugn on di ojgn *śprxv.* дурня відаць па твары, разумнага па вачох (дурня пазнаеш па сьмеху; па латках пазнаць скупога, а па сьмеху – дурнога)
• Ci gedenkstu, merder, az du bist ba mir in štub gezesn, /a fajer hot in dajnem harcn gebrent. /Un ject, az mir gejen durx af ejn steżke, /du fardrejst dajn kop, du host mix nit derkent... *flksl.* Ці памятаеш ты, забойца, як ты сядзеў у мяне ў хаце, агнём гарэла тваё сэрца. Але цяпер, калі мы сустракаемся на адной сьцежцы, ты адварочваеш галаву, нібыта мяне не пазнаеш...
• derkenen indik noxn pik *glxv.* знаць індыка па дзюбе (знаць жабу па пліганьні)
derkírcn [*d.* kürzen] с-, у-, па|кароціць, с-, у-, па|карочваць
derklájbn* (derklibn) [*d.* klauben] даб(і)раць; **derklájbn* zix** (cu, kejn) даб(і)рацца
• x'hob zix kojm (mit cores) derklibn я ледзьве дабраўся
derklápn [*d.* klopfen] дабі(ва)ць; **derklápn zix** дастукацца
derklemen [*d.* klemmen] пры-, за-, у|шчаміць, прыціснуць
derklérn (in, mit, far) [*d.* erklären] 1. рас-, (вы)тлумачыць, разь-, аб'|ясьніць, разь-, аб'|ясьняць; 2. за-, аб'|явіць, за-, аб'|яўляць, абвясьціць, абвяшчаць; 3. *n* аб'яўленьне, абвяшчэньне (дзеяньне); **derklérn zix** 1. аб'ясьніцца, аб'ясьняцца; 2. дадум(в)ацца, дамысьлі(ва)цца, даразумецца; **derklerer** *m* камэнтатар, тлумач(альнік); **derklérndiker** тлумачальны; **derklerung** *f*, -en 1. (вы)тлумачэньне, аб'ясьненьне, выясьненьне; 2. аб'ява, заява, абвяшчэньне; **derklérenіš** *f*, -n аб'ясьненьне, разьясьненьне; **derklérlexer**, **derklérbarer** вытлумачальны, які можна вытлумачыць; **derklérbarkajt** *f* вытлумачальнасьць
• derklern zix in libe аб'ясьніцца ў любові
derklétern [*d.* erklettern] далезьці, далазіць, ускарабкацца, ускараскацца
derklingen* zix (derklingen) [*d.* erklingen] дазваніцца
derkójfn [*d.* erkaufen] да-, пры|купіць, да-, пры|купляць
derkójl(ene)n [*d.* kehlen] дарэз(в)аць, даразаць; **derkójleter** дарэзаны
• nit derkojleter недарэзаны
derkončen/derkoncen [*p.* kończyć] дакончыць, дакончваць
derkóxn [*d.* kochen] дагатаваць, даварыць, даварваць
derkrácn [*d.* kratzen] расчухаць, раза-, на|драць, разьдзерці
derkrízn* (derkróxn) [*d.* erkriechen] далезьці, далазіць, даб(і)рацца
derkučen=dokučen [*p.* dokuczać] надакучыць, дакучаць, назаляць; **derkúčlive(r)** надакучлівы
derkúndikn zix [*d.* erkundigen] давед(в)ацца, дазна(ва)ца, дапэўні(ва)ца; **derkúndikung** *f*, -en даведваньне, дапэўненьне, спраўка
derkvéčn [*d.* quetschen] расьціснуць, за-, раз|душыць, раздавіць
derkvíkn [*d.* erquicken] падмацаваць, падмацоўваць; асьвяжыць, асьвяжаць; нацешыць, даць асалоду; **derkvíkeniš** *n*, -n, **derkvikung** *f*, -en падмацаваньне, падмацоўваньне, асьвяжэньне, асалода; **derkvíkndiker** жыватворны
• kupitje, kojft że švebelex antikn, /dermit vet ir a joseml derkvikn, /umzist majn šrajen un majn lojfn, /kejner vil ba mir nit kojfn – /ojsgejn vel ix muzn vi a hunt (H. J.) купеце, купеце ж прыгожыя запалкі, гэтым вы дапаможаце сірацінцы, дарэмныя мае крыкі й беганіна, ніхто ня хоча ў мяне купляць – я мушу здохнуць як сабака
• vemen got vil derkvikn, dem kenen menčn nit derštikn *śprxv.* каго бог хоча падмацаваць, таго людзі не прыдушаць (калі бог ссудзіць, то і чорт не разгудзіць)
derlájdn* (derlítn) [*d.* erleiden] (вы)цярпець, (вы)трываць, перанесьці, пераносіць
• nit cu derlajdn нязносна, нясьцерпна
• dos iz cu derlajdn гэта зносна, цярпіма
derlájxtn [*d.* erleuchten] асьвятліць, асьвятляць
derlájxtern [*d.* erleichtern] палягчэць, палягчаць, палегчваць, зальжэць; **derlájxterung** *f* палягчэньне, палёгка
derlangen [*d.* erlangen] 1. пада(ва)ць; 2. дасягнуць, дасягаць, дайсьці, дахадзіць, даста(ва)ць; 3. *n* падаваньне, падача, прад'яўленьне; **derlanger** *m*, -s падавец, прад'яўнік; **derlángerišer** вынаходлівы, дасьціпны
• derlangen a bite падáць запыт
• derlangen a pač/pljask in ponem заляпіць аплявуху
• derlangen cum tiš накрыць на стол
• derlangen curik падаць назад
• derlangen (zix) klep драцца
• derlangen zix ejner dem andern абменьваць адно на другое
• derlangen a štox/gešraj/kuk (af) укалоць, крыкнуць/гляцнуць/зірнуць (на)
• du zolst (ir zolt) derlangen iber a jor! (зычу) табе/вам доўгіх гадоў жыцьця!
• Az ix bin geven, jidiše kinderlex, a klejn kind, /esn hobn mir majne eltern derlangt. /Ven majn dernerung, vej iz mir, zol zajn azoj acind, /volt ix dir, got in himl, alemol gedank. *flksl.* Калі я быў, жыдоўскія дзеці, малым дзіцём, мае бацькі мяне кармілі. Калі б мая ежа, гора мне, была б зараз гэтакай, я б заўсёды дзякаваў табе, бог на небе.
derlébn [*d.* erleben] дажы(ва)ць
• derlebn biz di gro(v)e hor дажыць да сівых валасоў

• derlebn naxes fun kinder дачакаць радасьці ад дзяцей
• vos ix hob derlebt! да чаго я дажыў!
• az me lebt, derlebt men zix alc *glxv.* жывучы ўсяго давядзецца пабачыць (жывы нажыве)
• Cešejdt hot men undz bejde, /azoj vi dem guf mit der nešome... /Nor az dajne sonim veln zix dervisn, /derlebn veln zej zix in undz a nekome. *flksl.* Разлучылі нас абодвух, як цела з душою... Але калі твае ворагі даведаюцца, яны будуць радавацца нашаму няшчасьцю.
• derlebt iber a jor mit naxes in frejdn! (mir zoln ale derlebn iber a jor gezunterhejt!) каб вы/мы дажылі будучага году здаровымі ў шчасьці і радасьці!
• (du) zolst (ir zolt) derlebn iber a jor! да сустрэчы праз год! (зычу) табе/вам доўгіх гадоў жыцьця!
• me zol derlebn Mešiexn (Mošiexs cajtn) каб дажыць да часоў мэсіі (пажаданьне)
• vi derleb ix dix šojn bagrobn! *klL.* каб я цябе пахаваў! (як прыждаць твае сьмерці!)

(der)lébn [*d.* neben] *prep.* (ка)ля, пры

derléjdikn [*d.* erledigen] уладзіць, уладжваць, улагодзіць, улагоджваць, вырашыць, вырашаць, разьвяз(в)аць; **derléjdikung** *f* выкананьне, заканчэньне, вырашэньне

derléjenen [*it.* legere, *šp.* leer] дачыт(в)аць

derléjgn (cu) [*d.* erlegen] далажыць, дакласьці, дакладаць; да-, пры|да(ва)ць, прыбавіць, прыбаўляць

• er derlejgt cu gorništ nit яму ўсё на карысьць
• farkojfn af cu derlejgn прадаваць са стратамі
• vestu cu dem nit derlejgn ты аб гэтым шкадаваць ня будзеш
• az me kukt nit cu mit di ojgn, derlejgt men mit der kešene (ver es derzet nit mit di ojgn, derlejgt mitn bajtl) *šprxv.* хто не даглядае вачыма, дакладае з кішэні (дзе сваё вока не дабачыць, там капшук даплаціць; дзе недагляд, там з кішэні даклад)

derléjzn [*d.* erlösen] 1. (вы)рашыць, (вы)рашаць, разьвяз(в)аць (пытаньне); 2. вызваліць, вызваляць; **derlejzer** *m*, -s вызваліцель, збавіцель; **derlejzung** *f*, -en 1. вырашэньне; 2. вызваленьне, збаўленьне, збавеньне, выбаўленьне, выратаваньне; **derléjzbarer** вырашальны

• derlejzn an/di ufgabe, di frage рашыць задачу, вырашыць пытаньне
• der tojt derlejzt fun ale cores *šprxv.* сьмерць вызваляе ад усіх бедаў

derléngern [*d.* längen] падоўжыць, падаўжаць

derlernen [*d.* lehren] вы-, да|вучыць, вывучаць, давучваць; **derlérnung** *f* вывучэньне

derléšn* (derlóšn) [*d.* erlöschen] патушыць, пагасіць

derlóbn [*d.* laben] асьвяжыць, асьвяжаць

derlójbn (cu) [*d.* erlauben] дазволіць, дазваляць; **derlójb** *m*, -n, **derlójbeniš** *f/n*, -n, **derlojbung** *f*. -en дазвол; **derlojbter** дазволены

• ojb ir derlojbt (ojb ir vet derlojbn) з вашага дазволу

derlójfn* (derlófn) [*d.* erlaufen] дабегчы, дабягаць

derlózn* (derlózn/derlózt) [*d.* erlassen] дапусьціць, дапускаць; **derlózbarer, derlózlexer, derlozter** дапушчальны, магчымы; **derlózbarkajt** *f*, **derlózlexkajt** *f* дапушчальнасьць, магчымасьць

dermáxn [*d.* machen] дарабіць, дарабляць

derméglexn/dermíglexn [*d.* ermöglichen] (з)рабіць магчымым/мажлівым, да(ва)ць магчымасьць/мажлівасьць

dermejen [*mhd.* ermeien] забавіць, забаўляць

dermésln [*d.* ermessen] дамер(в)аць, дамяраць

dermíntern [*d.* ermuntern] прывесьці, прыводзіць да прытомнасьці; адухавіць, адухаўляць; зада(ва)ць духу, натхніць, натхняць, заахвоціць, заахвочваць; **dermíntern zix** апрытомнець, а-, пра|чухацца, ачуліцца; **dermínterung** *f* ажыўленьне, прывядзеньне да прытомнасьці, падбадзёрваньне; натхненьне, заахвочваньне

dermít (mit) [*d.* damit] *adv.* гэтым, тым, гэным

• vos mejnt zi dermit? што яна хоча гэтым сказаць?
• vos tut men dermit? што з гэтым зробіш?
• dermit zol šojn di erd farślosn vern! каб на ім скончылася наша ліха! каб зямля ўжо зачынілася! (кажуць, хаваючы нябожчыка)
• er halt zix dermit vi di jidn mit der Tojre *glxv.* ён трымаецца за гэта як жыды за Тору

dermonen/dermanen (in, cu, on) [*d.* ermahnen] на-, ус|помніць, на-, ус|памінаць, (у)з-, на|гад(в)аць; **dermón** *m*, -en напамін(ак); **dermónendiker** які ўспамінае/(ў)згадвае /нагадвае; **dermonter** згаданы, прыгаданы; **dermonung** *f*, -en напамін(ак), згадваньне, прыгадваньне, пагаданка, успамін

• er halt ir in ejn dermonen, az zi est zajn brojt ён бясконца нагадвае ёй, што яна есьць ягоны хлеб (дакарае кавалкам хлеба)
• az ix derman mix, az der zejde iz boxervajz geštorbn, kumen mir di trern in di ojgn *glxv.* калі я ўзгадваю, што мой дзед памёр нежанаты, сьлёзы льюцца з вачэй (кажуць у адказ на глупства)
• az me dermont zix on dem tojt, iz men ništ zixer mitn lebn *šprxv.* хто ўзгадвае аб сьмерці, той ня ўпэўнены ў жыцьці
• dermont undz nit cu šlextn! не ўспамінайце нас ліхам!
• far a ganev tor men kejn tlie nit dermonen *šprxv.* злодзею пра шыбеніцу нельга нагадваць
• lomir zix dermonen, /ojb šeners s'iz faranen, /tajere Malkele, /mit ir in frejdn, /s'iz dox a ganejdn, /tajere Malkele (N. Ś.) давайма нагадаем, што німа прыгажэй за дарагую Малкелэ, зь ёй радасьць, проста рай, дарагая Малкелэ
• me zol dermonen/dercejln in frejdn! каб узгадваць толькі вясёлае!

dermórdn [*d.* ermorden] 1. забі(ва)ць; 2. *n*, **dermordung** *f*, -en забойства; **dermórdeter** 1. *m*, -te забіты (чалавек), ахвяра; 2. забіты

dermuntern [*d.* ermuntern] (пад)бадзёрыць, падбадзёрваць (пра паветра); **dermúnterndiker** падбадзёрлівы, заахвочвальны

dermútikn [*d.* ermutigen] падбадзёрыць, падбадзёрваць, заахвоціць, заахвочваць; **dermútikung** *f*, -en заахвочваньне

dern [*d.* darren] вяліць

dernébn [*d.* daneben] *adv.* (ка)ля, паблізу, побач; **dernébndiker** бліжэйшы, сумежны, суседні

derné(e)ntern [*d.* nähern] пры-, з-, на|блізіць, пры-, з-, на|бліжаць; **derné(e)nterter** *mat.* прыбліжаны; **derné(e)nterung** *f*, -en прыбліжэньне, набліжэньне, збліжэньне

dernemen* (dernumen) [*d.* nehmen] 1. даб(і)раць, даатрым(лів)аць; 2. дадзець, дадзяваць, назаліць, назаляць, ушкуліць, ушкуляць; **dernemen* zix** зьявіцца, зьяўляцца, апынуцца, апыніцца

derner *pl.* →dorn *m* цёрн, калючка, шып; **dérnerdiker**, **dérnerfuler** цярністы, калючы, з шыпамі; **dérnerkranc** *m* цярновы вянок

dernérn [*d.* ernähren] 1. харчаваць, (пра)карміць, пракормліваць; 2. *n* харчаваньне, кармленьне, жыўленьне, сілкаваньне; **dernerer** *m*, -s гадаваньнік, гадун, карміцель; **dernerung** *f* харч(ы), харчаваньне

• der menč zol nor azoj lang lebn, azoj lang er ken zix alejn dernern *glxv.* чалавек мусіць жыць, пакуль ён здатны сам сябе пракарміць

• er dernert zix vi a fiš in vaser *glxv.* ён корміцца як рыба ў вадзе (сумленны чалавек нікога не пакрыўдзіць)

derníder(ik)n [*d.* erniedrigen] зьняважыць, зьневажаць, (з)гнібіць; **dernideriken zix** празнушчацца, ламаць карак, гнуцца (перад кімсьці); **derníderndiker** зьняважлівы, уніжальны; **derníderikter** прыніжаны; **derníderiktkajt** прыніжанасьць; **derníder(ik)ung** *f*, -en гнібеньне, зьневажаньне

• [illegible] ніз, дадолу, удол, унізе, на далу, падыспадам,

[illegible] перен. перняг] дзёран, дзярніна

[illegible] nach dem, danach] 1. *adv.* пасьля, потым;

• [illegible] vort, ejder cvej dernox *glxv.* лепш раней адно [illegible] пасьля (лепей заўчасу, ніж па часе)

• di xoxme vos zi kumt dernox, meg derharget vern *šprxv.* мудрасьць, якая прыходзіць запозна, асуджана на сьмерць

deróbern [*d.* erobern] 1. пакарыць, пакараць, заваяваць, заваёўваць; 2. *n* заваяваньне, заваёўваньне; **deróberer** *m*, -s заваявальнік, заваёўнік; **deróberišer** заваявальны; **deróberung** 1. *f* заваяваньне, заваёўваньне; 2. *f*, -en набытак, здабытак, заваёва

• es iz gring zix derobern a sojne. ■ frajnt – šver *šprxv.* лёгка здабыць ворага, сябра – цяжка

derójf=deróf (af) *adv.* на гэта/гэна/тое, на гэтым/гэным/тым

derójf=aderúf=adrójf *m*, -n [*d.* Draufgabe] задатак

derójs [*d.* darauf] *adv.* з гэтага, з гэнага, з таго

• maxn zix derojs gornit не зьвяртаць на гэта ўвагу

d(e)rón [*d.* daran] *adv.* да таго/гэтага/гэнага, аб гэтым /тым/гэным

• es gejt mir nit deron гэта мяне ня тычыцца, мне німа да гэтага справы

• nit zajn mit emecn gut deron ня ладзіць з кімсьці

derpákn [*d.* packen] за-, у-, с|пакаваць, за-, у|пакоўваць

derpintlen zix (cu) [*d.* pünktеln] сканцэнтравацца, сканцэнтроўвацца, засяродзіцца, засяроджвацца

derpójzn [*ukr.* повзати, *p.* pełzać] дапаўзьці, дапаўзаць

de(r)rágze(ne)n [*s.* ברוגז(נע)ן- →barojgez, rugze] раз-, у|гнявіць, раз-, у|злаваць [*sin.* ufregn, arojsrufn corn, arojsbrengen fun di kejlim]; **de(r)rágzenter** разгневаны, узлаваны, разгневаны, угневаны; **de(r)ragzet vern*** раз-, у|злавацца

de(r)ráteven [*p.* ratować] выратаваць

de(r)ré(j)dn* zix (cu) (derrédt) [*d.* reden] да-, у|гаварыцца, да-, у|гаварвацца, умовіцца, умаўляцца

• redn* un zix cu gorništ derredn размаўляць, але не прыйсьці да згоды

• az me redt, derredt men zix *glxv.* хто гаворыць, той абмаўляецца (хто многа гаворыць, той дагаворыцца да ліхога канца)

• vos a kind zol nit derrejdn, vet di muter im farštejn *glxv.* чаго дзіцёнак не дагаворыць, маці зразумее

de(r)réjnikn [*d.* reinigen] дачысьціць, дачышчаць

de(r)réjxern [*d.* rauchen, räuchern] дакурыць, дакурваць

de(r)robjen [*p.* robić] дарабіць, дарабляць; зарабіць, зарабляць працай

de(r)rotn* (derrótn) [*d.* erraten] разгад(в)аць, здагад(в)ацца

de(r)rúfn* zix (derrúfn) [*d.* errufen] даклікацца, дагукацца, дазвацца

derskilen=doskilen [?] надакучыць, дакучаць, назаляць

derstrojen [*r.* строить] дабудаваць, дабудоўваць

deršácn [*d.* schätzen] (а)цаніць, ацэньваць

deršajnen* (iz deršinen) (far) [*d.* erscheinen] зьявіцца, зьяўляцца; **deršajnung** *f*, -en зьява, зьявішча; зьяўленьне (у сьвет)

deršépn [*d.* erschöpfen] вычарпаць, вычэрпваць

deršíkn [*d.* schicken] дас(ы)лаць

deršísn* (deršósn) [*d.* erschiessen] за-, пры|стрэліць, за-, пры-, рас|стрэльваць, расстраляць; **deršisung** *f*, -en расстрэл

• – Oj, a kojl, di fajerdike kojl, /aza kojl kon dem menčn deršisn, /nor ver se hot dix fun mir opgeredt /far an ander mejdele cu vern a xosn... *flksl.* – Ой, куля, палымяная куля, хай лучыць гэта куля ў таго чалавека, які разлучыў цябе са мной і ўгаварыў стаць жаніхом другой дзяўчыны...

deršítern [*d.* erschüttern] узрушыць, узрушваць, уразіць, уражваць, жахаць; **deršíterter** узрушаны, уражаны; **deršíterndiker** жахлівы, жудасны, страшэнны, надзвычайны, ашаламляльны; **deršíterung** *f*, -en узрушэньне, уражаньне, збурэньне, жах

deršítn* (deršótn) [*d.* schütten] дасыпаць

deršKuljen [?] даняць, дапячы (кагосьці)

deršlépn [*d.* erschleppen] дацягнуць, дацягваць

• kojm deršlepn zix ледзь прыцягнуцца, пры-, да|плесьціся, давалачыся

deršlingen* (deršlungen) [*d.* schlingen] праглынуць, праглынаць

deršlófn* (deršlófn) [*d.* schlafen] дас(ы)паць

deršlógn* (deršlógn) [*d.* erschlagen] дабі(ва)ць; **deršlógn zix** (cu) дабі(ва)цца; **deršlógener** 1. *m* прыгнечаны, забіты чалавек; 2. прыгнечаны, забіты (як у ваду апушчаны); **deršlógnkajt** *f* забітасьць, прыгнечаны стан

• a duner hot mix deršlogn! гора мне!

• deršlogn* zix zajns дабіцца свайго

deršmékn [*d.* schmecken] пра-, вы|нюх(в)аць, пачуць

• Aj, blind bin ix, oj, jidiše kinderlex, /azoj vi fun majn muters bojx. /Cajt ix hob far zix di velt deršmekt, /oj vej, oj vej, orem, orem bin ix af majn elter ojx, /un mit cores fil ongezet. *flksl.* Ай, я асьлеп, ой, жыдоўскія дзеці, ужо ў матчыным жываце. Час я меў, каб сьвет зразумець, вой-вой, бедны, бедны я ў старасьці й ліхам насычаны.

deršnápn [*d.* erschnappen] пра-, вы|нюх(в)аць, шпіёніць

deršpíln [*d.* spielen] агучыць, агучваць; **deršpíln zix** дагуляцца

• deršpilt zix! дагуляліся!

deršpírn [*d.* erspüren] ад-, па-, у-, с|чуць

• er deršpirt bald ён мае сабачы нюх

deršpricung *f*, -en [*d.* spritzen] дадатковая ін'екцыя

deršpringen* (deršprungen) [*d.* springen] даскакаць, даскочыць, даскокваць

deršrájbn* (deršribn) [*d.* erschreiben] дапіс(в)аць

deršrékn* (deršrókn) [*d.* erschrecken] (с)палохаць, спудзіць,

(с)пужаць, зьлякаць; **deršrék** *m*, -n, **deršrékeniš** *f/n* пярэпалах, перапуд, торап, сполах, гас; **deršrókener** (far) перапуджаны, спу(д)жаны, перапалоханы, спалоханы; **deršróknkajt** *f* спалоханасьць, спужанасьць

- deršrokn vi a hoz перапалоханы як заяц
- far deršrek зь перапуду
- nit genug dos kind hot zix deršrokn, cerajst men im nox dos hemdl *glxv.* мала таго, што дзіцё зьлякалася, дык яшчэ й кашульку яму падралі (некалі лічылася, што калі дзіцё зьлякалася, трэба на ім падраць кашульку)

derštájgn* (derštígn) [*d.* ersteigen] дасягнуць, дасягаць

derštéxn* (derštóxn) [*d.* erstechen] закалоць, заколваць

derštíkn [*d.* ersticken] 1. пры-, (за)душыць, пры-, за|душваць; падавіць, падаўляць, прыгнесьці, прыгнятаць; заглушыць, заглушаць; 2. *n*, **derštikung** *f* прыдушэньне, задушэньне, падаўленьне; **derštíkn zix** задушыцца, затхнуцца, затыхацца; **deštikter** задушаны, прыдушаны; **deštíkt vern*** задыхнуцца, задыхацца; **derštíkeniš** *f/n*, -n духата, даўка; **derštikung** *f* прыдушэньне

- vos zict ir in engšaft un derštikeniš? чаго вы сядзіце ў цеснаце і духаце?
- cvišn der kimpetorn un der vartorn vert dos kind derštikt *šprxv.* між парадзіхай і сядзелкай дзіця задушылася (дзе нянек многа, там дзіця бязнога; між дзьвюх нянек дзіця бязносае)
- mit a klejn bejndl kon men zix ojx derštikn *glxv.* і маленькай костачкай можна таксама задавіцца
- ver derštikt! *kll.* задушыся ты! (запры твае духі! хай цябе задушыць!)

derštojnen [*d.* erstaunen] зь-, за|дзівіць, зь-, за|дзіўляць; **derštojnter** зьдзіўлены, уражаны; **derštójnt vern*** (fun) зьдзівіцца, зьдзіўляцца; **derštójnendiker** надзвычайны, дзіўны, дзівосны; **derštojnung** *f* зьдзіўленьне, уражаньне

derštúkeven [*p.* dosztukować, *d.* stücken] прыштукаваць, прыштукоўваць, датачыць, даточваць, даставіць, дастаўляць, дапоўніць, дапаўняць (адсутную частку)

derštúpn zix [*mhd.* stupfen] праціснуцца, праціск(в)ацца, прапхнуцца, прапіхацца

deršvicter [*d.* schwitzig] спацелы; **deršvíct vern*** спацець

deršvimen* (deršvumen) [*d.* schwimmen] даплыць, даплысьці, даплываць

dertápn [*d.* ertappen] на-, пра|мац(в)аць, прашчупаць; здабы(ва)ць, злавіць

dertéjtn [*d.* ertöten] да-, за|бі(ва)ць (пачуцьці)

dertón* (dertón) [*d.* tun] дарабіць, дарабляць

dertrájbn* (dertríbn) [*d.* treiben] да-, пры|гнаць, да-, пры|ганяць

- di nojt hot im dertribn cu gnejve нястача давяла яго да крадзяжу

dertráxtn [*d.* trachten] дадум(в)аць

dertréglexer [*d.* erträglich] зносны, які можна трываць

dertrinken* (dertrunken), **dertrenken*** (dertrénkt/dertronken) [*d.* ertränken] 1. дапі(ва)ць; 2. па-, за-, (у)тапіць; **dertrinken* zix**, **dertrunken vern*** у-, за|тапіцца, затануць; **dertrínkeniš/dertrénkeniš** *n*, -n патоп, паводка, разводзіца; **dertrúnkener** 1. *m* тапелец; 2. (у)топлены, патоплены; **dertrenkung** *f*, -en затапленьне, абвадненьне

- ix volt im dertrunken in a lefl vaser я б яго ў лыжцы вады ўтапіў бы
- az es iz bašert ejnem dertrunken cu vern, vert er dertrunken in a lefl vaser *šprxv.* каму наканавана ўтапіцца, утопіцца ў лыжцы вады
- me ken bam breg (bam breg ken men) ojx dertrunken vern *šprxv.* і каля берага можна ўтапіцца (Нёман пераплыў, а на беразе ўтапіўся; не шукай мора – у лужыне ўтопішся)
- ver es darf hengen, vert ništ dertrunken *šprxv.* каму суджана вісець, той ня ўтоніцца

dertrógn* (dertrógn) [*d.* ertragen] да-, пера|несьці, да-, пера|носіць, вытрым(лів)аць

- cu dertrogn нязносна
- a menć kon af zix mer dertrogn, vifl/ejder cen oksn kenen deršlepn *šprxv.* чалавек на сабе данясе больш, чым дацягнуць дзесяць быкоў

derúf=derójf (af) [*d.* darauf] *adv.* на гэта/гэна/тое, на гэтым/гэным/тым

- deruf hob ix nit cu zogn я ня маю што сказаць на гэта
- ix špaj deruf пляваў я на гэта
- deruf hot men hent, az me zol arbetn *glxv.* на тое й рукі, каб працаваць
- ix bin šuldik got di nešome – hob ix dox a vajb deruf! *hum. glxv.* я богу душою вінен – але я маю аддаць жонку за гэта!

d(e)rúm=dorem [*d.* darum] 1. *adv.* таму; 2. *m* прычына, падстава

derumex=derimex *adv. hum.* таму, вось чаму, значыць, такім чынам, выходзіць, вось жа

derunter [*d.* darunter] *adv.* 1. унізе, на далу, падыспадам, усподзе; ніжэй, меней, таней; 2. у тым ліку; **derúnterdiker** ніжні, ніжэйшы

- zajn* derunter банкрутаваць, банкруціцца, заняпасьці, занепадаць

dervájl(e) [*mhd.* die wile] *adv.* пакуль (што), тым часам, між іншым; **dervájliker** (тым)часовы, папярэдні

- a dervajliker brik часовы мост
- af dervajle часова
- es helft nor af dervajl гэта дапамагае на кароткі тэрмін
- Ix for fun dir aveket /zeks un drajsik majl... /Ix hob gemejnt, majn libe iz af ejbik – /cum sof iz gor af dervajl. *flksl.* Я еду ад цябе прэч за трыццаць шэсьць міль... Я думаў, мая любоў навекі – аж прыйшоў канец.

dervájtern/dervéjtern [*d.* erweitern] вы-, ад|даліць, вы-, ад|даляць; **dervájterter** выдалены, аддалены; **dervájterung** *f* выдаленьне, аддаленьне; **dervájtertkajt** *f* аддаленасьць, далёкасьць, адлегласьць; (fun) **dervájtn(s)** *adv.* здалёк(у), удалечыні, воддаль

- dervajtern zix fun menčn аддаліцца ад людзей
- štejn* fun dervajtn стаяць воддаль
- Oj, di zumerdike naxt, mame di šejne, /ven ale menčn, zej tuen arumgejn... /Oj, di levone, zi hot zix šojn dervajtert, /un di zun hejbt šojn on arojscugejn. *flksl.* Ой, цудоўная летняя ноч, прыгожая маці, і ўсе людзі гуляюць... Ой, месяц ужо сышоў, і сонца пачынае ўзыходзіць.

dervájzn* (dervízn) [*d.* erweisen] 1. даказ(в)аць; 2. дасягнуць, дасягаць; **dervájzn* zix** выявіцца, выяўляцца, выйсьці, выходзіць, паказ(в)ацца; **dervájz** *m*, -n довад, доказ; **dervajzung** *f*, -en даказваньне, доказ; **dervájziker** доказны, довадны, пераканаўчы; **dervájzlexer** даказальны; **dervájz-zax** *f*, -n *jur.* рэчавы доказ

- un dos hot men dox gedarft dervajzn вось што й трэба было даказаць

derváksn* (derváksn/dervóksn) [*d.* erwachsen] дарасьці, дарастаць; **derváksener** 1. *m* дарослы чалавек; 2. дарослы; **dervaksling** *m*, -en падлетак; **dervákslingšaft** *f* юнацтва, маладосьць; **dervákslingvajz** *adv.* у юнацкім узросьце, замалада; **derváksnšaft** *f* сталасьць; **dervaksung** *f* сталеньне

derváremen [*d.* erwärmen] аба-, пры-, са|грэць, аба-, пры-, са|граваць

dervárgn*=dervérgn* (dervórgn) задавіць, за-, у|душыць; **dervargung** *f* задушэньне, удушэньне

dervártn [*d.* erwarten] чакаць, спадзявацца, ждаць; **dervártn zix** (af) дачакацца; (lang) **dervarter** доўгачаканы; **dervartung** *f*, -en чаканьне

• ix hob zix kojm dervart я ледзь дачакаўся

• af a lebedikn ken men zix dervartn *šprxv.* на жывога можна дачакацца

dervášn* (dervášn) [*d.* waschen] дамы(ва)ць

derváxn* (hot derváxt) [*d.* erwachen] абудзіцца, абуджацца, прачнуцца, прачынацца, прахапіцца; **dervaxung** *f* абу[illegible]уджэньне

[illegible]gn) [*d.* wägen] давесіць, давешваць

[illegible] [*d.* wagen] адважыцца, адважвацца, [illegible]мельвацца

[illegible]nox zix dervegn *šprxv.* каб адважыцца, трэба [illegible]ць (ня ведаючы броду, ня суйся ў воду)

[illegible] *adv.* па дарозе, паводле гэтага

• [illegible] geredt ён аб гэтым сказаў

[illegible]éj[illegible] [*d.* erweichen] прамокнуць, намачыцца

[illegible]véjln [*d.* erwählen] (да)вы-, а|біраць, (да)вы-, а|браць; **dervejlung** *f* выбары

dervéjst=ver vejst [*d.* wissen] нехта ведае

• dervejst vos... нехта/хто ведае, што...

• me mejnt, er iz dervejst vos лічыцца, што ён ведае

dervéjxn [*d.* erweichen] зьмякчыць, зьмякчаць

dervékn (in) [*d.* erwecken] раз-, уз|будзіць, раз-, уз|будж(в)аць, раскатурх(в)аць; **dervekter** пабуджаны, абуджаны; **dervekung** *f* узбуджэньне

dervérbn* (dervórbn) [*d.* erwerben] (з)да-, на|бы(ва)ць; **derverbung** *f* набыцьцё, набываньне, прыдбаньне

• derverbn* zix avtoritet заваяваць аўтарытэт

• ven an ojšer iz fardorbn, un an oreman hot dervorbn – iz nox nit glajx *šprxv.* калі багацей сапсаваў, а бядуля здабыў – гэта розныя рэчы

dervérgn*=dervárgn* (dervórgn) [*d.* erwürgen] задавіць, за-, у|душыць

• mit a klejn bejndl kon men zix ojx dervergn *šprxv.* і маленькай костачкай таксама можна задушыцца

• vern zol fun dir a blinčik un fun im a kac, er zol dix ufesn un mit dir zix dervergn – volt men fun ajx bejdn poter gevorn! *kll.* каб ты абярнуўся блінцом, а ён коткаю, і каб ён цябе зьеў і табой падавіўся – разам ад вас абодвух пазбавімся!

dervídern (af) [*d.* erwidern] (су)пярэчыць, аскірзацца; **dervídern zix** праціўляцца, су-, с|працівіцца, упірацца; **dervider** 1. (cu) *m*, -s агіда; нялюбая, прыкрая рэч, справа; 2. *adv.* насупраць; **dervíderdiker** брыдкі, гідкі, агідны, паганы, агідлівы, плюгавы, гнюсны; **dervíderkajt** *f* агіднасьць, непрыязнасьць, непрыхільнасьць; **dervíderung** *f*, -en пярэчаньне, аскірзаньне; **dervider zajn*** быць брыдка/агідна/прыкра

dervísn* zix (dervúst) [*d.* wissen] давед(в)ацца

• oj, mir darfn zix šojn bejde cešejdn, /azoj vi der guf mit der nešome, /oj, az undzere sonim veln zix dervisn, /oj, derlebn veln zej zix a nekome *flksl.* ой, мы мусім ўжо абодва разьвітвацца, як душа зь целам, ой, калі нашы ворагі даведаюцца, ой, яны будуць лічыць гэта за помсту

dervíšn [*d.* erwischen] злавіць, схапіць; адшук(в)аць, выявіць, выяўляць, заста(ва)ць, засьпець, засьпяваць, знайсьці, знаходзіць (у пэўным месцы)

dervízns *n* [*d.* Erweis] верагоднасьць, пэўнасьць, дакладнасьць

• dringen* fun nox nit dervizns лічыць пытаньне вырашаным (якому не патрэбна доказаў)

dervórbener [*d.* erwerben] набыты; **dervórbns** *n* набытак, здабытак

dervórgener [*d.* erwürgen] задушаны, удушаны, удаўлены; **dervórgn vern*** (за)давіцца

• dervorgn zolstu vern (mitn bisn, esndik)! (zolst vern dervorgn! ver dervorgn!) *kll.* каб ты кавалкам падавіўся! (каб табе кавалак засеў у горле (стаў упоперак горла)! падавіся/задавіся/задушыся!)

dervóxndiker [*d.* Woche] будны, будзённы, штодзённы

derxápn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] с-, пад|хапіць

• derxapn dos harc падмацавацца, падсілкавацца

derzé(e)n* (derzén) [*d.* ersehen] у-, па|бачыць, угледзець; **derzén* zix** 1. у-, па|бачыцца; 2. паказ(в)ацца; **derzéeniš** *n*, -n прывід, здань

• derzen* far di ojgn убачыць на свае вочы

• az er derzet zajn ponem, derkent er im on kol *hum.* калі ён убачыць ягоны твар, усё сам зразумее бяз словаў

• me ken derzen dem tatn (di boben) fun jener velt (derzen* di velt un jene velt, dem zibtn himl) *glxv.* можна ўбачыць бацьку/бабу на тым сьвеце (атрымаць моцны ўдар; і тату з таго сьвету пазавеш; аж угледзеў сем карчмоў /касьцёлаў/жыдоўскіх школаў)

• vos er derzet nit, derhert er *glxv.* што не дабачыць, тое дачуе

derzélb(ik)er=der zélb(ik)er [*d.* derselbe] той самы

derzícn [*d.* ersitzen] выседзець, выседжваць

derzógn [*d.* sagen] дагаварыць, дагаворваць, дамовіць, дамаўляць

• er derzogt epes nit ён нечага не дагаворвае

derzúxn zix [*d.* ersuchen] дашук(в)ацца

déržele *f*, -s [*ukr.* держа] ручка, дзяржальна, тронак (для нажа)

desbrát *m*, -n, **desparád/desperát** *m*, -n [*šp.* desperado, *d.* Desperado] упорнік, упарты, упорлівы, капрызны, настойлівы, натурлівы, натурысты, наравісты чалавек

desjatine *f*, -s [*r.* десятина] дзесяціна; **desjatnik** *m*, -s дзясятнік; **Desjátexe** *f* дзясятая пятніца пасьля Пасхі

deskriptiver [*d.* deskriptiv] апісальны

des(e)n *m*, -s [*p.* deseń] дэсань, узор

des(t); **dés(t)glajxn=dósglajxn=dest glajxn** [*d.* gleich] да гэтага падобнае, тое самае, таксама; **fun déstvegn=fundéstvegn=fun dest vegn** аднак жа, усё ж такі, тым ня менш

• fun dest halbn з прычыны таго

• un des(t)glajxn, ad"g(l) *abr.* і да таго падобнае (і да т.п.)

dever [*s.* דבר →decax] *tnx.* мор, паморак (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) [*sin.* pest] (Вых. 9:3)

deverbaler [*d.* deverbativ] *gram.* аддзеяслоўны

dex *m* [*p.* dech] дыханьне, подых; **dexen=dixen** дыхаць; **dexovične(r)=dixovične(r)** астматычны, дыхавічны, удушлівы, задушлівы

• citern far emecns dex хадзіць у кагосьці па струнцы/нітачцы
• in ejn dex адным махам

dexer *pl.* →dax *m* дах, страха; **dexl** *n*, -ex павець, паветка, паднавес; **dexe** *f*, -s павалака, пакрыцьцё, накрыўка, папона, гунька, апона

dext *m* [*d.* Docht] кнот

dežuren, dežurírn=dižurírn (dežurírt/dižurírt) [*r.* дежурить. *p.* dyżurować] дзяжурыць; **dežur(n)er/dežurne** *m* дзяжурны; **dežurne(r)** дзяжурны; **dežúr=dižúr** *m*, -n, **dežurstve** *f*, -s дзяжурства

dgolim *pl.* →degl *m* [*s.* (דגל-)ים] сьцяг, штандар

dgušim/dgejšim *pl.* →dogeš *m* [*s.* (דג(ו)ש-)ים] дыякрытычны знак-кропка ў сярэдзіне літар "x" [כּ], "f" [פּ], "s" [תּ], які зьмяняе іх вымаўленьне адпаведна на "k", "p", "t"

d"h *abr.* **dos hejst** гэта значыць

di [*d.* die] 1. гэтая; гэтыя; 2. азначальны член/артыкль жаночага роду адзіночнага ліку і множнага ліку ўсіх родаў

• di teg fast men у гэтыя дні пасьцяцца
• di un di гэтая і гэтая
• ot di-o вось гэта, вось гэтыя
• zi kumt di vox яна прыйдзе на гэтым тыдні
• di velt iz ojx a velt *glxv.* гэты сьвет – таксама сьвет

diatéz *m.* -n [*gr.*] *gram.* стан (залежны/незалежны)

dibek *m*, *pl.* dibukim [*s.* (דיבוק-)ים →medabek] *kbl.* злы дух, выгнаны зь мерцьвяка, які ўвайшоў у жывога чалавека; нячысьцік, чорт, д'ябал

• vos far a dibek iz in dir arajn? што за нячысьцік у цябе залез?

dibem/dibom=dubom [*ukr.* дибом] *adv.* дыбам, дуба, дубка

• šteln zix dibom станавіцца на дыбкі (дубка)

diber *m*, *pl.* diburim [*s.* (דיבור-)ים →dover-, divre-, dvar, dvorim, meduber] слова, гаворка, размова [*sin.* vort, zog; feikajt cu redn; rejd]

• in kurce diburim у кароткіх словах
• on iberike diburim бязь лішніх словаў
• rejdn* klore diburim гаварыць адкрыта, рэзаць праўду ў вочы
• rejdn* mit emecn ћarbe diburim строга/рэзка з кімсьці размаўляць

dice *f* [*s.* דיצה] шчасьце, радасьць [*sin.* glik, frejlexkajt]

didózike=di dózike [*d.* dasig, *mhd.* dasic] гэтая, тутэйшая

dikdek *m*, -im [*s.* (דקדוק-)ים →medakdek, bal-dikdek] (гэбрэйская) граматыка; падрабязнасьць, дэталь [*sin.* hebreiše gramatik; prat, pičevke]; **dikduke(j)-aníes** *pl.* [*s.* דיקדוקי־עניות] *hum.* тонкасьці, дакладнасьці, пэдантызм [*sin.* klejnikajtn, klejnlexkajtn, ništikajtn]; **díkduke(j)-aníesdiker** дакладны, пэдантычны

diker [*d.* dick] тоўсты, гладкі, тлусты, сыты; грубы; **diker vern*** паўнець, таўсьцець; **dik** *f* таўшчыня; **di(k)kajt** *f* таўшчыня, гладкасьць, тлустасьць, сытасьць; **díklexer** круглатвары, з круглым тварам

• dik vi a fesl. vi xazer тоўсты/тлусты як дзежка/сьвіньня (як печ/бабёр/мех/хамяк/шула)
• blut iz diker fun vaser *šprxv.* кроў гусьцей за ваду (кроў не вада – разьліваць шкада)

-(d)ik(er) [*d.* -d, -ig] *suf.* утварае прыметнікі

• onvedldiker бясхвосты; šmekevdiker, šmekndiker пахучы, духмяны

dikt=dixt *m* [*p.* dykta] дыкта, фанэра; **díktener** фанэрны, з дыкты

díkteven, diktírn (diktirt) [*d.* diktieren] дыктаваць; **diktovke** *f*, -s дыктоўка

dil *m/f*, -n [*d.* Diele] падлога; **dílbret** *f*, -er масьнічына, дошка (у падлозе); **díl-lajst** *f*, -n плінтус; **dílredne** *f*, -s ануча для падлогі

• vašn* di diln мыць падлогу

dile=djele *f*, -s [*r.* дело] судовая справа

dilmajle [*s.* דלמעלה] тое, што зьверху; верхняе, вярхоўнае [*sin.* ojberšt, ejberšt]; **dilmate** [*s.* דלמטה] тое, што ўнізе; ніжняе [*sin.* unteršt]

dime(n)t *m*, -n [*d.* Diamant, *mhd.* demant, dement] дыямэнт, алмаз, брыльянт; **dímentiker, díme(n)tener** дыямэнтны, алмазны, брыльянтавы; **díment-hendler** *m*, -n гандляр брыльянтамі

• a dimentn harc залатое сэрца
• a menč ■ diment (a dimentener menč) залаты чалавек
• diment hard цьвёрды як алмаз
• dimentene xasene брыльянтавае вясельле
• er iz a diment – me ken mit im šnajdn gloz!.. ён як дыямэнт – ім можна рэзаць шкло!..

diminutív *m*, -n [*d.* Diminutiv] *lingv.* памяншальная форма назоўніка; памяншальнасьць

dimjen *m*, *pl.* dimjojnes [*s.* (דמיון(-ות) →bal-dimjen, ojsdimjenen] уяўленьне, фантазія; параўнаньне, падобнасьць, падабенства [*sin.* fantazje, forštelungs-kraft; farglajx, enlexkajt]; **dímjendiker** здатны на фантазіі

• es ništ geven kejn xolem, s'iz ništ geven kejn dimjen (Š.-A.) гэта не было сном, гэта не было фантазіяй

din *m*, -im [*s.* (דין-)ים →bal-din, kedin] *rel.* закон, прадпісаньне, запавет (Майсея) [*sin.* gezec]; **dine-demálxese** *m* [*s.* דינא דמלכותא] дзяржаўны закон (аб месцы і правілах пражываньня гэбрэяў у краіне); **dine-kášres** *pl.* [*s.* דיני־כשרות] прадпісаньне аб ужываньні дазволенай ежы, аб кошары; **dine-mómenes** *pl.* [*s.* דמונות־] *tlmd.* сьвецкія працэсуальныя законы, фінансавыя правілы; **dine-nefóšes** *pl.* [*s.* דנפשות־] крымінальныя працэсуальныя законы; **din-tojre** *m/f*, -s [*s.* (תורה(-ות־] (рабінскі) суд, судовая справа, судовы працэс, цяжба [*sin.* mišpet, lodeniš, proces]; **din-vexéžbn/-vexéžbm** *m*, -s [*s.* (וחשבון(-ס־] справаздача, разьлік, рахунак, рапарт [*sin.* barixt, report, oprexenung]

• alpi din un alpi jojšer у адпаведнасьці з законам і паводле справядлівасьці
• monen din-vexežbn fun emecn прыцягваць кагосьці да адказу
• vi iz der din, az...? як павялося, што...; у выпадку, калі...
• zix opgebn* (a) din-vexežbn уявіць сабе справу, убачыць, уцяміць, зразумець

dinastje *f*, -s [*p.* dynastia] дынастыя

Dine [*s.* דינה] *tnx.* Дзіна (імя адзінай дачкі Якуба)

dinen [*d.* dienen] 1. служыць; 2. *n* служэньне, пакланеньне; **diner** *m*, -s, (-n *f*, -s) слуга; **dínstlexer** службовы; **díner-šaft** *f*, -n прыслуга, слугі; **dinst** 1. *f/n* служба, паслуга; 2. *f*, -n, **dínstmojd** *f*, *pl.* -n/-mejdn, **dínstmejdl** *n*, -ex служанка, служка, наймічка; **dínstflixtn** *pl.* службовыя абавязкі; **dínstgrejter** паслужлівы, ласкавы, уважлівы; **dínstgrejtkajt** *f* гатоўнасьць служыць, дагадзіць; ласкавасьць, уважлівасьць, паслужлівасьць

• ba a dinst iz ništ gut cu dinen у прыслугі кепска служыць

• dinen emecn vi Jankev far Roxlen. vi dem malxes служыць камусьці як Якуб Рахілі, як дзяржаве
• di balebostes redn fun di dinstn in štub, di dinstn redn fun di balebostes in kix *glxv.* гаспадыні гавораць аб служанках у хаце, служанкі аб гаспадынях – на кухне
• diner zajnen traj, az zej zajnen naj *šprxv.* слугі верныя, калі яны новыя
• - Rebe, di dinst trogt! – Vos gejt es mix on? – Me zogt, es iz fun ajx! - Vos że gejt es dix on? – Рэбэ, служанка цяжарная! - Што мне да таго? – Кажуць, што ад вас! – Што ж табе да таго?
• vi šlext un vi biter s'iz cu dinen ba jenemen, /vi šlext un vi biter un takiš gemejn, /es drikt ba di leber. in harcn a klemeniš: /ir tut dox laxn, un ix, nebex, vejn *flksl.* як кепска і як горка служыць камусьці, як кепска й горка й па-сапраўднаму нізка, ціснуць вантробы, сэрца шчэміць; [illegible] я, нябога, плачу
• [illegible] hent dinen! каб табе твае рукі служылі!
[illegible] тонкі; **dinste** *n* нешта вельмі тонкае/худое; [illegible] ткасьць
[illegible] roj(ele)/fedeml/xort тонкі як волас/саломіна [illegible] блін/лошка/канапліна/лісьцінка/тычка)
[illegible] рэч, прадмет
dingen* ([illegible]ungen) [*d.* dingen] 1. арэндаваць, наняць, нанімацца; 2. найм(ы); **dingen* zix** прыцэньвацца, тарґавацца, спрачацца/сьпірацца за цану; **díngeniš** *f/n*, -n торг; **dinger** *m*, -s аранда(та)р, наймальнік (кватэры); **dingung** *f*, -en арэнда; **díngopmax** *m*, -n умова аб арэндзе
• cen dingen, un nor ejner kojft *šprxv.* дзесяць прыцэньваюцца, а купляе толькі адзін
• mit got tor men zix nit dingen *šprxv.* з богам таргавацца ня будзеш
-ding(s) [*d.* -dings] *suf.* (утварае прыслоўі)
• al(c)ding(s)=aldosding усё (гамузам)
dínice=dúnice *f*, -s [*ukr.* дійниця, *r.* дойница] даёнка
dinje *f*, -s. **dinke** *f*, -s [*ukr.* диня, *p.* dynia] дыня
dinstik/dinstog *m*, -n [*d.* Dienstag] аўторак; **dínstikdiker** які мае дачыненьне да аўторка
dir *dat.* (du) [*d.* dir] табе
• mir zol zajn far dir! каб тваё ліха ды на маю галаву!
• ot hostu dir! вось і маеш! вось табе і на!
dire *f*, -s [*s.* (דירה-ות)] кватэра, жытло, жыльлё [*sin.* vojnung]; **díre-gelt** ■ кватэрная плата; **díres-hojz** *n*, *pl.* -hajzer шматкватэрны дом
• an oreman hot kest in di hajzer un dire in hegdeš *šprxv.* бядняк сталуецца па хатах, а жытло мае ў багадзельні
• az m'git hantgelt, gejt men arajn in der dire *glxv.* калі даюць задатак, ідуць у кватэру (робяць гешэфт)
• er hot a dire mit brojt ён мае жытло й хлеб (сядзіць у турме)
direkter [*d.* direkt] беспасярэдны, непасрэдны, прамы; **direktor/direkter** *m*, *pl.* direktórn, (-še *f*, -s) дырэктар; **direkcje** *f*, -s дырэкцыя
dirižírn (dirižírt), **dirigírn** (dirigírt) (mit) [*d.* dirigieren] дырыгаваць; **dirižér** *m*, -n, **dirigént** *m*, -n дырыгэнт; **dirigirung** *f* дырыгаваньне
disjunktív bindvort [*d.* disjunktiv] *gram.* разьдзяляльны злучнік
diskont *m*, -n [*d.* diskont, *p.* dyskonto] улік, дысконт; **diskontírn** (diskontirt) улічыць, улічваць, дыскантаваць
diskutírn (diskutírt) [*d.* diskutieren] дыскутаваць, спрачацца; **diskusje** *f*, -s дыскусія
distánc *f*, -n [*d.* Distanz] дыстанцыя
• haltn* distanc трымаць дыстанцыю
distinktiver [*d.* distinkt] розны, адменны; адметны
• distinktiver štrix адметная рыса
distl *n* [*d.* Distel] *bot.* чартапалох, растроп
diš(e)l *m*, *pl.* -(e)s/dišlen [*ukr.* дишель, *p.* dyszel, *d.* Deichsel] дышаль, дыла; **dišljave(r)** дышальны
• di cung iz vi a lederner dišel *glxv.* язык як скураны дышаль (брэша як клін чэша, што сьліна да губы прынясе; пляце бы каза на луб серучы)
• vi der balegole vil, azoj drejt er dem/mitn dišel *šprxv.* як фурман хоча, так і круціць дышаль (што хоча, тое і робіць)
dišen [*r.* дышать] душыць; **dišen zix** задыхацца
ditke *f*, -s [*d.* Ditchen, *p.* dydek] сярэбраны грош, дробная манэта (3 грошы); **dítkener** грашовы
• a ditkener kuxn кухан за грош
dito [*it.* ditto, *d.* ditto] *adv.* тое ж самае, дакладная копія
diván *m*, -en [*r.* диван] канапа
divre-cdóke *pl.* →dvarcdóke *m/f* [*s.* (דבר־צדקה) דברי־] дзеяньне з мэтай дапамогі людзям у іхнай патрэбе; **divre-elojkím-xáim** *pl.* [*s.* דברי־אלוקים־חיים] "боскія жывыя словы"; справядлівыя і слушныя словы (звычайна ў палеміцы паміж вучонымі, калі абодва бакі згаджаюцца); **divre-hajomim a'/b'** [*s.* דברי־הימים א'/ב'] *tnx.* Першая і Другая кнігі летапісаў; **divre-málxes** *pl.* →dvarmálxes *m* [*s.* דברי־מלכות] царскі наказ, загад; **divretójre** *pl.* →dvartójre *m* [*s.* דברי־תורה] слова з/аб Торы; **divre-xóxme** *pl.* →dvarxóxme *m* [*s.* דברי־חכמה] разумнае слова, мудрасьць, мудрагелістая думка; **divre-šéker** *pl.* →dvaršéker *m* [*s.* דברי־שקר] хлусьня, мана, брахня, фальш(ывасьць), няшчырасьць [*sin.* lign. falškajt]
dix *ak.* (du) [*d.* dich] цябе
• nemen zol dix di erd! *kll.* каб цябе зямля ўзяла! (каб ты скрозь зямлю пайшоў!)
dix *m/f*, -n [*mhd.* diech] сьцягно, бядро, бок; **díxvinkl** *m anat.* пахвіна
dixen=dexen [*ukr.* дихати, *p.* dech] дыхаць; **dixovične(r)=dexovične(r)** астматычны, дыхавічны, удушлівы, задушлівы
dixt=dikt *m* [*p.* dykta] дыкта, фанэра; **díxtener** фанэрны, з дыкты
dixtn [*d.* dichten] пісаць вершы; **dixter** *m*, -s, (-n *f*, -s) паэта, пясьняр; **díxterišer** паэтычны; **dixtung** *f* паэзія
dizélbike [*d.* diezelbe] гэта/тая/гэна самая
dizer (-ze, -zes) [*d.* dieser] гэты; **dizn-dazn** тое-сёе
diže=dejž(k)e *f*, -s [*p.* dzieża, *ukr.* діжа] дзежка, дзяжа
dižúr=dežúr *m*, -n [*p.* dyżur] дзяжурства; **dižurírn=dežurírn** (dižurírt/dežurírt) дзяжурыць
djadke *m*, -s [*p.* dziadek] *hist.* "дзед" (стараслужачы ў расейскім царскім войску)
djasle *f*, -s [*p.* dziąsło] дзясна, дзясла
djegexc=dzegexc/džegexc *f/n*, **djod** *m* [*p.* dziegieć, *ukr.* дьоготь] дзёгаць
djele=dile *f*, -s [*r.* дело, *ukr.* діло] судовая справа
djune *f*, -s [*p.* diuna] дзюна, выдма
Dlile [*s.* דלילה] *tnx.* Даліла (жонка Самсона); *fig.* здрадніца (Суд. 16:4)
dlonje=dolonje *f*, -s [*p.* dłoń, *ukr.* долоня] далонь

• ven ba mir ojsvaksn hor af der dlonje калі ў мяне на далоні вырастуць валасы (на Юр'я, як рак на гары сьвісьне; на сьвятое ніколі)

dlote/dlute=dólote/dólete *f*, -s, **dlot** *m*, -n, **dlutik/dlitik** *m* [*p*. dłuto] долата

dluben=daluben=duluben [*p*. dłubać, *ukr*. длубати] длубаць, калупаць, дзяўбці; **dlubenine** *f* длубаньне, калупаньне, корпаньне, нудны занятак

dmaj [*s*. דמאי] *tlmd*. назоў 3-га трактату 1-га разьдзелу; запаветы аб прадуктах (збожжа, гародніна або садавіна), якія набыты ў гандляра, што не ахвяраваў дзесяціны лявітам

dnjovke *f*, -s [*r*. днёвка] днёўка

dno *m/f*, -en [*p*. dno, *ukr*. дно] дно

• bizn dno да дна

do/dodert [*d*. da] *adv*. тут(ака); **do zajn*** быць, знаходзіцца (тут), мецца; **dóiker** тутэйшы, мясцовы; **do-hi** *adv*. тут(ака), у гэтай мясцовасьці

• do arum(ert) праз гэта, гэтым шляхам

• do iz alc klor gevorn тутака ўсё і высьветлілася

• do iz kejner nito тут нікога німа

• do nit lang тут недалёка

• do un do тут і тут

• ergec do дзесьці тут

• es iz do гэта тут

• in vos gejt es do? у чым тут справа?

• ix bin do a вось і я

• do ligt der hunt bagrobn *glxv*. вось дзе сабака зарыты

do [*p*. to] *bndv*. то

• do iz er do, do iz er dortn то ён тут, то ён там

• do iz er do, do iz er nito то ён тут, то яго німа

• do kalt, do varem то холадна, то горача

• do laxt er, do vejnt er то ён сьмяецца, то ён плача

• er iz do, un zajn nešome iz dortn ён тут, але ягоная душа там

dobaven [*ukr*. добавити] дабавіць, дабаўляць, дада(ва)ць, дакласьці, даклад(в)аць; **dobavke** *f*, -s дабаўка, дадатак, дамешак

dobiven zix [*ukr*. добиватися] дабі(ва)цца

dobnje *f*, -s [*p*. dobnia, *ukr*. довбня] доўбня

• vi mit a dobnje ibern kop як доўбней па галаве

"Dobranoč/Dobranoc" [*p*. dobranoc] 1. "Дабранач" (інструмэнтальная вясельная музыка); 2. вечарынка напярэдадні вясельля; "**Dobri-dzjen**" [*p*. dobrydzień] "Дабрыдзень" (інструмэнтальная музыка, якую выконвалі вясельнай раніцай у гонар маладой); **dobre** [*p*. dobrze, *ukr*. добре] *adv*. добра; **dobre-mázl** *n* [*s*. מזל] *hum*. шчасьце, удача, посьпех

• cu majn dobre-mazl мне пашанцавала, на маё шчасьце

• mitn gancn dobre-mazl з усім скарбам/майном

dobuven [*ukr*. добувати] дабі(ва)цца, здабы(ва)ць

• dobuven di leber *fig*. назаляць, дадзяваць, даймаць, дапякаць, (на)дакучаць

doc (h)asojxer *m* [*s*. דרך הסוחר (או סוחר)] *iron*. заклапочаны чалавек, нікчэмны гандляр, няўдачнік

• doc der sojxer, poc der mekler *glxv*. *vulg*. і гандляр нікчэмны, і маклер хуёвы (які ехаў, такі стрэў)

dodatek *m*, -tkes [*p*. dodatek] дадатак

dogeš *m*, *pl*. dgušim/dgejšim [*s*. דגש (ים-) →nekude] дыякрытычны знак-кропка ў сярэдзіне літар "x" [כּ], "f" [פּ], "s" [תּ], які зьмяняе іх вымаўленьне на "k", "p", "t"

dogim *pl*. [*s*. דגים] рыба; *astr*. Рыбы (месяц адар) [*sin*. fiš]

dogodžen/dogodzen=dagodzen [*p*. dogodzić] дагадзіць, дагаджаць

dojben=dolben [*ukr*. довбати, *p*. dłubać] дзеўбануць, даўбці, дзяўбці, дзяўбаць

• der tropn dojbet dem štejn *šprxv*. капля дзяўбе камень (капля па каплі і камень ламае; вада па аднэй капцы капае, але ў камені дзірку прабівае)

dójern [*d*. dauern] працягвацца ў часе, доўжыцца; **dojer** *m*, **dójerung** *f* працягласьць, працяжнасьць, тэрмін; **dójer(n)diker**, **dójerhaft(ik)er** працяглы, працяжны, даўгачасны, доўгатэрміновы; **dójerhaftikajt** *f* працягласьць, доўгасьць

• a dojerndike krenk працяглая хвароба

• Un az du vest mix forn zuxn, /oj, vestu mix šojn nit gefinen... /Kejn sax af der velt zolstu nit gedojern, /cu mir af jener velt zolstu kumen. *flksl*. І калі ты паедзеш мяне шукаць, ой, ты мяне ўжо ня знойдзеш... Ніякай справы на сьвеце не зацягвай, да мяне на той сьвет ты мусіш прыйсьці.

dojfek=dejfek *m*, -s/-n [*s*. (-פּוק(ו)ד)] пульс [*sin*. puls]

• es klapt der dojfek стукае пульс

• (on)tapn (a tap ton*) dem dojfek памацаць пульс (намацаць глебу; даведацца ў чым справа)

dojł *m*, -n [?] *argo* малакасос, маладзён, блазьнюк, блазен

dojle *f*, -s [*d*. Dohle] *zool*. галка

dojmem *m* [*s*. דומם] катэгорыя нежывога/неажыўленага; рэч, прадмет [*sin*. dos umbalebte; zax]

dojmen *m* [*d*. Daumen] вялікі палец (на руцэ)

dojne *f* "дойна", жыдоўскі народны танец

dó(j)nice *f*, -s, **dojonke** *f*, -s [*p*. dojnica] даёнка

• az a/di ku vert in kas, tut zi a brik un kert um di dojnice (git zi gor a brik in donice) калі карова злуецца, яна брыкаецца і пераварочвае даёнку

dojres *pl*. →dor *m/n* [*s*. (-ות)דור] пакаленьне, род, генэрацыя; эпоха; **dójresdiker**, **dójreslanger** векавы, радавы, патомны; спрадвечны, адвечны

• dojresdike tradicjes векавыя традыцыі

• fun dojres gehejlikter асьвячоны вякамі

dojres zajn* [*s*. דורס] разарваць, разрываць, разадраць, разьдзіраць; зьвесьці, звадзіць (са сьвету) [*sin*. cerajsn, umbrengen]

• ven a ferd volt gevust, vi klejn der menč iz akegn im, volt er im dojres geven калі б конь ведаў, які чалавек малы супраць яго, ён бы яго зьвёў са сьвету (каб конь ведаў аб сваёй сіле, то б ніхто яго ў рукі ня ўзяў)

dojver-škórim *m*, *pl*. dovre-škórim [*s*. (דובר (שקרים-דובר] хлус, манюка, брахун, шабуня [*sin*. ligner]

• dem dojver-škorims ejnikl унук брахуна, страшэнны хлус

dojxe zajn* [*s*. דוחה →matxe] адкласьці, адкладаць (на потым), адтэрміноўваць, адпіхнуць, адпіхваць, адмяніць, адмяняць, касаваць [*sin*. opštupn, oplejgn af špeter]; **dojxe-šábes zajn*** [*s*. שבת] "адпіхнуць/адмяніць суботу"; мець такое ж важнае значэньне (быць такім значным), як адбыцьцё суботы

• dojxe zajn* dem kec затрымоўваць (нейкім грэшным учынкам) прыход Мэсіяша (канец выгнаньня)

• mit šie-pie dojxe zajn* абыякава ставіцца, адпіхваць ад сябе

• "stupaj!" iz dojxe-šabes *glxv*. "ступай!" – неабходная справа (калі гоняць вон, німа чаго разважаць)

dojxek *m* (in) [*s.* דוחק →daxkes, dxak, bedojxek] недахоп, недахват, хіба, ва́да [*sin.* ojsfel, mangl]
• maxmes dojxek in cajt за недахопам часу
dojxek zajn* [*s.* דוחק] прыста(ва)ць, падганяць, падштурхоўваць, падштурхнуць, падпіхнуць, падпіхваць (кагосьці нешта зрабіць) [*sin.* cuśtejn, unterjogn, unterštupn]
• dojxek zajn* dem kec прысьпешваць прыход Мэсіяша (канец сьвету)
dokažen/dokazen [*p.* dokazać] дабі(ва)цца, зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць
dóklad/dóklid *m* [*p.* dokład(ka)] даклад (у кравецкай справе)
doklád *m*, -n [*r.* доклад] даклад (навуковая праца); **dokládeven** дакладваць, рабіць даклад
dokter *m*, *pl.* doktojrim, (-n/-ke/-še *f*, -s) [*d.* Doktor] доктар, лекар; **dókter(i)šer** доктарскі, лекарскі; **dokteráj** *f* дактарства, лекарства; **doktorje** *f* мэдыцына; **dóktern zix** [illegible] наведваць лекара; **doktor** *m*, *pl.* doktórn док-
[illegible]
• [illegible] zix alejn nit hejln *śprxv.* доктар ня можа сам [illegible]
[illegible] darfn! *kll.* лекара табе бракуе!
[illegible] visn tun dir un du fun doktojrim! *kll.* хай [illegible] з табой. ■ ты з дактарамі
[illegible] dokter, vos farštejt a krenk *hum.* гэта такі [illegible] якія разумеюць хваробу
• [illegible] bester dokter *śprxv.* бог – найлепшы доктар
• kejn doktor vet nit helfn ніякі доктар ня дасьць рады
• kejn dokter zol dir nit helfn! *kll.* а бадай табе доктар рады ня даў!
dokučen=derkučen=dakučen (dokučet) [*p.* dokuczać, *ukr.* докучати] надакучыць, (на)дакучаць, назаляць, дапячы, дапякаць; **dokúčlive(r)** надакучлівы; **dokuke** *f* дакука, назола
dolben=dojben [*p.* dłubać, *r.* долбить, *ukr.* долубати] дзеўбануць, даўбці, дзяўбці, дзяўбаць
dólene *f*, -s [*p.* dolina, *ukr.* долина] даліна, лог, лагчына
dolje *f*, -s [*p.* dola, *ukr.* доля] доля, талань, лёс, кон, наканаваньне, плянэта
dolmačer/dolmečer *m*, -s [*mhd.* tolmetschen, *p.* tłumacz, *ukr.* тлумач] тлумач, перакладнік
d(o)lonje *f*, -s [*p.* dłoń, *ukr.* долоня] далонь
• vi af der dolonje як на далоні
d(ó)lote/dólete *f*, -s [*p.* dłuto, *ukr.* долото] долата
dolożen [*p.* dołożyć, *r.* доложить] дакласьці, дакладаць
dom *m*, -en [*d.* Dame] шашка (у гульні)
dom=dam *n*, *pl.* domim [*s.* (ם-)דם →decax] 1. *tnx.* кроў (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) (Вых. 7:17); 2. страсьці, тэмпэрамэнт, захапленьне, заўзятасьць [*sin.* blut; geblitn, lajdnśaft]; 3. *pl.* грошы [*sin.* gelt]
• di domim zajnen im ajngefaln/antfaln (s'faln ajn di domim) ён спалохаўся (зьбялеў)
• di domim hobn zix in im ceśpilt ён распаліўся, раззлаваўся (кроў разыгралася)
• es kost genug domim un momen *glxv.* гэта (мне) каштуе вялікай крыві і вялікіх грошай
domb=demb *m*, -n/-es [*p.* dęb] дуб
dominírn (dominírt) [*d.* dominieren] дамінаваць, пераважаць; **dominírndiker** які дамінуе, дамінавальны, пераважны; **dominírung** *f* дамінаваньне, перавага
domne *f*, -s [*r.* домна] домна; **dómne-ojvn** *m*, -s доменная печ
domovík/domonik *m*, -es [*ukr.* домовик] дамавік
Don [*s.* דן] *tnx.* Дан (адзін з 12 сыноў Якуба); назоў роду, які пайшоў ад Дана
dona-dona... дона-дона... (у песенных рэфрэнах)
• laxt der vint in korn, /laxt un laxt un laxt, /laxt er op a tog a gancn /mit a halber naxt, /dona, dona, dona... (A. C.) сьмяецца вецер у жыце, сьмяецца ды сьмяецца, ён сьмяецца ўвесь дзень і палову ночы, дона, дона, дона...
dondik *m*, -es [*r./ukr.* дундук?] дундук, дурань, ёлуп, балдык, прыдурак
dónerštik/dónerštog *m*, -n [*d.* Donnerstag] чацьвер; **dónerštikdiker** які мае дачыненьне да чацьвярга
• Ci gedenkstu, ci gedenkstu jenem donerštik afdernaxt, /ven mir hobn zix getun tun cu derkenen? /Hajnt, du bosjak, dercejlst du dajne gute-brider, /az on kejn nadn vilstu mix nit nemen. *flksl.* Ці памятаеш, ці памятаеш той вечар у чацьвер, калі мы спазналіся? Сёньня ты, басяк, распавядаеш сваім сябрам, што без пасагу ты мяне ня возьмеш.
• der mitvox iz lenger farn donerštik серада даўжэй за чацьвер
donós *m*, -n [*p.* donos, *r.* донос] данос, доказ, уданьне, паклёп; **donóseven** (donósevet) данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць; **donoščik** *m*, -es даносчык, даказчык, паклёпнік
donot *m*, -s [*eng.* doughnut] пончык
dopčen=depčen=topčen [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] таптаць
doplter=toplter, dópeler=tópeler [*d.* doppelt] двайны, падвойны, двойчаты, дубальтовы; **doplt=toplt** *adv.* падвойна, удвая; **dóplmaxt** *f* дваяўладзьдзе, дваяўладзтва; **doplen** (па)двоіць, падваяць, падвойваць, множыць
doprós *m*, -n [*r.* допрос] допыт
dor *m/n*, *pl.* dojres [*s.* (ות-)דור →xad-bedore, midor ledor, bendor, ledojres] пакаленьне, род, генэрацыя; эпоха, век, стагодзьдзе, сталецьце [*sin.* generacje; epoxe]; **dor-dójres** [*s.* דורות] доўгі час, вячыста, (века)вечна, век вяком, павек, стагодзьдзямі, вякамі [*sin.* lange, ejbike cajtn]; **dor-haflóge** *m* [*s.* הפלגה] "пакаленьне разьяднаньня"; *tnx.* пакаленьне людзей, якія будавалі Бабілёнскую вежу; **dor-hamídber** *m* [*s.* המידבר] "пакаленьне пустэльні"; *tnx.* генэрацыя людзей, якую Майсей перавёў праз пустэльню; **dor-hamábl** *m* [*s.* המבול] *tnx.* генэрацыя людзей, якая загінула ў сусьветным патопе
• fun dor cu dor з роду ў род
• af dor-dojres на векі вечныя
• fun/zint dor-dojres спрадвеку
• iber di hajzer zolstu zix šlepn mit kindskinder, af dor-dojres! *kll.* каб ты з торбай па хатах цягаўся з роду ў род на век вяком!
• vej iz jenem dor, vos zajne rixter zajnen farkojfte menčn (vu der firer iz a froj) гора таму пакаленьню, чые судзьдзі прадажныя людзі (дзе баба панам, там чорт камісарам)
• vos far a dor, aza iz der firer *glxv.* якое пакаленьне, такі й правадыр
dor(e)=der *f* [*mhd.* darre, derre] *med.* туберкулёз, сухоты
dorem *m* [*s.* דרום] поўдзень (кірунак сьвету); **dóremdiker, dóremzajtiker** паўднёвы; **dórem-froj** *f*, -en жанчына з поўдню; **dórem-menč** *m*, -n паўднёвы чалавек; **dórem-mízrex** [*s.* מיזרח-] паўднёвы ўсход; **dórem-mízrexdiker** паўднёва-ўсходні; **dórem-májrev** [*s.* מערב-] паўднёвы захад; **dórem-májrevdiker** паўднёва-заходні; **dórem-zajt** *f* паўднёвы бок; **dórem-vint** *m*, -n паўднёвы вецер

• afn dorem на поўдзень
• dorem-cu fun... на поўдзень ад...
• funem dorem з поўдню

dorem/dorim=derúm [*mhd.* darum, darümme] 1. *adv.* таму; 2. *m* прычына, падстава
• jeder vorem hot a dorem *glxv.* кожнае "чаму" мае сваё "таму"

dóremert=do arum(ert) [*d.* herum] *adv.* праз гэта, гэтым шляхам

dorf *n*, *pl.* derfer, *dim.* **derfl** *n*, -ex, **dérfele** *n*, -x [*d.* Dorf] вёска; **dórfišer**, **dórfiker** вясковы; **dórfsjid** *m*, -n жыд-вясковец; **dórf(s)man** *m*, *pl.* -lajt вясковец
• zajn*/blajbn* vi dorf on a hunt застацца як вёска без сабакі
• er iz šojn farforn in centn dorf ён ужо ў дзясятую вёску заехаў (моцна сыпіць)
• es iz nit dos dorf, es iz nit di krečme *glxv.* і ня вёска, і не карчма
• fun dem derfl iz gevorn a štetl *glxv.* вёсачка перарасла ў мястэчка (кажуць, калі нечакана сабраўся вялікі натоўп)
• fun itlexn dorf a hunt *glxv.* ад кожнай вёскі па сабаку (кажуць за гульнёй у карты, калі трапляюцца разнамасныя карты) (кожнай пачвары па пары)

dorn *m*, *pl.* derner [*d.* Dorn] цёрн, калючка, шып; **dórndiker** калючы, цярністы; **dórn-bojm** *m*, *pl.* -bejmer *bot.* цярноўнік, церні
• vi a dorn in ojg як бялъмо на воку (сурынка ў воку)
• der corn iz in harcn a dorn *šprxv.* гней – што калючка ў сэрцы (на гней німа лякарства)
• es iz ništo kejn rojz on derner *šprxv.* ружа без калючак не бывае

dorš *m*, -n [*d.* Dorsch] *zool.* траска

dorštn=durštn=darštn (nox) [*d.* dürsten] смагці, смагнуць, прагнуць; **doršt=duršt=daršt** *m*, **dórštikajt** *f* смага, прага; **dórštiker=dúrštiker** (са)смаглы, прагны; **dorštik=durštik zajn*** смагці, хацець піць
• es doršt mix мне смажыць
• štiln dem doršt спатоліць смагу

dort(n) [*d.* dort] *adv.* там; **dórtiker** тамашні, тамтэйшы; **dort-gebójrener** родны, айчынны; **dóremert**, **dortn arum(ert)** вакол таго
• dortn ergec недзе там
• dortn (gufe) там жа
• dort, vu me iz ejn mol, iz men cvej mol *glxv.* дзе раз, там і два
• vu es zajnen do fil mejdn, dort zajnen do fil rejdn *glxv.* дзе шмат дзяўчат, там і балбатня
• dort(n) iz gut, vu mir zajnen nito *glxv.* добра там, дзе нас німа (а дзе мы жывём – там пуга з вузлом; на Падоллю пірагі на кольлю, а мы прыйшлі і там іх не знайшлі; за морам валы дарам; за морам цялушка палушка, да руб перавозу; там вароты пірагом падпёрты; славен бубен за гарамі, а ў нас дык роўны з намі)
• – Mame, x'vil cum pojezd gejn, /x'vil majn libn dortn zen, /x'vil dortn zen majn xosn /un derbaj zix take kušn. *flksl.* Маці, я хачу сустрэць цягнік, хачу майго каханага там убачыць, хачу там убачыць майго жаніха і пры гэтым такі цалавацца.

dorx=durx [*d.* durch] *prep./adv.* праз(ь), цераз, скрозь

dos [*d.* das] 1. гэта; 2. азначальны член/артыкль сярэдняга роду адзіночнага ліку; 3. што; 4. *m euph.* срака, азадак, зад(ніца), гузно, дупа; чэлес; ёлуп, балван, ідыёт; гаўно; **dósiker** нейкі памылковы, няправільны; **dos-o** гэта вось; **dos-jenc** тое-сёе; **dosmol=dos mol** *adv.* на гэты раз, гэтага разу; **dosn** [*d.* "Das" tun] сраць, дрыстаць
• dos hejst гэта завецца/значыць
• dos iz es! вось так!
• dos kalt, dos varem то холадна, то горача
• ix vejs, dos zej zajnen do nito я ведаю, што іх тут німа
• nit dos nit jenc ні то ні гэта
• on dos у кожным выпадку, ва ўсякім разе
• ot dos-o loz ix iber ajx вось гэта я пакідаю вам
• vi ruft men dos? як гэта завецца?
• a mejdl mit a šejnem "dos" дзеўка з прыгожым задам
• draj mol noz, un ejn mol "dos" *glxv.* чэлес у тры разы большы за нос (які нос, такі й поц)
• er hot lib dos, vos der rov hot nit fajnt *glxv.* яму да спадобы тое, чым і рабін ня грэбуе (аб бабніку)
• er iz a grojser "dos" ён вялікі дурань (дупа на ўсю сраку)
• er iz a štikl "dos" ён хамула (нахабнік)

dosade *f*, -s [*ukr./r.* досада] дасада, дакука, прыкрасьць; **dosadne(r)** дасадны, прыкры, непрыемны

dosdózike=dos dózike [*d.* dasig, *mhd.* dasic] гэта; **dósglajxn=dés(t)glajxn** [*d.* gleich] да гэтага падобнае, тое самае; **doszélbike** [*d.* dasselbe] тое самае
• un dosglajxn, ad"g(l) *abr.* і да т.п., і да таго падобнае

doskilen=derskilen [?] надакучыць, (на)дакучаць, назаляць, дапячы, дапякаць

dos-róv=dos rov=s'rov [*s.* רבים →rabim, nisrabe] *adv.* па большай частцы, па большасьці, у большасьці выпадкаў, большай часткай, большасьцю, збольшага, пераважна

doveráxer *m*, -s, (-te *f*, -s) [*s.* (ס-)דבר־אחר →dvar-, dabren, diber, divre-, dvorim, meduber, baldover] "іншая рэч"; *euph. hum.* сьвіньня, нізкі чалавек, паскуднік, поскудзь, агіднік, брыда; скнара, жмінда [*sin.* xazer]; **dover-gódl** *m*, *pl.* dvorim-gdójlim [*s.* (דברים־גדולים) גדול־] вялікая рэч; **dover-šebikdúše** *m*, *pl.* dvorim-šebikdúše [*s.* שבקדושה־] сьвятая рэч [*sin.* hejlike zax; *ant.* dvarxol]
• a doveraxer bejad xazoke *pejor.* вялікая сьвіньня (пра чалавека)
• er est doveraxer ён жарэ сьвініну

Dovid hamejlex [*s.* דוד המלך] *inx.* Давід, другі гэбрэйскі цар (1010–970 гг. да н.э.)
• – Ver vet undz špiln af der sudenju? /– Dovid hamejlex, /Dovid hamejlex vet undz špiln /af der sudenju! *flksl.* Хто ж нам зайграе на пагулянцы? – Цар Давід нам зайграе на пагулянцы!

dovod *m* [*p.* dowód, *r.* довод] довад

dox [*d.* doch] *adv.* алнак жа, а вось жа, але; дык, дак, аўжож, такі-то, дарэчы, запраўды, анягож; усё ж (такі), ж(а)
• a menč iz dox nit kejn hunt чалавек усё ж такі не сабака
• s'iz dox montik дарэчы, сёньня панядзелак
• vejst un dox švajgstu ведаеш, але маўчыш

doze *f* [*d.* Dose] доза; бляшанка

dóziker [*d.* dasig, *mhd.* dasic] гэты
• der doziker man вось гэты чалавек
• di dozike frage вось гэтае пытаньне
• fun dem dozikn bexer вось з гэтага келіха
• ix vil dos dozike bux я хачу вось гэтую кнігу

dozór *m*, -n/-es [*p.* dozór] наглядач за сынагогай, стараста, габай; **dozorce** *m*, -s дазорац, наглядач

d"r *abr.* **doktor**, **dokter**

drab *m*, -es, **drabják** *m*, -es [*p*. drab, *ukr*. драб] агіднік, нягоднік, басалай, паганец, погань, паскуднік, поскудзь, падлец, падлюга, падлюка, паскуда, грубіян; **drabke=dripke** *f/m*, -s няхлюй(ка), нязграй(ка), плюндра, чуха, неахайная асоба, мурза, лахудра
• fun kinder vern lajt (un fun lajt vern drabes) *šprxv*. дзеці становяцца людзьмі (а людзі становяцца нягоднікамі)
drab(in)e=drobine *f*, -s [*p*. drabina] драбіны, калёсы, воз
drač *m*, -n [*sl*.] драч, крупадзёрка, крупэрня
dradedám *m* [*fr*. drap de dames] род сьвяточнай жаночай вопраткі
dradrex *m* [?] няхлюй, нязграй, неахайны чалавек, мурза, лахудра
drage *f*, -s [*p*. draga, *ukr*. драга] *texn*. драга
draguner *m* [*p*. dragon] драгун
draj [*d*. drei] тры; **draje** *adv*. ■ трэцяй гадзіне; **drájendiker**, **drájeriker**, **drájiker** трайны; **drajéjnikajt** *f* траісты; **drajer** *m*, -s тры грошы, паўтары капейкі; **drajerl** *n*, -ex траяк, траячка; **drajerléjiker** [illegible] **drajerléj** траяка; **drajling=driling** *m*, -en/-s [illegible] тройка, тройца; **drajtl** *n*, -ex *kort*. тройка; [illegible] **ndiker** [*s*. -צדדים-] трохбаковы; **drajcífer**[illegible]охзначны; **drajek** *m*, -n трыкутнік, трох[illegible]вугольнік; **drajék(exd)iker**, **drajékndiker** [illegible]рохкутны, трохвугольны; **drajfáx(ik)er** [illegible]охкратны, трохскладаны; **drajfísiker** трох[illegible] **drájfus** *f/m*, -n трыножак; **drájféld-sistem** *f* трох[illegible] **drajféldiker** трохпольны; **drájglid** *m mat*. трохчлен; **drajgliderdiker** трохчленны; **drajgórndiker** трохпавярховы; **drajhúndertster** трохсоты; **drajjériker/drajjóriker** трохгадовы; **drajkántiker** трохгранны; **drajklál** *n* [*s*. כלל-] *mat*. трайное правіла; **drajkolírter** трохколерны, трохкаляровы; **drajmól=draj mol** *adv*. тройчы; **drajmóliker=draj móliker** трохразавы; **drajórtiker** трохмесны; **drajréderdiker** трохколавы; **drajšóiker** [*s*. -שעה-] трохгадзінны; **drajštókiker** трохпавярховы; **drajštúpiker** трохступеньчаты; **drajtógiker** трохдзённы; **drajtonke** *f*, -s трохтонка (грузавік); **drajtráfiker** *gram*. трохскладовы; **drajvéntldiker** *mat*. трохгранны; **drajvóxiker** трохтыднёвы; **drajxadóšimdiker** [*s*. -חדשים-] трохмесячны; **drajzájtiker** трохбаковы; **drajzéjgerdiker** трохгадзінны (цягнік)
• draj voxn тры тыдні перад днём 9-га Ава паводле гэбрэйскага календару [→ov]
• esn far drajen есьці за траіх
• in drajen утрох, утраіх; утрая, у тры рэдзі
• brexn zolstu a fus in drajen! *kll*. каб ты ногі сабе патрушчыў! (каб ты ногі паламаў!)
• draj a grošn тры грошы (вельмі танная рэч)
• draj zaxn pasn nit, ober zej šatn nit: az an alter man nemt a bsule, a trunk branfn noxn esn, un az me šlogt dos vajb *šprxv*. тры рэчы не пасуюць адна другой, але і ня шкодзяць: калі стары бярэ нявіньніцу, чарка гарэлкі пасьля ежы, і калі мужык б'е жонку
• majn drajer iz ojx a drajer *glxv*. і мая капейка не шчарбатая (або мой грош дзіравы? наце, можа і мой асьмяк не шчарбаты; няўжо мой грош шчарбаты?)
• oder draj, oder drajcn альбо тры, альбо трынаццаць
• vos draj vejsn, iz kejn sod nit *šprxv*. што ведаюць трое – ня тайна (у двух рада, у трох здрада)
• zog draj mol, az du vilst! кажы тры разы, калі ты хочаш! (кажуць, калі чалавек не заслугоўвае)
drajcn [*d*. dreizehn] трынаццаць; (der) **drájcnter**, **drájceter** трынаццаты; **drajcntl** *n*, -ex трынаццатая частка
• drajcn por šxejnim un ejn por šix трынаццаць пар сусэдзяў і адна пара абутку
• vos iz mikojex axcn un drajcn? што наконт грошай?
drajsik [*d*. dreissig] трыццаць; (der) **drájsik(s)ter** трыццаты; **drájsiker** *m*, -s чалавек у трыццацігадовым узросьце; **drajsik(s)tl** *n*, -ex, **drájsikt-xejlek** *m/n* [*s*. חלק] трыццатая частка; **drájsikerléj** трыццатым чынам; **drajsikjóriker/drajsikjériker** трыццацігадовы
• di drajsiker jorn трыццатыя гады
• in di drajsiker у трыццацігадовым узросьце
• er špilt an ofenem ejn-un-drajsik ён гуляе ў адкрытую (ня робіць сакрэту) [→oke-špil]
drake *f*, -s [*r*. дрека, *p*. draka] бойка
draken [*ukr*. дракати] драпаць, драць, крэмзаць, грымзоліць (дрэнна пісаць)
dralen [*p*. dralować, *ukr*. драла] задаць драла, бегчы з усіх ног
drang *m*, -en [*d*. Drang] напор, напіраньне, імкненьне, парываньне, імпэт, рапт; **drángfuler** імпэтны, парыўчы, парывісты
dranke/dran(i)ce *f*, -s [*p*. dranica, *ukr*. драниця] драніцы, шчапа
drap *m* [*d*. Drap] *tekst*. драп; **drápener** драпавы
drapen [*p*. drapać, *ukr*. драпати] драпаць; **drapen zix** (af) карабкацца, драпацца; **drap** *m*, -n/-es, **drape** *f*, -s драпіна, скрабіна, пісуга, пісужына, пісюга; **a drape ton*** драпнуць; **drapáč** *m*, -es дзяркач; *fig*. шчуплы, сухарлявы чалавек; заморак
• er hot nox afile nit ojsgebojt kejn fundament un drapet zix šojn af di glajxe vent *glxv*. ён не зрабіў яшчэ й падмурка, але ўжо робіць замах на роўныя сьцены
drapirn (drapirt) (mit) [*d*. drapieren] драпіраваць; **drapirter** драпіраваны; **drapír** *m*, **draperje** *f*, -s драпіроўка, заслона
drástišer [*d*. drastisch] моцны, грубы; моцнадзейны, інтэнсіўны
draš *m*, -n [*s*. (דרש-) →daršn, droše, druš] нелітаральнае /несхалястычнае вытлумачэньне тэксту (Танаху або Талмуду) [*ant*. pšat]
dratve *f*, -s [*p*. dratwa, *ukr*. дратва] дратва
• cien* di dratve *hum*. цягаць дратву (вучыцца шавецкай справе)
drejdlen (zix) [*d*. drehen] круціць, вярцець; віцца (пра зьмяю); **dréj(d)ele** *n*, -x завіток, росчырк, кручок, закавыка; **drejdl** *n*, -ex 1. кружочак; 2. жыдоўскі народны танец (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі альбо кладуць адзін аднаму рукі на плечы); 3. ваўчок, турок (ханукальныя ваўчкі некалі адлівалі са сьвінцу); 4. выкрут, закаручка, закаклюка; 5. выкрут(ас), хітрыкі; 6. круцёлка (аб жанчыне); **dréjdldiker** закручаны, завіты
drejen [*d*. drehen] круціць, вярцець; *fig*. махляваць, хітраваць, шальмаваць, маталыжнічаць; **drej** *m*, -en, *dim*. **dréjele** *n*, -x 1. паварот, заварот; 2. выкрут(ас), хітрыкі; **a drej ton*** павярнуць, пакруціць; **dréjeniš** *n*, -n крутаніна; клопат, турботы; **drejer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) 1. токар; 2. **dréjkop** *m*, *pl*. -кер верхавод, заправіла; махляр, круцель, латруга, шалапут, ашуст, ашуканец,

шальбер, шалыга, пралотр, гэрц(ык), хітрэц, шальмец, падшывальнік, падшывала, шахрай; **drejung** *f*, -en вярчэньне, кручэньне; **dréj-aks** *f*, -n вось вярчэньня; **dréj-bank** *m texn.* такарны варштат; **dréj-bavegung** *f* вярчальны рух; **dréjfligl** *m*, -en *texn.* ротар; **dréj-geviksn** *pl. bot.* павойныя расьліны; **dréj-gixkajt** *f* хуткасьць вярчэньня; **dréj-kraft** *f* сіла вярчэньня

- drejen a kop/jarmlke/spodek/kaptur/mojex дурыць/тлумiць/марочыць галаву/мазгі
- drejen di vonces закручваць вусы
- drejen dos redl круціць колца
- drejen mit der cung круціць/малоць языком (брэша як клін чэша, пляце андроны)
- drejen mitn grobn finger *fig.* круціць вялікім пальцам (пускацца ў разважаньні)
- drejen zix far di ojgn круціцца перад вачыма
- drejen zix vi a ferc in rosl круціцца як бзьдзюлі ў расоле
- drejen zix vi a nar af a xasene, vi a drejdl arum emecn, vi a šlang круціцца як дурань на вясельлі, як ваўчок вакол кагосьці, як зьмяя
- er drejt zix mit zajn vajb ён круціцца як можа з уласнай жонкай
- s'drejt im di cejner яму круціць зубы (турбуе яго)
- vi zolst zix nit drejen як ні круціся
- s'zol dir drejen in bojx! *kll.* каб табе ў жываце круціла! (каб табе кішкі выкруціла!)

drejf *m* [*p.* dryf, *r.* дрейф] дрэйф; **dréjfndiker** які дрэйфуе; **drejfn** дрэйфаваць

dréjmzicer=héjmzicer *m*, -s (in der hejm zicer) [*d.*] дамасед

drejn=droen [*d.* drohen, dräuen, *mhd.* dreun] пагразіць, пагражаць, страшыць

drejster [*d.* dreist] сьмелы, адважны; **drejst** *m*, **drejstkajt** *f* сьмеласьць, адвага

- a drejster trot адважны крок

drek *m*, -es [*d.* Dreck] гаўно, выдзеліны, кал, лайно; бруд, нечысьць, мут; **drékiker** брудны, нячысты; **drékišer** гаўняны; нікуды ня варты

- az me fort in mitn, hot men a goldenem šlitn, az me fort in ek, hot men a vogn mit drek *šprxv.* хто едзе ў сярэдзіне, таму залатыя сані, а хто едзе ў канцы, таму воз гаўна
- az me handlt mit a tabak, hot men a šmek, az me handlt mit honik, hot men a lek (un az me handlt mit gorništ, hot men a drek) *šprxv.* хто гандлюе табакай, мае панюшку, хто гандлюе мёдам, мае на языку (а хто нічым не гандлюе, той гаўно й мае)
- az me koxt mit hintn, štinkt mit drek *glxv. vulg.* калі вараць задам, сьмярдзіць гаўном
- fun drek ken men kejn kojleč nit flextn *glxv. vulg.* з гаўна пірага ня зробіш
- hulje, kabcn, drek iz volvl! *glxv. vulg.* гуляй, бядуля, гаўно таннае! (гуляй, тата/Агата, заўтра сьвята; калі бал, то бал – дай за грош вантробы)

dreksIen [*d.* drechseln] тачыць (дрэва); **dreksler** *m*, -s токар па дрэве

drel=dril *m*, **drelje=drilje** *f*, -s [?] *kul.* студзіна, халадзец, квашаніна

drel=dril *m*, -n *texn.* дрыль; **drél(j)even=dríleven** сьвярдліць, сьвідраваць, пракручваць

dremlen=drimlen [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] драмаць (вудзіць акунёў); **dreml=driml** *m*, -en, **drémleniš** *n* дрымота; **a dreml ton*/xapn** задрамаць

- a lajxter dreml лёгкая дрымота
- x'volt gexapt a dreml я б хацеў уздрамнуць
- zol ix xapn a dreml, ci vos? падрамаць трохі, ці што?

dren *m* [*d.* Dorn] цёрн (ягады)

drengen [*d.* drängen] ціснуць, адціскаць, цясьніць, адцясьняць; **drengen zix** таўхацца, штурхацца, п(і)хацца, тузацца

drenger *pl.* →drong *m*, -en/-es, *dim.* **drengl** *n*, -ex жэрдка, жардзіна, шост, дрын

drepčen [*p.* dreptać] дробненька тупаць (ступаць), перабіраць нагамі; накульгваць, валачыць ногі

dr'erd→erd (in der erd); **dr'érdliger** *m*, -s, (-n *f*, -s) няўмека, няўдачнік, няўклюда, няхлюда, гаротнік

- ix hob dix in dr'erd (mit di bejner)! *kll.* прах цябе вазьмі! каб цябе зямля зьела! каб па табе яма зявала!

dresírn (dresírt) [*d.* dressieren] дрэсіраваць; **dresirter** дрэсіраваны

dreš(e)n* (gedrósn) [*d.* dreschen] 1. малаціць; 2. *n* абмалот; **drešer** *m*, -s малацьбіт; **drešung** *f* малацьба; **dréš-klunje** *f*, -s клуня, ток; **dréš-mašin** *f*, -s/-en малатарня, малатарка; **dréš-štang** *f*, -en цэп

- drešn* mit der cung малоць языком (вярзьці, плявузгаць)

dretler *m*, -s [*d.* Draht] стэплер, скорасшывальнік; **dretlen** сшываць паперу

driblen [*r.* дрябнуць, *ukr.* дрябліти] драхлець, друзнуць; станавіцца лядашчым, друзлым

driblen=trip(l)en [*ukr.* дріб] трапаць, разблыт(в)аць

- driblen a zok распусьціць шкарпэтку

dribn [?] *adv.* насупраць

dribne(r)=drobne(r) [*p.* drobny, *ukr.* дрібний] дробны; **dríbnišker** дробненькі

- a dribne(r) regn дробны дождж
- dribne(r) zamd дробны пясок
- maxn dribniške trit ісьці дробнай хадой
- šrajbn* dribne пісаць дробным почыркам

drige *f*, -s, **drik** *m*, -es [*p.* drąg, *ukr.* друк, дрюк] друк, дручок, шост

drigen (mit) [*p.* drygać, *ukr.* дригати] дрыгаць; **drige** *f*, -s 1. дрыганьне, (у)здрыгваньне; 2. штуршок, высьпятак; **a drige ton*/gebn*** дрыгнуць; **drígediker** які дрыгае

- drigen mit di fis дрыгаць нагамі

drikn [*d.* drücken] пры-, на-, (у)ціснуць, на-, пры-, у|ціскаць, прыгнесьці, прыгнятаць, (з)гнібіць; **dríkndiker** прыгнятальны; **drik** 1. *m*, -n, **drikung** *f*, -en ціск; 2. *m*, -es, *dim.* **drikl** *n*, -ex, **drike** *f*, -s друк, дручок; **driker** *m* прыгнятальнік; **dríkeniš** *f* сьціск, даўка, даўката; **drik-unstik** *m* прыгнёт, уціск

- drikn emecn di hant паціснуць камусьці руку
- jeder vejst, vu se drikt im der šux *glxv.* кожны ведае, дзе яму муляе чаравік (кожны знае, дзе яму мазоль пячэ)
- s'zol dir drikn in harc! *kll.* хай цябе за сэрца возьме! (каб табе ў грудзёх калацілася!)

dril=drel *m*, **drilje=drelje** *f*, -s [?] *kul.* студзіна, халадзец, квашаніна; **drilevate(r)**, **drílartiker** студзяністы

- flejš/fiš in driljes *kul.* студзіна мясная/рыбная

dril=drel *m*, -n [*d.* Drillbohrer] *texn.* дрыль; **dríl(eve)n=drél(j)even** сьвярдліць, сьвідраваць, пракручваць

driling=drajling *m*, -en [*d.* Drillinge] трайняты

dril(i)x *m* [*d.* Drillich] *tekst.* дрыліх, цік

drim *m*, -en [?] пучок (нітак), касмык

drimlen=dremlen [*p*. drzemać, *ukr*. дрімати] драмаць; **driml=dreml** *m* дрымота

• s'tancn bejmer in di velder, štern afn himl, /reb Jisroel, der mexutn, drejt zix in der mit. /s'vet zix ufvekn Mešiex fun zajn tifn driml, /ven er vet derhern undzer tfiledike lid! (Š. K.) танчаць дрэвы ў лясох, зоры на небе, рэб Ісроэль, сват, круціцца сярод іх, прачнецца мэсія ад свайго глыбокага сну, калі ён пачуе наш малітоўны сьпеў!

drimbl(j)en/drimplen [*ukr*. дримбати, *d*. klimpern?] брынкаць, дзынкаць; **drimblje** *f*, -s гусьлі; **drimblke** *f*, -s струнны музычны інструмэнт

drinen=derinen [*d*. darin, drinnen] *adv*. у гэтым/тым/гэным; у тым ліку; **drínendiker** (у)нутраны

dringen* (gedrungen) [*d*. dringen] 1. пра-, вы|нікнуць, пра-, вы|нікаць, выцякаць; 2. пераканаць, пераконваць, упэў-[illegible]; 3. рабіць выснову; **dringlex** *adv*. 1. выходзіць, [illegible] значыцца, вось жа; 2. сьпешна, тэрміновa, неадкладна, безадкладна; **dringlexer** сьпешны, тэрміно-[illegible] неадкладны, безадкладны; **dringendiker/dringevdi-**[illegible] сьпешны, тэрміновы, неадкладны, безадкладны; [illegible] пераканаўчы, пераканальны, пільны; **dríngeniš** *f*, -n [illegible] аргумэнт; **drínglexkajt** *f* сьпешнасьць, тэрмі-[illegible] неадкладнасьць, безадкладнасьць; **dríngder-vajz** [illegible] ускосны доказ; здагадка, вывад, выснова

• a dringendike/dringlexe bakoše настойлівае патрабаваньне

• falš gedrungen падманлівы, падманны

• zajn* cu dringen fun epes вынікаць з чагосьці

drinžen [*ukr*. дримба?] зыкаць, гусьці

dripen [*ukr*. задріпати, *v*. дрыпаць, *sloven*. dripati] сачыцца, выцякаць, выліваціа; *vulg*. дрыстаць, сраць

dripke=drabke *f/m*, -s [*p*. drab, *ukr*. драб] няхлюй(ка), няграй(ка), плюндра, чуха, неахайная асоба, мурза

drises-horégl *n* (in) [*s*. דריסת־הרגל] доступ, права ўваходжаньня [*sin*. cetrit, rext arajncukumen]

drisken [*p*. tryskać, *ukr*. дристати] дрыстаць; ліцца, сьвістаць; **driscixe** *f* дрыстачка, дрыстун, мыт(уха), бягунка, ганячка, гнётка

• umtrajbn zol dix driscixe! *kll*. каб ты жыватом езьдзіў! каб це бягунка замучала!

drítiker [*d*. dritt] трацінны, трацічны; **drite** *n* трэцяе (дэсэрт); **drithalbn=drit halbn** два з паловай; (der) **driter** трэці; **dritl** *n*, -ex, **drít(-)xejlek** *m* [*s*. חלק-] трэць, траціна; **dritns** па-трэцяе

• cum dritn на трэцяе, на дэсэрт

• hob ix genumen špiln mitn gutn dritl, /fejgele, kecele majns, /hob ix gemuzt ojston dos karakulene hitl, /fejgele, kecele majns *flksl*. я пачаў гуляць з добрага траячка, кацянятка, птушачка мая, я мусіў зьняць смушковую шапку, кацянятка, птушачка мая

drixnen [*v*.] дрыхнуць

driz *f*, -n, **drize** *f*, -s [*d*. Drüse] *anat*. залоза; **drizl** *n*, -ex *anat*. гланда

drižblen [*r*. дрюлять, дрючить?] 1. *argo* дрыхнуць; 2. зьмяншацца; падаць

drob *m*, -n [*r*. дробь] *mat*. дроб

drobine=drab(in)e *f*, -s драбіны, калёсы, воз

drobne(r)=dribne(r) [*p*. drobny] дробны; **drobne** *n*, **drobnes** *pl*. дробязь, дробныя грошы; **drob(isk)e** *n*, -s драбяза, малеча; **drobiskes/drobiškes** *pl*. вантробы, грыбухі

• a drobner regn дробны дождж

droen=drejen (gedrót) (mit) [*d*. drohen, dräuen, *mhd*. dreun] пагразіць, пагражаць, страшыць; **dróendiker** грозны, пагражальны, пагрозьлівы; **droung** *f*, -en пагроза

• s'drot im a gefar яму пагражае небясьпека

droen (gedroet) [*r*. дрожать?] дрыжаць; **dróendiker** дрыжачы; **dróeniš** *f* дрыжаньне, дрыгота, дрыгаценьне, дрыготка, дрыжыкі, уздрыгі

droge *f*, -s [*r*. дроги] драбы

drojblen [*p*. drobić, *ukr*. дробити] драбіць; **drojb** *n*, **drojbe** *f* 1. (птушыныя) вантробы, бэбахі; *kul*. лівер, сальцісон; 2. дробязь, драбяза; дзятва; **drojbl** *n*, -ex частачка, часьцінка; **drójblmašin** *f*, -en *texn*. драбілка

drojsn [*d*. draussen] 1. *adv*. знадворку, на дворы; звонку; 2. *m*, -s двор, надворак; вонкавы выгляд; **drójs(nd)iker** 1. вонкавы, знадворны; 2. *m* неспэцыяліст, непрафэсіянал; **drójsndikajt** *f* вонкавасьць, зьнешнасьць; **drójsn-cu** *adv*. вонкі, на двор

• fun drojsn звонку, знадворку

• in drojsn на вуліцы

• mit di finger in drojsn (gejn) пальцамі на двор (чаравікі есьці просяць; бот разявіў зубы – есьці просіць)

• az s'iz in drojsn ▪ blote, frejen zix di šusters *glxv*. калі на двары гразь, радуюцца шаўцы (як гразь, дык шавец кладзь; калі на дарозе лёд, то кавалю мёд)

• In drojsn gejt a regn, /un in štub iz xmarne... /Ix hob gehat a tajere libe, /biter iz majne... *flksl*. На дворы ідзе дождж, а ў хаце хмарна... Дарагая мне была мая каханая, горкая мая любоў...

dron *m*, -en [*d*. Drohne] *zool*. труцень

dron=derón [*d*. daran] *adv*. да таго/гэтага/гэнага, аб гэтым/тым/гэным

drong *m*, *pl*. -en/-es/drenger, *dim*. **drengl** *n*, -ex [*p*. drąg] жэрдка, жардзіна, шост, дрын, кол; **drongač** *m*, -es *fig*. бамбіза, байбус, лагіза, мяжджула, дзыга, дрын, даўгяла, даўгаль, дылда

• a langer drong *fig*. доўгі дрын (доўгі як жэрдка, цыбаты /дзыбаты хлопец)

• a poc vi a drong, a pireg vi a flodn *glxv*. *vulg*. поц як дрын, потка як пірог

dronžek/drondžik *m*, -es [*p*. drążek] пераклaдзіна; турнік

• gejn* afn dronžek *kort*. прайграваць

• nemen* afn dronžek браць на работу; падманваць, ашукваць

drosl *m*, -en [*d*. Drossel] *zool*. дрозд

drosve *f*, -s [*ukr*. дрохва?] *zool*. драфа

droše *f*, -s [*s*. דרשה(ות) →daršenen, draš, druš] *rel*. прамова, казань(не); *hum*. прамова [*sin*. religjeze prejdikung; rede]; **dróše-gešank** *n* вясельны падарунак

• haltn* drošes (a droše) разглагольстваваць, раздабарваць, красамоўнічаць

• di hun hert dem hons droše un zuxt zix a kerndl prose *glxv*. курка слухае пеўневу казань, але шукае прасянае зерне

• me mejnt nit di droše, nor di bakoše *glxv*. думае не аб казані, але аб запатрабаванай плаце

• vi di droše, azoj iz di bakoše *šprxv*. якое казаньне, такая й плата (прапаведніку)

drot *m/n*, -n, *dim*. **dretl/dritl** *n*, -ex [*d*. Draht] дрот; **drótener** драцяны; **dróteven** аплятаць дротам; **drótarbet** *f* філі-

гранная работа; *fig.* каварства, падступніцтва; **drotcvang** *f texn.* пласкагубцы, абцужкі; **drót-farcamung /-farcojmung** *f*, -en драцяная агарожа; **drótlozer** бяздротавы; **drótvorem** *m*, *pl.* -verem/-verim *zool.* драцяны чарвяк
• durxfirn drotn (durx) правесьці/працягнуць дрот
• štexiker drot калючы дрот

droxim *pl.* →derex *m* [*s.* (ים-)דרך] шлях, спосаб, лад, манера

drozd *m*, -en [*p.* drozd, *r.* дрозд] *zool.* дрозд

drožen/droščen (in) [*p.* drżeć, *ukr.* дрижати] дрыжаць; **drož /drošč** *m* дрыжыкі, дрыготка, дрыжаньне

drožke/dronžke/droške *f*, -s [*p.* d(o)rożka, *r.* дрожки] дрожкі; **drožkaž** *m*, -es рамізьнік, фурман, (з)возчык, вазак, возьнік
• forn* af a drożke ехаць на дрожках

drubez *m* [?] балея, цэбар

druk *m*, -es, *dim.* **drikl** *n*, -ex [*p.* drąg, *ukr.* друк, дрюк] друк, дручок, шост
• hejbn* emecn af drukes узносіць, узьвялічваць кагосьці да нябёс (падняць на шчыт)

druk [*d.* Druck] 1. *m*, -n ціск, уціск, уцісканьне, прыціск; 2. *f*, -n друк; друкарня; **druker** *m*, -s друкар; **drukeráj** *f*, -en друкарня; **drúkeršer** друкарскі; **drukn** 1. друкаваць; 2. *tekst.* набі(ва)ць; 3. *n* перапіска (перапісваньне, перадрукоўваньне) на машынцы; **drúkbarer, drúkfe(j)iker** прыдатны да друку; **drúkbarkajt** *f*, **drúkfe(j)ikajt** *f* прыдатнасьць да друку; **drúkbojgn** *m*, -s друкарскі аркуш; **drúk-feler** *m*, -n/-s, **drúk-grajz** *m*, -n друкарская памылка; **drúkrext** *n* аўтарскае права, капірайт; **drúktop** *m*, *pl.* -tep скараварка; **drúkvezn** *n* друк, пячаць, паліграфія; **drúkzax** *f*, -n друкаваны матэрыял
• arojs fun druk выйсьці з друку
• gejn* in druk ісьці ў друк
• opgebn* in druk здаць у друк

drum=derúm=dorem [*d.* darum] 1. *adv.* таму; 2. *m* прычына, падстава

drumlen [*d.* trummeln] барабаніць, тарабаніць, грука(та)ць; **druml** *f*, -en барабан
• drumlen epes emecn in kop мець цьмянае ўяўленьне аб нечым

druš *m*, -im [*s.* (ים-)דרוש →daršenen, draš, droše] тлумачэньне біблейскіх або талмудычных тэкстаў у вуснай манеры (нелітаральна); казань(не)

družine *f*, -s [*p.* družina] дружына

dšoim-/čoim-vasóvim *pl.* [*s.* רשאים־ועשבים] травы і карэньне, зёлкі, зельле [*sin.* grozn un krajter]

du (*dat.* dir, *ak.* dix) [*d.* du] ты; **ducn/duken** тыкаць (называць на "ты")
• du vest mix hobn cu gedanken! ты ў мяне папомніш!
• zix ducn mit emecn (zajn* mit emecn far du) быць на "ты" (запанібрата) з кімсьці
• zoł ix azoj visn fun dir, vi du – fun a gut jor! *kll.* каб я цябе так ведаў, як ты – добрае жыцьцё!

dub *m*, -n/-es *bot.* дуб; **dubove(r)** дубовы

dubelirer *m*, -s [*p.* jubiler] ювэлір

dubin(k)e *f*, -s дубіна, дручок

dubltove(r) [*p.* dubeltowy, *d.* doppelt] двайны, падвойны, двойчаты, дубальтовы; **dúbltfencter** *m/n* падвойная рама (вакно)

Dubne г. Дубна (Украіна)
• er darf hobn a menčn vi der dubner tajx *glxv.* яму патрэбны чалавек як рацэ ў Дубне (лічылася, што рака ў Дубне штогод праглынае людзей)

duden [*ukr.* дудити] дудзець; **dude** *f*, -s [*p.* duda] 1. **dúdlzak** *m*, *pl.* -zek дуда; 2. **dudke** *f*, -s дудка, жалейка; **dúdl-fojgl** *m*, *pl.* -fejgl *zool.* [*p.* dudek] удод
• haltn* zix mit der dude расхлябваць кашу
• farvos fajft der dales? – vajl er hot nor a dude! *glxv.* чаму сьвісьціць галеча? – таму што яна мае толькі дуду!
• fun der xupe cu der sude /halt zix, halt zix mit der dude, /es iz šojn farfaln *ftksl.* ад вянца да вясельнага банкету расхлябваць кашу, усё ўжо прапала

(d)ufen (af) [*p.* dufać] спадзявацца, разьлічваць, пакладаць/мець надзею

duft *m*, -n [*d.* Duft] 1. водар, пахошчы, добры пах, духмянасьць; 2. пára, параваньне, выпарэньне; **dúftiker** духмяны, пахучы; **duftn** пахнуць

dugme *f*, *pl.* dugmoes [*s.* (ות-)דוגמא →ledugme] прыклад, узор [*sin.* bajšpil, muster]

duhe=dehe *f*, -s [*p.* duga, duha, *ukr.* дуга] дуга (конская збруя)

dujen (zix) [*p.* dąć się, *r.* дуться] дзьмуцца, надзьмуць вусны

dukes *m*, *pl.* dúk(e)sim [*s.* (ים-)דוכ(ו)ס] князь, граф [*sin.* firšt, graf]; наймя графа Валянціна Патоцкага (г. Вільня, XVIII ст.); **dukse** *f*, -s [*s.* (ות-)דוכסה] княгіня, графіня, прынцэса

dul *m* [*mhd.* tol, dol] дурнота, шал, глум, дур; **duln** дурыць, тлуміць, марочыць; **dul vern*** адурэць; **dulkajt** *f*, **dúleniš** *n*, -n зьбянтэжанасьць, разгубленасьць; **duler** вар'яцкі, дурны, шалёны; **dúlhojz** *n*, *pl.* -hajzer вар'яцкі дом
• duln emecn a spodik/kop (dem mojex) дурыць камусьці галаву
• duln emecn in di ojern пратрубіць камусьці вушы, напець камусьці ў вушы
• er hot mir gedult majn kop ён затлуміў мне галаву
• maxn emecn dul un mešuge абдурыць кагосьці (задурыць, затлуміць галаву)
• der kop iz dul, der bojx iz ful, der mogn vejst nit fun epes cu zogn *glxv.* галава дурная, трыбух поўны, страўнік ня ведае, што й казаць (абжора і п'яніца)
• dul im, er iz a guter-bruder *glxv.* дуры яму галаву, ён жа сябра

duldn [*d.* dulden] цярпець, зносіць, трываць, вытрымліваць; **duldung** *f* цярпеньне, датрыманьне, трудаваньне

dulmón *m* [*r.* дурман, *d.* Mohn?] *bot.* дурнап'ян

duluben=d(a)luben [*p.* dłubać, *ukr.* длубати] калупаць, дзяўбці

dume *f*, -s [*p.* duma] 1. дум(к)а; 2. "дума", жыдоўскі народны танец; **dumen** думаць
• Xackele, Xackele, špil że mir a dume, –/ хоч an oreme, abi a mume! *ftksl.* Хацкелю, Хацкелю, зайграй жа мне "думу", – хоць і бедная, але ж цётка!

dumer [*d.* dumm] бязглузды, неразумны, на розум небагаты; **dumhajt** *f* дурата, дурота, дурнота, дурны розум, блазнота, глупства

dumper [*d.* dumpf] глухі; **dúmpiker** заглушаны
• a dumper konsonant *lingv.* глухі зычны

Dunaj *m* [*d.* Donau] рака Дунай

dunam [dönüm] мера плошчы, якой карыстаюцца ў Палестыне і Ізраілі (22 акры)

duner *m*, -n/-s [*d.* Donner] гром; **dúnern** грымець; **dúner(n)-diker** грамавы; **dúner-geknal** *n*, **dúner-klap** *m*, *pl.* -klep, **dúner-knaln** *pl.* грукат, перакаты грому; **dúneroplejter** *m*, -s громаадвод
• s'dunert гром грыміць
• s'hot a duner geton грымнуў гром
• vi a duner inmitn heln tog як гром пасярод яснага дня
• vi a duner zol geven trefn як громам стукнуты
• a duner af dir! *kll.* каб цябе пярун забіў (а маланка пяты пашчапала)!
• a duner dir in di zajtn arajn! *kll.* громам па жываце, маладнёю па кішкох!
• a duner hot mix getrofn/deršlogn! разьбі мяне гром!
• az a menč kumt arajn in hic, hert er nit dem duner, zet er nit dem blic *glxv.* калі чалавек распаляецца, ён ня чуе грому і ня бачыць маланкі
• az se dunert in vinter, iz der simen fun a zol *folk.* калі зімою гром грыміць – будзе дастатак (усё будзе танным)
• es meg dunern un blicn *glxv.* хай хоць сабе гром грыміць і маланка блішча (што б там ні было)
• trefn zol dix der erster duner! *kll.* каб цябе першы пярун [illegible]!
dunice=dinice *f*, -s [*ukr.* дійниця, *r.* дойница] даёнка
dunklen=tunklen [*d.* dunkeln, *mhd.* tunkeln] цямнець
dunst [*d.* Dunst] пара, параваньне, выпарэньне, туман
dupe *f*, -s [*p.* dupa, *ukr.* дупа] срака, дупа, задніца
duren [*p.* durzyć, *ukr.* дуріти] 1. дурыць; 2. *m*, *pl.* durnjes, **durák** *m*, -es дурань; **durakes** *pl. kort.* дурань (гульня)
• duren emecn dem kop дурыць камусьці галаву
durmen [*šp.* durmir, dormir, *it.* dormire] спаць
durštn=dorštn=darštn (nox) [*d.* dürsten] смагці, смагнуць, прагнуць; **duršt=doršt=daršt** *m*, **dúrštikajt** *f* [*d.* Durst] смага, прага; **dúrštiker=dórštiker** (са)смаглы, прагны; **durštik=dorštik zajn*** смагці, хацець піць
• durštiker najger прагная цікавасьць
• – Durštik majn mejdele? Mid iz majn klejninke? /Ci meg men zi nemen bam hant? /Ci meg men zi gletn? /Ci meg men zi kušn? /Ci meg men nor... trala-la-la... (Z. Š.) Хочаш піць? Стамілася, мая маленькая? Ці можна яе ўзяць за руку? Ці можна яе пагладзіць? Ці можна яе пацалаваць? Ці можна толькі... траля-ля-ля...
durx=dorx [*d.* durch] *prep./adv.* праз(ь), цераз, скрозь; **durxn=durx dem**; **durx-un-dúrx=durx un durx** *adv.* наскрозь; **dúrxiker** скразны; **durxundúrxiker** які праходзіць скрозь
• af durx un durx ушчэнт, наскрозь
• durx dem праз гэта, паводле гэтага, такім чынам
dúrx- [*d.* durch-] *knv./pref.* пра-, пера- (паказвае на: 1. праход празь нешта; 2. пераадольваньне перашкоды; 3. пашкоджаньне; 4. дзеяньне на працягу пэўнага часу; 5. завершанасьць дзеяньня; 6. падзел, разбурэньне)
dúrxajln [*d.* durcheilen] прайсьці, праходзіць (хутка)
dúrxakern [*d.* durchackern] пера-, пра|(г)араць, пера-, пра|ворваць; **dúrxakerung** *f* пераворваньне, праворваньне; **dúrxaker-kultur** *pl.* прапашныя, абганяльныя культуры
durxanánd(er) [*d.* durcheinander] *adv.* уперамежку, наперамену, усьцяж, без разбору, як трапіць; **durxanándiker** безупынны, бесьперапынны
• – Ix hob zix šojn gelozt in veg arajn forn, /un geforn bin ix dox axt teg durxanand, /un in vos far a štetele ix bin arajngeforn, /iz mir ojsgekumen ojsštrekn di hant. *flksl.* Я ўжо выбралася ў дарогу, ехала восем дзён усьцяж і ў кожным мястэчку, куды я прыяжджала, мне прыходзілася працягваць руку.
dúrxarbetn [*d.* durcharbeiten] пера-, а|працаваць, пера-, а|працоўваць, прарабіць, прароблiваць; **dúrxarbetung** *f* апрацаваньне
dúrxbajsn* [*d.* durchbeissen] пракусіць, пракусваць
dúrxblanken [*mhd.* blanken] праблiснуць, праблiскваць
dúrxbletern [*d.* blättern] пера-, пра|гартаць, пера-, пра|гортваць (бегла прачытваць)
dúrxblicn [*d.* durchblitzen] пранесьціся, пранасіцца як маланка
• s'hot durxgeblict a gedank думка мільганула
dúrxblikn zix [*d.* durchblicken] абмяняцца, абменьвацца позіркамі; **dúrxbliklexer** празрысты
dúrxblondžen [*p.* błądzić] праблукаць, праблудзіць, заплутацца
dúrxblozn* [*d.* durchblasen] праду(ва)ць, прадзьмуць, прадзьмухаць, прадзімаць
• s'iz im nit durxcublozn яго не прадзьмеш (пра ганарліўца)
dúrxbo(j)ern [*d.* durchbohren] прасьвідраваць, прасьвідроўваць, прасьвярдліць, прасьвердліваць
dúrxbojkern/dúrxbejkern [?] зь-, на|бі(ва)ць (моцна)
dúrxbrenen [*d.* durchbrennen] прагарэць, прагараць; прапаліць, прапальваць, прапячы, прапякаць
dúrxbrexn* [*d.* durchbrechen] праламаць, праломліваць, прабі(ва)ць; **dúrxgebroxn vern*** праламіцца; **dúrxbrux /dúrxbrox** *m*, -n пралом
dúrxbrodjen [*p.* brodzić] перабрысьці, перайсьці, пераходзіць у брод
dúrxbrotn* [*d.* durchbraten] прапячы, прапякаць, прасмажыць, прасмажваць
dúrxcien* [*d.* durchziehen] пра-, за|цягнуць, пра-, за|цягваць; прасунуць, прасоўваць
dúrxcviten [*ukr.* цвісти, *v.* цьвісьці] прарасьці, прарастаць
durxdém [*d.* durch dem] *adv.* праз гэта, з-за/паводле гэтага
dúrxdenken [*d.* durchdenken] прадум(в)аць, абмеркаваць, абмяркоўваць, разважыць, разважваць
dúrxdojben [*r.* долбить] прадзяўбці, прадзяўбаць
dúrxdrejen [*d.* durchdrehen] пракруціць, пракручваць
• es drejen zix durx file menčn круціцца/мітусіцца цэлы натоўп
dúrxdreljeven [*d.* drillen] прасьвідраваць, прасьвідроўваць, прасьвярдліць, прасьвердліваць
dúrxdremlen [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] прадрамаць
dúrxdrikn zix [*d.* durchdrücken] працiснуцца, працiск(в)ацца
dúrxdringen*, **dúrxcudringen*** [*d.* durchdringen] 1. пранікнуць, пранікаць; праніз(в)аць; 2. *n* пранікненьне, праніканьне; **dúrxdringlexer** 1. **dúrxdring(end)iker** праніклівы, уніклівы, пранізьлівы (погляд); 2. пранікальны, прапушчальны; **dúrxdringlexkajt** *f* праніклівасьць, уніклівасьць; 2. пранікальнасьць, прапушчальнасьць; **dúrxdring(end)ikajt** *f*, **dúrxdrung** *m* праніклівасьць, уніклівасьць
• nit durxcudringen непранікальны
dúrxegbern [*mhd.* negeber, negebor] прасьвярдліць, прасьвердліваць, прасьвідраваць, прасьвідроўваць
dúrxekzamenirn [*d.* examinieren] праэкзамэнаваць

dúrxesn* [*d.* durchessen] праесьці, праядаць; прадзіравіць, прадзіраўліваць
dúrxfajfn* [*d.* pfeifen] прасьвіст(в)аць
dúrxfajln [*d.* durchfeilen] прапілаваць, прапілоўваць (напільнікам)
dúrxfajxtn [*d.* durchfeuchten] прамокнуць, прамакаць, прамякнуць, прамякаць
dúrxfaln* (iz dúrxgefaln) [*d.* durchfallen] праваліцца, правальвацца; **dúrxfal** *m*, -n правал
dúrxfarher *m*, -n [*d.* Verhör] перакрыжаваны допыт
dúrxfeln [*d.* fehlen] прапусьціць, прапускаць; (з)рабіць пропуск/прабел
dúrxfiln [*d.* durchfühlen] прачуць
dúrxfiln [*d.* füllen] перапоўніць, перапаўняць
dúrxfiltern, dúrxfiltrirn [*d.* durchfiltrieren] прафільтраваць
dúrxfirn [*d.* durchführen] 1. правесьці, правадзіць, праводзіць, суправаджаць; правезьці, правозіць; 2. *n*, **dúrxfir** *m*, -n, **dúrxfirung** *f*. -en правоз; правядзеньне, праводка; **dúrxfirer** *m*. -s праваднік; **dúrxfirlexer** ажыцьцявімы, зьдзяйсьняльны; **dúrxfirlexkajt** *f*; **dúrxfir-fe(j)ikajt** *f* праваднасьць
• durxfirn farbaj правесьці міма
• durxfirn in lebn ажыцьцявіць, зьдзейсьніць
• durxfirn mit der hant iber di hor правесьці рукой па валасох
dúrxflatern [*d.* flattern] пранесьціся, праносіцца, пралящець, пралятаць, праімчацца, прашугаць
dúrxflejcn [*d.* durchfliessen] працячы, працякаць
dúrxflextn* (**zix**) [*d.* durchflechten] пераплесьці, пераплятаць; **dúrxflextung** *f* пераплёт, перапляценьне
dúrxflien* [*d.* durchfliegen] праляцець, пралятаць
• afile az a fejgele flit durx, lozt es ojx a federl *šprxv.* нават калі птушка праляціць, такі пёрка згубіць
dúrxflisn* [*d.* durchfliessen] працячы, працякаць; **dúrxflus** *m*, -n пратока
dúrxfojln [*d.* durchfaulen] прагні(ва)ць
dúrxforn*, dúrxcuforn* [*d.* durchfahren] 1. праехаць, праяжджаць; 2. *n* праезд (дзеяньне); **dúrxfor** *m*, -n праезд (месца); транзыт; **dúrxforer** *m*, -s падарожны (пра чалавека); **dúrxfor(evd)iker, dúrxforndiker** праезны
• durxforn* farbaj праехаць міма
• nit durxcuforn непраезны
dúrxforšn [*d.* durchforschen] дасьледаваць (дасканала); разьведваць; **dúrxforšung** *f*. -en дасканалае дасьледаваньне, вывучэньне
dúrxfresn* [*d.* durchfressen] праесьці, праядаць, прагрызьці, прагрызаць; праржавець
dúrxfrirn* [*d.* durchfrieren] прамерзнуць, прамярзаць
dúrxgalopirn [*d.* galoppieren] прагалапіраваць, праскакаць наўгалёп, пра(і)мчацца
dúrxgang *m*, *pl.* -en/-geng [*d.* Durchgang] пераход, пярэйсьце, праход; **dúrxgangcimer** *m*. -n прахадны пакой; **dúrxganghojf** *m*, -n прахадны двор
dúrxganv(en)en* zix [*s.* -גנב- →ganev] пракрасьціся, пракрад(в)ацца
dúrxgebrent vern* [*d.* durchgebrannt] прагарэць, прагар(в)аць
dúrxgebroxn vern* [*d.* durchgebrochen] праламацца, праломлівацца
dúrxgecejlemter [*s.* -צלמ- →cejlem] перакрыжаваны (крыж-накрыж)
dúrxgefalener [*d.* durchgefallen] які праваліўся
dúrxgefetster [*d.* fett] прамасьлены
dúrxgefojlter [*d.* durchgefault] прагнілы; **dúrxgefojlt vern*** прагні(ва)ць
dúrxgefrojrener [*d.* durchgefroren] прамерзлы; **dúrxgefrojrn vern*** прамерзнуць, празябнуць
• durxgefrojrn vern* af durx un durx прамерзнуць наскрозь (да касьцей)
dúrxgegesener [*d.* durchgegessen] праедзены, зьедзены
dúrxgehakter [*d.* durchgehackt] прасечаны
dúrxgejn*, dúrxcugejn* [*d.* durchgehen] 1. прайсьці, праходзіць; мінуць, мінаць; 2. *n* праход (дзеяньне); **dúrxgejer** *m*, -s прахожы, падарожны; **dúrxgejevdiker** прахадны
• durxgejn* farbaj прайсьці міма
• nit durxcugejn непрахадны
• s'iz nit durxcugejn, nit durxcuforn ні прайсьці, ні праехаць
• gearbet hostu af Soborne ploščad, /gevojnt lebn jidišn špitol, /du flegst dox durxgejn ale tog lebn majne fencter, /kum arajn cu mir xoč nox ejn mol *flksl.* ты працаваў на Саборнай плошчы, жыў каля жыдоўскай бальніцы, ты кожны дзень праходзіў ля майго вакна, зайшоў бы да мяне хоць яшчэ адзін разок
dúrxgekontrolirter [*d.* gekontrolliert] пракантраляваны, праверaны
dúrxgelejenter [*šp.* leer] прачытаны
dúrxgelexerter [*d.* löcherig] прадзіраўлены
dúrxgelozter [*d.* durchgelassen] прапушчаны
dúrxgemaxter [*d.* durchgemacht] прароблены
dúrxgenecter [*d.* durchgenezt] прамочаны; **dúrxgenect vern*** прамокнуць, прамакаць
dúrxgenglexer [*d.* durchgängig] праходны
dúrxgeprieter [*d.* gebrühet] 1. прапацелы, успатнелы, (у)спацелы, уваўрэлы; 2. упрэлы (аб ежы)
dúrxgepruvter [*d.* durchgeprüft] праверaны
dúrxgerisener [*d.* durchgerissen] прарваны, прадраны, прадзёрты; **dúrxgerisn vern*** прарвацца, прадрацца, прадзерціся
dúrxgesarfet vern* [*s.* -שרפ- →srejfe, nisref, (far)sarfen] прагарэць, прагар(в)аць
dúrxgešnitener [*d.* durchgeschnitten] перасечаны
• a durxgešnitene gegnt перасечаная мясцовасьць
dúrxgešosener [*d.* durchgeschossen] прастрэляны
dúrxgetraxter [*d.* getracht] прадуманы
dúrxgetribener [*d.* durchgetrieben] 1. прагнаны; 2. практычны, бывалы, хітры, пранырлівы
• a durxgetribener paršojn прайдзісьвет, прайдоха, праныра
dúrxgevalgerter [*d.* gewälgert] правалены
dúrxgevebter [*d.* durchgewebt] пранізаны, пралыганы
dúrxgevejkter [*d.* durchgeweicht] прамоклы; прамочаны
dúrxgezapter [*d.* gesaugt] прасякнуты, насычаны, прамочаны; **dúrxgezapt vern*** прасякнуцца, насыціцца, насычацца, прамокнуць, прамакаць
dúrxgisn* [*d.* durchgiessen] пралі(ва)ць (празь нешта)
dúrxglanc *m*, -n [*d.* durchglänzen] пробліск, проблісь
dúrxgličn zix [*d.* glitschen] прасьлізнуць, пракаўзнуць, прамкнуцца
dúrxgrobn* [*d.* durchgraben] пракапаць, пракопваць
dúrxgus/dúrxgos *m*, -n [*d.* Durchguss] праліў; пратока
dúrxhakn [*d.* durchhacken] 1. прабі(ва)ць, прарубіць, пра-

рубаць, пра-, пера|сячы, пра-, пера|сякаць; 2. *n* праходка (горная прамысловасьць)

dúrxhaltn* [*d.* durchhalten] упарціцца, упірацца

dúrxheftn* [*d.* durchheften] праніз(в)аць

dúrxhejcn [*d.* durchheizen] прапаліць, прапальваць

dúrxhilxn [*d.* hell] прагучаць

dúrxhobn* [*d.* durchhaben] мець на сваім вяку, перажыць, адолець, асіліць, здужаць; прайсьці, прачытаць

dúrxhojf *m*, -n [*d.* Hof] прахадны двор

dúrxhrizen [*p.* gryźć, *ukr.* гризти] прагрызьці, прагрызаць

dúrxjetn [*d.* jäten] прапалоць, (па)праполваць; **dúrxjetung** *f* праполка

dúrxjogn [*d.* durchjagen] пра-, вы|гнаць, пра-, вы|ганяць; пранесьціся, праносіцца, пра(й)мчацца

dúrxkačen [*ukr.* качати] пракаціць, пракочваць, пракатваць

dúrxkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] пракаціць, пракочваць, пракатваць

dúrxkajln [*d.* kehlen] даць дыхту/чосу, пабіць

• [illegible] намуляць/намацаць бакі (добра пабіць)

[illegible] карас, *ukr.* ка́пати] пракáпаць (кропля за [illegible]

[illegible] кататися, *r.* кататься] пракаціць; **dúrx**[illegible] пракаціцца, праехацца, праяжджацца

[illegible] durchkämmen] прачасаць, прачэсваць

[illegible] kennen] правед(в)аць, давед(в)ацца (да [illegible] дазна(ва)цца

dúrxklajbn* **zix** [*d.* durchklauben] праб(і)рацца

dúrxklapn [*d.* klappen] прабі(ва)ць

dúrxkletern [*d.* durchklettern] пралезьці, пралазіць

dúrxklingen* [*d.* durchklingen] празьвінець, прагучаць

dúrxknejčn [*mhd.* knitschen, knautschen] прамяць; *fig.* уважліва прачытаць

dúrxknetn* [*d.* durchkneten] прамясіць, прамешваць

dúrxkontrolirn [*d.* durchkontrollieren] пракантраляваць, праверыць, правяраць, надгледзець, надглядаць, дасьцерагчы, дасьцерагаць; **dúrxkontrolirung** *f* праверка, кантроль, надгляд, дасьцярога

dúrxkoregirn [*d.* korrigieren] пракарэктаваць

dúrxkoxn [*d.* durchkochen] праварыць, праварваць

dúrxkrejcn [*d.* durchkreuzen] перасячы, перасякаць, перацяць, перацінаць, перарэзаць, пераразаць (накрыж)

dúrxkrign* (**zix**) (durx) [*d.* durchkriegen] 1. прасунуць, выцягнуць; 2. выхадзіць, дагледзець (хворага)

dúrxkrign zix [*d.* Krieg] пасварыцца

dúrxkrixn* (durx) [*d.* durchkriechen] прапаўзьці, прапаўзаць, пралезьці, пралазіць; **dúrxkrixer** 1. *m*, (-n *f*, -s) праныра, пройда, прайдзісьвет; 2. пранырлівы, спрытны

dúrxkukn (durx) [*d.* durchgucken] 1. прагледзець, праглядаць; 2. *n*, **dúrxkuk** *m*, -n прагляд, агляд, інспэкцыя

dúrxkumen*, **dúrxcukumen*** [*d.* durchkommen] 1. прайсьці, праходзіць, праб(і)рацца; 2. перанесьці, пераносіць, пра-, пера|цярпець, перабы(ва)ць; 3. абысьціся, абыходзіцца; 4. згаварыцца, згаворвацца, дамовіцца, дамаўляцца, (па)мірыцца; **dúrxkum** *m*, -en, **dúrxkumeniš** *n* згода, пагадненьне

• hert uf cu krign, kumt durx! будзе сварыцца, давай памірымся!

• kojm af durxcukumen ледзь абышлося

• vi-s'nit-iz durxkumen* mit der hojcoe сяк-так перабівацца (з хлеба на квас)

dúrxkvečn [*d.* durchquetschen] праціснуць, праціскаць, працерці, праціраць (бульбу)

dúrxlajdn* [*d.* leiden] працярпець, выцерпець, ператрываць

dúrxlajtern [*d.* durchläutern] ачысьціць, ачышчаць; **dúrxlajtern zix** распагоджвацца, распагодзіцца

dúrxlajxtn*=**dúrxlojxn*** прасьвяціць, прасьвечваць, прасьвечвацца; **dúrxlajxtiker** які прасьвечвае; **dúrxlajxtung** *f med.* прасьвечваньне

dúrxlaksirn [*p.* laksa?] паносіць, прасрацца, прадрыстацца

dúrxlebn [*d.* durchleben] пра-, пера|жы(ва)ць; **dúrxlebn zix** (неяк) зарабляць на жыцьцё, перабі(ва)цца

• kojm zix durxlebn ледзьве перабівацца

dúrxlejenen [*šp.* leer] прачыт(в)аць

dúrxlejgn [*d.* legen] 1. пралажыць, пракласьці, праклад(в)аць; 2. *n* пракладка, праклад(в)аньне

dúrxlernen [*d.* lernen] праштудзіраваць

• durxlernen ganc šas iz a grojse zax, durxlernen ejn mide iz a gresere zax спазнаць увесь Талмуд – вялікая справа, прыдбаць адзін добры звычай – яшчэ большая справа

dúrxléxern, **dúrxlexlen** [*d.* durchlöchern] прадзіравіць, прадзіраўліваць; **dúrxlexerung** *f*, -en *med.* прарыў, прарываньне

dúrxlezn [*d.* durchlesen] прачыт(в)аць

dúrxlojfn* [*d.* durchlaufen] прабегчы, прабягаць; **dúrxlojf** *m* прабег

dúrxlojgn [*d.* Lauge, *p.* ług] пралугаваць, прамы(ва)ць у лузе

dúrxlojxtn*=**dúrxlajxtn*** [*d.* durchleuchten] прасьвяціць, прасьвечваць, прасьвечвацца; **dúrxlojxtiker** які прасьвечваецца; **dúrxlojxt** *m*, -n прасьвет, пробліск

dúrxlojzn [*d.* Laus] вышукваць, шукаць (вычэсваць) вошы

dúrxlozn* [*d.* durchlassen] 1. прапусьціць, прапускаць; 2. дараваць, вы-, пра|бачыць, вы-, пра|бачаць, прасьціць, прашчаць; 3. *n* пропуск (дзеяньне); **dúrxloz** *m*, -n пропуск (у тэксьце); прагул, ненаведваньне; **dúrxlozfe(j)ikajt** *f* прапускная здольнасьць; **dúrxlozpunkt** *m*, -n прапускны пункт; **dúrxloz-šajn** *m*, -en пропуск (дакумэнт)

• durxlozn* farbaj прапусьціць міма

dúrxluftern [*d.* durchlüften] 1. праветры(ва)ць; 2. *n*, **dúrxlufterung** *f* праветрываньне

dúrxmarširn [*d.* durchmarschieren] прамаршаваць

dúrxmaxn [*d.* durchmachen] 1. прарабіць, прарабляць; 2. пра-, пера|жы(ва)ць

dúrxmekn [*s.*?] выкрасьліць, выкрэсьліваць, выкасаваць, выкасоўваць

dúrxmestn* [*d.* durchmessen] пера-, пра|мер(в)аць; **dúrxmester** *m*, -s 1. вымяральнік, вымернік, прамернік; 2. *mat.* прамер, дыямэтар

dúrxmistikn [*d.* misten] угнаіць, угнойваць

dúrxmišn [*d.* durchmischen] пера-, пра|мяшаць, перамешваць

dúrxnecn [*d.* durchnässen, netzen] 1. прамачыць, прамокнуць, прамакаць; 2. працячы, працякаць

dúrxnejen [*d.* durchnähen] прашы(ва)ць

dúrxnemen* [*d.* durchnehmen] праб(і)раць, праняць, праймаць; **dúrxnem(end)iker** пранізьлівы (вецер)

• duxnemen* af durx un durx праняць наскрозь (да касьцей)

• durxnemen* mit di ojgn пранізваць/сьвідраваць вачыма

dúrxništern [?] абшук(в)аць, агледзець, аглядаць, перары(ва)ць

dúrxnodlen [*d.* nadeln] пракалоць, праколваць, праткнуць, пратыкаць (іголкай)

dúrxnumerirn [*d.* numerieren] пранумараваць, пранумароўваць

durxójs [*d.* durchaus] *adv.* усюды, заўсёды; усьцяж, суцэльна, безупынку, безупынна, безь пярэрвы; **dúrxójsiker** суцэльны, безупынны, бесьперастанны; **durxójsikajt** *f* безупыннасьць, бесьперастаннасьць

• durxojs nit зусім не, ані(як), ні ў якім разе, ніякім чынам

dúrxpačn [*d.* Patsche, durchpeitschen] адшлёпаць, надаваць аплявух

dúrxparen [*p.* para, *ukr.* парити] прапарыць, прапарваць

dúrxpikn [*d.* picken] прадзяўбці, прадзёўб(в)аць, прадзяўбаць, прадзюбаць

dúrxrajbn* [*d.* durchreiben] працерці, праціраць

dúrxrajsn* [*d.* durchreissen] 1. прар(ы)ваць; 2. *n*, **dúrxrajs** *m*, -n прарыў (дзеяньне)

dúrxrajtn* [*d.* reiten] праехаць, праяжджаць, праскакаць (верхам на кані)

dúrxrajzn [*d.* durchreisen] праезьдзіць, праехаць, праяжджаць; **dúrxrajze** *f* падарожжа, аб'езд; **dúrxrajzn-der** *m*, -ne падарожны, праежджы, праезджы

dúrxregenen [*d.* durchregnen] прайсьці, праліцца дажджом

dúrxre(j)dn* **(zix)** (mit) [*d.* reden] пера-, па|гаварыць, перагаворваць, пагутарыць

dúrxrejnikn [*d.* reinigen] прачысьціць, прачышчаць

dúrxrevidirn [*d.* revidieren] 1. праглядзець, пракантраляваць; 2. *n* прагляд, рэвізія

dúrxrexenen [*d.* durchrechnen] падлічыць, падлічваць

dúrxrinen* (durx) [*d.* durchrinnen] працячы, працякаць

dúrxrocn [*d.* durchrosten, *mhd.* rozen] праржавець

dúrxrojšn [*d.* durchrauschen] прашумець

dúrxrukn [*d.* rücken] прасунуць, прасоўваць

dúrxsamen [*s.* -סַם- →sam] пратруціць, пратручваць

dúrxsilen [*v.* сіляць?] прасунуць, прасоўваць; зацягваць, зацягнуць

dúrxšajern [*d.* durchscheuern] вышараваць, прачысьціць, прамы(ва)ць (дасканала)

dúrxšajnen [*d.* durchscheinen] прасьвяціць, прасьвечваць; **dúrxšajn** *m*, -en прасьвет, прагал

dúrxšarn zix [*d.* scharren] прасьлізнуць, пракаўзнуць, прамкнуцца, праб(і)рацца

dúrxšifn [*d.* durchschiffen] перавезьці, перавозіць (на лодцы/чоўне); **dúrxšifn zix** праехацца (на лодцы)

dúrxšikn [*d.* schicken] перас(ы)лаць

dúrxšimlen [*d.* schimmeln] працьвісьці, праплесьнець, праб росьнець

dúrxšisn* [*d.* durchschiessen] прастрэліць, прастрэльваць

dúrxšlajdern [*d.* schlaudern] шпурляць, швыраць (празь нешта), перакінуць, перакід(в)аць

dúrxšlajxn* zix [*d.* durchschleichen] пракрасьціся, пракрад(в)ацца, прашмыгнуць, прашмыгваць

dúrxšlak *m*, -n [*d.* Durchschlag] друшляк

dúrxšlepn [*d.* durchschleppen] правалачы, працягнуць, працягваць

dúrxšlitlen zix [*d.* schlitteln] праехацца на санях

dúrxšlofn* [*d.* durchschlafen] пра-, па|спаць, выс(ы)пацца

dúrxšlogn* [*d.* durchschlagen] прабі(ва)ць (наскрозь); **dúrx-šlog** *m*, -n прабой; друшляк

• mit di elnbojgn kon men zix amol durxšlogn a veg, nor vajt vestu nit avekgejn *śprxv.* лакцямі можна прабіць сабе дарогу, але далёка ня зойдзеш (круцьцю – непаварацьцю)

• a menč mit gute manirn šlogt zix durx durx ale tirn *glxv.* чалавек з добрымі манерамі праходзіць праз усе дзьверы

dúrxšmajsn* [*d.* schmeissen] 1. выхлестаць, высьцебаць, набіць, адлупцаваць; 2. выгнаць, вышвырнуць

dúrxšmekn [*d.* durchschmecken] пранюх(в)аць

dúrxšmuesn (zix) (mit) [*s.* שמו(ע)ס-] перагаварыць, перагаварваць, паразмаўляць, пагутарыць, вытлумачыць, вытлумачваць; **dúrxšmues** *m*, -n размова

dúrxšmuglen [*d.* durchschmuggeln] правесьці (кантрабандай), працягнуць; **dúrxšmuglen zix** прашмыгнуць, прашмыгваць, праб(і)рацца, пралезьці, пралазіць (нішком)

dúrxšnajdn* [*d.* durchschneiden] прарэз(в)аць, праразаць; **dúrxšnit** *m*, -n [*d.* Schnitt] 1. (пера)сячэньне, прарэз, разрэз; 2. сярэдні ўзровень; **dúrxšnitlexer** сярэдні, звычайны; **dúrxšnitlexkajt** *f* пасярэднасьць, звычайнасьць

• in durxšnit у сярэднім

dúrxšnirlen zix (durx) [*d.* schnüren] праніз(в)аць, пралыгаць

dúrxšpacirn zix [*d.* spazieren] прагуляцца, прагульвацца

dúrxšpaltn* [*d.* durchspalten] расчаніць, расчэпліваць, раскалоць, расколваць (сякерай)

dúrxšpanen [*mhd.* spannen] прадыбаць, прашагаць, прайсьці, пракрочыць

dúrxšparn [*d.* sperren] праціснуць, праціск(в)аць, прап(і)хнуць, прапіхаць

dúrxšpiln [*d.* durchspielen] прайгра(ва)ць (музыку)

dúrxšprajzn [*mhd.* spriuzen] прадыбаць, прашагаць, прайсьці, пракрочыць

dúrxšpricn [*d.* spritzen] упырснуць, упырскваць

dúrxšpringen* [*d.* durchspringen] праскочыць, праскакваць

dúrxšprocn [*d.* sprossen] прарасьці, прарастаць

dúrxšrajbn* zix (mit) [*d.* durchschreiben] перапісвацца, ліставацца

dúrxšrajen* (zix) [*d.* durchschreien] перакрыкваць, перакрычаць, перагарлаць

dúrxštamlen [*d.* stammeln] прамармытаць, прамыркнуць

dúrxštekn [*d.* durchstecken] праткнуць, пратыкаць; прасунуць, прасоўваць

dúrxštepn [*d.* durchsteppen] праштабнаваць, праштабноўваць, праштапаваць, праштапоўваць, прашы(ва)ць, прастрачыць, прастрочваць

dúrxštexn* [*d.* durchstechen] 1. пракалоць, праколваць, праткнуць, пратыкаць; 2. *n* пракол, праколваньне; **dúrxštex/dúrxštox** *m*, -n пракол (дзірка)

• durxštexn* mit di ojgn пранізваць вачыма

dúrxštojsn* [*d.* durchstossen] праштурхнуць, праштурхоўваць, праціснуць, праціскаць, прапхнуць, прапіхаць

dúrxštrajxn* [*d.* durchstreichen] выкрасьліць, выкрэсьліваць, выкасаваць, выкасоўваць

dúrxštrain [*d.* durchstrahlen] прасьвяціць, прасьвечваць, праніз(в)аць (промнямі); **dúrxštralung** *f med.* прасьвечваньне

dúrxštromen [*d.* durchströmen] працячы, працякаць

dúrxštroz *m*, -n [*d.* Strasse] прахадная (скразная) вуліца

dúrxštudirn [*d.* durchstudieren] праштудыяваць

dúrxštupn [*d.* stupfen] праштурхнуць, праштурхоўваць, праціснуць, праціскаць, прапхнуць, прапіхваць

• durxštupn di cajt марнаваць час

dúrxšvebn [*d.* schweben] праплы(ва)ць, пранесьціся, пранасіцца, прамільгнуць

dúrxšvenken* [*d.* schwenken] прамы(ва)ць, прапаласкаць, прапалоскваць; **dúrxšvenkung** *f* прамываньне, прапалоскваньне

dúrxšvicn [*d.* durchschwitzen] прапацець

dúrxšvimen* [*d.* durchschwimmen] пра-, пера|плысьці, пра-, пера|плы(ва)ць

dúrxšvindlen [*d.* durchschwindeln] прамайнуць, праміль-гнуць

dúrxtapn [*d.* tappen] прамац(в)аць

dúrxtrajbn* [*d.* durchtreiben] прагнаць, праганяць

dúrxtraxtn [*d.* trachten] 1. аб-, пра|дум(в)аць; 2. *n*, **dúrxtraxtung** *f* прадумваньне, роздум, развага, разважаньне

dúrxtretn* [*d.* durchtreten] пратаптаць, пратоптваць

dúrxtrifn [*d.* triefen] працячы, працякаць

dúrxtrikenen [*d.* durchtrocknen] прасушыць, прасушваць; **dúrxtrikenen zix** прасохнуць, прасыхаць

dúrxtrogn* [*d.* durchtragen] пранесьці, праносіць

dúrxtunelírn [*d.* durchtunneln] правесьці, праводзіць тунэль

dúrxvaksn* [*d.* durchwachsen] прарасьці, прарастаць; **dúrx-** [illegible] прарастаньне

- [*d.* walgern] праваліць, правальваць (штось-

- [*d.* durchwandern] правандраваць; **dúrxvan-** вандроўнік, падарожнік

- [*d.* durchwärmen] прагрэць, праграваць

dúrxcuvarfn* [*d.* durchwerfen] кінуць, кідаць (праз нешта); прасеяць, прасейваць, прасяваць; **dúrx-varfn* zix** (пра)мільгнуць

dúrxvašn* [*d.* durchwaschen] 1. прамы(ва)ць; 2. *n*, **dúrxvašung** *f* прамываньне, прамыўка

dúrxvebn [*d.* durchweben] праткаць, праніз(в)аць, пераплесьці, пераплятаць

dúrxveg *m*, -n [*d.* Durchweg] 1. пераход, пярэйсьце, праход, найкарацейшы шлях; 2. транзыт

dúrxvejen [*d.* durchwehen] пра-, аб|веяць, абвяваць

dúrxvejkn [*d.* durchweichen] прамачыць, прамочваць; **dúrxvejkn zix** прамокнуць, прамакаць

dúrxvejtikn [*d.* Weh, *mhd.* wtac] выцерпець, адпакутаваць, выбалець, выстагнаць

dúrxventilírn [*d.* ventilieren] правэнтыляваць

dúrxvepn zix [*d.* vaporieren?] прамачыць, прамочваць, насыціць, насычаць, прасякнуць, прасякаць

dúrxvertlen zix [*d.* Wort] перакінуцца, перакідвацца словамі (жартачкамі)

dúrxvinken* zix [*d.* winken] пераміргнуцца, перамаргнуцца, пераміргвацца

dúrxvišn [*d.* durchwischen] працерці, праціраць

dúr(x)xapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] праб(і)рацца, прашмыгнуць, прашмыгваць

dúrxzajen [*d.* durchseihen] працадзіць, працэджваць

dúrxzajern [*d.* durchsäuern] пра-, с|кіснуць, пра-, с|кісаць

dúrxzajn* (iz dúrxgeven) [*d.* durchsein] прабыць (цяперашняга часу няма)

dúrxzalcn* [*d.* durchsalzen] прасаліць, прасольваць

dúrxzapn (zix) [*d.* Durchsaugen] пранікнуць, пранікаць, прасачыцца, прасочвацца, прасякнуцца, насыціцца, насычацца, прамокнуць, прамакаць; прамачыць, прамочваць, насыціць, насычаць

dúrxzecn [*d.* durchsetzen] 1. прабі(ва)ць; 2. выканаць, выконваць, зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць, ажыцьцявіць, ажыцьцяўляць, спраўдзіць, спраўджваць

dúrxzegn [*d.* durchsägen] прапілаваць, прапілоўваць; **dúrxzeg** *m*, -n прапіл

dúrxzejen [*d.* säen] прасеяць

• durxzejen durx di cejn працадзіць скрозь зубы

dúrxzejfn [*d.* Seife] *fig.* намыліць (шыю/галаву), раскрытыкаваць

dúrxzen* [*d.* durchsehen] прагледзець, праглядаць; **dúrxzen* zix** прасьвечвацца; **dúrxzeiker, dúrxzeevdiker** празрысты; **dúrxzeevdikajt** *f* празрыстасьць

dúrxzidlen zix (mit) [*mhd.* sudeln] палаяцца, пасварыцца

dúrxzidn* [*d.* sieden] пракіпець; пракіпяціць

dúrxzingen* [*d.* durchsingen] прасьпяваць, прапець

dúrxzipn [*d.* durchsieben] прасеяць, прасейваць (праз сіта)

dúrxzixtiker [*d.* durchsichtig] празрысты; **dúrxzixtikajt** *f* празрыстасьць

dúrxzuxn [*d.* durchsuchen] абшук(в)аць; **dúrxzux** *m*, -n, **dúrxzuxung** *f*, -en [*d.* Durchsuchung] пératрус, вобшук, абшукваньне

dúrxžavern [*ukr.* ржавіти, *p.* rdzewieć] праржавець

du'st=du host, du vest

duš *m*, -n [*d.* Dusche] душ

dušen [*p.* dusić, *ukr.* душити] 1. душыць, за-, у|душваць; 2. *kul.* тушыць; **dušne(r)** душны; **dúšnekajt** *f* духата; **dušlive(r)** астматычны, дыхавічны, удушлівы, задушлівы

• s'iz do azoj dušne! тут так душна!

dúše(nju), duše-lebn [*r.* душенька] даражэнькі, каханенькі, родненькі

• – Majn mame hostu nit vos cu šeltn, /vajl šuldik bin ix nor alejn. /Alemol, oj, fleg ix mit dir, duše, redn, /un azoj hob ix farvolt cu zajn alejn. *flksl.* – Маю маці ты не праклінай, таму што вінавата я сама. Кожны раз, ой, я з табой, ясачка, гаварыла, і вось так мне заманулася застацца адной.

• špacirn, duše-lebn, zajnen mir gegangen /arum un arum dem bulvar, /ale mejdelex špiln libes, /un ix bin geblibn cu nar *flksl.* гуляць, мая душа, мы хадзілі на бульвар, усе дзяўчыны кахаюць, а я засталася ні з чым

duške *f*, -s дужка; *anat.* ключыца

dux *m*, -n [*p.* duch, *ukr.* дух] подых; дух; **duxovne(r)** духоўны; **duxovner** *m*, -ne духоўнік

• a knaper dux in dem слабы дух у гэтым

• gebn* dux паддаць духу; даць волю, разьвязаць рукі

• kejn dux nito і духу німа

dúx(ene)n [*s.* דוכ(נע)ן] *rel.* стоячы бласлаўляць сьвятарскім блаславеньнем натоўп у пэўныя даты; *hum.* стаяць задуменна

• duxenen iber epes рабіць вялікія паўзы, затрымліваць

• vajl di kojanim duxenen, ganvet men zej di štivl avek *śpr.v.* пакуль сьвятары бласлаўляюць, у іх крадуць боты (сьвятары перад блаславеньнем пакідаюць свой абутак у пярэднім пакоі)

duxovke *f*, -s [*r.* духовка] духоўка, духавая печка

duxtn=daxtn zix [*d.* dachte, denken] зда(ва)цца

• er iz, duxt zix, avekgeforn ён, здаецца, ад'ехаў

• hot zix gekont duxtn здавалася б

• es hot zix mir geduxt мне здалося

• Don zict bam lernen un s'cit zix /der tog epes lang on a sof. /Im duxt zix: dos blat iz a lonke, /di ojsjes – a cerede šof...

(H. R.) Дон сядзіць за вучобай, і дзень цягнецца бясконца. Яму здаецца: ліст як луг, літары – чарада авечак...

dvarcdóke *m/f, pl.* divre-cdóke [*s.* (דבר־צדקה) דברי־ →dover-, dvorim, diber, dabern, meduber; cadek, cedejkes, cidkes, macdek, (bal-)cdoke] дзеяньне з мэтай дапамогі людзям у іхнай патрэбе; **dvarmálxes** *m, pl.* divre-málxes [*s.* מלכות־] царскі наказ, загад; **dvaršéker** *m, pl.* divre-šéker [*s.* שקר־] хлусьня, мана, брахня, фальш(ывасьць), няшчырасьць [*sin.* lign, falškajt]; **dvartójre** *m, pl.* divre-tójre [*s.* תורה־] слова з/аб Торы; **dvarxól** *m* [*s.* חול־] будзённая рэч, будзённае слова [*sin.* voxedike zax, voxedik vort; *ant.* dover-šebikduše]; **dvarxóxme** *m, pl.* divre-xóxme [*s.* חכמה־] разумнае слова, мудрасьць, мудрагелістая думка

dvejkes *n* [*s.* דב(י)קות →misdabek, fardvejketer] *xsd.* духоўная еднасьць з богам, рэлігійны экстаз, духоўны запал [*sin.* gajstike baheftung mit got, religjezer ekstaz, getlexe bagajsterung]; **dvéjke(ne)n zix** [*s.* דבקע(נע)ן] уваходзіць у рэлігійны эстаз/транс (з адпаведнай мімікай і рухамі цела)

Dvojre hanevie [*s.* דבורה הנביאה] *tnx.* Дэбора прарочыца

Dvorim [*s.* דברים →dover-, divre-, dvar, dabren, diber] "(і вось) словы"; *tnx.* Другі закон; назоў 44-га разьдзелу Торы (Др. З. 1–3:22); **dvorim-b(e)téjlim** *pl.* [*s.* בטלים־] лапатаньне, балбатня, пустаслоўе, біліндрасы [*sin.* puste rejd, plapleraj]; **dvorim hoomdim berume-šelójlem** *pl.* [*s.* העומדים ברומו של עולם] "рэчы, якія ставяцца вышэй за ўсё ў сьвеце"; вельмі сур'ёзныя праблемы; **dvorim-gdójlim** *pl.* →dover-gódl *m* [*s.* דבר־גדול (גדולים־)] вялікая рэч; **dvorim-kejójsn/-kehavojósn** *pl.* [*s.* כה(וו)יותן־] рэчы, як яны ёсьць; дакладна, як рэчы выглядаюць; **dvorim-šebikdúše** *pl.* →dover-šebikdúše *m* [*s.* שבקדושה־] сьвятая рэч [*sin.* hejlike zax; *ant.* dvarxol]; **dvorim begéjv** [*s.* בגוו] нешта ёсьць у гэтым

• s'iz dvorim begejv ёсьць у гэтым слушная думка, сэнс; у гэтым нешта ёсьць, гэта нездарма

dvornik *m*, -es [*r.* дворник] дворнік

dxak=txak *m* [*s.* דחק →daxkes, dojxek] патрэба, цяжар, крайнасьць, небяспека, цяжкасьць, труднасьць [*sin.* engšaft, klem, šverikajt]

dzide *f*, -s [*p.* dzida] дзіда, кап'ё

dzike(r)/džike(r) [*p.* dziki] дзікі; **dzi(k)kajt/dži(k)kajt** / дзікасьць; **dzikán** *m*, -es, (-ke *f*, -s) дзікун

• dzičke epelex дзікія яблычкі, дзічкі

dz(j)eg(j)e(x)c/džegexc=djegexc *f/n*, **djod** *m* [*p.* dziegieć, *ukr.* дьоготь] дзёгаць

• a lefl dzegexc in a fesl honik лыжка дзёгцю ў бочцы мёду (кропля смуроду псуе гарнец мёду)

dzjelnik *m*, -es [*p.* dzielnik] разьмеркавальнік міласьціны

dzjerkáč/džerkác *m*, -es [*ukr.* деркач] дзяркач

dzjad/dž(j)ad/džod *m*, -es [*p.* dziad] старац, дзед, стары жабрак

dzjub *m*, -n [*p.* dzób] дзюба, глюга; **dzjuben/džuben/džoben** дзюбаць, дзяўбці

džajsne *f*, -s [*p.* dziąsna] дзясна, дзясла

džeblje *f*, -s [?] крошка, крыха

dželnice *f*, -s [*p.* dzielnica] вобласьць, раён

džet *m*, -n [*eng.* jet] рэактыўны самалёт; **džetn (zix)** лятаць на рэактыўным самалёце

džez *m* [*eng.* jazz] джаз

džimdže *f*, -s [?] *muz.* талерка

džimdžik *m*, -s [?] прылада, прыстасаваньне; **džímdžikvarg** *n* тэхнічныя прылады

džim(j)en [*p.* drzemać?] драмаць

• xapn a džim задрамаць

džjonsle *f*, -s [*p.* dziąsło] дзясна, дзясла

džongl *m*, -en [*eng.* jungle] джунглі

džoxen [?] да(ва)ць кухталя/грымака; **džox** *m* кухталь, грымак

džudezme *n* [*šp.*] джудэзма, лядзіна (мова сэфардзкіх гэбрэяў); **džudézmišer** лядзінскі

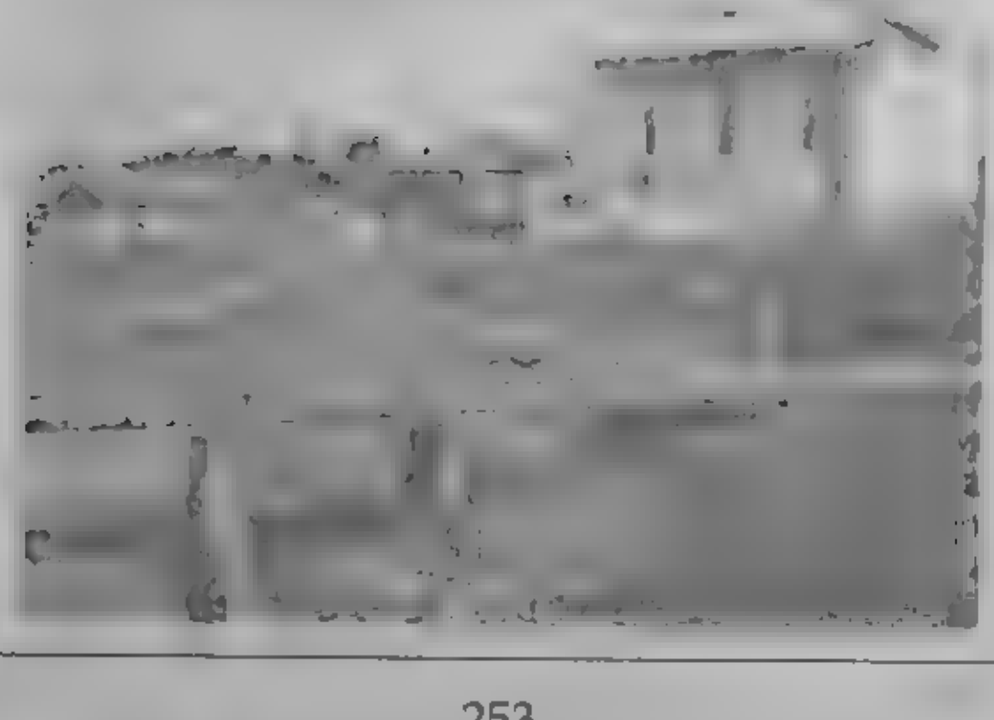

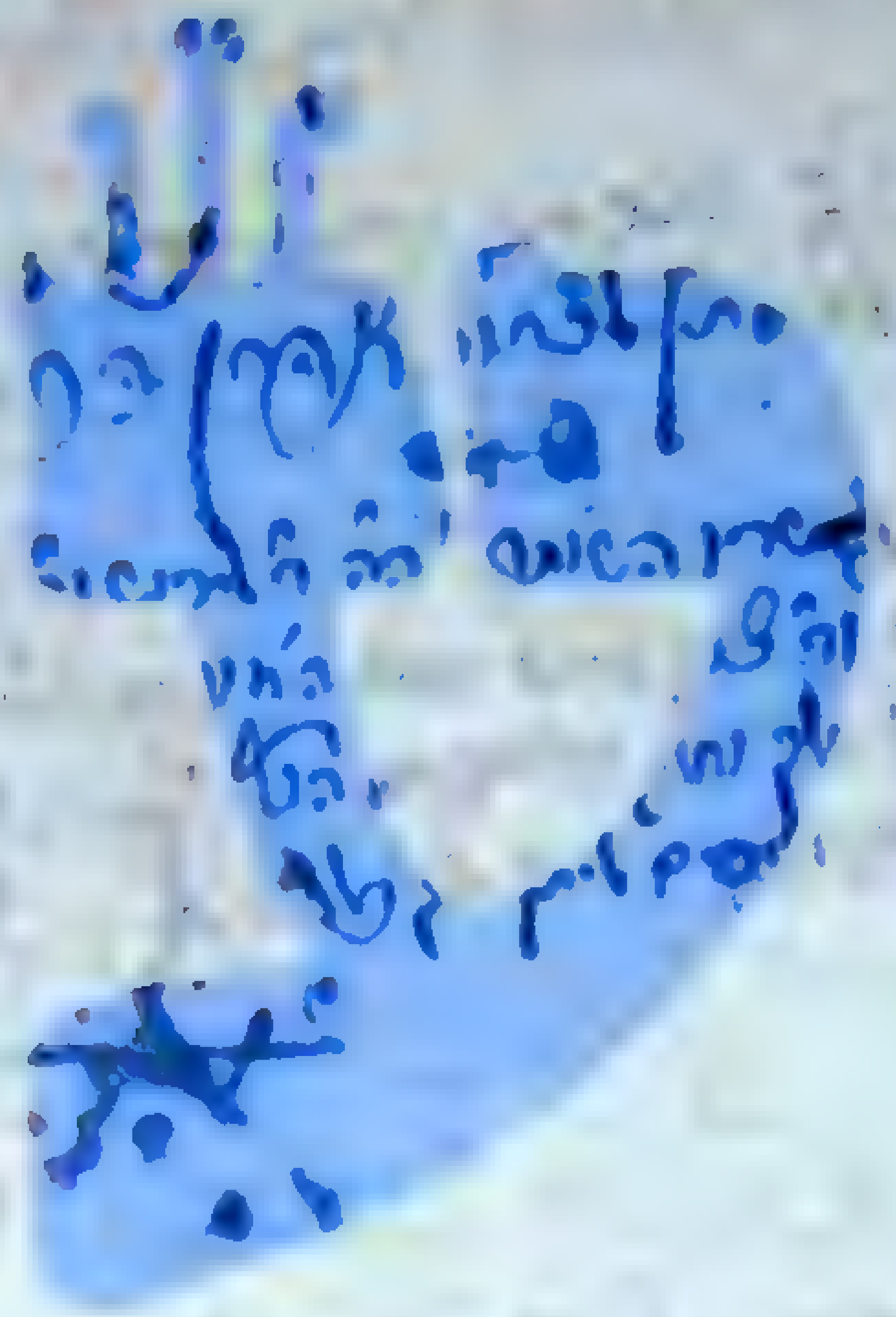

E

E=a=ajen *m/f*, -s [*s.* (ס-)עין] 1. "айн"/"аен", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 70

e! *int.* э (не)!

-e [*s.* ה-] *suf.* азначэньне жаночай асобы або назоўнікаў жаночага роду

• šxejne суседка; zkejne баба; meluxe дзяржава; sxojre тавар

eb *m*, -n [*d.* Ebbe] адліў

ébnholc *n* [*d.* Ebenholz] эбэнавае (чорнае) дрэва

ec (enk) [*mhd.* ëz] вы

-éc [*sl.?*] *suf.* (часта *pejor.*) -юга, -ок

• ganefec зладзюга; švogerec сваячок; vergelec бамбіза

ecbe-elojhím/-elo(j)kím [*s.* אצבע־אלוהים/־אלקים] "божы палец"; боскі цуд, знак божай волі [*sin.* gots finger]

ecem [*s.* עצם →acomes, beecem] 1. *m* існасьць, сутнасьць, аснова [*sin.* hojptzax, iker]; 2. сам (па сабе), па сутнасьці; уласнай асобай, пэрсанальна [*sin.* (far zix) alejn, gufe]; **écem-**, **écemdiker** цэнтральны, самы значны, асноўны, галоўны; **écem-frage** *f*, -s галоўнае пытаньне

• [illegible] пэрсанальны падыход

• [illegible] насьці [*sin.* in grunt genumen]

[illegible] гравіраваць, травіць

[illegible] [*s.* אדום] *tnx.* Эдэм, назоў краіны на паўднё[illegible] Мёртвага мора і народу гэтай краіны; [illegible] варожай для гэбрэяў прасторы і хрысьці[illegible] наагул; **edojmi** *m*, -m [*s.* (ם-)אדומי] які [illegible] Эдэму

edern [*d.* Ader] цягнуць жылы, надакучыць, (на)дакучаць, даняць, даймаць, дапячы, дапякаць; **éderdiker** дакучны, (на)дакучлівы

éfenen [*d.* öffnen] 1. адчыніць, адчыняць, адкры(ва)ць, растуліць, ад-, рас|туляць; 2. *n* раскрыцьцё, раскрываньне, адкрыцьцё, адкрываньне; **éfenung** *f*, -en 1. адчыненьне, адкрываньне, адкрыцьцё; 2. дзірка, адтуліна; **éfntlexer** адкрыты, публічны; **éfntlexkajt** *f* адкрытасьць, грамадзкасьць, публічнасьць

• efenen a mojl, a/dem pisk (af) разявіць рот/пашчу (сварыцца, лаяць)

• efenen di (a por) ojgn расплюшчыць вочы

• ojb di tir efnt zix nit farn oreman, vet zi zix efenen farn dokter *šprxv.* калі дзьверы не адчыняюцца для бедняка, то яны адчыняцца для лекара

Efroim [*s.* אפרים] *tnx.* Яфрэм (малодшы сын Язэпа); назоў роду, які паходзіць ад Яфрэма (Б. 41:52)

efrojex *m*, *pl.* efrojxim [*s.* (ים-)אפרוח] кураня, птушаня [*sin.* hindele, fejgele]; *fig.* слабы, кволы чалавек; маладзён, юнец

efšer [*s.* אפשר] *adv.* магчыма, мо(жа), ану ж, напэўна; (а) ці [*sin.* s'ken zajn (az), meglex; tomer, ci]

• efšer vejst ir, vu er vojnt? а ці ведаеце вы, дзе ён жыве?

• ir volt efšer cugeforn ahin вам бы зьезьдзіць туды

• mir veln efšer blajbn мы, магчыма, застанемся

• nejn efšer? ці ж ня праўда? мо(жа) не?

• – Ruft mir arajn majn getraje muter, /efšer vet mir gringer vern. /Vi di muter hot geefnt di tir: /– Majn toxter, vej iz mir far dir. *flksl.* – Паклікайце мне маю верную маці, можа мне стане лягчэй. Калі маці адчыніла дзьверы: – Мая дачка, гора мне з табой.

efter(s) [*d.* oft] *adv.* часьцей

egber=ekber/ekbojer *m*, -s [*mhd.* negeber, negebor] сьвідар, сьвердзел; **égbern=ékbern** сьвідраваць, сьвярдліць

egdeš/egdiš/egdes/egdis=ekdeš/ekdiš *m*, -n [*d.* Eidechse] *zool.* скарпіён, яшчарка

egel *f* [*d.* Blutegel, *mhd.* ëgel] п'яўка

egle-arúfe *f* [*s.* עגלה־ערופה →ejgl] цялок, якога паводле Торы трэба прыносіць у ахвяру ў выпадку, калі ў полі знайшлі забітага чалавека, але забойцу не злавілі

• a kol (vi) fun an egle-arufe пранізьлівы (непрыемны) голас

e"h *abr.* **ole(ha)šólem**, **olev(-h)ašólem**, **alejem-hašólem** [*s.* ע"ה=עליה־/עליו־/עליהם־השלום] "ёй/яму/ім супакой"; мір праху ейнаму/ягонаму/іхняму, зямля ёй/яму/ім пухам, царства ёй/яму/ім нябеснае, вечны ёй/яму/ім спакой

ehé! [*p.* ehe, *ukr.* еге] *int.* эгэ!

ehr *f* [*d.* Ähre, *mhd.* ehre] колас

ej *n*, -er, *dim.* **éjele** *n*, -x [*d.* Ei] яйцо, яйка, яечка, кока; **éjernik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) гандляр яйкамі; **éjer-kixl** *n*, -ex, **éjer-kuxn** *m*, -s *kul.* яечны пірог; **éjerlejgndiker** яйцаноскі; **éjer-prošek** *m* яечны парашок; **éjer-štok** *m*, -n *anat.* яечнік

• a jung vajbl hot lib a grobe kiške mit harte ejer *glxv. vulg.* маладая кабета любіць тоўстую "кішку" зь цьвёрдымі яйцамі

• a klejn ej iz ojx a kapore *šprxv.* і маленькае яйка – таксама ахвяра

• a nar zect men nit iber ejer *šprxv.* дурня на яйкі ня садзяць

• an opgešejlt ej falt ojx nit alejn (kumt nit glajx) in mojl arajn *glxv.* абчышчанае яйка само ў рот ня падае

• az me ganvet a sax ejer, ken men ojx vern a nogid *glxv.* калі накрасьці шмат яец, можна таксама стаць багатым

• az me ganvet an ej, hot men zibn jor dales *šprxv. hum.* скрадзеш адно яйка – сем гадоў пакутаў

• di kac zol lejgn ejer, volt zi geven a hun *glxv.* калі б котка несла яйкі, яна была б курыцай (каб тое каб, ды каб тое есьлі, то самі б грыбы ў рот лезьлі)

• mit ejn ej ken men a gance šisl baršč farvajsn *glxv.* адным яйкам можна цэлую міску баршчу забяліць

• s'hot nit di vert (es iz nit vert) kejn ojsgeblozn ej *glxv.* гэта выедзенага яйка ня варта (тры грошы ня варта)

• štarker fun an ejer-bejgele (fun a klejn ferdele) bin ix nit *glxv.* я не мацнейшы за абаранак (за малога коніка) (раблю ўсё, што магу)

ej! *int.* (г)эй! э!

ej=ejder [*d.* eher] *bndv.* чым(ся), ніж, пакуль, сьпярша, наперад, уперад, даўней, раней, перад тым, (на)перш

éjber-=ójber- [*d.* ober-] вышэйшы, верхні; **éjberl** *n*, -ex вярхушка, верхавіна; **éjberšaft** *f* вяршэнства, першынство, улада; **éjberšter** 1. *m* усявышні, бог; 2. найвышэйшы, самы верхні; **éjber-ejxl** *m*, -en [*d.* Eichelober] *kort.* трэфавая дама; **éjberflax** *f*, -n паверхня; **éjberflexlexer** павярхоўны; **éjberhant** *f* перавага; **éjberhar** *m*, -n манарх; **éjberharšaft=éjberheršaft** *f* вярхоўная ўлада

• krign* di ejberhant (iber) перамагчы, атрымаць перамогу

• az der ejberšter vet šenken dos štikele gezunt калі бог падаруе кавалак здароўя

• der ejberšter darf dox raxmones hobn! *glxv.* божа павінен жа быць літасьцівым!
• dos ejberšte funem štejsl таўкач, мяла; *fig.* самы галоўны, абсалютна неабходны
• er hot sejxl vi der ejber-ejxl *glxv.* ён дурны як бот/варона /цецярук (як кавальскія гарны)
• got (der ejberšter) zol gebn! хай бог дасьць! дай божа!
• šraj nit azoj! konst, xolile, ufvekn dem ejberštn не гарлань гэтак! можаш, барані божа, разбудзіць усявышняга

éjberhazbore *f*, -s [*s.* (-ות)הסברה-] дзіўная задума, мудрагелістая думка; хітры плян, фортэль, подступ, выкрут, падход, хітрыкі [*sin.* modner ajnfal; xitrer plan, fortl]

éjberkol *n*, *pl.* -kojles [*s.* (-ות)קול-] высокі голас, саправа

éjberšpicl *n*, -ex [*d.* Spitze] хітрыкі
• gejn* mit ejberšpiclex схітрыць, схітраваць
• lozn* in gang an ejberšpicl пусьціцца на хітрыкі

éjbervog *f* [*d.* Waage] перавага

éjberxoxme *f*, -s [*s.* (-ות)חכמה-] мудрагелістасьць, мудрагельства
• gejn* mit ejberxoxmes мудраваць, мудрагеліць

éjbiker [*d.* ewig] вечны; **éjbikajt** *f*, -n вечнасьць; **ejbikóniker** спрадвечны, адвечны
• af ejbike jorn (ejbik-ejbikim, af ale ejbikajtn) на векі вечныя
• der akt af ejbikn erdbanuc акт на вечнае валоданьне зямлёй
• der, vos lebt ejbik (got) той, хто жыве вечна (бог)
• faršvindn* af ejbik кануць у вечнасьць
• fun ejbik on (fun ejbike cajtn) спрадвеку, заўжды
• dos gute un dos šlexte iz nit af ejbik *šprxv.* дабро і зло – не назаўсёды (шчасьце і трасца – пераходныя свацьці)
• ejbik lebn, ejbik lernen *glxv.* век жыві, век вучыся (што жывем, то вучымся; будзем вучыцца, пакуль сьмерць лучыцца)
• ejbik lebt men nit *glxv.* вечна не жывуць
• lexaim vil ix trinken, /un take on an ek, /far di vos zajnen geforn /af ejbik avek! /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) я хачу выпіць за здароўе тых, яшчэ й яшчэ, хто назаўжды зьехаў! бім-бам-бам!
• nito kejn ejbike zax af der velt *glxv.* німа вечных рэчаў на сьвеце

ejce *f*, -s [*s.* (-ות)עצה →jojec, acosi, mejaec, misjaec, bal-ejce] навучаньне, настаўленьне, (па)рада; выйсьце, выхад, вырашэньне, разгадка, выбар, альтэрнатыва [*sin.* rot; ojsveg, lejzung, brejre]; **éjce(ne)n, gebn* an ejce** (cu) да(ва)ць параду, (па)радзіць, (па)раіць [*sin.* ratn, curedn]; **éjce-geber** *m*, -s, (-n *f*, -s) дараднік, (па)раднік, (да)радца, райца; **éjcehaltung** *f*, -en (на)рада; **ejce-tójve** *f*, *pl.* ejces-tójves [*s.* (-ות)טובה-] добрая (па)рада
• a ganc kluge ejce разумная парада
• fregn/haltn* an ejce раіцца, радзіцца, пытаць рады
• hert, vos ix vel ajx ejcen (hert zix cu cu majn ejce) паслухайце маёй парады
• zix an ejce gebn* даць рады, выйсьці са становішча, знайсьці выйсьце
• zix kejn ejce nit gebn* ня даць рады
• dem gutn frajnd zol men gebn a šlexte ejce, un dem sojne a gute *šprxv.* і добраму сябру можна даць кепскую параду, а ворагу – добрую
• di gringste/lajxste zax iz gebn jenem an ejce, di šverste – zix alejn (dos lajxtste iz cu gebn jenem an ejce, dos šverste – zix alejn) *šprxv.* найлягчэй даць камусьці параду, найцяжэй – сабе самому
• dos beste ferd darf hobn a bajč, un der kligster menč darf hobn an ejce (un dos beste mejdl ■ xosn, un di frimste nekejve a man) *šprxv.* найлепшаму каню патрэбны бізун, найразумнейшаму чалавеку – парада (найлепшай дзяўчыне – жаніх, а пабожнай бабе – мужык)
• freg an ejce dem (ba dajn) sojne un tu farkert *šprxv.* райся са сваім ворагам, але рабі наадварот

ejc-hadáas *m* [*s.* עץ־הדעת] *tnx.* райскае дрэва спазнаньня; *fig.* азначэньне для ведаў і для смутку, які нясуць з сабой веды; **ejc-haxáim** *m* [*s.* עץ־החיים] *tnx.* райскае дрэва жыцьця; **ejc-xáim** *m*, -s [*s.* (-ם)עץ־חיים] 1. адзін з кіёў, на якія накручваецца скрутак сынагагальнай Торы; 2. назоў павучальнай кнігі; **ejcim-veilónes** *pl.* [*s.* עצים־ואילנות] дрэвы [*sin.* bejmer]
• er vejst šojn dem tam fun dem ejc-hadaas *glxv.* ён ужо зьведаў смак раю

ejd *m*, -im [*s.* (-ים)עד →ejdes, meid] сьведка; **ejd-mipi-éjd** [*s.* עד־מפי] пераказваючы тое, што пачута ад іншага чалавека; **ejd-ríe** *m*, *pl.* ejde(j)-rie [*s.* (עדי־)ראיה] відавочнік, сьведка

ejde *f* [*s.* (-ות)עדה] група, абшчына, зборышча, грамада, кангрэгацыя, кагал [*sin.* grupe, kongregacje, kehile]

éjdeler [*d.* edel] высакародны; ветлівы, далікатны, вытанчаны; **ejdlgepáčketer** *m*, -te, (-te *f*) беларучка; **éjdlman** *m* далікатны (чалавек); **éjdlmut** *m*, **éjdl(muti)kajt** *f* далікатнасьць, ветлівасьць, вялікадушнасьць, высакароднасьць; **éjdlmutiker** высакародны, вялікадушны
• afn ejdln ojfn далікатным чынам
• an ejdlmutiker tat высакародны ўчынак
• bagejn* zix ejdlmutik (cu ejdl) mit emecn далікатнічаць (далікатна абыходзіцца) з кімсьці
• ejdl geredt мякка кажучы
• ejdl vi a basmalke/princesn, vi a zajdener jungermančik сьпешчаны як прынцэса
• ejdl vi a knejdl, grob vi a xazer далікатны як клёцка, грубы як сьвіньня
• ejdl vi in jatke, vi a knejdl далікатны як у ятцы (хам, грубіян)
• er iz ejdl gep(j)ačket gevorn ён фанабэрыцца, строіць зь сябе
• ven di mejdl iz ejdl, iz di vajbl a tajbl *glxv.* з добрай дзяўчыны будзе і жонка як галубка

ejdem=ejdim *m*, -(e)s [*d.* Eidam, *mhd.* eidem] зяць
• a zun iz dos gezunt, a toxter iz a kind, an ejdem iz a hunt, a šnur iz a vund *šprxv.* сын – здароўе, дачка – дзіця, зяць – сабака, нявестка – скула
• a zun un a toxter iz kind, a šnur iz a vund, an ejdem iz a hunt *šprxv.* сын альбо дачка – дзіця, нявестка – скула, зяць – сабака
• an ejdem af kest *hum./pejor.* прымака, зяць на ўтрыманьні (паразыт, чужаед, дармаед)
• an ejdem in štub iz a sojne in štub *glxv.* зяць у хаце – вораг у хаце (зяць любіць узяць)
• bodaj di toxter zol štarbn, abi a make dem ejdem *glxv.* бадай, дачка памерла, абы толькі скула зяцю

• ejdem majner, ejdem getrajer, /dix nem ix on far an ejdem, /ix gi' dox dir avek majn toxter far a vajb. /zi zol ba dir nit onvern dem gejder (gojder) *flksl.* зяць мой, верны зяць, цябе я бяру ў зяцьці, табе я аддаю маю дачку за жонку, хай яна ў цябе не змарнее

ejder [*d.* eher] *bndv.* чым(ся), ніж, як, пакуль, сьпярша, (на)перш, наперад, уперад, даўней, раней, перад тым

• ejder ix kum пакуль мне ісьці

• ejder vos ven спачатку, перш за ўсё, сьпярша

• beser ślext gelebt, ejder gut geštorbn *glxv.* лепш блага жыць, чымся добра памерці

• ejder draj jor krank zajn, iz beser draj jor gezunt *glxv.* чымся тры гады быць хворым, лепш тры гады здаровым

éjdes(-zoger) *m.* (-te *f.* -s) [*s.* עדות →ejd, meid, gvies-ejdes] сьведка: **éjdesšaft** *f.* -n, **éjdes-zogn** *n* сьведчаньне, паказаньні сьведак; **éjdesn zix** (af, mit), **éjdes zogn** сьведчыць; **éjdes-bank** *f* месца для дачы паказаньняў сьведак; **ejdujes** [*s.* עדויות] "сьведчаньні"; *tlmd.* назоў 7-га трактату 4-га разьдзелу (сьведчаньні мудрацоў, якія карыстаюцца абсалютным даверам)

• ajnsteln emecn far an ejdes выстаўляць некага ў якасьці сьведкі

• ejdes micad der bašuldikung/fartejdikung сьведка абвінавачаньня/абароны

• a ba zix fun di ejdes паказаньні сьведак

• zajn* an ejdes (fun, az) сьведчыць, паказваць

• (af an) emes iz gut ejdes cu zogn *glxv.* добра сьведчыць праўдзіва

• az a/der menč falt, zogt afile di špin af der vant ojx ejdes kegn im *śprxv.* калі чалавек падае, нават павук на сьцяне сьведчыць супраць яго

• far a štumen/blindn ejdes lojfn di ganovim nit avek *śprxv.* ад глухога/сьляпога сьведкі злодзеі не ўцякаюць

ejer=ier *m* [*s.* אי(י)ר] іяр/эер, восьмы месяц гэбрэйскага календару (красавік-травень)

éjergestern [*d.* ehegestern, vorgestern] пазаўчора, надысь

éj(er)nextn [*d.* ehe, nächten] пазаўчора, надысь; **éjernextiker** пазаўчорашні

éjfele *n.* -x [*s.* עוֹלם →ol] малютка, малеча, маляня, немаўля, дзіцянё; **éjfl-gortn** *m*, *pl.* -gertner ясьлі; **éjflšaft** *f* грудны ўзрост; **éjflvajz** *adv.* у грудным узросьце

ejfed *m* [*s.* אפוד →koj(h)en-godl] верхняя вопратка першасьвятара

ejfer *m*, **éjferdikajt** *f* [*d.* Eifer] парыў, запал, стараннасьць, стараньне, клопат, гарлівасьць, руплівасьць, дбаньне; **éjfern** раўнаваць, выказваць рэўнасьць; **éjfer(d)iker** заўзяты, старанны, дбайны, руплівы, гарлівы; **éjferzixtiker** раўнівы, зайздросны; **éjferzixtikajt** *f* раўнівасьць; **éjferzuxt** *f*, -n рэўнасьць, зайздрасьць

• ejfern dos vajb cum xaver раўнаваць жонку да сябра

• der ejferzuxt fun šrajber farbrejtert di xoxme пісьменьніцкая рэўнасьць пашырае мудрасьць (завіднае вока бачыць далёка)

ejgl *m/n* [*s.* עגל →egle-] цяля(тка), бычок [*sin.* kalb]; **ejgl(-hazóhev)** *m* [*s.* חזהב] *tnx.* залаты цялец

éjgener [*d.* eigen] 1. уласны, свой, родны, блізкі; 2. той самы; 3. *m*, -ne, (-ne *f*) сваяк, родзіч; **éjgene** *pl.* свае, сваякі; **éjgenen zix** спадзявацца на сябе самога; **ejgns** 1. *n* набытак, уласнасьць, маёмасьць; 2. спэцыяльна, своеасабліва; **ejgnkajt** *f*, -n уласьцівасьць, якасьць, характарыстыка; **ejgntlex** [*d.* eigentlich] *adv.* уласна кажучы; **éjgntlexer** уласны, уласьцівы, сапраўдны

• an ejgener menč свой чалавек

• dos ejgene ba dir/ajx! тое самае і табе/вам!

• dos ejgene, vos ix zog тое самае, што я кажу

• mir zajnen di ejgene merder па сутнасьці мы самазабойцы

• az me hit op fremds, kumt men cu ejgns *šprxv.* хто беражэ чужое, у таго прыбывае сваё

• ejgene kinder lozt men af śpeter *glxv.* сваім дзецям – што застанецца (спачатку частуюць гасьцей)

• ejgns iz lib *šprxv.* кожнаму сваё мілейша (бліжэйшая кашуля, чым сярмяга, як кабат/кажух)

• nor bam ejgenem tiš ken men zajn/vern zat (nor ba zajn ejgenem tiš ken men zat vern) *šprxv.* толькі ля свайго стала можна наесьціся ўдосталь

éjgnartiker [*d.* eigenartig] своеасаблівы; **éjgnart(ikajt)** *f* своеасаблівасьць

éjgnhentiker [*d.* eigenhändig] уласнаручны

éjgnlibe *f* [*d.* Eigenliebe] себялюбства, себялюбнасьць

éjgnnuciker [*d.* eigennützig] карысьлівы; **ejgnnuc** *m*, **éjgnnucikajt** *f* уласны інтарэс, своекарысьлівасьць

ejgnšaft *f*, -n [*d.* Eigenschaft] якасьць, уласьцівасьць; **éjgnšaftlex** *adv.* уласьціва

éjgnšaftvort *n*, *pl.* -verter [*d.* Eigenschaftswort] *gram.* прыметнік

éjgntimer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Eigentümer] уласьнік; **éjgntimlexer** [*d.* eigentümlich] уласьцівы; своеасабісты; **éjgntimlexkajt** *f*, -n уласьцівасьць; своеасабістасьць

ejgntum *n*, -en [*d.* Eigentum] уласнасьць; **éjgntum-rext** *n* права на ўласнасьць

éjgnviliker [*d.* eigenwillig] свавольны, самавольны, добраахвотны; адвольны

éjgnvirde *f* самалюбства, самалюбнасьць, уласная годнасьць

ejkev [*s.* עקב] "за тое" (назоў 46-га разьдзелу Торы) (Др. З. 7:12–11:25)

ejl *m/n*, -n [*mhd.* öl] алей, аліва: **éjliker** алейны; **ejln** змаз(в)аць; **éjlbert** *m*, -n, **éjlbertbojm** *m*, *pl.* -bejmer масьліна, аліва, аліўнае дрэва; **éjlbild** *n*, -ex карціна, намаляваная алейнымі фарбамі

ejl *m/f*, -n [*d.* Elle] локаць (старая мера даўжыні): **é(j)lnbojgn** *m*, -s [*d.* Ellbogen, *mhd.* elenbogen] локаць; **éjlnvajz** *adv.* лакцямі, у вялікай колькасьці

• lign* draj/cen ejln in der erd ляжаць на тры локці (на дзесяць лакцёў) у зямлі (знаходзіцца ў цяжкім становішчы)

• mit zajn ejgener ejl ken men di gance velt nit mestn *šprxv.* уласным аршынам сьвету не перамераеш (мераць усіх на адзін аршын, на свой капыл)

• varfn zol dix ejlnvajz! *kll.* каб цябе трасца трасла/ўзяла! (каб цябе так цяцюха трасла!)

• ver bagrobn najn ejln in der erd! *kll.* каб цябе пахавалі на сем лакцёў у зямлю! (каб ты скрозь зямлю пайшоў!)

ejl [*s.* אל] бог (заўжды ў зьвязцы зь іншымі словамі); **ejlmóle-ráxmim** *m* [*s.* אל מלא רחמים] "бог поўны міласьці": малітва, якую чытаюць па нябожчыку над магілай або ва ўгодкі; **ejl-nekómes** *m* [*s.* אל נקמות] бог помсты, карны бог; **ejl-ráxum(-vexánun)** *m* [*s.* אל (ו)רחום וחנון]

міласьцівы і ласкавы бог
• Ejli, ejli, lomo azavtoni? /In fajer un flam hot men undz gebrent, /iberal hot men undz gemaxt cu šand un špot. /Dox opcuvendn hot undz kejner gekent /fun dir, majn got, un fun dajn hejliker Tojre, /fun dajn gebot. (J. S.) Божа, божа, чаму ты пакінуў мяне? У агні і ў полымі мы гарэлі, паўсюдна нас чакалі ганьба і зьдзек. Аднак адвярнуць нас ад цябе, мой божа, ніхто ня здолеў, ад тваёй сьвятой Торы, ад твайго запавету.
• es helft vi a tojtn an "ejl-mole-raxmim" *glxv.* гэта дапаможа як нябожчыку памінальная малітва (як мёртваму прыпарка, як кашаль хваробе)

ejle toldes [*s.* אלה תולדות] "гэта нашчадкі (кагосьці)"; *hum.* такая манера ў...; так павялося на...
• ejle toldes jidene! жыдоўка - заўжды жыдоўка

éjlnhirš *m*, -n [*d.* Elen] *zool.* лось

ejme *f* [*s.* אימה →meajam, meejmes-] страх, спалох, жах(ліва́сьць), жуда(сьць) [*sin.* šrek, citer, paxed, mojre]; **éjmediker** страшны, страшэнны, жудасны; **ejmes-móves** *f/n* [*s.* אימת־מו(ו)ת] сьмяротны жах; **éjmese-decibúre/ejmoso-decibúro** *f* [*s.* אימתא־דציבורא] страх перад публікай, перад адкрытым выступленьнем
• ale in hojf hobn far im gecitert ejmes-moves увесь двор ад яго дрыжэў ад жаху
• an ejmedike zax! жудасная рэч!
• (on)varfn* an ejme нагнаць жаху

ejmek *m* [*s.* עמק →amkes, omek, majmek, (mi)maamikim] даліна [*sin.* tol]; **ejmek-izreél** [*s.* יזרעאל־] раён Ізраілю; **ejmek-habóxe** *m* [*s.* הבכה־] даліна плачу; месца пакутаў/мучэньняў [*sin.* trerntol, jomertol]

ejn [*s.* אין →ejne-, ejnenu] (а)ні, німа (заўжды ў зьвязцы зь іншымі словамі)

ejn ejce veéjn tvune [*s.* אין עצה ואין תבונה] ніякая парада і ніякі розум не дапамагае

ejn jojce veéjn bo [*s.* אין יוצא ואין בא] "ніхто не ўваходзіць, ніхто не выходзіць"; німа ніякага руху

ejn kol veéjn ojne [*s.* אין קול ואין עונה] "ані водгука, ані адказу"; не чуваць і ня бачна; ні за што, ні пра што

ejn mazl lejisroel [*s.* אין מזל לישראל] німа жыдам шчасьця

ejn ojnes [*s.* אין אונס] "ніхто не прымушае"; без прымусу/прынукі; кожны робіць, як хоча

ejn xoxme veéjn tvune (ke)neged [*s.* אין חכמה ואין תבונה (כ)נגד] не дапамагае ніякі розум і ніякая кемлівасьць супраць...
• ejn xoxme veejn tvune (ke)neged šlexte kortn (froj/fortune) *šprxv.* аніякі розум не дапаможа, калі кепскія карты (супраць благой жонкі, злога лёсу)

ejnaim *pl.* [*s.* עין →ain-beain, ajn(h)ore, meajen] *hum.* вочы [*sin.* ojgn]
• mit di ejnaim zolstu mir ništ glocn vi a koter (Š.-A.) не выпінай на мяне вочы як кот

ejnander [*d.* anderer] адзін другому

ejnáktiker [*d.* einaktig] аднаактавы

éjnartiker [*d.* einartig] аднастайны; **éjnartikajt** *f* аднастайнасьць, аднолькавасьць

ejn-báis [*s.* אין־בית] німа хаты (дзе б ні трапілася пэўная рэч)
• in undzerer kiever gegnt iz ejn-bais on a fidele (Prc.) у нашай кіеўскай акрузе німа хаты бяз скрыпкі

ejnbatráfiker [*d.* Treff] *mat.* адназначны

ejnbórtiker [*d.* Bord] аднабортны

ejn-bréjre [*s.* אין־ברירה] німа альтэрнатывы, адсутнасьць выбару, безвыходны стан

éjncájtiker [*d.* zeitig] адначасовы, адначасны

ejncéliker [*d.* Zelle] *bot.* аднаклеткавы

éjnciker, éjncldiker [*d.* einzig] адзіны; **éjncikajt** *f*, -n выключнасьць; **éjncikvajz** *adv.* па аднаму, па адным; (af) **e(j)ncl** у розьніцу/раздроб; **éjnclhajt** *f*, -n падрабязнасьць, частка, дэталь, драбяза; **éjnclner** адзіночны, (адна)асобны; **éjncl-handl** *m* розьніца, раздроб; **éjnclpojer** *m*, -im аднаасобнік (селянін); **éjncl(-)kojf** *m* [*d.* Einzelverkauf] розьнічны продаж

ejncol *f*, -n [*d.* Einzahl] *gram.* адзіночны лік

ejndájtiker [*d.* deuten] адназначны

ejne-jisróel *m* [*s.* אינו־ישראל] негэбрэй [*sin.* ništ-jid]

ejne-níre *m*, -s [*s.* אינו־נראה] няўгледка; **ejne-nírediker** нябачны

ejnenu [*s.* אינגו →ejne-, ejn] німа, зьнікла

ejner [*d.* ein] 1. (ejnem) адзін; 2. *m*, -ne (-ne *f*) чалавек, асоба; 3. *m*, -s адзінка; **ejn(s)** 1. адзін, адна, адно; 2. *n/f*, -n адзінка; **vern* ejns** (mit) пагадзіцца, пагаджацца; **ejnems** чыйсьці, чыясьці, чыёсьці, чыесьці, нечый, нечыя, нечае; **éjnerléj** аднолькава; **éjnhajt(lexkajt)** *f*, -n, **éjn(i)kajt** *f* адзінства, адзінасьць, супольнасьць; **éjnhajtlexer** адзіны, супольны; **éjnike** некаторыя; **éjniker** адзіны; **éjnikn** яднаць; **éjnikung** *f* яднаньне; **ejnstl** *m kort.* туз; **ejn-(un-)éjnciker, éjnike(r) alejn** адзіны, толькі адзін, адзінаднюткі; **ejnse** *adv.* а першай гадзіне; **ejns-cvej** (ejns un cvej) *adv.* раз-два, хутка, у адзін момант
• alc ejns усё роўна
• ale biz ejnem усе да аднаго
• ejn got vejs адзін бог ведае
• ejn un der zelber адзін і той жа самы
• ejne in ejne адзін у адзін
• ejner a xoxem hot gezogt адзін мудрэц сказаў
• ejner dem andern адзін аднаго/аднаму
• ejner in der velt (in a medine) адзіны ў сьвеце/краіне
• ejner mitn andern адзін з адным
• ejner noxn andern адзін за адным
• ejner un a rexter адзіны і справядлівы
• ejns a zejger першая гадзіна
• ejns in ejns адзін у адзін
• far ejns заадно, разам, супольна
• fun ejn jor аднаго году
• gejn* af ejns рызыкаваць
• in ejn rej у адной чарадзе, у адным радзе
• in ejnem разам
• kejn ejner nit ніводзін, ніхто
• kemfn ejns af ejns біцца адзін на адзін
• maxn ejns-un-cvej рабіць махам
• mirn es maxn ejns un cvej мы гэта зробім у адзін момант
• mit ejn vort адным словам
• vi ba ejnem гэта залежыць
• zajn* ejn mejnung, vern* ejns (mit) мець аднолькавае меркаваньне, быць адной думкі
• zajn* ejns cvišn zix быць заадно
• ejns iz kejns *glxv.* што адно, што ніводнага (адно дзіця,

то так як жадно; адзін багуцкі – і той ня людзкі; адно і тое нікому не гадно)

- Far vemen zol ix šrajen, far vemen zol ix vejnen, /majn harc ojsdercejln hob ix nit far kejnem... /Zol ix dercejln far majne frajnt – /ejner hot mix lib, an anderer fajnt. *fiksl.* Каму мне крычаць, каму мне плакаць, маё сэрца выказаць німа каму... Распавяду я сваім сябрам – адзін мяне любіць, другі ня любіць.

éjnextn=éjernextn [*d.* ehe, nächten] *adv.* пазаўчора

ejnfárbiker [*d.* einfarbig] аднакаляровы

éjnfaxer [*d.* einfach] просты, звычайны, прымітыўны; *pejor.* бедны, убогі; **éjnfaxkajt** *f,* -n прастата, прымітыўнасьць, нескладанасьць

- an ejnfaxe ufgabe простая задача
- an ejnfaxer zac *gram.* просты сказ
- an ejnfaxer nar ёлуп(ень), дурань

ejnfúsiker/ejnfúsiker [*d.* Fuss] аднаногі

ejngešlextlexer [*d.* eingeschlechtig] *bot.* аднаполы

[illegible] [*d.* eingliederig] *mat.* адначлен

[illegible] **-en-hóre/ajn-(h)óre/ain-hóre=nehore** *m/f,* -s [illegible] ain-beain, meajen, ejnaim] злое вока, злы [illegible] урокі, "добрае вока" [*sin.* bejz ojg]; **ejnhóre-**[illegible] -nice *f,* -s) незычлівец, нядобразычлівец, [illegible] сьлівец

- [illegible] hore iz erger, vi a gojišer kišef *glxv.* жыдоўскія [illegible] горш за гойскую варажбу
- [illegible] me redt ojs an ejn-hore, šadt nit *šprxv.* ад злога вока не вялікая шкода
- kejn ejnhore (kejn bejz ojg) zol im nit šatn! *glxv.* няўрокам кажучы, хай яму ня шкодзіць (які ён здаровы/харошы/дужы)!

éjnhorn *m,* -s [*d.* Einhorn] *zool.* аднарог

ejnikl *n,* -ex [*d.* Enkel] унук, унучка

- er maxt zix grojs, mejnt, az er iz Rotšilds ejnikl ён фанабэрыцца, лічыць сябе за ўнука Ротшыльда
- an ejnikl hot men liber, vi an ejgn kind *šprxv.* унука любяць болей, чым уласнае дзіця
- az/ven me hot an ejnikl, hot men cvej kinder *šprxv.* хто мае ўнука, мае двое дзеці
- – Ven že iz di xasene, zunenju? /– Ix vel šikn nox dir dos ejnikl, tatenju. *fiksl.* – Калі ж вясельле, сынку? – Я прышлю за табой унука, татухна.

Ejn-Jánkev *m* [*s.* עין־יעקב] "Якубава крыніца" (назоў папулярнай кнігі XVI ст. зь легендамі з Талмуду)

ejnjóriker [*d.* einjährig] аднагадовы

ejnkláng 1. *m,* -en [*d.* Einklang] аднагучнасьць, сугучнасьць; 2. у адзін голас, ва ўнісон; **ejnklángiker** аднагучны, сугучны

ejn-lešá(j)er [*s.* אין־לשער] нельга ацаніць/ўявіць/апісаць, нязьмерна, невымерна; **ejn-lešáer veéjn-lesáper** [*s.* ואין־לספר] зусім нельга сабе ўявіць і пераказаць

éjnlexer=énlexer падобны

éjn-li [*s.* אין־לי] у мяне німа, я ня маю, я не валодаю

- "ejn-li"! iz poter (iz di beste tajne, iz der bester terec) *glxv.* калі ў мяне німа, дык німа (самы лепшы довад, калі німа чым плаціць) (як німа, той дарма; у скупкі возьмеш, у неткі ж ніколі)

éjnmol [*d.* einmal] *adv.* аднаго разу, раз, аднойчы; **éjnmóliker** аднаразовы

- ejnmol far alemol раз і назаўсёды/назаўжды
- af ejnmol адразу, зразу, адначасова
- mit ejnmol зараз, адразу
- me ken nit forn af ale jaridn af ejnmol *glxv.* нельга трапіць на ўсе кірмашы адначасова (з аднаею сракаю на ўсіх кірмашох)

éjnmútiker [*d.* einmütig] аднадушны; **éjnmútikajt** *f* аднадушнасьць

ejnperzónikajt *f* [*d.* Person] адзінаначальле; **ejnperzóniker** адзінаначальны

- ejnperzonike onfirung адзінаначальнае кіраўніцтва

éjnrejiker [*d.* einreihig] аднабортны

ejnsóf *m* [*s.* אין־סוף] бясконцасьць, неабмежаванасьць; бог [*sin.* umendlexkajt, umbagrenectkajt; got]; **ejn-sófiker** бясконцы, неабмежаваны

éjnštímiker [*d.* einstimmig] аднагалосны; **éjnštímikajt** *f* аднагалоснасьць

éjntajčiker [*d.* eindeutig] адназначны

ejntéjliker [*d.* Teil] *bot.* аднадольны

ejntípiker [*d.* Typus] аднатыпны

ejntógiker [*d.* eintägig] аднадзённы

ejntóniker [*d.* eintönig] манатонны; **ejntónikajt** *f,* -n манатоннасьць, аднатоннасьць, аднастайнасьць

ejntráfiker [*d.* Treff] *lingv.* аднаскладовы

ejnux=evnux *m,* -n [*p.* eunuch] еўнух, кастрат

éjnvegs [*d.* Weg] *adv.* мімаходам, мімаходзь, папутна, заадно, заадзін, укупе, супольна, сумесна

ejnzájtiker [*d.* einseitig] аднабаковы; **ejnzájtikajt** *f,* -n аднабаковасьць

éjnzamer [*d.* einsam] 1. *m,* -me, (-me *f*) адзінотнік, адзіночка, адзінец; 2. адзінокі, самотны; **éjnzajn** *n,* **éjnzamkajt** *f,* -n самота, адзіноцтва, адзінота

- ejnzam vi a štejn, vi a bojm (in feld), vi in vald адзін як камень/дрэва (у полі), як у лесе (як вока/колас/палец /перст/пень/кол пры дарозе, як корч на пасецы, як месячык у небе)

Ejrazje *f* [*d.* Eurasien] Эўразія

ejrev *m, pl.* -n/ejruvim [*s.* (עי)רוב(-ין/-ים) →erev] 1. сымбалічнае агароджваньне дротам або вяроўкай двара або мястэчка дзеля азначэньня тэрыторыі, па якой можна пераносіць рэчы ў суботу; 2. хустка або нейкая іншая рэч, якую кладуць у кнігу, каб азначыць месца, дзе трэба спыніць чытаньне; **ejrev-tafšíln** *m* [*s.* ־תבשילין] суботняя страва, якая гатуецца напярэдадні сьвята, што прыпадае на пятніцу; **ejrev-txúmen** *m* [*s.* ־תחומין →txum-šabes] цырымонія напярэдадні суботы, згодна зь якой ежу кладуць на мяжу, да каторай дазволена даходзіць у суботу, каб азначыць быццам бы новае месца жыхарства жыда, ад якога ён можа ўжо ісьці ў суботу далей; **ejrúvn** [*s.* עירובין] *tlmd.* назоў 2-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб перанясеньні рэчаў, аб межах, у якіх можна рухацца, аб гатаваньні ежы на сьвята ў суботу)

- az in der štot iz do an ejrev, meg a mejdl ojx trogn *glxv.* калі ў мястэчку субота і нельга нічога насіць, можа й дзеўка панесьці (дзіцё ў жываце) (*vrtš.* "trogn" несьці – быць цяжарнай)
- farn šlof ken kejner nit ejrev zajn *glxv.* у сьне абмежаваньняў не існуе

Ejrope *f* [*d.* Europa] Эўропа; **ejropejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) эўрапеец; **ejropéjišer** эўрапейскі

ejs-córe *f* [*s.* עת־צרה →core] цяжкі, небяспечны, нешчасьлівы час [*sin.* švere cajt]; **ejs-core-lejánkev** *f* [*s.* ליעקב־] блага час для гэбрэяў; **ejs-laasójs** [*s.* לעאות־] час рабіць (у гонар бога або нейкага ідэалу); **ejs-rocn** *m/f* [*s.* רצון־] спрыяльны, добры час [*sin.* gincike cajt]; **ejs-xédve** *f* [*s.* חדווה־] час весялосьці, гулянка, забава, пацеха [*sin.* cajt fun frejlexkajt, huljanke, farbrengens]

ejsek *m/n*, *pl.* ejsokim/asokim [*s.* (ים־)עסק →misasek, farejseker, balaskn, balejsek] справа, інтарэс; занятак, прафэсія, фах, бізнэс [*sin.* gešeft, interes; bašeftikung]; **éjsekn zix** заняцца, займацца, важдацца (з чым-небудзь) [*sin.* zix bašeftikn, zix farnemen]

- farštéjst an ejsek? зразумеў/сьцяміў?
- farštejn* an ejsek разумець справу
- mišn zix in jenems ejsokim улазіць/мяшацца ў чужыя справы
- on a šir ejsokim бездань справаў
- opgeton der ejsek! раз плюнуць! скончана!
- mitn bestn hunt iz nit gut kejn asokim cu hobn *šprxv.* нельга мець справы нават з самым лепшым сабакам (не чакай падзякі ад прыблуднага сабакі)
- s'iz kejn ejsek nit! німа ніякага інтарэсу!

éjsern=ójsern zix [*d.* aussern] выказ(в)аць сябе, абурацца; **éjserlexer=ójserlexer** знадворны, вонкавы, зьнешні

Ejsev *m* [*s.* (ו)עשו] *tnx.* Ісаў (брат Якуба); *pejor. hum.* азначэньне для няжыда/гоя, для негэбрэйскага сьвету

- an emeser Ejsev сапраўдны Ісаў (ліхадзей)
- Ejsev un Jankev kenen zix kejn mol nit ojsglajxn *šprxv.* Ісаў і Якуб ніколі ня могуць параўняцца (пабраталася/прыраўнялася сьвіньня з канём, да шэрсьць не такая; што конь, то не сьвіньня)
- er hot gemaxt a gešeft vi feter Ejsev *glxv.* ён зрабіў гешэфт як дзядзька Ісаў (кепска)

ejšes-íš *f* [*s.* אשת־איש] замужняя жанчына (якой нельга мець або прагнуць другога мужыка), чужая жонка; грэх у выніку зносінаў з чужой жонкай; **ejšes-íšnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) той, хто жыве з чужой жонкай, палюбоўнік, каханак; **ejšes-xáil/-xájel** *f*, -s [*s.* (ם־)חיל־] (a vajb an ejšes-xail) разумная, актыўная, энэргічная, спраўная жанчына (гром-/агонь-баба)

- a šnajders a vajb iz nit kejn ejšes-iš *hum.* краўцова жонка – не чужая жонка
- an ejšes-iš iz vi a matn besejser *glxv.* чужая жонка – патаемны падарунак
- an ejšes-xail git dem man di halbe parnose *glxv.* спраўная жонка дае мужыку палову прыбытку
- an ejšes-xail! – zi iz antlofn mit an oficir *glxv.* спрытная баба – уцякла з афіцэрам
- ejšes-xail mi jimce – iz do aza vajb Šprince? баба-гром хто – ёсьць такая кабета Шпрынца?

ejš-lehóve [*s.* אש־להבה] агонь і полымя; гнеўна, шалёна

- un a mojl ejš-lehove, švebl un pex (Š.-A.) і рот – агонь і полымя, сера і смала

éjteler [*d.* eitel] пусты, марны, фанабэрысты; **ejtlkajt** *f* марнасьць, фанабэрыстасьць

ejter *m* [*d.* Eiter] гной; **éjterdiker** гнойны; **éjtern** гнаіцца (аб ране); **éjterung** *f* нагнаеньне

e(j)ter *m* этэр, эфір

ejver *m*, *pl.* ejvrim [*s.* (ים־)ברי(א)] член, чэлес, орган, частка (цела) [*sin.* glid, kerpertejl]; **ejver-min(-h)axáj** *m* [*s.* מן־החי־] частка цела альбо кавалак мяса, які адрэзаны ад жывой істоты (які нельга есьці)

- menlexer ejver мужчынскі член/чэлес
- s'citert im ale ejvrim яго ўсяго трасе
- a gezunt dir in jedn ejverl! расьці здаровенькі!
- ale ejvrim/glider viln rejdn, un di cung alejn štelt men arojs *glxv.* усе чалёсы прагнуць гаварыць, але язык адзін выстаўляюць
- kolzman es rirt zix an ejver, klert men nit fun kejver *glxv.* пакуль варушацца чалёсы, ня думаеш аб магіле
- vos a tog, štarbt an ejver, /un di blutn blajbn štejn, /ix volt šojn veln beser zajn in kejver, /nor beser nejn, un beser nejn штодня млеюць мае рукі й ногі, і кроў стыне, лепш бы ўжо мне ляжаць у магіле, толькі лепш ня трэба

ejver-hajárdn *n* [*s.* עבר־הירדן →Jardn; meejver-] Заярданьне, па той бок Ярдана, па-за ракой Ярдан

ejvl-vesúge [*s.* אבל־ותוגה →ovl, avejles] боль і смутак, страх і сумна [*sin.* vejtik un trojer]

ejxe/ejxo [*s.* איכה] "які"; *tnx.* першае слова і назоў кнігі Плач Ярэміі (чытаецца 9-га ава ў памяць аб разбурэньні Ерусаліму); *fig.* жалобная песьня, плач, галашэньне [*sin.* klog(lid)]

ejxes *n/f*, -n [*s.* (ן־)איכות] якасьць (у філязофскім сэнсе); высакароднае паходжаньне [*sin.* kvalitet]; **éjxesdiker** якасны

éjxherndl *n*, -ex [*d.* Eichhorn] *zool.* вавёрка, векша

ejxl *m*, -en [*d.* Eichel] 1. жолуд; 2. *kort.* трэфы, жолудзі

éjxlheker *m*, -s [*d.* Eichelhäher] *zool.* сойка

éjxnbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Eiche] дуб

ejzehu giber hakojveš [*s.* איזהו גבור הכובש] *tlmd.*

- ejzehu giber? – hakojveš a glajxvertl гэрой той, хто не баіцца вострых словаў

ejzer-kenégde *m* [*s.* עזר־כנגדו] "памочнік супраць яго"; азначэньне для жонкі

ejzl *m*, -en, (-n/-te *f*, -s) [*d.* Esel] *zool.* асёл; **éjzlšer** асьліны, як у асла; **éjzlkop** *m*, *pl.* -kep асьліная башка, тупіца

- horeven vi an ejzl працаваць як асёл
- an ejzl derkent men lojt/ba/on di lange ojern, a nar lojt/ba /on der langer cung *šprxv.* асла пазнаюць па доўгіх вушах, дурня – па доўгім языку
- cen mol iz dos ejzl geven in Jerušolaim un geblibn dos zelbe ejzl, vos iz geven *šprxv.* дзесяць разоў быў асёл у Ерусаліме, але застаўся тым жа аслом, што й быў (пашлі дурака - ён дураком і вароціцца)
- di ejzlen zajnen gegangen zuxn herner un zajnen curik gekumen on ojern *šprxv.* аслы пайшлі шукаць рогі, а вярнуліся назад без вушэй

ek *m*, -n [*d.* Ecke] канец; хвост; вугал, кут, рог; **ekn** скончыць, канчаць; **ék(ex)iker**, **éke(x)diker** [*d.* eckig] які мае вуглы; вуглавы, кутны; **-ekiker** -вугольны; **ekster** скрайні, гранічны; **ékštejn** *m*, -er краевугольны камень; **ékštotišer** ускраінны; **ékvarbl** *m anat.* хвасьцец

- an ek! досыць! годзе! баста!
- di ekste rexte крайне правыя
- dos hot kejn ek nit un kejn sof nit канца-краю німа
- ekike klamern квадратныя клямары

• es iz (s'iz gor) ek velt! канец сьвету!
• fun ejn ek bizn andern з аднаго канца ў другі
• in ale ekn velt ва ўсе канцы сьвету
• kejner vet do kejn ek nit dergejn! тут ніхто канцоў ня знойдзе (чорт галаву зломіць)
• maxn mitn ek віляць хвастом
• ojs mit an ek і канец, вось і ўсё
• on an ek бясконца
• ven vet šojn nemen an ek cu zajn rede? калі ўжо будзе канец ягонай размове?
• vos a kac ken fartrogn afn ek што можа котка на хвасьце прынесьці (як кот наплакаў)
• a štekn hot cvej ekn un a matbeje – cvej zajtn *šprxv.* кій мае два канцы, а манэта – два бакі (у кія два канцы і абодва б'юць; грошык такі: у ім два бакі; мае манэта і той бок і гэты)
• fun a xazerišn ek ken men kejn fajlnbojgn nit maxn *glxv.* са сьвінячага хваста лука ня зробіш

ekber/ékbojer=egber *m*, -s сьвідар, сьвердзел; **ékbern=égbern** сьвідраваць, сьвярдліць
• ekbern dem mojex ламаць галаву

ekdeš/ekdiš=egdeš/egdiš/egdis *m*, -n *zool.* скарпіён, яшчарка

ekl(e)n (zix) (fun) [*d.* ekeln] гадзіцца, гідзіцца, адчуваць агіду, нудзіць, стаць моташна/млосна, грэбаваць; **ekl** *m*, -en, **ékl-gefil** *n* агіда, брыдкае пачуцьцё; **ékldiker**, **éklhaft(ik)er** агідны, гідкі, брыдкі; **ékldikajt** *f* брыдота, агіднасьць, паскудзтва, поскудзь
• s'eklt mix fun im ён мне брыдкі
• s'eklt cu kukn брыдка глядзець

ekonóm *m*, -en [*p.* ekonom, *ukr.* економ] эканом; аканом

ekrajec=okrajec *m*, -n/-ajces [*ukr.* окраєць] акраец

ektike *f* [*d.* Hektik] *med.* сухоты, трасца, ліхаманка

ekzamen *m*, -s [*d.* Examen] экзамэн, іспыт, выпыт, выпрабаваньне; **ekzamenírn** (ekzamenírt) экзамэнаваць, прымаць іспыты
• ojshaltn* ekzamen (af) вытрымаць экзамэн

ekzíl *m* [*d.* Exil] выгнаньне

ekzim [?] *adv.* стрымгалоў

ele=elo [*s.* אלא] *bndv.* але; толькі, але (толькі) калі [*sin.* nor (ojb)]; **ele/elo ma(j)** [*s.* מה/מאי] але (што) ж?
• ele nit а што калі не
• ele vos den? але (што) ж?

-ele-=-l- (*pl.* -lex/-lax) [*d.* -el, -lein, *mhd.* -elin] *suf.* утварае дымінутывы (памяншальны, ласкальны)
• jingele хлапчаня; herele валасок

elef *m*, *pl.* alofim [*s.* אלף(-ים) →alfej-alofim] тысяча; тысячны [*sin.* tojznt; tojznter]; **elef-alófim** "тысяча тысячаў"; безьліч, плойма, процьма, мноства; **elef-hašíši** *m* [*s.* ־השׁ(י)שׁי] *kbl.* "шостае тысячагодзьдзе" (сьвет мусіць стаяць шэсьць тысячагодзьдзяў); далёкая будучыня; недзе далёка; далёка ад тэмы
• es vet dojern biz cum elef-hašiši *glxv.* гэта будзе цягнуцца да сканчэньня веку

(e)lehéj/(e)leháj/eliháj [*d.* als hätte, als wäre, *s.* לחי(י)?] *bndv.* бы, нібы(та), быццам, мэрам, маўляў, моў, хай будзе, дапусьцім, напрыклад
• vifl fislex hot an of? – fir elehej a ferd *hum.* колькі ножак у птушкі? – чатыры, нібыта ў каня (адказ на дзіцячае пытаньне)

elektre *f* электрычнасьць; **eléktriker** *m*, -s [*d.* Elektriker] электрык; **eléktrišer** электрычны; **elektrove** *f* электрастанцыя

elel=elul *m* [*s.* אלול] элул, 12-ты месяц гэбрэйскага календару (жнівень-верасень); **éleldiker=éluldiker** які мае дачыненьне да месяца элула; асеньні, восеньскі; халодны; *fig.* сумны
• roš-xojdeš elel citert afile a fiš in vaser *glxv.* у пачатку месяца элула нават рыба дрыжыць у вадзе [→jomim-neroim]
• roš-xojdeš elel gejt avek, un a balebos blajbt a balebos *šprxv.* жахлівы час мінецца, а гаспадар застанецца гаспадаром (а сьвет стаіць на месцы)

élerhojt=fun heler hojt *adv.* ні з таго, ні зь сяго; ні села, ні пала (нечакана, недарэчы, няўчасна, безгрунтоўна, беспадстаўна)

elf/elef [*d.* elf] адзінаццаць; (der) **el(e)fter** адзінаццаты; **el(e)ve** *adv.* аб адзінаццатай гадзіне; **elftl** *n*, -ex, **élft-xejlek** *m/n* [*s.* חלק-] адзінаццатая частка; **élfthalbn=elft halbn** дзесяць з паловай

elfand=helfand *m*, -n, (-ixe *f*, -s) [*d.* Elefant] слон(ь); **élfnbejn=hélfandbejn** *m* сланёвая косьць

el(i)k *m*, -n [*d.* Elch] *zool.* лось; **élkener** ласёвы, ласін(ав)ы

Eliše [*s.* אלישע] *tnx.* прарок Елісей (4 Ц. 2–9)

eljen *m*, *pl.* eljojnim [*s.* עליון(-ים)] усявышні, жыхар неба, анёл [*sin.* ejberšter, himlišer, malex]

Eljóhu(-)hanóvi/Elje(ha)-nóve [*s.* אליהו־הנביא] *tnx.* Ільля прарок
• Eljohu-hanovi iz in dem arajn Ільля прарок гэта блаславіў
• Eljohu-hanovis kos кубак віна, які наліваюць для Ільлі на Пэйсах
• az Eljohu hanovi iz der balegole, fort men gut *glxv.* калі прарок Ільля трымае лейцы, усё добра (у жыдоўскіх казках часта прарок Ільля за фурмана)
• kumt af šabes an ojrexl, /efnt men brejt di tir far im, /un geven iz dos, aj, geven – /Eljohu hanovi (P. H.) прыходзіць у суботу госьцічак, перад ім шырока адчыняюць дзьверы, гэта быў, ай – прарок Ільля

élnbojgn=éjlnbojgn *m*, -s локаць
• a menč mit elnbojgns чалавек з локцямі (прабіўны)

elnt/elnd *n/f* [*d.* Elend] 1. **élntkajt/élndkajt** *f* адзінота; 2. галеча, убогасьць, убоства; **élnter/élnder** адзінокі, бязродны
• an elnt af/cu im галеча на яго
• elnt vi a štejn, vi a bojm (in feld), vi in vald, vi afn vaser адзін як камень/дрэва (у полі), як у лесе, як на вадзе (як вока/колас/палец/перст/пень/кол пры дарозе, як корч на пасецы, як месячык у небе; адзін адным, адзін-адзінюткі)
• got iz mit oreme un mit di elnte *glxv.* бог за бедных і адзінокіх (бедненькі/убогі ох! а за бедненькім бог)
• Helf mir, gotenju, af dem vaserl, /helf mir, gotenju, du alejn, /In vajte lender bin ix farflojgn, /elnt bin ix vi a štejn... *flksl.* Дапамажы мне, божа, на вадзе, дапамажы мне, божа, ты сам. У далёкія краіны я заляцела, я адзінокая як камень...

elo=ele [*s.* אלא] *bndv.* але; толькі, але (толькі) калі

elter [*d.* Alter] 1. *m*, -s узрост; 2. *f* старасьць; **élter(er)**,

el(t)ster, elcter старэйшы; **éltern zix** (па)старэць; **élterung** *f* старэньне; **élteršaft** *f* стан глыбокай старасьці; **el(t)ster** *m*, -te стараста; **élter-éltern** *pl.* прабацькі, продкі; **élter(-)foter** *m*, -s дзед; **élterhejm** *f*, -en дом для састарэлых; **élter(-)feter** *m*, -s стрыечны дзед; **élter(-)mume** *f*, -s стрыечная бабка; **élter(-)muter** *f* баба; **élter(-)bobe** *f*, -s прабабка; **élter(-)zejde** *m*, -s прадзед; **éltstgezésener** тубыльскі, тутэйшы, мясцовы

- af der elter (af di eltere jorn) на старасьці (год)
- elter maxn састарыць
- er hot zix štark/zejer geeltert ён моцна пастарэў
- fun ejn elter аднаго ўзросту
- tife elter глыбокая старасьць
- vajzn* (visn) emecn, ver elter iz паказаць камусьці, хто тут старэйшы (хто ў хаце гаспадар)
- a bejzer menč eltert zix gix *glxv.* злы чалавек старэе хутка (злаваць – кроў псаваць)
- a gut mazl eltert zix nit *šprxv.* шчасьце не старэе
- a nar vert nit elter/alt, un (kalte) vaser vert nit kalje/zojer *šprxv.* дурань не старэе, халодная вада не псуецца (дурная галава не лысее, не сівее)
- af an ejgn kind zajnen di eltern blind (af ejgene kinder iz jederer blinder) *glxv.* за ўласным дзіцём бацькі нічога не заўважаюць (дзіцятка хоць і крыва, ды бацьку з маткай міла)
- nit derlebn zolstu elter cu vern! *kll.* каб ты старасьці не прыждаў!

éltern *pl.* [*d.* Eltern] бацькі

- amol flegn di eltern lernen di kinder redn, hajnt lernen di kinder di eltern švajgn *šprxv.* некалі бацькі вучылі дзяцей размаўляць, зараз дзеці вучаць бацькоў маўчаць
- durx a šlext kind kumen di eltern cu zind *šprxv.* благое дзіця вядзе бацькоў да граху
- zajt gezunterhejt, majne libe eltern, /ix for fun ajx avek, /got zol gebn /gezunt un lebn, un mir a gliklexn veg! *flksl.* бывайце здаровы, мае любыя бацькі, я ад'яжджаю, дай вам бог здароўя і добрага жыцьця, а мне шчасьлівай дарогі!

elul=elel *m* [*s.* אלול] элул, 12-ты месяц гэбрэйскага календару (жнівень-верасень); **éluldiker=éleldiker** які мае дачыненьне да месяца элула; асеньні, восеньскі; халодны; *fig.* сумны

em=im *dat./ak.* (er, es) [*d.* ihm] яму, яго

émecer=émicer=ímecer [*d.* jemand, *mhd.* iemen] хтосьці, нехта

emer *m*, -s [*d.* Eimer] 1. вядро; 2. *astr.* Вадаліў

- finf emer vaser пяць вёдраў вады
- s'gist/s'regnt vi fun/mit emers (vi fun an emer) лье як зь вядра (пра дождж)
- der menč hot zix, danken got, baruikt – me hot im opgegosn mit a kaltn emer vaser чалавек, дзякуй богу, супакоіўся – на яго вылілі вядро халоднай вады
- fun trogn di emers tuen šojn vej di hent вёдры цягаць – рукі баляць (вёдры адцягнулі рукі)

emer [*s.* אמור] "і сказаў (гасподзь)"; назоў 31-га разьдзелу Торы (Ляв. 21–24) [*sin.* red]

emerítirn (zix) (emerítirt) [*d.* emeritieren] перавесьці, праводзіць на пэнсію, да(ва)ць адстаўку; **emerítirter** на пэнсіі, у адстаўцы; **emerítúr** *f* выхад на пэнсію, у адстаўку; **emeriture** *f* пэнсія

emes [*s.* (ʔ-)אמת →faremesn, beemes] 1. *m*, -n праўда; 2. *adv.* сапраўды, насамрэч, напраўду, на самай справе; **émes(dik)er** праўдзівы, сапраўдны [*sin.* vorhaftiker, exter]; **émesdikajt** *f* праўдзівасьць; **emes-vejácev** [*s.* ויציב] чыстая праўда, праўдзіва і відавочна, на яве; **emes meerec ticmex**, *abr.* **am"t** [*s.* אמ"ת=מארץ תצמח] (emes šproct fun der erd) зь зямлі праўда вырасьце (Пс. 84:12)

- an emese majse *iron.* сапраўдная казка
- an emeser menč сапраўдны чалавек (чалавек слова)
- dem emes zogndik/gezogt папраўдзе кажучы/гаворачы
- emes, er hot gevust, az... сапраўды, ён ведаў, што...
- emes vi der tog, vi di Tojre, vi es iz do a got af der velt праўда як дзень/Тора, як тое, што ёсьць бог на гэтым сьвеце (як бог на небе)
- er hot nox kejnmol aza emes nit gezogt ён яшчэ ніколі такой праўды не казаў
- in (der) emesn (af an emesn; in emesn arájn) напраўду, сапраўды
- kejn brekl emes ні каліва праўды
- zogn emecn dem emes in di ojgn гаварыць камусьці праўду ў вочы
- a halber emes iz a gancer lign *šprxv.* праўда напалову – цалкам хлусьня
- ale rimen zix mitn emes, nor kejner hot im nit *šprxv.* усе хваляцца праўдай, але ніхто яе ня мае
- čepe nit dem emes – er bajst zix *glxv.* не чапай праўды – яна кусаецца
- der emes hot ■ sax penemer *šprxv.* праўда мае шмат абліччаў
- der emes iz der bester lign *šprxv.* праўда – найлепшая хлусьня
- der emes iz geštorbn *glxv.* праўда памерла
- der emes štarbt nit, ober er lebt vi an oreman *šprxv.* праўда не памірае, але жыве як бядуля
- der emes tut bang *šprxv.* праўда робіць балюча (праўда як соль у вочы)
- emes iz blojz/nor ba undzer got un ba mir a bisl *šprxv.* праўда ёсьць толькі ў нашага бога і ў мяне трошкі (на гэтым сьвеце ні ў ком праўды німа ні крошкі, толькі ў аднаго мяне, ды ў маёй жонкі трошкі)
- emes-vejacev vi majn tate iz a kacev чыстая праўда як мой тата – рэзьнік
- es iz nit azoj glajx, vi es iz an emes *glxv.* гэта ня так проста, як праўда
- farn (far dem) emes iz men b(a)rojgez *glxv.* з-за праўды злуюць (праўда вочы коле)
- far dem emes šlogt men *glxv.* за праўду б'юць
- mit emes kumt men far got *glxv.* з праўдай дойдзеш да бога
- vejniker a vort, abi an emes *glxv.* менш словаў, абы толькі праўда
- vos emes iz emes што праўда, то праўда

emfindlexer [*d.* empfändlich] успрыімлівы, чульлівы, уразьлівы; **emfindlexkajt** *f* успрыімлівасьць, чульлівасьць, уразьлівасьць

emune *f*, -s [*s.* (ות-)אמונה →majmen, beemune] рэлігія; давер, пераканаьне, вера, веравызнаньне; адданасьць, вернасьць [*sin.* religje; glojbn, ibercajgung; getrajšaft]; **emune-**

šlójme *f* [*s.* שלמה] поўная самаадданая вера
• hobn* emune in emecn давяраць каму-небудзь
• a jid hot emune яўрэй мае давер (*vrtš.* "hobn emune" мець давер – мець веру)
-(e)n [*s.*] *suf.* -нік (асобы мужчынскага роду)
• gazlen разбойнік
encl=ejncl (af) [*d.* einzeln] у розьніцу/раздроб
end *f*, -n, **ende** *f*, -s [*d.* Ende] канец, канчатак, (ус)край, шчэнт, пасьледак; каюк, садухі, капец; **éndikn** сканчыць, канчаць; **endlex** *adv.* нарэшце; **éndlexer** канечны; **endung** *f*, -en 1. заканчэньне, сканчэньне; 2. *gram.* канчатак, флексія; **éndcil** *m*, -n канчатковая мэта; **éndgiltiker** канчатковы; **éndgiltikajt** *f*, **éndlexkajt** *f* канчатковасьць; **énd-glid** *m/n*, -ер *anat.* канечнасьць; **éndloz(ik)er** бясконцы; **éndlozikajt** *f* бясконцасьць; **éndpunkt** *m* канчатковая/апошняя кропка
• fil hent maxn mit der arbet bald an end *šprxv.* талакой усе робіцца хутка (дружна і горы раўняюць; гуртом і ...)
énderen [*d.* ändern] 1. зьмяніць, зьмяняць, перайначыць, ...; 2. *n* зьмяненьне, зьмена; **énderlexer** ...; **énderlexkajt** *f* зьменлівасьць; **énderung** *f*, -en ... перайначаньне
• ...
endik=indik *m*, -es. (-ičke *f*, -s) [*p.* indyk, *ukr.* індик] індык
endlen [*d.* ähneln?] быць падобным, мець падабенства
enes *m* [*d.* Anis] *bot.* аніс; **énes-eil** *m/n*, -n анісавы алей; **énes-branfn** *m*, -s анісавая гарэлка
enger [*d.* eng] цесны; **engen** цясьніць, адцясьняць, ціснуць, сьціскаць; **engkajt** *f*, **engšaft** *f*, **éngeniš** *f* 1. цесната, сьціск, ціжма, даўка; 2. патрэба; **engung** *f*, -en бутэлечнае рыла; **éngharciker** бяздушны; **éngharcikajt** *f* бяздушнасьць; **éngkepiker** вузкалобы, абмежаваны (чалавек); **éngpas** *m*, -n цясьніна
• eng in di kamašn *fig.* камашы (яму) вузкія (валіцца з ног; п'яны як гразь/рамізьнік)
• eng in kešene пуста ў кішэні (німа грошай)
• eng in mojex вузкалобы, бязглузды
• eng vi in bod, vi cu kol-nidre цесна як у лазьні, як напярэдадні Ём-Кіпуру (народу як сялёдак у бочцы, як на кірмашы, як кіем набіта)
• es ba im eng in kešene у яго пуста ў кішэні
• in vagon iz eng у вагоне цесна
• eng gezesn un krenk gegesn *glxv.* цесна сядзелі і трасцу зьелі (цесна сядзеўшы і хваробу зьеўшы)
• iz di štajg enger, hodeven zix di gendz beser *šprxv.* чым вузейшая клетка, тым лепшыя гадуюцца гусі
• vu libšaft, dort iz kejn engšaft *šprxv.* дзе любоў, там цесна не бывае (хоць у будане жыць, абы зь мілым быць; хоць пад лаўкаю сядзець, абы на харошага глядзець)
engl *m*, -en [*d.* Engel] анёл
England *n* [*d.* England] Англія, Ангельшчына; **énglender** *m*, (-n *f*, -s) ангелец; **énglišer** ангельскі; **engliš** *n* ангельская мова
• di engliše krenk ангельская хвароба, рахіт
• engliše zalc *farm.* ангельская/горкая соль
-(e)niš [*d.* -nis] *suf.* -ня, -ньне, -льле і інш. (утварае назоўнікі ніякага роду са значэньнем дзеяньняў, учынкаў, стану чалавека, падзеяў і інш.)
• hlumeniš глум; ergerniš згрызота; eseniš грызьня
-(e)nju [*s.*] *suf.* "наш"; -уля, -ку, -ухна (ласкальны)
• zunenju сынку, сынуля; mamenju матуля; kalenju нявестухна
enk (ec) [*mhd.* ëz, ënk] вам, вас; **enker** ваш, ваша
enkes-mesáldexo [*s.* אנקת־מסלדיך →nile] "стогн таго, хто выхваляецца"; першыя словы малітвы, якую чытаюць на Ём-Кіпур з характэрнай мэлёдыяй
énlexer=éjnlexer [*d.* ähnlich] падобны; **énlexkajt** *f*, -n падобнасьць, падабенства; **enlex zajn*** (cu, af) быць падобным, мець падабенства
• enlex vi cvej/ejn tropn vaser падобныя як дзьве кроплі вады (голас у голас, волас у волас)
• zej zajnen enlex, vi ejn mame volt zej gehat як быццам іх адна маці радзіла
ent-=ant- [*d.* ent-] *pref.* вы-, ад-, аб- (паказвае на: 1. аддаленьне; 2. пазбаўленьне; 3. паходжаньне)
én(t)fern (cu, far) [*d.* antworten, *mhd.* antwürten] адказ(в)аць, несьці адказнасьць; **en(t)fer** *m*, -s/-n адказ; **éntferdiker** адпаведны; **éntferer** *m*, -s адказьнік, які адказвае на пытаньні; **éntferke** *f*, -s аўтаадказьнік; **éntferloz(ik)er** безадказны
• entfern (um)šuldik прызнаваць сябе (не)вінаватым
• a gut vort brengt a gutn entfer *šprxv.* на добрае слова – добры адказ (якое пытаньне, такое і адпавяданьне)
• a halber entfer zogt ojxet epes *šprxv.* няпоўны адказ таксама аб нечым гаворыць ("можа" надвое варожа)
• ejn nar ken mer fregn, ejder cen kluge kenen entfern *glxv.* адзін дурань можа болей запытацца, чымся дзесяць разумных адказаць
• got alejn hot im gemegt entfern толькі бог яму здолеў даць адказ
• got zol ajx entfern! хай вам бог адплаціць!
• nit kejn entfer iz ojx an entfer *šprxv.* маўчаньне – таксама адказ
entl *n*, -ex [*d.* Ente] *zool.* качка
éntveder/entfer *bndv.* а(ль)бо; **éntveder-oder** (entfer..., oder...) [*d.* entweder oder] *bndv.* або-або
epes [*d.* etwas] *adv./pron.* нешта, штосьці
• epes anderš нешта іншае
• epes vilt zix mir nit нешта мне ня хочацца
• epes vos нешта, штосьці
• farvos epes чаму ж
epl *m*, *dim.* **épele** *n*, -x [*d.* Apfel] яблык; **épldiker** яблычны; **éplbojm** *m*, *pl.* -bejmer яблыня; **épl(-)cimes** *m*, -n *kul.* печаныя яблыкі, яблычны кампот; **épl-treger** *m* гандляр яблыкамі; **éplvajn** *m*, **éplkvas** *m* сідр; **éplzaft** *m* яблычны сок
• dos beste epele xapt ojs der xazer (a xazer xapt dem bestn epl) *šprxv.* лепшы яблычак зжарэ парсюк
• dos epele falt nit vajt funem bejmele *šprxv.* яблык ад яблыні падае недалёка (недалёка коціцца; якое дрэва (які цялеш), такі клін, які бацька, такі й сын)
er (im) [*d.* er] 1. ён; 2. *m*, -n самец
• pi, pa, po, er iz šojn nito *glxv.* ні, па, по, яго й німа
• vu me varft a štejn, dort iz er do *glxv.* куды камень ні кінь, а ён ужо там (кінь на сабаку, то хлопцу/дзеўцы/пану /сваяку/жыду ў сраку)

er-=der- [*mhd.* der-, *d.* er-, da-] *pref.* да- (паказвае на: 1. завяршэньне, завершанасьць, давядзеньне да канца; 2. дасягненьне вядомага выніку)

-er [*d.* -er] *suf.* -ер, -эр, -ар, -яр, -ец, -нік і інш. (утварае назоўнікі мужчынскага роду)

• hendler гандляр; rabirer рабаўнік; rajber гумка

-eráj [*d.* -erei] *suf.* -аньне, -асьць (утварае назоўнікі жаночага або ніякага роду са значэньнем пэўнай дзейнасьці, месца, памяшканьня або роду вытворчай дзейнасьці, а таксама ўласьцівасьцяў характару чалавека)

• bekeraj пякарня; выпяканьне хлеба; rojberaj рабаваньне

erbšaft *f* [*d.* Erbschaft] спадчыннасьць

ercn=ircn [*d.* ihr] зьвяртацца на "Вы", выкаць

erd *f*, -n [*d.* Erde] зямля, глеба; **érdiker** зямлісты; **érdišer** [*d.* irdisch] земны, зямны; **érde(r)ner** [*d.* irden] земляны; **érd-aks** *f* зямная вось; **érdarbet** *f* земляробства; **érdarbeter** *m*, -s, (-n *f*, -s) земляроб; **érdarbeterišer** земляробчы; **érdbašrajbung** *f* геаграфія; **érdbazic** *m* землеўладаньне; **érdbazicer** *m*, -s, **érd(-)farmoger** *m*, -s, (-n *f*, -s) земляўласьнік; **érdbanuc** *m* землекарыстаньне; **erdbin** *f*, -en *zool.* чмель; **érd(-)citerniš** *n*, -n землетрасеньне, землятрус; **érdglič** *m*, -n абвал, апоўзень; **érdgrober/érdgreber** *m*, -s грабар, землякоп; **érdkajlex** *m*, **érdkojl** *m*, **érdkugl** *m* зямны шар; **érd-kore** *f* зямная кара; **érdloz(ik)er** безьзямельны; **érdloz(i)kajt** *f*; **érdmangl** *m* безьзямельнасьць; **érdmester** *m*, -s каморнік; **érdmestung** *f* каморніцтва; **érd-naxle** *f*, *pl.* -naxlóes [*s.* (אות)נחלה] зямельны надзел, зямельнае ўладаньне; **érd-šetex** *m*, *pl.* -štóxim [*s.* (ים-)שמחה] зямельная плошча; **érdštibl** *n*, -ex зямлянка; **érd-treteniš** *n*, -n утоптваньне, утрамбоўваньне; **érd-xejlek** *m*, *pl.* -xalókim [*s.* (ים-)חלקה] дзялянка, зямельны ўчастак

• di levone iz satelit fun der erd месяц – спутнік зямлі

• erdene kejlim гліняны посуд, ганчарныя вырабы

• fruxtbare erd урадлівая зямля

• hobn* emecn in dr'erd *vulg.* бачыць кагосьці ў магіле

• kajen di erd грызьці зямлю

• lign/zajn* in der erd ляжаць у зямлі, моцна пакутаваць

• maxn emecn mit der erd glajx зьмяшаць кагосьці зь зямлёй

• šmekn cu der erd зямлёю пахнуць (насок паглядае ў пясок)

• a šlext vajb trajbt dem man in der erd arajn *glxv.* кепская жонка заганяе мужыка ў зямлю (добрая жонка – вясельле, а ліхая – паганае зельле)

• af fremder erd bojt men nit *šprxv.* на чужой зямлі не будуюць

• di erd nemt dix nit cu! *kll.* каб цябе зямля не прыняла! (каб зямля твае косьці выкідала!)

• di erd zol dix nit trogn! *kll.* каб цябе зямля не насіла!

• er iz nit vert, vos di erd trogt im ён ня варты таго, каб зямля насіла яго

• erd iz umetum erd – me ken umetum bagrobn vern *glxv.* зямля ўсюды зямля – усюды можна пахаваць

• gej in dr'erd (arajn) (mit di bejner)! *kll. vulg.* ідзі ты к чорту (д'яблу/нячысьціку/рагацiку/праху/цмоку/балотніку/вадзяному/лесавому/хатніку)!

• in der erd (dr'erd) (arajn) mit im! *kll.* бадай ён будзе праклятый! (няхай яго пярун заб'е!)

• mitn kop in der erd! *kll. vulg.* з галавой у зямлю! (гары яно гарам!)

ere *f* [*d.* Ehre] гонар, чэсьць, пашана, павага, добрае імя; **érefurxt/ér(e)forxt** *f* [*d.* Ehrfurcht] глыбокая пашана, павага; **éregajc** *f*, **éregirikajt** *f* ганарыстасьць, пыхлівасьць, фанабэрыя, славалюбства, імкненьне да пашаны; **éregajciker**, **éregiriker** [*d.* ehrgeizig] ганарысты, ганарлівы, фанабэрысты, славалюбны

• ere un rum гонар і хвала/пашана

• hobn* di ere мець гонар

• mit ere з гонарам

• s'gejt mir do in majn ere гэта пытаньне майго гонару

• ere iz fil tajerer far gelt *šprxv.* добрае імя шмат даражэй за грошы (добрая слава даражэй багацьця)

• Vinter vest mix unterhakn, /un zumer vel ix krik vaksn... /Ober fun a mejdele, az me nemt arop di ere – /kon dos šojn nit krik vaksn. *flksl.* Зімой ты мяне сьсячэш, а летам я буду зноў расьці... Але калі дзяўчыну пазбаўляюць гонару – гэта ўжо назаўсёды.

ere *f*, -s [*d.* Ära] эра

erec [*s.* ארץ →amorec, tabur-hoorec, xuc-loorec] зямля [*sin.* land]; **Erec-Jisróel** *n* [*s.* ישראל] Зямля Ізраілю, Палестыны; **erec-jisróel-fedem** *pl.* павуцінкі канца лета [*sin.* povetine]

• Vet er kumen cu forn. – /veln zajn gute jorn. /Vet er kumen cu rajtn, – /veln zajn gute cajtn. /Vet er kumen cu gejn, – /veln di jidn in erec-Jisroel ajnštejn. *flksl.* Калі ён (мэсія) прыедзе – настануць добрыя гады. Прыскача вярхом – настануць добрыя часы. Прыйдзе пеша – жыды назаўсёды паселяцца на зямлі Ізраілю.

• zej in Erec-Jisroel, un mir af zejere erter яны на зямлю Ізраілю, а мы на іхныя месцы

erev [*s.* ערב →ejrev] 1. *m* "вечар"; пярэдадзень, конадзень; 2. *prep.* напярэдадні; **erev-fríling** *m* пачатак вясны, раньняя вясна (напрадвесьні); **erevjómtevdiker** [*s.* -יום־טוב] перадсьвяточны; **erev-šábes** *m* [*s.* שבת] пятніца (пярэдадзень шабасу)

• erev jomtev напярэдадні сьвята

• rejn/zojber vi erev Pejsex чысты як пярэдадні Пэйсаху

• az es kumt erev Pejsex, drejt zix ba di vajber der šlejer *glxv.* напярэдадні Пэйсаху круцяцца на жанчынах наміткі (ні на што не хапае часу)

érevrav *m* [*s.* ערב־רב] "зьмяшаны народ"; *tnx.* іншыя народнасьці, якія выйшлі разам з гэбрэямі з Эгіпту; зброд, натоўп, плебс, галда, чэрнь, прасталюдзьдзе, цямнота [*sin.* menčn-gemiš, pebl, fincterer hamojn]

erex *m* [*s.* ערך →beerex, lefi-erex, leerex, anerex] параўнаньне, прапорцыя; ацэнка [*sin.* farglajx, proporc; šacung]

• an erex прыблізна, прыкладна, каля, блізу, больш-менш

• an erex azojns нешта такое/падобнае (штосьці ў такім духу)

• (gor) on an erex бязь ліку, нельга ацаніць

• in an erex у параўнаньні

• ništ der erex greser непараўнальна/шмат/значна большы

• noxn erex прапарцыянальна

érgec(-vu) [*d.* irgendwo] *adv.* дзесь(ці), недзе; **érgecland** *n* казачная, чароўная краіна; **érgec-nit** *adv.* нідзе; **érgec-vuhín** *adv.* куды-небудь, кудысьці

• fun ergec nit зьніадкуль

• in ergec nit нідзе, нікуды
• mir hobn zix, daxt zix, ergec bagegent мы, здаецца, дзесьці сустракаліся

erger=arger [*mhd.* erger] *adv.* горш, горай; **érgern** [*d.* ärgern] злаваць, злавацца; **érgerniš** *n*, -n згрызота; **érgerer=árgerer**, **ergster=argster** (най)горшы
• er iz ba zej erger fun a hunt яму ў іх горш як сабаку
• erger ken šojn nit zajn горш быць ня можа
• a bejze cung iz erger, vi a šlexte hant (fun a šlexter hant) *šprxv.* злы язык горш, чым благая рука
• beser bam ergstn cu hobn, ejder dem bestn šuldik cu zajn *glxv.* лепш мець у найгоршага, чымся быць вінаватым найлепшаму
• beser dos beste fun dem ergstn, ejder dos ergste fun dem bestn *glxv.* лепей лепшае з горшага, ніж горшае зь лепшага
• beser fun a gutn menčn dos ergste, ejder fun a šlextn dos [illegible] лепш ад добрага чалавека благое, ніж ад бла[illegible] добрае (лепей з разумным згубіць, чым [illegible])
• [illegible] ken nit zajn *glxv.* горш як кепска быць ня [illegible] ня будзе)
• [illegible] ergerer, abi an anderer *glxv.* хай будзе горшы, [illegible]
• [illegible] [ערכאות] негэбрэйскія суды
• [illegible]lej [illegible] *suf.* надае прыметнікам і прыслоўям зна[illegible] множнасьці й разнастайнасьці (таксама пры асновах займеньнікаў і колькасных лічэбнікаў)
• alerlejiker разнастайны; cvejerlej дваяка

érlexer [*d.* ehrlich] чэсны, справядлівы, сумленны; **érlexkajt** *f* чэснасьць, справядлівасьць
• er hot bakumen zajn erlex ojskumeniš ён атрымаў па заслугах
• erlex haltn* шанаваць, паважаць
• erlexe jidn набожныя жыды
• an erlexe hant gejt iber dem gancn land *šprxv.* сумленная рука праз увесь сьвет пройдзе
• beser an erlexer pač, ejder a falšer kuš *glxv.* лепш сумленная поўха, чымся фальшывы пацалунак (лепш, як харошы выб'е, ніж брыдкі пацалуе)
• bistu erlex mit dajn vajb, hostu a gezunte lajb *glxv.* будзь чэсным са сваёй жонкай, будзеш здаровы на цела
• dem erlexstn jidn tor men nit getrojen a bajtl mit geld cukopns un a mejdl cu-fusns, vorem der bajtl vet vern lejdik, un dos mejdl – ful *šprxv.* найсумленьнейшаму жыду нельга давяраць машну з грашыма зь верхам, а дзеўку зь нізам, бо машна стане пустой, а дзеўка поўнай
• erlex iz šverlex *glxv.* сумленна (рабіць/жыць) – гэта цяжка
• es hot mir majn mame dercejlt, az a mol /geštanen a štibl iz tif in a tol, /a gortn bam štibl geven iz ceblit, /gevojnt hot in štibl an erlexer jid (J. A.) мая маці мне распавядала, як аднойчы стаяла хатка далёка ў даліне, вакол хаткі квітнеў сад, у хатцы жыў адзін добры жыд
• ganvenen un rabeven zol men, un an erlexer man zol men blajbn *hum. glxv.* мусіш красьці і рабаваць, але і сумленным чалавекам мусіш заставацца
• karg badingen, erlex bacoln жорсткія ўмовы, сумленны разьлік
• nit der rajxer colt, der erlexer colt (nit der rajxer bacolt, nor der erlexer) *šprxv.* плаціць не багаты, але сумленны

érlte=órlte *f*, -s [*s.* (ס-)ערלטע] *pejor.* нежыдоўка, гойка

ern [*d.* ehren] паважаць, шанаваць; **érnhaft(ik)er** шаноўны, ганаровы; **érnmitglid** *m*, -er ганаровы чалец; **érntitl** *m*, -en ганаровае званьне; **érnvax** *f*, -n ганаровая вахта; **érnvort** *n* чэснае/праўдзівае слова, слова гонару
• af majn ernvort даю слова гонару

ernster/erncter [*d.* ernst] сур'ёзны; **ernst/ernct** *m*, **érnstkajt/érnckajt** *f* сур'ёзнасьць

eroplán *m*, -en [*p.* aeroplan] аэраплян, самалёт

eršt [*d.* erst] *adv.* толькі (што), перш; **eršter** 1. першы; 2. *m*, **erštling** *m*, -en першынец, пяршак, пярвак, первачок; **érštiker** папярэдні, першасны; **érštikajt** *f* першаснасьць, перавага; **erštns** *adv.* па-першае; (der) **éršter-bester** першы-лепшы (першы, які трапіўся); **érštgebojrener** нованароджаны; **érštjorler** *m*, -s першакурсьнік; **érštklasiker** першаклясавы; **érštmoliker** першапачатковы; **érštrangiker** першарадны; **érštrejiker** першачарговы
• afn erštn kuk/blik на першы погляд
• cu(m) eršt(n) спачатку, сьпярша
• er vet nemen di eršte-beste froj ён возьме за жонку першую, якая трапіць
• eršt nextn толькі ўчора
• eršt rext/beemes толькі праўда
• fun der eršter hant зь першых рук
• ict eršt толькі што, зараз
• bam erštn mol šrajt a mejdl "oj, oj, oj!" – bam cvejtn mol laxt zi "xa, xa, xa!" *glxv.* першым разам дзеўка крычыць "вой-ёй-ёй!" – другім разам сьмяецца "ха-ха-ха!"
• dos eršte vajb iz a gezunt cum lajb *glxv.* першая жонка – здароўе для цела
• ojb der erštling iz a mejdl – iz dos a guter simen far di kumendike kinder *glxv.* калі першая родзіцца дзяўчынка – гэта добры знак для будучых дзяцей

erter *pl.* →ort *n*, *dim.* **ertl** *n*, -ex, **értele** *n*, -x месца; **értervajz** *adv.* месцамі, тут і там

erve *f*, -s [*s.* (ות-)ערווה] "сорам"; палавы орган; нагата, нагасьць; брыдкая/агідная рэч, брыдкі/агідны ўчынак [*sin.* šand; seksueler organ, naketkajt; šendlexe zax, šendlexe uffirung]

es (im) [*d.* es] 1. яно (ён, яна), гэта; 2. **=se=s'** неперакладаная часьцінка перад дзеяслоўным выказьнікам на пачатку сказа
• bistu es? гэта ты?
• es vet kumen/zajn a cajt прыйдзе час
• ix ze/hob es я бачу/маю гэта
• dos kind vil esn, vejnt es *glxv.* як дзіцё хоча есьці – яно плача

-es [*s.* ות-] *suf.* -аньне, -ства, -цтва, -асьць (утварае назоўнікі ніякага роду са значэньнем роду дзейнасьці альбо ўласьцівасьцяў характару чалавека)
• kacoves занятак/прафэсія мясьніка; мясны промысел; šadxones сватаньне, сватаўство; akšones упартасьць; srises кастрацыя, імпатэнцыя

ese *m* [*s.* (ס-)עשה →majse] "рабі"; наказ, запавет нешта рабіць [*sin.* tu, *ant.* lojsese]

ese=hese *f*, -s [?] падсьвечнік, бра, каганец

ésebet=hésebet *f/n*, -n [*s.* (ן-)הסב־בעט] крэсла (з падуш-

камі) для вядоўцы на пэйсаховай бяседзе
eséj *m/f*, -en [*p.* esej] эсэ, нарыс
esénc *f*, -n [*p.* esencja] эсэнцыя
eser-mákes *pl.* [*s.* עשר־מכות →asore-, aseres-, majser; decax adaś beaxab] дзесяць эгіпецкіх караў, якія пералічваюцца ў пасхальнай Агадзе; *inx.* (Вых. 7)
• dos beste fun di eser-makes (fun di eser-makes di beste) лепшая зь дзесяці эгіпецкіх караў (лепшае з горшага)
• cu di eser-makes nemt men kejn xosn nit cu gast (a xosn nemt men nit cu gast af Pejsex) *glxv.* жаніха не запрашаюць у госьці на Пэйсах (бо за сталом чытаюць аб дзесяці эгіпецкіх карах – барані божа, каб жаніх не падумаў, што і ён для сям'і – ліха)
• dos beste fun di eser-makes zajnen di knejdlex mit jojx *glxv. hum.* найлепшая зь дзесяці эгіпецкіх караў – клёцкі зь юшкай
eser-sfíres *pl.* [*s.* עשר־ספירות →sfire] *kbl.* 10 сфэраў
esik *m* [*d.* Essig] воцат; **és(er)iker** востры, кусачы, кусьлівы; **ésikajt** *f* едкасьць; **ésikflejš** *n* кісла-салодкае мяса; **ésiktropns** *pl.* воцатная эсэнцыя
• eserike kelt сьцюжа, халадрыга, халадзеча
• gepuct/ojspucn (zix) in esik un (in) honik апрануты/апрануць/апрануцца з іголачкі
• an esike zax vert nit farfaln *glxv.* вострая рэч не прападзе (аб ежы)
• az me trinkt ale mol esik, vejs men nit, az es iz do a zisere zax *šprxv.* хто п'е шораз воцат, ня ведае, што існуюць салодкія рэчы (хто ня еў пячэні, той вантробе рад)
• mit honik ken men xapn mer flign, vi mit esik *šprxv.* зь мёдам зловіш больш мух, як з воцатам (дзе мёд, там і мухі)
esn* [*d.* essen] 1. (gegésn) есьці; 2. *n*, -s, **és(n)varg** *n*, **ésnzaxn** *pl.* яда, ежа; **eser** *m*, -s ядок, ядун; **ésbarer**, **ésevdiker** ядомы, прыдатны да яды; **esarnje** *f*, -s харчэўня, карчма; **éseniš** *f/n*, -n грызьня; **éscimer** *m/n*, -n сталовы пакой; **éslefl** *m* сталовая лыжка; **ésn-liverant** *m*, -n пастаўнік правізіі; **éstiš** *m*, -n абедзены стол
• esn* kest сталавацца, быць на ўтрыманьні
• esn* makes/kadoxes (in a klejn tepele) (зь)есьці балячкі /трасцу/хваробу (у маленькім гаршчэчку)
• esn* teg сталавацца задарма у нечым доме ў азначаны дзень (аб навучэнцах ешыботу)
• esn* vi a grober-jung/pojer, vi far cen, vi nox a krenk есьці як хам/мужык, як за дзесяцярых, як пасьля хваробы (як не ў сябе, як на голад, як перад сьмерцю, як у прорву, як у бяздонную кадушку; як у сячкарню закідае)
• esn* vi fejgele/flig есьці як птушачка/муха (як верабейка /кот)
• nit gegesn nit getrunken ня піўшы ня еўшы
• nit visn*, mit vos m'est dos ня ведаць, з чым гэта ядуць
• a gut kind: az er šloft, est er nit добрае дзіця: калі сыпіць, дык ня есьць
• a lebedike zax bet esn *glxv.* усё жывое просіць есьці
• ale šo an eslefl за гадзіну па лыжцы (памалу/марудна)
• ba klejne kinder iz šlext cu esn, ba grojse kinder iz šlext cu gejn *šprxv.* за малымі дзецьмі блага есьці, за вялікімі – блага хадзіць (добра апранутым)
• bejs dem esn, redt men nit (ven/az me est, tor men nit rejdn) *glxv.* калі ядуць, не размаўляюць (калі я ем, то глух і нем)
• cu lejd un cu frejd muz men esn (un trinken) *šprxv.* і ў горы і ў радасьці трэба есьці (і піць)
• der apetit kumt mitn esn *glxv.* апэтыт/смак прыходзіць за ежай
• ejner hot (nit) kejn apetit cum esn, der cvejter/anderer hot kejn esn cum apetit *šprxv.* адзін ня мае апэтыту, каб есьці, другі ня мае чаго зьесьці, каб спатоліць апэтыт
• er hot dos lebn fun got un dos esn fun menčn ён мае жыцьцё ад бога і ежу ад людзей
• er iz a grojser kener – er ken gut esn ён вялікі знаўца – ён ведае, як добра пад'есьці
• es bejner, vest du hobn a vajsn xosn *folk.* грызі косткі, будзеш мець бялюсенькага жаніха
• esn iz di beste tfile *glxv.* ежа – лепшыя модлы (*vrtš.* "esn" ежа – "ejson" [*s.* איתן הכיר אמונתך] назва вядомай сьвяточнай малітвы) (калі не пад'ясі, і сьвятых прадасі)
• est, est, hajnt iz dox nit šabes! *iron.* ежце, ежце, сёньня ж ня шабас!
• mit cvej majler est men nit *šprxv.* двума ратамі есьці ня будзеш
• nit visn, mit vos me est (m'est) es ня ведаць, з чым гэта ядуць
esreg *m*, *pl.* esrojgim [*s.* (אתרוג(־ים] эсрог, цытрон (фрукт, над якім на Сукэс прамаўляецца блаславеньне); *fig.* прыгожы і далікатны чалавек; **ésregl** *n* прыгожая і каштоўная рэч [*sin.* mecie]
• a mejdl vi ■ korfuer esreg *glxv.* дзяўчына як цытрон з Корфу (вельмі прыгожая)
• az me hot ništ kejn esreg, benčt men ništ *glxv.* хто ня мае цытрона, не чытае блаславеньня
• az s'iz ništo kejn esreg, benčt men mit a bulbe *glxv.* калі бракуе цытрона, бласлаўляюць з бульбай
• vos tut kool on an esreg? – me benčt nit *glxv.* што робіць кагал, калі німа цытрона? – ён не бласлаўляе (як німа, дык німа)
esrim-v(e)árbe=svarbe *pl.* [*s.* (ה)עשרים־וארבע] "24" (азначэньне для Танаху, які складаецца з 24 кніг)
est=nest *f*, -n [*d.* Nest] гняздо, кубла
'est=du vest
Ester (hamalke) [*s.* אסתר המלכה] *inx.* царыца Эстэр (Эсьфір); Кніга Эстэр; **Ester-tónes** [*s.* תענית־] пост Эстэр (дзень перад Пурымам)
• afn barg, unter barg /štejt Ester di grine, /Ester štejt, Avrohom gejt, /Avrohom-ovinu *flksl.* на гары, пад гарой стаіць зьзелянелая Эстэр, Эстэр стаіць, Абрагам ідзе, праайцец Абрагам
• es dojert (vet dojern/ojshaltn) fun Ester-tones biz Purim гэта будзе цягнуцца ад посту Эстэр да Пурыму (і чыхнуць не пасьпееш)
Estonje *f*, **Estland** *n* [*d.* Estland] Эстонія; **ést(ó)nišer**, **éstišer** [*d.* estnisch] эстонскі
Estrajx *n* [*d.* Österreich] Аўстрыя; **éstrajxer** *m*, (-n *f*, -s) аўстрыяк; **éstrajx(iš)er** аўстрыйскі
ešelón *m*, -n [*p.* eszelon] эшалон
-(e)ši [?] *suf.* -уля, -уся, -ухна, -ічка (ласкальны)
• babeši бабуля, бабуся, бабічка; mameši матуля, мамуся, матухна; zuneši сынуля, сынку
ešper *m* [*d.* Vesper] полудзень, вячэра
et! [*p.* het] *int.* э(т)!; **et-et-et!** *int.* э-э-э..., фэ! фу!

-et/ˈet
• alejnˈet сам
• er hejbt onˈet ён пачынае
• er štejt uſˈet ён устае
• er štelt zix opˈet ён спыняе
• ojxˈet таксама
• ništo vos cu tonˈet (Abr.) нічога рабіць
ˈet=vet (veln*)
• er/irˈet=er/ir vet
e"t *abr.* **ivre-tajč** [*s.* **ע"ט=עברי־טייטש**] стараідыш; архаічны пераклад кніг на стараідыш
etablírn (etablírt) [*d.* etablieren] заснаваць, заснаўваць
etáp *m*, -n [*p.* etap] этап
• mitn etap па этапу, этапам
etát *m*, -n [?] кагальны падатак; **etátove(r)** зарэгістраваны ў падатковым сьпісе
• zej betn mˈzol dem etat farklenern яны просяць, каб зьменшылі падатак
etáž *m*, -n [*d.* Etage] паверх; **-etážiker** павярховы; **cvej-etážiker** двухпавярховы; **etažerke** *f*, -s этажэрка
etemen=otemen [*d.* atmen] 1. дыхаць; 2. *n* дыханьне; **etemiker** які дыхае, дыхальны
eter=ejter *m* [*d.* Äther] этэр, эфір; **éterišer** эфірны
Etiopje *n* [*d.* Äthiopien →Kuš] Этыёпія
etl-bétl [?] ніцячая гульня зь ніткамі на пальцах
• spiln in etl-betl гуляць у гульню зь ніткамі
étlexe(ne) [*d.* etlicher] некалькі; **étlex-špraxiker** шматмоўны
• etlexe un cvancik дваццаць зь лішнім/лішкам
ette *m* [*d.* Ätte] *kšp.* тата
etuí *m*, -en [*d.* Etui, *fr.*] скрынка, футарал
etvos [*d.* etwas] *adv.* нямнога, трохі, крыху; **étvosiker** нязначны, невялікі
• xoć etvos (vos meg zajn etvos) хоць трохі
-evate(r) [*sl.*] *suf.* -ават(ы), -авіт(ы) (утварае прыметнікі)
• tamevate(r), nariševate(r) дурнаваты; xojlevate(r) хваравіты
-evdik- [*d.?*] *suf.*
• onzeevdiker нябачны; špirevdiker адчувальны, успрымальны; špirevdikajt успрымальнасьць
eved *m*, *pl.* avodim [*s.* **עבד(-ים)** →avdes, avojde] раб, нявольнік, слуга [*sin.* šklaf, knext]; **eved-knájni/-knáani** *m*, *pl.* avodim-knájnim/-knáanim [*s.* **כנעני(-ם)**] нізкі раб, вечны раб
ev(e)n-bójxn *m*, -s [*s.* **אבן־בו(ו)חן(-ס)**] асялок, пробны камень [*sin.* pruvštejn]; **evn-hoézer** *m* [*s.* **העזר־**] трэцяя частка "Šulxn-orex" (запаветы аб шлюбе і разводзе); **ev(e)n-négef** *m*, *pl.* -n/avne-negef [*s.* **נגף־(אבני)**] камень спатыкненьня; перашкода, замін [*sin.* štrojxlštejn, šterung]; **év(e)n-tov** *m*, *pl.* avonim-tójves [*s.* **(אבנים־טובות) טוב־**] каштоўны камень [*sin.* tajerer štejn, ejdlštejn]
• haltn*/arajnxapn/ojsxapn vi an evn-tov берагчы/схапіць як каштоўны камень
-eve(n) [*sl.*] *suf.* утварае дзеясловы
• šroteven драбіць; rabeven рабаваць; rasčoteven разьлічваць
eventueler [*d.* eventuell, *fr.*] магчымы, мажлівы, імаверны
ever=ojer *m/n*, -n, *dim.* **ojerl** *n*, -ex [*d.* Ohr] вуха
-eve(r) [*sl.*] *suf.* -ав(ы), -ёв(ы), -ов(ы) (утварае прыметнікі)
• maseve(r) масавы; planeve(r) плянавы
evjen *m*, *pl.* evjojnim, (-te *f*, -s) [*s.* **אביון(-ים)** →farevjenen] бядняк, бядак, бядуля, нябога, галота, басота [*sin.* oreman, kapcn]; **evjojne** *f*, -s, **evjojnes** *n/f* [*s.* **אביונה(-ות)**] беднасьць; **evjójnišer** бедны, бядняцкі; **evjen-šebeévjen** *m* [*s.* **שב(־)**] бяднейшы сярод бедных
• ba an evjen a cviling iz vi dos finfte rod bam vogn *šprxv.* двойня бедняку, як пятае кола ў возе (як сабаку другі хвост)
• er iz nit kejn grojser ojšer un nit kejn klejner evjen *glxv.* ён – не вялікі багацей, але і не малы бядак
• Pinto iz rajx geven, un iz geštorbn an evjen *glxv.* Пінто быў багаты, але памёр бедным (Пінто – амстэрдамскі багацей)
evnux=ejnux *m*, -n еўнух, кастрат
ex [*p.* ech] *int.* эх; **exexé!** *int.* э-хэ-хэ!
• ex du, paxdn ejner! эх ты, баязьлівец!
ex=ix [*d.* ich] я
-exc/-exts/-ixc/-ixts/-axc [*d.* icht?] *suf.* утварае назоўнікі ніякага роду са зборным значэньнем (часта з адмоўным сэнсам)
• (ge)latexc коўдра з абрэзкаў; fajlexc пілавіньне; gefilexc начынка; tojgenixc нікчэмны чалавек
exo *m*, -s [*d.* Echo] рэха, водгульле
exód *m* [*s.* **אחד** →Axad-, axdes, meaxed, laxodim] "адзіны"; абвяшчэньне адзінасьці бога ў малітве "šma-Jisroel" (апошняе слова малітвы) [*sin.* ejner]
ext [*d.* echt] *adv.* якраз, акурат; **exter** сапраўдны, праўдзівы; **extkajt** *f* сапраўднасьць
• an exter чысьцейшай вады
• an exter šrajber iz jener, vos kon in a pošetn štekn derzen a gancn vald сапраўдны пісьменьнік можа ў простай палцы ўбачыць цэлы лес
Ezre [*s.* **עזרא**] *tnx.* Эздра; Кніга Эздры; **Ezre hasojfer** [*s.* **עזרא הסופר**] *tnx.* "Эздра пісьменьнік"
ezres-nóšim *m/f*, -s [*s.* **עזרת־נשים(-ס)** →(bal-)iše, barnaš] 1. жаночая частка ў сынагозе; 2. *fig.* жаночая парода

סטייפן

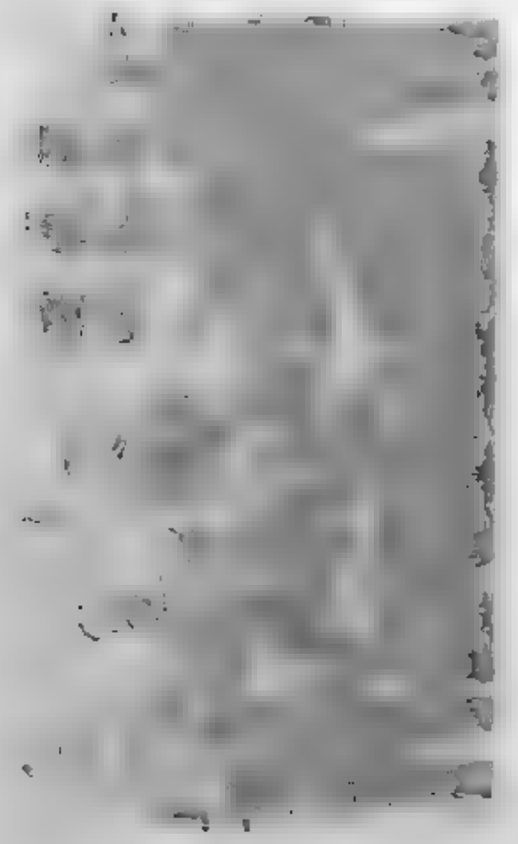

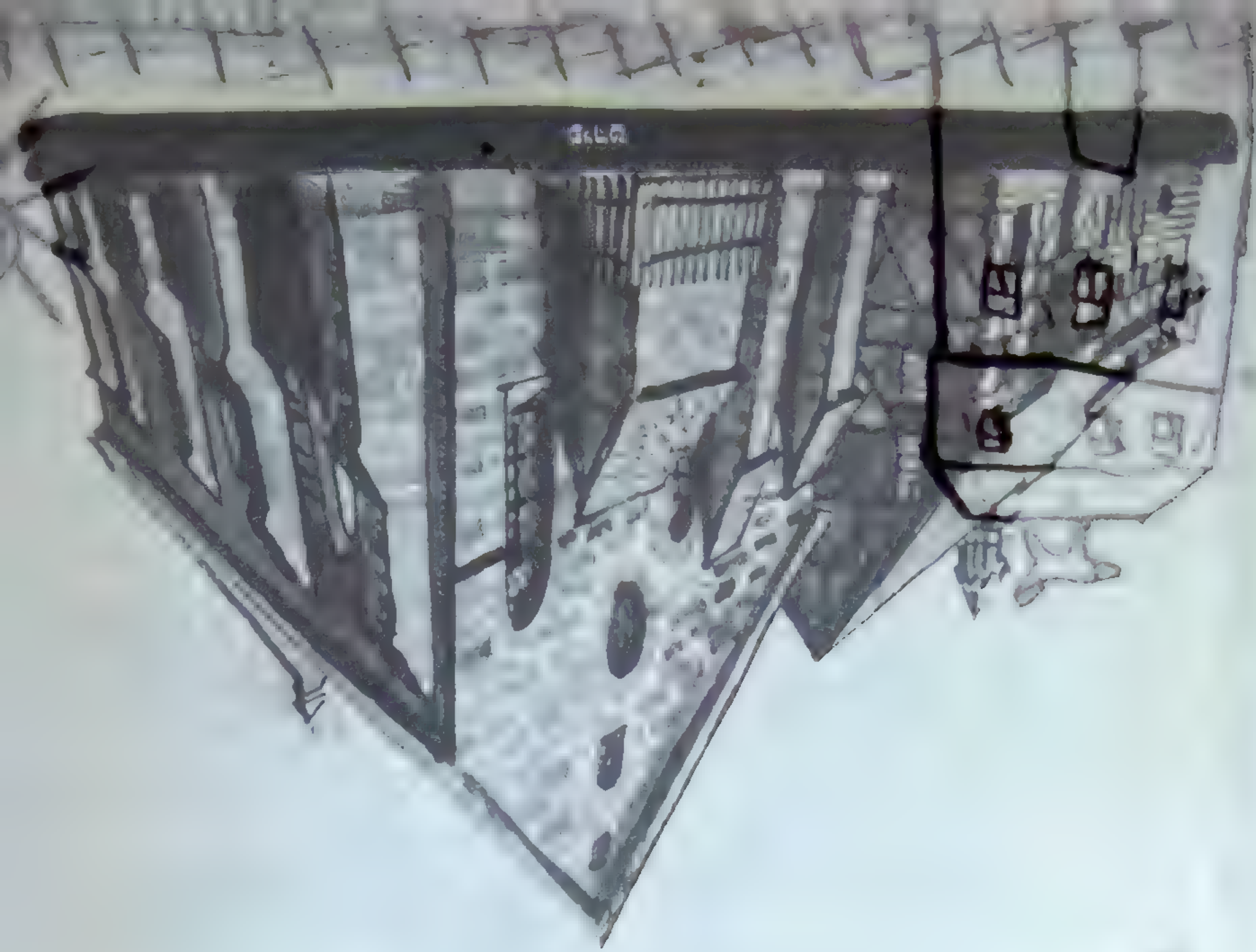

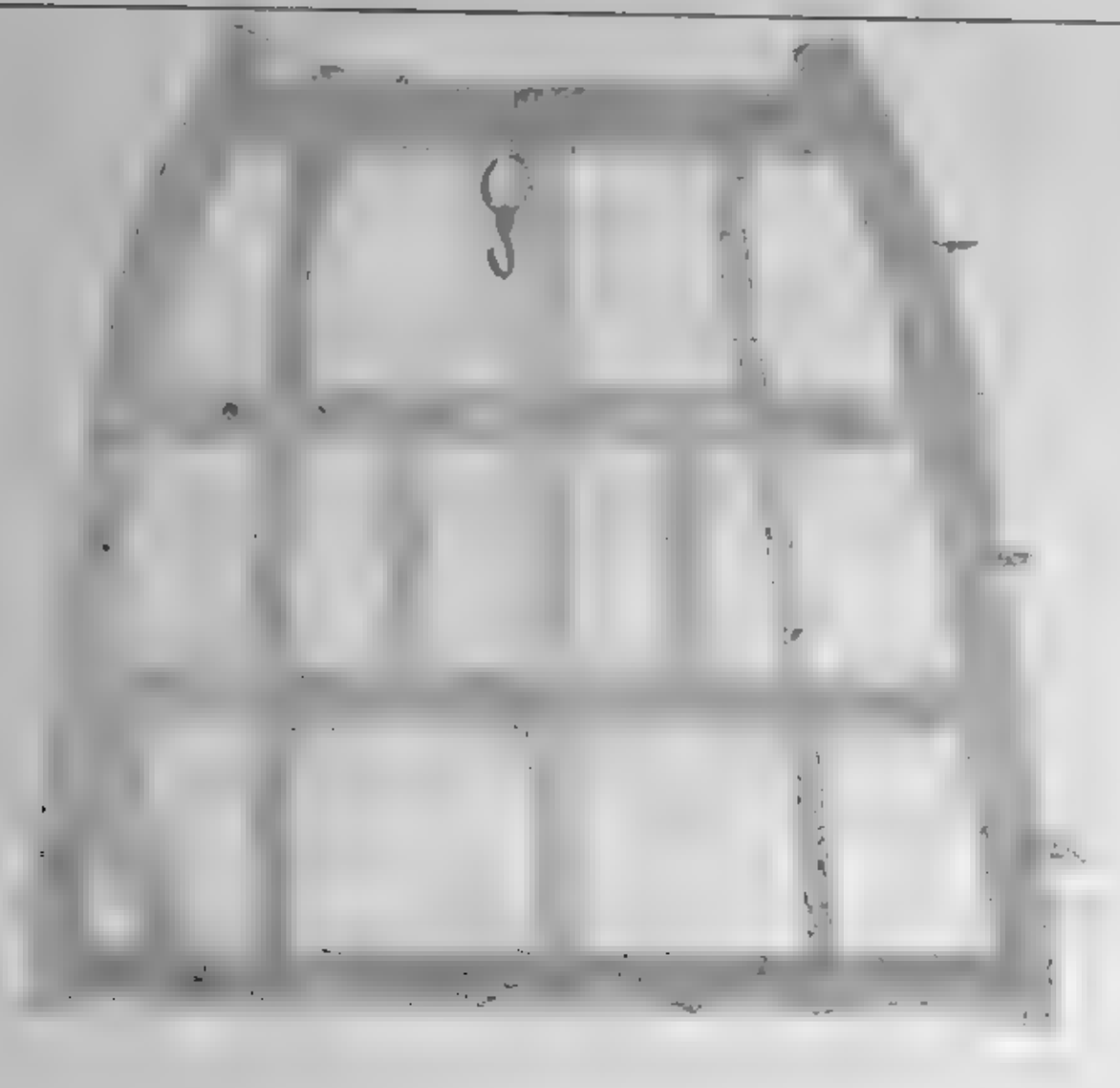

F=fej *m/f*, -en [*s.* (ען-)פא] 1. "фэй", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 80; **lange(r) fej** [*s.* ף] літара "f", якая пішацца напрыканцы слова

f' *abr.*, **frajnt** *m*, (-n/-ine *f*, -s) друг, прыяцель, сябра, сябар

fabl *f*, *pl.* -en/fabeln [*d.* Fabel] байка, казка, прыпавесьць; фабула

fabricírn (fabricírt) [*d.* fabrizieren] фабрыкаваць, вытвараць; **fabrikacje** *f* фабрыкацыя, вытворчасьць; **fabrík** *f*, -n, **fábrike** *f*, -s фабрыка; **fabrikát** *m*, -n фабрыкат, фабрычны выраб, фабрычная прадукцыя; **fabrikánt** *m*, -n фабрыкант; **fabrične(r)** фабрычны

• vos a fabrik ken maxn, a kez mit azoj fil knejčelex *iron.* што фабрыка можа зрабіць, сыр зь дзіркамі

facét *m*, -n [*p.* facet] фацэт, франт, элегант; **facetevate(r)** фацэтны, франтаваты, фарсісты; **faceteráj** *f* франтаватасьць, фарсістасьць

• [illegible] zemele mit vajn, /ci ken men den zajn azoj šejn? /Vajl [illegible] maxt mit andere facetn, /derfar bistu azoj šejn. [illegible] бучачкі зь віном ці можна быць такой пры[illegible] што ты ходзіш кожную ноч з другімі фа[illegible] ты такая прыгожая.

[illegible] facjata] мансарда, пакой пад дахам

[illegible]e/**facejle=fečejle** *f*, -s [*šp.* fazaleja, *it.* fazzoletto, [illegible]] хустка

fajanc/fajáns *m* [*d.* Fayence] фаянс; **fajáncener** фаянсавы; **fajončnik** *m*, -n гандляр фаянсам

fajer *m*, -n [*d.* Feuer] агонь; **fájer(d)iker** агнявы, агністы, палкі, палымяны; **fájerke** *f*, -s жароўня; камфорка; **fájern** страляць, паліць; палаць, палымнець; **fájer(-ge)cajg** *n*, -n крэсіва; **fájerfester** вогнеўстойлівы; **fájergeferlexer** вогненебясьпечны, вогнеапасны; **fájer(-)lešer** *m*, -s пажарны, пажарнік; **fájer-oper** *m*, -s *tnx.* вогненная ахвяра; **fájer-rojter** вогненна-чырвоны; **fájeršajn** *f* зарыва; **fájeršpajen-diker** вогнедышны; **fájerštejn** *m*, -er крэмень, скалка; **fájertop** *m*, *pl.* -tep гаршчок з вугольлем

• durx fajer un (durx) vaser *fig.* скрозь агонь і ваду
• fajer-folk агонь-людзі (небясьпечныя як агонь)
• krixn* in fajer лезьці ў агонь
• redn* far fajer un far vaser *fig.* гаварыць горача (з агнём /запалам; балбатаць/лапатаць не змаўкаючы)
• špiln zix mit fajer (me špilt zix do mit fajer) *fig.* гуляцца з агнём
• tojgn afn fajer нікуды ня варты (толькі ў агонь)
• az me antlojft fun/far fajer, bagegnt men dos vaser (fun fajer in vaser) *šprxv.* хто бяжыць ад агню, той трапляе ў ваду (з агню ды ў прысак/полымя; з прыску ды ў вагонь; з дажджу пад рыну; з холаду ў мароз; з гаручага ды ў балючае)
• a fajer af dir! *kll.* агнём цябе запалі!
• a fajer zol dix trefn (vi du redst)! *kll.* каб ты згарэў (як ты кажаш)!
• a fajer zuxt im/zi /dix! *kll.* агонь яго/яе/цябе шукае! (бадай яго агонь спаліў! а каб ты гарэў без агню!)
• az se brent, iz a fajer *šprxv.* дзе гарыць, там і агонь (дзе дым, там і агонь; дзе вярба, там вада; дзе кветкі, там і мёд)
• Di fajerdike libe /tut in majnem harcn brenen... /Vos kumt arojs, az ix hob dix lib, /az mir kenen zix nit nemen. *flksl.* Палымяная любоў гарыць у маім сэрцы... Што з таго, што я цябе люблю, калі мы ня можам пабрацца.
• dos iz fajer mit vaser гэта агонь з вадою (агонь з вадою ў адной хаце не жывець)
• fajer iz a ganev *šprxv.* агонь – злодзей (злодзей хоць вуглы пакіне, а агонь і тое забярэ)
• špil dix nit mit fajer! *glxv.* не гуляйся з агнём! (не забаўляйся з агнём, бо ўсцысься)

fájern [*d.* feiern] сьвяткаваць; **fájerlexer** урачысты; **fájerlexkajt** *f*, -n урачыстасьць; **fájerung** *f*, -en сьвяткаваньне; сьвята, урачыстасьць; **fájertog** *m*, *pl.* -teg сьвята

fajfn* (gefájft/gefífn) (af) [*d.* pfeifen] 1. сьвістаць; 2. *n*, **fajferáj** *f* сьвіст; **fajf** *m*, -n сьвіст(ок); **a fajf ton*/gebn*** сьвіснуць; **fajfer** *m*, -s сьвістун; **fajfl** *n*, -ex сьвісьцёлка, жалейка; **fájfelex** *pl. bot.* мандрагора; **fajfiól** *m*, -n дудка, жалейка; **fajfke** *f*, -s жалейка, сьвістулька

• fajfn* af emecn а(б)сьвістаць кагосьці
• az der rebe fajft, /un az der rebe fajft, /fajfn ale xasidimlex... *flksl.* калі рэбэ сьвісьціць, сьвісьцяць усе хасыдзікі...
• es iz nito mit vos cu fajfn! *glxv.* німа чым сьвістаць!

fajg *f*, -n [*d.* Feige] 1. смоква, інжыр, фіга; 2. кукіш, дуля, фіга; **fájgnblat** *m*, *pl.* -bleter фігавы ліст; **fájgnbojm** *m*, *pl.* -bejmer фігавае дрэва

• a fajg vajzn* (fajgn arojsšteln; gebn* a fajg) даць/паднесьці/паказаць дулю
• cen finger mit a fajg дзесяць пальцаў зь фігай
• cvej fajgn! a fajg unter a dexl! ■ fajg unter der noz! фіга з маслам! фіга на талерцы! фіндос пад нос!
• krign*/hobn* a fajg атрымаць дулю (дулю зьесьці)
• šteln a fajg in arbl/kešene (unter der pole) паказаць фігу ў рукаве/кішэні (пад крысом)
• visn* a fajg дулю ведаць
• a held – er vajzt a fajg in kešene гэрой – ён паказвае фігу ў кішэні (гэрой – штаны дзірой; гэрой бабы старой)
• az me hot nit kejn finger, ken/zol men kejn fajg nit (ojs)-vajzn *šprxv.* хто ня мае пальцаў, ня можа паказаць фігу
• fun finf finger ken men mer vi kejn fajg nit maxn *šprxv.* зь пяці пальцаў больш аднае дулі ня зробіш

fajke *f*, -s [*p.* fajka] курыльная люлька

fajl *f*, -n, *dim.* **fajlxl** *n*, -ex [*d.* Pfeil] страла; **fajlnbójgn/fajl-un-bójgn** *m*, -s лук; **fajln-bójger** *m*, -s, (-n *f*, -s) лучнік; **fajln-bojgeráj** *n* стральба з лука; **fajl-ojs(n)-bójgn** (fajl fun bojgn) *adv.* стралой з лука, дужа хутка (наўскач /стрымгалоў/кулём; як высьцігнуць; з усіх ног); **fájln-taš** *f*, -n калчан

• durxšvindlen/durxflien* fajl-ojsn-bojgn пранесьціся стралой (прамайнуць, прамільгануць)
• šikn fajln пускаць стрэлы
• a vort iz (azoj) vi a fajl – bejde hobn grojse ajl *šprxv.* слова як страла – абодва маюць вялікую хуткасьць (з свайго языка спусьціш – на чужым ня зловіш; сьліны не падымеш, а слова ня вернеш)

fajl *f*, -n, *dim.* **fajlxl** *n*, -ex [*d.* Feile] напілак, напільнік; **fajln** пілаваць, тачыць (напільнікам); **fajlexc** *n* пілавіньне, апілкі

fajlxl *n*, -ex [*d.* Veilchen] *bot.* фіялка, браткі

fajner [*d.* fein] файны, прыгожы, харошы; **fajnkajt** *f*, -n прыгажосьць; дабрата, добры ўчынак; **fájnbrojt** *n* печыва, пячэньне; **fajne-bérje** *f*, -s [*s.* (ות-)בריה] фарсун, фігурант, франт; багаты, уладны чалавек; **fájnfiliker** тонкі, успрымальны, успрыімлівы; **fájngold** *n* чыстае золата; **fájnšmeker** *m*, -s, (-n *f*, -s) *iron.* танкач, эстэт;

fájnzilber *n* фанцыбэр, чыстае срэбра, выжыга
• ganc fajn gemaxt! файна зроблена!
• s'iz fajn varem добрае і цёплае надвор'е
• Štejen di karetn, štejen di karetn /arum majn foters tir... /– Šejne toxter, fajne toxter, zec zix, for mit mir. *flksl.* Карэты стаяць каля дома майго бацькі... – Прыгожая дачка, файная дачка, садзіся, паедзем са мной.

fájnkoxn/fá(j)nkuxn *m*, -s [*d.* Pfannkuchen] *kul.* яечня, амлет, латушнік

fajnt/fajnd *m* [*d.* Feind] вораг, непрыяцель; **fájnt(šaft)lexer /fajndlexer** варожы; **fajnt/fajnd hobn*** (cu) ненавідзець, не любіць, пагарджаць; **fajntšaft/fajndšaft** *f*, -n, **fájnt(šaft)lexkajt/fájndlexkajt** *f*, -n варожасьць, нянавісьць
• fajnt ejmes-moves сьмяротна ненавідзець
• fajnt hobn* emecn vi a misnaged a xosed ненавідзець кагосьці як міснагед хасыда
• fajnt hobn* epes vi a šiker a glezele, vi a kac hot fajnt smetene не любіць штосьці як п'яніца шклянку, як кот сьмятану
• fajnt hobn* vi a betler a halbn gildn *iron.* ненавідзець як жабрак паўзалатоўку
• fajnt hobn* vi ojgnvejtik ненавідзець як боль у вачох
• fajnt krign* пачаць ненавідзець
• fajnt vi a jid/xazer, vi a xosid a šikse, vi avojde-zore ненавідзець як жыда/сьвіньню, як хасыд сікшу, як паганства
• dort vu me hot dix lib, gej vejnik, vu me hot dix fajnt – gej gorništ *šprxv.* туды, дзе цябе любяць, не ўчашчай, туды, дзе цябе ня любяць, – і нагою не накладай (дзе ня любяць – не гасьці, а дзе любяць – не часьці)
• hitn zol men zix far di frajnd, nit far di fajnd *šprxv.* сьцерагчыся сяброў, а ня ворагаў
• ver es hot lib cu nemen, hot fajnt cu gebn *šprxv.* хто любіць браць, ня любіць даваць ("дай" – ня чуе, а "на" – руку суе)

fajxter [*d.* feucht] вільготны, сыры, мокры; **fajxt vern*** рабіцца вільготным; **fajxtkajt** *f* вільгаць, сырызна, макрата

fakl *m*, -en [*d.* Fackel] факел, паходня; **fáklcug** *m*, -n факельнае шэсьце

faktazje *f* навуковая фантастыка

fakter/faktor *m*, *pl.* -s/faktojrim [*p.* faktor] фактар, чыньнік, пасярэднік; **fáktreven** пасярэднічаць, займацца пасярэдніцтвам

falb *m/f*, -n, *dim.* **felbl** *n*, -ex [*d.* Falbel, Falte, *fr.* falbala, *p.* falbana] складка, фалда, фальбона; **falber** адвіслы, абвіслы; **falbán** *m*, -es, **falbane** *f*, -s фальбона, брыжы; **falbn** скласьці, складваць, сабраць, зьбіраць у зборкі /складкі; пусьціць, пускаць кругі (рабізна на вадзе)
• in a kiške ken men kejn falbane nit maxn *glxv.* у кішцы фальбону ня зробіш (у запас не пад'ясі і ў запас ня высьпішся)

falc *m*, -n [*d.* Falz] *texn.* фальц, паз; **fálc(eve)n** фальцаваць

fald *m/f*, -n, *dim.* **féldele** *n*, -x [*d.* Falte, *p.* fałd] складка, фалда, фальбона; **fáldeven, falten** скласьці, склад(в)аць, сабраць, зьбіраць у зборкі/складкі; пусьціць, пускаць кругі (рабізна на вадзе)

falje *f*, -s [*p.* fala, *d.* Welle] хваля; **faljen zix** хваляваца (аб вадзе), ісьці хвалямі

faljerčik/falirčik *m*, -es [?] *kul.* клёцка, фрыкадэлька

falk *m*, -n [*d.* Falke] *zool.* сокал

faln* (iz gefáln) [*d.* fallen] 1. (у)пасьці, (с)падаць; меншаць, памяншацца, убываць; 2. *n* падзеньне, затуханьне; **fal** *m*, *pl.* -n/fel 1. падзеньне; 2. выпадак, акалічнасьць; **gebn*** **/ton* a fal** пляснуцца, плюхнуцца; **fálike** *f med.* падучка, падучая хвароба, эпілепсія; **fáliker** *m* эпілептык, хворы на падучку; **fálndiker** які падае, падучы; які ўбывае /меншае/спадае; **fálgrub** *m/f*, *pl.* -griber лоўчая (воўчая) яма; **fálširem** *m*, -s парашут; **fálvinkl** *m*, -en вугал падзеньня
• af jedn fal дзеля ўсяго дзеля, на ўсялякі выпадак
• faln* af a fal трапіць на выпадак
• faln* af a plan/hamcoe скеміць, сьцяміць
• faln* afn gedank патрапіць на думку, дайсьці да розуму
• faln* afn noz падаць носам
• faln* cu dr'erd рачкаваць, поўзаць па зямлі
• faln* fun di fis валіцца з ног, ногі заплятаюцца
• faln* fun di kojxes выбіцца зь сілаў
• faln* vi a gehargeter/snop/plaxe, vi flign/špener падаць як забітыя/сноп/плаха/мухі/трэскі
• falndike štern *astr.* зьнічкі
• in bestn/ergstn fal у лепшым/горшым выпадку
• in fal (fun) у выпадку (чагосьці)
• in/af/far kejn fal nit! ні ў якім разе!
• jedn fals ва ўсякім разе
• s'falt fun di hent валіцца з рук
• vi der fal iz у выпадку
• zajn* gefaln ba zix прыйсьці ў заняпад
• az me falt ba zix, falt men ojx ba andere *šprxv.* хто сам сябе не паважае, таго й людзі не паважаюць (шануйся сам, калі хочаш, каб другія шанавалі)
• az me ligt af der erd, ken men nit faln *šprxv.* хто ляжыць на зямлі, той не ўпадзе
• faln zol men cum kop un nit cu di fis *glxv.* прыпадаць трэба к галаве, але не к нагам
• ojb šojn jo faln iz fun a gut ferd *šprxv.* калі ўжо падаць, то каб хоць з добрага каня (гінуць – дык гінуць з трэскам)

falšer/falčer [*d.* falsch] фальшывы, ілжывы, хлусьлівы, аблудны, падманны; **fálševen** фальшывіць, маніць, крывіць душой; **falškajt** *f*, -n фальш(ывасьць); ілжывасьць, хлусьлівасьць; **fálšedrang** *n*, -en памылка, хіба; **fálšmincer** *m*, -s фальшываманэтнік; **fálšmincung** *f* падробліваньне, падробка, фальшаваньне; **fálšgemíncter** падроблены, фальшывы, фальшаваны
• falš gedrungen памылковы
• falš vi a šlang/kac фальшывы як зьмяя/котка
• ojszen* vi a falše(r) zekser/matbeje/šilinger выглядаць як фальшывая манэта
• a falšer frajnd iz erger vi a hunt *šprxv.* няшчыры сябра горш за сабаку (добры сабака лепшы за ліхога чалавека)

familje/famelje *f*, -s [*d.* Familie] 1. сям'я; 2. **famílje-nomen** *m*, *pl.* -nemen прозьвішча, фамілія; **familjenlozer** бесьсямейны, несямейны

fan *f*, -en, *dim.* **fendl** *n*, -ex [*d.* Pfanne] патэльня; каструля, рондаль
• dos esn blajbt klepn on der fan *glxv.* ежа прыліпла да патэльні (больш заходу, як карысьці; апуха ня варта кажуха)
• az zi hejst Hendl/Genendl (az er hejst Mendl), meg men esn fun ir/zajn fendl (az du hejst Mendl, meg men esn fun dajn fendl un trinken fun dajn kendl) *glxv.* калі яе/яго завуць Гэндл/Генэндл/Мэндл, можна есьці зь ейнай/ягонай /тваёй патэльні (і піць з твайго кубка) (калі кухарка – жыдоўка, то і ежа ў яе будзе кашэрная)

fanaberje/fajne-bérje *f*, -s [*s*. פאנע־בריה] фанабэрысты чалавек, фарсун, фігурант, франт; багаты, уладны чалавек; **fanabérješer** фанабэрысты

fanander=funander [*d*. voneinander] *adv*. паасобку, асобна адзін ад другога

fanánder-=farnánder-=funánder- [*d*. einander-] *knv./pref*. (па)раз(ь)-, (па)рас(ь)-

fanánderarbetn [*d*. arbeiten] распрацаваць, (па)распрацоўваць; **fananderarbetung** *f* распрацоўка

fanánderbajtn* [*d*. beuten, *mhd*. biuten] разьмяняць, (па)разьменьваць

fanánderbazecn [*d*. besetzen] расьсяліць, (па)расьсяляць (паасобна)

fanánderbejgn* [*d*. biegen, beugen] разагнуць, (па)разгінаць, (па)разгібаць

fanánderbiln* zix [*d*. bellen, *mhd*. büllen] разбрахацца

fanánderbindn* [*d*. binden] (па)разьвяз(в)аць; **fanánder-** [illegible] разьвязваньне

[illegible] zix [*d*. blühen] расквітнець, расквітаць, расьцьвітаць; **fanánderbliung** *f* расьцьвітаньне

[illegible] [*d*. auseinanderblasen] (па)разьдзімаць, (па)разьдзьму(ва)ць; **fanánderblozung** *f* разьдзьмуваньне

[illegible] [*d*. bauen] разбудаваць, (па)разбудоўваць, (па)разгортваць (будаўніцтва); **fanánder-** [illegible] *m* разьвіцьцё, разгортваньне (будаўніцтва)

fanánderbrenen [*d*. brennen] распаліць, (па)распальваць; **fanánderbrenen zix** распаліцца, распальвацца, разгарэцца, разгарацца

fanándercien* [*d*. ziehen] расьцягнуць, (па)расьцягваць

fanándercindn* [*d*. zünden] распаліць, (па)распальваць

fanándercojmen [*d*. zähnen] разгарадзіць, (па)разгароджваць

fanándercoln zix [*d*. zahlen] расплаціцца, (па)расплочвацца

fanánderčepen [*p*. czepiać] расчапіць, расчапляць, (па)расчэпліваць

fanánderdrejen [*d*. drehen] раскруціць, (па)раскручваць, прымушаць вярцецца

fanánderefenen [*d*. öffnen] расчыніць, (па)расчыняць, раскры(ва)ць

fanánderfaln* (zix) [*d*. fallen] распасьціся, (па)распадацца; **fanánderfalung** *f* распад

fanánderfirn [*d*. führen] разьвезьці, (па)развозіць; разьвесьці, (па)разводзіць

fanánderflakern zix [*d*. flackern] разгарэцца, разгарацца

fanánderflancn [*d*. pflanzen] рассадзіць, (па)рассаджваць

fanánderflejcn zix [*d*. fliessen, *mhd*. vliezen] (па)разьлі(ва)цца; выйсьці, выходзіць зь берагоў

fanánderflextn* [*d*. flechten] расплесьці, (па)расплятаць

fanánderflien* zix [*d*. fliegen] разьляцецца, (па)разьлятацца

fanánderflisn* zix [*d*. fliessen] (па)разьлі(ва)цца

fanánderformirn [*d*. formieren] расфарміраваць, (па)расфарміроўваць

fanánderforn* zix [*d*. fahren] разьехацца, (па)разьяжджацца

fanánderfregn (zix) (ba) [*d*. fragen] (па)распыт(в)аць

fanándergartlen [*d*. Gürtel] расьпераззацца, (па)расьпяразвацца

fanándergearbeter [*d*. gearbeitet] распрацаваны

fanándergebn* [*d*. geben] (па)разда(ва)ць

fanándergeefnter [*d*. geöffnet] расчынены, раскрыты; раззяўлены

fanándergejn* zix (mit) [*d*. gehen] разысьціся, (па)разыходзіцца; **fanándergang** *m* разыходжаньне; **fanándergegangener** які разышоўся (з жонкай), разьведзены

fanándergenecn zix [*d*. gähnen] распазяхацца, пачаць пазяхаць

fanándergenumen vern* [*d*. genommen] (па)рассунуцца, (па)расставіцца

fanándergeviklter [*d*. gewickelt] разгорнуты

fanándergevorfener [*d*. geworfen] раскіданы

fanándergisn* [*d*. giessen] (па)разьлі(ва)ць

fanándergletn [*d*. glätten] разгладзіць, (па)разгладжваць

fanándergliderm [*d*. gliedern] расчляніць, (па)расчляняць, разьдзяліць, (па)разьдзяляць

fanándergrenecn [*d*. grenzen] разьдзяліць, (па)разьдзяляць, разьмежаваць, разьмяжоўваць; **fanándergrenecung** *f* разьмежаваньне

fanándergrinen zix [*d*. grün werden] зазелянець

fanándergrobn* [*d*. graben] раскапаць, (па)раскопваць; **fanándergrobungen** *pl*. раскопкі

fanánderhejcn [*d*. heizen] распаліць, (па)распальваць

fanánderhengen* [*d*. hängen] разьвесіць, (па)разьвешваць

fanánderhojbn* [*d*. heben] разьвесьці, (па)разводзіць

• fananderhojbn* di brik разьвесьці мост

fanánderhuljen zix [*p*. hulać, *ukr*. гуляти] разгуляцца, разгульвацца

fanánderjogn zix [*d*. jagen] разагнацца, (па)разганяцца; **fanánderjog** *m* разгон, разьбег; **zix fanánderjogndik** *adv*. з разгону, з разьбегу

fananderjomern zix [*d*. jammern] разьлямантавацца, расплакацца, разрыдацца

fananderjušen zix [*ukr*. юшити] разьюшыцца, разьюшваццa

fanánderkajklen zix [*d*. gaukeln, *mhd*. kugelen, kegelen?] раскаціцца, раскочвацца

fanánderkamen/fanánderkemen [*d*. kämmen] расчасаць, (па)расчэсваць

fanánderklajbn* [*d*. klauben] разабраць, (па)разьбіраць, рассартаваць

fanánderklapn [*d*. klappen] разьбі(ва)ць, разбарабаніць, разбарабаньваць

fanánderklejen zix [*p*. kleić, *r./ukr*. клей] расклеіцца, (па)расклейвацца

fanánderklepn [*d*. kleben] расклеіць, (па)расклейваць

fanánderlaxn zix [*d*. lachen] расьсьмяяцца

fanánderlejgn [*d*. legen] раскласьці, (па)расклад(в)аць; **fanánderlejgt vern*** згні(ва)ць; **fanánderlejgung** *f* загніваньне, гніцьцё, распад, гніеньне

• fananderlejgn a ſajer раскладаць агонь

fanánderlodn* [*d*. laden] разгрузіць, (па)разгружаць; **fanánderlodung** *f* разгрузка

fanánderlojfn* zix [*d*. laufen] разьбегчыся, (па)разьбягацца; **fanánderlojf** *m* разьбег

fanánderlozn* [*d*. lassen] 1. распусьціць, (па)распускаць; 2. растапіць, растопліваць; **fanánderlozung** *f*, -en растварэньне, роспуск

fanándermaxn [*d*. machen] разабраць, (па)разьбіраць; расчыніць, расчыняць

fanándernemen* [*d*. nehmen] разабраць, (па)разьбіраць, разь-

няць, (па)разьнімаць, рассунуць, рассоўваць, расставіць, (па)расстаўляць; **fanándernem-brik** *f*, -n развадны мост
• fanandernemen* di cvajgn расхінуць галіны
fanánderniteven [*d.* nieten] раскляпаць, расклёпваць
fanánderpakn [*d.* packen] распакаваць, (па)распакоўваць
fanánderplontern [*p.* plątać] (па)разблыт(в)аць
fanánderpojkn [*d.* Pauke] разбарабаніць, разбарабаньваць, раструбіць, раззваніць, разбалбатаць, разгаласіць
fanánderprošen [*p.* prószyć] 1. распыліць, (па)распыляць; 2. *n* распыленьне
fanánde(r)rajbn* [*d.* reiben] расьцерці, (па)расьціраць
fanánde(r)rajsn* [*d.* reissen] разадраць, (па)разьдзіраць
fanánde(r)re(j)dn* zix [*d.* reden] разгаварыцца
fanánde(r)rukn [*d.* rücken] рассунуць, (па)рассоўваць; **fanánde(r)rukn zix** расступіцца, расступацца, разда-(ва)ца, разысьціся, разыходзіцца
fanándersorteven, fanándersortirn [*d.* sortieren] рассартаваць, рассартоўваць
fanánderšejdn [*d.* scheiden] адрозьні(ва)ць, разьняць, разьнімаць; **fanánderšejd** *m* разьдзел, падзел, разрозьніваньне
fanánderšern [*d.* scheren] разрэзаць, (па)разразаць (нажніцамі)
fanánderšifrirn [*d.* schiffrieren] расшыфраваць, (па)расшыфроўваць
fanánderšikn [*d.* schicken] (па)разаслаць, (па)рассылаць
fanánderšitn* [*d.* schütten] (па)рассыпаць
fanánderšixtung *f* [*d.* Schichtung] расслаеньне
fanánderšlepn [*d.* schleppen] расьцягнуць, расьцягаць, (па)расьцягваць
fanánderšlogn [*d.* schlagen] (па)разьбі(ва)ць
fanánderšmirn [*d.* schmieren] (па)размаз(в)аць
fanánderšnajdn* [*d.* schneiden] разрэзаць, (па)разразаць
fanánderšnureven [*d.* schnüren] расшнураваць, (па)расшнуроўваць
fanánderšoklen [*d.* schaukeln] раскалых(в)аць
fanánderšpaltn [*d.* spalten] расшчапіць, расшчапляць
fanánderšparn [*d.* sperren] раздаць, расшырыць
fanánderšpiljen [*p.* zaszpilić] расшпіліць, расшпіляць
fanánderšpiln [*d.* spielen] разыграць, разыгрываць
fanánderšprejtn [*d.* spreiten] распаўсюдзіць, распаўсюджваць; разаслаць, (па)расьсьцілаць
fanánderšpricn [*d.* spritzen] распырск(в)аць, распыліць, (па)распыляць; **fanánderšpricung** *f* распырскваньне, распыленьне
fanánderšrajbn* [*d.* schreiben] расьпісаць, (па)расьпісваць
• fananderšrajbn* lojt di minutn расьпісаць па мінутах
fanánderšrajen* zix [*d.* schreien] раскрычацца
fanánderšrojfn [*d.* schrauben] расшрубаваць, (па)расшрубоўваць, разьвіньціць, (па)разьвінчваць
fanánderštejn [*d.* stellen] расставіць, (па)расстаўляць; **fanánderštelung** *f* расстаноўка, разьмяшчэньне
fanánderštojsn [*d.* stossen] расштурх(в)аць
fanánderštupn [*mhd.* stupfen] парасьпіхаць, разапхнуць
fanándertancn zix [*d.* tanzen] растанчыцца, растанцавацца
fanándertejln [*d.* teilen] разь-, па|дзяліць, разь-, па|дзяляць, разьмеркаваць, (па)разьмяркоўваць; **fanándertejlung** *f* разьдзяленьне, разьмеркаваньне
fanánderton* zix [*d.* tun] распрануцца, (па)распранацца
fanándertrajbn* [*d.* treiben] разагнаць, (па)разганяць
fanándertrejslen [*ukr./r.* трясти] растрэсьці, (па)растрасаць; расхіст(в)аць, раскалываць
fanándertrenen [*d.* trennen] распароць, (па)распорваць
fanándertrogn* [*d.* tragen] 1. разьнесьці, (па)разносіць; 2. *n* разнос; **fanándertreger** *m*, -s разносчык, нашэньнік
fanándervaksn* zix [*d.* wachsen] разрасьціся, (па)разрастацца
fanándervaremen [*d.* wärmen] разагрэць, разаграваць
fanándervarfn* [*d.* werfen] раскінуць, раскідаць
fanándervejnen zix [*d.* weinen] расплак(в)ацца
fanándervekn [*d.* wecken] па-, раз|будзіць
fanándervicIen zix [*d.* Witz] разжартавацца
fanándervign [*d.* wiegen] раскалыхаць, раскалыхваць
fanándervikIen [*d.* wickeln] разгарнуць, (па)разгортваць, разьвінуць, разьвінаць, разматаць, (па)размотваць; **fanándervikIen zix** распусьціцца, распускацца; **fanánderviklung** *f* разгортваньне, разьвінаньне
• fanandervikIen a šturmiše tetikajt разгарнуць бурную дзейнасьць
fanánderxlipen zix [*p.* chlipać, *ukr.* хлипати] разрумзацца, сутаргава хліпаць
fanánderzecn [*d.* setzen] рассадзіць, (па)рассаджваць
fanánderzejen [*d.* säen] расьсеяць, (па)расьсейваць (насеньне)
fanánderzifcn zix [*d.* seufzen] разуздыхацца
fanánderziglen [*d.* Siegel] расьпячат(в)аць
fanánderzingen* [*d.* singen] расьпецца, расьпявацца
fanánderzogn [*d.* sagen] расказ(в)аць, рас-, а|павядаць
fanánderzotlen [*d.* Sattel] расьсядлаць, расьсёдлываць
fand/fant *m*, -n [*d.* Pfand, *p.* fant] фант, застава; **fantove(r)** які мае дачыненьне да фанта
fanfaronke *f*, -s [*p.* fanfaron] фрывольная жанчына, какэтка
fangen* [*d.* fangen] 1. (gefangen) (з)лавіць; узяць, браць у палон, (за)паланіць; 2. **fang** *m* лоўля; (у)ловы, улоў; **fanger** *m* лавец; **fáng-grub** *f*, *pl.* -griber лоўчая яма, пастка; **fángorem** *m*, -s *zool.* шчупальца
• – Zog, maran, vi vest zix vern, /ven me vet dajn kol derhern? /– Ven der sojne vet mix fangen. /vel ix štarbn mit gezangen. (A. R.) Скажы, маран, што з табой будзе, калі твой голас пачуюць? – Калі ворагі мяне зловяць, я памру сьпяваючы.
fanír=fonír=finír *m*, -n [*p.* fornir, *d.* Furnier] дыкта, фанэра; **fanírener=finírener** фанэрны; **fanírn** (fanirt) фанэраваць
fankuxn=fajnkoxn/fajnkuxn *m*, -s [*d.* Pfannkuchen] *kul.* яечня
fantazje *f* [*d.* Fantasie] фантазія; **fantázjediker** здольны да фантазіяў; **fantazjór** *m*, -n, (-ke *f*, -s) фантазэр; **fantazjórišer** фантастычны
• dos iz hojle fantazje! гэта голая фантазія!
far [*d.* vor] *adv.* уперадзе, сьпераду, перад(а), да (каго/чаго)
• far der milxome да вайны
• far mir да мяне, перада мной
• farn hojz перад хатай
• far der cajt štarbt men nit *šprxv.* заўчасна не памрэш (душа чалавека рагата, без пары ня вылезе)
• far jugnt lebt men nit, far elter štarbt men nit *šprxv.* ні па старасьці мруць, ні па маладосьці жывуць
far [*d.* für] *prep.* для, дзеля; за; **farn=far dem**
• far der velt (far lajtn) для гэтага сьвету (для людзей)
• far majn ganc lebn за ўсё маё жыцьцё
• far mir для мяне

- far vor сапраўды
- far zix для сябе, асобна, самастойна
- farn esn перад ежай
- ix far dir un du far mir я табе, а ты мне
- nemen* far a vajb браць за жонку, жаніцца
- nuclex far di kinder карысна для дзяцей
- onnemen* emecn far di hent узяць кагосьці за руку
- onhaltn* far der porenče трымацца за парэнчы
- Far vemen zol ix šrajen, far vemen zol ix vejnen, /majn harc ojsdercejln hob ix nit far kejnem... /Zol ix dercejln far majn švester, /zogt zi, s'iz ir ojx nit beser. *flksl.* Каму мне крычаць, каму мне плакаць, маё сэрца выказаць німа каму... Распавяду я сваёй сястрыцы, яна кажа, што ёй таксама ня лепш.

far-=fer- [*d.* ver-, vor-, *sl.* za-] *pref.* пра-, за-; перад-, пера-, [illegible], раз(ь)-, раз(ь)- (паказвае на: 1. аддаленьне, расьсей[illegible] перамяшчэньне; 2. паступовае спыненьне дзеянь[illegible] перашкоды; 3. выкарыстаньне, выдат[illegible] перапрацоўку; 4. злучэньне; 5. пакрываньне, [illegible] ным; 6. зьмену стану; 7. зьнішчэньне)

[illegible] **farajériker** [*d.* vorjährig] леташні, лонскі, [illegible] **jórn=far a jorn** *adv.* летась

[illegible] farajorikn šnej, dem nextikn tog ідзі шукай [illegible] онскага сьнегу, учорашняга дня

[illegible] der farajoriker šnej цікавіць кагосьці як ле[illegible] онскі/тагрочны сьнег (на градах)

[illegible] [*d.* vereist] абледзянелы, заледзянелы; **farájzikt vern*** [illegible] аб|ледзянець; **farájz(ik)ung** *f* абледзяненьне

farákern [*d.* ackern] 1. за(г)араць, заворваць; 2. *n*, **farákerung** *f* заворваньне; **farákerter** за(г)араны, завораны

farákšenen zix [*s.* עקשנען- →akšn] заўпарціцца [*sin.* zix ajnšparn]; **farákšnter** упарты

farálgemejnern [*d.* allgemein] абагульняць; **farálgemejnerndiker** абагульняльны; **farálgemejnerter** абагульнены; **farálgemejnerung** *f*, -en абагульненьне

faramól [*d.* einmal] *adv.* зараз, адразу

f(a)rán(en)=farhán [*d.* vorhanden] ёсьць; **faranen zajn*** мецца, быць у наяўнасьці, утрымлівацца, зьмяшчацца, знаходзіцца; **far(h)ánener**, **farániker** які існуе; наяўны; **faránenkajt** *f* наяўнасьць, прысутнасьць; быцьцё, існаваньне

- faran menčn, vos traxtn azój ёсьць людзі, якія думаюць так
- s'iz faran in farkojf ёсьць у продажы
- s'zajnen/s'iz faran ale meglexkajtn ёсьць усе магчымасьці
- es zajnen faranen zaxn, vos me tor afile dos ejgenem man nit vajzn *šprxv.* ёсьць рэчы, якія нават уласнаму мужыку не паказваюць
- – Ix vel dir a lejterl šteln /fun der erd bizn himl arajn, /nor du zolst mir di štern ibercejln, /vifl in himl s'iz faran. *flksl.* – Я пастаўлю табе драбіны ад зямлі да неба, толькі ты мусіш мне пералічыць зоркі, колькі іх ёсьць на небе.

faránkern [*d.* verankern] стаць на якар

farántvortlexer [*d.* antworten] адказны; **farántvortlexkajt** *f*, -n, **farántvortung** *f* адказнасьць; **farántvortfe(j)iker** *jur.* які знаходзіцца пры поўнай памяці; **farántvortlexkajt** *f jur.* наяўнасьць сьвядомасьці

farárbetn [*d.* verarbeiten] зарабіць, зарабляць, зароблiваць (шчыліну); а-, пера|працоўваць

fararéndeven [*p.* arendować] (за)арандаваць, заарандоўваць

faráverter [*s.* -אויר- →aver] сьмярдзючы, смуродны

faráxtn [*d.* verachten] пагарджаць, грэбаваць; **faráxteter**, **faráxtlexer** занядбаны, пагарджаны, пагрэбаваны; **faráxtiker** пагардлівы, гідлівы, грэблівы; **faraxtung** *f* пагарда, грэбаваньне

farax(t)tógn [*d.* acht, Tage] *adv.* тыдзень таму, на мінулым тыдні; **farax(t)tóg(ed)iker** які быў на мінулым тыдні

farb *f*, -n [*d.* Farbe] фарба; колер, масьць; **fárbiker** 1. фарбавы; 2. **fárbrajxer** каляровы, маляўнічы; **farbn*** (gefárbt /gefórbn) 1. фарбаваць; 2. *n* афарбоўваньне, фарбаваньне; **farber** *m*, -s, (-ke *f*, -s) фарбавальнік, маляр; **farberáj** *f/n*, -en красільня; фарбаваньне; **fárbikajt** *f* маляўнічасьць; **fárbfuler** шматколерны, шматкаляровы; **fárblozer** бясколерны; бяскроўны; **fárblozikajt** *f* бясколернасьць; **fárb-ejl** *m* пакост; **fárbštof** *m*, -n *хем.* фарбавальнік

farbaháltn* (farbaháltn) [*d.* vorbehalten] за-, с|хаваць; **farbaháltener** схаваны, схованы, захованы; **farbahaltung** *f* хаваньне, утойваньне

farbáj [*d.* vorbei] міма, каля; **farbáj zajn*** быць моцна хворым, пры сьмерці; **farbájiker** 1. які мінае/праходзіць міма; 2. небясьпечна хворы (пры сьмерці)

- ix bin farbaj! я прапаў! мне хана!
- zajn* farbaj un esn* far draj прападаць, але есьці за траіх
- Šlogt der zejger draj, /oj, oj, oj, draj, oj, oj, oj, draj, /ix bin šojn gevorn farbaj... /Hot a gute naxt, hot a gute naxt, /cores majne, grojse lejdn /hobn mix aher gebraxt. *flksl.* Гадзіньнік б'е тры гадзіны, ой-ой-ой, тры, я ўжо загінула... Добрай ночы, добрай ночы, мае гора, мае вялікае гора мяне сюды прывяло.

farbáj- [*d.* vorbei-] *knv./pref.* пра- (міма)

farbájfirn (far, ba) [*d.* führen] правесьці, праводзіць (міма); правезьці, правозіць (міма)

farbájflien* (far, ba) [*d.* fliegen] праляцець, пралятаць (міма); **farbájfli** *m*, -en пралёт, пралятаньне

farbájforn* (far, lebn) [*d.* fahren] праехаць, праяжджаць (міма); **farbájforndik** *adv.* мімаездам; **farbájforndiker** праежджы, праезджы

farbájgejn* (far) [*d.* gehen] прайсьці, праходзіць міма, абыходзіць, мінуць, мінаць; **farbájgejendik** *adv.* (па)між іншым, мімаходзь, мімаволі, балазе; **farbájgejendiker** праходзячы міма, мімаходны; **farbájgejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прахожы, падарожны; **farbájgang** *m*, -en праход

farbájjogn [*d.* jagen] пранесьціся, праносіцца, пра(й)мчацца (міма)

farbájkrixn* [*d.* kriechen] прапаўзьці, прапаўзаць (міма)

farbájlojfn* [*d.* laufen] прабегчы, прабягаць (міма); **farbájlojf(nd)iker** мімалётны, прабягаючы (міма)

- es veln nox a sax vasern farbajlofn шмат яшчэ вады ўцячэ (гэта яшчэ доўгая песьня)

farbájlozn* [*d.* lassen] прапусьціць, прапускаць

farbájrajtn* [*d.* reiten] праскакаць наўгалёп, прамчацца (міма)

farbájsn* (farbisn) [*d.* beissen] 1. закусіць, закусваць; 2. *n*, -s, **farbajsexc** *n*, -n/-er, **farbajsung** *f* закуска

- af a farbajsexc (far a farbajsn) на закуску
- farbajsn* di cung, (mit) di lipn, di cejn прыкусіць язык /вусны, сьціснуць зубы
- farbajsn* mit epes перакусіць, зьесьці што-небудзь
- farbajsung cu di cores ліха на закуску
- vinčn un šajsn iz alc ejn farbajsn *glxv. vulg.* што віншаваць, што сраць – усё адна закуска

farbájšisn* [*d.* schiessen] прамахнуцца, прамахвацца; **farbájšos** *m*, -n промах
farbájšvebndiker [*d.* schweben] мімалётны
farbájšvimen* [*d.* schwimmen] праплысьці, праплываць (міма)
farbájtn* (farbítn) (mit) [*d.* beuten] 1. замяніць, аб-, за|мяняць; 2. *n*, **farbájt** *m*, -n, **farbajtung** *f*, -en замена, зьмена; **farbajter** *m*, -s, (-n *f*, -s) зьменшчык, запасны гулец; **farbájtiker** які замяшчае/замяняе; **farbájtlexer** заменны
• af alc gefint zix a farbajt, xuc dem vajbs jugnt *šprxv.* на ўсё знаходзіцца замена, за выключэньнем жаночае маладосьці
farbájtrogn* [*d.* tragen] пранесьці, праносіць (міма)
farbákn* [*d.* backen] запячы, запякаць; **farbák** *m* баўтун, сапсаванае яйка; **farbákn vern*** запячыся, запякацца; **farbákener, farbakter** запечаны
• farbakn blut запечаная кроў
farbalaken (zix) [*ukr.* балакати] прабалакаць (пэўны час), забалакацца
farbalamuten/farbalemučen/farbalemiten [*p.* bałamucić, *ukr.* баламутити] забаламуціць, заблытваць, перашкаджаць
farbál(j)even [*p.* bałować, *ukr.* балювати] (з)марнатравіць, марна (па)траціць, (пра)мантачыць
farbalotírn [*d.* ballotieren] забалатаваць, залесаваць
farbanalizírn [*d.* banalisieren] баналізаваць, зайграць (п'есу)
farbánd *m*, -n [*d.* Verband] саюз, зьвяз, аб'яднаньне; **farbándišer** саюзны
farbandažírn [*d.* bandagieren] забінтаваць, накласьці павязку
farbarikadírn [*d.* verbarrikadieren] забарыкадаваць
farbéjgn* (farbójgn/farbójgt) [*d.* verbiegen] загнуць, загібаць, загінаць; **farbejgter** загнуты; **farbéjg** *m*, -n, **farbejgung** *f* загіб, загін
• farbejgn* di finger загінаць пальцы
farbéjnerter [*d.* Bein] акасьцянелы; **farbejnert vern*** акасьцянець
farbejzter [*d.* verbösern] хмурны, пануры, сярдзіты, злосны
farbenken (zix) (nox) [*d.* bangen] засмуткаваць, засумаваць; **farbenkter** тужлівы, маркотны, нудотны, нудосны, сумны, журблівы; **farbentkajt** *f*, **farbénkeniš** *n*, -n нуда, нудота, туга, маркота, журба, смутак, сум
• Ix vel a zemerl dir zingen, gotenju! /Ix vel dir zingen fun dajn klezmerl: /špant a klezmerl farbenkt baginen. /– Klezmerl, majn klezmerl, vos brengstu? /– Ix breng, ix breng /dos fidele fun Dovid hamejlex, /a lidele der velt cu špiln, /az afn harcn zol vern frejlex. (M. B.) Я прасьпяваю табе песьню, божухна! Я буду сьпяваць пра твайго музыканціка: дыбае засмучаны музыканцік зранку. – Музыканцік, мой музыканцік, што ты нясеш? – Я нясу скрыпачку цара Давіда, песеньку сьвету сыграць, каб на сэрцах стала весела.
farbésern [*d.* verbessern] 1. палепшыць, паляпшаць; 2. *n*, **farbéserung** *f*, -en паляпшэньне; **farbéserter** палепшаны
farbétn [*d.* Bett] заслаць, засьцілаць
• farbetn dos bet заслаць ложак
farbétn* (farbétn) (af) [*d.* verbitten] запрасіць, запрашаць; **farbétener** запрошаны; **farbétn vern*** быць запрошаным; **farbetung** *f*, -en запрашэньне
• farbetene gest запрошаныя госьці
farbílik(er)n [*d.* verbilligen] панізіць, паніжаць (кошты), патаніць; **farbílikerung** *f* патаненьне, зьмяншэньне/зьніжэньне кошту
farbíndn* (farbúndn) [*d.* verbinden] 1. зь-, за|вяз(в)аць; злучыць, злучаць; 2. *n* зьвязка, зьвязваньне; **farbíndeter** *m* саюзьнік, хаўрусьнік; **farbindler** *m*, -s, (-n *f*, -s) сувязны, сувязіст; **farbind** *m*, **farbindung** *f*, -en сувязь
• farbindn* an ek un an ek зьвязаць канцы з канцамі
• farbindn* di hent зьвязаць рукі
• farbindn* emecn di ojgn завязаць камусьці вочы
• štejn* in farbindung (mit) быць у кантакце, мець сувязь, кантактаваць
• šteln zix in farbindung mit наладжваць сувязь
• me ken a kac dem ek nit farbindn (nit kenen*/visn*, (vi) a kac dem/an ek (cu) farbindn) *glxv.* быць ні да чога ня здатным (нават котцы хвост завязаць) (пальцам не паварушыць)
farbínteven [*d.* verbinden] забінтаваць, забінтоўваць; **farbínteveter** забінтаваны
farbísener [*d.* verbissen] злосны, зласьлівы, заядлы, жорсткі, каварны, падступны; **farbísnkajt** *f* злосьць, заядласьць, жорсткасьць, каварства, падступніцтва
• farbisener sojne закляты вораг
farbítener [*d.* beuten, *mhd.* biuten] зьменены
farbítern [*d.* verbittern] 1. разьлютаваць, зрабіць жорсткім, бязьлітасным, узлаваць, раззлаваць, азлобіць; 2. (з)рабіць горкім; атруціць, атручваць; **farbíterter** раззлаваны, злобны, разгневаны, люты, заядлы; **farbíterung** *f*, **farbítertkajt** *f* лютасьць, бязьлітаснасьць, узлаваньне, раззлаваньне, азлабленьне
• farbitern dos lebn атруціць жыцьцё
farblájbn* (farblíbn) [*d.* verbleiben] заста(ва)ца; **farblájbiker** пастаянны, нязьменны, сталы; **farblíbener** які застаўся, астаткавы, рэштні
• oj, saj a štetele, saj a derfele, /oj, ofte brivelex zolstu mir šrajbn, /oj vej, ofte brivelex zolstu mir šrajbn, /az an ejgene por zoln mir farblajbn *flksl.* ой, у мястэчку або ў вёсцы, ой, часьцей пішы мне, ой, часьцей пішы мне, каб мы засталіся парай
farbléndn/farblénzn [*d.* verblenden] асьляпіць, асьляпляць; прывабіць, зачараваць; **farbléndn zix** зажмурыцца, зажмурвацца; **farbléndeter** *m*, -te *fig.* сьляпак, сьляпы; **farblendter** асьлеплены; **farblendung** *f*, -en памылковая думка, памылковы погляд; **farbléndeniš** *n*, -n асьляпленьне, міраж, ілюзія, памылка
• farblendn emecn di ojgn настаўляць камусьці акуляры (пускаць туман; уводзіць у зман; замазваць вочы; забіваць бáкі)
farblien [*d.* verblühen] за-, ад|цьвісьці, за-, ад|цьвітаць
farblifter [*d.* verbluffen] ашаломлены, аглушаны, зьбянтэжаны
farbliščen [*p.* błyszczeć, *ukr.* блищати] заблішчаць, заблiскаць, зазьзяць
farblivter [*d.* blau] засінены, падсінены
farblófn [*d.* bluffen] зблефаваць, скруціць, змахляваць
farblojen [*d.* bläuen] засінець; за-, пера|сініць, падсініць, пад-, за|сіньваць
farblokírn [*d.* blockieren] заблякаваць
farblondžen/farblon(d)zen, farblondžet/farblon(d)zet vern* [*p.* błądzić] заблудзіць, забрысьці, завалачыся; **farblóndžeter/farblóndzeter** заблудны, аблудны
• a farblondžet šefele аблудная авечка
• vi hostu farblondžet aher? як ты зацягнуўся сюды?
farblonken [*p.* błąkać] заблукацца, заблудзіць, забрысьці;

farblónkener заблудны, аблудны
farblótikn [*p.* błoto] забалоціць, забалочваць; забрудзіць, забруджваць; **farblótikter** забалочаны; брудны, забруджаны
farblóvn [*d.* blauen] падсініць, падсіньваць
• farblovn dos gret падсініць бялізну
farbłózn* (farblózt/farblózn) [*d.* verblasen] задзьмуць, задзьмух(в)аць
farblútikn [*d.* verbluten] акрываві ць, акрываўліваць; **farblútikter** акрываўлены
farbódener [*d.* Bad] выкупаны, памыты; які перакупаўся
• zajn* farbodn in xojves купацца ў даўгох
farbojen [*d.* verbauen] 1. забудаваць, забудоўваць; 2. *n*, **farbojung** *f* забудова, збудаваньне; **farbojter** забудаваны; **farbójt vern*** забудавацца, забудоўвацца
farbórgn* [*d.* verborgen] распазычыць, распазычаць
farbórgn* [*d.* verbergen] с-, за|хаваць, захоўваць, затаіць, [illegible]ваць; **farbórgener** схаваны, схованы, сакрэтны, [illegible]таемны; **farbórgenerhéjt** *adv.* схована, употай, [illegible]сакрэтна, пад сакрэтам; **farbórgeniš** *f/n*, -n тайнік, [illegible]тайнік, патаемнік; **farbórgnster** запаветны [illegible] vinkele ціхі куток
farbótn* (farbótn) (cu) [*d.* verbieten] 1. забараніць, [illegible]забараняць; 2. *n*, **farbót** *m*, -n забарона; **farbótener** [illegible]забаронены
farbrakírn [*p.* brak] забракаваць, забракоўваць; **farbrakírung** *f* выбракоўка
farbraknjen [*ukr.* набрякати] набракнуць, набракаць, набрыняць
farbréjtern [*d.* verbreiten] распаўсюдзіць, распаўсюджваць, па-, рас|шырыць, па-, рас|шыраць; **farbréjterter** расшыраны, пашыраны; **farbrejtert vern*** па-, рас|шырыцца, па-, рас|шырацца; **farbréjt(er)ung** *f* расшырэньне, пашырэньне
• farbrejterter zac *gram.* разьвіты сказ
farbreklen [*d.* bröckeln] накрышыць
farbremen [?] абраміць, абрамляць, аблямаваць, аблямоўваць
farbrenen [*d.* verbrennen] спаліць, спальваць; **farbrenter** 1. спалены, згарэлы; 2. загарэлы; 3. заўзяты, заядлы; **farbrént vern*** 1. згар(в)аць, пагарэць; 2. загарэць, загараць; **farbrenung** *f* спаленьне
• farbrenen af aś спаліць на попел (ушчэнт)
• a fajer zol dix farbrenen! (farbrent zolstu vern!) *kll.* каб ты згарэў! (каб цябе агні высмалілі!)
• an erśte meloxe meg men farbrenen *glxv.* першы твор можна спаліць (першыя каты за платы, першыя шчаняты за плот выкідаюць, першы блін сабаку)
• farbrent zol vern der sejxl, vos kumt cu śpet *glxv.* хай згарыць розум, які прыходзіць запозна (мужыку розум прыходзіць па шкодзе)
• mer lixt farbrent, vi gelt fardint *glxv.* больш сьвятла нагарэла, як грошай зарабіў (часам таго і не найграеш, што за дудку заплоціш; вычынка даражэй за аўчынку; скурка ня варта вычынкі; апуха ня варта кужуха)
farbrengen* (farbráxt) [*d.* verbringen] 1. правесьці, праводзіць, бавіць час, бавіцца, забаўляцца; 2. расхолаваць, выдаткоўваць, спажываць; 3. *n*, -s, **farbrengens** *m*, -n забава, пацеха, вечарынка, (па)гулянка; **farbrenger** *m*, -s чалавек, які прагне асалоды, зямных суцехаў
• gut farbrengen* добра бавіць час
• gejn* farbrengen mit emecn запрашаць кагосьці разам правесьці час
• di dozike naxt, vos mir hobn bejde farbraxt /biz cvelf azejger nox der halber naxt. /mir zajnen bejde azoj lang gezesn, /biz mir hobn in got fargesn... *flksl.* у гэтую ноч, калі мы з табой сядзелі да дванаццаці гадзінаў апоўначы, мы так доўга не разьвітваліся, што забыліся на бога...
farbréxn *m/n*, -s, **farbréx** *m*, -n, **farbrexeráj** *f/n* [*d.* Verbrechen] злачынства; **farbrexer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) злачынца; **farbréxiker, farbréxerišer** злачынны; **farbréxikajt** *f*, **farbréxlexkajt** *f*, **farbréxerišкajt** *f* злачыннасьць
• Lejzer iz bagangen a farbrexn, un Arn darf farantvortlex zajn derfar Лэйзар зрабіў шкоду, а Арон мусіць адказваць за гэта (б'юць Фаму за Яроміну віну; кравец сагрышыў, а шаўца пакаралі; на воўка памоўка, а мядзьведзь нішкам; язык выгаварыўся, а сраку б'юць)
farbréxn* (farbróxn) [*d.* brechen] заламаць, залом(лі)ваць
• farbrexn* emecn di hent (af ahintn) заламаць камусьці рукі (назад)
farbrídern (zix) [*d.* verbrüdern] (па)братацца, пасябраваць, падружыць; **farbríderung** *f*, -en братаньне
farbrien [*d.* brühen] заварыць, заварваць; запарыць, запарваць
farbrojnen, farbrójnt vern* [*d.* braun] загарэць, загараць; зарумяніць; **farbrojnter** загарэлы; **farbrojntkajt** *f* загар
farbrójxn [*d.* verbrauchen] расходаваць, выдаткоўваць, спажываць; **farbrójx** *m* расход(аваньне), выдатак, выдаткаваньне; **farbrojxer** *m* спажывец; **farbrójxerišer** спажывецкі
farbrókn (mit) [*d.* brocken] накрышыць; **farbrokexc** *n* крышанка, крышаніна (зеляніна, якую кладуць у суп)
farbróneven [*p.* bronować] забаранаваць, заскародзіць
farbronírn [*r.* бронировать] забраняваць
farbrótn* (farbrótn) [*d.* braten] засмажыць, запячы; **farbrótener** 1. засмажаны, падсмажаны, запечаны, сьпечаны; 2. загарэлы
• farbrotn bam harc кануты за жывое
farbrúdikn/farbrud(ž)en [*p.* brudny] забрудзіць, забруджваць; **farbrúdikter** брудны, забруджаны
farbucken (af tojt) [*ukr.* бущати] забасьці, забароць (да сьмерці)
farbúndener [*d.* verbunder] завязаны; зьвязаны; **farbúnd** *m*, -n сувязь, повязь
• farbundene ojgn заўзятыя, фанатычныя вочы
farbúxn [*d.* verbuchen] унесьці, уносіць у кнігу, зарэгістраваць, занатаваць
farcajen [*d.* verzeihen] вы-, пра|бачыць, вы-, пра|бачаць, дараваць; **farcájlexer** даравальны; **farcajung** *f* выбачэньне, прабачэньне, дараваньне
farcajmlen [*d.* zaumen] зацугляць, забратаць, закілзаць
farcájtn(s)=far cajtn(s) [*d.* vorzaiten] *adv.* даўным-даўно, даўней, здавён, у старыя часы, спрадвеку; **farcájtiker, farcájtišer** старадаўні, старасьвецкі, старажытны, спрадвечны
farcamen=farcojmen загарадзіць, загароджваць; **farcám** *m*, -en, **farcamung** *f*, -en загарода, загарадзь, загараджэньне
farcaplter [*d.* zappeln, *mhd.* verzabelen], які дрыжыць/трапеча, дрыжачы, ахоплены жахам; **farcáplt vern*** жахнуц-

ца, жахацца, скалануцца, здрыгануцца ад жаху
• a farcaplter fun śrek ахоплены жахам
• vern* a farcaplter задрыжаць
farcápn [*d.* verzapfen] выс(ы)саць, высмактаць, высмоктваць
• farcapn emecn dos blut высмактаць чыюсьці кроў
farcáxk(en)en* [*s.* -צחק- →caxkn] *argo* прайграць у гульні
farcediner пародыя на "fardiner"
farcéjln [*d.* erzählen, *mhd.* verzeln] расказ(в)аць, распавесьці, распавядаць
farcejndlter [*d.* Zahn] зубчасты
farcéjxenen [*d.* zeichnen] адзначыць, адзначаць, занатаваць, занатоўваць, запіс(в)аць; **farcéjxeniš** *n*, -n, **farcéjxenung** *f*, -en адзнака, запіс, нататка; замалёўка; **farcéjxnter** адзначаны, запісаны
farcéneven [*p.* cenić] ацаніць, ацэньваць
farcénfaxn [*d.* verzehnfachen] па-, у|дзесяцярыць, па-, у|дзесяцяраць; **farcénfaxter** падзесяцяроны, удзесяцяроны
farcérn [*d.* verzehren] спажы(ва)ць; **farcerter** занураны, стамаваны, змардаваны, стомлены; **farcerung** *f* зморанасьць, зьмірзанеласьць, нура, занурэньне, вынурэньне, тамаваньне, змардаваньне
farcertlter [*d.* zart] расьпешчаны, разбэшчаны; **farcertlen** залашчыць, запесьціць
farcien* (farcójgn) [*d.* ziehen] 1. зацягнуць, зацягваць; 2. рась-, сь|песьціць, разбэсьціць, збалаваць; **farcien* zix** 1. затрымл(іва)цца, замарудзіцца; 2. рась-, сь|песьціцца, разбэсьціцца, збалавацца; **farciung** *f* зацягванье; **farcieniš** *n* валаводжаньне, цяганіна
• farcien* dem forhang afn fencter зацягнуць вакно фіранкай
• farcien* mit di plejces паціскаць плячыма
• farcien* zix vi a klejn kind, vi a benjoxid/basjexidke сьпесьціцца як малое дзіця, як ядынка
• nit farcien* in der langer bank arajn не адкладваць да сьвятога нігды (на доўгі час)
farcindung *f*, -en [*d.* Zündung] 1. запальваньне, загараньне; 2. *med.* запаленьне
farcinen [*d.* verzinnen] палудзіць
farcíreven/farcéreven [*p.* cerować] зацыраваць, зацыроўваць
farcírn [*d.* verzieren] аздобіць, аздабляць; **farcirung** *f* аздоба, акраса
farcitert vern* [*d.* zittern] скалануцца, калаціцца, здрыгануцца, трэсьціся (ад жаху), жахнуцца, жахацца, спалохацца, спужацца; **farcíterter** спалоханы, спуджаны; **farciter** *m*, -n трапятаньне, трымценьне, дрыжаньне, жах
farcjápeter [*v.* цяпаць, *p.* ciapać] хворы, зьнясілены, змардаваны, зацюканы
farcn* (gefärct/gefórcn) [*d.* furzen] *vulg.* бзднуць, бзьдзець, пёрднуць, пярдзець
• zol er forcn in zamd! *kll. vulg.* бадай ён у пясок бзьдзеў! (каб ён здох/здырдзіўся/апруцянеў!)
• a tojter kon nit farcn, nit štinken *glxv.* нябожчык ня можа ні бзьдзець, ні сьмярдзець
farcógn [*d.* verzagen] засумаваць, засмуціцца, затужыць, замаркоціцца; **farcogter** засмучаны, замаркочаны; **farcogtkajt** *f* смутак, сум, туга, нуда
• farcogt un farjogt засмучаны й загнаны
• dos ponem gel, farcogt, fartraxt, /di nodl rudert tog un naxt, /fun cajt cu cajt a puster hust /halt uf di hant, rajst uf di brust *flksl.* твар жоўты, засмучаны, задуменны, іголка сноуе дзень і ноч, час ад часу сухі кашаль перапыняе працу, разьдзірае грудзі
farcójbern [*d.* verzaubern] зачараваць, зачароўваць, заваражыць; **farcójberter** зачараваны, заварожаны
farcójgener [*d.* gezogen] 1. зацягнуты, абцягнуты; 2. зацяжны; 3. сьпешчаны, расьпешчаны, збалаваны, разбалаваны; **farcójgn vern*** зацягнуцца (пра неба); зарубцавацца (аб ране)
farco(j)men=farcamen [*d.* verzäunen] загарадзіць, загароджваць; **farco(j)mung** *f*, -en [*d.* Verzäunung] загарода, загарадзь, загараджэньне, агароджа
farcojmen/farce(j)men [*d.* zäumen, *mhd.* zoumen] забратаць, надзець, надзяваць аброць, (за)нуздаць, закілз(в)аць
farcóreter [*s.* -צורר- →core, car. mecaer] засмучаны, прыгнечаны
farcórnter [*d.* Zorn] раззлаваны, узлаваны, азлоблены, угневаны; **farcórntkajt** *f* узлаваньне, раззлаваньне, азлабленьне, гнеў
farcúkern [*d.* Zucker] зацукраваць, зацукроўваць; засаладзіць, засалоджваць; **farcúkern zix, farcukert vern*** зацукравацца, зацукроўвацца; **farcúkerter** зацукраваны
farcúkn (farcúkt/farcíkt) [*mhd.* verzucken] разарваць, разрываць, задушыць, задавіць, задраць, задзіраць, загрызьці, загрызаць; **farcukter** задраны, задушаны, нячысты, трэфны (аб жывёлах); **farcukung** *f* разбой(ства); **farcúkeniš** *n* разьдзіраньне, разарваньне, пагібель
• a farcukeniš af dir! *kll.* каб цябе разарвала!
farcvájgn zix [*d.* verzweigen] разгалінавацца, разгаліноўвацца; **farcvajgter** разгалінаваны; **farcvajgtkajt** *f* разгалінаванасьць; **farcvajgung** *f* разгалінаваньне, разгаліноўваньне
farcvejen=far cvejen [*d.* zwei] для/дзеля двох/дзьвюх
farcvéjfaxn [*d.* verzweifachen] па-, у|двоіць, па-, у|двойваць; **farcvéjfaxung** *f* падваеньне, удваеньне
farcvejflen [*d.* verzweiflen] траціць надзею, упадаць у роспач/адчай; **farcvéjflter** роспачны, адчайны, распачлівы, безнадзейны; **farcvejflung** *f* роспач, адчай
farcvéjjorn [*d.* zwei, Jahr] *adv.* (па)залетась, у пазамінулым годзе
farcviten, farcvitet vern* [*v.*] зацьвісьці, заплесьнець, забросьнець (аб вадзе); **farcvíteter** цьвілы, заплясьнелы, заплесьнелы
farčaden (zix) [*p.* czad, *ukr./r.* чад] учадзець, угарэць; **farčádeter** учадзелы, угарэлы; **farčádetkajt** *f* угарны (чадны) стан
farčepen [*p.* czepiać, *ukr.* чіпляти] 1. зачапіць, зачапляць, закрануць, закранаць; 2. *n* закрананьне; **farčepen zix** (mit, in) 1. зачапіцца, запнуцца, запінацца, спатыкнуцца, спатыкацца; 2. зьвяз(в)ацца
• farćepe mix nor! толькі крані мяне!
• farćepen mitn fus dem terex зачапіць нагой кілім
farčvókeven/farcvókeven [*mhd.* zwëc, *p.* ćwiek] загваздаць, забі(ва)ць цьвікі; *fig.* стварыць, ствараць перашкоду
fardajen/fardejen [*d.* verdauen] 1. пераварыць, пераварваць, ператравіць, ператраўліваць (ежу); 2. *n*, **fardajung/fardejung** *f* пераварваньне, ператраўліваньне, стравараньне; **fardájt vern*** пераварыцца, пераварвацца
• ix volt fardaj(e)t мне было б прыемна
fardájge(ne)n* [*s.* -דאגה- →dajge] забясьпечыць, забясьпечваць, (па)клапаціцца; **fardájge(ne)n* zix** затужыць,

засумаваць; **fardájgeter** заклапочаны [*sin.* farzorgtet]

fardamen [*d.* verdammen] асудзіць, асуджаць, заклеймаваць ганьбай; праклясьці, праклінаць

fardanken [*d.* verdanken] быць абавязаным

• dos glik hob ix dir cu fardanken для мяне шчасьце быць табе абавязаным

• hobn* cu fardanken быць абавязаным, вінаватым

fardárbn* (fardórbn) [*d.* verderben] сказіць, скажаць, блага ўзьдзейнічаць, разбэсьціць, разбэшчваць, сапсаваць (выхаваньнем); зьнішчыць, зьнішчаць, (з)руйнаваць; **fardárb** *m*, -n вáда, завада, загана, хіба, недахоп; **fardárbeniš** *n* папсуцьце, пашкоджанасьць; **fardárbung** *f*, -en скажэньне, сапсаваньне; зьнішчэньне, зруйнаваньне; **fardárblexer** згубны; **fardárbndiker** які псуе

• fardarbn* zix dem mogn сапсаваць сабе страўнік

fardárn, fardárt vern* [*d.* darren] засохнуць, засыхаць; **fardarter** засохлы, чэрствы

fardáxt *m*, -n [*d.* Verdacht] падазрэньне, западозраньне; **fardáxtfuler** падазроны; **fardáxtfulkajt** *f* падазронасьць

fardékn [*d.* decken] за-, пры|кры(ва)ць; **fardekter** закрыты, прыкрыты, накрыты (цалкам); **fardék** *m*, -n заслона

• fardekn di ojern затыкаць вушы

• fardn* fardekt гаварыць намёкамі

• kos ojberste/ejberste klejd fardekt di unterste lejd *šprxv.* верхняя вопратка хавае пад сподам смутак

fárdem [*d.* vor dem] перад, раней, перш; **fárdemdiker** папярэдні, ранейшы

fardenken [*d.* verdenken] ганіць, ганьбіць, ганьбаваць, вінаваціць

• ni ken ix ir dos fardenken? як я магу яе вінаваціць у гэтым?

• s'iz ir nit cu fardenken, vos... яе нельга вінаваціць, што...

fardercájtiker [*d.* vorder-, zeitig] нясвоечасовы, няўчасны, заўчасны

fardéxteven/fardíxteven [*d.* verdichten] заканапаціць, заканапачваць; абсмаліць

fardéxtikn (in) [*d.* verdächtigen] падазраваць, западозрыць; **fardéxtiker, fardéxtlexer** западозраны, падазроны, на каго падае падазрэньне; **fardéxtikajt** *f* западозранасьць, падазронасьць

fardinen [*d.* verdienen] зарабіць, зарабляць; заслужыць, заслугоўваць; **fardiner** *m*, -s, (-n *f*, -s) здабывальнік; **fardínst** *m/n*, -n заработак, заробак; заслуга; **fardínstl** *n*, -ex падзаработак, халтура; **fardinter** зароблены; заслужаны; **fardínstfuler** заслужаны, шаноўны

• fardinen fir voxn af a xojdeš *iron.* зарабіць чатыры тыдні за месяц

• fardinen mit di ejgene finf finger зарабіць уласнымі рукамі (пяцьцю пальцамі)

• fardinen špilndik гуляючы зарабляць (вельмі лёгка)

• fardinen, vos got šikt cu зарабляць, што бог пасылае

• er fardint nit af/kejn vaser af kaše ён не зарабляе на ваду для кашы

• gelt cu fardinen iz gringer, vi cu haltn *glxv.* грошы зарабіць лягчэй, чым утрымаць (былі рублі, ды перавяліся ў вераб'і; былі грошыкі, да прашышкаліся)

• fun vejnik fardinst vert men nit bedales (fun a klejnem fardinst kumt ojx nit op) *glxv.* ад малога заробку не зьбяднееш

fardínern [*d.* verdünnen] 1. патанчыць; 2. разрэдзіць, разрэджваць (паветра); 3. разьвесьці, разводзіць (малако /кашу); **fardínerter** разрэджаны

fardingen* (fardungen) [*d.* dingen] 1. зда(ва)ць у наймы; 2. *n* здача ў наймы; **fardingen* zix** наняцца, наймацца

fardišen [*p.* dyszeć] задушыць; **fardišen zix** задыхацца

fardoplen [*d.* verdoppeln] па-, у|двоіць, па-, у|дваяць; **fardóplter** падвоены, удвоены; **fardoplung** *f* падваеньне, удваеньне

fardórbener [*d.* verdarb] разбэшчаны, сапсаваны, сапсуты (выхаваньнем), скажоны; **fardórbn vern*/zajn*** (са)псавацца, разбэсьціцца; **fardórbnkajt** *f*, -n сапсутасьць, сапсаванасьць

• beser cen mol fardorbn, ejder ejn mol geštorbn *glxv.* лепш дзесяць разоў сапсутым, ніж адзін раз памерлым (лепш дзесяць разоў цяжка хварэць, як адзін раз лёгка памярэць)

fardrájfaxn [*d.* verdreifachen] па-, у|троіць

fardraken [*ukr.* дракати] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, завэдзгаць

fardrapírn [*d.* drapieren] задрапіраваць

fardráteven [?] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, завэдзгаць

fardrejen [*d.* drehen] 1. за-, с|круціць, за-, с|кручваць; 2. *fig.* падтасаваць, падтасоўваць; 3. *n* падтасоўка, падтасаваньне, падтасоўваньне; **fardrejer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) ашуканец, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махіцц; **fardrejter** 1. перакручаны, скажоны; 2. заклапочаны; **fardréjeniš** *f/n*, -n, **fardréjele** *n*, -x блытаніна, бязладзьдзе, бесталкоўшчына, цеганіна

• fardrejen emecn dem kop закруціць/задурыць/затлумiць камусьці галаву

• fardrejen ■ papiros скруціць папіросу

• branfn fardrejt dem kop – cores nemen im gor arop *šprxv.* гарэлка закручвае галаву – ліха сьцінае яе зусім

• fardrej mir nit dem kop/šlejer (dos hitl)! не круці/дуры мне галавы/намітки/шапкі!

• fardrejen zolstu mit di fis! *kll.* каб табе ножкі ў качарожкі! (хай цябе курч возьме!)

• hobn zolstu fardrejte jorn! *kll.* каб на цябе ліхалецьце найшло!

• me drejt mit jenem azoj lang, biz me fardrejt zix alejn *glxv.* будзеш кімсьці круціць, пакуль сам не закруцішся

fardríkn [*d.* drücken] зацiснуць, зацiскаць

fardripen [*p.* zadrapać] задрыпаць, завэдзгаць, запэцк(в)аць; **fardrípeter** задрыпаны, завэдзганы, запэцканы

fardrísn* (fardrósn) [*d.* verdriessen] злаваць, крыўдаваць, шкадаваць; зачапіць, пакрыўдзіць; **fardrós/fardrús** *m*, -n (af) [*d.* Verdruss] прыкрасьць, непрыемнасьць, шкода, роспач, дасада; **fardrósiker, fardrislexer** прыкры, непрыемны

• a min (sara) fardros! якая непрыемнасьць! які жаль! як шкада! як прыкра!

• dos hot mix štark fadrosn гэта мяне моцна зачапіла

• es fardrist ir, vos du laxst ёй непрыемна, што ты сьмяешся

• es fardrist mir af im я крыўдую на яго

• s'iz i a vejtik i a fardros гэта і балюча і прыкра

• s'iz im geven a fardros, vos er iz bagangen a feler яму было прыкра ад сваёй памылкі

• s'nemt on a fardros злосьць бярэ

• zol dir/dix nit fardrisn не крыўдуй

fardróteven [*d.* Draht] аплесьці, аплятаць (дротам)

fardubeníet vern* [*ukr.* задубіти] задубець
• fardubeniet vern* far kelt задубець ад холаду
fardúln [*mhd.* tol, dol] ашаламіць, ашаламляць, зьбі(ва)ць з панталыку
fardúmeter [*p.* duma] задуменны
• ix zic mir af dem ganek fardumet un fartraxt, /a śreklexer vint tut a vej, /vifl bosjakes s'iz durxgegangen, /un du bist der eršter fun zej *flksl.* я сяджу на ганку задуменна і ў развагах, страшэнны вецер раптам падзьмуў, колькі басякоў прайшло, а ты пярвейшы зь іх
fardúmp(ik)n [*d.* dämpfen] за-, пры|глушыць, за-, пры|глушаць (гук); **fardúmpener** глухі (голас), прыглушаны; застаялы (пах); затхлы (аб паветры); **fardúmpn vern*** заглушыць, заглохнуць, замерці; застаяцца (аб паветры); **fardumper** *m*, -s *texn.* глушыльнік
• a fardumpene śtim глухі (драўляны) голас
fardúngener [*d.* gedungen] здадзены ў наймы
farduren [*p.* durzyć, *ukr.* дуріти] задурыць, задурваць
fardušen [*p.* dusić, *ukr.* душити] задушыць
fardvéjketer [*s.* -דבק- →misdabek, dvejkes] *rel. xsd.* экстатычны, у стане экстазу; **fardvejken zix** *rel. xsd.* знаходзіцца ў стане экстазу
faréfntlexn [*d.* öffentlich] 1. апублікаваць, апублікоўваць, абнародаваць; 2. *n*, **faréfntlexung** *f* апублікаваньне, абнародаваньне, публікацыя; **faréfntlexter** апублікаваны, абнародаваны
faréjbikn [*d.* verewigen] увекавечыць, увекавечваць; **faréjbikung** *f* увекавеч(в)аньне
faréjdeln, faréjdle(r)n [*d.* veredeln] нада(ва)ць высакароднасьць, (з)рабіць высакародным
faréjgenen [*d.* eigen] 1. за-, пры|своіць, за-, пры|свойваць; 2. *n* засваеньне
faréjlecter [*mhd.* öl] зашмальцаваны, упэцканы ў алей
faréjn *m*, -en [*d.* Vereinen] саюз, зьвяз, хаўрус, грамадзтва, суполка, аб'яднаньне; **faréjns=far ejns** *adv.* заадно, за адзін раз/захад, разам; **faréjnikn** (cu) 1. зь-, аб'|яднаць, зь-, аб'|ядноўваць, злучыць, злучаць; 2. *n*, **faréjnikung** *f*, -en злучэньне, аб'яднаньне; **faréjnišer** саюзны, хаўрусны; **faréjnikter** зьяднаны, аб'яднаны, злучаны
faréjnfaxn [*d.* einfach] спрасьціць, спрашчаць; **faréjnfaxter** спрошчаны; **farejnfaxteráj** *f* спрашчэнства; **faréjnfaxung** *f* спрашчэньне
Faréjnikte Nacjes=F"N *abr.* Аб'яднаныя Нацыі
Faréjnikte Štatn (fun Amérike), FŠ"A=F"Š *abr.* [*d.* Vereinigte Staaten von Amerika] Злучаныя Штаты Амэрыкі, ЗША
faréjnhajtlexn [*d.* vereinheitlichen] уніфікаваць; **faréjnhajtlexung** *f* уніфікацыя, уніфікаваньне
faréjnvegs=far ejn vegs [*d.* Weg] *adv.* адначасова, заадно, за адным разам/захадам
faréjsekter [*s.* -עסק- →ejsek, misasek] *hum.* заняты, заклапочаны
faréltern [*d.* altern] старыць; **faréltern zix** састарыцца; застарэць, застарэцца; **farélterter** застарэлы, састарэлы; **farélterkajt** *f* застарэласьць, даўнасьць
farémesn [*s.* -אמת- →emes] спраўдзіць, спраўджваць, сьцьвярдзіць, сьцьвярджаць
faréndern [*d.* ändern] зь-, пера|мяніць, зь-, пера|мяняць; **faréndert vern*** зь-, пера|мяніцца, зь-, пера|мяняцца; **farénderter** (віда)зьменены, перайначаны, які зьмяніўся; **farénderlexer** зьменны, зьменлівы, пераменлівы; **farénderlexkajt** *f* зьменнасьць, зьменлівасьць; **farénderung** *f*, -en зьмена, перамена, зьмяненьне
faréndikn [*d.* enden] 1. скончыць, канчаць, завершыць, завяршаць; 2. *n*, **faréndikung** *f* завяршэньне, заканчэньне, сканчэньне; **faréndikter** закончаны, скончаны, завершаны; **faréndikn zix, faréndikt vern*** скончыцца, канчацца, завершыцца, завяршацца; **faréndiktkajt** *f* завершанасьць, закончанасьць, скончанасьць
farengen [*d.* verengen] сь-, у|ціснуць, сь-, у|ціскаць; **farengter** сьціснуты, уціснуты; **faréngt vern*** знаходзіцца ў абмежаваным стане
• zajn* farengt in gelt мець абмежаваньне на грошы
farén(t)fern [*d.* verantworten] апраўд(в)аць; патлумачыць, даць адказ (на пытаньне); вырашыць, вырашаць; **farén(t)fer** *m*, -n, **farén(t)ferung** *f*, -en апраўданьне; адказ, тлумачэньне; **farén(t)ferlexer** вырашальны
• far menčn muz men zix gixer farentfern, vi far got alejn *šprxv.* спачатку перад людзьмі мусіш адказваць, а ўжо тады перад богам
farérdikn [*d.* erden] зазямліць; **farérdikung** *f* зазямленьне
farérgern [*mhd.* erger] пагоршыць, пагаршаць; **farérgern zix, farérgert vern*** пагоршыцца, пагаршацца; **farérgerung** *f*, -en пагаршэньне
farérn [*d.* ehren] ушанаваць, ушаноўваць, ставіцца з глыбокай пашанай/павагай; **farerer** *m*, -s (-n *f*, -s) прыхільнік, паклоньнік; **farerung** *f* шанаваньне, паважаньне, павага
farésn* (farésn) [*d.* essen] праесьці, праядаць (патраціць); **farésn* zix** грызьці сябе, тужыць, нудзіцца, сумаваць; **farésener** хмуры, пануры, пахмуры
farévje(ne)n* [*s.* אביו(נע)ן- →evjen] жабраваць
farfájln [*d.* feilen] зашліфаваць, зашліфоўваць, затачыць, заточваць (напільнікам)
farfájnern [*d.* verfeinern] палепшыць, паляпшаць, упрыгожыць, упрыгожваць; **farfájnerung** *f* паляпшэньне, упрыгожваньне
farfájntn zix [*d.* verfeinden] варагаваць
farfálbn [*d.* Falbel?] завянуць, зьвянуць, скруціцца, скручвацца; **farfálb** *m* завяданьне, завяньне, скручваньне
farfálener [*d.* verfallen] які прапаў, згублены, прапашчы; **farfáln vern*/zajn*** (за)прапасьці, прападаць, з(а)гінуць, падзецца, зьнікнуць, счэзнуць
• farfaln di ku mit dem štrik! *glxv.* прапала кароўка, няхай прападзе і вяроўка! (прапала – і брыскаў ня стала; узяў чорт вала, няхай бярэ і повад!)
• farfaln* vi in vaser arajn, vi in dr'erd arajn, vi in dek, vi a nodl in a zak прапаў як у ваду/процьму ўпаў, як іголка ў мяху (пайшоў як з вадою; прапала і пырскаў ня стала; як камень у ваду; як кулем на дно; як у тон утануў; як празь зямлю праваліўся; як перуном спаліла; прапаў і сонцам запаў)
• mit gelt vert men in ergec nit farfaln *glxv.* з грашыма нідзе не прападзеш
• – Oj, farloz nit dajn froj mit di kinder /un leb zix ojs mit ir gliklex dajne jor, /un derex dir bin ix a farfalene /un mučen vel ix zix šojn ale majne jor. *flksl.* – Ой, не кідай жонкі зь дзецьмі й жыві зь ёй шчасьліва ўсё жыцьцё, празь цябе я гіну і буду пакутаваць усё маё жыцьцё.
• opgeton – iz farfaln: curik vestu nit xapn (opgeton iz opgeton)

glxv. што зроблена, тое зроблена – назад ня вернеш (плач, галасі, а рады не дасі; журба бядзе ня помач)
• vos farfaln, zol nit bang ton *glxv.* што прапала, аб тым не шкадуюць (што з возу ўпала, то ўжо навекі прапала)
• vu iz majne nit farfaln? дзе мая не прападала?
farfárbn [*d.* färben] зафарбаваць, зафарбоўваць
farfásn [*d.* fassen] стварыць, ствараць, у-, с|класьці, у-, с|кладаць; **farfás(en)er** *m*, -s аўтар, складальнік, творца; **farfasung** *f*, -en складаньне, укладаньне; **farfaseráj** *f* укладальніцтва, творчасьць
farfástn (zix) [*d.* Fasten] загавець
farféln [*d.* fehlen] прапусьціць, прапускаць, абмінуць, абмінаць; **farfeler** *m*, -s, (-n *f*, -s) адсутны; **farfelter** прапушчаны; **farfelung** *f*, -en адсутнасьць, пропуск; **farfeleráj** *f n* прагул
farféstikn [*d.* festigen] за-, у|мацаваць, за-, у|мацоўваць; **farféstikter** замацаваны, умацаваны; **farféstikung** *f*, -en умацаваньне, замацаваньне
farf[illegible]sn [illegible] зашмальцаваць, зашмальцоўваць
farfiksirn [illegible] fixieren] зафіксаваць, зафіксоўваць
[illegible]fax[illegible] [illegible] vervielfachen] памножыць, памнажаць
[illegible]fuln [illegible] füllen] запоўніць, запаўняць; **farfílt** [illegible] запаўняцца
[illegible]finctern/farfinstern [*d.* finster] 1. зацямніць, зацямняць; [illegible] засмучаць, азмрочыць, азмрочваць; **farfincterung/farfínsterung** *f*, -en 1. зацямненьне; 2. *astr.* [illegible]ньне. **farfinctern vern*** змучыцца, спакутавацца, дрэнна жыць; **farfíncterter/farfínsterter** 1. зацямнены, 2. змучаны, змардаваны, зморaны
• zajn* farśvarct un farfinctert шчарнець (ад цяжкага жыцьця)
farfírn [*d.* führen] 1. завесьці, заводзіць; завезьці, завозіць; 2. спакусіць, спакушаць, (з)вабіць, зваблiваць, зьвесьці, зводзіць, змусьціць, змушчаць; ашук(в)аць; 3. *n* завоз; **farfirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) звадыяш, спакусьнік, ашуканец; **farfirerišer** спакусьлівы, ашуканскі, падманлівы, падманны; **farfirter** 1. заведзены; завезены; 2. зьведзены, спакушаны, зачараваны; ашуканы; **farfirung** *f*, -en спакушэньне, спакуса, змуста; **farfir-lixtl** *n*, -ex блукаючы агеньчык
• farfirn a krig пасварыцца
• farfirn a šmues/gešprex mit emecn завесьці размову з кімсьці
• farfirn ba zix a hunt завесьці/набыць сабе сабаку
• farfirn veltn/majsim брыдзіць, гідзіць, дурэць, шкодзіць, прычыняць страту
• ix ken dix nit farfirn! я не магу табе абяцаць!
• a špigl ken ojx zajn der grester farfirer *glxv.* люстэрка – найвялікшы ашуканец
• farfir nit kejn libe mitn vajb fun dajn frajnt, kedej me zol nit farfirn kejn libe mit dajn vajb *glxv.* той сам сябе губіць, хто чужых жонак любіць (не чапайма чужога цела – то й наша будзе цэла)
• vajber firn cum gutn oder cum bejzn – sajvisaj farfirn zej *glxv.* жанчыны вядуць да добрага або да благога – так ці йнакш яны спакушаюць
farfl=ferfl *n/pl.*, **fárfele** *n*, -x [*mhd.* varvelen] *kul.* фарфель /фарфаль (клёцкі зь цеста для макаронаў, нацёртага на тарцы, або з ламанай мацы)
• kalte farfl *fig.* марная справа
• s'iz farfl! (пародыя на "farfaln")
• s'iz – mame, gib mir nox farfl! гэта – маці, дай яшчэ клёцак! (пра шырокую вопратку; з анэкдоту)
• vi me brokt zix ajn di farfl, azoj est men zej uf *glxv.* як крышацца фарфелі, так яны і ядуцца (што накрышыш, тое й выхлебаеш)
farflamen zix [*d.* flammen] загарэцца, успалыхнуць; **farflamter** разгарачаны, зачырванелы (твар); **farflámt vern*** зачырванецца; **farflamtkajt** *f* распальваньне, узрушэньне
farfláncn [*d.* pflanzen] 1. па-, за|садзіць, засаджваць; 2. *n* пасадка (гародніны/дрэваў); **farflancung** *f*, -en насаджэньне, пасадка; расада
• Dercejlt mir, alter, /dercejlt mir geśvind, /vajl ix vil visn /ales acind; /vi zet ojs dos štibl, /vos hot a mol geglanct, /ci blit nox dos bejmele, /vos ix hob farflanct? (J. J-s) Раскажы мне, стары, раскажы мне хутка, бо я хачу ведаць, як выглядае хатка, што некалі зьзяла, ці квітнее яшчэ дрэўца, якое я пасадзіў?
farflástern [*d.* pflastern] 1. замасьціць; 2. заляпіць плястарам
farfláx(er)n [*d.* verflachen] спрасьціць, спрашчаць, апошліць, апашляць; **farflaxung** *f* спрашчэньне, апашленьне
farfléjcn [*d.* fliessen, *mhd.* vliezen] затапіць, затапляць, залі(ва)ць; **farflejcter** заліты, затоплены; **farflejcung** *f*, -en, **farfléjceniš** *f* паводка, разводзьдзе; **farfléjclonkes** *pl.* поплавы
• hot zix farvolt Jakovn lebn ruik, hobn im farflejct di dajges vegn zajn zun Josifn мелася жыцьцё Якуба быць спакойным, дык захліснуў яго клопат аб ягоным сыне Язэпе
farflékn [*d.* verflecken] запляміць, запэцкаць (рэпутацыю); **farflekter** заплямлены, запэцканы
farfléxtn* (farflóxtn) [*d.* flechten] заплесьці, заплятаць (касу); **farflóxtener** заплецены
• farflextn* dem cop заплесьці касу
farflien* (iz farflójgn) [*d.* fliegen] за-, ад-, у|ляцець, за-, ад-, у|лятаць; **farflójgener** залётны; мінулы
• farflien* in der velt arajn зарапартавацца
• Der balegole hot zix cugeštelt, /azoj hobn mir zix geštelt trern in majne ojgn. /Ot hob ix dix gezen, ot hob ix mit dir geredt, /un in ejn minut bistu fun mir farflojgn. *flksl.* Фурман пад'ехаў, у мяне адразу выступілі сьлёзы на вачох. Вось я цябе бачыла, вось я з табой размаўляла, і ў адну мінуту ты ад мяне адляцеў.
• fargan, farforn, farflojgn! прайшло, праехала, праляцела! (мінулася)
farflísn* (iz farflósn) [*d.* fliessen] затапіць, затапляць, залі(ва)ць
farflíxtn (cu) [*d.* verpflichten] абавяз(в)аць; **farflíxte(te)r** абавязаны; **farflixtung** *f*, -en абавязак, абавязваньне
farflúxn [*d.* verfluchen] праклясьці, праклінаць; **farfluxter** [*d.* verflicht] пракляты
farfócketer [*d.* Fatzke, *nhd.* Fatz?] сьпешчаны, далікатны
farfójln, farfójlt vern* [*d.* verfaulen] загні(ва)ць; **farfojlter** загнілы, (пра)гнілы
• ejn fojler epl farfojlt di ander *šprxv.* адзін гнілы яблык псуе іншыя (праз аднаго Іванка ўсім заганка; праз аднаго барана ўвесь статак паганы)
farfólgn [*d.* folgen] 1. пра-, пера|сьледаваць, уціскаць, гнаць; 2. *n*, **farfolgung** *f*, -en ганеньне; прасьледаваньне,

перасьледаваньне; **farfolger** *m* ганіцель, прыгнятальнік; **farfolgter** гнаны, якога перасьледуюць; **farfólgt vern*** пра-, пера|сьледавацца

farfórn* (iz farfórn) [*d.* vor-, ver|fahren] 1. заехаць, заяжджаць; праезьдзіць (патраціць грошы); 2. праехаць, мінуць; 3. *n* заезд

• farforn* dos gance gelt праезьдзіць усе грошы

• farforn* emecn dem veg перагараджаць/заступаць камусьці дарогу

• farforn* emecn in bak (arajn) даць камусьці аплявуху (заехаць у скулу)

• farforn* in a fremde kešene залезьці ў чужую кішэню

farfráxtn [*d.* frachten] зафрахтаваць, зафрахтоўваць

farfrémdn [*d.* Fremde] адчужыць, адчужаць; **farfrémdn zix, farfrémd vern*** адчужыцца, адчужацца; **farfremdter** чужы, адчужаны, адасоблены; **farfremdtkajt** *f* адчужанасьць, адасобленасьць; **farfremdung** *f*, **farfremdexc** *n* адчужэньне

• cvišn jidn vert men nit farfaln/farfremdt сярод жыдоў не прападзеш/адасобішся

farfrí(er)=far fri [*d.* früh] зараньне, рана, загадзя; **farfrícajtiker** дачасны, заўчасны, скорасьпелы

• coln farfrier плаціць авансам

farfrírn* (farfró(j)rn) [*d.* frieren] 1. замарозіць, замарожваць; 2. **farfró(j)rn vern*** за-, зь|мерзнуць, за-, зь|мярзаць; **farfrirung** *f* замарожваньне; **farfró(j)rener** замёрзлы, зьмёрзлы; **farfrójrn** *n* замярзаньне

• der tajx iz farfrojrn gevorn рака замерзла

• zoln dajne kiškes farfrojrn vern af azoj fil, az nor der fajer fun gehenem zol zej kenen cešmelcn! *kll.* каб твае кішкі так моцна прамерзьлі, каб толькі пякельны агонь здужаў іх размарозіць!

farfróstikter [*d.* Frost] заінелы, замерзлы; **farfrostikt vern*** заінець, замерзнуць

farfrumter [*d.* fromm] набожны, дэвотка, цнотка

farfúlkumen* [*d.* vervollkommen] удасканаліць, удасканальваць; **farfúlkumter** удасканалены; **farfúlkumung** *f* удасканальваньне, удасканаленьне

farfúln=farfíln [*d.* füllen] запоўніць, запаўняць; **farfúl=far ful** *adv.* поўна; **farfulter** запоўнены

farfúndeven [*p.* fundować] укараніць, укараняць, замацаваць, замацоўваць, увасобіць, увасабляць; **farfúndeveter** законны, які належыць па праву

farfurke *f*, -s [*p.* farfurka] парцалянавы сподак

farfúš(er)n [*d.* pfuschen] кепска/блага/дрэнна/няўмела рабіць, папсаваць, сапсуць, зглуміць (працу), спартачыць

fargáfn zix, fargáft vern* [*d.* gaffen] зьдзівіцца, зьдзіўляцца, залюбавацца; **fargafter** захоплены, зьдзіўлены; **fargafung** *f* зьдзіўленьне

• kukn fargaft (af) загледзецца

• štejn* a fargafter стаяць разявіўшыся

fargálkeven [*r.* галка] забалатаваць, залесаваць

fargáln [*d.* Galle] напоўніць, напаўняць горыччу

fargáncn [*d.* ganz] завяршыць, завяршаць; **farganctер** завершаны, суцэльны; **farganctkajt** *f* завершанасьць, суцэльнасьць

• a farganctер gedank завершаная думка

fargángener [*d.* vergangen] мінулы; **fargángenhajt** *f*, **fargángene** *n* мінулае, мінуўшчына, даўніна; **fargánglexer /fargénglexer** мінучы, тленны

• fargangene cajt *gram.* мінулы час

fargánv(en)en* zix (in) [*s.* -גנב- →ganev] за-, пра|красьціся, за-, пра|крадвацца

fargap(j)en zix [*p.* gapić się] разявіцца, разявіць рот/зяпу

fargartlen [*d.* Gürtel, gürten] падперазаць, падпяразваць

• geviklt mit naxt /un fargartlt mit vint /šprajz ix af fremde /vegn acind, /vajlu (I. M.) спавіты ноччу і падперазаны ветрам я крочу зараз па чужым дарогам

fargávern [*d.* Geifer] абсьлініць, абсьліньваць

fargébn* [*d.* vergeben] 1. пра-, вы|бачыць, пра-, вы|бачаць, дараваць; 2. зада(ва)ць (заданьне/загадку); **fargebung** *f*, -en 1. выбачэньне, прабачэньне, дараваньне; 2. **fargéb** *m*, -n заданьне

• di fargebung ahejm хатняе заданьне

• fargebn* a gekexc прыпраўляць страву

fargedenken [*d.* Gedanke] запомніць, запамінаць; **fargedénklexer** памятны; **fargedénkendiker** запамінаючы, які запамінае

fargedíxteven/fargedíxtern (zix) [*d.* zix verdichten] згусьціць, згушчаць; (за)гусьцець, загуснуць, загусаць

fargéjn* (iz fargangen) [*d.* vergehen] 1. (in) зайсьці, заходзіць; 2. прайсьці, мінуць; 3. *n* заход; **fargéjiker** мінучы, часовы

• fargejn* in trogn зацяжарaць, заступіць плодам

• fargejn* cu vajt зайсьці занадта далёка

• fargejn* dem sojne hintn-arum зайсьці вокругу ў тыл

• fargejn* zix in gelexter/gevejn/trern, bam laxn/vejnen/hustn зайсьціся ад сьмеху/плачу/кашлю

• a pač/klap fargejt, a vort baštejt *šprxv.* рана загаіцца, а ліхое слова ніколі (ад слова горш баліць, чым ад рук)

• šejnkajt fargejt, un xoxme baštejt *šprxv.* краса прыглядзіцца, а розум прыгадзіцца (краса да вянца, а розум да канца)

fargéln [*d.* gelb, vergilben] зажаўціць; **fargelter** зжаўцелы, пажаўцелы, пажоўклы; **fargélt vern*** пажаўцець, пажоўкнуць

• fargelt un fargrint zolstu vern! *kll.* каб ты зжаўцеў і зьзелянеў!

fargéltn [*d.* vergelten] за-, а|плаціць, за-, а|плочваць; **fargeltung** *f*, **fargélteniš** *f* узнагарода, плата

fargenign *m/n*, -s [*d.* Vergnügen] суцеха, прыемнасьць, асалода, здавальненьне; **fargenígenen zix** бавіцца, цешыцца; **fargenígiker** прыемны, які дае асалоду

• hobn* fargenign атрымліваць асалоду

• mit grest fargenign зь вялікай асалодай

• s'iz a fargenign прыемна, забаўна

• Oj, iz mir hajnt, xevre-lajt, niškošedik in mojl, /zat bin ix, oj, zat – a fargenign! /Vos że hob ix gancn tog gehat hajnt in majn mojl, /axuc dem tamganejdndikn nign? *flksl.* Ой, сёньня, браткі, у мяне й крошкі ў роце не было, але я сыты, ой, сыты – проста асалода! Дык што ж у мяне было цэлы дзень у роце, акрамя райскага напеву?

fargerglen [*d.* Gurgel] задушыць (за горла)

fargésn* (fargésn) [*d.* vergessen] 1. (in, cu, on) забы(ва)ць; 2. *n*, **fargesung** *f* забыцьцё; **fargésener** забыты; **fargeser** *m* забыўчывы чалавек; **fargéslexkajt** *f*, **fargéseniš** *n* забыўчывасьць; **fargéslexer** забыўны, забываны; **fargésndiker** які забыўся; **fargés-mix-nit** *m*, **fargésni(š)tl** *n*, -ex [*d.* Vergissmeinnicht[*bot.* незабудка

• esn un trinken fargesn* забыцца на ежу і пітво
• fargesn* emecn vi nit geven цалкам забыцца на кагосьці
• fargesn* on ale zibn zaxn/glikn забыцца на ўсе радасьці
• fargesn* on got забыцца на бога
• fargesn* vi on tojt забыцца як на сьмерць
• alc ken a/der menċ fargesn, ober/nor nit cu esn *glxv.* на ўсё можа чалавек забыцца, толькі не на ежу (галоднаму каню авёс сьніцца; галоднай курцы проса на думцы)
• az es gejt dem menċn gut, fargest er on got *šprxv.* калі ў чалавека ўсё добра, ён пра бога ня ўзгадвае (як трывога, то да бога; ня прыйдзе трывога – ня ўспомніш і бога)
• zux dir naje frajnt, nor farges nit di alte *šprxv.* шукай сабе новых сяброў, але не забывайся на старых (даражэй адзін стары друг, як новых двух)

fargétern [*d.* vergöttern] абагавіць, абагаўляць, абажаць; **fargéterung** *f* абагаўленьне, абагамленьне, абажаньне

fargezéclexn [*d.* gesetzlich] узаконіць, узаконьваць

fargezélšaftlexn [*d.* vergeselschaften] 1. аграмадзіць, агра[illegible]ць, абагуліць, абагульваць; 2. *n*, **fargezélšaft-[illegible]** [illegible]мадж(в)аньне, абагульненьне

[illegible] [illegible]esunden] аздаравіць, аздараўляць; **farge-[illegible]** [illegible]здараўленьне

[illegible] [illegible]vergeben] лагодны, рахманы, пакорлівы, [illegible] найлітасьцівейшы; **fargíblexer** праба[illegible]чальны, даравальны; **fargíbndiker** незла[illegible]

[illegible] [*d.* vergiften] атруціць, атручваць; **fargífteter** атручаны; **fargíft(ik)ung** *f*, -en атручэньне, атрута

fargíltn* (fargóltn/fargílt) [*d.* vergolden] пазалаціць

farginen* (fargunen) [*d.* vergönnen] зычыць (камусьці дабра), спрыяць; не зайздросьціць; **farginen zix** дазволіць, дазваляць сабе; **farginer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) дабрахот, добразычлівец; **fargínerišer** добразычлівы; **fargineráj** *f* добразычлівасьць
• farginen* zix alcding усё сабе дазваляць (ні ў чым не адмаўляць)
• ix fargin dir fun gancn harcn я зычу табе дабра ад усяго сэрца

fargípseven [*d.* gipsen] *med.* загіпсаваць

fargísn* (fargósn) [*d.* giessen] аб-, за-, пра|лі(ва)ць
• dos vaser hot zix fargosn hintern kolner вада залілася за каўнер
• fargisn* a lox mit pex заліць дзірку смалой
• fargisn* emecns blut vi vaser псаваць камусьці кроў/нэрвы
• – Mamenju majne, mamenju harc, /x'tu bitere trern fargisn; /der kejser vet kumen cu forn aher, /vi ken ix di ojgn faršlisn? (S. B.) – Матухна мая, сэрданька маё, я горкія сьлёзы лью; цар будзе тут праяжджаць, як я магу вочы заплюшчыць?

fargítikn [*d.* vergüten, begütigen] узнагародзіць, узнагароджваць; адшкадаваць, адшкадоўваць, кампэнсаваць, задобрыць; **fargítikung** *f* (far) узнагарода; сатысфакцыя, кампэнсацыя

fargíxern [*d.* jäh, gach, jach] паскорыць, паскараць, прысьпешыць, прысьпяшаць, прысьпешваць; **fargíxerter** паскораны; **fargíxerung** *f*, -en паскарэньне

farglájxn* (farglíxn/farglájxt) (mit), **f"gl** *abr.* [*d.* vergleichen] 1. параўнаць, параўноўваць; 2. зараўнаваць, зараўноўваць; **farglájx** *m*, -n, **farglajxung** *f*, -en, **farglájxeniš** *f*, -n параўнаньне; **farglajxer** *m*, -s згоднік; **farglájx(evd)iker**, **farglájxlexer** параўнальны, супастаўны; **farglájxbarkajt** *f* параўнальнасьць
• in farglajx mit... у параўнаньні з...
• on a farglajx (nit cu farglajxn) непараўнальна, незраўнана
• me ken nit farglajxn ejnem, vos hot zajn štikl brojt, mit a cvejtn, vos hot grojse cores нельга параўноўваць таго, хто мае свой кавалак хлеба, з тым, хто мае вялікія беды (хоць з вадою, абы не зь бядою; лепш хлеб есьці з вадою, чымся пірог зь бядою)

fargléjbn/farglójbn [*d.* glauben] даверыць, давяраць; **farglejbter** прадузяты, перакананы наперад, фанатычны; **farglejbtkajt** *f* прадузятасьць, фанатызм

fargléjzn [*d.* verglasen] ашклянець, зрабіць нерухомым, застыглым; **fargléz(er)ter**, **fargléjzlter** асалавелы
• farglejzn di ojgn (af) вылупліваць/вытрэшчваць/выпінаць вочы
• mit farglejzlte ojgn вылупіўшы вочы (з захапленьнем)

farglétn [*d.* glatt] загладзіць, загладжваць
• fargletn di šuld, a feler загладзіць віну, памылку

farglívern, **farglivert vern*** [*mhd.* liberen, *lat.* gelare] сьцерпнуць, засты(ва)ць, застыгаць, застыгнуць, закамянець, здранцьвець, задубець; **farglíverter** сьцерплы, засты(г)лы, зацьвярдзелы, скамянелы, здранцьвелы; **farglívertkajt** *f* здранцьвеласьць, сшэрхласьць; **farglíverung** *f* застой, застываньне, зацьвярдзеньне, здранцьвеньне, адубеньне
• a fargliverter tajx замёрзлая рака
• dos harc vert farglivert сэрца заходзіцца
• fargliverte ojgn сьцерплыя/застыглыя вочы

fargló(n)cn [*d.* glotzen] закаціць, закочваць, казірыць; вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы); **farglocter** застылы, нерухомы (позірк)
• farglocn (mit) di ojgn *iron.* закаціць вочы (ад захапленьня)
• mit farglocte ojgn *iron.* закаціўшы вочы (з захапленьнем)

farglózn [*d.* verglasen] зашкліць

farglústn [*d.* gelüsten] захацецца, закарцець
• es hot zix im farglust a trunk branfn яму закарцела выпіць глыток гарэлкі
• es hot zix im farglust vi a trogediker jidene яму закарцела як цяжарнай жыдоўцы
• farglustn zix epes vi a kac puter захацелася/зажадалася чагосьці як кошцы масла (як кабыле воцату, як Гіны касьнікоў, бы на маладое)

far(g)lušen=farh(a)lušen [*p.* głuszyć, *ukr.* глушити] заглушыць, заглушаць

fargoplung *f*, -en [*d.* Gabelung] раздваеньне

fargóreter [*sl.*] угарэлы; *fig.* ачмурэлы, ачмураны, адурманены

fargósener [*d.* gegossen] 1. разьліты, заліты; 2. ацёклы; **fargósn vern*** заплыць (тлушчам)
• fargosene ojgn 1. ацёклыя вочы; 2. п'яныя/залітыя вочы

fargóstjeven zix [*p.* gościć, *ukr.* гостювати] загасьціцца

fargrajzlen [*d.* kräuseln] заві(ва)ць, накруціць, накручваць (валасы)

fargrájzn [*d.* kraus, *mhd.* verkrusen] сказіць, скажаць, нарабіць памылак, памыліцца, памыляцца; **fargrajzter** скажоны, перакручаны, перакрыўлены, няправільны; **fargrajzung** *f*, -en скажэньне (у тэксьце)

fargrebter [*d.* grob] загрубелы, агрубелы, закарэлы, зака-

рузлы; **fargrébt vern*** агрубець, загрубець; **fargrebtkajt** *f* загрубеласьць, агрубеласьць; **fargrebung** *f*, -en патаўшчэньне; **fargréb(er)n** рабіць тоўстым/грубым
• fargrebte hent загрубелыя рукі
fargréjtn [*d.* bereiten, *mhd.* gerejten] 1. пад-, на|рыхтаваць, пад-, на|рыхтоўваць; 2. *n*, **fargréjt** *m*, **fargrejtung** *f* нарыхтоўка, запас, засаб; **fargrejter** *m*, -s нарыхтоўца; **fargréjterišer** нарыхтоўчы
fargrésern [*d.* vergrössern] павялічыць, павялічваць; **fargréserter** павялічаны, пабольшаны; **fargréserer** *m*, -s павелічальнік; **fargreser** *m*, -s *fot.* павялічаны фатаздымак; **fargréserung** *f*, -en павелічэньне; **fargréser-gloz** *n*, *pl.* -glezer павелічальнае шкло
fargrimírn (far) загрыміраваць, загрыміроўваць
fargrinen [*d.* grün werden] зазелянець; зазеляніць; **fargrinter** які зазеланеў
fargríngern [*d.* verringern, gering] палегчыць, палягчаць; **fargríngerung** *f*, -en аблягчэньне, палягчэньне
• fargringern dem vejtik палегчыць боль
fargrizen=farhrizen [*p.* gryzść, *ukr.* гризти] загрызьці, загрызаць
fargróbn* (fargróbn) [*d.* vergraben] закапа́ць, закопваць
fargrójz(e)n [*ukr.* городити?] загарадзіць (дарогу)
fargrózikter [*d.* Gras] парослы травой
• fargrozikte erd дзірван
fargrúntikn [*d.* grunden] заснаваць, засноўваць, стварыць, ствараць грунт
fargrúzeven [*r.* грузить] 1. загрузіць, загружаць; 2. *n* загрузка
fargruz(n)et=fa(r)riznet=farhruznet vern* [*ukr.* грузнути] загразнуць, загразаць
fargúfn [*s.* -גוף- →sigef, guf] увасобіць, увасабляць
fargváltikn/fargváldikn/fargváldigen [*d.* vergewaltigen] 1. (з)гвалціць, згвалтаваць; 2. *n*, **fargváltikung/fargváldikung** *f*, -en згвалтаваньне, згвалчэньне
farhajen zix [?] замарудзіць, забавіцца
farhájntiker [*d.* heute] мадэрнізаваны
farhákn [*d.* hacken] зачыніць, зачыняць (с трэскам); **farhákn zix** (ba, in) запнуцца, запінацца, асячыся, асякацца (у мове); **farhák** *m*, -n, **farhakung** *f*, -en нечаканая перашкода, тупік, мёртвы пункт; **farhákndik** *adv.* спатыкаючыся, запінаючыся
• farhakn emecn dem kop тлуміць камусьці галаву, бянтэжыць
• farhakn zix in vinkl забіцца ў кут
• zix nit farhakndik без запінкі
farhá(l)meven [*p.* hamować, *d.* hemmen] затрым(лів)аць, замарудзіць, замаруджваць, прыцішыць, прыцішваць, (за)тармазіць (разьвіцьцё), перашкаджаць
farháltn* (farháltn) [*d.* halten] затрым(лів)аць; **farháltn* zix** 1. (mit) затрым(лів)аца; 2. (cu) адносіцца, ставіцца, абыходзіцца; 3. трымацца, паводзіць сябе; **farhált** *m*, -n затрымка; **farhaltung** *f* 1. затрыманьне, затрымка; 2. *med.* запор; **farháltener** затрыманы
• farhaltn* dem blik затрымаць позірк
• farhalt mix nit! адчапецеся ад мяне!
farhámern [*d.* Hammer] забі(ва)ць (малатком)
farhandlen [*d.* verhandeln] 1. (vegn) весьці перамовы; 2. прадаць, (за)прадаваць; **farhandlung** *f*, -en перамовы, перагаворы

far(h)án(en) [*d.* vorhanden] ёсьць; **far(h)án(d)ener** які існуе; наяўны; **farhándn zajn*** быць, існаваць
farhángener [*d.* gehangen] завешаны, увешаны; **farháng** *m*, -n заслона
farhárt(eve)n, farhártevet vern* [*d.* verhärten] загартаваць, загартоўваць; **farhárt(eve)n zix** загартавацца, загартоўвацца; (за)цьвярдзець, зацьвердзяваць; **farhárte(ve)ter** загартаваны; зацьвярдзелы; **farhártevetkajt** *f* загартаванасьць; зацьвярдзеласьць; **farhartung** *f* загартоўваньне; зацьвярдзеньне
farhásn [*d.* verhasst] зьненавідзець, зьняважыць, зьневажаць; **farhaster** ненавісны, зьнявідны, зьненавідны, абрыдлы
farhat(j)en [*p.* gacić, *ukr.* гатити] загаціць
farháveter [?] мітусьлівы, заклапочаны, затруханы
farhécn [*d.* hetzen] зацкаваць; **farhecter** зацкаваны
farhéftn [*d.* heften] зацыраваць, зацыроўваць
farhéjbn* (farhójbn) [*d.* heben] прыпадняць, прыпадымаць, прыўзьняць, прыўздымаць, прыўзьнімаць; **farhéjbener** прыпадняты, прыўзьняты
farhéjlikn [*d.* heilig] асьвяціць, асьвячаць, зрабіць сьвятым, лічыць за сьвятое; **farhéjlikter** асьвячоны, сьвяты; **farhéjlikung** *f* асьвячэньне
farhéjln [*d.* heilen] загаіць, загойваць, залячыць, залечваць; **farhejlter** залечаны, загоены
• farhejln di vundn залячыць раны
• a pač farhejlt zix, a vort gedenkt zix *šprxv.* аплявуха пройдзе, а слова запомніцца (рана загаіцца, а ліхое слова ніколі)
farhéjmišn [*d.* verheimlichen] прыручыць, прыручаць; **farhéjmišter** прыручаны; **farhéjmišung** *f* прыручэньне
farhéjrater [*d.* verheiraten] жанаты; **farhéjrate** замужняя; **farhéjratung** *f* шлюб
farhékern [*d.* verhökern] гандляваць у розьніцу
farheklen [*d.* häkeln] зашпіліць, зашпільваць, зашпіляць (гаплік)
farhélteniš *f/n*, -n [*d.* Verhältnis] (су)адносіны; **farhéltn(iš)-mesiker/farhéltnismesiker** адносны, некаторы, нейкі
farhengen* (farhangen) [*d.* hängen] завесіць, завешваць; **farhéngl** *n*, -ex фіранка
farhérlexn [*d.* verherrlichen] пра-, у|славіць, пра-, у|слаўляць, узьвялічыць, узьвялічваць; **farhérlexung** *f* праслаўленьне, услаўленьне
farhérn [*d.* verhören] 1. экзамэнаваць, заслух(в)аць; 2. праслухаць, недачуць; 3. *n*, **farhér** *m*, -n, **farhéreniš** *n* допыт, спыт, выпыт, экзамэн; **farhérn zix** сварыцца; **farherer** *m*, -s, (-n *f*, -s) экзамэнатар
• Flegt der zejde zix avekzecn farhern di Gemore /un gebn mir a knipele in bak. /– Es vakst a talmed-xoxem, – flegt er zogn, – Kejn ajn-hore, oj-vej, vi gešmak! (N. Š.) Дзед садзіўся паслухаць Гемору і шчыпаў мяне за шчаку. – Гэта расьце вялікі талмудыст, – казаў ён, – Каб не сурочыць, вой, якая асалода!
farhéxern [*d.* erhöhen] завысіць, завышаць; **farhéxerung** *f*, -en павышэньне, завышэньне
far(h)iken zix [*p.* ikać, *ukr.* ікати] заікнуцца, заікацца, запнуцца, спатыкнуцца
farhílcerter [*d.* verholzt] адзеравянелы, здранцьвелы, сшэрхлы; **farhilcert vern*** адзеравянець, здранцьвець, сшэрхнуць
farhíl(e)xn [*d.* hell] 1. пачуцца, прагучаць; 2. заглушыць,

заглушаць (моцным гукам), загрука(та)ць; **farhílxndiker** аглушальны

farhíln [*d.* hüllen] ахут(в)аць, завінуць, завінаць, за-, а|хінуць, за-, а|хінаць, укручваць, увярцець; **farhilter** ахутаны, ахінуты, завінуты, укручаны, уверчаны

farhinjen [?] замарудзіць, забавіцца

farhipnotizírn [*d.* hypnotisieren] загіпнатызаваць; **farhipnotizirter** загіпнатызаваны

farhistórišer [*d.* historisch] дагістарычны

farhítn* (farhit) (fun) [*d.* verhüten] 1. засьцерагчы, засьцерагаць; захаваць, захоўваць; 2. *n* захоўваньне, зьбераганьне; **farhítndiker** папераджальны, ахавальны; **farhitung** *f* ахова; **farhiter** *m*, -s засьцерагальнік; **farhitmitl** *n*, -en папераджальны сродак

• farhitn* a krenk засьцерагацца цяжкай хваробы

• farhitn* fun bejz засьцерагацца ад нечысьці

far(h)lušen=farhalušen=farglušen [*p.* głuszyć, *ukr.* глушити] [illegible] заглушыць, заглушаць

• [illegible]lušen di ojern забіць вушы

farhófn [illegible]z) [*d.* hoffen] спадзявацца, абнадзеіцца

• [illegible] hobn zej zix šojn derlebt, /ix farhof cu got, [illegible]n af lang, /ci gedenkstu, vej, du majn tajer [illegible]leg mit dir tajnen azoj, vi mit a gutn frajnt *fiksl.* [illegible] чакаліся адплаты, я спадзяюся на бога, [illegible] доўга. ці памятаеш, вой, ты, мой дараженькі, як я з табой гаварыла, як з добрым сябрам

farhojcen [illegible] гоцаць, *ukr.* гоцати?] зачараваць, завабіць

farhójkern [*d.* Höcker] згорбіцца

farhójln*/farhéjln* (farhójln) [*d.* verhehlen] за-, с|хаваць, утойваць, (у)таіць, скры(ва)ць; **farhójlener** схаваны, схованы, утоены, скрыты, (па)таемны

farhójxn [*d.* hauchen] запацець (аб шкле); **farhojxter** запацелы (аб шкле)

farhókn [*d.* verhaken] за-, с|чапіць, счэпліваць крукам

farhóreven [*p.* harować] зарабіць, здабыць цяжкай працай; **farhóreven zix** спрацавацца, змардавацца; **farhóreveter** 1. спрацаваны, змардаваны, стомлены; 2. зароблены, запрацаваны

• farhorevete hent закарузлыя ад працы рукі

farhórxn zix [*d.* horchen] заслухацца, заслухоўвацца

farhrizen=fargrizen загрызьці, загрызаць

• farhrizen af tojt загрызьці да сьмерці

farhruznet=fargruznet vern* (in) (за)грузнуць (у)

farhuken [*ukr.* гукати] панукваць, гаркаць

farhuljen [*p.* hulać, *ukr.* гуляти] за-, пра|гуляць

farhultájeven [*p.* hultaić] гультайнічаць, гультаяваць; разбэсьціцца, кінуцца ў распусту

farhúngern [*d.* verhungern] з-, вы|галадацца; **farhúngerter** згаладалы, прагаладалы

farhús(t)n zix [*d.* husten] закашляцца, закашлівацца

fariber=foriber [*d.* vorüber] *adv.* міма

faríberikn [*d.* vorüber] адкласьці, адклад(в)аць

faríbl *m/f*, -en [*d.* verübeln] нездаволенасьць, нездаваленьне, зайздрасьць, крыўда; **faríbl hobn*** (af) крыўдзіцца

• hot kejn faribl nit! не крыўдуй(це)!

• az me hot faribl, tut vej der bojx *glxv.* хто крыўдзіцца, нажывае хваробу ў жываце

• af a nar tor men nit faribl hobn *glxv.* нельга крыўдаваць на дурня

• hot kejn faribl nit! – kejn xarote ojx nit! – не крыўдуйце! – і ня трэба каяцца!

farine *f* [?] ашуканства, ашука, ашуканьне, мана, крутня, падман, абман, жульніцтва; **farin(č)ik** *m*, -es ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махціц

farínevejnikn [*d.* inwendig] засвоіць, засвойваць

farinteresírn [*d.* interessiren] зацікавіць, зацікаўліваць; **farinteresirter** зацікаўлены; **farinteresírtkajt** *f* зацікаўленасьць

• farinteresirte cdodim зацікаўленыя бакі

farintrigírn [*p.* intrygować] заінтрыгаваць

farípešn [*s.* -עפּשׁ- →ipeś] засьмярдзець; **farípešter** сьмярдзючы, засьмярдзелы [*sin.* farštunkener]

farírn [*d.* irren] заблытаць, зьбіць з дарогі; **farírn zix** заблудзіць, заблукаць; **farirung** *f* памылка, памылковасьць, заблуканьне, аблуда

farjaden [*p.* jadać] заесьці, заядаць, надакучыць, надакуч(в)аць, назаляць

farjáxmerter [*d.* jach?] узбуджаны, разьюшаны, усхваляваны, узрушаны

farjenčen [*p.* jęczeć] (за)енчыць, назаляць, надакучаць

farjídišn [*d.* jüdisch] абжыдовіць, нада(ва)ць жыдоўскі выгляд

farjíešter [*s.* -איעשׁ- →jieś, mejaeś, misjaeś] роспачны, адчайны, які знаходзіцца ў адчаі, у роспачы

farjíngern [*d.* verjüngen] амаладзіць, амалоджваць; **farjíngerung** *f* амалоджваньне

farjógn [*d.* jagen] за-, вы|гнаць, за-, вы|ганяць, зацкаваць, зацкоўваць; **farjogter** (за)гнаны

farjómerter [*d.* jammern] заплаканы

farjómtevdiker/farjóntevdiker [*s.* -יום־טוב- →jom] перадсьвяточны

farjorung *f* [*d.* Verjährung] *jur.* даўнасьць

• maxmes farjorung за даўнасьцю (год)

farjósemter [*s.* -יתום- →josem] асірацелы, кінуты; **farjosemt vern*** асірацець

farjoxter [*d.* Joch] заняволены, прыгнечаны

farjušen zix [*ukr.* юшити] разьюшыцца, раз-, у|злаваціца

farká(a)ster [*s.* -כּעס- →kaas] раззлаваны, узлаваны

farkačen [*ukr.* качати] за-, пад|кас(в)аць (рукавы)

• farkačen di arbl закасаць рукавы

farkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] закаціць, закочваць

farkájlex(ik)n [*d.* kugeln, *mhd.* kule] 1. за-, а|кругліць, за-, а|кругляць; 2. *n*, **farkájlexikung** *f* закругленьне; **farkájlexdiker, farkájlex(ik)ter** закруглены, акруглены

farkajóriker [*s.* -קאראר-/-כּאור-] перадсьвітальны, золкавы

farkájxn zix [*d.* keuchen] зайсьціся, заходзіцца (ад сьмеху /кашлю), закашляцца, закерхацца

farkákn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] *vulg.* закакаць, засраць, загадзіць

farkalamutjen [*ukr.* каламутити, *p.* kalamucić] закаламуціць, закаламучваць; **farkalamutjet vern*** закаламуціцца

farkaléjeter [*v.*] скалелы, азяблы, адубелы, скарчанелы; **farkalejet vern*** скалець, адубець, скарчанець

farkalekočen [*p.* klekotać, *ukr.* клекотати] забалбатаць, зьбі(ва)ць з толку/панталыку

farkálxn [*d.* Kalk] забяліць (вапнай)

farkapen [*p.* karać, *ukr.* кáпати] (mit) закáпаць (па кроплі)
farkárgn [*d.* kargen] зьберагчы, зэканоміць, ашчадзіць
farkárlikn [*p.* karlik] затрымліваць рост
farkásern/farkášern [*p.* zakasywać] за-, пад|кас(в)аць; **farkášerter** закасаны
• farkašern di arbl закасаць рукавы
• farkašern di poles падагнуць/падкасаць полы
farkáteven [*ukr.* катати, *r.* катать] закатаваць
farkejtlen [*d.* ketten] заперці, запіраць (на ланцуг/кручок /засаўку)
farkemen/farkamen [*d.* kämmen] за-, пры|часаць, за-, пры-|чэсваць; **farkém/farkám** *m*, -en прычоска, фрызура; **farkamter** зачэсаны, прычэсаны
• farkemen aruf-cu зачасацца, зачасаць валасы
• – Mamenju majne, mamenju harc, /majn cop tu mir mies farkemen; /der kejser vet kumen cu forn aher /un šikn štafeln mix nemen. (S. B.) – Матухна мая, сэрданька маё, мая каса кепска заплецена; цар будзе тут праяжджаць і пашле пасланцоў за мной.
farkéreven/farkíreven [*d.* kehren, *p.* kierować] 1. скіраваць, скіроўваць, за-, па|вярнуць (каня), за-, па|варочваць, збочыць, збочваць; 2. *n* паварот, разварот
• cvingen* emecn farkereven dem dišel прымусіць кагосьці павярнуць дышаль
• farkereven links павярнуць улева
• farkereven zix in a zajt скіраваць убок
farkérn (mit, cvišn) [*d.* kehren] 1. зь-, за-, па|вярнуць, з-, за-, па|варочваць; 2. зьнесьціся, зносіцца; **farkérn zix** (in) перавярнуцца, пераварочвацца, ператварыцца, ператвараца; **farkér** *m* зварот, абарот, зносіны, камунікацыя; **farkér-mitl** *n*, -en сродак камунікацыі; **farkérlexkajt** *f* абарачальнасьць; **farkért** *adv.* наадварот; **farkerter** адваротны, процілеглы
• Motl farkert Мотл-наадварот (пра чалавека, які заўжды пярэчыць, усё робіць наадварот)
• onton* epes farkert надзець нешта задам наперад
• tomer farkert? можа, наадварот?
• farkert hot nor di bobe farklert, ober der zejde hot farvert, azoj iz šojn fun got bašert *glxv.* толькі баба супраць уздумала, але дзед забараніў, так богам наканавана
farkérn [*d.* kehren] замесьці, замятаць
• ven jeder farkert zajn tir (az itlexer kert far zajn tir), iz di gance gas rejn калі кожны падмяце каля сваіх дзьвярэй, уся вуліца будзе чыстай
farkérpern [*d.* verkörpern] увасобіць, увасабляць, ажыцьцявіць, ажыцьцяўляць; **farkérperter** увасоблены, ажыцьцёўлены; **farkérpert vern*** пераўвасобіцца, пераўвасабляцца; **farkérperung** *f*, -en увасабленьне, ажыцьцяўленьне
farkíln [*d.* abkühlen] пра-, за|студзіць, пра-, за|студжваць, захаладзіць, захаладжаць; **farkíln zix** засты(ва)ць, застынуць, заклякнуць, задубець; **farkilter** прастуджаны; застылы; **farkilung** *f*, -en, **farkilexc** *n*, -n прастуда, хвароба
• s'vert farkilt ale ejvrim кроў стыне
• fun luft xapt men a farkilung з паветра хапаюць прастуду
• zic, majn kind, nit ba dem fencter, /vajl du kenst dem vint derfiln; /un ix vil ništ, du, majn šenster, /zolst xolile zix farkiln (M. O.) не садзіся, маё дзіцятка, каля вакна, таму што цябе можа праняць ветрам; я не хачу, каб ты, мая прыгажосьць, барані божа, застудзіўся
farkírcn [*d.* kürzen] па-, у-, (с)караціць, па-, с|карочваць; **farkircter** скарочаны; укарочаны, пакарочаны; **farkircung** *f*, -en скарачэньне
• farkircn di jorn скарочваць гады
• der kas un der corn farkircn di jorn *glxv.* злосьць і гнеў скарочваюць жыцьцё (злаваць – кроў псаваць)
farkísneter [*p.* kisnąć, *ukr.* киснути] закіслы, скіслы; **farkisnet vern*** (за)кіснуць
farkíšefn [*s.* -כישוף- →kišef, maxšejfe, (bal)mexašef] зачараваць, зачароўваць, заваражыць, заварожваць, заклясьці, заклінаць; **farkíšefter** дзіўны, цудоўны; зачараваны, заварожаны [*sin.* magišer, vunderlexer; bacojberter]
• farkišefter krajz зачараванае кола
• bam jid iz an ejncike toxter geven, /a košere toxter, gerotn un šejn, /mit švarce, gekrajzlte, zajdene hor, /mit švarce, farkišefte ojgn a por (J. A.) у жыда была адна-адзінюткая дачка, цнатлівая, удалая і прыгожая, з чорнымі кучаравымі шаўковымі валасамі
farkíteven [*d.* kitten, *p.* kitować] закітаваць, закітоўваць, замаз(в)аць
farklájbn*/farklójbn* zix (farklibn) [*d.* klauben] заб(і)рацца
• farklajbn* in a vinkele залезьці ў кут
farklámern [*d.* verklammern] зашчаміць, зашчамляць
farklápn [*d.* klappen] забі(ва)ць
• farklapn di fencter mit breter забіць вокны дошкамі
• farklapn emecn dem kop (mit) забіць/затлуміць некаму галаву
farklájdn (far) [*d.* verkleiden] 1. пераапрануцца, пераапранацца, замаскавацца, замаскоўвацца; 2. растрачваць грошы на вопратку; **farklejdung** *f*, -en маскаваньне, маскіроўка
farklejen [*p.* kleić, *r./ukr.* клей] заклеіць, заклейваць
farkléjmeven [*p.* kleimo, *ukr./r.* клеймо] заклеймаваць
farklékn [*d.* verklecksen] заплямiць, запэцк(в)аць
farklemen [*d.* klemmen] 1. зашчаміць, зашчамляць, зашчэмліваць, за-, сь|ціснуць, за-, сь|ціскаць; 2. *n* зацiск(аньне); **farklemter** прыгнечаны; **farklemer** *m*, -s зацiскачка, клямар; **farklemtkajt** *f*, **farklémenhajt** *f* сьціснутасьць
• der umglik hot farklemt ir harc няшчасьце сьціснула ёй сэрца
• farklemen in/bam harcn сьціскаць сэрца (сэрца баліць/ные)
farklénern [*d.* verkleinern] зьменшыць, зьмяншаць; **farklénerter** зьменшаны; **farklénern zix, farklenert vern*** зьменшыцца, зьмяншацца, зь-, па|нізіцца, зь-, па|ніжацца; **farklénerung** *f*, -en зьмяншэньне; **farklénervort** *n*, *pl.* -verter памяншальная форма слова, дымінутыў
farklépn [*d.* kleben] заклеіць, заклейваць, заляпіць, заляпляць, залепліваць; **farklepter** заклеены, залеплены; склеены
farklérn [*d.* klären] за-, уз|дум(в)аць; **farklér** *m*, -n думка, намер, замер; **farklerter** задумлівы, задуменны; **farklertkajt** *f* задуменнасьць
• a farklerter blik задуменны погляд
farklíneven [*p.* klinować, *ukr./r.* клин] заклінаваць, заклiноўваць
farklingen* (farklungen) [*d.* klingen] за-, пра|званіць
• farklingen* di ojern празваніць вушы

• farklingen* di velt быць слынным/славутым
farkljá(k)neter [*ukr.* клякнути] заклякнуты, скалелы, адубелы; **farklja(k)net vern*** заклякнуць, скалець, задубець
• di finger zajnen mir farkljaknet мае пальцы задубелі
farkljápeven/farkljópeven [*p.* klepać, *ukr.* клепати] 1. заклянаць, заклёпваць; 2. *n* заклёпваньне, заклёпка
farklógn [*d.* verklagen] 1. (пра)плакаць; 2. абскардзіць, абскарджваць, паскардзіцца; **farkloger** *m* абвінаваўца, скаржнік; **farklogter** 1. *m* адказьнік (на судзе); 2. заплаканы
farklójznerter [*d.* Kloster] кляштарны
farknájpn* (farknípn) [*d.* kneifen, kneipen] завяз(в)аць (адносіны)
farknakter [*d.* knacken] п'яны, наглюканы, натрэсканы
farknásn [*s.* -קנס- →kans(en)en, knas] заручаць, заручыць, (з)рабіць заручыны; **farknaster** заручаны; **farknasung** *f*, -en заручыны; **farknás-fíngerl** *n*, -ex заручальны пярсьценак
• farknast mejdl нявеста
farknejčn [*p.* verknautschen] зморшчыць, зморшчваць
• farknejčn a davnen чытаць малітвы ўрыўкамі
farknéplen [*d.* knöpfen] закнапіць, зашпіліць, зашпіляць, [illegible]
farknetn* (farknotn) [*d.* kneten] замясіць, замешваць (цеста)
farknéxt(ik)n [*d.* Knecht] заняволіць, занявольваць, прыгнесьці, прыгнятаць, закабаліць, закабаляць; **farknéxt(ik)er** заняволены, прыгнечаны; **farknéxtikung** *f* заняволеньне, занявольваньне, прыгнятаньне, прыгнёт
farknien zix [*d.* knien] (у)кленчыць
farkniplen [*d.* knüpfen] завяз(в)аць (на вузел)
farknójln zix [*d.* verknäueln] заклубіцца, заблытацца
farknípn [*d.* knüpfen] завяз(в)аць; **farknipung** *f*, -en завязка
farkocjeroben=farkučeruben [*v.*?] скамячыць, скомкаць; нядбайна зрабіць
farkójfn [*d.* verkaufen] 1. прада(ва)ць; 2. *n*, **farkójf** *m*, -n продаж; **farkojfer** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) прадавец, гандляр; **farkójflexer**, **farkojfter** прададзены; прадажны; **farkojftkajt** *f* прадажнасьць
• farkojfn di lecte hemd fun zix прадаць апошнюю сарочку
• farkojfn zix (far gelt) прадавацца (за грошы), займацца прастытуцыяй
• farkojf un hob xarote *glxv.* (хутка і танна) прадай і шкадуй
• kojfn iz gold, farkojfn iz gornit *glxv.* купляць – золата, прадаваць – нічога
• vi ix hob gekojft, azoj farkojf ix як я купіў, так і прадаю (за што купіў, за тое й прадаю)
• x'vel dos nit trogn farkojfn! я гэта прадаваць не панясу!
farkójln [*d.* Kohle] асмаліць, асмальваць, апаліць, апальваць (да стану вугольля); **farkojlter** асмалены, апалены
farkójseter [*s.* -כוסע- →kojse, kos] падвыпіўшы, пад чаркай/мухай, п'яны [*sin.* batrunkener, šikerer]; **farkojsen** пад(вы)піць
farkójtikn [*d.* kotig] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, замурз(в)аць; **farkójtikter** забруджаны, запэцканы, замурзаны
farkóltnter [*p.* koltun, *ukr.* ковтун] ускалмачаны, узлахмачаны, ускудлачаны; зблытаны, зьбіты ў каўтун
farkoločen/farkolojcen [*ukr.* колотити] узьбі(ва)ць; *fig.* (зь)бянтэжыць, заблыт(в)аць
farkomplicírn [*d.* komplizieren] ускладніць, ускладняць
farkončen [*p.* kończyć] за-, с|кончыць
farkonservírn [*d.* konservieren] закансэрваваць
farkópčeter [*r.* коптить, *ukr.* коптити] закураны
farkonspektírn [*d.* konspektieren] заканспэктаваць
farkorčen [*p.* kurczyć] зморшчыць, скурчыць; **farkórčeter** зморшчаны
farkórkeven [*d.* verkorken] закаркаваць, закаркоўваць, заткнуць, затыкаць коркам
farkoven [*p.* kować, *r.* ковать] с-, за|каваць, с-, за|коўваць; **farkóveter** скаваны, закаваны
• farkovet mit ajz скаваны марозам
farkoxen zix (in) [*p.* kochać, *ukr.* кохати] закахацца
farkóxn [*d.* kochen] заварыць, заварваць; **farkóxn zix** (in) запаліцца, запальвацца, захапіцца, захапляцца, натхніцца, натхняцца; **farkoxter** 1. завараны; 2. разгневаны, узбураны, захоплены, запальны, заўзяты; **farkoxtkajt** *f* запальнасьць, заўзятасьць; **farkóxeniš** *n* узбуджанасьць, узрушанасьць, усхваляванасьць, запаленьне
• farkoxn a kaše заварыць кашу
• ver es hot farkoxt a kaše, zol zi ufesn *glxv.* заварыў кашу – расхлёбвай
farkrajzlen [*d.* kräuseln] заві(ва)ць; **farkrajzlung** *f* завіўка (валасоў)
farkrámfn [*d.* verkrampfen] сутаргава сьціскаць
• s'hot im farkramft di fis яму зьвяло нагу сутаргай
farkrecikt vern* [*d.* Krätze] апаршывець
farkréjcn [*d.* Kreuz] скрыжаваць, скрыжоўваць; скласьці, злажыць, склад(в)аць накрыж
farkrémpeven [*p.* krępować] замацаваць, замацоўваць
farkrenken [*d.* kranken] захварэць; пралячыцца; патраціцца на лячэньне; **farkrenkter** хворы
• farkrenk dos af dajn guf (af dajne bejner)! *kll.* каб ты выхварэў свай скарб!
farkrícn (mit) [*d.* kritzeln] 1. адлюстраваць, адлюстроўваць, адбі(ва)ць; 2. заскрыгатаць (зубамі); **farkricung** *f* запіс (на кружэлку)
• farkricn mit di cejn заскрыгатаць зубамі
• farkricn in zikorn запасьці ў памяць, запомніцца
farkrígn zix [*d.* Krieg] пасварыцца
farkrimen [*d.* krümmen] скрывіць, скрыўляць; **farkrimter** скрыўлены; **farkrím** *m*, -en, **farkrimung** *f*, -en скрыўленьне, выгіб, выгін
• er hot zix afile nit farkrimt ён нават і не скрывіўся
• farkrimen dem ponem скрывіць морду
farkriplen [*d.* verkrüppeln] 1. сказіць, скажаць, скрывіць, скрыўляць; 2. *n* скажэньне, скрыўленьне; **farkriplter** скажоны, скрыўлены, выродлівы, пачварны; **farkriplung** *f*, -en скажэньне, скрыўленьне, ненармальнасьць
farkrístikn [*d.* Christ] схіляць да хрысьціянства
farkríxn* (iz farkróxn) (in) [*d.* kriechen] залезьці, залязаць, залазіць; с-, за|хавацца; **farkróxener** вашывы; **farkróxn vern*** завашывець
• farkrixn* cu vajt (vajt farkrixn*) загнуць, сказануць (далёка зайсьці)
• farkrixn* in a blote залезьці ў гразь
• farkrixn* in elef-hašiši загнуць, сказануць (далёка зайсьці)
farkrójvišn [*s.* -קרובה- →korev, krojve, krejves, mekarev, mekurev] па-, з|радніць

farkučeruben=farkocjeroben [?] скамячыць, скомкаць; нядбайна зрабіць; **farkučerúbeter** зьмяты, скамечаны; нядбайна зроблены

farkúkn [*d.* gucken] недагледзець, не заўважыць; **farkúkn zix** (af) заглядзецца, заглядвацца; **farkukter** летуценны, задумлівы, задуменны

• farkukte ojgn задуменныя вочы

• fartraxtn zix tif un farkukn zix /af nextike teg un af fejgelex, /oj, mir zol zajn, jidiše kinderlex, /far ajere košere ejgelex!.. (Х. В.) глыбока задумваюцца і ўглядаюцца ў мінулы дзень і на птушак, ой, як жа мне любы, жыдоўскія дзеткі, вашыя чыстыя вочкі!..

farkulupen [*ukr.* колупати, *p.* kołupać] закалупаць, крануць за жывое

farkumen* [*d.* vorkommen] зайсьці, заходзіць, бы(ва)ць

farkúšn [*d.* küssen] зацалаваць

farkuten [*ukr.* кутати, *r.* кутать] захут(в)аць, захінуць, захінаць, увярцець; **farkúteter** захутаны, захінуты, уверчаны

farkvač(k)en [*v./ukr.* квач] заквэцаць, запэцк(в)аць, завэдз-г(в)аць, замурз(в)аць

farkvapen zix (af) [*p.* kwapić, *ukr.* квапити] (па)квапіцца, (па)га́ліцца

farkvarter [?] засохлы, кволы

farkvéčn [*d.* quetschen] зацісну́ць, заціскаць, зашчаміць, зашчамляць

farkvólener [*d.* verquollen] разбухлы, набраклы

farlág *m*, -n [*d.* Verlag] выдавецтва

farlájbn [*d.* Leib] уцялесьніць, увасобіць, увасабляць, ажыцьцявіць, ажыцьцяўляць

farlájdn* (farlítn) [*d.* leiden] цярпець, вьцерпець, вытрываць

• er ken dos nit farlajdn ён ня ў стане гэта вытрываць

farlajen* (farlign/farlien) [*d.* verleihen] (за)пазычыць, (за)-пазычаць

farlájxtern [*d.* erleichtern] па-, аб|легчыць, па-, аб|лягчаць; **farlájxterung** *f*, -en аблягчэньне, палягчэньне

farlájzikter [*d.* verlaust] вашывы; **farlajzikt vern*** завашывець

farlangen [*d.* verlangen] патрабаваць, (па)жадаць, прагнуць; **farláng** *m*, -en патрабаваньне, (па)жаданьне

• farlangen nextike teg (nextike večere) патрабаваць учорашні дзень (учорашнюю вячэру)

• her, mejdl, majn farlangl, /in rozn zun-fargangl, /šver mir bam zunenšajn, /az du vest majne zajn, – /un zi hot im gešvorn (H. G.) паслухай, дзяўчына, мая жаданая, у ружовым вечаровым сонцы, пакляніся мне ў сонечным зьзяньні, што будзеш маёй, – і яна яму паклялася

• vos ken men fun an oks farlangen mer (mer farlangen) vi oksnflejš? што можна патрабаваць ад быка, акрамя ялавічыны?

• vos me ken nit derlangen, zol men nit farlangen (me tor nit farlangen, vos me ken nit derlangen) *šprxv.* чаго нельга дасягнуць, ня варта й прагнуць

farlángzamen [*d.* verlangsamen] 1. замарудзіць, замаруджваць, прыцішыць, прыцішваць, затрым(лів)аць; 2. *n*, **farlángzamung** *f* замарудж(в)аньне, прыцішваньне; **farlángzamter** замаруджаны, прыцішаны

• farlangzamen di trit прыцішыць крок

farlaten [*p.* łatać, *ukr.* латати] залатаць; **farláteter** залатаны

• gelozn a mamen /alejn in der hejm, /a štibl farlatet /mit trojer un lejm – /vajlu (І. М.) пакінуўшы маці адну дома, хатка, латаная смуткам і глінай

farlaxen zix [*d.* lachen] зайсьціся, заходзіцца ад/са сьмеху, ад рогату; **farlaxter** насьмешлівы, кплівы

farlébn [*d.* leben] пражы(ва)ць, (з)расходаваць, (па)траціць; **farlébn zix** нажыць, набыць

farlécn [*d.* verletzen] пашкодзіць, параніць; парушыць, парушаць

farlecter [*d.* vorletzt] перадапошні

farleger *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Verleger] выдавец; **farlégerišer** выдавецкі; **farlegeráj** *f//n* выдавецкая справа; выданьне, публікацыя

farlégern zix [*d.* verlagern] заляжацца (аб таварах); **farlégerter, farlégener** заляжалы

farlégnhajt *f*, -n [*d.* Verlegenheit] зьбянтэжанасьць, разгубленасьць, цяжкае становішча

• štel̈n in a farlegnhajt ставіць у няёмкі стан, бянтэжыць

farléjdikn [*d.* ledig] на-, за|поўніць, на-, за|паўняць; **farléjdikter** запоўнены, напоўнены

farléjenen zix [*it.* legere, *šp.* leer] зачыт(в)ацца

farlé(j)gn [*d.* legen] 1. (mit) закласьці, залажыць, закладаць; 2. *n* закладаньне, закладзіны; **farléjgn zix** (af) закласьціся, закладацца, пайсьці ў заклад; **farlejger** *m* заснавальнік, фундатар; **farlejgter** закладзены, складзены

• di furn mit mase farlejgt нагружаныя фуры

• farlejgn ■ štot закласьці горад

• farlejgn dem vejdl падагнуць хвост

• farlejgn di hent hintern rukn, ibern fartux, af di zajtn закласьці рукі за сьпіну, засунуць рукі пад фартух, брацца ў бокі

• farlejgn di ojern закласьці вушы

• farlejgn emecn ■ kloc паставіць кагосьці ў тупік (стварыць перашкоду)

• farlejgn mitn kop здырдзіцца, скалець, здохнуць, апруцянець, галавой налажыць

• farlejgn zix ba a ljade klejnikajt спрачацца з-за нейкай драбязы

• zicn* mit farlejgte hent сядзець склаўшы/злажыўшы рукі

farléjkenen [*d.* verleugnen] утаіць, утойваць; зьняпраўдзіць, зьняпраўджваць; абвергнуць, абвяргаць; **farléjkenung** *f* адмаўленьне, заўпіраньне

• nit cu farlejkenen бясспрэчна, неаспрэчна

farléjmdn [*d.* verleumden] узьвесьці паклёп, абмовіць, абвінаваціць, ашальмаваць, абняславіць; **farlejmder** *m* абмоўнік, паклёпнік; **farlejmdung** *f* паклёп, абмова, намова, набрэхі

farléjtn [*d.* löten] залітаваць, залітоўваць

farlekter [*d.* geleckt] які налізаўся, падпіты, акаселы

farléndn [*d.*?] разбурыць, разбураць, (с)пустошыць, спустошаць; **farléndndiker** зьедлівы, злы, злосны

farléngern [*d.* lang] 1. па-, пра|доўжыць, па-, пра|даўжаць, працягнуць, працягваць, адтэрмінаваць, адтэрміноўваць; 2. *n*, **farléngerung** *f*, -en падаўжэньне, працягненьне, адтэрміноўка, адтэрмінаваньне; **farléngerter** прадоўжаны, працягнуты, адтэрмінаваны

farlernen [*d.* lernen] за-, раз|вучыць, за-, раз|вучваць

farléslexer=farlózlexer [*d.* verlässlich] верагодны, пэўны, надзейны, дакладны

farléšn* (farlóšn/farléšt) [*d.* löschen] за-, па|тушыць, загасіць; **farléšn* zix** пагаснуць, пагасаць, патухнуць, патухаць

• ven s'farlešn zix di lixt, hejbn on tanen di majz калі гасяць сьвятло, пачынаюць танчыць мышы

• – Muter majne, muter getraje, /du tu mir nox ejnmol culib. /du farleś šojn, farleś šojn dos fajer in majn harcn /un gi' mir šojn dem, vos ix hob lib. *flksl.* – Маці мая, маці дарагая, ты хоць раз саступі мне, пагасі, пагасі агонь у маім сэрцы і дай мне таго, каго я люблю.

farlíbn zix (in) [*d.* lieben] закахацца, улюбіцца; **farlibter** 1. *m*, -te закаханы чалавек; 2. (in) закаханы, улюбёны (у); **farlibtkajt** *f* закаханасьць, улюбёнасьць; **farlíbevdiker** улюблівы; **farlíbevdikajt** *f* улюбліваснь

• iber di ojern zajn farlibt па вушы закахацца

• ganovim un farlibte hobn lib fincterniś *glxv.* злодзеі і закаханыя любяць цемру

• az zix farlibn, iz śojn nor in a graf! *glxv.* калі ўжо закахацца, дык толькі ў графа!

farlígn* (**zix**) (farlégn) [*d.* liegen] 1. адкласьці, за-, ад|сунуць; 2. заляжацца, залежвацца; **farlégener** заляжалы

• farligп* zix ■ šuflod засунуць у шуфляду (пакласьці пад сукно)

• [illegible] farlegn zix затаварыць, затаварваць

[illegible] zix [*d.* lugen] раза-, за|лгацца, хлусіць, ілгаць, [illegible] падманваць

[illegible] [*d.* lindern] па-, зь|мякчыць, па-, зь|мякчаць, [illegible] мякчыць, аб-, па|лягчаць; **farlínderung** *f* зьмякчэньне, палягчэньне

farlírn* (farló(j)rn) [*d.* verlieren] 1. страціць, страчваць, [illegible] губляць; 2. замяшацца, зьбянтэжыцца; 3. *n*, **farlírung** *f* згуба, страта

• farlirn* dos lošn, dem bitoxn/kop/bodn unter di fis згубіць мову/надзею/галаву/глебу пад нагамі

• farlirn* fun di ojgn выпусьціць з-пад увагі

• farlirn* zajne junge jorn згубіць свае юнацкія гады

• farlirn* zix far umdervartkajt разгубіцца ад нечаканасьці

• beser mit a klugn cu farlirn, ejder mit a nar cu gefinen *šprxv.* лепш з разумным згубіць, чымся з дурнем знайсьці

• a nar farlirt un a kluger gefint *šprxv.* дурань губляе, а разумны знаходзіць (дурны раскідае, а разумны зьбірае)

• er hot farlorn dem šlisl *fig.* ён згубіў ключ (п'яны як зямля/гразь/дурны)

• tate-mame zolstu farlirn! *kll.* каб ты згубіў бацькоў!

• vu der menć vert geborn un vu er vert farlorn! дзе чалавек нарадзіўся і дзе ён прапаў!

farlítener [*d.* gelitten] цярплівы; **farlítnkajt** *f* цярпліваснь

farljapen [*ukr.* ляпати] заляпаць, запэцк(в)аць; **farljapen zix** (in) уляпацца, закахацца; **farljápeter** які ўляпаўся, закаханы

farlóbn [*d.* verloben] заручыцца; **farlobung** *f* заручыны

farlodn* (farlódn) [*d.* laden] 1. загрузіць, загружаць; *fig.* убухаць грошы ў судовую справу; 2. *n*, **farlodung** *f* загрузка

farlóg *m*, -n [*d.* Verlag] газэтны кіёск

farlójbn [*d.* loben] за-, (рас)хваліць, за-, рас|хвальваць, услявіць, услаўляць; **farlojbter** ухвалены, услаўлены

farlójfn* (iz farlófn) (biz, in, kejn) [*d.* laufen] 1. забегчы, забягаць; папярэдзіць, папярэджваць; 2. (**zix**) здарыцца, здарацца, адбы(ва)цца; 3. прайсьці, прахадзіць (аб часе); 4. **farlófn vern*** (mit) заплы(ва)ць, зацячы, зацякаць (чым-небудзь); **farlójf** *m* працяг, ход, хада; цячэньне, плынь; **farlófener** які заплыў/зацёк, зацёклы; **farlójfeniš** *f/n*, -n прыгола

• farlofene briln запацелыя акуляры

• farlofn ojg падбітае вока, якое заплыла

• farlofn vern* mit trern абліваццa сьлязамі

• farlojfn* emecn dem veg перабегчы/забягаць некаму дарогу

• farlojfn* farfrier забегчы наперад (пасьпяшыць), абагнаць

• farlojfn* mit blut чырванець, барвавець, наліваща крывёю

• in farlojf (fun) на працягу

farlójmdn [*d.* verleumden] узьвесьці паклёп, агаварыць, абмаўляць; **farlojmder** *m* паклёпнік; **farlójmderišer** паклёпніцкі; **farlojmdung** *f*, -en абгавор, абмова, нагавор, паклёп

farló(j)rener [*d.* verloren] 1. страчаны, згублены; 2. зьбянтэжаны, пагубляны, разгублены; **farló(j)rnkajt** *f* зьбянтэжанасьць, разгубленасьць; **farló(j)rn vern*/gejn*** згубіцца, губляцца, прапасьці, прападаць, зьнікнуць, зьнікаць

• arajnbrengen* in farlojrnkajt зьбянтэжыць

• a jid gebojrn, a jid farlojrn *glxv. hist.* жыд нарадзіўся, жыд прапаў (так некалі ў царскай Расеі адказвалі жыдоўскія рэкруты, якіх змушалі перахрысьціцца)

• farlorene jorn iz erger, vi farlorene gelt *šprxv.* згубленыя гады горш за згубленыя грошы

• kejn menć gejt nit farlorn, biz s'endikn zix nit zajne jorn *šprxv.* жодзен чалавек не прападзе, пакуль ня скончацца ягоныя гады

farlóšener [*d.* verlöschen] патухлы, пагаслы, згаслы; **farlóšn vern*** патухнуць, пагаснуць

• farlošene ojgn патухлыя вочы

• farlošn vern* vi a fajerl in feld згаснуць як агеньчык у полі (памерці)

• gist unter bojml in lomp, biz dem, vi er vert farlošn *šprxv.* падлівайце алею ў лямпу, пакуль яна не згасла

farlózn* (farlózn/farlózt) [*d.* verlassen] пакінуць, пакідаць; запусьціць, запускаць; **farlózn* zix** (af) палажыцца, пакласьціся, пакладацца; спадзявацца, разьлічваць; **farlózlexer=farléslexer** верагодны, пэўны, надзейны, дакладны; **farlózener, farlozter** запушчаны, занядбаны, (з)акінуты, пакінуты; **farlóznkajt** *f* запушчанасьць, закінутасьць, занядбанасьць; **zajn* farlózt** быць у загоне

• farlozn* a krenk/bord запусьціць хваробу/бараду

• farlozn* zix af nisim спадзявацца на цуд

• farlozn* mit smole смаліць

• az me farlozt zix – krigt men a parx afn kop *glxv.* хто спадзяецца на нешта, дастае паршы на галаву

• hof af nisim un farloz zix nit af a nes *glxv.* спадзявайся на цуды, але не разьлічвай на цуд

• – Ix hob a froj mit cvej kinder, /un dos drite darf ot, ot, ot zajn... /Ix vel farlozn majn froj mit di kinder, /un du vest majn gelibte zajn. *flksl.* – Я маю жонку і двое дзяцей, а трэці вось-вось народзіцца... Я пакідаю маю жонку зь дзецьмі, і ты будзеш маёй каханай.

farlúst *m*, -n [*d.* Verlust] страта, згуба

farlušen=farglušen=farhlušen заглушыць, заглушаць

farm *f*, -en [*d.* Farm] фэрма, фальварак; **farmer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) фэрмер, фальваркавец; **farmeráj** *f/n* фэрмерства, сельская гаспадарка

farmájdn* (farmitn) [*d.* vermeiden] аб-, пра|мінуць, аб-, пра|мінаць, пазьбегнуць, пазьбягаць, унікнуць, унікаць

farmáljeven [*p.* malować] замаляваць, замалёўваць

farmanjen [*p.* manić] завабіць, завабліваць, прынадзіць, прынаджваць, спакусіць, спакушаць

farmarinírn [*d.* marinieren] замарынаваць
farmaročen [*ukr.* морочити] замарочыць, задурыць
farmásern [*s.* -מסר- →(ajn)masern, moser, mesire, mojser, muser, ojsmusern] узьвесьці паклёп, абгаварыць, абгаворваць, абылгаць, данесьці, даносіць
farmaskírn [*d.* maskieren] замаск(ір)аваць; **farmaskirter** замаск(ір)аваны
farmáškenen [*s.* מ(ו)(נע)שכ- →maškn] закласьці, залажыць, закладаць [*sin.* farzecn]; **farmáškenen zix** закабаліцца, закабаляцца, моцна завінавацiцца, запазычыцца; **farmáškнter** закладзены
farmátern [*d.* mattieren, martern] замарыць, заморваць, стаміць, стамляць; **farmáterter** заморaны, змардаваны, змучаны, стомлены; **farmátertkajt** *f* зморанасьць, змардаванасьць, стомленасьць
• di mukn hobn farmatert камары апанавалі
• dos ferd hot zix farmatert конь стаміўся
• farmatern af tojt загнаць насьмерць
farmáxn [*d.* machen] 1. зачыніць, зачыняць, закры(ва)ць; 2. *n* зачыненьне, закрыцьцё; **farmaxter** зачынены, закрыты; **farmáxterhéjt** *adv.* пакуль зачынена
• a farmaxt klejd закрытая сукенка
• farmaxn an ojg (af) пазіраць скрозь пальцы (прыкрыўшы вока)
• farmaxn emecn dos mojl заткнуць камусьці рот
• farmaxte hant сьціснутая рука
• mit farmaxte ojgn з заплюшчанымі вачыма
• šlof šojn ajn, majn fejgele, /farmax dajn goldn ejgele /un šlof, majn tajer kind *flksl.* сьпі, мая птушачка, заплюшчы свае залатыя вочкі й сьпі, маё дарагое дзіцятка
• zol dajn mojl zix kejn mol nit farmaxn, un dajn hintn – kejn mol zix nit efenen! *kll.* каб твой рот ніколі не закрываўся, а твая какаўка – ніколі не адкрывалася!
farméglexn [*d.* mögen] зрабіць магчымым; **farméglexer** забясьпечаны, заможны; **farméglexkajt** *f* забясьпечанасьць, заможнасьць
farmégn=farmógn [*d.* vermögen, *mhd.* vermügen] 1. уладаць, валодаць, мець; 2. *n*, -s, **farmég=farmóg** *m*, -n маёмасьць, майно, скарб, багацьце; **farméglexer** які мае /валодае (маёмасьцю), багаты, заможны; **farméglexkajt** *f* заможнасьць; багацьце, дастатак
• a farmeglex lebn заможнае жыцьцё
• a farmegns велічэзная сума, вялікія грошы
• a farmegns vifl чорт ведае колькі, да халеры
farmékn [?] закрэсьлі(ва)ць, зачыркнуць, закасаваць; **farmekter** закрэсьлены, закасаваны
farméldn* [*d.* melden] прапіс(в)аць (кватаранта)
farmélikn [*d.* Mehl] пасыпаць мукой; **farmélikter** пасыпаны мукой
farmenčen [*p.* męczyć] за-, з|мучыць
farmeréžn [*p.* mereżkować] замярэжкаваць, зацыраваць
farmérn [*d.* vermehren] размножыць, размнажаць, (рас)пладзіць; **farmerung** *f* размнажэньне
farméstn* zix (farmóstn) (af, cu, kegn, mit) [*d.* messen] спаборнічаць; замерыцца, замерваццa, замахнуцца, замахвацца; **farmést** *m*, -n, **farmésteniš** *f*, **fasrmestung** *f*, -en спаборніцтва, выпадкі, замер
farmídn [*d.* müde] у-, с|таміць, у-, с|тамляць, змарыць, зморваць
farmíesn [*s.* -מיאוס- →mieser, moes, nimes] апаганіць, апаганьваць, спаскудзіць
• a pireg iz nit kejn krepl, er vert kejnmol nit farmiest *glxv. vulg.* потка не калдуны, яе не спаскудзіш
farmíldern [*d.* mildern] наталіць, наталяць, заспакоіць, заспакойваць, здаволіць, здавольваць; **farmílderung** *f* паблажка
farmilxómediker [*s.* -מלחמה-] даваенны, перадваенны
farmin(d)ern [*d.* vermindern] 1. зь-, пры-, па|меншыць, зь-, пры-, па|мяншаць, занізіць, заніжаць; 2. *n*, **farmín-(d)erung** *f* прымяншэньне, памяншэньне, зьмяншэньне; **farmínerter** заніжаны
farminírn [*d.* minieren] замініраваць
farmístikn [*d.* Mist] 1. засьмяціць, засьмечваць, забрудзіць, забруджваць; 2. *n* засьмечваньне, забруджваньне; **farmístikter** засьмечаны, забруджаны; **farmistikt vern*** засьмеціцца, засьмечвацца, забрудзіцца, забруджвацца, засарыцца, засорвацца; **farmístiktkajt** *f* засьмечанасьць, забруджанасьць
farmísxerung *f* [*s.* -מיסחר- →sojxer, sxojre, misxer] камэрцыялізацыя; **farmísxerter** камэрцыялізаваны
farmíšn [*d.* vermischen] замяшаць, замешваць; замясіць; **farmišter** 1. *m* мяшанец, гібрыд, метыс; 2. замяшаны; заблытаны; **farmišung** *f*, **farmišexc** *n*, -n сумесь, мешаніна
farmíšpetn (af) [*s.* -מ(י)שפט- →mišpet] 1. (af) за-, пры-, а|судзіць, за-, пры-, а|суджваць; 2. *n*, **farmíšpetung** *f*, -en асуджэньне, прысуд; **farmíšpeter** засуджаны, асуджаны; **farmišpet vern*** быць асуджаным, атрымаць прысуд
• farmišpetn cum tojt асудзіць на сьмерць
• štejn*/zicn* vi ■ farmišpeter стаяць/сядзець як асуджаны (як у ваду спушчаны, як чапля абмокла, як сабака пад дзьвярыма)
farmitlen [*d.* vermitteln] пасярэднічаць; **farmitler** *m*, -s, (-n *f*, -s) пасярэднік, фактар; **farmitlter** пасярэдніцкі; **farmitleráj** *f* пасярэдніцтва, фактарства; **farmitlung** *f* садзейнічаньне
fármitog *m*, -n [*d.* Vormittag] першая палова дня, час да апоўдня, перад палуднем; **farmitik/farmitog=far mitog** *adv.* з раніцы, да апоўдня, у першай палове дня, перад палуднем
farmóceven [*p.* mocować] замацаваць, замацоўваць
farmógn=farmégn [*d.* vermögen, *mhd.* vermügen] 1. уладаць, валодаць, мець; 2. мець магчымасьць, быць здатным /здольным, быць у стане (нешта зрабіць); 3. *n* уладаньне, валоданьне; 4. *n*, -s, **farmóg=farmég** *m*, -n маёмасьць, майно, скарб, багацьце; **farmoger** *m*, -s, (-n *f*, -s) уласьнік; **farmógeršaft** *f* уласнасьць, уладаньне
• farmogn cu kojfn мець магчымасьць купіць
• farmogn dem kejsers ojcres валодаць царскім скарбам
• nit farmogn a grošn ba der nešome (kejn cebroxenem šilinger) ня мець ані (зламанага) граша/шэлега за душой
• nit farmogn, vos a hor/cibele iz vert (vos jenems mist iz vert) ня мець ані воласу/цыбулі/чужога гаўна
• vos a jungač farmogt! што гэты нягоднік мае!
• cen šifn mit gold zolstu farmogn un dos gance gelt zolstu farkrenken! *kll.* каб ты меў дзесяць караблёў з золатам, але ўсе грошы выхварэў!
• er farmogt kadoxes in a klejn tepl ён валодае ліхаманкаю ў маленькім гаршчочку (мае дзьве клеці: у адной мякіна, а ў другой абмеці)

• ix meg dos farmogn! каб і мне столькі!
• me hot gemaxt an analiz: der menč farmogt zibn un cvancik procent paxed, draj procent cuker, un zibecik procent xucpe зрабілі аналіз: чалавек мае 27% страху, 3% цукру і 70% нахабнасьці
• Ver vejs morgndikn tog? /Lider – alc vos ix farmog, /zoln blajbn lider, /li-li-li – lider. (J. R.) Хто ведае аб заўтрашнім дні? Песьні – вось усё, што я маю, хай застаюцца песьні, лі-лі-лі – песьні.

farmójern/farmóvern [*d.* mauern] замураваць, замуроўваць

farmójexn zix [*s.* -מוח- →(bal-)mojex] задум(в)ацца [*sin.* zix fartraxtn]

farmójševter/farmójšefter [*s.* -מושב- →mojšev] запэцканы, забруджаны, замурзаны [*sin.* ajngešmucter]

farmóln* [*d.* malen] замаляваць, замалёўваць, зарысаваць, зарысоўваць

farmoren [*r.* марить] за-, раз|марыць; **farmóreter** змораны, зьнясілены, змардаваны
• di mic hot mix farmoret мяне размарыла ад сьпёкі
• farmoren mit hunger замарыць голадам

farmorešxójreter [*s.* -מרה־שחורה- →morešxojre] мэлянхолічны, засмучаны, пануры, (па)хмурны, сумны, мар[illegible]; **farmorešxojret vern*** хмурнець, засмуціцца

farmostener [*d.* gemessen] з замерам/замахам
• [illegible] farmostener hant рукой з размаху

farmruketer [*p.* mruknąć] пануры, хмурны

farmučen [*ukr.* мучити] за-, з|мучыць
• der hust hot farmučet кашаль замучыў
• dos gevisn hot mix farmučet сумленьне мяне замучыла
• farmučen af tojt замучыць да сьмерці

farmuge/farmige=framuge *f*, -s [*p.* framuga] фрамуга, ніша (для вокнаў/дзьвярэй)

farmulírn [*p.* mylić?] увесьці, уводзіць у зман, падмануць, падманваць, наду(ва)ць

farmúrze(ve)n/farmúrže(ve)n [*lit.* múrza, *ukr.* мурзатий, *p.* murzać] замурз(в)аць; **farmúrzeter** замурзаны

farnadjen/farnadzen [*ukr.* надити, *p.* nadzić] прынадзіць, прынаджваць, за-, пры|вабіць, за-, пры|вабліваць; **farnadjen/farnadzen zix** (in) па-, у|надзіцца

fa(r)nánder-=funánder- *knv./pref.* (па)раз(ь)-, (па)рас(ь)-

farnanter [*d.* genannt] праславуты, зьняслаўлены, зганьбаваны

farnárn [*d.* narren] 1. завабіць, завабліваць, прынадзіць, прынаджваць, спакусіць, спакушаць; 2. пратаніць; **farnár(iš)ter** падманены, ашуканы; **farnarexc** *n*, -n прынада
• farnarn emecn in a pastke завабіць кагосьці ў пастку
• farnart in zix alejn самаздаволены, саманадзейны
• mit kejn cuker-lekexl vestu nit farnarn салодкім пернікам не завабіш
• der menč iz in zix alejn farnart *glxv.* чалавек сам сябе спакушае

farnaroven zix (in) [*ukr./r.* норов] занаравіцца

farnášn [*d.* naschen] (па)траціцца на ласункі

farnáxlesikn [*d.* nachlässig] запусьціць, запускаць, занядбаць, пакінуць бяз нагляду; **farnáxlesikter**, **farnáxlieter** недагледжаны, запушчаны, занядбаны; **zajn* farnáxlesikt** быць у загоне; **farnáxlesikung** *f* нядбаласьць, нядбайнасьць

farnáxt [*d.* Nacht] 1. *m*, -n (раньні) вечар; 2. **farnáxt-cu=farnaxt** *adv.* увечары, адвячоркам, пад вечар; **farnáxtiker**, **farnáxtlexer** вячэрні, блізкі да вечара

farnécn [*d.* netzen] за-, пра|мачыць, за-, пра|мочваць
• farnecn di fis замачыць ногі

farnejen [*d.* nähen] зашы(ва)ць; **farnejter** зашыты

farnéjgn/farnójgn (zix) (far) [*d.* verneigen] пакланіцца, (рас)кланяцца, раскланьвацца; **farnéjg** *m*, -n, **farnejgung** *f* паклон

farnejnen [*d.* nein] адмовіць, адмаўляць; **farnejnung** *f*, -en адмаўленьне

farnemen* (farnumen) [*d.* nehmen] 1. заняць, займаць, заб(і)раць; 2. услухоўвацца, разумець; **farném** *m*, -en аб'ём, памер; **farnémiker** ёмісты, вялізны; **farnemung** *f*, -en 1. занятак; 2. займаньне, акупацыя
• abi farnemen an ort абы займаць месца (дзеля мэблі)
• der farnem funem gefes, fun der bojung, funem misxer аб'ём пасудзіны/будаўніцтва/гандлю
• farnemen* bam harcn браць за сэрца/душу
• farnemen* di ojgn (dos ojg) (*iron.* s'farnemt an ojg!) прыцягваць позіркі/увагу (зьнешнім выглядам, прыгажосьцю)
• farnemen* emecn dem otem заняць/захапіць камусьці дух
• farnemen* zix af links/rexts узяць улева/управа
• farnemen* zix hintern rog загнуць/завярнуць за рог (вуліцы)
• farnemen* zix in a zajt узяць убок (зьбіцца з дарогі)
• farnem(t) zix (fundanen)! прэч/вон (адгэтуль)!
• in gancn/fuln farnem у поўным аб'ёме
• – Griše-duše, Griše-ljube, /mit majn foter hob ix šojn opgeredt, /lomir farnemen dos gelt mit di klejder, /un kejn Amerike veln mir avek. *flksl.* – Рыгорка-душа, Рыгорка любы, з маім бацькам я ўжо абгаварыла, давайма забярэм грошы й адзеньне й зьедзем у Амэрыку.

farneplen [*d.* vernebeln] затумані(ва)ць; **farnéplter** затуманены, туманны; **farnéplt vern*** затумані(ва)цца
• di trern hobn farneplt ire ojgn сьлёзы затуманілі ёй вочы

Fárnhajt [*eng.* Fahrenheit] шкала, тэрмомэтар Фарэнгэйта

farnícn/farnúcn [*d.* nützen] (с)карыстаць, скарыстоўваць; **farníc/farnúc** *m* скарыстаньне, расход(аваньне)
• me farnuct di šejne vi di miese mejdn *glxv.* і прыгожай дзяўчыне і непрыгожай таксама месца знойдзецца

farnít(eve)n [*d.* vernieten] 1. закляпаць, заклёпваць; 2. *n* заклёпваньне, заклёпка

farníteven [?] за-, пад|румяніцца, за-, пад|румяньвацца (у печы)
• majn brojt iz farnitevet мой хлеб падрумяніўся

farníxtn [*d.* vernichten] зьнішчыць, зьнішчаць; **farnixter** *m*, -s зьнішчальнік; **farníxtndiker** зьнішчальны; **farnixtung** *f* зьнішчэньне

fárnkrojt *f/n* [*d.* Farnkraut] *bot.* папараць

farnoglen [*d.* vernageln] загваздаць, забі(ва)ць (цьвікамі)

farnógn [*d.* nagen] за-, з|мучыць

farnoren/farnuren zix [*p.* nora, *ukr.* нора] зарыцца, залегчы (у нару/бярлог)

farnotírn [*d.* notieren] занатаваць, занатоўваць; **farnotirung** *f*, -en запіс, нататка

farnud(j)en/farnudžen [*p.* nudzić] надакучыць, надакуч(в)аць
• farnudjen mit rejd надакучыць размовамі

farnúnft(ikajt) *f* [*d.* Vernunft] розум, разумовасьць; **farnúnftiker** разумны

farnúmener [*d.* vorgenommen] заняты; **farnúmenkajt** *f* занятасьць
• farnumen mit zix эгацэнтрычны
farófterung *f* [*d.* oft] учашчэньне, пачашчэньне; **faroftet vern*** зачасьціць, учашчаць
farójdefn [*s.* -עוֹדד- →ojdef] перамагчы, перамагаць, прымусіць скласьці зброю
farórdenen [*d.* verordnen] загад(в)аць, распарадзіцца, распараджацца; **farórdenung** *f*, -en распараджэньне, загад; **farórdner** *m* распараднік; **farórdnerišer** распарадчы; **farórdneriškajt** *f* распарадчасьць
faróremen, farorémt vern* [*d.* verarmen] (зь)бяднець; **faróremter** зьбяднелы; **faróremtkajt** *f*, **faróremung** *f* зьбядненьне
faróvlter [*s.* -אבל- →ovl. avejles, ejvl-vesuge] жалобны, які смуткуе (па нябожчыку)
farpačken/farpacken [*p.* pačkać, *r.* пачкать] запэцк(в)аць; **farpáčketer** запэцканы
farpáčn [*d.* peitschen] 1. раскідаць, растрачваць, марнатравіць; 2. абвінаваціць, абвінавачваць
• farpačn emecn dos ponem абвінавачваць/ганьбаваць кагосьці
farpájnikn [*d.* peinigen] закатаваць, з(а)мучыць да сьмерці; **farpájnikter** закатаваны, замучаны
farpák(eve)n [*d.* packen] запакаваць, запакоўваць
farpaljen zix [*p.* palić, *ukr.* палити] запаліцца, запальвацца, разгарачыцца; **farpáljeter** запалены, разгарачаны
farpamélex(er)n [*p.* pomału] замарудзіць, замаруджваць, прыцішыць, прыцішваць, затрым(лів)аць
• farpamelexern di trit прыцішыць крок
farpápn [*mhd.* pap] заклеіць, заклейваць
farparen [*p.* parzyć, *ukr.* парити] запарыць, запарваць, заварыць, заварваць; **farparexc** *n* заварка
• farparen an ej lojz зварыць яйка ўсьмятку
farparšíveter [*p.* parszywy, *ukr.* паршивий] пархаты, паршывы, шалудзівы
farpartáčeven [*p.* partaczyć] запартачыць, сапсаваць
farpaskud(j)en/farpaskudžen/farpaskúdiken [*p.* paskudzić, *ukr.* паскудити] за-, на|паскудзіць
farpásn [*d.* passen] не пасаваць; сапсаваць (працу); празяваць (выпадак)
farpáxtn [*d.* verpachten] зда(ва)ць у арэнду
farpečáteven [*d.* Petschaft, *mhd.* petschat, *r./ukr.* печать] запячат(в)аць
fárpejsex *m* [*s.* פסח- →Pejsex] пачатак вясны, тыдні паміж Пурымам і Пэйсахам
farpénte(ve)n [*p.* pętać] спутаць (каня)
farpést(ik)n [*d.* verpesten] заразіць, заражаць; атруціць, атручваць; **farpésteter** заражаны, зачумлены; атручаны; **farpést(ik)ung** *f* заражэньне; атручваньне
farpéxn [*d.* Pech] засмаліць, засмольваць
farpíkn [*d.* picken] задзяўбці, задзёўбваць
• farpikn af tojt задзяўбці да сьмерці
farpinen zix [*ukr.* піна] запеніцца
farpínktlexn [*d.* pünktlich] удакладніць, удакладняць; **farpínktlexung** *f*, -en удакладненьне
farpíšn [*d.* pissen, *altfr.* pissier] абасцаць, абсцыкаць, абдзюрыць, аббурыць
farpješčen [*p.* piastować, *ukr.* пестувати] запесьціць, залашчыць
farplanírn [*d.* planen] заплянаваць; **farplanirter** заплянаваны
farpljamen [*p.* plama, *ukr.* пляма] заплямiць, заплямліваць
farpljušken [*p.* pluskać, *ukr.* плюскати] заплюх(в)аць
farplod(j)en/farpłodžen [*p.* płodzić, *ukr.* плодити] распладзіць
farplojdern zix [*d.* plaudern] забалбатацца, залапатацца, зарапартаваццa
farplombírn [*d.* plombieren] заплямбаваць
farplónte(r)n [*p.* plątać] заблыт(в)аць; **farplónter(t)er** заблытаны; **farplónterung** *f*, -en заблытваньне
• a farplonterte gešixte заблытаная гісторыя
• der injen iz nox mer farplonte(r)t gevorn справы яшчэ больш заблыталіся
• di ſedem hobn zix farplonte(r)t нітkі заблыталіся
• farplonte(r) mix nit! ня блытай мяне!
• farplontern zix in epes vi a flig in špinvebs заблытацца як муха ў павуціньні
• farplontern zix in nec заблытацца ў нераце
farplúte(ve)n [*r.* плутовать] змахляваць, скруціць, ашукаць, схітраваць
farporen zix [*ukr.* пороти] запоркацца; **farpóreter** які запоркаўся, заклапочаны, затруханы
• er iz farporet arumgelofn ён бегае заклапочаны (увіхаецца, мітусіцца, круціцца)
farp(o)rošen [*p.* prószyć, *ukr.* порошити] запарушыць, запарушваць, зацерушыць; **farp(o)róšeter** запарушаны
• der veg iz farprošet gevorn mit šnej дарогу запарушыла сьнегам
• di šnej hot farprošet di bejmer сьнег запарушыў дрэвы
• az me kukt cufil aruf, farp(o)rošet men zix di ojgn *glxv.* хто пазірае зашмат угору, запарушвае вочы
farpóšetern [*s.* -פשוט- →(a)pšite, pošeter, pšat, kepšute, pšute-, paštes] спрасьціць, спрашчаць; **farpóšeterung** *f*, -en спрашчэньне
farpráceven [*p.* pracować, *ukr.* працювати] запрацаваць, запрацоўваць, зарабіць, зарабляць; **farpráceveter** зароблены цяжкай працай
farpraven [*p.* zaprawić, *ukr.* заправити] *kul.* за-, пры|правіць; **farprave** *f*, -s, **farpravexc** *n kul.* прыправа, заправа, затаўка, подкалатка
farpráxtikn [*d.* Pracht] пра-, у|славіць, пра-, у|слаўляць
farprésn [*d.* pressen] 1. загладзіць, загладжваць, запрасаваць, запрасоўваць; 2. за-, сь|ціснуць, за-, сь|ціскаць
farpríeter [*ukr.* прілий] сапрэлы; **farpriet vern*** сапрэць
farproektírn [*d.* projektieren] запраектаваць
farprópn [*d.* Pfropfen] 1. закаркоўваць; 2. *n*, **farpropung** *f* закаркоўка; затор; **farpropter** закаркаваны; перапоўнены
farpróstern [*p.* uprościć, *ukr.* спростити] спрасьціць, спрашчаць; **farprósterung** *f* спрашчэньне
farprotokolírn [*d.* protokollieren] запратакаліраваць, скласьці пратакол
farpúcn [*d.* verputzen] аздобіць, аздабляць, прыбраць, прыбіраць, прыадзець, прыадзяваць; **farpucter** прыбраны, аздоблены; **farpúc** *m*, **farpucexc/farpucexts** *n* строй, хусьце, аздоба; **farpucung** *f* убраньне, аздабленьне
farpuljen [*p.* pylić, *ukr.* пилити] запыліць, пакры(ва)ць пылам; **farpúljeter** запылены
farputen [*ukr.* путати, *p.* pętać] заблыт(в)аць
fa(r)rájbn* (fa(r)ríbn) [*d.* reiben] за-, пера|церці, за-, пера|ціраць
• farrajbn* dem injen затушоўваць рэчы, замяць справу

fa(r)rájsn* (fa(r)rísn) [*d.* reissen] задраць, задзіраць
• farrajsn* dem kop/šnuk/ek/vejdl, di noz задзіраць галаву /лыч/хвост/нос
• ven du host afile far/mit vos, farrajs nit di noz *glxv.* нават калі ёсьць за што, не задзірай носа
fa(r)ramen=fa(r)ro(j)men [*d.* raumen] вычысьціць, прыб(і)раць
fa(r)rátn*= fa(r)rótn* (fa(r)rátn) [*d.* verraten] 1. здрадзіць, здраджваць; 2. *n*, **fa(r)rát** *m*, -n здрада
fa(r)régenen, fa(r)régnt vern* [*d.* regnen] задажджыцца
fa(r)registrírn [*d.* registrieren] зарэгістраваць; **fa(r)registrirter** зарэгістраваны
fa(r)ré(j)dn* [*d.* reden] загаварыць, загаворваць; замовіць, замаўляць
• farrejdn* an ejnhore замаўляць ад сурокаў
• farrejdn* emecn di cejn(er) загаворваць зубы
• mit svajgn farredt men nix nit *šprxv.* моўчкі не прагаворыцца (маўчы ды маўчы мак таўчы; маўчы ды патаквай)
fa(r)réjstern [*mhd.* reister] зарэгістраваць
fa(r)rejtlen=fa(r)rojtlen пад-, раз|румяніць, пад-, раз|румяньваць; **fa(r)rejtlen zix, fa(r)réjtlt vern*** расчырванецца, па-, за|чырванець, запунсавець; пад-, раз|румяніцца; **farréjtlter** пачырванелы, разгарачаны
• [illegible]do, mejdl, vos hostu farlojrn, /vos vilstu gefinen [illegible]ix zux margaritkes, – farrejtlt zix Xaje, /farrejtlt [illegible]la-la... (Z. Š.) – Што ты шукаеш, дзяўчына, што згубіла, што хочаш знайсьці ў траве? – Я шукаю маргарыткі, – зачырванелася Хая, траля-ля-ля…
fa(r)réjxern [*d.* rauchen] закурыць, закурваць; **fa(r)réjxerter** закураны
• me ken farrejxern? ці можна закурыць?
fa(r)rekomendírn [*d.* rekommandieren] зарэкамэндаваць
• farrekomendirn zix gut добра зарэкамэндаваць сябе
fa(r)reštírn [*d.* arretieren, *p.* aresztować] арыштаваць
fa(r)reter *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Verräter] здраднік, здрайца; **fa(r)réterišer** здрадніцкі; **fa(r)réteráj** *f*, **fa(r)réteriškajt** *f* здрадніцтва
fa(r)revolucjonerer [*d.* vorrevolutionär] дарэвалюцыйны
fa(r)réxenen (far, vi, cvišn) [*d.* rechnen] залічыць, залічваць; **fa(r)réxenen zix, fa(r)réxnt vern*** залічыцца; **fa(r)réxenung** *f*, -en залік, залічэньне
• farrexenen far/vi emecn/epes лічыць за кагосьці/штосьці
• farrexenen in štat залічыць у штат
fa(r)rígeven=fa(r)strígeven [*p.* fastrygować] (за)фастрыгаваць
fa(r)riglen [*d.* Riegel] зачыніць, зачыняць (на засаўку)
fa(r)rikter [*d.* verrückt] звар'яваны, звар'яцелы, кручаны, шалёны
fa(r)rímern=farúmern засмуціць, засмучваць, замарокаціць, расстроіць, расстройваць
fa(r)rinen* (fa(r)runen) [*d.* rinnen] зацячы, зацякаць
fa(r)ringlen [*d.* ringeln] узяць, браць у круглыя дужкі
fa(r)rísener [*d.* reissen] 1. задраны, задзёрты; 2. фарсісты, пышлівы, фанабэрысты; **fa(r)rísnkajt** *f* фарсістасьць, зазнайства, фанабэрыя
• a farrisene noz задзёрты, кірпаты нос
• farrisene ojgn ганарлівыя вочы
fa(r)rísn [*d.* verrussen] запэцк(в)аць сажай
fa(r)rixtn*/fa(r)réxtn* [*d.* verrichten] 1. (fa(r)rixt/fa(r)róxtn) на-, па-, вы|правіць, на-, па-, вы|праўляць, (ад)раманта-ваць; 2. *n* папраўка, папраўленьне; **fa(r)ríxtlexer** папраўны, які можна паправіць; **fa(r)rixtung** *f*, -en папраўка, паляпшэньне, выпраўленьне
• nit cu farrixtn непапраўна, незваротна
• az me farrixt nit a klejn lox, vert derojs a grojs lox *šprxv.* калі не залатаеш малую дзірку – будзе вялікая
• der menć zol nit zorgn, /vos es vet zajn morgn – /loz er liber farrextn, /vos er hot kalje gemaxt nextn *flksl.* чалавеку ня варта клапаціцца, што будзе заўтра – хай лепш выправіць тое, што ўчора зрабіў кепска
• vos a nar ken kalje maxn, kenen cen xaxomim nit farrixtn *šprxv.* дурань зробіць шкоду, дзесяць разумных не направяць (што дурны папсуе, тое і разумны не направіць; дурань вузел завяжа, разумны не разьвяжа)
• vos me maxt kalje in der jugnt, ken men af der elter nit farrixtn *šprxv.* зробіш шкоду ў маладосьці, на старасьці ня выправіш (шануйся замалада – не напаткае бяда; хто замоладу не працуе, той на старасьці жабруе)
fa(r)riznet=fargruz(n)et vern* загразнуць, загразаць
fa(r)rócn [*d.* rosten, *mhd.* rozen] заржавець, заржавіць
fa(r)rójdefn [*s.* רודף- →redife, rojdef, nirdef] *fig.* зацкаваць (чалавека)
fa(r)ro(j)men=fa(r)ramen вычысьціць, прыб(і)раць
fa(r)rojtlen=fa(r)rejtlen [*d.* rot] пад-, раз|румяніць, пад-, раз|румяньваць; **fa(r)rojtlen zix, fa(r)rójtlt vern*** расчырванецца, па-, за|чырванець, запунсавець; пад-, раз|румяніцца
fa(r)rójxern, far(r)rójxenen [*d.* rauchern] закурыць, закурваць, закурадымець; задыміць, задымліваць; **fa(r)rójxern zix, far(r)rojxert vern*** закураць; **fa(r)rójxerter** закураны; задымлены
fa(r)rósikter [*p.* rosa, *ukr.* роса] запацелы; **fa(r)roset/fa(r)rosikt vern*** абросіць, запацець
• a farrosikte šojb запацелая шыба
fa(r)róstn, fa(r)rostet vern* [*d.* verrosten] за(і)ржавець; **fa(r)róst(et)er** заржавелы
fa(r)róščinen/fa(r)róščenen (dos tejg) [*p.* rozczyniać] рашчыніць (цеста)
fa(r)rótn*=fa(r)rátn* (fa(r)rátn) [*d.* verraten] здрадзіць, здраджваць
fa(r)rúfn* (fa(r)rúfn) [*d.* rufen] заклікаць, запрасіць, запрашаць; **fa(r)rúfn zix** (af) спас(ы)лацца; **fa(r)rúf** *m*, -n (af) спасылка; **fa(r)rúfener** зьняслаўлены, зганьбаваны
fa(r)rúkn [*d.* rücken] засунуць, засоўваць; **fa(r)ruker** *m*, -s, *dim.* **fa(r)rúkl/fa(r)ríkl** *n*, -ex засаўка; **fa(r)rukter** змаганы, расплыўчаты, расплывісты (фатаздымак)
• farrukn a/dem čolnt у пятніцу хаваць пірог у печы на шабас
• farrukn di tir, farmaxt di tir afn farrukl зачыніць дзьверы на засаўку
• farrukn di hent in di kešenes засунуць рукі ў кішэні
• farrukn dos hitl in a zajt надзець шапку набакір
fa(r)rúndikter [*d.* rund] закруглены, складны (аб мове)
fa(r)rúsišter [*d.* russisch] абруселы
farsalavéjeter [*r.* осоловелый] асавелы
• farsalavejete ojgn асавелыя вочы
farsamen [*s.* -סם- →sam, durxsamen] атруціць, атручваць; **farsamter** атручаны; **farsamung** *f*, -en атручваньне; атручэньне

• vi a farsamter як ашалелы/ачумелы/адурэлы/шалёны /апантаны/непрытомны
• er lojft arum vi a farsamte mojz ён бегае вакол як атручаная/абсмаленая мыш (як блёкату аб'еўшыся, як рыцыны глынуўшы, як з ланцуга сарваўшыся)
• m'ken zix dermit nit farsamen! гэтым не атруцішся!

farsapen/farsopen zix [*p.* sapać] засапціся, задыхацца; **farsóp(e)ter** задыханы

farsárf(en)en* [*s.* -שרפ- →srejfe, nisref, oj(s)sarfen] (моцна) с-, аб|паліць, с-, аб|пальваць (аб сонцы); **farsárfeter** выпалены, спалены

• farsarfete erd спаленая зямля
• farsarfet zolstu vern! *kll.* каб ты згарэў!

farsárgeter [*p.* szargać] зашмальцаваны (аб вопратцы)

farsárx(en)en* [*s.* סרח(ענ)ן- →sarxn, sroxe, masriex] за-, пра|сьмярдзець

fars(a)xaklen [*s.* -סר־חכל- →saxakl, sax-hakojlel, sxum-hakojlel] падсумаваць, падсумоўваць; падвесьці, падводзіць вынікі; абагульніць, абагульняць; **farsaxáklendiker** падрахунковы, падагульняючы; **farsaxaklung** *f*, -en падсумоўваньне, падвядзеньне вынікаў

farsážeter [*ukr.* сажа] закураны, пакрыты сажай

farsekréteven [*p.* sekret] засакрэціць; **farsekréteveter** засакрэчаны

farsilen [*v.* сіляць; *d.* zielen?] за-, у|цягнуць, пра-, у|сунуць

farskaben zix [*ukr.* заскабити] загнаць стрэмку, заскабіць

farskírdeven [*r.* скирдовать, *ukr.* скиртувати] засьціртаваць, скласьці ў тарпы

farslin(j)en [*p.* ślina, *ukr.* слина] засьлініць, засьліньваць; зацухмоліць, зашмальцаваць, зашмальцоўваць; **farslin(j)en zix** засьлініцца; зашмальцавацца; раскіснуць, раскісаць, быць разявакам

farsmaljen [*p.* smalić, *ukr.* смолити] за-, аб|смаліць, за-, аб|смольваць; **farsmáljeter** абсмалены

farsmarken [*p.* smarkać] засмаркаць; **farsmárketer** смаркаты

farsmódern [*d.* schmaddern] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць

farsmólcjeven=faršmólceven зашмальцаваць, зашмальцоўваць

farsófekter [*s.* -פסד- →mesupek, sofek, sfek-] роспачны, адчайны

farsoren [*r.* засорять] засьмяціць, засьмечваць, засарыць, засорваць, запарушыць, запарушваць

• farsoren di ojgn (an ojg) запарушыць вочы/вока

farsóveter [*r.* осоветь, *ukr.* осовіти] аса(ла)велы, мутны (аб вачох)

farspírteven засьпіртаваць; **farspírteveter** засьпіртаваны

farstérteven [*p.* stertować] засьціртаваць, скласьці ў тарпы

farstómpe(ve)n [*d.* stampfen?] застопарыць; **farstómpe(ve)t vern*** застопарыцца

farstrájkn [*d.* streiken] забаставаць

farstrašen [*p.* straszyć, *ukr.* страшити] запужаць, застрашыць, запалохаць

farstraxírn [*r.* страховать] застрахаваць

fa(r)strígeven [*p.* fastrygować] (за)фастрыгаваць; **fa(r)strige** *f*, -s фастрыгоўка

• az me bacolt nit dem šnajder, šlept er di farstrige nit arojs *šprxv.* калі краўцу не заплаціць, ён фастрыгу не павыцягвае (выцягні фастрыгу, а то скажуць, што за шыцьцё ня плачана)

farstrojen [*r.* застроить] забудаваць, забудоўваць

farstrupen [*p.* strup, *r./ukr.* струп] зарубцавацца, зарубцоўвацца

farstúpenjet vern* [*d.* stupid?]

• er iz farstupenjet gevorn ён аслупянеў

farsxójreven [*s.* -סחורה- →sojxer, szojre, misxer] затаварыць, затаварваць

faršáfn* (faršáfn) [*d.* schaffen] прычыніць, прычыняць, зрабіць; **faršáfn* zix** распарадзіцца, распараджацца

• faršafn* emecn jesurim прычыняць камусьці гора

faršajnen [*d.* scheinen] зазьзяць

• faršajnen di ojgn асьляпляць (вочы), захапляць

faršajter [*d.* Scheu] лёгкадумны, жвавы, спрытны, гарэзьлівы, дурасьлівы; бясстрашны, дзёрзкі, нахабны, свавольны, распусны; **faršajtkajt** *f* лёгкадумнасьць, жвавасьць, спрытнасьць, свавольства

• a faršajte lid бадзёрая песьня
• a faršajter kundes адпеты гарэза
• a faršajter šmejxl дурасьлівая ўсьмешка
• di veln špiln zix faršajt хвалі лёгка плюскочуць
• faršajte ojgn нахабныя вочы

faršákr(en)en* zix [*s.* שקר(ענ)ן- →šeker, šakren, šavešeker, mešaker] хлусіць, ілгаць, маніць

faršáljeven [*p.* szalować, *ukr.* шалювати] ашаляваць

faršárcn [*d.* schürzten] 1. закас(в)аць (рукавы); падабраць полы/крысы; 2. надуць (вусны); **faršarcter** закасаны; падабраны

• faršarcn di lipn надуць/закапыліць вусны
• mit di poles faršarct падабраўшы полы

faršárfn [*d.* schärfen] аб-, за|вастрыць, аб-, за|вастраць, завострываць; **faršarfter** абвостраны; завостраны; **faršarfung** *f* абвастрэньне; завастрэньне

faršárn (mit) [*d.* scharren] загарнуць, загортваць, за-, з|грэбці, за-, з|грабаць

faršarter [*mhd.* verschart] упарты, настойлівы

faršátn [*d.* schaden] пашкодзіць

• s'ken faršatn! *iron.* можна пашкодзіць!

faršáxern [*d.* schachern] растранжырыць, змарнатравіць, марна растраціць

farščemen/farščimen [*ukr.* защемити] за-, пры|шчаміць, за-, пры|шчамляць

farščoben [*p.* ścibać, *v.* сьцябаць] груба сфастрыгаваць, падшы(ва)ць

faršédikn [*d.* schädigen] пашкодзіць, пашкоджваць, па-, (са)псаваць, псуваць, глуміць, партачыць

faršéjdener/faršídener [*d.* verschieden] розны; **faršéjdn** *adv.* па-рознаму, розна; **faršéjdndiker** розны, уся(ля)кі, разнастайны; **faršéjdns** *n* рознае; **faršéjdnkajt/faršéjdnhajt/faršidnkajt** *f* розьніца, разнастайнасьць; **faršéjdenerléj** *adv.* рознага роду; **faršéjdnartiker, faršéjdn(-)miniker, faršéjdnerléjiker** разнародны, разнастайны; **faršéjdnartikajt** *f*, **faršéjdn(-)minikajt** *f* разнастайнасьць; **faršéjdnartikn** рабіць разнастайным; **faršéjdnfarbiker, faršéjdnkoliriker** разнаколерны; **faršéjdnfarbikajt** *f* разнаколернасьць; **faršéjdnmastiker** разнамасны; **faršéjdnšpraxiker** разнамоўны; **faršéjdnštimiker** рознагалосы; **faršéjdnvoliker, faršéjdnhoriker** разнашэрсны; **faršéjdnzajtiker** рознабаковы

• draj zaxn zajnen faršidn ba menén: dos kol, dos ponem un di deje *šprxv.* тры рэчы розныя ва ўсіх людзей: голас,

твар і меркаваньне (што качан, то галава, што галава, то розум; што ні хата, то свой комін)
faršejnen [*d.* schönen] упрыгожыць, упрыгожваць
faršéltn*=faršíltn* (faršóltn) [*d.* schelten] (пра)клясьці, праклінаць; **faršóltener** пракляты
faršemen [*d.* schämen] 1. (за)сароміць, (зь)бянтэжыць, (па)ставіць у няёмкае становішча, (аб)няславіць, зьнеслаўляць; 2. *n*. **faršemung** *f* абраза, зьнявага; **faršemter** засаромлены, прысаромлены, сарамлівы, сарамяжны, сарамяжлівы; **faršémterhéjt** *adv.* засаромлена, саромеючыся, сарамліва, сарамяжліва; **faršemtkajt** *f* засаромленасьць, сарамлівасьць, дзіклівасьць, сарамяжлівасьць
• [illegible] faršemter blik сарамлівы погляд
• nit faršemt vern* far lajtn не абняславіць сябе перад людзьмі
• [illegible] faršemt zajn xaver *šprxv.* за дурня сорамна сябру
faršemter (far) [*s.* -שעמ- →šem, šmie, šmue, foršmuesn] ушана[illegible]аўлены, славуты, знакаміты, знаны, вядо[illegible] [*sm.* bakanter, barimter]
[illegible] прыхарашыць, прыхарошваць, упры[illegible]ыгожваць; **faršénerung** *f* прыхарошвань[illegible]званьне
[illegible]sopken/faršénkt) [*d.* schenken] задарыць, за[illegible]
[illegible] schöpfen] зачэрпаць
[illegible] [*s.* -שׁ״ץ- →šerec] кішэць (рознай нечысьцю)
[illegible]aršert/faršorn) [*d.* scheren] падстрыгчы, падстрыгаць
faršifrirn [*d.* schiffrieren] зашыфраваць, зашыфроўваць
faršikern [*s.* -שיכור- →šiker] 1. пра-, за|пі(ва)ць; 2. (а)п'яніць, ап'яняць, дурманіць; **faršikerter** 1. ап'янелы; 2. прапіты; **faršikertkajt** *f*, **faršíkerung** *f* ап'яненьне, дурман
faršíkn [*d.* schicken] 1. са-, вы-, за|слаць, с-, вы-, за|сылаць; 2. *n* выгнаньне, высылка; **faršikter** *m* ссыльны; **faršikung** *f*, -en ссылка
faršiltn*=faršéltn* (faršóltn) праклясьці, праклінаць; **faršiltung** *f*, -en праклён, кляцьба
• faršiltn* dos gebejn/lebn, di jorn клясьці астанкі/жыцьцё/гады
faršimlen, **faršímlt vern*** [*d.* verschimmeln] зацьвісьці, заплесьнець, забросьнець; **faršímlter** заплесьнелы, забрасьнявелы
faršísn* zix (faršósn) [*d.* schiessen] прамахнуцца, прамахвацца
faršítn* (faršótn/faršít) [*d.* verschütten] засыпаць
• faršitn* emecn mit frages закідаць кагосьці пытаньнямі
• faršitn* mit erd засыпаць зямлёй
• s'hot faršotn dem veg дарогу занясло
faršklafn [*d.* versklaven] заняволіць, занявольваць, прыгнесьці, прыгнятаць, (з)гнібіць; **faršklafer** *m* занявольнік, прыгнятальнік; **faršklafter** заняволены, прыгнечаны; **faršklafung** *f* заняволеньне, занявольваньне, прыгнечаньне, прыгнёт, гнібеньне
faršlafter [*d.* schlaff] які саслаб, аслабелы, захварэлы; **faršláft vern*** захварэць, аслабець; **faršláftlexkajt** *f*, **faršlafung** *f* захворваньне, снуласьць, слабасьць, хваравітасьць
faršlájdern [*d.* schleudern] закінуць, закід(в)аць, зашпурнуць, зашпурляць
faršléf(er)n [*d.* einschläfern] усыпіць, усыпляць; **faršléferter** заспаны; **faršléferdiker** усыпляльны; **faršléferung** *f* усыпленьне
faršléjern [*d.* Schleier] завуаляваць; захут(в)аць, захінуць, захінаць у вэлюм; **faršléjerter** завуаляваны
faršléjfn*=faršlájfn* (faršlifn/faršlájft) [*d.* schleifen] завастрыць, завастраць, завострываць, натачыць
faršléjfn [*d.* Schleife] завяз(в)аць, зацісінуць, зацiскаць зашмаргай
faršlépn [*d.* schleppen] зацягнуць, зацягваць; **faršlépn zix** дацягнуцца, дабрацца; **faršlepter** зацяжны; **faršlépeniš** *n*, -n цяганіна, валакіта, валаводжаньне
• a faršlepte krenk зацяжная хвароба (казка з барадой); *fig.* ашуканец, круцель, шальмец, шалахвост, махляр
• faršlepn in a blote зацягнуць у гразь
faršleslen [*d.* schliessen] зашпіліць, зашпільваць, зашпіляць (на маланку)
faršlífn [*d.* schlafen] усыпіць, усыпляць
faršlingen* (faršlungen) [*d.* schlingen] пра-, па|глынуць, пра-, па|глынаць; засмактаць, засмоктваць; **faršlingung** *f* паглынаньне, убіраньне; усмоктваньне
• der haldz hot a klejn lexl, un faršlingt dos hojz mit dem dexl *šprxv.* у горле маленькая дзірачка, але праглыне хату разам з дахам (гарла́ ўсё пажарла́)
• di bojx faršlingt di kop mitn sejxl *šprxv.* бруха праглынае галаву разам з розумам (дай кішцы волю – праясі і шчасьце і долю)
faršlísn* (faršlósn) [*d.* schliessen] замкнуць, замыкаць
• faršlisn* dem veg (far) перагараджаць/заступаць дарогу
• faršlis nit di tir fun dajn štub bejs dem esn не зачыняй дзьверы тваё хаты, калі ясі
faršl(j)úmpern [*d.* schlumperig] завэдзгаць, запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, замурз(в)аць; **faršl(j)úmperter** завэдзганы, запэцканы, забруджаны, замурзаны
faršlófn* (faršlófn) [*d.* schlafen] прас(ы)паць; **faršlófn* zix** пра-, за|спацца; **faršlófn vern*** зацячы, зьнямець, здранцьвець, сшэрхнуць, сьцерпнуць; **faršlófener** заспаны, сонны; **faršlófnkajt** *f* заспанасьць
• er zet ojs vi faršlofn у яго заспаны выгляд
• s'iz faršlofn gevorn der fus нага здранцьвела/сьцерпла
faršlógn* (faršlógn) [*d.* schlagen] забі(ва)ць; **faršlógener** забіты; **faršlógeniš** *n* затрымка, замінка
• faršlogn* dem apetit сапсаваць апэтыт
• faršlogn* di fencter mit breter забіць вокны дошкамі
• faršlogn* in noz сапсаваць паветра
• faršlogn* in rojt пачырванець
• faršlogn* zix in a vinkl забіцца ў кут
faršlósener [*d.* geschlossen] замкнёны, зачынены; **faršlósnkajt** *f* замкнёнасьць
faršlúkn [*d.* schlucken] пра-, па|глынуць, пра-, па|глынаць; **faršlúkn zix** захлынуцца, захлынацца, папярхнуцца
faršlúmpern [*d.* schlumperig, *mhd.* slampen, slump] запэцк(в)аць (гразьзю)
faršlúngener [*d.* geschlungen] праглынуты
faršmájeter [*s.* -שמעיה- →šmajen] заклапочаны, мітусьлівы
faršmajlen [*p.* smalić, *ukr.* смолити] за-, аб|смаліць, за-, аб|смольваць; **faršmájleter** абсмалены
faršmájsn* (faršmisn) [*d.* schmeissen] засячы, засякаць, забі(ва)ць, залупцаваць
• faršmajsn* af/cum tojt забіць да сьмерці
faršmáxtn [*d.* verschmachten] зьнемагчыся, зьнемагацца, (з)мучыцца (ад смагі/голаду); **faršmaxter** зьняможаны,

зьнямоглы, асьмяглы (ад смагі/голаду); **faršmaxtkajt** *f* зьнямога, змучанасьць
• er iz a faršmaxter ён зьнямоглы
faršmékn [*d.* schmecken] запáхнуць
faršmélcn* (faršmólcn) [*d.* verschmelzen] 1. зашмальцаваць, зашмальцоўваць, зацухмоліць; 2. (in) за-, с|плавіць
faršmél(er)n/faršmóln [*d.* schmälern] звузіць, звужваць; с-, у|караціць, с-, у|карочваць; **faršmélerung** *f* звужэньне
faršmícn [*d.* schmitzen] за-, а|кінуць, закідаць, занядбаць
faršmídn [*d.* schmieden] закаваць, закоўваць
faršmírn [*d.* verschmieren] замаз(в)аць; **faršmirter** замазаны
• – Mamenju majne, mamenju harc, /majn vajs ponem tu mir faršmirn; /der kejser vet kumen cu forn aher /un vet in zajn palac mix firn. (S. B.) – Матухна мая, сэрданька маё, мой белы твар ты мне ўпрыгож; цар будзе тут праяжджаць і ў свой палац мяне забярэ.
faršmódern [*d.* schmaddern] завэдзгаць, запэцк(в)аць; **faršmó(n)derter** завэдзганы, запэцканы
faršmólceven=farsmólcjeven [*p.* zaszmelcować] зашмальцаваць, зашмальцоўваць, зацухмоліць; **faršmólceveter**, **faršmólcener** зашмальцаваны, зацухмолены; **faršmólcevet vern*** зашмальцавацца
faršmúc(ik)n [*d.* verschmutzen] забрудзіць, забруджваць, запэцк(в)аць; **faršmúcikter** забруджаны, запэцканы
faršmúesn zix [*s.* -שמועס- →šem, šmie, šmues] загаварыцца, загаворвацца
faršnájdn* (faršnítn) [*d.* verschneiden] па-, аб|рэзаць, (па)абразаць; **faršnájdn* zix** урэзацца; **faršnajdung** *f*, -en 1. адсяканьне, адцінаньне; 2. кастрацыя, лягчаньне, спакладаньне
• faršnajdn* a bund заключыць урачыстае пагадненьне
faršnejen [*d.* verschneien] засьнежыць, засьнежваць; **faršnéj** *m*, -en гурба, сумёт; **faršnejter** засьнежаны
faršnélern [*d.* schnell] паскорыць, паскараць; **faršnélerter** паскораны; **faršnélerung** *f* паскарэньне
faršnícn [*d.* schnitzen] завастрыць, завастраць, завострываць (аловак); **faršnicter** адвостраны, навостраны
• faršnicn dem blajer завастрыць аловак
faršnírn/faršnúreven [*d.* verschnüren, *p.* sznurować] зашнураваць, зашнуроўваць
faršnóln [*d.* schnallen] зашпіліць, зашпільваць, зашпіляць
faršnóšketer [?] *hum.* падпіты, п'яны
faršófiter [*s.* -שופט- →šifles, šofl, mašpl] уніжаны, прыніжаны, прыгнечаны, забіты
faršojmen zix [*d.* schäumen] запеніцца
faršoklen [*d.* schauckeln] затрэсьці, закалаціць
faršóltener [*d.* gescholten] праклятый, акаянны
• faršoltn zol es vern! *klk.* хай яно будзе праклята! (гары яно гарам!)
faršós *m*, -n [*d.* Verschuss] промах
faršótenen [*mhd.* schatewen, *d.* schatten] зацяніць, зацяняць; **faršotnter** заценены
faršótener [*d.* verschutten] засыпаны
faršpajen* (faršpign/faršpájt) [*d.* speien] заплёваць, заплёўваць, захарк(в)аць
faršpákljeven [*p.* szpachlować] зашпакляваць
faršpáltn* zix (faršpóltn) [*d.* spalten] над-, рас|калоцца, над-, рас|трэснуць
faršpárn [*d.* versperren] запэрці, запіраць, зачыніць, зачыняць, замкнуць, замыкаць; **faršparter** запёрты, зачынены, замкнуты; **faršparung** *f* зьняволеньне; зьнявольваньне
• der tajx iz faršpart untern ajz рака скавана лёдам
• faršparn zix vi in a tfise замкнуцца як у турме (жыць як бабіч)
• faršpart vi in turme/tfise/krepost/krećme як у турме/крэпасьці/карчме замкнуты
• me ken der velt dos mojl nit faršparn *šprxv.* людзям рот не заткнеш (ня выткан яшчэ той платок, каб завязаць сьвету раток; людзкога языка не завяжаш; на чужы рот гузіка не нашыеш; німа такой хусты, каб завязаць усім усты)
• zol dir faršparn fun fornt un fun hintn! *klk.* каб цябе запэрла сьпераду і ззаду!
faršpendírn [*d.* spendieren] растраціць, растрачваць, прамантачыць, прамантачваць, прамарнатравіць, прамарнатраўліваць, прасьвіст(в)аць
faršpétikn (zix) (mit, af, cu) [*d.* verspäten] спазьніцца, спазьняцца; **faršpétikter** запозьнены, спозьнены, які спазьніўся; **faršpétikung** *f*, -en запозьненасьць, спазьненьне
• faršpetikn af a šo спазьніцца на гадзіну
• faršpetikn mit entfer спазьніцца з адказам
• me faršpetikt nit xasene hobn un štarbn (štarbn un xasene hobn faršpetikt men nit) *glxv.* ажаніцца і памерці заўсёды пасьпееш
faršpíc(k)n [*d.* spitzen] завастрыць, завострываць; **faršpíc(ik)ter** 1. завостраны; 2. мудрагелісты, хітры; **faršpictkajt** *f* завостранасьць
faršpígener [*d.* gespien] заплёваны
faršpiljen [*p.* zaszpilić, *ukr.* зашпилювати] зашпіліць, зашпільваць, зашпіляць; **faršpíljeter** зашпілены; **faršpiljexc** *n*, -n засьцёжка
• faršpiljen zix af ale knep(lex) зашпіліцца на ўсе гузікі (наглуха)
faršpíln [*d.* verspielen] прайгра(ва)ць, прагуляць, прагульваць; **faršpíln zix** (biz) загуляцца, прайгра(ва)ць; **faršpíl** *m* пройгрыш; **faršpilter** 1. *m*, -s пераможаны, які прайграў; 2. прайграны, прагуляны
• az a kortjožnik špilt in kortn, /faršpilt er nor zajn gelt – /ix hob faršpilt majne junge jorn, /ix hob faršpilt majn velt *flksl.* калі карцёжнік гуляе ў карты, ён прайграе толькі свае грошы, – я ж прагуляла мае маладыя гады, я прагуляла мой сьвет
faršpinen* (faršpunen/faršpint) [*d.* verspinnen] (пра)прасьці пэўны час
faršpórn [*d.* ersparen] зьберагчы, зьберагаць, зэканоміць, ашчаджаць; **faršporer** *m*, -s ашчадны чалавек
• faršporn a klapot (di tirxe) пазбавіцца клопату
• faršporn cu gejn пазбавіцца неабходнасьці ісьці (некуды)
• faršporn gelt зьберагчы грошы
• a faršporer iz beser vi a fardiner *glxv.* ашчадны лепш за здабывальніка (беражно – дзенежно)
• az me zogt dem emes, faršport men cu švern *glxv.* кажучы праўду, німа патрэбы бажыцца (калі вераць, не зьневярайся, ня вераць, не прысягайся)
• faršporn gelt hejst fardinen gelt *šprxv.* зьберагчы грошы – зарабіць грошы
faršpótn/faršpétn [*d.* verspotten] выкпі(ва)ць, за-, аб|сьмяяць, за-, аб|сьмейваць; **faršpotung** *f* кпіны
faršprajzlen [*d.* Spreissel?] уставіць, устаўляць заткала, затычку

faršprejtn

• faršprajzlen emecn dos mojl заткнуць камусьці рот

faršpréjtn [*d.* spreiten] 1. за-, раза|слаць, за-, рась|сьцілаць, распасьцерці, распасьціраць; 2. распаўсюдзіць, распаўсюджваць; **faršpréjt** *m*, -n. **faršprejtung** *f*, -en распаўсюдж(в)аньне, пашырэньне; **faršprejter** 1. *m*, -s распаўсюдж(в)альнік; 2. распаўсюджаны, разасланы; **faršprejtkajt** *f* распаўсюджанасьць, пашыранасьць

• faršprejtn ■ klang пусьціць чутку

• faršprejtn afn tiš a tištex заслаць стол абрусам

• a faršprejte mejnung распаўсюджанае меркаваньне

faršpréxn* (faršpróxn) [*d.* versprechen] 1. абяцаць; 2. замаўляць, загаворваць, заклінаць; **faršprexung** *f*, -en замова, заклінаньне; **faršpróxener** абяцаны, запаветны; замоўлены

• faršprexn* (far) a vejtik замаўляць ад болю

faršprícn [*d.* spritzen] запырск(в)аць

faršpringen* (faršprungen) [*d.* springen] заскочыць, за-

faršpunteven [*d.* verspunden] зашпунтаваць, зашпунтоўваць

faršrájbn* (faršríbn) [*d.* verschreiben] 1. запіс(в)аць; 2. *n*, [illegible] запіс (у кнізе); **faršríbener** запісаны; [illegible]**ibeniš** *n* кантракт, дамова, пагадненьне; **faršraj-**[illegible] рэгістрацыя

• [illegible]n kojmen запісаць на/у коміне

• [illegible] afn stern (faršrajb zix dos afn štern!) запісаць [illegible] (запішы гэта сабе на лобе!)

• faršrajbn* in sejfer-hazixrojnes запісаць у летапіс

• nit cu faršrajbn канфідэнцыяльна, не для запісу

• a rojtn/geln muz men jungerhejt faršrajbn *glxv.* рыжага трэба памятаць з маладосьці (бо на старасьці сьсівее, але натуры ня зьменіць)

• faršríbn zolstu vern cum tojt! *kll.* каб цябе запісалі ў нябожчыкі!

• – Oj ba a dokter, mame, bin ix šojn gevezn, /ix bin arajngegangen glajx cu im in štub, /un a recept, mame, hot er mir faršribn, /az nemen zol ix dem, vos ix hob lib. *flksl.* Ой, у доктора, мама, я ўжо была, я прыйшла да яго ў самую хату, і рэцэпт, мама, ён мне выпісаў, каб я шла за таго, каго люблю.

faršrajen* (faršrien/faršrígn) [*d.* verschreien] аглушыць, аглушаць (крыкам)

faršrójfn [*d.* schrauben] зашрубаваць, зашрубоўваць, завінціць, завінчваць, закруціць, закручваць; **faršrojfter** зашрубованы, закручаны

faršrúmpn [*d.* schrumpfen] зморшчыць, зморшчваць; **faršrúmpener** зморшчаны, скурчаны

farštájfn [*d.* versteifen] замацаваць, замацоўваць; зацягнуць, зацягваць; **farštajfter** цьвёрды, жорсткі; **farštájft vern*** здранцьвець, сшэрхнуць, засты(ва)ць

farštamlen zix [*d.* stammeln] запнуцца, спатыкнуцца, заікнуцца

farštánd *m* [*d.* Verstand] розум, паняцьце; **farštándiker** разважны, разважлівы, кемны, кемлівы; **farštánener** зразуметы; **farštanen vern*** быць зразуметым, пераканаўча патлумачыць

farštárk(er)n [*d.* verstärken] 1. узмацніць, узмацняць; 2. *n*, **farštárk(er)ung** *f*, -en узмацненьне, падмацаваньне, падмацоўваньне; **farštarker** *m*, -s узмацняльнік; **farštarkter** узмоцнены

farštarter [*d.* erstärrt] закляклы, задуб(ян)елы, здранцьвелы, сшэрхлы, застылы; **farštárt vern*** заклякнуць, задубець, здранцьвець, сшэрхнуць, засты(ва)ць; **farštartkajt** *f* здранцьвеласьць, сшэрхласьць; **farštarung** *f* здранцьвеньне, адубеньне

• af zajne lipn iz vi farštart gevorn a šmejxl на ягоных вуснах застыла ўсьмешка

• di hent zajnen farštart gevorn fun kelt рукі задубелі ад холаду

farštéjn* [*d.* verstehen] 1. (mir/zej farštejen; farštanen) (az) (з)разумець; 2. *n* разуменьне; **farštéjt zix** зразумела, натуральна; **farštéjt-zix** *m*, -er труізм; **farštéjiker** зразумелы

• farštejn* a gešeft разумець справу

• farštejn* vi a xoxem afn vunk, vi der vilner Goen разумець як мудрэц ківа, як віленскі Гаон (з паўслова)

• farštejn* vi der xoxem fun ma-ništane разумець як баран на біблii (на градусьніку; знацца як сьвіньня на перцы /пастах/бязьмене)

• farštejstu mix разумееш мяне

• gebn* cu farštejn даваць зразумець (патлумачыць)

• maxn farštejn пераканаўча патлумачыць

• nit cu farštejn незразумела

• a sax menčn zeen, nor vejnik fun zej farštejen *glxv.* шмат людзей бачаць, але няшмат разумеюць

• ix farštej di majse! я разумею справу!

• vos der menč farštejt vejniker, iz far im gezinter *glxv.* чым менш чалавек разумее, тым ён здаравейшы

farštéjne(r)n [*d.* steinigen] пабіць, закід(в)аць камянямі; **farštéjnern** (з)рабіць жорсткім, бязьлітасным; **farštéjnerter** акамянелы; заўзяты, бязьлітасны; **farštéjnerung** *f* акамянеласьць; **farštejnert vern*** с-, а|камянець; **farštéjnikung** *f* закідваньне камянямі

farštékn [*d.* stecken] засунуць, засоўваць; заткнуць, затыкаць; **faršteker** *m*, -s, **farštékl** *n*, -ex затычка

• farštekn in gartl/arbl заткнуць за пояс, засунуць у рукаў

• farštekn zix in štub засесьці ў хаце

farštéln (far) [*d.* stellen] 1. заставіць, застаўляць, засланіць, засланяць, засьціць; 2. (far) замаскаваць; **farštéln zix** (far) замаскавацца, прыкінуцца, прыняць выгляд; **farštelter** 1. застаўлены; 2. замаск(ір)аваны; **farštelung** *f*, -en перашкода; маскаваньне, маскіроўка

• faršteln dem veg загарадзіць дарогу

• faršteln di ojgn засьціць, засланяць вочы; зводзіць, спакушаць

• zix faršteln di ojern/noz затыкаць сабе вушы, затуляць нос

• ale vegn hobn zix far mir farštelt усе дарогі для мяне закрытыя

• di briln zoln di ojgn faršteln *glxv.* роля акуляраў – засланяць вочы

• – Vos že tustu cu šeltn majn mamen, /c'hot dir majn mame dem veg amol farštelt? /Majn mame zogt, az zi vil a šejne mejdele, /a šejn mejdele nadn a sax gelt... *flksl.* – Чаму ты клянеш маю маці, хіба мая маці засьціць дарогу табе? Мая маці кажа, што яна хоча прыгожую дзяўчыну зь вялікім пасагам...

farštémplen [*d.* stempeln] заштэмпеляваць, заштэмпелёўваць, заклеймаваць

faršténdikn (zix) [*d.* verständigen] узгадніць, узгадняць; прыйсьці, прыходзіць да згоды; знайсьці, знаходзіць паразуменьне; **faršténdikung** *f* згода, узгадненьне, па-

разуменьне; **faršténdiker** разважны, разважлівы, кемны, кемлівы; **faršténdlexer** зразумелы; **faršténdeniš** *n* разуменьне, спачуваньне, спагада; **faršténdlexkajt** *f*, **faršténdikajt** *f* зразумеласьць

farštépn [*d.* steppen] застрачыць

farštérn [*d.* verstören] зьбянтэжыць, расстроіць, расстройваць; парушыць, парушаць, псаваць, глуміць, партачыць; **farštér** *m*, -n замах, замер (на ўласныя правы); **faršterer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) парушальнік; буркун, буркала, мармыль, сваруга; **faršterter** разгублены, замяшаны, зьбянтэжаны; **faršterung** *f*, -en разрыў, раскол, заняпад, сапсаваньне

• faršterte jorn zolstu hobn! *kll.* каб зглумілася тваё жыцьцё!

• farštern di simxe сапсаваць сьвята

• Oj, o-dem, vos ix hob lib, oj, ken ix cu im nit kumen, /cu vos że tojg mir majn lebn af der velt? /Az ix hob nit, mamenju, kejn mazl, /iz dox majn šejnkajt farštert. *flksl.* Ой, каго я люблю, не магу я да таго прыйсьці, навошта ж мне жыць на сьвеце? Німа мне, матуля, шчасьця, прыгажосьць мая прападае.

• zol es dir nit farštert vern! каб цябе не сурочыць!

farštéxeven [?] аб-, па|мяняць, замяніць, аб-, за|меньваць

farštéxn* **(zix)** (farštóxn) [*d.* stechen] укалоць; заскабіць, застраміць; **farštéxl** *n*, -ex стрэмка, скаб(к)а, заноза

• farštexn* di hent заскабіць рукі (даць хабар)

• farštexn* di ojgn замазаць вочы, даць хабар (на лапу)

• farštexn* zix a finger заскабіць палец

farštífn [*d.* stiften?] памыляцца, грашыць, бавіцца гульнямі, марнатравіць/церці час

farštífteven [*d.* Stift] замацаваць, замацоўваць штыфтом

farštíkn [*d.* stickig] за-, пры|глушыць, за-, пры|глушаць; прыдушыць; трымаць у сакрэце; **farštikter** 1. прыдушаны; прыглушаны; 2. душны, затхлы; **farštikung** *f* заглушэньне, прыглушэньне; задушэньне, падаўленьне

farštíl(er)n [*d.* still] сьцішыць, сьцішваць, су-, за|пакоіць, су-, за|пакойваць, суняць, сунімаць; **farštílter** заціхлы, сьціхлы, прыглушаны; **farštílt vern*** змоўкнуць, сьціхнуць

farštinken* [*d.* stinken] засьмярдзець

farštójb(ik)n [*d.* staubig] запыліць, запыляць; **farštójbener**, **farštojbter** запылены; **farštojbikt vern*** (за)пыліцца

farštójsn* (farštójsn) [*d.* verstossen] ад-, за|штурхнуць, ад-, за|штурхваць, адапхнуць, адпіхаць; **farštójsener** 1. *m*, -ne адрынуты, занядбаны чалавек; 2. адрынуты, занядбаны; **farštojsung** *f*, -en задушэньне, падаўленьне, рэпрэсія

• a nedove bet ix, oj, an oreman a blinder, /vos ix bin blind fun majn gebojrn, /farštojsn bin ix fun cu zen gots vunder, /majn lixtike velt hob ix jungerhejt ongevojrn *flksl.* я прашу міласьціну, ой, я сьляпы жабрак, я сьляпы ад нараджэньня, я асуджаны й ня бачу божых цудаў, мой сьвет я страціў юнаком

farštójxn (farštóxn) [*d.* verstauchen] расьцягнуць, расьцягваць (зьвязкі)

• er hot zix farštoxn a fus ён расьцягнуў нагу

farštókn. farštókt vern* (in) [*d.* verstockt sein] закаранець, закасьнець, закасьняваць, зачарствець; **farštokter** закаранелы, закасьнелы, непапраўны; **farštókt vern*** (in) закаранець, закасьняваць; **farštoktkajt** *f* коснасьць, закараненасьць, упартасьць

farštópn [*d.* verstopfen] 1. заштоп(в)аць, зацыраваць, зацыроўваць; 2. заткнуць, затыкаць; закаркаваць, закаркоўваць; 3. *n*, **farštopung** *f* затычка, затыканьне; затор; *med.* запор; закупорваньне; **farštópl** *n*, -ex кляп; **farštopter** 1. заштопаны, зацыраваны; 2. заткнуты; **farštópt vern*** забіцца, засьмяціцца, забрудзіцца

• a farštopter kop/mojex бязглузды, бязмозглы, дурнагаловы, тлумны чалавек, доўбня

• farštopn di ojern затыкаць вушы

• farštopn emecn dos mojl (dem pisk) заткнуць камусьці рот

farštórbener [*d.* sterben] 1. *m*, -ne памерлы, зьмерлы, зьмярцьвелы, нябожчык; 2. памерлы, зьмерлы, зьмярцьвелы; замерлы; **farštórbn vern*** памярцьвець; здранцьвець, замерці, замірaць

• dos harc iz im (vi) farštorbn gevorn сэрца ў яго замерла

farštótikung *f* [*d.* Verstädterung] урбанізацыя

farštóxener [*d.* stechen] у стрэмках, у скабах

• hobn* farštoxene ojgn мець нахабныя, бессаромныя вочы

• itlexer štotfirer hot farštoxene hent *glxv.* кожны гарадавы мае рукі ў стрэмках (празь яго праходзяць усе кагальныя грошы)

farštrafírn [*d.* Strafe] аштрафаваць

farštrájkn [*d.* Streik] забаставаць, застрайкаваць, зрабіць страйк

farštrájxn* (farštrájxt/farštróxn) [*d.* streichen] закрэсьлі-(ва)ць, закасаваць, закасоўваць

• farštrajxn* špajexc выціраць сьліну

farštráln [*d.* strahlen] засьвяціць (фатастужку); **farštrált vern*** засьвяціцца

farštrixlen [*d.* Strich] скараціць, скарачаць словы пры дапамозе апострафа; **farštrixlter** скарочаны

• aa(z)"v *abr.* un azoj vajter; a"b *abr.* alef-bejs

farštrojxlen zix [*d.* straucheln] спатыкнуцца, спатыкацца

farštúkeven [*d.* stücken] штукаваць, уштукоўваць

farštumen [*d.* stumm] 1. **farštúmt vern*** анямець, за-, з|моўкнуць, за-, з|маўкаць; 2. заглушыць, заглуш(в)аць; **farštumter** анямелы

• ver(t) farštumt! змоўкні(це)!

• farštumt zolstu vern af ejbik! *kll.* каб ты анямеў/змоўк назаўсёды!

farštúmpikn [*d.* stumpf] затупіць; **farštumpikt vern*** затупіцца

farštúnkener [*d.* stinkend] засьмярдзелы, сьмярдзючы; **farštunken vern*** засьмярдзець

• ojszen* vi a farštunkener hering/fiš выглядаць як сьмярдзючы селядзец

• di ejer zajnen (ešer) take kliger (viln kliger zajn) fun di hiner, ober/nor zej vern bald farštunken *glxv.* магчыма яйкі і разумнейшыя за курыцу, але яны хутка псуюцца

farštúpn [*mhd.* stupfen] зап(і)хнуць, зап(і)хаць, запіхваць, засунуць, засоўваць, заткнуць, затыкаць

• me farštupt mit im ale lexer *glxv.* ім затыкаюць усе дзіркі (у кожнай бочцы затычка)

faršúldikn zix [*d.* schuldig, *mhd.* verschuldigen] задаўжыцца, задаўжацца; завінаваціцца, завінавачвацца; **faršúldiker** *m* вінавайца, даўжнік; **faršúldikter** завінавачаны, які правініўся; **faršúldikung** *f*, **faršúldiktkajt** *f* запазычанасьць

faršvájgn* [*d.* schweigen] 1. (faršvign) пра-, за|маўчаць, змоўчаць, замоўчваць; 2. *n* утойваньне; **faršvájg-héskem** *m* [*s.* חסכם-] змова маўчаньня

• af faršvajgn hot nox kejner kejn xarote nit gehat *šprxv.* хто маўчыць, той не шкадуе (маўчок – пятачок, а два – грывеньнік)
• az me hot nit cu entfern, muz men faršvajgn *glxv.* калі німа чаго адказаць, мусіш маўчаць (ня сорам маўчаць, калі нечага сказаць)

faršvárcn [*mhd.* verswerzen] 1. а-, па|чарніць, ачарняць; зь-, аб|няславіць; 2. зачарнець; **faršvárct vern*** счарнець, (з)мучыцца, пакутаваць, спакутавацца, дрэнна жыць
• faršvarcn emecn di jorn сапсаваць камусьці жыцьцё
• faršvarcn zix dos/dem ponem (di ojgn) ачарніць сабе твар /вочы (зганьбіць, аганьбаваць, зь-, аб|няславіць сябе)
• faršvarcter nar надзьмуты дурань
• visn*, vos hejst faršvarct vern зьведаць/пазнаць пачым фунт ліха
• er vert faršvarct in ojšer un in koved *glxv.* ён счарнеў у [illegible] пашане (аб чалавеку, якога паважаюць у [illegible] але [illegible] ў яго ліха)
• [illegible] mame, toxterl gold, /hob nit kejn mojre in harcn; [illegible] kejser zol hobn dix holt, /ix vel dix mit saže [illegible] – Дачушка мая, дачушка залатая, не [illegible] я не хачу, каб ты цару спадабалася, я [illegible] намажу.

faršvelsikter [*d.* verschwitzt] спацелы

faršvéndn [*d.* verschwenden] 1. растраціць, растрачваць, пра[illegible], прамантачваць, прамарнатравіць, прамарнатраўліваць, прасьвіст(в)аць, пралатраваць, пралайдачыць; 2. *n*, **faršvendung** *f*, -en растрата; **faršvender** *m*, -s растратнік, марнатравец, марнатраўнік, марнатраўца, стратнік, мантач; **faršvénderišer** растратны, марнатраўны; **faršvenderáj** *f*, **faršvénderiškajt** *f* марнатраўства, раскідонства, неашчаднасьць

faršvéngern [*d.* schwanger] зач(ын)аць, зацяжараць; **faršvéngerung/faršvángerung** *f*, -en зачацьце, зачатак

faršvenken* (faršvénkt/faršvonken) [*d.* schwenken] затапіць, затапляць

faršvérern, faršvér(ik)n [*d.* erschweren] 1. абцяжарыць, абцяжарваць, ускладніць, ускладняць; **faršvérikter** абцяжараны; **faršverikt vern*** ускладніцца, ускладняцца; **faršvér(ik)ung** *f*, -en абцяжараньне

faršvérn* (faršvó(j)rn) [*d.* schwören] 1. заклясьці, заклінаць; 2. зрабіць змову; **faršvérn* zix** зарачыся, заракацца; **faršverer** *m*, -s, (-n *f*, -s) змоўнік, загаворшчык; **faršverung** *f*, -en змова, загавор
• er hot zix faršvojrn nit gejn ahin ён зарокся туды хадзіць
• a menč tor zix far kejn šum zax nit faršvern *šprxv.* нельга чалавеку ні ад якой рэчы заракацца (хваробы бойся, астрогу сьцеражыся, а торбы не цурайся)

faršvéxn [*d.* schwächen, *mhd.* verswechen] апаганіць, апаганьваць; **faršvexter** апаганены; **faršvexung** *f*, -en апаганьваньне

faršvícn zix, faršvíct vern* [*d.* schwitzen] с-, за|пацець; **faršvicter** спацелы, запацелы, потны

faršvígener [*d.* geschwiegen] змоўклы; маўклівы; замоўчаны

faršvimen* (iz faršvumen) [*d.* schwimmen] заплыць, заплысьці, заплываць; **faršvím** *m*, -en заплыў

faršvindlen [*d.* schwindeln] 1. замільгаць, замільгацець; 2. адчуваць галавакружэньне; 3. (з)махляваць, ашук(в)аць, круціць

faršvíndn*/faršvinen* (faršvúndn/faršvunen), **faršvúndn vern*** [*d.* verschwinden] зьнікнуць, зьнікаць; **faršvindung** *f* зьнікненьне, зьніканьне; **faršvúndener** зьніклы
• faršvindn* vi a xolem, vi der nextiker tog разысьціся /зьнікнуць як сон, як учорашні дзень (зьнік як канфор у гарэлцы)
• Di zun iz fargangen, der boxer faršvundn, /un Xajele zict nox in vald. /Zi kukt in der vajt um murmlt farxolemt /dos lidele: trala-la-la... (Z. Š.) Сонца закацілася, хлопец зьнік, а Хаечка сядзіць яшчэ ў лесе. Яна пазірае ў далечыню, напявае задуменна песеньку: траля-ля-ля…

faršvólener [*d.* geschwollen] апухлы

fartájčn [*d.* deuten] аб'ясьніць, аб'ясьняць, па-, рас-, (вы)тлумачыць, растлумачваць; перакласьці, перакладаць (з гэбрэйскай мовы на ідыш); **fartajčer** *m*, -s, (-n *f*, -s) перакладнік, тлумач, тлумачальнік; **fartajčung** *f*, -en тлумачэньне, пераклад

fartajen 1. затаіць, затойваць; 2. *n* утойваньне; **fartáj** *m*, -n патаемнік, хованка, сховішча, прытулак; **fartájeter** затоены
• fartajen zix in vinkl забіцца ў кут

fartámeven [*p.* tamować] утаймаваць, утаймоўваць, уціхамірыць, уціхамірваць; затрым(лів)аць, затармазіць

fartamlter [?] уражаны, зьдзіўлены, зьбянтэжаны

fartararamen/fartareramen/fartereramen [*r./ukr.* тарарам] заглушыць, заглушаць, заглушваць (шумам), учыніць тарарам/вэрхал; **fartareramter** заклапочаны, мітусьлівы

fartasken [*r.* таскать, *ukr.* таскати] зацягнуць, завалачы

fartáxl(j)even [*s.* -תכל- →taxles, cetaxljeven] растранжырыць, растранжырваць, змарнатравіць, марна растраціць, растрачваць, прамантачыць, прамантачваць, прамарнатравіць, прамарнатраўліваць [*sin.* faršvendn, kalje maxn, cetrenclen]

fartéjdikn [*d.* verteidigen] 1. абараніць, абараняць; 2. *n*, **fartéjdikung** *f*, -en абарона; **fartéjdiker** *m*, -s абаронца; **fartéjdikerišer** абаронны, абарончы; **fartéjdikter** *m*, -te падабаронны

fartéjln [*d.* teilen] 1. па-, аб|дзяліць, па-, аб|дзяляць, разьмеркаваць, разьмяркоўваць; 2. *n*, **fartejlung** *f*, -en разьмеркаваньне, разьдзел, падзел, раздача; **fartejler** *m*, -s разьмеркавальнік; **fartéjlerišer** разьмеркавальны
• di zun fartejlt di šul у сынагозе не хапае сонечнага сьвятла
• got hot ništ fartejlt бог не абдзяліў
• az me fartejlt in der jugnt, nemt men cunojf af der elter *šprxv.* што разьдзеліш у маладосьці, тое зьбярэш на старасьці

fartémpn [*d.* dumpf, *mhd.* tump, *p.* tępy] пры-, за|тупіць, пры-, за|тупляць; **fartempter** прытуплены, затуплены; **fartempung** *f* прытупленьне; **fartemptkajt** *f* атупеньне
• fartempte mojxes тупая мазгаўня

farténtlen [*d.* Tinte?] запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, завэдзгаць

fartermíniker [*d.* vor dem Termin] датэрміновы

fartérpneter [*p.* cierpnąć] закляклы, скалелы, адубелы, здранцьвелы, сшэрхлы; **farterpnet vern*** заклякнуць, скалець, скарчанець, адубець, здранцьвець, сшэрхнуць

fartesen [*ukr.* тесати, *r.* тесать] зачасаць (бервяно)

fartex/fartux/fartax *m/n*, -er [*p.* fartuch, *ukr.* фартух, *d.* Vortuch] фартух, хвартух
• (cu)haltn* zix ba emecns fartex (haltn* di mamen farn fartex) трымацца за чыйсьці/матчын фартух
• unter dem mames fartux пад матчыным фартухом
• a muter muz hobn a grojs fartex, di xesrojnes fun di kinder

cu fardekn *glxv.* маці мусіць мець вялікі фартух, каб хаваць дзіцячыя недахопы
• er halt zix cu ba der mames fartex *glxv.* ён трымаецца за матчын фартух (аб кансэрватыўным чалавеку)
• in hober, in korn /hot Roxele dem fartex farlorn, /un Jankl hot gefunen, /hobn zej zix bejde genumen *flksl.* у аўсе, у жыце Рохэлэ згубіла фартух, а Янкель знайшоў, і яны пабраліся
• kuš a ber untern fartex! *kll.* пацалуй мядзьведзю пад хвартухом! (пацалуй казе пад хвост!)

fartíf(er)n [*d.* tief] паглыбіць, паглыбляць; **fartíf(er)ter** паглыблены; **fartíferung** *f*, -en паглыбленьне; **fartifung** *f*, -en упадзіна, заглыбленьне; **fartifer** *m* чалавек, які ўсё грунтоўна абмяркоўвае
• fartift in maxšoves/gedanken задуменна, у задуменьні

fártiker [*d.* fertig] гатовы, падрыхтаваны; **fartik vern* /zajn*** (mit) прайсьці (празь нешта); **fártikerhéjt** *adv.* у гатовым стане
• er iz a fartiker oreman ён – гатовы бядняк
• es iz šojn fartik ужо гатова
• fartik maxn рыхтаваць, падрыхтоўваць
• fun fartikn (esn/lebn) на гатовым (есьці/жыць)
• holt hobn* fartike любіць гатовенькае
• vest šojn zen fartikerhejt убачыш ужо гатовым
• x'bin fartik я гатовы
• mit ejn cad iz men tomed fartik *šprxv.* адзін бок заўжды гатовы (аб сватаньні)

fartílikn [*d.* vertilgen] зь-, вы|нішчыць, зь-, вы|нішчаць, вытравіць, вытраўляць, вывесьці, выводзіць; **fartíliker** *m* зьнішчальнік, вынішчальнік; **fartílikung** *f* зьнішчэньне, вынішчэньне

fartínkeven [*p.* tynkować, *ukr.* тинькувати] затынкаваць, затынкоўваць

fartišik *m*, -es [?] прарэх, шырынка

fartjuken [*r.* тюкать, *ukr.* цюкати] зацюкаць (кагосьці), папіхаць, трымаць у паняверцы

fartlien zix [*p.* tleć, *ukr.* тліти] затлець

fartoflen [*s.* -לפם- →tofl] панізіць, паніжаць, перавесьці, пераводзіць у ніжэйшы разрад

fartóg *m*, -n [*d.* Tage] досьвітак, раніца; **fartóg(s)=far tog(s)** *adv.* раніцай, раніцой, ранкам, на сьвітаньні/золку, досьвіткам; **fartógiker** перадсьвітальны, ранішны
• fartog mit a lametarne на золку зь ліхтаром (вельмі рана)
• fartogike tfiles малітвы з усходам сонца

fartójbn/fartéjbn [*d.* taub] за-, а|глушыць, за-, а|глушаць; **fartojber** *m*, -s *texn.* глушыцель; **fartojbter** заглушаны; **fartojbexc** *n*, -n дурман, аглушэньне; **fartójbndiker** аглушальны
• fartojbt zolstu vern! *kll.* а бадай ты аглох!

fartojčen [*sl.*] затаўчы; прыгнятаць, уціскаць, падаўляць

fartójšn [*d.* tauschen] замяніць, замяняць

fartón*=fartún* (fartón/fartún) [*d.* tun] скарыстаць, скарыстоўваць, патраціць, зрасходаваць; **fartón* zix, fartón zajn*** (in) паглыбіцца, паглыбляцца, заняцца, займацца, быць занятым; **fartónener** заняты, захоплены; **fartúendiker** скарыстаны, патрачаны, зрасходаваны
• farton* in der arbet паглыбіцца ў працу

fartopčen [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] затаптаць, затоптваць

fartoplen [*d.* verdoppeln] па-, у|двоіць, па-, у|двойваць; **fartoplung** *f* падваеньне

fartóreter [*s.* -טרוד- →tirde, tored] заклапочаны, заняты

fartormozírn [*r.* тормоз] затармазіць

fartrájbn* (fartríbn) [*d.* treiben] 1. за-, вы-, пра|гнаць, за-, вы-, пра|ганяць; 2. правесьці, праводзіць (час); 3. *n*, **fartrajbung** *f* выгнаньне
• fartrajbn* di cajt праводзіць/бавіць час
• fartrajbn* in šmad моцна перасьледаваць

fartráxtn [*d.* trachten] за-, уз|дум(в)аць; **fartráxt** *m* задума, замер; **fartraxter** задуменны, задумлівы; задуманы; **fartráxterhéjt** *adv.* задуменна, задумліва; **fartraxtkajt** *f* задуменнасьць, задумлівасьць
• fartraxtn a col загадаць лік
• Dos mejdele est nit un šloft nit ba naxt, /dos šnajderl blondžet bam fencter fartraxt. /Un tatenju, mamenju hobn batraxt /un tnojim gešribn a šabes-cu-naxt. (M. L.) Дзяўчына ня есьць і ня сьпіць, краўчык блукае пад вакном задуменны. Татуля і матуля падумалі й зрабілі заручыны вечарам у суботу.

fartrejslen [*ukr./r.* трясти] 1. затрэсьці, закалаціць; 2. запарушыць; **fartréjslt vern*** скалануцца, калаціцца, здрыгануцца, трэсьціся (ад жаху), жахнуцца, жахацца
• di hent hobn mir fartrejslt у мяне рукі затрэсьліся
• fartrejslen an ojg запарушыць вока

fartrenken* (fartrenken/fartronken) [*d.* ertränken] затапіць, затапляць, залі(ва)ць
• dos vaser hot fartrenkt di lonkes вада затапіла паплавы

fartrerter [*d.* Träne, *mhd.* treher] заплаканы; **fartrért vern*** расплакацца

fartrétn* (fartrótn/fartrétn) [*d.* treten] 1. затаптаць, затоптваць; 2. прадставіць, прадстаўляць, быць прадстаўніком; 3. заступіць, заступаць, быць намесьнікам; **fartreter** *m*, -s, (-n *f*, -s) 1. прадстаўнік, упаўнаважаны; 2. намесьнік; **fartretung** *f*, -en 1. прадстаўніцтва; 2. намесьніцтва
• cuker ken men fartretn durx saxarin цукар можна замяніць сахарынам

fartríbener [*d.* getrieben] 1. *m*, -te, (-te *f*) выгнаньнік; 2. выгнаны, загнаны

fartrifter [*d.* triefen] абка́паны, заплямлены (воскам ад сьвечкі)

fartríkenen [*d.* vertrocknen] засушыць, засушваць; **fartríkenen zix, fartríknt vern*** засохнуць, засыхаць; **fartríknter** засушаны, засохлы; запечаны, пасмаглы; **fartríkeniš** *f*, -n засуха, засуш; **fartríkeniš-jor** *n*, -n засушлівы год

fartrinken* (fartrunken) [*d.* trinken] 1. па-, за|пі(ва)ць; 2. залі(ва)ць, затапіць, затапляць; **fartrinken* zix, fartrunken vern*** затапіцца, затапляцца; за-, у|гразнуць, за-, у|вязнуць; **fartrink** *m*, -en трунак, напітак, напой (пасьля ежы); **fartrínkeniš** *f*, -n паводка
• fartrinken* di cores заліць гора гарэлкай
• fartrinken* di refue mit vaser запіваць лекі вадой
• fartrinken* zix in xojves угразнуць у даўгох

fartrógn* (fartrógn) [*d.* tragen] 1. за-, вы-, пера|несьці, за-, вы-, пера|носіць; 2. панесьці, зацяжарэць; **fartrógener** 1. занесены; 2. захоплены, заклапочаны; расьсеяны, няўважлівы; **fartrógnkajt** *f* непрытомнасьць, забыцьцё; **fartrogung** *f* цярпімасьць, памяркоўнасьць
• er iz a fartrogener ён у непрытомным стане
• nit cu fartrogn нязносна, нясьцерпна
• af a nixtern mogn ken men kejn zax nit fartrogn *glxv.* на галод-

ны страўнік (нашча) цяжка ліха пераносіць (галоднай курцы проса на думцы; галоднаму каню авёс сьніцца)
• me zol nit gepruvt vern mit dem, vos a/der menč ken alc fartrogn крый божа перажыць ўсё тое, што можа звалiцца на чалавека
• ver es ken kejn pač nit fartrogn, ken ojx kejn gelt nit fardinen *śprxv.* хто ня звыклы да аплявухі, той і грошай не заробіць (хоць гаўно кляпаць, быле грошы лапаць)

fartrojen/fartroven [*d.* vertrauen] даверыць, давяраць, палажыцца, пакладацца; **fartrójlexer** даверлівы, шчыры, інтымны; **fartrójlexkajt** *f* даверлівасьць, шчырасьць; **fartrojter** давераны; **fartrojtkajt** *f* давер, вера; **fartrojung** *f* давер; даручэньне; **fartrójungs-menč** *m* давераны чалавек, які мае давер; **fartrój-šajn** *m*, -en пісьмовае даручэньне
• di velt iz fartrojt/ibergegebn in di hent fun mešugoim/naronim сьвет даручаны вар'ятам/дурням

fartrójerter [*d.* trauern] засмучоны, сумны, журботны, журблівы, смутны, маркотны, тужлівы, нудны
• A kalte nakt, a nepldike, fincter umetum, /štejt ■ jingele [illegible] kukt zix arum, /fun regn šict im nor vant, [illegible] in hant, /un zajne ojgn betn jedn štum: [illegible] nit kejn kojex /mer arumcugejn in gas, /hunt [illegible] fun dem regn nas, /ix šlep arum zix fun [illegible] kejner git nit cu fardinen – /ale laxn, maxn fun [illegible] (Н. Ю.) Халодная ноч, туманная, цёмна навокал, стаіць сумны юнак і азіраецца вакол, толькі сьцяна засланяе яго ад дажджу, ён у руцэ трымае кошык, і ягоныя вочы нема просяць кожнага: – У мяне ўжо німа больш моцы бадзяцца па вуліцы, галодны й абадраны, мокры ад дажджу, я дыбаю вакол з раніцы, ніхто не дае зарабіць – усе сьмяюцца, пакепліваюць зь мяне.

fartrojmen zix [*d.* träumen] задум(в)ацца, адда(ва)цца марам/летуценьням, марыць; **fartrojmter** задуменны, летуценны; **fartrojmtkajt** *f* летуценнасьць

fartrunken* zix [*d.* trinken] залі(ва)ць, затапіць, затапляць; **fartrúnkener** заліты, затоплены
• der breg iz geven fartrunken бераг быў затоплены
• fartrunken* zix in xojves загразнуць у даўгох

fartuljen [*p.* tulić, *ukr.* тулити] затуліць, затуляць

fartumlen [*d.* tummeln] заглушыць, заглушаць (шумам); затлумiць, зьбянтэжыць, заблытаць

fartúnkener [*d.* tunken] замочаны (у вадзе)
• fartunkene volkn дажджавыя хмары

fartunklen [*d.* dunkeln] зацьміць, зацямніць, зацямняць; **fartúnklter** зацямнёны; **fartúnklt vern*** пацямнець, пацьмянець; **fartúnkltkajt** *f* зацямненьне; **fartúnk(e)lung** *f*, -en зацямненьне; зацьменьне
• fartunklt vern* fun trern заліцца сьлязамі
• fartunkltkajt funem bavustzajn зацямненьне сьвядомасьці

fartúš(ir)n [*d.* vertuschen] затушаваць, затушоўваць

fartuš(k)en [*mhd.* tûtzen, *ukr.* тушкувати] затушыць, загасіць

farúmern=fa(r)rímern [*mhd.* âmer] засмуціць, засмуч(в)аць, замаркоціць, расстроіць, расстройваць; **farúmerter** засмучоны, сумны, журботны, смутны, маркотны, тужлівы, журблівы, нудны; **farumert vern* /zajn*** засмуціцца, замаркоціцца, панікнуць; **farúmertkajt** *f* сум, журба, смутак, маркота, тута, нуда

farúmrejnikn [*d.* verunreinigen] 1. (за)пэцкаць, забрудзіць, забруджваць; апаганіць, апаганьваць; 2. *n* засьмечваньне, забруджваньне; **farúmrejnikt vern*** запэцкацца, забрудзіцца, забруджвацца

farúmvirdikn/farúmverdikn [*d.* umwürdig] 1. аганьбаваць, зганьбіць, абняславіць, зьняважыць, зьневажаць; 2. *n* ганьбаваньне, абняслаўленьне, зьневажаньне, зьнявага

farúrtejln/farurtlen (cu, af) [*d.* urteilen] за-, а-, пры|судзіць, за-, а-, пры|суджваць, асуджаць; **farúrtejlter** асуджаны, засуджаны; **farúrtejltkajt** *f* асуджанасьць; **farúrtejlung** *f* асуджэньне, ганьбаваньне, прысуд

farúrzaxn [*d.* Ursache] выклікаць, абумовіць, абумоўліваць

farvájberter [*d.* Weib] жанчынападобны

farvájln [*d.* verweilen] 1. забаўляць, бавіць, пацешыць; 2. *n*, **farvajlung** *f*, -en, **farvájleniš** *f*, -n забава, пацеха, разгарненьне; **farvájlndiker** забаўны, пацешлівы, пацяшальны; **farvájl-ovnt** *m* вечарынка; **farvájlšif** *f*, -n яхта
• culib farvajln zix дзеля забаўкі
• farvajln di cajt бавіць час

farvájsn [*d.* weissen] забяліць, забяляць, забельваць (страву сьмятанай)
• farvajsn di jojx/kaše забяліць суп/кашу

farváksn* (farváksn/farvóksn), **farváksn vern*** (mit) [*d.* wachsen] зарасьці, зарастаць; **farváksener=farvóksener** зарослы, аброслы
• farvaksn* mit mox зарасьці мохам

farválgern [*d.* wälgern] завaліць, завальваць, закінуць, закід(в)аць; **farvalger** *m*, -s завал
• vos ba a nogid farvalgert zix, gefint zix bam oreman nit in farmegn *śprxv.* бедняк не разбагацее тым, што багацей згубіць

farval(j)en [*ukr.* валяти] завaліць, завальваць

farváltn (mit) [*d.* verwalten] кіраваць, загадваць; **farvalter** *m*, -s, (-n *f*, -s) загадчык, кіраўнік; **farvaltung** *f*, -en праўленьне, кіраваньне; **farvalteráj** *f*, **farválteršaft** *f* загадваньне, кіраваньне, мэнэджмэнт

farvandlen (in) [*d.* verwandeln] 1. ператварыць, ператвараць, трансфармаваць; 2. *n*, **farvandlung** *f*, -en ператварэньне, пераварочваньне, мэтамарфоза, трансфармацыя; **farvandlen zix, farvándlt vern*** (in) ператварыцца, ператварацца, перавярнуцца, пераварочвацца, трансфармавацца; **farvándlexer** ператвораны, перавернуты

farvárfn* (farvórfn) (in) [*d.* werfen] закінуць, закід(в)аць; **farvárfn* zix** прыкінуцца, прыняць выгляд
• der gojrl hot im farvorfn cu undz in štot лёс закінуў яго ў наш горад
• farvarfn* a fus iber a fus, a ventke, di nec закінуць нагу за нагу, вуду/нерат
• farvarfn* a (gut-)vort far emecn/ejnem закінуць (добрае) слоўца за кагосьці
• farvarfn* a kloc *fig.* закідваць калоду (загаворваць зубы)
• farvarfn* dem kop (af ahinter) адкінуць галаву (назад)
• farvarfn* emecn biz ibern kop mit arbet завaліць кагосьці працай вышэй галавы
• farvarfn* zix in a kljače ператварыцца ў клячу
• farvarfn* mitn kop, mit hent un fis закідаць з галавой, з рукамі й нагамі

farvásern [*d.* Wasser] разбавіць, разбаўляць, разьвесьці, разводзіць валой

farvášn* (farvášn) [*d.* waschen] замы(ва)ць; **farvášener** замыты, вымыты

• a farvašn ponem "мытая морда", нахабнік, басалай
• farštoxene ojgn нахабныя, бессаромныя вочы
farváxn [*d.* verwachen] ня спаць, вартаваць
farvébn [*d.* weben] заткаць
farvejen [*d.* wehen] завеяць
• der šnej hot farvejet ale vegn сьнегам замяло ўсе дарогі
farvéjkn [*d.* weichen] замачыць, замочваць
• farvejkn dos gret замачыць бялізну
farvejnen [*d.* weinen] заплакаць; **farvejnter** заплаканы
• farvejnen emeen a kop сьлёзна прасіць у кагосьці (назаляць скаргамі)
• farvejnte ojgn заплаканыя вочы
• oj, af jener zajt tajx, af jener zajt breg, /oj, zajnen di cvajgn gebojgn, /dortn štejt majn zis-lebn /mit farvejnte ojgn *flksl.* ой, на тым баку ракі, на тым беразе, ой, галіны нахіліліся, там стаіць мой салодзенькі з заплаканымі вачыма
• zi iz a farvejnte nešome яна – заплаканая душа (вочы на мокрым месцы)
farvéjtikter [*d.* Weh, *mhd.* wtac] балючы, балесны, збалелы
• farvejtikt mitn kop šoklen нэрвова трэсьці галавой
farvéjx(er)n [*d.* erweichen] зьмякчыць, зь-, па|мякчаць; **farvéjxt vern*** зьмякчыцца, зь-, па|мякчацца; **farvéjxerndiker** зьмякчальны, памякчальны; **farvéjxerung** *f* зьмякчэньне, памякчэньне
farvélkn, farvélkt vern* [*d.* verwelken] завянуць, з-, па|блякнуць; **farvelkter** пабляклы, збляклы; **farvelkung** *f* завя(да)ньне
farvéln*/farvíln* (er farvilt; farvólt) [*d.* wollen] захацець; **farvéln* zix** захацецца, закарцець; **farvéleniš** *n*, -n хоць, капрыз
• er hot farvolt rajzn (s'hot zix im farvolt arumrajzn) яму закарцела павандраваць
• er tut, vos im farvilt zix ён робіць, што яму захочацца /уздумаецца
farvélvle(r)n [*d.* wohlfeil] выставіць нікчэмным, мізэрным; апашліць
farvén *m* [*d.* wann, wenn] прычына, довад, падстава
• on a farven, on a farvos (on a farvos un on a farvén) ні з таго, ні з гэтага
farvéndn* [*d.* verwenden] ужы(ва)ць, выдаткаваць, выдаткоўваць; **farvéndeter** ужыты, зрасходаваны, выдаткаваны; **farvendung** *f*, -en расход(аваньне), ужываньне, выдаткаваньне
farverbírn, farvérbeven [*d.* werben, *p.* werbować] завербаваць
farvérn [*d.* verwehren] 1. забараніць, забараняць; 2. *n*, **farvér** *m*, -n, **farverung** *f*, -en (af, cu) забарона; **farverter** забаронены
• farvern durxn gerixt забараніць/загадаць праз суд
• vos fun got bašert, fun lajtn nit farvert *šprxv.* што богам наканавана, таго людзі не забароняць (што бог судзіць, ніхто не разгудзіць; як бог дапусьціць, то й сьвятыя не абароняць)
farvérševen [?] прысвоіць, прысвойваць
• farverševen zix an ort прысвоіць сабе месца
farvérterter [*d.* Wort] шматслоўны, мнагаслоўны
farvétn zix (mit) [*d.* wetten] закласьціся, закладацца, пайсьці ў заклад
farvígn [*d.* wiegen] у-, закалых(в)аць, загушкаць, залюляць
• ix vel zicn afn bojm /un vel im farvign /ibern vinter mit a trejst, /mit a šejnem nign (I. M.) я буду сядзець на дрэве і ўкалыхваць яго сярод зімы, суцяшаючы прыгожым сьпевам
• mit a majse un mit a lign ken men nor kinder farvign *glxv.* казкамі і хлусьнёй ільга толькі дзеці ўкалыхваць
farviklen [*d.* verwickeln] 1. завінуць, завінаць, захут(в)аць, захінуць, захінаць, увярцець; 2. заблыт(в)аць, ускладніць, ускладняць; **faviklter** 1. захутаны, захінуты, завінуты, загорнуты, закручаны, уверчаны; 2. заблытаны, складаны, мудрагелісты; **farviklung** *f* 1. заблытанасьць, ускладненьне; 2. завязваньне, завязка; **farvikltkajt** *f*, **farvíkleniš** *n*, -n заблытанасьць, складанасьць
farvílde(ve)ter [*d.* verwildert] зьдзічэлы; **farvíld(eve)n, farvílde(ve)t vern*** зьдзічэць; **farvildkajt** *f* зьдзічэласьць, адзічэласьць; **farvildung** *f* зьдзічэньне, адзічэньне
farvindlen [*d.* windeln] спаві(ва)ць
farvíntikter [*d.* Wind] абветраны, абсівераны
• a farvintikt ponem абветраны твар
farvírcn [*d.* würzen] прыправіць, прыпраўляць (вострымі прыправамі)
farvírklexn [*d.* verwirklichen] 1. ажыцьцявіць, ажыцьцёвіць, ажыцьцяўляць, зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць, споўніць, спаўняць, спраўдзіць, спраўджваць, выканаць, выконваць; 2. *n*, **farvírklexung** *f* ажыцьцяўленьне, выкананьне, зьдзяйсьненьне; **farvírklexbarer** ажыцьцявімы, зьдзяйсьняльны
farvírter [*d.* verwirrt] зьбянтэжаны, засаромлены
farvístn [*d.* verwüsten] спустошыць, спусташаць; **farvister** *m* спусташальнік; **farvíste(te)r** запусьцелы, спустошаны; **farvistkajt** *f* запусьценьне; **farvístndiker** спусташальны; **farvistung** *f* спусташэньне
farvíšn [*d.* verwischen] замаз(в)аць, зацерці, заціраць; **farvišter** замазаны, зацёрты
• farvišn di špurn замесьці сьляды
farvjalen/farvjan(j)en, farvjanet vern* [*ukr.* в'янути, в'ялий] завянуць, па-, з|блякнуць, па-, з|жоўкнуць; **farvjáleter /farvjáneter** завялы, зжоўклы
farvoglen, farvógit vern* [*d.* vagieren?] быць выгнаным, пазбавіцца прытулку; **farvogiter** выгнаны, бяздомны, бясхатні, бесхацінны, беспрытульны; **farvogitkajt** *f* выгнаньне
farvóksener=farváksener [*d.* gewachsen] зарослы, аброслы
farvólkenen zix [*d.* bewölken] захмарыцца, захмарвацца; **farvolknter** захмараны; **farvolkntkajt** *f* воблачнасьць, хмарнасьць
farvór [*d.* wahr] *adv.* сапраўды, запраўды, дапраўды
farvorclen, zajn* farvórclt [*d.* wurzeln] укараніцца, укараняцца, пусьціць, пускаць карані
farvórfener [*d.* verwerfen] закінуты, пакінуты, глухі, занядбаны; **farvórfn vern*** 1. быць закінутым/занядбаным; 2. (in, far) ператварыцца, ператвараца, рабіцца
• a farvorfener vinkl закінуты куток, глуш, глухмень
• farvorfn mit arbet завалены працай
• farvorfn vern* far a xaje ператварыцца ў скаціну
farvórenen [*d.* wahren] 1. забясьпечыць, забясьпечваць, гарантаваць; **farvóreniš** *f/n*, -n забесьпячэньне, гарантыя
farvórlozn*/farvórlejzn [*d.* verwahrlosen] запусьціць, запускаць, занядбаць, пакінуць без дагляду; **farvórlozter /farvórlejzter/farvórlester** 1. *m*, -te беспрытульнік;

2. беспрытульны, бездаглядны, занядбалы; **farvórloztkajt** *f* беспрытульнасьць, занядбаласьць
farvós=far vos [*d.* für was] *adv.* за што, чаму; **farvós** *m.* -n прычына, довад, падстава; **farvós-farvén** (far vos un far ven) *adv.* за што, пра што; чаму й за што; за што, за якое
• nor on a farvos без падставы
• farvos? – far micves за што? – за ласку
farvóxedikn [*d.* Woche] зрабіць будзённым
farvualírn завуаляваць
farvúndern [*d.* verwundern] зьдзівіць, зьдзіўляць; **farvúnderter** зьдзіўлены; **farvúnderung** *f* зьдзіўленьне
farvúnd(ik)n [*d.* verwunden] (па)раніць; **farvúndeter** 1. *m.*, -te ранены чалавек; 2. (па)ранены; **farvúndlexer** якога лёгка параніць; **farvundung** *f.* -en раненьне
farvúrf *m.* -n [*d.* Wurf] выгнаньнік, агіднік, нягоднік, па[illegible]радак, нелюдзь
[illegible] [*s.* -חיה- →xaje] азьвярэлы
[illegible] -חלש- →xalešn, xalošes, xoleš, xulše, gexalešter] [illegible]млець, зьнепрытомнець, страціць пры[illegible] **farxálešn zix** захацецца, закарцець; **farxá**[illegible]томны стан, нячуласьць, страта разу[illegible]**lešter** самлелы, абамлелы
[illegible] хапати] 1. захапіць, захапляць, за[illegible]скіпіць, заскічыць, заскічваць, засьпець, [illegible] 2. *n.* **farxapung** *f*, -en захоп; **farxápn zix**, **farxapt vern*** 1. схамянуцца; 2. захапіцца, захапляцца; **farxaper** *m.*, -s захопнік; **farxáperišer** захопніцкі; **farxápndiker** захапляльны; **farxapter** захоплены; **farxaptkajt** *f* (mit) захапленьне; **farxápeniš** *n* захоп; зьнікненьне; пагібель
• farxapn ba cajtns засьпець у час
• farxapn dos ojg (di ojgn) прыцягнуць увагу (зьнешнім выглядам, прыгажосьцю)
• farxapn emecn umgerixt застаць/засьпець кагосьці неспадзеўкі/зьнянацку
• farxapn mit zix захапіць з сабой
• s'hot farxapt dem otem (mit a farxaptn otem) дух перахапіла/заняло
• a farxapeniš af dir! *kll.* каб цябе разарвала!
• farxapt/gexapt zolstu vern! *kll.* чорт цябе схапі!
farxásm(en)en* [*s.* -חתמ- →xasmenen, xojsem, xosem, xsime] запячат(в)аць [*sin.* farziglen]; **farxásmet(en)er** запячатаны
• a farxasmete briv запячатаны ліст
farxávern zix [*s.* -חבר- →xevre, xavure, xover, misxaber] пасябраваць
farxázern [*s.* חזרן-] завучыць, завучваць
farxázern [*s.* -חזיר-] насьвіньнячыць, запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, замурз(в)аць
farxídešn [*s.* חידושן- →xideš, on-, op|xidešn] зьдзівіць, зьдзіўляць; **farxídešter** зьдзіўлены
farxlin(j)en, **farxlisnen**, **farxliščen zix** (mit) [*ukr.* хлинути, *p.* zachłysnąć] захлынуцца, захлынацца, захлябнуцца, захлёбвацца
farxlipen zix [*p.* chlipać, *ukr.* хлюпотати] захліпнуцца, захліпацца
• zi hot zix farxlipet in a grojs gevejn яна зайшлася ад плачу
farxljapen [*p.* zachlapać, *ukr.* хляпати] захляпаць, запырскаць, заляпаць
farxljoben/farxljopčen zix (in) [*p.* chłeptać, *ukr.* хлебтати] *hum.* захлынуцца, захлынацца, захліпнуцца, захліпацца (у пачуцьцях), закахацца
farxmaren zix [*p.* chmara, *ukr.* хмарити] захмарыцца, захмарвацца; **farxmáreter** хмарны, пахмурны
• Se hot zix farxmaret af a regn... /– Kum ahercu, du šejn mejdele, /ix vel dix epes fregn. *flksl.* На небе хмары на дождж... – Хадзі сюды, ты прыгожая дзяўчына, я хачу ў цябе нешта спытаць.
farxmuren [*p.* chmurzyć, *ukr.* хмурити] нахмурыць, нахмурваць, насупіць, насупліваць; **farxmúreter** нахмураны, захмураны, хмурны
farxójšexn [*s.* -חושכ- →xojšex] 1. зацьміць, зацьмяваць, зацямніць, зацямняць; 2. атруціць, атручваць; **farxójšexter** змардаваны, змораны, зьнясілены, змучаны, учарнелы, зьмізарнелы; **farxojšext vern*** мучыцца, пакутаваць, зьнемагаць
farxójveter/farxojfter [*s.* -חוב- →xajev, xojv, xiev, hisxajves, mexajev, mexujev, misxajev-, nisxajev] запазычаны, які залез у пазыку; **farxojven zix** залезьці, залазіць у пазыку, завінавацімца, запазычыцца
farxólemter [*s.* -חלומ- →xolem] летуценны, задумлівы, задуменны; **farxólemtkajt** *f* летуценнасьць, мройлівасьць, задумлівасьць; **farxólemen zix** аддацца марам, задумацца
• farxolemte ojgn задуменныя вочы
• Gegangen iz Xajele štil un farxolemt, /celozn di gold-blonde cep, /dos heldzl antblojzt un gemurmlt, gezungen /a lidele – trala-la-la! (Z. Š.) Ішла Хаечка ціха й задуменна, распусьціўшы свае сьветлыя залатыя валасы, агаліўшы шыю й напяваючы песеньку – траля-ля-ля!
farxraken [*p.* charkać, *ukr.* харкати] захарк(в)аць
farxrip(n)eter [*p.* chrypieć, *ukr.* хрипіти] ахрыплы, асіплы
farxušter [*s.* -חוש- →xuš] задуменны, задумлівы, расьсеяны, чульлівы [*sin.* cemišter, cexušter]
farzájern [*d.* versauern] заквасіць, заквашваць
farzálcn [*d.* versalzen] засаліць, засольваць
farzamen=farzo(j)men (zix) [*d.* versäumen] спазьніцца, спазьняцца, забавіцца, замарудзіць, замаруджваць, затрым(лів)ацца; **farzamung** *f* затрымка, замарудж(в)аньне, прамарудж(в)аньне
• štarbn* farzamt men nit памерці ніколі ня спозьнішся
farzamlen [*d.* versammeln] сабраць, зьбіраць; **farzamlung** *f*, -en сход, мітынг, асамблея
farzarazen [*p.* zarazić, *ukr.* заразити] заразіць, заражаць
farzavinjen zix [*p.* zawinąć się] завінуцца, узяцца за справу
farzécn [*d.* versetzen] 1. засадзіць, засаджваць; 2. залажыць, закласьці, закладаць; 3. *n* пасадка (гародніны); залог; **farzécndik** (epes) *adv.* пад залог
• farzecn di lecte hemd fun zix/lajb закласьці апошнюю кашулю
farzégn [*d.* sägen] запілаваць
farzéj(e)n [*d.* säen] 1. за-, па|сеяць, засейваць, засяваць; 2. *n*, **farzéj** *m*, -en сяўба, сеяньне; **farzejung** *f*, -en пасеў; **farzejer** *m* сейбіт; **farzéj-šetex** *m*, *pl.* -štóxim [*s.* (שטח(-ים] пасяўная плошча
• vos me farzejt, dos šnajdt men *šprxv.* што пасееш, тое і пажнеш
• vu vaksn naronim? – vu me farzejt zej nit дзе растуць дурні? – там, дзе іх ня сеюць

farzéjfn [*d.* Seife] намыліць, намыльваць

farzejmen=farzojmen аблямаваць, аблямоўваць, абшы(ва)ць; пад-, аб-, за|рубіць, пад-, аб-, за|рубліваць

farzén* (farzén) [*d.* versehen] 1. недагледзець, недаглядаць; 2. (mit) забясьпечыць, забясьпечваць; 3. *m/n*, -s/-en, **farzé** *m*, -en недагляд, памылка, промах; **farzéeniš** *n/f*, -n заморак, выradак, пачвара; выродзтва, нечысьць, агіднасьць, брыдкасьць, брыдота

• farzen* a feler не заўважыць памылку

• iber/maxmes a farzen па недагляду

• farzen iz farśpilt *glxv.* недагледзеў – прайграў

• mit ejces bin ix farzen, nor gelt darf ix hobn *glxv.* парадамі я ўжо забясьпечаны, цяпер грошы патрэбны

farzevlen [*s.* -זבל-] запэцкаць, забрудзіць

farzícn* (zix) (iz farzésn), **farzésn vern*** [*d.* sitzen] заседзецца, заседжвацца (у дзеўках); **farzésener** які заседзеўся

• a farzesene mojd старая дзеўка, векавуха

• farzesn vern* bizn grojen cop заседзецца ў дзеўках да сівых валасоў

• farzicn* lang cugast (in gest) заседзецца ў гасьцёх, загасьцяваца

• a jidiše mojd farzict nit *glxv.* жыдоўка не заседзіцца ў дзеўках

• bodaj fun a štekn cu šnicn, abi nit cu farzicn *glxv.* бадай з дрэва выразаны, абы ў дзеўках не сядзець (няхай сабе мужык як шкарпэтка, абы я была як кветка; хоць муж як лапаць, абы за ім ня плакаць; сякі такі, абы быў, абы хлеба зарабіў; сякі такі целяпей, а ўсё будзе ляпей; хоць за вала, абы ў дварэ не была; хоць за старца, абы ў дзеўках не астацца; хоць за рабога, абы ня ўбога; хоць за казла, абы замуж пайшла; хоць крыванос, абы бог прынёс)

• nito ba got kejn fargesene un kejn farzesene *šprxv.* ніхто ў бога не забудзецца і не заседзіцца

farzídn* (farzídt/farzótn) [*d.* sieden] закіпець, закіпаць

farziglen [*d.* versiegeln] запячат(в)аць; **farziglter** запячатаны; **farziglung** *f* запячатваньне

farzílbern [*d.* Silber] пасерабрыць; **farzílbern zix** засерабрыцца

farzíndikn [*d.* versündigen] згубіць, страціць (нешта за грахі); **farzíndikn zix** з-, са|грашыць, правініцца; **farzíndikter** грэшны, які зграшыў; **farzíndikung** *f* зграшэньне

• ni(š)t cu farzindikn! грэх скардзіцца! німа чаго грашыць! каб не зграшыць! дзякуй богу!

• ix hob es farzindikt in der mames bojx *glxv.* я зграшыў у лоне маці (адказ на незаслужанае абвінавачаньне)

• on an oreman ken men zix lajxt farzindikn *šprxv.* беднага лёгка абвінаваціць

farzinken* (farzunken), **farzunken vern*** [*d.* versinken] загрузнуць, за-, у|гразнуць, затануць, праваліцца, правальвацца

• farzinken* in maxšoves/gedanken паглыбіцца ў роздум

• farzinken* in trojmen аддацца марам

• farzinken* in xojves залезьці ў пазыкі (у даўгу, як у шаўку)

farzísn [*d.* versüssen] 1. засаладзіць, засалоджваць; 2. (па)цешыць; прынесьці, прыносіць, да(ва)ць асалоду; **farzister** падсалоджаны, засалоджаны

• farzisn di bitere pil падсаладзіць горкую пілюлю

fárzixdiker [*d.* sich] самастойны, незалежны; замкнёны (чалавек); **fárzixdikajt** *f* самастойнасьць, незалежнасьць; **farzíxiker** эгаістычны, самалюбны; **fárzixnik** *m* адзінокі студэнт-талмудыст

farzíxern [*d.* versichern] 1. за-, у|пэўніць, за-, у|пэўніваць; забясьпечыць, забясьпечваць, забесьпячаць; 2. *n* забесьпячэньне; **farzíxerter** забясьпечаны; **farzíxertkajt** *f* забясьпечанасьць; **farzíxerung** *f*, -en запэўненьне, запэўніваньне; забесьпячэньне, гарантыя, страхоўка

• vos du zest nit mit dajne ojgn, farzixer nit mit dem mojl *glxv.* сам ня бачыў, німа чаго й сьцьвярджаць

farzógn [*d.* versagen] заказ(в)аць, загад(в)аць; **farzóg** *m*, -n запавет, навучаньне, павучаньне, навука

• farzogn a centn (cu ton* epes) заракацца, заказаць дзясятаму (рабіць нешта) (і ўнукам, і ворагам заказаў)

farzojern [*d.* versauern] скіснуць, скісаць; сквасіцца, скващвацца; **farzójerter** пракіслы, сквасьнелы; заквашаны, скващаны

farzójfn [*d.* saufen] шмат піць, прапіваць усе грошы

farzójgn*/farzéjgn* (farzójgt/farzójgn) [*d.* saugen, säugen] засмактаць, засмоктваць; да(ва)ць дзіцяці соску

farzojmen=farzejmen [*d.* säumen] аблямаваць, аблямоўваць, абшы(ва)ць; пад-, аб-, за|рубіць, пад-, аб-, за|рубліваць

farzojmen=farzamen (zix) спазьніцца, спазьняцца, забавіцца, замарудзіць, замаруджваць, затрым(лів)аца

• xasene cu hobn, cu kneln un cu štarbn farzojmt men nit (štarbn farzojmt men nit) *šprxv.* ажаніцца, школіць дзяцей і памерці ніколі ня позна

farzórgn [*d.* versorgen] 1. забясьпечыць, забясьпечваць; 2. *n*, **farzorgung** *f* забесьпячэньне; **farzórg** *m* дабрабыт, дастатак; **farzorger** *m*, -s, (-n *f*, -s) апякун, карміцель, гадаваньнік, гадун; **farzórgerišer** клапатлівы, запасьлівы; **farzorgter** 1. заклапочаны; 2. забясьпечаны; **zajn* farzórgt** клапаціцца, турбавацца; **farzorgtkajt** *f* 1. заклапочанасьць; 2. забясьпечанасьць

• farzorgn zix af ejbik забясьпечыць сябе назаўсёды

farzúmpikter [*d.* sumpfig] забалочаны; **farzumpikt vern*** забалоціцца, забалочвацца; **farzúmpiktkajt** *f* забалочанасьць

farzúnkener [*d.* gesunken] загразлы, угразлы; **farzunken vern*/zajn*** (in) угразнуць; закасьнець

farzúpn (mit) [*mhd.* supfen] запі(ва)ць

farzúxn (fun) [*d.* versuchen] пакаштаваць, паспытаць, паспрабаваць; **farzúx** *m*, -n спроба

• farzux (majne) fiš! пакаштуйце (маёй) рыбы!

• farzuxn dem/a tam fun ganejdn/tojt паспытаць смак раю /сьмерці

• dem tam fun kapcn zol kejner farzuxn, /es triknt di gehirn ojs fun mojex, /a kapcn cu a tojtn iz geglixn, /dos zogt di Tojre, un ix zog dos ojx (D. M.) смаку беднасьці нікому ня варта каштаваць, ад роздуму мазгі сохнуць, бядняк – што мярцьвяк, гэтак сказана ў Торы, і я кажу тое ж самае

• der, vos hot nit farzuxt bitere, vejst nit, vos zise iz хто ня зьведаў горкага, не пазнае і салодкага (хто ў бядзе ня быў, той шчасьця ня зьведае)

faržávern, faržavert vern* [*ukr.* ржавіти] за(і)ржавець; **faržáverter** заржаўлены, заржавелы

faržeren [*p.* żreć, *ukr.* жерти] сажраць, зжэрці

faržex *m*, -en [*d.* Pfirsich] пэрсік

faržmuren [*ukr.* жмурити] зажмурыць, зажмурваць, замружыць, замружваць; **faržmúreter** зажмураны

• farżmuren di ojgn заплюшчыць вочы

fas *f/n/m, pl.* feser, *dim.* **fesl** *n*, -ex, **fésele** *n*, -x, **faske** *f*, -s [*d.* Fass] 1. бочка, куфа, кадаўб, ліпаўка, бонда, фаска, кубел, фаска; 2. *euph.* похва, дзюрка, разінька, шмонка, сукрыстая, потка

• rejdn* (vi) fun der puster (fun a pustn) fas гаварыць як у пустую бочку (несьці лухту)

• a fas vi a tojer потка як вароты

• ba a guter baleboste iz ful dos fas *šprxv.* у добрай гаспадыні поўны кубелец (у добрай гаспадыні і певень нясецца)

• fun lejdike/puste feser iz der tuml/ljarem greser (a pustn fas hilxt hexer) *šprxv.* пустую бочку далёка чуваць (парожняя бочка зьвініць, а поўная маўчыць)

fasn [*d.* fassen] схапіць, хапаць; зразумець, сьцяміць, скеміць

fasolje *f*, -s [*p.* fasola, *mhd.* fasol] *bot.* фасоля

• zi kukt af di grojpn un mejnt nor di fasoljes *glxv.* яна пазірае на крупы, але думае аб фасолі

fasón *m*, -en фасон; **fasóndiker** фасоністы

• holtn* tason трымаць фасон

• steln zix in tason расхрабрыцца, стаць у позу

fastn [*d.* fasten] 1. *rel.* пасьціць; 2. *n*, **fastung** *f* пост

• a guter eser iz a šlexter faster (ober a guter arbeter) *šprxv.* добры ядок – кепскі посьнік (але добры працаўнік) (наш Тадэуш – які ядэуш, такі рабатэуш)

• es iz gut cu fastn mit a polke fun a gandz un mit a pus-butelke добра пасьціць з гусінай ляжкай і з паўбутэлькай віна (для прахвоста німа поста)

• fastn hejst nit kejn brojt šporn *šprxv.* постам хлеб хутка разыходзіцца

• fun cu fil esn ken men štarbn, fun cu fil fastn ken men štarbn *šprxv.* можна памерці ад пераяданьня, можна памерці і ад празьмернага посту

• ganve nit un fast nit (nje ganvaj, nje fastaj) *glxv.* не крадзі і ня кайся (не пасьціся) (ня крадзь і ня плач; ня крадзь, не гавей, а жыві чэсьней)

fastrige/fastruge=farstrige *f*, -s [*p.* fastryga] фастрыга; **(fa(r)st)rígeven** фастрыгаваць

• me zet on di fastriges відаць, як сфастрыгавана (шыта белымі ніткамі)

fašine *f*, -s [*d.* Faschine] фашына, гальлё, вецьце

fašístišer [*d.* faschistisch] фашысцкі, фашыстоўскі; **fašizirter** фашызаваны; **fašizírn** (fašizírt) фашызаваць

faver *m*, -s [?] бант

fax *m*, -n [*d.* Fach] фах, прафэсія, занятак, рамяство; **faxove(r)**, **fáxmen(er)išer** прафэсіянальны, майстарскі; **fáx-hadroxe** *f* [*s.* הדרכה] прафэсіянальныя веды; **fáx-kenteniš** *f* веданьне справы; **fáxkener** *m*, -s, (-n *f*, -s), **fáxman** *m*, *pl.* -mener/-lajt, **fáxmenč** *m*, -n фаховец, прафэсіянал, спэцыяліст, знаўца справы, майстар; **fáxšul** *f*, -n прафэсіянальная школа

fax *m*, -n [*d.* Fach] пласт, слой; **fáxiker** кратны; **-fax(ik)er** складаны

• drajfax(ik)er трайны, трохкратны, трохскладаны

-fax- [*d.* -fach] *suf.* -кратны

• filfaxer шматразовы, шматкратны, разнастайны; ejnfaxer просты, звычайны, прымітыўны; ejnfaxkajt прастата, прымітыўнасьць, нескладанасьць

faxlen=fexlen=fixlen зьзяць, зіхацець, бліскаць, блішчэць, міг(а)цець

fázerdiker [*d.* faserig] валакністы

fe! [*p.* fe] фэ! фу!

• a cig štejt af der lonke un meket trojerik: me! /hej, du cig, du šojte, trojerik zajn iz fe! /šoklt er dos berdl: take-take fe! (I. M.) казьлянё стаіць на лонцы і сумна мекае: ме! гэй, ты казьлянё, ты дурнічка, сумаваць – гэта фе! качае яно галавой: так-так фе!

fébruar *m*, -n [*d.* Februar] люты

fecn [?] *argo* зарэзаць, забіць

fečejle=fačejl(k)e/facejle *f*, -s хустка

fedem/fedim *pl.* →fodem *m*, *dim.* **fédeml** *n*, -ex нітка; **fédemdiker/fédimdiker** зь нітак, ніцяны

feder [*d.* Feder] 1. *f*, -n пяро; 2. *f*, -n спружына; 3. *f*, -s пяро (для пісьма); **féder(d)iker** 1. пёрысты; 2. спружыністы, эластычны, пругкі, гнуткі; **féder(d)ikajt** *f* спружыністасьць, эластычнасьць, пругкасьць, гнуткасьць; **fédern** спружыніць, быць эластычным, пругкім, гнуткім; **fédern zix** мяняць пер'е; **féderartiker** пёрысты; **fédergroz** *n*, -n *bot.* папараць; **féder(-)halter** *m*, -s ручка, асадка; **fédermeserl** *n*, -ex сьцізорык

• gendzene feder гусінае пяро

• arajngejn*/xapn/zajn* in di federn (der menč iz arajn in di federn) убрацца ў пер'е (разбагацець, запанець)

• di cung iz di feder fun harcn *glxv.* язык – пяро сэрца

• me derkent dem fojgl (a fojgl derkent, dem fojgl derkent men) lojt/nox di federn *glxv.* па пер'і птушку пазнаюць (знаць жабу па пліганьні, а сокала па палёце; відаць сокал па палёту, а сава па паглёду; па латках пазнаць скупога, а па сьмеху дурнога)

• ufhejbn* a feder un lozn* faln dos gance iberbet (nox a feder jogt er zix, a perine lozt er arojs/ajn) *šprxv.* падняць пяро, але ўсю пярыну ўпусьціць

féderhojz=fóderhojz *n*, *pl.* -hajzer сенцы

fédern (zix) [*d.* vorder] уставаць рана; апярэдзіць, апярэджваць, выперадзіць, выпераджаць; **féderer**, **féderšter /féderster=fóderšter** пярэдні, перадавы; **féder-xejlek** *m/n*, *pl.* -xalokim [*s.* חלק(-ים)] пярэдняя частка

• federn emecn šolem першым павітацца з кімсьці

• federste fis пярэднія ногі

fefer *m* [*d.* Pfeffer] перац; **féfer(d)iker** пярцовы, горкі; **féfern** перчыць, прыправіць, пасыпаць перцам; **féfernice** *f*, -s, **féfer-puške** *f*, -s перачніца; **féfer-kuxn** *m*, -s пернік; **féferminc** *n kul.* мятная перапечка; **féferzixtiker** пародыя на "ejferzixtiker" (раўнівы, зайздросны)

• der fefer funem anekdot соль анэкдоту

• feferdike verter моцныя (зь перцам) словы

• gebn* emecn fefer (cu šmekn) даць камусьці перцу (панюхаць; задаць перцу)

• der, vos hot geholfn af fiš, vet helfn af fefer *glxv.* хто дапамог злавіць рыбу, той дапаможа і зь перцам (хто мае на рыбку, мае і на перац; боска ласка дасьць хлеба й мяска)

• vu der švarcer fefer vakst дзе чорны перац расьце (за блізкім сьветам, у чорта ў зубох, дзе зязюлі не кукуюць, дзе камар козы пасе, дзе саболі пасьвяць, дзе нашыя вароны не лятаюць, дзе чорт хамуты ня вешае, у віру на калу, у вірах на юрах; проці ліха на ўзгорку, дзе пень на калоду брэша)

• zalc dir in di ojgn (un fefer in noz)! (fefer dir in noz!) *kll.* соль табе ў вочы (і перац у нос)!

feferove(r) фарфоравы, парцалянавы
fej=f *m/f*, -en [*s.* (פֵּא-)ען] 1. "фэй", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 80; **lange(r) fej** [*s.* ף] літара "f", якая пішацца напрыканцы слова
• di draj fejen (flejšers - fišers - furmanes) тры "f" (мясьнікі - рыбакі - фурманы)
• šrajb deruf cvej "fejen" (s'iz šojn cvej fejen; štel (megst šteln) cvej fejen af epes) (=farfaln) *glxv.* пішы прапала (можаш паставіць на чымсьці крыж)
fe(j) *m*, -en, *dim.* **féjele** *n*, -x [*d.* Feh] 1. *zool.* вавёрка, векша; 2. **féjenpelc** *m*, -n (a féjener futer) футра з вавёркі; **fé(j)ener** вавёрчын, вавёркавы
fejgl *pl.* →fojgl *m*, *dim.* **féjgele** *n*, -x птушка; **féjglšer=fójglšer** птушыны; **féjgldiker=fójgldiker** *fig.* добры, шчасьлівы, удачны, пасьпяховы
-fe(j)ik- [*d.* -fähig] *suf.*
• lebnsfe(j)iker жыцьцяздольны; brenfe(j)iker гаручы; šlaxtfe(j)ikajt баяздольнасьць
fé(j)iker [*d.* fähig] здатны, здольны; **fé(j)ikajt** *f*, -n здатнасьць, здольнасьць, якасьць, уласьцівасьць
• a feiker šiler здольны вучань
• af azojns iz er feik на гэта яго хопіць
• di feikajt cu bavegn zix здольнасьць рухацца
• er farmogt ale geherike feikajtn cu vern a kompozitor ён мае ўсе належныя якасьці, каб стаць кампазытарам
• feik af alc/alem здатны да ўсяго
fejk *m*, -n [*eng.* fake] падробка, фальшыўка
fe(j)ter, **fejster**, **fe(j)šer** [*d.* fett] тлусты, тучны
fel *f*, -n, *dim.* **felxl** *n*, -ex [*d.* Fell] шкура, скура; **félener** скураны
• a fel! шкура! сука! курва!
• dos iz aza fel, az di velt hot dos nit gezen! сьвет ня бачыў такой курвы!
• onšindn* di fel зьняць шкуру
• rateven dos ejgene felxl ратаваць уласную шкуру
• zi iz a fel! яна шкура!
• a naje fel iz af im ojsgevaksn новая скура на ім вырасла
• brenen zol af dir di fel! *kll.* каб на табе скура гарэла! (каб на табе шэрсьць курэла!)
• fun a fremder fel iz gut pases cu šnajdn *šprxv.* добра рэзаць чужую скуру на пасы (барышы харошы за чужыя грошы; дай божа спажыць, што ў чужой кішэні ляжыць)
• fun dem ber in vald zol men dos fel nit farkojfn *šprxv.* шкуры мядзьведзя, які жыве ў лесе, не прадаюць (на жывым мядзьведзю скуры не купляй)
• me hot nox dem ber nit gešosn, un me tejlt šojn zajn fel (tejln dem bers fel ejder me hot im gešosn) *šprxv.* яшчэ не забілі мядзьведзя, а ўжо дзеляць ягоную шкуру (калі мядзьведзь у лесе, то скуры не дзяруць; зь незабітага ліса шубы ня шыюць)
felblen/feldlen [*d.* fälteln] скласьці, складваць, сабраць, зьбіраць у зборкі/складкі
felčn (in) [*d.* falsch] здрадзіць, здраджваць; **felčer** *m*, -s, (-n *f*, -s) здраднік, здрайца, адступнік; **felčung** *f*, -en здрада, здрадніцтва, адступніцтва
feld *n*, -er [*d.* Feld] поле, палетак; могілкі; **féldarbet** *f*, -n палявая работа; **féldcixtler** *m* палявод; **féldcuxt** *f* паляводзтва; **féld-gazlen** *m*, *pl.* -gazlonim [*s.* (גזלן-)ים →gzejle, nigzl] разбойнік; **féldhun** *f*, *pl.* -hiner *zool.* курапатка; **féldkulturn** *pl.* палявыя культуры; **féldmojz** *f*, *pl.* -majz *zool.* палявая мыш; **féldštejn** *m*, -er камень; **féldtrumejt** *m*, -n паляўнічы рог; **féldtrumejter** *m*, -s гарніст
• ejner in feld iz kejn held *šprxv.* адзін у полі ня воін (адным пальцам вузла не завяжаш; адна пчала мёду не наносіць; адзін дасужы, ды ня дужы; аднаму і ў кашы няспорна)
• beser ejn ku in štal, ejder cen in feld *šprxv.* лепш адна карова ў хляву, чымся дзесяць у полі (лепей верабей у руцэ, як голуб на даху/страсе)
• es iz nito kejn ergere zorg, vi feld-zorg *glxv.* німа горшага клопату, як на полі (кажуць аб доўгачаканым лісьце)
feldšer/felčer=ferš(e)l *m*, -s [*d.* Feldscher] фэльчар
fel(d)z *m*, -n [*d.* Fels] скала, уцёс; **féldziker** скалісты; **féldznfester** цьвёрдакаменны; **féldznrand** *m*, -n рыф
feler *m* [*mhd.* pheller] пелерына, накідка
féliker [*d.* fällig] тэрміновы, хуткі, хуткасны
féliker [*d.* völlig] поўны
• felik gezunt цалкам здаровы
felker *pl.* →folk *n* народ, люд; **félkeršaft** *f*, -n [*d.* Völkerschaft] народнасьць; **félkermord** *m* гэнацыд, зьнішчэньне нацыі; **Félker-Lige** *f* Ліга Нацыяў
feln (ba) [*d.* fehlen] 1. неставаць, бракаваць, не хапаць; 2. памыляцца, рабіць памылку; **feln zix** мінаць, мінуць, прайсьці, праходзіць; **feler** *m/n*, -n памылка, недахоп, загана, вада, хвароба; **félerdiker**, **félerhaft(ik)er** памылковы; **félnd(ik)er** нездавальняльны; **félikajt** *f*, -n адсутнасьць, недахоп, нястача, брак
• a fiziše feler фізічны недахоп
• bagejn* a feler зрабіць памылку
• az der kluger felt, felt er vajt/štark *šprxv.* калі ўжо разумны памыляецца, дык моцна (трапіцца і найразумнейшаму здурнець)
• dem jidn felt tomed a tog *šprxv.* жыду заўжды аднаго дня бракуе (суботы, у якую нельга працаваць)
• der menč hot grojse ojgn un zet nit zajne ejgene felern /xesrojnes *šprxv.* чалавек мае вялікія вочы, але ня бачыць свае ўласныя недахопы (свайго горба ніхто ня бачыць; чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма)
• der tojt felt kejnem nit *šprxv.* сьмерць нікога не мінае
• dos hot nox gefelt! гэтага яшчэ не хапала!
• es felt im a kljopke/šrajfl/šrajfele (in kop) яму бракуе клёпкі/шрубы ў галаве
• es vet ajx mer nit feln! мала вам ня будзе!
• far dem iz di velt, vemen sejxl felt *šprxv.* сьвет належыць таму, каму розуму бракуе
• mer felt mir nit! мне гэтага не хапала!
• mer vet dir nit feln! больш табе бракаваць ня будзе! (мала табе ня будзе!)
• mer vi tate-mame feln nit! толькі бацькі з маткай не хапае!
• oder tref, oder fel! *glxv.* або хібіў, або трапіў! (альбо пан, альбо прапаў!)
• s'felt an os (a noz) nit! *vrtš.* ані літары/носа не бракуе!
• vos er hot, felt im nit, vos es felt im, hot er nit *glxv.* што ён мае, яму не бракуе, чаго яму бракуе, ён ня мае
• vos felt ajx/im? чаго вам/яму бракуе?
• vos felt im un vos hot er! чаго яму бракуе і што ён мае! (аб чалавеку, які задаволены тым, што нічога ня мае)
• zol ix dos farmogn, vos es felt im! (zol dos mir cukumen, vos im felt!) каб я тое меў, чаго яму бракуе!
felp *m* [?] *tekst.* плюш; **félpener** плюшавы

felšn [*d.* fälschen] 1. фальсыфікаваць, падрабляць; 2. *n*, **felšung** *f.* -en фальсыфікацыя, падробка, падлог; **felšer** *m*, -s фальсыфікатар, падробнік

feminín [*d.* Femininum] *gram.* жаночага роду

fencter/fenster *m/n* [*d.* Fenster] вакно; **féncterbret** *f*, -er, **féncterbretl** *n*, -ex падаконнік, падваконьне, падаконец

• di blumen afn fencter кветкі на вакне

• di hojxe fencter вышэйшы сьвет

• ale mešugoim/mešugene šlogn jenem di fencter ojs (a mešugener, nor di fencter šlogt er ojs jenem) *šprxv.* усе вар'яты б'юць камусьці вокны (але не сабе)

• az me krixt durx a fencter, vakst men nit *glxv.* хто лазіць праз вакно, той расьці ня будзе (крадзенае ня йдзе на карысьць)

fendn [*d.* pfänden] браць у якасьці залога

fener *pl.* →fon *f.* -en. *dim.* **fendl** *n*, -ex сьцяг

fenik *m* [*d.* Pfennig] пфэніг

fer-=far- [*d.* ver- vor-] *pref.* пра-, за-; перад-, пера-, ад-, рас(ь)-, (паказвае на: 1. аддаленьне, расьсейваньне, пе- 2. паступовае спыненьне дзеяньня або перашкоды; 3. выкарыстаньне, выдатка- працоўку; 4. злучэньне; 5. пакрываньне, печым; 6. зьмену стану; 7. зьнішчэньне)

dim. **fércele** *n*, -s пёрд, пук, пердуны, бзьдзюлі [*d.* Vierzig] сорак; (der) **fércik(s)ter** саракавы; **fércikstl** *n*, -ex. **fércikt-xejlek** *m* [*s.* חלק] саракавая частка **férciker** I. *m*. -s сорак рублёў, саракоўка; 2. саракавым (гады); **fércikerléj** саракавым чынам

• di ferciker jorn саракавыя гады

• in di ferciker у саракагадовым узросьце

• biz fercik jor iz nuclex esn, nox fercik – trinken да сарака гадоў карысна есьці, пасьля сарака – піць

• a xazn un a ferd zajnen nor gut biz fercik jor *šprxv.* кантар і конь добрыя толькі да сарака гадоў

fercn [*d.* vierzehn] чатырнаццаць; (der) **fércnter, férceter** чатырнаццаты; **fercntl** *n*, -ex, **fércnt-xejlek** *m* [*s.* חלק] чатырнаццатая частка

ferd [*d.* Pferd] 1. *n* конь; 2. *n*, -es, **ferdáč** *m*, -es, **ferdák** *m*, -es *pejor.* скаціна, быдла, дурань; **férdišer, férdener** конскі; *fig.* глупы, дурны; **ferdl** *n*, -ex конік; канёк; **férdiškajt** *f* глупства, дурнота, дурасьць; **férdbin** *f*, -en *zool.* шэршань; **férdcuxt** *f* конегадоўля; **férdfarmest** *m*, -n скакавы конь; **férd(-)farmestn** *pl.* скачкі; **férdflig** *f.* -n, **férdvorem** *m zool.* авадзень, сьляпень; **férdjung** *m*, -en конюх; **férd(s)(-)ganev** *m*, *pl.* -ganovim [*s.* (ים-)גנב] канакрад; **férd(n)kraft** *f* конская сіла; **férd-štal** *f*, -n канюшня, стайня; **ferd-un-végl** *n*, **ferd-un-vógn** *m*, **ferd-un-kárete** *f*, **férdcug** *m* конь з возам, паязд, запрэжка

• afn (af a) ferd верхам на кані

• zajn* afn ferd *hum.* быць на кані

• a ferd fort arum di gance velt un kert zix um a ferd *šprxv.* конь езьдзіць па ўсім сьвеце, але вяртаецца назад канём (дзе вароне ні ляцець, то ўсё гаўно кляваць; пашлі дурака – ён дураком і вароціцца)

• a gešenkt(n) ferd kukt men nit in di cejn *šprxv.* дораную каню ў зубы не глядзяць

• ale gute ferd zajnen mešuge *glxv.* усе добрыя коні з выбрыкамі

• ba a ferd kukt men af di cejn, ba a menčn afn sejxl *šprxv.* у каня глядзяць зубы, у чалавека – розум

• dos gute ferd šlogt men *šprxv.* добрага каня б'юць

• er iz šojn geven afn ferd un untern ferd *glxv.* ён ужо пабыў і на кані і пад канём (быў у кузьні і ў млыне, у коле і ў мяле, на возе і пад возам, на лаве і пад лаваю)

• ferd-fus-kopite-podkeve-cvok (ferds-fus-podkeves-ejnikl; ferds fus podkeves an ejnikl; (dem) ferds (fus) bajčs štekele (a gešvesterkind); majn ferds-bajč-štekele iz geven ba zajn zejdns vogn a flekele; ku-bajč-ferds-štekele) *glxv.* каня-нагі-капыта-падковы-цьвік (сёмая вада на кісялі; нашаму парабку кумаў сват; на адным сонцы анучы сушылі; стрэчнай бабкі родны Хведар; пень гарэў, а чорт ногі пагрэў, іскра пала – і радня стала; адзін пень гарэў, а другі сьпіну грэў; сваякі гарбузовыя, жывуць цераз дарогу наўпрысядкі; Андрэй/Саўка Кузьме родны Хведар; Анціп – нашаму брату Міколка; твой бацька гарэў, а мой сраку грэў; як твайго бацька хата гарэла, то мая маці сраку нагрэла)

• ferdl, a ber gejt! коська, мядзьведзь ідзе! (з анэкдоту)

• – Ix bin geforn kejn zibn. /– Farvos nit axt? /– X'hob gekojft a ferd. /– Vos maxt der ferd? /– Lig in dr'erd, – maxt der ferd. *fksl.* – Я паехаў у сёмае. – Чаму ня ў восьмае? – Я купіў каня. – Як кажа конь? – Ляжы ў зямлі, – кажа конь.

• nit ale ferd hobn ejn glik *šprxv.* ня ўсім коням аднолькавы лёс

• ruf im nit ferd, a ferd vet azelxe nariškajtn kejnmol nit ton ня кліч яго канём, бо й конь такога глупства ніколі ня зробіць

• ven a ferd volt gehat, vos cu zogn, volt er geredt *šprxv.* калі б конь меў, што сказаць, ён бы сказаў (гэта так, сказаў бы і цяляк, ды язык каратак; і рыба б запела, калі б голас мела)

ferfl=farfl *n/pl.*, **fárfele** *n*, -x [*mhd.* varvelen] *kul.* фарфель /фарфаль (клёцкі зь цеста для макаронаў, нацёртага на тарцы, або з ламанай мацы)

fér(i)ške *f*, -s [*d.* Pfirsich] пэрсік

ferjen [*d.* Ferien] *pl.* вакацыі, канікулы

ferme *f*, -s [*p.* ferma] фэрма

ferštot=forštot *f*, *pl.* -štet прадмесьце, прыгарад

ferter/ferder [*d.* vierte] чацьверты; **fértele** *n*, -x дваццаць пяць капеек; **fertl** *n*, -ex/-en, **fért-xejlek** *m* [*s.* חלק] чвэртка, чвэрць, чацьвертая частка; **fértldiker** чацьвярны; **férthalbn=fert halbn** тры з паловай; **fértljor** *n* квартал (году); **fértljoriker/fértljeriker** квартальны; **fertlen, férttejln** чацьвертаваць; **fertns** па-чацьвертае

• a fertl af draj чвэрць на трэцюю (гадзіну)

• draj fertl af cvej тры чвэрці на другую (гадзіну)

• fertl of *fig.* чвэртка птушкі (вырас пеўню да костак, кату па пяту, пчале па крыльле, сабаку па хвост; вырас зь ляжачага сабаку)

fertl *n*, -ex, **fertke** *f*, -s [*p.* furtka] фортка, брамка, весьнічкі

ferz *m*, -n [*d.* Vers] страфа, верш, радок (у вершы); **férznmos** *f* памер верша; **ferznšrajberáj** *f* вершапісаньне

• vajse ferzn белыя вершы

férzfus *m*, *pl.* -fis [*d.* Ferse] стапа

feser *pl.* →fas *f*, *dim.* **fesl** *n*, -ex, **fésele** *n*, -x бочка

fesper *m* [*d.* Vesper] полудзень

fést(ik)n [*d.* festigen] (у)мацаваць, узмацніць, узмацняць; **fester** моцны, трывалы; **festkajt** *f* моц(насьць), мацу-

нак, трываласьць, сіла; **festung** *f/n*, -en крэпасьць, цытадэль, апора

festl *f* [*d.* Fessel] кайданы, путы

féstšteln [*d.* feststellen] 1. устанавіць, устанаўліваць, выявіць, выяўляць, вызначыць, вызначаць; 2. *n*, **féstštelung** *f*, -en устанаўленьне, выяўленьне, вызначэньне; **féstgeštelter** замацаваны, моцна пастаўлены

feter *m*, -s. *dim.* **feterl** *n* [*d.* Vetter] дзядзька

• az der tate nemt di mame, vert er a feter *šprxv.* калі тата бярэ (новую) маці, ён робіцца дзядзькам (звычайна дзеці завуць мачыху: "mume" – "цётка")

• er mejnt, az Šmelke iz zájn feter, un ix mejn, az Šmelke iz májn feter *glxv.* ён лічыць, што Шмулька ягоны дзядзька, а я лічу, што мой

• feter, me ken (m'ken) ajx! не дуры мне галавы! дудкі!

• mit der mamen iz der tate a foter – mit der mumen iz er a feter *glxv.* з маткай тата – бацька, зь цёткай ён – дзядзька

• on a noz – fort a feter *glxv.* хоць і бяз носа – але ж дзядзька

• zaj mir nit kejn feter un nej mir nit kejn šix! ты мне ня дзядзька і ня шый мне чаравікоў!

fets *n*, -n. **fete** *n* [*d.* Fett] тлустасьць, тлушч, тук, сала; **feter** тлусты, сыты; **fet vern*** таўсьцець, сыцець; **fet(s)kajt** *m*, -n тлустасьць, сытасьць; **fétikn** угнаіць, угнойваць; **fétdruk** *m* тоўсты (тлусты) шрыфт; **fétlájbiker** поўны, гладкі, сыты; **fétlájbikajt** *f* атлусьценьне, паўната, гладкасьць, сытасьць; **fétzajt** *f* бэкон

• a feter bisn тлусты кавалак

• fet maxn emecn di gric/jojx *iron.* ліць камусьці тук у крупнік/юшку (узбагачаць кагосьці)

• fet vi a fesl, vi xazer як тоўсты/тлусты як дзежка/сьвіньня (як печ/бабёр/мех/хамяк/шула)

• fet vi a kugl, vi a geštopte gandz тлусты як кугаль, як адкормленая гуся (як барсук/кабан/парсюк/вяпрук)

• feter vic непрыстойны (сальны) жарт

• derštikt zolstu zix mit dem fetn bisn! *kll.* каб ты тлустым кавалкам задушыўся!

• vest nit fet vern! не распанееш!

fevrál *m*, -n [*r.* февраль] люты; **fevraler** лютаўскі

fexer=foxer *m*, -s [*d.* Fächer] веер; **féxern** махаць веерам

fexlen=faxlen=fixlen [*d.* fächeln?] зьзяць, зіхацець, бліскаць, блішчэць, міг(а)цець; **féxldiker** бліскучы

fextn* **(zix)** (gefóxtn)[*d.* fechten] фэхтаваць; **fexter** *m*, -s, (-n *f*, -s) фэхтавальнік; **fexteráj** *f/n* фэхтаваньне

f"gl *abr.* **farglájxn** параўнаць, параўноўваць

fi=fix *n*, *pl.* fi [*d.* Vieh] жывёла, скаціна, быдла; **fihendler** *m* перакупшчык скаціны; **ficixtlerišer, ficuxtišer** жывёлагадоўчы; **ficuxt** *f* жывёлагадоўля; **fi-štal** *f*, -n хлеў

fialke *f*, -s *bot.* фіялка, браткі

fibern [*d.* fiebern] трэсьціся, калаціцца (ад ліхаманкі), хварэць на трасцу; **fiber** *m/n* гарачка, ліхаманка, трасца; **fiberdiker, fiberhaft(ik)er** ліхаманкавы, гарачкавы, трасцавы

fibre *f*, -s [*p.* fibra] фібра, валакно

ficine *f*, -s [*p.* oficyna] флігель, афіцына

ficken [*d.* fitzen] хвастаць, сьцёбаць, сьцябаць; **a ficke ton*** хвастануць, сьцебануць

fič-/fic-naser=pič-naser=f(l)ič naser [*d.* platschnass] мокры да ніткі (ізмок як воўк)

• vern* fić-nas прамокнуць да ніткі (да костак)

fidern [*d.* federn] быць гнуткім, пруткім, пругкім; **fideriker** гнуткі, пруткі, пругкі; **fiderikajt** *f* гнуткасьць, пруткасьць, пругкасьць

fidl *m/f*, -en [*d.* Fiedel] скрыпка; **fidlen** граць на скрыпцы, рыпаць; **fidler** *m*, -s, (-n *f*, -s) скрыпач; **fidl-šlisl** *m*, -en *muz.* скрыпічны ключ

• eršte(r)/cvejte(r) fidl першая/другая скрыпка

• iz nit gefidlt! (es fidlt nit!) так не атрымалася! не пасуе!

• špiln (af) a fidl граць на скрыпцы

• špiln di eršte fidl граць першую скрыпку

• a haldz iz nit kejn fidl *glxv.* горла – ня скрыпка

• un az di fidldike fidler /hobn fidldik gefidlt, hobn zej, /az di fidldike fidler /hobn fidldik gefidlt, ot azoj *fiksl.* і скрыпічныя скрыпачы скрыпічна скрыпелі на скрыпках, вось як

fífiker [*d.* pfiffig] вынаходлівы, пракідкі, паваротлівы, спрытны, ёмкі, хітры; **fífikajt** *f* спрыт(насьць), ёмкасьць, хітрасьць, выкрутлівасьць

• er iz a fifiker paršojn ён спрытнюга

figúr *f*, -n [*d.* Figur] фігура; **figurírn** (figurirt) фігураваць

fikcje *f*, -s [*p.* fikcja] фікцыя

fiks 1. *pl.* →fuks *m*, -n, (-ixe *f*, -s), *dim.* **fíksele** *n*, -x, **fiksl** *n*, -ex 1. ліса; 2. *n* лісінае футра; **fíksener** лісіны

fiksírn (fiksírt) [*d.* fixieren] фіксаваць; **fikser** фіксаваны; **fiksír** *m*, -n вызначэньне, акрэсьленьне (месцазнаходжаньня)

• fiks un fartik цалкам гатова

fílártiker [*d.* vielartig] разнастайны; **fílartikajt** *f* разнастайнасьць

fílbadájt(nd)iker, fílbatájtiker [*d.* vieldeutig] шматзначны; **filbadájtndikajt** *f*, **filbatájtikajt** *f* шматзначнасьць

fílbéndiker [*d.* Band] шматтомны

filc=pilc/pilč *m/n* [*d.* Filz, *p.* filc] лямец; **fílcener** лямцавы; **fílciker** падобны на лямец

fílcdódimdiker [*s.* -צדדים- →cad] шматбаковы

fílcíferdiker [*d.* Ziffer] шматзначны

fílcóliker [*d.* Vielzahl] шматлікі; **fílcolikajt** *f* шматлікасьць

fílcuzógndiker [*d.* vielsagend] шматабяцальны

fíldójresdiker [*s.* -דורות- →dor] шматвяковы (на працягу шэрагу пакаленьняў)

fil(e) [*d.* viel] многа, шмат, багата; **filkajt** *f* мноства, множнасьць; **fílerléj** мноства

• azój fil un azój fil i так многа і так многа

• azój fil gelt hot got alejn nit *glxv.* столькі грошай нават бог ня мае (дужа дорага)

• mit alte zaxn ken men nit fil maxn *šprxv.* са старызны ня шмат зробіш

• ver es fregt fil, dem entfert men fil *šprxv.* хто шмат пытае, таму і шмат адказваюць (хто пытае, той многа знае; хто ў другіх пытае, той і розум мае)

filek *m*, -n [*d.* Vielek] *mat.* многавугольнік; **fílékiker** многавугольны

fílfárbiker [*d.* Farbe] шматкаляровы; **fílfárbikajt** *f* шматколернасьць, шматкаляровасьць

fílfáx(ik)er [*d.* vielfach] шматразовы, шматкратны, разнастайны; **fílfáxikajt** *f* шматразовасьць, шматкратнасьць, разнастайнасьць; **filfax** *m mat.* кратнае

fílféld(erd)iker [*d.* Feld] шматпольны; **fílféldikajt** *f* шматпольле

fílfélkerdiker [*d.* Vielvölker-] шматнацыянальны, многанацыянальны

• filfelkerdike meluxe шматнацыянальная краіна
filfisl *n*, -ex, **filfisler** *m* [*d*. Fuss] *zool*. мнаганожка
filgeérter [*d*. geehrt] вельмі паважны, шаноўны
filgešécter [*d*. geschätzt] вельмі паважны, шаноўны
filgeštáltiker [*d*. Gestalt] разнастайны
fil(-)geteráj *f/n* [*d*. Gott] мнагабожжа, політэізм
filglid *m*, -er [*d*. Glied] *mat*. мнагачлен
filgórndiker [?] шматпавярховы
filin *m*. -es [*r*. филин] *zool*. пугач
filižanke *f*. -s [*p*. filiżanka] філіжанка, кубак
filje *f*. -s [*p*. filia] філія
filjer *m*. -s [?] гандляр рыбай; **filjeršer** які мае дачыненьне да гандляра рыбай; **filjervarg** *n* марскія прадукты
filjóriker [*d*. vieljährig] шматгадовы
filkántiker [*d*. Kante] шматгранны
filképiker [*d*. vielköpfig] многагаловы, шматгаловы, шматлікі
filkínderdiker [*d*. Kinder] шматдзетны
filklángiker [*d*. Klang] мнагагучны, шматгучны
filkolírter [*n*. kolor] шматколерны
fil(-)ájxt [*d*. vielleicht] *adv*. магчыма, мабыць, мо(жа)
film *m*. -es, **filme** *f*. -s (кіна)фільм; **filmirke** *f*. -s кінакамэра
fil(-)meneraj *nn* [*d*. Vielmännerei] паліандрыя, мнагамужжа
filmiljóniker [*d*. viele Millionen] шматмільённы, многамільённы
filminiker [*s*. -מינ-] разнастайны; **filminikajt** *f* разнастайнасьць
filmóliker [*d*. mal] шматразовы
filn [*d*. fühlen] чуць, адчуваць; **filiker**, **filbarer**, **filevdiker** [*d*. fühlbar] чулы, чульлівы; **filevdikajt** *f*, **filbarkajt** *f* чуласьць, чульлівасьць; **filung** *f*, -en адчуваньне, пачуцьцё; **fil-hernerl** *n*, -ex *zool*. шчупальца
• filn zix vi a hunt in di najn teg адчуваць сябе як сабака ў пост
• lozn* filn узьдзейнічаць
• vi filt ir zix? як вы сябе адчуваеце? як пачуваецеся?
• di velt iz ful mit cores, ober jederer filt nor zajne *šprxv*. сьвет перапоўнены горам, але кожны адчувае толькі сваё
• er hot zix gefilt vi a fejgele in nest (vi bam tatn in vajngortn, vi got in Odes, vi bam galex in arbl, vi a vorem in xren, vi a fiš in vaser) ён адчуваў сябе як птушка ў гнязьдзе (як у таты ў садзе-вінаградзе, як бог у Адэсе, як у папа ў рукаве, як чарвяк у хрэне, як рыба ў вадзе) (як у бога за дзьвярыма, як у пана бога за печчу, як у небі/раю)
• ejn harc filt di andere *šprxv*. адно сэрца чуе другое
• ver es filt zix, der mejnt zix *šprxv*. хто адчувае віну, таго чарвяк точыць (хто парася ўкраў, таму ўвушшу пішчыць; хто сала краў, таму ў вочы дым ідзе)
• vest nox kumen, vest nox filn, /vi es benkt majn harc; /švarce ojgn hobn fajer – dajne zajnen švarc... (Z. S.) ты яшчэ прыйдзеш, ты яшчэ пачуеш, як сумуе маё сэрца; чорныя вочкі хаваюць агонь – твае чорныя...
filn [*d*. füllen] на-, за|поўніць, на-, за|паўняць, начыніць, начыняць, нашпігаваць, нашпігоўваць; **filexc** *n* начынка; **filung** *f*, -en напаўненьне, запаўненьне
filšpráxiker [*d*. vielsprachig] шматмоўны
filštókiker [*d*. stöckig] шматпавярховы
filštúfik [*d*. stufig] шматступенчаты
filtájčiker [*d*. deutig] шматзначны
filtejliker [*d*. Teil] складальны, камбінаваны, састаўны
filtrafiker [*d*. Treff] *gram*. шматскладовы
filtrírn (filtrírt) [*d*. filtrieren] фільтраваць
fil-vajberáj *n* [*d*. Weib] палігамія; **filvajbernik** *m*, -es шматжэнец, паліга міст
filvéjnik, **fil-víncik** [*d*. wenig] больш-менш
filverik=fúlvarek/fúlverek/fúlvorok *m*, *pl*. -varkes/-verkes/-vorkes, **folvark=fulvark** *m*, -n/-es фальварак
filzájtiker [*d*. vielseitig] шматбаковы, шматгранны; **filzajtikajt** *f* шматбаковасьць
fil-zógevdiker [*d*. vielsagend] шматзначны
filzójmendiker [*d*. Samen] *bot*. шматнасенны, многанасенны
fincterer/finsterer [*d*. finster] цёмны; **fincternn/finstern** цямнець; мучыцца, пакутаваць, зьнемагаць, нудзіцца; **fincter/finster** *f*, **fincterniš/finsterniš** *f/n*, **fincterkajt/finsterkajt** *f* цемень, цемра(дзь), цемната; *fig*. невуцтва, недасьведчанасьць; **fincterlexer/finsterlexer** цьмяны
• es vert mir fincter/tunkl/švarc in/far di ojgn (es iz mir gevorn fincter far di ojgn) у мяне ў вачох пацямнела
• fincter iz mir majn velt цяжкае маё жыцьцё
• fincter iz mir! гора мне!
• fincter ponem змрочны твар
• fincter vi in (a) kejver, vi in Micraim, vi in an ojvn цёмна як у магіле/Эгіпце/печы (як у гробе/труне/коміне)
• fincter vi majn lebn, vi di naxt змрочны як маё жыцьцё, як ноч
• in der fincter у цемры
• a bejz/fincter jor af dir! *kll*. каб на цябе чорны год напаў!
• a fincterniš – xoć di ojgn arojscunemen цемра – хоць вока выкалі (цемрадзь лютая, цемра пякельная)
• an oreman šloft in der fincter *glxv*. бядняк сьпіць у цемры
• fincter un biter zol dir zajn! *kll*. каб табе было цёмна і горка!
• finctere zoln dir zajn dajne jorn/teg! *kll*. каб твае гады/дні былі цёмныя!
• s'iz mir biter un fincter mit dir! проста гора мне з табой!
• zaj že mir gezunt, /majn libe muter, /mir ix dox fincter, /un dir iz dox biter *flksl*. бывай жа здаровая, мая любая маці, мне млосна, а табе горка
findling *m* [*d*. Findling] знайда, знайдзён, знайдыш
fin(e)f [*d*. fünf] пяць; **finfe**, **fíneve** *adv*. ■ пятай гадзіне; **fínfele** *n*, -x пятак, манэта ў пяць цэнтаў; **finfer** *m*, -s пяцідаляравая купюра; **fínferl** *n*, -ex пяцёрка, пяць рублёў; **fínferléj** пятым чынам; **finfling** *m*, -n пяцёрка (група); (der) **fi(n)fter** пяты; **finftns** *adv*. па-пятае; **finfcíferdiker** *mat*. пяцізначны; **fi(n)ftl** *n*, -ex 1. **finftxejłek** *m* [*s*. חלק] пятая частка; 2. *kart*. пяцёрка; 3. *hum*. аплявуха, поўха; **finfek** *m*, -n пяцівугольнік; **finfékiker** пяцівугольны; **finfthalbn** чатыры з паловай; **finfjor** *n* пяцігодка; **finfjóriker**, **finfjériker** пяцігадовы; **finfštókiker**, **finfgórndiker** пяціпавярховы; **finfxadóšimdiker** [*s*. -חדשים-] пяцімесячны
• af finf furn forn fišer un firn friše fiš *gxv*. на пяці вазах едуць рыбакі і вязуць сьвежую рыбу
• der finfter jor – der finfter kind, /finf kinder, vi di cvajglex, /krixn arum mit di hojl bajxlex *flksl*. пяты год – пятае дзіцё, пяцёра дзяцей, як галінкі, коўзаюцца вакол з пустымі жывоцікамі
• finf texter, fargejt dos gelexter *glxv*. пяць дачок – гэта ня сьмешкі
• me darf im hobn vi dos/di finfte rod bam/in/cum vogn

glxv. ён патрэбны як пятае кола ў возе (як сабаку другі хвост (пятая нага); не прышый кабыле хвост)

finger *m* [*d.* Finger] палец; **fíngerl** *n*, -ex 1. пальчык; 2. пярсьцёнак; **fingerartiker** пальцападобны; **fingern** чапаць, кратаць, кранаць; **fíngerdruk** *m*, -n адбітак /сьлед пальца; **finger(h)ut** *m*, *pl.* -n/-hit напарстак; **fingerštexer** *m bot.* альяс

- bajsn* zix di finger (vos) кусаць пальцы
- gebn* emecn ibern di finger даць камусьці па пальцах
- (gejn*) af di špic finger (špic-finger) (хадзіць) на дыбачках
- grober finger вялікі палец
- grojser/langer/mitlster сярэдні палец
- hobn* klepike/lange finger *fig.* мець ліпкія/доўгія пальцы
- kenen*/visn* epes klor af di finger (kenen* epes/emecn vi zajne cen finger) ведаць нешта/кагосьці як свае пяць /дзесяць пальцаў
- kukn af epes cvišn/durx di finger глядзець на нешта скрозь пальцы
- kukn emecn af di finger пільна сачыць за кімсьці
- lebn fun di finf finger жыць працай уласных рук
- maxn finger-meloxes абдурыць (спрытнасьць рук)
- nit a klap ton* (mit) a finger on a finger палец аб палец ня ўдарыць (і пальцам не паварушыць)
- (ojs)zojgn* fun(em) finger высмактаць з пальца
- a klugn un a nar lejgt men ništ kejn finger in mojl arajn *šprxv.* разумнаму і дурню пальца ў рот не кладуць
- er iz mit im vi cvej finger (gor ejn knepl) *glxv.* ён зь ім як два пальцы (як прыкіпелі адзін да аднаго; як галубкі ў пары)
- finf finger in ejn hant un zajnen ojx nit glajx *šprxv.* нават пяць пальцаў на адной руцэ ўсе розныя (аднае маткі няроўныя дзяткі)
- kejn finger in mojl darf men im nit arajnlejgn (me badarf im kejn finger in mojl nit arajnlejgn; štek im nit kejn finger in mojl, vorum er vet opbajsn) пальца ў рот яму не кладзі (бо адкусіць) (хапае зь лёту)
- tunkt nit ajn kejn finger (nit (arajn)ton* kejn/a finger/hant) in kalt(n) vaser ня ўсадзіць пальца ў халодную ваду (за халодную ваду ня возьмецца; ён гніламу цяляці хваста не адарве)
- vest lekn di finger пальчыкі абліжаш

Fingstn *n* [*d.* Pfingsten] Сёмуха, Тройца (хрысьціянскае сьвята)

finír=fanír=fonír *m*, -n [*d.* Furnier] дыкта, фанэра; **finírener=fanírener** фанэрны

fink *m*, -en [*d.* Fink] *zool.* берасьцянка

finklen [*d.* funkeln] міг(а)цець, іскрыцца, бліскаць, зіх(а)цець; **finkl** *m* блісканьне, зіхаценьне, бляск, бліск; **finkldiker** іскравы, іскрысты, мігатлівы

- finkldik un fexldik з іголачкі (як з голкі зьняты)

finte *f*, -s [*d.* Finte] фінт, прыкідваньне

fiól *m*, -n [*d.* Phiole] фіял, кубак, шклянка

fiól *m*, -n, **fiolke** *f*, -s [*p.* fujarka?] дудка, жалейка

fioleter=violeter [*fr.* violett] фіялетавы, фіялкавы, ліловы

fir [*d.* vor] *bndv.* з(-пад), са, па-за

fir- [*d.* vor-] *knv.* прад- (паказвае на. 1. рух наперад або пастаноўку перад нечым; 2. папярэджаньне, папярэдняе дзеяньне; 3. узорнае дзеяньне)

fir- [*d.* für-] *pref.*

fir [*d.* vier] чатыры; **fire** *adv.* а чацьвертай гадзіне; **firek** *m*, -n (firvinkldike figur) чатырохкутнік, чатырохвугольнік; **firer** *m*, -s дзьве капейкі; **fírerléj** чацьвертым чынам; **fírékiker, fírékex(d)iker** чатырохкутны, чатырохвугольны; **fírfáx(ik)er** чацьвярны, які складаецца з чатырох частак; **firfísiker** чатырохножны; **firkántiker** чатырохгранны, чатырохкантовы; **firling** *m*, -n чацьвёрка

- af ale fir на ўсіх чатырох (устойліва)
- cvišn fir vent у чатырох сьценах
- di fir vent чатыры сьцяны
- gebojgn in firn сагнуты/складзены ў чатыры столкі/рэдзі
- beser fir in frejdn, ejder cvej in lejdn *glxv.* лепш чатыры ў радасьці, чымся два ў горы (лепш скасаваць благі шлюб і ажаніцца нанава)
- fir ojgn zeen mer, vi cvej *glxv.* чатыры вокі бачаць болей за два

firanke *f*, -s [*p.* firanka] фіранка

fírbrengen* [*d.* vorbringen] 1. высоўваць, выстаўляць; 2. вымаўляць

- fírbrengen* far di lipn вымаўляць/варушыць вуснамі

fírflien* [*d.* vorfliegen] ляцець, лётаць, (пра)лятаць міма

fírgebn* [*d.* vorgeben] да(ва)ць наперад, прапанаваць, прапаноўваць

fírgejn* [*d.* vorgehen] ісьці папярэдзе, здарыцца, здарацца; **firgejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Vorgänger] папярэднік

fírgerixt(s)=fórgerixt(s) *n*, -n [*d.* Vorgericht] закуска (перад абедам)

fírgrizl *n*, -ex [*d.* Gruss] першае прывітаньне ў лісьце

fírhaltn* [*d.* vorhalten] па-, у|пікаць, дакараць, папракаць, рабіць вымову; **fírhalt** *m*, -n вымова

fírhang=fó(j)rhang *m*, -en заслона; драпіроўка; **fírhanke** *f*, -s, **fírhengl=fórhengl** *n*, -ex фіранка, занавеска

fírhobn* (mit) [*d.* vorhaben] мець намер, зьбірацца нечым заняцца

fírhojz *n*, *pl.* -hajzer, *dim.* **fírhajzl** *n*, -ex, **fires** *n* [*d.* Vorhaus] сенцы, калідор

fírkumen* [*d.* vorkommen] адбы(ва)цца, здарыцца, здарацца, мець месца; **fírkum** *m* выпадак, здарэньне, інцыдэнт

fírlejenen [*it.* legere, *šp.* leer] пра-, за|чыт(в)аць (у голас)

fírlejgn [*d.* vorlegen] прапанаваць, прапаноўваць, пада-(ва)ць; **fírlejg** *m*, -n прапанова, прад'яўленьне, падача; **fírlejger** *m*, -s прад`яўнік, падавец, падаўца

fírlojfn* [*d.* vorlaufen] бегчы, бегаць міма

firn (cu, mit) [*d.* führen] 1. весьці, вадзіць; везьці, вазіць; кіраваць; 2. *n*, **firung** *f* вядзеньне; катаньне; **a fir ton* /gebn*** павесьці; павезьці; **fir** *m*, -n, **firung** *f*, -en паводзіны; **firer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) правадыр, вож, вадзіцель; **fíreršaft** *f* правадырства, кіраўніцтва; **firexc** *n* трыманьне, абыходжаньне, паводзіны, учынак; **fírndiker** вядучы, кіроўны; **fírer-bixl** *n*, -ex даведнік; **fírfodem** *m*, *pl.* -fedem пуцяводная нітка, ключ да разгадкі; **fíršrift** *f*, -n пропісь

- a fir ton* mit di akslen павесьці плячыма
- azoj firt zix так павялося
- fir zix vi a menč (onštendik)! паводзь сябе як чалавек (прыстойна)!
- firn a libe вадзіць/круціць любоў (заляцацца)
- firn a seminar/togbux/milxome (kegn), di virtšaft, gešeftn весьці сэмінар/дзёньнік/вайну (супраць), гаспадарку/справы

• firn dos kind far/ba der hant весьці дзіцёнка за руку
• firn sojdes, a mišpet сакрэтнічаць, судзіцца
• firn sxojre везьці тавар
• firn zix vi a/der graf/štot-balebos, vi a šnoder af der xasene паводзіць сябе як граф/гаспадар, як жабрак на вясельлі
• gebn* a fir mitn smiček iber di strunes павесьці смычком па струнах
• vi gefeln ajx epes di firexcn? ці да спадобы вам гэтыя парадкі?
• vi s'firt zix ba lajtn як заведзена ў людзей
• cvej firer: Josl Mojše firt vaser, un got firt di velt (cvejen firn: der ojberšter firt on mitn alvelt, un Bere der vaserfirer firt on mit zajn kljače) два правадыры: Ёсель-Моўша возіць ваду, і бог водзіць сьвет (і Бэрка-вадавоз кіруе сваёй клячай) (*vrtš.* "firn" вазіць – вадзіць)
• vi me firt, azoj hot men *sprxv.* як вязеш, гэтак і маеш

firnemen* [*d.* vornehmen] распач(ын)аць, узяцца, брацца; **firnem** *m*, -en, **firnemung** *f*, -en справа, пачынаньне, **firnemer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прадпрыемец, прадпрымальнік; **firnemerišer** прадпрыемніцкі, прадпрымальніцкі
• firnemt zix fir, azoj helft got *glxv.* працуй, нябожа, то і божа памажы (божа памажы, але і сам падбяжы)

firplojdern [*d.* vorplaudern] вярзьці лухту, (на)балбатаць, (на)малоць (языком), пустасловіць (перад кімсьці)

fir(s)ken=furken=forsken/foršken [*p.* furkać, parskać, *ukr.* фиркати, форкати] 1. фыркаць, пырхаць; 2. *n* храп (коньскі); **a firske ton*** фыркнуць, пырхнуць

firšpiln [*d.* vorspielen] паказ(в)аць, як трэба гуляць (у нешта)

firšprex ■ [*d.* Fürspreche] хадайніцтва; **firšprexer** *m*, -s, (-n *f*, -s) хадайнік
• zajn* a/der firšprexer far emecn хадайнічаць за кагосьці

firšrajbn* [*d.* vorschreiben] прадпіс(в)аць, загад(в)аць; **firšrift** *f*, -n [*d.* Vorschrift] 1. прадпісаньне, запавет; 2. пропісь

firšt *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Fürst] князь; **firštlexer** кня(жа)скі; **firštnšaft** *f*, -n, **firštntum** *n*, -en кня(жа)ства

firštejer *m*, -s [*d.* Vorsteher] прадстаўнік

firšteln [*d.* stellen] 1. уявіць, уяўляць; 2. прадставіць, прадстаўляць

firtrogn* [*d.* vortragen] несьці, насіць міма

firvarfn* [*d.* vorwerfen] па-, у|пікаць, дакараць; **firvorf** *m*, -n дакор, закід, папіка, упіка

firventi *n*, -ex [*d.* Vorwand] пярэдняя сьценка

firvort *n*, *pl.* -verter [*d.* Vorwort] прадмова

firxtn [*d.* fürchten] баяцца, палохацца, пужацца; **firxtlexer** страшны, страшэнны, жудасны

firzingen* [*d.* vorsingen] сьпяваць (для кагосьці)

firzogn [*d.* vorsagen] казаць, гаварыць (для кагосьці); **firzogern** *f*, -s, **firzogerke** *f*, -s жанчына, якая чытае малітвы для іншых жанчынаў
• firzogn ■ lignілгаць, хлусіць, маніць, брахаць, плесьці
• er hot im firgezogt a jarid afn bojdem/himl *glxv.* ён абяцаў яму кірмаш на падстрэшшы/нябёсах (грушы на вярбе вярзе; пра жураўля на хвойцы, рабой кабыле сон расказвае)

firzorg *f* [*d.* Vorsorge] прадбачлівасьць, неабходнасьць, неабходны выпадак

fis *pl.* → fus *m*, *dim.* **fisl** *n*, -ex 1. нага, стапа; 2. фут; **fisno(j)e/fisnoge/fisnohe=fusnoge** *f*, -s *kul.* ялавічная нага (для студзіны); **fisanes** *pl.* нажышчы (вялікія ногі), лапішчы; **fís-/fús(-)trít** крок за крокам, крок у крок

fisharmonje *f*, -s [*p.* fisharmonie] *muz.* фісгармонія

fistaške *f*, -s [*ukr.* фісташка] фісташка

fistul *f*, -n, **fistl** *f*, -en [*d.* Fistel] 1. *med.* сьвішч, фістуля; 2. **fistl-gezang** *n*, -en *muz.* фістуля, фальцэт

fiš *m/pl.*, *dim.* **fíšele** *n*, -x [*d.* Fisch] рыба; **fišer** *m*, (-n/-ke *f*, -s), **fíšfanger** *m* рыбак, рыбалоў; **fišener** рыбін; **fišeráj** *n/f*, -en, **fišfang** *m/n/f*, -en, **fíšer-gevérb** *n* рыбная лоўля, рыбалоўны промысел; рыбацтва; **fišn** 1. *pl.* рыба розната гатунку; 2. (харп fiš) лавіць рыбу; **fiš-bejn** *m*, -er кітовы вус; **fíšbejnerner** з кітовага вуса; **fiš-bulbe** *f kul.* вараная бульба з цыбуляй і перцам; **fíšfangerišer** рыбалоўны; **fíš-ejl** *m*, **fištron** *m*, **fíš-šmalc** *n* рыбін тлушч; **fíš-jojx** *f kul.* юшка, поліўка (рыбная); **fíš-kartofl** *pl.* (puste fiš) *kul.* картапляны суп з цыбуляй і перцам; **fíš-klej** *m*, -en рыбін клей; **fíšknejdl** *n*, -ex *kul.* рыбная клёцка, тэфтэля; **fíš-nec** *f*, -n сетка, нерат, брэдзень, жак, невад; **fíšxaper** *m*, -s 1. *zool.* чапля; 2. рыбак
• fiš in gliver/driljes *kul.* заліўная рыба
• xapn di fiš far der nec лавіць рыбу па-за нератам (ставіць воз папярадзе каня; пачынаць справу не з таго канца)
• zajn* vi a fiš in vaser адчуваць сябе як рыба ў вадзе
• a fišknejdl zol zix dir šteln in haldz! *kll.* каб табе рыбная клёцка стала колам у горле!
• az s'iz nito kejn fiš, iz a hering ojx fiš (iz men jojce mit hering) *glxv.* калі німа рыбы, можна абысьціся і селядцом (калі німа рыб, добры і грыб; як німа мяса, то і грыб закраса; на бязьлюдзьдзі і дзяк чалавек)
• riba, fiš – (i) gelt af dem tiš! *glxv.* рыба, "фіш" – (і) грошы на "тыш" (стол)!

fiter *n* [*d.* Futter] падшэўка, падкладка, падбіўка; **fiterner** футраны, футровы
• grob, zaftik fiter суровая, мяккая падкладка
• fiterne hitele футровая шапачка

fítern [*d.* füttern] пасьвіць, адкормліваць; **fiter** *m* корм, паша; **fíterfeld** *n*, -er, **fíter-lonkes** *pl.*, **fíter-plac** *m*, *pl.* -plecer паша, папас, выпас; **fíterung** *f* пасьба
• x'hob mit dir kejn xazejrim nit gefítert! я з табою сьвіней ня пасьвіў!

fitrine=futrine *f*, -s [*p.* futryna] дзьвярны вушак, аконная шуфляда

fi(x) *n* [*d.* Vieh] жывёла, скаціна, быдла; **fixgelaf** *n*, -n панічныя ўцёкі

fixlen=faxlen=fexlen зьзяць, зіхацець, бліскаць, бліскаваць, міг(а)цець

fju! [*d.* pfui, *p.* fu(j)] *int.* фэ! фу!

f"k *abr.* **far Krístusn** да н.э., да нараджэньня Хрыста

flajs *m*, **flájsikajt** *f* [*d.* Fleiss] стараннасьць, руплівасьць, рупнасьць, пільнасьць, гарлівасьць, улеглівасьць, дбайнасьць; **flajsn zix** (cu) старацца, дбаць, улягаць, за-, у|вяхацца; **flájsiker** старанны, руплівы, рупны, пільны, гарлівы, улеглівы, дбайны
• a flajsiker šiler старанны вучань
• flajsik vi a bin руплівы як пчолка
• mit flajs старанна, руплівa
• der fojler vert flajsik, az andere gejen šlofn *glxv.* гультай старанны, калі іншыя ідуць спаць (гультай усе сьвяткі знае)

flákern [*d.* flackern] палыхаць, мігцець; **flaker** *m*, -n/-s полымя; **flákerdiker** які палае/палымнее, палымяны
• ver s'iz nit geven, /ver s'hot nit gezen /tajere Malkele, /vejst nit, vos s'iz šejn, /vejst nit, vos s'iz xejn, /tajere Malkele – /flakern di blikn: /daxt zix srufim kikn (kukn), /tajere Malkele – /šener vi Šulamis, /hejser nox vi tamiz, /tajere Malkele (N. Š.) хто ня быў, хто ня ведае Малкелэ – дарагая Малкелэ, хто ня ведае, якая яна прыгожая, хто ня ведае, якая яна прывабная, дарагая Малкелэ – палаюць позіркі: здаецца, сэрафімы глядзяць, дарагая Малкелэ – прыгожая як Суламіта, гарачэй за месяц тамуз, дарагая Малкелэ
flakón *m*, -en, *dim.* **flakončik** *m*, -es [*d.* Flakon, *p.* flakon(ik)] флякон
flaks *m*, -n [*d.* Flachs] лён, кудзеля; **fláksener** ільняны
• got bašert dem trinker zajn vajn un dem špiner zajn flaks *šprxv.* бог дорыць п'яніцу ягонае віно, а прадзільніку ягоную кудзелю
flamen [*d.* flammen] гарэць, палаць, палымнець; **flam** *m*, -en, *dim.* **fleml** *n*, -ex полымя; **flám(end)iker, flám(-)fajerdiker** які палае/палымнее, палымяны; **flámikajt** *f* палкасьць, гарачнасьць; **flámfajer** *m/n*, -n агонь і полымя; **flámplecl** *n*, -ex 1. *kul.* плоскі пірог; 2. маладзенькая дзяўчына
• s'hobn ir geflamt di bakn яе шчокі гарэлі
• a flam fun buše полымя сораму
• a flamfajer fun libe полымя каханьня
• fajer un flam агонь і полымя
• jeruše un nadn zajnen vi flam *šprxv.* спадчына і пасаг як полымя
flancn [*d.* pflanzen] 1. садзіць, саджаць; 2. *n* пасадка (гародніны/дрэваў); **flanc** *f*, -n, **flancling** *m*, -en расьліна, саджанец; **flancer** *m*, -s садоўнік; **flancung** *f*, -en 1. насаджэньне, расьліна; 2. пасадка (гародніны/дрэваў)
• – Vos że tojg mir dajn šejner vajngortn, /az flancn kon ix im nit, /vos że tojg mir mit dir a libe špiln, /az nemen konen mir zix nit. *flksl.* – На што мне твой прыгожы вінаграднік, калі хадзіць за нім я не магу, навошта трэба мне цябе любіць, калі пабрацца мы ня можам.
flanél *m/f* [*d.* Flanell, *p.* flanela] *tekst.* флянэля; **flanélener** флянэлевы
flank *m*, -en [*d.* Flanke] філей, паляндвіца
flástern [*d.* pflastern] масьціць; **fl(j)aster=plaster** *m*, -s пластар
• šlog mir nit kejn lox in kop un lejg mir nit cu kejn flaster *glxv.* не рабі мне дзіркі ў галаве і не накладай мне пластару (ня плямкай і ня гамкай; ня лай і не перапрашай; ня бі, ня гладзь)
flaš *f*, *pl.* -n/flešer, *dim.* **flešl** *n*, -ex, **fléšele** *n*, -x [*d.* Flasche] пляшка, бутэлька; **flášgloz** *n* бутэлечнае шкло; **flášgriner** бутэлечнага колеру
• a flaš milx бутэлька малака
• fun flešl in glezl з пляшачкі ў шкляначку
• got zol ophitn far klejne flešelex *glxv.* барані божа ад маленькіх бутэлечак (ад лекаў)
• vos der šiker hot in kepl/tošl, hot der nixterer nit in flešl *glxv.* што ў п'янага ў галаве, таго німа ў цьвярозага ў пляшцы
flátern [*d.* flattern] пырхаць, лётаць, лятаць; разьвявацца; трапятацца, трымцець; лунаць; **fláterdiker** трапятлівы, трапяткі; **fláterl** *n*, -ex матыль, мятлушка; **fláterniš** *n* трапятаньне, дрыжаньне, трымценьне; **fláterkop** *m*, *pl.* -kep легкадумны чалавек
• sojden zix di vintlex štil /mit getlexn gezang, /un in harcn tif ba mir, /flatert a farlang (A. G-t) ціха сакрэтнічае ветрык з боскім сьпевам, а глыбока ў маім сэрцы лунае жаданьне
fláx(ik)er [*d.* flach] плоскі; банальны, трывіяльны, пошлы; **flax** *f*, -n плоскасьць, роўнасьць, пляскатасьць, роўніца, плаз, пліта; **flaxe** *f*, -s 1. =**plaxe** *f*, -s плаха, плашка; 2. сьняжынка; **flaxkajt** *f*, -n плоскасьць; банальнасьць, трывіяльнасьць, пошласьць; **fláxcvang** *f*, -en, **fláxcvengl** *n*, -ex пласкагубцы; **fláxdekiker** пласкадонны; **fláxfísikajt** *f med.* пляскатая ступня; **fláxgrunt** *m* плоскасьць, роўніца; **fláxland** *n*, *pl.* -lender раўніна; **fláxvaser** *n*, -n мелкаводзьдзе, перакат (на рацэ)
• af ejn flax (mit) на адным узроўні (з)
• flax vi a lokšnbret плоскі як дэнца/дошка (як лешч)
• fun ejn tife grub hot men mer vaser, vi fun cen flaxe *šprxv.* з аднае глыбокай ямы больш вады, чым зь дзесяці плыткіх
flédermojz *f*, *pl.* -majz [*d.* Fledermaus] *zool.* кажан; **fléderviš** *m*, -n гусінае крыло (для зьмятаньня пылу); **fléderflos** *m*, -n плаўнік
flegn (er fleg/flegt) [*d.* pflegen] бываць (дапаможны дзеяслоў для ўтварэньня мінулага шматразовага часу)
• zej flegn hakn a čajnik яны вярзьлі лухту
flegn [*d.* pflegen] хадзіць, даглядаць (хворага); **flege** *f* дагляд(аньне), кармленьне
flej *pl.* →floj *f*, -en блыха
flejcn [*d.* fliessen, *mhd.* vliezen] цячы, струменіць; расплывацца; **flejc** *m*, -n плынь, паток, струмень; **a flejc ton*** нахлынуць; **fléjclonke** *f*, -s абалона, поплаў, пойма, заліўны луг; **fléjcpapir** *n*, -n прамакатка; **fléjcvaser** 1 паводка; **flejcveg** *m* бездарожжа, бездараж; **fléjcxvalje** *f*, -s прыліў
flejš *n*, -n [*d.* Fleisch] мяса; **fléjšiker** мясны; мясісты; **flejšiks** ▪ мясное (мясныя стравы); **flejšer** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **fléjšhaker** *m* мясьнік; **fléjšbank** *f*, *pl.* -benk калода для расьсяканьня мяса; **fléjšfresndiker** драпежны, хіжы; **fléjšhendler** *m*, (-n/-ke *f*, -s) гандляр мясам; **fléjš-knejdele** *n*, -x *kul.* фрыкадэлька, клёцка зь мяса; **fléjšmilxl** *n*, -ex мясарэзка; **fléjš-trejberer** *m* чалавек, які трыбушыць, разьбірае забітую жывёлу
• a flejšike majxolim мясныя стравы
• a flejšike noz мясісты нос
• a štik flejš (mit (cvej) ojgn) *fig.* кавалак мяса (з вачыма), тупіца, тупень, ёлуп, балван
• dos grobe flejš крумянкі, галы, ляжкі, гузно, срака, азадак
• flejš mit ojgn *fig.* таўстун, тоўсьцік, апуцак, барыла
• flejš un blut плоць і кроў (кроў з малаком)
• flejšike ojgn прагныя, пажадлівыя вочы
• fun ejgn blut un flejš (flejš fun flejš) плоць ад плоці
• lozn* af der flejšbank пускаць пад сякеру
• nit flejšik nit milxik ні мяса ні малако (ні лой ні масла; ні пражаны ні смажаны; ні сьцяты ні павешаны)
• ale megelex zajnen flejšik усе кіньдзючкі мясныя (*vrtš.* "megelex" кіндзючкі – "meglex" магчыма)
• bejner on flejš iz do, flejš on bejner iz nito *glxv.* косткі бязь мяса бываюць, але мяса бяз костак німа
• dos beste milxiks (in di najn teg) iz dox/fort a štikl flejš *glxv.* лепшая малочная ежа (у пост) – усё ж такі кавалак мяса
• er hot zix šojn flejšik gemaxt! *glxv.* ён ужо мяснога паеў

(назад дарогі німа)! (з народнай фрашкі: нейкі чалавек ужо паеў пустых круп, але зь мяснога гаршка, таму яму ўжо нельга есьці малочных бліноў)
• flejš a bisl, kaše a fule šisl *glxv.* мяса трошкі, кашы поўную місу (на адно кусала тры сярбалы)
• flejš cum štat, un zup cu zat *glxv.* мяса – для прыстойнасьці, а супу – каб насыціцца
• vu es iz do flejš un fiš, dort iz a frejlexer tiš *glxv.* дзе ёсьць рыба і мяса, там вясёлае застольле (калі на стале гусь і парася, то работа хараша)
flejt=flojt *f*, -n [*d.* Flöte] флейта; **flejter** *m*, -s флейтыст
flek *m*, -n [*d.* Fleck] пляма; **flékevdiker** маркі, мазкі; **flék(n-d)iker** плямісты; **flekn** пляміць, пэцкаць, брудзіць; **fléktif(us)** *m med.* сыпны тыфус
• nit rirn zix fun flek ня рухацца зь месца
• az es kumt a flek af atlas, blajbt es dox atlas *šprxv.* атлас з [illegible]май застаецца атласам
• ale flekn ken men arojsnemen mit a bisele gold *glxv.* усе [illegible] выводзяцца з дапамогай золата (у каго грошы, [illegible])
• [illegible] kejn mispoxe on a flek *šprxv.* німа роду без выроду (і ў [illegible] вырадак бывае; у балоце не бяз чорта, а ў [illegible] выроду; і ў добрым родзе, а ўдасца шэльма [illegible]; у кожным родзе ёсьць курва і злодзей)
fleker *pl.* →flokn *m*, *pl.* -s, *dim.* **flekl** *n*, -ex, **flékele** *n*, -x кол, [illegible], кій, ляска, шост, жардзіна, друк, паля, тычка; **fleklex** *pl.* шавецкія цьвікі (драўляныя); **flékl-dokter** *m*, *pl.* -doktojrim шарлатан, знахар, чараўнік, шаптун; **flékl(-)šrift** *f* клінапіс
• er xapt dos pekl funem flekl *glxv.* ён схапіўся ўцякаць далей ад непрыемнасьцяў (за торбу і ўцякаць)
flekn *pl.* [*mhd.* vlëcken] вантробы, кішкі
fleks *n*, -n [?] *anat.* сухажыльле
flem *m*, -en [*mhd.* vlieme] 1. аплявуха, поўх(а), пляскач; 2. пракол мочкі вуха (для завушніцы); **flemen** 1. да(ва)ць аплявуху, шлёпаць, пляскаць; 2. пракалваць мочку вуха
flemlen [*d.* flimmern, flammen?] мігаць, міг(а)цець
flešer *pl.* →flaš *f*, *dim.* **flešl** *n*, -ex, **fléšele** *n*, -x пляшка, бутэлька; **flešlen** разьлі(ва)ць па бутэльках/пляшках
flex *m*, -n, **flexe** *f*, -s [*d.* Fläche] роўніца, паверхня
flextn* (geflóxtn) [*d.* flechten] плесьці, віць; **flextl** *n*, -ex 1. каса (жаночая); 2. пляцёнка; **fléxtvarg** *n* плеценыя рэчы
• flextn* krenc віць вянкі
f(l)íč-naser=f(l)ič naser мокры да ніткі
flider *m* [*d.* Flieder] *bot.* бэз
fli(e)n* [*d.* fliegen] 1. (iz geflójgn) лётаць, лятаць; 2. *n* лёт; **fli** *m*, -en, **fliung** *f* (па)лёт, узьлёт; **flíendiker/flíevdiker** лятучы, лётны; **flíiker** лятучы, які ляціць; **flíeniš** *n*, -n, **flieráj** *f/n* летаніна; лятаньне, лётаньне, лётніцтва, авіяцыя; **flier** *m*, -s, (-n *f*, -s) лятун, лётнік, лятаўца, авіятар; **flíbletl** *n*, -ex лістоўка, улётка; **flícil** *m*, -n месца прызначэньня палёту; **flígecajg** *n*, **flívarg** *n* авіяцыя, лятаючыя сродкі; **flíplac** *m*, *pl.* -plecer лётнае поле, аэрадром; **flí(-)šlang** *m/f*, -en папяровы зьмей; **flíer(-)zic** *m*, -n, **flíer-kabine** *f*, -s месца пеўневых баёў, арэна бою
• flien* in di volkns лунаць у надхмар'і
• flien* vi a vint, vi a fajl fun bojgn, vi a hirš ляцець як вецер, стралой з лука, як алень (як куля/вецер/скажэнны/угарэлы, як чэрці зь пекла)
• az me flit cu hojx, falt men cu niderik *šprxv.* хто задужа высока лятае, той нізка падае (не ўздымайся ў жыцьці высока, каб ня ўпасьці глыбока)
flien [*d.* fliehen] бегчы, уцячы, уцякаць; **flíiker** ухілісты, уніклівы
flig *f*, -n, *dim.* **flígele** *n*, -x [*d.* Fliege] муха; **flígnkojt** *m* мушыны памёт; **flígn-šveml** *n*, -ex мухамора
• es iz arajn a flig in kop муха ў галаве завялася (точыць думка)
• hargenen* cvej flign mit ejn klap адным ударам дзьвюх мух/зайцоў забіць
• hobn* flign in (der) noz мухі/блыхі/шэршні/чмялі ў носе завяліся
• maxn fun a flig a helfand рабіць з мухі слана (з камара зрабілі каня)
• nit (far)čepen (er čepet nit) kejn flig af/on der vant мухі на сьцяне не зачэпіць
• xapn flign лавіць мух
• vu honik, dort flign *glxv.* дзе мёд, там і мухі (дзе шмат прысмак, там зграя сабак; на ласы кусок знойдзецца раток)
fligl *m*, -en, *dim.* **flígele** *n*, -x [*d.* Flügel] крыло; **flígldiker** крылаты
• a grober fligl *fig.* грубіян, грубы чалавек
• ophakn emecn di fligl падрэзаць камусьці крылцы
• ven a kac hot fligelex (a kac zol hobn fligl), volt zi ale fejgelex (in der luft) dervargn/ojsgevorgn *šprxv.* калі б котка мела крылцы, яна б усіх птушак у паветры перадушыла (каб воўку крыльлі падчапіў, ён бы і птушак падушыў; бачыў бог, што ня даў сьвіньні рог, бо ўвесь сьвет спарола б, што лычом, то лычом, а рэшту рагачом)
flikn [*d.* flicken, pflücken] скубці, шчыпаць, ушчыкваць, церабіць, смыкаць, драць; **flik** *m*, -n шчыпаньне, скубеньне; **a flik gebn*** скубануць, ушчыпнуць, ушчыкнуць; **flíkern/flíkerke** *f*, -s жанчына, якая скубе пер'е
• flikn federn скубці пер'е
flímern [*d.* flimmern] мігаць, міг(а)цець, бліскаць, блішчэць, зіхацець
flinker [*d.* flink] спрытны, ёмкі; **flinkajt** *f* спрытнасьць, ёмкасьць
• cu a flinker занадта вёрткі/вяртлявы чалавек
• flink vi der vint/tojt, vi der malex-hamoves, vi a ban, vi a fajl fun bojgn хуткі/шпаркі як вецер/сьмерць/цягнік, як страла з лука (як агонь/віхла/жарабец/стронга/маланка/бліскавіца, як слова мовіць)
• flinke finger рухавыя пальцы
• er iz nit azoj štark, vi flink ён не такі моцны, як спрытны
flirt *m*, -n [*d.* Flirt] флірт; **flírteven** (mit) фліртаваць
flisn* (iz geflósn) [*d.* fliessen] цячы; **flis** *m* плынь; **flisák** *m*, -es плытагон; *fig.* грубіян; **flísiker** вадкі; **flísikajt** *f*, -n вадкасьць; **flísndiker/flísevdiker** цякучы; **flísevdikajt** *f* цякучасьць, плыўкасьць; **flísfeder=flós(feder)** *f*, -n плаўнік
• flisike rejd плаўная мова
flístern [*d.* flüstern] шаптаць, шушукацца
flítern [*d.* flittern] блішчаць, блішчэць, бліскаць, зьзяць, зіхацець; **flíterl** *n*, -ex бліскаўка; **flíter-teg** *pl.* мядовы месяц
• mit ale fliterlex з усімі бліскаўкамі
• vajser fliter белыя мухі (сьнег)
flixt *f*, -n [*d.* Pflicht] абавязак
flixtling *m*, -en [*d.* Flüchtling] бежанец, уцякач

fljader *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*p*. fladra?] фрывольная, легкадумная асоба, ветрагон, узьвей-вецер, галуза, гіцаль, пустадом; **fljáderdiker** фрывольны, легкадумны, пустадомны, ветрам падшыты; **fljádern** 1. фрывольнічаць; 2. ілгаць, хлусіць, маніць

fljadre *f*, -s [*p*. flader, *d*. Flader] валакно (дзеравіны); прожылак (каменя); **fljádreven** вывед(в)аць, вызна(ва)ць (сакрэт)

fljagme *f* флегма, сьлізь, макрота

fl(j)ake *f*, -s [*d*. Fleck(e)] 1. *kul*. флякі, рубец, кіньдзюк; 2. *fig*. *pejor*. паляк, нядзеяздольны чалавек

fljáske(drige) *m/f*, -s [?] абадранец, абшарпанец, галадранец, ветрагон, узьвей-вецер, галуза, пустадом

fljasken [*p*. plaskać] пляскаць; **fljask** *m*, -n аплявуха, поўх(а), плюха
• gebn* a fljask даць аплявуху

fl(j)aster *m*, -s [*d*. Pflaster] плястар

fl(j)onder *m*, -s, (-ke *f*, -s), **fljondre** *f*, -s [*d*. Flunder] 1. *zool*. камбала; 2. *fig*. хлюндра, плюндра, няхлюй(ка)

flodn *m*, -s, *dim*. **fledl** *n*, -ex [*d*. Fladen] *kul*. (слоены) пірог з начынкай
• az me maxt cu di lodn, iz a miese mojd ojx a flodn *glxv*. калі зачыніць аканіцы, і брыдкая дзеўка будзе смачней за пірог
• der hunt iz cu kejn flodn nit gevojnt *glxv*. сабака да пірага ня звыклы

floj *f/m*, *pl*. -en/flej [*d*. Floh] блыха
• der bis fun a floj блышыны ўкус
• hobn* flej in (der) noz (er hot flej in der noz) блыхі/мухі /чмялі/шэршні ў носе завяліся
• ojszen* vi a floj in a tales (in pantofl) выглядаць як блыха ў талесе/пантоплі
• a floj ken ojx bajsn *šprxv*. і блыха кусаецца (чым меншая блыха, тым мацней дапякае)
• az me śloft mit hint, štejt men uf mit flej (ver es/az me lejgt zix mit a hunt ślofn, štejt (men) uf mit flej) хто сьпіць з сабакамі, устае з блыхамі (з кім павядзешся, ад таго і набярэшся)
• er hert di flej hisn (husn), un di vancn nisn *glxv*. ён чуе, як блохі кашляюць, і як клапы чыхаюць (чуе, як трава расьце)
• gešvind(kajt) iz nor gut flej/floj cu xapn *šprxv*. у сьпешцы добра толькі блох лавіць (скора каты робяцца, ды сьляпыя родзяцца; зь вялікага пасьпеху наробіш сьмеху)
• itlexer balebos hot flej/flign in der noz *šprxv*. у кожнага гаспадара блыхі/мухі/чмялі/шэршні ў носе (мае фомфры ў носе)

flojer *m*, -s [*rum*. fluier] дудка, жалейка

flo(j)m *f*, -en, *dim*. **flajml** *n*, -ex [*d*. Pflaume] сьліва; **flójmenbojm** *m*, *pl*. -bejmer сьлівовае дрэва; **flójmencimes** *m*, -n *kul*. тушаныя сьлівы; **flójmenjojx** *f*, -n *kul*. сьлівовы суп; **flójmen-ojgn** *pl*. вочы як сьлівы
• getriknte flojm чарнасьліў
• a toxes vi a dinje, ciclex vi di epl, un di majse vi a flojm (vi a kajzerke) *vulg*. срака як дыня, сіські як яблыкі, а потка як сьліва
• di erste flojmen zajnen veremdik *šprxv*. першыя сьлівы чарвівыя (першы плод за плот; першыя каты за платы)
• er iz gevorn flojmen mit flejs *glxv*. ён зрабіўся як сьлівы зь мясам (усхадзіўся як маладое піва, раскалыхаўся як брацкі звон) [*eng*. flame and flash?]

flokn *m*, *pl*. -s/fleker, *dim*. **flekl** *n*, -ex, **flékele** *n*, -x [*d*. Pflock] 1. кол, палка, кій, ляска, шост, жардзіна, друк, паля, тычка; 2. *fig*. дурань, ёлуп(ень); **flókn-šiser** *m*, -s, (-ke *f*, -s) *iron*. хвасько, хвасьцень, хвалько, самахвал; *vulg*. сруль, бзьдзюль

flokn *m*, *pl*. fleker [*d*. Flocke] сьняжынка

flot *m*, -n флот

floxt *m*, -n [?] дурань, ёлуп(ень)

flug/fluk *m* [*d*. Flug] палёт; **flúgblat** *m*, *pl*. -bleter, **flúgbletl** *n*, -ex лістоўка, улётка; **flúgvort** *n*, *pl*. -verter крылатае слова
• in flug на першы погляд, можа здацца

fluorescirke *f*, -s флюарэсцэнтная лямпа

flus *m*, -n [*d*. Fluss] рака, паток, плынь; **flúsbet** *f*, -n [*d*. Flussbett] рэчышча; **flúsfeder=flós(feder)=flísfeder** *f*, -n [*d*. Flosse, Flossfeder] плаўнік

flut *m*, -n [*d*. Flut] прыліў

fluxn [*d*. fluchen] праклясьці, праклінаць; **flux** *m*, -n праклён

f"m *abr*. **far mitog** час перад поўднем

F"N *abr*. **Farejnikte Nacjes** Аб'яднаныя Нацыі

fo *m* [*d*. Pfau] *zool*. паўлін, пава

foc *f* [*d*. Fatz] кпіны, грубы жарт
• nito kejn gešmakers, vi a grojser poc un a klejne foc *vulg*. німа нічога смачнейшага за вялікі поц і малую дзірку

focn [*s*. פּאַצן] пародыя на "cofn"
• fun focn-zajt збоку
• ejn ojg kukt ba im kejn focn-zajt (Š.-A.) адно вока ў яго пазірала некуды ўбок

fodem/fodim *m*, *pl*. fédem(er)/fédim(er), *dim*. **fédeml** *n*, -ex [*d*. Faden, *mhd*. vadem] нітка, ніць, валакно
• ale fedimer fun der nešome yce ніці/струны душы
• durxgejn* (cien* zix) vi a rojter fodem праходзіць чырвонай ніткай
• farlirn* dem fodem funem gešprax згубіць нітку размовы
• der fodem zol ba dir ojsgejn! *klI*. каб нітка твайго жыцьця абарвалася!
• Dos lixt iz ojsgegangen, /nor s'gejt nit ojs majn klog... /Ix nej un nej, /ix ze, ix ze, /s'iz šojn gevorn tog! /Opgerisn hot zix der fodem, /vi majn harc, af cvej... /Trern gisn, trern tropn af zej... (M. V.) Сьвятло ўжо згасла, але не канчаецца мой плач... Я шыю і шыю, я бачу, ужо настаў дзень! Парвалася нітка, як маё сэрца, надвая... Сьлёзы цякуць, сьлёзы капаюць...
• vuhin di nodl, ahin der fodem *glxv*. дзе голка, там і нітка (прыходзіцца шыльца к більцу)

fóder- [*d*. Vorder-] пярэдні; **fóderšter=féderšter** пярэдні, перадавы; **fóderblat** *m*, *pl*. -bleter загаловачны, тытульны аркуш; **fóderbort** *m*, -n нос карабля; **fódercimer** *m*, -n прадпакой, прыпакой; **fódergrunt** *m*, -n пярэдні плян; **fóderharc** *n*, *pl*. -hercer *anat*. перадсэрдзьдзе; **fóderhojt** *f* *anat*. крайняя плоць на мужчынскім чэлесе; **fóderhojz=féderhojz** *n*, *pl*. -hajzer, **fóderštub** *f*, *pl*. -štiber сенцы; **fódertejl** *m/f*, -n перадок
• nit foder(ik) пасрэдна, сярэдне, ня так і добра

fódern [*d*. fordern] патрабаваць, вымагаць; **fóderer** *m* патрабавальнік, вымагальнік, дамагальнік; **fóderevdiker** патрабавальны; **fóderung** *f*, -en запатрабаваньне, вымаганьне, наказ, загад

• ix foder gorništ nit derfar я зусім нічога не патрабую
• zajn* foderevdik cu zix alejn быць патрабавальным да сябе самога

foj! [*d.* pfui, *p.* fu(j)] *int.* фу! фэ!

fojer=cu fojer [*d.* früher?] раней, зарана

fojgl *m*, *pl.* -en/fejgl, *dim.* **féjgele** *n*, -x [*d.* Vögel] птушка; **fojglšer=fejglšer** птушыны; **fójgldiker=féjgldiker** *fig.* добры, шчасьлівы, удачны, пасьпяховы; **fójglblik** *m*, -n (af) погляд з птушынага палёту; **fójglkarš** *f*, -n чаромхавая ягада; **fójglmilx** *f* птушынае малако; **fójglšprax** *f hum.* птушыная (вычварная/дзіўная) мова; **fójglxaper** *m* птушкалоў; (mitn) **fójglveg** *m* напрасьцяк, напрасткі, нацянькі

• avek der fojgl толькі й бачылі, памінай як звалі
• hobn* fejgelex in kop вецер гуляе ў галаве
• nit fojgldik кепская/благая/дрэнная справа, ня так ужо й добра
• [illegible] fojgl *ng.* маруда, капун
• [illegible] Gut morgn, gut morgn, a gut jor! /Di trojer [illegible] for! (I. M.) Птушка ляціць: – Дабрыдзень, [illegible] добрага году! Смутак і клопат к чорту! [illegible] гру ў гвар, і Ідл. Ідл, едзь!
• [illegible] vi a šejn fejgele – me muz es haltn in a [illegible] маладая кабета як прыгожая птушка – трэба яе трымаць у клетцы
• a koserer fojgl štelt zix nit af a xazer *šprxv.* добрая птушка на сьвіньню ня сядзе
• [illegible] est vi a ferd, un kakt vi a fojgl ён есьць як конь, але какае як птушка
• es iz dort do fun fojglmilx (s'felt im fojglmilx; hobn* fun fojglmilx) *glxv.* адно птушынага малака нестае (толькі смажанага лёду нестае)
• niškoše fun a fojgl! (der emeser fojgl!) гусь лапчаты! (важная птушка! наўда вялікая! фігурант, боты ў рант!)
• šisn* cvej fejgl mit ejn šos забіць дзьвюх птушак адным стрэлам
• zict es af a grinem cvajgl – zingt es šejne lider, zect men es arajn in štajgl – benkt es nox di brider (a fejgele) *rtnš.* сядзіць на зялёнай галінцы, сьпявае прыгожую песеньку, пасадзяць яе ў клетку – яна сумуе па братох (птушка)

fójlbojm *m* [*d.* Faulbaum] *bot.* чаромха

fojler [*d.* faul] 1. *m*, -s, (-ke *f*, -s), **fojljág** *m*, -es, (-jačke *f*, -s), **fójlencer** *m*, -s гультай, лайдак, абібок, ляны; 2. лянівы, гультаяваты; **fojlkajt** *f*, **fójleniš** *n* гультайства, ленасьць; **fojljákeven**, **fójlecn** гультаяваць, гультайнічаць, латраваць, брынды біць, лайдакаваць; **fojln zix** (cu) ленавацца; **vern* fojl (a fojljág)** разьленавацца, разьляноўвацца, разгультаіцца, разгультайвацца

• fojl vi a koter ляны як кот (як вол)
• fojler vic дурны жарт
• prave/max nit kejn fojle štik! не валяй дурня!
• a fojler šloft ziendik un arbet ligndik *glxv.* гультай сьпіць седзячы, а працуе лежма (як прывык да ляносьці, то ад працы баляць косьці)
• a fojln iz gut cu šikn noxn malex-hamoves *glxv.* гультая добра пасылаць за анёлам сьмерці (такога пасланца толькі па сьмерць пасылаць)
• a fojln kenen tate un mame ojx nit helfn *glxv.* гультаю і бацькі не дапамогуць
• arbet brengt brojt, fojlkajt – nojt *šprxv.* праца прыносіць хлеб, гультайства – нястачу (ад ляноты чакай бядоты; праца корме, а гультайства глуме)
• ba a fojln vakst der veg unter di fis *šprxv.* у гультая расьце дарога пад нагамі (у лені баляць калені; як прывык да ляносьці, то ад працы баляць косьці)
• dos mejdl iz geven azoj fojl, az zi hot zix afile gefojlt xasene hobn гэта дзяўчына стала такой гультайкай, што нават лянуецца выйсьці замуж
• fojlst zix, šik dem fojler (un alejn gej)! лянуешся, пашлі гультая (і сам ідзі)!
• mit a fojln štekn ken men nit arojstrajbn dem dales *šprxv.* лянівым кіем галечу ня выганіш (бяз працы нечага і хлеба шукаці; "ой" і "ай" не дадуць каравай; гультай – есьці не пытай)
• oremkajt un fojlkajt zajnen (vi) cvej brider *šprxv.* галота і гультайства – два браты (гулі не аднаго ў лапці абулі; баляваліі, гулялі, пакуль голыя ня сталі; гулі і пана разулі)
• šik a fojln a gang, dergejt er nit ahin un kumt nit curik *šprxv.* пашлі гультая, ён туды ня дойдзе і назад ня вернецца (пашлі дурнога, а за ім другога; пашлі асла, а за ім пасла; пайшоў Апанас па квас, дык ні Апанаса, ні кваса; пашлі Ціта па сіта – німа сіта, німа Ціта; пайшоў пасол – утапіўся ў расол)

fojln [*d.* faulen] 1. гніць, гнісьці; 2. *n*, **fójleniš** *f/n*, -n, **fojlung** *f* гніеньне, гніцьцё; **fojler** гнілы; **fojlexc** *n*, **fójlštof** *m* гніль, гнілізна, перагной; **fójlblex-rojter** брудна-чырвоны

• lozn* fojln гнаіць
• fojle epl, breter гнілыя яблыкі, дошкі
• a fojler con гнілы зуб
• dajne bejner zoln fojln in gehenem! *kll.* каб твае косткі гнілі ў пекле!
• fojln zolstu ! *kll.* а бадай ты згніў!

fo(j)rhang=firhang *m*, -en [*d.* Vorhang] заслона; драпіроўка

fojst *f*, -n [*d.* Faust] кулак

• laxn in di fojstn сьмяяцца ў кулак
• az me hot nit kejn hant, ken men kejn fojst nit maxn (ken men kejn fajg nit vajzn) *šprxv.* у каго німа рукі, той і кулак /дулю не пакажа
• noxn gešleg foxt men nit mit di fojstn *šprxv.* пасьля бойкі кулакамі ня машуць

foke *f*, -s [*p.* foka, *fr.* phoque] цюлень; **fókene(r)** цюленевы

fókele/fóker(le) *m* [*d.* Fackelei?] *pejor.* бацька

foksál=vokzál *m*, -n вакзал

folge *f*, -s [*p.* folga, *lat.*] фольга

folgn [*d.* folgen] слухаць, слухацца; ісьці, хадзіць сьледам; прытрымлівацца, кіравацца, трымацца; **folg** *m/f*, -n вынік, рэзультат, скутак; **folglex** *adv.* такім чынам, выходзіць, значыць; **fólgeršaft** *f*, -n сьвіта; (па)слухмяны, цямлівы, кемлівы, кемны; **fólgevdiker** (па)слухмяны, цямлівы, кемлівы, кемны; **fólgevdikajt** *f* (па)слухмянасьць, цямлівасьць, кемлівасьць, кемнасьць; **fólgndiker** наступны

• folgn vi di (rabe) kac, vi dem koter/rov слухаць як (рабую) котку, як каға/рабіна (між вушэй (паўз вуха) прапускаць; не зважаць)
• (s'iz) folg mix a gang! такое патрэбы! гэта ж за сьветам! у чорта ў балоце! (адказ на запыт, які цяжка выканаць)

• ven vestu visn, az ix bin dir a guter frajnd? – az du vest mix nit folgn *glxv.* як ты даведаешся, што я твой добры сябра? – калі ты ня будзеш рабіць, як я кажу
• x'bin geven a klejner jat, /hob ix ništ gevolt folgn der mamen; /hajnt zic ix in turme /un valger mir in di jamen *flksl.* я быў малым хлопцам, я не хацеў слухаць маці; зараз я сяджу ў турме й валяюся ў яме

folk *n*, *pl.* felker [*d.* Volk] народ, люд; **fólkišer**, **folks-** народны; **fólkiškajt** *f* народнасьць; **fólkscejlung** *f*, -en перапіс насельніцтва; **folk(s)lid** *f/n*, -er народная песьня; **fólks-majse** *f*, -s [*s.* (-יות)מעשה →ese] народная казка, байка, фрашка; **fólkssafung** *f* народная творчасьць; **fólkstimlexer** народны, самабытны, агульнадаступны, папулярны; **fólkstimlexkajt** *f* народнасьць, самабытнасьць, агульнадаступнасьць, папулярнасьць; **fólksvic** *m*, -n народны жарт, анэкдот; **fólkšul** *f*, -n народная (публічная) школа; **fólkšprax** *f*, -n мясцовая гаворка, мова, дыялект
• dos proste folk простыя людзі

folvark=fulvark *m*, -n/-es, **fúlvarek/fúlverek/fúlvorok=fílverik** *m*, *pl.* -varkes/-verkes/-vorkes [*p.* folwark, *d.* Vorwerk] фальварак

fon *f*, *pl.* -en/-es/fener. **fone** *f*, -s, *dim.* **fendl** *n*, -ex [*d.* Fahne] сьцяг, штандар; **fónenmast** *m*, -n флагшток; **fónenštof** *m* тканіна для сьцяга
• goldene/gildene fon *fig.* знатнасьць, арыстакратызм

fon *m*, -en [*d.* Phon] фон

fonár *m*, -n [*r.* фонарь] ліхтар

fond *m*, -n [*d.* Fond] фонд

fonfen/fomfen [?] гугн(яв)іць, гамзаць; **fonfe** *f*, -s 1. папяровы конус для курэньня праз нос; 2. **fonfáč** *m*, -es гамзун; **fonf(ev)ate(r)** гугнявы, гамзаты
• haltn* in ejn fonfen бубніць безь перастанку
• redn* fonfevate гугн(яв)іць, гамзаць

fonír=fanír=finír *m*, -n дыкта, фанэра

Fonje *m hum.* Афоня (Апанас); *fig. hum./pejor.* кацап; маскаль, жаўнер (у царскай Расеі); **foniš** *n pejor.* расейская мова
• belošn Fonje *pejor.* на расейскай мове, па-расейску
• Fonje ganev/kvas *hum./pejor.* Афоня-злодзей, кацап, маскаль; прадстаўнік улады (у царскай Расеі)
• ojslejzn fun Fonjes hent вызваліцца з Афоніных рук
• az Fonje hejbt on cu gejn, hejbt on a kalter vint cu vejen *śprxv.* як Фоня ў дарогу, дык сівер дзьме (беднаму і вецер у вочы)
• klog że ništ un vejn że ništ, /s'iz alcding blote; /ix vel zajn ba fonjen /der šenster in der rote *flksl.* не лямантуй жа і ня плач, усё гразь; я буду жаўнерам самым прыгожым у роце

fór- [*d.* vor-] *knv./pref.* прад-, перад- (паказвае на: 1. папярэдняе дзеяньне, папярэджаньне; 2. рух наперад; 3. дзеяньне ў якасьці ўзору/прыкладу; 4. на перавагу)

fórarbet *f* [*d.* Vorarbeit] папярэдняя работа

fórbading *m*, -en, **fórbadingung** *f*, -en [*d.* Vorbedingung] прадпасылка, перадумова

fórbamerkung *f*, -en [*d.* Bemerkung] папярэдняя заўвага

fórbaratung *f*, -en [*d.* Vorberatung] папярэдняя нарада

fórbaštimen [*d.* vorausbestimen] (прад)вызначыць, (прад)вызначаць (наперад)

fórberg *pl.*, **fórberg-gegnt** *f*, -n [*d.* Vorgebirge] перадгор'е

fórbild *n*, -er [*d.* Vorbild] прататып, першаўзор, правобраз

fórblat *m/n*, *pl.* -bleter [*d.* Blatt] тытульная старонка

fórbrengen* [*d.* vorbringen] прадставіць, прадстаўляць, (па)знаёміць

forc *m*, *pl.* ferc, *dim.* **fércele** *n*, -s [*d.* Furz] пёрд, пердуны, пук, бзьдзюлі
• a štik forc mit a por ojgn *vulg.* срака з вачыма (грубы, грузны чалавек)
• a vort un a forc ken men nit curiknemen *śprxv.* слова і пёрд назад ня вернеш (слова, як птушка: выпусьціў – назад ня вернеш)
• az me kon nit kakn, iz a forc alejn ojx gut *śprxv.* хто ня можа сраць, таму і пёрнуць таксама добра

fórcejxn *m*, -s [*d.* Vorzeichen] прыкмета, знак, адзнака, прадвесьце

fórcimer *m*, -n [*d.* Vorzimmer] прадпакой, прыпакой, пярэдні пакой

fórcug *m*, -n [*d.* Vorzug] перавага; **fórcuglexer** пераважны

forél *f*, -n [*d.* Forelle] *zool.* фарэль, стронга

fóreltern *pl.* [*d.* Eltern] прабацькі

fórfaln* [*d.* vorfallen] здарыцца, здарацца, адбы(ва)цца; **fórfal** *m*, -n [*d.* Vorfall] выпадак, здарэньне

fórflen [?] трапятацца, дрыжаць, трымцець

fórgebn* [*d.* vorgeben] прапанаваць, прапаноўваць

fórgefil *n*, -n [*d.* Vorgefühl] прадчуваньне

fórgejn* [*d.* vorgehen] папярэднічаць; **fórgejer/fórgenger** *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Vorgänger] папярэднік; **fórgejendiker** папярэдні

fórgekumener [*d.* gekommen] мінулы, які адбыўся/прайшоў

fórgelejgter [*d.* vorgelegt] прапанаваны

fórgenus *m/n*, -n [*d.* Vorgenuss] прадчуваньне (смаку)

fórgerixt(s)=firgerixt(s) *n*, -n [*d.* Vorgericht] закуска (перад абедам)

fórgerixtlexer [*d.* Gericht] дасудовы
• forgerixrtlexer ajnzec папярэдняе зьняволеньне

fórgešmak *m* [*d.* Vorgeschmack] прадчуваньне, першае адчуваньне

fórgešribener [*d.* geschrieben] прадпісаны, загаданы

fórgešritener [*d.* vorgeschritten] перадавы

fórgeštelter [*d.* gestellt] прадстаўлены

fórgezecter [*d.* gesetzt] прадоўжаны, працягнуты, адтэрмінаваны; **fórgezect vern*** працягвацца, цягнуцца

fórhaltn* [*d.* vorhalten] упікаць, дакараць

fórhang=fó(j)rhang=firhang *m*, -en [*d.* Vorhang] заслона; драпіроўка; **fórhengl=firhengl** *n*, -ex фіранка, занавеска
• vil er, vil zi nit, vil zi, vil er nit, viln bejde, falt arop der forhang ён хоча, яна ня хоча, ён ня хоча, яна хоча, хочуць абодва, падае заслона

fórhanoxe *f*, -s [*s.* (-ות)הנחה-] прадпасылка, перадумова, палажэньне, тэзіс

fórhant *f*, *pl.* -hent [*d.* Vorhand] фора, перавага (у гульні)
• hobn*/zajn* a forhant (antkegn) мець перавагу (супраць)

fórharc *n* [*d.* Herz] *anat.* перадсэрдзьдзе

fórhemdl *n*, -ex [*d.* Vorhemd] манішка

fórhojf *m*, -n [*d.* Vorhof] двор, надворак

fórhojt *f* [*d.* Vorhaut] *anat.* крайняя плоць

fórhojz *n*, *pl.* -hajzer *dim.* **fórhajzl** *n*, -ex [*d.* Vorhaus] сенцы

foríber- [*d.* vorüber-] *knv.* пра- (паказвае на рух міма)

foriber=fariber [*d.* vorüber] міма; **foriber zajn*** мінуць, мінаць

• dos šverste iz foriber самае цяжкае ўжо ў мінулым

fór-ibercajgung *f*, -en [*d*. Überzeugung] прадузятая думка, прадузяты погляд, прадузятае перакананьне, прадузятасьць

foríbergejn* [*d*. vorübergehen] (пра)мінуць, (пра)мінаць, прайсьці, праходзіць; **foríbergejendiker** мінучы

fóriker [*d*. vorig] папярэдні, мінулы

fórkumen* [*d*. vorkommen] адбы(ва)цца, здарыцца, здарацца, мець месца; **fórkumeniš** *n*, -n (дзіўны) выпадак, здарэньне

fórlecter [*d*. vorletzt] перадапошні

fórlejenen [*it*. legere, *šp*. leer] 1. пра-, за|чыт(в)аць (у голас); 2. *n* чытаньне ў голас, апавяшчэньне; **fórlejener** *m*, (-n *f*, -s) чытальнік, апавядальнік

fórlejgn [*d*. vorlegen] прапанаваць, прапаноўваць, пада(ва)ць; **fórlejg** *m*, -n прапанова

fórlezn* [*d*. vorlesen] пра-, за|чыт(в)аць, дэклямаваць; **fórlezung** *f*, -en чытка, чытаньне, лекцыя; **fórlezer** *m*, -s чытальнік, лектар

fórloifiker [*a*. vorläufig] папярэдні; **fórlojfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прадвесьнік, папярэднік

form *f*, -en, **forem** *f*, -rmen [*d*. Form] форма, вонкавы выгляд; **forme** *f*, -s *texn./gram*. форма; **fórmirn** (formirt), **forme(ve)n** фармаваць; **fórmeler**, **formalne(r)** фармальны; **formelkajt** *f*, **formalitét** *f*, -n фармальнасьць; **fórmene(r)** форменны; **formirung** *f*, -en фарм(ір)аванье; **fórmloz(ik)er** бясформенны, аморфны

fórmajsele *n*, -x [*s*. -מעשה-] прыказка

fórmarš *m* [*d*. Vormarsch] рух наперад, прасоўваньне

forn* (iz gefórn) [*d*. fahren] 1. ехаць, езьдзіць; 2. *n* паездка, падарожжа; катаньне; **for** 1. *m*, -n недалёкая паездка; 2. *m* ход, фора (у гульні); **a for ton*/gebn*** паехаць; **forer** *m*, -s, (-n *f*, -s) яздок; **forexc** *n*, -er цяжкае падарожжа; **fóragent** *m*, -n коміваяжэр; **fórcil** *m*, -n мэта паездкі; **fórgeéng** *n*, -en затор (на дарозе); **fór(-)gelt** *n*, **fór(-)prajz** *f* плата за праезд; **fórmitl** *n*, -en, **fórvarg** ■ перавозачны, транспартны сродак; **fórplan** *m*, *pl*. -plener расклад руху; **fóršteg** *m*, -n завулак; **fórveg** *m*, -n праезд

• forn* rajtndik ехаць вярхом/конна

• forn* vi a graf ехаць як граф/пан

• for(t) gezunt! шчасьлівай дарогі!

• gebn* for даць фору

• nemen* for узначаліць

• ejder azoj (cu) forn, iz šojn beser (cu) gejn cufus *glxv*. чым гэтак ехаць, дык ужо лепей ісьці пеша

fórnemen* (zix) (cu) [*d*. vornehmen] узяцца, брацца (за нешта); узяць, браць на сябе (нешта); **fórnem** *adv*. заўважна, значна, відочна, прыцямна, прыкметна; **fórnemer** заўважны, значны, прыкметны

fornt/forint/forent [*d*. vorn] 1. *m*, -s/-n перад, перадок; 2. **forn** *adv*. сьпераду; **fórntiker** пярэдні

• haltn* fun fornt сьпераду, перад

• fun fornt ken ix dir, majn man, nit vern, ober dem toxes – kadoxes! *glxv. vulg*. сьпераду, мой мужанёк, нельга, а ззаду – трасцу!

• forn vi a major, hintn vi a švarc-jor *glxv*. сьпераду як хорт, а ззаду як чорт (на ліцо – яйцо, а ў сярэдзіне – баўтун; на галаве строй, а каля сракі хоць з лапатаю стой)

forójs [*d*. voraus] *adv*. наперад, уперад, папярадзе, напярадзе, сьпераду; **forójsiker** папярэдні, зроблены загадзя

• af/in forojs наперад, загадзя

• forojs far der kolone папярадзе калоны

• forojsike baštelung папярэдні заказ

• forojsiker farkojf папярэдні продаж

• haltn* mit ejn trot forojs (fun) зрабіць крок наперад

• mitn rextn fus forojs! посьпехаў! ні пуху ні пер'я!

• a nar šikt men forojs *glxv*. дурня пасылаюць наперад

forójs- [*d*. voraus-] *knv./pref*. пра(д)- (паказвае на папярэдняе дзеяньне)

forójsbading *m*, -en [*d*. Vorbedingung] прадпасылка

forójsbašlisn [*d*. beschliessen] прад-, вы|рашыць, прад-, вы|рашаць, вызначыць, вызначаць (наперад)

fór(ójs)baštimen [*d*. vorausbestimen] (прад)вызначыць, (прад)вызначаць наперад; **forójsbaštimter** (прад)вызначаны наперад

forójsbavegung *f* [*d*. bewegung] паступальны рух, рух наперад, прасоўваньне

forójsfabricirn [*d*. fabrizieren] вырабіць, выпрацаваць (прадукцыю)

forójsfiln [*d*. fühlen] прадчуваць

forójsgejn* [*d*. vorausgehen] папярэдзіць, папераджаць, ісьці наперадзе; **forójsgejer** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) папярэднік; **forójsgejendiker** перадавы, прагрэсіўны; **forójsgang** *m* рух наперад, поступ, прагрэс

forójsgenumener [*d*. genommen] прадузяты, прадузята настроены; **forójsgenumenkajt** *f* прадузятасьць

forójsgezeener [*d*. voraussehen] прадбачаны

forójsgezogter [*d*. voraussagen] прадказаны

forójsštupn [*mhd*. stupfen] праштурхнуць, праштурх(оўв)аць, прапхнуць, прапіхаць

forójstrajbn* [*d*. treiben] гнаць наперад

forójstrefn* [*d*. treffen] угад(в)аць (наперад), прадбачыць

forojszecn [*d*. voraussetzen] дапусьціць, дапускаць, выказ(в)аць здагадку, мець на ўвазе, мець (сваёй) перадумовай, прадугледжваць; **forójszecung** *f*, -en здагадка, меркаваньне, дапушчэньне

forójszen* [*d*. voraussehen] 1. прадбачыць, прадугледзіць, прадугледжваць; 2. *n*, **forójszeung** *f*, -en прадбачаньне; абачлівасьць, празорнасьць; **forójszeevdikajt** *f*, **forójszeeriškajt** *f* прадбачлівасьць, празорлівасьць; **forójszeevdiker**, **forójszeerišer** прадбачлівы, празорлівы

forójszogn [*d*. voraussagen] прадказ(в)аць, прарачы, пра-, на|ракаць; **forójszog** *m*, -n, **forójszogung** *f*, -en прадказаньне, прадбачаньне; **forójszoger** *m*, (-n *f*, -s) прадказальнік

fó(r)rede *f*, -s [*d*. Vorrede] прадмова

forse *f* [*p*. forsa] форс, фанабэрыя, задаваньне

fo(r)ške *f* [?] выкрабленая аўчына

foršken/forsken=fir(s)ken=furken [*ukr*. порскати, *d*. furzen?] 1. порскаць, пырхаць; 2. *n* порсканьне, пырханьне, храп (конскі); **a forške ton*** пырхнуць, порскнуць

fóršlogn* [*d*. vorschlagen] прапанаваць, прапаноўваць; **fóršlog** *m*, -n прапанова

fóršmuesn *pl*. [*s*. שמועס] →šem, šmie, šmue, faršemter] папярэднія размовы

foršn/forštn [*d*. forschen] дасьледаваць; разьведваць; **foršer** *m*, -s, (-n *f*, -s) дасьледнік; **fóršerišer** дасьледчы; **foršung** *f*, -en дасьлед(а)ваньне; **fórš-arbet** *f*, -n дасьледаваньне, досьлед (навуковая праца)

fóršpajz *f*, -n [*d*. Vorspeise] закуска (перад абедам)

fóršpil *f/n*, -n [*d.* Vorspiel] 1. увэртура, пралог, прэлюдыя; 2. дзявочнік у суботу напярэдадні вясельля ў доме маладой; **fóršpiln** разыграць (п'есу)
fóršrajbn* [*d.* vorschreiben] прадпіс(в)аць; **fóršrift** *f/m*, -n [*d.* Vorschrift] 1. прадпісаньне, запавет; 2. пропісь
fóršrit/fórtšrit *m*, -n [*d.* Fortschritt] крок наперад, посьпех, прагрэс; **fóršritlexer** перадавы, прагрэсіўны
foršt *m*, -n [*d.* Forst, *p.* forszt] бэлька, брус; дошка
fórštejn* (iz fórgeštanen) [*d.* vorstehen] мае быць/адбыцца; **fórštejendiker** які мае быць/адбыцца; **fórštejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Vorsteher] прадстаўнік; **fórštejeršaft** *f*, -n прадстаўніцтва; **fórštejers-farzamlung** *f*, -en прадстаўнічы сход
• grojse šverikajtn štejen undz for вялікія цяжкасьці чакаюць нас
fórštein, fórcušteln [*d.* vorstellen] 1. уявіць, уяўляць; 2. прадставіць, прадстаўляць; **fórštelung** *f*, -en 1. *psix.* уяўленьне, прадстаўленьне, канцэпцыя; 2. тэатральнае прадстаўленьне, пэрформанс, інсталяцыя
• nit forcušteln zix няўяўна, неймаверна
• nit hobn* kejn šum forštelung vegn epes ня мець ніякага ўяўленьня аб нечым
• štelt ajx for! уявеце сабе!
• er hot zix nox nit forgeštelt genoj, vos es tut zix mit im af der erd, un flit šojn in di hojxe himlen ён яшчэ не ўявіў сабе дакладна, што робіцца зь ім на зямлі, а ўжо лётае высока ў нябёсах (ад зямлі адарваўся і неба не дастаў)
fórštot=férštot *f*, *pl.* -štet [*d.* Vorstadt] прадмесьце, прыгарад; **fórštotišer** прыгарадны
fórštub *f*, *pl.* -n/štiber [*d.* Stube] сенцы
fóršul *f*, -n [*d.* Vorschule] падрыхтоўчая школа; **fóršul-derciung** *f*, **fóršulbildung** *f* [*d.* Vorschulerziehung] дашкольнае выхаваньне; **fóršul-elter** *m* дашкольны ўзрост; **fóršulkind** *n* дашкольнік; **fóršulnice** *f*, -s дашкольніца
fóršus *m* [*d.* Vorschuss] аванс, задатак
fort [*mhd.* vort] *adv.* усё ж такі, урэшце
• es vet fort nit tojgn гэтага ўсё ж такі ня варта рабіць
• vos vil er fort? чаго ж ён урэшце хоча?
fortl *m/n*, -en [*d.* Vorteilhaftes] фортэль, шкелі
• lozn* in gang a fortl выкідваць фортэлі, пусьціцца на хітрыкі
fortke=furtke *f*, -s [*p.* furtka, *ukr.* хвіртка] фортка, брамка, весьнічкі
fórtreter *m* [*d.* vortreten] прадстаўнік
fórtrog *m*, -n [*d.* Vortrag] даклад; **fórtreger** *m*, -s дакладвальнік
fórurt(ej)l *m*, -(e)n [*d.* Vorurteil] 1. забабоны, прымхі; 2. прадузятасьць
• hobn* a forurtejl ставіцца неаб'ектыўна/прадузята
• on forurtejln непрадузята
fórval-kampanje *f*, -s [*d.* Vorwahlen] перадвыбарная кампанія; **fórvalfarzamlung** *f*, -en перадвыбарны сход
fórvarfn* [*d.* vorwerfen] па-, у|пікнуць, па-, у|пікаць
fórverts [*d.* vorwärts] *adv.* наперад, уперад
fórvorf/fórvurf *m*, -n [*d.* Vorwurf] закід, упіка, папрок, папіка(ньне), дакор
fórvort *n*, *pl.* -verter [*d.* Vorwort] прадмова
forxten zix [*d.* fürchten] баяцца; **fórxt(ikajt)=furxt** *f* страх, боязь; **fórxtiker** боязны, боязкі, страхлівы, пудлівы; **fórx(t)cumer** богабаязны
fórzen* [*d.* vorzehen] прадугледзець, прадугледжваць
fórzecn [*d.* vorsetzen] прадоўжыць, прадаўжаць, працягнуць, працягваць; **fórzecer** *m* прадаўжальнік; **fórzecung** *f*, -en працяг, прадаўжэньне
fórzic *m*, -n, **fórziceráj** *f* [*d.* Vorsitz] старшынства; **fórzicer** *m*, -s, (-n *f*, -s) старшыня; **fórzicnder** які старшынствуе
fórzingen* [*d.* vorsingen] за-, на|пяваць, (пра)пець (перад кімсьці); **fórzinger** *m*, (-n *f*, -s) запявала, запеўнік
fórzixt(ikajt) *f* [*d.* Vorsicht] асьцярожнасьць, асьцярога, абачлівасьць; **fórzixtiker** асьцярожны, абачлівы; **fórzixt-(mos)mitl** *n*, -en мера перасьцярогі
• ojs forzixt(ikajt) з-за перасьцярогі
fórzogn [*d.* vorsagen] 1. прадказ(в)аць, прарачы, праракаць; 2. чытаць у голас
fosil *m*, -n, **fosilje** *f*, -s [*d.* Fossil] выкапень, скамянеласьць
foške=forške *f* [?] выраблена аўчына
fotél *m*, -n [*p.* fotel] крэсла, фатэль
foter *m*, -s [*d.* Vater] тата, бацька, айцец; **fóter(i)šer, fóterlexer** бацькаўскі, бацькоўскі, айцоўскі; **fóterl** *n*, -ex *hum./pejor.* сьвяты айцец; **fóteršaft** *f* бацькоўства; **fóterland** *n*, *pl.* -lender бацькаўшчына, айчына; **fóterlendišer** айчынны; **fóternomen** *m* імя па бацьку; **fóterštul** *f*, -n фатэль, крэсла
• er iz gerotn inem foter ён выліты бацька
• beser farlirn a rajxn foter, ejder an oreme muter *glxv.* лепш згубіць багатага бацьку, чымся бедную маці (бацька памрэ, то палавіна сіраты, а як маці памрэ, то цэлы сірата)
fox(e)n (mit) [*d.* fauchen, fächeln, fächern, *mhd.* fochen] 1. махаць (веерам), узмахваць; 2. *n*, **fox(e)** *m* (уз)мах; **foxer=fexer** *m*, -s 1. веер; 2. паўлінавы хвост; **a fox(e) ton*/gebn*** (уз)махнуць (хусткай/крыламі); **fóxendik** *adv.* махаючы
• foxen mit di fojstn, mit der hant, mitn šverdl махаць кулакамі/рукой/шабляй
• dos foxen mit di fligl узмах крыламі
• foxen mit der nešome канаць, аддаваць душу
f"r *abr.* **froj** *f*, -en [*d.* Frau] жанчына, кабета; жонка
frage *f*, -s/-gn [*d.* Frage] пытаньне, праблема; **fráge(-)cejxn** *m*, -s знак запытаньня, пытальнік
• a frage fun lebn oder tojt пытаньне жыцьця альбо сьмерці
• dos iz far mir a frage fun ere гэта для мяне пытаньне гонару
• es iz gor kejn frage nit! німа пытаньня!
• fargebn* frages задаваць пытаньні
• fragn fun gešixte пытаньні гісторыі
• (ójx mir) ■ frage! што за пытаньне!
• s'iz a frage fun cajt гэта праблема часу
• a nar ken fregn mer frages in a šo, vi a kluger ken entfern in a jor дурань запытаецца за гадзіну, разумны не адкажа й за год (дурань вузел завяжа, разумны не разьвяжа)
frajer [*d.* frei] 1. **frájhajtlexer** вольны, свабодны; 2. *m*, -s *argo* разявака, дурніца, ёлуп(ень); **fraj** *f*, **frajhajt** *f*, -n, **frajšaft** *f* (cu) воля, вольнасьць, свабода; **frajkajt** *f*, -n вольнасьць, свабода, прастор; **frájcajt** *f* вольны час; **frájgebikajt/frájgibikajt** *f* шчодрасьць; **frájgebiker/frájgibiker** шчодры; **frájgešproxener** апраўданы (судом); **frájdenken** *n* вальнадумства; **frájdenker** *m*, -s, (-n *f*, -s), **frájgajst** *m*, -er вальнадумец, свабодамысны; **frájdenkerišer** вальнадумны; **fráj-firnemeráj** *f/n* свабоднае прадпрыемніцтва/прадпрымальніцтва; **frájhajtlibndiker** вольналюбівы, вальналюбны, свабода-

любівы, свабодалюбны; **frájhajt-opnem** *m* пазбаўленьне волі; **frájlejdike** *f* незамужняя жанчына; **frájlejdiker** 1. нежанаты, халасты; 2. *m*, -te нежань, нежанаты, дзяцюк, кавалер; **frájlejdikajt** *f* бязжонства; **frájlejdikerišer** халасьцяцкі; **frájgelozener** вольнаадпушчаны; **frájlozn*=fraj lozn*** вызваліць, вызваляць, апрастваць, адпусьціць, адпускаць (на волю); **frájmajer** *m*, -s, **frájmojerer** *m*, -s (франк)масон; **frájmajor** *m*, -s 1. чалавек, які вызвалены ад усялякіх абавязкаў; 2. параўдыя на "frajmojerer"; **frájmaxn** адчыніць, адчыняць, адкры(ва)ць; **frájšprexn***, **frájzogn** *jur.* апраўд(в)аць; **frájšprexung** *f jur.* апраўданьне; **frájštroz** *m*, -n свабодная дарога; **frájzogung** *f*, -en апраўданьне; **frájvilikerl.** *m* добраахвотнік; 2. добраахвотны; **frájvilikajt** / добраахвотнасьць

• [illegible]oislozn* af der fraj выпусьціць на волю, вызваліць

• [illegible] fraj vi [illegible]fiš in vaser, vi a fejgele in vald, vi der vint in feld [illegible] як рыба ў вадзе, як птушка ў лесе, як вецер у полі

• [illegible] вольны час

• [illegible] вакансія

• [illegible] выхадны дзень

• [illegible]obn di fraj *argo* век волі ня бачыць

• [illegible] звычайная вольнасьць

• [illegible] быць ёлупам

• [illegible] fraj(er) fojgl (a fraj(e) fejgele) *fig.* быць вольнай птушкай

• dem mencns gelt maxt im fraj di velt *šprxv.* грошы робяць чалавека вольным (абы грошы – усё будзе)

• Er hot prisiret zajn guts un gelt /un iz geforn af der frajer velt. / Gut morgn, gut morgn, gelibte majne, /vi kumstu im dem svarcn betl zajn? *flksl.* Ён кінуў сваё майно і грошы і паехаў у сьвет. – Добры дзень, добры дзень, мая каханая, як ты трапіла ў гэты чорны ложак?

• vajl ix bin jung un šejn, /vil ix mir lebn fraj, /x'kon nox vartn a jor un cvej /un efšer take draj *flksl.* калі я яшчэ маладая ды прыгожая, я хачу жыць вольна, я магу яшчэ пачакаць год ці два, ці можа нават тры

frajl(i)n *f*, -s, **frl'** *abr.* [*d.* Fräulein] дзяўчына, паненка

frajnt/frajnd *m*, (-n/-ine *f*, -s) , **f'** *abr.* [*d.* Freund] друг, прыяцель, сябра, сябар, дружа; **frájnt(šaft)lexer/frájnd(šaft)lexer** прыязны, дружны, сяброўскі; **frájntlexkajt/frájndlexkajt** *f*, -n прыязнасьць, дружнасьць; **frajntšaft/frajndšaft** *f*, -n прыязьнь, дружба, сяброўства

• libe frajnt любы сябра

• štikl frajntl далёкі сваяк

• a guter frajnd iz beser fun a frajnd *šprxv.* добры сябра лепей ніж сваяк

• af a cerisener frajntšaft vestu kejn late nit lejgn *šprxv.* на разарванае сяброўства латы не накладзеш

• bakum dir naje frajnd, nor farges nit on di alte *šprxv.* сябруй з новымі, але не забывайся на старых сяброў

• beser a bis fun frajnd, ejder a kuš fun fajnd *šprxv.* лепей укус ад сябра, чымся пацалунак ад ворага

• beser a guter sojne, ejder a šlexter frajnt *glxv.* лепш добры вораг, чымся благі сябра

• beser ejn guter frajnt, ejder cen fajnd/sonim *glxv.* лепш адзін харошы сябра, чымся дзесяць ворагаў

• ejn frajnt in a nojt iz beser, vi hundert, ven me darf zej ništ (a frajnt derkent men in nojt; frajnd in der nojt gejen cen af ejn lojt; in a nojt iz gut a frajnd af a lojt) *šprxv.* адзін сябра ў бядзе лепшы, чым сотня, калі яны не патрэбны (той ня можа быць другам, хто абыдзе ў бядзе кругам)

frajtik/frajtog *m*, -n/-s [*d.* Freitag] пятніца; **frájtikdiker/frájtogdiker** пятнічны; **frajtik(-)cu(-)náxts** 1. **frajtik cu naxts, frajtik afdernáxt** *adv.* у пятніцу ўвечары; 2. *m*, -n пятнічны вечар, пярэдадні суботы

• az me hot nit frajtik špet, hot men nit zuntik fri *glxv.* як німа ў пятніцу вечарам, дык німа і ў нядзелю раніцай

• frajtik iz der toxes cajtik *vulg.* у пятніцу і срака напагатове

• vart af frajtog, vet men dir bakn a plecl *glxv.* чакай пятніцы, табе кухан сьпякуць (чакай Пятра, сыр зьясі; сядзі ў будзе і чакай, што будзе; сядзі ды на неба глядзі)

frakes=prakes *pl.* [?] *kul.* галубцы

framuge=farmuge *f*, -s [*p.* framuga] фрамуга, ніша (для вокнаў/дзьвярэй)

fran=farán(en)/farhán ёсьць

francn *pl. med.* пранцы, сыфіліс; **francevate(r)** пранцаваты

• francevate mojl пранцаваты рот

• francn zoln dix ufesn, un di noz zol dir aropfaln! *kll.* каб цябе пранцы зьелі, і нос твой праваліўся! (хай цябе пранцы ядуць!)

• francn zoln esn dajn lajb! *kll.* няхай цябе пранцы точуць!

Fránkrajx *n* [*d.* Frankreich] Францыя; **francójz** 1. *m*, -n, (-n/-ke *f*, -s), *dim.* **francéjzl** *n*, -ex, **francejzke** *f*, -s француз; 2. =**francéjz** *n* французская мова; **francójzišer/francéjzišer** французкі

• farn altn francojz за старым французам (за дзедам шведам; за польскім часам; за царом/каралём Гарохам)

• er lebt vi got in Frankrajx *glxv.* ён жыве як бог у Францыі (як у бога за печчу/плячыма; плаваць як сыр у масьле)

fran(d)z *f*, *pl.* -n/fren(d)z, **fren(d)zl** *n*, -ex, **frén(d)zele** *n*, -x, **frang** *f*, -en [*d.* Franse] фрэнзьлі, махра

franker [*d.* frank] свабодны, вольны; **frankírn** (frankirt) выкваліць, вызваляць (ад аплаты); **frank-un-frájer** вольны як птушка

• frank un fraj свабодна, вольна, бяз справы

frant *m*, -n [*p.* frant] франт; **frantevate(r)** франтаваты; **fránteven** франціць

• a puster frant пусты франт

frasken [?] шлёпаць, пляскаць, даваць аплявухі; **frask** *m*, *pl.* -n/fresk аплявуха, поўх(а)

fraternaler [*d.* Frater] брацкі, братні, братэрскі

fraxt *m*, -n [*d.* Fracht] фрахт, груз, тавары; **fraxter** *m* фрахтавальнік, суправаджальнік (грузу); **fráxteven, fraxtírn** (fraxtirt) фрахтаваць; **fráxt-avtomobil** *m*, -n грузавік; **fráxteug** *m*, -n таварны цягнік; **fráxt-stancje** *f*, -s таварная станцыя; **fráxtšif** *f*, -n зафрактаванае судна; **fráxtvagon** *m*, -en/-es таварны вагон

• najn brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit fraxt; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn axt *flksl.* нас было дзевяць братоў, мы займаліся грузамі; адзін памёр, нас засталося восем

fraze *f*, -s [*d.* Phrase] фраза; **frazjór** *m*, -n фразёр

frebelička *f*, -s, **frebelistn** *f*, -s [*p.* freblówka] фрэбелічка (выхавацелька ў дзіцячым садку)

fregn (ba) [*d.* fragen] за-, (с)пытаць; **freg** *m*, -n (за)пытаньне; **freger** *m*, (-ke *f*, -s) апытальнік; чалавек, які задае пытаньні; дапытлівы чалавек; **frégerišer** дапытлівы, цікаўны; **frégndiker** пытальны, запытальны; **frégbojgn** *m*, -s

анкета; **frégcejxn** *m*, -s пытальнік, знак запытаньня; **frégzac** *m*, -n *gram.* пытальны сказ; **frégpronom** *m*, -en *gram.* пытальны займеньнік
• freg, vi filt er zix спытай, як ён сябе адчувае
• freg beser nit! лепш і не пытай!
• freg im a gringere zax! спытай у яго што лягчэйшае!
• freg mir epes gringers спытай мяне што-небудзь лягчэйшае
• fregn, viazoj iz der familje-nomen спытаць прозьвішча
• fregn an ejce зьвярнуцца за парадай, пытаць рады
• fregn kuxelex прасіць піражкоў (пародыя на "fregn kašes" задаваць пытаньні рабіну)
• nit fregndik ba kejnem ні ў каго не спытаўшы
• unter a grojsn fregcejxn пад вялікім пытаньнем
• vos fregstu? аб чым ты пытаеш?
• freg an ejce (ba) jenem un hob (alejn) dajn sejxl (ba dir) (nor hob alejn a kop af di plejces) *šprxv.* райся з кімсьці, але май і ўласны розум (але май уласную галаву на плячох)
• fregn zolstu fregn, ober ništ glejbn *glxv.* пытацца трэба, але ня трэба верыць

frejd *f*, -n [*d.* Freude] радасьць; **fréjdiker**, **fréjdfuler** радасны; **fréjdikajt** *f* вясёласьць, радаснасьць; **fréjd-faršterer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) парушальнік спакою (агульнай вясёласьці); **fréjdlozer** бязрадасны
• sara frejd! якая радасьць!
• ejbik in frejdn! (жывеце) заўжды ў радасьці! (дай божа лепш сьмяяцца, ніж плакаць!)
• in frejdn iz a jor (geglixt cu) a tog, in lajdn – (iz) a tog (cu) a jor *šprxv.* у радасьці – год як дзень, у пакутах – дзень як год (зь ліхім чалавекам то й гадзіна векам)
• mognfrejd gejt iber ale frejd *šprxv.* сыты страўнік – найвялікшая радасьць

frejen [*d.* freuen] радаваць, весяліць; **fréjlexer** [*d.* fröhlich] вясёлы, радасны; **fréjlexkajt** *f* вясёласьць, радасьць, радаваньне, радашчы; **frejlexs** *n*, -n вясёлы жыдоўскі народны танец, вясёлыя скокі (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі або кладуць адзін аднаму рукі на плечы) [→hopke, redl, karahod, drejdl, kajlexiks, riknd]
• a frejlexe kompanje/nešome/štimung вясёлая кумпанія /душа, вясёлы настрой
• a frejlexer vic вясёлы жарт
• ba undz iz frejlex у нас радасьць
• es frejt mix я рады гэтаму
• frejlex maxn весяліць
• frejlex vi a fojgl (in vald), vi nox dem grojsn gevins, vi Purim af der sude вясёлы як птушка (у лесе), як пасьля вялікага выйгрышу, як на пурымскай бяседзе (як жаўранка/ластаўка)
• s'iz frejlex *iron.* вясёлая справа
• az der sojne falt, tor men zix nit frejen (ober me hejbt im nit uf) *šprxv.* калі вораг падае, ня трэба радавацца (але ня трэба й падымаць яго) (ня радуйся чужой бядзе, свая набрыдзе; хто з чужой бяды сьмяецца, таму галава завінецца; ня сьмейся, рабе, бо будзе і табе)
• der iz frejlex, vemen s'iz in kešene frejlex *glxv.* той вясёлы, у каго ў кішэні весела
• der rebe trinkt alejn ojs dem vajn, un hejst dernox di andern frejlex zajn (di xasidemlex zoln frejlex zajn, trinkt der rebenju ojs dem vajn; der rebe hot gehejsn frejlex zajn! *flksl.*) *glxv.* рабін выпівае сам віно, але прымушае іншых весяліцца
• in a grojsn dorf, frejlex iz acind, /xasene iz hajnt ba Janeks a kind, /tra-la-la-la-la... (M. K.) у вялікай вёсцы зараз радасьць, вясельле сёньня ў сына Янэка, тра-ля-ля....
• me zol zix šojn zen mit frejlexere hercer! дай божа зноў убачыцца з радасьцю ў сэрцы!

frekvénc *f*, -n [*d.* Frequenz] частасьць, чашчыня; частотнасьць

fremder [*d.* Fremder] 1. *m* чужынец; 2. чужы, чужацкі; **fremdkajt** *f* адчужанасьць, чужасьць; **frémdlexer** дзіўны, незвычайны; **fremdn zix** чужацца, цурацца; **fremdšaft** *f* адчужэньне; **frémdcejxn** *m*, -s двукосьсе; **frémdlendišer**, **frémdortiker** замежны, чужаземны, іншаземны; **frémdvort** *n*, *pl.* -verter іншамоўнае слова
• in der fremd(s) на чужыне
• af a fremdn vogn vestu vajt nit avekforn *šprxv.* на чужым возе далёка не ад'едзеш (чужая яечня ня вечна)
• mit an ejgn vajb, ven ix vil, mit a fremd vajb, ven zi vil *glxv.* з уласнай жонкай – калі я хачу, з чужой жонкай – калі яна хоча
• fremd brojt rajst in haldz *šprxv.* чужы хлеб дзярэ горла (чужы кусок дзярэ раток; чужым багацьцем сыты ня будзеш)
• fremde gelt varemt nit *šprxv.* чужыя грошы ня грэюць (чужыя грошы – аскома; чужы кажух нікога не нагрэе; чужое ня цешыць і ня грэе)
• fremde iz gešmak (vos ba jenem, iz gešmak) *šprxv.* чужое – смачнае (дзе плот ды дзядуля, там смачныя дулі; за высокім частаколам сьлівы смачнейшыя)
• s'iz šlext cu esn fremdn brojt *šprxv.* блага есьці чужы хлеб (чужая яечня ня вечна; чужая хата горш ката)

frenč *m*, -n [*p.* frencz] фрэнч

frenk *m*, -en [?] турэцкі гэбрэй-сэфард; **frénkišer** які мае дачыненьне да турэцкага гэбрэя

fresn* (gefrésn) [*d.* fressen] жраць, жэрці; **freser** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) абжора, ненасыць, жрун, аб'ядайла, прорва; **freseráj** *f/n*, -en 1. харчэўня; 2. **fres** *m* пражэрлівасьць; 2. гулянка, баль; **fréserišer** пражэрлівы
• fresn* mit di ojgn пажыраць вачыма
• fresn* vi ■ xazer жэрці як сьвіньня (як тры дні ня еў, як у мех бяздонны топча)
• holt hobn* dem fres быць пражэрлівым
• umzister freser дармаед
• me meg esn, ober nit fresn *glxv.* можна есьці, але ня жэрці

frest *pl.* →frost *m*, *dim.* **frestl** *n*, -ex мароз; **fréstldiker** марозны, зябкі; **frestlen** марозіць

frest *f* [*d.* Frist] тэрмін, вызначаны час

freš *pl.* →froš *f*, -n жаб(к)а

frexer [*d.* frech] бессаромны, нахабны, наглы, дзёрзкі; **frexkajt/frexhajt** *f* бессаромнасьць, нахабнасьць, нагласьць, дзёрзкасьць; **frex vern*** зрабіцца нахабным
• a frexer jung нахабны юнак
• a frexer lign бессаромная хлусьня

fréxpern zix [*d.* frech?] храбрыцца

fréxpern=frúxpern zix размножыцца, размнажацца, пладзіцца

fric *m*, -n/-es [*d.* Fritz] *hum.* прастак, прасьцеча, прастэча, навічок; **fríceven** дурыць, абдурваць прастака

fricak *m*, -es [?] вырвас, басалай, вісус, гарэза, шыбенік

fridn *m*, -s, **frid** *m* [*d.* Frieden] мір, замірэньне; **frídlexer** мірны; **frídlexkajt** *f* мірнасьць; **frídn-opmax** *m*, -n

мірнае пагадненьне: **frídnscajt** *f* мірны час; **frídn-unterhandlungen** *pl.* мірныя перамовы

fridžidér *m*, -n [*eng.* fridge] халадзільнік, лядоўка, ляднік

fri(e)r(t), frinter [*d.* früher] раней; **fri, frimórgns** *adv.* рана, зранку; **fri-fri** *adv.* рана; **frí(e)r(d)iker** ранейшы, папярэдні; **frí(ik)er** раньні; **frijor** *m* вясна; **frijoriker** веснавы, вясеньні; **frimórgn** *m*, -s 1. **frimórgn-cajt** *f* раніца, ранак, рань; 2. ранішнік; **frimórgndiker** раніш-ні; **fricájtiker** заўчасны, дачасны; **fricájtikajt** *f* заўчас-насьць; **frifréstlex** *pl.* ранішнія замаразкі, прымаразкі; **frier-špéter** (frier ci/oder špeter) *adv.* раней ці/або пазьней

- af cu frier раней
- di frie kinder-jorn дзіцячыя гады, маленства
- far fri на досьвітку
- frier far ale раней за ўсё
- in der fri раніцай, раніцой, ранкам, уранку
- frier gemaxt un dernox getraxt, hot šojn nit ejnem fil cores *šprxv.* зроблена не падумаўшы – ліха не мінуць
- [illegible] скора, то і ня спора)
- [illegible] frier dermont, volt er frier gekumen калі б яго [illegible] ён бы раней і прыйшоў
- [illegible] kumt frier, der molt frier *šprxv.* хто заехаў раней, [illegible] раней
- [illegible] dir der šejner xolem, ven der frimorgn iz kalt? [illegible] карты дзіўны сон, калі раніца халодная?

friling *m*, -en [*d.* Frühling] вясна; **frílingdiker** веснавы, вясеньні; **frílingcajt** *adv.* увесну, вясной, вясною; **fríling-farzéj** *m* веснавая сяўба; **fríling-inderfrí** *m* веснавая раніца

- frilingdiker himl веснавое неба
- s'šmekt šojn mit friling (s'filt zix šojn der onkuk fun friling) павеяла вясной

frimz(e)l *pl.* [*it.* vermicelli] вэрмішэль

frirn* (gefró(j)rn) [*d.* frieren] 1. марозіць; 2. мерзнуць, зябнуць; **frirer** *m*, -s маразільнік; **fríriker** халодны; **fríri-kajt** *f* халоднасьць; **frír-akerung** *f* зяблевае ворыва; **frír-erd** *f*, **frír-feld** *n* зябліва; **frírkastn** *m*, -s халадзільнік, лядоўка, ляднік; **frír-punkt** *m*, -n пункт замярзаньня; **frírtoj** *m* іней, шэрань

- es frirt in drojsn холадна на двары
- ven der zol di štot regirn, kenen di andere frirn *glxv.* калі б гэты пачаў кіраваць горадам, усе б жыхары памерзьлі

frišer [*d.* frisch] сьвежы; **friškajt** *f* сьвежасьць; **frišn** асьвяжаць; **fríšcapldiker** жыватрапятлівы, надзённы, актуальны; **fríš(-)gebakener** толькі што сьпечаны

- a friše vund сьвежая рана
- friše najes сьвежыя навіны
- di zelbe zax mit mer friškajt тая ж рэч, але сьвяжэйшая (старая сьвіта па-новаму пашыта)
- fríš (un) gezúnt un mešuge! *hum.* сьвежы і здаровы – і вар'ят!

frištik *m*, -s/-n [*d.* Frustück] сьнеданьне, сьняданак; **fríštikn** сьнедаць

frivoler [*d.* frivol] фрывольны

frizúr *f*, -n [*d.* Friseur] фрызура, прычоска; **frizirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) цырульнік; **frizireráj** *f*, -en цырульня; **frizirter** завіты; **frizírn** (frizirt) стрыгчы валасы, рабіць фрызуру

frl' *abr.* , **frajl(i)n** *f*, -s [*d.* Fräulein] дзяўчына, паненка

froj *f*, -en, **f"r** *abr.*, *dim.* **frojke** *f*, -s [*d.* Frau] жанчына, кабета; жонка; **frójišer** жаноцкі; **frójiškajt** *f*, **frójenšaft** *f* жаноцкасьць; **frójencimer** *m*, -s *pejor./iron.* баба; **frójencimerišer** бабскі, жаночы; **frójenčeper** *m*, -s, **frójenjeger** *m* залётнік, бабнік, валацуга; **frójenhaser** *m* жанчынаненавісьнік; **frójen-kaltkajter** фрыгідны; **frójen-krankajtn** *pl.* жаночыя хваробы; **frójen-štejger** *m* мэнструацыя, месячнае, аплавы; **frójentajč** *m/f*, -n старадыш (гэбрэйска-германская сыстэма друкаваных тэкстаў) (адмыслова для жанчынаў); **frojle** *f* баба

- a junge froj un alter vajb – fun bejdn farlirt men dem sejxl *glxv.* маладая кабета і старая жонка – ад абедзьвюх губляюць розум
- beser iz zajn hinter ■ lejb, ejder hinter a froj *glxv.* лепш быць ззаду льва, чымся ззаду жонкі

front *m*, -n [*d.* Front] фронт; **frontler** *m*, **frontovík** *m*, -es франтавік; **frontov(n)e(r)** франтавы, пярэдні

- frontover arajngang галоўны ўваход

frost *m*, *pl.* frest, *dim.* **frestl** *n*, -ex [*d.* Frost] мароз; **fróstiker** марозны; **fróstblum** *f*, -en узор (ад марозу); **fróstfester** марозаўстойлівы; **fróst-toj** *m* шэрань, іней

- der frost nemt мароз бярэ
- az der frost nemt štark, brext er bald dem kark *šprxv.* моцны мароз доўга не бывае
- er nemt vi a frost *glxv.* ён бярэ як мароз (аб хабарніку, таксама аб бітках у картачных гульнях)
- nadn un kest dojern iber di frest *šprxv.* пасаг і харчы ператрываюць маразы (іх хапае ненадоўга)

froš *f/m*, *pl.* -n/freš [*d.* Frosch] жаб(к)а

frotírn (frotírt) [*d.* frottieren] рась-, на|церці, рась-, на|ціраць

frumer (frímerer) [*d.* fromm] набожны, пабожны; **frumák** *m*, -es сьвятоша, ханжа, набожнік, сьвяцец, дэвотка; **frumákišer** ханжаскі, аблудны; **frumkajt** *f* набожнасьць

- frum un gut (gut un frum) добрасумленна, прыстойна
- frum vi a rov/gabete пабожны як рабін/старасьціха
- frum vi di/majn kac, vi der grojer koter, vi a štekn/koćere /lopete пабожны як (мая) котка, як шэры кот, як палка /качарга/рыдлёўка (набожны як конь падарожны, пабожная як сьвіньня прыдарожная; як моліцца, тады модлы, яе адыдзецца, тады подлы)
- frume kac сьвятоша, ханжа (набожная як сьвіньня прыдарожная, набожны як конь падарожны; набожны, як сьвятога Юр'я конь: як сьвяты Юр'я да касьцёла, то конь да кабылы)
- nit rajxer un nit frimer не багацейшы й не сьвяцейшы
- a frumen jidn zol men zuxn cvišn alte hultajes набожнага жыда трэба шукаць сярод старых гультаёў (звычайна гультаі на старасьці становяцца набожнымі)
- az me farlirt gelt, zuxt men frumkajt – az me gevint gelt, farlirt men frumkajt *šprxv.* хто страціў грошы, той шукае пабожнасьць – хто выйграў грошы, той губляе пабожнасьць
- di kac iz šojn frimer far im! *iron.* ужо й котка пабожней чым ён (бо мыецца)
- gutskajt/klughajt iz beser fun frumkajt дабрыня/розум лепш за набожнасьць
- ver in got nit glejbt, zol bakumen a frum vajb *šprxv.* хто ня верыць у бога, той атрымае набожную жонку
- vern zolstu alt un frum! каб ты пабожным дажыў старасьці! (зычэньне юнаку ў дзень ягонага паўналецьця)

frustrírn (frustrirt) [*d.* frustrieren] разладзіць, разладжваць, сарваць, зрываць (пляны); **frustrirter** разладжаны, сарваны (аб планах); **frustrirtkajt** *f* разладжанасьць;

frustrirung *f*, -en разладж(в)аньне, зрыў

frúxpern/frúxbern/frúxtbarn=fréxpern zix [*d.* fruchtbar] размножыцца, размнажацца, пладзіцца; **frúxper(d)iker** пладлівы, урадлівы; **frúxper(di)kajt** *f* пладлівасьць, урадлівасьць; **frúxperung** *f* размнажэньне, распладжэньне

• fruxpern un mern zix пладзіцца і размнажацца

fruxt *f*, -n [*d.* Frucht] фрукт, плод, садавіна; **fruxtóve(r)** фруктовы; **fruxtóvnice** *f*, -s ваза для фруктаў; **frúxtbarer, fríxtiker** урадлівы, плалліві, пладаносны; **frúxtbarkajt** *f* урадлівасьць, пладаноснасьць; **frúxtloz(ik)er** бясплодны; **frúxtbojm** *m*, *pl.* -bejmer пладовае дрэва; **frúxt(n)cuxt** *f* пладаводзтва; **frúxt(n)cixtler** *m*, -s пладавод; **frúxt(n)cixtlerišer** пладаводчы; **frúxtgortn** *m*, *pl.* -s/-gertner фруктовы сад; **frúxtknipl** *n*, -ex *bot.* завязь

• a farbotene fruxt забаронены плод

• brengen*/gebn* fruxt выношваць плод, заступіць плодам

• fruxtove bejmer фруктовыя дрэвы

• šnajdn* di fruxt пажынаць плады

FSS"R *abr.* **Farbánd Sovétiše Socjalístiše Republikn** СССР, Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік

FŠ"A/F"Š *abr.* **Faréjnikte Štatn fun Amérike** [*d.* Vereinigte Staaten von Amerika] ЗША, Злучаныя Штаты Амэрыкі

fúcjeven [?] дада(ва)ць зашмат; браць зашмат; перавысіць, перавышаць, перасягнуць, перасягаць межы

fuč! [?] *int.* фух! шусь!

fufcik [*d.* fünfzig] пяцьдзясят; **fúfciker** *m*, -s чалавек у пяцідзесяцігадовым узросьце; (der) **fúfcik(s)(t)er** пяцідзясяты; **fúfcik(s)tl** *n*, -ex, **fúfcikt-xejlek** *m/n* [*s.* חֵלֶק] пяцідзясятая частка; **fúfcikerléj** пяцідзясятым чынам; **fufcikjóriker/fufcikjériker** пяцідзесяцігадовы

• di fufciker jorn пяцідзясятыя гады

• in di fufciker пяцідзесяцігадовы, у пяцідзесяцігадовым узросьце

fufcn=funfcn [*d.* fünfzehn] пятнаццаць; (der) **fufcnter=fúfceter** пятнаццаты; **fufcntl** *n*, -ex пятнаццатая частка; **fufcnjériker/fufcnjóriker** пятнаццацігадовы

fuganke *f*, -s [*d.* Foogbank] фуганак

fuge *f*, -s [*d.* Fuge] фуга, стык; **fúgeven** фугаваць

fu(j)! [*d.* pfui, *p.* fuj] *int.* фу!

fuks *m*, *pl.* -n/fiks, (-ixe *f*, -s), *dim.* **fíksele** *n*, -x, **fiksl** *n*, -ex [*d.* Fuchs] ліс; **fúksener, fúksišer** лісіны, лісавы; **fúksnlox** *f/m*, *pl.* -lexer лісіная нара, лёх

• afile far a fuks darf men zix amol farnejgn *glxv.* нават і лісу трэба пакланіцца

• ojbn fiks, untn niks *vrtš.* звонку ліса – у сярэдзіне пуста

• počekaj, fuks! pojde po flinte *glxv.* пачакай, ліса! пайду па стрэльбу [*p.* poczekaj, fuks! pójdę po flintę]

fúlbarextikter [*d.* vollberechtigt] паўнапраўны; **fúlbarextikung** *f* паўнапраўе

fúlbatajtiker [*d.* bedeuten, *mhd.* betiuten] *lingv.* паўназначны

fúlblutiker [*d.* vollblütig] паўнакроўны; **fúlblutikajt** *f* паўнакроўнасьць

• fulblutik lebn паўнакроўнае жыцьцё

fúlgepakter [*d.* gepackt] перапоўнены, бітком набіты

fuljár *m* [*fr.* foulard, *p.* fular] *tekst.* фуляр

fúljeriker/fúljoriker [*d.* volljährig] паўналетні, дарослы

fulkum/folkom [*d.* vollkommen] *adv.* упаўне, цалкам, дасканала; **fúlkum(en)er** поўны, дасканалы; **fúlkumkajt** *f* паўната, дасканаласьць

fulmaxt *f*, -n [*d.* Vollmacht] паўнамоцтва; **fúlmextiker** упаўнаважны; **fúlmextikajt** *f* упаўнаважнасьць

• ibertretn* di fulmaxtn пераступіць/перавысіць паўнамоцтвы

fuln [*d.* füllen] напоўніць, напаўняць; **ful** (mit) *adv.* поўна; **fuler** поўны; **fuler vern*** паўнець, таўсьцець; **fúlblexer** паўнаваты; таўставаты; **fulkajt** *f* поўнасьць, паўната

• es iz ful di velt mit emecn нехта стаў знакамітым

• gebn* mit a fuler hant даваць поўнай рукой (шчодра)

• ful vi an ojg поўны/паўнютачкі як вока

• a kind in štub, ful in ale vinkelex *glxv.* дзіця ў хаце – поўна ва ўсіх кутох (дае бог дзеці – дасьць і на дзеці; дасьць бог раточак – дасьць і кусочак)

fúlrextiker [*d.* vollberechtigt] паўнапраўны

fúlštendiker [*d.* vollständig] поўны, дасканалы; **fúlštendik** *adv.* зусім, цалкам, суздром

• fulštendik un inganen цалкам і поўнасьцю

fúlvarek/fúlverek/fúlvorok=fílverik *m*, *pl.* -varkes/-verkes/-vorkes, **folvark=fulvark** *m*, -n/-es фальварак

fúlvaserdiker [*d.* Wasser] паўнаводны

fúlvertiker [*d.* vollwertig] паўнацэнны, каштоўны

fúlvogiker [*d.* Waage] паўнаважкі, паўнавагавы

fúlzangiker [*mhd.* sange] наліты (аб зерне)

fun [*d.* von] *prep.* з(ь), ад, аб; **funem=fun dem**

• a fingerl fun gold залаты пярсьцёнак

• arojskukn fun hinter di tir выглядваць з-за дзьвярэй

• arojsnemen* fun kešene вымаць з кішэні

• aropnemen* dos bux funem tiš прыняць кнігу са стала

• bafrajen funem sojne вызваляць ад ворага

• dervisn* zix fun cajtungen даведацца з газэты

• ejner fun a sax адзін з многіх

• fun hinter з-за

• fun ict on (un vajter) ад/з гэтага часу (і далей)

• fun jor cu jor з году ў год

• fun majn(e)tvegn/dajn(e)tvegn/zajn(e)tvegn/ir(e)tvegn/undzerertvegn/ajertvegn/zejertvegn 1. дзеля/з-за/празь мяне/цябе/яго/яе/нас/вас/іх; 2. з майго/твайго/ягонага/ейнага/нашага/вашага/іхнага боку

• fun unter з-пад

• fun vegn дзеля

• fun ven on зь якога часу

• fun štub cu štub ад хаты да хаты

• funem erštn blik зь першага позірку

• štarbn* fun hunger паміраць з голаду

funánder=fanánder [*d.* voneinander] *adv.* паасобку, асобна адзін ад другога

funánder-=fa(r)nánder- [*d.* einander-] *knv./pref.* (па)раз(ь)-, (па)рас(ь)-

funbórtndiker [*d.* Borte] берагавы (вецер)

funcéntrišer [*d.* von Zentrum] цэнтрабежны

fundament *m*, -n [*d.* Fundament] фундамэнт, падмурак, падстава, падваліна, грунт; **fundamentaler** фундамэнтальны, грунтоўны

fundanen/fundanet=fun danen [*d.* von da] *adv.* адсюль, адгэтуль

• cvej trit fundanen у двух кроках адсюль

• arojs fundanet! прэч! вон адгэтуль!

fundergríng [*mhd.* geringe] *adv.* лёгенька, зьлёгку

fundernoent [*d.* von nah] *adv.* зблізу

• fundernoent zet men beser зблізу відаць лепей
fun(der)vájtn(s)=fun dervájtn(s)=fun der vajtns [*d.* von weitem] *adv.* здалёк(у), удалечыні, воддаль
• derzen* fundervajtns убачыць здалёк
fundéstvegn=fun dest vegn [*d.* nichtsdestoweniger] *adv.* аднак жа, усё ж такі, тым ня меней
fúndeven [*p.* fundować] фундаваць, заснаваць; **fundacje** *f.* -s [*p.* fundacja] фундацыя; **funduš** *m* [*p.* fundusz] фонд, фундуш
fundosnáj=funs'náj=fun dos naj=fun s'naj [*d.* aufs neue] *adv.* зноў, нанава
• biz du vest bojen fundosnaj/afdosnaj, blajb dem altn getraj *śprxv.* пакуль не пабудуеш нанава, заставайся верным старому (не ганьбуй старым ботам, покуль новы ня купіш)
fundrójsn [*d.* von draussen] *adv.* звонку, знадворку; **fundrójsndiker** вонкавы, знадворны
funfórnt [*d.* von vorn] *adv.* сьпераду
funhintn [*d.* von hinten] *adv.* ззаду
funkcionírn (funkcjonírt) [*d.* funktionieren] функцыянаваць, быць чынным, дзеяць; **funkcionár** *m.* -n, (-ke *f.* -s) функцыянэр; **funkcionír** *m.* -n выкананьне; выкананьне. **funkcje** *f.* -s функцыя
funkłen [*d.* funkeln] мір(а)цець, іскрыцца, бліскаць, бліскаць, зіх(а)цець; **funk** *m.* -en [*d.* Funke] іскра
• [illegible] šlogt/klapt dem kaltn štejn, flit arojs ■ hejser funk *śprxv.* [illegible] б'юць халодны камень, вылятае гарачая іскра
• [illegible] ojgn hobn fajer... /dajne zajnen švarc, /host gevorfn hejse funken /in majn mejdiš harc (Z. S.) чорныя вочкі кідаюць агонь... твае – чорныя, запалі гарачыя іскаркі ў маё дзявочае сэрца
funláng(onen) [*d.* lang] *adv.* здаўна, здавён-даўна, з даўнейшых часоў
funójbn [*d.* von oben] *adv.* зьверху; **funójbndiker** паверхневы; павярхоўны; **funojbnaróp** *m* паблажлівасьць, спагадлівасьць
funt *m/n.* -n [*d.* Pfund] фунт; **fúntiker** фунтовы
funúntn [*d.* von unten] *adv.* зьнізу
funvájtn [*d.* von weitem] *adv.* здалёк(у), здаля, зводдаль
funvanen/funvanet=fun vanen/vanet [*d.* von wannen] *adv.* адкуль, скуль
• ale zajnen gelofn ahin, funvanen s'hot zix gehert a gešraj усе беглі туды, адкуль чуўся крык
• funvanen iz er gekumen (cu forn)? адкуль ён прыехаў?
• funvanen vejst ir dos? адкуль вы гэта ведаеце?
• vos un funvanen s'maxt zix што і адкуль робіцца (адусюль патроху)
funvégn [*d.* wegen] *prep.* з-за, праз(ь)
fur *f.* -n, **fúrmanke** *f.* -s [*d.* Fuhre, Fuhrwerk] фурманка, фура, падвода, воз; **fúrman** *m.* *pl.* -es/fúrlajt фурман, рамізьнік; **furmanske(r)** фурманскі, рамізьніцкі
• šver/gring af der fur цяжкі/лёгкі на пад'ём
• zajn* af ejn fur mit emecn знаходзіцца на адным возе з кімсьці (плысьці ў адной лодцы, мець адзіны лёс)
• me ken kejn menčn nit derkenen, biz me zict nit mit im af ejn fur *śprxv.* немагчыма зьведаць чалавека, покуль ня сядзеш зь ім на адзін воз
• mit a fremder fur fort men nit vajt *śprxv.* на чужым возе далёка не паедзеш (з чужога каня злазь у гразь; чужая ячмя ня вечна; чужым дабром не запаможашся; чужы кажух нікога не нагрэе)
furažke *f.* -s [*r.* фуражка] фуражка
furem *m.* -s [*d.* Form] форма (для адліўкі); **fúremen** фарм(ір)аваць; **fúremung** *f.* -en фарміраваньне, фармаваньне
furken=forsken/foršken=fir(s)ken 1. фыркаць, пырхаць; 2. *n* храп (конскі)
furtke=fortke *f.* -s [*p.* furtka] фортка, брамка, весьнічкі
furxt=forxt *f* [*d.* Furcht] страх, боязь
fus 1. *m.* *pl.* fis, *dim.* **fisl** *n.* -ex [*d.* Fuss] 1. нага; стапа; 2. *m* фут; 3. акаліна; **fusn(s)=cufúsn(s)** (fun) *adv.* каля ног, у нагох; **fúsbenkl** *n.* -ex, **fúsbenkele** *n.* -x услончык, зэдлік для ног; **fúsbol** *m.* -n футбол; **fúsdruk** *m.* -n сьлед, адбітак нагі; **fúsfiter** *n* паша, падножны корм; **fúsgejer** *m.* -s, (-n *f.* -s) пешаход, хадак; **fúsnogl** *m.* *pl.* -negl (паз)ногаць на назе; **fusnoge/fusnohe=fisno(j)e** *f.* -s *kul.* ялавічная нага (для студзіны); **fúsnote** *f.* -s зноска, заўвага пад тэкстам; **fús(-)/fis-trít** *adv.* крок за крокам, крок у крок; **fús-zojl** *f.* -n ступня
• af ejn fus на скорую руку
• dajn fus zol ba mir nit gedaxt vern! (dajn fus zol dort mer nit zajn!) нагі тваёй каб тут/там больш не было!
• es gejt nit cu fus дастаецца зь цяжкасьцю
• faln* emecn cu di fis пáдаць камусьці ў ногі
• gejn* af ejn fus ісьці на адной назе (вельмі хутка)
• gejn* cu fus ісьці пеша/пешкі/пехатой
• gejn* on fis ісьці бяз ног (без ахвоты)
• lebn af a brejtn fus жыць на шырокую нагу
• lekn dem štojb fun emecns fis зьлізваць пыл з чыіхсьці ног (празнушчацца)
• majn fus vet do/dortn nit zajn/arajntretn! нагі маёй тут /там больш ня будзе!
• maxn fis рабіць ногі, уцякаць, даваць драпака
• mitn rextn fus (forojs)! посьпеху! спор у працу! у добры час!
• nemen* di fis in di hent arajn un antlojfn узяць ногі ў рукі ды майнуць
• nit visn* fun di hent un fis не адчуваць ні ног ні рук (заблудзіць у трох хвоях)
• noxgejn* emecn fustrit ісьці па пятох (сьледам/усьлед)
• ojscien* di fis выцягнуць ногі
• on hent un on fis бяз рук і бяз ног
• šteln emecn af di fis ставіць кагосьці на ногі (падтрымліваць)
• šteln fis зрабіць ногі, вышмыгнуць
• šteln zix af di ejgene fis станавіцца на ўласныя ногі
• vašn* di fis un trinken* di vaser мыць ногі і піць ваду (быць удзячным)
• veln* visn/zen, fun vanen di fis vaksn хацець даведацца /убачыць, адкуль ногі растуць
• zajn* af a gutn fus mit emecn быць на кароткай назе з кімсьці
• zix oplojfn* di fis зьбіцца з ног
• a fus afn himl, a fus af dr'erd нага на нябёсах, нага на зямлі (калі зможаш так стаяць, тады я табе дам веры)
• an umgliklexer menč – der šlimazl (a nar) gejt im nox fustrit dos gance lebn нешчасьлівы чалавеча – няўклюда /дурань ідзе яму ўсьлед праз усё жыцьцё
• az me hot nit in kop, muz men hobn in di fis *glxv.* хто ня мае ў галаве, мусіць мець у нагох
fúš(er)n [*d.* pfuschen] кепска/блага/дрэнна/няўмела працаваць; псаваць, глуміць (працу), партачыць; **fušer** *m.* -s

партач, няўмека, няўдака

futer *m*, -s [*d*. Futter, *mhd*. vuoter, *p*. futro] футра, кажух; падкладка, падшыўка, падшыцьцё; **fúterner** футраны, футровы; **fútervarg** *n* футравіна; **fútreven** абшы(ва)ць/абшаляваць/абабіць дошкамі; **futrevanje** *f* а(ба)біваньне, шалёўка

fúterfas *m/f*, *pl*. -n/-feser, *dim*. **fúterfesl** *n*, -ex, **futljár** *m*, -n. **futrál** *m*, -n [*d*. Futteral] футарал, похва

• got hot arojsgelozt di zun funem futerfesl *hum*. бог выпусьціў сонца з футарала (кажуць, калі дужа горача)

futrine=fitrine *f*, -s [*p*. futryna] дзьвярныя вушакі, аконная шуфляда

fuxlen [*p*. fucha?] мантачыць, марнатравіць; **fuxler** *m*, -s мантач, марнатравец

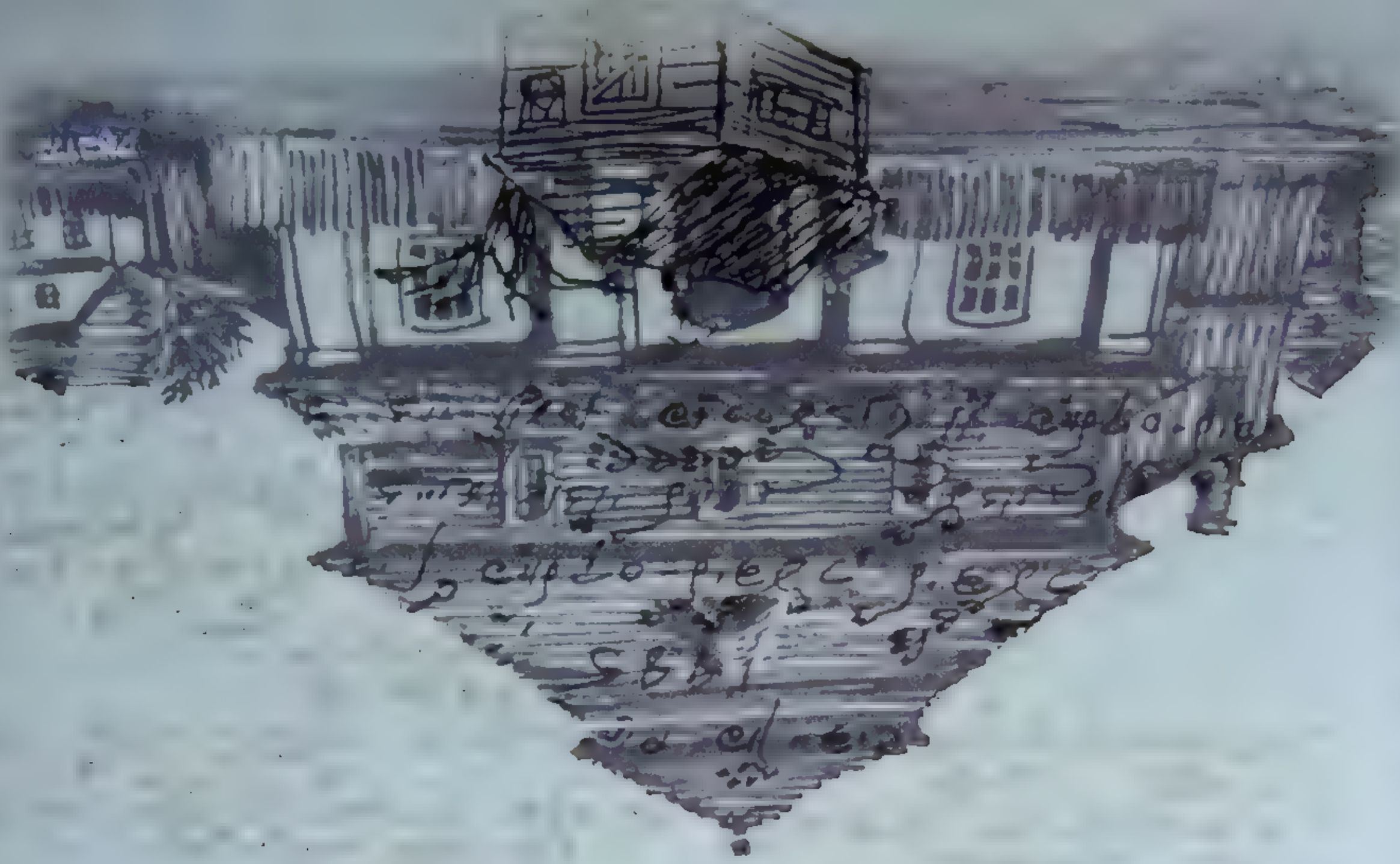

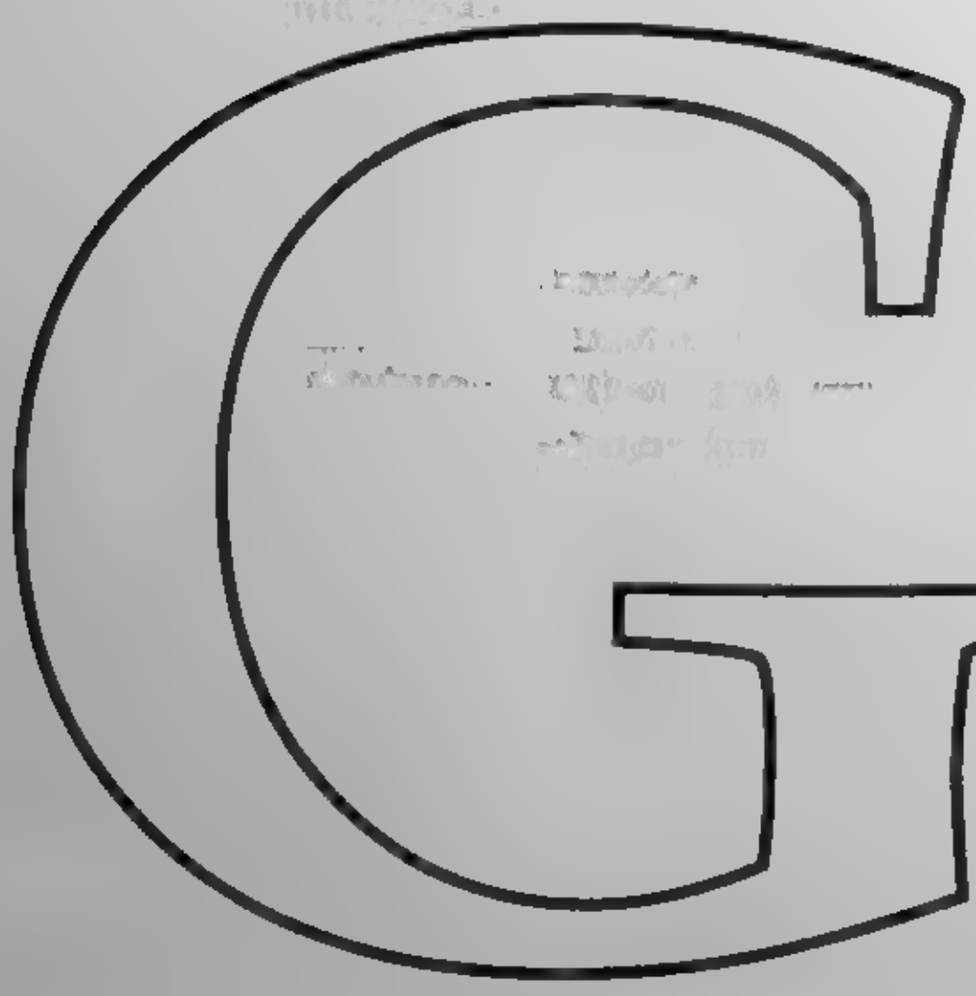

G

G=giml *m/f*, -en [*s.* (ן-)גימל] 1. "гімл", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 3; **jom giml** [*s.* יום ג'] аўторак

gabardín *m*, -en [*d.* Gabardine] *tekst.* габардзін

gabe *m*, *pl.* gaboim [*s.* (ם-)גבאי] габай, староста ў сінагозе альбо навучальнай установе; сакратар у хасыдзкага рэбэ; **gábete** *f*, -s [*s.* (ס-)גבאיטע] 1. жонка габая, старасьціха; 2. **púške-gábete** *f*, -s дзяячка рэлігійнай дабрачыннай грамады (зьбірае грошы для бедных людзей); *fig.* крыкуха; **gabó(j)es** *n* [*s.* גבאות] 1. пасада і дзейнасьць старасты; 2. месцазнаходжаньне старасты

• a gabe derlejgt kejn mol nit cu zajn (cum) gaboes *glxv.* староста заўжды трымаецца сваёй пасады

• az der gabe gejt nist in šul arajn, iz ■ simen, az di šul gejt in gabe arajn *glxv.* калі староста не ўваходзіць у сінагогу - гэта знак, што сінагога ўваходзіць у старасту (старасты прагляданае сінагагальны прыбытак)

• der gabe gejt alejn in di hajzer *glxv.* староста сам ходзіць [illegible] (зьбірае міласьціну)

• [illegible] /un maxt cu di tir. /– Vos darfstu, [illegible] fargisn trern? Šajke Didkeve tobi [illegible] vajbele, /fun mir geholfn vern... *flksl.* [illegible] жанчынка, перад рэбэ сьлёзы ліць? Табе [illegible] патрэбны? Ведаеш што, жанчынка, я магу [illegible]...

• [illegible] hur vert af der elter a gabete *vulg.* у малайдзень [illegible] бліядзь, на старасьці – жонка старасты

gadles *n* [*s.* גדלות →g(e)dule, megadl, godl], **gadlones** *n* [*s.* גדלנות] фанабэрыстасьць, фанабэрыя, ганарыстасьць, гонар, гордасьць, пыха, пыхлівасьць [*sin.* štolckajt, farrisnkajt, grojshalteraj]; **gadlen** *m*, *pl.* gadlonim, (-te *f*, -s) [*s.* (ן-ים)גדלן] гардун, надуцік, амбіт, пышка; ганарлівы, фанабэрысты, фарсісты, пышлівы чалавек; **gádlesdiker** фанабэрысты, ганарысты, фарсісты, пышлівы

• a fojgl on fligl un an oreman a gadlen štarbn bejde far hunger *šprxv.* птушка бяз крылаў і бядняк з гонарам паміраюць ад голаду

• di rojte jidelex zajnen take grojse gadlonim, honoriste lajt (Š.-A.) гэбрэі з чырвонымі тварамі такі маюць вялікую фанабэрыю, ганарыстыя людзі

• gadles ligt afn mist *glxv.* пыха ляжыць на сьметніку (ганарлівы ды ўпарты – нічога ня варты)

gafl *n* [*mhd.* gaffel] пядзь

gafn [*d.* gaffen] дзівіцца, глядзець са зьдзіўленьнем, быць разявакам; **gafer** *m/f*, -s разява(ка), расьсеяны чалавек

gágern [*mhd.* gägern] гагатаць (аб гусях/качках)

gagúiml *n*, -ex [*s.* (ך-)געגויימל →gegauiml] *hum.* залёты, заляцаньне

gaj [*d.* Kai, *fr.* quai?] сутокі

gajc *m*, -n [*d.* Geiz?] *zool.* салітэр, тасемнік

gájciker [*d.* geizig] сквапны, хцівы, скупы, прагавіты; **gájcikajt** *f*, -n сквапнасьць, скупасьць

• zaj nit azoj gajcik ня будзь такім сквапным

gajer *m*, -s [*d.* Geier] *zool.* каршун

gajes *n* [*s.* גויות/גייעס →goj] *pejor.* нежыдава, нежыды, гоі

gájsenen [*v.* гайсаць?] губляць час

gajst *m*, -er [*d.* Geist] дух; **gájstiker** духоўны, душэўны, разумовы; **gájstlexer** 1. *m* духоўнік, служыцель культу; 2. духоўны (культавы); **gájstik-kranker** *m* душэўна /псыхічна хворы; **gájstrajxer** *m* моцны духам чалавек

• gajstiker krenk (gajstike krankajt) душэўная хвароба, вар'яцтва, шаленства

gajve *f* [*s.* גאווה →gejes, bal-gajve] фанабэрыстасьць, фанабэрыя, ганарыстасьць, гордасьць, гонар, пыха [*sin.* puster štolc, farrisnkajt]; **gájvediker** фанабэрысты, ганарысты, горды, фарсісты, пышлівы; **gajvsn/gajfsn** *m*, *pl.* gajvsonim/gajfsonim [*s.* (ים-)גאוותן] фанабэрысты, ганарысты, горды, фарсісты, пышлівы чалавек, гардун, надуцік, амбіт, пышка

• farbejgn* di gajve падаўляць, заглушаць гонар

• puste gajve пустая пыха

• dales un gajve pasn nit cuzamen *šprxv.* беднасьць і гонар адзін аднаму не пасуюць

• der, vos vil gajve trajbn, muz hunger lajdn *glxv.* хто хоча за панам угнацца мусіць пакутаваць ад голаду (на назе галёша рыпіць, а ў гаршку трасца пішчыць; на назе сафіяк рыпіць, а ў баршчу чорт кіпіць)

• gajve un a lejdiker tajster zajnen nit kejn por *šprxv.* пыха – ня пара пустому кашальку

• got zol ophitn far jidišer gajve un far gojišer tajve *glxv.* барані божа ад жыдоўскай пыхі і ад мужыцкай прагнасьці

gal *f* [*d.* Galle] жоўць; **gáliker** жоўчны, едкі, зьедлівы; **gálikajt** *f* зьедлівасьць; **gál-penxer** *m*, -s *anat.* жоўчны пухір; **gálštejner** *pl.* жоўчныя камяні

• a galike bamerkung зьедлівая заўвага

• a galiker vic зьедлівы жарт

• a menč on a gal дабрак (бяз жоўці)

• cezecn/iberkern di gal назаляць, дадзяваць, дапякаць

• lozn* di gal пускаць жоўць

• s'plact di gal жоўць разыходзіцца

• šlogn* cu der gal нудзіць, выклікаць агіду, станавіцца моташна

• vi galik dos iz gezogt geven! як зьедліва гэта было сказана!

• vos šlogt cu der griner gal моташлівы, агідны

• er hot in zix kejn gal nit у ім німа ані кроплі жоўці

• es gejt zix iber di gal гэта выклікае агіду (робіцца моташна)

• es iz biter vi gal, un on gal ken men nit lebn *glxv.* горка як жоўць, але бяз жоўці нельга пражыць

• honik afn cung, gal afn lung *glxv.* мёд на языку, жоўць у вантробах (у вочы зь мілым тварам, а за вочы крутым варам; у очы лісом, а за очы бісом; у вочы лісьцем сьцелем, а за вочы сыплем хмелем; вуснамі мёд разьліваe, а за пазухай камень трымае)

• me ken dos nit hern, es šlogt cu der gal нельга слухаць – становіцца моташна (глядзець – аж злосьць бярэць; як загневаецца на каго, то да печанёў дойдзе)

• placn zol ba dir di gal! *kll.* каб у цябе жоўць лопнула!

• s'gejt im arojs di gal (s'plact di gal) ён лопаецца ад злосьці

• s'kert šojn derfun di gal ад гэтага ўжо пякучка (нагнала аскому; да зубоў наліпла)

galagán *m*, **gal(a)gan(sk)er hon** [*r.* галган, *ukr.* галаган, *hol.* kalkoen] галаганскі/галагуцкі певень

• galaganske ojgn неспакойныя, дзікаватыя, быстрыя вочы

galanteréj/galanteráj/galanterie *f* [*d.* Galanterie] галянтарэя; **galanterejner** галянтарэйны; **galanterejščik** *m*, -es галянтарэйнік

galarét *m/n*, -n [*d.* Gallerte] *kul.* студзіна, жэле

gal-éd *m* [*s.* גל־עֵד] "каменьне ў якасьці сьведчаньня"; помнік, манумэнт [*sin.* denkmol, monument]
galereje *f*, -s [*p.* galeria] галерэя
galét *f*, -n [*fr.* galette] галета, сушка
galex *m*, *pl.* galoxim (-te *f*, -s) [*s.* גלח(־ים) →galxes, goluex] поп, ксёндз, хрысьціянскі сьвятар [*sin.* kristlexer (katojlišer) gajstlexer]; **galóxišer** папоўскі, ксяндзоўскі
• dem galexs glik папоўскае шчасьце
• galoxiš tfile-klejd папоўская рыза
• az der galex filt dos trepl, vejs er, az es regnt *glxv.* калі ксёндз чуе кроплю (на патыліцы), ён ведае, што пайшоў дождж (раней манахі выгольвалі танзуру)
• az me ruft/dermont dem malex, kumt der galex *glxv.* клічуць анёла, але прыходзіць поп
• cum klenstn pejger lejgt der galex nit cu *glxv.* поп і на самай маленькай падле нічога ня страціць
• der jid iz gerext, der galex iz gerext *glxv.* і жыд мае рацыю, і ксёндз мае рацыю
• er hot zix gefilt vi bam galex in arbl *glxv.* ён пачувае сябе як у папа ў рукаве (як у бога за пазухай)
• far tojbn galex klingt men nit kejn cvej mol *šprxv.* глухому папу два разы ня звоняць
galgan *m*, -es [*p.* gałgan] 1. ануча, галган(ка), лахман, рызман; 2. *fig.* галганец, нягоднік, шыбенік
galg(e)n *m* [*d.* Galgen] шыбеніца; **gálgn-humor** *m* гумар шыбеніка
galgl *m*, *pl.* galgalim [*s.* גלגל(־ים)] кола, круг; адно зь нябёсаў, на якія дзялілі неба ў старыя часы астраномы; нябеснае цела [*sin.* rod; himlišer kerper]; **galgl (ha)xojzer** *m* [*s.* (ה)חוזר] кола, якое круціцца; **galgl (ha)xojzer boojlem** [*s.* בעולם] (зьменлівае) кола (шчасьця) верціцца ў сьвеце, шчасьце/лёс зьмяняецца
• di galgalim drejen zix, un mir drejen zix mit *glxv.* колы круцяцца, і мы круцімся разам зь імі
Galicje *f* [*p.* Galicja] Галіцыя; **galicjaner** 1. *m*, (-n *f*, -s) ураджэнец Галіцыі; 2. галіцыйскі
galifé(-hojzn) *pl.* галіфэ
galjander *m* [*d.* Koriander, *mhd.* koliander] *bot.* каляндра
Galje *f* Галія
galjer *m* [?] *kul.* цялячая нага для студзіны
galjorke *f*, -s [*r.* галёрка] галёрка
galke=halke *f*, -s [*r./ukr.* галка] *zool.* галка
galke=halke *f*, -s [*p.* gałka, *ukr.* галка] галка, галушка, булдавешка
galóp [*d.* Galopp] 1. *m* галёп; 2. *adv.* наўгалёп, галёпам; **galopírn** (galopírt) бегчы галёпам
galóš *m*, -n [*p.* kalosz] галёш
gal-šel-acómes *m* [*s.* גל־של־עצמות] горка костак
• maxn fun emecn/epes gal-šel-axcomes нішчыць кагосьці, руйнаваць нешта
galxes *n* [*s.* גלחות →galex] 1. (хрысьціянскае) сьвятарства; 2. лацінскі альфабэт, негэбрэйскае пісьмо
gam [*s.* גם] таксама [*sin.* ojx]; **gam zu letójve** [*s.* זו למובה] усё да лепшага, гэта таксама да лепшага [*sin.* alc iz cum bestn]; **gamzu-letójvenik** *m*, -es аптыміст; **gam(-)átem** [*s.* אתם] гэтак жа сама, і вас таксама, гэтага/таго ж і вам (адказ на віншаваньне) [*sin.* ojx ir, ojx ajx gezogt, dos zelbike far ajx]
game *f*, -s [*d.* Gamme] гама
ganamnik=genamnik *m*, -es [?] прахвост, шальмец, пройда, ашуканец, круцель, махляр
gánc(en)er [*d.* ganz] цэлы, (су)цэльны; увесь; **ganc** 1. увесь, уся, усё; 2. *adv.* у цэласьці, значна, даволі шмат; **gáncerhéjt** *adv.* цалкам; **ganckajt/ganchajt** *f*, -n цэласьць, цэласнасьць, суцэльнасьць; **gancbild** *n* агульная выява, вобраз; **ganccájtiker** заўсёдашні, заўсёдны; **gancfrí** *adv.* рана, ранкам, раніцай, раненька; **gáncoper** *m*, -s *rel.* ахвяра(прынашэньне), ахвяра ўсёспаленьня; **ganctógiker** кругласутачны
• a ganc jor цэлы год
• a gancer fidler сапраўдны скрыпач
• ganc Minsk увесь Менск
• ganc ernst/fri/gut даволі/вельмі сур'ёзна/рана/добра
• gancene teg усе дні
• in gancn цалкам, суцэльна
• in gancn genumen наагул, увогуле, у агульных рысах
• a jid fun a ganc jor! жыд у добрым узросьце!
• ganc gut (gandz iz gut) – (un) kačke/indik/endik (iz) nox beser! *hum.* усё добра (гуся – добра) – (але) качка/індык яшчэ лепш! (адказ на: "ganc gut" усё добра; *vrtś.* "ganc" усё – "gandz" гуся)
• ver es hot gelt, hot di gance velt! *šprxv.* хто мае грошы – мае ўвесь сьвет! (грошы ўсё зробяць)
gandz *f*, *pl.* gendz, *dim.* **gendzl** *n*, -ex [*d.* Gans, *p.* gęś] гуся, гусь
• er hot a šver ojg, az er kukt af di hiner, pejgern di gendz ён мае цяжкое вока: калі ён пазірае на курэй – дохнуць гусі (на што гляне, тое зьвяне; гляне – малако кісьне)
• – Ix bin geforn kejn fir. /– Farvos nit finef? /– X'hob gekojft a gandz. /– Vos maxt di gandz? /– Langer haldz, – maxt di gandz. *flksl.* – Я паехаў у чацьвертае. – Чаму ня ў пятае? – Я купіў гусю. – Як кажа гуся? – Цягні шыю, – кажа гуся.
• mešugene gendz, mešugene grivn *glxv.* шалёныя гусі, шалёныя скваркі
• zolst hobn di same fete gandz – nor nit kejn cejner, di beste vajn – nor nit kejn xuš-hatam, di šenste vajb – nor nit kejn zaxres! *kll.* каб у цябе была самая тлустая гуся – але не было зубоў, найлепшае віно – але ты ня чуў смаку, найпрыгажэйшая жонка – але ты б страціў мужчынскую годнасьць!
ganéjdn/ganejdem *m*, -s [*s.* (ס־)גן־עדן] *mx.* рай; **ganéjdndiker** райскі; **ganejdn-(ha)táxtn** *m/n* [*s.* (ה)־תחתון] ніжні рай (легендарнае райскае месца на зямлі)
• a min ganejdn (s'iz)! якая раскоша!
• an erdišer ganejdn рай на зямлі
• a lixtikn ganejdn zol zi/er hobn! (loz zi/er hobn a lixtikn ganejdn!) вечны ёй/яму спакой! царства ёй/яму нябеснае! лёгкага ёй/яму паляжаньня! няхай/каб ёй/яму зямля пухам/пушынкай/пяром (будзе)!
• a nar ken nit in ganejdn arajn *glxv.* дурань у рай не патрапіць (бо ён трымае кій упоперак, і той не дае яму магчымасьці ўвайсьці)
• a šo in ganejdn iz ojx gut *glxv.* гадзіна ў раі – таксама добра
• Az ix vel a mol darfn /af jener velt gejn, /veln di tirn fun ganejdn /ofn štejn. /Un du, majn kind, zolst zajn a frumer /un a guter, /vet men zogn af jener velt: /– Lozt arajn dem cadiks muter! (M. G-n) Калі мне прыйдзе час ісьці на той сьвет, вароты ў рай будуць адчынены. І ты, маё дзіцятка, мусіш быць набожным і добрым, на тым сьвеце скажуць: – Дайце ўвайсьці маці праведніка!

• (dos) ganejdn un (dos) gehenem ken men (bejde) hobn af der velt *glxv.* і рай і пекла можна мець і на гэтым сьвеце (грашмі і на тым сьвеце дагодзіш)
• culib ambicje gejt men oft fun ganejdn in genem (fun akšones vegn gejt men amol fun ganejdn in gehenem arajn) *glxv.* праз амбіцыі можна трапіць з раю ў пекла

ganek/ganik *m*, -(e)s [*p.* ganek, *mhd.* ganc] ганак
• Dos štibl iz alt, /farvaksn mit mox un groz, /der alter dax cefalt, /der fencter on a gloz, /der ganik iz krum, /cebojgn di vent, /du zolst dos šojn mer /gornit derkent. (J. J-s) – Хатка старая, парослая мохам і травой, стары дах праваліўся, вокны бяз шкла, ганак крывы, сьцены выгнутыя, ты ўжо больш не пазнаеш яе.

ganev/ganef *m*, *pl.* ganovim, (-ke/-te *f*, -s), *dim.* **ganeféc** *m*, -n [*s.* (גנב-ים)→unter-, arojs-, avek-, ce-, ba-, op-, far|ganvenen] злодзей, зладзюга, жулік; хітрун [*sin.* švindler; durxgetribener, [illegible]]; **gánv(en)en*** (ix ganve; geganvet) 1. (с)красьці, [illegible], круціць, жульнічаць, махляваць, ашукваць, [illegible]; 2. *n*, **ganejve=g(e)nejve** *f*, -s [גנבה(-ות)] [illegible], крадзьба, зладзейства; **ganéjvišer/ganóvišer=g(e)néjvišer** зладзейскі, зладзеяваты; **ganóvim-xopte** *f*, -s [illegible], банда; **ganóvim-šprax** *f* жаргон злодзеяў; **ganev-šebaganóvim** злодзей сярод злодзеяў; **g(e)néjve-zaxn** *pl.* крадзеныя рэчы
• a ganev mit di ojgn (mitn vajsl fun ojgn) злодзей з вачыма (вельмі спрытны)
• an erlexer ganev *iron.* сумленны злодзей
• ganvenen* di grenec нелегальна пераходзіць мяжу
• ganvenen* dos vajsl fun di ojgn *fig.* скрасьці самае каштоўнае/значнае (бялок вока)
• ganejviš gelt крадзеныя грошы; шалёныя страты (бязь ліку)
• ganejviše ojgn вочы злодзея
• gots ganev бажона, сьвяцец, дэвотка
• štil vi a ganev ціхі як злодзей
• a ganev af a ganev farštejt *glxv.* zix злодзей са злодзеем паразумеюцца (вужака вужаку ня джаліць; воўк ваўка нідзе яшчэ ня зьеў)
• a ganev hot a lange hant un kurce kešenes *šprxv.* злодзей мае доўгія рукі, але кароткія кішэні
• a ganev muz zajn a xoxem *šprxv.* злодзей мусіць быць мудрацом
• az cvej ganovim krign zix, kumt arojs der emes (az di ganovim šlogn zix, kumt arojs di ganejve) *šprxv.* калі злодзеі б'юцца, выходзіць навонкі праўда/крадзеж (і коні ўкрадзеныя знойдуцца, як злодзеі паб'юцца)
• az me darf dem ganev, šnajdt men di štrik (nemt men im arop fun der tlie; az me badarf hobn dem ganev, šnajdt men im op fun der tlie) *šprxv.* калі патрэбны злодзей, зразаюць вяроўку (здымаюць яго з шыбеніцы)
• azoj lang me xapt nit dem ganev ba der hant, hejst er kejn ganev nit *šprxv.* не злавіў – не кажы: злодзей
• dajn mame/tate – a ganev! твая маці (твой бацька) – злодзей!
• ejn ganev nemt zix on far dem andern *šprxv.* злодзей злодзея пакрывае (ня выдасьць) (зьмяя зьмяю не кусае; груган гругану вока не клюе; грач грачу не дзярэ ачу)
• er iz dem altn ganevs an urejnikl ён праўнук старога злодзея (і чортава семя, і воўкава племя; бірук з катніх рук)
• er iz nox geven a ganev in der mames bojx *glxv.* ён стаў злодзеем ужо ў мамчыным лоне
• far a ganev iz ništo kejn šlos (iz kejn šlos nit faranen) *glxv.* ад вора німа запора
• fun a ganev iz šver cu ganvenen *glxv.* у злодзея цяжка скрасьці
• x'vel šojn mer ništ ganvenen, /nor nemen bagrande *flksl.* я ўжо больш ня буду красьці, толькі адбіраць сілай

gang *m*, *pl.* geng, *dim.* **gengl** *n*, -ex, **géngele** *n*, -x [*d.* Gang] 1. ход, хада; паходка; 2. зьмена (бялізны); 3. манера, унада, замашка; 4. *m*, -en камплект, набор; **gángbarer** ходкі; **gángbarkajt** *f* ходкасьць; **gáng-vegele** *n*, -x дзіцячая каляска, вазок
• a gang Gemores поўны Талмуд
• far ejn gang за адным захадам, у той самы час
• gejn* a gang быць на пабягушках
• in/mit fuln gang поўным ходам
• lozn* in gang пускацца ў дарогу
• šikn a gang пасылаць з даручэньнем

gánglies *pl.* [*d.* Ganglion] нэрвовыя вузлы

gapa/gape *m*, -s [*p.* gapa] разява(ка); **gap(j)en** пазяхаць
• af gape (увайсьці) потайкі

gape *f*, -s [*p.* gapa] *zool.* варона; грач

garb *m*, -n [*d.* Garbe] сноп

garb=gorb *m*, -n/-s [*p.* garb] горб
• a garb/hojker hot kurce hent un lange fis *šprxv.* гарбун мае кароткія рукі і доўгія ногі

garbn [*d.* gerben] вырабляць скуры; **garber** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **garbarnik** *m*, -es гарбар; **garberáj** *f*, -en гарбарны завод, гарбарня; гарбарства; **garbarnje=harbarnje** *f*, -s гарбарня; **garbung** *f* дубленьне, выраб скуры

gardine *f*, -s, **gardín** *m*, -en [*d.* Gardine] гардзіна

gare *f*, -s [*p.* gara] паз, жалабок, баразёнка

gares *f* [*p.* haras] гарус; **gáresener** гарусавы

gargeres *f* [*s.* גרגרת] глотка, горла, шыя [*sin.* gorgl, haldz]
• krixn* emecn in der gargeres лезьці камусьці ў душу, перашкаджаць, замінаць, назаляць
• onnemen* emecn far di gargeres браць кагосьці за жабры (прыставаць з нажом да горла)

gargolje *f*, -s [*p.* gargulec?] *argo* кішэня

garn (nox) [*d.* gären?] імкнуцца, жадаць, хацець, прагнуць; зьнемагаць, нудзіцца

garn *m/pl.*, **garem** *n* [*d.* Garn] ніткі, пража, прадзіва

garn [*d.* Garn] прадзіва, пража, кудзеля

garnírn (garnírt) (mit) [*d.* garnieren] гарніраваць; **garnirexc** *n*, -n *kul.* гарнір

garnitúr *f*, -n [*d.* Garnitur] гарнітур, камплект

garníter *m*, -s [*d.* Garnitur] гарнітур (вопратка)

gartl *m*, -en [*d.* Gürtel] пояс, пас(ак), дзяга; **gartlen** пад-, а|перазаць
• farštekn emecn in gartl заткнуць кагосьці за пояс

garus *m*, -n *tekst.* гарус; **gárusener** гарусны

gas *f*, -n, *dim.* **gesl** *n*, -ex, **geske** *f*, -s [*d.* Gasse] вуліца; **gásiker** вулічны; **gásnfroj** *f*, -en, **gásn-mejdl** *n*, -ex вулічная дзеўка, прастытутка; **gásnjung** *m*, -en вулічны хлапец, жэўжык, гарэза; **gás-nign** *m*, *pl.* -nigunim [*s.* (נ(י)גון-ים)] вулічны напеў, вулічная мэлёдыя (п'еса, якая выконвалася на вуліцы гасьцям на разьвітаньне); **gásn-rogn** *adv.* на рагу вуліц
• af der jidišer gas у жыдоўскім асяродзьдзі
• klingt dos lid, dos lid, dos lid /in gas, in gas arojs, /ejns-cvejdraj... /klingt fun gas cu gas, /fun hojs cu hojs – /šmiders lid, šmiders lid, /klingt dem šmiders lideraj (V. J.) гучыць песьня на вуліцы, раз, два, тры, гучыць ад вуліцы да вуліцы, ад хаты да хаты – кавальская песьня, гучыць кавальскі сьпеў

• se valgert zix in di gasn валяецца на вуліцы (німа куды дзець)
• šik dajne ojern in di gasn *glxv.* пасылай свае вушы на вуліцу (зважай, што людзі гавораць; слухай, дуброве, што лес гаворыць)
• ver es est af der gas, ken kejn ejdes nit zogn *glxv.* хто есьць на вуліцы – з таго благі сьведка
• Vu iz dos gesele, vu iz dos štibele, /vu iz dos jingele, vos ix hob lib? /Ništo dos gesele, ništo dos štibele, /ništo dos jingele, vos ix hob lib. *fiksl.* Дзе завулак, дзе хатка, дзе малец, што я любіла? Німа завулка, німа хаткі, німа мальца, што я любіла.

gast *m*, *pl.* gest [*d.* Gast] госьць; **gastírn** (gastírt) гасьцяваць, гасьціць; **gástcimer** *m/n*, -n гасьціная, гасьцёўня; **gásthojz** *n*, *pl.* -hajzer гасьцініца, заезны дом; **gástfrajntlexer/gástfrajndlexer** гасьцінны; **gástfrajntlexkajt/gástfrajndlexkajt** *f* гасьціннасьць; **gástgeber** *m*, -s, (-n *f*, -s) гаспадар, які прымае гасьцей

• in gest у гасьцёх
• an ongelejgter gast жаданы госьць
• hobn* gest прымаць гасьцей
• kumen*/gejn*/zajn* cu/in gest (ba) наведваць, хадзіць у госьці
• (ot) a gast! (a gast in štetl!) вось так госьць! (госьць у мястэчку!)
• a gast af a vajl zet af a majl *glxv.* госьць рэдка бываець, ды шмат відаець (рэдка бывае, многа знае)
• a gast in štetl! *iron.* госьць у мястэчку!
• an umgebetener gast iz erger, vi a bloter *glxv.* няпрошаны госьць горш за скулу (горш за татарына)
• nit šejn iz a gast, zol firn mit zix a gast *glxv.* нядобры госьць, што прыводзіць з сабой госьця (кабыла за дзелам, а жарабя бязь дзела)
• tajer iz jener gast, vos kumt cu der cajt *glxv.* дарагі той госьць, які прыходзіць своечасова (дарагое яечка да Вялікадня; чым госьць радчэйшы, тым мілейшы)
• zol nor zajn der tiš gedekt, gest veln zix gefunen *glxv.* хай толькі стол накрыюць – госьці знойдуцца (абы харчы, а едакі знойдуцца; на ласы кусок знойдзецца раток; дзе мёд, там і мухі; дзе шмат прысмак, там зграя сабак; быў бы хлеб, а мышы зьбягуцца)

gašetke *f*, -s [*r.* гашетка] гашэтка

gášmies *n* [*s.* גשמיות →megušem, begašmies] матэрыялізм, матэрыяльнасьць, матэрыяльны аспэкт, фізычнае цела, цялеснасьць [*sin.* kerperlexkajt, materjeler aspekt, fizišer tejl; *ant.* ruxnies]; **gášmiesdiker** матэрыяльны, пажадлівы, плоцевы, цялесны, цельны, ня схільны да духоўных памкненьняў

gatkes/gatjes *pl.* [*p.* gatki, gacie] споднікі

• a held in gatkes/pludern гэрой – штаны зь дзірой (гэрой бабы старой)

gatunek/gatunik *m*, -nkes, **gatung** *f*, -en [*p.* gatunek] гатунак, сорт

• kurc un dik, fun ejn štik, un gut in gatunek *rtnš.* кароткі і тоўсты, як кавалак, але добрага гатунку (чэлес)

gavende *f*, -s [*p.* gawęda] гавэнда, размова, гутарка; **gavend(z)en** гавэндаць, размаўляць, гутарыць

• maxn/praven gavendes (mit) тачыць лясы

gaver *m* [*d.* Geifer] сьліна; **gáverdiker** сьлінявы, сьлімакаваты; **gávern** сьлініць; **gáverl** *n*, -ex сьлінючка

gavjagen [*ukr.* гавагати?] кракаць (аб качках)

gavnják *m*, -es *vulg.* гаўняк

gavren *m*, *pl.* gavronim [*s.* (-ים)גבר →gvar, gvir, gvure, giber, misgaber] здаровы, дужы, моцны чалавек [*sin.* gezunter un štarker man]; **gavres** *n* [*s.* גברות] мужнасьць [*sin.* meneriškajt]

gavron *m*, -es [*p.* gawron] дурніца, разява(ка), прасьцяк; **gavronjen** быць разявакам

gaz *m*, -n [*d.* Gas] газ; **gázever, gázener** газавы; **gázartiker** газападобны; **gazírn** (gazírt) атручваць газам; **gazovnje** *f*, -s газавы завод; **gázkamer** *f*, -n газавая камэра; **gaz-rer** *f*, -n газаправод

gaze *f*, -s [*p.* gaza] газа, карасін

gaze *f* [*d.* Gase] *tekst.* газ

gazél *f*, -n [*d.* G(h)asel] *zool.* газэля, дзікая каза

gazét *m*, -n, **gazete** *f*, -n [*p.* gazeta] газэта

gázlen *m*, *pl.* gazlonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)גזלן →(bi)gzejle, nigzl, cu-, ba|gazlenen] разбойнік, галаварэз, бандыт, ліхадзей [*sin.* rojber, bandit]; **gazlones** *n* [*s.* -גזלות], **gazlevoj(stv)e** *f*, -s [*s.* -גזל] разбой, злачынства, ліхадзейства, бандытызм; **gázl(en)en*** (ix gazle; gegazlet) разбойнічаць, разбойстваваць, рабаваць, грабіць; **gazlónišer, gazlevoje(r)** разбойніцкі

• a kalter gazlen халодны разбойнік
• a ponem/cure vi ba a gazlen морда як у разбойніка
• a štrojener gazlen саламяны разбойнік
• farnemen* zix mit vald-gazlonim (zajn* ■ vald-gazlen) займацца грабежніцтвам на вялікай дарозе (у лесе)
• gazloniše harc сэрца ліхадзея
• a ganev iz a gazlen *glxv.* злодзей – ліхадзей
• a kind iz erger fun/vi a gazlen, un me darf/muz nox tancn af zajn xasene дзіцёнак горшы за ліхадзея, але мусіш яшчэ танчыць на ягоным вясельлі
• az di eltern zajnen naronim, vern di kinder gazlonim *šprxv.* у дурных бацькоў дзеці злодзеі (які целяш, такі сын, які бацька, такі сын; бубка бубку вывядзе)
• er iz alejn iber zix a gazlen (zajn* a gazlen af zix alejn) ён сам сабе ліхадзей (не клапоціцца пра сябе)

gaže *f* [*p.* gaże] заробак, (зар)плата

gdojl *m*, -n [?] сорт ігрушаў

gdojlim *pl.* →godl *m* [*s.* (-ים)גדול →gadlones] 1. вядомы /знакаміты чалавек, пэрсона, асоба; 2. *fig.* грошы, манэта; **gdojle** (-s), **godl** (gdojlim) [*s.* (-ות)גדולה=(-ים)גדול] вялікі, велічны; **g(e)dule** *f*, -s [*s.* (-ות)גדולה] 1. узвышэньне, дасягненьне; 2. веліч(насьць), вялікаснасьць; 3. *iron.* вялікая радасьць або пыха, фанабэрыя

• mer gajve vi gdule болей пыхі, чымся велічы
• ven an alter man nemt a bsule, hobn bejde nit kejn grojse gdule *glxv.* калі стары жэніцца на дзяўчыне – абодвум невялікая радасьць (муж стары, жонка малада, то агонь да вада)

gdorim *pl.* →geder *m* [*s.* (-ים)גדר] стрыманасьць, абмежаваньне, абмежаванасьць

ge- [*d.* ge-] *pref.* (утварае назоўнікі, прыметнікі, дзеяпрыметнікі й дзеясловы)

• gebet ложак; gefingerter пальчасты; gebitener зьменены; genisn* 1. спрабаваць, (па)каштаваць, смакаваць; (па)цешыцца; 2. атрым(лів)аць; выкарыст(оўв)аць

geajlter [*d.* geeilt] сьпешны, прысьпешаны, пасьпешлівы; **geájl** *n*, -n сьпешка; **geajltkajt** *f* сьпешнасьць, прысьпешанасьць, прыскоранасьць

geákerter [*d.* geackert] араны, вораны

geamper *n*, -s, **geamperáj** *f* [*fr.* s'emparer?] сьпіраньне, супярэчка, спрэчка

gearemt [*d.* umarmt] *adv.* пад руку, у абнімку
geáxperter [*d.* ehren, *mhd.* ahtbaeren] шаноўны, паважны
geáxte(te)r [*d.* geachtet] шаноўны, паваж(а)ны; **geáxt vern*** карыстацца павагай
gebajde *f*, -s [*d.* Gebäude] будынак, будова; **gebáj=gebój** *n*, -en (па)будова, збудаваньне, структура, канструкцыя
gebájtlter [*d.* gebeutelt] пытляваны
• gebajtlt brojt/mel пытляваны хлеб, пытляваная мука
gebakter, gebákener [*d.* gebackt, gebacken] печаны
• gebakene kartofljes печаныя картоплі
gebáleveter [*ukr.* балувати] балованы, расьпешчаны, раздураны
gebáreter [*ukr.* барити, *v.* барыць] *vulg.* пораты (ёбаны)
gebéjn *n/pl.* [*d.* Gebein] шкілет, косткі, астанкі, парэшткі
• me zol nit visn, vu dajn gebejn iz ahingekumen! *kll.* каб ня ведаць, дзе твае косткі згінулі!
gebejzer *n*, **gebejzeráj** *f* [*d.* Böse] злосьць, злаваньне, ла-[illegible]ньне, сварка, грызьня, калатня
gebek(s) [illegible] Gebäck] пячэньне, пякарскія вырабы, печыва
[illegible] mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit [illegible] geštorbn, /iz geblibn zeks *flksl.* нас было [illegible] братоў, мы гандлявалі пякарскімі вырабамі; [illegible] нас засталося шэсьць
gebeneter [*lat.* benedicare, *d.* benedeien] бласлаўёны
• [illegible] бласлаўёны (залаты) час
• [illegible] hent залатыя рукі
gebérn*=gebó(j)rn* (gebójrn) [*d.* gebären] 1. (на)радзіць, раджаць; 2. *n* нараджэньне, народзіны; **gebér-muter** *f*, -s *mat.* матка, маціца
gebét *m* [*d.* Gebette] ложак; **gebeter** пасьцелены
gebét *n*, -n [*d.* Gebet] просьба, благаньне, каньканьне; малітва, маленьне; **gebétener** прошаны; **gebét-bux** *n*, *pl.* -bixer малітоўнік; **gebét-hojz** *n*, *pl.* -hajzer маленая, мальбішча, капліца
• gekumen nit gebetn, avek nit getribn прыйшоў ня званы, пайшоў ня гнаны
gebeter [*d.* betten?] а(ба)біты; **gebetexc** *n* абіўка, набіўка
gebifter [?] сьлізкі, выкрутлівы, вёрткі, спрытны, хітры
gebíl *n*, **gebileráj** *f/n*, -en [*d.* Gebell] брахня, браханьне, брэх, гаўканьне
gebíld(e)ter [*d.* gebildet] адукаваны, асьвечаны; **gebíldetkajt** *f* адукаванасьць, асьвечанасьць
gebínd *n*, -n [*d.* Gebinde] сувязь
gebírg/gebérg *n* [*d.* Gebirge] горы, горны вал, нагор'е; **gebérglter** узгоркавы, пагоркавы
gebírt=gebúrt *m*, -n [*d.* Geburt] 1. нараджэньне; 2. род, патомства, нашчадкі; **gebírtiker** [*d.* gebiert] народжаны, нараджэнец, родам з...
gebís *m*, -n [*d.* Gebiss] прыкус
gebít *n*, -n [*d.* Gebiet] галіна, сфэра, абсяг, ніва
gebítener [*d.* beuten, *mhd.* biuten] зьменены
gebiter *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.*] гаспадар
geblekeráj *f* [*d.* Geblök] мэканьне, бэканьне, блекатаньне, маркатаньне; **geblekexc** *n pejor.* літаньня, малебен, набажэнства, імша, богаслужэньне
gebleter *n*, **geblát** *m* [*d.* geblättert] лісьце, лісьцё, лістота; **gebléterter** слоены
• gebletert tejg слоенае цеста
geblíbener [*d.* geblieben] засталы, які застаўся
geblíc *m* [*d.* Blitz] маланка, бліскаўка, бліц; бліскаьне, мігаценьне
geblímlter [*d.* geblümt] які квітнее; **geblúm** *m*, -en *bot.* суквецьце
geblít *n* [*d.* Geblüt] кроў, паходжаньне; **geblítn** *pl.* кроў; страсьці, тэмпэрамэнт, характар
geblojzter [*d.* bloss] аголены
geblózener [*d.* geblasen] выдзіманы, дзьмуты, дуты
gebn*=gibn* [*d.* geben] 1. (ix gib, du gist, er/ir git, mir/zej gibn; gegébn) да(ва)ць; 2. *n* даньнё, даваньне, падача; **geber** *m*, -s, (-n *f*, -s) даўца; чалавек, які шмат дае; **gébndiker** які дае
• gebn* a fraje hant даць волю рукам
• gebn* a gutmorgn павітацца, паздароўкацца, парукацца
• gebn* a rajb/hak in di cejn даць у зубы
• gebn* afn veg даць на дарогу
• gebn* cu farštejn даць зразумець
• gebn* dem ton задаць тон
• gebn* dem veg выставіць за дзьверы, выгнаць
• gebn* dos vort даць слова, паабяцаць
• gebn* iber di finger/hent даць па пальцах/рукох
• gebn* in der hant arajn даваць на лапу
• gebn, m'zol hobn, vos cu haltn! даць, каб мець, што трымаць! (нічога ня даць)
• gebndik a xsime атрымаць пад расьпіску
• ix vel dir gebn! я табе дам!
• ix zol azoj gebn! каб я так даваў/жыў!
• s'vet gorništ nit gebn гэта нічога ня дасьць
gebój=gebáj *m/n*, -en [*d.* Gebäude] пабудова, збудаваньне, структура, канструкцыя; **gebojter** пабудаваны; разьмешчаны
• zajn* gebojt (af) а(ба)пірацца, грунтавацца
gebójerter [*d.* gebohrt] прасьвідраваны, пракручаны
• gebojerte ojern абвостраны слых
gebójgener [*d.* gebogen] пахілы, (са)гнуты, прыгнуты
gebó(j)rn*=gebérn* (gebójrn) [*d.* gebären] 1. (на)радзіць, раджаць; 2. *n* нараджэньне, народзіны; **gebórn vern*** (на)радзіцца, (на)раджацца; **gebó(j)rener** уроджаны, народжаны, прыроджаны; нараджэнец, родам з...; **gebójrn(-)tog** *m*, *pl.* -teg дзень нараджэньня/народзінаў; **gebojrer** *m*, -s прародзіч, бацька
• a gebojrene уроджаная
• fun gebornhajt ад нараджэньня
• er iz gebojrn in a hemdl ён у кашулі нарадзіўся
• itlexs kind vert gebojrn mit zajn mazl *šprxv.* кожнае дзіця нараджаецца са сваім шчасьцем (хоць празь сьвет, за табой доля ўсьлед)
• s'iz vi geborn як нарадзіўся (як тут і быў)
gebórgener, geborgter [*d.* geborgen] пазычаны
• geborgener sejxl tojg af kapores (geborgter sejxl tojg nit, kon men ništ lebn) *glxv.* пазычаны розум нікуды ня годны (чужога розуму лыкам ня мерай)
gebótn*=gebítn* (gebótn) [*d.* gebieten] запавед(в)аць; **gebót** *m/n*, -n [*d.* Gebot] запавет, запаведзь
• di cen gebotn дзесяць запаветаў
• vi got hot gebotn па божым запавеце
• er iz kegn got un zajn gebot *glxv.* ён супраць бога і ягонага запавету
• hunger ken nit kejn gebot *šprxv.* голад запаветаў ня ведае (голад і лгар і злодзей; голад ня дзядзіна, зьясі і крадзена)
gebráj [*d.* Gebräu] 1. *n*, -en сусла; 2. *n* варка (напою); навар
gebraxter [*d.* gebracht] прынесены, прыведзены
gebrenter [*d.* gebrannt] гарэлы, палены
• gebrente lejdn пякельныя пакуты

gebréx *m*, **gebréxeniš** *n* [*d.* Gebrechen] недахоп, брак, ва́да, немач
gebrider *pl.* [*d.* Gebrüder] браты
gebríl *n* [*d.* Gebrüll] роў, рык(аньне)
gebriter [*d.* gebrüht] (ад)топлены
• zojere gebrite milx адтопленае малако
gebríx *n*, -n [*d.* Bruch] *med.* кіла, грыжа; **gebrixter/gebraxter** 1. хворы на грыжу; 2. надарваны
gebrjázg *n* [*r.* брязгать, *ukr.* брязкати] бразганьне
gebrojnter [*d.* gebräunt] зарумянены, загарэлы
gebrójxn [*d.* gebrauchen] ужы(ва)ць, спажы(ва)ць: **gebrójx** *m* ужытак, ужываньне, спажытак, спажываньне; **gebrojxer** *m*, -s спажывец; **gebrójxerišer** спажывецкі; **gebrójxlexer** ужывальны; **gebrójx-mitl** *n*, -en сродак ужытку
• a gebrojxerišer cugang спажывецкі падыход
• arojsgejn* fun gebrojx выйсьці з ужытку
gebrójz *n* [*d.* Gebraus] бурнасьць
gebrótener [*d.* gebraten] смажаны, печаны; **gebrótns** *n*, -n *kul.* жаркое, смажаніна, смажанае мяса
• esn* gebrotene tajbelex есьці смажаных галубоў
• gebrotene epl печаныя яблыкі
• hobn* gebrotene lejd моцна пакутаваць (гора горкае)
• beser ba zix krupnik/kuliš, ejder ba jenem gebrotns *glxv.* лепш свой крупнік, чым чужая смажаніна (лепей сваё благое, чым чужое добрае; свой насоў цяплей чужога кажуха: мільша свая сарочка, як чужы кажух; лепш свае вошы, як чужыя грошы)
• ejder štarbn fun hunger, iz šojn beser esn gebrotns (ejder ix zol štarbn far hunger, es ix šojn liber gebrotns) *glxv.* чым паміраць ад голаду, ужо лепей паесьці смажаніны
gebróterter [*fr.* broder, *šp.* bordar] вышыты, гафтаваны
gebróxener [*d.* gebrochen] разьбіты, раздзоганы; ламаны, парушаны; надарваны; **gebróxnkajt** *f* разьбітасьць, надламанасьць
• a gebroxene linje ламаная лінія
gebrukírter [*p.* bruk, *ukr.* брук] брукаваны
gebrúm *n* [*d.* Gebrumm] роў, рык, рыканьне, гырканьне
gebúlbeter [*ukr.* бульба, *p.* bulba] *iron.* адукаваны, дасьведчаны
gebúndener [*d.* gebunden] зьвязаны; злуч(а)ны; **gebúndnkajt** *f* зьвязнасьць
• a gebundenem šlogt men nit зьвязанага ня б'юць
• hobn* gebundene hent мець зьвязаныя рукі
gebúrt=gebírt *m*, -n [*d.* Geburt] 1. нараджэньне; 2. род, патомства, нашчадкі; **gebúrtikajt** *f* нараджальнасьць; **gebúrt-flek** *m*, -n радзімка; **gebúrt-hojz** *n*, *pl.* -hajzer радзільня; **gebúrt-jor** *m* год нараджэньня/народзінаў; **gebúrt-ort** *n* месца нараджэньня; **gebúrt-štot** *f*, *pl.* -štet родны горад; **gebúrt(s)tog** *m*, *pl.* -teg дзень нараджэньня; **gebúrt(-)vejen** *pl.* родавыя болі, патугі
gec *m*, -n, *dim.* **gecl** *n*, -ex, **gecke** *f*, -s; **geč** *m*, -es, *dim.* **gečke** *f*, -s [*d.* Götze] бажок, ідал, кумір; **gécndiner** *m*, -s (-ke *f*, -s) ідалапаклоньнік, паганы, паганін (паганскае веры); **gécndinst** *f/n*, -n, **gecndineráj** *f* паганская служба, набажэнства; **géčinke** *m* божанька
gecácketer [*p.* cacko] вычварны, з выкрутасамі
gecájg *n*, -n [*d.* Gezeug] прылада, начыньне, рыштунак, інструмэнт
• Ix vel dir zibn kinder hobn /un a mejdl blajbn, /du zolst mir zibn vign maxn /on meser un on gecajgn. *flksl.* – Я нараджу табе сямёра дзяцей і застануся дзяўчынай, але ты мусіш зрабіць мне сем калысак без нажа і без прыладаў.
gecák(n)ter [*d.* gezackt] вышчарблены, вызублены
gecamter [*d.* gezäumt] прыручаны, утаймаваны
gecéjlemter [*s.* -צלמ- →cejlem] перакрыжаваны (крыж накрыж)
gecejlter [*d.* gezählt] лічаны
gecéjndlter/gecéjnerter [*d.* gezahnt] зубчасты; **gecéjn** *n*, -en зубны пратэз
gecéjxnter [*d.* gezeichnet] мечаны, значаны
gecélt *n*, -n [*d.* Gezelt] буд(к)а, шалаш, палатка, шацёр, будан, халабуда
gecéntlter [*d.* zehn] *mat.* дзесятковы (дроб)
gecértlter [*d.* gezärtelt] расьпешчаны, здалікачаны; пяшчотны, далікатны
gecilter [*d.* gezielt] нацэлены, прыцэльны
gecimer *n*, -n [*d.* Gezimmer] анфіляда пакояў
gecíneveter [*d.* gezinnt] (вы)луджаны
gecíreveter [*p.* cerować] цыраваны
gecirter [*d.* geziert] убраны, упрыгожаны, аздоблены
gecojmter [*d.* gezäumt] забратаны, закілзаны; *fig.* утаймаваны, уціхаміраны; **gecojmtkajt** *f* скаванасьць, скутасьць
• gecojmte bavegungen зьвязаныя рухі
gecólt(s) *n* [*d.* zahlen] плата; **gecolter** платны; **gecoltkajt** *f* платнасьць
• azoj vi dos fardinst, azoj iz dos gecolts *šprxv.* які заробак, такая й плата (па заслугах заплата; яка праца, такі грош; што вінен, аддаць павінен; круці не круці, а што трэба заплаці)
gecúkerter [*d.* gezuckert] зацукраваны; **gecukert vern*** зацукраваць
gecukter [*d.* gezuckt] кручкаваты (аб почырку)
gecvérgl *n*, -ex [*d.* Zwerg] карлік
gecvógener [*mhd.* zwahen] вычасаны, прычасаны
gecvúngener [*d.* gezwungen] прымушаны, змушаны; **gecvúngenkajt** *f* вымушанасьць, змушанасьць, прымусовасьць, прынука, высілка; **gecvúngenerhéjt** *adv.* па прымусу, прымусова
• gecvungen un genejt tut got lejd *glxv.* бог вымушана робіць гора (людзям)
gečke *f*, -s [*d.* Gott] ідал, статуй, бажок
• dinen vi cu gečke служыць як ідалу (кадзіць ладанам; сьпяваць дыфірамбы)
gedajen [*d.* gedeihen] расьці, разьвівацца; квітнець, працьвітаць
gedájiker [*d.* gedeihlich?] трывалы, устойлівы
Gedalje/Gedaljohu [*s.* (ו)גדליה →comgedalje] *tnx.* Гадолія (Яр. 40:5)
gedánk *m*, -en [*d.* Gedanke] думка, мысьль; **gedánklexer** мысьленны, мысьлёвы; **gedánken(-)gang** *m* ход думак, разважаньне; **gedánken-velt** *f* сьвет думак; **gedánkenkejt** *f*, -n ланцуг/рад/шэраг думак
• ba ale gedanken ва ўсіх на памяці
• s'hot ba im gešviblt a gedank у яго мільганула думка
• zajn* ba di klore gedanken быць у сьвядомасьці
gedaxter [*d.* gedacht] 1. уяўны, мысьленны, мысьлёвы, ілюзорны; 2. узгаданы, спамянуты
• es zol kegn naxt nit gedaxt vern! не перад ноччу хай будзе спамянута!
• nit do gedaxt, nit far ajx gedaxt! ня тутака і не пра вас гаворана! (крый/барані божа!)
• nit far mir/dir/ajx... (far kejn jidn/menčn) gedaxt! не пра мяне /цябе/вас... будзь сказана! не пры мне/табе/вас... казана!

• nit gedaxt zolstu vern! *kll.* каб (аб) табе і ўспамінаў не было!
• nit hajnt gedaxt! на заднія/пярэднія дні няхай будзе памянута/сказана!

gedekter [*d.* gedeckt] (на)крыты, пакрыты; **gedék** *n*, -n прыбор, кувэрт, пасудак

gedemfter/gedempter [*d.* gedämpft] пражаны, смажаны, параны; **gedempexc** *n*, -n *kul.* тушанае мяса, рагу

gedenken (on) [*d.* gedenken] помніць, памятаць; **gedénkevdiker, gedénk(-)virdiker/(-)verdiker** памятны; **gedénkbux** ■ памятная кніга

• gedenken epes vi dos volt nextn geven памятаць як быццам гэта ўчора было
• gedenken vi durx a xolem памятаць як скрозь сон
• hobn* cu gedenken добра памятаць
• a nariškajt gedenkt zix *šprxv.* глупства запамінаецца
• a puc afile nox zibn jor gedenkt zix *glxv.* аплявуха нават [illegible] сямі гадоў памятаецца
• [illegible] gedenken! *kll.* каб ты хварэў і памятаў! [illegible])

[illegible] [*s.* (גדר(-ים] 1 *rel.* стрыманасьць, абме- [illegible] пера)плот, агаро(д)жа, паркан [*sin.* cojm; [illegible]

[illegible]**/gederim** *pl* [*d.* Gedärm] *anat.* кішэчнік, вантробы, [illegible] кішкі; **gedérem-farplónterung** *f med.* [illegible] кішак

• [illegible]n* di gederem выпусьціць вантробы
• di gederem zoln dir arojs! (s'zol dir arojs di gederem!) *kll.* каб табе вантробы павырвала! (каб тваё вантроб'я парвала! каб зь цябе вантробы вытрыбушыла! каб табе кішкі вон вылезьлі! каб табе кутніцу выперла!)

gederter [*d.* gedörrt] вялены

gedéxeniš *f/n*, -n [*d.* Gedächtnis] 1. памяць, успамін; 2. званьне (нізваньня)

• iberlozn* nox zix a gut gedexeniš пакінуць па сабе добрую памяць

Gedi [*s.* גדי] *astr.* Казярог (месяц тэйвэс) [*sin.* štejnbok]

gedišexc/gedušexc *n*, -n [*p.* dusić, *ukr.* душити] *kul.* тушанае мяса, рагу

gedíxt *n*, -n [*d.* Gedicht] верш

gedixter [*d.* dicht] густы, плотны; **gedíxt vern*** (за)гусьцець, загуснуць, загусаць; **gedixtkajt** *f* густата, гушчыня, плотнасьць; **gedixteniš** *f*, -n гушча, гушчар, нетра, тхлань

• di gedixtkajt fun der bafelkerung плотнасьць насельніцтва
• dos/di rexte gedixte *hum.* гэта найлепшае
• gedixt vi kaše густы як каша (што малодзіва, як дым)
• ba a kapcn vaksn di kinder gedixter *šprxv.* у бядулі дзеці растуць гусьцей
• geflojgn, geflojgn der goldener fojgl /ibern gedixtn vald, vald, /un hot dort farlojrn dem goldenem feder /in a fremdn land, land *ftksl.* ляцела, ляцела залатая птушка цераз густы лес і згубіла залатое пёрка на чужой старане

gedójern [*d.* dauern] працягнуцца, працягвацца (аб часе); **gedojer** *m*, -s працягласьць; **gedójerdiker** працяглы

• es vet nox lang gedojern, biz er vet kumen пройдзе яшчэ шмат часу, пакуль ён прыйдзе

gedráng/gedréng *n*, -en [*d.* Gedränge] 1. даўка, сьціск, наплыў; 2. імкненьне; 3. вывад, вынік

gedréjdlter [*d.* gedreht] зьвілісты, пакручасты, вілаваты, выгінасты

gedrejter [*d.* gedreht] кручаны, віты, зьвіваны; **gedréj** *n*, -en 1. вярчэньне, кручэньне; завіток, загагуліна; 2. блытаніна

gedréš *n* [*d.* dreschen] абмалочанае зерне

gedrikter [*d.* gedrückt] прыгнечаны, прыдушаны

gedritlter [*d.* dritte] трайчасты

gedrólener [*d.* drall?] успухлы, пухл(яв)ы, разьнесены

• gešvoln (un gedroln) zolstu vern vi a barg (vi der xelemer barg, vi a fas)! (zolst gešvoln vern vi a barg!) *kll.* каб ты спох як гара (хэлмаўская гара, як бочка)! (каб цябе, божа, дай міленькі, здуло, як гара! няхай ты спухні!)

gedrót *n* [*d.* Draht] электраправодка

gedrukter [*d.* gedruckt] (на)друкаваны; *tekst.* набіваны

• gedrukter cic набіваны паркаль

gedrúngener [*d.* gedrungen] які вынікае, вынікальны; **zajn* gedrungen** вынікнуць, вынікаць

• fun vanen iz es gedrungen? з чаго гэта вынікае?

gedúld *f/n* [*d.* Geduld] цярпеньне, цярплівасьць; **gedúldiker, gedúldzamer** цярплівы; **gedúldikajt** *f* цярплівасьць; **gedúldn, hobn* gedúld** мець цярпеньне, цярпець, зносіць, трываць, вытрымліваць; **gedúldšpil** *f*, -n галаваломка

• an ajzern geduld жалезнае цярпеньне
• arojsbrengen* fun geduld вывесьці зь цярплівасьці
• di geduld hot im geplact (s'plact di geduld) ягонае цярпеньне лопнула
• hob/hot geduld! пацярпі/пацярпеце! цярпеньне!
• mit geduld bojert men durx afile a kizlštejn *šprxv.* капля па каплі і камень ламае (вада па аднэй капцы капае, але ў камяні дзірку прабівае; цярпён – спасён)

g(e)dule *f*, -s [*s.* גדולה(-ות) →gadles, megadl, godle] 1. узвышэньне, дасягненьне; 2. велічнасьць, вялікаснасьць; 3. *hum.* вялікая радасьць; пыха, фанабэрыя [*sin.* grojskajt, rum]

• vos iz (mit dir/im) di gedule? чаго тут радавацца? чым тут ганарыцца/хваліцца? што тут такога?

geduner *n*, -s [*d.* Gedonner] навальніца

gedúngener [*d.* gedungen] 1. *m*, -te найміт, парабак; 2. наёмны, найманы, наняты

geduxter [*d.* gedacht] уяўны, мысьленны, мысьлёвы, ілюзорны

geéfnter [*d.* geöffnet] раскрыты, расчынены

geéjdlter [*d.* edel] съпешчаны, расьпешчаны

geéjnikter [*d.* geeinigt] зьяднаны, аб'яднаны, згуртаваны; **geéjniktkajt** *f* зьяднанасьць, згуртаванасьць

geélterter [*d.* gealtert] састарэлы; **geeltert vern*** па-, са|старэць

geénderter [*d.* geändert] зьменены; які зьмяніўся

geéndikter [*d.* geendigt] скончаны; які скончыў

geéng *n*, -en [*d.* eng] звужэньне; **geengter** абмежаваны; **geengtkajt** *f* абмежаванасьць

• geengt in gelt абмежаваны ў грашох

geerter [*d.* geehrt] шаноўны, паваж(а)ны

gefájerter [*d.* gefeiert] які съвяткуюць

gefalbter, gefáldeveter [*d.* Falte, *fr.* falbala, *p.* fałd] у складкі, плісіраваны

• a gefaldevet klejdl спадніца ў складкі (плісэ)

gefálceveter [*d.* gefalzt] фальцаваны

gefálener [*d.* gefallen] павалены; заняпалы, зьнясілены, зьбяднелы; **gefálnkajt** *f*, -n заняпад; прыніжанасьць; **gefáln*** (iz gefáln) (um) вы-, су|пасьці, вы-, су|падаць; **gefáliker** *m* эпілептык, хворы на падучку

• a gefalenem šlogt men nit *šprxv.* паваленага ня б'юць
• a gefalenem tret men nit mit di fis *šprxv.* хто падае, таго

нагамі ня топчуць
• dem gefalenem helft got *śprxv.* хто падае, таму бог дапамагае
gefángener [*d.* Gefangene] 1. *m*, -ne вязень, нявольнік; 2. палонны, злоўлены, паняволены; **gefáng** *n* (у)ловы, улоў; **gefángenšaft** *f* палон, палананьне
• nemen* gefangen браць у палон
gefár *f*, -n [*d.* Gefahr] небясьпека, апаснасьць; **gefárfuler** небясьпечны, апасны; **gefárloz(ik)er** бясьпечны; **gefárlozikajt** *f* бясьпечнасьць
• mit gefar farn lebn зь небясьпекаю для жыцьця
• zajn* in a gefar знаходзіцца ў небясьпецы
gefarbter [*d.* gefärbt] (па)фарбаваны, (па)маляваны
• a gefarbter dil фарбаваная падлога
• gefarbte hor пафарбаваныя валасы
gefáteršaft=kváteršaft *f* [*d.* Gevatter] кумаўство
• az dos kind iz tojt, hert dos kvateršaft/gefateršaft uf *śprxv.* як дзіця памерла, дык і кумаўство скончылася
geféderter [*d.* Gefieder] пёрысты
geféliker [*d.* gefällig] прыслужны, услужны, дагодлівы, улеглівы, ласкавы, далікатны; **gefélikajt** *f*, -n услуга, паслуга
geféln* (zajn*/vern*) (iz geféln) [*d.* gefallen] (с)падабацца
• dos vet im mistome gefeln гэта напэўна яму будзе да спадобы
• vi gefelt es ajx? vi gefelt dir/ajx di majse? як табе/вам гэта падабаецца?
• az der xosn gefelt nit der kale, zajnen ir zajne matones nit lib *śprxv.* калі жаніх не да спадобы нявесьце, дык і падарункі ягоныя ёй не цікавыя
• nit jene/dos iz šejn, vos iz šejn, nor dos, vos es gefelt *glxv.* ня тое прыгожа, што прыгожа, але тое, што да спадобы
gefelšter [*d.* gefälscht] фальшывы, падроблены
geféngkeniš *f/n*, -n [*d.* Gefängnis] турма, няволя, зьняволеньне, паняволеньне, палон
• ejbik gefenkeniš пажыцьцёвае зьняволеньне
geférlexer [*d.* gefährlich] небясьпечны, апасны; **geférlexkajt** *f* небясьпечнасьць, апаснасьць
gefés *n*, -n [*d.* Gefäss] посуд, (па)судзіна, ссудзень; **geféshajtl** *n anat.* сасудзістая абалонка
• klapern mitn gefes грымець посудам
• vašn* dos gefes мыць посуд
geféxt *n*, -n [*d.* Gefecht] бітва, бойка, спаборніцтва
gefíl *n*, -n [*d.* Gefühl] пачуцьцё, адчуваньне; **gefíl(n)lozer** нячулы; **gefílfuler** поўны пачуцьцяў
gefilter [*d.* gefüllt] набіты, начынены, напханы, фаршыраваны; **gefilexc** *n*, -n начынка, напіханьне
• gefilte fiś *kul.* начыненая рыбным фаршам скура рыбы або клёцкі з рыбнага фаршу
• beser gefilte fiś, ejder gefilte cores *glxv.* лепш фаршыраваная рыба, чым поўна бедаў
gefinen* (gefunen) [*d.* finden, *mhd.* gevinden] знайсьці, знаходзіць; **gefíns** *n*, -n, **gefinung** *f* знаходка; **gefínort** *n* месцазнаходжаньне
• gefinen* an ojcer знайсьці скарб
• gefinen* arbet fun unter dr'erd знайсьці работу пад зямлёй
• dajn fus un dajn glid zol zix do nit gefinen! каб і нагі тваёй тут не было!
• der xoxem farlirt, der nar gefint *śprxv.* разумны губляе, дурань знаходзіць
gefíngerter [*d.* gefingert] пальчасты
gefirter [*d.* geführt] якога вядуць, кіраваны
gefiter *n* [*d.* füttern] корм, паша
geflásterter [*d.* gepflastert] брукаваны
gefléjc *n*, -n [*d.* Fliessen] прыліў і адліў
geflekter [*d.* gefleckt] стракаты, пярэсты, плямісты; **geflektkajt** *f* стракатасьць, плямістасьць
geflékt *n*, -n [*d.* Geflecht] спляценьне, перапляценьне; пераплёт; (ваконная) рама
geflígiter [*d.* geflügelt] крылаты; **geflígl** *n* акрыленьне, крылы, скрыдлы; **geflójg** *m* палёт
geflóxtener [*d.* geflochten] плецены
• gefloxtn štrik mit zajd *fig.* вяроўка, сплеценая з шоўкам (пра няроўны шлюб)
gefojlter [*d.* gefault] прэлы, падгнілы
gefór *n* [*d.* Gefahre] аўтамабільны рух
gefréjz *m* [*mhd.* vreis] *med.* эпілепсія, падучка, падучая хвароба
gefrír *n* [*d.* Gefrier] іней, шэрань, намаразь
gefrišter [*d.* gefrischt] асьвежаны
• gefrišt brojt, gefrište xale грэнкі (падсмажаны хлеб)
gefró(j)rener [*d.* gefroren] мёрзлы, замерзлы, зьмерзлы, скалелы; **gefrójrn vern*** замерзнуць, замярзаць; **gefrójrns** *n* ільды
gefúnener [*d.* gefunden] знойдзены
gefúremter [*d.* geformet] сфарм(ір)аваны; фармавы
gegaúiml *n*, -ex [*s.* (עך-)געגויימל →gagauiml] *hum.* залёты, заляцаньне
gegánveter [*s.* -גנב- →ganev] скрадзены
gegárbter [*d.* gegerbt] дублены, выраблены
gegarter [*d.* gegärt] жаданы, любы, дарагі
• majn gegarter мой жаданы
gegater/gegiter *m* [*d.* Gitter] краты
gegázlter [*s.* -גזל- →gazlen] нарабаваны
gegébener [*d.* gegeben] дадзены; **gegébene** *pl.* даныя, зьвесткі
gegésener [*d.* gegessen] які пад'еў
• nit kejn gegesener які ня еў, галодны
gegeter [*s.* -גט- →get] разьведзены (мужык); **gegete** разьведзеная (разводка)
• Ci a blonder, a bruneter, /a boxer ci a gegeter. /Un efšer gor an altn jidn, /bin ix take nit cufridn. (Х. В.) Ці бляндын, брунэт, хлопец ці разьведзены. Можа зусім стары жыд – гэта мяне ня радуе.
gegilter [*d.* gegüldet] пазалочаны
geglánc(eve)ter (вы)глянцаваны
geglejzter [*d.* gläsern] паліваны (посуд, паліва)
gegliderter [*d.* gegliedert] *anat.* чляністы, сучленны; *texn.* каленчаты
gegliter [*d.* geglüht] калёны
geglíverter [*mhd.* liberen] студзяністы
geglíxn(t)er [*d.* geglichen] падобны; **geglíxn(t)kajt** *f* падабенства, падобнасьць
• cu vos iz dos geglixn да чаго гэта падобна
• zajn* geglixn (cu) быць падобным
geglozter [*d.* Glas] зашклёны
gegluster [*d.* gelüsten] (па)жаданы
gegn=kegn [*d.* gegen] супраць, проціў, напоперак, насуперак, насупор
gegnt *m/f*, -n [*d.* Gegend] ваколіца, краіна, край; **gégntlexer, gégntiker** краёвы, абласны
gegolter [*p.* golić] голены, брыты

gegórglter [*d.* Gurgel] гарлавы, гартанны
gegósener [*d.* gegossen] (ад)літы
gegrájz(l)ter/gegrójz(l)ter=gekrajzter курчавы, кучаравы, кудзерны
gegramter [*mhd.* gerime] рыфмаваны
gegrát *n*, -n [*p.* krata] краты
gegrejter [*d.* bereiten, *mhd.* gereiten] прыгатаваны, падрыхтаваны
gegrindeter [*d.* gegründet] заснаваны
ge(g)rótn* (iz ge(g)rótn) у-, пры|да(ва)цца, (з)ладзіцца
gegvúl *n*, -n [*s.* גבול →gvul, magbil] сфэра, абсяг, бездань, прастора, плошча, тэрыторыя
geháft *n*, -n [*p.* haft] вышыўка
geháj *n* [?] нахабнасьць, нахабства, дзёрзкасьць
gehájl *n* [*d.* Geheul] выцьцё, скавытаньне, роў; **gehá(j)lišer** [illegible] прарэзьлівы
gehajrišer [?] [illegible]авесны, жудасны
gehakter [illegible] [illegible]ackt] сечаны, рублены
• [illegible] holc [illegible]атыя дровы
• [illegible] [illegible] [*d.* gehalst] абняцьце, абыйм(аньне), аб[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]ehalt] пэнсія, заработак, заробак, аклад
[illegible] [illegible] [*p.* hamować, *d.* hemmen] разумова адсталы
[illegible] [illegible] [illegible]gehangen] павешаны
• [illegible] zolstu vern! *kll.* [illegible] бадай цябе павесілі! (каб тваё [illegible] вяроўкай апаясваў! каб ты вісеў на асіне! [illegible] па табе плача!)
gehárgeter [*s.* -הר(י)גה- →harige, hojreg, hereg, nereg] 1. *m*, -te забіты (чалавек); 2. забіты
• redn* a geharget lošn гаварыць на ламанай мове
gehárteveter [*d.* gehärtet] загартаваны, замацаваны; **gehártevet vern*** гартаваць
gehébleveter [*d.* gehobelt] габляваны
gehéft *n*, -n [*d.* Gehöft] двор, сядзіба
• zajn*/blajbn* vi [illegible] geheft on [illegible] cam застацца як сядзіба без агароджы
gehefter [*d.* geheftet] вязаны, плецены
gehéj *n*, -en [?] жытло, жыльлё
gehéjb *n*, -n [*d.* heben] узровень (вады)
gehéjlikter [*d.* geheiligt] асьвечаны; прысьвечаны
gehejmer, gehéjmnišfuler [*d.* geheim] (па)таемны, сакрэтны, скрытны; **gehéjm(e)niš** *f/n*, -n таямніца, сакрэт
• Ver zingt es dort af jenem breg, /ver zingt azoj gehejm? /Dos trajbn junge pojertes /di čerede ahejm. (Z. S.) Хто сьпявае там на тым беразе, хто сьпявае так скрытна? Гэта гоняць юныя сялянкі статак дахаты.
gehéjs *n*, -n [*d.* Geheiss] загад, прадпісаньне
g(eh)énem *m/n*, -s [*s.* (ס-)גיהנום] пекла; **gehénemdiker** пякельны
• beser mit a klugn in genem, ejder mit a nar in ganejdn *šprxv.* лепш з разумным у пекле, чымся з дурнем у раі
• dos gehenem iz nit azoj šlext, vi dos kumen cu im *šprxv.* шлях да пекла горшы за само пекла
gehér *n*, -n [*d.* Gehör] слух, слых
gehérn=kern [*d.* gehören] належаць; **gehériker** належны, адпаведны, адпавядальны; **gehérikajt** *f* належнасьць
• af a geherikn ojfn (vi geherik; vi s'geher cu zajn) належным чынам; як мусіць/мае быць
• cum geherikn termin да прызначанага/адпаведнага тэрміну
• a guter (menč) gehert af dem (afn) gutn-ort *glxv.* добраму чалавеку месца на могілках
• ojb du host nit gehert kejn gut vort калі ты ня чуў жаднага добрага слова (дык пачуеш лаянку)
• vos ba der vajb iz faran, gehert alc cum man *šprxv.* што мае жонка, усё належыць мужыку
gehérnerter [*d.* gehörnt] рагаты
gehéxerter [*d.* höher] падвышаны, павышаны, высокі (гук/тон); **gehexer** *n*, -s вышыня (гуку/тону)
gehíl/gehájl *m*, -n [*d.* Hülle] пакроў, абалонка
• in gehil fun dem xašxes пад покрывам/пакрыцьцём цемры
gehílc *n* [*d.* Gehölz] лес, лесаматэрыял; **gehílctrajb** *m* сплаў лесу
gehílf *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Gehilfe] памочнік, памагаты
gehílx *n* [*d.* hell] грукат, гул, голас; рэха
gehintexc *n* [*d.* hinter] *pejor.* зброд, чэрнь
gehírn *pl.* [*d.* Gehirn] мазгі, глузды; **gehírnoncindung** *f med.* запаленьне мозгу
• šajern di gehirn варушыць мазгамі
• a rod zol dir ariber iber di gehirn! *kll.* каб табе колам мазгі пераехала!
gehiter [*d.* hüten] асьцярожны; **gehitkajt** *f* асьцярожнасьць
• zajn* gehit быць асьцярожным
gehóftener [*d.* geheftet] вышываны, гафтаваны
gehofter [*d.* hoffen] чаканы
gehójbener [*d.* gehoben] падвышаны, узвышаны, прыпадняты, прыўзьняты; велічны, значны, паважаны, аўтарытэтны; **gehójbnkajt** *f* вялікасьць, велічнасьць
• a gehojbene štimung прыўзьняты настрой
gehójf *n*, -s [*d.* Hof] сядзіба, двор
gehójfnter [*d.* Haufen] кучавы
• gehojfnte volkns кучавыя аблокі
gehójkerter [*d.* Höcker] згорблены, згарбачаны
gehójl *n* [*d.* Geheul] выцьцё, скавытаньне, роў
gehojxter [*d.* hoch] узвышаны
gehólfener *m* [*d.* geholfen] вылечаны (чалавек)
gehórbener [*r./ukr.* горб] згорблены, згарбачаны
gehórxiker, gehórxzamer [*d.* gehorsam] паслухмяны, пакорны, пакорлівы; **gehórxikajt** *f*, **gehórxzamkajt** *f* паслухмянасьць, пакора, пакорлівасьць; **gehórxn** [*d.* gehorchen] слухацца
gehúblter [*d.* gehobelt] габляваны
gejáršnter [*s.* -ירשע- →jeruše] насьледны, спадчынны, атрыманы ў спадчыну
gejes *n* [*s.* גאות →gajve] фанабэрыстасьць, ганарыстасьць, гордасьць, гонар, пыха
gejn* (mir/zej gejen, iz gegangen/gegán) [*d.* gehen] ісьці, хадзіць; **gejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) хадок, падарожны, падарожнік, вандроўнік; **géjendiker** які ідзе; **géjendikerhéjt** *adv.* ідучы, у час хадзьбы; **géjeniš** *f* хаджэньне, хада, хадня, хадзьба; **géjiker** прымальны, хадавы
• a ganc gejendik jor на працягу ўсяго году
• alc gejt mitn kop arop усё ідзе ўніз галавой (дагары карэньнем/нагамі; дрэнна/блага/кепска)
• di klajen gejen af hodeven dos fi вотруб'е ідзе на гадаваньне скаціны
• es gejt emecn vi mitn puter arop справы як (хлеб) маслам уніз (справа дрэнь; паганая/кепская справа)
• es gejt im in lebn ён жыцьцёва зацікаўлены
• es gejt in dem... справа ў тым...
• es gejt nit in gelt не ў грашох справа
• es gejt vi in puter, vi gešmirt ідзе як з маслам (бы маслам

памазаў; як на мазаных колах)
• gej farštej/vejs (az) ідзі зразумей/даведайся (як мне гэта зразумець; разумей як хочаш)
• gej mit a fajer! *kll.* каб ты згарэў! каб цябе агонь спаліў! (каб ты курэў!)
• gej zux zej ідзі шукай іх
• gejn* forojs рухацца наперад
• gejn* in gold хадзіць у золаце
• gejn* kegn emecns viln ісьці супраць нечай волі
• gejn* mit der malke/tojz *kort.* хадзіць дамай/тузам
• gejn* mit hinteršiselex строіць падкопы
• gejn* vi a ber ісьці як мядзьведзь (нязграбна)
• gejn* vi af štolcn хадзіць як на хадулях/рассохах (як бусел па балоце)
• gejn* vi an oks cu der šxite ісьці як вол на забой
• gejn* vi cum tanc ісьці як на танец
• gejn* vi unter/hinter a vant ісьці як пад/за сьцяной (ціха)
• gejt est, az s'iz nito vos ідзеце ежце, калі німа чаго
• gej(t) gej(t)! ідзі ідзі (ідзеце ідзеце)!
• gejt helft im, az er vil nit! ідзеце дапамажэце яму, калі ён ня хоча!
• gej(t) šojn gej(t)! годзе!
• genumen un gegangen узяў і пайшоў
• nit in dem gejt es не аб гэтым ідзе справа (ня ў гэтым справа)
• s'gejt a regn/šnej ідзе дождж/сьнег
• s'gejt a rejd vegn dem гаворка ідзе аб гэтым
• s'gejt im (gut) яму шанцуе
• s'gejt im dos cente jor яму ідзе дзясяты год
• s'gejt im vi a cadek af der velt (vi a roše af jener velt) яму шанцуе як цадзіку на гэтым сьвеце (як ліхадзею на тым сьвеце)
• vi gejt es? – s'gejt (gut)! як справы? – добра!

gejogter [*d.* gejagt] гнаны, цкаваны, якога гоняць; **gejóg /gejég** *n* (af) паляваньне, (у)ловы, гонка, пагон(я), дагон(кі); **gejég-hunt** *m, pl.* -hint паляўнічы сабака
• gejn* af gejeg nox hozn паляваць на зайцоў
• trajbn* gejeg (nox) паляваць

gejójvl *m*, -en [*s.* (יובל-)ען-] юбілей, сьвяткаваньне

gejomer *n* [*d.* gejammer] плач, лямант, рыданьне, румзаньне, галашэньне

gejreš *m, pl.* ge(j)rušim [*s.* (ג(י)רוש-)ים →goreš, gruše, megareš] выгнаньне [*sin.* arojstrajbung, fartrajbung]
• gejreš Moskve выгнаньне жыдоў з Масквы ў 1891 годзе
• der gejreš-španje iz fargekumen in 1492 выгнаньне гэбрэяў з Гішпаніі адбылося ў 1492 годзе

gejrim *pl.* →ger *m* [*s.* (גר-)ים] негэбрэй, які прыняў юдаізм; празэліт, неафіт, новакшчэнец, суботнік; чужанін, чуж(ак), чужынец, чужынца

gekajter [*d.* kauen] жаваны
• a xazer est gekajte zaxn *glxv.* сьвіньня есьць перажаванае
• gekajte iz nit gešmak *glxv.* перажаванае – ня смачна

gekálxter [*d.* Kalk] выбелены, пабелены вапнай

gekánteveter [*d.* Kante] рантавы

gekárbter [*d.* Kerbe, *p.* karb] шчарбаты, вышчарблены, вызублены; надрэзаны

gekéjflter [*s.* -כפל- →kejfl] памножаны

gekéjtlter [*d.* gekettelt] 1. зьвілісты, пакручасты, вілаваты, выгінасты; 2. *mat.* безупынны

gekepter [*d.* Kopf] пакараны

gekéstlter [*mhd.* kestelín] клятчасты, у клетку

gekéxlter [?] пялегаваны, (рась)пешчаны, выпялегаваны, балаваны

gekéxts/gekéxc *n*, -n [*d.* Gekochtes] страва, гарачая ежа, варыва
• koxn zix in ejgn gekexts (koxn zix derbaj an ejgn gekexts) варыцца ва ўласным соку
• beser ejn frajnt mit gekexc, ejder hundert mit a krexc лепш адзін сябра зь ежай, чымся сто з хваробай

gekilter [*d.* gekühlt] ахалоджаны

gekínstlter/gekínclter [*d.* gekünstelt] штучны; вычварны, адмысловы, выстранчаны, мудрагелісты; няшчыры, фальшывы, уданы, аблудны; **gekínstltkajt/gekíncltkajt** *f* штучнасьць; вычварнасьць, адмысловасьць, выстранчанасьць, мудрагелістасьць; няшчырасьць, фальшывасьць

gekircter [*d.* gekürzt] скарочаны

gekláng *n* [*d.* Klang] звон, бразганьне

gekláp(er)/geklóp *n* [*d.* Geklapper] стук(ат), грук(ат); **geklaperáj** *f* стуканьне, груканьне, бразканьне

gekléjdeter [*d.* gekleidt] адзеты, апрануты, апранены

gekléjmeveter [*p.* kleimo, *ukr./r.* клеймо] клеймаваны

geklép *n*, -n [*d.* geklebt] калаж; **geklepter** ляпны

gekleteráj *f* [*d.* klettern] лазаньне

geklíbener [*d.* geklaubt] абраны, выбраны

geklíglter [*d.* geklügelt] мудрагелісты, вытанчаны (розум)

geklingeráj *f* [*d.* Geklingel] (пера)звон

geklogter *m* [*d.* geklagt] абвінавачаны, падсудны; **geklóg** *n* галашэньне, лямант, рыданьне

geknák(l) *n* [*d.* knacken] трэск

geknál *n* [*d.* Knall] выбух, грук(ат)

geknejčter [*mhd.* knitschen] зморшчаны, зьмяты, скамечаны

geknipter [*d.* knüpfen] зьвязаны
• geknipt un gebundn моцна зьвязана

gekojfter [*d.* gekauft] куплены
• dos gekojfte ajngemaxts купленае варэньне

gekójleter [*d.* gekehlt] зарэзаны
• a kol/štim vi fun a gekojletn hon голас як у рэзанага пеўня (як у мліне́/янгуля)
• gekojlet un nit derkojlet рэзаны – недарэзаны
• gekojlete ojfes бітая/рэзаная птушка
• šrajen* vi a gekojleter крычаць як зарэзаны (немым голасам)

gekóveter [*p.* kować, *r.* ковать] кованы, каваны, (с)куты

gekoxter [*d.* gekocht] вараны, гатаваны; **gekóx** *n* мітусьня, сумятня

gekrájzlter=gegrájzter [*d.* gekräuselt] курчавы, кучаравы, кудзерны; **gekrájzl** *n* рабізна (на вадзе)

gekráte(ve)ter [*p.* krata] які мае краты (аб вакне)

gekráx *n* [*d.* Krach] выбух, грукат, грук

gekréjcikter [*d.* gekreuzigt] расьпяты, укрыжаваны

gekrejcter [*d.* gekreuzt] перакрыжаваны, скрыжаваны

gekrémpeveter [*p.* krępować] умацаваны, замацаваны

gekrénkter [*d.* gekränkt] хваравіты

gekrexceráj *f* [*d.* Gekrächze] стогны, енк, ёкат

gekriceráj *f* [*d.* kritzeln] крыгат, скрогат; скрыгатаньне, скрыгітаньне

gekríg *n*, -n [*d.* Krieg] сварка, звад(к)а, спорка, спрэчка, грызьня, калатня
• a gekrig iz vi a krec – vos mer me kract, alc mer bajst es *šprxv.* сварка, як кароста, – чым больш чухаеш, тым больш сьвярбіць

gekrimter [*d.* gekrümmt] крывы, косы, скрыўлены

gekrójnter [*d.* gekrönt] укаранаваны, увянчаны

gekrojzter [*d.* krauseln] курчавы, кучаравы, кудзерны
gekróxmlter, gekroxmáljeter [*p.* krochmal] накрухмалены
geksíveter [*s.* -כתיבה- →kakosev, ksive, ksube, kosev-, mixtev, nixtev] друкаваны (аб літарах)
gekšák *n* [*p.* krzak] хмызьняк, кусты
gekúmener [*d.* gekommen] які прыбыў/прыйшоў, прыбылы; прыйшлы, зайшлы
gekúst ■ [*ukr./r.* куст] кусты, хмызьняк, падлесак
gekvejtlter [*p.* kwiat] квяцісты, цьвяцісты; узорны, узорысты
gekvečter [*d.* quetschen] *lingv.* націскны
gekvičeráj *f* [*d.* Gequietsche] віск(ат), кігіканьне, сковыт: скавытаньне, вішчаньне, скуголеньне
gekvokeráj *f* [*d.* Gequake, *p.* kwok, *ukr.* квок] квокі, кудахтаньне, сакатаньне
gelάf *n*, -n [*d.* Gelaufe] бег(аніна)
gelagert zajn* [*d.* gelagert] *geol.* залягаць
gelájterter/gelójterter [*d.* geläutert] чысты, абчышчаны
gelásener [*d.* gelassen] спакойны, павольны, выпрывалы, непаспешлівы, **gelásnkajt** *f*, -n павольнасьць, непарухлівасьць
gelátetes [*p.* łata, *ukr.* лата] залатаны; **(ge)latexc** *n* коўдра «дорэзка»
gelegn vern* (mit) [*d.* gelegen] радзіць, раджаць
geleger *m*, -s [*d.* Liege] ложак, пасьцель; **gelégerter** (за)ляжалы
• [*jidd.*] oj, af majn geleger, /oj, štendik kler ix fun dir.../Oj, der zejger šlogt šojn fir, /se hojbt šojn on lixtik cu vern. *fksl.* Ой, ляжу, ой, на маім ложку, увесь час думаю аб табе... Ой, гадзіньнік ужо б'е чатыры, ужо пачынае сьвітаць.
gelégnhajt *f*, -n [*d.* Gelegenheit] выпадак, аказыя, нагода, здарэньне, абставіна, падстава, зачэпка; **gelégnhajtlexer** выпадковы, аказыянальны
geléjenter [*it.* legere, *šp.* leer] чытаны
geléjmener [*d.* lehmig] гліняны
geléjmter [*d.* gelähmt] 1. (с)паралізаваны; 2. *m*, -te паралітык; **geléjmtkajt** *f* паралізаванасьць
• gelejmte hent *fig.* бязрукі, няўмека
• er iz gelejmt gevorn яго паралізавала
• got zol gebn, du zolst hobn alcding, vos dajn harc glust – nor du zolst zajn gelejmt af ale ejvrim un nit kenen rirn mit der cung! *kll.* дай божа, каб у цябе ўсё было, чаго сэрца прагне, – але каб цябе паралюш разьбіў, і ты ня змог нават языком паварушыць!
geléjzter [*d.* gelöst] 1. вырашаны; 2. набыты (аб грашох)
gelender *n*, -s [*d.* Geländer] 1. поручань, парэнча, балясы; 2. пародыя на "gelexter"
gelénk *n*, -en [*d.* Gelenk] сустаў
geler [*d.* gelb] 1. жоўты; 2. *m* рыжы, руды; **gel vern***, **gel(b)n zix** жаўцець; **gélblexer** жаўтаваты; **gelkajt** *f* жаўцізна; **gél(e)xl/gelbl** *n*, -ex, **gél(e)xn** *n*, -s жаўток; **gélhoriker** рыжавалосы, рудавалосы; **gélzuxt** *f med.* жаўтачка, жаўтуха; **gélzuxtiker** жаўтушны; **gélšnobeldiker** жаўтаносы, жаўтароты
• gel vi a mer/mes жоўты як морква/нябожчык (бледны як з таго сьвету ўстаў, як пятак медны)
• gel vi med/vaks жоўты як мёд/воск (як бурштын /жаўток /латацё/рамонак)
• grin un gel far di ojgn кругі/сінякі пад вачыма
• vern* grin un gel зелянець і жаўцець (злаваць)
• a geler iz a ganev/ramaj *glxv.* рыжы – злодзей/ашуканец
• a geler maxt nit kejn feler *glxv.* рыжы ня робіць памылак
gelérnter [*d.* Gelehrter] 1. *m*, -te вучоны, навуковец; 2. адукаваны, пісьменны, вучоны; **gelérntkajt** *f* адукаванасьць, вучонасьць
• maxn zix far gelerntn строіць/удаваць зь сябе вучонага
gelésterter [*d.* gelästert] апаганены, зганьбаваны
geléxerter [*d.* Gelocht] дзіравы, прадзіраўлены, падзіркаваны, дзірчасты
gelexter *n/m*, -s [*d.* Gelächter] сьмех; **geléxterl** *n*, -ex жарт, розыгрыш, ашуканства
• a gelexter in/on a zajt, on a gelexter! жарты ўбок!
• a šejner gelexter! нішто сабе сьмех! сьмехуёчкі!
• zajn*/vern* cu lajtiš gelexter (ba) (af lajtiš gelexter; maxn lajtiše gelexter) людзям на сьмех (у насьмешку)
• az ox un vej cum gelexter і сьмех і грэх
• far/in/af a gelexter у насьмешку
• maxn a/dos gelexter (fun) падняць на сьмех
• ojsšisn* mit a gelexter выбухнуць сьмехам (расьсьмяяцца)
• s'gejt im ni(š)t kejn gelexter afn harcn у яго нявесела на душы
• zajn* a gelexter быць сьмешным
• a gelexter fun der bobes texter *glxv.* сьмех глядзець на бабіну дачку
• ver es laxt fun an oreman, der vet vern af gelexter *glxv.* хто сьмяецца зь бядулі, таго самога абсьмяюць
gelíbter *m*, -te (-te *f*) [*d.* Geliebte] любы, каханы, каханак, улюбёнец
geliener [*d.* geliehen] пазычаны
gelingen* (iz gelungen) [*d.* gelingen] уда(ва)цца, (з)ладзіцца
• es iz mir gelungen cu gefinen arbet мне ўдалося знайсьці работу
gelínkter *m*, -te, (-te *f*) [*d.* links] ляўша, ляўшун
gelítener *m*, -ne [*d.* gelitten] пацярпелы
geljárm *m* [*d.* Gelärm] трывога, сполах, непакой, паруха
gelódener [*d.* geladen] 1. (на)гружаны; 2. зараджаны
gelójbter [*d.* gelobt] (у)хвалены, услаўлены
gelójfiker [*d.* geläufig] беглы, быстры, хуткі; **gelójf** *n* бег(аніна); **gelojferáj** *f* беганіна, сумяціца, гармідар; **gelójfikajt** *f* бегласьць, хуткасьць
gelókter [*d.* gelockt] завіты, кучаравы
gelóšener [*d.* geloschen] гашоны
gelt *n*, -n/-er [*d.* Geld] грошы; **géltiker** грашовы; **géltlozikajt** *f*, **gélt-mangl** *m* безграшоўе; **gélt-cejxn** *m*, -s грашовы знак; **gélt-faršvendung** *f*, -en растрата; **géltgajciker** прагны да грошай; **géltgiriker** карысьлівы; **géltgirikajt** *f* карысьлівасьць; **géltmark** *m*, *pl.* -merk грашовы рынак; **gélt-mitlen** *pl.* грашовыя сродкі; **gélt-ojsborger** *m*, **gélt-ojslajer** *m* крэдытор, пазычальнік, ліхвяр; **géltšafer** *m*, -s зьбіральнік грошай; **geltšaferáj** *n* зьбіраньне грошай; **géltštik** *f/n* залатоўка; **géltštrof** *f*, -n грашовы штраф; **géltveksler** *m* ліхвяр, квотнік; **géltojšer** *m* мяняйла; **géltzak** *m*, *pl.* -zek 1. грашовы мяшок; 2. *fig.* "залаты мяшок", багацей
• er iz ba gelt ён пры грашох
• far kejn šum gelt ni(š)t ні за якія грошы
• gut gelt добры кошт
• hobn* gelt vi grojs er iz і сам вялікі, і грошай поўна
• in glajxn gelt за добрыя грошы
• maxn cu gelt прадаць, рэалізаваць
• on gelt бясплатна, дарма
• s'iz vert dajn gelt! і эта варта тваіх грошай!
• af draj zaxn štejt di velt: af gelt, af gelt un af gelt *glxv.* на трох

рэчах стаіць сьвет: на грашох, на грашох і на грашох (пародыя на сэнтэнцыю з Талмуду) (за грошы ўсюды шабас)
• az me colt (s'kost) gelt, iz vert gelt *glxv.* калі плаціш грошы, гэта варта таго (што каштуе грошай, варта таго)
• beser a glat-gelt ba zix, ejder gut-gelt ba jenem *šprxv.* лепей невялікія свае грошы, ніж вялікія чужыя (лепей варона злоўленая, чым сокал пад небам)
• er hot azoj fil gelt vi/vifl a jid xazejrim y яго грошай як у жыда сьвіньней
• es hot azoj gut mit gelt, vi es iz šlext on dem *šprxv.* ня так добра з грашыма, як блага бязь іх
• far gelt bakumt men alc, nor/ober nit kejn sejxl (kejn sejxl nit) *šprxv.* за грошы розуму ня купіш (золата і ў краме дастанеш, а розуму не прыставіш)
• gelt cit/gejt/klept cu gelt (cu gelt gejt gelt) *glxv.* грошы цягнуць да грошай (грош гроша нажывае)
• gelt farentfert ale kašes *glxv.* грошы адказваюць на ўсе пытаньні (за свой грош усюды харош; за грошы мы і ў судзе харошы; з грашамі і копшы дагодзіш)
• gelt firt di gance velt! *glxv.* грошы кіруюць усім сьветам!
• gelt iz ba im vi mist/blote грошай у яго як сьмецьця (як гразі/сьмецьця/мякіны/трасок/пяску, як у чорта (скалак); куры не клююць, сабакі ня ліжуць)
• gelt lozt nit ruen *glxv.* грошы не даюць адпачыць
• majn gelt, dajn nešome *glxv.* маé грошы – твая душа (ня крадзь і ня плач; дай душы волю, то сам будзеш у няволі)
• mit gelt ken men ales *glxv.* з грашыма можна ўсё (грошы муры ламаюць; грошы камень б'юць; грошы ўсё зробяць)
• nox ništo jene zalc, mit velxer me zol kenen ajnzalcn dos gelt *šprxv.* німа таe солі, якой ільга было б засаліць грошы (грошы круглыя, ад таго і коткі)
• ober gelt, vider gelt, vajter gelt *glxv.* але ж грошы, зноў грошы, далей грошы
• on gelt iz kejn velt *glxv.* бяз грошай німа сьвету

geluex=goluex *m*, *pl.* gluxim [*s.* (גלוח(-ים] безбародзька (голены жыд без барады насуперак запавету Майсея)
gelúfterter [*d.* Luft] выветраны, вэнтыляваны
gelúngener [*d.* gelungen] удалы, удачны; **gelúngenkajt** *f* удача
g(e)lústn (cu. nox) [*d.* gelüsten] палка жадаць, прагнуць
• s'gelust zix im vi a trogediker jidene захацелася/зажадалася яму як цяжарнай жыдоўцы (як кабыле воцату, як Гіны касьнікоў)

gemájimter [*s.* -מים- →majim] *fig.* хрышчаны
gemámzerter [*s.* -ממזר- →mamzer] спрытны, бойкі, хопкі
• gemamzerte ojgn хітрыя вочы

gemarinirter [*d.* mariniert] марынаваны
gemárk *n*, -n [*d.* gemarkt] сфэра, абсяг, плошча, тэрыторыя, раён
gemáterter [*d.* mattieren] вымучаны, змучаны, змардаваны, балючы
gemáx [*d.* gemach] *adv.* павольна, спакойна
• lozn* gemax пакінуць у спакоі

gemáx *n*, -n [*d.* Gemach] гмах, будынак; вялікі пакой
gemaxter [*d.* gemacht] штучны, зроблены, няшчыры, фальшывы, уданы, аблудны; **gemaxtkajt** *f* штучнасьць, няшчырасьць, фальшывасьць
• a gemaxter kop махляр, круцель, хітрэц, шальмец, шахрай

gembe=gombe *f*, -s [*p.* gęba] морда, пыса; падбародак, падбародзьдзе

geméjn *f*, **gemejnde** *f*, -s [*d.* Gemeinde] абшчына, супольнасьць; **geméjnzam** *adv.* разам, супольна, сумесна, талакой; **geméjnzamer, geméjndišer, geméjnšaftlexer** супольны, абшчынны, грамадзкі; **geméjnzamkajt** *f*, **geméjnšaft(lexkajt)** *f* супольнасьць
• arbetn gemejnzam працаваць супольна
• oder di gemejnde, oder der tojt *glxv.* альбо грамада, альбо сьмерць (моцны статак чарадою, а людзі грамадою; добра там жывецца, дзе гуртам сеецца і жнецца)

gemejner [*d.* gemein] 1. звычайны, просты, небагаты; 2. брыдотны, брыдкі, плюгавы, ганебны; **geméjnhajt** *f*, -n подласьць (учынак); **geméjnkajt** *f*, -n пошласьць, брыдота, плюгаўства, ганебнасьць; **geméjnste** *n* нявартая, ганебная рэч
• a gemejner paršojn плюгавец
• a bisele xejn iz šojn nit gemejn трошкі шарму і ўжо нязвыкла
• ejder gemejn, beser alejn чым супольна, лепш адасобна
• – Vos že zol ix ton, az ix bin nit kejn šejne /un ix hob nit kejn nadn mit kejn gelt? /Vos že zol ix ton, az ix bin a gemejne, /ci darf ix nit visn fun kejn velt? *flksl.* – Што ж мне рабіць, калі я непрыгожая і ня маю пасагу і грошай? Што ж мне рабіць, калі я бедная, ці я не павінна ведаць сьвету?

geméjnter [*d.* gemeint] які ў думках, выдуманы, уяўны; **geméjnt zajn*/vern*** разумецца, падразумяваецца, мецца на ўвазе, меркаваецца
• nit geredt iz ojx geredt/gemejnt/gešvign *šprxv.* змоўчаць – таксама нешта сказаць/мець на ўвазе

gemél *n*, -n [*d.* Gemälde] малюнак
gemélk *n*, -n [*d.* Milch] удой
gem(e)lóxeter [*s.* -מלאכה- →meloxe] штучны, халтурны, фальшывы, падроблены, зроблены абы-як, вымучаны
gemésikter [*d.* gemässigt] памяркоўны, умеркаваны
gemést *n*, -n [*d.* messen] вымярэньне
geméxc *n* [*mhd.* gemehte] пэніс, канец, чэлес, шышка, дудучка, пумпыська, геніталія
gemínerter [*d.* minder] зьменшаны, паменшаны, збаўлены, убаўлены; **gemínerte** *f mat.* зьменшыва
gemíš *m/n*, -n, **gemišexc** *n*, -n/-er [*d.* Gemisch] мешаніна, сумесь; **gemišter** (зь)мешаны
gemíšpetkajt *f* [*s.* -משפט(י)- →mišpet] судзімасьць
gemít *n*, -er [*d.* Gemüt] настрой, пачуцьцё; **gemítlexer** утульны, сардэчны, спакойны, задушэўны; **gemítlexkajt** *f*, -n утульнасьць, сардэчнасьць, задушэўнасьць
• šver/gring gemit цяжкі/лёгкі настрой (добры гумор)
• a cerisn gemit iz šver cu hejln *glxv.* сапсаваны настрой цяжка вылечыць

gemójerter [*d.* gemäuert] мураваны, каменны; **gemojer** *n* мураванка, будынак
• fun danen in an ejgener a gemojerter! (fun danen in an ejgener štub!) каб адсюль ды ва ўласную мураванку!

gemojzexc/gemejzexc *n*, -n/-er [*mhd.* gemöse] твань, баг(ні)на, багнішча, дрыгва, алёс, балота
gemóldener [*d.* melden] аб'яўлены, абвешчаны
gemólener [*d.* gemahlen] молаты
gemolter [*d.* gemalt] размаляваны, намаляваны; уяўны; **gemólt zajn*** мажліва, магчыма, верагодна, імаверна, уяўна, вераемна
• es ken (nit) gemolt zajn гэта (не)магчыма/(не)мажліва
• kenen* gemolt zajn мець магчымасьць, быць магчымым

• kenen* gring gemolt zajn быць верагодным/уяўным/вераемным

gemonter *m*, -te, (-te *f*) [*d.* mahnen] *jur.* адказьнік

G(e)more *f*, -s [*s.* (-ות)גמרא →gojmer] "завяршэньне, вывучэньне"; Гемора (частка Талмуду, напісаная па-арамэйску, у якую ўвайшлі дыскусіі і аналіз тэкста Мішны); увесь Талмуд; **g(e)móre-kepł** *n*, -ex *fig.* лядашчы чалавек; **g(e)móre-nign** *m* [*s.* ניגון] мэлёдыя, пад якую вывучаецца Талмуд

• in der hejliker Gemore gefint men alc - afile a dare vanc *glxv.* у сьвятой Геморы можна знайсьці ўсё – нават сухога клапа

• Iz gezesn ba der Gemore /der alter Menaše /un gelernt mit hislajves. /Kumt cu im zajn vajbl Zlate /un fregt im a kaše: / Vu nemt men af šabes? Njet u menja ni vodki – s'a xideš. /njet ni bulki, ni xale af kideš. /Efšer iz a svore, zolst farmaxn di Gemore /un gejn ergec borgn /a por grošn af morgn. /Vajl fun dajn lernen mit hislajves /tak nie budet na šabes. /Lernt vajter der alter Menaše - /"ma tikanto" – s'iz a švere kaše: /oj, kušat xocetsa i kušat nado i kušat treba. /Nor vos zol men zogn a kluger jidene mogn? *fiksl.* Сядзеў над Геморай стары Мэнаша і вывучаў яе з асалодай. Прыйшла да яго ягоная жоначка і пытаецца ў яго: – Чым справіць шабас? Німа ў хаце ні гарэлкі – дзіва што, німа ні булкі, ні суботняй халы. Можа варта закрыць Гемору й пайсьці пазычыць трохі грошай на заўтра. Таму што "вывучэньнем з асалолай" на шабас не заробіш. Але й далей вывучае стары Мэнаша – "што паправіш" – цяжкае пытаньне: ой, есьці хочацца і есьці трэба. Але што патлумачыш страўніку?

• pasn/klejdn vi far a jidene ■ blat Gemore пасуе як жыдоўцы ліст Геморы

gemóstener [*d.* gemessen] разьмераны, мерны; **gemóstnkajt** *f* разьмеранасьць, мернасьць

gempe=kempe *f*, -s [?] выспа, востраў

gemúrml *n* [*d.* Gemurml] гоман, мармытаньне, бубненьне, бурчаньне; цурчаньне, гурчаньне

• dos gemurml funem tajxl, fun di xvaljes гоман рэчкі, хваляў

gemúsklter [*d.* muskulös] мускуліcты, жыліcты, цяглicты

gemústerter [*d.* gemustert] узорысты, узорны

gemútikter [*d.* Mut] падбадзёраны

gemze *f*, -s [*d.* Gemze] *zool.* сарна; **gémzener** са скуры сарны

genamnik=ganamnik=gnomnik *m*, -es [?] прахвост, шальмец, пройда, ашуканец, круцель, махляр

genanter [*d.* genannt] *hum.* (на)званы

genarer *m*, **genarnik** *m*, -es. (-nice *f*, -s) [*d.* Narr] ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, віла-воднік, манюка, чмурыла, махціц; **genarter** ашуканы, абдураны; які ашуквае, абдурвае; **genár** *n*, **genareráj** *f/n* дурыкі, ашуканства, махлярства, круцельства, хлусьня, падман; **genarung** *f* расчараваньне; **genárn** ашук(в)аць, абдурыць, абдурваць; **genárn zix** (in), **genárt zajn*** ашук(в)ацца, абмыліцца, абмыляцца, абдурыцца, абдурвацца

• hobn* dos genar fun emecn абманваць, ашукваць кагосьці

• fun a jidn hot men dos genar *glxv.* жыд ашукае

• vos mer gehart/gevart, vos mer genart *šprxv.* чым болей чакаеш, тым болей абдураць (хто доўга вагаецца, той застаецца ў дурнях)

gendz *pl.* →gandz *f* гуся, гусь; **géndze(r)ner** гусіны; **géndzlerke** *f*, -s гандлярка свойскай птушкай; **gendzns** *n*, **géndznflejš** *n* гусяціна; **géndzn-bliml** *n*, -ex *bot.* маргарытка, стакротка; **géndzn-feder** *f*, -n гусінае пяро; **géndznfis** *pl. bot.* лебяда; **géndzn(-)fislex** *pl.* двукосьсе; **géndznšmalc** *f* (géndzene šmalc) шмалец

• gendze(r)ne hojt гусіная скура

gendzlen (zix) (in) [*d.* Gans?] сьвярбець; **géndzleniš** *n fig.* сьверб, сьвярбеньне

• gendzlen in bojx сьвярбіць у жываце

• es gendzlt zix mir in fus у мяне сьвярбіць нага

• s'gendzlt zix im! яму карціць/хочацца!

génecn [*d.* gähnen] 1. зяваць, пазяхаць; 2. *n*, **geneceráj** *f* пазяханьне, зявачка, пазявота; **genec** *m*, -n позех; **gebn*/ton* a genec** пазяхнуць

• gebn* a gešmakn genec салодка пазяхаць

• grojs vi a genec вялікі як позех (дужа маленькі)

genéj *n*, -en [*d.* nähen] шыцьцё; **genejter** шыты

• genejte zaxn trenen zix сшытыя рэчы лёгка порацца (*vrtš.* "genejter" шыты – "genejter" прымушаны)

• genejts un gearbets, gekoxts un gebakts iz kejn mol nit cu fil *šprxv.* шытага і зробленага, варыва і печыва ніколі зашмат не бывае

genéjgter [*d.* geneigt] нахільны, схільны, наўкосны; прыхільны, схільны; **genéjgtkajt** *f* схільнасьць (да нечага)

• er iz genejgt cu farkilungen ён схільны да хвароб

genéjrekter [*s.* -נהרג- →nereg, on-, ce|nerekn] скалечаны, зьбіты

genejter [*d.* genötigt] прымушаны, змушаны

(ge)néjtikn zix (genojtikt) [*d.* benötigen] мець, адчуваць патрэбу, быць у нястачы; **genéjtiker** неабходны, патрэбны; **genéjtikajt** *f* неабходнасьць, патрэбнасьць

g(e)nejve=ganejve *f* [*s.* (-ות)גנבה →ganev] крадзеж, крадзьба, зладзейства, рабаваньне

• farnemen* zix mit g(e)nejve займацца крадзяжом

• a g(e)nejve mit ufbrox крадзеж з узломам

genem=gehenem *m*, -s [*s.* (-ם)גיהנום] пекла

genenen (cu) [*d.* nahen] на-, пры|блізіцца, на-, пры|бліжацца; **genenung** *n* набліжэньне, прыбліжэньне

genérn [*d.* nähren] карміць, харчаваць, жывіць

genetív/genitív *m*, -n [*d.* Genetiv] *gram.* родны склон

genézener [*d.* genesen] здаровы; **genézn vern*** вылечыцца, вылечвацца, паправіцца, папраўляцца, ачуняць, ачуньваць; **genezung** *f*, -en вылечваньне, ачуньваньне; **genézlt vern*** (пародыя на "geneznt")

geng *pl.* →gang *m*, *dim.* **gengl** *n*, -ex, **géngele** *n*, -x 1. ход, паходка; 2. зьмена; 3. камплект; **geng** *pl.* замашкі, манеры

• hintiše geng сабачыя манеры

geni *m*, -s [*d.* Genie] гэній; **genialer** гэніяльны; **genialkajt** *f* гэніяльнасьць

geníceveter [*p.* nicować] пераніцаваны

genicter/genucter [*d.* genützt] патрыманы, (па)ношаны

genígn [*d.* genügen] 1. хапаць, быць дастатковым; 2. з(а)даволіць, з(а)давальняць, за-, с|патоліць, запатольваць

genik *m*, -n [*d.* Genick] загрывак, карак

• az me lojft nox a glik, cebrext men zix dos genik *šprxv.* хто бяжыць за шчасьцем, зломіць сабе карак (за шчасьцем не зганяешся)

geníklter [*d.* vernickelt] нікеляваны

genisn* (genósn) (fun) [*d.* genießen] 1. спрабаваць, (па)каштаваць, смакаваць; (па)цешыцца; 2. атрым(лів)аць; выкарыст(оў-в)аць; **geniser** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек, які атрымлівае дапамогу

• genisn* koved карыстацца павагай
• genisn* dem/funem fargenign атрымліваць асалоду
• a gutn bisn vilt zix jedern genisn *glxv.* кожнаму карціць атрымаць добры кавалак

geniter [*mhd.* geniet] спрактыкаваны, дасьведчаны; **genitkajt** *f*, **genitšaft** *f*, -n спрактыкаванасьць, дасьведчанасьць; **genitn zix** практыкавацца; **genitung** *f*, -en практыкаваньне

• a genite kale lejgt zix alejn afn rukn *glxv.* спрактыкаваная нявеста кладзецца сама на сьпіну
• freg nit bam klugn, freg bam genitn *šprxv.* пытайся не ў разумнага, а ў дасьведчанага (пытайся ня ў старага, а ў бывалага)
• genitšaft kost gelt *glxv.* дасьведчанасьць каштуе грошай

geníteveter [*d.* nieten] кляпаны

genízekter [*s.* -נִיזוֹק- →nizekn] скалечаны, зьнявечаны; **genizekt vern*** разьбіцца, па-, с|калечыцца

g(e)nód *f*, -n [*d.* Gnade] міласьць, літасьць, ласка, дабрыня

• gevinen* emecns genod трапіць у міласьць да кагосьці (заваяваць давер)
• gots genod божая ласка
• zajn* in genod ba emecn быць у міласьці ў кагосьці

genój [*d.* genau] дакладна, падрабязна, пунктуальна; **genójer(er)** дакладны, падрабязны, пунктуальны; **genojkajt** *f* падрабязнасьць, пунктуальнасьць, дакладнасьць

• ix vejs es genoj я ведаю гэта дакладна

genose *m*, -sn, (-sine *f*, -s) [*d.* Genosse] таварыш, калега

genúg [*d.* genug] *adv.* до(сыць), годзе, даволі; **genúgiker, genúg(ndik)er** дастатковы; **genúgn** хапаць, быць дастатковым; **genúg(nd)ikajt** *f* дастатковасьць

• genug šojn! годзе ўжо!
• iber genug занадта, задужа
• cum trogn muzn zajn cvej, cum hobn iz genug ejnem alejn *šprxv.* каб зацяжараць, патрэбна двое, каб нарадзіць, дастаткова й аднае
• es kost mix genug rebe-gelt *glxv.* гэта мне каштавала вялікіх грошай
• nit genug, vos me vert on dos gelt, ruft nox jener: nar! *glxv.* мала таго, што застаўся бяз грошай, дык яшчэ і дурнем абазвалі! (ня тое, што згубіў, яшчэ ў карк зарабіў)

genús *m* [*d.* Genuss] асалода, суцеха, з(а)давальненьне, прыемнасьць, замілаваньне

genus *m*, -n [*d.* Genus] *gram.* стан

• der posesiver genus залежны стан

geojnim *pl.* →goen *m* [*s.* (יִם-)גָּאוֹן] 1. вялікі вучоны(-талмудыст), гэній, гэніяльны чалавек; 2. кіраўнік гэбрэйскай акадэміі ў Бабілёніі паміж VII і XI стст. да н.э.; 3. Віленскі Гаон (1720–1797); **geojnej-hadór** *pl.* [*s.* גְּאוֹנֵי־הַדּוֹר] вучоныя гэтага часу; **geojnes** *n* [*s.* גְּאוֹנוּת], **geójniškajt** *f* гэніяльнасьць, вучонасьць [*sin.* genialkajt, grojse gelemtkajt]; **geójnišer** гэніяльны, вучоны, бліскучы

• er hot a geojnišn kop ён мае гэніяльную галаву

geóremt(er) [*d.* Arm] поплеч, пад руку

gepačeráj *f//n*, -en [*d.* Patsche] лясканьне, плясканьне

gepakter [*d.* gepackt] 1. напоўнены, напакаваны, набіты бітком; 2. злоўлены, схоплены; 3. каржакаваты, карэнасты, прысадзісты

• ful gepakt набіты бітком

gepáncerter [*d.* gepanzert] браняваны

gepankevate(r) [*p.* pan?] расьпешчаны

gepáreter [*p.* para, *ukr.* пара] параны

gepásikter, gepáske(ve)ter [*p.* pas, *ukr.* пас] паласаты

gepásiter [*s.* -פָּסוּל- →pasles, psojles, poseler, kol-hapaslones] забракаваны, прызнаны ня годным

gepaster [*d.* passen] дапасаваны

gepéjgerter [*s.* -פָּגַר- →pgire, pejger] здохлы

• maxn zix gepejgert прыкідвацца прасьцяком/мёртвым
• ojszen* vi a gepejgerter (hering/mojz/fiš/šlajen) выглядаць як здохлы/здохлая (селядзец/мыш/рыба/лін)

gepék *n* [*d.* Gepäck] багаж, пакункі

gepéklter [*p.* peklować?] копчаны, вэнджаны

gepénteter [*p.* pętać] спутаны, зблытаны, зьвязаны; **gepéntetkajt** *f* зблытанасьць; скаванасьць, скутасьць

gepérlter [*d.* Perle, *p.* perła] пэрлавы, бісэрны

gepésteter [*ukr.* пестувати] пешчаны

gepexter [*d.* Pech] высмалены

gepilder *m/n*, -s, **gepilderáj** *f* [*d.* poltern, *mhd.* buldern] гармідар, гам(ана), гоман, галас, тлум

• geštelt a xupe gor in frejdn, /x'hob cvej texterlex, cvej šejne mejdn; /ix vaš di vindelex un trikn zej, /in štub iz a gepilder, a gešrej (J. P.) вясельле справілі ў радасьці, у мяне дзьве дачушкі, дзьве прыгажуні; я мыю і сушу пялюшкі, у хаце тлум і гармідар

gepíntlter [*d.* gepunktet] у кропкі, плямісты, плямаваты, рабенькі

geplacter [*d.* geplatzt] лопнуты, трэснуты

geplanter [*d.* Plan] заплянаваны, намечаны, вызначаны, нацэлены, дапушчальны

geplápl(eráj) *n* [*d.* Geplapper] балбатня, траскатня

geplefter [*d.* verblüffen] уражаны, зьдзіўлены, ашаломлены, зьбянтэжаны, разгублены; **gepléf** *n*, -n, **gepleftkajt** *f* зьдзіўленьне, зьбянтэжанасьць, разгубленасьць

gepljésk *m* [*ukr.* плеск] плёск, пелеск, плюскат; плёсканьне, пляскаңьне, плюсканьне

geplogter [*d.* geplagt] гнаны, цкаваны

geplojder *m*, **geplojderáj** *f* [*d.* Geplauder] балбатня, лапатаньне, біліндрасы

geplójš *n* [*d.* Plausch] балбатня, пустаслоўе

geplonter *n* [*p.* plątać] блытаніна, путаніца, бунтаніна; **geplónterter** (за)блытаны

gepnjáklter [*p.* pniak] паржышчавы

gepój(e)lt! [*s.* -פּוּעָל- →pule, balpojel, bepojel-, pojel-jojce] *int.* добра! згода!

gepojkeráj *n* [*d.* Paukerei] барабанны бой

gepokter [*d.* Pocken] рабы, пабіты воспай

geporter [*d.* Paar] парны (ліст)

geprážeter [*p.* prażyć, *ukr.* пражити] пражаны, смажаны

• geprażete kerlex пражаныя семечкі

gepréglter [*mhd.* brëglen] пражаны, смажаны; вараны (аб варэньні); **gepréglexc** *n*, -er смажаніна, пражаніна; **geprégls** *n* варэньне, сочыва

geprépl *n* [*d.* plappern, *nhd.* brabbeln] мармытаньне, лапатаньне

geprester [*d.* gepresst] прасаваны; сьціснуты

geprieter [*d.* gebrühet] упрэлы, адтоплены

• gepriete milx адтопленае малако

gepruvter, geprúviker [*d.* geprüft] выпрабаваны; бывалы; **geprúv** *n* спроба, досьлед, вопыт

gepúderter [*d.* gepudert] напудраны

ger *m*, *pl*. gejrim, (-te *f*, -s) [*s*. (-ים)גר →gier, megajer] негэбрэй, які прыняў юдаізм; празэліт, неафіт, новакшчэнец, суботнік; чуж(ак), чужанін, чужынец, чужаніца; **gercédek** *m* [*s*. צדק] прававерны, набожны празэліт; найменне графа Валянціна Патоцкага (г. Вільня, XVIII ст.)
• far a ger tor men kejn goj nit šeltn/šiltn *glxv*. перад няжыдам, які прыняў юдаізм, нельга гоя клясьці
gerábeveter [*d*. rauben, *p*. rabować] награблены, нарабаваны
gerajseráj *n* [*d*. Gereisse] грызьня, сварка, звада, калатня, разьмір'е, нязгода, бязгодзіца, нялад, разлад
gerájt *n*, -n [*d*. reiten] загарадзь для скаціны, пастаўнік
g(e)rám *m* [*s*. גרם] прычына
g(e)ramer=gromer=gerojmer [*d*. geräumig] прасторны, раскошны, разьлеглы; **geramkajt=gerojmkajt** *f* прастора, гала, раскоша, абшар, разьлегласьць, гонь
• dos mantl ligt af im geram паліто сядзіць на ім раскошна
geráng! *n*, -en [*d*. Rang?] барацьба, стычка
geráteveter [*p*. ratować] выратаваны, уратаваны
gerazirter [*d*. rasiert] голены, брыты
gered *n*, -en **gere(j)deráj** *f/n*, -en [*d*. Gerede] размова, гаварка, гоман; **gerejderajen** *pl*. погалас(ка), плёткі; **geredter** сказаны; размоўны, гутарковы
• geredte šprax гутарковая мова
• gešvign hejst gerejd (maskim zajn; gešvign iz/hejst ojx geredt) маўчаньне гаксама красамоўна (маўчаньне – згода)
geréjmter [*d*. gereimt] рыфмаваны
geréjnikter [*d*. gereinigt] абчышчаны
geréjxerter [*d*. geräuchert] вэнджаны; **geréjxerts** *n* вэнджаныя прадукты
geréls *n*, -n [*r*. рельс] каляя, рэйкі, пуць
gerém *n*, -en [*d*. Rahmen] каркас, касьцяк
gerér *n*, -n [*d*. Röhre] водаправод
gerét *n* (af) [*d*. retten] лішак, збытак, рэшта
geréteniš *f/n*, -n [*d*. Geraten] ураджай, урод(а); **geréteniškajt** *f* ураджайнасьць, урадлівасьць
gereveráj *f/n* [*ukr*. ревти] роў, лямант
geréxt [*d*. gerecht] правільна, праўда, праўдзіва; **geréxt(i-k)er** справядлівы, слушны; **geréxt(i)kajt** *f*, -n справядлівасьць, слушнасьць; **geréxt zajn*** мець рацыю; **geréxtikn** даказ(в)аць, абараніць, абараняць, адстаяць, адстойваць (права)
• dos (s'iz) gerext сапраўды, гэта так
• gebn* gerext прызнаць слушным
• gerext vi di velt, vi der tog, vi gots mišpet справядлівы як сьвет/дзень, як божы суд
• vej dem, vos er iz gerext! гора таму, хто мае рацыю! (яго крыўдзяць, а ён мусіць маўчаць)
gerglen=gorglen [*d*. Gurgel; grölen] гарланіць
geríbener [*d*. gerieben] цёрты, дзёрты, шараваны
gerímpl *n* [*d*. rumpeln] гам(ана), гоман, галас, гармідар, тлум
gerimter [*d*. gerühmt] слынны, (добра) вядомы, славуты
gerinen* (iz gerunen), **gerunen vern*** [*d*. gerinnen] 1. абрызгнуць, абрызгаць, скіснуцца, скісацца (аб малацэ); 2. адкіпець, адкіпаць (аб малацэ); **gerins** *n* [*d*. Gerinne] цурок, струменьчык
geripster [*d*. gerippt] трубчасты, жалабаты; у(ва)гнуты
gerirter [*d*. gerührt] 1. кранутый, расчулены; 2. надарваны, нададраны
• gerirt fun zinen які зьехаў з глузду, звар'яцелы (вар'ят)
g(e)rísn [*d*. grüssen] (пры)вітаць, перада(ва)ць прывітаньне; **geris/g(e)rús** *m*, -n прывітаньне, вестка
• Avek azoj fil jorn, /gemejnt ix bin farlorn, /an almone a farviste - /lejdik ba majn tiš... /Mit ajx vi iz gegangen, /cajt me hot ajx gefangen? /Vos maxt Jehude un Efroim? /Git mir a gerus! (E. Z.) Мінуліся гады, я лічыла сябе кінутай, спустошанай удавой – пуста за маім сталом... Як вам жылося, пакуль вы не трапілі ў палон? Што робяць Егуда і Яфрэм? Перадайце мне вестачку!
geríxt *m*, -n [*d*. Gericht] суд; **gerixter** чаканы, да якога падрыхтаваліся; **gerixtlexer, gerixtiker** судовы; **gerixtbazicer** *m* судовы засядацель, асэсар, падсудак; **gerixtgehejs** *n*, -n судовая забарона; **gerixt-ojsfirer** *m* судовы выканавец, выканаўца; **gerixt-ongeheriker** падсудны; **gerixt-ongeherikajt** *f* падсуднасьць
• di gerixte maxt судовая ўлада
• šteln cum gerixt прыцягваць да суду
gerixt(s) *n*, -n [*d*. Gericht] страва
• a mitik fun draj gerixtn абед з трох страваў
gerízlter [*d*. gerieselt] які цурчыць, гурчыць
gern [*d*. gern], **gerik** *adv*. ахвоча, ахвотна, з ахвотай, з радасьцю, па добрай волі; **gérnkajt** *f* гатоўнасьць; **gérn(-)vilik** *adv*. ахвотна, наўмысьля; **gérn(-)viliker** гатовы, ахвотны
• šlep mix, ix gej gern! *glxv*. цягні мяне, я іду з ахвотай! (так у госьці звалі, аж рукавы адарвалі)
• vos ejner volt gern gehet (gehat), dos xolemt zix im in bet *šprxv*. што хацелася б мець, тое і сьніш
gerojbter [*d*. rauben] нарабаваны, награблены
gerójdefter [*s*. -דודם- →rojdef-, redife, nirdef] якога перасьледуюць/ўціскаюць; гнаны
gerojmer=g(e)ramer=gromer прасторны, раскошны, разьлеглы; **gerojmkajt=geramkajt=gromkajt** *f* прастора, гала, раскоша, абшар, разьлегласьць, гонь
gerójš *n*, -n [*d*. Geräusch] шум, шолах, грукат, гул; **gerójš-lozer** бясшумны
• dos gerojš fun kojles, funem vald гул галасоў, лесу
gerójxerter [*d*. geräuchert] копчаны, вандляваны, вэнджаны
geroldje *f* [*d*. Heraldik] гэральдыка
gerótn*=gegrótn* (iz ge(g)rótn) [*d*. geraten] у-, пры|да(ва)цца, (з)ладзіцца; шчасьціць, таланіць, шэньціць; **gerót** *n*, -n ураджай, урод(а); **gerótener** 1. *m*, -te зух; 2. удалы, удачны, удатны, прыдачлівы, прыдатны; ладны; здатны, здольны; 3. ураджайны, урадлівы; **gerótn zajn*** (in) паходзіць (на кагосьці); **gerótnkajt** *f*, -n (in) 1. удачлівасьць, зухаватасьць, адважнасьць; 2. ураджайнасьць, урадлівасьць
• der kuxn iz ir gerotn nipor у яе атрымаўся добры
• es iz gerotn zi cu gefinen удалося яе знайсьці
• gerotn af ale notn здатны на ўсе ноты
• gerotn vi dem nogids kugl удалы як кугаль у багача
• a gerotener – im iz gut šikn noxn malex-hamoves *glxv*. зух – яго добра пасылаць за сьмерцю
• a zun, vi er gerot – an ejdem, vi me vil *šprxv*. сын – як пашанцуе, зяць – якога сам захочаш
• az a nariškajt gerot afile a mol, iz es fort a nariškajt *šprxv*. нават калі дурнота раз патрапіць, яна застанецца дурнотай (ня быць казе на вазе)
• ba a mamen zajnen ire kinder di gerotnste *glxv*. для маці яе дзеці самыя здольныя

• di zin zajnen tomed on der mames bruder gerotn *glxv.* сыны заўжды падобныя да матчыных братоў
• dos epele gerot nox dem štam, dos kind gerot nox der am *šprxv.* які сорт, такі й яблык, якая мамка, такое й дзіцё (які сьвердзел, такая й дзюрка – якая матка, такая й цурка)

geršt *m*, -n, *dim.* **gérštele** *n*, -x, **gerštndl** *n*, -ex [*d.* Gerste] ячменнае зерне; ячмень (на воку); **gerštn** *m/pl.* ячмень; **gérštener** ячменны; ячны, грацовы
• a kaše fun dine gerštene grojpn *kul.* ячневая каша, размазьня
• gerštene grojpn ячныя крупы, груца

gertner *m*, -s, (-n *f*, -s), **gertenirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Gärtner] гароднік, садоўнік; **gertneráj** *f* гародніцтва; **gértener** *pl.* →gortn *m*, -s, *dim.* **gert(nd)l** *n*, -ex (а)гарод, сад; **gértnern** працаваць у садзе

geruder *n*, **geruderáj** *f/n* [*mhd.* rüeden] шум, гоман, рух
• maxn a geruder узьняць шум
• zaj že mir gezunt, /majn liber bruder, /ix for fun dir avek, /un max nit kejn geruder *flksl.* бывай жа здаровы, мой любы брат, я еду ад цябе прэч, і не рабі крыку

gerúfener [*d.* gerufen] званы, кліканы

gerukter [*d.* gerückt] аддалены

gerúnclter [*d.* gerunzelt] маршчыністы; **gerúncl** *n* рабізна (на вадзе)

gerundív *m*, -n [*d.* Gerundium] *gram.* дзеяпрыслоўе

g(e)rús *m*, -n [*d.* Gruss] прывітаньне, вестка

gerušim *pl.* →gejreš *m* [*s.* (ים-)גירוש] выгнаньне

gerúx *m/n*, -n [*d.* Geruch] пах, дух

geske *f*, -s, **gesl** *n*, -ex [*d.* Gässchen] завулак

geskríp *n* [*p.* skrzyp, *ukr.* скрип] скрып; **geskriperáj** *f/n* скрыпаньне

gesmahe→gešmaje

gesmáljeter [*p.* smalić, *ukr.* смолити] (а)смалены

gesroxe *f/n*, -s [*s.* (ות-)געסרחה] смурод, кепскі пах [*sin.* geštank, šlexter gerux]
• itlexe mišpoxe hot zix ir gesroxe *šprxv.* німа роду без выроду (і ў добрай сям'і выпадак бывае; і ў добрым родзе, а ўдасца шэльма й злодзей)
• an alter jid in štub iz a broxe, an alte jidene in štub iz a gesroxe *šprxv.* стары жыд у хаце – бласлаўленьне, старая жыдоўка – гора

gest *pl.* →gast *m* госьць; **géstcetl** *m/n*, -en сьпіс запрошаных гасьцей

géstern [*d.* gestern] учора

ges(t)ke *f*, -s [*ukr.* гестка] гестка

gešáfener [*d.* geschaffen] створаны

gešajter [*d.* gescheit] кемлівы, кемны, цямлівы; **gešajtkajt** *f* кемлівасьць, кемнасьць, цямлівасьць
• a gešajter jung кемлівы хлапец

gešál *m*, -n [*d.* Schall] трубны гук, звон

gešánk *m*, -en [*d.* Geschenk] падарунак
• es iz nit azoj tajer der gešank, vi der gedank *glxv.* не такі дарагі падарунак, як успамін

geščérbeter [*p.* szczerbaty] шчарбаты

gešecter [*d.* geschätzt] паважаны, шаноўны

gešédikter [*d.* geschädigt] сапсаваны, сапсуты, папсуты, зглумлены, пашкоджаны; бядовы
• a gešedikter jung бядовы малец
• gešedikt zolstu vern! *kll.* каб табе шкоду ўчынілі!

gešéft *n*, -n [*d.* Geschäft] 1. справа, занятак, зьдзелка, гешэфт; 2. прадпрыемства, заклад, установа; **gešeftlex** *pl.* справы, справункі (махінацыі); **gešéftlexer** дзелавы, справавы; **gešéftlerišer** дзяляцкі; **gešeftleráj** *f*, **gešeftmaxeráj** *f* дзяляцтва; **gešéftmaxer** *m*, **gešéft(s)man** *m*, *pl.* -lajt дзялок, спраўны, дзелавы чалавек; **gešéft(s)-firer** *m*, -s, (-n *f*, -s) справавод, мэнэджэр; **gešéft(s)firung** *f* справаводзтва; **gešéftikn zix** заняцца, займацца; **gešéftnvelt** *f* сьвет бізнэсу
• firn/trajbn* gešeft займацца бізнэсам
• goldene geśeftn залатыя гешэфты
• miese geśeftlex цёмныя справы (махінацыі)
• mišn zix in fremde/jenems geśeftn умешвацца ў чужыя справы
• a grojs gešeft zolstu hobn mit sxojre, vos du host zol men ba dir nit fregn, un vos me fregt, zolstu nit hobn! *kll.* каб у цябе была вялікая крама з таварам, які ніхто не купляе, але пытаюцца нечага іншага!
• a kurve git nit af kredit, vorem ir gešeft iz nor af a minut курва не дае напавер, бо яе гешэфт толькі на хвіліну
• az es gejt a gešeft, maxt men im af gix *glxv.* калі справа ладзіцца, трэба рабіць яе хутка
• es iz gringer ufcuhejbn a šiker fun der erd, ejder a gešeft *šprxv.* лягчэй п'яніцу падняць зь зямлі, ніж справу паправіць

gešem *m*, *pl.* gšomim/kšomim [*s.* (ים-)גשם] "дождж" (малітва на дождж, якую гэбрэі чытаюць на Кучкі) [*sin.* regn]; **géšemen** ісьці, ліць (аб дажджы)

gešén* (zej geśeen; iz gešén) (mit) [*d.* geschehen] здарыцца, здарацца, адбы(ва)цца, зрабіцца, стацца; трапіцца, трапляцца, вы-, пры|пасьці, вы-, пры|падаць; споўніцца, спаўняцца; прыда(ва)цца; прыйсьціся, прыходзіцца; прыгадзіцца, прыгаджацца; давесьціся, даводзіцца; лучыцца, лучацца; **gešé(e)ner** зьдзейсьнены, створаны, учынены, які адбыўся; **gešéeniš** *f/n*, -n падзея, праява, здарэньне, прыгода

gešéndeter [*d.* geschändet] 1. зганьбаваны, зьняважаны, зьняслаўлены, апаганены, спаганены, апаскуджаны, спаскуджаны; 2. згвалтаваны, згвалчаны

gešenkter, gešónkener [*d.* geschenkt] (па)дораны, (па)дараваны
• a gešenkt ferd kukt men nit in di cejn *šprxv.* дораную каню ў зубы не глядзяць

gešepčeráj *n* [*p.* szept, *ukr.* шепіт] шэпт
• an umdajtlex geśepčeraj неразборлівы шэпт

gešicter [*d.* geschützt] запаведны, ахоўны

gešíkn zix [*d.* Geschick] (безасабовае) быць магчымым
• gešikn zix far пасаваць, падыходзіць
• vi gešikt zix es? як такое магчыма?

gešikter [*d.* geschickt] 1. *m* пасланьнік, пасланец; 2. пасланы; 3. спрытны, ёмкі; **gešiktkajt** *f* спрыт(насьць), ёмкасьць

gešílderter [*d.* geschildert] выяўлены, адлюстраваны, намаляваны

gešír/gešér *n* [*d.* Geschirr] 1. посуд, пасудак; 2. начыньне, прылады, інструмэнт
• a majster on gešer/gešir iz vi a zelner on gever *šprxv.* майстар без начыньня, як жаўнер бяз зброі

gešiseráj *n* [*d.* Geschiesse] страляніна

gešixte *f*, -s [*d.* Geschichte] гісторыя; **gešíxtlexer** гістарычны; **gešíxtlexkajt** *f* гістарычнасьць
• "hob lib dajn noentn, vi zix alejn" – dos iz di gance gešixte fun der menčhajt "любі сваіх блізкіх, як сябе самога", – гэта ўся гісторыя чалавецтва

gešleg

gešlég *n*, -n, **gešlegeráj** *f//n*, -n [*d*. Schlägerei] бойка, калатня
gešlejer *m* [*d*. Schleier] вэлюм (жаночая хустка); **gešléjerter** завуаляваны
gešléjfter [*d*. geschleift] шліфаваны
gešlénglter [*d*. Schlange] зьмяісты, зьвіліcты, пакручасты, вілаваты
gešléxt *n*, -er/-n [*d*. Geschlecht] род, пакаленьне; пол; **gešlextlexer** 1. **gešlext(ik)er** палавы; 2. родавы; **gešléxtglider** *pl. anat.* палавыя органы
gešlider ■ [*mhd*. sluttern] вупраж, збруя
gešlífener [*d*. geschliffen] шліфаваны, гладкі, (ад)точаны; гранёны; **gešlífnkajt** *f* адточанасьць
• a gešlifene gloz гранёная шклянка
• hobn* a gešlifene cung (a gešlifn cingl) мець добра падвешаны язык (малоць языком як сабака хвастом; язык па-за вушшу ходзіць)
gešlógener [*d*. geschlagen] 1. біты; 2. прыгнечаны, задушаны
• a geslogenem hunt vajzt men ništ kejn štekn (far a geslogenem hunt vajzt men kejn štekn nit vajzn) *šprxv*. пабітаму сабаку кія не паказваюць (біты сабака здалёк бачыць кіёк)
• vos iz a geslogener grošn гэта біты грош
• volsvern majn gešlogene kapore! *kll*. каб ты стаў ахвярай замест мяне!
gešlósener [*d*. geschlossen] 1. замкнёны, замкнуты, зачынены; сплюшчаны, заплюшчаны; 2. заключаны (дагавор)
gešma(d)ter [*s*. -שמ"ר- →mešumed] 1. *m* выхрыст; хрышчаны жыд, які перайшоў у хрысьціянства; 2. хрышчаны (жыд)
• erger vi gešmadt горш за выхрыста
• gešmadter haldz, gešmadte kiške ненаедная горла, ненажэра, жрун, аб'ядайла, прорва
• ix volt zajn a gešmadter/goj, volt men mir gedarft glojbn! калі б я быў выхрыстам/гоям, тады б, напэўна, мне верылі!
gešmájdiker [*d*. geschmeidig] гібкі, гнуткі, выгінасты, жвавы, шустры, спрытны, пракідкі
gešmaje/gesmahe [?]
• gešmaje dir far ful! пляваў я на цябе!
gešmák *m*, -n [*d*. Geschmack] смак, густ; **gešmaker** смачны; **gešmákfuler** зроблены з густам, прыгожы, пекны, красны; **gešmákloz(ik)er** нясмачны, які ня мае смаку; безгустоўны, пазбаўлены пачуцьця смаку/густу; **gešmáklozikajt** *f* нясмачнасьць; безгустоўнасьць, бязгусьціца
• ■ fajner/rafinirter gešmak выдатны/рафінаваны густ
• a gešmaker bisn смачны кавалак
• ganc gešmak opesn* смачна паесьці
• gešmak vi a mojce mit honik смачны як луста хлеба зь мёдам (смаку як у печаным раку)
• klejdn zix mit gešmak апранацца з густам
• nox majn gešmak nox адпаведна майму густу, па маім гусьце
• s'iz zejer gešmak гэта вельмі смачна
• an akšonišer bisn iz gešmak *glxv*. натурысты кавалак – смачны (калі кажуць "не", то смачней удвайне; чаго ня вольна, таго і карціць)
• gešmak iz der fiš af jenems tiš *šprxv*. смачная рыба на чужым стале (чужая жонка мёдам мазана, а свая смалою; чужыя жончакі як перапёлачкі; добра сьпяваць талам за чужым сталам)
• jederer hot zix zajn gešmak (jeder lojt zajn gešmak) *šprxv*. кожны мае свой уласны густ (хто любіць гарбуз, а хто агуркі; каму – як балота, а каму – як залота; дзеду міла, а ўнуку гніла)
gešméjxlter [*d*. geschmeichelt] улешчаны, усьцешаны
• filn zix gešmejxlt адчуваць сябе ўлешчаным, быць заваленым
gešmélc *n*, -n [*d*. Schmelz] сплаў (мэталю), стопак
gešmídter [*d*. geschmiedt] кованы, каваны, куты
gešmílc *n*, -n [*mhd*. gesmilze] тлушч, тук (які дабаўляюць у цеста); страва з тлушчам
gešmílc *n* [*d*. schmelzen] шкляныя пацеркі
gešmirter [*d*. geschmiert] (з)мазаны; запэцканы; **gešmirexc** *n* мазь, масьць
• s'gejt vi gešmirt ідзе як з маслам
gešmísener [*d*. geschmissen] адлупцаваны, вылупцаваны, адцьвічаны, адхвастаны, адсьцёбаны
• dos iz šojn a gešmisener гэты ўжо адлупцаваны (прабеглы чалавек, зух)
gešmólcn vern* [*d*. geschmolzen] плавіцца
gešnicter [*d*. Schnitzen] разны; разьбярны; **gešníc** *n*, -n разьба, разьбярства
gešnítener [*d*. geschnitten] рэзаны; усечаны
gešórener [*d*. geschoren] (аб)стрыжаны
• avekgeforn nox der vol un gekumen a gešorenem *šprxv*. паехаў за воўнай, а прыехаў абстрыжаны
gešósener [*d*. geschossen] застрэлены
gešóxtener [*s*. -שח"ט- →šextn, šxite, šojxet] зарэзаны
gešpáltener=gešpóltener расшчэплены
• a gešpaltene lip *med*. заечая губа
gešpán *n*, -en [*d*. Gespann] запражка, збруя, вупраж; паязд, запрэжка; **gešpanter** 1. напружаны, нацягнуты; 2. запрэжаны; **gešpantkajt** *f* напружанасьць; напруджэньне, напружэньне, натуга
gešpareráj *f* [*d*. sperren] таўханіна, штурханіна, тузаніна; даўка, даўката
gešpás *n* [*d*. gespassig] жартаваньне, паджартоўваньне, пакеплiваньне
gešpénst *n*, -n/-er [*d*. Gespenst] прывід, здань, мара, лятунак; **gešpénstiker, gešpénstartiker** прывідны, уяўны, нерэальны
gešpét *n*, -n, **gešpeteráj** *f* [*d*. Gespött] насьмешка, жарт, кпіна; зьдзек(і), глум, кпіны, зруга
gešpetne(r) [*p*. szpetny] агідны, брыдкі
gešpicter [*d*. gespitzt] завостраны
gešpíglter [*d*. gespiegelt] люстраны, адбіты
gešpíkeveter [*d*. gespickt] нашпігаваны, начынены, напханы, напхнуты, набіты
gešpíns/gešpínc *n*, -n [*d*. Gespinst] павуціна, павуцінье, павута; **gešpín** *n* 1. прадзіва; 2. павуцінье; **gešpinter** прадзены
gešpóltener=gešpáltener [*d*. gespalten] раскепаны, расшчэплены; **gešpóltn vern*** расшчапіцца, расшчапляцца, расшчэпліваца
gešpréjtiker [*d*. spreiten] разлогі, разложысты, прасторны, прасторавы; **gešpréjt** *n*, -n прастор(а), гала, абшар, разьлегласьць
gešprénklter/gešprínklter [*d*. gesprenkelt] веснаваты, рабы, у кропкі
• a gešprenklt klejd сукенка ў гарошак
gešpréx *n*, -n [*d*. Gespräch] размова, гутарка
gešráj/gešréj *n*, -en [*d*. Geschrei] крык
• a gešraj ton* fun vejtik закрычаць ад болю
• maxn a gešrej закрычаць, загаласіць, нарабіць шуму
gešrajbexc *n*, -n/-er, **gešrajberáj** *f* [*d*. Geschriebenes] пісаніна; **gešríbener** пісаны

gešrift(s) *n* [*d.* Schrift] надпіс, шрыфт, пісьмо; пісьмовы дакумэнт, пісулька
gešrúmpener [*d.* schrumpfen] сьцягнуты
geštált *n/f*, -n [*d.* Gestalt] вобраз, выгляд; **geštáltiker** вобразны, маляўнічы, фігурны; **geštáltikn** стварыць, стварацъ, на-, пры|да(ва)ць форму; **geštáltlexkajt** *f* вобразнасьць
geštánk *n*, -en [*d.* Gestank] смурод
geštápl *n*, -en [*d.* Staffel] градацыя, шкала
geštarkter [*d.* gestärkt] узмацнелы, узмоцнены
geštéjn *n*, -er/-en [*d.* Gestein] горная парода, каменьне
geštéjn* (mir/zej geštanen; iz geštanen) (far) [*d.* stehen] стаяць
• geštejn* antkegn proti-, супраць|стаяць
geštél *n*, -n [*d.* Gestell] падстаўка, станок, козлы, баранчыкі, ларок; **geštelter** 1. пастаўлены; 2. сталы, паважны, ураўнаважаны; **gešteltkajt** *f* нязьменнасьць, сталасьць
geštémplter [*d.* gestempelt] штампаваны; (за)клеймаваны, таўраваны
geštepter [*d.* steppen] строчаны, падшываны
• geštepte koldre падшываная коўдра
geštérn *n*, -s [*d.* Gestirn] сузор'е; **geštérnter** зорны
gešterter [*d.* gestört] парушаны
geštígener [*d.* steigen] які падняўся/ўзрос, узьнёслы, павышаны
geštikter [*d.* ersticken] задушаны, даўкі; **geštikeráj** *f* удушша, даўка(та), даўкасьць
geštikter [*d.* gestickt] вышыты, вышываны, гафтаваны
geštilter [*d.* Stille] супакоены, заспакоены, суняты, сьцішаны, уціхаміраны
geštimter (cu) [*d.* gestimmt] настроены, схільны
• gut/šlext geštímt у добрым/злым гуморы
geštójgn [*d.* steigen →štajgn] які ўзрос/ўзьняўся
• nit geštojgn nit geflojgn (алюзія на ўваскрашэньне Ісуса Хрыста) хлусьня, лухта, бязглузьдзіца, ані трохі (ні да печы ні да рэчы; ні да рады ні да звады; ні з пушчы ні з поля)
• ojstraxtn vos nit geštojgn nit geflojgn выдумляць байкі (несьці лухту/бязглузьдзіцу)
geštojnter [*d.* gestaunt] зьдзіўлены, ашаломлены, уражаны, зьбіты з панталыку
geštolter [*d.* gestählt] загартаваны
geštórbener [*d.* gestorben] памерлы, зьмерлы, мёртвы, нежывы, зьнежывелы
• alc beser vi geštorbn! *glxv.* усё лепш, чым памерці! (лепш дзесяць разоў цяжка хварэць, як адзін раз лёгка памярэць)
• az me zogt: geštorbn – glejb! *glxv.* калі кажуць: памёр – вер!
• orem iz glajx vi geštorbn, ober rajx zajn iz nox nit gelebt *glxv.* бедны – што мёртвы, але і багаты – яшчэ не жывы
geštrajfter/geštrejfter [*d.* gestreift] паласаты, перапялясы
geštrekter [*d.* gestreckt] працягнуты
geštrenger [*mhd.* gestrenge] моцны
geštrikter [*d.* Gestrick] вязаны
geštrofter (mit) [*d.* gestraft] пакараны
geštrójx *n* [*d.* Gesträuch] кустарнік
geštrójxlter [*d.* straucheln] які спатыкнуўся/спрывіліўся; **geštrójxlt vern*** спатыкнуцца, спатыкацца, спрывіліцца, спрывільвацца
• geštrojxlte tuung памылковая справа, ляпсус
geštudirter [*d.* studieren] навучаны, зывучаны, абучаны, які атрымаў адукацыю
geštúkeveter [*d.* stücken] абрэзкавы, акрайкавы, шматковы, лапікавы
geštuperáj *f* [*mhd.* stupfen] штурханіна, таўханіна, таўкатня
geštúplter [*d.* Stoppel] пабіты воспай, васпаваты, рабы
• geštuplt vi a rešete/mace/ribajzn рабы як рэшата/маца /тарка (як цяцера)
gešulter [*d.* geschult] навучаны, чалавек са спэцыяльнай адукацыяй; **gešultkajt** *f* навучанасьць
gešváj *m/f* [*mhd.* geswie] швагер(ка), залвіца, залоўка
gešvájg *n* [*d.* Schweigen] маўчаньне
gešvéln* (iz gešvéln) [*d.*?] дагадзіць, унаравіць
(ge)švesterkind *n*, -er [*mhd.* geswesterkint] стрыечны брат, стрыечная сястра
gešvíbl *n*, -en [*d.* wimmeln, kribbeln?] вір, віхор, віхар
gešvilexc/gešvulexc *n*, -n/-er [*d.* Geschwulst] пухліна
• a gutartik gešvilexc *med.* дабраякасная пухліна
gešvínd/gešvínt [*d.* geschwind] хутка, борзда, шпарка; **gešvinder/gešvinter** быстры, борзды, шпаркі, прыткі; **gešvindkajt/gešvintkajt** *f*, -n хуткасьць, шпаркасьць, прыткасьць
• in der gešvind хуткім чынам
gešvír *m/n*, -n [*d.* Geschwür] нарыў, скула, верад, пухліна, пухір
• a gešvir iz a gute zax ba jenem untern orem *glxv.* скула – добрая рэч у кагосьці пад пахай (чужая скула нікому не баліць)
• a gešvir dir in zajt/bojx/kop (in der leber/špic noz)! *kll.* каб цябе скула ўдушыла (у бок уваліла)! (скульлё табе на язык, у бок/зубы/лупы/пуза/вушы/глотку сядзь)!
• a gešvir zol zix dir šteln! *kll.* скульле-мульле пад бок! (а каб табе скульля заваліла!)
• s'zol dir vaksn a gešvir afn pupik! *kll.* каб табе скула на пупку выросла!
gešviščeráj *n* [*d.* Zwitscherei] сьвіст, шчэбет; сьвістаньне
gešvó(j)rener [*d.* Geschwor(e)ne] прысяжны, прысяглы
gešvólener [*d.* geschwollen] (а)пухлы, распухлы, успухлы; **gešvóln vern*** ус-, на-, (а)пухнуць, ус-, на-, а|пухаць
• gešvolene ojgn апухлыя вочы; прагныя/пажадлівыя вочы
• gešvoln vern* horevendik успухнуць працуючы
• gešvoln vi a barg/meubereste, vi tejg in dejže распух як гара/цяжарная, як цеста ў дзежцы (як калода, як кавальскі мех; разбрыняла як карова на добрай пашы; разбухаўся як кабан)
• grobe kep un gešvolene hent грубыя галовы і пухлыя рукі
• hobn* gešvolene teg ня бачыць белага сьвету
• a gešvolener meg alc esn *glxv.* тоўсты ўсё прагне зьесьці
• S'iz er? – Nejn, jener iz geven gešvolener. – Vet er ojx gešvoln vern! Гэта ён? – Не, той апух. – Ён таксама апухне!
get *m*, -n [*s.* (ג-)גט] развод; *rel.* разводны ліст; **getn** *n* развод, скасаваньне шлюбу; **getn zix, gebn* a get** скасаваць шлюб, разьвесьціся, разводзіцца, да(ва)ць развод; **getn=gitin** [*s.* גיטין] "даваць развод"; *tlmd.* назоў 6-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб разводзе); **gét-injen** *m*, *pl.* -injonim [*s.* (ם-)ענין] *jur.* шлюбаразводная справа
• varín* emecn dem get far/cu di fis *hum.* раззлавацца, грукнуць дзьвярыма, адмовіцца ад супольнай працы
• zej zajnen geget яны ў разводзе
• a bejze šviger trajbt cu get *glxv.* ліхая сьвякруха гоніць да разводу
• Cešejdn iz nit kejn lebn, /se iz nox erger fun a get... /Zaj gezunt, majn tajer lebn, /ix for fun dir avek. *flksl.* Разьвітаньне – гэта не жыцьцё, яно горш за развод... Будзь здарова, мая даражэнькая, я еду ад цябе прэч.

• cu der xupe firt men – cum get lojft men alejn *šprxv.* да вянца давязуць – да разводу сам пабяжыш
• oder aher, oder a get *vrtš.* альбо тут, альбо развод

getáp *n*, -n [*d.* tappen] дотык, адчуваньне фактуры
getejlte *f* [*d.* geteilt] *mat.* дзеліва
geter *pl.* →got *m* бог; **gétlexer** божы, бо(жа)скі, богавы; **gétlexkajt** *f*, -n боскасьць, божаскасьць; **getn** *f*, -s багіня
getéseter [*ukr.* тесати, *r.* тесать] цёсаны
getínkeveter [*p.* tynk] атынкаваны
getnáj *n* [*s.* נעתנאי →tnaj, tane, masne] сукупнасьць умоваў
geto *f/n*, -s [*d.* Getto, *it.*] гета
getojfter [*d.* getauft] хрышчаны
getojter/getejter [*d.* töten] 1. *m* забіты чалавек; 2. забіты, усьмерчаны
getokter [*p.* toczyć, *ukr.* точити] (ад)точаны; правільны
getópeter [*p.* topiony, *ukr.* топлений] (ад)топлены
getópter [*d.* doppelt] падвойны, дубальтовы
getrad [*d.* Getratt] абшыўка, ашалёўка
getrajer [*d.* getreu] адданы, верны, клапатлівы; **getrajkajt** *f*, -n, **getrajšaft** *f*, -n адданасьць, вернасьць
• [illegible] getrajer [illegible] шчырым сэрцам да вас (у лістох)
• [illegible] getrajer [illegible] заставацца верным
• getrajer vi a hunt верны як сабака
• [illegible] amol getrajer fun a kind *glxv.* сабака бывае больш верным, чым уласнае дзіцё (добры сабака лепш за дрэнна чалавека)
• az der tate iz derbaj, ken di mame zajn getraj *šprxv.* калі тата побач, маці можа быць упэўненай
• es iz nito kejn getrajers fun a muter *šprxv.* німа нічога дажэй за маці
• fun an alte mojd vert a getraje vajb *glxv.* старая дзеўка – верная жонка
• – Toxter, toxter, majne getraje, /vu że iz dajn frejlexkajt mit dajn frejlexn gezang? /Dajn frejlexkajt, toxter, hostu šojn ongevojrn, /zog mir, toxter, ver es tut dir bang? *flksl.* – Дачка, дачка, мая родная, дзе ж твая весялосьць і твае вясёлыя сьпевы? Сваю весялосьць, дачка, ты згубіла, скажы мне, дачка, па кім ты сохнеш?
• vos naj, iz getraj – vos alt, iz kalt *šprxv.* новае – надзейнае, старое – халоднае (новы венік чыста мяце)

getránk *n*, -en, **getrénkl** *n*, -ex [*d.* Getränk] напітак, напой, трунак, пітво
getrásk *m* [*p.* trzask] трэск, трасканіна, трэсканьне, лёскат, ляск(атня)
getráxteniš *f/n*, -en [*d.* trachten] выдумка
getréjd *n* [*d.* Getreide] збожжа, зерне
getréščeter [*p.* trzeszczeć, *ukr.* тріщати] трэснуты, лопнуты
getríbener [*d.* getrieben] гнаны, цкаваны
getríknter [*d.* getrocknt] сушаны
getrófener [*d.* getroffen] паражоны, зачэплены
• filn zix getrofn адчуваць крыўду, крыўдзіцца
getróg *n*, -n [*d.* tragen] прыход, прыбытак, ураджай; **getrógener** ношаны
getrojen [*d.* vertrauen, *mhd.* getriuwen] даверыць, давяраць; **getrójlexer** надзейны; **getrójbriv** *m* канфідэнцыяльны ліст
• nit getrojen/glejbn (zix farlozn* af) di ejgene ojern не давяраць уласным вушам

getúčeter [*r.* тучный] тлусты, сыты
getúml *n*, -en [*d.* Getümmel] гоман, тлум, гам(ана), га́лас, гармідар
getuperáj *f* [*p.* tupać, *ukr.* тупати] тупат
g(e)ule *f* [*s.* גאולה →gojel] выратаваньне, спасеньне, збаўленьне, збавеньне, вызваленьне, прыход Мэсіяша [*sin.* ojslejzung, bafrajung]
• zol šojn kumen di geule, Mešiex kumt šojn bald! (Š. K.) хай, нарэшце, прыйдзе збаўленьне, мэсія ўжо хутка прыйдзе!

gevagter [*d.* gewagt] сьмелы, адважны, рызыкоўны; **gevagtkajt** *f* адважнасьць, рызыкоўнасьць
• gevagter trot адважны крок

gevajster [*d.* geweisst] пабелены; луджаны
gevakster/gevekster [*d.* gewachst] васкаваны
gevalcter [*d.* gewalzt] *texn.* пракатны
gevalger *m*, -s [*d.* wälgern] свалка
gevált/g(e)váld *f* [*d.* Gewalt] насільле, гвалт; улада, моц; **geváldeven** галасіць, лямантаваць; **g(e)váldiker** велічэзны, велізарны; **gevált-tojt** *m* гвалтоўная сьмерць
• der jid šlogt un šrajt "gevalt!" жыд б'е і крычыць "гвалт!"
• az me git, nem, az me nemt, šraj: gevalt! калі даюць, бяры, калі адбіраюць, крычы: гвалт! (даюць – бяры, б'юць – бяжы)

gevánderter [*d.* gewandert] які блукае, вандроўны
• beser a gevanderter nar, ejder a hejmišer xoxem *glxv.* лепш вандроўны дурань, чымся хатні мудрэц

gevánt *n*, *pl.* -n/gevender [*d.* Gewand] сукно; **gevántener/gevéntener** суконны; **gevantšnit/geventšnit** *m*, -n гандаль тканінамі; **gevánt-/gevént(-)šniter** *m* гандляр тканінамі
• arajn in di šare gevant надзець шэрае сукно (трапіць у жаўнеры)
• az me hot fun a zun šand, rukt men im arajn in gevant *šprxv.* калі ад сына сорам, дык на яго надзяюць сукно (аддаюць у жаўнеры)

gevášener [*d.* gewaschen] мыты
gevéb(s) *n*, -n [*d.* Gewebe] тканіна, тканка
gevedlik *n* [*p.* według] пункт гледжаньня/погляду; **gevédlikter** адпаведны
gevejkter [*d.* geweicht] мочаны, квашаны
gevejlter [*d.* gewählt] выбарны; **gevéjltkajt** *f* выбарнасьць
gevéjn *n*, -en [*d.* Geweine] плач, галашэньне
• a gelexter hert men vajter vi a gevejn *šprxv.* сьмех чуваць далей за плач (як сірата плача, то ніхто ня бача, а як скача, то ўсе бачаць)
• alcding lozt zix ojs mit a gevejn *šprxv.* усё канчаецца плачам (сьмешкі плачам кончацца)
• Oj, Mejlex hot gehejsn xasene špiln, /me špilt un me špilt mit grojs gevejn, /me špilt un me špilt mit grojs gešrej. /Tane-Godls toxter vil nit Mejlexs zun. *flksl.* Ой, Мэйлах загадаў згуляць вясельле, граюць, граюць зь вялікім плачам, граюць, граюць зь лямантам. Дачка Таны-Годля ня хоча сына Мэйлаха.

gevejnen=gevojnen (cu) прызвычаіць, прызвычайваць, прывучыць, прывучаць; **gevéjn(t)lexer**, **gevéjnšaftlexer** звычайны; **gevéjn(t)šaft** *f*, -n навык, прывычка, звычка; **gevejnung** *f* навык, прывычка, звычка
• "regl" iz dox der tajč a gevejnšaft – /me darf zix gevejnen cu gejn kejn Kock, /zingendik un tancndik, /un az xasidim gejen kejn Kock, /gejt men mit a tanc *flksl.* "рэгл" таксама азначае звычку – трэба прызвычаіцца хадзіць у Коцк, пяючы і танцуючы, і калі хасыды ідуць у Коцк, яны ідуць з танцам.

gevéks *n* [*d.* Gewächs] лісьце, расьліннасьць

gevélb *n*, -n/-er [*d.* Gewölbe] скляпеньне, сутарэньне; склеп, крама; **gevelbter**, **gevélbiker** скляпеністы, скляпенчасты; **gevelbung** *f*, -en скляпеньне, купал

gevéltikn (iber) [*d.* Gewalt] панаваць, уладарыць; **gevéltiker** 1. *m* валадар, пан; 2. уладны, магутны; **gevéltikung** *f* валадарства, панаваньне

gevénd(e)ter (in) [*d.* gewendt] накіраваны, скіраваны; залежны; **gevéndn zix**, **gevéndt zajn*** (in emecn) залежаць (ад катосьці); **gevéndtkajt** *f* накіраванасьць

gevér *n* [*d.* Gewehr] зброя, аружжа, ружжо, стрэльба
• kalt gever халодная зброя

gevérb *n*, -n [*d.* Gewerbe] промысел

gevérn [*d.* gewähren] працягвацца, цягнуцца; **gevér** *n* працягласьць, даўжыня; даўгавечнасьць; **gevériker** працяглы

gevérk *n*, -n [*d.* Gewerk] (гадзіньнікавы) мэханізм, унутраная будова; **gevérkcajg** *n* начыньне, прылады, інструмэнты; **gevérkšaft** *f*, -n прафсаюз працоўных

gevertleráj *f/n* [*d.* Wort] сварка, лаянка, грызьня

gevéš *n* [*d.* Gewäsch] мыцьцё

(ge)vét *n*, -n [*d.* Wette] заклад, спаборніцтва; **gevétn zix** ісьці ў заклад, закладацца; **gevétlojf** *m*, -n спаборніцтва па бегу
• gejn* in (a) gevet ісьці ў заклад

gevézener [*d.* gewesen] былы; **gevézt** *adv.* некалі, калісь(ці)
• der gevezt barimter aktjor некалі славуты актор

gevídmeter [*d.* gewidmet] прысьвечаны, пасьвечаны

gevíg *n* [*d.* wiegen] гайданка, качаньне, качка; зыб(аньне)

gevíklter [*d.* gewickelt] спавіты
• šlofn* vi a geviklter спаць як спавіты
• er iz a geviklt kind *glxv.* ён – спавітае дзіця (хітрая бэстыя, праныра, прайдзісьвет, прайдоха)

gevíks *n*, -n [*d.* Gewächs] расьліна; **gevíksiker** рослы; **gevíksncuxt** *f* расьлінаводзтва

gevíld(flejš) *n* [*d.* Gewilde] дзічына

gevíml *m/n* [*d.* Gewimmel] 1. бязмозглы, дурнагаловы, доўбня, шалапут; 2. вір; маса, натоўп
• in extn geviml у гушчы натоўпу

gevinen* (gevunen) [*d.* gewinnen] 1. выйграць, выіграваць; 2. (на)радзіць, раджаць; 3. *n* перамога; **gevíns** *n*, -n выйгрыш, перавага, выгада; **gevínendiker** які перамог /выйграў; **geviner** *m*, -s, (-n *f*, -s) пераможац; **gevinung** *f*, -en выйгрыш, перамога; **gevinern** *f*, -s парадзіха
• gevinen* dem cutroj заваяваць давер
• on kejn gevins far zix (gorništ nit gevinendik) без усялякай выгады для сябе
• cvišn der gevinern un der bobe iz ufgekumen dos kind *glxv.* паміж парадзіхай і павітухай зьявілася дзіцё
• der eršter geviner iz der lecter faršpiler *šprxv.* хто першы выйграе, апошні прайграе
• mit a jung vajbl iz gut cu špiln in loterej – zi iz tomed a gevinern *glxv.* з маладой дзеўкай добра гуляць у лятарэю – яна заўжды перамагае (*vrtš.* "gevinern" парадзіха – пераможца)
• ven cvej špiln (in kortn), muz ejner gevinen, un ejner farlirn *glxv.* калі двое гуляюць (у карты), адзін выйграе, а другі прайграе

g(e)vír *m*, -im, (-en/-ente/-inte/-(e)te *f*, -s) [*s.* (יִם-)גְּבִיר →gojver, gvar, gvure] багацей, багач, тумар, вельмі багаты чалавек
• A gevirete, a grojse /iz di verbe, alcding vejst zi. /Ba der verbe vel ix vegn /majn bašertn take fregn. (Х. В.) Мудрая вялікая вярба ўсё ведае. У вярбы я хачу спытаць аб маім суджаным.

gevírbl *n*, -en [*d.* Gewirbel] вярчэньне, кручэньне, вір

gevírc/gevérc *n*, -n [*d.* Gewürz] вострая прыправа; **gevírciker**, **gevircter** востры (аб ежы); **gevírcn-puške** *f* скрынка, пушка для прыправаў

gevíreter [*šp.* guiar, *altfr.* guier] (разь)лінеены, у лінейку
• a gevirete heft сшытак у лінейку

geviser [*d.* gewiss] пэўны, вядомы; **gevís** *adv.* напэўна, безумоўна, вядома; **gevísiker** азначальны (артыкль); **gevísermasn** *adv.* да пэўнай ступені
• af gevis дакладна, напэўна
• gevis iz er gerext безумоўна, ён правы
• a jidn tor men es gevis nit vinčn! жыду гэтага напэўна не пажадаеш!
• un ejns iz šojn take mekujem gevorn – /dos fil ix, dos vejs ix gevis; /mir zajnen gevorn vi zamd, vos iz hefker, /vos jederer tret mit di fis... (S. F.) але адно такі ўжо споўнілася – я гэта адчуваю, я ў гэтым упэўнены; мы сталі як пясок, як непатрэбшчына, усе нас топчуць нагамі...

geviser *n*, -n/-s, **geveser** *n*, -s [*d.* Gewässer] разводзьдзе, паводка

gevísn *n*, -s [*d.* Gewissen] сумленьне; **gevísnbisn** *pl.* мукі /дакоры/згрызоты сумленьня; **gevísndikajt** *f*, **gevísnhaftikajt** *f* (добра)сумленнасьць; **gevísndiker**, **gevísnhaft(ik)er** (добра)сумленны; **gevísnloz(ik)er** несумленны; **gevísnlozikajt** *f* несумленнасьць
• a bejz gevisn git nit kejn ru *šprxv.* злое сумленьне не дае спакою (чорнаму сумленьню качарга шыбеніцай здаецца; грахі спаць не даюць; чужое ня тучыць, бо сумленьне мучыць)
• der pojer un di pojerte lign azoj lang af ejn kišn, biz zej bakumen ejn gevisn/deje *šprxv.* селянін з жонкаю так доўга ляжаць на аднае падушцы, што яны маюць аднолькавыя думкі

geviter *n*, -s/-n [*d.* Gewitter] навальніца

gevixer *m* [*p.* wicher, *ukr.* вихор] віхор, віхура

gevíxt *n*, -n/-er [*d.* Gewicht] гіры, гіркі; **gevíxtiker** важкі

gevjóndzlter [*p.* wędzić] вэнджаны

gevój *n* [*r.* вой] выцьцё, скавытаньне
• dos gevoj funem vint гудзеньне ветру

gevój(e)r/gevór(e) vern* [*d.* gewahren] заўважыць, заўважаць; спазна(ва)ць, давед(в)ацца, атрым(лів)аць зьвесткі; наведв)аць
• az di dinstn krign zix, vert der balebos gevojr fun ale ganejves *šprxv.* калі слугі сварацца, гаспадар даведаецца аб усіх крадзяжох
• itlexer šidex, vos me tut, iz gut, nox ■ jor vert men gevor *glxv.* ці добры шлюб, будзе вядома толькі праз год

gevójgener [*d.* gewogen] узважаны

gevojnen=gevejnen [*d.* gewöhnen] прызвычаіць, прызвычайваць, прывучыць, прывучаць; **gevojnter=gevejnter** (cu, mit) прывыклы, звыклы, прывычны, звычны; **gevójnt vern*** (cu, mit) прызвычаіцца, прызвычайвацца; **gevojn(t)šaft** *f*, -n, **gevojnhajt** *f*, -n навык, прывычка, звычка
• a gevojnhajt iz a/di cvejte natur *glxv.* звычка – другая натура
• cu vos me gevejnt zix in der jugnt, ba dem blajbt men af der elter *šprxv.* да чаго прызвычаішся ў маладосьці, з тым будзеш да старасьці жыць

• me zol nit gepruvt vern mit dem, cu vos der menč ken zix alc gevojnen (cu vos me ken gevojnt vern) крый божа пе- ражыць ўсё тое, да чаго чалавек можа прызвычаіцца
• vi me iz gevojnt (zix) af/in der jugent, azoj tut men af der elter старасьці гадоў як прызвычаішся ў маладосьці, гэтак будзеш рабіць на

gevórener [*d.* geworden] які стаў/зрабіўся
gevórnter [*d.* gewarnt] асьцярожны, абачлівы
gevúnčener [*d.* gewünscht] (па)жаданы; **gevúnčnkajt** *f* пажаданасьць
• beser vi gevunčn лепшага не пажадаеш
gevúnener [*d.* gewonnen] выйграны
gexálešter [*s.* -חלש- →(far)xalešn, xalošes, xoleš, xulše] абам- лелы, самлелы
gexapter [*p.* chapać, *ukr.* хапати] 1. схоплены, злоўлены; сьпешны, пахаплівы, хапатлівы; 3. (in) апантаны; gr- kaperáj сьпешка
[illegible] хліп] хліп
[illegible]ować] выпешчаны, выхаваны
[illegible]ieter [illegible] хваліста
[illegible] gesäuert] квашаны; **gezajerts** ■ рошчына; [illegible] **vern*** кіснуць
[illegible] квашаная капуста
[illegible] квашаныя яблыкі
gezajn [*p.* sein]
• [illegible] gezajn быць у стане, магчы
gezálbter [*d.* Gesalbte] 1. *m* памазанец, памазаньнік; 2. на- мазаны, памазаны
gezálcener [*d.* gesalzen] салёны
• gezalcn flejš саланіна
• gezalcn vi ba mir afn harcn салёна як у мяне на сэрцы (салёны як лёк/чамярыца)
• gezalcn vi lojg/ljok/rope салёны як луг/лёк/гной (як чамярыца)
• s'iz gezalcn un gefefert пасолена й паперчана
gezámlter [*d.* gesammelt] сабраны, зборны
gezándter *m*, -te [*d.* Gesandter] пасол, пасланьнік, амбаса- дар; **gezándšaft** *f*, -n пасольства, амбасада
gezáng *m/n*, -en [*d.* Gesang] сьпеў, песьня; **gezángiker** пявучы
• "Katjerina molodica, podi sjuda", – vos że hejst es? /"Kat", oj, "kat" iz dox a kite, /"rino", "rino" iz gezang. /Iz kat rino molodica, podi sjuda! *flksl.* "Кацярына-маладзіца, хадзі сюды", – што ж гэта азначае? "Кат", ой, гэта ж грамада, "рыно" – гэта сьпевы. Атрымліваецца "кат ріно маладзіца, хадзі сюды"!
geze *f*, -s [*s.* (ס-)נוּעץ] паходжаньне, радавод, племя, род, раса [*sin.* štam, jixes, rase]
gezéc *m*, -n [*d.* Gesetz] закон; **gezéciker, gezéclexer** законны; **gezécikajt** *f*, **gezéclexkajt** *f* законнасьць; **gezéc(-)brexer** *m*, -s, (-n *f*, -s) правапарушальнік, злачынец, злачынца; **gezéc(-) brexerišer** злачынны; **gezéc(-)brexeráj** *f/n* правапарушэньне, злачынства; **gezéc(-)brexung** *f*, -en правапарушэньне; **gezécgebung** *f*, -en заканадаўства; **gezéc(-)geber** *m*, -s, (-n *f*, -s) заканадаўца; **gezéc(-)geberáj** *f*, -en заканадаўчая ўлада; **gezéc(-)geberišer** заканадаўчы; **gezéclozer** беззаконны; **gezéclozikajt** *f* беззаконнасьць; **gezéc(-)mesiker** зака- намерны; **gezécmesikajt** *f*, -n заканамернасьць
• štelń mixuc/ojsern dem gezec абвяшчаць па-за законам
• in a fremdn templ krix nit mit dajne gezecn *sprxv.* у чужую пара- фію са сваім звычаем не прыходзяць (са сваёй цаной на кірмаш ня едуць; у чужой бажніцы сьвечкі не папраўляй)

gezecter [*d.* gesetzt] сталы, сур'ёзны, асадзісты, прысадзіс- ты, карчасты; **gezéctkajt** *f* сталасьць, прысадзістасьць
gezéener [*d.* gesehen] бачаны
gezégenen zix (mit) [*mhd.* gesëgenen] разьвіт(в)аца; **gezégns** *n* музыка/песьня на разьвітаньне; **gezégenung** *f*, -en, **gezégeniš** *f* разьвітаньне; **gezégenung-ovnt** *m*, -n разьвітальная вечарына; **gezégn-grus** *m*, -n слова на разьвітаньне; **gezégn-mesibe** *f* [*s.* מסיבה] праводзіны, пра- вады; **gezégn-tanc** *m* вясельны разьвітальны танец
• – Vi zol ix zix zecn forn mit ajx, /x'ho' zix nit gezegnt mit majn foter glajx. *flksl.* – Як жа мне садзіцца з вамі, я не разьвіталася з маім бацькам.
gezegexc *n* [*d.* sägen] апілкі, пілавіньне; **gezég(-reteniš)** *n*, -n карцінка-мазаіка, якую трэба складаць
gezél *m*, -n, **gezéln** *m* [*d.* Geselle] чаляднік, падмайстар; **gezéln zix** (mit) аб'ядноўвацца, яднацца; **gezéliker** гра- мадзкі, які любіць грамаду; **gezél(n)šaft** *f*, -n, **gezélikajt** *f* таварыства, грамадзтва, грамада; **gezélšaftiker** тава- рыскі; грамадзкі; **gezélšaftikajt** *f* таварыскасьць; **gezél- šaftlexer** грамадзкі; **gezélšaftlexkajt** *f* грамадзкасьць
gezémdn *pl.* [*d.* Sand] пяскі
gezéml *n*, -ex [*mhd.* gesemene] натоўп
gezés *m/n*, -n [*d.* Gesäss] сядзеньне, сядзельна; зад(ніца), азадак, гузно
gezidleráj *f* [*mhd.* sudeln] сварка, спрэчка, лаянка
gezílberter [*d.* gesilbert] пакрыты срэбрам
gezíms *m*, -n [*d.* Gesims] гзымс
gezínd/gezínt *n*, -n/-er [*d.* Gesinde] сям'я
• vi der har halt dos hintl, azoj halt es dos gance gezindl *šprxv.* як гаспадар трымае цюціка, так ён трымае і ўсю сям'ю
gezínd *m*, -er [*mhd.* gesinde] слуга, паслугачы, парабак
• durx gezinder git men ojs kinder *glxv.* праз слуг выдаюць дзяцей замуж (слугі ствараюць рэпутацыю сям'і) (празь людзі выходзяць на людзі)
gezíndl *n*, -ex [*d.* Gesindl] зброд
• dos gemejne gezindl вырадак, вылюдак
gezipter [*d.* gesiebt] прасеяны
gezíxerter [*d.* gesichert] забясьпечаны
gezíxt *n*, -er [*d.* Gesicht] твар, аблічча, выгляд
• Vi se gekumen nox halber naxt – /dos trojer-lixtele hot er gebraxt. /Er hot genumen di trojer-lixt /un hot batraxt ir gezixt. *flksl.* Апоўначы ён прынёс жалобную сьвячу. Ён узяў жалобнію сьвячу й разгледзеў ейны твар.
gezogter [*d.* gesagt] сказаны
• iz dos a kop – af mir gezogt gevorn! вось гэта галава – мне б такую!
gezótener/gezódener [*d.* gesotten] ва́раны, гатаваны (кіпень)
gezótlter [*d.* Sattel] аседланы, акульбачаны
gezúnt *n*, **gezunthajt** *f* [*d.* gesund] здароўе; **gezúnt vern*** (вы)здаравець, акрыяць; **gezunter** (gezinter), **gezúntle- xer** здаровы, дужы; **gezúnterhéjt** у здаровым стане, на здароўе; **gezúnt-cuštand** *m* стан здароўя; **gezúntfar- hitung** *f* ахова здароўя; **gezúnt-gevorener** паздаравелы, ачунялы; **gezúntmaxung** *f* аздараўленьне
• a gezunt cu/af dir/ajx! a gezunt in dajne/ajere bejner! бывай(це) здаровы!
• a gezunt in dajn kop! (a gezunt dir in kepele!) здароўя тваёй галаве!

• blajb gezunterhejt! аставайся/бывай здаровы! аставайся жывенькі-здаравенькі!
• cu(m) gezunt! на здароўе!
• est gezunt! ежце на здароўе! смачнога! смачна есьці!
• gej gezunterhejt un kum gezunterhejt! здароў ідзі, здароў вяртайся!
• gej(t)/for(t) gezunterhejt! ідзі/едзь здаровы! (гладкае дарожкі! добрае/шчасьлівае пуці! зь лёгкім ветрам! з богам! у добры час! пухам дарожка! калясом дарога! сакалінага лёту! каб вас ліха ў дарозе мінавала! асьвяці божа! шчасьць божа па дарозе!)
• gezunt maxn аздараўляць
• gezunt vi a mojer/pojer/štejn/štabajzn здаровы як мур /селянін/камень/жалеза (што дрот, як бык/віціна/дуб /камёлак/конь/лёд/мур/сыр/цьвік)
• gezunt vi an oks, vi a mojer здаровы як бык/мур (як камень/конь)
• oder for gezunt, oder zaj gezunt! альбо едзь здаровы, альбо бывай здаровы!
• vi filt ir zix in gezunt? як вы сябе адчуваеце?
• zaj/zajt mir/undz dervajl gezunt! да пабачэньня! бывайце здаровы!
• zajt mir gezunt un gliklex! будзьце здаровы і шчасьлівы!
• zol dir zajn cu gezunt! хай табе на здароўе!
• zolst zajn gezunt! будзь здаровы! здароўя табе!
• a krankn (ba dem xojle) fregt men, a/dem gezuntn git men *šprxv.* у хворага пытаюцца, здароваму даюць
• a nar iz gezunt far zix *glxv.* дурань лічыць сябе здаровым
• abi gezunt – dos lebn ken men zix alejn nemen *hum.* абы было б здароўе, жыцьця пазбавіць сябе можна й самому
• az me hot kinder, gezunt un gelt, ken men zix nit vinčn kejn šenere velt *šprxv.* хто мае дзеці, здароўе і грошы, таму лепшага сьвету ня трэба
• az me iz nor gezunt, iz men šojn rajx *šprxv.* калі толькі здаровы, дык ужо й багаты
• az menč iz gezunt, mejnt er, az es kumt im azoj *glxv.* калі чалавек здаровы, ён лічыць, што яго такая доля
• gezunt vi gezunt, vu nemt men ober bulbe? здароўя як здароўя, але дзе ўзяць бульбы? (маліна то маліна, але каб хлеба скарына)
• lejg zix nit mit a gezunter kop in a krankn bet *glxv.* не кладзіся са здаровай галавой у хворы ложак
• šlof, majn kind, šlof, majn kind, /zolst mir vaksn un zajn gezunt, /šlof, majn kind, šlof, majn kind, /zolst mir lebn un zajn gezunt *flksl.* сьпі, мая дзетка, расьці й будзь здаровы, сьпі, мая дзетка, жыві й будзь здаровы
• trog(t) (es) gezunt(erhejt), cerajs(t) es gezunt(erhejt) насі на здароўе, дзяры на здароўе (няхай дзярэцца, ды на новае бярэцца; дай божа здарова знасіць і на другое зарабіць)
• ver es pišt azoj oft, vi a hunt, der iz friš un gezunt *glxv.* хто сцыць часта, як сабака, той выглядае сьвежым і здаровым
• vos vejniker me redt, alc gezunter iz *glxv.* чым менш гаворыш, тым здаравейшы

gezuxter [*d.* gesucht] шуканы; **gezúxt vern*** шукацца, адшуквацца
• a gezuxte grejs шуканае, шуканая велічыня

gežáreter [*r.* жареный] смажаны (аб бульбе)

gežumeráj *f* [*d.* Gesumm] зык, зыканьне, гудзеньне

giber *m, pl.* gibojrim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)גו(י)בור →gavres, gojver, gvar, gvir, gvure, misgaber] асілак, волат, гэрой [*sin.* held; štarker menč]; **gíberišer**, **gibójrišer** валатоўскі, магутны, гэройскі; **gibójrim-epos** *m* гэраічны эпос

gíbiker [*p.* gibki] гібкі, гнуткі; **gíbikajt** *f* гібкасьць

gibn*=gebn* [*d.* geben] 1. (ix gib, du gist, er/ir git, mir/zej gibn; gegébn/gegíbn) да(ва)ць; 2. *n* даньнё, даваньне, падача

gid *m*, -in [*s.* (ין-)גיד] *anat.* сухажыльле; чэлес, пэніс

gidef *m, pl.* gidufim [*s.* (ים-)גידוף] блюзьнерства, богазьневажаньне, зласлоўе, кашчунства, апаганеньне, ганьбаваньне [*sin.* lesterung; zidleraj, balejdik-verter]

gidl *m* [*s.* גו(י)דול →nisgadl] фігура, стан, постаць, пастава; **gídlnik** *m*, -es рослы чалавек; **gidl-bónim** *m* [*s.* בנים־] гадаваньне, выхаваньне дзяцей [*sin.* kinder-derciung, dos hodeven kinder]

gier *m, pl.* giurim [*s.* (ים-)גיור →ger, megajer] зварот да жыдоўства, пераход да юдаізму

gift *m*, -n [*d.* Gift] атрута; **gíftiker** атрутны; **gíftikajt** *f* атрутнасьць; **giftštof** *m*, -n атрутнае рэчыва; **gíft-šveml** *n*, -ex паганка (грыб)
• a giftike cung джала
• a giftike šlang *pejor.* гадзюка
• arajnlozn* gift усадзіць джала

gigánt *m*, -n [*d.* Gigant] гігант

gílde(r)ner [*d.* golden] залаты; **gil(d)n=guldn** *m*, -s [*d.* Gulden] залатоўка (манэта); **gildn** залаціць
• gildene(r) oder *med.* гэмарой
• gilderne jojx *kul.* залаты суп (вясельная страва)
• gilderne vox мядовы месяц (тыдзень)
• dos andere vajb hot a gildn lajb *glxv.* чужая жонка мае залатое цела

gild(j)e *f*, -s [*d.* Gilde] гільдыя

gile *m, pl.* giluim [*s.* (ים-)גילוי →nigle, nisgale, hisgales] містычнае ўяўленьне, прывід, здань(нё) [*sin.* mistiše antplekung, vizje]; **gile-eljóhu** *m* [*s.* אליהו־] містычны прывід Ільлі-прарока; **gile-šxíne** *m* [*s.* שכינה־] містычны прывід боскага праяўленьня, божае прысутнасьці

gile-arójes/-arájes *n* [*s.* גילוי־עריות →begile] кровазьмяшэньне, інцэст (забаронены паводле гэбрэйскіх запаветаў)

gíle-/begíle-róš [*s.* (ב)גו(י)לוי־ראש] зь непакрытай галавой, бяз шапкі

gilgl *m, pl.* gilgulim [*s.* (ים-)גו(י)לגול →megulgl] 1. ператварэньне, мэтамарфоза; 2. *kbl.* перасяленьне душы; пярэварацень, ваўкалака [*sin.* farvandlung, metamorfoze; vanderung fun der nešome]; **gilgl-hanéfeš** *m* [*s.* הנפש־] *kbl.* перасяленьне душы; **gilgl-mexíles** *m* [*s.* מחילות־] *kbl.* "вандраваньне ў пекле" (падземнае вандраваньне гэбрэйскіх нябожчыкаў у Палестыне пасьля ўваскрашэньня зь мёртвых); **gilgl-šéleg** *m* [*s.* שלג־] аскетычная пакута (качаньне галышма ў сьнезе)

giljen/gilojen *m, pl.* giljojnes [*s.* (ות-)גו(י)ליון] аркуш паперы; маргіналіі, край, палоса, поле (кнігі) [*sin.* bojgn papir; rand funem zajtl, margines]

giltn* (gególtn) [*d.* gelten] 1. шанцаваць, ручыць, шчасьціць, лёсіць; 2. мець сілу, быць дзейсным, быць у абарачэньні; **gíltiker** дзейсны, які мае сілу, сапраўдны, запраўдны; **gíltikajt** *f*, **giltung** *f* запраўднасьць, сапраўднасьць, дзейснасьць
• er gilt far a lamdn/xoxem ён лічыцца сапраўдным знаўцам/мудрацом

• dem nogids nariškajt gilt mer, vi dem oremans xoxme *šprxv.* багатаму дурасьць каштуе болей, чым беднаму мудрасьць
• der grošn gilt dort, vu er vert gešlogn *šprxv.* грош мае вартасьць там, дзе яго адчаканілі

giltn [*mhd.* gulden] залаціць

gimátrie *f*, -s [*s.* (ג(י)מטריא/גמטריה(-ות), *gr.* →begimatrie] вылічэньне лічбавых значэньняў літараў і словаў; *kbl.* параўнаньне двух словаў на падставе аднолькавага лічбавага значэньня
• jain [יין] iz in gematrje sod [סוד] (10[י]+10[י]+50[ן]=60 [ס]+6[ו]+4[ד]=70) "віно" мае аднолькавае лічбавае значэньне з "сакрэтам"

giml=g *m/f*, -en [*s.* (גימל(-ען)] 1. "гімл", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 3; 3. *hum.* добра
• benčn giml дзякаваць малітвай за збаўленьне (малітва ў малітоўніку пад літарай "ג")
• Az a jingele zet a giml, a giml, /zog že, zunenju, viazoj že maxt es? /– Gendzele. /– Un nox a tajč? Viazoj že maxt es? /– Goner! /– Vi že maxt es inejnem? /– Gendzele, goner, berele, [illegible], aj-aj, a štekele, aj, a štekele, aj-aj, a štekele, zog mir [illegible] *fiksl.* Калі хлопчык бачыць літару "гімл", [illegible] ж, сыночак, як жа яна вымаўляецца? – Гусёнак. [illegible] яшчэ паглумач? Як жа яна вымаўляецца? – Гусак. Як жа сказаць разам? – Гусёнак, гусак, Бэрэлэ, бомчык, ай-яй, палачка. Ай-яй, палачка, скажы ж мне, сыночак.
• az vojl iz dem, vos maxt tomed "giml" добра таму, каму заўжды выпадае "g" ("gut") (у дзіцячай ханукальнай гульні ў "ваўчок" юнак, якому выпадае "g", выйграе ўвесь ("gancn") кон)

gimpl *m*, -en [*d.* Gimpel] *zool.* сьнягір, гіль

gimzen/gimžen [?] кішэць, варушыцца

gíngold *n* [*mhd.* gimmen-golt] сапраўднае (чыстае) золата; **gíngoldener** залаты (колер), з чыстага золата

gínstiker/gínciker [*d.* günstig] прыхільны, добразычлівы, спрыяльны, выгодны, спагадны, пажаданы, патрэбны, прыдатны; **gínstikn/gíncikn**, **ginstik zajn*** (па)спрыяць; **gínstikajt/gíncikajt** *f* прыхільнасьць, спрыяльная акалічнасьць
• a ginstiker ajndruk спрыяльнае ўражаньне
• a ginstiker entfer/opruf добразычлівы адказ/водгук
• a ginstiker moment спрыяльны момант
• di umštandn zajnen geven ginstik far im абставіны спрыялі яму
• gincik vi a muter, vi an eršte vajb ласкавы як маці, як першая жонка
• ginstike badingungen спрыяльныя ўмовы
• in a ginstiker šajn у выгодным сьвятле

gíriker [*d.* gierig] сквапны, прагны, прагавіты, хцівы; **gírikajt** *f* сквапнасьць, прагнасьць, прагавітасьць, хцівасьць; **zajn* girik** быць прагным
• kukn girik прагна глядзець

girse *f*, *pl.* girsoes [*s.* (ג(י)רסא(-ות)] вусная інтэрпрэтацыя тэксту; варыянт, вэрсія, манера, стыль [*sin.* versje, nusex]; **girse-dejánkese** *f* [*s.* דינקותא] вывучанае, завучанае (на памяць) у дзяцінстве
• girse-dejankese vert ništ fargesn *glxv.* што вывучыў малым, на тое не забудзешся

girtn [*d.* gürten] аперазаць, апяразваць

gisn* (gegósn) [*d.* giessen] 1. ліць; 2. *n*, **gisung** *f*, -en ліцьцё, адліўка; **giser** *m*, -s літоўнік; **giserl** *n*, -ex лейка; **gísiker** цякучы, вадкі; **giseráj** *f*, -en 1. ліцьцё; 2. **gisarnje** *f*, -s літоўны цэх, гісэрня; **gísoper** *m*, -s ахвярнае ўзьліваньне (віна)
• gisn* bojml afn fajer падліваць масла ў агонь (смалы ў агонь падліваць, саломы ў агонь падкладаць)
• gisn* (in zix) ліць у сябе (прагна піць)
• gisn* vi af a(n) ojvn/štejn ліць як на печ/камень(піць у запой; лье як за каўнер, як у кадушку/фарыну)
• gisn* zix vi vaser ліцца ракою
• ven di vajb vil, az der man zol zajn in štub, redt zi vejniker un gist vaser mer калі жонка хоча, каб мужык быў у хаце, яна менш гаворыць і болей лье вады (чысьцей мые)

gitár *f*, -n, **gitare** *f*, -s [*d.* Gitarre] гітара

giter *pl.* →gut *n* вотчына, маёнтак, маёмасьць

gitin=getn [*s.* גיטין] "даваць развод"; *tlmd.* назоў 6-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб разводзе)

gitl пародыя на "gut"
• s'vet zajn gitl будзе лепей

gixer [*d.* jäh, gach, jach, *mhd.* gach] 1. скоры, хуткі, борзды, шпаркі, спрытны, хіжы; 2. *adv.* скарэй, хутчэй, шпарчэй, барджэй; **gix** *f*, **gixkajt** *f*, -n скорасьць, хуткасьць, спрытнасьць; **gíxvertl** *n*, -ex скорагаворка
• af gix хутка, спрытна
• af/in der gix у сьпешцы
• gix vi der vint/tojt, vi der malex-hamoves, vi a ban, vi a fajl fun bojgn хуткі/шпаркі як вецер/сьмерць/цягнік, як страла з лука (як агонь/віхла/жарабец/стронга/маланка/бліскавіца, як слова мовіць)
• in gix хутка, у кароткі тэрмін
• redn* gix-gix гаварыць скорагаворкай
• cu guts gevojnt men zix gix cu *glxv.* да дабра прызвычаішся хутка
• fort men štiler, kumt men gixer *šprxv.* едзеш памалу, даедзеш скарэй (паволі едзеш – далёка станеш; памаленьку далей зойдзеш)
• gixer-gixer vi a vixer хутчэй-хутчэй, як вецер
• nit azoj gix tut es zix, vi es redt zix *glxv.* ня так хутка робіцца, як гаворыцца (слоў – на мех, а спраў – на сьмех; языком у Вільні, а галавою за печчу)
• vos me bakumt gix, farlirt men gix *šprxv.* што лёгка атрымаеш, лёгка й згубіш (прыйшло махам – пойдзе ветрам-прахам; дармо прыйшло – дармо і пайшло)
• zolst mir bald un gix geholfn vern! памагай табе бог у хуткім часе!

glajxn* (geglíxn) (cu) [*d.* gleichen] 1. раўняць, раўнаваць; 2. *n* пара; **glajxer** 1. *m* раўня; 2. роўны, аднолькавы; прамы, просты; які падыходзіць, адпаведны, тоесны; **glajx** (mit, vi, cu) *adv.* роўна, аднолькава, аднакава, правільна; зараз жа, быццам (бы); **glájxeniš** *n*, -n раўненьне, (па)раўнаньне; **glajxhajt/glajxkajt** *f*, -n роўнасьць, простасьць; тоеснасьць; **glajxung** *f*, -en (з)раўнаньне
• a glajxer entfer прамы адказ
• glajx af glajx пароўну
• glajx in di ojgn прама ў вочы
• glajx vi як быццам
• glajx vi a vire/strune/kočere роўны як лінейка/струна/кавяня
• glajx vi er volt ajngešlungen a štekn быццам дрын праглынуў
• nit hobn* cu zix kejn glajxn німа роўных, німа з чым параўнаць

• rejdn* vi mit zajns a glajxn размаўляць як з роўным
• vi kenstu zix glajxn cu im? як ты можаш зь ім раўняцца
• an alter iz glajx cu a kind, un a kind iz glajx cu a xazer *šprxv.* стары, што малы, а малы, што сьвіньня (стары і малы – адно)
• az me gejt glajx, falt men nit *glxv.* хто ходзіць роўнай дарогай, той ня падае
• ba got zajnen ale glajx, orem un rajx *šprxv.* у бога ўсе аднолькавыя: бедны і багаты
• der, vos glajxt cu nemen, glajxt nit cu gebn *glxv.* хто мае намер браць, той ня мае намеру даваць
• es iz nito kejn cvej glajxe menčn un kejn cvej glajxe dejes *šprxv.* німа двух аднолькавых людзей і дзьвюх аднолькавых думак (што пан Бараноўскі, то ня пан Казлоўскі; чалавек чалавеку, конь каню ня роўны; болька больцы ня роўна)
• glajxer mit a hejmišn ganev, ejder mit a fremdn rov *šprxv.* больш падобны на тутэйшага злодзея, чымся на нетутэйшага рабіна
• majne šlexte un zajne gute iz nox nit glajx маё благое і ягонае добрае – розныя рэчы
• oj, kum, Jisrolik, kum ahejm, /kum in dajn šejnem libn land, /nu, kum že šnel un kler kejn zax, /un zaj a folk mit felker glajx, /Jisrolik, tate, šneler kum ahejm! (L. G.) ой, вяртайся, Ісролік, вяртайся дахаты, вяртайся ў тваю прыгожую любую краіну, ну, вяртайся ж хутчэй і не задумвайся ні аб чым, і будзь як усе народы, Ісролік, тата, хутчэй вяртайся дахаты!
• ven es gejt glajx, vert men rajx *glxv.* калі ўсё ідзе ладам, хутка разбагацееш

glájxáksldiker [*d.* Acksel] раўнабедраны
glájxartiker [*d.* gleichartig] аднародны, аднастайны, аднолькавы
glájxbadájt(nd)iker/glájxbatájtiker, glájxdájtndiker [*d.* gleichbedeutend] раўназначны
glájxbarextiker [*d.* gleichberechtigt] раўнапраўны; **glájx(-)barextikung** *f* раўнапраўе, раўнапраўнасьць
glájxcajtiker [*d.* gleichzeitig] адначасовы, адначасны
glajxcejxn *m*, -s [*d.* Gleichzeichen] *mat.* знак роўнасьці
glájxfarnémiker [*d.* nehmen] *mat.* роўнавялікі
glájxgevixt *n* [*d.* Gleichgewicht] раўнавага; **glájxgevixtikter** раўнаважны
glájxgiltiker [*d.* gleichgültig] раўнадушны, абыякавы, безуважны; **glajxgilt** *m*, **glájxgiltikajt** *f* абыякасьць, безуважнасьць, раўнадушнасьць
glájxgréjsiker [*d.* Grösse] *mat.* роўнавялікі
glájxminiker [*s.* -מיני-] аднародны
glájxmosiker/glájxmesiker [*d.* gleichmässig] раўнамерны, аднакі; **glájxmesikajt** *f* раўнамернасьць, аднакасьць
glájxmutiker [*d.* Mut] раўнадушны, абыякавы
glajxnaxt *f*, *pl.* -nexter [*d.* Nacht] раўнадзенства
glájxrextiker [*d.* Recht] раўнапраўны; **glájxrextikajt** *f* раўнапраўе
glájxšétexdiker [*s.* -שטח-] *mat.* роўнавялікі
glájxvértiker [*d.* gleichwertig] раўнацэнны; **glajxvert** *f/m*, -n, **glájxvértikajt** *f*, -n раўнацэннасьць
glájxvínkldiker [*d.* Winkel] *mat.* роўнавугольны
glájxvirkung *f* [*d.* wirken] раўнадзеяньне
glajxvog *f* [*d.* Waage] балянс, раўнавага
glajxvort *n*, **glajxvertl** *n*, -ex [*d.* Wort] пагаворка, прымаўка, прыказка, выслоўе, афарызм; **glájxvertlen zix** жартаваць, гаварыць прымаўкамі
• a nar ken ojx amol zogn a glajxvort *šprxv.* надарыцца й дурню сказаць прыказку (бывае, што і варона сьпявае; і няўмека пяе, калі голасу стае)

glájxzájtiker [*d.* Seite] *mat.* раўнабочны
glancn (mit) [*d.* glänzen] блішчэць, бліскаць, зьзяць, вылучацца; **glanc** *m*, -n бляск, блішчак, глянец; **glánc(nd)iker** бліскучы, глянцавы, яркі, зыркі; **a glanc ton*** (mit) бліскануць, вылучыцца
• a vajbele mit a glanc жанчынка зь бляскам
• glanc fun tifn sejxl бляск глыбокага розуму
• glancike ojgn бліскучыя вочы
• in fuln glanc ва ўсёй бліскучасьці
• fun ojbn glanct un fun untn tanct *glxv.* зьверху блішчыць, а зьнізу танчыць (хрант, боты ў рант, а ў пальцах сьвецюшца)

glát(ik)er [*d.* glatt] гладкі, роўны, плаўны; **glatkajt** *f* гладкасьць, гладзь, роўнядзь; **glát-ajz** *n* галалёдзіца, наледзь; **glátštejn=glétštejn** *m*, -er асялок
• alc iz opgegangen glat усё сышло гладка
• glat azoj так сабе
• glat ophubleven di bret гладка абгаблаваць дошку
• glat opgerazirter гладка выгалены
• glat vi samet гладкі як аксаміт (як мянтуз/мянёк/лін)
• redn* glat гладка гаварыць
• redn* glat azoj (zix) (glat in der velt arajn) гаварыць бяз толку, абы як; кідаць словы на вецер; несьці лухту
• glat gelt vet glat avekgejn *šprxv.* лёгка прыйшлі грошы, лёгка й пойдуць (дармо прыйшло – дармо і пайшло)

glavne(r) [*r.* главный] галоўны
glečer *m*, -s [*d.* Gletscher] ледавік; **gléčerišer** ледавіковы
glejbn=glojbn (in) [*d.* glauben] 1. верыць; 2. *n* вера(вызнаньне); **glejbexc** *n*, **gléjbeniš** *f*, -n павер'е, забабоны, прымхі; **gléjbiker** *m* вернік; **gléjblexer, gléjbvirdiker /gléjbverdiker** праўдападобны
• dos glejbn in zig вера ў перамогу
• farvos glejbstu mir nit? чаму ты мне ня верыш?
• glejbn (az s'iz emes) alc, vos er zogt верыць кожнаму ягонаму слову
• glejbn emecn vi a hunt даваць веры як сабаку
• nit glejbn di ejgene ojgn/ojern ня верыць уласным вачам /вушам
• s'glejbt zix nit ня верыцца
• s'iz šver (kojm) cu glejbn цяжка паверыць
• az di velt zogt, zol men glejbn *glxv.* калі ўвесь сьвет гаворыць – трэба верыць
• ven ale jidn zoln emes (glajx) glejbn, volt Mešiex gekumen *glxv.* калі б усе жыды напраўду верылі, Мэсіяш бы прыйшоў
• vilst mir nit glejbn – freg že Šlojme-Lejbn (gej cu reb Lejbn) *glxv.* ня хочаш мне верыць – спытай жа ў Шлоймы-Лэйбы
• zog ništ alc vos du vejst, glejb ništ alc vos du host *šprxv.* не кажы ўсяго, што ведаеш, ня вер усяму, што маеш

glejzn [*d.* glasen] 1. (за)шкліць; 2. лудзіць; 3. паліваць (посуд палівай); **glejzexc** *n* паліва
gleker *pl.* →glok *m/n*, *dim.* **gleki** *n*, -ex звон; **gleklen** званіць, біць у звон
glénendiker [*d.* glänzend] бліскучы, надзвычайны
• a glencndiker derfolg надзвычайны посьпех

gletn [*d.* glätten] 1. гладзіць; 2. песьціць, лашчыць; **glet** *m*, -n пагладжваньне, ласка; **a glet(l) ton*** пагладзіць; **glétenis** *n*, -n угаворваньне, упрошваньне, падлашчваньне; **gletlen** пагладжваць; **gletling** *m*, -en пястун, улюбёнец; **glét-ajzn** *m*, -s прас; **glét-hubl** *m*, -en фуганак
- a pač un a glet палітыка бізуна і перніка
- gletn emecn ibern kepl гладзіць кагосьці па галоўцы
- az me glet a kac, farrajst/fardrejt zi dem ek/vejdl *šprxv.* пагладзь ката, дык ён і хвост задзярэ (прыбяры пянька – стане за панка)
- ejner krigt far a knip a glet, un a cvejter far a glet a pač *šprxv.* аднаго гладзяць за тое, што ён шчыплецца, другому ж дастаецца аплявуха за ласку (каму за штуку прымуць, а каму за тое ж скуру здымуць)
- Vos štejstu lebn majn bet, /Avremele melamed? /Kum, vel ix dir gebn a glet, /Avremele melamed. *flksl.* Што ты [illegible] каля майго ложка. Аўрэмэлэ-настаўнік? Хадзі, я [illegible] прыгалублю. Аўрэмэлэ-настаўнік.

[illegible] [*d.* Glaser] шкляр; **glézerner** шкляны; **glezl** *n*, -ex [illegible] шкельца; чарка, шклянка
- [illegible] шкляны позірк
- [illegible] шклянка гарбаты
- [illegible] glezl быць пад мухай, настаканіцца
- [illegible] men zix a sax gute frajnt *glxv.* за чаркай [illegible] шмат добрых сяброў
- [illegible] muter hobn glezerne ojgn *šprxv.* бацькі маюць шкляныя вочы (дзіцятка хоць і крыва, ды бацьку з маткай міла)
- iz den dajn tate a glezer? (dajn tate iz nit kejn glezer!) (ven ejner farštelt) ці твой бацька шкляр? (калі нехта засьціць)
- xosn-kale hobn glezerne ojgn *glxv.* маладыя маюць шкляныя вочы (яны ня бачаць заганы адзін у адным)

gličn zix [*d.* glitschen] сьлізгацець, сьлізгацца, коўзацца, каўзацца (на канькох); **glič** *m*, -n 1. сьлізгата, сьліз(г)ота, галалёдзіца; 2. **gličlke** *f* каток, коўзанка, каўзель; **a glič ton*** сьлізгануць; **glíčiker** сьлізкі, склізкі, коўзкі; **glíčikajt** *f* коўзкасьць, сьлізкасьць; **gličer** *m*, -s канёк; полаз; **gličler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) канькабежац; **gličung** *f* каўзаньне, коўзаньне, сьлізганьне, сьлізга(це)ньне
- aruffirn afn glič *fig.* абдурыць, ашукаць
- gebn* zix a glič ojs пасьлізнуцца, пакаўзнуцца
- az es iz ejnem cu gut, gejt er zix gličn afn ajz *glxv.* каму дужа добра, той ідзе коўзацца на лёд
- fincter un gličik, un der malex jogt *tnx.* цёмна і коўзка, і анёл гоніць (Пс. 34:6)

glid *m*, -er [*d.* Glied] член, чэлес; **glíderdiker** членісты; **glíderung** *f*, -en разрозьненьне; **glídern** разрозьніваць; **glíderfisiker** *zool.* суставаногі; **glíd(ge)švesterkind** *n*, -er траюрадны брат, траюрадная сястра
- s'citert/s'caplt nox a glid яшчэ дрыжыць/варушыцца чэлес
- Aher kumt, jene jorn! /Ix bin jung gevorn, /ix varf arop majn trojer, /aher – majn zajdn klejd! /Ful vert majn hojz vider, /es hejbt dos harc, di glider, /fil fun majne kinder /forn on mit frejd! (E. Z.) Вярнецеся, тыя гады! Я зноў стала маладая, я адкідаю мой смутак, дзе мая шаўковая сукенка! Мой дом зноў поўны, лёгка на сэрцы, усе мае дзеці прыяжджаюць з радасьцю!

glien [*d.* glühen] палаць, шугаць, гарэць, палымець, паланець; напальваць; **gli** *m* накал, напруджаньне (у барацьбе), напал; **glíendiker**, **glíiker** распалены, накалены, расьпечаны; **gliung** *f*, -en гартаваньне; расьпяканьне; **glídretl** *n*, -ex *texn.* ніць (лямпы) напальваньня; **glívorem** *m*, *pl.* -verim/-verem *zool.* бліскунчык, купальскі чарвячок/сьвятляк
- gliike kojln распаленыя вугалі, вугольле

glik *n*, -n [*d.* Glück] шчасьце; **glíklexer** 1. *m* шчасьліўчык, лёсік; 2. **glíkzeliker** шчасьлівы; **glikn** (in) шчасьлівіць, шчасьціць, шанцаваць, ручыць, удавацца; **glíklexerhéjt** *adv.* шчасьліва; **glíklexvajz** *adv.* на шчасьце; **glíkvunč** *m*, -n пажаданьне шчасьця, зычлівасьць; **glíkzelikajt** *f* шчаснасьць, шчасьце, раяваньне, рай, раскоша
- a glik hot im getrofn! *iron.* шчасьце яго напаткала!
- a gliklexe kindhajt шчасьлівае дзяцінства
- a gliklexer blik/cufal шчасьлівы позірк/выпадак
- af a gliklexn ojfn шчасьлівым чынам
- ajer glik iz, vos... ваша шчасьце, што...
- cum glik! на шчасьце! (кажуць на заручынах або на вясельлі)
- dos mazl glikt im яму шчасьціць
- gliklex vi di rabe/šare kac *iron.* шчасьлівы як рабая/шэрая котка
- gliklex vi di velt шчасьлівы як сьвет (рай адамкнуўся /адчыніўся; на неба ўзьлез)
- hobn* dos glik мець шчасьце
- s'iz gor nit kejn jidišer glik гэта зусім не жыдоўскае шчасьце
- s'iz im šver un biter ongekumen dos glik яму цяжка і горка дасталося шчасьце
- špiln mit glik гуляць са шчасьцем
- zajt (mir) gezunt un gliklex! бывайце здаровы і шчасьлівы!
- a glik, oder a štrik! *glxv.* шчасьце/жыцьцё, або вяроўка /сьмерць! (была не была; ці пан, ці прапаў)
- ba jedn umglik iz ojx faran glik *glxv.* німа ліха без дабра
- cum glik badarf men kejn xoxme nit *glxv.* на шчасьце мудрасьць не патрэбна
- vemen dos glik špilt, der treft afile umgecilt *šprxv.* з кім шчасьце гуляе, таму шанцуе нават выпадкова (каму шанцуе, таму падчас і воўк коні пасе; шчасьліваму і ў сьне шчасьце сьніцца; калі шанцуе, то й стары танцуе; калі рыбна, дык і юшна)

glile *f* [*s.* גלילה] скручваньне і захутваньне сувояў Торы пасьля чытаньня ў сынагозе
- gebn* glile ушанаваць (кагосьці) правам скруціць Тору

glímcern/glíncern [*d.* glimmern, glänzen?] міг(а)цець

glimen [*d.* glimmen] тлець, буцьвець

glímern [*d.* glimmern] міг(а)цець; **glímer(štejn)** *m* сьлюда; **a glimer ton*** замігцець; **glímerung** *f* сьвячэньне, зьзяньне

gliml *n*, -ex [*d.* glimmern?] погалас, пагалоска, чуткі

glin-glon глін-глон, дзынь-дон (звон)
- di čerede cum vaser gejt /un trinkt zix langzam on, /fun vajtn, vajtn klojster-glok /derhert zix a glin-glon (Z. S.) статак падыходзіць да вады, доўга п'е, здалёк чуваць царкоўны звон: глін-глон

glívern [*mhd.* liberen, *lat.* gelare] стынуць, стыць, (а)дубець; **gliver** *m*, -s 1. адубеласьць, скарчанеласьць, застой; 2. *kul.* халадзец, квашаніна, студзіна, жэле; **gliver(n)diker** адубелы, адубянелы, застылы; **gliverung** *f* адубеньне, застываньне
- a gliverndiker šrek халодны (страшэнны) жах

• gliver fun tojt трупная адубеласьць
• flejš/fiš in gliver *kul.* мяса/рыба ў жэле; мясная/рыбная студзіна

glocn/gloncn (af) [*d.* glotzen] выпупіць, вылупліваць, вытрашчыць, вытрэшчваць, выпінаць (вочы); **glocer** *m* разявака; **glocers** *pl.* вочы, лупы

• glocn mit di ojgn пільна пазіраць; вылупліваць/вытрэшчваць вочы
• kukn meg men, nor nit glocn *glxv.* глядзець можна, але не вытароплівацца (на ўсё ёсьць мера)

glojbn=glejbn 1. *m*, -s вера(вызнаньне); 2. верыць; **glójb(n-d)iker** які верыць; даверлівы; **glójblexer** верагодны, вераемны, імаверны; **glójblexkajt** *f* верагоднасьць, імавернасьць; **glójbungen** *pl.* вераваньні; **glójbnbajt** *m*, -n пераход у іншую веру

• glojbn vi Joše dem tojbn верыць як Ёшку глухому
• az me libt/glojbt di froj, libt/glojbt men ire krojvim *šprxv.* хто любіць жонку (дае веры жонцы), любіць яе сваякоў (дае веры яе сваякам)
• ejn ojg hot mer glojbn/nemones, vi cvej ojern *šprxv.* адно вока верыць больш, чым два вухі (лепш убачыць, чым пачуць)
• jeder menč vejst, az er vet štarbn, ober kejner vil es ništ glojbn *šprxv.* кожны чалавек ведае, што ён памрэ, але ніхто не дае веры
• untn un ojbn (iz) ejn glojbn *šprxv.* уверсе і ўнізе адна вера (у небе і на зямлі)

glok *m/n*, *pl.* -n/gleker, *dim.* **glekl** *n*, -ex, **glékele** *n*, -x [*d.* Glocke] звон; **głóknblum** *f*, -en *bot.* званочак; **glókn-cier** *m*, -s званар; **glóknšpil** *f*, -n звон; **glók-turem** *m*, -s званіца

• a glok in štot! *iron.* звон/шчасьце ў горадзе! (*vrtš.* "glik" шчасьце – "glok" звон)
• a šoxn in štub iz vi a glekl ba der tir *šprxv.* сусед у хаце, як званочак каля дзьвярэй
• der glok klingt, vejl er iz pust *šprxv.* звон зьвініць, таму што ён пусты
• on a cung iz vi on a glok *glxv.* безь языка, як бяз звона

glomp/glomb *m*, -n/-es [*p.* głąb] расьцяпа, ёлуп, дурыла, дурань, прыдурак, неразумны

glovnje *f*, -s [*p.* głownia] галавешка

gloz [*d.* Glas] 1. *n/f*, *pl.* glezer, *dim.* **glezl** *n* (лямпавае) шкло; шклянка; 2. *n*, -n шыба; **glóziker** шклісты; **glózartiker** шклопадобны; **glozn** (за)шкліць; **glózblozer** *m* шкловыдзімальнік; **glózfedem** *pl.* шкловалакно; **glózpapir** *n*, -n наждачная папера; **glózperl** *pl.* бісер, пацеркі; **glózperlener** бісерны; **glózvarg** *n* шкляныя вырабы; **glózzavod** *m*, -n, **glóz-hute** *f*, -s гута, шклозавод

• rejn vi gloz чысты як шкло
• zajn* unter glezl начокацца (быць пад мухай)
• az gloz brext zix, iz a simen af gutn *glxv.* калі б'ецца посуд – гэта добры знак
• a harc iz vi gloz – cebrext zix es, vestu es nit cunojfklepn *šprxv.* сэрца як шкло: разаб'ецца, ня склеіш

glustn=gelústn (cu, nox) [*d.* gelüsten] палка жадаць, прагнуць; **glust** *m* (cu, nox), **glústeniš** *n*, **glustung** *f*, -en пажадлівасьць, жадоба, прагнасьць, палкае жаданьне; **glústiker** жаданы; доўгачаканы; **glústšafiker** пажадлівы, палкі, юрлівы

• es glust zix (cu) vejnen хочацца плакаць
• kukn mit glust прагна глядзець
• vifl dos harc glust (vifl s'glust zix) колькі сэрца жадае
• az/ven me volt ejnem lozn nemen fun der velt, vos zajn harc glust, volt er far dem cvejtn gorništ (nit) (iber)gelozn *šprxv.* калі б аднаму дазволіць узяць ад сьвету ўсё, чаго сэрца прагне, ён бы другому нічога не пакінуў
• beser az es glust zix cu lebn, ejder me muz lebn *glxv.* лепш прагнуць жыць, чым быць змушаным жыць
• dem oreman zol/tor zix nit glustn *glxv.* бедняку нельга быць прагным

glut *f* [*d.* Glut] жар, (за)пал; **gluthic** *f* сьпека; **glútiker** жаркі, палючы, пякучы

gluxim *pl.* →geluex/goluex *m* [*s.* (גלוח(-ים] безбародзька (голены жыд без барады насуперак запавету Майсея)

gmar *m*, -n [*s.* (גמר(-ן →gmure, gomer, nigmer] заканчэньне, ключэньне, вырашэньне, вынік, канец [*sin.* opšlus, sof; bašlus; ormax]; **gmar tov** [*s.* טוב] "добрае заканчэньне, закрыцьцё" (віншаваньне, якім карыстаюцца гэбрэі ад Рош-Гашоны да Ём-Кіпуру); **gmar-valn** *pl.* вынікі выбараў; **gmar xsime tojve** [*s.* חתימה טובה] "заканчэньне добрага запячатваньня"; пажаданьне добрага году (віншаваньне, якім карыстаюцца паміж Ём-Кіпурам і сёмым днём Сукэсу)

gmiles-xésed *m/n*, *pl.* gmiles-xsódim [*s.* (גמילות־חסד(-ים] дабрадзейства, добразычлівасьць; бяспроцантавая пазыка, пазыковая каса

• xapn ergec a gmiles-xesed дастаць у пазыку грошай
• a gmiles-xesed iz ba got tajerer, vi a nedove *šprxv.* дабрадзейства для бога даражэй, як міласьціна
• af draj zaxn štejt di velt – af tojre, af tfile un af gmiles-xesed (af gmiles-xsodim un tfile) *šprxv.* на трох рэчах стаіць сьвет – на Торы, на малітве і на дабрачыннасьці (Талмуд 1:18, Піркей-Авот)
• af gmiles-xesed štejt di velt (un fun dem nit-opgebn gejt zi unter) *šprxv.* на дабрадзействах стаіць сьвет (і гэта не дае яму згінуць)
• šmek tabak iz ojx a gmiles-xesed *glxv.* панюшка табакі – таксама дабрадзейства
• vilstu poter vern fun a frajnt – antlaj im a gmiles-xesed (a por rubl) хочаш пазбавіцца сябра – зрабі яму ласку (пазыч пару рублёў)

Gmore=Gemore *f*, -s [*s.* (גמרא(-ות] Гемора (частка Талмуду); увесь Талмуд; **g(e)more-nign** *m* [*s.* ניגון] мэлёдыя, пад якую вывучаецца Талмуд

• az der klejner vil nit štejn, lejgt men im in der Gmore arajn *glxv. vulg.* калі "канец" ня хоча стаяць, кладуць яго ў Гемору

gmure *f*, -s [*s.* (גמורה(-ות →gmar, nigmer], **gmurim** *pl.* →gomer [*s.* (גמור(-ים] суцэльны, бязупынны, бесьперастанны, дасканалы, поўны

gnaj *m* [*s.* גנאי →lignaj] абраза, зьнявага, сорам, ганьба [*sin.* balejdikung, faršemung, xarpe; *ant.* švax/ševex]; **gnájiker** абразьлівы, зьняважлівы, ганебны; **gnáj-opšac** *m* ганьба; **gnáj-vort** *n*, *pl.* -verter, **gnáj-rejd** *pl.* зьнявага, абраза

• zol im (m'zol) cu kejn gnaj ništ zajn зь вялікай пашанай /павагай да яго

gnédiker [*d.* gnädig] літасьцівы, міласьцівы, ласкавы, пяшчотны; **gnédikajt** *f*, -n міласьць, літасьць, ласкавасьць, дабрыня, пяшчотнасьць

gnejve=genejve=ganejve *f*, -s [*s.* (גנבה(-ות →ganev] крадзеж, злодзейства; **g(e)néjvišer=ganéjvišer** злодзейскі, злодзеяваты; **gnéjves-úfkojfer** *m*, -s перакупшчык крадзенага

• mit gnejviše trit крадучыся
gnide *f*, -s [*p*. gnida, *ukr*. гнида] гніда
gnitl *n*, -ex/-en [*d*. Knüttel] дубіна
gnize *f*, -s [*s*. (גניזה-)ות] геніза (камора ў сынагозе, у якой захоўваюцца пашкоджаныя рэлігійныя кнігі да іх спальваньня)
gnjade(r) [*p*. gniady] гняды
gnjotke=nagnjotke *f*, -s [*p*. nagniotek] мазоль
gnod=genód *m*, -n [*d*. Gnade] літасьць, міласьць, дабрыня, ласка, пяшчота
• er glejbt nit in got un bet zajn gnod ён ня верыць у бога, але просіць яго міласьці
gnoj=hnoj *m* [*p*. gnoj, *ukr*. гній] гной
gnomnik=genamnik=ganamnik *m*, -es [?] прахвост, шальмец, пройда, ашуканец, круцель, махляр
gnóteven [*r*. гнёт] прыгнятаць
gob *m/f*, -n [*d*. Gabe] дар, ахвяраваньне
• gebn* emecn a gob даць камусьці дыхту
• gots gob божы дар
• [illegible] vi a fodem grob *glxv*. падарунак таўшчынёй зь [illegible] прывёз гасьцінца ў хусьцінцы)
• [illegible] gezogt fun a menčn di gob: di gob iz a klejne un [illegible] a grojse *šprxv*. кажуць аб чалавечым дары: дар малы, але сорам вялікі
God [*s*. גד] *tnx*. Гад (адзін з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які паўшоў ад Гада
gódern=gúdern [?] стракатаць; балбатаць
godl *m*, *pl*. gdojlim [*s*. (גדול-)ים →g(e)dule, gadles, gadlones, megadl, bengdojlim] 1. вядомы/знакаміты чалавек, пэрсона, асоба: бальшавік; 2. *fig*. гропы, манэта [*sin*. grojser menč, perzenlexkajt; grošn, matbeje]; **godl** (gdojlim), **gdojle** (-s) [*s*. (גדול-)ים=(גדולה-)ות] вялікі, велічны; **godle** *f* [*s*. גדלע] рост, велічыня [*sin*. vuks, grejs]; **gódldiker** ганарлівы, фанабэрысты, ганарысты, горды, фарсісты, пышлівы [*sin*. štolcer, farrisener]; **godl-bejisróel** *m*, *pl*. gdojlim-bejisróel [*s*. בישראל] паважная, вялікая гэбрэйская асоба; **godl-hadór** *m*, *pl*. gdojle-hadór [*s*. (גדולי) הדור] знакамітая, славутая, добра вядомая асоба гэтага часу
goen *m*, *pl*. geojnim [*s*. (גאון-)ים, *gr*.] 1. "веліч, гордасьць"; тытул вялікіх вучоных(-талмудыстаў); гэній, гэніяльны чалавек; 2. кіраўнік гэбрэйскай акадэміі ў Бабілёніі ў VII–XI стст.; 3. (**der Vilner Goen**) Віленскі Гаон (Эліягу бэн Шлойма Залман, 1720–1797) [*s*. ר' אליהו בן־שלמה־זלמן]; **góenišer** які мае дачыненьне да гэнія; **goen-ójlem** *m* [*s*. עולם] вялікі вучоны
• kejn goen iz er nit ën зорак зь неба не хапае
• X'vel dercejln do far ajx /nisim fun rabeim. /Un mir ale do cuzam'n /veln zix bald frejen. /Fun lahuste biz kapuste, /biz cum rebns goen. /X'vel dercejln nisim ajx, /az di hor štelt zix kapojer. /Ćiri-bim, ćiri-bom... *flksl*. Я распавяду вам пра цуды рабінаў. І мы ўсе разам хутка разьвесялімся. Ад лагусты да капусты, да геніяльнасьці рэбэ. Я распавяду вам пра цуды, аж валасы стануць дыба. Чырыбім, чыры-бом...
gógelex *pl*. [?] ячныя крупы
gógern [*mhd*. gägern] гагатаць (пра гусей/качак)
gogl-mógl *m* [*p*. kogel-mogel] *kul*. гогаль-могаль, гогель-могель
Gógmegog/Gog-umógeg [*s*. מגוג(ו)־גוג] *tnx*. Гог і Магог (цар і народ); *fig*. калос, гігант, волат, асілак, магут (Б. 10:2) [*sin*. riz]
gogočen [*ukr*. гоготати] 1. гагакаць, гагатаць; 2. *n* гогат
goj *m*, *pl*. go(j)im [*s*. (גוי-)ים →gajes, ojsgojišn], **góje(te)** *f*, -s [*s*. (גויה-)ם] 1. гой, негэбрэй; жыд, які не выконвае рэлігійныя запаветы; 2. *fig*. вялікі палец на руцэ [*sin*. ništ-jid; der grober finger]; **gó(j)iš(k)er** гойскі, нежыдоўскі, негэбрэйскі; **gojéc** *m*, -es *pejor*. гой, негэбрэй; жыд, які ня верыць у бога; **goj-gómer** *m*, *pl*. gojim-gmúrim [*s*. (גמור-)ים] жыд, які ня можа або ня хоча прытрымлівацца гэбрэйскіх рэлігійных законаў
• af gojiš на негэбрэйскай/нежыдоўскай мове
• haltn* vi der goj fun xazer/galex/nec берагчы як гой сьвінню/папá/нерат
• a goj bakumt nit kejn derexerec, biz er xapt nit dem erštn pać *glxv*. гой не разумее павагі, пакуль не атрымае першую аплявуху
• a goj iz a bejzer vorem *glxv*. гой – злы чарвяк
• a goj iz klejnerhejt klejn un grojserhejt grojs, un a jid – farkert *glxv*. гой у дзяцінстве малы, а ў сталым узросьце вялікі, а жыд – наадварот
• a goj maxt ojx a cejlem! гой таксама жагнаецца! (дакараюць жыду, які не прачытаў бласлаўленьне)
• a mazl fun a goj *glxv*. шчасьце ад гоя (вялікае шчасьце)
• a micve, vi a šikern goj pišn cu firn *glxv*. дабрадзейства, як п'янага гоя павесьці пасцаць
• a šlextn goj nit cu vinčn кепскаму гою не пажадаеш
• azelxe xojlim zajnen gezunt vi di gojim гэткія хворыя – здаровыя як гоі
• beser a jidiš harc mit a gojišn kop, ejder a gojiš harc mit a jidišn kop *glxv*. лепш жыдоўскае сэрца з мужыцкай галавой, чымся мужыцкае сэрца з жыдоўскай галавой
• der goj iz trejf, ober zajn grošn iz košer *šprxv*. гой трэфны, але ягоны грош кашэрны
• dos jor iz grojs, un der goj vakst *hum*. *glxv*. год вялікі, а гой расьце (кажуць вучню, які ня памятае, што ён вывучыў за год)
• geharget zolstu vern durx a gutn goj! *kll*. а бадай ты загінуў праз добрага гоя!
• got zol ophitn far gojišn kojex un far jidišn mojex *glxv*. барані божа ад мужыцкай сілы і ад жыдоўскага розуму (крый божа ад пана Івана, ад ласёвай скуры і ад асовых дроваў)
• lomir zix iberbetn, iberbetn, /genug šojn zajn vi gojim, /lomir zix iberbetn, /lomir šrajbn tnoim *flksl*. давай перапросімся, досыць ужо быць гоямі, давай перапросімся. давайма пісаць шлюбны кантракт
• me zol dir onzogn durx a goj! *kll*. каб табе злая навіна прыйшла ад гоя!
• oj na menja i goj na menja! ліха на мяне і гой на мяне!
gojder *m*, -s [*mhd*. goder] (двайны) падбародак, падбародзьдзе; *med*. вальняк, вальлё
• flegt der tate zix avekzecn cubomken mit a lefele, /gebn mitn fingerl a knak, /flegt di bobe mitn gojderl šoklen mitn kepele, /oj-vej, vi gešmak! (N. Š.) тата садзіўся, бомкаючы лыжачкай, і даваў нам пальцам знак, бабуля трэсла двайным падбародкам, вой, якая асалода!
gojel *m*, *pl*. -im/gojalim [*s*. (גואל-)ים →geule] 1. збаўца, збавіцель, выратавальнік, Мэсіяш, мэсія; 2. родзіч, сваяк [*sin*. ojslejzer, Mošiex; korev, mišpoxe-menč]; **gojel-**

cédek *m* [*s.* צדק] правы вызваліцель. Мэсіяш
• ix bin nit dajn korev, ix bin nit dajn gojel *glxv.* я ня твой родзіч, я ня твой сваяк
gojle *m*, *pl.* gojlim [*s.* (גולה(-ים →goles] выгнаньнік, выгнанец, выгнаны са сваёй краіны чалавек; **gojle-** *pl.* [*s.* גולי] выгнаныя з...; **gojle-sfárd** [*s.* ספרד] гэбрэі, выгнаныя з Гішпаніі ў 1492 г.
gojlem *m*, *pl.* -s/gojlomim [*s.* (גולם(-ים →ojsgojlemen] *tnx.* зародак (Пс. 138:16); Голэм (легендарны гліняны гэрой); балван, статуй; нехлямяжны, нязграбны чалавек, ідыёт, дурань, ёлуп(ень); 2. **gojlemát** *m*, -n робат, аўтамат [*sin.* idiot, umgelumperter menč; robot, ojtomat]; **gójlemdiker** грубы, нехлямяжны, нязграбны; **gójleml** *n*, -ex *zool.* лярва
• a lejmener gojlem нікчэмнік, няўдачнік, няўклюда, няўмека; нехлямяжы, нязграбны, бездапаможны чалавек
• kukn vi a gojlem глядзіць як ёлупень (як тарашча/варона /баран/сыч/хохлік, як індык/дурань/бык на чырвонае)
• štejn* vi a lejmener gojlem стаяць як статуй (як гліняны балван)
• der/an ojlem iz a (nit kejn) gojlem *glxv.* натоўп – (не) дурань (грамада – гаўняная рада)
gojmer zajn* [*s.* גומר →Gemore] вырашыць, вырашаць, скончыць, канчаць
gojml *m* [*s.* גומל] назоў бласлаўленьня, якое прамаўляецца пасьля пазбаўленьня ад вялікай небясьпекі або ад ліха
• benčn gojml чытаць падзячную малітву; дзячыць богу, што ліха мінулася; весяліцца, радавацца
gójner-šprax *f* [*d.* Gaunersprache] жаргон злодзеяў
gojnez zajn* [*s.* גונז] (с)хаваць (як хаваюць скарб)
gojrem *m*. *pl.* go(j)rmim [*s.* (גורם(-ים] узбуджальнік, падстава, нагода, прычына, матыў, фактар [*sin.* motiv, sibe, faktor]; **gojrem zajn*** цягнуць за сабой, прыводзіць да..., выклікаць, спрычыняць, дапамагаць, садзейнічаць [*sin.* farurzaxn]
• der gojrem fun der krenk узбуджальнік хваробы
• dos hot gojrem geven гэта было вынікам таго, што...
• dos iz gojrem cajt-farlust гэта прыводзіць да страты часу
• dos kon gojrem zajn ernste folgn гэта тоіць у сабе небясьпеку (сур'ёзныя наступствы)
• gojrem zajn* a maxlojkes сварыць, выклікаць сварку
• gojrem zajn* a srejfe выклікаць пажар
gojres zajn* [*s.* גורס] дапускаць, прымаць (аб інтэрпрэтацыі альбо прачытаньні), трымацца ў пэўных межах
gojrl *m/n*, *pl.* gojroles [*s.* (גורל(-ות] доля, лёс, кон, талань, жэрабя, шчасьце, будучыня, прыпісасьць; жыцьцё, жыцьцёвы вынік; газард, выпадак [*sin.* dos bašerte; lebn; azart, mazl. cufal]; **gójrldiker** наканаваны
• cien* gojrl цягнуць лёсы
• danken dem gojrl дзякуючы лёсу
• der biterer gojrl горкая доля
• di śpil funem gojrl гульня лёсу
• farbindn* dem gojrl mit emecn зьвязаць свой лёс з кім-небудзь
• lejzn di gojroles fun menčn вяршыць людзкімі лёсамі
• ojsfaln* af emecns gojrl выпасьці на чыюсьці долю
• ongetrojen emecn dem gojrl даручыць каму-небудзь свой лёс
• varfn* gojrl кідаць на кон/картах
• rajx iz der, vos iz cufridn mit zajn gojrl *glxv.* багаты той, хто рады ўласнаму лёсу
gojses *m*, -im [*s.* (גוסס(-ים →gsise, ojsgojsesn] чалавек, які памірае/канае [*sin.* opštarbndiker]; **gójsesdiker** які памірае/канае; **gójsesn/gójs(en)en*** (ix gojse; gegojset) паміраць, канаць, канчацца, аганізаваць
• šver gojsesn цяжка пакутаваць перад сьмерцю
Gojšn *n* [*s.* גו(ו)שן] *tnx.* Гашэн, частка Эгіпту, на якой жылі гэбрэі; увогуле месца жыхарства гэбрэяў пасьля выгнаньня (Ic. H. 10:41); *hum.* край сьвету
• farkrixn* in Gojšn зьбіцца з дарогі
• er kukt kejn/in Gojšn *glxv.* ён касавокі
• er kukt kejn Gojšn un xapt bejgl fun di kojšn *glxv.* косы, косы, а абаранак схапіў з кашá
gojver zajn* [*s.* גובר →gavres, gvir, gvar, gvure, misgaber] (пера)адолець, пераадольваць, перамагчы, перамагаць, здужаць, заўладаць, (за)валодаць [*sin.* bajkumen, baheršn]
• gojver zajn* dem paxed, di krenk пераадолець страх, хваробу
• nit gojver cu zajn неадольны, непераможны
• er kon ništ gojver zajn dem šlof, er kon ništ geveltikn af zix (Š.-A.) ён ня можа справіцца са сном, ён ня можа авалодаць сабой
gojzer zajn* (af) [*s.* גזר →gzejre] пастанавіць, пастанаўляць, распарадзіцца, распараджацца, загад(в)аць, за-, пры-, а|судзіць, за-, пры-, а|суджаць [*sin.* bafeln; farmišpetn]; **gojzer-tónes zajn*** [*s.* תענית] абвясьціць, абвяшчаць пост, загад(в)аць усяму кагалу пасьціцца
gold *n* [*d.* Gold] золата; **góldener** залаты; **góldiker**, **góldfarbiker** залацісты; **góld-grub** *m/f*, -n золатакапальня; **góld-greber** *m*, -s, **góld-zuxer** *m*, -s шукальнік золата; **góldarbeter** *m*, **góldšmid** *m*, -n, **góldmaxer** *m*, -s залатар, злотнік, пазалотнік; **góld(-)drosl** *m/f*, -en *zool.* іваліга; **góldgelokter** золатакудры; **góldgeštikter** вышыты золатам; **góldgevebter** залататканы; **góldšnit** *m*, -n залаты абрэз (кнігі); **góldšpiner** *m*, -s, (-n *f*, -s) золататкач; *hum.* чалавек, які шмат выйграе; **góldvarg** *n* вырабы з золата
• emes/zixer/rixtik vi gold чыстая праўда
• es vert gold варты золата
• goldener oder *med.* гэмарой
• majn gold мой залаты, маё золатца (зварот)
• mit gold glajx дужа дорага, задорага
• šejn vi gold прыгожы як золата
• di vog gold zol ix hobn! каб я меў столькі золата!
• gold lajxt/šajnt (arojs) fun der blote *glxv.* золата зьзяе з грязі (золата і ў попеле/зацімку сьвеціцца/пазнаць/відаць)
• gold pruvt/probirt men mit fajer, a froj – mit gold *glxv.* золата спрабуюць на агонь, жанчыну – на золата
• nit alc, vos glanct, iz golt *glxv.* ня ўсё тое золата, што бліщчыць/сьвеціць (ня ўсё тое смачна, што ўзрачна; ня кожная бліщчастая стрэльба добра страляе)
• – Oj, a šejne šviger, /šejn iz zi vi gold, /a simen hot ir ale, /az ix hob zi gevolt. *ftksl.* – Ой, прыгожая сьвякроў, яна, прыгожая, як золата, па ўсіх знаках яна такая, якую б я хацела мець.
Golel *m* [*s.* גליל] Галілея
golebrodnik *m*, -es, **golebrode** *m*, -s [*ukr.* голобриш, *d.* gola broda] *pejor.* безбародзька, голабароды (жыд-бязбожнік)
goler [*p.* goly, *r./ukr.* голий] голы, чысты, пусты, ніякі; **gole** *adv.* скрозь, выключна, цалкам, чыста
• a gole lexer адны дзіркі, лахманы

• a goler gorništ нікчэмнасьць
• gole gorništ мізэрнасьць, глупства, дрэнь
• gole naronim дурні з дурняў
• X'hejs Jisrolik, /ix bin dos kind fun geto, /x'hejs Jisrolik, /a hefkerdiker jung. /Хоć farblibn gole-neto, /derlang ix alc nox /a svišče un a zung! (L. R.) Я завуся Ісролікам, я дзіця гета, я завуся Ісролікам, беспрытульны юнак. Хоць застаўся галяком, я ўсё ж яшчэ працягваю насьвістваць і напяваць!

goles/golis *m/n*, -n [*s.* (גלות(-ן →gojle, balgoles] выгнаньне, чужына, чужая старонка, дыяспара; прыгнёт; **goles-** *m/n* часовае пражываньне гэбрэяў у...; пражываньне/знаходжаньне далёка ад дому; **goles-bóvl** *m/n* [*s.* בבל] выгнаньне гэбрэяў з Палестыны ў Бабілён (586 г. да н.э.) і іх палон (586–536 гг. да н.э.); **goles-hašxíne** *m/n* [*s.* השכינה] *kbl.* знаходжаньне бога разам з гэбрэйскім народам у часы выгнаньня; **goles-micráim** *m/n* [*s.* מצרים] егіпецкае рабства гэбрэяў

• [illegible] goles жыць у выгнаньні (на чужыне), бадзяцца [illegible] за грахі
• [illegible] goles nit gevojnt *glxv.* гой ня звыклы да чужыны
• [illegible] in goles *glxv.* язык не адправіш у выгнаньне [illegible]
• [illegible] goles iz greser fun dem gojišn *glxv.* гэбрэйскае [illegible] цяжэйшае за мужыцкае
• [illegible] di cung iz in goles! ідзі кажы! – калі язык у выгнаньні (нельга гаварыць)! (сказаў бы, але рот замазаны, але ўдавіўся)
• lang vi dos/der jidiše(r) goles (nit lenger zol zajn der jidišer goles!) доўгі як гэбрэйскае выгнаньне (як піліпаўская ноч, як пятроўскі дзень)
• nit lenger zol zajn/dojern der jidišer goles! каб гэбрэйскае выгнаньне не было даўжэй за гэту бяду!
• zog mir, jidl, bruder majn, /gib mir cuderklern, /ven vet der sof fun goles zajn, /der sof fun blut un trern, /es git dox jeder cu. /az aza folk, vi du, /iz vert az me zol axtn, /dir gebn curik /dajn land un dajn glik, /dix far a folk batraxtn (L. G.) скажы мне, жыдзе, браце мой, растлумач мне, калі будзе канец выгнаньню, канец крыві й сьлязам, кожны пагадзіцца, што такі народ, як твой, варты ўвагі, варты вяртаньня назад сваёй зямлі й свайго шчасьця, варты звацца народам

goleš/goliš *m*, -es [*p.* gałas] *bot.* жолуд, чарнільны арэшак

Golies [*s.* גלית] *inx.* Галіяф (філістымлянскі калос, якога забіў малады Давід) (1 Цар. 17); **Golíes-špil** *f*, -n п'еса народнага жыдоўскага тэатру (звычайна ставіцца на Пурым)

goln [*p.* golić, *ukr.* голити] 1. галіць, брыць; 2. *n* галеньне; **goler** *m*, -s галяр, парыкмахер, цырульнік; **gól(-)meser** *m/n*, -s галяк, брытва для галеньня; **gól(-)meserl** *n*, -ex лязо для галеньня; **gólpendzl** *m*, -en пэндзаль для галеньня

• opšern* gol абстрыгчы нагала
• bešasn goln di bord muz men švajgn (kon men ništ redn), derfar vakst ništ kejn bord ba di vajber (goln nit di vajber di berd) падчас галеньня барады неабходна маўчаць (нельга размаўляць), таму яна не расьце ў жанчынаў (жанчыны яе ня голяць)
• gut iz zix lernen goln af jenems bord (af a fremder bord iz gut zix cu lernen šern; er lernt zix af a fremder bord šern) *glxv.* добра вучыцца галіць на чужой барадзе (ён вучыцца галіць на чужой барадзе)

gołubces *pl.* [*p.* hołubce, *ukr.* голубці] *kul.* галубцы

goluex=geluex *m*, *pl.* gluxim [*s.* (גלוח(-ים →galex] безбародзька (голены жыд без барады насуперак запавету Майсея)

gombe=gembe *f*, -s морда, пыса; падбародак, падбародзьдзе

gomer *pl.* gmurim [*s.* (גמור(-ים →gmure, gmar, nigmer, roše-gomer, cadek-gomer] суцэльны, бязупынны, бесьперастанны, дасканалы, поўны [*sin.* fulkumer, absoluter, durxojsiker, polne(r)]

gomke *f*, -s [*p.* gąbka] губка

gómlke *f*, -s [*p.* gomółka, *ukr.* гомілка] гамёлак, сырок, сырчык; **gómlkes** *pl.* памёт, гной

• mit šnej ken men nit maxn gomlkes *glxv.* са сьнегу не робіш гамёлкаў

goner *m*, -s [*d.* Ganter, *eng.* gander] гусак; **gónern** гагатаць

gonšer *m*, -s [*p.* gąsior] 1. гусак; 2. бутля

gonte *f*, -s [*p.* gont, *ukr.* гонт] гонта; **góntener** гонтавы

gopl *m*, -en, *dim.* **gópele/gépele** *n*, -x [*d.* Gabel] відэлец; вілкі, вілы; **gópl-lefl** *pl.* начыньне, сталовы прыбор

• cenemen* emecn af gopelex *fig.* перамываць камусьці костачкі
• mit der mames gopelex *fig.* пальцамі
• di beste gepelex zajnen der mames *glxv.* мытчыны рукі самыя лепшыя (маміна крыло і ў мароз цёплае; матчыны рукі заўсёды мяккія)
• s'iz nito kejn štuln, štejt men ba di vent; /ništo kejn lefl, gopl – est men mit di hent. /tra-la-la-la-la... (M. K.) німа крэслаў, усе стаяць ля сьцен; німа ані лыжак, ані відэльцаў – ядуць рукамі
• ver es brengt kejn gopl un meser nit mit, bakumt kejn xejlek *glxv.* хто прыйшоў безь відэльца і нажа, таму нічога не дастанецца (некалі на вясельлі накрывалі стол для бедных людзей, якія мусілі прыносіць свае відэльцы і нажы)

gor *m*, -n [*d.* Gör?] (ханукальны) ваўчок, юрок

g(o)račke/gorjačke *f*, -s [*p.* gorączka, *ukr.* гарячка] гарачка, мітусьня, важданіна

g(o)ralnje=guralnje *f*, -s [*p.* gorzelnia, *ukr.* гуральня] бровар, вінакурня

górčice=hórčice *f*, -s [*p.* gorczyca] гарчыца; **gorčičnik** *m*, -es гарчычнік

• (cu)lejgn a gorčičnik паставіць гарчычнік

gor(er) [*d.* gar] *adv.* увесь, усё, зусім, вельмі; **gor-gór** (biz gor) *adv.* зусім, цалкам, суздром; **gor!** ні ў якім разе/выпадку!

• af der gorer velt на ўсім сьвеце
• azój gor! вунь яно што! вось як! няўжо!
• biz gor да крайнасьці, да нязмогі, да немагчымасьці, канчаткова, цалкам, поўнасьцю
• dos iz gor epes anderš гэта зусім іншая справа
• fun hor biz gor ад воласа да пяткі (ад піпачкі да попачкі)
• gor a gute zax цалкам добрая рэч
• gor dos gelt yce грошы
• gor vajs абсалютна белы
• in gor der štub ва ўсёй хаце
• oder gor oder gorništ альбо ўсё альбо нічога
• un dos gor толькі і ўсяго
• un gor вось і ўсё

goreš *m*, *pl.* grušim [*s.* (גרוש(-ים →gruše, gejreš, megareš] разьведзены [*sin.* cešejdter man, gegeter]

• goreš iz nit kejn poreš *glxv.* разьведзены - не сьвяты

górfinkl *m*, -en [*d.* Karfunkel] *med.* карбункул

gorgl *m*, -en, *dim.* **gérgele** *n*, -x, **gergl** *n*, -ex [*d.* Gurgel] глотка, горла, гартань; **górgldiker** гартанны, гарлавы; **gorglen=gerglen** гарланіць; **górgl-knop** *m*, *pl.* -knep *anat.* кадык, адамаў яблык; **górgl-kop** *m*, *pl.* -kep *anat.* гартань; **górgl-rajser** *m*, -s гарлач, гарлапан; **górgl-šnajder** *m*, -s галаварэз
• gorgldike ojsšprax гартанная мова
• onxapn farn gorgl схапіць за глотку
• rajsn* dem gorgl драць глотку
gorkix *f*, -n [*d.* Garküche, *p.* garkuchnia] кухня, сталоўка, харчэўня
gorle=horle *f*, -s горла
gorn *m*, -s [?] паверх; **-gorndiker** -павярховы
• dráj-gorndiker трохпавярховы
gorni(š)t [*d.* garnicht] 1. *adv.* нічога, нішто, дармо; 2. *m/f*, -n нішто, нікчэмнасьць, нязначнасьць, мізэрнасьць; **górništ(d)iker** нікчэмны, нязначны, мізэрны; **gorni(š)t-šebe(-)(gor)ní(š)t** *m* [*s.* ־שב־] зусім нічога, поўны нуль
• dos vert mit gorništ nit arojsgerufn гэта нічым ня выклікана
• er iz a gole gorni(š)t (a gorni(š)t-šebe-(gor)ni(š)t, gorništ mit (gor)ništ) ён поўная нікчэмнасьць
• er tejlt zix mit gorni(š)t nit ojs fun andere ён нічым не вылучаецца сярод іншых
• er tut gorni(š)t nit ён нічога ня робіць
• er vil gornit rejdn! ён нічога ня хоча сказаць! (кажуць на фанабэрыстага)
• ix ken ajx mit gorni(š)t nit helfn я нічым не магу вам дапамагчы
• maxn cu gorni(š)t зьневажаць, зьнеслаўляць
• mit im vestu gorni(š)t nit maxn зь ім нічога ня зробіш (што зь яго возьмеш)
• s'iz derfun gorništ nit gevorn з гэтага нічога не атрымалася
• s'iz gorništ šlext зусім няблага
• s'štejt cu im gorništ nit cu! што яму зробіцца?! (нічога зь ім ня стане!)
• vi kejn mol gorništ быццам бы нічога і не было
• vi s'zol gorništ nit geven gešen як быццам нічога ня здарылася
• beser gorništ cu maxn, ejder cu maxn gorništ *glxv.* лепш нічога не рабіць, чымся рабіць пустое (як з пустым займацца, то лепш ні з чым)
• Cu dajn tatn hob ix gornit, oj vej, gornit, /vajl er zogt, az er iz nit šuldik in dem. /In kijever špital zol er lign /un zol nit hobn, ver s'zol arajngejn cu im. /Az cu kejn libe, tate, zolstu zix nit mišn, /oj vej, col im, oj, gotenju, far mir. *flksl.* Твайму бацьку я ня жадаю ліха, вой, таму што ён кажа, што ён не вінаваты ў гэтым. Хай ён трапіць у кіеўскі шпіталь, і каб ніхто яго не наведваў. У любоў, тата, ня трэба мяшацца, ой, адплаці яму, божухна, за мяне.
• ejner iz azoj gut vi gorništ *glxv.* што адзін, што ніводнага
• gorništ iz nit šver – me badarf nor kenen *glxv.* німа нічога цяжкага – трэба толькі ўмець
• vest zix onhejbn mit dem gorništ, vestu endikn mitn malexhamoves *glxv.* пачнеш з дробязі – скончыш сьмерцю
gorodkés *pl.* гарадкі (гульня)
• špiln in gorodkes гуляць у гарадкі
gor(o)dovój *m*, -es [*r.* городовой] *hist.* гарадавы начальнік
• an arbet far a gordovoj *fig.* праца на гарадавога (непрыдатная, непатрэбная)
gors *m*, -n [*p.* gors] дэкальтэ; манішка; **górseven** агаляць шыю, плечы
górsét *m*, -n, **górsédl** *n*, -ex [*p.* gorset] гарсэт, кабат
goršt/goršč *f*, -n, **goršt**l *n*, -er [*p.* garść, *r.* горсть] жменя
gortn *m*, *pl.* -s/gertner, *dim.* **gert(nd)l** *n*, -ex [*d.* Garten] (а)гарод, сад; **górtnvarg** *n* агародніна, зеляніна; **górtngeviks** *n*, -n агародная расьліна
• firn a gortn займацца садоўніцтвам
gos *m*, -n [*d.* Guss] залева, улева, лівень, патоп, зьліва; **(zix) a gos ton*** лінуць, пляснуць, пырскнуць; **gósajzn=gúsajzn** *n* форма для адліўкі
• s'hobn a gos geton trern fun ire ojgn сьлёзы пырскнулі ў яе з вачэй
• s'hot (mitamol) a gos geton a regn лінуў (раптам) дождж
gospode *f*, -s [*ukr.* господа] (заезны) дом, гаспода
gospodín *m* [*r.* господин] спадар; **gospodinje** *f*, -s [*p.* gospodyni] гаспадыня, спадырыня
gostinec/goščinec *m*, -nces [*p.* gościniec] 1. гасьцінец, шлях; 2. гасьцінец (падарунак)
• a gešlogener gostinec выбіты/укачаны гасьцінец
• er iz nox alc afn altn gostinec ён усё яшчэ на старым гасьцінцы (у тую ж дудку грае)
got *m*, *pl.* -n/geter, (-n/-ixe *f*, -s) [*d.* Gott] бог, бажаство; **gótenju** *m* божухна мой; **gothajt** *f*, -n бажаство; **gótsdinst** *f/n*, -n набажэнства, служба; **góts-farlejkener** *m* чалавек, які ня верыць у бога; атэіст, бязбожнік, баглай, блюзьнер; **gótsforxtiker** богабаязны; **gótsforxtikajt** *f* страх перад богам, багабоязь; **gótlozer** бязбожны; **gótlozikajt** *f* бязбожжа; **góts-kiele** *n*, -x, **góts-behejmele** *n*, -x [*s.* ־בהמה־] *zool.* божая кароўка, богаўка, багоўка, кузурка, барбуха; **góts-štrapče** *m*, -s (gots strapče) [*r.* стряпчий] *pejor./iron.* крывадушнік, бажона, сьвяцец, дэвотка; **gots nomen** *m* дзень пасьля Ём-Кіпуру
• az got vet gebn… калі бог дасьць...
• er hot in zix kejn got nit ён ня мае ў сабе (за душой) бога
• got cu (far)danken (danken got; a dank got) дзякуй/дзякуючы богу
• got helf! памагай бог! богпомач! бог у помач!
• got hot gebotn уласна (кажучы)
• got iz mit dir/ajx! бог з табой/вамі!
• got vejst vos бог ведае што
• got zol nit štrofn far di rejd хай бог даруе (не карае) за словы
• gotenju! got majner! божухна мой!
• gots gezegns вырадак
• gots vunder *hum.* божыя цуды (цуды ў рэшаце)
• hobn* got in harcn мець бога ў сэрцы (чулае сэрца)
• nemen*/haltn* got far der bord узяць/трымаць бога за бараду
• on got in harcn бяз бога ў сэрцы, без усялякага сораму
• švern* zix ba got бажыцца
• tajne/šraj cu got! крычы да бога!
• um got(e)s viln (vi got iz dir/ajx lib!) богам прашу; дзеля бога!
• alc, vos got tut, muz zajn gut *šprxv.* усё, што бог робіць, мусіць быць добра
• az got vil nit gebn, ken men zix alejn nit nemen *šprxv.* бог не захоча даць – сам ня возьмеш
• ba got iz alc meglex *glxv.* богу ўсё льга; ba got iz alc milxik богу ўсё малочнае (пародыя на папярэднюю прыказку)
• biz morgn iz nox got a foter (got iz a tate/foter) *glxv.* (заўтра –) бог бацька (пераначуем – болей пачуем; хай будзе, што будзе; што будзь, то і дзейся; і заўтра зноў будзе дзень)
• cu got derlejgt men nit *šprxv.* богу не дакладзеш

• got hejst ojx ništ zajn kejn nar (kejn nar ništ zajn) *glxv.* і бог кажа: ня будзь дурнем (божа, памажы, а сам не ляжы)
• got hot gegebn, got hot genumen *šprxv.* бог даў, бог узяў
• got iz a šejner balebos *šprxv.* бог – добры гаспадар
• got iz ejner, vos er tut, zet kejner *glxv.* толькі адзін бог робіць так, што ніхто ня бачыць
• got iz mešuge! бог - вар'ят!
• got nemt mit ejn hant un git mit der andere *glxv.* бог бярэ адной рукой, але дае другой (бог бярэ, бог дае; бог засмуціць, бог пацешыць)
• got vejst, vos er tut *šprxv.* бог ведае, што ён робіць
• got vejs(t) šojn gor nit, vos er tut бог зусім ня ведае, што ён робіць
• gotenju, hejb mix nit hojx uf, un varf mix nit niderik arop божухна мой, не ўздымай мяне высока і ня кідай мяне нізка (звалiўся з высакосьці, паламаў косьці)
• mit got ken men zix nit šlogn *glxv.* з богам біцца ня будзеш
• vos cu got iz cu got, (un) vos cu lajtn iz cu lajtn *glxv.* богу – богава, людзям – людзкае (богу багаваць, а нам працаваць)

gótiser [*r.* готический] гатычны

grab=hrab *m*, -n [*p.* grab, *r./ukr.* граб] *bot.* граб

grabjóż *m* [*p.* grabież, *r.* грабёж] грабеж, рабунак

grablen [*ukr.* грабати, *p.* grabić] грэбці; драпаць; **grablen zix** 1. корпацца, капашыцца, кешкацца; 2. (af) караскацца, карабкацца; **(g)rablje=hrablje** *f*, -s граблі; **grábljeven** грэбці, грабаць

gracje *f* [*d.* Grazie] грацыя; **gracjezer** грацыёзны; **gracjezkajt** *f* грацыёзнасьць

grač *m*, -n/-es [*p.* gracz, gracki] 1. ігрок, гулец; 2. гарач(лів)ы, спрытны, дзелавы чалавек, спрытняга
• beser fun a grač a pač, ejder fun ■ nar a kuš *glxv.* лепш ад зуха аплявуха, чымся ад дурня пацалунак (лепш, як харошы выб'е, ніж брыдкі пацалуе)

grač(e)n [*d.* kratzen, *sl.*?] драпаць, драць кіпцюрамі

gračke=g(o)račke *f*, -s гарачка, мітусьня, важданіна

grad(us) *m*, -n [*d.* Grad] градус; ступень; **gradacje** *f* градацыя; **gradírn** (gradírt) клясыфікаваць, ранжыраваць; **grádusdiker** градусны; **grádusnik** *m*, -es тэрмомэтар, градусьнік

grad(e)=grod(e) [*d.* gerade] *adv.* уласна, як-раз, дакладна, менавіта; **grader=groder** 1. прамы; 2. цотны

graf *m*, -n [*d.* Graf] граф; **grafšaft** *f*, -n графства
• ojszen* vi a graf (Potocki) выглядаць як граф (Патоцкі)

grafe *f*, -s [*ukr./r.*, *gr.*] графа

grafin *m*, -en, **grafinke** *f*, -s [*r.* графин] графін, карафа

grafik *f* [*d.* Graphik] графіка; **grafik** 1. *m*, -es графік, расклад; 2. *m*, -n *mat.* графік; **gráfišer** графічны; **grafírn** (grafírt) лінаваць, лінеіць

grafke=agrafke *f*, -s [*p.* agrafka] ангельская шпілька

gragen [*ukr.* грагати] кракнуць, кракаць; **gra-grá** *int.* кра-кра

gráge(r)n=gréjgern [*p.* grzechotka, *ukr.* грагати] сакатаць, стракатаць, лапатаць; бразгатаць, гракаць, трашчаць (аб коніках); **grager=gre(j)ger** *m*, -s трашчотка, бразготка; лапатун; **gragerái** *n* сакатаньне, бразгатаньне, трашчаньне, трэскат
• az a tojbet hert a grager, maxt er a broxe iber a duner *glxv.* калі глухі чуе бразготку, ён моліцца, як на гром (глухі не дачуе, дык прыложыць/лабрэша; паехалі глухія, павязьлі дровы сухія)

grajcer *m*, -s [*p.* grajcar] корачнік, штопар

grajcer=krajcer *m*, -s [*d.* Kreuzer] крэйцар (манэта)

grajfn* (gegrífn/gegrájft) [*d.* greifen] схапіць, хапаць

grajlex [*d.* grell, *mhd.* griulich] *adv.* уласна, якраз, дакладна, менавіта, вельмі; **grájlexer** добры, станоўчы, дадатны
• s'kon grajlex zajn вельмі можа быць (можа так здарыцца)

grájpele *n*, -x, **grajpl** *n*, -ex [*d.* Graupe] крупінка, драбінка, дрaбок; **grájpldiker** крупчаты, пытлёвы

grajšl *n*, -ex [?] *kul.* вантробы; **grajšlfus=krajzlfus** *m kul.* квашаніна з вантробамі

grajz *m*, -n [*d.* Greis] стары дзед; **grajzer, grajz-grójer /-gro(v)er** [*d.* greis, grau] сівы
• majn štender mit majner grajzn! *glxv.* гэта маё месца разам з маімі памылкамі! (як хачу, так і чытаю!) (кажа чалавек, які выкупіў сабе месца ў сынагозе)

grajz *m*, -n [*d.* kraus?] апіска, памылка, аблуда, заблуканьне, хіба; **grajzn** памыліцца, памыляцца, схібіць; **grájziker** памылковы, аблудны
• maxn a grajz зрабіць памылку

grajzlen=krajzlen zix [*d.* kräuseln] кудзерыць, кучаравіць, заві(ва)ць (валасы); **grajzl** *n*, -ex кудзер, локан, пасма; **grájzldiker** кучаравы; **grajzler** *m*, -s чалавек, які завівае валасы

grajžik *m*, -es [?] рубец, кіндзюк, флякі, трыбух

grak *m*, -n [*p.* grak, *ukr.* грак] *zool.* грак

gralnje=goralnje=g(u)ralnje *f*, -s бровар, вінакурня; **g(u)ralnik** *m*, -es браварнік, вінакур

gram *m*, -en [*d.* Gramm] грам

gram *m*, -en [*d.* Reim, *mhd.* gerime] рыфма (асабліва аб імправізацыях бадхэна на вясельлі); **gramen (zix)** рыфмаваць; **grámenflexter** *m*, **grámenmaxer** *m*, -s, **grámenzoger** *m* рыфмаплёт; **gram-štrám** *m* пісаніна (аб кепскіх вершах)
• gram-štram max mir a letnik! нейкая бязглузьдзіца!
• kejn gelt, kejn sxojre, kejn tam, kejn gram *glxv.* німа грошай – німа тавару, німа густу – німа вершаў

gram=gerám *m* [*s.* גרם] прычына

gramatik *f*, -es, **gramátike** *f* [*p.* gramatyka] граматыка, правапіс; **gramát(ikál)išer** граматычны; **gramátiker** *m* знавец граматыкі

gramer=gromer=geramer=gerojmer прасторны, раскошны, разьлеглы

grámete *f*, -s [*gr.*] грамата; **grámetner/grámotne(r)** граматны, пісьменны; **grámetnekajt** *f* граматнасьць, пісьменнасьць

grande [*p.* granda]
• af grande *argo* сілаю, сілком, гвалтам
• nemen* af grande браць на пушку

grandiezer [*d.* grandios] грандыёзны, велізарны; **grandiezkajt** *f* грандыёзнасьць, велізарнасьць

gránet(en)er/gránat(en)er [*mhd.* gran, *p.* granatowy] гранатовы, цёмна-сіні

granírn (granírt) [*ukr.* гранити] граніць; **granirter** гранёны

granít *m* [*d.* Granit] граніт; **granitener** гранітны

granke *f*, -s [*r.*] *plgr.* гранка

Granov мястэчка Гранаў (Украіна)
• er kukt kejn/in Granov *glxv.* ён касавокі

(g)rase *f*, -s [?] яма для вапны

grášice=krášice *f*, -s [*p.* grasica] вальлёвая/вальляковая залоза (у цяляці)

grate *f*, *pl.* -s/gratn [*ukr.* грати, *p.* krata] краты

gratke=gradke *f*, -s [*ukr*. грядка] паліца (для посуду)
gratulírn (gratulírt) [*d*. gratulieren] віншаваць; **gratuljacje** *f*, -s, **gratulirung** *f* віншаванье
gravi *m*, **graver** *m* [*r*. гравий] гравій, жвір, жарства
gravjúr *f*, -n [*d*. Gravüre] гравюра; **gravirter** гравіравальны; **gravírn** (gravírt) гравіраваць; **gravirer** *m*, -s гравёр
greb *f*, -n [*d*. Grobheit, *mhd*. grob] таўшчыня, грубіня; **greber=grober** тоўсты, грубы; **gréblexer** грубаваты; **greber vern*** паўнець, таўсьцець; **grébern** таўсьціць, рабіць надта поўным
greber [*d*. Gräber, *p*. grabarz] грабар, землякоп; далакоп, магільшчык
greblje=hreblje *f*, -s [*p*. grobla, *ukr*. гребля] грэбля, гаць
(g)rečke=grike *f* [*ukr./r*. гречка] грэчка; **gréčener=grikener** грэчневы
• grečene kaše грэчневая каша
grejs *f*, -n [*d*. Grösse] велічыня; **grejsn** усхваляць; **grejsn zix** (mit) гардзіцца, ганарыцца
• absoljute grejs *mat*. абсалютная велічыня
grejtn [*d*. bereiten, *mhd*. gereiten] рыхтаваць, гатаваць; **grejter** гатовы, падрыхтаваны; **grejtkajt** *f* (cu) гатоўнасьць, падрыхтаванасьць; **grejtung** *f* падрыхтоўка
• er iz šojn grejt geven maskim zajn, nor er hot zix batraxt ён быў ужо гатовы пагадзіцца, але перадумаў
• grejt zajn* gejn in fajer un in vaser быць гатовым пайсьці ў агонь і ў ваду (бога ашукае і ў чорта адхопіць)
• grejte malbušim/klejder/halboše гатовае адзеньне
• grejtn cum tiš накрыць на стол
• grejtn dem bux cum druk рыхтаваць кнігу да друку
• grejtn di limudim рабіць урокі
• grejtn zix cu der nesie рыхтавацца да ад'езду
• maxn zix grejt падрыхтавацца
• zajn* af alem grejtn быць да ўсяго гатовым
• grejt men im un al dos guts, /dos ort far im gelozn; /nox Havdole štil avek, /a broxe ibergelozn (P. H.) яму накрылі стол, падрыхтавалі месца; пасьля суботняй малітвы ён ціха сышоў, зрабіўшы бласлаўленьне
grejxn (biz, cu) [*d*. reichen, *mhd*. gereichen] дасягнуць, дасягаць, даста(ва)ць; **grejx** *m*, -n дасяжнасьць, дасягальнасьць; **grójx(nd)iker** дасяжны, дасягальны
• gring cu grejxn лёгкадасягальны
• in grejx у межах дасягальнасьці
• vajt grejxndik з далёкай пэрспэктывай
grek *m*, -n [*p*. grek] грэк; **grékišer** грэцкі
grek *m*, -n [?] вузел, пучок валасоў
greler [*d*. grell] рэзкі (колер)
grémpljeven [*d*. krempeln?] часаць (лён/воўну); **gremplje** *f*, -s часалка
grende=gžende *f*, -s [*p*. grzęda] курасадня, куросадні, сéдала
• firn di grende вяршыць справамі
grenec *m/f*, -n [*d*. Grenze] мяжа, граніца, грань, руб, рубеж; **grénecn (zix)** (mit) гранічыць, межаваць; **grénecdiker** гранічны, рубежны, памежны; **grénecloz(ik)er** бязьмежны, безгранічны; **grénec-brexer** *m* парушальнік граніцы; **grénec-hiter** *m*, **grénecler** *m*, **grénec-vexter** *m* пагранічнік; **grénec-opcol** *m* мытны збор; **grénecpas** *m* пагранічная палоса; **grénec-stojp** *m*, -es, **grénec-slup** *m*, -es, **grénecštejn** *m*, -er пагранічны слуп; **grénec-vax** *f* пагранічная ахова
• arojsgejn* fun di grenecn выйсьці за межы
• on a grenec, on a breg канца-краю німа
grenkes *pl*. *kul*. грэнкі
grepc(e)n/grebc(e)n [*mhd*. grob, grop] 1. (ад)рыгаць; 2. *n*, **grepc/grebc** *m*, -n адрыжка, адрыганьне; **a grepc ton*** рыгнуць
• grepcn vi a xazer адрыгнуць як сьвіньня
• a grepcele arojs, a gezuntele arajn! адрыжачка, выходзь, здароўечка, уваходзь! (кажуць, кормячы немаўля)
• me zol dix ajnladn cum gubernator af a sude, un du zolst im gebn a grepc in ponem arajn! *kll*. каб цябе запрасілі да губэрнатара на бяседу, і каб ты яму ў твар рыгнуў!
gréserer (grojser) [*d*. gross] большы; **grésern zix, greser vern*** павялічвацца
• in grestn tejl у большасьці, большай часткай, балышынёй
• der ejberšter zol gebn undz besers un ajx gresers! каб бог даў нам лепей, а вам болей!
• me ken maxn dem xolem greser, vi di naxt *šprxv*. сон можа здавацца большым за ноч
gret *n* [*mhd*. geraete] бялізна; **grétklamer** *m*, -n прышчэпка для бялізны; **grétštrik** *m* вяроўка для сушэньня бялізны
gret *m* [*d*. Gräte] костка рыбы
grezer *pl*. →groz *n*, -n, *dim*. **grezl** *n*, -ex, **grézele** *n*, -x трава
gríbene *f*, -s, **griv** *f*, -n, **grivn** *m*, -s [*d*. Griebe] *kul*. гусіны шмалец, шкварка, скварка
griber *pl*. →grub *f*, *dim*. **gríbele** *n*, -x; **gribl** *n*, -ex яма, яміна; магіла, дол; **gríberdiker** ямісты, у ямах; **griblen zix** (in) капацца, рыцца; **gríbleniš** *f*, -n, **gribleráj** *f* калупаньне ў дробязях
• es šviblt un griblt аж кішыць
• griblen zix in der nešome капацца ў душы
• štark griblen zix удавацца ў падрабязнасьці
gric *n* [*d*. Grütze] крупы, груца; *kul*. крупеня, крупнік
grike=grečke *f* [*p*. gryka] грыка, грэчка; **grikener=gréčener** грэцкі
gril *f*, -n [*d*. Grille] *zool*. цьвіркун, цыркун; **gril(c)n** 1. цьвіркаць, цыркаць, стракатаць; скрыга(та)ць; ляскаць, бразгаць; лямантаваць, галасіць, крычаць; 2. *n*, **grilc** *m*, -n скрогат, скрыгатаньне; **a grilc ton*** бразнуць; **grílc(nd)iker** пранізьлівы (аб гуку)
• grilcn emecn in di ojern стракатаць/цьвіркаць камусьці ў вушы (пратрубіць вушы)
• di kiške fult zix, der mogn grilt zix, di milx brit zix, un di kaše priet zix – un do bin ix ejn menč alejn, un in mark arajn muz men ojx gejn (un do iz frajtik) *glxv*. кішка поўніцца, страўнік бурчыць, малако кіпіць, каша прэ – а я тут адна, і на кірмаш таксама ісьці трэба (а сёньня пятніца)
• in majn štibl iz ruik, es grilct nor di gril, /arum štibele flist zix a vaserl štil, /arum štibl – fil bejmer, fil blumen – arum, /kum cu mir in der naxt, majn gelibter, o kum! (J. H.) у маёй хатцы ціха, толькі цвыркае цвыркун, каля хаткі ціха цячэ вадзіца, каля хаткі шмат дрэўцаў і кветак, прыйдзі да мяне ўначы, мой любы, о прыйдзі!
• špiln di griln, tancn di vancn *glxv*. граюць цьвіркуны, танчаць клапы (бычкі іграюць у лучкі, а цёлкі ў сьвісьцёлкі, а бараны ў арганы, а коні ў гармоні)
grímcorn *m* [*d*. Grimm, Zorn] гнеў, злаваньне, сердаваньне, ярасьць, абурэньне, азьвярэньне, разьюшанасьць; **grimen** злаваць, абурацца, лютаваць, бушаваць; балець (у жываце); **grímeniš** *//n* боль, калацьце, колька

• es grimt mir in bojx мне бурчыць у жываце
• in grimcorn з абурэньнем
• grimeniš in bojx бурчаньне ў жываце

grimplen (af) [*d.* klimpern, rumpeln?] брынкаць, дзынкаць, тромкаць

grind *m*, -n, **grindl** *n*, -ex [*d.* Grind] струп, вогнік, лішай, парша (у чалавека); **gríndiker** паршывы

grindn [*d.* gründen] 1. заснаваць, засноўваць, закласьці, закладаць; 2. *n*. **grindung** *f* заснаваньне, заклад; **grinder** *m*, -s, (-n *f*, -s) заснавальнік, фундатар; **gríndlexer/gríntlexer** грунтоўны; **gríntlexkajt** *f* грунтоўнасьць; **gríndungsfarzamlung** *f*, -en установчы сойм

grín(d)žele *n*, -x [*rum.* grindéi] полаз (у саней)

griner [*d.* grün] зялёны; **grín(b)lexer** зеленаваты; **grinen** зелянець; **grínendiker** які зелянее; **grinkajt** *f*, -n зялёнасьць, зялёны колер; **grins** *n*, -n, **grínvarg** *n* зеляніна, зеляніва, гародніна; **grin** *m kort.* віны; **gríns-hendler** *m*, **grins-farkojfer** *m* зеленіўшчык

... dos mejdl grin віновы туз, віновая дама

... зялёны як трава

... tet a stibl /mit a grinem dax. /un arum dem štibl ... elex a sax (Z. R.) каля мястэчка стаіць хатка ... дахам, а вакол хаткі расьце шмат дрэўцаў

... geringe] лёгкі; **gríngerhéjt** *adv.* улегцы; **gring-** ... касьць; **gringnker** лёгенькі; **gríng-dejediker** ... лёгкадумны, безразважлівы; **gríngglejbiker** ... даверлівы, лёгкаверны; **gríngvogiker** няважкі, лёгкі на вагу

• a gringer tojt лёгкая сьмерць
• es maxt zix nit azoj gring гэта робіцца ня так лёгка
• fun der gring мімаходам, мімаходзь
• gring afn šlof/rubl лёгкі на сон/грошы
• gring vi ■ bejgl ufcuesn, vi ba a litvak a droše, vi ba a xosid a bisl branfn nemen лёгка як абаранак зьесьці, як літваку казаньне, як хасыду чарка гарэлкі (як арэх раскусіць; як хлеба з маслам зьесьці; як сабаку муху схапіць, як лапаць сплесьці; як нагу у бот уставіць; як пёрынку асмаліць/спаліць; як волас перапаліць; як хукнуць)
• gring vi luft, vi a feder/hor лёгкі як паветра/пёрка/волас (як камар/птушка/пух/перына́)
• az me kakt zix ojs, vert gringer af dem harcn *glxv.* калі высярэшся, становіцца лягчэй на сэрцы
• az me redt zix ojs dos harc, vert gringer *šprxv.* калі выгаварышся, становіцца лягчэй на сэрцы
• bin ix nit gevezn a jor un cvej, a jor un cvej, /iz dox mir gevorn zejer vej, zejer vej, /hob ix zix gemaxt gring, vi a fejgele, gring, vi a fejgele, /un bin cu ir geflojgn *flksl.* я не была год і два, мне стала вельмі балюча, я абярнулася птушкай і да яе (да маці) прыляцела
• gring iz cu krign ■ sojne, šver iz cu krign a frajnd *glxv.* лёгка здабыць ворага, цяжка здабыць сябра
• nit azoj gring tut zix, vi s'redt zix *glxv.* не так лёгка робіцца, як гаворыцца
• vos ba a menčn iz šver, iz ba got gring *šprxv.* што цяжка чалавеку, лёгка богу

gringšacn/gríngšecn [*d.* schätzen] зьняважыць, зьневажаць, грэбаваць, пагарджаць, недаацаніць, недаацэньваць; **gríngšecerišer** зьняважлівы, пагардлівы, грэблівы; **gríngšecung/gríngšacung** *f* грэбаваньне, пагарда, недаацэнка

Grín-xoge *f* [*s.* חג הסנה] Зялёныя сьвяткі, Сёмуха, Тройца (хрысьціянскае сьвята)

gripe *f*, -s [*d.* Grippe] *med.* грып

griske *f*, -s [*d.* Griess, *p.* grys] чорны хлеб

grisn=gerísn [*d.* grüssen] (пры)вітаць; **grisn zix** (mit) вітацца, здароўкацца, рукацца

• lozn* grisn emecn перадаваць прывітаньні камусьці
• zajt (mir) gegrist! вітаю вас!

griv *f*, -n, **grivn** *m*, -s, **gríbene** *f*, -s *kul.* гусіны шмалец, скварка, шкварка

• cu hering darf men kejn zalc (cu a hering badarf men kejn zalc) un cu grivn kejn šmalc *šprxv.* селядцу ня трэба солі, а шкваркам – тлушчу
• der nogid pišt nit mit bojml un kakt nit mit grivn *šprxv.* багацей ня сцыць алеем і ня сера шмальцам
• mešugene gendz – mešugene grivn! (vi di gandz/gendz, azoj di grivn) *glxv.* вар'яцкія/якія гусі – вар'яцкі/такі шмалец! (якое вогнішча, такі і дым, які бацька, такі і сын; якое карэньне, такое і насеньне; які куст, такі і парастак; які род, такі і плод)

grive=gživ(k)e/gžib(k)e *f*, -s, *dim.* **grivke** *f*, -s [*p.* grzywa, *r./ukr.* грива] грыва

grivn(j)e *f*, -s, **grív(n)inke** *f*, -s, **grívenik** *m*, -es [*p.* grzywna, *ukr.* гривня] грыўна

Grixnland *n* [*d.* Griechenland] Грэцыя; **grix** *m*, -n, (-n *f*, -s) грэк; **grixišer** грэцкі; **grixiš** *n* грэцкая мова

grizen/grižen=hrižen [*p.* grzyść, *ukr.* гризти] грызьці; **grizote=hrizote** *f* згрызота

• grižen vi a mojz/hunt грызьці як мыш/сабака (як іржа жалеза)
• az es iz nito kejn flejš, grižet men bejner *šprxv.* калі німа мяса, мусіш грызьці косьці (як німа мяса, то і грыб закраса)

grizin(j)e *f* [?] рэпа, бручка

grober (gréberer) [*d.* grob] тоўсты; грубы; **grobák** *m*, -es таўстун, тоўсьцік, гладун, шула, апуцак, барыла; **gróblexer** грубаваты, дастаткова грубы; **grobján** *m*, -en/-es, (-ke *f*, -s), **grubján** *m*, -es, (-ke *f*, -s) [*d.* Grobian], **groberjúng** *m*, *pl.* grobe-jungen грубіян, хам(ула); **grobijanstve** *f* грубіянства; **grobijanske(r)**, **grob-júngišer** грубы; **grobkajt** *f*, -n грубасьць, грубіянства; **gróbbajxiker** таўстапузы, гладкі, чараваты, пузаты; **gróbhojtiker** таўстаскуры; **gróbkepiker** тупагаловы; **gróbvoliker** грубашэрсны

• a grober feler грубая памылка
• a grober finger вялікі палец
• a grober kop тупіца
• a grober nar тоўсты дурань
• drejen mitn grobn finger *fig.* пускацца ў разважаньні
• grob vi a budke/bečke/xazer тоўсты як будка/бочка/сьвіньня
• grob vi a fesl, vi xazer як тоўсты/тлусты як дзежка/сьвіньня (як печ/бабёр/мех/хамяк/шула)
• grobe vi klecer тоўстыя як бярвеньні (як дзяжа/печ/бабёр/мех/хамяк/шула, як куль саломы)
• redn* grob грубіяніць
• a rubl iz nit kejn gelt, un a grober-jung iz nit kejn bruder *šprxv.* рубель – ня грошы, а хам – ня брат (жук – ня мяса, швагер – не прыяцель; воцат – ня водка, а кума – ня жонка)
• gelt halt zix nor in a grobn zak *glxv.* грошы трымаюцца толькі ў грубым мяху (у грубага чалавека)
• vos a grober bojx kost, volt ix gevolt hobn/farmogn – vos er iz vert, zol majne sonim farmogn што тоўстае бруха каштуе,

хацеў бы я мець – чаго яно варта, хай мае ворагі маюць

grobn* (gegróbn) [*d.* graben] 1. капаць; 2. *m*, -s роў, яр, канал; **gróbajzn** *m/n*, -s рыдлёўка, жалязьняк

• du zogst, du host mix lib, /du gejst arajn in štub, /du gejst avek cu an ander mejdele /un grobst af mir a grub *ftksl.* ты гаворыш, што мяне любіш, ты ўваходзіш у хату, ты ідзеш да другой дзяўчыны і рыеш мне магілу

• štil vaser grobt tif *šprxv.* ціхая вада хавае глыбіню (ціхая сьвіньня глыбока рые; у ціхім віры чэрці водзяцца)

grócemer [?]

• grocem gold (grocemer gelter) процьма грошай

grod(e)=grad(e) [*d.* gerade] *adv.* уласна, якраз, дакладна, менавіта

• un grod ot dos hot im ufgebraxt менавіта гэта яго ўзарвала/дапякло

grod *m* [*d.* gerade] цот, чог; **groder=grader** 1. прамы; 2. цотны; **grode** *f*, -s *mat.* прамая; **grodek** *m*, -n *mat.* прастакутнік, прамавугольнік; **gródekiker** прастакутны, прамавугольны; **grodkajt** *f* прамізна; **gródlíniker** прасталінейны, прамалінейны; **gródlínikajt** *f* прасталінейнасьць, прамалінейнасьць; **gródlinik-harber** нехлямяжны, нязграбны; **gródvínkldiker** прастакутны, прамавугольны; **gródtlóike** *pl. zool.* парнакапытныя

• grod do дакладна тут

• grod farkert цалкам наадварот

• grod iz štendik gut (nor nit ba di hojšajnes) *glxv.* цот – заўжды добра (толькі не для галінак вярбы, якія прывязваюць да пальмавай галіны на Кучкі)

gro(j)er, grover [*d.* grau] шэры; сівы; **grojen, grojzn** шарэць; сівець; **grojkajt, grovkajt** *f*, -n шэрасьць; сівізна; **grójlexer, gróvlexer** шэраваты; сіваваты; **grovbórdiker** сівабароды; **grovhóriker** сівавалосы

• groj vi a tojb, vi aš, vi der ovnt сівы як голуб/попел/вечар (як лунь/зайчык/яблына)

• a duler/narišer kop vert kejnmol nit groj дурная галава не сівее/лысее

• a kop mit groje hor un mit grine sejxl (vos kumt arojs fun a grojen kop, az der sejxl iz grin?) *šprxv.* валасы сівыя, а розум зялёны (галава пасівела, а розуму не набрала; барада выросла, а розуму ня вынесла; век зжыў, а розуму не нажыў; барада па пояс, а розуму ні на волас)

• di cajt maxt groj di peje un endert di deje *šprxv.* час беліць валасы і мяняе меркаваньні

• di cajt maxt dem menćn groj un alt *šprxv.* час робіць чалавека сівым і старым

• groje hor zajnen kvores-bletlex *glxv.* сівыя валасы – кветкі на магіле

grojgres-derabi-códek *f* [*s.* גרוגרת־דרבי־צדוק] 1. высмактаная і высушаная фіга; 2. *fig.* хударлявы, схудалы, шчуплы, мізэрны, сухарлявы чалавек, худак (паводле гісторыі з Геморы)

• a klejns, a nideriks, a trukns vi a grojgres-derabi-codek, vi a fajg, hejst es (Š.-A.) маленькі, нізкарослы, сухарлявы, схудалы, як высушаная фіга

• er zet ojs vi a grojgres derabi Icxok (Codek) *glxv.* на яго паглядзець – адно косьць ды скура (ногі ды рогі, рэбры ды скура)

grojl *m*, -n [*d.* Greuel] страх, жах, кашмар, дрыжыкі, дрыготка, спалох; **grojln** жахнуцца, жахацца, дрыжаць, баяцца, (с)палохацца, пужацца; **grójliker, grójlener** кашмарны, брыдкі, агідны (аб учынку), жудасны, жахлівы; **grójlikajt** *f* жуда(сьць)

• a grojliker tojt жудасная сьмерць

• er iz mit im a grojl mit a grojl ён зь ім як зь лепшым сябрам

• es grojlt mir мяне калоціць (дрыжыкі б'юць)

• grojl fun farvistung агіднасьць запусьценьня

grojmer=g(e)ramer [*d.* geräumig] прасторны, ёмісты; **grojmkajt** *f*, -n прасторнасьць, ёмкасьць, ёмістасьць; **grojmen zix** зьмесьціцца, зьмяшчацца

Grojnem [*s.* גרונם] Гройнэм, мужчынскае імя (часта *iron.*)

grojp *f*, -n, *dim.* **grájpele** *n*, -x, **grajpl** *n*, -ex [*d.* Graupe] крупы, крупіна; **grójpener** крупяны; **grójpnrajser** *m* крупадзёрка

• zuxn a grojp (in šitere zup) шукаць крупіну (у рэдкім супе)

• er cejlt di grojpn in top arajn *glxv.* ён лічыць крупы, калі кладзе ў гаршчок (скупы і з камара кроў высмакча)

grojser (gréserer, grester) [*d.* gross] вялікі, буйны, значны; **grojs** *f*, -n велічыня; **grojskajt/grojshajt** *f*, -n гордасьць, вялікасьць, веліч; заразумеласьць, задаваньне, пыха, амбіцыя; **grojsn** вялічыць, узносіць; **grojsn zix** ганарыцца, надзімацца, пышыцца, занасіцца, задавацца, амбіціцца, фанабэрыцца; мець многа мух у носе; **grójsinker** *kšp.* велікаваты; **grójsartiker** грандыёзны, пышны, велічны, вялікасны; **grójsartikajt** *f* грандыёзнасьць, пышнасьць, велічнасьць, вялікаснасьць; **grójshalter** *m*, -s, (-ke *f*, -s) ганарлівец, горды, гардун, надуцік, амбіт, пышка; **grójshalterišer** ганарлівы, заразумелы, амбітны, пышлівы, фанабэрысты; **grójshalteráj** *f*, **grójshalteriškajt** *f* ганарыстасьць, гордасьць, гонар, пыха, фанабэрыя; **grójshantiker** вялікі (аб літарах); **grójsharciker** велікадушны; **grójsharcikajt** *f* велікадушнасьць; **grójsheršerišer, grójsmextiker** вялікадзяржаўны; **grójsheršeriškajt** *f*, **grójsmextikajt** *f* вялікадзяржаўнасьць; **grójskajt-manje** *f*, **grójskajt-mešugas** ▪ [*s.* משוגעת־] манія вялікасьці; **grójs-krax** *m*, -n [*s.* (?-)כרך-] мэгаполіс, вялікі горад; **grójsmaxt** *f*, -n вялікая ўлада (дзяржава); **grójs-misxer** *m* [*s.* מיסחר-] вялікі бізнэс, гандаль; **grójsmutiker** велікадушны; **grójsmut** *m*, **grójsmutikajt** *f* велікадушнасьць; **grójsštot** *f*, *pl.* -štet сталіца, вялікі горад; **grójsštotišer** сталічны, гарадзкі; **grójsvuksiker** рослы

• er volt gemegt zajn* greser/kliger a bisl ён ростам/розумам ня выйшаў

• grojs haltn* zix (haltn* zix in grojsn; maxn zix grojs; štejn* in grojsn; vern* grojs ba zix) задавацца, фанабэрыцца, выхваляцца, ганарыцца

• grojs vi a flig/milb/mapl/nus вялікі як муха/мурашка/выкідак/гарэх (малы)

• grojs vi a genec/hojf/feld/lokš/helfand/Rojm, vi der šorhabor вялікі/вялізны як позех/двор/поле/локшына/слонь /Рым/бык (як мора/горад/дуб/сасна/Дунай/сьвет)

• grojs vi an arbet, vi majne cores вялікі як работа, як маё ліха (канца-берагу німа)

• grojshantiker os вялікая літара

• zajn* grojs in di ojgn мазоліць/калоць/рэзаць вочы

• az a kind xapt, iz es a xoxme, az a grojser xapt, git men im iber di hent *šprxv.* калі дзіцё хапае – гэта жарт, калі дарослы – даюць па рукох

• di velt iz grojs, ire cores nox greser *glxv.* сьвет вялікі, а ліха

ў ім яшчэ болей (ліха ідзе і бяду за сабою вядзе)
• grojs vi a hunt zicndik *glxv.* вялікі як сядзячы сабачка (вырас пеўню да костак; сабаку па хвост; кату па пяту; раку па вусы; жабе/сьвіньні/вераб'ю па калена; на раз аблізаць; кавалер – кату па каўнер)
• grojskajt ligt af mist, un ver s'vil, nemt dos umzist *šprxv.* пыха ляжыць на сьметніку, хто хоча, можа ўзяць яе задарма
• me darf nit zajn hojx, me zol zajn grojs *glxv.* ня трэба быць высокім, трэба быць вялікім
• zol men azoj kenen maxn fun klejne grojse, vi m'ken maxn fun grojse klejne *glxv.* хай бы так рабілася з малога вялікае, як зь вялікага малое (аб грашох і адзежы)

grójzamer, grójziker [*d.* grausam] люты, акрутны, жорсткі, бязьлітасны, грубы; **grójzamkajt** *f* лютасьць, акрутнасьць, жорсткасьць, бязьлітаснасьць

gromade/gromide=hromade *f*, -s [*p.* gromada, *r./ukr.* грамада] ... ялянская грамада

gromer=gramer=geramer=gerojmer прасторны, раскошны, разьлеглы; **gromkajt=gerojmkajt=geramkajt** *f* ... ра. раскоша, абшар, разьлегласьць

gromírn=pogromírn (gromirt) [*p.* gromić, *r.* погром] граміць, ... спустошваць, разбураць

grosbux *n*, *pl.* -bixer [*d.* Grossbuch] гросбух

grosn *m*, *pl.* -s [*d.* Groschen] грош; **gróšndiker, grósener** грашовы; **grošnvajz** *adv.* грашыма, танна
• ... senter grosn добрая капейка
• cetejn grošnvajz надзяляць грашыма, раздаваць грошы
• hobn* dem grosn быць з грашыма
• on a grošn ba der nešome (nit hobn* kejn grošn gelt) (ня мець) ані граша/шэлега за душой
• a grosn hit op dem rubl *šprxv.* капейка рубель беражэ (рубель із гроша паходзіць)
• der gnejvišer grošn iz zis *šprxv.* крадзенае заўжды смачней (крадзенае лепш родзіць)
• kupil za fufciker, prodal za ferciker, abi sveži groš купіў за пяцьдзясят, прадаў за сорак – абы сьвежы грош
• ver es šojnt nit dem grošn, iz alejn nit vert kejn grošn *šprxv.* хто капейкі не беражэ, той і сам яе ня варты

gróx(o)vine *f*, -s [*p.* grochowiny] гарохавіна

groz *n*, *pl.* -n/grezer, *dim.* **grezl** *n*, -ex, **grézele** *n*, -x [*d.* Gras] трава; **gróziker** травяны; **grózartiker** травяністы; **grózesndiker** *zool.* траваедны; **grózgortn** *m*, *pl.* -gertner газон; **grózgril** *f*, -n, **gróz-špringer** *m*, -s *zool.* конік
• a goldene nešome (a gut menčele) – dortn, vu er iz durxgegangen, vakst nit kejn groz (hot dos groz ufgehert vaksn) *glxv.* залатая душа (добры чалавеча) – там, дзе ён прайшоў, не расьце трава
• di cig est do groz un dort groz *šprxv.* каза есьць траву і тут і там (дзе вароне ні ляцець, то ўсё гаўно кляваць)
• groz zol af dir vaksn! *kll.* каб на табе трава расла! (каб ты здох!)
• jenems groz iz griner *šprxv.* чужая трава зялянейшая (у чужым роце і зубоў болей; у чужым хлеве і блыха валом здаецца; чужыя жоначкі як перапёлачкі; у суседа ўсё лепшае)
• kejn groz vet šojn nit vaksn жаднай травінкі ўжо ня вырасьце
• špacirn, duše-lebn, zajnen mir gegangen /arum un arum dem groz, /vos far an umxejn hostu af mir gevorfn, /gevald, ix vejs nit far vos! *ffksl.* гуляць, мая душа, мы хадзілі на луг, за што ты на мяне пакрыўдзіўся, гвалт, я ня ведаю за што!
• vilde grozn vaksn iber naxt *glxv.* пустазельле расьце праз ноч

grožen (mit a finger) [*r.* грозить] грозіць пальцам

grub *m/f*, *pl.* griber, *dim.* **gríbele** *n*, -x, **gribl** *n*, -ex [*d.* Grube] яма, яміна; магіла, дол; **grub** *f*, -n, **grubn** *m*, -s капальня
• arajnfaln* in šmalc grub (šmalcgrub) плаваць як сыр у масьле (купацца як нырка ў сале)
• biz in grub arajn да гроба/труны/дамавіны
• grobn* af emecn a grub капаць камусьці магілу
• afile az der menč zet šojn dem grub ofn, zol er nit ufhern cu hofn (di grub iz šojn ofn, un der menč tut nox hofn) *glxv.* нават калі дол ужо выкапаны, ня трэба губляць надзею (канае, а зельле хапае; дума за морам, а сьмерць за плячамі; памірае зьбірайся, а жыта сей)
• beser cu hobn dem krankn in der (varemer) štub, ejder in (kaltn) grub *glxv.* лепш хворы ў цёплай хаце, ніж у халоднай магіле (лепш дзесяць разоў цяжка хварэць, як адзін раз лёгка памярэць)
• fun a lixtiker štub in a finctern grub! са сьветлай хаты ў цёмны дол! (з галашэньня плакальніцы)
• ver es grobt ■ grub af/far jenem (farn andern), (der) falt alejn arajn *šprxv.* хто другому яму капае, той сам туды трапляе (ня зыч ліха другому, каб не давялося самому; не гатуй людзям пятлі: сам павесішся; не гатуй каму бяды, бо сам яе сустрэнеш; не падстаўляй столка нікому, бо сам сядзеш на ёму)
• zej hobn bejde in ejn gribl gepišt *glxv.* яны ў адну ямку сікалі

(g)rude=hrude *f*, -s, *dim.* **grudke** *f*, -s, **grúdkele** *n*, -x [*p.* gruda, *ukr.* груда] груда; **grúdediker** пупырысты, шурпаты; **grudevate(r)=(h)rudevate(r)** гузаваты, шышкаваты

grunt/grund *m*, -n [*d.* Grund] аснова, падстава, падваліна, фундамэнт, падмурак; глеба, грунт; **grúntiker, gruntov(n)e(r)** асноўны, грунтоўны; **grúnteven** [*p.* gruntować] 1. грунтаваць; 2. нырaць, даваць нырца; 3. *n* грунтоўка (дзеяньне); **grúnt-bading** *m*, -en асноўная ўмова; **grúntcol** *f*, -n *gram.* колькасны лічэбнік; **grúntejgns** *n* нерухомая маёмасьць; **grúntfestikn** зацьвердзіць, зацьвярджаць; **grúnt-gedank** *m*, -en асноўная думка; **grúntgezec** *m* асноўны закон; **grúntkapital** *m*, -er асноўны капітал; **grúntlage** *f* тэза, тэзіс, асноўнае палажэньне; **grúntlejger** *m*, -s (з)аснавальнік, заладальнік, фундатар; **grúntloz(ik)er** 1. безгрунтоўны, беспадстаўны; 2. бяздонны; **grúnlozikajt** *f* безгрунтоўнасьць, беспадстаўнасьць; **grúnt-misxer** *m* [*s.* סחר(י)מ] разьдзелка зь нерухомай маёмасьцю; **grúntprodukt** *m*, -n галоўны прадукт; **grúnt-sibe** *f*, -s [*s.* (ות-)בה(י)ס] асноўная прычына; **grúnt-sojxer** *m*, *pl.* -soxrim [*s.* (ים-)סוחר] гандляр нерухомай маёмасьцю; **grúntštejn** *m*, -er аснова асноваў, вуглавы камень; **grúntvasern** *pl.* грунтовыя воды; **gruntvog** *f*, **grúntvage** *f*, -s грунтвага, ватэрпас
• gejn* cu(m) grunt заняпасьці, захірэць
• on kejn šum grunt (on a grunt) бяз дай прычыны
• di Tojre hot kejn grunt nit *šprxv.* Тора бяздонная
• in cores iz gor kejn grunt nito *glxv.* ліха прыходзіць бяз дай прычыны
• itlexer hunt af zajn grunt *šprxv.* кожны сабака на сваёй глебе (у сваім гародзе роўны ваяводзе)

grupe *f*, -s, *dim*. **grupke** *f*, -s [*d*. Gruppe] група, гурт; **grupove(r)** групавы; **grupírn** (grupirt) [*d*. gruppieren] 1. (grupirt) групаваць, гуртаваць; 2. *n* групаваньне; **grupirung** *f*, -en групоўка, групаваньне, гуртаваньне; **gruperáj** *f* групаўшчына

grus *m*, -n, *dim*. **griske** *f*, -s [*d*. Gruss] прывітаньне, вестка
• mit grus ajer/dajn... вітаю, ваш/твой... (у лістох)
• nemt majn benkšaft, vintlex, uf /un trogt avek a grus, /zogt im, az ix benk azoj, /x'gej fun benkšaft ojs (A. G-t) вазьмі мой сум, ветрык, і аднясі яму вестачку, скажы яму, што я моцна сумую

grušim *pl*. →goreš *m* [*s*. (-ים)גרוש] разьведзены; **gruše** *f*, -s [*s*. (-ות)גרושה] разводка [*sin*. cešejdte froj, gegete]
• an almone iz a sakone, a gruše iz a buše, a bsule iz a gedule *šprxv*. удава – небясьпека, разводка - сорам, дзеўка – гонар (вантроба – ня мяса, а ўдава – ня дзеўка)

gruz *m* [*p*. gruz, *ukr*. груз] друз

grúze(ve)n [*r*. грузить] 1. грузіць; 2. *n* пагрузка; **gruz** *m* груз

gruznen=grozn(j)en=hruznen [*ukr*. грузнути] 1. грузіць; 2. грузнуць; **gruzne** *f*, -s багна, твань, дрыгва

gsise=ksise *f*, -s [*s*. (-ות)גסיסה →gojses] агонія, кананьне, момант сьмерці [*sin*. ranglenіš mitn tojt, agonje, lecte lejdn farn štarbn]; **gsise-inúim** *pl*. [*s*. עינויים(י)] перадсьмяротныя пакуты/карачуны/корчы/дрыгуны; **gsíse-xorxlen** *n* перадсьмяротны хрып; **gsíse-zifc** *m* перадсьмяротны ўздых
• maxn mit der gsise курчыцца ад болю перад сьмерцю

gšomim=kšomim *pl*. →gešem *m* [*s*. (-ים)גשם] "дождж" (малітва на дождж, якую гэбрэі чытаюць на Кучкі)

gubernje *f*, -s [*r*. губерния] губэрня

gúdern=gódern стракатаць; балбатаць

guf *m*, -im/-n [*s*. (-ים)גוף →sigef, fargufn, baleguf] плоць, цела [*sin*. kerper, lajb]; **gúfiker** поўны, плотны, сыты; цялесны, целавы; **gúfnies** *n* [*s*. גופניות] цялеснасьць; **gúf-batraxtung** *f*, -en мэдкамісія; **gúf-geboj** *m*, -en канстытуцыя цела; **guf-hamájse** *m* [*s*. המעשה] аснова/сутнасьць казкі/гісторыі/апавяданьня
• mitn guf un mit der nešome душой і целам
• zajn* ejn guf/nešome жыць душа ў душу
• az der kop iz a nar, ligt der gancer guf in der erd *šprxv*. калі галава дурная, дык усё цела ляжыць у зямлі (трапляе ў пекла) (за дурной галавой сьпіна баліць, нагам неспакой; галава нагам зладзей)
• az der mogn iz zat, iz der gancer guf lustik *šprxv*. калі страўнік сыты, дык усё цела весяліцца
• (dos iz) a košere nešome mit a trejfenem/trejfe guf *glxv*. чыстая душа зь нячыстым целам (чорны мак, ды смачны; па вачох – сірата, па капцюрах – разбойнік)

gufe [*s*. גופא] само, сам (менавіта ён), уласнай асобай, пэрсанальна [*sin*. (far zix) alejn, perzenlex]
• gufe dermit тым самым

gulajen (zix) [*r*. гулять] гуляць

guldn=gil(d)n *m*, -s [*d*. Gulden] залатоўка (манэта)

gule=geule *f* [*s*. גאולה] выратаваньне, спасеньне, прыход мэсіі

gulje *f*, -s [*p*. gula, *ukr*. гуля] гуля; ёлуп, балван, ідыёт

gume *f*, -s, **gumi** *m* [*d*. Gummi] гума; **gúmener** гумовы; **gúmelastik** *f*, **gumke** *f*, -s гумка; **gúmešux** *m*, *pl*. -šix гумовыя тапачкі

gumen *m*, -s [*d*. Gaumen] 1. *anat*. паднябеньне; 2. гума; **gúmendiker** паднябенны

gunst *m* [*d*. Gunst] дабро, карысьць
• cu gunstn на карысьць

g(u)ralnje *f*, -s [*ukr*. гуральня] бровар; **g(u)ralnik** *m*, -es браварнік, вінакур

gurst *m* [?] усход, пад'ём (нагі)

gurtn [*d*. gürten] падпераэаць, падпяразваць

gurtom [*ukr*. гуртом] *adv*. гуртам

gus *m*, -n [*d*. Guss] 1. **gúsregn** *m*, -s лівень, залева, улева, зьліва, праліўны дождж (дождж цэдзе як з луба; як зь вядра хлешча/плюшчыць); 2. ліцьцё (выраб); **gús-zavod** *m*, -n гісэрня

gust *m*, -n [*p*. gust] густ, смак; **gustírn** (gustírt) смакаваць, каштаваць
• hobn* a gust cu epes мець смак да чагосьці
• jederer hot zix zajn gust *šprxv*. кожны мае ўласны густ (хто любіць гарбуз, а хто агуркі; адзін хоча сёе, другі - тое)

gútartiker [*d*. gutartig] *med*. дабраякасны

gútbazicer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d*. Besitzer] памешчык, абшарнік; **gútbazicerišer** памешчыцкі

gut(-)brúderišer запанібрацкі; **gut-brúderšaft** *f*; **gut-frájnd-šaft** *f* дружба, сяброўства; **guter-brúder** *m*, *pl*. gute-bríder сябра, сябар, прыяцель, братка, браток

gut(e)-órt *n* (a guter ort) *euph*. могілкі, кладзішча, клады
• af dem gutn-ort zogt men itlexn nox a gut vort *šprxv*. на могілках аб кожным гавораць добрае слова (пра нябожчыкаў лепей маўчаць; хвалі папа прыкапаўшы, а пападзю прысыпаўшы)
• af kejn gutn-ort zolstu nit štejn! каб ты на могілкі ані нагой!
• af kejn gutn-ort zolstu nit štejn/tretn, nor lign! *kll*. каб ты на могілках не стаяў/ступаў, а толькі ляжаў!
• s'zol dir zajn gut afn gutn-ort! *kll*. каб табе добра было на могілках!

guter (béserer, bester) [*d*. gut] добры; **gut(s)kajt** *f* дабрата; дабротлівасьць; **gut** *n*, *pl*. giter вотчына, маёнтак, маёмасьць; **guts** *n* дабро; маёмасьць, майно; **gútikajtn** *pl*. (fun lebn) лепшыя рэчы (у жыцьці); **gut-óp** *adv*. заможна, багата; **gutóvnt** *m* добры вечар; **gutn-óvnt! (a) gutn ovnt!** добры вечар!; **gut-jór! a gut jor!** добрага году! (адказ на вітаньне), добрага здароўя!; **(a) gut-šábes! a gutn šabes!** добры вечар! добрага шабасу! (у пятніцу, напярэдадні суботы); добры дзень! добрай суботы! (у суботу); **gut-šábes!** ну і ну! вось як!; **gut-vóx! a gute vox!** добрага тыдня! (вітаньне на заканчэньне суботы); **a gut-jómtev! gutn jomtev!** са сьвятам! добрых сьвятаў!; **gut(-h)élf!** памагай бог! богпомач! бог у помач! (звычайна кажуць апоўдні); **gut-mórgn** *m* (пры)вітаньне; **gut-mórgn! (a) gut(n) morgn!** добры дзень!; **a gutn!** усяго! пакуль! бывай!; **a gute naxt!** дабранач!; **a gutn (tog)!** да пабачэньня!
• a gut jor zolstu hobn! (a gut jor cu/af dir! hob a gut jor! hot /gilt ajx a gut jor!) добрага/шчасьлівага табе/вам году!
• a gut-morgn ajx! *hum*. дзень добры вам!
• dermonen emecn cum gutn узгадваць камосьці добрым словам
• far kejn šum guts in der velt nit ні за што на сьвеце
• fun di gute di besere лепшае з добрага
• gut un vojl файна, як мае быць
• gut vi bam tatn in vajngortn добра як у таты ў вінаград-

ніку (як у мамы гасьцяваць, як у небе/раю, як у пана бога за печчу)
• gut vi di velt добры як сьвет
• gute mides дабрачыннасьць, дабрадзейнасьць
• gut-jomtev, er iz do! са сьвятам, ён ужо тут!
• gut-morgn, gut-jor, a gutn-tog! шах-мах і ўсё зроблена!
• mir iz gut мне добра, я шчасьлівы
• mit gut ci mit bejzn ці па-добраму ці па-благому (ня кіям дык палкаю)
• s'iz gut hejs/kalt даволі горача/холадна
• s'vet derfun kejn guts nit arojskumen з гэтага нічога добрага ня выйдзе
• zaj(t) azój gut будзь(це) ласкавы, калі ласка
• a guter! – az er śloft, bajst er nit *glxv.* дабрак! -- калі ён сьпіць, не кусаецца (тады толькі добры, як сьпіць; добры чалавек: як сьпіць, з дубінай прайсьці можна)
• beser ślext geform, ejder gut gegangen *glxv.* лепш пагана [illegible] ніж добра ісьці (хоць дрогка, ды нагам лёгка; [illegible] затрасешся, пакуль данясешся, затое ногі не пры[illegible])
• [illegible] gedenkt zix lang, dos ślexte nox lenger *šprxv.* добр[illegible] [illegible]ецца доўга, благое – яшчэ даўжэй (добрае [illegible], а благое яшчэ далей)
• [illegible] "gut-morgn!" "gut-jor!" *glxv.* ён зь ім "дабр[illegible]" "дзень добры!" (шапачнае/павярхоўнае [illegible])
• [illegible] nito kejn ślexts on a bisl guts *šprxv.* ліха без дабра не бывае (няма нічога ліхога, каб на добрае ня выйшла; ліха перамелецца, дабро будзе)
• fun kejn gutn ken men kejn ślextn nit maxn, un fun kejn ślextn ken men kejn gutn nit maxn *šprxv.* зь добрага благога ня зробіш, а з благога – добрага
• gut šabes! – es gebrotene żabes! добрага шабасу! – еж смажаных жабаў!
• gut šabes, Brajne! добрай суботы, Брайна! (кажуць, калі ўлазяць у размову)
• Gut śabes, Xaše! – Vos maxstu, Baše! Добрай суботы, Хася! – Як справы, Бася!
• guts gedenkt men, ślexts filt men дабро памятаецца, благое адчуваецца (добрае доўга помніцца, а дрэннае век не забудзеш)
• s'iz gut, s'iz nit ślext, s'volt beser geven, volt beser geven добра, ня блага, калі было б лепей, было б лепей (адказ на залішнюю цікавасьць)
• vos far a "gut-morgn", aza "gut-jor!" *šprxv.* які "здароў будзь", такі і "на здароўе" (якое пытаньне, такое адпавяданьне; як паклічаш, так і адгукнецца; як вы нашым, так мы вашым)

guter-frájnt/-frájnd *m*, *pl.* gute-frájnt [*d.* Freund], **guter-brúder** *m* добры (блізкі) сябра; **guter-jíd** *m*, *pl.* gute-jídn [*d.* Jude] *xsd.* рэбэ, рабін; праведны/пабожны гэбрэй; **gut-jídišer** які мае дачыненьне да рэбэ
• a guter-jid hot lib cu nemen un fajnt cu gebn *glxv.* рэбэ любіць браць, але ня любіць даваць ("дай" ніхто ня любіць, а "на" ўсякі чуець; "дай" любіць поп усякі, а "на" – ніякі)
• a guter-jid iz a ślexter man *glxv. vrtś.* "добры жыд" – кепскі чалавек
• fun vanen zol a guter-jid visn, az boršč iz rojt? *glxv.* адкуль можа ведаць рэбэ, што боршч чырвоны? (будзённыя справы яго не цікавяць)
• kejn guter-jid zol dix nit kenen! *kll.* каб цябе праведны гэбрэй ня ведаў!

guter-jór *m euph.* д'ябал, чорт, нячысьцік
• alc af mir, a gut jor ojx af mir! усе на мяне і чорт на мяне!
• der guter-jor vejs im! чорт яго ведае!

gute-záxn *pl.* ласункі, лізікі, прысмакі, цукеркі, смаконікі; **gútginciker**, **gútginstiker** спрыяльны, прыхільны; **gútharciker** [*d.* gutherzig] добрасардэчны; **gútharcikajt** *f* добрасардэчнасьць; **gúthejsn*** за-, па-, сь|цьвердзіць, за-, па-, сь|цьвярджаць

gutman *m*, -es *kul.* грачаны пірог

gút-miniker [*s.* -]מ"נ-] дабраякасны; **gútmutiker** [*d.* gutmütig] дабрадушны, лагодны; **gútmut** *m*, **gútmutikajt** *f* дабрадушнасьць, дабрасэрдасьць; **gut-ójg** *n euph.* благое вока, (с)урокі, шкода
• opšprexn* a gut-ojg загаворваць ад сурокаў

gúts(-)giner *m*, -s, (-n *f*, -s) заступнік, апякун; **gut-šxéjnišer** [*s.* -שכנה"] добрасуседзкі; **gúttuiker** [*d.* guttun] добра зроблены; **gútviliker** [*d.* gutwillig] добразычлівы; **gútvilikajt** *f*, -n добразычлівасьць; **gútvinčer** *m* [*d.* wünschen] добразычлівец; **gút-vort** *n* [*d.* Wort] добрае, ласкавае слова; **gútzoger** *m*, -s [*d.* sagen] даручнік, паручнік, гарант

guvernantke *f*, -s [*p.* guwernantka, *fr.*] гувэрнантка

guz *m*, -n [*p.* guz] гуз; **guzevate(r)** 1. прышчав(ат)ы; 2. вузлаваты; 3. гузаваты, шышкаваты

guzme *f*, *pl.* -s/guzmoes [*s.* (ות-)גוזמא →megazem, bal-guzme, balmegazem, ojsguzmenen] неверагоднае перабольшаньне; мноства, плойма, процьма, зашмат, безьліч, сьціжма [*sin.* ibertrajbung; zejer a sax]; **gúzmediker** неверагодны, перабольшаны, перавялічаны; марнатраўны, неашчаднасьць; **gúzmedikajt** *f* марнатраўства, неашчаднасьць
• a guzme gelt процьма грошай (грошай як трэсак/сьмецьця/мякіны/пяску/гразі; сабакі ня ліжуць)
• dos iz a guzme гэта перабольшваньне
• s'vet nit zajn kejn guzme, ojb mir veln zogn, az... ня будзе перабольшваньнем, калі мы скажам, што...
• hot Bere der šuster lib cu dercejln guzmoes, ojstraxtn zaxn, vos ništ geštojgn nit geflojgn (Š.-A.) шавец Бэра любіў распавядаць байкі, небыліцы, бязглузьдзіцу

gvadz *m* [*p.* gwazdać, *ukr.* гвазда] жыжка, квача, каша, грязюка, размазьня; **gvadžen** шлёпаць па гразі

gvald=geváld/g(e)vált *f/m*, -n/-es [*d.* Gewalt] 1. *m*, -n/-es крык, гвалт; насільле; 2. *f* улада, мощ; **gvald!** гвалт! памажэце!; **gváldeven** крычаць гвалт(ам), лямантаваць; **g(e)váldiker**, **gvaldovne(r)** велічэзны, велізарны; **gváldzamer** гвалтоўны; **gváldgešráj** *n* гвалт, лямант, гвалтоўны крык; **gváld-glok** *m*, *pl.* -gleker звон, набат; **gváld-majsim** *pl.* [*s.* מ"עשים] насільле, гвалт(аваньне), гвалчаньне; **gváldris** *m*, -n прарэх, дзірка; **gváldruf** *m*, -n гвалтоўны крык; **gváldtat** *f/m*, -n гвалт(аваньне), гвалтоўны ўчынак; **gváldtuer** *m* гвалтаўнік; **gváldtuerišer** гвалтоўніцкі; **gváldtetiker** гвалтоўны; **gváldtormaz** *m*, -n стоп-кран; **gváldzax** *f*, -n гвалтоўная рэч
• a gvaldiker hamojn гвалтоўны натоўп
• gvald gešrign! дзеля бога! дзеля ўсяго сьвятога!
• gvaldzamer tojt гвалтоўная сьмерць
• maxn a gvalt нарабіць гвалту
• mit/iber gvald гвалтоўна, гвалтам, гвалтоўным чынам
• xoč šraj gvald хоць гвалт крычы

• šrajen* gvald крычаць гвалт, лямантаваць
• vi m'ken nit lebn mit gvald, azoj ken men nit štarbn mit gvald *šprxv.* гвалтам не жывуць і не паміраюць

gvar *m*, -n [*s.* (ֿ-)גבר →gvir] асілак, багатыр, волат, магут [*sin.* štarker man]; **gvárišer, gváresdiker** валатоўскі, багатырскі, мужны; **gvar-álim** *m* [*s.* ־אלים] вельмі моцны, дужы, ваяўнічы чалавек; уладар, валадар, верхавод, уладны, горды, уплывовы чалавек [*sin.* takef]; **gvar-xáleš** [*s.* ־חלש] слабы, хваравіты, маласільны, нядужы, недалужны, кволы, немачны чалавек, хілы, здыхляк, вахляк [*sin.* švaxer un kranklexer man]

• afn kuk daxt zix, epes ništ aza gvar, vajt fun a Šimšn hagiber (Š.-A.) як скінуць вокам, не такі ўжо й асілак, далёка да Самсона-волата

gvies-éjdes *m*, -n [*s.* ־עדות גבית] сьведчаньне
• opgebn* a gvies-ejdes сьведчыць

gvint *m*, -n [*p.* gwint] шруба; **gvintovnik** *m*, -es *texn.* інструмэнт для наразаньня разьбы, разьбарэз

gvintovke *f*, -s [*p.* gwintówka] вінтоўка

gvír=gevír *m*, -im, (-en/-ente/-inte/-ete *f*, -s) [*s.* (־ים)גביר →gavres, giber, gojver, gvar, gvure, misgaber] багацей, багач, тумар, вельмі багаты чалавек [*sin.* zejer rajxer menć]; **g(e)vírišer** багаты; багацеяў; **g(e)virešaft** *f*, **gvírimšaft** *f* багацьце
• a karger gvir iz der ergster kabcn *šprxv.* скупы багацей – найгоршы жабрак
• an emeser gvir сапраўдны багацей (без даўгоў)
• der grester gvir štarbt amol far der cajt *šprxv.* і самы вялікі багацей можа памерці заўчасна
• gvirim blozn zix, der oreman vert gešvoln *glxv.* багацеі дуюцца, бядняк пухне (паны пілі, а ў нас галовы баляць)
• vos ba an oreman ken zix farvalgern, hot es der gvir zajn ejgns nit *šprxv.* што ў бедака згубіцца, тым багацей не разжывецца

gvul *m*, -n [*s.* גבול →gegvul, magbil] мяжа, канец; сфэра, абсяг, бездань, прастора, гонь, плошча, тэрыторыя [*sin.* grenec, sof, šier; gebit, txum, šetex, teritorje]
• in a gevisn gvul у пэўных межах
• mixuc dem gvul (fun) уваход забаронены

gvure *f*, -s, **gvúrešaft** *f* [*s.* (ות-)גבורה →gavres, giber, gvir, gojver, gvar, misgaber] сіла, моц, магутнасьць, гэройства [*sin.* heldiškajt; kojex, štarkajt]; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў; **gvúrediker** гэраічны, магутны
• di vajbers gance gvure štekt in dem toxes *vulg.* уся жаночая моц тарчыць у срацы
• er hot a švarce gvure ён валодае чорнай сілай
• vu ašires, dort iz gvures *šprxv.* дзе багацьце, там сіла (хто дужшы, той і пружшы)

gzar *m*, -n [*s.* (ֿ-)גזר] нябесны суд, кара нябесная, няшчасьце, ліха, безапеляцыйнае вырашэньне [*sin.* mišpet, štrof fun himl]; **gzar(-)dín** *m* [*s.* ־דין] жорсткі нябесны прысуд, прыгавор, вырак, божая кара, няшчасьце, ліха
• a bejzer gzar zol af dir kumen! *kll.* злы вырак (божая кара) цябе чакае!
• a nar iz a gzar *glxv.* дурань як кара нябесная
• oj, a gzardin, a grojs umglik hot undz getrofn (M.M.-S.) ой, божая кара, вялікае няшчасьце нас напаткала

gzejle *f*, -s [*s.* (ות-)גזל(י) →gazlen, nigzl] 1. рабаваньне, рабаўніцтва, разбойніцтва; 2. нарабаваная маёмасьць, багацьце [*sin.* rojb(eraj); cugerojbt farmegn]

gzejre *f*, -s [*s.* (ות-)גזר(י) →gojzer, gzar, bigzejres-] 1. закон, пастанова, рашэньне, дэкрэт; прыкрае, непрыемнае распараджэньне, суровы закон супраць гэбрэяў (дэкрэты аб ганеньнях); 2. кара, пагром, няшчасьце, ліха [*sin.* gezec, bašlus, dekret; antisemitišer onfal, pogrom; umglik]; **gzejres hašmád** [*s.* השמד] законы супраць гэбрэяў; **gzejres-táx(-vetát)** *f* [*s.* (ות"ט-)גזירת־ת"ח] шэраг жыдоўскіх пагромаў на Украіне ў 1648- 1649 гг. (хмяльніцкія пагромы); **gzejre-šóve** *f* [*s.* ־שווה] мэтад талмудысцкай лёгікі (вывядзеньне аднае рэчы з другой праз пэўнае падабенства паміж абедзьвюма)
• a najer mejlex mit naje gzejres – a naj jor mit naje avejres *šprxv.* новы цар з новымі законамі – новы год з новымі грахамі (новы гаспадар – і новы парадак; новы поп новае і маленьне; за новым каралём – дагары камлём)
• klejne avejres brengen grojse gzejres *šprxv.* маленькія грахі цягнуць за сабой вялікія кары (дзе грэх, там і пакута; раз няпраўда ці ашука, а сумленьню навек мука)

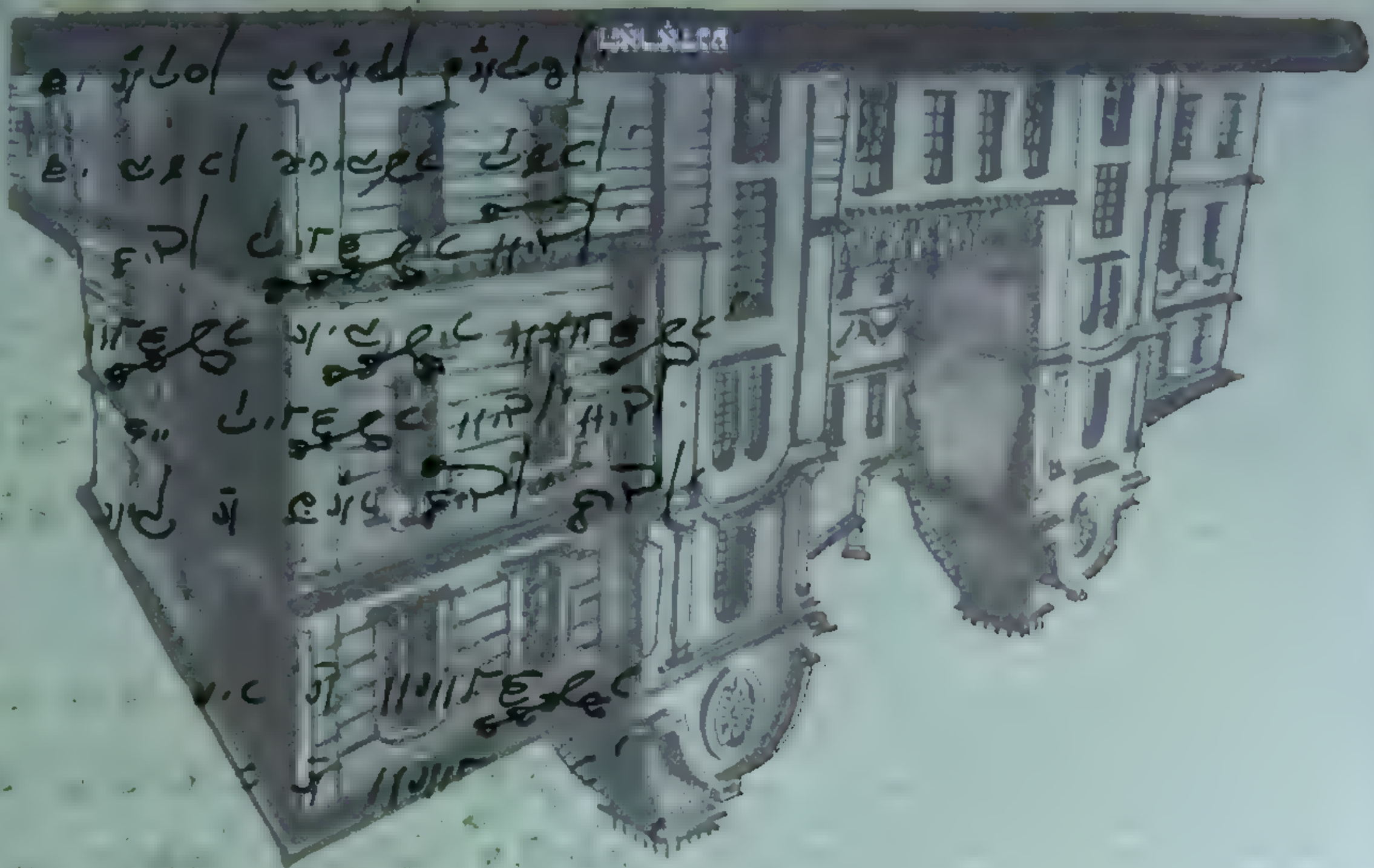

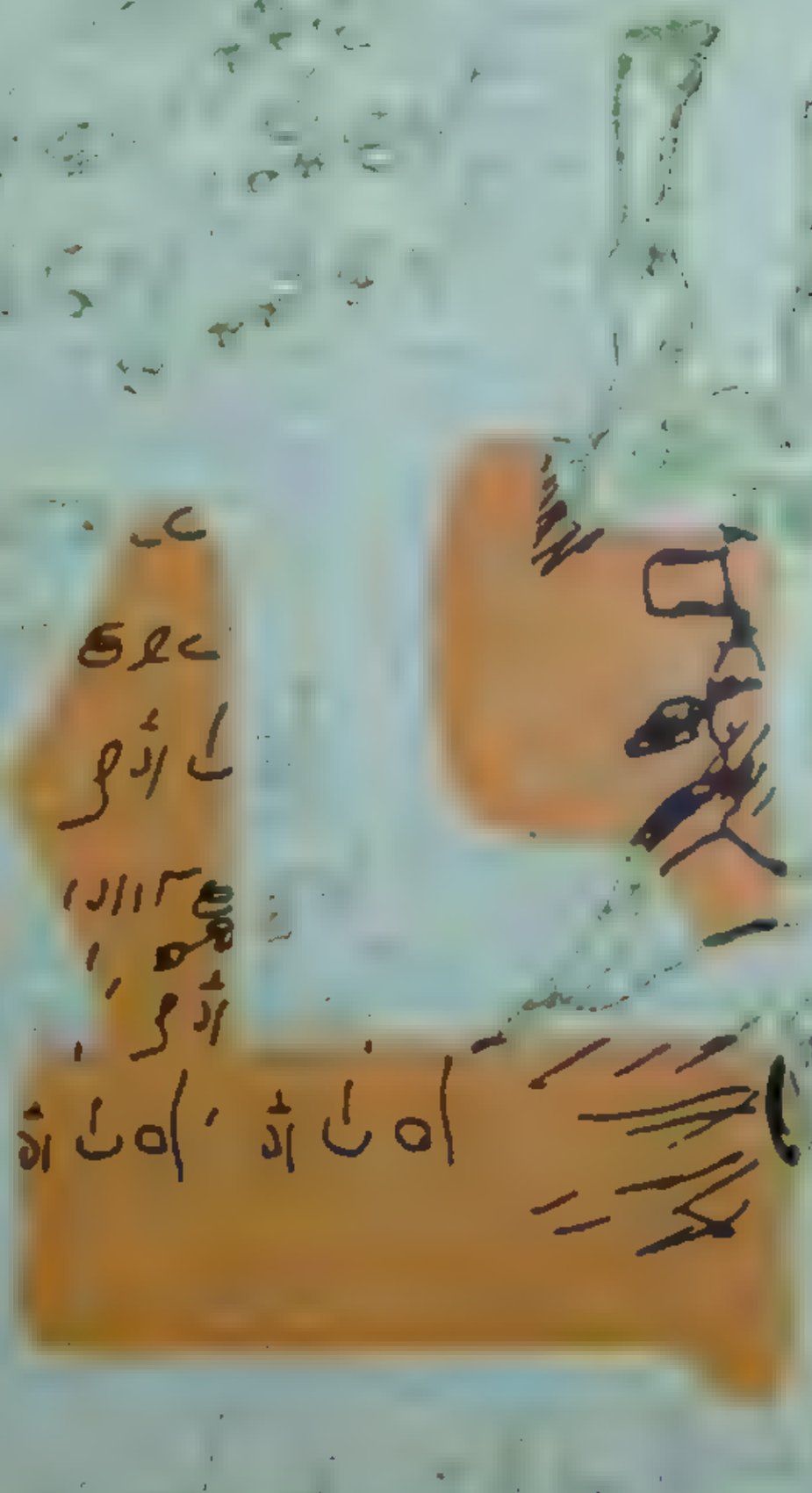

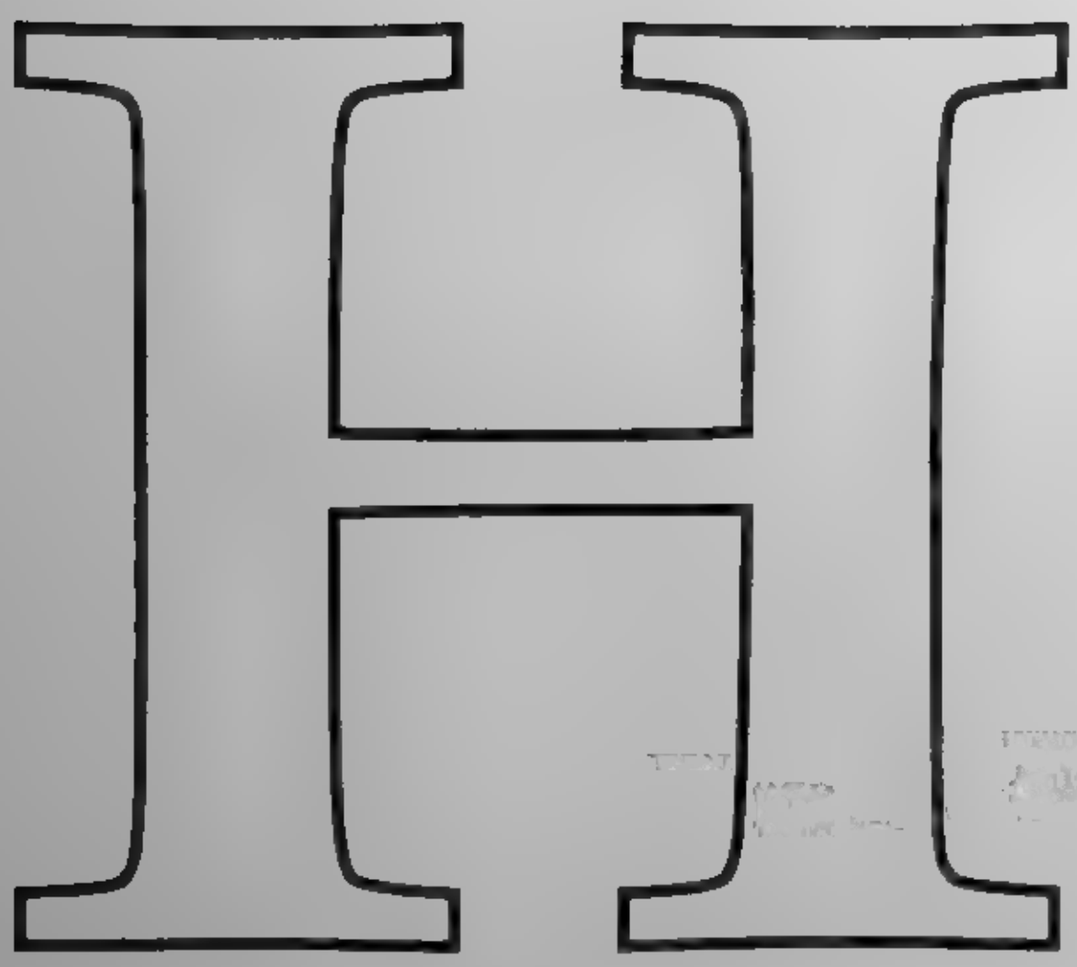

H=hej *m/f.* -en [*s.* (הא-)ען] 1. "гэй", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 5; **jom hej** [*s.* יום ה'] чацьвер

h'=her *m*, -n. (-n *f*) (га)спадар, (вас)пан

h'=heft *m/f.* -n сшытак, выпуск, нумар (часопіса)

h'=hašém=adojšém=d' [*s.* ה'] сымбалічнае азначэньне божага імя

ha [*p.* ha, *ukr.* га] *int.* га

• ha, vos maxt men? га, як справы?

• ha? vos hostu gezogt? га? што ты сказаў?

• vos tojg mir dajn "ha"? што мне з твайго "га"?

ha *m* га (гэктар)

ha- [*s.* -ה] азначальны член/артыкль усіх радоў, множнага і адзіночнага ліку [*sin.* der, di, dos]

haazinu [*s.* האזינו] "слухай (неба)"; назоў 53-га разьдзелу Торы (Др. 3. 32)

hábeljak *m*, -s [*p.* abelek, *ukr.* габелок?] доўгі жаночы плашч, накідка

(ha)boxer-hazécer *m* [*s.* -(ה)בחור־ה] *hum.* наборнік, лінатыпіст

habún *m*, -es [*ukr.* габати] скнара, хапун, хціўца; сквапны, [illegible] хаплівы чалавек; **habuneráj** *f*, **habunstve** *f* скнарнасьць, хцівасьць, зьдзірства, сквапнасьць, прагнасьць; **habeven**, **habúneven** ганяцца за грашыма, быць сквапным

hacadik [*s.* הצדיק] (гэты) праведнік (дадаецца пасьля імя асабліва набожнага гэбрэя)

Hacfire *f* [*s.* הצפירה] "Гучаньне" (гэбрэйскі часопіс, які выходзіў у Варшаве паміж 1862 і 1931 гг.)

haci апчхі

• az der rebe nist, /un az der rebe nist, /nisn ale xasidimlex, /haci, haci, haci... *flksl.* калі рэбэ чыхае, чыхаюць усе хасыдзікі, апчхі, апчхі, апчхі...

hacloxe *f*, -s [*s.* הצלחה(-ות) →(bal)muclex, macliex] шчасьце, посьпех, удача, добры знак [*sin.* mazl, glik; derfolg, sukces]; **haclóxediker** пасьпяховы, шчасьлівы, удалы, удачны, удатны

• af undzer hacloxe на наша шчасьце

• a ganejve hot kejn hacloxe nit *šprxv.* крадзеж беспасьпяховы (лычка ўкрадзі – раменьчыкам заплаціш; злодзей крадзець не для прыбытку, а для пагібелі)

• az di hacloxe špilt cu, gilt eršt di xoxme *šprxv.* калі выпадае шчасьце, спачатку шанцуе мудрасьці

• az es vert geborn a mejdl, iz a hacloxe in der mišpoxe калі нараджаецца дзяўчынка, шчасьце ў сям'і (дасьць бог доньку, дасьць бог і дольку)

• foter un muters broxe brengt dem kind hacloxe *šprxv.* бацькоўскае блаславеньне прыносіць дзецям шчасьце

• fun fil meloxes vejnik hacloxes *šprxv.* ад вялікага ўмельства малы посьпех

• gej kak mit hacloxe! ідзі хоць усярыся ад шчасьця!

hacole *f*, -s [*s.* הצלה(-ות)] (па)ратунак, уратаваньне, (вы)ратаваньне [*sin.* retung, dos rateven (zix)]

haček/hačik *m*, -es, *dim.* **háčekl** *n*, -ex, **háčkele** *n*, -x [*p.* haczyk, *ukr.* гак] гачок, кручок; **hačikevate(r)** кручкаваты

• er filt zix vi a fiš afn hačik ён пачувае сябе як рыба на гачку

had *m*, -es [*p.* gad, *ukr./r.* гад] гад, пачвара; **had(j)en/hadzjen/hadžen** гадзіць; **hadke(r)** гадкі, гідкі; **hadlive(r)** гадлівы; гідлівы; **hadjuke** *f*, -s *zool.* гадзюка; **had(z)jen** гідзіць, нудзіць, выклікаць агіду; **had(z)jen zix** (far) гáдзіцца, гідзіцца, адчуваць агіду

hadás=hodes *m*, *pl.* -n/hadasim [*s.* הדס(-ים)] 1. *bot.* мірт; 2. **hadase** *f*, -s [*s.* הדסה(-ות)] міртавая галіна, якую прывязваюць да пальмавай галіны для блаславеньня на Сукэс

Hadase [*s.* הדסה] "мірт"; *tnx.* Гадаса, першае імя Царыцы Эстэр (Эст. 2:7, 15)

hadgoše *f*, -s [*s.* הדגשה(-ות)] выразнасьць, націск, падкрэсьліваньне, акцэнт [*sin.* batonung, akcent]

hadren *m*, -s [*s.* הדרן(-ס) →lemehadrin, mehadrin] дасьціпная прамова, якую вучань прамаўляе штораз напрыканцы чытаньня чарговага трактату Талмуду, і якая звычайна злучае канец прачытанага і пачатак наступнага трактату

hadres-pónem *m/n*, *pl.* -pénemer [*s.* הדרת־פנים(-ער)] 1. самавітасьць, гожасьць, паважнасьць, бліскучы выгляд; 2. вельмі прыгожы чалавек [*sin.* praxtik gezixt, impozant ojszen; zejer šejner man]; **hadrespónemdiker** (mit a hadres-pónem) самавіты, (пры)гожы, паважны

• a hadresponemdiker zokn паважны стары

hadroge *f* [*s.* הדרגה →behadroge] паступовы, сыстэматычны рост, уздым

hadroxe *f* [*s.* הדרכה →madrix] веды, навыкі, наказы, указаньні, інструкцыі, арыентыроўка [*sin.* onvajzungen, orientacje, derciung]

• ot di hadroxe iz im gut cunic gekumen вось гэта навука яму вельмі спатрэбілася

hafle-voféle [*s.* הפלא־ופלא →pe(j)le, pile-ploim, (majse-)nifle, nisim-venifloes, nispoel, mafle-lajses, plie, hispajles] цуд з цудаў, дзіва зь дзіваў, надзвычайна, дзіўна [*sin.* vunderlex, ojsterliš]

hafn *m*, -s [*d.* Hafen] порт, прыстань, гавань; **háfn-štot** *f*, *pl.* -štet партовы горад

hafoxim/hipuxim *pl.* →hejpex *m* [*s.* (הפכים) ה(י)פוך]. **hafoxim** *pl.* →hefex *m* [*s.* הפך(-ים)] процілегласьць, супрацьлегласьць, кантраст, супраціўнасьць

hafsoke *f*, -s [*s.* הפסקה(-ות) →mafsek, mafsik] перапынак, паўза [*sin.* iberrajs, pojze]

• fastn hafsokes *iron.* пасьціцца кожны панядзелак і чацьвер альбо іншыя азначаныя дні на тыдні; пакутаваць

• redn* mit hafsoke гаварыць з паўзамі

haft *m*, -n [*p.* haft] вышыўка, вышываньне, гафт; **haftn** вышываць, гафтаваць, вязаць

-haft- [*d.* -haft] *suf.*

• majsterhafter майстэрскі, умелы; masnhafter масавы; narhaftikajt пажыўнасьць

háftiker [*d.* heftig] моцны, цьвёрды, грунтоўны, трывалы; сталы, нязьменны, пастаянны; **haft** *f* значэньне, вага, моц, сіла; настойлівасьць; **háftikajt** *f* пастаянства, нязьменнасьць

• hobn* a haft настойліва дабівацца/дамагацца

haftojre *f*, -s [*s.* הפטורה(-ות) →mafter] *tnx.* разьдзел з "Прарокаў", які чытаецца ў сынагозе на заканчэньне чытаньня штотыднёвага разьдзелу Торы ў суботу або ў сьвяты

• nomen fun der haftojre выдуманае імя

haftoxe=havtoxe *f*, -s [*s.* הבטחה(-ות)] абяцанак, абяцаньне

hagám [*s.* הגם] хаця, хоць, нават калі [*sin.* xoč, ojb afile]

• un hob nox, fun kuraž vegn, ojx ojsgetrunken a glezl bronfn, hagam ix trink kejn mol ništ! (M.M.-S.) і яшчэ, дзеля куражу, я выжлукціў шклянку гарэлкі, хоць я ніколі ня п'ю!

hagb(o)e *f* [*s.* הגבה(ה)] падыманьне і скручваньне Торы ў сынагозе пасьля чытаньня

• gebn* hagb(o)e выказаць павагу (камусьці) магчымасьцю скруціць Тору

• az me iz mexabed a rendar mit hagboe, zogt er, er iz hejzerik *glxv.* далі рандару Тору пачытаць, дык ён кажа, што ахрыплы

hagiber *m*, *pl.* gibojrim [*s.* הגבור(-ים) →gavres, gojver, gvar, gvir, gvure, misgaber] (гэты) гэрой

(H)agode *f*, -s [*s.* (ות-)הגדה=אגדה →maged, magid; haloxe], **Hagode-šel-Péjsex** *f*, *pl.* Hagodes-šel-Péjsex [*s.* שלפסח] "апавяданьне"; Агада, легенда (апавядальная частка юдаізму)
• me mejnt (ojsn zajn) ništ di Hagode, nor di knejdlex *glxv.* ня думаць пра Агаду, а толькі пра клёцкі (на Пэйсах)
• – Zog, maran, vi vest zix klign /a Hagode vu cu krign? /– In der hejl, in tife špaltn, /hob ix zi šojn lang bahaltn. (A. R.) – Скажы, маран, як табе хапае розуму знайсьці Агаду? – У пячоры, у глыбокай шчыліне, я ўжо яе даўно схаваў.
hagoe *f*, -s [*s.* (ות-)הגהה] заўвага, апрацоўка, карэкт(ур)а, выпраўка тэксту [*sin.* bamerkung, ojsbeserung cu a tekst; korektur]
hagunim *pl.* →hogn [*s.* (ים-)הגון], **hagune**, -s [*s.* (ות-)הגונה] пачэсны, шаноўны, паваж(а)ны, людзкі
hajda [*p.* hajda, *ukr.* гайда] *int.* гайда, наперад!
hajdamák *m*, -es [*p.* hajdamak, *ukr.* гайдамака] гайдамак(а)
ha(j)dn *pl.* [*p.* gajdy?] грэцкая каша
hajeled ejnenu [*s.* הילד איננו] "дзіця німа"; ён зьбег
hajem *m*, -s [*s.* (ם-)היום →jemej, jojme, jom, mehajem] "сёньня" (першае слова кожнага радка малітвы, якая чытаецца напрыканцы малебнаў на Рош-Гашону і Ём-Кіпур); **hajem-teamcéjnu** [*s.* תאמצנו] "сёньня нас умацаваў" (першы радок і назоў малітвы)
• far ale "hajems" раней за (папярадзе) ўсіх, перад усімі
• nox ale "hajems" запозна, пасьля ўсіх
• er iz gekumen nox ale "hajems" *glxv.* ён прыйшоў пасьля малітвы (у вас адпелі, а ў нас ад'елі; прыйсьці/прыехаць сьвечкі тушыць; у сьвіныя галасы прыйсьці)
hajen [*ukr.* гаяти] марудзіць, бавіць; **hajen zix** затрымацца, замарудзіць, забавіцца
hájfiš *m*, -n [*d.* Haifisch] *zool.* акула
hajflen (zix) [*d.* Haufen] сабрацца, зьбірацца ў кучу
ha(j)itóxn [*s.* היתכן] што гэта значыць? як жа гэта? ці магчыма гэта? [*sin.* stajč]
haj(j)or/hajer [*d.* heuer] сёлета, сяголета, у цякучым (гэтым) годзе; **háj(j)or(d)iker/háj(j)eriker** сёлетні, сяголетні
hajke *f*, -s [*r.* гайка] гайка, трубка, мутэрка
(h)ájliker, ájlndiker [*mhd.* hellec?] даўкі, які наганяе аскому; **(h)ájlikajt** *f* аскома, даўкасьць
• s'zajnen im gevorn hajlik di cejn ён нагнаў сабе аскому
hajln=hojln [*d.* heulen] выць
• hajln vi a hunt выць як сабака
(h)ajln zix [*d.* eilen] сьпяшыць, сьпяшацца; **(h)ajleniš** *f/n* сьпешка
hajne=dehajne [*s.* (ה')הי(ד)נו] *bndv.* менавіта, а іменна, гэта значыць, напрыклад, на ўзор, на кшталт [*sin.* dos hejst, cum bajšpil]; **hajne-háx** [*s.* הך] тое/такое ж самае, гэткае ж
hajnt [*d.* heute] 1. *adv.* сёньня, сягоньня; дык што ж; 2. *m* цяперашні/сучасны момант; **hájntiker** сягоньняшні, сёньняшні, сягодняшні, цяперашні, сучасны; **hájntcajtiker, hájntcajtišer, hájntveltiker, hájntmodišer** сучасны; **hájntcajtikajt** *f* (hájntike cajtn) сучаснасьць; **hajntcutóg=hajnt cu tog** *adv.* на сёньняшні дзень, зараз, цяпер; **hajnt-mórgn** *adv.* сёньня-заўтра
• fun hajnt on ад/з гэтага часу
• hajnt ba (af der) naxt сёньня ўвечары
• hajntike Homens цяперашнія Гаманы (злачынцы)
• hajntiks jor сёлета, у гэтым годзе
• nit hajnt nit morgn ні сёньня ні заўтра
• beser hajnt an ej, ejder morgn an oks *šprxv.* лепш сёньня яечка, чымся заўтра бык (лепш верабей у руцэ, чым жораў пад небам (як голуб на даху/страсе); лепей варона злоўленая, чым сокал пад небам)
• nox amol "hajnt" iz nito *glxv.* "сёньня" два разы не бывае
• ojb nit hajnt, iz morgn, ojb nit morgn, iz iberajor! калі ня сёньня, дык заўтра, калі ня заўтра, дык праз год!
• s'iz hajnt nit geborn gevorn! гэта ня сёньня на сьвет зьявілася!
• vos du host cu esn, es morgn, vos du host morgn cu ton, tu hajnt *šprxv.* што ты маеш зьесьці, зьеш заўтра, што ты маеш зрабіць, зрабі сёньня (яду/абед на вечар адкладзі, а бульбу сёньня пасадзі; сон на заўтра адкладзі, ■ справу сёньня давядзі)
hajojce (lonu) mizé [*s.* היוצא (לנו) מזה] адсюль вынікае, з гэтага выходзіць; **hajojce midvorejnu** [*s.* מדברינו] вынікае з нашае размовы
hajoker [*s.* חוקר] дарагі, любы, мілы, каханы [*sin.* der tajerer, der liber]
-hajt [*d.* -heit] *suf.* -асьць, -цтва, -ства (утварае назоўнікі жаночага роду)
• ejnhajt аднадушнасьць, адзінства; bazunderhajt асаблівасьць; menčhajt чалавецтва
hájterer [*d.* heiter] сьветлы, ясны, вясёлы, радасны; **hájterer vern*** падбадзёрыцца, падбадзёрвацца
hajtl *n*, -ex/-en [*d.* Haut] плеўка, шкурка, абалонка, перапонка; **hájtldiker** перапончаты; **hájtlfliendike** *pl. zool.* перапончатакрылыя
hajzer *pl.* →hojz *n*, *dim.* **hajzl** *n*, -ex дом, хата; **hajzke** *f*, -s, **hájzkele** *n*, -x хаціна, халупа; **hájzer-gejer** *m*, -s жабрак; **hajzl** *n*, -ex прытон
hakcakose [*s.* הכצעקתה] "ці адпавядае гэта (рэч) яе крыку"; ці гэта так, як кажуць
hakdome/hagdome *f*, -s [*s.* (ות-)הקדמה →akdomes] прадмова, уводзіны, пралог, уступ [*sin.* arajnfir-vort, forrede, prolog]
• a sejfer on ■ hakdome iz vi a guf on a nešome *šprxv.* кніга без прадмовы, як цела без душы
• di hakdome iz greser funem sejfer (Š.-A.) прадмова больш значная за кнігу
hake-bake [?]
• farślogn* zix hake-bake ашуквацца, абмыляцца
haken [*d.* hacken] кракаць (аб чалавеку)
(h)akicer=a kicer [*s.* הקיצור=א קיצור →mekacer, (be)kicer] словам, карацей кажучы
hakl muxn [*s.* הכל מוכן] усё гатова, падрыхтавана
(h)aklál=a klal [*s.* הכלל=א כלל] *adv./bndv.* ну, вось, карацей /агулам кажучы, словам [*sin.* nu, ot, bekicer, mit ejn vort]
hakl-bákl(-míkl) [*s.* (מכל-)הכל-כבל] усё разам (гамузам); **hakl-bákl-míkl-flékl** *hum.* усё разам (гамузам), адно з другім
haklen=heklen [*d.* häkeln] 1. вязаць кручком; 2. *n* вязаньне кручком
hakl-hevl [*s.* הכל-הבל] *tnx.* усё марнасьць (Эк.1:2)
• "hakl-hevl" – un gehevlt muz dox vern *šprxv.* "усё марнасьць" – але мусіш марнець
hakn [*d.* hacken] сячы, рубаць, калоць; біць, удараць; **hak** 1. *f*, *pl.* hek, *dim.* **hekl** *n*, -ex сякера, тапор; 2. *m* удар, высьпятак; **a hak ton*** ударыць, рубануць; **hákbret** *f*, -er дошка для рубкі мяса; **hákcon** *m*, *pl.* -cejn(er) разец (зуб); **hákflejš** *n* пасечанае мяса; **hákmeser** *m/n*, -s сякач(ка); **háknkrejc** *m*, -n свастыка; **hákštil** *f*, -n тапарышча; **hákšlisl** *m/n*, -en/-ex адмычка; **hak-un-pák** скарб, манаткі, майно
• hakn a lodn сячы аканіцы *fig.* (чаўпе смалянога дуба; гародзіць мох з балотам; гаворыць ні ў плот ні ў агарод; пляце празь дзявята ў пята)

• hakn a morde, az di cejner zoln treščen даць у морду, каб зубы затрашчалі
• hakn holc *fig.* сячы дровы (рабіць простую работу)
• hakn in mojex тлуміць мазгі/галаву
• hakn jenem reder рэзаць камусьці колы (не даваць праехаць)
• hakn un brokn крышыць, ламаць, бурыць
• hakn vi in a pojk грукатаць як у барабан (гавораць, як у бубен б'юць; барабаніць як пустая бочка; балбоча як індык/п'яны/удод/цецярук)
• hakndik un čakndik з іголачкі, раскошна, шыкоўна
• mit hak-un-pak (hak un pak, hekl un pekl) з усімі манаткамі
• ver es hot di hak, git dem knak *glxv.* хто мае сякеру, той і сячэ
• xoc hak (im) un brok (im) хоць рэж яго на кавалачкі

hakn=hokn *m*, -s, *dim.* **hekl** *n*, -ex [*d.* Haken] басог, крук; кручок, гачок

hakodeš [*s.* הקדוש] (гэты) сьвяты (дадаецца пасьля імя праведніка); **hakodeš-bórxu=hkb"h** *abr.* [*s.* ברוך הוא=הקב"ה →kud-[illegible]x-hu] "гэты сьвяты, хай ён будзе блаславёны"; бог

[illegible] [*s.* הקפה(-ות) →behakofe] шэсьце з Торай ва-[illegible] на сьвята Сімхэс-Торы; карагод, кола

[illegible] [*s.* הקפדה(-ות)] строгасьць, строгая заўвага [illegible] strenge bamerkung]

[illegible] [*s.* הכחשה(-ות)] абвяржэньне, адкіданьне [illegible] opleikenung, opvarfung]

hal *m*, -n, **hale** *f*, -s [*d.* Halle] крыты рынак

halas *m* [*ukr.* галас, *p.* hałas] гáлас, гоман
• vu dales, dort iz halas/tuml *šprxv.* дзе галота, там і гáлас

halb *f* [*d.* halb] палова, палавіна; **hálb(ik)er, hálblexer** палавінны; **hálbikajt** *f* палавіннасьць, няцэльнасьць; **halb(ír)n** дзяліць напалам, палавініць
• drit halbn *mat.* два з паловай (2,5)
• halb af halb палова на палову
• halb ejns палова першай (гадзіны)
• halb umzist за паўцаны, задарма
• halbe levone паўмесяц
• halbe naxt поўнач
• halbe štele работа на палову стаўкі
• halber tog поўдня, поўдзень
• az me švajgt, iz men a halber nar, az me redt, iz men a gancer nar *šprxv.* хто маўчыць – напалову дурань, хто балбоча – цалкам дурань
• Der rebe hot gevolt vajn trinken, /un kejn vajn iz nito! /Der rebe hot bafojln, az vajn zol vern. /Iz mekujem gevorn in ejn halber šo! /Der rebe trinkt, un di xsidimlex trinken ojx /un filn derbaj aza min tam, /vos kejn misnaged filt dos avade nit! *flksl.* Зажадалася рэбэ віна выпіць, але віна ж німа! Загадаў рэбэ, каб было віно. За паўгадзіны загад быў выкананы! Рэбэ п'е, хасыдзікі таксама п'юць і адчуваюць такі смак, якога ніводнаму міснагеду ніколі не адчуць!
• halb Fajtl un halb Šmerl напалову Файтл і напалову Шмэрл (ні той і ні гэты)

hálb-ajngefalener [*d.* eingefallen] (на)паўразбураны

hálbdreml *m* [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] паўсон

hálb(-)durxfirer *m*, -s [*d.* Durchfuhr] паўправаднік; **hálb-dúrxzixtiker** [*d.* sichtbar] (на)паўпразрысты

hálbfargesener [*d.* vergessen] (на)паўзабыты

hálbfaršmaxter [*d.* verschmachten] (на)паўнепрытомны

hálbfincterniš *f/n* [*d.* Finsternis] прыцемак, паўцемра

hálbgebildeter *m*, -te [*d.* gebildet] недавук, недавучка

hálbgrametner напаўпісьменны

hálbhungeriker [*d.* hungrig] напаўгалодны

hálb-indzl *m*, -en [*d.* Halbinsel] паўвостраў, паўвыспа

hálbjor *m* паўгодзьдзе; **hálbjóriker/hálbjeriker, hálbjér-lexer** [*d.* jährig] паўгадавы, паўгадовы

hálbkajlex *m*, -n, **hálbkojl** *f*, -n паўшар'е; **hálbkajlex(d)iker** (на)паўкруглы

hálbkrajz *m*, -n паўкруг, паўкола
• in a halbkrajz паўкругам

hálblebediker напаўжывы

hálb-levone *f* [*s.* לבנה] паўмесяц

hálblixt *n* паўсьвятло

hálbmitl *n*, -en [*d.* Mittel] паўмера

hálbmójliker замкнёны, ухілісты, уніклівы (аб размове)

hálbnaketer [*d.* nackt] напаўголы, напаўаголены

hálbnaxt *f* [*d.* Nacht] поўнач

hálb(n)tog *adv.* паўдня, полудзень, поўдзень, паўдзеньне; **hálbtógiker** які працуе палову дня

hálb-ofener прачынены, напаўадчынены, (на)паўадкрыты

hálb-ojsgetonener [*d.* getan] (на)паўразьдзеты

hálb-ongetonener (на)паўапранены, (на)паўадзеты

halboše *f*, -s [*s.* הלבשה(-ות) →levuš, malbeš] адзеньне, вопратка [*sin.* (ba)klejdung]
• onton* jomtevdike halboše надзець сьвяточнае адзеньне
• vos iz dos far a min halboše af dir? (Š.-A.) што гэта за вопратка на табе?

hálbraseve(r) [*d.* Rasse] (на)паўкроўны (аб жывёлах)

hálbrod *f*, *pl.* -reder паўкруг

hálbrund(ik)er [*d.* rund] (на)паўкруглы

hálbšo(end)iker [*s.* -שעה-] паўгадзінны

hálbšotn *m*, -s паўцень

hálbtojter [*d.* tot] напаўмёртвы

hálbtunklkajt *f* прыцемак, паўцемра, морак, змрок

hálbveg *m* паўдарогі, палавіна (палова) дарогі

hálbvilder [*d.* wild] напаўдзікі

hálbvolener (на)паўшарсьцяны

hálbvort *n*, *pl.* -verter [*d.* Wort] недамоўка, недагаворанасьць

hálbxojdešdiker [*s.* -חודש-] паўмесячны

hálb-xorever [*s.* -חרוב] (на)паўразбураны

hal(d)z *m*, *pl.* held(z)er, *dim.* **heldzl** *n*, -ex [*d.* Hals] горла, шыя; **haldzn** абняць, абнімаць, абдымаць, ахапіць, ахопліваць, агарнуць, агортваць; ласьціць, лашчыць, мілаваць, галубіць; **haldzung** *f*, -en абдымкі; **háldz-band** *m/f*, *pl.* -bender 1. карáлі, маністы; 2. **háldzrimen** *m*, -s, **háldz-šnur** *m*, -n, *dim.* **háldz-šnirl** *n*, -ex ашыйнік, аброжка; **háldzcingl** *n*, -ex *anat.* язычок; **háldz-knop** *m*, *pl.* -knep *anat.* кадык, гарляк, гарлянка; **háldztux** *m*, *pl.* -tixer гальштук; **haldz-un-(n)ákn** *m*, -s шыя; **háldzvejtik** *m*, -n боль у горле
• a trejfener/gešma(d)ter haldz абжора, ненасытнае чэрава (горла/губа як халява)
• a zec (gebn*) in haldz-un-nakn даць/гнаць у карак
• brexn* haldz-un-nakn скруціць/зьвярнуць/зламіць галаву/карак
• cuštejn* cu emecn (vi) mit a meser cum haldz прыставаць да кагосьці з нажом да горла
• di ojgn zajnen vajter, vi der haldz вочы далей, чым шыя (прагныя да ежы вочы)
• faln* afn haldz кінуцца на шыю
• krixt šojn funem haldz (es gejt šojn fun haldz) лезе ўжо з горла, стаіць колам у горле (поліўка ў зубы навязла)

• lojfn* af brexn haldz-un-nakn бегчы стрымгалоў (уцякаць ва ўсе застаўкі)
• rajsn* zix dem/afn haldz драць горла
• s'rajst mir in haldz мне дзярэ горла
• s'tut mir vej in haldz у мяне баліць горла
• šemen zix in vajtn haldz arajn праваліцца скрозь зямлю ад сораму
• švenken* dem haldz прапаласкаць горла, прамачыць глотку
• trajbn*/jogn haldz-un-nakn кінуцца стрымгалоў/кулём
• zain* zat ibern haldz быць сытым па горла
• zix šteln emecn vi a bejn in haldz (zict vi a bejn in haldz) станавіцца камусьці як костка ў горле (сядзець косткай ў горле)

haleburde *f*, -s [*p*. hałaburda, *ukr*. галабурда] галабурда, сумятня, мітусьня, гармідар

halel [*s*. הלל] псальмы, якія чытаюцца ў сынагозе ў першыя дні кожнага месяца і на сьвяты; выхвальныя сьпевы

halelujo/haleluje [*s*. הללויה] "хвала богу"; алілуя; **halelujščik** *m*, -es *pejor*. алілуйнік

(ha)l(e)máj [*s*. למאי/הלמאי(א)] бо, таму што; д(зе)ля чаго, навошта, чаму, зь якой нагоды [*sin*. far vos? derfar vos, vorn, az]

• (h)alemaj (far)lejkenen навошта адракацца (німа чаго грахі таіць)

hál(eš)ke/háliške=hóleške=galke *f*, -s [*p*. gałka, *ukr*. галушка] *kul*. гал(уш)ка

(h)aleváj [*s*. הלוא(ו)אי] *adv*. (ня)хай, бадай, дай божа [*sin*. amejn]; **(h)aleváj-gedank** *m*, -en (па)жаданая думка

• halevaj af mir xoć helft (gezogt gevorn)! каб хаця мне палову таго!
• halevaj beser, nit erger! каб хаця лепей, ня горай!
• halevaj ix zol lign zogn! *glxv*. дай божа, каб я схлусіў! (кажуць, наракаючы нешта благое)
• halevaj kumt er! няхай ён прыйдзе! хаця б ён нарэшце прыйшоў!
• halevaj vajter nit erger! каб хаця далей ня горай!
• halevaj volt es azoj jo geven, vi es vet nit zajn хай бы ўжо было так (добра), як ніколі ня будзе (віншаваньне)
• ix bin gezunt un štark, halevaj vajter ništ erger (Š.-A.) я здаровы і моцны, каб толькі не было горш

Halič г. Галіч (Украіна)

• in Halič iz draj tog roš-xojdeš *glxv*. у Галічы пачатак месяца цягнецца тры дні (у Галічы некалі жыло шмат караімаў, пра якіх казалі, быццам бы яны некалі паблыталі каляндар)

halitejni(k) *m*, -(e)s [*s*. (עם-/ס-)(ק)הלעיטני] абжора, ненасыць, жрун, аб'ядайла, прорва; п'яніца, п'янчуга, піяка, прапойца, жлукта [*sin*. freser, zojfer]

• zajn* a halitejni быць абжорам і п'яніцам

halixe=sxar-halíxe *m* [*s*. הליכה] плата за дарогу

halke=galke *f*, -s [*p*. gałka, *ukr*. галка] галка, галушка, булдавешка

halke=galke *f*, -s [*r./ukr*. галка] *zool*. галка

halke *f*, -s [?] спадніца

hálmeven [*d*. hemmen, *p*. hamować] тармазіць; **halme** *f*, -s тормаз

haló! [*p*. halo] *int*. ало!

halobl(j)e=holoblje *f*, -s [*p*. hołobla, *ukr*. голобля] аглобля

• farkern di halobljes павярнуць аглоблі
• arojsgejn* fun di halobljes выходзіць зь сябе

haloce *f*, -s [*s*. הלצה(-ות) →lec, locn, opleceven] жарт, шкелі, кпіны [*sin*. špas, vic]

halóse(ve)n [*ukr*. голосити] галасіць

haloxe *f*, -s [*s*. הלכה(-ות) →hilxes, kehaloxe] *rel*. закон, запавет; заканадаўчая частка Талмуду; **haloxe lemojše misinaj** [*s*. הלכה למשה מסיני] "закон, які Майсей атрымаў на гары Сынай"; сьвятое слова; *fig*. аўтарытэтнае слова, якое не падлягае сумневу

• švere haloxe цяжкае пытаньне, праблема

haltn* (geháltn) (ba, in, mit, far, fun) [*d*. halten] 1. трымаць, утрымліваць (у сабе); 2. лічыць, прымаць, уважаць (за нешта); 3. захоўваць, пільнавацца, выконваць; 4. цаніць, шанаваць, паважаць; **halter** *m*, -s 1. трымач, дзяржальнік; 2. ручка; асадка; **haltung** *f*, -en трыманьне, паводзіны

• es halt šojn cu vajt справа зайшла надта далёка
• haltn* afn ojg аглядаць
• haltn* an ojg не спускаць вока
• haltn* ba endikn zix падысьці да канца
• haltn* ba štarbn канаць, паміраць
• haltn* derbaj az... зьбірацца/намагацца, каб...
• haltn* emecn in di hent трымаць кагосьці ў рукох
• haltn* far a glik лічыць за шчасьце
• haltn* far a mešugenem прымаць за вар'ята
• haltn* fasad трымаць фасад
• haltn* fun emecn a velt знаходзіцца ў вялікім захапленьні ад кагосьці
• haltn* in ejn cuzogn/huljen/zidlen/jomern/šrajbn/šoklen/zingen/cukumen, in ejn antšuldikn zix карміць абяцанкамі; весьці разгульнае жыцьцё; лаяцца; ныць, скардзіцца; бесьперапынна пісаць; разгойдваць, раскалыхваць; расьпяваць; прыбываць (аб вадзе); перапрашаць, прасіць прабачэньня
• haltn* in mojl не сыходзіць з вуснаў
• haltn* in ojg трымаць на ўвазе/прыкмеце
• haltn* s'mojl трымаць язык за зубамі, не адчыняць рота
• haltn* šmol знаходзіцца ў кепскім становішчы
• haltn* vort трымаць слова
• haltn* zix afn vaser трымацца на вадзе (умець плаваць)
• haltn* zix ba der mejnung трымацца меркаваньня
• haltn* zix glajx трымацца прама
• ict halt zix! цяпер трымайся!
• kojm haltn* zix af der fis ледзь трымацца на нагох
• s'halt in ejn regenen дождж лье і лье
• er halt zix in ejn cukn яго ўсяго калоціць/перасмыквае/крывіць/курчыць
• vi halt es mit im? як ён маецца? як яго справы?
• vu haltn mir? дзе мы знаходзімся?
• zol dir haltn farn bojx! *kll*. каб цябе за жывот узяло!

haluben=holuben [*ukr*. голобити] галубіць, мілаваць, песьціць, пеставаць

(h)alún *m* [*d*. Alaun, *p*. ałun, *ukr*. галун] *xem*. галун, квасцы

halvoe *f*, -es [*s*. הלו(ו)אה(-ות) →malve, lojve, bal-halvoe, behalvoe] пазы(ч)ка, дача [*sin*. geltojsborg]; **halvóe-geber** *m* пазычальнік, пазычковец; **halvóe-nemer** *m* чалавек, які бярэ ў пазыку (пазычае)

• nemen*/krign*/gebn* vi a (als) halvoe браць/даваць у пазыку
• a halvoe af umcukern зваротная пазыка

hálx(e)nen [*s*. הלכענן] *hum*. выбрацца, пайсьці; **hálxener** *m*, -s *argo* злодзей

ham *m*, **hámenju** *m* [*v*. гамаць, *d*. hamham] *kšp*. ежа; **ham-hám** *kšp*. ням-ням

• "hamenju" iz nejtiker, vi a kapotkele *šprxv*. ежа важней за адзежу (не даясі – і калёсы прадасі)

haman *m* [*p*. haman] гігант, волат; няўклюда

Hamape [*s.* המפה →Remo; Šulxn-orex] "Гэты абрус"; кніга Рэмо (Майсей Ісэрлс; Польшча, каля 1525–1572) (дадатак да статуту, які рэглямэнтуе жыццё гэбрэя-ашкеназа) [*sin.* der tiśtex]

hamápl [*s.* המפיל →mapl, nejfele; krišme] "той, хто апускае (наганяе сон на мае вочы)"; малітва, зь якой пачынаецца чытаньне "крыят-шма"

hamaruje *f*, -s [*ukr.* гамарня, *p.* hamernia] гамарня, гамэрня (майстэрня)

hamávd(i)l *m* [*s.* המבדיל →havdole, lehavdl, hevdl] "разьдзяляльны; той, што аддзяляе (сьвяточнае ад будзённага)" (малітва, якая сьпяваецца або чытаецца ў суботу адвячоркам пасьля "havdole")

hamcoe *f*, -s, *dim.* **hamcóele** *n*, -x [*s.* (-ות)המצאה →bal-hamcoe] удачная/удатная/удалая/трапная думка, выдумка, задума, вынаходка [*sin.* derfindung, ojstraxt, ajnfal]; **hamcóediker** здагадлівы; **hamcóedikajt** *f* здагадлівасьць; **hamcóevarg** *n* прыстасаваньне, прылада

hamefirsem/hameforsem [*s.* המפורסם →pirsem, nisparsem, mefarsem] вядомы/вядомы чалавек [*sin.* der bavuster, der bakanter]

hamejlex *m* [*s.* המלך →malxes, malke, meluxe, mejlex] (гэты) (надаецца пасьля імя цара)

• [illegible] hamejlex мой гаспадар, цар!

• [illegible]maxn greser dem hamejlex для большай важнасьці

Hamelic [*s.* המליץ →mamlec, balmelice, melice] "Абаронца" (назоў першай гэбрэйскай газэты ў Расеі, якая пачала выдавацца ў Адэсе ў 1860 г.; з 1866 па 1904 – штотыдзенная газэта ў Пецярбурзе)

hamer *m*, -s, *dim.* **hémerl** *n*, -ex [*d.* Hammer] молат, малаток; **hámern** біць молатам, каваць, куць; **hámerklaper** *m*, -s малатабоец

hámetne(r) [*v.*] гаматны, масыўны, грубы, няўклюдны, лапезны, нехлямяжы, нязграбны (аб стылі); **hámetnekajt** *f* нязграбнасьць, лапезнасьць

hámeven [*p.* hamować, *d.* hemmen, *mhd.* hamen] 1. стрымліваць, тармазіць, перашкаджаць; 2. *n* затрымка

• er vil hameven di velt ён хоча чыніць перашкоду ўсяму сьвету

ham(e)xune [*s.* המכונה] так званы, вядомы як (пад назвай/імем)

hamojce *f* [*s.* המוציא →mojce] "той, хто вырошчвае (хлеб зь зямлі)"; блаславеньне, якое прамаўляецца перад ўжываньнем хлеба; **(ha)mojce** *f*, -s луста/кавалак хлеба/халы (першая луста, якую ядуць пасьля блаславеньня)

• di xale klekt ništ af der hamojce (s'vet nit klekn (s'klekt nit di kale) af hamojce) *glxv.* халы не хапае на блаславеньне

• er ken afile kejn hamojce nit maxn ён нават блаславеньня на хлеб не прачытае

• me tor nit esn di xale far der hamojce *śprxv.* нельга есьці халу без блаславеньня

hamójn *m*, -im/-en [*s.* (-ים/-ען)המון] натоўп, натаўп, таўпа, маса, плебс, галота, чэрнь, прасталюдзьлзе, цямнота [*sin.* mase, gezeml proste menčn]; **hamójn-ám** *m* [*s.* עם] народ, народныя масы, люд [*sin.* folksmase, folksmenčn]; **hamójn-hecer** *m*, -s падбухторнік, дэмагог; **hamójnišer** простанародны

(h)ámpern zix [*fr.* s'emparer?] спрачацца; **(h)amperáj** *f*, -en, **(h)ámperniš** *n* спрэчка

hamster *m*, -s [*d.* Hamster] *zool.* хамяк

hamzen [*ukr.* гамзати] гамзаць, гугнявіць; **hamzún** *m*, -es гамзаты, гугнявы чалавек

hanál *abr.* **hanisker/hanizker leéjl** [*s.* הניזכר לעיל=הנ"ל] вышэйзгаданы [*sin.* der ojbn dermonter]

hánč(č)erke *f*, -s [*p.* hanczurka, *ukr.* ганчірка] ганчарка, ануча

• di velt iz azoj šejn, nor vu nemen zix lajt, vos maxn fun ir a hančerke сьвет такі прыгожы, толькі скуль бяруцца людзі, якія робяць зь яго анучу

hančn *pl.* [*d.* Handschuh →henčke] рукавіцы, рукаўкі, вязёнкі

handlen [*d.* handeln] 1. (mit) гандляваць; купіць, купляць; 2. дзейнічаць, паступаць, чыніць; **handl** *m*, -en гандаль; **hándlšer** гандлёвы; **handlung** *f*, -en паводзіны, дзейнасьць, дзеяньне, падзея, учынак; **hándlšaft** *f* гандаль, справа, занятак, прадпрыемства, зьдзелка; **hándl-farker** *m* гандлёвы абарот; **hándl-forštejer** *m* гандлёвы прадстаўнік; **hándl-forštejeršaft** *f* гандлёвае прадстаўніцтва; **hándlsman** *m*, *pl.* -lajt гандляр

• di handlung funem roman kumt for in Ukraine дзеяньне рамана адбываецца на Ўкраіне

• es handlt zix vegn epes размова/справа ідзе аб чымсьці

• finf brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit bir; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn fir *flksl.* нас было пяцёра братоў, мы гандлявалі півам; адзін памёр, нас засталося чацьвёра

• handlšaft iz nit kejn bruderšaft *glxv.* гандаль – не сяброўства (дружба дружбай, а служба службай)

• me ken kejn menčn nit derkenen, biz me handlt nit mit im *śprxv.* чалавека ня зьведаеш, пакуль разам не папрацуеш (каб чалавека пазнаць, то трэба зь ім бочку солі зьесьць)

• mit a nar tor men nit handlen *glxv.* з дурнем нельга мець справу

• mit got iz gut cu handlen *glxv.* добра мець справу з богам

• Šaxne, drej zix, vet men mejnen, az du handlst Шахна, круціся – будуць думаць, што ты гандлюеш (так кажа жонка нядбайнаму мужыку)

handzje *f*, -es [*ukr.* Гандзя] *fig.* лялька

• geślejerte handzje фарсуха

han(e)f *m* [*d.* Hanf] *bot.* каноплі; **hánfener** канапляны, пяньковы

hane-míle [*s.* הני־מילי] калі гэта было сказана? гэта адносіцца/тычыцца толькі (да...)

hanevie [*s.* הנביאה →nevie] (гэта) прарочыца (дадаецца пасьля імя)

hanhoge *f*, -s [*s.* (-ות)הנהגה →nojeg, minheg, hisnajges] абыходжаньне, паводзіны, трыманьне; кіраўніцтва [*sin.* uflirung, haltung; onfirung, onfireršaft]

hanisker/hanizker leéjl=hanál *abr.* [*s.* הניזכר לעיל=הנ"ל] вышэйзгаданы

hanoe *f*, -s [*s.* (-ות)הנאה →mehane, nehene] прыемнасьць, асалода, суцеха, з(а)давальненьне [*sin.* fargenign, genus, bafridikung]; **hanoe ton*** даваць здавальненьне; **hobn* hanoe** (fun) мець /атрымліваць асалоду/уцеху, адчуваць здавальненьне

• hanoe hobn* fun cvej veltn сядзець на двух крэслах

• hanoe hobn* kukndik (af) любавацца гледзючы (на)

• kukt un hot hanoe! *hum.* пазірайце і атрымлівайце асалоду

• mit hanoe з асалодай

• di kale šemt zix (take), ober hanoe hot zi (fort) *glxv.* нявеста саромеецца (такі), але асалоду мае (урэшце)

• er hot hanoe fun zajn xazerišn lebn ён мае асалоду ад свайго сьвінячага жыцьця

• s'kost gelt un m'hot kejn hanoe nit грошай каштуе, але асалоды не дае

• vos šverer a vajbl gejt cu-kind, vos mer hot zi hanoe gehat bam maxn *glxv.* чым большая прыемнасьць ад любошчаў, тым цяжэй нарадзіць дзіця

hanovi [*s.* הנביא →novi] (гэты) прарок (дадаецца пасьля імя)

hanoxe *f*, -s [*s.* (-ות)הנחה] 1. уступка, паслабленьне, патураньне, скідка; 2. прадпасылка, перадумова, палажэньне, тэзіс,

тэза [*sin.* rabat, prajz-redukcje; farlajxterung; forbading, gruntgedank]
• gejn* af hanoxes mit emecn (gebn* emecn hanoxes) патураць камусьці, рабіць паслабленьне
• kejn śum hanoxes аніякіх паслабленьняў

hant *f*, *pl.* hent, *dim.* **hentl** *n*, -ex [*d.* Hand] 1. рука; 2. почырк; **hántiker** зручны; **hántarbet** *f*, -n ручная праца, работа; рукадзельле; **hántbajtl** *m*, -en дамская сумачка, рыдыкюль; **hántbux** *m/n*, *pl.* -bixer падручнік; **hántdruk/hántdrik** *m*, -n, **hántdrukung** *f* поціск рукі; **hántex** *m/n*, -er ручнік; **hántfas** *f/n*, -n рукамыйнік, мыйніца, умывальнік; **hántflax** *f*, -n *anat.* кісьць (рукі), далонь; **hántgelenk** *n*, -en, **hánt-vorcl** *m*, -en *anat.* запясьце; **hántgelt** *n* задатак; **hánt-jung** *m*, -en падручны, памагаты, памочнік; **hántkejtl** *n*, -ex наручнікі; **hántmil** *f* ручны млынок; **hántšrift** *f*, -n 1. рукапіс; 2. почырк; **hántgešribener**, **hántšriftlexer** рукапісны; **hántštreker** *m* жабрак, проська, папрашайка, папрасяка, канькала; **hántverk** *n* рамяство; **hántverker** *m*, -s, (-n *f*, -s) рамесьнік; **hantverkeráj** *f* рамесьніцтва, рамяство; **hántverkerišer** рамесьніцкі; **hántzeg** *f*, -n ручная піла, нажоўка; **hánt-zejgerl** *n*, -ex наручны гадзіньнік
• arajnfaln* in emecns hent трапіць у нечыя рукі
• aróp di hent! рукі прэч!
• cu hant kumen* спатрэбіцца
• culegn a hant cu epes прыкласьці руку да чагосьці
• er hot zix genumen in di hent (nemen* zix in di hent arajn) ён узяў сябе ў рукі
• fun der eršter hant зь першых рук
• gebn* in hant arajn даць на лапу
• haltn* zix in di hent трымаць сябе ў рукох
• hant ba hant поплеч
• hant in hant рука ў руку
• hent in der hejx! рукі ўгору!
• hobn* a hant in epes спрычыняцца, мець дачыненьне, быць прычынным да чагосьці
• hobn* gringe/gildene hent мець лёгкія/залатыя рукі
• hobn*/haltn* jenem in hant трымаць кагосьці ў рукох
• hobn* lange hent мець доўгія рукі (схільнасьць да крадзяжу)
• maxn ejn hant сьпецца, зьнюхацца
• mit a brejter (mit der fuler) hant шчодрай рукой
• mit a kind af di hent зь дзіцём на рукох
• nit visn* fun zajne hent un fis ня чуць ні рук ні ног
• ojsgejn* in di emecns hent паміраць у кагосьці на рукох
• vi on hent як бяз рук
• a mejdl iz vi a hantex *glxv.* дзяўчына як ручнік (кожны на яе замяраецца)
• di hent hobn im af di fis geštelt *glxv.* у яго рукі да ног прыстаўлены (з дупы растуць; у няўмекі рукі калекі) (таксама аб злодзеі)
• di hent zoln dir nit dinen! *kll.* каб табе рукі не служылі! (адсохні твае рукі!)
• di ojgn zoln nit zen, voltn di hent nit genumen/geganvet *glxv.* калі б вочы ня бачылі, рукі б ня ўзялі/скралі
• ejn hant vašt di andere *glxv.* рука руку мые
• mit ejn hant git er, mit der anderer nemt er *šprxv.* адной рукой дае, другой забірае (а дзьвюма адбірае)

hantabe *f*, -s [*d.* Handhabe] ручка, дзяржаньне, дзяржальна

hapé šeoser hapé šehiter [*s.* הפה שאסר הפה שהתיר] хто забараніў, той і дазволіў (той самы рот)

haponem=a ponem [*s.* הפנים] *adv.* здаецца, трэба прыняць, відаць

har *m*, -n, (-(i)nte *f*, -s) [*d.* Herr] уладар, валадар, (га)спадар, (вас)пан
• a nogid a nar iz ojx a har *glxv.* багацей-дурань – таксама пан
• a vajb maxt fun dem (funem) man a nar un a har *šprxv.* жонка робіць мужыка і дурнем і гаспадаром (добрая жонка - дома рай, благая – хоць ты цягу дай)
• az der man iz a nar, iz dos vajb in štub der har *šprxv.* калі мужык дурань, жонка ў хаце валадар (бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова; дзе баба панам, там чорт камісарам)

harapnik=narapnik *m*, -es [*p.* harapnik, *ukr.* гарапник] (г)арапнік, бізун

haras-ójlem [*s.* חרת־עולם] "родавыя болі сьвету"; вырашальны дзень, гістарычны момант

harbarnje=garbarnje *f*, -s [*p.* garbarnia] гарбарня

harbejen (zix) [*p.* garbić, *ukr.* горбити] гнуцца, горбіцца

harber [*d.* herb, *mhd.* har(e)] 1. вострый, прыкры, даўкі (смак); 2. жорсткі, строгі, сур'ёзны, суровы; 3. цяжкі, цяжкавырашальны; **harbkajt** *f* жорсткасьць, строгасьць, сур'ёзнасьць, суровасьць; **harblex** *adv.* досыць, дастаткова; **hárblexer** дужа строгі, сур'ёзны, суровы
• a harber emes горкая праўда
• harblex mexaje досыць прыемна
• es ken zajn harb ojx di rajxste arb *glxv.* і багатая спадчына можа быць прыкрай

hárberik *f/m*, -n [*d.* Herberge] прытулак, прыстанішча, прыстанак, начлег

harbst/harbšt *m*, -n [*d.* Herbst] восень; **harbstn** зьбіраць ураджай; **hárbstiker** асеньні, восеньскі; **hárbstcajt** *adv.* увосень, восеньню; **hárbst-farzej** *m* восеньская сяўба; **hárbst-ufakerung** *f* восеньскае ўзорваньне

harbúz *m*, -n [*p.* harbuz, *ukr.* гарбуз] гарбуз

harc *n*, *pl.* hercer, *dim.* **hercl** *n*, -ex, **hércele** *n*, -x [*d.* Herz] 1. сэрца; 2. *kort.* чырва; **hárcele** *n* сэрданька, сэрца маё, мой даражэнькі; **hárcelex** *pl.* мае даражэнькія, каханыя-родныя; **hárcenju** *n* сэрданька ты наша/маё; **hárc(ed)iker**, **hárclexer** сардэчны, шчыры, дарагі; **hárcikajt** *f*, **hárclexkajt** *f* сардэчнасьць, шчырасьць; **hárcbrenung** *f* пякотка; **hárcbrexeniš** *n* смутак, туга; **hárcfeler** *m*, -n *med.* парок (хвароба) сэрца; **hárcformiker** сэрцападобны; **hárcfrajnd** *m* блізкі сябра; **hárcfreser** *m* сэрцаед; **hárcgribl** *n*, -ex *anat.* лыжачка (пад лыжачкай); **hárckamer** *f*, -n *anat.* жалудачак; **hárcklapan** *m*, -es *anat.* сардэчны кляпан; **hárc(-)klemeniš** *f/n* непрыемнасьць, прыкрасьць; **hárcklap** *m*, *pl.* -klep, **hárcšlog** *m* удар сэрца; **hárcklapn** *n*, **hárc(-)klapeniš/hárcklepeniš** *f/n*, -n сэрцабіцьце; **hárcloz(ik)er** бессардэчны, бяздушны; **hárclozikajt** *f* бессардэчнасьць, бяздушнасьць; **hárcrajs(n-d)iker** сэрцаразьдзіральны; **hárcšlak** *m*, -n, **hárc-placung** *f* сардэчны ўдар, разрыў сэрца; **hárcvejtik** *m*, -n згрызота, непрыемнасьць, сардэчны боль, смутак
• a harc vi gold, vi a štejn сэрца як золата/камень
• a štejnern/farštokt harc каменнае сэрца
• arajnkrixn* emecn in harcn залезьці камусьці ў сэрца/душу
• aroprejdn* zix fun harcn гаварыць ад сэрца/душы
• azoj vi dos harc zogt im як сэрца яму падказвае
• cum harcn па сэрцу/душы, да сэрца/спадобы
• dos iz im nit cum harcn гэта яму не па душы
• dos jingl harc *kort.* чырвовы валет
• fun/mitn gancn harcn ад усёй/шчырай душы, ад усяго сэрца
• hobn*/trogn* a harc af emecn мець зуб на кагосьці

- hobn* a harc fun a toter мець сэрца татарына (быць бессардэчным)
- hobn* a harc мець (залатое) сэрца
- hobn* got in harcn з богам у сэрцы
- kiln zix dos harc in epes астудзіць сваё сэрца (спагнаць злосьць; адвесьці душу)
- nit hobn* kejn harc (cu) душа не ляжыць (ня горнецца)
- nit nemen* zix cum harcn не прымаць блізка (ня браць) да сэрца
- ojsgisn* dos harc выліваць душу
- ojsrejdn* (zix) dos harc выгаварыць/адвесьці душу
- onnemen* zix mit harc (maxn zix harc) мужацца, набрацца сьмеласьці, расхрабрыцца
- opesn* zix dos harc хвалявацца, засмучацца, смуткаваць, тужыць, нудзіцца
- rirn dos harcn (onnemen* bam harcn) браць за сэрца
- s'cit di harc cu dr'erd *fig.* вельмі галодны
- s'rajst dos harc сэрца разьдзіраецца
- šlogn* zix harcn выклікаць агіду
- šver maxn emecn dos harc засмучаць кагосьці, рабіць [illegible] балюча
- [illegible] zix (iberxapn) dos harc першы голад прагнаць (каліва/каліўца зьесьці, у рот укінуць)
- vil s harc glust колькі сэрца жадае
- a biter/šver harc redt a sax *glxv.* балючае сэрца шмат распавядае (каму баліць, той і стогне)
- dos harc zet beser funem ojg *glxv.* сэрца бачыць лепш за вока
- kaker, max dir harc! *vulg.* сярун, вышэй галаву! (не дрыжы!)

harcírn (harcirt) [*p.* harcować] гарцаваць

harej-át (mekudešes) *m* [*s.* הריאת (מקודשת)] "вось ты маеш сьвятую сувязь" (першыя словы формулы, якую прамаўляе малады, калі надзявае маладой заручальны пярсьцёнак)
- zogn emecn harej-at пабрацца з кімсьці

har-habáis *m* [*s.* הרהבית →hore-, horim-, behar] Храмавая гара (на якой стаяў Ерусалімскі Храм); **har-hazéjsim** *m* [*s.* הזיתים] Аліўная гара (адна са сьвятых гор вакол Ерусаліму); **har-seír** *m* [*s.* שעיר] гара ў Эдоме, гара Ісава; *fig.* пекла (Аўд. 8, Б. 36); **har-ejvol** [*s.* עיבל] Гевал (гара праклёну); **har grizim** [*s.* גרזים] Гарызім (гара блаславеньня) (Іс. Н. 8:33)

harf(e) *m/f*, -s [*d.* Harfe] арфа

harige *f*, -s [*s.* הר(י)גה(-ות) →hojreg, hereg, nereg, (ojs)gehargeter, onhargenen] разьня, бой(ка) [*sin.* ojsmordung]; **hárge(ne)n*** (ix harge; geharget) [*s.* הרגע(נע)ן] забі(ва)ць; моцна біць, лупіць; **harugim** *pl.* →horeg *m* [*s.* הרוג(-ים)] забіты
- šikn af harige пасылаць на забой
- hargenen* emecn af der štel забіць кагосьці на месцы
- a gekumenem cu dir mit a kivn dix hargenen – harge im frier хто прыйшоў з намерам забіць цябе – забі раней
- geharget zolstu vern (afn glajxn veg)! *kll.* каб цябе забілі на гладкай дарозе! (каб ты на гладкай дарозе шыю зьвярнуў!)

harkove *f* [*s.* הרכבה] шчэпа, прышчэпка, прышчэпліваньне, шчапляньне [*sin.* ščep, cuščepung]

harmáneven [*ukr.* гарман] малаціць зерне

harmát *m*, -n [*p.* harmata] гармата; **harmátn-kojl** *m*, -n гарматны набой, снарад
- a harmat zol dajn kop cešmetern! *kll.* каб гармата тваю галаву раструшчыла!

hárm(e)l(in) *m*, -en [*d.* Hermelin] *zool.* гарнастай

harmider *m*, -s [*p.* harmider, *ukr.* гармидер] гармідар, гам

harmón *m*, -en, **harmonik** *m*, -es, **harmoške** *f*, -s [*d.* Harmonika] гармонь, гармонік; **harmoníst** *m*, -n гарманіст

harn (af) [*d.* harren] чакаць; спадзявацца, пакладаць/мець надзею
- harn un hofn, hot šojn a mol getrofn *glxv.* хто чакаў і пакладаў надзею, той і дачакаўся
- hofn un harn maxn kluge far narn *glxv.* надзея і спадзяваньне робяць разумных дурнямі

(h)arn [*mhd.* irren, arnen, *nd.* ërren] чапаць, турбаваць, цікавіць, быць зацікаўленым; **(h)arung** *f* інтарэс, клопат, цікавасьць

harniš *m* [*d.* Harnisch] бронь, латы

haroše [*s.* הרשע →(ha)roše, rešas, rišes, maršas] (гэты) злачынец (дадаецца да імя антысэміта)

haršoe *f*, -s [*s.* הרשאה(-ות) →rešus, biršus-] дазвол [*sin.* derlojbeniš]

hart [*d.* hart] 1. *adv.* шчыльна, шчытна, ушчыльную, упрытык; 2. *f* загартаваны мэтал; **hart vern*** цьвярдзець; **harter** цьвёрды, моцны; жорсткі, суровы; **hárteven** [*d.* härten] 1. гартаваць; 2. *n*, **hartung** *f* гартаваньне, загартоўка; **hartkajt** *f* цьвёрдасьць; жорсткасьць, суровасьць; **harte** *pl.* золата, залатыя манэты (даляры); **hártharciker/hártherciker** бессардэчны, бяздушны, абыякавы; **hártharcikajt** *f* бессардэчнасьць, бяздушнасьць, абыякавасьць; **hártkepiker** цьвёрдалобы, тупагаловы; **hártlajbiker** хворы на запор; **hártnekiker** упарты, цьвёрдалобы; **hártnekikajt** *f* упартасьць, цьвёрдалобасьць
- a harter bejn моцная костка
- a harter bisn/nus моцны кавалак/гарэх
- hart ba epes паблізу (шчыльна) ад чагосьці
- hart – mojer-ajzn моцны – мур-жалеза
- hart vi (an) ajzn, a štejn/mojer/štol/podešve цьвёрды як жалеза/камень/мур/сталь/падэшва (як костка)
- s'ken der kop hart vern esndik галава можа зацьвярдзець ад ежы
- zajn* hartlajbik пакутаваць на запоры

haruge- [*s.* הרוגי- →hargenen, harige] забіты праз (што) або ў (дзе); **harugim** *pl.* →hojreg *m* [*s.* הרוג (הרוגים)] забіты, змардаваны

harxove *f* [*s.* הרחבה →beharxove, raxves, marxev] 1. багацьце; 2. зручнасьць, выгоднасьць, ёмкасьць [*sin.* rajxkajt; brejtkajt, bakvemkajt]; **harxóvediker** зручны, ёмкі, гатовы; добраўладкаваны, сьвяточны, парадны; **harxove-hadáas** *n* [*s.* הדעת] утульнасьць, сардэчнасьць, задушэўнасьць [*sin.* gemitlexkajt]

has *m* [*d.* Hass] нянавісьць; **hasn** ненавідзець

hasbore *f*, -s [*s.* הסברה(-ות) →masber, (bal-)svore] (вы)тлумачэньне, аб'ясьненьне, выясьненьне; задума, выдумка; жарт [*sin.* derklerung, ojstajčung; ajnfal; fortl, špicl]

haskole *f* [*s.* השכלה →(bal)sejxl, maskl] 1. адукацыя, асьвета [*sin.* ufklerung, bildung]; 2. **haskóle-bavegung** *f* "Гаскола", гэбрэйскі асьветніцкі рух (канец XVIII – сярэдзіна XIX стст.)

haskome *f*, -s [*s.* הסכמה(-ות) →(be)heskem, maskim, muskem, ojsheskemen, sxum] 1. згода; 2. рэкамэндацыя, рэкамэндацыйны ліст [*sin.* cuštimung; rekomendacje, rekomendir-briv]
- a štile haskome маўклівая згода
- bavorenen/bazorgn zix mit emecns haskome заручыцца чыёйсьці згодай
- deresn* (nit opštejn*) biz bakumen di haskome узяць зморам, каб атрымаць згоду
- gebn* di haskome даваць згоду
- mit emecns haskome з чыйгосьці блаславеньня

(h)askore=(h)azkore *f*, -s [*s.* הזכרה/אזכרה(-ות)] хаўтуры, памінкі, памінаньне, памінальная малітва, жалобная цырымонія, жалоба

hasle *f*, -s [*p*. hasło] лёзунг, дэвіз, знак

has-mileházker/-milehásker [*s*. הס־מלהזכיר] ш-ш-ш! ша! цыц! ня трэба гэта ўзгадваць!

hasmode *f* [*s*. הרמדה →masmed, masmid, behasmode] стараннасьць, руплівасьць, дбайнасьць; вытрываласьць, цягавітасьць, выносьлівасьць, цярплівасьць, вытрыманасьць [*sin*. flajsikajt; ojsdojer]; **hasmódišer**, **hasmódediker** старанны, руплівы, дбайны

• der šiler lernt zix mit hasmode вучань вучыцца старанна

hasoge *f*, -s [*s*. (ות-)השגה →museg] 1. паняцьце, ідэя; 2. цямлівасьць; 3. (па)жаданьне, амбіцыя [*sin*. bagrif; feikajt cu banemen; bager, ambicje]

• vi konen mir gor hobn aza hasoge! дзе ўжо нам!

hasoges-gvúl *n* (fun) [*s*. הסנת־גבול] "перамяшчэньне межаў"; перахоп чужога заробку, прыбытку, даходу; несумленная канкурэнцыя [*sin*. grenec-iberruk]

hasroe *f*. -s [*s*. (ות-)התראה] перасьцярога, папярэджаньне [*sin*. vorenung]

• maxn a hasroe перасьцерагаць

hast *m/f* [*d*. Hast] імпэт, сьпешнасьць, імклівасьць, пахапьлівасьць; **hástiker** імпэтны, парывісты, хуткі, імклівы, сьпешны

• a hastiker vint парывісты вецер

• hastik klepn калаціцца (аб сэрцы)

hasxole *f*, -s [*s*. (ות-)התחלה →atxile, lexatxile, masxl, txiles] пачын, пачатак, распачатая праца, пачынаньне, ініцыятыва [*sin*. onhejb]

• unterštign di hasxole падтрымаць пачынаньне

• nox emecns hasxole зь нечай лёгкай рукі

hašém jacilejnu [*s*. השם יצילנו] хай бог нас ратуе! ратуй нас, божа!

hašém jeraxem [*s*. השם ירחם] зьлітуйся, божа!

hašém jinkom domoj/domom=hi"d *abr*. [*s*. השם ינקום דמו/דמם=הי"ד] "хай бог адпомсьціць за яго/іхную кроў" (словы аб пакутніку, які загінуў)

hašém-jisborex/-ejsborex *m*, **hšj"s** *abr*. [*s*. השם־יתברך=השי"ת] "хай будзе бласлаўёным гэта імя"; (бласлаўёны) гаспад, бог [*sin*. got]

• danken hašem-jizborex, vos me kon šojn xoč gebn a lax (Š.-A.) дзякуй богу, што ўжо хоць можна ўсьміхнуцца

hašém jišmerejnu [*s*. השם ישמרנו] ратуй/барані/бронь /крый божа! хай бог сьцеражэ/крые/абносіць/бароніць!

hašboe/hažboe *f*, -s [*s*. (ות-)השבעה] *kbl*. заклінаньне злога духа сьвятымі імёнамі і сьвятымі словамі

hašgoxe/hažgoxe *f* (iber, af) [*s*. השגחה →mažgiex, bal-hažgoxe] 1. нагляд(аньне), назіраньне, догляд, дагляд, кантроль, апека, апякунства; 2. боская абачлівасьць, боская/божая воля [*sin*. kontrol, ufzeung, axtgebung; getlexe forojszeung, gots baštimung]; **hašgoxe-eljójne** *f* [*s*. עליונה־] усявышняе прадбачаньне; боская вышэйшая пастанова; **hašgóxe-géber** *m* даглядальнік, наглядальнік; **hašgoxe-/hažgoxe-prótes/-prótis** *f* [*s*. פרטית־] наканаваньне, божы нагляд (за жывымі істотамі), боская/божая воля

• unter majn hašgoxe пад маім даглядам

• jede maroxe iz fun gots hašgoxe *šprxv*. кожная доля на божай волі

hašivejnu-hálxenen [*s*. השיבנו־הלכענין] пазьбегнуць, пазьбягаць, унікнуць, унікаць, адступіць, адступаць

• hašivejnu nazad! варочай назад! паварочвай аглоблі!

haškofe *f*, -s [*s*. (ות-)השקפה] позірк, погляд; меркаваньне, пункт гледжаньня/погляду [*sin*. kuk, blik; mejnung]

haškome *f* [*s*. השכמה] першае раніцьняе маленьне ў сынагозе

hašlome *f*, -s [*s*. (ות-)השלמה] удасканальваньне, паляпшэньне [*sin*. farfulkumung, perfekcionirung]

hašmote *f*, -s [*s*. (ות-)השמטה] недагляд, пропуск, прапушчаная рэч або слова [*sin*. durxloz, durxgelozter zax oder vort]

hašore *f*, -s [*s*. (ות-)השערה →mešaer] дапушчэньне, прадугадваньне, здагадка, гіпотэза; варажба [*sin*. hipoteze]; **hašórediker** меркаваны, прыкладны

• bojen hašores рабіць здагадкі (будаваць тэорыі)

• ojszogn a hašore выказваць здагадку

hašores-hanéfeš *m* [*s*. השארת־הנפש] "застаўленьне душы"; неўміручасьць душы

hašoves-avéjde *f* [*s*. השבת־אב(י)דה] вяртаньне згубленай рэчы

hašpoe *f*, -s [*s*. (ות-)השפעה →mašpie, bal-hašpoe] узьдзеяньне, уплыў [*sin*. ajnflus, virkung]; **hašpóediker** уплывовы, які мае ўплыў (узьдзеяньне)

• hobn* a hašpoe af emecn зрабіць уплыў (паўплываць) на каго-небудзь

• ojsbrejtern di hašpoe пашырыць свой уплыў

(ha)štone *f* [*s*. (ות-)השתנה →maštn, šeten] мача, сікі, сцулі, сцакі, брулі [*sin*. urin]; **haštóne-lozn** *n* мачаспуск, мочаспусканьне

• lozn* di haštone мачыцца, бруіць, сцаць, сікаць, пускаць мачу, бурыць

hat=hejt *pl*. [?] дзеці (слова паходзіць з Галіцыі)

• klejne lajt/hat gejen nit vajt *šprxv*. малыя дзеці далёка ня ходзяць

haten/hátje(ve)n [*p*. gacić, *ukr*. гатити] гаціць; **hatke** *f*, -s гаць, грэбля

hatikvo *f* [*s*. התקווה] "гэта надзея" (назоў гэбрэйскай сіянісцкай песьні, напісанай Н.-Г. Імбэрам у 1878 г.)

hatojre [*s*. התורה →Tojre] 1. *f* Тора, Пяцікніжжа; 2. *f*, -s *hum*. навука, майстэрства

• zicn* al hatojre veal haavojde [*s*. על התורה ועל העבודה] увесь час займацца навучаньнем

hatoke *f*, -s [*s*. (ות-)העתקה] пераклад [*sin*. iberzecung]

hatores-nedórim [*s*. התרת־נדרים] "ануляваньне зароку" (рытуал, які праводзіцца ў сынагозе напярэдадні Рош-Гашоны і Ём-Кіпуру)

havaje *f*, -s [*s*. (ות-)(ו)העוה] грымаса, крывая міна, гімора; крыўляньне, жэст, рух, мігі [*sin*. grimase, ponem-farkrim; bavegung, žest]

• maxn havajes грымасьнічаць, рабіць гіморы/міны

• fun a šlextn xazn hert men di grajzn un me zet di miese havajes *glxv*. у кепскага кантара добра чутны фальшывыя ноты і бачны брыдкія грымасы

havaje *f* [*s*. הוויה →havojes-, kehavaje] быцьцё, існаваньне [*sin*. dos zajn, dos faranene, di faranenkajt]

• maxn mešugene/keciše/raboniše havajes строіць вар'яцкія /кашэчыя/рабінаўскія грымасы

• ba dem davnen vel ix mix šoklen, /maxn alerlej havajes, /far dem rebn mit zajne xsidim /gejt mir ojs dos xajes *flksl*. падчас малітвы я буду калывацца, жэстыкуляваць, дзеля рэбэ і ягоных хасыдаў я прыйду ў захапленьне

havdole *f*, -s [*s*. (ות-)הבדלה →hamavdil, lehavdl, hevdl] "розьніца (паміж сьвяточным і будзённым)"; *rel*. "гаўдола" (заканчэньне суботы альбо сьвята); **havdóle(-lixt)** *f/n* плеценая сьвяча, якая гарыць у часе гэтай дзеі

• er tojg nit cu kideš, nit cu havdole *glxv*. ён ні на што не прыдатны (ні да вока ні да бока; ні к сялу ні к гораду)

• un az der rebe Elimejlex /iz gevorn gor štark frejlex, /iz gevorn take frejlex Elimejlex, /hot er opgemaxt Havdole /mitn šames reb Naftole /un gešikt nox di cimbler di cvej *flksl.* і калі рэбэ Элімэйлэх сапраўды павесялеў, стаў такім вясёлым Элімэйлэх, ён справіў Гаўдолу са служкам Нафтоле і паслаў за двума цымбалістамі

haven [?] вярцецца, мітусіцца, клапаціцца, штурхацца, пхацца, круціцца (як вавёрка); **háveniš** *f/n* марнасьць, мітусьня, клопат, штурханіна, таўкатня, таўканіна

• haven dem ganen tog мітусіцца/бегаць цэлы дзень

havidje *f*, -s [?] банда, шайка

(h)avírn=hojfírn (havírt/hojfírt) [*d.* hofieren] дагадзіць, дагаджаць, заляцацца, прыпадаць (за кімсьці)

• me ken im nit (h)avirn яму не дагадзіш

havje *f*, -s [?] зграя, зброд

havken (af) [*ukr.* гавкати] гаўкаць, брахаць; **a havke ton*** гаўкнуць; **havkeráj** *f* гаўканьне, браханьне; **hav-háv** *int.* гаў-гаў

havn *m*, -s [*d.* Hafen] гавань

havojes-(ho)ójlem *pl.* [*s.* הוויות־(ה)עולם →havaje] звычайны, галавечы занятак, нармальны ход рэчаў

havolim *pl.* →hev(e)l *m* [*s.* הבל(-ים)] марнасьць, бязглуздасьць, глупства, ніякавасьць, нікчэмнасьць

havone *f* [*s.* הבנה] спачуваньне, спагада, разуменьне [*sin.* panem, farštand]

havore *f*, -s [*s.* הברה(-ות) →ivre] (гэбрэйскае) (вы)маўленьне [*sin.* ojsrejd, ojsšprax]; **havore-aškenázis** [*s.* אשכנזית־] ашкенаскае гэбрэйскае вымаўленьне; **havore-sfárdis** [*s.* ספרדית־] сэфардзкае гэбрэйскае вымаўленьне

havtoxe=haftoxe *f*, -s [*s.* הבטחה(-ות) →(bal)betuex, (bal)bitoxn, maftiex] абяцанак, абяцаньне [*sin.* cuzog]

• ojsfiln di havtoxe выканаць абяцаньне

• kormenen* emecn mit havtoxes карміць кагосьці абяцанкамі

• Rebojne-šel-ojlem! Es vert nit farfaln /fun dajne havtoxes kejn ejncik vort; /mekujem muz vern dajn hejliker viln, /alc kumt in zajn cajt, af zajn ort. (S. F.) Уладар сусьвету! Ні адзінае слова не павінна прапасьці з тваіх абяцаньняў; мусіць споўніцца твая сьвятая воля, усё прыходзіць у свой час, на сваё месца.

haxbode *f*, -s [*s.* הכבדה(-ות) →maxbed, kvadpe] перашкода, загваздка, замін, затрымка, цяжар [*sin.* mase, balestikung, šter]

haxlote *f*, -s [*s.* החלטה(-ות)] пастанова, (вы)рашэньне, рэзалюцыя [*sin.* bašlus]

• onnemen* di/a haxlote (cu) прыняць рашэньне

• a gute haxlote iz a halbe arbet *glxv.* добрае вырашэньне – палова справы

haxnoe *f* [*s.* הכנעה →behaxnoe] пакора, пакорлівасьць, падлегласьць, падданасьць [*sin.* untertenikajt, untergevorfnkajt, gebojgnkajt]; **haxnóediker** пакорлівы, цярплівы, зьняважаны, прыніжаны

haxnose *f*, -s [*s.* הכנסה(-ות) →maxnes-, balhaxnose] 1. даход, прыход, прыбытак [*sin.* ajntrog, fardinst, arajngekumen gelt; *ant.* hojcoe]; 2. захутваньне Торы пасьля чытаньня ў сынагозе; **haxnósediker** даходны, прыбытковы; **haxnósedikajt** *f* даходнасьць, прыбытковасьць; **haxnoses-kále** *n* [*s.* כלה־] дабрачынная дапамога бедным дзяўчынам у атрыманьні шлюбу; назва хаўрусу, які займаецца такой дабрачыннасьцю; **haxnóse-kvál** *m*, -n крыніца даходу; **haxnoses-órxim** *n* [*s.* אורחים־] 1. хлебасольства, гасьціннасьць (асабліва ў суботу і на сьвяты); 2. дабрачынная грамада, якая дапамагае жабракам і бедным; **haxnóse-štájer** *m*, -n падаходны падатак

• gebn* haxnose ушанаваць кагосьці правам захутваньня Торы ў сынагозе

• on hojcoe iz (ništo) kejn haxnose *šprxv.* без расходу німа й прыбытку (кінь за сабою, знойдзеш перад сабою)

haxone *f*, -s [*s.* הכנה(-ות)] падрыхтоўка, падрыхтоўваньне [*sin.* cugrejtung]

• on šum haxones без разважаньняў

haxosem-máto *m*, *pl.* haxsumim-máto [*s.* החתום־מטה (החתומים־) →xsime] ніжэйпадпісаны [*sin.* der untergešribener, der vos xasmet]

haxroe *f*, -s [*s.* הכרעה(-ות)] пастанова, (вы)рашэньне [*sin.* antšejdung, bašlus]

haxroze *f*, -s [*s.* הכרזה(-ות)] праклямацыя, абвяшчэньне [*sin.* proklomacje]

haxšore *f*, -s [*s.* הכשרה(-ות)] 1. падрыхтоўка, прыгатаваньне [*sin.* ajngenitung, cugrejtung]; 2. падрыхтоўчая фэрма для будучых перасяленцаў у Палестыну

(h)azkore=(h)askore *f*, -s [*s.* הזכרה/אזכרה(-ות) →zixrojnes, zejxer, zxojr, zikorn, mazker, jizker] хаўтуры, памінкі, памінаньне, памінальная малітва, жалобная цырымонія, жалоба; **hazkóre-mólcajt** *m/f*, -n хаўтуры, памінкі; **hazkores-nešómes** *f* [*s.* הזכרת־נשמות] малітва аб памёрлых (чытаецца на Ём-Кіпур, на восьмы дзень Сукэсу, у апошні дзень Пэйсаху і на другі дзень Швуэсу)

hazmone *f*, -s [*s.* הזמנה(-ות)] выклік (на суд рабінаў), запрашэньне [*sin.* farbetung]

he?! [*p.* he, *ukr.* ге] *int.* гэ?!; **he-hé** *int. pejor.* гы-гы

• he, azoj tojg nit! гэ, так ня пойдзе!

hebl=hubl *m*, -en [*d.* Hobel] гэбаль; **hébleven/húble(ve)n** габляваць; **héblines** *pl.* габлюшкі, стружкі

hebré(j)išer [*d.* hebräisch] гэбрэйскі, старажытна-жыдоўскі; **hebre(j)iš** *n* гэбрэйская мова; **hebreer** *m*, -s, (-n *f*, -s) гэбрэй, юдэй; прыхільнік гэбрэйскай мовы; **hebraíst** *m*, -n, (-n *f*, -s) гэбрэіст (звычайна негэбрэй); **hebreíst** *m*, -n прыхільнік руху за аднаўленьне гэбрэйскай мовы; **hebreízm** *m*, -en гэбрэізм (слова, якое паходзіць з гэбрэйскай мовы)

hecken [*ukr.* гоцати] гоц(к)аць, падкідаць; **a hecke ton*** гоцнуць, падкінуць; **hecke=hocke** *f*, -s 1. штуршок; жарт; 2. зараза; панос, мыт, мытуха, ганячка, гнётка

hecn (kegn) [*d.* hetzen] падбухторыць, падбухторваць, падбі(ва)ць, пад'юдзіць, пад'юджваць, (пад)цкаваць, падцкоўваць; **hece** *f*, -s, **heceráj** *f* цкаваньне; **hecer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) падбухторнік; **hécerišer** падбухторніцкі; **hécgejeg** *n* паляўнічая аблава

• firn a hece (kegn) цкаваць

• hecn dos folk цкаваць народ (сеяць смуту)

hecoe=hojcoe *f*, -s [*s.* הוצאה(-ות)] расход, выдатак, (с)трата, кошт; 2. выманьне (таксама Торы ў сынагозе для чытаньня)

hedjet *m*, *pl.* hedjojtim [*s.* הדיוט(-ים)] просты чалавек [*sin.* prostak, proster menč; *ant.* mumxe]; **hedjet kojfec beróš** [*s.* קופץ בראש] прастак заўжды лезе наперад і высока месьціцца

hefex *m*, *pl.* hafoxim [*s.* הפך(-ים) →hejpex, hofex, mehapex, nepex] процілегласьць, супрацьлегласьць, кантраст, супраціўнасьць

hefker [*s.* הפקר →pojker, mafker] 1. па волі лёсу, запушчана, занядбала, бяз догляду, без гаспадара [*sin.* on a balebos,

fraj far jedn ejnem; farvorlozt, farlozn, ojsgeštelt af alc]; 2. *m* хаос, беззаконнасьць, нястрымнасьць, неўтаймаванасьць, самавольства, самаволя, сваволя, свавольства [*sin.* xaos, ort fun gezeclozikajt un mutvilikajt]; **héfkerdiker** свавольны, гарэзьлівы, неўтаймаваны, бесшабашны; **hefkejres** *n* [*s.* ם-)] анархія, воля лёсу; самавольства, самаволя, сваволя, свавольства, распуста, распуснасьць, амаральнасьць [*sin.* anarxje; celoznkajt, ummorališkajt]; **hefkéjresdiker** распушчаны, разбэшчаны, разьюшаны; **hefkéjresdik vern*** расхістацца, расхлябацца (аб чалавеку); **héfkernik** *m*, -es парушальнік закону; **héfker-hunt** *m*, *pl.* -hint бяздомны сабака; **héfker-jung** *m*, -en распусны, гуляка, гарэза, вісус; **héfker-kind** *n*, -er беспрытульнік, беспрытульнае дзіця; **héfker-lozung** *f* пакіданьне (на волю лёсу); **héfker-menč** *m*, -n амаральны чалавек, распусьнік, блуднік, адшчапенец; **héfker-šif** *f*, -n кінуты карабель; **héfker-tat** *m/f*, -n распуста, бясчынства; **héfker-velt** *f* распусны сьвет; **héfker(-)zax** *f*, -n непатрэбная рэч

- biz hefkejres да непрыстойнасьці
- firn a hefker-lebn весьці разгульнае жыцьцё
- hefker petriške *hum.* рабіць і казаць абы-што, усё магчы, мора па калена
- lozn* af hefker спадзявацца на лёс
- praven hefkejres сваволіць
- az dos lebn iz zis, iz di velt hefker *glxv.* калі жыцьцё салодкае, сьвет – распусны
- di velt iz kejn krečme, kejn berze, kejn hefker (Prc.) сьвет – гэта не кармча, ня біржа, не хаос
- nit mejnt mix hot geborn /di hefkerdike gas, /ba tate-mame ojx geven a kind, /x'hob bejdn ongevorn, /nit mejnt es iz a špas, /x'bin geblibn vi in feld der vint (L. R.) ня думайце, што я нарадзіўся беспрытульным на вуліцы, я таксама быў дзіцёнкам у бацькоў, я страціў абодвух, ня думайце, што гэта жарты, я застаўся як вецер у полі

héflexer [*d.* höflich] ветл(ів)ы, ласкавы, далікатны, уважлівы; **héflexkajt** *f* ветл(ів)асьць, ласкавасьць, далікатнасьць, уважлівасьць

- ojs heflexkajt з-за ветлівасьці
- fun heflexkajt vegn паводле далікатнасьці

hefsed *m. pl.* hefsejdim [*s.* (ם-)הפסד] шкода, страта, убытак, нявыгада [*sin.* šodn, hezek]; **hefsed-merúbe** *m* [*s.* מרובה] вялікая шкода (каб яе пазьбегнуць, рабін можа нават не выконваць пэўныя рэлігійныя абавязкі)

hefsek *m*, *pl.* hefsejkim [*s.* (ם-)הפסק] перарыў, перапынак, паўза [*sin.* iberrajs, pojze]

heftn* (gehóftn/gehéft) [*d.* heften, *p.* haftować] 1. гафтаваць, вышываць, вязаць (вопратку); 2. *n*, **heftung** *f*, -en вязаньне, вышываньне, вышыўка; **heft** [*d.* Heft] 1. *m/f*, -n сшытак, брашура, выпуск, нумар (часопіса); 2. *m*, -n рубец, шрам, шнар; шво; **héftiker** моцны, спрытны, бурны; **héftpunkt** *m*, -n стык, шво

hej=h *m/f.* -en [*s.* (ע-)הא] 1. "гэй", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 5; 3. *hum. vrtš.* сена, конская ежа; **héjele** *n*, -x амулет

- vajzn* dem ferd a hej in sider разводзіць тэорыі там, дзе патрэбна дзеяньне (*vrtš.* "hej" літара "h" – сена)
- Az a jingele zet a hej, a hej, /zog że, zunenju, viazoj że maxt es? /– Hejxe. /– Un nox a tajč? Viazoj że maxt es? /– Hojzn. /– Vi że maxt es inejnem? /– Hejxe hojzn, darer drondžik, /gendzele, gonet, berele, bomčik. /– aj-aj, a štekele, aj, a štekele, aj-aj, a štekele, zog mir że, zunenju. *flksl.* Калі хлопчык бачыць літару "гэй", скажы ж, сыночак, як жа яна вымаўляецца? – Вышэй. – А яшчэ патлумач? Як жа яна вымаўляецца? – Нагавіцы. – Як жа сказаць разам? – Вышэй нагавіцы, худы дрын, гусёнак, гусак, Бэрэлэ, бомчык, ай-яй, палачка. Ай-яй, палачка, скажы ж мне, сыночак.

hej [*p.* hej, *r./ukr.* гей] *int.* гэй

- jingele, hej jingele! хлопчык, гэй, хлопчык!

hej *n* [*d.* Heu] сена; **héjbojdem** *m*, *pl.* -s/-bejdemer вышкі, сяньнік; **héjfiber** *m med.* сянная ліхаманка; **héjgopl** *m*, -en вілы для сена; **héj-lonke** *f*, -s сенажаць; **hej(-)šnit** *m* касьба, касавіца, сенакос; **héjšnit-cajt** *f* час сенакосу; **héjšnajdmašin** *f*, -en сенакасілка

- same in cajt fun hejšnit hobn a gos geton regns у самы час касьбы лінулі дажджы
- draj brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit hej; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn cvej *flksl.* нас было трое братоў, мы гандлявалі сенам; адзін памёр, нас засталося двое
- er zuxt a špilke/nodl in a vogn hej *glxv.* ён шукае шпільку /іголку ў возе сена
- ven an alter man nemt a jung mejdl, iz er vi a hunt af a vogn hej калі стары мужык бярэ маладую дзяўчыну, ён як сабака на возе сена

hejb(-)am *f*, -en, **hejbn=hejvn** *f*, -s [*d.* Hebamme] павітуха

- er hit es op vi di hejbam dos kind ён пільнуе гэта як павітуха дзіця (глядзець/пільнаваць/сьцерагчы як вока ў лобе)
- di šojxetke blajbt fort hejbam! рэзьнічыха стала нарэшце павітухай (з анэкдоту; кажуць аб нахабным учынку)

hejbn*=hojbn* (gehójbn) [*d.* heben] падымаць; **hejb** *m* узмах (касы); **hejber** *m*, -s, **héjbštang** *m* [*d.* Heber] рычаг, падважнік; **hejbexc** *n* уздым, бадзёрасьць; **hejblke** *f*, -s рычаг, падважнік; **héjb-brik** *f*, -n пад'ёмны мост; **héjb-kraft** *f* пад'ёмная сіла; **héjb-kran** *m*, -en пад'ёмны кран; **héjb-rod** *f* калаўрот, лябёдка

- es hejbt mix/im гэта мяне/яго абурае
- hejbn* a hant (af) падняць руку
- hejbn* in himl arajn узьвялічваць, узвышаць, узносіць да нябёс
- s'hejbt nit di hent рукі не падымаюцца

hejcn (in) [*d.* heizen] паліць; **hejcer** *m*, -s качагар, грубнік, апальнік, палільнік; **hejcung** *f* ацяпленьне; паліва, апал; **héjckesl** *m*, -en, **héjckamer** *f*, -n качагарка; **héjcrojm** *m* топка; **héjcvarg** *n* паліва, апал

- az me hejct in bod, vert varem in der gancer štot *šprxv.* калі топяць лазьню, горача ва ўсім горадзе

hejd *m*, -n [*d.* Heide] язычнік, паганы, паганін; **héjdnišer** паганскі; **héjdntum** *n* паганства

hejded [*s.* הידד] *int.* ура! [*sin.* hura!]

hejf *pl.* →hojf *m*, -n, *dim.* **hejfl** *n*, -ex двор, дзядзінец; **héjfišer** [*d.* höfisch] прыдворны; вытанчаны, элегантны

hej-hajedíe *m* [*s.* הא־הידיעה] азначальны член/артыкль "ha-/ho-" [*s.* -ה]

- mit hej-hajedie вышэйшага гатунку, вышэйшай якасьці

he(j)kef *m*, *pl.* hekejfim [*s.* (ם-)היקף] абхват, пэрымэтар, аб'ём, памер

hejl *f*, -n [*d.* Höhle] пячора, пячэра, бярлог, логавішча; **héjlevdiker** пячорны, пячэрны; **héjlšlam** *m* гразюка; **héjl-menčn** *pl.* пячорныя людзі

héjliker [*d.* heilig] 1. *m*, -ke сьвяты чалавек; 2. сьвяты, сьвяш-

чэнны; **héjlikajt** *f*, -n сьвятасьць, сьвятыня; **héjlikn** прысьвеціць, пры-, а|сьвяціць, пры-, а|сьвячаць; **héjliktum** *n*, *pl*. -timer сьвятыня; **héjlikung** *f* асьвячэньне; **héjlik(e)ort** *n* (héjliker ort) могілкі, магілкі, кладзішча, клады

• hejlik cuzogn сьвятое абяцаньне

hejhejln [*d*. heilen] 1. лячыць; 2. **hejlung** *f*, -en лячэньне; **hejler** *m*, -s лекар; **héjlndiker**, **héjlzamer** гаючы, лекавы; **héjlevdiker**, **héjlbarer** вылечны; **héjlalc** *n*, -n панацэя; **héjl-anštalt** *m*, -n лекавая ўстанова; **héjl-groz** *n*, -n лекавая расьліна, зёлка; **héjl-mitl** *n*, -en лекавы сродак

• a hejlung cum harcn лекі для сэрца

• Oj, mit štrik bin ix, mamenju, gebundn, /un mit štrik bin ix štark cugebundn... /Ništo kejn bruder kejn getrajer, /er zol mir hejln majne vundn. *flksl*. Ой, вяроўкамі я, матуля, зьвязаны, вяроўкамі ■ моцна зьвязаны... Німа ў мяне вернага брата, каб загаіць мае раны.

• parnose hejlt ale makes *śprxv*. заробак залечвае ўсе болькі

hejm *n*, -en [*d*. Heim] дом (сям'я), кватэра, радзіма; **héjmišer**, **héjmiker** хатні, свойскі; **héjmiškajt** *f*, **héjmlexkajt** *f* утульнасьць, прытульнасьць; **héjmišlex** *adv*. папросту, па-хатняму; **héjmloz(ik)er** бяздомны, бесхацінны, беспрытульны; **héjmlozikajt** *f*, -n бяздомнасьць, беспрытульнасьць; **héjmenik** *m*, -es прайдзісьвет, круцель; **héjmarbet** *f* хатняя работа; **héjmbrand** *m*, -n, **héjmfajer** *m/n*, -n дамашні/сямейны агонь; **hejmišgebákener** дамаросты; **héjmlexer** утульны, прытульны; **héjmland** *n*, *pl*. -lender, **hejmet** *f* радзіма, бацькаўшчына; **héjmplac** *m*, *pl*. -plecer сядзіба, двор; **héjmštot** *f*, *pl*. -štet родны горад; **héjmvej** *m*, **héjmbenkšaft** *f* туга па радзіме, настальгія; **héjmzicer** *m*, (-n *f*, -s), **héjmblajber** *m*, -s, (-n *f*, -s) дамасед, даматур

• er iz šojn in der hejm ён ужо дома

• az me gejt cvišn lajt, vejst men, vos es/se tut zix (ba zix) in der hejm *śprxv*. пайдзі да людзей, дык пачуеш, што дома робіцца (хочаш знаць, што дома робіцца, у людзей папытайся; паедзем, бабка, у чужое сяло, то будзем ведаць, што ў нашым робіцца)

• beser cu ton mit a hejmišn ganev/beder, ejder mit a fremdn rov *glxv*. лепш выйсьці замуж за свайго злодзея/лазеньніка, чымся за чужога рабіна

• in der hejm, vi got vil – cvišn lajt muz men zix šteln vi a menč *glxv*. дома – як бог хоча, сярод людзей мусіш быць чалавекам

• in gest iz gut, nor in der hejm iz nox beser *śprxv*. у гасьцёх добра, але дома яшчэ лепш (дома і салома ядома, ■ на чужыне гарачы тук стыне; у родным краю, як у раю)

hejn [?] *bndv*. і, таксама

hejójs (vi) [*s*. הֵיוֹת →bihejojs] *bndv*. з прычыны, таму што, з-за таго, праз тое [*sin*. derfar vajl, azoj vi]

• hejojs a menč fargest, muz men alc faršrajbn таму што чалавек няпамятлівы, ён мусіць усё запісваць

hejpex *m*, *pl*. hipuxim/hafoxim [*s*. (הפכים) הפוך →hefex, hofex, mehapex, nepex] процілегласьць, супрацьлегласьць, кантраст [*sin*. kegnzac, kegntejl, kontrast]; **héjpexdiker** адваротны, процілеглы, супрацьлеглы

• er iz punkt der hejpex fun zajn bruder ён поўная процілегласьць свайму брату

• zej zajnen a hejpex mit a hejpex яны – дзьве процілегласьці

hejptl=hojptl=hiptl *n*, -ex галоўка (капусты/салаты), качанок

• a balebos iber a hejptl krojt *glxv*. гаспадар над качаном капусты (багат Цімошка: сабака ды кошка)

héjratn [*d*. heiraten] пабрацца, узяць шлюб, ажаніцца; **hejrat** *m*, -n вясельле, шлюб; **héjratlozer** нежанаты, бясшлюбны; **héjratlozikajt** *f* бясшлюбнасьць, цэлібат

hejser [*d*. heiss] 1. гарачы, палкі; 2. адданы, клапатлівы, руплівы, дбайны, старанны; **hejskajt** *f*, -n 1. гарачыня, палкасьць; 2. адданасьць, клапатлівасьць, рупатлівасьць, руплівасьць, дбайнасьць; **héjsblutiker** дужа гарачы, палкі, шалёны; **héjs-gebódener** зласьлівы

• a hejs harc гарачае сэрца

• a hejs štikl cajt гарачы час

• a hejser bager гарачае жаданьне

• a hejser onhenger гарачы прыхільнік

• hejs vi in a bod (afn pol), vi in ojvn, vi unter a perene горача як у лазьні (на палку), як у печы, як пад пярынаю

• hejse trern гарачыя сьлёзы

• er iz hejs gebodn яго ў гарачым купалі (нецярплівы, гістэрычны)

• me xapt es vi hejs brojt/bejgl *glxv*. хапаюць як гарачы хлеб /абаранак (аб таварах, які карыстаецца вялікім попытам)

• vos ix nit vejs, maxt mix nit hejs *glxv*. чаго я ня вядаю, ад таго мне й ня горача

hejsn* (gehéjsn) [*d*. heissen] 1. называцца, зваццa; (а)значыць, азначаць; 2. загад(в)аць, наказ(в)аць

• me hot mir gehejsn (x'zol) kumen morgn мне наказалі прыйсьці заўтра

• vos volt dos gekont hejsn? што б гэта магло азначаць?

• a klejn kind zol nox dir hejsn! *kll*. а няхай бы ўжо немаўля назвалі ў памяць аб табе!

• er vejst, vos gut hejst *glxv*. ён свайго ня ўпусьціць

• es iz nit, vi der menč vil, nor vi got hejst *śprxv*. ня будзе так, як чалавек хоча, але як бог загадае (чалавек думае, а бог робіць; чалавек памяркуе, ■ бог пашванкуе; думаеш адно, а яно перавернецца на дно; чалавек мяркуе, а бог выракуе; чалавек страляе, а бог кулі носіць)

• es iz zejer ništ šejn, ven du hejst jenem gejn, un alejn blajbstu štejn вельмі блага загадаць камусьці ісьці, а самому застацца на месцы

• ven hungert ■ nogid? – ven der dokter hejst im калі галадае багацей? – калі лекар загадвае яму

héjšerik *m*, -n [*d*. Heuschrecke] *zool*. саранча

hejt *f*, -n [?] стан(овішча)

hejt=hat *pl*. [?] дзеці (слова паходзіць з Галіцыі)

-héjt [*d*. -heit] *suf*. утварае прыслоўі

• klejnerhejt у маленстве; gejendikerhejt ідучы, у час хадзьбы

hejtev [*s*. הֵיטֵב] добра [*sin*. gut]

hejvn *pl*. [*d*. Hefen] дрожджы; **héjvn-šveml** *n*, -ex дражджавы грыб

• vaksn* vi af hejvn расьці як на дражджох

• šolem far der velt iz, vi hejvn far dem tejg мір для сьвету, як дрожджы для цеста (згодай сьвет трымаецца)

hejvn=hejbn *f*, -s, **héjb-am** *f*, -en [*d*. Hebamme] павітуха

hejx=hojx *f*, -n [*d*. Höhe] вышыня; **héjxeniš** *f*, -n узвышша, краж; **hejxkajt** *f* вышыня; **héjxpunkt** *m*, -n вышэйшая кропка, кульмінацыйны пункт; **hejxn=hojxn** падымаць, уз-, па|вышаць, узьнімаць

• af ejn hejx (mit) на адным узроўні

• hejxn un krejnen узьвялічваць/узвышаць/узносіць да нябёс

• in der hejx уголас; наверсе

hejxe-timce [*s*. הֵיכָא־תִּימְצָא] "дзе ты гэта знойдзеш?"; як гэта можа быць? ці магчыма такое?

hejxl *m*, *pl*. hejxolim/hejxoles. **héjxele** *n*, -x [*s*. (חיכל(-ים/-ות] храм, сьвятыня; палац; аўтáр у сынагозе; *kbl*. нябесны палац [*sin*. palac, templ; omkojdeš]; **hejxl-hakójdeš** *m* [*s*. הקודש־] сьвяты храм, які некалі знаходзіўся ў Ерусаліме

héjzerik(lex)er, héjzeruk-gevorener [*d*. heiser] (а)хрыплы, хрыпаты, сіпаты, асіплы; **héjzerik vern*** ахрыпнуць; **héjzerikajt** *f* хрыпка, хрыпота

• hejzerik vi di vant, vi a tempe zeg, vi der xazn nox nile хрыпаты як сьцяна, як тупая піла, як кантар пасьля малітвы

• er iz epes hejzerik *glxv*. нешта ён хрыпаты (аб чалавеку з кепскім фінансавым станам)

hek *m/n*, -n [*d*. Heck] глуш. глушыня, глухмень, дзіра; **hékdorf** *n*, *pl*. -derfer глухая вёска; **hékfir** *m*, -n мясцовы/тутэйшы звычай; **hék-lošn** *n*, *pl*. -lešojnes [*s*. (לשון(-ות] мясцовы/тутэйшы дыялект; **hékmenč** *m*, -n дзеравеншчына, правінцыял, просты чалавек; **hékvort** *n*, *pl*. -verter мясцовы/тутэйшы выраз

• ergec in a hek дзесьці ў глушы (за сьветам; у віру на калу; у вірах на юрах; у лясу на верасу)

• vojnen in a hek жыць у глушы

hek *pl*. →hak 1. *f*, *dim*. **hekl** *n*, -ex сякера, тапор; 2. *m* удар, высьпятак; **heker** *m*, -s 1. сякач; 2. мясьнік

hekdeš=hegdeš *m/n*, *pl*. hekdejšim [*s*. (הקדש(-ים] багадзельня, прытулак для старцаў і старых, начлежка; бруднае месца; **hékdešdiker** неахайны, зьнябыты, пацёрты; **hékdešnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) жыхар багадзельні; жабрак, старац

• a ljarem vi in hekdeš *glxv*. гармідар як у багадзельні

• an oreman hot kest in di hajzer un dire in hekdeš *šprxv*. бядняк сталуецца ў людзей і кватаруе ў багадзельні

• beser frier štarbn in der hejm, ejder af der elter in hekdeš *glxv*. лепш раней памерці дома, чымся старым у багадзельні

hekef=hejkef *m*, *pl*. hekejfim [*s*. (היקף(-ים] абхват, пэрымэтар, аб'ём, памер [*sin*. arumnem, farnem, dergrejx]

• haltn* cen meter in hekef мець дзесяць мэтраў у акружнасьці

hek(e)l=hikel *n*, -ex, **hékele** *n*, -x [*d*. Haken] гачок, кручок, (г)аплік; **heklen=haklen** 1. вязаць кручком; 2. *n* вязанне кручком; **héklformiker** у выглядзе кручка

• di velt iz a hekele: ejner darf cum andern сьвет як гаплік: адзін чапляецца за другога

hékern [*d*. hacken?] гандляваць у розьніцу; **heker** *m*, -s розьнічны гандляр

• farkojfn af heker прадаваць у розьніцу

hektár *m*, -n гектар

hel *f* [*d*. Hölle] пекла; **hélišer** пякельны

• heliš fajer пякельны агонь

• in alde hel у самым пекле

• Mamenju, lubenju, krojnele, harcele, /švajg šojn a vajlinke štil! /Leš in mir majn helišn fajer /un gib mir šojn, vemen ix vil! *flksl*. Матухна, любачка, вяночак, сэрданька, памаўчы ўжо хвілінку! Загасі ўва мне пякельны агонь і дай мне, каго я хачу!

helcer *pl*. →holc *n* дровы; **helcl** *n*, -ex стрэмка, скабка

held *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d*. Held] гэрой; **héldišer, héldnmutiker** гэраічны, гэройскі; **héldiškajt** *f*, -n, **héldntum** *n*, **héldnmut** *m* гэройства, гэраізм; **héldntat** *m*, -n гэраічны ўчынак, подзьвіг; гэройскі дух

• der held funem roman гэрой рамана

• a held – es klapt ba im a con in a con гэрой – ў яго зуб на зуб не трапляе (гэрой – штаны дзірой; гэрой бабы старой)

• a held iz der, vos ken bahersn zajne lajdnšaftn гэрой ёсьць той, хто можа валодаць сабой

• ejner in feld iz nit kejn held *šprxv*. адзін у полі ня воін (адзін дуб у полі – то ня лес; адзін дасужы, ды ня дужы; адна пчала мёду не наносіць)

heldzer *pl*. →haldz *m*, *dim*. **heldzl** *n*, -ex горла, шыя; **heldzl** *n*, -ex *kul*. фаршыраваная шыя курыцы, гуся, качкі або індычкі (абсмажаная да хрусткай скарынкі); **heldzke** *f*, -s манішка

heler [*d*. hell] ясны, сьветлы, яркі, зыркі; **heln (zix)** сьвітаць, разьвіднецца, разьвідніваецца; **helkajt** *f*, -n сьветласьць, яснасьць; **hélblexer** сьветлаваты, бледны; **hélblojer** блакітны; **hélblojkajt** *f* блакіт(насьць); **helfárbiker** ярка-каляровы; **hél(-)hóriker** сьветлавалосы, бялявы; **hélzeer** *m*, -s, (-n *f*, -s) празорца, празорлівы; **helzeeráj** *n* яснабачаньне, празорлівасьць

• in mitn heln tog сярод белага дня

• zen* epes in hele farbn бачыць штосьці ў ружовым сьвятле

• vos špeter di zun gejt uf – alc heler šajnt zi (iz der tog alc heler) *šprxv*. познае сонца ярчэй зьзяе

heler *m*, -s [*d*. Heller] гэлер (дробная манэта)

(h)elfand/helfant *m*, -n, (-ixe *f*, -s) [*d*. Elefant] слон(ь); **hélfandbejn/elfnbejn** *m* сланёвая косьць; **hélfandbejnerner** са сланёвай косьці

helfn* (gehólfn) (cu) [*d*. helfen] (да)памагчы, (да)памагаць; **helfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) дапаможца, памочнік, памагаты; **hélfiker=hílfiker** карысны; **hélfndiker** які дапамагае

• der tate fun jener velt vet šojn do ojx nit helfn нават тата з таго сьвету тут ужо ня дасьць рады

• ejn got meg mir helfn адзін бог можа мне даць рады

• ejn got zol im helfn! толькі бог яму дапаможа!

• got vet helfn – vi helft nor got, biz got vet helfn *vrtš*. чакай – бог дапаможа

• me zol geholfn vern! памажы нам божа!

• nit der štekn helft, nor dos gute vort *šprxv*. ня кій дапамагае, але добрае слова (добрае слаўцо лепш, чым піўцо)

• s'ken helfn vi an afikojmen cu kadoxes, vi a tojtn a pokriške, vi a hust in a krenk, vi tilim cu a gešvilexc/gešvir дапаможа як кавалачак мацы хваробе, як мёртваму/умерламу/змарламу банькі/прыпаркі, як кашаль хваробе, як псалтыр пухліне/скуле (як памерламу кадзіла, як хвароба з трасцаю)

• štarbn darf men ojx helfn *šprxv*. каб памерці, таксама патрэбна дапамога

• zol ix azoj (ix zol azoj) geholfn vern! (zol mir azoj got (der ejberšter) helfn!) каб бог мне так дапамог!

helft *f*, -n [*d*. Hälfte] палова, палавіна

• af (der) helft(n) (in der helft) напалам, напалам

• besere helft лепшая палова

helm *m*, -en [*d*. Helm] шлем

helter hobn* [*mhd*. holt] ада(ва)ць перавагу, быць да спадобы

hemd *n*, -er, **hemdl** *n*, -ex [*d*. Hemd] сарочка, кашуля

• blajbn*/arojsgejn* in ejn hemd (nit hobn* kejn hemd afn lajb) застацца ў аднае сарочцы (зьехаць на пшык)

• durxgenect vern* bizn hemd прамокнуць да ніткі

• gebojrn vern* in a zajdn hemdl нарадзіцца ў шаўковай сарочцы

• lozn* emecn in ejn hemd абабраць каго-небудзь да ніткі (пакінуць у аднае сарочцы)

• ojston* dos hemd fun lajb садраць сарочку зь цела (аблупіць як ліпку)

• a hemdele aruf, a hemdele arop, a gezunt dir in kop! зьнялі кашульку, надзелі кашульку, здароўя тваёй галоўцы! (кажуць, пераапранаючы дзіцё)

• di hemd iz nit zajne кашуля не ягоная (у даўгах як у шаўках)
• dos hemd iz mir neenter, vi dos klejd *šprxv.* бліжша сарочка целу, як сярмяжка/кажух/кабат/каптан
• ix hob genumen špiln mitn gutn centl, /fejgele, kecele majns, /hob ix gemuzt ojston dos zajdene hemdl, /fejgele, kecele majns *flksl.* я пачаў гуляць з добрай дзясятачкі, кацянятка, птушачка мая, я мусіў зьняць шаўковую сарочку, кацянятка, птушачка мая
• zibn hemder, vi di bexer, – finf mit lates, cvej mit lexer *glxv.* сем сарочак, як шклянак, – пяць з латамі, дзьве зь дзіркамі

hemšex *m, pl.* hemšejxim [*s.* (המשך(-ים →(be)mešex, mamšex] працяг, прадаўжэньне; безупыннасьць, бесьперапыннасьць [*sin.* forzecung, vajtergang; vajterdiker tejl; noxanandikajt]; **hémšexdiker** пераемны; **hémšexdikajt** *f* пераемнасьць
• in hemšex на працягу
• [illegible]en* emecns hemšex пераняць у кагосьці эстафэту, [illegible] працяг
[illegible] Henne] квочка, квахтуха, сядуха
[illegible] ten] *int.* не, наадварот
[illegible] bis[illegible] не, без жартаў!
[illegible] [*s.* [illegible]] *bndv.* як..., так...; і..., і... [*sin.* saj..., saj...; i..., i...]
• [illegible] hen vajber як мужчыны, так і жанчыны
[illegible]dek [illegible] הן־צדק] чэснае слова [*sin.* ernvort]
[illegible]enč(i)ke *f,* -s [*d.* Handschuh, *mhd.* hentsche →hančn] пальчатка, [illegible]енкі; **hénčke-lošn** *n* [*s.* לשון] жаргон злодзеяў
• [illegible]erne henčke кастэт
• mit zajdene henčkes далікатна (у шаўковых пальчатках)
• varfn* di henčke кінуць выклік (пальчатку)

hendem-péndem/hendum-péndum [?] *adv.* стрымгалоў, кулём
• lojfn* hendem-pendem бегчы стрымгалоў (бегаць бяз мэты, мітусіцца)

hendler *m,* -s, (-n/-ke *f,* -s) [*d.* Händler] гандляр; **hendleráj** *f* гандаль; **héndlerišer** гандлярскі

hener *pl.* →hon *m,* -en, *dim.* **hendl** *n,* -ex, **héndele** *n,* -x певень; **héner(i)šer** пеўневы, пявуновы, петушыны; **héner-gekréj** *n* пеўневы крык; **héner-gešleg** *n,* -n пеўневая бойка

hengen* (gehangen/gehongen) [*d.* hängen] 1. вісець, вешаць; 2. *n,* **hengung** *f,* -en, **héngakt** *m,* -n павешаньне; **henger** *m,* -s почапка, пачопка; вешалка; **héngerl** *n,* -ex чаранок, ножка (плода); **hengl** *n,* -ex гронка; **héngendiker** вісячы, абвіслы; **héngbrik** *f,* -n вісячы мост; **héng(l-)lajxter** *m,* -s вісячы ліхтар, жырандоля; **hénglomp** *m,* -n вісячая лямпа; **héngšlos** *m, pl.* -šleser вісячы замок; **héngzekl** *n,* -ex торба
• der mantl hengt af ir vi a zak паліто вісіць на ёй як мех
• hengen* dos gret вешаць бялізну
• hengen* inderluftn вісець у паветры
• hengen* vi a zak вісіць як мех (як на кал(к)у/пудзіле)
• hengen* zix emecn afn haldz вешацца камусьці на шыю
• az du vilst zix/dix šojn hengen, heng zix/dix af a grojsn bojm (ojb zix hengen iz af a grojsn demb) *glxv.* калі ўжо вешацца, дык на вялікім дрэве/дубу (калі павесіцца, то на добрай вяроўцы)
• di nešome hengt af a hor душа вісіць/ліпіць на валаску /павуцінцы
• heng ix af ejn fus, lomix hengen af bejde! *glxv.* калі ўжо павесілі за адну нагу, дык ужо вешайце за абедзьве!
• heng ix bam kop, heng ix ba di fis *glxv.* хоць за галаву вешай, хоць за ногі (хоць так, хоць гэтак)
• hengt er zix un trinkt zix! хай ён хоць вешаецца і топіцца! (што хоча робіць)
• oder heng zix, oder trink zix (heng zix un trink zix!) *glxv.* альбо вешайся, альбо тапіся
• on a nes iz nito kejn henglajxter *glxv.* німа жырандолі бяз цудаў
• zol er lang hengen! хай ён доўга вісіць! (пародыя на "lang lebn")

henker *m,* -s [*d.* Henker] кат; **hénkerišer** катаўскі, бязьлітасны, бязжаласьлівы, люты, акрутны, жорсткі, неміласэрны; **hénkeriškajt** *f* катаваньне, бязьлітаснасьць, бязжаласьлівасьць, лютасьць, акрутнасьць, жорсткасьць, неміласэрнасьць

hent *pl.* →hant *f* рука; **hentl** *n,* -ex ручка; **hentpačeráj** *f* воплескі, плясканьне ў ладкі/далоні, апладзіраваньне

heore *f,* -s [*s.* (הערה(-ות] заўвага; зноска, дадатак (у кнізе), камэнтар [*sin.* bamerkung; fusnote, cugob-komentar]

hep [?] 1. *argo* (дзеліцца) пяцьдзясят на пяцьдзясят; 2. *m* хабар

hep! [*p.* hep, *ukr.* геп] *int.* гэп! гоп!; **hepen** скакаць

her *m,* -n, (-n *f*) [*d.* Herr] (га)спадар, (вас)пан
• majn her мой гаспадар

her *n* [*d.* Heer] войска, армія

herb *m,* -n [*p.* herb, *d.* Erbe] гэрб

herbárium *m,* -s [*lat.*] гэрбарыюм, зельнік

hérbikl *n* [*p.* garbik] гарбінка
• a noz mit a herbikl нос з гарбінкаю

hercer *pl.* →harc *n, dim.* **hercl** *n,* -ex, **hércele** *n,* -x сэрца; **hérclexer** сардэчны; **hérclexkajt** *f,* -n сардэчнасьць

herd=hert *m* [*d.* Herd] чарэнь, пліта (у печцы)

heref-áin/-ájen *m,* -s [*s.* (הרף־עין(-ס] момант, імгненьне, сэкунда [*sin.* ejgnblik, sekunde]
• in ejn heref-ain мігам, умомант, у адзін момант, вокамгненна, як вокам зглездзець

hereg *m* [*s.* הרג →hojreg, harige, nereg; arbe-mises-bez(d)n] забойства, абезгалоўліваньне (адно з чатырох сьмяротнакарных злачынстваў) [*sin.* kepung]

herétiker *m,* -s [*gr.*] гэратык

herezje *f,* -s [*d.* Häresie] гэрась, гарэзія

hergl *m, pl.* hergejlim [*s.* (הרגל(-ים] навык, прывычка, звычка [*sin.* gevojnhajt]; **hergl naase/najse teve** [*s.* נעשה טבע] навык зьмены натуры

hériker=hóriker валасаты

hering *m,* -en [*d.* Hering] селядзец; **héring-rosl** *m,* -en лёк, расол
• klor vi hering-rosl ясна як селядцовы расол (каламуць) (як цёмная ноч)
• vi hering in fas як селядцы ў бочцы (як кіем набіта, як на кірмашы)
• a hering iz genug far cen menčn/paršojn – a hun kojm far cvej селядца хапае дзесяці чалавекам, курыцы – ледзь двум
• er zet ojs vi an ojsgevejkter hering ён выглядае як вымачаны селядзец

hérlexer [*d.* herrlich] вялікасны, велічны, велікапышны, шыкоўны; **hérlexkajt** *f* вялікаснасьць, велічнасьць, велікапышнасьць, шыкоўнасьць

hern [*d.* hören] слухаць, чу(ва)ць; слухацца; **hérbarer**, **hérevdiker** чутны; **herer** 1. *m* слухач; 2. *m,* -s (галаўны) тэлефон; **her-un-tréf** *m,* -n віктарына
• hern mit (grojse) ojgn *iron.* слухаць, вылупіўшы вочы

• hern vi di (rabe) kac, vi dem koter/rov слухаць як (рабую) котку, як ката/рабіна (між вушэй (паўз вуха) прапускаць; не зважаць)
• hern vi di linke fus/pjate/peje слухаць як левую нагу/пяту /пэйсу (між вушэй (паўз вуха) прапускаць; не зважаць)
• her(t) że! слухай(це) ж(а)!
• me hert nit un me zet nit не чуваць і не відаць (ні слыху ні дыху)
• (nox) nit gehert (яшчэ) нечуваны
• s'vert nit-gut herndik azelxs вушы б ня чулі такога
• vos du vilst (ir vilt) hern un gedenken што ты хочаш (вы хочаце) чуць і памятаць
• vos hert zix? – der mojex kert zix што чуваць? – мазгі заварочваюцца
• vos hert zix? - dos vos m'redt што чуваць? - тое, што кажуць
• vos hert zix? – vi di kac afn bojdem! як справы? – як у ката на гарышчы!
• vos hert zix? – vos s'hert zix varft men arojs што чуваць? – што чуваць, тое выкідаюць
• vos hert zix najs/guts? што чуваць (добрага)? якія навіны?
• vos lozt es mix hern? што я тут даведаюся?
• beser gut gezen, ejder šlext gehert *glxv.* лепш добра ўбачыць, чымся кепска пачуць (вочы ня схлусяць: праўду скажуць)
• hern un zen* un švajgn* *glxv.* чуць і бачыць і маўчаць

herner *pl.* →horn *m/n* рог; **hérnerdiker** рагаты; **hérner-fi** *n* рагатая жывёла
• a hernerdiker bok рагаты казёл

hernje *f* [*d.* Hernie] *med.* грыжа, кіла

herójišer [*d.* heroisch] гэраічны; **herój** *m*, -en гэрой; **heroízm** *m*, **herójiškajt** *f* гэройства

herš=hirš *m*, -n, (-ixe *f*, -s) [*d.* Hirsch] алень

heršn [*d.* herrschen] панаваць, уладарыць, валадарыць, валодаць; **hérševen** 1. узначальваць; 2. *n* засілье; **heršer** *m*, -s, (-n *f*, -s) уладар, уладыка, валадар; **héršerštok** *m*, -n скіпэтар; **heršaft** *f*, **heršung** *f* валадарства, уладарства, уладаньне, панаваньне; **héršaftlozikajt** *f* безуладзьдзе, безуладзтва; **héršerišer** уладны; **héršeriškajt** *f* аўтарытарызм; **héršndiker** панавальны, які пануе; **héršviliker** уладалюбівы
• der barg heršt iber gegent гара пануе над мясцовасьцю
• der heršer iber (di) mojxes валадар думкаў
• heršn iber di gefiln валодаць уласнымі пачуцьцямі

hert *m/f*, -n [*d.* Herde] статак, чарада; **hertl** *n*, -ex статак гусей

(h)ese *f*, -s [?] падсьвечнік, бра, каганец

(h)ésebet *f/n*, -n [*s.* (ת-)הסב־בעש] крэсла (з падушкамі) для вядучага на пэйсаховай бяседзе

hesex-hadáas *m* [*s.* (ה'-)סח־הרעת] расьсеянасьць, няўважлівасьць [*sin.* cetrognkajt, umufmerk, ceštrajtkajt]

hesife/hesofe=hojsofe *f*, -s [*s.* (ות-)הוספה] дадатак, надбаўка, прыбаўка, прыбаўленьне

heskem *m*, -s [*s.* (ם-)הסכם →haskome, maskim, muskem, ojsheskemen] згода, дамоўленасьць, дамова, змова [*sin.* cuštimung; opmax, opgešmueste zax]; **héskemen zix** (mit) дамаўляцца, прыходзіць да згоды; **heskem-kúlem** *m* [*s.* כולם־] агульная згода [*sin.* alemens cuštimung]
• in heskem mit згодна, у згодзе з..., у адпаведнасьці з...
• kumen* cu a heskem дамовіцца, прыйсьці да згоды

héslexer [*d.* häslich] агідны, ненавісны, брыдкі, пачварны, паскудны, гнюсны; **héslexkajt** *f* выродлівасьць, агіднасьць, пачварнасьць, брыдкасьць
• heslexe brie вырадак, пачвара
• heslexe majsim брыдкія ўчынкі
• er iz mir heslex ён мне ненавісны
• heslex maxn псаваць, збрыджваць, згаджваць

hesped *m*, *pl.* hespejdim [*s.* (ים-)הספד →masped] *rel.* паніхіда, жалоба, хаўтуры, адправа набажэнства па нябожчыку; надмагільная прамова [*sin.* trojer-rede]
• maxn a hesped far emecn спраўляць па кімсьці паніхіду; *fig.* сьпяваць дыфірамбы, усхваляць
• es iz gut cu zajn a gvir: der rov alejn maxt dem hesped добра багацею: сам рабін спраўляе па ім паніхіду

(he)šajne=hojšajne *f*, -s [*s.* (ות-)הושענא] 1. малітвы, якія чытаюцца ў сёмы дзень Сукэсу і якія пачынаюцца і канчаюцца словам "hojšajne" ("дапамажы ж"); 2. галінка вярбы, якую прывязваюць да пальмавай галіны

hešen [?] усхліпваць, хныкаць, румзаць, распускаць соплі

het [*p.* het] *adv.* зусім, вельмі, значна, дужа, надта, многа; **het-hét** *adv.* дужа далёка; **het-hétiker** далёкі, аддалены; **hét-špeter=het špeter** *adv.* значна пазьней; **hét-vajt** *adv.* многа далей
• het hinter di berg далёка за гарамі
• het ven вельмі даўно
• epes bistu het-het, gor ništ af dem ojlem (M.M.-S.) нешта ты ледзь ногі цягаеш, на той сьвет зьбіраешся
• oder a het, oder ■ get *vrtš.* альбо надта, альбо развод
• šprejtn zix di himlen ojs, /het ganc vajt avek, /kumt a vintele cu gejn /un klapt on bam breg (A. G-t) неба бясконца распасьцёрлася, ветрык дзьме й б'е ў бераг

het [*d.* hätte] умоўны лад дзеяслова "hobn" мець
• ix het geven gešikt я б выслаў

heter *m*, *pl.* hetejrim [*s.* (ים-)היתר →beheter] дазвол (рабіна) [*sin.* derlojbeniš; *ant.* iser]; **heter-iske** *m/f*, -s [*s.* (ס-)עיסקא] гандлёвы дакумэнт, які дае магчымасьць браць адсоткі ад пазыкі; **heter-hojróe** *m*, -s [*s.* (ס-)הוראה] дыплём рабіна, дазвол быць рабінам, права вырашаць спрэчныя пытаньні; **heter-šxíte** *m*, -s [*s.* (ס-)שחיטה →šojxet, šextn] дазвол на права быць рэзьнікам
• hobn* a heter мець дазвол
• klejne hetejrim brengen grojse jesurim *šprxv.* малыя ўступкі выклікаюць вялікія беды (дай чорту адзін волас, дык ён усю галаву возьме)
• on a feter hot men a heter *glxv.* бязь дзядзькі маюць дазвол (рабіна)

hetex-pétex [?] вымудры, прыклады, летуценьні

hevdl *m pl.* hevdejlim [*s.* (ים-)הבדל →lehavdl, havdole, hamavdil] дзяленьне, розьніца, адрозьненьне [*sin.* unteršejd, xilek]

hev(e)l *m*, *pl.* havolim [*s.* (ים-)הבל →ojshevlen] марнасьць, бязглуздасьць, глупства, ніякавасьць, нікчэмнасьць [*sin.* ništikajt, umzinikajt, nariškajt]; **hévl(e)nik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) нікуды ня варты, нікчэмны чалавек; **hevlen** мадзець, займацца марнымі, нікчэмнымі справамі; **hevl-/havéjl-havólim** [*s.* הבל הבלים] поўная нікчэмнасьць, ніякавасьць, марнасьць марнасьцяў; **hevl-havólimdiker** марны, ніякавы, нікчэмны
• alc iz hev(e)l-havolim усё марнасьць
• hevl-havolim - di velt iz a xolem *flksl.* усё марнасьць - сьвет ёсьць сон

Hevl [*s.* הבל] "подых, павеў"; *lnx.* Авель (другі сын Адама)

hexer [*d.* höher] *adv.* вышэй; **héxerer** (hojxer) вышэйшы; **héxern** 1. павысіць, павышаць; 2. *n*, **héxerung** *f*, -en (fun)

павышэньне; **héxerkajt** *f* перавага; **hexst** *adv.* у вышэйшай ступені, надзвычайна, надзвычай; **hexster** (най)вышэйшы; **hexstns** *adv.* у вышэйшай ступені, найвышэйшае; **héxstrangiker** вышэйпастаўлены, кіроўны

• hexer tojznt menčn звыш тысячы чалавек
• hexern di štim павышаць голас
• štejn* hexer fun forurtejln знаходзіцца вышэй за забабоны
• Zingt hexer un hexer: /got, du bist grojs! /Bahalt, Malke, dem bexer. /dos lidl iz ojs. /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) Сьпявайце мацней і мацней: божа, ты вялікі! Схавай, Малка, кубак, песьня скончылася, бім-бам-бам!

héxr(éj)ex *m* [*s.* הכרח →behexrex] патрэба, неабходнасьць, прымус, абавязак [*sin.* nojtvendikajt, muz]; **héxrexdiker** прымусовы, неабходны, абавязковы

hexšer *m, pl.* hexšejrim (af) [*s.* (-ים)הכשר →košer, kašres, kšejrim, maxširin] 1. вытлумачэньне аб кошары; 2. *fig.* дазвол, апраўданьне [*sin.* derlojbeniš, barextikung]

hext *m* [*d.* Hecht] *zool.* шчупак; **hextl** *n*, -ex *argo* нож

• kapn a hext злавіць шчупака
• a hext iz nit kejn štinke, a haldz iz nit kejn katerinke *glxv.* шчупак – ня стынка, глотка – не катрынка (так некалі казалі кантары)
• fun a boxer un fun a hext maxt men alerlej gerext *glxv.* з клопца і са шчупака можна зрабіць усё, што захочаш
• fun vanen štinkt der hext? – fun dem kop *glxv.* ад чаго сьмярдзіць шчупак? – ад галавы

hezek *m. pl.* hezejkes [*s.* (-ות)היזק →ojshezekn] шкода, страта, згуба, убытак, нявыгада [*sin.* šodn]; **hézekdiker** стратны; **hézek-gelt** *n* гарантыя ад убыткаў

• gojrem zajn* (brengen*) hezek прыносіць страту
• lajdn*/hobn* hezek/hezejkes (arojs mit hezek) цярпець убытак, панесьці страту
• der, vos hot a hezek, hot an avejre ojx *glxv.* хто мае шкоду, мае і грэх (падазраючы часам нявіннага чалавека)
• hezek fun der hant iz ojx ■ revex *glxv.* хутка збыты тавар (зь невялікімі стратамі) – таксама прыбытак

hézele *n*, -x, **hezl** *n*, -ex *dim.*→**hoz** *m*, -n, (-ixe *f*, -s) заяц; **hézelex** *pl.* (дзіцячая гульня) кошкі-мышкі

• narele, es hezele дурнічка, еж зайчыка

hh' *abr.* **hern** [*d.* Herren] (га)спадары, паны

hi [*d.* hier] *adv.* тут; **hí(-)gebó(j)rener** які тут нарадзіўся, родам адсюль; **hí-geváksener** які тут вырас, тутэйшы, мясцовы

• er iz nito hi яго тут німа

hic *f*, -n [*d.* Hitze] гарачыня, сьпякота, сьпёка, пал; жар; **hicn** паліць, пячы; **hicn zix** гарачыцца, распальвацца; **híciker** гарач(лів)ы; **hícikajt** *f* гарачнасьць, палкасьць, гарачка; **híckop** *m, pl.* -kep гарачая галава; **híckrank** *f* гарачка; **híckranker** хворы з высокай тэмпэратурай

• on hic! не гарачыся!
• rejdn* fun hic фантазіяваць, выдумляць, трызьніць, вярзьці
• rejdn* mit hic гаварыць з гарачнасьцю/запалам
• er iz šojn cu hicik ён задужа гарачлівы
• a hic in parovoz! *hum.* жар у паравознай топцы! (куды сьпяшаешся? адкрыў Амэрыку!)
• redn zolstu fun hic! *kll.* каб цябе гаручка запаліла!

hic(e)l *m*, -es [*d.* hitzel, *p.* hycel] гіцаль, сабакар, скурадзёр, лупека; **híclexe** *f*, -s сука, шлюха, шлюндра, вяхотка, плёха, плёшка, шлында

hictarxes *n*, -n [*s.* (-ות)הצטרכות] патрэба [*sin.* baderfeniš]

hict(ert) [*d.* jetzt] *adv.* зараз

hi"d *abr.* **hašém jinkom domoj/domom** [*s.* ה"י"ד=השם ינקום דמו/דמם] "хай бог адпомсьціць за яго/іхную кроў" (словы, якія прамаўляюцца аб закатаваным пакутніку)

hider *m, pl.* hidurim [*s.* (-ים)הדור(י) →mehader, mehuder] прыхарошваньне, упрыгожваньне, аздабленьне, чапурэньне [*sin.* bapucung, faršenerung]; **híderdiker** прыхарошаны, прыгожы, упрыгожаны, аздоблены

hidrex-pídlex [?] *adv.* дагары нагамі/карэньнем

hift *f*, -n [*d.* Hüfte] сьцягно, клуб; **híftbejn** *m*, -er *anat.* сьцегнавая косьць

higer [*d.* hiesig] 1. **híglendišer** тутэйшы, мясцовы; 2. *m*, -ge, **híglender** *m* мясцовы жыхар, тубылец

• er iz šojn nit kejn higer ён ужо не тутэйшы (не жыхар на гэтым сьвеце; пара да Адама)

higl *m*, -en [*d.* Hügel] узгорак, пагорак, груд

hi(-hí)! [*ukr.* ги-ги] *int.* хі-хі!; **hihiken** гігікаць, хіхікаць

hikel=hek(e)l *n*, -ex гачок, кручок, (г)аплік

hiken [*ukr.* гикати] гікаць; **a hike ton*** гікнуць

hiken (zix) [*p.* ikać, *ukr.* гикати, *d.* hick] заікацца; **hikevate(r)** заіклівы, заікаты

hílcerner=hólcerner [*d.* hölzern] драўляны, драўняны

• a cvejte vajb iz vi a hilcerner fus другая жонка, як драўляная нага (першая жонка суджана, другая раджана, а трэцяя ад чорта прынесена)
• a hilcerne cung zolstu bakumen! *kll.* каб твой язык здранцьвеў! (апохні твой язык!)
• zolst lebn biz hundert un cvancik jor - mit a hilcernem kop un glezerne ojgn! *kll.* каб ты жыў да ста дваццаці гадоў – з драўлянай галавой і шкляными вачыма!

Hilel Hazókn [*s.* הלל הזקן] "стары Гілэл"; вялікі ерусалімскі рэлігійны аўтарытэт (30 г. да н.э. – 10 г. н.э.)

hilem [*p.* ogułem, *ukr.* огулом] *adv.* агулам, наагул, увогуле

hilex *m*, -n [*s.* (-ן)הילוך →holex, mehalex] ход, хада, шаг, крок; манера апранацца [*sin.* gang, trot]; **hilex=hojlex** *m*, -n [*s.* (-ן)הולך] 1. *iron.* манера апранацца; 2. абыходжаньне, паводзіны, прывычка, звычка, унада, схільнасьць

hilf *f* [*d.* Hilfe] дапамога; **hílf(-)bux** *m/n, pl.* -bixer дапаможнік (кніга), падручнік; **hílfiker=hélfiker** карысны; **hílfloz(ik)er** беспарадны, бездапаможны; **hílflozikajt** *f* беспараднасьць, бездапаможнасьць; **hílf(s)verb** *m*, -n *gram.* дапаможны дзеяслоў

• kumen* cu hilf дапамагчы, дапамагаць
• gixe hilf хуткая дапамога
• az dos umglik iz grojs, iz di hilf noent *šprxv.* калі гора вялікае, дапамога блізка (абы струп/галава, будуць вошы, абы бяда, будуць грошы)
• der menč darf arbetn, un got darf zajn cu hilf *šprxv.* чалавек мусіць працаваць, а бог дапамагаць (богу багаваць, а нам працаваць)

hilke *f*, -s, **hilnik** *m*, -es [?] ракетка (для настольнага тэнісу)

hiln [*d.* hüllen] хутаць, завінаць, акры(ва)ць, ахінуць, ахінаць, абвалачы, абвалокваць; **hile** *f*, -s вокладка, абгортка

hilule *f*, -s [*s.* (-ות)הילולא] вясёласьць, радасьць, радаванне, радашчы, сьмех, забава, пацеха [*sin.* frejlexkajt, gelcxter; simxe, farbrengens]; **hilúlediker** вясёлы, жвавы; **hilulevexínge** [*s.* וחינגא] радасьць і танцы; жыва і весела

hilxes *pl.* [*s.* ה(י)לכות →haloxe] прынцыпы, галіна, сфэра (чаго) [*sin.* di principn fun; dos gebit fun]; **hílxese-limšíxe** [*s.* הילכתא לימשיחא] справа далёкай будучыні; утопія, якая можа быць зьдзейсьнена пасьля прыходу Мэсіяша
• in hilxes geografje у галіне геаграфіі
hilxn (in) [*d.* hell] гучэць, зычэць; **hilx** *m*, -n (вод)гук; **a hilx ton*** гаркнуць, грымнуць; **hilxer** *m*, -s гучнагаварыцель; **hílxiker** зычны, гучны, громкі; **hílxikajt** *f* гучнасьць; **hílxndiker** гучальны, які гучыць
• hilxik laxn громка сьмяяцца
hilze=gilze *f*, -s [*d.* Hülse] 1. гільза; 2. струк, стручок
himen *m*, -s, **himn** *m*, -en [*gr.*] гімн
himl *m*, -en [*d.* Himmel] неба; **híml(i)šer, hímldiker** нябесны; **himlen** быць у небясьпецы, вагацца; **hímlbet** *f/n*, -n ложак з балдахінам; **himlblojer** нябесна-блакітны; **hímlfarb** *f*, **hímlkolir** *m* нябесны колер; **híml-gešréj** *n* злачынства, ліхадзейства; **híml-gevelb** *n* купал неба, небаскляпеньне; **hímlhejx** *f* паднябесьсе, надхмар'е; **hímlkerper** *m*, -s нябеснае цела; **híml-linje** *f*, -s гарызонт; **hímlrand** *m* небасхіл; **hímlrojm** *m* нябесная прастора; **híml(-)šrájendiker** страшэнны, недапушчальны, абуральны
• (es iz) himl efn zix! адзін бог ведае!
• švebn/flien* in di himlen лунаць у надхмар'і
• trefn* mit a finger in himl arajn трапіць пальцам у неба
• untern frajen himl пад адкрытым небам
• vi funem himl arop як зь неба зваліўся
• der himl ligt nox nit af der erd *glxv.* нябёсы яшчэ не знаходзяцца на зямлі (ня ўсё яшчэ згублена)
• fun dem himl git men arop, ober nit aruf *glxv.* зь неба ўгору не паляціш
• himl, efn zix! нябёсы, адчынецеся!
• himl un erd hobn gešvorn, az kejn zax zol nit zajn farlorn неба і зямля прысягнулі, што ні адна рэч у сьвеце ня згубіцца
• nit ale cores kumen fun himl *glxv.* ня ўсе беды прыходзяць зь неба
• oj, got in himl, tate ziser! ой, божухна, тата салодкі/любы!
hin=ahin [*d.* hin] *adv.* туды; **hinen** *adv.* у гэтым пакоі; **hínendiker** тамашні, тамтэйшы; **hínherl** *n*, -ex, **hinhér-ojsbejg** *m*, -n, **hin-hér-krimung** *f*, -en зыгзаг, крывуліна, зьвіліна, завіліна; **hinhér(ld)iker** зьвілісты, пакручасты, вілаваты, выгінасты
• hin un curik туды і назад
• hin un her туды і сюды
(h)ind *f*, -n, **hind(i)n** *f*, -s [*mhd.* hinde] *zool.* лань
(h)indik *m*, -es [*p.* indyk] *zool.* індык
• nit fun blozn zix vert der hindik fet *glxv.* не ад надзіманьня робіцца індык тлустым
hinej [*s.* הִנֵּה] *int.* вось, дзівіся, пабач [*sin.* ot, ze]
• hinej zajt visn, az ix bin ajx gekumen zogn "adje" (Š.-A.) ведайце, што я прыйшоў да вас, каб разьвітацца
hiner *pl.* →hun *f*, *dim.* **hindl** *n*, -ex, **híndele** *n*, -x курыца; **híneršer** курыны; **hínerflejš** *n* кураціна; **hínerštajg** *f*, -n, **hínerštal** *f*, -n куратнік
• an alter hiner-freser стары кураед (біты воўк; стары кот)
• hineršer sejxl/kop курыны розум, курыная галава
• štejn* (haltn* zix) vi af hinerše fis(lex) стаяць/трымацца як на курыных ножках/лапках (як на курынай назе)
• nito kejn hun, nito kejn hindelex *šprxv.* німа курыцы – німа куранятаў
híner-ojg *n*, -n [*d.* Hühnerauge] мазоль (на пальцах ног)
hínerplet *m* [*mhd.* hinbrit] летаргія, летаргічны сон
• lign* in hinerplet спаць у летаргічным сьне
hin(j)en [*d.* hin] 1. затрымлівацца, тырчаць, аціраца, прападаць (у адным месцы); 2. *fig.* кіснуць
hinken* (gehunken) [*d.* hinken] кульгаць; **hínkediker** кульгавы; **hínkedikerhéjt** *adv.* кульгаючы; **hínke(n)dik vern*** скрывець, закульгавець
• mir zajnen ojx nit kejn hinkedike šnajder мы таксама не кульгавыя краўцы (самі з вусамі; і мы ня з гліны зьлепленыя; і мы не абораю хлеб кроім)
• onhejbn* hinken закульгаць
• hinkt men af ejn fus, zol men šojn hinken af bejde хто храмае на адну нагу, мусіць ужо храмаць на абедзьве
• vern hent un fis mir šver, /hinket cu der hubl, /un dos harc – es klapt mir zejer – /hot ništ kejn faribl! (Z. B.) калі мае рукі й ногі стамляюцца, гэблік пачынае кульгаць, ■ сэрца – яно барабаніць у грудзёх – не крыўдуйце!
hínkumen* [*d.* hinkommen] дзецца, дзяваца
hínrixtn [*d.* hinrichten] 1. накіраваць; 2. караць сьмерцю; **hínrixtung** *f* пакараньне
hint *pl.* →hunt *m*, *dim.* **hintl** *n*, -ex, **híntele** *n*, -x сабака, пёс, псюк, цюця, цюцік; **hintevate** *adv.* па-сабачыы; **híntixe** *f*, -s сука; **híntišer** сабачы; **hintarnje** *f*, -s псарня, сабакарня; **híntšleger** *m*, -s гіцаль, скурадзёр, лупека
• a hintišer xuš-horejex сабачы нюх
• hintiše bajdl сабачая будка
• hintiše fel *fig.* сабачая шкура (аб чалавеку), шкурнік
• hintiše ojern сабачыя (вялікія) вушы
• hintiše ojgn сабачыя вочы (злыя альбо пакорныя)
• hintiše ibergegebnkajt/trajšaft сабачая адданасьць
hinter [*d.* hinter] *prep.* за, пад; **hínteršter** 1. задні; 2. *m* зад, азадак; **hintern=hinter dem**
• di hintešte zajt/fis/rod адваротны бок, задняя лапа/нага, задняе кола
• fun hint-arum з-за сьпіны (ціхай сапай)
• hinter di kulisn за кулісамі
• hinter di ojgn за(во)чы
• az me varft far zix, gefint men hinter zix *šprxv.* кінь перад сабою, знойдзеш за сабою
• der emes iz in di ojgn, der lign iz hinter di ojgn *šprxv.* праўда ў вочы, хлусьня зачы (у вочы зь мілым тварам, а за вочы крутым варам; у очы лісом, а за очы бісом; у вочы лісьцем сьцелем, а за вочы сыплем хмелем; вуснамі мёд разьлівае, а за пазухай камень трымае)
• der menč gejt in fincter un vejst nit, vos hinter zajne plejces gefint zix *šprxv.* чалавек рушыць у цемры і ня ведае, што ў яго за плячыма
• hinter di ojgn meg men redn afile afn pojlišn mejlex *glxv.* зачы можна ганіць нават польскага караля
• itlexer menč muz kukn/kakn hinter zix, nit far zix *glxv.* кожны чалавек мусіць глядзець/сраць за сабой, а ня перад сабой
• zol der hinteršter dajgen! хай зад сумуе!
hínter- [*d.* hinter-] *knv./pref.* за- (паказвае на накірунак руху назад або знаходжаньне ззаду)
hínteranandiker [*d.* einander] пасьлядоўны
hínterblajbn* [*d.* bleiben] заста(ва)цца (ззаду)
hínterbort *m*, -n [*d.* Bord] карма
hínterfisl *n*, -ex [*d.* Hinterfuss] падножка; **hínterfislex** *pl. fig.* важданіна (зламысная), перашкоды

híntergedank *m*, -en [*d*. Hintergedanke] затоеная думка
híntergengl *n*, -ex, **híntergeng** *pl*. [*d*. Hintergangene] інтрыга, падступніцтва, падкопы
• mit hintergeng крывым чынам, ціхай сапай
híntergesl *n*, -ex [*d*. Hintergasse] завулак
hínter-grive *f* [*p*. grzywa, *r./ukr*. грива] загрывак (у каня)
híntergrunt *m*, -n [*d*. Hintergrund] задні плян, задняя сцэна, фон, тло, аддалёнасьць
• in hintergrunt на задворках
hínterhojf *m*, -n [*d*. Hinterhof] (па)задворкі, прыгуменьне
hínterkulisn *pl*. [*d*. Kulisse] за кулісамі; **hínterkulisndiker** закулісны
hínterland *n* [*d*. Hinterland] тыл
hínterlistiker [*mhd*. hinterlistec] каварны, падступны; **hínterlistikajt** *f* каварства, падступніцтва
hínter(-)ojgiker [*d*. -äugig] завочны; **hínter-ojgler** *m*, (-n *f*, -s) завочнік
• [illegible] emecn hinter-ojgik асудзіць кагосьці завочна
• hinter-ojgiker unterrixt завочнае навучаньне
[illegible]rójvndiker [*d*. Ofen] *fig*. наіўны (з запечча), бязглузды, недарэчны
• [illegible]rójvndike svores глупствы
[illegible]hinteršisele *pl*. -x [*d*. schissen] каверза, падэсьць, ашуканства
• [illegible] (zajn* mit) hinteršiselex плесьці інтрыгі
hinteršpiclex *pl*. [*d*. Spitze] інтрыгі, падкопы
hínteršrajber *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d*. Schreiber] пісьменьнік, які патаемна піша за іншага чалавека
hínterštelikər [*d*. hinterstellig] адсталы; **hínterštelikajt** *f* непадстаўнасьць, неабгрунтаванасьць, непераканальнасьць
• zajn*/blajbn* hinterštelik (akegn) адстаць
hínterštot *f*; **hínterštotsk** *n* прыгарад, прадмесьце; **hínterštotiker**, **hínterštotišer** загарадны, прыгарадны
híntertejl *m*, -n [*d*. Hinterteil] задняя частка
híntertir *f*, -n [*d*. Hintertür] заднія дзьверы
híntervajlexs/híntervajlexc [*d*. Weile] *adv*. задам; назад, тым часам; потай, утайку, спатайка, тайма, цішком, патаемна, неўзаметкі, крадком
• varfn* ojgn hintervajlexs азірацца
hínterveg *m*, -n [*d*. Weg] бочная дарога; *fig*. інтрыга, падступніцтва, падкопы
hínterxejlek *m*, *pl*. -xalokim [*s*. (-ים)חלקי] тыл, зад, задняя частка; **hínterxejlekl** *n*, -ex [*s*. -חלק-] азадак, зад(ніца), гузно, клубы, крумянкі, галы
hintn [*d*. hinten] 1. *adv*. ззаду; 2. *m*, -s зад(ніца), азадак, гузно, гузка, срака; **hintn-arúm=hintn arum(ert)** *adv*. ззаду, задкамі, кружным, узбочным шляхам
• a štik hintn mit a por ojgn *vulg*. срака з вачыма (грубы, грузны чалавек)
• af hintn назад
• fun hintn ззаду, адзаду
• hintn mit ojgn *fig*. *vulg*. срака з вачыма
• hobn* di ojgn in hintn мець вочы на сраці
• hobn* špilkes in hintn мець шпількі ў сраці (аб непасядзе)
• dos mojl zol dir fun hintn štejn! *kll*. каб у цябе рот быў ззаду! у сраці твой рот!
• fun kušn dem gvir in hintn hot men šejne kadoxes *glxv*. хто цалуе багацея ў задніцу, той мае добрую трасцу
• mit ejn hintn zajn af cen xasenes *glxv*. з аднаю сракаю быць на дзесяці вясельлях (на ўсіх кірмашох)
• rixtik, rixtik, vi in hintn (iz) lixtik *glxv*. праўда, праўда, як у дупе сьвятло (хлусьня; рацыя, рацыя, капуста гарачая)
• vifl jor du bist gegangen af di fis, zolstu gejn af di hent un di iberike zolstu zix šarn afn hintn! *kll*. колькі гадоў ты хадзіў на нагох, столькі ж мусіш хадзіць на рукох, а рэшту жыцьця – совацца на сраці!
hinton* [*d*. hintun] дзець, дзяваць
hínzixt *f/m*, -n [*d*. Hinsicht] адносіны, сэнс
• in a geviser hinzixt у пэўным сэнсе
• in ale/fil hinzixtn ва ўсіх (у шмат якіх) адносінах
• in (der) hinzixt (fun) у адносінах, у (гэтым) сэнсе (да)
hip(e)n/hípern=hupn (iber) [*d*. hüpfen] скакаць; пра-, пера|скачыць, пра-, пера|скокваць; прапусьціць, прапускаць; **híperndik** *adv*. з пропускамі
hipex=hofex [*s*. הפוך] *adv*. наадварот, насупраць
hipke=hupke *f*, -s [*p*. hubka, *ukr*. губа] губа, трут, цэра
hipokritstve *f* [*gr*. hypokrites] крывадушнасьць, прыкідваньне
hipšer [*d*. hübsch] значны, досыць вялікі, дастатковы, выстарчальны; **hipš** *adv*. шмат, багата, дастакова, парадкам, даволі, ці мала, досыць (многа); **hipškajt** *f* значнасьць; **hípšlexer** дастаткова прыгожы
• hipš genug (a hipš bisl) даволі шмат
hiptl=hejptl=hojptl *n*, -ex галоўка (капусты/салаты), качанок
hipuxim=hafoxim *pl*. →hejpex *m* [*s*. (הפכים) הפוך(י)] процілегласьць, супрацьлегласьць
(h)ircn=ercn [*d*. ihr] зьвяртацца на "вы", выкаць
hirer *m*, *pl*. hirhurim [*s*. (-ים)הרהור(י) →mahar(h)er] імгненная думка, бягучыя разважаньні [*sin*. plucemdiker gedank, farbajlojfndik traxteniš]; **hirer-avéjre** *m*, *pl*. hirhure-avéjre [*s*. (הירהורי) עבירה] грэшная думка; **hirer-čúve** *m*, *pl*. hirhure-čúve [*s*. תשובה] пачуцьцё раскаяньня/шкадаваньня, жаданьне зьмяніцца ў лепшы бок [*sin*. xarote-gefil]
• a farzunkener in hirhurim паглыблены ў разважаньні
hirn *n* [*d*. Gehirn, *mhd*. hirn] мазгі, глузды
hirš=herš *m*, -n, (-ixe/-n *f*, -s) [*d*. Hirsch] *zool*. алень; **hiršns** *n* аленіна
hirt *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d*. Hirt] пастух
hirž *m* [*d*. Hirse] проса; пшано; **híržener** прасяны
hírže(ne)n [*ukr*. іржати, *p*. rżeć] іржаць, ірзаць; **a hirže ton*** заржаць; **hiržeráj** *f* іржаньне, ірзаньне
• hiržen vi a ferd/nar іржаць як конь/дурань
• kojft a ferdl, vos se hiržet /mit dem nomen Mucik, /kojft a hintl, vos se hafket, /mit dem nomen Cucik (Z. R.) ён купляе коніка, які ржэ і завецца Муцык, ён купляе сабачку, які брэша й завецца Цуцык
his- [*s*. -הת] *pref*.
hisbójdedes *n* [*s*. התבודדות] *xsd*. узьнікаючая пад узьдзеяньнем мэдытацыі адасобленасьць [*sin*. opgezunderkajt]
• praven hisbojdedes весьці адасобленае жыцьцё
• fun Kosev biz Kitev /iz a vejdele faranen, /avu der Balšem /af hisbojdedes iz gegan'en *flksl*. паміж Косавам і Кутамі быў лясок, у якім Балшэм адасобіўся
hisbójnenes *n* [*s*. התבוננות] разважаньне, удумваньне, раздумваньне, сузіраньне, кантэмпляцыя, мэдытацыя [*sin*. kontemplacje, arajnkler, arajntraxtung, meditacje]
hisgales *n*, -n [*s*. (-)התגלות →gile, nigle, nisgale] праяўленьне, адкрыцьцё; *xsd*. знаходжаньне схаванага праведніка
hiskarves *n*, -n [*s*. (-)התקרבות →korev, krejves, krojve, me-

kurev, mekarev] збліжэньне, прыязнасьць, дружнасьць [*sin.* dernenterung, bafrajndung, frajndlexkajt]

hislajves *n* [*s.* התלהבות] душэўны пад'ём, захапленьне, натхненьне, захопленасьць, (за)пал, гарачнасьць, экстаз, экзальтацыя, энтузыязм, па́тас [*sin.* bagajsterung, entuziazm, bren]; **hislájvesdiker** натхнёны, экзальтаваны, патэтычны

• redn* mit hislajves гаварыць з патэтыкай

• Ša-ša, nor, xsidim, šat, /der rebe iz šojn zat, /ša-ša, der rebe benćt /mit hislajves hojx, /Ša-ša, der rebe tanct, /ba im di ojgn glanct, /ša-śa, di rebecn /tanct dox mit im ojx. *flksl.* Ша-ша, хасыды, спакайней, рэбэ ўжо сыты, ша-ша, рэбэ моліцца з натхненьнем. Ша-ша, рэбэ танчыць, вочы ў яго блішчаць, ша-ша, рабініха танчыць ужо разам зь ім.

hismanes *n*, -n [*s.* (ן-)התמנות] пасада, месца; назначэньне на пасаду [*sin.* amt, štele; nominacje, baštimung af an amt]

hisn [*d.* husten] кашляць, керхаць

hisnacles *n*, -n [*s.* (ן-)התנצלות] апраўданьне, адказ, тлумачэньне [*sin.* farentferung]

hisnagdes *n* [*s.* התנגדות] апазыцыя, (су)праціўнасьць [*sin.* kegnšaft, opozicje]

hisnajges *n*, -n [*s.* (ן-)התנהגות →nojeg, minheg, hanhoge] абыходжаньне, паводзіны [*sin.* uffirung]

hisójreres *n* [*s.* התעוררות] духоўнае ўзбуджэньне, узрушэньне, абуджэньне маральных якасьцяў; малітва, якая скіравана на абуджэньне маральных якасьцяў

hispajles *n* [*s.* התפעלות →nifle, pe(j)le, mafle-łajses, nisim-veni-floes, majse-nifle, hafle-vofele, plie, pile-ploim] зьдзіўленьне, захапленьне, зачараваньне, натхненьне, сутаргавасьць, зьбянтэжанасьць пачуцьцяў [*sin.* ufruderung fun di gefiln; bavunderung, bagajsterung]; **hispájlesdiker** захапляльны; захоплены

• a hispajlesdiker ufnam захапляльны прыём

• arajnfaln*/arajnbrengen* in hispajles прыходзіць/прыводзіць у захапленьне

• er iz azoj arajn in hispajles, az... ён настолькі распаліўся, што...

• xapn cigene/kelberne hispajles (far) знаходзіцца ў цялячым захапленьні

hisrójmemes *n* [*s.* התרוממות] узвышэньне, падвышэньне, узьвялічваньне [*sin.* derhejbung]

Histadrút *f* [*ivr.* הסתדרות] суполка працоўных у Палестыне (з 1920г.)

histałkes *n* [*s.* הסתלקות] "зьніканьне"; сьмерць праведніка/сьвятога [*sin.* farśvindung]

histapkes *n* [*s.* הסתפקות] з(а)давальненьне/задаволенье тым, што ёсьць (самым малым, неабходным) [*sin.* banugenung]

histerik *f*, -es [*d.* Hysteriker] гістэрыка

• arajnfaln* in a histerik упадаць у гістэрыку

historje *f*, -s гісторыя; казка, байка; **históríšer** гістарычны; **históriker** *m*, -s, (-n *f*, -s) гісторык

hisxajves *n*, -n [*s.* (ן-)התחי(י)בות →xajev, xiev, xojv, mexajev, mexujev, misxajev, balxojv, farxojvter, nisxajev] абавязак, абавязацельства [*sin.* farflixtung]

hisxazkes/hisxaskes *n* [*s.* התחזקות →xizek, xazak, (be)xazoke, mexazek, maxzek] заахвочваньне, падбадзёрваньне [*sin.* štarkung, dermutikung]

hištadles *n*, -n [*s.* (ן-)השתדלות →mištadl, ojsštadlenen, štadlen] хадайніцтва, стараньне, высілак [*sin.* bamiung; intervenc]; **hištadles-šolíex** *m*, *pl.* -šelixim абраны хадайнік

hištapxes *n*, -n [*s.* (ן-)השתפכות] "выліваньне"; выказваньне пачуцьцяў [*sin.* ojsgos, iberflejc fun gefil]; **hištapxes-hanéfeš** *n* [*s.* הנפש] споведзь, выказваньне пачуцьцяў, душэўнага болю; **hištapxes-halév** *n* [*s.* הלב] "гэта выліваецца з сэрца"; збытак пачуцьцяў, моцная сардэчнасьць

hit *pl.* →hut *m/f*, -n, *dim.* **hitl** *n*, -ex/-en, **hítele** *n*, -x шапка, капялюш; **hítl(-)maxer** *m*, -s шапкар, шапачнік, шапавал; **hítvarg** *n* галаўныя ўборы

• hitl mit klapes шапка-аблавуха

• afn ganev brent dos hitl *glxv.* на злодзеі гарыць шапка (хто парася ўкраў, таму ўвушшу пішчыць; хто куры краў, у таго рукі трасуцца; хто сала краў, таму ў вочы дым ідзе; відаць па вачох, што ходзіць па начох)

• afn ganev in a cilinder brent nit dos hitl *glxv.* на злодзеі ў цыліндры шапка нčše гарыць

• az cvej šlogn zix, xapt der driter dos hitl *šprxv.* калі двох б'юцца, трэці хапае шапку (дзе двох звады вядзе, там трэці крадзе; дзе двух б'юцца, там трэці карыстае)

• dos hitl iz gut, nor der kop iz cu klejn *glxv.* капялюш добры, толькі галава замалая (калі розуму ў галаве німа, дык шапка ня дасьць)

• nit dos hitl iz fardrejt, nor der kop *šprxv.* ня шапка скасабочылася, але галава

hit *f*, -n [*d.* Hütte, *p.* huta] гута, шклозавод

hitn* (gehít/gehítn) [*d.* hüten] засьцерагаць, сьцерагчы, ахоўваць, пільнаваць, вартаваць, старажыць, даглядаць, дазіраць; **hiter** *m*, -s, (-n *f*, -s) вартаўнік, сторож, дазорац, даглядач; **hitung** *f* захаваньне, захоўваньне, варта

• hitn* emecn/epes vi fun a bejz ojg засьцерагаць кагосьці /нешта ад сурокаў

• hitn* vi dos ojg in kop, vi a briljant, vi an ejncik kind пільнаваць як сваё вока ў лобе, як брыльянт, як адзінага сына (як кот мышку/сала)

• az der menč hit zix, hit im got ojx *šprxv.* хто сам сябе сьцеражэ, таго й бог беражэ (сьцеражкога бог сьцеражэ)

• far got hot men mojre – far menčn muz men zix hitn *glxv.* бойся бога – сьцеражыся людзей

• got zol hitn! (zol mix got hitn fun dem!) ня дай (мне) бог! барані/бронь (мяне) божа! хай (мяне) бог сьцеражэ/бароніць (ад гэтага)!

hivnjak/hivnik *m*, -es [*ukr.* гівняк] гаўняк

hixc(e)n [*ukr.* гикати?] хіхікаць, гігікаць, кікікаць, кіхаць

hkb"h *abr.* **hakodeš-bórxu** [*s.* הקב"ה=הקדוש ברוך הוא →kudše-berix-hu] "гэты сьвяты, хай ён будзе блаславёны"; бог

(h)ladiš *m*, -es [*p.* gładyszka, *ukr.* гладишка] гладыш, збан(ок); сьмятаньнічак

hlibe *f*, -s [*r./v.*] глыба, камлыга

hljak/hljok=xljak *m*, -es [*ukr.* глек, *p.* hlak] гляк

(h)ljuben [*p.* lubić, *ukr.* любити] любіць, кахаць, мілаваць, галубіць

hlotke *f*, -s [*r./ukr./v.*] глотка

(h)lumen [*ukr.* глумити, *p.* głum] глуміць, псаваць, псуваць, гадзіць, плюгавіць, паганіць, партачыць; **hlumen zix** (iber) глуміцца, зьдзеквацца, кпіць; **hlum** *m*, **hlúmeniš** *n* глум, зьдзек, кпіны

(h)lušen=(h)lišen [*p.* głuszyć, *ukr.* глушити] глушыць

• hlušen di fiš глушыць рыбу

hm [*p.* hm, *ukr./r.* гм] гм

hnide *f*, -s [*p.* gnida, *ukr./r.* гнида] гніда
(h)nilje *f* [*ukr.* гнилля] гнільлё
hnoj=gnoj *m* [*p.* gnoj, *ukr.* гній] гной
hober *m/n* [*d.* Hafer] авёс; **hóberner** аўсяны; **hóber(-)cuker** *m/n* солад, брага; **hóberfeld** *n*, -er аўсянае поле; **hóber(-)grojpn** *pl.* аўсянка (крупа); **hóbergric** *m/f* аўсяная каша; **hóberzekl** *n*, -ex торба
• az me zect arajn a gandz in hober, štarbt zi fun hunger калі пасадзіць гусю ў авёс, яна памрэ з голаду
• di šnelkajt funem ejzl iz ophengik fun der col ufgegesenem hober *šprxv.* хуткасьць асла залежыць ад колькасьці зьедзенага аўса (каб конь добра вёз, падавай яму авёс)
• fun a gandz kojft men nit kejn hober *glxv.* (як) ад гусі авёс купляць (дастанеш, як у гусі аўса)
• Ix vel dir fun hober-štroj /špinen vajse zajdn, /nor du zolst mir a lejter šteln, /er zol cu himl štajgn. *flksl.* – З аўсянай саломы я табе вытку белы шоўк, але ты мусіш мне паставіць лесьвіцу да самога неба.
• [illegible] dos ferd mit gešrej, nor mit hober un hej *šprxv.* [illegible] каня крыкам, але аўсом і сенам (не гані каня дубцом, а гані аўсом; каб конь добра вёз, падавай яму авёс)
[illegible] [*d.* Habicht] *zool.* каршун
hobn* (ix hob, du host, er/ir hot, mir/zej hobn; gehát) [*d.* haben] 1. мець; 2. раджаць; 3. *n* роды; **hob** *m/n*, **hob-un-gób**, **hob-un-gúts** *n* скарб, манаткі, дабро, пажыткі, маёмасьць; **hóbern** *f*, -s (па)радзіха
• hobn* a hant (in) прыкласьці руку, прымаць удзел
• hobn* a harc (af) трымаць сэрца (мець зуб на кагосьці)
• hobn* a ponem мець твар/выгляд
• hobn* a šajxes мець адносіны (да), тычыцца
• hobn* an ort мець месца
• hobn* cu ton* мець агульную справу
• hobn* in zinen/ojgn (bedeje) мець на ўвазе
• hobn* jenem in arbl, in di švarce gret мець кагосьці ў рукаве, у чорнай бялізьне (у труне я яго бачыў; мне да яго справы німа)
• hostu nit, vejstu nit невядома адкуль (ні адтуль ні адсюль)
• vos hostu cu mir? што ты маеш да мяне?
• zajt mir un hot усяго найлепшага, посьпехаў вам
• darfst hobn, šik nox der boben *glxv.* прыйшоў час раджаць, пасылай па бабку
• ejder hobn un grobn, iz šojn beser gornit cu hobn *glxv.* чымся мець і хаваць, лепей ужо зусім ня мець (аб дзецях)
• er frejt zix, vos di mame hot im gehat un nit kejn fremde jidene ён весяліцца, што яго маці нарадзіла, а не чужая жыдоўка (бяз дай прычыны)
• – Ix vel dir di fiš ufesn, /un ale zoln zej zajn, /nor du zolst mir zibn kinderlex hobn, /un a mejdele zolstu mir zajn. *flksl.* Я зьем табе рыбу, каб уся яна засталася жывой, толькі ты мусіш радзіць мне сямёра дзяцей і застацца дзяўчынай.
• nit hobn zolstu kejn guts in štub! *kll.* каб у твае хаце дабра не было!
• vos me nemt zix nit alejn, dos hot men nit (un az me nemt zix alejn, šlogt men iber di hent) *šprxv.* чаго сам ня возьмеш, таго і мець ня будзеш (але хто бярэ сам сабе, той атрымлівае па рукох)
Hóceploc/Hócekloc *n*, **Hócmexa** [*d.* Hotzeplotz] Гоцэплоц (мястэчка ў Сылезіі) (азначэньне для далечыні); **hoceplóce/-klóce** дудкі! трасцу!
• antlojfn* in Hoceploc зьбегчы ў Гоцэплоц (куды вочы глядзяць; чорт ведама куды)
• farkrixn* in/kejn Hoceploc далёка зайсьці/заехаць, зарапартавацца
• fun Hoceploc бог/чорт ведае/ведама адкуль (з-за сьвету; дзе камар козы пасе; дзе саболі пасьвяць; дзе нашыя вароны не лятаюць; дзе чорт хамуты ня вешае)
hoc! [*ukr.* гоц!] *int.* гоц! гоп!
• zog nit: "hoc!", biz du bist nit aribergešprungen dem kloc *glxv.* не кажы "гоц", калі не пераскочыў (калоду)
hócke(ne)n/hočken zix [*ukr.* гоцати] гоцацца, гойдацца, гутацца; **hocke=hecke** *f*, -s 1. штуршок; жарт; 2. зараза; панос, мыт, мытуха, ганячка, гнётка; **hócelke** *f*, -s, **hócelixe** *f*, -s круцёлка, гоцалка, скакуха, непаседа (аб жанчыне); **hóckediker** дрогкі, трасучы
hoder *m*, -s [*mhd.* hader] лахман, рызман, шматок, скумат; **hódern** падраць, падзерці на шматкі/кавалкі
hoder *m* [*s.* הדר →mehader, mehuder, hider] 1. эсрог, цытрон (спэцыяльна адабраны, прыгожы і дарагі) [*sin.* esreg]; 2. *fig.* прыгажосьць; вельмі прыгожая рэч або прыгожы чалавек
hodes=hadás *m*, *pl.* -n/hadasim [*s.* הדס(-ים)] 1. *bot.* мірт; 2. **hadase** *f*, -s [*s.* הדסה(-ות)] міртавая галіна, якую прывязваюць да пальмавай галіны для блаславеньня на Сукэс; **hodes** *m*, -n, *dim.* **hodesl** *n*, -ex; **hódes-puškele** *n*, -x скрынка, пушка для прыпраў, якімі карыстаюцца ў час Гаўдалы [*sin.* bsomim-biksl, gevircn-puške]
• hodes štinkt di gance vox, un šabes-cu-naxts šmekt zi *glxv.* мірт сьмярдзіць увесь тыдзень, але суботнім вечарам пахне (*vrtš.* "hodes" – "мірт" і жаночае імя "Hadase" – "Гадаса")
hódeven [*p.* hodować, *ukr.* годувати] 1. гадаваць; 2. *n*, **hodevanje** *f*, **hodivl(j)e** *f* гадаваньне, гадоўля; **hodevanik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **hodovnik** *m*, -es, (-vánke *f*, -s) выхаванец, выхаваньнік, гадаванец, гадунец; **hódever** *m*, -s чалавек, які займаецца гадоўлей
• hodeven af cezect vern* гадаваць на забой
• hodeven mit refues нашпігоўваць лекамі
• hodeven texter af lajtiše gelexter! *glxv.* гадаваць дачок людзям на сьмех!
hodi! hodje! [*ukr.* годі] *int.* годзе!
• hodi vejnen! годзе плакаць!
hod-málxes *m* [*s.* הוד־מלכות →hojd] царская веліч; **hod-malxúse** [*s.* מלכותו־] яго царская вялікасьць
hófer(d)iker, **hóferlexer** [*d.* hoffärtig] 1. самаўпэўнены, ганарлівы, ганарысты, фанабэрысты, пыхлівы, зухлівы, бесклапотны, заўзяты; 2. *m* ганарлівец, самаўпэўнены чалавек; **hóferdikajt** *f* самаўпэўненасьць, ганарлівасьць, фанабэрыя, бодрасьць, бесклапотнасьць, заўзятасьць
hofex=hipex [*s.* הפוך →hejpex, hefex, mehapex, nepex] *adv.* наадварот, насупраць [*sin.* kapojer, farkert; *ant.* jošer]
hofixt *m*, -n [?] *zool.* арлан
hofn (af, cu) [*d.* hoffen] спадзявацца; **hóf(en)ung** *f*, -en надзея, спадзяваньне, спадзяванка, спадзеў; **hófntlex** *adv.* напэўна, мабыць, мо, мусіць, можна спадзявацца; **hófenungfuler** прасякнуты надзеяй; **hófenung(s)loz(ik)er** безнадзейны; **hófenung(s)lozikajt** *f* безнадзейнасьць
• a hofenung cu got спадзяваньне на бога
• af got darf men hofn, ober alejn ojx nit šlofn *glxv.* на бога спадзявайся, але й сам ня сьпі (божа, памажы, а сам не ляжы (а ты, дурню, падбяжы); памажы, божа, але й ты не лянуйся, нябожа)

• an oreman hot draj hofenungen (az er vet vern azoj rajx, vi zajn šoxn, oder der šoxn vet nox oremer vern, vi er iz, oder zej veln bejde štarbn kabconim) бядняк мае тры спадзяваньні (што ён разбагацее, як ягоны сусед, або сусед зьбяднее, або яны абодва памруць жабракамі)
• gut iz cu hofn, šlext iz cu vartn *šprxv.* добра спадзявацца, кепска чакаць (найцяжэй чакаць і даганяць)
• hofntlex fargesn menčn, ver es hot zej geštelt af di fis, un krixn šojn afn kop напэўна забываюцца людзі, хто іх паставіў на ногі, і лезуць ужо на галаву
• kolzman der/a menč hot/halt nox di ojgn ofn, zol er nox hofn *glxv.* пакуль вочы бачаць, нельга губляць надзею (проч маніся, а жыта сей; пакуль чалавек жыве, то ўсяго можна спадзявацца; хто сее, той мае надзею/той надзее)
• mit hofenung vestu zat ništ zajn (hofenung maxt nit zat) *glxv.* спадзяванкай сыты ня будзеш
• s'vilt zix nit glojbn, me muz ober di hofenung lejgn *glxv.* ня хочацца верыць, але трэба спадзявацца
• Sofkolsof vos mejnstu dermit, /vos du vilst cu mir nit kumen? /Ix hof, ix hof, s'vet zajn aza cajt, /du vest mix zuxn un nit kenen gefinen. *flksl.* У рэшце рэшт, што ты хочаш гэтым сказаць, што ты не жадаеш да мяне прыехаць? Я веру, я веру, надыдзе такі час, ты будзеш мяне шукаць і ня зможаш знайсьці.

hogl *m*, -en [*d.* Hagel] град; **hoglen** (mit) сыпаць/сячы градам
• faln* vi a hogl падаць як град
• es šit a hogl (s'hoglt) сыпле град
• me antlojft fun regn, bagegnt mit hogl *glxv.* уцякаў ад дажджу, трапіў у град (з дажджу пад рыну; з холаду ў мароз; ад бяды ўцёк, да ў гора трапіў)

hogn *pl.* hagunim [*s.* (ים-)הגון], **hagune**, -s [*s.* (ות-)הגונה] пачэсны, шаноўны, паваж(а)ны, людзкі [*sin.* bekovedik, lajtiš]
(ho)iker šoxaxti *m* [*s.* עיקר שכחתי(ה)] "найважнейшае я запамятаваў"; постскрыптум
hoj! [*p.* hoj, *ukr.* той] *int.* гой! гэй!
hojb *f*, -n, *dim.* **hajbl** *n*, -ex [*d.* Haube] чапец, каптур; чэхлік
• a vajbl in a hajbl жанчынка ў чапцу
• er iz gebojrn in a hajbl ён нарадзіўся ў каптурыку/сарочцы/кашулі (пад шчасьлівай зоркай)
• hojb un šlejer! чапец і вэлюм!
• vej iz dem vajbl, vos kumt ahejm cum foter in hajbl *glxv.* гора дзяўчыне, што пайшла прочкі да бацькі ў адным чапцы
• ven vert fun a mejdl a vajbl? – az me tut ir on a hajbl *glxv.* калі дзеўка робіцца жанчынай? – калі ёй надзяваюць каптур

hójbice *f*, -s [*d.* Haubitze] гаўбіца
hojbn*=hejbn* (gehójbn) падымаць
hojcen=uc(e)n [*mhd.* ûzen] пад'ялдыкваць, кпіць, насьміхацца
hojcoe=hecoe *f*, -s [*s.* (ות-)הוצאה →bal-hojcoe] 1. расход, выдатак, (с)трата, кошт [*sin.* ojsgabe, kostn; *ant.* haxnose]; 2. выманьне (таксама Торы ў сынагозе для чытаньня); **hojcoes-hadérex** *pl.* [*s.* הדרך] дарожныя расходы, выдаткі [*sin.* rajze-ojsgabes, vegkostn]
• arajnbrengen* emecn in hojcoes увесьці кагосьці ў страту
• gebn* hojcoe ушанаваць кагосьці правам выманьня Торы
• ojsdrejen zix mit der hojcoe неяк выкруціцца з расходам
• ojsšlogn* (zix) di hojcoes пакрыць страты
• ojsštejn* di hojcoes аплаціць выдаткі
• umkern di hojcoes вяртаць выдаткі
• az me vil zix ojsšlogn di hojcoes, šlogt men zix ojs di cejn *glxv.* зубы сабе павыбіваеш, але ўсе страты не пакрыеш

hojd [*s.* הוד →hod-] "веліч, вялікасьць"; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў
hojde [*s.* הודו] "дзякуе"; першае слова і назоў ранішняй малітвы [*sin.* dankt]; **hojdoe** *f*, -s [*s.* (ות-)הודאה] удзячнасьць, прызнаньне, згода
Hojde [*s.* הודו] *tnx.* Году (Індыя) (Эст. 1:1, 8:9)
• zogt er "Hojde", zogt zi "Xuš" ("kuš in oxer"), zogt er "flejš", zogt zi "fiš" *glxv.* ён кажа "Году", яна кажа "Хуш" ("пацалуй у сраку"), ён кажа "мяса", яна кажа "рыба"

hojden [*ukr.* гойдати, *p.* hojdać] 1. гойдаць, гушкаць; 2. *n* гайданьне, гушканьне; **hojd(lk)e/hójdevke** *f*, -s гойдалка, гушкалка, арэлі; **hójdevdiker** які гушкаецца, гайдаецца, вагаецца
• hojden zix af hojdlke гушкацца на арэлях

hojdoe *f*, -s [*s.* (ות-)הודעה →mojdie, jedeje, jedie, jadn] аб'ява, абвяшчэньне, паведамленьне [*sin.* meldung, onzog]; **hojdóecetl** *m*, -en паведамленьне (папера)
hojf *m*, *pl.* -n/hejf, *dim.* **hejfl** *n*, -ex [*d.* Hof] двор, дзядзінец; **hójfiker, hójfišer** дваровы, надворны; **hójfhunt** *m*, *pl.* -hint дварняк; **hójflajt** *pl.* прыдворныя
• az der porec iz a guter, iz der gancer hojf gut *šprxv.* калі пан добры, дык увесь двор добры (які пан, такі яго і крам)
• az got helft, me lozt šojn in hojf arajn, zogt der lakej: pan ji, pan spi, pan gosci ma, pan njema času калі бог дапаможа трапіць на падворак, дык лакей скажа: пан есьць, пан сьпіць, пан мае гасьцей, пан ня мае часу [*p.* pan je, pan śpi, pan gości ma, pan niema czasu]
• kolzman me zict in hojf, iz men a har, az me varft arojs funem hojf, iz men a nar *šprxv.* пакуль сядзіш у двары – гаспадар, выгналі вон з двара – дурань
• vos kumt mir arojs fun majn pojliš rejdn, az me lozt mix in dem hojf nit arajn? што мне з маёй польскай гаворкі, калі мяне не пускаюць на надворак?

hojfírn=(h)avírn (hojfírt/(h)avirt) [*d.* hofieren] дагадзіць, дагаджаць, заляцацца, прыпадаць (за кімсьці)
hojfn *m*, -s, *dim.* **hojfndl** *n*, -ex, **hájfele** *n*, -x, **hajfl** *n*, -ex [*d.* Haufen] куча, груда; **hójfnvajz** *adv.* кучамі, грудамі
• hojfn ruinen руіны, груды каменьня
• hojfn štejner крушня
• lign* hojfnvajz ляжаць грудамі

hojfn *m*, -s, *dim.* **hajfl** *n*, -ex, **hájfele** *n*, -x [*d.* Handvoll] жменя; **hójfnvajz** *adv.* жменямі
• laxn in di hojfns сьмяюцца ў кулак

hojker *m*, -s, (-te *f*, -s) [*d.* Höcker] 1. горб; 2. гарбун; **hójkerter, hójkerdiker** гарбаты; **hójkern zix** горбіцца
• zajn* a hojker быць гарбуном/няўдалым
• an oreman iz vi a hojker *glxv.* бядняк, як і гарбун (носіць усё сваё дабро на сабе)
• der, vos hot a hojker, muz im trogn *šprxv.* хто мае горб, мусіць яго насіць
• es iz gezunt – cum hojker *glxv.* гэта лекі – гарбатаму (як сьляпому акуляры, як лысаму грэбень; і самыя найлепшыя лекі бескарысны для калекі)
• jederer zet nor jenems hojker, ober ništ zajn ejgenem *šprxv.* свайго горба ніхто ня бачыць (чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма; чужое бачыць пад лесам, а свайго ня бачыць пад носам; у чужым воку і парушынку ўгледзім, а ў сваім і калоды не пабачым)
• ven frejt zix a hojker? – ven er bagegent a cvejtn (az/ven er zet dem cvejtn; az/ven er zet a gresern hojker far zix) калі радуецца

гарбаты? – калі сустракае такога ж (з большым гарбом)

hojler [*d.* hohl, *p.* goły] пусты; голы; **hojlkajt** *f*, -n 1. паражніна, дуціна; 2. аголенасьць; галеча, беднасьць; **hójlnaketer** голы; **hójlzojmiker** *bot.* голанасенны

- a hojler šarbn голы чэрап
- der hojler emes голая праўда
- dos iz hojle fantazje! гэта голая фантазія!
- hojl vi a katojl голы як каталік
- hojl vi di mame hot im gehat (volt im ict gehat) голы як маці радзіла (як бізун/бубен/калена/костка/палец/пень, як сьвяты турэцкі, як у лазьні)
- hojle nariškajtn пустое глупства
- hojle vent голыя сьцены
- mit di hojle hent голымі рукамі
- šlofn* af der hojler erd спаць на голай зямлі
- hot men zin iz vojl, hot men texter, maxn zej hojl *šprxv.* ад сыноў – дабро, ад дачок – галеча

hojlex=hilex *m*, -n [*s.* (הולך-)ן] 1. *iron.* манера апранацца; [illegible]ходжаньне, паводзіны, прывычка, звычка, унада, [illegible]насьць [*sin.* uffirung]; **hojlex-bótl** *m*, -s [*s.* (בטל-)ס] [illegible], подар; **hojlex-róx(i)l** *m* [*s.* רכיל] паклёпнік, [illegible], плётнік [*sin.* bareder, pljotke-maxer, rexiles-trajber]

hojlexn [*s.* הולכן] *iron.* ады-, сы|сьці, ады-, сы|ходзіць, [illegible] [*sin.* (avek)gejn]

hojln=hajln [*d.* heulen] выць, раўці, рыкаць

- az me lebt cvišn velf, muz men hojln vi a volf *šprxv.* сярод ваукоў жыць, па-воўчы і выць (шыць – з шаўцамі, выць – з ваўкамі)

hojln [*d.* holen] прынесьці, прыносіць, даста(ва)ць

hojn *m*, -en [*s.* (הון-)ען] скарб, багацьце; **hojn-ráv** *m* [*s.* רב] вялікая маёмасьць, майно, багацьце

hojpt 1. *m*, -n [*d.* Haupt] галоўны, галава, кіраўнік; 2. *adv.* галоўным чынам; **hójptlexer** галоўны; **hójptfeler** *m/n*, -n галоўны недахоп; **hójpt-gedank** *m* галоўная думка; **hójpt-mase** *f* асноўная маса; **hójptonfirer** *m* галоўны кіраўнік; **hójptrolje** *f* галоўная роля; **hójpt-štot** *f, pl.* -štet сталіца; **hójptšverikajt** *f*, -n галоўная цяжкасьць; **hójptzac** *m*, -n *gram.* галоўны сказ; **hójptzax** *f*, -n галоўнае, галоўная рэч; **hójptzaxlex/hójptzexlex** *adv.* галоўным чынам; **hójptzaxlexer** галоўны

hojra=hore *f*, -s [*rum.* hora] румынскі народны танец

hojreg *m*, *pl.* harugim [*s.* (הרוגים) הורג →hargenen, harige, horeg, nereg] забіты, змардаваны [*sin.* getojter, dermordeter]; **hójregn** [*s.* הורגן] забі(ва)ць да сьмерці [*sin.* merderlex šlogn]; **hojreg-nefášes/-nefóšes** *m* [*s.* נפשות] забойца; злосьнік, злы чалавек [*sin.* merder; bejzer menč]

hójries *pl.* [*s.* הוריות] марэньне, летуценьне, лятунак, зданьне [*sin.* trojmerajen, ojsdaxtenišn]; *tlmd.* назоў 10-га трактату 4-га разьдзелу (пытаньні аб судовых памылках старэйшага сьвятара або сынэдрыёну)

- traxtn hojries марыць, летуцець

hojroe *f* [*s.* הוראה] вучэньне, навучаньне на рабіна; рабінства [*sin.* raboniše lere; rabones]

hójsener [*d.* aussen] зьнешні, вонкавы

hojsofe=hesife/hesofe *f*, -s [*s.* (הוספה-)ות →mojsef] дадатак, надбаўка, прыбаўка, прыбаўленьне (да пэнсіі) [*sin.* cugob, culog; gehalt-hexerung]

- bakumen* a hojsofe атрымаць прыбаўку
- az kohol vil arojsvarfn dem rov, bet er a hojsofe *glxv.* калі кагал хоча выкінуць рабіна, той просіць надбаўкі
- az me vil nit dem xazn, hejst er zix nor gebn a hojsofe *glxv.* калі хочуць пазбавіцца кантара, дык той яшчэ патрабуе сабе прыбаўкі

hojšajne=(he)šajne *f*, -s [*s.* (הושענא-)ות] 1. малітвы, якія чытаюцца на Сукэс і якія пачынаюцца і канчаюцца словам "hojšajne" ("дапамажы ж"); 2. галінка вярбы, якую прывязваюць да пальмавай галіны; **(hoj)šajnerábe** *f* [*s.* רבה] сёмы дзень Сукэсу (Кучак)

- šlogn* hojšajne абіваць лісьце з галінкі вярбы ў час маленьня
- dos iz šojn nit kejn menč – an opgešlogene hojšajne (er zet ojs vi an opgešlogene hojšajne) гэта ўжо не чалавек – абабіты вербалоз (ні на што ня варты, стары і хворы чалавек)
- hojšajne-rabe firt men di parxes in bod arajn на сёмы дзень Сукэсу пархуцікаў вядуць у лазьню (раней гэта было звычаем у мястэчках)

Hojšeje [*s.* הושע] *tnx.* (прарок) Асія; Кніга прарока Асіі

hojt *f*, *dim.* **hajtl** *n*, -ex, **hájtele** *n*, -x [*d.* Haut] скура, плеўка; **hójt-geveb** *m anat.* скурная тканка; **hójtiker** скурасты; **hójt-krankajt** *f*, -n хвароба скуры; **hójt-svjendžarnjes** *pl.* сьверб, сьвярбячка; **hójt-šinder** *m* скуралуп, жывадзёр; **hójt-šparelex** *pl.* цыпкі; **hójt-štof** *m bot.* клятчатка; **hójt-venerišer** *med.* скурна-вэнэрычны

- a naje hojt zix af im ongecojgn! скуру на ім памянялі!
- (arojs)krixn*/arojsšpringen* fun der hojt (ojsn hojt krixn* /špringen*) лезьці/вылузвацца са скуры
- di hojt brent af im скура гарыць/сьвярбіць на ім
- di hojt citert af im на ім скура дрыжыць (моцна баіцца)
- di hojt rajst af im! скура на ім дзярэцца! (хутка зношвае рэчы)
- fun (der) heler hojt *fig.* ні з таго, ні зь сяго; ні села, ні пала (нечакана, недарэчы, няўчасна, безгрунтоўна, беспадстаўна)
- ojsgevaksn vi fun der heler hojt *fig.* быццам зь неба спаў (выскачыў як каза з маку, як чорт з лазы, як жаба з куста)
- vi s'zol a hajtl arop fun di ojgn быццам заслона з вачэй спала
- (zajn*) hojt un bejn(er) скура ды косьці
- az an alter man nemt a junge mojd, citert af im di hojt *glxv.* калі стары бярэ маладую дзяўчыну, на ім аж скура дрыжыць (муж стары, жонка малада, то агонь да вада)

hojve *m* [*s.* הו(ו)ה] сучаснасьць, цяперашні час

hó(j)xcajt *f* [*d.* Hochzeit] вясельле, шлюб

hojxer (héxerer) [*d.* hoch] 1. высокі; 2. громкі; **hojx=hejx** *f, pl.* -n /hejx вышыня; **hojxkajt** *f*, -n, **hójxeniš** *f*, -n вышыня, узвышша; **hojxn=hejxn** падымаць, уз-, па|вышаць, узьнімаць

- (gib a) kuk arop vestu zen/visn, vi hojx du štejst *glxv.* зірні долу, каб ведаць, як высока ты стаіш
- hojx un dar, un šmekt mit nar высокі і худы, і сьмярдзіць дурнем
- hojx vi a drong высокі/доўгі як дрын/жэрдка/тычка
- krix nit cu hojx, vestu nit darfn niderik faln (fli nit hojx, vestu nit faln niderik) *šprxv.* хто высока заглядае, той нізка сядае (хто высока нос задзірае, той на лобе гуз набівае)
- me darf ništ zajn hojx cu zajn grojs *glxv.* ня трэба быць высокім, каб быць вялікім

hójxbacolnter высокааплатны; **hójxantviklter** высакаразьвіты; **hójxbagabter**, **hójxtalantírter** высокаадораны; **hójxbárgiker** высакагорны; **hojxdajč** *n* [*d.* hochdeutsch] верхне-нямецкая мова; **hójxdajčer** верхне-нямецкі (дыялект); **hójxgelernter** высокаадукаваны; **hójxgerétenišdiker** высокаўраджайны; **hójxgešecter=hojx**

gešecter, **hójxvirdiker** высокапаважаны, вельмі паважаны, высокашаноўны; **hójxgeštelter=hojx geštelter** высокаластаўлены; **hójxgetrajer** дакладны, пэўны; **hójxmutiker**, **hójxharciker** велікадушны; **hójxharcikajt** *f* велікадушнасьць; **hójxklingndiker** высакамоўны, напышлівы; **hójx(-)kvalificirter** высокакваліфікаваны; **hójx(-)kvalitativer** высакаякасны; **hójxland** *n* узвышша, пласкагор'е, плато; **hójxmitiker** [*d.* hochmütig] фанабэрысты, чванлівы; **hójxproduktiver** высокапрадукцыйны, высокапрадуктыўны; **hójxpunkt** *m*, -n вышэйшая кропка; **hójxre(j)der** *m*, -s гучнагаварыцель; **hójxsórtiker** высакасортны, высокагатунковы; **hójxštimiker** галасісты; **hójxšul** *f*, -n вышэйшая навучальная ўстанова; **hójxvaser** *n*, -en паводка, разводзьдзе; **hójxváserdiker** паўнаводны; **hójxvuksiker** высакаросты

hojx(ke)n [*d.* hauchen] дуць, дыхаць; **hojx** *m*, -n подых; **a hojx ton*** дыхнуць, дунуць

hojz *n*, *pl.* hajzer, *dim.* **hajzl** *n*, -ex, **hajzke** *f*, -s, **hájzkele** *n*, -x [*d.* Haus] хата, дом; **hójziker** хатні; **hójzarbetern** *f*, -s хатняя работніца; **hójz-baleboste** *f* [*s.* בעל הבית] дамаўласьніца, гаспадыня; **hójzfirung** *f* дамаводзтва; **hójzgezind** *n.* -er/-n, **hójzlajt** *pl.* сям'я, дамачадцы, дамашнія, хатнія; **hojzn** (mit, ba) ужы(ва)цца, ладзіць, жыць у згодзе/злагадзе; жыць, пражываць, мяшкаць; **hójzrok** *m* (хатняя) капота, хламіда, сурдут; **hójzrot** *n*, **hójz-virtšaft** *f* хатняя гаспадарка; **hójzvirtn** *f*, -s хатняя гаспадыня; **hójzzaxn** *pl.* хатнія рэчы; **hójz-zuxung** *f*, -en хатні ператрус

- farvos kenen zej nit hojzn cvišn zix? чаму яны ня могуць ужыцца між сабой?
- gejn* iber di hajzer хадзіць па хатах (жабраваць)
- nit hojzn mit šxejnes ня ладзіць з суседзямі
- fun itlexn hojz trogt men epes arojs *glxv.* з кожнай хаты штосьці выносяць
- kojfstu a hojz, freg zix nox, ver zajnen di šxejnim arum *šprxv.* купляеш дом, пытайся спачатку, хто твае суседзі
- ver es lebt in a glezern hojz, tor kejn štejner nit varfn *šprxv.* жывучы ў шкляной хаце, камяні не кідаюць
- x'hob fargesn ale libste, /x'hob farlozt majn ejgn hojz; /x'hob dem jam zix opgegebn; /trog mix, jam, cum muters šojs (X. B.) я забыўся на ўсіх сваіх любых, я пакінуў мой уласны дом; я аддаўся мору, нясі мяне, мора, ва ўлоньне маёй маці

hojz *m/f*, -n [*d.* Hose] калашына, калоша; **ho(j)zn** *pl.*, *dim.* **hejzlex** *pl.* нагавіцы, штаны, порткі, майткі; **hójzn-bendl** *n*, -ex матузок; **hójzn-kešene** *f* кішэня ў штанох

- a por hojzn пара нагавіц
- kurce hejzlex шорты
- a sod gejt nor in hojzn *šprxv.* сакрэт ходзіць толькі ў нагавіцах (толькі сярод мужчынаў) (калі сказаў бабцы, то так як усёй грамадцы)
- er hot in di hojzn a jarid ён мае ў штанох кірмаш
- zi trogt di hojzn (zi gejt in hojzn) яна носіць порткі (верхаводзіць у сям'і; бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова)

hojzírn (hojzírt) [*d.* hausieren] гандляваць у разнос; **hojzirer** *m* разносчык, карабейнік

hójznblozn *pl.* [*d.* Hausenblase] рыбін клей

hok *m*, -n/-es, **hokn** *m*, -s, *dim.* **hokndl** *n*, -ex, **hekl** *n*, -ex [*d.* Haken] крук, бусак; кручок, гачок; **hoke** *f*, -s зачэпка, перашкода; **hokl** *m*, -en гаплік; **hók-un-špigl-árbet** *f* рукадзельле

hokico [*s.* הקיצה] уставай! прачынайся! абуджайся!

- hokico, Mendele, xap zix uf, Mendele, un krix arojs fun untern ojvn (M.M.-S.) уставай, Мэндэлэ, прачынайся, Мэндэлэ, і вылязай з запечча

hokus-pókus/-fókus *m* [*d.* Hokuspokus] фокус-покус, спрытнасьць рук

Holand *n* [*d.* Holland] Галяндыя; **hólender** 1. *m*, (-ke/-n *f*, -s) галяндыец; 2. **hólendišer** галяндзкі, галяндыйскі, галяндэрскі; **holendiš** *n* нідэрляндзкая мова

holc *n*, *pl.* helcer [*d.* Holz] дровы; дрэва (матэрыял); палена; **hólcerner=hílcerner** драўляны, драўняны; **hólciker** драўнінавы; **hólcarbet** *f* вырабы з дрэва; **hólcbaarbetndiker** дрэваапрацоўчы; **hólcbaarbetung** *f* дрэваапрацоўка; **hólc-epele** *n*, -x дзікі яблычак, дзічка; **hólchak** *m*, pl. -hek калун; **hólchaker/hólcheker** *m*, -s дрывасек; **hólckojln** *pl.* драўняны вугаль, вугольле; **hólcmarx** *m*, -n асяродак, асяродкавіна; **hólcmase** *f* драўняная маса; **hólcšnit** *m*, -n гравюра на дрэве; **hólcšniceráj** *f* разьбярства, рэзь па дрэве; **hólc-štof** *m* драўніна; **hólcvarg** *n* драўніна; **hólcvorem** *m*, *pl.* -verem/-verim *zool.* драўняны чарвяк

- ■ bintl holc вязанка дроваў
- a štik holc *fig.* дубіна, бервяно, палена, доўбня (пра чалавека)
- az me hakt holc – faln špener (vi me hakt dos holc, azoj špringen di špener) *šprxv.* дзе дровы сякуць, там трэскі лятуць (дзе п'юць, там і льюць)
- dos holc-epele švimt fun ojbn *šprxv.* дзікі яблычак плавае на паверхні (нявартыя рэчы заўжды трымаюцца наверсе) (гаўно ня тоне)
- ejn štikl holc kon alejn ništ brengen палена дроваў сам не прынясе

hóldern [*p.* gałda?] галдаць (як індык), галасаваць, тлумiць, гаманіць; **holderáj** *f* гáлас, гармідар, гарланьне, тлум, гоман

hóldern [?] прагна глытаць, жраць, жэрці

holedrige/holodrige *m*, -s, (-xe *f*, -s), **holedranec/holodranec** *m*, -nces, **holedriznik/holodriznik** *m*, -es, **holedrile/holodrile** *m*, -s, (-xe *f*, -s) [*ukr.* голодранець, *p.* hołodraniec] галадрыга, галадранец

hól(eš)ke=háleške *f*, -s *kul.* гал(уш)ка

holex Mojše-Mórdxe [*s.* הו(ו)לך משה־מרדכי →hilex, mehalex] сыйшлі! зьехалі! [*sin.* gegangen! zix opgetrogn!]

holík/holíš *m*, -n [*ukr.* голик, голиш, *p.* hołysz] галыш, галеча, галота

hol(j)uben=haluben галубіць

holoblje=halobl(j)e *f*, -s аглобля

- arojsgejn*/ špringen* fun (di) holobljes выскачыць з аглобляў (адбіцца ад рук)

holopuznik/holepuznik/holehuznik/holepupnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*ukr.* голопуз] галапузы

holosne(r) [*p.* głośny, *ukr.* голосистий] галасісты

holote *f*, -s [*ukr.* голота] галота, банда, зграя, шайка

holoveške/holeveške *f*, -s, **holovnje** *f*, -s [*ukr.* головня, головешка, *p.* głownia] галавешка

holt/hold hobn*/krign* [*mhd.* holt] любіць, быць да спадобы, падабацца; **hóltiker** прыемны

- holt (hobn*) fun vajtn (a šlofedikn) любіць здалёк, на адлегласьці (не любіць) (калі сьпіць зубамі да сьцяны)
- holt hobn* vi a bitere cibele, vi cejnvejtik любіць як горкую цыбулю, як зубны боль (як сабака катá/палку/цыбулю, як сьвіньня гарбуз/сена, як цыган сьляпую кабылу)

• holt hobn* vi gold, vi an ejgn kind, vi got iz mir lib любіць як золата, як сваё дзіця, як бога (як матка дзіцятка, як сваю душу)
• holt vi ojgnvejtog, vi fefer in noz падабацца як боль у вачох, як перац у нос
• holt hob ix dir, nor... gej af drojsn я цябе люблю, але... ідзі на двор
• ix hob dix azoj holt, az ix volt dir majn tojt nit gežalevet! *kll.* я цябе так люблю, што й сьмерці сваёй табе не пашкадую!
• - Oj, mamenju tajere, mamenju lib, /dem junginkn šnajderl trajb nit fun štib (štub). /Der junginker šnajderl, šejn iz vi gold, /dem junginkn šnajderl hob ix dox holt. (M. L.) – Ой, матуля дарагая, матуля любая, не гані маладзенькага краўца з хаты. Маладзенькі краўчык, прыгожы як золата, ён мне да спадобы.

hólubces/hólupces/hólepces *pl.* [*p.* hołubce, *ukr.* голубці] [illegible]голубцы

[illegible]der-bojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Holunder] *bot.* бузіна [illegible]

[illegible] (haroše) *m*, -s [*s.* (הרשע) (המן(-ס] *tnx.* Гаман(-[illegible]) злачынец, ліхадзей; вораг гэбрэяў, анты[illegible]; **hómen-klaper** *m*, -s пурымская бразготка; [illegible]-taš *m*, -n, **hómente** *f*, -s *kul.* трохкутныя коржыкі [illegible] чарнасьлівам, курагой і гарэхамі (на Пурым)
• er hot gehat Homens sof/mapole яму прыйшоў Гаманаў канец (паражэньне)
• hern vi Homen dem grager ня слухацца, ня браць да ўвагі, не зьвяртаць увагі (як Гаман на трашчотку)
• šlext/bejz vi Homen haroše злы/ліхі як Гаман-злачынец (як зьмяя/зьмей/скула/аса/шэршань)
• iber dem blozt men homen un me klapt šojfer! *hum.* такім чынам грубяць у бразготку і трашчаць шофарам (блытаніна: "homen-klapn" – "šojfer-blozn"; гэта ж усім зразумелая рэч!)
• s'zol dir dunern in bojx, vestu mejnen, az s'iz a homen-klaper! *kll.* каб у цябе грымела ў жываце: будзеш думаць, нібыта гэта пурымская бразготка!

hon *m*, *pl.* -en/hener, *dim.* **hónexl** *n*, -ex, **héndele** *n*, -x, **hendl** *n*, -ex, [*d.* Hahn] певень; **hónen(-)kam** *m*, -en петушыны грэбень/грабеньчык; **hónen-krej** *m* пеўневы крык; **honfis/hónenfus** *m bot.* курасьлеп, чырвонка палявая; **hónenfisike/hónenfusike** *bot.* казяльцовыя
• lozn* dem rojtn hon пусьціць чырвонага пеўня (падпаліць)
• ufštejn* mit honen-krej уставаць зь пеўнямі
• vi a gekojleter hon як зарэзаны певень
• zajn*/blajbn* vi a hon on a kam застацца як певень бяз грэбеня (ні з чым)
• az der hon krejet, krejet er umetum *šprxv.* калі певень закукарэкаў, дык паўсюдна
• beser a hon in der hant, ejder an odler in himl *šprxv.* лепш певень у руцэ, чымся арол у небе (лепш верабей у руцэ, чым жураў пад небам (як голуб на даху/страсе); лепей варона злоўленая, чым сокал пад небам)
• ver hot a kam un ken mit im nit kemen? (a hon) *rtnš.* хто мае грэбень, але ня можа ім расчасацца? (певень)

(h)óneče *f*, -s [*p.* onuca, *ukr.* онуча] ануча, вяхотка

honer/honor *m* [*p.* honor] гонар, амбіцыя, пыха, фанабэрыя, задаваньне; **honorister**, **honorove(r)**, **honerov(at)e(r)** ганарысты
• a menč mit a honer чалавек з гонарам
• aropzecn emecns honor зьбіць нечую фанабэрыю
• aveklejgn dem honer заглушыць гонар
• kracn dem honor драць гонар
• onrirn dem honer закрануць гонар, абразіць

honik *m* [*d.* Honig] мёд; **hónikdiker** мядовы; **hónik-kuxn** *m*, -s, **hónik-lekex** *m*, -er/-n мядовы пернік; **hónik(-)šojbn** *pl.* соты; **hónik-šveml** *n*, -ex *bot.* апёнак, апенька; **hónik-xojdeš** *m*, *pl.* -xadošim [*s.* (חדשים־) חודש־] мядовы месяц; **hónik-ziser** салодкі нібыта мёд, салодкамоўны
• nit lekn kejn honik не лізаць мёду (не салодка; справы зусім благія)
• badarf men honik, az cuker iz zis? *glxv.* ці патрэбны мёд, калі цукар салодкі? (ад добрага лепшага не шукаюць)

hooxez bejád [*s.* האוחז ביד] "той, хто трымае ў сваёй руцэ" (пачатак гімна, які сьпяваюць на Рош-Гашону)
• "hooxez bejad!" – az me xapt ba der hant, iz men take a ganev *šprxv.* "той, хто трымае ў сваёй руцэ" – калі схапілі за руку, дык напэўна злодзей
• "hooxez bejad" iz di beste tfile *šprxv.* "трыманьне ва ўласнай руцэ" – лепшая малітва (калі трымаеш у руцэ, дык маеш упэўненасьць)
• "hooxez bejad" – šolem bekešene *šprxv.* "хто трымае ў сваёй руцэ" – у таго мір у кішэні
• "hooxez bejad" štejt grojs gešribn *šprxv.* "той, хто трымае ў сваёй руцэ" – напісана вялікімі літарамі

hop! [*p.* hop, *ukr.* гоп] *int.* гоп!; **hopken/hopslen/hop(s)en** гопнуць, гопаць; **hopke** *f*, -s жыдоўскі народны танец (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі або кладуць адзін аднаму рукі на плечы)
• hop, hop, ot azoj, /est di cig fun dax dem štroj (B. Š.) гоп, гоп, вось так, есьць каза са страхі салому
• "hop, hop!" un mir iz majns in kop *glxv.* "гоп, гоп!", а мне маё ў галаве

hopn *m/pl.* [*d.* Hopfen] *bot.* хмель
• on dir un on hopn *iron.* безь цябе і бяз хмелю (неяк абыдземся)

hor *f*, *dim.* **hórele** *n*, -x, **hérele** *n*, -x, **herl** *n*, -ex [*d.* Haar] 1. волас; 2. поўсьць, шчаціна; **hóriker=hériker** валасаты; **hórbadek** *m*, -n валасяны пакроў; **hórband** *m*, *pl.* -bender стужка для валасоў, касьнік, жычка; **hor-hóriker** дакладны, акуратны, пунктуальны; **hórnodl** *f*, -en, **hórnodele** *n*, -x, **hór-klemerl** *n*, -ex, **hóršpilke** *f*, -s шпілька, заколка; **hór-šajtl** *n*, -ex/-en парык (у замужніх жыдовак); **hóršpalter** *m* крыхабор, дробязьнік; **horšpalteráj** *f/n* крыхаборства, дробязьніцтва; **hóršpalterišer** крыхаборскі, дробязьніцкі; **hórvorem** *m*, *pl.* -verem/-verim *zool.* валасень
• a hor greser больш чым на валасок
• a hor(ele) mid трошкі/крышачку стомлены
• af kejn hor nit ні на волас
• afn (af a) hor на валасок
• biz a hor (cu der hor) да валаска (дасканала/дакладна)
• di hor šteln zix kapojr валасы становяцца дыбам
• gletn mitn hor arop гладзіць па галоўцы
• haltn* zix af a hor трымацца за валасок (ліпець на валаску)
• hor vi flaks валасы як лён (сьветленькія як лянок)
• s'hot gefelt a hor, s'zol zajn nox im ён быў на валасок ад сьмерці
• s'zol feln a hor! валаска не хапае!

• vos a hor iz vert чаго варты волас
• a froj (zogt men ba undz) hot lange hor un kurcn sejxl *glxv.* (у жанчыны) волас доўгі, да розум кароткі
• di hor zajnen nit zajne *glxv.* валасы не ягоныя (даўгоў як у сабакі кляшчоў/блох)
• ejn hor fun a mejdls kop šlept štarker fun cen oksn *glxv.* адзін волас зь дзявоцкае галавы прыцягвае/прываблівае мацней, як дзесяць валоў
• maxn fun a hor a gor *glxv.* рабіць з мухі слана (з камара зрабілі вала)
• on di groje hor derkent men di jor *šprxv.* па сівых валасох пазнаюцца гады

horáv [*s.* הרב →rav, rabojsaj, reb, (beha)rov] "гэты рабін" (тытул, які дадаецца да імя рабіна)

horb *m*, -n [*ukr./r.* горб, *p.* garb] горб; **horbate(r)** гарбаты; **hórbe(ve)n zix** горбіцца; **hórbiker** гарбаты, з гарбіной /гарбінкай; **horbún** *m*, -es, **horbúl** *m*, -jes, **horbate** *m/f*, **horbáč/horbič** *m*, -es, (-ke *f*, -s) гарбун; **horbûl** *m*, -n гарбыль

• a horbate noz гарбаты нос
• a horb zol dir onvaksn! *kll.* каб у цябе горб вырас!

hórčice=górčice *f*, -s [*p.* gorczyca] гарчыца

horde *f*, -s [*d.* Horde, *p.* horda] арда, зграя

horde [*sl.?*] *adv.*

• šteln zix horde станавіцца на дыбы

hore=hojra *f*, -s [*rum.* hora, *s.* הורה] румынскі народны танец

horeg *m*, *pl.* harugim [*s.* (ים-)הרוג →hojreg, harige, nereg] забіты [*sin.* getojter, derhargeter, dermordeter]

hore(j)-xójšex *pl.* [*s.* הרי־חושך →har-, horim-, behar] "цёмныя горы"

• er hot zix avekgelozt hinter di horej-xojšex (in horej-xojšex) ён накіраваўся за цёмныя горы (за блізкі сьвет)

horelke *f* [*ukr.* горілка] гарэлка, водка

horepašnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*ukr.* горопашний, *r.* горепашник] гарапашнік, гаротнік; **horepašne(r)** гарапашны

hóreven (af) [*p.* harować] моцна/цяжка працаваць, пад-, над|рывацца; **horevanje** *f* цяжкая праца, намаганьне

• fardinen mit ejgener horevanje зарабіць уласным гарбом
• horeven vi a ferd, vi an ejzl/oks, vi a jidene far Pejsex працаваць як конь/асёл/вол (у ярме), як жыдоўка перад Пэйсахам (як мурашка/пчолка/пякельнік)
• horeven vi der oks in soxe працаваць як вол з сахой
• lebn fun ejgener horevanje жыць уласнымі намаганьнямі
• az du vest nit horeven, vestu nit esn *šprxv.* хто ня ўмее араці, таму хлеба ня даці (без мазаля на руках ня будзе хлеба ў зубах; каб рыбу есьці, трэба ў ваду лезьці)
• horeve, mejdele, vestu hobn a klejdele! *glxv.* гаруй, дзяўчынка, будзеш мець сукенку!
• un der tate horevet, horevet /ale jorn zajne, /un er kojft undz, un er brengt undz /zaxn šejne, fajne (Z. R.) бацька цяжка працуе ўсё сваё жыцьцё, але ён купляе і прыносіць нам прыгожыя рэчы

hórflaks *n* [?] жылістае мяса; *fig.* нязграбны чалавек, няўмека

horim-ugvóes *pl.* [*s.* הרים וגבעות →har-, hore-, behar] "гара і ўзгоркі"; цэлая гара, вельмі шмат

• cuzogn horim-ugvoes абяцаць залатыя горы

horíšn [*s.* הראשון →(be)rejšis, (be)roš, rišn] першы [*sin.* der eršter]

horláč *m*, -n, **horlačik** *m*, -es [*r.* горлач] гарлач, збанок; **horlačik** *m*, -es *hot.* гарлачык

horle=gorle *f*, -s [*r./ukr.* горло] горла

horn [*d.* Horn] 1. *m/n*, *pl.* herner рог; 2. *m*, -s рог (музычны інструмэнт); **hórndiker** рагаты; рагавы; **hórener**, **hórnartiker** рагавы, падобны на рог; **hornist** *m*, -n, (-ke *f*, -s) гарніст; **hórn-fi** *n* рагатая жывёла; **hórn-hajtl** *n*, -ex рагавіца

• blozn* in horn дудзець у рог
• es iz mit herner! нават з рагамі! (дзіва дзіўнае)
• onxapn dem oks far di herner узяць быка за рогі
• vos elter der oks, alc štarker der horn *šprxv.* чым старэйшы бык, тым мацнейшы рог (старога ліса не ашукаеш)

hórnbin *f*, -en [*d.* Hornisse] *zool.* шэршань

hórnbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Hornbaum] *bot.* граб

horne *f*, -s [*ukr.* горно] *texn.* горан

horn-kórn, **hor(j)em-kórnem**, **hore-kóre** [?] *adv.* шыварат-навыварат

horxn [*d.* horchen] (пад)слухаць, падслухоўваць; **hórxiker** (па)слухмяны; **hórxzamer** пакорны, пакорлівы; **hórxzamkajt** *f* пакора, пакорлівасьць, віннасьць, прыклоннасьць, паслухмянасьць

• horxn mit (grojse) ojgn *iron.* слухаць, вылупіўшы вочы

hóspitol *m* [*r.* госпиталь] шпіталь

hospodár *m*, -es [*ukr.* господар] гаспадар

hostcje *f*, -s [?] *bot.* цярноўнік

hostjen/hosc(j)en/hoščen (zix) (ba) [*p.* gościć, *r.* гостить] гасьціць, гасьцяваць

hotél *m*, -n [*d.* Hotel] гатэль, гасьцініца; **hoteljér** *m*, -n, (-śe *f*, -s) гаспадар гатэля

hóxcajt=hójxcajt *f* вясельле, шлюб

hóxgešecter [*d.* geschätzt] вельмі паважаны, высокапаважаны, высокашаноўны

hoz *m*, -n, (-ixe *f*, -s), *dim.* **hézele** *n*, -x, **hezl** *n*, -ex [*d.* Hase] заяц; **hózener**, **hózišer** заечы; **hézelex** *pl.* (дзіцячая гульня) кошкі-мышкі; **hóznfuter** *m* заечае футра; **hóznkrojt** *n* *bot.* заечая капуста; **hóznlip** *f* *med.* заечая губа; **hóznnisl** *n*, -ex (hozn nisl) фундук

• hozene ojern заечыя вушы
• vern* hoz зрабіць ногі, уцячы
• šisn* cvej hozn mit ejn šos забіць двух зайцаў адным стрэлам (адным ударам двух зайцаў забіць)
• a mazldiker hoz шчасьлівы заяц (аб чалавеку, зь якім заўжды нешта здараецца)

hoze *f* [*s.* העזה →balhoze] сьмеласьць, адвага, рызыка; дзёрзкасьць, нагласьць, нахабнасьць [*sin.* drejstkajt; xucpe]; **hóze(s)diker** дзёрзкі, наглы, нахабны; **hózenik** *m*, -es (-nice *f*, -s) дзёрзкі чалавек, нахабнік, басалай

• hobn* di hoze мець дзёрзкасьць, рызыку, адважыцца, рызыкнуць
• ix hob di hoze cu zogn я адважуся сказаць
• cvišn a sax hint vert der hoz tojt *šprxv.* у зграі сабак заяц прападзе

hrab=grab *m*, -n [*p.* grab, *r./ukr.* граб] *bot.* граб

hrablje=grablje *f*, -s [*ukr.* граблі] граблі

hreblje=greblje *f*, -s [*p.* grobla, *ukr.* гребля] грэбля

(h)rečke *f* [*ukr./r.* гречка] грэчка; **(h)réčener** грэцкі

hrizen/hrižen=grižen [*ukr.* гризти, *p.* gryźć] грызьці; **hrizote=grizote** *f* згрызота, назола; **hrízeniš** *f* грызьня, сварка

hromade=gromade *f*, -s [*p.* gromada, *ukr.* громада] сялянская грамада

(h)rube *f*, -s [*mhd.* gruobe, *p.* gruba, *ukr.* груба] грубка

• er darf ba im di hrube hejcn ён павінен яму грубку тапіць

(падноска ня варты, ня варт вады падаваць)

(h)rude=grude *f*, -s, *dim.* **hrudke** *f*, -s, **hrúdkele** *n*, -x [*ukr.* груда] груда; **hrúdediker** камякаваты, з грудамі; **(h)rudeva-te(r)** гузаваты, шышкаваты

• gance hrudes papirn гара паперы

hruken [*ukr.* грукати] грукаць; **hruk** *m* грук(ат)

hruznen/hruz(j)en=gruznen [*ukr.* грузнути] 1. грузіць; 2. (in) грузнуць

hšj"s/hš"j(s) *abr.* **hašém jisborex** *m* [*s.* =(ת)"השי/"השׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ] "хай будзе блаславёным гэта імя"; бог

hu hadín [*s.* הוּא הַדִּין] "уласны закон"

hubl=hebl *m*, -en [*d.* Hobel] гэбаль; **húble(ve)n=hébleven** габляваць; **húblinkes** *pl.*, **húblšpon** *m*, *pl.* -špener габлюшка, стружка

• laxn nit hublšpener сьмяяцца скрозь слёзы

hučke *f* [?] бацьвіньне, цяўнік

hud(j)en/hudzjen/hudžen [*ukr.* гудіти] 1. гудзець, гусьці; 2. *n.* **hudjeráj** *f* гудзеньне; **hudók** *m*, -dkés гудок

• [illegible] hudjen funem vint гудзеньне ветру

• [illegible] hudzjet vi in a brojz гудзіць/грыміць як на бровары (як [illegible] малатарня)

[illegible] [*č.* huhati] *int.* гу-га

• [illegible] hu-ha fun kojles гул галасоў

huken [*ukr.* гукати, *p.* hukać] гукаць; гаркаць; **huk** *m*, -es [illegible] гук, выкрык; гуканьне; **a huke ton*** гаркнуць

huljen [*p.* hulać, *ukr.* гуляти] 1. гуляць, разгульваць, п'янствaваць; 2. *n.* **húljeniš** *n* разгул; **huljake** *m*, -s, **hulják** *m*, -es гуляка; **huljanke** *f*, -s, **hulke** *f*, -s гулянка; **a hulje ton*** гульнуць

• huljen af vos di velt štejt гуляць на чым сьвет стаіць

• vos mer kabcn – mer huljak(e), vos mer nogid – mer sobake /svinjak *glxv.* чым большы бядняк – большы гуляка, чым большы багацей – большы сабака/парсюк

• hulje, kabcn! cores kostn kejn gelt *glxv.* гуляй, бядуля! ліха дармавое

hulpak *m*, -es [?] бадзяга, валацуга, басяк

hultáj *m*, -es, (-ke *f*, -s) [*ukr.* гультай, *p.* hultaj] гультай; **hultájeven** гультайнічаць; **hultajske(r)**, **hultájišer** гультайскі; **hultajstve** *f* гультайства

humbug *m* [*d.* Humbug] ашуканства, блеф

humor *m*, -n [*d.* Humor] гумар; **humorist** *m*, -n, (-n *f*, -s) гумарыст; **humoristišer** гумарыстычны; **humoreske** *f*, -s гумарэска

humpik *m*, -es [?] прысадзісты, карчакаваты чалавек

humus *m* [*lat.* humus] гумус, перагной

hun *f*, *pl.* hiner, *dim.* **híndele** *n*, -x, **hindl** *n*, -ex [*d.* Huhn] курыца

• az a šejne hun gejt arum in štub, iz ojx šejn *šprxv.* калі прыгожая курыца ходзіць па хаце, дык і гэта прыгожа

• az an oreman est hun, iz er krank, oder di hun *glxv.* калі бядняк есьць курыцу, дык або ён хворы, або курыца хворая

• der odler iz dem hindl nit kejn xaver *šprxv.* арол кураню ня сябра (сітнік бердніку (сьвіньня каню, воўк казе) не таварыш; мядзьведзь карове ня брат; воўк сабаку не радня; качар курыцы ня пара; багатыр беднаму ня брат)

• "rebe! ix gej di hiner šextn!" – vi fil? – "ejne" "рэбэ! я іду курэй рэзаць!" – колькі? – "адну"

hundert [*d.* hundert] 1. сто; 2. *m*, -er сотня; **húnderter** *m* сотня (грошы); (der) **húndertster** соты; **hundert(st)l** *n*, -ex сотая частка; **húndertjoriker** стогадовы

• biz/iber hundert un cvancik (jor)! (hundert un cvancik jor zolstu lebn!) добрага здароўя на доўгія гады! каб ты жыў да ста дваццаці год!

hunger *m*, -s [*d.* Hunger] голад; **húngern** 1. галадаць; 2. *n* галаданьне; **húngeriker** галодны; **húngerdiker** *m*, -ke які галадае; **húnger-jor** *n*, -n галодны год; **húnger-lejdn** *pl.*, **húngerpajn** *f* пакуты ад голаду, галадуха; **húnger-štrajk** *m*, -n галадоўка; **húnger(-)tojt** *m* галодная сьмерць

• aropgekumen fun hungerland прыехаў з галоднага краю

• er hot derśpirt hunger ён адчуў голад

• hungerik vi a volf/hunt (in najn teg), vi dem milners xazer галодны як воўк/сабака (у пост), як млынарова сьвіньня

• ojsgejn*/śtarbn* fun/far hunger паміраць з голаду (кішкі марш іграюць)

• a zater ken nit farštejn kejn hungerikn *glxv.* сыты галодна-га не разумее

• az m'iz hungerik, est men brojt *glxv.* хто галодны, той есьць (сухі) хлеб (на галодны зуб усё смачна; чорт з голаду і мухі еў; голад ня цётка, зьесьць, што патрапіць; галоднаму і асьцюкі ня колюцца; галоднаму жыват і пушынка па нутру; галодны прысмакаў не пытае)

• ba majn mamen – gilderne fingerlex af di finger, /ba majn šviger – geštorbn fun hunger *flksl.* у маёй маці я насіла залатыя пярсьцёнкі на пальцах, у маёй сьвякрові – памірала ад голаду

• fun hunger štarbt men nor in di hungerjor *šprxv.* ад голаду паміраюць толькі ў галодны год

• hunger iz a bejzer balebos *šprxv.* голад – злы гаспадар (яго нічым не суцешыш) (голад ня свой брат)

• (der) hunger ken cu alc brengen *šprxv.* голад можа да ўсяго давесьці (гола ня дзядзіна, зьясі і крадзена; голад хлусіць і красьці мусіць; возьме голад – зьявіцца голас; голад у сьвет гоніць)

• ven es flit arajn der hunger durx der tir, flit arojs di libe durxn fencter *šprxv.* калі голад залятае празь дзьверы, каханьне вылятае праз вакно

• ven zingt a jid? – ven/az er iz hungerik калі сьпявае жыд? – калі ён галодны

• ver es lejgt zix hungerik šlofn, dem xolemen zix betlers *šprxv.* хто лажыцца галодным спаць, таму сьняцца жабракі (так кажуць дзецям, калі яны адмаўляюцца вячэраць)

hunk *m* [*d.* hinken] накульгваньне

• a hunk ton* кульгаць, накульгваць, спатыкнуцца

hunke *f*, -s [*p.* gunia, *ukr.* гуня] гунька

hunt *m*, *pl.* hint, *dim.* **hintl** *n*, -ex, **híntele** *n*, -x [*d.* Hund] сабака, пёс, псюк, цюця, цюцік; **húntgroz** *n bot.* пырнік; **hunt-šebehínt** *m* [*s.* -שַׁבְּ(ּ)] сабака сабакам

• a gešlogener hunt біты сабака (біты воўк; стары кот)

• a hunt mit ojern/ojgn (hintišer ojer) *fig. pejor.* пёс з вушамі /вачыма (сабачае вуха)

• a karger hunt скнарлівы сабака (аб чалавеку)

• a kelt – hint cu fartrajbn сабачы холад (сабаку на двор ня выганіш)

• do ligt der hunt bagrobn вось дзе сабака зарыты

• dos biln fun a hunt сабачы брэх

• zajn* a hunt antkegn emecn (dos iz a hunt antkegn dem) быць ня вартым сабакі

• zajn*/blajbn* vi hunt on an ek (on a vejdl) застацца як сабака без хваста (ні з чым)

• a hunt fun a jor bilt nit *glxv.* сабака ад году ня брэша

• az me tut a hunt guts, bilt er nox (tu a hunt guts!) *šprxv.* зрабі сабаку дабро, ён яшчэ і брэша

• az me vil a hunt gebn a zec (a zec gebn), gefint men a štekn *šprxv.* захочаш сабаку выцяць, палку знойдзеш (абы сьпіна – пуга знойдзецца; быш бы азадак, а лазы хопіць)
• dem hunt, vos hot farlozn zajn balebos un gejt nox dir, fartrajb mit a štekn! сабаку, што пакінуў свайго гаспадара і пабег за табою, гані кіем!
• der hunt hot gebilt, zix gerisn fun der kejt, gevorn mameš ojs menč сабака брахаў, рваўся з ланцуга, стаў сапраўды зьверам
• der hunt iz vert dem štekn *šprxv.* сабака варты палкі
• der hunt mejnt, es gejt fun dem bejn, un es gejt im fun di cejn *šprxv.* сабака думае, што цячэ з касьцей, але цячэ ў яго з зубоў (аб крыві)
• elehej a hunt bilt *glxv.* нібыта сабака вые
• m'zol trajbn a hunt mit a štekn, vet er ojx nit gejn сабаку палкай ня выганіш (кепскае надвор'е)
• ništo kejn guter hunt – a hunt blajbt a hunt (es iz nito kejn guter hunt) *šprxv.* німа добрага сабакі - сабака застаецца сабакам
• take a hunt, ober/nor on cejn *glxv.* сапраўдны сабака, але без зубоў
• vu hot a hunt a hojz? (a hunt hot a bajdl/hejm?) *glxv.* дзе мае сабака хату? (адказ таму, хто выхваляецца сваім багацьцем)

húntcvot *m* [?] падлюга, нягоднік
hupke=hipke *f* губа, трут, цэра
hupn=hip(e)n (iber) скакаць; пра-, пера|скачыць, пра-, пера|скокваць; прапусьціць, прапускаць
hur *f*, -n [*d.* Hure] прастытутка, блудніца, курва, чужаложніца, блядзь; **hurn** займацца прастытуцыяй, блядаваць; **húrn-kind** *n*, -er наблядованы дзіцёнак, выблядак. байструк, бастард, банюк
• a hur iz vi a tinter *glxv. vulg.* блядзь – як атрамантніца
• a hur muz men forojs bacoln *glxv.* курве трэба ўперад плаціць
• az dos vajb iz a hur, vert der man a gvir *glxv.* калі жонка блядуе, мужык багацее
• der zindiker menč, er muz esn un trinken, kakn/hurn un štinken *šprxv. vulg.* грэшны чалавек, ён мусіць есьць і піць, сраць/блядаваць і сьмярдзець
• špaj a hur in ponem arajn, zogt zi, es regnt *glxv. vulg.* плюнь курве ў твар, яна будзе казаць, дождж ідзе (сцы ёй ў вочы, яна будзе казаць, божая раса)

hurá! [*d.* hurra!] 1. *int.* ура!; 2. *m*, -en вокліч
• šrajen* hura! крычаць ура!

huragán *m*, -en [*p.* huragan] ураган
hurbe *f*, -s [*ukr.* гурба] 1. гурба, сумёт; 2. гурт, гурма
hurčen 1. гурчаць, цурчаць; 2. *n* гурчаньне, цурчаньне
Hurdes [*s.* הורדוס] імя гэбрэйскага цара (37–4 гг. да н.э.)
hurme=horme *f*, -s [*ukr.* гурма, *p.* hurma] гурма, гурба, натоўп, таўпа, тлум, грамада, галда; куча
hurt *m*, -n гурт; **hurtom** (af'hurt) *adv.* гуртам; **hurtov(n)e(r)** аптовы, гуртовы; **húrtfarkojf** *m* гуртовы продаж; **húrt-handl** *m* аптовы, гуртовы гандаль; **hurtler** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **hurtovnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **húrt-hendler** *m* гуртаўнік, аптавік; **húrtprajzn** *pl.* аптовыя цэны
• in/af hurt un laaxodim воптам і ў розьніцу

húsenice *f*, -s [*ukr.* гусениця] *zool.* вусень
husljes *pl.* гусьлі
hust *m* [*d.* Husten] кашаль, керханьне; **hus(t)n** кашляць, керхаць; **a hust ton*/gebn*** кашлянуць; **hustlen** пакашліваць; **hústplecl** *n*, -ex, **húst-cukerl** *n*, -ex лекі ад кашлю
• a hust in a krenk кашаль у хваробе
• hustn mit blut кашляць крывёю
• draj zaxn ken men nit bahaltn: libe, hustn un dales *šprxv.* тры рэчы не схаваеш: каханьне, кашаль і нястачу (сэрца ня конь - не закілзаеш; ад каханьня німа спакойнасьці ні ў касьцелі, ні на дзелі, ні на пасьцелі; кашаль хвароба не ліхая, але хата не ўціхае)
• In štub iz umetik un pust, /fun vig a zifc, fun bet a hust. /A klejner lempl brent zix švax, /a drobner regn klapt in dax. *flksl.* У хаце сумна і пуста, з калыскі чуюцца ўздыхі, з ложка – кашаль. Маленькая лямпа кепска гарыць, дробны дождж барабаніць у дах.

hušče *f* [*r./ukr.* гуща] гушча
hut *m/f*, *pl.* -n/hit, *dim.* **hitl** *n*, -en/-ex, **hítele** *n*, -x [*d.* Hut] капялюш, шапка; **hútšveml** *n*, -ex *bot.* шляпны грыб
hute *f*, -s [*d.* Hütte, *p.* huta] гута, шклозавод
huzár *m*, -n [*p.* husarz] гусар

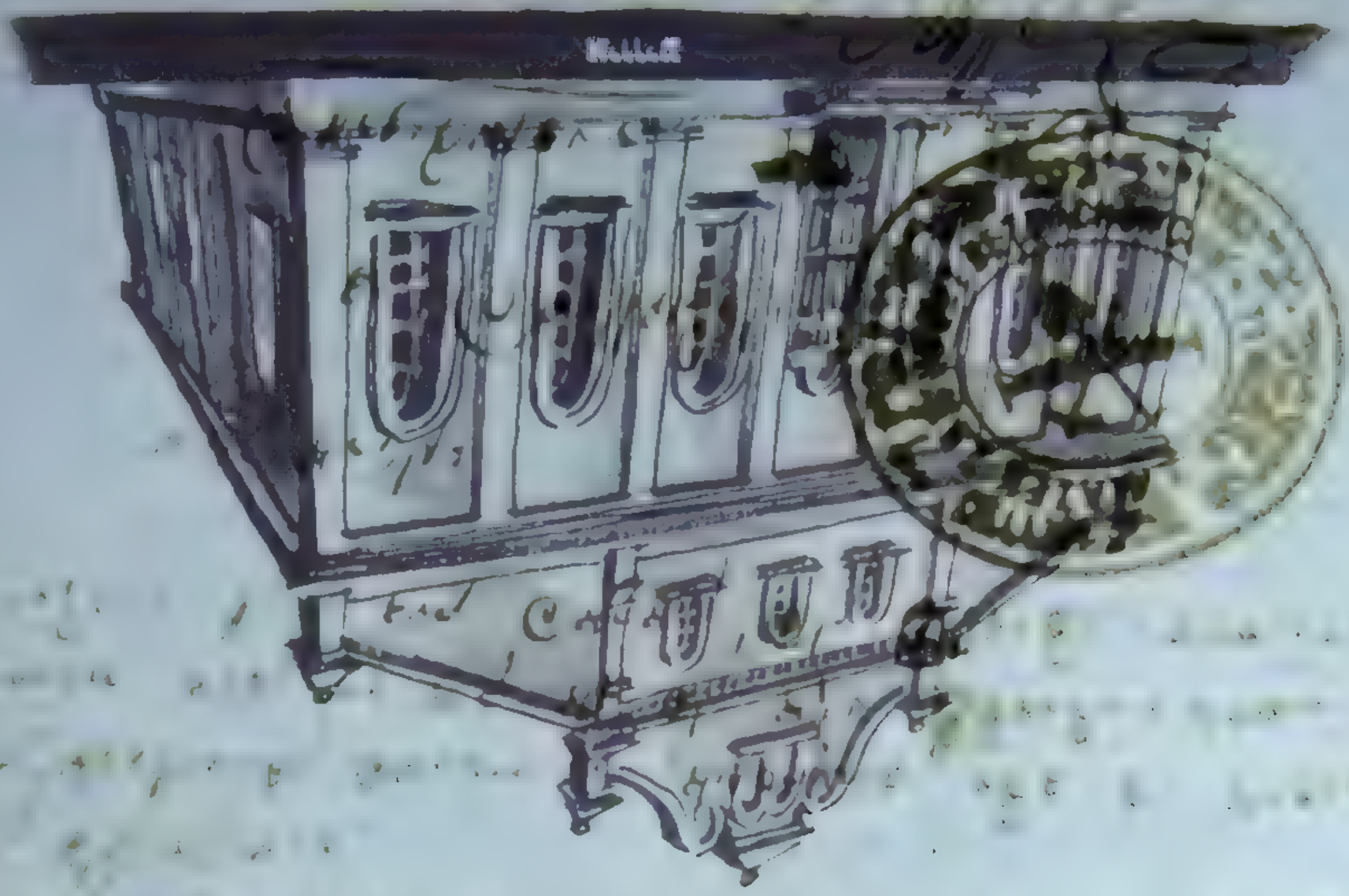

I=j=jud *m/f*, -n [*s*. (יִ-)יוֹד] 1. "юд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 10
• a "i" iz dos klenste bašefeniš, ober itlexn grojs in di ojgn *šprxv*. "i" – маленькае стварэньне, але кожнаму рэжа /коле вока (*vrtš*. "jud" – "jid" жыд)
i [*sl*.] *bndv*. i; **i..., i...** i..., i...
• i klug, i šejn i разумны, i прыгожы
i! [*p./ukr*. i] *int*. 1. фэ! фу!; 2. ай!
i'=iz (zajn)
ibed *m* [*s*. אִיבּוּד →leibed] растрата [*sin*. faršvendung]; **ibed-mómen** *m* [*s*. ־ממון] фінансавая растрата
iber [*d*. über] *prep*. 1. звыш, вышэй, над; 2. праз(ь), цераз(ь); 3. з-за; **íbern=iber dem**; **íb(e)riker** 1. (за)лішні; 2. астатні, апошні; **íb(e)rik** *adv*. занадта, залішне, задужа, зашмат, з каптуром, празь/над меру, цераз край, бязь меры, непамерна, празь верх; **íberiks** *n*, **íberike** *n* рэшта, астача; **íberikajt** *f* лішак, празьмернасьць; **íberikns** [illegible] рэшты, адылі, такі, аднак, хоць, ва ўсякім разе
• [illegible] iber a tog дзень за днём
• [illegible] iber a projekt працаваць над праектам
• [illegible] iber majne kojxes гэта звыш маіх сілаў
• [illegible] land ехаць праз вёску
• [illegible] другім разам
• [illegible] цераз увесь сьвет
• iber di volkns вышэй аблокаў
• iber cen jor звыш дзесяці гадоў
• iber tiš над сталом
• iber zumer на працягу лета
• iberik vi harcvejtik/kopdrejeniš, vi a lox in kop патрэбны як сардэчны/галаўны боль, як дзірка ў галаве
• krign zix iber klejnikajtn сварыцца з-за драбязы
• a fremde kac iz ojx iberik in štub *šprxv*. чужая нават котка не патрэбна ў хаце
• an iberik vort hot nit kejn ort *glxv*. лішняе слова недарэчы
• az me nemt, šlogt men iber di hent *šprxv*. хто бярэ, той атрымлівае па рукох (красьці было б вольна, каб ня білі больна)
• vos iz cu, dos iz iberik (vos cu iz iberik) *glxv*. што занадта, тое лішняе (усё добра, што ў меру, а што зашмат, тое ня ў лад; празь меру і сьвіньні не ядуць; лішняя нітка палатну завада)
• vu es iz iberik, dort felt *glxv*. дзе зашмат, там і не хапае (адмыслова аб грашовай касе)
íber- [*d*. über-] *knv./pref*. пера-, пра- (паказвае на: 1. знаходжаньне зьверху; 2. рух церазь нешта або над нечым; 3. перавышэньне; 4. пераробку, пераапрацоўку, паўтор дзеяньня; 5. передачу чагосьці камусьці)
iber=íber-xojdeš *m* [*s*. (עִי(י)בּוּר(־חוֹדש →vejoder, oder b'] дабаўленьне высакоснага 13-га месяца ў гэбрэйскім календары
íberadresirn [*d*. adressieren] пераадрасаваць
íberajln zix [*d*. eilen] сьпяшацца; **íberajliker** пасьпешны; неабдуманы, неразважлівы
iberajór=iber a jór [*d*. Jahr] *adv*. у наступным/будучым годзе; **iberajóriker** будучага году
• iberajor mitvox цераз год у сераду (калі не цяпер, дык у чацьвер; на сьвятое ніколі)
íberakern [*d*. überackern] пера(г)араць, пераворваць
iberál [*d*. überall] *adv*. паўсюдна, усюды, абы-дзе, скрозь
iberálc *n*, -n [*d*. alles] роба, сьпяцоўка
iberamól=iber a mol [*d*. Mal] *adv*. (і)зноў, другім разам
iberanájs=iber (a) najs [*d*. Neue] *adv*. (і)зноў, знову
iberanánd [*d*. übereinander] *adv*. адзін над другім, адзін за адным, уперамежку, наперменку; **iberanándiker** безупынны, бесьперапынны, пасьлядоўны
• iberanandike cores безупынныя/бясконцыя беды
íberanderšn [*d*. anders] перайначыць, перайначваць, пераўтварыць, пераўтвараць; **íberanderšung** *f* перайначваньне, пераўтварэньне
íberarbetn [*d*. überarbeiten] 1. перарабіць, перарабляць, пераапрацаваць, пераапрацоўваць; 2. *n*, **íberarbetung** *f*, -en пераапрацоўка, пераработка; **íberarbet** *f* пераробак, пераработак
iberax(t)tóg=iber axt tog [*d*. acht, Tage] *adv*. на будучым тыдні, за тыдзень; **iberax(t)tógiker** які мае дачыненьне да будучага тыдня
íberbafélkerter [*d*. befölkern] перанаселены; **íberbafelkerung** *f* перанасяленьне; **íberbafelkertkajt** *f* перанаселенасьць
íberbajsn* [*d*. beissen] 1. пера-, за|кусіць, пера-, за|кусваць; 2. *n*, -s, **íberbajs** *m* сьнеданьне; закуска
íberbajtn* (af) [*d*. beuten] пера-, зь|мяніць, пера-, зь|мяняць; **íberbajt** *m*, -n, **íberbajtung** *f* зьмена, замена, перамена
íberbarexenen [*d*. rechnen] пералічыць, пералічваць; **íberbarexenung** *f* пераразьлік
íberbašíceríšer [*d*. beschützen] звышабарончы, звышахоўны
íberbašlisn* [*d*. beschliessen] перадум(в)аць
íberbatonen [*d*. überbetonen] задужа націснуць, націскаць, акцэнтаваць, падкрэсьлі(ва)ць
íberbatraxtn [*d*. betrachten] пера-, аб|дум(в)аць
íberbavófenen [*d*. bewaffnen] пераўзброіць, пераўзбройваць; **íberbavofenung** *f* пераўзбраеньне
íberbazecn [*d*. überbesetzen] перанасяліць, перанасяляць; **íberbazecter** перанаселены (дом); **íberbazectkajt** *f* перанаселенасьць
íberbazinikn [*d*. besinnen] пераасэнсаваць, пераасэнсоўваць
íberbazirn [*d*. basieren] перабазаваць
íberbejgn* [*d*. biegen, beugen] перагнуць, перагінаць, перагібаць; **íberbejg** *m*, -n згіб, загіб, выгіб, выгін, перагіб; **íberbejgung** *f* перагібаньне
• iberbejgn* dem štekn перагібаць палку
íberbejn *m*, -er [*d*. Bein] нарасьць, гуз
• blajbn* vi an iberbejn застацца ў якасьці рудымэнта
íberbejzern [*d*. böse] угнявіць, раз-, у|злаваць
íberbet *f/n*, -n [*d*. Überbett] пасьцель; пухавік, пярына; пакрывала, капа, павалака, накрыўка; **íberbetn** пера-, за-|сьцяліць, пера-, за|слаць, пера-, за|сьцілаць (ложак)
• got šit ojs di federn fun dem iberbet *hum*. бог сыпле пер'е з пухавіка (калі падае сьнег)
íberbetn* [*d*. überbitten] перапрасіць, перапрашаць
• iberbetn* mit a raber hindl (mit a raber/švarcer kac) перапрашацца з рабой куркай (з рабой/чорнай коткай)
• ix bet ajx iber ajer koved/laske я прашу ў вас прабачэньня (вашай ласкі)
• az du krigst zix, krig zix azoj, du zolst zix kenen iberbetn калі ўжо сварыцца, дык так, каб пасьля можна было перапрасіцца (добрая сварка – у хаце папраўка)
• Lomir zix iberbetn, iberbetn, /šem zix, Etl-Dvojre! /Lomir zix iberbetn, /di cajt iz an avejre. *flksl*. Давай перапросімся, саромейся, Этл-Двойра! Давай перапросімся, грэх губляць час.

íberbildn [*d.* überbilden] *mat.* пераўтварыць, пераўтвараць; **íberbildung** *f mat.* пераўтварэньне

íberbindn* [*d.* überbinden] перавяз(в)аць; **íberbindung** *f* перавязка

íberblajbn* [*d.* überbleiben] (з)аста(ва)ца; **íberblajb(s)** *m/n*, -n/-lex, **íberblajbung** *f*, **íberblajbexc** *n*, -n, **íberblajbeniš** *f/n*, -n пражытак, адрыжка мінулага, мінулае, рэлікт, сьлед, адбітак

íberbletern [*d.* überblättern] перагарнуць, перагартаць, перагортваць

íberblik *m*, -n [*d.* Überblick] агляд(аньнс); **íberbliklexer** аглядны, ясны, выразны; **íberblikn** акінуць, акід(в)аць вокам, агледзець, аглядаць, азірнуць, азіраць

• maxn an iberblik рабіць агляд

íberbodn* [*d.* baden] выкупаць (у вадзе)

íberbojen [*d.* überbauen] 1. перабудаваць, перабудоўваць, перарабіць, перарабляць; 2. *n*, **íberbojung** *f*, -en перабудова, пераробка; **íberboj** *m*, -en надбудова; перабудова, пераробка; **íberbojer** *m* пераўтваральнік

íberbotn* [*d.* Bot] надбавіць, надбаўляць, прапанаваць, прапаноўваць большую цану

íberbrenen [*d.* brennen] перапаліць, перапальваць; перагарэць, перагар(в)аць

íberbrengen* [*d.* überbringen] перанесьці, пераносіць

íberbrexn* [*d.* überbrechen] пераламаць, пералом(лі)ваць; пераадолець, пераадольваць, перасіліць, перасільваць, перамагчы, перамагаць, падужаць; **íberbrexung** *f* праламленьне; **íberbrexikajt** *f* праламляльнасьць; **íberbrox /íberbrux** *m*, -n пералом

íberbrotn* [*d.* braten] перасмажыць (аб ежы)

íbercajg *n* [*d.* Zeug] абіўка (мэблі)

íbercájgn [*d.* überzeugen] 1. запэўні(ва)ць, пераканаць, пераконваць; 2. *n* пераканаьне, пераконваньне; **íbercájg(n-d)iker**, **íbercájgevdiker** пераканаўчы, пераканальны; **íbercájgter** пераканаы, упэўнены; **íbercájgevdikajt** *f* пераканаўчасьць, пераканальнасьць; **íbercájgtkajt** *f*, **íbercájgung** *f*, -en пераконанасьць, упэўненасьць

íbercájtik(t)er [*d.* überzeitig] перасьпелы; **íbercajt** *f* звышурочны час; **íbercajtikn** перасьпець, перасьпяваць; **íbercájtišer**, **íbercájtlexer** заўчасны

íbercamen=íbercojmen [*d.* zäunen] перагарадзіць, перагароджваць; **íbercamung** *f* перагародка, пераборка

íbercejlemen [*s.* צלמע- →cejlem] пераксьціць, перажагнаць, перакрыжаваць; **íbercejlemung** *f* крыж

íbercejln, **íbercucejln** [*d.* zählen] пералічыць, пералічваць; **íbercejlung** *f*, -en пералік, падлік

• nit ibercucejlen незьлічона

• gib im di hant, nor glajx zolstu ibercejln, ci hot er dir ibergelozt ale finger дай яму руку, толькі ты мусіш пасьля пералічыць, ці пакінуў ён табе ўсе пальцы

• er ken zix zajne cejn(er) alejn ibercejln ён можа сам свае зубы пералічыць (ён на гэтым зубы зьеў і сраку сьпярдзеў)

íbercéjxenen [*d.* zeichnen] перачарціць, перакрэсьліць

íbercien* [*d.* ziehen] 1. пера-, аб|цягнуць, пера-, аб|цягваць; 2. абі(ва)ць, перакры(ва)ць; **íbercien* zix** (in, mit) перацягнуцца, перацягвацца; пераб(і)рацца (на новую кватэру); **íberci** *m*, -en 1. заслона, пялёнка, чахол; 2. пераезд (на новую кватэру), пярэбары; **íbercier** *m*, -s чахол

• ci nit iber dos štrikl (me tor nit dos štrikl ibercien) не перацягвай вяроўку (не перагінай палку; не бяры празь меру)

íbercnies *n* [*s.* צניעות- →cnies] фальшывая набожнасьць, ханжаства, крывадушніцтва, дэвоцтва; **íbercniesdiker** ханжаскі, крывадушніцкі

íbercojmen=íbercamen перагарадзіць, перагароджваць

íbercoln [*d.* zahlen] пераплаціць, пераплачваць

• er colt zix nit iber ën не пераплаціць

• vest nit ibercoln, vestu nit kojfn *šprxv.* не пераплаціш - ня купіш

íbercug *m*, -n [*d.* Überzug] заслона, пялёнка, чахол

íbercukern [*d.* Zucker] перацукраваць, перасаладзіць; **íbercukern zix** зацукравацца

íbercvogn* [*mhd.* zwahen] прамы(ва)ць галаву

• (iber)cvogn* emecn dem mojex прамываць камусьці мазгі

íberdabern/íberdéjbern [*s.* דבר- →dover-, divre-, dvorim, diber, dvarxol, meduber, baldabren] *pejor.* угаворваць, пераконваць

íberdajen [*d.* verdauen] пераварыць, пераварваць (ежу); ператравіць, ператраўліваць (ежу)

íberdánk=iber dank [*d.* danken] *adv.* супраць волі/жаданьня

íberdáv(e)nen [*lat.* devovere?] нанава перачытаць малітву (пасьля нейкага пропуску)

íberdax *m*, *pl.* -dexer [*d.* Dach] дашок, павець, паветка, стрэшка, навісь

íberdéjvern [?] перамагчы, а-, па|дужаць

íberdekn (mit) [*d.* decken] пры-, на-, пера|кры(ва)ць; **íberdek** *m*, -n памост, насьціл, палок

íberdercejln [*d.* zählen] 1. пераказ(в)аць; 2. *n* пераказ(ваньне); **íberdercejlung** *f* пераказ

íberdercien* [*d.* ziehen] перавыхаваць, перавыхоўваць; **íberderciung** *f* перавыхаваньне

íberderlejzn [*d.* lösen] *mat.* перарашыць, перарашаць

íberderšrekn* [*d.* schrecken] перапалохаць; **íberderšrek** *m* пярэпалах, перапуд, торап, сполах, гас

• far iberderšrek зь перапуду

íberdiskontirn (íberdiskontirt) [*d.* diskontieren] перадыскантоўваць, рабіць перападлік; **íberdiskontirung** *f* перадыскантаваньне, перападлік

íberdixtn [*d.* dichten] пераўвасобіць, пераўвасабляць (у паэтычным творы)

íberdojern [*d.* überdauern] пережы(ва)ць (кагосьці); праіснаваць даўжэй (чым)

íberdrejen [*d.* drehen] перакруціць, перакручваць, перавярнуць, пераварочваць

• drej nit cufil, vorem du vest iberdrejen *glxv.* не круці шмат, бо перакруціш (не бяры празь меру)

íberdrešn* [*d.* dreschen] перамалаціць, перамалочваць

íberdrimlen [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] па-, за|драмаць

íberdrisiker [*d.* überdrüssig] агідны, прыкры, брыдкі, нудны

íberdrukn [*d.* drucken] 1. перадрукаваць, перадрукоўваць; 2. *n*, **íberdruk** *m*, -n перадрук(оўваньне)

íberduldn [*d.* dulden] пра-, пера|цярпець

íberekzamenirn [*d.* examenieren] пераэкзамэнаваць, пераэкзамэноўваць; **íberekzamenirung** *f*, -en пераэкзамэноўка

íberendern [*d.* ändern] зь, пера|мяніць, зь-, пера|мяняць

íberentfern [*d.* antworten] 1. перада(ва)ць; 2. здрадзіць, здраджваць, выда(ва)ць; **íberentferer** *m* здраднік

íbererdišer [*d.* irdisch] 1. надземны; 2. незямны

íberesn* zix [*d.* essen] пераесьці, пераядаць, аб'есьціся, аб'ядацца

• fun iberesn xoljet men mer, vi fun nit deresn ад пера-

яданьня горш хварэюць, ніж ад недаяданьня (сытая яда - жывату бяда)

iberfajln [*d.* Feile] перапілаваць, перапілоўваць (напільнікам)

iberfaln* [*d.* fallen] напасьці, нападаць; **iberfal** *m*, -n напад, нападзеньне

• iberfaln* vi a hunt, vi di hungerike velf, vi a gazlen in vald наваліцца/накінуцца як сабака, як галодныя ваўкі, як разбойнік у лесе (як сабака на костку/мяса/дзеда, як воўк на аўцу, як чорная хмара)

iberfarbn* [*d.* färben] перафарбаваць, перафарбоўваць

iberfarbrojx *m* [*d.* verbrauchen] перарасход

iberfardingen* [*d.* dingen] перазда(ва)ць (у наймы)

iberfarkerpern [*d.* verkörpern] пераўвасобіць, пераўвасабляць; **iberfarkerperung** *f* пераўвасабленьне

iberfarkojfn [*d.* kaufen] перапрада(ва)ць; **iberfarkojf** *m* перапродаж; **iberfarkojfer** *m*, -s перакупшчык

iberfartejln [*d.* verteilen] пераразьмеркаваць, пераразьмяркоўваць; **iberfartejlung** *f*, -en пераразьмеркаваньне, перадзел

iberfartrojen [*d.* vertrauen] перадаверыць, перадавяраць

iberfarzuxn [*d.* suchen] пера(с)прабаваць

iberfefern [*d.* Pfeffer] перапярчыць, перагарчыць

iberfelker [*d.* überfällig] пратэрмінаваны (вэксаль); **iberfelkerung** *f* пратэрміноўка, пратэрмінаваньне (вэксалю)

iberfet(er [*d.* fett] сыты, тлусты, поўны, гладкі

iberfiln [*d.* fühlen] адчуць, зьведаць, зазнаць

iberfiln [*d.* überfüllen] 1. перапоўніць, перапаўняць; 2. *n*, **iberfilung** *f* перапаўненьне

iberfirn [*d.* führen] 1. перавесьці, пераводзіць; перавезьці, перавозіць; 2. па-, са|псаваць; 3. *n* перавод; **iberfirer** *m* перавозьнік, перавозчык

• iberfirn dem blik перавесьці позірк

• firt men nit iber, ken men nit maxn gut *glxv.* пакуль не сапсуеш, ня зробіш добра

iberflancn [*d.* pflanzen] перасадзіць, перасаджваць (расьліну)

iberflax *m*, -n [*d.* Oberfläche] паверхня

iberflejcn [*d.* fliessen, *mhd.* vliezen] затапіць, затапляць, разьлі(ва)цца, залі(ва)ць (берагі), пералі(ва)ць; **iberflejc** *m*, -n, **iberflejcung** *f* пераліўка, пераліваньне (цераз край); перахлёст

• iberflejcn di bregn затапіць берагі

iberflextn* [*d.* flechten] 1. пераплесьці, пераплятаць; 2. *n*, **iberflextung** *f* пераплёт, пераплятаньне; **iberflext** *n*, -n перапляценьне, пераплёт; (ваконная) рама

iberflien* [*d.* fliegen] пера-, пра|ляцець, пера-, пра|лятаць; **iberfli** *m*, -en пералёт

• der iberfli fun di fejgl птушыны пералёт

• dem menćns jorn flien iber vi a xolem (un xapt men zix uf, ligt men in der erd) *śprxv.* чалавечае жыцьцё пралятае хутка як сон (усхопішся - ужо ляжыш у зямлі)

iberflisn* [*d.* fliessen] пера-, разь|лі(ва)цца, выходзіць зь берагоў; **iberflisiker** залішні, празьмерны; **iberflisikajt** / празьмернасьць; **iberflus** 1. *m* пераліўкі, збытак, лішка, лішак, надмер, перавышка, каптур; 2. *m*, -n вярхоўе (ракі)

iber-fojgl *m*, -en [*d.* Vogel] пералётная птушка

iberfojln [*d.* faulen] перагні(ва)ць

iberformirn [*d.* formieren] пераўтварыць, пераўтвараць; пераўладкаваць, пераўладкоўваць; **iberformirung** / пераўладкаваньне

iberforn* (kejn, in) [*d.* fahren] пераехаць, пераяжджаць; **iberforn* zix** праехацца; **iberfor** *m*, -n пераезд, брод

• iberforn* af tojt задушыць, пераехаць насьмерць

• er fort iber Mariškes gortn kejn Jerušolaim/Erec-Jisroel *glxv.* ён едзе цераз Марышкін сад у Ерусалім/Палестыну (кажуць аб чалавеку, які імкнецца да мэты крывым шляхам)

iberfotografirn [*d.* photographieren] перазьняць, перазды-маць, перазьнімаць

iberfrazirn [*d.* phrasieren] перафразаваць; **iberfrazirung** *f* перафразаваньне, перафразоўка

iberfregn [*d.* fragen] пера-, рас|пыт(в)аць; **iberfreg** *m*, **iberfrage** *f*, -s перапытваньне, перапытаньне, пярэпыт

iberfresn* zix (mit) [*d.* fressen] абжэрціся, абжырацца

iberfrirn* [*d.* frieren] перамерзнуць, перамерзьці, перамярзаць

iberfúc(j)even [?] перавысіць, перавышаць, перасягнуць, перасягаць межы

iberfuln [*d.* überfüllen] перапоўніць, перапаўняць; **iberful** *adv.* даволі, багата; **iberfulter** перапоўнены; **iberfultkajt** *f* перапоўненасьць

iberfúremen [*d.* formen] 1. перафарміраваць, перафармі-роўваць; 2. *n* перафарміроўка

ibergang *m*, -en [*d.* übergang] 1. пераход; 2. пошасьць, паморак, эпідэмія; **iberganglexer/ibergenglexer** пераходны, мінучы, часовы, нядаўгавечны; **ibergang-period** *m*, -n пераходны пэрыяд

• an ibergang af behejmes паморак на скаціну

ibergeajlter [*d.* geeilt] пахаплівы, хапатлівы, (па)сьпешны, прыскораны

ibergeanderšter [*d.* anders] перайначаны, перароблены, пераўтвораны

ibergearbeter [*d.* arbeiten] перароблены, перапрацаваны

ibergebaj *n*, -en [*d.* Gebäude] надбудова

ibergeblibener [*d.* geblieben] які застаўся; **ibergeblibns** рэшта, астача

ibergebn*, ibercugebn* [*d.* geben] 1. пера-, ад|да(ва)ць; 2. *n* перадача (дзеяньне), здача, здаваньне; **ibergeber** *m*, -s 1. падавец; 2. *texn.* перадатчык; **ibergebung** *f*, -en перадача; трактоўка

• ibergebn* epes fun hant cu hant перадаць нешта з рук у рукі

• ibergebn* bejeruše перадаць у спадчыну

ibergebojgener (iber) [*d.* gebogen] перагнуты

ibergebrenter [*d.* gebrannt] перагарэлы

ibergebroxn vern* [*d.* gebrochen] пера-, раз|ламацца, пера-, раз|ломлівацца

ibergeburt *m*, -n [*d.* Geburt] перараджэньне; **ibergebojrener** 1. перароджаны, які перарадзіўся; 2. *m*. **ibergebirtler** *m*, **ibergeburter** *m pejor.* перараджэнец; **ibergebojrn vern*** перарадзіцца, перараджацца

ibergecajgtkajt *f* [*d.* überzeugt] перакананьне

ibergecajtikter [*d.* überzeit] перасьпелы; **ibergecajtikt vern*** перасьпець, перасьпяваць; **ibergecajtiktkajt** *f* перасьпеласьць

ibergecojgener [*d.* gezogen] перацягнуты

ibergedekter [*d.* gedeckt] перакрыты, накрыты

ibergedrejter [*d.* gedreht] перавернуты, перакручаны

ibergefalener [*d.* gefallen] 1. які нападае; 2. хваравіты, стомлены, змучаны; 3. нясьмелы, баязьлівы, пудлівы

• er iz nit kejn ibergefalener *iron.* ён - ня хворы (на тоўстага чалавека)

• nit kejn held, ober ojx nit kejn ibergefalener не гэрой, але і не баязьлівец

íbergefelkerter [*d.* übervölkert] перанаселены; **íbergefelkertkajt** *f* перанаселенасьць
íbergefirter [*d.* geführt] 1. перавезены; пераведзены; 2. сапсаваны
• vu dos vajb regirt, vert men ibergefirt *glxv.* дзе баба панам, там чорт камісарам (бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова)
íbergefloxtener [*d.* geflochten] пераплецены; **íbergeflext** *n* пераплёт, перапляценьне
íbergefojlter [*d.* gefault] перагнілы, прагнілы
íbergefrojrener [*d.* gefroren] прамерзлы
íbergefulter (mit) [*d.* gefüllt] перапоўнены; **íbergefult vern*** перапоўніцца, перапаўняцца; **íbergefultkajt** *f* перапоўненасьць
íbergegebener [*d.* gegeben] 1. перададзены, аддадзены; 2. адданы, верны, клапатлівы; **íbergegebnkajt/íbergegebnhajt** *f* адданасьць, вернасьць
íbergehoreveter [*p.* harować] пера́томлены, зьняможаны, зьнясілены, згаравелы
íbergejn* (iber) [*d.* gehen] пера-, пра|йсьці, пера-, пра|ходзіць, мінуць, мінаць; **íbergejendiker** пераходны, мінучы, часовы, нядаўгавечны
• ibergejn* af an ander arbet перайсьці на іншую працу
• ibergejn* in ongrif пераходзіць у наступленьне
• s'gejt mir iber a grojl/skrux/frost/frestl/kelt (ibern lajb) мяне дрыжыкі бяруць (мароз па скуры прабягае)
• s'vet im ibergejn di benkśaft ён пераадолее смутак
• zol majns ibergejn не зьвяртай увагі
• az dos harc iz ful, gejen di ojgn iber *glxv.* калі на сэрцы поўна/цяжка, дык з вачэй цячэ
íbergejojrener [*d.* gären, *mhd.* jërn] перабрадзіўшы
íbergekajter [*d.* kauen] перажаваны; *fig.* зьбіты, зацяганы
íbergekerter [*d.* gekehrt] перавернуты
íbergekilt vern* [*d.* gekühlt] пераахаладзіцца, пераахалоджвацца
íbergeklejdter [*d.* gekleidt] пераапрануты
íbergeklig(l)ter [*d.* geklügelt] хітры, каварны, падступны
íbergekrejcter [*d.* gekreuzt] перакрыжаваны; перакрэсьлены, перакасаваны
íbergekumener [*d.* gekommen] перажыты, перанесены
• ibergekumene cores iz gut cu dercejln *šprxv.* добра апавядаць аб мінулай бядзе
íbergelaf *m* [*d.* Gelaufe] мітусьня, беганіна, сумятня
íbergelejgter [*d.* gelegt] перакладзены, пераложаны
• an ibergelejgter menć разважлівы чалавек
íbergelodener [*d.* geladen] перагружаны; **íbergelodnkajt** *f* перагружанасьць
íbergelofener *m*, -te [*d.* Überläufer] перабежчык
íbergelozter [*d.* lassen] пакінуты, забыты
íbergematerter [*d.* mattieren] ператомлены, зьняможаны, зьнясілены; **íbergematertkajt** *f* ператамленьне, зьнямога, зьнясіленьне
íbergemaxter [*d.* gemacht] перароблены
íbergemistikter [*d.* Mist] угноены
íbergemiš *m* [*d.* Gemisch] сумесь, мешаніна; **íbergemíšt** *adv.* упярэмешку
íbergeniceveter [*p.* nicować] пераліцаваны
íbergenúg [*d.* genug] *adv.* удосталь, даволі, досыць, до(с); **íbergenúg(ik)er** празьмерны; **íbergenúgikajt** *f* дастатак
íbergenumener [*d.* genommen] пераняты, успрыняты
íbergepakter (mit) [*d.* gepackt] перапоўнены
íbergerajfter [*d.* übereif] перасьпелы
íbergerašter [*d.* übergerascht] зьдзіўлены, ашаломлены
íbergerexnter [*d.* gerechnt] пералічаны
íbergeribn vern* [*d.* gerieben] перацерціся, пераціраццa
íbergerisener [*d.* gerissen] перарваны; перарывісты; **íbergerisn vern*** раза-, пера-, па|рвацца; **íbergerisnkajt** *f* перарывістасьць
íbergešnitener [*d.* geschnitten] перарэзаны
íbergešpicter [*d.* gespitzt] хітры, хітрамудры, мудрагелісты; **íbergešpictkajt** *f* хітрасьць, хітрамудрасьць
íbergešrokener [*d.* geschrocken] перапалоханы, перапу(д)жаны
íbergeštajgter, **íbergeštigener** [*d.* gestiegen] перасягнуты, перавышаны
íbergeštált(ik)n [*d.* Gestalt] пераўтварыць, пераўтвараць, рэфармаваць; пераўвасобіць, пераўвасабляць; **íbergeštalt(ik)ung** *f* пераўтварэньне, рэфармаваньне; пераўвасабленьне
íbergeštanener [*d.* gestanden] перастаялы; **íbergeštanenkajt** *f* перастой
íbergetonener [*d.* getan] пераапрануты
íbergetribener [*d.* getrieben] перабольшаны, перавялічаны; **íbergetribnkajt** *f* перабольш(в)аньне, перавялічваньне
íbergetriknter [*d.* getrocknet] перасохлы, перасушаны; **íbergetriknt vern*** перасохнуць, перасыхаць
• ibergetriknte lipn асьмяглыя вусны
íbergetrogener [*d.* getragen] 1. перанесены; 2. фігуральны, пераносны (сэнс); **íbergetrogt vern*** пераносіцца (аб тэрміне)
íbergevaksener 1. *m*, -ne [*d.* Gewächs] пераростак; 2. перарослы; **íbergevaksn vern*** перарасьці, перарастаць
íbergevixt *m* [*d.* Gewicht] перавага
íbergevorfener [*d.* geworfen] 1. перакінуты; 2. марнатраўны, раскідонлівы, неэканомны, неашчадны
íbergexapter [*p.* chapać, *ukr.* хапати] 1. перахвачаны; 2. пасьпешны; 3. празьмерны
íbergexazerter [*s.* -חזר- →xazore, xojzer, xazern, maxzer] паўтораны, паўторны
íbergezalcener [*d.* gesalzen] перасолены
íbergezecter [*d.* gesetzt] 1. перасаджаны; 2. перакладны; перакладзены (з аднае мовы на іншую)
íbergezetikter [*d.* übersättigen] перанасычаны; перакормлены, сыты; **íbergezetiktkajt** *f* перанасычанасьць; перанасычэньне, перасыць, перакормленасьць, сытасьць
íbergezidlter [*mhd.* sudeln] аблаяны, выгнаны
íbergisn* [*d.* giessen] 1. пералі(ва)ць; 2. пераплавіць, пераплаўляць; 3. *n*, **íbergisung** *f*, -en, **íbergos** *m*, -n пераліваньне
íberglien [*d.* glühen] ператлець, ператляваць, перагнісьці, перагніваць, (с)парахнець
íberglíklexer [*d.* Glück] найшчасьлівы
íberglojbn *pl.* [*d.* Aberglaube] забабоны
íberglustn zix [*d.* gelüsten] перахацецца, перакарцець
• es hot zix im ibergeglust di večere яму перахацелася вячэраць
íbergrejtn [*d.* bereiten, *mhd.* gereiten] перападрыхтаваць; **íbergrejtung** *f* перападрыхтоўка
íbergrisn zix [*d.* grüssen] пры-, (па)вітацца, паздароўкацца
íbergrobn* [*d.* graben] перакапаць, перакопваць
íbergrojser [*d.* gross] завялікі, большы за звычайны памер
íbergrupirn [*d.* gruppieren] перагрупаваць, перагрупоўваць; **íbergrupirung** *f*, -en перагрупоўка, перагрупаваньне

ibergváld/ibergeváld=iber gvald [*d.* Gewalt] *adv.* гвалтоўна, гвалтам; **iberg(e)váldiker** гвалтоўны, насільны
íberhakn [*d.* hacken] перасячы, перасякаць, перарубіць, перарубаць; перабі(ва)ць
íberhaltn* [*d.* halten] пера-, вы|трым(лів)аць, выцерпець
• ver es ken nit a sxojre iberhaltn a jor mit a mitvox, der ken kejn sojxer nit zajn *glxv.* хто ня можа год зь серадой (доўгі час) трымаць тавар, той ня можа быць гандляром
íberharn [*d.* harren] перачакаць, перачэкваць
• az me kon nit iberharn dos šlexte, kon men nit derlebn dos gute *šprxv.* хто ня здужае благога, не дачакаецца добрага
íberhengen* [*d.* hängen] перавесіць, перавешваць
íberhern [*d.* hören] пера-, пра|слух(оўв)аць
íberhiln [*d.* hüllen] на-, пры|кры(ва)ць
íberhip(er)n [*d.* hüpfen] 1. пераскочыць, пераскакваць; 2. прапусьціць, прапускаць (у тэксьце/ліку)
íberhobn* [*d.* haben] перажыць, зьведаць, зазнаць
íberhódeven [*p.* hodować, *ukr.* годувати] перакарміць, пера-[illegible]омліваць, перагадаваць
íber-hojcoe *f*, -s [*s.* (-ות)הוצאה] перарасход, перавыдатак
íber-hojpt=iber hojpt [*d.* überhaupt] *adv.* найбольш, а злаш-[illegible]ным чынам, асабліва, у асаблівасьці
íberhoreven zix [*p.* harować] перапрацавацца, перапра-[illegible] зьнясіліцца, зьнясільвацца, ператаміцца, пе-[illegible]
íberhrizen [*ukr.* гризти, *p.* gryźć] перагрызьці, перагрызаць
íberikeven zix [?] зьдзеквацца, збыткаваць
íberjogn [*d.* jagen] 1. аба-, пера|гнаць, аб-, пера|ганяць, выперадзіць, выпярэджваць; 2. *n* абгон; **íberjogndik** *adv.* абганяючы
• lojfn* af iberjogn бегаць навыперадкі
íberjojrn* [*d.* gären, *mhd.* jërn] перабрадзіць, пераквасіцца, пераквашвацца
íberjomteven/íberjonteven [*s.* -יום־טוב-] правесьці, праводзіць сьвята, (ад)сьвяткаваць
íberjor [*s.* ע(י)בור, *d.* Jahr] высакосны год па гэбрэйскім календары (які складаецца з 13 месяцаў)
íberjoriker [*d.* Jahr] будучага году
íberkačen [*ukr.* качати] перакаціць, перакочваць
íberkajen [*d.* kauen] перажаваць, перажоўваць
• iberkajen un iberxazern паўтараць раз за разам
• iberkajen alc dos ejgene перажоўваць усё тое самае (цягнуць тую ж песьню)
íberkajklen/íberkojklen [*d.* gaukeln] перакаціць, перакочваць
íberkejflen [*s.* -כפל- →kejfl] пера-, па|множыць, пера-, па|мнажаць, пера-, па|множваць
íberkern, **íbercukern** [*d.* kehren] 1. перавярнуць, пераварочваць, перакуліць, перакульваць; 2. (**zix**) перацягнуць/перайсьці ў іншую рэлігію; перах; **íberker** *m*, -n, **íberkereniš** *f/n*, -n перастаноўка, зьвяржэньне, пераварот, развал; **íberkererišer** бунтарскі, разбуральны; **íberkerlexer** абарачальны
• iberkern a naj blat (in) перавярнуць новую старонку
• iberkern alc mitn kop arop (un mit di fis aruf) перавярнуць усё дагары карэньнем (паставіць з ног на галаву)
• iberkern berg перавярнуць горы
• iberkern (di) veltn перавярнуць/узбунтаваць сьвет (паставіць усіх на ногі)
• iberkern gura nogami перавярнуць дагары нагамі/карэньнем
• az me flit cu hojx, kert zix iber der mojex *šprxv.* хто лётае задужа высока, у таго пераварочваюцца мазгі (вышэй паднімешся – мацней паб'ешся, як скінешся)
• er hot zix lang ibergekert afn andern zajt! ён ужо даўно перавярнуўся на другі бок! (памёр)
• er šemt zix vi di/a kac, ven/az zi kert iber dos tepl mit smetene *glxv.* у яго сораму як у коткі, што перавярнула гаршчок са сьмятанай (глядзіць як мыш з дражджоў (як пацук з мукі); стыдаецца як казёл у капусьце)
• ven ale menčn zoln/voltn cien af ejn zajt, volt di velt zix šojn lang ibergekert (volt zix di velt ibergekert) калі б усе людзі пацягнулі на адзін бок, то сьвет бы ўжо даўно перакуліўся
íberkiden [*r.* кидать, *ukr.* кидати] перакід(в)аць, ператрэсьці, ператрасаць
íberkiln [*d.* kühlen] пераахаладзіць, пераахалоджваць
íberklajbn* [*d.* klauben] 1. пер(а)аб(і)раць; 2. *n*, **íberklajb** *m* перабіраньне, пераборка, разбор; **íberklajber** *m*, -s, (-ke *f*, -s) вярэдлівы, пераборлівы, патрабавальны чалавек; **íberklajberišer**, **íberklajbndiker** пераборлівы; **íberklajberiškajt** *f* пераборлівасьць
• iberklajbn* in zikorn перабіраць у памяці
• on an iberklajb (nit iberklajbndik) непераборліва
• der tojt klajbt nit iber *glxv.* сьмерць не перабірае (і не мінае)
íberklang *m*, -en [*d.* Klang] 1. грук(ат), грука(та)ньне; 2. *lingv.* перагаласоўка; **íberklángiker** звышгукавы
íberklapn [*d.* klopfen] перавесьці, пераводзіць (пераводныя карцінкі)
íberklejdn [*d.* Kleid] пераапрануць, пераапранаць, пераадзець, пераадзяваць
íberklepn [*d.* kleben] пераклеіць, пераклейваць
íberklern [*d.* klären] перадум(в)аць, разважаць, сумнявацца, вагацца; **íberkler** *m*, -n развага, разважаньне, сумненьне, ваганьне; **íberkleriker** які перадумвае, разважае, вагаецца; разважлівы, задумны; **íberkler(nd/evd)iker** аб якім можна ці неабходна паразважаць
• nit iberklerndik kumen* cu hilf без разваг прыйсьці на дапамогу
íberklign [*d.* klügeln] перахітраваць, перахітрыць, перамудраваць; **íberkluger** надта, дужа разумны
íberklingen* [*d.* klingen] празьвінець, прагрымець, прагрукацець; **íberklingen* zix** перазьвоньвацца
íberknetn* [*d.* kneten] перамясіць, перамешваць
íberkojfn [*d.* kaufen] перакупіць, перакупляць; **íberkojf** *m* перакупка; **íberkojf-gelt** *n* хабар; **íberkojfer** *m*, -s перакупшчык
íberkojlen [*d.* kehlen] перарэзаць, пераразаць
• iberkojlen ejner dem andern перарэзаць адзін аднаго
íberkonstruirn [*d.* konstruieren] пера-, рэ|канструяваць
íberkopirn [*d.* kopieren] скапіраваць, зьняць копію
íberkoven [*p.* kować, *r.* ковать] перакаваць, перакоўваць
íberkoxn [*d.* kochen] пераварыць, пераварваць, перагатаваць, перагатоўваць; **íberkoxn zix**, **íbergekoxt vern*** пераварыцца, пераварвацца; перагарэць, перагараць (аб пачуцьцях)
• s'vet zix iberkoxn гэта пераварыцца
íberkrejcn [*d.* kreuzen] 1. перасячы, перасякаць (вуліцу); 2. разьмясьціць крыж-накрыж; **íberkrejcn zix** пера-, с|крыжавацца, пера-, с|крыжоўвацца
íberkrenken (af, mit) [*d.* kranken] перахварэць
• ale kinder hobn ibergekrenkt af mozlen усе дзеці перахварэлі на адзёр

íberkrign zix [*d.* kriegen] перасварыцца, пералаяцца
íberkrimen [*d.* krümmen] перадражні(ва)ць, перакрывіць, перакрыўляць
íberkrixn* [*d.* kriechen] пералезьці, пералазіць, перапаўзьці, перапаўзаць, перапоўзваць
íberkukn [*d.* gucken] пера-, пра|глядзець, пера-, пра|глядаць; **íberkuk** *m*, -n перагляд, прагляд, агляд
íberkuljen [*p.* kulić] перакуліць, перакульваць
íberkumen* [*d.* kommen] перабы(ва)ць, пераж(ва)ць, перанесьці, пераносіць
• lebedike cores kumt men iber *šprxv.* жыцьцёвыя беды мінаюць (хто жыве, той і ліха перажыве; перацерпіш гора – дабра дажджэш)
íberkvalificirn [*d.* qualifizieren] 1. перакваліфікаваць; 2. *n*, **íberkvalificirung** *f*, **íberkvalifikacje** *f* перакваліфікацыя
íberlajdn* [*d.* leiden] пера-, пра|цярпець, зьвед(в)аць, спазна(ва)ць
íberlastn [*d.* überlasten] перагрузіць, перагружаць; абцяжарыць, абцяжарваць
íberlebn [*d.* leben] пераж(ва)ць; **íberlebeniš** *f/n*, -n, **íberlebung** *f*, -en перажываньне; **íberlebs** *n*, -n рэлікт, перажытак
íberlejenen [*it.* legere, *šp.* leer] пра-, пера|чыт(в)аць
íberlejgn [*d.* legen] 1. перакласьці, пералажыць, перакладаць; 2. абдум(в)аць, абдумляць, абмеркаваць, абмяркоўваць, разважыць, разваж(в)аць; **íberlejgung** *f* 1. перакладаньне, пералажэньне; 2. **íberlejg** *m* абдумваньне, абмеркаваньне, разважаньне
• iberlejgn di štub, dem dil (di podloge) перакласьці хату /падлогу
• az me iberlejgt zix cufil, kumt men nit cum cil *šprxv.* хто шмат вагаецца, той не трапляе ў цэль (зь вялікай выбірачкі выбіраюць гарачкі)
íberlernen [*d.* lernen] перавучыць, перавучваць
íberléstikn [*d.* überlastig] (празьмерна) абцяжарыць, абцяжарваць
íberliceven [*r.* перелицевать] пераніцаваць, пераніцоўваць
íberlifern/íberlivern [*d.* liefern] 1. даставіць, дастаўляць, перавезьці, перавозіць (шмат разоў); 2. перада(ва)ць на пэўны час; **íberliferung** *f*, -en дастаўка, перавозка
íberlign* (biz) [*d.* liegen] пра-, пера|ляжаць; **íberlign* zix** ад-, вы|леж(в)ацца
íberlodn* [*d.* laden] перагрузіць, перагружаць; **íberlodung** *f*, -en перагрузка
íberlojfn* [*d.* laufen] 1. перабегчы, перабягаць; 2. выйсьці, выходзіць зь берагоў, пералі(ва)цца цераз край; **íberlojf** *m*, -n перабежка; **íberlojfer** *m*, -s (-ke/-n *f*, -s) перабежчык
• lojfn* iber haldz un kop бегчы зламіўшы галаву (на злом галавы, стрымгалоў)
• íberlojfn* mit di finger iber di klavišn прабегчы пальцамі па клявішах
• me ken nit iberlojfn di levone луну нельга перагнаць
íberlozn* [*d.* lassen] 1. пакінуць, пакідаць; 2. прапусьціць, прапускаць; 3. са-, у|ступіць, са-, у|ступаць; 4. ператапіць, ператопліваць
• a ganev, az er ganvet ništ epes avek, daxt zix im, az er hot epes ibergelozt калі злодзей нешта ня скраў, яму падаецца, што ён нешта пакінуў
• Oj, du forst avek, un, oj, du forst avek, /af vemen loztu mix iber? /Oj, for że nit, tajer łebn majner, /kum aher un zec zix anider, *flksl.* Ой, ты ад'яжджаеш, ой, на каго ты мяне пакідаеш? Ой, ня едзь жа мой даражэнькі, хадзі сюды, сядзь побач.
íbermanevrirn [*d.* manövrieren] манэўраваць
íbermatern [*d.* mattieren, martern] 1. ператаміцца, ператамляцца; 2. пера-, пра|цярпець, прамучыцца
íbermaxn [*d.* machen] 1. перарабіць, перарабляць; 2. *n*, **íbermaxung** *f* пераробка
• di cajt ken alc ibermaxn час усё перароб іць
• a velt ken men nit ibermaxn *glxv.* сьвет не перароб іш
íbermekn [*s.?*] перакрэсьлі(ва)ць
íbermelúxišer [*s.* מלוכ- →meluxe] наднацыянальны
íbermenč *m*, -n [*d.* Übermensch] звышчалавек, надчалавек, супэрмэн; **íbermenčlexer** звышчалавечы, надчалавечы
íbermestn* [*d.* messen] пера-, зь, вы|мераць, пера-, вы|мяраць
íbermidn [*d.* übermüden] ператаміць, ператамляць; **íbermider** ператомлены, зьняможаны, зьнясілены; **íbermidkajt** *f* ператамленьне, зьнямога, зьнясіленьне
íbermišn [*d.* mischen] 1. перамяшаць, перамешваць; 2. перадражні(ва)ць; 3. перагарнуць, перагортваць
íbermoln* [*d.* malen] перамаляваць, перамалёўваць
íbermoln* [*d.* mahlen] пера-, раз|малоць, пера-, раз|малываць
íbermordeven [*p.* mordować, *mhd.* morden] перамардаваць, перашалець
íbermórgn=iber morgn [*d.* übermorgen] пазаўтраму, пасьлязаўтра
íbermos [*d.* übermassig] 1. *f*, -n, **íbermosikajt** *f* празьмернасьць; 2. *adv.* надмерна, празьмерна, звыш меры; **íbermosiker** празьмерны
íbermučen zix [*ukr.* мучити] пера-, пра|мучыцца
íbernatirlexer [*d.* übernatürlich] наднатуральны, звышнатуральны; **íbernatirlexkajt** *f* наднатуральнасьць, звышнатуральнасьць
ibernáxt=iber naxt [*d.* Nacht] за ноч, праз ноч; **íbernáxtiker** начны, які мае дачыненьне да мінулай ночы
íbernejen [*d.* nähen] перашы(ва)ць
íbernemen*, íbercunemen* [*d.* nehmen] 1. (ba, fun) пераняць, пераймаць, запазычыць, запазыч(в)аць; 2. пераб(і)раць; 3. *n* перайманьне, запазыч(в)аньне; **íbernemen* zix** 1. узяцца, узяць на сябе; 2. (mit, fun) фанабэрыцца, ганарыцца; 3. суняцца, сунімацца
• a menč hot zix nit mit vos ibercunemen *glxv.* чалавеку німа чым ганарыцца
• mit ašires tor men zix nit ibernemen *šprxv.* багацьцем нельга ганарыцца
íbernextikn [*d.* übernachten] 1. пераначаваць; 2. *n* начлег
íberniceven [*p.* nicować] пераніцаваць, пераніцоўваць
íberništern [?] перашукаць, абшнарыць, абшнарваць
• iberništern (in) ale vinkelex перашукаць ва ўсіх куткох
• iberništern vi a hunt/xazer/ganev абшнырыць як сабака /сьвіньня/злодзей
íberojsbreng *m* [*d.* bringen] перарасход, перавыдатак
íberojsfiln [*d.* füllen] 1. перавыканаць, перавыконваць; 2. *n* перавыкананьне

íberojsštatn [*d.* ausstatten] пераабсталяваць, пераабсталёўваць; **íberojsštatung** *f* пераабсталяваньне, пераабсталёўваньне; **íberojsgeštat vern*** пераабсталявацца, пераабсталёўвацца

íberonšteln [*d.* stellen] пера(на)строіць, пера(на)ладзіць (музычны інструмэнт/радыё); **íberonštelung** *f* пера(на)стройка

íberonštrengen [*d.* anstrengen] перанапружваць; **íberonštrengung** *f* перанапруж(в)аньне

íberonštimen [*d.* stimmen] 1. пера(на)строіць (музычны інструмэнт/радыё); 2. *n*, **íberonštimung** *f* пера(на)стройка

íberordenen [*d.* ordnen] перабудаваць, перабудоўваць, рэарганізаваць, рэканструяваць

íberpak(eve)n [*d.* packen] 1. перапакаваць, перапакоўваць; 2. пераправіць, перапраўляць

íberpeklen [*d.* packeln] пераправіць, перапраўляць, перасылаць, перасылаць

íberplanirn [*d.* planieren] пераплянаваць; **íberplanirung** *f* пераплянаваньне, перапляніроўка

íberplantirn [*d.* transplantieren] трансплянтаваць

íberplonte(r)n [*p.* płątać] пераблыт(в)аць

íberplumpen [*d.* Pumpe, *nhd.* plumpe] перапампаваць, перапампоўваць

íberpojen [*p.* poić, *r.* поить] перапаіць, перапойваць (каня [illegible])

íberpompen [*d.* Pomp] перапампаваць, перапампоўваць

íberpreglen [*mhd.* brēglen] перапражыць, перапражваць, перасмажыць, перасмажваць; пераварыць, пераварваць (варэньне)

íberprejen [*r.* преть, *ukr.* пріти] перапрэць, пераправаць

íberpresn [*d.* pressen] перапрасаваць, перапрасоўваць

íberproducirung *f*, **íberprodukcje** *f* [*d.* produzieren] перавытворчасьць

íberpruvn [*d.* prüfen] пераправерыць, пераправяраць

íbe(r)rajbn* [*d.* reiben] пера-, пра|церці, пера-, пра|ціраць

• ■ šuxbendl hot zix ibergeribn шнурок перацёрся

íbe(r)rajfn [*d.* reif] перасьпець, перасьпяваць; **íbe(r)rajfer** перасьпелы; **íbe(r)rajfkajt** *f* перасьпеласьць

íbe(r)rajsn* [*d.* reissen] 1. перар(ы)ваць; 2. пера-, с|пыніць, пера-, с|пыняць; 3. *n* разрыў (адносінаў); **íbe(r)rajs** *m*, -n перарыў, перапынак; **íbe(r)rajsiker**, **íbe(r)rajslexer** перарывісты; **íbe(r)rajslexkajt** *f* перарывістасьць; **íbe(r)rajsung** *f*, -en перарываньне, перапынак

• iberrajsn* di rejd перапыніць размову

• iberrajsn* mit emecn парваць з кімсьці (адносіны)

íbe(r)rašn [*d.* überraschen] за-, зь|дзівіць, за-, зь|дзіўляць, уразіць, уражваць, ашаламіць, ашаламляць, быць ашаломленым; **íbe(r)rašndiker** чароўны, дзівосны, дзіўны; **íbe(r)rašter** зьдзіўлены, уражаны; **íbe(r)rašt vern*** (fun) зьдзівіцца, зьдзіўляцца; **íbe(r)raštkajt** *f* зьдзіўленьне, уражаньне; **íbe(r)rašung** *f*, -en зьдзіўленьне, ашаламленьне

íbe(r)redaktirn [*r.* редактировать] пера-, ад|рэдагаваць

íbe(r)registrirn [*d.* registrieren] перарэгістраваць; **íbe(r)registrirung** *f*, **íbe(r)registracje** *f*, -s перарэгістрацыя

íbe(r)re(j)dn* (mit) [*d.* reden] пера-, у-, аб|гаварыць, пера-, у-, аб|гаворваць; **íbe(r)rejd** *m*, -n, **íbe(r)rejdeniš** *f* раздабары, плёткі, абмова, перагуды, абгаворы; **íbe(r)rejder** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) 1. пляткар, плётнік, брахун; 2. прапагандыст, агітатар

• iberrejdn* a tojtn/štejn абгаворваць нябожчыка/камень

íbe(r)rexenen [*d.* rechnen] 1. пералічыць, пераліч(в)аць; 2. *n*, **íbe(r)rexenung** *f*, -en пералічэньне, пералік; **íbe(r)rexenen zix** абдумацца, разважыць, перадумаць

íbe(r)rien [*p.* ryć, *ukr.* рити] перары(ва)ць, перакапаць, перакопваць

íbe(r)rufn* [*d.* rufen] пералічыць, пералічваць, наз(ы)ваць па імёнах, пайменаваць; **íbe(r)rufn* zix** (mit) пераклікацца, перагукацца; **íbe(r)ruf** *m*, -n пераклічка, перакліканьне, перазоў

íbe(r)rukn [*d.* rücken] 1. перасунуць, перасоўваць; 2. *n*, **íbe(r)ruk** *m*, -n, **íbe(r)rukung** *f*, -en перасоўваньне, перамяшчэньне, зрух, зрушэньне

íbersadern [*s.* -סדר- →mesader, sejder] пераўладкаваць, пераўладкоўваць

íbersortirn [*d.* sortieren] перасартаваць, перасартоўваць

íberstraxirn zix [*r.* страховать] перастрахавацца, перастрахоўвацца; **íberstraxirer** *m* перастрахавальнік; **íberstraxirung** *f* перастрахаваньне, перастрахоўваньне; перастрахоўка

íberšacn/íberšecn [*d.* schätzen] пераацаніць, пераацэньваць; **íberšacung** *f*, -en пераацэнка

• iberšacung fun vertn пераацэнка каштоўнасьцяў

íberšarn [*d.* scharren] варушыць, варочаць

• iberšarn dos hej варочаць сена

íberščegolirn/íberščegoljajen (in) [*r.* щеголять] перагнаць, пераганяць, перавысіць, перавышаць, перасягнуць, перасягаць

íberšifn [*d.* Schiff] пераправіць, перапраўляць (на чоўне /караблі), пераплысьці, пераплываць; **íberšifung** *f* пераправа, пераезд

íberšikn [*d.* schicken] перас(ы)лаць; **íberšikung** *f*, -en перасылка

íberšisn* zix [*d.* schiessen] перастрэльвацца

íberšitn* [*d.* schütten] перасыпаць

• iberšitn* a štub перасыпаць хату

íberšixtn [*d.* schichten] пераслаіць, пераслойваць, перапластаваць, перапластоўваць; **íberšixtung** *f* 1. пераслаеньне, пераслойваньне, перапластаваньне, перапластоўваньне; 2. перагрупоўка

íberšlajdern [*d.* schlaudern] перашпурляць, перакідаць

íberšlak *m*, -n [*d.* Überschlag] верх (адзеньня)

íberšlepn [*d.* schleppen] перацягнуць, перацягаць

íberšlisn* [*d.* schliessen] пера(за)ключыць, пера(за)ключаць; **íberšliser** *m*, -s *texn.* пераключальнік; **íberšlisl** *m*, -en ключ-арыгінал; **íberšlisung** *f*, -en пера(за)ключэньне

íberšlofn* [*d.* schlafen] перас(ы)паць; **íberšlofn* zix** вы-, пра|с(ы)пацца

íberšlogn* (mit) [*d.* schlagen] перабі(ва)ць; **íberšlog** *m*, -n перабой, перапынак

• iberšlogn* emecn dem rejd перабіваць кагосьці, умешвацца ў размову

• iberšlogndik ejner dem andern наперабой, узахапы

• šlog nit iber! не перабівай!

íberšmajsn* [*d.* schmeissen] 1. ад-, вы|лупцаваць; 2. перахапіць, перахапляць, перада(ва)ць, пераб(і)раць

íberšmelcn* [*d.* schmelzen] пераплавіць, пераплаўляць, ператапіць, ператопліваць

iberšmidn [*d.* schmieden] 1. перакаваць, перакоўваць; 2. *n* перакоўка
iberšmirn [*d.* schmieren] перамаз(в)аць
iberšmúesn (mit) [*s.* שמו(ע)ס- →šmue] пера-, у|гаварыць, пера-, у|гаворваць; пераканаць, пераконваць, упэўні(ва)ць; **iberšmues** *m*, -n размова, дыскусія, перамовы
iberšmuglen [*d.* schmuggeln] пера-, с|плавіць, пера-, с|плаўляць, перапраўіць, перапраўляць, перавезьці, перавозіць (нелегальна, кантрабандай)
iberšnajdn* [*d.* schneiden] 1. перарэзаць, пераразаць; 2. перакроіць, перакройваць; 3. перасеч, перасекчы, перасячы, перасякаць (дарогу); **iberšnajd** *m*, -n перасячэньне, перакрыжаваньне; **iberšnit** *m* перарэз, разрэз
• iberšnajdn* emecn dem veg перарэзаць камусьці дарогу
• iberšnajdn* zix dem haldz перарэзаць сабе глотку, зарэзацца
iberšo *f*, -en [*s.* (ע)שעה- →šo] звышурочная гадзіна; **iberšoediker** звышурочны
iberšpacirn [*d.* spazieren] прагуляцца, прагульвацца, (пра)шпацыраваць
iberšpaltn* [*d.* spalten] расшчапіць, расшчапляць, расшчэпліваць
iberšpanen [*d.* spannen] 1. перапрагчы, перапрагаць; 2. перашагнуць, перашагваць, пераступіць, пераступаць; **iberšpanung** *f* перанапружаньне
iberšparn [*d.* sperren] пераспорыць, пераспорваць, перамагчы ў спрэчцы
iberšpicn [*d.* spitzen] перахітрыць; **iberšpicl** *n*, -ex хітрасьць; **iberšpiciker** хітры, мудрагелісты
iberšpiln [*d.* spielen] перайграць, пераігрываць, перагуляць, перагульваць
iberšpírevdiker [*d.* spüren] звышчульлівы, звышчулы
iberšprajzn [*d.* spreizen] пераступіць, пераступаць, перасягаць, перасягнуць; **iberšprajz** *m*, -n, *dim.* **iberšprajzl** *n*, -ex правіннасьць, парушэньне; **iberšprajzer** *m*, -s, (-n *f*, -s) парушальнік, злачынец
iberšprejtn [*d.* spreiten] заслаць, засьцілаць
iberšpringen* (iber) [*d.* springen] пераскочыць, пераскоквацъ; **iberšprung** *m*, -en скачок
iberšrajbn* [*d.* schreiben] 1. перапіс(в)аць; 2. *n*, **iberšrajbung** *f*, -en перапіска, перапісваньне; **iberšrajber** *m*, -s, (-n *f*, -s) перапісчык
iberšrajen* [*d.* schreien] перакрычаць, перакрыкваць
iberšrajtn* [*d.* überschreiten] пераступіць, пераступаць, перасягнуць, перасягаць
iberšrekn* [*d.* schrecken] перапалох(в)аць, перапуж(в)аць, перапудзіць, перапуджваць, зьлякаць; **iberšrek** *m*, -n пярэпалах, перапуд, торап, сполах, гас
• far iberšrek зь перапуду
iberšrift *f*, -n [*d.* Schrift] надпіс, тытул, загаловак
iberštajgn* [*d.* steigen] 1. перавысіць, перавышаць, перавыканаць, перавыконваць, перасягнуць, перасягаць, абагнаць, абганяць; 2. *n*, **iberštajg** *m*, **iberštajgung** *f*, -en перавышэньне, перавыкананьне
• iberštajgn* zix alejn перасягнуць (самога) сябе
iberštarkn [*d.* stärken] пера-, а|сіліць, пера-, з|дужаць, адолець
iberštatn [*d.* statten] пераабсталяваць, пераабсталёўваць; **iberštatung** *f* пераабсталяваньне; пераабсталёўваньне
iberštejn* [*d.* stehen] 1. перастаяць, перастойваць; 2. вытерпець, вытрываць, перанесьці, пераносіць
iberšteln [*d.* stellen] 1. паставіць, перастаўляць; 2. пераўтварыць, зьмяніць; 3. *n*, **iberštelung** *f* перастаноўка
• iberšteln zix fun ejn fus afn andern перамінацца з нагі на нагу
iberštepn [*d.* steppen] перастрачыць
iberšterclen [*d.* Stürze] перакры(ва)ць
iberštimen [*d.* stimmen] перагаласаваць
iberštrajxn* [*d.* streichen] пера-, за|крэсьлі(ва)ць
iberštrixl *n*, -ex [*d.* Strich] штрых, рыска (зьверху)
iberštupn [*mhd.* stupfen] праштурхнуць, праштурх(оў)ваць, прапхнуць, прапіх(в)аць
• iberštupn dem tog mit a štikl brojt пражыць дзень на адным хлебе (перабівацца з вады на хлеб)
• iberštupn di cajt цярпі час
iberšušken zix [*ukr.* шушукати, *r.* шушукать] шушукацца, перашапнуцца, перашэптвацца
iberšvenken* [*d.* schwenken] пера-, пра|паласкаць, пера-, пра|палоскваць
iberšvicn [*d.* schwitzen] прапацець
iberšvimen* [*d.* schwimmen] пераплы(ва)ць
ibertaksirn [*d.* taxieren] 1. пераацаніць, пераацэньваць; 2. **ibertaksirung** *f* пераацэнка, пераацэньваньне
ibertapn [*d.* tappen] перамац(в)аць
ibertasken [*r.* таскать] перацягнуць, перацягваць
ibertašn [*p.* tasować] ператасаваць, ператасоўваць; **ibertašung** *f* ператасоўка, ператасаваньне, ператасоўваньне
ibertejln [*d.* teilen] перадзяліць, перадзяляць, перадзельваць, пераразьмеркаваць, пераразьмяркоўваць; **ibertejlung** *f* перадзел, пераразьмеркаваньне
ibertlien [*p.* tleć, *ukr.* тліти] ператлець, ператляваць, перагнісьці, перагніваць, (с)парахнець
ibertojšn [*d.* tauschen] перамяніць, перамяняць
iberton*/ibertun* [*d.* tun] 1. пераапрануць, пераапранаць, пераадзець, пераадзяваць; 2. пра-, пера|рабіць, пра-, пера|рабляць
ibertrajbn*, **ibercutrajbn*** [*d.* treiben] 1. перагнаць, пераганяць; 2. перавялічыць, перавялічваць, перабольшыць, перабольшваць; **ibertrajber** *m* манюка; чалавек, які ўвесь час перабольшвае; **ibertrajbung** *f*, -en, **ibertrajbeniš** *f* 1. перагонка; 2. перавялічваньне, перабольш(в)аньне
ibertransportirn [*d.* transportieren] перавезьці, перавозіць
ibertraxtn, **ibercutraxtn** [*d.* trachten] перадум(в)аць; **ibertraxt** *m*, -n турбота, неспакой, сумненьне; **ibertraxtung** *f*, -en развага, разважаньне; **ibertraxterišer** недаверлівы, падазроны; **ibertraxteriškajt** *f* недаверлівасьць, падазронасьць
• vos der menč ken alc ibertraxtn, ken der ergster sojne im nit vinčn *glxv.* што чалавек сам можа выдумаць, найгоршы вораг яму не пажадае (часам чалавек сам сабе найгоршы непрыяцель)
ibertrefn* [*d.* treffen] перасягнуць, перасягаць, перавысіць, перавышаць
ibertrejsien [*ukr./r.* трясти] ператрэсьці, ператрасаць, ператрэсваць
ibertretn* [*d.* treten] 1. пера-, са-, у|ступіць, пера-, са-, у|ступаць; 2. *n* перавышэньне

ibertrikenen [*d.* trocknen] 1. перасушыць, перасушваць; 2. перасохнуць, перасыхаць
ibertrinken* zix [*d.* trinken] перапі(ва)цца
ibertrogn*, **ibercutrogn*** [*d.* tragen] перанесьці, пераносіць; **ibertroger** *m* пераносчык; **ibertrogung** *f*, -en пераносіць, пераноска, перанясеньне
• a vejtik nit ibercutrogn нясьцерпны боль
ibertunken* [*d.* tunken] акунуць, акунаць, па-, у|качаць (у муцэ)
ibervajzn* [*d.* weisen] перавесьці, пераводзіць (грошы); **ibervajz** *m*, -n (грашовы) перавод
ibervaksn* [*d.* wachsen] перарасьці, перарастаць; **ibervaksung** *f* перарастаньне
ibervalgern [*d.* wälgern] пакачаць
ibervaln *pl.* [*d.* Wahlen] перавыбары; **iberval-kampanje** *f* перавыбарная кампанія
ibervandern [*d.* wandern] 1. перасяліцца, перасяляцца; 2. *n*, **ibervanderung** *f*, -en перасяленьне; **ibervanderer** *m* перасяленец; **ibervanderišer** перасяленскі, перасяленчы
ibervaremen [*d.* wärmen] перагрэць, перагараць; **ibervaremung** *f* перагрэў, перагараньне; **ibergevaremt zern*** перагрэцца, перагарацца
ibervarfn* [*d.* werfen] перакінуць, перакід(в)аць
• ibervarfn* zix mit verter перакінуцца словамі, перагаворвацца
ibervartn [*d.* warten] (пера)чакаць, перачэкваць
• az me ken nit ibervartn/iberharn dos šlexte, ken men nit derlebn dos gute *šprxv.* хто ня зможа перажыць благога, не дачакаецца й добрага
• šlext iz nor dem, ver es ken kejn šlexts nit ibervartn *glxv.* блага толькі таму, хто няздатны ліха перачакаць
ibervašn* [*d.* waschen] пера-, пра|мы(ва)ць
• ibervašn* di kojtike veš перамываць брудную бялізну
• ibervašn* emecn di bejner/bejndelex перамываць камусьці костачкі
ibervegn* [*d.* wiegen, wägen] пераважыць, пераваж(в)аць; **ibervegndiker** пераважны
• di ibervegndike merhajt пераважная большасьць
ibervejen [*d.* wehen] перавеяць
ibervejln [*d.* wiederwählen] перааб(і)раць, перавыб(і)раць; **ibervejlerišer** перавыбарны; **ibervejlung** *f* перааброньне, перавыбраньне
ibervéjtikn [*d.* Weh, *mhd.* wtac] перахварэць
iberveln* zix [*d.* wollen] перахацецца
• es hot zix im šojn ibergevolt di večere яму ўжо перахацелася вячэраць
ibervertlen zix [*d.* Wort] перамовіцца, перакінуцца словам
ibervиklen [*d.* wickeln] пераматаць, перамотваць, перапавіць, паспавіваць
ibervindlen [*d.* windeln] перапаві(ва)ць, паспавіваць
ibervinken* zix [*d.* winken] перамаргнуцца, пераміргнуцца, пераміргваца
ibervintern [*d.* Winter] 1. перазімаваць, перазімоўваць; 2. *n*, **ibervinterung** *f* зімоўка
ibervišn [*d.* wischen] пера-, пра|церці, пера-, пра|ціраць
• ibervišn di podloge працерці падлогу
ibervog *m/f* [*d.* Waage] перавага
ibervuks *m* [*d.* Wuchs] нарост
iberxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] перахапіць, перахопліваць, перахваціць, перахватваць; **iberxapn zix** (in, cu) пераб(і)рацца; **iberxapndiker** перахоплены, перахвачаны
• iberxapn epes (dem hunger, dos harc) перахапіць, пера-, за|кусіць (каліўца ў рот укінуць)
• iberxapn dem otem перавесьці дух
• iberxapn di mos перабраць меру, далёка хапіць
• nit iberxapndik dem otem не пераводзячы духу, залпам
iberxazern, ibercuxazern [*s.* חזר- →xazore, maxzer, maxzir-, xojzer, xazern] 1. паўтарыць, паўтараць; 2. *n*, **iberxazerung** *f*, -en паўтарэньне, паўтор
• dos šorxen hot zix ibergexazert шоргат паўтарыўся
• er halt in ejn iberxazern dos zelbe lidl ён цягне адну і тую ж песьню
• az me xazert cu fil iber, vi gerext me iz, vert men umgerext *glxv.* хто галдычыць зашмат аб сваёй праўдзе, ня мае праўды (хлусіць)
iberxitreven [*ukr.* хитрити, *p.* chytrzyć] перахітрыць, перахітраваць
iberzajen [*d.* seihen] пера-, пра|цадзіць, пера-, пра|цэджваць
iberzajern [*d.* säuern] пераквасіць, пераквашваць
iberzajn* [*d.* sein] (німа цяперашняга часу) пера-, пра|бы(ва)ць
iberzalcn* [*d.* salzen] перасаліць, перасольваць; *fig.* перахапіць, перадаць
iberzater [*d.* satt] сытны, найсытнейшы
• opesn* iberzat сытна/добра пад'есьці
iberzecn [*d.* setzen] 1. перасадзіць, перасаджваць; 2. перакласьці, перакладаць; 3. *plgr.* перанаб(і)раць; 4. *n* пераклад; **iberzec** 1. *m* перасаджваньне, перасадка (на транспарце); 2. *m*, -n пераклад; **iberzecer** *m*, -s, (-n *f*, -s) пераклад(аль)нік; **iberzécerišer** перакладніцкі; **iberzecevdiker** які можна перакласьці; **iberzécung** *f*, -en 1. перасадка, перасаджваньне; 2. пераклад
iberzegn [*d.* sägen] перапілаваць, перапілоўваць
iberzejen [*d.* säen] перасеяць, перасяваць (поле)
iberzejern [*d.* säuern] пераквасіць, пераквашваць, перакіснуць, перакісаць
iberzen* [*d.* sehen] 1. па-, пера|бачыць; 2. перагледзець, пераглядзець, пераглядаць
iberzetikn zix (mit) [*d.* übersättigen] перанасыціцца, перанасычацца; **iberzetikajt** *f* перанасычанасьць, перанасычэньне, перасыць, перакормленасьць, сытасьць
iberzicn* [*d.* sitzen] пераседзець, пераседжваць
iberzidlen [*mhd.* sudeln] лаяць, сварыцца, панасіць (шмат разоў)
iberzidn* [*d.* sieden] перакіпець, перакіпаць; пера-, пра|кіпяціць, пераварыць, пераварваць
iberzingen* [*d.* singen] перапець, перапяваць
iberzipn [*d.* Sieb] прасеяць, прасяваць (празь сіта)
iberzixt *m*, -n [*d.* Sicht] агляд, перагляд; **iberzixtler** *m*, -s аглядальнік
iberzogn [*d.* sagen] пераказ(в)аць, паўтарыць, паўтараць
iberzójerkajt *f* [*d.* sauer] павышаная кіслотнасьць
iberzuxn [*d.* suchen] пера-, аб|шук(в)аць
ibl *m*, -en, **ibel(di)kajt** *f* [*d.* übel] моташнасьць, млоснасьць, агіда; **ib(e)l(dik)er** агідны, моташны, брыдкі; **iblen** (fun) выклікаць агіду; **ibl vern*** гадзіцца, гідзіцца, адчуваць агіду, нудзіць, ванітаваць

• s'hot im ongehojbn iblen яго пачало ванітаваць
• s'iblt mix мне моташна
ibn [*d.* üben] практыкаваць; **ibung** *f*, -en практыкаваньне
íctele-derabónen *f* [*s.* א(י)צטלא־דרבנן →rov] вопратка рабіна (паліто); азначэньне для пасады і функцыяў рабіна
ict(er)(t) [*d.* jetzt] *adv.* зараз, цяпер(ака); **ict** *m*, **íctikajt** *f* цяперашні (сучасны) момант; **íct(erd)iker** цяперашні, сапраўдны, сучасны; **ícthalter** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек, які займае пэўную пасаду
• biz ict дагэтуль, да гэтай пары, па гэты дзень
• fun ict on у будучым, затым, потым, далей
• ictike cajt *gram.* цяперашні час
-ičk(er) [*sl.*] *suf.* -эньк(і), -еньк(і) (ласкальны, памяншальны)
• altičker старэнькі
-íčne(r) [*sl.*] *suf.* –ычны/–ічны (утварае прыметнікі)
• antične(r) антычны
ier=ejer *m* [*s.* א(י)יר] іяр/эер, восьмы месяц гэбрэйскага календару (красавік-травень)
• roš-xojdeš ier trinkt men dos beste bir *glxv.* на пачатку месяца іяра п'юць самае лепшае піва (сакавіцкае піва)
igl *m*, *pl.* igulim [*s.* ע(י)גול(-ים)] круг, кола [*sin.* krajz]
igl *m* [*d.* Igel] *zool.* вожык
-ik- [*d.* -ig] *suf.* утварае прыметнікі і прыслоўі
• onekik бясконца; onfamiliker бесьсямейны; ajliker сьпешны; merbiker мяккі, рыхлы; mesiker памяркоўны
-ik [*sl.*] *suf.* -ік (ласкальны)
• Šmulik Шмулік; Jisrolik Срулік
ijen *m* [*s.* עיון] увага, канцэнтрацыя
I(j)ev [*s.* איוב] *tnx.* Ёў; Кніга Ёва; *fig.* чалавек, зь якім здараюцца няшчасьці; **íev-bsure/-psure** *f*, -s (Ievs bsures) [*s.* בשורה(-ות)] ракавыя, сумныя, жахлівыя зьвесткі
• Ievs jesurim/cores пакуты, ліха, гора
• zolst hobn pares makes bašotn mit Ievs krec! (s'zoln kumen af dir pares makes!) *kll.* каб на цябе кары эгіпецкія, абсыпаныя пархамі Іова! (каб ты ў каросьце часаўся!)
iken (zix) [*p.* ikać, *ukr.* ікати] ікаць; **ikevate(r)** заіклівы
iker *m*, *pl.* ikrim [*s.* עיקר(-ים) →beiker, meikore] аснова, сутнасьць, галоўнае; прынцып [*sin.* hojptzax, dos vixtikste; princip]; **iker-** [*s.* עיקר־] у якасьці самага галоўнага /істотнага/найважнейшага/першага [*sin.* -hojpt, vixtikst, erštik]; **íkerdiker** асноўны, істотны, грунтоўны; **íkercil** *m*, -n галоўная мэта; **iker-haíkrim** *m* [*s.* העיקרים־] самае галоўнае, самае істотнае; **iker-hamájse** *m* [*s.* המעשה־] зярно апавяданьня; **(ho)iker-šoxáxti** [*s.* (ה)עיקר־שכחתי(-ס)] 1. "найважнейшае я запамятаваў"; 2. *m*, -s постскрыптум
• der iker(št) больш за ўсё, над усім, у першую чаргу, перш-на-перш, раней за ўсё
• der same (gancer) iker самае галоўнае; *fig.* соль, сутнасьць
• dos iz der same iker у гэтым уся соль
• haltn* farn iker трымаць за аснову?
• nit dos iz der iker ня ў гэтым сутнасьць
• bam šiker iz branfn der iker *šprxv.* для п'яніцы гарэлка ёсьць сутнасьць (п'яніцу і капля дорага)
• nit dos šejne ponem iz der iker, nor dos šejne harc *šprxv.* не з прыгожым тварам, але з добрым сэрцам (не шукай красаты, а шукай дабраты)

ikev *m*, *pl.* ikuvim [*s.* ע(י)כוב(-ים) →meakev] загваздка, перашкода, замін, затрымка, цяжкасьць, труднасьць [*sin.* ophalt, šterung, menie]
ikre *f*, -s [*r.* икра] *anat.* лытка
ikre *pl.* [*sl.*] ікра
iks-miks-dríks *m* лухта, бяссэнсіца, бязглузьдзіца
ilc=alc=ales [*d.* alles] усё
ilc=als [*d.* als] *prep.* у якасьці
ile *m*, *pl.* iluim [*s.* ע(י)לוי(-ים)] дужа малады й здольны вучань, які вывучае Гемору; вундэркінд; **ilúišer** малады й адораны, моцны духам; дасьціпны [*sin.* junger un genialer, gajstrajxer; šarfziniker]
• er šemt šojn far a grojsn ile яго ўжо лічаць вундэркіндам
• Don hot cvej pejelex švarce, /un Donje cvej goldene cep. /Don iz der ile fun štetl, /un Donje di malke fun step. (H. R.) У Дона дзьве чорныя пэйсачкі, а ў Доні дзьве залатыя касы. Дон – местачковы геній, а Доня – сьцяпная царыца.
ile=ale [*d.* alle] усе; **ílerléj(iker)=alerléj(iker)** [*d.* allerlei] рознага роду/гатунку, разнастайны, усялякі
iltis *m* [*d.* Iltis] *zool.* тхор, шашок
iljustrírn (iljustrírt) [*d.* illustrieren] ілюстраваць; **iljustrirung** *f* ілюстраваньне, ілюстрацыя
im=em *dat./ak.* (er, es) [*d.* ihm] яму, яго
• m'štejt un m'vart af im! *iron.* стаяць і чакаюць яго!
• nem dem kop un bagrob im! *kll.* бяры сваю галаву і пахавай яе!
im [*s.* אם] калі (заўжды ў зьвязцы зь іншымі словамі) [*sin.* ojb]
im- [*s.* עם־] з, разам з [*sin.* (cuzamen) mit]
im loj axšov ejmosaj [*s.* אם לא עכשיו אימתי] калі ня зараз, дык калі ж?
im loj joil loj jazik [*s.* אם לא יועיל לא יזיק] нават калі гэта не дапаможа, дык не пашкодзіць
imber=ingber *m* [*d.* Ingwer] *bot.* інбір; **ímberl** *n*, -ex пячэньне з інбірам
imbosírn (imbosírt) [*eng.* emboss] выбіваць, чаканіць
ímecer=émecer [*d.* jemand, *mhd.* iemen] хтосьці, нехта
imenines *pl.* [*r.* именины] імяніны; **imeninik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) імяніньнік
imer [*d.* immer] *adv.* заўжды
ímervajb *f/n*, -er [*d.* Weib] былая жонка; **ímerman** *m*, -en былы муж(ык)
im-jirc(e)-hašém=mírcešem=mércešem/merčem=ai"h /aih"š *abr.* [*s.* אם־ירצה־השם=אי"ה/איה"ש] *adv.* па волі бога, калі бог пажадае, з божай дапамогай, калі ўсё будзе добра
• im-jirce-hašem ba ajere kinder! з божай дапамогай і нашым дзецям!
• xapt arajn a šnepsl, /kolzman ir zent bam lebn; /im-jirce-hašem af jener velt /vet men ajx ništ gebn *flksl.* выпейце гарэлачкі, пакуль вы жывяце; па божай воле на тым сьвеце вам не дадуць
imkejn [*s.* אם־כן] *bndv.* калі так, у гэтым выпадку, пасьля гэтага
im-kol-haneórim [*s.* עם־כל־הנערים] "з усімі хлопчыкамі" (апошні калектыўны заклік да чытаньня Торы на сьвята Сімхас-Тора); хаўрусам, супольна, калектывам, усе разам/гамузам; не на шаноўным месцы, сярод простых людзей [*sin.* kolektiv, ale cuzamen]

• me hot im ufgerufn im-kol-haneorim *glxv.* яго паклікалі разам з хлопчыкамі (пра чалавека, які заслугоўвае большага гонару)

imo(h)es *pl.* [*s.* אמהות →Sore, Rivke, Roxl, Leje] "мáткі"; *tnx.* жаночы радавод: Сара, Рэбэка, Рахіль, Лія

imortél *m.* -n [*d.* Immortelle] *bot.* бясьсьмертнік, сухацьвет

imperatív *m*, -n [*d.* Imperativ] *gram.* імпэратыў

imperiál=priál *m*, -n [*lat.* imperialis] расейская залатая манэта вартасьцю 10 альбо 15 рублёў

impet *m* [*p.* impet, *lat.* impetus] імпэт; **ímpetiker, ímpetfuler** імпэтны, імклівы, парывісты; **ímpetrod** *f*, *pl.* -reder *texn.* махавік, махавое кола; **ímpetveg** *m*, -n узьлётная палоса

• der impet trogt im імпэт нясе яго

• forn*/flien* mitn impet alejn імчацца

imre lejłojhim [*s.* אמרו לאלהים] "скажы гэта богу"; *hum.* (кідаць) словы на вецер

• imre lejłojhim!" – хоч šraj cu der vant *glxv.* "скажы гэта [illegible] хоць крыкам крычы (нічога не дапамагае)

• [illegible] zajn* [*d.* im Stande] быць у стане, мець магчымасьць

• [illegible] gezogt [*p.* niestety?] 1. з дазволу сказаць/гаворачы; [illegible] вас...; 2. *hum.* німа на што глядзець; [illegible]

[illegible] va: **inem=in dem**

[illegible] arajn уваходзіць у школу

• [illegible] ajer arum на тры гады (трыма гадамі) пазьней

• [illegible] ajer vi a šo ня больш чым за гадзіну

• in Varše у Варшаве

• kumen* in štub arajn прыйсьці ў хату

-(i)n/-ine [*d.* -in] *suf.* -іца, -ка (азначэньне жаночай асобы)

• lerer(i)n настаўніца; kex(i)n кухарка

inanánd [*d.* einander] *adv.* разам

ináxtnemung *f* [*d.* Acht] роздум, развага, разважаньне

incvejen=in cvejen [*d.* zwei] *adv.* 1. удвох, удвух (аб мужчынах), удзьвюх (аб жанчынах), удваіх (разам); 2. удвая, у дзьве рэдзі/столкі, у два разы

incvíšn=in cvišn [*d.* inzwischen] *prep./adv.* (па)між

ind *f*, -(e)n [*mhd.* unde, *rum.* unda] хваля, вал, лавіна; **índnbrox** *m* прыбой; **indlen zix** займацца сэрфінгам; **indler** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек, які займаецца сэрфінгам

ind=hind *f*, -n [*mhd.* hinde] *zool.* лань

indém=in dem [*d.* dem] *adv.* (па)між тым, тым часам

• indem vi пакуль, тым часам як

inderbréjt=in der brejt [*d.* Breite] *adv.* ушыр(ыню), ушыркі

indercájt=in der cajt [*d.* Zeit] *adv.* у час, своечасова, у пару

in(der)émesn=in der émesn [*s.* -אמת-] *adv.* сапраўды, у сапраўднасьці

inderfincter=in der fincter [*d.* finster] *adv.* у цемры

inderfrémd=in der fremd [*d.* Fremde] *adv.* на чужыне, на чужой старонцы

inderfrí [*d.* Frühe] 1. *m*, -en раніца; 2. *adv.* раніцай, раніцой, ранкам, уранку; **inderfríiker** ранішні

• same inderfri раненька, зараньне

• biz inderfri iz nox got a foter *glxv.* да раніцы і бог бацька (пераначуем – болей пачуем)

in(der)gix(n)=in der gix(n) [*mhd.* gach] *adv.* хутка, у хуткім часе, у скорасьці, наўсьпеш, спосьпеху, хапу-лапу

inderhéjm=in der hejm [*d.* Heim] *adv.* (у)дома

• ba zix inderhejm iz jederer a menč *šprxv.* у сябе дома кожны адчувае сябе чалавекам

inderhójx/inderhéjx [*d.* hoch] *adv.* 1. угору, дагары, увысь; 2. услых, уголас

inderkrím=in der krim [*d.* krumm] *adv.* наўскос, наўскасы, наўскасяк

inderléng=in der leng [*d.* Länge] *adv.* у даўжыню, уздоўж, наўсьцяж; **inderléngiker** падоўжаны

inderlixtik=in der lixtik [*d.* Licht] *adv.* завідна, пры сьвеце

inderlúftn=in der luftn [*d.* Luft] *adv.* у паветры

• trogn* zix inderluftn насіцца ў паветры

indermít(n)=in der mitn [*d.* mitten] *adv.* усярэдзіне, пасярэдзіне

indernáxt=in der naxt [*d.* Nacht] *adv.* уначы, уночы, ноччу

indernídер(ik)=in der nider [*d.* nieder] *adv.* унізе, на нізкім месцы

indernoent=in der noent [*d.* nah] *adv.* зблізку, паблізу

inderšpíc=in der špic [*d.* Spitze] *adv.* на чале

inderštíl=in der štil [*d.* Stille] *adv.* у цішы, у зацішку, цішком

indertíf=in der tif [*d.* tief] *adv.* углыб(іню)

indervájt(n)(s)=in der vajtn [*d.* weit] *adv.* здалёк, воддаль

indervarem=in der varem [*d.* Wärme] *adv.* у цяпле, у цеплыні

indervóxn=in der voxn [*d.* Wochen] *adv.* на тыдні (не ў суботу), у будні

index *m* [*gr.*] індыга

• index bloer колеру індыга

índik *m*, -es, (-ičke *f*, -s), *dim.* **índikl** *n*, -ex [*p.* indyk, indyczka] індык

• grober indik *fig.* тоўсты індык (таўстапузы, чараваты, пузаты чалавек)

• zajn*/blajbn* vi an indik on a pik застацца як індык бязь дзюбы (ні з чым)

• af fremde indikes iz gut cu fajfn *šprxv.* на чужых індыкоў добра сьвістаць (індыкі не вытрымліваюць сьвісту)

• az me zejt indikes, vaksn naronim/xazomin *glxv.* пасеюць індыкоў – растуць дурні/кантары (індыкі лічацца дурнымі птушкамі; кантар трымае ззаду рукі і выдае трэлі як індык)

• fajf nit, az es zajnen do indikes in štub *glxv.* не сьвісьці, калі індыкі ў хаце (не кажы брыдкія словы пры дзецях)

indikatív *m*, -n [*d.* Indikativ] *gram.* абвесны лад

Indje *f* [*d.* Indien] Індыя

indrajen=in drajen [*d.* drei] *adv.* 1. утрох (асобна аб мужчынах альбо жанчынах), утраіх (разам); 2. утрая, у тры рэдзі/столкі/разы

• gebojgn indrajen сагнуты ўтрая

indrinen [*d.* darin, drinnen] *adv.* у гэтым

indrójsn [*d.* draussen] *adv.* звонку, знадворку, на двары

indzl *m*, -en [*d.* Insel] выспа, востраў

ine *f*, *pl.* inuim [*s.* (יום-)עגונ(י) →gsise-inuim] дыба, прылада для катаваньня [*sin.* pajnikbetl]; **ine-hadín** *m* [*s.* הדין] судовая справа, судовы разбор, судаводзтва; адцягваньне/чаканьне прысуду

• nemen*/cien* af der ine катаваць на дыбе

• der ine-hadin iz erger funem din alejn *šprxv.* чаканьне прысуду цяжэй за сам суд

-in(e) [*sl.*] *suf.* -ін(а)

• mišenine мешаніна

inejnem [*d.* in einem] *adv.* разам, сумесна; **inéjnemdiker** агульны, сумесны; **inejnvegs=in ejnvegs** *adv.* заадно, супольна

• vi got git – abi in ejnem *glxv.* як бог дасьць – абы разам (добра і "ох" удвох; хоць худое, да ўдвое)

ínémesn=inderémesn=in émesn [*s.* -מת אמת-] *adv.* сапраўды, у сапраўднасьці

inen=hinen [*d.* hin] *adv.* унутры, усярэдзіне, у гэтым пакоі

• ojsn – vejnik, inen – gornit *glxv.* звонку – мала, усярэдзіне – зусім нічога

inergec=in ergec [*d.* irgend] *adv.* дзесьці, дзе-небудзь, недзе

• inergec nit нідзе

ínер(lex)er [*d.* inerlich] унутраны; **ínerlexkajt** *f* унутранасьць; **ínerlexster** запаветны; **ínerlexe** *n* унутранасьць, нутро

• inerlexer handl унутраны гандаль

• inerlexe krankajtn унутраныя хваробы

ín(e)vejnikster [*d.* inwendig] унутраны; **ín(e)vejnik** 1. *adv.* усярэдзіне, унутры; 2. *m*, **ín(e)vejnikste** *n*, **ínevejnikajt** *f* унутранасьць, нутро; інтэр'ер

• fun in(e)vejnik знутры, зь сярэдзіны

• in(e)vejnik in štub/hojz усярэдзіне дома

infírn [*d.* vier] *adv.* 1. учатырох (асобна аб мужчынах альбо жанчынах), учацьвярых (разам); 2. у чатыры разы/рэдзі/столкі

ingáncn [*d.* ganz] *adv.* усяго, толькі, зусім, цалкам, суздром

• un dos ingancn толькі і ўсяго

• x'fil zix nit ingancn gezunt я сябе не зусім добра адчуваю

• zajn* nit ingancn блага сябе адчуваць

• ahin, vu me hot zix lib, gej vejnik, ahin, vu me hot zix fajnt, gej ingancn nit *šprxv.* туды, дзе цябе любяць, хадзі зрэдку, туды, дзе цябе ня любяць, зусім не хадзі

ingber=imber *m* [*d.* Ingwer] *bot.* інбір; **íngberl** *n*, -ex пячэньне з інбірам

íngevejd/ingevejt *n/m*, -n, **ájngevejd** *n*, -n [*d.* Eingeweide] вантробы, трыбухі, нутро, унутранасьці

ingíxn [*mhd.* gach] *adv.* хутка, у хуткім часе, у скорасьці, наўсьпеш, спосьпеху, хапу-лапу

ingl=jingl *m/n*, -ex [*d.* Junge] хлопчык

inhalt *m*, -n, **ínhalt-cetl** *m*, -en [*d.* Inhalt] зьмест; **ínhaltlexer, ínhaltfuler, ínhalt(s)rajxer** зьмястоўны, багаты зьместам (на зьмест); **ínhaltloziker** безьзьмястоўны; **ínhaltlozikajt** *f* безьзьмястоўнасьць; **ínhalt-farcejxeniš** *f*, -n зьмест (кнігі)

injen *m/n*, *pl.* injonim [*s.* (ים-)ענין →meinjone-dejojme] тэма, зьмест; інтарэс, справа, дзела, рэч [*sin.* teme, inhalt; interes, gešeft, zax]; **injónim-ongetrojter** *m* павераны ў справах

• hobn* cu šafn/zogn iber di injonim вяршыць справамі

• nit cum injen недарэчы, не да месца

• hostu ongehojbn an injen – endik! распачаў справу – скончвай! (канец дзела хваліць)

inkáas(dik)er/inkáes(dik)er [*s.* -כעס- →kaas, kajsn, derkaasn] гнеўны, сярдзіты, злосны

-inke [*sl.*] *suf.* –інк(а) (памяншальны)

• vajlinke хвілінка; skorinke скарынка

-ink(er) [*sl.*] *suf.* –аньк(і), -еньк(і) (ласкальны, памяншальны)

• štilinker ціхенькі; zisinker салодзенькі; šejninker прыгожанькі

inkúrc(n)=in kurcn [*d.* kurz] кароткa, кароценька, сьцісла

inland *n* [*d.* Inland] унутраныя справы; **ínland-departemént** *m* міністэрства ўнутраных справаў; **ínlendišer** тутэйшы, тубыльскі, туземны, мясцовы

inmístn=umišne/umistn(e)/umišten=amišne [*p.* umyślnie] *adv.* нарокам, нарачна, сумысна, наўмысна, наўмысьля, з абдуманым намерам, знарок(ам)

inmitn=in mitn [*d.* inmitten] *adv.* (па)сярод

• inmitn (der) naxt пасярод ночы

• inmitn heln tog сярод яснага дня

• az cvejen krign zix, zajnen bejde nit gerext, der emes zict inmitn (Š.-A.) калі двое сварацца, абодва ня маюць рацыі – праўда пасярод

• ba ir inmitn ken men arajnforn mit a šlitn *glxv. vulg.* у ейную прамежнасьць можна заехаць з санямі

inmitnd(e)rinen=in mitn derinen [*d.* mittendrin] *adv.* ні з таго, ні з гэтага; выпадкова, раптоўна, раптам, у разгар

inokulírn (inokulírt) [*d.* okulieren] прышчапіць, прышчэпліваць

inóvnt [*d.* Abend] *adv.* увечар(ы), упрывечар

ins ваш

insékt/inzékt *m*, -n [*d.* Insekt] казяўка, кузурка, насякомае, гнюс

interés *m*, -n (in, cu) [*d.* Interesse] інтарэс; цікавасьць; **interesanter** цікавы; **interesírn** (interesírt) цікавіць

interjekcje *f*, -s [*d.* Interjektion] *gram.* выклічнік

inuim *pl.* 1. →ine *f* [*s.* (ים-)נויי(י)ע →gsise-inuim] дыба, прылада для катаваньня; 2. мукі, пакуты, мучэньні; гора, ліха, злыдні [*sin.* pajnikungen, torturn; lejdn]; **inuim-kóšim** *pl.* [*s.* קשים] цяжкія пакуты [*sin.* švere pajnikungen]

invazje *f*, -s [*d.* Invasion] нашэсьце

ínvejnik=ínevejnik *adv.* у сярэдзіне, унутры

ínzix(d)iker [*d.* sich] зьвернуты, накіраваны ўнутр (у сябе); інтраспэктыўны

ipeš *m* [*s.* פוש(י)ע →faripešn] 1. смурод, гніеньне, гніцьцё; 2. чума, пошасьць, звод, паморак, эпідэмія [*sin.* geštank, fojleniš; pest, epidemje]; **ípeždiker** сьмярдзючы; **ípešn** сьмярдзець

• der ipeš maxt šolem *šprxv.* чума ўсіх мірыць

• er iz a šeliex funem ipeš *glxv.* ён пасланец ад чумы (аб чалавеку, які любіць прыносіць благія навіны)

• me vajxt im vi dem ipeš (vajxn* vi (fun) an/dem ipeš) *glxv.* яго цураюцца як чумы

ipxe-mistábre [*s.* אאכא־מסתברא(י)] якраз ня гэтак; здаецца, зусім наадварот; **ipxe-mistábrenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) перакорлівы чалавек, які ўсё кажа наадварот; процівень [*sin.* culoxesnik]

ír (*dat./ak.* ajx) [*d.* ihr] вы; **ire** *pl.* асобы; **(h)ircn=ercn** зьвяртацца на "Вы", выкаць; **-írediker** які складаецца з пэўнай кольсьці асобаў; **fun/far ír(e)tvegn/ir(e)t vegn** [*d.* ihretwegen] з-за/праз/дзеля вас; з вашага боку

• draj-iredike komisje камісія з трох асобаў

• ircn zix mit emecn быць на "вы" з кімсьці

• mir zajnen finf ire нас пяцёра асобаў

• in der štot, vu me iz gebojrn, felt tomed a xojdeš *glxv.* у родным горадзе заўжды бракуе месяца (іяра) (*vrtš.* "ier=ejer" [*s.* ר(י)א] "месяц іяр" – "ir" "вы"; жыхары аднаго гораду размаўляюць адзін з адным на "ты")

ír *dat.* (zi) [*d.* ihr] ёй; **ír(ik)(er)** (irs, ire) яе, ейны; **írike** яе, ейныя (свае, родзічы, сваякі)

• di muter ire (ir muter) ейная маці

• irer a bruder (der bruder irer) ейны брат

- irs a vort (ir vort) яе слова
- zi iz avek cu irike яна пайшла да сваіх
- zi tut dos irike яна робіць сваё
- az me hot lib dos vajb, hot men lib ir mišpoxe *glxv.* хто любіць жонку, любіць і яе сям'ю
- Ix hob zi ongevojrn /un ken cu ir nit kumen... /Vos štejt far majne ojgn - /un ken cu ir nit kumen. *flksl.* Я згубіў яе і не магу вярнуць... Яна стаіць перад маімі вачыма, а я не магу яе вярнуць.

ir *f* [*s.* עיר] горад; **ir-hakójdeš** *f* [*s.* ־הקדוש] сьвяты горад; **ir-(ha)miklet** *f, pl.* ore-(ha)miklet [*s.* (עריי) ־(ה)מיקלט] горад-пристанішча, прытулак (адзін з гарадоў, якія ў Торы азначаны як месцы паратунку) [*sin.* retungsort, azil]; **ir-habíre** *f* [*s.* ־הבירה] сталіца [*sin.* hojpštot]; **ir-hamlúxe** *f* [*s.* ־המלוחה] сталіца, рэзыдэнцыя, царскі горад; **ir-veéjm(-bejisróel)** *f* [*s.* (ישראל־ב)ואם־] сапраўдны гэбрэйскі горад, важны гэбрэйскі культурны цэнтар

iris *m* [*d.* Iris] 1. *bot.* касач; 2. *anat.* ірыс

iris [illegible] ірыс(ка) (цукеркі)

[illegible]ren] [illegible]мыляцца

[illegible] **jojrn*=jern*** (gejójrn/gejójrt) [*d.* gären, *mhd.* jërn] буша[illegible]умаваць, брадзіць

[illegible]**ivje** *f* [[illegible] ערבוביה] сумесь, мешаніна, блытаніна [[illegible] plonter]

irxe=jerxe *f*, -s [?] баранок, смушкі, смушак

is- [illegible] *pref.* с-, з-

iser *m, pl.* isurim [*s.* (א(י)סור(-ים →asern, oser] "нельга"; *rel.* забарона [*sin.* farbot; *ant.* heter]

isii *m*, -m [*s.* (א(י)סיי(-ם] эсэн, прыхільнік аскетычнага гэбрэйскага брацтва ў часы Другога Храма (I ст. да н.э. – I ст. н.э.)

ispoln(j)en/ispeln(j)en [*r.* исполнить] споўніць, выканаць, спраўдзіць

ispraven [*r.* исправить] с-, вы|правіць

ispudžen/ispudjen [*r.* испугать] спудзіць, спужаць, спалохаць

ísre-xag *m* [*s.* א(י)סרו־חג] "вузел сьвята": першы напаўсьвяточны дзень пасьля Пэйсаху, Швуэсу і Сукэсу

istmos *m*, -n [*d.* Isthmus] *geogr.* перашыек

iš- *pl.* anošim- [*s.* (אנשים) ־איש →anše-] чалавек, мужчына (заўжды на пачатку сказа)

iše *f, pl.* nošim [*s.* (נשים) א(י)שה →bal-iše, barnaš, ezres-nošim] жанчына, жонка, баба; жаночы нораў [*sin.* froj, vajb, jidene]; **iše-cnúe** *f, pl.* nošim-cnúes [*s.* (־צנועה(-ות] сьціплая, пабожная, сумленная жанчына

iš-émes *m, pl.* anšej-émes [*s.* (אנשי־) איש־אמת] праўдзівы чалавек

-(i)š(er) [*d.* -isch] *suf.* -ск(і) і інш. (утварае прыметнікі)

- mešixišer мэсіяшаў, пасланьніцкі; мэсіянскі; ojslendišer замежны, іншаземны; dixterišer паэтычны; xazer(i)šer сьвіны, сьвінячы; сьвінскі

iš-jóšer *m* [*s.* איש־ישר] добрасумленны, прыстойны, шчыры чалавек

iš-májse *m, pl.* anše-májse [*s.* (אנשי־) איש־מעשה] чалавек справы; містык, кабаліст

iš-mehéjmen *m* [*s.* איש־מהימן] чэсны, справядлівы, сумленны, верукочы чалавек

iš-mepí-iš [*s.* איש־מפי־איש] з рота ў рот, адзін ад другога

iš-milxóme *m, pl.* anše-milxóme [*s.* (אנשי־) איש־מלחמה] воін, ваяка, вой; ваяўнічы чалавек

iš-póšet *m* [*s.* איש־פשוט] просты чалавек

iš-xáil *m, pl.* anše-xáil [*s.* (אנשי־) איש־חול] воін, ваяка, вой; баявы, энэргічны чалавек

iš-xóšev *m, pl.* anošim-x(o)šójvim [*s.* איש־חשוב (אנשים־ חשובים)] паваж(а)ны, шаноўны чалавек

Italje *f* Італія; **italjeniš** *n* італійская мова; **italjénišer** італійскі; **italjener** *m*, (-n *f*, -s) італіец

Iče-Májer *m*, -s [*s.* ־מאיר/־מייער] *hum./pejor.* польскі жыд (схільны да хасыдызму); бажона, сьвяцец, дэвотка, сьвяты бяз розуму

ítlexer [*d.* jeglicher, *mhd.* itlich] кожны, любы

- fun itlexer guter zax vil men a sax *glxv.* ад кожнай добрай рэчы хочуць надта многа
- itlexer gang iz gelt vert *šprxv.* кожны крок каштуе грошай
- itlexer hot lib dem emes, ober nit itlexer zogt im *šprxv.* кожны праўду любіць, але ня кожны яе гаворыць (кажан праўду знае, да ня кажан любіць)

Iván [*r.* Иван] 1. Іван; 2. *m*, -es няжыд; селянін; *pejor.* кацап, кацапюга, невук, цюхцей; неадукаваны жыд

ivde=ifde [?] будучы, наступны

- ivde vox наступны тыдзень
- ivdes jor у будучым годзе

ive *f*, -s [*r.* ива] *bot.* вярба

ívele *n* [*ukr.* іволга, *p.* wilga] *zool.* івалга

Ivje мястэчка Іўе (Беларусь)

- s'vet gor blajbn Trok on zojermilx un Ivje on smetene!.. *iron.* застануцца Трокі зусім бяз кіслага малака, а безь сьмятаны!..

ivre *f/n* [*s.* (עברי(-ם →havore, bal-ivre] гэбрэйскі шрыфт; чытаньне па-гэбрэйску; **ivri** *m*, -m [*s.* (עברי(-ם] жыд, гэбрэй, юдэй; **ívre-tajč** *n*, **e"t** *abr.* [*s.* ע"ט] стараідыш; архаічны пераклад кніг на стараідыш; **ívrediker** пісьменны, адукаваны; **ívredikajt** *f* пісьменнасьць, адукаванасьць; **ivrít** *n* [*s.* עברית] іўрыт (сучасная гэбрэйская мова); **ivrítišer** іўрыцкі

- er iz gešlogn/štumpik af der ivre ён неадукаваны, непісьменны
- harbe/harte/švere ivre цяжкі тэкст, складаная мова
- hilcerne ivre драўляная/дубовая мова (чытаньне па-гэбрэйску з памылкамі)
- nit kenen* kejn (šajtl) ivre быць неадукаваным/непісьменным
- er zogt ivre vi a vaser – nor dos vaser lojft, un er štejt *glxv.* ён размаўляе па-гэбрэйску як вада, але вада бяжыць, а ён стаіць
- lernt, kinderlex, mit grojs xejšek, /azoj zog ix ajx on, /ver s'vet gixer fun ajx kenen ivre, /der bakumt a fon (M. V.) вучэцеся, дзеці, зь вялікім жаданьнем, гэтак скажу я вам, хто з вас хутчэй навучыцца чытаць па-гэбрэйску, той атрымае сьцяг
- on podkoves ken er kejn ivre nit *glxv.* без "падковак" (агаласовак) ён не пачытае па-гэбрэйску

ix=ex (*dat.* mir; *ak.* mix) [*d.* ich] я; **ix-gufe** *m*, -s [*s.* (אני־גופא(-ם] я сам; **ixl=ix vel**

- abi ix bin gezunt (abi ja zdruv) абы я быў здаровы
- ix mit majne šix я разам з маімі чаравікамі
- ver iz der "ix"? хто гакі ёсьць гэты "я"?
- vi ix mejn як я думаю (па мне)

• az ix vel zajn vi er/jener – ver vet zajn vi ix? калі я буду як той хто ж будзе як я?
• an ix-špáj-deruf-baciung "я-плюю-на-гэта" адносіны (наплявацельскія/нядбайныя)
• – Ix. – Gej af kix, farbren di šix. – Я. – Ідзі на кухню, спалі чаравікі.
• ix man, du vajb – ix šlog, du švajg! *glxv.* я мужык, ты жонка – я б'ю, ты маўчы!
• vos ix vejs nit, hob ix nit cu zorgn *glxv.* чаго я ня вядаю, тое мяне й не турбуе

-ixe [*sl.*] *suf.* -іха, -ыха (азначэньне жаночай асобы)
• volfixe ваўчыха; losixe ласіха
iz- [*r.* из-] *pref.* з(ь)-
izd(j)ékeven zix (iber) [*r.* издеваться] зьдзекавацца; **izdjékeniš** *n* зьдзек
iznjuxen zix [*r.* снюхаться] зьнюхацца
izolírn (izolirt) [*d.* isolieren] ізаляваць
izovn *m*, *pl.* izvojnes [*s.* (ות-)זבון(ים)עז] спадчына, насьледзтва; неапублікаваныя творы пісьменьніка, які памёр

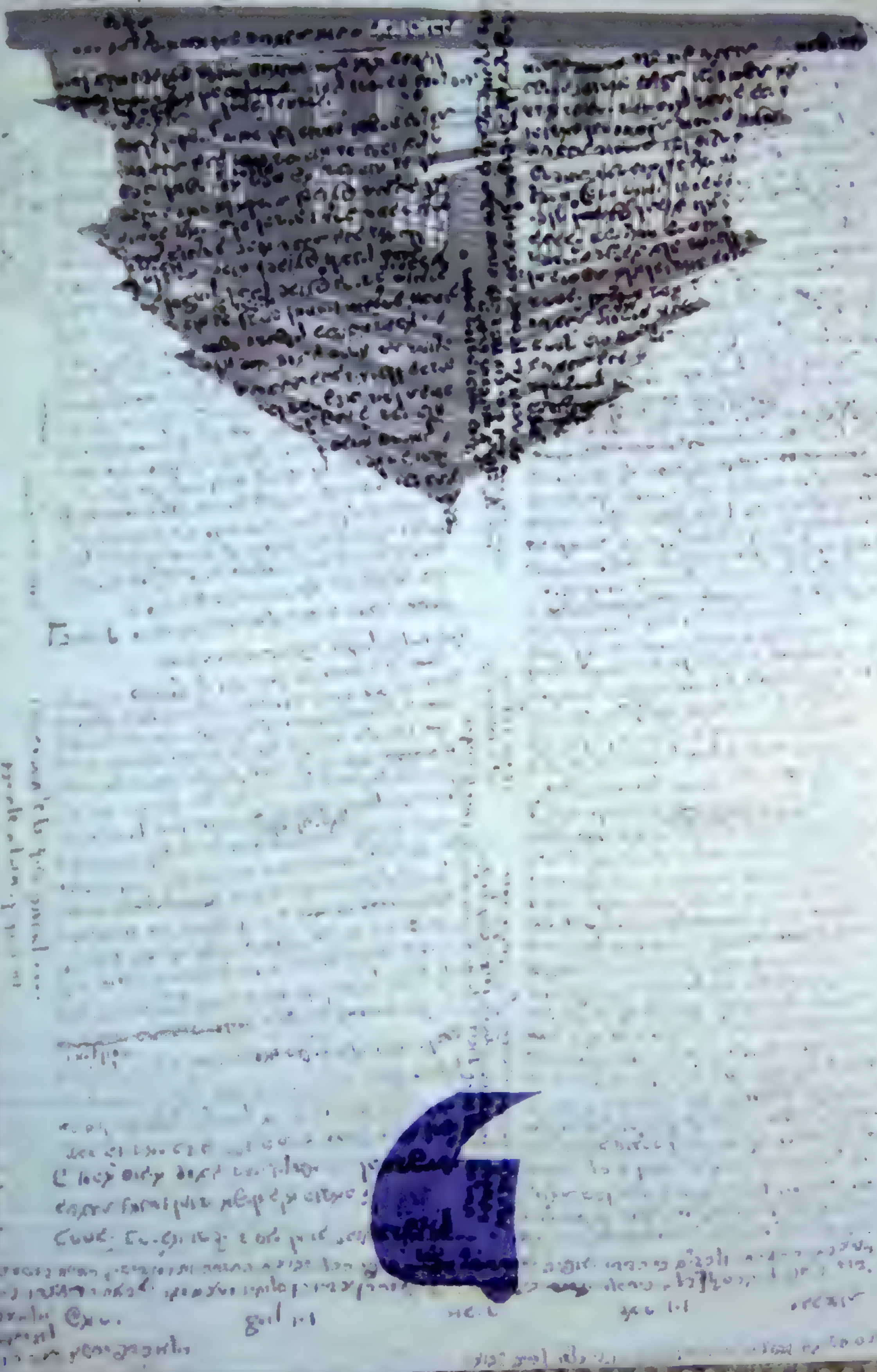

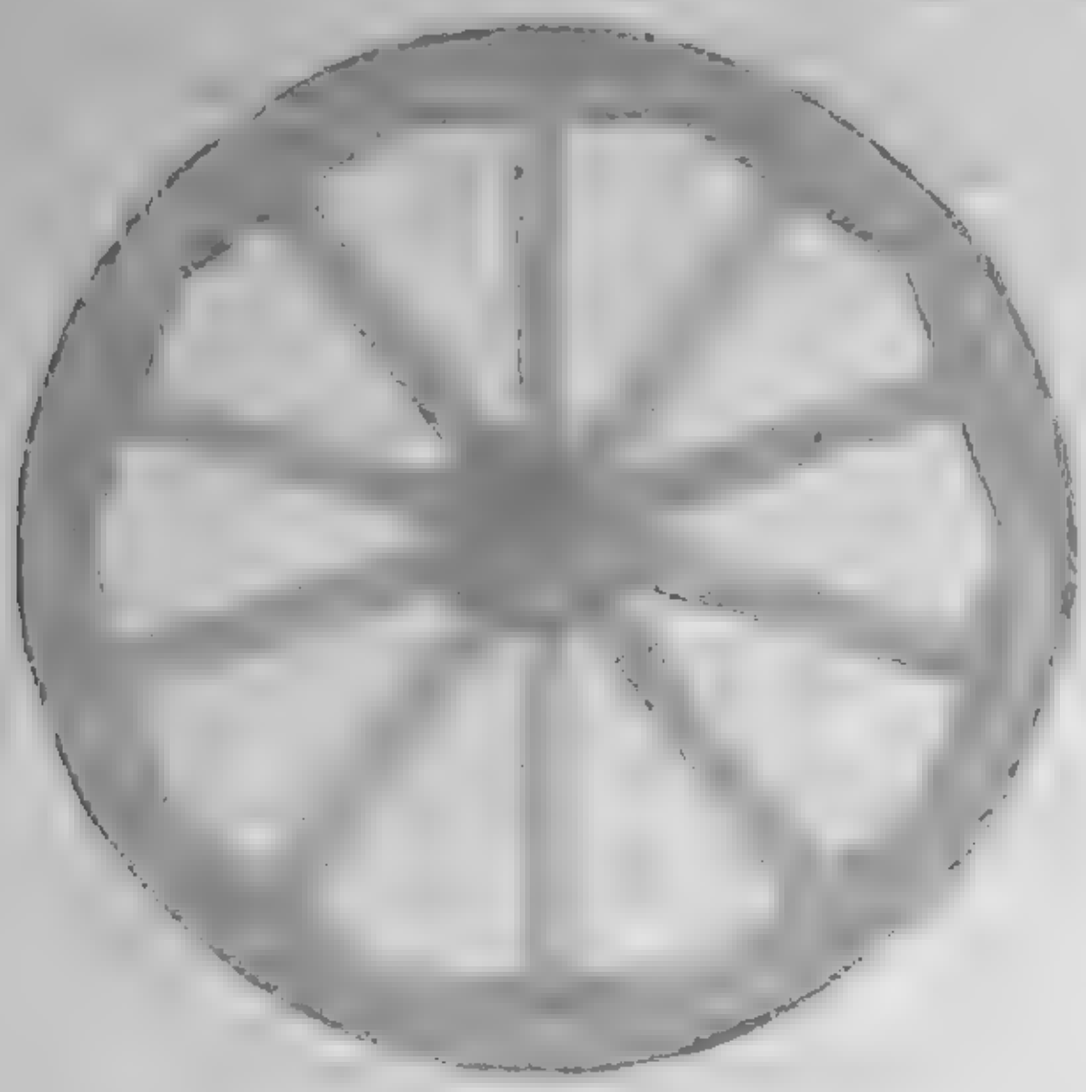

J=i=jud *m/f*, -n [*s.* (-ן)יוד] 1. "юд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 10

jaades *n* [*s.* יהדות →jandes] юдаізм, жыдоўства [*sin.* jidiškajt, judaizm]

jaamójd [*s.* יעמוד] "хай устане!" (слова, якім у сынагозе заклікаюць да чытаньня) [*sin.* zol ufštejn!]

jábebo [*s.* יכבה →jakeko]

Jabek [*s.* יבוק →majver-jabek] "сіні"; *tnx.* рака Явок (Ябук) (Лік. 21:24)

jábede *f*, -s [*r.* ябеда] 1. **jábednik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) паклёпнік, пляткар; 2. данос, паклёп, нагавор, намова; **jábede(ve)n** паклёпнічаць, намаўляць

• der jabednik blajbt cum sof on a hemd (štarbt in ostrog) *šprxv.* паклёпнік застанецца без сарочкі (памрэ ў астрозе) (здраду прымаюць, а здрадніка вешаюць)

jaboše *f*, -s [*s.* (-ות)יבשה] суша, бераг; кантынэнт [*sin.* trikeniš; kontinent]; **jabóše-cung** *f*, -en *geogr.* каса; **jabóše-vint** *m*, -n вецер [illegible] берага

jabrex=jobrex *m* [?] хам(ула), грубіян

[illegible] jodaim [*s.* (-ים)יד →šeljad, mijad-lejad, majse-jodaj, bejad] [illegible] моцная) рука, лапа; **jad** *m*, -n [*s.* (-ן)יד] указка [illegible] рукі для чытаньня Торы ў сынагозе; **jád-[illegible]** [illegible] [*s.* נקב] *argo* дзірка для рукі (для крадзежу) [illegible] jad arajn даць на лапу

• [illegible] a jad in epes мець дачыненьне да нечага, браць удзел

jadaxes [*s.* (-ן)יד־אחת] 1. *m*, -n згода, партнэрства, супольнасьць, сумеснае дзеяньне; дамаўленьне, змова, стачка; 2. заадно [*sin.* opred, farejnikung; šutfes]; **jadáxesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) загаворшчык, змоўнік, кансьпіратар

• maxn jadaxes mit emecn сьпецца, зьнюхацца з кімсьці

• mir zajnen mit im jadaxes мы зь ім заадно

jaden [*p.* jadać] за-, зь|ядаць, грызьці, есьці, мучыць (кагосьці), пілаваць; **jade** *f*, -s зьедлівая, сварлівая, брахлівая, звадлівая, зыклівая, зьвяглівая жанчына; **jadenine** *f* назола, прыкрасьць; гнібеньне, зьнявага, зьневажаньне; **jádediker** дакучны, (на)дакучлівы, назойлівы

jádešlive(r)/jádišlever [*sl.*] задышлівы; **jádešlivekajt** *f* задышка, дыхавіца

• zajn* jadešlive мучыцца задышкай

jadlover=jodlover/jódleve(r) [*p.* jodłe] яловы

jadn *m*, *pl.* jadonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)ידען →mojdie, hojdoe, jedeje, jedie] экспэрт, знаўца, знавец [*sin.* vejser, kener]; **jadones** *n* [*s.* -ות] "ноў-гаў", веданьне, валоданьне ведамі, дасьведчанасьць [*sin.* genitšaft, visn]

• a xosn a jadn gejt nit on nadn вучоны жаніх ня жэніцца без пасагу

Jafe *n* [*s.* יפו] г. Яфа

jagd *m*, **jág(e)de** *f*, -s [*r./ukr.* ягода, *p.* jagoda] ягада

• a bitere jagde горкая ягада; *fig.* кепскі чалавек

• onklajbn* a korb jag(e)des сабраць кошык ягад

• švarce jagde чарніцы

jagd *m* [*d.* Jagd] паляваньне, ловы

• gejn* af jagd ісьці на паляваньне

jahudi *m*, -m [*s.* →jehudi] *pejor.* заходне-эўрапейскі асыміляваны жыд

jaíčnice/jaéčnice/jájšnice *f*, -s [*p.* jajecznica] яешня

ja(j)in=jajen *m* [*s.* יין] віно [*sin.* vajn]; **jain-ham(e)šúmer** *m* [*s.* המשומר] легендарнае віно, якое будуць каштаваць праведнікі ў раі; **jain-kafrísn** *m* [*s.* קפריסין] віно з востраўва Кіпр; *fig.* рэч вышэйшай якасьці; чалавек, які валодае найлепшымі якасьцямі; **jain-nésex** *m* [*s.* נסך] віно, якое выкарыстоўвалася язычнікамі ў рытуальных мэтах і было забаронена ў гэбрэяў; **jain-sóref** *m*, **jaš** *abr.* [*s.* שרף=י(י)ש/י"ש →soref] сьпіртны напой, гарэлка [*sin.* branfn]

• fiš maxt: pšud jain-soref, potem jain-soref *glxv.* рыба кажа: перад (рыбай) гарэлку, пасьля (рыбы) гарэлку (рыба любіць ваду) [*p.* przódy, potem]

• jain-soref iz zajn korev *glxv.* гарэлка – ягоны родзіч

• – Vos veln mir trinken af der sudenju? /– Dem jajin-hamšumer, /dem jajin-hamšumer veln mir trinken /af der sudenju! *flksl.* – Што мы будзем піць на пагулянцы? – Віно праведнікаў мы будзем піць на пагулянцы!

jajle *f*, -s [*s.* (-ות)יעלה] "хай уздымаецца" (першае слова малітвы, якая чытаецца на Ём-Кіпур у сынагозе вельмі высокім голасам); шум, гоман, лямант, крык, плач, галас [*sin.* geruder, ljarem, gešraj]; **jajle-vejóve** [*s.* יעלה־ויבא] "хай узьнімецца і прыйдзе (наша малітва)" (першыя словы малітвы, якую чытаюць у пачатку месяца і ў сьвяты); **jajlen** аплакваць, галасіць, лямантаваць

• maxn a jajle (jajles) нарабіць шуму/крыку

jajver olaj mo [*s.* יעבור עלי מה] хай з намі здарыцца што заўгодна; хай будзе, што будзе

jak *m/f*, -n/-es [*d.* Jacke] жакет, кофта

jak [*ukr.* як, *p.* jak] *bndv.* як; **jak bi**, **jakbe**, **ják(o)bi** [*p.* jak(o)by] *bndv.* як бы, як быццам (бы)

• gelt jak gelt, nor menčn! грошы як грошы, але галоўнае чалавек!

• ix jak ix, ober er… я як я, але ён…

• redn jak redn, nor ton… гаварыць як гаварыць, але рабіць…

• jak bi nit rejdele, abi dobre mejnele *glxv.* як бы ні гаварыць, абы з добрым намерам (якая б ні была гаворка, абы добрая думка)

-(j)ák [*sl.*] *suf. pejor.* -нік, -ак, -(н)як

• cvu(j)ak крывадушнік, сьвятоша; xerljak=xirljak хіляк

jákeko [*s.* יכבה →jabebo]

• ba im iz jakeko un jabebo alc ejns ён ледзь чытае і блытае літары

jaknehóz *m abr.* **jain - kideš - nejr - havdole - zman** [*s.* יקנה"ז= יין - קידוש - נר - הבדלה - זמן] мнэманічная формула, якой карыстаюцца для запамінаньня пасьлядоўнасьці блаславеньняў, якія трэба чытаць, калі Пэйсах прыпадае на суботні вечар; *hum.* рэч, якая не існуе; бязглузьдзіца, лухта

• me meg im šikn noxn "jaknehoz" *glxv.* яго можна пасылаць лухты прынесьці (шукаць ветру ў полі, бацьку з маткай)

jakor *m*, -n [*r.* якорь] якар

jakos/jakoš [*ukr.* якось, *p.* jakoś] *adv.* якась, яксьці, неяк, нейк, як-небудзь

• rebojne-šelojlem, gib mir nor dos štikl brojt, a trunk branfn vel ix zix šojn jakos alejn gefinen божа ўсемагутны, дай мне толькі кавалак хлеба, чарку гарэлкі я ўжо якась сам знайду

jakres *m/n*, -n (af) [*s.* (-ן)יקרות] падаражаньне, дарагоўля, высокі кошт, высокая цана; недахоп, недахват [*sin.* hojxer prajz, tajerkajt; dojxek, ojsfeln]; **jakren** *m*, *pl.* jakronim [*s.* (-ים)יקרן] абірала, абдзірала, рвач, чалавек, які завышае цэны; **jákrenen zix** набі(ва)ць, наг(а)няць сабе цану

• haltn* af jakres трымаць высокі кошт

• s'vert a jakres жыцьцё даражэе

• zajn* a grojser jakres драць у тры разы даражэй

• ale jakronim hobn dem dales *šprxv.* усе абіралы маюць нястачу

• der jakres af ale produktn štajgt fun tog cu tog (M.M.-S.) цана на ўсе прадукты расьце штодня
• dos jakres filt nor oreman *glxv.* падаражаньне адчувае толькі бядуля

jalket *m*, *pl.* jalkutim [*s.* (-ים)ילקוט →medreš] "збор(нік) (біблейскіх легендаў/прыпавесьцей/баек)" (распаўсюджаны літаратурны жанр) [*sin.* zamlung]

jálove(r)/jáleve(r) [*ukr.* яловий, *p.* jałowy] ялавы; **jálovke/jálevke** *f*, -s ялаўка, ялавіца

• jalove ku ялавая карова

jalovéc/jalevéc *m* [*ukr.* яловець, *p.* jałowiec] *bot.* ядловец

jam *m*, -im/-en [*s.* (-ים/-ען)ים] мора; **jámišer** марскі; **jám-balexáim** *pl.* [*s.* בעלי חיים] марскія жывёлы; **jám-buzem** *m*, -s, **jám-ojsgus** *m*, -n *geogr.* заліў, бухта; **jám-cung** *f*, -en *zool.* марскі язык (рыба); **jám-ferd** *m/n zool.* морж; **jám-ferdl** *n*, -ex *zool.* марскі конік; **jám-flejc** *m*, -n прыліў і адліў; **jám-flot** *m*, -n марскі флот; **jám-forndiker** мараплавальны, мараходны; **jám-groz** *n*, -n, **jám-geviksn** *pl.* водарасьць, багавіньне; **jám-grunt** *m* марское дно; **jam-hagódl** *m* [*s.* הגדול], **jam-hatíxojn** *m* [*s.* התיכון] "вялікае мора"; Міжземнае мора [*sin.* mitllendišer jam]; **jam-hakérax** *m* [*s.* הקרח] легендарнае ледавітае мора; **jam-hakóreš** *m* [*s.* הקרוש] легендарнае замерзлае мора [*sin.* leber-jam]; **jam-hamélex** *m* [*s.* המלח] "салёнае мора"; Мёртвае мора; **jám-hunt** *m*, *pl.* -hint, **jám-koter** *m*, -s *zool.* цюлень; **jám-kac** *f*, *pl.* -kec [*d.* Meerkatze] *zool.* мартышка; **jám-karte** *f*, -s марская мапа; **jam-kinéres** *m* [*s.* כנרת] Галілейскае мора; **jám-kranker** хворы на марскую хваробу; **jám-krenk** *f*, **jám-krankajt** *f* *med.* марская хвароба; **jam-man** *m*, *pl.* -lajt, **jám-šifer** *m* матрос, мараплавец; **jám-mejdl** *n*, -ex *folk.* русалка; **jám-multerl** *n*, -ex, **jám-mušl** *f*, -en марская ракавіна; **jám-nivo** *m*, -en. **jám-špigl** *m* узровень мора; **jam-okjónes** *m* [*s.* אוקינוס, *gr.*] акіян, вялікае мора [*sin.* okean]; **jám-port** *m*, -n марскі порт; **jám-promenád** *m*, -n прыстань для яхт; **jámsuf** *m* [*s.* סוף] "мора трысьнягу"; Чырвонае мора) [*sin.* Rojter jam]; **jám-šiferáj** *f* мараплаваньне; **jám-špajz** *f* марскія прадукты; **jám-štorem** *m*, -s шторм; **jamim-umidbórjes** *pl.* [*s.* ומדבריות] моры і пустэльні, аддаленыя месцы [*sin.* jamim un vistenišn, vajte erter]; **jámxazerl** *n*, *pl.* jam-xazéjrimlex [*s.* (חזיר) חזירל] *zool.* марская сьвінка; **jám-xvaljes** pl. марскія хвалі

• a jam mit menčn/ojlem/gelt мора/процьма людзей/грошай
• bam jam, afn breg jam на беразе (каля) мора
• forn* mitn jam ісьці морам
• in ofenem jam, inmitn jam у адкрытым моры
• der jam (iz) on a breg – di Tojre on an ek *šprxv.* мора бязьмежнае – Тора бясконцая
• Ver ken di šejnkajt fun a jam farštejn? /Ver ken di šajn fun dajne ojgn zen? /Un nit cerisn vern zol zajn harc far frejd, un nit cerisn vern zol zajn harc far lejd – /du, umru majne, du. (M. H.) Хто можа ахапіць прыгажосьць мора? Хто можа ўбачыць зьзяньне тваіх вачэй? І каб сэрца не разарвалася ад радасьці й гора – ты, мой неспакой, ты.
• vos hert men fun/in jam? – me xapt fiš *hum.* што чуваць з мора? – ловяць рыбу

Jam šel Šlojme [*s.* ים של שלמה] славутая кніга рабіна Шлоймы Лур'е (Магаршал, 1510–1573)

jámperke *f*, -s [?] жаночая шапачка; *hum.* ярмолка

• ojsgenejte jamperke! (Š.-A.) вышываная ярмолка!

Jámpole г. Ямпаль (Украіна)

• klor vi der jampoler barg *hum. glxv.* ясна як ямпольская гара (у Ямпалі знаходзіцца белая мелавая гара, але прымаўка мае адваротны сэнс: цёмная справа)

jamš *m* [?] бамбук; **jamšover, jámšener** бамбукавы

jandes *n* [*s.* יהדות →jaades] 1. злосьць, нэрвовасьць, заходлівасьць; сьмеласьць, адважнасьць, дзёрзкасьць; 2. сумленьне, пачуцьцё справядлівасьці [*sin.* gevisn, gefil far gerextikajt]

• hobn* dos jandes (cu) мець нахабства

jankate(r) [*p.* jąkliwy] заікліві, заікаты

Jankev ovinu [*s.* יעקב אבינו] "наш бацька Якуб"; *inx.* патрыярх Якуб, Якаў

• az me git nit Jankevn, git men Ejsevn *šprxv.* што не дасі Якубу, дасі Ісаву (што ня хочаш аддаць на добрую справу, аддасі на благую)

janklen

• got cu janklen! пародыя на "got cu danken" дзякуй богу

Janovic мястэчка Янавічы (Беларусь) (Янавічы стаяць на пецярбурскім шляху зь Віцебска на Сураж, Веліж... Возьнікі збочвалі ў Янавічы на адпачынак.)

• a šmic in Janovic hajda in bod arajn! хлысь у Янавічы – гайда ў лазьню! (кісялём бліны мазаны на паркане сушацца; прыклад прыцягнуты за вушы)

janvár/jánuar *m*, -n [*r.* январь, *d.* Januar] студзень

Japán *n* [*d.* Japan] Японія, **japaner** *m* японец; **japánišer** японскі

jape *f*, -s [?] зяпа, пашча, ляпа, зеў

jar *m*, -n [*ukr.* яр, *p.* jar] яр, круча

Jardn *m* [*s.* ירדן →ejver-hajardn] рака Ярдан

járe(c)vaks *m* [*d.* Wachs] няплаўлены воск

járene *f*, **jarke** *f* [*ukr.* ярка, *p.* jarke] ярына

jarid=jerid *m*, -n/-im [*s.* (-ים/-ן)ירייד] кірмаш, рынак, базар; мітусьня, шум, галас, тлум, гармідар; *fig.* імша, набажэнства ў хрысьціянскім храме [*sin.* jormark; geruder, getuml]; **jaridnik** *m*, -s кірмашнік

• ix gej šojn fun jarid я ўжо вяртаюся з кірмашу (жыцьцё мінулася)
• zajn* af ale jaridim быць на ўсіх кірмашох (усюды пасьпяваць; з аднаею сракаю на ўсіх кірмашох)
• a guter jarid iz vert a trunk branfn, nox a šlextn jarid muz men ton a trunk branfn (saj vi saj tut men a trunk branfn) *šprxv.* добры кірмаш варты чаркі гарэлкі, пасьля кепскага кірмаша мусіш выпіць чарку (так ці гэтак бяз чаркі не абысьціся)
• der ergster jarid git mer parnose, vi der bester frajnd *šprxv.* найгоршы кірмаш дае большы прыбытак, ніж найлепшы сябра
• hobn zolstu aza sof, vi a ganev af a jarid! *kll.* каб ты скончыў, як злодзей на кірмашы!
• me kumt zix cunojf vi af a jarid *glxv.* сыходзяцца як на кірмаш
• on ejn jid iz ojx a jarid *šprxv.* без аднаго жыда кірмаш абыдзецца
• s'iz afn himl a jarid (ven in himl vet zajn a jarid) *glxv.* на нябёсах кірмаш (на вярбе груша; усялякае бывае: жук рыкае, а карова лятае; кажуць, што і масла хлебам мажуць; людзі чаго ня скажуць - і смаленую кабылу змажуць)

jarlík *m*, -n/-es [*ukr.* ярлик] ярлык

jarme *f*, -s, **jarmó** *m* [*r./ukr.* ярмо, *p.* jarzmo] ярмо

járm(e)lke=jermolke *f*, -s [*r.* ермолка, *p.* jarmułka, *terk.*] ярмолка

• di bloje jarmlke *fig.* неба, нябёсы
• a parx trogt in bod ojx a jarmlke *glxv.* пархуцік і ў лазьні носіць ярмолку

• got zol ophitn far vajse jarmlkes *glxv.* барані божа ад белай ярмолкі (ад хасыдзкага рэбэ)

Jarmolinjec мястэчка Ярмолінцы (Украіна)

• in Jarmolinjec iz itlexer a ganev *glxv.* у Ярмолінцы кожны – злодзей

jarske(r) [*p.* jarski] вэгетарыянскі, гароднінны, зь зеляніны

járš(en)en* (ix jarše; gejaršet) [*s.* -ירש →(be)jeruše, jojreš] 1. атрымліваць у спадчыну, насьледаваць [*sin.* arbn]; 2. *n.* **jaršung** / атрыманьне ў спадчыну; **járševdiker** спадчынны

• dos hojz hot er gejaršt ën атрымаў дом у спадчыну

• vos jaršenen jidn? – cores un meridn *glxv.* што атрымліваюць ў спадчыну жыды? – ліха і гэмарой

jaržine / [*p.* jarzyna] зеляніна, зяленіва, гародніна

Jas *n* г. Ясы (Румынія)

jásine/jášine *t.* -s, **jasen** *m.* -s [*ukr.* ясен] *bot.* ясень; **jasinove(r)/jasenove(r)** ясеновы

jasles *pl.* [*ukr.* ясла, *p.* jasła] яслі

jasl(j)e *t.* -s [*ukr.* ясна] *anat.* дзясна

jasmin *m.* -en [*p.* jaśmin] *bot.* язьмін

jaspiz = **jošpiz** *m* [*d.* Jaspis] яшма

jastreb *m.* -n/-s [*r.* ястреб] ястраб

jain-sóref [*s.* שרף=יין(")(י)י] сьпіртны напой, [illegible branfn]

jaščerica *t.* -s [*ukr.* ящірка, *p.* jaszczurka] *zool.* яшчарка

• [illegible] mit jaščerkes сьмех скрозь сьлёзы (і сьмех і гора)

• [illegible] mit jaščerkes (mit blut un mit ajter)! *kll.* каб ты сьмяяўся сьлязамі (крывёю і гноем)!

jaščik *m.* -es [*r.* ящик] скрынка

jaščur *m* [*ukr.* ящур, *p.* jaszczur] яшчур

(ja)š(er-)kójex/jišer-kéjax *m* [*s.* כוח=ישר] дзякуй, падзяка [*sin.* dank(ojsdruk)]

• a jašer-kojex! es kumt ajx a grojser jašer-kojex! дзякуй! вялікая вам падзяка!

• a jašer-kojex ajx far ajer mi дзякуй вам за ваш клопат

jašik *m.* -es [*ukr.* ясик, *p.* jasiek] ясік, маленькая падушка

jašren *m, pl.* jašronim [*s.* (ים-)ישרן →jošer, (bal-)jojšer] чэсны, справядлівы, сумленны чалавек, які дамагаецца справядлівасьці [*sin.* erlexer menč, zuxer fun gerextikajt]; **jašrones** *n* [*s.* ישרנות] справядлівасьць, сумленнасьць [*sin.* gerextikajt, gevisndikajt]

jat *m.* -n [*rum.* baiat?] хлопец, маладзец, маладзён; **játixe/játexe** *f.* -s дзяўчына, дзеўка, маладзіца; **játišer** *argo* буржуйскі

• a jat a bren бядовы малец (хлопец-агонь)

• a lustiker jat разьбітны хлопец, зух

ja-tebe-dám *m.* -en [*ukr.* я тебе дам] "я табе дам!"; *iron.* задавака, наўда вялікая, важная асоба

• a gancer ja-tebe-dam наўда вялікая (фігурант, боты ў рант)

• arojsšteln zix far a gancn ja-tebe-dam строіць зь сябе важную асобу

• zajn* ba zix a gancer ja-tebe-dam задзірацца, задавацца

jatke *f.* -s [*ukr.* ятка, *p.* jatka] ятка, мясная крама; **játkekloc** *m.* *pl.* -klecer плаха, калода для расьсяканьня мяса

• a hunt šikt men nit in jatke arajn сабаку ў ятку не пасылаюць (воўк – не пастух, а сьвіньня – не агароднік)

• er šmejxlt vi a jatke-hunt *glxv.* ён съмяецца як галодны сабака

• majn harc fun jatke маё сэрца зь яткі

jatren [*ukr.* ятрити, *p.* jątrzyć] разьверадзіць, разьвярэджваць, (рась)цьвяліць, разьятры(ва)ць; **jatren/jatern (zix)** гнаіцца; **játre(n)diker/játerdiker** гнойны, які гнаіцца; **játerung** / нагнаеньне

• a jatrendike vund гнойная рана

• (ce)jatren di alte vundn разьвярэджваць старыя раны

javen zix [*ukr.* явити, *p.* jawić] зьявіцца, зьяўляцца; **javke** *f.* -s яўка

• s'hot zix ba im gejavet gelt у яго зьявіліся грошы

• me hot gevart afn malex-hamoves, un es hot zix gejavet der policejske *hum.* чакалі на анёла сьмерці, а зьявіўся паліцыянт

Javne [*s.* יבנה] "бог будаўнік"; г. Явізя (Яўнэіл/Яўнэя /Ямнія) назоў мястэчка ў Палестыне, якое было першым рэлігійным цэнтрам пасьля разбурэньня Другога Храма (VI ст. да н.э. – 70 г.) (1. Нав. 15:11)

jax=ix [*d.* ich] я

jaxalojku [*s.* יחלוקו] яны мусяць гэтым падзяліцца; мусіць быць роўны падзел

jaxcunk *m* [*d.* Hyazinth, *mhd.* jacinte] *bot.* гіяцынт

jaxdev [*s.* יחדיו] разам, супольна, сумесна, талакой [*sin.* cuzamen, in ejnem; bešutfesdik]

• jaxdev iz a jidiše zax *glxv.* супольна – гэта па-жыдоўску (грамада – вялікі чалавек; што хаўрусна, тое карысна; гуртом і бацьку добра біць)

jáxmern [*d.* jach(t)ern?] гарлапаніць, крычаць, лямантаваць

Jaxne *f.* -s Яхна (жаночае імя); *fig. pejor.* пляткарка, кумка

• (di) bobe Jaxne баба-яга

• in bobe Jaxnes cajtn за каралём Гарохам (за дзедам шведам)

jaxsn *m, pl.* jaxsonim, (-te *f.* -s) [*s.* (ים-)יחסן →jixes, mejaxes, mejuxes, misjaxes] чалавек высакароднага паходжаньня (які мае прывілеі), арыстакрат, магнат; **jaxsónišer** арыстакратычны, высакародны; фанабэрысты, ганарысты; **jaxsones** *n* [*s.* ות-] гордасьць, пыха, фанабэрыя; знатнае/высакароднае паходжаньне; прывілей, прывілеяванасьць, прывілейнасьць [*sin.* štolckajt]; **jáxsenen=jixesn zix** лічыць/выдаваць сябе за арыстакрата (за чалавека высакароднага паходжаньня)

• a glajxer jaxsn (mit) амаль што, усё адно што

• zajn* a jaxsn мець прывілеі

• a jaxsn, nit durxcublozn арыстакрат – не прадзьмуць

• a menč iz kejn jaxsn nit *glxv.* чалавек – не арыстакрат

• ba di mexutonim zajnen ale jaxsonim *śprxv.* у сватоў усе з добрых сем'яў

• gold hot a miesn tatn, un iz dox a jaxsn *glxv.* золата мае бруднага бацьку, аднак – высакароднае паходжаньне (золата намываюць з бруднай зямлі)

jazde *f.* -s [*p.* jazda] 1. паездка, язда; 2. паязд

• xapn a jazde паехаць

je=jo [*d.* ja] так, да, ага, але

jecie *f* [*s.* יציאה] выхад, выйсьце; **jecies-micráim** [*s.* יציאת־מצרים] *inx.* выхад гэбрэяў з Эгіпту; **jecies-nešóme** *f* [*s.* נשמה־], **jecies-hanéfeš** *f* [*s.* הנפש־] сьмяротнае ложа, агонія, апошні ўздых, скон, кананьне, памірaньне, умірaньне [*sin.* dos ojsgejn, dos ojshojxn dem lectn otem]

• me hot cu dercejln, vi ba jecies-micraim *glxv.* трэба распавядаць, быццам пра выхад гэбрэяў з Эгіпту (дзіва дзіўнае)

jecire *f.* -s [*s.* (ות-)יצירה] сусьвет, космас; твор, стварэньне, утварэньне, творчы працэс [*sin.* bašaf, kosmos; šafung, verk, šafungs-proces]

jecorim *pl.* →jejcer *m* [*s.* (ים-)יצר] парыў, парыванньне, імкненьне, схільнасьць

ject [*d.* jetzt] *adv.* цяпер(ака); **jéctiker** цяперашні

jedeje *m, pl.* jodim [*s.* (ים-)יודע →jedie] экспэрт, знаўца, зна-

вец [*sin.* vejser, kener]; **jedeje zajn*** ведаць; **jedeje-hákl** *m* [*s.* הכל־] усёведны чалавек [*sin.* alvisiker, alcvejser]; **jedeje-hákldiker** усёведны, які ўсё ведае; **jedeje-nág(ej)n** *m*, *pl.* jode-nág(ej)n [*s.* (־יודעי) נגן־] знаўца музыкі; *hum.* знаўца картачных гульняў; **jedeje-séjfer** *m*, *pl.* jode-séjfer [*s.* ספר־] адукаваны, пісьменны, вучоны чалавек, які можа вучыць [*sin.* gelernter]; **jedeje-xéjn** *m*, *pl.* jode-xéjn [*s.* חן־ →xoxme-nisteres] кабаліст, містык; знаўца патаемных рэчаў [*sin.* mekubl]; **jedeje-šeejne-jedéje** *m* [*s.* שאינו־] чалавек, які ведае, што ён нічога ня ведае

• a jedeje-šeejne-jedeje iz a halber jedeje *šprxv.* знаўца, які ведае, што ён нічога ня ведае - ужо напалову знаўца

• kejn jedeje-sejfer bin ix ništ, lernen lern ix ništ (Prc.) я не пісьменны чалавек, вучыцца я не вучуся

jéder(er) (jedes) [*d.* jeder] кожны; **jédnfals** *adv.* у кожным разе (выпадку), ва ўсякім разе

• jeder barg-aruf hot zajn barg-arop *šprxv.* кожны ўздым мае свой спуск

• jeder/itlexer hot lib dem emes, ober nit jeder/itlexer zogt im *glxv.* кожны любіць праўду, але ня кожны яе гаворыць

jedíd *m*, -im [*s.* (־ים)ידיד] добры сябра, браценік [*sin.* guter-frajnd, guter-bruder]; **jedidi** [*s.* ידידי] мой сябра! (формула звароту ў лістох) [*sin.* frajnd majner!]; **jedídi-brivl** *n*, -ex сяброўскі ліст; **jedíd-némen** *m*, *pl.* jedidim-nemónim [*s.* (־ים)נאמן־] адданы, верны сябра [*sin.* getrajer frajnd]

• jedidi! frajnt majner! мой сябра!

• mir zajnen gevorn bald emese jedidim, gute-brider hejst es (M.M.-S.) мы хутка сталі добрымі сябрамі, тое, што завецца сапраўднымі браценікамі

jedie *f*, -s [*s.* (־ות)ידיעה →mojdie, hojdoe, jadn, jedeje, kejedue] (зь)вестка, пасланьне, навіна; веды [*sin.* melding, najes, bsure; visn]; **jedue** [*s.* ידוע] вядома [*sin.* bakant, bavust]; **jedue-lákl** [*s.* לכל־] усім вядома

• epes a jedie (a štikl jedie) вестачка

jéd(í)nak *m*, -es, (-načke *f*, -s) [*p.* jedynak] адзінак(а), адзіны сын

je(d)nerál *m*, -n *hum.* генэрал

jeféjf(i)e *f*, -s [*s.* (־ות)יפיה/יפהפיה] вельмі прыгожая жанчына, красуня, прыгажуня

Jefes [*s.* יפת] *inx.* Яфэт (адзін з трох сыноў Ноя) (Б. 5:32)

jefes-tójer/jefastojer *f*, -n/-s [*s.* (־ס/־ן)יפת־תואר] красуня, прыгажуня; вялікая прыгажосьць

• a jefastojer – a fas vi a tojer, un a toxes vi a rajbajzn *glxv. vulg.* прыгажуня – потка як вароты, а срака як тарка

jeger *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Jäger] паляўнічы, лоўчы, лавец; **jegeráj** *n* паляваньне, ловы; **jégerišer** паляўнічы

• az der jeger ken nit šisn, blajbt ojx der hunt on a bisn *šprxv.* калі паляўнічы няздольны страляць, дык і сабака галодны

jegíe-kapáimnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* יגיע־כפים־ניק] працаўнік, работнік, рабоцька, гарапашнік, гаротнік [*sin.* horepašnik]; **jegie-kápe/-kápev/-kapáim** *f* [*s.* כפ(י)ו־/כפים־] праца ўласных рук, уласная праца

jegle *f*, -s [*lit.* egle?] *bot.* яліна, елка

jehí *m* [*s.* יהי־] "хай будзе" (першыя словы бога пры стварэньні сусьвету), пастанова, загад, дэкрэт; **jehí-ójr** [*s.* יהי־אור] *inx.* "хай будзе сьвятло" (Б. 1:3); **jehí-rócn** [*s.* יהי־רצון] "няхай будзе божая воля" (пачатак і назоў шэрагу малітваў)

• a topeler jehi-rocn дзьве падобныя рэчы, зь якіх адна ўмацоўвае другую альбо робіць яе лішняй

Jehójnesn [*s.* יהונתן] "дар боскі"; *inx.* Ёнатан, сын цара Савула (1 Цар. 14)

Jehoješ [*s.* יהואש] псэўданім пісьменьніка Егоеш-Шлоймы Блумгартэна (1871–1927) (перакладнік Танаху на ідыш, аўтар першага слоўніка гэбрэізмаў у ідышы)

Jehojšue=Ješue [*s.* יהושע] "Егова ратуе"; *inx.* Ісус (Е(го)шуа, Есуа) (сын Навіна альбо Нуна, вучань і пасьлядоўнік Майсея) (Вых. 24:13)

Jehude [*s.* יהודה] "праслаўлены"; *inx.* Іегуда, Юда (адзін з 12 сыноў Якуба); назоў роду, які пайшоў ад Іегуды

• er rojmt ir ajn dem sod, vos Jehude hot ajngerojmt Tomer *inx.* ён кажа ёй пад сакрэтам тое, што Іегуда казаў Тамар

Jehude Halejvi [*s.* יהודה הלוי] Егуда Галеві (гэбрэйскі паэта і рэлігійны філёзаф, Гішпанія, каля 1075–1141 гг.)

Jehude Hamakabi [*s.* יהודה המכבי] Егуда Макавей (гэрой вайны гэбрэяў супраць грэка-сырыйцаў, II ст. да н.э.)

Jehude Hanosi [*s.* יהודה הנשיא →tane] "Егуда Патрыярх" (апошні з вучоных-складальнікаў Мішны, II-III ст.)

Jehude Haxosid [*s.* יהודה החסיד] Егуда Гахосід (Германія, г. Шпайер, г. Рэгенсбург, каля 1150–1217 гг.)

jehudi *m*, -m [*s.* (־ם)יהודי →jahudi] гэбрэй, жыд [*sin.* jid]; **jehúdišer, jehude-** юдэйскі; **jehudi belój** [*s.* בלא] гэбрэі, увага (асьцярожна)!

• jehudim, me šist, klajbt zix unter di strexes *glxv.* гэбрэі, страляюць, зьбірайцеся пад стрэхі

J(eh)udis=Judes [*s.* יהודית] Юдзіс, гэбрэйская гэраіня з апакрыфічнай кнігі "Jehudis"

jejcer *m*, *pl.* jecorim [*s.* (־ים)יצר] парыў, парыванье, імкненьне, схільнасьць; **jejcer(-)hóre** *m*, -s [*s.* (־ס)הרע־] 1. (cu) спакуса, змуста, схільнасьць да благога, благое імкненьне; 2. сатана, злы дух, які спакушае на благое; 3. *fig.* сьверб, сьвярбеньне, прага, юр, хоць, пал, цяга, пажадлівасьць, жадоба, прагнасьць [*sin.* drang, nejgung; sotn, bejzer gajst; bager, apetit, tajve]; **jejcerhórediker** спакусьлівы; **jejcerhóre-blételex** *pl.* юнацкія прышчыкі; **jejcer-tó(j)v** *m* [*s.* טוב־] добры намер, імкненьне да дабра, дабрачыннасьць, цнота, сумленнасьць

• a štarker/dembener/kuperner (an ajzerner) jejcerhore! моцная/нястрымная хоць!

• der jejcerhore rajx cu vern (der jejcerhore oncufardinen zix) прагнуць нажывы

• s'iz geven grojs/štark der jejcerhore была вялікая спакуса

• der jejcer-hore hot an ajzernem pisk *glxv.* спакуса мае жалезную морду (цяжка перабароць)

• der jejcer(-hore) šloft ba a mejdl un iz uf ba a vajbl *glxv.* спакуса сьпіць у дзяўчыне, але прачынаецца ў жанчыне

• di elter kumt on, un der jejcerhore tut zix zajns *šprxv.* сівізна ў бараду, нячысты ў рабро

• jak jejcer-hore napadnje, to i tkies-kaf nie pomoże *glxv.* як спакуса нападзе, дык і сьвятое абяцаньне не дапаможа (дай сэрцу/ахвоце волі – завядзе да няволі) [*p.* jak napadnie..., to i... nie pomoże]

• ven nit di šejne mejdlex, volt men gehat dem jejcer-hore in dr'erd *glxv.* калі б не прыгожыя дзяўчаты, спакуса даўно была б у зямлі

jejš=jieš *m* [*s.* אוש(י)] →mejaeš, misjaeš, farjiešter] адчай, роспач

Jejšu=Jišu(-hanójcri) [*s.* (ישו(הנוצרי)] Ісус Хрыстос (з Назарэта)

jekár-hamcíes *n*, -n [*s.* (־ות)יקר־המציאות] рарытэт, рэдкасьць [*sin.* zeltene zax]

jeke *m*, -s [*d*. Jeck, Jäckel] *hum*. нямецкі жыд

jékele *n*, -s [*d*. Jokel →jok(iś); Xelem] дурнічка, дурненькі (гэрой хэлмскіх гісторыяў)

• ojszen* vi jekele nar выглядаць як дурнічка

jekiri [*s*. יקירי →bejojker, benjaker] мой дарагі (зварот у лістох) [*sin*. majn tajerer]

• jekiri! majn tajerer! мой дарагі!

• haklal, jedidi jekiri, ix bet ajx, vi an emeser guter frajnd, ir zolt raxmones hobn (Š.-A.) словам, мой дарагі сябра, я прашу вас, як сапраўдны добры таварыш, паспачувайце

jekn [*d*. jecken] дурыць, чмуціць, насьміхацца, кпіць

jekum-púrk(o)n *m*, -s [*s*. (ם-)יקום־פורקן] пачатак і назоў двух блаславеньняў, якія чытаюць раніцай у суботу

• ir najer jekum-purkon *iron*. наві(з)на, новаўвядзеньне

jel *f*, -n (jelover bojm) [*r*. ель] *bot*. яліна, елка; **jelover** яловы; **jelnik** *m* яловая лапка

jelamdejne [*s*. ילמדנו] "хай ён нас вучыць"; давайма слухаць (думку/меркаваньне/довад)

jeled *m* и *pl*. jelodim [*s*. (ים-)ילד] дзіцё(нак), дзіця [*sin*. kind]; **jeled-šaašúim** *m* [*s*. שעשועים־] любы дзіцёнак; **jelud-íše** [*s*. ילוד אישה־] чалавек, чалавечае дзіця [*sin*. menč(nkind)]; **jeled-pjétrik** *m* нябога, бедны байструк

jelke(r)=jólk(edik)er [*p*. jelki] ёлкі, прагорклы

jelole *f*, -s [*s*. (ות-)יללה] лямант, галашэньне, плач [*sin*. geklog, jomer-geśrej]

• jelole maxn лямантаваць, галасіць

jemáx-/jimáx-š(e)mój *pl*. -š(e)móm [*s*. (שמם־) ימח־שמו] *kll*. "бадай яго/яе імя сьцёрлася" (прамаўляюць пасьля ўзгадваньня імя ворага); **jemáx-/jimáx-šmój-vezixrój** *pl*. -š(e)móm-vezixróm [*s*. (זוכרם־) וזכרו] *kll*. "бадай яго/яе імя і памяць аб ім/ёй сьцёрлася" (яшчэ больш абразьліва); **jemáx-/jimáx-š(e)mój** *m*. **jemax(-)šmójnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) праклятый, выкляты чалавек, нягоднік, падлюка, агіднік, паганец, выродак, нелюдзь [*sin*. ojsvorf, ślexter mené]

jemej- [*s*. ימי־ →jom, jojme] дзень, час (каго/чаго) [*sin*. di teg (cajt) fun]; **(šlojšes-)jemej-hagbóle** [*s*. (שלשת־)ימי־הגבלה] "тры дні абмежаваньня"; *tnx*. тры дні падрыхтоўваньня гэбрэяў перад атрыманьнем Торы на гары Сынай; тры дні перад Швуэсам (Вых. 19:15–16)

jem(o)lt=demlt=dam(o)l(s)t [*d*. damals] *adv*. тады

jencn [?] *vulg*. мець палавыя зносіны, любацца, цяці; **jencer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) удзельнік палавога акту

jener, **jéniker** [*d*. jener] той, гэны; **jenc** тое, гэнае; **jénevelt** *f* той сьвет, тагасьветнае/замагільнае жыцьцё; **jén(e)veltiker** замагільны, пасьмяротны, тагасьветны, інасьветны; **jénhalb** [*mhd*. jenhalp] на тым баку, там

• di jenike, vos... тыя, што...

• nit dos, nit jenc ні гэтае, ні тое

• az me hot di velt, hot men jene velt ojx *śprxv*. калі ёсьць гэты сьвет, дык ёсьць таксама і той

• ba jenem/andern iz alc beser, vi ba zix (vos ba jenem, dos iz gut) *glxv*. усё чужое лепшае за сваё (там добра, дзе нас няма, а дзе мы жывём – там пуга з вузлом; на Падолью пірагі на кольлю, а мы прыйшлі і там іх не знайшлі; за морам валы дарам; там жыцьцё, як мёду піцьцё)

• ejnems šlimazl iz jenems mazl *glxv*. аднаму за няшчасьце, а другому за шчасьце

• mer af jener velt, vi af der velt больш на тым сьвеце, чым на гэтым

jener *m* [*mhd*. jener] студзень

jenike *f*, -s [*s*. (ות-)יניקה] харчаваньне, кармленьне, пажыва; духоўная ежа, натханьне, натхненьне [*sin*. zejgung, baśpajzung; bildung, gajstike špajz; inspiracje]

• cien* (a/di) jenike (fun) мець прыбытак (натхненьне)

jenk *m*, -en [*p*. jęk] енк, стогн; **jenčen/jenken** енчыць, стагнаць

jenkevate(r) [*p*. jąkliwy] заіклівы, заікаты

jenki *m*, -s [*eng*.] янкі, амэрыканец

Jente *f*, -s Ента (жаночае імя); *fig*. жанчына, кабета, баба; кумка, пляткарка

• a Jente! a jidene! во Ента! во жыдоўка!

• a Jente Grune пляткарка

• a Jente vi ale Jentes Ента як і ўсе Енты (баба як баба)

• di bobe Jentes nisim цуды бабы Енты

• di zelbe/ejgene Jente, nor anders geślejert *glxv*. тая ж самая Ента, толькі па-іншаму захінутая (тыя ж дзеўкі, толькі ў іншых сукенках; тая зязюля, але ня так кукуе; хрэн за рэдьку не саладзейшы; старая сьвіта па-новаму пашыта)

jenuke *f* [*s*. ינוקא] "дзіцё"; сын хасыдзкага рабіна, які зь дзяцінства займае бацькава месца [*sin*. kind]

jeríd=jaríd *m*, -n/-im [*s*. (ים-/ן-)ירד] кірмаш, рынак, базар; мітусьня, шум, галас, тлум, гармідар; *fig*. імша, набажэнства ў хрысьціянскім храме

jeride *f*, -s [*s*. (ות-)ירידה] заняпад, упадак, зьбядненьне, высіленьне, дэгенэрацыя, дэкаданс, выраджэньне [*sin*. gang barg-arop, faroremung, farminerung, dekadenc; *ant*. alie]

• dos gešeft iz in a jeride справы прыйшлі ў заняпад

jerie *f*, -s [*s*. (ות-)יריעה] адзін з кавалкаў пэргамэнту, зь якіх сшываецца сынагагальная Тора

Jerixe *n* [*s*. יריחו] *tnx*. г. Ерыхон (Лік. 22:1, 26:3)

jérlexer [*d*. järlich] гадавы, штогодні; **jern=jorn zix** [*d*. jähren] спраўляць дзень нараджэньня, гадавіну; **-jeriker=-joriker** -гадавы; **jertog=jortog** *m*, *pl*. -teg гадавіна

• mit mazl gejert zix! шчасьлівага дня нараджэньня!

jermolke=jármelke *f*, -s ярмолка

jern*=jojrn* (gejójrn) бушаваць, шумаваць, брадзіць (аб піве/віне)

Jerovom Ben-Nevót *m* [*s*. ירבעם בן־נבט] *tnx*. цар Ераваам (3 Цар. 11:26); *fig*. чалавек, які свой уласны грэх перакладае на іншых

jeruše *f*, -s [*s*. (ות-)ירושה →jarśenen, jojreś, bejeruše] спадчына, атрыманьне ў спадчыну, насьледзтва [*sin*. izovn, legat]; **jerúšediker** насьледны; пераемны; **jerúšedikajt** *f* спадчыннасьць; пераемнасьць; **jerúše-gerixt** *n*, -n маёмасны суд; **jerúše-rext** *pl*. права на атрыманьне спадчыны; **jerúše-rixter** *m*, -s судзьдзя па справах аб спадчыне

• di literariše jeruše літаратурная спадчына

• ale vajber hobn jeruše fun zejer muter Xave усе жанчыны маюць спадчыну ад сваёй маці Евы (маюць дапытлівасьць)

• er hot dercu derlejgt/culejgt (er derlejgt gor) der bobes jeruše ён да таго ж згубіў спадчыну сваёй бабы (што ён згубіў? - кажуць, калі нехта выхваляецца, што ён панёс вялікія страты)

• er lojft vi nox der bobes jeruše *glxv*. ён бяжыць як за бабінай спадчынай (імкнецца да нечага, ня маючы пад нагамі грунту)

• jeruše un nadn-gelt hobn kejn vert/mazl nit *śprxv*. спадчына і пасаг вартасьці ня маюць (шчасьця не прынясуць)

• tejl fanander dajn jeruše bam lebn, vet kejner nit vartn af dajn tojt разьдзялі сваю спадчыну пры жыцьці, ніхто ня будзе чакаць тваёй сьмерці

Jerušolaim *n* [*s.* ירושלים] г. Ерусалім; **jerušalmi** *m*, -m [*s.* (ם-)ירושלמי] жыд зь Ерусаліму альбо з Палестыны; **Jerušolaim-de...** [*s.* -ד] *fig.* Ерусалім нейкай пэўнай краіны (азначэньне для гораду, які разглядаецца ў якасьці значнага цэнтру юдаізму ў нейкай краіне); **Jerušolaim d'Lite/-delite** *f* [*s.* דליטא] г. Вільна (Літоўскі Ерусалім)

jerxe=irxe *f*, -s [?] баранок, смушкі, смушак; **jérxener** баранковы, смушковы

jesjen/ješen *m*, -s [*p.* jesień] восень

• a trukener jesjen un a naser maj iz far der gancer velt cu "xaj" *šprxv.* сухая восень і мокры май для ўсяго сьвету дужа добра (дождж у маі. будзе хлеба на гультаі; калі мокры май, то жыта як гай)

jesód *m*, *pl.* jesojdes [*s.* (ות-)יסוד →mejased] 1. фундамэнт, аснова, грунт, падмурак, падстава; 2. *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў [*sin.* fundament, bazis, grunt(štejn)]; **jesójdesdiker** фундамэнтальны, асноўны, грунтоўны, падмуркавы

• af algemejne jesojdes на агульных падставах

• hobn* als jesod грунтавацца, абапірацца

• lign*/farlejgn in jesod, lejgn dem jesod (far) пакласьці пачатак, класьці ў аснову, закласьці падмурак

jesojmim *pl.* →josem *m* [*s.* (ים-)יתום] хлопчык-сірата; **jesojme** *f*, -s [*s.* (ות-)יתומה] дзяўчынка-сірата; **jesójmišer** сіроцкі, сірочы; **jesójmešaft** *f* сіроцтва; **jesójmim-hojz** *n*, *pl.* -hajzer сірочы прытулак

• bitere jesojme горкая сірата

• der jesojmišer gojrl сіроцкая доля

• kajlexdike jesojme круглая сірата

• a jesojme iz a volvele maške *glxv.* дзяўчынка-сіротка як танная гарэлка (лёгка на ёй ажаніцца)

• a jesojme iz micves cu kiclen *glxv.* сіротку прыгалубіць – ласка богу

• oj, šat že, mexutonim ale, /mir tuen bazecn a jesojme a kale, /mir tuen fregn vort ba vort, /ci i' zi geven ba ir foter afn hejlikn ort *flksl.* ой, цішэй жа, сваты ўсе, мы усаджваем нявесту-сірату, мы яе пытаем слова ў слова, ці была яна ў бацькі на магіле

jesurim *pl.* [*s.* (י)סורים →bal-jesurim] гора, ліха, беды, пакуты [*sin.* lajdn, vejtikn]; **jesurim-róim** *pl.* [*s.* רעים] страшныя, жахлівыя пакуты [*sin.* šreklexe lejdn]; **jesurim-šel-á(h)ave** *pl.* [*s.* של אהבה] любоўныя пакуты

• deršlogn fun jesurim забіты горам

• faršafn*/onton* emecn jesurim зрабіць каму-небудзь гора (прычыняць пакуты), назаляць, надакучаць

• hot nit kejn jesurim не бядуйце

• ix hob derfun jesurim я маю ад гэтага гора

• ništo kejn menć on jesurim/car/vejtik *glxv.* німа чалавека без пакутаў, бяз горычы/болю

ješ *m*, -n [*s.* (ן-)יש] нешта істотнае, існае, існуючае, істота; важная асоба/рэч [*sin.* zajendiks, faranens, vezn]; **ješ-meáin /-meájen** *m*, -s [*s.* (ם-)מאין] нешта, створанае зь нічога; **ješ-ómrim** 1. *m* [*s.* אומרים] чутка, погаласка, плётка, хадзячая думка [*sin.* klang, umgejendike mejnung, šmue]; 2. (az) ходзяць чуткі, нехта кажа, ідзе погаласка, ёсьць меркаваньне

Ješaje/Ješajohu [*s.* (ו)ישעיה] *inx.* прарок Ісай; кніга прарока Ісая

ješišim *pl.* →jošeš *m* [*s.* (ים-)ישישים] шаноўны, паважны стары чалавек, старац (хасыд)

ješive *f*, -s [*s.* (ות-)ישיבה] ешыбот, ешыва, гэбрэйская талмудычная навучальная ўстанова [*sin.* mesifte]; **ješíve-boxer** *m*, -im [*s.* (ים-)בחור], **ješíve-man** *m*, *pl.* -lajt, **ješívenik** *m*, -es навучэнец ешывы, ешыботнік

ješue *f*, -s [*s.* (ות-)ישועה] дапамога, збаўленьне, збавеньне, вызваленьне, цудоўнае/дзівоснае выратаваньне, парату-нак [*sin.* hilf, ojslejzung]; **ješues-venexómes** *pl.* [*s.* ונחמות] "збаўленьні і суцяшэньні"; добрыя навіны [*sin.* ojslejzungen un trejstn. gute najes]

• zej veln nox hern fun dortn gute bsures mit ješues-venexomes (Ś.-A.) пасьля яны пачуюць адтуль добрыя суцяшальныя зьвесткі

jetn [*d.* jäten] 1. палоць; 2. *n*, **jetung** *f* поліва, праполка; **jét-ajzn** *m*, -s матыка

jétvider=jértveder [*d.* jedweder] кожны, уся(ля)кі

• ojser jetvidn xšad без усялякага падазрэньня

jevomes [*s.* יבמות →jibem, arajes, agune] "швагерка, залвіца, залоўка"; *tlmd.* назоў 1-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб шлюбе ў выпадку ўдоўства і ў некаторых іншых выпадках) [*sin.* švegerins]

jevonim *pl.* →jovn [*s.* יוון] 1. *m* грэк; *hist. iron.* расейскі жаўнер, маскаль, паліцыянт; рускі, кацап; хахол, украінец; 2. *n* Грэцыя; **jevoniš** *n iron.* руская або ўкраінская мова; **jevónišer** юдэйска-грэцкі

• a jevoniše kop! маскалёўская галава/мазгаўня!

• jevoniše tojre брыдкая мова, брыдкаслоўе, пахабшчына

jevoréxexo *m* [*s.* יברכך] "ён мусіць цябе блаславіць" (словы са сьвятарскага блаславеньня); *fig.* лаянка, сварка, злосьць, злаваньне [*sin.* zidlvort, gebejzer]

Jexéskl/Jexézkl [*s.* יחזקאל] *inx.* (прарок) Езэкіль; Кніга прарока Езэкіля

jexides *f* [*s.* יחידות] індывідуалізм, саматужнасьць, адзінота; **jexidim** *pl.* →joxid *m* [*s.* (ים-)יחיד] адзіночка, саматужнік; **jexídišer** індывідуальны, саматужны; **jexide(j)-sgúle/-zgúle** *pl.* [*s.* יחידי סגולה] абраньнікі, выбраньнікі, лічаныя і выбраныя людзі

jexojles *n*, -n (cu) [*s.* (ן-)יכולת →joxlen, bixojles, baljexojles, bejexojles] здольнасьць, здатнасьць, схільнасьць, магчымасьць, мажлівасьць [*sin.* feikajt, meglexkajt]

Jezus [*p.* Jezus] Езус, Ісус (Хрыстос)

j"h *abr.* **jórhundert** *m*, -n/-er век, сталецьце, стагодзьдзе

jibem *m* [*s.* יבום →mejabem, jevomes; x(a)lice] *tnx.* закон, паводле якога брат памерлага мужыка, які ня меў дзяцей, мусіць браць шлюб з братавай (Др. З. 25:5–10)

Jicxok ovinu [*s.* יצחק אבינו] "наш бацька Ісак"; *tnx.* патрыярх Ісак

jid=jud *m*, -n, (-iške/-ene *f*, -s), *dim.* **jídele** *n*, -x, **jídene** *n*, -x [*d.* Jude] гэбрэй, жыд; чалавек, асоба, спадар; **jidiš** *n* ідыш, жыдоўская мова; **jídišer** жыдоўскі; **jidl** *n*, -ex дзівак, прастак, прасыцеча; **jídiškajt** *f* гэбрэйская рэлігія, юдаізм; **jídiš-lexer** самабытна жыдоўскі; **jídišn** абразаць, рабіць абразаньне; **jídišer** *m* чалавек, які робіць абразаньне; **jidlak /jidlik=judak** *m*, -es *pejor.* мізэрны, нязграбны жыд; дзівак; **jídišmeser** *m/n* нож для абразаньня; **jidiš-kínd** *n*, *pl.* jidišekínder гэбрэйка, жыдоўка; **jidlen zix** трымацца юдэйскага ладу жыцьця; **jídnkind** *n* сапраўдны, добры жыд; **jídntum** *n* жыдава, жыдоўства; **jídnfreser** *m*, **jídnhaser** *m* юдафоб

• a jidiše kop жыдоўская галава (жыдоўскі розум)

• a jidišer gazlen *iron.* жыдоўскі разбойнік

• der ejbiker jid вечны жыд

• draj mol jidiškajt! жыд жыдам!

- funvanen kumt a jid? адкуль вы прыехалі?
- jidiše natur! жыдоўская/кепская натура!
- jidiše poċt! *iron.* жыдоўская пошта! (вельмі павольная; некалі пошту перадавалі праз балагулаў)
- nemen* a jidiš vort in mojl чытаць малітвы
- reb jid! спадар! (зварот да незнаёмага жыда)
- vi ix bin a jid! як тое, што я жыд! (сапраўды так!)
- vos vil der jid? чаго спадар жадае?
- zaj nit kejn jidene! ня будзь жыдоўкай!
- a jid iz frum, nor nit umetum *glxv.* жыд набожны, але ня ўсюды
- a jid iz jedn grojs in di ojgn *glxv.* жыд усім рэжа/коле /мазоліць вока
- a jid iz kejnmol nit šiker *glxv.* жыд ніколі не бывае п'яны
- a jid, az er iz klug, iz er klug, un az er iz a nar, iz er a nar *glxv.* жыд, калі ён разумны, дык ён разумны, але калі ён дурань, дык ён дурань
- a jid, vos er iz, a nar iz er nit *glxv.* жыд, які б ня быў, дурнем ніколі ня будзе
- [illegible] lebn mištejns-gezogt: časam z kvasam, a poroju s [illegible] *glxv.* уласна кажучы, жыдоўскае жыцьцё: часам [illegible] парою з вадою
- [illegible] me/kiške ken men nit šacn *glxv.* жыдоўскую [illegible] нельга ацаніць
- [illegible] iz a kiler tišebov, a jidiš glik iz, az er kumt [illegible] a jidišer gevins iz der gojrl cu kadeš *šprxv.* жыдоўская суцеха – халаднаваты пост, жыдоўскае шчасьце – малітва, жыдоўская выгада – жалобны лёс
- a jidišer "zaraz" iz vi a pojlišer "dalibog" un vi a rusišer "sejčas" *glxv.* што жыдоўскае "зараз", што польскае "далібог", што рускае "сейчас" (аднолькава ненадзейна)
- alc iz ba jidn cu vejnik (far a jidn iz alc cu vejnik), ober/nor xoxme/sejxl hot jeder/itlexer genug *glxv.* усяго ў жыдоў мала, толькі розуму кожны мае дастаткова
- beser in rusiše/gojiše hent, ejder in jidiše majler *glxv.* лепш у рускага ў рукох, ніж у жыда на языку
- der jam iz on a grunt, un jidiše cores – on a breg *šprxv.* мора – бяздоннае, а гэбрэйскія беды – бязбрэжныя
- der jid entfert tomid farkert: zogt ir im "šolem-alejxem", entfert er ajx "alejxem-šolem" *glxv.* у жыда ўсё навыварат: вы яму "шолэм-алэйхэм", а ён вам адказвае "алэйхэм-шолэм"
- der jid hot nor gelt cu farlirn, un cajt krank cu zajn *glxv.* жыд мае грошы, толькі каб губляць, і час, каб хварэць
- di rajxste menčn in der velt zajnen, farštendlex, jidn – far alemen cecoln zej zix *glxv.* найбагацейшыя людзі ў сьвеце, зразумела, жыды – за ўсіх расплочваюцца яны
- er iz ■ šejner/zajdener (an erlexer) jid *glxv.* ён прыстойны /шаўковы/сумленны жыд
- itlexer jid hot zix zajn pekl *glxv.* кожны жыд мае свой клунак (ліха)
- – Jo, dos iz emes, dos vejsn mir git, /dos geher ober cu jevrej, /du rufst zix ober mit dem nomen "jid", /dix kenen mir gornit, gej, gej. (A. G.)

  Так, гэта праўда, мы гэта добра ведаем, гэта тычыцца яўрэя, але ты "жыд", мы цябе зусім ня ведаем, ідзі, ідзі.
- nem a jidn unterfirn/unterforn, varft er dir arop/arojs funem vogn *glxv.* падвязі жыда, ён скіне цябе з воза (пусьці сьвіньню пагрэцца, то і самому німа дзе дзецца; прасіў воўк адно лапу падвезьці)
- vajz/gib a jidn/hunt a finger, vil/bet er di gance hant (vajz a jidn a finger!..) *glxv.* пакажы жыду/сабаку палец, ён захоча ўсю руку (упрасіўся на парог, а і зь печы ня згоніш; пусьці сьвіньню на ўзьмежак, то яна ў бульбу)
- ven kon zix gefinen ba jidn in štub a hunt? – ven ejns fun di bejde: oder der jid iz kejn jid nit, oder der hunt iz kejn hunt nit ці магчыма знайсьці ў жыда ў хаце сабаку? – адно з двух: альбо жыд ня жыд, альбо сабака не сабака

jieš=jejš *m* [*s.* אוש(י)י →mejaeš, misjaeš, farjiešter, baljieš] адчай, роспач [*sin.* farcvejflung, ophentikajt]; **jíešdiker**, **jíešfuler** адчайны, роспачны, поўны адчаю
- er iz ful mit jieš ён поўны адчаю
- falt nit arajn in jieš! не ўпадайце ў адчай!
- jiešfuler blik поўны адчаю позірк

Jiftax [*s.* יפתח →šojfet] *tnx.* Яфтай (Іфтах), імя аднаго з народных правадыроў (Суд. 11:12)

jigdal [*s.* יגדל] "хай узьвялічыцца (жывы бог)" (вершаваная рэлігійная паэма, якую ашкеназы чытаюць перад ранішняй малітвай)

jimáx-/jemáx-š(e)mój *pl.* -š(e)móm [*s.* (־שמם) ימח־שמו] *kll.* "бадай яго/яе імя сьцёрлася" (прамаўляюць пасьля ўзгадваньня імя ворага); **jimaxšmojnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) пракляты чалавек
- jimax-šmoj zolstu vern! *kll.* бадай ты здох! (каб і сьледу ад цябе не засталося!)

(j)ingl *m/n*, -ex [*d.* Junge] хлопчык; *kort.* валет; **jíngele** *n*, -x, **jíngl-cingl** *n* хлопчык, хлапчаня, хлапчук; **jíngerer** маладзейшы, малодшы; **jíngster** малодшы, меншы; **jíngl(i)šer** хлапчуковы; **jíngliškajt** *f* блазенства; **jínglšaft** *f* хлапчуковы ўзрост, малалецтва; **jínglvajz** *adv.* у хлапчуковым узросьце; **jinglen zix** *iron.* маладзіцца
- di jinglše jorn юнацкія гады
- firn zix vi a jingele весьці сябе як хлапчук
- jinglše geng дзяцінства
- zaj nit kejn jingl! ня будзь хлапчуком!
- es hot gezolt vern a mejdl, hot der hon a krej gegebn, iz gevorn a jingl *glxv.* мусіла быць дзяўчынка, але певень кукарэкнуў, і атрымаўся хлопчык *hum.* (німа чаго тлумачыць, і так усё зразумела)
- kejn jingere zoln nit štarbn! каб маладыя не паміралі! (кажуць, як памірае стары)

jire *f* [*s.* ראה(י)י] страх перад богам, багабоязь, набожнасьць; паважнасьць, прыстойнасьць [*sin.* gotsforxtikajt, frumkajt; grojs derexerec]; **jires-/jiras-hakóved** *m/n* [*s.* ראת־הכבוד(י)י] глыбокая пашана, павага; **jires-hakóvediker** шаноўны, паважны; **jires-hašém** *n* [*s.* השם־] страх перад богам, багабоязь, набожнасьць; **jires-šomáim** *m* [*s.* שמים־] страх перад нябёсамі, багабоязь, вялікая набожнасьць; **jires-šomáim-pónem** *m* [*s.* פנים־] ханжаскі, крывадушны, аблудны, фальшывы, няшчыры твар; **jire-šomáim** *pl.* →jore-šomáim *m* [*s.* (יראי־) ירא־שמים] богабаязны і набожны жыд; **jire-xét** *pl.* →jore-xét *m*, *pl.* [*s.* חטא־] чалавек, які лякаецца і бараніцца граха
- er lejgt di tume in der jire arajn *glxv.* ягоная набожнасьць трымаецца на нячыстай сіле

jirgózn *m* [*s.* ירגזון] гнеў, злосьць [*sin.* corn. kas]

Jirmjohu/Jirmie [*s.* ירמיהו] прарок Ярэмія; Кніга прарока Ярэміі

jisker=jizker [*s.* יזכור →hazkore] "ён (бог) хай памятае" (першае слова малітвы аб памерлым або загінулым); **jísker-bux** *n*, *pl.* -bixer памінальная кніга (адмыслова аб зьніклых кагалах)

Jiso(s)xer [*s.* יששכר] *tnx.* Ісахар (адзін з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які паўшоў ад Ісахара (Б. 30:18)

Jisre [*s.* יתרו] *tnx.* 1. Ётар, галоўнае імя цесьця Майсея, які меў паводле традыцыі сем імёнаў; 2. назоў 17-га разьдзелу Торы (Вых. 18–20)

• er hot jisres nemen *glxv.* ён мае сем імёнаў

jisren *m*, *pl.* jisrojnes [*s.* (-ות)יתרון] дадатнасьць, перавага, выгада, вартасьць, годнасьць, выдатная адзнака, лепшая якасьць [*sin.* majle, beserkajt, ojscejxenung]

Jisroel *n* [*s.* ישראל →Medines-Jisroel] Ізраіль (імя, якое бог даў патрыярху Якубу; азначэньне для гэбрэйскага народу; азначэньне для гэбрэя, які не паходзіць з коганаў або левітаў; назоў гэбрэйскай дзяржавы (XX–VIII стст. да н.э.); скарочаны назоў дзяржавы Ізраіль (створана ў 1948 г.); **jisróeldiker, jisreéjlišer** ізраільскі; **jisroejli/isreejli** *m.* -m [*s.* (-ם)ישראלי], **jisreejlis** *f*, *pl.* jisreéjlies [*s.* (ישראליות) ישראלית] ізраільцянін

• a sojne Jisroel вораг Ізраілю

jišev *m* [*s.* (-ים)שוב(')י →mejašev, mejušev, jojšev] развага, абдумваньне, (аб)меркаваньне, разважаньне [*sin.* baklerung, iberlejgung]; **jiševn zix** разважаць, меркаваць, думаць; **jišev-hadá(a)s** *m* [*s.* הדעת־] роздум, развага, разважаньне; рада [*sin.* batraxtung, baklerung; barotung]

• mit jišev-hadas абдумана, разважліва

• alcding zol men ton mit a jišev-hadaas (M.M.-S.) усё трэба рабіць з развагаю

• az me jiševt zix cufil, nemt der anderer dervajl di parnose avek *glxv.* пачнеш зашмат разважаць, другі гэтым часам адбярэ заробак

jišev *m*, *pl.* jišuvim [*s.* (-ים)שוב(')י →arajnjaševe(ne)n] пасялішча, вёска, сяло, сяліба [*sin.* bavojntort; dorf, kolonje; bafelkerung]; **jišúvnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) (просты і бязглузды) селянін, жыд-вясковец

• vojnen ojsern jišev (in a zajt funem jišev) жыць на водшыбе

Jišmoel *m* [*s.* ישמעאל] "бог чуе"; *tnx.* Ізмаіл, азначэньне для Турцыі або турка (Б. 16:15) [*sin.* Terkaj, di terkn, a terk]

jišokejni [*s.* ישקני] *tnx.* "няхай вусны яго мяне пацалуюць" (Песьн. 1:2)

• zogn jišokejni ашукаць, абдурыць і груба абсьмяяць

Jišu=Jejšu Hanojcri [*s.* (הנוצרי) ישו] Ісус Хрыстос (з Назарэта)

jiter *m* [*s.* תור(')י →mejater] рэшта, астача; шкумат тканіны, які застаецца пасьля раскрою, і які кравец ня можа пакінуць сабе [*sin.* iberblajb, iberiks, reśt]

jiteš *m*, *pl.* jitušim [*s.* (-ים)תוש(')י] *zool.* камар, маскіт [*sin.* moskit, komar]; *fig.* думка, якая сьвідруе мозг, не дае спакою

jixed *m*, *pl.* jixudim [*s.* (-ים)יחוד' →joxed, bixides, mejaxed, misjaxed] адасобленасьць, самасьць; (забароненае) знаходжаньне асобна з чужой жонкай; адасабленьне маладых пасьля вянца; 2. *kbl.* асобнае божае імя альбо іншы сродак, які карыстаюць дзеля ўмацаваньня адзінасьці бога й еднасьці зь ім [*sin.* opgezundertkajt, alejnkajt]

jixes *m* [*s.* (')יחוס →jaxsn, mejuxes, mejaxes, misjaxes, baljixes] (высокае/высакароднае)паходжаньне, высакароднасьць, радавітасьць, радавод; арыстакратызм [*sin.* opštamung; aristokratiškajt]; *hum.* наўда вялікая (важнае/вялікае рáсы сьвіньня; фігурант, боты ў рант); **jíxesdiker** высакародны, радавіты; **jíxesn zix** лічыць сябе арыстакратам (высакароднага паходжаньня); **jixes-ácme** *m* [*s.* עצמו־] уласная вартасьць/годнасьць, сабекошт чалавека (у параўнаньні з вартасьцю яго сям'і); **jíxes-briv** *m* радаводны запіс, генэалягічнае дрэва, радавод; **jíxes-gast** *m hum.* радавіты госьць

• on jixes on štam бяз роду бяз племені

• - A šejn mejdele bistu /n'a šejnem tatn hostu, /fun a šeinem jixes bistu, /un a voser xosn vilstu? *flksl.* – Ты прыгожая дзяўчына і прыемны бацька ў цябе, ты з добрага роду, якога ж жаніха ты хочаш?

• a šejner jixes – zajn elter zejde iz nox geven a ganev выдатная радавітасьць – яшчэ яго стары дзед быў злодзеем

• jixes "na" bejs-hakvores, "a v domu" cores *šprxv.* высакароднасьць на могілках, а дома ліха (на назе сафіяк рыпіць, а ў баршчу чорт кіпіць) [*p.* na, a w domu]

jixje [*s.* יחיה] "хай ён жыве" (слова, якое дадаецца пасьля ўзгадваньня чалавека)

jizker=jisker [*s.* יזכור] "ён (бог) хай памятае" (першае слова малітвы аб памерлым альбо загінулым)

jo=je [*d.* ja] 1. **joj** так, ага, але, да; 2. *m*, -en, **józogung** *f*, -en згода, сьцьвярджальны адказ

• af jo пазытыўна

• az s'iz šojn jo azoj калі ўжо ды так

• cušoklen mitn kop af "jo" кіўнуць галавой (выказаць згоду)

• cvišn jo un nejn імгненна, мігам, уміг, умомант

• er iz jo gegangen ён сапраўды пайшоў

• gebn* a jo-vort згадзіцца на шлюб

• ir vet kumen? – jo вы прыйдзеце? – так

• jo, dos iz geven majner a feler так, гэта было маёй памылкай

• jo, x'hob šir nit fargesn ага, ледзьве не забыўся

• vu me darf jo un vu me darf nit дарэчы і не дарэчы

• beser "joj", ejder "loj" *glxv.* лепш "але", чымся "не"

jobrex=jabrex *m* [?] хам(ула), грубіян

joc *m*, -n/-es? [?] прафан, невук, тупіца; абмежаваны, невялікага розуму чалавек

joce-midáte vern* [*s.* יצא־מדעתו] зьехаць/сысьці з глуздоў, звар'яцець [*sin.* aropgejn fun zinen]

jod *m* [*d.* Jod] *xem.* ёд

jodaim 1. *pl.* →jad *m* [*s.* (-ים)יד] (вялікая і моцная) рука, лапа; 2. "рукі"; *mšn.* назоў 11-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб мыцьці і аб нечысьціні рук) [*sin.* hent]; **Jod-haxazóke** *m* [*s.* יד־החזקה] "Моцная рука"; назоў рэлігійнай кнігі Рамбама (слова [יד] у назове нагадвае аб 14 частках кнігі) (кніга вядомая таксама пад назвай "Mišne-Tojre")

jode-nágejn *pl.* →jedeje-nágejn *m* [*s.* (יודעי־נגן) יודע־נגן] знаўца музыкі; *hum.* знаўца картачных гульняў; **jode-séjfer** *pl.* →jedeje-séjfer *m* [*s.* ספר־] адукаваны, пісьменны, вучоны чалавек, які можа вучыць; **jode-xéjn** *pl.* →jedeje-xéjn *m* [*s.* חן־] кабаліст, містык; знаўца патаемных рэчаў

joder *m/f*, -n/-s, **jód(e)re** *f*, -s, **jondre** *f*, -s [*p.* jądro] ядро; **jóderdiker** ядраны, бучны, каржакаваты, каранасты, прысадзісты; **jóderland** *n* мацярык, кантынэнт

• der joder funem nus ядро гарэха

• joderdike verter моцныя словы

jodle *f*, -s [*p.* jodłe] *bot.* яліна, елка; **jódleve(r)=jadlove(r)** яловы; **jódle-cvajgn** *pl.* яловыя галінкі; **jódle-šiškes** *pl.* яловыя шышкі; **jódle-vald** *m*, *pl.* -velder яловы бор

• jodleve holc яловыя дровы

jodlen [*d.* jodeln] сьпяваць ёдлем

jogn [*d.* jagen] гнаць, ганяць; **jogn zix** 1. гнацца, ганяцца; 2. паляваць; **jog** 1. *f*, -n (пох) гон(ка), пагоня; 2. *m*, -n паўха, аплявуха; чос, муштра, нагонка; **a jog ton*** пагнаць,

памчаць; **jóge(r)lex** *pl.* квач (гульня); **jógeniš** *n* 1. сьпешка, пасьпех, гонка; 2. бягунка, мыт(уха), ганячка, гнётка, дрыстун, дрыстачка; **jóg-gevet** *n* скачкі; **jóg-hunt** *m*, *pl.* -hint ганчак; **jógveg** *m*, -n, **jogeráj** *f*, -en трэк; гіпадром
• jogn dos ferd гнаць каня
• jogn on otem (on a nešome) гнаць ва ўсю моц
• jogn zix noxn kerbl гнацца за доўгім рублём
• jogn zix vi a kac nox a mojz ганяцца як котка за мышкай
• vos iz dos jogeniš? куды сьпяшацца?
• jog zix nit nox koved, vet er alejn cu dir kumen *glxv.* не гаішся за гонарам, ён сам да цябе прыйдзе (чужая пахвала як гром грыміць, а самахвальства сьмярдзіць)
• s'zol af dir kumen a jogeniš! *kll.* каб ты жыватом езьдзіў! (каб це бягунка замучала!)
• ver es jogt nox a vint, xapt a ruex *šprxv.* хто гоніцца за ветрам, той чорта схопіць (хто зашмат жадае, той нічога ня мае; разам лзьвюх сарок за хвост не ўтрымаеш)

jogn-vaanóxe [*s.* יגון־ואנחה] "смутак і ныцьцё"; ліха, бяда і гора, гора і сьлёзы [*sin.* trojer un zifceniš, cores un harcvejtik]
• a yidiš parnose iz jogn-vaanoxe, un zajn glik iz a maroxe *prvrb.* жыдоўскі заробак – гора і сьлёзы, а яго шчасьце – рамантак

jojce [*s.* יוצא] гатова! досыць! [*sin.* fartik! opgekumen!]; **jojce zajn*** выканаць, выконваць прымусова абавязак, адбы(ва)ць сваё; 2. (far, mit) задаволіць, задавольваць, запатоліць, запатольваць; абыходзіцца, здавальняцца [*sin.* ojstiin, zix bagejn, zix banugenen]
• af jojce cu zajn* (abi jojce zajn*) фармальна выканаць свой абавязак
• culib/fun jojce vegn дзеля праформы/выгляду, каб толькі адбяёдацца, для прыліку
• un jojce і досыць (гэтага дастаткова)
• az es iz ništo kejn fiš, iz men jojce mit hering *šprxv.* калі німа рыбы, можна абысьціся й селядцом
• az me vil jojce zajn far der velt, muz kostn fil gelt *šprxv.* каб увесь сьвет запатоліць, трэба шмат грошай
• far der velt muz men mer jojce zajn, vi far got alejn перад людзьмі абавязкі нават большыя, чым перад самім богам
• ver es vil jojce zajn far alemen, der iz ništ jojce far kejnem (Ś.-A.) хто хоча запатоліць усіх, той не запатоліць нікога

jojce-dójfn *m*, -s [*s.* (ם-)יוצא־דופן] выключэньне, вылучэньне, вынятак, выключны выпадак; рэдкі чалавек або рэдкая рэч [*sin.* ojsnem]; **jojce-dójfndiker** рэдкі, выключны, дзіўны; **jojce-min(-h)aklál** *m*, *pl.* -n/jojcim-min(-h)aklál [*s.* (יוצאים־)מן־הכלל] выключэньне, рэдкасьць [*sin.* ojsnem, zeltnkajt]
jojce-micráim *pl.* [*s.* יוצאי־מצרים] гэбрэі, якія выйшлі з Эгіпту
jojcer *m*, *pl.* jo(j)cres [*s.* (ות-)יוצר] гімнічны сьпеў, які сьпяваюць у пэўныя суботы і на сьвяты
• dergejn* jojcres даймаць, дапякаць
• kelberne jojcres! цялячыя сьпевы!
• zix farbajtn*/fartojšn (mit) di jojcres пераблытаць рэчы (усе карты), прыняць за іншае

jójcer-mešorsim (vašer mešorsov) *pl.* [*s.* (ואשר משרתיו) יוצר־משרתים] вельмі шмат памагатых, паслугачоў
jojce-venixnes *m* [*s.* יוצא־ונכנס] часты наведвальнік, свойскі чалавек [*sin.* ofter ajngejer, hejmišer menć]
joj(e)c *m*, -im [*s.* (ים-)יועץ →ejce, misjaec, acosi] дарадчык, саветнік, (па)радчык, (ла)радца, райца [*sin.* ejce-geber, rotgeber, baljojec]
Jojel [*s.* יואל] *tnx.* (прарок) Ёіль; Кніга прарока Ёіля

jojfe *m* [*s.* יופי] вельмі прыгожая рэч, рэдкасьць [*sin.* zejer šejne zax, antik]
jojme [*s.* יומא →jemej, jom] "гэты дзень"; *tlmd.* назоў 5-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб набажэнстве ў сынагозе на Ём-Кіпур) [*sin.* der tog]; **jojme-depágre** *m*, -s [*s.* (ם-)דפגרא־] вольны дзень, выпадковы дзень адпачынку [*sin.* frajer tog, cufeliker oprutog]; **jojmem-/jom-veláj-le=jomvolájle** [*s.* יום(מ)־ולילה] дзень і ноч
Jojne [*s.* יונה] *tnx.* (прарок) Ёна; Кніга прарока Ёны
jojnek zajn* [*s.* יונק] ссаць, (у)смактаць, усмоктваць, харчавацца, карміцца, сілкавацца [*sin.* zojgn, arajncien, zix špajzn]
jojred *m*, *pl.* jordim [*s.* (ים-)יורד] зьбяднелы, абяздолены, гаротны, заняпалы чалавек, гаротнік [*sin.* faroremter; gefalener]
• zej zajnen geblibn jordim яны дайшлі да галечы

jojre-déje *m* [*s.* יורה־דעה] другая частка "Šulxn-orex" (запаветы аб кошары і трэфе, аб чысьціні і нечысьціні)
jojreš *m*, *pl.* joršim, (-ke/-te *f*, -s) [*s.* (ים-)יורש →jaršenen, (be)jeruše] нашчадак, спадкаемца, спадкаемец, спадчыньнік, насьледнік; пераемнік, пасьлядоўнік; сын [*sin.* jeruše-geber, arber; noxfolger; zun]; **jojreš-écer** *m* [*s.* עצר], **tron-jojreš** *m* насьледны прынц
• on joršim вымарачны
• zajn* emecns jojreš-ecer быць нашчадкам трона
• er iz kools jojreš *glxv.* ён – кагальны нашчадак (ён лічыць, што ўсё, што ня мае гаспадара, належыць яму)

jojrn*=jern*=(j)irn (gejójrn/gejójrt) [*d.* gären, *mhd.* jërn] бушаваць, шумаваць, брадзіць (аб піве/віне); **jojrung** *f*, -en бушаваньне, шумаваньне, браджэньне; **jojrexc** *n*, **jójr-roščine** *f*, **jójrštof** *m* рошчына
Jo(j)sef Dele Rejne [*s.* יוסף דילה ריינה] легендарны сэфардзкі кабаліст, які ледзь не злавіў сатану
Jo(j)sef hacadik [*s.* יוסף הצדיק] *tnx.* Язэп, Ёсіф (адзін з дванаццаці сыноў патрыярха Якуба)
jojšer *m*, **jójšerdikajt** *f* [*s.* יושר →bal-jojšer, jašren, jošer] справядлівасьць, сумленнасьць [*sin.* gerextikajt]; **jójšerdiker** справядлівы, сумленны
• a jojšer было б правільна, было б добра
• handlen nit alpi jojšer рабіць насуперак сумленьню
• kazacker jojšer казацкая справядлівасьць
• der ojšer hot nit kejn jojšer *glxv.* у багацея справядлівасьці ня знойдзеш (багаты праўду любіць, як сабака палку)
• itlexer ojšer hot zajn jojšer *šprxv.* кожны багацей мае сваю ўласную справядлівасьць
• jojšer vert dermont afile ba ganovim, ven zej tejln zix *glxv.* аб сумленнасьці ўзгадваюць нават злодзеі, калі дзеляцца
• jojšer vil men, az der cvejter zol hobn *glxv.* сумленнасьць патрэбна, але ў іншага
• zux ništ ba rajxe kejn jojšer *glxv.* не шукай справядлівасьці ў багатых

jojšev *m*, *pl.* jošvim [*s.* (ים-)יושב →mejašev, mejušev, jišev] хасыд, які стала жыве ў двары рэбэ; **jojšev-ójel** *m*, *pl.* jošve-ójel [*s.* (יושבי) אוהל־] даматур; чалавек, які бесьперапынна сядзіць і вучыцца; **jojšev-róš** *m* [*s.* ראש־] старшыня, кіраўнік, прэзыдэнт [*sin.* forzicer, president]
jojvl *m*, -en [*s.* (ן-)יובל →bal-jojvl] "бараноў рог"; *tnx.* пяцьдзясят гадоў, пасьля якіх прададзеная зямля мусіць быць вернута першаму гаспадару; пэрыяд у пяцьдзясят гадоў; юбілей, сьвяткаваньне 25, 50, 70, 100 гадоў нейкай падзеі; **jojvlen** адзначаць юбілей

• ejn mol in a jojvl дужа рэдка, аднойчы ў жыцьці
• tomer ejn mol in a jojvl маўляў, толькі раз на юбілей; гады-ў-рады

jojx *f*, -n, *dim*. **jajxl** *n*, -ex, **jájxele** *n*, -x [*p*. jucha] *kul*. юшка, суп, булён, навар
• dem oreman kost zajn kojleś tajerer, vi dem nogid zajn jojx/gebrotns *šprxv*. бедняку куліч каштус даражэй, чым-ся багацею суп/смажаніна
• fun volvele fiś gist men arojs di jojx *šprxv*. з таннай рыбы юшку выліваюць вон
• ir zajt take a korev mit mir, ober nit mit majn jojx *glxv*. так, вы мне сваяк, але не маёй юшцы (ты, брат мой, а еж хлеб свой)
• Ix hob arajngeśtelt a jajxele koxn, /se iz šojn cvej mol ojsgelofn... /Nor cvej śiduxim hob ix opgelozt /un mitn dritn hob ix nit getrofn. *flksl*. Я паставіла варыць юшачку, ён ужо два разы ўцякаў... Але два вясельлі я ўжо ўпусьціла і з трэцім мне не патрафіла.
• oreman, kox kaše, zup jojx! *glxv*. бядак, вары кашу, сёрбай юшку!
• oreman, zup jojx! *glxv*. бядуля, хлябай юшку!

jo(j)xcn [*d*. jauchzen] крычаць (ад радасьці/болю)
Jójxenen Ben-Zakaj [*s*. יוחנן בן־זכאי] Ёйхэнэн Бэн-Закай (вучоны-талмудыст I ст.)
jo(j)xluhú [*s*. יאבלוהו] "бадай яго зьелі"; згублены, які прапаў, прапашчы (аб грашох/справе) [*sin*. farfaln, farlojrn]
• s'iz – jojxluhu справа – швах

jojz *m*, -n [?] лядашты, ляда(ш)чы, нядужы чалавек; крыўляка
Jojzl *n*, -en [*d*. Jesu?] *pejor*. Ісус Хрыстос; расьпяцьце, абраз
jok(iš) *m*, *dim*. **jekl** *n*, -ex [*d*. Jokel?] дурань, разява(ка)
jokl *m* [*d*. Jokel] прастак, прасьцеча; *argo* вош; **jokl (benflékl)** як бо яго завуць
jokter *m* пародыя на слова "доктар"
jold *m*, -n/-es [*r*. ёлд: елда?] 1. прафан, невук, тупіца; абмежаваны, невялікага розуму чалавек; 2. *hum*. бравы малойца, добры хлопец; **jóldovke/jóldevke** *f*, -s *argo* дзеўка, баба, краля; **jóldišer** няхітры, прастадушны, дурненькі; **jóldeven** абдурваць, падманваць, абакульваць; блазнаваць, крыўляцца
• a jold in kapeljuś пудзіла гарохавае (невук у капелюшы)

joldes *f*, -n [*s*. (יולדת־)] парадзіха [*sin*. kimpetorn, gevinem]
• az dos vajb iz a joldes, iz der man a jold *šprxv*. калі жонка парадзіха, дык мужык бравы малойца

jolem *m*, -s [?] вязаны шарсьцяны каптурык
jóleve(r) [*ukr*. яловий, *p*. jałowy] ялавы, бясплодны
• joleve ku ялавая карова

jolke *f*, -s [*r*. ёлка] елка; **jólke-bapucung** *f* елачныя аздабленьні (цацкі)
jólk(edik)er=jelke(r) ёлкі, прагорклы; **jolke vern*** зьялчэць, ялчаць
• jołkedik fets ёлкі тлушч

jolop *m*, -es [*ukr*. йолуп, *p*. jołop] ёлуп(ень)
jom *m*, -im [*s*. (ימים־) יום →jemej, jojme, hajem] "дзень" (штодня новы псалом, які чытаецца пасьля ранішняй малітвы) [*sin*. tog]
jómern (af) [*d*. jammern] лямантаваць, галасіць, плакаць, рыдаць; **jomer** *m*, -n лямант, крык, плач, галашэньне; **jómerlexer, jómerdiker** роспачны, жаласьлівы, немы; **jómertol** *m* даліна плачу
• tut dox mir nit azoj bang der gołdener feder, /vi di pave alejn, alejn, /zint ix bin avek fun majne tate-mame, /zic ix un jomer, un vejn, un vejn... *flksl*. мне не так шкада залатога пёрка, як шкада самой павы, з таго часу, як я зьехала ад сваіх бацькоў, я сяджу і лямантую, і плачу

jom-hadín *m* [*s*. יום־הדין →bimej, jom] судны дзень, дзень апошняга суду; сьвята Рош-Гашона альбо Ём-Кіпур
jomim-neróim/-nojróim *pl*. [*s*. ימים־נוראים →jom] "боязкія дні"; дні пакаяньня (10 дзён ад Рош-Гашоны да Ём-Кіпуру); **jomim-neróimdiker** богабаязны, набожны; **jomim-vešónim** [*s*. ושנים־] дні і гады, доўгі час; чалавечы век, чалавечае жыцьцё [*sin*. teg un jorn, a lange cajt; a menćns lebn]
Jom-/Jon-/Jin-Kíper *m* [*s*. יום־כיפור=יו"כ →jom] "дзень дараваньне"; Ём-Кіпур, Судны Дзень (гэбрэйскае сьвята); **Jomkiper-/Jonkiper-kótn** *m*, -s [*s*. (ס־)קטן] апошні дзень кожнага месяца, у які набожныя гэбрэі маюць звычай пасьціцца
• dos gance jor iz zi lejdik gezesn, un erev Jom-Kiper hot zi a zok ongehojbn *glxv*. увесь год седзьма прасядзела, а напярэдадні Ём-Кіпуру пачала вязаць шкарпэтку
• erev Jom-Kiper vern ale ganovim frum *glxv*. напярэдадні Ём-Кіпуру ўсе злодзеі пабожныя

jomtev/jontev/jontef *m*, *pl*. jomtojvim/jontojvim/jomimtójvim [*s*. יום־טוב(־ים/ימים־טובים)=יו"ט →jom] (гэбрэйскае) сьвята, сьвяточны дзень [*sin*. fajertog]; **jómtevdiker/jóntevdiker** сьвяточны; **jómtevdikajt/jóntevdikajt** *f* сьвяточнасьць; **jómtevn/jóntevn** 1. сьвяткаваць, ладзіць/спраўляць сьвята; 2. супачыць, спачываць [*sin*. fajern, praven; ruen]; **jómtev-cajt** *adv*. па сьвятах, на сьвята; **jómtev-tog** *m*, *pl*. -teg сьвяточны дзень
• a gutn jomtev! a gut-jomtev! са сьвятам!
• jomtevdike klejdung, štimung сьвяточнае адзеньне, сьвяточны настрой
• jomtevdiker kideś сьвяточнае асьвячэньне віна
• lekoved jomtev y гонар сьвята
• onton* jomtev-klejder надзець сьвяточную вопратку
• me darf nit cunojfmišn cvej jomtojvim *glxv*. ня варта зьмешваць два сьвяты
• ojs jomtev, vider vox *glxv*. канец сьвяту – зноў будзень
• ot hostu dir – di andere teg jomtev! (di cvejte teg jomtev!) *glxv*. вось табе – іншыя дні сьвята! (вось табе, бабка, і Юр'еў дзень (і сьвятога Юр'я); сьвята, сьвята, а пасьля сьвята ўсё тая ж лата)
• xuc šabosim, jomtojvim un goiške xagoes (on šabosim un on jomim-tojvim) *glxv*. бяз шабасаў, гэбрэйскіх і хрысьціянскіх сьвятаў (кажуць, калі нехта зьмяншае свае гады)

jom-/jojmem-velájle=jomvolájle [*s*. יו(מ)ם־ולילה →jom, mejnone-dejojme; balajle] дзень і ноч [*sin*. tog un naxt, štendik]
jonc *m*, -es [?] тупіца, тупень, недарэка, дурніца, прыдурак
jopen [*d*. jappen?] стагнаць, енчыць
jor *n*, -n [*d*. Jahr] год; **jóriker** гадавы; **jórlexer** штогодны, гадавы; **jorn=jern zix** адзначаць дзень нараджэньня; **jórbux** *m/n*, *pl*. -bixer штогоднік; **jórcajt** *m/f*, -n 1. пара году; 2. гадавіна з дня сьмерці, угодкі (адмыслова па бацькох); **jórcajt-lixt** *n* сьвяча, якую запальваюць на ўгодках; **jorcéndlik/jorcéndling** *m*, -er дзесяцігодзьдзе; **jórgang** *m*, *pl*. -geng 1. год выданьня; 2. гадавы камплект; **jórgelt** *n*, -er штогодні даход (прыбытак); **jorhúndert** *m*, -n/-er век, сталецьце, стагодзьдзе; **jór-jérlexer** штогодні; **jór-ejdes** *m* фальшывы сьведка; **jórmark** *m*, *pl*. -merk кірмаш, торг, ярмарка; **jórnlang** *adv*. гадамі, на працягу гадоў, з даўнейшых часоў; **jórtog=jértog** *m*, *pl*. -teg

гадавіна; **jortójznt** *m*, -n/-er тысячагодзьдзе, тысячалецьце
• a ganc/kajlexdik/gejendik jor увесь/круглы год
• a jor mit a mitvox 1. бяз году тыдзень; 2. *jur.* (поўны) год
• a sax jorn доўгія гады
• af s'jor (in kumendikn jor) на наступны год (у будучым годзе)
• ale/vos a jor (ale jorn, jor(n)-ájn jor(n)-ójs) штогод
• fun jornlang гадамі, на працягу гадоў, доўгія гады
• (gor) nit lojt di jorn не па гадох
• hajntiks jor у гэтым годзе
• hobn* kurce/opgešnitene/opgerisene/faršnitene jorn мець кароткае жыццё
• in di jorn у гадох, ва ўзросьце
• in ejne jorn (mit) аднаго ўзросту
• maxn a sof cu jorn даканаць
• s'iz faribet draj jor прайшло тры гады
• ven s'gejn ojs di jor напрыканцы дзён
• a fincterer jor af dir! *klł.* бадай ты счарнеў! (каб табе павылазіла!)
• a gliklex jor! добрага, шчасьлівага году!
• abi gezin, cores kumen alejn! *šprxv.* абы толькі гады, ліха [illegible] само!
• a langer jor zolstu zajn)! (jorn dir!) жыві доўга! доўгага веку жыцьця!
• aza jor af mir, vi cuker iz zis (un vi Varše iz ■ šejne štot) такога ў мне жыцьця, як салодкі цукар (і як прыгожая Варшава)
• aza jor ■ mir, vi me ligt af ir *glxv.* каб мне так жыць, як ляжаць на ёй
• aza šlext jor af im! *klł.* ліха на яго! бадай ён згарэў!
• cu lánge/léngere jor(n)! на доўгія гады! (пажаданьне)
• di gute jor zol ix hobn! (lomix hobn aza jor!) каб я меў такі добры год!
• er zet ojs vi a švarc jor in milx gekoxt *fig.* ён дужа блага выглядае (як чорт, звараны ў малацэ)
• gute jorn dir! (dir cu lange/lebedike jor! dir cu lengere jorn!) добрых табе гадочкаў! (добра жыць да не тужыць! каб доўгія лета жыў!)
• junge jorn – nariše jorn *šprxv.* маладыя гады – неразумныя гады (маладосьць – усё дурносьць)
• vest nox hobn ba mir opgešnitene jorn! будзеш ты ў мяне мець салодкае жыцьцё!

jordim *pl.* →jojred *m* [*s.* (-ים)יורד →jeride] абяздолены, гаротны чалавек; **jórdišer** зьбяднелы, высілены, разароны, заняпалы, даведзены да галечы

jorem-hójde [*s.* יר"ה=ירום־הודו →kire] "хай зьзяе ягоная веліч" (словы, якія прамаўляецца пасьля ўзгадваньня імпэратара падчас блаславеньня)

jore-šomáim *m*, *pl.* jire-šomaim [*s.* (יראי־) יראי־שמים] богабаязны і набожны жыд [*sin.* gotsforxtiker un frumer jid]; **jore-šomáimdiker** богабаязны

jore-xét *m*, *pl.* jire-xét [*s.* (יראי־) יראי־חטא] чалавек, які лякаецца і бароніцца граха

joršim *pl.* →jojreš *m*, (-ke/-te *f*, -s) [*s.* (-ים)יורש →jaršenen, jeruše] нашчадак, спадкаемца, спадкаемец, спадчыньнік, насьледнік; пераемнік, пасьлядоўнік; сын

Josef=Jojsef hacadik [*s.* יוסף הצדיק] *inx.* Язэп (адзін з дванаццаці сыноў патрыярха Якуба)

josem *m*, *pl.* jesojmim [*s.* (-ים)יתום →farjoscmter] хлопчык-сірата; **jósemdiker** сірочы, сіроцкі, бязродны; самотны, адзінотны, адзіноки; безбаронны [*sin.* farlozener, elnter, umbašicter]; **josem-kótn** *m*, *pl.* jesojmim-ktánim [*s.* (-ים)קטן] сірата-малалетак
• a kajlexdiker josem круглы сірата
• a josem est a sax, un a biter harc redt a sax *šprxv.* сірата шмат есьць, а горкае сэрца шмат гаворыць
• a josem hot a sax mames *glxv.* у сіраты многа мамак
• a kind on a foter iz a halber josem, on a muter – a gancer josem *šprxv.* дзіцё бяз бацькі – напалову сірата, бяз маці – цалкам сірата
• a por hojzn far a josem! пара нагавіцаў для сіраты! (з анэкдоту)
• ix bin ojx nit kejn josem-kotn! *glxv.* і я таксама не сірата-малалетак! (і мая доля не шчарбатая, і мая душа ня лішняя)
• ven a josem lajdt, zet kejner nit, ven er frejt zix, zet di gance velt *šprxv.* ніхто ня бача, калі сірата плача, а калі сірата засьмяецца, дык увесь сьвет здрыганецца (як сірата плача, то ніхто ня бача, а як скача, то ўсе бачаць)

jošer [*s.* ישר →jašren, (bal-)jojšer] *adv.* роўна, правільна, пэўна, верна, насамрэч [*sin.* glajx; rixtik; *ant.* hofex]

jošeš *m*, *pl.* ješišim [*s.* (-ים)ישישי] шаноўны/паважны стары чалавек, старац (хасыд) [*sin.* xošever alter man, zokn]

Joške/Jósele pandre/pandrik *pejor.* расьпяты Хрыстос
• arbet, Joške!.. працуй, Ёшка!..
• danken un lojbn Joške dem tojbn! *glxv. iron.* дзякаваць і выхваляць Ёшку глухога!
• gerext, Joške! *iron.* маеш рацыю, Ёшка!

jošn-nójšn [*s.* ישן־נושן] зусім стары [*sin.* gor alt]

jošpiz=jaspiz *m* яшма

jošvim *pl.* →jojšev *m* [*s.* (-ים)יושב] хасыд, які стала жыве ў двары рэбэ; **jošve-ójel** *pl.* →jojšev-ójel *m* [*s.* (יושבי) יושבי־אוהל] даматур; чалавек, які бесьперапынна сядзіць і вучыцца

jove jojme [יבוא יומו] яшчэ прыйдзе ягоны дзень

jóvešer [*s.* -יבש] прапашчы (аб грашох)

jovn [*s.* (-ים)יון(ו)] 1. *n* Грэцыя [*sin.* Grixnland]; 2. *m*, *pl.* jevonim грэк; *hist. iron.* расейскі жаўнер, маскаль, паліцыянт; рускі, кацап; хахол, украінец
• arajnfaln* vi a jovn in suke зрабіць нешта неспадзяванае, сказаць нешта недарэчы, зьявіцца несвоечасова
• zix filn vi a jovn in suke адчуваць сябе няёмка
• a jovn vert klug nox varmes жаўнер разумнее паеўшы
• ale hint un ale jevonim (un ale rabojnim) hobn ejn ponem *šprxv.* усе сабакі і ўсе жаўнеры (і ўсе рабіны) на адзін твар
• getrogn, getrogn – un avekgegebn dem jovn *glxv.* насіла, насіла – і аддала ў маскалі (маці пра сына)

jox *m/f*, -n [*d.* Joch] ярмо, прыгнёт, цяжар
• a jox afn kop ярмо на галаву
• krexcn untern fremdn jox стагнаць пад чужым прыгнётам
• šlepn dem jox цягнуць ярмо
• trogn* af zix dem jox цягнуць лямку

joxcn=jojxcn крычаць (ад радасьці/болю)

joxcum/joxcung *m* [?] *min.* бэрыл, смарагд

joxed/joxid *m*, *pl.* jexidim [*s.* (-ים)יחיד →bixides, jixed, mejaxed, misjaxed, benjoxed] 1. адзін(оч)ка, адзінец, самотнік, саматужнік, (адна)асобнік, ідывід; 2. *gram.* адзіночны лік [*sin.* ejclner menc, individuum; ejncol; *ant.* klal; rabim]; **joxed-bedór** *m* [*s.* יחיד־בדור] адзіны ў свой час, выключны, выдатны, адметны чалавек [*sin.* ejnciker in zajn cajt, ojsgecejxnter]; **joxed-bemíne** *m* [*s.* יחיד־במינו] адзінкавы, адзіны ў сваім родзе, абсалютнае выключэньне, унікальная асоба;

joxed-bemínediker унікальны, выключны; **joxed-bemínedikajt** *f* унікальнасьць, выключнасьць
• a joxed kegn kohol farlirt alemol *šprxv.* адпаасобнік кагалу не супрацўнік (адзін у полі не ваяка; адзін дасужы, ды ня дужы)
joxlen [*s.* יכ(ו)לען →(bal)jexojles, bixojles] *iron.* магчы, быць здатным, здольным; ведаць як, быць у стане
joxt=juxt *m* юхт; **jóxtener=júxtener** юхтовы
jož=jež *m.* -n, **jožik** *m*, -es [*r.* ёж] *zool.* вожык
jublen [*d.* Jubel] 1. весяліцца, сьвяткаваць, спраўляць сьвята; 2. *n.* **jubl** *m* забава, пацеха, разгарненьне; **júblendiker** радасны, сьвяточны
juč! *int.* аюсь! (выкрык, якім адганяюць сьвіньней); **jučen** рохкаць
jud=j=i *m/f*, -n [*s.* (י-)יוד] 1. "юд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 10; 3. *hum.* **=jid** гэбрэй, жыд; **juder** *m*, -s дзясятая частка; **cvej judn** [*s.* ײַ] дыфтонг "ej"; **pasex cvej judn** [*s.* ײַ] дыфтонг "aj"
jud=jid *m.* -n, (-iške/-ene *f*, -s), *dim.* **jídele** *n.* -x гэбрэй, жыд; **judak=jidlak/jidlik** *m*, -es *pejor.* мізэрны/нязграбны жыд; дзівак
Judl, Judke Юдл, Юд(к)а (мужчынскае імя)
• s'vet zajn "Judke, bacol!" будзе так: "Юдка, плаці!"(з анэкдоту)
• s'iz – Judl, a gutn tog! такія справы – Юдл, дабрыдзень! (справы швах!)
jugnt [*d.* Jugend] 1. *f*, **júgntlexe** *pl.* маладосьць, юнацтва; моладзь; 2. *f*, -n маладая жанчына; **júgntlexer** 1. *m* юнак; 2. юнацкі; **júgntlexkajt** *f* юнацтва; **júgnt-bavegung** *f* юнацкі рух
• a stalner jugnt сталая маладосьць (аб чалавеку сталага ўзросту, які хоча выглядаць маладым)
• in der jugnt – a behejme, in/af der elter – a ferd *glxv.* у маладосьці – карова, на старасьці – конь
• vos me xapt arajn in der jugnt, iz (dos) af der elter vi gefunen *šprxv.* што схопіш у маладосьці, тое ў старасьці як знойдзеш (хто ззамаладу працуе, той на старасьці пануе)
jukn [*d.* jucken] сьвярбець, чухацца
juks *m* [?] сьмецьце, адкіды, кепскі тавар, хлам, халусьце
jul(i) *m*, -s [*d.* Juli] ліпень
junger (jingerer) [*d.* jung] малады; **jung** *m*, -en, *dim.* **jingl** *n*, -ex юнак, маладзец; **jungling** *m*, -en юнак, падлетак, хлапец; **jungáč** *m*, -es, **jungáčl** *n*, -ex дзяцюк, лайдак; **jungling=jingling** *m*, -en падлетак, хлапец, юнак; **júngerhéjt** *adv.* у маладосьці; **jungkajt** *f* маладосьць, юнацтва; **junger-mán** *m*, *pl.* junge-lájt, **junger(-)mánčik** *m*, *pl.* jungemánčikes маладзяшка, малады чалавек; **júngfroj** *f*, -en дзяўчына; **júng-gezeln** *f*, -s дружка; **júngfi** *n* маладняк (аб жывёлах); **júngšof** *n* маладняк (аб дробнарагатых жывёлах); **júngvald** *m* парастакі, маладняк (аб расьлінах); **júngvarg** *n* моладзь; маладняк (аб жывёлах)
• a jung mit bejner/šporn разьбітны хлопец, зух
• di junge jorn маладыя гады, юнацтва
• jung vi an ejfele, vi a bejmele, vi eršt fun der ej arojs малады як птушаня/дрэўца, як толькі зь яйка вылупіўся
• junger bejn/bojm маладая костка, маладое дрэва
• az an alter man nemt a jung vajb, vert der man jung un dos vajb alt *šprxv.* калі стары бярэ маладуху, ён маладзее, а яна старэе (муж стары, жонка малада, то агонь да вада; са старым жыць – воўкам выць)
• ven di kinder zajnen jung, dercejln di eltern zejere xoxmes; ven di eltern zajnen alt, dercejln di kinder zejere nariškajtn *šprxv.* калі дзеці малыя, пераказваюць бацькі іхныя хохмы; калі бацькі старыя, пераказваюць дзеці іхныя глупствы
• vi me halt zix jungerhejt (vi me jungerhejt zix halt), azoj vert men alt *šprxv.* як трымаешся ў маладосьці, такі будзеш і стары
jun(i) *m*, -s [*d.* Juni] чэрвень
jupice *f*, -s [*ukr.* жупиця] жупан
jup(k)e/jubke *f*, -s [*r.* юбка] спадніца
Júrberik/Júrb(a)rik [*lit.* Jurbarkas] мястэчка Юрбарг (Літва)
• ojsgeven ganc Jurbarik un kejn kontrabande nit gefunen *glxv.* увесь Юрбарг абышоў і кантрабанды не знайшоў (недарэка)
jurke *m* [*ukr./v.* Юрка] Юрка, бабыль, кутнік, бесхацінец, "дзярэўня"
• hern emecns vi dem jurke не зьвяртаць увагі на кагосьці
• ojszen*/švajgn*vi jurkes hunt выглядаць/маўчаць як юркаў сабака (як мур/слуп/сыч/рыба) (у Юркі й сабакі німа)
juster [*d.* just] паважны, сталы, моцны, заможны
jušen [*ukr.* юшити] разьюшвацца, бушаваць, шалець
juške *f*, -s [*v.*] юшка (у печы)
juške *f*, -s [*ukr.* юшка] *kul.* юшка
juvelír *m*, -n, **juvelirer** *m*, -s [*d.* Juwelier] ювэлір; **juvl** *m*, -en ювэлірная рэч
juxe *m/f* [*d.* Juch?] лютасьць, злоснасьць
• di juxe hot zix in im cekoxt ён моцна разьюшыўся
• farkoxte juxe лютая злосьць
juxt=joxt *m* [*ukr.* юхта, *p.* jucht] юхт; **júxtener=jóxtener** [*d.* juchten] юхтовы
juxte *f* [*p.* jucha?] *kul.* юшка

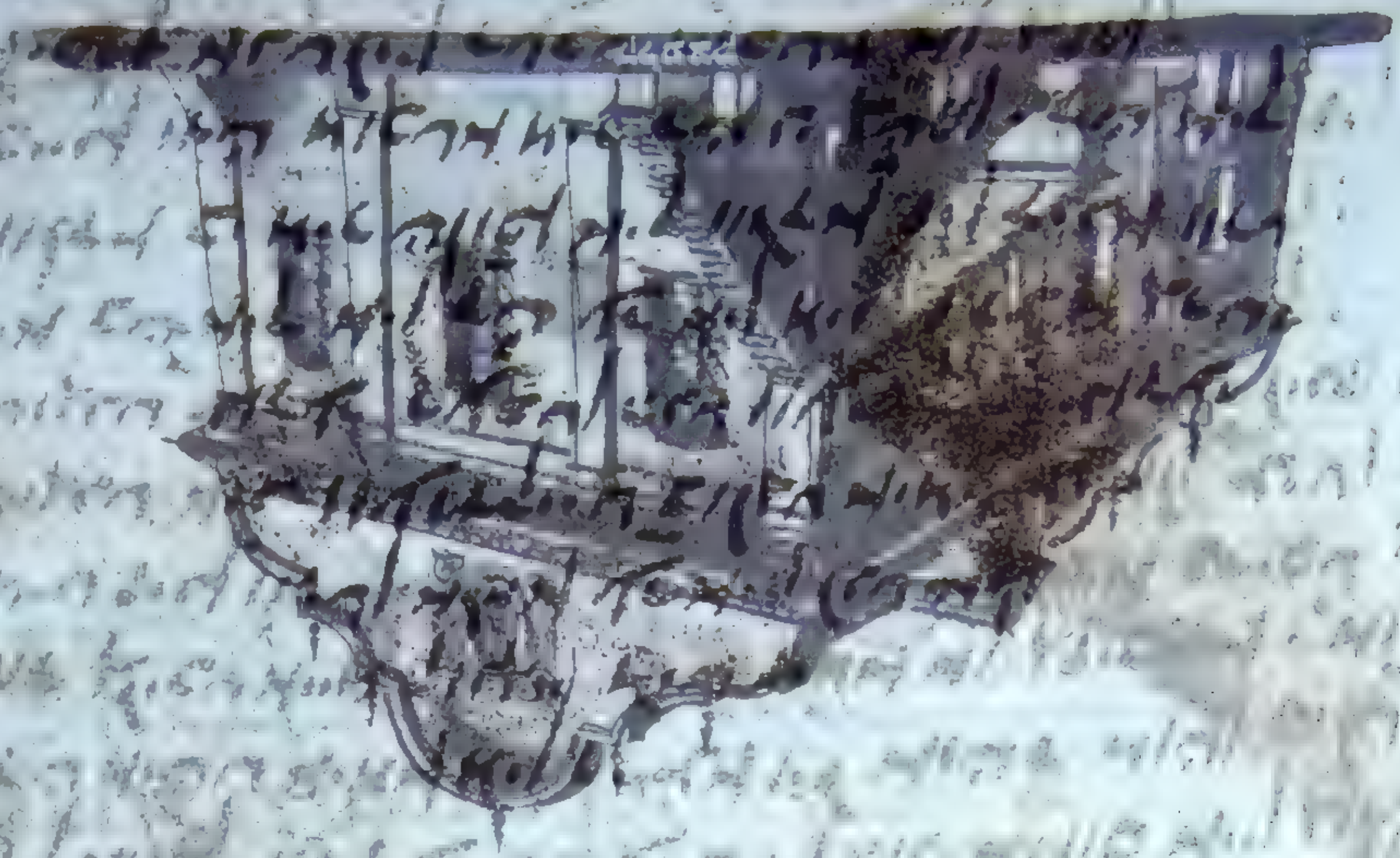

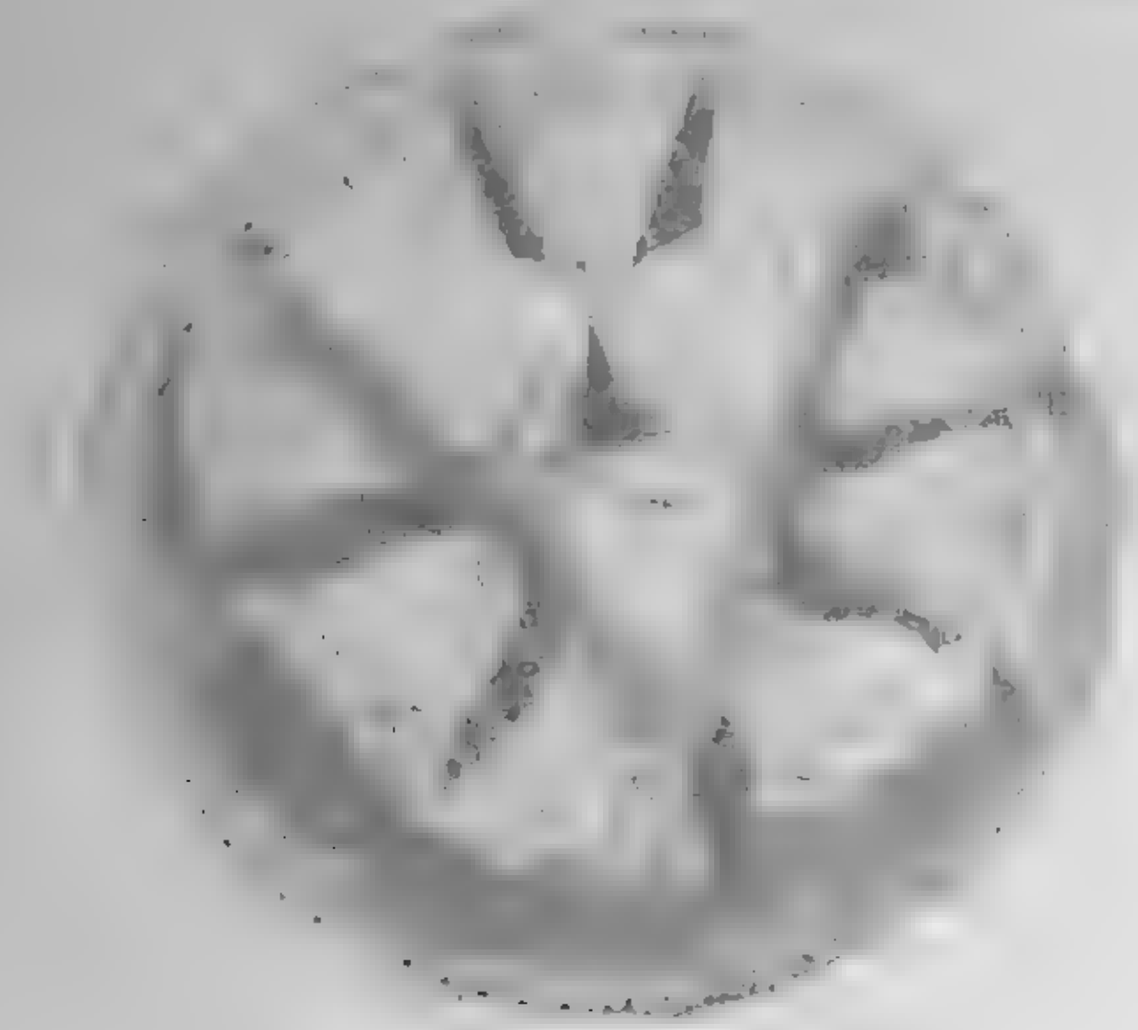

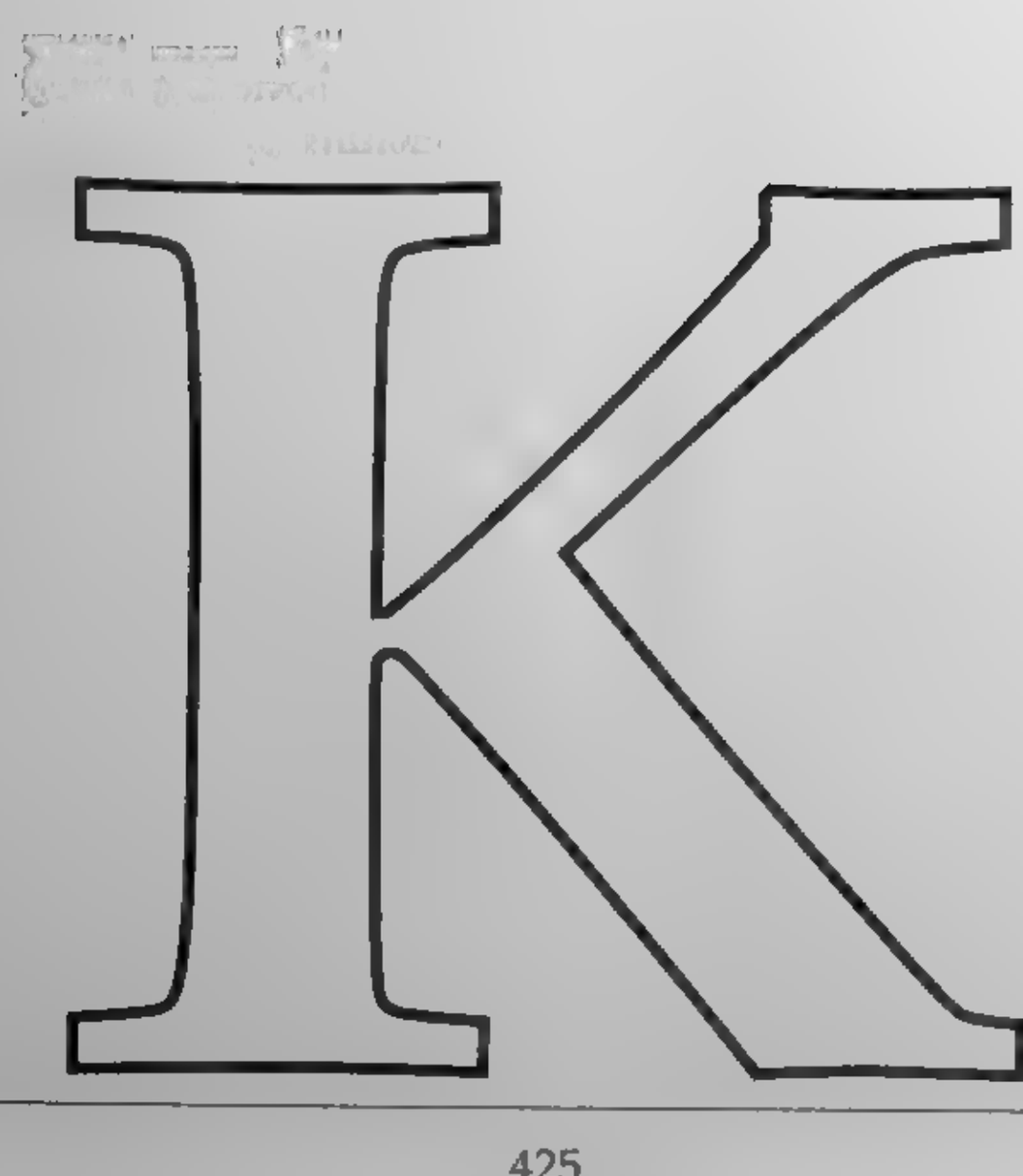

K=kof *m/f*, -n [*s.* (ך-)כף] 1. "коф", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 20

k=kuf *m/f*, -n [*s.* (ך-)קוף] 1. "куф", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 100

-k- [*sl.*] *suf.*

• šljar(k)e аборка, фальбона

ka=ke(j)n=kajn=kin *part.* не, ні

kaaló(j)s(-habójker) [*s.* (הבוקר־)בעלות], **kaaló(j)s-hašáxer** [*s.* השחר־] з усходам сонца, на золку/досьвітку/сьвітань-ні, ранкам, раніцой, нараніцу, сьвітанкам, як толькі ўзыдзе ранішняя зорка [*sin.* mitn zunufgang, far tog, baginen]

• kaalos, kojm es rojtlt zix der mizrex (Prc.) на досьвітку, ледзь толькі зачырванее ўсход

kaare=kajre *t*, -s [*s.* (-ות)קערה] міска, талерка (на якую кладуцца сымбалічныя стравы для пэйсаховай бяседы); талерка, якую выстаўляюць каля дзьвярэй сынагогі напярэдадні Ём-Кіпуру для збору ахвяраваньняў [*sin.* šisl, teler]

kaas=kaes *m* [*s.* כעס] →(bal-)kajsn, ce-, der|ka(e)sn, farkaaster, ka(e)sdiker] гнеў, злосьць, злаваньне, сердаваньне; **kaas-vexéjme** *m* [*s.* וחמה־] ярасьць, абурэньне, азьвярэньне, разьюшанасьць [*sin.* grimcorn]

• kaas-vexejme maxt dem menčn far a behejme *šprxv.* азьвярэньне робіць чалавека быдлам

kabák *m*, -n [*ukr.* кабак] *bot.* кабачок, кабак

kabák *m*, -es [*r.* кабак] шынок, карчма

kabán *m*, -s [*r./ukr.* кабан] кабан, парсюк, кныр, кнораз, вяпрук

kabcje=kapcje *f*, -s [*ukr.* капці, *p.* kapcje] кабці (стары стаптаны абутак), атопак (атопкі), апорак (апоркі); пантоплі

kabcn=kapcn *m*, *pl.* kabconim/kapconim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)קבצן] капцан, бядняк, бядак, худак, бядуля, жабрак, галяк, галыш, галота, абадранец, басота

• geven a mol a jid mit a jidene, /kabconimlex grojse vi di velt: /hobn zej texterlex cvej gehat, /nor on a grošn gelt... (P. H.) жылі-былі жыд зь жыдоўкай у вялікай беднасьці: мелі яны двух дачушак, але без капейкі грошай...

kabke=kapke *f*, -s [*ukr.* капка, *p.* kapka] капка (кавалачак скуры, якім зашываюць дзірку на абутку); насок, перад (абутку)

kabl *m*, -en [*d.* Kabel] *texn.* кабель; **kablen** тэлеграфаваць па кабелі; **kablográm** *f*, -en каблаграма, тэлеграма

kablen *m*, *pl.* kablonim [*s.* (-ים)קבלן →kabole] прадпрыемец; чалавек, які атрымлівае дапамогу

kablu dati [*s.* קבלו דעתי] прымеце (да ўвагі) маю думку, маё меркаваньне, мой пункт гледжаньня

• azoj mejn ix, nor kablu dati zog ix ništ (Prc.) так я мяркую, але я не кажу, што трэба прыняць маё меркаваньне

kabole *f*, -s [*s.* (-ות)קבלה →mekabl, (bal)mekubl, bekabole, kablen] 1. расьпіска, акт (аб атрыманьні або перадачы); 2. традыцыя або рэч, атрыманая ў спадчыну ад бацькоў; 3. *f* кабала (гэбрэйская містычная філязофія) [→Zojer]; **kabole-iúnis** *f* [*s.* עיונית־] "тэарэтычная кабала" (пасіўны кірунак у гэбрэйскім містыцызьме); **kabole-májsis** *f* [*s.* מעשית־] "практычная кабала" (актыўны кірунак у гэбрэйскім містыцызьме, процілеглы "kabole-iunis"); **kaboles-pónem** *m/n* [*s.* קבלת־פנים] сьвяточная сустрэча гасьцей, прыём; **kaboles-šábes** *m/n*, -n [*s.* שבת־] сьвяточная сустрэча суботы (у пятніцу пасьля захаду сонца); малітвы, якія чытаюць адвячоркам у пятніцу ў сынагозе; **kaboles-kinjen** *m/n* [*s.* קנין־] зацьвярджэньне дагавору або кантракту (абодва бакі бяруць у рукі рагі хусты); першы шлюбны дагавор

• a hispajlesdiker kaboles-ponem захапляльны прыём

kabren *m*, *pl.* kabronim [*s.* (-ים)קברן →kejver, kvure, kojver, mekaber] далакоп, магільшчык, грабакоп, грабар [*sin.* bagreber, kvures-man]

kac *f*, *pl.* kec, *dim.* **kecl** *n*, -ex, **kécele** *n*, -x [*d.* Katze] кошка, котка; **kácener** кашэчы, каціны; **kácn-jamer/-jomer** *m*, -s кашэчы канцэрт, пахмельле; **kácn-mojex** *m*, *pl.* -mojxes [*s.* (-ות)מוח־] каціны розум; **kácn-muzik** *f* (м)яўканьне, кашэчая музыка; галас, гармідар; **kácnšprung** *m* (каціны/блышыны) крок, кароткая адлегласьць; **kac-un-mójz** гульня ў ката й мыш

• arajn|lejgn a kac in bojx arajn выклікаць неспакой, растурбаваць

• arojslozn* di kac fun zak выпусьціць котку зь меха

• hern emecn vi di kac не зьвяртаць на кагосьці ўвагу

• hobn* a kac in kop мець котку/дзірку ў галаве (кепская памяць)

• kojfn a kac in (a) zak (me kojft nit kejn kac inem zak) купляць ката ў мяшку

• lebn cvišn zix vi cvej kec жыць паміж сабой як дзьве коткі (як сабака з коткай)

• maxn emecn a kacn-jomer/-muzik рабіць камусьці сцэну, закаціць камусьці скандал/гістэрыку

• ojszen* vi a kac in zojermilx/smetene выглядаць як котка ў сыраквашы/сьмятане

• vi cvej kec (in ejn zak) як дзьве кошкі (у адным мяху)

• zix filn vi a kac in vaser адчуваць сябе як котка ў вадзе

• a kac ken ojx kalje maxn *glxv.* і котка можа шкоды нарабіць

• a kac šikt men nit nox puter/smetene (in jatke nox flejš; un hunt nox flejš) *šprxv.* котку не пасылаюць па масла /сьмятану (у краму па мяса; а сабаку па мяса) (воўк – не пастух, ■ сьвіньня – не агароднік)

• a švarce kac iz durxgelofn cvišn zej чорная котка прабегла паміж імі

• af a hunt cu klejn, af a kac cu grojs *glxv.* на сабаку замалы, на ката завялікі (аб малой вопратцы)

• az di baleboste iz a kac, iz di kac a baleboste *šprxv.* калі гаспадыня – котка, дык котка – гаспадыня

• er šit vi a kac mit ejer *glxv.* сыпле як котка яйкамі (аб фанабэрыстым чалавеку; брэша як лён/клін чэша)

• far a kac ken men zix nit bahaltn *glxv.* ад коткі не схаваешся

• majn kac iz nox ba zej in grub мая котка яшчэ ў іх у яме

• vi kumt (s'vet kumen) di kac ibern vaser? як кату пераплысьці цераз раку? (як зьдзейсьніць задуму?)

• vu iz di kac, un vu iz di puter? *glxv.* дзе котка, а дзе масла? (фрашка: кухарка скрала два фунты масла, а звалiла на котку, якая важыць усяго два фунты)

kacáp *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*r./ukr.* кацап, *p.* kacap] *pejor.* кацап

• Ver ken ject den blajbn štil, /nit šikn tojznt kloles, /af dem kacap, vos plogt 'zoj fil /dem jidn in zajn goles, /despotiše maxt, o finctere naxt, /cu hojx hostu gekletert, /es vet kumen di cajt, /ven der jid vet fun vajt /dix zen ceklapt, cešmetert. /Ober dan vet dos jidl šojn /hobn derrajxt zajn cil. /Ject zingt mit mir dos lidl šojn /un kumt ahejm mit mir! (L. G.) Хто можа цяпер заставацца спакойным, ня слаць тысячу праклёнаў на кацапаў, якія катуюць жыдоў у выгнаньні,

дэспатычная ўлада, о цёмная ноч, зайшла так далёка, прыйдзе час, калі жыд здалёк убачыць цябе разбуранай. Але тады ўжо маленькі жыд дасягне свае мэты. Зараз жа засыпаймa разам песьню і хадзем са мной дахаты!

kacavejke/kacevejke=kucevejke/kucefajke *f*, -s [*p*. kacawejka/kucubejka, *r./ukr*. кацавейка] кацавейка

kacelap=kačelap(nik)/kačalap=clap *m*, -es [*p*. kaczyłap] *iron*. неахайны/брудны чалавек, бруднюха, мурза; дармаед, лодар, гультай (так некалі міснагеды абзывалі хасыдаў)

• a xosid – a kačelap хасыд – гультай

kacepie *f*, -s [?] мясная лаўка, ятка; **kacepinik** *m*, -es мясьнік

kacét *m*, -n [*p*. kacet, *d*. KZ=Konzentrationslager] канцлягер; **kacetler** *m*, -s, (-n *f*, -s), **kacetnik** *m*. -es вязень канцлягера

kacev *m*, *pl*. kacovim, (-te *f*, -s) [*s*. (קצָב-)ים] разьнік, рэзьнік, мясьнік, гандляр мясам [*sin*. flejšer, flejšheker, flejšhendler]; **kacevnják** *m*, -es *pejor*. мясьнік; **kacoves** *f* [*s*. -וּת] занятак/прафэсія мясьніка; мясны промысел; **kacóvišer** мясьнікоў, які мае прыналежнасьць да мясьніка

• a hunt ken kejn kacev ništ zajn *šprxv*. сабаку нельга быць мясьніком (ня вер казлу ў капусьце, а ваўку ў авечках; пусьці воўка да гавец; воўка за пастуха наняць)

• az der kacev gejt avek funem kloc, špringt aruf der hunt (az der kacev gejt avek, špringt der hunt afn kloc) мясьнік ад калоды, сабака на калоду (кошка з дому – мышка на стол; пан за парог, а слугі за пірог)

• er iz šuldik got di nešome un dem kacev dos flejš ён вінны богу душу, а мясьніку плоць (пазыкі завялі ў лыкі; даўгоў як у сабакі блох/кляшчоў)

kaciklen [*d*. kitzeln?] шчыкатаць, казытаць, ласкатаць

kačanove(r) [*p*. kasztanowaty, *ukr*. каштановий] руды (аб кані)

káč(e)n/kačán *m*, -es [*p*. kaczan] качан, (капусная) храпка

kačen [*ukr*. качати] каціць, качаць, катаць; **kač(aj)en zix** качацца; **káč(e)lke** *f*, -s качалка

• kačen zix far gelexter качацца/заходзіцца ад сьмеху

• ba im iz a glater kop, xoč nem un kače af im a blat lokšn у яго такая гладкая галава, хоць раскатвай на ёй локшыны

kačke *f*, -s [*p*. kaczka] *zool*. качка; **kačer=kočer** *m*, -s [*p*. kaczor] качар; **káč(k)ener** качыны; **kačkevate** *adv*. па-качынаму, перавальваючыся з боку на бок; **káčkemilx** *f* птушынае малако

• gejn* kačkevate хадзіць перавальваючыся

• kukn af di kačkes un mejnen di gendz пазіраць на качкі, а думаць пра гусі (скашываць вочы, скоса пазіраць, быць крывым)

• lozn*/maxn kačkes/kačkelex (afn vaser) пускаць паверх вады плоскія каменьчыкі

• a nekejve iz vi a kačke *hum*. жанчына як качка (усё ў яе добра, але тварам ня выйшла)

• di kačke kukt gor on a zajt, ober ire ojgn trogn vajt *šprxv*. качка глядзіць толькі ўбок, але яе вочы вядуць далёка

• – Ix bin geforn kejn draj. /– Farvos nit fir? /– X'hob gekojft a kačke. /– Vos maxt di kačke? /– Kiri-kiri-kačke, – maxt di kačke. *flksl*. – Я паехаў у трэцяе. – Чаму не ў чацьвертае? – Я куліў качку. – Як кажа качка? – Кіры-кіры-качкэ, – кажа качка.

• un az di kačke vet šrajen – loz zi šrajen *glxv*. калі качка крычыць – няхай сабе крычыць (з анэкдоту)

• vos vet men ba im nemen – di kačkes afn vaser? што ад яго возьмеш – хіба ка́чкі на вадзе?

kadege *f*, -s [*pr*. kadegis?] *bot*. чартапалох

• kadeges klepn zix cu klejder un krenk cum guf *šprxv*. чартапалох чапляецца за вопратку, а хвароба за цела

kadep *m*, -es [*ukr*. кадуб/кадіб, *p*. kadłub] кадаўб, калзь, кадушка

kader *m*, -dren/-s [*fr*. cadre] кадр; **kádrove(r)** кадравы

kader-hoórec *m* [*s*. כדור־הארץ] земная куля, глёбус [*sin*. erdkajlex, erdglobus]

kadeš/kadiš *m/n*, *pl*. kadejšim [*s*. (קדיש-)ים] 1. кадыш (памінальная малітва, адмыслова па бацькох); 2. *m* чалавек, які чытае памінальную малітву; сын, нашчадак па мужчынскай лініі

• a gedungener kadeš найманы чалавек (каб чытаць памінальную малітву па нябожчыку, калі ў сям'і бракуе мужчыны)

• opzogn a kadeš nox epes разьвітацца зь нечым назаўсёды

• er hot dem kadeš cu hojx ongehojbn *glxv*. ён занадта гучна пачаў чытаць памінальную малітву (зрабіў вялікі замах, але ня здольны выканаць)

• est un trinkt, un zogt kejn kadeš nit есьць і п'е, і памінальную малітву не чытае

• me kon šojn nox im/dem zogn kadeš! па ім/гэтым ужо можна чытаць памінальную малітву! (адной нагой у дамавіне/труне; капцы прыйшлі)

kadik *m*, -es [*p*. kaduk, *ukr*. кадук] кадук, д'ябал, чорт

kadik *m*, -es [*p*. kaduk, *pr*. kadegis?] ядловец, хваёвая лапка /галіна

kadinje *f*, -s [*ukr*. кадина?] таўстун, тоўсьцік, гладун, шула, апуцак, барыла

kadmen *m* [*s*. קדמון →mikadmes-] рэч або істота, якая існуе заўжды; бог; **kadmojnim** *pl*. [*s*. קדמונים] ранейшы, папярэдні, старадаўні, старажытны, дагістарычны (чалавек), папярэднік, старажытны вучоны; **kádmen-** пра-, прота-, стара-, перша-; **kadmójnišer** першабытны, старажытны, старадаўні; **kádmen-zind** *f* першародны грэх

• fun kadmojnim (on) спрадвеку, здаўна, здавён-даўна, з даўнейшых часоў (калі яшчэ швэд босы хадзіў)

• kadmojniše cajt першабытныя часы

• azoj iz šojn baj undz ajngefirt fun kadmojnim (Š.-A.) так ужо ў нас павялося здаўна

kadme-veázle [*s*. קדמא־ואזלא] назовы дзьвюх інтанацыйных адзнак, зь якімі чытаецца Тора, у форме выгнутых у розныя бакі апострафаў; **kadme-veázle-fis** *pl*. крывыя ногі (клышасты/клышаногі/клыпаногі); **kadme-veázle-vonces** *pl*. абвіслыя вусы

kadojčen [?] трэсьці, калаціць; па-, на|біць

kadoxes *n* [*s*. קדחת] *med*. малярыя, ліхаманка, трасца, цяцюха; **kadoxes-revíes** *n* [*s*. -רביעית] ліхаманка, якая зьяўляецца зноў на чацьверты дзень хваробы; **kadoxes-šlíšes** *n* [*s*. -שלישית] ліхаманка, якая зьяўляецца зноў на трэці дзень хваробы

• hobn* dos najn-jerike kadoxes мець дзевяцігадовую трасцу (дрыжаць/калаціцца як авечы хвост, як асінавы ліст, як чорт пад крыжам)

• az an oreman maxt xasene, krigt der hunt kadoxes *glxv*. калі бядак жэніцца, сабаку дастаецца трасца

• az me lejgt arajn kadoxes, nemt men arojs krenk *šprxv*. хто ўкладвае трасцу, хваробу й атрымлівае (не ўлажыўшы, ня выняць)

• es past im vi a gutn-jidn dos kadoxes *glxv*. гэта яму пасуе

як рэбэ трасца (як сьляпому акуляры/люстэрка; як лысаму грэбень)
• es varft emecn vi in kadoxes калоціць кагосьці як у трасцы (дрыжыць як авечы/баранчыкаў хвост, як асінавы ліст, як дрыгва/ляк, як на верацяне, як чорт пад крыжам)
• hundert hajzer zolstu hobn, in jeder hojz hundert cimern, in jeder cimer cvancik betn, un kadoxes zol dix varfn fun ejn bet in der cvejter! (s'zol dix varfn fun ejn bet in der anderer!) *kll.* каб ты меў сто дамоў, у кожным доме па сто пакояў, у кожным пакоі дваццаць ложкаў, але каб трасца цябе кідала з аднаго ложка ў другі! (каб цябе, божа, дай міленькі, трасца трасла празь сем лет не перастаўшы!)
• kadoxes mit košern fodem! kadoxes in a klejn tepl/tepele! трасцу табе! фігу з макам! фіндос пад нос!
• krenk gegesn, kadoxes gebenčt *glxv.* хваробу зьеўшы, трасцу блаславіўшы
• krign zolstu di kadoxes! *kll.* трасцу табе ў бок!
• varfn zol dix di kadoxes! *kll.* каб цябе трасца трасла/ўзяла! (каб цябе так цяцюха трасла!)
• ves ker zix on kadoxes mitn toxes? што агульнага ў трасцы са сракай?

kad(uš)ke *f*, -s [*r./ukr.* кадка] кад(уш)ка, кадзь

kaes=ka(a)s *m* [*s.* כעס] гнеў, злосьць, злаваньне, сердаваньне; **káesdiker** гнеўны; **ká(e/a)sn zix** гневацца, злаваць; **káesnik** *m*, -es гарачлівы, гняўлівы чалавек

káfak(e)l(e)/kafakál(e)/kafekál(e)/kaf-hakéle *m* [*s.* כף־(הקכ)ע] *rel.* чысьцец, пекла

kaflje *f*, -s, **kafl** *m*, -en [*p.* kafel, kafla] кафля

Kafrísn *n* [*s.* קפריסין →jain-kafrisn] востраў Кіпр [*sin.* Cipern]; *fig.* найлепшы тавар, вышэйшая якасьць; **káfrísndiker** выдатны, найлепшы [*sin.* ojsgecejxnter, perfekter]
• a xosn hob ix ajx gegebn take nor kafrisn, mit ale majles (M.M.-S.) жаніха я вам даў такі вышэйшага гатунку, здатнага да ўсяго

káftern [*s.* כפתורן] *argo* красьці па кішэнях

kaftl=koftl *n*, -ex кофта, блюзка; фуфайка, каптанік

kaftn *m*, -s/-tenes, **kaftán** *m*, -es [*p.* kaftan] жупан, каптан (мужчынская доўгая вопратка)
• az me farčepet a jidn a hekele, vil er, me zol im opmaxn a gancn kaftn *šprxv.* зачапі жыда за гаплік, ён наробіць шуму, быццам зь яго ўвесь каптан здымаюць
• az me maxt dem dales a kaftan, vert der kaftan klener *šprxv.* калі бедняку шыюць жупан, дык жупан будзе замалы

kagan(j)ec=kanec *m*, -n [*p.* kaganiec, *ukr.* каганець] каганец; агарак

Kain *m*, -s [*s.* (קין-ס)] "набыцьцё, прыдбаньне"; *tnx.* Каін (першы сын Адама); *fig.* забойца (Б. 4:1–24)

kajen [*d.* kauen] жаваць; **kajer** *m*, -s сківіца, пашча, рот; **kájtabik** *m* жавальны тытунь; **káj-un-špáj** *n hum.* 1. бурда, дрэнь, гадасьць, кепская ежа; 2. дробязь, драбніца, лёгкая справа
• gebn* kajen štroj даць пажаваць саломы
• kajen di erd грызьці зямлю, пакутаваць
• bistu a behejme, kaj že štroj! *glxv.* калі ты скаціна, дык жуй жа салому (з анэкдоту)
• di alte kajen, un di junge špajen старыя жуюць, маладыя плююць
• es iz nit kejn fiš – s'iz kaj-un-špaj! гэта ня рыба – гэта "жуй-і-плюй"!
• kajen iz kejn hevl nit жаваць – ня глупства (Каін – ня Авель) (*vrtš.* "kajen" жаваць – "Kain" [*s.* קין] Каін, "hevl" [*s.* הבל] глупства – "Hevl" [*s.* הבל] Авель)
• vider kajt er iber alc dos ejgene! ён перажоўвае ўсё тое ж самае! (завёў катрынку!)

kajen zix [*p.* kajać się, *ukr.* каятися] (рас)каяцца, раскайвацца

kajklen=kojklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] 1. каціць, качаць, катаць; 2. *n* качаньне; **kajkl** *n*, -ex, **kájkele** *n*, -x куля, кулька, галка, шарык
• kajklen zix fun/far gelexter качацца/заходзіцца ад сьмеху
• kajklen zix mitn bojx качацца жыватом
• maxn kajkelex fun brojt рабіць шарыкі з хлеба

kajl *m*, -n [*d.* Keil] клін; **kájlšrift** *f* клінапіс

kajl(e)n [*d.* kehlen, *mhd.* keln, köln, koln] 1. рэзаць, забіваць; 2. *n*, **kajlung** *f* некашэрны зарэз/забой (скаціны); **kajler** *m* разьнік, рэзьнік

kajler *m*, -s [*d.* Keiler?] сальнік

kajlex *m*, -n/-s/-er [*d.* Kugel, *p.* kula, *ukr./v.* куля, *mhd.* kule] шар, гала; **kájlex(d)iker** круглы; **kájlexinker** кругленькі; **kájlexartiker** шарападобны; **kájlexiks** ■ жыдоўскі народны танец (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі або кладуць адзін аднаму рукі на плечы)
• kajlexdiker jor круглы год
• maxn jenem kajlexdik *fig.* падмануць, ашукаць кагосьці
• az ■ torbe fleker iz kajlexdik, iz di levone (a lebl brojt) špicik (azoj vi a torbe fleker iz kajlexdik!) як торба з палкамі круглая, гэтак і поўня (бохан хлеба) сьпічасты (недарэчнае параўнаньне)
• gelt iz kajlex(d)ik – amol iz es do, amol iz es dort *šprxv.* грошы коткія – часам тут, часам там (грошы круглы, ад таго й коткі; грошы – круглая рэч, раскоцяцца; грошы, як вошы: тут німа, тут і ёсьць)
• vajl der lebl brojt iz kajlexdik, gejen derfar di kačkes borves таму што хлеб круглы, таму й качкі ходзяць босыя (пра недарэчнае параўнаньне)

kájmelon *m*, -en [*s.* (קיימא־לן-ען)] факт, бясспрэчная ісьціна, труізм [*sin.* festgeštelte zax, bakanter fakt]
• a kajmelon fun *hum.* ня менш чым; каля (аб колькасьці)

kajn=kejn [*d.* kein] не, ні

kajn=kejn [*mhd.* kein, gen] *prep.* у

kajór=keór [*s.* כאור=קאיאר] 1. *adv.* досьвіткам, на досьвітку, на золку, на сьвітаньні; 2. *m*, -n раніца, сьвітаньне, досьвітак, золак
• fun frier ovnt biz kajor зь вечара да раньня
• špet banaxt, rixtiker gezogt, fri in kajor позна ўначы, дакладней кажучы, на досьвітку

kajre=kaare *f*, -s [*s.* (קערה-ות)] міска, талерка (на якую кладуцца сымбалічныя стравы для пэйсаховай бяседы); талерка, якую выстаўляюць каля дзьвярэй сынагогі напярэдадні Ём-Кіпуру для збору ахвяраваньняў [*sin.* šisl, teler]

kajsn *m*, *pl.* kajsonim, (-te *f*, -s) [*s.* (כעסן-ים) →kaas, derkaasn, inkaesdiker] злосьнік, гарачы і гняўлівы чалавек, гарачлівая асоба; **kájse(ne)n=ka(a/e)sn zix** сердавацца, злавацца, гневацца, уражацца
• a kajsn iz erger vi a švebele *glxv.* злосьнік горш за запалку

-kajt [*d.* -keit] *suf.* -асьць (утварае назоўнікі жаночага роду)
• ojsterliškajt незвычайнасьць, надзвычайнасьць; lajxtkajt лёгкасьць; lajtiškajt людзкасьць, прыстойнасьць

kajxn [*d.* keuchen] задыхацца; зайсьціся, заходзіцца (ад

сьмеху); **kajxer** *m*, -s глотка, пашча, ляпа, зяпа; **kájxhust/kájxhis** *m* коклюш
• kajxn far gelexter зайсьціся/качацца ад сьмеху, рагатаць, бакі рваць
• max cü dem kajxer! заткні глотку!
kak *abr.* **kehile-kdójše** *f*, *pl.* kehiles-kdojšes [*s.* קק"ק=קהילה קדושה (קהילות קדושות)] "сьвяты кагал"; жыдоўскае насельніцтва аднаго месца; месца, дзе ёсьць кагал
kakemajke *f.* -s [?] *hum.* цацка, штуковіна
kakeruze=kukuruze *f.* -s кукуруза
kakn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] какаць, сраць, дрыстаць; **kaker** *m*, -s *vulg.* сруль, сярун
• az me hot nit vos cu ton, iz kakn ojx an arbet *glxv. vulg.* калі німа чаго рабіць, пасраць – таксама праца
• du est nit un pare kakt nit! што я там зьеў, нічога ня зьеў! (што еў, што ня еў)
• gej (vajter) kakn! *vulg.* ідзі (далей) сраць!
• kak, az der toxes iz cu! *vulg.* сяры, калі срака зачынена!
kakosev [*s.* ככתוב →kasve-, ksube, ksav, ksive, mixtev, nixtev] як напісана ў Торы
kal *m* [*p.* kal, *r./ukr.*] кал
kal *m*, -im [*s.* (קל-)ים] легкадумны, распушчаны, распутны, разбэшчаны чалавек, распусьнік [*sin.* lajxtziniker, ojsgelasener menč]; **kales** *n* [*s.* קלות] легкамыснасьць, легкадумнасьць, неабачлівасьць, безадказнасьць [*sin.* lajxtzinikajt, umaxrajesdikajt]; **kálesdiker** легкамысны, легкадумны, неабачлівы, безадказны; **kal-šebekálim** *m* [*s.* שבקלים] "самы легкадумны"; вельмі распушчаны, разбэшчаны чалавек; **kales-dáas** *n* [*s.* דעת] легкадумнасьць [*sin.* lajxtzinikajt]; **kales-róš** *n* [*s.* ראש] легкадумнасьць, сваволства [*sin.* lajxtzinikajt, faršajtkajt]
kalamaške *f.* -s [*ukr.* каламашка, *p.* kałamaszka] каламажка (калымага)
kalamjexe *f* [*ukr.* каламаша] бурда
kalamút *f* [*ukr.* каламуть, *p.* kałamucić] каламуць; **(kale)mutne(r)** каламутны; **(kale)mutne vern*** за-, ус|каламуціцца; **kalamutjen** каламуціць
• zajn* emecn kalemutne afn harcn у кагосьці каламуць /туга на сэрцы
kalanter *m* [*v.*] *med.* карантын, калантыр
kalatojke *f*, -s [*r.* колотовка] (масла)бойка, калатоўка
kalb *m*, *pl.* kelber, *dim.* **kelbl** *n*, -ex [*d.* Kalb] бычок, цялё; **kálb(n)flejš** *f/n* цяляціна
• az di mame/muter iz a ku, iz di toxter a kalb *glxv.* калі маці – карова, дык дачка – цялушка (якая матка, такое й дзіцятка; калі бацька рыбак, то й сын у ваду паглядае)
• bidne kelber tut men bindn /un me šlept zej, un me šext, /ver s'hot fligl, flit arufcu, /iz ba kejnem nit kejn knext (A. C.) бедных цялят зьвязваюць, цягнуць і рэжуць, хто мае крылы, лётае высока і нікому ня служыць
• kalbflejš iz halbflejš, tojbnflejš iz gor kejn flejš *šprxv.* цяляціна – напалову мяса, галубяціна – зусім ня мяса
kálbšorc *f* [*prov.* calv soritz] *zool.* кажан
kale *f*, -s [*s.* (כלה-)ות] нявеста, нарачоная, маладая; **kálenju** *f* нявестухна; **kále(ne)n** прыбірацца, выстройвацца; **kále-mojd** *f*, -n, *dim.* **kále-mejdl** *n*, -ex дзяўчына на выданьні, ларослая дзяўчына
• ojszen*/ojsgeputst/ongeton vi kale (unter der xupe) выглядаць/прыбралася як маладая (як пад вянец, як да шлюбу, як на вясельле, як тая краля, як перад замужжам)
• zicn* in kale-bank сядзець на куце
• ale kales zajnen šejn, ale mejsim zajnen frum *šprxv.* усе нявесты прыгожыя, усе нябожчыкі рахманыя (пра нябожчыкаў лепей маўчаць)
• ale mejdlex zajnen kales *glxv.* усе дзяўчыны – нявесты (*vrtš.* kales [*s.* קלות] легкадумнасьць – kales [*s.* כלות] нявесты)
• az ale zuxn šejne kales, vu kumen ahin di miese mejdn? калі ўсе будуць шукаць прыгожых нявест, куды ж дзецца непрыгожым дзяўчынам?
• az di kale ken nit tancn, zog zi, az di klezmorim kenen nit špiln *glxv.* калі маладая ня можа танчыць, яна кажа, што музыкі ня могуць граць (няўмелай скакусі і дым заваджае; дурной танцоўцы і хвартух завада)
• di kale halt zix cu di ojgn in der xupe-naxt, ober zi kukt durx di finger нявеста закрывае вочы ў першую ноч, але падглядае скрозь пальцы
• ejner hot lib a kale mit a sax gelt, der anderer hot lib a kale on a hemd *glxv.* адзін любіць нявесту зь вялікімі грашыма, другі любіць нявесту без сарочкі
• es iz nito kejn miese kale (un kejn šlexter xazn) *šprxv.* німа непрыгожай нявесты (і кепскага кантара)
• nem di kale un drej zix! бяры нявесту і круціся! (сам рабі, што хочаш) (з анэкдоту)
• ojb ba a kale zajnen šejne ojgn, iz ba ir alc šejn *glxv.* калі ў маладой прыгожыя вочы, дык яна і ўся прыгожая
• ojs kale vider a mojd! *glxv.* зь нявест зноў у дзеўкі! (не атрымалася жаданае, справа не задалася)
• ven di kale iz af der cajt, kukn di mexutonim on a zajt *glxv.* калі нявеста цяжарная, сваты пазіраюць убок
kalejen [*v.*] калець, мерзнуць; **kaljele** *f* калатун, халаднеча, халадзеча
kalekotke/kalakotke=kolekotke *f*, -s [*p.* klekotka] бражджотка, бразготка, клякотка, ляшчотка, ляскаўка, трашчотка; **kalekočen/kalakočen (zix)** клекатаць, трашчаць
kalendár *m*, -n [*d.* Kalender] каляндар
kalende=koljende *f*, -s калядка; калядны падарунак; **kal(j)énd(r)even** калядаваць; канькаць, жабраваць
kalfe=kalpe *f*, -s [*s.* (ם-)קלפי] скрынка для галасаваньня; кагальныя выбары; акт абраньня на пэўную кагальную пасаду [→gabe, parnes]
• a kalfe iz a farkerte papir-mil *hum.* кагальныя выбары – папераpэзальная машына наадварот (у машыну кладуць рознае шмацьцё, а атрымліваецца папера, а ў выбарчую скрынку кладуць паперу, а атрымліваецца "шмацьцё")
kalifjór/kalafjór *m*, -n [*d.* Karfiol] кветкавая капуста
kalifonje/kalofonje=kan(i)folje/kanifól *f* [*p.* kalafonia] каніфоль
kálike/káljeke *m/f*, -s [*ukr.* каліка, *p.* kaleka] калека; **káliker** кульгавы; **kal(j)ečen/kaličen** калечыць; **kaljectve** *f* калецтва
• maxn far a kalike зрабіць калекам
• štejn* beser far a kalikn *iron.* стаяць лепш за калеку
• a nar iz a kalike af ale fir (a nar iz an ejbiker kalike) *glxv.* дурань – калека на ўсе чатыры (што глухі, што дурны; німа розуму – лічы калека)
• az Mešiex vet kumen, veln ale kranke (ojs)gehejlt vern, nor a/der nar vet blajbn a nar (a kalike blajbn) калі Масіяш прыйдзе

на зямлю, усе хворыя ачуняюць, але дурань застанецца дурнем/калекам (гарбатага хіба труна выпрастае/паправіць; з дугі аглоблі ня зробіш; крывога дрэва ня выпрастаеш)

káline *f*, -s [*r./ukr.* калина, *p.* kalina] каліна

kalitke *f*, -s [*r.* калитка] фортка, брамка, весьнічкі

kaljaken [*ukr.* калякати] калякаць

kaljás/kalés=koljás *m*, -n каляска

kalje [*p.* kalać] сапсавана, пашкоджана; скаламучана, запэцкана, забруджана; апаганена, спаскуджана; **kalje maxn** (са)псаваць; запэцкаць, забрудзіць; апаганіць, спаскудзіць; **kalje vern*** сапсуцца, сапсавацца; запэцкацца, забрудзіцца; апаганіцца, спаскудзіцца; **káljediker**, **kálje-gevorener** папсаваны, сапсаваны, сапсуты, пашкоджаны; запэцканы, забруджаны; апаганены, спаскуджаны; **káljedikajt** *f* псута, пашкоджаньне; **kálje-verevdiker** скорапсавальны, нетрывалы

• der veter vert kalje надвор'е псуецца

• [illegible]asin iz kaljedik у машыне няспраўнасьці

• [illegible]rn gix kalje рыба хутка псуецца

• [illegible]axn di baciung/rie/maroxe, di gance špil, dem mogn [illegible] адносіны/зрок/лёс, усю гульню, страўнік

• [illegible] hent maxn kalje di vent *šprxv.* незанятыя рукі псу[illegible] [illegible]цкаюць сьцены

kal(j)uže/káleže *f*, -s [*p.* kałuża, *ukr.* калюжа] калюга, калюжына

kal(a)lojčen/kalojčen [*p.* kołatać, *ukr.* калатати] калаціць, малаціць, боўтаць, узбоўт(в)аць

• kalojčen mit der cung малаціць языком

kalóš *m*, -n [*d.* Kalosche, *p.* kalosz, *r./ukr.* калоша] галёша, калош

• a rusišer podrjačik gejt in kalošn un hot kejn grošn *glxv. hist.* расейскі падрадчык ходзіць у галёшах і ня мае грошай

kaloše *f*, -s [*r.* калоша, *ukr.* колоша] калоша, калашына

kalpe=kalfe *f*, -s [*s.* (ס-)קלפי] скрынка для галасаваньня; кагальныя выбары; акт абраньня на пэўную кагальную пасаду [→gabe, parnes]

kalter (kélterer) [*d.* kalt] халодны; **kaltkajt** *f* халоднасьць, холад, халадэча; **káltlexer** халаднаваты; **káltblútiker** халаднакроўны; **káltblutikajt** *f* халаднакроўнасьць; **káltharciker** бяздушны

• kalt gever халодная зброя

• kalt vi (an) ajz, vi a ščavje, vi ba a mes халодны як лёд /шчаўе, як у нябожчыка (як верхаводка/рыба/жаба /залеза/сьліжань)

• kalt vi af drojsn, vi in a lidovne/pustine холадна як на двары, як у лядоўні/пустэльні

• a kalter malex халодны анёл (аб стрыманым чалавеку)

• az me blozt, vert kalt *glxv.* калі трубяць (у шофар), становіцца холадна (пачынаюць трубіць на пачатку элула – жнівень-верасень)

• beser cu gebn dem kind mit der varemer hant, ejder mit der kalter *glxv.* лепш даваць дзіцяці цёплай рукой, чымся халоднай (лепш даць пры жыцьці, ніж пасьля сьмерці)

• er hot gehat (af zix) kalt(s) un varem(s) *glxv.* ён прайшоў і ваду й агонь (быў у кузьні і ў млыне, у коле і ў мяле, на возе й пад возам, на кані й пад канём, на лаве і пад лаваю; шытае і поратае знае)

• s'iz mir nit kalt un nit varem мне ні холадна й ні горача

kalupen=kolupen [*ukr.* колупати] калупаць

kalvexójmer [*s.* (ס-)קל־וחומר →apšite, mikolškn, alaxes-kame-vekame] 1. тым больш; 2. "няважна й важна"; *tlmd.* лягічная формула, вынік, выказ (тое, што магчыма ў лёгкім выпадку, безумоўна й для цяжкага выпадку; напрыклад: калі кволы дзіцёнак здольны нешта зрабіць, безумоўна, гэта ж можа зрабіць і здаровы дарослы чалавек)

kalx/kalex *m* [*d.* Kalk] вапна; **kálxiker**, **kálxener** вапенны, вапнавы; **kalxn** бяліць (вапнай); **kálxštejn** *m*, -er вапняк; **kálx-ojvn** *m*, -s апальня; **kálx-vaser** *f/n* вапенная вада

• nit-gelošener kalx нягашаная вапна

kam *m*, -en, *dim.* **keml** *n*, -ex, **kémele** *n*, -x [*d.* Kamm] грэбень, грабянец; **kamen=kemen** [*d.* kämmen] часаць

• (op)šern* untern keml абстрыгчы пад грэбень

kam=ko(j)m [*d.* kaum] ледзь(ве)

kamáš *m*, -n [*d.* Kamasze, *p.* kamasz, *ukr.* камаша] камаш, крагі; **kamašnik** *m*, -es рамесьнік, які робіць камашы

kamáš *m* [*terk.*] кумач

kámbale *f* [*r.*] *zool.* камбала

kamcn *m*, *pl.* kamconim, (-te *f*, -s), **kamcenjúk** *m*, -s [*s.* (ים-)קמצן →mekamec] скнара, жмінда, скупы, скупярдзяй, скупянда [*sin.* karger]; **kámcenen** скнарнічаць, жміндзіць, скупярдзяйнічаць; **kamcones** *n* [*s.* ות-] скупасьць, скупярдзяйства; **kamcónišer** скупы, скнарлівы, скнарны, прыцісклівы

• zajn* a kamcn (af) скнарнічаць, жміндзіць, скупярдзяйнічаць

• a nogid a kamcn, a xazer, vos hot af zajn lebn kejn nedove ništ gegebn, kejn štikl brojt an oremen! (Š.-A.) багацей-скнара, сьвіньня, які за сваё жыцьцё жаднай міласьціны ня даў, жаднага кавалачка хлеба бедняку!

kame [*s.* כמה →mikame] *adv.* некалькі, шмат [*sin.* etlexe, a sax]; **kame-vekáme** [*s.* וכמה] *adv.* дужа, вельмі шмат, зашмат, цэлы мех; **kame érter** [*abr.* כ"ע] у шэрагу выпадкаў

• kame-vekame tamim шмат прычын

kameje *f*, -s [*s.* (ות-)קמיע, *it.* cammeo, *gr.*] камэя, амулет; кавалачак паперы альбо пэргаміну са сьвятымі словамі альбо замовамі ад злога духа, ад няшчасьця

kámenice *f*, -s [*p.* kamienica, *ukr.* камениця] камяніца (будынак)

kamer *f*, -n, *dim.* **kémerl** *n*, -ex [*d.* Kammer] камора, пакой, палата

• špiln kamer-kámer(-hojz) гуляць у хованкі

kamerád *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Kamerad] таварыш, сябар, сябра

kamerine [?]

• gejn* kamerine пераяжджаць на новую кватэру

• zicn* kamerine кватараваць

kámertux *n* [*d.* Kammertuch] *tekst.* тканіна на кашулі, батыст

kames *f/n*, -n [*s.* (ן-)כמות] колькасьць [*sin.* col, kvantitet]; **kámesdiker** колькасны

kamf *m*, -n [*d.* Kampf] барацьба, змаганьне; **kám(f)fe(j)iker** баяздольны; **kám(f)fe(j)ikajt** *f* баяздольнасьць; **kámflustiker** ваяўнічы; **kámflustikajt** *f* ваяўнічасьць

kamfar/kamfer=kanfar/kanfer *m* [*d.* Kampfer] камфора, камфара

kámgar(n)=kángarn *m* [*d.* Kammgarn] *tekst.* гарус, камвольная тканіна; **kámgarener/kángarener** гарусны, камвольны

kamín *m*, -en [*d.* Kamin, *ukr.* камін] камін; **kamíngzims** *m*, -n камінны гзымс

kamíš *m*, -n [*r.* камыш] *bot.* чарот

kam(i)zójl *m*, -n, **kamezelke** *f*, -s [*d.* Kamisol, *p.* kamizelka] камізэлька, камзол, кабат

kaml(j)et *m* [*d.* Kamelott] *tekst.* камлёт, баркан; **kámljetener** камлётавы, барканавы

kamód=komód *m*, -n камода
kamornik *m*, -es [*v.*] каморнік
kampánjeven (iber) [*p.* kampania] удзельнічаць (браць удзел) у кампаніі
kamsá *f* [*r./ukr.*] *zool.* камса
kan *f*, -en, *dim.* **kendl** *n*, -ex [*d.* Kanne] кана, бітон, конаўка
• di kan fun blexer iz ful mit lexer бляшаная кана ўся на дзірках
• hilcerner kan драўляная конаўка
kan [*s.* ק"ן] 150, сто пяцьдзясят [*sin.* hundert fufcik]
• kan zehuvim iz a klejnštetldiker nadn *iron. glxv.* 150 залатовак – местачковы пасаг
kan bojxn [*s.* כאן בוכין] "тутака плачуць"; тут пануе ліха
kanál=kenál *abr.* **kenisker leéjl** [*s.* כנ"ל=כניזכר לעיל] як вышэй згадана [*sin.* vi ojbn dermont]
kanalje *f* [*p.* kanalia, *it.* canaglia] шэльма, паганец, паскуда
kanap(k)e *f*, -s [*d.* Kanapee, *p.* kanapa] канапа
kanarik/kanarek *m*, -es [*p.* kanarek] *zool.* кенар
kanát *m*, -n [*r./ukr.*] канат, ліна
kanave *f*, -s [*r./ukr.*] канава
kancer *m* [*d.* Kanzerom] *med.* рак, ракавая пухліна
kančik *m*, -es [*p.* kańczug, *ukr.* канчук] канчук, нагайка, бізун
• unter kančik з-пад палкі
• roš-xojdeš nisn lejgt men dem kančik untern kišn, rešxojdeš ier nemt men dem kančik afir *glxv.* на пачатку месяца нісана дубчык кладзі пад падушку, на пачатку месяца іяра вымай (так некалі казалі настаўнікі хедара ў сувязі са сьвяткаваньнем Пэйсаху)
kandelaber *m*, -s [*p.* kandelabr, *fr.* candelabre] кандэлябр
kándl-cuker *n* [*d.* Kandis-zucker] ледзянцовы цукар
kane *f*, -s [*p.* kanka] клізма, прамывачка, клістырная трубка, кана
• maxn/farrukn emecn a kane ставіць камусьці клізму
• a kane iz a gešeft, vu me lejgt tomid mer arajn, vi me nemt arojs *glxv.* клізма – гешэфт, заўсёды трэба болей укласьці, чым пасьля атрымаеш
• Xane, Xane, loz dir maxn fun forn a kane! *glxv.* Хана, Хана, дай табе ўставіць сьпераду кану!
kanec/kanic=kagan(j)ec *m*, -n каганец; агарак
kanevál=konovál *m*, -es/-n канавал
kanevój=konvój *m*, -en канвой
kanfar/kanfer=kamfar/kamfer *m* камфора, камфара
kanfe *f*, -s [*s.* (כנמות) כנמע →arbekanfes] адзін з чатырох рагоў талеса
kanforke *f*, -s [*r.* конфорка] камфорка, фаерка
kángarn=kámgar(n) *m tekst.* гарус, камвольная тканіна
kan(i)folje/kanifól=kalifonje/kalofonje *f* [*ukr.* каніфоль] каніфоль
kanikules *pl.*, **kanikuln** *pl.* [*p.* kanikuła] канікулы, вакацыі; **kanikuljarer** канікулярны
kanister *m*, -s [*d.* Kanister] каністра
kanje *f*, -s [*ukr.* каня, *p.* kania] *zool.* ка́ня
kanjók=konjók *m*, -es [*r.* конёк] *fig.* канёк
kanjučen/kanjuken/kanojken [*ukr.* канючити] канючыць, канькаць
• di vajb ojket, un der hunt kanojket, dos kind xlipet, un der dales ripet *glxv.* жонка войкае, і сабака канючыць, дзіцё хліпае, і беднасьць рыпае (бяда за бядою, як рыба за вадою; бяда на бядзе едзе й бядою паганяе)
kanoes *n* [*s.* קנאות] парыў, запал, гарлівасьць, апантанасьць; фанатызм [*sin.* ejfer; fanatizm]; **kanoi** *m*, -m [*s.* (ם-)קנאי] фанатык, вылюдак; **kanoim** *pl.* зэлоты, радыкальная гэбрэйская сэкта, якая вяла барацьбу з рымлянамі тэрарыстычнымі сродкамі ў часы Другога Храма; **kanóišer** фанатычны, апантаны
kanón *m*, -en, **kanone** *f*, -n [*d.* Kanone] пушка
kanoplje=konoplje *f*, -s *bot.* каноплі
kánse(ne)n [*s.* קנסע(נע)ן →knas, farknasn] налагаць/накладаць штраф, штрафаваць
kant *m/f*, -n, *dim.* **kéntele** *n*, -x [*d.* Kante] 1. кант; рант; 2. *m*, -n край, краіна, рэгіён; **kántiker** кантовы; **kántišer** краёвы, рэгіянальны; **kánteven** акантоўваць, аблямоўваць; **kántforšung** *f* краязнаўства; **kántkener** *m*, -s краязнаўца; **kántkenteniš** *f* краязнаўства; **kántštejn** *m*, -er бардзюр
• kantiker klamer *gram.* квадратныя клямары/дужкі
kanter=konter *m*, -s [*p.* kantar, *ukr.* кантар] бязьмен, вагі
kantonist *m*, -n [*d.* Kantonist] жыдоўскі юнак, прызваны на шматгадовую вайсковую службу ў Расеі ў часы цара Мікалая I (1825–55)
kantór=kontór *m/f*, -n [*d.* Kontor] кантора; **kantorke=kontorke** *f*, -s канторка, бюрка; **kantorščik=kontorščik** *m*, -es канторшчык
kantor *m*, -s [*d.* Kantor] кантар
kantšaft *f*, -n [*d.* Bekanntschaft] знаёмства
• šlisn* kantšaft (mit) завесьці знаёмства
kanure=konure *f*, -s, *dim.* **kanúrikl** *n*, -ex [*r./ukr.* конура /канура] канура
kanve *f*, -s [*p.* kanwa, *r./ukr.* канва] канва
kap *m*, -n [*d.* Kap] мыс
kápá(b)l/kápávl (af) [*d.* kapabel] здатны, здольны, гатовы; **kápábl zajn*** быць здатным
kaparnik *m*, -es [*ukr.* капарник] ашуканец, круцель, шальмец, шалахвост, абармот, махляр; паганец, погань, паскуднік, поскудзь, агіднік, нягоднік, басалай
kapcje=kabcje *f*, -s кабці (стары стаптаны абутак), атопак, апорак; пантоплі
kapcn=kabcn *m*, *pl.* kapconim/kabconim, (-te *f*, -s) [*s.* (ם-)קבצן, *p.* kapcan] капцан, бядняк, бядак, худак, бядуля, жабрак, галяк, галыш, галота, абадранец, басота [*sin.* oreman]; **kápcenen** жыць з выпадковых заробкаў, жабраваць; **kapcones** *n* жабрацтва, жабраваньне, убоства, галата, бядота, беднасьць; **kapcónišer/kapcanske(r)** жабрацкі
• az a kapcn huljet zix fanander, iz ba im a grošn kejn gelt nit *glxv.* як бядняк разгуляецца, дык для яго грош – ня грошы (калі бал, то бал – дай за грош вантробы; за грош вантробы, за паўгроша піва, то будзе на ўсё сяло дзіва)
• az cvej kapconim gejen tancn, cerajsn zix ba di klezmers /klezmorim di strunes *glxv.* калі жабрацкая пара ідзе танчыць, рвуцца ў музыкаў струны (беднаму і вецер у вочы)
• cvej kapconim kenen kejn ejn šabes nit maxn *glxv.* два бядулі разам ня могуць справіць аднае суботы
• der nogid trogt zajn got in kešene, (un) der kapcn/oreman – in harcn *glxv.* багацей носіць свайго бога ў кішэні, жабрак/бядняк – у сэрцы
• er iz geven un farblibn a kapcn in zibn poles *glxv.* ён быў і застаўся жабраком у сямі крысох (гол як сакол)

• ven frejt zix der kapcn/oreman? – ven/az er farlirt un gefint *glxv.* калі радуецца жабрак? – калі ён губляе й знаходзіць

kapčonke *f*, -s [*r.* копчёнка] вэнджаная рыба

kapdn *m*, *pl.* kapdonim, (-te *f*, -s) (af) [*s.* (יִם-)קַפְדָן →kpejde, makped] строгі, суровы, гнеўны, злосны чалавек; пэдант; дакладны, пэдантычны, дысцыплінаваны чалавек: фанатык [*sin.* štrenger, corndiker; pedant; fanatiker]; **kapdones** *n* [*s.* ות-] строгасьць, суровасьць; **kapdónišer** дакладны, пэдантычны

kape *f*, -s [*p.* kapa, *ukr.* капа] капа, пакрывала

kapél *f*, -n. **kapele** *f*, -s [*d.* Kapelle, *p.* kapela] капліца

kapelje *f*, -s [*p.* kapela] *muz.* капэля

kápeljuš/kápaljuš/kápelič/kápelač *m*, -n [*p.* kapelusz, *ukr.* капелюш] капялюш; **kápeljuš-maxer** *m*, -s майстар, які робіць капелюшы

• s'dajnt zain kapeljuš gedenkt er, az er hot nox a kop af di [illegible] дзякуючы свайму капелюшу, ён памятае, што [illegible] на плячох

• [illegible]os kapeljuš-maxer *glxv. hum.* яго песенька сьпета [illegible]ясьнічым, а цяпер нічым: быў піўнічым, а застаў[illegible]ым; быў калісьці Яўхім, ды цяпер чорт яго ўхапіў)

[illegible] (*p.* kapać, *ukr.* капати] ка́паць; **kap** *m*, -n, *dim.* **kápečke** /**kápičke** *n*, -s, **kápeł(j)e** *n*, -x кропля, капка, троха; ■ **kape ton*** капнуць; **kap-káp** кап-кап

• [illegible]emen* a kap прамачыць горла

• s'[illegible]obn a kape geton trern закапалі сьлёзы

• s'kapet gold золата капае (зь неба)

• x'vel ■ kapele харп a dreml я б хацеў трохі падрамаць

• zict xoć a kapele пасядзеце хоць кропельку

• Aj, du forst avek un, aj, du forst avek fun mir, /af vemen że loztu mix iber? /Azoj v'a štejn, azoj v'a bejn, vi z'cu majn lebn, /oj, zec że zix lem mir ejn kap anider. /Ot heng ix zix, ot štex ix zix, oj, far dajne ojgn, /oj zec że zix lem mir ejn kap anider. *ffksl.* Ой, ты едзеш прэч ад мяне, на каго ты мяне пакідаеш? Як камень, як костку (мяне кідаеш), ой, гора мне, ой, сядзь жа са мною побач. Вось павешуся, вось зарэжуся, ой, за твае вочы, ой, сядзь жа са мною побач.

• fun "kap-kap" ken men kejn ojšer nit vern *glxv.* ад "кап-кап" дужа не разбагацееш (ад работы праведнай ня быць хаце каменнай)

kaper *m*, -s [*hol.* kaper, *ukr.* капор] капар, каптур

kaperál *m* [*nhd.* Kap(o)ral, *p.* kapral] капрал

kaphon *m*, *pl.* -hener [*d.* Kapaun, *mhd.* Kaphan] каплун

kapídrexer [?] сподні; **kapidrex** *adv.* навыварат

kapišón *m*, -en [*fr.* capuchon] капюшон, каптур

kapitál *m*, -n [*d.* Kapital] капітал; **kapitaler** капітальны

• šlogn* kapital (fun) здабываць/атрымліваць выгаду

kapitán *m*, -en [*d.* Kapitän] капітан

kapítl *m/n*, -en/-ex, **kap'** [*d.* Kapitel] капітэль, разьдзел (у кнізе)

• onhejbn* a naj kapitl перагарнуць новую старонку, пачаць новы разьдзел

kapke=kabke *f*, -s насок, перад (абутку)

kapl *n*, -ex, **kápele** *n*, -s [*d.* Kappe] каўпак, ярмолка

kaplan *m* [*d.* Kaplan] кап(ɔ)лян, каталіцкі сьвятар

kaplice *f*, -s [*p.* kaplica] капліца

kapój(e)r [?] *adv.* наадварот, навыварат, насупраць; уверх, дагары, дыбам, дуб(к)а; **kapójerdiker** няправільны, адмоўны, нэгатыўны; **kapójr-gajst** *m* дух пярэчаньня; **kapójervarfn*** перакуліць, перакульваць, абярнуць, абарочваць; **kapójerfaln*** куляцца, перакульвацца; **kapójerkumen*** нечакана зьявіцца, зьяўляцца; **kapójeršteln** перастаўліць, перастаўляць (наадварот); **kapójeršvimen*** усплы(ва)ць

• di hor hobn zix geštelt kapojr валасы ўсталі дыбам

• Mojše kapojer надакучлівы чалавек, зануда

• ton* epes kapojr зрабіць нешта шыварат-навыварат /наадварот

kapón *m* [?] *kul.* хлебная поліўка, заціркa

kapore *f*, -s [*s.* (ות-)כַּפָּרָה →mexaper] "выкуп"; кара, аплата; ахвяра, свойская птушка (курка або пеўнік), прызначаная для ахвяраваньня напярэдадні Ём-Кіпуру; бязьвінная ахвяра (чалавек, пакараны замест іншага) [*sin.* ojskojf, ojslejz]; **kapores** *pl.* цырымонія ахвяраваньня, выкуп за грахі; **kapóre-hindl** *n*, -ex ахвярны пеўнік; чалавек, які пакутуе за чужыя грахі; казёл адпушчэньня; **kapórenice** *f*, -s *argo* курыца

• a šejne rejne kaporе! добра, што ад гэтага пазбавіліся! (туды яму й дарога! так яму й трэба! па заслугах!)

• darfn* af (cen tojznt/tisjaći/tišonce) kapores патрэбны як дзірка ў галаве

• ix darf dos hobn af kapores мне ў гэтым німа ніякай патрэбы

• nit hobn* kejn kaporе ня мець спадзяваньня на дараваньне віны

• tojgn* af (cen, cen tojznt/tisjaci/tišonce/sim sot) kapores (vos tojg af kapores) нікуды ня варты

• šlogn* kapores mit emecn (з)ганіць, скасаваць, адкінуць, абвергнуць, абсьмяяць, высьмеяць кагосьці

• šlogn* kapores *rit.* праводзіць абрад ачышчэньня ад грахоў, абяртаючы вакол галавы пеўніка альбо курку; жорстка паводзіць сябе

• zajn*/vern* a/di kaporе fun (far, nox) emecn быць моцна закаханым, тужыць/зьнемагацца па кімсьці

• zajn*/vern* a kaporе far emecn/epes (far emecns zind) *iron.* быць пакараным замест кагосьці, быць гатовым прыняць ахвяру за нешта

• zajn* di kapore-hindl быць ахвярным пеўнем (казлом адпушчэньня)

• a ganc jor hodevet men di kapore, un erev Jom-Kiper flit zi avek *šprxv.* цэлы год гадавалі ахвяру, але напярэдадні Ём-Кіпуру яна зьляцела

• a kaporе a joxed far a rabim *šprxv.* адна ахвяра за ўвесь натоўп (адзін за ўсіх)

• a kaporе far mir (far ale jidiše kinder)! *kll.* а бадай ты пакутаваў за мяне (за ўсіх жыдоў)!

• a kaporе gelt – abi der koved iz grojs! *glxv.* не шкада грошай, абы быў вялікі гонар! (аб чалавеку, які нічога не шкадуе дзеля дасягненьня ўласнай мэты)

• a kaporе zolstu vern hajntike naxt! *kll.* а бадай ты стаў ахвярай у гэтую ноч!

• cores tojgn af kapores *glxv.* ліха нікуды ня варта

• ix darf dix hobn af kapores (af erev Jom-Kiper)! (ver majn geślogene kaporе!) *kll.* каб ты стаў маёй ахвярай (напярэдадні Ём-Кіпуру)! (у труне я цябе бачыў!)

• zol dos zajn majn kaporе! хай мяне бог карае!

kapote/kápete *f*, -s, **kapót** *m*, -n [*p.* kapota, *r./ukr.* капот] капота, халат

• kojl(en)en emecn di kapote прыдзірацца, чапляцца да кагосьці; уціскаць, прыгнятаць кагосьці

• a gutn tog mit der kapote! 1. *hum.* дабрыдзень з капотай! (усім да пабачэньня!); 2. справы швах!
• a štub on fencter iz kejn gute dire nit, un a kapote on a kneplex iz kejn šejn beged nit *šprxv.* як хата без вакон (магіла) – нядобрае жытло, гэтак і капота бяз гузікаў (саван) – непрыгожая вопратка

kapríz *m*, -n [*p.* kapriz] капрыз; **kaprizne(r)**, **kapríziker** капрызны; **kapríz(n)even**, **kaprízn** капрызьнічаць; **kapríznekajt** *f* капрызнасьць
• praven kaprizn выказваць норавы

kapšik *m*, -es [*ukr.* капшук, *p.* kapszuk] капшук

kapter *m*, -s, **kaptur** *m*, -es [*p.* kaptur, *ukr.* каптур] каптур, капюшон
• drejen emecn a/dem kapter дадзяваць, дакараць, назаляць

kapuce *f*, -s [*nhd.* Kapúze, *p.* kapuza] каптур, капюшон

kapúl/kapójl=kopíl *m*, -n/-es, **kapile** *f*, -s [*ukr.* копил] капыл
• a kapuljer oncuhereniš *iron.* тоўсты намёк
• der šuster bam kapul, un der top iz ful *šprxv.* шавец за капылом – гаршчок поўны (хто дбае, той і мае)

Kapulje мястэчка Капыль (Беларусь)
• kapuljer naronim un klecker ganovim *glxv.* капыльскія дурні й клецкія злодзеі
• a kapuljer oncuhereniš (mit a buxce in zajt) *iron.* празрысты/тоўсты намёк (і таўхель у бок)

kapuste *f* [*p.* kapusta, *r./ukr.* капуста] капуста; *kul.* капуста

kapút [*d.* kaput] капут
• gejn*/vern* kaput псавацца

karabelnik=korobejnik/korobelnik *m*, -es [*r.* коробейник] карабейнік; **karabelnikeráj** *n* карабейніцтва

karabken/karapken zix [*p.* karabkać się, *ukr.* карабкатися] карабкацца

karáf *m*, -n, *dim.* **karafke** *f*, -s, **kar(a)fín** *m*, -en, *dim.* **karafinke** *f*, -s [*d.* Karaffe, *p.* karafka, *ukr.* карафа] карафа, графін

karahód *m*, -n [*r./ukr.* корогод] карагод, жыдоўскі народны танец (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі або кладуць адзін аднаму рукі на плечы)

karaimer *m*, (-n *f*, -s) [*s.* →kroi] караім; **karaímišer** караімскі; **karaimiš** *n* (di karaimiše šprax) караімская мова

karanter=kuranter, **karantne(r)** [*d.* Garantie, *fr.* garant] пэўны, акуратны, надзейны; плацежаздольны
• a guter vort iz karanter fun a nedove добрае слова лепш за міласьціну (добрае слаўцо лепш, чым піўцо; прыемнае слова – вясеньні дзень; не частуй ні піўцом, ні вінцом, а прывітай шчыранькім слаўцом)

karapúz *m*, -n [*r./ukr.*] карапуз

karaúl *m*, -n [*p.* karauł, *r./ukr.* караул] каравул, варта
• šrajen* karaul крычаць каравул/гвалт

karave(r)=korave(r) каравы, брудны

karb *m*, -n [*d.* Kerbe, *p.* karb, karbowaniec] 1. *dim.* **kerbl** *n*, -ex рубель; 2. нарубка, зарубка, насечка, засечка; **karbn** карбаваць, біркаваць, рабіць насечкі; **karbevane(r)** закарбаваны, насечаны, які мае зарубкі
• trefn* in karb (arajn) трапіць у самую кропку

karbírn (karbírt) [*p.* karbować] заві(ва)ць (валасы); **karbírl** *n*, -ex бігудзі, шчыпцы для завіўкі

karból *m*, **karbolke** *f* [*p.* karbol, *r./ukr.* карболка] карболка

karbón/karbón(e)c *m*, *pl.* -es/karbojnim/karbojnes, **karbovanec** *m*, -nces [*ukr.* карбованець, *r.* карбонец, *p.* karbowaniec] *hum.* рубель

karc=kor(e)c *m*, -es, *dim.* **kercl** *n*, -ex карэц (мерны посуд)

karcer *m*, -s [*d.* Karzer] карцэр

kardinál *m*, -n [*d.* Kardinal] кардынал

kardúpl *m*, -s, **kuredúp** *m* [*ukr.* курдупель, *p.* kurdupel] курдупель, чалавек малога росту, карлік, гном

kare *f*, -s [*p.* kara, *ukr./r.* кара] ка́ра; **karen** караць

k(a)rél *f*, -n [*d.* Koralle, *p.* koral] пацерка, каралі
• cebajt że mir a finf-un-cvanciker, /oj, af gole kareln, /ix vel di klezmer gut bacoln, /abi mir zol der xosn gefeln *flksl.* разьмяняйце ж мне чацьвяртак, ой, на каралі, я добра заплачу музыкам, абы мне жаніх спадабаўся

kare(r) [*p.* kary] 1. кары, вараны; 2. *m* вараны конь; **káre-ojgiker** (mit kare ojgn) з карымі вачыма
• dos kare ferd вараны конь

káréte *f*, -s, **karót** *m*, -n [*p.* kareta, *r./ukr.* карета] карэта; **karetnik** *m*, -es карэтнік
• a kluger gejt cu fus, un a nar fort in a karete разумны ходзіць пеша, дурань ездзіць у карэце

karfirer корфскі, з вострава Корфу
• karfirer esreg корфскі эсрог; *fig.* рэч альбо чалавек найвышэйшага гатунку

karger [*d.* karg] 1. *m*, (-ke *f*, -s) скупярдзяй, скупянда, скнара, жмінда; 2. скупы, прагны; недастатковы; 3. бедны, мізэрны, заняпалы, убогі; **kárglexer** скупаваты; **kargn**, **zajn* karglex** скупіцца, шкадаваць; эканоміць, шчадзіць; **kárgšaft** *f*, **kárg(lex)kajt** *f* скупасьць, скупярдзяйства; ашчаднасьць; **kárgndik** *adv.* шкадуючы
• a karge vox амаль тыдзень
• er kargt nit kejn havtoxes/cuzogn ён не скупіцца на абяцанкі
• karg brojt hostu? табе не хапае хлеба?
• karg vi ■ xazer/cojg/hunt, vi jeke ganev скупы як сьвіньня /сабака/немец-злодзей
• karger hunt *fig.* скнара, жмінда
• kargn hojcoes скупіцца на выдаткі
• s'iz im karg di velt ён вельмі скнарлівы
• tomer iz geven karg! гэтага яшчэ не хапала!
• a karger colt tajerer, un a fojler gejt mer *šprxv.* скнара плаціць даражэй, а гультай ходзіць даўжэй (абыякі двойчы робіць, ■ скупы двойчы плоціць)
• a karger ligt afn gelt, vi a hunt afn bejn *šprxv.* скупярдзяй ляжыць на грашох, як сабака на косьці (у скупога чорт шафарам)
• a kargn tut cvej mol vej der bojx *šprxv.* скупому два разы баліць жывот
• ba a kargn nemt men, un ba vemen s'iz nito, nemt men nit *šprxv.* у скупога возьмеш, а ў нетага ня возьмеш
• emer milx, tajxn vajn, rendlex a jam, /hot dos mazl zej gebraxt; /iz gevorn karg far zej di velt, /nit far kejn jidn gedaxt (P. H.) вёдры малака, рэчкі віна, безьліч золата – шчасьце на іх звалілася; але стала ім цесна на сьвеце, барані божа ад такога
• farvos iz der karger azoj dar? – vajl er žalevet zix dem bisn чаму скнара такі худы? – таму што ён шкадуе сабе кавалка
• kargn iz erger vi ganvenen *šprxv.* скупіцца горш як красьці
• vos rajxer me vert, vos karger iz men *šprxv.* чым багацейшы, тым скупейшы (багацьцё – што салёная вада: чым больш яе п'еш, тым больш піць хочацца)

karík=curík=k(e)rík [*d.* zurück] *adv.* назад

kark *m*, *pl.* -es/-n/kerk [*p.* kark] кар(а)к, каршэнь; **kárkeven** да(ва)ць у карак

• arajnxapn in kark arajn атрымаць у карак
• gebn* emecn in kark даць камусьці ў карак
• štejn* emecn ibern kark дацца камусьці ў знакі, сесьці камусьці на карак
• zicn*/lign/štejn*/onlejgn (zix) af emecns (ba emecn afn) kark сядзець у кагосьці на карку

karke *f, pl.* karkoes [*s.* (קרקע(-ות)] зямля, глеба; месца для могілкаў, кавалак зямлі для магілы [*sin.* erd, bodn]; **karke-bsúle/-psúle** *f* [*s.* בתולה] цаліна

karman(š)čik *m*, -es [*r.* карманник] кішэньнік, злодзей

karmelke *f*, -s [*p.* karmel] карамэлька

karmezin/karmozin *m/n* [*d.* Karmesin] кармазын (цёмна-чырвоная фарба)

karnácl/karnášl *n*, -ex [?] каўбаска, каўбаска

karnose(r)=kurnose(r) кірпаносы, кірпаты

karo *m* [*d.* Karo] *kort.* звонкі

karoserje *f*, -s [*d.* Karosse, *fr.* carrosserie] кузаў (у аўто)

karp *m*, -n [*d.* Karpfen, *mhd.* karpe] *zool.* карп; **kárpnkop** *m*, [illegible] 1. *kul.* звараная галава карпа; 2. *fig.* верхавод, [illegible], наўда/шышка вялікая
• karp mit xrejn *kul.* карп з хрэнам
• fun dem bestn/grestn karp ken men nor hobn ejn karpnkop *šprxv.* з найлепшага карпа выходзіць толькі адна галава (вышэй носа не пераскочыш)

karpate(r) [*p.* garbaty] гарбаты, згорблены

karpatve=kuropatke/kuropat(v)e *f*, -s [*p.* kuropatwa] *zool.* курапатка

karpe *f*, -s [*p.* karpa] выкарчаваны пень

kar(pe)nose(r)=kurnose(r) [*ukr.* кирпатий] кірпаносы, кірпаты

karpes *m* [*s.* כרפס] сельдэрэй альбо пятрушка, якую ядуць за пэйсахавай бяседай

karš *f*, -n [*d.* Kirsche] *bot.* чарэшня, вішня; **káršbojm** *m*, *pl.* -bejmer вішнёвае дрэва; **káršn-ojgn** *pl.* вочы як вішні
• maxn a karš стуліць/сьцяць вусны
• grin vi groz – nor nit dos, rojt vi blut – nox nit gut, švarc vi kojl – nem in mojl (karšn) *rtnš.* зялёная як трава – але не трава, чырвоная як кроў – яшчэ ня добрая, чорная як вугаль – бяры ў рот (вішня)

karšen *m* [*v.*] каршэнь
• gebn* emecn in karšen даць камусьці ў каршэнь

kart *f*, -n, **karte** *f*, -s [*d.* Karte] карта; партрэт; **kartjožnik/kartežnik** *m*, -es карцёжнік; **kartl** *n*, -ex картка, паштоўка
• ix hob geflanct a vajngortndl, /dos vajngortndl iz mir nit gerotn, /ix hob faršpilt majne junge jorn /azoj vi a kartjožnik in kortn *flksl.* я расьціла вінаграднічак, вінаграднічак мой не ўрадзіў, я прагуляла мае маладыя гады, як карцёжнік у карты

kartaven [*r.* картавить] картавіць; **kartaver** картавы

kartine *f*, -s [*r.* картина] карціна

kartófl *m/f/n* [*d.* Kartoffel] картоплі, бульба; **kartoflje** *f*, -s бульбіна; **kartóflner** бульбяны; **kartófl-kaše** *f kul.* картапляная каша, камякі, таўчонка, таўчоная бульба, камы; **kartófl-kvečer** *m*, -s таўкач; **kartófl-šejler** *m*, -s машына для чысткі бульбы
• kartofljes mit der šolexc (in di mundirn) картоплі з шалуніньнем, цалкі (бульба ў мундзірох)
• kartoflne latkes *kul.* дранікі
• er iz vert a medal fun kartofljes un fun cibele ён варты мэдаля з картопляў і цыбулі

kartón *m* кардон; **kartónener** кардонавы, кардонны

kartúz *m*, -n [*r./ukr.*] картуз

karusél *f*, -n [*d.* Karussel] карусель

kas=kaas=kaes *m* [*s.* כעס →(bal-)kajsn, ce-, der|ka(e)sn, farkaaster, inkaesdiker] гнеў, злосьць, злаваньне, сердаваньне [*sin.* corn, rugze, gebejzer]; **zajn* in kas, ká(a)sn=kájse(ne)n zix** сердавацца, злавацца, гневацца, уражацца; **vern* in ka(a)s** раз-, у|злавацца, разгневацца
• arajnbrengen* in kas прывесьці ў лютасьць, разьлютаваць
• az s'kumt on der kas у прыпадку гневу
• ongecundn/rojt vern* far kas пачырванець ад гневу
• s'hot in im gezotn der kas яго душыла злосьць (косьці поўныя злосьці)
• a kas af im! хай яго злосьць б'е!
• der kas iz a nar *šprxv.* злосьнік – дурань (злаваць – кроў псаваць)
• kas maxt a klugn cum nar *šprxv.* злосьць робіць разумнага дурнем (ад злосьці баляць косьці; гнявы ня ставяць хлявы)

kase *f* [*d.* Kasse] каса; **káse-buz** *m/n*, *pl.* bixer касавая кніга; **kasír** *m*, -n, (-še *f*, -s), **kasirer** *m*, -s касір; **kasírn** (kasírt) (с)касаваць; **kase-kasóes** *pl.* велізарныя фонды

kaske *f*, -s [*fr.* casque] каска

kasoke(r)=kesoke(r) [*p.* kosooki] касавокі

kasríl *m*, -s, **kasrílik** *m*, -es [*s.* (כתריאל(-ס)] бядняк, бедны, бядак, галыш, худак, злыдзень, бядуля [*sin.* oreman]; **Kasrílevke** (Š.-A.) мястэчка Касрылаўка

kastjór *m*, -n/-es [*r.* костёр] касьцёр (дроваў); агонь, вогнішча

kastn *m*, -s/-tenes, *dim.* **kestl** *n*, -ex, **késtele** *n*, -x [*d.* Kasten] скрыня, скрынка, куфар, куфэрак
• gerirt afn (gancn) kastn *fig.* дах паехаў (ня ўсе дома)

kastor *m* [*p.* kastor, *fr.* castor] *tekst.* кастор; **kástorener** касторавы

kastorke *f*, -s [*r.* касторка] рыцына

kastrój=krastrój=kostrój *m* [*r.* сквозь строй] *hist.* скрозь строй (палачная дысцыпліна ў расейскім царскім войску)
• gejn*/ trajbn* kastroj ісьці/гнаць скрозь строй

kasve-rábe *m*, -s [*s.* (כתבא־רבא(-ס) →ksive, ksav, kakosev, ksube, kosev-, nixtev, mixtev] "вялікі пісака"; прыгожапісец, добры каліграф [*sin.* grojser šrajber, šejnšrajber, kaligraf]; **kásv(en)en** [*s.* כתב(ענ)ען] *iron.* пісаць

kaše *f*, -s [*s.* (קשיא(-ות) →makše, nisbakeš, bakoše] пытаньне (якое патрабуе тлумачэньня), праблема; цяжкасьць, складанасьць у навучаньні [*sin.* frage, šverikajt, problem]
• a kaše af a majse усё можа здарыцца; невядома, што будзе
• di fir kašes чатыры пытаньні, якія задае меншы дзіцёнак паводле Агады ў час пэйсахавай бяседы
• fregn/šteln kloc-kašes задаваць дубовыя/каверзныя пытаньні
• af a (kejn) majse fregt men nit kejn kaše *glxv.* казка не патрабуе тлумачэньняў
• af ale kašes iz do a terec – nor af grečene kaše iz nito kejn terec, az me hot nit kejn gelt, zi cu kojfn (af jeder kaše iz do a terec; af a kaše iz a terec) *šprxv.* на кожнае пытаньне ёсьць адказ – толькі на грэцкую кашу німа адказу, калі німа грошай, каб яе купіць (*vrtš.* "kaše" пытаньне – каша)
• af got tor/ken men kejn kaše nit fregn *glxv.* богу нельга задаваць пытаньняў (у бога парады ня просяць)
• di beste kaše af der velt iz kaše mit jojx *glxv.* лепшае пытаньне ў сьвеце – каша зь юшкай (*vrtš.* "kaše" пытаньне – каша)
• gelt farentfert ale kašes *glxv.* грошы адказваюць на ўсе пытаньні

• Kumt cu im zajn vajbl Zlate: /– Menaše, Menaše, bist dox a tate! /Mir hobn cvej texter /šojn roe livroxo, /zej zajnen a koved /far undzer mišpoxe. /Dos darfstu nit fargesn. /Un ven s'iz nito af nadn, /zej veln xolile farzesn. /Lernt vajter der alter Menaše: /– Zlate, Zlate! S'štejt gešribn in Raše, /az a jidiše toxter /tor nit fregn kejn kaše! /Zi darf danken un lojbn dem bojre, /vos zi hot a man a bal-tojre. /Un ojb es iz nito af hajnt /un s'iz nito af morgn, /hobn mir a grojsn got, /un er vet šojn zorgn! *flksl.* Прыйшла да яго ягоная жоначка Злата: – Мэнашу, Мэнашу, ты ж тата! У нас дзьве дачкі на выданьні, яны гонар нашай сям'і. На гэта нельга забывацца. І калі яны застануцца без пасагу, яны застануцца ў дзеўках. Але й далей вывучае (Гемору) стары Мэнаша: – Злата, Злата! У Рашы напісана, што жыдоўцы нельга задаваць пытаньні! Яна мусіць дзякаваць і славіць бога за тое, што мае мужыка, які чытае сьвятыя кнігі. І калі німа нічога на сёньня й німа на заўтра, дык мы ж маем вялікага бога, ён паклапоціцца аб нас!

kaše *f*, -s, *dim.* **kaške** *f*, -s [*p.* kasza, *r./ukr.* каша] каша; **kašnik** *m*, -es *kul.* пірог з грэцкай альбо рысавай кашы; **kašeponje/kašepenje** *f kul.* фасоля з грэцкай альбо прасяной кашай; **káše-bulbe** *f kul.* картапляная/бульбяная каша, камякі, таўчоная бульба, таўчонка

• kaše mit mon/boršt/bocvene каша з макам/баршчом/бацьвіньнем (мешаніна, блытаніна, гармідар)

• farkoxn di emese kaše заварыць сапраўдную кашу

• hobn* vaser af kaše зарабіць вады на кашу (зарабіць пад халявы падмётку з палатна)

• maxn a kaše рабіць кашу

• nit lozn* zix špajen in der kaše не дазваляць сабе пляваць у кашу

• ver es farkoxt a kaše, zol zi ufesn *glxv.* хто заварыў кашу, мусіць яе зьесьці (якая варя, еж не перагаварыя)

kašes [*s.* קשת] *astr.* Стралец (месяц кісьлеў) [*sin.* fajln-šiser]

kaškét *m*, -n, *dim.* **kaškétl** *n*, -ex [*p.* kaszkiet] каскетка, картуз, фуражка, кепка

kašres *n* [*s.* כשרות →košer, hexšer, kšejrim, maxširin] кошар, кашэрнасьць; кашэрная ежа; *rit.* чысьціня [*sin.* rejnkajt]; **kášeru** 1. *rit.* кашэрыць, (а)чысьціць, ачышчаць; шараваць, мыць (посуд і мэблю); 2. апраўд(в)аць, рэгабілітаваць [*sin.* rejnikn; barextikn, rehabilitirn]

• dos politiše kašres палітычная надзейнасьць, добранадзейнасьць

• der cil kašert nit di mitlen мэта не апраўдвае сродкі

• me kašert tiš un benk (Š.-A.) шаруюць стол і лавы

kaštn *m*, *pl.* kaštanes/káštenes, **kaštán** *m*, -es/-en [*p.* kasztan, *r./ukr.* каштан] *bot.* каштан; **kaštáneve(r)/kaštánove(r)** каштанавы

kat *m*, -n [*p.* kat, *ukr.*] кат; **káteven** лупцаваць, катаваць; **kátevnik** *m*, -es блазен, жартаўнік, сьмяхун, шабуня, забаўнік; **katovnje** *f*, -s катавальня

kat *f*, *pl.* kites [*s.* (כיתות) כת] сэкта [*sin.* sekte]; **kat-diléj** *f* [*s.* דילה] "свая група"; свае праважатыя [*sin.* zajn maxne, zajne baglejters]; **kat-lejcónim** *f* [*s.* לוצנים] "банда рагатуноў"; хеўра балаўнікоў, шалапутаў, дурасьліўцаў, свавольнікаў, шаляніцаў, жартаўнікоў; нячысьцікі, чэрці [*sin.* bande oplaxers, grupe štifers un špasers; nit-gute, šejdim]

katajen [*ukr.* катати, *r.* катать] 1. кataць; 2. *n* катаньне; **katók** *m* каток, коўзанка

• katajen af a šifl кataць на лодцы

• katajen zix rajtndik катацца вярхом

katedre *f*, -s [*d.* Katheder, *p.* katedra] 1. катэдра, казальніца; 2. **katedrál** *m*, -n катэдра, сабор, збор

katejger *m*, -s [*s.* (ס-)קטגור →kitreg, mekatreg] абвінаваўца, скаржнік, пракурор; злы анёл, які абвінавачвае душы на нябесным судзе [*sin.* bašuldiker, prokuror; *ant.* sanejger]

kater *m*, -s, **katár** *m*, -n [*d.* Katarrh] *med.* катар, насмарга

• di kac afn bojdem hot ojx kater! котка на гарышчы таксама мае катар! (*vrts.* "kater" катар – "koter" кот)

katerinke *f*, -s [*p.* katarynka, *fr.* charmante Catherine] катрынка; **katerinščik** *m*, -es катрыньнік

• s'zol dir azoj drejen in bojx, me zol mejnen, az s'iz a katerinke! *kll.* каб табе круцілa ў жываце, каб думалі, нібыта гэта (грае) катрынка! (каб табе кішкі выкруцілa!)

kateruxe *f*, -s [?] шапка, картуз

katlanes/katlones *f*, *pl.* katlanjes [*s.* (קטלניות) קטלנית] "злая баба, ліхадзейка"; жонка, якая перажыла трох мужыкоў і паводле закону больш ня можа быць замужам; **katlen** *m*, *pl.* katlonim [*s.* (ים-)קטלן] "ліхадзей, галаварэз"; мужык, які перажыў некалькі жонак [*sin.* kojler]

katle-kánje *m* [*s.* קטלי־קני/קטלא־קניא] "касец чароту, дрывасек"; прастак, прасьцеча, прастэча [*sin.* roršnajder, holchaker; prostak]

• er iz ništ abi ver, iz ništ kejn katle-kanje (Š.-A.) ён не абы хто, не які-небудзь прастак

katnes-demójxn *f* [*s.* קטנות־דמוחין →kotn] "малагаловасьць"; *kbl.* слабая ступень у разьвіцьці богапазнаньня чалавекам [*sin.* klejnkepldikajt]

katójl *m*, -n, (-n *f*, -s), **katolík** *m*, -n, **katójliker** *m* [*p.* katolik, *d.* Katholik] каталік, католік; **katójlišer** каталіцкі

kátorge *f* [*r./ukr.* каторга] катарга; **kátoržnik** *m*, -es, **katoržán** *m*, -es, (-ke *f*, -s) катаржнік; **kátoržne(r)** катаржны

katori/katore [*r.* который] каторы, які

• a jid vos katori паважны чалавек

katoves *m/n*, -n, *dim.* **katóvesl** *n*, -ex [не *s.* כתבות] жарт, кпіны, шкелі [*sin.* špot, oplaxeniš, xojzek]; **katóvesdiker** жартаўлівы; **katóves-trajber** *m*, -s жартаўнік

• a katoves a bisl жарцікі

• af katoves *hum.* (на)знарок, наўмысна, жартам

• nit af katoves не на жарт

• (take) on katoves! жарты ўбок!

• trajbn* katoves (mit) жартаваць, ашукваць, абдурваць; балакаць, балбатаць

• a katoves iz a halber emes *šprxv.* жарты – напалову праўда (часам жарты выходзяць на праўду; німа байкі бяз праўды)

• got farštejt nit kejn katoves *šprxv.* бог не разумее жартаў (з богам ня жарты; ня строй жарцікаў – бога не ашукаеш)

• me trajbt mit a vajbl azoj lang katoves, biz es kumt arojs a klejner emes *glxv.* з жонкай датуль у жартачкі гуляюць, покуль ня выйдзе маленькая праўда

• mitn malex-hamoves trajbt/maxt men nit kejn katoves *glxv.* з анёлам сьмерці ў жартачкі не гуляюць

katuške *f*, -s [*r.* катушка] шпуля, шпулька

katúx=kotúx *m*, -n/-es [*r.* котух, *ukr.* катух] катух

kavalír *m*, -n [*d.* Kavalier] кавалер; **kavalérišer** далікатны, галантны; **kavalérstveven** заляцацца

kavcje=kojcje *f*, -s [*d.* Kaution] залог, грашовая гарантыя, зарука

kave *f* [*p.* kawa] кава; **káve-kendl** *n*, -ex, **kávenik** *m*, -es кафейнік; **kavjarnje** *f*, -s кавярня

• koxn/ufzidn* kave варыць каву
kavenčen zix (mit) [*p.* kawęczeć] карпець, гарбець
kávene *f.* -s, **kav(ó)n** *m.* -s [*p.* kawon, *ukr.* кавун] кавун
kavírn (kavirt) (far, az) [*d.* kavieren] ручацца, гарантаваць
Kav-hajóšer *m* [*s.* קב־הישר] "Правільная мера"; назоў павучальнай папулярнай кнігі Цьві-Гірша Койдэнавэра (?-1712); **kav-hamášve** *m* [*s.* ־המשוה] экватар
kavjár *m* [*d.* Kaviar] ікра (страва)
kavjór *m.* -n [*r.* ковёр] дыван
kavjoxl [*s.* כביכול] 1. *adv.* калі так можна сказаць; 2. *m* бог
• hot kavjoxl gezogt і бог сказаў
kavone *t.* -s [*s.* (-ות)כוונה →kivn, misxavn, mexavn] намер, замер, думка, мэта, жаданьне; сэнс, значэньне; уважлівасьць, засяроджаньне; рэлігійны запал [*sin.* mejn, cvek, viln; zinen, batajt; ufmerk, koncertrirter gedank; religjezer bren]
• hobn* di kavone мець намер
• gute/beste kavones добрыя намеры
• dos iz geton gevorn on bejze kavones гэта было зроблена без дрэннага намеру
• kavones hot rejne kavones *glxv.* міласьць мае чыстыя намеры
kax [*s.* כך]; **kax-háve** [*s.* ־הווה], **kax-hóje** [*s.* ־היה] "так быць", так і здарылася, як было прадказана; **kax-vekáx** [*s.* וכך־] так маўляў і так [*sin.* azoj (fil) un azoj (fil)]
• gezogt - adojni kenig, kax-vekax, dos farmogn mir un dos hobn mir (Ś.-A.) сказаў: – Вашамосьць Кароль, так маўляў і так, гэтым мы валодаем і гэта мы маем
kaxiken [*ukr.* кахикати] керхаць
kaxl *m/f.* -en, **kaxl(j)e** *f.* -s [*d.* Kachel] кафля, кахля; **kaxlner, kaxljove(r)** кафельны; **káxl-ojvn** *m.* -s (a káxlner ojvn) кафельная печ
kazáčine *f.* -s [*ukr.* казати] казка, фрашка; **kazale** *f.* -s легенда; байка
• s'iz ■ gance kazačine mit im зь ім цэлая гісторыя
kazák=kozak *m.* -ákn, (-áčke *f.* -s) казак; **kazákišer** казацкі; **kazákntum** ■ казацтва; **kazacke=kozacke** *f.* -s, **kazačók=kozačók** *m* [*ukr.* козачок] казачок (танец)
kazarme *f.* -s [*p.* kazarma, *d.* Kaserne] казарма
• a kazarme zol af dir ajnfaln! *kll.* каб казарма на цябе звалілася!
kazidle *f.* -s [*p.* kadzidło] кадзі(д)ла, ладан, фіміям
kazjone(r) [*r.* казённый] казённы
• af kazjone kest/propitanje! на казённых харчох!
• kazjone gelt казённыя грошы
• kazjoner rov казённы рабін
• s'iz nit kejn kazjone! гэта не казённае!
• er gejt arum mit a kazjone toxes *glxv.* ён ходзіць з казённай сракай (баіцца пакараньня)
kazná *f* [*r./ukr.* казна] казна; **kaznačéj** *m.* -es казначэй, скарбнік; **kaznačejstve** *f.* -s казначэйства
kazvn *m.* *pl.* kazvonim, (-te *f.* -s) [*s.* (-ים)כזבן] брахун, хлус, (і)лгун, манюка [*sin.* ligner]
kcinim *pl.* →kocn *m* [*s.* (-ים)קצין] кіраўнік, старэйшы; магнат, багацей, багатыр, тумар; **kcine** *f.* -s [*s.* (-ות)קצינה] багатырка, багацейка, жонка магната
kdejše *f.* -s [*s.* (-ות)קדשה] прастытутка
kdojšim=kedojšim 1. *pl.* →kodeš *m* [*s.* (-ים)קדוש →mekadeš, makdeš, kideš] пакутнік, сьвяты; 2. "сьвятыя"; назоў 30-га разьдзелу Торы (Ляв. 19 20); **kduše** *f* [*s.* קדושה →šimenestre] сьвятасьць; малітвы, у якіх асьвячаецца боскае імя [*sin.* hejlikajt; *ant.* tume]
• hojxe kduše скарочаная форма чытаньня "šimenestre"
• nit in zxus-oves, nit in jeruše – in zix zux kduše не ў заслугах продкаў, ня ў спадчыне – у сабе шукай сьвятасьці
kdorim *pl.* →kejder *m* [*s.* (-ים)קדר] татарын; лекар, знахар, чараўнік, шаптун, шопка
kduš(i)n=k(i)dúš(i)n *pl.* [*s.* קידושין] шлюб, вянец, вясельны абрад; *tlmd.* назоў 7-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб шлюбе); **k(i)dúšn-fingerl** *n.* -ex заручальны пярсьцёнак (стоячы пад вянцом, малады надзявае пярсьцёнак маладой і прамаўляе: "harej-at" [*s.* הרי־את]); **k(i)dúšndiker** законны (дзіцёнак), легітымны
• gebn* emecn kdušn браць шлюб
-ke [*sl.*] *suf.* -ка (азначэньне жаночай асобы)
• lererke вучыцелька, настаўніца; šusterke шаўчыха
-ke [*sl.*] *suf.* -ка, -уся, -юся, -ачка, -ечка, -ічка, -ычка (ласкальны)
• bruderke братка, браток; švesterke сястрыца, сястрычка, сёструхна; Šlojmke Шлёмка; Xajke Хайка, Хаечка
ke- [*s.* כ־] *pref.* як, паводле (утварае ад сэміцкіх і ад іншых асноваў прыслоўі) [*sin.* vi; ven, vi nox; lojt]
• kesejder стала, пастаянна; kepšute літаральна
keafre-deáre [*s.* כעפר־דארעא] як земляны пыл, падобны да зямлі
• maxn keafre deare (fun) сьцерці ў пыл, зьнішчыць; выляваць, насварыцца
keal-kaf-hajád [*s.* כעל־כף־היד] "як на далоні"; рукой падаць, паблізу, блізка [*sin.* vi af hantflax, vi mit der hant cu derlangen, noent]
kebebe=kúbebe *f bot.* кубэба
kec *m* [*s.* קץ] канец (сьвету), канчатак (гэбрэйскага выгнаньня), апакаліпсіс, прыход Мэсіяша [*sin.* sof, end; apokalipse]; **kec-hajómen** [*s.* ־הימין] канец дзён, апакаліпсіс, прыход Мэсіяша
kec *pl.* →kac *f*, *dim.* **kécele** *n.* -x, **kecl** *n.* -ex кошка, котка; **kécišer, kécener** кашэчы, каціны; **keclen zix** (hobn* kécelex) (а)каціцца; **kécldike** цяжарная (котка)
• ■ kecener/kecišer mojex/zikorn каціны розум, каціная памяць
• keciše ojgn каціныя/хітрыя вочы
kecapixes-bidvóš [*s.* כצפיחית־ברבש] надзвычайны, райскі смак [*sin.* ojsergevejntlex geśmak, tam ganejdn]
• a tam vi kecapixes-bidvoš смак як у раі
• kecapixes-bidvoš vi ■ xalave in esik *iron.* райскі смак – як халява ў вопцаце
kecójn-b(e)lí-róje [*s.* כצאן־בלי־רועה] "як авечкі без пастуха"; без правадніка, зьбянтэжана, навобмацак, наўздагад [*sin.* vi šepsn on a pastex, on a vegvajzer, cemišt]
kečken=košken/kosken [*v.* кешкацца] песьціць, лашчыць, мілаваць, галубіць
kedáj [*s.* כדאי] варта, стоіць [*sin.* vos lojnt, vos iz vert]; **kedáj zajn*** (cu) мець вартасьць, сэнс, быць вартым; **kedájiker** варты; **kedá(j)ikajt** *f* своечасовасьць, слушнасьць, дарэчнасьць, разважнасьць; **kedajnik** *m.* -es, (-nice *f.* -s) разважны, разумны чалавек
• a kedajike rol выйгрышная роля
• a kedajike zax вартая справа (рэч)
• iz den kedaj azoj cu hien zix! ці варта так распаляцца!
• nit kedaj oncuhejbn* ня варта й пачынаць
• s'volt kedaj geven ня шкодзіла б
• alc kedaj, nor lebn cu blajbn *glxv.* усё варта, абы жывым застацца

kedarke [*s.* כדרכו/כדרכה →darke-, derex] на яго/яе манер, яго/яе чынам, як заўжды

kedás [*s.* כדת →das] *adv.* "паводле закону/запавету"; *hum.* як трэба/належыць, нямала (аб выпіўцы); **kedás-mójše-vejisróel** [*s.* כמשה־וישראל] *adv.* "паводле запавету Майсея й гэбрэйскага народу); паводле ўсіх запатрабаваньняў юдаізму (аб вясельным абрадзе)

kedeboe [*s.* כדבעי] *adv.* як мае/мусіць быць, як трэба/належыць

kedéj (cu) [*s.* כדי →bixdej] *bndv.* каб, для таго; дзеля таго, каб...; з мэтай [*sin.* mitn cil. az. cu]
- kedej mir zoln farštejn дзеля таго, каб мы зразумелі
- kedej nit maxn kejn raš каб не нарабіць шуму (пазьбегнуць агалоскі)

kedín [*s.* כדין →(bal-)din] *adv.* адпаведна з законам, паводле закону; **kedin-vekedás/-ukedás** [*s.* וכדת] адпаведна ўсім запатрабаваньням юдэйскага закону й веры
- Zogt der rebe reb Motenju: /-- A gut-morgn dir, gotenju! /nem arop fun undz dajn kas, /vet men ton kedin-vekedas. (A. C.) Рэбэ рэб Мотэню кажа: – Дабрыдзень табе, божухна! Не гнявіся на нас, і мы будзем дзейнічаць паводле патрабаваньняў твайго закону.

kederex-hatéve [*s.* כדרך־המבע] *adv.* на звычайны манер, звычайным чынам, як прынята/звычайна, натуральна [*sin.* vi der štejger iz. vi natirlex]

kedojme [*s.* כדומה] *adv.* падобна (як), як быццам [*sin.* glajx vi. dos glajxn, enlexs]; **kedojme-lemóšl** [*s.* כמשל־] *adv. hum.* напрыклад, на ўзор, дзеля прыкладу [*sin.* cum bajšpil]

keexod-hoódem [*s.* כאחד־האדם] як кожны чалавек; **keexod-horéjkim** [*s.* כהריקים־] "як адзін з лайдакоў"; на манер простых людзей

kefí [*s.* כפי] *prep.* паводле, па, бо, таму што [*sin.* lojt. azoj vi]

kegn=kejgn [*d.* gegen] 1. *prep.* супраць, супроць, проціў, наперак, насуперак, насупор; 2. *m* супраць; **kég(e)ner** *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Gegner] супраціўнік, апанэнт, супярэчнік, процімоўца; **kegníber=kegn iber** [*d.* gegenüber] *adv.* насупраць, насупроць, сам-на-сам; **kégnerišer, kegníberdiker** процілеглы, супрацьлеглы; **kegnanánd** *m*, -n процістаўленьне, супрацьпастаўленьне, кантраст, супраціўнасьць; **kegnánandiker** узаемны, **kegnanándikajt** *f* узаемнасьць; **kégncad** *m* [*s.* צד-] супраціўны бок; **kégnfal** *m* адваротны выпадак; **kégn(ge)vixt** *n* процівага; **kégngevizener** *med.* процінаказаны, супрацьпаказаны; **kegngezéclexer** процізаконны, супрацьзаконны; **kegngezéclexkajt** *f* процізаконнасьць, супрацьзаконнасьць; **kégngift** *m*, **kégnmitl** *n*, -ex процідзьдзе, супрацьядзьдзе; **kégnlígndiker** *mat.* процілеглы, супрацьлеглы; **kegn-natírlexer** ненатуральны; **kégn(er)šaft** *f*, **kégneriškajt** *f* апазыцыя, (су)праціўнасьць, варожасьць, воражнасьць; **kégnštand** *m*, -n прадмет; **kégnštejn*** 1. проці-, супраць|стаяць; 2. *n astr.* процістаяньне, супрацьстаяньне; **kégnšteln** 1. су-, супраць|паставіць, су-, проці|пастаўляць; 2. *n*, **kégnštelung** *f*, -en параўна(ва)ньне, супастава, процінастаўленьне, супрацьпастаўленьне; **kégnšteln zix** проці-, супраць|стаяць, супраціўляцца; **kégnštel** *m*, -n супраціўленьне, супрацьстаяньне, апазыцыя; **kégnšteliker** трывалы, выносьлівы, стойкі; **kégnštelikajt** *f* трываласьць, выносьлівасьць, стойкасьць; **kégnvart** *m/f* сучаснасьць; *gram.* цяперашні час; **kégnvirkn** дзейнічаць супраць; **kégnvirkung** *f*, -en процідзеяньне, супрацьдзеяньне; **kégnvog** *f*, -n процівага; **kégnxasmenen*** [*s.* חתמע(נע)־] →xosem, xojsem, xsime, op-, far|xasme(ne)n] падпіс(в)ацца супраць; **kégnxsime** *f*, -s [*s.* חתימה(־ות)־] подпіс супраць; **kégnzajtiker** узаемны; **kégnzajtikajt** *f* узаемнасьць; **kégnzac** *m*, -n, **kégnzeclexkajt** *f*, **kégntejl** *m* процілегласьць, супрацьлегласьць, супраціўнасьць, супрацьпастаўленьне; **kégnzeclexer** процілеглы, супрацьлеглы, процінастаўлены, супрацьпастаўлены
- der kamf fun kegnzacn барацьба супрацьлегласьцяў
- der kegniberiker breg процілеглы берег
- di kegnzeclexkajt fun mejnungen, fun di interesn процілегласьць меркаваньняў/інтарэсаў
- in kegnfal у адваротным выпадку
- in kegntejl наадварот, насуперак
- in kegnzac cu emecn/epes у процілегласьць некаму/нечаму
- kegn di dervartungen насупор чаканьням
- kegn gezuntn farštand насуперак здаровому сэнсу
- kegnzacn faln (oft) cunojf процілегласьцяў (часта) сыходзяцца

kehái-lišne [*s.* כהאי־לישנא] падобнымі (гэткімі) словамі, далейшай гаворкай

Kehál-x(a)sídim [*s.* קהל־חסידים] назоў папулярнага зборніка хасыдзкіх казак і гісторыяў

kehaloxe [*s.* כהלכה →hilxes, haloxe] *adv.* так як мае/мусіць быць, так як патрэбна

kehanim=koj(h)anim *pl.* →koj(h)en *m* [*s.* כ(ו)הן־(־ים)] 1. коган (гэбрэйскі сьвятар у старой Палестыне, нашчадак Арона); 2. *fig.* гарачы чалавек; **kehune** *f* [*s.* כהונה] коганства, сьвятарства, сьвяшчэньніцкі сан; установа, у якой знаходзіцца коган; **kehénimšaft=ko(h)ánimšaft** *f* коганства, сьвятарства
- a kaporе di kehune far a šejn ponem *glvv.* які жаль – сьвятарства за прыгожы твар (словы когана, які хоча ажаніцца насуперак запаветам на разводцы)

kehavaje [*s.* כהוויה →havojes-, havaje] *adv.* так як ёсьць, дакладна як было

kehile *f*, -s [*s.* קה(י)לה(־ות) →ko(h)ol] кагал, парафія, гэбрэйская рэлігійная абшчына; горад або мястэчка, дзе ёсьць свой кагал [*sin.* gemejnde]; **kehíle-center** *m*, -s кагальны цэнтар; **kehile-kdójše** *f*, *pl.* kehiles-kdójšes, **kak** *abr.* [*s.* קק"ק=(קהילות־קדושות) קדושה] "сьвяты кагал"; гэбрэйскае насельніцтва аднаго месца; месца, дзе ёсьць гэбрэйскі кагал; **kehíle-onfirer** *m*, -s кіраўнік кагалу; **kehíle-ratman** *m* прадстаўнік кагалу; кагальны дарадчык, апякун
- der gabe hot dos beste milxiks – (vajl) er melkt di gance kehile/šul габай мае лепшую малочную ежу – ён доіць увесь кагал

keile/keilu [*s.* כאילו] *bndv.* нібы(та), мэрам, як быццам бы, так як бы, калі б [*sin.* azoj vi, vi es volt geven]; **keile-loj-jode=kilejode=keloj-jode=kelejode** [*s.* כאילו־לא־ידע=כלא־ידע] *adv.* быццам бы няведаючы

kejád-hagvír [*s.* כיד־הגביר] *adv.* на багаты манер/лад, багатым чынам [*sin.* afn rajxn štejger, af a girišn ojfn]; **kejád-hamélex** [*s.* כהמלך־] *adv.* па-царску, багата (царскі пачастунак) [*sin.* keniglex, rajx]

Kejdan мястэчка Кейдан (Літва)
- kejdaner hojker кейданскія гарбуны (маўляў, кейданцы моцна б'юць сябе ў грудзі са словамі: я кейданец! – ад гэтых удараў у іх на сьпіне вырас горб)

kejder *m*, *pl.* kdorim [*s.* קדר(־ים)] татарын; лекар, знахар, чараўнік, шаптун, шопка [*sin.* toter; hejler, znaxer, opšprexer fun krankajtn]

keje *f* [*s.* קיאה] рвота, ванітаваньне, ваніты, блювоціны [*sin.* brexexc]

kejedue [*s.* כידוע →mojdie, hojdoe, jadn, jedeje, jedie] *adv.* як вядома, як кожны ведае [*sin.* vi bakant, vi s'iz bavust]

kejfl *m*, -en [*s.* כפל →bekejfl-kiflaim, iber-, mit|kejflen] *mat.* 1. множаньне [*sin.* multiplikacje]; 2. кратнае; **kejflen** 1. (af) памножыць, памнажаць, падвоіць, падваяць; 2. *n*, **kéjfl-lung** *f mat.* множаньне, памнажэньне; **kejfler** *m*, -s *mat.* множыцель; *mat.* памнажэньне; **kéjfl-cejxn** *m mat.* знак множаньня; **kejfl-kefláim** [*s.* כפליים] *adv.* у сто разоў, стакроць, сторазова, шматкратна, многа больш; **kéjfl-tabele** *t*, -s *mat.* табліца множаньня

• a xilek iz nit kejn kejfl *šprxv.* дзяленьне - ня множаньне

• got bacolt kejfl-keflaim un mide keneged mide *šprxv.* бог плаціць спаўна ▮ па справядлівасьці (бог што абяцае, то й дагрымае)

• got zol ajx gebn kejfl-keflaim, ir zolt farmogn cen mol, hundert mol azoj fil (S.-A.) хай вам бог дасьць многа больш, каб вы мелі ў дзесяць разоў, стакроць больш

• got ajx got bacoln kejfl-keflaim! каб вам бог сплаціў стакроць!

kejle *t*, *pl.* kejlim [*s.* כלי(-ם) →kle-, klezmer] 1. (па)судзіна, посуд, пасудак; 2. прылада, начыньне, інструмэнт; 3. гогас (у сьпевака); 4. чалавек з адмысловымі пазытыўнымі або нэгатыўнымі якасьцямі [*sin.* gefes, gešir; instrument, gecajg; stim (ba a zinger)]; **kejle-niflóe/-nífle** *f* [*s.* נפלאה(י)] дзіўная здольнасьць (да сьпеваў/музыкі); **kejle-šéjne** *f* [*s.* שני] другарадная, другаякасная рэч, другога сорту [*sin.* cvejtrangike zax]; **kejle-šléjme** *f* [*s.* שלמה] дасканалая рэч; *fig.* чалавек, які валодае ўсімі добрымі якасьцямі [*sin.* fulkume zax]; **kejlim** [*s.* כלים] *mišn.* назоў першага трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб чысьціні й нечысьціні посуду)

• a puste kejle *fig.* пусты, нецікавы чалавек

• arbetn af ale kejlim працаваць на ўсю моц (на ўсе застаўкі)

• arojs(gejn*) fun di kejlim (iber) узрушыцца, увайсьці ў шаленства, быць не ў сабе, ня помнячы сябе

• arojsbrengen* emecn fun di kejlim вывесьці зь сябе, давесьці кагосьці да шаленства (распаліць)

• vašn* di kejle мыць посуд

• a cebroxene kejle kon men nit cunojfklepn (nit maxn ganc) *šprxv.* раздзоганага (разьбітага) гаршка ня склеіш

• goldene kejlim vern kejn mol nit švarc *šprxv.* залаты посуд ніколі не пачарнее

ke(j)n=kajn=ka=kin [*d.* kein] *part.* не, ні; **kejner** (*ak./dat.* kejnem) (nit) ніхто; **kéjnerléj** ніякія; **kéjnmoł** (nit) *adv.* ніколі; **kejnems** нічый, нічыя, нічыё, нічые; **kéjnems-land** *n* безгаспадарная (нічыйная) зямля

• dos art kejnem nit гэта нікому не цікава

• er ken nit kejn jidiš ён ня ведае ідышу

• kejn menć vejs es nit ніводны чалавек гэтага ня ведае

• kejn zax... nit нішто, нічога

• kejnmol in der velt nit ніколі ў жыцьці

• on kejne mitlen без аніякіх сродкаў

• a ligner glejbt nit kejnem (kejnmol nit) *glxv.* хлус нікому не дас веры

• ejner iz kejner *glxv.* адзін ёсьць ніхто (што адно, што ніводнага; з аднаго яйца яешні ня будзе; адным канём усё поле не аб'едзеш)

• kejn besern mazl zolstu nit hobn! *kll.* каб ты лепшага шчасьця ня меў!

• tu kejnem kejn šlexts, vet men dix lozn cu ru *glxv.* не рабі нікому ліха, дык і цябе пакінуць у спакоі (ня бі чужога цела – будзе сваё цэла)

• x'hob dix lib, ix hob dix lib, /oj, mir far dajne bejner, /nem mix, oj, arum un gib mix, oj, a kuš, /ven se zet nit kejner, kejner *flksl.* я люблю цябе, ой, ты мне дарагі, абдымі мяне, ой, пацалуй мяне, пакуль ніхто, ніхто ня бачыць

kejn=kajn [*mhd.* kein, gen] *prep.* у

• kejn Molev/Pojln у Магілёў/Польшчу

kejre=kerí *f* [*s.* קרי →bal-keri] выліў спэрмы

kejser/kejzer *m*, *pl.* kejsorim/kisrim, (-n/-in(j)e *f*, -s) [*s.* (קיסרים-), *lat.* caesar, *d.* Kaiser] імпэратар, цар; **késerišer, kéjserlexer** імпэратарскі, царскі; **kejsores** *n* [*s.* קיסרות] царства, імпэрыя; **kejser jorem hojde=kire** *abr.* [*s.* קיד"ה=קיסר ירום הודו →jorem-hojde] "гэты імпэратар, хай зьзяе яго веліч" (азначэньне для аўстрыйскага імпэратара й для Аўстрыі наагул); **kéjzeršnit** *m*, -n *med.* кесарава сячэньне

• gejn*, vuhin der kejser gejt cufus ісьці, куды цар ходзіць пеша (у прыбіральню)

• a kac meg ojx kukn af a (afn) kejser *šprxv.* котка таксама можа глядзець на цара

• a kejser meg dos esn! гэта можа й цар есьці! (царская страва!)

• der kejser iz naket *glxv.* а кароль голы

• me tor nit betn af kejn besern najem kejser (af a najem mejlex, af a najem porec) ня трэба прасіць лепшага новага цара (за новым каралём – дагары камлём; новы поп – новае й маленьне; ня будзя Гірша, дык будзя чорт іншы)

Kejsex *m* [?] (хрысьціянская) Пасха

kejt *f*, -n [*d.* Kette] ланцуг; **kejtlen** (са)шчэпліваць, счэпліваць, чапляць, зьвязваць; навяз(в)аць на ланцуг; **kejtlung** *f* счапленьне, счэпліваньне, сашчэпліваньне; **kéjthunt** *m*, *pl.* -hint ланцужны (прывязны) сабака

• af a/der kejt на ланцугу

• goldene kejt залаты ланцуг (слаўнае мінулае)

• mit kind un kejt стары й малы, з усім кодлам

• vi fun a kejt zix opgerisn як з ланцуга сарваўся

• (ce)brext zix a ring, ceſalt/cerajst zix di gance kejt *šprxv.* ломіцца кольца, рвецца ўвесь ланцуг (кіпцюрок ушчаміўся – усёй птушцы прапасьць)

• hob ix genumen špiln mitn gutn cvejtl, /fejgele, kecele majns, /hob ix gemuzt ojston dem zejger mitn kejtl, /fejgele, kecele majns *flksl.* я пачаў гуляць з добрай двоечкі, кацянятка, птушачка мая, я мусіў зьняць гадзіньнік з ланцужком, кацянятка, птушачка мая

kejver *m/n*, *pl.* kvorim/keveroves [*s.* קבר(-ים) →kabren, kvure, mekaber, kojver] дол, магіла; **kejver-jisróel** *m* [*s.* ישראל] гэбрэйскія могілкі; **kejver-óves** *m* [*s.* אבות] магілы продкаў

• a štim fun kejver голас з таго сьвету

• arajntrajbn*/fartrajbn* emecn a lebedikn in kejver arajn загнаць каго-небудзь жывым у магілу

• gejn*/forn*/kumen* af kejver-oves звычай хадзіць на магілы сваякоў у цяжкія часы і ў асаблівасьці на тыдні перад Рош-Гашонай (просячы ў бога апекаваньня)

• iberkern zix in kejver перавярнуцца ў магіле

• kumen* cu kejver-jisroel быць пахаваным на гэбрэйскіх могілках

• mestn* kvorim абмяраць могілкі вяроўкай, якую пасьля выкарыстоўваюць у якасьці кнота для памінальных сьвечак (як сродак для прадаўжэньня жыцьця)

• rajsn* kvorim 1. рыдаць на магіле (ад роспачы па нябожчыку, альбо просячы ў нябожчыка апекаваньня на нябёсах); 2. чыніць гвалт
• štejn*/zajn*/štekn šojn mit a/ejn fus in kejver стаяць нагою над магілаю (тры чвэрці да сьмерці; адну пятніцу жыць засталося)
• vartn af kejver-oves чакаць на магілах продкаў
• af fremde kvorim tor men nit krixn *glxv.* нельга лезьці на чужыя магілы (на чужое гора)
• azoj lang der menč lebt, iz im di gance velt cu klejn, noxn tojt iz im der kejver genug *šprxv.* калі чалавек жыве, яму ўвесь сьвет замалы, пасьля сьмерці ж яму й магілы дастаткова
• di lecte zax vel ix ba dir, mamenju, betn, /az du vest gejn af keveroves, /oj, un di zax zolstu mir ton culib: /dem erštn kejver zolstu zajn ba mir *flksl.* апошняе, аб чым я цябе папрашу, матуля, калі ты пойдзеш на могілкі, ой, і гэта ты зрабі дзеля мяне: спачатку прыйдзі на маю магілу
• Majn tate in milxome hot farlojrn zajne hent, /majn mame hot di cores mer ojshaltn nit gekent. /Jung in kejver zi getribn, /bin ix af der velt farblibn /umgliklex un elnt vi a štejn. (H. J.) Мой тата на вайне страціў свае рукі, мая маці больш ліха вытрываць ня здолела. Яе маладую загналі ў магілу, я застаўся на сьвеце няшчасны й адзінокі як камень.
• man un vajb lign in ejn bet, ober nit in ejn kejver *šprxv.* мужык і жонка ляжаць у адным ложку, але ў розных магілах
• nit erger di eršte naxt in kejver! каб першая ноч у магіле была ня горш! (кажуць, атрымаўшы асалоду)
• zolst cu kejver-jisroel nit kumen! (cu kejver-jisroel zolstu nit kumen!) *kll.* каб цябе не пахавалі на гэбрэйскіх могілках!

kékecn [?] заікацца
kékele-ko(h)ol [*s.* קק"קעלע־קהל] *iron.* кагал, кіраўнікі кагалу
• ganc kekele-kool увесь горад (гамузам, агулам)
kékerer [?]
• kekere lajt важныя (разумнейшыя) людзі
keklipes-hašúm [*s.* כקליפת־השום] "як лушпіньне ад часнаку"; няважна, нязначна, мізэрна, ніяк, няварта [*sin.* vi šolexc fun knobl, umvixtik, ništik, gorništ vert]
kekries-jámsuf [*s.* כקריעת־ים־סוף] "як раскалоць Чырвонае мора" (Вых. 14:21–22); вельмі цяжка [*sin.* zejer šver]
kel *f*, -n, **kélkop** *m*, *pl.* -kep [*d.* Kehle] *anat.* горла, глотка, гартань; **kélklang** *m*, -en *lingv.* гартанны гук
• linke kel *anat.* дыхальнае горла
kelbas=kólbás *m* [*p.* kiełbasa] кілбаса, каўбаса
kelbl *n*, -ex [*d.* Kalb] цялё; **kélberner, kélberišer** цялячы; **kélberns** *n* цяляціна; **kélbike** цельная (карова); **kelbn zix** цяліцца
• dos kelberne hispajles цялячае захапленьне
• kelbern flejš цяляціна
• kelberne ojgn цялячыя (наіўныя) вочы
• maxn jenem kelbik даканаць кагосьці (праняць да костак)
• az der ruex hot genumen di ku, loz er šojn nemen dos kelbl ojx *šprxv.* калі чорт забраў карову, няхай бярэ і цялё (не да парасят, калі сьвіньню смаляць; чорт па той траве, калі барану па галаве; прапала кароўка, прападай і вяроўка)
• az dos mazl gejt, kelbt zix der oks *šprxv.* калі шанцуе, дык і бык целіцца (калі шанцуе, то й Халімон танцуе; каму месяц сьвеціць, таму й зоры ўсьміхаюцца; шчасьліваму шчасьце; калі вядзецца, то й певень нясецца)
kelejóde/keloj-jóde=keile-loj-jóde=kilejóde [*s.* כאילו־לא־ידע=כלא־ידע] *adv.* быццам бы няведаючы
• maxn zix kelejode/kilejode рабіць выгляд, быццам ня ведаеш; глядзець скрозь пальцы
• er hot zix gemaxt keloj-jode ён зрабіў выгляд, што нічога ня ведае

keler *m*, -s/-n, **kélergrub** *f* [*d.* Keller] падвал, склеп, сутарэньне; **kélerštub** *f*, *pl.* -n/-štiber паўпадвальны (паўсутарэнны, цокальны) паверх
keler *pl.* →kol *n*, *dim.* **kelxl** *n*, -ex [*s.* (קול־)עֶר] голас
kelev *m*, *pl.* klovim [*s.* (כלב־)ים →klafte] *pejor.* дварняк (сабака) [*sin.* hunt]; **kelev-šebeklóvim/-šebaklóvim** *m* [*s.* שבכלבים־] сабака з сабак, злы сабака, псяюха; *fig.* нягоднік, паганец, мярзотнік, адлюдак
• a kargn ruft men xazer, un a šlextn – kelev *glxv.* скнару завуць сьвіньнёй, а кепскага чалавека – сабакам
• er iz a cvej-un-fufciker *glxv.* ён – сабака ("52"="kelev" [*s.* כלב])

kélišek/kélišik/kélešek *m*, -škes [*d.* Kelch, *p.* kieliszek] келіх, кілішак, чарка
Keln *n* г. Кёльн; **kelniš** *n* адэкалён, кёльнская вада
kelner *m*, -s, (-n/-ke/-še *f*, -s) [*nhd.* Kellner, *p.* kelner] кельнер, афіцыянт
kelner *pl.* →kolner *m*, -s, *dim.* **kélnerl** *n*, -ex каўнер
kelnje *f*, -s [*p.* kielnja, *ukr.* кельня] 1. кельня; 2. перадок (воза), козлы
keloj-hóje [*s.* כלא־היה] *adv.* як ніколі не было, нічога падобнага не было
kelós-hanéfeš *n* [*s.* כלות־הנפש] моцны смутак, сум, кананьне ад смутку [*sin.* šarfer benkšaft]
• ojsgejn* kelos-hanefeš зьнясіліцца (сумуючы)
kelt *f*, -n [*d.* Kälte] холад, сьцюжа; **kélter(er)** *m*, -s халадзільнік, лядоўка, ляднік
• got šikt/git di kelt nox di klejder *glxv.* бог дае спачатку вопратку, тады ўжо холад
• vos elter, vert men alc kelter *šprxv.* чым старэйшы, тым халаднейшы (старая баба і ў пятроўку на печы мерзьнець; сядзеў бы на печы і грэў бы плечы)

kelter *m*, -s [*d.* keltern] ціскальня (вінаграду)
kemejlex-bigdúd [*s.* כמלך־בגדוד] "як цар пасярод свайго войска"; *adv.* сярод сваіх, выгодна, у выгодным стане, упэўнена [*sin.* cvišn ejgene, bakvem, zixer]
• "kemejlex-bigdud" – vi a hunt in der bude (in pantofl) ён упэўнены – як сабака ў будцы (у пантоплі)

kemen=kamen [*d.* kämmen] часаць; **keml** *n*, -ex, **kémele** *n*, -x грэбень; **kémlmaxer** *m* вытворца грэбняў
kémerl *n*, -ex [*d.* Kammer] каморка, ячэйка, клетка
kemex-péjsex *n* [*s.* קמח־פסח], **kimxe-depásxe** ■ [*s.* קמחא דפסחא] "пэйсаховая мука"; грошы на муку (дапамога ад кагалу бедным людзям усім неабходным для сустрэчы Пэйсаху)
• on a kemex iz nito kejn kliskes/kljuskes *glxv.* бяз мукі клёцак ня зробіш

kemikedem [*s.* כמקדם] *adv.* як раней/некалі [*sin.* vi frier, vi a mol]
keminhoge [*s.* כמינהגו/כמינהגה →minheg, nojeg, hanhoge, hisnajges] *adv.* паводле яе/яго звычкі, як заўжды
keminjen [*s.* כמנין →minjen, kenoheg] *adv.* паводле лічбаў (лікавага значэньня)
• fir un drajsik iz keminjen "dal" *glxv.* трыццаць чатыры – "бедны"

kemir=kenen mir

keml *m/n*, -en [*d.* Kamel] *zool.* вярблюд

kemoj [?] накшталт, на ўзор, на манер, быццам (бы)

kempn/kemfn (mit. kegn) [*d.* kämpfen] змагацца, бароцца, дужацца, весьці барацьбу; **kémferišer** баявы, ваяўнічы; **kémferiškajt** *f* ваяўнічасьць; **kémfndiker** які вядзе барацьбу; **kemper/kemfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) барацьбіт, змагар

• kemfen vi a lejb far emecn/epes біцца як леў за кагосьці /нешта

kemúvn [*s.* כמובן →mejvn, mevines] *adv.* зразумела, (на)пэўна, як жа, безумоўна, анягож; **kemuvn-meéjlev** [*s.* כמו״ל] *adv.* само сабою зразумела

kenál=kanál *abr.* **kenisker/kenizker leéjl** [*s.* כנ״ל=כניזכר לעיל] як вышэй згадана

kenciper *m* [*s.* קנצפור] *kbl.* азначэньне для аднаго з важных месцаў у раі

kendi *n*, -ex [*d.* Kanne, *mhd.* kendelin →kan] кубак, бляшанка, конаўка, бітон

keneged [*s.* כנגד(-ים)] 1. *prep.* у параўнаньні з, у кірунку да, насупраць, супроць [*sin.* (ant)kegn, in farglajx mit; 2. *m*, -s/- kenegdim (су)праціўнік, апанэнт, супярэчнік, процімоўца, процілеглы бок, партнэр [*sin.* kegner, opponor; kegntejl, partner]

kenen*=konen* (er ken; geként) [*d.* können, kennen] 1. ведаць, знаць; умець, магчы, быць у стане; 2. *n* веданьне; **kener** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) (af) знаўца, знавец; **kent** *m*, -n знак, сьлед, адбітак; **kéntiker=kóntiker** значны, відны; **kéntlexer** знаёмы; **kénteniš** *f/n*, -n знаўства, веды, умельства, уменьне, умеласьць; **kéntšaft** *f*, -n веды, знацьцё, знаёмства, уменьне; **kéncejxn** *m*, -s атрыбут, характэрная рыса

• der nomen iz mir kentlex гэта імя мне знаёма
• es ken zajn, az er iz do магчыма, што ён тут
• gebn* cu kenteniš паведаміць, апавясьціць, даць зразумець
• ix ken im nit un ix vejs im nit я яго й ведаць ня ведаю
• ix vil im nit kenen! ведаць/бачыць яго не хачу!
• nemen* cu kenteniš заўважаць, прыняць да ведама
• ton*, vos me ken зрабіць усё, што магчыма
• ale kener gejen on štivl *šprxv.* усе знаўцы ходзяць бяз ботаў
• cu kenteniš az me lernt nit, ken men nit *glxv.* бяз вучэньня німа ўмеласьці
• kejn kener vert nit gebojrn *glxv.* знаўцамі ня родзяцца
• me darf alc kenen un gorništ nit ton трэба *glxv.* усё ўмець, але нічога не рабіць (дай божа ўсё ўмець, але ня ўсё рабіць)

kener *pl.* →kon *m*, -en кон (у танцах/картах)

kenig=kinig *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* König] кароль; **kénign=kínign** царстваваць, кіраваць; **kéniglexer=kíniglexer** каралеўскі; **kénigrajx=kínigrajx** *n*, -n каралеўства, царства

kenisker/kenizker leéjl=kanál *abr.* [*s.* כניזכר לעיל=כנ״ל] як вышэй згадана [*sin.* vi ojbn dermont]

ken-/kejn-jírbu [*s.* כן־ירבו] хай яны плодзяцца, множацца

• a zejde hot derlebt ejniklex a gancn dor, ken-jirbu (Š.-A.) дзядуля прыждаў цэлае пакаленьне ўнукаў, хай яны множацца

ken-/kejn-jóvdu [*s.* כן־יאבדו] "такім чынам мусяць згінуць"; такі благі канец мусяць мець усе вораґі жыдоў і наагул усе дрэнныя людзі (туды яму й дарога! сабаку сабачая сьмерць)

kenoheg=kinhóg [*s.* כנהוג] *adv.* як вядзецца, як прынята, адпаведным чынам

keoni-bapésex [*s.* כעני־כפתח] "як жабрак ля дзьвярэй"; жалка, жаласна, убога, мізэрна [*sin.* untertenik, nebexdik]

keór=kajór [*s.* כ(י)אור=קאיאר] *adv.* досьвіткам, на досьвітку, на золку, на сьвітаньні [*sin.* zejer fri, mitn šproc af tog]; **keór-habójker** [*s.* הבוקר־] ледзь сьвятло, вельмі рана

kep *pl.* →kop *m* галава; **kepn** [*d.* kopfen] абезгаловіць, адсячы, адсякаць галаву; **kepn zix** моцна сварыцца; **kepung** *f* адсячэньне галавы, абезгаловіўліваньне; **kepl** *n*, -ex, **képele** *n*, -x галоўка; загаловак

• a kepl krojt галоўка капусты

kepke *f*, -s [*r./ukr.*] кепка

képsvajb=kébsvajb *f/n*, -er [*d.* Kebsweib] наложніца, сужыцелька, палюбоўніца, каханка

kepšute [*s.* כפשוטו →(a)pšite, paštes, pošeter, pšat, kepšute, pšute-, farpošetern] *adv.* папросту, у літаральным сэнсе слова

kerbl *n*, -ex [*d.* Kerbe, *ukr.* карбованец] рубель (манэта)

• zajn* gring afn kerbl ня ведаць ліку грашам
• az a karger cehuljet zix, iz ba im a fremd kerbl blote *glxv.* калі скнара разгуляецца, яму чужы рубель – гразь
• der bester frajnd iz dos kerbl *šprxv.* найлепшы сябра – рубель
• di Tojre lajxt, di Tojre brent, ober varemen varemt der kerbl *šprxv.* Тора сьвеціць, Тора гарыць, але грэе рубель
• dos kerbl iz der grester jaxsn (nit kejn mamzer) *šprxv.* залаты рубель – найвялікшы арыстакрат (не байструк)

kerc *m*, **kor(e)c=karc** *m*, -es, *dim.* **kercl** *n*, -ex карэц (мерны посуд)

kércerer=kírcerer карацейшы

keref-áin=k(h)eref-ájen [*s.* כהרף־עין] *adv.* зараз жа, імгненна, адным позіркам/поглядам

kereš *m*, *pl.* kerošim [?] *argo* п'янчужка, піяка, прапойца

kéreven=kíreven [*d.* kehren, *p.* kierować] павярнуць, паварочваць, (на)кіраваць, накіроўваць; **a kér(eve) ton*** павярнуць, скіраваць; **kérever** *m*, -s руль, стырно; **kérevung** *f*, -en паварот, заварот, віраж; кіраваньне

• kereven dos šifn tajx-agop накіраваць лодку ўніз па рацэ
• kereven zix fun ejn zajt af der anderer варочацца з боку на бок

kerex *m*, *pl.* kroxim [*s.* כרך(־ים)] том (кнігі) [*sin.* band]

kerí=kejre *f* [*s.* קרי →bal-keri] выліў спэрмы [*sin.* zere-ojsgos]

k(e)rík=karík=curík [*d.* zurück] *adv.* назад

• Fun grojs dosade ver ix antšlofn /mit bejde hentelex cu-kopn... /Oj, ix špil a libe un ix hob xarote, /un kerik kon ix nit xapn. *flksl.* У вялікай роспачы я засынаю, абедзьве рукі пад галавой... Ой, я кахаю, але я каюся, але назад ужо ня вернеш.

kerjen [?] *argo* мець непрыемнасьці

kerker *m*, -s [?] карцэр, турма, вязьніца

kerme *f*, -s [*ukr.* керма] стырно, руль

kermeš/kermiš *m*, -es, **kérmešl/kérmišl** *n*, -ex [*d.* Kirmes, *mhd.* kirmësse, *p.* kiermasz] сьвяткаваньне, бяседа, баль, банкецік, пагулянка; кірмаш

• az ba gojim iz a kermešl, šlogt men jidn *šprxv.* калі ў гояў кірмаш, б'юць жыдоў (дзе чубы трашчаць, там і пэйсы ляцяць)

kern [*d.* kehren] мясьці, падмятаць, падмятваць; **kerer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) дворнік, прыбіральнік; **kerexc** *n* [*d.* Kehricht] сьмецьце

• trep kert men fun ojbn arop un nit fun untn aruf прыступкі мятуць зьверху ўніз, а ня зьнізу ўверх
• a najer bezem kert rejn/gut/šejn *šprxv.* новы венік мяце чыста/добра

kern [*d.* kehren] 1. пера-, па|вярнуць, пера-, па|варочваць;

перакуліць, перакульваць, варушыць; накіраваць, накіроўваць; 2. нудзіць, станавіцца моташна, млосна; **ker** *m*, -n паварот, з(а)варот, жэст; **a ker ton*/gebn* zix** павярнуцца; **kér(-)punkt** *m*, -n паваротны пункт
• es kert di gal з душы вароціць (моташна, аж бляваць верне)
• es kert zix a velt (kern (di) velt(n); s'kert mit im di velt) сьвет перавярнуўся (дым каромыслам)
• ker un vend тонкасьці, падрабязнасьці
• kern di blat vi me vil скажаць рэчаіснасьць
• ot vi s'hot zix a ker geton der injen! вось як справа павярнулася!
• Šrajt dos kelbl, zogt der pojer: /– Ver že hejst dix zajn a kalb? /Volst gekert cu zajn a fojgl, /volst gekert cu zajn a švalb. (A. C.) Крычыць цялё, кажа селянін: – Хто наказаў табе быць цялём? Ты б магло абярнуцца птушкай, ты б магло абярнуцца ластаўкай.

kern (er ker) дзеяслоў, які перадае дапушчэньне/магчымасьць
• er ker arbetn ён можа працаваць
• er ker zajn mid ён, мусіць, стомлены
• vi es ker cu zajn як можа быць
• zej kern veln trinken яны, магчыма, хочуць піць

kern=gehérn (er ker) (cu) [*d.* gehören] (пры)належаць, адносіцца

kern *m*, -er/-s, *dim.* **kerndl** *n*, -ex; **ker** *f*, -n, *dim.* **kérele** *n*, -x, **kerl** *n*, -ex [*d.* Kern] зерне, зерня, зярно; **kerlex** *pl. bot.* сланечнік; **kérn(er)diker** зярністы, моцны; **kérn-kérn-diker** чысты, трывалы, моцна; **kérnland** *n* мацярык, кантынэнт; **kerner-tvúe** *f* [*s.* תְּבוּאָה־] збожжа
• er redt a kerndik jidiš ён размаўляе на добрым ідышы
• a blind hindl gefint ojx amol a kerndl *šprxv.* трапіцца й сьляпой курыцы зярнятка знайсьці (часам і сьляпы на дарогу навядзе)

kern *m/n*, **kérngelt** *n*, **kérnkost** *m* [*s.* קֶרֶן] сабекошт; асноўны капітал; галоўная (каштоўная) рэч (якая мае вартасьць); харошая партыя (у шлюбе) [*sin.* ajnkojfprajz, investire sume: grunt-kapital; hojptzax, vertfule zax]; **kérn-fond** *m*, -n абаротны фонд; **kern-hajesód** *m* [*s.* הַיְסוֹד־] сіянісцкі фонд рэканструкцыі Палестыны (створаны ў 1920 г.); **kern-kajémes** *m* [*s.* קַיֶּמֶת־] пастаянны фонд дапамогі; сіянісцкі нацыянальны фонд (створаны ў 1902 г.); **kern-kajémes lejisroel** *m* [*s.* לְיִשְׂרָאֵל] сіянісцкі фонд, створаны для выкупу зямлі ў Палестыне (створаны ў 1901 г.)
• alc iz ba im a kern!.. усё для яго грошы!.. (квапіцца на ўсё)
• farn kern паводле сабекошту, любой цаной
• untern kern стратным чынам
• glojbt mir, majn toxter iz borxašem a kern (Š.-A.) верце мне, мая дачка, дзякуй богу, нечага варта
• der oreman iz gern, az er blajbt bam kern *glxv.* бядняк задаволены, што ён нечага яшчэ варты (беднасьць не адбярэ ні чэсьці, ні розуму)
• šejnkajt fargejt, un dos kern blajbt *šprxv.* прыгажосьць мінаецца, капітал застаецца (словы свата) (няхай жонка й сьвінка, абы грошай поўна скрынка)

kérnice=krénice *f.* -s [*p.* krynica, *ukr.* криниця] крыніца

kerosín *m* [*p.* kerosin, *r./ukr.* керосин] газа; **kerosinke** *f*, -s газьніца

kerpe *f*, -s [?] плыт
• der vint flit avek, un di kerpes blajbn вецер праляцеў, але плыты засталіся на месцы

kerper *m*, -s [*d.* Körper] цела; **kérperlexer** цялесны; **kérpergeboj** *m* целасклад; **kérperšaft** *f*, -n карпарацыя, асабовы склад
• dos ejgene hemd iz neenter cum kerper *glxv.* свая сарочка бліжэй да цела (бліжэйшая кашуля, чым/як сярмяга/кабат/кажух)

kerunek/kerunik *m*, -nkes [*p.* kierunek] кірунак, напрамак

kerviš *f*, -n [*d.* Kehrwisch] мятла, памяло (для печы)

kesef *m* [*s.* כֶּסֶף] срэбра [*sin.* zilber]; **kesef-tóher** *m* [*s.* טָהוֹר־] чыстае срэбра [*sin.* rejn zilber]
• an alte mojd darf nit hobn nit kejn štar un nit kejn kesef, nor dos drite векавусе нічога ня трэба: ні майна, ні срэбра, але нешта іншае
• ze, vos ix hob dir gekojft, s'iz kesef-toher (Š.-A.) падзівіся, што я табе купіў, – гэта чыстае срэбра

kesejder [*s.* סֵדֶר →sejder] *adv.* запар, засаб, стала, пастаянна, заўсёды, бязупынна, статэчна, бесьперапынна, бесьперастанку; сыстэматычна, пасьлядоўна; па парадку [*sin.* nox anand, on ufher; štendik, sistematiš; lojtn sejder]; **keséjderdiker** безупынны, бесьперапынны, сталы, няўхільны
• draj teg kesejder тры дні запар
• kesejderdike vox бесьперапынны тыдзень, бесьперапынка
• az me vil a zax lernen kesejder, muz men jungerhejt gejn in xejder *šprxv.* калі хочаш нейкую рэч вывучыць грунтоўна, мусіш юнаком хадзіць у хедар

keser *m*, *pl.* ksorim [*s.* (־יִם)כֶּתֶר] арнамэнтальная карона, якой упрыгожваецца Тора ў сынагозе [*sin.* krojn]; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў

kesl *m*, -en [*d.* Kessel] кацёл; **kesler** *m*, -s бляхар; **késlgrub** *f*, *pl.* -griber вір; **késlpojk** *f*, -n літаўры; **késl-tol** *m*, -n катлавіна

kesoke(r)=kasoke(r) касавокі

kest *pl.* [*d.* Kost] харчы, утрыманьне; **késtkind** *n*, -er утрыманец, падапечны; **kestnik** *m*, -es утрыманец, нахлебнік, дармаед, сталаўнік; **kést-eltern** *pl.* прыёмныя бацькі; **késtfoter** *m*, -s прыёмны бацька; **késtmuter** *f*, -s прыёмная маці
• an ejbiker kestkind утрыманец назаўсёды
• vos erger di kest, vos mer maxt men kinder *glxv.* чым горш харчы, тым больш робяць дзяцей
• zajn*/zicn* af kest сталавацца, быць прымаком (на ўтрыманьні ў бацькоў жонкі)

kest *f*, -n, **késtnbojm** *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Kastanie] каштан; **késtnbrojner** [*d.* kastanienbraun] каштанавы, шатэнавы (колер)

késtigung *f* [*mhd.* kestigunge] пакута, кара; **késtikn** караць

késtlexer [*d.* köstlich] вытанчаны, элегантны, зграбны

késtlmaxer *m* [*d.* Kasten, Kistenmacher, *mhd.* kestelîn →kastn] вытворца скрынак; **kestl** *n*, -ex 1. скрыня, скрынка; 2. квадрат, клетка (на тканіне); **késtldiker** клетчаты; **kestlen** разьбіваць на квадраты; **késtl-reteniš** *n*, -n, **késtlšpil** *f/n*, -n крыжаванка
• kop in kestl, kestl in dr'erd! *kll.* галаву ў труну, труну ў зямлю!

késene *f*, -s [*p.* kieszeń] кішэня; **késene-ganev** *m*, *pl.* -ganovim [*s.* (־יִם)גַּנָּב־], **késenik** *m*, -es кішэньнік (злодзей); **késene-bixl** *n*, -ex маленькая (кішэнная) кніжка; **késene-gelt** *n* кішэнныя грошы; **késene-zejger** *m*, -s кішэнны гадзіньнік
• derfun vert a lox in kešene гэта б'е па кішэні
• gejn* di hent in di kešenes хадзіць "рукі ў кішэні" (ня мець справы)
• hobn* mer in kop vi in kešene! мець больш у галаве як у кішэні!
• ništern in di kešenes шукаць у кішэнях

• ojskern di kešenes вывернуць кішэні
• s'iz nit far majn kešene гэта не для маёй кішэні (не для мяне)
• a fule kešene kon nit farfuln kejn pustn kop *glxv.* поўная кішэня не запоўніць пустой галавы
• der menč iz a guter biz der kešene (er iz guter "bcdk" (*abr.* biz cu der kešene); a guter frajnd iz men nor biz cu der kešene; a frajnt blajbt a frajnt biz der kešene) *glxv.* чалавек добры пакуль ня трэба даваць/плаціць грошы (кажан лепш узяць, ніж даць; калі хочаш пасварыцца, дык пазыч грошай)
• Tajbenju, majn vajb, zogt cu mir: /– S'iz nito af šabes, vej cu dir; /lejdik iz majn kešene, nito kejn pitak! /Tanc ix mir a frejlexn hop-čik-čak! *flksl.* Тайбеню, мая жонка, кажа мне: – Німа чым сустрэць суботу, сорам табе; мае кішэні пустыя, німа нават і пятака! Я танцую вясёлы танец гоп-чык-чак!
• taxrixim maxt men on kešenes *glxv.* саван робіцца без кішэняў

kešer *m, pl.* kšorim [*s.* (קשר(-ים →bekešer] вузел, якім завязваюць скураныя раменьчыкі філяктэрыяў; *fig.* зьвязка, [illegible] [*sin.* knip, bund, farbindung]

kešure [*s.* כשורה →šure] *adv.* нармальна, належным чынам, добра, гладка, шчасьліва, пасьпяхова, удачна, як належыць быць, адпаведна пляну [*sin.* glajx, glatik]
• [illegible] kešure усё добра (у добрым стане)
• [illegible] iz nit alc kešure у іх ня ўсё добра

kete *f*, -s [*d.* Kette] *tekst.* аснова

kexcós-halájle [*s.* כחצות־הלילה →balajle] *adv.* пасярод ночы, апоўначы [*sin.* in mitn der naxt]

kexer *m*, -s, (-n *f*, -s), **kéx(i)n(e)** *f*, -s [*d.* Koch] кухар; **kéxneven** 1. гатаваць; 2. *n* гатаваньне; **kex=kix** *f*, -n [*d.* Küche] кухня, сталоўка
• a kexn fardarbt/fartejlt zix nit *glxv.* кухарка сябе не пакрыўдзіць (галодная ня будзе) (пакуль у пана ў губцы, у кухара ў дупцы)
• az a kexn štarbt, bagrobt men zi hintern ojvn (un a ganev hinter der stodole) *šprxv.* калі кухарка памірае, яе хаваюць за печчу (а злодзея за хлявом)
• di kexn ken alejn maxn a kugl, ober a kind lozt zi zix maxn fun dem balebos *glxv.* кухарка можа сама зрабіць кугаль, але дзіцё робіць з гаспадаром
• ejder xasene cu hobn mit a rajxer kexn, iz šojn beser mit an oremer baleboste *glxv.* чым жаніцца на багатай кухарцы, ужо лепш на беднай гаспадыне
• fun cvej kexins kumt arojs dos esn oder gezalct, oder gor on zalc *šprxv.* у дзьвюх кухарак або перасол, або недасол (дзе кухараў шэсьць, там німа чаго есьць; дзе багата гаспадыняў, там хата ня меценая)

kexeres-haníšber [*s.* כחרס־הנישבר →mošl-kexeres-hanišber] "як разьбіты гліняны гаршчок"; як нешта, што лёгка б'ецца/ломіцца

kexlen=kixlen [?] песьціць, пялегаваць, балаваць

kexójl-hajám [*s.* כחול־הים] "як пясок на беразе мора"; *tnx.* безьліч (Б. 22:17) [*sin.* ništ ibercucejln, on a col]

kexojmer bejád-hajójcer [*s.* כחומר ביד־היוצר] *tnx.* "што гліна – у рукох ганчара" (Яр. 18:6)

kexút-haséjre [*s.* כחוט־השערה]
• medakdek zajn* kexut-hasejre быць вельмі дакладным, пунктуальным

kez *m*, -n, *dim.* **kezl** *n*, -ex [*d.* Käse] сыр; **kézkuxn** *m*, -s, **kézkixl** *n*, -ex *kul.* пірог з сырам; **kézlatke** *f*, -s *kul.* сырнік; **kézkoxer** *m* сыравар; **kezkoxeráj** *f*, -en сыраварня
• fun a štikl kez iz er šiker gevorn ад кавалка сыру ён сп'янеў

kezais/kezajes *m/n, pl.* -n/kezejsim [*s.* (כזית(-ן/-ים] "велічынёй з масьліну" (талмудычная мера); найменшая порцыя ежы, якую Талмуд разглядае ў гэтай якасьці; маленькі кавалачак
• ba šolem-bais iz men cufridn fun/mit a kezais *šprxv.* калі ў хаце мір, дык рады й акрайцу хлеба (калі ў хаце ціха, не бярэ ліха)

kezev=kozev *m, pl.* kzovim [*s.* (כזב(-ים →kizev] хлусьня, фальш(ывасьць) [*sin.* falškajt]; **kezev-/kozev-vešéker** *m* [*s.* ושקר־] безумоўная хлусьня, надзвычайная хлусьлівасьць; **kezev-vešékerdiker** надзвычай хлусьлівы, брахлівы, фальшывы

kfices-hadérex *m* [*s.* קפיצת־הדרך] "дарожны скачок"; наднатуральная здольнасьць пераносіцца імгненна ў далёкае месца
• hobn* kfices-haderex насіць вялікія боты

kfire *f* [*s.* כפירה →kojfer] атэізм, бязбожнасьць [*sin.* ateizm, got-farlejkenung]

kfuje-tójve *pl.* →kofe-tójve *m* [*s.* (כפויי־) כפוי־טובה] няўдзячны чалавек, які ня памятае добрага

k(h)eref-áin/-ájen [*s.* כהרף־עין] *adv.* зараз жа, імгненна, адным позіркам, поглядам

ki *pl.* →ku *f* карова; **kíener**, **kíišer** цялячы, каровін; **kíele** *n*, -x цялушка; **kien-cóje** *f* [*s.* צואה־] гной ад каровы
• a fet kiele *fig.* дойная карова
• kiene milx каровіна малако

kibe *f*, -s [?] шышка (лопуха), дзед; *fig.* надакучлівы чалавек

kibec *m*, -n [*d.* Kiebitz] *zool.* кнігаўка

kibec *m, pl.* kibucim [*s.* (ק(י)בוץ(-ים →kibuc, kvuce] суполка, грамада, натоўп, група, купа, гурток; **kíbúc** *m, pl.* kibucim кібуц (калектыўная сельская гаспадарка ў Ізраілі); **kibucnik** *m*, -es кібуцнік; **kibec-góljes** *m* [*s.* גל(ו)יות־] згуртаваньне ў Ізраілі расьсеяных па сьвеце гэбрэяў; сустрэча ў адным месцы гэбрэяў рознага паходжаньня

kíbecn [*eng.* kibitz] сачыць за гульнёй і даваць няпрошаныя парады; **kibec** *m* (на)дакучаньне, надакучваньне, назаляньне; **kíbecer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) чалавек, які сочыць за гульнёй і дае няпрошаныя парады; назола, дакучнік; **kibecarnje** *f pejor.* выскаляньне, гаварыльня

kibed *m* [*s.* (כ(י)בוד(-ים →mexabed, mexubed, nixbed, kvod-, koved, lixvojd] 1. пачастунак, частаваньне; 2. *m, pl.* kibudim ганаровае (у)шанаваньне, выказваньне пашаны; **kibed-áv/-óv** *m* [*s.* אב־] шанаваньне бацькі, павага да бацькі; **kibed-av-voéjm** *m* [*s.* ואם־] шанаваньне бацькоў; **kibed-éjm** *m* [*s.* אם־] шанаваньне маці, павага да маці
• cutejln di kibudim шанаваць, выказваць пашану
• lejzn a kibed зарабіць пашану
• opgebn* kibed-av выказваць павагу да бацькі
• a guter gast af trukene kibed добры госьць на сухі пачастунак (кажуць госьцю, які адмаўляецца ад пачастунку)
• a zun, vos git op kibed-ov/-ejm пачцівы сын, які шануе бацькоў
• hot kejn faribl nit, s'volt gemegt zajn a šenerer kibed выбачайце, чым багатыя, тым і рады (што душа мае, тым і прымае; што маем, тым і прымаем; чым хата багата, тым і рада; не падзівіце, госьцікі, калі мала чаго было; частавалі, чым мелі, весялілі, як умелі)

kibl=kubl *m*, -en/-es кубел(ец), кубялок, кадзь, кадушка; памыйнае вядро

kic-kic-kíc! [*ukr.* киць-киць] *int.* кыць-кыць, кыцы-кыцы-кыцы! (падзываньне для катоў)

kicer *m*, *pl.* kicurim [*s.* (קק(י)צור(-ים →mekacer, bekicer] скарачэньне, скарот, кароткі зьмест, скарочаная вэрсія; кароткасьць [*sin.* farkircung, gekircte versje; kurckajt]; **kicer-hadóver** [*s.* הדבר] *adv.* карацей, адным словам, у лічаных словах [*sin.* in kurcn, mit ejn vort, in gecejlte verter]; **kicer-hamájse** *m* [*s.* המעשה]; **kicer-jómim** *m* [*s.* ימים] скарочаныя гады, кароткае жыцьцё [*sin.* farkircte jorn, kurc lebn; *ant.* arixes-jomim]; **kicer-jómimdiker** нядоўгажывучы, хуткасны

• a kicer словам, карацей кажучы

• a kicer-hamajse закругляючы, скарочана, кароткім чынам

kiclen [*d.* kitzeln] шчыкатаць, ласкатаць, казытаць; **kicl** *m*, -en ласкотка, шчокат, казытка; **kícldiker** ласкотны, ласкатлівы, далікатны, казытлівы

• er kiclt zix alejn un laxt alejn ён сам сябе казыча й сам съмяецца

• kiclen a tojtn казытаць нябожчыка

• kiclen emecns ejgnlibe шчыкатаць чыё-небудзь самалюбства

• az a vajbl drejt mitn toxes, iz a simen, az zi iz forn kicldik *vulg.* калі кабета круціць сракай, гэта знак, што ёй сьпераду казыча

kicve *f* [*s.* צבה(קק(י)] філянтропія, рэгулярная дапамога, міласьціна, падачка; **kícve-rejster** *m*, -s сьпіс дапамогі

• lebn fun kicve жыць зь міласьціны

• nemen* kicve прымаць міласьціну

• – Muter majne, muter getraje, /mit kejn guts nemt men zix nit iber. /ix hob śojn gezen, fil gresere miljonen, un af kicve kumen zej iber. *flksl.* – Маці мая, маці дарагая, ня трэба перабіраць з багацьцем, я ўжо бачыла, як вялікія мільянэры станавіліся жабракамі.

kíč=šá-kíč 1. *int.* ш-ш-ш! ша! цыць! ціха! цішэй! цішыня!; 2. *adv.* вельмі ціха, спакойна

kíč [*ukr.* киця] *kšp.* кіца, кацяня

kiče=kuče *f*, -s куча, кут, ніша ў печы для дроваў, чыгуноў альбо для свойскай птушкі

kičemént=kučemént/kočumént *m*, -n турма, вязьніца, засьценак

• X'bin geven a klejner jat, /hob ix ništ gevolt folgn dem brider; /hajnt zic ix in kičement /un zing mir lider. Di fejgelex štejen afn dax /un kukn arinter; /ix hob nox cu zicn /a zumer mit a vinter. *flksl.* Я быў малым хлопцам, я не хацеў слухаць свайго брата; зараз я сяджу ў засьценку й сьпяваю песьні. Птушкі сядзяць на даху і пазіраюць уніз; мне яшчэ сядзець лета і зіму.

kider-víder [*v.* кідэры?] 1. *adv.* насуперак, варожа, злосна, гадка; 2. *m*, -s спрэчка, сварка

• er iz gemaxt kider-vider ён зрабіў насуперак

• gejn* mit emecn kider-vider гладзіць некага супраць поўсьці

• ix bin mitn porec "aderabe-veaderabe", nor der porec iz mit mir "kider-vider" *glxv.* я з панам "калі ласка – будзь ласка", а ён са мной "туды-растуды"

kideš *m* [*s.* קדוש(קק(י) →mekadeš, makdeš, kodeš, kduše] "асьвячэньне": бласлаўленьне над віном альбо над халай, якое чытаюць адвячоркам у пятніцу альбо напярэдадні сьвята; суботняе пасьляпалудзеннае сьвяткаваньне з нагоды радаснага выпадку [*sin.* hejlikung]; **kideš-levóne** *m* [*s.* לבנה], **kideš-haxójdeš** *m* [*s.* החודש] абрад бласлаўленьня маладзіка пад адкрытым небам групай гэбрэяў, стоячы насупраць маладзіка й пры гэтым падскокваючы тры разы (паміж 6-м і 17-м чысламі кожнага месяца); **kideš-levóne-ojsjes** *pl.* [*s.* אותיות]

толькі вялікія літары (якімі некалі друкаваліся малітвы для бласлаўленьня маладзіка); **kídeš-maxer** *m*, -s *hum.* малады, жаніх, муж; п'яніца, піяка, прапойца, п'янюга

• maxn kideš бласлаўляць віно й халу

• nit tojgn* nit cu kideš nit cu havdole ні да печы ні да рэчы (ні к Сідару ні к Хведару; ні ў пір ні ў вір; ні богу сьвечка ні чорту галавешка/ражон)

• a boxer maxt kideš iber špener, un havdole iber a kaltn fajertop хлопец бласлаўляе трэскі й моліцца над халодным гаршком з вугольлем

• er ken in hozn-nisl "kideš" špringen *glxv.* ён моліцца й скача як гарэх (аб нізкарослым чалавеку або гарбуне)

• ongehojbn (hot zix es) mit (a) kideš un geendikt mit (a) kadeš пачаў з блаславеньня, ■ скончыў памінальнай малітвай

• Ša-ša, es vert šojn naxt, /der rebe kideš maxt, /ša-ša, nor, xsidim, hert /mit kavone fajn. /Ša-ša, me trogt cum tiš, /aj-aj, gefilte fiš, /ša-ša, di rebecn /tejlt a jedn ajn. *flksl.* Ша-ша, ужо настала ноч, рэбэ прамаўляе блаславеньні, ша-ша, хасыды, слухайце з добрым намерам. Ша-ша, нясуць да стала, ай-ай, фаршыраваную рыбу, ша-ша, рабініха надзяляе кожнага.

• vi di šul iz, azoj špringt men "kideš" *šprxv.* якая сынагога, так у ёй і моляцца (якая рада, такая й грамада; якая песьня, такія й скокі)

kideš-hašém *m* [*s.* קידוש־השם] пакутніцтва, гвалтоўная сьмерць (з-за прыналежнасьці да юдаізму)

• gejn* af kideš-hašem ісьці на сьмерць за веру

• kumen* af kideš-hašem быць закатаваным, гвалтоўна забітым за веру

kídnefn [*s.*?] 1. выкрадаць заложніка; 2. *n* выкраданьне

k(i)dúš(i)n *pl.* [*s.* קידושין] шлюб, вянец, вясельны абрад; *tlmd.* назоў 7-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб шлюбе); **k(i)dúš(i)n-fingerl** *n*, -ex заручальны пярсьцёнак; **k(i)dúšndiker** законны (дзіцёнак), легітымны

kiem *m* [*s.* קיום →mekujem] існаваньне; трываласьць [*sin.* ekzistenc; festkajt, feikajt cu dojern]; **kiem-hoúme** *m* [*s.* האומה] нацыянальнае існаваньне, статэчнасьць народу [*sin.* nacjonale ekzistenc, baštendikajt funem folk]

• bašicn dem kiem (fun) абараніць існаваньне

• hobn* a kiem цягнуцца, працягвацца, існаваць

• ale gelt-šiduxim hobn nit kejn kiem *glxv.* шлюбы за грошы ня маюць права на існаваньне

kier *m*, -s [*s.* (ס-)כיור] умывальнік у сынагозе альбо на гэбрэйскіх могілках [*sin.* vašbekn, hantfas]

kifn [*r.* киф?] *argo* пабіць, даць лазьню

ki-hú-ze [*s.* כי־הוא־זה] трош(ач)кі, крышачку, ледзь(ве), насілу, ледзь-ледзь [*sin.* a klejn bisele, kojm-kojm]

kijad-haméjlex [*s.* כיד־המלך] "адпаведна царскаму стану"; *adv.* па-царску, шыкоўна, раскошна, пышна, багата

kiker-léxem *m* [*s.* כ(י)כר־לחם →ad-kiker-lexem] бохан хлеба [*sin.* labn brojt]

kikojen-dejójne *m*, -s [*s.* (ס-)קיקיון־דיונה(ק(י)] *tnx.* дрэва пророка Ёны, якое выросла за адну ноч, але на другі ж дзень засохла; *fig.* эфэмэрная рэч (Ён. 4)

kikries-jám-suf [*s.* כקריעת־ים־סוף] *adv.* выключна цяжка (як разьдзяленьне Чырвонага мора)

kilaim [*s.* כילאים] мешаніна, сумесь (якую Тора забараняе) [*sin.* gemišn]; *tlmd.* назоў 4-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб забароне зьмешваць за ежай розныя рась-

ліны, птушынае мяса або мяса скаціны розных відаў)

kilaxer-jád [*s.* כלאחר־יד] *adv.* (па)між іншым, мімаходзь, мімаволі, укосна; *fig.* спляча [*sin.* farbajgejendik, umdirekt]

• bašlisn* kilaxer-jad вырашаць спляча

kile *f*, -s [*p.* kiła, *r./ukr.* кила] *med.* кіла; **kilevate(r)** хворы на кілу; *hum.* прахладны, халаднаваты

kilejóde=keile-loj-jóde=keloj-jóde=kelejóde [*s.* כאילו־לא־ידע=כלא־ידע] *adv.* быццам бы няведаючы

• Gist un gist a regndl, /vakst un vakst di blote, /zic ix af dem benkele /lateve un late. /Vojl iz dem, vos iz a šuster, /iz aza pagode. /Mont dos vajb ba mir af pite, /x'max zix kilejode. (Z. B.) Лье й лье дождж, расьце й расьце гразюка, я сяджу на лаўцы й латаю дзіркі. Добра шаўцу ў такое надвор'е. Калі жонка патрабуе ў мяне хлеба, я раблю выгляд, што не разумею.

kileríb *f*, -n, **kilríbl** *n*, -ex [*d.* Kohlrabi] *bot.* кальрабі

kiljem *m*, -es [*p.* kilim, *r./ukr.* килим] кілім

kilke *f*, -s [*r.* килька, *p.* kilka] кілька

kilkl *m*, *pl.* kilkulim [*s.* (ק(י)לקול(-ים)] пашкоджаньне, псаваньне, папсуцьце, дэградацыя, рэгрэс

kiln [*d.* kühlen] халадзіць, студзіць, стыць; **kil** *m*, -n, **kíl(blex)kajt** *f* прахалода, прохаладзь; **kíl(blex)er** прахладны, халаднаваты; няветлівы, неласкавы; **kiler** *m*, -s *texn.* радыятар, ахаладжальнік; **kilung** *f texn.* ахаладжэньне; **kilkastn** *m*, -s, **kilšafe** *f*, -s халадзільнік, лядоўка, ляднік; **kílštibl** *n*, -ex морг

• kiln di erd паміраць

• s'lozt zix filn a kilblexe friškajt павеяла прахалодай

kilxójx-hašór [*s.* כלחוך־השור] *adv.* "калі бык пад'ядае"; вельмі рана, ранкам, раніцой, раніцай, нараніцу, сьвітанкам, на сьвітаньні/досьвітку/золку [*sin.* zejer fri, baginen] (пародыя на "kaalos-hašaxer/-habojker")

kimát [*s.* כמעט] *adv.* ледзь(ве), чуць, амаль (што), блізка [*sin.* noent cu, ši(e)r]

• kimat hot amol dem tajč fun gorništ што амаль – што нічога

• kimat nit зь цяжкасьцю, наўрад ці

kímern [*d.* kümmern] засмучаць, маркоціць, турбаваць, хваляваць; **kímern zix** бедаваць, сумаваць, смуткаваць, журыцца, маркоціцца; **kimer** *m* смутак, сум, маркота, журба; **kímerniš** *n* хваляваньне

• dos kimert im vejnik-vos гэта яго мала турбуе

• unter a klejn bejmele /zicn jingelex cvej, /zej rejdn fun a mejdele, /kejn zax kimert zej (C. M.) пад маленькім дрэўцам сядзяць два юнакі, яны гутараць аб дзяўчыне, нішто іх не засмучае

kiml *m* [*d.* Kümmel] *bot.* кмен, кмін

• arajnton* in tejg kiml пакласьці ў цеста кмену

kimpet=kinpet *f* [*d.* Kindbett] роды; **kímpetern/kímpetorn** *f*, -s парадзіха; **kímpet-brivl** *n*, -ex амулет, які носіць парадзіха; **kímpet-fiber** *m* радзільная гарачка; **kímpet(-)kind** *n*, -er нованароджанае дзіця

• lign* in kimpet раджаць

• a negidiš vajb meg zix farginen cvej mol in jor in kimpet cu lign *glxv.* жонка багацея можа сабе дазволіць два разы на год зацяжараць

• az dos vajb iz a kimpetorn, iz der man a kimpetor *šprxv.* калі жонка цяжарная, дык і мужык цяжарны

• ba im lign di hent in kimpet *glxv.* ён лежні спраўляе (халадкі/бакі аціраe; зубы на сонцы грэе)

• der grester raxmones iz af an oreme mojd, vos ligt in kimpet найвялікшую міласьць выклікае цяжарная бядачка

kimxe-depásxe *n* [*s.* קמחא־דפסחא], **kemex-péjsex** *n* [*s.* קמח־פסח] "пэйсаховая мука"; грошы на муку (дапамога ад кагалу бедным людзям усім неабходным для сустрэчы Пэйсаху)

kin *m*, *dim.* **kindl** *n*, -ex, **kínele** *n*, -x [*d.* Kien] лучына

• dar vi a kinele худы як запалка/трэска

kin=ka=ke(j)n=kajn *part.* не, ні

kínbak *f*, -n, **kínbejn** *m*, -er [*d.* Kinnbacke] сківіца; **kin** *m*, -en падбародак, падбародзьдзе

kincler=kinstler *m* [*d.* Künstler] мастак, майстра, майстар; **kinclen=kinstlen** штукарыць, прыкідвацца; **kínclexer** 1. **kínstlexer** штучны; 2. умелы, мастацкі, майстэрскі; **kínclexkajt** *f* умеласьць, мастацкасьць, майстэрства

kind *n*, -er, *dim.* **kindl** *n*, *pl.* kínderlex, **kíndele** *n*, -x, **kíndenju** *n* [*d.* Kind] дзіця, дзіц(ян)ё, дзіцятка; **kínder(i)šer**, **kíndišer** дзіцячы, дзяціны; **kinderáj** *n*, -en, **kindhajt** *f*, **kíndiškajt** *f*, **kíndšaft** *f* дзяцінства; **kindlen (zix)** раджаць, пладзіць дзеці, пладзіцца, размнажацца; **kíndvajz** *adv.* будучы дзіцём, у дзяцінстве; **kíndvarg** *n* дзетвара, дзятва; **kindhitn** *n* догляд за дзецьмі; **kíndhiter** *m*, -s, (-n *f*, -s) нянька; **kinds(-)kinder** *pl.* патомкі, нашчадкі, унукі, праўнукі; **kínder(-)cimer** *m*, -n дзіцячы пакой; **kínder-čeper** *m*, -s чалавек, які чапляецца да дзяцей; **kínder(-)gortn** *m*, *pl.* -s/-gertner дзіцячы сад; **kínderhejm** *f*, -en, **kínderhojz** *n*, *pl.* -hajzer дзіцячы дом; **kínder-jorn** *pl.* дзіцячыя гады, дзяцінства; **kínder-krankajt** *f* дзіцячая хвароба; **kínderlidl** *n*, -ex дзіцячы вершык; **kínderlozer** бязьдзетны; **kínderlozikajt** *f* бязьдзетнасьць; **kínder-ovnt** *m*, -n дзіцячы вечар; **kínder(-)špil** *f*, -n дзіцячая гульня, забаўка; **kíndl-kontrol** *m* рэгуляваньне нараджальнасьці; **kind-un-kéjt** *pl.* стары й малы, з усім кодлам; **kíndxaper** *m*, -s, (-ke *f*, -s) выкрадальнік дзяцей; **kíndxapung** *f*, -en выкраданьне/крадзеж дзяцей

• a tatns (a) kind з добрай сям'і

• az kinds-kinder zoln gedenken/visn у настаўленьне нашчадкам

• ba zajn mamen iz er a kind ён дзіця ў сваёй маці

• bakumen* kinderšn sejxl зьдзяцінець

• fun kindvajz on/af з самога дзяцінства

• gejn* cu kind адчуваць родавыя схваткі, раджаць

• kind majns! маё дзіцятка! (зварот)

• kinder un kinds-kinder дзеці й дзеці дзяцей (і ўнукі)

• kindlen vi a kabcn/kac, vi in posek štejt пладзіцца як бядняк/котка, як запаведана (плодны як відук/самасейка; плодная як сьвіньня)

• zajn* a kind fun der hejm быць прайдзісьветам

• ale kinder zajnen klejnerhejt klug, lejder (nor dos rov) blajbn zej bam kinderišn sejxl *šprxv.* усе дзеці ў дзяцінстве разумныя, на жаль, большасьць зь іх застаецца зь дзіцячым розумам (век пражыў, а розуму не нажыў)

• ba foter un muter iz kejn kind nit iberik *šprxv.* у бацькоў німа лішніх дзяцей

• beser dos kind zol vejnen, ejder di eltern (der foter) (zoln vejnen) *glxv.* хай лепш дзіцё плача, чым бацькі (калі бацька ня б'е сына малога, то сын адлупцуе бацьку старога)

• ejn kind iz azoj vi ejn ojg *glxv.* адно дзіцё, што адно вока (адна дачка ня стоіць і пятачка)

• kinder fun ejn tatn un ejn mamen un zajnen nit glajx *šprxv.* аднае маткі (і аднаго таткі) няроўныя дзяткі

• kinder un glezer hot men kejnmol ništ cufil *šprxv.* дзяцей і шклянак не бывае ніколі зашмат

• kinder un naronim zogn dem emes *glxv.* дзеці й дурні гавораць праўду (малое й п'яное найлепшу праўду скажа; чалавек да сямі лет праўду гаворыць; дурань языка на прывязі не трымае)
• klejne kinder – klejne cores/frejdn/zorgn, grojse kinder – grojse cores/lejdn/zorgn *šprxv.* малыя дзеці – малыя няшчасьці/радасьці/клопаты, вялікія дзеці – вялікія няшчасьці /пакуты/клопаты (дзеці растуць – бяда падрастае)
• klejne kinder lozn nit šlofn, grojse kinder lozn nit lebn/ruen *šprxv.* малыя дзеці не даюць спаць, вялікія дзеці не даюць жыць (дзеці падрасьлі, хату растрасьлі)
• šlof że, šlof że, kindenju, /šlof że, šlof że, kecele... *flksl.* сьпі жа, сьпі жа, дзіцятка, сьпі жа, сьпі жа, кацянятка
• štejner zol zi hobn, nit kejn kinder! *kll.* каб яна каменьне пад сэрцам насіла, а ня дзеці!

kíndikn [*d.* kündigen] паведаміць, паведамляць, апавясьціць, апавяшчаць, давесьці, даводзіць да ведама (аб звальненьні); **kíndiker** *m* вяшчальнік

kine *f*, -s [*s.* (קנאה(-ות →mekane] зайздрасьць, нядобразычлівасьць [*sin.* ništ-fargineraj]; **kínefuler** зайздросны; **kine-sine** *f* [*s.* שינאה] варожасьць, моцная нянавісьць; саперніцтва, спаборніцтва; **kines-sófrim** *f* [*s.* קנאת־סופרים] канкурэнцыя паміж вучонымі, нядобразычлівыя адносіны паміж пісьменьнікамі альбо іншымі інтэлігентнымі людзьмі
• kinefuler blik зайздросны позірк
• mit kine з зайздрасьцю, зайздросна
• ufvekn kine ba emecn узбуджаць зайздрасьць у кагосьці
• x'hob derfilt a kine мяне ахапіла зайздрасьць
• fun kine kumt/vert sine *glxv.* ад зайздрасьці прыходзіць варожасьць (чужое дабро бярэ за рабро)
• Mojše rabejnus Tojre un vajberiše kine-sine veln ejbik dojern *šprxv.* Тора Майсея й бабская саперніцтва будуць існаваць бясконца

kine *f*, -s [*s.* (קינה(-ות →mekojnen; megiles-ejxe, tišebov] жалобная песьня; аплакваньне разбурэньня Ерусаліму або іншых катастрофаў у гэбрэйскай гісторыі; плач, галашэньне, лямант [*sin.* kloglid; gevejn, geklog]; **kínes-zoger** *m* плакун, плаксун (той, хто аплаквае)
• zogn kines плакаць, галасіць

kine *f*, *pl.* kinim [*s.* (כינה(-ים] вош [*sin.* lojz]; **kinim** [*s.* כ(י)נים →decax] *mx.* вошы, зáедзь (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) [*sin.* lajz] (Вых. 8:12)
• ven kinim zoln zajn moes, volt ix geven a grojser balebos *glxv.* калі б вошы былі грошы, я быў бы вялікім гаспадаром

kinéres→jam-kinéres *m* [*s.* ים־כנרת] Галілейскае мора
kínftiker [*d.* künftig] будучы
kinhóg=kenoheg [*s.* כנהוג] *adv.* як вядзецца, як прынята, адпаведным чынам
kinig=kenig *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* König] кароль; **kínign=kénign** (iber) царстваваць, кіраваць; **kíniglexer=kéniglexer** каралеўскі; **kínigrajx=kénigrajx** *n*, -n каралеўства, царства; **kínigkarp** *m*, -n *zool.* люстраны карп
kinikl/kinigl *n*,-ex [*d.* Kaninchen, *mhd.* küniclin] *zool.* кролік, трус
kinim [*s.* קינים] "гнёзды"; *mšn.* назоў 11-га трактату 5-га раздзелу (запаветы аб ахвяраваньні свойскай птушкі) [*sin.* nestn]
kinjen *m*, *pl.* **kinjonim** [*s.* ק(י)נין(ים- →knie, kojne] набытак, здабытак, прыдбаньне, дасягненьне, (духоўны) скарб, маёмасьць, майно; купля, куплянье, закупка, закупліваньне [*sin.* gekojfts, dervorbns, farmegn; ajnkojf]; **kínj(en)en** набы(ва)ць, купіць, купляць; **kinjen-hakó(h)ol** *m* [*s.* הקהל] кагальная (калектыўная) маёмасьць
kinpet=kimpet *f* роды
kinstler=kincler *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Künstler] мастак, майстра, майстар; **kínstlerišer** мастацкі; **kínstleriškajt** *f* мастацкасьць; **kínstlexer=kínclexer** штучны; **kínstlexkajt** *f* штучнасьць; **kinstlen=kinclen** штукарыць, прыкідвацца
kiósk *m*, -n [*d.* Kiosk] кіёск
kipjatók *m* [*r.* кипяток] кіп(ец)ень, вар
kiplen (af) [*mhd.* kipelen] перашкодзіць, перашкаджаць; паклёпнічаць, узводзіць паклёп; надакучыць, надакучваць, надакарыць, надакараць; **kipler** *m*, -s, (-n *f*, -s) мучыцель, надакучлівы чалавек; плятkар
kirbes *m*, -n [*d.* Kürbis] *bot.* гарбуз; **kírbesener** гарбузовы
kirc *f* [?] крыўда
kírclexer [*d.* kürzlich] караткаваты; **kirclex** *adv.* у бліжэйшы час; **kírcerer=kércerer** карацейшы; **kircn** караціць, скарачаць; **kircung** *f*, -en скарачэньне
• – A gut-morgn dir, toxter majne. /– Oj, a gut-jor dir, zejdenju. /– Oj, ix bin nit gekumen nox dajn gut-jor, /ix bin gekumen dir kircn di jor. *flksl.* – Добры дзень табе, дачка мая. – Ой, добрага здароўя табе, дзядуля. – Ой, мне не патрэбна тваё прывітаньне, я прыйшоў скараціць тваё жыцьцё.
• du volst gemegt zajn mit a kop klener/kircer! *kll.* ■ каб ты стаў меншы на галаву!

kire 1. *m abr.* **kejser jorem hojde** [*s.* קיר"ה=קיסר ירום הודו] *hist.* "гэты імпэратар, хай зьзяе ягоная веліч" (аўстрыйскі імпэратар Франц-Язэп I); 2. *n* Аўстра-Вэнгрыя; **kíre-dajč** *m*, -n *pejor.* аўстрыяк
• kire mok/flokn *hist.* так некалі дражнілі аўстрыякаў у Польшчы і Галіцыі

kíreven=kéreven [*d.* kehren, *p.* kierować] павярнуць, паварочваць, (на)кіраваць, накіроўваць
kirke *f*, -s [*r./ukr.* кирка] кірка
kírkenik *m*, -es [*v.* кіркаць?] чалавек, які дакучае/назаляе /раздражняе
kirves *f/n* [*s.* ק(י)רבות →krejves, korev, krojve, mekarev, mekurev] блізкасьць, падабенства, роднасьць
kirx *f*, -n, **kirxe** *f*, -s [*d.* Kirche] царква, касьцёл; **kírxlexer** царкоўны
kirxójk-mízrex-mimájrev [*s.* כרחוק מזרח ממערב] "гэтак далёка, як усход ад захаду"; *adv.* вельмі далёка [*sin.* zejer vajt]
kiržner *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Kürschner] шапачнік, кушнер; **kiržneráj** *f/n* кушнерства, шапачнае рамяство
• az me iz šuldik dem kiržner, iz men a balxojv ibern kop хто вінаваты кушняру, той даўжнік паверх галавы (доўг за шапку) (пазыкі завялі ў лыкі; даўгоў як у сабакі блох/кляшчоў)

kis *m*, -im [*s.* (כיס(-ים →bal-kis] 1. кашэль, каліта, кашалёк, машна, парт(а)манэцік, магалейка; 2. *anat.* машонка, шмонка [*sin.* geltbajtl; testiklen-bajtl]

kise *m* [*s.* כ(י)סא] трон, крэсла, пасад; **kise-hakóved** *m* [*s.* הכבוד־] божы/боскі трон/пасад; пачэснае, паважнае, урачыстае месца [*sin.* gots tron; ojbnon, ongezeenst ort]; **kise-hamálxes** *m* [*s.* המלכות־] царскі трон/пасад, прастол; **kise-(ha)rabónes** *m/n* [*s.* רבנות(ה)־] крэсла для рабіна; пасада, месца рабіна; **kise-haráxmim** *m* [*s.* הרחמים־] "крэсла міласьці"; боскі трон/пасад; **kise-šel-eljóhu (ha-**

novi) [*s.* (הנביא) של־אליהו →sandek] крэсла, на якое садзяць чалавека, які трымае хлопчыка ў час абразаньня
• avekzecn afn kise-hamalxes узьвесьці на трон
kiséj *f*, -en [*r.* кисея] *tekst.* кісея, паркаль
ki-séjce [*s.* כי־תצא] "калі ты выйдзеш (на вайну)" (назоў 49-га разьдзелу Торы) (Др. 3. 21:10–25)
kisél *m* кісель
ki-siso [*s.* כי־תישא] "калі будзеш лічыць (сыноў Ізраілевых)" (назоў 21-га разьдзелу Торы) (Вых. 30:11–34)
kisler *m*, -s [*s.* (ס-)כיסלער] кішэньнік, машнарэз [*sin.* kešene-ganev, kešenik]
kislev *m* [*s.* (י)כסלו] кісьлеў, трэці месяц гэбрэйскага календару (лістапад-сьнежань)
kíslice *f*, -s [*ukr.* кислиця] квашаны/мочаны яблык; *fig.* злы, сварлівы чалавек
kisnen [*ukr.* киснути, *p.* kisnąć] кіснуць, хныкаць
ki-sóvo [*s.* כי־תבוא] "калі ты прыйдзеш (у зямлю)" (назоў -га разьдзелу Торы) (Др. 3. 26–29:9)
kisriim *pl.* →kejser *m*, *pl.* kejsorim, (-inje *f*, -s) [*s.* קיסר(־ים), *r.* caesar, *n.* Kaiser] імпэратар, цар
Kisve(j)-(ha)kójdeš *pl.* [*s.* כי(י)תבי־(ה)קודש →kakosev, kasve-, ksive, ksube, kosev-, mixtev, nixtev] Сьвятое Пісаньне, Танах [*sin.* Hajlike Šrift, Tanax]; **kisve-jád** *pl.* →ksavjád *m/n*, -n [*s.* (כתב־יד(־ן)/כתבי־יד] рукапіс, манускрыпт; **kisve-plás-ter** *pl.* →ksav-pláster *m* [*s.* (כתבי־) פלסתר] пасквіль, брахняпіс, паклёп, абмова [*sin.* paškvil]
kiše-éjver *m* [*s.* (ק)שוי־אבר] эрэкцыя (пэніса)
kišef *m*, *pl.* kišufim, **kišefmaxeráj** *f* [*s.* (כי)שוף(־ים) →(bal)-mexašef, maxšejfe, ojs-, far-, ba|kišefn] чарадзейства, чараўніцтва, чары, магія, кудзебства [*sin.* cojber, magje]; **kíšef-diker** чарадзейны, чароўны, магічны, кудзебны; **kíšef-hitele** *n*, -х шапка-невідзімка; **kíšef-krajz** *m* зачараванае кола; **kíšefmaxer** *m*, -s, (-n *f*, -s) чараўнік, чарадзей, вядзьмак, маг; **kíšef-šprux** *m*, -n заклінаньне, замова; **kíšef-štekele** *n*, -х чароўная палачка; **kíšefn, ton*/maxn kišef** чараваць, прычароўваць, чарадзейнічаць
• vi durx/mit a kišef чароўным чынам
• lojt a kišef-šprux па шчупачынаму загаду, цудам
• Hej, cigelex, kumt aher cu mir gešvind, /a šejn lidele vel ix ufzingen ajx acind. /Fun a pastexl hejbt dos lidele zix on /un a mejdele, vos hot kišef im geton. (M. G.) Гэй, козачкі, хадзеце сюды да мяне хутчэй, прыгожую песеньку хачу прасьпяваць вам зараз. Пра пастушка пачынаецца гэта песенька і пра пастушку, якая зачаравала яго.
kišen [*ukr.* кишіти, *r.* кишеть] кішэць
kíške *f*, -s [*p.* kiszka, *r./ukr.* кишка] кішка; **kíškes** *pl.* вантробы; **kíške-mekler** *m* змусьнік, баламут, калатнік
• di dine/grode/blinde/grobe kíške *anat.* тонкая/прамая (кутніца)/сьляпая/тоўстая (абадочная) кішка
• gefilte kíške *kul.* фаршыраваная/нашпігаваная мацой, курыным тлушчам, цыбуляй і перцам кішка (звычайна вараная або смажаная)
• jidiše kíške *hum.* жыдоўская душа, жыдоўскае сэрца
• kíške mit cvorex *fig.* кішка з гварагом (пра жыда, які есьць мясное разам з малочным)
• onlejgn/onštopn di kíške напхаць бруха
• a brox dir in di kíškes/gederem (in bojx)! *kll.* каб табе кішкі выкруціла! (а няхай цябе жывот папарэжа! каб цябе за жывот/пуп брала!)
• a šleperše/oremans kíške ken men nit onštopn *glxv.* жабрацкую/бядацкую кішку не напхаеш
• az di kíške iz zat, frejt zix der toxes *glxv.* калі кішка сытая, радуецца срака
• di kíške hot nit kejn fencter *šprxv.* у кішцы вакон німа (бруха не зьвярцядла - што зьеў, то прападла)
• er hot a kíške on a dno/dek ён мае бяздонную кішку (горла як прорва; праглынець, што ў рот нападзець)
• frej dix, kíške, du vest esn kadoxes! *glxv.* весяліся, кішка, трасцу зьясі!
kíš-kíš-kíš [*r./ukr.* киш, *p.* kysz] *int.* кыш-кыш-кыш (выкрык, якім адганяюць курэй/птушак)
kíšmíš *m* [*r./ukr.* кишмиш, *p.* kiszmisz] кішміш
kíšn *m/f*, -s, *dim.* **kíšl** *n*, -ex, **kíšele** *n*, -х [*d.* Kissen] падушка; **kíšele** *n*, -х *anat.* падпашнік
• kíšelex unter di ojgn мяшкі пад вачыма
• cvíšn cvej, vos šlofn af ejn kíšn, tor/zol zix der driter nit (arajn)míšn *glxv.* утраіх нельга спаць на аднае падушцы
• Gej ix mir arajn cu majn gelibter froj, /gefin ix mir ejns un cvej, /in bet lign hern, /ejns un cvej un draj. /Gib ix mir a freg majn gelibter froj: /– vos far a hern dos iz? /Entfert zi mir: – Kop-kíšns, /majn muter šikt mir dos. /Oj, kop-kíšns mit švarce ojgelex, /oj, oj, vej, majn harc tut mir vej, /az ix bin dox dajn man, - /ax, vos darfstu zej? *flksl.* Заходжу я да сваей любімай жонкі й бачу, раз-два, у ложку ляжаць мужыкі, адзін і два, і тры. я пытаюся ў сваей любімай жонкі: – Што гэта за мужыкі? Яна адказвае: – Падушкі пад галаву, мая маці мне іх прыслала. Ой, падушкі пад галаву з чорнымі вочкамі, вой-ёй-ёй, у мяне схапіла сэрца, калі я твой мужык, – ах, навошта яны табе?
• šlof gixer, me darf di kíšn! *hum.* сьпі хутчэй, бо патрэбна падушка!
• šlog zix kop in der vant (in kíšn)! *glxv.* бісяя галавой аб сьцяну (у падушку)!
kíšnjen [*ukr.* киснути, *p.* kisnąć] кіснуць
• kíšnjen far gelexter ca сьмеху кіснуць/лопаць/здыхаць
kíšren *m*, *pl.* kíšrojnes [*s.* (ות-)כישרון →bal-kíšren] здольнасьць, здатнасьць, талент, якасьць, уласьцівасьць [*sin.* feikajt, talant]; **kíšrendiker** здольны, здатны, таленавіты, якасны
• muzikališe kíšrojnes музычныя здольнасьці
kit *m* [*d.* Kitt] кіт (замазка); **kíteven** кітаваць
kitáj [*r./ukr.* китайка] 1. *m tekst.* нанка, кітайка; 2. *n* Кітай
kite *f*, -s [*s.* (ות-)כי(י)תה] 1. кляса ў школе; 2. група; сэкта, фракцыя, адлом, школа думкі [*sin.* klas; grupe; sekte]; **kites** *pl.* →kat *f* [*s.* (כיתות) כת] сэкта
• curexenen cu der kite fun hejlike (cu der hejliker kite) залічыць да сонму сьвятых
• lz a kite mit gezang, ful mit frejd, /du host undz ojsgelejzt, un genug! /To špilt że ale, ale cuzamen, /zingt że hexer, ot azoj: /kat rino mole dico, podiso da! *flksl.* Атрымалася: людзкая грамада са сьпевамі, поўная радасьці, ты (бог) нас вызваліў, і дастаткова! Дык грайце ж усе, усе разам, сьпявайце ж грамчэй, вось так: кат рыно молэ дыцо, подысо да!
Kitev мястэчка Куты (Украіна)
• fun Kosev biz Kitev /iz a tajxele faranen, /avu der Balšem /zix tojvlen iz gegan'en *flksl.* паміж Косавам і Кутамі была рачушка, у якой Балшэм купаўся
kitke *f*, -s [*r./ukr.* кита, *p.* kita] кітка, булка, пляцёнка
• gerotene kitke! удалая булка!

kitl *m*, -en [*d*. Kittel, *p*. kitel] мужчынскі ўрачысты белы халат
• Nox der sude, far kol-nidre, /flegt mix štendik benċn majn zejde, /af majn kepl flegt er lejgn /zajne dare hent di bejde. /Cugetuljet cu zajn kitl /fleg ix citern un hern, /un majn zejde xmurne ojgn /flegn vern ful mit trern. (J. J.) Пасьля бяседы, перад малітвай, мой дзед заўсёды бласлаўляў мяне, на маю галоўку ён усладаў свае худыя рукі. Прытуліўшыся да ягонага белага халата, я дрыжаў і слухаў, і хмурныя вочы майго дзеда поўніліся сьлязьмі.
• un az der rebe Elimejlex /iz gevorn nox mer frejlex, /iz gevorn zejer frejlex Eliemejlex, /hot er ojsgeton dos kitl, /un hot ongeton dos hitl, /un gešikt nox di pajkler di cvej *flksl*. а калі рэбэ Элімэйлэх яшчэ больш разьвесяліўся, стаў вельмі вясёлым Элімэйлэх, ён зьняў халат і надзеў шапку, і паслаў за двума барабаншчыкамі
kítnice *f*, -s [*v*. кутніца?] *anat*. кіньдзюк, сычуг
kítnies *pl*. [*s*. קט(י)מנית →mine-kitnies] гарох [*sin*. arbes]; *fig*. дробязь, драбніца
kitreg *m* [*s*. קט(י)מרוג →mekatreg, katejger] абвінавачваньне (перад нябесным судом), цкаваньне гэбрэяў на нябёсах [*sin*. bašuldikung]
kivn *m*, -s [*s*. (ס-)כב(י)ונן →kavone, misxavn, mexavn] намер, замер, думка, мэта, жаданьне [*sin*. mejn, cil, kavone]; **kívndiker** наўмысны, намераны, задуманы
• mit a kivn з намерам
• on a kivn міжвольна, мімаволі
kix=kex *f*, -n [*d*. Küche] кухня, сталоўка; **kixn** *f*, -es, **kíxjidene** *f* кухарка; **kíxgešir** *n*, **kíxgefes** *n* кухонны посуд
• cvej kec in ejn zak azoj vi cvej vajber in ejn kix *glxv*. дзьве коткі ў адным мяху – як дзьве бабы на адной кухні
• vu es zajnen do a sax kixnes/kexins, es dort iz dos esn roj *šprxv*. дзе багата кухарак, там ежа сырая (дзе кухараў шэсьць, там нечага есьць; дзе багата гаспадыняў, там хата ня меценая; дзе прыгляднікаў многа, там посьпеху мала)
kixl *n*, -ex [*d*. Küchel] *kul*. кухан, пірог; **kíxelex** *pl*. *kul*. лёгкае, хрусткае, салодкае літоўскае печыва
kixlen=kexlen [?] песьціць, пялегаваць
kiz (rojer) [?] зусім/цалкам (сыры)
kizek/kizik *m* [*ukr*. кізяк, кизик] кізяк
kizev *m*, *pl*. kizuvim [*s*. (ם-)כיזוב →kezev] хлусьня, фальш(ывасьць) [*sin*. lign, falškajt]
kizł *m*, **kízlštejn** *m*, -er [*d*. Kieselstein] крэмень, галька; **kízlerd** *f* краменязём
kižik *m*, -es [?] жарабя
k"j *abr*. **ksavjád** *m/n*, -n [*s*. (ך-)כתב־יד=כ"י] рукапіс, манускрыпт
kjanke/kjenke *f*, -s [*ukr*. юнянка] пральная дошка; пранік; качалка
kladke/klatke *f*, -s [*ukr*. кладка, *p*. kładka] кладка (на рацэ)
kladovke *f*, -s [*r./ukr*. кладовка] кладоўка; **kladovščík** *m*, -es кладаўшчык
• in kladovke af der polke štejt a banke mit varenje *hum*. у кладоўцы на паліцы стаіць слоік з варэньнем
klafte/klavte *f*, -s [*s*. (ס-)כלבטע →kelev] кепская баба; сука, прастытутка, блядзь, блядзіна, блядзюга [*sin*. šlexte froj; ojsgelasene froj, zojne]; **klafte-šebeklóvim** [*s*. ־שבכלבים] дужа кепская баба; блядзь зь блядзей
• di greste core – a vajb a klafte найвялікшае ліха, калі жонка сука (добрая жонка – дома рай, благая – хоць ты цягу дай)
klafter *m* [*d*. Klafter] сажань (2,14 м); **kláfterdiker** сажнёвы; **kláfterholc** *n* дровы; **kláfteršvum** *m* кроль
• lejgn klafter плаваць кролем
• lign* cen klafter in dr'erd ляжаць на дзесяць сажанёў у зямлі (знаходзіцца ў цяжкім становішчы)
klajbn*=klojbn* (geklibn/geklójbn) [*d*. klauben] са-, вы|браць, зь-, вы|біраць; **klajbung** *f* выбар
• klajbn* a grošn cu a grošn зьбіраць грош да граша
• klajbn* di cejner зьбіраць зубы
• klajbn* naxes зьбіраць/мець шчасьце
• klajbn* vi a hunt bejner, vi varemdike arbes зьбіраць як сабака косткі, як цёплы гарох
• klajbn* zix in veg arajn зьбірацца ў дарогу
• klajbn* zix vi Borex afn jarid, vi cu der xasene, vi Vixne-Dvoše kejn Amerike, vi a nogid af a krenk зьбірацца як Борух на кірмаш, як на вясельле, як Віхна-Двоша ў Амэрыку, як багацей на хваробу
• az me klajbt cufil, falt men arajn (falt men gor in blote arajn) *šprxv*. хто доўга выбірае, таму кепскае трапляе (за перабірачку дастанеш балячку ў срачку; хто перабіраець, той пераміраець; за пераборы лапці аборы; зь вялікага гурту выбраў (сабаку) курту)
klajen *f/n/pl*. [*d*. Kleie] 1. вотруб'е, вотрубі; 2. рабаценьне; **klájendiker** рабы; **kłájenvejc** *m* вотруб'евая пшаніца; **klájenvejcener** з вотруб'евай пшаніцы
• az di ku est klajen, šokelt zix der bojdem *šprxv*. калі карова жывіцца вотруб'ем, ходырам ходзіць падстрэшша
• az me lejgt zix in klajen, šlepn avek di xazerim *šprxv*. хто ў мякіне сьпіць, таго сьвіньні зьядзяць
• beser fun klajen, ejder cu lajen *glxv*. лепей з вотрубей, чымся пазычаць
klájzldiker [*d*. Klause →klojz] абмежаваны, адасоблены, месьніцкі
klal *m*, *pl*. klolim [*s*. (ם-)כלל →haklal] правіла, закон, прынцып [*sin*. regl, gezec, princip]; **klál-jidiš** *n* нармаваны/літаратурны ідыш; **klál-nomen** *m*, *pl*. -nemen *gram*. агульнае імя; **klál-šprax** *f*, -n нармаваная/стандартная/літаратурная мова
• als klal як правіла
klal [*s*. כלל →bixlal, kojlel] *adv*. цалкам, зусім, на(в)огул, наагул, агулам, увогуле [*sin*. in ganen]
• a klal (haklal) ну, вось, карацей/агулам кажучы, словам
• er iz klal nit geven farxidešt ён быў зусім ня зьдзіўлены
• ix hob klal nit bedeje avekcuforn я зусім ня меў намеру ад'яжджаць
• klal uxlal nit зусім не?
• s'iz klal nit azoj гэта зусім ня так
klal *m* [*s*. כלל →nixlel] грамадзтва, таварыства, грамада, калектыў, гурток [*sin*. gezelšaft, kolektiv, ciber; *ant*. joxed, prat]; **klálies** *n* [*s*. כלליות] у агульных рысах, усё цалкам, агулам, разам [*sin*. dos algemejne]; **klál-tuer** *m*, -s, (-n *f*, -s), **klál-farzorger** *m*, -s грамадзкі, абшчынны лідэр, дзеяч, кіраўнік; **klal-jisróel** [*s*. ־ישראל] жыдоўства, жыдава, жыдоўскі сьвет, увесь гэбрэйскі народ; **klál-injonim** *pl*. [*s*. ־ענינים] грамадзкія інтарэсы, калектыўныя праблемы, палітычныя пытаньні; **klál-zax** *f*, -n калектыўны інтарэс, грамадзкая рэч
• gezogt hot er es in klaljes, in der velt arajn (Prc.) ён выказаў усё агулам, недарэчы
• vos s'vet zajn mit klal-jisroel, vet zajn mit reb Jisroel *šprxv*. што будзе з усімі жыдамі, тое будзе і з кожным жыдам паасобку (што ўсяму міру, тое й бабінаму сыну)

klamer *m*, -n, *dim*. **klémerl** *n*, -ex [*d*. Klammer] клямар, дужка; **klámern** 1. шчаміць, сьціскаць, счапляць, сашчапляць; 2. *pl*. ціскі, шчамлёткі, кляшчотка, лісіца
• (arajn)nemen*/ajnšlisn* dos vort in klamern узяць слова ў клямары
• kajlexdike klamern круглыя дужкі, ()
• kantike klamern квадратныя дужкі, []
klang *m*, -en [*d*. Klang] гук, тон, звон, званок, зык; чутка, пагаласка; **klánglexer** гукавы; **kláng-bavornter** гуканепранікальны; **klánglozer** бязгучны
• a puster klang пусты гук
• s'gejen um klangen ходзяць чуткі
klape [*s*. כלפי] *prep*. у напрамку, у кірунку, у адносінах, насустрач [*sin*. antkegn]; **klape-xúc** [*s*. חוץ־] *adv*. для вуліцы, знадворку, звонку, у адносінах да вуліцы, каб было відаць звонку [*sin*. farn drojsn]; **klape-pním** [*s*. פנים־] *adv*. усярэдзіне, унутры, у адносінах да інтэр'еру, дзеля ўнутранага карыстаньня [*sin*. inevejnik]
klape=kljape *t*, -s [*nhd*. Klappe, *ukr*. клап, *p*. klapa] навушнік у шапкі, адварот; борт у адзеньні
• mit mit klapes аблавуха
klapern [= klappern] шумець, грукатаць; **klaper** *m*, -s 1. *dim*. **kláperl** *n*, -ex бразготка; 2. карцёжнік; **a klaper ton*** бразнуць, грымнуць; **kláper(-)gecajg=kliper(-ge)cajg** *n* прылада, інструмэнт, начыньне; *fig*. сям'я, стары й малы; **kláperl** *n*, -ex бразготка; **klaperáj** *f/n*, -en біцьцё, стукат(ня), грукат(ня)
• mitn gancn klaper-gecajg з усімі прыладамі/прыдаткамі
klapn=klopn (in) [*d*. klopfen] 1. стукаць, удараць, хлопаць, біць; 2. *n* біцьцё; **klap=klop** *m*, *pl*. klep, *dim*. **klepl** *n*, -ex стук, грук, удар; высьпятак, лупцоўка, наганяй, штурхан(ец), штурхаль, кухталь; **gebn*/ton* a klap** (mit) стукнуць, ударыць, хлопнуць, выцяць; **klápndiker** які стукае/грукае; **klápeniš** *n* біцьцё, стукат(ня), грукат(ня)
• derlangen dem sojne klep біць ворага
• emecn klapt ■ con in/on a con зуб на зуб не трапляе ў некага
• git nit a klap (nit a klap ton*) a finger on a finger палец аб палец ня ўдарыць
• klapn in der tir грукаць у дзьверы
• klapn in pojk барабаніць
• klapn mitn mojl/lamed (mit der cung) ляпаць/мяньціць /малоць языком
• klapn vi a baraban/kalekotke грукатаць як барабан/клякотка (гавораць як у бубен б'юць; барабаніць як пустая бочка; балбоча як індык/п'яны/удод/цецярук; трэпле языком як карова хвастом)
• klapn vi a zejger грукаць/працаваць як гадзіньнік
• klapn zix mit di glezlex чокацца шклянкамі
• klapndike oder *anat*. артэрыя
• klep vi hogl/droše-gešank удараў як граду, як вясельных падарункаў
• krign* klep атрымаць бярозавай кашы (пабоі)
• mit ejn klap адным ударам
• az ix vel im xapn, vel ix im klapn *glxv*. калі я яго злаўлю, дык я ўжо яму задам
• un az der rebe tanct, /tancn dox mit der tiš, /lomir ale klapn mit di fis *flksl*. калі рэбэ танчыць, танчыць разам са сталом, давайма ж грукаць нагамі
klapót=klopót *m*, -n [*p*. kłopot, *ukr*. клопіт] клопат; **klapótfuler** клапотны; **klapočen=klopočen zix** (far) клапаціцца
• bafrajen zix fun a klapot пазбавіцца клопату
• faršafn* (a sax) klapot нарабіць клопату
klas *m*, -n [*d*. Klasse] кляса
klaster-pónem *m* [*s*. קלסתר־פנים] фізыяномія, аблічча, выраз твару [*sin*. fizionomje, ojsdruk fun ponem]
klavíš *m*, -n [*p*. klawisz, *ukr*. клавіш] клявіш
klecer *pl*. →kloc *m*, *dim*. **klecl** *n*, -ex балванка (драўляная)
klej *m*, -en [*p*. klej] клей; **klejen** клеіць; **kléjiker** клейкі
• cien* dem klej fun di bejner ba emecn вызыскваць, эксплюатаваць кагосьці (жылы даставаць; кроў смактаць /ссаць; скуру дзерці)
kle(j)-báis=klebájes *n/pl*. [*s*. כלי־בית →kejle, klezmer] хатнія рэчы, мэбля [*sin*. štubzaxn, mebl]; **kle-jóker** *m* [*s*. יקר] дарагі посуд; *fig*. вялікі чалавек; **kle-késef** *pl*. [*s*. כסף־] срэбны посуд, срэбныя рэчы [*sin*. zilbern gefes, zilberne xfejcim]; **kle-kójdeš** *m* [*s*. קודש־ →rov, dajen, šojxet, xazn, šames] служачы гэбрэйскага калегу; **kle-ksíve** *pl*. [*s*. כתיבה־] пісьмовыя прылады [*sin*. šrajbgecajg]; **kle-mášxis** *n* [*s*. משחית־] зьнішчальны інструмэнт; моцная, разбуральная зброя [*sin*. fartilikungs-instrument, maxtik un ceštereriš gever]; **kle-záin/kle(j)zájen** [*s*. זיין־] 1. *n* зброя, аружжа, дасыпехі; 2. *pl*. музычныя інструмэнты [*sin*. gever, vofn; muzikinstrumentn]; **kle-zóhov** *pl*. [*s*. זהב־] залаты посуд, залатыя рэчы [*sin*. goldn gefes, goldene xfejcim]
• a froj - ir ganc klejzajen iz mit ir кабета -- усё яе ўзбраеньне пры ёй
klejdn [*d*. kleiden] 1. адзець, адзяваць, апрануць, апранаць; 2. пасаваць, падыходзіць, быць да твару; **klejd** *n*, -er (жаночае) адзеньне, адзежа, вопратка, спадніца, сукенка; **klejdl** *n*, -ex спадніца; лёгкая сукенка; **klejdung** *f* убор, убраньне, строі; **kléjder-almer** *m*, -s, **kléjder-šafe** *f*, -s, **kléjderšank** *f/m*, *pl*. -šenk адзежная шафа; **kléjder-baršt** *f*, *pl*. -beršt, *dim*. **kléjder-berštl** *n*, -ex адзежная шчотка
• halb klejdl спадніца
• klejdn zix mitn gancn knak апранацца з шыкам
• nit zajn* kejn por klejder быць несумяшчальным
• az me hot ■ naje klejd af der vant, iz dos alte klejd kejn šand *šprxv*. хто мае новую вопратку на сьцяне, старой не саромеецца
• klejder maxn lajt (dem menčn) (dos klejd halt erlex dem menčn) *glxv*. адзежа красіць чалавека
• kuk afn (af dem) mejdl, un nit afn (af dem) klejdl *glxv*. глядзі на маладзіцу, а не на спадніцу (краса да вянца, а розум да канца)
• nit far kluge iz gelt, nit far šejne iz klejder *glxv*. грошы не для разумнай, вопратка не для прыгажуні
• s'klejdt im vi a xazer a noz-ring/haldz-band/zotl гэта пасуе яму як сьвіньні кольца ў нос, аброжак/сядло/падсядзёлак (паўшоры/завушніцы/шапка/кульбачка/пацеркі/набэдрыкі)
• šojn dos klejd in der hejm, vet dix dos klejd šojnen cvišn lajtn *šprxv*. шануй адзежу дома, яна цябе ў людзях пашануе
• zol zix azoj maxn a klejdele, vi es maxt zix a mejdele *glxv*. хай бы так рабілася сукенка, як робіцца дзяўчынка
kle(j)-kójdeš *pl*. [*s*. כלי־קודש] духавенства (у гэбрэяў), клір
klejme *f*, -s [*p*. kleimo, *ukr./r*. клеймо] кляймо, таўро; **kléjmeven** клеймаваць
kléjncoliker [*d*. klein, Zahl] нешматлікі, малалікі, малаколькасны; **kléjncolikajt** *f* нешматлікасьць, малалікасьць

klejner (klénerer) [*d.* klein] 1. малы, дробны; 2. *m euph.* канец, шышка, дудучка, пеўнік, стручок, мазюка, пумпыська, пісюн, посік; **klejne** *f euph.* рассаднічак, курыца, курка, перад, цяцерка, авечачка, шмон(іч)ка, дзюрка, разінька, касматая, сукрыстая; **kléjnerhéjt** *adv.* у маленстве; **kléjnikajt** *f*, -n драбяза, драбніца, дробязь; **kléjninker, kléjnči(n)ker** маленькі; **klejnkajt** / дробнасьць, мізэрнасьць, нязначнасьць; **kléjnlexer** дробны, драбязьлівы; **kléjnlexkajt** *f*, -n дробнасьць, драбязьлівасьць; **klejnvajz** *adv.* па-дзіцячы, па-дзіцячаму; **kléjnvarg** *n* дзятва, дзеці; **klénerer** меншы; **klenster** найменшы

• a klejnikajt! *iron.* гэта ня жарты! лёгка сказаць!
• a klejns, ober a fajns малы, але ўдалы
• der mantl iz im cu klejn паліто яму замалое
• ejn klejnikajt! нічога сабе! добрая справа!
• ejns klener funem andern адзін менш за другога
• er iz nit klejn! ці малы ён (нешта зрабіць)?
• fun klejn biz grojs ад малога да вялікага, стары й малы, усім кодлам
• fun klejnvajz on/uf зь дзяцінства
• klejn vi a mojz/flig/genec малы/маленькі як мыш/муха/позех (як вузьлік/мак/палец; кату па пяту; вераб'ю/жабе па калена; пчале па крыльле; сабаку па хвост; раку па вусы; ад зямлі не адрос; на раз аблізаць)
• klejne trejst слабое суцяшэньне
• nojtike klejngelt неабходная дробязь
• ale ejvrim viln pišn, ober nor dem klejner štelt men arojs *glxv.* усе чалёсы хочуць сцаць, але толькі піцюн выстаўляюць вонкі
• az der menč iz umetik, lozt der klejner ojx arop dem kop *glxv.* калі чалавек сумны, дык і чэлес вісіць галавой уніз
• az ix bin geven a klejninker, bin ix geven a šejninker калі я быў маленькі, я быў прыгожанькі
• az nito kejn klejne, iz nito kejn grojse *glxv.* калі німа малога, німа й вялікага
• der klejner iz on bejner, un ale bejner kumen fun im arojs *glxv.* чэлес бяз костак, але ўсе косткі выходзяць празь яго
• der klejner šoklt mitn kop, un di klejne maxt zix nit visndik *glxv.* чэлес ківае галавой, але вульва й знаку не падае
• du host gedarft a kapore vern a klejninker! *kll.* табою яшчэ ў маленстве мусілі ахвяраваць! (навошта цябе маці нарадзіла!)
• fun klejninke vern grojsinke *glxv.* малы становіцца вялікім (дзіцёнак)

Kléjnazje *f* [*d.* Kleinasien] Малая Азія
kléjnfi *n* [*d.* Vieh] дробная скаціна
kléjngelt *n* [*d.* Kleingelt] дробязь, капейкі, дробныя грошы

• far klejngelt за капейкі
• maxn cu klejngelt недаацэньваць, заніжаць цану

kléjngezind *n*, **kléjnvarg** *n* [*d.* Gesinde] дзеці, дзятва, дробязь, драбяза, малеча, жамяра
kléjnhantiker [*d.*] малая (аб літарах)

• klejnhantiker os малая літара

kléjn-képldiker [*d.* Kopf] абмежаваны, слабы розумам
kléjnkernerdiker [*d.* Kern] дробназярністы
kléjn-marx *m* [*mhd.* march] *anat.* мазжачок
kléjnmutiker [*d.* kleinmütig] маладушны; **kléjnmutikajt** *f* маладушнасьць
klejnod/klejnot *m*, -ótn [*d.* Kleinod] скарб
kléjn-šas *m* [*s.* ס"ש] *hum.* калода картаў
kléjnštetl *n*, -ex [*d.* Kleinstadt] мястэчка; **kléjn(-)štétldiker** местачковы, правінцыйны
kléjnvog *f* [*d.* Waage] гірка
kléjnvuksiker [*d.* kleinwüchsig] маларосты, нізкаросты
klejon(k)e *f* [*r.* клеёнка] цырата
klejt *f*, -n, **klejtl** *n*, -ex [*p.* kleta] крама, склеп; клець; **klejtnik** *m*, -es крамнік

• a klejt iz a gildene kejt *šprxv.* крама як залаты ланцуг (крамнік як на ланцугу прывязаны да яе)

klek *m*, -n [*d.* klecken] 1. пляма, клякса; 2. *fig.* назольны, назойлівы, дакучны, дакучлівы, ачамерны чалавек; **klekn** пляміць; **kleker** *m*, -s прэс, прамакатка; **klék(-)papir** *n* прамакатка

• maxn a klek зрабіць кляксу
• (ojs)špajen* (a) klek (fun) *fig.* адплёўвацца
• špajen* klek af emecn клясьці, лаяць, разносіць кагосьці, сварыцца на кагосьці

klekn [*mhd.* klecken] хапіць, хапаць (быць дастатковым), ставаць

• af undzer dor vet (nox) klekn на наш век (яшчэ) хопіць
• dem mejlexs ojcer vet nit klekn царскага скарбу ня хопіць
• dos vet klekn гэтага будзе дастаткова
• kojm vos s'klekt ледзь хапіла (у вабрэз)
• ojb s'vet klekn cajt калі дазволіць час
• s'hot im geklekt sejxl avekcugejn ён меў дастаткова розуму, каб сысьці
• s'klekt kejn cajt nit af alc не стае часу на ўсё
• s'vet klekn far alemen хопіць кожнаму
• vos klekt far a soldat a mace? *glxv.* ці хапае салдату мацы? (пытаецца нехта, калі адчувае, што яму не дадалі)

klekčen [*p.* klektać, *ukr.* клектати] клекатаць
klem *f* [*d.* Klemme] 1. заціск, клямар, цяжар; 2. ціскі, шчамлёткі, клюбы; **klemen** (сь)ціснуць, сьціскаць, шчаміць; **klemen zix** сумаваць, пакутаваць; **klémeniš** *n*, -n згрызота, сьцісканьне; **klémerl** *n*, -ex сашчэпка

• dos harc klemt im y яго сэрца ные
• ton* emecn a klem in harcn камусьці шчыміць у грудзёх (грудзі ныюць)
• zajn* rext in der klem зьнемагацца, нясілець
• zajn* in a klem быць пад прыгнётам (у ціскох)
• me laxt mit klemeniš *glxv.* сьмех скрозь сьлёзы (і сьмех і грэх)

klempe *f*, -s [*ukr.* клемпа, *p.* klępa] старая кляча; баба, клемпа
klep *pl.* →klap=klop *m*, *dim.* **klepl** *n*, -ex стук, грук, удар; каршэнь, высьпятак, лупцоўка, наганяй, штурхан(ец), штурхаль, кухталь; **kléperl** *n*, -ex дзьвярны малаток, калатушка, ляскотка; **klepIen** (in) пастук(в)аць
klepn=klebn=klipn (in, cu) [*d.* kleben] клеіць, ліпнуць; **kleper** *m*, -s а(б)клейшчык; **klép(ed)iker** ліпкі, ліпучы, клейкі; прычэплівы, заразны; **klépikajt** *f* клейкасьць, ліпкасьць; **klepexc** *n*, -n нешта клейкае, ліпкае; **klepung** *f* лепка; **klépcetl** *m*, -en наклейка, этыкетка

• der šmues klept zix nit размова ня клеіцца
• er hot klepike finger ён мае ліпкія пальцы (нячысты на руку)
• es klept zix nit a vort cu a vort ня клеіцца слова да слова

kler *m* [*d.* Klerus] духавенства, клір
klern (az, vegn, cu, ci) [*d.* klären] думаць, раздумваць, меркаваць, разважаць; высьветліць, высьвятляць; **kler** *m*, -n думка, развага, абмеркаваньне; **a kler ton*/gebn*** падумаць, разважыць; **kléreniš** *f/n* 1. разважаньне, абмеркаваньне, перадумваньне; 2. беласьць, чысьціня; **klerung** *f* ход думак

• klern vegn epes разважаць аб нечым
• klern vi di velt drejt zix разважаць як сьвет круціцца
• vos iz do der kler? у чым справа?
• az me klert in šabes cufil, arbet men vejniker in der voxn *glxv.* хто зашмат думае ў суботу, меней працуе на тыдні

klétern (af) [*d.* klettern] лезьці, лазіць, карабкацца, караскацца; **kléternik** *m*, -es скалалаз, альпініст
• kletern vi a malpe, vi a kac afn dax лезьці як малпа, карабкацца як котка на дах (як певень на плот, як таракан у шчыліну)

klever *m* [*r.* клевер, *nd.* klever] *bot.* канюшына

klezmer *m*, *pl.* -s/klezmorim [*s.* (כלי־זמר(-ס/-ים) →kejle, kle-; zemer, zmires, mizmer] музыка(нт) (на вясельлі) [*sin.* muzikant, špiler]; **klezmeráj** *f* прафэсія музыкі, ігра на музычных інструмэнтах; **klézmern** *f*, -s жонка музыкі
• az dos meidl ken nit tancn, zogt zi, di klezmer kenen nit špiln (az me ken nit tancn, zogt men az di klezmers tojgn nit) *šprxv.* [illegible] дзеўка ня ўмее танчыць, яна кажа, што музыкі ня [illegible] граць (няўмелай танцэрцы і муха заваджае; [illegible] танцору яйцы замінаюць; дурной танцоўцы [illegible] ух завада; ліхому танцору і кашуля заваджае)
• [illegible] ze mir a finf-un-cvanciker, /oj, af gole giln, /ix vel di klezmer gut bacoln, /zej zoln šener špiln *flksl.* разьмяняйце [illegible] чацьвяртак, ой, на залатоўкі, я добра заплачу музыкам, каб яны прыгожа гралі
• ven oreme mejdlex gejen tancn, hern uf di klezmers špiln *glxv.* калі бедныя дзяўчаты ідуць танчыць, музыкі кідаюць граць (як нам жаніцца, то і ноч малая; беднаму і вецер у вочы; сіраціне і ўзімку дзень доўгі; каму месяц сьвеціць, а ад сіраты хаваецца)
• vi a kljamke on a tir, vi a xasene on a klezmer *glxv.* што клямка безь дзьвярэй, што вясельле без музыкі

klift *m* [*r.* клифт?] *argo* плашч, балахон, паліто(н), гарнітур

klign zix [*d.* klügeln] разумнічаць, мудрагеліць, мудраваць; умудрыцца, умудрацца; **kliglen/klígern zix** хітраваць, хітрыць; **klígeniš** *adv.* хітра; **kliger vern*** паразумнець; **klígerišer** разважны, разважлівы
• kliger vi frimer больш розуму як пабожнасьці
• m'ken zix nit klign можна не мудраваць
• ale klign zix, berjen zix mitn meser un mitn gopl (Š.-A.) усе ўмудраюцца спрытна абыходзіцца з нажом і зь відэльцам
• veln zajn kliger fun ale iz di greste nariškajt *šprxv.* жаданьне быць разумнейшым за ўсіх – найвялікшае глупства

klike *f*, -s [*fr.* clique, *r.* клика] хеўра, зграя

klimefójer *m* [*s.* כלי־מפואר] незвычайна/надзвычайна здольны чалавек; вялікі настаўнік

klímpern (mit) [*d.* klimpern] грымець, грукацець, тромкаць, брынкаць, дзынкаць, бразкаць, зьвякаць, бражджаць; **klímperl** *n*, -ex бразготка, бразгулька; **klímperlidl** *n*, -ex бразганьне

klin *m*, -en/-es [*p.* klin, *r./ukr.* клин] клін
• ejn klin šlogt arojs dem cvejtn *šprxv.* клін кліна выбівае /паганяе (Церахам на клін)

klingen* [*d.* klingen] 1. (geklungen) (mit, in, cu) званіць; зьвінець, гучаць; 2. *n* гучаньне; **kling** *m/f*, -en, *dim.* **klingl** *n*, -ex лязо, лезіва (нажа), жалезка; **klíngendiker**, **klíngevdiker** звонкі; **klíngevdikajt** *f* гучнасьць; **klinger** *m*, -s званар; **klingeráj** *f* пазвоньваньне, звон; **klingers** *pl. iron.* звонкая манэта, нікчэмны/агідны мэтал; **kling-klang** дзінь-дзінь; **klíngvort** *n*, *pl.* -verter лёзунг, гасла, заклік
• hobn* di klingers/klingedike мець звонкую манэту
• klingen* in di ojern зьвінець у вушах
• s'klingt mit im di velt! ён гучыць на ўвесь сьвет! аб ім усе гавораць!
• az me hot nit kejn klinger, blajbt men ejner alejn vi a finger *šprxv.* хто ня мае грошай, той застаецца адзін як палец
• banen lojfn cvej a tog, /ejne kumt in ovnt; /x'her dos klingen: glin-glin-glon – /jo, er iz šojn noent *flksl.* цягнікі ходзяць два разы на дзень, адзін прыходзіць увечары; я чую звон: глін-глін-глон – так, ён ужо блізка
• bistu a xazn, zing že, bistu a galex, kling že *glxv.* калі ты кантар – сьпявай жа, калі ты поп – звані ж (калі баба, дык бабуй; не ў сваё карыта ня лезь; ня лезь на чужое сядала; не ў свае штаны не ўбірайся)
• es štumen di cinger, ven du host in kešene klinger *šprxv.* маўчаць злыя языкі, калі маеш ў кішэні грошы (хто мае грошы, той добры й харошы)

klinglen [*d.* klingeln] 1. грымець, бразгаць, зьвінець (манэтамі/шпорамі); 2. *n* бразгат, звон; **a klingl ton*** бразнуць, грымнуць

klinine *f*, -s [*ukr.* кленина] *bot.* клён

klipe *f*, -s [*s.* (קל(י)פה(-ות)] 1. злы дух, нячыстая сіла, нячысьцік, чорт, д'ябал, дэман; 2. **klípenice** *f*, -s *hum.* мэгера, злая жонка [*sin.* bejzer gajst, demoniše maxt; tajvl, demon]
• a kupe iz a klipe *glxv.* куча (натоўп) – нячыстая сіла
• cu der xupe, fun der xupe, /halt zix, halt zix mit der klipe, /se iz šojn farfaln *flksl.* да вянца, з-пад вянца, заўсёды будзе з табой злая жонка, былога ўжо ня вернеш
• gib dem ber a klipe/mexašejfe a vajb, vet er ojx ufhern cu tancn дай мядзьведзю жонку-буркуху/чарадзейку, і ён перастане танчыць

klíper(-ge)cajg=kláper(-)gecajg *n* прылада, інструмэнт, начыньне; *fig.* сям'я, стары й малы
• mit ale kliperlex з усімі дробязямі

klip-un-klór [*d.* klipp und klar] *adv.* ясна й зразумела; **klíperlex** *pl.* дробязі
• mit ale kliperlex з усімі дробязямі

kliske=kljuske=klojske *f*, -s, *dim.* **klískele** *n*, -x [*p.* kluski, *ukr.* клюска] *kul.* клёцка, галушка, клюскі

klive(r) [*r.* клёва?] *argo* прыгожы; добры; шчодры, багаты

kljače *f*, -s [*p.* klacz, *r.* кляча] кляча
• mid vi an alte kljače стомлены як старая кляча

kljak *m* [*v./ukr.* кляк?] няўмека, няўклюда, няўдаліца

kljakse *f*, -s [*d.* Klecks, *r./ukr.* клякса] клякса

kljamke *f*, -s [*p.* klamka, *ukr.* клямка] клямка
• koholiše kljamke *hum.* кагальная пасада
• on a koholišer kljamke iz zix gut oncuhaltn *glxv.* добра трымацца за кагальную клямку (за чужую/панску клямку дзяржыся)
• a kind on a mam(k)e iz (azoj), vi a tir on a kljamke *šprxv.* дзіцё бяз мамкі, як дзьверы бяз клямкі (у каго ёсьць матка, у таго галоўка гладка)
• Oj, Abram, ix ken on dir ništ zajn, /ix on dir un du on mir /iz vi a kljamke on a tir! /Gedenkstu, gedenkstu af dem bulvar, /ix a kluge, un du, der nar, / – Oj vej, Rifkenju, /gib že mir dos piskenju! *flksl.* Ой, Абрам, я безь цябе не магу! Я безь цябе і ты безь мяне, як клямка безь дзьвярэй! Памятаеш бульвар, я разумная, а ты дурань,

– Ой, Рывачка, дай жа мне твой роцік!

kl(j)amre *f*, -s [*p*. klamra, *ukr*. клямра] клямар, заціскачка

kljančen/kljanjen (zix) (ba) [*p*. klęczyć, *r*. клянчить] кленчыць, канькаць; **kljančerái** *f* кленчаньне, каньканьне

kljap *m*, -es [*ukr./r*. кляп] кляп

kljape *f*, -s [*nhd*. Klappe, *ukr*. клап, *p*. klapa] 1. клапан, накрыўка, покрыўка; 2. навочнік, шоры

kljatke/kljetke *f*, -s [*p*. klatka, *r*. клетка] клетка

kl(j)epke/kljopke *f*, -s [*p*. klepke, *ukr*. клепка] клёпка (бандарная); клапан у духавым музычным інструмэнце

• s'felt im a kljepke (in kop) у яго клёпкі не стае (у галаве)

kl(j)ešč *m*, -n/-es [*p*. klieszcz, *r*. клещ] *zool*. клешч

kljockes *pl*. [*mhd*. klôz] *kul*. клёцкі

kl(j)oče *f* [*ukr*. клоччя] клочча, касмык, пакульле; **kljóčene(r)** з пакульля; **kločkevate(r)** касматы, калматы

• majn nešome iz ojx nit fun kloče *glxv*. і мая душа ня з клочча, таго самага хоча (душка ня птушка, мякінаю не адбудзеш)

• Vu zajnen majne zibn gute jor? /Ojb nit zibn, zol xoć zajn a por. /Epes fun dem lebn xoče, /iz majn nešome den fun a kloče, /vu zajnen majne zibn gute jor? (D. M.) Дзе мае лепшыя сем гадоў? Калі ня сем, хай хоць будзе пара. Хаця б штосьці ад гэтага жыцьця, мая душа як касмык, дзе мае лепшыя сем гадоў?

kljok *m*, -n [*v*.] клёк, касьцявы мозг

• ojszojgn*/arojscien* ba emecn dem kljok fun di bejner высмактаць у кагосьці клёк з косткаў (даканаць некага)

kljon *m*, -en/-es, **klen** *m*, -en [*p*. klon, *ukr*. клен, *r*. клён] *bot*. клён; **kljonove(r)** кляновы

kl(j)oš *m*, -n [*fr*. cloche] 1. шкляная салатніца; 2. клёш (аб штанох/спадніцы); **kljóšhojzn** *pl*. штаны-клёш

kljoven [*d*. glühen, *mhd*. glüewen?] тлець

ključke *f*, -s [*p*. kluczka] 1. пятля; 2. бусак

kljukve *f* [*r*. клюква] журавіны

klmn *abr*. **"kalte lokšn mit ništ"** "халодныя локшыны зь нічым"; непатрэбшчына, марная справа, кідзень

• s'iz klmn! гэта марная справа!

kloc *m*, *pl*. klecer, *dim*. **klecl** *n*, -ex [*d*. Klotz, *p*. kłoc] калода, цялеш, бервяно, пень, балванка, цурбан, пацурбалак, даўбешка, доўбня; правідла; *fig*. даўбень, палена, абрубак, уцінак; **klóc-kaše** *f*, -s [*s*. (-ות)קשיא] дубовае (недарэчнае/бязглуздае/тупое/цяжкае) пытаньне; **klóc-reteniš** *n*, -n складаная загадка

• a kloc mit ojgn *fig*. цурбан/пацурбалак/даўбешка/доўбня з вачыма

• a fus vi a kloc нага як калода (як карчыжка)

• fojler kloc (fojl vi a kloc) *fig*. лянівая калода, лежань, абібок

• lejgn emecn klecer far di fis класьці камусьці калоды пад ногі (устаўляць палкі ў колы)

• er šmekt cum kloc/klecl *glxv*. ён абнюхвае калоду (вынюхвае сакрэт)

• got gejt nit iber kejn kloc *šprxv*. бог ня скача цераз калоду (ходзіць роўным шляхам)

• ix zog im "kloc", er entfert mir "bojdem" *glxv*. я яму кажу "калода", а ён мне адказвае "гарышча" (хто ў плот, хто ў агарод; хто ў боб, хто ў гарох)

klogn [*d*. klagen] плакаць, рыдаць, лямантаваць, бедаваць; **klogn zix** (af, iber... far) плакацца, скардзіцца, наракаць; **klog** *f/m*, -n 1. плач, галашэньне, лямант, вык, выцьцё; 2. гора, бяда, ліха; чорт, нячысьцік; **kloger** *m*, -s, (-n *f*, -s) плакальнік, плаксун; **klógediker** горкі, тужлівы, варты жалю, жаласны, няшчасны, мізэрны; **klógndiker** сьлязьлівы, плаксівы; **klógeniš** *f/n*, -n, **klogeráj** *f*, -en ныцьцё, нараканьне, скарга, плач; **klóglid** *f/n*, -er жалобная песьня, плач, лямант; **klóg(-)muter** *f*, -s ныцік, хлюпік, плакса, плаксун, мамчын сынок; **klógpunkt** *m*, -n *jur*. пункт абвінаваўчага прыгавору; **klógvajb** *f*, -er плакальшчыца

• firn a klogedik lebn ледзь жыць, гібець, марнець

• gejn* in klog хадзіць у жалобе

• klogn vi a biber, vi ba a levaje, vi nox ■ tojtn плакаць як бабёр, як на хаўтурах (плача як бацька пахаваўшы, як матка па дзіцятку, як па матцы/ўмерламу, як у дзявіч вечар, як баба/дзіця)

• klogn vi afn xurbn рыдаць як пасьля пагрому

• vejnen un klogn галасіць і лямантаваць

• zajn* a klog-muter (vejnen vi ■ klog-muter) быць плаксуном/хлюпікам

• a klog! ліха! бяда!

• a klog af dir un af dajn gancer trejfener mišpoxe! *kll*. ліха табе і ўсёй тваёй трэфнай сям'і!

• a klog cu di jorn, az Mikite iz ■ staroste *glxv*. бяда, калі Мікіта – староста (німа Саўкі – німа ўпраўкі)

• a klog cu/nox dir/im! *kll*. гора/ліха табе/яму!

• a klog cu mir! ■ klog cu majn velt! гора мне!

• a klog in di jatkes *iron*. ліха ў ятцы!

• a klog zol dix trefn! *kll*. а бадай цябе ліха сустрэла!

• cum štejn zol men klogn, nor nit ba zix zol men trogn *šprxv*. лепш паплакацца каменю, чым насіць усё ў сабе

• di klog brengt dix! *kll*. чорт цябе прынёс!

• di klog fargejt, un der ruex baštejt *šprxv*. гора забудзецца – чорт застанецца

• di klog iz fartik! ліха напагатове!

• di klog nemt dix nit! *kll*. чорт цябе не бярэ!

• di/der klog vejs im! чорт яго ведае!

• di/der klog zol dix/im nemen! (zol er gejn cu ale klogn!) *kll*. чорт цябе/яго схапі!

• es vet zajn a klog cu im (cu zajn kop, cu zajne jorn)! *kll*. гэта яму праз бок вылезе!

• me ken got cu kejn klog zajn *šprxv*. нельга наракаць на бога (у суд на бога ня пойдзеш)

• ven klogt der oreman? – ven/az er hot cvej xasenes in ejn tog (cvej xasenes in ejn tog iz dem batlens jomer un klog) калі плача бядняк? – калі ён мае два вясельлі ў адзін дзень

• zolst gejn mit a klog iber di hajzer! *kll*. каб ты плачучы цягаўся з торбай па хатах!

klo(j)=tlo *f*, -en [*d*. Klaue] 1. капыт; 2. кіпцюр, кіпець, пазур, лапа

klojbn*=klajbn* (geklójbn/geklíbn) [*d*. klauben] сабраць, зьбіраць, выб(і)раць

klojcen=kalojcen/kalojčen калаціць, малаціць, боўтаць, узбоўт(в)аць

klojmer [*s*. כלומר] гэта значыць, гэта лічыцца [*sin*. dos hejst, dos mejnt]; **klojmeršt=miklojmeršt** (vi) *adv*. (парадыйная форма "klomperšt") [*s*. כלומרשט] як быццам, быццам бы, нібыта, пад выглядам, робячы выгляд, прыкідваючыся [*sin*. ojsgedaxt; maxndik an onštel]; **klójmeršt(ik)er** уяўны, несапраўдны

• af cu klojmeršt не напраўду

• ix kuk klojmeršt in a zajt (M.M.-S.) я пазіраю нібыта ўбок

klojs *m* [*d*. Kloss] ком, камяк

klojster *m*, -s [*d*. Kloster] царква, касьцёл; кляштар; **klójsterišer** царкоўны, касьцёльны; **klójster-turem** *m*, -s званіца
• beser zoln ajnfaln cen klojsters хай лепш дзесяць цэркваў разбурацца
• der kop cu der erd, di fis cum klojster *glxv*. галаву ў зямлю, ногі ў царкву (на старасьці вырашыў стаць выхрыстам) (як галава сівее, то розум/чалавек дурэе)
• es iz nito kejn jidiš klojster *šprxv*. німа жыдоўскага кляштара (усе жыдоўкі мусяць выйсьці замуж)
• kop in dr'erd, fis in klojster! *kll*. галавой у зямлю, нагамі ў царкву!

klojz *f*, -n, *dim*. **klajzl** *n*, -ex [*d*. Klause] малая сынагога, маленая; **klojzner** *m*, -s, **klojznik** *m*, -es чалавек, які вывучае Талмуд у сынагозе, ешыботнік; *pejor*. гультай, жабрак
• Don gejt baginen in klajzl, /zajn ojg halb farmaxt fun šlof, /Donje mit zun af di bremen /cum step trajbt arojs ire šof (H. R.) Ён ходзіць раніцаю ў сынагогу вучыцца, у яго заспаныя вочы. Доня з сонцам на павеках гоніць у стэп сваіх авечак
• [illegible] fun šul un fun klajzl! ужо й зь вялікай сынагогі й з [illegible] (ужо скончана)

klole *f*, -s [*s*. (קללה(-ות] праклён, пракляцьце; ліха, няшчасьце, злыдні [*sin*. bejz onvinčeniš, šiltung; umglik; *ant*. [illegible]]; **klolen** (пра)клясьці, праклінаць; **kloles-(u)xrómes** *pl*. [*s*. חרמות(ו)] вострыя/трапныя праклёны; **kloles-nimróces** *pl*. [*s*. נימרצות] моцныя праклёны
• tojte kloles сьмяротныя праклёны
• šitn* mit kloles сыпаць праклёнамі
• a froj an ojsbrengern – far ejn frimorgn kon zi ojsnicn azojfil bejze kloles, vos an anderer kon dos klern af a ganc jor жанчына-раскідаха – за адну раніцу яна можа скарыстаць столькі праклёнаў, колькі другому хопіць на цэлы год (брахлівая баба як сука)
• a klole fun got! праклён ад бога
• a klole iz nit kejn telegrame – zi kumt nit on azoj gix *glxv*. праклён не тэлеграма – ён даходзіць ня так хутка
• a klole on bejner – ot, kuš mix in toxes arajn! *glxv*. праклён бяз костак – вось, пацалуй мяне ў сраку!
• Af itlexs vort a klole, un cum gram, un dafke in gutn mut. Lemošl: esn – esn zoln dix verem! Trinken – trinken zoln dix pjavkes! (Š.-A.) На кожнае слова праклён, і ў рыфму, і нават у добрым гуморы. Напрыклад: есьці – бадай цябе чэрві зьелі! Піць – бадай цябе п'яўкі пілі!
• beser hern kloles, ejder hern nebex *glxv*. лепей чуць праклёны, чым спачуваньні
• Dajn švester, dajn švester vinč ix ojx a klole, /az se zol ir zajn fil erger fun mir. /Got zol ir helfn iberajor a libe špiln, /un se zol ir ojsgejn aza sof, vi mir. *flksl*. Тваю сястру, тваю сястру я кляну, хай ёй будзе яшчэ горш за мяне. Памажы ёй, божа, у будучым годзе палюбіць, і каб любоў яе мела такі ж канец, як мая.

klolim *pl*. →klal *m* [*s*. (כלל(-ים] правіла, закон, прынцып

klomperšt *adv*. пародыя на "klojmeršt"

klop=klap *m*, *pl*. klep [*d*. Klappe, Klaps] стук, грук, удар; высьпятак, лупцоўка, наганяй, штурхан(ец), штурхаль, кухталь
• az me farrajst dem kop, bakumt men a klop *šprxv*. хто высока нос задзірае, той на лобе гуз набівае
• fun dem muters klop vert dem kind nit kejn lox in kop *šprxv*. свая матка хоць б'е, то дзіры (у галаве) ня выб'е (а мачаха гладзячы прагладзіць; матка калі б'е, то вучыць)
• vos ejn klop maxt nit, maxt der cvejter *šprxv*. што ня зробіць першы ўдар, зробіць другі (ня кіям дык палкай)

klopn=klapn [*d*. klopfen] стукаць, удараць, хлопаць, біць

klopót=klapót *m*, -n клопат, турбота; **klopočen=klapočen zix** (far) (па)клапаціцца, (па)турбавацца; **klopotne(r)** клопатны

klops *m*, -n [*d*. Klops, Kloss, *p*. kłops] *kul*. адбіўная, біток, фрыкадэлька, клопс

klorer (klérerer) [*d*. klar] ясны, яркі, сьветлы, яскравы; зыркі (аб полымі); **klorkajt** *f* яснасьць, яркасьць, чысьціня; прасьвятленьне, праясьненьне; **klorn (zix)** сьвятлець; **klórmaxung** *f*, -en высьвятленьне; **klór-ojsgedrikter** ярка выяўлены; **klórrejdiker** членаасобны, выразны (аб мове)
• klor maxn высьветліць, высьвятляць
• klor vi der tog, vi di zun ясна як дзень/сонца
• klor un šarf коратка й зразумела
• az me pišt klor, kakt men on dem dokter *glxv*. хто пісае чыста (сьветлая мача), какае бяз доктара

klotnje/klutnje=kolotnje *f*, -s [*p*. kołatać, *ukr*. колотня, колотнеча] калатня, сварка, бойка, **klotnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) сварлівы, брахлівы, звадлівы чалавек

klovim *pl*. →kelev *m* [*s*. (כלב(-ים →klafte] *pejor*. дварняк (сабака)

klub *m*, -es [*ukr*. клуб] *anat*. клуб

klub *m*, -n [*d*. Klub, *p*. klub] клюб (установа); **klúbišer** клюбны

klube *f*, -s [*d*. Kluppe, *p*. kluba] клюбы, ціскі, шчамлёткі

klubník *m*, -es, **klubnike** *f* [*r*. клубника] трускаўкі, клубніцы

kluger (klígerer) [*d*. klug] мудры, разумны; **klúgičker** *pejor*. /*iron*. разумненькі, разумнік, хітры; **klugkajt** *f*, **klúgšaft(lexkajt)** *f* мудрасьць, розум; **klúgšaftlexer** мудры
• klug vi der jold in kapeljuš разумны як невук у капелюшы (дурны як абух/авечка/баран/бот/варона/даўбешка/пень /сьвіньня/стоўп/халява/хамут/цецярук)
• klug vi der štot-zejger *hum*. разумны як гарадзкі гадзіньнік
• klug vi der švarcjor/tajvl, vi a mamzer хітры як чорт/байструк (як вуж/зьмяя/злодзей/ліс(а)/рабін, як сівы воўк, як саламонавыя порткі)
• klug vi di velt/jarmlke, vi der (lixtiker) tog разумны як сьвет /ярмулка/дзень (як шпэктар, як рáбінавы штаны)
• klug vi Šlojme hamejlex мудры як цар Саламон
• kluge jarmlke/hitele разумная ярмулка
• zajn* a kluger un a šajnediker быць дужа разумным
• a kluger farštejt fun ejn vort cvej *glxv*. разумны разумее з аднаго слова два (разумнай галаве даволі й пары слоў)
• a kluger kop halt zix nit lang *glxv*. разумная галава нядоўга трымаецца
• a kluger vejst, vos er zogt, a nar zogt, vos er vejst (a nar zogt, vos er vejst, un a kluger vejst, vos er zogt) *šprxv*. разумны ведае, што ён гаворыць, дурань гаворыць, што ведае
• az a kluger redt cu a nar, redn cvej naronim *šprxv*. калі разумны гутарыць з дурнем, размаўляюць два дурні (з дурнем займіся, то й сам дурнем застанешся; з дурнем і той розум згубіш, што маеш)
• az der kluger banarišt zix, blajbt er ojx a nar *šprxv*. калі разумны ашукаўся, дык і ён дурань (трапіцца й найразумнейшаму здурнець; і хітры ліс у пастку трапляе)
• az me iz cu klug, ligt men gor in der erd *glxv*. хто задужа разумны, той моцна пакутуе
• az m'handlt genug, vert men klug *šprxv*. вялікі досьвед дае розум

• cvej kluge kenen nit štimen *šprxv.* двое разумных ладзіць ня будуць (мужык і жонка)
• der, vos farštejt zajn nariškajt, iz a kluger хто разумее сваё глупства – разумны
• far zix iz kejner nit klug, far jenem zajnen ale klug *šprxv.* для сябе німа разумных, для кагосьці ўсе разумныя
• itlexer nar mejnt, az er iz klug (der grester nar iz far zix klug; jeder nar iz klug far zix) *glxv.* кожны дурань лічыць сябе разумным

klumbe *f*, -s, **klomb** *m*, -es [*r.* клумба] клюмба, кветня, кветнік

klumbik *m*, -bkes [*p.* kłębek] клубок

klumik/klumek=tlumik *m*, *pl.* -es/klumkes [*ukr.* клумок, тлумок] клунак, хатуль

klump *m*, -n [*d.* Klumpen] глыба, камлыга; **klumpe** *f*, -s драўляны чаравік, абіякі, клонбы; *fig. pejor.* літовец, ліцьвін
• farvos klapt der dales? – vajl er gejt in klumpes! чаму грукае галеча? – таму што яна ходзіць у клонбах!

klung *m*, *pl.* -en/kling [*d.* Klang] гук, тон, звон, званок, зык; удар (у звон); **a klung ton*/gebn*** пазваніць, загучаць
• a klung in di cejn удар у зубы

klunje *f*, -s [*r./ukr.* клуня, *p.* kłunia] клуня

kmice *f* [*s.* קְמִיצָה] безыменны палец

kmoj- [*s.* כְּמוֹ] псэўда-, квазі-, амаль (што), ледзь(ве) не [*sin.* azojns vi, enlexs vi, psevdo-]; **kmoj-léder** *f/n* штучная скура; **kmoj-visnšáftlexer** псэўданавуковы
• ništ dafke punkt aza gešixte, nor kmoj epes vi af dem ojfn (Š.-A.) не зусім дакладна такая гісторыя, але вельмі блізкая

Knaan *n* [*s.* כְּנַעַן] *tmx.* Ханаан; **knáanišer** ханаанскі

knafl *m*, -en [*p.* knaflak?] абцас
• nit kumen* cu emecns knafl падноска ня варты
• untern knafl пад пятой

knajber *m* [*d.* Knabe] хлапец, хлопец, малец
• Af dem mojer vet vaksn blumen. /– Cu dir ingixn vel ix kumen. /Se ništ ariber kejn draj frimorgen, /der junger knajber iz šojn ojx geštorbn. *flksl.* На помніку вырастуць кветкі. – Да цябе я хутка прыйду. Не прайшло й трох дзён, як малады хлапец таксама памёр.

knajlxl *n*, -ex [*d.* Knäuel] клубок, маток
• vi a knajlxl in haldz як камяк у горле

knajp(j)e *f*, -s [*p.* knajpa] кавярня, шынок

knajpn* (geknájpt/geknípn) [*d.* kneifen, kneipen] шчыпаць, шчыкаць; **a knajp ton*** (in) шчыпнуць, шчыкнуць, скубануць; **knajper** *m*, -s насякомае
• a knajper *fig.* скнара, жмінда, скупярдзяй
• a knip in bak/bekl (me knajpt, me rajbt di bakn) – (abi) di farb zol štejn! (knajp dir di bak, un štel di farb far lajtn) *šprxv.* шчыкні за шчаку – хай фарба зьявіцца! (трымай фасон!)
• knajpn iz nit šlogn, tunken iz nit trinken шчыпаць – ня біць, мачаць – ня піць (з анэкдоту)

knakn (mit), **knaklen** [*d.* knacken] 1. ляскаць, трашчаць, лускаць, лузаць, хрустаць; грымець, грукатаць, грухатаць, бух(к)аць; 2. *n* **knak** *m*, -n, *dim.* **knakl** *n*, -ex стук, трэск, лязг, хруст; **a knak ton*** (mit) хруснуць, ляснуць; бухнуць; **knákediker** траскучы; **knaker** *m*, -s *fig.* вялікая важнасьць, наўда вялікая, вялікая шышка; **knakeráj** *f* траскатня, трасканіна; **knák-fajerl** *n*, -ex фэрвэрк; **knáknisl** *n*, -ex клешчы для гарэхаў; шчаўкунчык, шчаўкунок
• knakn kerlex лузаць сланечнік
• mitn (gancn) knak пышна, шыкоўна; па ўсіх правілах майстэрства
• a gancer knaker *fig.* "бог, цар і воінскі начальнік"; фігурант – боты ў рант; наўда вялікая
• a knaker on a "nun" "knaker" бязь літары "n" (*vrtš.* "knaker" вялікая важнасьць – "kaker" сярун)
• me derkent lojt/nox di bakn, vi di cejn(er) knakn *glxv.* пазнаюць па шчакох, як зубы клацаюць
• oremer dax, vos knakstu? *glxv.* бедны дах, чаго трашчыш?
• ruf mix knaknisl, nor nem mix nit in mojl *glxv.* называй мяне шчаўкунчыкам, толькі не кладзі ў рот (хоць гаршком назаві, толькі ў печ не станаві)

knaln [*d.* knallen] 1. бухаць, стукаць, трэскаць, грымець, грукатаць, грухатаць; 2. *n*, **knal** *m*, -n выбух, стук, трэск, грукат, грук; **a knal ton*** бухнуць, стукнуць, трэснуць, грымнуць, грукнуць; **knálndiker** грымучы; **knálgaz** *m xem.* грымучы газ
• knaln vi a biks, vi der duner грукатаць як стрэльба/гром (грымнуў як сасна аб зямлю)

knaper [*d.* knapp] малы, недастатковы, невялікі, няпоўны; мізэрны, заняпалы, бедны, убогі; **knapkajt** *f* недастатковасьць, недахоп; мізэрнасьць, убоства, беднасьць; **knápvog** *f* недаважка
• a knape trejst дрэннае суцяшэньне
• a knape vox амаль тыдзень
• a knaper boki невялікі знаўца
• dos interesirt im knap гэта яго мала цікавіць
• in knape cvej jor менш чым за два гады
• knap vos мала што
• knape fardinstn мізэрныя заробкі
• knape finf jor блізу пяці гадоў

knas *m*, *pl.* knosim [*s.* (-יִם)קְנָס →kanse(ne)n, farknasn, miknas] няўстойка, грашовы штраф [*sin.* geltštrof]; **knásmol** *m*, -n заручыны, урачыстая бяседа з нагоды падпісаньня шлюбнага кантракту [*sin.* tnoim]
• Cvelf azejger hot šojn o'gešlogn, /se iz dox šojn nox halber naxt... /Majn kop, oj, hostu mir deršlogn /fun der cajt, vos x'hob far dir dos knasmol gemaxt. *flksl.* Дванаццаць гадзінаў ужо прабіла, і гэта яшчэ толькі палова ночы... У маю галаву, ой, ты ўбіўся з таго часу, як я заручылася з табой.

knejčn [*mhd.* knitschen, knautschen] (з)моршчыць, (зь)мяць; **knejč** *m*, -n, *dim.* **knejčl** *n*, -ex маршчына, зморшчына, умяціна, складка, загіб
• di knejčn hobn cekarbt zajn štern маршчыны зрэзалі ягоны лоб
• knejčn di lipn зморшчыць вусны
• knejčn zix far vejtik зморшчыцца ад болю
• mit knejčn маршчыністы

knejdl *n*, -ex [*d.* Knödel] *kul.* клёцка з мацы
• jojx mit knejdlex *kul.* суп з клёцкамі
• vilst knejdlex, zog że di Agode *glxv.* жадаеш клёцак, чытай жа Аггаду

knein (mit) [*mhd.* knellen] выкладаць, вучыць дзеці; *hum.* шмат разоў паўтараць, талдычыць (як мэламэд); **kneiung** *f* навучаньне, выкладаньне
• blajbn* on a knelung *hum.* застацца без заробку
• kneln mit kinder вучыць дзяцей

knepien [*d.* knöpfen] зашпіліць, зашпільваць; **knepien zix** радніцца; **knep** *pl.* →knop *m*, *dim.* **knepl** *n*, -ex, **knépele** *n*, -x гузік; **knepl-beknépl** (mit) [*s.* -בְּ] *adv.* рука ў руку, поплеч, у цеснай сувязі
• a nezele vi a knepele носік як гузічак

• cunejen di lecte kneplex cu epes прышыць апошнія гузікі да чагосьці (скончыць працу; навесьці глянец)
• onnemen*/haltn* bam knepl трымаць за гузік
• s'art/s'dergejt mix bizn knepl праймае мяне да самага гузіка
• ejnem/jedn daxt zix, az bam andern (ba jenem) lajxt zix: cum sof iz dos gor a mešn knepl *glxv.* гэтаму здаецца, што ў гэнага нешта зьзяе: нарэшце ўсяго толькі медны гузік (ня ўсё тое золата, што блішчыць; у чужых руках пірог вялікі; на чужое дабро вочы гараць)
• er iz mit im knepl ba knepl (zej zajnen ejn knepl) *glxv.* ён зь ім як гузічак каля гузічка (як прыкіпелі адзін да аднаго; як галубкі ў пары)

knerpl *n*, -ex [*nhd.* knorpel] мочка вуха

Kneset *f* [*ivr.* כנסת] Кнэсэт (парлямэнт у Ізраілі); **kneses-hagdójle** *f* [*s.* הגדולה] "вялікі сход"; карпарацыя, якая кіравала гэбрэямі ў Палестыне ў часы Другога Храма (VI ст. да н.э. – 70 г.); **kneses-jisróel** *f* [*s.* ישראל] гэбрэйскі народ

knetn* (geknótn/geknét/geknétn) [*d.* kneten] мясіць; **knétiker** мяккі, гразкі; **knétbret** *n* дошка для цеста, дзенца, днечка
• [illegible] vi me volt zej fun ejn tejg geknotn (zej zajnen fun [illegible] geknotn) *glxv.* як быццам яны з аднаго цеста [illegible]пленыя (аднаго поля ягады; бліны-ляпешкі з адной [illegible] аднаго лапця; адным возам па піва едуць)
• [illegible] majn kale? – zi knet zicndik xale *hum. glxv.* што робіць мая нявеста? – яна седзючы месіць цеста на халу (аб нязграбнай дзяўчыне)

knexl *n*, -ex [*d.* Knöchel] *anat.* шчыкалатка; **knéxlbejn** *m*, -er бабка (надкапытны сустаў у жывёлы)
• biz cu di knexl па шчыкалатку
• di nešome iz im in di špic knexl antlofn (di nešome majne iz antlofn in di špic knexl) у яго/мяне душа ў пяткі ўцякла

knext *m* [*d.* Knecht] слуга, служнік, служэбнік, чаляднік, найміт, парабак; раб, нявольнік; **knéxtišer** рабскі, нявольніцкі; **knéxtšaft** *f* рабства, няволя
• az me hot knext, iz men a har un štendik gerext хто мае слугу, той пан і заўжды мае рацыю
• der šlexter knext zuxt cu špet zajn rext *šprxv.* кепскі парабак свайго права ня знойдзе

kni *m/f*, -en/-es, **knie** *f*, -s [*d.* Knie] калена; **knien** (cu, far) (у)кленчыць; **kníendiker** схілены, нахілены, укленчаны
• štejn* af di knies стаяць на каленьках, укленчыць
• šteln zix af di knies станавіцца на каленькі
• zicn* ba emecn af di knies сядзець у кагосьці на каленях
• az me tut a šidex, zol men kukn af der kales kni перш як ісьці да шлюбу, трэба паглядзець на калена нявесты (*vrtš.* "kni" "калена" – "kni" *abr.* "kern - nedunje - jixes" "капітал - пасаг - паходжаньне") (сабаку выбіраюць па псярні, а жонку па радні)
• beser štarbn štejendik, ejder lebn af di kni лепш памерці стоячы, чымся жыць на каленях

knie *f*, -s [*s.* (קניה-)ות →kojne, kinjen] пакупка, купленая рэч; купля, купляньне, закупка, закупліваньне [*sin.* ajnkojf, dos kojfn]

knihe *f*, -s [*r.* книга, *ukr.* книжка] *anat.* кніжкі (трэці аддзел страўніка жвачных жывёлаў)

knip *m*, -n [*d.* Knipp] ушчыпак, шчык; **a knip ton*** (у)шчыкнуць, (у)шчыпнуць
• es kumt dir derfar a knip in bekl (gebn* emecn a knip in bekl) *hum./iron.* за гэта цябе трэба шчыкнуць за шчаку (у падзяку) (некалі так рабіў настаўнік у хедары, калі вучні добра адказвалі)

knipik *m*, -es, **kniper** *m*, -s [*d.* Kneip, *p.* knyp] шавецкі нож

knipn [*d.* knüpfen] рабіць вузлы, зьвяз(в)аць; **knip** *pl.* →knup *m*, -n, *dim.* **knipl** *n*, -ex вузел; **knípiker** зьвязаны; **knípldiker** вузлаваты; **knipl** *n*, -ex *hum.* "вузялок", зьберажэньне, грошы на чорны дзень; **knipl-beknípl** (mit) [*s.* -ב] *adv.* рука ў руку, поплеч, у цеснай сувязі
• cien* kniplex цягнуць жэрабя
• hobn* a knipele мець вузялок (заначку)
• max zix a knipl! завяжы вузялок! (на памяць)

kniš *m*, -es [*ukr.* книш] *kul.* кныш (піражок у выглядзе паўмесяца зь мясам, сырам, бульбай або грэцкай кашай)
• er hot im derharget mit a kniš *glxv.* ён яго кнышом забіў (хацеў пакараць, а выйшла наадварот)

knitl *n*, -ex [*d.* Knüttel] палка, кій, друк, дручок

knobl *m*, *dim.* **knébele** *n*, -x [*d.* Knoblauch] часнок, чоснык; **knóblke** *f*, -s галоўка часнаку
• a cejndl knobl зубок часнаку
• az me (ver es) est nit kejn knobl, (dem) štinkt nit fun(em) mojl *šprxv.* хто часныку ня есьць, у таго з губы сьмярдзець ня будзе (ня ела душа часныку й сьмярдзець ня будзе)

knódern [*d.* knittern] мяць, камячыць; **knóderdiker** (па)мяты, (па)камечаны

kno(j)l *m*, -n, *dim.* **knajlxl** *n*, -ex [*d.* Knäuel] клуб(ок); **knójliker** круглявы, камякаваты; **knojln** наварочваць, накручваць; **knojln zix** клубіцца
• a knajlxl in haldz клубок у горле (клубок падкаціўся да горла)
• cunojfdrejen zix vi a knojl скруціцца ў клубок
• a knojl hot ojx an ek (a knojl viklt zix ojx ojs) *glxv.* і клубок мае канец

kno(j)l [*d.* Knolle] *bot.* клубень

knojt *m/f*, -n, *dim.* **knejtl** *n*, -ex [*mhd.* knote, *p.* knot] кнот

knop *m*, *pl.* knep, *dim.* **knepl** *n*, -ex, **knépele** *n*, -x [*d.* Knopf] гузік; **knóplox** *m/f*, *pl.* -lexer, *dim.* **knóplexl** *n*, -ex пятліца
• maxn/ojsšlefn knoplexer рабіць пятліцы

knópbejndl *n*, -ex [*d.* Knopf] *anat.* пазванок; **knóp-bejndiker** пазваночны

knópediker [*mhd.* knopfëht] сукаваты

knopke *f*, -s [*r./ukr.*] кнопка

knosim *pl.* →knas *m* [*s.* (קנס-)ים] няўстойка, грашовы штраф

knosp *m*, -n [*d.* Knospe] *bot.* пупышка, пукаўка; **knospung** *f* пачкаваньне; **knospírn zix** (knospírt) пачкавацца

knox *m*, -n, **knoxn** *m*, -s [*d.* Knochen] косьць, костка

knufje *f*, -s [*s.* (כנופיא-)ות] група, суполка, грамада; хеўра, кліка, банда; *fig.* зграя [*sin.* grupe, gezelšaft; bande, klike]
• dos iz ejn knufje гэта адна хеўра

knunje *f*, -s [*s.* (קנוניא-)ות] (сэпаратная) змова, містыфікацыя, ілжывае паведамленьне, хлусьня, падман, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства [*sin.* švindl]

knup *m*, *pl.* -n/knip, *dim.* **knipl** *n*, -ex [*d.* knüpfen, Knopf, Noppe] вузел; **knúpiker** вузлавы, ключавы
• a šnajder nejt umzist, ven er maxt nit kejn knipl (ven er fargest maxn a knipl) (ven nejt a šnajder umzist? – az er fargest cu maxn a knipl) *šprxv.* кравец будзе шыць дарэмна, калі ён не завяжа вузялка

knupbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.*] *bot.* вяз

knurn [*d.* knurren] бурчаць (аб сабаку); **knur** *m*, -es/-n буркун, буркала

knut *m*, -n [*r./ukr.* кнут, *p.* knut] пуга, бізун; **knúteven** сьцябаць, хвастаць

kobile *f*, -s [*ukr*. кобила, *p*. kobyła] кабыла
• er šemt zix vi di kobile, vos kert iber dem vogn y яго сораму як у кабылы, што перавярнула воз (стыдаецца як казёл у капусьце)
Kobiljake мястэчка Кабялякі (Украіна)
• feter, ir zajnt nit fun Kobiljake? – ir zajnt alejn a ganev! дзядзько, вы не з Кабылякаў? – самі вы злодзей!
kobrec *m*, -n, **kóbrecl** *n*, -ex [*p*. kobierzec, *ukr*. коверець] каберац, дыванок, палавік, дарожка
kobure *f*, -s [*r./ukr*. кобура] кабура
kobzár *m*, -n [*ukr*. кобзар] кабзар
koc *m/f*, -n [*mhd*. kotze, *p*. koc] коц, плед, коўдра, кілім
kocjen zix [*p*. kocić się] каціцца (нараджаць кацянят)
Kock мястэчка Коцк (Польшча)
• "Regl" iz dox der tajč a jomtev – /gut-jomtev, gut-jomtev, gut-jomtev! /Un az xasidim gejen kejn Kock, /iz dox a grojser jomtev. *flksl*. "Рэгл" таксама азначае сьвята – добрага і шчасьлівага сьвята! І калі хасыды ідуць у Коцк, гэта ж вялікае сьвята.
kócmelox *m* [*p*. kocmołuch] няхлюй, нязграй, шмаравоз, плюндра
kocn *m*, *pl*. kcinim [*s*. (-ים)קצין] кіраўнік, старэйшы; магнат, багацей, багатыр, тумар [*sin*. onfirer, eltster; magnat, gvir]
• a kocn hot tomed a šejne toxter *šprxv*. у багацея заўжды прыгожая дачка (зь вялікім пасагам)
• a man vet dix nemen, /a velt vet mit dir šemen, /a kocn, a kener vet er zajn, /kinder vet ir hobn, /naxes vet ir klajbn, /a bobe vet dajn mame zajn *flksl*. ты выйдзеш замуж, станеш слынай на ўвесь сьвет, багачом, вучоным будзе твой мужык, у вас будуць дзеці, вы будзеце шчасьлівымі, твая маці стане бабкай
• me vert gixer a kocn, ejder a balebos *glxv*. хутчэй стаць багацеем, як гаспадаром
kocn [*d*. kotzen] *vulg*. вантаваць
koč *f*, -n, *dim*. **kečl** *n*, -ex [*p*. kocz] коч, брычка, карэта
kočegár *m*, -n [*r./ukr*. кочегар] качагар
kočer=kačer *m*, -s [*p*. kaczor] качар
kóčer(g)e *f*, -s [*r./ukr*. кочерга, *p*. koczarga] 1. **kóčube** *f*, -s качарга, качэрга, кавяня, кацюба; 2. пародыя на "očered"
• er šrajbt kočeres un/mit lopetes/pomeles ён піша каракулі (доўгія крывыя літары, крамзолі)
• hent vi kočeres рукі як качэргі
• az me tret (on) af der kočere (afn rug), špringt zi/er (op) ojx curik (tret on af a kočere, vet zi ojx opšpringen) *glxv*. наступі на качаргу – яна дасьць па лбе
• frum vi a štekn, krum vi a kočere *glxv*. пабожны як кій, крывы як качарга
kočumént/kučemént *m*, -n [?] турма, вязьніца
kode *f*, -s [*rum*. coada] курдзюк
koder *m*, -s [*nhd*. kuder, *mhd*. koder] ануча, лахман, рызьзё; **kóderdiker** заняпалы духам, засмучаны, не ў гуморы; **kódern** разадраць, разьдзерці, разьдзіраць, разарваць, разрываць
kodeš *m*, *pl*. k(e)dojšim [*s*. (-ים)קדוש →mekadeš, makdeš, kideš] 1. "сьвяты"; пакутнік, мучальнік [*sin*. hejliker, martirer]; 2. *argo* прастак, прасьцеча; **kodeš-vetóher** *m*, *pl*. kdojšim-utehójrim [*s*. (-ים)וטהור] "сьвяты й чысты"; мучанік, мучальнік, пакутнік [*sin*. hejliker un rejner, martirer]; **kodše-kodóšim** *n* [*s*. קדש־קדשים] "сьвятая сьвятых"; самае сьвятое месца ў храме (куды мог уваходзіць першасьвятар толькі на Ём-Кіпур); нешта самае сьвятое й інтымнае; сьвятая рэч; **kod(o)šim** [*s*. קדשים] *tlmd*. "сьвятыя рэчы" (назоў пятага з шасьці разьдзелаў Мішны) [*sin*. hejlike zaxn]; **kod(o)šim-kálim** [*s*. קלים־] назоў дзіцячай гульні, у якой адзін гулец з завязанымі вачыма адгадвае, хто зь іншых штурхануў яго ў сьпіну
• maxn far a kodeš *hum*. моцна зьбіць
• špringen* kodeš (far, cu) *pejor*. абагаўляць, служыць як богу, запабягаць
kof=k *m/f*, -n [*s*. (-)כף] 1. "коф", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 20; **kof-héjer** *m*, -s [*s*. (-ם)האער־] банкнота вартасьцю дваццаць пяць грашовых адзінак
kofer *m*, -n [*d*. Koffer] куфар
kofe-tójve *m*, *pl*. kfuje-tójve, **kofe-tójvenik** *m*, -es [*s*. כפוי־טובה (־כפויי)] няўдзячны чалавек, які ня памятае добрага [*sin*. umdankbarer menč]
kofl(-)šmójne [*s*. כפול־שמונה] "падвойна – восем"; правільна сумешчаныя (чатыры ніткі цыцэс), каб у выніку зьвісала восем кутоў; сагнуты/складзены ў восем рэдзяў; **kofl(-)šmójnediker** [*s*. כפול־שמונה] 1. правільны, праўдзівы, слушны; 2. вялікі, імпазантны; 3. моцны, магутны; 4. *iron*. махровы [*sin*. rixtiker, emesdiker; grojser, impozanter; štarker, maxtiker]
• koflšmojnedike peč добры наганяй
• koflšmojnedike zidleraj адборная лаянка
kofrim *pl*. →kojfer *m* [*s*. (-ים)כופר] бязбожнік, блюзьнер, баглай, атэіст; **ko(j)frim-beíker** *pl*. →kojfer-beíker *m* [*s*. בעיקר־] няверуючы, атэіст, бязбожнік
koftl=kaftl *n*, -ex, **kofte** *f*, -s [*p*. kofta] кофта, блюзка
kohejne-vexohéjne [*s*. כהנא־וכהנא] *adv*. шмат і яшчэ шмат, столькі й яшчэ столькі
ko(h)ol *m/n* [*s*. קהל →kehile] кагал, гэбрэйская абшчына, грамада; кіраўніцтва кагалу, грамадзкія аўтарытэтныя асобы; чальцы кагалу; **ko(h)oln zix** *hum*. актыўна ўдзельнічаць у кагальнай дзейнасьці, вырашаць кагальныя праблемы, весьці дыскусіі на кагальныя тэмы, прымаць удзел у кагальных паседжаньнях; **ko(h)ól(i)šer** кагальны, абшчынны, грамадзкі; **kó(h)ols-man** *m*, *pl*. -lajt [*s*. קהלס־] чалец кіраўніцтва гэбрэйскага кагалу, кагальны староста
• a koholiše kljamke *fig*. чалавек, які займаецца кагальнымі справамі сабе на карысьць
• afn koholišn xežbm на кагальны рахунак
• an orem kohol iz nito *glxv*. німа беднага кагалу
• az me hot nit vos cu ton, nemt men zix cu koholše zaxn *glxv*. калі німа чаго рабіць, бяруцца за кагальныя справы
• cu kohol derlejgt men nit *glxv*. у кагале не прападзеш
• kohol hot kejn vajb nit (un a škarpetke iz kejn beged nit) *glxv*. кагал баб ня мае (а шкарпэткі – не адзежа)
• kohol iz kejn gazlen nit (nor a sax gazlonim) *glxv*. кагал – не ліхадзей (але хеўра ліхадзеяў) (аб габаях)
• kohol krigt zix, un dem šames šmajst men *glxv*. кагал сварыцца, а служку сякуць (вераб'і зьелі крупы, а сініца трапіла ў сіло; б'юць Фаму за Яроміну віну; кравец саграшыў, а шаўца пакаралі; на воўка памоўка, а мядзьведзь нішкам; хто зграшыў, а хто пакутуе; каваль зграшыў, а сьлесара павесілі)
• s'iz koholiše гэта -- кагальнае
kohorte *f*, -s [*p*. kohorta] кагорта
kojber *m*, -s, *dim*. **kéjberl** *n*, -ex [*d*. Kober, Korb] скрыпка, кош(ык)
kojce-/kuce-šeljúd *m* [*s*. קוצו־של־יוד] "верхні кончык літары юд [י]"; *fig*. дробязь, драбяза, драбніца, ёта

kojcje=kavcje *f.* -s [*d.* Kaution] залог, грашовая гарантыя, зарука
kojčuk *m* [*d.* Kautschuk] каўчук; **kójčukener** каўчукавы
kojdem [*s.* קודם →makdim] раней, па-першае, перадусім [*sin.* cu eršt, frier, far dem]; **kójdemkol** [*s.* כל־], **kodem-lákl** [*s.* לכל־] у першую чаргу, перш-на-перш, раней за ўсё; **kójdem-koldóver** [*s.* דבר־] у першую чаргу, як самае першае, у якасьці першай рэчы
• kojdem-lakl iz gut a "šehakl" *glxv.* перш-на-перш добра выпіць па чарцы
kójdervajlex [?] *adv.* урыўкамі, прыхваткамі
kojdeš [*s.* קודש] сьвята; праўдзіва, слушна, сапраўды, па-сапраўднаму [*sin.* hejlik; emes]; **kojdeš-kodóšim** [*s.* קדשים־] вельмі сьвята; цалкам праўдзіва; **kojdeš hašém** [*s.* השם] прысьвечаны богу
kojdriš *n.* **kójdervelš** *n* [*d.* Kauderwelsch] тарабаршчына; **kójderverlex** пародыя на "kojdervelš"
kojen [?] мігаць, міг(а)цець
kojern [*d.* sauern] падкурчыць, (пры)сесьці, сядзець на кукішках
kojex *m*, *pl.* kojxes [*s.* (ות־)חכ(ו) →mikojex, balkojex, bekojexes, ...] моц, сіла, энэргія; гвалт(оўнасьць) [*sin.* kraft, ... energje, maxt, gvald(-mitlen)]; **kójexdiker** моцны, ... **kójexn zix** выказ(в)аць моц, сілу, магчымасьць; **kojex hadam** *m* [*s.* הדם־] сіла інстынктаў; гнеў, злосьць; ...ельны імпульс, хоць [*sin.* kraft fun di instinkn; kaas; ...eksueler impuls]; **kojex-hadíber** *m* [*s.* דיבור־] дар мовы, красамоўства, красамоўнасьць; разгаворлівасьць, балбатлівасьць; **kojex-hadímjen** *m* [*s.* מיון(י)הד־] уяўленьне, фантазія, мары, летуценьне; **kojex-(ha)gávre** *m* [*s.* גבר(ה)א־] мужнасьць, мужчынская сіла; **kojex-hamedáme** *m* [*s.* המרמה־] фантазія, уяўленьне, прадстаўленьне [*sin.* fantazje, forštelungs-kraft]; **kojex-hamójšex** *m* [*s.* המושך־] прыцягальная сіла, моц, сіла прыцягненьня, прыцягальнасьць [*sin.* cuciungs-kraft]; **kojex-haršóe** *m*, -s [*s.* (ם־)הרשאה־] паўнамоцтва, даручэньне, упаўнаважваньне
• aveklejgn ale kojxes прыкласьці ўсю моц
• ba di kojxes у сіле
• cugebn* friše kojxes аднавіць сілы
• dos iz far majne kojxes гэта мне па сілах
• dos iz iber majne kojxes гэта звыш маіх сілаў
• er hot ongevojrn dem kojex-hadiber ён страціў мову (яму адабрала мову)
• mit ale kojxes, mitn gancn kojex ва ўсю моц
• onvern*/farlirn* di kojxes (arojssšlogn* zix fun di kojxes; blajbn* on kojxes) губляць сілы, зьнясіліцца, абясьсілець, выбіцца зь сілаў
• onštrengen ale kojxes (zix onton* a kojex) напружыцца, натужыцца
• beser alter vajn, ejder alte kojxes *glxv.* лепш старое віно, чымся старыя сілы
• got zol dir nor gebn gezunt un kojex! каб бог даў табе здароўя й моцы! (жыві дужанькі/моцненькі/крэпанькі, здаровенькі!)
• kojex gefint men nor in der šisl *glxv.* сіла – толькі ў місцы (наш Тадэуш – які ядэуш, такі рабатэуш)
• mit sejxl vestu afile a lejb kenen fangen (mit klugšaft kon men amol fangen a lejb), mit kojex afile ništ kejn flig (mit kojex vestu kejn flig af der vant nit hargenen) *šprxv.* розумам можна злавіць і льва, сілаю ня зловіш нават і мухі (за камаром не ганіся з тапаром, за мухай не ганіся з абухам, зух з калом да мух)
• zajn gancer kojex gejt arajn inem vajberšn toxes уся ягоная моц заходзіць у бабскую сраку
kojf *f*, -n, *dim.* **kajfl** *n*, -ex [*d.* Kufe] бочка, кубел
kojfec-beróš *m* [*s.* קופץ־בראש] чалавек, які заўжды імкнецца вылезьці наперад, узяць першае слова
kojfer *m*, *pl.* kofrim [*s.* (ים־)כופר →kfire], **kojfer-beíker** *m*, *pl.* ko(j)frim-beiker [*s.* בעיקר־] бязбожнік, блюзьнер, багалай, атэіст [*sin.* ništ-glejbiker, got-farlejkener, ateist]; **kojfer zajn*** ня верыць, абвяргаць бога, блюзьнерыць; **kojfer-hákl** *m* [*s.* הכל־] чалавек, які абвяргае любую веру
kojfn [*d.* kaufen, *mhd.* koufen] 1. купіць, купляць; 2. *n*, **kojf** *m*, -n купля, куплянье, закупка, закупліваньне; **kojfer** *m*, -s пакупнік; **kójfman** *m* камэрсант; **kójfšac** *m* тавар
• kojfn zix a mafter наклікаць на сябе бяду
• kojfn a kac in zak купіць ката ў мяшку (ката ў мяшку не таргуюць)
• got zol dir helfn, du zolstu alcding zen un nit hobn far vos cu kojfn! *kll.* дай, божа, каб ты ўсё бачыў, але ня меў за што купіць!
Kojheles [*s.* קה(ו)לת] *tnx.* Кніга Эклезіяста (чытаецца на Сукэс); паводле традыцыі – наймя цара Саламона
koj(h)en *m*, *pl.* koj(h)anim/kehanim [*s.* (ים־)כה(ו)ן →kehune] 1. коган (гэбрэйскі сьвятар у старажытнай Палестыне, нашчадак Арона); 2. *fig.* гарачы, гняўлівы чалавек, злосьнік; **kój(h)endiker** гарачы, гнеўны [*sin.* hiciker, corndiker]; **koj(h)en-gódl** *m*, *pl.* koj(h)anim-/kehanim-g(e)dójlim [*s.* (ים־)גדול־] першасьвятар; вышэйшы, галоўны, старэйшы сьвятар (протаярэй); **ko(h)énimšaft/kojánimšaft=kehánimšaft** *f* сьвятарства
• a kojen iz a kajsn (kojanim zajnen ragzonim) *glxv.* сьвятар – злосьнік (з Талмуду)
• az me kukt dos eršte mol af kojanim-duxenen, vert men blind – dos cvejte mol, vert men zeendik *šprxv.* калі першы раз паглядзіш на сьвятарскае блаславеньне – асьлепнеш, другі раз – станеш відушчым
• kohen maxt: **k**ajsn - **h**unt - **n**ar коган ("khn") азначае: злосьнік - сабака - дурань
• vos hot der kojen afn bejs-hakvores cu ton? *glxv.* што мае рабіць сьвятар на могілках? (кажуць, калі нехта лезе не ў свае справы)
kojke *f*, -s [*r.* койка] ложак
kojklen=kajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] каціць, качаць
kojl *m/f*, -n, **kojln** *pl.* [*d.* Kohle] вугаль; **kójlnbrener** *m* вугальшчык; **kójlngreber** *m*, -s вуглякоп, шахцёр; **kójln-grub** *f*, *pl.* -n/-griber вугальная капальня; **kójln-greber** *m*, -s гарняк, шахцёр; **kójlnhidrat** *m xem.* вуглявод; **kójlnštof** *m xem.* вуглярод; **kójlnštofiker** вуглярodны; **kójlnvaserštof** *m xem.* вуглевадарод; **kójln-zojers/-zajers** *n* вуглекіслата; **kójlnzojerer** вуглекіслы; **kójlnzojer-gaz** *m* вуглекіслы газ
• harte kojln *min.* антрацыт
• kojln švarc *fig.* чорны вугаль (пра каня/вочы)
• vejxe kojln *min.* каменны вугаль
• zicn* vi af hejse/gliendike kojln сядзець як на вугольле
• a kojl iz a mol rojt un a mol švarc *glxv.* вугаль: раз чырвоны, раз чорны (крышыць буракі на абодва бакі: жывс з сарокамі, жыве і з варонамі)
• Di mame iz gegangen /in mark arajn nox kojln, /hot zi mir gebraxt /a jingele fun Pojln. /Oj, iz dos a jingele /a šejns un fajns, /mit di švarce herelex – kecele du majns! *flksl.* Маці

пайшла на кірмаш за вуглём, яна мне прывяла мальца з Польшчы. Ой, гэты малец прыгожы й файны, з чорнымі кудзеркамі – коцік ты мой!

• faršrajb mit a kojl in kojmen/ojvn (me meg es mit a kojl in ojvn ajnšrajbn) *iron.* запішы ў коміне/печы вуглём (аб звычайных рэчах) (дзе што запісаць, хіба качаргою ў коміне)

kojl *f.* -n, *dim.* **kajlxl** *n*, -ex [*d.* Kugel] куля, шар, сфэра, гала; **kójliker** кулісты, круглы, сфэрычны; **kójln(-)varfer** *m*, -s кулямёт; **kójln(-)varfler** *m*, -s кулямётчык

• es nemt im kejn kojl nit яго й куля не бярэ

kojleč *m*. -n, *dim.* **kéjlečl** *n*, -ex [*r./ukr.* калач, колач, *p.* kołacz] куліч, калач, пірог (які ядуць звычайна ў суботу або на сьвяты)

• az der menč hot brojt, vil er kojleč *glxv.* калі чалавек мае хлеб, хоча ён куліча (чым больш маеш, тым больш жадаеш)

• beser bam tatn brojt, ejder ba zix kojleč *glxv.* лепш бацькаў хлеб, ніж свой куліч

• der eršter kojleč kumt arojs ništ gerotn (tomed mit a xisorn; farbrent) *glxv.* першы куліч выходзіць няўдалы/гарэлы (першы плод за плот; першы блін камяком/сабаку)

kojlel zajn* [*s.* כולל] заб(і)раць, увабраць, убіраць; у-, зь|мясьціць, у-. зь|мяшчаць; абняць, абдымаць, абхапіць, абхопліваць; уключыць, уключаць, улучыць, улучаць [*sin.* arumnemen, arajnnemen, ajnšlisn]; **kojlel** *m*, *pl.* kólelim [*s.* (כוללי-ם)] 1. кагальны саюз краіны альбо раёну з мэтай дапамогі перасяленцам у Палестыне; 2. ешыва для жанатых мужчынаў; кагал вакол такой ешывы

kój(en)en [*d.* kehlen, *mhd.* keln, köln, kolen?] 1. (за)рэзаць, біць (скаціну/птушку); 2. *n* зарэз, забой (скаціны); **kojler** *m*, (-n *f.* -s) ліхадзей, галаварэз; злы, жорсткі, ліхі чалавек

• kojl(en)en on a meser зарэзаць без нажа

• – Kojlet mir majne gendz/ojfes! – Vifl gendz? – Ejn entele. *hum.* – Зарэжце мне мае гусі! – Колькі гусей? – Адна качачка.

kó(j)lern (zix) каціць, качаць

kojles *pl.* →kol *n*, -er [*s.* (קול-/קולות)] голас; крык, галас, гарланьне, гучны гук, шум; **kójlesdiker** голасны, гучны; **kojle-kójles** *pl.* [*s.* קולי־קולות] моцны крык, шум, гармідар, гвалт; **kojles-uvrókim** *pl.* [*s.* וברקים־] "крыкі й громы"; *iron.* лямант і гвалт, гармідар, тлум, пусты патас, напышлівая прамова [*sin.* gešrejen un dunern, ljarem un gepilder, gemaxter patos, bombastiše rejd]

• arojslozn* a kojlkojre кінуць кліч

• maxn kojles (šrajen* af/mit kojle-kojles) галасіць, крычма крычаць, крычаць благім матам (ва ўвесь голас)

ko(j)m [*d.* kaum] *adv.* ледзь(ве), насілу; **kojm-kójm** *adv.* ледзь-ледзь

• ix bin kojm-kojm arojs я ледзь-ледзь уратаваўся

• kojm mit cores насілу, зь цяжкасьцямі, зь бедамі

• kojm vos er lebt ён ледзь жыве

• s'zol zix kojm haltn ледзь трымацца (на жывую нітку)

• x'hob zix kojm dervart af ajx я ледзьве вас дачакаўся

• ba dem esn ken men kojm dem hunger fargesn *glxv.* едучы (такую ежу), ледзь можаш забыцца на голад

kojmemies [*s.* קוממיות] з выпрастаным целам, гордай хадой; асаблівасьць конскай хады

• gejn* kojmemies задавацца, фігураваць, высока несьціся, пышыцца, гардзіцца, занасіцца, амбіціцца, фанабэрыцца; мець многа мух у носе

• štejn* kojmemies прама/роўна стаяць

• šteln zix kojmemies *hum.* станавіцца на дыбкі

• zogn (zix šteln) kojmemies банкрутаваць, банкруціцца

kojmen *m*, -(e)s [*p.* komin, *r./ukr.* комин] комін; **kójmen-kerer** *m*, -s, **kójmenker** *m*, **kójmen-rajber** *m* камінар(нік)

• ojszen* vi der kojmen inevejnik (fun der linker zajt; vi der linker zajt kojmen) выглядаць як комін усярэдзіне (чысты як комін навыварат)

• a nar xoč dem/in kojmen špar *glxv.* дурань, хоць комін ім падпірай (дурак дураком ва векі вяком)

• got zol gebn, es zol dir axt jor nox anand nit gejn kejn rojx fun kojmen! *kll.* дай, божа, каб у цябе восем гадоў запар і дым ня йшоў з коміна!

• rixtik vi in kojmen iz lixtik *glxv.* праўда як у коміне сьвятло (як у рэшаце вада, як на вярбе ігрушы)

kojmer *m*, *pl.* komrim [*s.* (כומר-ים)] хрысьціянскі сьвятар [*sin.* gajstlexer, galex]

kojne *m*, *pl.* kojnim, (-te *f*, -s) [*s.* (קונה-ים) →kinjen, knie] пакупнік, кліент [*sin.* kojfer, klient, kund]; **kojne zajn*** набы(ва)ць, купіць, купляць; **kojne-ójłem zajn* zix** [*s.* עולם־] здабы(ва)ць сабе вечнасьць, заслужыць будучае (замагільнае) жыцьцё; **kojne-sxús/-zxús zajn* zix** [*s.* זכות־] здабы(ва)ць сабе права, заслужыць сабе прывілей [*sin.* zix derverbn dos rext, zix fardinen]; **kojne-šém zajn* zix** (mit) [*s.* שם־] здабы(ва)ць сабе імя, пра-, вы|славіцца, пра-, вы|слаўляцца, набыць рэпутацыю

• štendiker kojne апякун, заступнік, пратэктар

• mištejns gezogt, a sojxer! nit kejn kojne, nit kejn mojxer! *glxv.* які ён к чорту гандляр! ні пакупнік, ні прадавец!

• nor af cores iz kejn kojne *šprxv.* толькі на ліха німа пакупніка

kojne-hákl *m* [*s.* קונה־הכל] "творца ўсяго"; *hum.* чалавек, які ўсё купляе

• er iz geven a kojne-hakl, af alc in der velt iz er geven a kojne (Š.-A.) ён быў "творца", ён быў гатовы купіць усё на сьвеце

kojp *m*, -n [*p.* kupa, *r./ukr.* купа] куча, купа

• mit a kojp кучай, гарой (хоць гаць гаці)

kojreje zajn* zix [*s.* קורע →krie, krišme] разарваць, разрываць адзеньне (у знак жалобы); **kojreje-kedág zajn*** [*s.* כדג־] разарваць, разрываць як рыбу; разадраць, разьдзіраць на кавалачкі

kojre-níxbed *m*, *pl.* kojrim-nixbódim [*s.* קוראי־ניכבד (קוראים־ניכבדים)] выдатны, паважны чытач [*sin.* ongezeener lejener]

kojres-brís zajn* [*s.* כורת־ברית] заключаць саюз сяброўства й міру

Kojreš [*s.* כורש] Койрэш (пэрсыдзкі цар, які ў 538 г. да н.э. дазволіў гэбрэям вярнуцца з Бабілёну ў Палестыну)

Kojrex [*s.* קרח(ו)] "лысы"; *inx.* Карэй (Корах); назоў 38-га разьдзелу Торы (Лік. 16–18)

• Kojrexs ojcres бязьмернае багацьце

• rajx vi Kojrex багаты як Карэй (багаты як чорт рагаты; купаецца ў грашох як курыца ў пяску)

• az es gejt di sedre Kojrex, kumt uf: karšn, retex, xrejn калі чытаюць разьдзел "Карэй", узьнікаюць: вішні, рэдзька, хрэн (*vrtš.* "Kojrex" [*s.* קרח] - "kr"x" *abr.* "karšn - retex - xrejn")

• Homens gedule un Kojrexs nes zol dix trefn! *kll.* бажаю табе "узвышэньня" Гамана й "цуду" Карэя!

• m'darf cu dem hobn Kojrexs ojcres un Mesušelexs jorn для гэтага патрэбна мець скарб Карэя й Мафусалаў век

• ver ajngezunken vi Kojrex! *kll.* каб ты прапаў, каб ты праваліўся як Карэй!

kojrim [*s.* כורעים] ківаньне (лёгкае падгінаньне каленяў у час пэўных малітваў у сынагозе); **kojrim-umištáxvim** [*s.* ומשתחווים] кланяючыся, укленчыўшы, падаючы ніц [*sin.* zix bukndik un kniendik]
• faln* kojrim (far) абагаўляць, (па)кланяцца, падаць ніц(ма)
kojse *f*, -s [*s.* כוס(י)ע/כוסה(-ס) →farkojseter] чарка, шклянка гарэлкі; **kójse(ne)n** напі(ва)цца, нажлуктацца, нажлукціцца, наглыктацца, надзюбацца; **kojses** *pl.* →kos *m* [*s.* כוס(-ות)] кубак, бакал, келіх, чаша
• nemen*/xapn/maxn a kojse прыняць/выпіць чарку
• di meloxe hot lib a kojse i dos a grojse *glxv.* рамяство любіць чарку да ії вялікую (ручкі залатыя, але горла смаляное)
kojsl-ma(a)róvl *m* [*s.* כותל־מערבי] Сьцяна Плачу (частка муру Ерусалімскага Храма)
kojš *m*, -n, *dim.* **kejšl** *n*, -ex [*p.* kosz, *r.* кош] кош; **kojšl** *n*, -ex кашэль, кайстра; **kójšbol** *m* баскетбол
kojt *m/n* [*d.* Kot] бруд, гразь, памёт; непрыстойнасьць; **kójtiker** брудны, гразкі; непрыстойны; **kójtiklexer** брудн(аватыы (аб бялізьне)
• [illegible] iber di evern гразь вышэй вушэй
• maxn cu kojt un cu blote абліць гразьзю (абгаварыць)
• a kojtik mojl helfn afile nit di goldene cejn *šprxv.* бруднаму роту не дапамогуць нават і залатыя зубы (адзеўся як пава, але дурная слава: глянеш – хоць пацалуй, а прыступішся – плюнеш)
• Di štub iz klejn, di štub iz alt, /in jedn vinkl mist un kojt. /S'iz fincter, umetik un kalt, /a kranker šnajder zict un nejt. *flksl.* Хата малая, хата старая, у кожным кутку сьмецьце і бруд. Цёмна, сумна і холадна, хворы кравец сядзіць і шые.
• nox jomtev blajbn iber xojves un kojtike veš *šprxv.* пасьля сьвята застаюцца даўгі й брудная бялізна
kojve *f*, -s [*s.* כובע(-ס)] галаўны ўбор
kojveje zajn* [*s.* קובע] вы-, на-, а|значыць, вы-, на-, а|значаць, с-, пры|пыніць, с-, пры|пыняць (час) [*sin.* baštimen, opšteln (a cajt)]
kojver zajn* [*s.* קובר →kabren, kejver, kvure, mekaber] (па)хаваць (нябожчыка) [*sin.* bagrobn]
kojxes *pl.* →kojex *m* [*s.* כ(ו)ח(-ות)] моц, сіла; **kójxes-farhelteniš** *n* суадносіны сілаў
kojxovim-umazóles *pl.* [*s.* כוכבים־ומזלות →akum] "зоркі й плянэты" (нябесныя целы як рэлігійны аб'ект у процілегласьць адзінаму богу) [*sin.* štern un planetn]
kojzrim *pl.* [*s.*?] хазары
kokarde *f*, -s [*d.* Kokarde] кукарда, цэшка
koketke *f*, -s, **kokét** *m*, -n [*d.* kokett] какэтка, харашуха; **koketírn** (koketírt) (mit) какэтнічаць; **kokétišer** какэтлівы; **koketeráj** *f*, **koketerje** *f* какэцтва
kokljuš *m*, **kóklhust** *m* [*p.* koklusz, *d.* Keuchhusten] *med.* коклюш
kokon *m*, -es [*p.* kokon] кокан
kokošes *pl.* [*rum.* cocoséi] смажанае кукурузнае зерне, папкорн
koks *m*, -n, *dim.* **keksl** *n*, -ex [*r.* кукса] кукса, кукла, шын'ён
kokúl=kukíl *m bot.* куколь
kol *n*, *pl.* kojles/keler, *dim.* **kél(e)xl** *n*, -ex [*s.* קול(-ער/-ות) →bekojl-rom] голас; крык, галас, гарланьне, гучны гук, шум [*sin.* štim; klang; gešrej]; **kolók** *m* рэзкі, пранізьлівы, прарэзьлівы голас; **ko(j)lkojre** *m* [*s.* קורא(-ס)] выклік, выкрык; кліч, (за)клік, адозва, праклямацыя [*sin.* (uf)ruf; proklamacje]; **kol-negíne** *n* [*s.* נגינה] сьпеўны голас
• a citerndik kol дрыжачы голас
• a kol fun a šlajen (fun a zojerer ugerke) *iron.* голас ліна (кіслага агурка)
• a kol vi a valgerholc/rajbajzn голас як качалка/тарка (хрыплы; воўк горла засраў)
• af a kol, afn kol у голас, ва ўвесь голас, гучна, каб усе чулі
• derkenen* emecn noxn/lojtn kol пазнаць кагосьці па голасе
• maxn kojles гучна, моцна крычаць, лямантаваць
• ništ mit zajn kol не сваім голасам
• šrajen* kojle-kojles крычаць як зарэзаны (гвалтам)
• vilde/banumene kojles дзікія/шалёныя крыкі
• dos kol hot er farlojrn, nor der bejzer haldz iz im geblibn *glxv.* голас ён згубіў, але злая глотка засталася
kol(-) [*s.* כל(־) →kule, mikol-(h)aminim, bakl-mikl-kol] усе, кожны
• kol ni(š)t зусім не
kol core šelój-sóvoj [*s.* כל צרה שלא־תבוא →al kol core šeloj-sovoj] нечаканы няшчасны выпадак
kol hakojdem zóxe [*s.* כל הקודם זכה] хто прыходзіць раней, той атрымлівае права; першы захоплівае права
kol hasxolojs košojs [*s.* כל התחלות קשות] (jeder onhejb iz šver) кожны пачатак цяжкі
kol jisroel xavejrim [*s.* כל ישראל חברים] "усе гэбрэі сябры (зьвязаныя паміж сабой)" (лёзунг парыскага таварыства "Aljans israelit universal")
kol maminim šehú [*s.* כל מאמינים שהוא] 1. "усе вераць, як ён" (першыя словы малітвы, якую чытаюць на Рош-Гашону); 2. пародыя на "kolaminim"
kol ojrev leminejhe [*s.* כל עורב למינהו] "любым груганом з пародай ягонай"; *tnx. fig.* кожны павінен ісьці з роўным сабе (ня тыч носа не ў сваё проса; калі худ, ня лезь на кут) (Ляв. 11:15)
• "kol ojrev leminejhe" – lemošl an oger mit a kanarik *glxv.* "любым груганом з пародай ягонай" – напрыклад, жарабя з кенарам (аб няроўным шлюбе)
• kol ojrev leminejhe – itlexer cu zajn cex (Š.-A.) кожная варона паводле свайго роду – кожны да свайго цэху
kolacje *f*, -s [*p.* kolacja] вячэра
kolacjonírn (kolacjonírt) [*d.* kollationieren] зьвяраць (копію) з арыгіналам
kol-(am-)jisróel [*s.* כל־(עם־)ישראל] народ Ізраілю, усе гэбрэі, увесь гэбрэйскі народ
• vos es vet zajn mit kol-jisroel, vet zajn mit reb Jisroel *šprxv.* што будзе з усімі гэбрэямі, тое будзе і з кожным паасобку (што ўсяму міру, тое й бабінаму сыну)
• "kol-jisroel axehem" – tate, du bist majn bruder "усе гэбрэі – браты" – тата, ты мой брат
• gejn zolstu a kapore far kol-am-jisroel! *kll.* каб табою ахвяравалі за ўвесь народ Ізраілю!
kol-avojdezóres-šeboójlem *pl.* [*s.* כל־עבודות־זרות־שבעולם] усе паганскія службы, набажэнствы
kólbás=kelbas *m*, *dim.* **kolbaske** *f*, -s [*p.* kiełbasa] кілбаса, каўбаса; **kolbasnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) кіўбасьнік; жыд, які спажывае трэфную ежу
kolbe *f*, -s [*d.* Gewehrkolben] прыклáд (ружжа)
kolbe *f*, -s [*d.* Kolben] колба
kol-besé(j)der [*s.* כל־בסדר] усё добра (чын чынам)
• vos hert zix? – kol-beseder! што чуваць? – усё добра!
kolbn *m*, -s [*d.* Kolben] поршань
kolbój *m*, -en [*s.* כל־בו(-ען)] усеабсяжны, унівэрсальны тэкст, энцыкляпэдычная праца; **kolbójnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s)

агіднік, гарэзьнік, нягоднік, паганец, гарэза, вісус, сваволынік, майстар на ўсе рукі [*sin.* ojsvorf]
• in im štekt kolboj у яго ўбілася зараза
kold(á)n *m* [*nhd.* Kaldaune] чэрава, бруха, пуза
kóld(e)re *f*, -s, *dim.* **kóldrexl** *n*, -ex [*mhd.* kolter, *p.* kołdra] коўдра; **kóldre-cix** *f*, -n чахол на коўдру
• geštepte koldre падшываная коўдра
kol-díxfin [*s.* כל־דכפין] "кожны, хто галодны"; хто толькі хоча, жадае альбо мае патрэбу
kol-dover-óser [*s.* כל־דבר־אסור] усё, што нельга; усё, што нядобра рабіць альбо гаварыць
kol-dvar-šójreš [*s.* כל־דבר־שורש] усе падрабязнасьці/дэталі рэчы
koleje *f*, -s [*p.* kolej, *r.* колея] каляіна, каляя
• ojšlogn* zix fun der koleje выбіцца з каляіны
kolejke *f*, -s [*p.* kolejka] 1. шайка, банда; 2. вузкакалейка
kolekotke=kalakotke/kalekotke *f*, -s [*p.* klekotka] бражджотка, бразготка, клякотка, ляшчотка, ляскаўка, трашчотка
kólelim *pl.* →kojlel *m* [*s.* (כולל-)ים] 1. кагальны саюз краіны або раёну з мэтай дапамогі перасяленцам у Палестыне; 2. ешыва для жанатых мужчынаў; кагал вакол такой ешывы
koler [*d.* kahl] голы, лыс(ат)ы; **kólkop** *m* лысая галава, лысіна
kólerléj/kólerláj [*s.* כלערליי] *adv.* па-рознаму, рознага гатунку, розных сартоў [*sin.* alerlej, fun ale sortn, mikol-haminim]; **kólerléjiker** розны, усялякі
• kolerlej zaxn усялякая ўсячына, разнабор, мешаніна
kólern=kójlern [*d.* kollern] каціць, качаць; **kólerl** *n*, -ex шпуля, шпулька
• arojf kletert men pavolje, arop kolert men zix šnel угору цягнешся паволі, уніз коцішся хутка
kol(-h)a-/kole- [*s.* ...כל־ה] усё, што...; усе гэныя/тыя /гэтыя; кожны, хто... [*sin.* ale (vos)..., al dos..., jederer vos...]; **kol-hagúts** усё найлепшае; **kol-hašléxts** усё найгоршае; **kol-hasórtn** усіх гатункаў/сартоў
• er hot af ir ojsgeredt kol-haślexts ён абгаварыў/аблаяў яе
kol(-h)aminim [*s.* כל־המינים] рознага віду/гатунку, усіх сартоў/радоў
• fun kol-haminim *fig.* разнашэрсны, разнамасны
kol-haneórim [*s.* כל־הנערים →im-kol-haneorim] "усе хлопчыкі"; хаўрусам, супольна, калектывам, усе, усім кодлам
kol-hapaslónes *pl.* [*s.* כל־הפסלנות →poseler, psojles] уся подласьць, брыдота, усё плюгаўства, свавольства; **kol-hapaslónes-šeboójlem** *pl.* [*s.* -שבעולם] усе самыя кепскія рэчы, усё самае благое
kol-hatájmim [*s.* כל־הטעמים] увесь добры смак
kol-hatójeves *pl.* [*s.* כל־התועבות] усе нягоднасьці, усе грахоўныя й брыдкія рэчы
kol-hatójre *m/n* [*s.* קול־התורה] гук навучаньня, галасы й сьпевы студэнтаў-талмудыстаў
kol-hatojre-kúle [*s.* כל־התורה־כולה] уся цалкам Тора
kol-hó(j)n-deálme [*s.* כל־הון־דעלמא] усё багацьце сьвету
• far kol-hon-dealme nit... за ўсё багацьце сьвету не...
kolír *m*, -n [*altfr.* colur, *p.* kolor] колер; **kolirter** каляровы; **kolíriker, kolírfuler** (поўна)каляровы; **kolírndiker, kolirove(r)/kolorove(r)** шматкаляровы, шматколерны; **kolírlozer** бясколерны, бескаляровы
• s'bajtn zix in im ale kolirn ён зьмяніўся ў колеры
koliš=kuliš *m* [*ukr.* куліш, *p.* kulesz] *kul.* кулеш, рэдкая крупяная альбо бульбяная каша
kóliške=okóliške *f*, -s [*r.* околыш] акалышак
• Gej ix mir arajn cu majn gelibter froj, /gefin ix mir ejns un cvej, /af dem tiš lign hitlen, /ejns un cvej un draj. /Gib ix mir a freg majn gelibter froj: /– Vos far a hitlen dos iz? /Entfert zi mir: – Kop-šljapkers, /majn muter šikt mir dos. /Oj, kop-šljapkers mit rojte koliškes, /oj, oj, vej, majn harc tut mir vej, /az ix bin dox dajn man, – /ax, vos darfstu zej? *ffksl.* Заходжу я да сваей любімай жонкі й бачу, раз-два, на стале ляжаць шапкі, адна і дзьве, і тры. я пытаюся ў сваей любімай жонкі: – Што гэта за шапкі? Яна адказвае: – Шляпкі на макушку, мая маці мне іх прыслала. Ой, шляпкі на макушку з чырвонымі акалышкамі, вой-ёй-ёй, у мяне схапіла сэрца, калі я твой мужык, – ах, навошта яны табе?
kolít *m* [*r.* колит] *med.* каліт
koljás=kaljás *m*, -n, **koljaske** *f*, -s/-kn [*p.* kolasa, *ukr.* коляса] каляска, вазок
kolje *f*, -s [*p.* kolej, *ukr.* колія] 1. каляіна, каляя; 2. вузкакалейка
kolje *f*, -s [*p.* kolej?] кіпа, стос
koljende=kalende *f*, -s [*p.* kolęda] калядка; калядны падарунак
kol-jómaj [*s.* כל־ימי] "усе мае дні"; усё маё жыцьцё; **kol-jeméjhem** [*s.* -ימיהם] "усе іхныя дні"; усё іхнае жыцьцё; **kol-jómev** [*s.* -ימיו] "усе ягоныя дні"; усё ягонае жыцьцё
kol-jóxl *m* [*s.* כל־יכול] наймацнейшы, найсільнейшы; бог [*sin.* almaxtiker; got]
kolke *f*, -s [?] 1. дзірка ў абутку для шнурка; 2. папяросная трубка, кардонны муштук
Kol-meváser *m* [*s.* קול־מבשר] "Вяшчун" (назоў першай газэты на ідышы, якая выходзіла ў Адэсе паміж 1862–1878 гг.) [*sin.* onzoger]
kol-míne [*s.* כל־מיני] рознага роду/гатунку, разнастайны, усялякі, усіх сартоў [*sin.* alerlej, ale sortn]
kol-negíne *n* [*s.* קול־נגינה] прыгожы голас (сьпевака)
kolner *m*, *pl.* -s/kelner, *dim.* **kélnerl** *n*, -ex [*mhd.* kolner, *p.* kołnierz] каўнер
• gebn* emecn in kolner даць камусьці ў каўнер (у шыю)
Kolnidre *m* [*s.* כל־נדרי] "усе сьвятыя абяцаньні" (першая малітва, якая сьпяваецца ўначы напярэдадні Ём-Кіпуру)
kolodáč *m*, -es [*ukr.* колодач] вялікі нож
kolode *f*, -s [*ukr./r.* колода] калода
kolone *f*, -s [*d.* Kolonne] калона; **kolonke** *f*, -s калонка, слупок (у газэце)
koloten/koločen [*ukr.* колотити] калаціць; **k(o)lotnje** *f*, -s калатня, сварка, бойка
kolpek/kolpik/kolpak *m*, -es [*p.* kołpak] каўпак
kolškejn=mikólškn [*s.* כל־שכן(מ)] *bndv.* напэўна, безумоўна, вядома, аўжож, атож, анягож [*sin.* avade un avade, gevis]
kol-šójreš-dóver [*s.* כל־שורש־דבר] кожная падстава, прычына, драбяза; кожнае здарэньне, кожны выпадак
kol-tfuces-jisróel [*s.* כל־תפוצות־ישראל] паўсюдна, дзе ёсьць гэбрэі; усе гэбрэйскія кагалы
koltn *m*, *pl.* -s/kóltenes, **koltún** *m*, -es [*p.* kołtun, *ukr.* ковтун] каўтун; **koltenevate(r)** каўтунаваты
kol-túv *n* [*s.* כל־טוב] усялякае дабро, колькасьць добрых рэчаў
kolu kol hakícn [*s.* כלו כל הקיצין] гэта канец сьвету, горш ужо нельга
kolumne *f*, -s [*p.* kolumna] калонка, слупок (у газэце)
kolupen=kalupen (in) [*ukr.* колупати, *p.* kołupać] калупаць
kólvelox *m*, (-te *f*, -s) [*s.* כל־ולך] *iron.* пачынальнік, завадыяш, дзеяч, верхавод, штукар [*sin.* uftuer, maxer, celejger]

• zajn* mit emecn kolvelox быць з кімсьці ў блізкіх адносінах

kólverot *m*, -n [*r./ukr.* коловорот, *p.* kołowrót] шлягбаўм; вір; калаўрот

kolvírt *m*, -n [*d.* Kollektivwirtschaft] калгас; **kolvírtišer** калгасны; **kolvirtnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) калгасьнік

• dos kolvirtiše pojertum калгасьнікі, калгаснае сялянства

kol-xamóse/-xamóso/-xamósom [*s.* כל־חמתה/חמתו/חמתם] увесь ейны/ягоны/іхны гнеў, уся ейная/ягоная/іхная злосьць

• er lozt ojs af zej kol-xamosom, zajn ganc biter harc (Š.-A.) ён выліў на іх увесь свой гнеў, усё, што набалела на сэрцы

• ojslozn* kol-xamoso cu jenems kop выліваць увесь свой гнеў на чыюсьці галаву

kolzmán [*s.* כל־זמן] *bndv.* пакуль, як доўга; да тае пары, пакуль [*sin.* azoj lang vi, vi lang]; **kolzmán šehan(e)šome bekirbi** [*s.* שהנשמה בקירבי] "гэтак доўга, колькі душа ўва мне": на працягу жыцьця

• red mit im iber, kolzman er iz nox do перагавары зь ім, пакуль ён яшчэ тут

• [illegible] me lebt, iz alc cu vejnik (alc kejn cajt ništo; vil [illegible] alc hobn) *glxv.* пакуль жывеш, усяго мала (усё німа [illegible] усё хочацца мець)

kom = **kome** *f*, -s [*r.* ком, *p.* kom] ком, камяк; **komčes** *pl.*, **komkes** *pl. kul.* камякі, камы

komándeven [*r.* командовать] 1. камандаваць, распараджацца. 2. чыніць бязладзьдзе; дурэць, гарэзьнічаць, сваволіць

komár *m*, -n [*p.* komar, *r./ukr.* комар] камар

• a komar ken ojx bajsn *šprxv.* і камар можа ўкусіць

kómbele=kámbale *f*, -s [*r.* камбала] *zool.* камбала

kome *f*, -s [*d.* Komma] коска

• zeks kome axt шэсьць цэлых восем дзясятых (6,8)

komec *m*, -n [*s.* (ָ-)קמץ →nekude] дыякрытычны знак (ָ), які ў тэкстах на гэбрэйскай мове азначае галосную літару "о" (ставіцца ўьнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэтая галосная); **kómec-alef=o** *m/f* [*s.* אָ=אלף] "о", літара ў ідышы; **kómec-berdl** *n*, -ex бародка клінам, казьліная бародка

• az der šlimazl vil (az dos mazl vil nit), maxt komec-bejs – "be/ba" *glxv.* як не шанцуе, дык усё кулём

• komec-alef – "o" вельмі проста

• mitn špicikn komec-berdele (Š.-A.) з бародкай клінам

• zet že, kinderlex, gedenkt že, tajere, /vos ir lernt do, /zogt že nox amol un take nox amol: /komec-alef – "o"! (M. V.) глядзеце ж, дзеткі, запамінайце ж, даражэнькія, што вы вучыце тут, скажэце яшчэ раз і такі яшчэ раз: комэц-алэф – "о"

kómenik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [?] кватарант

komentár *m*, -n [*d.* Kommentar] тлумачэньне, камэнтар

komet *m*, -n [*p.* kometa] камэта

kómiker *m*, -s, (-n *f*, -s) [*p.* komik] комік; **kómišer** [*d.* komisch] камічны, сьмешны

kominik *m*, -es [*p.* kominek] камін; **kóminar** *m*, -es камінар

kómišbrojt=kúmisbrojt *n* [*d.* Kommiss] салдацкі сухар

komjúg *m* камсамол; **komjugist** *m*, -n, (-ke *f*, -s) камсамолец; **komjúgišer** камсамольскі

komód=kamód *m*, -n [*r./ukr.* комод, *p.* komoda] камода

• vi cum ejgenem komod як да сваёй камоды

komore *f*, -s [*p.* komora, *ukr.* комора] камора; **komornik** *m*, -es 1. кватарант; 2. брамнік; 3. каморнік

kompanje *f*, -s [*d.* Kompanie] кумпанія, кампанія; **kompánjeven zix** вадзіць кумпаніі, вадзіцца, знацца; **kompanejen, kompanírn zix** (kompanirt) (mit) зьвязвацца, злучацца, аб'ядноўвацца; **kompanéjišer** кампанейскі

komplicirter [*d.* kompliziert] складаны; **komplicirtkajt** *f* складанасьць; **komplicírn** (komplicirt) ускладняць; **komplikacje** *f*, -s ускладненьне

kompót *m*, -n [*p.* kompot, *r./ukr.* компот] кампот, узвар

kompozít *m*, -n [*d.* Kompositum] *lingv.* складанае слова

komprimírn (komprimirt) [*d.* komprimieren] сьціскаць

komrim *pl.* →kojmer *m* [*s.* (כומר(-ים] хрысьціянскі сьвятар

kon *m*, *pl.* -en/kener [*r.* кон] кон (у картах/танцах)

• onhejbn* af a najem kon пачаць з новага кону

• štejn* in kon стаяць на кану

• šteln alc in kon ставіць усё на кон

• tancn in kon танчыць карагодам

• der eršter kon iz an oremer mon (man) *glxv.* першы кон – бедны чалавек (першы выйграеш, першы і прайграеш)

končen [*r.* кончать] закончыць (навучаньне)

konen*=kenen* (er kon; gekónt) [*d.* können, kennen] ведаць, знаць; умець, магчы, быць у стане; **kontik** *adv.* (як) відаць; **kóntiker=kéntiker** значны, відны, прыкметны, бачны, пазорны; **kontik zajn*** паказ(в)ацца, выявіцца, выяўляцца

• kon zajn бадай (што), мабыць, мусіць, магчыма

konfekcje *f*, **konfekcjón** *m* [*d.* Konfektion] гатовае адзеньне, гатовая вопратка

konfé(k)t *m/f*, -n [*d.* Konfekt] цукерка

konforke *f*, -s [*r.* конфорка] камфорка, фаерка

koníšine/koníčine *f* [*ukr.* конюшина, *p.* koniczyna] *bot.* канюшына

konjók=kanjók *m*, -es [*r.* конёк] *fig.* канёк

konjugacje *f*, -s [*d.* Konjugation] *gram.* спражэньне; **konjugírn** (konjugirt) *gram.* праспрагаць

konjunkcje *f*, -s [*d.* Konjunktion] *gram.* злучнік

konjunktív *m* [*d.* Konjunktiv] *gram.* умоўны лад

konjušne *f*, -s [*r.* конюшня] канюшня, стайня; **konjux** *m*, -es конюх

konkaver [*d.* konkav] у(ва)гнуты

konke *f*, -s [*r.*] конка

konopatjen [*r.* конопатить] канапаціць

konoplje=kanoplje *f*, -s [*ukr.* коноплі, *p.* konopie] *bot.* каноплі

konovál=kanevál *m*, -es/-n [*p.* konował, *r./ukr.* коновал] канавал

konsekventer [*d.* consequent] пасьлядоўны; **konsekventkajt** *f* пасьлядоўнасьць; **konsekvénc** *f*, -n вывад, вынік, высновa

konsérvn *pl.* [*d.* Konserve] кансэрвы

konsonánt *m*, -n [*d.* Konsonant] *lingv.* зычны гук

konsumént *m*, -n [*d.* Konsument] спажывец

konte *f*, -s [*d.* Konto] рахунак

konte(n)ter [*d.* kontent] здаволены; **konté(n)t zajn*** быць здаволеным

konter=kanter *m*, -s бязьмен, вагі

kontinuírn (kontinuirt) [*d.* kontinuieren] прадоўжыць, прадаўжаць, працягнуць, працягваць

ko(n)tlét *m*, -n катлета

kontór=kanór *m/f*, -n [*d.* Kontor] кантора; **kontorke=kantorke** *f*, -s канторка, бюрка; **kontorščik=kantorščik** *m*, -es канторшчык

kontrabandist *m*, -n, **kontrabandžik** *m*, -es [*p.* kontrabandzista] кантрабандыст, шмуклер

kontrolirke *f*, -s [*d.* kontrollieren] кантролька, кантрольная табліца

konure=kanure *f*, -s, *dim.* **kanúrikl** *n*, -ex канура

konvalescénc *f* [*d.* Konvaleszenz] ачуняньне, папраўка; **konvalescírn** (konvalescírt) ачуньваць, папраўляцца; **konvalescént** *m*, -n, (-ke *f*, -s) чалавек, які ачуняе/ідзе на папраўку

konvekser [*d.* konvex] пукаты, выпуклы; **konvekskajt** *f* пукатасьць, выпукласьць

konvérb *m*, -n [*fr.* coverbe] дзеяслоўная прыстаўка, якая аддзяляецца

konvért *m*, -n [*r./ukr.* конверт] канвэрт, кувэрт, капэрта

konvój=kanevój *m*, -en [*r./ukr.* конвой, *fr.* convoi] канвой; **konvoirer** *m* канваір, канвойны; **konvoirn** (konvoírt) канваіраваць

kónžiles *pl.* [*r./ukr.* жила, *p.* żyla?] цьвёрдае жылістае мяса

kool=kohol *m/n* [*s.* קהל →kehile] кагал, гэбрэйская абшчына, грамада; кіраўніцтва кагалу, грамадзкія аўтарытэтныя асобы; чальцы кагалу

kop *m*, *pl.* kep, *dim.* **kepl** *n*, -ex, **képele** *n*, -x [*d.* Kopf] галава; **kóp-dareniš** *n* клопат, турботы; **kóp(-far)drejeniš** *f/n*, -n непрыемнасьць, назола, прыкрасьць; **kópkišn** *n* падушка; **kóp(-)marx** *m* галаўны мозг; **kópmenč** *m*, -n *iron.* разумнік, мудры, разумны, башкавіты чалавек (з галавой/розумам); **kóp-šlák** *m* арлянка (гульня); **kópnšprung** *m*, -en, **kópnurke** *f*, -s нырэц; **kópn-šure** *f*, -s [*s.* (שׂורה(-ות] загаловак; **kópštajer** *m*, -n, **kópgelt** *n* пагалоўны падатак, пагалоўшчына, подаць; **kópštik** *f/n hum.* хітрая выдумка, мудраваньне; **kópšupn** *pl.* перхаць; **kópšvindl** *m* галавакружэньне; **kópšvindldiker** галавакружны; **kóptixl** *n*, -ex хустка; **kópvejtik/kópvejtog** *m*, -n, **kópšmerc** *m*, -n галаўны боль

- a lojterer kop (an ofener kop) сьветлая/ясная галава
- a menč on a kop/zikorn безгаловы, безразважны чалавек
- ajnlejgn dem kop ручацца галавой
- arojsrufn* kopšvindl ba emecn закружыць галаву камусьці
- arumgejn* on a kop скарыстаць усе магчымасьці, зайсьці ў тупік
- avekšteln emecn dem kop af an ort паставіць камусьці галаву на месца (укласьці розум)
- brexn* zix dem kop ламаць сабе галаву
- culejgn kop cu epes ламаць галаву над нечым, прыкласьці да чагосьці розум
- der kop drejt zix галава круціцца
- drejen emecn a kop дурыць, круціць камусьці галаву
- er hot a vojl kepl ён кемлівы (добра цяміць)
- fardrejen dem kop задурыць/затлуміць галаву
- fun kop biz (di) fis з галавы да ног
- gejn* mitn kop durx der vant (šlogn* zix dem kop in vant) біцца галавой аб сьцяну
- haltn* kop памятаць
- hobn* a kop af di plejces (af zix) мець галаву на плячох
- hobn* a kop fun a minister мець галаву як у міністра
- hobn* a kop-dareniš (fun) мець клопат
- hobn* di ojgn in kop усё бачыць/заўважаць
- ibern kop цераз галаву
- ix gib dir dem kop даю табе галаву адсячы
- kop/kep af kop/kep галава на галаве (німа дзе яблыку ўпасьці)
- kop ci šlak (špiln in kop-šlák) арол ці рэшка (гуляць у арлянку)
- kop mojex magistrat! вялікая галава! (скарбы розуму)
- kop, gib sejxl! галава, дай розуму!
- maxn mit a kop kircer/nideriker абезгаловіць, адсякаць галаву
- mit kop з галавой
- m'zol zajn mit cen kep! хай хоць зь дзесяцьцю галовамі будзе!
- nit aros fun kop не выходзіць з галавы
- nit hobn* kejn kop (cu) ня мець цярплівасьці
- pikn emecn dem kop надакучаць, назаляць
- rexenen afn kop лічыць у галаве
- s'tut mir vej der kop мне баліць галава
- zajn* mit tojznt kep мець тысячу галоваў (аб вельмі разумным чалавеку)
- a kop on sejxl iz, vi a lomp on fajer *šprxv.* галава бяз розуму, як лямпа без агню (бяз розуму галава шабола)
- af dajn kop majn harcvejtik! *kll.* на тваю галаву ўвесь мой смутак!
- der kop zol ajx nit vej ton! каб ваша галава не балела!
- (gejn zolstu) mitn kop in dr'erd! *kll.* (мусіш ісьці) з галавой у зямлю! (акалей твая галава! бадай ты галавой наклаў!)
- in dr'erd mitn kop (mit di bejner)! *kll.* у зямлю з галавой /косткамі! (згінь ты на ўсе галовы! каб ты скрозь зямлю праваліўся!)
- kopdareniš kumt fun cores *šprxv.* ліха мазгі сушыць (дабро пушыць, а ліха сушыць)
- zibn un zibn iz elf – un der kop iz ajzn *glxv.* сем і сем – адзінаццаць, і галава жалезная (аб чалавеку, які сьцьвярджае, што мае добры розум, але робіць памылку за памылкай)

kopajen zix [*ukr.* копати, *p.* kopać] капацца, утыкаць нос

kopčen [*ukr.* коптити, *p.* kopcić] курэць, куродымець; **kópčerl** *n*, -ex газоўка, каганец; **kopoč** *m* [*r.* копоть] куродым, курадым

kópekl *n*, -ex [*d.* Kaulquappe?] *zool.* апалонік

koper *m* [*p.* koper, *ukr.* копер] *bot.* кроп

koperte=kuperte *f*, -s [*p.* koperta] 1. вечка гадзіньніка; 2. капэрта, канвэрт, кувэрт

kópete/kópite *f*, -s, **kopit** *m*, -es [*ukr.* копито, *p.* kopyto] капыт; капыл

- der šuster redt fun der kopete, der beker – fun der lopete *šprxv.* шавец гаворыць аб капыце/капыле, пекар – аб лапаце

kopice *f*, -s [*ukr.* копа, *p.* kopa] капа

kópike/kópeke *f*, -s [*d.* Kopeke] капейка; **kópikener**, **kópikeve(r)** капеечны; **kopéječnik** *m*, -es дробязны чалавек, скупярдзяй, скупянда

- betn* a kopike far aza lebn прасіць капейку за такое жыцьцё
- on a kopike in kešene (ba der nešome) без капейкі ў кішэні (за душой)
- a kopike hit op dem rubl *šprxv.* капейка рубель беражэ (рубель із гроша паходзіць)

kopíl=kapúl *m*, -n/-es, **kapile** *f*, -s [*ukr.* копил] капыл

kop(j)en [*ukr.* копати, *p.* kopać] 1. капáць; 2. тупнуць, тупаць, даць высьпятка, брыкнуць, брыкаць; **kope** *m*, -s высьпятак, удар нагой/капытом

kopke=kupke *f*, -s чапец, каптур, хуст(к)а (жаночы галаўны ўбор, які насілі ў Польшчы)

Kopl [→Jankev] Копл, Куба (мужчынскае імя)

- Kopl iz a gopl, gopl iz a vilke, vilke iz a Filke, Filke iz a Filaret/Filimon *glxv. hum.* Копл – "гопл", "гопл" – відэлец, відэлец – Філька, Філька – Філарэт/Філімон

kopne *f*, -s [*r.* копна] капа

kópule *f*, -s [*d.* Kopula] *gram.* зьвязка

korave(r)=karave(r) [*ukr.* коравий] каравы, брудны

korb *m*, *pl.* kerb(er), *dim.* **kerbl** *n*, -ex [*d.* Korb] скрынка, кош, кошык; **kórb-blumike** *bot.* складанацьветныя

korbe *f*, -s [*ukr.* корба, *p.* korba] *texn.* ручка, дзяржаньне, дзяржальна, калаўрот

korbn *m/n*. *pl*. korbones [*s*. (-ות)קרבן →makrev, makriv] ахвяра; *fig*. загублены, зьнішчаны, пашкоджаны, пакрыўджаны чалавек (які зьведаў ліха) [*sin*. ofer; umgebrengter, bafalener, baavlter]; **kórbn-akt** *m*, -n (сама)ахвяраваньне; **korbn-mínxe** *m*, -s [*s*. (-ס)מינחה], **korbn-mínxe-sider** *m* [*s*. סידור] жаночы малітоўнік зь перакладзенымі на ідыш малітвамі; **korbónes-grejter** гатовы на ахвяры

• brengen* far a korbn прынесьці ў ахвяру, складаць ахвяру

• faln* a korbn fun epes пáсьці ахвярай чагосьці

• zajn*/vern* a korbn (fun) станавіцца ахвярай

• az di cajt iz fariber, iz men poter fun korbones *śprxv*. час прайшоў, ахвяры не патрэбны (што было, на мора папльыло)

• Ot dize junge menčn /vet di velt zej benčn, /farlozn hajzer, giter, /glanc un glik, un pral! /Menčn geštudirte, /hojx civilizirte /viln zajn korbones /far dem ganen klal!.. (E. Z.) Вось гэтых маладых людзей сьвет блаславіць, яны пакідаюць свае хаты, майно, дастатак і шчасьце! Адукаваныя, цывілізаваныя, яны хочуць быць ахвярамі за ўвесь народ!..

• ci kumt der korbn cu dem mizbejex? *glxv*. ці пасуе ахвяра ахвярнику? (як хваробе кашаль, як хвароба з трасцаю)

kurč *m*, -n/-es [*r./ukr*.] корч, цялеш; **kórčeven** карчаваць

korcen [*p*. kurczyć się, *ukr*. корчитися, *r*. корчиться] курчыць, згінаць, камячыць; **korč=kurč** *m*, -n/-es корчы, сутарга, прыгун, карачун

• se korcet im far (cunojf fun) vejtik яго курчыць ад болю

Kordón *m* Кардон (стары назоў заходняй Галіцыі); **kordoner** 1. жыд – жыхар заходняй Галіцыі альбо Аўстрыйскай Імпэрыі; 2. заходне-галіцыянскі

kore *f*. -s [*r./ukr*. кора, *p*. kora] кара; **kórene(r)** з кары

kor(e)c=karc *m*, -es. *dim*. **kercl** *n*, -ex [*r*. корец, *ukr*. корець, *p*. korzec] карэц (мерны посуд)

koregírn/korigírn (koregírt/korigirt) [*d*. korrigieren] карэктаваць, выпраўляць

korejses [*s*. כריתות →kores] *tlmd*. "адсяканьне, адцінаньне"; назоў 7-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб шэрагу злачынстваў як вельмі цяжкіх грахох; "адсячэцца душа ягоная ад народа ягонага")

korek/kor(i)k *m*, *pl*. korkes [*d*. Kork, *p*. korek] 1. корак; 2. абцас; **kórkener** коркавы; **kórkeven** заткнуць; **kórkncier** *m*, -s корачнік, грэйцар

• a flaš on a kor(i)k *fig*. пляшка бяз корка (марнатраўнік)

• (ojs)drejen zix afn korek (vi der dajč afn korek) вярцецца на корку (кругом ды навокал; ухіляцца, выкручвацца, выдыгаць, хітраваць)

• az me darf hobn a mejlex iz a korik (a švanc fun a retex) ojx a mejlex *śprxv*. калі патрэбны кароль, дык і корак (хвост рэдзькі) будзе каралём (у шахматах)

korenejen/korenien/koronejen [*ukr*. коренити] праклінаць, клясьці

kores *m* [*s*. כרת →korejses] "адсяканьне, адцінаньне"; скарочаныя гады, заўчасная сьмерць (як кáра за пэўныя грахі) [*sin*. faršnajdung]

• hobn* kores-jorn памерці маладым

kores/koreš *m*, -n [*r./ukr*. карась, *p*. karaś] карась

• ba undz in tajx iz faran(en) koresn у нашай рацэ водзяцца карасі

kórete/kórite/kórote *f*, -s [*ukr*. корито, *p*. koryto] карыта, начоўкі, ночвы

korev 1. *m*, *pl*. krojvim, (-te *f*, -s) [*s*. (-ים)קרוב →krojve, krejves, mekarev, mekurev, farkrojvišn, bekorev, hiskarves] родзіч, крывіч, кроўнік, сваяк [*sin*. mišpoxe-mitglid, frajnt, ejgener]; 2. (cu) *adv*. блізка, зблізу, каля, больш-менш [*sin*. noent cu, mervejniker, arum]; **korev-leémes** [*s*. לאמת] блізка да сапраўднага, можна прыняць; **korev-lemé(j)kex** [*s*. למקח] "блізка да закрыцьця гандлю"; блізка да канца; **korev-lemálxes** *m*, *pl*. krojvim-lemálxes [*s*. למלכות] блізкі да кіроўных колаў, да ўлады; чалавек, які мае права на кіраваньне, які мае аўтарытэтную пратэкцыю

• beser a guter šoxn, ejder a šlexter korev *glxv*. лепш добры сусед, чым благі сваяк (брат збоку (радня на боку), а сусед на воку)

• jeder iz zix der neentster korev *glxv*. кожны сам сабе лепшы родзіч (свой свайму паняволі брат; сваяк сваяка бачыць здаляка; свая кашуля бліжэй да цела; кожны млын на сваё кола ваду цягне; кожнаму сваё мілейша)

• rajxe krojvim zajnen noente krojvim, oreme krojvim zajnen vajte krojvim (di krojvim derkent men, ven zej zajnen (az zej vern) rajx) *šprxv*. багатыя сваякі – блізкія сваякі, бедныя сваякі - далёкія сваякі (калі багат, то мой брат, калі худы, адыдзі туды; як я быў багаты – звалі ў кумы й сваты, а як стаў бедны – кожны морду верне; хто багат – усім брат, хто ж нічога ня мае, таго ніхто ня знае)

• vu es iz do an oreman, iz er majn korev *šprxv*. калі дзе які бядуля, дык абавязкова мой родзіч (к майму берагу нішто добрае не прыплывець: альбо трэска, альбо гнілая вець (альбо гаўно, альбо трэска); кінь на сабаку, то сваяку ў сраку)

koridór/koretór *m*, -n [*d*. Korridor] калідор

korim-uksóses *pl*. [*s*. כרים־וכסתות] падушкі й пярыны [*sin*. kišns un iberbetn]

korín=kurín *m*, -es курэнь, будан, хатка, хаціна, халупа

korišč *m* [*ukr*. користь, *p*. korzyść] карысьць, выгода, шчасьлівы выпадак

• gejn* in korišč ісьці на карысьць

kórjuške *f* [*r*. корюшка] *zool*. корушка, стынка

korme *f* [*r./ukr*. корма] карма (лодкі)

kórme(ne)n* (gekormet) [*ukr*. кормити, *r*. кормить] карміць, частаваць; **korme** *f* корм, харч; **kórmeštul** *f*, -n высокае крэсла для кармленьня малых дзяцей

• kormenen* mit havtoxes/terucim карміць абяцанкамі (абяцанкі-цацанкі, а дурню радасьць)

korn *m* [*d*. Korn] жыта; **kórener** жытні, аржаны; **kórnbrand** *m* сажа (хвароба збожжа); **kórnbrojt** *n* (korn brojt) аржаны/жытні хлеб; **kórnmel** *f* жытняя мука

kórnblum *f*, -en, *dim*. **kórnbliml** *n*, -ex [*d*. Kornblume] *bot*. валошка, васілёк

kórnkro *f*, -en [*d*. Krähe] *zool*. грак

korobke *f*, -s [*r./ukr*. коробка] 1. каробка, скрынка; 2. *hist*. скрыначны збор; **korobejnik/korobelnik=karabelnik** *m*, -es карабейнік

korómísle/korómesle *f*, -s, **korómísl** *m*, -en [*ukr*. коромисло, *r*. коромысло] каромысел, карамысла

korone *f*, -s [*p*. korona] карона; **koronke** *f*, -s каронка (зуба)

korpol *m* [?] рэпа

koršt=akóršt [*d*. erst einmal] *part*. -ка, сьпярша

koršul *f*, -n [*d*. Chor, Schule] харальная сынагога (рэфарматарская); **kór-xazn** *m*, *pl*. -xazonim [*s*. (-ים)חזן] кантар рэфарматарскай сынагогі

koršun *m*, -es [*r./ukr*. коршун] *zool*. каршун, коршак, каршук

kort *f*, -n, *dim*. **kertl** *n*, -ex [*d*. Karte] карта; **kórtn-špil** *f* гульня ў карты: **kórtn(-)špiler** *m* карцёжнік; **kórtnštibl** *n*, -ex картачны домік; **kórtn-varfer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) варажбіт
• (alc) vós in der kort (vos in kort štejt!) гэта горш за ўсё, німа нічога горш
• ofene kort адкрытая карта
• onrufn*/zogn emecn vos in der kort (af) ганіць, абражаць, лаяць кагосьці на чым сьвет стаіць
• s'iz a kort(nšpil)! гэта – (гульня ў) карты! (рызыка)
• s'špilt a kort карта ідзе (шанцуе)
• špiln in kortn (maxn a kertl) гуляць у карты
• ufdekn/efenen di kortn раскрыць карты
• varfn*/lejgn kortn кінуць карты, варажыць
• a kort hot fajnt a vajb un tištex *glxv*. карта ня любіць бабу й настольніцу
• a kort iz vi a hur *glxv*. карта – як блядзь
• a kort oder a palke! або карта, або палка! (кажуць, калі карцёжнік доўга думае)
• a kortn-špiler iz a briljant *glxv*. карцёжнік – брыльянт (ён цалкам у гульні, рабі зь ім, што хочаш)
• der, vos tojg nit cu kejn kort, tojg nit cu kejn ander zax *šprxv*. хто ня варты ў картах, той ні ў чым ня варты
• Ix hob geflanct a vajngortn, /der vajngortn iz nit gerotn... /X'hob faršpilt majne junge jorn, /oj, vi a kartjožnik in kortn. *flksl*. Я пасадзіла вінаграднік, вінаграднік засох... Я прайграла свае маладыя гады, ой, як карцёжнік у карты.
• kortn hobn in zix a magnet *glxv*. карты як магнэс
• kortn zajnen a sotn *glxv*. карты – сатана [סָטָן=שטן=359]
• kortngelt git men nit op *glxv*. картачныя грошы назад не вяртаюць
• špil ba naxt (in vinter) in kortn! вось і гуляй уначы/узімку ў карты! (кажуць, калі карта ня йдзе)

kort *m* [*p*. kort] *tekst*. корт (папяровая тканіна); **kórtener** картовы

korten (cu) [*ukr*. кортить, *r*. кортеть] карцець
• s'hot mix gekortet zogn zej мне карцела сказаць ім

kórtočkes *pl*. [*r*. корточки] кукішкі
• zicn* af di kortočkes сядзець на кукішках

korž *m*, -es, *dim*. **koržik** *m*, -es, **kóržikl** *n*, -ex [*r./ukr*.] корж(ык)

kos *m*, *pl*. kojses [*s*. (כּוֹס-)כּוֹס →kojse, farkojseter] кубак, бакал, келіх, чаша [*sin*. bexer, šejn gloz]
• kos šel broxe бласлаўёная чаша

kosák *m*, -es [*ukr./r*. косяк] касяк, нахіленая рыска (\ /)

kose(r) [*ukr*. косий, *p*. kosy] касы, косы; **kose** *adv*. коса, наўскос, наўскасяк; **kosoke(r)** касавокі; **kosókedikajt** *f* касавокасьць
• a kose regn/ksav касы дождж/почырк
• kose kukn af emecn скоса пазіраць на кагосьці
• zajn*/kukn kosoke быць касавокім

Kosev мястэчка Косава (Украіна)
• fun Kosev biz Kitev /iz a brikele faranen, /avu der Balšem /špacirn iz gegan'en *flksl*. паміж Косавам і Кутамі быў мосьцік, па якім Балшэм гуляў

kosev-vexósem [*s*. כתוב־וחתום →kasve-, kakosev, ksive, ksav, ksube, mixtev, nixtev] "запісана й падпісана"; моцна і ўпэўнена [*sin*. faršribn un untergeršribn, fest un zixer]

kosinke *f*, -s [*r*. косынка] касынка, хусьцінка

kos(j)en/košen [*ukr*. косити, *p*. kosić] 1. касіць; 2. *n* касьба; **kose** *f*, -s каса

kos(k)e/koške *f* [*ukr*. коса?] *anat*. сухажыльле, зьвязка

koske *f*, -s [?] напарстак (гульня)

koske *f*, -s [*ukr*. косковый?] кавалак цукру

kosmater [*ukr*. косматій, *p*. kosmaty] касматы, калматы

kosmonávt/kosmonójt *m*, -n, (-n *f*, -s), **kósmosnik** *m*, -es [*r*. космонавт] касманаўт

kosovorotke *f*, -s [*r*. косоворотка] касаваротка

kostjól/koščól *m*, -n [*ukr*. костьол, *p*. kościół] касьцёл

kostjúm *m*, -en [*fr*. costume] касьцюм, гарнітур

kostn [*d*. kosten] каштаваць; **kost** *m*, -n кошт, выдаткі; **kóstiker** дарагі; **kóstbarer** каштоўны, цэнны; **kóstbarkajt** *f* каштоўнасьць, цэннасьць; **kóstprajz** *m*, -n сабекошт
• kost dos! гэта каштуе таго!
• kostn vi a toxter ojscugebn каштуе як дачку выдаць
• kostn volvl танна каштаваць
• s'kost blut/gezunt (un lebn) гэта каштуе крыві/здароўя (і жыцьця)
• s'kost finf minut harc-klepeniš гэта каштуе пяці хвілінаў сэрцабіцьця (лёгкага перапуду)
• s'kost finf minut mit a xap гэта каштуе пяці хвілінаў з хапам (як лапаць сплесьці; як арэх раскусіць; як нагу ў бот уставіць; як волас перапаліць)
• s'kost im tajer (fun štik/krom)! *iron*. гэта каштуе яму дорага
• s'kost lere-gelt гэта варта платы за навуку
• s'kost mir a lax! гэта варта сьмеху! (як хукнуць; як абаранак зьесьці)
• fregn/cuzogn un lib/holt hobn kost kejn gelt nit *glxv*. запытацца/абяцаць і любіць – грошай не каштуе (за спрос ня б'юць у нос; запрос ня б'е ў нос)

kostre *f* [*p*. kostra, *ukr*. кострица, костра] кастрыца

kostrój=k(r)astrój *m* [*r*. сквозь строй] *hist*. скрозь строй (палачная дысцыпліна ў расейскім царскім войску)

košárn *pl*. [*ukr*. кошара, *p*. koszara] казарма

kóše(dik) [*s*. קשה →niškoše] *adv*. незразумела, загадкава, складана, няладна, дзіўна
• s'iz ober koše: fun vanen hot er zix genumen aher? (Š.-A.) аднак незразумела: адкуль ён тут узяўся?

kóšekl *n*, -ex, **košik** *m*, -es [*r*. кош, *p*. kosz] кошык

kóšer(er) [*s*. כּשר →kašres, hexšer, kšejrim, maxširin] 1. кошар, кашэрны (дазволены для спажываньня згодна зь юдэйскімі запаветамі); 2. годны, адпаведны, які пасуе, дазволены; апраўданы, ачышчаны, чысты, чэсны, сумленны, легітымны, законны [*sin*. tojgevdiker, pasiker, derlojbter; rejner, erlexer, gezeclexer, legitimer; *ant*. posl, trejf]; **košer-lepéjsex** [*s*. לפסח־] "дапасаваны для ўжытку на Пэйсах"; дазволена паводле пэйсаховых запаветаў; **kóšer-tanc** *m* танец маладога з маладой пасьля вясельнай вячэры; танец-карагод гасьцей вакол нявесты; танец гасьцей зь нявестай пасьля вянца ("micve-tanc"); танец сватоў пасьля першай шлюбнай ночы; **košer-vejóšer** [*s*. וישר־] слушна і як належыць быць, як мае быць, цалкам законна
• košer vi a xazer-fisl (xazer-fisl košer) кашэрны як сьвінячыя ножкі
• košere kejle кашэрны посуд
• košere nešome чыстая душа
• košere ojgn пакорлівыя, ласкавыя вочы
• košerer fardinst кашэрны заробак
• košerer haldz чыстае/кашэрнае горла
• a guter nar iz a košere behejme *glxv*. добры дурань -

кашэрная жывёла (з дурных людзі бываюць, а разумныя прападаюць, разумнымі сраку падціраюць)
• a košere mecie! вялікая важнасьць! наўда вялікая!
• a košerer jid mit a trejfe harc *glxv.* чысты жыд зь нячыстым сэрцам
• a košerer top mit a košern lefl (un a košerer lefl) iz košer *glxv.* калі гаршчок чысты й лыжка чыстая, дык і ежа чыстая
• der ejberšter zol cušikn (fun zajn košerer hant)! пашлі нам, божа, сваёю шчодраю рукою!
• der kacev bet af košer, der beder bet af trejf *šprxv.* мясьнік благае на кошар, лазеньнік благае на трэф (нячыстае)
• er hot es košer fardint! так яму й трэба! па заслугах!
• s'iz epes nit košer, vos er iz azoj ruik ёсьць нейкая падазронасьць, што ён такі спакойны
• s'vet zajn košer! будзе добра!
koš(k)e *m*, -s [*ukr.* кося, *p.* koś] *kšp.* кося, коська, конік, жарабя
košken/kosken=kečken песьціць, лашчыць, мілаваць, галубіць
košmár *m*, -n [*r. ukr.* кошмар, *p.* koszmar] кашмар; **košmár(ik)er**, **košmárišer**, **košmárfuler** кашмарны
košnik *m*, -es [?] стужка, тасьма
košulje=kušulje *f* [*ukr.* кошуля, *rum.*] *med.* краснуха
košulke *f*, -s [*p.* koszulka, *ukr.* кошуля] кашулька
kot *m*, -es, **koter** *m*, -s [*p.* kot, *d.* Kater] кот; **kótinke** *f*, -s кошачка, кацянятка; **kota** [*ukr.* кота] кота-кота, кіц-кіц
• hern emecn vi dem koter *hum.* слухаць кагосьці як ката (не зьвяртаць увагі)
• maxn a koter ojs зрабіць глупства
kótern [*d.* Kater?] бянтэжыць, надакучаць, назаляць
kotes=kutas *m*, -n, *dim.* **kótesl** *n*, -ex 1. кутас; 2. *fig.* пэніс; дурань, ёлуп(ень)
kotik *m*, -es [*r.* котик] *zool.* коцік; **kótikener**, **kótikove(r)** коцікавы
kotinke-halinke [*sl.*] *adv.* пусі-мусі
• zajn* mit jenem kotinke-halinke быць з кімсьці пусі-мусі
kotjelók *m*, -lkés [*r.* котелок] казанок, казанец, кацялок
kotlét=kontlét *m/f*, -n [*p.* kotlet, *fr.* côtelette] катлета
kotljár/kotljer *m*, -(e)s [*r./ukr.* котляр, *p.* kotlarz] катляр
kotn *m*, *pl.* ktanim [*s.* (קטן-)ים →katnes-; xejreš šojte vekotn] малалетак, які яшчэ не нясе юрыдычнай адказнасьці; **kotojnti** [*s.* קטנתי] я надта малы, я ня варты, я не заслужыў
kotúx=katúx *m*, -n/-es катух
kouč *m*, -n [*eng.* coach] трэнер, інструктар
koved *m* [*s.* כבוד →kibed, kvod-, lixvojd, nixbed, mexubed, mexabed, umbekovediker, bekoved, bixvojdiker] гонар, пашана, павага, паважаньне, чэсьць, рэспэкт, шанаваньне; годнасьць, каштоўнасьць [*sin.* respekt, derexerec, opšaj; verde, verdikajt; onzen]; **kóved-zuxer** *m*, -s ганарысты, фанабэрысты, пыхлівы чалавек; **kóved-zuxeráj** *f* ганарыстасьць, фанабэрыстасьць, пыхлівасьць; **kóved-zuxerišer** ганарысты, фанабэрысты, пыхлівы
• derfun vet im kejn koved nit cukumen з гэтага яму гонару не прыбудзе
• fartejdikn emecns koved абараніць чыйсьці гонар
• ix halt far a koved я лічу за гонар
• mitn šenstn koved! зь вялікім задавальненьнем!
• onton* emecn a koved durx bajzajn ушанаваць кагосьці сваёй прысутнасьцю
• opgebn* emecn koved шанаваць, выказваць пашану
• x'bet iber ajer koved я перапрашаю вашае чэсьці, прашу прабачэньня, выбачайце, даруйце за няёмкае слова
• cufil koved iz a halbe šand *šprxv.* зашмат гонару – напалову сорам
• der koved iz fun dem, vos git im, un nit fun dem, vos krigt im павага ад таго, каму дасі, а не ад таго, ад каго атрымаеш
• der nogid hot lib/fajnt koved vi a kac smetene *šprxv.* багацей (ня) любіць гонар як котка сьмятану
• der šenster koved iz, az me zict in der hejm *glxv.* найлепшая пашана – сядзець дома
• fun/far umkoved antlojf vos vajter, ober dem koved lojf nit nox *šprxv.* ад зьнявагі бягі як мага далей, але й за гонарам не ганіся
• fun koved vert men nit zat *šprxv.* гонарам сыты ня будзеш
• halt dir dem koved un zic in der hejm *glxv.* хто хвалюецца за сваю рэпутацыю, мусіць сядзець дома
• "koved" gefint men in jatke *glxv.* "гонар" знойдзеш у ятцы (*vrtš.* "koved" [*s.* כבוד] і "koved" [*s.* כבד] "пячонка")
• "koved" iz leber *glxv.* "гонар" – пячонка (*vrtš.* "koved" [*s.* כבוד] – [*s.* כבד] "пячонка")
• koved iz vi a šotn: vos mer du lojfst nox im (vos mer me lojft im nox), alc vajter antlojft er (ver es jogt zix nox koved – dervajtert zix der koved fun im) *šprxv.* гонар як цень: чым хутчэй бяжыш за ім, тым хутчэй ён аддаляецца
• lojf ništ nox dem koved, vet er alejn cu dir kumen *glxv.* ня бегай за гонарам – ён сам да цябе прыйдзе
• vemen es gejt, jenem iz koved *glxv.* каму ручыць, таму й пашана
koven [*p.* kować, *r.* ковать, *ukr.* кувати] 1. каваць, куць; 2. *n* коўка; **kóvál** *m*, -n/-jes, **kovel** *m*, -es, *dim.* **kovalčik** *m*, -es каваль; **kovadle** *f*, -s кавадла
• cvišn (dem) hamer un (der) kovadle паміж молатам і кавадлам
• er iz gekovet af ale fir ён падкаваны на ўсе чатыры
• koven in kejtn закаваць у кайданы
kovíl *m* [*r.* ковыль] *bot.* кавыль
Kovne *f* г. Коўна (Літва)
kóvrice *f*, -s [*ukr.* коверець] дыван
koxanek/koxan(č)ik *m*, -es, **koxanke** *f*, -s [*p.* kochanek] каханак, каханы; **koxen zix** кахацца
koxn [*d.* kochen] 1. варыць; 2. кіпець, бурліць; 3. *n* варка, варэньне, гатаваньне; **koxn zix** 1. варыцца; 2. гарачыцца, захапляцца, распаляцца; **kox** *m* сумяціца, гармідар; **kóx(ed)iker** кіпячы; кіпучы, гарачы; **kóxeniš** *n*, -n узбуджэньне, узварушэньне, разьюшанасьць; **kóxbux** *m/n*, *pl.* -bixer кухарская (кулінарная) кніга; **koxlje** *f*, -s, **kóxlefl** *m*, -en (а)палонік; *fig.* чалавек, які лезе ў кагальныя справы; **kóx-zalc** *f/n* кухонная (спажыўная) соль
• di arbet koxt работа кіпіць
• koxn zix vi a samovar/recejex/gazlen кіпець (гневам) як самавар/ліхадзей/разбойнік (як вада ў гаршку)
• koxn zix vi a šuster in bulbe-kaše *iron.* гарачыцца як шавец у камякох
• koxn zix vi der gazlen злавацца як разбойнік
• zajn* a koxlefl быць апалонікам (умешвацца, соваць нос ва ўсе справы)
• az me koxt nit in der voxn, hot men šabes nit vos cu esn *glxv.* хто ня варыць на тыдні, таму і ў суботу німа чаго есьці
• es koxt vi af a jarid, vi in kesl варыцца як на кірмашы, як у гаршку (бы ў катле; кіпіць як вада ў гаршку; дым стаіць каромыслам)
• kox, max, piš! вары, рабі, сікай! (хутка дамовіцца)
• koxn koxt men in top, un kibed git men op dem teler *glxv.*

ежу гатуюць у гаршку, а пачастунак падаюць на талерцы
• me est ništ azoj hejs, vi me koxt *glxv.* не ядуць так горача, як гатуюць
• oreme lajt koxn mit vaser *glxv.* бедныя людзі вараць на вадзе
• s'koxt vi in a hute/kesl/murašnik кіпіць як у гуце/катле /мурашніку (як вада ў гаршку)
• zi ken koxn far drajen: far zix, far der kac un farn hunt яна можа кіпець за траіх: за сябе, за котку і за сабаку

kozak=kazák *m*, -ákn, (-áčke *f*, -s) [*ukr.* козак, *p.* kozak] казак; **kozacke=kazacke** *f*, -s, **kozačók=kazačók** *m* казачок (танец); **kozacke(r)=kazacke(r)**, **kozákišer** казацкі; **kozak-hanígzl** *m* [*s.* גזל(י)נ(ה)ב] *iron.* абрабаваны злодзей (віноўнік, які абвінавачвае іншых)
• a štrojener kozak хвалько, папяровы гэрой (гэрой – штаны зь дзірой)
• a vajbl/jidene a kozak гром-баба, энэргічная жанчына
• gots kozak(n) *hum.* сьвяцейшы за Папу Рымскага
• helfn*/šatn vi a kozak an ejnore дапамагаць/шкодзіць як казаку сурокі
• kozacker jojšer казацкая (не)справядлівасьць
• s`past vi a kozak a zupice пасуе як казаку жупан
• šemen zix vi a kozak саромецца як казак
• kozakn rajtn, der fartex falt! *glxv.* казакі скачуць – хвартух спадае!
• ejn mol fun fornt, un ejn mol fun hintn iz "po kozacke" (hot a tam kecapixes-bidvoš) адзін раз сьпераду і адзін раз ззаду – гэта па-казацку (мае райскі смак)
• loz es zajn fun a kozak, abi cu lebn/gezunt (mit mazl) (zol zajn fun a kozak, abi af lange jor) *glxv.* хай будзе ад казака, абы быў здаровы (шчасьлівы) (аб байструку)

koze *f*, -s [*r./ukr.* коза, *p.* koza] 1. каза; 2. **kozak** *m*, -es турма; 3. махляр. круцель, ашуст, ашуканец, шальбер, шалыга, падшывала

kozer/kozir *m*, -s [*r.* козырь, *p.* kozera] *kort.* козыр; **kózirkort** *f*, -n казырная карта

kozev=kezev *m*, *pl.* kzovim [*s.* (-ים)כזב →kizev] хлусьня, фальш(ывасьць); **kozev-/kezev-vešéker** *m* [*s.* וושקר] безумоўная хлусьня, надзвычайная хлусьлівасьць

kozirók *m*, -es [*r.* козырёк] казырок, брыль
• štejn* pod kozirok (far) узяць пад казырок

kozjól *m*, -es [*r.* козёл, *p.* kozioł] казёл; **kózlene(r)** казьліны

kozle *f*, -s [*ukr.* кóзла, *r.* кóзлы] кóзлы

kóželke *f*, -s, **kóželik** *m*, -lkes [*p.* koziołek] куляньне, перакульваньне
• maxn kożelkes куляцца, перакульвацца

kožux *m*, -es [*p.* kożuch] кажух

kpejde *f* [*s.* קפידא/קפידה →kapdn, makped] строгасьць, гнеў, злосьць [*sin.* štrengkajt, corn]

krácboršt *m* [?] селядзец, парэзаны на кавалачкі

kracn [*d.* kratzen] чухаць; драпаць, драць; **krac** *m*, -n драпіна, скрабіна, клупіна, пісуга, пісужына, пісюга; **a krac ton*** пачухаць, пачасаць
• a krac ton* zix hinter/unter di ojern (dem ojer) пачухаць за вушамі/вухам
• hobn* zix cu kracn мець непрыемнасьці (якіх цяжка пазбыцца)
• kracn zix in peje чухаць скронь/патыліцу
• kracn zix vi a betler/xazer чухацца як жабрак/сьвіньня (як сьвіньня аб вугал/плот, пад плотам)
• a nedove iz a krac, a gmiles-xesed iz a šac *šprxv.* міласьціна – драпіна, добразычлівасьць – скарб
• a parx meg zix kracn *glxv.* пархуціку можна чухацца
• az der jid fajft, un der porec kract zix hintern ojer – iz a šlexter simen *glxv.* калі жыд сьвішча, а пан за вухам чухае – благі знак (бо звычайна наадварот)
• az me špilt zix mit a kac, muz men nemen far lib ir krac *glxv.* хто гуляецца з коткай, мусіць любіць яе кіпцюры
• az s'bajst, kract men zix *šprxv.* дзе кусаецца, там і чухаецца
• kracn un borgn iz nor gut af a vajl *glxv.* чухацца й пазычаць добра на кароткі час

kraft *f*, *pl.* -n/kreftn [*d.* Kraft] моц, сіла; **kráftiker** моцны, магутны; **kráftlozer** бясьсільны, нядужы; **kráftlozikajt** *f* бясьсільле, нядужасьць, слабасьць
• bavofnte kreftn узброеныя сілы

kragn=krogn *m*, -s, *dim.* **krágele** *n*, -x [*d.* Kragen] каўнер
• gebn* emecn in kragn даць камусьці ў каўнер (у шыю)

krajcer=grajcer *m*, -s [*d.* Kreuzer] крэйцар (манэта)

krajd *f/n*, -n, *dim.* **krejdl/krajdl/krajtl** *n*, -ex [*d.* Kreide] крэйда
• krajd iz gut – far verem *glxv.* крэйда добрая – для чарвяка (некалі дзеці елі крэйду, каб вывесьці рабакоў; але выразам карысталіся, калі крэйдай запісвалі картачны доўг)
• – Azoj vi se nit meglex fun švarce kojln /maxn vajse krajdn, /un ojb du vilst majne zajn – zolstu ba mir blajbn. *flksl.* – Калі нельга з чорнага вугля зрабіць белую крэйду, але калі ты хочаш быць маёй – можаш застацца ў мяне.

krajec *m*, -ajces, *dim.* **(a)krajčik** *m*, -es [*ukr.* (о)краєць] акраец

kraje-dabúediker [*s.* -כרעיה־דאבוה] нядружны, непрыхільны, раззлаваны, узлаваны, гнеўны [*sin.* umfrajndlexer, cekrigter, brojgezer]

krajke *f*, -s [*p.* krajka, *ukr.* крайка] пруг, беражок, крайка

krajšn [*d.* kreischen] скавытаць, скагатаць, скіг(ат)аць, скігітаць, крычаць

krajter, krajtexc *n*, -er [*d.* Kraut] гародніна, зеляніна, бацьвіньне; карэньне; **krájtex(c)er** *pl.* зёлкі; *kul.* карэньне

krájtišer [?] складаны, хітры, мудрагелісты

krajz *m*, -n, *dim.* **krajzl** *n*, -ex [*d.* Kreis] круг, кола; акруга; гурток; **krájzišer** акружны; **krajzn** кружыць, даваць кругаля; **krájzlinje** *f*, -s *mat.* акружнасьць; **krájzlojf** *m* кругаварот

krajzlen=krojzn=grajzlen [*d.* kräuseln] 1. кудзерыць, кучаравіць, віць, круціць; 2. рабаціць; **krajzl=grajzl** *n*, -ex 1. пасмачка, кудзеркі; 2. рабізна; **krajzlung** *f* завіўка; **krájz-šer** *f*, -n нажніцы для стрыжкі й завіўкі

krájzlfus=grájšlfus *m* [?] *kul.* квашаніна з вантробамі

kraken [*p.* krakać, *ukr.* крякати] кракаць, каркаць; **a krake ton*** кракнуць, каркнуць
• ven me kumt cu kroen, darf men kraken vi zej *glxv.* папаў у вараньнё – крычы, як яно (як улез у вараны, то й кракай, як яны; сеўшы між вароны, трэба гракаць, як і воны)

kramf/kramp *m*, *pl.* -n/kremp [*d.* Krampf] сутарга, корчы, карачун, дрыгун, канвульсія; **krámfhaftiker** сутаргавы; **kramfn** курчыцца; перасмыкваць, калаціць, крывіць
• se kramft im far vejtik яго курчыць ад болю
• s'hot cunojfgecojgn in kramf zajne fis сутарга зьвяла яму ногі
• a kramf/korč dir in lajb/bojx (in di kiškes/finger)! *klI.* а каб на цябе карачун прыйшоў! каб табе рукі пакорчыла!

kramole *f* [*r.*] крамола

krámštejn *m*, -er [*d.* Stein, *ukr.* крамень?] крэмень

kran *m*, -en/-es [*mhd.* kran, *p.* kran] кран (пад'ёмны)

kranc *m*, *pl.* -n/krenc, *dim.* **krencl** *n*, -ex [*d.* Kranz] вянок;

krencl *n*, -ех вясельны танец (карагод шаноўных гасьцей)
kranker [*d*. krank] 1. *m*, -ke хворы чалавек; 2. хворы; **krank** *f*, **krank(h)ajt** *f*, -n, **kránkšaft** *f*, -n хворасьць, хвароба, немач; **kránkerhéjt** *adv*. хварэючы, у хворым стане; **krank vern*** захварэць; **zajn* krank** быць хворым, хварэць; **kránklexer** хваравіты; **kránklegeriker** ляжачы хворы; **kránkn-hojz** *n*, *pl*. -hajzer бальніца, лякарня; **kránkn-švester** *f* мэдсястра; **kránkn-švesteráj** *n* дагляданьне за хворымі
• a kranke hant/fantazje хворая рука/фантазія
• er iz nit krank dos cu ton! ці хворы ён гэта зрабіць!
• az der kranker gejt cum dokter, vert geholfn – der dokter калі хворы ідзе да доктара, дапамога – доктару
• beser gezunt gehert, ejder krank gezen *glxv*. лепш чуць, што здаровае (недзе далёка), чымся бачыць хворае (аб дзіцяці)
• mit a gezuntn kop in a kranker/krankn bet ca здаровай галавой у хворы ложак (падкладай маладыя ногі пад старую сраку)
krant *m*, -n, **kran** *m*, -en [*ukr./v.*] кран(т) (водаправодны)
kranter/krantne(r)=kuranter [?] распаўсюджаны, ужывальны; дапушчальны; лепшы; **krantkajt** *f* распаўсюджванасьць, ужывальнасьць; дапушчальнасьць
• dos iz kranter гэта лепей
krap *m*, -n, *dim*. **krepl** *n*, -ех [*nhd*. krappe, *d*. Krapfen, *p*. krapel, krepel] 1. *kul*. маленькія калдуны, клёцкі з душой (зь мясам ужываюцца звычайна на Пурым, у сёмы дзень Сукэсу і напярэдадні Ём-Кіпуру; з сырам – на Швуэс); 2. трохкутная шапка службоўца альбо вайскоўца
krapen [*ukr*. крапати] крапаць
krapírn=krepírn (krapírt/krepírt) [*d*. krepieren] здохнуць, здыхаць, (с)канаць
• azoj halt ix in ejn vartn un ejn hofn, /ix vart, ix ver cepiket, ix krapir, /un der guter jor hot mir nox nit getrofn, /iz es meglex, az majn got zol blofn mir? (D. M.) такім чынам я чакаю і спадзяюся, я чакаю, я затурканы, я канаю, але на добры год яшчэ не натраліў, магчыма мой бог згуляў са мной жарт?
krasávice *f*, -s [*r*. красавица] прыгажуня, красуня; **krasavec** *m*, -vces прыгажун, красун
k(r)astrój=kostrój *m hist*. скрозь строй (палачная дысцыпліна ў расейскім царскім войску)
krášice=grášice *f*, -s [*p*. grasica] *anat*. вальлёвая/вальляковая залоза (у цяляці)
krate *f*, *pl*. -s/kratn [*p*. krata] крата; **krátene(r)** кратчаты; клятчасты, у клетку
kravát *m*, -n, **krávete/kravate** *f*, -s [*d*. Krawatte, *p*. krawat] гальштук
krax *m*, -n [*s*. (ʔ-)כרך] сталіца, вялікі горад
kraxn [*d*. krachen] 1. грука(та)ць, трашчаць (аб лёдзе); 2. рабіцца банкрутам; 3. *n* выбух, грукат, грук; **krax** *m*, -n 1. выбух, грукат, грук; 2. банкруцтва, крах, правал, праруха; **a krax ton*** грымнуць
kraž *m*, -es [*v*.] краж, плаха
krec *f/pl*., **krécikajt** *f*, **kréckrankajt** *f* [*d*. Kratze] *med*. кароста, парша (у жывёлаў); **kréciker** пархаты, паршывы, карасьлівы, шалудзівы; **krecik vern*** паршывець, шалудзівец
• krecik vi a xazer/cojg шалудзівы як сьвіньня/сука
• ojsmajdn* vi a krecikn пазьбягаць як пракажонага
krečme=kričme *f*, -s, **krečem** *m* [*mhd*. kretscheme, *p*. karczma] карчма; **krečmer/krečmár** *m*, -s, (-ke *f*, -s) карчмар
• farforn* in fremder krećme заехаць у чужую карчму (далёка зайсьці, зарапартавацца)
• ale tog a majl, ale šo a krečme *glxv*. штодня міля, штогадзіну карчма (фурман-п'яніца прыпыняецца каля кожнай карчмы)
• es nit dos dorf un nit di krećme! *glxv*. гэта ня тая вёска й ня тая карчма! (ня ў той стэп)
• kejn krečme tor men nit farmajdn *glxv*. не праміна́й жаднай карчмы
kredenc *f*, -n [*p*. kredens] сэрвіз, крэдэнс, буфэт, посудная шафа
kredit *m*, -n [*d*. Kredit] крэдыт
• kredit iz an ejdele materje *glxv*. крэдыт – далікатная матэрыя
kréftikn [*d*. kräftigen] у-, (за)мацаваць, у-, за|мацоўваць; **kréftikn zix** мацнець; **kréftiker** моцны, сільны; **kréftiker vern*** узмацнець, падужэць; **kréftikajt** *f* моц, сіла; **kréftikndiker** жыватворны
• farn zumer iz dos jingl gevorn kreftiker un iz ojsgevaksn за лета хлопчык паўзмацнеў і падрос
krejc=krajc *m*, -n [*d*. Kreuz] крыж; **krejcn** крыжаваць, с-, пера|крыжоўваць; **kréjcikn** расьпяць, раскрыжаваць; **krejcung** *f*, -en 1. (с)крыжаваньне; 2. **kréjc-veg** *m*, -n ростань, раздарожжа; **kréjcartik** *adv*. накрыж; **kréjcikung** *f*, -en расьпінаньне, раскрыжаваньне, расьпяцьце; **kréjcbejn** *m*, -er *anat*. крыж; **kréjcbild** *n*, -er расьпяцьце; **kréjc-cug** *m*, -n, **kréjcfor** *m*, -n крыжовы паход; **kréjcforer** *m*, -s крыжак, крыжаносец; **kréjckrig** *m*, -n вайна крыжакоў; **kréjcfarher** *m*, -n перакрыжаваны допыт; **kréjc(-)punkt** *m*, -n пункт перасячэньня; **kréjc-špin** *m*, -en *zool*. павук-крыжавік; **kréjcling** *m*, -en помесь, мешаніна
krejen [*d*. krähen] 1. сьпяваць, кукарэкаць; квахтаць, квактаць, кудахтаць; 2. ■ пеўневы крык
• a hon hot nit gekrejt певень не кукарэкнуў (ніхто слова не сказаў)
• a xazn zingt, un a hon krejt, iz nox nit glajx *glxv*. кантар сьпявае, а певень кукарэкае – гэта розныя рэчы
• az a hun krejet, šikt men zi cum šojxet, az a vajb krejet, šikt men zi lezozl *špixv*. калі курыца квохча, яе адпраўляюць да рэзьніка, калі жонка квохча, яе пасылаюць к чорту
• bin ix a hun, muz ix krejen *glxv*. калі я курыца, дык мушу кудахтаць (калі курэц, то насі люльку й тытунец)
• dem hon vilt zix krejen пеўню хочацца кукарэкаць
• er gejt, ven kejn hener krejen un kejn menćn zeen *glxv*. ён ходзіць, калі пеўні не крычаць, і людзі ня бачаць (відаць па вачох, хто ходзіць па начох)
• farvos farmaxt der hon di ojgn, ven/bešas er krejet? – er vil zol di velt mejnen (zol di velt visn), az er vejst es af ojsvejnik чаму закрывае вочы певень, калі ён сьпявае? – хай сьвет думае, што ён ведае свой сьпеў на памяць
• O, zajt gezunterhejt, majne libe eltern! /Ix for avek in vajtn veg, /vu kejn vint vejt nit, /un vu kejn fejgele flit nit, /un vu kejn hon krejt nit. *flksl*. О, бывайце здаровы, мае любыя бацькі! Я ад'яжджаю ў далёкі шлях, дзе вецер ня дзьме, дзе птушкі не лятаюць, дзе певень не крычыць.
• tut nor di hun a krej, hot zi šojn gelejgt an ej *špixv*. курыца толькі кудахнула – а ўжо зьнесла яйка
krejn *m* [*d*. Kren, *p*. chrzan] *bot*. хрэн
krejndl *n*, -ех [*d*. Krone →krojn] гальштук, пас, тасьма, жычка
krejs *m*, -n [*d*. Kreis] круіз, марское падарожжа; **krejsirn** (krejsirt) падарожнічаць па мору; **krejser/krejcer** *m*, -s крэйсер
krejves *f/n* [*s*. קי(י)רבות →kirves, korev, krojve, mekarev, mekurev] сваяцтва, кроўнасьць, сяброўства [*sin*. mišpoxe-farbindung, krojvešaft, frajntšaft]

krejz *f*, -en [*d*. Krause, *p*. kryza] брыж, жабо
krékene *f* [?] малодзіва
krekn [*ukr*. крекнути?] *hum*. легчы касьцямі; **krekn zix** (mit) задыхацца, давіцца, душыцца
• krekn far umetikajt паміраць ад нуды
• krekn zix hustndik кашаль з надрывам
krel *m*, -n [*d*. Kralle] кіпцюр, кіпець, пазур; **krein** дзерці, драпаць
krel=karél *f*, -n. *dim*. **krelxl** *n*, -ex [*d*. Koralle, *p*. koral] пацерка, каралі
krel *m*, -n [?] *argo* хлеб
krein [*d*. grellen?] кіпець, шумаваць
krem *m/f*, -en [*fr*. creme] крэм
kremen *m*, -(e)s, **krémnje-štejn** *m* [*r*. кремень] крэмень
• laxn mit kremenes сьмех скрозь сьлёзы (і сьмех і гора)
kremer *m*, -s, (-ke *f*, -s), **krémerl** *n*, -ex [*d*. Krämer] крамнік, гандляр; **kremeráj** *n* невялікі гандаль, гандлёвая справа
• az me šikt a nar in mark arajn (az a nar gejt in mark, cvišn di kromen), frejen zix di/ale kremer калі пасылаюць дурня на кірмаш, весяляцца ўсе гандляры
• dem kremer nart men nit *glxv*. крамніка не абдурыш
krémpeven [*p*. krępować] за-, у|мацаваць, за-, у|мацоўваць, увяз(в)аць; **krémpelec=krímpelic** *m* [*p*. krępulec] скрутак, жгут
krempirn zix (krempirt) [*p*. krępować się] адчуваць сябе нядобра (кепска/блага/дрэнна); саромецца; **krempirter** нядобры, хворы; сарамлівы
kremplen [*d*. krempeln] часаць (воўну)
krénice/krénece=kérnice *f*, -s [*ukr*. криниця, *p*. krynica] крыніца
• špaj nit in krenece, vest nox darfn trinken fun ir vaser *šprxv*. ня плюй у крыніцу, прыйдзеш па вадзіцу
krenken [*d*. kränken] хварэць; **krenken zix** засмучацца, сумаваць, смуткаваць, журыцца; **krenk** *f*, -en хвароба, хворасьць, немач; **krénkiker**, **krénklexer** хваравіты, балючы; **krénklexkajt** *f* хваравітасьць; **krenkung** *f*, -en, **krénkeniš** *f/n*, -n згрызота
• a krenk! трасцу!
• orxarn (onfregn zix) a krenk падхапіць (нажыць) хваробу
• visn*/kenen*/farštejn* a krenk (er iz a dokter, er vejst a krenk) трасцу што ведаць/разумець (ён доктар, ён ведае хваробу) (з анэкдоту)
• a kranker lebt fun krenk *šprxv*. хворы жыве хваробай
• a lange krenk iz a zixerer tojt *šprxv*. доўгая хвароба – пэўная сьмерць
• az me git krenk, hot men krenk *šprxv*. хто дае трасцу, дастае хваробы
• di cvejte krenk iz erger fun der eršter *šprxv*. другая хвароба горш за першую
• ejner vejst nit dem anderns krenk *glxv*. ніхто ня ведае чужой хваробы (чужая болька – людзям сьмех; чужая болька не баліць; да чужога цела німа нікому дзела)
• krenken zolstu! *kll*. хваробу/трасцу табе!
• ven cu a krenk iz do a refue, iz dos a halbe krenk *glxv*. калі ёсьць лекі, дык хвароба толькі напалову
• zol dir got gebn a lajxte krenk un a gutn dokter! дай табе божа лёгкую хваробу й добрага доктара!
krep *m*, **krepe** *f* [*d*. Krepp, *p*. krepa] *tekst*. крэп
krepinke *f*, -s [*r*. крапинка] крапінка
krepírn=krapírn (krepirt/krapirt) [*d*. krepieren] здохнуць, здыхаць, (с)канаць
krepke(r) [*r*. крепкий] моцны, дужы
krepl *n*, -ex, **krep(e)x** *m*, -n, **krap** *m*, -en [*nhd*. krappe, *d*. Krapfen, *p*. krapel, krepel] *kul*. маленькія калдуны, клёцкі з душой (зь мясам ужываюцца звычайна на Пурым, у сёмы дзень Сукэсу й напярэдадні Ём-Кіпуру; з сырам – на Швуэс); **krépiflejš** *n* мясная начынка для калдуноў
• gebn* mit a krepl in kop даць калдуном у галаву
• (afile) kreplex vert ojx nimes (cu esn) і калдуны прыядаюцца (адно надакучыць)
• az epl iz krepl, iz kugl a lokšntepl калі яблык – калдун, дык кугаль – гаршчочак для локшынаў
• dem gancn kez lejgt men nit arajn in ejn krepl *šprxv*. усяго сыру не кладуць у адзін калдун
• er maxt ojs im kreplflejš (maxn kreplflejš fun emecn) *glxv*. ён крышыць яго на дробныя кавалачкі
• Fišelex in vaser /un krepelex in puter... /Voser xosn vil nit nemen, /a ruex in zajn muter. *flksl*. Рыбкі ў вадзе, калдункі ў масьле... Бадай чорт пабраў маці таго жаніха, які ня хоча мяне ўзяць.
• jidiše keplex! – klogn un vejnen, un esn vajter kreplex *glxv*. жыдоўскія дзеці! – лямантуюць і плачуць, а далей ядуць калдуны (плачуць, таму што іх б'юць, а гатаваньне калдуноў зьвязана зь "біцьцём")
• kreplex in xolem iz nit kejn kreplex, nor ■ xolem *glxv*. калдуны ў сьне – не калдуны, але толькі сон
• kreplex zolstu (nit) esn! еж лепей калдуны! ідзі к д'яблу! каб ты быў здаровы! (кажуць, калі нехта нясе лухту)
• ven me šlogt, koxt men kreplex *glxv*. як б'юць, дык вараць калдуны (звычай дазваляў гатаваць калдуны тры разы на год: напярэдадні Ём-Кіпуру, калі б'юць пеўня-ахвяру, на сёмы дзень Сукэсу, калі б'юць вербалозам, і на Пурым, калі б'юць Гамана, і чацьверты раз, паводле народнага гумару, калі б'юць жонку)
kreps=krebs *m*, -n [*d*. Krebs] *zool*. рак
krésle *f*, -s [*r*. кресло] крэсла
kréstince *f*, -s [*sl*.] уласнасьць, маёмасьць
kreščen [*r*. крестить] хрысьціць
kretín *m*, -in [*d*. Kretin] крэтын
krexc(e)n [*d*. krächzen] 1. крахтаць, кректаць, стагнаць; 2. *n*, **krexc** *m*, -n стогн, енк; **a krexc ton*** крэхнуць, кректануць; **kréxceniš** *f* кректаньне, стагнаньне, енчаньне
• a froj brengt arojs mer in a krexc, ejder ■ mansparšojn in gancn al-xet *šprxv*. адзін стогн жанчыны выказвае больш, ніж раскаяньне мужчыны
• afile a bojm krexct bejsn faln *šprxv*. нават дрэва стогне, калі падае
• az me ken nit helfn dem frajnd mit gelt, zol men im xoč helfn mit a krexc *glxv*. калі нельга сябру дапамагчы грашыма, дык хоць стогнам
• ix hob far dir kejn krexc nit iberik *glxv*. у мяне на цябе й лішняга стогну німа (свайго ліха поўная хата)
• mit a krexc bacolt men nit a xojv *glxv*. стогнам доўгу не сплоціш
• zifcn un krexcn cebrexn a halbn guf fun dem menčn *glxv*. уздыхі й енк адбяруць палову цела/здароўя ў чалавека
kri *f* [*s*. קרי →ksiv; mesojre] *mx*. спосаб чытаньня слова, напісаньне якога адрозьніваецца ад вымаўленьня
kric(e)n [*d*. kritzeln, *mhd*. krizen] 1. (mit) скрыга(та)ць (зубамі); 2. вырэзваць, гравіраваць (на дрэве/мэталу/каменю); **kric** *m*, -n драпіна; скрыгат, скрыгатаньне; **kricbild** *n*, -er гравюра
• kricn mit di cejn скрыга(та)ць зубамі

krie *f* [*s.* קריעה →kojreje, krišme, krue-blue, kries-jamsuf] разрываньне адзеньня (у знак жалобы); **krie-blíe** [*s.* בליה] абадраны й брудны, у лахманох, у падранай вопратцы, абадранец, галадранец, абшарпанец, галабокі
- rajsn* krie разрываць на сабе вопратку, выказваць смутак; цяжка працаваць
- az man un vajb šlogn zix, rajsn zix di kinder a krie *šprxv.* калі мужык з жонкай б'юцца, дзеці ў роспачы
- er gejt krie-blie *glxv.* ён ходзіць як жабрак/абадранец
- far vemen horeve ix un rajs krie a ganc lebn? Take nor fun dajnetvegn dox, zunenju (M.M.-S.) дзеля каго я гарую й рвуся ўсё жыцьцё? Такі ж дзеля цябе аднаго, сынку

kries-hatójre *f* [*s.* קריאת־התורה] чытаньне Торы ў сынагозе ў час набажэнства

kries-jámsuf *m* [*s.* קריעת־ים־סוף →krie] *tnx.* разьдзяленьне Чырвонага мора Майсеем, пасьля выхаду габрэяў з [illegible] вялікія цяжкасьці, нечалавечыя намаганьні [illegible]
- [illegible]men* vi/mit (a) kries-jamsuf давацца зь цяжкасьцямі [illegible] kumt sverer on vi kries-jamsuf *glxv.* заробак даецца [illegible] чымся Майсею разьдзяленьне Чырвонага [illegible]

krig=krug *m f*, -n, *dim.* **krigl** *n*, -ex гарлач, збан, гладыш
- [illegible] di rebecn, /oj, iz dos a rebecn... /A pejsexdike krigele, [illegible] lokšn-kigele, /oj, iz dos a rebecn, /aza jor af mir! *flksl.* Ой, рабініха, ой, гэта рабініха... Пэйсаховы збаночак, з локшынаў піражочак, ой, гэта рабініха, каб я так жыў!

krig [*d.* Krieg] 1. *f*, -n вайна; 2. *m/f*, -n, **krigeráj** *f/n*, -en, **krígeniš** *n*, -n сварка, спрэчка, звада, грызьня, гырканьне; **kriger** *m*, -s, (-n *f*, -s), **krígsman** *m*, *pl.* -lajt ваяр, ваяка, супярэчнік; **krígerišer** ваяўнічы; **krígeriškajt** *f*, -n ваяўнічасьць, варожасьць, непрыязнасьць; **krígfirndiker** ваюючы, які ваюе; **krign zix** сварыцца; **krígscajt** *f* ваенны час; **kríg(s)(-)cuštand** *m* ваеннае становішча; **krígsgefangener** ваеннапалонны; **krígshak** *m fig.* тапор вайны; **krígšif** *f*, -n ваенны карабель
- bagrobn* krigshak закапаць тапор вайны
- cvej frojen in štub iz an ejbike krigeniš дзьве жанчыны ў хаце – вечная звада (агонь з вадою ў адной хаце не жывець)
- fun a krigeraj/milxome iz ništo vos vartn af guts (vart nit kejn guts) ад сваркі/вайны німа чаго дабра чакаць
- krign zix iber klejnikajtn сварыцца з-за драбязы
- krign zix vi di/cvej kec/hint, vi a kac mit a hunt, vi hint iber a bejn, vi švegerns біцца/сварыцца/жыць як два каты /сабакі, як кот з сабакам, як сабака за костку, як швагеркі (як агонь з вадою, як ятроўкі)
- a šlexte šolem iz beser, vi a guter krig *šprxv.* благі мір лепш добрай вайны (лепей лычны мір, чымся раменная свара; лепей саламяная згода, ніж залатая звада)
- az di ganovim krign zix, kumt der pojer cu zajn ku *šprxv.* калі злодзеі сварацца, мужык ідзе да сваёй каровы (і коні ўкрадзеныя знойдуцца, як злодзеі паб'юцца)
- badarft ir ajx cu krign, šlogt ajx beser! *glxv.* трэба вам сварыцца, лепш пабецеся!
- got krigt zix mitn vajb *glxv.* бог сварыцца з жонкай (кажуць дзеці, калі грыміць гром)
- iz a kabcn a mol gevezn, /flegt er nor mit got zix krign, /vunder iber vunder hot mit im getrofn, /ven er hot gezungen ot aza min nign: /čiri-bim, bam, bam... (L. M.) жыў на сьвеце бядняк, які толькі з богам і сварыўся, дзіва дзіўнае зь ім здарылася, калі ён сьпяваў такі напеў: чыры-бім, бам, бам...

krign* (gekrígn/gekrógn) [*d.* kriegen] 1. здабы(ва)ць, даста(ва)ць, прыдбаць, атрым(лів)аць; 2. *n* здабыча
- krign* jedies здабыць зьвесткі
- krign* kalte fis ногі падкасіліся
- krign* a psak/xejlek/gešlogn/bacolt атрымаць наганяй /удар/заробак
- krign* fun a štejn di vejxe атрымаць ад каменя мякіш (пра скнару)
- far gelt krigt men alc, nor nit tate-mame *šprxv.* за грошы толькі бацькі з мацерай ня купіш (абы грошы, то й роднага бацька купіш)
- m'ken ba im krign mit a štejn in kop ад яго можна атрымаць толькі камень у галаву (скнара)
- s'iz in ergec nit cu krign, me zol zuxn batog mit lixt днём з агнём не знайсьці
- vinter vestu ba im kejn štikl ajz umzist nit krign у яго і ўзімку лёду не дастаць (скупы зімой лёду ня дасьць)

kri(h)e/krije *f*, -s [*ukr.* крига, *p.* kryha] крыга

krik *f* [*d.* Krücke] ляска, качарга, мыліца, кульця, кульба, хадула

krik=karík=kerík=curík [*d.* zurück] *adv.* назад

krimen [*d.* krümmen] крыўляць, крывіць, корчыць рожы; **krim** 1. *m*, -en скажэньне, скрыўленьне; грымаса, гімора, крывая міна, мігі; 2. *f* нахіл, схіл; **krimeráj** *f* грымасьнічаньне, крыўляньне; **krimung** *f*, -en скрыўленьне, выгіб, выгін; паваротка (дарогі)
- krimen mit der noz (af) круціць (крывіць) носам
- in der krim наўскасяк, наўскасы, наўскос

kriminalnik *m*, -es [*d.* Kriminal] злачынец

krímpelic=krémpelec *m* скрутак, жгут

krinoline/krineline *f*, -s [*fr.* crinoline] *tekst.* крыналін

krip *m* [*ukr.* кріп] *bot.* кроп

krip *f* [*d.* Krippe] ясьлі

kripl *m*, -en [*d.* Krüppel] вырадак, пачвара; **krípldiker** выродлівы, пачварны, убогі; **krípldikajt** *f* убоства, пачварнасьць, агіднасьць

krire *f*, -s [*s.* קרירה(-ות)] моцны холад, мароз, сьцюжа [*sin.* grojse kelt, frost; *ant.* xmime]; **kríredіker** вельмі халодны, сьцюдзёны

krisilje *f*, -s [*sl.*] крэсіва

kriske *f*, -s [*ukr.* криси] крысо, брыжы, фальбона

krist *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Christ] хрысьціянін; **krístikn** хрысьціць; **krístlexer** хрысьціянскі; **krístntum** *n*, **krístnšaft** *f*, **krístlexkajt** *f* хрысьціянства; **krístikung** *f*, -en хрост, хрэст, хрышчэньне, кшчэньне; **kristlen zix** трымацца хрысьціянскага ладу жыцьця
- der kristlexer glojbn, di kristlexe emune хрысьціянская рэлігія, вера, хрысьціянскае веравызнаньне
- vi es kristelt zix, azoj jidlt zix як робяць хрысьціяне, гэтак жа робяць і жыды

krístn-dajč *n* [*d.*] нова-верхне-нямецкая мова

kristól/krištól/krištál *m*, -n [*d.* Kristall] крышталь; **kristólener/krištálener** крышталёвы

Kristus [*d.* Christus] Хрыстос

kriš(l)en [*ukr.* кришити] крышыць; **kriš** *m*, -n, *dim.* **krišl** *n*, -ex,

kríške *f.* -s крошка, крыха; **kríšldiker** рассыпісты

krišme *f* [*s.* קריאת־שמע →kojreje, krie, šma-Jisroel] "крышма /крыят-шма" (малітва, якая пачынаецца словамі "šma-Jisroel" і чытаецца раніцай, вечарам і на сон); **krišme-lejenen** *n.* -s агульнае маленьне разам з навучэнцамі хедара напярэдадні абразаньня

• lejenen krišme чытаць гэтую малітву

• mojre hobn* (citern) vi a ruex far krišme баяцца як чорт "крышмы"/ладану

• az dos vajb iz brojgez, lejent zi op krišme un drejt zix um cum man mitn toxes *vulg.* калі жонка злуе, яна чытае малітву й выстаўляе мужыку сраку

• az m'lejent op krišme, šloft men ruik *šprxv.* хто чытае малітву на сон, сьпіць спакойна

• host mojre? – lejen że krišme *hum.* баішся? – чытай малітву на сон

kriválnice *f.* -s [*p.* krzywulec, *v.* крывулі] полаз (саней)

krivden [*ukr.* кривдити, *p.* krzywdzić] (па)крыўдзіць; **krivde** *f.* -s (antkegn) крыўда

• onnemen* zix emecns krivde заступіцца за кагосьці

• er nemt zix on gots krivde *glxv.* ён заступаецца за бога (чалавек, які празьмерна выказвае сваю набожнасьць і павучае іншых)

krixn* (iz gekróxn) (in, cu, af) [*d.* kriechen] лезьці, лазіць; поўзаць; **krixer** *m.* -s, (-n *f.* -s) паўзун, праныра, пралаза; задзірака; **krixeráj** *f* угодлівасьць, дагодлівасьць, ліслівасьць; **krixerišer, krix(nd)iker** паўзучы; угодлівы, ліслівы; **krixgixkajt** *f* прыцішаньне, замаруджаньне; **krix-hejzelex** *pl.* паўзункі; **krixlox** *m/f, pl.* -lexer *texn.* лаз, люк

• krixn* af ale fir поўзаць на ўсіх чатырох

• krixn* far emecn af ale fir поўзаць перад кімсьці на карачках (на задніх лапках, рачкаваць)

• krixn* fun haldz (s'krixt im fun haldz) лезьці/перці з горла (празьмерна)

• krixn* in/far di ojgn лезьці ў вочы

• krixn* vi a padle/šnek/čerepaxe цягнуцца/паўзьці як падла/смоўж/чарапаха (бы старэчая пуга, як вуж/вусень, як муха на сыроватцы/смале)

• krixn* vi a vorem (in štojb), vi far a porec поўзаць як чарвяк (у пыле), як перад панам (рачкаваць)

• krixn*, vu me darf un vu me darf nit лезьці куды трэба й куды ня трэба

• az di tir iz ofn, darf men nit krixn durxn fencter *šprxv.* калі дзьверы адчыненыя, ня варта лезьці праз вакно

• az me ken gut krixn, krixt men aruf *glxv.* хто можа добра лазіць, той пралезе наверх

• der emes/sejxl iz a krixer *glxv.* праўда/розум – праныра (праўду не закапаеш)

• di ojgn krixn fun kop вочы лезуць на лоб

• er lozt zix krixn afn kop ён дазваляе залазіць/садзіцца сабе на галаву

kríž(ik) *m.* -es [*ukr.* криж, *p.* krzyż] крыж; *anat.* крыж, паясьніца, сярэдзіна; **krížik** *m.* -es дэнка, дэнца, днечка (для рэзкі мяса альбо раскачваньня цеста)

• duren emecn dem kríż дурыць камусьці сярэдзіну (нэрваваць, раздражняць кагосьці)

kro(e) *f.* -en [*d.* Krähe] варона; **króen-nest** *f.* -n вароніна гняздо

• a kro in pave-federn варона ў паўлінавым пер'і

• a vajse kro белая варона

• az di kro lernt zix a najem gang, fargest zi dem altn *šprxv.* калі варона зьведала новы ход, яна забывае стары

• di kro flit hojx un zect zix af a xazer *šprxv.* варона лётае высока, але садзіцца на сьвіньню (у бруд)

krogn=kragn *m.* -s, *dim.* **krágele** *n.* -x [*d.* Kragen] 1. каўнер; 2. шыйка, горлачка птушкі

kroi *m.* -m [*s.* (ם-)קראי] караім (сэктанты, якія ў Бабілёніі ў VIII ст. выракліся Талмуду й аддзяліліся ад гэбрэйскага народу) [*sin.* karaimer]

krojn *f.* -en, *dim.* **krejndl** *n.* -ex, **krójnele** *n.* -x [*d.* Krone] карона; **krojnen=krejnen** [*d.* krönen] каранаваць, (у)вянчаць; **krojnung=krejnung** *f.* -en каранаваньне; **krójnbletl** *n.* -ex пялёстак; **krójnprinc** *m.* -n кронпрынц; **krójnštot** *f, pl.* -štet сталіца; **krójnverk** *n* галоўная справа

• a krojn afn kop *fig.* "карона" на галаве (пархі)

• majn krojn золатца маё, мой даражэнькі (зварот)

• mame krojn любая/родная матуля (зварот)

krójste(ne)n (zix) [?] рухацца, перамяшчацца

krojt *f/n* [*d.* Kraut] капуста; **krójt-vorem** *m, pl.* -verem *zool.* капусьнік; **krójt-babele** *n.* -x, **krójtflaterl** *n.* -ex, **krójt-federl** *n.* -ex *zool.* бялян-капусьнік

• a hejptl/kepl krojt галоўка капусты, качан

• zojer(e) krojt квашаная капуста

• a nar vakst vi in krojt arajn *glxv.* дурань расьце як у капусьце (дурняў ня сеюць і ня жнуць, яны самі растуць)

• der volf zol zajn zat, un dos kepl krojt zol zajn ganc *iron.* і воўк мусіць быць сытым, і капуста цэлая

• er hakt vi in krojt *glxv.* ён сячэ як у капусьце (прорва ненасытная)

• fun brojt (mit krojt) vern di bakn rojt *šprxv.* ад хлеба (з капустай) становяцца чырвонымі шчокі

• krojt fult di hojt *glxv.* капуста пучыць жывот (ад капусты ногі тлусты; як капуста тлуста, то і ў жываце ня пуста)

krojvim *pl.* →korev *m.* (-te *f.* -s) [*s.* (ים-)קרוב] родзіч, крывіч, кроўнік, сваяк; **krójve(te)** *f.* -s [*s.* (ות-)קרובה] родзічка, сваячка: **krójvišer** родны, сваяцкі, роднасны, кроўны; **krójvešaft/krójvišaft** *f.* **krójviškajt** *f* роднасьць, сваяцкасьць, сваяцтва; **krojv(l)en (zix)** (па)радніцца

krojzn=krajzlen=grajzlen [*d.* kräuseln, *mhd.* krusen] кучаравіць, кудзерыць; **krojz** *m.* -n, *dim.* **krajzl** *n.* -ex 1. пасма, кудзеркі; 2. колца (дыму); **krójziker** кучаравы, кудзерны

• - Du libst mix? – Ix lib dix! – Du šemst dix? – Ix šem mix... /– O, lib mix un šem dix un švajg, /un ze vi es mišn zix pex-švarce krojzn /mit goldene... trala-la-la... (Z. Š.) – Ты любіш мяне? – Я цябе люблю! – Ці сорамна табе? – Мне сорамна... – Дык любі ж мяне, мей сорам і маўчы, і глядзі, як мяшаюцца чорныя смаляныя кудзеркі з залатымі... тра-ля-ля-ля...

krok *m.* -n [*ukr.* крок, *p.* krok] крок, шаг

Kroke *f* г. Кракаў

• Kroke iz nit in ejn tog gebojt gevorn *glxv.* Кракаў не за адзін дзень пабудаваны (не за дзень Вільня станавілася)

• zen* Kroke mit Lemberg/Lemberik убачыць Кракаў зь Львовам (ад моцнага ўдару) (аж сем карчмоў/бажніц /касьцёлаў/жыдоўскіх школаў убачыць; семдзесят сем агнёў убачыць; аж зоркі ў вачох заскакалі; сьвечкі ў вачох засьвяціліся; яскаркі з аччу пасыпаліся)

krokve *f*, -s [*ukr*. кроква, *p*. krokiew] кроква
krolik *m*, -es [*r*. кролик] *zool*. трус; **królikener** трусіны
krom *f*, -en, *dim*. **kreml** *n*, -ex [*d*. Kram, *p*. kram] крама; **kromen** мець краму, гандляваць
• hit ajer gezunt, ir krigt es nit in krom far kejn šum gelt! беражэце сваё здароўе, не сварэцеся ў краме за кожную капейку!
• a krom iz a ganev *glxv*. крама ёсьць злодзей (часам невядома, куды дзяваюцца грошы)
• Avreml! vos hert men in dajn kreml? *glxv*. Абраме! што чуваць у тваёй краме?
• beser cu firn a klejn kreml mit ejgn gelt, ejder a grojse krom mit fremd gelt *glxv*. лепш мець маленькую крамку, але ўласную, чымся вялікую, але чужую (лепш біць свае вошы, ніж лічыць чужыя грошы; на чужое шчасьце мухаю ня пасьці; лепей сваё благое, чым чужое добрае)
krónike *f*, -s [*d*. Chronik] хроніка, летапіс; **króniker** *m*, -s хронікёр, летапісец
krónkrigelex *pl*. [*d*.] *bot*. званочкі
krop *m* [*v*.] *bot*. кроп
krop *m* [*d*. Kropf] *med*. вальняк, вальлё
• me hodevet dem indik biz Pejsex nor culib dem krop *glxv*. індыка гадуюць да Пэйсаху толькі дзеля вальняка
krópeve/krópive *f* [*r*. крапива, *ukr*. кропива] *bot*. крапіва
• opbrenen/opbrien zix mit kropeve апячыся крапівой
kropívnice *f* [*r*. крапивница] *med*. крапіўніца
• es vakst vi kropeve/švemlex nox a regn ён расьце як крапіва/грыбы пасьля дажджу
• naronim un kropeve vaksn afile on a regn *glxv*. дурні й крапіва растуць нават без дажджу
kropjen [*ukr*. кропити] пырскаць, капаць па кроплі
kropn [*d*. köpfen] набі(ва)ць, нап(і)хаць, напхнуць; адкармліваць (гуся)
krošim *pl*. [*s*. קרשים] "дошкі", якія кладуць на дно магілы [*sin*. breter]
krot=krit *m*, *pl*. -n/-es/kret [*r./ukr*. крот, *p*. kret] *zool*. крот; **krótbergl** *n*, -ex кратавіна
krovjanke *f* [*r*. кровянка] *med*. крываўка, воспа ў кароў
kroxim *pl*. →kerex *m* [*s*. (כרך-)ים] том (кнігі)
kroxmel/kroxm(á)l *m* [*p*. krochmal, *ukr*. крохмаль] крухмал; **kroxmal(j)en** крухмаліць; **kroxmalne(r)** крухмальны
kručen [*ukr*. крутити, *p*. kręcić] круціць, хітраваць, віляць; **kručel** *m*, -es круцель; **kručke** *f*, -s круцельства, крутня, ашуканства
kručke *f*, -s [*v*. бручка?] рэпа
• az cibele iz biter, iz kručke rojt *glxv*. як цыбуля горкая, гэтак і рэпа чырвоная (недарэчнае параўнаньне)
kručók/kručik *m*, -es [*p*. kruczek, *r./ukr*. крючок] кручок, гаплік, гачок; *fig*. зьедлівасьць, падчэпка
kručók/kručik *m*, -es [*v*. круг, *ukr*. крючок, *d*. Krug] кручок (пасудзіна, пляшка каля чвэрткі літра)
krue-blúe/-uvlúe [*s*. קרוע־בלוע/־ובלוה →kojreje, krišme, krie] абадраны й брудны (у лахманох, у падранай вопратцы), абадранец, галадранец, абшарпанец, галабокі [*sin*. opgerisn um opgeślisn]
krug *m/f*, *pl*. -n/krig, *dim*. **krigl** *n*, -ex [*d*. Krug] гарлач, збан, гладыш, крынка
• der krug trogt azoj lang vaser, biz er blajbt on ojern (dos krigl gejt azoj lang nox vaser, biz dos ojer brext zix op) *šprxv*. да пары збан воду носіць: вушка адарвецца, і збан паб'ецца (да пары сіцечка сее: гарцаваў, гарцаваў, пакуль карку не зламаў)
• zi šemt zix vi di kac, vos hot ufgegesn dos krigl/tepl (mit) smetene яна саромеецца як котка, што зьела крынку сьмятаны (глядзіць як мыш з дражджоў (як пацук з мукі); стыдаецца як казёл у капусьце)
kruim *pl*. [*s*. קרואים] госьці
kruk *m*, -es [*r./ukr*. крюк] крук, гак
krulik=krolik *m*, -es [*p*. królik, *r*. кролик] *zool*. трус
krumer [*d*. krumm] 1. (krímerer) косы, крывы; 2. *m* кульгавы; **krum** *adv*. наўскос, наўскасяк, скажона; **krume** *f*, -s *mat*. крывая; **krumkajt** *f* крывізна; **krúmlexer** касы, незадаволены, зайздросны; **krúmbanic** *m*, -n кепскае /дрэннае/благое) карыстаньне; **krúmfísiker** крываногі; **krúmgedrang** *n*, -en падман, мана, крутня, хітрасьць; **krúmlápediker** касалапы, крывалапы; **krúmlíniker** крывалінейны; **krumrúkndiker** перакошаны, з крывой сьпінай
• a krum vort крывое/няшчырае слова
• a krume mine крывая міна/мора
• a krumer ponem/ksav/špigl/šmejxl крывы твар/почырк, крывое люстэрка, крывая ўсьмешка
• in der krum наўскасяк, наўскасы, наўскос
• krum kop крывы розум
• krum ojstajćn скажона тлумачыць
• krum un lom un hojkerdik крывы, кульгавы й гарбаты
• krum un štum крывы і нямы
• s'iz nit krum гэта – ня крыва (пасуе)
• a tojber hot gehert, az/vi a štumer hot dercejlt, az a blinder hot alejn gezen, az a krumer iz gelofn глухі *glxv*. чуў, як нямы распавядаў, што сьляпы бачыў, як кульгавы бег (глухі сказаў: паслухаем, а сьляпы – пабачым)
• beser a krumer fus, ejder a krumer kop *glxv*. лепей крывая нага, чымся крывая галава (бяз розуму горш, чым без здароўя)
• bešas hadxak iz a krume nekejve ojx gut – abi zi ligt nor glajx *glxv*. у крайнім выпадку крывая баба таксама добра, абы яна толькі роўна ляжала
• es iz nito kejn glajxers, vi a krume lejter, un kejn krumers. vi a glajxverter *šprxv*. німа нічога прамей крывых драбінаў і крывей прамога выслоўя
• kejn krumer iz cu im nit glajx ні адзін кульгавы яму ня роўня
• ojx mit krume fis kon men gejn af a glajxn veg *šprxv*. і з крывымі нагамі можна ісьці роўным шляхам
• orem iz nit rajx – krum iz kejn glajx *šprxv*. бедна – не багата, крыва – ня роўна
• ven di lixt iz krum, iz der šotn krum *šprxv*. калі сьвятло крывое, цень таксама крывы (які поп, такі й прыход: ад дурнога куста й дубец крывы, і ягада пуста)
krup *m*, -n [*r./ukr*. круп, *fr*. croupe] круп (каня), крыж
krup *m* [*r*. круп, *fr*. croup] *med*. круп
krupne(r) [*r*. крупный] буйны
krupnik *m*, -es [*p*. krupnik] *kul*. крупнік, крупеня (суп з пацаку з грыбамі); **krupenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) мельнік, крупадзёр
• ba vemen di perl iz šiter, un ba vemen der krupnik iz biter *glxv*. у кагосьці пэрлы дробныя, а ў кагосьці крупнік

горкі (аднаму аж з горла прэ, а другі з голаду мрэ; аднаму льецца, а другому нават ня капае; аднаму шчасьце ракою плыве, а другі ў няшчасьці цэлы век жыве; бог зь людзьмі робіць ігрыска: аднаго ўгору, другога нізка)

• blut iz nit kejn krupnik *glxv.* кроў – ня крупнік (кроў не вада – разьліваць шкада)

• az krupnik iz an axile, iz Xandrivke a kehile *glxv.* калі крупнік – ежа, дык Хандрыўка – кагал (лахман – не адзежа, зацірка – ня ежа)

kruv *m*, -im [*s.* (כרוב-)ים] хэрувім, керубім

krux(k)e(r), **kruxle(r)** [*ukr.* крихкий] крохкі

kruz=xruz *m*, -im [*s.* (כרוז-)ים →maxrez] вызаў, выклік, адозва, вокліч, покліч, абвестка (ад імя рабіна) [*sin.* ojsruf, proklamacje]

krúževe *f*, -s [*r.* кружево] карункі

kružók *m* [*r.* кружок] кола (сяброў), суполка

ksav [*s.* (כתב-)ים →kakosev, ksive, ksube, kosev-, mixtev, nixtev, Kisve(j)-hakojdeš, (še)biksav] 1. *m/n*, -n почырк; 2. *m/n*, *pl.* ksovim пісьмо, дакумэнт, папера, літаратурны твор, літаратурная праца [*sin.* (hant)šrift, gešrifts, dokument]; **ksavjád** *m/n*, *pl.* -n/kisve-jád, **k"j** *abr.* [*s.* כ"י=(כתבי־יד/ן-)יד] рукапіс, манускрыпт; **ksav-pláster** *m*, *pl.* kisve-pláster [*s.* (כתבי־)פלסתר] пасквіль, брахняпіс, паклёп, абмова [*sin.* paškvil]; **ksav-rabónes** *m/n* [*s.* רבנות] пісьмовы дагавор паміж кагалам і рабінам: запрашэньне на займаньне пасады рабіна

• dos iz zajn ksav гэта ягоны почырк

• mejdl mit a ksav дзяўчына, якая страціла нявіннасьць

• perldiker ksav (perl-ksav) бісэрны почырк

ksise=gsise *f*, -s [*s.* (ות-)נסיסה →gojses] агонія, сьмерць, кананьне

ksiv *m*, -n [*s.* (ן)כתיב →mesojre; kri] *tnx.* напісаньне слова, якое паводле традыцыі адрозьніваецца ад вымаўленьня; **ksive** *f*, -s [*s.* (ות-)כתיבה →kasve-, kakosev, ksav, ksube, kosev-, mixtev, nixtev] пісьмо, каліграфічны шрыфт, рукапісныя літары; **ksiven** каліграфічна выпісваць гэбрэйскія квадратныя літары; **ksiveráj** *n* каліграфія; **ksívišer** які мае дачыненьне да квадратных літараў; **ksive-vexsíme tojve** *f* [*s.* וחתימה טובה] "добры запіс і запячатваньне"; віншаваньне на Рош-Гашону (пажаданьне добрага Новага году)

ksjondz=kšondz *m*, -n/-es [*p.* ksiądz] ксёндз

ksorim *pl.* →keser *m* [*s.* (כתר-)ים] арнамэнтальная карона, якой упрыгожваецца Тора ў сынагозе

ksovim *pl.* [*s.* כתבים →ksav] літаратурныя творы, працы

ksube *f*, -s [*s.* (ות-)כתובה →kasve-, kakosev, ksav, ksive, kosev-, mixtev, nixtev] шлюбны кантракт/дагавор [*sin.* xasene-opmax]; *hum.* напісаны рахунак, дакумэнт продажу; **ksubes** *tlmd.* назоў 2-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб абавязках паводле шлюбнага дагавору)

• az der zun hot xasene, git er dem vajb a ksube, un der mamen a get *šprxv.* калі сын жэніцца, ён бярэ шлюб з жонкай, але дае развод маці

• az me šrajbt dem vajb a ksube, git men a get der Tojre *šprxv.* хто бярэцца з жонкай, той разводзіцца з Торай (ажаніўся – той перамяніўся)

Ksuvim *pl.* [*s.* כתובים →tilim, mišle, Iev, di finf megiles, Daniel, Ezre, Nexemje, divre-hajomim a'/b'] трэцяя частка Старога Запавету (пасьля Торы й Прарокаў) [*sin.* šriftn]

kšak *m*, -es [*p.* krzak] куст, хмызьняк

kšal-bérex *m* [*s.* כשל־ברך →maxšl, mixšl, nixšl] "спатыклівы, са слабымі каленямі"; хісткі, няўстойлівы, слабы на ногі чалавек; чалавек, які надарваўся; кілун [*sin.* štrojxler af di kni, vakldiker, švaxer af di fis; gebrixter]

kšej-ójref *m* [*s.* (קשי־) קשה־עורף] упарты чалавек, упорнік [*sin.* hartnekiker menč, akšn]; **kši-ójref** *m* [*s.* קשי־] упартасьць, настойлівасьць, упорлівасьць, натурлівасьць [*sin.* hartnekikajt, ajngešpartkajt]

kšejrim [*s.* כשרים →košer, kašres, hexšer, maxširin] кашэрныя, годныя, якія пасуюць; дазволеныя; ачышчаныя, чыстыя; чэсныя, сумленныя [*sin.* košere, rejne, erlexe]

kšivde *f* [*p.* krzywda] крыўда

kšomim=gšomim *pl.* →gešem *m* [*s.* (ים-)גשם] "дождж" (малітва на дождж, якую гэбрэі чытаюць на Кучкі) [*sin.* regn]

kšorim *pl.* →kešer *m* [*s.* (ים-)קשר] вузел, якім завязваюць скураныя раменьчыкі філяктэрыяў; *fig.* зьвязка, сувязь

ktanej-emúne *pl.* [*s.* קטני־אמ(ו)נה] людзі, якія ня маюць спадзяваньня на бога; скептыкі, сумнявальнікі [*sin.* skeptikers]

ktanim *pl.* →kotn *m* [*s.* (ים-)קטן] малалетак, які яшчэ не нясе юрыдычнай адказнасьці

ktojres *f/pl.* [*s.* קט(ו)רת] ладан; разьдзел Мішны [*sin.* vajrex; pitim-haktojres]

• gebn* šmekn ktojres даць панюхаць ладану

• in di ktojres iz do xelbne ojx *šprxv.* і ладан сьмярдзіць (у балоце не бяз чорта, а ў роду не без выроду)

ku *f*, *pl.* ki, *dim.* **kíele** *n*, -x [*d.* Kuh] карова; **kú-štal** *f*, -n хлеў

• a ku iz geflojgn ibern dax un gelejgt an ej (a ku iz ibern dax geflojgn, un hot an ej farlojrn, un hot dem švanc cebroxt) *glxv.* карова пераляцела цераз дах і зьнесла яйка (і хвост зламала) (усякае бывае: жук мычыць, а карова лятае)

• a tojte ku git kejn milx *šprxv.* здохлая карова малака не дае

• af ejn ojg nor iz di ku blind *glxv.* толькі на адно вока карова сьляпая (так кажуць, маючы намер зьменшыць недахоп)

• rebe, di ku iz ajer! рэбэ, гэта карова ваша! (з анэкдоту пра рэбэ, які забараняў у суботу выцягваць карову зь ямы, пакуль не даведаўся, што карова ягоная ўласная)

• šlepn di ku afn bojdem цягнуць карову на вышкі (ставіць калёсы паперадзе каня)

kub *m*, -n [*d.* Kubus] куб; **kúbartiker** кубападобны; **kúbišer** кубічны; **kubik** *m*, -es кубік

kúbebe=kebebe *f* [*fr.* cubébe] *bot.* кубэба

• kubebe mit lakrec/kačkemilx/indik-zomen хрэн зь перцам (нясмачная страва); лухта непадсяваная (журавель на хвойцы, мох і балота, смаляны/смаловы/смольны дуб)

kubek/kubik *m*, -es [*p.* kubek] кубак, чарка

kub(e)l=kibl *m*, -en [*mhd.* kübel] кубел(ец), кубялок, кадзь, кадушка; памыйнае вядро

kublik *m*, -es [*v.*] кублык (від жаночай прычоскі)

kubuc *m*, -n [*s.* (ן-)קובוץ →melupn, šurek, nekude] дыякрытычны знак (ֻ), які ў гэбрэйскіх тэкстах азначае галосную літару "u" (ставіцца ўьнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэтая галосная)

kuce *f*, -s [*r./ukr.* куча?] *vulg.* куча (гаўна)

kuce *f*, -s [*r.* куцый, *ukr.* куций?] (куцы) хвост

kúcenju-múcenju *n* [*v.* куцаць?] сюсюканьне
• zajn* kucenju-mucenju (mit) сюсюкаць, міндальнічаць
kuce(r) [*r.* куцый, *ukr.* куций] куртаты; **kucelape(r)** каротканогі; **kucepíndrik** *m*, -es карантыш(ка), недамерак, курдупель
kuce-/kojce-šeljúd *m* [*s.* קוצו־של־יוד] "верхні кончык літары юд ["]"; *fig.* дробязь, драбяза, драбніца, ёта
kucevejke/kucefajke=kacavejke/kacevejke *f.* -s кацавейка
kucibabe *f* [*ukr.* куці-баба, *p.* kuciubabka] куца-баба (дзіцячая гульня, хованкі)
kucn [*altfr.* touz?] кашляць
kuče *f.* -s [*r./ukr.* куча] куча
kuče=kiče *f.* -s [*ukr.* куча] куча, кут (ніша ў печы для дроваў, чыгуноў альбо для свойскай птушкі)
kučeber *m* [?] лятарэя
kučeménт/kočuménт=kičeménт *m*, -n [?] турма, вязьніца, пасьценак
kučer *m.* -s [*r.* кучер, *d.* Kutscher] фурман, возьнік, вазак
kučer *m.* -n [*r./ukr.* кучери] кучары (валасы); **kučerave(r)** кучаравы
• [illegible] ton* mit di kučern страсануць кучары
kučeraben [?] цыраваць, рапараваць; халтурыць, рабіць абы-якорую руку
kučme *f.* -s [*r./ukr.* кучма, *p.* kuczma] кучма; футравая (баранковая) шапка
• di kalošn tu zix on – /s'gejt a šarfer vinter; /un di kučme nem ojx mit, /vej iz mir un vind mir! (I. M.) галёшы надзень – надыходзіць суровая зіма; і шапку таксама вазьмі, гора мне!
kudaxčen [*r.* кудахтать] кудахтаць
kudelnje *f.* -s [*ukr.* куделя, *p.* kądzel] кудзеля
kudle *f.* -s [*ukr.* кудли, *p.* kudły] кудла; **kudl(ev)ate(r)** кудлаты
• a kudlate hintl кудлаты сабачка
• štarendike kudles непаслухмяныя кудлы
kudše-b(e)rix-hú *m* [*s.* קודשא־בריך־הוא →hakodeš-borxu] "гэты сьвяты, хай ён будзе блаславёны"; бог [*sin.* got]
kuf=k *m/f.* -n [*s.* (ק-)קוף] 1. "куф", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 100
kufajke *f.* -s [*ukr./v.*] куфайка, фуфайка
kufe *f.* -s, **kuflek/kuflik** *m*, -es [*d.* Kufe, *p.* kufa, kufelek] бочка, кубел, цэбар
kufer *m*, -s, **kufert** *m*, -n [*d.* Koffer, *mhd.* kuffer, *p.* kufer] куфар
• az in dem kufert ligt samet un zajd, ken men in trantes arojsgejn far lajt калі ў куфры ляжыць аксаміт і ядваб, можна выходзіць на людзі ў трантах
kufl *m*, -en, **kuflik** *m*, -es, **kuflje** *f*, -s [*mhd.* kuefel, *p.* kufel] куфель, кухаль
kuge *f.* -s [?] куча, груда, купа
kugl *m*, -en [*d.* Kugel] *kul.* кугаль, бабка (зь цёртай бульбы, локшынаў, гародніны, хлеба або з мукі й тлушчу), запяканка (можа быць салодкай альбо несалодкай); **kúgelnik** *m*, -es форма для выпечкі кугаля; **kúgl-top** *m* гаршчок для выпечкі кугаля
• maxn a gutn kugl fun epes зрабіць добры кугаль з чагосьці
• az a jidene ken kejn kugl nit maxn, kumt ir a get *šprxv.* калі жыдоўка ня можа сьпячы кугель, яе чакае развод
• az me est šabes kugl, iz men di gance vox zat *glxv.* калі паясі пірага ў суботу, цэлы тыдзень будзеш сыты
• der kugl gerot nox di gest *glxv.* пірог удаецца пасьля гасьцей
• der kugl ligt im af dem ponem *glxv.* кугель намаляваны ў яго на твары (жыд жыдам; а каб ты бачыў свой від, то думаў бы, што жыд)
• mit a jid(n) iz gut kugl cu esn, nor/ober nit fun/af ejn teler *glxv.* зь жыдам добра бабку есьці, толькі не з аднае талеркі
• morgn/šabes noxn (kaltn) kugl *glxv.* заўтра (у суботу) пасьля (халоднага) кугаля (калі не цяпер, дык у чацьвер; пасьля дожджыку ў чацьвер і ў сьвятую пятніцу; заўтра аб гэтай парэ)
• šabes on a kugl iz vi a fojgl on fligl *glxv.* субота бяз кугалю як птушка бяз крылаў
• – Ven du volst geven der bojre-ojlem, /vos volstu gemaxt? /– X'volt gemaxt un gemaxt. /– Er volt gemaxt un gemaxt, un gemaxt... /– X'volt gemaxt a kugl, /er zol in ojvn nit arajn. /– Dos volt er gemaxt. /– Apikorsim un misnagdim /volt ix krenk gegebn, /nor di xsidimlex. *flksl.* – Калі б ты быў богам, што б ты зрабіў? – Я б зрабіў і зрабіў. – Ён бы зрабіў і зрабіў, і зрабіў... – Я б зрабіў кугаль, каб ён у печ ня ўлез. – Вось што б ён зрабіў. – Бязбожнікам і міснагедам трасцу я б даў пакаштаваць, толькі хасыдам.
• ver es est fil kugl, muz trinken fil branfn *glxv.* хто есьць многа кугеля, мусіць піць многа гарэлкі
• ver es est lang kugl, der lebt lang *glxv.* хто доўга есьць кугель, той доўга жыве
kukavke *f*, -s, **kukuvejke** *f*, -s, **kukú** *f*, **kukúk** *m* [*p.* kukawka, *d.* Kuckuck] *zool.* кукаўка, зязюля; **kukú** ку-ку
• s'šrajt a kukavke зязюля кукуе
kukeriki/kukeriku/kukareku [*d.* kikeriki, *p.* kukuryku, *ukr.* кукурику] кукарэку; **kukeriken** кукарэкаць
• – Ix bin geforn kejn cvej. /– Farvos nit draj? /– X'hob gekojft a hon. /– Vos maxt der hon? /– Kukeriku. – maxt der hon. *flksl.* – Я паехаў у другое. – Чаму ня ў трэцяе? – Я купіў пеўня. – Як кажа певень? – Кукарэку. – кажа певень.
• ojx mir a balebos in dorf! – "ni be ni me, ni kukareku!" *glxv.* на табе, вясковы гаспадар! – "ні бэ ні мэ, ні кукарэку!" (ні бэ ні мя, ні божае імя; ні цэ ні бэ)
kukíl=kokúl *m* [*ukr.* кукіль, *p.* kąkol] *bot.* куколь
kukl *m*, -en, *dim.* **kíkele** *n*, -x [*d.* Kugel?] круглы хлеб
kukle *f*, -s [*r.* кукла] лялька
kukn (af) [*d.* gucken] глядзець, па-, на|зіраць; **kuk** *m*, -n, *dim.* **kúkele** *n*, -x погляд, позірк; **a kuk ton*/xapn/gebn*** (af) зірнуць, глянуць; **kuker** *m*, -s глядач; **kúkerl** *n*, -ex вочка ў дзьвярох; **kukers** *pl.* ахоўныя акуляры; *hum.* вочы, лупы; **kúkndik** *adv.* гледзячы; **kúkvinkl** *m/n*, -en пункт гледжаньня; **kuke de loxe** *f hum.* стробаскоп
• a fincterniš cu kukn! страх глянуць!
• afn erštn kuk на першы погляд
• er kukt af im vi a hunt af a rebn ён глядзіць на яго як сабака на рэбэ
• gib nor a kuk! кінь толькі погляд! толькі падзівіся/зірні /глянь!
• kukn af di hent/finger глядзець на рукі/пальцы (жыць з рукі)
• kukn af jenem vi af a bern глядзець на кагосьці як на мядзьведзя
• kukn dem tojt/tajvl in di ojgn глядзець сьмерці/д'яблу ў вочы

• kukn (glajx) in di ojgn глядзець (прама) у вочы
• kukn in der velt загледзецца
• kukn in špigl глядзецца ў люстэрка
• kukn krum (mit a krum ojg) глядзець скоса/скрыва
• kukn mit cen/zibn ojgn глядзець ва ўсе вочы
• kukn mit tojznt ojgn уважліва пільнаваць
• kukn, vuhin der vint blozt трымаць нос па ветры
• m'ken štarbn kukndik можна памерці гледзячы
• mitn kuk maxt es dos (vert dos ba im) ён гэта робіць адным поглядам
• nit gekukt/kukndik (af/deruf) нягледзячы, не зважаючы (на)
• nit kukn in jenems vinkl/zajt не глядзець у чыйсьці бок
• onšteln a por kukers вытрашчыць/вылупіць вочы
• kukn un hern un švajgn! *glxv.* бачыць, чуць і маўчаць!
• kukt men far zix iz šlext, kukt men hinter zix iz nox erger *šprxv.* глядзець перад сабой – кепска, глядзець за сабой – яшчэ горш

kukuruze=kakeruze *f*, -s [*rum.* cucuruz] кукуруза; **kukurúzener** кукурузны

kul *m*, -es, **kulje** *f*, -s [*r./ukr.* куль, *p.* kul] куль, вязанка (саломы, сена)
• a kul štroj куль саломы

kulák *m*, -es [*r.* кулак] кулак, куркуль; **kulákišer** кулацкі

kulbe *f*, -s [?] парт(а)манэт, кашэль, пулярэс

kule *f*, -s [*s.* (קולא-)ות] "аблягчэньне, палягчэньне"; спрошчаная інтэрпрэтацыя закону [*sin.* fargringerung; *ant.* xumre]

kule [*s.* כולה/כולו →kol] *adv.* зусім, цалкам, суздром, усьцяж, суцэльна, абсалютна [*sin.* in gancn, durxojs, absolut]
• kule švarc цалкам чорна

kule haj [*s.* כולי האי] гэта ўсё; гэтак (шмат)? [*sin.* dos alc; azoj fil? take?]

kule mukše [*s.* כולו מוקשה] цалкам загартавана, замацавана, моцна [*sin.* in gancn gehartevet, geštolt, fest]

kule revex [*s.* כולו רווח] чысты заробак, бясстратна, бязгубна [*sin.* blojz fardinst]

kule Tojre [*s.* כולה תורה] цалкам уся Тора

kule xajev [*s.* כולו חייב] цалкам павінна, наскрозь грахоўна [*sin.* in gancn šildik, durxojs zindik]
• S'iz a dor fun kule-xajev, zajt nit kejn naronim, – /un fun zindikn Mešiex gixer kumen vet! /Ax, du tatele in himl, s'betn bnej raxmonim: /ze, Mešiex zol nit kumen a bisele cu špet... (Š. K.) Гэта пакаленьне ў адказе за ўсё, ня будзьце дурнямі – але з-за грэшнікаў мэсія прыйдзе хутчэй! Ах, ты татачка ў небе, рахманыя дзеці просяць цябе: глядзі, каб мэсія трошкі не спазьніўся...

kule zake [*s.* כולו זכאי] цалкам правільна, цалкам добра [*sin.* in gancn gerext/gut]

kulebjake *f*, -s [*r.* кулебяка, *p.* kuliebjak] *kul.* кулябяка (пірог зь мясам або з рыбай)

kulek/kulák/kulik *m*, -es [*r./ukr.* кулак, *p.* kułak] кулак; **kúlikl** *n*, -ex рукавіца
• far a klugn iz genug a vunk, far a nar – a kulek разумны разумее кіў, дурань – кулак (добры й слова паслухае, а ліхі й кія не; ня слухаеш ківа, паслухаеш кія)
• a kind vert gebojrn mit kulikes, un a man štarbt mit ofene hent дзіцё нараджаецца са сьціснутымі кулачкамі (з коркамі, з куксамі), чалавек памірае з адкрытымі рукамі

kulem [*s.* כולם] усе (яны) [*sin.* (zej) ale]

Kulikóv г. Кулікоў (мястэчка каля Львова)
• kulikover mišpet кулікоўскі суд (фрашка: шавец учыніў злачынства, і суд прысудзіў, каб яго павесіць; але шавец быў у мястэчку адзін, а краўцоў два; кагал вырашыў, што будзе лепей, калі павесяць краўца) (каваль зграшыў, а сьлесара павесілі; шавец сукно ўкраў, ■ краўца выбілі)

kulinarer [*p.* kulinarny] кулінарны

kuliš=kolíš *m*, -n [*ukr.* кулиш] *kul.* кулеш, поліўка, рэдкая крупяная альбо бульбяная каша

kulje *f*, -s [*p.* kula, *lit.* kule] куля, мыліца, кульця, кульба, хадула; **kuljen** кульгаць; **kuljave(r)** кульгавы
• gejn* af kuljes хадзіць з кульбай (на мыліцах)
• Ba majn rebn fun Petuć, /reb Zilmele Gedaljes, /kumt a jidl nebex krum /af cvej grojse kuljes. /– Varf avek di kuljes! – /bafojlt der rebe /un gloct ojs mit di ojgn. /Un vi der jid hot im gefolgt, /hot er zix ojsgecojgn. /Čiri-bim, čiri-bom... *flksl.* Да майго рэбэ зь Петуча, рэб Зілмэлэ Гедальеса, прыйшоў жыд кульгавы на мыліцах. – Выкінь свае мыліцы! – загадаў рэбэ й вылупіў вочы. Прыйшлося калеку выцягнуцца на зямлі, паслухаўшы рэбэ. Чыры-бім, чыры-бом...
• ix cu dir af simxes, du cu mir af kuljes! *kll.* каб ■ хадзіў да цябе на сьвяты, а ты да мяне на мыліцах!
• zolst gejn af gumene kuljes! (gejn zolstu af kuljes!) *kll.* каб ты хадзіў на (гумовых) кульцях!

kuljen [*p.* kulić] куляць

kulke *f*, -s [*mhd.* kule, *p.* kula, *ukr.* куля] куля, шар, гала

kulne *f*, -s [?] пят(к)а

kult *m*, -n [*d.* Kult] культ

kúlteve *f*, -s [*r.* культя?] пранік (для бялізны)
• az me šlogt di vajb mit a kulteve, vert derfun di gret nit vajs калі біць жонку пранікам, ад гэтага бялізна белай ня стане

kultúr *f*, -n [*d.* Kultur] культура; **kultureler** [*d.* kulturell] культурны; **kultureikajt** *f* культурнасьць

kum *m*, -es [*r./ukr.* кум, *p.* kum] кум; **kume** *f*, -s кума

kumáč *m* [*r./ukr.* кумач] кумач

kumen* [*d.* kommen] 1. (iz gekumen) прыйсьці, прыходзіць; 2. (gekumt) належаць; завінаваціцца, завінавачвацца, быць вінаватым (аб грашох); быць абавязаным/удзячным; 3. *n* прыход, прыбыцьцё, прыбываньне, прыйсьце; прыезд; **kúme(n)diker** будучы, надыходзячы, наступны; **kúme(n)dikajt** *f* будучыня, будучае, прышласьць
• far vos kumt es mir? за што гэта мне?
• ix kum dir a dank я ўдзячны табе
• kumedike cajt *gram.* будучы час
• kumen* afn zinen/gedank (in kop arajn) прыйсьці на думку
• kumen* cu aza nideriker madrejge (vi) апусьціцца да апошняй ступені
• kumen* cu gejn, cu forn, cu flien, cu jogn, cu lojfn, cu rajtn, cu špringen прыйсьці, прыходзіць; прыехаць, прыяжджаць; прыляцець, прылятаць; прымчацца, прыскакаць (на кані); прыбегчы, прыбягаць; прыскакаць
• kumen* cu gelt разбагацець
• kumen* cu rejd размова зайшла (аб)
• kumen* cu zix прыйсьці ў сябе, ачуняць
• s'kumt mir fun im hundert rubl ён павінны мне сто рублёў

• az m'kumt cum lebn, darf men štarbn *šprxv.* як толькі ўзьбіўся на жыцьцё, памірaць трэба
• ven es kumt nor cu gelt, kumt cu a krigeraj як толькі справа даходзіць да грошай, адразу лаянка

kumer *m* [*d.* Kümmernis] смутак, журба, маркота, засмучэньне
kúmisbrojt=kómišbrojt *n* салдацкі сухар
kunc *f*, -n, **kúncštik** *n* [*d.* Kunst] фокус, выкрут, выкрутас, штукі, хітрыкі; **kúnciker** умелы, мастацкі, ёмкі, спрытны, вынаходлівы; **kúncikajt** *f* умельства, мастацкасьць, вынаходлівасьць; **kuncn** *pl.* штучкі, капрызы; **kúncn(-)maxer** *m*, -s, (-n *f*, -s) фокусьнік, акрабат, штукар; **kuncn-maxeráj** *f/n* фокусьнічаньне, штукарства
• (ba)vajzn*/maxn kuncn выкідваць фокусы
• maxn dem kunc *fig.* выкінуць штуку (памерці)
• ot nur a kunc! *iron.* таксама мне фокус!
• on kuncn! бяз фокусаў!
• s'iz a klejne kunc (s'iz kejn kunc nit) няхітрая справа, нескладна
• a kunc iz cu kojfn sxojre un cu hobn kinder – nox a gresere kunc iz sxojre cu farkojfn un kinder megadl cu zajn *šprxv.* вялікая штука – купляць тавар і мець дзеці, але яшчэ большая – прадаць тавар і выгадаваць дзеці
• got iz an alter kuncmaxer *šprxv.* бог – стары штукар (бог зь людзьмі робіць ігрыска: аднаго ўгору, другога ніжка; і бог ашуканствам жыве: у аднаго адбярэ, другому дае)

kund *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Kunde] кліент, пакупнік; **kúndšaft** *f*, -n кліентура
• štendike kundšaft сталая/пастаянная кліентура
• kejn besere kundn zolstu nit hobn! *kll.* каб ты лепшых пакупнікоў ня меў!

kundes *m*, *pl.* kundejsim [*s.* (קונדס(-ים] гарэза, свавольнік, шыбеньнік, шалапут, балаўнік, дурасьлівец, шаляніца; жартаўнік, жартоўнік [*sin.* frejlex jingl, štifer; vicler, śpaser]; **kundejske(r)** гарэзьлівы, дурасьлівы, жартаўлівы; **kundéjseven** свавольнічаць, дурэць, шалапутнічаць, пракудзіць, гарэзаваць, гарэзьнічаць; **kundejseráj** *f/n*, -en гарэзьлівасьць, свавольства, непаслухмянасьць, балаўство, дурыкі
• ■ farśajter kundes гарэзьлівы хлапец
• firn zix vi a kundes весьці сябе як шалапут

kune-/kuni-léml *m*, -(e)s [?] дурань, дурніца, разява(ка)
kunkl-múnkl *m* [*d.* Kunkel?] выбрык, штука
• maxn kunkl-munkl рабіць выбрыкі

kunst *f*, -n [*d.* Kunst] мастацтва; **kúnstverk** *n* мастацкі твор; **kúnstmist** *n* штучнае ўгнаеньне; **kúnstzajd** *f/n* штучны шоўк; **kúnstzajdener** шаўковы

kuntres *m*, *pl.* kuntrejsim [*s.* (קונטרס(-ים] аркуш паперы з нататкамі, сшытак, брашура, тлумачэньне, камэнтар [*sin.* bejgn mit farcejxenungen, heftl, brošur, pejreś, komentar]

kupe *f*, -s, *dim.* **kupke** *f*, -s, **kúpkele** *n*, -x [*r./ukr.* купа, *p.* kupa] купа, куча, груда; **kúpesvajz** *adv.* купамі, грудамі
• a kupe štejner куча каменьня, крушня
• lign* kupesvajz ляжаць грудамі
• klejne kinder kakn klejne kupkelex *gxv.* малыя дзеці какаюць маленькімі купкамі
• nox der xupe lejgt men xosn-kale af ejn kupe (noent cu der dupe) *glxv.* пасьля вянчаньня маладых кладуць на адну купу (блізка да дупы)

kuper *n* [*d.* Kupfer] медзь; **kúperner** медны, мядзяны; **kúperarc** *n* медная руда; **kúperšmid** *m*, -n катляр, масёнжнік; **kúperštox** *m*, -n гравюра на медзі; **kúpervarg** *n* медзяныя рэчы; **kúper-vitriol** *m*, **kúper(-)vaser** *f/n xem.* мядзяны вітрыёл, купарвас

kuperte=koperte *f*, -s [*p.* koperta] 1. вечка гадзіньніка; 2. капэрта

kupe-šel-šrócim *f* [*s.* קופה־של־שרצים] "скрынка з чарвякамі"; несумленнае мінулае; брыдкі ўчынак, які нельга забыць [*sin.* puśke mit verem]

kup(j)éc *m*, -pces [*r.* купец] купец

kupke=kubke=kopke *f*, -s [*p.* kubka] чапец, каптур, хуст(к)а (жаночы галаўны ўбор, які насілі ў Польшчы)

kuplung *f*, -en [*d.* Kupplung] *texn.* счапленьне, злучэньне, сьціск(аньне)

kuráj *m* [*r.* край] *bot.* перакаці-поле

kuránt *m*, -n [*r.*] куранты

kuranter=karanter пэўны, акуратны, надзейны

kuranter=kranter [?] распаўсюджаны, ужывальны; дапушчальны

kuráž *m* [*fr.* courage] кураж, фэрдыбачаньне; **kuražen zix** куражыцца, фардыбачыцца; **kuražírn** (kuražírt) падбадзёрваць; **kuražirter** сьмелы, дзёрзкі
• onnemen* mit a kuraž (śteln zix in kuraž) расхрабрыцца

kurcer (kírcerer) [*d.* kurz] кароткі; **kurckajt** *f* кароткасьць; **kúrcinker, kúrcvejdeliker** куртаты; **kurckes** *pl.* шорты; **kúrcfisiker** каратканогі; **kúrcjoriker** нядаўгавечны; **kurcšlus** *m*, -n кароткае замыканьне; **kúrc(-)terminiker, kúrcdojeriker** кароткатэрміновы; **kúrcvajliker** кароткачасовы; **kúrcvajlikajt** *f* кароткачасовасьць; **kúrcvuksiker** нізкарослы; **kúrc(-)xvaljediker** кароткахвалевы; **kúrczixtiker** [*d.* kurzsichtig], **kúrczeiker** нізкавокі, блізказоры, недабачлівы; **kúrczixtikajt** *f* нізкавокасьць
• a kurcer śmues/zikorn кароткая размова/памяць
• a śejne majse, nor a kurce добрая казка, але кароткая
• cu kurc ba im di hent у яго закароткія рукі
• dos klejd iz cu kurc сукенка закароткая
• haltn* emecn kurc трымаць кагосьці ў цуглях
• in kurc коратка
• kurc geredt карацей кажучы
• kurc un gut (kurc fun der zax/majse) коратка і добра (самая сутнасьць справы)
• kurc un śarf коратка й зразумела
• kurc un śmol каротка й вузка
• kurce fis/teg кароткія ногі/дні
• s'iz kurc! коратка!
• xapn kurc не дасягнуць мэты
• kluge kinder hobn kurce jorn *šprxv.* разумныя дзеці маюць кароткія гады

kurč=korč *m*, -n/-es корчы, сутарга, дрыгун, карачун

kurčúkl *n*, -ex, **kurčente** *f*, -s [*p.* kurczę] кураня, курчаня, курча, курчатка, піскля

kuredúp *m*, **kardúpl** *m*, -s [*ukr.* курдупель, *p.* kurdupel] курдупель, карантыш, карлік, гном

kúrevnik *m*, -es [*ukr.* курваль?] зводнік, сутэнэр

kurgán *m*, -en [*r./ukr.*] курган

kuren [*ukr.* курити] курыць, паліць

kurín=korín *m*, -es [*ukr.* курінь, *r.* курень] хатка, хаціна, халупа

kurírn (kurírt) [*d.* kurieren] лячыць; **kur** *f*, -n лячэньне; **kurírlexer** вылечны

kurnik *m*, -es, (-ničke *f*, -s) [*p.* kurnik] гандляр свойскай птушкай

kúrnikl *n*, -ex [*ukr.* курний, *p.* kurny] газоўка, каганец

kurnose(r)=karnose(r) [*ukr.* куриосий, *r.* курносый] кірпаносы, кірпаты

kuropatke/kuropat(v)e=karpatve *f*, -s [*ukr.* куропатка, куропатва, *p.* kuropatwa] *zool.* курапатка

kurtke *f*, -s [*p.* kurtka] куртка

kurve *f*, -s [*p.* kurwa] *vulg.* курва

• rebojne di alte kurve *pejor.* старая курва

• a ganev iz kejn bruder, a kurve iz kejn švester злодзей – ня брат, курва – не сястра

• a kurve far ejnem iz a kurve far ale курва для аднаго – курва для ўсіх

kust *m*, -es/-n [*r./ukr.*] куст; **kustarnik** *m* хмызьняк, кусты

kustár *m*, -es/-n [*r.* кустарь] саматужнік; **kustareráj** *f*, **kustárščine** *f* саматужніцтва; **kustárišer** саматужны; **kustar-jóxid** *m*, *pl.* -jexidim [*s.* יחיד-(ים)] саматужнік-адзіночка; **kustáreven** саматужнічаць

Kuš [*s.* כוש] *tnx.* Куш (Хуш), назоў краіны (Этыёпія) (Б. 2:13, 10:6) [*sin.* Etiopje]

• vos glajxstu Hojde cu Kus – Hojde in ojbn, un kuš untn *glxv.* што ты раўнуеш Году й Куш – Году ўверсе, а пацалунак (у сраку) унізе (*vrtš.* "Xuš" – "kuš in oxer" пацалунак у сраку)

kušetke *f*, -s [*r.* кушетка, *p.* kuszetka] кушэтка

kušn (in) [*d.* küssen] цалаваць; **kuš** *m*, -n пацалунак; **a kuš ton*/gebn*** пацалаваць; **kúšeniš** *f/n* цалаваньне; **kúš-vox** *f*, -n мядовы месяц (тыдзень)

• kušn a beder/ber (untern vejdl/ek/fartex) цалаваць лазенькіка/мядзьведзя (лад хвост/хвартух)

• kušn di rut цалаваць розку

• a kuš a vajbl iz a zadatek *glxv.* пацалунак жоначкі – задатак

• a kuš dem kind iz azoj gut, vi der mamen *šprxv.* пацалунак дзіцяці, як пацалунак маці

• beser a pać fun a tatn, ejder a kuš fun a fremdn *glxv.* лепей аплявуха ад бацькі, чымся пацалунак ад чужынца

• beser a pać fun a xoxem, ejder a kuš fun a nar *glxv.* лепш аплявуха ад мудраца, ніж пацалунак ад дурня (лепш, як харошы выб'е, ніж брыдкі пацалуе)

• gib zix ■ kuš in štern! пацалуй сябе ў лоб!

• host mix nit lib? – to kuš že mix nit in ponem *glxv.* ты мяне ня любіш? – дык не цалуй мяне ў твар (пацалуй у сраку)

• ix volt gegan cu n'ir ahejm – /vojnt zi zejer vajt, /volt ix zi a kuš geton – /šem ix zix far lajt *flksl.* я пайшоў бы ў госьці, – яна жыве далёка, я б яе пацалаваў – саромеюся людзей

• kuš mix ibern kop (vu di jidn hobn gerut) *euph.* пацалуй мяне вышэй галавы (дзе гэбрэі спачывалі; *inx.* [*s.* בתחת ויסעו ממקהלות ויחנו]) (пацалуй у сраку)

• m'darf im kušn zajne hent (cekušn di glider/bejnderlex) трэба яму рукі/костачкі (рас)цалаваць

• tate, mame, bobe, zejde, kušt in toxes undz bejde *glxv.* тата, мама, баба, дзед, цалуйце ў сраку нас абодвух

kušulje=košulje *f med.* краснуха

kutas=kotes *m*, -n [*r./ukr.* кутас, *p.* kutas] 1. кутас; 2. *fig.* пэніс; дурань, ёлуп(ень)

kutje *f* [*ukr.* кутя, *r.* кутья] *kul.* куцьця

Kutne г. Кутна (мястэчка ў Польшчы)

• ganc Kutne iz ejn tales *glxv.* усё Кутна – адзін талес (фрашка: пан абклаў жыдоў падаткам: яны мусілі плаціць з кожнага талеса; але жыды з Кутна далі добрую параду: усім залезьці пад адзін талес)

kuxer *m*, -s [*p.* kucharz] кухар; **kuxarke** *f*, -s, **kuxte** *f*, -s кухарка

kuxn *m*, -s, *dim.* **kixl** *n*, -ex [*d.* Kuchen] кухан, пірог з фруктамі (з дражджавога цеста)

• gefilter kuxn пірог з начынкай

• a kuxn fun kuxnland пірог зь пірагоў (пальчыкі абліжаш)

kúzin *m*, -en [*p.* kuzyn, *fr.* cousin] стрыечны брат; **kuzin(k)e** *f*, -s [*d.* Kusine] стрыечная сястра

kuznje *f*, -s [*ukr.* кузня, *p.* kuźnja] кузьня

• kalte kuznje *hum.* халодная (фрыгідная) жанчына

kúzove *f*, -s [*r.* кузов] кузаў

Kuzri *m* [*s.* כוזרי] назоў філязофскай кнігі Егуды Галеві

kuzrim *pl.* [*s.* כוזרים] хазары (народ мангольскага паходжаньня, які паміж VIII і X стст. асеў на Касьпійскім моры й часткова прыняў юдаізм) [*sin.* xazarn]

kvač *m* [*v./ukr.* квач] квач, пэндзаль; каша, квача, гразюка; **kvač(k)en** запэцкаць, замурзаць, зашмурголіць

kvač *m* [*d.* Quatsch] лухта, бязглузьдзіца; **kvač(k)en** лапатаць, балбатаць, несьці лухту

kvačn [*d.* quetschen] раз-, (пры)душыць, рась-, (пры)ціснуць

kvadpé/kvatpé *m*, -en [*s.* כבד־פה(-עין) →maxbed, haxbode], **kvad-lóšn** [*s.* לשון־] чалавек з дэфэктам мовы, мямля, заіка [*sin.* štamler, zaike, šver redndiker]

kvajle *m/f* [?] капун, маруда, марудлівы чалавек

kvaken [*ukr.* квакати, *p.* kwakać] 1. квакаць; 2. *n*, **kvakeráj** *f* кваканьне

kval=kvel *m*, -n, *dim.* **kvelxl** *n*, -ex [*d.* Quelle] крыніца; **kváliker** крынічны; **kvaln** струменіць, біць (пра крыніцу); **kválvaser** *n* крынічная вада

• fun an ojsgetrikntn kval vestu zix nit ontrinkn *šprxv.* з высахлае крыніцы не нап'ешся

• kolzman der kval vet nit ojsgetriknt vern, vet ir zix nit dervisn di prajz fun vaser *šprxv.* ня знаем цану вадзіцы, покуль ня высахла крыніца

• – Nejn, x'hob šojn margaritkes, ix hob zix fargesn... /ix zux... do nit vajt iz a kval... – Der kval iz gešlosn, on mir blajbstu durštik /bam kvelxele, trala-la-la...(Z. Š.) – Не, я ўжо знайшла, я забылася... ■ шукаю... тут паблізу ёсьць крыніца... – Крыніца высахла, безь мяне сасмагнеш ля крынічкі, тра-ля-ля-ля...

kvalitét *f*, -n [*d.* Qualität] якасьць; **kvalitativer** якасны

kvantitét *f*, -n [*d.* Quantität] колькасьць; **kvantitativer** колькасны

kvapen zix (af, cu) [*p.* kwapić, *ukr.* квапити] зарыцца, квапіцца

• az me kumt trejstn a junge almone, kvapet men zix nit cu fardinen a micve хто суцяшае маладую ўдаву, ня квапіцца на божую ласку

kvarn [?] сохнуць, сохці; **kvarer** сухі, ссохлы, схуднелы

• dar un kvar vern* схуднець

kva(r)tír *f*, -n [*d.* Quartier] кватэра; **kvartiránt** *m*, -n, (-ke *f*, -s) кватарант

kva(r)tírl *n*, -ex, **kva(r)tírele** *n*, -x, **kvartír** *m*, -n [*p.* kwa-

terka] чвэрць кварты, чацьвертая частка; **kvatír** *m*, -n [*p.* kwatera] рама (ваконная, дзьвярная); аканіца
• a kvartirl iz a goldn šnirl *glxv.* пляшка (гарэлкі) – залаты ланцужок (для п'яніцы)
• fun a kvatirele hot men a goldenem šnirele *glxv.* кварта (гарэлкі) прыносіць залаты ланцужок (дае добры заробак)
kvartl *m/n*, -en [*d.* Quartal] квартал (году); **kvártldiker** квартальны; **kvartál** *m*, -n квартал (частка гораду /вуліцы); **kvártlnik** *m*, -es квартальнік (часопіс)
kvas *m*, -n [*r./ukr.* квас, *p.* kwas] квас; **kvasen** квасіць, кіснуць; **kvasnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) чалавек, які робіць квас; **kvás-boršč** *m kul.* халаднік; **kvasec** *m* шчаўе
• agamfaln*/lign* in kvas трапіць/уліпнуць як лісіца/муха /прусак у саладуху (як цюцька ў гразь, як мыш у пастку, як верабей у шапку; улезьці як сучка ў збан, як муха ў смалу, як прусак у рошчыну)
• [illegible]et in kvas *glxv.* ён улез як муха ў смалу
• [illegible]zajn in kas, vestu trinken kvas! *iron.* будзеш злаваць – будзеш піць квас!
kvast *m*, -n [*d.* Quast] пампон, кутас
kvatsh [*ukr.*] кваша, кісель, гразюка
kvater *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Gevatter] кум (чалавек, які трымае хлопчыка ў час абразаньня); **kváteršaft** *f* кумаўство
kvečn [*d.* quetschen] мяць, камячыць, ціснуць, (сь)ціскаць; **kvečn zix** 1. пяцца; 2. мяцца; **a kveč ton*** сьціснуць, зьмяць, скамячыць; **kveč** *m* націск; **kvéčeniš** *f* 1. ціскаціна, гаўкатня; 2. патуга, намаганьне
• a kveč ton* di knopke прыкнапіць
• kvečn di bank *fig.* зубрыць (працірaць нагавіцы)
• gejt dos – gejt dos, kvečn zix darf men nit *glxv.* усяк бывае – ня трэба мяцца
• kejner vejst nit, vemen der šux kvečt/drikt (nor der, vos gejt in im) *šprxv.* ніхто ня ведае, каму чаравік ціснe (толькі той, хто носіць) (кожны знае, дзе яму мазоль пячэ)
kve(j)nklen zix [*d.* wanken?, *mhd.* twelen] хістацца, сумнявацца, вагацца; **kvénkldiker** хісткі, нерашучы; **kvénkleniš** *f/n*, -n гайданьне, хістаньне, сумненьне, нерашучасьць
• kvenklen zix a bisl мяцца (вагацца ў нерашучасьці), бянтэжыцца, сароміцца
kvejt *m*, -n [*p.* kwiat, *ukr.* квіт] кветка, краска; **kvejtlen** цьвісьці, красаваць; упрыгожваць кветкавым арнамэнтам; **kvéjtnbet** *f*, -n *bot.* кветаложа; **kvéjtnfisl** *n*, -ex *bot.* кветаножка
kvékzilber *m/n* [*d.* Quecksilber] 1. *xem.* жывое срэбра, ртуць; 2. *fig.* непаседа, дурасьлівец, уюн (пра чалавека); **kvékzilberdiker, kvékzilberner** ртутны
• er iz vi kvekzilber *glxv.* ён як ртуць (няўседа)
kveln* (gekvélt/gekvóln) (fun) [*d.* quellen, *mhd.* quëllen, queln] 1. радавацца; 2. струменіць, біць (аб крыніцы); **kvel=kval** *m*, -n, **kvélbrune** *f*, **kvele** *f*, -s, *dim.* **kvelxl** *n*, -ex [*d.* Quelle] крыніца; **kvélndiker** які струменіць
• cu gezunt, cu lebn, cu vaksn, cu kveln, unter der xupe cu šteln! будзь здаровы, каб жыў, рос, радаваўся й шчасьліва ажаніўся! вялікі расьці, добра гадуйся! (кажуць пры чханьні дзіцёнка)
• nor du zest ništ: durxn fencter /lojft dir nox majn blik; /bist mir lib nox, bist mir tajer, /xoč ix kvel fun zig (Z. S.) але ты ня бачыш, што мой позірк праз вакно сочыць за табой; ты яшчэ мой любы, мой дарагі, хоць я й радуюся перамозе
• s'iz cu vaksn un cu kveln толькі расьці й радавацца (аб шырокай вопратцы)
kveln [*d.* quälen] мучыць
kvenc *m* [*d.* Quint] пяць картаў аднае масьці на рукох
kver [*d.* quer] наўпоперак, упоперак; **kvériker** папярочны; **kvérbalkn** *m*, -s перакладзіна, папярочка; **kvérgesl** *n*, -ex завулак; **kvéršnit** *m*, -n папярочны разрэз
• in der kver funem veg iz gelegn a bojm упоперак дарогі ляжала дрэва
kvert *pl.* →kvort *f*, *dim.* **kvertl** *n*, -ex кварта, конаўка
kvičen [*d.* quieken, quietschen] 1. вішчаць, пішчаць, скавытаць, скагатаць, скіг(ат)аць, скігітаць; 2. *n*, **kvič** *m*, -n, *dim.* **kvíčikl** *n*, -ex віск, піск, скігат; **kvičeráj** *f* скавытаньне, скіганьне, скігітаньне, вішчаньне; **kvičer** *m*, -s піскун, крыкун; *hum.* сьвіньня; **kvíč(ed)iker** віскліві, віскатлівы, пісклівы, скавытлівы; **gebn*/ton* a kvič /kviče** завішчаць
• kvičen vi a xazer вішчаць як сьвіньня/парася (скавыча нібы цюцька за плотам; скуголіць як сабака пры парозе)
• redn* mit a kvičikl (mit a kvičik kelxl) гаварыць пісклявым галаском (галасок як тоненькі валасок)
kvies *n* [*s.* קביעות →bikvies] сталасьць, статэчнасьць, нязьменнасьць, стабільнасьць [*sin.* baštendikajt, stabilkajt]
kvikn [*d.* erquicken] асьвяжыць, асьвяжаць, падмацаваць, падмацоўваць; узрадаваць, цешыць, прыносіць/даваць асалоду; **kvíkeniš** *n* асьвяжэньне
• kvikn zix mit tej балаванца гарбатай
• an oreman kvikt zix mit xalošes *glxv.* бядняк цешыць сябе хваробамі
kvint *m*, -n [*d.* Quint] мера вагі (каля двух грамаў); крыха, дробязь
• afn kvint на грам
• beser mazl a kvint, ejder gold a funt *glxv.* лепш кроплю шчасьця, ніж фунт золата (не радзіся красны, да радзіся шчасны)
• maxn fun kvint a kvort з камара/блыхі/мухі рабіць вала /каня (зь ветру вяроўку віць)
kvit [*d.* quitt, *p.* kwita] квіт(ы); **vern*/zajn* kvit** (mit) расквітацца
• mir zajnen mit dir kvit мы з табою квіты
kvit *m*, -n, **kvitl** *n*, -ex, **kvitung** *f* [*d.* Quittung, *p.* kwit] квіток, расьпіска; **kvitírn** (kvitirt), **kvíteven** выдаваць квіткі; **kvitancje** *f*, -s квітанцыя, квіток
• a gut kvitl шчасьлівы білет/квіток (пажаданьне)
• a švarc kvitl *fig.* чорны квіток (трасца, ліха, кара)
• a švarc kvitl zolstu hobn! *kll.* каб ты атрымаў чорны квіток (пакараньне на боскім судзе)!
• nit genug vos der nogid iz a nogid, gilt nox zajn kvitl ojx (nit genug cu zajn a nogid, gilt nox dem nogids kvitl ojx) мала таго, што багацей, яму яшчэ і шанцуе (ён мае шчасьлівы білет/квіток; у багатай хаце й куры часьцей нясуцца)
kvit *f*, -en, **kvítepl** *m* [*d.* Quitte] *bot.* айва
kvitke *f* [*ukr.* квітка] кветка, краска
kvo(j)d- [*s.* כבוד →koved, nixbed, kibed, lixvojd, mexubed, mexubed] шаноўны, паважаны (у лістох перад тытулам

альбо імем адрасата) [*sin.* xošever]; **kvod-haráv** [*s.* הרב] шаноўны рабін

kvoken/kvo(k)čen [*d.* quaken] 1. квахтаць; 2. *n*, **kvókeniš** *n*, **kvokeráj** *f* квахтаньне; **kvok(l)e/kvoč(k)e** *f*, -s квочка, квахтуха

• kojft a gandz mit vajsn haldz, /federlex vajs vi šnej, /kojft a hun, vos kvoket, kvoket, /biz zi lejgt an ej (Z. R.) ён купляе гуся зь белай шыяй, зь белымі як сьнег пёркамі, ён купляе курыцу, якая квокча перад тым, як зьнесьці яйка

kvole(r) [*ukr.* кволий] кволы

kvores *m*, -n [*s.* (קברות-) →kabren, kejver, kvure, mekaber, kojver] могілкі, кладзішча, клады; **kvorim** *pl.* →kejver *m/n* [*s.* (קברי-ם] дол, магіла; **kvóres-bleter/-bletlex** *pl.* расьліны на могілках; *hum.* сівыя валасы; **kvóres-jid** *m*, -n, **kvóres-man** *m*, *pl.* -lajt, **kvóresnik** *m*, -es далакоп, пахавальнік, грабакоп, грабар, магільшчык; вартаўнік могілак; **kvóres-štibl** *n*, -ex хатка на могілках, у якую заносяць нябожчыка перад пахаваньнем, і ў якой звычайна жыве грабар

• er šmekt šojn mit kvores-bleter ён пахне ўжо зямлёю (краем магілы ходзіць; дуды ў мех складае)

kvort *f/m*, *pl.* -n/kvert, *dim.* **kvertl** *n*, -ex [*d.* Quart, *p.* kwarta] 1. кварта; 2. конаўка, кубак

• az es kumt a gast, iz nox ejn kvort vaser *glxv.* калі прыходзіць госьць, даліваюць яшчэ адну конаўку вады (у ежу)

• maxn fun a vort a kvort (fun a vert a kvort) *glxv.* рабіць з камара каня (з блыхі/мухі вала; раскажаш пра вераб'я, а перакажуць пра жураўля; скажы на кепаць, а даложаць на локаць)

kvuce *f*, -s [*s.* (קבוצה-(ות →kibuc] кібуц, калектыўная сельская гаспадарка ў Палестыне/Ізраілі

kvure *f*, -s [*s.* (קבורה-(ות →kabren, kejver, kojver, mekaber] 1. пахаваньне; 2. дол, магіла [*sin.* baerdikung, dos bagrobn; grub]; **kvúre-rede** *f*, -s надмагільная прамова; **kvúres-man** *m*, *pl.* -lajt далакоп, пахавальнік, грабакоп, грабар, магільшчык; вартаўнік могілак; **kvures-jisróel** *f* [*s.* קבורת־ישראל] гэбрэйская магіла, пахаваньне па гэбрэйскаму звычаю на могілках; **kvures-xámer** *f* [*s.* חמור] "пахаваньне асла"; пахаваньне жыда-грэшніка па-за межамі кладзішчаў

• brengen* cu kvure (па)хаваць

• a mojxer-sforim iz kejn lamdn, a xalfn iz kejn ošer, un a kvures-jid iz kejn cadek nit *šprxv.* кніганоша – ня знавец, ліхвяр – не багацей, грабар – ня праведнік

• az me kumt nox jeruše, muz men oft bacoln di kvure(gelt) хацеў атрымаць спадчыну, але мусіць яшчэ даваць грошы на пахаваньне

kzovim *pl.* →kezev=kozev *m* [*s.* (כזב-ים] хлусьня, фальш, фальшываць

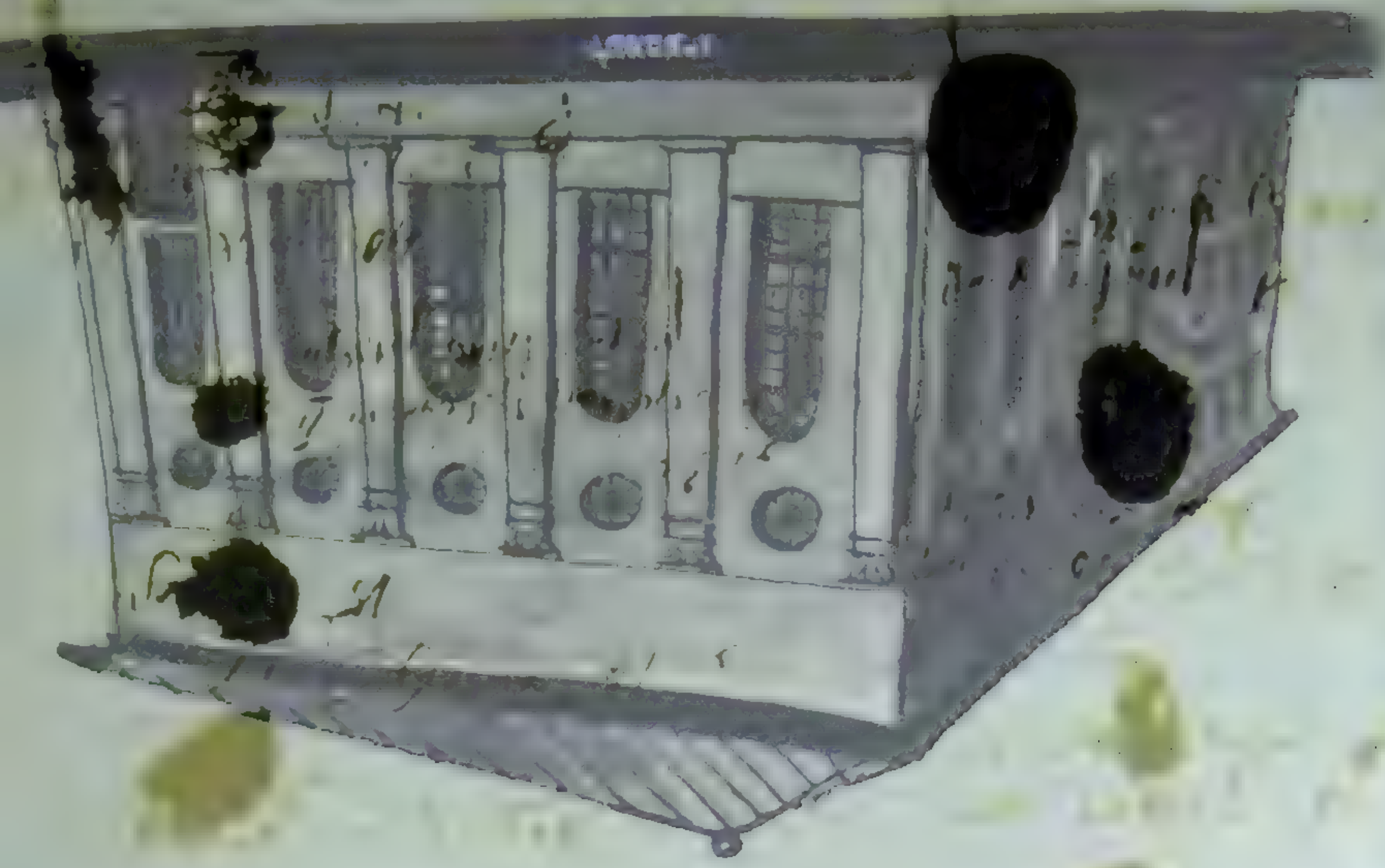

L=lamed *m/f*, -n [*s.* (ן-)למד] 1. "ламэд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 30

-l-=-ele- (*pl.* -lex/-lax) [*d.* -el, -lein, *mhd.* -elin] *suf.* утварае дымінутывы (зьмяншальны, ласкальны)

• jingl хлопчык; herele валасок

-l [*d.* -l] *suf.* утварае назоўнікі

• šlisl ключ; štojsl=štejsl ступ(к)а; tajtl указка

la-=le-=li- [*s.* -ל] *pref.* да, для, дзеля, паводле (утварае ад сэміцкіх і іншых асноваў прыслоўі)

la(a)xodim [*s.* לאחדים →Axad-, axdes, meaxed, exod] *adv.* па аднаму/адным, у розьніцу; **la(a)xódim-handl** *m* гандаль у розьніцу; **la(a)xódim-prajz** *f*, -n кошт у розьніцу; **la(a)xódimnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) гандляр у розьніцу

• farkojfn epes la(a)xodim гандляваць чымсьці ў розьніцу

lábede=lóbede/lóbide *f*, -s *bot.* лебяда

labedranjec=lobedranec *m*, -nces абадранец

(l)abedrik=obedrik=nabedrik *m*, -es [*ukr./v.*] набедрыкі, набэдрыкі, набадры, намандрыкі, паўшоры (конская збруя)

labern [*r.* лабать?] *argo* 1. балбатаць, лапатаць, назаляць размовамі; 2. хвастацца, выхваляцца; 3. гуляць (у карты); 4. "лабаць" (граць на музычным інструмэнце)

labn *m*, -s, *dim.* **lebl** *n*, -ex [*d.* Laib] бохан, булка, каравай

• a labn brojt бохан хлеба

• er vet sojn hobn a labn brojt! ён ужо будзе мець бохан хлеба! (ліха яго не міне!)

• vi a labn brojt iz kajlexik, azoj zajnen di jidiše cores lang *šprxv.* як хлеб круглы, так і жыдоўскія беды бясконцыя

labondž/labendz *m*, -es [*p.* łabędź] лебедзь

labušnik/labešnik *m*, -es [*r.* лабушник, лабух, *ukr.* лабузник?] *argo* блазен

lac/lač *m/f*, -n [*d.* Latz] лацкан, штрыфэль, кляпа

• onnemen* bam lac браць за лацкан (прыставаць з размовамі)

lacje *f* [*p.* łaka?] *xem.* гуміляк

lač *m*, -n, *dim.* **lečl** *n*, -ex [*nhd.* latschen] пантофаль, пантопля; **léčelex** *pl.* чаравічкі

lad *m*, -n [*sl.*] лад

• gejn*/haltn*/zajn* af a lad ісьці на лад, ладзіцца

lade *f*, -s [*mhd.* lade, *p.* lada] прылавак; **ladn** *m*, -s [*d.* Laden] крама

ladeš=(h)ladíš *m*, -n/-es, *dim.* **ládiške** *f*, -s, **ládíš(č)ik** *m*, -es, **ládeškele** *n*, -x [*p.* gładyszka, *ukr.* гладишка] гладыш, збан(ок); сьмятаньнічак

• tojber ladiš *hum.* глухі гладыш (бо гладыш робіцца звычайна бяз вушак)

ladino *n* [→džudezme] лядзіна (мова сэфардзкіх гэбрэяў)

ladn* (geládn) [*d.* einladen] запрашаць

ládneven [*d.* laden, *ukr.* ладувати, *p.* ładować] грузіць, накладваць, навальваць

lafer *m*, -n/-s [*d.* Läufer] *šaxm.* слонь

Lag-B(e)ójmer=Legbójmer *m* [*s.* ל"ג־בעומר] Лаг-Баомэр (гэбрэйскае сьвята 18-га іяра ў памяць аб паўстаньні Бар-Кохбы супраць рымлянаў)

• a lag-beojmer-general iz nor af ejn tog *glxv.* генэрал на адзін дзень (некалі на сьвята Лаг-Баомэр вучні хедара гулялі ў жаўнераў)

lage *f*, -s [*d.* Lage] стан, становішча

lager *m*, -s/-n [*d.* Lager] 1. лягер; 2. склад; 3. *geol.* паклад; **lágern (zix)** стаяць лягерам; **lágerung** *f geol.* заляганьне; **láger(-)gelt=léger(-)gelt** *n*, -er эканомія

• haltn* afn lager трымаць/захоўваць на складзе

lagodne(r) [*p.* łagodny, *ukr.* лагодний] лагодны

lagrán *m*, -es [*fr.* grand?] гігант, волат, магут

lagún *m*, -en, **lagune** *f*, -s [*d.* Lagune] лягуна

lahúvi-briv *m* [*s.* לאהובי →a(h)ave] сяброўскі ліст

láišer [*mhd.* lai(g)e, *gr.*] людзкі (недухоўны); непрафэсійны; **láiker** *m*, -s 1. міранін; 2. непрафэсіянал, дылетант

lajb *n*, -er [*d.* Leib] цела; **lájbiker** укормлены, сыты, мажны; **lajbl** *n*, -ex целагрэйка; каптан; шынэля; камізэлька; **lájblexer** кроўны, родны; **lájbejgntimer** *m* прыгоньнік; **lájbejgntimerišer** прыгонны, прыгоньніцкі; **lajbejgntimeráj** *f*, **lájb(-)ejgntum** *n*, **lájbejgnšaft** *f* [*d.* Leibeigenschaft], **lájbknextšaft** *f* прыгон, паншчына, прыгоньніцтва; **lájbknext** *m* [*d.* Knecht] прыгонны, парабак; **lájbkolír** *m* цялесны колер; **lájbkolirter** цялесны (колер); **lájbvexter** *m*, -s, **lájbhiter** *m*, -s целаахоўнік; **lájbvax** *f*, -n целаахоўнікі; **lájbmenč** *m*, -n блізкі чалавек, сябра; **lájbštrof** *f*, -n цялеснае пакараньне; **lájbveš** *n*, **lájbgret** *n* нацельная бялізна (сподняе)

• aropgejn* fun lajb (farlirn* lajb) схуднець (сысьці/зьехаць зь цела)

• majn lajblexer bruder/zun мой родны брат/сын

• nit hobn* kejn hemd afn lajb ня мець сарочкі на целе

• on kop, on lajb un lebn бяз галавы, бязь цела і жыцьця/душы

• s'lojft mir durx a grojl/frost ibern lajb у мяне мурашкі/дрыжыкі па сьпіне бегаюць

• zajn* ibergegebn mit lajb un lebn быць адданым целам і жыцьцём (душой і целам)

• a vajb iz gut cum lajb, ober nit cu der nešome *šprxv.* жонка добрая да цела, але не да душы

• man un vajb zajnen ejn lajb, ober kešenes hobn zej *glxv.* cvej мужык і жонка – адно цела, але кішэні маюць розныя (муж і жана – адна сатана)

• verem zoln esn dajn flejš/lajb! *kll.* няхай цябе чэрві апануюць! (чэрві тачы тваю галаву!)

• zumer in ejn hemdele, /vinter in ejn lajbl, /m'hot dox mix avekgenumen /fun a jung vajbl *flksl.* летам у адной сарочцы, зімой у адной шынэлі, мяне ж аднялі ад маладой жоначкі

lajbn [*d.* leiben]

• lebn un lajbn паўнакроўна жыць

lájbserdák=lapserdák *m*, -es, **lájb(-)cudékl** *n*, -ex [*nhd.* Leib, *ukr.* (лап)сердак, *p.* łapserdak →arbe-kanfes; tales-kotn] лапсардак (даўгаполы сурдут у польскіх і галіцкіх жыдоў); *rit.* (чатырохбаковы) кароткі талес, абвешаны з чатырох вуглоў махрамі, кожны зь якіх складаецца з 12 матузоў (кутасы-цыцэс), які гэбрэі носяць на сьпіне і на грудзёх

lajdák *m*, -es, (-dačke *f*, -s) [*p.* łajdak] лайдак; **lajdacke(r)** лайдацкі

lajder=lejder [*d.* leider] *adv.* на жаль

• lajder cum badojern на жаль і авохці

lajdn* [*d.* leiden] 1. (gelitn) (iber, fun, far, af) цярпець, пакутаваць; 2. *n*, **lajd=lejd** *f*, -n мука, пакута, гора; **lajdns** *n* цярпеньне, цярплівасьць; **lajder** *m* цярплівы чалавек; **lájdndiker** які церпіць пакуты, пакутуе; **lájdnšaft** *f*, -n захапленьне, схільнасьць, заўзятасьць, (за)пал; **lájdn-**

šaftlexer заўзяты, захоплены, палкі; **lájdnšaftlexkajt** *f* адданасьць, страснасьць, палкасьць
• lajdn* hezek панесьці страту
• lajdn* vejtik цярпець боль, пакутаваць
• lajdn* in zix цярпліва пераносіць пакуты
• beser an umrext lajdn, ejder an umrext ton *glxv.* лепш несправядлівая пакута, чымся несправядлівы ўчынак
• culib ejn šlextn lajdn fil gute *šprxv.* праз аднаго кепскага пакутуюць шмат добрых (праз аднаго Іванка ўсім заганка)
• me darf lajdn un švajgn *glxv.* трэба цярпець і маўчаць (цярпён – спасён; цярпі Грышка, спасён будзеш)
lajehudim [*s.* לִיהוּדִים] *hum.* весела, жвава [*sin.* frejlex, lebedik]
• zajn* lajehudim гармідар (дым каромыслам, крык і гоман)
lajen* (gelíen/gelign) (ba) [*d.* leihen] пазычыць, пазычаць; **lajer** *m* квотнік, чалавек, які дае ў пазыку; **lajung** *f* пазыка; **lájvort** *n, pl.* -verter запазычанае слова
• a gvir tor men nit lajen kejn klejn-gelt, an oreman – kejn grojs-gelt (un a bux zol men kejnem nit lajen) *glxv.* багацею нельга пазычаць малых грошай, беднаму – вялікіх (і кнігу нельга нікому пазычаць)
• ba an oreman zol men kejn gelt mit lajen *šprxv.* у бедных грошай не пазычаюць
• lajen darf men mit ejdes, gebn zol men on ejdes *glxv.* пазычаць трэба пры сьведках, аддаваць – бязь сьведкаў
• lajen un borgn maxn grojse zorgn *šprxv.* ад пазыкаў толькі вялікі клопат (пазычаць – не дабраваць)
• ver es hot alejn nit cu kajen, der zol jenem nit lajen *šprxv.* хто сам ня мае, што жаваць, другому не пазычае
• x'vel dir lajen a bisl cajt я табе пазычу трохі часу
la(j)g(ne)n/lakn [*d.* lügen] ілгаць, хлусіць, маніць
• vos me ken nit lajgnen far got, zol men nit lajgnen far lajtn *šprxv.* што нельга схлусіць богу, нельга схлусіць і людзям
lajke *f* [*r.*] лайка (скура); **lájkener** лайкавы
lajlex *m/n*, -er [*d.* Leintuch] прасьціна, прасьціралла, пасьцілка
• ojssprejtn a lajlex паслаць прасьціну
• fun a lajlex ken men maxn a kupke, ober nit fun a kupke a lajlex *šprxv.* з прасьціны можна зрабіць хусту, але з хусты ня зробіш прасьціны
• m'vet im trogn/viklen/kajklen in lajlexer на яго надзенуць саван (яго заб'юць)
lajm *m*, -en [?] зялёны лімон
lajn *m* [*d.* Lein] лён; **lajnen** *n* палатно; **lájnener** ільняны, палатняны: **lájn-ejl** *m* ільняны алей; **lájncuxt** *f*, -n ільнаводзтва, ільнярства; **lájn(-)klaper** *m*, -s лёнатрапалка; **lájnzojmen** *m* ільняное семя
• cen brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit lajn; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn najn *flksl.* нас было дзесяць братоў, мы гандлявалі льном; адзін памёр, нас засталося дзевяць
Lajpcik [*d.* Leipzig] г. Ляйпцыг
lajst *f*, -n [*d.* Leiste] 1. планка, палоска, пасок, ліштва; 2. бераг, ускраек, аблямоўка
lajt *m*, -n [*d.* Leute] дарослы чалавек; паважная, самавітая асоба; людзі; **lájtišer** людзкі, прыстойны; **lájtiškajt** *f* людзкасьць, прыстойнасьць; **lájtn-glajxkajt** / роўнасьць сярод людзей
• a šejner/fajner lajt прыгожы/файны чалавек
• cu lajtn на выданьні
• glajx mit lajtn як у людзей
• handlen lajtiš абыходзіцца па-людзку
• s'vet zajn fun im gor a lajt ён далёка пойдзе
• vern* a lajt выйсьці ў людзі, стаць чалавекам
• vos lajt veln zogn што людзі скажуць
• zajn* cu/af lajtiš gelexter быць пасьмешышчам
• zajn* di/mit lajtn glajx быць як усе людзі
• a lajt a kejser, a parx a grojser чалавек – цар, але вялікі пархі
• azoj zix a menčl (er iz azoj zix) – nit cu got un nit cu lajtn *glxv.* такі сабе чалавечка – ні богу ні людзям (ні богу сьвечка, ні чарту кучма; ні ў пір ні ў вір)
• ba lajtn iz lajtiš *glxv.* у людзей усё па-людзку
• er iz cu got un cu lajt (šejn far got un far lajtn) *glxv.* ён можа і з богам, і зь людзьмі (і бога не гнявіць, і чорту дагадзіць; крышыць буракі на абодва бакі)
• me zogt: "oreme lajt", vajl di rajxe zajnen kejn lajt nit *glxv.* кажуць: "бедныя людзі", таму што багатыя – нелюдзі
• nit far zix un nit far lajtn *glxv.* ні людзям паказаць ні сабе паглядзець (сатварыў бог душу – ні ў пень ні ў грушу; ні да печы ні да рэчы; ні да бока ні да вока)
• nit orem, nit rajx, abi lajtn glajx *glxv.* ня бедна, не багата, абы як у людзей
• ver s'est in zajn cajt, iz a lajt *glxv.* хто своечасова есьць, той ёсьць чалавекам
lájtern [*d.* läutern] ачысьціць, ачышчаць, праясьніць, праясьняць; **lájterung** *f*, -en, **lájterniš** *f* ачыстка, праясьненьне; **lájterbrand** *m* чысьцец
• lajtern di nešome ачысьціць душу (катарсіс)
lajtn [*d.* leiten] кіраваць, накіроўваць; **lajtung** *f* кіраваньне, кіраўніцтва
lájtzeliker [*d.* leutselig] 1. *m* ласкавы, ветлівы чалавек; 2. ласкавы, ветлівы, паблажлівы, прыхільны; **lájtzelikn** рабіць ласку, спачуваць, уважаць, ставіцца паблажліва; быць паблажлівым; **lájtzelikajt** *f* паблажлівасьць, прыхільнасьць, ласкавасьць, ветлівасьць
lajve *f*, -s [*ukr.* лайба, *p.* łajba] лайба, баржа, барліна
lajvnt *f/n*, -n [*d.* Leinwand] (ільняное) палатно; **lájvntener** ільняны, палатняны
• blejx vi lajvnt бледны/белы як палатно/сьмерць/сьцяна (зьбялелы як ліпіна/папера/хуста)
• ix zol handlen mit lajvnt, volt kejner nit geštorbn *glxv.* варта мне пачаць гандляваць палатном, ніхто памірaць ня будзе (палатно ідзе на саваны)
lajxter [*d.* leicht] лёгкі; **lajxtkajt** *f* лёгкасьць; **lájxtfisiker** легканогі; **lájxtglojbiker/lájxtglejbiker** легкаверны, даверлівы; **lájxtglejbikajt/lájxtglojbikajt** *f* легкавернасьць, даверлівасьць; **lájxtvogiker** легкаважны; **lájxtvogikajt** *f* легкаважнасьць; **lájxtzin** *m*, **lájxtzinikajt** *f* легкамыснасьць, легкадумнасьць; **lájxtziniker** легкамысны, легкадумны
• lajxt vi a bejgl ufcuesn, vi ba a litvak a droše, vi ba a xosid a bisl branfn nemen лёгка як абаранак зьесьці, як літваку казаньне, як хасыду чарка гарэлкі (як арэх раскусіць; як хлеба з маслам зьесьці; як сабаку муху схаліць, як лапаць сплесьці; як нагу у бот уставіць; як пе́рынку асмаліць/спаліць; як волас перапаліць; як хукнуць)
• lebn iz lajxt – štarbn iz šver *šprxv.* жыць лёгка – памірaць цяжка
• vos šverer me nemt zix fir, alc lajxter helft got *glxv.* чым

мацней бярэшся за справу, тым лягчэй дапамагае бог (які зацін, такі й зачын)

lajxtn*=lojxtn* (gelájcht/gelójxtn) [*d.* leuchten] сьвяціць, блішчаць, зьзяць; **lajxter** *m*, -s падсьвечнік, ліхтар; **lájxt(end)iker** бліскучы; **lajxtung** *f* сьвячэньне; **lájxtbabele** *f*, -s *zool.* сьветлячок; **lájxtfíngerdiker** зладзеяваты; **lájxtturem** *m*, -s маяк; **lajxtarnje** *f* ліхтар; **lájxtzajl** *m*, -n *fig.* сьвяціла

• lajxtn* vi di levone in kojmen сьвяціць як месяц у коміне (цьмяна)

• lajxt-zajl fun der visnšaft сьвяціла навукі

lajz *pl.* →lojz *f*, *dim.* **lajzl** *n*, -ex вош; **lájziker** вашывы

lakéj *m*, -es [*r.*] лакей, лёкай, слугар, паслугач; **lakéjišer** лакейскі, лёкайскі; **lakéjiškajt** *f* лакейства, лёкайства

láketke/lakotke *f*, -s [*p.* lakotka, *ukr.* лакоти] 1. лакот(к)а, смачная ежа, ласунак, прысмакі, смаконікі, пачастунак; 2. ласун, ласуха

lak(ír)=ljak(ír) *m*, -n [*d.* Lack] ляк; **lakirter**, **lakírener** лякіраваны; **lakírn** (lakirt) лякіраваць; **lakirkes/lakerkes** [illegible] лякіраваныя чаравікі

lakirde [?] *adv.* шыварат-навыварат

• [illegible] lakirde зрабіць штосьці шыварат-навыварат

laki ejs [*s.* לכל עת] на ўсё ёсьць свой час

lakomen zix (mit. af) [*r.* лакомиться] ласавацца

• ejner lakomet zix afn revex, der anderer afn kern *glxv.* адзін [illegible] на барышы, другі – на добры пасаг

lakric/lakrec *m/f/n* [*d.* Lakritze] *bot.* лакрыца; **lákricdiker /lákrecdiker**, **lákric-ziser** салодзенькі, саладжавы

• vi lakrec cu plecl (пасуе) як лакрыца да кухана

laks *m*, -n [*d.* Lachs] *zool.* ласось

laksírn (laksírt) [*d.* laxieren, *p.* laksa] паслабляць; дрыстаць; **laksirung** *n*, **laksirexc** *n med.* панос, лякса, мыт(уха), ганячка, гнётка, сапсаваньне жывата; **laksír-mitl** *n med.* слабіцельны сродак

lakte *f*, -s [?] сéдала

lakxn=latxn *m*, *pl.* lakxonim/latxonim [*s.* (לקחן-)ים], **lakxer** *m vulg.* злодзей [*sin.* ganev]; **lákx(e)nen=látxenen** [*s.* לקחנען] *vulg.* узяць, (пры)браць, (с)красьці [*sin.* (cu)nemen, ganvenen]

lam *f/n*, *pl.* lemer, *dim.* **lémele** *n*, -x, **leml** *n*, -ex [*d.* Lamm] ягня, ягнё

• az me šert di šof, citern di lemelex/lemer *šprxv.* калі стрыгуць авечку, дрыжаць ягняты (гавечку стрыгуць, а баран дрыжыць)

lam *m* [*d.* Leim] сталярны клей

lamdn *m*, *pl.* lamdonim/lomdim [*s.* (למדן-)ים/לומדים →lomdes, limed, melamed, melumdes] вучоны-талмудыст, знавец, знаўца (рэлігійнай літаратуры); **lamdones** *n* [*s.* ות-] *rel.* вучонасьць, эрудыцыя; вывучэньне Талмуду

• maxn far a lamdn *fig.* абкрасьці

• a geštopter lamdn *iron.* напханы знавец (ведамі з Торы)

• a jid a lamdn git zix (štendik) an ejce *glxv.* разумны жыд – (заўжды) сам сабе дараднік

• a šeme(v)diker ken kejn lamdn ništ zajn *glxv.* сарамлівы ня можа быць знаўцам

lamed=l *m/f*, -n [*s.* (למד-)ן] 1. "ламэд", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 30; **lamed-vóv (cadikim)** *pl.* [*s.* ל"ו צדיקים=ווא"ו] 36 патаемных праведнікаў (паводле народнай легенды яны жывуць у кожным пакаленьні, і бязь іх немагчыма было б існаваньне сьвету); **lamed-vóvnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) скромнік, праведнік, пабожны чалавек (адзін з 36 праведнікаў)

lamedude *m/f*, -s [?] тупіца, тупень, недарэка, дурніца, гультай

lampade *f*, -s [*mhd.* lampade] лямпада

lampás *m*, -n [*p.* lampas] лямпас

lampert *m*, -es [*p.* lampart] свавольнік, балаўнік, пракуда, пракуднік, шалапут

lam(p)térn *m*, -s, **lamtér** *f*, -n, **lamterne/lametarne=lanterne** *f*, -s, *dim.* **lamtérl** *n*, -ex [*d.* Laterne] ліхтар; **lamtérnslup** *m*, -es ліхтарны слуп

• a klejn štetl iz vi a lamtern *šprxv.* мястэчка як ліхтар (усе бачаць, дзе што робіцца)

lan *m*, -en [*p.* łan] ніва, поле

lancírn (lancírt) [*d.* lanzieren] запускаць (спадарожнік/ракету); **lancír** *m*, -n запуск

land *n*, *pl.* lender, *dim.* **lendl** *n*, -ex [*d.* Land] край, краіна, старана; зямля, зямельны ўчастак, дзялянка; **lándišer** краёвы, краявы; **landn** прызямліцца, прызямляцца; **landung** *f*, -en пасадка (самалёта); **lándcung** *f*, -en *geogr.* каса; **lándkarte** *f*, -s, **lándkart** *f*, -n карта, мапа; **lándsman** *m*, *pl.* -en/-lajt, (-ke *f*, -s), **lándsfroj** *f*, -en зямляк, зямлячка; **lándsmanšaft** *f*, -n зямляцтва; **lándpas** *m*, -n *geogr.* перашыек; **lándšaft** *m/f*, -n ляндшафт; **lándšprax** *f*, -n мясцовы дыялект; **lándšuc** *f* абарона краіны; **lándvirtšaft** *f* сельская гаспадарка; **lándvirtšaftlexer** сельскагаспадарчы

• land un lajt край і людзі

• an erlexe hant hot a šem in gancn land *šprxv.* сумленная рука слынная па ўсім краі

• lajxter cen lender, ejder ejn menčn cu derkenen *šprxv.* лягчэй дзесяць краінаў зьведаць, чымся аднаго чалавека

landiš *m*, -n [*ukr.* ландиш] *bot.* ландыш, лантуш, канвалія

lang [*d.* lang] *adv.* даўно; **langer** (léngerer) доўгі, працяжны, працяглы; **langón(ed)iker** 1. даўнішні, даўнейшы; 2. працяглы; **langkajt** *f* даўжыня, працягласьць; **lángstiker** старадаўні, старажытны

• er hot a lange cung ён мае доўгі язык

• fun lang on (fun lang(onen); fun gor lang) здаўна, ужо даўно

• lang dervarter доўгачаканы

• lang vi a lokš доўгі як локшына (як аглобля/жэрдка/тычка)

• lang vi der (jidišer) goles доўга як гэбрэйскае выгнаньне (бясконца)

• langer finger сярэдні палец

• mit lange jorn curik (lang curik) шмат гадоў таму, даўным-даўно

• nit lang curik (do/eršt nit lang) нядаўна

• (s'iz) šojn lang cajt geven даўно б ужо так

• vi lang? як даўно?

• lang hengen zolstu! *kll.* каб ты доўга вісеў! (пародыя на "lang lebn zolstu!" доўгіх гадоў!)

• nit lang getraxt un gut gemaxt (nit fil getraxt, abi gut gemaxt) *glxv.* ня доўга думаў, але добра зрабіў

• zolst lebn - ober nit lang! *kll.* каб ты жыў – але нядоўга!

lángdójerndiker [*d.* dauern] працяглы, доўгі, працяжны, даўгачасны

lángfísiker [*d.* Fuss] даўганогі, цыбаты

lángháldziker [*d.* Hals] з доўгаю шыяй

lánghóriker [*d.* langhaarig] доўгавалосы
lángjóriker [*d.* langjährig] шматгадовы; **lángjórikajt** *f* даўгалецьце, старэчы ўзрост
lángklekiker [*mhd.* klecken] працяглы, пастаянны, устойлівы
láng-méšexdiker [*s.* -מ"שכ] доўгатэрміновы
lángnéziker [*d.* langnasig] даўганосы; **langnezl** *n*, -ex *zool.* даўганосік
langóc *m*, -s [?] *fig.* бамбіза, дрын, байбус, лагіза, мяжджула, дзыга, дылда, даўгяла, даўгаль
lángójerdiker [*d.* langohrig] даўгавухі
lángpóliker [*r./ukr.* пола] доўгі, даўгакрысы
lángšpíliker [*d.* Spiel] даўгайгральны
lángtermíniker [*d.* Termin] доўгатэрміновы
lángvajl *f*, **lángvajlikajt** *f* [*d.* Langweile] нуда, нудота, дакука; **lángvajliker** нудны, нудлівы, надакучлівы; **lángvajln** надакучаць; **lángvajl(ik)n zix** нудзіцца
• mider far langvajl стомлены ад нуды
• m'kon ojsgejn/štarbn far langvajl можна сканаць ад нуды
lángzam [*d.* langsam] *adv.* паволі, марудна; **lángzamer** павольны, марудны; **lángzamkajt** *f* павольнасьць, маруднасьць
lankot *m* [*d.* Kaliko, *fr.* calicot] паркаль, маміс, каленкор; **lánkotener** паркалёвы, мамісавы, каленкоравы
lantex/lantux *m*, -er/-es [*nhd.* Leintuch, *ukr.* лантух, *p.* łańtuch] лантух, вялікі мех; палатно, чахол
lantex/lantux *m*, -er/-es [?] дамавік
lap *m*, -n, *dim.* **lepl** *n*, -ex [*mhd.* lappe] лацкан, штрыфэль, кляпа, адварот; **lápn(-)micl** *n*, -ex футравая шапка з адваротамі, аблавуха, вушанка; *fig.* бесхарактарны, нехлямяжы, нязграбны чалавек, няўклюда
lapacán *m*, -es [*ukr.* лапацон] прайдзісьвет, валацуга, гультай
lapág *m*, -n *abr.* **liprát-gódl** [*s.* לפ"ג(-ן)=לפרט־גדול] "паводле вялікага часалічэньня"; паводле поўнага гэбрэйскага летазьлічэньня [*s.* ה"תשנ"ז "hatašnaz"=5757-мы год]; **lapák** *m*, -n *abr.* **liprát-kótn** [*s.* לפ"ק(-ן)=לפרט־קטן] "паводле малога часалічэньня"; паводле гэбрэйскага летазьлічэньня бяз тысячаў [*s.* תשנ"ז "tašnaz"=(5)757-мы год]
lap(e)n [*p.* łapać, *ukr.* лапати] лапаць, лавіць, хапаць, хватаць; **lap** *adv.* (хап-)лап, сьпехам (абы як); **lap-cáp** *adv.* цап-лап
lápene *f*, -s, **lapn** *m*, -s [*d.* Lappen] лапіна, ануча, шматок
lapitút *m*, -n, (-ke *f*, -s) [?] чарцянё, маленькі дэман
lap(k)e *f*, -s, *dim.* **lápkele** *n*, -x [*r./ukr.* лап(к)а, *p.* łapka] лап(к)а; **lapkes** *pl.* двукосьсе
lapn *m*, -s [*d.* Lappe] лопасьць
lapovke/lapuvke *f*, -s, **lapke** *f*, -s [*p.* łapówka] хабар; **lápke-boxer** *m* хабарнік
lapserdák=lájbserdák *m*, -es лапсардак; *rit.* (чатырохбаковы) кароткі талес, абвешаны з чатырох вуглоў махрамі, кожны зь якіх складаецца з 12 матузоў (кутасыцыцэс), які гэбрэі носяць на сьпіне і на грудзёх
laptje/lapc(j)e/lapče *f*, -s [*r./ukr.* лапоть, *p.* łapeć] лапаць
lare *f*, -s [*ukr.* лар] ларок, крамка
larve *f*, -s [*d.* Larve] лярва
larx *m*, -n, *dim.* **lerxl** *n*, -ex [*d.* Lerche] *zool.* жаваранак, жаўрук
lárxnbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Lärchenbaum] *bot.* лістоўніца
laske *f*, -s [*sl.*] ласка; **laskave(r)** ласкавы
• laskave brojt ласка, міласэрная дапамога
• onkumen* cu emecns łaske зьвярнуцца да кагосьці за дапамогай, прасіць ласкі
• lomir zix iberbetn, iberbetn, /kojf a funt fistaškes, /lomir zix iberbetn, /šenkt mir dajne laskes *flksl.* давай перапросімся, купі фунт фісташкаў, давай перапросімся, падаруй мне свае ласкі
laske *f*, -s [*ukr.* ластка?] ластка, ластаўка (устаўка праміж ног у штанох ці партох)
last *f*, -n [*d.* Last] ноша, цяжар, груз; **lástferd** *n* біцюг, ламавы конь; **lástojto/lást-avto(mobil)** *m*, -n грузавік
• cvej faln cu last: a/der nar cvišn kluge un der kluger cvišn naronim *šprxv.* абодвум цяжка: дурню сярод разумных і разумнаму сярод дурняў
• draj teg iz men a gast, špeter (nox dem) vert men a/cu last (an ofter gast falt cu last) *glxv.* тры дні – госьць, пазьней – цяжар (госьць першага дня – золатам, другога – срэбрам, ■ трэцяга – медзь і да дому едзь)
lastik *m* [*r./ukr.* ластик, *eng.* lasting] *tekst.* ласьцік; **lástikener** ласьцікавы
lástočke/lástevke *f*, -s [*r.* ласточка, *p.* łastówka] ластаўка
lasún *m*, -es [*ukr.* ласун] ласун
laščen=leščen [*ukr.* лащити, *p.* łaszczyć] лашчыць, песьціць; **láščeniš** *n*, -n ласка, песты
• laščen zix vi a kac лашчыцца як котка (як ласіца/сабака)
láščine/láščene *f* [*sl.*?] сьвяткаваньне заканчэньня вясельнага тыдня
lat *m*, -es, **lat(k)e** *f*, -s [*p.* łata, *ukr.* лата] лат(к)а; **laten** латаць, лапіць; **(ge)latexc** *n* коўдра з абрэзкаў; **latutnik** *m*, -es латачнік, цыравальнік
• a late af a late лата на лаце
• lejgn* a late (af) накласьці лату, залатаць
• a naj klejd mit alte lates/lexer *šprxv.* новая вопратка са старымі латамі/дзіркамі (той жа кукіш, ды на талерцы; Саўка, ды ня ў тых санках; тая сьвіта, ды налева пашыта; той, ды ня той)
• az me lejgt nit kejn klejne late, vert a grojs lox *šprxv.* калі не накладзеш маленькую латку, атрымаецца вялікая дзірка
• beser/šener a miese late, ejder a šejn(er) lox *šprxv.* лепей кепская лата, чым прыгожая дзірка
• ver es cerajst fil, muz fil laten *šprxv.* хто шмат дзярэ, мусіць шмат і латаць
latájn/latéjn=litájn *n* [*d.* Latein] лаціна; **latajner** *m*, -s лацініст; **latájnišer/latéjnišer=litájnišer** лацінскі; **Latájn-Amerike** *f* Лацінская Амэрыка
late *f*, -s [*mhd.* latte, *p.* łata] драніца, ліштва, планка
latik/latek *m*, -es [*p.* łatek] бядак, галыш, худак, бядуля, бадзяга, туляга; злодзей
latke *f*, -s [*ukr.* латка] *kul.* (а)ладка, дранікі з бульбы (адмыслова ядуць на Хануку) (таксама робяць са шпінату, цёртых яблыкаў, грэцкай кашы або з сумесі тварагу, молатай мацы і яйка)
• fun a gemejner bulbe kumt arojs di fajnste latke *glxv.* з простай бульбы выходзяць файныя дранікі
Látvie *f* Латвія; **latíš** *m*, -n латыш; **látvišer=lótvišer** латыскі
latxn=lakxn *m*, *pl.* latxonim/lakxonim [*s.* (ים-)לקחן] *vulg.* злодзей; **látxe(ne)n=lákx(e)nen** [*s.* לקחנען] *vulg.* узяць, (пры)браць, (с)красьці
lav 1. *m*, -n [*s.* (ן-)(ו)לאו] *rel.* забарона (нешта рабіць) [*sin.* lojsese, farver, farbot]; 2. не; **lav-dáfke** [*s.* דווקא] не да-

кладна гэтак, не зусім так; не заўсёды мае патрэбу, неабавязкова; **lav diburim!** [*s.* דיבורים] *int.* маўчаць! цішэй!
• s'iz lav-dafke гэта неабавязкова
lave *f*, -s [*p.* ława, *ukr.* лава] насьціл, тратуар, масткі, ходнік; чарада, рад
lave *f* [*d.* Lava] *min.* лява
lavine *f*, -s [*it.* lavina] лявіна
lavke *f*, -s [*sl.*] лава, лаўка
lavnik *m*, -es [*p.* ławnik] муніцыпальны дараднік, засядацель
lav(r)írn (lav(r)írt) [*d.* lavieren] лявіраваць; **lavír** *m*, -n лявіраваньне, манэўр
laxacoim/laxacoin [*s.* לחצאים/לחצאין] *adv.* папалам, напалам, удвая [*sin.* af helftn, in der helft, in cvejen]
laxe *f*, -s [*ukr.* лахи, *p.* łach] шматок, лахман, ануча, лахі (лахі пад пахі)
laxeš *m*, *pl.* lexošim [*s.* לחש(-ים) →belaxeš] магічная мова, замовы, шэпты [*sin.* magišer šprax, kišef-forml]
laxlutn [*s.* לחלוטין] *adv.* зусім, абсалютна, ані, ніколькі (звычайна ў нэгатыўным сэнсе) [*sin.* in gancn, absolut]
• laxlutn nit зусім не
• [illegible] laxlutn nit гэта нікуды ня варта
• [illegible] iz laxlutn nit geven farxidešt ён быў зусім ня зьдзіўлены
• [illegible] baumruikt zix laxlutn nit ён ніколькі не турбуецца
• a nemer iz laxlutn nit kejn giber *glxv.* хто бярэ, той ніколі не дае ("дай" любіць поп усякі, а "на" – ніякі)
laxman *m*, -ánes [*ukr.* лахман, *p.* łachman] лахман
laxme *f*, -s [*s.* לחמא(-ס) →(pas-)lexem] хлеб, кавалак, акраец хлеба [*sin.* (štik) brojt]
laxn [*d.* lachen] сьмяяцца; **lax** *m*, **laxeráj** *f* сьмех, рогат; **gebn* a lax** за-, рась|сьмяяцца, усьміхнуцца; **laxer** *m*, -s сьмяхун; **laxerajke** *f*, -s жарт, жарцік; **láxevdiker**, **láxndiker**, **láxlustiker** сьмяшлівы; **láxevdikajt** *f*, **láxlustikajt** *f* сьмяшлівасьць
• haltn* zix ba di zajtn fun laxn (blajbn* on zajtn/kiškes laxndik) трымацца за бакі ад сьмеху
• i cum laxn i cum vejnen і сьмех і сьлёзы
• ir laxt? вам сьмешна?
• ix ken im helfn laxn я магу яму дапамагчы пасьмяяцца
• ix lax nit! я не сьмяюся!
• laxn emecn in ponem arajn (mit gal) злосна сьмяяцца каму-небудзь у вочы, кпіць
• laxn fun jenems kop/jarmulke/hitele сьмяяцца з чужой галавы/ярмулкі/шапачкі
• laxn hojx (mitn fuln mojl) рагатаць, гагатаць
• laxn in di hojfns/fojstn сьмяяцца ў жменю/кулак
• laxn mit blut сьмяяцца крывёю (з горыччу)
• laxn mit grine verem сьмяяцца зялёнымі чарвякамі (сьмех скрозь сьлёзы)
• nito ver es zol laxn хоць бы адзін засьмяяўся
• a nar laxt draj mol (dos eršte mol laxt er, vajl ale laxn, dos cvejte mol, az me fregt im, far vos er laxt, dos drite mol, az me derklert im dem vic fun dem majse, laxt er eršt rext) *glxv.* дурань сьмяецца тры разы (першы раз, калі ўсе сьмяюцца, другі – калі яго пытаюць, чаго ён сьмяецца, трэці – калі яму нарэшце патлумачаць сэнс жарту)
• az der rebe laxt, /un az der rebe laxt, /laxn ale xasidimlex, /ха-ха-ха... *flksl.* калі рэбэ сьмяецца, сьмяюцца ўсе хасыдзікі, ха-ха-ха...
• az di velt laxt, iz do fun vemen un fun vos *šprxv.* калі людзі сьмяюцца, дык пэўна ёсьць з каго і з чаго
• der, vos laxt cum lectn, der laxt cum bestn *šprxv.* добра сьмяецца той, хто сьмяецца апошнім
• ejnem daxt zix, az ba jenem laxt zix *glxv.* гэтаму здаецца, што ў гэнага шчасьце вядзецца (у чужых руках пірог вялікі)
• fun vos me laxt, kumt alc cu di ojern (far di ojgn) *šprxv.* тое, што спачатку выклікае сьмех, заўжды спраўджваецца
• lax, ven du vest zix/dix (gejn) lejgn (šlofn) *glxv.* сьмейся, калі ты зьбіраешся легчы спаць (калі справа зроблена)
• nit itlexs/jeder harc, vos laxt, iz frejlex *šprxv.* ня кожнае сэрца, што сьмяецца, вясёлае (ня кожны вясёлы, хто сьпявае; ня кажан хворы, хто стогне)
• ven der nar volt nit geven majn(er), volt ix ojx gelaxt *glxv.* калі б дурань ня быў маім, я б таксама сьмяяўся (нам весела – у нас у хаце свой дурань)
• zaj nit kejn nar, vet men fun dir nit laxn *šprxv.* ня будзь дурнем, зь цябе ня будуць сьмяяцца
laxodim=laaxodim [*s.* לאחדים →Axad-, axdes, meaxed, exod] *adv.* па аднаму/адным, у розьніцу; **la(a)xódim-handl** *m* гандаль у розьніцу; **la(a)xódim-prajz** *f*, -n кошт у розьніцу; **la(a)xódimnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **la(a)xódim-hendler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) гандляр у розьніцу
• farkojfn (zix) af laxodim прадаваць у розьніцу
laxudre *m*, -s [*p.* łachudra] агіднік, нягоднік, басалай, паганец; лахудра, бадзяга, валацуга, туляга, басяк
lazózl [*s.* לעזאזל →azozl, soer-lazozl] *tnx.* "да Азазэля", к чорту, к д'яблу, ка ўсім нечысьцям, ка ўсім чарцям! бадай цябе Пярун пабіў! (Ляв. 16:8)
• gejn* lazozl ісьці к чорту, убрацца
lazúr *f* [*d.* Lasur] сінь, блакіць, блакіт, лазур; **lazurik** *m*, **lazurke** *f* лазур (фарба)
laže *f* [*p.* łaża, *ukr.* лаж, *it.* l'aggio] камісійныя (грошы)
le-=li-=la- [*s.* -ל] *pref.* да, для, дзеля, паводле (утварае ад сэміцкіх і іншых асноваў прыслоўі) [*sin.* cu, far, af, culib; lojt, nox]
• vartn mepojezd lepojezd (Š.-A.) чакаць ад цягніка да цягніка
leafroj [*s.* לעפרו →(ke)afre-deare]
• šolem leafroj мір праху яго
leavojdes-habójre [*s.* לעבודת־הבורא →avojde] для службы богу, для маленьня
• ufštejn* leavojdes-habojre уставаць для малітвы
(le)axer-hamájse [*s.* (ל)אחר־המעשה] *adv.* ззаду, адзаду, пасьля ўсяго, пасьля справы/здарэньня, запозна, заднім лікам [*sin.* nox alemen]
leaxer-meje-šónim [*s.* לאחר־מאה־שנים] "пасьля ста гадоў"; *adv.* пасьля сьмерці [*sin.* nox hundert jor, noxn tojt]
leaxer-zmán [*s.* לאחר־זמן] *adv.* пасьля нейкага часу, празь нейкі час, пазьней, пасьля [*sin.* nox der cajt, špeter; in a cajt arum]
leaxes=lehaxes [*s.* להכעיס →mumer-lehaxes] *adv.* насупрэкі, насуперак(і), наўмысьне, сумысьля, наўмысьля, на злосьць, на ліха; (каб) пакрыўдзіць, раззлаваць
leber *f*, -s, *dim.* **léberl** *n*, -ex [*d.* Leber] пячонка, печані; **léberl** *n*, -ex радзімка
• gebrotene leber смажаная пячонка
• gehakte leber *kul.* пячонкавы паштэт
• nemen* emecn di (ba der) leber браць кагосьці за жывое
• a fajer in dajn leber! *kll.* гары агнём твая пячонка!
• az me hot a gilderne hentl, hot men dem leberl fum entl у каго залатыя ручкі, той есьць качыную пячонку

(рамяство піць-есьці ня просіць, а само корміць; з рамяством дружыць – у жыцьці не тужыць)
• beser gehakte leber, ejder gehakte cores (gehakte leber iz beser, vi gehakte cores) *glxv.* лепш рубленая пячонка, чымся рубленыя беды

leber-jám *m* [*s.* ם"ר] легендарнае замерзлае мора

lebl *n*, -ex [*d.* Laib →labn] бохан, булка
• a lebl brojt бохан хлеба

léblexer=léplexer [*d.* lau] цёплы, цеплаваты; **léblexkajt** *f* цеплаватасьць

lebn [*d.* leben] 1. жыць; 2. *n*, -s жыцьцё; **leb** *n* шыкоўнае жыцьцё; **a leb ton*/gebn*** (добра) пажыць, нацешыцца жыцьцём; **lébediker** 1. жывы; 2. *m* бог; **lébedikajt** *f* жывасьць; **lébedikerhéjt** *adv.* жыўцом; **lébhaft(ik)er** [*d.* lebhaft] жыцьцярадасны, бойкі, жывы, жвавы; **lébhaftikajt** *f* жывасьць, рухавасьць, жывучасьць; **lébiker** жыцьцяздольнасьць, вітальнасьць; **lébikajt** *f* жыцьцяздольны, вітальны; **lébediks** *n* жывое; **léb(-)jung** *m*, -en, **léb(-)kind** *n*, -er [*d.* Lebemann] бесшабашны гуляка, марнатравец; **lébmejdl** *n*, -ex прастытутка, блядзь; **lébnbanemung** *f* сьветаўспрыманьне; **lébn-bašrajbung** *f* жыцьцяпіс; **lébn-derfarung** *f* жыцьцёвы вопыт; **lébn-nivo** *m* жыцьцёвы ўзровень; **lébnsderšajnung** *f*, -en жыцьцёвая зьява; **lébnsfe(j)iker** жыцьцяздольны; **lébnsfe(j)ikajt** *f* жыцьцяздольнасьць; **lébnsfirung** *f* лад жыцьця; **lébns-frage** *f*, -s пытаньне жыцьця; **lébnsfrejdiker** жыцьцярадасны; **lébnsfrejd** *f* жыцьцярадаснасьць; **lébns-geblíbener** *m* ацалелы, які застаўся жывым; **lébns-geferlexer** небясьпечны для жыцьця; **lébns-hecoe** *f* [*s.* הוצאה"] кошт жыцьця, пражытачны мінімум; **lébnskraft** *f* жыцьцёвая сіла; **lébnslanger** пажыцьцёвы; **lébnsloz(ik)er** нежывы, зьмярцьвелы; **lébnslustiker, lébnsfrejdiker** жыцьцярадасны; **lébnslust(ikajt)** *f* жыцьцярадаснасьць; **lébns-mitl** *m*, -en сродак існаваньня; **lébns-nejtiker, lébnsnojtvendiker** жыцьцёва неабходны; **lébnsart** *m*, **lébn(s)-štejger** *m*, -s лад жыцьця, быт; **lébnsštandhaftiker** жывучы; **lébns-tajnugim** *pl.* [*s.* תענוגים"], **lébn-fargenigns** *pl.* даброты/выгоды жыцьця; **lébnstetikajt** *f* жыцьцядзейнасьць; **lébnsveg** *m*, -n жыцьцёвы шлях; **lébns(-)vixtiker** надзённы
• a gemateter/hintiš lebn змардаванае/сабачае жыцьцё
• a lebhaftiker šmues жывая гутарка
• a lebn on zorg бестурботнае жыцьцё
• af lebn oder af tojt жыцьцё альбо сьмерць
• afn gancn lebn на ўсё жыцьцё
• arojsgejn* mitn lebn перажыць
• ba/far zajn lebn пры яго жыцьці
• bagrobn* lebedikerhejt пахаваць жывым
• blajbn* lebn застацца жывым
• der art lebn лад/стыль жыцьця
• dos gance lebn zajns на працягу ягонага жыцьця
• gejn* emecn in lebn (es gejt in lebn) пытаньне жыцьця альбо сьмерці
• ix darf in lebn arajn (ix darf, vi me darf lebn) мне да зарэзу патрэбна
• lebedik vezn жывая істота
• lebediker interes жывы інтарэс
• lebn a (gutn) tog (fun di teg) добра пажыць, добра бавіць час
• lebn fun di finf finger жыць працай уласных рук
• lebn fun hant in mojl жыць з рукі ў рот
• lebn hundert mit cvancik jor жыць сто дваццаць гадоў (доўгае жыцьцё)
• lebn in naxes un koved жыць у шчасьці і пашане
• lebn sventim duxom жыць сьвятым духам
• lebn vi a monarx/graf/porec/princesn, vi in ganejdn жыць як манарх/граф/пан/прынцэса, як у раі (як кароль, як у бога за пазухай/печкай/печчу/плячыма, як Адам у раі, як клёцка ў масьле)
• lebn vi a poreš жыць як той пустэльнік (як бабіч/зязюлька)
• lebn vi cvej tajbelex жыць як галубкі (як вянкі плятуць, як аднае маткі дзеткі)
• lebn vi di/cvej kec/hint, vi a kac mit a hunt, vi hint iber a bejn, vi švegerns біцца/сварыцца/жыць як два каты /сабакі, як кот з сабакам, як сабака за костку, як швагеркі (як агонь з вадою, як ятроўкі)
• lebt vi a lebediker жыве як бог (як у бога за плячыма /пазухай/печкай/печчу, як сад на пагодзе, як Адам у раі; жывець як золата важыць)
• lejgn zix lebedikerhejt in der erd arajn класьціся жыўцом у магілу
• nemen* emecn lebedikerhejt браць/лавіць кагосьці жыўцом
• s'lebt zix do undz gut нам тут добра жывецца
• ufesn* zix lebedikerhejt есьці сябе поедам
• vern*/maxn fun tojt lebedik (vern* a lebediker) уваскрэснуць/уваскрашаць зь мёртвых
• a lebn af/cu/in dir/ajx! zol(st) (zolt ir) lebn! lang lébn zolstu (zolt ir)! каб ты здаровы быў! будзь здароў! будзьце здаровы! (каб ты жыў-быў да здароў! добрага здароўя (на доўгія гады)!)
• a lebn af dajn kepele! здароўя на тваю галоўку!
• af šejnem iz gut cu kukn, mit a klugn iz gut cu lebn *šprxv.* на прыгожага глядзець хораша, а з разумным добра жыць (краса прыглядзіцца, а розум прыгадзіцца; краса да вянца, а розум да канца)
• az es kumt cum lebn, darf men štarbn (stajen nit kejn jorn) *šprxv.* калі прыйшло сапраўднае жыцьцё, трэба паміраць (пакуль тыя барышы, у бацькоў ня будзе й душы; пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесьць)
• az mir veln lebn, veln mir zen *glxv.* будзем жыць – пабачым
• az m'lebt, hot men hofenung cu štarbn *šprxv.* хто жыве, той мае спадзяваньне памерці
• beser a lebediker hunt, ejder ■ tojter lejb *šprxv.* лепей жывы сабака, чымся здохлы леў
• dem menčns lebn iz vi a jarid *šprxv.* чалавечае жыцьцё як кірмаш
• dos lebediks/lebedike lejgt men nit afn tojtn *šprxv.* жывое на мёртвае не кладуць
• ejn mol lebt men *glxv.* адзін раз жывем
• ejner vil lebn un ken nit, der anderer ken - un vil nit *glxv.* адзін хоча жыць, але ня можа, другі можа – але ня хоча
• me darf lebn un lozn lebn трэба жыць і даваць жыць
• me volt gekent lebn, nor di kinder un ejniklex lozn nit *glxv.* можна было б жыць, але дзеці і ўнукі не дазваляюць
• mir zoln lebn in naxes un frejd! каб мы жылі ў шчасьці і ў радасьці!
• vi m'hot, azoj lebt men *šprxv.* хто як мае, той так і жыве
• Vos štejstu lebn majn fencter, /Avremele melamed? /Du bist ba mir der šenster, /Avremele melamed. *flksl.* Што

ты стаіш каля майго вакна, Аўрэмэлэ-настаўнік? Ты ў мяне самы прыгожы, Аўрэмэлэ-настаўнік.
• zol ix (íx zol) azój lebn! каб я гэтак жыў! (слова гонару)
• zolstu azoj veln lebn! каб ты так жыў!
-leb(n) (zol lebn) [*d.* leben] любы, любая, дарагі, даражэнькі
• brúder-lebn! братка даражэнькі!
• máme-lebn! любая маці!
• majn zis-lebn! мой любы-салодкі!
• táte-leb(n)! любы тата!
• Lebn gospital štejt a bejmele, /dos bejmele iz in drajen ajngebojgn... /Oj, dortn gejt zix majn tajer zis-lebn /mit ire cvej farvejnte ojgn. *flksl.* Каля шпіталя стаіць дрэўца, дрэўца зусім нахілілася... Ой, там ходзіць сабе мая дарагая, мая любая з заплаканымі вачыма.
lebn (dem) [*d.* neben] *prep.* (ка)ля, пры, паблізу
• lebn mir каля мяне
• lebn der štub каля хаты
lebries-noójlem [*s.* לבריאת־העולם →bries-] *adv.* паводле стварэньня сусьвету
lecim, *pl.* lejcim/leconim [*s.* לץ(-ים/-ננים) →haloce, locn, oplecevn] жартаўнік, блазен, штукар, выскаляка, насьмешнік, перасьмешнік, фігляр; *folk.* чорт-штукар, які кпіць зь людзей [*sin.* opšpeter, oplaxer; vicler]; **le(j)cones** *n* [*s.* ל(י)צנות] насьмешка, кпіны, жарт, іронія, шкелі, жартаслоўе [*sin.* oplaxeraj, xojzek, špas, vicleraj]; **léc(eve)n** (fun) жартаваць, блазнаваць, кпіць, шкеліць [*sin.* špotn, oplaxn, opton špiclex, špasn]; **le(j)cónesdiker** жартаўлівы, гарэзьлівы; схільны да зьдзеку, да кпінаў; **lecone-hadór** *pl.* [*s.* לצני־הדור] жартаўнікі, людзі з іранічным розумам
• on lecones бяз жартаў
• trajbn* lecones (mit) (maxn leciše štik) жартаваць, блазнаваць, кпіць, шкеліць, крыўляцца, выскаляцца, балбатаць
• ober lecones in a zajt (Š.-A.) але жарты ўбок
lecter [*d.* letzt] 1. апошні; 2. *m* агіднік, нягоднік, басалай, паганец; **lect** 1. *adv.* канчаткова, надзвычайна, надзвычай; 2. *f* канец, заканчэньне; **lectns** *adv.* у апошні час, урэшце, нарэшце; **léctgiltiker** заключны; **lectling** *m*, -en пасьледак, пасьледыш; **léc(t)gelt** *n* грошы на разьвітаньне
• af der (guter) lect на (добрае) заканчэньне
• bizn lectn otem да самай сьмерці, да апошняга дыханьня
• cum lectn (kumt) dos beste *glxv.* рэшткі заўсёды салодкія /смачныя
• der lecter, max di tir cu (der lecter maxt di tir cu) *glxv.* апошні, зачыняй дзьверы
• dem lectn bajsn di hint *šprxv.* апошняга кусаюць сабакі (хто позна ходзіць, сам сабе шкодзіць)
• di lecte kiele git milx *glxv.* апошняя кароўка дае малако (апошнія грошы – шчасьлівыя)
lečken [?] асьцярожна абыходзіцца, цацкацца
ledašče *m/f*, -s [*ukr.* ледащо, *p.* ladaco] ляда(ш)чы; лайдак, гультай
lédele *n*, -x, **ledndl** *n*, -ex [*d.* Augenlid, *mhd.* lidelin →lodn] павека; **ledl** *n*, -ex замок (фотаапарата)
leder *f/n* [*d.* Leder] скура; **léderner** скураны; **lédervarg** *n* скураныя вырабы
• švediš leder замш(а)
ledojres [*s.* לדורות →xad-bedore, (ben-)dor], **ledór-dójres** [*s.* לדור־דורות] *adv.* навекі вякоў, для будучых пакаленьняў
ledugme [*s.* לדוגמא] *adv.* напрыклад, прыкладам, да прыкладу, на ўзор [*sin.* cum bajšpil, vi a muster]
lédvice=ljédvice *f*, -s [*p.* polędwica, lędźwie] паляндвіца
leejne-hašémeš [*s.* לעיני־השמש] *adv.* сярод белага дня, адкрыта [*sin.* in mitn heln tog, efntlex]
leéjs-zíkne [*s.* לעת־זיקנה →zikne, zokn] на старасьці гадоў [*sin.* af der elter]
leejver-hajám [*s.* לעבר־הים] *adv.* у кірунку да краіны, якая на тым баку мора
leerex [*s.* לערך →(lefi-)erex, beerex] *adv.* прыблізна, каля, больш-менш; прапарцыянальна [*sin.* mer-vejniker, arum, baj; proporcionel]; **leérexdiker** прыблізны
lefc *f*, -n [*mhd.* lëfs] *anat./geogr.* губа; **lefcn** *pl. anat.* вусны; **lefcung** *f*, -en сутокі, вусьце
lefi [*s.* לפי] *adv.* паводле, пасьля, па, за, усьлед, сьледам [*sin.* lojt, nox, vedlik]
lefidati [*s.* לפי־דעתי] *adv.* паводле майго меркаваньня
lefi-érex [*s.* לפי־ערך →(le)erex, beerex] *adv.* прыблізна, каля, больш-менш, груба кажучы; адносна, прапарцыянальна [*sin.* arum, mer-vejniker; relativ, proporcionel]; **lefiérexdiker** прыблізны, адносны, грубы
lefi-májsev [*s.* לפי־מעשיו →majse] *adv.* паводле ягоных паводзінаў, па ягоных заслугах
• dos eršte vajb iz bašert fun himl, dos cvejte – lefi-majsev *šprxv.* першая жонка ад бога, другая – што заслужыў
lefišó [*s.* לפי־שעה] *adv.* пакуль (што), тым часам, часова [*sin.* af dervajl, cajtvajlik]; **lefi-šóediker** часовы [*sin.* dervajliker, provizorišer]
lefi-túme [*s.* לפי־תומו] *adv.* невіноўна, нявінна, бяз задняй думкі, наіўна, бясхітра, прастадушна [*sin.* umšuldikerhejt]
lefizé [*s.* לפי־זה] *adv.* паводле гэтага
lefl *m*, *dim.* **léfele** *n*, -x [*d.* Löffel] лыжка; **léfldiker** лыжкападобны
• iber a lefl вельмі густы (пра суп/кашу)
• s'nogt/s'cit untern/bam lefele точыць/смокча пад лыжачкай
• der mazldiker vert gebojrn mit a gildenem lefl in mojl *šprxv.* шчасьлівец родзіцца з залатой лыжкай у роце (нарадзіцца ў сарочцы)
• hot men es nit šefldik, hot men es lefldik *glxv.* не ра́жкамі, але лыжкамі
• ver es iz bam šisl, jener iz bam lefl *glxv.* хто каля міскі, той з лыжкай
lefoxes [*s.* לפחות] *adv.* прынамсі
léftov=lévtov *m* [*s.* לב־טוב] чалавек з добрым сэрцам; назоў павучальнай кнігі [*sin.* gutharciker menč]
lefuke [*s.* לאפוקי] *adv.* хіба (толькі), акрамя, апрача, зь іншага боку [*sin.* sajdn, ojser, in kegntejl]
legabe [*s.* לגבי] *adv.* у адносінах да; параўнальна, у параўнаньні з [*sin.* in baciung cu; in farglajx mit]
legamre [*s.* לגמרי] *adv.* зусім, цалкам, абсалютна (звычайна ў нэгатыўным сэнсе) [*sin.* fulštendik]
• x'ken im legamre nit я яго зусім ня ведаю
Legbójmer=Lag-b(e)ójmer *m* [*s.* ל"ג־בעומר] Лаг-Баомэр (гэбрэйскае сьвята 18-га іяра ў памяць аб паўстаньні Бар-Кохбы супраць рымлянаў)
légern=lágern (zix) [*mhd.* lëgeren] прылегчы, улегчыся, уладкавацца, уладкоўвацца; стаяць лягерам; **léger(-)/láger(-)gelt** *n*, -er эканомія; **léger-sxojre** *f* [*s.* סחורה] ляжалы тавар
• a mejdl iz vi a leger-sxojre *glxv.* дзяўчына – ляжалы тавар (векавуха)
legírn (legirt) [*d.* legieren] сплаўляць (мэтал); **legirung** *f*, -en сплаў

l(e)gote/l(e)hote=ligote *f*, -s ільгота

lehabe [*s.* להבא] *adv.* у будучым, (на)далей [*sin.* in der cukunft, vajter]

• af der lehabe на будучае

lehadám *abr.* **loj hoju dvorim meojlem** [*s.* להד"ם=לא היו דברים מעולם] такога яшчэ ніколі не было, лухта, бязглузьдзіца, вымудры, прыкла́ды, фальш, нішто [*sin.* ništ geštojgn ništ geflojgn, falš, gorništ]

leháj=(e)lehéj/(e)leháj/eliháj [*d.* als hätte, als wäre, *s.* (להי(י?)] *bndv.* бы, нібы(та), быццам, мэрам, маўляў, моў, хай будзе, дапусьцім, напрыклад

lehareg-uleábed (af) [*s.* להר(ו)ג־ולאבד →horeg] "(гатовы) забіць і зьвесьці"; вельмі раззлаваны, разгневаны

lehašmid-uleháreg [*s.* להשמיד־ולהרוג] "(гатовы) зьнішчыць і забіць"; вельмі раззлаваны, разгневаны

lehávdl [*s.* להבדיל →havdole, hevdl, hamavdil] *int.* каб адрозьні(ва)ць, непараўнальна, нельга параўнаць, ня йдзе ні ў якае параўнаньне, каб ня ўзгадваць побач; **lehávdl elef (alfej) havdoles** [*s.* אלף (אלפי) הבדלות] які мае тысячу (тысячаў) адрозьненьняў

• hejsn hejs ix Josl-Ber, /un ix din a militer – /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra, /štivl trog ix, a mundir, /lehavdl vi an oficir, /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra (I. M.) я завуся Ёсель-Бэр, служу ў войску – ой-ра-ра, я нашу боты, мундзір, пардон за параўнаньне, як афіцэр, ой-ра-ра...

• mit di ejgene cigl kon men šteln a šul un a klojster, lehavdl (Prc.) з аднае й тае ж цэглы можна пабудаваць і сынагогу й царкву, каб ня ўзгадваць побач

• šprixvort (a gojiš glajxvertl) iz lehavdl a Tojre *glxv.* (мужыцкая) прыказка/прымаўка – ня Тора

le(h)axes [*s.* להכעיס →mumer-lehaxes] 1. *adv.* насупрэкі, насуперак(і), наўмысьне, сумысьля, наўмысьля, на злосьць, на ліха; (каб) пакрыўдзіць, раззлаваць [*sin.* cu dercerenen, cu fardrisn]; 2. *m*, -n злапамятнасьць, незычлівасьць, злосьніцтва, зласьлівасьць; **leháxesdiker** злапамятны, незычлівы, злосьніцкі, зласьлівы; **leháxesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) насупрэчнік; **af cu lehaxes=af celoxes/culoxes=afculoxes/afceloxes** *adv.* каб пакрыўдзіць, каб раззлаваць; з мэтай уразіць, стругануць (кагосьці); на злосьць; нягледзячы на

• mir kadoxes, abi im lehaxes! *glxv.* мне трасца ў бок, абы яму на злосьць

• Ver s'iz nit geven, /ver s'hot nit gezen /tajere Malkele, /vejst nit, vos s'iz šejn, /vejst nit, vos s'iz xejn, /tajere Malkele – /Pejsex noxn sejder /in jomtevdik klejder, /tajere Malkele, /sonim af lehaxes, /ver hot aza naxes? /Tajere Malkele. (N. Š.) Хто ня бачыў, хто ня ведае Малкелэ – дарагая Малкелэ, хто ня ведае, якая яна прыгожая, хто ня ведае, якая яна прывабнаядарагая Малкелэ – на Пэйсах пасьля бяседы ў сьвяточнай сукенцы, дарагая Малкелэ, на злосьць ворагам, хто мае такое шчасьце? Дарагая Малкелэ.

lehejpex (cu) [*s.* לה(י)פ(ו)ך] *adv.* насуперак, напоперак, насупор, насупраць, наадварот [*sin.* farkert, umgekert, in kegntejl]

• lehejpex cu emecn насуперак камусьці

lehove *f* [*s.* להבה] полымя

leibed [*s.* לאיבוד →ibed] *adv.* дарма, дарэмна, марна, без карысьці

• gejn* leibed пайсьці прахам (марная праца), дарэмна траціцца, марна прападаць

leinjonejnu [*s.* לענינו] *adv.* да нашай рэчы [*sin.* cu undzer zax]

-lej [*d.* lei] *suf.* надае прыметнікам і прыслоўям значэньне множнасьці й разнастайнасьці (таксама пры асновах займеньнікаў і колькасных лічэбнікаў)

• alerlejiker разнастайны, усялякі; ander(er)lej іншага/другога роду; cvejerlej дваяка; drajerlej траяка

lejb *m*, -n, (-ixe/-nte *f*, -s) [*d.* Löwe, *mhd.* lebe] леў; **léjbnmojl** *n bot.* званец; **léjbn-tejl** *m* ільвіная частка

• af a tojtn lejb špringen hozn *šprxv.* па мёртвым ільве скочуць зайцы (над пешым арлом і сарока з калом)

• az a lejb šloft, loz im šlofn *šprxv.* калі леў сьпіць, пакінь яго сьпячым

lejce *f*, -s, **lejc/lejč** *f*, -n [*p.* lejce] лейчына, лейца, повад

• etlexe mol a ci ton* mit di lejces некалькі разоў дзергануць лейцамі

• haltn*/oplozn* di lejces трымаць/адпусьціць лейцы

• der menč fort, un got halt di lejces *šprxv.* чалавек едзе, але бог трымае лейцы (чалавек так, а бог сяк; чалавек сяк, а бог інак; чалавек думае, а бог робіць; думаеш адно, а яно перавернецца на дно)

lejcim *pl.* →lec *m*, *pl.* leconim [*s.* (לצנים/ים-)לץ], **lejcn** *m*, *pl.* lejconim [*s.* (ים-)ליצן] жартаўнік, блазен, штукар, выскаляка, насьмешнік, перасьмешнік; **le(j)cones** *n* [*s.* ות-] насьмешка, кпіны, жарт, іронія, шкелі, жартаслоўе

• trajbn* lejcones (mit) кпіць, насьміхацца

• af lejcones у насьмешку

• zajn* a cilpunkt far lejcones быць мішэньню для кпінаў

lejd=lajd *f*, -n [*d.* Leid] мука, пакута, гора; **lejd ton*** (az, vos) шкадаваць

• tejln lejd(n) un frejd(n) (in lejdn un in frejdn) дзяліць гора і радасьць

• beser cu zen lejd, ejder cu hern frejd *glxv.* лепш (побач) бачыць гора, чымся (здалёк) чуць аб радасьці (аб дзецях) (чаго вочы ня бачаць, аб тым ня плачуць)

• fun fil redn kumt arojs lejdn *šprxv.* языку дай волю, завядзе ў няволю (язык у роце, як чорт у балоце; хто язык доўгі мае, таму дрэнна бывае; празь язык галаву сьцінаюць; языча, языча, сабе дабра ня зыча, які чорт цябе кліча?)

• Šlogt der zejger fir, oj, oj, oj, fir, oj, oj, oj, fir, /lign zol ix šojn mit di fis cu der tir... /Hot a gute naxt, hot a gute naxt, /cores majne, grojse lejdn /hobn mix aher gebraxt. *flksl.* Гадзіньнік б'е чатыры гадзіны, ой-ой-ой, ляжаць бы мне ўжо нагамі да дзьвярэй... Добрай ночы, добрай ночы, мае гора, мае вялікае гора мяне сюды прывяло.

lejder=lajder *adv.* на жаль

léjdiker [*d.* ledig] 1. пусты, парожні; 2. вольны, незаняты; **léjdikajt** *f* пустата; **léjdikerhéjt** паражняком, улегцы; **léjdik(-)gejer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) лотр, лодар, лайдак, гультай, пустапас, пустадомак, абібок, дзяньгуб; **lejdik(-)gejeráj** *f/n* гультайства, лодарнічаньне, пустадомства, бязьдзейнасьць; **léjdikgejn***, **(arúm)gejn* lejdik** быць бяз працы, гультаяваць, гультаіць, ленавацца, латраваць, брынды/байбы біць, лайдачыць, лодырнічаць; **léjdikštejn** *n* прастой

• lejdik un lejz вольны й незаняты

• mit lejdike hent з пустымі рукамі

• štejn* lejdik прастойваць

• a jid un a volf gejen nit arum lejdik *šprxv.* жыд і воўк бяз

справы не сланяюцца (ваўка ногі жывяць, гадуюць; старца кій корміць)
- az der mogn iz lejdik, iz der mojex ojx lejdik *glxv.* калі страўнік пусты, і ў галаве таксама пуста (галоднаму і ў галаву нічога не ідзе, галоднай курцы проса на думцы, галоднаму каню авёс сьніцца)
- in a lejdik fas ken di broxe nit arajn *glxv.* у пустую бочку блаславеньне ня можа ўвайсьці (як німа тавару, дык нічога і не заробіш)
- Texelex, texelex, zej rinen zix ojset, /di gribelex blajbn dox lejdik... /A dos mejdele, vos špilt a falše libe, /der šem farblajbt ir af ejbik. *flksl.* Рачулкі, рачулкі перасыхаюць, а рэчышчы застаюцца... Аб дзяўчыне, што гуляе ў фальшывае каханьне, застаецца слава назаўсёды.

Leje [*s.* לאה] *tnx.* Лея (першая жонка Якуба) (Б. 29:16)

léjenen [*it.* legere, *šp.* leer] 1. чытаць; 2. *n* чытанка з Талмуду, якую задаюць вучням; урок Талмуду; малітва; **a lejen ton*** (vegn) пачытаць; **léjener** *m*, -s, (-n *f*, -s) чытач; **léjeneršaft** *f*, -n пасада лектара; **léjnevdiker** чытэльны, дазбор.ливы; **léjen-cejxn** *m*, -s закладка ў кнізе; **léjen-cimer** *m*, -n, **léjenzal** *m*, -n чытальня, чытальная заля
- [illegible]rb/šver lejenen цяжкая чытанка
- [illegible]en notacjes, a kurs чытаць натацыі/курс
- lejenen vi a vaser(l) чытаць як ваду ліць (чытае як рэпу грызе/сячэ; чытаець як бобам сыпець)

lejeser-bitóxn [*s.* ליתר־בטחון] каб засьцерагчыся, на ўсялякі выпадак [*sin.* af jedn fal]

lejeser-tójkef [*s.* ליתר־תוקף] каб надаць моцы і дзейснасьці [*sin.* cucugebn kraft un giltikajt]

lejeser-xízek [*s.* ליתר־חיזוק] каб замацаваць [*sin.* kedej cu farštarkn, cu bafestikn]

lejfer *m*, -s [*d.* Lieferant?] пасыльны, пасланец

lejgn [*d.* legen] 1. класьці; 2. *n* складваньне, кладка; **lejgn zix** 1. лажыцца, класьціся; 2. несьціся (аб курах); **lejg** *m*, -es удар
- es lejgt zix nit afn sejxl не ўкладаецца ў галаве
- lejgn an ojg пакласьці вока
- lejgn axt зьвяртаць увагу
- lejgn klep атрымаць удар
- lejgn zix in der leng un in der brejt рабіць усё дзеля дасягненьня мэты (класьціся косткамі; распляскацца ў блін)
- lejgn zix šlofn лажыцца спаць

lejke=like *f*, -s, **lejek=liek** *m*, -es [*ukr.* лійка, *r.* лейка, *p.* lejek] лейка

léjkenen (az, in) [*d.* leugnen] абвергнуць, абвяргаць, адкінуць, адкідаць, адварачаць; пярэчыць, запярэчваць; зьняпраўдзіць, зьняпраўджваць; **léjkener** *m* нігіліст, чалавек, які ўсё абвяргае
- lejkenen štejn un bejn (štejn-un-béjn) [*d.* Stein un Bein schwören] цалкам адмовіцца, запірацца, не прызна(ва)цца
- ejbik nit lejkenen un kejn mol nit opgebn iz a sojxerišer klal (kejnmol nit lejkenen un kejnmol nit avekgebn) *glxv.* ніколі не пярэчыць, але ніколі і не саступаць – правіла гандляра

lejle-uléjle [*s.* לעילא־ולעילא] *adv.* узвышана, узьнята, узьнесена, вышэй і вышэй [*sin.* derhojbn, gor hojx, hexer un hexer]; **lejle-uléjlediker** выдатны, найлепшага гатунку, найлепшай якасьці [*sin.* ojsgecejxnt, fun der hexster kvalitet]

lejl-(ha)šimúrim *m* [*s.* ליל־(ה)שימורים →balajle, binlajle] ноч на Пэйсах, начная бяседа на Пэйсах [*sin.* Pejsex-naxt, sejder-naxt]

lejm *f/n* [*d.* Lehm] гліна; **léjmiker** гліністы; **léjmener** гліняны; **lejmen** паралізаваць, абмякнуць (пра рукі/нагі); **lejmer** *m*, -s тынкар; **léjm-erd** *f* гліназём; **léjmvarg** *n* фаянс
- lejmiker bodn гліністая глеба
- er hot lejmene hent ён мае нязграбныя рукі (няўклюда, ні да чога ня здатны; у няўмекі рукі калекі)

lejmer [*s.* לאמר →ojslejmern] *tnx.* "так сказаць, гэтак кажучы, да прыкладу" (часта *hum.*); **léjmern=lójmern** [*s.* לאמרן/לומרן] (вы)каз(в)аць, (вы)гаварыць, выгаворваць; чытаць мараль, натацыю; навучаць, сароміць [*sin.* (arojs)zogn; arajnzogn, musern]

lejster *m*, -s [*ukr.* лейстер, *p.* rejestr] лейстры, рэестар, сьпіс

lejšn [?] залаціць, пакрываць пазалотай; **lejšgold/lejžgold** *n* пазалота, сусальнае золата

lejter *m*, -s [*d.* Leiter] лесьвіца, драбіна
- az der rebe ken ton nisim, /hob ix alejn gezen, /er krixt aruf afn lejter /un falt arop a tejter (tojter)... *flksl.* як рэбэ можа рабіць цуды, я бачыў на ўласныя вочы, ён палез на драбіны й зваліўся мёртвы...
- az du gejst afn lejter, cejl di treplex *glxv.* калі ідзеш па сходках, лічы прыступкі
- di velt iz vi a lejter: arojf gejt ejner, arop dem cvejter *šprxv.* сьвет, як лесьвіца: адзін – угору, другі – долу (бог зь людзьмі робіць ігрыска: аднаго ўгору, другога нізка)
- mit a lejter afn himl aruf ken zix kejner nit bavorenen *šprxv.* драбіны на нябёсы нікому не гарантаваны (вузкая сьцежка да неба)

lejter *m*, -s [*d.* Leiter] кіраўнік; **lejtung** *f* кіраўніцтва; **léjt(-)artikl** *m*, -en [*d.* Leitartikel] уступны артыкул, перадавіца

lejtn [*d.* löten] 1. *texn.* літаваць, паяць; 2. *n* літаваньне, пайка; **lejtexc** *n* прылітовак, прыпой

lejvi *m*, *pl.* leviim [*s.* ל(ו)וי(-ים)] *tnx.* лявіт (малодшы сьвятар у Ерусалімскім Храме альбо ягоны нашчадак; азначэньне для гэбрэя, які ня "koj(h)en" і не "jisroel"); **Lejvi** *tnx.* Левій (адзін з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які пайшоў ад Левія

lejxe *f*, -s, **lejxec/lejxes** *n* [*s.* ל(י)חה(-ות)] сьлізь, склізь, макрота, флегма, харкавіньне [*sin.* šlajm]

lejz *m*, -n [?] *kort.* біт(к)а

lejz *f*, -n [*d.* Weinlese, *mhd.* lësen] збор вінаграду

lejzer [*d.* leise] ціхі

lejzn [*d.* lösen] 1. вырашыць, вырашаць; 2. нагандляваць, зарабіць, зарабляць, выручыць, выручаць (аб грашох); **lejz** *f* вызваленьне, воля, збаўленьне, спасеньне; **lejzung** *f*, -en 1. вырашэньне, адгадка, разгадка; 2. **lejzexc** *n* утаргаваныя грошы, утаргоўка, прыбытак, збор, выручка; **léjzbarer** вырашальны
- af der lejz на волі
- lejzung fun a reteniš адгадка

lekaf-zxús=lekef zxus [*s.* לכף זכות] *adv.* "годным чынам, паводле годнасьці/заслугаў"; **lekaf-xójv=lekef xojv** [*s.* חוב] *adv.* "паводле віны"
- dan zajn* lekaf-zxus/-xojv судзіць (аб чалавеку) паводле ягонай годнасьці/віны

lekatxile=lexatxile [*s.* לכתחילה →txiles] *adv.* спачатку, на пачатку; паперадзе, наперадзе, перад тым як; **lekatxílediker=lexatxílediker** першапачатковы

lekex/lejkex 1. *m*, -er/-n, **lékexl** *n*, -ex [*d.* Lebkuchen, *mhd.* lëbe-

kuoche] мядовік, мядовы пернік, пірог; 2. *m*, -er/-n *kort.* звонкі; 3. званковы; **lekex-un-brónfn** *m*, -s (a lekex un bronfn) "пернік і гарэлка"; прыём гасьцей, вечарын(к)а, сямейнае сьвята
• di tojz lekex званковы туз
• gejn* af a lekex un bronfn ісьці на гарэлку/гулянку
• a lebn vi a lekex жыцьцё як пернік (як мёду піцьцё)
• az a karger vert mild, est er boršč mit lekex *glxv.* як скнара расшчодрыцца, дык есьць боршч зь пернікамі
• der bester lekex iz der, vos got hot gegebn *šprxv.* найлепшы пернік – ад бога (*vrtš.* "lekax-tojv" *tnx.* [*s.* כי לקח טוב נתתי לכם] "добрае вучэньне" – "lekex" "пернік")
• er hot im gevizn a lekexl (vajzn* emecn a lekexl) ён паказаў яму пернічак (прывабіў/спакусіў)
• gib mir lekex un ruf mix nar (ruf mix nar, nor gib mir lekex) *glxv.* дай мне пернік і можаш называць мяне дурнем (хоць мяне воўкам называй, толькі штодзень барана дай; лай, адно грошы аддай)

lekiš *m*, -n [?] дурань, тупіца; **lekiševate(r)** дурнаваты, бязглузды
• lekiš (der) ber вялікі дурань (дурны як пень)

lekn [*d.* lecken] лізаць, хлябтаць; **lekn zix** (cu) падлізвацца, падлабуньвацца, выдыгаць; **lek** *m*, -n лізок, трошкі; **a lek ton*** лізнуць; **leker** *m*, -s 1. лізун; 2. язык (у быдла); **lekeráj** *fn*, -en падлізваньне; ласунак; **lékerl** *n*, -ex ледзянец
• a lek afn bodem апошняя кропля на дне
• a lek un (a) šmek лізь-кусь, крыха, дробязь
• arojscien*/vajzn* emecn a leker паказваць камусьці язык
• di kac lekt milx котка хлебча малако
• lekn dem štojb fun emecns fis зьлізваць пыл з чыіхсьці ног
• lekn (zix) di finger (fun epes) (me lekt derfun di finger) пальчыкі абліжаш
• leker est zix ojx cu (vert ojx nimes) *šprxv.* і (ялавічныя) языкі прыядаюцца
• vest kejn honik nit lekn! не лізаць табе мёду!

lekól-/lexól-(h)adejes [*s.* לכל־הרעות] *adv.* паводле агульнага меркаваньня, з агульнага пункту гледжаньня; **lekól-/lexól-(h)apoxes** [*s.* לכל־הפחות] *adv.* у крайнім выпадку, самае малое, ва ўсялякім разе, прынамсі, хаця б, хоць бы

lekoved [*s.* לכבוד →koved, kibed, kvod-, lixvojd, nixbed, mexubed, mexabed] *adv.* у якасьці пашаны, павагі; у гонар; дзеля, для
• lekoved šabes у гонар суботы

lektik *f*, -s [*p.* lektyka] насілкі

leláag-ulkéles [*s.* ללעג־ולקלס] *adv.* на сорам і ганьбу [*sin.* cu šand un cu špot]
• maxn lelaag-ulkeles зьневажаць, ганьбіць

lele *f*, -s [*p.* lalka, *ukr.* ляля, лялечка] *zool.* лялька, кукалка

lem=lebn dem *prep.* (ка)ля гэтага, паблізу

l(e)máj=hal(e)máj [*s.* למאי(ה) →amaj] *bndv./adv.* бо, таму што; д(зе)ля чаго, навошта, чаму, зь якой нагоды [*sin.* far vos? cu vos?]
• lemaj zoln menčn zajn azoj šlext, az zej kenen zajn gut? (Š.-A.) навошта людзям быць такімі кепскімі, калі яны б маглі быць добрымі?

lemajle [*s.* למעלה →majle] *adv.* звыш, вышэй, над [*sin.* iber, hexer]; **lemajle-min-haséjxl** [*s.* למעלה־מן־השכל] *adv.* вышэй за разуменьне, незразумела; **lemajle-min-hatéve** [*s.* למעלה־מן־הטבע] надпрыродна, звышнатуральна [*sin.* ibernatirlex]

lemajse [*s.* למעשה →majse] *adv.* фактычна, на самай справе, на практыцы [*sin.* faktiš, in der praktik]

leman(h)ašém [*s.* למען־השם=למע"ש] "у імя бога"; *adv.* напрамілы бог, богам прашу!; дзеля бога; божай воляй; абавязкова
• ir zolt lemanhašem kumen вы абавязкова прыходзьце

leman-hoémes [*s.* למען־האמת] *adv.* папраўдзе кажучы, калі нічога ня ўтойваць
• leman-hoemes darf men zogn, az... справядлівасьць патрабуе сказаць, што...

leman-jéjdu [*s.* למען־ידעו] *adv.* яны мусяць ведаць, трэба ведаць

leman-jíšmeu-vejíru [*s.* למען־ישמעו־ויראו] *adv.* каб чулі і бачылі, каб гэта ўсім было навукай

lemares-á(j)in [*s.* למראית־עין] *adv.* на колькі можна бачыць; для вонкавага эфэкту, знадворку, звонку, каб было відаць звонку [*sin.* klape-xuc]

lemáte-šiber *m* [*s.* למטה־] *argo* граміла, налётчык на банкі, мядзьведнік

lemázl [*s.* למזל →mazl] *adv.* шчасьліва, на шчасьце, у добры час
• di kimpetorn hot lemazl gebojrn a kind (Š.-A.) парадзіха ў добры час нарадзіла дзіця

Lemberg/Lémberik *n* г. Львоў
• a lemberger iz nor ■ xoxem biz cum šrankn *glxv.* жыхары Львова разумныя толькі да шлягбаўма (толькі ў сваім горадзе)
• draj zaxn zajnen do in Lemberg: falše ejdes, švarcer retex un "bloje pupkes" *glxv.* тры рэчы ёсьць тут у Львове: фальшывыя сьведкі, чорная рэдзька і "сінія пупкі" ("bloje pupkes" – так дражнілі жыхароў Львова)
• er klert, ci di kulikover bejgl zajnen greser fun di lemberger *glxv.* ён разважае, ці кулікоўскія абаранкі большыя за львоўскія

lemehadrin [*s.* למהדרין →hadren, mehadrin-] "для тых, хто строга трымаецца кожнага пункту запавету"; якія выконваюць усе запатрабаваньні, найлепшага гатунку

lemer *pl.* →lam *n*, *dim.* **lémele** *n*, -x, **leml** *n*, -ex ягня, ягнё; **lémerner** які мае дачыненьне да ягня
• er lejgt zix vi a lemele (un štejt uf vi a lejb) *glxv.* ён кладзецца як ягня (але ўстае як леў)
• er maxt zix lemele *glxv.* ён строіць зь сябе ягнё (*vrtš.* "Lemele" Лэмэлэ (мужчынскае імя) – "lemele" ягнё)

lémern [*s.*?] гаварыць, казаць, гутарыць

Lemex *m*, -s [*s.* למך] *tnx.* Ламэх; *fig.* цяльпук, мяла, размазьня, кісель (аб чалавеку) (Б. 5:29)
• gej ix af gix – cerajs ix di šix, gej ix pamelex – bin ix a Lemex іду памалу – падзяру чаравікі, іду хутка – буду цяльпуком (недавернешся – б'юць, перавернешся – б'юць; і не даступіў – б'юць, і пераступіў – б'юць)

lemeš/lemiš *m*, -n [*p.* lemiesz] лямеш

lémeške/lémiške [*ukr.* лемішка, *p.* lemieszka] 1. *f*, -s лямешка (рэдкая страва з мукі); 2. *m/f*, -s наіўны чалавек, размазьня, кісель (аб чалавеку), дурань

lemisporóm [*s.* למיספרם] "паводле іхнага зьлічэньня"; *adv.* паводле хрысьціянскага календару

lemóšl [*s.* למשל →mošl, nimšl, opmošlen, mišle] *adv.* напрыклад, прыкладам, да прыкладу, на ўзор [*sin.* cum bajšpil, a štejger]

• nit alc, vos glanct, iz gold – lemošl, a lisine… ня ўсё тое, што блішчыць, золата – напрыклад, лысіна…

lemp *pl.* →lomp *m*, -n, *dim.* **lempl** *n*, -ex лямп(ачк)а

lempert *m*, -n, (-ixe *f*, -s) [*mhd.* leparte] *zool.* леапард

lemžik *m*, -es [*ukr.* лемза, *p.* lamza] ёлуп, балван, ідыёт, дурань

Lenčne *f* мястэчка Ленчна (Польшча)

• lenčner ganovim ленчнянскія злодзеі (гэта мястэчка некалі славілася злодзеямі)

• Rebe korev, zajt ir nit fun Lenčne? – Ir zajt alejn a ganev! Паважаны спадар, вы ня зь Ленчны? – Самі вы злодзей!

lend *f*, -n [*d.* Lende] сьцягно, бок

• ongurtn di lendn падперазацца, закасаць рукавы

lender *pl.* →land *n*, *dim.* **lendl** *n*, -ex край, краіна, старана; зямля, зямельны ўчастак, дзялянка; **lendler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) земляўласьнік, землеўладальнік

lenen zix [*d.* lehnen] прысланіцца, прысланяцца; **len** *m* [*d.* Lehnstuhl, *mhd.* lëne] падушка; крэсла

leng *adj.* -en [*d.* Länge] даўжыня, працягласьць; **lenger** *comp.* 1. даўжэй; 2. надоечы, нядаўна; **lénglexer**, **lengexiker** (пра)даўгаваты; **leng(-)ójs** *prep.* уздоўж, наздоўж; **lénghóriker** доўгавалосы; **léngfísiker** даўганогі, даўгоны; **léngmos** *f* мера даўжыні; **léngtol** *m*, -n лагчына

• [illegible] meter di leng два мэтры даўжынёй

• in der leng у даўжыню

• lengojs breg уздоўж берага

• vetn* brejter vi lenger расплывацца ад асалоды

• vaksn in der leng kost kejn gelt nit *glxv.* расьці ў даўжыню грошай не каштуе (кажуць на доўгіх і худых)

• vos lenger es ligt, alc štarker vet dos zajn *glxv.* (таксама *vulg.*) чым даўжэй ляжыць, тым мацнейшым будзе

léngaike *f*, -s [?] сорт ігрушы

lenken [*d.* lenken] весьці, кіраваць

lénketke *f*, -s [*p.* lękowaty] зыгзаг

lenój [*s.* לנוי] *adv.* дзеля прыгажосьці; у якасьці аздабленьня, упрыгожваньня [*sin.* culib šejnkajt, vi a bapucung; *ant.* letašmeš]

lente=ljente *f*, -s [*r.* лента] стужка

leojlem [*s.* לעולם] *adv.* кожны раз, заўжды, заўсёды; фактычна; на(в)огул, наагул, агулам, увогуле [*sin.* ale mol, štendik; faktiš; bixlal]; **leójlemes/leójlomes** [*s.* לעולמות] *adv.* на векі вечныя, назаўсёды, у вякі вякоў, давеку, навек(і), век-вяком [*sin.* af ejbike cajtn, af štendik]; **leojlem tikex** [*s.* תמי(י)כה] заўжды мусіш браць; бяры, што табе даюць; **leojlem-vóed** [*s.* ועד־] *adv.* на векі вечныя, назаўсёды, назаўжды, давеку [*sin.* af ejbik, af ale mol]

• "leojlem" – nem, "tikex" – mon (bet vajter) *glxv.* даюць – бяры і яшчэ патрабуй

• leojlem muz men zajne šepsn šern *šprxv.* спачатку трэба сваіх авечак абстрыгчы

• "leojlem tikex" – az me git (mir), pik ix *šprxv.* "бяры, што табе даюць", – калі даюць, я дзяўбу

• "leojlem tikex" – dervajl kuk ix *glxv.* "бяры, што табе даюць", – і яшчэ ўглядаюся

leosed [*s.* לעתיד] *adv.* у будучым, у прышласьці; (на)далей [*sin.* in der cukunft; af vajter]; **leosed-lóve** [*s.* לבא־] у далёкай будучыні, пасьля прыходу мэсіі

lepák *m*, -es [*p.* łepak] бамбіза, ёлуп, балдык

lepečen [*ukr.* лепетати, *p.* lepietać] 1. лепятаць, лапатаць; 2. *n* лепет; **lépčixe** *f*, -s пляткарка, плётніца, пахатуха, зводніца, язычніца, брахуха

lepen [*ukr.* ліпити, *p.* lepić] ляпіць; **lepke(r)** [*p.* lepki] ліпкі, ліпучы, клейкі

• vos hot lepke finger злодзеяваты

lépišer [*d.* läppisch] нехлямяжы, нязграбны, недарэчны, бязглузды, аляпаваты; **lépiškajt** *f* нехлямяжасьць, нязграбнасьць, недарэчнасьць

• a lepiše fraze аляпаватая фраза

• a lepišer gang нязграбная хада

lepl *n*, -ex [*d.* Ohrläppchen] мочка; **leplex** *pl.* навушнікі (шапка-аблавуха)

léplexer=léblexer [*d.* lau] цёплы, цеплаваты

leponem [*s.* לפנים →ponem] *adv.* павярхоўна, для блізіру, для вока, для выгляду, робячы выгляд [*sin.* ojbnojfik, far jenems ojgn, farn drojsn, maxndik an onštel]; **lepónemdiker** зьнешні, уяўны; **lepónemdikajt** *f* падабенства

lepoxes [*s.* לפחות →poxes-] *adv.* сама меней, найменш, прынамсі, хаця, хоць [*sin.* vejnikstns, xoč]

-ler [*d.* -ler] *suf.* -ер, -эр, -ец, -нік і інш. (асобы мужчынскага роду)

• betler жабрак; pajkler барабаншчык; vicler жартаўнік

ler [*d.* leer] пусты, парожні, незаняты; **lerkajt** *f* пустата, пустэча

• az der mogn iz ler, iz der šlof šver *glxv.* калі страўнік пусты, сон цяжкі (галоднаму пасьцель мулка; галоднаму цыганы сьняцца)

lér(e)nen [*d.* lernen] 1. (mit) вучыць, на-, а|бучаць; 2. *n*, **ler** *f*, **lernung** *f*, -en вучэньне, навучаньне; **lere** *f*, -s вучэньне, дактрына; **lerner** *m*, -s вучоны чалавек; студэнт, які вывучае Талмуд; **lerer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) настаўнік, выкладчык; **lereráj** *f/n* настаўнічаньне, настаўніцкая праца; **lérer(i)šer** настаўніцкі; **lérer-cimer** *m*, -n настаўніцкая; **léreršaft** *f* настаўніцтва; **lérnjung** *m*, -en, **lérnjingl** *n*, -ex вучань (у майстэрні); **lérnjor** *n*, -n навучальны год; **lérnbux** *m/n*, *pl.* -bixer падручнік; **lérn(-)anštalt** *m*, -n навучальная ўстанова; **lérndojer** *m* тэрмін навучаньня; **lér(n-)gelt** *n* плата за навучаньне

• farnemen* zix lereraj выкладаць, настаўнічаць

• kenen* lernen ведаць Талмуд

• lernen epes ojsvejnik вучыць штосьці на памяць

• a lerner halt šver un šviger far di herner *glxv.* студэнт трымае цесьця й цешчу за рогі ("доіць" іх)

• lern di boben zingen! вучы бабу сьпяваць!

• lernen a flokn tancn! вучыць палку танчыць!

• me lernt zix biz zibecik, un štarbn štarbt men a nar *glxv.* вучыся да сямідзесяці гадоў, але дурнем памрэш (век жыві, век вучыся, а дурнем памрэш)

• vos Xaimke lernt nit, ken nit Xaim *glxv.* чаго Хаімка ня вывучыць, таго ня зможа Хаім (бяз вучэньня німа ўмеласьці)

lerócn [*s.* לרצון] *adv.* прыемна, па сэрцу, да сэрца, па душы, да спадобы [*sin.* ajngenem, cum harcn]

• zajn* emecn lerocn быць камусьці да спадобы

leroe [*s.* לרעה] *adv.* непрыяльна, неспагадна, нязручна, шкодна, кепска, блага, дрэнна [*sin.* umgincik, cum šlextn, cu šedikn; *ant.* letojve]

• (ojs)nicn leroe emecns cutroj злоўжываць чыімсьці даверам

leróv [*s.* לרוב] *adv.* многа, шмат, багата, удосталь, уволю, даволі [*sin.* a sax, bešefe]

les brejre [*s.* לית ברירה] у скрайнім выпадку, німа выбару (альтэрнатывы), па крайняй неабходнасьці
les dín velés dájen [*s.* לית דין ולית דיין] німа закону і німа судзьдзі, беззаконнасьць
les man depaleg (az) [*s.* לית מאן דפליג] небясспрэчна, што...
lesate [*s.* לעת־עתה] *adv.* пакуль (што), тым часам, у дадзены момант [*sin.* dervajl]; **lesátediker** часовы
leséjrugin [*s.* לסירוגין] *adv.* з пропускамі, без чаргі, пераменна [*sin.* hiperndik, ništ lojt der rej, alternirndik]
lesnik/lešnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*r.* лесник] лясьнік
lesóf [*s.* לסוף →sof] *adv.* урэшце, нарэшце, напасьледак, у канцы, на заканчэньне, напрыканцы [*sin.* cum šlus, cu end, af cu endikn]
léstern [*d.* lästern] блюзьнерыць, (з)ганьбіць, апаганіць, апаганьваць; **lésterndiker** блюзьнерскі; **lésterung** *f*, -en блюзьнерства, кашчунства, спаганьваньне, ганьбаваньне
leščen=laščen [*ukr.* лащити, *p.* łaszczyć] лашчыць, песьціць
lešém [*s.* לשם] *prep.* дзеля, для, з-за, праз(ь), у якасьці, у імя/гонар, аб, паводле [*sin.* culib, vegn, far]; **lešém-šomáim** [*s.* שמים־] дзеля нябёсаў, дзеля бога; ідэалістычна, добрым чынам
• er flegt kejn mol ništ rejxern, lešem tajneg, lešem refue (Prc.) ён ніколі не курыў: ні дзеля асалоды, ні ў якасьці лекаў
lešitose [*s.* לשיטתו] *adv.* паводле ягонай тэорыі, паводле ягонага мэтаду [*sin.* łojt zajn teorje/metod]
lešn* (gelóšn) [*d.* löschen] гасіць, тушыць; **lešer** *m*, -s прэс-пап'е; **léšer-hokn** *m* пажарны бусак; **léšpapir** *n*, -n прамакатка
• lejg ix mir in bet arajn /un leš mir ojs dos fajer, /kumen vet er hajnt cu mir – /der vos iz mir tajer *flksl.* я кладуся ў ложак і гашу агонь, ён прыйдзе сёньня да мяне, мой дарагі
lešojnes *pl.* →lošn *n* [*s.* לשון(־ות)] мова, гаворка, гутарка, словы, прамова; здольнасьць гаварыць
lešone-tojve *f*, -s [*s.* לשנה־טובה →Rošešone, šone-tojve] віншаваньне з Новым годам; **lešone tojve tikosejvu (vesexosejmu)** [*s.* (ותחתמו) תכתבו] на добры год няхай вас запішуць (і запячатаюць) (традыцыйнае віншаваньне на Рош-Гашону альбо на Ём-Кіпур)
lešono habó(o) birušolaim [*s.* לשנה הבה בירושלים] на будучы год у Ерусаліме (віншаваньне на Ём-Кіпур або на Пэйсах)
• Lomir zix iberbetn, /ovinu šebašomajim, /lomir zix iberbetn, /zaj dajne verter mekajem. /Lešono habo birušolaim! *flksl.* Давай перапросімся, ойча наш нябесны, давай перапросімся, хай твае словы зьдзейсьняцца. Наступны год у Ерусаліме!
(le)tarbes-róe [*s.* (ל)תרבות־רעה] *adv.* убок ад юдаізму, да благога, на ліхі шлях
• arojsgejn* letarbes-roe адысьці ад юдаізму, разбэсьціцца
letašmeš/letašmiš [*s.* לתשמיש →mešames-hamite, tašmeš] *adv.* для карыстаньня, для ўжытку, для практычных патрэбаў [*sin.* cum banicn, praktiš niclex; *ant.* lenoj]
leteóvn=mumer-leteóvn *m* [*s.* (מומר) לתאבון] жыд, які чыніць грэх, таму што ня можа супрацьстаяць спакусе
leter *f* [*mhd.* litter] літара, буква
Letland *n* [*d.* Lettland] Латвія; **let** *m*, -n, (-n *f*, -s) латыш; **letiš** *n* латыская мова; **létišer** латыскі, **létlandišer** латвійскі
letnik *m*, -es [*p.* letnik →gram-štram] 1. летнік (летняя лёгкая вопратка); 2. чалавек на адпачынку; **letne(r)** летні, лёгкі (аб вопратцы)
letojre lexupe ul(e)majsim-tójvim [*s.* לתורה לחופה ולמעשים־טובים] (прысьвяціць сябе) вывучэньню Торы, шлюбу/сям'і й добрым справам
• ir zolt im megadl zajn letojre lexupe ulmajsim tojvim! выхоўвайце яго так, каб ён прысьвяціў сябе вывучэньню Торы, сям'і й добрым справам (зычэньне ў час абразаньня)
letojve [*s.* לטובה →tojve, mejtev] *adv.* патрэбна, прыдатна, да ладу, у дапамогу [*sin.* gincik, cum gutn, cu helfn; *ant.* leroe]; **letojves** [*s.* לטובת] на карысьць (інтарэсаў); **letojves-haklál** [*s.* הכלל־] *adv.* паводле агульных інтарэсаў, на агульную карысьць, на карысьць грамадзтва
• di cajt virkt undz letojves час працуе на нас
• dos redt letojves im гэта гаворыць яму на карысьць
• majn ganc lebn arbet ix letojves-haklal (M.M.-S.) усё маё жыцьцё я працую на карысьць грамадзтва
letokes *pl.* [?] перашкоды, перапоны
lev *n*, *pl.* levoves [*s.* (לבבות) לב →belev-, abireslev, šivres-halev] 1. сэрца; 2. *pl.* бадзёрасьць, адвага, кураж [*sin.* harc; mut, kuraž]; **levtov=leftov** *m* [*s.* טוב־] чалавек з добрым сэрцам; назоў павучальнай кнігі; **lev jedeje** [*s.* יודע] сэрца ведае/чуе
• hobn a (puxke) levoves мець (мяккія) сэрцы
• mjaxke levoves занадта мяккія сэрцы; малая адвага
• ale oremelajt hobn gute hercer/levoves *šprxv.* усе бедныя людзі маюць чулыя сэрцы
• xosn, max dir a lev! *glxv.* жаніх, супакой сваё сэрца!
levád [*s.* לבד] *adv.* за выключэньнем
levade *f*, -s [*ukr.* левада] лявада, лівада, луг, выган
levaje *f*, -s [*s.* (ות־)לוי(ו)ה →melave] жалобная, пахавальная працэсія, хаўтуры; *hum.* праводзіны, провады [*sin.* trojercug; arojsbaglejtung]; **levájediker** пахавальны, жалобны; **levajer** *m*, -s, **leváje-unternemer** *m*, -s арганізатар пахаваньня
• gejn* nox der levaje ісьці ў пахавальнай працэсіі
• gegangen af a xasene un getrofn af a levaje *glxv.* ішоў на вясельле, ■ патрапіў на хаўтуры
levatole [*s.* לבטלה] *adv.* бясплатна, дарэмна, дарма, занадта, залішне, задужа, зашмат [*sin.* umzist, iberik]
leviim *pl.* →lejvi *m*, **levin** *m* [*s.* (־ים)לוי] левіт
levjosn *m* [*s.* לויתן(ו)] кіт; левіяфан (легендарная рыба, якую будуць есьці праведнікі на тым сьвеце) [*sin.* valfiš]
levkoje *f*, -s, **levkój** *m*, -en [*d.* Levkoje] *bot.* ляўконія, мацыёла
levone *f*, -s [*s.* (ות־)לבנה] месяц (маладзік, княжыч, поўня, ветах); **levón(ed)iker** месячны; **levónele** *n*, -x спадарожнік; **levóne-jor** *n*, -n месячны год; **levóne-naxt** *f*, *pl.* -next месячная ноч
• aropfaln* fun der levone зваліцца зь месяца
• fule levone поўня
• halbe levone паўмесяц
• halbe levones круглыя дужкі, клямары, ()
• šejn vi di levone прыгожы як месяц
• dajn mazl zol dir lajxtn, vi di levone in sof xojdeš! *kll. hum.* каб табе шчасьце зьзяла, як ветах!
• me muz di levone mexadeš zajn, azoj lang zi štejt *šprxv.* трэба маліцца на маладзік, пакуль ён на небе (касі, каса, пакуль раса; гні дрэўца, пакуль гнецца; тады рыбу лаві, як бярэцца за вуду)
• oj, gotenju, ix štej akegn der levone, /er zol nit blajbn kejn almen, un ix kejn almone *flksl.* ой, божухна, я стаю насу-

праць месяца, хай ён не застанецца ўдаўцом, а я ўдавой

Levonen *n* [*s.* לבנון] Ліван; **levónenšer** ліванскі

levónixe *f* беларускі танец "Лявоніха"

levúš *m/n*, -n/-im [*s.* לבוש(-ים/-ין) →halboše, malbeš] адзеньне, адзежа, убраньне, вопратка, форма, зьнешнасьць; *kbl.* сымбалічная вопратка бога альбо мэсіі [*sin.* baklejdung, forem, ojserlexkajt]

• der alter levuš past zix ništ cum najem inhalt (Prc.) старая форма не пасуе новаму зьместу

-lex-/-lax- [*d.* -lich] *suf.* -ават-, -н-, -енн- ды інш. (надае значэньне прыналежнасьці да нечага ды іншыя якасьці прыметнікам, прыслоўям і назоўнікам)

• menčlexer чалавеч(н)ы, людзкі; menlexer мужчынскі; švarclexer чарнаваты; naivlexer наіўнаваты; erlex сумленна; bašajmperlexkajt відавочнасьць

-lex/-lax→-l- *suf.*

lexaim 1. *m*, -s [*s.* לחיים(-ס) →xaj, xajes, opxajen] выпіўка, трунак, пітво, напой, гарэлка [*sin.* getrank, maške]; 2. *int.* (піце) на здароўе! піце здаровы! [*sin.* cum gezunt! cum lebn!]; **lexaim-(tójvim-)ulešólem** [*s.* (טובים-)ולשלום] "на добрае жыцьцё і на мір!" (традыцыйны адказ на "lexaim"); **lexaim ulešnóbl** пародыя на "lexaim-(tójvim-)ulešólem"

• maxn (a) lexaim выпіць чарку

• trinken* lexaim far emecn выпіць за чыё-небудзь здароўе

• lexaim vil ir trinken /far dem pintele jid, /vos mučet zix tomid /un vert kejn mol nit mid! /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) я хачу выпіць за жыдоўскую яскравую душу, якая пакутую заўжды, але ніколі не стамляецца! бім-бам-бам!

lexatxile=lekatxile [*s.* לכתחילה →atxile, txiles, masxl, hasxole] *adv.* спачатку, на пачатку; паперадзе, наперадзе, перад тым як [*sin.* in/cum onhejb; fun forojs, ejder vos un ven; *ant.* bedieved]; **lexatxílediker=lekatxílediker** першапачатковы

lexc *m*, -n [?] цеча, уцечка

lexcn (nox) [*d.* lechzen] прагнуць; марыцца, таміцца; **lexcung** *f*, -en прага; марэньне, нуда

lexem *n* [*s.* לחם →laxme, pas-lexem] хлеб [*sin.* brojt]

l(e)x(e)m *abr.* **litvak - xazer - mamzer** [*s.* ממזר - חזיר] *pejor.* літвак - сьвіньня - байструк (польскія жыды некалі палохалі сваіх дзяцей: "der litvak vet ajx xapn" (прыйдзе літвак і вас пахапае), – таму дзеці і дражнілі літвакоў: "lexem")

lexer *pl.* →lox *f/n*, *dim.* **lexl** *n*, -ex, **léxele** *n*, -x дзір(к)а, лох; **léxern, lexlen** дзіравіць; **léxer(d)iker** дзіравы; **lexler** *m*, -s, (-n *f*, -s) дзіракол

• lexerdike hent дзіравыя рукі

• lexerike henčkes дзіравыя пальчаткі

• lexern di ojern прадзіравіць/прадудзець вушы

• es šit zix fun im vi fun a lexerdikn zok *glxv.* зь яго сыплецца як зь дзіравай панчохі

léxerlexer [*d.* lächerlich] сьмяхотны, сьмехатворны; **léxerlexkajt** *f* сьмяхотнасьць, сьмехатворнасьць; **léxele** *n*, -x улыбка; сьмешкі

léxlexo [*s.* לך־לך] "ідзі зь зямлі тваёй" (назоў 3-га разьдзелу Торы) (Б. 12 17)

• lexlexo kejn Xerson, kejn Volin, ergec anderš (M.M.-S.) ідзі сабе ў Хэрсон, у Валынь, куды-небудзь у іншае месца

lexo-dójdi [*s.* לכה־דודי] "хадзі, любы"; першыя словы і назоў літургічных сьпеваў, якія сьпяваюцца адвячоркам у пятніцу на сустрэчу суботы

• arajnforn* mit di halobljes in lexo-dojdi arajn прыехаць у пятніцу адвячоркам надта позна (заехаць з аглоблямі ў малебен)

• Az ix vel zogn: lexo dojdi, /zolt ir zogn: čiri-biri-bim. /Az ix vel zogn: likras kale, /zolt ir zogn: čiri-biri-bam. /Lexo dojdi, čiri-biri-bim, /likras kale, čiri-biri-bam, /lexo dojdi, likras kale, /čiri-biri-biri-biri-bam! *flksl.* Калі я скажу: прыйдзі, мой любы, – вы мусіце адказаць: чыры-біры-бім. Калі я скажу: на сустрэчу зь нявестай, – вы мусіце адказаць: чыры-біры-бам!

• tu on dem kapeljuš un zog "lexo-dojdi"! *hum.* надзявай капялюш і кажы "хадзі, любы"! (кажуць таму, хто зарана пачынае шабасаваць)

lexojve [*s.* לחובה] *adv.* з абвінавачаньнем, вінавата, кепскім/благім/дрэнным чынам [*sin.* cu der bašuldikung, cum šlextn; *ant.* lizxus]

lexól-/lekól-(h)adejes [*s.* לכל־הדעות] *adv.* паводле агульнага меркаваньня, з агульнага пункту гледжаньня; **lexól-/lekól-(h)apoxes** [*s.* הפחות] *adv.* у скрайнім выпадку, самае малое, ва ўсялякім разе, прынамсі, хаця б, хоць бы [*sin.* vejnikstns, xoč, cum vincikstn]

• er vil dix zen a profesor, oder lexol-hapoxes a dokter (Š.-A.) ён хоча бачыць цябе прафэсарам, альбо ў скрайнім выпадку доктарам

lexošim *pl.* →laxeš *m* [*s.* לחש(-ים)] магічная мова, замовы, шэпты

lexúd [*s.* לחוד →xad-] *adv.* асабліва, адмыслова [*sin.* bazunder]

lexu-neráneno [*s.* לכו־נרננה] "хадзем сьпяваць"; першыя словы і назоў псальмы, якую сьпяваюць адвячоркам у суботу (Псл. 94, 91)

lezejxer(-ójlem) [*s.* לזכר(־עולם)], **lezikórn** [*s.* לזכרון →zikorn, zixrojnes, zejxer, zxojr, (h)askore, mazker] у/на памяць [*sin.* cum ondenk, cum gedenken]

lezixren-dójres [*s.* לזכרון־דורות] будучыя пакаленьні павінны гэта памятаць

lezn* (gelézn) [*d.* lesen] чытаць; **lézbarer** [*d.* lesbar] чытабельны, лёгкачытэльны; **lézbarkajt** *f* чытабельнасьць, лёгкачытэльнасьць; **lezer** *m*, (-n *f*, -s) чытач; **lézerišer** чыта(льні)цкі

• zise briv hostu fun mir gelezn, /dos iz gevezn hejse verter af a kaltn štejn, /oj, vos iz den mit dir gevezn, /beser nejn, oj, beser nejn *flksl.* ты чытаў мае салодкія лісты, гэта былі гарачыя словы на халодным камяні, ой, што здарылася з табой, лепш ня трэба

ležanke *f*, -s [*r./ukr.* лежанка] ляжанка; **ležen** *m*, -s ляжак; **ležik** *m*, -es лежань, лежабок

lgote=legote/l(e)hote=ligote *f*, -s [*r./ukr.* льгота] ільгота; **lgotnik** *m*, -es ільготнік; юнак, які мае права не служыць у войску

• kejner hot nit kejn l(e)gote cu hobn xarote *glxv.* кожны мае права пакаяцца

li-=le-=la- [*s.* -ל] *pref.* да, для, дзеля, паводле (утварае ад сэміцкіх і іншых асноваў прыслоўі)

líbele *n*, -x [*d.* Libelle] *zool.* страказа

líbepele *n*, -x [*d.* lieb, Apfel] мандрагора (плод)

líbiške/líbičke *f*, -s [*d.* lieb?] сьліва

libn, lib hobn* (cu) [*d.* lieben] любіць, любаваць, кахаць; **lib vern*** палюбіцца, у-, с|падабацца; **libe** *f*, -s, **libšaft** *f*, -n любоў, любошчы, любоцьце, любасьць, каханьне;

liber 1. *m* любы, мілы чалавек, улюбёнец, каханчык; 2. любы, мілы, каханы; **liber(št)** *adv.* любей, ахвотней; **líberšthobn*/veln*** аддаваць перавагу, лічыць/уважаць за лепшае; **líberštkajt** *f*, -n перавага; **líbinker** *m*, -ke любенькі; **líblexer** мілы, ласкавы, ветлівы, прыязны; **líb(lex)kajt** *f*, -n ласкавасьць, ветлівасьць, прыязнасьць; **libling** *m*, -en любімец, улюбёнец, пястун; **líbndiker, líbefuler** любячы, любасны; **libster** *m* каханы; **líbe-derklerung** *f*, -en прызнаньне ў каханьні; **líbharciker** любы, мілы, ласкавы, пяшчотны; **líbharcikajt** *f* ласкавасьць, пяшчотнасьць; **líbhober** *m*, -s, (-n *f*, -s) аматар, заўзятар **libhoberáj** *n* аматарства; **líbhoberišer** аматарскі; **liberajxer** улюблівы

- lib bakumen*/krign* палюбіць
- lib hobn* emecn dos xajes/lebn абажаць, абагаўляць
- lib hobn* vi a bitere cibele, vi cejnvejtik любіць як горкую цыбулю, як зубны боль (як сабака катá/палку/цыбулю, як сьвіньня гарбуз/сена, як цыган сьляпую кабылу)
- lib hobn* vi an ejgn kind, vi got iz mir lib любіць як сваё дзіця, як бога (як матка дзіцятка, як сваю душу)
- lib vi an ejgn kind, vi tate-mame любы як сваё дзіця, як бацькі
- libling funem gojrl улюбёнец лёсу
- špiln a libe (mit) заляцацца, упадаць, улягаць; фліртаваць, круціць любоў
- a tropn libe brengt amol a jam trern *šprxv.* кропля любові нясе часам мора сьлёз (тады дзеўка схамянулася, як у пузе страпянулася)
- di libe iz blind *glxv.* каханьне вачэй ня мае (ад каханьня німа спакойнасьці ні ў касьцелі, ні на дзелі, ні на пасьцелі; каханьне горш ніж дрыстачка, бо і пшонны крахмал не паможа; каханьне не блінцы, а закахаўшыся – канцы)
- di libe iz zis, nor zi iz gut mit brojt *šprxv.* любоў салодкая, але яна добрая з хлебам
- dos, vos dir iz nit lib, tu nit jenem *glxv.* чаго сабе ня хочаш, таго і другому не рабі (што ня міла самому, дык ня зыч і другому)
- far a bisl libe bacolt men mitn gancn lebn *šprxv.* за кроплю любові сплочваюць усім жыцьцём
- fun a falšer libe bakumt er kopvejtik, un zi – bojxvejtik *šprxv.* ад фальшывага каханьня ён атрымлівае боль у галаве, яна – боль у жываце
- hob mix vejnik lib, nor hob mix lang lib! любі мяне патрошку, але доўга!
- libe un hunger vojnen ništ inejnem *šprxv.* любоў і голад не жывуць разам (дзе недастаткі, там у сям'і звадкі)
- nit dos iz lib, vos es iz šejn, nor dos iz šejn, vos es iz lib *šprxv.* ня тое люба, што прыгожа, але тое прыгожа, што люба (ня тое хораша, што хораша, але тое, што каму да спадобы)
- ven di libe iz geven štark, hot di bet gedint di šarf fun der šverd, ven di libe iz adurx, iz a brejt bet šmol *šprxv.* калі каханьне было моцнае, ложкам служыла лязо мяча, калі каханьне прайшло – і шырокі ложак вузкі
- x'hob gelibt a mejdele fun axcn jor, /un libn lib ix zi šojn cvej-draj jor *flksl.* я закахаўся ў дзяўчыну васямнаццаці гадоў, і я люблю яе ўжо два-тры гады

libre *f*, -s [*p.* libra, *ukr.* лібра] дзесьць паперы

libries-(ho)ójłem [*s.* לבריאת(ה)עולם] *adv.* з таго часу, як створаны сьвет; ад стварэньня сьвету (аб нейкай даце)

licénc *f*, -n [*p.* licencja] ліцэнзія

licitator *m*, -tórn, (-tórše *f*, -s) [*p.* licytator] аўкцыяніст; **licitacje** *f*, -s таргі, аўкцыён; **licitánt** *m*, -n вядоўца аўкцыёну; **licitírn** (licitírt) прада(ва)ць з таргоў, таргавацца

licmises [*s.* לצמיתות] *adv.* навек(і), давеку, назаўжды, назаўсёды [*sin.* af ejbik, af štendik]

lič/lic *m*, -n [*ukr.* лич, *p.* łycz] лыч, рыла

ličman *m*, -es [*p.* liczman] жэтон, фішка (ігральная)

lid *f/n*, -er, *dim.* **lídele** *n*, -x [*d.* Lied] песьня, верш; **líderkranc** *m*, -n нізка вершаў, вянок санэтаў; **lídtekst** *m*, -n словы/тэкст песьні

- dos iz šojn an alt lidl гэта ўжо старая песенька
- cu a najer lid (cu itlexn najem lid) ken men cupasn an altn nign *glxv.* да новай песьні можна дапасаваць стары напеў
- šmidt der jid, der jid, /der jid – der šmid, /ejns-cvej-draj... /un er, un er, un er, un er /zingt zix cu a lid, /jidiš-lid, jidiš-lid, /zingt a jidiš-lid derbaj (V. J.) куе жыд-каваль, раз, два, тры, і сьпявае пры гэтым песьню, жыдоўскую песьню
- Zun in majrev zect zix gix, /vos darf nox a menč, vi ix? /Lider, klejne lider, /li-li-li - lider. (J. R.) Сонца на захадзе хутка садзіцца, што яшчэ трэба такому чалавеку, як я? Песьні, маленькія песьні, лі-лі-лі – песьні.

lidej gmar/gemer [*s.* לידי גמר] да заканчэньня; да ажыцьцяўленьня, да выкананьня [*sin.* cu an opšlus; cu farvirklexung]

lidke=litke *f*, -s лытка

lif *m*, -n, **lifčik** *m*, -es [*p.* lifk, *nd.* liv] ліф(ік), станік

lífern=lívern [*d.* liefern] да-, па|ставіць, да-, па|стаўляць; **líferung=líverung** *f*, -en пастаўка, дастаўка; **liferánt=liveránt** *m*, -n пастаўнік; перакупшчык коней

lifnáj-velifním [*s.* לפני־ולפנים] *adv.* у сьвятая сьвятых, у самым захаваным і важным месцы [*sin.* in kodše-kodošim]

lifnej-kól-am-veéjde [*s.* לפני־כל־עם־ועדה] *adv.* ва ўсіх перад вачыма, адкрыта, не хаваючыся [*sin.* far alemen in di ojgn, efntlex]

lifním-mešures-hadín [*s.* לפנים־משורת־הדין] *adv.* мякка, наколькі вымагае закон; паблажліва, з паблажкамі, міласэрна, спагадліва

lift *m*, -n [*r.* лифт, *eng.* lift] ліфт; **liftjór** *m*, -n, (-še *f*, -s) ліфцёр

ligemine *f*, -s [*p.* legumina] звычайна салодкая страва, прысмакі; мешаніна, сумесь

lign* (iz gelégn/gelign) [*d.* liegen] ляжаць; **lígndiker** ляжачы; **lígndikerhéjt** *adv.* лежучы, у ляжачым стане; **liger** *m*, -s галоўная бэлька; **lígvund** *f*, -n *med.* пролежань; **lígštul** *f*, -n мяккае крэсла

- do ligt тут пахаваны
- lign* emecn in blut гэта ў крыві ў кагосьці
- lign* vi a mes ляжаць як нябожчык (як нежывы/пласток /плаха, як без душы)
- lign* vi a porec/graf/monarx/mes, vi šabes noxn kugl ляжаць як пан/граф/манарх, як у шабас пасьля кугаля (як кот на печы)
- s'ligt nit in kop ня лезе ў галаву
- der, vos ligt af/in dr'erd, ken nit faln *šprxv.* хто ляжыць на/у зямлі, не ўпадзе
- ojb du zolst lign zolstu krank lign! *kll.* калі ўжо тябе ляжаць, дык хворым!

lign *m*, -s/ligunim, **lignt** *m/f*, -n [*d.* Lüge] мана, хлусьня,

няпраўда, брахня; **lígnern** (lign zogn, zogn a lign) ілгаць, хлусіць, маніць; **ligner** *m*, -s, (-n/-ke/-te *f*, -s) брахун, (і)лгун, хлус, манюка; **lígnerišer** лгарскі, хлусьлівы; **lígneriškajt** *f* хлусьлівасьць, ілжывасьць

• bakn*/hakn ligns хлусіць не падсяваючы (як наняты; брэша як лён/клін чэша; брэша, што сьліна да губы прынясе)
• onbrokn ligns/ligunim набрахаць, наманіць, нахлусіць
• varfn* dem lign emecn in ponem выкрываць чыюсьці хлусьню
• a guter lign iz ojx amol vert gelt *glxv.* добрая хлусьня таксама калі-нікалі варта грошай
• a lign tor men nit zogn, dem emes iz men nit mexujev zogn (ober dem emes darf men nit zogn) *šprxv.* хлусіць нельга, але праўду гаварыць неабавязкова (ня трэба)
• a lign zogn fun šolem-bajes vegn хлусіць дзеля спакою ў сям'і
• a ligner darf/muz hobn ■ gutn zikorn *glxv.* хлус мусіць мець добрую памяць (ілжываму добрая памяць патрэбна)
• beser cu zogn: "ix vejs nit", ejder cu blajbn a ligner *glxv.* лепш сказаць: "я ня ведаю", ніж стацца хлусам
• beser iz a mieser (nit šejner) emes, ejder/vi ■ šejner lign *glxv.* лепш брыдкая праўда, чымся прыгожая хлусьня
• dem ligner glejbt men nit afile, ven er zogt šojn dem emes (dem ligner glejbt men afile an emes ojx nit) *šprxv.* лгару і праўды не павераць (хто раз залжэ, таму ніколі веры німа; з брахні ня мруць, да ім болей веры не даюць)
• ejner iz ■ lign, cvej iz ligns, draj iz a politik *šprxv.* адна хлусьня – гэта хлусьня, дзьве – многа хлусьні, тры – палітыка
• er zogt nor cvej mol in jor ■ lign – zumer un vinter *glxv.* ён хлусіць толькі два разы на год – узімку і ўлетку
• in der jugnt a ligner, af der elter a ganev *šprxv.* у маладосьці хлус, на старасьці злодзей
• mitn lign kumt men vajt, ober ništ curik *šprxv.* няпраўдаю /круцельствам/лгарствам/махлярствам/круцячы сьвет пройдзеш, але назад ня вернешся (круцьцю – непаварацьцю)

lignáj [*s.* לגנאי →gnaj] *adv.* на сорам, у дакор; у якасьці папікі/папроку/ганьбы [*sin.* cu šand, cu xarpe; *ant.* lišvax]

• zogn nit lignaj emecn казаць не ў дакор камусьці
• zol es im ništ zajn lignaj ня трэба разумець гэта як ганьбу яму

lik *m*, **like** *f* [*p.* łyko, *ukr.* лико] лыка, луб; **líke-vixeč** *m*, -n вяхотка з лыка

lik *m*, -es/-n, **likl** *n*, -ex [*p.* zaułek] за(ка)вулак, закутак

like *f*, *pl.* likuim [*s.* לי(י)קוי] зацямненьне, пацямненьне, зацьменьне [*sin.* eklips]; **like-xáme** *f*, -s [*s.* חמה־] сонечнае зацьменьне [*sin.* zuneklips, zun-farfunklung]; **like-levóne** *f*, -s [*s.* לבנה־] месячнае зацьменьне

like=lejke *f*, -s, **liek=lejek** *m*, -es лейка

likér *m*, -n [*d.* Likör] лікёр

likšejarviex=lixšejarviex [*s.* לכשירויח] калі ён заслужыць, калі ён зь ім разьлічыцца

likšejarxev=lixšejarxev [*s.* לכשירחיב] калі ён разжывецца, разбагацее; калі скончыцца цяжкі грашовы стан

likvider [*d.* Liquida]

• likvide konsonantn *lingv.* плаўныя зычныя

Liles/Lilis *f* [*s.* לילית] Ліліс/Ліліт, жаночы дэман, царыца дэманаў; *fig.* прыгожая жанчына, якая спакушае мужчынаў

lilje *f*, -s [*mhd.* lilje, *p.* lilija] *bot.* лілея; **lila, lilove(r)** лілёвы

limdines-hajám [*s.* למדינת־הים →medine] *adv.* у кірунку да далёкай краіны, на тым баку (па той бок) мора

limed *m*, *pl.* limudim [*s.* (ים־)לימוד(י) →lamdn, lomdes, melamed, melumdes] вучэбны прадмет, вучэбны занятак, вучэбная тэма [*sin.* dos lernen; lern-teme, lern-kegnštand; studjum, lekcjes]; **limúdies** *pl.* [*s.* לימודיות] сьвецкія навукі, матэматыка; **limude-xójl** *pl.* [*s.* לימודי־חול] сьвецкія вучэбныя прадметы альбо заняткі; **limude-kódeš** *pl.* [*s.* קודש־] рэлігійныя вучэбныя прадметы альбо заняткі

límene *f*, -s 1. **limon** *m*, -en лімон, цытрына; 2. *argo* турэмная запіска; **limonád/limenád** *m*, -n ліманад

• a zojere limene *fig.* кіслы лімон, кісьляк (аб чалавеку)

líndern [*d.* lindern] зь-, па|мягчаць, аб-, па|лягчаць; **linder** мяккі, лёгкі; **línderung** *f* зьмякчэньне, памякчэньне; **línderndiker** памякчальны, зьмякчальны, які зьмякчае; **línder-mitl** *n*, -en памякчальны сродак

líndnbojm *m*, *pl.* -bejmer, **linde** *f*, -s [*d.* Lindenbaum] *bot.* ліпа

lín(d)(n)(-)vorem *m* [*mhd.* lintwurm] крылаты зьмей, дракон, цмок

lin(d)z *f*, -n/-es [*d.* Linze] 1. *bot.* сачавіца, сычаўка, сачэўка; 2. **linze** *f*, -s лінза

line *f*, -s [*mhd.* lîna, *p.* lina] ліна, канат

lines-(ha)cédek [*s.* לינת־(ה)צדק] 1. багадзельня, прытулак для старцаў і старых [*sin.* hekdeš]; 2. суполка, якая дбае аб багадзельнях

-ling [*d.* -ling] *suf.* (асобы мужчынскага роду)

• cvejtling двайнік; cenerling падлетак; gletling пястун

linírn (linirt) [*d.* linieren] лінаваць, лінеіць; **linje** *f*, -s лінія, рыс(к)а; **linéišer, linealer** лінейны, лінейчасты; **linejke** *f*, -s лінейка; **linirter** (разь)лінеены

• a linirte heft сшытак у лінейку

lin(j)en/linjajen [*ukr.* линяти, *p.* linieć] 1. ліняць; 2. *n* лінька

linker [*d.* link] 1. левы; 2. *m*, **linkáč** *m*, -es, **linkíst** *m* лявак; **links** *adv.* налева, улева; **linkáčišer, linkístišer** лявацкі; **linkajt** *f*, **linkšaft** *f* левізна; **línkhantiker** ляўша, ляўшун

• di linke zajt левы/адваротны бок, ніц, спод, выварат, подшыўка
• gejn* af link займацца левымі справамі
• hobn* cvej linke hent мець дзьве левыя рукі (быць нязграбным)
• linke sxojre левы (крадзены) тавар
• maxn link хаваць крадзенае
• ojszen* vi di linke zajt (kojmen, fun a brodevke) выглядаць як адваротны бок (коміна/бародаўкі)
• az m'handlt nit mit links, hot men nit kejn rexts *glxv.* хто не займаецца "левымі" справамі, ня мае й "правых"
• er iz hajnt mit dem linkn fus funem bet ufgeštanen (fun/af der linker zajt) *glxv.* ён сёньня ўстаў з ложка зь левай нагі (на левы бок)
• vest es zen, vi dajn linkn ojer on a špigl *glxv.* ты гэта ўбачыш, як сваё левае вуха безь люстэрка (угледзець/убачыць як сваю патыліцу, як сваё вуха, як сьвіньня неба)

linoléj *m*, -en [*d.* Linoleum] лінолеюм; **linoléjener** лінолеюмавы

lip *f*, -n [*d.* Lippe] *anat.* губа (*pl.* губы/вусны); **líp(nd)iker** губны, лабіяльны; **lípnblumendike** *bot.* губацьветныя; **lípn-rejtl** *n*, -ex губная памада

• banecn di lipn прамачыць вусны
• brengen* far/af di lipn казаць, гаварыць, вымаўляць
• zajn* ba alemen af di lipn быць ва ўсіх на вуснах
• farmax dajne lipn (štarker dos mojl) un ajl zix nit mitn

entfer *glxv.* сьцісьні свае вусны і не сьпяшайся з адказам (будзь перш выслухачым, а пасьля павядачым; хто гаворыць – сее, хто маўчыць – жне)

lipe *f*, -s [*r./ukr.* липа, *p.* lipa] *bot.* ліпа; **lípove(r)/lípeve(r)/lípene(r)** ліпавы; **lipec** *m* (lipover honik) ліпавы мёд

lipke(r) [*r./ukr.* липкий] ліпкі, ліпучы, клейкі

liprát-gódl=lapág *m*, -n *abr.* [*s.* לפרט־גדול=לפ"ג(-ן) →bifrotret, bifrotjes, prat, ad-lapak] "паводле вялікага часалічэньня"; паводле поўнага гэбрэйскага летазьлічэньня [*s.* ה'תשנ"ט "hatašnát"=5759-ты год]; **liprát-kótn=lapák** *m*, -n *abr.* [*s.* קטן=לפ"ק(-ן)] "паводле малога часалічэньня"; паводле гэбрэйскага летазьлічэньня бяз тысячаў [*s.* תשנ"ט "tašnát"=(5)759 год]

lisičke *f*, -s [*r./ukr.* лисичка] лісіца, лісічка (грыб)

lísine *f*, -s [*ukr.* лисина, *p.* łysina] лысіна; **lise(r)** лысы; **lísekop** *m*, *pl.* -kep лысая галава

• vern* lise, bakumen* a lisine (аб)лысець

liske=liške=luške *f*, -s [*ukr.* луска, *p.* łuska] луска

list *m*, -n, **liste** *f*, -s [*d.* Liste] ліст, сьпіс

• švarce liste чорны сьпіс

lístiker [*d.* listig] хітры, падступны, аблудны

lisxús=lizxús [*s.* לזכות →(bi)zxus, zxie, zojxe, zoxe-, mezake] *adv.* у абарону, на добрае, добрым чынам [*sin.* cu der fartejdikung, cum gutn; *ant.* lexojve]

lišáj *m*, -en/-es [*r./ukr.* лишай, *p.* liszaj] *med.* лішай

lišen=hlišen/(h)lušen [*p.* głuszyć, *ukr.* глушити] глушыць; **liš** *m*, -n глухі гук/стук/грук

liške *f*, -s [*ukr.* лишка, *p.* licho] лішка

lišmó [*s.* לשמה] дзеля самой рэчы, зь любасьці, бяз задняй думкі, бескарысьліва

• arbetn lišmo працаваць добрасумленна

lišváx [*s.* לשבח →švax] *adv.* хвалячы, усхваляючы, шануючы, з пахвалой/ухваленьнем [*sin.* cum lojbn, mit lojb; *ant.* lignaj]

• dos iz im lišvax гэта яму на карысьць

litájn=latájn/latéjn *n* [*d.* Latein] лаціна; **litájnišer=latájnišer/latéjnišer** лацінскі

Lite *f* Літва (сучасная Беларусь, Літва, Латвія) (паўночна-ўсходняя частка расьсяленьня гэбрэяў у Эўропе); **litvín(er)** *m*, (-ke/-n *f*, -s) ліцьвін, літовец; **lítvišer** 1. літоўскі; 2. які мае адносіны да літвака; **litvak=letvak** *m*, -ákes, **lítviške=lítvičke=lítvačke** *f*, -s літвак (беларуска-літоўскі-латыскі жыд)

• a litvak hot a cejlem in kop *glxv.* літвак мае крыж у галаве (на гэта літвак адказваў: "to kuš mix nit in kop arajn" – "дык не цалуй мяне ў галаву (пацалуй мяне ў сраку)") (польскія жыды вельмі пагардліва ставіліся да літвакоў і выдумлялі пра іх розную небыль)

• a litvak nemt zix unter afile an am cu zajn *glxv.* літвак бярэцца нават нянькай быць

• a litvak štarbt nit *glxv.* літвак не памірае (яго альбо вышлюць у Сібір, альбо ён стане выхрыстам, альбо зьедзе ў Палестыну - так ці гэтак ён ужо будзе не літвак)

• a xucpe fun a mojd, ba a litvak kojft zi xale! нахабная дзяўчына, у літвака купляе яна халу!

• draj zaxn zajnen šener noxn tojt vi bam lebn: a burek, a rak un a litvak *glxv.* тры рэчы прыгажэйшыя пасьля сьмерці: бурак, рак і літвак (таму літвакоў называлі: "brl" – "burek-rak-litvak")

• du bist nox ništ kejn litvak, far vos že bistu a xazer? ты яшчэ не літвак, дык чаму ж ты сьвіньня?

• mit a litvak šrekt men di kinder *glxv.* літваком палохаюць дзеці

• un zi vet mir alc dercejln, /ci majn gelibter kumt fun Pejln (Pojln) /ci fun Lite, ci fun Zamet, /a bankir ci a melamed (X. B.) і яна мне распавядзе, ці мой любы будзе з Польшчы ці зь Літвы, ці з Жмудзі, банкір ці мэламэд

• ven glejbt a litvak? – az er cejlt draj mol iber *glxv.* калі літвак дасьць веры? – калі пералічыць тры разы

• vu a litvak iz gezesn, zol men ojsbrenen dos ort *glxv.* дзе літвак пасядзеў, трэба выпаліць месца

liter *m*, -s [*d.* Liter] літар; **litrove(r)** літровы

liter *m*, -s [*p.* litera?] пуцёўка, падарожны ліст

literát(or) *m*, -n [*d.* Literat] літаратар, пісьменьнік, словатвоца; **literárišer** літаратурны; **literatúr** *f*, -n літаратура, словатворчасьць

litke=lidke *f*, -s [*ukr.* литка, *p.* łytka, łydka] лытка

litlie [*s.* לתליה →taljen, tlie]

• sof ganev litlie *glxv.* канец злодзея – шыбеніца (і злодзей да пары крадзе; быць бычку на лычку, а кароўцы на вяроўцы; колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка)

livak *m*, -es [*r.* левак?] ляўша, ляўшун

liver *m*, -s [*p.* libra, *ukr.* лібра] дзесьць паперы

liver *m*, -s [*ukr.* лівер, *p.* lewar, liwar, *lat.*] 1. вінаградная альтанка; 2. *texn.* лівэр, лівар, сіфон (насос для перапампоўваньня вадкасьці)

lívern=lífern да-, па|ставіць, да-, па|стаўляць; **liverung=líferung** *f*, -en пастаўка, дастаўка; **liveránt=liferánt** *m*, -n пастаўнік; перакупшчык коней

lixe *f*, -s [*ukr.* лихо, *p.* licho] ліха

lixojre [*s.* לכאורה] *adv.* на першы погляд, можа здацца, можна было б падумаць [*sin.* in flug, es ken zix daxtn, me volt gekent mejnen]

lixšejarviex=likšejarviex [*s.* לכשירוויח] калі ён заслужыць; калі ён зь ім разьлічыцца

lixšejarxev=likšejarxev [*s.* לכשירחיב] калі ён разжывецца/разбагацее; калі скончыцца цяжкі грашовы стан

lixt [*d.* Licht] 1. *f/n*, **lixtik** *f*, **líxtikajt** *f* сьвятло, сьвет; 2. *f/n* сьвяча, сьвечка; 3. *n*, -er зорка; сыгнальны агонь; **líxtiker** сьветлы; **líxtikn (zix)** сьвяціць, блішчаць, бліскаць; **líxt(-)benčn** *n* блаславеньне, якое прамаўляе жанчына ў пятніцу адвячоркам на запальваньне сьвячэй; **líxtbild** *n*, -er слайд; **líxtfilbarer** сьвятлоадчувальны; **líxtfilbarkajt** *f* сьвятлоадчувальнасьць

• a lixtike nešome сьветлая душа

• a minut far lixtbenčn/benčlixt *fig.* у апошнюю хвіліну

• lixtik in ale vinkelex сьвятло ва ўсіх куточках

• lixtik vi di zun, vi der tog сьветла як на сонцы, як удзень

• ojskukn mit lixt прагледзець вочы

• varfn* a lixt (af) кідаць сьвятло

• zuxn (vi) mit lixt шукаць днём з агнём

• zen* ale in roze lixt бачыць усё ў ружовым сьвятле

• ejn bruder bin ix mir gevezn, /hob ix gehandlt mit lixt; /štarbn tu ix jedn tog, /vajl esn hob ix ništ *flksl.* я застаўся адзін брат, я гандляваў сьвячамі; я паміраю кожны дзень, таму што ня маю чаго есьці

• es vert nit frier lixtik, biz es iz nit ganc fincter *glxv.* не разьвіднее, пакуль цалкам не сьцямнее

• fun a gutn kop biz cu a šlextn kop iz nor a xilek a grošndik lixtl

glxv. паміж добрай і кепскай галовамі розьніца толькі ў грашовай сьвечцы (кепскай галаве, каб нагнаць добрую, трэба вучыцца і ўвечары пры сьвячох)
• ix zol handlen mit lixt, volt di zun nit untergegangen *glxv.* калі б я ўзяўся гандляваць сьвечкамі, дык сонца б не заходзіла
• lixtik - perl cu klajbn сьвятло – можна пэрлы зьбіраць
• me zuxt es mit lixt *glxv.* (сонца) днём з агнём шукаць (удзень са сьвечкай шукаць)
lixve *f*, -s [*ukr.* лихва, *p.* lichwa] ліхвярства, барыш
lixvójd 1. *m*, -n [*s.* לכבוד →(le)koved, kibed, kvod-, nixbed, mexubed, mexabed] прысьвячэньне, пасьвячэньне; 2. *adv.* паважанаму, шаноўнаму (спадару), з павагаю/рэспэктам (у пачатку ліста)
lizxús=lisxús [*s.* לזכות] *adv.* у абарону, на добрае, добрым чынам
liżes *pl.* [*ukr.* лижи, *r.* лыжы] лыжы; **liżnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) лыжнік
ljactk *m*, -e* [*ukr.* глек, *p.* hlak] гляк, глячок (аплецены посуд)
ljadz [*r./ukr.*] ляда
ljader lada] абы(-хто/-што); **ljader** кожны, усякі, любы
• ljader minut кожную хвіліну, праз колькі мінутаў
ljade tog любы дзень
• ljade ver абы-хто, нехта
ljag=ljog/ljok *m* [*p.* lak, *d.* Lacke, Lache] лёк, тузлук, селядзечны расол
ljak=hljak *m*, -es [*ukr.* глек, *p.* hlak] гляк
l(j)ak(ír) *m*, -n [*d.* Lack] ляк
ljal(k)e *f*, -s [*ukr.* ляля, *p.* lalka] ляля, лялька
• śpiln zix in ljalkes гуляцца зь лялькамі
• a štume ljale *fig.* нямое цялё
• teater fun ljalkes лялечны тэатар
ljame *f*, -s [?] (па)гулянка, папойка, выпіўка
ljámeven [*p.* lamować] аблямоўваць; **ljámevke/ljam(k)e** *f*, -s аблямоўка
ljamke *f*, -s [*r./ukr.*] лямка, пастромак
• cien*/šlepn di ljamke цягнуць лямку
ljampke *f*, -s [*p.* lampka] шклянка для віна
ljapen [*ukr.* ляпати] ляпнуць, ляпаць; **ljap** *m* ляп, аплявуха, поўха, пляскач
ljáremen [*d.* lärmen] галасіць, лемантаваць, падымаць трывогу/шум; **ljarem** *m*, -s лямант, гвалт, трывога; **ljáremdiker** шумны, гвалтоўны
• maxn a ljarem узьняць гвалт/шум
ljasken [*ukr.* ляскати] ляскаць, бразгаць; **a ljaske ton*** ляснуць, бразнуць; **ljaskeráj** *f* бразганьне
ljazgen [*r.* лязгать] лязгаць; **a ljazge ton*** лязгануць
ljedašče(r) [*ukr.* ледащий] ляда(ш)чы
ljepke(r) [*p.* lepki] клейкі, ліпкі
l(j)ešč *m*, -n/-es [*r./ukr.* лещ, *p.* leszcz] *zool.* лешч
ljod *m* [*sl.*] лёд; **l(j)odes** *pl.* марожанае, марозіва, лёды
ljog/ljok=ljag *m* лёк, тузлук, селядзечны расол
ljon *m* [*sl.*] лён
ljon *m* [*p.* lon, *ukr.* льоник, *nhd.* lonne] лёнак (затычка на канцы бруса), калок, штыр
l(j)os *m*, -n [*d.* Los] лёс
ljoxe *f*, -s [*p.* locha] лёха, сьвінаматка
ljóxene *f*, -s [*r.* лохань?] міс(к)а, балея
ljuben=hljuben [*p.* lubić, *ukr.* любити] любіць, кахаць, міласваць, галубіць; **ljubken** *iron.* кахаць, мілаваць, галубіць; **ljub(č)e** *f*, -s [*p.* luba] любачка, любая; **ljúbenju/ljúbelju** *n* любачка мая (наша); **ljúbediker** *hum.* улюблівы; **ljubke** *f*, -s інтрыжка, мімалётнае каханьне; **ljubovnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) палюбоўнік, каханак
• Du zolst nit gejn mit kejn andere mejdelex, /du zolst nor gejn, ljubenju, mit mir! /Du zolst nit gejn cu dajn mamenju in štub arajn. /ober kumen zolstu nor cu mir! *ftksl.* Табе нельга хадзіць зь іншымі дзяўчатамі, ты мусіш хадзіць, мой міленькі, са мной! Табе нельга ісьці да сваёй маці ў хату, ты мусіш ісьці толькі да мяне!
ljubistik *m* [*ukr./r.* луб, *p.* łub?] луб
ljucerne *f* [*d.* Lizerne] *bot.* люцэрна
ljuk *m*, -es [*mhd.* lücke, *r.* люк] люк
ljulje-ljulje, ljuli-ljúli(nke) [*ukr.* люлі, *p.* luli] *int.* люлі-люлі; **ljuljen** люляць
• az es iz nito kejn "papu", gejt men "ljulju" *glxv.* калі німа "ням-ням", ідуць "лю-лю"
ljulke *f*, -s [*ukr.* люлька, *p.* lulka] курыльная люлька; **ljúlkecibek** *m*, -es цыбук
• a(n ojs)gerejxerte ljulke пракураная люлька (хітрая бэстыя, біты сабака; прабеглы чалавек, зух)
l(j)uster *m* [*d.* Lüster] глянец, бляск, зьзяньне
l(j)uster *m*, -s, **l(j)ustre** *f*, -s [*d.* Lüster] люстра, жырандоля
l(j)utne *f*, -s [*p.* lutnia] лютня
l(j)uxte *f*, -s [*p.* luchte, *mhd.* luchte] люхт(а), душнік, прадуха
lmaj=(ha)l(e)máj [*s.* למאי(ה)] *bndv./adv.* бо, таму што; д(зе)ля чаго, навошта, чаму, зь якой нагоды
-lo [?] *suf. pejor./vulg.*
• toxterlo дачура; zunderlo сын-сьвін
lóbede/lóbide=lábede *f*, -s [*ukr.* лобода, łoboda] *bot.* лебяда
lobedranjec=labedranec *m*, -nces абадранец
lobn zix (mit) [*d.* laben] мець асалоду; **lobung** *f*, -en асалода
lobus/lobuz/lobes *m*, -es/-n [*p.* łobuz] хлапчук, жэўжык, свавольнік; ёлуп, балдык; **lobusevate(r)/lobuzevate(r)** злосны, зласьлівы; нахабны, наглы
lóbzeg/lójbzeg *f*, -n, *dim.* **lóbzegl** *n*, -ex [*d.* Laubsäge] *texn.* лобзік
locn *m* [*s.* לצון →haloce, lec, opleceven] насьмешка, кпіны, шкелі, жарт, іронія, жартаслоўе [*sin.* oplaxeraj, špot, špas, xojzek]
lod *f*, -n, **lodn** *m*, *pl.* -s/ledn, *dim.* **ledl** *n*, -ex [*d.* Fensterladen] аканіца, ваконьніца
• az me šikt a nar di lodn farmaxn, farmaxt er zej in der gancer štot *glxv.* пашлі дурня зачыніць аканіцы, ён зачыніць іх ва ўсім горадзе (пашлі дурнога, а за ім другога; пашлі дурня маліцца, скажы дурному паклоны біць – ён сабе лоб разаб'е; пашлі асла, а за ім пасла; пашлі дурня на рыбу, дык ён жаб наловіць; пашлі дурака па быка, дык ён цёлку прывядзе)
lód(ene)n* (gelódn/gelódnt) (cu) [*d.* laden] весьці судовую справу, прыцягваць да адказнасьці, падаваць скаргу; **lodn* zix** (mit) судзіцца; **lodung** *f*, -en, **lódeniš** *f/n*, -n цяжба, судовы працэс
• az me tut zix lodn, kumt men saj vi nit cum šodn *glxv.* праз суд страты ня вернеш (калі карман сухі, то і суд глухі; бяз грошы мы і ў судзе нехарошы)
lód(ene)n*/lódeven (gelódn(t)/gelódevet) [*d.* laden] грузіць, накладваць, навальваць; **lod** *f* [*d.* Lade] скрыня, скрынка; **lodung** *f*, -en груз, паклажа, пагрузка
loder *m*, -s [*r.* лодырь] лайдак, гультай

• fojler loder гультай з гультаёў
lodke=lotke *f*, -s [*r.* лодка] лодка, човен; **lódočnik** *m*, -es лодачнік
lodovnje *f*, -s [*p.* lodownia] лядоўня
Lodž *n* г. Лодзь (Польшча)
log *m*, -n [*d.* Lage] 1. складка (на адзежы); 2. пласт, слой
logl *m*, -en [*mhd.* la(e)gel] бурдзюк, мех (для віна)
ló(h)e(te)r (nox, af, cu) [*s.* -להוט] ласы, ахвочы, сквапны, прагны, прагавіты, хцівы [*sin.* brenendiker, giriker]; **ló(h)et-kajt** *f* прагнасьць, ахвота, імкненьне; **lo(h)et zajn*** (nox) гнацца за чымсьці, дамагацца, прагнуцца, імкнуцца
• loheter nox der axile пражэрлівы, ненажэрлівы, ненаедлівы, абжорлівы
loj [*s.* לא] не, ня, ні [*sin.* nejn, ni(ś)t]; **lój-velój** [*s.* ולא] цалкам не, тысячу разоў не
• es iz mikojex axcn un drajcn *fig.* адносна гэтага – не! (18+13=31 – "loj" [*s.* לא] "не")
• (ober gor) loj mit an alef! (mit a spodik/brolivke, mit a fejg unter a dexele) ні за якія пернікі! дулю з маслам! (хвігаю /кукішам падцёр нос; фіндос пад нос) (у процілегласьць: "loj [*s.* לו] mit a vov" калі б...; дай, божа, каб...)
loj almen Jisroel [*s.* לא אלמן ישראל] "не пакінуты (яшчэ) гэбрэі"; яшчэ ёсьць надзея
loj dubim velój jaar [*s.* לא דובים ולא יער] "німа ні мядзьведзя ні лесу"; німа ні пачатку ні канца (ні да печы ні да рэчы; ні да рады ні да звады; ні з пушчы ні з поля)
• loj dubim veloj jaar – nit kejn ber un nit kejn švarce jagdes "німа ні мядзьведзя ні лесу" – німа ні мядзьведзя ні чорных ягадаў
loj boje velój nivre [*s.* לא היה ולא ניברא] гэтага ніколі не было, лухта, бязглузьдзіца, вымудры, прыкла́ды, забабоны
loj hoju dvorim meojlem=lehadám *abr.* [*s.* לא היו דברים מעולם=להד"ם] такога яшчэ ніколі не было, лухта, бязглузьдзіца, вымудры, прыкла́ды, фальш, нішто
loj huxšer dore [*s.* לא הוכשר דרא] пакаленьне да гэтага не дарасло, эпоха гэтага ня варта
loj jimolet [*s.* לא ימלט] не прамінуць
loj jizoxer velój jipoked [*s.* לא יזכר ולא יפקד] "яму аб гэтым ня трэба ані думаць, ані ўзгадваць"; аб гэтым зусім ня варта гаварыць
loj kol odem zojxe [*s.* לא(ו) כל אדם זוכה] ня кожны чалавек – абраньнік лёсу
loj majle velój mojred [*s.* לא מעלה ולא מורד] ні да рады ні да звады (ні да печы ні да рэчы; ні да бока ні да вока)
• dos iz far mir loj majle veloj mojred мне ад гэтага ні горача ні холадна
loj miduvšex/mejukcex, velój mejukcex/miduvšex [*s.* לא מן דובשך, ולא מן עוקצך=לא מדובשך. ולא מעוקצך] *tlmd.* ня трэба мне твайго мёду і твайго джала
• loj miduvšex, veloj mejukcex – nje daj, nje laj *hum. sprxv.* ня трэба мне твайго мёду і твайго джала – ня дай і ня лай (і ня лай і не перапрашай; ня гладзь і не дзяры, і не кусай)
loj(-)aléjxem [*s.* לא־עליכם=ל"ע] ня тут кажучы, не аб вас гаворачы/кажучы, не пра вас сказана, барані/крый вас божа [*sin.* ništ far ajx gedaxt, ništ af/far ajx gezogt]; **loj-aléjxem-diker** *hum.* ня ў лепшым стане, які кепска сябе адчувае
• filn zix lojalejxem адчуваць сябе блага, недамагаць
• ix bin, loj-alejxem, icter štark geengt in gelt (Š.-A.) у мяне зараз, барані вас божа, цяжкае грашовае становішча
• ix bin epes loj-alejxemdik нешта я сябе кепска адчуваю
• loj-alejxem, nit far ajx gezogt барані вас божа, не пра вас сказана
lojbn [*d.* loben] (па)хваліць, усхваляць, славіць; **lójbndiker** які хваліць/славіць; **lojb** *f*, -n, **lojberáj** *f*, -en (па)хвала, усхваленьне; **lójb-cajgeniš** *f*, -n пахвальны аркуш; **lójb-gezang** *m*, -en хвалебны сьпеў, гімн, выхвала; **lójbrede** *f*, -s хвалебная прамова; **lójbvirdiker/lójbverdiker** пахвальны, варты пахвалы
• cerajsn* zix lojbndik парвацца хвалячы
• lojbn emecn in tog/himl arajn (bizn himl) усхваляць/узносіць да нябёс кагосьці
• me meg im derfar lojbn un rimen гэта робіць яму гонар і пашану
• a lojb dem ejberštn! (gelojbt der ejberšter! gelojbt zajn liber nomen! gelojbt iz got!) хвала ўсявышняму/богу! (хай будзе пахвалёны!)
• alejn zix cu lojbn past nit, ober es šat nit *glxv.* сябе хваліць – не пасуе, але й ня шкодзіць
• der, vos lojbt zix alejn, muz hobn šlexte šxejnim *glxv.* хто сам сябе хваліць, мусіць мець кепскіх суседзяў (каб яны яго ганілі)
• tate-mame darfn dem kind nit lojbn, vajl kejner vet zej nit glojbn *glxv.* бацькам ня варта хваліць свайго дзіцяці, бо ніхто ім веры ня дасьць
lojeg-leróš *m* [*s.* לועג־לרש] чалавек, які сьмяецца зь бедных альбо нешчасьлівых людзей
loj(-)dáj [*s.* לא־די] *bndv.* не даволі, ня досыць, мала таго
• loj-daj vos du gejst arum šling un šlang, bistu nox a ligner ojx (M.M.-S.) мала таго што ты брынды б'еш, ты яшчэ і хлус
lojer [*d.* lau] цеплаваты, летні
lójern (af) [*d.* lauern] падпільнаваць, падпільноўваць, сачыць; **lójerer** *m* чалавек, які сочыць, падпільноўвае
loj-filolti [*s.* לא־פיללתי] *tnx.* "не спадзяваўся я (убачыць твой твар)" (Б. 48:11); **lój(-) fidalti** [*s.* לא־פידלתי] "я не іграў на скрыпцы"; гэтага не было, я б хацеў абысьціся бяз гэтага; пародыя на "loj-filolti"
lojfn* (iz gelófn) [*d.* laufen] 1. бегчы, бегаць; 2. *n*, **lo(j)f** *m* (па)бег, зьбег, рывок; 3. *n* правал, няўдача, фіаско; **a lo(j)f ton*** рвануць, пабегчы, зрабіць рывок; **lojfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) 1. бягун; 2. *šaxm.* слонь; **lójfern** *f*, -s шлюха, распутніца, блядзь; **lójfiker** беглы, хуткі; бягучы; **lójfndik** *adv.* бягом, бегма; **lójfndiker** бягучы; **lójfeniš** *n*, -n беганіна; **lójfgevet** *n*, -n спаборніцтва па бегу, выперадкі
• der lojf fun der cajt бег часу
• in lojf fun di jorn на працягу гадоў, цягам часу
• lojf un frej zix! бяжы і радуйся!
• lojfike konte бягучы рахунак
• lojfn* af viperedkes бегаць навыперадкі
• lojfn* čvaljom/stromgolovoj/gix/fajl-ojsn-bojgn, on otem бегчы бегма/стрымгалоў/хутка, імчацца стралой
• lojfn* vi a fajl fun bojgn, vi a hirš бегчы стралой з лука, як алень (як куля/вецер/скажэнны/угарэлы, як чэрці зь пекла)
• lojfn* vi an untergešosener, vi a farsamter/mešugener, vi a farsamte mojz бегчы як падстрэлены/угарэлы/вар'ят, як атручаная мыш

• az es gejt, lojft es (gejt es mit alemen) *glxv.* калі ідзе, то й бяжыць (шчасьліваму шчасьце)
• az me git, nemt men, az me šlogt, lojft men *glxv.* даюць – бяры, б'юць – уцякай
• got hot gegebn dem nar hent un fis, un hot im gelozt lojfn *glxv.* бог даў дурню рукі й ногі й пусьціў яго бегаць
• lojfn un kojfn tojg nit *šprxv.* бегучы не купляюць (хто сьпяшыць, той і спатыкаецца, той людзей сьмяшыць; сьпехам нарабіў сьмеху)
• Šaxne/Šapse/Xane, vos lojfstu? *glxv.* Шахна/Шапса/Хана, чаго ты мітусішся? (усе гэтыя імёны зьвязаны са словам "спакой": "Šaxne" [*s.* שכנא - שכן], "Xane" [*s.* חנא - חנה], "Šapse" [*s.* שבתי - שבת])

lojg *m.* -n, **lójgvaser** *f* [*d.* Lauge, *p.* ług] *хем.* луг, шчолак; **lójgiker** лугавы, шчолачны; **lojgn** класьці ў шчолак, вышчалачваць, вылугоўваць; **lojgvarg** *n* мыйны сродак

loj jéxrec(-gelt) *m* [*s.* לא־יחרין] хабар; грошы, якія даюць камусьці, каб той маўчаў аб нечым [*sin.* švajggelt]

loj-júclex *m.* -s. (-te *f*, -s) [*s.* (ס-)לא־יוצלח] нікчэмнік, няўдачнік, няўклюда, няўмека; нехлямяжы, нязграбны, непапаможны чалавек [*sin.* šlimazl, tojgenixts, umgešikter, umbaholfener]; **loj-júclexdiker** нікчэмны, нехлямяжы, нязграбны; брыдкі, агідны (аб зьнешнасьці)

lojki [*s.* לא־כי] ня так, ня верна, ня правільна, ня слушна [*sin.* ništ azoj, ništ rixtik]

loj-kólš(e)ken [*s.* לא־כל־שכן] тым больш, (на)пэўна, безумоўна, вядома, зразумела, бясспрэчна, як жа [*sin.* nox mer, iz dox gevis, avade, apšite šojn]
• hajnt loj-kolšken vos far a pretenzjes veln zej šojn hobn! (Š.-A.) сёньня, зразумела, якія ў іх могуць быць ужо прэтэнзіі

lójmern=léjmern [*s.* לומרן/לאמרן] (вы)казаць, выказваць, (вы)гаварыць, выгаворваць; чытаць мараль, натацыю; навучаць, сароміць [*sin.* (arojs)zogn; arajnzogn, musern]

lojn *m.* -en [*d.* Lohn] плата, узнагарода; **lój(e)nen (zix)** быць выгадным, каштаваць; **lójnbarer, lójn(evd)iker** выгадны, даходны, карысны; **lójnbarkajt** *f*, **lójn(evd)ikajt** *f*, **lojnung** *f* выгаднасьць, мэтазгоднасьць; **lójnarbet** *f* праца па найму; **lójnarbeter** *m*, **lójnnemer** *m*, -s, (-n *f*. -s) наёмны рабочы
• lojnevdik farkojfn epes выгадна прадаць штосьці
• s'lojnt undz maxn dos vos frier нам выгадна зрабіць гэта як мага раней
• vi di arbet, azoj der lojn *šprxv.* якая праца, такі й заробак (як робім, гэтак і маем)

lojne *f* [*d.* Laune] настрой

loj-oléjnu/-eléjnu [*s.* לא־עלינו] не аб нас узгадваючы, не пра/аб нас гаворачы/кажучы
• er iz, loj-olejnu, šver krank ён, не пра нас кажучы, цяжка хворы

loj-sáxmed *m* [*s.* לא־תחמוד] *тэх.* "ня прагні (чужога)" (9-ты запавет) (Вых. 20:17)

lójsese/lójsajse *m*, -s [*s.* לא־תעשה] "не рабі"; забарона нешта рабіць [*sin.* farver; *ant.* ese]

loj-sígnev *m* [*s.* לא־תיגנוב] *тэх.* "не крадзі" (7-мы запавет) (Вых. 20:15)
• er hot avekgeganvet dem Xumeš (dos Xumešl) mit dem (mitn) "loj-signev" ён скраў Тору са словамі "не крадзі" (на вуснах)

loj-sínef *m* [*s.* לא־תינאף] *тэх.* "не чыні пералюбу" (6-ты запавет) (Вых. 20:14)

loj-sírcex/-sércex *m* [*s.* לא־תירצח] *тэх.* "не забівай" (5-ты запавет) (Вых. 20:13)

lojšn [*d.* lauschen] прыслухоўвацца

Lo(j)t [*s.* לוט] *тэх.* Лот; *fig.* п'яніца
• farvos zogt men "šiker vi Lot" un nit vi Nojex, velxer iz geven a trinker nox frier far Lotn? чаму кажуць "п'яны як Лот", а не як Ной, які быў п'яніцам яшчэ раней за Лота?
• šiker vi Lot п'яны як Лот (як гразь/твань/зямля/рамізьнік/шавец/каморнік/Бэйла)
• vajl Nojex, a foter fun draj ojsgegebene zin hot ejgentlex gemegt trinken, ober nit Lot, a tate fun cvej ibergevaksene mojdn чаму ўласна Ной, бацька трох жанатых сыноў, мог піць, а Лот, бацька дзьвюх перасядзелых дачок, ня мог

lojt [*d.* laut] *prep.* паводле; **lojtn=lojt dem**
• lojt der alter gevojnšaft паводле старой звычкі
• lojt di tradicjes паводле традыцыяў
• lojt vi ix ze паводле таго, што я бачу
• lojtn opštam паводле паходжаньня

lojt *m*, -n [*d.* Lot] 1. грузіла; 2. лот (мера вагі: 1/2 унцыі); **lójtvajz** *adv.* лотамі
• beser a lojt mazl, ejder a funt gold лепш унцыя шчасьця, чымся фунт золата
• di krenk kumt centnervajz un gejt avek lojtvajz *šprxv.* хвароба прыходзіць цэнтнэрамі, а сыходзіць лотамі

lojt *f* [*d.* Laute] гітара

lójterer [*d.* lauter, *mhd.* liuter] відавочны, яўны; ясны, чысты, празрысты; спрыяльны (аб надвор'і); **lojter** *adv.* выключна, нічога акрамя, відавочна, скрозь; **lójterkajt** *f* яснасьць, ясната, чыстата
• a lojterer tog ясны дзень

lojve *m*, *pl.* lojvim [*s.* לווה(-ים) →halvoe, malve] даўжнік, вінавайца; чалавек, які бярэ ў пазыку (пазычае) [*sin.* halvoe-nemer, debitor, balxojv]

lojxtes *pl.* [*p.* luchte, *mhd.* luchte] люхты (у печы)

lojxtn*=lajxtn* (gelójxtn) [*d.* leuchten] блішчаць, сьвяціць, зьзяць; **lójxtndiker** які зьзяе/сьвеціцца, сьвятлівы, зіхоткі

lojz *f*, *pl.* lajz, *dim.* **lajzl** *n*, -ex [*d.* Laus] *zool.* вош; **lojzn** вышукваць, шукаць вошы
• az a lojz krixt arajn in a parx, vejs zix der parx nit, vi cu kracn *šprxv.* калі блыха залазіць парху ў галаву, той ня ведае нават, як чухацца

lojzer [*d.* los] 1. вольны, халасты; 2. жыдкі, рыхлы; **lojz vern*** вызваліцца, вызваляцца
• a lojz ej яйка ўсьмятку
• lojz lozn* выпусьціць, выпускаць на волю
• lojz maxn распусьціць, распускаць; вызваліць, вызваляць
• lojzer mogn панос

lok *m/f*, -n, **lokn** *m*, -s, *dim.* **lekl** *n*, -ex [*d.* Locke] локан, пасма, клок, кудзер

lokál *m*, -n [*d.* Lokal] памяшканьне; **lokírn** (lokirt) лякалізаваць

lókern (af, nox) [*d.* Locker] сачыць, высочваць, дапільноўваць; **lókerung** *f*, -en, **loker** *m*, -n пастка, засада; **lókerl** *n*, -ex блешня (рыбалоўная прынада); **lókeršpajz** *f* прынада
• ajnšteln a lokerung nox emecn зрабіць засаду, сачыць за кімсьці
• farčepen di lokeršpajz чапляць прынаду

lokn [*d.* locken] вабіць, прынаджваць, спакушаць; **lókndiker** прывабны, прынадны, спакусьлівы

lokš *m*, -n [*ukr.* локша] локш(ын)а, лакшына; **lokšn** *pl.*,

lókšnzup *m*, **lókšn(-)jojx** *f kul.* лакшыны, локшыны, суп з локшынамі; **lókšener** локшынны; **lókšnbret** *f*, -er дошка для наразаньня локшынаў; **lókš-bojdem(-cibele/-police)** усё роўна што; **lókšn-kugl** *m*, -en *kul.* пірог з локшынаў; **lókšntepl** *n*, -ex гаршчок для гатаваньня локшынаў
• a blat lokšn раскатанае цеста для локшынаў
• a harc vi a lokšnbret сэрца як дошка для наразаньня локшынаў (бы заезджая/заездна карчма)
• a hinerše lokšn-jojx (lokšn mit jojx) *kul.* локшыны з курыцай (курыны суп)
• brokn lokšn *fig.* ламаць локшыны (малоць/малаціць/мянціць языком; вярзьці лухту)
• kalte lokšn *fig.* марная справа
• xapn di lokšn far di fiš *fig.* хапаць/есьці локшыны перад рыбай (перад невалам рыбу лавіць; забягаць наперад; рабіць наадварот)
• a simen – a lokš afn bord! доказ – локшыны на барадзе! (з анэкдоту)
• er iz gekumen mitn dišel in di lokšn arajn *glxv.* ён прыцягнуўся з дышлям у локшыны (аб чалавеку, які з дарогі спазьніўся на вячэру ў пятніцу)
• es nit di lokšn far šabes *glxv.* ня еж локшынаў раней суботы
• gots nisim – draj lokšnteplex in ejnem! *glxv.* боскія цуды – тры гаршкі ў адным! (кажуць, калі нехта зьдзіўляецца глупству)
• Lomir zingen, kinderlex, a zemerl cuzamen, /a nigndl, a frejlexn mit vertelex in gramen. / Di mame koxt a lokšnzup mit kaše un di knejdlex. /Cum kinder-jontev kumt aher, mir špiln zix in drejdlex! /Čiri-bim, čiri-bom... *flksl.* Давайма, дзеткі, засьпяваем разам, песеньку, вясёлую з рыфмаванымі словамі. Маці варыць суп з локшынамі, кашу й клёцкі. Надыходзіць дзіцячае сьвята, мы гуляемся з ваўчкамі.
• m'ken nit zajn štarker far a lokšn-kugl *iron.* німа нічога мацнейшага за кугаль з локшынаў
• ot azoj koxt men di lokšn! *hum. glxv.* дык вось як вараць локшыны!

lom *m*, -en [*r./ukr.* лом, *p.* łom] лом

lomdim *pl.* →lamdn *m*, *pl.* lamdonim [*s.* (לומדים/-ים)למדן] настаўнік, талмудыст; **lomdes** *n* [*s.* לומדות] вучонасьць, эрудыцыя, адукаванасьць у галіне юдаізму; **lómdišer** вучоны, адукаваны

lomer [*d.* lahm] крывы, кульгавы; **lomen** (af) кульгаць
• az a lomer lojft, un a nar kojft, kumen bejde glajx on *šprxv.* што кульгаваму бегчы, што дурню купляць
• az me hot a krom, iz men vi lom *glxv.* хто мае краму – быццам кульгавы

lomir=nomir=loz mir [*d.*] давайма, давай(це) мы (загадны лад 1-й асобы множнага ліку); **lomix=nomix=loz mix** да(ва)й я (загадны лад 1-й асобы адзіночнага ліку)
• lomir zingen давайма сьпяваць
• lomir zix iberbetn, iberbetn, /loz di mame visn, /lomir zix iberbetn, /lomir zix cekišn *flksl.* давай перапросімся, хай маці ведае, давай перапросімся, давай пацалуемся

loml *f* [*mhd.* lamel] лязо

lomp *m*, *pl.* -n/lemp, *dim.* **lempl** *n*, -ex [*d.* Lampe] лямпа; **lómpn-fiber** *m* хваляваньне перад выхадам на сцэну
• redn* cum lomp гаварыць да лямпачкі (як гарохам у сьцяну)
• šemen iz gut cu der lomp *glxv.* сорам добры для лямпы (*vrtš.* "šemen zix" саромецца - "šemen" [*s.* שמן] алей)
• zolst zajn vi a lomp: hengen ba tog, brenen ba naxt un ojsgejn zolstu in der fri! *kll.* каб ты быў як лямпа: віселі удзень, гарэў уначы й згас раніцам!

lončen [*p.* łączyć?] лашчыць, песьціць

lončnik *m*, -es [*p.* łącznik] стык; *plgr.* злучок, дэфіс

lonke *f*, -s [*p.* łan, łąka, *ukr.* лан, лон] лонка, луг, сенажаць
• ojslejgn dem flaks af der lonke разаслаць лён на лугу

lopčen [*r.* лопчить] сьвярбець, гарэць, пячы
• es iz volvl un lopčet *glxv.* гэта танна і пячэ

lopen/lopn(j)en лопнуць

lópete *f*, -s [*r./ukr.* лопата, *p.* łopata] лапата, рыдаль, рыдлёўка, жалязьняк
• lopetes un kočeres *fig.* каракулі, грымзолі
• šarn gelt mit lopetes грэбці грошы лапатай

lópetke *f*, -s [*r./ukr.* лопатка, *p.* łopatka] 1. *anat.* лапатка; 2. лапатка, лопасьць; (тэх) шпатэль
• aveklejgn emecn af bejde lopetkes палажыць кагосьці на абедзьве лапаткі

lopúx *m*, -n [*r./ukr.* лопух, *p.* łopuch] *bot.* лопух

lórberner [*d.* Lorbeer] ляўровы; **lórber-blat** *n*, *pl.* -bleter ляўровы ліст; **lórber(-)bojm** *m*, *pl.* -bejmer ляўр; **lórber-kranc** *m*, *pl.* -krenc ляўровы вянок
• ruen af di lorberkranc спачываць на ляўрах
• lejg nit af dajn kop kejn lorber-kranc, zoln dos ton andere не ўскладай на сваю галаву ляўровы вянок, хай гэта зробяць іншыя

los *m*, -n/-es, (-ixe *f*, -s) [*r./ukr.* лось, *p.* łoś] *zool.* лось; **lósener** ласіны

los=ljos *m*, -n лёс

lošek/lošik *m*, -es, **loškl** *n*, -ex [*ukr.* лоша, *p.* łoszę] жарабя, жарабё; **lóšik-ekl** *n*, -ex конскі хвосьцік (фрызура)
• Joške, Joške, špan dem lošik, /lomir gixer lojfn! /Tomer vet er zix opšteln, /veln mir im nit kojfn. *flksl.* Яшка, запрагай жарабё, давайма хутчэй пабяжым! Калі ён спыніцца, мы яго ня купім.

lošn *n*, *pl.* lešojnes [*s.* (לשון(-ות →malšines, bal-lošn] мова, гаворка, гутарка, словы, прамова; здольнасьць гаварыць [*sin.* šprax; rejd, verter; feikajt cu redn]; **lóšenen** *argo* балбатаць, выхваляцца; **lošn-hóre** *f/n* [*s.* הרע] зласлоўе, абгавор, плёткі, паклёп, зьнявага, абраза; **lošnhórenik** *m*, -es паклёпнік; **lošn-jóxed/-jóxid** *n* [*s.* יחיד] *gram.* адзіночны лік; **lošn-hakójdeš** *n* [*s.* קודש(ה)] "сьвятая мова"; гэбрэйска-арамэйская мова, мова Танаху, мова рэлігійнага культу; **lošn-kójdeš(dik)er** гэбрэйска-арамэйскі; **lošn-nekéjve** *n* [*s.* נקבה] *gram.* жаночы род; **lošn-nekíe** *n* [*s.* נקיה] "чыстая мова"; эўфэмізм; **lošn-rábim** *n* [*s.* רבים] *gram.* множны лік; **lošn-sagenó(h)er /-seginóer** *n* [*s.* סגי־נהור] замаск(ір)аваная/эзопаўская мова; **lošn-zóxer** *n* [*s.* זכר] *gram.* мужчынскі род
• arójs mit lošn! разгаварыўся!
• cung, gib lošn! язык, дай мову!
• farlirn* dos lošn (blajbn* on lošn) страціць/адняць/адабраць мову
• redn* lošnhore (af) зласловіць, узьвесьці паклёп, абмоўляць, абгаварыць
• s'iz ba emecn opgenumen gevorn dos lošn прыліп у кагосьці язык да глоткі
• lošn-hore iz di ergste mide un greste core *šprxv.* паклёп – найгоршая звычка і найвялікшае ліха

• opnemen zol dir dos lošn! *kll.* каб табе мову адняло! (каб ты языком не павярнуў!)
• verem zoln esn dajn flejš/lajb! *kll.* няхай цябе чэрві апануюць! (чэрві тачы тваю галаву!)
• vos me šemt zix cu zogn af jidiš, zogt men af lošn-kojdeš *šprxv.* калі сорам сказаць на ідышы, кажуць на "сьвятой мове"

lot *m*, -n [*d.* Lot] *texn.* адвес

loter/lotre *m*, -s [*mhd.* lot(t)er, *p.* łotr] лотр, латруга, гультай, лайдак; п'яніца

lotviš 1. *n* [*d.* lettisch] латыская мова; 2. *m*, -n латыш; **lótvišer=látvišer** латыскі

lovke(r) [*r./ukr.* ловкий] спрытны; **lovkost** *n*, -n спрыт(насьць)

Lovn (Hoarami) *m* [*s.* (הארמי) לבן] *tnx.* Лаван (цесьць Якуба); *fig.* ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махціц [*sin.* opnarer, švindler, drejer]

lox *m/in*, *pl.* lexer, *dim.* **lexl** *n*, -ex, **léxele** *n*, -x [*d.* Loch] дзір(к)а

• farkrixn* in a lox залезьці ў дзірку
• maxn emecn a lox in kop/harcn зрабіць камусьці дзірку ў галаве/сэрцы (пратрубіць вушы)
• a lox in himl/spodik/boršt дзірка ў небе/шапцы/баршчы (цесьць аб чым плакаць)
• a lox in kešene! дзірка/пуста ў кішэні!
• a lox in štetl! *iron.* дзірка ў мястэчку! (калі чагосьці бракуе, але можна абысьціся й так)
• a lox maxt a ganev (un a ganev maxt a lox) *šprxv.* дзірка робіць злодзея (і злодзей робіць дзірку) (ня вінна сьвінка, а вінна дзірка)
• a lox vi a tojer дзірка як брама
• beser a lox in kešene, ejder a lox in harcn *glxv.* лепей дзірка ў кішэні, чым дзірка ў сэрцы
• me darf dos (nejtik) vi a lox in kop (vi kopvejtik) гэта патрэбна як дзірка/боль у галаве (як валасьсё ў носе)
• ništ di mojz iz der ganev, nor der/dos lox iz der ganev *šprxv.* мыш – ня злодзей, дзірка – злодзей (ня вінна сьвінка, а вінна дзірка)

lox(é/éj)n [*s.* לכן] *adv.* таму, вось чаму, праз тое, дзеля таго /гэтага, з прычыны таго, за гэта/гэнае/тое [*sin.* deriber, derfar]

loze *f*, -s [*p.* łoza] *bot.* лаза; дубец

loz=l(j)os *m*, -n лёс

-loz [*d.* -los] *suf.* бес(ь), без(ь)-, бяс(ь)-, бяз(ь)- (надае прыметнікам значэньне адсутнасьці чагосьці)

• endloz(ik)er бясконцы; blutlozer бяскроўны

lozn* (gelózn/gelózt) [*d.* lassen] 1. пусьціць, пускаць; 2. пакінуць, пакідаць; 3. зда(ва)ць, спасьці, спадаць; 4. *n* (за)пуск (рухавіка); увод; пачатак крыгалому на рэках; **a loz ton*** кінуць

• alc, vos es lozt zix усё, што магчыма
• dos lozn in gang увод у дзеяньне
• loz nor zajn gelt, vet men bacoln як толькі будуць грошы, адразу заплацяць
• lozn* a jeruše, an ort, špurn пакінуць спадчыну/месца/сьляды
• lozn* afn cvejtn jor пакінуць на другі год
• lozn* an oder пусьціць кроў
• lozn* far zix пакінуць за сабой (для сябе)
• lozn* in farkojf/farker пусьціць у продаж/абарот
• lozn* in galop пусьціць у галёп
• lozn* in gang ale mitlen пусьціць у ход усе сродкі
• lozn* in gang di hent даваць волю рукам
• lozn* špilkes падпускаць шпількі
• lozn* zix in veg/tanc пусьціцца ў дарогу/танец
• lozn* zix lojfn пусьціцца наўцёкі, задаць лататы
• lozn* zix mitn veg (fun) устаць на шлях
• lozn* zix vajter уцякаць
• loz zi hejsn šejndele, loz zi hejsn krejndele – abi a kale (abi a mojd) *glxv.* хай будзе красачка, хай будзе ясачка – абы нявеста (усё адно якая)

ložírn (ložírt) [*d.* logieren] пражываць; **loží** *m*, -en жытло

lub *m* [*ukr./r.* луб, *p.* łub] луб; **lubjanke** *f*, -s [*p.* łubianka] лубянка (кошык)

lubin=lupin *m*, -en [*p.* łubin, lubin] *bot.* лубін

lučin(k)e *f*, -s [*r./ukr.* лучина] лучын(к)а; **lučnik** *m*, -es лучнік (прыстасаваньне для асьвятленьня хаты, у якім гарэла лучына)

luder *m*, -s [*mhd.* lot(t)er] лодар, лотр, гультай

luex *m*, *pl.* -n/luxes [*s.* (לוח-)לוח] гэбрэйскі месячны каляндар

• alte luxes старыя календары
• an ibergezesene/ibergevaksene mojd iz vi a farajoriker luex *glxv.* перасядзелая/пераросłая дзеўка, як леташні/лонскі каляндар
• cum štarbn darf men kejn luex nit hobn *glxv.* каб памерці, ня трэба мець месячны каляндар (без пары ня ўмерці; усё роўна, ці сягоньня ўміраць ці ў заўтра)
• der luex treft ojx a mol *šprxv.* некалі і месячны каляндар супадае
• der malex-hamoves kukt nit in luex *šprxv.* сьмерць ня гляджіць календару (сьмерць і радзіны не выбіраюць радзіны; сьмерць ускоча, калі захоча)
• ver es koxt noxn bux, un zejet noxn luex, der hot a ruex *glxv.* хто варыць па кнізе і сее па календары, той чорта што мае

luft *f* [*d.* Luft] паветра; **lúftiker** 1. паветраны; 2. халаднаваты, сьвежы, лёгкі, прасторны; **lúftikajt** *f* халадок, сьвежасьць, лёгкасьць, прасторнасьць; **lúftern** праветры-(ва)ць; **lúfterung** *f*, -en праветрываньне; **luftl** *n*, -ex *bot.* дзьмухавец; **lúftloz(ik)er** беспаветраны; **lúft-balon** *m*, -en паветраны шар; **lúft(-)menč** *m*, -n (a lúftike paršójn) ветрагон, лёгкадумны чалавек; **lúftrer** *f*, -n *anat.* трахея, дыхальнае горла; **lúftrojm** *m* паветраная прастора; **lúftšik** *m*, -es, **lúftšikl** *n*, -ex фортка, фортачка; **lúftšlos** *m*, *pl.* -šleser паветраны замак

• af der frajer luft на вольным паветры
• af frišer luft bakumen rojte beklex ад сьвежага паветра чырванеюць шчочкі
• arojsgejn* af der frajer/frišer luft выйсьці на сьвежае паветра
• hengen* in (der) lufin вісець у паветры
• in der luft hot zix gefilt, az der friling iz noent у паветры адчувалася блізкая вясна
• luftern di šprax рот халадзіць (ваду малоць; языком лапці плесьці; лады разводзіць)
• otemen mit luft дыхаць паветрам
• s'cit do a luft тут дзьме
• špringen* in der lufin (fun) скакаць ад радасьці

lugn (af) [*mhd.* luogen] назіраць, сачыць, дзівіцца (патаемна), красьціся

luhaške *f*, -s [*v.*] *zool.* люгашка, ляг(ух)а, жаба

luke *f*, -s [*mhd.* lücke, *r.* люк] *texn.* люк

Lúkeml мястэчка Лукамля (Беларусь)

• "nu" iz in Lukoml "ну" – у Лукамлі (кажуць чалавеку, які часта "нукае" (nu... nu...); Лукамля стаіць на ўзгорках, і фурманы ўвесь час панукалі коней)

Luknik [*lit.* Luoke] мястэчка Лукнік (Літва)

• ven ništ di lukniker jidn, voltn di škocim kejn štejner ništ gevorfn калі б не лукніцкія жыды, шалапуты ня сталі б камяні шпурляць

luks *m*, -n [*d.* Luchs] *zool.* рысь

lulev *m*, *pl.* lulovim [*s.* (לולב-)ים] пальмавая галіна (зьвязаная разам з галінамі мірта і вярбы, выкарыстоўваецца сумесна з цытронам для блаславеньня на Сукэс)

• a lulev mit an esreg пальмавая галіна з цытронам (несумяшчальныя рэчы: дужа малы і дужа вялікі)

• der esreg kost dos gance gelt, un ibern lulev maxt men di broxe *glxv.* цытрон каштуе ўсіх грошай, але бласлаўляюць пальмавую галіну

• er zet ojs vi a cebroxener lulev *glxv.* ён выглядае як паламаная пальмавая галіна (аб згорбленым чалавеку)

lumen=hlumen zix (iber) [*ukr.* глумити, *p.* głum] глуміцца

lump *m*, -n [*d.* Lump] басяк, нягоднік; **lumperáj** *n* басяцтва, нягоднічтва; **lúmpiker** жабрацкі, басяцкі, зрэбны, абадраны

lumpn *m* [*d.* Lumpen] ануча, вяхотка

lung *f*, -en [*d.* Lunge] *anat.* лёгкае; **lúngen-oncindung** *f*, -en *med.* запаленьне лёгкіх; **lúng(en-)feler** *m*, -s хвароба лёгкіх, сухоты; **lung-un-léber** *m kul.* лівер, сальцісон

• a kalter lung-un-leber *fig. hum.* сухар, чэрствы, абыякавы чалавек (і не шманае, і ў вус ня дзьме)

• ojsesn* zix di lung мець згрызоту, мучыцца

• onhengen* emecn a lung-un-leber af/unter der noz *hum.* навесіць камусьці ліверу на/пад нос (пра жураўля на хвойцы расказваць; лухту непадсяваную лухціць)

• ba im – vos af der lung, dos af der cung *glxv.* у яго – што на ўме, тое на языку

• ejner hot es af der lung, der anderer af der cung *glxv.* у аднаго на ўме, у другога на языку (што цьвярозы думае, п'яны скажа)

lunk *m*, -en [*d.* lenken?] вывіх; **a lunk ton*** вы-, зь|віхнуць, спрывіліць

lupe *f*, -s [*mhd.* lobbe, *p.* łupy] лупа, надзьмутая губа

• šteln/maxn lupes вусны закапыліць (грыбы надзьмуць)

lupe *f*, -s [*d.* Lupe] люпа

lup(e)n [*ukr.* лупити, *p.* łupić] (аб)лупіць, (аб)чысьціць, абчышчаць; **lupine** *f*, -s лупіна, лупіньне, шалупіньне

lúpete *f*, -s [?] ануча

luste *f*, -s [*r./ukr.*] луста

luster *m*, -s, **lustre** *f*, -s люстра, жырандоль

lústiker [*d.* lustig] вясёлы; **lust** *f* радасьць, асалода; жаданьне, ахвота; **lústikajt** *f* вясёласьць; **lústrajze** *f*, -s падарожжа (дзеля забавы)

• a lustike kompanje/štimung вясёлая кумпанія, вясёлы настрой

• zix lustik maxn (iber) весяліцца

• a lustiker dales gejt iber ales *glxv.* вясёлая беднасьць ўсё адолее

luščen [*ukr.* лущити, *p.* łuszczyć] лушчыць, лузаць; **luške /luske=liške** *f*, -s луска

lušen=hlušen/(h)lišen [*p.* głuszyć, *ukr.* глушити] глушыць

lušpajke *f*, -s [*r./ukr.*] лушпайка

lutnje=ljutne *f*, -s *muz.* лютня

luxes *pl.* →luex [*s.* (לוח-)ות] гэбрэйскі месячны каляндар; **luxes(-habrís)** *pl.* [*s.* חברית →šejne-luxes-habris] *tnx.* скрыжалі Майсея [*sin.* tovlen]

luxte=ljuxte *f*, -s люхта, душнік, прадуха

lúže *f*, -s [*r./ukr.*] лужа, лужына, калюга

M

M=mem *m/f*, -en [*s.* (מֵם-)עַיִן] 1. "мэм", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 40; **lange(r) mem** [*s.* ם →šlos-mem] літара "m", якая пішацца напрыканцы слова
m'=me(n)
m=meter *m*, -s [*d.* Meter] мэтар
ma [?] *int.* няхай, тым горш
ma(-)=mo=me [*s.* (־)מָה] *int.* што? як!? [*sin.* vos; vi]
ma li lešaker [*s.* מה לי לשקר] чаму я павінны хлусіць? зь якой нагоды я мушу хлусіць?
ma piši [*s.* מה פשעי] якая мая віна? чым я саграшыў?
ma šine [*s.* מה שינוי] якая розьніца?
• ma šine gehupt, ma šine gešprungen? *glxv.* якая розьніца (як маліцца): ці з падскокам, ці подскакам (ці пень, ці калода, усё патарч носам; ці савою аб пень, ці пнём аб саву)
ma šmexem [*s.* מה שמכם] як вас завуць?; **ma šmexo** [*s.* שמך] як цябе завуць/клічуць? якое тваё імя? [*sin.* vi hejstu? vi iz dajn nomen?]
maamakim [*s.* מעמקים →amkes, majmek, mimaamakim, omek] глыбокія месцы, глыбіні, глыбокасьці [*sin.* tifenišn, tifkajtn]
maapilim *pl* [*s.* מעפילים] "сьмелыя, адважныя, папярэднікі" (азначэньне для гэбрэйскіх імігрантаў, якія ўварваліся ў Палестыну насуперак забароне англійскай улады) [*sin.* gevagte, forojsgejer]
maare=mejre=majre=meore *f*, -s [*s.* (־ות)מְעָרָה] 1. пячора, бярлог, логавішча, грот; 2. надгробак, грабніца
má-bekáx [*s.* מה־בכך] *int.* дык што ж? якога ж гэта роду? [*sin.* to vos iz? vos że art es?]
mabl *m*, -en [*s.* (־עַן)מַבּוּל] *mx.* патоп; залева, улева, зьліва, ліўень [*sin.* farflejcung, gos]; **mábldiker** праліўны (дождж); **mablen** як зь вядра хлястаць/ліць/плюшчыць; **mabl bimej Nojex** [*s.* בימי נ(ו)ח] *mx.* сусьветны патоп у часы Ноя
• a mabl zol af dir kumen vi af Sdom! *kll.* а бадай на цябе садомскі патоп!
• got hot gešvojrn, es zol mer kejn mabl nit zajn *glxv.* бог паабяцаў, што больш патопу ня будзе
macdek zajn* [*s.* מצדיק →cadek, cdoke, cedejkes, cidkes] апраўд(в)аць, справядліва вытлумачыць, не пратэставаць [*sin.* barextikn, derklern far gerext, onnemen on protest]; **macdek-hadín zajn*** [*s.* הדין־] прыняць/прымаць за справядлівасьць боскі прысуд; зьмірыцца, зьмірацца (зь лёсам), скарыцца, скарацца
mace *f*, -s [*s.* (־ות)מצה] маца (тонкія сухія праснакі з пшанічнай мукі (зь няквашанага цеста), якія ядуць на Пэйсах); **máce-beker** *m*, -s *fig.* вахляй, дзяньгуб, абібок, біндус, баглай; **máce-mel** *f/n* змолатая ў муку маца (у ёй укачваюць рыбу і іншыя прадукты перад смажаньнем, а таксама яе дадаюць у мясныя, рыбныя і гароднінныя катлеты або зь яе робяць клёцкі); **máce-redl** *n*, -ex зубчатае колца, з дапамогай якога робіцца маца; **máce-redler** *m* чалавек, які пракатвае цеста для мацы зубчатым колцам; **(mace-)šmúre** *f* [*s.* שמורה] "захаваная маца" (мука для мацы адмысловым чынам захоўваецца ад вільгаці); **máce-vaser** *n* [→maim-šelonu] чыстая вада, якая ідзе на прыгатаваньне мацы; *fig.* нешта такое, што ўсе прагнуць набыць
• farkojfn zix vi mace-vaser прадавацца нарасхват
• af maces un af taxrixim muz zajn *glxv.* на мацу і на саван мусіш мець (грошы) (жывы не бяз хаты, а мрэц не без магілы)
• er zict vi a mace-beker *glxv.* ён лайдачыць, лодырнічае (працуе толькі раз на год, як пекар, які выпякае мацу)
• maces un vajn muz zajn – šmalc un ejer nit zejer *glxv.* маца і віно неабходны – шмальц і яйкі неабавязкова
• me lojft vi nox mace-vaser *glxv.* бягуць як за вадой для мацы
• s'gejt vi mace-vaser разыходзіцца як вада на мацу
• velfele, velfele, rir mix nit on, ix gej maces bakn *glxv.* ваўчок, ваўчок, не чапай мяне, я іду мацу пячы
macejve *f*, -s [*s.* (־ות)מצבה] надмагільны помнік, манумэнт [*sin.* denkmolštejn, monument]; **macéjve-ufdekung** *f*, -en зьняцьце покрыва з надмагільнага помніка; **macéjve-ufšrift** *f*, -n надмагільны надпіс
• af der macejve zajnen ale jidn šejn *glxv.* на помніку ўсе жыды прыгожыя
• er iz a šejner paršojn – af der macejve *glxv.* ён прыстойны тып – на помніку
• Oj, oj, s'a jomer un a klog, /cvej gelibte in ejn axt-tog. /Af der macejve vet zajn gešribn, /az cvej gelibte iz do farblibn. *flksl.* Ой-ой, плач і лямант, двое закаханых на адным тыдні. На помніку напішуць, што двое закаханых тут засталіся.
macen [*ukr.* мацати, *p.* macać] мацаць
macev *m* [*s.* מצב] сытуацыя, стан(овішча) [*sin.* situacje, cušt and]
• der macev fun zajn gezunt hot zix farbesert стан ягонага здароўя палепшаў
macl zajn* [*s.* מצל →nicl, misnacl] у-, (вы)ратаваць, у-, вы|ратоўваць [*sin.* (op)rateven]
macliex zajn* [*s.* מצליח →(bal)muclex, balmacliex, hacloxe, šo-muclaxes] мець посьпех, удачу; ручыць, шанцаваць, шаньціць; ашчасьлівіць, (па)дарыць шчасьце [*sin.* hobn derfolg, baglikn; bašern glik, šenken hacloxe]
• vinčn* macliex zajn* жадаць посьпеху
• zajt macliex! жадаю вам посьпеху! хай вам пашанцуе!
• zol šojn zajn a grojser jarid in ganejdn, un zolst dortn macliex zajn! *kll.* каб ужо ж у раі быў вялікі кірмаш, і ты там зрабіў посьпех!
mačejuvke *f*, -s [*p.* macejówka] шапка з брылём
mad=mojd *f*, *pl.* -n/mejdn [*d.* Mädchen, *mhd.* mait, meide] дзеўка, дзяўчына, дзяўчо
made *f* [*s.* מדע] навука; літаральныя/дакладныя веды [*sin.* visnšaft, veltlex visn]
madejre *f*, -s [*šp.* madéra, *p.* madera] мадэра (віно)
madex [*s.* מהדאך] *tlmd.* калі (для ўжытку ў лёгіцы) [*sin.* ojb, az, ven]
• madex x'hob nit dercejlt dem tatn – zol ix dir dercejln? калі я не расказваў гэтага роднаму бацьку – няўжо расказжу табе?
madfes/madpes=matpes/matfes *m*, *pl.* matpisim/matfisim [*s.* (־ים)מדפיס] друкар, выдавец
madjár *m*, -n [*p.* madiar, *ukr.* мадяр] мадзяр, вэнгар, вугорац; **madjárišer** вэнгэрскі, вугорскі, мадзярскі
madrejge *f*, -s [*s.* (־ות)מדרגה] ступень, узровень, стадыя [*sin.* nivo, štapl, stadje]
• aropgejn* fun der madrejge спусьціцца ўніз з вышыні
• hexste madrejge найвышэйшая ступень
• zi hot derhojbt rejnkajt cu der madrejge fun an extn kult яна ўзьвяла чысьціню ў сапраўдны культ
• me štarbt nit frier, biz me kumt nit curik af der eršter madrejge *šprxv.* перад сьмерцю чалавек вяртаецца на першы ўзровень

madrex/madrix *m*, *pl.* madrixim [*s.* (-ים)מדריך →hadroxe] мэнтар. выхавальнік, выхавацель, настаўнік, п(р)авадыр, вож [*sin.* vegvajzer, firer, dercier]; **madrex/madrix zajn*** выхоўваць, павучаць, настаўляць (духоўна)
• fun a madrex павучальны

madxe=matxe zajn* [*s.* מדחה →dojxe] адпіхнуць, адпіхаць, адагнаць, адганяць ад сябе; адкласьці, адкладаць, адцягнуць, адцягваць

madzgen/madž(g)en [*v.*] мадзгаць, пэцкаць, вэдзгаць, мазаць (займацца чымсьці непрафэсійна, па-дылетанску); **madzge/madžge** *f*, -s мазьня, мазаніна; **madzger** *m*, -s, (-ke *f*, -s) мазіла, пэцкаль, дылетант, аматар, непрафэсіянал

mafcer zajn* [*s.* מפציר] моцна прасіць, прыста(ва)ць [*sin.* štark betn, cuštejn]

mafker zajn* [*s.* מפקיר →pojker, hefker] прыносіць, прынесьці ў ахвяру, ахвяраваць (нечым); рызыкаваць (нечым) дзеля вышэйшай мэты; зрачыся, зракацца, выцурацца; пакінуць без нагляду, пакарыцца выпадку

mafleg zajn* [*s.* מפליג] высунуць, высоўваць, напіраць, падкрэсьлі(ва)ць, выхваліць, выхваляць, перавялічыць, перавялічваць, перабольшыць, перабольшваць [*sin.* arojshejbn, ojslojbn, ibertrajbn]

mafle-lájses [*s.* מפליא־לעשות →pe(j)le, pile-ploim, (majse-)nifle, nisim-venifloes, nispoel, hafle-vofele, plie] "паказвае цуды" (апошнія словы бласлаўленьня "ašer-jocer")
• mafle-lajses šur-/s(j)ur-bur *hum.* велічэзныя фокусы, разумныя выдумкі, вымудры; на скорую руку, сьпехам

mafsek/mafsik zajn* [*s.* מפסיק →hafsoke] перар(ы)ваць, перапыніць, перапыняць, перабі(ва)ць (работу/малітву) [*sin.* iberrajsn, iberhakn; redn in mitn davnen]; **mafsek-mišnóse zajn*** [*s.* משנתו־] пера-, с|пыніць, пера-, с|пыняць навучаньне

maftejex *m*, *pl.* maftejxes [*s.* (-ות)מפתח] паказальнік, індэкс (у кнізе)

mafter/maftir *m*, -s [*s.* (-ם)מפטיר →haftojre, balmafter] 1. апошняе і ганаровае запрашэньне да чытаньня Торы ў сынагозе, заканчэньне чытаньня Торы ў суботу і ў сьвяты; 2. гэбрэй, які апошнім чытае Тору
• gebn* emecn a mafter (за)даць камусьці пытлю/зыра/лазьні/(а)фаеру
• ongefregt zix a mafter! дагуляліся!
• zix (ajn)kojfn mafter заблытацца ў справах, (з)рабіць глупства, наклікаць на сябе бяду
• az me fregt, fregt men zix on mafter (derfregt men zix) *šprxv.* хто пытае, той дапытаецца (пытаючыся, дапытаешся; язык і кія дапытаецца)
• ejn man hot lib smetene, un der anderer mafter (ejner hot lib di zojermilx, der cvejter – mafter) *glxv.* адзін чалавек любіць сьмятану/сыракваШу, другі – пашану (адзін хоча тое, другі сёе; хто любіць гарбуз, а хто агуркі; хто едзе па снасьці, а хто па шчасьці)
• kojm puct zix ejner op di štivl, ruft men im šojn af mafter *glxv.* не пасьпеў начысьціць боты, ужо шаноўны чалавек (хто мае грошы, той добры і харошы)

maftiex=mavtiex zajn* [*s.* מבטיח →betuex, bitoxn, havtoxe] (па)абяцаць, запэўніць, запэўняць [*sin.* cuzogn, farzixern]
• maftiex zajn un nit opgebn, faršport men a krom cu hobn *glxv.* абяцаць, але не выконваць – зьбераженш краму

mafxn=mavxn zajn* [*s.* מבחין →bxine] адрозьні(ва)ць, распазна(ва)ць, давед(в)ацца розьніцу [*sin.* unteršejdn, derkenen dem unteršejd]

magazín *m*, -en [*d.* Magazin] 1. магазын, крама; 2. часопіс; **magazinér** *m*, -s крамнік, кладаўшчык

magbil zajn* [*s.* מגביל →gvul] пастанавіць, пастанаўляць, (вы)рашыць, (вы)рашаць, вы-, на-, а|значыць, вы-, на-, а|значаць [*sin.* baštimen]

maged/magid *m*, *pl.* magidim [*s.* (-ים)מגיד →Hagode] (юдэйскі) прапаведнік [*sin.* prejdiker, zoger, baldaršn]; **mágedke** *f*, -s жонка прапаведніка; **magides** *n* [*s.* -ות] прапаведніцтва, казаньне; **magídeste** *f*, -s прапаведніца

magejfe *f*, -s [*s.* (מגי)פה(-ות)] падзёж, здыхата, паморак, эпідэмія, пошасьць [*sin.* epidemje]
• a magejfe zol af dir kumen! *kll.* каб на цябе чума чорная найшла!
• in a magejfe iz a cig ojx a behejme (az es kumt a magejfe af fi, vert a cig ojx farrexnt als a behejme) *glxv.* як паморак, дык і каза пойдзе за карову (калі німа рыб, добры і грыб; як німа мяса, то і грыб закраса)

mage(-u)máse *m/f*, -s (mit) [*s.* (-ם)מגע־ומשא] дотык, сутыкненьне, кантакт, дачыненьне, зносіны, адносіны, стасункі (часта ў нэгатыўным сэнсе) [*sin.* barirung, baciung, kontakt]
• hobn* a mage-umase (mit) знацца, мець агульную справу
• nit hobn* mit emecn kejn mage-umase ня мець з кімсьці ніякай агульнай справы

magie *m*, *pl.* magiim [*s.* (-ים)מגיה →bal-magie] карэктар, выпраўца, выпраўляльнік [*sin.* korektor, durxkuker]; **magie zajn*** рабіць карэктуру, выпраўляць

magistrát *m*, -n [*d.* Magistrat] магістрат
• kop mojex mágistrat! *iron.* моцная галава! (мазгі густыя, розуму багата, чэрап густа варыць)

magl *m*, -en/-jes, **mangl** *m*, -en [*d.* Mangel, *p.* magiel] маглі, качалка; **mágl(j)even/maglen** качаць, маглявaць, прасаваць (бялізну)

mágnét *m*, -n [*d.* Magnet] магнэс; **magnétišer** магнэсавы; **mágnet-ajznštejn** *m min.* магнэсавы жалязьняк
• kools kerbl hot in zix magnet *glxv.* кагальны рубель мае ў сабе магнэс
• s'cit vi a magnet цягне як магнэс
• M'hot mir geredt kales mit nadn /un mit klejder, um mit ■ sax gelt. /Vi a magnet hostu mix cugecojgn, /ject gej ix durx dir fun der velt. *flksl.* Мне сваталі нявестаў з прыданым і з хусьцем, і зь вялікімі грашыма. Як магнэс ты мяне прыцягнула, цяпер я гіну празь цябе.

ma(ha)r... *abr.* **mojrejne haráv reb** [*s.* מהר"...=מורנו הרב רב] наш настаўнік рабін рэб... (тытул, зь якога звычайна пачынаюцца імёны славутых рабінаў-вучоных)

Maharál *m* [*s.* מהר"ל] Магарал, Іегуда Ліва бэн Бэцалель [*s.* לוי־יהודה בן־בצלאל] (Познань, 1512/1525?–1609, Прага), рабін, талмудыст, вучоны

Maharám *m* [*s.* מהר"ם] Магарам з Ротэнбурга, Мэір бэн Барух [*s.* מאיר בן־ברוך] (Вормс, 1215?–1293, Энзісгайм, Эльзас), вучоны-талмудыст

mahar(h)er zajn* [*s.* מהרהר →hirer] удум(в)ацца, развaжыць, разважаць, раздумваць, раздумляць, размысьліць, размышляць, ламаць сабе галаву [*sin.* arajntraxtn, arajnklern, zix arajngriblen]
• maharer zajn* af emecn падазраваць кагосьці

maharíč=magaríč=mo(ho)ríč *m* магарыч, барыш
Maharšál *m* [*s.* מהרש"ל] Магаршал, Шлойма бэн Ехіэль Лурыя (Познань, 1510?-1573, Люблін), вучоны-талмудыст
Maharšó *m* [*s.* מהרש"א] Магарша, Шмуэль Эліэзар бэн Ігуда га-Леві Эдэльс (1555–1631, Польшча), вучоны-талмудыст
mahón *m* [*d.* Mahagoni, *p.* mahoń] чырвонае дрэва; **mahónener, mahíneve(r)** з чырвонага дрэва
maj *m.* -en [*d.* Mai] май, травень; **majove(r), májiker** [*p.* majowy] майскі; **majovke/majuvke** *f.* -s маёўка; **majovnik** *m.* -es, (-nice *f.* -s) чалавек, які адпачывае; **májglekl** *n.* -ex *bot.* ландыш; **máj-žuk** *m.* -es майскі жук
• majove kadoxes *med.* сянная ліхаманка
• majove kadoxes iz gut – jener zol es hobn *glxv.* добрая рэч – сянная ліхаманка, але хай бы хто іншы хварэў
maj dekoamre rabonen [*s.* מאי דקאמרי רבנן] *tlmd.* што нашыя вучоныя рабіны кажуць; **maj dekoamre rébecn** [*s.* רביצין] што кажуць жонкі вучоных рабінаў (параўныя на "maj dekoamre rabonen")
• nit visn* maj dekoamre rebecn нічога ня ведаць (ведае курыную сюсю, і гую ня ўсю)
maj mašme lon [*s.* מאי קא משמע לן] *tlmd.* што нам тут яго слухаць? навошта ён нам гэта распавядае?
• Maj ko mašme lon der regn? /Vos że lozt er mir cu hern? /Zajne tropns af di šojbn /kajklen zix, vi tribe trern. /Un di stivl iz cerisn, /un es vert in gas a blote; /bald vet ojx der vinter kumen – /x'hob kejn vareme kapote... (A. R.) Які сэнс мае дождж? Што ж я магу ад яго пачуць? Яго кроплі коцяцца па шыбам, як мутныя сьлёзы. І боты падраныя, і на вуліцы гразь; хутка яшчэ вецер задзьме – у мяне німа цёплай капоты…
maj kule haj [*s.* מאי כולי האי] што гэта азначае цалкам? што гэта такое? што за дзіва?
maj nafke-míne [*s.* מאי נפקא־מינה] якая розьніца?
maj tajme [*s.* מאי טעמא] паводле чаго? на якіх падставах?
majájsenik *m.* -es [*s.* (עס-)מה־יעשהניק] распусьнік, распушчаны, распутны, разбэшчаны чалавек, гультай, агіднік, гарэзьнік, нягоднік, паганец, вісус, свавольнік [*sin.* ojsgelasener menč, hultaj, kolbojnik]
majdane-méjlex/-mlóxim *pl.* [*s.* מעדני־מלך/־מלכים] царскія стравы, вельмі смачная ежа [*sin.* keniglexe špajzn, zejer gešmak esn]
majdanim *pl.* [*s.* מעדנים] смачная, файная ежа [*sin.* gešmake majxolim, fajne esns]; **majdánimdiker** смачны
majdem/majdim *m.* -s (af, in) [*s.* (ם-)מאדים →ojsmajdimen] аматар; маладзец, малайчына, малойца; зухаваты, здатны, здольны, спрытны, дасьведчаны, энэргічны чалавек [*sin.* libhober; feiker, geniter, flinker]
• a majdim af epes здатны на штосьці
• mazl majdem *astr.* Марс
majdn* (gemítn/gemájdt) [*d.* meiden] мінуць, мінаваць; **majdn* zix** разысьціся (у дарозе)
májerkepl=mójerkepl=méjerkepl *n.* -ex марская ракавіна; *zool.* чарапашына
majestét *m/f.* -n [*d.* Majestät] вялікасьць (тытул); **majestétišer** велічны
ma(j)im *n* [*s.* מ(י)ם →gemajimter] вада [*sin.* vaser]; **ma(j)im-axrójnim** *n* [*s.* מ־אחרונים] "апошняя вада" (вада, у якой абмываюць пальцы пасьля ежы і перад бласлаўленьнем); **ma(j)im-šeéjn-lóhem-sof** *n* [*s.* מ־שאין־לחם־סוף] бясконцыя воды; невычэрпныя пытаньні; **ma(j)im-rišójnim** *n* [*s.* מ־ראשונים] "першая вада" (вада, у якой абмываюць пальцы перад ежай); **ma(j)im-šelónu** *n* [*s.* מ־שלנו] вада, якую пакідаюць стаяць у посудзе на ноч і ўжываюць для прыгатаваньня мацы на Пэйсах; *hum.* наша вада, нейкая маёмасьць; **ma(j)im-xá(j)im** *n* [*s.* מ־חיים] "сьвежая вада"; *hum.* гарэлка [*sin.* fris vaser; bronfn]
• Ongezoljet afn harcn, maxt men a lexaim, /ojb der umet lozt nit ruen – zingen mir a lid. /Iz nito kejn bisl branfn – lomir trinken majim; /majim-xajim iz dos xajim – vos darf nox der jid? (Š. K.) Калі золка на сэрцы, мы выпіваем чарку, калі сум не дае спакою, мы пяем песьню. Німа ні кроплі гарэлкі – давайце піць ваду, вада – гэта ж жыцьцё, а што яшчэ патрэбна жыду?
majke *f.* -s [*r.*] майка, саколка
májkern [*s.* מעקרן] 1. "выр(ы)ваць"; разбурыць, разбураць, (з)руйнаваць; 2. лягчаць, спакладаць [*sin.* ojsrajsn, cešternj; kastrirn]
majl *f.* -n [*d.* Meile] міля; **májlntrit** *adv.* сямімільнымі крокамі
• af a majl fun an umglik далей ад граху
• far a majl за вярсту, вельмі далёка
• simxes af an ejl, cores af a majl *šprxv.* радасьці на локаць, гора на мілю
majle *f.* -s [*s.* (ות-)מעלה →lemajle] добрая якасьць, вартасьць, годнасьць, цнота; дадатнасьць, перавага, выгада; ступень, градус, вышыня [*sin.* gute ejgnšaft; hexerkajt, beserkajt; grod, štapl, hejx; *ant.* xisorn]; **majle zajn*** узвысіць, узвышаць, да(ва)ць перавагу
• ejne fun di vezntlexe majles funem roman адна з істотных вартасьцяў рамана
• hobn* di majle legabe/kegn epes выгодна адрозьнівацца ад чагосьці
• zix haltn* in der majle трымаць фасон, уласную годнасьць
• ale majles in ejnem iz nito ba kejnem *glxv.* ніхто не валодае разам усімі добрымі якасьцямі (яшчэ той не радзіўся, хто б усім дагадзіў; яшчэ гэткі не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся; і бог усім не дагодзіць)
• ale majles kenen ništ zajn in ejnem (mit ale majles iz nito) *glxv.* німа ў сьвеце поўнай дасканаласьці (німа чалавека бяз ва́ды; і сонца свае плямы мае)
• az di kale iz nit šejn, hot zi andere majles *šprxv.* калі нявеста непрыгожая, дык мае іншыя добрыя якасьці
• der emes hot ale majles, ober er iz a šemevdiker *glxv.* праўда ўсім хораша, але цнатлівая
• es iz nito kejn majle on a xisorn *šprxv.* кожная вартасьць мае загану (німа роду без выроду; у кожнай чарадзе авечку з матыліцамі знойдзеш; і на здаровай яблыні гнілы яблык знойдзецца)
majle-géjre zajn* [*s.* מעלה־גירה →malegejren] пераможваць, жаваць жвачку; *fig.* паўтараць сказанае
majlem zajn* [*s.* מעל(י)ם →alme-, bealme] за-, (с)хаваць, захоўваць, затаіць, затойваць, не выказ(в)аць [*sin.* ojsbahaltn, farhojln, farborgn, ništ ojszogn]
majler *pl.* →mojl *n*, *dim.* **majlxl** *n.* -ex рот
majln bakojdeš [*s.* מעלין בקודש] "падвышае ў сьвятась-

ці"; у кірунку сьвятасьці трэба штораз узвышацца, а не зьніжацца

majlose/majlosoj [*s.* מעלתו] тытул "яго годнасьць"; яго міласьць/мосьць, ягомасьць, ягамосьць

majmed *m* [*s.* מעמד →bemajmed] сытуацыя, стан, пазыцыя; пасада, месца [*sin.* situacje, štand, pozicje; štele]

majmek zajn* (in) [*s.* מעמיק →amkes, omek, (mi)maamakim] паглыбіцца, паглыбляцца, удум(в)ацца [*sin.* zix fartifn, arajntraxtn]

majmen *m*, *pl.* majminim [*s.* (-ים)מאמין →emune, bal-majmen] чалавек, які верыць у бога; вернік [*sin.* glejbiker]

majmer *m*, *pl.* majmorim [*s.* (-ים)מאמר] 1. жарцік, прыказка, выслоўе, афарызм; 2. артыкул, эсэй [*sin.* vertl, zog, aforizm; artikl, esej]; **majmeristik** *f iron.* пісаніна, нудная публіцыстыка; **majmer-hamúsger** *m* [*s.* המוסגר] сказ у дужках, заўвага; **majmer-xazál** *m* [*s.* מאמר־חז"ל] афарызм, які ўзгадваецца ў Талмудзе

majmodes *pl.* [*s.* מעמדות] 1. выбарка сэнтэнцыяў з Танаху, Талмуду і малітоўнікаў, каб чытаць іх пасьля ранішняй малітвы альбо пасьля чытаньня псальмаў; 2. штогодняя сума грошай, якую зьбіраюць паміж сабой хасыды для свайго рэбэ

• majmodes iz velveler vi tilim (tilim kost tajer, majmodes iz velveler!) цытаты з Танаху таней за псалтыр (з анэкдоту пра хворага багацея-скнару)

majne *f*, -s [*s.* (-ות)מענה] адказ, апраўданьне; повад, прычына, падстава, матыў; прэтэнзія [*sin.* entfer; ojsrejd, terec; pretenzje]

Májne-lošn *n* [*s.* מענה־לשון] "Словы мовы"; назоў кнігі з малітвамі, якія чытаюць на могілках; *fig.* востры язык, вялікі рот, вострыя і калючыя словы [*sin.* rejd fun der cung; šarfe cung, grojs mojl, šarfe un štexike šprax]

• arajnlejgn a majne-lošn паслаць падалей, аблаяць

• efenen dem majne-lošn разявіць пашчу

• hobn* a majne-lošn мець вялікі рот

majner [*d.* mein] мой; **májnike** мае (родзічы, сваякі); **májniker** мой, які належыць мне; **fun/far májn(e)tvegn/májn(e)t vegn** [*d.* meinetwegen] з-за/празь/дзеля мяне, па мне

• frier majne, špeter majne раней маё, пазьней маё

• majne – dajne маё – тваё

• majn vajb, majn ku, majn ferd un majne kunder! мая жонка, мая карова, мой конь і мае дзеці! (з анэкдоту пра жыда селяніна)

majneš zajn* [*s.* מנאש →meaneš, ojneš, baronšin] (па)караць [*sin.* baštrofn]

majn-majn-majn [?] *int.* цялушка-цялушка... (так клічуць кароў)

majnster *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Meister] майстар

majofes *m* [*s.* מה־יפית] "які ты прыгожы"; першыя словы і назоў аднаго са сьпеваў, якія сьпяваюцца ў пятніцу адвячоркам (мэлёдыя, на якую выконваўся гэты сьпеў у Польшчы, дужа падабалася панам); **majófesnik** *m*, -es, **majófes-jid** *m*, -n чалавек, які празнушчаецца, ламае карак, гнецца перад чужымі; ліськівец, падлізьнік, падліза, падхалім [*sin.* xojnef, culeker]; **majófes-lidl** *n*, -ex ліськівыя сьпевы, прамовы; падхалімаж

• zingen* majofes рассыпацца дробным макам

ma-jó(j)ker [*s.* מה־י(ו)קר] ці дорага гэта? колькі каштуе? які кошт? якая цана?

majontek/majontik *m*, -tkes [*p.* majątek] маёнтак

• a majontik (mit gelt) багацьце, скарб, маёмасьць

• s'kost a majontek! гэта каштуе вялікіх грошай!

• ufnašn ken men a gancn majontik *šprxv.* зласаваць можна вялікі скарб

majre=mejre=maare=meore *f*, -s [*s.* (-ות)מערה] 1. пячора, бярлог, логавішча, грот; 2. надгробак, грабніца

majrev *m* [*s.* מעריב] "той, хто робіць вечар" (назоў вячэрняй малітвы)

majrev *m*, **májrev(-)zajt** *f* [*s.* מערב] захад (кірунак сьвету); **májrev-cu=majrev cu** *adv.* да захаду; **májrevdiker, májrev-zajtiker** заходні; **Májrev-Ejrope** *f* Заходняя Эўропа; **májrev-ejropejišer** заходне-эўрапейскі; **májrev-lénder** *pl.* заходнія краіны; **májrev-vint** *m*, -n заходні вецер

• vajter majrev-cu больш на захад

• Oj, bobenju, zog nox nit "got fun Avrom", /vos iz dos mit dir hajnt der ajl? /In majrev-zajt iz nox di zun nit fargangen, /oj, bobenju, vart nox ■ vajl. (H. R.) Ой, бабуля, не кажы яшчэ "бог Абрагама", чаго ты так сёньня сьпяшаешся? На захадзе яшчэ сонца не схавалася, ой, бабуля, пачакай яшчэ хвілінку.

majrex/majrix *m*, *pl.* majrixim [*s.* (-ים)מאריך →arixes-, bearixes] пустаслоў, чалавек, які піша або гаворыць вельмі падрабязна і шматслоўна; **majrex/majrix zajn*** пра-, за|цягнуць, пра-, за|цягваць, адтэрмінаваць, адтэрміноўваць; пустасловіць, гаварыць, расказваць, распавядаць, пісаць (падрабязна/доўга/шматслоўна) [*sin.* ojscien, farlengern; redn oder šrajbn ojsfirlex]; **majrex-jómim(-vešónim) zajn*** [*s.* (-ושנים)ימים] "падаўжаць дні (і гады)"; доўга жыць [*sin.* lang lebn]

• ir zolt majrex-jomim-vešonim zajn! прадаўжы, божа, веку добраму чалавеку! (каб вам яшчэ многа гадкоў смачна спалася і лёгка ўставалася!)

• ix hob fajnt majrex cu zajn un hob lib redn cu der zax (Š.-A.) я ненавіджу пустасловіць і люблю гаварыць па сутнасьці справы

majse [*s.* מעשה] па падабенству, падобна, нібы(та), па прыкладу [*sin.* azoj vi a..., lojtn štejger fun a..., vi es past far a...]

majse *f*, -s, *dim.* **májsele** *n*, -x [*s.* (-יות)מעשה →ese, lemajse] 1. казка, байка, прыпавесьць, фрашка, (неверагодная/фантастычная) гісторыя, апавяданьне, аповяд, расказ; 2. здарэньне, прыгода, справа, падзея [*sin.* deroejlung; fantastiše gešixte; gešeeniš]; 3. *euph.* "штучка", "сорам", палавы орган; **majse-betóx-májse** *f* [*s.* בתוך מעשה] гісторыя, якая ўплецена ў другую гісторыю; складанае, заблытанае апавяданьне; **majse-bréjšes** *f* [*s.* (מעש)בראשית] стварэньне сусьвету; хаос, перадгістарычны стан сьвету; пачатак; **májse-bixl** *n*, -ex кніга ка́зак/апавяданьняў, фантастычныя гісторыі; **májse-bixldiker** казачны; **májse-geštaltn** *pl.* казачныя вобразы; **majse-jódaj** *pl.* [*s.* ידי →jad, šeljad, mijad-lejad] праца маіх рук; **majse-jódov** *pl.* [*s.* ידיו] праца іхных рук; **majse-merkóve** *f* [*s.* מרכבה] *kbl.* прывід боскай калясьніцы, патаемная боская містэрыя; **majse-nífle** *f* [*s.* נפלא →pe(j)le, pile-ploim, nifle, nisim-venifloes, nispoel, mafle-lajses, hafle-vofele, plie] дзівосная, цудоўная гісторыя; **majse-nísim** [*s.* נסים] 1. *f* дзівоснае/цудоўнае здарэньне; 2. праз цуд; цудоўным/дзівосным/незвычайным/надзвычайным чынам; **majse-nójre** *f*, -s [*s.* (-ם)נורא] дзівоснае/цудоўнае здарэньне; незвычайная/надзвычайная /дзівосная рэч; **majse-ójnen** *f* [*s.* אונן] ананізм; **majse-rá** *f*,

pl. majsim-róim [*s.* (מעשים־)רע־] благі ўчынак, злачынства, ліхадзейства, бясчынства [*sin.* šlexte tuung, bejzvilike handlung]; **majse-sdóm** [*s.* (מעשי־)סדום־] амаральныя паводзіны, амаральная дзейнасьць, амаральны ўчынак, амаральнае дзеяньне; **majse-sótn** [*s.* שטן־] д'ябальскія штучкі, д'ябальшчына, чартаўшчына; на злосьць, на ліха; **majse-šábes** *f* [*s.* שבת־] байкі, балбатня; **majse-šehóje** *f*, -s [*s.* (שהיה־)ס] факт, сапраўднае здарэньне, прыгода, эпізод з жыцьця, быль; **majse-tatúim** *f*, *pl.* majse-/majsim-tatuim [*s.* (מעשים־)תעתועים] амаральныя паводзіны, амаральная дзейнасьць, амаральны ўчынак, дзікасьць, дзікунства, скандал, лютасьць, шаленства, жорсткасьць, бязьлітаснасьць; **majse-tóle** *f* [*s.* תלוי־] *pejor.* гісторыя Ісуса Хрыста; **majsim** *pl.* [*s.* מעשים] падзеі, дзеяньні, учынкі; абыходжаньне, паводзіны [*sin.* tuungen, uftuen; uffirung]; **majsim-ašer-lójjeósu** *pl.* [*s.* אשר־לא־יעשו] незвычайныя, надзвычайныя рэчы, немагчымая навізна; рэчы, якія нельга рабіць; кепскія, благія дзеяньні, учынкі; **majsim-bexól-jóm** *pl.* [*s.* בבליום] штодзённыя падзеі, факты, звычайныя рэчы; **majsim-tójvim** *pl.* [*s.* טובים] (gute majsim) добрае і чалавечае абыходжаньне, дабрадзействы

- a majse on an ek (on a sof) бясконцая гісторыя
- a fules majse брудная гісторыя/справа
- a mol iz geven a majse жылі-былі..., жыў некалі... (пачатак казак)
- a šejne majse! *hum.* добрая справа!
- arbetn majsim (mit) рабіць усё магчымае
- aza majse gor! вось яно што!
- bagejn* majsim-tatuim (vilde majsim) рабіць дзікія ўчынкі (бясчынствы), лютаваць
- di majse iz, az... так здарылася, што...
- dos iz majse parx гэта хамства
- es tuen zix majsim так атрымліваецца, гэтак выходзіць
- far velxe/vosere majsim-tojvim (kumt dos im)? *iron.* за што яму такая ласка? чым ён гэта заслужыў?
- gexapt in der majse набрацца вальнадумства (у адносінах да юдаізму)
- (gor)nit majse sojxer неабдумана
- herst/gehért a majse! што ты кажаш! ці чуў ты!
- jene majse *vulg.* похва, вагіна, потка
- kejn majse nit зусім ня блага, нічога/нішто сабе
- majse ganev па-зладзейску
- majse sojxer сур'ёзна, прадукцыйна
- mit vort un majsim словам і справаю
- onarbetn majsim шмат нарабіць, перакуліць сьвет, рабіць усё магчымае; нашкодзіць, напракудзіць, насававоліць, нагарэзьнічаць
- puste majses бязглузьдзіца, бяссэнсіца
- s'iz bobe-majses! гэта бабскія казкі!
- s'iz jene majse! гэта іншая гісторыя!
- vi in a majsele як у казачцы
- vos far a majse! што за гісторыя!
- vos iz di majse mit im? што зь ім здарылася? у чым справа?
- xapn/pakn emecn bejs (der) majse схапіць кагосьці на месцы злачынства
- xoć tu zix a majse on хоць у вір/пельку галавою
- zix a majse onton* накласьці на сябе рукі, скончыць жыцьцё самагубствам
- a flekele/štekele arajn, a flekele/štekele arojs, di majse iz ojs kiёk туды, kiёk сюды, і казачцы канец
- a majse fun a cigele a vajse (di majse mit der cig) *glxv.* казка пра белую козачку
- a šejne majse, ober zi hot šojn a bord (di majse hot šojn a bord) *glxv.* прыгожая казка, але ўжо з барадой (старая показка/байка; сьпяваная песьня)
- es iz gor majse-sdom *glxv.* гэта дзікі ўчынак (лютасьць)
- es tut zix majsim *glxv.* дым каромыслам, гармідар
- majsim-tojvim helfn nit, majsim-roim šatn nit *šprxv.* дабрадзействы не дапамагаюць, злачынствы ня шкодзяць

majser *m*, *pl.* majsres [*s.* (מעשר־)ות →eser-, asore-] *tnx.* дзесяціна; дзясятая частка ўраджаю, якую кожны гэбрэй мусіў аддаваць сьвятарам; дзясятая частка заробку, якую аддаюць на дабрачыннасьць; **májsern** сыскваць дзесяціну; **majser-šéjni** [*s.* מעשר־שני] *tlmd.* назоў 8-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб другой частцы дзесяціны, якую трэба зьесьці сям'ёй у Ерусаліме); **majsres** [*s.* מעשרות] "збожжавы падатак"; *tlmd.* назоў 7-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб дзесяціне)

- majser fun štroj un zalc дзесяціна саломы й солі

majs(t)l=mejsl *n*, -ex [*d.* Meissel] разец; зубіла; долата

majstns=mej(n)stns [*d.* meistens] *adv.* большай часткай, у большасьці

májstreven/majstern (mit) [*d.* meistern, *p.* majstrować] майстраваць; **majster** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) майстар; **májsteršaft** *f*, **májsteriškajt** *f* майстэрства; **májsterišer, májsterhafter** майстэрскі, умелы; **májsterverk** *n*, **májsterštik** *f* мастацкая праца, шэдэўр

- a majster vert nit gebojrn *šprxv.* майстрамі ня родзяцца (ня бог пашыў боты – шаўцовай работы)

majšer zajn* [*s.* מעשיר →nisašer, ašires, ošer, ojšer] (у)збагаціць, (у)збагачаць [*sin.* rajx maxn]

majtek *m*, *pl.* matikim [*s.* (מעתיק־)ים] перапісчык; перакладаль)нік, тлумач [*sin.* iberšrajber; iberzecer]; **majtek zajn*** перапіс(в)аць; перакласьці, перакладаць

majtke *f*, -s [*p.* majtki] майткі, нагавіцы

majver zajn* [*s.* מעביר →avejre, ojver, over] 1. зьняць, здымаць з пасады; адмовіць, адмаўляць, адхіліць, адхіляць; 2. (af) уводзіць (кагосьці) у грэх, падштурхнуць да граху; 3. чытаць кожны тыдзень "sedre" [*sin.* aropnemen fun amt, opzogn, bazajtikn]

Majver-jábek *m* [*s.* מעבר־יבוק] "Пераход цераз раку Ябэк" (назоў кнігі, у якой зьмешчаны малітвы, якія чалавек мусіць чытаць перад сьмерцю, і малітвы, якія чытаюцца пасьля сьмерці)

majver-náxle zajn* [*s.* מעביר־נחלה] адмовіць, адмаўляць у праве насьледаваньня/пераймаьня спадчыны; экспрапрыяваць, высваяць; адабраць, адбіраць уласнасьць [*sin.* opzogn fun jeruše-rext; ekspropriiren]

majver-sédre zajn* [*s.* מעביר־סדרה →sedre] перачытваць разьдзел з Торы з націскам

majxl *m*, *pl.* majxolim [*s.* (מאכל־)ים →axile, axlen, baaxile, meakl] страва, ежа, яда; ласунак, прысмакі, смаконікі [*sin.* špajz, sort esn; geśmak esn]; **májxldiker** смачны, прыемны; **majxlmlóxim** *m/n* [*s.* מלכים־] царская (вельмі смачная) ежа; **majxl-tárfes zajn*** [*s.* טרפות־] частаваць кагосьці безь яго ведама трэфнай ежай; **majxl-tárfesnik** *m*, -es жыд, які гандлюе быццам бы кашэрнай ежай; **majxoles-asúres** *pl.* [*s.* מאכלות־אסורות] забароненая (некашэрная) ежа

• a majxl-majxolim (a batamt majxl) (дужа) смачная страва, усім стравам страва
• harbe majxolim вострыя стравы
• maxn/grejtn gešmake majxolim гатаваць смачную ежу
• milxike majxolim малочная ежа
• a majxl farn bajxl! прысмакі для пузякі! (за вушы не адцягнеш! вельмі смачная ежа)
• a majxl vi a mojd mit a bajxl страва як брухатая дзяўчына
• der zelber (dos ejgene) majxl, nor in an ander(er) šisl *glxv.* тая самая страва, толькі ў іншай місцы (той сам штук, да другі спосаб; тая зязюля, але ня так кукуе; тое, але не такое)

majz *pl.* →mojz *f, dim.* **majzl** *n*, -ex, **májzele** *n*, -x мыш; **májzišer, májzener** мышыны; **májznlox** *m/f, pl.* -lexer мышыная нара

makabi *m*, -m, **makabejer** *m* [*s.* (-ם)מכבי, מכבייער] макавей

makábrišer [*d.* makaber, *p.* makabra] жудасны, жахлівы, страшны

makará *m* [?] ніткі для шыцьця

makarél/makerél *m*, -n [*d.* Makrele] *zool.* макрэль

makarones/makaronen *pl.* [*d.* Makkaroni] макароны

makdem/makdim zajn* [*s.* מקדים →kojdem] апавясьціць, апавяшчаць: апярэдзіць, а-, вы|пярэджваць, (з)рабіць раней [*sin.* zogn fun onhejb on: avekšteln cu eršt, ton frier]; **makdem/makdim zajn* zix** пасьпяшацца, прысьпешыцца, выперадзіць, выпераджаць, быць першым/наперадзе [*sin.* zix cuajln, zix federn, zajn fun di erste]

makdeš zajn* [*s.* מקדיש →kodeš, mekadeš] прысьвяціць, прысьвячаць [*sin.* hejlikn, vidmen, opgebn]

make *f*, -s [*s.* (-ות)מכה →decax adaš beaxab, eser-makes] бяда, гора, пакута, ліха, злыдні; чума, пошасьць, звод, паморак, эпідэмія; *tnx.* адна зь дзесяці эгіпецкіх караў (Вых. 7); скула, верад, скульле, нарыў, гнайнік, болька, балячка, рана; *fig.* зусім нічога [*sin.* plog, pest, onšikeniš; bloter, gešvir; gor ništ, in gancn ništ]; **make ašer loj ksuve batojre** [*s.* אשר לא כתובה בתורה]. **make šelój ksuve batojre** [*s.* שלא] "пакута, якая не была засьведчана ў Торы"; новае няшчасьце, насланьнё, ліха; новая бяда, навала, кара [*sin.* naj onšikeniš, culog cu di cores, friše štrof]; **makes** [*s.* מכות] *tlmd.* "удары"; назоў 5-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы аб цялесных карах) [*sin.* klep]; **makes-axzórjes** *pl.* [*s.* מכות־אכזריות] страшэнныя ўдары [*sin.* šreklexe klep]; **makes-bxójres** [*s.* מכת־בכורות] *tnx.* сьмерць першароднага сына (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) (Вых. 11:5); **makes-medíne** *f* [*s.* מכת־מדינה] бяда, гора, ліха для ўсёй краіны [*sin.* landplog]; **makes-récex** *pl.* [*s.* מכות־רצח] сьмяротныя ўдары [*sin.* merderlexe klep]

• di cen makes *tnx.* дзесяць эгіпецкіх караў
• šlogn* makes-recex моцна аддубасіць
• a make! (makes!) чорта з два! трасцу/скулу!
• a make dir in bojx/haldz (in di bejner)! *kll.* скулу табе ў жывот/шыю/косткі! (скульле, мульле пад бок!)
• a make iz gut (cu zen) – ba jenem untern orem (afn haldz) (a make in jenems orem iz nit šver cu trogn) *glxv.* скула – добрая рэч у кагосьці пад пахай (чужая скула не баліць)
• az me vet makes esn, vet men kadoxes kenen *šprxv.* калі скулу зьясі, трасцу будзеш ведаць (чалавек галодны да нічога ня згодны; галоднаму ў галаву нішто ня йдзе; усё забудзеш, калі хлеба не здабудзеш)
• er iz a guter/vejx – xoč lejg im cu a make/gešvir (vejx/gut vi cuculejgn cu a make) ён такі дабрак (мяккі), хоць прыкладай яго да скулы (да нарыва)
• got šikt (cu) di refue far der make *glxv.* бог пасылае спачатку лекі, а пасьля хваробу (абы струп, будуць вошы, абы бяда, будуць грошы)
• got zol af dir onšikn fun di cen makes di beste! *kll.* хай бог нашле на цябе лепшую зь дзесяці караў эгіпецкіх!
• hobn zolstu makes-bxojres! *kll.* хай сьмерць возьме твайго першароднага сына! (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў)
• ix vinč dir fun di cen makes di beste! *kll.* бажаю табе лепшую зь дзесяці караў эгіпецкіх!

makef *m*, -n [*s.* (-)מקף] *gram.* штрых, рыска, дэфіс, злучок, працяжнік [*sin.* štrix, tire]

makeróndl/makaróndl *n*, -ex, **makrón** *m* [*eng.* macaroon] міндальнае пячэньне

maker-tójve *m*, *pl.* makire-tójve [*s.* (מכירי) מכיר־טובר] чалавек, удзячны за дабро, за ласку [*sin.* dankbarer menč]

maklen [*s.* מקלען] (па)біць палкай (кіем рэбры памацаць)

makljer *m*, -ljáres [*d.* Makler] маклер

makohine *f*, -s [?] ступка, макітра

makovke/mákevke *f*, -s [*ukr./r.* маковка] макаўка

makped *m*, *pl.* makpidim [*s.* (-ים)מקפיד →kapdn, kpejde] строгі абаронец, пэдант, задужа пунктуальны чалавек [*sin.* štrenger ophiter, pedant]; **makped zajn*** (af) строга захоўваць, абараняць, зьвяртаць увагу на дакладнасьць

mákrete/mákerte/makitre *f*, -s, **máketer** *m*, -ы [*ukr.* макітра, *r.* макитра] макітра, макацёр, міска, паўмісак

makrev/makriv zajn* [*s.* מקריב →korbn] ахвяраваць, прынесьці/прыносіць у ахвяру

• makriv zajn* dos lebn ахвяраваць жыцьцём

makše zajn* [*s.* מקשה →kaše, nisbakeš, bakoše] пытаць, ставіць пытаньні ў навучаньні [*sin.* fregn a kaše, šteln a frage inem lernen]; **makšn** *m*, *pl.* makšonim [*s.* (-ים)מקשן] апытвальнік; чалавек, які задае пытаньні [*sin.* freger]

• a makšn falt tomed in der blote arajn *šprxv.* хто шмат пытае, той заўжды падае ў гразь (язык і кія дапытаецца)

makše-/mekaše-léjled *f* [*s.* מקשה־לילד] (па)радзіха, у якой цяжкія роды [*sin.* švere gevinern, hobern]

makulatúr *f* [*d.* Makulatur] макулятура

makux *m*, **makuxe** *f*, -s [*ukr./r.* макуха, *p.* makuch] макуха

makxeš zajn* [*s.* מכחיש] абвергнуць, абвяргаць [*sin.* oplejkenen]

maláj *m*, -es малáй, кукурузная перапечка; хлеб з кукурузы, гароху альбо проса

Malat мястэчка Мал'яты (Літва)

• malater mejdlex laxn, nox ejder me hejbt zej on kiclen мал'яцкія дзяўчаты сьмяюцца яшчэ перад тым, як іх пачынаюць казытаць

malaxe(j)-hašóres *pl.* [*s.* מלאכי־השרת →malex] анёлы, якія дапамагаюць богу і знаходзяцца паблізу яго трона

malbeš *m/n*, *pl.* malbušim [*s.* (-ים)מלבוש →halboše, levuš] адзеньне, адзежа, вопратка, апранаха [*sin.* klejd, ontuexc, beged]; **malbeš zajn*** адзець, адзяваць, забясьпечыць, забясьпечваць адзежай [*sin.* baklejdn, bazorgn mit klejder]; **malbeš-arúmim** *m* [*s.* ערומים] "той, хто адзявае голых"; азначэньне для бога; **malbeš-arúmim zajn*** адзяваць голых; **malbeš-umánil zajn*** [*s.* ומנעיל] адзяваць і абуваць, цалкам забясьпечваць адзеньнем [*sin.* baklejdn un bašuxn]

• najer malbeš абноўка

• gerame malbušim раскошнае адзеньне

malc *n* [*d.* Malz] солад; **malcn** саладзіць (жыта); **málc(n)-milx** *f* соладавае малако

malčiške *m* [*r.* мальчишка] малец, хлопец

• Du host dox ongezogt, az du bist a malčiške, /farvos že hostu mir gedrejt azoj majn kop? /Du host dox ongevizn, konst nit zajn majn xosn. /cu vos že hostu zix untergexapt? *flksl.* Ты ж сказаў, што ты малец, чаму ж ты мне закруціў так маю галаву? Ты ж сказаў, што ня можаш быць маім жаніхом, навошта ж ты мне падвярнуўся?

maldeveške=mendeveške *f*, -s мандавошка, вош

mal(e)=malje zajn* [*s.* (ע)מל →mile, mojel], **mal(e)n** [*s.* (ע)מל] *rit.* абрэзаць, абразаць, (з)рабіць абразаньне [*sin.* bašnajdn, idišn. durxfirn di bris-mile]

male [*ukr./r.* мало] мала

• male vos! ш мала што!

• male vos er vil/zogt! ці мала што ён хоча/кажа!

malebonde=balebonde *f*, -s [*ukr./r.*] *hum.* балабонка, ня-

malegejren=molegéjren [*s.* מעלה־גירהן →majle-gejre] жаваць жвачку; *fig.* паўтараць сказанае; жвачка, **malegéjrediker** жвачны; **malegejrexc** *n* жаванне, **malegejre zajn*** жаваць бесьперастанку

• malegejredike balexaim жвачныя жывёлы

malejcen [*r.* млеть?] млець

malex *m*, -n [?] ліха, бяда, няшчасьце

malex *m*, *pl.* maloxim [*s.* (ים-)מלאך] анёл; боскі служка, пасланец; *fig.* дужа добры чалавек; **malex pimper** *m folk.* анёл, які скідае зь неба ласункі на альфабэт, калі дзеці пачынаюць вывучаць гэбрэйскую мову; **malex-éljen** *m*, *pl.* malaxe-éljen [*s.* (מלאכי) עליון] боскі, божы анёл, ганец, пасланец; **malex-(ha)dójme** *m* [*s.* (ה)דומה] анёл, які прымае нябожчыкаў на тым сьвеце; **malex-hagójeł** *m* [*s.* הגואל] анёл-збаўца, анёл-вызваліцель; **malex-hamojšie** *m* [*s.* המושיע] анёл, які дапамагае; чалавек, які прыходзіць, каб дапамагчы ў неабходны момант; **mal(e)x(-h)amóves** *m* [*s.* (ו)המות] анёл сьмерці, сьмерць; **malex-hašólem** *m*, *pl.* malaxe-hašólem [*s.* (מלאכי) השלום] анёл міру, які нясе мір; **malex-xabóle** *m*, *pl.* malaxe(j)-xabóle [*s.* חבלה] кепскі анёл, які мучыць грэшнікаў у пекле; *fig.* параджэньне пекла; кепскі, благі, дрэнны чалавек

• a cetrogener malex расьсеяны чалавек

• a guter/bejzer malex добры/злы геній

• a kalter malex абыякавы, бяздушны, халодны чалавек

• a malex vejnt, a malex vejnt /un badekt di groz mit toj; /libster majner, libster majner, /ix benk nox dir azoj... (P. H.) анёл плача і пакрывае траву расою; любы мой, я сумую толькі аб табе...

• a menč iz kejn malex nit *glxv.* чалавек – не анёл

• az a kind falt, štelt im a malex unter di hent (štelt der malex di hent unter) *glxv.* калі дзіцёнак падае, анёл падстаўляе яму рукі (як малы падае, то анёл зь пярынкаю, як старое, то чорт з бараною)

• der malex-hamoves hot a sax ojgn *glxv.* анёл сьмерці мае шмат вачэй

• der malex-hamoves klapt šojn cu im in tir анёл сьмерці грукае ўжо яму ў дзьверы (насок паглядае ў пясок)

• der malex-hamoves šext un blajbt tomed gerext *šprxv.* анёл сьмерці забівае і заўсёды мае апраўданьне

• der malex-hamoves zol dix cunemen fun der velt! *kll.* каб цябе анёл сьмерці забраў з гэтага сьвету!

• der malex-hamoves zol zix in dir farlibn! *kll.* каб у цябе закахаўся анёл сьмерці!

• di maloxim gejen nit arum af der erd *šprxv.* анёлы па зямлі не пахаджаюць (ніхто не без граху; адзін бог без граху, а ўсякі грэшан)

• er hot derzen far zix dem malex-hamoves ён убачыў анёла сьмерці (семдзесят сем агнёў убачыў; аж зоркі ў вачох заскакалі; сьвечкі ў вачох засьвяціліся; яскаркі з аччу пасыпаліся)

• frier zajnen di maloxim arumgegangen af der erd, hajnt zajnen zej (afile) in himl (ojx) nito спачатку анёлы расхаджвалі па зямлі, цяпер жа іх і ў небе німа

• halt mix farn malex Gabriel un getroj mir ništ fil *glxv.* прымай мяне за архангела Габрыэля, але не давярай мне цалкам (вер Яўменю, а грошы кладзі ў кішэню; зь мядзьведзем дружы, а стрэльбу дзяржы)

máline/málene *f*, -s [*ukr./r.* малина, *p.* malina] маліна; **málinik** *m*, -es маліньнік; **malínove(r)** малінавы; **malínovke** *f*, -s 1. малінавая настойка; 2. *zool.* малінаўка

malíne *f*, -s [назва пецярбурскай карчмы "Малинник", *s.* melina?] *argo* "маліна"; сховішча, патаемнік (адмыслова ў геце ў часы 2-ой сусьветнай вайны на выпадак аблаваў)

mal(j)aríe *f* [*it.* malaria] *med.* малярыя

mal(j)er *m*, -s/-ljáres [*d.* Maler] маляр; **máljeven** [*p.* malować] маляваць, мазюкаць; **maljarke** *f*, **mal(j)evanje** *f*, -s маляркa, маляваньне

malke *f*, -s [*s.* (ות-)מלכה →malxes, mejlex, meluxe] 1. царыца, каралева [*sin.* kenign]; 2. *kort.* дама; **malke-švó** *f* [*s.* שבא] *tnx.* царыца Саўская (3 Цар. 10)

• di malke grin (švarc/pik) віновая/пікавая дама

• malke di cacke *flksl. iron.* царыца як лялька

• šteln af der malke švarc ставіць на пікавую даму

• af der malke grin nemt men ojx a mol ojs a grojsn kon *šprxv.* і на віновую даму ставяць вялікія стаўкі (аб непрыгожай нявесьце, але зь вялікім пасагам) (хоць бы дзеўка ня коха, абы грошай панчоха; няхай жонка і сьвінка, абы грошай поўна скрынка)

• af itlexer zax iz do a cajt – ix hob malke-mejlex-tojz mit bele *kort.* на ўсё свой час – у мяне дама-кароль-туз казырныя

• Pejsex kumt, bin ix mir frejlex, /majn vajb a malke un ix a mejlex; /majses hobn mir a fuln zak! /Tanc ix mir a frejlexn hop-čik-čak! *flksl.* Пэйсах прыходзіць, я весялюся, мая жонка царыца, а я цар; падзеяў мы маем поўны мех! Я танцую вясёлы танец гоп-чык-чак!

• vi dos vajb iz a malke, azoj iz der man a mejlex *šprxv.* калі жонка – царыца, дык і мужык – цар

malke-kedíše [*s.* מלכא־קדישא] "сьвяты цар"; бог

malkes *pl.* [*s.* מלקות] лупцоўка, цялесная кара; сымбалічная лупцоўка напярэдадні Ём-Кіпуру ў якасьці пакуты за грахі [*sin.* šmic, kerperlexe štrof]; **málkenen** цьвічыць, съцёбаць, хвастаць, лупцаваць, дзяжыць, пляжыць

maloje *m*, -s [*s.*?] ліхвяр, квотнік

m(a)lojen=molojen (bam harcn) адчуваць мло(сна)сьць /моташнасьць

malorós/malorús *m*, -n [*ukr.* малорос] маларос, украінец

Maloxi [*s.* מלאכי] *tnx.* прарок Малахія; Кніга прарока Малахіі

malóxim-ksav *m* [*s.* מלאכים־כתב →malex] *hum.* неразборлівы, нечытэльны почырк; **malóxim-šprax** *f* неразборлівая, невыразная мова; **malóxišer** анёльскі

malpe *f*, -s [*p.* małpa] малпа; **málpišer** малпін(ы)

malšines *n* [*s.* מלשינות →lošn] паклёп, зласлоўе, абгавор, абмова, нагавор, плёткі [*sin.* falše bašuldikung, barederaj, bilbl, mesire]; **malšinesdiker** паклёпніцкі; **malšines-biksáv** *n* [*s.* בכתב־] пасквіль, памфлет; **malšn zajn*** (af emecn) [*s.* מלשין] узьвесьці, узводзіць паклёп, абылгаць, зьняславіць; данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць (на кагосьці), (з)рабіць данос [*sin.* varfn a falše bašuldikung, denuncirn, masern]

malve *f*, -s [*ukr./r.* мальва, *p.* malwa] *bot.* мальва; **malve lila** ружова-лілёвы

malve *m*, *pl.* malvim, (-te *f*, -s) [*s.* (מלווה(־ים →halvoe, lojve] крэдытор, пазычальнік, вернік, ліхвяр [*sin.* gelt-ojsborger, gelt-ojslajer, bal-halvoe, procentnik]; **malve-beríbis** *m*, *pl.* malvim-beribis [*s.* בריבית־] ліхвяр; чалавек, які жыве з адсоткаў (дае ў рост) [*sin.* procentnik]

• ojszen* vi a malve-beribis мець выгляд бяздушнага ліхвяра

malxes [*s.* מלכות →malke, mejlex, meluxe] 1. *n*, -n царства, каралеўства, дзяржава, урад [*sin.* kenigrajx, meluxe, regirung]; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў; 2. *m/n* цар, кароль, уладар, валадар [*sin.* kenig, kejser]; **málxesdiker** царскі, каралеўскі; *fig.* шыкоўны; **málxes-brojt** *n kul.* сьвяточнае печыва; **malxes-horéše/-horešóe** *n* [*s.* הרשע־/הרשעה־] злая дзяржава, імпэрыя; юдафобнае царства; **malxes-jehúde** *n* [*s.* יהודה־] гэбрэйская дзяржава, якая існавала на поўдні Палестыны (X–VI стст. да н.э.); **malxes-jisróel** *n* [*s.* ישראל־] гэбрэйская дзяржава, якая існавала на поўначы Палестыны (X–VIII стст. да н.э.); **malxes-šomáim** *n* [*s.* שמים־] "нябеснае царства"; боскае валадарства, боскія запаветы

• malxes šomaim нябеснае царства

mamce zajn* [*s.* ממציא] 1. выдумаць, выдумляць, (вы)мудраваць, змысьліць, змышляць; вынайдаваць, вынайсьці, вынаходзіць; 2. выцякаць, вынікаць [*sin.* ojstraxtn, derfindn; dringen]

mame *f*, -s (*ak./dat.* mame(n); *pos.* mames) [*sl.*] мама, маці; **mámeši** *f*, **máminke** *f*, -s, **mámenju** *f* матуля, мамуся, матухна; **mamke** *f*, -s мамка; **mámišer** мамін, матчын, мамчын; **mámešaft** *f* мацярынства; **máme-lošn** *n* [*s.* לשון־] "матчына мова"; ідыш; **mamen** мамкаць; **mámes-fartexnik** *m*, -es мамчын сынок

• mame(lex) (majne)! mamінkes! мамачкі (мае)!

• maxn in der mamen arajn (dermonen di mame) узгадваць маці (ад болю)

• nor ba der mamen in bojx яшчэ ва ўлоньні маці

• vi di mame hot gehat y чым маці нарадзіла

• im iz gut vi ba der ejgener mamen яму добра як у сваёй маткі

• a mame iz a muter – a kind iz a moskviter *glxv.* мама – матка, дзіцёнак – маскаль

• a šlexte mame iz nito *glxv.* німа кепскай маці

• der tate hot genumen di mamen, un ix darf nemen a fremdn!.. тата ўзяў маму, а я мушу браць чужую!.. (з анэкдоту)

• – Mame, oj, mame, ix halt es nit ojs, /majn gelibte kale – zi gejt šojn ojs. *flksl.* – Маці, ой, маці, я не магу гэтага перажыць, мая любая нявеста – яна ўжо памірае.

• vi ejn mame volt zej gehat як аднае маткі дзеткі (на адзін капыл; абодва роўныя; адзін чорт маляваў; адным грэбнем прычасаліся; з аднаго гнязда птушкі)

mamelige *f*, -s [*rom.* mámáligá, *p.* mamałyga, *ukr.* мамалига] *kul.* мамалыга

• a mamelige miśt men mit a drik, me śnajdt zi mit a štrik – un dernox benćt men vi a flig мамалыгу мяшаюць дручком і рэжуць вяроўкай – таму й бласлаўленьне над ёй чытаюць як муха (нудна)

mameš [*s.* ממש →bemamošes] *adv.* напраўду, сапраўды, насамрэч, навочна, дакладна, літаральна, проста-такі [*sin.* af an emes, konkret]; **mamóšes(diks)** *n* [*s.* ות־] рэальнасьць, рачаіснасьць, рачавістасьць, канкрэтнасьць; сутнасьць, вартасьць, важнасьць, значнасьць, істотнасьць, грунтоўнасьць [*sin.* konkretkajt, realkajt; vert, vixtikajt, giltikajt]; **mámešdiker** літаральны (сэнс); **mamóšesdiker** значны, істотны; заўважны, адчувальны, прыкметны; **mamóšesdikajt** *f* істотнасьць, грунтоўнасьць, адчувальнасьць, прыкметнасьць

• er hot mameš bavizn vunder ён напраўду рабіў цуды

• kejn mameš nit! глупства! дробязь!

• mameš derštik vern* задыхацца

• mameš fun unter der noz з-пад самага носа

• mamošesdike rezultatn адчувальныя вынікі

• s'hot ba im kejn mamošes nit cu ton epes (dos hot ba im kejn mameš nit) яму зрабіць нешта – раз плюнуць

mameš *m* [?] баваўняная падшэўка

mamlec zajn* (af) [*s.* ממליץ →mejlec, melice] добра казаць, (ад)рэкамэндаваць; абараніць, абараняць, апраўд(в)аць [*sin.* guts zogn, rekomendirn; fartejdikn, barextikn]

mamšex/mamšix zajn* [*s.* ממשיך →(be)mešex, hemšex] прадоўжыць, прадаўжаць, працягнуць, працягваць [*sin.* kontinuirn, forzecn, vajter firn]

mamtakim *pl.* [*s.* ממתקים] "ласункі, прысмакі"; *hum.* грошы, звонкая манэта; нікчэмны/агідны мэтал [*sin.* zisvarg; gelt, klingers]

• hobn* mamtakim-gelt мець грошы

mamtek zajn* [*s.* ממתיק] зь-, па|мякчыць, зь-, па|мякчаць; праявіць, праяўляць, даручыць, даручаць

mamzél *f*, -n [*d.* Mamsell] мамзэль, паненка

mamzer *m*, *pl.* mamzejrim [*s.* (ממזר(־ים] 1. незаконны сын, байструк, бастард, банюк; 2. *fig.* хітры/зламысны чалавек, пройда, прайдзісьвет, пракуда, праныра, гарэза, свавольнік; разумны і дасьціпны чалавек; 3. *fig.* малазначная рэч; **mamzerúk** *m*, -es байструк, выблядак; жулік, круцель; **mámzer(i)šer** разумны, галаваты, багаты на розум, хітры; пранырлівы, празухі, спрытны [*sin.* kluger, xitre; kunciker, gešikter]; **mamzeráj** *f/n*, -en свавольства, сьвінства; *argo* данос, доказ, уданьне; **mámzeriškajt** *f* хітрыкі; **mámzerte** *f*, -s, **mamzejres** *f*, -n [*s.* (ממזרת(־ן] 1. незаконная дачка, байстручка; 2. *fig.* хітрая і зламысная жанчына; разумная і дасьціпная жанчына; **mamzer-ben(-)hanide** *m* [*s.* בן־הנידה־] незаконны сын; выблядак, якога маці зачала ў нячыстыя дні; **mámzer-bilbl** *m* [*s.* בילבול־] абвінавач(в)аньне ў злачынстве; гнюсны паклёп

• der grośn iz ba im a mamzer грошы для яго сьмецьце

• ojsklern a mamzer-bilbl абгаворваць, паклёпнічаць, узводзіць гнюсны паклёп

• a mamzer ken/meg men zajn un klug muz/zol men zajn *śprxv.* байструком можаш быць, але разумным мусіш быць

• az a mame/muter śrajt af ir (afn) kind: "mamzer!", meg men

ir glejbn калі маці крычыць на свайго дзіцёнка: "байструк!", можна ёй верыць (знае матка, чыё дзіцятка)
• az es volt geven vejniker xazejrim, volt geven vejniker mamzejrim *glxv.* калі б было менш кныроў, было б і менш байструкоў
man *m* [*s.* מן] *inx.* манна (нябесная); *fig.* дужа смачная ежа, прысмакі
• friše fete grivn, vos cegejen zix in mojl azoj vi der man, vos di jidn hobn gegesn in der midber (Š.-A.) сьвежыя тлустыя шкваркі, якія растаюць у роце нібыта манна, якую гэбрэі елі ў пустэльні
man *m, pl.* -en/mener, *dim.* **mánele=mén(d)ele** *n*, -x [*d.* Mann], **mancb(i)l/mansbil** *m, pl.* -(e)n/mánslajt, **mánsparšojn** *m, pl.* -en/manslajt, **mánsperzon** *m*, -en муж(чына), мужык; чалавек; **máncb(i)lišer**, **máncbildikler** мужчынскі; **máncbilškajt** *f* мужнасьць, узмужнеласьць; **manšaft** *f*, -n каманда карабля, экіпаж; **man-un-vájb** *pl.* супругі, муж і жонка; **man-un-vájb-lebn** *n*, **man-un-vájbšaft** *f* шлюб, сумеснае жыцьцё
• [illegible] man-un-vajb šojn cen jor яны мужык і жонка [illegible] дзесяць гадоў
• [illegible] man iz cu gut far der velt, iz er (cu) šlext farn (far [illegible] vajb *glxv.* калі мужык добры для сьвету, ён благі для сваёй жонкі (у людзей гуляка, а дома сабака)
• di mancblen hakn unter ba di frojen di fligl un zogn der-nox, az jene zajnen nit kejn maloxim мужыкі падразаюць жанчынам крылы, і кажуць пасьля, што тыя зусім не анёлы
• dos vajb trogt funem man nejn xadošim, un der man trogt fun zajn vajb dos gance lebn *glxv.* жанчына носіць ад мужыка дзевяць месяцаў, а мужык носіць ад свае жонкі ўсё жыцьцё
• parnose iz inem mans mazl, kinder zajnen inem vajbs mazl *šprxv.* заробак – бацькаў лёс, дзеці – матчын
man [*mhd.* man] толькі
manatkes *pl.* [*ukr.* манатки, *p.* manatki] манаткі
mančen/manclen/mant(j)en=mončen/monclen/monten [*ukr.* мантити, *p.* mantyczyć] канькаць, клянчыць, цыганіць, мантачыць
mandehú *m* [*s.* מאן־דהוא] абы-хто [*sin.* abi ver]
• er iz dox epes ništ kejn mandehu (Š.-A.) аднак жа ён не абы-хто
mandl *m*, -en [*d.* Mandel] міндаль, міндаліна, мігдал; **mandlen** *pl.* 1. *anat.* глянды, міндаліны; 2. *kul.* печаныя або смажаныя зь цеста ўпрыгожваньні для супу; **mándl-bojm** *m, pl.* -bejmer міндальнае дрэва; **mándl-brojt** *n kul.* міндальнае печыва (яго выпякаюць два разы, ад чаго яно робіцца цьвёрдым і хрусткім); **mándl-ojgn** *pl.* вочы як міндаль
• ix hob gegesn mandlen, /ix hob getrunken vajn, /ix hob gelibt a jingele, /ix ken on im nit zajn *flksl.* я ела мігдалы і піла віно, я палюбіла мальца і не магу безь яго
mandomar *m*, -s [*s.* מאן־דאמר] той, хто гэта сказаў; чалавек, які мае дачыненьне; адпаведны чалавек, аб якім ідзе размова/справа [*sin.* der šajexdiker menč]
• faran a mandomar ёсьць такое меркаваньне, ёсьць такая думка
mandre *m*, -s [*ukr.* мандри] *pejor.* муж
mane *f*, **máne-grojpn** *pl.*, **máne-grajplex** *pl.* [*p.* manna] манна, манныя крупы; **máne-kaše** *f*, -s манная каша
maneg *m, pl.* manhigim [*s.* (מנהיג-)ים] кіраўнік, праваднік, п(р)авадыр, вож [*sin.* vegvajzer, (on)firer]; **maneg-hadór** *m, pl.* manhige-hadór [*s.* (מנהיג־) הדור] вож пакаленьня, самы вялікі чалавек свайго часу
manever *m* [*p.* manewr] ход, прыём, манэўр
mangán *m* [*d.* Mangan] *хем.* марганец
mangl *m*, -en, **magl** *m*, -en/-jes [*d.* Mangel] маглі, качалка; **manglen** качаць, магляваць, прасаваць (бялізну)
mangl *m* (in) [*d.* Mangel] недахоп, недахват, хіба, вада
• maxmes/iber mangl in cajt за недахопам часу (з-за недахопу часу)
manhigim *pl.* →maneg *m* [*s.* (מנהיג-)ים] кіраўнік, праваднік, п(р)авадыр, вож
manhojz *n, pl.* -hajzer [*d.*] вар'яцкі дом
maniforge/manifarge *f*, -s [*šp.* manifacero, maniobras?] хітрасьць, выкрут(ас); **manifórge-lošn** *n* мова злодзеяў, жаргон
• maxn maniforges ламацца, крыўляцца
• on maniforges бяз хітрыкаў, проста
manír *m/f*, -n [*d.* Manier] манера; **manírlexer** манерны; **manírlexkajt** *f*, -n манернасьць
mánišer [*d.* Manie] маніякальны
maniške=miniške *f*, -s [*ukr./r.* манишка] манішка
ma-ništáne [*s.* מה־נשתנה] "чаму іншае" (першыя словы чатырох пытаньняў пэйсаховай Агады)
• xoxem fun (der) ma-ništane arojs невялікі разумнік
manjen [*ukr.* манити, *p.* manić] маніць, прываблівaць; **mánjeniš** *n*, -n прынада
mank/mang [*d.* mank, mang] *prep.* (па)сярод, (па)між
mankét *m*, -n [*p.* mankiet] манкет, манжэта, абшлаг, закаўраш, адварот (рукава)
mankolje *f*, -s [?] манія, неадчэпная/назойлівая думка, ідэя-фікс
• er hot zix arajngenumen in kop a mankolje яму ўбіўся дур у галаву
• ir mankolje iz rejnkajt яна да вар'яцтва любіць чысьціню
ma-nóe [*s.* מה־נאה] *int.* як прыгожа! [*sin.* vi šejn!]
mant(j)en/mančen=monten/mončen канькаць, клянчыць, цыганіць, мантачыць
mantl *m*, -en, *dim.* **méntele** *n*, -x [*d.* Mantel] паліто(н), палітончык; **mántele-bájdele** *n*, -x *hum.* плашч-накідка
• itlexs mentele hot zix zajn kentele *šprxv.* кожнае палітэчка мае свой канцік (прыходзіцца шыльца к більцу)
mantočen [*p.* mantyczyć] мантачыць, марнатравіць
manxer [*d.* manch, *mhd.* manic, menic] 1. шматякасны, прынадны для ўсяго; 2. іншы, які-небудзь, якісьці, нейкі; **mánxmol** *adv.* калі-нікалі, часам
manžét *m/f*, -n [*ukr./r.* манжета] манжэта
mape *f*, -s [*p.* mapa] мапа, карта
mape *f*, -s [*s.* (מפה-)ות] кавалак тканіны, якім пакрываюць стол у сынагозе, на які кладзецца для чытаньня Тора
mapl *m*, -en, **mápele** *n*, -x, **mápl-kind** *n*, -er [*s.* (מפיל-)ען →nejfele, hamapl] выкідыш, выкідак, скідак, неданосак; *fig.* заморак, бяспомачны чалавек [*sin.* tojt gebojrn kind; švaxling, umbaholfener menč]; **mápldiker** датэрміновы, неданошаны; **maplen** [*s.* מפילן/מפלען], **mapl zajn*** скінуць, скідаць дзіця (аб цяжарнай), раджаць раней за тэрмін [*sin.* abortirn]; **maplung** *f*, -en скідваньне дзіцяці
• vest nit mapl zajn! дзіця ня скінеш! (шкоды табе ня будзе)
mapole *f*, -s [*s.* (מפלה-)ות →bal-mapojles] паражэньне, паражка, параза; правал, крах, разгром, непрыемнасьць, няўдача, благі канец [*sin.* (militerišer) durxfal; opšnit, mieser

psak, šlexter sof; *ant.* nicoxn]; **mapojles** *f*, -n [*s.* (מפולת-)] развалiна, крушня, халупа, хаціна, руіна [*sin.* ajngefaln hojz, xurve, ruine]; **mapólenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) паражэнца; **mapoleráj** *f* паражэнства
• a gixe mapole хуткая параза
• derlangen/brengen* a mapole нанесьці паражэньне
• filn/farzuxn dem bitern tam fun mapoles un di frejd fun nicoxn спазнаць горыч паражэньняў і радасьць перамогі
• lajdn*/xapn/nemen* a mapole пацярпець паражэньне/крах
• af a šlextn porec tor men kejn mapole nit betn *šprxv.* ня варта зычыць благому пану пагібелі (за новым каралём - дагары камлём)

mar...=mahar... *abr.* **mojrejne haráv reb** [*s.* מורנו=...מהר הרב רב] наш настаўнік рабін рэб... (тытул, зь якога звычайна пачынаюцца імёны славутых рабінаў-вучоных)

marán *m*, -en [*šp.* marrano "ядун сьвіней"] *ume.* маран, ахвяра насільнага хрышчэньня ў Гішпаніі і Партугаліі (кан. XIV–XV стст.); **maránišer** які мае дачыненьне да марана
• – Zog, maran, du bruder majner, /vu iz grejt der sejder dajner? /– In tifer hejl, in a xejder, /dort hob ix gegrejt majn sejder. (A. R.) – Скажы, маран, браце мой, дзе ты правіш сваю пасхальную вячэру? – У глыбокай пячоры, у кутку, там я праўлю маю пасхальную вячэру.

maránc *m*, -n [*p.* pomarańca] апэльсін, памаранц, памяранец; **maráncn-bojm** *m*, *pl.* -bejmer апэльсінавае дрэва
• lomir zix iberbetn, iberbetn, /kojf mir a por marancn, /lomir zix iberbetn, /lomir gejn tancn *flksl.* давай перапросімся, купі мне пару памаранцаў, давай перапросімся, давай патанцуем

maráš [*s.* מה־רעש →raš, mareš] *int.* што за шум/ліха? што ж тут такога?; **marášikajt** *f* самаздаволенасьць, самаднадзейнасьць

marbec-tójre zajn* [*s.* מרביץ־תורה] распаўсюдзіць, распаўсюджваць Тору; вучыць дзеці, папулярызаваць веды

marberebaše *m* [*s.* מר־ב(ר־)רב־אשי] *iron.* славуты вучоны, арыстакрат, сьветлая галава [*sin.* barimter gelernter, grojser jaxsn, lixtiker menč]
• s'meg zajn marberebaše alejn! сапраўдны рабін!

marc=merc *m*, -n [*d.* März] сакавік; **marcove(r)** [*p.* marcowy] сакавіцкі; **marc-bir** *m* (marcove bir) сакавіцкае піва (найсмачнейшае)
• dos cvejte vajb iz vi a marcove zun – zi maxt nit varem, zi maxt nit kalt *glxv.* другая жонка, як сонца ў сакавіку, – ні цёплая, ні халодная

marcipán/marcepán *m*, -es [*d.* Marzipan] марцыпан
• marcipanes! марцыпаны! (мігдалы з кашэчымі лапкамі!)
• esn* marcepanes есьці марцыпаны (нешта вельмі смачнае)

marder *m*, -s [*d.* Marder] *zool.* куніца; **márderner** кунічны

mare *f*, -s [*s.* (-ות)מראה →maris-ain] выгляд, аблічча, твар; колер твару [*sin.* ojszen, geštalt, ponem; farb funem ponem]

mare-kójen *m* [*s.* מראה־כהן] "аблічча когэна"; прыгожы выгляд; **zajn* mare-kójen** 1. сьвяціць, зьзяць; 2. мець чырвоны твар, напі(ва)ца
• er iz mare-kojen *glxv.* ён нападпітку (у жарку; пад чаркай; у бутэльку зазірнуў; з карчмаром прывітаўся; у чуб укінуў)

marél=morél *m*, -n абрыкос, марэля

mare-mókem/-mekójmes *m* [*s.* (ות)מראה־מקום] нататка, спасылка, заўвага (у кнізе); паказальнік цытатаў/імёнаў/назоваў [*sin.* note, referenc; citatn-onvajzer, zuxcetl]

mareš zajn* [*s.* מרעיש →(ma)raš] узбурыць, узбурваць, узбудзіць, узбуджаць, узрушыць, узрушаць, страсянуць, страсаць [*sin.* ufrudern, uftrejslen]; **mareš-ójlem zajn*** [*s.* עולם] узрушыць сьвет, (з)рабіць сэнсацыю

mar(e)vixer *m*, -s [*s.* (ס-)מרוויחער →revex, onrevexdiker, marviex] "здабывальнік"; *argo* злодзей-кішэньнік; гандляр крадзеным [*sin.* fardiner, ganev; handler mit geganvete zaxn]

margaritke/margeritke *f*, -s [*p.* margerytka] *bot.* маргарытка, стакротка
• in veldl, bam tajxl, dort zajnen gevaksn /margaritkelex elnt un klejn – /vi klejninke zunen mit vajsinke štraln, /mit vajsinke – trala-la-la! (Z. Ś.) у лясочку, ля ракі, адзінютка расьлі маленькія маргарыткі, як маленькія сонейкі зь бялюсенькімі промнямі, зь бялюсенькімі... траля-ля-ля!

margeš zajn* [*s.* מרגיש] ад-, па-, у-, (с)чуць, адчуваць [*sin.* deršpirn, filn]

margl zajn* [*s.* מרגיל →rogl, regiles] прызвычаіць, прызвычайваць, прывучыць, прывучаць, прывыкнуць, прывыкаць, прыжы(ва)ць [*sin.* cugevojnen]

margnise-táve *f* [*s.* מרגניתא־טבא] дарагая пэрла [*sin.* tajere perl]

marinarke *f*, -s [*p.* marynarka] марынарка, куртка

mariner *m*, -s [*d.* Mariner] марак, жаўнер марской пяхоты

marinírn (marinírt) [*d.* marinieren] марынаваць; **marinirter** марынаваны; **marinád/marinát** *m* марынад

maris-áin *m* [*s.* מראית־עין →mare] выгляд, аблічча, вонкавы аспэкт [*sin.* ojszen, drojsndiker aspekt]

mariš-ojlem zajn* [*s.* מרעיש־עולם] выклікаць шмат размоваў

mark *m*, *pl.* merk(er), **márk-tog** *m*, *pl.* -teg [*d.* Markt] рынак, кірмаш, торг, базар; **márkišer** рыначны, кірмашовы; **márkbajdl** *n*, -ex балаган на кірмашы; **márkjid** *m*, -s, (-ene *f*, -s), **márkzicer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) гандляр на рынку (звычайна садавінай і гароднінай); *fig.* гарлапан, "базарная баба"
• arop fun (dem) mark! скончан баль!
• ejder der jid gejt in mark arajn, kost im alc volvl *glxv.* жыд яшчэ не ступіў на кірмаш, а яму ўжо ўсё каштуе танна
• er iz šojn arop funem mark ягоная песенька сьпетая
• ir hot gehat mistame a gutn mark! напэўна, у вас быў добры кірмаш! (кажуць чалавеку, у якога шапка надзета на бок)

marke *f*, -s [*nhd.* Marke] марка

markírn (markírt) [*d.* markieren] памячаць, значыць

markírn (markirt) [*p.* miarkować, marukować?] меркаваць, маракаваць

markn=merkn [*d.* merken] заўважыць, заўважваць

markotne(r) [*p.* markotny] маркотны

marl(j)e *f* [*fr.* marli] марля

marmanske(r) [?] крупчасты (аб муцэ)
• marmanske mel крупчатка (мука)

mar-mimóves [*s.* מר־ממות] горкі як сьмерць [*sin.* biterer vi der tojt]

marmor/marmer/marml *m* [*d.* Marmor, Marmel] мармур; **mármorner/mármerner** мармуровы

marnefeš *m*, *pl.* more-néfeš [*s.* (מרי־) מר־נפש] раззлаваны, злобны, разгневаны чалавек [*sin.* farbiterter menč]

marne(r) [*ukr.* марний, *p.* marny] брыдкі, гідкі, непрыгожы, марны, змарнелы, чэзлы
• s'iz biter un marne і горка і брыдка
marodírn (marodírt) [*d.* marodieren] марадзёрстваваць; **marodirer** *m*, -s марадзёр
maroke *f* [*ukr./r.* морока] марока
• a zejde in štub iz a maroke, a bobe – an ojcer дзед у хаце – марока, баба – скарб
maroken=mrak(n)en [*ukr.* мрячити] марасіць, крапіць, пырскаць, імжэць; **m(a)rake** *f*, -s імжа, імга
maroxe *f*, -s [*s.* (מערכה-)ות] доля, талань, лёс, кон, жэрабя, наканаваньне; шчасьце; сытуацыя, кан'юнктура [*sin.* gojrl, mazl, dolje; gut mazl, glik; situacje, konjunktur]
• a goldene/gute maroxe залатая/добрая доля
• a gute maroxe шчасьлівы лёс
• a maroxe, vos er iz gekumen! шчасьце, што ён прыйшоў!
• a maroxe, vos ir... ваша шчасьце, што вы...
• aza maroxe hot er šojn такі ўжо ягоны лёс
• kape maxn di maroxe сапсаваць долю
• tapir di maroxe кідаць лёсы
• z'ilnetere maroxe zol af dir kumen! *kll.* каб табе ліхая доля сплялася!
• der jeicer-hore hot tomed di maroxe (an ojsred) *glxv.* спакуса мае заўсёды шчасьлівую долю
maróžene *f* [*r.* мороженое] марожанае, марозіва, лёды
marpe-lóšn [*s.* מרפא־לשון] "загойваньне языка"; размова
• af a marpe-lošn kumt a matnes-jad *šprxv.* за злыя языкі – аплявуха (язык і кія дапытаецца)
maršá(e/a)s=miršá(a)s *f*, -n [*s.* מרשעת(-ן) →rišes, rešas, (ha)roše] мэгера, фурыя, зьлюка, злосьніца, кепская, благая, дрэнная, злая жанчына [*sin.* šlexte un bejze froj]
• zi iz a maršas яна мае злы нораў
máršelek/máršelik/maršalek/maršalik *m*, -lkes [*p.* marszałek] маршалак, шут, блазен, штукар
• a vister maršelek няшчасны блазен/штукар
• a xolem iz vi a maršalik *šprxv.* сон як блазен
• draj menčn zingen far cores: a xazn, a betler un a maršalik *šprxv.* трое людзей сьпяваюць ад ліха: кантар, жабрак і маршалак (яны вымушаны сьпяваць) (ня ўсякі сьпіць, што храпіць, ня ўсякі вясёлы, што пяець)
maršírn (maršírt) [*d.* marschieren] маршаваць; **marš** *m*, -n марш
mart *m* [*r.* март] сакавік; **mártove(r)** сакавіцкі
martirer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Märtyrer] мучальнік, пакутнік; **martireráj** *f*, **martíreršaft** *f* пакута, пакутніцтва, мучэньне, мука
marudjen/marudžen zix (iber) [*p.* marudzić] марудзіць, кешкацца; **marudne(r)** марудны; **marudnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) маруда
marviex zajn* [*s.* מרו(ו)יח →revex, onrevexdiker] зарабіць, зарабляць, заслужыць, заслугоўваць, вызыскваць, выгад(в)аць [*sin.* fardinen, profitirn]
marvixer=marevixer *m*, -s [*s.* מרוויחער(-ס)] "здабывальнік"; *argo* злодзей-кішэньнік; гандляр крадзеным
marx *m*, -n [*d.* Mark, *mhd.* march] галаўны мозг, мазгі, глузды; **márxiker** мазгавы; **márxbejn** *m*, -er хрыбет; **márxknejčn** *pl. anat.* зьвіліны мозгу
• a kop on marx бязглуздая галава
• bizn marx fun di bejner да мозгу ў костках (ушчэнт)
marxec=merxec *n* [*s.* מרחץ] *argo* крадзеная бялізна; **márxecer=mérxecer** *m*, -s злодзей, які крадзе бялізну
marxek zajn* [*s.* מרחיק →roxek, misraxek, meraxek, merxek] выдаліць, выдаляць, адсунуць, адсоўваць [*sin.* dervajtern, oprukn]
marxev zajn* [*s.* מרחיב →raxves, (be)harxove] рас-, па|шырыць, рас-, па|шыраць, распаўсюдзіць, распаўсюджваць [*sin.* ojsbrejtern]
(mar)xežvn *m* [*s.* (מר)חשו(ו)ן] хэшван, другі месяц гэбрэйскага календару (кастрычнік-лістапад)
mas *m*, *pl.* misim [*s.* (מס-)ים] падатак, выплат, збор, кантрыбуцыя, узнос, унёсак [*sin.* štajer, opcol, kontribucje]
masber zajn* [*s.* מסביר →(bal-)svore, hasbore] (вы)тлумачыць, аб'ясьніць, аб'ясьняць, да(ва)ць зразумець [*sin.* derklern, gebn cu farštejn]
• me darf frier rext cekajen un eršt nox dem masber zajn, gebn cu farštejn, balajxtn (Š.-A.) трэба найперш ладна разжаваць і спачатку яшчэ патлумачыць, давесьці да разуменьня, высьветліць
mase [*s.* מסעי] "вандраваньні, блуканьні" (назоў 43-га разьдзелу Торы) (Лік. 33–36) [*sin.* ciungen]
mase *f*, *pl.* masoes [*s.* משא(-ות)] цяжар, груз, ноша, вага [*sin.* last, vog]; **máse-auto/-ojto** *m*, -s грузавік; **máse-ban** *f*, -en таварны цягнік; **máse-fur** *f*, -n фургон
• ejn mase vegt ariber di andere *šprxv.* адзін цяжар пераважыць іншыя (праз адно ліха забудзешся на іншыя)
• cores iz di šverste mase *šprxv.* ліха – найвялікшы цяжар
mase *f*, -sn/-s [*d.* Masse] маса; **máseve(r)**, **másnhafter** масавы; **másevdikajt** *f* масавасьць; **masírn** (masírt) зьбіраць у кучу, масіраваць; **másnvajz** *adv.* масамі; **másngebrojx** *m* масавае спажываньне, ужываньне; **másnmenč** *m* чалавек з натоўпу; **másnmord** *m* масавае забойства, зьнішчэньне, вынішчэньне
maseg/masig zajn* [*s.* משיג] (з)разумець, успрыняць, успрымаць, а(б)хапіць, а(б)хопліваць (розумам), спасьцігнуць, спасьцігаць, усьвядоміць, усьведамляць [*sin.* banemen, farštejn, tojfes zajn]
maseg-gvúl zajn* [*s.* מסיג־/משיג־גבול] "па-за мяжой"; захапіць, захопваць, захапляць (кавалак суседзкай зямлі, чужое); пранікнуць, пранікаць (на чужую тэрыторыю) [*sin.* ahinterrukn di grenec]
mase-kvéjde *f* [*s.* משא־כבדה] цяжкая ноша, цяжар [*sin.* švere last]
masemátn *m*, -s [*s.* משא־(ו)מתן(-ס)] справа, зьдзелка, гешэфт; перамовы; адносіны, зносіны, кантакт [*sin.* gešeft; farhandlung; kontakt, baciung]
• a šejner masematn выдатная справа
• der bester masematn iz mit got *šprxv.* лепш за ўсё мець справы з богам (бог што абяцае, то й датрымае)
masepónem *m* [*s.* משא־פנים] судовая прыязнасьць да аднаго з бакоў, аднабокасьць, партыйнасьць [*sin.* ejnzajtikajt, partejiškajt]
maser *m* [*s.* מסר →moser, mesire, mojser, muser, far-, on|masern, ojsmusern], **masirnik** *m*, -es [*s.* -מסיר] даносчык, даказчык, паклёпнік, пляткар, каверзьнік, намоўнік, жыгун, мантач, абвінаваўца, скаржнік; шантажыст [*sin.* denunciant, ojsgeber, cutroger, farkloger; šantažist]; **másern** (af) данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць (на кагосьці), (з)рабіць данос [*sin.* farklogn, ojsgebn, denuncirn]

• emecer hot zej gemasert нехта данёс на іх
• a maser hengt men ba der cung *šprxv.* жыгуна вешаюць за язык (здраду прымаюць, а здрадніка вешаюць)

masexes *n*, -n [*s.* (מ)מסכתא →mesexte, mesixte] *tlmd.* "малы"; адзін з "малых" трактатаў; *fig.* заблытаная гісторыя, доўгі разьдзел

maske *f*, -s [*d.* Maske, *p.* maska] маска
• aroprajsn* fun emecn di maske сарваць з кагосьці маску
• aropvarfn* fun zix di maske скінуць зь сябе маску

maskem/maskim [*s.* מסכים →haskome, muskem, beheskem, sxum] *int.* згода! даю згоду! прымаю! [*sin.* ajnštimik! ix štim cu! ix nem on!]; **maskim zajn*** (af, mit) быць згодным, па-, з|гадзіцца, па-, з|гаджацца [*sin.* ajnštimen, cuštimen]
• dos nit maskim zajn* (mit) нязгода
• maskim! добра! згода!
• nejn, ix bin nit maskim не, я ня згодны
• me ken bešum-ojfn (in kejn fal) nit maskim zajn ніяк нельга пагадзіцца
• švajgn hejst maskim zajn *glxv.* маўчаньне – знак згоды

maske(r) [*ukr.* масткий?] густы, вязкі

masker=mazker zajn* [*s.* מזכיר →zixrojnes, zikorn, zejxer, zxojr] на-, ус|помніць, на-, ус|памінаць, (у)з-, на|гад(в)аць [*sin.* dermonen]; **masker/mazker zajn* zix** 1. *xsd.* прыходзіць да рэбэ за блаславеньнем; 2. (far) рэкамэндавацца, нагадваць аб сабе; **masker-/mazker-nešómes zajn*** [*s.* נשמות] узгадваць нябожчыкаў, чытаць памінальныя малітвы

maskí *m*, *pl.* maskilim [*s.* (ים-)משכיל →haskole, sejxl] дасьведчаны, асьвечаны, адукаваны чалавек, (гэбрэйскі) асьветнік; прыхільнік асьветніцкага руху "haskole" [*sin.* ufgeklerter, gebildeter]; **maskílišer** асьветніцкі
• maskiliše tetikajt асьветніцкая дзейнасьць

maskone *f*, -s [*s.* (ות-)מסקנא] вынік, рэзультат, скутак, лягічная пасьлядоўнасьць [*sin.* ojsfir, logiše konsekvenc]

maskót *m*, -n [*d.* Maskott] талісман

maskuliner [*d.* Maskulinum] *gram.* мужчынскі (род)

masline *f*, -s [*ukr./r.* маслина] масьліна

máslinke/másljanke/mášljanke *f*, -s, **másljenice** *f*, -s [*ukr.* маслянка, *p.* maślanka] масьлёнка

Másl(j)enice *f* [*r.* Масленица] Масьленіца (сьвята)

masmed/masmid *m*, *pl.* masmidim [*s.* (ים-)מתמיד →hasmode], **masmide** *f*, -s [*s.* (ות-)מתמידה] старанны, руплівы, пільны вучань, чалавек [*sin.* flajsiker lerner]
• a šiler a masmid уседлівы/старанны вучань

masne zajn* [*s.* מתנה →(bi)tnaj, masne, getnaj, tane] (па)ставіць (як) умову (у якасьці ўмовы), абмежаваць, абмяжоўваць умовай [*sin.* šteln vi a bading, avekšteln a tnaj, zix ojsnemen]

másnice *f*, -s [*ukr.* масничка, *p.* maślnica] масьніца, (масла)бойка

Masóes Benjomen hašliši [*s.* מסעות בנימין השלישי] "Блуканьні Бэньяміна Трэцяга" (назоў апавіданьня) (M.M.-S.)

masped *m*, *pl.* maspidim [*s.* (ים-)מספד →hesped] чалавек, які гаворыць прамову на хаўтурах; **masped zajn*** спраўляць паніхіду, ладзіць хаўтуры; усхваляць нябожчыка

maspek zajn* [*s.* מספיק] быць дастатковым, хапіць, хапаць

masre zajn* [*s.* מתרה →tojre?] пера-, за-, а|сьцерагчы, пера-, за-, а|сьцерагаць (ад, супраць), папярэдзіць, папярэджваць, на-, ад-, за|каз(в)аць, да(ва)ць наказ, загад(в)аць [*sin.* vorenen, onzogn, farzogn]

masriex zajn* [*s.* מסריח →sarxen, sroxe] сьмярдзець [*sin.* štinken]

mast/masc/mašč=mazt *f*, -n [*ukr.* масть, *p.* maść] лекавая мазь

mast *m*, -n, **mastbojm** *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Mast] мачта

mast/masc *m/f*, -n [*ukr./r.* масть, *p.* maść] *kort.* масьць

masterskaje *f*, -s [*r.* мастерская] майстэрня
• a masterskajc af redlex! майстэрня на колах!

mastík(e) *f* [*ukr./r.* мастика, *p.* mastyka] мастыка

mastn zajn* [*s.* משטין →soln?] вініць, (аб)вінаваціць, абвінавачваць, цкаваць [*sin.* bašuldikn, hecn]

masxl zajn* [*s.* מתחיל →txiles, lexatxile, hasxole] (рас)пачаць, (рас)пачынаць

mašbie zajn* [*s.* משביע →švue] клясьціся, прысягаць [*sin.* bašvern]

mašehú *f* [*s.* משהו] нешта, штосьці, дробязь, драбяза, драбніца, маласьць, малеча [*sin.* epes, klejnikajt, a klejn bisl]

mašenik *m*, -es [*r.* мошенник] ашуканец, круцель, махляр; **mašenstve** *f* ашуканства, махлярства, круцельства

mašgiex *m*, *pl.* mašgixim [*s.* (ים-)משגיח] наглядач (за кошарам), дазорац, дазорнік, дазорчы, дазорны [*sin.* ufzeer, axtgeber]; **mašgiex zajn*** сачыць, а-, пад|сочваць, назіраць, на-, да|глядаць, спасьцерагаць, цікаваць, (у)пільнаваць [*sin.* lejgn axt, axtgebn, ufpasn, haltn an ojg, ophitn]

mašín *f*, -es/-en [*d.* Maschine] 1. машына; 2. **mašinke** *f*, -s пішучая машынка; **mašiníst** *m*, -n машыніст; **mašinístn** *f*, -s машыністка; **mašínove(r)** зроблены мэханічным чынам; **mašínbiks** *f*, -n кулямёт
• (iber)šrajbn*/(op)klapn af der mašin надрукаваць на пішучай машынцы

maškante=miškante *f* [*s.* משכנתא]
• maxn a maškante адлупцаваць, высечы, выджгаць, выдзяжыць [*sin.* opšmajsn]

maškare *f*, -s [*ukr.* машкара] 1. маска; замаскіраваны чалавек; 2. хітрасьць

maške *f*, *pl.* maškoes [*s.* (משקאות) משקה →sar-hamaškim] алькагольны напой, пітво
• glezl maške шклянка гарэлкі
• šteln maške (па)ставіць пляшку
• az me trinkt ■ sax maške, bakumt men a grojen kop un a rojte noz *glxv.* хто п'е шмат гарэлкі, у таго сівая галава і чырвоны нос
• Bešas der šadxn iz gekumen cu majn zejdn, /dem tatn mit der mamen a šidex rejdn, /hot men geredt un geredt, un s'iz gevorn ništ, /bizvanen di maške hot zix arajngemišt, /Culib der maške iz der šidex gešlosn, /der tate iz gevorn der mames xosn. (M. G-n) Калі сват прыйшоў да майго дзеда, каб абмеркаваць шлюб майго бацькі й маёй маці, яны гаварылі й гаварылі, але нічога ня ладзілася, пакуль не ўмяшалася гарэлка. Дзякучы гарэлцы быў заключаны шлюб, бацька стаў мамчыным жаніхом.
• Lomir nemen cu bislex maške, /genug šojn gisn trern! /Nemt że ale cu bislex vajn, /un lomir frejlex vern! *flksl.* Давайма па трошкі гарэлкі, даволі ўжо ліць сьлёзы! Хай кожны па трошкі выпʼе віна, і давайма будзем весяліцца!

maškn *m*, *pl.* maškones [*s.* (ות-)משכון →farmaškenen, bal-

maškn] рэч пад залог, заклад [*sin.* farzecte zax]; **máškn-cetl** *m*, -en *jur.* закладная
• af a maškn пад заклад/залог
• lebediker maškn заложнік, закладнік
• a maškn (di lecte por hojzn, dos lecte hemd, di lecte kapote) cu (zol men) farzecn/farkojfn, abi/nor/un a gvir/nogid (rajx) cu (zol men) zajn *glxv.* у залог (апошнія нагавіцы, апошнюю кашулю/капоту) закласьці/заставіць, абы быць багацеем (хоць дрыжу, але фасон дзяржу; на пузе шоўк, а ў пузе шчоўк)
• er kukt deruf vi a jid af a bejz maškn *glxv.* ён дзівіцца на гэта як жыд на злы заклад (сугнеем глядзіць, рубам паглядае, глядзіць як сыч)
• maškn bebejs – šolem bekešene *šprxv.* залог у хаце – мір у кішэні

mašlem zajn* [*s.* משלים →šolem?] 1. дада(ва)ць, дапоўніць, дапаўняць; 2. прыняць, прымаць, згадзіцца, згаджацца, прымірыцца, прымірацца (з думкай/абставінамі) [*sin.* dergancn; ajngejn, onnemen, šolem maxn]

mašleš zajn* (ba) [*s.* משליש →šalešudes, šoleš, šlišes, mešuleš] закласьці, закладаць, зьмясьціць, зьмяшчаць (грошы) у паручніка, адда(ва)ць трэцяму чалавеку [*sin.* ajnlejgn gelt baj a šoleš]

mašme [*s.* משמע] 1. *bndv.* лягічна, значыцца, выходзіць; з гэтага вынікае, гэта значыць [*sin.* logiš, gedrungen; fun dem iz gedrungen, hejst es]; 2. *f*, -s дачыненьне, прыналежнасьць

mašmoes [*s.* משמעות] 1. *adv.* мабыць, мусіць, мо(жа), напэўна, відаць, відавочна [*sin.* es zet/vajzt ojs az, es lejgt zix af sejxl]; 2. *n*, **mašmóesdikajt** *f* магчымасьць, імавернасьць
• mašmoes, ir hot šojn gehert? напэўна, вы ўжо гэта чулі?

mašpie zajn* (af) [*s.* משפיע →hašpoe] (па)ўзьдзейнічаць, (па)ўплываць, (з)рабіць уплыў [*sin.* (ba)virkn, baajnflusn]; **mašpíediker** уплывовы
• mašpie zajn* af emecn зрабіць уплыў на каго-небудзь

mašpl zajn* [*s.* משפיל →šofl, šifles, faršoflter] зьняважыць, зьневажаць, (па)крыўдзіць, абразіць, абражаць [*sin.* derniderikn, balejdikn]

maštáb *m*, -n [*p.* masztab] маштаб

maštn zajn* [*s.* משתין →haštone] мачыцца, бруіць, сцаць, пускаць мачу, бурыць [*sin.* urinirn, štonen, ščoxen]

mašve zajn* [*s.* משווה →mušve, šove-bešove] прыйсьці, прыходзіць да паразуменьня; перапрасіць, перапрашаць, памірыцца, пагадзіцца; кампэнсаваць [*sin.* ojsglajxn, iberbetn, brengen cu a šolem; fargitikn, kompensirn]

mašxes/mašxis *m*, *pl.* mašxisim [*s.* (ים-)משחית →balmašxis] шкоднік, зьнішчальнік, вынішчальнік, забойца; нячысьцік, д'ябал, чорт [*sin.* šediker, fartiliker, merder; tajvl]

mat *m* [*d.* Matt] мат (у шахах); **matn** ставіць мат
• gebn*/maxn emecn mat паставіць камусьці мат

matamim *pl.* [*s.* מטעמים →tam, umbatamter] смачныя стравы, смачная ежа, прысмакі, смаконікі [*sin.* gešmake esns, potraves, majxolim]

matbeje *f*, -s [*s.* (ות-)מטבע] манэта; *hum.* грошы
• a falše matbeje *fig.* няшчыры чалавек
• a grobe matbeje шмат грошай (як гразі/сьмецьця/мякіны/трасок/пяску)
• bacoln mit der ejgener matbeje плаціць той жа манэтай
• di andere zajt fun der matbeje адваротны бок мэдаля
• hobn* di matbeje мець звонкую манэту
• er hot di matbeje ён чалавек з грашыма
• a falše matbeje farlirt men nit *šprxv.* фальшывую манэту ня згубіш
• a klejne matbeje maxt men nit fun gold *šprxv.* дробная манэта ня робіцца з золата
• ver es hot di matbeje, hot di deje *šprxv.* хто мае грошы, той мае ўладу (хто дуж, той і пруж)

mate *f*, -s [*d.* Matte] саламяны подсьціл, подсьцілка, рагожа, цыноўка

mate *m* [*s.* מטה] *kbl.* кій Ма(й)сея

matef *m*, *pl.* matifim [*s.* (ים-)מטיף] казальнік, прапаведнік, прамоўца, красамоўца, аратар, дыктар [*sin.* prejdiker, redner]

matem zajn* [*s.* מטעים →tajmim] націснуць, націскаць, (з)рабіць націск, падкрэсьлі(ва)ць, акцэнтаваць [*sin.* batonen, akcentirn]

mate-máte/-móte [*s.* מטה־מטה] *adv.* уніз і ўніз, долу і долу, ніжэй і ніжэй [*sin.* arop un arop; *ant.* majle-majle]
• faln*/gejn* mate-mate падаць на самае дно, ушчэнт прагуляцца; усё страціць, згубіць

mater zajn* [*s.* מתיר →tojre?] абвяшчаць законнасьць адпаведна юдэйскім запаветам; дазволіць, дазваляць [*sin.* derlojbn; *ant.* asern]; **mater-dám zajn*** [*s.* דם־] абвяшчаць, што нехта можа быць забіты; пакідаць чыёсьці жыцьцё па-за аховай юдэйскімі законамі; **mater-néjder zajn*** [*s.* נדר־] вызваляць ад сьвятога абяцаньня, не трымаць дадзенага зароку

mat(e)rjál *m*, -n [*p.* materiał] матэрыял; **materjeler** [*d.* materiell] матэрыяльны; **mat(e)rje** *f*, -s 1. матэрыя; 2. *med.* гной

mátern [*d.* mattieren, martern] мучыць, катаваць, мардаваць; **mátern zix** мучыцца, мардавацца, пакутаваць; **mater** *m* высілак, праца; **máter(dik)er** змучаны, зморaны, стомлены, змардаваны, пакамечаны, памяты (аб твары); **matkajt** *f* стомленасьць, змучанасьць, зморанасьць, млявасьць, млоснасьць, зьнямога, змардаванасьць; **máterniš** *n*, -n мучэньне, мука, пакута, нягоды
• matern zix bam lejzn di ufgabe біцца над вырашэньнем задачы
• matern zix vi a roše af jener velt пакутаваць як злачынец у пекле
• matern zix vi farn tojt (vi der roše farn tojt, vi ba a šlextn tojt) мучыцца як (ліхадзей) перад сьмерцю (як рыба без вады)
• mi un mater(niš) праца і высілкі, цяжкая праца
• s'iz far mir a materniš гэта – пакута для мяне
• der emes lebt nit, der emes štarbt nit, der emes matert zix! праўда не жыве, праўда не памірае, праўда пакутуе!
• got lebt, un mir matern zix *glxv.* бог жыве, а мы пакутуем
• zolst zix azoj matern mitn tojt, vi ix mater zix! *kll.* каб ты пакутаваў паміраючы, як я пакутую жывучы!

mates [*s.* מטות] "плямёны" (назоў 42-га разьдзелу Торы) [*sin.* švotim]; **mates-(u)máse** [*s.* מסעי(ו)־] "плямёны і вандраваньні" (назоў 42-га і 43-га разьдзелаў Торы, якія чытаюцца разам у адну суботу) (Лік. 30:2–36)
• zej gejen in ejnem vi mates-umase яны добрыя неразлучныя сябры

Matesjohu [*s.* מתתיהו] Маттафія, імя бацькі макавеяў

mát(ev)er, **mátove(r)** [*d.* matt] матавы
• mat maxn заматаваць

matike=motike *f*. -s [*ukr*. мотика, *p*. motyka] матыка; **matíkeven** матычыць

matikim *pl*. →majtek *m* [*s*. (-ים)מעתיק] перапісчык; перакład(аль)нік, тлумач

matke *f*. -s [*ukr./r*.] матка (у жывёлаў); зводніца; **matke boske** *f* [*p*.] божая маці

matl-éjme zajn* (af) [*s*. מטיל־אימה] выклікаць, наганяць жах

matl(j)e *f*, -s [*v*.] мятлух, мятлушка, матылёк

matmen *m*, *pl*. -s/matmojnim [*s*. (-ים)מטמון →uſmatmenen] вялікая сума грошай, скарб, схаванае багацьце [*sin*. grojse sume gelt, ojcer, bahaltn farmegn]; **mátmenen** зьбіраць/запасіць грошы, багацьце

matn-beséjser *m* [*s*. מתן־בסתר →matone] патаемны падарунак, ананімная дапамога бедным (каб не выклікаць у іх сораму); 2. хабар; 3. удар ніжэй ад пояса [*sin*. bahaltn gešank; xabar, bakšiš, šojxed]; **matnes-bóser-vedóm** *f* [*s*. מתנת־בשר־ודם] дар, падарунак ад людзей (у процілегласьць боскай дапамозе), ахвяраваньне, міласьціна, падтрымка, дапамога [*sin*. gob fun menčn, nedove, untersticung]; **matnes-elojhím/-elojkím** *f* [*s*. ־אלוהים] божы дар, талент, талань [*sin*. gots gob, talant]; **matnes-jád** *f* [*s*. ־יד] 1. падарунак; 2. хабар; 3. удар, аплявуха [*sin*. gešank; xabar, unterkojf-gelt, bakšiš; klap, pač]; **matn-tójre** *m* [*s*. ־תורה] *mx*. уручэньне Торы гэбрэям на гары Сынай (Вых. 20–23); **matnes-xínem** *f* [*s*. ־חינם] бясплатная дапамога, падарунак, міласьціна [*sin*. umziste gob, nedove]

• krign* a matnes-jad атрымаць поўху

• kumen* nox matn-tojre спазьняцца, прыходзіць апошнім, пасьля ўсіх

• er iz gekumen šojn nox matn-tojre *glxv*. ён прыйшоў, калі ўжо Тору атрымалі (хто позна прыяжджае, той косьці агрызае; апошняму парасяці цыцка пад хвастом)

• s'iz nox far matn-tojre яшчэ рана каяцца

matnjá/matnje *f*, -s [*ukr*. матня, *p*. matnja] матня, груз; прыхаваныя грошы

matójv [*s*. מה־טוב] *adv*. напэўна/безумоўна добра [*sin*. gevis/avade gut]

• s'iz matojv тым лепей

matojve [*s*. מה־טובו] "як добра ёсьць" (першае слова і пачатак малітвы, якую чытаюць, уваходзячы раніцай у сынагогу); *fig*. пачатак, самае першае

matone *f*. -s [*s*. (-ות)מתנה →matn-, bematone] падарунак [*sin*. gešank, gob]

• a matone ledroše (a knape matone) малы падарунак

• a vertfule matone каштоўны падарунак

• gebn* matones leevjojnim [*s*. לאביונים] даваць бедным міласьціну

• haltn* in ejn gebn/šenken emecn matones балаваць кагонебудзь падарункамі

• x'hob es gekrogn als/far a matone я атрымаў гэта ў падарунак

• a gut vort iz a mol beser vi a matone *šprxv*. добрае слова часам лепшае за падарунак

• mit zabonges xapt men fejgelex, un mit matones – mejdelex *glxv*. сеткай ловяць птушак, а падарункамі – дзяўчат (птушак сільлём, а чалавека словам ловяць)

matpes/matfes=madfes/madpes *m*, *pl*. matpisim/matfisim [*s*. (-ים)מדפיס] друкар, выдавец [*sin*. druker, farleger]

matrác *m*, -n [*d*. Matratze, *p*. materac] матрац

matren=motren [?] *argo* квапіцца, галіцца

matrenise *f* [*s*. מטרוניתא] азначэньне для боскасьці/божаскасьці; боская праява/прысутнасьць [*sin*. śxine]

matriex zajn* [*s*. מטריח →tirxe] (па)турбаваць, (па)трывожыць, абцяжарыць, абцяжарваць (працай) [*sin*. bamien, betn arbetn, balestikn]

• antšuldikt (hot kejn faribl nit), vos ix bin ajx matriex даруйце, што я вас патурбаваў

• x'vel ajx nit matriex zajn я вас не патурбую

mátrikul *m*, -n [*d*. Matrikel] заліковая кніжка

matrone *f*, -s [*d*. Matrone] *pejor*. матрона

matrós/matróz *m*, -n [*d*. Matrose] матрос; **matroske** *f*, -s матроска

mature *f* [*d*. Matur] іспыт на атэстат сталасьці

matxe=madxe zajn* [*s*. מדחה →dojxe] адпіхнуць, адпіхаць, адагнаць, адганяць ад сябе; адкласьці, адкладаць, адцягнуць, адцягваць [*sin*. opštojsn, optrajbn fun zix; oplejgn, opcien]

mavtiex=maftiex zajn* [*s*. מבטיח →betuex, bitoxn] (па)абяцаць, запэўніць, запэўняць

mavxn=mafxn zajn* [*s*. מבחין →bxine] адрозьні(ва)ць, разьлічыць, разьлічаць, давед(в)ацца розьніцу

maxbed zajn* [*s*. מכביד →kvad-, kvatpe, haxbode] (з)рабіць цяжкім, абцяжарыць, абцяжарваць, стварыць, ствараць цяжкасьці, ускласьці, ускладаць цяжар [*sin*. šverer maxn, balastikn, bašvern, aruflejgn a mase]

max(e)tejse=mejxe-téjse=mextejse [*s*. מהיכא־תיתי] *int*. хай будзе гэтак, па мне гэта можа быць, чаму не, цудоўна, добра, выдатна, бадай (што), мабыць, маўляў

maxetonim=mexutonim *pl*. →mexutn *m* [*s*. (-ים)מחותן →xasene, xosn, misxatn] сват; *hum*. сваяк, кроўны, родзіч; удзельнік, саўдзельнік, верхавод; **maxetónešaft=mexutóne(s)šaft/mexutónimšaft** *f* [*s*. (-נים/-ני)מחותנות] сватаньне, сватаўство, сваяцкасьць, сваяцтва, кроўнасьць; дачыненьне, блізкасьць, блізкія адносіны

maxine *f*, -s [*p*. machina] махіна

maxle *f*, -s [*s*. (-ות)מחלה →xalas, xojle] хвароба, немач, занядужаньне [*sin*. krankajt]

Maxles Bas-Nájme [*s*. מחלת בת־נעמה →Samoel] *folk*. адна з жонак Самоэла, якія лічацца маткамі ўсяе нячыстае сілы

maxljar *m*, -es, (-ke *f*, -s) [*p*. machlarz, *mhd*. mecheler] махляр, круцель

maxlojke *f*, -s, **maxlojkes** *f/n*, -n [*s*. (-ות)מחלוקה →xaluke, xilek, xejlek, mexulek, mexalek, somejex-bexelke, bal-maxlojkes] спрэчка, разгалосьсе, рознагалосьсе, нялад, нелады, разлад, нязгода, сварка, грызьня [*sin*. krigeraj, špareniš, rajseniš, cankeraj]; **maxlójkesdiker** сварлівы

• a langonike maxlojkes даўнейшая сварка

• a štikl maxlojkes сварка, лаянка

• arojsrufn*/onmaxn (gojrem zajn*) a maxlojkes (cvišn) пасварыць, выклікаць сварку

• firn a maxlojkes cvišn zix сварыцца

• a maxlojkes iz vi a fajer *glxv*. разлад як агонь

maxmec zajn* [*s*. מחמיץ →xomec, nisxamec, xšaš-xomec, mesires-xomec] "скісаць"; спазьніцца, спазьняцца, прапусьціць, прапускаць, абмінуць, абмінаць [*sin*. farzojern; faršpetikn, durxlozn, farfeln]

maxmedaner *m*, (-n *f*, -s) [*s*. -מחמד] магамэтанін, мусуль-

манін; **maxmedánišer** магамэтанскі, мусульманскі, басурманскі [*sin.* musulmenišer, islamišer]; **maxmedánertum** *n* магамэтанства, мусульманства

maxmer *m*, *pl.* maxmirim [*s.* (מחמיר-(ים →xumre] "строгі"; рабін, які мае схільнасьць да строгага вырашэньня спрэчных пытаньняў; строгі тлумач законаў [*sin.* harbmaxer; *ant.* mejkl]; **maxmer zajn*** быць строгім, строга падыходзіць да вырашэньня пытаньняў; **maxmírišer** строгі; прыдзірлівы, дробязны

maxmes [*s.* מחמת] *prep./bndv.* з прычыны, з-за, праз(ь); бо, таму што [*sin.* iber, culib; vajl]

• dos iz nit maxmes a nojtvendikajt гэта не зьяўляецца неабходнасьцю

• maxmes dem, vos... з прычыны таго (таму), што...

• maxmes dojxek/mangl in cajt за недахопам часу, з-за недахопу часу

• maxmes ufregung hot ba im gecitert di štim з-за хваляваньня ў яго дрыжэў голас

maxn (mit) [*ukr.* махати, *p.* machać] махаць: **max** *m*, -n, **máxgebung** *f*, -en (уз)мах; **a max ton*/gebn*** (mit) (уз)махнуць

• a max ton* mit der hant (af) махнуць рукой (на)

• mit ejn max адным махам

• maxn mitn ek віляць хвастом

• maxn mit di fliglen махаць крыламі

• maxn mit di lipn варушыць вуснамі

• maxn mit di zajtn курчыцца ад болю; цяжка працаваць

maxn [*d.* machen] 1. (з)рабіць, стварыць, ствараць; 2. (с)казаць; 3. мецца; 4. *n* рыхтаваньне, гатаваньне; **maxn zix** 1. зрабіцца, з-, на|дарыцца, здарацца; 2. прыкінуцца, прыкідацца; **maxer** *m*, -s, (-ke/-te *f*, -s) 1. дзеяч, верхавод; 2. махляр; **maxeráj** *f*, -en махінацыя; **maxerajke** *f*, -s *hum./pejor.* штука, выкрут; махінацыя, фабрыкаваньне; **maxexc/maxexts** *n* барыш, чаявыя; **máxndik** *adv.* робячы, ствараючы

• a gancer maxer верхавод, заправіла

• bacoln farn maxn заплаціць за работу

• er maxt unter zix ён ходзіць пад сябе

• er maxt zix a harc ён супакойвае сябе

• es ken zix maxn гэта можа здарыцца

• es maxt zix так сабе, дармо, памалу, дзякуй богу (адказ на пытаньне: "vi es gejt ejnem?" як справы?)

• maxn a farmegn разбагацець

• maxn a lebn добра бавіць час

• maxn a tel (fun) папсаваць

• maxn a vajtn veg прайсьці/праехаць вялікі шлях

• maxn a veg даваць дарогу, расступацца

• maxn a švajg трымаць язык за зубамі

• maxn an ek (cu) скончыць

• maxn an onhejb (fun) рабіць пачатак, пачынаць

• maxn an onštel vi epes rexts, vi a gancer knaper строіць зь сябе важную асобу

• maxn cu gorništ y грош ня ставіць, грэбаваць, пагарджаць

• maxn cu ništ зьнішчаць; няславіць, ганьбаваць, ганіць; замяць (справу)

• maxn ejglex emecn строіць камусьці вочкі

• maxn emecn cum nar рабіць кагосьці дурнем

• maxn emecn esn рабіць/гатаваць камусьці есьці

• maxn grojse ojgn рабіць вялікія вочы

• maxn onšteln разыгрываць камэдыю

• maxn vi blote рабіць як гразь

• maxn vi in tog рабіць як удзень (добра; як для сябе)

• maxn zix kuraž куражыцца

• maxn zix nariš (cum nar) прыкінуцца дурнем, строіць дурня

• maxn zix nit zeendik рабіць не зьвяртаючы ўвагі

• maxn zix vi nit im mejnt men рабіць выгляд, быццам бы яго ня тычыцца

• maxt er (er maxt cu ir) ён кажа (ёй)

• s'hot zix gemaxt a ginstike gelegnhajt надарыўся зручны выпадак

• vi a zax maxt zix на ўсялякі выпадак

• vi maxt dos vort? як вымаўляецца гэтае слова?

• vi s'vet zix maxn на вытрымку

• Vos maxt er? – Er hot šojn opgemaxt!.. *vrtš.* Як ягоныя справы? – Ён ўжо памёр!

• vos maxt ir a xuc gezunt? *iron.* як справы апрача здароўя?

• Vos maxt ir? – Fun brojt štopkes! *hum.* Як вашыя справы? – Ад хлеба затычка! (так/нічога сабе!)

• Vos maxt men? – Me šmaxt! *hum.* Як там справы? – Мучаюцца! (*vrtš.* maxn – šmaxn)

• vos maxstu (maxt ir)? як маешся/маецеся? як справы?

maxne *f*, -s [*s.* (מחנה-(ות] група, групоўка; бок, які ваюе; атрад, полк, рота, армія; зграя, банда; лягер, сэктар [*sin.* grupe; polk, rote, armej; lager, cad, sektor]; **máxnesvajz** *adv.* натоўпам, гуртам, усе разам

• gance maxnes процьма, полчышча, гібель войска

maxnes-/maxnis-ójrex *m*, *pl.* maxnise-órxim, (-te *f*, -s) [*s.* (מכניס־אורח) מכניסי־אורחים →haxnose] хлебасол, гасьцінны чалавек (гаспадар) [*sin.* gastfrajndlexer menč, gastgeber]; **maxnes-ójrex zajn*** выказваць гасьціннасьць, да(ва)ць прытулак

maxnie zajn* [*s.* מכניע] абразіць, абражаць, зьняважыць, зьневажаць

maxójv *m*, -es [*s.* (מכאוב-(ות] боль, згрызота, смутак

• max-xojv iz ejn vejtog, max-xojves iz a sax vejtogn *šprxv.* адзін доўг – адзін боль, шмат даўгоў – шмат болю (*vrtš.* "max-xojv" – "maxojv")

maxorke *f* [*r.* махорка] махорка

maxrem zajn* [*s.* מחרים →xejrem, muxrem, ad-xorme] *rel.* адлучыць, адлучаць, (пра)клясьці, праклінаць [*sin.* faršeltn]; **maxrem-ójlem zajn*** [*s.* עולם־] разбураць сьвет [*sin.* ceštern a velt]

maxrev zajn* [*s.* מחריב →xorever, xurbn] разбурыць, разбураць, (з)руйнаваць, спустошыць, спусташаць [*sin.* cestern, farvistn]

maxrez zajn* [*s.* מכריז →kruz] за-, аб'|явіць, за-, аб'|яўляць, абвясьціць, абвяшчаць [*sin.* ojsrufn, proklamirn]; **maxrez-umojdíe zajn*** [*s.* ־זמודיע] за-, аб'|явіць, за-, аб'|яўляць, абвясьціць, абвяшчаць адкрыта [*sin.* ojsrufn un lozn visn, meldn efntlex]

maxrie zajn* [*s.* מכריע] 1. перапрасіць, перапрашаць; 2. вырашыць, вырашаць, пастанавіць, пастанаўляць [*sin.* iberbetn; antšejdn, decidirn]; **maxríediker** рашучы, вырашальны, пераканаўчы

maxšejf(t)e *f*, -s [*s.* (מכשפה-(ות →kišef, mexašef] вядзьмарка, чараўніца, чарадзейка; кепская, благая, дрэнная, паганая жанчына

• a gemaxte/gelernte maxšejfe iz erger fun a geborener (fun an emeser) навучаная вядзьмарка горш як прыроджаная

maxšer/maxšir *m*, -im [*s*. (-ים)מכשיר] прыстасаванне, прылада, начынне, інструмэнт, мэханізм, апарат [*sin*. gecajg, instrument, aparat]; **maxšer zajn* zix** рыхтавацца, вучыцца пэўнай працы [*sin*. zix cu grejtn, zix lernen cu a geviser arbet]

maxširin [*s*. מכשירין →kašres, košer, kšejrim, hexšer] *mšn*. назоў 8-га трактату 6-га разьдзелу (аб умовах, пры якіх ежа становіцца нячыстай у выпадку трапляньня на яе крыві, малака, расы, вады альбо алею)

maxšl zajn* [*s*. מכשיל →kšal-, mixšl, nixšl] рабіць перашкоду, ставіць палкі ў калёсы; садзейнічаць правалу, уводзіць у грэх [*sin*. šteln emecn a štrojxlung in veg; gojrem zajn emecns durxfal, maxn zindikn]

maxšove *f*, -s, *dim*. **maxšóvele** *n*, -x [*s*. (-ות)מחשבה →balmaxšoves, bemaxšove] думка, намер, развага, разважаньне, меркаваньне [*sin*. gedank, traxtung]; **maxšóvesn** *adv*. (па)між іншым, мімаходзь, мімаволі, дарэчы, да ладу, балазе [*sin*. farbajgejendik, agev]; **maxšove-róe** *f*, *pl*. maxšoves-róes [*s*. (-ות)רעה] кепская, благая, дрэнная думка [*sin*. šlexter gedank]; **maxšove-tójve** *f*, *pl*. maxšoves-tójves [*s*. (-ות)טובה] добрая думка [*sin*. guter gedank]; **maxšove-zóre** *f*, *pl*. maxšoves-zóres [*s*. (-ות)זרה] "чужая думка"; кепская/благая думка; задняя думка [*sin*. fremder gedank, šlexter gedank, hintergedank, zajtiker mejn]

- farzinken* in maxšoves паглыбіцца ў думкі
- in maxšove у думках/галаве (пра сябе)
- x'hob es/dos afile in der maxšove nit gehat я гэта і ў думках ня меў (у мяне гэтага нават і ў думках не было)

maxt *f*, -n [*d*. Macht] улада, моц, сіла; **máxtiker** магутны, моцны; **maxtgajc** *m*, **máxtgajcikajt** *f* уладалюбства; **máxtgajciker**, **máxtgiriker** уладалюбны, сквапны, прагны, хцівы да ўлады; **máxthober** *m*, -s, (-n *f*, -s), **máxthalter** *m*, -s, (-n *f*. -s) уладар, валадар; **máxt-forštejer** *pl*. улады, службовыя асобы; **máxtlozer** бясьсільны, нядужы; безуладны; **máxtlozikajt** *f* бясьсільле, нязмога, нядужасьць; **máxt-ibertretung** *f* (dos ibertretn di maxt) перавышэньне ўлады

- bakumen* di maxt in di hent трымаць уладу ў рукох
- di maxt fun di eltern бацькоўская ўлада
- hobn* maxt iber emecn мець уладу над кімсьці
- kumen* cu der maxt прыйсьці да ўлады
- štejn* ba der maxt знаходзіцца ва ўладзе

maxtejse=maxetejse=mejxe-téjse=mextejse[*s*.מהיכא־תיתי] *int*. хай будзе гэтак, па мне гэта можа быць, чаму не, цудоўна, добра, выдатна, бадай (што), мабыць

maxzek zajn* [*s*. מחזיק →xazak, xizek, (be)xazoke, mexazek, hizxazkes] дапамагчы, дапамагаць, падтрым(лів)аць [*sin*. unterštícn, unterhaltn]; **maxzek-tójve zajn*** [*s*. טובה־] быць удзячным, выказваць падзяку, рабіць ласку [*sin*. zajn dankbar, arojsvajzn dankšaft, gedenken a tojve]

maxzer *m/n*, *pl*. maxzojrim [*s*. (-ים)מחזור →xazore, xazern, xojzer, maxzir-] малітоўнік для сьвятаў: Рош-Гашона, Ём-Кіпур, Сукэс, Пэйсах і Швуэс

maxzir-/maxzer-lemútev zajn* [*s*. מחזיר־למוטב →xazore, xazern, xojzer, maxzer] вяртацца на добры шлях/лад [*sin*. umkern cum gutn]

maxzokes *pl*. [*s*. מחזקות] адносіны, зносіны, стасункі, справы; фокусы, капрызы, цяганіна, валакіта [*sin*. baciungen, gešeftn; opšlepenišn]

- maxn maxzokes mit emecn абдурваць кагосьці, гуляцца з кімсьці
- mit im vel ix kejn maxzokes nit maxn зь ім я ня буду ў жартачкі гуляць
- on iberike maxzokes бязь лішніх словаў
- on maxzokes! бяз фокусаў!

mazek/mazik *m*, *pl*. mazikim [*s*. (-ים)מזיק →cemazekn] "шкоднік"; свавольнік, пракуда, гарэзьнік, шалапут, балаўнік, дурасьлівец, шаляніца; чарцянё; спрытны, здатны, здольны чалавек [*sin*. šediker, šodn-maxer; grojser štifer; gešikter un feiker menč]; **mazek zajn*** (па)шкодзіць, (з)рабіць шкоду [*sin*. šedikn, brengen šodn, šatn]; **mázekn/mázikn** (па)шкодзіць, скалечыць, за-, зь|бі(ва)ць, разбурыць, разбураць, (з)руйнаваць [*sin*. šedikn, cešternn]

- a mexaje cu kukn, vi zej tancn, di mazikim! прыемна глядзець, як яны пляшуць, чэрці!
- er iz a mazik af hamcoes ён мастак на выдумкі
- zajn* a mazek af epes быць здатным, здольным на нешта
- a kac iz a mazek *glxv*. котка – пракуда
- Ix bin dox a mazik, a jingl gor a xvat, /punkt vi a kozak, mit jedn panibrat. /Jederer far mir citert on a šir, /ver es zet mix af der gas, /šrajt ojs bald af mir: /ot gejt Jankele, /dort štejt Jankele, /vajl er iz a jingele a guter, /jeder fregt, vos maxt er, vos tut er? /Vos iz Jankele? /Dos iz Jankele. /Jede mame vinčt acind, /az gerotn zol ir kind /zajn azoj vi Jankele. (B. R.) Я ж задзіра, зух-малец, як казак, з кожным за панібрата. Усе пра мяне турбуюцца, калі бачаць мяне на вуліцы, адразу ж крычаць на мяне: вось ідзе Янкеле, там стаіць Янкеле, таму што ён добры малец, кожны пытаецца, што ён робіць, чым заняты? Хто такі Янкеле? Янкель ёсьць Янкель. Кожная маці жадае, каб яе ўласны сын быў удалы як Янкеле.

mazepe *f*, -s [*ukr*. мазепа, *p*. mazepa] мазэпа, плюндра, лахудра, задрыпа, няхлюйка; *hum*. дурніца, дурнуля

mazer zajn* [*s*. מזהיר →zoher-, zehires, nizer] пера-, за-, а|сьцерагчы, пера-, за-, а|сьцерагаць [*sin*. vorenen]

mazker=masker zajn* [*s*. מזכיר →zixrojnes, zikorn, zejxer, zxojr] на-, ус|помніць, на-, ус|памінаць, (у)з-, на|гад(в)аць [*sin*. dermonen]

mazl *n*, *pl*. mazoles [*s*. (-ות)מזל →šlimazl, bal-mazl, lemazl] 1. плянэта; зорка; знак задыяку; 2. лёс, доля, талань; 3. шчасьце, удача, бласлаўленьне [*sin*. planet; štern; zodiakcejxn; gojrl; glik, broxe]; **mázldiker** 1. шчасьлівы; 2. *m* шчасьліўчык; **mázele** *n*, -x амулет; **mazl-bróxe** *f* [*s*. ברכה־] бласлаўленьне; шчасьце, дастатак, раскоша [*sin*. benčung; rajxkajt, grojs glik]; **mazl-bróxediker** шчасьлівы, шыкоўны, раскошны; **mázltov** *m*, -n [*s*. (-ן)טוב־] пажаданьне шчасьця, прывітаньне, віншаваньне [*sin*. bagrisung, glikvunč]; **mázltov**! *int*. шчасьлівага лёсу! шчасьця, шчасьлівай долі (вам/табе)!

- gebojrn vern* in a mazldiker šo нарадзіцца ў шчасьлівую гадзіну
- goišker/hintišer mazl гойскае/сабачае шчасьце
- mazldiker bilet шчасьлівы білет
- mit mazl zolstu/zolt ir lebn! шчасьця табе/вам!
- nit kejn jidišer mazl! не жыдоўскае шчасьце!
- opgebn* emecn mazltov жадаць камусьці шчасьця, павіншаваць кагосьці
- s'špilt im dos mazl шчасьце зь ім гуляе (яму шанцуе /фарціць)

• s'zol zajn cu/af mazl на шчасьце (даць/сказаць)
• a mazl vi a drong лёс як кол (у кіі два канцы і абодва б'юць)
• az dos mazl iz klejn, xoć zec dix un vejn *glxv.* як німа шчасьця, хоць садзіся і плач
• az me hot mazl, darf men kejn xoxem nit zajn *glxv.* шчасьліваму вялікі розум не патрэбны
• dem gutn mazl meg zi/er hobn! (mit mazl zolstu lebn!) каб яна/ён/ты шчасьлівая/шчасьлівы была/быў! шчасьця ёй/яму/табе!
• der mazl maxt klug, vajl der mazl maxt rajx *glxv.* шчасьце робіць разумным, таму што робіць багатым
• dos mazl hot hajzl *glxv.* шчасьце мае прытулак
• dos mazl lozt nit lang mit zix špiln *šprxv.* шчасьце не дазваляе з сабой доўга гуляць (шчасьце пераходам жыве; шчасьце як шкло: лёгка разьбіваецца)
• eltern kenen alc gebn zejere kinder, ober/nor nit kejn mazl *glxv.* бацькі могуць усё даць сваім дзецям, акрамя шчасьця
• majn mazl zolstu hobn! *klf.* а бадай табе маё шчасьце!
• mazl iz nit far alemen glajx *glxv.* шчасьце не для ўсіх роўна (хто панчэ, а хто зь дзецьмі гаруе; аднаму шчасьце рэчкаю плыве, а другі ў няшчасьці цэлы век жыве)
• on mazl zol men beser (zol der menč gor) nit gebojrn vern *prv.* без шчасьця лепей не нараджацца
• vos nuct mazl on broxe? *glxv.* чаго варта шчасьце без блаславеньня?
• vu šolem, dort iz mazl *glxv.* дзе мір, там і шчасьце
• x'vinč ajx lange mazldike jorn! жадаю вам доўгіх, шчасьлівых гадоў!
• (zol zajn) in ■ mazldiker šo! у шчасьлівую гадзіну!
• zol zajn mit mazl! будзь шчасьлівы!

mazl akrev [*s.* מזל עקרב] *astr.* Скарпіён (месяц хэшван) [*sin.* skorpion]; **mazl arje** [*s.* אריה] *astr.* Леў (месяц аў) [*sin.* lejb]; **mazl bsule** [*s.* בתולה] *astr.* Дзева/Панна (месяц элул) [*sin.* jungfroj]; **mazl deli** [*s.* דלי] *astr.* Вадалій (месяц шват) [*sin.* emer]; **mazl dogim** [*s.* דגים] *astr.* Рыбы (месяц адар) [*sin.* fiś]; **mazl gedi** [*s.* גדי] *astr.* Казярог (месяц тэвэт) [*sin.* šteinbok]; **mazl kašes** [*s.* קשת] *astr.* Стралец (месяц кіслэў) [*sin.* fajln-šiser]; **mazl majdem** [*s.* מאדים] *astr.* Марс; **mazl maznáim** [*s.* מאזנים] *astr.* Шалі (месяц тышры) [*sin.* vogšoln]; **mazl sartn** [*s.* סרטן] *astr.* Рак (месяц тамуз) [*sin.* rak]; **mazl tojmim** [*s.* תאומים] *astr.* Блізьняты (месяц сіван) [*sin.* cviling]; **mazl tole** [*s.* טלה] *astr.* Авен (месяц нісан) [*sin.* baran]; **mazl šor** [*s.* שור] *astr.* Цялец (месяц іяр) [*sin.* oks]

mazolje=mozolje *f.* -s мазоль; **mazoljen** мазоліць
• mazoljen umzist dem cung дарэмна мазоліць язык

mazrie *f* [?] салёны гурок

mazt=mast *f.* -n лекавая мазь

mazurke *f.* -s [*p.* mazurka] мазурка (танец)

maž *f* [*ukr./r.* мазь] мазь (для змазкі); **mažen** мазаць, пэцкаць; **mážnice/máznice** *f.* -s мазьніца

mažgiex *m., pl.* mažgixim [*s.* (-ים)משגיח →hažgoxe] апякун, папячыцель, наглядач, даглядач

me=men=m' [*d.* man] займеньнік, ужываецца замест дзейнікаў у неазначальным асабовым сказе
• me(n) zogt (m'zogt) кажуць
• "me!" iz a cig "мэ!" – гэта каза (кажуць, калі чалавек часта гаворыць "me" замест "men")

me-=mi- [*s.* -מ] *pref.* з(ь), ад; для, дзеля [*sin.* fun; culib]
• mea(h)ave дзеля любові

me=mo=ma [*s.* מה] *int.* што? як!?

me [*ukr./r.* ме, *p.* me] 1. *int.* мэ; 2. *m* мэканьне; **meken** [*d.* meckern] мэкаць (аб козах)

me! *int.* ну! нічога ня зробіш! тым горш!

meabed zajn* [*s.* מאבד →avejde] 1. зьвесьці, зводзіць; 2. выдаткаваць, выдаткоўваць, расходваць, збы(ва)ць [*sin.* umbrengen; ojsbrengen]; **meabed-ácme-ladáas** *m* [*s.* עצמו־לרעת] самазабойца, самагуб(ец) [*sin.* zelbstmerder]; **meabed-ácme-ladáas zajn* zix** чыніць самагубства; **meabed-mómen** [*s.* ממון־] расходваць, збы(ва)ць або згубіць (губляць) грошы

meágn zajn* [*s.* מעגן →agune] кінуць, кідаць жонку [*sin.* farlozn a vajb, iberlozn dos vajb an agune]

meá(h)ave [*s.* מאהבה →oj(h)ev-, (be)ahave] дзеля любові, палюбоўна, па згодзе [*sin.* culib libšaft]; **meá(h)aves-** [*s.* מאהבת־] ад любові, з прычыны любові да (каго/чаго); **meá(h)aves-mórtxe** [*s.* מרדכי־] "ад любові да Мардухая"; з прычыны любові/прыхільнасьці
• ton* epes ništ meahaves-mortxe nor mesines-homen (es iz nit azoj meahaves Mortxe, vi mesines Homen) не было б шчасьця, дык няшчасьце дапамагло

meajem zajn* [*s.* מאים →ejme] (на)палохаць, (на)пужаць, спудзіць, страшыць, пагражаць, грозіць [*sin.* onšrekn, strašen]

meajen zajn* (in) [*s.* מעי(י)ן →ain-beain, ejn(h)ore, ejnaim] заглянуць, заглядваць, (за)зірнуць; удум(в)ацца [*sin.* arajnkukn; zix arajnklern]

meakev zajn* [*s.* מעכב →ikev] затрым(лів)аць, перашкаджаць, замінаць, не дапусьціць, не дапускаць [*sin.* ophaltn, štern, ništ derlozn]; **meakev-hakríe zajn*** [*s.* הקריאה־] не дапускаць да чытаньня Торы ў сынагозе (каб штосьці выпатрабаваць)

meákl zajn* [*s.* מעכל →axile, baaxile, majxl] пераварыць, пераварваць (ежу) [*sin.* fardajen]

meanes zajn* [*s.* מאנס →ones] няволіць, пры-, з|мусіць, пры-, з|мушаць; згвалтаваць, гвалціць [*sin.* cvingen, nejten; fargvaldikn, šendn]

meaneš zajn* [*s.* מענש →majneš, ojneš, baronšin] (па)караць [*sin.* baštrofn]

mearbe kanfes-hoórec [*s.* מארבע כנפות־הארץ →arbe-] з чатырох канцоў краіны, адусюль [*sin.* fun umetum, fun di fir ekn fun land]; **mearbe pines-hoójlem** [*s.* פינות־העולם] з чатырох канцоў сьвету, адусюль

mearer zajn* [*s.* מערער] пратэставаць, упірацца, супрацівіцца, супраціўнічаць, за-, (су)пярэчыць, запярэчваць, спрачацца, сьпірацца, абвергнуць, абвяргаць, зьняпраўдзіць, зьняпраўджваць [*sin.* protestirn, opfregn, zix kegnšteln]

measef zajn* [*s.* מאסף →asife, misasef] (на)зьбіраць, (на)запасіць [*sin.* zamlen, cunojfnemen, onklajbn]; **measef-mómen zajn*** [*s.* ממון־] назьбіраць, назапасіць грошай (капітал) [*sin.* onzamlen gelt, onklajbn a kapital]

meavdes lexejres [*s.* מעבדות לחירות →eved, avojde, avdes] ад рабства да волі [*sin.* fun knextšaft cu frajhajt]

meaxed zajn* [*s.* מאחד →exod, Axad-, axdes, laxodim] аб'яднаць, аб'ядноўваць, злучыць, злучаць [*sin.* farejnikn]

meaxojre(j)-hapárged [*s.* מאחורי־הפרגוד] "з-за занавескі /фіранкі"; з-за кулісаў, з патаемных крыніц

mebl *n/pl.* [*d.* Möbel] мэбля; **meblirter** мэбляваны; **méblarbeter** *m* мэбляр; **meblírn** (meblirt) мэбляваць

mecaer zajn* [*s.* מצער →core, car, farcoreter] засмуціць, за-

смучаць; прычыніць/прычыняць боль; прынесьці/прыносіць пакуты [*sin.* farśafn lejdn, vej ton jenem]; **mecaer zajn* zix** (iber) сумаваць, смуткаваць, журыцца, пакутаваць [*sin.* lajdn, hobn harcvejtik, zix ergern]

mecamcem zajn* [*s.* מצמצם →(be)cimcem] абмежаваць, абмяжоўваць, агранічыць, агранічваць [*sin.* bagrenecn, cojmen]

mecaref zajn* (cu) [*s.* מצרף →cejref?] за-, у|лічыць, за-, у|лічваць, уключыць, уключаць, прыняць, прымаць у таварыства [*sin.* curexenen, arajnrexenen, arajnnemen in der gezelśaft]

• mecaref zajn* cum minjen лічыцца адным зь дзесяці ўдзельнікаў маленьня

mecice *f* [*s.* מציצה →bris] традыцыя высмактваць кроў у часе абразаньня

• draj micves krixn funem haldz arojs: a cu grojser afikojmen, a vinterdiker śaleśudes un di mecice fun a drajsikjerikn ger *śprxv.* тры рэчы становяцца колам у горле: завялікі кавалак мацы, трэцяя суботняя вячэра ўзімку і кроў пасьля абразаньня трыццацігадовага гоя

mecie *f*, -s [*s.* (מציאה(-ות →balmecies] "знаходка, знойдзеная рэч"; таннасьць, танная пакупка, тандэт [*sin.* (bilik) gefunene zax]; *iron.* рэч альбо чалавек, якім ганарацца альбо выхваляюцца без асаблівых падставаў

• handlen a mecie танна набыць, выдатна правесьці справу

• a grojse mecie! вялікая важнасьць! наўда вялікая!

• a mecie fun/far a ganev *glxv.* злодзей танна прадае

• a mecie – mit brojt cu esn таннасьць – з хлебам есьці

• a tajere mecie! вось дзіва!

• dos gance gelt gejt avek af mecies *glxv.* усе грошы пайшлі на тандэт (калі чалавек купляе непатрэбныя яму рэчы з прычыны іх таннасьці)

• s'iz a klejne mecie невялікая важнасьць; *fig.* тандэт

• ven frejt zix got? – az an oreman gefint a mecie un git es/zi ор калі радуецца бог? – калі бядняк знаходзіць танную рэч і аддае яе

mecies *n* [*s.* מציאות] быцьцё, існаваньне, экзыстэнцыя; сапраўднасьць, існае [*sin.* ekzistenc, dos zajn, di faranenkajt; virklexkajt, dos ekzistirndike]

mecoce *f*, -s [*s.* מצאצע] *iron.* удалая справа, цуд

mecojraas *n* [*s.* מצורעת →coraas, tazrie-mecojre] *med.* кароста, парша, праказа, лепра [*sin.* krec, lepre]; **mecojre** *m*, *pl.* mecojroim [*s.* (מצורע(-ים] пракажоны, хворы на праказу/лепру, шалудзівы, пархаты, паршывы, каросьлівы; назоў 28-га раздзелу Торы (Ляв. 14-15) [*sin.* kreciker, coraas-kranker, lepre-kranker]

• filerlej menčn zajnen glajx vi geśtorbn: an oreman, a mecojre, a blinder un a bezdjetnik *glxv.* мноства людзей нібыта мерцьвякі: бядуля, пракажоны, сьляпы і бязьдзетнік

Mecudes-Cíen [*s.* מצודת־ציון] "Крэпасьць Сіёну", **Mecudes-Dóvid** [*s.* דוד] "Крэпасьць Давіда"; папулярны камэнтар Торы Давіда Альтшулера (Галіцыя, XVIII ст.)

mečét *m*, -n [*p.* meczet] мячэць, мечэт

med *m* [*d.* Met] мёд (сьпіртны напой)

• cvej feser bir geefnt, a fas med, axuc flešer mit jain-soref (Prc.) дзьве адчыненыя бочкі піва, бочка мёду, апрача пляшак з гарэлкай

medabek zajn* zix [*s.* מדבק →dibek] 1. з-, спа|лучыць, з-, спа|лучаць, (аб')яднаць [*sin.* zix baheftn]; 2. усяліцца ў цела ў якасьці злога духа

medaber *m* [*s.* מדבר →dover-, divre-, dvar-, dvorim, diber, dabern, meduber] "той, хто гаворыць"; істота, якая размаўляе [*sin.* redndiker]

medakdek *m*, -im [*s.* (מדקדק(-ים →dikdek] дапытлівы, скрупулёзны чалавек; знавец (гэбрэйскай) граматыкі [*sin.* pinktlexer menč; gramatiker]; **medakdek zajn*** (**kexút-haséjre**) (af) [*s.* כחום־השערה] быць вельмі дакладным, пунктуальным

• me darf nit azojfil medakdek zajn ня трэба быць такім скрупулёзным, уедлівым (ня кожнае лыка ў страку)

medeske-ledéske [*p.* deska] *adv.* ад дошкі/коркі да дошкі/коркі

• lejenen a bux medeske-ledeske чытаць кнігу ад коркі да коркі

medie=mojdie zajn* [*s.* מודיע →jedie, jadn, jedeje, hojdoe] аб-, апа|вясьціць, аб-, апа|вяшчаць, паведаміць, паведамляць, асьведамляць, інфармаваць; **medoe=mojdoe** *f*, -s [*s.* (מודעה(-ות] паведамленьне, абвяшчэньне, аб'ява; анонс, рэкляма

medine *f*, -s [*s.* (מדינה(-ות →limdines-hajam] зямля, край, старана; дзяржава, краіна [*sin.* land; meluxe]; **medínešaft** *f* дзяржаўнасьць; **Medines-Jisróel** *f* [*s.* מדינת־ישראל] дзяржава Ізраіль (створана ў 1948г.); **medíne-gejer** *m*, -s вандроўны бядняк, жабрак; **medíne-xoxem** *m*, *pl.* medíne-xaxomim [*s.* (חכם(-ים] мудрэц, слынны сваім розумам чалавек

• af/iber der medine як жабрак/валацуга

medliven/medljeven [*r.* медлить] марудзіць

médnice=mjédnice=mídnice *f*, -s [*p.* miednica] мядніца, мядзяная міс(к)а, таз

medreš *m*, *pl.* medrošim [*s.* (מדרש(-ים] адзін з жанраў сярод шэрагу камэнтараў Танаху, які складаецца з тэкставых тлумачэньняў, легендаў, прыпавесьцяў, створаных у талмудычныя і пасьляталмудычныя часы да X ст.

• er zogt lign vi der medreś ён хлусіць як легенда

meduber *m*, -s [*s.* (מדובר(-ם →dover-, divre-, dvar-, dvorim, diber, dabern, medaber] 1. размова, гутарка; 2. умова, умовіны, угавор, угода, дагавор [*sin.* śmues; opred, opmax]

• hobn* a meduber (mit) мець размову (з)

meejmes-jom-hadín [*s.* מאימת־יום־הדין →meajam, ejme] ад страху перад судным днём

meejver-łejám [*s.* מעבר־לים →ejver-] *adv.* на тым баку мора, з таго берага мора

• mitn ejgenem man meg men forn meejver-lejam *śprxv.* з уласным мужыком можна ехаць на край сьвету

meface zajn* [*s.* מפצה] перапрасіць, перапрашаць, адшкадаваць, адшкадоўваць, кампэнсаваць [*sin.* iberbetn, fargitikn, kompensirn]

mefajes zajn* [*s.* מפי'(ם] перапрасіць, перапрашаць; супакоіць, супакойваць [*sin.* iberbetn, baruikn]

mefálpl zajn* zix [*s.* מפלפל →pilpl, mefulpl] весьці хітрую вучоную дыскусію; капацца ў дробязях [*sin.* zix griblen in protim, śpaltn hor]

mefareš *m*, *pl.* meforšim [*s.* (מפרש(-ים →pejreš, befejreš, mefojrešer] камэнтатар, тлумач(альнік) Торы і Талмуду [*sin.* komentator, derklerer]; **mefareš zajn*** рас-, (вы)тлумачыць, разь-, аб'|ясьніць, разь-, аб'|ясьняць, да(ва)ць зразумець; **meforšim** *pl.* кнігі камэнтатараў Торы і Талмуду

mefarnes zajn* [*s.* מפרנס →parnose, balmefarnes] харчаваць, карміць, утрым(лів)аць, забясьпечыць, забясьпечваць [*sin.* śpajzn, ojshaltn, farzorgn]

mefarsem zajn* [*s.* מפרסם →pirsem, nisparsem, hamefursem]

апублікаваць, апублікоўваць; разьнесьці, раструбіць (чутку/пагалоску), папулярызаваць, (з)рабіць агульнавядомым [*sin.* publikirn, farefntlexn; bakant maxn, popularizirn]

mefate zajn* [*s.* מפתה] спакусіць, спакушаць, (з)вабіць, зваблiваць, зьвесьці, зводзіць, змусьціць, змушчаць; увесьці, уводзіць у спакусу/грэх [*sin.* farfirn, curedn cu zind]

Mefice-haskóle *pl.* [*s.* מפיצי־השכלה] "Распаўсюджвальнікі асьветы" (гэбрэйскае культурнае таварыства ў Расеі, 1863–1930 гг.); **Mefice-sfas-éjver** [*s.* ־שפת־עבר] "Распаўсюджвальнікі гэбрэйскай мовы", назоў шэрагу гэбрэісцкіх саюзаў (канец XIX-га – пачатак XX-га стст.)

mefójrešer [*s.* מפורש →mefareš, pejreš, befejreš] выразны, ясны, відавочны, яўны

mefúlpl *m, pl.* mefulpolim [*s.* מפולפל(-ים) →mefalpl, pilpl] пасьціпны вучоны, разумная галава [*sin.* šarfziniker lamdn, [illegible] kop]

mefunek *m, pl.* mefunokim, (-nice *f*, -s) [*s.* מפונק(-ים) →bal-[illegible] далікатны чалавек; расьпешчаны, раз-[illegible] вярэдлівы, пераборлівы чалавек, [illegible] [*sin.* gecertlter un ejdeler man, delikater [illegible] berklajber, nudnik]

[illegible] mefursem 1. *m, pl.* mefursomim [*s.* מפורסם(-ים) [illegible] **mefursemes** *f*, -n [*s.* (-ת(-ן)] славуты, вя-[illegible] 2. славуты, вядомы, папулярны [*sin.* ba-[illegible]]

megádl (cu) zajn* [*s.* מגדל →godle, gadles, gedule] выгадаваць, выгадоўваць, выхаваць, выхоўваць; дацягнуць, дацягваць [*sin.* ufhodeven, dercien]

- ejder me iz megadl a kind, vert men on dos gezunt *šprxv.* пакуль дзіця выгадуеш, здароўе згубіш (дзеці гадаваць, то век каратаць)
- ejder me iz megadl a klejn kind, ken men frier cen grojse oksn ufesn *šprxv.* каб малое дзіця выгадаваць, трэба ўперад дзесяць вялікіх валоў зьесьці
- kinder hobn iz šver, ober zej megadl cu zajn – nox mer *šprxv.* дзяцей раджаць цяжка, але гадаваць яшчэ цяжэй

megajer zajn* [*s.* מגייר →ger] схіляць да юдаізму; **megajer zajn* zix** станавіцца гэбрэям, схіляцца да юдаізму, прымаць юдаізм

megale zajn* [*s.* מגלה] ус-, рас|кры(ва)ць, расказ(в)аць [*sin.* ufdekn, ojszogn]; **megale-sód zajn*** [*s.* ־סוד] раскрыць таямніцу; **megale-tmírn** *m* [*s.* ־טמירין] чалавек, які ўскрывае забароненыя рэчы, нешта патаемнае, сакрэты; назоў гэбрэйскай і ідышнай антыхасыдзкай сатыры М. Я. Пэрла (Галіцыя, 1778–1839)

megamgem zajn* [*s.* מגמגם] заікацца, мямліць, мармытаць [*sin.* štamlen]

- er iz megamgem mitn lošn (Prc.) ён заікасты

megareš zajn* [*s.* מגרש →goreš, gruše, gejreš] выганяць

megazem zajn* [*s.* מגזם →guzme, balmegazem] перавялічыць, перавялічваць, перабольшыць, перабольшваць [*sin.* ibertrajbn]

- megazem zajn* emecns fardinstn перабольшваць нечыя заслугі

mege(ge)=šmegege=migege *m/f*, -s [?] прастак, прасьцеча, прастэча, ёлуп(ень); заіка

mégener *pl.* →mogn *m*, -s, *dim.* **mégele** *n*, -x страўнік; кіндзюк, трыбух

megile *f*, -s [*s.* מגילה(-ות)] пэргамінавы або папяровы скрутак (рукапіс на пэргаміне); доўгі ліст або дакумэнт [*sin.* rolke]; *fig.* доўгая і нудная гісторыя; *tnx.* адна зь пяці кнігаў ("di finf megiles"): "Šir-haširim", "Rus", "Ejxe", "Kojheles", "Ester"; *tlmd.* назоў 10-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб Пурыме); **Megiles(-Ester)** *f* [*s.* מגילת־אסתר] *tnx.* Кніга Эстэр; **Megiles-Ejxe** *f* [*s.* ־איכה] *tnx.* Кніга Плач Ярэміі; **Megiles-Rús** *f* [*s.* ־רות] *tnx.* Кніга Рут

- a gance/lange megile цэлая гісторыя
- me hert di megile, vi dem rov, dem rov, vi di megile – un bejde inejnem vi dem farajorikn šnej *glxv.* слухаюць сьвятое пісаньне як рабіна, рабіна ж – як сьвятое пісаньне, і абодвух разам – як леташні/лонскі сьнег (ня гнуцца й не вярнуцца; ня дбаць і не шманаць)
- mit dem fuln bojx cu der megile *hum.* з поўным пузам (не пасьціўшы) да сьвятога пісаньня (з брухам да шлюбу)

megn*=mogn* (er meg; gemégt) [*d.* mögen] магчы, мець правы, здолець, мець дазвол, жадаць; **méglexer=míglexer** магчымы, мажлівы; **méglexkajt=míglexkajt** *f*, -n магчымасьць, мажлівасьць

- af vifl s'vet nor meglex zajn наколькі будзе магчыма
- meglex, az mir veln blajbn магчыма, што мы застанемся
- ojb s'iz meglex калі магчыма
- s'iz kejnfals nit meglex німа ніякай магчымасьці, ні ў якім разе
- vi iz es meglex?! як гэта магчыма?!
- vi meg men azoj? як так можна?
- (vi) vajt meglex beser як мага лепей
- – Azoj vi se nit meglex a lejter šteln, /er zol cum himl štajgn, /azoj z'nit meglex fun hober-štroj /špinen vajse zajdn. *flksl.* – Як нельга паставіць лесьвіцу да самога неба, гэтак жа немагчыма з аўсянай саломы выткаць белы шоўк.
- ken men, meg men *glxv.* хто ведае, той можа
- mir megn dos bejde hobn/farmogn! каб мы абодва гэта мелі!
- rebe Mojše meg – Moško tor nit *šprxv.* што можна рэб Моўшу – нельга Мошку (што можна пану, то не Івану; што дазволена ваяводу, то не дазволена смуроду)

megúlgl vern* (in) [*s.* מגולגל →gilgl] 1. абярнуцца, абарачацца, ператварыцца, ператварацца, перавярнуцца, пераварочвацца (у казках); 2. быць выгнаным, пазбавіцца прытулку, перасяліцца, перасяляцца (у далёкае месца); 3. *kbl.* перасяліць, перасяляць (душу) ў другое цела [*sin.* farvandlt vern; farvoglt vern]

- megulgl zolstu vern in a henglajxter: ba tog zolstu hengen un ba naxt zolstu brenen! *kll.* каб ты пераўтварыўся ў ліхтар: удзень вісеў, а ўначы гарэў!

megune [*s.* מגונה] *adv.* брыдка, агідна, кепска, блага, дрэнна [*sin.* šendlex, mies, morališ opštojsndik]

megušem 1. *m*, -s/-m [*s.* מגושם(-ס/-ים) →(be)gašmies] просты, нехлямяжы, грубы, нязграбны чалавек; поўны, гладкі, мажны, грузны чалавек [*sin.* proster un fargrebter menč; balajbter menč]; 2. груба, тоўста, нязграбна; **megúšem(dik)er** грузны, цяжкаважны, нязграбны, каржакаваты, камлюкаваты, карчакаваты, нехлямяжы, грубы, тоўсты; бязгустоўны; матэрыяльны [*sin.* balajbter, diker; kerperlexer, fizišer, ništ eleganter]; **megúšemdikajt** *f* нязграбнасьць, нехлямяжасьць, грубасьць

mehader zajn* [*s.* מהדר →hider, hoder, mehuder] 1. нама-

гацца выканаць запавет як мага лепш; 2. заўважыць, заўважаць, прымеціць, прымячаць [*sin.* bamerkn, observirn]; **meháderdiker** наглядальны, назіральны, пільны

mehadrin-min-hamehádrin *pl.* [*s.* מהדרין־מן־המהדרין →lemehadrin, hadren] самыя патрабавальныя ў выкананьні запаветаў; людзі зь вельмі вялікімі запатрабаваньнямі

mehajem vohole [*s.* מהיום והלאה →jemej, jojme, jom, hajem] *adv.* ад сёньняшняга дня і далей [*sin.* fun hajnt on un vajter]

mehái-tájme [*s.* מהאי־טעמא] *adv.* паводле такой прычыны, паводле гэтага/гэнага/таго

mehalex *m*, -n [*s.* (ן-)מהלך →hilex, holex] працягласьць, адлегласьць, дыстанцыя, шлях [*sin.* distanc, veg]; **mehalex-rávˊ** *m* [*s.* רב־] вялікая адлегласьць

• aza vajter mehalex такая далечыня

• durxmaxn/opgejn* a hipšn mehalex адысьці на вялікую адлегласьць

• nit culozn* af a mehalex fun a harmatn-šos не падпускаць на гарматны стрэл

• fun cuzogn biz gebn iz a grojser mehalex *šprxv.* часта абяцаюць, але рэдка датрымаюць (абяцанкі-цацанкі, а дурню радасьць; чакалі, пачакалі, і пачаканкі зьелі; на слова – як стой, а па слове - пастой)

mehane zajn* (mit) [*s.* מהנה →hanoe, nehene] пацешыць, пацяшаць, (за)бавіць, (па)забаўляць, даваць здавальненьне [*sin.* faršafn fargenign, derfrejen, hanoe ton]

• mehane zajn* zix mit honik, mit trinken, mit rejxern ласавацца мёдам, піць паволі (смакаваць), курыць з асалодаю

mehapex zajn* [*s.* מהפך →hejpex, hofex, hefex] перавярнуць, пераварочваць (дагары карэньнем); ставіць наадварот, перастаўляць [*sin.* iberkern, šteln kapojr]

• di ejgene verter zogt ir, nor ir zajt mehapex dem sejder (Prc.) тыя ж самыя словы вы кажыце, але ўсё наадварот

mehires *n* [*s.* מהירות →bimhejre] спрытнасьць, ёмкасьць, хуткасьць [*sin.* flinkajt, gixkajt]

mehoxejl veád kolo [*s.* מהחל ועד כלה] ад пачатку да канца [*sin.* fun onhejb biz cum sof]

mehuder *m*, *pl.* mehudorim [*s.* (ים־)מהודר →hider, hoder, mehader] незвычайная, надзвычайна прыгожая рэч, рарытэт [*sin.* antik]; **mehúderdiker** незвычайны, надзвычай прыгожы

mehume *f*, -s [*s.* (ות־)מהומה] мітусьня, шум, сумятня, сумяціца, гармідар, перапалох, пярэпалах, перапуд, зьбянтэжанасьць, паніка [*sin.* umordenung, tuml, sumatoxe]; **mehúmenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) мяцежнік, бунтар, бунтаўнік

• onmaxn a mehume пера-, ус|пудзіць, перапалохаць, навесьці паніку

• a (bejze) mehume af dir/im! *kll.* (злое) ліха на цябе/яго!

• fun a klejner milxome vert a grojse mehume *šprxv.* з малой вайны вялікі перапалох

mehús *m*, -n [*s.* (ן-)מהות] прырода рэчаў, якасьць, сутнасьць, істотнасьць, падмурак, аснова [*sin.* natur fun a zax, kvalitet, vezn, iker, tox, tamcis]; **mehúsiker** уласьцівы, істотны

meikore [*s.* מעיקרא →(be)iker] ад самога пачатку

meile [*s.* מעילה] *tlmd.* назоў 8-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб нелегальным карыстаньні сьвятымі рэчамі)

meinjone-dejójme [*s.* מענינ־דיומא →injen; jom] аб штодзённых пытаньнях, на актульныя тэмы [*sin.* vegn togfrages, iber aktuele temes]

mejabem zajn* [*s.* מ'(י)בם →jibem; xalice] пасьля сьмерці брата ўзяць сабе за жонку братаву, якая ня мае дзяцей

mejaec zajn* zix [*s.* מ'(י)עץ →jojec, acosi, misjaec, (bal-)ejce] кансультавацца

mejaeš zajn* [*s.* מ'(י)אש →jieš, misjaeš, farjiester] расчараваць, расчароўваць [*sin.* antojšn]; **mejaeš zajn* zix** (in) расчаравацца, расчароўвацца, адчаяцца, адчайвацца; (с)траціць, страчваць, згубіць, губляць надзею, быць у роспачы

• šojn mejaeš zajn* zix in emecn паставіць на кімсьці крыж

• er hot zix mejaeš geven cu zen dem foter a lebedikn ён ужо адчаяўся ўбачыць бацьку жывога

mejased *m*, *pl.* mejazdim [*s.* (ים־)מ'(י)סד →jesod] заснавальнік, фундатар [*sin.* grinder, farlejger]; **mejased zajn*** заснаваць, засноўваць

mejašev zajn* zix (mit, az) [*s.* מ'(י)שב →jišev, mejušev, jojšev] абмеркаваць, абмяркоўваць, абдум(в)ацца; (па)радзіцца, (па)раіцца, атрым(лів)аць параду [*sin.* zix batraxtn, durxklern; zix baratn, zix haltn an ejce]

• zix gut mejašev zajn* добра абмеркаваць, абдумаць

mejater zajn* [*s.* מ'יתר →jiter] дарыць, дараваць [*sin.* šenken]

mejaxed zajn* zix (mit) [*s.* מ'(י)חד →joxed, jixed, bixides, misjaxed] адасобіць, адасабляць, адлучыць, адлучаць, аддзяліць, аддзяляць [*sin.* zix opzundern]

mejaxes zajn* zix (mit) [*s.* מ'(י)חס →jaxsn, jixes, mejaxes, mejuxes, misjaxes] быць зьвязаным з паважнай сям'ёй, паходзіць ад паважных людзей; трымацца арыстакратам, ганарыцца

mejcer *m* [*s.* מצר] мучыцель, кат, мардавальнік

• der jejcer iz a mejcer *šprxv.* хоць – горш за ката (дай душы волю, то сам будзеш у няволі)

mejdl *f/n*, -ex [*d.* Mädel] дзяўчына; **méjdele** *n*, -х дзяўчынка; **méjdlšer** дзявоцкі, дзявочы; **méjdlšaft** *f* дзявоцтва, дзявоцкасьць, дзявічнасьць, дзявочы стан; **méjdlvajz** *adv.* у дзявоцтве, у дзявочым стане; **méjdlnik** *m*, -es бабнік; **méjdl-hajtl** *n anat.* дзявочая балонка; **mejdn** *pl.* →mad=mojd *f*, -n дзеўка, дзяўчына, дзяўчо

• dos eršte mejdl varft men arajn in fajer *šprxv.* першае дзяўчо – у полымя (першыя шчаняты за плот выкідаюць; першыя каты за платы; першае цялятка – шчанятка)

meje 1. *f*, -s [*s.* (ות־)מאה] сотня, сторублёўка; грошы, багацьце; соты; 2. сто [*sin.* hundert; gelt, rajxkajt]; **mejedéje** *f* [*s.* רעה־] кіроўныя/уплывовыя колы

• "Švarce meje" "Чорная сотня" (назоў антысэміцкай арганізацыі ў царскай Расеі)

• ver es (der vos) hot di meje, (der) hot di deje (az es kumen di mejes, kumen di dejes) *glxv.* хто мае грошы, той мае ўладу (хто дуж, той і пруж)

mejen [*d.* mähen] касіць

me(je)r *m/f*, -n [*d.* Möhre] морква

Mejer Bal-(Ha)nés [*s.* מאיר בעל(ה)נס] Мэер Бал-Ганэс (II ст.); **Mejer Bal-(Ha)nés-puške** *f*, -s скрынка для збору міласьціны для бедных набожных навучэнцаў у Палестыне

méjerkepl=mójerkepl=májerkepl *n*, -ex, **m(ój)érkop** *m*, *pl.* -kep марская ракавіна; *zool.* чарапашына

mejgn zajn* (af) [*s.* מגן] абараніць, абараняць, ахоўваць

me(j)id zajn* [*s.* מעיד →ejd, ejdes] сьведчыць, а-, рас|павядаць, расказ(в)аць, за-, па-, сь|цьвердзіць, за-, па-, сь|цьвярджаць [*sin.* ejdes zogn, dercejln, baštetikn]

me(j)iz(-pónem) zajn* [*s.* (ים־)מעיז →azes] ня слухаць бацькоў, старэйшых паважных людзей; не паважаць

належным чынам; (су)праціўляцца, су-, с|працівіцца, упірацца, пярэчыць; нахабна, бессаромна сябе паводзіць [*sin.* viderśpenikn]

méjke(ne)n (gemejket/geméjknt) [*s.* נע)מקיא)] рваць, ваніта-ваць, бляваць [*sin.* brexn, opgebn dos gegesene]; **méjkeniš** *n*, **mejkexc** *n* блявоцьце, рвота, ваніты

mejkl *m*, *pl.* mekilim [*s.* (-ים)מקיל] "зьмякчальнік"; рабін, які мае схільнасьць да мяккага вырашэньня спрэчных пытаньняў, лібэральны тлумач законаў [*sin.* gringmaxer; *ant.* maxmer]; **mejkl zajn*** быць памяркоўным, лібэральным; **méjkldiker** памяркоўны, лібэральны

mejle [*s.* מילא →mimejle, bemejle] *int.* ну, (ня)хай, добра, зразумела; хай так і будзе, нічога, няважна, дармо [*sin.* nu, tarštejt zix: loz zajn, s'maxt ništ ojs]

mejlec/mejlic *m*, *pl.* melicim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)מליץ →melice, namlec] абаронца, адвакат, правазаступнік; прамоўца, [illegible]ца, аратар, дыктар, грыбун; родзіч-нябожчыка спадзяюцца, што ён будзе на тым сьвеце [illegible] для жывых [*sin.* fartejdiker, advokat; redner, [illegible]; **mejlic-jójšer** *m*, *pl.* -s/melice-jojšer, (-te *f*, -s) (far) [illegible] מליצי יושר)] адвокат, правазаступнік; анёл-заступнік перад боскім судом; *hum.* заступнік

[illegible] *pl.* meloxim [*s.* (-ים)מלך →malxes, malke, meluxe] цар, кароль [*sin.* kenig]; **mejlex-bekípe** *m* [illegible בכיפה] самаўладнік, самаўладца, самадзержац, дэспат [*sin.* alejnheršer, despot]; **méjlex-grajplex** *pl.* манныя крупы; **mejlex-malxe-hamlóxim** *m* [*s.* מלכי־המלכים] цар над усімі царамі, бог; **mejlex-Sabécke/-Sob(j)éski** Ян Сабескі (польскі ваявода і кароль) [→Sabecke]; **mejlex-xésed** *m* [*s.* חסד־] літасьцівы, міласьцівы цар, які ставіцца прыязна да гэбрэяў (адмыслова аб аўстрыйскім імпэратары Францы-Язэпе)

• a najer mejlex – naje gzejres *glxv.* новы цар – новыя законы (новы гаспадар – і новы парадак)

• af fir zaxn darf a menć betn: af gutn mejlex, af a gut(er) vajb, af a gut jor un af a gutn xolem (af a gutn xazn) *šprxv.* на чатыры рэчы павінен чалавек маліцца: на добрага цара, на добрую жонку, на добры год і на добры сон (на добрага кантара)

• azoj lang der alter mejlex lebt, hot der najer nit cu šafn *šprxv.* пакуль стары цар жыве, новы правоў ня мае

• velxer menć iz on dajges? – der mejlex fun kort *glxv.* хто пазбаўлены клопату? – кароль у картах

mejlex-évjen [*s.* מלך־אביון]

• mejlex-evjens giter азначэньне для шэрагу вельмі бедных мястэчак у раёне Любліна (Польшча)

méjmesn [*s.* ממית] за-, зь|бі(ва)ць, лупіць, мардаваць, (зь)нявечыць [*sin.* merderlex šlogn]

• flegt er mix šlogn, mejmesn af vos di velt štejt (M.M.-S.) ён мяне біў, зьбіваў на чым сьвет стаіць

mejn [*mhd.* mê] *adv.* больш, болей; **mej(n)stns=majstns**, **méjnstntejl** [*d.* meistens] *adv.* большай часткай, у большасьці

• cum mejnstn больш/часьцей за ўсё

mejnen (az) [*d.* meinen] думаць, лічыць, меркаваць, разважаць; **mejn** *m*, -en думка, намер, замер; **mejnung** *f*, -en думка, меркаваньне; **méjnung-faršejdnkajt/-faršejdnhajt** *f*, -n разгалосьсе, рознагалосьсе, нязгода; **méjnung-ojstojš** *m* абмен думкамі

• dos mejnt men mix гэта тычыцца мяне

• mit a mejn наўмысна

• vi mejnt ir? як вы лічыце?

• vi nit im mejnt men! як быццам яго ня тычыцца!

• zajn* ba/mit der mejnung (az) мець уласнае меркаваньне

• zajtiker mejn задняя думка

• az me mejnt, genart men zix *glxv.* хто разважае, той абдурвае сам сябе

• der, vos švajgt, mejnt ojx epes *glxv.* хто маўчыць, таксама нешта думае

• er mejnt, di gance velt iz zajne un majne a hor/brekl/kap nit ён лічыць, што ўвесь сьвет ягоны, а майго й валаска (маёй крошкі/капкі) німа

• kurc geredt un gut gemejnt коратка і зразумела

• nit alc vos me zogt mitn mojl, mejnt men mitn harcn *šprxv.* ня ўсё гаворыцца ад шчырага сэрца

• ver se filt zix, der mejnt zix *šprxv.* на злодзеі шапка гарыць (хто парася ўкраў, таму ў вушах вішчыць)

• vos er zogt, dos mejnt er nit, vos er mejnt, dos zogt er nit *glxv.* што ён кажа, тое ён ня думае, што ён думае, тое ён ня кажа

mej-ragláim *pl.* [*s.* מ־רגלים →raglaim] мача, сікі, сцулі, сцакі, брулі

mejre=majre=maare=meore *f*, -s [*s.* (-ות)מערה] 1. пячора, бярлог, логавішча, грот [*sin.* hejl, grote, natirlexe ojshojlung]; 2. надгробак, грабніца

mejse-mídber *pl.* [*s.* מתי־מידבר →mise, mejmesn] "памерлыя, зьмерлыя ў пустэльні"; гэбрэі, якіх Майсей перавёў цераз пустэльню; *fig.* адсталыя людзі [*sin.* opgeštanene menčn]; **mejsim** *pl.* →mes *m* [*s.* (-ים)מת] нябожчык; мярцьвяк, труп, падла; **méjsim-štibl** *n*, -ex трупярня

mejsiex-lefi-túme *m* [*s.* מסיח־לפי־תומו] чалавек, які наіўна нешта распавядае (без аніякай задняй думкі)

mejsis-umedíex *m* [*s.* מסית־ומדיח] 1. падбухторнік, спакусьнік; 2. спакуса, схільнасьць да благога, благое імкненьне [*sin.* onreder cu ton šlexts, hecer, farfirer; jejcer-hore]

mejsl=majs(t)l *n*, -ex [*d.* Meissel] разец; зубіла; долата

mejšev zajn* [*s.* משיב] адказ(в)аць [*sin.* entfern]; **mejšev-šólem zajn*** [*s.* שלום־] вітацца, адказ(в)аць на прывітаньне, пажадаць міру

mejtev/mejtiv zajn* (far) [*s.* מ(י)טיב →(le)tojve, tuve(j)-] 1. палепшыць, паляпшаць; 2. добра абыходзіцца, выказваць ласку [*sin.* farbesern, ojsglajxn: gut bahandlen, arojsvajzn gutskajt un genod]; **mejtev-xólem zajn*** [*s.* חלים־] вытлумачваць сон на добры лад

• mejtiv zajn* mit emecn патураць камусьці

mejušev [*s.* מיושב →jišev, jojšev-, mejašev] зь ясным розумам; абдумана, абачліва, разважліва [*sin.* baj di klore gedanken: badaxt, baklert]; **mejúševdiker** абдуманы, абачлівы, разважлівы; павольны, сталы, прысадзісты, станавіты, паважны, зважны, прыстойны (аб манерах/мове) [*sin.* badaxter, baklerter; gelasener, gezecter]; **mejúševdikajt** *f* абдуманасьць, абачлівасьць, разважлівасьць; годнасьць, сталасьць, паважнасьць

mejuxes *m*, *pl.* mejuxosim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)מיוחס →jaxsn, jixes, mejaxes, misjaxes], **mejuxeses** *f*, -n [*s.* (-ת)-] высакародная асоба (высакароднага паходжаньня); паважаны, шаноўны чалавек, які мае прывілеі [*sin.* privilegirter, ongezeener]; **mejúxesl** *n*, -ex любімчык, улюбёнец

• a mejuxes est ruxes *šprxv.* ганарлівец есьць трасцу (гонар

не дазваляе прыняць дапамогу) (гордую пыху бог зь неба сьпіха)
• an oremer mejuxes iz geblibn cu di šivre-luxes *glxv.* бедны арыстакрат застаўся з разьбітымі скрыжалямі

mejvn *m*, *pl.* mevinim, (-te *f*, -s) (af) [*s.* (-ים)מבין →mevines, kemuvn] знаўца, знавец, майстар, кампэтэнтны чалавек, экспэрт [*sin.* zaxkener, mumxe, ekspert]; **mejvn-belóšn zajn*** [*s.* בלשון] разумець мову (якой мы гаворым); быць хітруном; **mejvn-lóšn** *n* патаемная мова; **mejvn-kol-díber/-dóver zajn*** [*s.* כל־דיבור/־דבר] разумець кожнае слова (якое мы гаворым)
• zajn* a mejvn af epes быць вялікім знаўцам
• ejn nar iz a grojser mejvn afn cvejtn/andern адзін дурань разумнейшы за другога
• er iz a mejvn af a čad *glxv.* у яго губа не дурная (пракідкі /разьбітны чалавек)
• er iz mejvn vi a kac/xazer af hejvn *glxv.* ён такі знаўца як кот/сьвіньня ў дражджох (ведае курыную сісю, і тую ня ўсю; знаешся як сьвіньня па перцу, на саладзінах; знаеш ты курыныя цыцкі)
• zingen ken ix nit, ober a mejvn bin ix *glxv.* сьпяваць я не магу, але знаўца я вялікі

mejxe-téjse=mextejse=max(e)tejse [*s.* מהיכא־תיתי] *int.* хай будзе гэтак, па мне гэта можа быць, чаму не, цудоўна, добра, выдатна, бадай (што), мабыць [*sin.* zol zajn azoj, aderabe, far vos ništ, gut]

mejxeš *m*, *pl.* -n/mejxušim [*s.* (-ים/ן-)מ(י)חוש →balmejxeš] слабасьць, немач, кволасьць, боль; хворасьць, хвароба [*sin.* švaxkajt, vejtik; krankajt]

mejxn zajn* (**zix**) [*s.* מבין] падрыхтаваць, падрыхтоўваць, прыгатаваць, прыгатоўваць [*sin.* cugrejtn]

mek *m* [?] аплявуха

mekaber zajn* [*s.* מקבר →kabren, kejver, kvure, kojver] (па)хаваць (нябожчыка) [*sin.* bagrobn, baerdikn, bahaltn a geštorbenem]
• a šlexte xaver iz a guter mekaber *šprxv.* благі сябра – добры трунар

mekábl *m*, -im [*s.* (-ים)מקבל →kabole, (bal)mekubl] чалавек, які жыве з чужой дапамогі [*sin.* cdoke-nemer]; **mekábl zajn*** атрым(лів)аць, здабы(ва)ць, даста(ва)ць, прыдбаць; прыняць, прымаць [*sin.* derhaltn, krign, bakumen; onnemen]; **mekabl-beá(h)ave zajn*** [*s.* ־באהבה] прыняць, прымаць за ласку; **mekabl-kínjen zajn*** [*s.* ־קנין] зацьвярджаць дамову альбо кантракт, трымаючы за рагі хусту; заключаць першы шлюбны кантракт; **mekabl-náxes zajn*** [*s.* ־נחת] атрым(лів)аць асалоду, налюбавацца, нарадавацца [*sin.* hobn fargenign, onkveln]; **mekabl-pónem zajn*** [*s.* ־פנים] сустрэць, сустракаць (гасьцей), прыняць, прымаць (з пашанаю), ушанаваць, (пры)вітаць [*sin.* ufnemen, bagegenen a gast]; **mekabl-šábes zajn*** [*s.* ־שבת] радасна сустракаць надыход суботы, чытаць "lexu-neraneno"; **mekabl-tájneg zajn*** [*s.* ־תענוג] чэрпаць/атрымліваць асалоду/уцеху, адчуваць здавальненьне, мець шчасьце [*sin.* šepn fargenign, hanoe hobn, klajbn naxes]
• lomir ale inejnem dem tatn mekabl ponem zajn! давайма ўсе разам ушануем тату!
• der anderns jesurim iz lajxt mekabl-baahave cu zajn *šprxv.* чужому гору лёгка спачуваць (чужая скула нікому не баліць)
• es kumen mekabl-ponem zajn dem oreman – a kalter vint un a bejze hunt *glxv.* хто вітае бядулю – халодны вецер і злы сабака (як бедны ў дарогу, лык вецер у вочы)

mekacer *m*, *pl.* mekacrim [*s.* (-ים)מקצר →kicer] пісьменьнік або прамовец, які вызначаецца кароткасьцю; **mekacer zajn*** па-, у-, (с)караціць, па-, с|карочваць [*sin.* farkiren]; **mekacer-jómim(-vešónim) zajn*** [*s.* (־ימים(־ושנים] "скарочваць дні (і гады)"; (з)рабіць горкім, атруціць, атручваць жыцьцё
• mekacer zajn* emecn di jorn укарочваць/псаваць камусьці жыцьцё

mekadeš zajn* [*s.* מקדש →kodeš, makdeš] асьвяціць, асьвячаць; правесьці, праводзіць абрад надзяваньня пярсьцёнка маладой пад балдахінам; узяць/браць за жонку; **mekadeš-hašém zajn*** [*s.* ־השם] прысьвячаць боскаму імені, аддаваць жыцьцё за юдаізм
• mekadeš zajn* di levone праводзіць абрад "kideš-levone"

mekajem zajn* [*s.* מקיים →mekujem] правадзіць, правесьці, праводзіць (у жыцьцё), выканаць, выконваць, споўніць, спаўняць, трымаць слова, ажыцьцявіць, ажыцьцяўляць, зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць [*sin.* durxfirn, haltn vort; ojshaltn, derhaltn bajm lebn]; **mekajem-psák zajn*** [*s.* ־פסק] прывесьці, прыводзіць прыгавор у выкананьне, (па)караць; вы-, аб|лаяць [*sin.* baštrofn; ojszidlen]

mekamec zajn* [*s.* מקמץ →kamcn] скупіцца, эканоміць, шчадзіць, берагчы [*sin.* kargn, šporn]

mekane zajn* [*s.* מקנא →kine, miskane, bal-mekane] зайздросьціць, квапіцца [*sin.* glustn cu jenems, hobn kine, ništ farginen]
• me kon mekane zajn cukukndik зайздросна глядзець
• nit mekane cu zajn незайздросны
• a lage nit mekane cu zajn незайздросны стан
• af gute kinder meg men jenem mekane zajn *glxv.* можна зайздросьціць таму, у каго добрыя дзеці
• af majn štajgl bistu mir mekane, nu un af majn knextšaft? *glxv.* ты зайздросьціш маёй клетцы, ну а маёй няволі? (залатая клетка, а для птушкі – няволя)
• – Nemt zix cunojf, oj, ale majne podruges, /af dem glik, vos ir zajnt mir mekane geven, oj vej, /ober ject badojert ir dem sof fun majn libe, /viazoj ix bin geblibn elnt vi a štejn. *flksl.* – Ой, зьбірайцеся, усе мае сяброўкі, на тое шчасьце, якому вы зайздросьцілі, вой, а зараз сумуйце аб канцы майго каханьня, таму што я засталася адна як камень.
• ver es iz mir mekane (ver es fargint mir nit), zol alejn nit hobn! *kll.* хто мне зайдросьціць (дабра ня зычыць), хай сам ня мае!

mekapejex zajn* [*s.* מקפח] зьменшыць, зьмяншаць, занізіць, заніжаць плату; (па)крыўдзіць [*sin.* farklenern dem lojn, baavlen]

mekarev zajn* [*s.* מקרב →korev, krejves, krojve, mekurev, hiskarves] пры-, на|блізіць, пры-, на|бліжаць, прывабіць, прывабліваць, пратэжыраваць [*sin.* dernentern, cucien, proteźirn]

mekaše-/makše-léjled *f* [*s.* מקשה־לילד] (па)радзіха, у якой цяжкія роды

mekatreg *m*, *pl.* mekatrejgim [*s.* (-ים)מקטרג →katejger, kitreg] 1. абвінаваўца, скаржнік; 2. злы анёл, злы дух, сатана, шатан [*sin.* bašuldiker, farkloger; bejzer malex, sotn]; **mekatreg zajn*** (af) (на)скардзіцца, (аб)вінаваціць, абвінавачваць [*sin.* bašuldikn, farklogn, onklogn]

mékene *f* [*p.* mięķina] мякіна

mekex *m*, *pl.* mekoxim [*s.* (מכּח(-ים] кошт, цана [*sin.* prajz]; **mekex-tóes** *m* [*s.* טעות־] 1. закупка, якая была зроблена памылкова або падманам; 2. фальшывая цана, падманная рэч; 3. непаразуменьне; **mekex-umémker** *m* [*s.* ומכר־] купля, покуп, скупка і продаж, гандаль [*sin.* kojf un farkojf, handl]

• a gešvolener mekex уздутая/узвышаная цана

• az a sxojre ligt lang, fargest men dem mekex *šprxv.* калі тавар доўга ляжыць, забываецца ягоны кошт

• nar blajbt nar – un mekex blajbt mekex *šprxv.* дурань застаецца дурнем – цана застаецца цаной

• ver es hot nit kejn gelt in kešene, der zol kejn mekex nit fregn *šprxv.* калі німа грошай, німа чаго пытацца пра цану

mekilim *pl.* →mejkl *m* [*s.* (מקיל(-ים] "зьмякчальнік"; рабін, які мае схільнасьць да мяккага вырашэньня спрэчных пытаньняў, лібэральны тлумач законаў

mekler *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Makler] маклер; **mekleráj** *f/n* маклерства; **méklern** маклерстваваць

• bašert got a sojxer, šikt der ruex a mekler *šprxv.* бог дорыць гандляра, чорт пасылае маклера

mekn [*s.*?] касаваць, выціраць, вы-, за|крэсьліваць; **meker** *m*, -s гумка, сьцірка

mekojmes *pl.* 1. →mokem *m/n* [*s.* (מקום(-ות] *iron.* месца, паселішча, вёска, сяло, сяліба; стары горад (у Варшаве, Амстэрдаме і іншых гарадох); 2. раён, навакольле [*sin.* gegnt, svive]

mekojnen *m. pl.* mekónenim [*s.* (מקונן(-ים →kine] плакун, плаксун (хто аплаквае); майстар элегіяў, надмагільных прамоваў [*sin.* bavejner, bakloger, kines-zoger; elegje-šrajber]

mekór=moker *m*, *pl.* mekojrim [*s.* (מקור(-ים] крыніца, корань, месца паходжаньня, пачатак; **mekojrim** *pl.* пісьмовыя крыніцы

mekúbl *m*, *pl.* mekubolim [*s.* (מקובל(-ים →mekabl, kabole] кабаліст, гэбрэйскі містык [*sin.* kabalist, jidišer mistiker]

mekujem vern* [*s.* מקוים →kiem, mekajem] збы(ва)цца, ажыцьцявіцца, ажыцьцяўляцца, зьдзейсьніцца, зьдзяйсьняцца, споўніцца, спаўняцца, спраўдзіцца, спраўджвацца, выканацца, выконвацца, рэалізавацца [*sin.* derfilt vern, zix farvirklexn, zix realizirn]

• dos nevies iz mekujem gevorn прадказаньне спраўдзілася

• – Nu, majn kind, ject kum in šul mit, /got vet dir ales guts gebn, /zaj a guter, zaj a frumer, /vet dir gut zajn un vest lang lebn. /un mekujem iz gevorn /nor ejn tejl fun zejdns broxes, /lebn leb ix in jesurim, /x'vejs nit vemen af cu loxes. (J. J.) – Ну, маё дзіцятка, хадзем са мной у сынагогу, бог дае табе толькі дабро, будзь добрым, будзь набожным, і ў цябе будзе ўсё добра, і ты будзеш доўга жыць на сьвеце, але споўнілася толькі адна частка дзедавых бласлаўленьняў, я жыву ў пакутах, невядома ад чыіх праклёнаў.

mekurev *m*, *pl.* mekurovim [*s.* (מקורב(-ים →korev, krejves, krojve, mekarev, hiskarves] інтымны сябра, свой чалавек, прыбліжаная асоба; *xsd.* блізкі да рэбэ чалавек [*sin.* intimer frajnd, ejgener, noenter]

mel *f/n* [*d.* Mehl] мука; **meler** *m*, -s, **mel-sójxer** *m*, *pl.* -soxrim [*s.* (סוחר־(-ים] мучнік, гандляр мукою, лабазьнік; **mélener** мучны; **méliker** мучысты; **mélcuker** *m* цукровы пясок; **mélklej** *m* мучны клей; **mélkram** *f*, -en лабаз

• az di mojz iz zat, iz ir dos mel biter *glxv.* калі мыш сытая, то й мука ёй горкая

• fun dem mel vet kejn brojt nit zajn *glxv.* з гэтай мукі хлеба не сьпячэш

• hostu cugegebn mel, gib cu vaser *glxv.* дабавіў мукі, дабаў і вады

melamed *m*, *pl.* melamdim, (-ke *f*, -s) [*s.* (מלמד(-ים →lamdn, limed, lomdes, melumdes] мэламэд, рэлігійны настаўнік (у хедары); *fig.* нязграбны, недарэчны, бязглузды, неспрактыкаваны, нікчэмны чалавек, няўмека [*sin.* lerer in xejder; umgelumperter menč, umgeniter, batlen]; **melamdes** *n* [*s.* ות־] прафэсія або пасада мэламэда; выкладаньне, настаўніцтва, настаўнічаньне, настаўніцкая праца; **melámdišer** які тычыцца мэламэда; *iron.* бязглузды, неразумны, нязграбны; **melamed-xójve zajn*** (af) [*s.* חובה־] абвінаваціць, абвінавачваць; **melamed-zxús/-sxús zajn*** (af) [*s.* זכות־] абараніць, абараняць (словамі) [*sin.* fartejdikn, redn guts]

• du bist tomid melamed-zxus af im ты заўжды абараняеш яго

• ojszen* vi a melamed on a knelung/rebecn/tajtl/kančik выглядаць як мэламэд без навучаньня/жонкі/указкі/канчука

• a melamed blajbt a melamed *glxv.* настаўнік застаецца настаўнікам

• az ba a balegole falt der ferd, vert er a melamed *glxv.* калі ў балагулы здыхае конь, ён робіцца настаўнікам

• az der melamed krigt zix mit der/dem melamedke/vajb, iz az ox un vej (cu) di talmidim *glxv.* калі настаўнік сварыцца з жонкай, гора й вучням (паны б'юцца, а ў мужыкоў чубы трашчаць)

• es trogt im (es hot im getrogn/gexapt) vi der ruex dem melamed нясе яго як злы дух мэламэда (вельмі хутка)

• itlexer melamed iz ■ štik šlimazl(nik) *glxv.* кожны настаўнік – кавалак няўдачніка

• Vos štejstu lebn majn tir, /Avremele melamed? /Kum arajn cu mir, /Avremele melamed. *flksl.* Што ты стаіш каля маіх дзьвярэй, Аўрэмэлэ-настаўнік? Хадзі да мяне, Аўрэмэлэ-настаўнік.

melave *m*, *pl.* melavim [*s.* (מלוה(-ים →levaje] праваднік, павадыр, праважаты, удзельнік пахавальнай працэсіі [*sin.* baglejter]; **melave zajn*** удзельнічаць у пахавальнай працэсіі; **melave-málke** *m*, -s [*s.* (מלכה־(-ס] "праводзіны царыцы"; вячэра, якой адзначаюць канец суботы

melcn [*d.* mälzen] саладзіць; **melcer** *m*, -s саладоўнік; браварнік); **melceráj** *f*, -en саладоўня; браварня, бровар

meld(ev)n* (gemóldn/geméldt) (vegn) [*d.* melden, *p.* meldować] 1. за-, аб'|явіць, за-, аб'|яўляць, абвясьціць, абвяшчаць, рапартаваць, дакладваць; 2. *n* аб'яўленьне, абвяшчэньне; **meldn* zix** зьявіцца, зьяўляцца; **meldung** *f*, -en аб'ява, даклад, заява, паведамленьне

• derlangen a meldung падаць заяву

• meldn* vegn haskome абвясьціць аб згодзе

• meldn* milxome аб'явіць вайну

melec *m* [*d.* Mehlzucker] цукар-пясок

melex *m* [*s.* מלח →melixe] соль

melice *f*, -s [*s.* (מליצה(-ות →mamlec, balmelice, Hamejlic] 1. псэўдабіблейскі стыль у гэбрэйскай літаратуры ў XVIII–XIX стст.; рыторыка, прыгожыя словы, фразэрства, красамоўства; моўны трафарэт; 2. жанчына-абаронца, заступніца, красамоўца; **melicim** *pl.* →mejlec *m*

[*s.* (מליץ-)ים] абаронца; **melícišer, melícediker** высакамоўны, напышлівы, грувасткі (аб стылі); **melícedikajt** *f* высакамоўнасьць, напышлівасьць, грувасткасьць

meligne *f*, -s [?] капрыз, выбрык

melise *f* [*p.* melisa] *bot.* мяліса

melkn* (gemólkn) [*d.* melken] 1. даіць; 2. *n*, **melkeráj** *f*, -en, **melkung** *f* даеньне; **melk** *f*, -n малочная фэрма, малачарня; **mélkediker/mélkndiker** дойны; **mélkerke** *f*, -s, **mélkern** *f*, -s даярка; **mélkšefl** *n*, -ex даёнка

• a melkedike/melkndike behejme/ku дойная карова

• az a nar halt di ku far/ba di herner, ken zi a kluger melkn (ejner halt di ku ba di herner, un der anderer melkt zi) *glxv.* пакуль дурань трымае карову за рогі, разумны можа яе падаіць (пан карову за ногі дзержыць, а жыды дояць)

meln=moln* [*d.* malen] маляваць; **meler=moler** *m*, -s мастак, рысавальнік, маляр

m(e)lojcen=molojcen [*ukr.* молоти, *p.* młócić] малаціць

meloxe *f*, -s [*s.* (מלאכה-)ות →(ojs)gemeloxeter, balmeloxe] рамяство, работа, фах, прафэсія; уменьне, умельства, умеласьць; актыўнасьць, дзеяньне [*sin.* fax, arbet, profesje; tuexc, aktivitet]; **m(e)lóxe(ne)n** 1. вы-, пад|рабіць, вы-, пад|рабляць штучна, фальсыфікаваць, (з)варганіць, (с)халтурыць, (с)фальшывіць; 2. *vulg.* спраўляць натуральныя патрэбы [*sin.* ojsarbetn kinstlex, felšn, noxmaxn; ton dem cojrex, hobn dem mogn]; **meloxe-bzúje** *f*, *pl.* meloxes-bzújes [*s.* (בזויה-)ות] нягодная/нявартая прафэсія; кепскі/благі занятак [*sin.* umvirdiker fax, miese bašeftikung]

• (a) meloxe iz (a) meluxe, ober me hot nit kejn minut menuxe *glxv.* рамяство – царства, але німа ані хвіліны адпачынку (з рамяством дружыць – у жыцьці не тужыць)

• a meloxe iz a pancer far dem dales *šprxv.* рамяство – шчыт ад беднасьці (работа і корміць і поіць; вось на сьвеце як бывае: хто працуе, той і мае)

• a meloxe vegt nit op di plejces *šprxv.* рамяство плечы не адцягвае (рамяство піць-есьці ня просіць, а само корміць)

• a sax (fil) meloxes un vejnik broxes (in a sax meloxes zajnen vejnik broxes) *šprxv.* шмат уменьня, але бракуе блаславеньня

• an oreme meloxe iz ojx a meloxe *šprxv.* беднае рамяство – таксама рамяство

• az me hot in der hant a meloxe, kumt in štub arajn di broxe *šprxv.* хто валодае рамяством, у таго хата блаславёная (поўная хата)

• di meloxe darf men kenen *glxv.* трэба быць майстрам сваёй справы (справа майстра баіцца)

• di meloxe hot lib a trunk *glxv.* рамяство любіць выпіць (чым лепшы рамесьнік, тым горшы п'яніца; п'е як шавец)

• di šverste meloxe iz lejdik gejn *glxv.* найцяжэйшае рамяство – гультайнічаць (гультаю ўсё цяжка)

• dos iz zajn meloxe! гэта ягонае рамяство!

• fun ale meloxes hobn* kadoxes ад усяе працы мець толькі трасцу

• Lejg ix mir majn kepele /af majn švigers betele; /gejt majn šviger farbaj. /noxanand zi tut un šelt: /– Majn šnur iz kejn berje nit, /kejn meloxe tut zi nit! /Noxanand zi tut un šloft, /noxanand zi tut un poſt. *flksl.* Я кладу сваю галоўку на сьвякрухін ложак; мая сьвякроў праходіць побач, яна безупынна шле праклёны: – Мая нявестка ня спрытная, ніякай работы рабіць ня можа! Увесь час яна толькі сьпіць, увесь час яна толькі дрыхне.

• nit di meloxe šendt dem menčn, nor der menč šendt di meloxe *šprxv.* не рамяство ганьбіць чалавека, але чалавек рамяство

• ver es hot lib di meloxe, iz im lajxt di meloxe *glxv.* хто любіць рамяство, таму яно й лёгка даецца

meloxim *pl.* →mejlex *m* [*s.* (מלך-)ים] цар, кароль

melumed *m*, *pl.* melumodim [*s.* (מלומד-)ים →lamdn, lomdes, limed, melamed] (гэбрэйскі) вучоны, знавец, знаўца, адукаваны, асьвечаны чалавек [*sin.* gelernter, kener, vojlkenevdiker]; **melumedes** *f*, -n [*s.* (מלומדת-)ן] вучоная, адукаваная, асьвечаная жанчына [*sin.* gelernte, vojlkenevdike froj]; **melumdes** *n* [*s.* מלומדות] адукаванасьць, вучонасьць, асьвечанасьць, эрудыцыя [*sin.* gelerntkajt, erudicje]

melupn/melupm *m*, -s [*s.* (ם-)מלופן/מלאפום →nekude] кропка (дыякрытычны знак), якая ставіцца каля літары "vov" [*s.* וֹ] для азначэньня галоснай літары "u" ў ідышы; **melúpn-vov** *m*, -n [*s.* (ן-)וואוו] літара [*s.* וֹ]; **melúpn-kind** *n*, -er слабое/кволае дзіця/стварэньне; бездапаможны чалавек

• er iz nit kejn melupn-kind ён маху ня дасьць, ня схібіць

meluxe *f*, -s [*s.* (מלוכה-)ות →malxes, malke, mejlex] царства, каралеўства; трон; дзяржава; урад [*sin.* kenigrajx; amt fun a kenig, tron; štat, medine; regirung]; **melúxišer** дзяржаўны; **melúxešaft** *f*, **melúxiškajt** *f* дзяржаўнасьць; **melúxe-anštalt** *m*, -n дзяржаўная ўстанова; **melúxe-dinst** *m* дзяржаўная служба; **melúxe-man** *m*, *pl.* -lajt чалец дзяржаўнага ўраду; **melúxe-ojcer** *m* [*s.* אוצר], **melúxe-kase** *f* казна, дзяржаўны скарб; **melúxe-rext** *n* дзяржаўнае права; **melúxe-roš** *m*, -im [*s.* (ים-)ראש] кіраўнік дзяржавы; **melúxe-šul** *f*, -n дзяржаўная школа

• Az ix volt gehat dem kejsers ojcres /mit zajn gancer melixe (meluxe), /volt dos gorništ zajn ba mir nixe, /vi du bist ba mir nixe, /majn lixt, majn šajn, /az ix derze dix, /duxt zix mir, /di gance velt iz majn. /Šlof, majn kind, šlof, majn kind, /zolst mir ruen un zajn gezint (gezunt). (M. G-n) Калі б я мела царскі скарб разам з усім царствам, гэта не было б мне так міла, як міла мне ты, маё сьвятло, маё зьзяньне, калі я бачу цябе, мне здаецца, што ўвесь сьвет мне належыць. Сьпі, маё дзіцятка, хай будзе з табой супакой і здароўе.

mem=m *m/f*, -en [*s.* (ן-)ממם] 1. "мэм", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. *лічба* 40; **lange(r) mem** [*s.* ם] літара "m", якая пішацца напрыканцы слова

memaex zajn* [*s.* ממעך] сь-, расьціснуць, сь-, расьціскаць

memale zajn* [*s.* ממלא] 1. выканаць, выконваць, с-, да|поўніць, с-, да|паўняць, дада(ва)ць; 2. наградзіць, награджаць, узнагародзіць, узнагароджваць; здаволіць, здавальняць [*sin.* ojsfiln, dergancn; balojnen, bafridikn]; **memale-mókem** *m*, -s, (-te *f*, -s) [*s.* (ם-)מקום] намесьнік; чалавек, які заступае пасаду; пасьлядоўнік, пераемнік, спадкаемца [*sin.* štel-fartreter, noxfolger af an amt]; **memale-mókem zajn*** заступіць, заступаць, пераняць, пераймаць, быць намесьнікам [*sin.* fartretn]; **memale-mekójme** *m* [*s.* מקומו] *xsd.* намесьнік, прадстаўнік, пасьлядоўнік, пераемнік, спадкаемца [*sin.* jojreš]

memášl *m*, -im [*s.* (ים-)ממשל →lemošl, nimšl, opmošlen, mošl, mišle] байкапісец

memejle=mimejle [*s.* ממילא →(be)mejle] *adv.* само па сабе, усё роўна, так ці гэтак, такім чынам, натуральна, зразумела

memre *f*, -s [*s.* (מ'מרא-)ות] выраз з Талмуду; сказ, сэн-

тэнцыя, афарызм; заўвага, рэмарка, камэнтар [*sin.* talmudišer zog; zac, sentenc, aforizm; (nox)zogexc]

memšole *f*, -s [*s.* (ממשלה(-ות →mojšl] улада, моц, сіла; валадарства, уладарства, уладаньне, панаваньне, кіраваньне, урад [*sin.* maxt; heršaft, regirung]

• vos konstu maxn, az di memšole iber der velt (az onfirn mit der velt) iz fartrojt tojgenixcn? што зробіш, калі ў сьвеце пануюць нікчэмнасьці? (ніц ужо не парадзіш, калі погань моц узяла)

mem-tes šaare-túme *pl.* [*s.* מ"ט שערי־טומאה] "49 варотаў нечысьціні"; *kbl.* ступені маральнага падзеньня

memune *m, pl.* memunim (iber) [*s.* (ממונה(-ים] адказны чалавек, якому назначана нешта рабіць або кантраляваць; наглядач, дазорчы, дазорны [*sin.* ufzeer, farantvortlexer]

Memúxn [*s.* ממוכן] *tnx.* Мамухан (Эст. 1:16)

m[illegible]=m' [*d.* man] займеньнік, ужываецца замест дзейні[illegible] неазначальна-асабовым сказе

• [illegible]раць/кажуць...

• [illegible] men nit, un vos me vil, hot men nit *glxv.* што [illegible] хочаш, што хочаш, таго ня маеш

• [illegible] *s.* מנצח →nicoxn, nacxones] выйгра(ва)ць [illegible] перамагчы, перамагаць, пераадолець, [illegible]ць, здуж(в)аць [*sin.* gevinen in a kamf; bajku[illegible]nnemen]; **menacéjexdiker** пераможны

• [illegible] menacejex cu zajn* быць непераможным

menader zajn* [*s.* מנדר →nejder] урачыста абяцаць зрабіць грашовы ўклад/ўзнос; ахвяраваць грошы на рэлігійныя альбо дабрачынныя мэты

menadev *m, pl.* menadvim, (-te *f*, -s) [*s.* (מנדב(-ים →nadn, nadvn, nedan, nedove, nedunje] дабрадзей, спонсар, мэцэнат [*sin.* geltgeber]; **menadev zajn*** ахвяраваць (грошы) на дабрачынныя мэты

menaef zajn* [*s.* מנאף →nafke, nief, nojef] блудзіць, бахураваць, распусьнічаць

menágn *m*, -im [*s.* (מנגן(-ים →negine, nign, balmenagn] сьпявак; музыказнаўца [*sin.* zinger; muzik-kener]

• er iz a klejner menagn, er hot a kol fun a šlajen (Š.-A.) ён невялікі сьпявак, у яго голас як у ліна

mená(he)l *m, pl.* menalim [*s.* (מנהל(-ים] дырэктар, кіраўнік ешывы або іншай навучальнай установы [*sin.* direktor, onfirer]

menake zajn* [*s.* מנכה →nekome, nojkem?] ад-, вы|лічыць, ад-, вы|лічваць [*sin.* aroprexenen]

menaked zajn* [*s.* מנקד →menuked, nekude, niked] ставіць дыякрытычныя знакі (аб гэбрэйскім пісьме) [*sin.* bapintlen]

menaker *m, pl.* menakrim [*s.* (מנקר(-ים] чалавек, які трыбушыць, разьбірае забітую жывёлу (выразае зь мяса жылы) [*sin.* flejš-trejberer]

menarke *f*, -s [*p.* marynarka] марынарка

Menaše [*s.* מנשה →nexome] *tnx.* Мэнаша (адзін з двох сыноў Язэпа); назоў роду, які паходзіць ад Мэнашы

menašek zajn* [*s.* מנשק] абдымаць і цалаваць

menaške *f*, -s [*p.* menażka] жаўнерскі кацялок

Menaxem [*s.* מנחם] "суцяшальнік, вызваліцель, збавіцель"; *tnx.* Мэнахэм (імя Мэсіяша) [*sin.* ojslejzer, trejster]; **menaxem zajn*** (с)па-, (с)у|цешыць, (с)па-, (с)у|цяшаць [*sin.* trejstn]; **menaxem-óvl zajn*** [*s.* אבל־ →ovl; šive] прыходзіць да чалавека, які знаходзіцца ў жалобе аб памерлым, каб суцешыць; **menáxemov** [*s.* אב־ →ov] наймя для месяца ава (на гэты месяц прыпадае дзень посту "tišbov")

menažerje *f*, -s [*d.* Menagerie, *p.* menażeria] зьвярынец

menč *m*, -n (*ak./dat.* menč(n); *pos.* menčns), *dim.* **ménčele** *n*, -x [*d.* Mensch] чалавек; **ménčišer** чалавечы; **menčhajt** *f* чалавецтва; **ménčlexer** чалавеч(н)ы, людзкі; **ménčlexkajt** *f* чалавечнасьць; **menč(le)n zix** авалодваць сабой; **ménčn(-)freser** *m*, -s, (-ke *f*, -s) людаед; **ménčnhas** *m* чалавеканенавісьніцтва; **ménčnhaser** *m* чалавеканенавісьнік; **ménčnvirde** *f* чалавечая годнасьць

• a klejn menčele мелкая сошка, драбяза

• a menč darf a sax hobn? ці шмат чалавеку трэба?

• a štikl menč ладны чалавек

• alc afn zindikn menčn! усё на грэшнага чалавека!

• der min menč чалавечы род

• ix bin ojx a menč! я таксама чалавек!

• ken a menč ojsrexenen/visn? ці льга чалавека зьведаць? (ад чалавека ўсяго можна чакаць!)

• m'iz dox mer nit vi a menč! ня болей як чалавек!

• ojx mir a menč! вось дык чалавек!

• vern*/zajn* ojs menč разгубіцца, зьбянтэжыцца

• dortn, vu es zajnen ništo kejn menčn, bami zix alejn zajn (zaj xoč du; stare zix du zajn) a/der menč! нават у благім асяродзьдзі будзь хоць сам чалавекам!

• es un benč, un zaj a menč *glxv.* еж і бласлаўляй, і будзь чалавекам

• menč iz dox nit mer vi a menč *glxv.* чалавек усяго толькі чалавек

• mit vos far a menč me hot cu ton, aza vert men alejn *šprxv.* з кім павядзешся, ад таго і набярэшся

• ven es zol helfn got betn, volt men šojn (cu)gedungen menčn *glxv.* калі патрэбна дапамога прасіць аб нечым бога, лепш бы ўжо наняць людзей

• vos der menč tut zix amol alejn, veln/voltn im kejn cen sonim nit (ge)ton (nit gekont opton) *glxv.* што чалавек чыніць сам сабе, ня здолеюць яму ўчыніць дзесяць ворагаў (часам чалавек сам сабе найгоршы непрыяцель)

menčen [*p.* męczyć] мучыць

mendeveške=maldeveške *f*, -s [*p.* mędoweszka] мандавошка, вош

menéj-uvéj/menejbéj [*s.* מניה־וביה] *adv.* скора, хутка, борзда, шпарка, шыбка, швыдка, імгненна, тут жа, прама на месцы [*sin.* bald, glajx afn ort, in ejn ojgnblik]

• entfern menej-uvej адказаць трапна/удала

mener *pl.* →man *m, pl.* -en, *dim.* **mánele/mén(d)ele** *n*, -x муж(чына), мужык; чалавек; **ménele** *n*, -x, **mendl** *n*, -ex гаплік; **ménerišer**, **ménlexer** мужчынскі; **méneriš vern*** узмужнець; **méneriškajt** *f* узмужнеласьць; **ménišer** мужны; **ménlexkajt** *f* мужнасьць; **méneršaft** *f* людзі; **méneršer**, **menske(r)** чалавечы; **méner-šnajder** *m* мужчынскі кравец; **méneršvaxer** (сэксуальна) бясьсільны; **méneršvaxkajt** *f* бясьсільле (палавое), імпатэнцыя

• menele un vajbele (mendl un vajbl) гаплік і гафтачка

• menlexer min *gram.* мужчынскі род

menge *f*, -s [*d.* Menge] 1. мноства, многа, маса, безьліч, процьма, плойма; 2. рад, шарэнга, шэраг

menie *f*, -s [*s.* (מניעה(-ות →onmeniesdiker] загваздка, перашкода, замінка, затрымка, цяжкасьць, труднасьць [*sin.* šterung, ophalt, šverikajt]

• di menie iz blojz in epes затрымка толькі за чымсьці

• in undz vet kejn menie nit zajn за намі справа ня стане
• on menies бесьперашкодна
• ot dos iz dox di gance menie! у гэтым уся загваздка!

menojre *f*, -s [*s*. (מנורה(-ות] мэнора, сямісьвечнік; падсьвечнік, ліхтар, кандэлябар [*sin*. lajxter, (Xanuke-)lempl, kandelaber]; **Menojres-hamóer** *m* [*s*. מנורת־המאור] "Сьвяцільня/Сьветач" (кніга сэфардзкага мараліста Іцхака Абогава [*s*. יסחק אבוהב] (канец XIV ст.)

• Ša-ša, nor, xsidim, hert, /oj-oj, der rebe klert, /a naje zemerl, /oj, vet dos zajn git. /Ša-ša, der rebe zingt, /aj-aj, di kojse klingt, /ša-ša, di rebecn /zingt mit im mit. /Oj, di rebecn, /oj, iz dos a rebecn... /A tojrele, a bojrele, /zi šajnt, vi a menojrele, /oj, iz dos a rebecn, /aza jor af mir! *flksl*. Ша-ша, ціха, хасыды слухайце, ой-ой, рэбэ складае новы напеў, ой, гэта будзе нешта добрае. Ша-ша, рэбэ сьпявае, ай-ай, шклянкі зьвіняць, ша-ша, рабініха сьпявае разам зь ім. Ой, рабініха, ой, гэта рабініха... Торачка, божачка, яна зьзяе, як міноpачка, ой, гэта рабініха, каб я так жыў!

mente=mjente *f* [*p*. mięta] *bot*. мята

mente *m*, -s [*p*. mentę, menta, menda] *argo* мэнт, паліцэйскі, шпег

mentlik *m* [*p*. mętlik] безладзь, сумбур, блытаніна

• maxn emecn a mentlik *iron*. зрабіць ласку/паслугу
• er maxt got a mentlik *glxv*. ён лічыць, што робіць богу вялікую паслугу (сваёй набожнасьцю)

mentlik *m* [*d*. Mantel] палітончык, палітэчка

• rebe, tut ojs dem mentlik – er iz nit ajer *glxv*. рэбэ, здымеце палітэчка – яно ня вашае (кажуць, калі нехта карыстаецца чужой рэччу)

menuked [*s*. מנוקד →menaked, nekude, niked] напісана або надрукавана па-гэбрэйску з дыякрытычнымі знакамі [*sin*. bapintlt]

menuse *f*, -s [*s*. (מ(ע)נוסע(-ס] ялавічныя вантробы

menúvl *m*, *pl*. menuvolim, (-te *f*, -s) [*s*. מנוול/מנובל(-ים) →niblpe, nevole], **menuveles** *f*, -n [*s*. (ת(-ן)-] разбэшчаны, подлы, нізкі, агідны чалавек; паскуднік, плюгавец, агіднік, гарэзьнік, нягоднік, паганец, выpадак, нелюдзь [*sin*. fardorbener menč, paskudnjak, ojsvorf, gemejner un nidertrextiker man]; **menúvldiker** нягодны, паганы, гідкі, махлярскі, круцельскі, ашуканскі

menuxe *f* [*s*. מנוחה →bimenuxe] супакой, супачын, адпачынак, супакойнасьць [*sin*. (op)ru, ruikajt]

• ver es vert rajx fun gzejle un recixe, lebt nit in menuxe *šprxv*. хто разбагацеў на злачынствах і разбойствах, той спакойна жыць ня зможа (чужое ня тучыць, бо сумленьне мучыць; чужым дабром не забагацееш; злодзей сьпіць і дрыжыць)

menzúrl *n*, -ex, **menzurke** *f*, -s [*d*. Mensur, *p*. menzurka] мэнзурка

meójr exod/exed [*s*. מעור אחד] з аднае шкуры, з аднаго кавалка [*sin*. fun ejn fel, fun ejn štik]

• ale zajnen ba im meojr exod усе ў яго аднолькавыя

meore=mejre=majre=maare *f*, -s [*s*. (מ(ע)ערה(-ות] 1. пячора, бярлог, логавішча, грот [*sin*. hejl, grote, natirlexe ojshojlung]; 2. надгробак, грабніца; **meores-hamaxpéjle** [*s*. מערת־המכפלה] *mx*. грабніца патрыярхаў (пячора каля г. Хеўрона); **meores-pricim** *f* [*s*. פריצים] логавішча бандытаў, убежышча злачынцаў, зладзейскі прытон, хаза

meojrer zajn* [*s*. מעורר] (а)будзіць, абуджаць увагу, прыводзіць у прытомнасьць, стымуляваць, натхніць, натхняць [*sin*. vekn dem ufmerk, mintern, stimulirn, bagajstern]

mer=mejer *m/f*, -n, *dim*. **mérele** *n*, -x, **merl** *n*, -ex [*d*. Möhre] морква; **mérn-cimes** *m kul*. цымэс з моркві

• nor in xolem zajnen mern vi bern *glxv*. толькі ў сьне бывае морква як мядзьведзь

mer *m* [*mhd*. maere] (зь)вестка, навіна

• vos iz der mer? што новага? у чым справа?
• vos ken do zajn der mer? у чым тут пытаньне?

mer *n* [*d*. Meer] мора; **méršo(j)m** *m* марская пена; **méršojmiker** з марской пены

• ix lejen di hejlike, tajere verter, /mir hert zix a štime, "ix šver – /majn folk, du vest zajn, vi di štern in himl, /vi zamd afn breg funem mer..." (S. F.) я чытаю сьвятыя, дарагія словы, мне чуецца голас, "я прысягаю – мой народ, ты будзеш, як зоркі на небе, як пясок на беразе мора..."

merágl *m*, -im [*s*. (מרגל(-ים] шпіён, шпег, шпіг, сок [*sin*. špion, ojskuker, ojsšpirer]; **meraglim** *pl*. *tnx*. людзі, якіх Майсей паслаў агледзець зямлю Ханаан

meramez zajn* (af) [*s*. מרמז →remez] намякнуць, намякаць, рабіць намёкі; указ(в)аць [*sin*. ondajtn, onvinken, gebn oncuhern, vajzn durx a cejxn]

meraxek zajn* [*s*. מרחק →merxek, roxek, misraxek, marxek] вы, ад|даліць, вы-, ад|даляць [*sin*. dervajtern]

meraxem zajn* **(zix)** (af) [*s*. מרחם →raxmen, umberaxmonesdiker] зьлітавацца, зьмілавацца, (па)спачуваць, спагадаць [*sin*. zix derbaremen, krign mitlejd]; **meráxemdiker** літасьцівы, спагадлівы

mérbiker=mírbiker [*d*. mürbe] мяккі, рыхлы, друзлы

merc=marc *m*, -n [*d*. März] сакавік

mércešem/mérč(iš)em=mircešem=im-jirce-hašém=ai"h/aih"š *abr*. [*s*. אם־ירצה־השם=אי"ה/איה"ש] *adv*. па волі бога, калі бог пажадае, з божай дапамогай, калі ўсё будзе добра

merder *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d*. Mörder] забойца; **merderáj** *f*, -en забойства, злачынства, ліхадзейства; **mérderišer** разбойніцкі; **mérderiškajt** *f* зьверства, лютасьць; **mérderlexer** забойны, забойчы, страшэнны; **merdn*** (gemórdn) забі(ва)ць

merejne=mojrejne *m*, -s [*s*. (מורנו(-ס] "наш настаўнік"; вялікі вучоны, паважны чалавек, арыстакрат (часта *iron*.)

mer(er) [*d*. mehr] *adv*. больш, болей; **mérere** шмат якія; **mérerléj** некаторыя, усялякія; **merhajt** *f*, -n большасьць; **merste** большасьць; **merstn(s)**, **merstntejl** *adv*. у большасьці, самае вялікае; **mércol** *f*, -n *gram*. множны лік; **mérni(š)t** *adv./bndv*. толькі, адно, выключна; але; **mértrafiker** *lingv*. шматскладовы; **mer-véjnik(er)** больш-менш; **mérvert** *m/f* дадатковая вартасьць

• dajn fus zol dort mer nit zajn! каб там больш тваёй нагі не было!
• mer hob ix nit vos cucugebn больш я ня маю чаго дадаць
• mer oder vejniker больш ці менш
• mer vi me darf болей як трэба
• nox mer звыш таго, яшчэ болей
• s'vet merer nit vern! больш ня стане!
• x'hob mer nit vos cu ton! німа мне чаго больш рабіць!
• zi iz alt merstns drajsik jor ёй ня болей за трыццаць гадоў
• mer goj – mer mazl! *glxv*. болей гой - болей шчасьця!

• mit ejn ojg zet ba dir der blinder mer, vi du ba im mit cvej ojgn *hum. šprxv.* адным вокам сьляпы бачыць на табе больш, ніж ты на ім двума (ты ў яго бачыш толькі адно вока, а ён тваіх два)

mereščen zix [*ukr.* мерещитися] здавацца, вярзьціся, блюзьніцца

mereže *f*, -s [*ukr.* мережа] мярэжка; **merežen** мярэжыць

mérgenik *m*, -es [*ukr.* мерга, мергун?] бабнік

méričke/mériške/méreške *f*, -s [*ukr./r.*] мурашка

meride *f*, -s [*s.* מְרִידָה(-וֹת) →mojred] паўстаньне, бунт, мяцеж, рэвалюцыя [*sin.* ufstand, revolucje]

meridn *pl.* [*d.* Hämorrhoiden] *med.* гэмарой; **meridalnik** *m*, -es гэмаройнік

• az me kveĉt zix, bakumt men meridn, az me kveĉt an andern, bakumt men a paĉ *šprxv.* хто прыціскае сябе, дастае гэмарою, хто прыціскае іншых, дастае аплявухі

merin *m*, -es [*ukr./r.* мерин] мэрын

meriš=tájčmeriš *n* [*d.*] ідыш, насычаны нямецкімі словамі

merk *pl.* →mark *m* рынак, кірмаш

merkez *m* [*s.* מֶרְכָּז] цэнтар

merkirn [*p.* miarkować] меркаваць

merkn=markn [*d.* merken] заўважыць, заўважваць; **mérklexer**, **mérkzamer** прыкметны, заўважны; **mérkcejxn** *m*, -s 1. распазнавальны знак, метка; 2. вяха, тычка; **merkung** *f* успрыманьне; **mérkvir(n)diker/mérkverdiker** [*d.* merkwürdig] славуты, дзіўны, дзівосны, рэдкі, выдатны; **mérkvirdikajt** *f*, -n славутасьць, дзіўнасьць, рэдкасьць, выдатнасьць

merkove *f*, -s [*s.* מַרְכֶּבָה(-וֹת)] "нябесная калясьніца" (азначэньне і сымбаль вышэйшага містычнага праяўленьня) [*sin.* himlišer vogn]

merle *f* [*fr.* marli] марля, нітніца

merml=murml *m*, -en *zool.* сурок

merml *m*, **mérmlštejn=mírmlštejn** *m*, -er [*mhd.* mermel, marmel] мармур

mern [*d.* mehren] пладзіць, множыць, чэрыць; **merung** *f* размнажэньне, распладжэньне

• bam rajxn mern zix di rinder, bam kapcn mern zix di kinder *glxv.* у багатых плодзіцца скаціна, у беднякоў плодзяцца дзеці

• lozn zix jidn mern, vet zajn volvl pasternak хай жыды плодзяцца, дык пастарнак будзе танным (*vrtš.* "mern" пладзіць – "mejern" морква)

Mern *n* Маравія

m(e)rojex-óšex *m* [*s.* מְרוֹחַ־אֹשֶׁךְ] чалавек з раздаўленай машонкай; імпатэнт [*sin.* impotent]

merube [*s.* מְרֻבֶּה(וֹ)] *adv.* многа, шмат, багата; шматлікі, вялікі [*sin.* fil, a sax; filcoliker, grojser]

• "merube nexosim, merube dajge" – ober gor kejn nexosim nit iz nox a gresere dajge *šprxv.* "шмат маёмасьці, шмат клопату", але зусім без маёмасьці – яшчэ большы клопат

merube *m*, *pl.* meruboim [*s.* מְרוּבָּע(-ִים) →ojsjes-meruboes] чатырохкутнік, чатырохвугольнік [*sin.* firek, firvinkldike figur]

meruce [*s.* מְרוּצָה] *adv.* згода, згодна, гатова [*sin.* vilik, ajnštimik, cufridn; bavilikt, ongenumen]; **meruce zajn*/vern*** па-, з|гадзіцца, па-, з|гаджацца; **meruce-labríes** *m* [*s.* לִבְרִיוֹת] (пры)ветлівы, сяброўскі чалавек [*sin.* heflexer un cugelozener menč]

• er iz meruce gevorn blajbn do (Š.-A.) ён пагадзіўся застацца тут

meruše=roše-meruše *m*, -s [*s.* מְרוּשָׁע(רְשָׁע)] вылюдак, выродак, вельмі кепскі, благі, дрэнны чалавек

merxec *m/n*, *pl.* -n/merxacoes [*s.* מַרְחִץ(-אוֹת/-ן)] лазьня [*sin.* bod(hojz)]

merxec=marxec *n* [*s.* מַרְחֵץ] *argo* крадзеная бялізна; **mérxecer=márxecer** *m*, -s злодзей, які крадзе бялізну

merxek *m*, *pl.* merxokim [*s.* מֶרְחָק(-ִים) →meraxek, roxek, misraxek, marxek] дыстанцыя, адлегласьць, далёкасьць, далечыня [*sin.* distanc, vajtkajt]; **merxakim** *pl.* [*s.* מֶרְחָקִים] далёкія краіны [*sin.* vajte erter, lender]

merxe-típxe [*s.* מַרְכֵּא־טִפְחָא(־ֽ)] назовы двух інтанацыйных спосабаў чытаньня Торы (азначаюцца коскай і перакручанай коскай); *fig.* азначэньне для дзьвюх крыва выгнутых рэчаў; **merxe-tipxe-vonces** *pl.* закручаныя вусы

• er hot fis vi a merxe-tipxe у яго крывыя ногі (крываногі, клышаваты, клышун, кандыба)

merzavec *m*, -vces [*r.* мерзавец] нягоднік, паганец, паскуднік, агіднік

merzer/meržer *m*, -s, **merzl/meržl** *n*, -ex [*d.* Mörser] ступка

mes *m/n*, *pl.* mejsim [*s.* מֵת(-ִים) →mise, mejmesn, xilel-hames] нябожчык; мярцьвяк, труп, падла [*sin.* gestorbener, tojter; tojter guf]; **mes-mícve** *m*, *pl.* mejse-micve [*s.* מֵתֵי־מִצְוָה] нябожчык, якога кагал мусіць пахаваць на агульныя грошы; **mesn** [*s.* מֵתַן] *hum.* ляжаць мёртвым, быць мерцьвяком [*sin.* lign tojt, zajn a tojter]; **mes-tóher** *m* [*s.* מֵת־טָהוֹר →tare, thores, toher, metaer] чысты нябожчык, мярцьвяк, труп (пасьля рытуальнага ачышчэньня)

• ojszen* vi a mes draj teg nox a ptire выглядаць як нябожчык на трэці дзень пасьля сьмерці

• a guter šlitveg iz a guter vognveg, a gute toxter iz a gute šnur, a šejn mejdl iz a šejn vajbl, un a šejne jidene iz a šejn mes *glxv.* па добрай саннай дарозе добра і на калёсах ехаць, добрая дачка - добрая нявестка, прыгожая дзяўчына – прыгожая жонка, прыгожая жыдоўка - прыгожая нябожчыца

• ale mejsim hobn ejn ponem *glxv.* усе нябожчыкі на адзін твар (нябожчыкі ўсе добрыя, перад сьмерцю ўсе роўныя; сьмерць усіх раўняе)

• az me tanct af ale xasenes, vejnt men nox ale mejsim *glxv.* хто танчыць на ўсіх вясельлях, плача яшчэ й па ўсіх нябожчыках

• azoj vi di tojte/mejsim esn, aza ponem hobn zej *glxv.* як мерцьвякі ядуць, такі выгляд яны й маюць

• erev Jom-Kiper zajnen ale jidn mejsim *glxv.* напярэдадні Ём-Кіпуру ўсе жыды - мерцьвякі (усе надзяваюць доўгія белыя халаты, быццам саваны)

• host mojre? – nem dir a mes in zin arajn *hum. glxv.* баішся? - узгадай нябожчыка

• jo, a šidex – dos mes lebt ober nox! *glxv.* так, шлюб – але нябожчыца яшчэ жывая! (адказ свату, які зводзіць мужыка, у якога хворая жонка яшчэ не памерла)

• kolzman der mes ligt in štub, tor men vegn zajne xisrojnes nit rejdn *šprxv.* пакуль нябожчык ляжыць у хаце, аб ім блага нельга гаварыць (таксама *fig.* аб кепскім таварыш) (пра нябожчыкаў лепей маўчаць)

mesabev-kól-hasíbes [*s.* מְסַבֵּב־כָּל־הַסִּבּוֹת →sibe] першапрычына ўсяго, бог [*sin.* got]

mesader zajn* [*s.* מְסַדֵּר →sejder, sedre, ojs-, iber|sadern] у-, на|ладзіць, у-, на|ладжваць, уладкаваць, уладкоўваць,

улагодзіць, улагоджваць, упарадкаваць, упарадкоўваць, упарадчыць; прывесьці, прыводзіць у парадак, да ладу [*sin.* ajnordenen, brengen in ordenung]; **mesader-k(i)dúšn** *m* [*s.* קידושין] рабін альбо іншы жыд, які праводзіць абрад шлюбу; **mesader-k(i)dúšn zajn*** праводзіць абрад шлюбу, шлюбаваць, вянчаць, ладзіць вясельле

mesaje zajn* [*s.* מסי״ע] дапамагчы, дапамагаць, (па)садзейнічаць

mesajem zajn* [*s.* מסי״ם →siem] скончыць, канчаць пісаць альбо чытаць кнігу

mesákn zajn* [*s.* מתקן →takone, tikn] па-, на-, вы|правіць, па-, на-, вы|праўляць, палепшыць, паляпшаць; распач(ын)аць добрую справу; наводзіць парадак, даводзіць да ладу, упарадкаваць, упарадкоўваць, упарадчыць; выда(ва)ць пастанову, палажэньне, правілы; направіць, напраўляць грэшную душу [*sin.* ojsbesern, farrixtn; ufton epes guts; maxn an ajnfir, arojsgebn a takone; ojsrixtn a zindike nešome, gebn a tikn]

mesalek zajn* [*s.* מסלק →silek, opsilekn] ад-, с-, вы|плаціць, ад-, с-, вы|плачваць доўг; закласьці, закладаць грошы; вырашыць, вырашаць, разьвяз(в)аць; адбы(ва)ць, пакончыць [*sin.* opcoln a xojv, ojscoln; derlejdikn, oppatern]

mesalsl-beséjre zajn* [*s.* מסלסל־בשערו] заві(ва)ць, закручваць валасы, пры-, за|часацца, пры-, за|чосвацца і харашыцца, чапурыцца, выстранчацца [*sin.* zix krajzlen di hor, zix kemen un pucn]

mesamejex zajn* [*s.* משמח →(bal-)simxe, besimxe-rabe, somejex-] аб-, па|радаваць, пацешыць, забаўляць, па-, (разь)весяліць [*sin.* derfrejen, frejlex maxn, farvajln]

• der ojlem hot zix mesamejex geven натоўп весяліўся

• er hot mesamejex geven ale kinder, /bakant iz dos dir, /funem tatn iz der bexer /gekumen cu mir! /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) ён весяліў усіх дзяцей, як табе вядома, ад таты я дастаў гэты кубак! бім-бам-бам!

mesarec zajn* [*s.* מתרץ →terec] адказ(в)аць на пытаньне; знайсьці, знаходзіць адказ [*sin.* farentfern a kaše, gefinen a terec]

mesares zajn* [*s.* מסרס →sores, srises] лягчаць, спакладаць [*sin.* kastrirn]

meser *m/n*, -s [*d.* Messer] нож; **méserl** *n*, -ex сьцізорык; **méservarg** *n* сталовы прыбор

• afn špic meser на кончыку нажа (дрібок)

• mit a meser in zajt з нажом у баку

• zajn* af (štex)mesers/meser-štex (mit) быць на нажох

• – Azoj vi se nit meglex zibn vign maxn /on meser un on gecajgn, /azoj z'nit meglex zibn kinder hobn /un a mejdl blajbn. *flksl.* – Як нельга зрабіць сем калысак без нажа і без прыладаў, гэтак жа немагчыма нарадзіць сямёра дзяцей й застацца дзяўчынай.

• cu brojt gefint men šojn a meser *glxv.* да хлеба знойдзецца ўжо нож (быў бы хлеб, а мышы зьбягуцца; абы хлеб быў, а нахлебнікі будуць; на воўну авец знойдзецца й кравец)

• ix nem a meser un gej mix hengen *hum. glxv.* бяру нож і йду вешацца

mesibe *f*, -s [*s.* (-ות)מסיבה] сяброўскі сход, прыём; кола (сяброў), гурток, таварыства, грамадзтва, грамада [*sin.* frajndlexer cunojfkum, ufname; krajz fun frajnd, gezelšaft]

• in a mesibe fun frajnd у коле сяброў

• in an enger mesibe у вузкім коле

mesiex-dáas (fun) [*s.* מסיח־דעת] адцягнуць, адцягваць увагу

mesifte *f*, -s [*s.* (-ות)מתיבתא] ешыбот, ешыва, гэбрэйская талмудычная навучальная ўстанова [*sin.* ješive]

mésiker [*d.* mässig] памяркоўны, умеркаваны, мерны; **mésikajt** *f* мернасьць, памяркоўнасьць, умеркаванасьць

mesikes *n* [*s.* מתיקות] "салодкасьць"; асалода, прыемнасьць, прыемнае пачуцьцё [*sin.* ziskajt, zis gefil, ajngeneme emocje]

• zingt der jid un s'gist zix mesikes, /iz er aż fun frejd gešprungen, /vunder iber vunder hot mit im getrofn, /ven er hot gezungen, ot azoj gezungen: /čiri-bim, bam, bam... (L. M.) жыд сьпяваў і лілася асалода, ён ад радасьці аж падскокваў, дзіва дзіўнае зь ім здарылася, калі ён сьпяваў такі напеў: чыры-бім, бам, бам...

mesines *n* [*s.* מתינות] мернасьць, памяркоўнасьць, умеркаванасьць, разьмеранасьць, нясьпешнасьць, стрыманасьць, разважнасьць [*sin.* mesikajt, gemostnkajt, bazaxtkajt]

mesines-hómen [*s.* משנ(י)את־המן] "з-за нянавісьці да Гамана"; паводле нэгатыўнай прычыны [*ant.* meahaves-mortxe]

mesire *f*, -s, *dim.* **mesirele** *n*, -x [*s.* (-ות)מסירה →masern, moser, mojser, muser, ojsmusern] паклёп, данос, намова, скарга, пасквіль, памфлет [*sin.* gehejmer onklog, cutrogexc, denuncjacje]

• derlangen a mesire (af) данесьці (на кагосьці)

• trajbn* mesires паклёпнічаць, намаўляць

• di mesire hot men lib, dem moser hot men fajnt *glxv.* даносы любяць, даносчыкаў зьневажаюць

mesires-medóe/-mojdóe *f* [*s.* מסירת־מודעה] аб'ява, даклад, наказ [*sin.* meldung, efntlexer onzog]; **mesires-néfeš** *n* [*s.* נפש], **mesiresnéfešdikajt** *f* (сама)адданасьць, самаахвярнасьць, вялікае намаганьне; вернасьць [*sin.* lebns-ajnšteleniš, karbones-grejtkajt, grojs onštreng; trajšaft, ibergegebnkajt]; **mesiresnéfešdiker, mesiresnéfišer** самаадданы, самаахвярны

• gejn* af mesires-nefeš рызыкаваць/ахвяраваць жыцьцём

mesixte/mesexte *f*, -s [*s.* (-ות)מס(י)כתא →masexes] "малы"; *tlmd.* адзін з "малых" трактатаў; *fig.* заблытаная гісторыя, доўгі разьдзел [*sin.* farviklte gešixte, lang kapitl]

• švere mesexte цяжкая праблема, цяжкае пытаньне

meslés *m/n*, -n [*s.* (-ן)מעת־לעת] суткі, 24 гадзіны; **meslésiker** сутачны; **meslés-gelt** *n* сутачныя грошы

• nit jedn mesles treft zix a nes ня кожныя суткі здараецца цуд

mesojre *f*, -s [*s.* (-ות)מסורה] традыцыя, перадача з роду ў род; паданьне, легенда; кніга, у якой дакладна перададзены артаграфія і вымаўленьне біблейскіх тэкстаў [*sin.* tradicje, ibergebung fun dor cu dor; legende]

• lojt der mesojre паводле традыцыі

mestn* [*d.* messen] 1. (gemóstn) мераць, вымяраць; 2. *n* прымерка; **mester** *m*, -s мернік; **mest** *f*, -n, *dim.* **mestl** *n*, -ex мерка; **mést-ejns** *m*, -n адзінка вымярэньня; **mestung** *f*, -en вымярэньне; абмер(ваньне); **méstcirkl** *m*, -en вымяральны цыркуль; **mest-máxšir** *m*, -im [*s.* (-ים)מכשיר] вымяральны прыбор; **méstzejger** *m*, -s лічыльнік

• er mest alemen mit zajn mos ён мерае ўсіх на свой аршын

• mestn* di gasn мераць вуліцы (бібікі забіваць; лыжы /брынды/бібікі/тылылы біць)

• mestn* mitn ojg мераць вокам

• zeks/zibn mol mestn, ejn mol šnajdn (beser cen mol mestn

un ejn mol opšnajdn, ejder farkert) *glxv.* шэсьць/сем/дзесяць разоў адмераць, адзін раз адрэзаць (дзесяць раз мер і то ня вер; сем разоў глядзі, а назад не вядзі)

mesúgl (cu) [*s.* מסוגל →sgule] у стане, здатны, здольны (штосьці зрабіць) [*sin.* in štand, feik (cu ton epes), bixojles]; **mesúgl zajn*** (cu) быць здольным, здатным (да нечага)

• vos iz mesugl валодаючы ўласьцівасьцямі

• ix bin ništ mesugl arojscubrengen majne gedanken (Prc.) я ня ў стане вынесьці свае думкі

mesúkn [*s.* מסוכן →sakone] *adv.* небясьпечна, страшэнна, жудасна; у небясьпецы, у дужа хворым стане; моцна [*sin.* geferlex; in gefar, šver krank, farbaj; gvaldik, štark]; **mesúkener, mesúkndiker** небясьпечны, прапашчы, кончаны, моцна хворы, адпеты

• a mesukener frost жудасны мароз

• a xojle mesukn цяжка хворы

• er iz mesukn krank ён небясьпечна хворы

• mesukn farlibt моцна закаханы

mesúkn=xejder-mesúkn *m, pl.* (xadorim-)mesukónim [*s.* (חדרים־מתוקנים) חדר־מתוקן] рэфармаваны хедар, мадэрнізаваная рэлігійная дзіцячая школа

mesunim *pl.* →mosn *m* [*s.* (מתון-)ים] памяркоўны, стрыманы чалавек

mesupek zajn* [*s.* מסופק →sofek, sfek-sfejke, onsofekdiker] сумнявацца; **mesúpek(dik)er** няпэўны, падазроны, сумненны, сумнеўны

Mesušelex [*s.* מתושלח] *tnx.* Мафусал (Б. 4:18)

• Mesušelexs jorn Мафусалаў век, зусім стары

meš *n* [*d.* Messing, *mhd.* möschinc] жоўтая медзь, латунь, мосенз/мосенж; **méšener** латуневы, масянзовы/масянжовы, мядзяны; **mešonžnik=mješonžnik** *m*, -s катляр

mešadex zajn* (mit) [*s.* משדך →šadxen, šidex] сватаць, зводнічаць, пасярэднічаць; заручыць, заручаць, (з)рабіць заручыны [*sin.* redn a šidex; farknasn]; **mešadex zajn* zix** (mit) (па)сватацца; станавіцца, рабіцца сватамі, парадніцца

mešael-éjce zajn* zix (mit) [*s.* משאל־עצה →šajle] шукаць парады, (па)радзіцца, (па)раіцца [*sin.* fregn an ejce, betn jenems mejnung, zix baratn]

mešaer zajn* zix [*s.* משער →hašore] уявіць, уяўляць сабе, здагадацца, скеміць, зьмікіціць, дамысьліцца; вы-, пад|лічыць, вы-, пад|ліч(в)аць, меркаваць, прадбачыць, прадугледзець, прадугледжваць [*sin.* zix foršteln, zix onštojsn, ojsrexenen, kalkulirn, onnemen vi a hipoteze]

• ix bin zix mešaer я здагадваюся

• ix hob zix gor nit gekont mešaer zajn я зусім ня мог прадугледзець

mešajen [*r.* мешать] мяшаць

mešajšeje zajn* zix [*s.* משעשע] забаўляцца, бавіцца, цешыцца [*sin.* zix farvajln, zix onton fargenign]

mešaker zajn* [*s.* משקר →šeker, šakren, šavešeker, faršakre(ne)n] ілгаць, хлусіць, маніць, брахаць [*sin.* zogn lign]

mešalejex zajn* [*s.* משלח →mešulex, mešulaxes, mišlaxes, mišlojex-mones, šlax, šeliex, š(a)laxmones, šlixes] *hum.* выкінуць, выкід(в)аць, аддаліць, аддаляць, выжы(ва)ць, выправадзіць, выправаджваць, выгнаць, выганяць [*sin.* arojsvarfn, arojstrajbn, arojspatern]

• gej dir gezunterhejt, bizvanen me hot dix nit mešalejex geven выбірайся, пакуль цэлы

mešalem zajn*, mešálemen [*s.* משלם →šilemen] заплаціць, аплаціць, аплачваць [*sin.* bacoln]

mešalšl-bejád zajn* [*s.* משלשל־ביד] да(ва)ць на лапу (хабар), падкупіць, падкупляць [*sin.* aroplozn in hant, unterkojfn, gebn šojxed]

mešamer(-umácl) zajn* [*s.* משמר(־ומציל) →šojmer-umacl, mišmojres, mišmer] захоўваць (бараніць) і ратаваць (гаворачы пра бога) [*sin.* ophitn un rateven]

• got zol mešamer zajn! ратуй/барані/бронь/крый божа! хай бог сьцеражэ/крые/абносіць/бароніць!

mešameš *m, pl.* mešamšim [*s.* משמש(-ים) →šames] слуга, паслугач, служка, прыслужнік [*sin.* badiner]; **mešameš zajn*** абслужыць, абслугоўваць, слугаваць [*sin.* badinen]; **mešameš-hamíte zajn*** [*s.* המיטה־ →tašmeš-hamite] "абслугоўваць ложак"; мець сэксуальныя адносіны [*sin.* badinen dos bet, hobn seksuele baciungen]

mešane zajn* [*s.* משנה →šine, mešune] зьмяніць, (зь)мяняць, перайначыць, перайначваць; браць назад (не трымаць) слова [*sin.* endern, bajtn; xarote hobn af a cuzog, ništ haltn vort]; **mešane-bedibúre zajn*** [*s.* בדיבורו־] вярнуцца да папярэдніх словаў; **mešane-šém zajn*** [*s.* שם־] перайменаваць, пераймяноўваць, зь-, пера|мяніць, (зь)мяняць імя/назоў

• mešane mokem, mešane mazl (a mol cum gutn, a mol cum šlimazl) *glxv.* зьмена месца, зьмена лёсу (часам да лепшага, часам да горшага)

mešaxed zajn* [*s.* משחד →šojxed] падкупіць, падкупляць [*sin.* unterkojfn]

mešex *m* [*s.* משך →mamšex, bemešex, hemšex] працягласьць, працяг часу, час, тэрмін, пэрыяд [*sin.* dojer, cajt, period]

• in mešex fun a jor, funem tog, fun a langer cajt у гадавы тэрмін, на працягу дня, доўгага часу

Mešiex=Mošiex *m, pl.* Mešixim [*s.* משיח(-ים)] *rel.* "памазаньнік"; Мэсіяш, мэсія, збаўца, пасланьнік [*sin.* gezalbter, bafrajer]; **Mešiex ben-Dóvid** [*s.* בן־דוד] "памазаньнік з роду цара Давіда"; пасланьнік, Мэсіяш, мэсія; **Mešiex ben-Jójsef** [*s.* יוסף־] "памазаньнік з роду Язэпа" (які павінен паводле традыцыі вызваліць гэбрэйскі народ у вайне і загінуць у баі да прышэсьця мэсіі); **mešíxišer** мэсіяшаў, пасланьніцкі; мэсіянскі, які належыць мэсіі; **mešixes** *n* [*s.* משיחות] мэсіянства, мэсіянізм [*sin.* mesianizm]; **mešíexl** *n*, -ex *zool.* божая кароўка, богаўка, багоўка, кузурка, барбуха

• Mešiexs cajtn царства Мэсіяша

• vartn/arojskukn (vi) af Mešiexn чакаць як на Мэсіяша

• vartn vi af(n) Mešiexn чакаць зь нецярпеньнем

• ven/biz/az Mešiex vet kumen! калі Мэсіяш прыйдзе! (на сьвятыя ніколі)

• farvos kumt nit Mešiex? – vajl a blinder šuster nejt im di šix *glxv.* чаму не прыходзіць Мэсіяш? – таму што сьляпы шавец шые яму абутак

• me zol derlebn Mešiex zol kumen (Mešiexs cajtn)! (ir zolt derlebn Mešiexn!) бадай дажыць/прыждаць прыходу Мэсіяша!

• me zol dermonen Mešiexn, kumt er! (me zol geven dermonen Mešiexn! az me zol dermonen Mešiexn!) лёгкі на ўспамін, як з патэльні блін (пра ваўка памоўка, а воўк і тут) (пародыя: "m'zol dermonen a kul štroj..." варта ўзгадаць куль саломы...)

• Mešiex vert nit in ejn naxt gebojrn *glxv.* Мэсіяш не за ад-

ну ноч нарадзіўся (не разам на гару: паціхеньку, памаленьку; за адным цягам дрэва не сьсячэш; вялікае дрэва паволі расьце)
• vet Mešiex kumen mit a tog špeter! мэсія прыйдзе на дзень пазьней! (адклад ня йдзе ў лад)
• – Zog że, rebenju! /Vos vet zajn, az Mošiex vet šojn kumen? /– Az Mošiex vet kumen, /veln mir maxn a sudenju. *flksl.* – Скажы ж, рэбэ наш! Што будзе, калі Мэсіяш прыйдзе? – калі Мэсіяш прыйдзе, мы будзем ладзіць пагулянку.

mešojrer *m*, *pl.* mešó(j)rerim [*s.* (-ים)משורר] 1. пеўчы (у сынагозе); 2. гэбрэйскі паэта, пясьняр; **mešójrerim** *pl.* сынагагальны хор

mešolim *pl.* →mošl *m* [*s.* (-ים)משל →lemošl, nimšl, opmošlen] прыклад, узор; алегорыя, байка, прытча

mešores *m*, *pl.* mešorsim, (-te *f*, -s), *iron.* **mišurás** [*s.* (-ים)משרת] прыслужнік (у краме), слуга, служнік, служэбнік, чаляднік, найміт [*sin.* badiner; ongeštelter in a krom]; **mešórsišer** які належыць або пасуе прыслужніку, пакорны, пакорлівы
• a mol iz der mešores mer jaxsn, vi der porec *glxv.* бывае, што й слуга большы арыстакрат, чым пан (іншы жупан ня варт сярмягі)
• der mešores iz azoj vi der har *glxv.* такі слуга, які гаспадар (які гаспадар, такі й тавар; па Хомку шапка; які пастух, такое і стада)
• ding dir a mešores un tu es dir alejn *glxv.* наймі слугу, але рабі ўсё сабе сам
• fun a šlextn mešores hot der balebos nor cores *šprxv.* ад кепскага слугі гаспадару толькі гора (дурная помач горай за немач)

mešte *f*, -s [*terk.*] пантофаль, пантопля

mešubed (ba) [*s.* משועבד] заняволены, прыгнечаны, падпарадкаваны, падначалены; зьняволены, прымушаны, абавязаны [*sin.* faršklaft, untergevorfn; mexujev, gecvungen]

mešubode-kóol *pl.* [*s.* משועבדי־קהל] кагальныя служачыя, кагальны штат

mešufre-dešúfre [*s.* משופרי־דשופרי →šufre-dešufre] *adv.* найпрыгажэй, найлепш [*sin.* funem same šenstn/bestn]

mešuge 1. *m*, *pl.* mešugoim [*s.* (-ים)משוגע], **mešúgener** *m*, -ne вар'ят, звар'яцелы [*sin.* gajstik kranker, farrikter, cedrejter, cemišter]; 2. *adv.* шалёна, па-вар'яцку, звар'яцела, зьбянтэжана, разгублена [*sin.* dul, farrikt, arop fun zinen, cedrejt, cemišt]; **mešúgener, mešugevate(r)** шалёны, вар'яцкі, звар'яцелы, звар'яваны, зьбянтэжаны, разгублены; **mešuge vern*** (з)вар'яцець, узвар'яваца, ашалець, зьехаць з глузду; **mešugá(e)s** *n*, -n [*s.* (-ות)משוגעת] вар'яцтва, дурасьць, зьбянтэжанасьць, разгубленасьць, манія; капрыз, выбрык [*sin.* gajstike krankajt, cemišeniš, dulkajt, manje, obsesje; kapriz]; **mešúgenervajz** *adv.* па-вар'яцку, як вар'ят; **mešuge-ledóver-éxed** [*s.* לדבר־אחד] захоплены, апантаны адзінай думкай, адзіным інтарэсам; **mešugóimhojz** *n*, *pl.* -hajzer, **mešugóim-azíl** *m*, -n вар'яцкі дом; **mešugóim-hemdl** *n*, -ex сарочка для вар'ятаў
• a kuk fun a mešugenem вар'яцкі, шалёны погляд
• a mešuge lage вар'яцкае становішча
• arajnfaln* in mešugas звар'яцець
• biz mešugas шалёна, нястрымна
• biz mešuge cu vern да вар'яцтва
• hintiš mešugas шаленства
• mešuge vi in/mitn tamez вар'ят вар'ятам
• mešugener kop вар'яцкая галава
• šlog zix arojs fun kop dos mešugas выбі гэту дуроту з галавы
• a hunt zol zajn/majn harc ojsxapn, volt er mešuge gevorn *glxv.* калі б сабака ягонае/маё сэрца выхапіў, ён бы стаў вар'ятам (аб вельмі няшчасным чалавеку)
• a mešugener meg alc ton *glxv.* вар'яту ўсё можна (дурны сабака і на гаспадара брэша)
• a mešugener rexnt alemen far mešugoim *glxv.* вар'ят лічыць усіх за вар'ятаў
• a mešugener šlogt nor jenem, nit zix *glxv.* вар'ят б'е кагосьці, але не сябе (дурань, з чужога воза бярэ, да на свой кладзе; наш Іван не балван: што паймаў, то ў карман)
• az me zogt: mešuge – glojb! (zol men glojbn!) *glxv.* калі кажуць: вар'ят – вер!
• bistu mešuge – šlog że dix kop on der vant, nor loz andere gemaxt *glxv.* калі ты вар'ят – біся галавой аб сьцяну, але не чапай іншых
• er lebt a mešugenem tog *glxv.* ён марнатравіць жыцьцё (яму не жыцьцё, а масьленіца)
• jede/itlexe štot hot zix ir mešugoim *glxv.*кожны горад мае сваіх вар'ятаў (німа балота бяз чорта, а вёскі бяз злодзея)
• jeder menč hot zajn ejgene mešugas *glxv.* кожны чалавек мае сваё дзівацтва (кожны кравец сваім кроям, а кожны кеп сваім строям; усякі гад на свой лад; кажан мае свае мухі; кожнае сяльцо мае сваё нараўцо)
• mešuge majne/undzere sonim! *kll.* вар'яцтва маім/нашым ворагам!
• mešuge, mešuge, nor far zix iz er klug *glxv.* вар'ят, вар'ят, толькі для сябе ён разумны

mešulaxes *n*, -n [*s.* (-ות)משולחת] няшчасьце, навала, насланьнё, гора, няшчасьце, ліха [*sin.* onšikeniš, cučepeniš, umglik, šlak]

mešuleš *m*, *pl.* mešulošim [*s.* (-ים)משולש →šalešudes, šlišes, šoleš, mašleš] трохкутнік [*sin.* drajek, drajkantike figur]

mešulex *m*, *pl.* mešuloxim [*s.* (-ים)משולח →mešalejex, mešalejex, mešulaxes, mišlaxes, mešulex, mišlojex-mones, šlax, šeliex, š(a)laxmones, šlixes] пасланец, пасыльны, кур'ер, агент, дастаўнік; чалавек, які зьбірае грошы на ешывы альбо на іншыя дабрачынныя мэты

mešumed *m*, *pl.* mešumodim [*s.* (-ים)משומד →šamdn], **mešumedes** *f*, -n, **mešumé(j)deste** *f*, -s [*s.* (-ות)משומדת] (вера)адступнік, выхрыст, пярэхрыст; *fig.* агіднік, нягоднік, паганец, выродак; кепскі/благі/дрэнны чалавек [*sin.* optriniker; ojsvorf, šlexter menč]; **mešumedske(r)** паганы, нягодны, паскудны, гнюсны; вераадступніцкі
• a mešumed in a mišpoxe kumt a mol ojx cu nuc *šprxv.* некалі і выхрыст можа стаць карысным для сям'і (у хаце пень і то знадобень)
• a mešumed iz nit kejn jid un nit kejn goj выхрыст – ня жыд, але і ня гой (ад берага адплыў, а да другога не прыстаў; ад зямлі адарваўся, але неба не дастаў)
• an akšn iz erger far a mešumed *glxv.* упорнік – горшы за выхрыста
• beser cen mešumodim, ejder ejn šlext vajb *glxv.* лепш дзесяць вераадступнікаў, чымся адна кепская жонка
• dem jidn iz ale mol beser, vi dem mešumed: der jid ken zix šmadn, un der mešumed nit *šprxv.* жыду заўжды лепш, чым

выхрысту: жыд можа пахрысьціцца, а выхрыст ужо не
• er iz erger vi a mešumed ён горшы за вераадступніка
mešune [*s.* משונה →šine, mešane] *adv.* 1. інакш, па-іншаму, іншым чынам; 2. дзіўна, дзівосна, незвычайна, надзвычайна [*sin.* anderš, geendert; modne, merkvirdik, ojsterliš]; **mešúnener, mešúnediker** дзіўны, недарэчны, незвычайны, надзвычайны; **mešúnedikajt** *f* дзіўнасьць, дзівацтва, вычварнасьць, мудрагелістасьць
• a mešunener gedank недарэчная думка
• s'iz mešunedik незвычайна
mešupe [*s.* משופע →šipue] *adv.* укосна, коса, крыва [*sin.* bargaropik, šif]; **mešúpediker** укосны, пакаты, спусьцісты, нахілены, пахілы
• štark mešupe крута, стромка
metaer zajn* [*s.* מטהר →tare, thores, (mes-)toher] ачысьціць, ачышчаць, (з)рабіць чыстым нешта рытульна нячыстае [*sin.* lajtern; *ant.* metame zajn]
• metaer zajn* dem šerec bk"n tajmim [שרץ בק"ן טעמים] "вытлумачыць чыстым чынам нячыстае з дапамогай 150 аргумэнтаў"; карыстацца строгай дыялектыкай, каб сфальсыфікаваць праўду
metáltelim/metálteln *pl.* [*s.* מטלטלים/מטלטלין] рухомая маемасьць; хатнія рэчы, якія лёгка можна пераносіць [*sin.* bavegles farmegn, hojzzaxn]
metame zajn* [*s.* מטמא →tume] 1. (за)пэцкаць, забруджваць, забруджваць (маральна); апаганіць, апаганьваць, ганьбіць; 2. *hum.* падкупіць, падкупляць [*sin.* farumrejnikn, morališ bašmucn, šendn; unterkojfn; *ant.* metaer zajn]
metápl zajn* zix (arúm, mit) [*s.* מטפל] заняцца, займацца [*sin.* zix farnemen, zix bašefúkn]
Metatren [*s.* מטטרון] *kbl.* імя галоўнага анёла (архангела)
metélice=mjatélice *f*, -s [*ukr.* метелиця] мяцеліца, завіруха, завея
meten [*r.* метить] меціць, значыць; **metke** *f*, -s метка
meter *m*, -s [*d.* Meter] мэтар
• er iz a meter af azojne zaxn! ён майстар на такія штукі!
métice *f* [*ukr.* мести] сьмецьце
metle *f*, -s [*ukr./r.* метла] мятла
métrike *f*, -s [*p.* metryka] мэтрыка (аб нараджэньні)
metúpl *m*, *pl.* metupolim [*s.* מטופל(-ים) →balmetupl] "абцяжараны"; мнага-, шмат|дзетны чалавек
meturef *m*, *pl.* meturofim, (-te *f*, -s) [*s.* מטורף(-ים) →tiref] усхваляваны, узбураны, зьбянтэжаны, разгублены, апантаны, утрапёны, звар'яцелы чалавек, вар'ят [*sin.* cemišter, ceruderter, mešugener]; **metúrefes** *f*, -n [*s.* מטורפת(-ן)] вар'ятка; **metúrefdiker** шалёны, дзівацкі, разьюшаны, шалёны, звар'яцелы; **metúrefdikajt** *f* шаленства, нястрыманасьць, вар'яцтва
• kukn mit ojgn fun a meturef глядзець вар'яцкімі вачыма
• vern* vi a meturef звар'яцець
• mešuge, meturef, un fardrejt gor jenem dem kop (mešuge, meturef ki leojlem xasdu [*s.* כי לעולם חסדו]) *glxv.* вар'ят, вар'ят, але галаву таму задурыў (дурань як варона, а хіцёр як чорт)
metúšteš(er) [*s.* מטושטש] няясны, неразборлівы, невыразны, неакрэсьлены, незразумелы, расплыўчаты, расплывісты, заблытаны, затуманены [*sin.* umklorer, farnepter, fartunklter, cemišter, farvišter, cešvumener]; **metušteš vern*** расплы(ва)ць, (з)рабіцца расплывістым/неакрэсьленым; **metúšteškajt** *f* неразборлівасьць, неакрэсьленасьць
• maxn metušteš затуманіць, заблытаць (думку)
m(e)ubéres(dik)(e) [*s.* -מעוברת →uber] цяжарная, брухатая [*sin.* trogedik]; **meúberes vern*** цяжарацъ, чарэць; **m(e)úb(é)res-klejder** *pl.* адзежа для цяжарных
• a meuberese jidene! жыдоўка цяжарная! (цяжка ёй/яму зрабіць простую рэч!)
m(e)újemdiker [*s.* -מאוים] страшны, жудасны, жахлівы, кашмарны [*sin.* šreklexer, šojderlexer]
meurev-im(-h)abríes *m* [*s.* מעורב־עם־הבריות] "зьмяшаны зь людзьмі"; (пры)ветлівы, сяброўскі чалавек, які лёгка сыходзіцца зь людзьмі, хутка становіцца сваім
mevaer zajn* [*s.* מבאר] (вы)тлумачыць, аб'ясьніць, аб'ясьняць [*sin.* derklern, fartajčn]
mevaer zajn* [*s.* מבער →bier-] 1. вычысьціць, вычышчаць; апаражніць, апаражняць; зьняць, зьнімаць, здымаць; 2. спаліць, спальваць [*sin.* ojsramen, opšafn; farbrenen]; **mevaer-xómec zajn*** [*s.* חמץ־] вычышчаць і спальваць усё кіслае/квашанае напярэдадні Пэйсаху; выкідаць непрыемнае альбо непатрэбнае
mevaješ zajn* [*s.* מבי(י)ש →bojšes-, bajšn, buše, mevuešer] засаромліваць, прыстыдзіць, (па)крыўдзіць, зьняважыць, зьневажаць, абразіць, абражаць [*sin.* faršemen, balejdikn, derniderikn]
mevaker *m*, *pl.* mevakrim [*s.* (מבקר(-ים] літаратурны крытык
mevaker-xójle zajn* [*s.* מבקר־חולה →biker-xojlim] пра-, на|ведаць, даглядаць хворага
meválbl zajn* [*s.* מבלבל →bilbl, mevulbl] зьмяшаць, зьмешваць; пера-, з|блытаць [*sin.* cemišn]
mevaser(-psúre/-bsúre) zajn* [*s.* (מבשר(־בשורה] наказ-(в)аць, да(ва)ць наказ, за-, аб`|явіць, за-, аб`|яўляць, абвесьціць, абвяшчаць, рапартаваць, дакладваць [*sin.* onzogn, meldn]
mevater zajn* (af) [*s.* מוו(ו)תר →viter] добраахвотна адмаўляцца ад права або ад маёмасьці; адступіць, адступаць; адмовіцца, адмаўляцца, зрачыся, з-, вы|ракацца, адцураца [*sin.* optretn, ufgebn]
• mevater zajn* af di ejgene interesn адмовіцца ад уласнага інтарэсу
mevátl zajn*/maxn (fun) [*s.* מבטל →botl, batlen, betejles] (з)ганіць, (с)касаваць, скасоўваць, ануляваць, адмяніць, адмяняць, прызна(ва)ць благім, махнуць рукой (на штосьці); адарваць (кагосьці) ад вучэньня альбо ад працы [*sin.* opšafn, anulirn; cu ništ maxn, avekmaxn mit der hant]
• mevatl maxn ale sfejkes адкінуць усе сумненьні
mevaze zajn* [*s.* מבזה →bizojen] засароміць, (па)ставіць у няёмкае становішча, абняславіць, (па)крыўдзіць, абразіць, абражаць, зьняважыць, зьневажаць [*sin.* faršemen, balejdikn]
meve *f*, -s [*d.* Möve] *zool.* чайка, чаіца, кнігаўка, кагарка
mevines *n* (af) [*s.* מבינות →kemuvn] знаўства, дасьведчанасьць, кампэтэнтнасьць, кампэтэнтная думка, экспэртыза [*sin.* zaxkentšaft; mejnung fun a zaxkener, ekspertize]; **mevinim** *pl.* →mejvn *m* [*s.* (מבין(-ים] знаўца, знавец, кампэтэнтны чалавек; **mevínišer** дасьведчаны, спрактыкаваны, кампэтэнтны
• zogn mevines (af) наводзіць крытыку
mevórxim=šabes-mevórxim *m* [*s.* מברכים(־שבת) →broxe]

субота, у якую чытаюць блаславеньне на пачатак месяца

mevuel [*s.* מבוהל →behole] *adv.* зьбянтэжана, разгублена; **mevuel vern*** зьбянтэжыцца, зьбянтэжвацца; (с)палохацца, спудзіцца, (с)пужацца, зьлякацца [*sin.* cetumlt vern, zix deršrekn]; **mevúeldiker** зьбянтэжаны; спалоханы, зьляканы, спуджаны

mevúešer [*s.* -מבויש →bojšes-ponem, bajšn, buše, mevaješ] засаромлены, пакрыўджаны, зьняважаны, абражаны [*sin.* faršemter, balejdikter]

• mevueš šteln пакрыўдзіць, зьняважыць, абразіць

mevúlbl/mevúlvl vern* [*s.* מבולבל →bilbl] (зь)бянтэжыцца, (за)саромецца, сумецца, замяшацца [*sin.* cemišt vern]; **mevúlblexer, mevúlbeler/mevúlveler** азадачаны, зьбянтэжаны, засаромлены

mevúsem(dik)er [*s.* -מבושם/-מבוסם] падпіты, пад чаркаю /мухай [*sin.* batrunkener, šikerlexer, bašnošketer, untern glezl]

mevuze [*s.* מבוזה →boze, nivze] нягодна, няварта, несумленна, кепска, блага, дрэнна [*sin.* umverdik, umbekovedik, mies]; **mevuze vern*** пакрыўдзіцца, зьняважыць сябе, абразіцца; **mevúzediker** нягодны, няварты, несумленны, кепскі, благі, дрэнны; **mevuze-umeváze zajn*** [*s.* ־ומבזה] моцна пакрыўдзіць, зьняважыць, абразіць

mexabed zajn* (mit) [*s.* מכבד →kibed, kvod-, koved, lixvojd, mexubed, nixbed] (у)шанаваць, паважаць, (з)рабіць ласку; (па)частаваць; *hum.* па-, на|біць, пачаставаць бярозавай кашай [*sin.* derlangen, šlogn]

• mexabed geven hot men undz grojsartik пачаставалі нас як мае быць

• mit vos iz men im mexabed? – mit a štekn чым яго частуюць? – палкай

• mit vos ken ix dir mexabed zajn? чым мне цябе пачаставаць?

mexabek-umenášek zajn* [*s.* מחבק־ומנשק →xibek-] абдымаць і цалаваць [*sin.* arumnemen un kušn]; *euph.* мець сэксуальныя адносіны

mexaber *m, pl.* mexabrim, (-te *f*, -s) [*s.* מחבר(-ים) →balmexaber] аўтар, пісьменьнік, укладальнік [*sin.* ojtor, šrajber, farfaser]; **mexaber zajn*** напісаць; скласьці, складаць (твор), стварыць, ствараць [*sin.* onšrajbn, cunojfšteln]

mexabev zajn* [*s.* מחבב →xojvev-] любіць, кахаць [*sin.* lib hobn, holt hobn]

mexábl *m, pl.* mexab(o)lim [*s.* מחבל(-ים)] шкоднік, руйнавальнік, разбуральнік; нячысьцік, злы дух, д'ябал, дэман, сатана, шатан, бес, чорт [*sin.* šediker, cešterer; šed, tajvl]

mexadeš *m, pl.* mexadšim/mexačim [*s.* מחדש(-ים) →xojdeš, xadošes, nisxadeš; kideš-levone] адноўнік, абнавіцель, творца, стваральнік новых рэчаў [*sin.* banajer, šafer fun naje zaxn]; **mexadeš zajn*** абнавіць, абнаўляць; стварыць, ствараць (нешта новае)

• mexadeš zajn* di levone чытаць малітвы з нагоды маладзіка

mexaje *f* [*s.* מחיה], **mexájeniš** *n* радасьць, прыемнасьць, асалода, раскоша [*sin.* derkvikung, frejd, fargenign]; **mexájediker, mexaje-nefóšesdiker** прыемны (пах/смак); **mexájedikajt** *f* хараство, суцеха, чароўнасьць; **mexaje zajn* zix** (mit, vos) ажы(ва)ць, ачуняць; радавацца, атрым(лів)аць асалоду; **mexaje-méjsim zajn*** [*s.* ־מתים] уваскрашаць зь мёртвых, рабіць зь мёртвага жывое; **mexaje-nefóšes** [*s.* ־נפשות] чароўна, цудоўна, прываб-на, прыемна, з асалодаю; **mexaje-nefóšes zajn*** ажывіць, ажыўляць; асьвяжыць, асьвяжаць

• a mexaje! (sara mexaje! mexaje-nefošes!) якая раскоша!

• af di blumen iz a mexaje cu kukn прыемна глядзець на кветкі

• s'iz a mexaje cu kukn af ot dem kindvarg адна асалода пазіраць на гэтую дзятву

• az di kac gejt avek, hobn di majz mexaje *šprxv.* котка прэч, мышам асалода (кошка з дому – мышка на стол; матка за парог, дзеці за пірог)

mexajev zajn* [*s.* מחייב →xajev, xojv, mexujev, xiev, hisxaves, misxajev-benafše, farxojvter, nisxajev] абавяз(в)аць, з-, пры|мусіць, з-, пры|мушаць, патрабаваць, вымагаць [*sin.* derklern far šuldik; cvingen, nejtn, fodern]

• der sejxl iz mexajev... зразумела...

• dos iz ajx cu kejn zax nit mexajev гэта вас ні да чога не абавязвае

m(e)xák *m*, -im/-n [*s.* מחק(-ים/-ן)] выцертае (страчанае) месца ў манускрыпце

• maxn a mexak fun epes нішчыць, зьнішчаць, псаваць, глуміць нешта

mexalek zajn* [*s.* מחלק →xaluke, xejlek, xilek, somejex-bexelke, mexulek, maxlojkes] разьдзяліць, разьдзяляць, разьмеркаваць, разьмяркоўваць

mexalel zajn* [*s.* מחלל →xilel] (а)паганіць, апаганьваць, зьняважыць, зьневажаць, блюзьнерыць, блюзьніць, (з)ганьбіць [*sin.* faršvexn, lestern, šendn, profanirn]; **mexalel-kójdeš zajn*** [*s.* ־קודש] апаганьваць сьвятыню, кашчуньнічаць, блюзьнерыць; **mexalel-šábes zajn*** [*s.* ־שבת] зьневажаць, парушаць суботу; **mexalel-(ha)šém zajn*** [*s.* ־(ה)שם] паклёпнічаць, узводзіць паклёп, зласловіць, ганьбаваць, апаганьваць боскае імя; рабіць нешта, што падае гэбрэяў у кепскім выглядзе; **mexalel-šem-šomáim (beferesje)** *m* [*s.* ־שמים (בפרהסיא)] чалавек, які блюзьнерыць, блюзьніць, адкрыта ганьбуе, апаганьвае боскае імя; **mexalel-zíveg** *m, pl.* mexálele-zivúgim [*s.* ־זווג (מחללי־זיווגים)] блуднік, бахур, чужаложнік, пралюбадзей, блядун; **mexalel-zíveg zajn*** блудадзеяць, курваваць, пралюбадзейнічаць, блядаваць

• az der kazak zogt: "stupaj!" – muz men mexalel-šabes zajn *glxv.* калі казак кажа: "ступай!" – мусіш выконваць, не зважаючы на суботу (скачы, уража, як пан кажа) [*r.* ступай]

mexanex zajn* [*s.* מחנך →xinex] 1. выхаваць, выхоўваць, выгадаваць, выгадоўваць; 2. ад-, аб|навіць, ад-, аб|наўляць [*sin.* dercien, ufhodeven; banajen]

mexaper zajn* (af) [*s.* מכפר →kapore] кампэнсаваць, адпакутаваць, заслужыць дараваньне, змы(ва)ць грэх [*sin.* fargitikn, ojskojfn fun a šuld, dinen vi a fargebung, opvašn fun zind]; **mexaper-pónem zajn*** [*s.* ־פנים] перапрасіць, перапрашаць; залазіць, залезьці ў душу, прычараваць; украсьціся, украдацца, уціснуцца, уціскацца ў давер /сяброўства; (пад)лашчыцца [*sin.* iberbetn, zix ajnkojfn in frajndšaft]

mexaref-umegádef zajn* [*s.* מחרף־ומגדף →xarpe] ганьбаваць, апаганьваць, (пра)клясьці, праклінаць, лаяцца, сварыцца, панасіць [*sin.* lestern, šiltn, zidlen]

mexaser zajn* [*s.* מחסר →mexuser, xiser, xoser, xesorn] па-, зь|меншыць, па-, зь|мяншаць, пры-, за-, ада|браць,

пры-, за-, ад|біраць, адняць, адымаць [*sin.* minern, avek-nemen, cunemen]

mexašef *m*, *pl.* mexašfim, (-te *f*, -s), **mexašejfe** *f*, -s [*s.* (מכשף(-ים →kišef, maxšejfe, farkišefn] чараўнік, чарадзей, вядзьмак, вядзьмар [*sin.* kišef-maxer, cojberer, kuncn-maxer, magiker]

mexávn zajn* [*s.* מכוו(ו) →kavone, kivn, misxavn] мець у сьвядомасьці/думках, на ўвазе: думаць, лічыць; канцэнтраваць думку, засяроджваць увагу, узбуджаць цікавасьць; настройваць пачуцьцё, пасылаць думку [*sin.* in zinen hobn, bedeje hobn, mejnen; koncentrirn dem gedank, onšteln di kavone; orjentirn dos gefil, šikn dem gedank]

mexazek zajn* [*s.* מחזק →(be)xazoke, mexazek, hizxazkes, xizek, xazak] умацаваць, умацоўваць, узмацніць, узмацняць

mexes *m* [*s.* מכס] выплат, збор, узнос, уваходны падатак [*sin* (op)col, arajnfir-štajer]

• "het ix" un "petex" gebn kejn mexes (a vogn "het ix" colt kejn mexes) *špr.* пустыя словы (ваганьні) збору не даюць (мех не напоўняць)

mextejse=mejxe-téjse=max(e)tejse [*s.* מהיכא־תיתי] *int.* хай будзе гэтак, па мне гэта можа быць, чаму не, цудоўна, добра, выдатна, бадай (што), мабыць; **mextéjsediker** неахайны, няхлюйны, абыякі, аднакавы; **mextéjsenik** *m*, -es, (-te *f*, -s) абыякі, аднакавы, з усім згодны чалавек

mexice *n*, -s [*s.* (ות-)מחיצה →axuc, mixuc] бар'ер, перагародка, пераборка; мяжа, агароджа [*sin.* cvišnvant, šejdvant; gruec, opcojm]

• šafn* a mexice (cvišn) разлучаць, разьядноўваць

• šteln a mexice адгарадзіцца сьцяной

mexile *f*, -s [*s.* (ות-)מחילה →mojxl, bimxile] 1. выбачэньне, прабачэньне, дараваньне; 2. *euph.* зад(ніца), дупа, крумянкі, галы, гузно, азадак [*sin.* fargebung, antšuldikung; hintn, toxes]; **mexile-gmúre** *f* [*s.* גמורה־] поўнае прабачэньне, дараваньне [*sin.* fulkumene fargebung]

• betn* mexile ba emecn прасіць прабачэньня ў каго-небудзь

• gej, bet a mexile ідзі, прасі прабачэньня (пасьля сьмерці)

mexire *f*, -s [*s.* (ות-)מכירה →mojxer] продаж, збыт [*sin.* farkojf]; **Mexires-Jójsef** [*s.* מכירת־יוסף] *tnx.* "Продаж Язэпа" (назоў п'есы, якая ставіцца на Пурым паводле гісторыі аб Язэпе і ягоных братох); **mexires-xómec** *f* [*s.* חמץ־ →xomec, maxmec, nisxamec, xšaš-xomec] продаж хлеба нежыдам за дзень да Пэйсаху

mexker *m* [*s.* מחקר →xojker, x(a)kire] інтэлектуальныя вышукі, філязофія

mexojer [*s.* מכוער →mexueres] непрыгожы, брыдкі

mexojkek *m*, *pl.* mexókekim [*s.* (ים-)מחוקק] 1. разьбяр па камені; 2. законадаўца

mextejse=mejxe-téjse=max(e)tejse [*s.* מהיכא־תיתי] *int.* хай будзе гэтак, па мне гэта можа быць, чаму не, цудоўна, добра, выдатна, бадай (што), мабыць

méxtiker [*d.* mächtig] уладны, моцны, магутны; **méxtikajt** *f* магутнасьць, моц; **méxtikn zix** (cu) адважвацца, сьмець

• a mextik gefil моцнае пачуцьцё

mexubed *m*, *pl.* mexubodim [*s.* (ים-)מכובד →kibed, kvod-, koved, lixvojd, mexabed, nixbed] (па)важны, шаноўны, ганаровы чалавек [*sin.* ongezeener menč]; **mexúbeder** (па)важны, шаноўны, ганаровы [*sin.* ongezener, vixtiker, xošever]

mexúc=mixúc(-) [*s.* (־)מחוץ →axuc, mexice] па-за (межамі), на тым баку (мяжы), звонку; акрамя, апрача, апроч; **mexúc(e)ner** 1. асобны, адасоблены; 2. *m* (mexúcener arbeter) саматужнік [*sin.* drojsndiker, zajtiker]

mexucef *m*, *pl.* mexucofim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)מחוצף →xocef, x(a)cifes, xcufe, xucpe] нахабнік, басалай, нахабны, нахальны, бессаромны, дзёрзкі, свавольны, распусны чалавек [*sin.* xucpenik, umfaršemter, faršajter]; **mexucef-pónem** *m*, *pl.* -pénemer [*s.* (ער)פנים־] вельмі нахабны, бессаромны, дзёрзкі, свавольны чалавек

mexúc-/mixúc-lamáxne [*s.* מחוץ־למחנה] "па-за лягерам"; аддзелена, адасоблена ад грамады, з адлучэньнем ад грамадзтва; **mexuclamáxnediker** адлучаны, выгнаны

• šteln mexuc-lamaxne адлучыць, выключыць (з грамады /кагалу)

mexúc-/mixúc-lederex-hatéve [*s.* מחוץ־לדרך־הטבע] наднатуральна, звышнатуральна; незвычайна, надзвычайна [*sin.* ibernatirlex; ojsergevejntlex]

mexúc-/mixúc-loír [*s.* מחוץ־לעיר] па-за горадам [*sin.* ojser der štot]

mexúc-/mixúc-loórec [*s.* מחוץ־לארץ →axuc] з-за мяжы, з-за межаў Палестыны [*sin.* fun ojsland]

mexueres *f*, -n [*s.* (ת-)מכוערת →mexojer], **mexurás** *f*, -n [*s.* (ת-)מכורעת] непрыгожая, брыдкая жанчына [*sin.* miese froj]

mexujev [*s.* מחויב →xajev, xojv, xiev, mexajev, hisxajves, misxajev-benafše, farxojvter, nisxajev] абавязаны, змушаны; **mexujev zajn*** быць абавязаным, змушаным; мець абавязак, мусіць [*sin.* gebundn durx a xojv, farflixtn, gecvungen]; **mexujev-góles vern*** [*s.* גלות־] быць асуджаным на вандраваньне, на выгнаньне

• ir zajt mexujev kumen cu der cajt вы абавязаны прыходзіць своечасова

mexule [*s.* מכולה] сапсавана, пашкоджана, разбурана, зруйнавана [*sin.* kalje, cu ništ gemaxt, ceštert]

mexulek [*s.* מחולק →xilek, xaluke, xejlek, maxlojkes, mexalek, somejex-bexelke] па-рознаму, па-іншаму, нязгодна, іншага меркаваньня [*sin.* ništ-ajnštimik]; **mexúlekdiker** іншадумны, іншамысны; які адрозьніваецца

• zajn* mexulek mit emecn адрозьнівацца ад кагосьці, мець розьніцу з кімсьці

mexuser- *m*, *pl.* mexusre- [*s.* (־מחוסרי) מחוסר →mexaser, xiser, xoser, xesorn] якога не хапае, бракуе; **mexuser-léxem** *m*, *pl.* mexusre-léxem [*s.* לחם־] бясхлебнік, бядняк, бядак, бядуля, галыш, худак, злыдзень [*sin.* nojt-baderftiker, oreman]

mexútn *m*, *pl.* mexutonim/maxetonim [*s.* (ים-)מחותן →xasene, xosn, misxatn] сват; *hum.* сваяк, кроўны, крывіч, родзіч, (са)ўдзельнік, верхавод [*sin.* ejgener, noenter, šutef, batejlikter, deje-zoger]; **mexuténeste** *f*, -s сваццяя [*s.* (ס-)מחותנתע]; **mexutóne(s)šaft/mexutóne(m)šaft/mexutónimšaft=maxetónešaft** *f* [*s.* (-ני-/-נים-)מחותנות] сватаньне, сватаўства, сваяцкасьць, сваяцтва, кроўнасьць, дачыненьне, блізкасьць, блізкія адносіны [*sin.* noentkajt, šajxes, onkerexc]

• a gancer mexutn верхавод, значная асоба

• a knaper mexutn бедны/благі сват

• a mexutn tor kejn hunt nit zajn *glxv.* свату нельга быць сабакам

• a mexutn vejniker, iz di simxe greser *glxv.* чым меней свата, тым болей сьвята

• ale mexutonim hot men genumen af der xasene, nor di kale fargesn in der hejm *glxv.* усіх сватоў узялі на вясельле, толькі маладую забыліся дома

• ejns mit dem (mitn) dritn iz (ništ) kejn mexutn *šprxv.* першы трэцяму ня сват (сьвіньня каню, гаршчок ваўку, гусь сьвіньні не таварыш)
• er iz a mexutns a hunt ён – сватаў сабака (бедны сват)
• er iz mit mir kejn mexutn nit мы зь ім не сваты
• hint biln! – mexutonim forn *glxv.* сабакі брэшуць! – сваты едуць
• vos far a mexutn bin ix dir? які я табе сват?

mezake zajn* (mit) [*s.* מזכה →zojxe, zxie] надарыць, надараць, удастоіць, удастойваць, (з)рабіць ласку [*sin.* bašenken, cutejln a koved]
• mezake zajn* emecn mit a blik удастоіць кагосьці позіркам

mezálzl zajn* [*s.* מזלזל →zol] (з)рабіць нікчэмным, мізэрным, апошліць, зганіць, ачарніць, зь-, (аб)няславіць, зьнеслаўляць, заплямліць, зьняважыць, зьневажаць [*sin.* gringšacn, cu ništ maxn; faršemen, balejdikn]

mezane zajn* [*s.* מזנה →znus, zojne, roje-zojnes, bejs-zojnes] мець незаконныя сэксуальныя зносіны, распусьнічаць, блядаваць [*sin.* vern ojsgelasn]

mezarez zajn* [*s.* מזרז] пасьпяшыць, прысьпешыць, па-, пры|сьпяшаць, падагнаць, падганяць, стымуляваць, падбадзёрыць, падбадзёрваць, нада(ва)ць адвагі [*sin.* cuajln, cutrajbn, stimulirn, cugebn mut]

mezaveg zajn* [*s.* מזווג →ziveg] спарыць, спарваць; па-, а|жаніць, адружыць, абвянчаць [*sin.* cunojfporn, cuzamenfirn a por]
• dos mezaveg zajn in kirx вянчаньне ў царкве

mezeg *m*, -n [*s.* (מזג(-ן] характар, тэмпэрамэнт; **mézeg-tov /mézektov** *m* [*s.* טוב- →balmezektov] дабрак, добрасардэчны, добразычлівы чалавек (з добрым характарам)
• dos iz geven a jidene a mezeg-tov, a menč on a gol! (Ś.-A.) гэта быў жыд-дабрак, чалавек бяз жоўці!

Mezerič мястэчка Мяжэрычы (Украіна)
• in Mezeric štarbt kejn ojšer nit *glxv.* у Мяжэрычах ні адзін багацей не памёр (усе бедныя)

meziv-hašxíne [*s.* מזיו השכינה] ад боскага сьвятла [*sin.* fun der getlexer šajn]

mezojnes *pl.* [*s.* מזונות] 1. "ежа, яда" (блаславеньне, якое чытаюць над азначанай ежай) [*sin.* esn(varg), špajz]; 2. грошы, якія мужык мусіць даваць жонцы на яе ўтрыманьне

mezumen 1. *m/n*, *pl.* mezumonim [*s.* (מזומן(-ים →bimzumen, muxn-umzumen] гатоўка (наяўныя грошы) [*sin.* grejt gelt, kasegelt]; 2. *m* група ня менш як з трох дарослых жыдоў; **mezúmen(e)** гатовы, наяўны [*sin.* grejter, viliker]; **mezúmen-benčn** блаславеньне пасьля ежы (чытаюць трое дарослых мужчынаў)
• benčn mezumen чытаць утрох блаславеньне пасьля ежы
• coln mit mezumen gelt (mit mezumonim) плаціць наяўнымі грашыма
• dos faranene mezumens (dos mezumene gelt) наяўныя грошы
• far mezumen gelt (far mezumonim) за наяўны разьлік
• lejgn mezumonim *fig.* атрымаць наганяй/прачуханку/прачуханца
• mezumene hundert rubl сто рублёў наяўнымі
• a zejger iz beser, vi mezumen gelt – mezumen avek un a zejger štelt zix op *šprxv.* гадзіньнік лепш за наяўныя грошы – наяўныя грошы зьнікаюць, а гадзіньнік прыпыняецца
• az es iz nito kejn mezumonim – iz ojs mexutonim *šprxv.* як німа грошай – дык німа й сватоў
• di beste sxojre in der velt iz mezumen gelt *šprxv.* лепшы тавар у сьвеце – наяўныя грошы
• ejner benčt mezumen, der anderer hot/cejlt mezumen *glxv.* адзін бласлаўляе грошы, другі мае/лічыць грошы
• vi di mezumonin, azoj iz di kale (der xosn) un di mexutonim *šprxv.* якія грошы, такая й нявеста (такі й жаніх) і сваты

mezuze *f*, -s [*s.* (מזוזה(-ות] "вушак"; мэзуза, прымацаваны да вушака дзьвярэй скручаны кавалачак пэргаміну, на якім з аднаго боку напісаны пэўныя цытаты з Торы, а з другога боку слова "šadaj" [*s.* שדי] (звычайна ў драўляным альбо ў мэталёвым футарале) [*sin.* bajštidl]
• a kuš ton* di mezuze пацалаваць мэзузу (быць выгнаным з хаты)
• a kolbaske mit a mezuzele helfn avade! *hum.* кіўбаска з мэзузкай безумоўна дапамагаюць! (калі есьці трэфную кіўбасу і пры гэтым цалаваць мэзузу – найлепшы лекавы сродак)
• a mame iz vi a mezuze *glxv.* маці як мэзуза (яна стаіць каля дзьвярэй і ахоўвае дом, а кожны дзіцёнак, які ўваходзіць у дом, мусіць яе пацалаваць)
• ix hob nox di mezuze nit gekušt! я яшчэ мэзузы не цалаваў! (мы яшчэ не расквіталіся)
• zi iz a mezuze яна як мэзуза, якую ўсе цалуюць (блудніца)

meže *f*, -s [*ukr./r.* межа] мяжа; **méževen** межаваць

mi *f*, -en [*d.* Mühe] высілак, праца; **mien zix** (far) [*d.* sich mühen] працаваць, старацца; **míiker** старанны, руплівы, дбайны
• dos hot im nit vejnik mi gekost гэта яму каштавала ня танна (не малых высілкаў)
• nit on mi не бяз працы
• s'lojnt (zix) nit di mi ня варта працы
• az me hot an ejgene dire un a ki (ku), hot men parnose on mi *šprxv.* хто мае ўласную хату і карову, мае даход бяз высілкаў
• az me vil hobn ki, muz men hobn mi (ver es hot di ki, der hot di mi) *šprxv.* хто хоча мець каровы, мусіць працаваць (любіш паганяць, любі й каня гадаваць)

mi-=me- [*s.* -מ] *pref.* з(ь), ад; для, дзеля
• mibais-lebais ад хаты да хаты

mi jedeje=mideje [*s.* מי יודע] хто ведае/ацэніць
• dos hot di vert mi jedeje vifl гэтаму німа цаны
• mi jedeje vifl чорт/бог ведама (німаведама) колькі, да чорта, цэлы мех
• x'volt zix gelozt kostn mi jedeje vifl я бы дорага заплаціў

mi jixje [*s.* מי יחיה →mixje, balmixje] "хто застанецца жыць" (словы з малітвы аб судным дні "unsane-tojkef")
• vejnen af "mi jixje" дзейнічаць наадварот, рэагаваць адваротным чынам, блытаць "mi jixje" і "mi jomes"; паводле беднасьці альбо прагнасьці дбаць толькі аб ежы

mi jomes [*s.* מי ימות] "хто памрэ" (словы з малітвы аб судным дні "unsane-tojkef")
• me vejnt nit af dem "mi jomes", nor af dem "mi jixje" *glxv.* аплакваць не нябожчыка, а жывога

mi lexaejm umi lemoves [*s.* מי לחיים ומי למוות] хто да жыцьця, а хто да сьмерці

mi lonu godl mi- [*s.* -מי לנו גדול מ] хто для нас большы за...?

mi somxo [*s.* מי שמך] хто цябе зрабіў уладаром? хто табе даў права?

mi vomí (hohójlxim) [*s.* (מי ומי (ההולכים] "хто і хто ёсьць спадарожнікі?"; хто зьяўляецца саўдзельнікамі

(праекту)? з кім трэба лічыцца? хто зьяўляецца першымі асобамі?

mibais-lebáis [*s.* מבית־לבית] *adv.* ад хаты да хаты; ад (мае) жонкі (тваёй) жонцы (у лістох) [*sin.* fun hojz cu hojz, fun vajb cu vajb]

mibetn-veléjde [*s.* מבטן־ולידה] *adv.* ад нараджэньня [*sin.* fun gebojrn on]

mibód-jóm [*s.* מבעוד־יום] *adv.* пакуль яшчэ дзень

mic *f.* -n, **micl** *n.* -en/-ex [*d.* Mütze] каўпак, каптур (галаўны ўбор); **micke** *f.* -s начны каўпак

micád [*s.* מצד →cad, umcdodimdiker] *prep.* з боку, для, дзеля [*sin.* fun der zajt fun, culib]; **micide-cdódim** [*s.* מצדי־צדדים] *adv.* з усіх бакоў

• bam noxlozn micad emecn праз чыёсьці патураньне

micke [?]

• (in) micke/mitn derinen *hum.* раптам, зьнянацку, зьнячэўку

micnefes *t.* -n [*s.* (־)מצנפת] каптур, чапец, галаўны ўбор; верхняя частка савана [*sin.* hojb, kopcudek]

Micraim *n* [*s.* (מ')צרים] Эгіпт [*sin.* Egiptn]; **micri** *m.* -m [*s.* (מ')צרי(ם-)], **micris** *f. pl.* micries [*s.* (מ')צרי(ו)ת] эгіпцянін; **micrišer** эгіпецкі

• tirn stroj kejn Micraim везьці салому ў Эгіпт (у калодзеж вады ня льюць, а ў лес дроў не вязуць)

• ix vinc dir di drite make fun Micraim! *kll.* бажаю табе трэцюю кару эгіпецкую! (каб у цябе вошы за каўняром жаніліся!)

• s'zol gešen ■ nes, vi mit jidn in Micraim! каб стаўся цуд, як з гэбрэямі ў Эгіпце!

mictaref zajn* zix [*s.* מצטרף] сабрацца, зьбірацца, злучыцца, злучацца, аб'яднацца, аб'ядноўвацца ў супольнасьць [*sin.* cunojfnemen zix, cunojfklajbn zix, farejnikn zix in ejn ganckajt]

micve *f.* -s [*s.* (מ')צו(ו)ה(-ות) →barmicve, bal-micve] 1. юдэйскі запавет/закон; 2. дабрадзейства, дабрачыннасьць, цнота, добры (мілы богу) учынак, ласка; *hum.* неабходны ўчынак [*sin.* gebot; akt fun gutskajt, gute handlung; nejtike handlung]; (**micves-**)**ájse/ése** [*s.* (מיצוות־)עשה] "рабі"; наказ, запавет нешта рабіць [*ant.* lojsese]; (**micves-**)**lójsajse/lójsese** *f* [*s.* לא־תעשה] "не рабі"; забарона нешта рабіць [*sin.* farver; *ant.* ese]; **micve-tanc** *m* танец, які танчаць госьці разам з маладой пасьля вянца

• er tut dos nit fun micve vegn ён гэта робіць ня дзеля ласкі

• fardinen a micve зарабіць ласку (зрабіць добры ўчынак)

• a micve – a hunt in šmad! ласка – сабака-выхрыст!

• a micve – ■ mojd ligt in kinpet! ласка - дзяўчына раджае!

• a micve af im/dir/ajx! так яму/табе/вам і трэба! (туды яму /табе/вам і дарога! па заслугах!)

• a micve vel ix fardinen! *iron.* ласку я заслужу!

• af a micve gefinen zix ■ sax balonim на мілы богу ўчынак знаходзіцца шмат ахвотных (дзе дабро, памагачых шмат; дзе прыбытак чуюць, памагачы начуюць)

• es iz a micve a jidn cu bagrobn *glxv. hum.* добрая справа – жыда пахаваць (зрабіць жыду шкоду)

• jenems vajb azojvi a sejfer Tojre, es iz a micve zi a kuš ton *glxv.* чужая жонка як Тора, пацалаваць яе – мілы богу ўчынак

• zol dir zajn cu micve! (cu grojs micve zol es zajn!) хай гэта табе лічыцца за ласку!

mičen [*ukr.* мичати, *r.* мычать] мыкаць, рыкаць

midber *m/f*, *pl.* midborjes [*s.* (מ')דבר(-יות) →Bamidber] пустка, пустэльня [*sin.* vistenis]; **mídberdiker** пустынны, пустэльны; **midber tejmen** [*s.* תימן] Емэнская пустэльня

• hobn mir nit gevolt esn man in der midber, muzn mir acind esn cibeles *glxv.* не хацелі мы есьці манны ў пустэльні, мусім цяпер есьці цыбулю (не хацелі жыды есьці манны, няхай ядзяць гаўно)

mide *f.* -s [*s.* (מ')דה(-ות) →balmide, mides] "мера"; манера, якасьць, уласьцівасьць, характэрны штрых; нораў, звычка, звычай [*sin.* mos; ejgnšaft, xarakter-štrix; gevojnhajt]; **mide keneged mide** [*s.* כנגד] мера за меру, справядлівым чынам, па справядлівасьці/заслугах; **mide-bzúje** *f*, *pl.* mides-bzújes [*s.* (־)בזויה(-ות)] брыдкая/агідная якасьць/ўласьцівасьць/рыса; **mide-megúne** *f*, *pl.* mides-megúnes [*s.* (־)מגונה(-ות)] кепская/благая/дрэнная якасьць/ўласьцівасьць/рыса; **mide-róe** *f*, *pl.* mides-rójes [*s.* (־)רעה(-ות)] недахоп (маральны), вада, загана; **mide-tójve** *f*, *pl.* mides-tójves [*s.* (־)טובה(-ות)] добрая/далікатная якасьць/ўласьцівасьць/рыса [*sin.* gute ejgnšaft, ejdeler xarakter-štrix]

• gute/vilde mides добрыя/дзікія звычаі

• opcoln/bacoln mide keneged mide адплаціць той жа манэтай (вока за вока, кроў за кроў)

midej jom bejojme [*s.* מדי יום ביומו] кожны дзень, штодня

midej xojdeš bexoče [*s.* מדי חודש בחודשו] кожны месяц, зь месяца ў месяц, штомесяц

midej šabes bešábate [*s.* מדי שבת בשבתו] кожную суботу, кожны тыдзень, штотыдзень

mideje=mi jedeje [*s.* מי יודע] хто ведае/ацэніць

• mideje vifl бог/чорт ведама колькі

mider *m*, -s [*d.* Mieder] гарсэт, пояс

mider [*d.* müde] змораны, стомлены; **mid zajn*/vern*** стаміцца, быць стомленым; **midkajt** *f* зморанасьць, стомленасьць; **midn** стаміць, стамляць; **midn zix** працаваць, старацца

• ix bin šreklex mid я страшэнна стаміўся

• der, vos zuxt lajxte arbet, gejt zejer mid cu bet *glxv.* хто шукае лёгкай працы, кладзецца спаць вельмі стомленым (гультай і сядзіць – стамляецца)

• Un di ejne bin ix – o, to špil že dos lid! /Un alc špil že un špil že un ver gorništ mid. /Ven es dremlt dos štetl, di lodns – farmaxt, /kum cu mir, majn gelibter, in fincterer naxt. (J. H.) І я адна – о, дык грай жа песьню! І ўсё грай жа, грай жа і не стамляйся. Калі мястэчка сьпіць, аканіцы зачынены, прыйдзі да мяне, мой любы, у цёмную ночку.

mides [*s.* מדות →(bal)mide] "меры"; *mšn.* назоў 10-га трактату 5-га разьдзелу (апісаньне будаўніцтва Ерусалімскага Храма і яго памераў); **mides-hadín** *n* [*s.* (מ')דת־הדין] строгая справядлівасьць, строгае выкананьне закону, строгасьць [*sin.* štrengkajt]; **mides-horáxmim** *n* [*s.* הרחמים] мяккае выкананьне закону, мяккасьць [*sin.* mildkajt]; **mides-zdóm/-sdóm** *n* [*s.* סדום] садомскае (кепскае/благое/дрэннае/несправядлівае) абыходжаньне [*sin.* šlextskajt, ekstreme umgerextikajt]

Midjen [*s.* מידין] *tnx.* Мідзія, краіна на поўдні ад Мёртвага (Касыпійскага) мора; народ гэтай краіны (Б. 10:2)

mídlines/mídlenes *pl.* [*p.* mydliny] мыльная пена

midnice=m(j)édnice *f*, -s мядніца, мядзяная міс(к)а, таз

mido(j)rajse=deojrajse [*s.* מ(דאוריית)א] з Торы, паводле

(законаў) Торы (у процілегласьць "midrabonim")

midór ledór [*s.* מדור לדור →xad-bedore, dor] ад аднае генэрацыі да другой, з пакаленьня ў пакаленьне, з роду ў род

midrabonen [*s.* מדרבנן] ад рабінаў, паводле законаў Талмуду

míeser [*s.* -מיאוס →moes, nimes, farmiesn] непрыгожы, дрэнны, паганы, кепскі, благі, брыдкі, сорамны, ганебны; бессаромны, нахабны (учынак); брудны, нялюдзкі [*sin.* ništ šejner; šendlexer; umlajtišer, šmuciker]; **míeskajt** *f/n*, -n непрыгажосьць, нечысьць, агіднасьць, выродлівасьць, пачварнасьць, брыдкасьць, сьвінства; **míesenke** *f* непрыгожая, брыдкая дзеўка; **míesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) выродак, пачвара; **míesn zix** (far, cu) грэбаваць, гáдзіцца, гідзіцца, брыдзіцца; **mies vern*** (на)дакучаць, назаляць; **míeser vern*** блажэць, брыдчэць; **mies-umóes** (mies un moes) [*s.* ומאוס] надаела, прыелася, надакучыла [*sin.* cugegesn, deresn, umajngenem]; **miesumóeser** агідны, брыдкі

- a menč, vos miest zix гідлівы чалавек
- a miese sibe благая падстава
- a mieser nomen благое імя
- a mieser sof! кепскі канец!
- er iz gor nit azoj mies ён зусім не такі благі
- hobn* a mies ponem асароміцца, набрацца сораму
- mies arajnfaln* сесьці ў лужыну
- mies maxn апаганіць, запаскудзіць
- mies opdanken аддзякаваць/адудзячыць ліхам
- mies opšnajdn* блага скончыць
- mies uffirn zix кепска сябе паводзіць
- mies vern* vi a bejzer šilinger надакучыць як ліхі шэлег (як горкі яблык, як горкая/паганая рэдзька/цыбуліна)
- mies vi der malex-hamoves, vi a zind брыдкі як сьмерць /грэх
- miese handlung (mieser tat) брыдкі ўчынак
- miese havajes брыдкія грымасы
- miese rejd брыдкія словы
- mieser paršojn/šem паганы чалавек, благая слава
- s'iz mies un moes gevorn надакучыла, абрыдла
- a miese mojd hot fajnt dem špigl *glxv.* непрыгожая дзеўка зьневажае люстэрка (не наракай на люстра, калі морда крывая)
- a mieser mojd tor men kejn kuš nit gebn *glxv.* нельга цалаваць брыдкую дзеўку (бо яна будзе перад усімі выхваляцца)
- az got maxt mies, ken der menč nit maxn šejn *šprxv.* што бог зробіць брыдкім, чалавек ня зробіць прыгожым
- ba a mame iz ništo kejn mies kind *šprxv.* у маці німа благога дзіцяці
- miese mejdn lozn zix rejdn *glxv.* брыдкія дзеўкі любяць балбатню

miet *m*, *pl.* miutim [*s.* (-ים)מיעוט] малая частка, меншасьць [*sin.* klenerer tejl, minderhajt; *ant.* rov]

migdeš=mikdeš *m* [*s.* מיקדש] Ерусалімскі Храм

mige *f* [*s.* מיגו] верная, надзейная падстава; сапраўдная прычына [*sin.* baglejbter motiv, giltiker farvos]

migege=mege(ge) *m/f*, -s [?] прастак, прасьцеча, прастэча, ёлуп(ень); заіка

migie-kápe [*s.* מיגיע־כפו] ад працы ўласных рук; **migie-kápev** [*s.* ־כפיו] ад працы яго ўласных рук, ад яго ўласнай працы; **migie-kapéo** [*s.* ־כפיה] ад працы яе ўласных рук, ад яе ўласнай працы

migl *m* [?] агіда, брыда; **miglдiker** агідны; **miglen** (fun) гідзіцца, гадзіцца, брыдзіцца

miglen [*ukr.* мигати, *p.* migać] бліскаць, зьзяць, зіхацець

miglexer=méglexer магчымы; **miglexkajt=méglexkajt** *f*, -n магчымасьць

- gebn* emecn di miglexkajt даць камусьці магчымасьць

mijád [*s.* מיד →jad, šeljad, majse-jodaj, tejkef-umijad] *adv.* хуткa, борзда, шпаркa, шыбкa, пахапна, неўзабаве, зараз-жа, неадкладна, тэрмінова, сьпешна, экстрана [*sin.* bald, glajx]; **mijád-lejád** [*s.* ליד] *adv.* з рукі ў руку, без пасярэднікаў

mik=muk *f*, -n [*d.* Mücke] камар

mikadmes-denó [*s.* מקדמת־דנא →kadmen] *adv.* спрадвеку, спаконвеку [*sin.* fun frier, fun ejbike cajtn]; **mikadmojnim** [*s.* מקדמונים] *adv.* з былых/даўніх/даўнейшых часоў [*sin.* fun amolike cajtn, fun far cajtns]

mikák *abr.* **mikehile-kdójše** [*s.* מקהילה־קדושה=מק"ק] ад сьвятога кагалу, ад гораду

mikame [*s.* מכמה →kame] *prep.* ад некалькіх/розных, ад шмат якіх [*sin.* fun etlexe, fun faršejdene, fun a sax]; **mikame(-vekáme) tajmim** [*s.* טעמים (־וכמה)] паводле некалькіх (шмат якіх, мноства) падставаў, матываў [*sin.* culib etlexe (a sax) motivn]; **mikame(-vekáme) šonim** [*s.* שנים (־וכמה)] на працягу мноства гадоў, даволі доўгі час [*sin.* fun a sax jorn, šojn lang]

mikces(-min(-h)amíkces) *n* [*s.* (מ(י)קצת(־מן־המקצת] "малое ад малога"; трошачкі, крышачку [*sin.* a bisl fun a bisl, a klejn bisl]

míkdeš=mígdeš=bejs-hamíkdeš/-hamigdeš *m/n*, -n [*s.* (ה־בית)מ(י)קדש(־)] Ерусалімскі Храм

mike *f*, -s [*d.* Mika, *p.* mika] сьлюда

mikéc [*s.* מקץ] "у канцы"; назоў 10-га разьдзелу Торы (Б. 41:1–44:7) [*sin.* cum sof]

mikehile-kdójše=mikák *abr.* [*s.* מקהילה־קדושה=מק"ק] ад сьвятога кагалу, ад гораду

miklet *m*, *pl.* miklotim [*s.* (-ים)מ(י)קלט →ir-miklet] прытулак, прыстанак, сховішча, убежышча, укрыцьцё [*sin.* azilort, retungsort, bahalteniš]

- di literatur iz far mir a miklet, a retungs-hojz (Prc.) літаратура для мяне – прытулак, дом паратунку

(mi)klojmeršt [*s.* (מ)כלומרשט] *adv.* як быццам, быццам бы, нібыта, пад выглядам, робячы выгляд, гэтак кажучы [*sin.* maxndik an onštel, azoj cu zogn, lemares-ajn]; **miklójmeršter** уяўны, несапраўдны; **miklómperšter** *iron.* так званы, уяўны, несапраўдны

miknás [*s.* מקנס →kanse(ne)n, farknasn, knas]

- mojde beemes – poter miknas *šprxv.* шчырае пакаяньне вызваляе ад пакараньня

mikojex [*s.* מכוח →kojex, min hakojex...] *prep.* наконт, адносна, аб, у дачыненьні да..., у адносінах да... [*sin.* vegn, in šajxes mit]

- a diskusje mikojex der rol fun televizje in der derciung дыскусія адносна ролі тэлебачаньня ў выхаваньні

mikojex el hapojel [*s.* מכוח אל הפועל] ад патэнцыяльнага да сапраўднага, ад тэорыі да практыкі [*sin.* fun potencjeln cum virklexn, fun teorje cu praktik]

mikól-(h)amínim [*s.* מכל־המינים →kol-] усіх гатункаў, розных сартоў; **mikól-hamínim-šehú** [*s.* ־שהוא] рознага гатунку; усіх сартоў, якія толькі бываюць; **mikól-majmínim-šehú** [*s.* ־מאמינים] *hum.* рознага гатунку, усіх сартоў, якія толькі бываюць; **mikól-túv** [*s.* ־מוב] ад усяных рук, ад яе ўласнай працы

migl *m* [?] агіда, брыда; **miglдiker** агідны; **miglen** (fun) гідзіцца, гадзіцца, брыдзіцца

miglen [*ukr.* мигати, *p.* migać] бліскаць, зьзяць, зіхацець

miglexer=méglexer магчымы; **miglexkajt=méglexkajt** *f*, -n магчымасьць

- gebn* emecn di miglexkajt даць камусьці магчымасьць

mijád [*s.* מיד →jad, šeljad, majse-jodaj, tejkef-umijad] *adv.* хуткa, борзда, шпаркa, шыбкa, пахапна, неўзабаве, зараз-жа, неадкладна, тэрмінова, сьпешна, экстрана [*sin.* bald, glajx]; **mijád-lejád** [*s.* ליד] *adv.* з рукі ў руку, без пасярэднікаў

mik=muk *f*, -n [*d.* Mücke] камар

mikadmes-denó [*s.* מקדמת־דנא →kadmen] *adv.* спрадвеку, спаконвеку [*sin.* fun frier, fun ejbike cajtn]; **mikadmojnim** [*s.* מקדמונים] *adv.* з былых/даўніх/даўнейшых часоў [*sin.* fun amolike cajtn, fun far cajtns]

mikák *abr.* **mikehile-kdójše** [*s.* מקהילה־קדושה=מק"ק] ад сьвятога кагалу, ад гораду

mikame [*s.* מכמה →kame] *prep.* ад некалькіх/розных, ад шмат якіх [*sin.* fun etlexe, fun faršejdene, fun a sax]; **mikame(-vekáme) tajmim** [*s.* טעמים (־וכמה)] паводле некалькіх (шмат якіх, мноства) падставаў, матываў [*sin.* culib etlexe (a sax) motivn]; **mikame(-vekáme) šonim** [*s.* שנים (־וכמה)] на працягу мноства гадоў, даволі доўгі час [*sin.* fun a sax jorn, šojn lang]

mikces(-min(-h)amíkces) *n* [*s.* (מ(י)קצת(־מן־המקצת] "малое ад малога"; трошачкі, крышачку [*sin.* a bisl fun a bisl, a klejn bisl]

míkdeš=mígdeš=bejs-hamíkdeš/-hamigdeš *m/n*, -n [*s.* (ה־בית)מ(י)קדש(־)] Ерусалімскі Храм

mike *f*, -s [*d.* Mika, *p.* mika] сьлюда

mikéc [*s.* מקץ] "у канцы"; назоў 10-га разьдзелу Торы (Б. 41:1–44:7) [*sin.* cum sof]

mikehile-kdójše=mikák *abr.* [*s.* מקהילה־קדושה=מק"ק] ад сьвятога кагалу, ад гораду

miklet *m*, *pl.* miklotim [*s.* (-ים)מ(י)קלט →ir-miklet] прытулак, прыстанак, сховішча, убежышча, укрыцьцё [*sin.* azilort, retungsort, bahalteniš]

- di literatur iz far mir a miklet, a retungs-hojz (Prc.) літаратура для мяне – прытулак, дом паратунку

(mi)klojmeršt [*s.* (מ)כלומרשט] *adv.* як быццам, быццам бы, нібыта, пад выглядам, робячы выгляд, гэтак кажучы [*sin.* maxndik an onštel, azoj cu zogn, lemares-ajn]; **miklójmeršter** уяўны, несапраўдны; **miklómperšter** *iron.* так званы, уяўны, несапраўдны

miknás [*s.* מקנס →kanse(ne)n, farknasn, knas]

- mojde beemes – poter miknas *šprxv.* шчырае пакаяньне вызваляе ад пакараньня

mikojex [*s.* מכוח →kojex, min hakojex...] *prep.* наконт, адносна, аб, у дачыненьні да..., у адносінах да... [*sin.* vegn, in šajxes mit]

- a diskusje mikojex der rol fun televizje in der derciung дыскусія адносна ролі тэлебачаньня ў выхаваньні

mikojex el hapojel [*s.* מכוח אל הפועל] ад патэнцыяльнага да сапраўднага, ад тэорыі да практыкі [*sin.* fun potencjeln cum virklexn, fun teorje cu praktik]

mikól-(h)amínim [*s.* מכל־המינים →kol-] усіх гатункаў, розных сартоў; **mikól-hamínim-šehú** [*s.* ־שהוא] рознага гатунку; усіх сартоў, якія толькі бываюць; **mikól-majmínim-šehú** [*s.* ־מאמינים] *hum.* рознага гатунку, усіх сартоў, якія толькі бываюць; **mikól-túv** [*s.* ־מוב] ад уся-

го добрага, ад прыгажэйшага і найлепшага [*sin.* fun al dos guts, funem šenstn un funem bestn]

mikólškn=kolškejn [*s.* כלשכן(מ)] *bndv.* напэўна, безумоўна, вядома, аўжож, атож, анягож [*sin.* avade un avade, gevis]

mikotn-veád-gódl [*s.* מקטן־ועד־גדול] стары і малы, з усім кодлам, усе разам [*sin.* fun klejn biz grojs, kind un kejt, ale]

mikre *f/m, pl.* mikrim [*s.* (-ים)מיקרה] здарэньне, выпадак [*sin.* cufal]

• es iz gor kejn nes ništ gevezn, nor a mikre (Prc.) ніякага цуду не было, але просты выпадак

mikroes-gdójles *pl.* [*s.* מקראות־גדולות] распаўсюджанае выданьне Танаху зь вялікім камэнтарам

mikve *f, pl.* -s/mikvoes [*s.* (מיקוואות) ה(ו)קו(י)מ] *rit.* міква, жыдоўская лазьня: басэйн, вадазбор [*sin.* vaser-basejn: (rituele) bod]; **mikvoes** *mšn.* "басэйны, лазьні"; назоў 6-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб абмываньні ў мікве) [*sin.* bodhajzer]

• [illegible] mikvoes праводзіць рытуал абмываньня

• [illegible] vajbl štarbt in der kimpet, šajt zix dos andere vajbl in mikve arajn cu gejn *šprxv.* калі адна жанчынка памірае [illegible] другая баішча ісьці ў лазьню

• [illegible] der mikve lozt men iber ale avejres *šprxv.* у лазьні застаюцца ўсе грахі (увесь бруд змываецца)

• In der mikve vel ix zix tojvlen, /vinter in di greste keltn. /Ikat dem rebn mit zajne xsidim /vel ix ajnlejgn veltn. *flksl.* У вялізе я буду акунацца, нават зімою ў вялікую сьцюжу. Дзеля рэбэ і ягоных хасыдаў ■ перавярну ўвесь сьвет.

mil *f.* -n [*d.* Mühle] млын; **milner** *m*, -s, (-ke *f*, -s) мельнік, млынар; **mílrod** *f/n, pl.* -reder млынарскае кола; **míl-štejn** *m*, -er жорны

• a klejn kind iz a špilexn, a grojs kind iz a milexn *šprxv.* малое дзіця - лялька, вялікае – млын (дзеці падрасьлі, хату растрасьлі)

• az a/der milner šlogt zix mitn kojmenkerer, vert der milner švarc un der kojmenkerer vajs *glxv.* калі млынар б'ецца зь пячніком, становіцца млынар чорным, а пячнік белым

• az di mil hert uf cu moln, hert der milner uf cu coln *šprxv.* калі млын перастае малоць, млынар перастае плаціць (калі млын меле, млынар лічыць грошы)

• az es molt nit in mil, iz in der hejm ojx nit štil *šprxv.* калі німа мліва, дык і ў хаце неспакойна (тагды муж з жонкаю сварыцца, калі ў гаршку трасца варыцца)

• der milner frejt zix, az di redl drejt zix *šprxv.* млынар весяліцца, калі кола круціцца

• vos me varft aruf afn milštejn, molt zix alc op *šprxv.* што ні пакладзі на жорны, усё перамелецца

milb=mulb *f*, -n [*d.* Milbe] *zool.* мурашка; моль; клешч; **mílbiker** поўны кляшчоў; чарвівы

• maxn fun a milb a helfand рабіць з мурашкі слана (з камара зрабілі вала)

milc *f*, -n [*d.* Milz] *anat.* селязёнка, касá

• bloj vi milc сіні як селязёнка

míldern [*d.* mildern] зьмякчыць, зьмякчаць, аблягчыць, аблягчаць, паслабіць, паслабляць; **milder** мяккі, ласкавы, далікатны; **mildkajt** *f* мяккасардэчнасьць, ласкавасьць, далікатнасьць; **mílderndiker** зьмякчальны, які зьмякчае; **mílderung** *f* паблажка, ласка

• mild geredt мякка кажучы

• milderndike umštandn *jur.* зьмякчальныя акалічнасьці

mile *f*, -s [*s.* (-ות)מילה →mal(j)e, mojel] 1. *rel.* абразаньне [*sin.* bašnajdung, jidišung]; 2. чэлес, пэніс

• a jidiš kind štarbt ništ fun der mile, un a jidiš vajbl štarbt ništ fun der tvile *šprxv.* жыдоўскі хлопчык не памрэ ад абразаньня, а жыдоўская дзяўчына не памрэ ад абмываньня

• er trogt zix arum dermit (er halt zix dermit) vi Avrohom ovinu mit der mile *glxv.* ён носіцца з гэтым як патрыярх Абрагам з абразаньнем

mile-deálme *pl.* [*s.* (מי)לי־דעלמא] штодзённыя справы, будзённыя рэчы [*sin.* tog-teglexe injonim, voxedike zaxn]

mile-divdíxese *pl.* →milse-divdíxese *f* [*s.* (מי)לתא־דבדיחותא (מילי־)] жарт, прыказка, прымаўка

milél [*s.* מלעיל] "зьверху"; з націскам на перадапошнім складзе [*sin.* fun ojbn; *ant.* milra]

mílgrojm *m*, -en [*mhd.* malgram, *it.* melagrana] *bot.* гранат

milíc *f*, -n, **milicje** *f*, -s [*d.* Miliz, *p.* milicja] міліцыя; **milicjánt /milicjonér** *m*, -n міліцыянт

mílice *f*, -s [*ukr.* милиця] мыліца

• gejn* af milices хадзіць на мыліцах

mili-miljásn [*d.* Mille] мірыяды; **miljás** *m*, -n мірыяда; безьліч, процьма

milinče/milincje=mlince *f*, -s *kul.* блінец з сырам

mílin(k)es=mulines *pl.* [*ukr.* милини, миління] (мыльная) пена

militer *n* [*d.* Militär] войска; **militérišer** вайсковы, ваенны; **militér-dinst** *f* вайсковая служба; **militérflixtiker** ваеннаабавязаны; **militér-tejl** *m*, -n вайсковая частка

miliven [*ukr.* милувати, *p.* miłować] мілаваць, любіць

milje *m* [*fr.* Milieu] асяродзьдзе, асяродак

miljón *m*, -en мільён; **miljóniker** мільённы; **miljončik** *m*, -es, **miljonér** *m*, -n мільянер

• itlexer jid hot a sax miljonen *glxv.* кожны жыд – міліянэр (у жыдоў кожны дзіцёнак варты мільёна, а дзяцей некалі ў семьях было шмат)

milrá [*s.* מלרע] "зьнізу, унізе"; з націскам на апошнім складзе [*sin.* fun untn; *ant.* milel]

milse-divdíxese *f, pl.* mile-divdíxese [*s.* (מי)לתא־דבדיחותא (מילי־)] жарт, прыказка, прымаўка [*sin.* viciker zog, glajxvertl, špas]

milter *pl.* →multer *f*, -s дзяжа; ночвы, начоўкі

milx/milex *f* [*d.* Milch] 1. малако; 2. малако (у рыбаў); **mílxiker** 1. *m*, -s, (-n *f*, -s), **mílxjid** *m*, -n малочнік; 2. **mílxediker** малочны; **milx(ik)eráj** *f*, -en малочная крама, малачарня; **milxiks** *n* 1. малачарня; 2. малочная страва; **milxne(r)** з малаком (аб рыбе); **milxcon** *m, pl.* -cejner малочны зуб; **mílxdrizn** *pl. anat.* малочныя залозы; **mílxfi(x)** *n* малочная скаціна; **mílxhering** *m* селядзец з малаком; **mílxprošek** *m* сухое малако; **milxveg** *m astr.* млечны шлях; **mílxvirtšaft** *f*, -n малочная гаспадарка; **mílxzojger** *m zool.* млекакормячыя, сысуны

• milxike kaše малочная каша

• milx fun unter di behejme малако з-пад каровы (сыradой)

• der mames milx ligt im nox af di lipn (er hot nox milx af di vonces) смаркач, яшчэ малако пад носам (на вусох)

• es hot zix getrofn a milxiker nes *hum. glxv.* от, вялікае дзіва, што карова чорна, а малако сіва

• nit kejn flejšiker un nit kejn milxiker ні рыба ні мяса (горай дурня Ананаса)

• ojskrenken zolstu der mames milx! *kll.* каб цябе ванітавала матчыным малаком! каб ты выхварэў!
• saj fun vajse, saj fun śvarce cign iz di milx vajs *glxv.* як ад белай, так і ад чорнай казы малако белае (на чорным поле белая пшаніца родзіць)

milxemes-gog-umógeg *f* [*s.* מלחמת־גוג־ומגוג] *kbl.* апошняя вялікая вайна, якая выбухне ў сьвеце перад надыходам Мэсіяша

milxome *f*, -s [*s.* (ות-)מלחמה →bal-milxome] вайна, бітва, бой(ка), барацьба, змаганьне [*sin.* krig, šlaxt, kamf]; **milxóme-cajt** *f* ваенны час; **milxóme-cuštand** *m* ваеннае становішча; **milxómegefangener** ваеннапалонны; **milxóme(-)haltndiker** які ваюе; **milxóme-haltung/-firung** *f* вядзеньне вайны

• di grojse foterlendiše milxome Вялікая Айчынная вайна
• haltn*/firn milxome (mit) весьці вайну
• di štejner, af velxe mir zajnen gezesn in der jugnt, hobn undz gemoldn a milxome af der elter камяні, на якіх мы сядзелі ў маладосьці, абвясьцілі нам вайну на старасьці
• dos gance lebn iz a milxome усё жыцьцё – барацьба
• Zogt der rebe reb Motenju: /– A gut-helf dir, gotenju! /Der tog iz hejs, di milxome iz šver, /nor me lozt nit arojs dos gever. (A. C.) Рэбэ рэб Мотэню кажа: – Добрай помачы табе, божухна! Дзень гарачы, а барацьба цяжкая, але мы не пакінем нашу зброю.

mílxšveml *n*, -ex [*d.* Milchpilz] *bot.* грузд

mimaamakim [*s.* ממעמקים →amkes, majmek, maamakim, omek] *adv.* "ад глыбіняў"; ад глыбіні сэрца; ад найглыбейшага заняпаду [*sin.* fun di tifenišn, fun tifn harcn; fun tifster gefalnkajt]

mimejle=memejle [*s.* ממילא →(be)mejle] *adv.* (само сабою) зразумела, відавочна, натуральна, безумоўна; само па сабе, таму, праз тое, дзеля таго, з прычыны таго, за гэта ўсё роўна, так ці гэтак, такім чынам [*sin.* natirlex, zelbst-farštendlex; derfar, vi a konsekvenc]; **miméjlediker** відавочны, натуральны, безумоўны

• az es vert nit beser, vert mimejle erger *glxv.* калі ня будзе лепш, дык будзе, безумоўна, горш
• a guter fal kumt mimejle *šprxv.* шчасьце прыходзіць нечакана

mimlen=mumlen [*d.* murmeln] мармытаць

(mi)móne(f)šex [*s.* ממה־נפשך] *int.* адно з двух, туды ці сюды; а(ль)бо, а(ль)бо; (а)ну, (ня)хай; калі гэта так, дык...; ладна, добра

min [*s.* מן] *prep.* з(ь), ад, аб, паводле [*sin.* fun]

min *m*, -im [*s.* (ים-)מין] ерэтык, гэрэтык, недаверак, бязбожнік, атэіст [*sin.* heretiker, apikojres]

min *m/n*, -im [*s.* (ים-)מין] 1. сорт, кляса, від, род, гатунак; 2. пол; 3. *gram.* род [*sin.* sort, klas; geślext, seks; gramatikaliś geślext]

• aza min...! такі/такая/такое...!
• der šejner min прыгожы пол

min hakojex el hapojel [*s.* מן הכוח אל הפועל →mikojex] ад патэнцыяльнага да сапраўднага, ад тэорыі да практыкі [*sin.* fun potencieln cum virklexn, fun teorje cu praktik]

minaar veád zokn [*s.* מנער ועד זקן] ад старога да малога, з усім кодлам [*sin.* fun jung biz alt, fun klejn biz grojs]

minacád [*s.* מן־הצד] *adv.* з боку, у баку; ускосным чынам [*sin.* fun der zajt, in a zajt; af an umdirektn ojfn]

minadín [*s.* מן־הדין] *adv.* паводле закону, справядлівасьці; правільна, слушна [*sin.* lojt dem gezec, lojt gerextikajt, rixtik]

minc *n* [*d.* Münze] дробязь, дробныя грошы, чаканка; **mincl** *n*, -ex жэтон; **mincn** чаканіць; **mínceven** мяняць на дробязь, на дробныя рэчы

• itlexer mejnt nor di grojse kunc, vi me bakumt dos bisele minc *flksl.* кожны думае толькі пра вялікі фокус, як здабыць трохі грошай
• cebajt że mir a finf-un-cvanciker, /oj, af gole minc, /ix vel di klezmer gut bacoln, /zej zoln špiln a kinc (kunc) *flksl.* разьмяняйце ж мне чацьвяртак, ой, на медзякі, я добра заплачу музыкам, каб яны сыгралі штучку

míndlexer=múndlexer [*d.* mündlich] вусны

mindstns [*d.* mindestens] *adv.* найменш, менш за ўсё; **mindster** найменшы; **mínderhajt** *f*, -n меншасьць; **mín(d)er(-)joriker/(-)jeriker** няпаўналетні, малалетні, малалетак; **mín(d)er(-)jorikajt/(-)jerikajt** *f* няпаўналецьце; **mínerdiker, mínervixtiker** меншы, менш значны; **mín(d)ervertiker** другарадны, менш варты, няпаўнаважны; **mín(d)ervert** *m/f*, **mín(d)ervertikajt** *f* няпаўнаважнасьць, другараднасьць

• blajbn* a minderhajt застацца ў меншасьці
• der mindster finger мезенец, мезены палец
• nit hobn* kejn mindst forštelung (nit) ня мець аніякага ўяўленьня
• nit zajn vert mindst fingerl/nogl ня варты мезенага пальца

mine *f*, -s [*d.* Miene, *p.* mina] міна, твар

• der rebe zict un švict, /un es rut af im di hejlike šxine, /un di xasidim zingen, tancn un špringen, /un zej hobn hanoe fun dem rebns mine *flksl.* рэбэ сядзіць і пацее, і на яго сыходзіць божае азарэньне, а хасыды сьпяваюць, танчаць і скочуць, і атрымліваюць асалоду, гледзячы на міну свайго рэбэ
• maxn a gute mine cu der šlexter špil рабіць добрую міну пры благой гульні

mine *f*, -s [*d.* Mine] *milit.* міна; **minírn** (minirt), **míneven** мініраваць; **minirung** *f* мініраваньне

mínern [*d.* mindern, *mhd.* minnern] па-, зь|меншыць, па-, зь|мяншаць; **mínerndiker** зьняважлівы, пагардлівы; **miner** менш; **mínerer** *m mat.* адыманае; **mínerkajt** *f* нізкі ўзровень; **mínerung** *f*, -en зьмяншэньне, памяншэньне

mine-kitnies *pl.* [*s.* מיני־קיטניות →kitnies] гарох розных сартоў

• alerlej mine-kitnjes рэчы ўсіх гатункаў/сартоў

mines *m* [*s.* מינות] ерась, гарэзія, бязбожжа, атэізм [*sin.* herezje, apikorses]

min(-h)amúfxer/-hamúvxer [*s.* מן־המובחר] з адабранага /найлепшага/вышэйшага гатунку/сорту [*sin.* funem opgeklibenem, funem bestn sort]

min-hasofe-velaxúc [*s.* מן־השפה־ולחוץ] "з губ у сьвет (вонкі)": сказана няшчыра [*sin.* gezogt ober ništ gemejnt, ništ ufrixtik]

min(h)astám=mistám [*s.* מן־הסתם →mistame, stam] *adv.* здаецца, праўдападобна, імаверна, магчыма, мабыць, мо, верагодна, трэба думаць, відаць, нябось; напэўна, безумоўна, вядома [*sin.* vajzt ojs, daxt zix, voršajndlex; gevis]

• zi zajt šojn minastam grejt? вы, трэба думаць, ужо падрыхтаваныя?
• emecer hejst dix onbejgn zix, minhastam, vil er af dir forn rajtndik калі нехта загадвае табе нахіліцца, напэўна, ён хоча на табе ехаць вярхом (у полі дзьве волі: хто каго нагнець, той таго паб'ець)

min-(h)ašomáim [*s.* מן־השמים] *adv.* зь неба, наканавана, суджана, прызначана [*sin.* fun himl, bašert]

• ci zol ix vejnen, ci zol ix šrajen, /vos ken mir helfn majn ge-

vejn, /s'azoj bašert min–hašomaim, /elnt bin ix vi a štejn, /šenkt, jidiše kinder, a neśćasnem, a blindn, a kalike... *flksl.* ці мне плакаць, ці мне крычаць, чым мне можа дапамагчы плач, так ужо наканавана небам. я адзінокі як камень, падайце, жыдоўскія дзеці, няшчаснаму сьляпому калеку...

min(-h)atójre [*s.* מן־התורה] з Торы, паводле запаветаў Торы

min(h)eg *m*, *pl.* min(h)ogim [*s.* (מ(י)נהג(-ים →nojeg, hanhoge, hisnajges, keminhoge, kenoheg] нораў, звычка, звычай, абрад, традыцыя [*sin.* ajnfir, gevojnhajt, lebns-štejger, tradicje]; **min(h)eg-hamedine** *m* [*s.* המדינה־] мясцовая/тутэйшая звычка, мясцовая/рэгіянальная традыцыя, мясцовы/тутэйшы побыт [*sin.* lokale gevojnhajt, ortiker štejger]; **min(h)eg-hoójlem** *m* [*s.* העולם־] жыццёвы лад, звычайны ход рэчаў, прынятыя паводзіны; **min(h)eg-jóšn** *m* [*s.* ישן־] стары лад, закаранелая звычка [*sin.* alte gevojnhajt, ajngevorclte tradicje]; **min(h)eg-štús** *m* [*s.* שטות־] дурны звычай, парадак, лад; дурная мода [*sin.* nariśer ajnfir, nariše mode]

• a minheg brext a din *glxv.* традыцыя ламае закон

minister *m*, -torn, (-torše *f*, -s) міністар

• a kop fun a gepejgertn minister галава здохлага міністра

miniške=maniške *f*, -s манішка

minje *s* [*p.* minia] *xem.* сурык

minjen *m*, *pl.* minjonim [*s.* (מנין(-ים →keminjen] 1. "лік, лічба"; кворум, міньен, дзесяць мужчынаў узросту ад трынаццаці гадоў, якія неабходны для супольнай малітвы і для выкананьня пэўных абрадаў; 2. месца супольнай малітвы

• a sod far a minjen lajt *glxv.* сакрэт для дзесяцёх (па сакрэту ўсяму сьвету)

• bet/ruf a parx/nar cum minjen/omed, vert er ba zix grojs *glxv.* запрасі пархатага/дурня да міньену/малітвы, ён набярэцца пыхі (далі дурню чэсьць, дык ня ведае, дзе сесьць; пагладзь ката, дык ён і хвост задзярэ; прыбяры пянька – стане за панка)

• nejn xaxomim/rabonim kenen kejn minjen nit maxn, ober cen śusters – jo *glxv.* дзевяць мудрацоў/рабінаў міньян не складуць, але дзесяць шаўцоў – напэўна

• un dan flegt men davenen minxe /mit a minjen un nit bejexides, /aj, flegt dan zajn a grojse simxe, /ven der tate flegt zingen zmires ba dem śalešides (J. J-s) і калі маліліся вечарам міньянам, а не паасобку, ай, тады была вялікая радасьць, калі тата сьпяваў песьні перад суботняй вячэрай

min(j)en zix [*ukr.* міняти, *p.* mieniać] зьмяніцца, зьмяняцца ў твары; пераліваща (аб фарбах); **mínjediker, minjone(r)** пералівісты, вясёлкавы

mink *m*, -en [*d.* Mungo, Munk?] *zool.* норка; **mínkener** норкавы

min-nekéjve *m* [*s.* מין־נקבה] жаночы род/пол [*sin.* vajblexer min, vajblex geślext]; **min-stám** *m* [*s.* סתם־] сярэдні род [*sin.* zaxlexer min, zaxlex geślext]; **min-zóxer** *m* [*s.* זכר־] мужчынскі род/пол [*sin.* menlexer min, menlex geślext]

míntern [*d.* munter] будзіць, абуджаць, прыводзіць у прытомнасьць, адхайваць; **mínterexc** *n*, -n стымулятар; сродак, які танізуе

minút *f*, -n [*d.* Minute] мінута, хвіліна; **minutnik** *m*, -es мінутная стрэлка

• a minut cum tojt/xalešn мінута да сьмерці

• af der (hejser) minut пад гарачую руку

• di minut зараз

• finf minut af axt пяць мінутаў на восьмую

• finf minut cu/far axt безь пяці мінутаў восем

• mitn minut зараз жа, імгненна

• xoć ejn minut nor lebn gut *glxv.* хаця б хвіліну, але пажыць добра

minxe [*s.* מנחה(י)] перадвячэрняя малітва; **minxe-gdójle** *f* [*s.* גדולה־] малітва з "minxe", калі яе чытаюць адразу пасьля полудня; **minxe-ktáne** *f* [*s.* קטנה־] малітва з "minxe", калі яе чытаюць позна пасьля полудня альбо на ноч

• az du host nit kejn jojšer, to gej davnen minxe *glxv.* калі ты не зазнаў справядлівасьці, ідзі чытаць перадвячэрнюю малітву

Minxn *n* [*d.* München] г. Мюнхэн

mipesex-béjse [*s.* מפתח־ביתו] "ад дзьвярэй сваёй хаты"; ад сваёй хаты, ад свайго ганка, цераз/за парог [*sin.* fun zajn štub, iber der švel]

mipív-hakódeš [*s.* מפיו־הקדוש] зь яго сьвятога рота (звычайна аб хасыдзкім рэбэ)

mipnéj-darke-šólem [*s.* מפני־דרכי־שלום] дзеля міру/спакою, дзеля мірнага існаваньня, каб падтрымаць добрыя сяброўскія адносіны

mir (*dat./ak.* undz) [*d.* wir] мы; **mirn=mir veln*/hobn***

• mirn zen пабачым

• azoj vi mir zajnen cu got, azoj iz got cu undz *šprxv.* як мы да бога, так і бог да нас

mir *dat.* (ix) [*d.* ich, mir] мне

• abi mir šadt nit абы толькі мне ня шкодзіла

• mir-nit, dir-nit! (nit mir, nit dir!) ні мне, ні табе!

• nit af mir gezogt gevorn! не пра мяне (не пры мне) будзь сказана!

• ver es kumt nit cu mir, der kumt nit cu mir *glxv.* хто да мяне не прыходзіць, той не прыходзіць

• zajt mir un hot mir! бывай! ну, на разе! трымайся! усяго! чэсьці!

mírbiker=mérbiker [*d.* mürbe] мяккі, рыхлы, друзлы

mírcešem/mirčem=im-jirce-hašém=mércešem/merčem=ai"h/aih"š *abr.* [*s.* אם־ירצה־השם=אי"ה/איה"ש] *adv.* па волі бога, калі бог пажадае, з божай дапамогай, калі ўсё будзе добра

Mirjem hanevie [*s.* מרים הנביאה] *tnx.* прарочыца Мір'ям (сястра Майсея)

• – Ver vet undz tancn af der sudenju? /– Mirjem hanevie, /Mirjem hanevie vet undz tancn /af der sudenju! *flksl.* Хто для нас станчыць на пагулянцы? Мір'ям-прарочыца для нас станчыць на пагулянцы!

mirml *m*, **mírmlštejn=mérmlštejn** *m*, -er [*mhd.* mermel, marmel] мармур; **mírmlner, mírmlštejnerner** мармуровы

mirmlen=mu(r)mlen [*d.* murmeln] мармытаць, мурлыкаць

miršá(a)s=maršá(e/a)s *f*, -n [*s.* (מ(י)רשעת →rišes, roše] мэгера, фурыя, зьлюка, злосьніца; кепская/благая/дрэнная/злая жанчына

mis- [*s.* -מת] *pref.*

mis- [*d.* miss-] *pref.* не-, ня-

misasef zajn* zix [*s.* מתאסף →asife, measef] сабрацца, зьбірацца [*sin.* zix farzamlen]

misasek *m*, *pl.* misaskim [*s.* מתעסק →ejsek, farejsekter] дабраахвотнік жыдоўскага пахавальнага брацтва; **misasek zajn* zix** (mit) заняцца/займацца пахаваньнем нябожчыкаў [*sin.* zix baśeftikn, zix farnemen]; **misasek-becórxe-**

cíber *m*, *pl*. misaskim-becórxe-cíber [*s*. בצרכי־ציבור (מתעסקים־)] грамадзкі, абшчынны лідэр, дзеяч, кіраўнік [*sin*. gezelśaftlexer tuer, klal-tuer, klal-farzorger]; **misasek-bemícves** *m*, *pl*. misaskim-bemícves [*s*. במיצוות־] жыд, які займаецца дабрачыннасьцю/філянтропіяй

misbojded zajn* zix [*s*. מתבודד] адасобіцца, адасабляцца, адлучыцца, адлучацца, аддзяліцца, аддзяляцца, ізаляваццa [*sin*. zix opzundern, zix izolirn]; **misbojded** *m*, -im [*s*. ים־] пустэльнік

misbojnen zajn* zix [*s*. מתבונן →tvune] абдум(в)аць, абмеркаваць, абмяркоўваць, удум(в)ацца [*sin*. zix batraxtn, arajnklern]

misbrojxn [*d*. missbrauchen] 1. (mit) злоўжы(ва)ць; 2. *n*, **misbrojx** *m*, -n, **misbrojxung** *f*, -en злоўжываньне

• misbrojxn mitn cutroj, mit maxt злоўжываць даверам /уладаю

misdabek zajn* zix (in) [*s*. מתדבק →dvejkes, fardvejketer] з-, спа|лучыцца, з-, спа|лучацца, (аб')яднацца (з богам) [*sin*. zix baheftn]

mise *f*, -s [*s*. מיתה(־ות) →mes, mejmesn] сьмерць; сьмяротная кара [*sin*. tojt, dos štarbn; tojtstrof]; **mise-bińšike** *f* [*s*. בנשיקה־] "сьмерць ад пацалунку"; ціхая, спакойная сьмерць без пакутаў [*sin*. tojt durx a kuś, ruiker tojt, dos štarbn on lejdn]; **mise-mešúne** *f*, *pl*. mises-mešúnes [*s*. משונה(־ות)־] злая, гвалтоўная сьмерць; **mise-mešúne-kolir** *m*, -n дзіўны колер

• ajnnemen* a mise-mešune быць гвалтоўна забітым, прыняць гвалтоўную сьмерць

• onton* zix a mise аддавацца сьмерці

• šier ništ ajnnemen* a mise-mešune моцна ўзрушыцца, абурыцца

• харп a mise-mešune падучка напала, трасца схапіла

• a mise-mešune af dir un af dajn gancer mišpoxe! *kll*. каб на ўсю тваю сям'ю тры пагібелі і адна трасца! (каб на гэты род прыйшоў звод!)

• a mise-mešune zolstu hobn! (zol ajnnemen mise-mešune) *kll*. каб ты гвалтоўна сканаў!

• ven du nemst ajn a mise-mešune, volt geven a barg af der erd ober nit kejn lox in himl! *kll*. калі цябе напаткае гвалтоўная сьмерць, замест дзіркі ў небе табе будзе на зямлі гара!

mísetot *f* [*mhd*. missetât] праступак, правіна

misfarštendeniš/mísfarštejeniš *f/n*, -n [*d*. missverstehen] непаразуменьне

misgaber zajn* zix (iber) [*s*. מתגבר →gavres, giber, gojver, gvar, gvure] мацнець, станавіцца моцным, заўладаць, (за)валодаць, апанаваць, апаноўваць, засвоіць, пера-, а|сіліць, пера-, а|сільваць, перабор(в)аць, падужаць, (с)ходаць, адолець, адольваць, справіцца, спраўляцца [*sin*. zix štarkn, baherśn, baveltikn]

misim *pl*. →mas *m* [*s*. מס(־ים)] падатак, выплат, збор, кантрыбуцыя, узнос, унёсак

misinaj [*s*. מסיני] "з гары Сынай"; дзейсна, як сьвяты закон

misjaec zajn* zix (mit) [*s*. מתייעץ →ejce, jojec, acosi] (па)раіцца, (па)радзіцца, пытаць рады [*sin*. zix baratn, zix haltn an ejce]

misjaeš zajn* zix [*s*. מתייאש →jieš, mejaeš, farjieśter] адмовіцца, адмаўляцца, зрачыся, з-, вы|ракацца, зьняверыцца; згубіць, губляць надзею, абезнадзеіцца [*sin*. zix opzogn, rezignirn, farlirn di hofenung]

misjaxed zajn* zix (mit) [*s*. מתייחד →joxed, jixed, mejaxed, bixides] адасобіцца, адасабляцца, аддзяліцца, аддзяляцца, заста(ва)цца сам-на-сам з кімсьці; ізаляваццa, адлучацца, заста(ва)цца аднаму [*sin*. zix opzundern mit emecn, blajbn alejn mit emecn; zix isolirn, blajbn alejn]

misjaxes zajn* zix (cu) [*s*. מתייחס →jaxsn, jixes, mejaxes, mejuxes] даводзіцца сваяком/родзічам радавітай сям'і; хваліцца высакародным паходжаньнем

miskane zajn* zix (in) [*s*. מתקנא →mekane, kine] пач(ын)аць зайздросьціць, квапіцца, прагнуць чужога [*sin*. onhejbn mekane zajn]

misnácl zajn* zix (far) [*s*. מתנצל →nicl, macl] апраўд(в)ацца [*sin*. zix farentfern]

misnaged *m*, *pl*. misnagdim [*s*. (ים־)מתנגד] "супраціўнік, апанэнт, супярэчнік"; міснагед, вернік, пабожны гэбрэй, які не зьяўляецца прыхільнікам хасыдызму [*sin*. kegner]; **misnagdes** *n* [*s*. ות־] пазыцыя апанэнтаў хасыдызму, апазыцыя хасыдызму сярод пабожных гэбрэяў; **misnágdišer** які належыць да міснагедаў

• af dem bin ix a misnaged! я супраць гэтага!

• Der rebe hot gevolt kinder hobn, /un kejn kinder iz nito! /Der rebe hot bafojln, az kinder zoln vern. /Iz mekujem gevorn in ejn halber šo! /Der rebe kindlt, un di xsidimlex kindlen ojx, /un filn derbaj aza min tam, /vos kejn misnaged filt dos avade nit! *flksl*. Зажадалася рэбэ дзяцей мець, але дзяцей жа німа! Загадаў рэбэ, каб былі дзеці. За паўгадзіны загад быў выкананы! Рэбэ плодзіцца, хасыдзікі таксама плодзяцца і адчуваюць такі смак, якога ніводнаму міснагеду ніколі не адчуць!

misojrer zajn* zix [*s*. מתעורר] узбудзіцца, узбудж(в)ацца; апрытомніць, ачуліць; а-, пра|чухацца [*sin*. zix dervekn, zix dermintern]

mispálel *m*, -im [*s*. מתפלל(־ים) →tfile] чалавек за малітвай; **mispalel zajn*** (cu) маліцца, праciць бога [*sin*. davnen, betn got, tfile ton]

misper *m*, *pl*. misporim [*s*. מספר(־ים)] кворум; лік [*sin*. col]; **misper-gódl** *m* [*s*. גדול־] "вялікі лік"; звычайны спосаб ліку з дапамогай літараў (ад א=1 да ת=400); **misper-kótn** *m* [*s*. קטן־] "малы лік"; адмысловы спосаб ліку з дапамогай літараў, пры якім дзясятка і сотня лічацца за простыя адзінкі (3=ש=ל=ג)

• "šames" [שמש] batreft in misper-kotn "ganev" [גנב] "служка" паводле "малога ліку" – "злодзей"

misraem zajn* (**zix**) (af) [*s*. מתרעם →tarumes] жаліцца, жалкаваць, прэтэндаваць, патрабаваць, вымагаць, мець прэтэнзіі, скардзіцца [*sin*. zix baklogn, hobn pretenzjes, hobn tajnes]

misraxek zajn* zix [*s*. מתרחק →roxek, marxek, merxek, meraxek] вы, ад|даліцца, вы-, ад|даляцца [*sin*. zix dervajtern]

mist *n* [*d*. Mist] 1. гной, памёт, гаўно; 2. сьмецьце, бруд; **místiker** брудны; **místikn** угнаіць, угнойваць; **místikung** *f*, -en угнаеньне; **mistler** *m*, -s сьмяцяр; **místgopl** *m*, -en вілы для гною; **místgroz** *n*, -n пустазельле; **místgrub** *f*, *pl*. -griber памыйная яма; **místkastn** *m*, -s, *dim*. **místkestl** *n*, -ex скрыня для сьмецьця, сьметніца; **míst-plac** *m*, *pl*. -plecer, **místvorf** *m*, -n сьметнік, звалка; **míst-žuk** *m*, -es *zool*. жук-гнаявік

• nit mistik! не рабі сьмецьця!

• af a kupe mist gefint men ojx a mol a fingerl *śprxv*. трапіцца і на сьметніку знайсьці пярсьцёнак

• af mist iz gerotn korn *śprxv*. на гноі ўдалося жыта (на чорным полі пшаніца родзіць, а на белае сабакі сраць ходзяць)

• az in drojsn iz a vint, flit dos mist hojx *šprxv.* калі на дварэ вецер, высока лётае сьмецьце
• er farmogt nit jenems mist ён чужым гаўном не валодае
• er vet šojn nit lang kejn mist maxn *glxv.* ён ужо неўзабаве ня будзе сьмяціць (ён ужо зямлёю пахне; галасок хоць у пясок; насок паглядае ў пясок)
• es iz nit af zajn/majne mist gevaksn *glxv.* гэта не на ягоным /маім гаўне вырасла (кажуць, калі нехта выхваляецца чужымі заслугамі)
• itlexer hot zix zajn bergl mist far zajn tir *glxv.* кожны мае сваю горку сьмецьця ля дзьвярэй (свой клопат)
• itlexer hunt iz a balebos af zajn mist *šprxv.* кожны сабака – гаспадар на сваім сьмецьці (на сваім падворку і сабака адважнейшы)
• umzist krigt men nor mist *šprxv.* дарма дастаецца толькі сьмецьце (даўно тыя паўміралі, што задарма давалі)

mistagef zajn* zix [*s.* מסתגף] добраахвотна пакутаваць (пасьціцца, мыцца ў халоднай вадзе, ляжаць на калючым) паводле маральных або містычных меркаваньняў [*sin.* zix trajvilik pajnikn]

mistam [*s.* מסתם →min(h)astam, stam] *adv.* здаецца, праўдападобна, імаверна, магчыма, мабыць, верагодна, трэба думаць; напэўна, безумоўна, вядома [*sin.* vajzt ojs, daxt zix, voršajndlex; gevis]; **mistám(e)/mistome** [*s.* מסתמא] *adv.* мабыць, магчыма, мо(жа), верагодна, відаць, нябось, здаецца, праўдападобна, імаверна, трэба думаць; напэўна, безумоўна, вядома [*sin.* vajzt ojs, daxt zix, voršajndlex; gevis]
• er iz, mistame, farnumen ён, магчыма, заняты
• mistame bistu hungerik/mid? напэўна, ты галодны /стомлены?
• vos got tut, iz mistome gut *glxv.* што бог ні зробіць – усё добра

mistapek-bemúet *m, pl.* mistapkim-bemúet [*s.* מסתפק־במועט (מסתפקים־)] чалавек, які здаволены малым (з малымі запатрабаваньнямі) [*sin.* klejner badarfer]

misvade zajn* zix (af epes) [*s.* מתו(ו)דה →mojde, vide] паспавядацца, выспаведацца, (рас)каяцца (у чымсьці), прызна(ва)цца

misvakejex zajn* zix [*s.* מתו(ו)כח →vikuex] дэбатаваць, абгаворваць справу, спрачацца, дыскутаваць [*sin.* diskutirn, debatirn]

misxaber zajn* zix [*s.* מתחבר →xaver, xavure, xevre, xover] зьвяз(в)ацца; здружыцца, пасябраваць [*sin.* zix farbindn; zix bafrajndn]

misxajev zajn* zix [*s.* מתחייב →xajev, xojv, xiev, mexajev, mexujev, hisxajves, farxojvter, nisxajev] 1. абавяз(в)аць сябе, да(ва)ць абавязак; 2. з-, са|грашыць, правініцца [*sin.* zix farflixtn, nemen af zix an ufgabe; zix faršuldikn, zix farzindikn]; **misxajev-benáfše zajn* zix** [*s.* בנפשו־ →nefeš] задаўжаць жыцьцё, прымаць на сябе цяжкія наступствы [*sin.* zix faršuldikn dos lebn]
• er hot zix misxajev geven ён даў абавязак

misxakem zajn* zix [*s.* מתחכם →xaxome, xoxem] спрабаваць кагосьці перахітраваць, перахітрыць, (пера)мудраваць [*sin.* zix klign, pruvn iberklign emecn]

misxanen zajn* zix (far) [*s.* מתחנן →xejn, opxejn] моцна прасіцца, благаць, канькаць [*sin.* zix štark betn, betn mit rirndike rejd]

misxátn zajn* zix (mit) [*s.* מתחתן →xasene, xosn, mexutn] стаць, станавіцца сватамі, парадніцца

misxávn zajn* zix (cu) [*s.* מתכוון →kavone, kivn, mexavn] мець на ўвазе, мець на мэце, думаць, лічыць, мэтанакіроўваць [*sin.* hobn in zinen, ojsn zajn, mejnen, ciln]

misxer *m, pl.* misxorim [*s.* מ(י)סחר(-ים) →saxern, sojxer, sxojre, farmisxerung] гандаль, торг [*sin.* handl, gešeft]; **mísxern** (mit) ганляваць, весьці таргі
• firn misxorim гандляваць
• s'iz kejn misxer nit! німа ніякага інтарэсу!

mišabes-lešábes [*s.* משבת־לשבת] *adv.* ад суботы да суботы, раз на тыдзень [*sin.* ejn mol a vox]

mišebéjrex *m*, -s [*s.* מי־שברך(-ס)] "той, хто блаславіў" (першае слова малітвы для блаславеньня ахвяравальніка грошай на сынагогу альбо на дабрачыннасьць, закліканага да чытаньня Торы ў сынагозе); хвалебны сьпеў, словы падзякі; *iron.* праклён, лаянка [*sin.* lojbgezang, dankvort; zidlvort, klole]
• ojsdrejen a mišebejrex клясьці на чым сьвет стаіць
• trukener mišebejrex словы падзякі таму, хто нічога не ахвяраваў
• a trukener mišebejrex helft vi trukene bankes *glxv.* гэта дапаможа як сухія банькі (як кашаль у хваробе, як умерламу кадзіла, як мёртваму прыпарка; дапаможа трасца хваробе)

mišejšes-jeméj-bréjšes [*s.* מששת־ימי־בראשית] *adv.* "ад шасьці дзён стварэньня сьвету"; ад тых часоў як сьвет паўстаў, спрадвеку, спакон вякоў
• a xosn muz hobn a kale, un a kale muz hobn a xosn – dos iz geštalt gevorn mišejšes-jemej-brejšes (Š.-A.) жаніху патрэбна нявеста, а нявесьце патрэбны жаніх – так вядзецца спрадвеку

mišelonu [*s.* משלנו →šel] з нашых людзей, наш, уласны, свой [*sin.* fun undzere menčn, undzeriker, ejgener]

mišixme-vomájle [*s.* משכמו־ומעלה] *adv.* "ад пляча і вышэй"; вышэй за сярэдні ўзровень; выдатна, дасканала, адметна, адменна [*sin.* fun aksl on un hexer, hexer vi der durxšnit; ongezen, ojsgecejxnt]

mišják *m* [*ukr.* миш'як] *хем.* мыш'як

miškante=maškante *f* [*s.* משכנתא]

miškare *f*, -s [*ukr.* машкара?] маска, якой карыстаюцца ў Пурым-шпілі [→Purim-špil]

miškev-behéjme *m* [*s.* מ(י)שכב־בהמה] скаталожніцтва; **miškev-zóxer** *m* [*s.* זכ(ו)ר־] гомасэксуалізм

míškeven [?] шныраць, рыцца, вышукваць

miškl *m, pl.* miškolim [*s.* מ(י)שקל(-ים)] 1. мэтрыка, вершаваная мера, стапа, вершаваны памер; 2. (па)будова, структура слова [*sin.* metrik, ferznmos, poetišer ritem; geboj fun a vort, vortstruktur, vortboj]

miškn *m*, -s [*s.* מ(י)שכן(-ס)] *tnx.* сьвяты шацёр (скінія), якую гэбрэі збудавалі ў пустэльні, каб служыць богу

miškojles [*s.* משקולות] "вагі, шалі" [*sin.* vogšol]
• štejn* af miškojles вагацца, няўстойліва/нестабільна стаяць, ледзь трымацца

mišlaxes *n*, -n [*s.* משלחת(-ן) →mešulaxes, šlax, šeliex, š(a)laxmones, šlixes, mešalejex, mešulex, mišlojex-mones] няшчасьце, навала, насланьнё, гора, ліха [*sin.* onšikeniš, cučepeniš, umglik, šlak]
• vu ergec an onšikeniš, a mišlaxes, a šlak – iz dos ba mir

(Š.-A.) калі дзе якая навала, няшчасьце, ліха - дык гэта ў мяне

Mišle [*s.* מ(י)שלי →mošl, lemošl, nimšl, opmošlen] "выслоўе"; *tnx.* Кніга выслоўяў Саламонавых [*sin.* šprixverter]

mišlojex-mónes *n* [*s.* משלוח־מנות →š(a)lexmones, mišlaxes] падарунак на Пурым; салодкае пячэньне альбо напой, якімі абменьваюцца жыды на Пурым; *hum.* плёткі, якія перадаюцца з вуснаў у вусны

miš(-)máš *m*, -n [*d.* Mischmasch] безладзь(дзе), сумбур, мешаніна, блытаніна

mišmer *m*, *pl.* mišmorim [*s.* מ(י)שמר(-ים) →šojmer, mišmer, mešamer-] нешпар, пільнаваньне, няспаньне (ноч за навучаньнем) [*sin.* vaxnaxt; vaxšixt, vax-šoen]; **mišmojres** *f*, -n [*s.* (ת-)משמורת] варта(ваньне) [*sin.* vax, vaxšixt, vaxcajt]

mišn [*d.* mischen] 1. мяшаць; 2. перагортваць; 3. блытаць; **mišenine** *f*, -s мешаніна, мешань; **míšenke** *f* мешанка, мяшанка; **mišling** *m*, -en мешанец, мяшанец, гібрыд; **mišung** *f*, -en сумесь; **míšlefl** *m* (а)палонік

• Cu dajn mamen hob ix gornit, oj vej, gornit, /vajl zi zogt, az zi z'nit šuldik in dem. /In di hajzer zol zi arumgejn, zol nox kumen betn a štikl brojt cu mir. /Az cu kejn libe, mame, zol zi zix nit mišn, /oj vej, col ir, oj, gotenju, far mir. *flksl.* Тваёй маці я не жадаю ліха, ой, таму што яна кажа, што яна не вінавата ў гэтым, хай яна стане па хатах хадзіць. Хай прыйдзе да мяне прасіць кавалак хлеба. У каханьне, маці, ня трэба мяшацца, вой, адплаці ёй, ой, божухна, за мяне.

Mišne *f*, -s [*s.* מ(י)שנה(-ות) →šnej] Мішна (збор Вуснага Закону: Мідраш, Галаха, Агада; старажытная частка Талмуду); **míšnišer** які мае дачыненьне да Мішны; **mišnajes** *m/n*, -n [*s.* (ת-)משניות] камплект з шасьці кніг Мішны; тэкст Мішны без Геморы; том Мішны; **Mišne-Tójre** *f* [*s.* תורה־] →Jod-haxazoke] "Мішна-Тора"; назоў рэлігійнай кнігі Рамбама

mišne-laméjlex *m* [*s.* מישנה־למלך] віцэ-цар [*sin.* vice-kenig]

mišonim-kadmójnjes [*s.* משנים־קדמוניות] *adv.* з ранейшых/даўнейшых часоў, з даволі далёкага часу, ад некалі [*sin.* fun amolike jorn, fun gor alte cajtn]

mišpet *m*, *pl.* mišpotim [*s.* מ(י)שפט(-ים) →far-, op|mišpetn, balmišpet, gemišpetkajt, opgemišpeter] суд (рабінаў), прысуд; працэс, развой, справа [*sin.* urtejl, psakdin, bašlus fun gerixt; proces, din-tojre]; **míšpetn** судзіць; **mišpotim** "законы" (назоў 18-га разьдзелу Торы) (Вых. 21–24) [*sin.* gezecn]

• blojz jener/der, velxer/ver hot farzuxt dos esn/mojl, kon mišpetn/zogn vegn dem geśmak *šprxv.* толькі той, хто пакаштаваў страву, можа меркаваць аб смаку

• got iz gerext, un zajn mišpet iz gerext (un zajne mišpotim zajnen gerext) *glxv.* бог справядлівы, і ягоны суд справядлівы

• mišpet cvišn undz! рассудзі нас!

• mišpet nit lojt di teler, nor lojt dem, vos in teler судзяць не па талерцы, а па тым, што ў талерцы

• mit kool iz zix šlext cu mišpetn *šprxv.* кепска судзіцца з катапам (дзесяць аднаго спамогуць, адзін дзесяцёх не спаможа, да сам сябе згубіць)

mišpoxe *f*, -s [*s.* משפחה(-ות) →bal-mišpoxe] сям'я, радня, дамачадцы, дамашнія, хатнія [*sin.* familje, hojzgezind]; **mišpóxedikajt** *f* сямейнасьць, кумаўство; **mišpóxte(re)** *f*, -s пародыя на "mišpoxe"

• es blajbt in der mišpoxe *glxv.* гэта застанецца ў сям'і (кажуць, калі гуляюць у карты адной сям'ёй, і нехта адзін выйграе)

• mišpoxe vert nor gerexnt in der leng, ober nit in der brejt *šprxv.* сям'ю лічаць у даўжыню, але не ў шырыню (бацькі, дзеці, унукі, але ня дзядзька, цётка)

mištádl zajn* zix (vegn, far) [*s.* משתדל →štadlen, hištadles] клапаціцца, увіхацца, хадайнічаць, прасіць (за некага), намагацца, стараца (нешта зрабіць), быць у клопаце [*sin.* zix bamien]

mištatef zajn* zix (in) [*s.* משתתף] удзельнічаць; прымаць, браць удзел [*sin.* zix batejlikn, ontejl nemen]

mištatejex zajn* zix [*s.* משתטח] выцягвацца на зямлі, кланяцца (над магілай) [*sin.* zix ojscien af der erd, zix farnejgn (far a kejver)]

m(i)štejns-/umštejns-gezógt=mištejns/imštejns gezógt [*p.* niestety?] 1. з дазволу сказаць/гаворачы; з пашанай да вас...; 2. *hum.* німа на што глядзець, к чорту

• vos iz er, mištejns-gezogt, far an artist? ды які ён к чорту артыста?

• mištejns-gezogt – iber vos mir hobn zix do cu krign як ні кажы – з-за чаго нам тут сварыцца

mištrinik *m*, -es [?] козлы, баранчыкі; рыштаваньні

mišúm [*s.* משום] *prep.* для, дзеля, каб, аб, з-за/праз(ь), паводле [*sin.* culib, vegn]

mišúm-dárke-hašólem [*s.* משום־דרכי־השלום] *adv.* дзеля міру, каб падтрымаць добрыя адносіны, паводле ветлівасьці

mišúm-máris-ájn [*s.* משום־מראית־עין] *adv.* паводле ўласнага выгляду

mišurás *iron.* →mešores *m*, *pl.* mešorsim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)משרת] прыслужнік (у краме), слуга, служнік, служэбнік, чаляднік, наймі

mišure/mišurá *f* [*r.* мишура] мішура

mit- [*d.* mit-] *kmv./pref.* с(ь)-, з(ь)-, су- (паказвае на сумеснае дзеяньне)

mit [*d.* mit] *prep.* з(ь); **mitn=mit dem**

• arojsrajsn* inejnem mitn vorcl вырваць разам з каранём

• cvej mit a halber šo дзьве з паловай гадзіны

• der tate mit der mame(n) тата й маці

• mit a jor curik год таму, у мінулым годзе

• mit a meser нажом

• mit dem vos таму што

• mit der ban на цягніку

• mit draj jor curik тры гады таму

• šmekn mit epes чымсьці пахнуць

• vos hert zix mit im? што чуваць пра яго?

• oj, Šmerl mit dem fidl, /Tevje mitn bas, /špilt że mir a lidl /afn mitn gas! /oj-oj-oj, oj-oj-oj! *flksl.* ой, Шмэрл са скрыпкай, Тэўе з басам, зайграйце ж мне песеньку пасярод вуліцы!

• ver mit gelt, un ver mit sejxl *glxv.* хто з грашыма, а хто з розумам

mit *f* [*d.* Mitte] сярэдзіна

• di mit naxt поўнач

• di mit veg сярэдзіна дарогі

• in der same mit у самую сярэдзіну

mitamer-veójle zajn* [*s.* מתמר־ועולה] падымацца і ўзвышацца [*sin.* zix hejbn un štajgn, ufgejn cum himl]

mitamól=mit a mol [*d.* mal] *adv.* раптам, разам, адразу; **mitamóliker** раптоўны

• nit ale mitamol! ня ўсе разам!
mitanánd(er)=mit anánd(er) [*d.* miteinander] *adv.* разам, усе
mítarbetn (mit) [*d.* arbeiten] супрацоўнічаць; **mítarbet(er-šaft)** *f* супрацоўніцтва; **mítarbeter** *m*, -s, (-n *f*, -s) супрацоўнік
mítbadojern [*d.* bedauern] спачуваць, спагадаць
mítba(g)lejtn [*d.* begleiten] спадарожнічаць, ісьці разам; **mítbaglejter** *m* спадарожнік
mítbatajt *m*, -n [*mhd.* betiuten] падтэкст
mítbatejlikn (mit) [*d.* beteiligen] саўдзельнічаць; **mítbatejlikung** *f* [*d.* Beteiligung] саўдзел, саўдзельніцтва; **mítbatejlikter** *m* саўдзельнік, супольнік
mítbazicer *m* [*d.* Besitzer] суўладальнік; **mítbazic** *m* суўладаньне; саўдзел, саўдзельніцтва
mítbetn* [*d.* bitten] запрасіць, запрашаць
mítbirger *m* [*d.* Bürger] суграмадзянін
mítbrengen* [*d.* bringen] прынесьці, прыносіць з сабой; прыўнесьці, прыўносіць
mítbruder *m*, *pl.* -brider [*d.* Bruder] сабрат
mítbrumen [*d.* brummen] падвываць
mítcajtler *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Zeit] сучасьнік; **mítcajtiker**, **mítcajtišer** сучасны
mite *f*, -s [*s.* (מה(י)-ות)] "ложак"; насілкі, на якіх нясуць нябожчыка, катафалк [*sin.* bet, trogbetl far a tojtn]
• trogn zol men dix af der mite! *kll.* каб цябе насілі на насілках! (каб цябе, божа, дай міленькі, на нарах вынесьлі!)
mite *f* [*ukr.* мито, *p.* myto] мыта; **mitnik** *m*, -es, (-ničke *f*, -s) 1. мытнік; 2. мельнік, млынар
mitelke *f*, -s [*ukr.* мітелка] мяцёлка, мятла
miten [?] асьляпляць, пускаць пыл у вочы
mitenke *f*, -s [*r.* митенка, *p.* mitenki] пульсэтка
mitere(r) [?] звар'яцелы
míternaxt [*d.* Mitternacht] апоўначы
mítesn* (mit) [*d.* mitessen] есьці разам
• ver es zict nit ba der šisl, est nit mit *šprxv.* хто не сядзіць каля міскі, той разам есьці ня будзе
mítfarmoger *m* [*d.* vermögen] суўладальнік
mítfiln [*d.* fühlen] спачуваць, спагадаць; **mítfilndiker**, **mítfil(evd)iker** чулы, спачувальны, спагадлівы; які спачувае; **mítfil(evd)ikajt** *f* чуласьць, спагадлівасьць
mítforn* (mit)) [*d.* fahren] спадарожнічаць; **mítforer** *m*, -s, (-n *f*, -s) спадарожнік
mítganev *m*, *pl.* -ganovim [*s.* (ים-)גנב-] саўдзельнік крадзежу, супольнік, хаўрусьнік
mítgebn* [*d.* mitgeben] да(ва)ць; **mítgiberl** *n*, -ex даручэньне, заданьне
mítgebojrener [*d.* gebären] прыроджаны
mítgefil *m* (mit) [*d.* Mitgefühl] спачуваньне
mítgebraxter [*d.* gebracht] прынесены
• mit mitgebraxtn brojt iz men umetum a guter ojrex *šprxv.* госьць, які прыносіць хлеб, – паўсюды добры госьць (са сваім дабром за сталом)
mítgejn* (mit) [*d.* gehen] ісьці разам, суправаджаць; **mítgejer** *m* спадарожнік
mítgerisn vern* (fun) [*d.* mitreissen] *fig.* захапіцца, уцягнуцца, заразіцца
mítglejbiker/mítglojbiker *m*, -ke [*d.* Gläubiger] адзінаверац
mítglid *m*, -er, **mítglider** *m* [*d.* Mitglied] чалец, сябра, братчык; **mítglideršaft** *f* чальцоўства
míthaftikajt *f* [*d.* heftig] счапленьне, спаянасьць, згуртаванасьць
míthaltn* (mit) [*d.* halten] быць разам, супольна; **mithalteráj** *n*, **míthaltung** *f* зладжанасьць
míthelfn* [*d.* helfen] (да)памагчы, (да)памагаць, садзейнічаць; **míthelfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) дапаможца, памочнік, памагальнік; **míthilf** *f* дапамога, (да)памаганьне
• dos glik alejn helft nit dem menčn, ven der menč helft nit mit *šprxv.* лёс чалавека не выратуе, калі сам чалавек сабе не дапаможа (божа, памажы, але і сам падбяжы; на бога спадзявайся, але і сам старайся)
míthobn* [*d.* haben] мець пры сабе
mitik/mitog *m*, -n/-s [*d.* Mittag, *mhd.* mitte tac] абед, полудзень; **mítikcajt/mítogcajt** 1. *f* поўдня, паўдня, поўдзень, полудзень, паўдзеньне; 2. *adv.* апоўдні, апаўдні; **mítikn** (esn* mitik) абедаць, палуднаваць; **mítik-ibe(r)rajs** *m*, -n, **mítik-hafsoke** *f*, -s [*s.* (ות-)הפסקה] перапынак на абед; **mítik-sude** *f*, -s [*s.* (ות-)סעודה] урачысты/званы абед, банкет, (сьвяточная) бяседа, баль; **mítog-šo** *f*, -en [*s.* (ען-)שעה] паўдзённая гадзіна
• bejsn mitik за абедам
• blajbn* cum mitik застацца на абед
• cvelf a zejger mitogcajt дванаццаць гадзінаў апоўдні
• farbetn* cum mitik запрасіць на палуднаваньне
• gebn* a mitik (praven a mitik-sude) lekoved emecn даць абед у чыйсьці гонар
• nox mitikcajt пасьля поўдня
• nox(n)/far mitik пасьля/да абеду
• vos vet zajn* cu mitik? што ў нас сёньня на палуднаваньне?
mítkejfler *m* [*s.* -כפל- →kejfl, bekejfl-kiflaim] *mat.* множнік
mítkemfer *m*, -s [*d.* Mitkämpfer] паплечнік, саратнік
mítkiem *m* [*s.* -קיום →kiem, mekujem] суіснаваньне
mítl- [*d.* mittel-] сярэдне-, між-
mitl *n*, -en [*d.* Mittel] сродак, спосаб, мера, мерапрыемства; **mítlster**, **mít(e)ler** сярэдні; **mitlen zix** уладжваца
• a mitl fun kopvejtik сродак ад галаўнога болю
• a zixer mitl надзейны сродак
• blajbn* on mitlen застацца бяз сродкаў
• er klajbt nit iber kejn mitlen (s'zajnen ba im rext/gut/košer ale mitlen) ён ня грэбуе ніякімі сродкамі
• fun mitlen vuks сярэдняга росту
• in di mitele jorn у сярэднім узросьце
• mit ale vegn un mitlen усімі сродкамі (праўдамі і няпраўдамі)
• mitele grejs сярэдняя велічыня
• miteler ojer сярэдняе вуха
• mitlster finger сярэдні палец
• onnemen* mitlen (ton* mitl) прымаць меры, рабіць захады
• onvendn ale mitlen пускаць у ход усе сродкі
• s'iz do a mitl гэта – адпаведны сродак
mítl-alter/-elter *m* [*d.* Mittelalter] сярэднявечча, сярэдневякоўе; **mítlelterlexer**, **mítl-elterišer** сярэднявечны
Mítl-Azje *f* Сярэдняя Азія
mítlejd/mítlajd *f* (mit) [*d.* Mitleid] жаль, шкадаваньне, спачуваньне, спагада
mítlfus *f* [*d.* Mittelfus] *anat.* плюсна
mítlhant *f*, *pl.* -hent [*d.* Hand] *anat.* запясьце
mítl-jidiš *n* [*d.* jüdisch] сярэднявечны ідыш (1500–1700); **mítl-jidišer** сярэднявечна-жыдоўскі

mítl(-)joriker/-jeriker [*d.* jährig] сярэдніх гадоў, сярэдняга ўзросту
mitl(-)lendišer [*d.* mittelländisch] міжземны; **mítllendjamišer** міжземнаморскі
• der Mitlendišer jam Міжземнае мора
mítl(-)mesiker/-mosiker [*d.* mittelmässig] умеркаваны, сярэдні, звычайны; **mítlmesikajt/mítlmosikajt** *f* умеркаванасьць, памяркоўнасьць, звычайнасьць
• a mitlmesiker paršojn – nit kejn grojser xoxem, nit kejn klejner nar *glxv.* пасрэдная пэрсона – не вялікі разумнік, але і не малы дурань (ні пех ні мех)
mítlojfer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Mitläufer] *fig.* спадарожнік; **mitlojferáj** *f* спадарожніцтва
mítlpojer *m*, -n/-im [*d.* Bauer] серадняк; **mítlpojerišer** серадняцкі; **mítlpojertum** *n* серадняцтва
mítlpunkt *m*, -n [*d.* Mittelpunkt] асяродак, цэнтар
• mitlpunkt fun der erd пуп зямлі
mítlšixt *m*, -n [*d.* Schicht] сярэдні слой
mítlštand *m*, -n [*d.* Mittelstand] прамежны стан
mítlštik *f/n*, -er [*d.* Stück] сярэдні кавалак
mítlšul *f*, -n [*d.* Mittelschule] сярэдняя школа
mítlvuksiker [*d.* wachsen] сярэдняга росту
mítmenč *m*, -n [*d.* Mitmensch] (бліжэйшы) сусед
mítmesiker [*d.* mässig] сувымерны; **mítmesikajt** *f* сувымернасьць
mitn *m*, -s [*d.* Mitte] сярэдзіна, сярэдняя частка, цэнтар, асяродак; **mítndiker** прамежны, прамежкавы
• der goldener mitn залатая сярэдзіна
• in mitn naxt апоўначы
mítnemen* [*d.* nehmen] узяць, браць, захапіць з сабой
• m'nemt kejn zax nit mit (на той сьвет) з сабой нічога ня возьмеш
mítnitn *m*, *pl.* mitnitonim [*s.* (ים-)ניטען-] суабвінавачаны, суадказьнік у судзе
mítontejl *m* [*d.* Anteil] саўдзельніцтва; **mítontejlnemer** *m* саўдзельнік
mitóx [*s.* מתוך] *prep.* перад, для, дзеля, за, з(ь), з-за/праз(ь), ад, аб, паводле [*sin.* far, fun, ojs, culib, mit]
mitóx-hamájse [*s.* מתוך המעשה] *adv.* з/паводле самога апавяданьня, з расказу/аповяду [*sin.* fun der dercejlung alejn, durx der dercejlung]
mitóx-sxók [*s.* מתוך שחוק] *adv.* сьмеючыся, сьмехам [*sin.* mit gelexter, laxndik]
mítrajsn* [*d.* mitreissen] *fig.* запаліць, запальваць, натхніць, натхняць, захапіць, захапляць; **mítrajsndiker** *fig.* натхнёны, гарачы
• a mitrajsndike rede гарачая прамова
mítrajznder *m*, -de [*d.* reisen] спадарожнік
mítredn*, **mítcuredn*** [*d.* reden]
• ver es git nit cu kool, der hot nit mitcuredn ba kool *šprxv.* хто не дае ў кагал, той і ня просіць у кагалу
mítšlepn [*d.* schleppen] (па)цягнуць за сабой, у-, за|цягнуць
mítšmueser *m*, -s, (-n *f*, -s) [*s.* -שמועס-] субяседнік, суразмоўца
mítšpiler *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Spieler] саўдзельнік у гульні
mítšprexer *m*, -s [*d.* Sprecher] субяседнік
mítštimen [*d.* mitstimmen] 1. узгодніць, пагадзіць; 2. быць згодным, згадзіцца, згаджацца; **mítštimung** *f*, -en 1. згода; 2. *gram.* дапасаваньне
mítšuldiker *m* [*d.* Schuld] сувінаваты
mí(t)tancn [*d.* tanzen] прытанцоўваць; **mí(t)tencer** *m*, -s, (-n *f*, -s) кавалер (дама)
mí(t)tejln, mítcutejln [*d.* mitteilen] паведаміць, паведамляць, перада(ва)ць, апавясьціць, апавяшчаць; **mítgetejlt vern*** перадавацца, паведамляцца; **mí(t)tejlung** *f*, -en паведамленьне, апавяшчэньне
mít(-t)óg [*d.* Mittag] *adv.* апоўдні, апаўдні, паўдня; **mit-tógediker** паўдзённы, паўднёвы
• far mittog=f"m *abr.* час перад поўднем
mít-trinker *m* [*d.* Trinker] сабутэльнік
mítvilikn [*d.* willigen] зрабіць ласку, пажадаць
mítvirkn [*d.* mitwirken] дапамагчы, дапамагаць, садзейнічаць; **mítvirkung** *f*, -en дапамога, садзейнічаньне
mítvojnen [*d.* wohnen] жыць сумесна; **mítvojner** *m* сужыцель
mítvox *m*, -n [*d.* Mittwoch] серада; **mítvoxdiker** які мае дачыненьне да серады
• a proster mitvox *fig.* просты чалавек
• er iz mit a mitvox elter far dir! ён на тыдзень старэйшы за цябе
• in a prostn mitvox у простую сераду (у будзень)
• maxn mitvox šabes есьці скаромнае ў пост
• plucem in a mitvox (in mitn mitvox) раптам у сераду (як гром на небе)
mítzingen* (mit) [*d.* singen] падпяваць
miutim *pl.* →miet *m* [*s.* (-ים)מיעוט] малая частка, меншасьць
mi-voéjš umí-vamáim [*s.* מי־באש ומי־במים] "хто (б не загінуў) у агні альбо ў вадзе" (словы з малітвы аб судным дні "unsane-tojkef")
mix *ak.* (ix) [*d.* mich] мяне
Mixe [*s.* מיכה] *tnx.* прарок Міхей; кніга прарока Міхея
mixje *f*, -s [*s.* (-ות)מיחיה →balmixje, mi jixje] утрыманьне, заробак; ежа [*sin.* ojshaltung, parnose; špajz]
mixnesaim *pl.* [*s.* מכנסים] нагавіцы, штаны, майткі, порткі; сподняя частка савана [*sin.* hojzn]
mixšl *m/n*, *pl.* mixšojlim [*s.* (-ים)מ(י)כשול →maxšl, kšal-, nixšl] 1. спатыканьне, труднасьць, перашкода, завада, загваздка, замін, затрымка; 2. правал, нешчасьлівы выпадак [*sin.* štrojxlung, šterung; durxfal, akcident]
mixtev *m*, *pl.* mixtovim [*s.* (-ים)מ(י)כתב →kasve-, ksive, ksav, kakosev, ksube, kosev-, nixtev] ліст, пісьмо [*sin.* briv]
mixúc=mexúc [*s.* מחוץ →axuc, mexice] па-за (межамі), на тым баку (мяжы), звонку; акрамя, апрача, апроч [*sin.* ojser, in drojsn fun]
mizbejex *m*, *pl.* mizbejxes [*s.* (-ות)מ(י)זבח] ахвярнік, аўтáр [*sin.* altar]
• er nemt funem mizbejex arunter *glxv.* ён падбірае з ахвярніка (у ім німа нічога сьвятога)
mizdamen zajn* zix [*s.* מזדמן] зьявіцца, зьяўляцца; сустрэцца, сустракацца
mizdaveg vern* [*s.* מזדווג] пры-, зь|вяза(в)цца, спалучыцца, спалучацца [*sin.* cugebundn vern, bahoftn vern]
mizerne(r), mízerer [*p.* mizerny] мізэрны, худы, чахлы, змарнелы
mizinek/mizinik *m*, -es [*p.* mizynek, *ukr.* мизинник] апошняе дзіця ў маткі, малодшы, меншы сын, пястун, мезенец, пасьледак; **mizinke/mizinice** *f*, -s малодшая, меншая дачка
mizjúkl *n*, -ex [*ukr.* мізюк] соска, пустышка

mizmer *m*, *pl*. mizmojrim [*s*. (מ(י)זמור(-ים) →zmires, zemer, klezmer] 1. псальма, песьня, сыпеў, гімн; 2. *hum*. дамаганьне, прэтэнзіі, папіка, папрокі, дакоры, абвінавачваньне [*sin*. gezang, lojblid; ibergexazerte tajne; tajnes, bašuldikung]; **mizmojr šir lejom hašabes** [*s*. מזמור שיר ליום השבת] песьня ў гонар суботы

• s'gejt vi a mizmer ідзе як па масьле (хутка й гладка)

• visn*/kenen* epes vi a mizmer ведаць штосьці як псальму (на памяць/зубок)

• er zogt es vi a mizmer ён прагаварыў гэта як псальму (прыгожа й хутка)

mizrex *m*. **mizrex-zajt** *f* [*s*. מ(י)זרח] усход (кірунак сьвету) [*sin*. orient]; **mizrex** *m*, *pl*. mizroxim [*s*. (ים-)] выява альбо аздабленьне, якое вісіць у хаце на ўсходняй сьцяне дзеля азначэньня кірунку на Ерусалім; **mizrexdiker** усходні; **mizrex-cu** *adv*. да ўсходу; **mizrex-ejropéjišer** усходнееўрапейскі; **mizrex-kener** *m* усходазнаўца; **mizrex-kénteris** *f* усходазнаўства; **mizrex-vant** *f*, *pl*. -vent усходняя сьцяна ў хаце (кірунак на Ерусалім); *fig*. паважная асоба, эліта

• [illegible] mizrex на ўсход

• [illegible]ajter/noenter/miteler mizrex Далёкі/Бліжні/Сярэдні Усход

• gejn* mitn veg af mizrex накіроўвацца на ўсход

• [illegible] kejn majrev, draj kejn mizrex, /un di rešt – kejn dorem, /un dem bojm gelozt alejn /hefker farn šturem... (I. M.) тры (штушкі) – на захад, тры – на ўсход, астатнія ў вырай, а дрэва засталося стаяць у адзіноце пад усімі вятрамі...

• vej-vej, vos iz ništ geven af dozikn mizrex! bern, un lejbn, un vilde kec, un odlers, un fojglen, un šojfers, un menojres, un esrojgim, un šiselex mit mogn-dovedlex... (Š.-A.) вой-вой, чаго толькі не было на гэтай выяве! мядзьведзі, і львы, і дзікія кошкі, і арлы, і птушкі, і шофары, і сямісьвечнікі, і цытроны, і талерачкі з зорачкамі Давіда...

Mizroxi=merxaz ruxani 1. *m/f* [*s*. מזרחי=מרכז רוחני] "Мізрахі" ("духоўны цэнтар" альбо "ўсходні"), назоў рэлігійна-сіянісцкага руху, заснаванага Іцхакам Рэйнэсам у 1904 г.; 2. *m*, -m сіяніст

mjač *m*, -es [*ukr*. м'яч] мяч

mjačen [*p*. miąć, *d*. zermatschen?] (с)камячыць, мяць

mjatélice=metélice *f*, -s мяцеліца, завіруха, завея

mjatéž *m*, -n [*r*. мятеж] мяцеж; **mjatežnik** *m*, -es мяцежнік

mjat(k)e *f* [*ukr*. м'ята] *bot*. мята; **mjatne(r)** мятны

mjau [*r*. мяу] *int*. мяў; **mj(a)úken/mjavken/mjáuen/mjojken** [*p*. miauknąć] (м)яўкаць, каўкаць

• az es kumt arojs fun a kac, maxt es "mjau" *šprxv*. хто кашэчай пароды, той мяўкае (калі баба, дык бабуй; калі курэц, то насі люльку і тытунец)

• a kac, vos mjavket, ken kejn mojz nit xapn котка, што каўкае, мыш ня зловіць

mjaxke(r) [*r*. мягкий] мяккі

• mjaxke levoves мяккія сэрцы

m(j)édnice=mídnice *f*, -s мядніца, мядзяная міс(к)а, таз

m(j)ente *f bot*. мята

mjestečke *f*, -s [*p*. miasteczko] мястэчка

m(j)ešonžnik *m*, -s катляр

mjex *m* [*p*. miech, *r*. мех] кавальскі мех

miečarnje *f*, -s [*p*. mleczarnia] малочная крама, малачарня

mlien (zix) [*r*. млеть, *ukr*. млоїти] *kul*. млець, доўга парыцца ў закрытай пасудзіне

mlince=milinče *f*, -s [*ukr*. млинець] *kul*. блінец з сырам

mljave(r) [*ukr*. млявий] млявы; **mljoven** млець, слабнуць

mloče *m*, -s [?] юнак-добраахвотнік жыдоўскага пахавальнага брацтва

mlojcen/mlojčen=melojcen=molojcen [*p*. młocić] малаціць; **mlojce** *f*, -s цэп

mlojen=molojen=malojen (bam harcn) [*r*. млеть, *ukr*. млоїти] адчуваць мло(сна)сьць/моташнасьць

mloj-kojmóse [*s*. מלא־קומתו →mole-] *adv*. ва ўсёй сваёй вышыні, ва ўвесь рост, наўсьцяж [*sin*. in zajn fuler hejx, glajx ojsgecojgn]

• zix ufšteln mloj-kojmose станавіцца/падымацца ва ўвесь рост

mlosne(r)/mlošne(r) [*ukr*. млость] млосны; **mlósnekajt** *f* млосьць, млоснасьць

• s'iz im gevorn mlosne fun hic яму стала млосна ад гарачыні

mlóxe(ne)n=melóxe(ne)n [*s*. -מלאכה →(bal)meloxe] 1. вы-, пад|рабіць, вы-, пад|рабляць штучна, фальсыфікаваць, (з)варганіць, (с)халтурыць, (с)фальшывіць; 2. *vulg*. спраўляць натуральныя патрэбы

Mloxim (I, II) [*s*. (מלכים (א', ב' *tnx*. дзьве Кнігі Царстваў

mniške *f*, -s [*p*. mnich] 1. манашка; 2. *kul*. піражок з сырам

mnoxes [*s*. מנחות] "падарункі"; *tlmd*. назоў 2-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб ахвяраваньні мукі і іншых расьлінных прадуктаў, аб філяктэрыях і аб цыцэс) [*sin*. gešanken]

mo=ma=me [*s*. מה] *int*. што? як!?

mo onu umé xajéjne=móne-mexajéjne [*s*. מה אנו ומה חיינו] што мы ёсьць, і што ёсьць наша жыцьцё?

moce- [*s*. מוצאי →mojce, nimce] "выхад, выйсьце"; напрыканцы сьвята, увечары пасьля сьвята [*sin*. der arojsgang]: **moce-jóntef** [*s*. יום־טוב] сьвяточным вечарам; **moce-šábes** [*s*. שבת] вечарам у суботу

móceven [*p*. mocować, *ukr*. моцювати] мацаваць; **mocne(r)** моцны

močalke *f*, -s [*r*. мочалка] мачалка, вяхотка

močevnik *m*, -s [*p*. mocz, *ukr*. мочити] пісуар

móčinke *f*, -s [?] яйцо ўсьмятку; **móčiker** мяккі, ліпкі, клейкі

• maxn a močinke fun epes зрабіць кашу з чагосьці

mod *f*, -n [*d*. Made] *zool*. лічынка

Modaj [*s*. מדי] *tnx*. краіна Мідзія (4 Цар. 17:6, 18:1; Б. 10:2) [*sin*. Midje]

mode *f*, -s [*d*. Mode] мода; **módišer** модны; **módiškajt** *f* моднасьць; **modistke** *f*, -s мадыстка; **módnice** *f*, -s модніца

• arójs fun der mode (ojs mode) выходзіць з моды

• in der mode у модзе

• vu a core, dort a mode *glxv*. дзе ліха, там і мода

modelke *f*, -s [*p*. modelka] натуршчыца

Modín=Mojdiin [*s*. מודיעין] Модзі(і)н/Модзі(і)м, назва гістарычнай мясцовасьці на поўначы ад Ерусаліму, дзе пачалося ў 167 г. да н.э. гэбрэйскае паўстаньне супраць грэка-сырыйцаў

modljen zix [*p*. modlić] маліцца; **modlitve** *f*, -s малітва

modne(r) [*p*. modny] дзіўны, дзівосны, камічны; **módnekajt** 1. *f* дзіўнасьць, дзівацтва; 2. *f/n*, -n капрыз, прыхамаць

• a min modne zax дзіўная рэч

• a menč mit modne geng дзівосны чалавек

• a modner cunojffal дзіўнае супадзеньне

• a modner paršojn – me špajt im in ponem un er zogt, az es gejt

a regn *glxv.* дзівак-чалавек: плююць яму ў твар, а ён кажа, што ідзе дождж (яму хоць сцы ў вочы, а ён усё кажа, што дождж ідзе; дурня б'юць, а ён кажа: у царкву вядуць)

modus *m*, -n [*d.* Modus] *gram.* лад

• faktišer modus *gram.* абвесны лад

moer *m* [*s.* מאור] сьвятло, крыніца сьвятла (звычайна як тытул славутых рабінаў) [*sin.* lixt(kval)]; **moer-hagójle** [*s.* הגולה] тытул "сьвятло выгнаньня, чужыны"; як тытул для рабіна Гершн-Мэйер-Гагойлы (960–1028)

moes [*s.* מאום →mieser, nimes, farmiesn] абрыдла, надакучыла, прыкра, кепска, блага, дрэнна [*sin.* cugegesn, umajngenem, nist šejn]

moes *pl.* [*s.* מעות] грошы [*sin.* gelt]; **moes-xítn/-xítim** *n* [*s.* חיטים/חיטין] "грошы на пшаніцу"; грошы, якія ахвяруюць, каб забясьпечыць бедных людзей мацой на Пэйсах

• az me hot moes, iz men a balebos *glxv.* хто мае грошы, той і гаспадар

• az got lozt lebn, muz er dercu moes gebn *šprxv.* калі бог дае жыцьцё, ён мусіць даць яшчэ і грошай

• dos gance moes-xitn gejt bam šiker avek af xomecdikn branfn *glxv.* у п'яніцы ўсе пшанічныя грошы ідуць на пшанічную гарэлку (латамі трасе, а апошняе на гарэлку нясе)

• on moes iz tomed a toes *glxv.* хто бяз грошай, той заўжды вінаваты

mofsim *pl.* →mojfes *m/n* [*s.* (ם-)מופת] цуд, дзіва, дзівота; узор, прыклад

mógerer [*d.* mager] худы; мізэрны, убогі; **mógerkajt** *f* худасьць, худзізна, худоба

• moger vi a hunt (in najn teg), vi a fajg/suxotnik/vanc/xort/štekn/štekl/špon худы як сабака (у пост), як фіндос/сухотнік/клоп/хорт/палка/трэска (як жэбра/чапля/аплатка/бізун/дошка/нітачка/ражон/рак/сьмерць/смык/струк)

• mogere hent худыя рукі

• a feter rov un a mogerer galex tojgn bejde nit *šprxv.* тоўсты рабін і худы поп – абодва нікуды ня вартыя

• biz der feter vert moger, gejt der mogerer cu grunt *glxv.* пакуль тлусты ссохне, то худы здохне (пакуль сыты зьліняе, дык голы сканае; пакуль тоўсты абліняе, з худога дух выскачыць; пакуль з багатага пух, то зь беднага дух)

mogn *m*, -s/mégener, *dim.* **mégele** *n*, -x [*d.* Magen] страўнік; кіндзюк, трыбух; **mógn-gešvir** *m med.* язва страўніка; **mógnvorem** *m*, *pl.* -verem гліст, рабак; **mógnzaft** *m* страўнікавы сок

• a kalje mogn хвароба на жывот, сапсаваньне жывата

• a lojzer/hartet mogn *med.* панос/запор

• afn nixtern mogn нашча, на пусты страўнік

• er hot a hartn mogn яму скрапіла жывот

• hobn* dem mogn спраўляць натуральныя патрэбы

• majn mogn ken dos nit fartrogn мой страўнік гэтага ня вытрывае

• s'ligt in mogn гэта ляжыць у страўніку (не забудзецца)

• a guter bisn lejgt zix in mogn *glxv.* добры кавалак прыдатны для страўніка

• a guter mogn ken fil fartrogn *glxv.* добры страўнік можа шмат вытрымаць

• az der bajtl iz fil (ful), iz der mogn ruik un štil *šprxv.* калі кашалёк поўны, у страўніку спакойна і ціха

• der mogn halt beser a sod, vi dos harc *glxv.* страўнік хавае сакрэты лепш за сэрца

• di ojgn zajnen greser ba im funem (vi der) mogn (vi dos mojl, vi der haldz) вочы ў яго большыя за страўнік/рот/горла (вочы па яблыку, а галава з арэх; вочы завідушчыя, рукі заграбушчыя)

• er hot a mogn vi kools bak-ojvn *glxv.* у яго страўнік як катальная печ

mogn*=megn* (gemógt) [*d.* mögen] мець правы/дазвол, магчы

mogn-dóved/-dóvid *m*, -n/-s [*s.* (ם-/ן-)מגן־דוד] "шчыт Давіда"; шасьціканцовая зорка (сымбаль юдаізму); **mogn-óves** *m* [*s.* אבות] "бацькоўскі шчыт"

• der gezintster mogn iz der "mogn-oves" найздаравейшы страўнік – "бацькоўскі шчыт" (*vrtš.* "mogn" страўнік – "mogn" шчыт)

Mo(hi)lev г. Магілёў

• got zol ophitn far berdičever negidim un far umanjer xsidim, far konstantiner mešorsim un far mohilever apikorsim, far kamenecer xadatejes un far odeser hultajes *glxv.* барані божа ад бярдзічаўскіх багацеяў і ўманскіх хасыдаў, ад канстанцінаўскіх наймітаў і ад магілёўскіх бязбожнікаў, ад камянецкіх хадайнікаў і адэскіх гультаёў

mohilkes *pl.*, **mohilnik** *m*, -es [*sl.*] могілкі, маг(і)ліцы, могільнік, магільнік

mo(ho)ríč/mohríč=maharíč=magaríč *m* [*ukr.* могорич, *r.* магарыч, могорыч] магарыч, барыш

mojce *f*, -s [*s.* (ם-)מוציא] кавалак/луста/скіба хлеба [*sin.* štik brojt]

• di gance xale gejt avek af a mojce *glxv.* уся хала пайшла на лусту хлеба (вычынка даражэй за аўчынку)

mojce zajn* [*s.* מוציא →moce-, nimce] 1. выканаць, выконваць за кагосьці рэлігійны абавязак, заступіць, заступаць; 2. выпусьціць, выпускаць (слова/гук) [*sin.* fartretn; arojslozn]; **mojce-láaz zajn*** [*s.* לעז], **mojce-šémra zajn*** (af) [*s.* שמרע] абгаварыць, абгаворваць, абмовіць, абмаўляць, пляткарыць, узводзіць паклёп, рабіць плёткі, абняславіць [*sin.* baredn]; **mojce-šnóse zajn*** [*s.* שנתו] дажы(ва)ць да будучага году; пражы(ва)ць свае гады; **mojce-zere-levatóle** *m* [*s.* זרע־לבטלה] ананіст [*sin.* onanist]

mojce-xéjn zajn* (ba) [*s.* מוצא־חן] (с)падабацца [*sin.* gefeln, ojsnemen]

mojd=mad *f*, *pl.* -n/mejdn [*d.* Mädchen, *mhd.* mait, meide] дзеўка, дзяўчына, дзяўчо

• a mojd mit a bord дзеўка з барадой (на хлопца, які робіць жаночую работу)

• farzesene/alte mojd старая дзеўка, векавуха

• an alte mojd iz zixer far a jungn tojt *glxv.* старая дзеўка ўпэўнена ў заўчаснай сьмерці

• an oreme mojd ligt in kinpet! *iron.* бедная дзяўчына раджае! (спачуваньне)

• az di mojd iz mies, zogt zi, az der špigl iz šuldik *glxv.* калі дзяўчына непрыгожая, кажа яна, што люстэрка крывое (не наракай на люстра, калі морда крывая, калі нос крывы)

• beser a junge almone, ejder an alte mojd *glxv.* лепей маладая ўдава, чым старая дзеўка

• er iz avekgegangen vi di mojd funem tanc ён сышоў як дзеўка з танцаў (кінуў нейкую справу)

• fun an alter mojd iz gevorn a jung vajbl (fun an alt mejdl vert a jung vajbl) са старой дзеўкі пераўтварылася ў маладую кабету

mojde *m*, -s [*s.* (ם-)מודה →misvade, vide] прызнаньне, споведзь; **mojde zajn* (zix)** (in, az) згадзіцца, згаджацца, прызна(ва)ць (слушным), пры-, са|зна(ва)цца (у памылках або ў злачынствах) [*sin.* cugebn, onerkenen, gebn jenem gerext]; **mojde-umisváde zajn* (zix)** [*s.* ומתוודה] прызна(ва)ць (сябе) вінаватым, цалкам не абвяргаць, шчыра прызна(ва)цца

• cvingen* emecn zix mojde zajn* змусіць кагосьці прызнацца

• nit veln* zix mojde zajn* запірацца, не прызнавацца

• x'bin mojde-umisvade я каюся, цалкам прызнаюся

• Dajn mame, zi zol in lazaret, oj, lign, /af a cvejter betele s'tu lign akegn ir. /N'az ix vel kumen cu n'ajx gevojre vern – /zolt ir zix mojde zajn, az got colt ajx far mir. *flksl.* Гваёй маці, ой, ляжаць бы ў лязарэце, а табе на другім ложачку насупраць. Ну а калі я прыйду адведаць вас – за тое, што бог вам адплаціў за мяне.

• ver s'iz zix mojde, der štroft men nit (mojde beemes poter miknas) *sprxv.* хто прызнаўся, таго не караюць (пакаянной галавы меч не сячэ)

mojde(-áuí) *m* [*s.* מודה־אני] "я дзякую" (першыя словы і назоў малітвы, якую чытаюць раніцай, падняўшыся з ложка; першая малітва, якую вучаць дзеці); **mojdim** [*s.* מודים] "мы дзякуем" (першыя словы і назоў аднае з малітваў "Šimenesre", якую чытаюць, кланяючыся да зямлі)

• mojdim biz cu der erd, šmadštik biz cum himl *šprxv.* малітва да зямлі, жульніцтва да неба (перад богам кленчыць, а людзей мэнчыць)

• vos tifer me bukt zix "mojdim", vos vajter gejt men "ojseśolem" curik *glxv.* чым ніжэй кланяецца, тым далей да канца малітвы (добра гаворыць, ды нядобра творыць; лёстачкамі дух займае, а чорта думае)

mojdie=medie zajn* [*s.* מודיע →jedie, jadn, jedeje, hojdoe] аб-, апа|вясьціць, аб-, апа|вяшчаць, паведаміць, паведамляць, асьведамляць, інфармаваць [*sin.* onzogn, meldn, lozn visn, informirn]; **mojdoe=medoe** *f*, -s [*s.* (ות-)מודעה] паведамленьне, абвяшчэньне, аб'ява; анонс, рэкляма [*sin.* onzog, meldung; anons, reklame]

mojed [*s.* מועד] *tlmd.* "сьвята" (назоў 2-га з 6-ці разьдзелаў) [*sin.* fajertog]; **mojed-kótn** [*s.* קטן] "напалову сьвяточныя дні"; *tlmd.* назоў 11-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб работах, якія дазволена альбо не дазволена выконваць у напалову сьвяточныя дні, а таксама аб жалобных днях)

mojeł *m*, -s [*s.* (ים-)מוהל →mile, mal(j)e] чалавек, які выконвае абрад абразаньня, могель [*sin.* bašnajder]; **mójelmeser** *m/n*, -s нож для абразаньня; **mójelšaft** *f* пасада і функцыі могеля; **mójel-mel** *n* пыл (гнілога дрэва альбо іншага матэрыялу), у які могель кладзе адрэзаную крайнюю плоць

mojel-bišlíxes zajn* [*s.* מועל־בשליחות] ня выканаць даручэньне

mojer *m*, -n [*d.* Maure] маўр, мараканец

mójern [*d.* mauern] мураваць; **mojer** *m/f*, -n, *dim.* **májerl** *n*, -ex сьцяна, мур; камяніца, мураванка; **mójerer** *m*, -s муляр

• an ejgn mojerl асабняк, маёнтак

• me ken mojern šteln af emecn можна паспадзявацца на кагосьці

• Ix hob gebojt a mojerl, /a mojerl mit zeks fencter... /Un vifl šiduxim me hot mir geredt, /bistu geven der šenster. *flksl.* Я будавала мураванку з шасьцю вокнамі... Шмат жаніхоў мяне сваталі, але ты быў самы прыгожы.

• Jankl der mojer Янкель-мур (аб цяжкім чалавеку)

m(ój)erkop *m*, *pl.* -kep, **mójerkepl=méjerkepl=májerkepl** *n*, -ex [*d.* Mauer] марская ракавіна; *zool.* чарапашына

Mojev [*s.* מואב] *inx.* 1. Мааў (сын Лота); 2. назоў краіны на ўсходнім беразе Ярдана; маавіцяне (народ гэтай краіны) (Др. Зак. 2:10; Б. 19:37)

mojex *m*, *pl.* mojxes, *dim.* **mój(e)xl=méj(e)xl** *n*, -ex [*s.* (ות-)מוח →bal-mojex, farmojexn] мазгі, моз(а)г, глузд; галава; інтэлект, розум [*sin.* gehirn; kop; klugšaft, intelekt]; **mójexn zix** [*s.* מוחן] удум(в)аца, разважыць, разважаць, раздумваць, раздумляць, размысьліць, размышляць, ламаць сабе галаву [*sin.* zix griblen, arajntraxtn]; **mójex-cvog** *f* прамываньне мазгоў; **mójex-knejč** *m*, -n хітрыкі; развага, разважаньне, роздум; **mojexl-avójnes** *pl.* [*s.* עוון־גות] грахоўныя мазгі (на папа/ксяндза)

• a šarfer/temper/kecišer mojex востры/бесталковы/кашэчы (кароткі) розум

• an ofener mojex сьветлы розум

• brexn* zix dem mojex bam lejzn di ufgabe ламаць галаву над вырашэньнем задачы

• culejgn mojex cu epes прыкласьці розум да чагосьці (разважыць)

• di beste mojxes fun der menčhajt лепшыя розумы чалавецтва

• di šarfkajt funem mojex вастрыня розуму

• dos iz nit far zajn (švaxn) mojex гэта не ягонага розуму справа

• špaltn* emecn dem mojex раструшчыць камусьці чэрап

• cum sejxl badarf men kejn mojexl *šprxv.* розуму мазгі не патрэбны

• vu/ven me darf hobn mojex, helft nit kejn kojex *šprxv.* дзе трэба мець мазгі, не дапаможа моц (дзе сілаю ня возьмеш, там трэба розумам падтачыць; дзе ня можна сілай, бяры здогадам; ня сілаю, дык спосабам)

mojfes *m/n*, *pl.* -n/mofsim [*s.* (ים-)מופת →bal-mojfes] цуд, дзіва, дзівота; узор, прыклад [*sin.* vunderlexer cejxn, vunder; muster, bajšpil]

• nemt di mame ot di ejer, /oj, iz dos a mojfes, /zect zi uf af zej a kvoke, /hobn mir šejne ojfes (Z. R.) вось маці бярэ яйкі, ой, які цуд, садзіць на іх квочку, і мы маем прыгожых куранят

mojker *m*, *pl.* mojkirim [*s.* (ים-)מוקיר], **mojker-** [*s.* מוקיר (מוקירי־)] шанавальнік, аматар, заўзятар, прыхільнік (кагосьці/чагосьці), мэцэнат [*sin.* ophiter/libhober (fun)]

mojl *n*, *pl.* majler, *dim.* **majlxl** *n*, -ex [*d.* Maul] рот; **mójliker** ротавы; **mójlšios** *m*, *pl.* -šleser, **mójlband** *m*, *pl.* -bend(er) намордник; **mójl-rejex** *m* [*s.* ריח־] непрыемны пах з рота; **mójlštik** *m*, -n мундштук; **mójl-xolel** *m* [*s.* חלל־] ротавая поласьць

• a grojser mojl вялікі рот

• a mojl af šrojfn добра падвешаны язык (на шрубах, бяз костак)

• alc, vos a mojl ken redn усё, аб чым рот можа гаварыць
• arajnfaln* cu lajtn in di majler (in lajtiše majler) патрапіць на злыя языкі
• arajnlejgn emecn a finger in mojl класьці камусьці палец у рот
• arojsnemen* fun mojl апярэдзіць словы
• brengen* farn mojl вымаўляць, казаць
• fun mojl cu mojl з рота ў рот, на словах, вусна
• haltn* s'mojl *vulg.* заткнуцца
• hobn* a mojl af redelex мець рот на колцах (язык бяз костак)
• lebn fun hant in/cum mojl жыць з рукі ды ў рот (ледзь перабівацца)
• mitn fuln mojl на ўвесь голас, упэўнена
• nemen* in mojl arajn нешта зьесьці, перакусіць
• onnemen* a mojl mit vaser (nit kenen* efenen kejn mojl) набраць вады ў рот
• onšteln/ufcušteln mojl un ojer(n) af epes натапырыць вушы, разявіць рот (слухаць на ўсе вушы)
• redn* mit a halb(n) mojl не абяцаць, ня зьвязваць сябе абавязкам
• zajn* af alemens majler (ba alemen af di lipn) быць ва ўсіх на вуснах
• a mojl – a britan(sker) рот як у бульдога
• az me iz fojl, hot men nit in mojl *šprxv.* у гультая пуста ў роце (пачнеш ляніцца – будзеш з торбай валачыцца; станеш ленавацца, будзеш з хатулямі цягацца; гультаю хлеб на кію)
• der menč hot cvej ojgn, cvej ojern, ober nor ejn mojl *glxv.* чалавек мае два вокі, два вухі, але толькі адзін рот
• dos mojl zol zix dir šteln af a zajt! (dajn mojl zol zix ojsdrejen!) *kll.* каб табе рот скрывіла!
• got zol ophitn far gojiše hent un far jidiše kep/majler *glxv.* барані божа ад мужыцкіх рук і ад жыдоўскіх галоваў /языкоў
• fun dajn/ajer mojl in gots ojern (arajn)! з твайго/вашага рота ды богу ў вушы!
• m'ken lajt di majler nit farmaxn *glxv.* людзям раты не заткнеш (людзям губы не завяжаш (языка не прывяжаш); німа тае хусты, каб завязаць людзям вусны)

mo(j)l *m*, -n [*p.* mól] *zool.* моль

mójlber *m* [*d.* Maulbeere] *bot.* морва, шаўкоўніца

mojled *m* [*s.* מולד] "нараджэньне"; зьяўленьне маладзіка (першай квадры месяца) [*sin.* dos gebojrn]; **mojled zajn*** (на)радзіць, раджаць [*sin.* gebern, gevinen, hobn]

mójl(-)ejzl *m*, -en [*d.* Maulesel] мул

Mojlex *m* [*s.* מולך] *inx.* Молах, ідал агню (якому некаторыя старажытныя народы прыносілі ў ахвяру дзяцей) (3 Цар. 11:7)

mójlexer *m*, -s [*s.* (ס-)מולכער] кантрабандыст, шмуклер [*sin.* kontrabandist, šmugler]; **mójlexn** перавозіць кантрабанду

mójlvorf/mojlvurf *m*, -n [*d.* Maulwurf] *zool.* крот

mojre *f*, -s [*s.* (ס-)מוראַ] боязь, жах, страх [*sin.* šrek, paxed]; **mójrediker** страш(эн)ны, жудасны, жахлівы; **mójrevdiker/mójrendiker** баязьлівы, боязкі, боязны, палахлівы, пужлівы; **mojre hobn*** (far, az) баяцца, палохацца; западозрыць, падазраваць; **mojre-néfešnik** *m*, -es [*s.* -נפשׁ] жудасны чалавек

• mojre hobn vi far der kac баяцца як котку (як сабака мух, як воўк казы/сабакі/ягняці/авечкі)
• mojre hobn* vi far fajer, vi farn tojt, vi far a bejzer šviger палохацца/баяцца як агню/сьмерці, як ліхой цешчы /сьвякрові (як ваўка/гадзюкі/заразы/халеры/сьмерці, як ліхой шапкі, як чорт крыжа/ладану, як шалёнага сабакі)
• ojs mojre far a toes (mojre hobndik maxt a feler) баяцца памыліцца
• onvarfn* a mojre (af) наводзіць жах
• ot di geviksn hobn mojre far kelt вось гэтыя расьліны баяцца холаду
• x'hob mojre, ix zol dir nit deresn (nit nimes vern) я баюся, каб табе не надакучыць
• a bejze mojre af im! *kll.* ліхі жах на яго!
• far der tlie hobn menčn mer mojre, vi far got alejn *šprxv.* шыбеніцы людзі баяцца болей, чымся самога бога
• host mojre? – lejg dix in bet arajn *hum. glxv.* баішся? –кладзіся ў ложак
• – Toxterl majne, toxterl gold, /antlojf vi a fajfl funem bojgn; /x'hob mojre, der kejser vet krign dix holt, /ven er vet derzen dajne ojgn. (S. B.) – Дачушка мая, дачушка залатая, бяжы стралой з лука; я баюся, што ты цару спадабаешся, калі ён убачыць твае вочы.
• ven nit di mojre, volt geven zis di avejre *glxv.* калі б ня страх (перад пакараньнем), грэх быў бы салодкім (калі б ня страх, то б зьвёўся манах)
• zol ix azoj mojre hobn far im tojterhejt, vi ix hob mojre far im lebedikerhejt! каб я яго так баяўся мёртвага, як баюся жывога!

mojred *m*, *pl.* mo(j)rdim [*s.* (-ים)מורד →meride] паўстанец, мяцежнік, бунтар, бунтаўнік, рэвалюцыянэр [*sin.* videršpeniker, ufštendler, rebel, revolucjoner]; **mojred zajn*** бунтаваць, паўста(ва)ць, (су)праціўляцца, супрацівіцца [*sin.* revoltirn, zix bunteven, videršpenikn]; **mójrediker, mójrdišer** мяцежны, бунтарскі; **mojred-bemálxes** *m*, *pl.* mordim-bemálxes [*s.* במלכות־] чалавек, які супрацівіцца цару/ўладзе, які пакрыўджаны ўладамі

mojred zajn* [*s.* מוריד] па-, зь|меншыць, па-, зь|мяншаць
• dos iz nit majle un nit mojred (dos vet nit majle zajn un nit mojred zajn) німа патрэбы ні ўзвышаць, ні прыніжаць

mojre-dérex *m* [*s.* (מורי־) מורה־דרך] праваднік, правадыр, вож, настаўнік [*sin.* vegvajzer, lerer]

mojre-héter zajn* [*s.* מורה־היתר] вырашыць, вырашаць; дазволіць, дазваляць (паводле юдэйскіх законаў) [*sin.* paskenen; derlojbn, mater zajn]

mojre-hojróe/mojreroe *m*, -s [*s.* (-ס)מורה־הוראה] рабін, судзьдзя; гэбрэй, які можа вырашаць спрэчныя пытаньні [*sin.* rov, dajen]

mojrejne=merejne *m*, -s [*s.* (-ס)מורנו] "наш настаўнік"; вялікі вучоны, паважны чалавек, арыстакрат (часта *iron.*) [*sin.* undzer lerer, grojser gelernter, ongezeener menč, jaxsn]; **mojrejne (verabejne) haráv reb=muharár** *abr.* [*s.* הרב רבנו (ורבנו)=מוהר"ר] "наш вож і настаўнік рэб"
• derzelber "mojrejne" той самы арыстакрат

mojre-mojréjne *m*, -s [*s.* (-ס)מורה־מורינו] "настаўнік з настаўнікаў"; вялікі талмудычны аўтарытэт (часта *iron.*)

Mojre-nevúxim *m* [*s.* מורה־נבוכים] "Правадыр разгубленых" (назоў вядомай філязофскай працы Рамбама)

mojsef/mojsif zajn* [*s.* מוסיף →hojsofe, musef] набавіць, набаўляць, дада(ва)ць [*sin.* cugebn, culejgn]

mojser *n*, *pl*. mo(j)sres(n) [*s*. (ן)מותר(-ות/ותן →tvue-mojsres] 1. рэшта, астача; 2. *pl*. раскоша, пышнасьць, празьмернасьць [*sin*. ibergeblibns, iberiks; luksus]

mojser *m*, *pl*. mosrim [*s*. מוסר →masern, mesire, moser, muser, ojsmusern] даносчык, даказчык, паклёпнік, пляткар, каверзьнік, намоўнік, жыгун, мантач, абвінаваўца, скаржнік, стукач, сэксот; шантажыст; **mojser zajn*** пера-, ад|да(ва)ць [*sin*. ibergebn]; **mojser ksav ze=mukáz** *abr*. [*s*. ז(")מוכ=זה כתב מוסר] той, хто прыносіць гэты ліст; **mojser-mojdóe zajn*** [*s*. מודעה] паведаміць, паведамляць, за-, аб'|явіць, за-, аб'|яўляць, абвесьціць, абвяшчаць (адкрыта) [*sin*. derklern efntlex, meldn, onzogn]; **mojser-néfeš zajn* zix** [*s*. נפש] адда(ва)ца душой і целам, ахвяраваца, прысьвячаць жыцьцё, рызыкаваць жыцьцём [*sin*. maktev zajn]; **mojser-néfešdiker** адданы, верны

Mojše rabejnu [*s*. משה רבנו] *inx*. "(прарок) Ма(й)сей наш настаўнік"; **Mojše-grójs** *m* (Mojše grojs) жыд-зазнайка, самахвалец, гардун, надуцік; **Mojše-mexújev** *m* (Mojše mexujev) = **Mojše-mexújevnik** *m*, -es *iron*. даўжнік; чалавек, які камусьці нешта павінны (звычайна ў нэгатыўным сэнсе); **Mojše-kapójer** *m* (Mojše kapojer) чалавек, які робіць усё наадварот; **Mojše-tóv** *m* [*s*. תו], **Mojše-tóves** *m* [*s*. תחת] *argo* недасьведчаны тэатральны глядач

Mojše-rabéjnes kiele/behejmele *zool*. божая кароўка, бокашка, багоўка, кузурка, барбуха; *fig*. дурань

- Mojše rabejnu hot mit di jidn ojx nit gekont ojskumen нават сам Майсей ня здолеў з гэбрэямі паладзіць
- Mojše zux mix! Mojše-zúx-mix! шукай ветру ў полі
- ven Mojše rabejnu hot geredt mit got afn barg Sinaj, hot er ongeton ■ maske, ict zajnen ale, vos rejdn mit got, farmaskirt калі Майсей, гаспадар наш, размаўляў з богам на гары Сынай, ён надзяваў маску, цяпер усе, хто гаворыць з богам, замаскіраваныя
- – Ver vet undz Tojre zogn/lernen af der sudenju? /– Mojše rabenju, /Mojše rabenju vet undz Tojre zogn/lernen /af der sudenju! *flksl*. – Хто будзе нам чытаць Тору на пагулянцы? – Майсей, наш настаўнік, будзе нам чытаць Тору на пагулянцы!
- Vifl Mojše-rabejnes iz do af der velt? – Draj... Mojše der šnajder, Avreml der šuster un ix, Motke!.. Колькі Майсеяў у сьвеце? – Тры... Моўша-кравец, Абрамка-шавец і я, Мотка!..

mojšev *m* [*s*. מושב →farmojševter] 1. нячыстае месца, неахайнасьць, нечыстата, нечысьціня, бруднасьць, бязладзьдзе, непарадак; 2. населены пункт, абжытае месца, паселішча, вёска, сяло, сяліба; 3. каапэрацыйнае паселішча ў Палестыне (Ізраіле) [*sin*. umrejn ort, umrejnkajt, umordenung; bavojnt ort, jišev]; **mojšev-léjcim** *m* [*s*. לצים] "месца рагатуноў"; хеўра дурасьліўцаў/шаляніцаў/жартаўнікоў; грамада цынікаў; **mojšev-skéjnim /-zkéjnim** *m*, -s [*s*. (ם-)זקנים] дом для састарэлых, установа для старых людзей [*sin*. elterhejm]

- a mojšev vi ba der rebecn in bet *glxv*. бруд як у рабініхі ў ложку
- vu hint biln, dort iz a mojšev *glxv*. дзе сабакі брэшуць, там і паселішча

mojšl *m*, *pl*. mošlim [*s*. (ים-)מושל →memšole] валадар, уладар, пан [*sin*. geveltiker, heršer, maxthober]; **mojšl-bekípe** *m*, *pl*. mošlim-bekipe [*s*. (מושלים) בכיפה] моцны ўладар; валадар, які навязвае іншым сваю ўладу

mojxer *m*, *pl*. moxrim [*s*. (ים-)מוכר] прадавец, гандляр [*sin*. farkojfer; *ant*. kojne]; **mojxer-sfórim** *m*, *pl*. moxre-sfórim, **mojxer-sfórimnik** *m*, -es [*s*. (מוכרי) ספרים] кніганоша, кнігапрадавец; **Méndele Mojxer-Sfórim** Мэндэлэ Мойхэр-Сфорым, псэўданім Шолэм-Янкева Абрамовіча (1835–1917) ("der zejde" дзядуля – адзін з трох клясыкаў літаратуры на ідышы); **mojxertvúenik** *m*, -es [*s*. -תבואה] гандляр збожжам

- a mojxer-sforim iz kejn lamdn ništ, a xalfn iz kejn ojšer ništ *šprxv*. кніганоша – не талмудыст, мяняйла – не багацей (хто мяняе, той гаўно мае)

mojxes *m*, *pl*. moxsim [*s*. (ים-)מוכס] зьбіральнік падаткаў [*sin*. štajer-ufmoner]

mojxes *pl*. →mojex *m*, *dim*. **mójexl=mejxl** *n*, -ex [*s*. (ות-)מוח] мазгі, моз(а)г; галава; інтэлект, розум

mojxiex *m*, *pl*. mojxixim [*s*. (ים-)מוכיח] карнік, мараліст, навучальнік [*sin*. štrofer, moral-prejdiker, muser-zoger]

- mojxiex, štrof dix! карнік, пакарай сябе! *glxv*. (калі другіх караеш, то сам не грашы)

mojxl(!) [*s*. מוחל →mexile, bimxile] *int*. *iron*. не! дзякуй!; **mojxl zajn*** дараваць, пра-, вы|бачыць, пра-, вы|бачаць [*sin*. antšuldikn, ništ nemen far umgut; fargebn, šenken a šuld]

- git zix, zajt mojxl, a ruk будзьце ласкавы, пасуньцеся
- ix bin ir mojxl dem toes я дарую вам памылку
- mojxl di tojve! дзякуй за ласку!
- zaj(t) (mir/undz) mojxl выбачайце, прабачце, даруйце
- hostu geton a nar guts, vet er es dir kejnmol nit mojxl zajn *glxv*. зробіш дурню дабро, ён табе гэтага ніколі не даруе
- ix bin dir mojxl dajn honik un vil ništ dajn bis *glxv*. дзякуй за твой мёд, і ня трэба мне тваіх укусаў (ні рублём, ні дубьём)
- lomir zix iberbetn, iberbetn, /x'bet dix zajn mir mojxl, /lomir zix iberbetn, gib cu mir a šmejxl *flksl*. давай перапросімся, я прашу цябе не крыўдаваць, давай перапросімся, лепш усьміхніся
- ver es hot sejxl, iz im got ojx mojxl *šprxv*. хто мае розум, таму і бог вінен
- zajt mojxl, un falt mir majne trep nit arunter! выбачайце, і ня падайце з майго ганка! (кажуць, калі хочуць кагосьці пачэсна справадзіць з хаты)

mojz *f*, *pl*. majz, *dim*. **májzele** *n*, -x, **majzl** *n*, -ex [*d*. Maus] мыш

- ojszen* vi a mojz nox erdciterniš выглядаць як мыш пасьля землятрусу
- rajsn*/špiln zix mit emecn vi a kac mit a mojz гуляцца з кімсьці як котка з мышкай
- a man vi a mojz, un a vajb vi a hojz – iz nox nit glajx *glxv*. мужык як мыш, жонка як хата – гэта розныя рэчы
- a mol hot a majzl a hajzl *glxv*. надарыцца і мышцы мець хатку (кажуць, калі нехта, разбагацелы, выхваляецца сваім багацьцем)
- az di kec rajsn zix, frejen zix di majz *šprxv*. калі коткі дзяруцца, мышы весяляцца (тады багатыя рады, калі ў бедных пайшлі звады; дзе двох б'юцца, там трэці карыстае)
- di kac špilt zix mit der mojz, ober oplozn lozt zi zi ništ op *glxv*. котка гуляецца з мышшу, але ніколі яе ня выпусьціць
- er lojft vi a mojz ibern cimbl *glxv*. ён бяжыць як мыш па цымбалах

• es iz nito kejn hunt in dorf, un kejn mojz in hojz *glxv.* ані сабакі ў вёсцы, ані мышы ў хаце (аб дужа беднай мясцовасьці)
• mit di kec afn bojdem, mit di majz in di lexer! *hum.* з коткамі на гарышчы, з мышамі ў норах (з анэкдоту)
• ven di kac šloft, tancn di majz *glxv.* калі котка сьпіць, ганчаць мышы
• vos es iz klener fun a mojz, meg men trogn arojs (cu hojz) *glxv.* усё, што меншае за мыш, можна сьмела выносіць (можна сьцягнуць)

mok *m*, *dim.* **mékele** *n*, -x [? →kire] *hum.* аўстрыяк; ёлуп, балван, ідыёт

mokem *m/n*, *pl.* mekojmes [*s.* (מקום(-ות →bimkem, bemokem] *iron.* месца, паселішча, вёска, сяло, сяліба; стары горад (у Варшаве, Амстэрдаме і іншых гарадох) [*sin.* ort, jišev; altštot]; **mókem-gejer** *m*, -s разносчык, нашэньнік; **mokem-gódl** *m* [*s.* גדול] вялікае/значнае/важнае месца [*sin.* grojs ort, vixtik ort]; **mokem-kódeš** *m* [*s.* קדוש] "сьвятое месца"; малітоўны дом, малітоўня, бажніца, храм, сынагога [*sin.* hejlik ort, besmedreš, šul, templ]; **mokem-lepurónjes** *m* [*s.* לפורעניות] месца пакутаў/катаваньняў/мучэньняў [*sin.* ort fun lejdn, pajnikungs-ort]; **mokem-menúxe** *m* [*s.* מנוחה] месца супакою/адпачынку [*sin.* (op)ruort]; **mokem-míklet** *m* [*s.* מיקלט] укрыцьце, сховішча, прытулак [*sin.* azil, retungsort]; **mokem-tójre** *m* [*s.* תורה] месца для вывучэньня Торы, рэлігійны цэнтар

• er hot nit kejn mokem-menuxe ён ня мае прытулку (німа дзе галаву прытуліць)
• gefinen* a mokem-menuxe (a mokem-miklet) знайсьці прытулак/ўкрыцьце; акалацца
• zuxn a mokem-miklet шукаць укрыцьце

moker=mekór *m*, *pl.* mekojrim/mekojres [*s.* (מקור(-ות/-ים] крыніца, корань, месца паходжаньня, пачатак [*sin.* kval, opštamort, onhejb]

mol *m*, **molcajt** *m/f*, -n [*d.* Mahlzeit] абед, палуднаваньне, банкет

• maxn/gebn* a molcajt задаць баль
• nit hobn* afn mol ня мець грошай на ежу
• az me vil zix bam koved derhaltn muz men di molcajt in cvejen špaltn *šprxv.* хто хоча мець павагу, мусіць абед дзяліць напалам (быць ашчадным)

mol *m.* -n [*d.* Mole] мол

mol *n* [*d.* Mal] раз

• a mol аднойчы, некалі
• a mol iber a mol папераменна, напераменку
• an ander(š)(t) mol другі раз
• cvej mol cvej два ў два
• ejn mol avek па-першае
• ejn mol far ale mol адзін раз і назаўсёды
• kéjn mol nit! ніколі!
• mit/af ejn/a mol раптам, раптоўна
• nit a mol выпадкова
• oft mol часта
• tejl mol іншы раз, часам, падчас, у часе
• vider a mol яшчэ раз
• vos a mol šener/štarker што раз прыгажэй/мацней
• a mol iz gevezn – un hajnt iz nito *glxv.* некалі было, але зараз німа (было, але сплыло: былі рублі, ды перавяліся ў вераб'і; былі грошыкі, да прашыпкаліся)
• a nar gejt cvej mol dort, vu a kluger gejt nit kejn ejncik mol *glxv.* дурань ходзіць два разы туды, куды разумны й нагі не пакладае (разумны навучыць, а дурань намучыць)
• ejn mol iz kejn mol *glxv.* што раз, што ні разу
• me muz zix a mol maxn cum nar *šprxv.* бывае, што і дурнем неабходна прыкінуцца

mol=mojl *m*, -n [*p.* mól, *r.* моль] *zool.* моль

Móldeve *f* Малдавія (усходняя частка Румыніі); **Moldove** *f* Малдова (Бесарабія); **moldaván** *m*, -es, (-ke *f*, -s) малдаванін

mole [*s.* מלא →mloj-] 1. "поўна": п'яны [*sin.* ful, šiker]; 2. *gram.* з поўным напісаньнем (фанэтычнае напісаньне гэбрэйскіх словаў [*s.* מזרח/מיזרח, מכשול/מיכשול]) [*ant.* xoser]; 3. трыццацідзённы месяц гэбрэйскага календару; **mole-** вельмі/надта/дужа, моцна-, поўна- *part.* (служыць для ўтварэньня прэдыкатыўных прыметнікаў)

• dos flešl iz gevorn lejdik, un er iz gevorn mole (Š.-A.) пляшка апусьцела, а ён ап'янеў

mole *f* [*s.* מלא] скарочаны назоў малітвы "ejl-mole-raxmim"

molegéjren=malegéjren [*s.* מעלה־גירהן] 1. перажоўваць, жаваць жвачку; *fig.* паўтараць сказанае; 2. *n* жвачка, жуйка

mole-gázlen (af) [*s.* מלא־גזלן], **mole-hómen** [*s.* המן־] *hum.* раззлавана, горача, палка, апрыскліва, з запалам, злосна, у злосьці, са злосьцю [*sin.* cekoxt, ongecundn]

mole-gedúle [*s.* מלא־גדולה] вельмі радасны; са здавальненьнем і гонарам [*sin.* ful mit frejd; cufridn un štolc]

mole-ká(a)s [*s.* מלא־כעס] моцна раззлаваны, дужа злы; поўны злосьці/гневу

mole-ráxmim *m* [*s.* מלא־רחמים] "поўны міласэрнасьці": бог, госпад, гасподзь [*sin.* ful mit baremharcikajt, got]

mole-recíxe, molerecíxediker (af) [*s.* מלא־ריחה] моцна разьюшаны, люты, гатовы забіць; **vern*/zajn* mole-recíxe** прыходзіць у лютасьць, вар'яцца, шалець

mole-símxe (mit) [*s.* מלא־שמחה] вельмі/дужа/надта вясёлы

mole-tám, moletámejdiker [*s.* מלא־טעם] вельмі смачны, вытанчаны

• s'iz mole-tam гэта вельмі смачна (пальчыкі абліжаш, аб'ядзеньне, самы смак)

mole-trójer [*s.* מלא־] дужа сумны

mole-vegódeš (mit) [*s.* מלא־ונדוש] бітком набіты, перапоўнены ведамі

mole-xéjme (af) [*s.* מלא־חמה] моцна раззлаваны, злосны, у злосьці, са злосьцю, шалёны, поўны злосьці/гневу [*sin.* ful mit corn, štark in kaas]

• er iz gevorn mole-xejme ён ускіпеў ад гневу

mole-xéjn [*s.* מלא־חן] вельмі прыгожы, чароўны, прывабны

• farbet zi mix in kix arajn, /git mir bronfn, git mir vajn – /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra, /zi git mir a bulke, fiš un xrejn, /oj, a mejdl mole-xejn, /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra (I. M.) яна кліча мяне на кухню, дае мне гарэлкі, дае мне віна – ой-ра-ра, яна дае мне булку, рыбу й хрэну, ой, дзяўчына – сама прывабнасьць, ой-ра-ра...
• zi iz geven mole-xejn, šejn vi velt (Š.-A.) яна была чароўная, прыгожая як сьвет

molitve *f*, -s [*ukr./r.* молитва] малітва; **moljen zix** маліцца

• lejenen emecn a molitve чытаць камусьці нацыі

molken [*d.* Molke] сыроватка

moln* (gemóln) [*d.* mahlen] 1. малоць; 2. *n* памол; **molexc** *n* м(е)ліва; **molung** *f* малацьба

• az es molt zix in mil, iz in der hejm ruik un štil *śprxv.* калі млын меле, у хаце спакой і цішыня (як у гумне малоціцца, дык у хаце не калоціцца)

• cvej harte štejner moln nit *śprxv.* два цьвёрдых камяня зерне ня зьмелюць

moln*=meln (gemólt/gemóln) [*d.* malen] маляваць; **moln* zix** уяўляць сабе; **moler=meler** *m.* -s, (-n *f*, -s) мастак, рысавальнік; маляр; **mólerišer** маляўнічы; **moleráj** *f/n*, -en малярства; жывапіс; **mólbret** *f/n*, -er мальбэрт, шталюга

• molt ajx уявеце сабе

• ba a moler ken alc gemolt zajn *glxv.* мастак можа ўсё намаляваць

• mol dir ojs dem tam fun smetene *glxv.* намалюй сабе смак сьмятаны (ці чуў, кум, сонца, ці бачыў гром?)

• [illegible] nit azoj švarc, vi me molt im *šprxv.* ня так страшэн, як яго малююць (грозен, ды ня боязен)

mołna *m* [*r.* молна, *p.* mołna] мула

molóčne *t.* -s [*ukr.* молочний] малочны аддзел (у краме), малочарня; **molokosós** *m.* -n малакасос

molodjéc *m.* -es [*r.* молодец] маладзец, малайчына, малойца

m(o)lojcen=młojčen=melojcen [*p.* młocić] малаціць; **molotilke** *f.* -s малацілка

m(o)lojen=malojen (bam harcn) адчуваць мло(сна)сьць /моташнасьць

molózive *f*, **molódzines** *pl.* [*ukr./r.* молозиво, *p.* młodziwo] малодзіва

mómen *m/n.* -es [*s.* (-ות)ממון →dine-momenes, ibed-momen] грошы [*sin.* gelt]; *pl.* грашовыя справы, грашовыя працэсы; **momen-kójrex** *m/n* [*s.* ממון־קורח] "грошы Карэя"; шмат грошай (Лік. 16–18)

• cum kol – momen *glxv.* хочаш мець голас (загадваць) – плаці (пародыя на сэнтэнцыю з малітвы: [*s.* צום. קול. ממון] "пакаяньне, малітва, міласьціна")

• er vil cvej mol momen *glxv.* ён хоча адразу ўсяго (грошы і жыцьцё)

• momen bekešene, šolem bebejs *šprxv.* грошы ў кішэні, мір у хаце (як у гумне малоціцца, дык у хаце не калоціцца)

• momen iz domim *glxv.* грошы – кроў

mometliv(at)e(r) [*ukr.* момотливий, *p.* momotać] заікліві

mon *m* [*d.* Mohn] *bot.* мак; **mondl** *n*, -ex, **mónele** *n*, -x булка з макам; **món(č)iker, món(č)inker** маленечкі, малюпасенькі; **mónkepl** *n*, -ex макаўка

• hobn* brojt vi lekex, kinder – vi mon мець хлеба як пірага, дзяцей – як маку

• šitn* švarce mon (af) клясьці, абгаворваць

monárx *m.* -n манарх

• er ligt vi a monarx ён разьлёгся як цар

• ojszen* vi a monarx(e) выглядаць як манарх

monastír *m*, -n [*p.* monaster] манастыр, кляштар; **monáx** *m*, -n манах; **monaške** *f*, -s манашка

monat *m*, -áin [*d.* Monat] месяц (30 дзён); **mónatlexer** (што)-месячны; **mónatlexe** *f* мэнструацыя, месячнае, аплавы

monc *m.* -n [?] карлік; дробязь, драбяза, драбніца

mončen/monclen/monten=mančen/manclen/mant(j)en канькаць, клянчыць, цыганіць, вымантачваць

mončen [*p.* mącić?] зьмяшаць, зьмешваць

monćke *f* [*p.* mączka] цукровы пясок

móndrišer [*p.* mądry] разумны, мудры; **Mondriš** *m*, -es Мондрыш, блазен (пэрсанаж п'есы, якую ставяць на Пурым)

móne(f)šex [*s.* ממה־נפשך →mimonefšex] *int.* адно з двух, туды ці сюды; альбо..., альбо...; (а)ну, (ня)хай, калі гэта так, дык...; ладна, добра [*sin.* ejns fun di bejde, ahin oder aher, oder-oder; ojb šojn jo azoj]

• monefšex, jo – jo, nej – nej (Š.-A.) адно з двух: так дык так, не дык не

mone-jófe *f* [*s.* מנה־יפה] прыгожы кавалак, файная порцыя; значны заработак, ладная сума [*sin.* šejn štik, fajne porcje; hipšer fardinst, šejne sume]

monen (ba) [*d.* mahnen] нагад(в)аць; спагнаць, спаганяць; патрабаваць, да-, на|магацца, дабіваца; **moner** *m*, -s патрабоўца, патрабавальнік, скаржнік; крэдытор; **mónerišer** патрабавальны; **monung** *f*, -en нагадваньне, патрабаваньне, скарга, іск, позва

• der ergster moner iz der ejgener mogn *glxv.* найгоршы скаржнік – уласны страўнік

• gute coln, šlexte monen *glxv.* добрыя плацяць, кепскія патрабуюць

• gute moner zajnen šlexte coler *śprxv.* хто добра спаганяе, той кепска плаціць

• s'vet zajn di lange moneniš гэта будзе доўгая песенька

monete *f*, -s [*p.* moneta] манэта

monkalb *n*, *pl.* -kelber [*d.* Mondkalb] выблядак, пачвара, выродак

monopól *m*, -n манаполія (на продаж гарэлкі); **monopolke** *f*, -s [*r.* монополька] манаполька (у дарэвалюцыйнай Расеі дзяржаўная крама, у якой прадавалі гарэлку); пляшка гарэлкі

monsún *m*, -en [*d.* Monsun] мусон

montik/montog *m*, -n [*d.* Montag] панядзелак; **móntikdiker** панядзелкавы

• ale/jeder/jedn montik un donerštik кожны панядзелак і чацьвер (вельмі часта)

• montog iz a šverer tog *glxv.* панядзелак – цяжкі дзень (у панядзелак работы не пачынай і ў дарогу не выяжджай)

moójz-cur [*s.* מעוז־צור] "моцная скала" (першыя словы малітвы, якую сьпяваюць, калі запальваюць ханукальную сьвячу) [*sin.* štarker feldz]

• az der šeps hert "moojz-cur" zingen, un dos kalb "akdomes" zogn, meg men zejer flejš avektrogn *glxv.* калі авечка чуе ханукальную малітву, а цялё – малітву на Швуэс, можна іхнае мяса выносіць вон (бараніна пасьля Ханукі і цяляціна пасьля Швуэсу маюць непрыемны пах)

mord(er)n [*d.* morden, *mhd.* mordern] забі(ва)ць; **mord** *m*, -n, **mordung** *f* забойства

morde *f*, -s, *dim.* **mórdečke** *f*, -s [*ukr./r.* морда, *p.* morda] морда, пыса, мурло

• a gegolte morde голеная морда

• onrajbn*/onzejfn emecn a morde надраіць/намыліць камусьці морду

mórdeven [*p.* mordować, *mhd.* morden] мардаваць, мучыць, катаваць; **mordevanje** *f* мардаваньне

• es mordevet mit im vi in a gut kadoxes ён змардаваны як пасьля добрай ліхаманкі

mordim=mojrdim *pl.* →mojred *m* [*s.* (מורד(-ים] паўстанец, мяцежнік, бунтар, бунтаўнік, рэвалюцыянэр
more *f* [*d.* Mohär] *tekst.* мохэр
more-d(e)ásre *m* [*s.* מרא־דאתרא] гарадзкі рабін альбо судзьдзя [*sin.* rov oder dajen funem štot]
more-davróhom [*s.* מריה־דאברהם] "гаспадар Абрагама" (узрушаны выкрык); бог [*sin.* got]; **more-deálme-kúle** [*s.* מרי־דעלמא־כולה] уладар сусьвету, бог, госпад, гасподзь (узрушаны або зьдзіўлены выкрык) [*sin.* rebojne-šelojlem, got]
morél=marél *m*, -n [*p.* morela] абрыкос, марэля
moren [*r.* морить] марыць
• moren mit hunger марыць голадам
more-néfeš *pl.* →marnefeš *m* [*s.* (מרי) מר־נפש] раззлаваны, злобны, разгневаны чалавек
morer *m* [*s.* מרור] горкая зеляніна, якую ўжываюць на пэйсаховай бяседзе; *fig.* гаркота, горыч [*sin.* biterniš]
mores *f* [*s.* מרת] паважная жанчына, дама, мадам, паня [*sin.* harte, ongezeene froj, dame, madam]
morešxójre *f* [*s.* מרה־שחורה →farmorešxojreter, bal-morešxojre] мэлянхолія, гіпахондрыя, хандра, нуда, сум, смута, смутак, скруха, туга, журба, маркота [*sin.* melanxolje, trojerike štimung, umet]; **morešxójrediker** мэлянхалічны, сумны, смутны, журботны, маркотны; **morešxójredik vern*** стаць панурым, зажурыцца, засумаваць; **morešxójren** сумаваць, журыцца, разважаць, ламаць галаву; **morešxójrenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) мэлянхолік, маркотнік, жоўчнік
• arajnfaln* in morešxojre засумаваць, зажурыцца
• kumt der fišer trojerik, /er hot kejn fiš gefangen, /un ix bin morešxojredik, /a xolem iz fargangen (A. G-t) ідзе рыбак сумны, ён не налавіў рыбы, і я ў мэлянхоліі, мара ня зьдзейсьнілася
mórevke *f*, -s [*p.* mrówka] мурашка
morfi *m* морфі
moríč=mohoríč=maharíč=magaríč *m* магарыч
morg *f*, -n [*p.* morg(a)] морг (старая мера зямлі)
morg *m*, -n морг
morgn [*d.* Morgen, morgen] 1. *m*, -s раніца, ранак; 2. *adv.* заўтра; **mórgndiker, mórgediker** заўтрашні; **mórgnrojt** *m* [*d.* Morgenrot] золак; **mórgnšul** *f*, -n ранішняя школа; **mórgn(-)štern** *m*, -s ранішняя зорка
• af (cu) morgn(s) назаўтра, заўтра ранкам
• iber morgn пазаўтраму, пасьлязаўтра
• a gut-morgn! добры дзень!
• a gut morgn brengt a gut jor *glxv.* які здароў будзь, такі на здароўе (якое пытаньне, такое й адпавяданьне; як гукнеш, так і адгукнецца; як вы нашым, так мы вашым)
• biz morgn hobn mir a gutn got! *glxv.* заўтра – бог бацька!
• kejner vejst nit (es vejst nit kejner), veme(n)s morgn es iz (es vet zajn) *glxv.* ніхто ўперад ня знае, што яго ў жыцьці чакае
• lejg nit op af morgn, vos du kenst maxn hajnt (vos du kenst hajnt bazorgn) *šprxv.* не адкладай на раніцу тое, што можаш зрабіць сёньня (адклад ня йдзе ў лад)
• loz zix der zorgn, vos er hot nit kejn got af morgn *glxv.* няхай той турбуецца, хто ня мае спадзеву на заўтра
• nit hajnt hob ix dos geton, nit morgn vel ix dos vajter ton ня сёньня я гэта зрабіў, ня заўтра я буду гэта рабіць далей
• morgn nit hajnt заўтра ня сёньня
• morgn tu ix dos! *iron.* заўтра я раблю гэта!
• nit derlebn zolstu morgn (iber a jor)! *kll.* каб ты (дня) не прыждаў! (каб ты ня вытрымаў гэтай ночы!)
• s'iz nito kejn nextn, /s'nox nito der morgn; /s'iz nox do a bisele hajnt, /štert im nit mit zorgn *flksl.* ужо ня ўчора, але яшчэ і ня заўтра; сёньня яшчэ толькі пачынаецца, не перашкаджай яму марным клопатам
mórgngob *f* [*mhd.* morgengâbe] маёмасьць жонкі
moročen [*r.* морочить] марочыць
• moročen emecn a kop марочыць/дурыць камусьці галаву
morón *m*, -en [*eng.* moron] ідыёт; **morónišer** ідыёцкі, прыдуркаваты
moronon verabonon verabojsaj [מרנן ברבנן ורבותי] мае ўладары і настаўнікі [*sin.* majne hern un lerers]
morš=murš *m*, *dim.* **méršele** *n*, -x [*d.* Arsch] *vulg.* срака, дупа, какаўка
• zat kiškele – frejlex meršele *glxv.* сытая кішка – вясёлая срачка (як мужыка возьме сыць, то ён лежачы ўгору сцыць)
morščen [*ukr.* морщити] маршчыць; **morščke** *f*, -s складка, зморшчка
mort *m* [*mhd.* mort] мор, паморак, чума
mortír-harmat *m*, -n [*fr.* mortier, *p.* harmata] *milit.* мінамёт
Mortxe/Mordxe hacadik [*s.* מרדכי הצדיק] *tnx.* Мардахэй (Эст. 2:5)
morve *f*, -s *bot.* [*p.* morwa] морва, шаўкоўніца
morž *m*, -n [*ukr./r.*] *zool.* морж
mos *f*, -n [*d.* Mass] мер(к)а; **mósiker** памяркоўны, умеркаваны; **mósgebndiker, mósgibiker** аўтарытэтны, які зьяўляецца крытэрам; **mósmitl** *n*, -en мерапрыемства, мера; **mós-ejns** *m* адзінка вымярэньня; **mósgrejs** *f* памер; **mósštab** *m*, -n, **mós-štok** *m* [*d.* Massstab] масштаб
• (arop)nemen* a mos здымаць мерку, трымацца меры
• biz a geviser mos да вядомай ступені
• cu der mos (mit a mos) у меру
• gemaxt af mos у меру зроблены
• gor on a mos бязьмерна, непамерна
• iber der mos празь меру, звыш меры
• iberxapn di mos перабраць меру
• in der fuler mos у поўную меру, спаўна
• vedlik di mos, lojt der mos па мерцы
• visn* a mos ведаць меру
• alc (jeder zax) darf zajn mit a mos на ўсё павінна быць свая мера (мера – усякаму дзелу вера)
• di mos mazl zol ix hobn! каб я меў столькі шчасьця!
• er hot najn mos rejd ён страшэнна балбатлівы (мае язык бяз костак; жаба на языку не сьпячэцца; сем сабак не абрэша/перабрэша)
moser *m*, *pl.* -s/mosrim, (-ke *f*, -s), **mósernik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* (מוסרים) מסור/מוסר →masern, mesire, mojser, muser, ojsmusern, nimser] даносчык, даказчык, паклёпнік, пляткар, каверзьнік, намоўнік, жыгун, мантач, скаржнік, стукач, сэксот; шантажыст [*sin.* denuncjant, ojsgeber, cutroger, farkloger; šantažist]
• gejn* af mosers iber epes ісьці на канфлікт з-за чагосьці
• di velt hot fajnt dem mosernik un dem musernik сьвет зьневажае даносчыкаў і маралістаў

• a nar darf kejn moser nit hobn (a nar iz zajn ejgener moser) *šprxv.* дурню даносчыка ня трэба
• dos ponem iz a moser *šprxv.* твар – даносчык (па твары бачна, што ў душы)

Moskve /г. Масква; **moskviter** *m*, -s масковец; **moskál** *m*, -jes маскаль; **moskoviterš/moskeviterš/mosk(e)viteriš** *n* расейская/руская мова; **moskvíterišer** маскоўскі, маскальскі
• éjn boxer/zoxer in Moskve *iron.* адзіны хлопец на ўсю Маскву

mosn *m*, *pl.* mesunim [*s.* (-ים)מתון] памяркоўны, стрыманы чалавек [*sin.* mesiker un ajngehaltener menč]
• beteve a menč a štiler, a mosn (Prc.) па натуры ціхі, стрыманы чалавек

mosres=mojsres *pl.* →mojser *n* [*s.* (-ות)מותר] 1. рэшта, астача; 2. *pl.* раскоша, пышнасьць

most *m* [*d.* Most] вінаградnae сусла; маладое віно

mostardo *m*, **muštarde** *f* [*p.* musztarda, *mhd.* musthart, *it.* mostarda] муштарда, гарчыца

most(j)en [*p.* mieścić] зьмясьціць, зьмяшчаць; **mosten zix** масьціцца, туліцца, (зь)мясьціцца, зьмяшчацца

mošč̌en [*ukr.* мостити, *p.* mościć] масьціць

mošenik *m*, -es [*r.* мошенник] махляр; **mošénjeven** махляваць, ашук(в)аць; **mošenstve** *f* махлярства

Mošiex=Mešiex *m*, *pl.* Mešixim [*s.* (-ים)משיח] "памазаньнік"; *rel.* Мэсіяш, мэсія, збаўца, пасланьнік

Moške ■ Моўшка, просты жыд

mošl *m/n*, *pl.* mešolim [*s.* (-ים)משל →lemošl, nimšl. op-,ojs|mošlen, memašl, mišle] 1. параўнаньне; прыклад, узор; 2. алегорыя, байка, прыпавесьць, фрашка [*sin.* farglajx; fabl, alegorje; bajšpil]; **mošl-kexéres-hanišber** *m* [*s.* מחרס־הנישבר] *hum.* непараўнальна, несупастаўна, недарэчы
• a mošl af/antkegn ■ torbe fleker (a mošl kabak) недарэчны прыклад
• a mošl iz nit kejn raje прыклад яшчэ ня довад

mošlim *pl.* →mojšl *m* [*s.* (-ים)מושל →memšole] валадар, уладар, пан

mot *m*, -n [*d.* Motte] *zool.* начны матыль; моль

móterke=múterke *f*, -s [*p.* muterka] гайка, мутэрка

móte(ve)n [*ukr.* мотати, *p.* motać] матаць; **mot** *m*, -n, **motek/motik** *m*, *pl.* -es/motkes маток

motike=matike *f*, -s [*ukr.* мотика, *p.* motyka] матыка

motíl *m*, -n/-es [*ukr.* мотиль] матыль, мятлушка

motivírn (motivírt) [*d.* motivieren] абаснаваць, абасноўваць, матываваць

Mot(j)e, Motl, Mótele, Motke (Mortxe) [*s.* מרדכי] Моця, Мотл, Мотка (Мардахэй) (мужчынскае імя)
• du host mix cugezogt, Motje! ты мне паабяцаў, Моця!
• Motje meg, Fotje tor nit *glxv.* Моцю льга, Фоцю нельга

motlen (af) [?] зласловіць, абгаворваць, паклёпнічаць

moto *m*, -s [*d.* Motto] дэвіз, лёзунг, гасла

motren=matren [?] *argo* квапіцца, галіцца

move *f*, -s [*ukr.* мова, *p.* mowa] мова, размова; **moven** размаўляць, гутарыць

mox *m*, -n [*ukr./r.*] мох; **móxiker** імшысты

mox *m*, -es [*s.* (-עס)מחא], **moxe** *m*, -s, (-te *f*, -s) [*s.* (-ס)מחה] армянін [*sin.* armener]

moxke(r), moxnate(r) махнаты, касматы, махровы
• a moxke hantex махровы ручнік

moxrim *pl.* →mojxer *m* [*s.* (-ים)מוכר] прадавец, гандляр

moxsim *pl.* →mojxes *m* [*s.* (-ים)מוכס] зьбіральнік падаткаў [*sin.* štajer-ufmoner]; **moxsn** *m*, *pl.* moxsonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)כסן(ו)מ] 1. зьбіральнік падаткаў; 2. фэрмэр

mozlen [*d.* Masern, *mnd.* masele] 1. хварэць на адзёр; 2. *pl. med.* адзёр, водра
• mozlt ejns, hot s'cvejte pokn, /an anginele – ix ver deršrokn, /ba ejner s'megele, bam cvejtn – cejn, /un s'fargejt zix nebex in gevejn (J. P.) адна хварэе на адзёр, другая на воспу, ангіна – я палохаюся, у аднае жывоцік, у другой зубкі, і заходзяцца, нябогі, у плачы

moznaim [*s.* מאזנים] *astr.* Шалі (месяц хэшван) [*sin.* vogšoln]

mozolje=mazolje *f*, -s [*ukr./r.* мозоль, *p.* mozól] мазоль; **zóljediker** мазольны
• onrajbn* zix di mozolje нацерці мазоль

mrak(n)en=maroken [*ukr.* мрячити] марасіць, крапіць, пырскаць, імжэць; **mrak** *m*, -n, **m(a)rake** *f*, -s імжа, імга; **mrákendiker** імжысты
• s'mraket (a mrakendiker regn) дождж імжыць/марасіць

mruken=mriken [*p.* mruknąć] мармытаць, мыкаць, рыкаць, буркнуць; **mruk** *m*, -es мармыль, сваруга, буркала

mu *m* му; мыканьне; **muken** [*d.* mucken, muhen] мыкаць, рыкаць

muberes=meuberes [*s.* מעוברת] цяжарная, брухатая

muclex *m*, *pl.* mucloxim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)מוצלח →macliex, hacloxe] удалы, удачны, удатны, пасьпяховы чалавек, удачнік [*sin.* mazldiker menč, baglikter]

mučen [*ukr.* мучити] мучыць; **mučen zix** мучыцца, пакутаваць; **mučenine** *f*, -s мука, пакута, цягамуціна
• muče nit dos kecl! ня мучай кацяня!
• got lebt ojbn, un mir mučen zix untn *šprxv.* бог жыве наверсе, а мы пакутуем унізе (богу багаваць, а нам працаваць)
• zolst beser lebn – un mučen zix! *kll.* лепей ужо жыві й пакутуй!

mučnik *m*, -es, (-nice/-ničke *f*, -s) мучнік

mued *m* [?] закаранелы махляр, круцель, ашуст, ашуканец

muf *m*, **muf(t)e/mufke** *f*, -s [*d.* Muff, *p.* mufka] муфта

mufker *m*, *pl.* mufkorim [*s.* (-ים)מופקר] амаральны/непрыстойны чалавек, распусьнік, блуднік, блядун; разбэшчаны дзіцёнак [*sin.* hefker-menč, ojsgelasener menč]; **múfkerdiker** амаральны, непрыстойны, распусны; **mufkeres** *f*, -n [*s.* (-ן)מופקרת] непабожная/бессаромная жанчына; распусьніца, блудніца, лярва, абузьніца, валачашчая, блядзь

mufleg *m*, *pl.* muflogim [*s.* (-ים)מופלג] выдатная, выключная, выбітная асоба; важны, славуты чалавек; славуты гэбрэйскі вучоны-талмудыст, настаўнік [*sin.* ojsnemlexer, ojsgecejxnter; vixtiker menč, ojsergevejntlexe perzenlexkajt; lerner, lamdn]; **mufleg-(ba)tójre** *m* [*s.* תורה(ב)מופלג] добра адукаваны, знаўца рабінаўскай літаратуры [*sin.* vojllerner]
• a lamdn a mufleg – a kop vi a kuflik *glxv.* славуты вучоны – галава як цэбар

muharár *abr.* **mojrejne (verabejne) haráv reb** [*s.* הרב רב (ורבנו) מורנו=מוהר"ר] "наш вож і настаўнік рэб"

mújemdiker=meújemdiker [*s.* -מאוים] страшны, жудасны, жахлівы, кашмарны

muk=mik *f*, -n [*d.* Mücke] камар; **mukl** *n*, -ex *zool.* казюль-

ка, кузурка, казяўка, казурка, казюрка, жамяра; **muknšmalc** *fln iron.* камарыны тлушч (птушынае малако)
• di mukn hobn farmučet камары замучылі/заелі
• zajn* a muk назаляць як камар
• a muk ken ojx vej ton *śprxv.* і камар балюча кусаецца (чым меншая блыха, тым мацней дапякае)
• es iz dort do fun muknšmalc *glxv.* там толькі камарынага тлушчу бракуе (адно птушынага малака нестае, толькі смажанага лёду нестае)

mukáz *m abr.* **mojser ksav ze** [*s.* מוסר כתב זה=מוכ(ז")] "той, хто прыносіць гэты ліст"; разносчык

mukce [*s.* מוקצה] адлзелены, адлучаны, адхілены, некрануты; якога пазьбягаюць, абмінаюць, не чапаюць [*sin.* opgešejdt, bazajtikt; vos iz ojscumajdn, ništ oncurirn]; **mukce-maxmes-míes** [*s.* מחמת־מיאוס] пазьбегнуты або некрануты з-за сваёй прыкрасьці, непрыгожасьці, агіднасьці, брыдкасьці, гідкасьці

mukdem umeuxer *m* [*s.* מוקדם ומאוחר] "ранейшае і пазьнейшае"; мінулае і будучае, храналягічны парадак [*sin.* frierdiks un špeterdiks, xronologišer sejder]

muker *f* [*d.* Mucker?] *pejor.* матка, старая

mukes-éc *f* [*s.* מוכת־עין] *tlmd.* дзяўчына, якая страціла дзявоцтва ў час лупцоўкі; *iron.* дзяўчына, якая страціла дзявоцтва

mukn [*d.* mucken?] маўчаць

mukše [*s.* מוקשה] цяжкі для разуменьня, які мае пытаньні [*sin.* šver cu farštejn, kaše]

mulát *m*, -s, (-ke *f*, -s) мулат

múlines=mílines *pl.* (мыльная) пена
• a ferd in mulines узмылены/упараны конь

mulírn (mulírt) [*p.* mylić] увесьці, уводзіць у зман, падмануць, падманваць, наду(ва)ць
• mulirn di boben/cejner замаўляць зубы, уводзіць у зман (акуляры настаўляць; вочы замыльваць/сьляпіць/туманіць)

muljen [*ukr.* мулити, *p.* mulać] муляць, муліць

muljer *m*, *pl.* -s, **muljar** *m*, -es [*p.* mularz] муляр, пячнік, пячкур; **muljarske(r)** мулярскі

mult *m/f*, **multe** *f* [*p.* multan] *tekst.* мульт(ан), байка; **múltener** байкавы

multer *f*, *pl.* -s/milter [*mhd.* multer] дзяжа; ночвы, начоўкі

multer-bríe *f*, -s [*s.* (ות-)בריאה־] *zool.* малюск, мякун

múltvorf *m*, **múltvorem** *m*, *pl.* -verem [*d.* Maulwurf, *mhd.* moltwerf] *zool.* крот

mum *m*, -im [*s.* (ים-)מום →cemumen, bal-mum] загана, хіба, ва́да, брак, фізычны недахоп, дэфэкт (у чалавека), калецтва [*sin.* feler, fizišer defekt]; **múmiker** убогі
• klejder bahaltn dem mum адзеньне хавае фізычны недахоп

mume *f*, -s (*dat.* mume/mumen), *dim.* **mímele** *n*, -x, **múminke** *f*, -s [*d.* Muhme] цётка; **múmenju** *f* цётухна мая
• kalte mume незамужняя (або няродная) цётка
• ven ba dajn mume voltn gevoksn vonces, volt zi geven a feter *glxv.* калі б у тваей цёткі выраслі вусы, дык яна стала б дзядзькам (каб на хмель не мароз, ён бы тын перарос)
• a krume mume – fort a mume! кульгавая цётка – усё ж цётка!

mumer *m*, *pl.* mum(o)rim [*s.* (ים-)מומר] вераадступнік, выхрыст [*sin.* mešumed, getojfter]; **mumer-leháxes** *m* [*s.* להכעיס־ →(af)celoxes] жыд, які чыніць грэх, каб толькі зрабіць блага іншым жыдам; **(mumer-)leteóvn** *m* [*s.* לתאבון־] жыд, які чыніць грэх, таму што ня можа ўстояць перад спакусай

mumlen=mimlen [*d.* murmeln] мармытаць

mums *m* [*d.* Mumps] *med.* сьвінка, заўшніца

mumxe *m*, *pl.* mumxim, (-nte/-te *f*, -s) [*s.* (ים-)מומחה] спэцыяліст, мастак, майстар, майстра, знаўца, знавец, фаховец, адмысловец у сваей справе; разьбітны, спраўны чалавек [*sin.* specialist, zaxkener]
• er iz a mumxe af alcding ён майстар на ўсе рукі (рукі на ўсе штукі; усё гарыць у руках)
• ojsgepuct dos nogidl, /iz er mole-simxe; /nor dem šnajders jojrešl /hungern iz a mumxe (Z. B.) разадзеты багацейчык, ён дужа весёлы, але краўцоў нашчадак сохне з голаду

mundír *m*, -n [*p.* mundur] мундзір

múndlexer=míndlexer [*d.* mündlich] вусны, славесны

municje *f* [*p.* amunicja] муніца, прыпасы; начыньне, прыладзьдзе

múnterer [*d.* munter] бадзёры; **múnterkajt** *f* бадзёрасьць; **múntern** падбадзёрыць, падбадзёрваць; **múnterung** *f* падбадзёрваньне
• a muntere štimung бадзёры настрой

múráške/múreške *f*, -s [*v.*] мурашка; **murašnik/murešnik** *m*, -es мурашнік

murgler [?] вопытны, спрактыкаваны

murin *m*, -en [*ukr.* мурина] пустэча, балота

murín *m*, -en, (-ce *f*, -s) [*ukr./r.* мурин] мурын, мараканец; **murínišer** мараканскі

murken [*ukr.* муркати] 1. мур(лы)каць; 2. *n* мур(лы)каньне

murló/murle *m/f* [*ukr./r.* мурло] мурло

murml=merml *m*, -en [*d.* Murmeltier] *zool.* сурок

mu(r)mlen=mirmlen [*d.* murmeln] 1. мармытаць, мурлыкаць; 2. *n*, **murml** *m*, **múrmleniš** *n* мармытаньне; цурчаньне, гурчаньне; **a murml ton*** прамармытаць; **múrmlendiker** той, хто мармыча
• murmlen xvaljes štil far zix, /der jam iz a batribter, /ci iz der jam azoj vi ix, /ojxet a farlibter? (A. G-t) ціха мармычуць хвалі, мора сумнае, ці можа яно таксама закахалася?
• S'iz šabes, hajnt in xejder gejt men nit, /oj, a fargenign! /Der tate gejt fun davnen trit ba trit /un murmlt štil a nign. (N. Š.) Субота, сёньня ў хедэр ня ходзяць, вой, якая раскоша! Тата ідзе з малітвы, не сьпяшаючыся, і мармыча паціху напеў.

murš=morš *m*, *dim.* **méršele** *n*, -x *vulg.* срака, дупа, какаўка

murše *m*, *pl.* muršim [*s.* (ים-)מורשה] упаўнаважаны, прадстаўнік [*sin.* bafulmextikter, forštejer]

murze/murže *m/f*, -s [*lit.* múrza, *ukr.* мурзатий, *p.* murza] мурза, неахайны чалавек, няхлюй, шмаравоз, плюндра

musef *m*, *pl.* musofim [*s.* (ים-)מוסף →hojsofe, mojsef, balmusef] ранішняя дадатковая малітва (на шабас, на сьвяты і на маладзік)

museg *m*, *pl.* musogim [*s.* (ים-)מושג →hasoge] паняцьце

muser *m* [*s.* מוסר →masern, mesire, mojser, moser, ojs-, op-, on-|musern, bimsojre, balmuser, nimser] павучаньне, натацыя, мараль; маралістычны рэлігійны рух, які пачаўся ў Літве і Польшчы ў 1842 г. у асяродзьдзі міснагедаў (заснавальнік Ісраэль Салантэр) [*sin.* štrofrejd, moralizirndike rejd;

moral]; **muser-háskl** *m*, -en [*s.* (-ען)־השכל] "навука, якую трэба зразумець"; мараль байкі/прыпавесьці; вынік, рэзультат, скутак; **muserháskldiker** павучальны, маралізаваны; **múser-literatur** *f* літаратура на тэмы маралі; **músern** чытаць мараль, натацыю; навучаць, сароміць, па-, у|пікнуць, па-, у|пікаць, дакараць [*sin.* prejdikn moral, zogn štrofrejd, ojsredn, forvarfn]; **músernik** *m*, -es мараліст; прыхільнік маралістычнага рэлігійнага руху (XIX–XX стст.); вучань ешывы; **múser-sejfer** *m*, *pl.* -sforim [*s.* (-ים)־ספר] папулярная кніга на тэмы юдаізму і маралі (адмыслова для жанчынаў і для простага люду); **múser-zoger** *m* мараліст, выкрывальнік, выкрывацель

- a dercejlung mit a muser-haskl (a muserhaskldike dercejlung) маралізаванае апавяданьне
- (arop)nemen* zix a muser fun epes (a muser zix aropcunemen!) зрабіць вынік з чаго-небудзь, атрымаць урок, браць за прыклад
- zogn emecn muser чытаць каму-небудзь натацыю
- a muser hengt men af der cung *glxv.* мараль вешаюць на язык
- muser krixt nit in ojer arajn *glxv.* мараль ня лезе ў вуха

musirn (musirt) [*d.* musieren?] іскрыцца, пузырыцца, пеніцца

muskat/muškat/mušket *m*, -n [*d.* Muskatnuss, *p.* muszkat] *bot.* мускат; **múskat-kojl** *f*, -n, **múskat-nus** *f* мускатны гарэх

muskem [*s.* מוסכם →maskem, haskome] добра, згодна, ладна, дамоўлена, прынята [*sin.* vilik, ajnštimik; ongešmuest, ongemaxt, ongenumen]

muskl rišn *m* [*s.* מושכל ראשון] аксіёма, пасылка; інтуіцыя, натхненьне

muslín/mušlín/mušléjn *m* [*ukr.* муслін, *p.* muślin] *tekst.* мусьлін, кісяя; **muslínener** мусьліновы, кісейны

musmex *m*, *pl.* musmoxim [*s.* (-ים)מוסמך] чалавек, які лічыць сябе здатным выконваць ролю рабіна

muster *m*, -n [*d.* Muster] узор (на тканіне), прыклад; **músterdiker**, **músterhaft(ik)er** прыкладны, узорны; **mústern** аглядаць, адбіраць прыклады; **músterung** *f*, -en агляд, адбор прыкладаў/узораў

musulmán *m*, *pl.* musulmener, **musulmener** *m*, (-n *f*, -s) [*p.* muzułmanin] мусульманін

muške *f*, -s [*p.* muszka] 1. мушка; 2. бабачка (гальштук)

- nemen* af der muške браць на мушку

mušl *f*, -en [*d.* Muschel] ракавіна

- di mušl fun a šnek (šnekmušl) смаўжовая ракавіна

mušlem *m*, *pl.* mušlomim [*s.* (-ים)מושלם], **mušlemes** *f*, -n [*s.* (-ן)מושלמת] унівэрсальна адукаваны, усебакова адораны (таленавіты) чалавек

mušpe vern* [*s.* מושפע →šefe] знаходзіцца пад узьдзеяньнем, пад уплывам [*sin.* bavirkt vern, zajn untern ajnflus]; **múšpediker** успрыімлівы, уражлівы

muštarde *f*, **mostardo** *m* [*p.* musztarda] гарчыца, муштарда

mušt(r)írn/mustírn (mušt(r)írt/mustírt), **múštreven** [*p.* musztrować] муштраваць; **muštre** *f*, **muštír** *m*, -n муштра; **mušt(r)irung** *f* муштраваньне

muštúk *m*, -es, **mundštúk/mun(d)štik** *m*, -n/-es [*p.* musztuk] муштук

mušve vern* (mit) [*s.* מושווה →mašve, šove-bešove] згадзіцца, згаджацца, сысьціся, сыходзіцца (на думцы); згаварыцца, згаворвацца, дамовіцца, дамаўляцца [*sin.* durxkumen, zix ojsglajxn, kumen cu a kompromis]

mut *m* [*d.* Mut] бадзёрасьць, адвага, добры гумор; **mútiker** бадзёры, адважны; **mútikajt** *f*, **mútvilikajt** *f* бадзёрасьць, адважнасьць; **mútikn**, **mútern** падбадзёрыць, падбадзёрваць; **mútikung** *f* падбадзёрваньне; **mútlozer** які паў духам, згубіў прысутнасьць духу; **mútvil(n)** *m* адвольнасьць, самавольнасьць; **mútviliker** гарэзьлівы, адвольны, свавольны; адважны, сьмелы, рызыкоўны; **mútvilikn** (cu) адважна/сьмела/рызыкоўна рабіць

- cugebn* emecn mut прыдаць камусьці духу, прыбадзёрыць
- in gutn mut у добрым гуморы
- nit farlirn* dem mut ня падаць духам
- onnemen* zix mit mut набрацца адвагі
- s'hot mir nit geklekt kejn mut мне не хапіла духу
- gelt farlojrn – gor nit (halb) farlojrn, mut farlojrn – alc farlojrn *šprxv.* грошы згубіў – зусім нічога не (палову) згубіў, адвагу згубіў – усё згубіў

muter [*s.* מותר] дазволена гэбрэйскім законам [*ant.* oser]

muter *f*, -s [*d.* Mutter] матка, маці; **múter(i)šer**, **múterlexer** матчын; **múteršaft** *f* мацярынства; **múter-cejxn** *m*, -s радзімка, радзімы знак; **múter-kerndl** *n*, -ex *bot.* спарыньня, сажа; **múternaketer** голы, у чым маці нарадзіла; **múteršejd** *f*, -n *anat.* похва; **múteršprax** *f*, -n родная (матчына) мова; **mútertraxt** *f*, -n, **múterlajb** *n anat.* матка, чэрава, улоньне

- kejn mutermenč ані жывой душы
- es iz nito kejn šlexte muter un kejn guter tojt *šprxv.* німа кепскай маці і добрай сьмерці
- fun a šlexter muter iz dos kind nit kejn guter *šprxv.* ад благой маткі ня будзе добрага дзіцяткі
- jede muter denkt, ir kind iz šejn *glxv.* кожная маці лічыць, што яе дзіця прыгожае (у свае маткі ўсе добрыя дзяткі; кожнай мацеры свае дзеткі мілыя)
- muter, muter, di kac lekt di puter! матка, матка, котка ліжа масла! (з анэкдоту)

múterke=móterke *f*, -s, **múterl** *n*, -ex [*p.* muterka] гайка, мутэрка; **múter-šlisl** *m*, -en *texn.* гаечны ключ

múter(-)perl *n* [*d.* Perlmutter] пэрлямутр, маціца; **múterperlner** пэрлямутравы, маціцовы

mutl zajn* (af) [*s.* מוטל] мець за абавязак, мець адказнасьць, быць абавязаным; **mutl-besófek** [*s.* ־בספק] пад пытаньнем, няўпэўнена, незацьверджана [*sin.* unter a fregcejxn, ništ zixer, ništ baštetikt]

mutne(r) [*ukr.* мутний] мутны; **mútnekajt** *f* мутнасьць

- xapn fiš in mutne vaser у (кала)муце рыбу (шчупакоў) лавіць

muxn(-umzúmen) [*s.* (־ומזומן)מוכן →bimzumen, mezumener] цалкам (да ўсяго) падрыхтаваны [*sin.* in gancn grejt]

muxomór *m* [*ukr./r.* мухомор] мухамора

muxrem *m*, *pl.* muxromim [*s.* (-ים)מוחרם →maxrem, xejrem, ad-xorme] *rel.* выкляты, адпраўлены ў выгнаньне, выключаны з кагалу, адлучаны ад юдаізму жыд

muxzek (far) [*s.* מוחזק] прынята (лічыць), лічыцца [*sin.* gehaltn, ongenumen]

- er iz muxzek far an erlexn man яго лічаць за сумленнага чалавека

muzík *f* [*d.* Muzik] музыка; **muzikálišer** музыкальны; **muzikánt** *m*, -n, (-ke *f*, -s), **múziker** *m*, -s, (-n *f*, -s) музыкант, музыка

muzn* [*d.* müssen] 1. (er muz) мусіць, быць павінным, мець неабходнасьць; 2. *n*, **muz** *m*, -n прымус, абавязак,

неабходнасьць; **múzdinst** *n* вайсковы абавязак; **múz-limed** *m*, *pl*. limudim [*s*. (יִם-)מוּד(י)ל־] прымусовы вучэбны прадмет; **múz-zax** *f*, -n неабходная рэч
• maxmes muz паводле неабходнасьці
• zajn* a muz быць вымушаным
• a me mu, mu me (az me muz, muz men) *glxv*. як мусіш, дык мусіш
• az me muz, ken men *glxv*. калі трэба, дык зможаш
• ver es muz, der ken, ver es ken, der muz nit *šprxv*. хто мусіць, той можа, хто можа, той ня мусіць

mуž(k)e *f* [?] суп, булён, навар

mužík *m*, -es мужык, селянін, вясковец; **mužicke(r)** мужыцкі

mxák=mexák *m*, -n [*s*. (ן-)מחק] выцертае (страчанае) месца ў манускрыпце

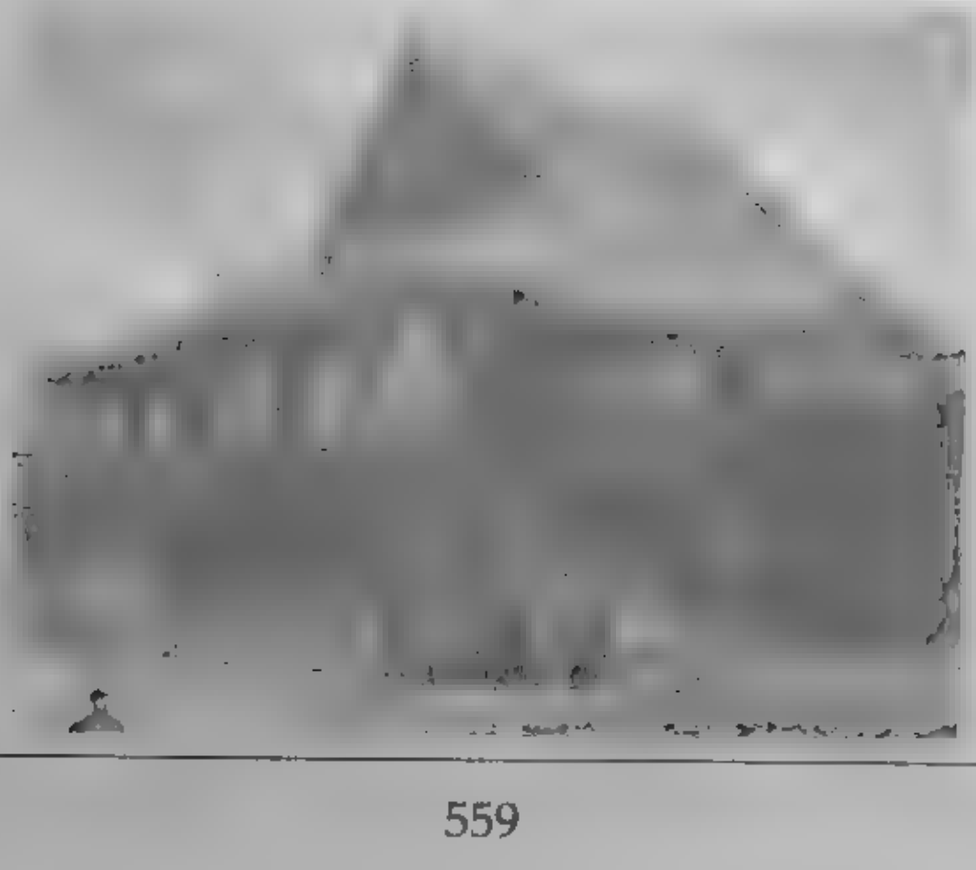

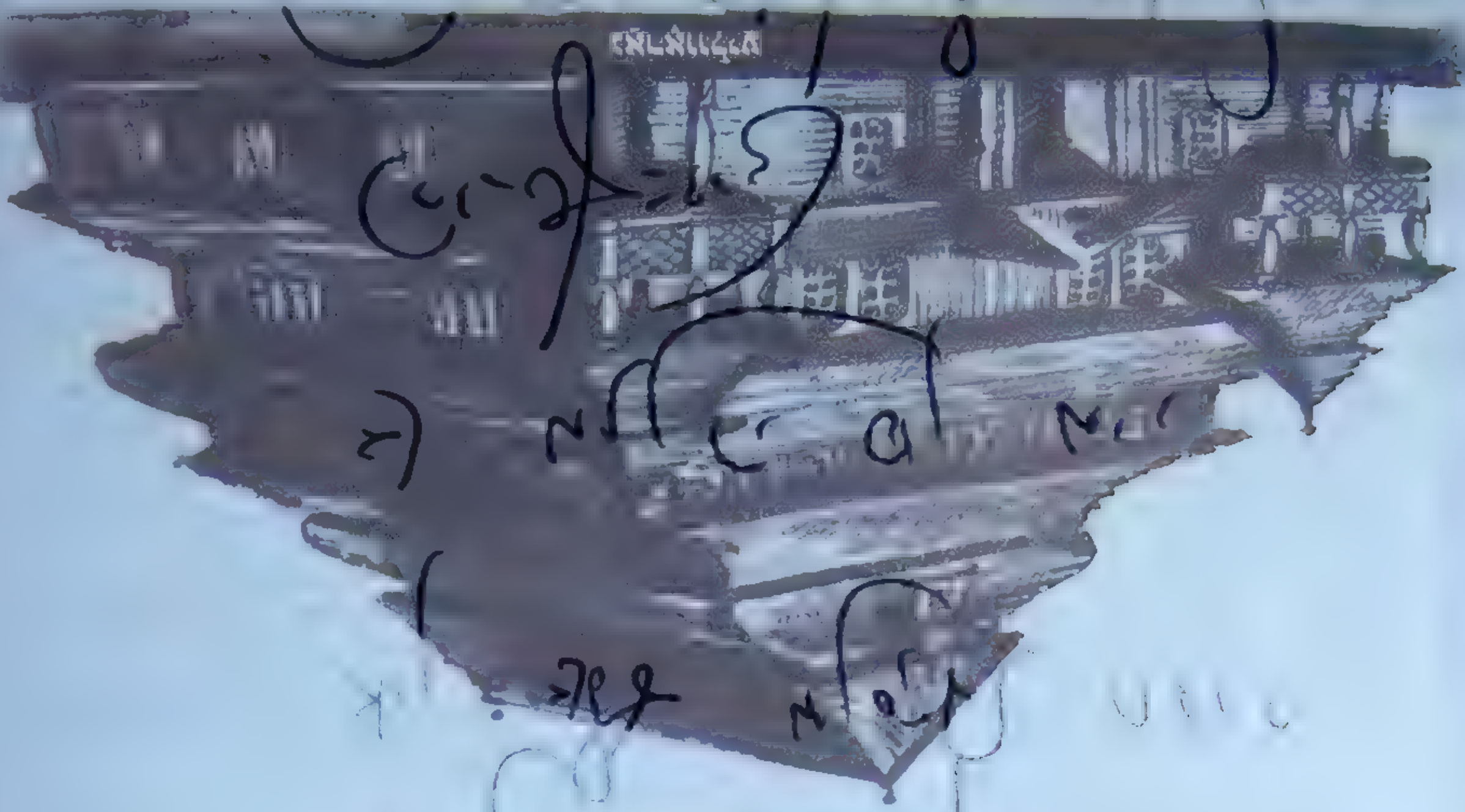

N

N=nun *m/f*, -en [*s.* (נון-)ען] 1. "нун", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 50; **lange(r) nun** [*s.* ן] літара "n", якая пішацца напрыканцы слова

n'=numer *m*, -n нумар

-n=-in [*d.* -in] *suf.* -ка, -іца (азначэньне жаночай асобы)

• lerer(i)n настаўніца; kex(i)n кухарка

-n=-en [*s.*] *suf.* -нік (асобы мужчынскага роду)

• šadxn сват; akšn упорнік

na [*sl.*] *int.* на(!); **nat(s)** *int.* наце(!)

• nat(s) (ajx)! наце (вам)!

• na dir (gor)! на табе!

• na dir a majse! вось табе і на!

na- [*sl.*] *pref.* на-

• nagvald гвалтоўна; narajen нараіць; našpic цугам

naaricox *m* [*s.* נעריצך] "мы будзем шанаваць цябе" [illegible]

[illegible]drik=obedrik=abedrik=labedrik *m*, -es [*ukr./v.*] на[illegible] набэдрыкі, набадры, намандрыкі, паўшоры [illegible]

[illegible] [*s.* נבלען →niblpe, nevole, novl, menuvl, banavlen] [illegible], весьці бессаромныя размовы

[illegible] *m*, -r [*r.*] набор

[illegible] [*s.* נצרת →Nojcri] г. Назарэт

[illegible] *m*, -s, (-xe *f*, -s) [*d.* Nazi] нацыст; **nácišer** нацысцкі; **nacjonaler** нацыянальны; **nacjonalitét** *f*, -n нацыянальнасьць; **nacmínderhajt** *f* (a nacjonale minderhajt) нацменшасьць (нацыянальная меншасьць)

nacxones *n* [*s.* נצחנות →menacejex, nicoxn] амбіцыя, пыха, ваяўнічасьць, варожасьць, непрыязнасьць [*sin.* ambicje, krigeriškajt]; **nacxónišer** сварлівы, непрыязны

načalnik *m*, -es [*r.*] начальнік; **načalstve** *f* начальства

načene *f*, -s [*p.* nać, nacina, *ukr.* натиня] націна, націньне, бацьвіньне, цяўнік, лісьце бурака

nadilen [*ukr.* наділити] надзяляць

nadizne=nedizne=otjez(d)ne/otiz(d)ne=atizne *f*, -s [*p.* odjazd] гасьцінец у дарогу (на ад'езд)

nadn *m*, -s [*s.* (ס-)נדן →nedan, nedunje, nedove, nadvn, menadev] пасаг, прыданае

• a šejn mejdl iz a halber nadn *glxv.* прыгожая дзяўчына – палова прыданага

• az me farlirt a toxter, vejnt men nit af dem nadn *šprxv.* калі губляюць дачку, ня плачуць па пасагу (аддай дочку, ды яшчэ піва бочку)

• cugezogt draj cign nadn – un di drite nit avekgegebn паабяцаў тры казы ў пасаг – але трэцяй ня даў

• der nadn gejt avek af šadxones *glxv.* увесь пасаг пайшоў на сватаньне (больш заходу, як карысьці; скурка ня варта вычынкі)

• mer a xesorn, mer nadn *glxv.* большы недахоп – большы пасаг (аб нявесьце)

• nadn kenen eltern gebn, ober nit kejn mazl *šprxv.* бацькі могуць даць пасаг, але ня шчасьце

• nadn-gelt hot kejn hacloxe nit *šprxv.* не ў пасагу шчасьце

• Oj, vu nemt men xoć nadn, /di texter xasene maxn? /Hert nor, hert, vos iz gešen – /a majse gornit cum laxn. (P. H.) Ой, дзе б узяць хоць на прыданае, каб аддаць дачок замуж? Паслухайце толькі, паслухайце, што здарылася – гэта зусім ня сьмешна.

• s'iz a gancer nadn! гэта – увесь пасаг! (усе грошы)

nadolužen/nadeližen [*ukr.* надолужувати] надалужыць, надалужваць, нагнаць, наганяць, навярстаць, навёрстваць

• nadolužen di farlorene cajt нагнаць згублены час

nadrójf=aderúf *m*, -n [*d.* Draufgabe] задатак

nadv(e)n *m*, *pl.* nadvonim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)נדבן →nedove, nadn, nedan, nedunje] дабрадзей, дабрачынец, філянтроп, памагач, памочнік; чалавек, які дае за дзяўчынай пасаг [*sin.* geltgeber, nedove-geber, unterśticer, filantrop]; **nadvones** *n* [*s.* ות-] дабрачыннасьць, дабрадзейства

nadzór *m* [*r.* надзор] нагляд

nadžen [*ukr.* надити, *p.* nadzić] (пры)надзіць, прынаджваць

nafke *f*, -s [*s.* (ות-)נפקא →nief, nojef, menaef] *vulg.* распусьніца, вулічная дзеўка, прастытутка, блядзь [*sin.* gasnfroj, prostitutke]; **náfkenik** *m*, -es *vulg.* бабнік, блядун; **náfkebajis** *n*, -n [*s.* בית] публічны дом

náfkemine *f*, -s [*s.* (ות-)נפקא־מינה] розьніца, адрозьненьне [*sin.* unteršejd, xilek, anderškajt]

• es iz ništ kejn (šum) nafkemine німа аніякай розьніцы

• vos iz di nafkemine? якая розьніца?

naft *m* [*p.* nafta] нафта; газа; **naftler** *m*, -s нафтавік; **náft(-)kval** *m*, -n нафтавая крыніца

Naftole [*s.* נפתלי] *tnx.* Нэфталім/Нафталі (адзін з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які пайшоў ад Нафталі (Б. 30:8)

nagajke/nahajke *f*, -s [*r.*] нагайка, бізун

nag(e)váld [*d.* Gewalt] гвалтоўна, з гвалтам

• klingen*/šrajen* nagvald біць у звон, крычаць гвалт

nagle(r) [*p.* nagły, *ukr.* наглий] раптоўны, нечаканы; тэрміновы

(na)gnjotke *f*, -s [*p.* nagniotek] мазоль

• maxn (na)gnjotke in di ojern мазоліць/пратрубіць вушы (надакучаць)

nagrade *f*, -s [*r.* награда] узнагарода

nagrafke=(a)grafke *f*, -s [*p.* agrafka] ангельская шпілька

nahalne(r) [*ukr.* нагальний] сьпешны, безадкладны, раптоўны

naharo naharo ufšote [*s.* נהרא נהרא ופשטי →nehar-] "кожная рака мае свой нораў"; кожны народ мае свае звычаі

nahít *m* [?] *bot.* нут, турэцкі гарох

naiver [*d.* naiv] наіўны; **naivitét** *f*, **naivkajt** *f* наіўнасьць

najer (*ak./dat.* dem najem) [*d.* neu] новы; **naje** *n* нешта новае; **naj(e)s** *f/n*, -n навіна, вестка; **najster** найноўшы; **nájerhéjt** *adv.* нанава, зноў; **nájinker** 1. *m*, -ke навічок; 2. навюткі; **najkajt** *f* навізна, навіна; **nájcajtiker**, **nájcajtišer** сучасны, новы; **nájcajtung** *f*, -en газэта

• a gancer/fuler pak mit najsn цэлы стос навінаў

• alte/naje najs старая/новая навіна

• naj vi okeršt fun der nodl навюсенькі як з голкі зьняты

• nox a najs! яшчэ навіна!

• a najes, Katerinke (krol Jagjele) iz mes *glxv.* навіна, Кацярынка памерла (кароль Ягайла памёр) (старая гэта ўжо показка; казаная казка; сьпяваная песьня)

• an/ejn alter frajnt iz beser, vi naje cvej *glxv.* даражэй адзін стары друг, як новых двух

• zol dir got arajngebn a naje nešome un cunemen di alte! (got zol dir gebn a naje nešome!) *kll.* хай бог дасьць табе новую душу і прыбярэ старую! (каб ты богу душу аддаў!)

najert [*mhd.* niur, neur] 1. *bndv.* але, а; 2. *adv.* толькі

náj(-)gebákener [*d.* gebacken] *pejor.* новасьпечаны, дамарослы

náj(-)gebó(j)rener [*d.* geboren] нова(на)роджаны; **nájgeburt** *f* адраджэньне

nájgeriker (cu) [*d.* neugierig] цікавы; **nájgerik zajn*** ціка-

віцца; **najger** *m*, **náj(ba)gerikajt** *f* цікавасьць
• a najgeriker lejdikgejer разяв(ак)а
• puster najger пустая цікавасьць
• a menč zol lebn šojn fun najgerikajt vegn *glxv.* чалавеку варта жыць ужо толькі дзеля цікавасьці
Náj(-)jor *m* [*d.* Neujahr] Новы год
• erev naj-jor напярэдадні Новага году
náj-levone *f* [*s.* לבנה] месяц, маладзік
najn [*d.* neun] 1. *f*, -en дзявятка; 2. дзевяць; **najne** *adv.* а дзявятай гадзіне; (der) **najnter** дзявяты; **najntl** *n*, -ex 1. дзявятая частка; 2. *kort.* дзевятка
• di najntl šlogt di tojz *glxv.* (казырная) дзявятка б'е туза
• ix vil dir gebn najn mol najn, vifl es vet in dir arajn! *glxv.* я табе дам дзевяць разоў па дзевяць, колькі ў цябе ўлезе! (зьбіць кагосьці)
• nox najn xadošim kumt der sod arojs *šprxv.* пасьля дзевяці месяцаў сакрэт выходзіць на сьвет (па вясьне рукамі сплясьне)
• vajber hobn najn mos rejd *glxv.* бабскі язык як лапата (жаба на языку не сьпячэцца; сем сабак не абрэша/перабрэша)
najncik [*d.* neunzig] дзевяноста; (der) **nájncikster** дзевяносты; **nájncik(s)tl** *n*, -ex дзевяностая частка; **nájnciker** 1. *m*, -s дзевяностагадовы стары; 2. *m*, -s гарэлка (90%), сьпірт; 3. (di najnciker jorn) дзевяностыя (гады)
• in di najnciker у дзевяностыя гады
najncn [*d.* neunzehn] дзевятнаццаць; (der) **nájncnter**, **nájnceter** дзевятнаццаты
najse-venišme [*s.* נעשה ונשמע] *tnx.* "зробім і будзем паслухмяныя"; абяцаньне гэбрэяў у часе атрыманьня Торы; выказваньне гатоўнасьці не прытрымлівацца ранейшых тлумачэньняў (Вых. 24:7)
• "najse-venišme" – a jid zogt alc cu *glxv.* "зробім і будзем паслухмяныя" – жыд абяцае што заўгодна
náketer [*d.* nackt] 1. голы; 2. *m*, -te галыш; **náketerhéjt** *adv.* галышом; **náketkajt** *f* галізна, аголенасьць; **náketzojmendike** *bot.* голанасенныя
• naket vi di mame hot im gehat голы як маці радзіла (як бізун/бубен/калена/костка/палец/пень, як сьвяты турэцкі, як у лазьні)
• nakete bejmer/vent голыя дрэвы/сьцены
• a naket kind голае дзіцё
• mit a naketn kop зь непакрытай галавой
• a kinds mazl ken men nit visn, es vert gebojrn naket, un me trogt es avek ongeton *šprxv.* нельга ведаць дзіцячы лёс: нарадзіўся голы, але выносяць апранутага
nakidke *f*, -s [*ukr./r.* накидка] накідка
nakladne(r) [*ukr.* накладний] накладны
nakle *f*, -s [?] булдавешка
(n)akn *m*, -s [*d.* Nacken] кар(а)к
nakrajčik=(a)krajčik *m*, -es [*ukr.* окраєць] акраец
nakštált [*p.* kształt] *prep.* накшталт, кшалтам
nakves *n* [*s.* נקבות →nekejve] жаноцкасьць, фізычныя ўласьцівасьці жанчыны [*sin.* frojiškajt]
nalis(t)nik *m*, -es [*ukr.* налисник, *r.* налистник] *kul.* налісьнік
nalivke *f*, -s [*ukr./r.* наливка] наліўка
nalóg *m*, -n [*r.* налог] падатак
(n)am *f*, -en [*d.* Amme] мамка, карміцелька, нянька
Name=No(j)me [*s.* נעמי] *tnx.* Наэмінь (жонка Элімэйлэха) (Рут.)
nametke *f*, -s [*v.*] наметка, намітка
namól *m* [*ukr.* намул, *p.* namuł] нанос, ціна
nanke *f* [*ukr./r.*] *tekst.* нанка, кітайка
nap *m* [*d.* Napf] міска, кубак
napást *m* [*ukr./r.* напасть] напасьць, ліха
naprimér, napšiklad [*r.* например, *p.* na przykład] *adv.* напрыклад
nar *m*, *pl.* -n/naro(n)im, *dim.* **nárele** *n*, -x [*d.* Narr] дурань, кеп; **narúl(je)** *m* дурдола, дурніла; **nárišer** дурны, дурацкі, глупы; **náriškajt** *f/n*, -n дурніна, дурота, дурасьць, глупства; **nárišerhéjt** здуру; **nariševate(r)** дурнаваты, глупаваты; **nareráj** *f*, -en падман; **narn** падманваць, ашукваць, зводзіць, абакульваць, абдурваць, ачмучваць, азяляць
• a nar fun kop biz fis дурань з галавы да ног
• a nariše teve дурацкая звычка
• an opgerisener nar набіты дурань (дурны як пень/бот)
• bagejn* zix nariš рабіць глупствы
• blajbn* bam/der nar застацца ў дурнях
• max zix nit nariš! не валяй дурня! не дурыся!
• nariš vi a behejme/ferd, vi an ejzl, vi der xoxem fun der maništane дурны як быдла/конь/асёл (як абух/авечка/баран/бот/варона/даўбешка/пень/сала/сьвіньня/стоўп/халява/хамут/цецярук)
• šteln/lozn*/maxn emecn cu(m) nar пакінуць кагосьці ў дурнях, (аб)дурачыць кагосьці
• a nar af a nar farštejt zix *glxv.* дурань з дурнем паразумеюцца
• a nar blajbt a nar *glxv.* дурань застаецца дурнем (дурак дураком на векі вяком)
• a nar git, un a kluger nemt *glxv.* дурань дае, а разумны бярэ (дурны раскідае, а разумны зьбірае)
• a nar halt alemen far naronim *šprxv.* дурань лічыць усіх дурнямі
• a nar hot kejn štot/ort nit *šprxv.* дурань усюды дурань (дурняў усюды не бракуе)
• a nar, a nar, un cu vos im tojg, iz er klug *glxv.* дурань, дурань, але калі яму што прыдатна, дык адразу разумны (дурань, з чужога воза бярэ, да на свой кладзе; дурны як варона, а хіцёр як чорт)
• af a nar iz nito kejn ojberhar *šprxv.* на дурня німа пана (дурны сабака і на гаспадара брэша)
• ale vejsn naronim (dem narn) *glxv.* усе ведаюць дурняў
• amol iz di greste xoxme, ništ redn kejn nariškajt *glxv.* часам найвялікшая мудрасьць – не казаць глупстваў
• az a nar švajgt, iz er a xoxem (vert er ojx gerext cvišn di kluge; ven iz a nar a xoxem? – ven er švajgt) *glxv.* калі дурань маўчыць, ён разумны
• ba a nar zajnen di hent un di cung iberik *šprxv.* дурню рукі і язык залішнія (дурны аб дурным і гаворыць)
• beser a gancer nar, ejder a halber xoxem *glxv.* лепш цалкам дурань, ніж напалову разумны
• cvej kluge maxn dem dritn cum nar *glxv.* двое разумных робяць трэцяга дурнем
• der nar iz im gelegn (ligt im) afn ponem *glxv.* дурань – напісана ў яго на твары (дурань дурным ня робіцца, але родзіцца)
• di greste nariškajt fun a nar iz, vos er mejnt, az er iz klug *glxv.* найвялікшае глупства ў дурня тое, што ён лічыць сябе разумным
• ejn nar maxt a sax naronim *glxv.* адзін дурань робіць усіх дурнямі
• gelebt vi a har un geštorbn vi a nar *glxv.* жыў як пан, але памёр як дурань
• gelebt vi a nar, geštorbn vi a nar *glxv.* дурнем жыў, дурнем памёр (як была дурной, так і асталася)

• jener iz nox nit geborn gevorn, ver s'vet im narn той яшчэ не нарадзіўся, хто б яго абдурыў
narajen [*ukr.* нарадити, *p.* naradzić] (на)ра́іць, ра́дзіць; **naráj** *m*, -en парада, прапанова
naráp *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*d.* Araber?] арап, мурын, нэгар
(na)rapnik=harapnik *m*, -es [*p.* harapnik, *ukr.* гарапник] арапнік, бізун
nare *f*, -s [*r.* нары, *ukr.* нари, *p.* nary] нары
nare-hamojróse *f* [*s.* נערה־המאורשה →simone-naares] нявеста, маладая [*sin.* farknast mejdl, kale]; 2. *tnx.* дзяўчына, якую згвалцілі ў полі; **nare-šenispátese** *f* [*s.* שניתפתתה] спакушаная дзяўчына [*sin.* farfirt mejdl]
• a kol fun a nare-hamojrose гвалтоўны крык, лямант, гвалт
nárhaft(ik)er [*d.* nahrhaft] пажыўны, сытны; **nárhaftikajt** *f* пажыўнасьць
náročne, narokem [*r.* нарочно] *adv.* (на)знарок, сумысна, [illegible]ысьля, наўмысна
narus narúš *m* [?] *kort.* чацьвёрка
nasenen [*s.* נתנען →nojsn] *iron.* да(ва)ць (патаемна) [*sin.* gebn]
naser [*d.* nass] мокры; **naskajt** *f* макрата, вільготнасьць; **náslexer** вільготны, воглы
• [illegible] hančerke *fig.* мокрая ганчарка/ануча (пра чалавека)
• di nemd iz af mir nas сарочка на мне мокрая
• nas vi a kac/hon/kačke мокры як котка/певень/качка (як мыш/юхціна)
• ojszen* vi a naser hon/goner/koter выглядаць як мокры певень/гусак/кот
• az di nase bejmer brenen, vos zoln šojn zogn di trukene? калі сырыя дрэвы гараць, што ўжо казаць пра сухія
(na)sídele/nasidle/nasjedle *f*, -s [*ukr.* сідало] (на)седала, курасадня
nasjaden zix (af) [*p.* nawsiadać, *r.* наседать] насесьці, насядаць
nasjeke *f* [*p.* nasiekać] насечка, зарубка
nas(j)enje *f* [*p.* nasienie] насеньне
naskós [*ukr.* навкоси] *adv.* наўскос, наўскасяк, наўскасы
nasós *m*, -n [*ukr./r.*] насос
nast(j)ež [*r.* настеж] *adv.* насьцеж
• nasteż ofn адчыніць насьцеж
nastojke *f*, -s [*ukr./r.*] настойка
nasturcje *f*, -s [*p.* nasturcja, *r.* настурция] *bot.* настурка
našbrát *m*, -es (naš brat) [*sl.*] "наш брат"; свой хлопец/чалавек
• naš brat filt in jidišn minheg a bazundern tam (M.M.-S.) наш брат адчувае ў юдэйскай традыцыі адмысловы смак
našejnik *m*, -es [*ukr.* нашийник] ашыйнік, аброжак
našilnik/našelnik *m*, -es [*p.* naszelnik] гуж, нашыльнік, рэмень (збруя)
našivke *f*, -s [*p.* naszywka, *ukr./r.* нашивка] нашыўка
našn (fun) [*d.* naschen] ласавацца; **naš** *m*, -n схільнасьць, цяга да ласункаў; **a naš ton*** паласавацца; **našer** *m*, (-n/-ke *f*, -s) ласун, ласы да прысмакаў; **našeráj** *f/n*, -en, **nášvarg** *n* ласункі, лізікі, смачная ежа, прысмакі
• frume našerke пабожная ласуха
• našn honik ласавацца мёдам
• az xosn-kale zajnen našers, regnt ba zej cu der xupe *glxv.* калі маладыя ласыя, дык у іх на вясельлі будзе дождж
• di kac vejst, vos zi našt *glxv.* котка ведае, чым яна ласуецца (ведае кошка, чыё сала зьела)
• di mame meg našn, der tate meg šikern *glxv.* маці можа ласавацца, а тата можа піць
nášpic=nóxšpic *adv.* цугам, гужам, наўсьцяж
na-štixí [*p.* na sztych] *adv.* у штыхі (сустрэць)
nat *m* [?] мноства, вялікая колькасьць, плойма, процьма
naterevate(r) [*ukr.* натуристий] натурлівы, натурысты, наравісты
• naterevate ferd наравісты конь
nat(s) [→na] *int.* наце(!)
natúr *f* [*d.* Natur] 1. прырода, натура; 2. *f*, -n характар, натура; **natírlexer, natureler** натуральны; **natírlexkajt** *f* натуральнасьць; **natúrforšer** *m*, -s, **natúrkener** *m*, -s прыродазнаўца; **natúrkenteniš** *f/n*, **natúr(-)visnšaft** *f*, -n, **natúrforšung** *f* прыродазнаўства, прыродазнаўчая навука
navenád [*s.* נע־ונד] 1. бяздомны, качавы [*sin.* in vander, afn vogl]; 2. *m*, -n блуканьне, плутаньне, бадзяньне, вандраваньне; **navenádeven** 1. бадзяцца, вандраваць; 2. *n* бадзяньне, вандраваньне; **navenádiker, navenadne(r)** блукальны, вандроўны; **navenadnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) бадзяга, валацуга, шандыга, туляга, хадзяка, шлында, маталыга, бяздомны чалавек, бомж [*sin.* vanderer, vogler, menč on a hejm]; **zajn* navenád** бадзяцца, туляцца, ня мець свайго прытулку, быць бяздомным
• – Ix hob gevolt, oj, mamenju, zajn, oj, navenad ba jenem /un zix valgern ba jenem in a štub. /Oj, nor ejn zax, oj, bet ix ba dir, gotenju, /az nemen zol ix o-dem, vos ix hob lib. *flksl.* – Я б хацела, ой, матуля, быць, ой, бяздомнай і бадзяцца па чужых хатах. Ой, толькі адну рэч, ой, прашу я ў цябе, божухна, каб выйсьці замуж за таго, каго я люблю.
nax *abr.* **neviim-uksúvim** [*s.* נ"ך=נביאים־וכתובים →x"n] *tnx.* два апошніх разьдзелы
naxál *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*r.* нахал] нахабнік; **naxalne(r)** нахабны
náxér [*d.* nachher] затым, потым
naxes *m/n* [*s.* נחת] суцеха, здаволенасьць, з(а)давальненьне, прыемнасьць, радасьць, шчасьце, асалода [*sin.* fargenign, frejd, glik]; **naxes-rúex** *m* [*s.* רוח] духоўная асалода
• klajbn*/šepn naxes (fun) атрымліваць асалоду/задавальненьне
• naxes fun kinder гордасьць за дзяцей (бацькоўскае шчасьце)
• fun naxes lebt men nit, fun cores štarbt men nit *šprxv.* ня шчасьцем жывы чалавек, не ад гора памірае (не па старасьці мруць, не па маладосьці жывуць; зь бяды ня ўсрацца, з радасьці не паесьці; ад напасьці не прапасьці)
• ir zolt hobn a sax naxes fun im/ir/zej! каб вам шчасьціла празь яго/яе/іх!
• kukt un šept naxes! *hum.* глядзеце і атрымлівайце асалоду
• zolst krenken in naxes! *kll.* каб ты хварэў з асалодаю!
naxle *f*, *pl.* naxloes [*s.* נחלה(-אות)] сядзіба, зямельны ўчастак, зямельнае ўладаньне, вотчына, маёнтак, уласная гаспадарка
náxlesiker=nóxlesiker, naxlíediker [*d.* nachlässig] нядбайны, нядбалы, неахайны; **naxlésikajt** *f*, **naxlíedikajt** *f* нядбайнасьць, нядбаласьць, неахайнасьць; **naxlie=nixloje** *m/f*, -s неахайны чалавек, мурза, лахудра
• farbrexeniše naxlesikajt злачынная неахайнасьць
náxmu=šabes-náxmu *m* [*s.* שבת(נחמו)] субота пасьля "tišebov"
• Un šabes naxmu iz di xupe geven, /me hot aza xasene nox nit gezen. /Azoj vi di zun hot dos porl gešajnt, /es hobn getanct mexutonim un frajnd. (M. L.) У суцяшальную суботу вянчалі, такога вясельля яшчэ ня бачылі. Маладыя зьзялі як сонца, танчылі сваты і сябры.
náxname=nóxname *f*, -s [*d.* Nachnahme] накладная плата, плацеж, аплата
náxrixt *f*, -n [*d.* Nachricht] (зь)вестка, абвестка, паведамленьне

naxsól [*lit.*] 1. *bndv.* таму што, бо; 2. *adv.* (але) чаму?

naxt *f. pl.* next [*d.* Nacht] ноч; **náxtiker** начны; **naxtn** начаваць, праводзіць ноч; **náxtfojgl** *m. pl.* -fejgl начная птушка; *hum.* злодзей; прастытутка; **náxtgejn** *n* вячэрнее навучаньне ў хедары ў зімовы час; **náxtigal** *f.* -n *zool.* салавей; **náxthemd** *n*, -er начная сарочка; **náxt-kejle** *f. pl.* kejlim [*s.* (ם-)כלי], **náx(t)top** *m, pl.* -tep начны гаршчок; **náxtkrac** *m hum.* начная гулянка; **náxtlempl** *n*, -ex начнік; **náxt-lejenen** *n* малітва на сон; **náxtlempl** *n*, -ex начнік; **náxtmol** *m*, **náxtesn** *n* вячэра; **náxt-néxtiker** які мае быць кожную ноч; **náxt-opru** *m*, **náxt-leger** *m/n*, -s начлег; **náxtšlajxer** *m*, -s валацуга; **náxttepl** *n*, -ex начны гаршчок; **náxtvandler** *m*, -s люнатык; **náxtveš** *n* начная бялізна; **náxt-vexter** *m*, **náxtšojmer** *m, pl.* -šomrim [*s.* (ים-)שומר] начны вартаўнік

- di blinde naxt *pejor.* "сьляпая ноч"; Ра(ж)ство, калядная ноч
- maxn naxt класьціся спаць
- nit (a)kegn naxt dermonendik ня супраць ночы ўзгадваючы
- s'falt cú di naxt вечарэе
- tog un naxt дзень і ноч (проціległасьці)
- a bejze naxt af majne sonims kep! *kll.* цяжкіх сноў маім ворагам!
- a bejze naxt/šo af dir! *kll.* цяжкіх табе сноў!
- a naxt on šlof iz di greste štrof *glxv.* ноч бяз сну – найгоршая кара
- a naxtfojgl zingt a mol beser fun a togfojgl *šprxv.* часам начная птушка сьпявае лепш за дзённую (ночная зязюля перакуе дзённую)
- a šo far naxt iz nox nit naxt *glxv.* гадзіна да ночы – яшчэ ня ноч (яшчэ ёсьць час! яшчэ пасьпееіцца!)
- far gute next hot men šlexte teg *šprxv.* добрыя ночы – благія дні (хіба чорт здумаў гэтыя залёты: ані ўночы сну, ані ўдзень работы)

naxzer leinjonejnu [*s.* נחזור לענינינו] давайма вернемся да нашай справы

nazád [*ukr./r.*] *adv.* назад

nazičen [*p.* zyczyć. *ukr.* зичити] (на)зычыць, (на)раіць, (на)рáдзіць

naznačen [*r.* назначить] на-, пры|значыць, на-, пры|значаць

názndik [*p.* na wznak?] *adv.* плазам, дагары (упасьці); **náznšvum** *m* плаваньне на сьпіне

naždák *m* [*ukr./r.*] наждак

nebex/nebax *m*, -es *dim.* **nébexl/nébaxl** *n*, -ex, **nébexinker** *m*, (-ke *f*, -s) [*p.* niebożę] нябога; **nébexdiker** жалкі, жаласны, убогі, мізэрны; **nébexdikajt** *f* убоства, нябоства

- a nebexdike oncuhereniš (af) убогае падабенства
- dos kindele/mejdl nebex беднае дзіцятка/дзяўчынка
- er iz nebex azoj elnt! нябога, ён такі адзінокі!
- firn a nebexdik lebn ледзь жыць, гібець, марнець
- maxn zix far a nebexl прыбядняцца
- mid gevorn nebex стаміўся, нябога
- az a kind farlirt jungerhejt di muter, iz im nebex zejer biter *šprxv.* калі дзіцё рана губляе маці, горкі лёс у нябогі (бацька памрэ, то палавіна сіраты, а як маці памрэ, то цэлы сірата)
- er iz nebex blind – er zet nit kejn grošn ён, нябога, сьляпы – ён ня бачыць жаднага гроша
- vos tut a jid? – er ligt, nebex, in der erd un bakt bejgl што робіць жыд? – ён ляжыць, нябога, у зямлі і пячэ абаранкі

nebl=nepl *m*, -en [*d.* Nebel] туман

nebn [*d.* neben] *prep.* ля, каля, паблізу; **nébnzax** *f*, -n другарадная рэч

nec *f* [*d.* Nasse] вільгаць

nec *f*, -n, **necl** *n*, -ex [*d.* Netz] сетка, нерат, брэдзень, жак, невад

- харп di fiš far der nec перад невадам рыбу лавіць (забягаць наперад; рабіць наадварот)

necer [*s.* נעצר →acires] хворы на запор [*sin.* farštopter, hartlajbiker, kranker af acires]; **zajn* necer** пакутаваць на запоры; **nécer(d)iker** скрапляльны

- er iz necer яму скрапіла жывот

necex *m* [*s.* נצח] вечнасьць; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў [*sin.* ejbikajt]; **necex-jisróel** *m* [*s.* ישראל] вечнасьць гэбрэйскага народу

necn [*d.* netzen] 1. мачыць; працякаць; 2. гнаіцца; **necke** *f* прамакатка

nedán *m*, -im/-en [*s.* (ן-/ים-)נדן →nadn, nedunje, nedove, nadvn, menadev] пасаг, прыданае

nedizne=nadizne=otjez(d)ne/otiz(d)ne *f*, -s гасьцінец у дарогу (на ад'езд)

nedoimke *f*, -s [*r.* недоимка] нядоімка

nedorim 1. [*s.* נדרים →menader] *tlmd.* "абяцаньні"; назоў 3-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб зароках, сьвятых абяцаньнях) [*sin.* cuzogn]; 2. *pl.* →nejder *m* [*s.* (ים-)נדר] зарок, абяцаньне, абяцанак

nedove *f*, -s [*s.* (ות-)נדבה →menadev, nadn, nadvn, nedan, nedunje] міласьціна, міласьць, падачка

- betn*/gebn* a nedove прасіць/даваць міласьціну
- a kalike git men gixer a nedove vi a talmed-xoxem *glxv.* калеку даюць міласьціну хутчэй, чымся талмудысту
- dajn tate, dajn tate zol ojx nit kenen gejn, /un af zajne ojgn zol ojx nit kenen gejn, /un af zajne ojgn zol er ojx nit zen, oj vej, /a nedove, a nedove zol er kumen cu mir betn, /un ix zol visn, az dos iz er geven *flksl.* твой бацька, твой бацька хай развучыцца хадзіць, і вочы ягоныя хай ня бачаць, вой, міласьціну, міласьціну хай ён прыходзіць да мяне прасіць, і каб я ведала, што гэта ён быў
- ven er git dem oreman ■ nedove, citern ba im di hent калі ён дае бедняку міласьціну, у яго дрыжаць рукі

nedunje *f*, -s [*s.* (ם-)נדוניא →nadn, nadvn, nedan, nedove] пасаг, прыданае

né(e)ntern zix [*d.* nähern] пры-, на|блізіцца, пры-, на|бліжацца; **né(e)nterer** бліжэйшы

nefaše *f*, -s, **nefeš** *m/n, pl.* nefašes [*s.* (ות-)נפש →misxajev-benafše, agmesnefeš] жыцьцё; *khl.* жыцьцёвы дух; *hum.* асоба, жывая душа, істота, стварэньне, тып [*sin.* lebn; lebnsgajst, lebnsotem; paršojn, tip]; **nefašes** *pl.* людзі; **nefeš-áxes** [*s.* אחת] "адна душа"; па-сяброўску, прыязна, дружна

- af a nefeš на/з кожнага
- kejn ejn (lebediker) nefeš ні жывой душы
- ojx a nefeš! вось так асоба!

nefilim *pl.* [*s.* נפילים] *tnx.* дапатопныя волаты/гіганты

nefixe *f*, -s [*s.* (ות-)נפיחה] смурод; *vulg.* пёрд, пук, пердуны, бзьдзюлі [*sin.* šlexte luft, aver, forc]

nefuex *m*, *pl.* nefuxim [*s.* (ים-)נפוח] 1. аб'ём; 2. *vulg.* пердуны, бзьдзюлі

nege 1. *f, pl.* negoim [*s.* (ים-)נגע] парша, пархі, шолудзі, кароста; 2. *m/f*, -s *fig.* няшчасьце, бедзтва, бяда, ліха, бядота, злыдні [*sin.* coras-flek; plog, onšikeniš]; **nege-coráas** *m/f* [*s.* צרעת] *med.* кароста, парша, праказа, лепра [*sin.* kreckrankajt, krecikajt, lepre]; *fig.* няшчасьце, бяда, ліха, злыдні; **negoim** [*s.* נגעים] *mšn.* "плямы праказы"; назоў 3-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб чысьціні альбо нечысьціні людзей, аб хворых на праказу, іх адзежы і жытле)

- a vajb a maršas iz a nege-coraas *glxv.* злая жонка як прака-

за (барані, божа, ад буры, агню і благой жонкі; добрая жонка - дома рай, благая – хоць ты цягу дай)

negeje [*s.* נוגע →benegeje] датычна, у дачыненьні, адносна, у адносінах, што (да)тычыцца/датычыць; **negeje zajn*** (cu) зачапіць, зачапляць, закрануць, закранаць, зацікавіць; мець дачыненьне/адносіны, (да)тычыцца, датычыць [*sin.* onrirn, farinterisirn; hobn a šajxes]; **negeje-bekóved zajn*** [*s.* נכבד] (па)крыўдзіць, абразіць, абражаць, зьняважыць, зьневажаць; закрануць, закранаць гонар [*sin.* balejdikn, onrirn inem koved]; **negeje-bedóver** 1. *m*, -s [*s.* (ם-)כרבר] зацікаўлены ў справе чалавек [*sin.* farinteresirter in der zax]; 2. зацікаўлены, які мае дачыненьне

négelex *pl.* [*d.* Nelken, *mhd.* negelkin?] гваздзіка (прыправа)

nége(ne)n [*s.* נגע(נע)] мучыць, катаваць, мардаваць, за-, зьядаць, грызьці, надакучыць, надакучваць, надакараць [*sin.* plogn, matern, deresn, griżen, jaden]

neger *m*, -s, (-n/-te *f.* -s) [*d.* Neger] нэгар; **néger(i)šer** нэгрыцянскі

negev [*s.* נגב] засушлівы і пустэльны раён; назоў пустэльнавай часткі Ізраілю [*sin.* trukene un viste gegnt]

negides *n* [*s.* נגידות], **negídešaft** *f* [*s.* -נגידי] багацьце

negide *f*, -s [*s.* (ות-)נגידה], **negídeste** *f*, -s [*s.* נגידתע] багатырка, багачка, багатая жанчына, паважная пані; **negidim** *pl.* →noged/nogid *m* [*s.* (ים-)נגיד] багацей, багач, багатыр; **negídišer** багаты, багатырскі

negine *f* [*s.* נגינה →nign] 1. сьпеў, песьня, музыка (вакальная); 2. акцэнт [*sin.* gezand, musik; akcent]

negišes *pl.* [*s.* נגישות] прыгнятаньне, прыгнечаньне, прыгнёт, уціск, дыскрымінацыя [*sin.* pajnikung, diskriminacjes, farfolgungen, formen fun unterdrikung]

negl *pl.* →nogl *m*, *dim.* **négele** *n*, -x (паз)ногаць, кіпець, кіпцюр; **néglblum** *f*, -en, **négele** *n*, -x [*mhd.* negelkîn] *bot.* гваздзік(і)

nehár-di-núr *m* [*s.* נהר־די־נור →naharo] вогненная рака [*sin.* tajx fun fajer]

ne(h)ene=nene zajn* (fun) [*s.* נהנה →hanoe, mehane] каштаваць, смакаваць, цешыцца, атрым(лів)аць асалоду; мець карысьць [*sin.* genisn, šepn fargenign; hobn a nuc]; **nehene-migie-kápe** *m* [*s.* מהנעכפו] чалавек, які жыве працай уласных рук

• fun cdoke darf men ništ nehene zajn (Prc.) дабрачыннасьць карысьці не дае

nehóre=aj(e)n(-h)óre=ejn(h)óre=ain-hóre *n/f*, -s [*s.* עין־הרע →ain-beain, meajen, ejnaim] злы позірк, (с)урокі, "добрае вока"

• kašúm nehore [קיין שום עין־הרע] няўрокам кажучы, каб не сурочыць

neimes *n* [*s.* נעימות →beneimes] ласка(васьць), прыязнасьць; **neimesdiker** прыемны, мілы, прыязны [*sin.* ajngenemer, liblexer]

nejder *m*, *pl.* nedorim [*s.* (ים-)נדר →beli-nejder, menader] зарок, сьвятое абяцаньне, абяцанак [*sin.* hejliker cuzog, švue]; **a nejder ton*/gebn*** даць зарок, паабяцаць, ахвяраваць

nejen [*d.* nähen] 1. шыць; 2. *n* шыцьцё, шытво; **nejtern/nejtorn** *f*, -s, **néjterke** *f*, -s швачка; **néjmašin** *f*, -en швейная машына

• nejen zix a bajtl шыць сабе кашалёк (спадзявацца на багацьце)

• Der tate iz geštorbn, /di mame in špitol, /ix nej un nej, /ix ze, ix ze /ir vejtog ale mol. /X'gej morgn cu der mamen /af a gancer naxt: / - Mame, ix hob dir majn nešome gebraxt. (M. V.) Тата памёр, маці ў шпіталі, я шыю і шыю, я бачу шораз яе пакуту. Заўтра я пайду да маці на ўсю ноч: – Мама, я табе адлам усю душу.

• ejner nejt, der cvejter gejt *šprxv.* адзін шые, другі носіць

néjfele *n*, -x [*s.* (ך-)נפלע →mapl] выкідыш, выкідак, скідак, неданосак, заморак [*sin.* fricajtik tojt gebojrn kind; švaxling]

nejgn=nojgn [*d.* neigen] нахіліць, нахіляць, нагнуць, нагінаць; **nejgn zix** кланяцца; **nejg** *m*, -n схіл, нахіл; **nejgung** *f*, -en схільнасьць; **néjgiker** нахілены, схілены, пахілы, нагнуты

• nejgik maxn схіляць

• a štarke nejgung cu muzik моцная цяга да музыкі

nejn [*d.* nein] 1. *part.* не; 2. *m*, -en адмова; **néjnzoger** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек, які аспрэчвае, пярэчыць; **néjnzogung** *f*, -en аспрэчваньне, адмаўленьне, пярэчаньне

• nejn iz der bester terec *šprxv.* як німа, дык німа (як німа, той дарма; калі не, дык і не)

• nejn iz gring cu zogn *glxv.* "не" сказаць лёгка

nejr *m*, -es [*s.* (ות-)נר] сьвяча, сьвечка [*sin.* lixt(l)]; **nejre-joer=n"i** *abr.* [*s.* נרו־יאיר=נ"י] яго сьвятло няхай сьвеціць (выкарыстоўваецца ў лістох пасьля імя адрасата); **nejr-nešome** *m* [*s.* נשמה־נר →nešome-lixt] сьвяча, якую запальваюць на ўгодкі па нябожчыку або ў сынагозе напярэдадні Ём-Кіпуру; **nejrtomed** *m*, -n [*s.* (ן-)תמיד־נר] сьвяча, якая заўсёды гарыць у сынагозе; вечны агонь

néjtikn zix (in) [*d.* benötigen] мець, адчуваць патрэбу, быць у нястачы; **nejtik** *adv.* трэба, патрэбна, неабходна; **néjtiker=nójtiker** патрэбны, неабходны; **néjtikajt** *f* патрэбнасьць, неабходнасьць

• er nejtikt zix zejer in hilf ён мае вялікую патрэбу ў дапамозе

• ir darft take nejtik ці маеце вы патрэбу

• nejtik vi a toxter xasene cu maxn неабходна як дачку замуж выдаць

• nejtik (vi) in lebn (nejtik vi dos lebn) жыцьцёва неабходны

• nejtik vi ojgnvejtik патрэбны як боль у вачох (як дзірка ў мосьце, як валасьсё ў носе)

• štark nejtikn zix in (badarfn) gelt мець вялікую патрэбу ў грашох

nejtn [*d.* nötigen] няволіць, пры-, з|мусіць, пры-, з|мушаць; **nejtung** *f* прымус

• nejtn zix esn есьці цераз сілу

• cdoke cu gebn un lib cu hobn ken men nit nejtn (lib hobn ken men nit nejtn) *šprxv.* міласьціну даваць і любіць не прымусіш (не памогуць і чары, як каму хто не да пары; сілаю ня быць мілаю)

• es hot im kejner nit genejt, /er hot zix alejn gemaxt dem tojt, /Icik hot šojn xasene gehat! *flksl.* яго ніхто не прымушаў, ён сам сябе забіў, Іцка ўжо ажаніўся!

Nejtra г. Нэйтра (Вэнгрыя)

• in Nejtra tor men nit zogn kejn "šma-Jisroel" *glxv.* у Нэйтры нельга прамаўляць: "слухай жа, Ізраіль" (горад Нэйтра быў славуты сваімі злодзеямі; каб прачытаць "šma-Jisroel", трэба заплюшчыць вочы, што спрыяе крадзежу)

nejzn [*d.* nasen?] *fig.* абабраць, абіраць, абадраць, абдзіраць, пакінуць з носам

nekejve *f*, -s [*s.* (ות-)נקבה →nakves] жывая істота, жывое стварэньне жаночага полу, саміца, самка, сука; (дужая і рашучая) жанчына, баба; распусьніца, прастытутка, блядзь [*sin.* (štarke oder mutike) froj; ojsgelasene froj, prostitutke; *ant.* zoxer]; **nekéjvišer** жаночы

• a nekejve! сука! курва!

• a mansparšojn iz vi a gloz, a nekejve iz vi a top *glxv.* мужык як шклянка, баба як гаршчок

• a nekejve hot elf un najncik nešomes in bojx *šprxv.* жанчына

мае сто адну душу ў чэраве
• az me lozt a zoxer mit a nekejve alejn in hojz, kumt kejn guts nit arojs *šprxv.* калі пакінуць у хаце разам самца і самiцу, нічога добрага не атрымаецца
• es iz nito kejn šlexter branfn far a šiker, kejn šlexte matbeje far a sojxer, un kejn miese nekejve far a nojeſ *glxv.* няма кепскай гарэлкі для п'яніцы, дрэннай манэты для гандляра, брыдкай бабы для распусьніка

nekies *n* [*s.* נקיות →noki] "чысьціня"; *euph.* "стул" (вялікая патрэба) [*sin.* rejnkajt; štulgang]
• hobn*/praven nekies (gejn* af nekies) спраўляць вялікую патрэбу, ісьці "па-вялікаму"

nekí-kapáim *m*, -s, **nekí-kapáimnik** *m*, -es [*s.* (ס-)נקי־כפים] "чалавек з чыстымі рукамі"; чэсны, справядлівы, сумленны чалавек (якога нельга падкупіць), бяссрэбранік
• fun neki-kapaim vert men nit rajx *glxv.* з сумленным чалавекам не разбагацееш (так кажа хабарнік)

nekites-xéjfec *n* [*s.* נקיתת־חפץ] прысяганьне са сьвятой рэччу ў руцэ

nekome *f*, -s (in), **nekóme-nemen** *n* [*s.* (ות-)נקמה →nojkem, menake?] помста, расплата, адплата; **nekómediker, nekóme(-) durštiker/-dorštiker, nekóme(-)zuxerišer** мсьцівы, помсьлівы; **nekóme-nemer** *m*, -s мсьцівец
• derlebn/hobn*/zen* a nekome дачакацца расплаты/помсты
• nekome nemen* (fun, far) (ад)помсьціць, адплаціць, адплачваць
• s'iz gekumen di šo fun nemen nekome надышоў час расплаты
• a nekome iz a guter bisn *šprxv.* помста – добры кус
• a nekome! – der tate hot di mame gešlogn *glxv.* помста! – бацька матку пабіў
• az an alter boxer štarbt, hobn a nekome mejdlex *glxv.* калі стары халасьцяк памірае – адломшчаныя дзяўчаты
• di klenste nekome farsamt di nešome *glxv.* маленькая помста труціць усю душу (злаваць – кроў псаваць)
• nekome iz kejn nexome *šprxv.* помста – не суцяшэньне

nekovim *pl.* [*s.* נקבים] "дзіркі"; натуральныя патрэбы [*sin.* lexer, natirlexe baderfenišn]; **nekovim-gdójlim** [*s.* גדולים] вялікая патрэба; **nekovim-ktánim** [*s.* קטנים] малая патрэба
• gejn* af nekovim спраўляць натуральныя патрэбы

nekude *f*, -s [*s.* (ות-)נקודה →niked, menuked, menaked] 1. адзін з дыякрытычных знакаў у гэбрэйскім пісьме: "komec" [*s.* קמץ], "pasex" [*s.* פתח], "cejre" [*s.* צירה], "segl" [*s.* סגול], "xirek" [*s.* חיריק], "xojlem" [*s.* חולם], "šurek" [*s.* שורק], "kubuc" [*s.* קובוץ], "xatef" [*s.* חטף], "švo" [*s.* שוא], "dogeš" [*s.* דגש], "melupn" [*s.* מלופן], "rofe" [*s.* רפה]; 2. кропка; акурат, якраз; пункт, дакладнае месца; **nekúdim-uvrúdim** *pl.* [*s.* נק(ו)דים־וברו(ו)דים] "рабыя і стракатыя"; рознакаляровыя, розных гатункаў; **nekúdim-uvrúdimdiker** рознакаляровыя, розных гатункаў
• "nekudim-uvrudim", ale jidiše kinder zoln azoj gerotn! "рабыя і стракатыя", каб усім жыдоўскім дзецям такое шчасьце! (зычыць невук, не разумеючы сэнсу)

nelm *m*, *pl.* nelomim [*s.* (ים-)נעלם] "схованы"; нелегальны жыхар, які жыве ў горадзе без прапіскі [*sin.* farbahaltener, umlegaler ajnvojner]; **nel(e)m vern*** зьнікнуць, зьнікаць, прапасьці, прападаць, запрапасьціся, падзецца, згінуць, счэзнуць [*sin.* faršvindn, farfaln vern]
• er iz nelem gevorn ён бясьсьледна зьнік
• un nelem gevorn! і зьнік!

nemejner [?] убогі; **nemejnkajt** *f* убоства

nemen *m*, *pl.* nemonim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)נאמן →benemones, balnemones] давернік; давераная, даручаная асоба; чалавек, якому давяраюць на захаваньне грошы, касір; наглядач, дазорац, дазорнік, дазорчы, дазорны [*sin.* getrajer, baglejbter, kasir; maśgiex]; **nemone** *f*, -s [*s.* (ות-)נאמנה] (негэбрэйская) вера, рэлігія [*sin.* glojbn, religje]; **nemones** [*s.* ות-] 1. *n* пасада і функцыі даверанай асобы; 2. *pl.* апека; давер, павер [*sin.* getrajšaft, baglejbtkajt]; **nemónesdiker** шчыры, добрасумленны; **nemónes-rat** *m* апякунская рада
• af majn(e) nemones на маё чэснае слова
• af nemones lišmo добрасумленна
• farlirn* dos nemones страціць давер
• glejbn emecn af nemones давяраць камусьці, даваць веры, верыць на слова (напавер)
• dem ligners nemones iz vi dem masers raxmones *šprxv.* што вера хлуса, што ласка паклёпніка
• der, vos hot alejn nit kejn nemones, glejbt nit dem andern *šprxv.* хто ня мае ў сабе веры, той і іншаму ня верыць (як сам гаспадар злодзей, то і чэлядзі ня верыць)
• far draj hot got ongegrejt a bazunder ganejdn: far rabonim, nemonim un melamdim – nor es štejt nox ad hajom lejdik *šprxv.* бог адмыслова прыгатаваў рай для рабінаў, для давернікаў і для настаўнікаў – але там дагэтуль пуста
• ir megt mir ale glojbn af majne nemones, /az ir zajt gor merderš geštelt, /ir nemt junge mejdelex on ■ raxmones, vi trogt ajx gor got af der velt *flksl.* вы ўсе можаце мне верыць і не сумнявацца, што вы не па-людзку робіце, вы бярэце маладых дзяўчынаў бязь літасьці, як носіць вас бог на гэтым сьвеце

nemen* (genumen) [*d.* nehmen] 1. узяць, браць, спагнаць, спаганяць, сыск(в)аць; 2. *n* прыняцьце, прыманьне, узяцьце; **a nem ton* zix** (cu, far) узяцца, брацца; **némendiker** які бярэ; **nemung** *f* вярбоўка, набор
• nem zix af links бяры ўлева
• nemen* ba emecn dos vort, di kinder mit zix, zix in di hent браць з кагосьці слова, дзеці з сабой, сябе ў рукі
• nemen* dem veg пайсьці прэч
• nemen* mit di hent, af borg, af kest, untern šuc браць рукамі, у пазыку, на ўтрыманьне, пад абарону
• nemen* štajern сыскваць падаткі
• nemen* zix cum sejxl брацца за розум
• nemendik a xsime выдаць пад расьпіску
• nemt zix nit azoj cum harcn! не прымайце так блізка да сэрца!
• az ix vel dix nit nemen, vet dix der ruex nemen *glxv.* калі я цябе не вазьму, дык чорт цябе возьме (кажа жаніх непрыгожай нявесьце)
• az nemen nit di hent, nemen nit di vent *glxv.* калі ня ўзялі рукі, дык ня ўзялі і сьцены (згубленую рэч трэба шукаць у хаце)
• beser ejn mol nemen, ejder cvej mol gebn *glxv.* лепш адзін раз узяць, ніж два разы даць
• fun a nemerover balebos ken men kejn parnose nit hobn *hum. glxv.* ад нямераўскага гаспадара заробку не атрымаеш
• ver es iz fun Nemerov, der iz nit fun Geberov *glxv.* хто з Братава, той не з Даватава (*vrtš.* "Nemerov" – "nemen" браць і "Geberov" – "gebn" даваць) ("дай" - ня чуе, а "на" - руку суе)

némen(er) *pl.* →nomen *m* імя, назва, назоў, найменьне

némlexer [*d.* nämlich] той жа самы, падобны; (un) **nemlex** *adv.* менавіта, іменна

nenatke [*s.* ננתקה]

• redn* af got un af Mošiexn un af nenatken ojx *hum.* блага казаць на ўсіх людзей і нават на самога бога, зьневажаць увесь сьвет
neneš vern* [*s.* נענש] быць пакараным [*sin.* baštroft vern]
nentster=nó(e)n(t)ster бліжэйшы
nep *m* [*nd.* nippen] кропля (гарэлкі); **nepn** піць маленькімі глыткамі
nepex vern* [*s.* נהפך →hejpex, hefex, hofex, mehapex] мяняцца
nepl=nebl *m*, -en [*d.* Nebel] туман; **népldiker, néplhaft(ik)er** туманны; **neplen zix** туманіцца; **népl-hitele** *n*, -x шапканяўгледка; **népl-šlejer** *m*, -s заслона туману
• dos iz in a nepl farhojln гэта схавана/ахутана туманам
nepričkom=njepričkem=nipričkem [*ukr.* непричком] *int.* быццам, нібы(та), мэрам, маўляў, моў
-(n)er [*d.* -ner] *suf.* -(н)ер, -(н)эр, -ец, -нік і інш. (асобы мужчынскага роду)
• kirzner кушнер; ligner хлус; amerikaner амэрыканец
-ne(r) [*sl.?*] *suf.* утварае прыметнікі
• navenadne(r) блукальны, вандроўны
nercl *n*, -ex [*d.* Nerz] *zool.* норка; **nérclner** норкавы
nereg/nerek *m*, -n [*s.* נהרג(-ן) →hojreg, harige, horeg, on-, ce|ne-[illegible] genejrekter] калецтва, (па)раненьне; **nereg vern***, **néregn/nérekn zix** па-, с|калечыцца [*sin.* vern cekaljecet]; **néregn/nérekn** забі(ва)ць (да сьмерці) [*sin.* hargen, merderlex šlogn]; **nereg-al-póxes-mišove-prúte** *m* [*s.* ־על־פחות־משווה־פרוטה] "хто гатовы загінуць за грош, з-за драбязы"; вельмі скупы чалавек
• krign* a nereg па-, с|калечыцца
nern [*d.* nähren] карміць, харчаваць, жывіць; **nér(evd)iker** спажыўны; **nerung** *f*, -en пажыва, харчаваньне, кармленьне; **nérštof** *m* спажыўнае рэчыва
nerv *m*, -n [*d.* Nerv] нэрв; **nervírn** (nervírt) нэрваваць; **nervezer, nervé(j)išer** нэрвовы; **nervezkajt** *f*, **nervé(j)iškajt** *f* нэрвовасьць
• špiln af di nervn іграць на нэрвах
nes *m*, *pl.* nisim [*s.* נס(-ים) →bal-nes, benes] цуд, дзіва [*sin.* ibernatirlexe deršajnung, vunder]; **nes godl hojo šom=ngh"š** *abr.* [*s.* גדול היה שם=נגה"ש] "вялікі цуд там быў" (ініцыялы гэтых словаў пішуцца на чатырох бакох ханукальнага ваўчка); **nes-betox-nés** *m* [*s.* ־בתוך] цуд у цудзе, падвойны цуд; **nes-min(-h)ašomáim** *m* [*s.* ־מן־השמים] нябесны (вялікі) цуд
• a nes iz im gešen цуд зь ім здарыўся
• alpi nes цудам
• gots nisim! цуд божы! дзіва дзіўнае!
• lebn mit nisim цудам жыць
• a nes hot zix bapišt *glxv. hum.* цуд – абсікаўся (от, вялікае дзіва, што карова чорна, а малако сіва)
• af kejn nisim iz ništo kejn ojsrexenen (af nisim rexnt men nit ojs; af nisim lejgt men nit kejn hofenung; af nisim tor men zix nit farlozn; nit vartn af nisim; af a nes tor men zix nit sojmex zajn) *glxv.* на цуды нельга спадзявацца (на бога спадзявайся, але і сам старайся)
• az der rebe ken ton nisim, /hob ix alejn gezen, /er gejt arajn in fajer /un kumt arojs a najer... *flksl.* як рэбэ можа рабіць цуды, я бачыў на ўласныя вочы, ён зайшоў у полымя й выйшаў як новы...
• kejn nisim zajnen nit faran (kejn nisim kumen nit for) дзіваў не бывае
• nit ale mol (nit jeder šo) treft zix a nes *glxv.* ня кожны раз трапляецца цуд
• nor naronim farlozn zix af nisim *glxv.* толькі дурні спадзяюцца на цуды
• oder a nes, oder a mes *vrtš.* альбо цуд, альбо нябожчык
• on nisim kon a jid ništ lebn *glxv.* бяз цудаў жыд ня можа жыць
nesane-/unsane-tójkef *m* [*s.* נתנה־תוקף(ו)] малітва аб судным дні (чытаецца на Рош-Гашону і Ём-Кіпур)
neseje *m*, *pl.* nojsim [*s.* נוסע(-ים)] яздок, падарожнік, вандроўнік [*sin.* (arum)forer, vegsman, rajznder]
nesex *m* [*s.* נסך] віно, якое ўжываюць нежыды [*sin.* jainnesex, goišer vajn]
nesie *f*, -s [*s.* נסיעה(-ות)] язда, паездка, падарожжа, вандраваньне [*sin.* rajze, dos forn]
• krign*/ojsgefinen* gelt af der nesie здабыць грошы на дарогу
nesies-pónem *n* [*s.* נשיאת־פנים] прыхільнасьць, заўзятасьць
nesiim *pl.* 1. →nosi *m* [*s.* נשיא(-ים)] князь; старшыня роду; старшыня сінэдрыёна; прэзыдэнт Ізраілю; 2. частка Танаху, якую чытаюць першыя дванаццаць дзён месяца нісана
nesine *f*, -s [*s.* נתינה(-ות)] грашовы падарунак/ўзнос для бедных людзей альбо на іншыя грамадзкія патрэбы [*sin.* geltgob, gelt-matone]
neskes! [?] *int.* не! цыць!
(n)est *f*, -n [*d.* Nest] гняздо, кубла; **nést(ik)n zix** [*d.* nisten] гнездавацца, гнязьдзіцца; **nestung** *f* гнездаваньне
• a nest fun ganovim кубла злодзеяў
• zix ojsbojen a (gute) nest зьвіць сабе гнязьдзечка
• ful mit trojer in di ejgelex /kukt dos fejgele af fejgelex: /hit ajx, briderlex un švesterlex, /hit fun sonim ojs di nestelex *flksl.* з поўнымі смутку вачыма пазірае птушка на птушак: беражэце вашых брацікаў і сястрычак, беражэце вашыя гнёзды ад ворагаў
nestl *n*, -ex [*d.* Nesseltuch] *zool.* макрыца, станожка
nestl *m*, -ex [*d.?*] *tekst.* мусьлін, кісяя
nešome *f*, -s [*s.* נשמה(-ות)] дух, (чалавечая) душа, жыцьцё [*sin.* gajst, zel, lebn, lebns-otem]; **nešómenju** *f* душачка мая /наша; **nešome-jeséjre** *f* [*s.* ־יתירה] узьнёслая душа (якую кожны жыд мусіць прыдбаць у суботу), суботняе захапленьне; натхненьне; **nešóme-lixt** *n* сьвяча, якую запальваюць на ўгодкі па нябожчыку або ў сынагозе напярэдадні Ём-Кіпуру; **nešóme-ranglenišn** *pl.* душэўны разлад, душэўная барацьба, бязладзьдзе
• a klejnlexe nešome дробная душонка
• a vajberše nešome бабская душа
• an ejdele nešome высакародная душа
• arajnlejgn di gance nešome укласьці ўсю душу
• arojsnemen* ba emecn di nešome вынуць душу ў кагосьці
• cien* di nešome цягнуць душу
• fox(e)n mit der nešome канаць, дыхаць на ладан, змагацца са сьмерцю
• maxn mit der nešome рабіць з душой
• ojshojxn di nešome сканаць, аддаць душу
• ojsšpajen* di nešome здохнуць з голаду
• špiln mit der nešome гуляць з душой
• vi m'hot in im arajngezect a naje nešome быццам бы хто ўклаў у яго новую душу (ён ажыў душой)
• zajn* ejn nešome жыць душа ў душу
• zajn* got di nešome šuldik прыкідвацца прасьцяком (ні ў чым не вінаватым)
• alejn iz di nešome rejn *glxv.* 1. адна (бязь цела) душа чыстая; 2. быць нікому не абавязаным, ні ад каго не залежаць
• di nešome hengt af a hor душа вісіць/ліпіць на валаску

• di nešome zajne iz antlofn in di špic knexl (di nešome iz im arojsgefaln) у яго душа ў пяткі ўцякла
• hot jener di nešome – hob ix dos gelt *glxv.* мае той душу – маю я грошы
• kojm vos di nešome halt zix in im у ім ледзь душа трымаецца (ледзь шоры цягае; сьмерць на носе)

net *pl.* →not *f* шво

netie *f*, -s [*s.* (-ות)נטיה →nojte] схільнасьць, цяга, тэндэнцыя [*sin.* nejgung, tendenc]
• a štarke netie моцная цяга

netiles-jedáim *n* [*s.* נטילת־ידים] мыцьцё рук з адпаведным бласлаўленьнем пасьля ўставаньня з ложка і перад ежай

nevejle *f*, -s [*s.* (י)נבלה] труп (жывёлы), падла; *fig.* кепскі /благі/дрэнны чалавек; **nevejles-utréjfes** *pl.* [*s.* תרפות־] *rit.* мяса, забароненае да ўжытку
• beser opcušindn di fel fun a nevejle, abi ništ oncukumen cu kejn menčn *šprxv.* лепш абдзіраць скуру з падлы, абы толькі ні ад каго не залежаць

nevejre=avejre *f*, -s, *dim.* **avéjrele** *n*, -x [*s.* (ות-)עבירה(ו) →ojver, over, majver] грэх, злачынства, праступак; растрата, шкода
• a nevejre kost ojx gelt *šprxv.* грэх таксама каштуе грошай (дзе грэх, там і пакута)

nevie(te) *f*, -s [*s.* (ות-)נביאה →hanevie] прарочыца; прадказальніца [*sin.* zeern; forojszogern]; **nevies** *n*, -n [*s.* (?-)נביאות] прадказаньне, прадбачаньне; **nevue** *f*, -s [*s.* נבואה] праройства; **neviim** *pl.* 1. →novi *m* [*s.* (ים-)נביא] прарок; прадказальнік; 2. Прарокі (другая частка Танаху); **neviišer** прарочы, прадказальны, прадбачаны; **neviim-axrójnim** *pl.* [*s.* אחרונים־] *tnx.* "пазьнейшыя прарокі"; другая частка "Прарокаў": "Ješaje" [*s.* ישעיה] Ісай, "Jirmie" [*s.* ירמיהו] Ярэмія, "Jexaskl" [*s.* יחזקאל] Езэкіль, "Hojšeje" [*s.* הושע] Асія, "Jojel" [*s.* יואל] Ёіль, "Omes" [*s.* עמוס] Амос, "Ovadje" [*s.* עובדיה] Аўдзей, "Jojne" [*s.* יונה] Ёна, "Mixe" [*s.* מיכה] Міхей, "Noxem" [*s.* נחום] Навум, "Xavkuk" [*s.* חבקוק] Абакум, "Cfanje" [*s.* צפניה] Сафон, "Xage" [*s.* חגי] Агей, "Sxarje" [*s.* זכריה] Захарыя, "Maloxi" [*s.* מלאכי] Малахія; **neviim-rišójnim** *pl.* [*s.* ראשונים־] *tnx.* "першыя прарокі"; першая частка "Прарокаў": "Ješue" [*s.* יהושי] Кніга Ісуса сына Нава, "Šoftim" [*s.* שופטים] Кніга Судзьдзяў, "Šmuel" [*s.* שמואל א'/ב'] Першая і Другая кнігі царстваў, "Mloxim" [*s.* מלכים א'/ב'] Трэцяя і Чацьвертая кнігі царстваў; **neviim-uksúvim=nax** *abr.* [*s.* כתובים־נ"ך →x"n] *tnx.* два апошніх разьдзелы: Кніга Рут, Псалтыр, Кніга Ёва, Кніга выслоўяў Саламонавых, Кніга Эклезіяста, Песьня Песень Саламонава, Плач Ярэміі, Кніга прарока Данілы, Кніга Эстэр, Кніга Эздры і Нэхэміі, Першая і Другая кнігі летапісаў
• (on)zogn* nevies (az) (на)прарочыць, прадказваць будучыню
• a menč zol zajn a nevie, volt er kejn mol cu kejn core nit gekumen *šprxv.* калі б чалавек быў прарокам, ён бы пазьбегнуў ліха (каб ведаў дзе яма, то пераступіў бы; каб ведаў, дзе павалішся, лепей бы там сеў)
• ba a kind iz di nevue in mojl *šprxv.* у дзіцяці праройства ў роце

nevik *m*, -es, *dim.* **névikl/névekl** *n*, -ex [*ukr.* новак] навічок, сапляк, смаркач; чарцяня

nevilnik *m*, -es [*ukr.* невільник] нявольнік

nevod *m*, -n [*hsrb.* njewod, *r.* невод] невад

nevole *f*, -s [*s.* (ות-)נבלה →niblpe. novl, menuvl, banavlen, nablen] гідкі, агідны ўчынак; ганебныя, брыдкія паводзіны [*sin.* gemejne handlung, šendlexe uffirung, skandal]; **nevóledi-ker** гідкі, агідны, ганебны, брыдкі

Nevuxadnecer [*s.* נבוכדנ(א)צר] *tnx.* Навухаданосар (цар бабілёнскі) (Яр. 46:2)

(ne)xáj=nixáj *adv.* (ня)хай
• nexaj volt ix beser gegangen ahin хай бы я туды лепей пайшоў

nexbe-el-hakéjlim *m* [*s.* נחבא־אל־הכלים] скромны, сьціплы, сарамлівы чалавек, які любіць заставацца ў ценю

Nexemje [*s.* נחמיה] *tnx.* Нэхэмія; Кніга Нэхэміі

nexome *f*, -s [*s.* (ות-)נחמה →menaxem] суцяшэньне, заспакаеньне, суцеха [*sin.* trejst]
• a štikele nexome аддушына, адхлоньне
• ejder es kumt (me derlebt) di nexome, gejt ojs/arojs (ken ojsgejn) di nešome *šprxv.* покуль прыйдзе суцяшэньне, выйдзе душа (як прышлося да быту, тады вязуць пад пліту; пакуль сонца ўзыдзе, раса вочы выесьць; пакуль тое настане, колам сьпіна стане; пакуль да бога, то чорт душу выйме)
• a nekome iz a halbe nexome *šprxv.* помста – напалову суцеха

(ne)xós-dárge *m*, -s [*s.* (ס-)חות־דרגא(נ)] чалавек ніжэйшай сацыяльнай клясы; **(ne)xosdárgediker** зьняважлівы, ганебны

nexosim *pl.* [*s.* נכסים] маёмасьць, майно, скарб [*sin.* giter, farmegn, hob-un-guts]

nexošim *pl.* →noxeš *m* [*s.* (ים-)נחש] зьмяя, вужака; *tnx.* зьмей, які спакусіў Еву; *fig.* спакуса; сатана, злы дух

nexser *m* [*s.* נחסר] недахоп, нястача

nexšev zajn* (far, vi) [*s.* נחשב →x(a)šives, bixšives, xošev] быць уважаным (якога ўважаюць за кагосьці)

next *pl.* →naxt *f* ноч; **néxtikn** 1. начаваць; 2. ■ начлег
• vu genextikt, nit getogt дзе начаваў, там не дняваў

nextn [*mhd.* nehten] 1. *adv.* учора; 2. *m*, -s мінулае, учорашні дзень; **néxtiker** учорашні
• a nextiker tog! учорашні дзень! нібыта! быццам бы так!
• der nextiker tog учорашні дзень
• nextike teg учорашнія дні (пазалеташні/лонскі сьнег, хімэра, ілюзія, міраж)
• nextn inderfri учора рана
• zajn*/ojszen* vi a nextiker выглядаць утрапёным/зьбянтэжаным
• az me hot nextn gegesn, iz men hajnt nit zat *glxv.* хто ўчора паеў, сёньня зноў галодны
• er zuxt dem nextikn tog *glxv.* ён шукае ўчорашні дзень (шукае бацьку з маткай)
• mir zajnen ojx nit kejn nextike (zajn* nit kejn nextiker) *glxv.* мы самі з вусамі (ня лыкам шытыя; ня з гліны зьлепленыя)
• nextn bin ix af a xasene geven, /fil šejne mejdelex hob ix dortn gezen, /fil šejne mejdelex, cu dir kumt nit gor, /cu dajne švarcinke ejgelex un cu dajne švarce hor *flksl.* учора я быў на вясельлі, шмат прыгожых дзяўчат я там бачыў, шмат прыгожых дзяўчат, але ні адна ня роўная табе, тваім чорным вочкам і тваім чорным валасам
• nit nextn iz er gevezn, nit morgn vet er vider zajn ня ўчора ён быў, ня заўтра зноў будзе
• vos hostu gezogt? – ix hob gezogt a nextiker tog! што? – вушы на што! (хуёў сто!)

nézbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.*] *bot.* клён

nez(er) *pl.* →noz *f*, *dim.* **nezl** *n*, -ex нос

nezife *f*, -s [*s.* (ות-)נזיפה] лаянка, праклён, вымова, вокрык, закід, упіка, папіка, папрок, папіканьне, дакор [*sin.* ongebejzer, ongešrej, zidl, forvurf]

nézikn [*s.* נזיקין] *tlmd.* "страты, шкоды"; назоў 4-га з 6-ці разьдзелаў Мішны [*sin.* šodns]
nezires *n* [*s.* נזירות] аскетызм [*sin.* asketizm]; **nezirim** *pl.* →nozer/nozir *m*, (-te *f*, -s) [*s.* (נזיר(-ים] пустэльнік; **nezí-rišer** аскетычны
ngh"š *abr.* **nes godl hojo šom** [*s.* נגה"ש=נס גדול היה שם] "вялікі цуд там быў" (ініцыялы гэтых словаў пішуцца на чатырох бакох ханукальнага ваўчка)
ni- [*s.* -(נ(י] *pref.*
ni *m* [*ukr.* гній?] гной
n"i *abr.* **nejre-joer** [*s.* נ"י=נרו־יאיר] яго сьвятло няхай сьвеціць (выкарыстоўваецца ў лістох пасьля імя адрасата)
N"J *abr.* **Nju-Jork** г. Нью-Ёрк
ni-bé-ni-mé(-ni-kukerikú) ні бэ ні мэ (ні кукарэку)
níbito [*ukr.* нібито, *p.* niby] *adv.* нібыта
niblpé *m* [*s.* נ(י)בול־פה →nevole, novl, menuvl, banavlen, nablen] пахабшчына, лаянка, мацярызна, мацеркі, мацюгі; гідкія, брыдкія, непрыстойныя словы/размовы [*sin.* gemej-[illegible] miese šprax, šmucike verter]; **niblpé(d)iker** непрыстойны, брыдкі, гідкі; **niblpenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) хам, [illegible] чалавек, брыдкаслоў, непрыстойнік
• [illegible] niblpe гаварыць непрыстойнасьці/гадасьці (брыд-[illegible])
-nice [*sl.*] *suf.* -ніца, -ка (азначэньне жаночай асобы)
• [illegible] нахабніца; xabarnice хабарніца; xalupnice надомніца
nicec *m*, *pl.* nicojces [*s.* (נ(י)צוץ(-ות] *fig.* іскра, яска [*sin.* funk]
niceven [*p.* nicować] ніцаваць, пераніцоўваць, ліцаваць, пераліцоўваць
nicl [*s.* -ניצול →macl, misnacl] выратаваны, ацалелы; **nicl vern*** (fun) знайсьці, знаходзіць паратунак, вы-, (у)ратавацца, ацалець [*sin.* zix rateven]; **nícl-gecajg** *n* выратавальны сродак; **nícl-verung** *f* выратаваньне
• kojm nicl vern* ледзьве выратавацца
nicmex vern* [*s.* נ(י)צמח →cmoxim, cojmejex] прарасьці, прарастаць, узьнікнуць, узьнікаць, зьявіцца, зьяўляцца, пач(ын)ацца [*sin.* ufšprocn, ufkumen, zix onhejbn]
nicn=nucn [*d.* nützen] ужываць, карыстаць; **nic** *m/f* выгада, карысьць; **níclexer=núclexer** карысны; **níclexkajt=núclexkajt** *f* карыснасьць; **nícgelt** *n* грошы за карыстаньне нечым; **nic-un-kric** *m* знос, зношанасьць
• cu nic kumen* emecn ісьці на карысьць камусьці
• Oj, lozt mix arajn, /ix vel ajx niclex zajn, /ix bin dox feik cu alcding: /cum lernen a mojex, /cu meloxe a kojex, /cum handlen a ganc kluger jing. /– Dos kenen ojx mir /mit dir, vi on dir, /vi kumstu gor den dercu? (A. G.) Ой, пусьцеце мяне, я буду вам карысны, я здатны на ўсё: я маю да навучаньня розум, да рамяства сілу, здатны да гандлю. – Мы ведаем гэту навуку таксама і безь цябе, як жа ты будзеш займацца тым жа самым?
nicovim [*s.* נצבים] "(усе вы сёньня) стаіце"; назоў 51-га разьдзелу Торы (Др. З. 29:10-30)
nicóxn *m*, *pl.* nicxojnes [*s.* (נצחון(-ות →menacejex, nacxones, bal-nicoxn] перамога, трыюмф [*sin.* gevinen, zig, triumf; *ant.* mapole]; **nicóxndiker** пераможны, трыюмфальны
• ophaltn* a nicoxn атрымаць перамогу
• nicoxn faršikert on vajn *glxv.* перамога п'яніць безь віна
nicrex *m*, *pl.* nicroxim [*s.* (נ(י)צרך(-ים →cojrex] бядняк, бедны, бядак, галыш, худак, злыдзень, бядуля [*sin.* nojt-baderftiker, oreman]
nide *f*, -s [*s.* (נ(י)דה(-ות →(mamzer-)benhanide] 1. жанчына ў пэрыяд мэнструацыі; 2. *tlmd.* назоў 7-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб нечысьціні жанчыны ў пэрыяд мэнструацыі і пасьля родаў)
nide *f*, -s (in hor) [*d.* Niss, *p.* gnida] гніда (у валасох)
nider [*d.* nieder] 1. *adv.* унізе; 2. *m/f* спуск; глыб(іня); **nider** (mit)! *int.* прэч! далоў!; **níderiker** 1. нізкі, ніжэйшы; ніжэй; 2. нізкі, гнюсны, ганебны; **níderikajt** *f* подласьць, ніз(к)асьць; **nídern** зьлезьці, злазіць; зьнізіць, зьніжаць; **níderniš** *f*, -n, **níderland** *n*, *pl.* -lender нізіна
• haltn* zix niderik прыніжацца, ламаць карак
• in der nider у глыбіні
• nider mitn fašizm! далоў фашызм!
níder- [*d.* nieder-] *pref.* (паказвае на рух зьверху ўніз, альбо на дзеяньне, накіраванае ўніз)
nídergešlogener [*d.* geschlagen] забіты, маральна прыгнечаны; **nídergešlognkajt** *f* забітасьць, прыгнечанасьць
nídertrextiker [*d.* niederträchtig] подлы, нізкі, агідны, гнюсны, паскудны; **nídertrextikajt** *f* подласьць, ніз(к)асьць, гнюснасьць, паскуднасьць
• a min nidertrextikajt! якая подласьць!
• a nidertrextiker paršojn падлюка
nidxe=nitxe *m* [*s.* נ(י)דחה] "адкладзены"; посны дзень, які прыпадае на пятніцу альбо на суботу, і таму адкладаецца на панядзелак [*sin.* opgelejgter]
• maxn a nidxe адкласьці
nief *m* [*s.* נ(י)אוף →nafke, nojef, menaef] распуста, блядзтва, сэксуальная распушчанасьць, распуснае жыцьцё [*sin.* seksuele ojsgelasnkajt]
nifle [*s.* נ(י)פלא →pe(j)le, pile-ploim, majse-nifle, nisim-venifloes, mafle-lajses, hafle-vofele, plie, hispajles] дзіўна, цудоўна [*sin.* vunderlex]; **nifloes** *pl.* [*s.* ניפלאות] цуды, дзівы
nifter *m*, *pl.* niftorim [*s.* (נ(י)פטר(-ים →ptire, (arojs)patern, piter, poter] памерлы, зьмерлы, нябожчык [*sin.* geštorbener]; **nifter vern*** па-, у|мерці, па-, у|міраць, сканаць, скалець (аб шаноўнай асобе) [*sin.* štarbn]
nifxer=nivxer *m*, *pl.* nifxorim/nivxorim [*s.* (נ(י)בחר(-ים] абраны, выбраны [*sin.* ojsgeklibener, ojsdervejlter]
niged *m* [*s.* ניגוד] *astr.* супрацьстаяньне
nigle *m/f* [*s.* נ(י)גלה →gile, nisgale, hisgales] 1. вядомы чалавек, які вядзе адкрытае жыцьцё і не хаваецца; 2. яснае і добра зразумелае ў традыцыйных гэбрэйскіх тэстах (у процілегласьць містыцызму) [*sin.* antplekter, bavuster; *ant.* nister]
nigmer [*s.* נ(י)גמר →gmar, gmure, gomer] выраШана, закрыта, скончана [*sin.* opgemaxt, opgešlosn, farendikt]
nign *m*, *pl.* nigunim, *dim.* **nigndl** *n*, -ex, **nígele** *n*, -x [*s.* (נ(י)גון(-ים →negine, menagn] матыў, напеў, мэлёдыя; **níg(e)nen** напяваць
• af vemens vogn me fort, aza nign cit men (af vemens vogn me zict, zingt men dem lid; af vos me zict far a vegele, azoj zingt men dos nigele; af vos far a fur/vogn me zict, aza nign zingt men) *šprxv.* на чыім возе едзеш, таму й песьні сьпявай
• oj, hob ix hajnt, xevre-lajt, a nigndl gehert, /mameš ojsculekn ale finger, /ba nejen un ba strigeven, ba klingen mit der šer /ale majne bejndelex zej zingen *flksl.* ой, чуў я сёньня, браткі, напеўчык – проста пальчыкі абліжаш, пад шыцьцё і строчку, пад лязгат нажніц усе мае костачкі сьпяваюць
nigzer vern* [*s.* נ(י)גזר →gzar] выносіцца строгім судом; суджана, наканавана, прызначана нябёсамі (богам) [*sin.* bašert zajn]
nigzl *m*, *pl.* nigzolim [*s.* (נ(י)גזל(-ים →gazlen, gzejle] абрабаваны, пацярпелы [*sin.* barojbter, gelitener]

• a jojvl/kozak a nigzl *imn.* абрабаваны злодзей (віноўнік, які абвінавачвае іншых)
• er gejt arum vi a nigzl, vi a gekojleter hon (Ś.-A.) ён туляецца як абрабаваны, як зарэзаны певень

-nik [*sl.*] *suf.* -нік, -ец і інш. (азначэньне мужчынскай асобы або пэўнай падзеі)
• kriminalnik злачынец; urlojbnik адпускнік; vajbernik бабнік; xojdešnik месячнік

niked *m* [*s.* נ(י)קוד →menaked, menuked, nekude] сыстэма дыякрытычных знакаў у гэбрэйскім пісьме

niker [*s.* נ(י)אר] відаць, як відна, ясна, зразумела [*sin.* kentik, klor]
• niker az... відаць, што...

nikn *pl.* [*d.* Nücke] дзівацтвы, прыхамаць; грымасы, гіморы, міны

niks [*d.* nichts] *adv./part.* не
• niks iz gut cu ojgn *glxv.* "нікс" – добра для вачэй (*vrt.* "niks" "не" – "niks" [*d.* Nix] "collyrium; сернакіслы цынк; лекі для вачэй")
• der tate vet dir mitbrengen a gildn niksl un a zilbern fiksl (un a zilberne vart-a-vajl) тата табе прынясе залатое "не" і сярэбраную ліску (і сярэбранае "пачакай-хвілінку") (такім чынам суцяшаюць малыя дзеці)

nile *f* [*s.* נעילה →balnile] апошняя частка малітваў на Ём-Кіпур
• kumen* nox nile прыйсьці/прыехаць сьвечкі тушыць (у сьвіныя галасы прыйсьці)

nilje=hnilje *f* [*ukr.* гнилля] гніль, гнільлё

nilked vern* [*s.* נ(י)לכד] трапіць у палон

nimce (az) [*s.* נ(י)מצא →mojce-, moce-, bimcies, benimce] атрымліваецца, вынікае, выцякае [*sin.* bakumt zix, iz gedrungen]

nimek *m, pl.* nimukim [*s.* נימוק(-ים)] падстава, матыў, довад

nimer [*d.* nimmer] *adv.* ніколі, ужо німа
• nimer erger *hum.* горш не бывае, абы-як, так-сяк, ні то ні сё, неяк
• do di lib var grojs cvišn majn vajb un mir, /af ejn šnajd fun ejn šverd lig ix mit ir, /acinder, do di lib iz nimer azoj štreng, /ejn bet fun zexcik ejln iz undz cu eng *flksl.* калі маё каханьне да жонкі было моцным, на лязо мяча мы маглі легчы, зараз, калі любоў наша не такая моцная, ложак у шэсьцьдзесят лакцей нам цесны

nimes *m, pl.* nimusim [*s.* נימוס(-ים) →benimes, neimes] звычай, парадак, лад, прывычка, звычка, форма ветлівасьці, пачцівасьць, далікатнасьць, ветлівасьць, прыязнасьць [*sin.* ajnfir, gevojnhajt, heflexkajts-forem]; **nímesdiker** пачцівы, далікатны, ветлівы, прыязны

nímes(er), nimes-umóes/-umíes [*s.* נ(י)מאס(־ו)מ(י)אום →mieser, moes, farmiesn] агідны, гідкі, брыдкі, абрыдлы, надакучлівы [*sin.* ništ cu trogn mer, ekldiker, opštojsndiker]; **nimes(-umóes) vern*/zajn*** надакучыць, надакуч(в)аць, надакарыць, надакараць, абрыднуць, абрыдзець, абрыдаць, абрыджваць, апрыкраць [*sin.* zix cuesn, vern umdertreglex]; **nimes gevórener** надакучлівы, зайграны
• dos iz mir nimes gevorn biz cum brexn мне ад гэтага ўжо моташна
• nimes maxn назаляць, надакучаць
• s'iz mir nimes-umoes gevorn мне гэта да сьмерці абрыдла
• brojt vert nit nimes *glxv.* хлеб не надакучвае
• kejn šum sxojre tor dem sojxer nit nimes vern *šprxv.* нельга гандляру грэбаваць ніякім таварам
• kreplex esn vert ojx nimes *glxv.* есьці адны калдуны таксама надакучвае (адно надакучыць)

nimnu-vegómru [*s.* נ(י)מנו־וגמרו] "галасы палічылі і яны вырашылі"; дакладна вырашылі

Nimred [*s.* נמרוד] *inx.* Німрод (Б. 10:8)
• fun Nimreds cajtn з часоў Німрода (з даўнейшых часоў)

nimser vern* [*s.* נ(י)מסר →masern, mesire, mojser, moser, ojsmusern, bimsojre, (bal)muser] быць арыштаваным па даносе

nimšl *m, pl.* nimšolim [*s.* נ(י)משל(-ים) →mošl, lemošl, opmošlen, mišle] аб'ект прыпавесьці

ninuim *pl.* [*s.* נענועים] рухі, якія робяцца падчас трасеньня пальмавай галіны [*sin.* trejslenišn]

nipričkem=nepričkom=njepričkem *int.* быццам, нібы(та), мэрам, маўляў, моў

nir *f,* -n, **nirke** *f,* -s [*d.* Niere, *p.* nyrka] *anat.* нырка; **nírndiker** ныркападобны; **nírnkrank** *f,* -en, **nírn-krankhajt** *f med.* хвароба нырак

nirdef *m, pl.* nirdofim [*s.* נ(י)רדף(-ים) →redife, rojdef-] якога пераследуюць/ўціскаюць; гнаны [*sin.* gejogter, getribener, gerojdefter, farfolgter]

nirke *f,* -s [*ukr.* нірка] нара, норка
• esn* zix di nirke грызьці сваю нырку (маркоціцца)

Nirnbarg г. Нюрнбэрг
• vos tojg mir Nirnbarg, az ix hob dort kejn hojz? *glxv.* навошта мне Нюрнбэрг, калі я там дома ня маю? (што дразду па чужому гнязду)

nis *pl.* →nus *m, dim.* **nisl** *n,* -ex (г)арэх; **nísnbojm** *m, pl.* -bejmer *bot.* (г)арэх (дрэва), ляшчына
• hozn nisl лясны гарэх

nis- [*s.* נת־] *pref.*

nisale vern* [*s.* נתעלה →alie] узвысіцца, узвышацца, пад-, узь|няцца, пады-, узьні|мацца, узьнесьціся, узносіцца [*sin.* derhojbn vern]

nisašer vern* [*s.* נתעשר →ašires, ojšer, ošer, majšer] (раз)багацець, станавіцца багатым, заможным [*sin.* rajx vern]

nisbakeš vern* [*s.* נתבקש →bakośe] "быць запрошаным"; быць пакліканым на нябёсы, памерці (аб вялікім праведніку) [*sin.* farbetn vern, štarbn]

nisbe=nitbe *m, pl.* nisboim/nitboim [*s.* ניתבע(-ים)] абвінавачаны (у грашовай справе); бок, зь якога трэба спагнаць доўг

nisgádl vern* [*s.* נתגדל →gidl-bonim] быць выгадаваным, вырасьці, падняцца [*sin.* vern ufgehodevet, ufvaksn; derhojbn vern]

nisgale vern* [*s.* נתגלה →gile, nigle, hisgales] вы-, пра|явіцца, вы-, пра|яўляцца; ад-, ус|кры(ва)цца [*sin.* zix antplekn; ufgedekt vern]

nisim *pl.* →nes *m* [*s.* נס(-ים)] цуд, дзіва; **nise-nisim** *pl.* [*s.* נסי־] цуд з цудаў, дзіва дзіўнае [*sin.* vunder iber vunder]; **nisim-venifloes** *pl.* [*s.* ונפלאות־] →pe(j)le, pile-ploim, (majse-) nifle, nispoel, hafle-vofele, plie] цуд з цудаў, дзіва дзіўнае [*sin.* vunder un ojsterliškajtn, vunder iber vunder]; **nísimdiker** цудоўны, дзіўны [*sin.* vunderlexer, ibernatirlexer]
• vajl nisim-venifloes /hostu dox cugezogt /cu vajzn undz azoj vi a mol, /genug šojn, genug šojn /geplogt un gejogt, /un bafraj dajn folk Jisroel *flksl.* таму што дзівы дзіўныя ты (божа) паабяцаў нам паказаць як некалі было, досыць ужо пакутаў і ганеньняў, вызвалі свой народ Ізраілю

nisn* (genósn) [*d.* niesen] чхаць; **nis=nos** *m* чох; **a nis/nos ton*/gebn*** чхнуць; **níseniš** *n,* **niseráj** *f* чханьне, чыхаўка
• genosn af/ba dem emes! чхаць мне на праўду!
• er nist a mol af a lign ojx *glxv.* ён чхае часам і на хлусьню (чых звычайна пацьвярджае праўду)

nisn *m* [*s.* ניסן] нісан, сёмы месяц гэбрэйскага календару (сакавік-красавік)

• in nisn iz gut cu štarbn, ober nor far jenem (nor beser ir) у месяцы нісане добра паміраць, але толькі камусьці іншаму (толькі лепш каб вы) (*vrtš.* "ir" "вы" – "ier" "месяц іяр")
• roš-xojdeš nisn iz a tajerer bisn *glxv.* на пачатку месяца нісана ўсё даражэе (напярэдадні Пэйсаху)

nisojen *m, pl.* nisjojnes [*s.* נסיון(-ות) →balnisojen] спакушэньне, спакуса, звадка, змуста, звод, выпрабаваньне [*sin.* pruv]; **nisójendiker** спакусьлівы
• nit bajštejn* dem nisojen (fun) ня ўстояць перад спакусаю
• zajn* a nisojen (far) (brengen* cu (a) nisojen; šteln far a nisojen) спакушаць, змушчаць, уводзіць у спакусу

nisparsem vern* [*s.* נתפרסם →pirsem, hamefursem, mefarsem] пра-, у|славіцца, пра-, у|слаўляцца [*sin.* barimt vern]

nispoel [*s.* נתפעל →pe(j)le, pile-ploim, plie, (majse-)nifle, nisim-[illegible]loes, mafle-lajses, hafle-vofele] зьдзіўлены, захоплены, [illegible]араваны, зьбянтэжаны, перапалоханы, перапужа[illegible] [*sin.* farxapt fun bavunderung, entuziastiš, ibergešrokn]; **nispoel vern*** (fun) зьдзівіцца, зьдзіўляцца, захапіцца, [illegible]апляцца, зачаравацца, зачароўвацца, уразіцца

[illegible]ape vern* [*s.* נתרבה →rabim, rov] размножыцца, раз[illegible]жацца, (рас)пладзіцца [*sin.* zix farmern]
• [illegible]avojnesejnu-horabim in hajntikn dor nisrabe gevorn azoj [illegible]ittajes (M.M.-S.) паводле мноства нашых грахоў у цяперашнім пакаленьні распладзілася гэтак шмат гультаёў

nisref *m, pl.* nisrofim [*s.* נ(י)שרף(-ים) →srejfe, far-, on-, (ce)-sarfe(ne)n] пагарэлы, пагарэлец [*sin.* opgebrenter]

nistalek vern* [*s.* נסתלק] па-, у|мерці, па-, у|міраць, сканаць, скалець (аб рэлігійнай асобе) [*sin.* štarbn]

nister *m, pl.* nistorim/nistores [*s.* נ(י)סתר(-ות/-ים) →stire, sojser?] чалавек, які хавае сваё імя, застаецца ананімам; **nister** *m, pl.* nistores [*s.* -ות] патаемныя веды, эзатэрызм, акультызм, містыцызм, Кабала [*sin.* bahaltn visn, ezoterizm, misticizm, kabole; *ant.* nigle]; **nísterdiker** патаемны, містычны, акультны; **Der Nister** Дэр Ністэр, псэўданім пісьменьніка Пінхаса Кагановіча [*s.* פנחס כהנאָוויטש] (1884–1950)
• a niste cure ніякі, незапамінальны твар

nis(t)l *n,* -ex [*d.* Niss] гніда

nisxadeš vern* [*s.* נתחדש →mexadeš, xojdeš, xadošes] аднавіцца, аднаўляцца

nisxajev vern* [*s.* נתחייב →xajev, xojv, hisxajves, mexajev, mexujev, xiev, misxajev-, farxojvter] быць асуджаным (на пакуты), атрымаць прысуд; мець неабходнасьць цярпець [*sin.* farmišpet vern, muzn ojsštejn]

nisxamec vern* [*s.* נתחמץ →maxmec, xomec, xśaš-xomec, mesires-xomec] кіснуць, скісаць, станавіцца кіслым; *fig.* адыходзіць ад пабожнасьці [*sin.* zojer vern, vern xomecdik; avekgejn fun frumkajt]

nišer *m* [*s.* נישאר] 1. жывучы, які застаўся жыць; 2. рэшта, астача [*sin.* lebn-geblibener, ibergeblibener; iberblajb, reštl]; **nišer-xájev** [*s.* חייב־] 1. абавязаны, які мае доўг; 2. *m* астатак пазыкі/доўгу

niškoše [*s.* נישקשה →koše] *adv.* нічога (сабе), нішто сабе, зносна, нядрэнна, някепска, няблага; вядома, зразумела; німа чаго казаць/грашыць, грэх скардзіцца, дзякуй богу [*sin.* cu derlajdn, ništ šlext; ganc lajtiš; ništo vos cu zogn, ništ cu farzindikn]; **niškóšediker** ніштаваты, нядрэнны, неблагі, прыкметны
• ganc niškoše(dik) даволі (добра) такі, нічога сабе
• niškoše, alejn iz er nit gegangen, un andere hot er gešikt вядома, сам не пайшоў, а другіх паслаў
• niškoše fun a fojgl! нішто сабе птушка!
• niškoše zix fun a klejnikajt! нічога сабе дробязь!

nišmér [*d.?*] *bndv.* але, а, толькі

nišmes-xájim *f* [*s.* נ(י)שמת־חיים] подых жыцьця; **nišmose beginze-merójmim** [*s.* נשמתו בגנזי־מרומים] хай яму будзе сьветлы рай

ni(š)t [*d.* nicht] *adv./part.* не, ня, ні; **ništ** *m,* -n нішто, нікчэмнасьць, мізэрнасьць, бязвартасьць, нязначнасьць; **ni(š)tó, nite** [*d.* nit do] німа; **ni(š)tóiker** неіснуючы, які не існуе; **níštiker** нікчэмны, няшчасны, ніякі, мізэрны; **ništikajt** *f* ніякавасьць, нікчэмнасьць; **ništl** *n,* -ex, **nište** *f,* -s пусьцяковіна, дробязь; нявартая карта; няварты чалавек
• a gorništ mit a ništ нікчэмны (чалавек)
• er iz vajt nit gerext ён далёка ад праўды
• es iz/zajnen nito kejn... німа ані...
• iber ništike finf rubl з-за няшчасных пяці рублёў
• kejn briv iz nito німа ліста
• maxn cu ništ пераўтварыць у нішто, зьнішчыць
• mer/šojn nit больш не
• nit ejn mol ні аднаго разу
• nit ejns, nit cvej... адзін, два... (так пералічваюць людзей)
• nit gut vern* станавіцца млосна/нядобра
• nit mer/šojn (vi) ня больш (як)
• nit mir nit dir ні мне ні табе
• nito far vos німа за што
• ništike reštlex мізэрныя рэшткі
• s'iz kejner nito нікога німа
• (s'iz) nito vos cu zogn німа чаго казаць
• šojn nito af der velt ужо німа на гэтым сьвеце
• (un) nito im! (i) німа яго! ён зьнік!
• vajt nit далёка не
• vemen du zolst nit trefn каго б ты ні сустрэў
• vern* cu ništ ператварыцца ў нішто
• vifl es zol nit kostn колькі б гэта ні каштавала
• an oks far a grošn – az der grošn iz nito... *glxv.* бык за грош – калі німа й гроша (купіў бы каня, ды можнасьці німа (даба грошы німа); за кукіш каня ня купіш; купіў бы сяло, ды грошы гало; купіў бы, да купідла німа; купіў бы весь, да пенендзы дзесь)
• az der kop iz nito, gejt alc in der erd arajn *šprxv.* як розуму німа, дык адна дарога – у зямлю/пекла
• nit derlebn zolstu cu kumen! *kll.* каб ты не прыждаў сюды вярнуцца!

ništane vern* [*s.* נשתנה] зь-, пера|мяніцца, зь-, (пера)мяняцца [*sin.* zix bajtn, farendert vern]

níštern [?] шныраць, рыць, вышукваць; **a ništer ton*** пакапацца, парыцца; **níšterndiker** шукальны, які вышуквае
• a ništer ton* in di kešenes пакапацца ў кішэнях

ništojmem vern* [*s.* נשתומם →veništojmem] (зь)дзівіцца, зьдзіўляцца, уразіцца, уражвацца [*sin.* farvundert vern]; **ništójmemdiker** ашаламляльны, надзвычайны, нечуваны, небывалы

nit *m/f,* -n, **nite** *f,* -s [*d.* Niete] ніт, заклёпка, склёпка (месца); **níteven** 1. нітаваць, заклёпваць; 2. *n* нітаваньне, (с)клёпка (дзеяньне)

nit *m,* -n [?] прыгарак (пасьля выпечкі)
• bakumen*/xapn dem nit выпечы хлеб са скарынкай

nit-ahín-nit-ahér *m* [*d.* hin, her] ні туды, ні сюды; безвыходнае становішча

nít(-)préxtikajt *f* [*d.* prächtig] неадпаведнасьць

nít(-)arájnmišung *f* [*d.* hineinmischen] неўмяшаньне

nít(-)baárbeter [*d.* bearbeiten] неапрацаваны
nít(-)badájtndiker [*d.* bedeuten] нязначны
nít(-)bafrídikndiker [*d.* befriedigen] нездавальняльны
nít(-)bamérkbarer [*d.* bemerken] непрыкметны
nitbe=nisbe *m*, *pl.* nitboim/nisboim [*s.* (ים-)תבע(י)נ] абвінавачаны (у грашовай справе); бок, зь якога трэба спагнаць доўг
nít(-)cufrídener [*d.* zufrieden] нездаволены; **nít(-)cufrídnkajt** *f* нездаволенасьць
nít-derbákener *m* [*d.* backen] недапечаны, бязглузды, нязграбны чалавек
nít-derésn *n* [*d.* essen] недаяданьне
nít(-)derfárener [*d.* erfahren] нявопытны, неспрактыкаваны; **nít(-)derfárnkajt** *f* нявопытнасьць, неспрактыкаванасьць
nít(-)derhérter [*d.* erhören] непачуты
nít(-)derlózbarer, nít-derlózlexer [*d.* lösbar] недапушчальны; **nít(-)derlózbarkajt** *f* недапушчальнасьць
nít(-)deršácn [*d.* schätzen] 1. недаацаніць, недаацэньваць; 2. *n*, **nít-deršácung** *f* недаацэнка
nít-derzógung *f*, -en [*d.* sagen] недагаворанасьць, недамоўка; **nít-derzógter** недагавораны; **nít-derzógndiker** зь недамоўкамі
nít(-)érdišer [*d.* irdisch] няземны, незямны
nite(t) [*d.* tu's nicht!] не рабі, не рабеце
nít-gezúntkajt *f* [*d.* Gesundheit] нездароўе, хворасьць, недамаганьне, немач
nít(-)faréndikter [*d.* enden] няскончаны, незавершаны
nít(-)farginer *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* vergönnen] зайздросьнік; **nít(-)farginerišкajt** *f* зайздрасьць
nít(-)faršténdlexer [*d.* verständigen] незразумелы
nít(-)fórzixtikajt *f* [*d.* Vorsicht] неасьцярожнасьць
nít(-)fúlbarextikter [*d.* vollberechtigt] няпаўнапраўны
nít(-)gebétener [*d.* Gebet] няпрошаны; **nit-gebétenerhéjt** без запрашэньня
nít-gedáxter [*d.* gedacht] неўзгаданы
• nit-gedaxt zol er vern! бадай яго чэрці пабралі!
nít(-)gelúngener [*d.* gelungen] няўдачны; **nít(-)gelúngnkajt** *f* няўдача
nít(-)genúgndiker [*d.* genug] недастатковы, невыстарчальны; **nít(-)genúgndikajt** *f* недастатковасьць, невыстарчальнасьць
nít-geštójgener [*d.* steigen] недарэчны, непраўдзівы, памылковы, хібны, аблудны
nít(-)gevúnčener [*d.* gewünscht] непажаданы; **nít(-)gevúnčnkajt** *f* непажаданасьць
nít(-)gezéener [*d.* gesehen] нябачаны
nít(-)gínstiker [*d.* günstig] неспрыяльны
nít(-)glájxmesiker [*d.* gleichmässig] нераўнамерны; **nít(-)glájxmesikajt** *f* нераўнамернасьць
nít(-)glátkajt *f* [*d.* glatt] няроўнасьць, шурпатасьць
nít(-)gúter *m* [*d.* gut] нячысьцік, чорт, д'ябал; **nít(-)gútkajt** *f* млосьць; **nit-gut vern*/zajn*** станавіцца млосна/нядобра/блага
• es iz mir nit-gut fun kukn af im мне непрыемна глядзець на яго
nit-hí [*d.* hier] *adv.* ня тут; **nit-híger** нетутэйшы
Nitl *m*, -en [*šp.* natal] Ра(ж)ство, Каляды; **nítldiker** калядны; **nítlbojm** *m*, *pl.* -bejmer калядная яліна
• Nitl iz a bejze lejd *glxv.* Раство – злая пакута
• Nitl iz a bejz lidl *glxv.* Раство – злая песенька
• Nitl maxt: **nit tor lernen** *abbr.* каляды – нельга вучыцца
nitlang [*d.* lang] *adv.* нядаўна
nít(-)méncłexer [*d.* Mensch] нечалавечы
nitn *m*, *pl.* nitonim [*s.* (ים-)ניתע(י)ן] абвінавачаны, адказьнік у судзе
nitn *pl.* [?] норавы, звычкі; дзівацтвы, прыхамаць
nít(-)néjtiker [*d.* nötigen] непатрэбны
nít(-)ó(n)nembarer [*d.* annehmen] непрымальны
nít(-)ópnembarer [*d.* abnehmen] неад'емны
nít(-)ópšejdlexer [*d.* Abschied] неаддзельны
nít(-)pínktlexkajt *f* [*d.* pünktlich] недакладнасьць
nit-šojn-že=nit šojn že [*d.* schon] *adv.* няўжо-ж, хіба
nít-vílndik [*d.* willig] *adv.* нехаця, неахвотна, міжвольна, мімаволі, мімавольна; **nít(-)vílndiker** міжвольны, мімавольны
nitxe=nidxe *f*, -s [*s.* (ס-)דחה(י)נ] "адкладзены"; посны дзень, які прыпадае на пятніцу альбо на суботу, і таму адкладаецца на панядзелак
• maxn nitxe адкладаць на пазьнейшы час
nít(-)zébarer [*d.* sehen] нябачны
nivec/niveč [*mhd.* niuweht] на глум, на брак, дарэмна, марна; **nívecfeld** *n*, -er пустка, пустэча
• gejn* in nivec пайсьці прахам (марная праца), дарэмна траціцца, марна прападаць
nivl [*s.* בהל(י)נ] спалоханы, напалоханы; **nivl-veništójmem /-umištójmem** [*s.* ונשתומם] напалоханы і зьбянтэжаны, зьдзіўлены [*sin.* cešrokener un cetumlter, ibergerašter]; **nivl-veništójmem/-umištójmem vern*** напалохацца, зьбянтэжыцца, зьдзівіцца
nivó *m*, -en [*fr.* niveau] узровень
• af ejn nivo нароўні
• afn geherikn nivo на належным узроўні
nivrex *m*, *pl.* nivroxim [*s.* (ים-)ברח(י)נ →barxenen, bojrejex] уцякач, бягляк
nivxer=nifxer *m*, *pl.* nifxorim/nivxorim [*s.* (ים-)בחר(י)נ →boxer] абраны, выбраны
nivze *m*, *pl.* nivzim [*s.* (ים-)בזה(י)נ →mevuze, boze], **nivzek /nivzik** *m*, -es нягодны, подлы, разбэшчаны, пагардлівы чалавек; паганец, погань, паскуднік, поскудзь, агіднік, брыда [*sin.* umverdiker un nidertrextiker menč, fardorbener, gemejner]; **nívzediker** пагарджаны, пагрэбаваны, жалясны, варты жалю, мізэрны; **nívziker** брыдкі
nixáj=nexáj [*p.* niechaj, *ukr.* нехай] *adv.* (ня)хай
nixbed *m*, *pl.* nixbodim [*s.* (ים-)כבד(י)נ →koved, kvod-, kibed, lixvojd, mexubed, mexabed] шаноўны, паважаны, ганаровы чалавек [*sin.* ongezeener un xošever menč]; **nixbade-hoír** *pl.* [*s.* כבדי־העיר(י)נ] паважаныя асобы гораду
nixe [*s.* ניחא →nojex-] люба, міла, прыемна, да спадобы [*sin.* lib, ajngenem]; **zajn* nixe** быць да спадобы
• mir iz nit nixe di velt мне сьвет ня міла
• ojb/az dir/im iz lib, iz mir nixe калі табе/яму люба, і мне да спадобы
• dem kejser ojcres mit der gancer meluxe /volt ba mir ojx nit gevezn azoj nixe, /vi du bist ba mir tajer, majn velt, majn šajn, /ix gib af dir a kuk, mejn ix, di velt iz majn *flksl.* скарб цара і ўсё ягонае царства мне не такія дарагія, як ты мне дарагі, мой сьвет, мая прыгажосьць, я гляджу на цябе, мне здаецца, што ўвесь сьвет належыць мне
nixem-avéjlim *m* [*s.* ניחום־אבלים] (выказваньне) спачуваньня
nixese *f* [*s.* ניחותא →benixese] супакойнасьць, утульнасьць, сардэчнасьць, задушэўнасьць [*sin.* ruikajt, gemitlexkajt]
nixlel [*s.* כלל(י)נ →klal] прынята ў грамаду, улічана,

уключана, улучана [*sin.* arajngenumen in klal, arajngerexnt]

nixloje=naxlie *m/f*, -s [*d.* nachlässig?] неахайны чалавек, мурза, лахудра

nixne *m*, *pl.* nixnoim [*s.* (ים-)נג(י)כנע] пакорны, пакорлівы, падпарадкаваны, падначалены, падлеглы, падуладны чалавек [*sin.* untergevorfener, unterteniker]; **nixnediker** пакорны, пакорлівы, паслухмяны; **nixnekajt** *f* пакора, пакорнасьць, паслухмянасьць

nixpe *f* [*s.* נג(י)כפה] 1. *med.* эпілепсія, падучка, патайнік, радзімец; 2. выпадак шаленства, выбух лютасьці [*sin.* epilepcje; plucemdiker kaas, onfal fun bejzkajt]; **nixpen/nixven** хварэць на падучку; **nixpen zix** шалець, лютаваць; **nixpenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) капрызны альбо злы чалавек [*sin.* kaprizer oder bejzer man]

• a nixpe zol dix xapn! *kll.* а прыпадкі на цябе!

• a(nnemen zolstu di nixpe! *kll.* а прыпадкі цябе бяры! (каб цябе патайнік схапіў! радзімец цябе забяры! каб цябе радзімец забіў!)

• vaxtn zol dix di nixpe! *kll.* хай цябе курч возьме! (каб цябе патайнік схапіў! а прыпадкі цябе бяры!)

nixse-cojn-bárzl *pl.* [*s.* נכסי־צאן־ברזל] неадчужальная маемасьць

ništ vern* (m. mit) [*s.* נ(י)כשל →kšal-, maxšl, mixšl] маральна спатыкнуцца, спатыкацца, упасьці, падаць; атрым(лі)ваць благі імпульс, кінуцца ў грэх [*sin.* geštrojxlt vern, moralіš durxfaln, noxgebn dem šlextn impuls, faln in der pastke fun zind]

nixter(n)er [*d.* nüchtern] 1. цьвярозы; 2. які яшчэ ня еў (нашча); **nixterkajt/nixterhajt** *f* цьвярозасьць; **nixter(n)erhéjt** *adv.* нашча

• afn nixtern mogn/harcn на пусты страўнік, нашча

• vos ba a nixtern af der lung, iz ba a (bam) šikern af der cung *glxv.* што ў цьвярозага на ўме, тое ў п'янага на языку

nixtev *m*, *pl.* nixtovim [*s.* (ים-)נ(י)כתב →kasve-, ksive, ksav, kakosev, ksube, kosev-, mixtev] запісаны, прыпісаны, падпісаны, зарэгістраваны [*sin.* faršribener, cugešribener, registrirter]

nízekn [*s.* נ(י)זוקן] скалечыць, скалечваць, зьнявечыць, зьнявечваць, (па)шкодзіць, зглуміць, (са)псаваць, нарабіць шкоды [*sin.* šedikn, onton šodns]; **nizek vern*** скалечыцца, скалечвацца, (са)псавацца, пашкодзіцца [*sin.* gešedikt vern]; **nízekdiker** шкодны; **nízekung** *f*, -en шкода, пашкоджаньне

• genizekt zolstu vern! *kll.* каб цябе зьнявечылі!

nizer [*s.* נ(י)זהר →zoher-, zehires, mazer] асьцярожна, абачліва, аглядчыва [*sin.* opgehit, forzixtik]

-njàk [*sl.*] *suf. pejor.* -нік, -няк (асобы мужчынскага роду)

• paskudnjak паскуднік; kacevnjak мясьнік

njamken (mit) [*v./r.* ням-ням, *v.* нямкаць] цокаць языком, цмокаць

n(j)ančen [*sl.*] няньчыць; **njanje/n(j)anke** *f*, -s нянька

• ba a sax njankes vert dos kind derštikt *šprxv.* дзе шмат нянек, там дзіцё задушыцца (у сямі нянек дзіця бяз вока /носу; дзе нянек многа, там дзіця бязнога)

njavken [*ukr.* нявкати] няўкаць, (м)яўкаць, каўкаць

nje [*p.* nie] *part.* не

• nje daj, nje laj! ня дай і ня лай!

Njeman *m* рака Нёман (Беларусь, Літва)

njepričkem=nipričkem=nepričkom *int.* быццам, нібы(та), мэрам, маўляў, моў

n(j)onje *f*, -s [*ukr.* нюня(ра)] *hum.* вялікі нос

njud *m*, -n [*eng.* nude] аголеная натура

njunje *m/f*, -s, *dim.* **njúnkele** *n*, -x [*p.* niuńka] нюня, румза

• er iz nit kejn njunkele ён ня нюня

njuxen [*sl.*] нюхаць; **njux** *m* нюх

n"k *abr.* **nox Kristusn** пасьля (нараджэньня) Хрыста (новая эра)

n"m *abr.* **nox mitog** пасьля абеду

nn'=númern

no=nu *int.* ну

• "no, no" – max mojce! "ну, ну" – бласлаўляй! (кажуць чалавеку, які ня хоча выказваць свае думкі, нібыта паміж мыцьцём рук перад ежай і блаславеньнем хлеба)

• "no" iz ejn un fufcik "ну" гэта ёсьць "51" ("n" – 50, "a" – 1) (кажуць чалавеку, які часта паўтарае: "ну, ну...")

nóbeler [*d.* nobel] высакародны, прыстойны; **nóbelkajt** *f* высакароднасьць

nočl *n*, -ex [*lit.* nučiulpti?] ледзянец, лізунец

nodev *m*, *pl.* nedivim [*s.* (ים-)נדיב →nadvn, nadn, nedan, nedove] дабрадзей, дабрачынец, філянтроп, памагач, памочнік [*sin.* geltgeber]; **nodev-hajedúe** *m* [*s.* הדדוע] "вядомы дабрадзей"; наймя барона Эдмонда дэ Ротшыльда (1845–1934)

nodl *f*, -en, *dim.* **nédele** *n*, -x [*d.* Nadel] (і)голка, ігліца; **nódldiker** хваёвы, ігласты; **nódlartiker** іголкападобны; **nodler** *m*, -s калючы, непрыступны чалавек; **nódlbojm** *m*, *pl.* -bejmer хваёвае, ігластае дрэва; **nódl-kišele** *n*, -x падушачка для іголак

• nor vos (eršt) fun der nodl (arojs) як з іголачкі (новае адзеньне)

• gej zux a nodl/špilke in a vogn hej ідзі шукай іголку ў возе сена

• alemen banejt es, alemen baklejdt es, un alejn naket gejt es (a nodl) *rtnš.* усіх абшывае, усіх апранае, але сама застаецца голай (іголка)

• az me handelt mit a nodl, fardint/gevint men a nodl *šprxv.* хто гандлюе іголкай, той іголку й мае

noe [*s.* נאה] прыгожа [*sin.* šejn]; **noe-dójreš** *m* [*s.* דורש] прамоўца, красамоўца; чалавек, які толькі прапаведуе дабро [*sin.* šejnredner]; **noe-mekájem** *m* [*s.* מקיים] чалавек, які ня толькі прапаведуе, але й сам робіць добрыя ўчынкі (у процілегласьць "noe-dojreš")

nó(e)nter (néenter) (cu) [*d.* nahe, *mhd.* nâhent] блізкі, бліжэйшы; **noent** паблізу, блізка; **nóent(e)** 1. *f* блізкая будучыня; 2. *pl.* блізкія, сваякі, родзічы; **nóentkajt** *f* бліз(к)асьць; **nó(e)n(t)ster** бліжэйшы; **nóentšaft** *f* бліскасьць, роднасьць, сваяцкасьць

• di noentste teg бліжэйшыя дні

• in der noent паблізу

• noent vi an ejgn kind, vi a bruder/švester блізкі як свае дзіця, як брат/сястра

• fun vajtn nart men lajtn, fun der noent zix alejn *glxv.* здалёк дураць людзей, зблізу сябе самога

• beser a noenter grošn, ejder a vajt kerbl (a noenter grošn iz beser, vi a vajter kerbl) *glxv.* лепш блізкі грош, чымся далёкі рубель (лепш сваё лычка, чым чужы рамушок; лепш верабей у руцэ, чым жораў пад небам (як голуб на даху /страсе); лепей варона злоўленая, чым сокал пад небам)

noged/nogid *m*, *pl.* negidim [*s.* (ים-)נגיד →negideste] багацей, багач, багатыр [*sin.* rajxer menč, gvir]

• a nogid hot fajnt koved vi a kac smetene *šprxv.* багацей ненавідзіць гонар як кот сьмятану

• a nogid ken zix šafn bejde veltn *šprxv.* багацею добра і на гэтым і на тым съвеце (усё за грошы: за грошы ўсюды шабас)

• a nogid/gvir kumt op, (un) an oreman kumt uf iz nox nit glajx

glxv. багацей падае, бядняк падымаецца – гэта розныя рэчы
• beser a gezunter oreman, ejder a kranker nogid/gvir *glxv.* лепей здаровы бядняк, чымся хворы багацей (здаровы багатаму варты)
• der nogid est nit kejn gold, un der oremer est nit kejn štejner *glxv.* багацей ня есьць золата, а бядняк ня есьць каменьня
• der oreman traxt, der nogid laxt *glxv.* бядак разважае, багацей сьмяецца (багаты дзівіцца, чым гарушчы/худы жывіцца, а бедны сьмяецца, дзе ў багатага дзяецца)
• fun negidim kumen arojs negidimlex *glxv.* з багацеяў атрымліваюцца багацейчыкі (вялікае багацьце дзеліцца на часткі)
• me xanfet nit dem nogid, nor zajn gelt *šprxv.* запабягаюць не перад багацеем, а перад ягонымі грашыма (будзе чэсьць, калі грошы есьць)
• negidim blozn zix, der oreman vert geśvoln *glxv.* багацеі дуюцца, бядняк пухне (паны дзяруцца, мужыком чупрыны трасуцца)

nogl *m*, *pl.* negl, *dim.* **négele** *n*, -x [*d.* Nagel] (паз)ногаць, кіпець, кіпцюр
• af di negl на кончыках пальцаў (на наскох/дыбачках)
• ba emecn in di negl у кагосьці ў кіпцюрох
• zix rajsn* di negl рваць сабе пазногці (ад роспачы)
• (arunter)krixn* emecn unter di negl рабалепствацаць, празнушчацца, упадаць, прыніжацца, рассыпацца, рачкаваць (поўзаць перад кімсьці на карачках, на задніх лапках)
• visn* alc, vos untern nogl (dergejn*, vos unter di negl tut zix) ведаць усе інтымныя сакрэты
• a gildn negele cit an ajzern vegele *šprxv.* залаты кіпцюрок цягне жалезны вазок (грошы камень б'юць; усё за грошы)
• an ajngebroxenem nogl ken men nit ojsglajxn *šprxv.* зламанага ногця ня выпрастаеш (гарбатага хіба труна выпрастае; з дугі аглоблі ня зробіш)
• zajn zolstu a kapore far mir un far majne kinder (far majn mindstn nogl)! *kll.* каб ты пацярпеў за мяне і за маіх дзяцей (за мой пазногаць на мезенцы)!

nógl-najer=nogl najer [?] *hum.* навюсенькі, новасьпечаны, новенькі, новенечкі, навюткі, з іголачкі

nogn [*d.* nagen] 1. смактаць, ссаць, грызьці; 2. ныць; **noger** *m*, -s [*d.* Nagetier] *zool.* грызун; **nógeniš** *f/n* згрызота, смутак, сум; **nógndiker** 1. які грызе; 2. які ные
• a šver nogeniš цяжкі смутак
• im nogt dos harc far benkšaft ягонае сэрца грызе нуда (ён сумуе)
• es nogt mix untern łefele у мяне сьсе пад лыжачкай
• nogn ba der nešome ныць, скуголіць
• s'nogt im ba der nešome (in harcn) у яго кошкі скрабуць на сэрцы

nojaber *m* [*r.* ноябрь] лістапад; **nojáber(i)šer** лістападаўскі

nojcri *m*, -m [*s.* (ם-)נוצרי →Naceres] назарэцянін, чалавек з гораду Назарэта; Ісус Хрыстос; хрысьціянін [*sin.* Jezus, Jišu; krist]; **nójcrite** *f*, -s хрысьціянка

nojef *m*, *pl.* nojafim/nójefim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)נואף →nafke, nief, menaef] распусьнік, бахур, блядун; **nójefn**, **nojef zajn*** распусьнічаць, бахураваць, распусна жыць, блядаваць
• draj menčn hot got fajnt: an ojšer a ganev, an oreman a balgajve un an altn nojef *glxv.* трох людзей бог зьневажае: багацея-злодзея, бедняка-зазнайку і старога блядуна
• fir zaxn hot got fajnt: an oreman a bal-gajve, an ojšer a ligner, a zokn a nojef un a man, vos get zajn vajb un nemt zi curik *šprxv.* чатыры рэчы бог ня любіць: ганарлівага бедака, багацея-хлуса, старога бахура і мужыка, які дае жонцы развод, а пасьля зноў яе бярэ

nojeg *m* [*s.* נוהג →minheg, hanhoge, hisnajges] звычай, звычка, парадак, лад, нораў, абрад, традыцыя; трыманьне, абыходжаньне, паводзіны [*sin.* ajnfir, firexc; uffirung]; **nojeg zajn* zix** (cu) паводзіць сябе, мець звычай [*sin.* zix firn, hobn aza minheg]; **nojeg-kóved zajn*** (in, mit) [*s.* כבוד] (з)рабіць ласку, шанаваць, выказваць пашану/павагу /рэспэкт [*sin.* opgebn koved, erlex haltn, arojsvajzn respekt]

nojen [*sl.*] ныць

Nojex *m* [*s.* נ(ו)ח →ben-nojex] *tnx.* Ной; назоў 2-га разьдзелу Торы (Быц. 6:9–1:32)
• šrajbn* "Nojex" mit zibn grajzn рабіць у слове "Ной" сем памылак [קוויאעכ] (рабіць чатыры памылкі ў слове з трох літараў)
• Nojex mitn kacn-mojex *hum.* Ной, а розуму як у ката

nojex-łebríes [*s.* נוח־לבריות →nixe] 1. (пры)ветліва, прыхільна, па-сяброўску; 2. *m* (пры)ветлівы, прыхільны, сяброўскі чалавек [*sin.* frajndlexer un cugelozter menč]

nojfex *m* [*s.* נופך] сват [*sin.* šadxn]

nojfex-mišeló *m* [*s.* נופך־משלה] нешта своеасаблівае (у жанчыны) [*sin.* epes ejgns]; **nojfex-mišelój** *m* [*s.* נשלו־] нешта своеасаблівае (у мужчыны)
• cugebn* a nojfex-mišelo(j) зрабіць уласную заўвагу, выказаць уласнае меркаваньне

nojges *m*, *pl.* no(j)gsim/no(j)ksim [*s.* (ים-)נוגש] прыгнятальнік, мучыцель, кат [*sin.* unterdriker, pajniker]; **nojges zajn*** прыгнятаць, эксплюатаваць

nojgn=nejgn [*d.* neigen] нахіліць, нахіляць, нагнуць, нагінаць

(n)ojkec *m* [*s.* עוקץ] "кончык"; кропля, крыха, троха, трош(ач)кі, крышку

nojkem zajn* zix (in emecn, far) [*s.* נוקם →nekome, menake?] разьлічыцца, разьлічвацца, (ад)помсьціць камусьці [*sin.* zix oprexenen, nekome nemen]; **nojkem-venójter** *m*, -s [*s.* (ם-)ונומר־] мсьцівы, помсьлівы чалавек [*sin.* nekome-dorštiker]; **nojkem-venójter zajn* zix** (ад)помсьціць за кожную дробязь; **nojkem-venojter-kenóxeš** [*s.* כנחש־ →noxeš] прагны да помсты, як зьмяя
• nojkem zajn* zix far epes помсьціць за нешта
• az dos vajb štarbt, iz zi zix nojkem on dem man – zi maxt im cum nar *glxv.* калі жонка памірае – гэта помста мужыку – ён застаецца ў дурнях
• der brisker rov iz geven ■ misnaged un beteve nojkem-venojter-kenoxeš (Prc.) берасьцейскі рабін быў міснагед і па сваёй натуры вельмі помсьлівы чалавек
• got štroft, der menč iz zix nojkem *šprxv.* бог карае – чалавек помсьціць

nojled *m*, *pl.* noldim [*s.* (ים-)נולד] нараджэнец, нова(на)роджаны [*sin.* gebojrener; naj-gebojrn kind]; **nojled vern*** узьнікнуць, узьнікаць, зьявіцца, зьяўляцца, нарадзіцца, нараджацца [*sin.* ufkumen, gebojrn vern]; **nojled-mó(h)el** *m* [*s.* מהול־] "народжаны абрэзаным"; чалавек з прыроджаным талентам
• a zembiner nojled нараджэнец Зэмбіна
• er iz a nojled mohul [*s.* מהול] *glxv.* ён у кашулі нарадзіўся

nojse *m*, *pl.* nojsim [*s.* (ים-)נושא], **nojse-hamíte** *pl.* [*s.* נושא־ המיטה] насільшчыкі/нашэньнікі, якія нясуць насілкі зь нябожчыкам на могілкі

nójsenen [*s.* נותנין →nasenen, nesine] *hum.* да(ва)ць [*sin.* gebn];

nojsn *m*, *pl.* nosnim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)נותן] даўца; чалавек, які дае [*sin.* geber]
• nojsn becimbl, hojlex betencl *šprxv.* хто плаціць, той танчыць
nojse-kéjlim *m* [*s.* (נושאי)נושא־כלים] зброеносец, памочнік, памагаты, паплечнік, саратнік значнай асобы [*sin.* vofn-treger, gehilf, mitkemfer]; *pl. mx.* сьвятары, якія насілі рэчы для скініі
nojse-péjres zajn* [*s.* נושא־פרות] *fig.* насіць плады (заступіць плодам)
nojse-pónem zajn* [*s.* נושא־פנים] прыхільна ставіцца да аднаго з бакоў (аб судзьдзі), выказваць аднабаковасьць альбо партыйную прыналежнасьць
nojse-venójsn zajn* [*s.* נושא־ונותן] весьці гандаль; абмяркоўваць, спрачацца
nojse-xéjn zajn* (ba) [*s.* נושא־חן] (с)падабацца, мець посьпех [*sin.* gefeln vern, ojsnemen ba menčn]
• nojse-xejn zajn* ba emecn трапіць у міласьць да кагосьці, спадабаць, выклікаць прыхільнасьць
• [illegible] zix (veln*, durx xnjfe) nojse-xejn zajn* (ba) выслужваца, пры-, вы|служвацца, прыслугоўвацца
nojsm *pl.* →neseje *m* [*s.* (-ים)נסע] яздок, падарожнік, вандроўнік
noj[illegible]-n [*d.* Not] нястача, галеча, убоства, прымус, патрэба, беднасьць; **nójtiker=néjtiker** патрэбны, неабходны; **nójt(-)baderftiker** які мае патрэбу, які жыве ў нястачы; **nójt-ejce** *f*, -s [*s.* (-ות)עצה] падручны сродак; **nójtfal** *m*, -n [*d.* Notfall] неабходнасьць, неабходны выпадак; **nójt-macev** *m* [*s.* מצב] надзвычайнае становішча; **nójtvendiker** патрэбны, неабходны; **nójtbaderfeniš** *f*, **nójtvendikajt** *f*, **nójtdorft(ikajt)** *f* патрэба, неабходнасьць; **nójtšvejs** *m* халодны пот
• ■ nojtiker handl! *iron.* неабходны гандаль! (кепскі гешэфт)
• arbetn mit nojtšvejs працаваць у поце (зьнемагацца, нясілець)
• far nojt у скрайнім выпадку
• in a nojtfal у выпадку патрэбы
• lajdn* nojt цярпець галечу, бедаваць, жыць у бядоце
• lebn in nojt жыць у галечы
• nit visn* fun kejn nojt ня ведаць нястачы
• onton* zix a nojt пры-, з|мушаць
• a frajnt derkent men in nojt *šprxv.* сябра спазнаецца ў бядзе (зычлівага прыяцеля ў няшчасьці пазнаюць; прыяцеля ў няшчасьці пазнаеш)
• di nojt maxt dem menčn beser, dos glik maxt im erger/šlexter *šprxv.* нястача робіць чалавека лепшым, шчасьце – горшым
• di nojt šarft dem sejxl *šprxv.* бяда вымучыць і вывучыць (бяда дакучыць ды розуму навучыць; як бяднее, чалавек разумнее; хоць гол як біч, ды вумён як Саламон)
• ejn frajnd in a nojt – vu gefint men im? *glxv.* адзін сябар у бядзе – дзе ж яго ўзяць?
• far nojt tut men on dem šabes in der voxn *glxv.* бедны і ў будні носіць суботнюю вопратку
• nojt brext ajzn, dales brext šleser *šprxv.* патрэба ламае жалеза, нястача ламае замкі (голад і лгар і злодзей; голад і лжэ і крадзе)
• nojt iz erger vi der tojt *šprxv.* нястача горш за сьмерць
• Špil a lid vegn ejner, vos trojert un lajdt, /fremd cu alemen, fremd, un fun eltern vajt. /Špil a lid vegn ejner, vos hungert on brojt, /velxe iz azoj elnt, /un štendik in nojt. (J. H.) Сыграй песьню аб тым, хто сумуе і церпіць, хто чужы ўсім, далёка ад бацькоў. Сыграй песьню аб тым, хто сядзіць бяз хлеба, хто зусім адзінокі й заўжды ў нястачы.

nojte (cu) [*s.* נוטה →netie] схільны [*sin.* genejgt, geštimt]; **nojte zajn*** (cu) схіляцца, быць схільным; мець схільнасьць, тэндэнцыю; **nojte-lómes** 1. *m*, *pl.* nojtim-lomes [*s.* (נוטים־)למות] сьмяротна хворы; чалавек, які памірае [*sin.* tojt kranker, štarbndiker]; 2. сьмяротна хворы, памiраючы
noki [*s.* נקי →nekies] "чыста"; *hum.* бяз грошай, без капейкі за душой, гола [*sin.* rejn; on gelt, on a grošn ba der nešome, gole]
(n)ol *f*, -n [*d.* Ahle] шыла
• a nol ken in zak nit blajbn farborgn, der špic kumt arojs hajnt oder morgn *šprxv.* шыла ў мяху/торбе не схаваеш, сёньня ці заўтра вылезе (грэх не схаваеш у мех, ня ўтопчаш у балота)
noldim *pl.* →nojled *m* [*s.* (-ים)נולד] нараджэнец, нова(на)роджаны
Nome/Nojme=Name [*s.* נעמי] *inx.* Наэмінь (жонка Элімэйлэха) (Рут.)
nomen *m*, *pl.* némen(er) [*d.* Name] імя, назва, назоў, найменьне; **nómenlozer** безыменны; **nómentlexer** імянны, пайменны; **nominatív** *m*, -n *gram.* назоўны склон; **nominativer** *gram.* іменны
• a nomen gebn*/ton* даваць імя
• dajčer nomen прозьвішча
• in nomen (fun) ад імя
• xaver cum nomen цёзка, аднайменьнік
• zajn liber nomen *fig.* "ягонае любае імя"; бог
• a guter nomen gejt in ale lender *šprxv.* добрае імя чутно па ўсім сьвеце
• a nomen nox dir! *kll.* а няхай бы ўжо немаўля назвалі ў памяць аб табе!
• di eršte zax vel ix ba dir, mamenju, betn, /oj, un di zax zolstu mir ton culib: /oj, saj bam esn un saj bam trinken, /oj, zol majn nomen nit zajn ba dir in štub *flksl.* у першую чаргу, матуля, папрашу, ой, і зрабі гэта дзеля мяне: ой, за ежай і за піцьцём, ой, майго імя ня ўзгадвай у сваёй хаце
• itlexs kind muz dox a nomen hobn *šprxv.* кожнае дзіця мусіць мець імя
• me git nit frier dem kind a nomen, biz es vert nit gebojrn *šprxv.* дзіця не называюць, пакуль яно не народзіцца
nominírn (nominírt) [*d.* nominieren] прызначаць (на пасаду)
nomir=lomir [*d.*] давай(це) мы, давайма (загадны лад 1-ай асобы множнага ліку); **nomix=lomix** да(ва)й я (загадны лад 1-ай асобы адзіночнага ліку)
nóniker [?] вуграваты, прышчаваты
(n)opl *m*, -en [*d.* Nabel] *anat.* пуп; грудны сасок/смочак; **nóplbrox** *m* разрыў пупа; **nóplšnur** *m*, -n *anat.* пупавіна
nor [*d.* nur] 1. *adv.* толькі; 2. *bndv.* а, але; **norvós=nor vós** толькі што
• abi nor абы толькі
• nit nor/blojz (nor ojx) ня толькі
• nor tu un max нічога ня зробіш
• me nart nit jenem, nor zix alejn *šprxv.* абдурваюць ня гэнага, а сябе самога
nord *m* [*d.* Norden] поўнач (частка сьвету)
nore *f*, -s [*p.* nora, *ukr./r.* нора] нара, лёх; **n(j)oren (zix)** капацца, рыцца
norke *f*, -s [*r.* норка] *zool.* норка
nos=nis *m* чох; **a nos/nis ton*/gebn*** чхнуць
nosi *m*, *pl.* nesiim [*s.* (-ים)נשיא] *mx.* глава патрыярхальнай сям'і, роду, племені, клана або дзяржавы (Б. 23:6); старшыня

сынэдрыёна; прэзыдэнт Ізраілю [*sin.* firšt; forzicer; prezident]
• es helft nit, es zol afile kumen der nosi fun Bovl *glxv.* гэта не дапаможа, нават калі бабілёнскі цар прыйдзе
nosik/nosek *m*, -skes [*ukr./r.* носик] носік (абутку)
noso [*s.* נשא] *mx.* "палічы"; назоў 35-га разьдзелу Торы (Лік. 4:21–7:89)
nóšele *f*, -s [*sl.*] вушка для ручкі альбо вяроўкі на вядры
nošim *pl.* t. →iše *f* [*s.* (נשים) אישה →barnaš, ezres-nošim] жанчына, жонка, баба, кабета; жаночы нораў; 2. *tlmd.* назоў 3-га з 6-ці разьдзелаў Мішны; **nošim-cidkónjes** *pl.* [*s.* צדקניות →sixes-nošim] набожныя сумленныя жанчыны [*sin.* frume vajber, erlexe frojen]; **nošim-vetáf** *pl.* [*s.* וטף] жанчыны і малыя дзеці
• xoxmes nošim - kelberne bejcim *glxv.* жаночы розум – цялячыя яйкі
not *f*, *pl.* net [*d.* Naht] шво
notár *m*, -n, (-še *f*, -s) [*d.* Notar] натарыюс
note *f*, -n [*d.* Note] *muz.* нота; **nótn-papir** *n* нотная папера; **nótn-šlisl** *m*, -en *muz.* ключ
noter *m*, -s [*d.* Natter] *zool.* яхідна; вуж(ака)
notic *f*, -n [*d.* Notiz] нататка, заметка; **notírn** (notirt) [*d.* notieren] нататаць, запіс(в)аць; **notícbux** *m/n*, *pl.* -bixer, *dim.* **notícbixl** *n*, -ex запісная кніжка
• maxn noticn нататаць, запіс(в)аць
november *m*, -s [*d.* November] лістапад
nóvene/nóvine *f* [*p.* nowina] навіна
• in/far a novene *iron.* у навіну
• a/ejn mol in/far a novene у навіну, дзеля разнастайнасьці
• a novine a jidn kugl cu esn! во навіна – жыду куталь зьесьці!
novi *m*, *pl.* neviim [*s.* (ם-)נביא →nevie, (bi)nevue] прарок; прадказальнік, прадракальнік, празорца [*sin.* profet, zeer; forojszoger]
• gej zaj a novi як я мог гэта ведаць раней? ці я прарок?
• dos harc iz a halber novi *glxv.* сэрца – напалову прарок
• a (gancer) nar iz a (halber) novi *glxv.* (поўны) дурань – (напалову) прадказальнік
novi *m*, -im [*s.* (ם-)נבל →niblpe, nevole, menuvl, banavlen, nablen] агіднік, нягоднік, басалай, паганец
(n)ovnt *m*, -n [*d.* Abend] вечар
novobran(j)ec *m*, -nces [*r.*] навабранец
novotne(r) [*č.* novota?] цалкам новы
nox [*d.* noch] *adv.* яшчэ
• a sax/fule mit nox! шмат і яшчэ трохі! (кукіш з маслам; фіндос пад нос)
• nox a mol яшчэ раз
• nox hajnt яшчэ сёньня
• nox vi! яшчэ як!
• nox vos чаму, дзеля чаго, за што, навошта, яшчэ што
• m'hot nit gešikt nox dir! за табой яшчэ не пасылалі!
• nox iz bam galex in arbl "яшчэ" – у папа ў рукаве (кажуць таму, хто часта паўтарае слова "nox")
• oj, oj, oj, oj, /Joške fort avek; /nox a šo un nox a šo, (nox a kuš un nox a glet,) /der pojezd gejt avek! *flksl.* ой, Яшка ад'яжджае; яшчэ гадзіна й яшчэ гадзіна (апошні пацалунак і апошнія ласкі) цягнік адыходзіць!
nox [*d.* nach] *prep.* пасьля, па, за, усьлед, сьледам, паводле; **noxn=nox dem**
• nox der majse па часе/шкодзе розум (у пусты сьлед гаворьць)
• nox majn mejnung паводле майго меркаваньня
• nox mir nox па мне
• zi gejt nox brojt яна ідзе за хлебам
• zi hejst Golde nox der boben яе назвалі Голдай у гонар бабулі
• noxn tojt kumt arojs der sod *šprxv.* пасьля сьмерці выкрываецца таямніца
nóx- [*d.* nach-] *knv./pref.* паказвае на: 1. накіраванасьць дзеяньня ўсьлед за кімсьці/чымсьці; 2. выконваньне дзеяньня пасьля кагосьці/чагосьці; 3. працягласьць або паўтарэньне дзеяньня; 4. адставаньне ад кагосьці/чагосьці; 5. пошук кагосьці/чагосьці
nóxamol=nox a mol [*d.* nochmals] *adv.* яшчэ раз; **nóxamoliker** паўторны
nóxamung *f*, -en [*d.* Nachahmung] насьледаваньне, імітацыя
noxanánd=nox anánd [*d.* nacheinander] *adv.* адзін за адным, безупынна, запар, засаб, прытном, спрытна; **noxanándiker** безупынны, бесьперапынны, пасьлядоўны; **noxanándikajt** *f*, -n безупыннасьць, бесьперапыннасьць, пасьлядоўнасьць
• Papir iz vajs, un tint iz dox švarc... /Cu dir, majn gelibte, cit zix majn harc. /Ix volt nor gezesn draj teg noxanand /cu kukn nor in dajne ejgelex un gletn dir dajn hant. *flksl.* Папера белая, а атрамант чорны... Да цябе, мая каханая, цягне маё сэрца. Я б сядзеў тры дні запар, пазіраў бы ў твае вочкі й гладзіў тваю руку.
nóxbomken [*p.* bom] падтакваць, падпяваць, падхалімнічаць; **nóxbomker** *m*, -s (-n *f*, -s) падпявала, падхалім
nóxbor *m* [*d.* Nachbar] сусед; **nóxboršaft** *f* суседзтва
nóxbrojz *m*, -n [*d.* brausen] струмень за кармой
nóxcien* (nox) [*d.* ziehen] цягнуць, цягаць, валачыць за сабою
nóxdem=nóx dem [*d.* nachdem] *adv.* пасьля гэтага, затым, потым; **nóxdemdiker** наступны, пазьнейшы
nóxdruk *m*, -n [*d.* Nachdruck] перадрук; **nóxdrukn** перадрукаваць, перадрукоўваць
Noxem [*s.* נחום] *tnx.* прарок Навум; Кніга прарока Навума
• – Noxemke, majn zun, Noxemke, majn zun, /oj, Noxemke, majn zun, /vos bistu azoj trojerik, Noxemke, majn zun? /– X'hob lib a šejn mejdele, tatenju. *flksl.* – Нохэмка, мой сынок, ой, чаго ты такі маркотны? – Я закахаўся ў прыгожую дзяўчыну, татухна.
noxeš *m*, *pl.* nexošim [*s.* (ם-)נחש →nojkem-venojter-kenoxeš] зьмяя, вужака; *tnx.* зьмей, які спакусіў Еву; *fig.* спакуса; сатана, злы дух [*sin.* šlang; ejcer-hore, sotn]; **noxeš-hakadmójni** *m* [*s.* הקדמוני] *tnx.* першы зьмей
noxfolgn (nox) [*d.* folgen] сьледаваць, сачыць; **nóxfolger** *m*, -s пасьлядоўнік; **nóxfolgeršaft** *f* пасьлядоўнікі, пасьлядоўнасьць, пераемнасьць
nóxforn* [*d.* nachfahren] ехаць (сьледам/усьлед); **nóxforer** *m*, -s прычэп, буксір
nóxforšn [*d.* nachforschen] вышук(в)аць, вывед(в)аць; **nóxforšung** *f*, -en вышукваньне, выведваньне
nóxfregn zix (af, ba) [*d.* nachfragen] запыт(в)аць, пытацца, даведвацца; **nóxfrage** *f*, **noxfreg** *m* попыт
nóxfrestlex *pl.* [*d.* Frost] замаразкі
nóxgebn*, **nóxcugebn*** [*d.* nachgeben] 1. патураць, у-, са|ступіць, у-, са|ступаць; 2. *n* патураньне; **nóxgebeniš** *n* саступка, уступка, уступаньне; **nóxgeberišer**, **nóxgibiker /nóxgebiker** памяркоўны, падатлівы; **nóxgibikajt** *f* падатлівасьць, падатнасьць; **nóxgegebener** сьпешчаны, расьпешчаны, збалаваны, разбалаваны, разбэшчаны
nóxgedank *m*, -en [*d.* Gedanke] задняя думка

nóxgejn* [*d.* nachgehen] ісьці, хадзіць (за кім/чым), накіроўвацца (сьледам/усьлед); **nóxgej** *m* 1. рух, хада ззаду /сьледам; 2. шпіёнства, шпегі, "хвост"; **nóxgejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) (nox) пасьлядоўнік
• noxgejn* emecn vi a šotn, vi a kalb a ku ісьці ўсьлед як цень, як цялё за каровай
• der iz klug, vos zajn mazl gejt im nox *glxv.* той разумны, за кім усьлед ідзе шчасьце
• er gejt ir nox vi a ku dem kalb *glxv.* ён ходзіць за ёй як карова за цялём (каханьне не блінцы, а закахаўшыся канцы)
• iz zi zej noxgegangen /un štern ojsgehangen, /un štern iber di cvej, /un bejmer cvišn zej – /štejen vi xupe-štangen (H. G.) і сьледам ім імі зоркі павісьлі, безьліч зорак, і дрэвы паміж імі – стаяць як слупы вясельнага балдахіна

nóxgemaxter [*d.* gemacht] падроблены; **nóxgemaxc/nóxgemaxts** *n*, -n падробка
• ... arc iz a šlos, ober a šlos efent men ojx mit a noxgemaxtn šlisl ... сэрца як замок, але замок можна адчыніць адмычкай

noxhilxn [*d.* hell] паўтараць (гук), уторыць, тураваць

noxjogn (zix) (nox) [*d.* nachjagen] гнацца, ганяцца, пераследваць; **nóxjoger** *pl.* пагоня, пераследнікі

noxjomtevdiker [*s.* -יום־טוב-] пасьлясьвяточны

nóxklern [*d.* klären] высьветліць, высьвятляць, абдум(в)аць, абмеркаваць, абмяркоўваць

nóxklingen* [*d.* klingen] адгукацца; **noxklang** *m*, -en адгалосак, рэха, пошчак

nóxkrimen (zix) [*d.* krümmen] перадражні(ва)ць, перакрывіць, перакрыўляць
• noxkrimen emecn vi a malpe перадражніваць/паўтараць кагосьці як малпа

nóxkukn (nox) [*d.* gucken] (пры)глядзець, наглядаць, назіраць

nóxkumen* [*d.* kommen] прыйсьці, прыходзіць (пасьля/усьлед); атрым(лів)аць (спадчыну); **nóxkum** *m*, **nóxkumer** *m*, -s, (-n *f*, -s), **nóxkumling** *m*, -en [*d.* Nachkomme] нашчадак, спадкаемец, пераемнік, спадчыньнік, наступнік; **nóxkumiker** далікатны, ветлівы; **nóxkumeršaft** *f* патомства, спадчына

nóxlojfn* (nox) [*d.* nachlaufen] бегчы, бегаць (за кім/чым), гнацца, ганяцца
• az me nemt zix fir, lojft dos finfte alejn nox *glxv.* запражэш чатыры, пяты сам бяжыць (жарабя) (*vrtš.* "fir" "чатыры" – "fir(nemen)" "браццa")

nóxlozn* [*d.* lassen] 1. пада(ва)ць; прыпусьціць, прыпускаць (у шыцьці); 2. *n* патураньне; **nóxloziker** памяркоўны, падатлівы

nóxmaxn [*d.* machen] 1. пераняць, пераймаць; падрабіць, падрабляць; 2. *n*, **noxmaxeráj** *f*, **nóxmaxung** *f*, -en перайманьне, падробка, імітацыя; **nóxmax** *m* падробка (рэч); **nóxmaxer** *m* пераймальнік, падробшчык; **nóxmaxerišer** пераймальны

nóxmerkn [*d.* merken] назіраць, наглядаць

nóxmilxómediker [*s.* -מלחמה-] пасьляваенны

nóxmítog *m*, -n [*d.* Nachmittag] час пасьля палудню, другая палова дня; **nóxmítogdiker/nóxmítikdiker** пасьляабедзенны, пасьляпалудзенны

nóxname=náxname *f*, -s накладная плата, плацеж, аплата

nóxslideven [*ukr.* слідувати] ісьці, хадзіць сьледам/усьлед

nóxšikn [*d.* schicken] пас(ы)лаць усьлед

nóxšlepn zix (nox) [*d.* schleppen] цягнуцца, валачыся, валачыцца; **nóxšleper** *m* прыхвасьцень, прышый-хвост; **nóxšlepeniš** *n*, -n *pejor.* сьвіта, эскорт
• noxšlepn zix emecn плесьціся за кімсьці

nóxšlisl *m*, -en [*d.* Schlüssel] адмычка, падроблены ключ

nóxšpajz *f*, -n [*d.* Nachspeise] дэсэрт, закуска

nóxšpetn/nóxšpotn [*d.* spotten] крыўляць, парадзіраваць, высьмейваць

nóxšpic=nášpic [*d.* Spitze?] цугам, гужам, наўсьцяж

nóxšpil *n*, -n [*d.* Nachspiel] *muz.* эпілёг

nóxšpirn (nox) [*d.* nachspüren] сачыць, вы-, а|сочваць, дапільноўваць; **noxšpir** *m*, **nóxšpirung** *f* сочка, сачэньне; **nóxšpirer** *m* выведнік

nóxšrajbn* [*d.* schreiben] капіраваць, сьпісваць

nóxšrajen* [*d.* schreien] крычаць усьлед

nóxšrift *f*, -n [*d.* Nachschrift] 1. капіроўка; 2. прыпіска

nóxtajtn [*mhd.* tiuten] паказваць (на кагосьці), тыкаць пальцам

nóxtam *m*, -en [*s.* (עץ-)טעם- →tam] (непрыемны) прысмак; (дрэнны) асадак
• funem gešprex iz ba mir farblibn an umongenemer noxtam ад размовы ў мяне застаўся дрэнны асадак

nóxtancn [*d.* tanzen] пераймаць, падтанцоўваць; **nóxtencer** *m* прыхвасьцень

nóxton*/nóxtun* [*d.* nachtun] 1. дада(ва)ць; 2. пераняць, пераймаць, браць, узяць прыклад; **nóxtu** *m*, -en перайманьне, імітаваньне, падробка; **nóxtuiker** пераймальны, імітацыйны
• az me vil noxton lajtn, varft men zix (muz men zix varfn) af ale zajtn *glxv.* хто хоча за людзьмі ўгнацца, мусіць ва ўсе бакі кідацца
• mir muzn noxton der velt, nit di velt undz *glxv.* мы мусім браць прыклад са сьвету, а не наадварот

nóxvar(e)mes *m*, -n [*d.* wärmen] полудзень
• esn* noxvarmes палуднаваць

nóxvejen *pl.* [*d.* Wehen] пасьляродавыя болі; **nóxvejeniš** *f/n*, -n адгалоскі, водгукі, ускладненьне хваробы

nóxvort *n*, *pl.* -verter [*d.* Wort] пасьляслоўе

noxvós=nox vós [*d.* was] *adv.* чаму, дзеля чаго, за што, навошта, яшчэ што

nóxvuks *m* [*d.* Nachwuchs] маладняк

nóxzen* [*d.* nachsehen] прагледзець, праглядаць, праверыць, правяраць

nóxzingen* [*d.* singen] падпець, падпяваць; **nóxzinger** *m*, -s, (-n *f*, -s) падпявала

nóxzogn [*d.* nachsagen] паўтарыць, паўтараць (за кімсьці); **nóxzogexc** *n*, -n заўвага, рэмарка, камэнтар
• vos a kind hert, dos zogt es nox *šprxv.* што дзіця чуе, тое і паўтарае

nóxzuxn [*d.* nachsuchen] (па)шукаць, дасьледаваць; **nóxzux** *m* *texn.* дыягностыка, тэставаньне; **nóxzuxiker** дыягнастычны

noz *f*, *pl.* nez(er), *dim.* **nezl** *n*, -ex [*d.* Nase] нос; **nózlox** *m/f*, *pl.* -lexer ноздра, наздра, храпа; **nózrukn** *m*, -s пераносьсе; **nóztixl** *n*, -ex, **nóztixele** *n*, -x насавая хустачка, (да)насоўка; **nóz-xolel** *m* [*s.* חלל-] *anat.* насавая поласьць
• a menć mit a noz чалавек з добрым нюхам
• aroplozn* di noz павесіць нос
• blajbn* mit a noz застацца з носам
• derkenen* in der noz (ba) на твары напісана
• drejen mit der noz (af) круціць носам
• farrajsn* di noz задзіраць нос
• firn emecn far/ba der noz вадзіць кагосьці за нос
• krimen mit der noz (af) моршчыць/крывіць нос
• lange noz доўгі нос
• ojsšteln a noz af emecn выставіць/паказаць нос камусьці
• rajsn* zix ba/far di nez(er) біцца, цягаць адзін аднаго за насы

• rejdn* unter der noz балбатаць пад нос
• s'hot zix im gezect a flig/štroj afn noz яму пасадзілі муху (паклалі салому) на нос (аб бездапаможным чалавеку)
• s'iz ba im afn noz яму толькі на нос (налезе)
• šmoren mit der noz шморгаць носам
• štupn di noz, vu me darf un vu me darf nit (in jenems gešeftn) засоўваць нос ва ўсе справы (дзе трэба і дзе ня трэба) (нос уваткнуць/уторкнуць/увапхнуць/усадзіць; зь цікавым носам лезьці)
• es gejt šojn fun der noz лезе ўжо з носу (поліўка ў зубы навятла)

nozer/nozir *m*, *pl*. nezirim, (-te *f*, -s) [*s*. (ם-)נזיר] *tnx*. чалавек, які паводле духоўнага азарэньня перастаў ужываць віно, стрыгчы валасы і кантактаваць з трупамі; аскэт, пустэльнік [*sin*. asket]; *tlmd*. назоў 4-га трактату 3-га раздзелу (запаветы аб абяцаньні сьвятасьці)

-ns [*d*. -ens] *suf*. утварае прыслоўі
• erštns па-першае; iberikns зрэшты, адылі; vejnikstns па меншай меры

nu=no [*sl*.] *int*. ну; **nu-nú!** *int*. ну-ну!; **nuken** нукаць, панукаць
• nu, gixer! ну, хутчэй!
• nu, gut! ну, добра!
• nu, iz vos? ну, дык што ж?
• nu, jidn! ну/так, сябры!
• nu jo! няўжо!
• nu? max hamojce! ну? бласлаўляй/еж!
• nu šojn/že! (а)ну! ну ўжо!

nucn [*d*. nutzen] 1. =**nicn** карыстаць, ужываць; 2. *m*, -s, **nuc** *m/f*, -n карысьць, выгада; **núcikajt** *f*, -n, **núclexkajt=níclexkajt** *f* карыснасьць; **núclexer=níclexer**, **núciker** карысны; **núcloz(ik)er** бескарысны
• brengen* a nuc прыносіць/даваць карысьць
• hobn* a nuc (cien* nucn) far/fun epes займець/атрымаць карысьць ад чаго-небудзь
• ver cit derfun nucn? каму гэта выгодна?
• vos far a nucn git es? якая карысьць ад гэтага?
• zajn* cum nucn emecn пайсьці на карысьць камусьці
• a karger menč un a fete ku brengen nucn eršt noxn tojt *šprxv*. скупы чалавек і тлустая карова прыносяць карысьць толькі пасьля сьмерці (крыклівая карова не малочна; карова, што многа раве, мала малака дае)
• a šlimazl kumt ojx amol cu nuc *glxv*. некалі й няўмека можа быць карысным (і няўмека пяе, калі голасу стае)
• vos nuct koved, az me hot nit cu esn? *glxv*. што па тэй чэсьці, калі німа чаго есьці?

nudzen/nudžen/nud(j)en [*p*. nudzić] нудзіць, быць моташна (млосна); нагнаць, наганяць нуду; **nudjen zix** нудзіцца, нудзець; **nudne(r)** нудны, моташлівы; **nudnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) зануда, назола, дакучнік; надакучлівы, назойлівы чалавек; **nudote** *f*, **núdnekajt** *f*, **núdnost** *n* нудота, нуда, моташнасьць, млоснасьць
• aza nudnekajt! такая нуда!
• s'nudjet biz tojt (biz cum štarbn) нудна да сьмерці
• zajn lange rede varft aruf nudote, es nudjet fun zajn langer rede яго доўгая прамова наганяе нудоту
• a šeme(v)diker ken zix nit lernen derfolgrajx, un an altgebakener, a nudnik - zajn a lerer *glxv*. сарамлівы ня можа вучыцца пасьпяхова, а чарсьцьвяк, зануда – быць настаўнікам

nul *m/f*, -n [*d*. Null] нуль; **núliker** нулявы
num *m*, -en [?] няцотны лік; **númiker** няцотны
numer=n' *m*, -n [*d*. Nummer] нумар
nun=n *m/f*, -en [*s*. (ן-)נון] 1. "нун", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 50; **lange(r) nun** [*s*. ן] літара "n", якая пішацца напрыканцы слова
nun *f* [*d*. Nonne] манахіня; **núnenklojster** *n*, -s жаночы манастыр, кляштар
núrediker [*lit*. nurimti?] сьпешчаны; ласкавы, пяшчотны
nuren zix [*p*. ponury, *ukr*. понурий] панурыцца
nurke *f*, -s [*p*. nurek] нурок, ныраньне, нырэц; **nurker** *m*, -s, (-ke *f*, -s) нырэц
• maxn a nurke даць нырца, нырнуць

nus *m/f*, *pl*. nis, *dim*. **nisl** *n*, -ex [*d*. Nuss] (г)арэх; **núsnveldl** *n*, -ex (г)арэшнік, ляшчэўнік
• harte(r) nus *fig*. моцны гарэшак
• mebl fun nisnholc мэбля з арэхавага дрэва

nusex *m*, *pl*. nusxoes [*s*. (ת-)נוסח] манера, спосаб, лад, чын, асаблівасьці выкананьня, стыль; варыянт, вэрсія, тлумачэньне тэксту; традыцыйная мэлёдыя [*sin*. stil, štejger; formulirung; versje; tradicjonele melodje]; **nusex-áškenaz** *m* [*s*. אשכנז] "нямецкая вэрсія"; малітоўны канон, якім звычайна карыстаюцца міснагеды; манера жыцьця і мэнталітэт ашкенаскіх гэбрэяў; **nusex-hoarí** *m* [*s*. האר"י →Ari] малітоўны канон, якім карыстаецца пэўная частка хасыдаў (усталяваны Ары ў XVI ст.); **nusex-sfárd** *m* [*s*. ספרד] "гішпанская вэрсія"; малітоўны канон, якім паводле традыцыі карыстаюцца хасыды
• a roman in Šolem-Alejxems nusex раман у стылі Шолэм-Алэйхэма
• lojt nusex на ўласны манер, уласным чынам

nutrikn *m*, -s [*s*. (ס-)נוטריקון] тлумачэньне слова, якое складаецца з ініцыялаў іншых словаў (*abr*.)
• "šadaj" [*s*. שדי] адно з найменьняў бога - "šojmer dires Jisroel" [*s*. שומר דירות ישראל] вартаўнік боскага жытла

nužlen [*p*. nużyć] цягнуць, зацягваць, марудзіць
nužnik *m*, -es [*r*. нужник] прыбіральня

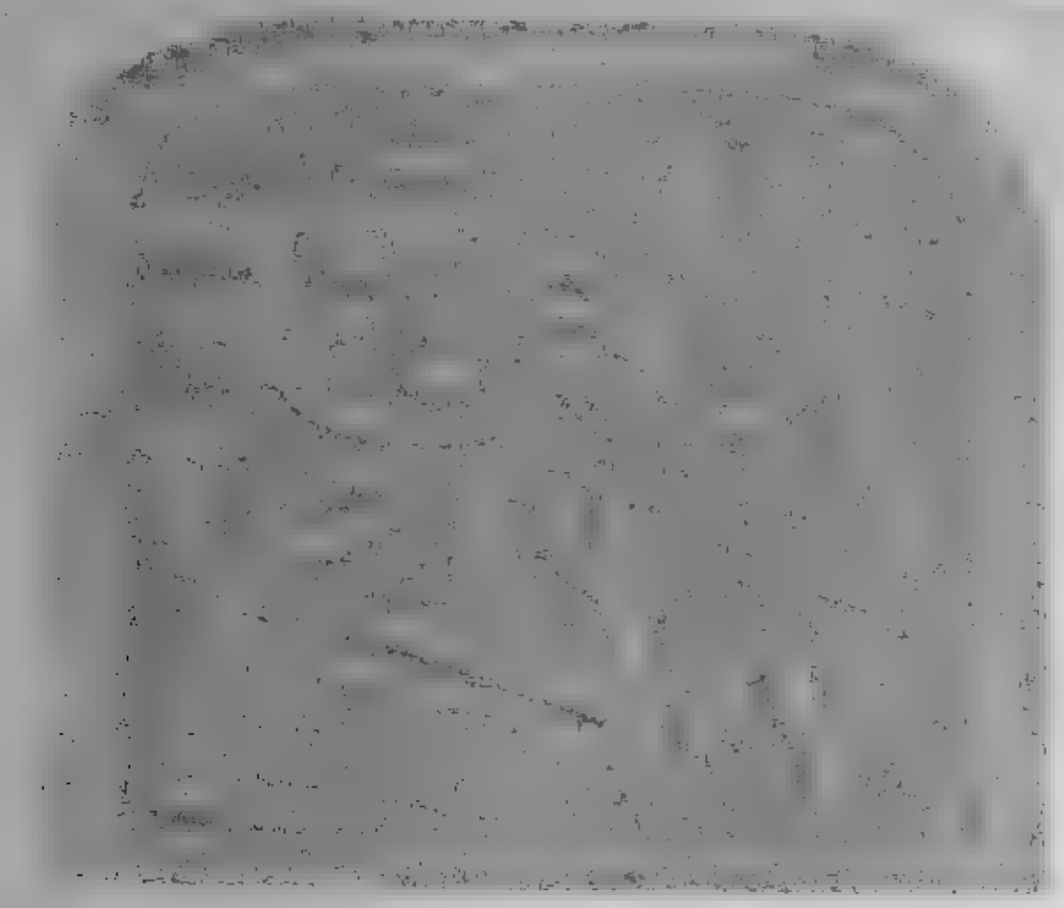

O=kómec-alef *m/f* [*s.* אָ=קמץ־אלף] "o", літара ў ідышы
o(!) 1. *part.* во(сь); 2. *int.* (в)ой! о!
• der/dos/di o вось гэты/гэта/гэтыя
• do o вось тут
• o, zogt es mir nit! вой, не кажэце мне гэтага!
obcás=opcás=apcás *m*, -n [*p.* obcas] абцас
obcvenge=opcvenge *f*, -s [*p.* obcęgi] абцугі
óbd(z)irik/óbdjerik *m*, -rkes, **ó(b)dirke** *f*, -s [*sl.*] абдзірак, пátрашанае з абадранай скурай цела птушкі (звычайна гуся)
• ix hob nextn gebraxt gendz fun der šxite, gemaxt obdirkes af cu farkojfn, iz mir farblibn a bisl drojb af šabes (Š.-A.) я ўчора прынесла гуся ад рэзьніка, вытрыбушыла яго на продаж, мне ж засталося трохі вантробаў на шабас
obedrik=abedrik=labedrik=nabedrik *m*, -es [*ukr./v.*] набедрыкі, набэдрыкі, набадры, намандрыкі, паўшоры (конская збруя)
ober [*d.* aber] 1. *bndv.* але; 2. *adv.* толькі, аднак
• a noz, ober a noz! нос, але які нос!
• ober amol (і)зноў, другім разам
• ober un vider зноў і зноў, час ад часу
ober- [illegible] *pref.* надае значэньне памылковасьці, фаль[illegible]
óberem *m*, **obereme** *f*, -s [*p.* brzemie] бярэмя
oberglojbn *m*, -s, **óberglojberáj** *f* [*d.* Aberglaube] забабоны, прымхі; **óberglójber/óberglejber** *m*, -s прымхлівы чалавек; **oberglojbiker/óberglejbiker**, **óberglejbišer** забабонны, прымхлівы
obic(j)e *f* [*p.* obicie] шпалеры
obid(j)en (obidet) [*r.* обидеть] (па)крыўдзіць; **obide** *f*, -s крыўда; **obidne(r)** крыўдны
• far vos hostu obidet af mir? за што ты пакрыўдзіўся на мяне?
obisk *m*, -n, **obiske** *f*, -s [*r.* обыск] ператрус, вобшук
objekt *m*, -n [*d.* Objekt] 1. аб'ект; 2. *gram.* дапаўненьне; **objékt-bajzac** *m*, -n *gram.* дадатковы даданы сказ
• (um)direkter objekt *gram.* прамое/ускоснае дапаўненьне
oblatke *f*, -s [*r.* облатка, *lat.*] лекі ў парашку
oblave *f*, -s [*p.* obława, *r.* облава] аблава
obligatóríšer [*d.* obligatorisch] абавязковы; **obligatóriškajt** *f* абавязковасьць
obmán *m*, -en/-es [*r.* обман] падман; **obmanščik** *m*, -es падманшчык, ашуканец, манюка
obod/obud *m*, -n/-es [*r.* обод] вобад, абечак
• di obodes fun di reder вобады колаў
obodranec/obedranec/oborvanec *m*, -nces, (-nke *f*, -s) [*r.* ободранец, оборванец] абадранец
obojes *pl.* [*r.* обои] шпалеры; **obojščik** *m*, -es абойнік, шпалернік
obore *f*, -s [*ukr.* обора] загарадзь, пастаўнік
obóz *m*, -n [*r.* обоз] абоз
obradčik *m*, -es [*r.*] памагаты
obréz *m*, -n [*r.* обрез] абрэз (зброя); **obrezkes** *pl.* абрэзкі
obróč/obrót/obród *m*, -n [*ukr.* оброть] аброць
obrok/obrik *m* [*p.* obrok] аброк, фураж (корм для каня ў дарогу)
observirn (observirt) [*d.* observieren] правесьці, праводзіць назіраньне
obux *m*, -n/-es [*p.* obuch, *r.* обух] абух
• gebn* emecn mit an obux ibern kop даць камусьці абухом па галаве
• vi mit an obux ibern kop як абухом па галаве
oc-kójcec [*s.* אין־קוצץ] першыя словы рэлігійнага гімна (тэкст мае алітэрацыі зь літарай "c"); азначэньне для заблытанага і незразумелага стылю
ocl *m*, *pl.* acejlim [*s.* (עצל(-ים →acles] гультай, лайдак, абібок, ляны
očep *m*, -es [*p.* oczep, *r.* очап?] журавель (у калодзежа)
óčered *m*, -n [*r.* очередь] чарга, калейка
• štejn* in očered стаяць у чарзе
(o)čerét *m*, -n [*p.* oczeret] *bot.* чарот; **(o)čerétener** чарацяны, чаротавы
očuxen zix (očuxet) [*ukr.* очухатися] ачухацца
odek *m*, *pl.* adukim [*s.* (ארוק(-ים] артадокс, прававерш; фанатык
Odem/Odom [*s.* אדם] *tnx.* Адам; чалавек; **odem horíšn** *m* [*s.* הראשון־] першы чалавек; **odem-gódl** *m* [*s.* ־גדול] вялікая знакамітая асоба; **ódem-naket=odem naket** у чым маць нарадзіла (у адзеньні Адама)
• a vic fun odem horišns cajtn *glxv.* (састарэлы) жарт з барадой
• Odem a menč, cipoer a fojgl, kačke ruk/drej zix *glxv.* Адам – чалавек, цыпа – птушка, качка, пасунься (галабокі пайшлі ў скокі, галадранцы пайшлі ў танцы; пашлі ў танцы ўсе засранцы; калі худ, ня лезь на кут; калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце; ня лезь, жаба, туды, дзе коней куюць)
• odem jesojde meofer vesojfe leofer - bejne-lebejne iz gut a trunk branfn [*s.* אדם יסודו מעפר וסופו לעפר] *glxv.* з праху выйшаў і ў прах пойдзеш – але пакуль што няблага было б глыток гарэлкі
odem *m*, *pl.* adumim [*s.* (אדום(-ים] залаты дукат (XVIII ст.)
oder [*d.* oder] а(ль)бо, ці
• der vaser-oks, oder hipopotam бегемот, альбо гіпапатам
• oder jo oder nejn альбо так, альбо не
• oder es helft nit, oder me darf (es) nit альбо гэта не дапамагае, альбо не патрэбна
• oder gor, oder gornit *glxv.* альбо цалкам, альбо нічога (або пан, або прапаў; або палкоўнік, або пакойнік; ці паскачаш, ці паплачаш)
oder (alef) [*s.* (א) אדר], **oder-ríšn** *m* [*s.* ־ראשון] адар, шосты месяц гэбрэйскага календару (люты-сакавік); **oder bejs=véjoder** *m* [*s.* אדר ב'=ואדר], **oder-šéjni** *m* [*s.* ־שני] вэадар, адар II (дадатковы месяц гэбрэйскага высакоснага году, надыходзіць сьледам за адарам); **oder véjoder** абодва месяцы адары ў высакосным годзе
• roš-xojdeš oder lozt men zix cu der oder *glxv.* пачатак месяца адара – час кровапусканьня (так лічылася ў ранейшыя часы) (*vrtš.* "oder" месяц адар – жыла)
oder *m/f/n*, -n [*d.* Ader] прожылак, жыла; **óderdiker** жылісты; **óderl** *n*, -ex крывяносны сасуд, жылка; **óder-jid** *m*, -n хворы на гэмарой
• flejš mit a sax odern жылістае мяса
• lozn*/šlogn* emecn cu der oder (lozn*/efenen an oder) пусьціць камусьці кроў
• oderike hent жылістыя рукі
• s'klapt nox an oder яшчэ кроў цячэ
• trenen emecn di odern назаляць камусьці, дапякаць, ладзяваць кагосьці (цягнуць жылы)
• a jidiše jeruše iz a gildene oder *glxv.* жыдоўская спадчына – гэмарой
• er hot in zix nit kejn jidiše oder *glxv.* у ім німа жыдоўскай жылкі
• ver es hot kejn buše nit, der hot nit in zix kejn jidišn oder

šprxv. хто ня мае сораму, у таго німа жыдоўскай жылкі

Odés=Adés *n* г. Адэса; **odesít** *m*, -n (-ke *f*, -s) адэсіт

• cen majl fun Odes brent dos gehenem *glxv.* пекла гарыць у дзесяці мілях ад Адэсы (жыхары Адэсы лічыліся бязбожнікамі)

• ~ Ix alejn bin a gebojrene odeser, /ba majne eltern bin ix gevaksn gliklex un rajx, /un derex a libe bin ix a farfalene, /un a nedove bet ix ba ajx. *flksl.* – Я сама нарадзілася ў Адэсе, у бацькоў я расла шчасьлівая і багатая, любоў мяне згубіла, і міласьціну я прашу ў вас.

• odeser šarlatanes адэскія шарлатаны (так некалі называлі жыхароў Адэсы)

• – zogt nor, zajt mir mojxl, ir zajt nit fun Odes? - ir zajt alejn a žulik! скажэце, калі ласка, вы не з Адэсы? – самі вы жулік!

odler *m*, -s [*d.* Adler] арол; **odler(i)šer** арліны; **ódler-rešete** *f* арлянка (гульня)

• odler ci kop/rešete/zajt? арол ці рэшка?

• špiln in odler-rešete гуляць у арлянку

• an odler xapt nit kejn flign *šprxv.* арол мух не чапае (вялікі карабель плавае ў глыбокіх водах)

ódlihe/ódlige=otlje *f*, -s [*p.* odliga, *ukr.* відлига] адліга

odn *m*, *pl.* adojnim [*s.* (אדון-ים)] (га)спадар, пан, багаты або важны чалавек (звычайна ўжываецца для нежыдоў) [*sin.* har, her, rajxer oder vixtiker man]; **odn-befókdexo** [*s.* בבקדך] "панове, калі ты загадаў" (першыя словы "slixe"); *iron.* бог, цар і вайсковы начальнік; наўда вялікая; **odn-hagódl** *m*, *pl.* adojnim-hagdójlim [*s.* (הגדול-ים)] вялікі пан

of *n*, *pl.* ojf(j)es, *dim.* **éjfele/ójfele** *n*, -x [*s.* (עוף-ות)] свойская птушка (куры, качкі, гусі, індыкі) [*sin.* fojgl; gefligl]; **ófener** птушыны

• dos fertl of чвэртка птушкі, *fig.* нізкарослы чалавек (не вялікая птушка; вырас зь ляжачага сабаку)

• haltn* zix far an of in košik трымацца за птушку ў кошыку

• a kac oder an indik, abi an of af šabes *glxv.* ці котка ці індык – абы птушка была на шабас

ófener, ófnbarer, ófntlexer [*d.* offen] адкрыты, адчынены; **ofn, ófenerhéjt** *adv.* адкрыта, адчынена; **ofnkajt** *f* адкрыт(н)асьць; **ofnhárciker/ofnhérciker** шчыры, з адкрытым сэрцам; **ofnhárcikajt/ofnhércikajt** *f*, -n шчырасьць, сардэчнасьць, адкрыт(н)асьць

• ofene hant шырокая рука

• ofn mojl un ojern адчыненыя рот і вушы (уважліва слухаць)

ófer-voéjfer *m* [*s.* עפר־ואפר] пыл і попел [*sin.* štojb un aš]

• maxn fun emecn (epes) ofer-voejfer моцна нападаць, крытыкаваць; зруйнаваць, зьнішчыць (нашчэнт, ушчэнт, датла)

ofter (éfterer) [*d.* oft] часты; **oftkajt** *f* частасьць, чашчыня; **óftmol** *adv.* часта, час ад часу

• oft firn alte ferd di felexer fun di junge *šprxv.* часта старыя коні вязуць скуры маладых (стары конь перажыве маладога; мае латы перабудуць чужыя шаты)

oger *m*, -s [*p.* ogier] жарабец

ogloblje=ahloblje *f*, -s [*r.* оглобля] аглобля, аглабіна

• špringen* fun di oglobljes выскакваць з аглобляў; *fig.* злаваць, быць узрушаным

• arajnforn* mit di oglobljes in šabes (in di benčlixt/lokšn) arajn *fig.* заехаць аглоблямі ў шабас/сьвечы/локшыны (прыехаць сьвечкі тушыць; у сьвіныя галасы прыйсьці; спазьніўся пан да абеда, а вячэра ня зараз)

ogl-veésmex/-veésmax [*s.* אגיל־ואשמח] "я буду радавацца і весяліцца" (першыя словы рэлігійнай песьні); усё добра, выдатна, найлепшым чынам

• "ogl-veesmex" - kajlexik un špic(ed)ik *glxv.* "я буду радавацца і весяліцца" – круглы і востры (усё найлепшым чынам, добра і ладна) (*vrtš.* "ogl" - "igl" [*s.* עגול] круг)

ogn *m*, *pl.* agunim [*s.* (עגון-ים)] мужык, якога кінула жонка

ogonek/ogonik *m*, -es [*p.* ogonek] хваток, чарга

og(o)ród *m*, -n [*p.* ogród, *r.* огород] сад, (а)гарод; **ogorodnik** *n*, -es (-nice *f*, -s) (а)гароднік

ogúl(om), ogulne/ohulne [*p.* ogólnie, *ukr.* огульно] *adv.* 1. увогуле, наагул; 2. гуртам, оптам; **ogulnik** *m*, -es аптавік, гуртаўнік; **ogúl-=ahúl-** агульны

oho! [*p.* oho!] *int.* ого!

oholes [*s.* אהלות →oj(h)el] "буды"; *mšn.* назоў 2-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб нечысьціні, якая паходзіць ад мерцьвяка) [*sin.* geceltn]

oj=oje [*p.* oj, *r.* ой] *int.* (в)ой; **oj-ój**! *int.* вой-вой!; **oj-véj**! [*d.* o weh] *int.* вой-я-ёй! (в)ой, ліха/гора!; **ojken** войкаць; **ójkeniš** *f*, -n войканьне, воханьне

• oj, vemen ze ix! вой, каго я бачу!

• oj, vi kumstu aher? вой, як ты сюды трапіў?

• kejner šrajt/zogt nit "oj!", az es/se tut nit vej *šprxv.* ніхто не крычыць "вой!", пакуль не забаліць (каму баліць той і крычыць; у каго няўдача, той і плача)

ojb(e) [*d.* ob] *bndv.* калі

• – ojb du zogst, du host mix lib, - /hob ix dix nit fajnt, /ojb du zogst, du forst avek – /for ix mit dir hajnt... *flksl.* – калі ты гаворыш, што ты мяне любіш, то і ты мне мілы, калі ты гаворыш, што едзеш прэч, я еду з табой сёньня...

• ver den zol hobn dem ek, ojbe nit di kac alejn? *glxv.* каму ж тады мець хвост, калі ня котцы самой?

ójber-=éjber- [*d.* ober-] вышэйшы, верхні; **ójberšter** [*d.* oberst] 1. *m* усявышні, бог; 2. найвышэйшы, самы верхні; **ojber** *m*, -s *kort.* дама; **ójberkajt** *f* дзяржаўная ўлада, начальства, кіраўніцтва

• ojberštns nisim *hum.* божыя цуды (цуды ў рэшаце)

ójberarbet *f*, -n [*d.* Arbeit] звышурочная работа

ójbercajg *n* [*d.* Zeug] верх (адзеньня)

ójberflax *m/f*, -n [*d.* Oberfläche] паверхня; **ójberflexlexer, ójberflaxiker** павярхоўны; **ójberflexlexkajt** *f*, **ójberflaxikajt** *f* павярхоўнасьць

• afn ojberflax funem vaser на паверхні вады

ójberflus *m*, -n [*d.* Fluss] вярхоўе (ракі)

ójbergerixt *m* [*d.* Gericht] вярхоўны суд

ójberhant *f* [*d.* Oberhand] перавага

ójberhar *m*, -n [*d.* Herr] валадар; **ójberheršaft** *f* засільле

• af a nar iz nito kejn ojberhar *glxv.* на дурня німа гаспадара (дурням закон ня пісаны; дурань законаў не чытае, а свае мае)

ójberhemd *n*, -er [*d.* Oberhemd] верхняя сарочка

ójberklejd *n*, -ex [*d.* Kleid] вопратка

ójbermantl *m*, -en [*d.* Mantel] паліто(н)

ójbermaxt *f*, -n [*d.* Macht] перавага

ójber-menč *m*, -n [*d.* Mensch] звышчалавек, надчалавек; **ójbermenčlexer** звышчалавечы, надчалавечы

ójberorem *m*, -s [*d.* Arm] *anat.* плячо

Ojber-rat *m* [*d.* Rat] Вярхоўная рада

ójber-revex *m*, -im [*s.* (רוח-ים) →marviex] звышпрыбытак

ójberšixt *m*, -n [*d.* Schicht] верхні слой, верхавіна

ójberšlak *m*, -n [*d.* oberschlägig] верх (адзеньня)

ójberšlung *m* [*d.* Schlund] *anat.* насаглотка
ójberšoen *pl.* [*s.* שעהען-] звышурочныя гадзіны
ójberšpicl *n*, -ex [*d.* Spitze] хітрасьць
ojbl *m*, -en, *dim.* **éjbele** *n*, -x [*gr.* obolos] вялікая манэта: мэдальён; мэдаль; **ojblen** *pl. kul.* цымус з кружкоў морквы (у мёдзе)
• ojblen in honik *kul.* кружкі морквы ў мёдзе
• Simxes-Tojre batog der cimes fun ojblen, in runde šajbn gešnitene mern на сьвята Сімхас Торы ўдзень цымус, кружочкамі парэзаная морква
ojbn=ojvn [*d.* oben] 1. *adv.* вышэй, звыш, уверсе, наверсе; 2. *m.* -s верх: **ójbndiker** верхні, вышэйзгаданы
• fun ojbn зьверху
• kukn fun ojbn arop af emecn глядзець на кагосьці зьверху ўніз (з пагардай)
• ojbn dermont вышэй згадана
• ojbn iz geven gezogt вышэй было сказана
• [illegible] šmalst fun untn, filt men ojbn *šprxv.* б'юць зьнізу, [illegible] зьверху
• [illegible] un cu lojbn dem (me zol ejbik dem lojbn), vos [illegible] дзякуй і хвала таму (трэба заўжды хваліць) [illegible] хто сядзіць наверсе (на нябёсах)
• [illegible] vjalikamu караблю вялікае плаваньне
[illegible]-(*pret.* вышэй-, звыш-
[illegible]**nonter** [*d.* ermahnt] вышэйназваны, вышэйзгаданы
[illegible]**braxter** [*d.* gebracht] вышэйпрыведзены
ojbngevizener [*d.* gewiesen] вышэйпаказаны
ojbngezógter [*d.* gesagt] вышэйпададзены
ojbnójf/ojbnúf *m*, -n [*d.* obenauf] паверхня; **ojbnójfiker /ojbnúfiker** павярхоўны
• mir zajnen ojbnuf! наша ўзяла!
• ojbnufiker iberblik павярхоўны агляд
ojbnón=ojvnón [*d.* obenan] 1. *m*, -en кут, пачэснае месца; 2. =**ojbn on** (fun) на чале, на куце, на ўрачыстым месцы; **ojbnóniker** панавальны, які пануе
• (arojs)šteln in ojbnon пакласьці ў аснову
• nit itlexer, vos zict (jeder ver es zict in) ojbnon/hojx, iz a pan/porec *glxv.* ня кожны пан, хто сядзіць высока (ня кожны пан, хто ў ботах)
• vu der xosn zict, dort iz ojbnon *šprxv.* дзе сядзіць жаніх, там і ёсьць кут
ójbnvorcl *m* [*d.* Wurzel] *bot.* карэнішча
ojbs(t)=ojps *n* [*d.* Obst] плод (ядомы), фрукт, садавіна
ojcer *m*, *pl.* ojcres [*s.* (אוצר-ות)] скарб, багацьце; запас; **ójcerer** *m*, -s скарбнік; **ojcarnje** *f*, -s скарбніца
• an ojcer fun der velt багацьце сьвету
• gefinen* an ojcer знайсьці схаваны скарб (заначку)
• af a štub bojen un a kind ojsgebn iz do ba got bazunderer ojcer *šprxv.* хату пабудаваць і дзіця ажаніць – для бога адмысловы скарб
• got hot an ojcer mit cores un fartejlt itlexn nox fardinst *šprxv.* бог мае скарб зь ліхам і надзяляе кожнага па заслугах
• ix vel dix bahaltn in dr'erd far/vi an ojcer я цябе схаваю ў зямлі як скарб
ojdef *m* [*s.* עורף →farojdefn] рэшта, астача; лішак, празьмернасьць, дадатак, прыдатак, прыдача; чысты заробак, пазытыўны баланс [*sin.* rešt, iberblajb; cugob; rejner fardinst, pozitiver bilanc]; **ójdefdiker** празьмерны, лішні
ojdicje=audicje *f*, -s [*p.* audycje] радыё-, тэлеперадача
ojditorje=auditorje *f*, -s [*d.* Auditorium] аўдыторыя, глядзельня

oj(e) *int.* (в)ой
• - Oj, du gi'že mir, ljube, s'rexte hentele, /oj, du šver mir cu, ci du host mix emes lib, /un du šver mir cu, ci du vest mix nit farbajtn, /oje, biskele dem finctern grub. *flksl.* – Ой, дай жа мне, любая, сваю правую ручку, ой, і пакляніся, ці ты мяне сапраўды любіш, і пакляніся, ці ты мяне сапраўды не прамяняеш, ой, да самай цёмнай магілы.
ojel=ojhel *m*, *pl.* -s/oj(h)olim [*s.* (אוהל-ס/-ים) →oholes] буд(к)а, будан, шалаш, шацёр; грабніца, магільны склеп у выглядзе хаткі для паважных гэбрэяў [*sin.* gecelt]
ojer=ever *m/n*, -n, *dim.* **ojerl** *n*, -ex [*d.* Ohr, *mhd.* oer] вуха; **ójer(n)-dekl** *n*, -ex, **ójern-klape** *f*, -s вушы (на шапцы-аблавусе); **ójer(-)lepl** *n*, -ex мочка (вуха); **ójernmušl** *m*, -en вушная ракавіна; **ójernpojk** *m*, -n *anat.* вушны барабан; **ójerring** *m*, -en, *dim.* **ój(er)ringl** *n*, -ex завушніца; **ójervaks** *n* вушная сера
• a pać/xljusk in ojer аплявуха, поўха
• a šnel in ojer пстрычка ў вуха
• arajnfaln* iber di ojern уваліцца па вушы
• arajngejn* in di ojern увайсьці ў вушы, дайсьці да сьвядомасьці
• arajnlozn* a gril/vorem/muk in ojer дапякаць/дадзяваць размовамі
• blozn* in di ojern дзьмуць у вушы (тлуміць галаву)
• cien* farn ojer цягаць за вуха
• di ojern fun a krug/top/kendl вушкі/ручкі збанка/гаршка /кубка
• di ojern zajnen nit zajne вушы не належаць яму (па вушы ў даўгох)
• es glet/laščet/balejdikt/ražet dos ojer гэта лашчыць/рэжа вуха
• es grilct/rajst/špalt/lexert (in) di ojern гэта дзярэ/рэжа вушы
• es rajst dos ojer гэта рэжа слых, вушы дзярэ
• es tumlt/rojšt/knalt/šalt in di ojern ад гэтага шуміць/грыміць у вушах
• farlibt iber di ojern закаханы па вушы
• fartumlen/farklapn/farduln/farhilxn/farklingen* забіць/задурыць вушы
• firn far di ojern вадзіць за вушы/нос (абдурыць, ашукаць)
• flink/gring/šver/temp afn ojer хуткі/лёгкі/цяжкі/тупы на вуха
• fun ojer cu ojer ад вуха да вуха (усьмешка)
• fun mojl cu ojer з рота ў вуха (пад сакрэтам)
• gute/faršpicte/cugešpicte/šarfe/štarke/gebojerte ojern добрыя вушы, востры слых
• haltn* a blajer hinter an ojer трымаць аловак за вухам
• hobn* tojbe ojern мець благі музычны слых
• iber/biz di ojern in vaser/xojves/cores па вушы ў вадзе/даўгох/бядзе
• kasoke ojern *hum.* крывыя вушы (благі слых)
• kumen* cu di ojern (cum ojer) дайсьці да вушэй (аб навіне/чутцы)
• lejgn mojl af ojer гаварыць пад сакрэтам
• lexern emecn di ojern пратрубіць камусьці вушы (надакучаць)
• maxn a vaser in ojer дурыць галаву (надакучаць, назаляць)
• mazoljen di ojern мазоліць вушы (плявузгаць, вярзьці лухту)
• nas hinter/unter di ojern мокра за вушамі (малако на вуснах не абсохла)
• (nit) lejgn hintern/untern ojer класьці за вуха (жэрці, жлуціць/піць шмат)
• ojer af ojer вуха ў вуха, сам-насам
• ojern vi zek/, vi ba an ejzl (a helfand/hunt/xazer), vi ba/fun a

hoz вушы як мяхі, як у асла/слана/сабакі/сьвіньні/зайца
• onšteln/ufšteln/onšpicn/ufšpicn/(uf)eſenen di ojern (af) наставіць/навастрыць/натапырыць вушы
• pucn an ojer падлізвацца, падлашчвацца, падлабуньвацца, падмазвацца
• redn* cu tojbe ojern гаварыць як у сьцяну
• s'ligt mir hintern/untern ojer у мяне гэта за вухам ляжыць (маю на ўвазе)
• šejne/klejne/grojse/miese/arophengendike/arojsštarcndike ojern прыгожыя/маленькія/вялікія/брыдкія/абвіслыя /адтапыраныя вушы
• šlexte/farštopte/švaxe/šlafe ojern кепскі/благі/слабы слых
• štil vi in an ojer ціха як у вусе
• ufhengen* di firhenglex iber di ojern навесіць фіранкі на вушы
• unterštein an ojer падслухоўваць
• varem vi in an ojer цёпла як у вусе
• vern* rojt biz (iber) di ojern пачырванець да вушэй
• vu iz dajn ojer? (vu hostu dajn (dos linke) ojer?) дзе твае вушы былі?
• zajn* farton iber di ojern быць занятым па вушы
• zajn* in der arbet biz (iber) ojern быць у рабоце па вушы
• zajn* šarf af di ojern быць вострым на вуха
• zajn* šver afn ojer недачуваць
• zogn afn ojer гаварыць на вушка
• zuxn ojern шукаць чулых людзей
• dem/dos ojer meg men itlexn gebn, di hant dem gutn-frajnd, ober dos mojl nor dem ejgenem vajb *šprxv.* вухам можна слухаць кожнага, руку даваць толькі добраму сябру, а рот – толькі сваёй жонцы
• di ojern hern nit, vos dos mojl redt *šprxv.* вушы ня чуюць, што рот гаворыць
• di ojern muzn hern, vos dos mojl redt *šprxv.* вушы мусяць слухаць, што рот кажа
• di ojern vaksn nit ibern štern *šprxv.* вушы не растуць на лобе (чалавек чуе толькі тое, што можа зразумець; уласны розум значыць болей, чым пачутае)
• ejn ojg ken mer zen, vi cvej ojern kenen hern (ejn ojg hot mer glojbn, vi cvej ojern) *šprxv.* адно вока болей убачыць, ніж два вухі
• in ejn/rextn ojer arajn, fun/in cvejtn/linkn (fun dem andern) arojs *glxv.* у вадно/правае вуха ўваходзіць, у другое/левае выходзіць
• vajter fun ojer iz nit kejn trojer *šprxv.* што далёка ад вушэй, суму не наганяе
• zajn mazl ligt untern ojer – un er farślist dem tojer у яго шчасьце пад вухам/носам – але ён браму зачыніў

ojerhon *m*, *pl.* -en/-hener [*d.* Auerhahn] *zool.* глушэц

ojev-/ojhev-béce *m* [*s.* אוהבֿבצע →a(h)ave] прагны да грошай чалавек [*sin.* libhober fun gelt, geltgajciker; *ant.* sojne-bece]; **oj(h)ev-jisróel** *m*, *pl.* ój(h)eve-jisróel [*s.* (אוהבי) ישראל] сябра гэбрэяў, юдафіл [*sin.* jidnfrajnd, filosemit]; **oj(h)ev-némen** *m*, *pl.* ójavim-nemónim [*s.* (אוהבים) נאמן] даверaны сябра

ojf=af [*d.* auf] на

ójf-=áf- [*d.* auf-] *pref.* на-

ójf-=úf- [*d.* auf-] *knv./pref.* уз(ь)-, ус(ь)-, рас(ь)-, раз(ь)- (паказвае на: 1. рух зьнізу ўгору, зьверху ўніз; 2. рух адно за адным; 3. адкрыцьцё, разьяднаньне; 4. пачатак дзеяньня, зьмену стану; 5. завершанасьць дзеяньня, скарыстаньне; 6. узрастаньне, павелічэньне; 7. паляпшэньне, аднаўленьне; 8. даручэньне або прымус)

ojf(j)es *pl.* →of *n* [*s.* (עוף-)וויפ] свойская птушка (куры, качкі, гусі, індыкі); **ójfele/éjfele** *n*, -х малютка, крышачка, крошачка, птушаня; **ójfes-cuxt** *f* птушкагадоўля; **ójfescixtler** *m*, -s птушнік; **ójfes-hojf** *m*, -n птушнік; **ojfes-tehójrim** *pl.* [*s.* טהורים] чыстая/кашэрная свойская птушка, якую дазволена спажываць згодна зь юдэйскімі запаветамі; **ojfes-tméim** *pl.* [*s.* טמאים] нячыстая/трэфная свойская птушка, якую нельга спажываць згодна зь юдэйскімі запаветамі

ojfn *m*, *pl.* ojfanim [*s.* (אופן-ים) →beojfn] спосаб, лад, вобраз, манер(а), чын; шлях, сродак [*sin.* štejger, art, manir, forem; veg, mitl]; **ojfanim** *pl.* анёльскі чын, род анёлаў
• af alerlej ojfanim на ўсе лады
• af aza ojfn такім чынам
• af vos far an ojfn? якім чынам?
• af zajn ojfn на ўласны манер, уласным чынам
• afn bestn ojfn найлепшым чынам

ojg *n*, -n, *dim.* **ejgl** *n*, -ex, **éjgele** *n*, -х [*d.* Auge, *mhd.* oug] вока; **ojganes/ojganim/ójgenes** *pl.* зеркі, бельмы, лупы; **ojgáneven** вытрашчыць, выпуліць вочы/бельмы; **ojgafójgiker** патаемны, прыватны; **ójgbrem** *f*, -en *anat.* брыво; **ójghalter** *m* наглядальнік; **ójghaltung** *f* нагляд; **ójgn(-)apl** *m/n*, -en *anat.* вочны яблык; **ójgnblik** *m*, -n імгненьне; **ójgnbliklexer** раптоўны, імгненны; **ójgn-farblendeniš** *n* памылка зроку; (in) **ójgngrejx** *m* у наяўнасьці; **ójgnkljapes** *pl.* шоры, навочнікі; **ójgn(-)lepl** *n*, -ex, **ójgn(-)dekl** *n*, -ex, **ójgn(-)ledl** *n*, -ex *anat.* павека; **ójgnlox** *f*, *pl.* -lexer *anat.* вочная яміна; **ójgn-rajsiker**, **ójgn-štex(ed)iker** які дзярэ вочы, які кідаецца ў вочы; **ójgn-šajnlexer** відавочны; **ójgnšvarcl** *n*, -en *anat.* зрэнка; **ójgn-vajsl** *n*, -en (a vajsl fun ojg) *anat.* бялок (вока); **(ójg-)préženice** *f*, -s [*ukr.* пряженя] *kul.* яечня; **ójgšnit** *m* разрэз вачэй
• a gute/bejze ojg добрае/благое вока
• a blendike šajn iz umgezunt far di ojgn рэзкае сьвятло шкоднае для вачэй
• afn ojg на вока
• aroplozn* di ojgn апусьціць вочы долу
• bolxevate/fartrojerike/glezerne ojgn лупатыя/сумныя/шкляныя вочы
• di ojgn veln im/ir arojs вочы ў яго/яе вылазяць (на лоб; вочы ў лоб кульнуліся)
• er iz der tate (di mame) ojsn/fun ojg ён – рыхтык бацька /маці (і крышкі бацькавы сьцягнуў)
• far undzere/dajne/zejere ojgn у нас/цябе/іх на вачох
• farlirn* an ejgl згубіць/спусьціць вочка (у вязаньні)
• farmaxn di ojgn af epes заплюшчыць вочы на штосьці
• gebn* dos ojg in kojse/glezl заглядаць у чарку (папіваць)
• gejn*/antlojfn* vu(hin) di ojgn (veln) trogn/firn уцякаць куды вочы глядзяць
• gefaln/gešlogn zajn* af di ojgn быць расьсеяным, няўважлівым
• hinter/unter di ojgn за(во)чы
• haltn* an ojg af emecn сачыць за кімсьці
• hobn* an ojg af emecn/epes пакласьці вока на кагосьці/нешта
• hobn* an ojg ba got мець вока ў бога (ласку ад бога, упэўненасьць у боскай дапамозе)
• hobn* dem ganev/žulik/mamzer in di ojgn мець вочы як у злодзея/жуліка/байструка
• hobn* di ojgn in kop быць уважлівым, цямлівым
• hobn* grojse ojgn мець прагныя вочы

- iber di ojgn вышэй вачэй/галавы
- in ejn ojgnblik мігам, умомант, як вокам згледзець
- in emecns ojgn у чыіхсьці вачох
- ix hob es in di ojgn nit ongezen я гэта на ўласныя вочы ня бачыў
- kejn fir ojgn hob ix nit у мяне ўсяго адна пара вачэй
- max zix nit kalje di ojgn! (nem zix nit arojs di ojgn!) ня псуй вочы!
- mit ojgn (kukn) уважліва пазіраць
- mixuc dem ojgngrejx па-за межамі бачнасьці
- nemen*/haltn* di ojgn in di hent узяць вочы ў рукі
- nit aropnemen*/opton*/avekrajsn*/oprajsn*/aroplozn* kejn ojg (di ojgn) fun emecn ня зводзіць (не спускаць) вачэй з кагосьці
- nit kenen* aropnemen*/aveknemen*/opnemen*/opton*/oprajsn* di ojgn нельга вачэй адарваць
- ofene/farmaxte/farślofene ojgn адкрытыя/заплюшчаныя /заспаныя вочы
- [illegible] ba a kalb/kac, vi ba an odler, vi mandlen/karśn вочы як у цяляці/коткі/арла, як мігдалы/вішні
- [illegible] ojg з вачэй
- [illegible]/onšteln di (a por) ojgn вытрашчыць, вылупіць вочы/бельмы (як патароча/жаба, як яшчарыца на дзеці, як вол на разьніка)
- štein zix ojg af ojg mit emecn сутыкацца ілбамі з кімсьці
- švarce/brojne/tunkele/šare/groje/hele/bloje/grinlexe/kolirloze ojgn чорныя/карыя/цёмныя/шэрыя/сьветлыя/блакітныя /зеленаватыя/бясколерныя вочы
- trefn* afn ojg прыкінуць на вока
- varfn*/maxn ojgn/ejg(e)lex строіць вочкі
- vu zajnen geven majne/dajne ojgn? дзе былі мае/твае вочы?
- vu(hin) di ojgn trogn куды вочы глядзяць
- zajn* mit emecn ojg un ojg (an ojg mit a brem) быць неразлучнікамі (два вокі, вока з брывом)
- zajn* grojs in di ojgn мець зайздросныя/завідушчыя вочы
- zogn dem emes glajx in di ojgn казаць праўду ў вочы
- (zogn) ojg(n) af/in/on ojg(n) (unter fir ojgn) (казаць) вока ў вока, сам-насам
- a jidiš ojg iz erger fun kišef *glxv.* жыдоўскае вока горш за чарадзейства
- a menč hot grojse ojgn *glxv.* чалавек мае вялікія вочы
- a menč in di ojgn arajn ken men kukn (in di ojgn ken men arajnkrixn), ober ništ in harcn *šprxv.* чалавек можа зазірнуць у вочы, але ў сэрца – не
- an ojg far an ojg, a con far a con *glxv.* вока за вока, зуб за зуб
- culib an ojg in der zup ken zix a porfolk getn *glxv.* з-за аднаго вочка тлушчу ў зупе можа дайсьці да разводу
- der emes iz in di ojgn, der lign iz hinter di ojgn *šprxv.* праўда – у вочы, хлусьня – за вочы
- der menč švajgt, un zajne ojgn redn *šprxv.* чалавек маўчыць, але ягоныя вочы гавораць
- di ojgn zajnen ba im af a šnirele вочы ў яго на шнурочках (аб злодзеі)
- di ojgn zajnen vajter fun haldz *glxv.* вочы далей за горла
- dos ojg (di ojgn) vil(n) ojx epes hobn *šprxv.* вочы таксама хочуць нешта мець (зьнешні выгляд таксама значны)
- dos ojg iz klejn, (un) dox zet es di gance velt *šprxv.* вока малое, але бачыць увесь сьвет
- dos ojg iz a klejn lexl un šlingt ajn gance velt *šprxv.* вока – маленькая дзірачка, але праглынае ўвесь сьвет
- ejn ojg muz/vil/darf ojx šlofn *šprxv.* адно вока мусіць таксама спаць
- far gots ojgn ken men zix ništ bahaltn *šprxv.* ад боскіх вачэй не схаваешся
- fir/cvej ojgn zeen mer vi cvej (ejn ojg) *šprxv.* чатыры/два вокі бачаць лепш чым два/адно (адно вока бачыць далёка, а два – яшчэ далей)
- iber di ojgn zet men nit (ken er nit zen) *glxv.* вышэй вачэй (праз вочы) ня ўбачыш (*vrtš.* "iber" вышэй – праз)
- in di ojgn hejst geredt, hinter di ojgn hejst gebilt/gebuln *šprxv.* у вочы – гавораць, за вочы – брэшуць
- (mit) ejn ojg in Micraim, dos andere afn bejs-haxaim (mit ejn ojg in Gojšn, mitn andern in Micraim) адным вокам у Эгіпце/Гашэне, другім на могілках (у Эгіпце) (адной нагой у труне/дамавіне/зямлі быць; таксама аб касавокім)
- (s')zoln dir/im arojs di ojgn (fun kop)! (di ojgn zoln dir arojs!) *kll.* каб табе/яму бельмы/вочы/безікі/сьлепакі/лупы (на лоб) павылазілі! (каб табе вочы выкалупалі/выперла/вывернула!)
- vajt fun di ojgn, vajt fun harcn (ojs di ojgn – ojs dem harcn) *šprxv.* з ваччу сышоў і з памяці зваліўся (абы з воч, дык і з памяці проч; як з вачэй, то і з думкі)
- vos di ojgn zeen, nemen di hant *glxv.* што вочы бачаць, рукі бяруць (аб злодзеі)
- vos dos ojg zet – dos harc bet *šprxv.* што вока бачыць – сэрца просіць

O(j)g/Ejg-mejlex-habóšn *m* [*s.* עוג־מלך־הבשן] *tnx.* амарэйскі (васанскі) цар О(й)г (Лік. 21:33); *fig.* высачэзны, велічэзны, велізарны, вялізны чалавек, калос, гігант [*sin.* riz]
- arajnesn* vi Og-mejlex-habošn жэрці як цар Ойг
- grojs/štark vi Og-mejlex-habošn вялікі/моцны як цар Ойг
- hojx vi Og-mejlex-habošn, kimat untergešpart mitn kop dem bojdem (Š.-A.) высокі як цар Ойг, амаль што галавой падпёр падстрэшша

ójgust=avgust *m*, -n [*d.* August] жнівень

oj(h)ev-béce *m* [*s.* אוהב־בצע →a(h)ave] прагны да грошай чалавек; **oj(h)ev-jisróel** *m*, *pl.* ój(h)eve-jisroel [*s.* ישראל־ (אוהבי־)] сябра гэбрэяў, юдафіл

oj(h)el *m*, *pl.* -s/ojholim [*s.* אוהל(-ס/-ים) →oholes] буд(к)а, будан, шалаш, шацёр; грабніца, магільны склеп у выглядзе хаткі для важных гэбрэяў

ojkec=nojkec *m* [*s.* עוקץ] "кончык"; кропля, крыха, троха, трош(ач)кі, крышку

ojker zajn* (fun emecn/epes) [*s.* עוקר] 1. выр(ы)ваць; 2. уцячы, уцякаць, даць цягу (драла), пазьбягаць, ратавацца (ад кагосьці/чагосьці) [*sin.* ojsrajsn; antlojfn, opcien]; **ojker-min-hašójreš zajn*** [*s.* מן־השורש] "выр(ы)ваць, выкарчоўваць з каранём"; вынішчаць, адда(ва)ць агню і мячу; **ojker-hórim** *m* [*s.* הרים →Sinaj; pilpl] "разбуральнік гары"; азначэньне для вучонага-талмудыста, знаўцы рэлігійнай літаратуры, які вызначаецца вострым розумам [*sin.* ojsrajser fun berg]

ojle *f*, -s [*s.* עולה(-ות)] "якое падымаецца, узыходнае"; *tnx.* ахвяра ўсеспаленьня (зарэзаная і цалкам спаленая скаціна, якую прыносілі ў ахвяру ў Ерусалімскім Храме) (Ляв. 1) [*sin.* brandoper, korbn]

ojle *m*, *pl.* ojlim [*s.* עולה(-ים)] пілігрым, паломнік, імігрант у Палестыну/Ізраіль; **ojle zajn*** паломнічаць, імігравaць у Палестыну

ojle-jofe zajn* [*s.* עולה־יפה] у-, прыда(ва)ица, (з)ладзіцца [*sin.* gerotn, zix ajngebn]

ojle-latójre zajn* [*s.* עולה־לתורה] быць выкліканым для чытаньня Торы ў час набажэнства ў сынагозе

ojle-ligdúle zajn* [*s.* עולה־לגדולה] узвысіцца, узвышацца, узьняцца, узьнімацца, узьнесьціся, узносіцца; заняць, займаць высокую пазыцыю [*sin.* derhojbn vern]

ojlem *m*, -s [*s.* (ם-)עולם] 1. натоўп, натаўп, таўпа, галда, грамада, публіка, грамадзтва; 2. адкрытае меркаваньне [*sin.* publikum; farzamlte menčn; lejenerśaft; efentlexe mejnung]; **ojlem-gójlem** *m* [*s.* גולם־] *pejor.* натоўп, таўпа, плебс, маса, галда

• a grojser ojlem un kejn menčn zet men nit вялікі натоўп, але жаднага чалавека ня бачна

• der brejter ojlem шырокая публіка, вялікі натоўп

• mitn gancn ojlem натоўпам

ojlem *m*, *pl.* ójlemes/ojlomes [*s.* (ות-)עולם] 1. (су)сьвет, мір; 2. вечнасьць [*sin.* velt; ejbikajt]; **ójlemšer** які любіць даброты /выгады жыцьця (так хасыды называлі міснагедаў) [*sin.* veltlexer]; **ojlem-eljén** *m*, *pl.* ójlemes-eljójnim [*s.* עליון־ (עליונים־)] вышэйшы сьвет [*sin.* ejberšte oder hexere velt]; **ojlem-hábe** *m/f* [*s.* הבא־] будучы (замагільны/той) сьвет, рай для праведнікаў; **ojlem-hacaxcóxes** *m* [*s.* הצחצחות־] *kbl.* бліскучы сьвет, дзе знаходзіцца боскі трон/пасад; **ojlem-hadímjen** *m* [*s.* הדמיון־] сьвет фантазіі, летуценьняў [*sin.* velt fun fantazje, fun ojsdaxteniś]; **ojlem-hanegíne** *m* [*s.* הנגינה־] *kbl.* сьвет нябесных сьпеваў, нябеснай музыкі; музыка нябесных сфэраў [*sin.* himliše gezangen-velt]; **ojlem-hanešómes** *m* [*s.* הנשמות־] *rel.* духоўны сьвет; **ojlem-hašéker** *m* [*s.* השקר־] хлусьлівы, непраўдзівы, фальшывы сьвет; дольны, людзкі сьвет [*sin.* velt fun lign, fałše velt, di velt fun di lebedike]; **ojlem-hašófl** *m* [*s.* השפל־] дольны, людзкі сьвет [*sin.* di niderike velt, di velt fun di lebedike]; **ojlem-hatáxtn** *m* [*s.* התחתון־] дольны, зямны, фізычны сьвет [*sin.* di unteršte, di fiziše un erdiše velt]; **ojlem-hatóje** *m* [*s.* התוהו/־התועה־] сьвет хаосу; прамежкавы сьвет, у якім бадзяюцца сьцені душаў нябожчыкаў да тае пары, пакуль не прыдбаюць належнае месца на тым сьвеце [*sin.* velt fun xaos; cvišnvelt]; **ojlem(h)atójenik** *m*, -es валацуга; **ojlem-háze** *m/f*, -s [*s.* (ס-)הזה־] зямны/гэты сьвет; зямная суцеха, асалода, матэрыяльная выгада; **ojlem-házediker** зямны, прагны да асалоды, уцехі; **ojlem-házenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) чалавек, які прагне асалоды, зямных уцех; **ojlem-hazímre** *m* [*s.* הזמרה־] *kbl.* сьвет нябесных сьпеваў [*sin.* himliše gezangen-velt]; **ojlem-hoacíles** *m* [*s.* האצילות־] *kbl.* сьвет боскай эманацыі; **ojlem-hoéljen** *m pl.* ójlemes-hoeljójnim [*s.* (ים-)העליון־] вышэйшы сьвет [*sin.* ejberšte oder hexere velt]; **ojlem-hoémes** *m* [*s.* האמת־] сапраўдны (замагільны/той) сьвет, месцазнаходжаньне нябожчыкаў; **ojlem-hófex** *m* [*s.* ההפוך־] адваротны сьвет [*sin.* farkerte velt]; **ojlem-kótn** *m* [*s.* קטן־] маленькі сьвет, мікракосмас [*sin.* klejn velt, mikrokosmos]; **ojlem-móle** *m* [*s.* מלא־] увесь сьвет цалкам [*sin.* fule, gance velt]; **ojlem-umlóje** *m* [*s.* ומלואו־] "сьвет і ўсё, што яго напаўняе"; вельмі шмат, плойма, процьма, безьліч

• af ojlemes давеку

• er halt fun zix ojlem-umloje ён заганарыўся/зафанабэрыўся

• er iz šojn afn ojlem-hoemes яго ўжо німа на гэтым сьвеце

• fardinen ojlem-habe зарабіць месца на тым сьвеце

• haltn* (an) ojlem-umloe fun emecn мець вельмі добрае меркаваньне аб кімсьці, быць у вялікім захапленьні ад кагосьці

• zix (ajn)kojfn ojlem-habe рабіць вялікую ласку, мілы богу ўчынак

• Maj ko mašme lon majn lebn? /Vos że lozt es mir cu hern? /Fojln, velkn in der jugnt, /far der cajt fareltert vern. /Esn teg un šlingen trern, /šlofn af dem bank, dem hartn. /Tejtn do di ojlem-haze – /un af ojlem-habe vartn. (A. R.) Які сэнс мае жыцьцё? Што ж я магу ад яго пачуць? Гнісьці й вянуць у маладосьці, заўчасна пастарэць. Сілкавацца па чужых хатах і глытаць сьлёзы, спаць на цьвёрдай лаве, паміраць на гэтым сьвеце й чакаць лепшага жыцьця на тым.

• ojlem keminhoge nojeg – deriber zet take di velt azoj ojs! *šprxv.* сьвет бяжыць сваім старым бегам – таму ён так і выглядае!

ojle-régl *m*, *pl.* ojlej-régl [*s.* עולה־רגל] паломнік, пілігрым; **ojle-régl zajn*** паломнічаць у сьвятыя месцы (адмыслова ў Ерусалім на сьвяты: Пэйсах, Швуэс, Сукэс); *hum.* ісьці некуды пеша

ojle-tmíme *f* [*s.* עולה־תמימה] цалкам спаленая ахвяра; *fig. hum.* чэсная, сумленная, нявінная жанчына

ojmed-al-dáte *m* [*s.* עומד־על־דעתו] чалавек, які моцна трымаецца свайго меркаваньня і нікому не саступае; **ojmed-bamírde** *m* [*s.* במרדו־] упарты, непакорны чалавек, паўстанец, бунтаўнік, мяцежнік [*sin.* viderśpeniker, rebel]; **ojmed-banisójen zajn*** [*s.* בנסיון־] утрымацца ад спакусы, вытрымаць выпрабаваньне, не спакушацца; **ojmed-bedibúre** *m* [*s.* בדיבורו־ →dvar-, diber, divre-, dvorim] чалавек, які трымае слова

ójlemes *pl.* [*s.* עולמות] дар, ахвяраваньне, уклад; **ójlemes-fond** *m*, -n пастаянны дабрачынны фонд

• lozn* af ojlemes пусьціць на дабрачынныя мэты

ojmer *m* [*s.* עומר →sfire, lag-beojmer] 1. *tnx.* мера збожжа; 2. омэр (49 дзён, пэрыяд паміж Пэйсахам і Швуэсам)

ojmer-veójse [*s.* אומר־ועושה] сказана – зроблена [*sin.* gezogt un geton]

ojneg *m* [*s.* עונג] прыемнасьць, асалода, суцеха, задавальненьне [*sin.* fargenign, hanoe]; **ojneg-šábes** *m* [*s.* שבת־] задавальненьне ад суботы; суботні прыём, суботняя сустрэча; назоў канспіратыўнага "Цэнтральнага гістарычнага архіва" ў варшаўскім гета (створаны напрыканцы 1940 г.); **ojneg-rúxni** *m* [*s.* רוחני־] духоўная асалода [*sin.* gajstik fargenign]

• boser-vedogim iz ojneg-šabes – in der voxn iz es ojx nit šlext *glxv.* мяса і рыба – смачная суботняя ежа, але й на тыдні таксама няблага зьесьці

ojnes *m* [*s.* אונס →beojnes] (пры)мус, прынука, зьневаленьне, прысіленьне, няволя [*sin.* cvang, akt fun nejtn]

• Jom-Kiper in ojnes iz ojx mexaper avojnes *śprxv.* хто сустракае Ём-Кіпур у няволі, таму таксама грахі даруюцца

• on šum ojnes, nor take mit an ejgenem gutn viln (Prc.) без аніякага прымусу, толькі паводле ўласнай добрай волі

ojneš *m*, *pl.* onošim/ojnšim [*s.* (ים-)עונש →majneš, baronšin] (маральная) кара, пакараньне [*sin.* štrof; *ant.* sxar]

ojps=ojbs(t) *n* [*d.* Obst] плод (ядомы), фрукт, садавіна

ojr *m*, -s [*s.* (ות-)אור] сьвятло, сьвет [*sin.* lixt(ikajt)]; **ojr-hagónez** *m* [*s.* הגנוז־] "патаемнае сьвятло"; сьвятло, якое бог трымае напагатове для праведнікаў на тым сьвеце

ojrex *m*, *pl.* o(j)rxim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים-)אורח →orxe-porxe] госьць [*sin.* gast]; **ojrex-hógn** *m*, *pl.* orxim-hagúnim [*s.* (ים-)הגון־]

шаноўны, паважны, ганаровы госьць; **ojrex-xáim** *m* [*s.* חיים] першая частка "Šulxn-orex" (запаветы аб малітве, блаславеньні, субоце, сьвяце і інш.)
• ojrex af šabes бядняк, якога запрашаюць у суботу да стала
• zajn* an ojrex быць госьцем (у вырай зьбірацца; зямлёю пахнуць; на божай дарозе; пара да двара/Адама)
• az der ojrex hust, hejst es, s'felt im a lefl *glxv.* калі госьць кашляе, значыцца яму бракуе лыжкі
• durx orxim git men ojs kinder *glxv.* госьці дапамагаюць ажаніць дзеці (госьці ствараюць рэпутацыю дому)
• er iz šojn an ojrex *glxv.* ён ужо госьць (адной нагой у труне)
ojringl=ójerringl *n*, -ex [*d.* Ohrring] завушніца
ojs [*d.* aus] 1. *prep.* з, з-за, праз(ь), ад (любові/страху); 2. *adv.* усё, скончана: **ojsn=ojs dem**
• ojs forzixtikajt з-за асьцярогі
• [illegible] kop з галавы, на памяць
• [illegible] jomtev (der jomtev iz ojs) сьвята скончылася
• [illegible] mit im зь ім скончана
• [illegible] скончана! канец! баста!
• [illegible] kind яна ўжо больш не дзіцё
• [illegible] ojs menč ba jenem un vern a menč far zix! каб ты [illegible] на іншых, але быў сам сабе гаспадаром!
ojs- [*d.* aus-] *knv. pref.* вы- (паказвае на: 1. накіраванасьць дзеяньня знутры вонкі; 2. адхіленьне; 3. адабраньне, [illegible]леньне, вылучэньне; 4. узрастаньне, павелічэньне; 5. забесьпячэньне, пакрыцьцё, запаўненьне; 6. спыненьне, завяршэньне дзеяньня; 7. зьмену стану)
ójsajken (zix) [*p.* aj, *ukr.* ай] крычаць "ай-яй-яй"
ójsakern [*d.* ackern] вы(г)араць, выворваць
ójsampern=ójshampern (zix) [*fr.* s'emparer?] праспрачацца, вылаяцца
ójsanánder [*d.* einander] *adv.* паасобку, асобна адзін ад другога; **ójsanderšn** (хутка) перарабіць па-іншаму
ójsankern [*d.* Anker] 1. выцягнуць якар; 2. стаць на якары, кінуць якар
ójsantdekn [*d.* entdecken] вынайсьці, вынаходзіць
ójsantviklen [*d.* entwickeln] удасканаліць, удасканальваць (добрым чынам)
ójsarbetn [*d.* arbeiten] 1. вырабіць, вырабляць; 2. вязаць; 3. *n*, **ójsarbetung** *f*, -en 1. выраб; распрацоўка, работа, выкананьне; 2. вязаньне
ójsarn [*mhd.* irren, arnen, *nd.* ërren] (моцна) чапаць, турбаваць, цікавіць
ójsarn=ójsharn [*d.* harren] вы-, (с)чакаць, дачакацца, падпільнаваць, падпільноўваць
• ojsarn di mazldike šo прыждаць шчасьлівай гадзіны
ójsašn [*d.* Asche] вычысьціць, вычышчаць попел
• ojsašn dem ojvn вычысьціць ад попелу печ
ójsavern [*s.* -או(ו)יר- →aver] прасьмярдзець, прасьмеднуць, праванець, спрытхнуць
ójsbač(k)en [*ukr.* бачити, *v.* бачыць?] вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы)
• er hot ojsgebačet a por ojgn, az ix hob zix deršrokn ён вытрашчыў вочы, ажно я спалохаўся
ójsbačken [*sl.*?] збалбатнуць, выбалбатаць, выбалботваць, прагаварыцца, прагаворвацца
ójsbadk(en/ev)en [*s.* -בדק- →bdike, bojdek] 1. аглядаць, правяраць на кошар зарэзаных жывёлаў (аглядаць пячонку, лёгкае); 2. кантраляваць, вышукваць хібы/недахопы; 3. вышукваць рэшткі хлеба (напярэдадні Пэйсаху); 4. вы, аб|красьці, вы-, аб|крадаць
ójsbaflékn (mit) [*d.* beflecken] (скрозь) запляміць, запэцкаць, замурзаць
• ojsbaflekn a klejd, me zol nit kenen ojsrejnikn ушчэнт запэцкаць сукенку, ажно нельга вычысьціць
ójsbahaltn*, **ójscubahaltn*** [*d.* behalten] па-, (с)хаваць (пасьпяхова); **ójsbahaltener** схаваны
ójsbajč(le)n [*d.* Peitsche, *p.* bicz] 1. адлупцаваць, выхлестаць, высьцебаць пугаю/бізуном; 2. *iron.* =**ójsbajtn**
ójsbajsn* [*d.* beissen] выкусіць, выкусваць; выесьці, выядаць дзірку; рабіць заглыбленьні вострым інструмэнтам; **ójsbajs** *m*, -n, **ójsbajsung** *f*, -en, **ójsbajsexc** *n*, -n пракусваньне, праяданьне; **ójsbajseniš** *n*, -n рабацінь-не, паедзенае месца
• di kelt rajst, cupt, bajst ojs štiker fun lajb сьцюжа дзярэ, шчыпле, кусае часткі цела
• di majz hobn ojsgebisn dem kez мышы пагрызьлі сыр
• nox di pokn iz im geblibn an ojsbajseniš ibern gancn ponem пасьля воспы ў яго засталося рабаціньне па ўсім твары
• gejt a rojx... bajst im di alte ojgn ojs (Prc.) ідзе дым... выядае яму старыя вочы
ójsbajtlen zix [*d.* beuteln] с-, па|траціцца, выдаткавацца, застацца бяз грошай
ójsbajtn*, **ójscubajtn*** (af) [*d.* beuten] выменяць, вы-, аб|меньваць, па-, (аб)мяняць; **ójsbajt** *m*, -n абмен (вынік); **ójsbajtung** *f*, -en мена, абмен (дзеяньня)
• nito mit vemen a vort ojscubajtn німа з кім словам перакінуцца
• ojsbajtn* a hust af kadoxes, a krenk af a hust, a šux/šlure af a lapče, ■ šojfres af kane-bejndlex, a farajorikn luex af a opgešmisener hojšajne, falše signacjes af geganvete ferd памяняць кашаль на трасцу/хваробу, чаравік/пантоплю на лапаць, шофары на клізмы, леташні каляндар на пасечаны вербалоз, фальшывыя асыгнацыі на крадзенага каня (памяняць плеш на лысіну, дуплятае на прабітае, гаршчок на гліну)
• ojsbajtn* dos rendl "разьмяняць залатоўку"; *fig.* перахрысьціцца (аб гэбрэях)
• ojsbajtn* dos zibete/axte cenerl разьмяняць сёмую/восьмую грыўню (дзясятак гадоў)
• ojsbajtn a nar af a nar un cucoln a gildern rendl *glxv.* памяняць дурня на дурня і прыплаціць залатоўку
ójsbakn* [*d.* backen] 1. выпечы, выпякаць; 2. *n* выпечка, выпяканьне; **ójsbak** *m*, -n выпечка (колькасьць печыва)
• bakn* bizn ojsbakn пячы да гатоўнасьці
• ojsbakn* a vejtik in gelenk грэць боль у суставе
• ojsbakn* af der zun выпякаць на сонцы
• ojsbakn* dos gebeks выпякаць печыва
ójsbakoše(ne/ve)n [*s.* -בקשה- →kaše, nisbakeš, makše, bakoše] выпрасіць, выпрошваць, вымаліць, выкленчыць (рознымі просьбамі)
ójsbakukn [*d.* begucken] вы-, раз|гледзець
ójsbalaken [*ukr.* балакати] 1. балакаць, гаманіць, зюзюкаць; 2. збалбатнуць, выбалбатаць, выбалботваць
ójsbaldovern [*s.* -בעל־דבר- →dvar-, diber, divre-, dvorim, meduber, doveraxer, baldover] 1. атрым(лів)аць зьвесткі (выпытваючы), вывед(в)аць, да-, рась|сьледаваць; 2. *argo* вы-, а|сачыць, да-, пад|пільнаваць
ójsbalebečen/ójsbalebočen (zix) 1. балбатаць, балакаць;

2. збалбатнуць, выбалбатаць, выбалботваць

ójsbalekn zix [*d.* belecken] аблізвацца (ад асалоды)

• ojsbalekn zix nox aza sude аблізвацца пасьля такой бяседы

ójsbalemučen/ójsbelemečen/ójsbalemečen [*p.* bałamucić, *ukr.* баламутити] 1. (з)баламуціць, змарнатравіць; 2. (пра)мармытаць, прабалбатаць

• ojsbalemučen a helft fun der cajt змарнатравіць палову часу

ójsbaleven [*ukr.* балувати] разбалаваць, разбэсьціць, расьпесьціць

ójsbaljeven [*d.* Balge, Balje, *p.* balia, *ukr.* балія] вымочваць (скуры) у балеі

ójsbaln [*d.* Ballen] 1. зьвязваць рэчы ў пак/цюк/кіпу; 2. распаві(ва)ць, разматаць, размотваць, распусьціць, распускаць (вязку/сноп)

ójsbalušen [*p.* bałuszyć] вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы)

• ojsbalušen a por kukers вытрашчыць вочы/зенкі

ójsba(n)avlen [*s.* עוּלן- →avle] моцна (па)крыўдзіць; (па)шкодзіць, прынесьці страту

ójsbapucn (mit) [*d.* putzen] (скрозь) упрыгожыць, упрыгожваць, аздобіць, аздабляць

• ojsbapucn di cimern mit grin упрыгожваць пакоі зелянінай

ójsbaren [*ukr.* барити, *v.* барыць] 1. вымантачыць, вымантачваць, абдурыць, абдурваць, абакуліць, абакульваць, ачмуціць, ачмучваць, азяліць, азяляць; 2. *vulg.* прымусова мець палавыя зносіны, сэксуальна карыстаць (кагосьці)

• ojsbaren bam jold a cenerl вымантачыць у невука грыўню

ójsbarexnter [*d.* berechnt] наўмысны

ójsbarštn*/ójsberštn [*d.* bürsten] вычысьціць, вычышчаць (шчоткай)

ójsbasmarken (zix) [*p.* smarkać] моцна абсмаркацца, упэцкацца ў смаркачы

ójsbatlen [*s.* בטלען- →betejles, botl] адмяніць, адмяняць, скасаваць, скасоўваць; зьнішчыць, зьнішчаць; вычысьціць, вычышчаць

• ojsbatlen cu emecn (cu emecns kop) ale bejze/viste xalojmes (af) аб-, вы|лаяць кагосьці, насварыцца на кагосьці, спагнаць злосьць

• ojsbatlen di cores пазьбегнуць ліха (праз крык/лаянку)

• ojsbatlen xomec вычысьціць (хату на Пэйсах) ад хлеба

ójsbazecn [*d.* besetzen] расьсяліць, расьсяляць, разьмясьціць, разьмяшчаць

ójsbeb(k)en [*p.* be, *ukr.* бе] прабубніць, прамармытаць

• ojsbeben a por verter прабубніць пару словаў

ójsbečen [*ukr.* бекати, *d.* bätschen?] 1. вяртаць назад, губляць; 2. выплак(в)аць, выгаласіць

• er vet ojsbečen alc, vos er hot opgerabevet ba menčn ён усё тое згубіць, што нарабаваў у людзей

ójsbeč(k)en [*p.* bc, *ukr.* бе] прабэкаць, праблекатаць, прамаркатаць, прамармытаць

ójsbejgn* [*d.* biegen] вы-, са|гнуць, вы-, з|гібаць, вы-, з|гінаць; **ójsbejg** *m*, -n выгіб, выгін, згіб; лука(віна); **ójsbejgung** *f*, -en выгібаньне, выгінаньне; выгіб, выгін, згіб

• haltn* in ejn ojsbejgn zix выгінацца, выкручвацца

ójsbejke(r)n [?] пабіць, зьбіваць, аддубасіць, адлупцаваць

ójsbejne(r)n [*d.* Bein] вынуць, вымаць косткі зь мяса/рыбы; **ójsbejndlen** вычысьціць, вычышчаць, вынуць, вымаць костачкі (з фруктаў/рыбы)

• ojsbejndlen flojmen/karšn вымаць костачкі са сьліваў, з чарэшняў

ójsbeken [*p.* be, *ukr.* бе] мэкаць, бэкаць, блекатаць, маркатаць

• beke šojn ojs, vos du host cu zogn бэкай ужо, што ты хочаш сказаць

• dos kelbl beket ojs di benkšaft nox der mame-ku цялё мэкае, сумуючы аб сваёй маці

• dos kelbl hot zix ojsgebeket un ligt štil цялё намэкалася і ціха легла

ójsbekicern [*s.* -בקי(י)צור- →mekacer, kicer, (h)akicer, bekicer] скараціць, скарочваць (аб размове)

• vos ix zol ajx lang brajen? ix vel es ojsbekicern azoj... што тут вам доўга плесьці? я скажу гэта карацей так...

ójsbekójexn [*s.* -בכוח- →mikojex, (bal)kojex, bekojex] нада(ва)ць паўнамоцтвы

ójsbekovedn [*s.* -בכבוד- →bixvojdiker, kibed, kvod-, lixvojd, nixbed, mexubed, mexabed, (be)koved] ставіцца з павагай/пашанай/рэспэктам, ушанаваць, ушаноўваць

ójsbenken, ójscubenken [*d.* bangen] выбедаваць, выгараваць; **ójsbenken zix** знудзіцца; *fig.* згаладацца

• ojsbenken zix nox emecn/epes згаладацца па кімсьці/нечым

• zi hot durx txines ojsgebenkt a kind, a ben-zoxer яна праз малітвы выгаравала дзіця-хлопчыка

ójsberštlen [*d.* bürsten] вычасаць, вычэсваць, вычысьціць, вычышчаць (шчоткай)

• ojsberštlen di hor вычасаць валасы

ójsbesern [*d.* bessern] па-, вы|правіць, па-, вы|праўляць, палепшыць, паляпшаць; **ójsbeser** *m*, -n папраўка; **ójsbeserung** *f*, -en папраўка, паляпшэньне, выпраўленьне

ójsbetlen [*d.* betteln] выцыганіць, выпрасіць, выпрошваць, вымаліць, выкленчыць

• ojx mir a handl, er betlt ojs a štikl xajune які там гандаль, ён ледзь выпрошвае на пражыцьцё

ójsbetn* [*d.* bitten] выпрасіць, выпрошваць

• ojsbetn* dem emesn mekex запрасіць сапраўдную цану

• ojsbetn* dos telerl fun himl выпрасіць талерачку зь неба (нешта недасягальнае)

• ir zolt zix ojsbetn a gut jor/kvitl (al dos guts)! добрага /шчасьлівага вам году!

ójsbetn [*d.* betten] па-, за|слаць, (па)засьцілаць (бялізну /прасьцірадла); **ójsbet** *m*, -n подсьціл, посьцілка

• vi(azoj) me bet zix (ojs), azoj šloft men (azoj darf men šlofn) (vi du vest zix ojsbetn, azoj vestu šlofn) *šprxv.* як пасьцелеш, гэтак і спаць будзеш (любіш спаць, любі і слаць; як дбаеш, так і маеш; як скарнаў, так і насіць будзеш)

• Vu gevezn iz dos betele, ojsgebet mit grine bletelex... /Oj, vi s'benkt zix noxn cvajgele, /s'iz kejn lebn in a štajgele! *flksl.* Дзе быў яе ложак, высланы зялёным лісьцем... Ой, як яна (птушка) сумуе па галінцы, німа ёй жыцьця ў клетцы!

ójsbevken [*ukr.*] разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць

ójsbéxien [*s.* -בכיה- →balbexi, bxie] выплак(в)аць; канькаць, (вы)кленчыць

• dos kind hot ojsgebexiet a por cukerkelex дзіцёнак выклянчыў дзьве цукеркі

ójsbezemen [*d.* Besen] 1. прабраць, даць лазы/дубца/лазьні/чосу/дыхту/гарту/пытлю/прачуханца (бізуна ўліць); 2. вымесьці, вымятаць; 3. вы-, аб|лаяць

• ojsbezemen dem bakojvn вымесьці ў печы

• me darf dem xazn ojsbezemen dem gorgl, er xorxet vi a gojses *hum.* трэба прадраць кантару глотку, ён хрыпіць як перад сьмерцю

ójsbičeven [*ukr.* бічувати?] выбіваць адзін арэх другім (або шарыкам) зь ямкі (дзіцячая гульня)

• kuncik ojsbičeven ■ nus nox a nus умела выбіваць арэх за арэхам

ójsbikčen [*v.*] выставіць, выстаўляць, выперці, выпіраць, выпнуць, выпінаць, выткнуць

• ven zi gejt, bikčet zi ojs dem untn калі яна ідзе, дык адстаўляе зад

• vos hostu ojsgebikčet di morde dajne? што ты выткнуў сваю морду?

ójsbikeven zix [*p.* byk, *ukr.* бик] вы-, ад-, рас|карміцца, вы-, ад-, рас|кармліваца (як бык)

ójsbildn [*d.* bilden] утварыць, утвараць, фарміраваць, навучыць, навучаць; **ójsbildung** *f.* -en утварэньне, вытварэньне, навучка; **ójsbildexc** *n.* -n *iron.* =**ójsbildung**

ójsbilkeven/ójsbilceven zix пародыя на "ojsbildn zix"

ójsbiln* [*d.* bellen] выбрахаць

• ojsbiln* di gal лаяцца жоўцю (злымі словамі)

• ojsbiln – un vider hunt *glxv.* выбрахаўся – сабакам застаўся

• loz dem hunt zix ojsbiln, vet er alejn anšvign vern (az der hunt hot zix ojsgebilt, hert er alejn uf) *šprxv.* дай сабаку выбрахацца, ён сам змоўкне (сабака брэшыць, а сонца свеціць; на сабачы брэх не глядзі, ды сваёй дарогаю ідзі)

ójsbindn* [*d.* binden] за-, вы|вяз(в)аць; разьвяз(в)аць; **ójsbind** *m.* -n вузел; **ójsbinder** *m.* -s [*d.* Binde] бант (на шыі); гальштук; **ójsbindung** *f.* -en завязваньне; разьвязваньне; **ójsbindexc** *n.* -n *iron.* =**ójsbindung/ójsbinder**

• ojsbindn* dem šnips (a kravat) завязаць гальштук

ójsbirbenen [*lit.*] 1. выплак(в)аць; канькаць, (вы)кленчыць; 2. (пра)бурчаць

• dos kind hot ojsgebirbet a lekexl дзіцёнак выкленчыў пернічак

• Vos birbestu ojs? Rejd vi a menč! Чаго ты бурчыш? Гавары як чалавек!

ójsbitn [*d.* bitten, bieten?] вы-, у|таргаваць, вы-, у|таргоўваць; прапанаваць, прапаноўваць

• er bit ojs di toxter vi zojer bir *glxv.* ён прапануе сваю дачку як скіслае піва (калі бацька намагаецца аддаць непрыгожую дачку за абы-каго)

ójsbitnajen [*s.* -בתנא- →tane, masne, getnaj, (bi)tnaj] умовіцца, умаўляцца, да-, у|гаварыцца, да-, у|гаворвацца, акрэсьлі(ва)ць усе ўмовы

ójsblajbn* [*d.* bleiben] заста(ва)цца

ójsblamen [?] 1. расьцягнуць, расьцягваць скуру (для прасушкі або для раскрою); 2. зьняць, здымаць (плеўку: пенку з паранага малака)

ójsblamírn [*d.* blamieren] (з)ганьбіць, зганіць, асароміць

ójsblejxn [*d.* ausbleichen] пазбавіць, пазбаўляць колеру

ójsblejzn [*d.* bloss] 1. агаліць, агаляць; 2. *argo* абчысьціць, абкрасьці; **ójsblejzexc** *n.* -n выраз на грудзёх, дэкальтэ

ójsblékn [*d.* blöken] (пра)бляяць (як авечка), мэкаць, бэкаць, блекатаць, мармытаць (невыразна гаварыць/сьпяваць)

ójsblekercn/ójsblekexcn [*d.* blöken] 1. вывяргаць, ванітаваць, вырыгнуць, выры г(в)аць; 2. выказваць кепскія манеры; 3. выкрыкваць дзікімі галасамі, крычма крычаць

• blekerct ojs vi a šiker рыгае як п'янюга

ójsblezlen zix [*d.* Blase] выпусьціць, выпускаць бурбалкі/булькі, вытхнуцца, вытыхацца, выпчхацца; пакры-(ва)цца бурбалкамі

ójsblik *m.* -n [*d.* Ausblick] 1. выгляд; 2. **ójsblikpunkt** *m.* -n пункт погляду/гледжаньня; **ójsblikn** прагледзець, праглядаць

• af gix ojsblikn ale cejxenungen хутка прагледзець усе малюнкі

ójsbliščen [*p.* błyszczeć, *ukr.* блищати] зазьзяць, заблішчаць; выказваць моцнае пачуцьцё

• ojsbliščen di ojgn in hispajles вочы зьзяюць ад захапленьня

• ojsbliščen frejd un farvunderung выказваць радасьць і зьдзіўленьне

ójsbljakeven, ójsbljakirn [*p.* blaknąć, *ukr.* блякнути] паблякнуць, выцьвісьці, выцьвітаць

ójsblojen [*d.* bläuen] высініць

ójsblojzn [*d.* bloss] агаліць, агаляць

• ojsblojzn di brust агаліць грудзі

ójsblond(ž)en/ójsblondz(j)en [*p.* błądzić] выблукаць, выблудзіць, абысьці, абхадзіць, бадзяцца туды-сюды

ójsblonken [*p.* błąkać] выблукаць, выблудзіць, абысьці, абхадзіць

• ojsblonken a halbe velt абысьці палову сьвету

ójsblotern (zix) [*d.* Blatter] пакры(ва)цца скульлем

• dos ponem hot zix ojsgeblotert твар пакрыўся скульлем

ójsblotikn [*p.* błoto] выпэцкацца, забрудзяніцца, задрыпацца, урабіцца (у гразь з усіх бакоў)

ójsblozn* [*d.* blasen] 1. выдзьмуць, выд(зь)мухаць, выдзімаць; 2. *n* выдзіманьне (са шкла)

ójsbluken [*ukr.* виблукати] выблукаць, абысьці, абхадзіць

• er hot ojsgebluket di gance gegnt, vu nor a štetl ci derfl ён абышоў усю мясцовасьць, дзе толькі ёсьць мястэчка ці вёсачка

ójsbobren zix [*p.* babrać] заваждацца, запоркацца, закалупацца, запрацавацца

ójsbodn* [*d.* baden] выкупаць (у вадзе), вымыць

ójsbojen [*d.* ausbauen] 1. па-, з|будаваць; 2. *n.* **ójsbojung** *f* пабудова, будаваньне

ójsbojern [*d.* bohren] высьвідраваць, высьвідроўваць, выкруціць, выкручваць

ójsbojkern [?] пабіць, зьбіваць, аддубасіць, адлупцаваць

ójsbojletn [*s.* -בולט-] вы-, пра|явіць, вы-, пра|яўляць, выпнуць, выпінаць, выпучыць, выпучваць; **ójsbojletung** *f.* -en выяўленьне, выпінаньне, выпучваньне

ójsbojrern [*s.* -בורר- →bojrer] пасярэднічаць, весьці пасярэдніцтва/арбітраж (у спрэчных пытаньнях)

ójsbojten [*r.* болтать, *ukr.* бовтати] узбоўт(в)аць, разьмяшаць, разьмешваць

• ojsbojten di zojermilx mit der smetene разьмяшаць кіслае малако са сьмятанай

ójsbojxn/ójsbajx(ik)n/ójsbajxlen (zix) [*d.* Bauch] выпнуць, выпінаць, выпучыць, выпучваць (як пуза); забрухацець, зачаравець

ójsbokeven [*p.* bok, *r.* бок] раўнаваць, выраўніваць адзежы з усіх бакоў

ójsbolben/ójsbulben [*ukr.* болботати] выбалбатаць, выбалботваць, разгаласіць, разгалашаць

ójsbol(e)xen [*p.* bałuchy, *ukr.* балухи] вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць вочы

ójsbomken/ójsbamken [*p.* bom] 1. сьпець, (пра)сьпяваць (нейкі напеў у цішы); 2. выбалбатаць, выбалботваць, прагаварыцца, прагаворваца; **ójsbomkeniš/ójsbam-**

keniš *f/n*, -n гучаньне

ójsborblen zix [*p*. bobrować?] боўтацца, капашыцца, ваўтузіцца (зь цяжкасьцямі вызваляцца з пасткі/сеткі)

ójsboren zix [*ukr*. боротися] бароцца, змагацца, выкручвацца, вылузвацца

• ojsboren zix fun a core вылузвацца зь бяды

ójsborgn* [*d*. borgen] пазычыць, пазычаць, крэдытаваць; **ójsborg** *m*, -n пазыка; **ójsborger** *m*, -n чалавек, які пазычае/крэдытуе

ójsbotn* [*d*. Bot] вы-, у|таргаваць

ójsbovken [*ukr*. вибовкати] выбаўтаць, выбоўтваць, разбрахаць, разбрэхваць

ójsboxern (zix) [*s*. -בחור- →nivxer, boxer] прыб(і)раць, пры-, раз|адзець; расфуфырыцца (як малады хлопец)

ójsbox(k)en [*ukr*. бухати, *p*. buchać] 1. бахаць, аддубасіць; 2. *muz*. адбіваць рытм; 3. *vulg*. мець палавыя зносіны, згвалціць

ójsbrajen/ójsbrojen [*d*. brauen] 1. з-, вы|вары(ва)ць (піва, мёд з хмелем); 2. *hum*. разважаць, (з)рабіць высновы; 3. *fig*. выбалбатаць, выбалботваць; **ójsbraj** *m*, -en *hum*. вынік, выснова

ójsbrakirn [*d*. bracken] выбракаваць, выбракоўваць

ójsbrame(ne)n [*v*.] 1. ускласьці, ускладаць (цяжар/груз /ношу); 2. выбудаваць, узьвесьці

• a car-balexaim azoj ojscubramenen (dos ferdl) трэба ня мець літасьці, каб так нагрузіць (коніка)

• ojsbramenen a mojer, dem tojer узьвесьці мур, браму

ójsbrazge(ne)n/ójsbrjazgen разьбі(ва)ць з бразгатам; зьбі(ва)ць

• ojsbrazgen ale kejlim паразьбіваць увесь посуд

• ojsbrazgen di hintiše morde зьбіць сабачую морду

• ojsbrazgen di miese parcufim зьбіць агідныя хары

ójsbred(z)jen [*p*. bredzić] брэдзіць, трызьніць; блюзьніць, вярзьці бязглузьдзіцу

ójsbréjt(er)n [*d*. ausbreiten] рас-, па|шырыць, рас-, па|шыраць, распаўсюдзіць, распаўсюджваць; **ójsbrejt(er)ung** *f*, -en пашырэньне, расшырэньне, распаўсюджваньне

ójsbreklen [*d*. bröckeln] вы-, па-, на|крышыць, выкрышваць

• ojsbreklen di alt-gebakene xale пакрышыць чэрствую халу

• ojsbreklen farfl пакрышыць цеста на фарфелі

ójsbrenen [*d*. brennen] 1. выгарэць, выгар(в)аць; 2. выпаліць, выпальваць; 3. *n*. **ójsbrenung** *f*, -en выпальваньне, згараньне

• es brent ojs an ojg вочы гараць

• ojsbrenen an ojvn моцна напаліць у печы (адмыслова бярозавымі дрывамі з мэтай кашэраваньня на Пэйсах)

• ojsbrenen emecn di trit перасьледаваць, уцікаць кагосьці

ójsbrengen* [*d*. bringen] выдаткаваць, выдаткоўваць, (з)расходваць, збы(ва)ць; **ójsbreng** *m*, **ójsbrengung** *f*, -en (з)расходваньне, выдаткаваньне; **ójsbrenger** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) марнатраўца, марнатравец, марнатраўнік, стратнік, мантач, раскідаха; **ójsbrengeráj** *f/n*, -en марнатраўнасьць, марнатраўства, неашчаднасьць; **ójsbrengerišer** марнатраўны, неашчадны

• a jid iz a grojser ojsbrenger (jidn zajnen grojse filantropn): far a gutmorgn entfert er (gebn zej) ajx mit a gutjor жыд – вялікі марнатравец: на "дабрыдзень" ён адказвае вам "добрым годам"

• dos gute ken men nit ojsbrengen, un dos šlexte nit ajnkargn *šprxv*. дабра ня збудзеш, блага не зьберажэш

ójsbretern [*d*. Brett] выкласьці дошкамі, за-, вы|масьціць

• ojsbretern dem cugang cum štibl вымасьціць дошкамі падыход да хаты

ójsbrexn* [*d*. brechen] 1. выбі(ва)ць; выламаць, выломліваць; 2. выбухнуць, грымнуць, ляпнуць, ляпаць; 3. адрыгнуць, адрыгаць

• ojsbrexn* a durxgang in mojer выбіць праход у сьцяне

• ojsbrexn* a fus/hant, di cejn зламаць/зьвіхнуць/спрывіліць нагу/руку, зламаць зубы

• ojsbrexn* dem jomtev/šabes расстроіць, парушыць, папсаваць, зглуміць сьвята/шабас

• ojsbrexn* di tir ляпнуць дзьвярыма

• ojsbrexn* di/mit grine gal (ojsbrexn* grin un gal) моцна ванітаваць зялёнай жоўцю; мучыцца, пакутаваць

• ojsbrexn* fun finger высмактаць з пальца (выдумаць)

• ojsbrexn* mit a gevejn расплакацца

• ojsbrexn* zix di cejn ламаць сабе зубы (чытаць зь вялікімі цяжкасьцямі)

• ojsbrexn* zix di finger шчоўкаць суставамі пальцаў (цягнучы за палец)

• ojsbrexn zolstu di hent mit di fis! *kll*. каб ты паламаў сабе ручкі-ножкі! (каб табе ручкі ў кручкі, ножкі ў качарожкі!)

ójsbridz(j)en/ójsbridžen zix [*p*. brzydzić się, *ukr*. бридитися] пераадолець, пераадольваць пачуцьцё брыды/гідлівасьці/агіды

ójsbrien [*d*. brühen] 1. выпарыць, выпарваць; апарыць, апарваць; стаіць (малако); 2. выседжваць птушаняты (сядзець на яйках); **ójsbri** *m*, -en, **ójsbrut** *m* вывадак (птушанятаў)

• hindelex brien zix ojs fun di ejer птушаняты вылупліваюцца зь яек

• ojsbrien ale kejlim апарыць увесь посуд

• ojsbrien af Pejsex апарваць на Пэйсах (кашэрыць посуд з дапамогай гарачых камянёў)

• ojsbrien ejer/hindelex выседжваць яйкі/птушаняты

• ojsbrien milx стаіць малако

• vos vestu ojsbrien? што ты выседзіш (зробіш седзячы)?

ójsbríke(ve/ne)n [*p*. brykać, *ukr*. брикати] выбрыкваць

• ojsbriken di dojnice *fig*. капрызіцца; выказваць няўдзячнасьць; рабіць шкоду

ójsbriln [*d*. brüllen] (за)рыкаць, (за)раўці (як леў)

• ojsbriln di bafeln груба аддаваць загады

ójsbrizgen/ójsbrisken [*p*. bryzkać, *ukr*. бризкати] апырск(в)аць (хутка)

ójsbrod(j)en/ójsbrodz(j)e(ne)n/ójsbrodže(ne)n [*p*. brodzić, *ukr*. бродити] выбрысьці, выбрадзіць; выхадзіць, абхадзіць, абысьці

• ojsbrodžen genug zumpn, biz me kumt cum šljax доўга брысьці па балотах, пакуль натрапіш на шлях

• ojsbrodžen a velt выхадзіць увесь сьвет

ójsbrojgezn [*s*. -ברוגז] раз-, у|злаваць

• mit zajne štexvertlex brojgezt er alemen ojs сваімі кпінамі ён усіх раззлаваў

ójsbrojxn* [*d*. brauchen] скарыстаць, ужыць

ójsbrojzn [*d*. brausen] выбрадзіць, вышумаваць, выйграць, выхадзіцца

• halt zix ajn, brojz nit ojs dem corn суніміся, суціш гнеў

• on hopn ken men nit ojsbrojzn (kejn) med *gtxv*. бяз хмелю мёд ня выбрадзіць

ójsbrokn [*d*. brocken] па-, на|крышыць

• ojsbrokn azelxe majses, vos ništ geštojgn ništ geflojgn навярзьці лухты – ні да печы ні да рэчы
• ojsbrokn lokšn/farfl/tejg пакрышыць цеста на локшыны /фарфелі

ójsbroneven [*p.* brona] пабаранаваць, паскародзіць

ójsbrotn* [*d.* braten] 1. сьпячы, засмажыць; 2. спаліць
• di zun vet mix ojsbrotn сонца мяне спаліць
• ojsbrotn* an of, a gandz засмажыць птушку/гуся
• ojsbrotn* gor a puter скарыстаць (засмажыць) усё масла

ójsbrudikn [*p.* brud, *ukr.* бруд] запэцкаць, забрудзіць, забруджваць

ójsbruken [*ukr.* брукати] брука(ва)ць, буркатаць, туркаваць (як галубкі)
• ojsbruken libšaft/cufridnkajt буркуючы, выказваць любоў/задавальненьне

ójsbrukirn/ójsbrukern [*p.* bruk, *ukr.* брук] выбрукаваць; **ójsbrukirter** выбрукаваны
• ójsbrukirt mit cores iz der veg cum bejs-hakvores *šprxv.* [illegible] на могілкі выбрукаваны бедамі

ójsbrumen [*d.* brummen] 1. (пра)гусьці, (пра)сьпяваць нізкім голасам; 2. (за)рыкаць, (за)раўці
• [illegible]ber hot ojsgebrumt мядзьведзь зароў
• di ku hot ojsgebrumt карова зарыкала
• ójsbrumen a nign прагусьці напеў

ójsbrux/ójsbrox *m.* -n [*d.* Ausbruch] выбух, узрыў, выварэньне
• in ojsbrux fun kas у парыве гневу
• ojsbrox fun milxome/revoljucje/ufštand/šturem выбух/пачатак вайны/рэвалюцыі/паўстаньня/буры

ójsbucken/ójsbučken [*ukr.* буцати] пабіць, зьбіваць, адлупцаваць, адлупцаваць

ójsbujáne(ve)n zix [*r./v.*] разбуяніцца
• zix ojsbujaneven vi novobrances разбуяніцца як навабранцы

ójsbulbe(ne)n [*ukr.* бульба] 1. закіпець, забулькаць, запузырыцца, пачаць пускаць бурбалкі/булькі; 2. выбалбатаць, выбалботваць, разгаласіць, разгалашаць; 3. пародыя на "ojsbildn"

ójsburblen [*lit.* burbleti] мармытаць, бубніць, бурчаць
• ojsburblen a por verter прамармытаць пару словаў
• ojsburblen dem gancn davnen in cen minut прабубніць усе модлы за дзесяць хвілінаў
• ojsburblen unter zix бубніць сабе пад нос

ójsburčen [*p.* burczeć, *ukr.* бурчати] (пра)бурчаць

ójsburen [*ukr.* бурити] узбурыць, узбурваць, падбухторыць, падбухторваць, падбі(ва)ць, пад'юдзіць, пад'юджваць, (пад)цкаваць, падцкоўваць

ójsbuševen (zix) [*p.* buszować, *ukr.* бушувати, *r.* бушевать] перастаць бушаваць

ójsbutle(ve)n/ójsbitlеven [*p.* butla, butelka] разьлі(ва)ць па бутэльках (віно)

ójsbuxčen/ójsbuxcen/ójsbuxken [*p.* buch!] пабіць, зьбі(ва)ць, аддубасіць, адлупцаваць

ójscácke(ne)n/ójscáckeven/ójsčačken скончыць цацкацца (зь нечым), вырабіць, апрацаваць (да канца); аздобіць, аздабляць, упрыгожыць, упрыгожваць
• ojscacken a por štivl, a malbeš вырабіць пару ботаў, вопратку

ójscajtikn zix [*d.* zeitig] высьпець, высыпяваць

ójscanken [*mhd.* zanken] (па)тухнуць, па-, (з)гаснуць, згасаць, дагарэць, дагараць

ójscapn [*d.* zapfen] выцягнуць, выцягваць, выс(ы)саць, высмактаць, высмоктваць
• ojscapn dos blut fun unter di negl выцягваць кроў з-пад пазногця

ójscarapen/ójsčarapen/ójsčaracen [*r.* царапать] выдрап(в)аць, выдраць, выдзіраць (кіпцюрамі)
• ojscarapen di ojgn выдраць вочы

ójscejln [*d.* zählen] вы-, ад|лічыць, вы-, ад|лічваць; **ójscejlung** *f.* -en вылічэньне

ójscejndlen [*d.* Zahn] вышчарбіць, вышчэрбліваць, вызубіць, вызубліваць

ójscejxenen [*d.* zeichnen] 1. выкрасьліць, выкрэсьліваць, вычарціць, вычэрчваць; 2. ад-, вы|значыць, ад-, вы|значаць; **ójscejxenen zix** (in, mit) ад-, вы|значыцца, ад-, вы|значацца; **ójscejxenung** *f.* -en выдатнасьць, выдатная адзнака

ójscern (zix) [*d.* zehren] (з)мардаваць, зьнясілець, зьнясільваць; схуднець; **ójscerndiker** які зьнясільвае; **ójscerung** *f* [*d.* Auszehrung] змардаваньне, зьнясіленьне, схуднеьне, высіленьне, сухоты

ójscertlen [*d.* zart] выпесціваць, сь-, рась|песьціць

ójscien* [*d.* ausziehen] 1. вы-, пра|цягнуць, вы-, пра|цягваць; 2. зьбегчы, уцячы
• ojscien* a polke расьцягнуцца, упасьці
• ojscien* dem tog, di cajt/šo цягнуць/церці час, марудна працаваць
• ojscien* di bejner выпрастаць косткі (упасьці); легчы адпачываць
• ojscien* di fis/lap(k)es/kopites/podkeves вы-, пра|цягнуць (выпруціць/выпрастаць) ногі (здырдзіцца/скалець/апрацянець)
• ojscien* zix far a grošn разьбіцца ў дошку за грош
• ojscien* zix vi a strun(k)e/drong/(telegraf-)slup/zelner/soldat/kecl/kac/laks, vi far malxes/porec/srore выцягнуцца ў струнку, як дрын/слуп/жаўнер/салдат/кацяня/котка /ласось, як перад царом/панам/вяльможам
• zix ojscien* far a grošn выпрастацца за грош
• gajve iz a Sdom-betl, jenem farkirct, zix ojsgecojgn *šprxv.* пыха – пракрустава ложа: кагосьці ўкараціла, сябе выцягнула
• megst zix šojn ojscien, šojn cajt xlebn! *kll.* ужо можаш выцягвацца, далібог, ужо час!
• zolst nor derlebn ojscien di fis! *kll.* бадай толькі ты дажыў выцягнуць ногі!
• zolst zix ojscien far majne ojgn! *kll.* каб ты выцягнуўся ў мяне на вачох!

ójsciklen [*d.* zucken] (старанна) вывесьці, выводзіць (напісаць) літары

ójscirn (in) [*d.* zieren] аздобіць, аздабляць, уб(і)раць, упрыгожыць, упрыгожваць
• in a lajvnt klejd, di kale ojsgecirt; /dem xosns naje štivl mit džegexc ojsgešmirt, /tra-la-la-la-la-la... (M. K.) у льняную сукенку маладая ўбрана; жаніховы новыя боты дзёгцям намазаны, тра-ля-ля....

ójscitern [*d.* zittern] уздрыгнуць, уздрыгваць, здрыгануцца, здрыгвацца
• ojscitern fun cajt cu cajt уздрыгваць час ад часу

ójscizelírn [*d.* ziselieren] выграўіраваць

ójscoln [*d.* zahlen] 1. выплаціць, выплачваць; 2. *n*, **ójscol** *m.* -n, **ójscolung** *f.* -en выплата, выплачваньне, разьлік; **ójs-**

coln zix (far, fun) расплаціцца, расплачвацца
• af ojscol у крэдыт
• ix ken zix nit ojscoln far/fun im я не магу заплаціць за яго
ójscug *m*, -n [*d.* Auszug] вынятка, выпіска, вытрымка (цытата)
ójscukn [*d.* zucken] (старанна) вывесьці, выводзіць (напісаць) літары
ójscupn [*d.* zupfen] выскубці, выскубнуць, (па)выскуб(в)аць, выр(ы)ваць, вышмаргаць, (па)вышморгваць, выдраць, выдзерці, выдзіраць
ójscvogn* [*mhd.* zwahen] 1. (di hor) вычасаць, вычэсваць (валасы); 2. (dem kop) вымы(ва)ць (галаву)
ójsčaden [*p.* czad, *ukr./r.* чад] 1. на-, за|чадзіць; 2. разагнаць, разганяць чад, праветры(ва)ць
• me darf ojsčaden di štub трэба праветрыць хату
• ojsčaden di gance štub зачадзіць усю хату
ójsčamken/ójsčomken [*r.* чамкать] прачаўкаць, сшамкаць
• kojm ojsčamken on cejn, vos me vil zogn ледзь прашамкаць бяззубым ротам тое, што хочаш сказаць
• ojsčamken a bejn сшамкаць костку
ójsčateven [*p.* czata] вы-, а|сачыць, вы-, а|сочваць, дапільнаваць, дапільноўваць
ójsčaxčen [*v.* чах-чах...] выхвастаць, адлупцаваць
• ojsčaxčen mit a kančik/rut адлупцаваць канчуком/розкай
ójsčaxnen [*ukr.* чахнути] зачахнуць, змарнець, ссохнуць, счэзнуць
• blumen čaxčen ojs on regn кветкі чахнуць без дажджу
ójsčerpen/ójscjerpen [*r.* терпеть, *ukr.* терпіти] выцярпець, зносіць, вытрываць, вытрымліваць
ójsčerpen [*ukr.* черпати] вычарпаць, вычэрпваць
• ojsčerpen mit a šep вычарпаць чарпаком
ójsčesl(j)even/ójsčeš(lev)en [*ukr.* тесати, *r.* тесать] вычасаць, вычэсваць (з дрэва)
ójsčešen (zix) [*ukr.* тішити, *p.* cieszyć] суцешыць, суцяшаць
ójsčexeven [*ukr.* чухати] расчухаць, раза-, вы|драць, разь-, вы|дзіраць
• ojsčuxeven, vu es bajst расчухаць месца, якое сьвярбіць
ójsčikeven [*v.* цікаваць] высачыць, высочваць
ójsčisten/ójsčiščen [*p.* czyścić] вычысьціць, вычышчаць
• ojsčisten dem kojmen, dos hojz, di klejder вычысьціць комін/хату/адзежу
ójsčišen [*p.* ciszyć] суцешыць, суцяшаць, супакоіць, супакойваць
• ojsčišen di kinder, vos šrajen супакоіць дзеці, якія крычаць
ójsčmoken [*p.* cmokać] высмактаць, высмоктваць
• ojsčmoken di jojx/bejner, dem marx высмактаць юшку /косткі/мозг
ójsčoben [*p.* ścibać] засьцібаць, (груба) зацыраваць, зацыроўваць, зашы(ва)ць, залатаць (шкарпэткі)
ójsčoken/ójsčaken [*r.* чокаться] чокнуць, чокаць, цюкнуць, цюкаць, выбі(ва)ць; **ójsčoken/ójsčaken zix** чокнуцца, чокацца
• ojsčoken di šojbn выбіць шыбы
• zix ojsčoken mit alemen, mit di glezlex чокацца з усімі, чаркамі
ójsčopken zix [*v.* чоп] выкупацца, вымачыцца
• zix ojsčopken in a vane, in tajxl выкупацца ў ваньне/рачулцы
ójsčoren [*ukr.* чорний] зачарніць, зачарняць, запэцк(в)аць, забрудзіць, забруджваць, замурз(в)аць
• ojsčoren di klejder/penemer запэцкаць адзежу, замурзаць твары
ójsčuxe(ne)n/ójsčuxnen/ójscuxe(ne)n/ójsčoxen zix [*ukr.* чухати] рас-, пра|чухацца, прачнуцца, прачынацца, абудзіцца, абуджацца
• kojm-kojm kenen* ojsčoxen vaser af kaše ледзь-ледзь начухаць/наскрэсьці вады на кашу (зарабіць пад халявы падмётку з палатна)
• ojsčoxen a štikl xajune наскрэсьці на пражыцьцё
ójsčvaken [*ukr.* чвакати] прачвякаць (вуснамі); высмактаць, высмоктваць
• ojsčvaken dem marx fun di bejner высмактаць мозг з костак
ójsčvan(j)en/ójsčvanken zix [*r.* чваниться] фанабэрыцца, задавацца, выхваляцца
• zix ojsčvanjen far undz mit dem jixes, mit kentenišn выхваляцца перад намі радавітасьцю/ведамі
ójsdábern/ójsdé(j)vern [*s.* דבר- →dover-, divre-, dvorim, diber, dvarxol, meduber, baldabren] 1. выказ(в)аць (каб гой не зразумеў); 2. па-, у|пікаць, дакараць, наракаць; 3. разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць
• zi ken nit haltn s'mojl, zi hot es gemuzt ojsdabern яна ня можа трымаць язык за зубамі, яна мусіла гэта разгаласіць
ójsdajčn zix [*d.* Deutsch] 1. абнямечыцца, абнямечваца, апранацца паводле (нямецкай) моды; 2. размаўляць на ідышы зь нямецкім акцэнтам
• er hot zix ojsgedajčt, un di levone af himl iz ba im "levana" ён абнямечыўся, і "levone" (месяц) на небе ў яго "levana" (з "пасэхамі")
ójsdajgen [*s.* -דאג- →fardajge(ne)n, (bal-)dajge] (моцна) клапаціцца, рупіцца, турбавацца
• ojsdajgen a mitl cu di cores вынайсьці сродак ад ліха
• ojsdajgen a štikl parnose выгараваць нейкі заробак
• ojsdajgen vegn ale kinder un ejniklex клапаціцца аб усіх дзецях і ўнуках
ójsdajtn=ójstajtn [*d.* deuten] вы-, а|значаць, вы-, а|значыць, паказ(в)аць
ójsdalfenen [*s.* -דלפן- →dalfn] выпрасіць, выпрошваць, выклянчыць, выкленчваць, выжабракаваць, выжабракоўваць
ójsd(a)luben/ójsdloben [*p.* dłubać, *ukr.* длубати] выдлубаць, выкалуп(в)аць
• ojsdluben di cejn mit a nodl калупацца ў зубох кіпцюром
ójsdamfn/ójsdampn=ójsdempn/ójsdemfn [*d.* dampfen] 1. выпарыць, выпарваць; 2. *n*, **ójsdamf/ójsdamp** *m*, -n, **ójsdamfung/ójsdampung=ójsdemfung/ójsdempung** *f*, -en выпарванье, выпарэньне; **ójsdamfer/ójsdamper** *m*, -s выпарнік
ójsdanke(ve)n [*d.* danken] (па)дзякаваць, аддзячыць
ójsdarbn* [*d.* darben] высахнуць, высыхаць, задубець, закарэць
• me darf di feln trikenen af der zun, un zej ojsdarbn трэба скуры сушыць на сонцы, і яны задубеюць
ójsdarfn* [*mhd.* durfen] (шмат чаго) мусіць, быць павінным, мець патрэбу
• vos a menč darf nit alc ojs in farlojf fun zajn lebn чаго толькі чалавек ня мусіць рабіць на працягу свайго жыцьця
ójsdarn [*d.* dürr] высахці, высахнуць, высыхаць, схуднець; **ójsdarung** *f* схуднеьне
• der sejxl/mojex iz im nit ojsgedart у яго мазгі яшчэ не адсохлі
• niškoše, der kop iz im nox nit ojsgedart нічога сабе, галава ў яго яшчэ ня выпетрала
• ojsdarn zol ba dir der mojex! *kll.* каб табе мазгі выпетралі /адсохлі!
ójsdárš(en)en* [*s.* -דרש- →daršn, drošc, druš, draš, baldaršn] 1. выгалумачваць, прапаведваць; 2. скончыць, правесьці казань(не)

ójsdav(e)nen [*lat.* devovere?] па-, ад|маліцца (у розных месцах); вымаліць
• der xazn hot šojn ojsgedavn in ale arumike štetlex кантар ужо адмаліўся/адсьпяваў ва ўсіх навакольных мястэчках
• er hot zix ojsgedavnt un s'iz im gringer gevorn ён памаліўся і яму стала лягчэй
• ojsdavnen dos gance siderl прачытаць увесь малітоўнік
ójsdaxn [*d.* Dach] накры(ва)ць дах
• vi nor me vet ojsdaxn un ojsfenctern dos hojz, veln mir opšteln di arbet як толькі накрыюць дах і ўставяць вокны, мы спынім работу
ójsdaxtn [*d.* dachte?] выдумаць, выдумляць; **ójsdaxtn= ójsduxtn zix** зда(ва)цца; **ójsdaxteniš** *f/n*, -n зданьне, марэньне, сьненьне, крозы
• Oj, a xolem hot zix mir gexolemt, /oj, a šlexter xolem hot zix mir ojsgedaxt, /az majn gelibter libn šojn a cvejt mejdele fun fun mir hot er xojzek gemaxt. *flksl.* – Ой, сон мне прысьніўся, ой, кепскі сон мне явіўся, што мой каханы любіць ужо іншую дзяўчыну, а зь мяне ён пасьмяяўся.
• zol zix dir ojsdaxtn, az kejn gelt fun mir vestu šojn nit krign! табе падалося, што ніякіх грошай ты ад мяне не атрымаеш!
ójsdejken [*ukr.* дейкати] 1. атрым(лів)аць гвалтам/сілаю /каньканьнем, выкленчыць, выкленчваць, выканьк(в)аць; 2. вы-, с|красьці, выкрадаць
• mejle, hot er ojsgedejket etlexe grošn дармо, ён выканькаў некалькі капеек
ójsdekn, ójscudekn [*d.* decken] на-, па|кры(ва)ць
• es feln šindlen ojscudekn dos dexl fun štal бракуе гонты, каб накрыць дашок хлява
ójsdenken [*d.* denken] выдумаць, выдумляць
ójsdercejln, ójscudercejln (vegn) [*d.* erzählen] распавесьці, рас-, а|павядаць, рас-, вы|каз(в)аць
• es iz nit cu bašrajbn un nit ojscudercejln гэта нельга ні апісáць і ні выказаць
• ojsdercejln dos harc выліваць душу/сэрца
• ojsdercejln fun xejder *hist.* прабалбатацца, прагаварыцца (з хаты сьмецьця не вынось на чужы падворак)
• Ix zic un nej mir ba dem mašindele, /un zing a lid fun zix alejn. /Di cores fun majnem harcn hob ix nit far vemen, oj, ojscudercejln, /dos vejst nit kejner, nor ix un got alejn. *flksl.* Я сяджу і шыю на машынцы, і сьпяваю песьню аб самой сабе. Гора на сэрцы мне німа каму, ой, выказаць, аб ім ніхто ня ведае, толькі я ды сам бог.
ójsderfiln [*d.* erfüllen] выканаць, выконваць
ójsderkorener [*mhd.* erkorn] абраны, выбраны
ójsdérnern [*d.* Dorn] вымаць, выцягваць, выразаць калючкі/шыпы
• ojsdernern dem vajngortn выразаць шыпы ў вінаградніку
ójsdernérn [*d.* ernähren] харчаваць, (пра)карміць, пракормліваць
• zol hašem jisborex undz ojsdernern ale teg fun undzer lebn хай бог нам дае харчы праз усё наша жыцьцё
ójsderšlógn* [*d.* erschlagen] да-, (па)за|бі(ва)ць
• ojsderšlogn* vi vancn пазабіваць як клапоў
• zix ojsderšlogn* mit mi un materniš cu a štikl gešeftl разьбіцца ў дошку дзеля мізэрнай справы
ójsderšnápn [*d.* erschnappen] пра-, вы|нюх(в)аць, шпіёніць
• ojsderšnapn a sod вынюхваць сакрэт
ójsderšrékn* [*d.* erschrecken] пера-, (с)палохаць, спудзіць, пера-, (с)пужаць, зьлякаць
• ojsderšrekn* di kinder mit šreklexe majses перапалохаць дзеці жудаснымі казкамі
ójsderštíkn [*d.* ersticken] пры-, задушыць, пры-, за|душваць
• di kinder gvaldeven, ix volt zej ojsderštikt! дзеці крычаць гвалтам, прыдушыў бы іх!
ójsdervejln [*d.* auserwählen] вы-, а|б(і)раць; **ójsdervejlter** 1. абраны, выбраны; 2. *m*, -te, (-te *f*) выбраньнік, абраньнік
ójsderzen* [*d.* ersehen] вы-, раз|гледзець
ójsd(i)liben/ójd(e)luben [*p.* dłubać, *ukr.* длубати] выдлубаць, выкалуп(лів)аць
ójsdímjenen [*s.* -ד(י)מיון →(bal-)dimjen] (на)выдумляць, (на)фантазіяваць
• ojsdimjenen goldene glikn выдумляць залатыя горы
ójsdinen [*d.* dienen] выслужыць, выслужваць
• ojsdinen Nikolajken gance finf jor *hist.* адслужыць Мікалайку цэлых пяць гадоў (Мікалай II)
• ojsdinen zix vi a Nikolajev(sk)er soldat *hist.* адбарабаніць як нікалаеўскі жаўнер (спаўна, 25 гадоў)
ójsdingen* [*d.* dingen] вытаргаваць, вытаргоўваць
• ojsdingen* a gildn/grivne вытаргаваць залатоўку/грыўну
• ojsdingen* fun pojer dos vegele holc вытаргаваць у селяніна вазок дроваў
ójsditke(ve/ne)n [*d.* Dittchen, *p.* dydek] распрада(ва)ць (за капейкі, вельмі танна)
ójsdixen/ójsdexen/ójsdišen [*ukr.* дихати, *p.* dech] 1. (цяжка) выдыхнуць, выдыхаць; 2. за-, у|душыць, за-, у|душваць; **ójsdixen zix** вытхнуцца, вытыхацца, выветры(ва)цца, выпетрыцца
• azelxe mamzejrim, ojsdixen darf men zej! во выблядкі, перадушыць бы іх!
• Er hot kojm ojsgedixet: – A dokter! Ён ледзь выдыхнуў: – Доктар!
ójsdlote(ve)n [*p.* dłuto] выдзеўбці, выдзёўбваць (долатам рабіць заглыбленьне ў дрэве)
ójsdobaven/ójsderbaven [*ukr.* добавити] дабавіць, дабаўляць, дада(ва)ць, дакласьці, даклад(в)аць
• ojsdobaven di arbeter cu kelišklex okovit дабавіць рабочым яшчэ па келішку акавіты
ójsdobuven/ójsdobiven/ójsderbiven [*ukr.* добувати] дабі(ва)цца, здабы(ва)ць
• funvanen hostu ojsdobuvet azelxe štivales? адкуль ты надыбаў такія чобаты?
• ojsdobuven di leber *fig.* дадзяваць, даймаць (да печанёў), дапякаць, (на)дакучаць, моцна назаляць
ójsdojben/ójsdolben/ójsdu(l)ben/ójsduluben [*p.* dłubać, *r.* долбить, *ukr.* долубати, довбати] выдаўбці, выдоўбваць, выдзеўбаць, выдзяўбсьці, выдзёўбваць, выдзюбаць, выдлубаць; задалдоніць, вывучыць на памяць (не разумеючы сэнсу)
• ojsdolben lexer far klines выдзеўбаць дзіркі для кліноў
ójsdojern [*d.* dauern] вытрываць, выцерпець; **ójsdojer** *m*, -n/-s [*d.* Ausdauer] вытрываласьць, выносьлівасьць, цярплівасьць, вытрыманасьць, вытрымка
• s'iz mir take šver, ober ix vel ojsdojern сапраўды, мне цяжка, але я вытрываю
ójsdokučen/ójsderkučen/ójsdakučen [*p.* dokuczać, *ukr.* докучати] надакучыць, (на)дакучаць, назаляць, дапячы, дапякаць
• ojsdokučen dos papirl, vos me hot volt krign дакукамі выкленчыць паперку, якую неабходна атрымаць
• ojsdokučen vi a nudnik надакучыць як зануда

ójsdoljen [*p.* dola, *ukr.* доля] даста(ва)ць, здабы(ва)ць лепшай долі
• dos dobre mazl, vos zi hot šojn ba im ojsgedoljet добрая доля, якая ёй ужо празь яго дасталася
ójsdólmečen=ójstólmečen [*mhd.* tolmetschen] (звычайна *iron.*) па-, вы|тлумачыць
• er hot nit farštanen s'lošn, un zajn vajb hot far im gedarft ojsdolmečen ён не разумеў гэту мову, і яго жонка мусіла яму вытлумачваць
ójsdopčen/ójsdepčen [*ukr.* топтати, *p.* tupiać] вытаптаць, вытоптваць
• ojsdepčen mit di fis ale bejtn вытаптаць нагамі ўсе градкі
ójsdorštn/ójsdurštn/ójsdarštn [*d.* dürsten] прагна жадаць, моцна смагці, смагнуць, прагнуць (і атрымліваць)
• er hot ojsgedoršt ir šmejxl, ir vunk mit di ojgn ён прагнуў вачыма ейнай усьмешкі, ейнага кіўка
• ojsdorštn zix nox visn знудзіцца па ведах
ójsdosn [*d.* Das] *vulg.* выс(і)раць, вываліць, вывальваць (зь сябе)
• af aza štikl arbet ken ix zix ojsdosn на такую працу мне насраць
• er iz a šojte un vet ojsdosn, vos er vejst ён дурань, і вываліць, усё што ведае
• s'kind hot ojsgedost dos knepl, vos es hot ajngešlungen дзіцёнак высраў гузік, які ён праглынуў
ójsdrabken zix [*p.* drab, *ukr.* драб] 1. цягацца, валачыцца, сноўдацца (адмыслова аб мужыку/жонцы); 2. зьмяніцца ў лепшы бок (аб неахайных асобах)
• ojsdrabken zix un vern a gabete вылезьці з гразі і зрабіцца старасьціхай
• vej, vu di rojte cojg hot zix šojn ojsgedrabket ну, дзе рудая сука ўжо цягалася
ójsdraken [*p.* drapać, *ukr.* дракати] надрапаць, накрэмзаць, нагрымзоліць (дрэнна пісаць)
• ojsdraken a por šures, vos me ken zej nit durxlejenen накрэмзаць пару радкоў, што аж нельга прачытаць
ójsdrapen/ójsdračen [*p.* drapać, *ukr.* драпати] выдраць, выдзіраць, драпнуць, драпаць, шкраб(а)нуць, скробнуць, скробаць
• far aza zax iz er vert, me zol im ojsdrapen di ojgn за такую рэч яму трэба вочы выдраць
ójsdrateven [*p.* tratować] запэцкаць, забрудзіць, забруджваць, за-, вы|таптаць, за-, вы|топтваць (нагамі)
• mit azelxe štivaljes veln zej ojsdrateven di gance štub такімі ботамі яны затопчуць усю хату
ójsdratven=ójstratven [*p.* dratwa, *ukr.* дратва] прашы(ва)ць дратвай
ójsdrejen, ójscudrejen [*d.* drehen] выкруціць, выкручваць; ад-, па|вярнуць, ад-, па|варочваць; **ójsdrej** *m*, -en паварот; выкрут(ас); **ójsdrejeniš** *f//n*, -n выкрут(ас); выйсьце, выратавальны сродак; адгаворка
• an ojsdrej mitn grobn finger *fig.* ні ў голаве
• epes vet zix ojsdrejen derfun з гэтага нешта будзе
• maxn emecn ojscudrejen абсьмяяць, зганіць кагосьці; выціснуць усе сокі (вымучыць); даць наганяй/прачуханку/прачуханца/чосу (задаць пудэрмантэль)
• ojsdrejen a lign хлусіць не падсяваючы (брэша як лён/клін чэша)
• ojsdrejen an ojer *fig.* выкруціць вуха (абдурыць)
• ojsdrejen dem dišel *fig.* паварочваць дышаль (мяняць меркаваньне)
• ojsdrejen dem haldz vi a šalšeles скрывіць шыю як ланцуг; адвярнуцца
• ojsdrejen dem pisk 1. адварочваць морду; 2. разявіць пашчу (для лаянкі)
• ojsdrejen di ojgn адводзіць вочы
• ojsdrejen dos vaser fun emecn выціскаць з кагосьці ваду (моцна прыціснуць да сьцяны)
• ojsdrejen mit der plejce (cu) павярнуцца сьпінай
• ojsdrejen vi a nasn hon *fig.* выкручваць як мокрага пеўня (лаяць, сварыцца, панасіць да поту)
• ojsdrejen zix a fis падвярнуць (спрывіліць) нагу
• ojsdrejen zix di vjazes *fig.* моцна пакутаваць (ад цяжкіх думак)
• zix ojsdrejen fun malex-hamoves(es hent) выкруціцца з лапаў сьмерці, пазьбегнуць вялікай небясьпекі
• dajn mojl zol zix ojsdrejen! *kll.* каб табе рот скрывіла/скруціла!
• drej zix ojs hent un fis! *kll.* каб табе рукі і ногі выкруціла! (каб цябе зьвіло да скруціла! каб табе ручкі ў кручкі, ножкі ў качарожкі!)
• itlexer ganev hot zix zajn ojsdrej *glxv.* кожны злодзей ведае, як выкруціцца
ójsdrekslen [*d.* drechseln] вы-, на|тачыць; вычысьціць, вычышчаць
ójsdrél(j)even [*p.* drylować] вынуць, выманць костачкі (з фруктаў)
• ojsdreleven flojmen/vajnšl/karšn выманць костачкі са сьліваў, зь вішняў/чарэшняў
ójsdrengen [*d.* drängen] 1. выціснуць, выціскаць, выкруціць, выкручваць (бялізну); 2. адціскаць, выцесьніць, вы-, ад|цясьняць
• ojsdrengen fun der xevre выцясьняць з грамады
• ojsdrengen veš выкручваць бялізну
ójsdresirn [*d.* dressieren] выдрэсіраваць
ójsdrešn* [*d.* dreschen] 1. аб-, вы|малаціць, аб-, вы|малочваць; 2. *n* абмалот (пэўнай колькасьці зерня); **ójsdroš** *m*, -n намалот
• ojsdrešn* di kiškes зьбі(ва)ць, зьнявечыць, зьнявечваць (бакі намуляць; у косьці даць)
ójsdriblen/ójsdrivlen=ójstriplen [*ukr.* дріб; тріпати] 1. растрапаць, разблыт(в)аць (паасобку); 2. падраць, знасіць, зношваць, абшарпаць
• der beged hot zix šojn ojsgedriblt гэта вопратка ўжо абшарпалася/абтрапалася
• ojsdriblen di kapote падраць капоту
ójsdrigen [*p.* drygać, *ukr.* дригати] уздрыгануць; брыкаць
• dos ferdl hot plucem ojsgedriget un zix gelozt in galop конік раптам уздрыгануў і пусьціўся наўгалёп
• nu, genug! zix ongelofn, zix ojsgedriget, ict zect zix cu ну, досыць! набегаліся, надрыгаліся, цяпер сядайце
• ojsdrigen dos šefl milx абярнуць вядзерца малака
ójsdrikn, ójscudrikn [*d.* ausdrücken] 1. выціснуць, выціскаць; 2. выказ(в)аць, выразіць, выражаць, выявіць, выяўляць; **ójsdriklexer, ójsdrukfuler** выразны; **ójsdriklexkajt** *f*, **ójsdrukfulkajt** *f* выразнасьць; **ójsdruk/ójsdrik** *m*, -n выраз, выказваньне, выяўленьне; **ójsdriker** *m*, -s выразьнік
• kumen* cum ojsdruk выказацца, выявіцца
• in pošete ojsdrukn у простых словах
• ojsdrikn a mejnung/gedank выказваць меркаваньне/думку
ójsdríl(eve)n/ójsdrél(j)even [*d.* Drillbohrer] высьвярдліць, высьвідраваць, высьвідроўваць, выкруціць, выкручваць
• ojsdrileven an ojer пражужжаць вушы
ójsdrimbl(j)en/ójsdrimplen [*ukr.* дримба, *d.* klimpern?] пра-

брынкаць, прадзынкаць (фальшыва)
• ojsdrimblen a folkslidl af a balalajke прабрынкаць народную песеньку на балалайцы
ójsdrimlen/ójsdremlen [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] уздрымнуць, падрамаць, вымроіць
• ojsdrimlen majses fun amol узгадваць некалішняе жыццё як уво сьне
ójsdrindžen [*ukr.*] 1. прабрынкаць, прадзынкаць (фальшыва); 2. выціснуць, выціскаць, выкруціць, выкручваць (бялізну)
ójsdringen* [*d.* dringen] 1. (з)рабіць вывад/выснову, вывесьці, выводзіць; 2. выціснуць, выціскаць, выкруціць, выкручваць (бялізну); **ójsdringeniš** *f/n*, -n вывад, выснова
• ojsdringen* veš выкручваць бялізну
• ojx mir an ojsdringeniš! гэта дык выснова!
ójsdripen [*ukr.* задрíпати, *r.* дрыпаць, *sloven.* dripati] задрыпаць, напаскудзіць, запэцкаць, забрудзіць; *vulg.* выпырыстаць; **ójsdripen zix** *vulg.* абдрыстацца, абасрацца
• ojsdripen di klejder, di xadorim задрыпаць адзежу, забрудзіць пакой
• ojx, vos er redt dort! dripe zix ojs af im я ведаю, што ён там кажа! насраць на яго
ójsdrisken=ójstrisken (zix) [*p.* tryskać, *ukr.* дристати] *vulg.* выпырыстаць; абдрыстацца, абасрацца
ójsdritlen [*d.* dritt] падзяліць на тры часткі, растраіць
ójsdrix(n)en/ójsdrexen zix [*v.*] *hum.* выдрыхнуцца, выспацца, добра падрыхнуць
ójsdrizgen/ójsdrazgen [*p.* druzgotać] (па)разьбі(ва)ць, (па)раскалоць, (па)трушчыць (на друзачкі)
• a gereteniš! hot ojsgedrizget ale glezer во ўраджай! паразлупіў/патрушчыў усе шклянкі ў друзачкі
ójsdrojb(e)n [*p.* drobić, *ukr.* дробити] вымаць птушыныя вантробы; адразаць ад забітай птушкі шыйку, лапкі, пупок, крылцы і прадаваць асобна
• fun ojsdrojben hot di jidene bakumen nor grošns за абрэзкі жыдоўка атрымала толькі капейкі
ójsdrumlen [*d.* trummeln] 1. пра-, (ад)барабаніць, (пра)грука(та)ць (на барабане); 2. разгаласіць, абгаворваць, пляткарыць, паклёпнічаць
ójsducn [*d.* du] тыкаць (называць на "ты")
• er hot undz ojsgeduct, punkt vi mir voltn im šojn lang gekent ён нас называў на "ты", быццам бы мы ўжо даўно яго ведаем
ójsduden (zix) [*p.* duda] прайграць на дудзе
ójsdudlen [*ukr.* дудити] прадудзець, прайграць на дудцы /жалейцы
• ojsdudlen etlexe melodjes прайграць некалькі мэлёдыяў
ójsdufen zix (af) [*p.* dufać] спадзявацца, разьлічваць, пакладаць/мець надзею
• ojsdufen zix af gute frajnd спадзявацца на добрага сябра
ójsduld(ik)n [*d.* dulden] выцерпець, вытрываць, вытрымліваць
• ojsduldn di šlexte cajt перажываць цяжкі час
ójsduln [*mhd.* tol, dol] задурыць, затлуміць, замарочыць
• ojsduln a kop задурыць, затлуміць галаву
• xevre zingen un tancn un duln zix ojs хеўра сьпявае, танчыць і дурэе
ójsdumen [*p.* duma] выдумаць, выдумляць
ójsdunern [*d.* Donner] грымнуць, за-, пра|грымець, выбухнуць (громам)
• es hot ojsgedunert a šreklexer duner прагрымеў жудасны гром
ójsdunstn [*d.* Dunst] выпарыць, выпарваць; чадзіць
ójsduren [*p.* durzyć, dureń] вы-, аб|дурыць, вы-, аб|дурваць
• ojsduren emecn mit vicelex абдурваць кагосьці жарцікамі
ójsdušen/ójsdišen [*p.* dusić, *ukr.*] за-, у|душыць, за-, у|душваць
• der txojr hot ojsgedušet ale hiner тхор перадушыў усіх курэй
ójsdúx(ene)n [*s.* דוכ(נע)ן-] скончыць бласлаўляць; бласлаўляць шмат разоў
• got cu ganken, šojn ojsgeduxnt dos štikl arbet дзякуючы богу, усё-ж такі скончылі гэты кавалак працы
ójsduxtn zix [*d.* dachte, denken] з-, па|да(ва)ца; **ójsduxtikn** выдумляць, фантазіяваць; **ójsduxtiker** уяўны; **ójsduxteniš** *f/n*, -n зданьне, марэньне
• dos hot zix dir ojsgeduxt гэта табе падалося
ójsdvejke(ne)n zix [*s.* דבק(נע)ן-] выказ(в)аць глыбокія рэлігійныя пачуцьці
• ojsdvejkenen a tfile з захапленьнем прачытаць малітву
ójsdziken/ójsdžiken zix [*p.* dziki] зьдзічэць, ашалець, узвар'яваца, ускруціцца
• di ferd hobn zix ojsgedziket un lozn zix nit ajnšpanen коні ўзвар'яваліся і не даюць запрагацца
ójsdzvonen [*p.* dzwonić] раззваніць, раззвоньваць, разьнесьці, разносіць
• ojsdzvonen di majses vegn rebn разносіць байкі аб рэбэ
ójsdžuben/ójsdzjoben/ójsdzjuben [*p.* dzób] выдзеўбці, выдзёўбваць
• di kačkes dzjoben ojs ejne ba der andere качкі выдзёўбваюць (паразытаў) адна ў другой
• ojsdžuben di ojgn выдзёўбваць вочы
• me zol ajx ojsdžuben in a lixtiker naxt! *kll.* бадай вас выдзеўблі ў сьветлую ноч!
ojse [*s.* אותו] вось гэты/гэны/той [*sin.* ot der/jener/dos]; **ojse-(ho)iš** *m* [*s.* איש(ה)] "той чалавек"; наймя Ісуса Хрыста; **ojse-hamókem** [*s.* מקום(ה)] "гэна месца"; *euph.* жаночы палавы орган; **ojse-régе** *f* (di ojse rege) [*s.* רגע] "гэна мінута"; *adv.* у гэту ж хвіліну, неадкладна, зараз-жа, адразу [*sin.* bald, šojn, glajx]
ójsecn [*d.* ätzen] *texn.* выгравіраваць, вытравіць, вытраўляць
ójsegbern [*mhd.* negeber, negebor] расьсьвідраваць, расьсьвідроўваць
ójsejce(ne)n zix (mit) [*s.* -עצה] раіцца, радзіцца
• šem zix nit onbejgn cu dajn froj un zix ojsejcenen (an ejce haltn) mit ir, ojb zi iz klener fun dir *mx.* не саромся гнуцца перад сваёй жонкай і раіцца зь ёй, калі яна меншая за цябе
ójsejdle(r)n [*d.* edel] надаць высакароднасьць, зрабіць высакародным; съпесьціць
ójsejlen [*mhd.* öl] змаз(в)аць алеем (колы)
ójse(j)nclen [*d.* einzeln] 1. распрада(ва)ць у раздроб; 2. злучыць, злучаць у групу; вылучыць, вылучаць з групы
ójsejnen [*d.* ein] узгодзіць, узгадняць, пагадзіць, пагаджаць
ójsejtern [*d.* Eiter] вычысьціць, вычышчаць рану ад гною
ojsek zajn* (**zix**) (in, mit) [*s.* עוסק] заняцца, займацца [*sin.* zix bašeftikn, zix farnemen]; **ojsek-becórxe-ciber** *m*, *pl.* oskim-becórxe-ciber [*s.* (עוסקים) כצרכי־ציבור] грамадзкі дзеяч [*sin.* gezelšaftlexer tuer, askn]; **ojsek-bemícve** *m*, *pl.* oskim-bemícves [*s.* (ת-)במיצווה] чалавек, які займаецца дабрачыннасьцю
ójsendikn [*d.* enden] за-, с|кончыць, канчаць, завяршыць, завяршаць
ojser [*d.* ausser] *prep.* (па-)за, акрамя, апрача, апроч, звонку; **ójserdem** *adv.* апрача таго; **ójsern=ojser dem** апрача таго; **ójsern=éjsern zix** выказ(в)аць сябе, абурацца; **ójserung** *f*

праяўленьне, выяўленьне; **ójser(lex)er=éjserlexer** знадворны, вонкавы, зьнешні; **ójserlexkajt** *f* зьнешнасьць; **ójserst** *adv.* незвычайна, надзвычай(на), скрайна, да нязмогі, да немагчымасьці; **ójserster** надзвычайны, крайні
• ojser der rej па-за чаргой
• ojser der štot па-за горадам
• ojser jedn sofek без усялякага сумненьня
• ojser jetvidn xšad без усялякага падазрэньня
• ojser zix не валодаючы сабой
• zajn* ojser zix iber epes ня помнячы сябе ад чагосьці
• ojserlexkajt farfirt *glxv.* вонкавы выгляд падманлівы

ójsergevéjnlexer [*d.* gewohnt, aussergewöhnlich] незвычайны, надзвычайны; **ójsergevéjnlexkajt** *f* незвычайнасьць, надзвычайнасьць

ojserhéjratlexer [*d.* heiraten] пазашлюбны
• an ojserhejratlex kind пазашлюбнае дзіця

ojsermúterlajbiker [*d.* Mutter, Leib] *med.* пазаматачавы
• ojsermuterlajbike švangeršaft пазаматачавая цяжарнасьць

ójsernhandl *m* [*d.* Aussenhandel] зьнешні гандаль

ójserórdntlexer [*d.* ausserordentlich] надзвычайны

ójserštotišer [*d.* städtisch] загарадны

ójsesn* [*d.* essen] выесьці, выядаць
• ojsesn* di nešome/gal/leber/nir(ke), dos harc грызьці/выядаць камусьці душу/печані/ныркі/сэрца
• ojsesn* zix dos harcn мець згрызоты, мучыцца

ojses-umófsim *pl.* [*s.* אותות־ומופתים →os] "знакі і цуды"; моцныя, ясныя, пэўныя, пераканаўчыя доказы
• ojsvajzn* ojses un mofsim паказваць знакі і цуды

ojse-šólem(-bimrójmov) [*s.* (עושה־שלום(־במרומיו →šimenesre] той, хто робіць мір (у сваёй вышыні) (першыя словы апошняга сказа малітвы)
• haltn* ba "ojse-šolem" трымацца канца, падысьці да канца

ójset=ójs- *knv.* вы- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)
• – Kejn Amerike forn, oj, xasene hobn, /iz dox an ejdele zax, /her nor ojset, vos ix vil dir zogn, /az fun undzer libe zol nit vern kejn tajx. *flksl.* – У Амэрыку зьехаць, ой, ажаніцца – гэта ая справа, толькі паслухай, што я табе скажу, як бы наша любоў ня высахла як рака.

ójsetemen=ójsotemen [*d.* atmen] выдыхнуць, выдыхаць

ójsfajfn* [*d.* pfeifen] а-, вы|сьвіст(в)аць, сьвіснуць

ójsfajln [*d.* feilen] выпілаваць, выпілоўваць

ójsfajne(r)n, ójscufajnen [*d.* fein] зрабіць прыгожым/пекным/тонкім, упрыгожыць, упрыгожваць; адтачыць, адшліфаваць; **ójsfajne(r)n zix** (mit) пафранціць, пафарсіць, фарсануць, пахваліцца, выхваляцца, выхвальвацца, выхарашвацца, пышыцца, паказ(в)аць сябе; **ójsfajner** *m*, -s, (-ke *f*, -s) задавака, франт, хвасько, хвасьцень, хвалько; **ójsfajnerišer** паказны; **ójsfajneráj** *f/n* выстаўляньне, рысоўка, выхваляньне
• er fajnt zix ojs mit zajn šejner froj ён выхваляецца сваёй прыгожай жонкай
• vest veln zix ojsfajnen far lajt. vestu štarbn far der cajt *śprxv.* калі будзеш кожнаму дагаджаць, заўчасна памрэш (яшчэ гэткі не спаткаўся, каб усім ён спадабаўся; ня сонца – усіх не сагрэеш; адзін усім ня ўлесьціць, не дагодзіць)

ójsfaln* (af, um, in) [*d.* fallen] вы-, пры|пасьці, вы-, пры|падаць; **ójsfal** *m*, -n выпад, напад, атака; вылазка; **ójsfalung** *f* (fun) выпаданьне, супадзеньне; выкананьне
• es iz ojsgefaln a gute kort выпала добрая карта
• s'falt ojs a gedixter šnej сьнег валіць камякамі
• vi falt ir/ajx ojs cu zogn...? як у яе/вас язык павярнуўся сказаць...?
• zol ojsfaln af dajn kop (lajb un lebn)! *kll.* ліха на тваю галаву (душу і цела)!

ójsfangen* [*d.* fangen] вылавіць, вылоўліваць

ójsfarbn [*d.* färben] па-, а-, вы|фарбаваць, а-, вы|фарбоўваць, размаляваць, размалёўваць; **ójsfarbung** *f* размалёўка, размалёўваньне

ójsfarcn* (**zix**) [*d.* furzen] *vulg.* выбзьдзець, выпердзець; **ójsfarcer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) *vulg.* бзьдзюль, маруда; **ójsfarceniš** *f/n*, -n *vulg.* бзьдзеньне; пердуны, бзьдзюлі
• ojsfarcn a nign *vulg.* выбзьдзець напеў

ójsfarkojfn [*d.* verkaufen] распрада(ва)ць; **ójsfarkojf** *m*, -n распродаж, распрадажа; **ójsfarkojfter** распрададзены, распроданы; **ójs(ge)farkojft vern*** распрада(ва)цца, разысьціся, разыходзіцца

ójsfa(r)rixtn* (ójsfa(r)rixt) [*d.* verrichten] вы-, па|правіць, вы-, па|праўляць, (па)рапараваць; **ójsfa(r)rixtung** *f*, -en папраўка, выпраўленьне

ójsfarštéjn* zix (ójsfarštanen) (af) [*d.* verstehen] паразумецца
• ix ken zix af im nit ojsfarštejn я не магу зь ім паразумецца

ójsfartikn [*d.* ausfertigen] апрацаваць, апрацоўваць, завяршыць, завяршаць, вырабіць, выраблять, закончыць, канчаць (вырабам), выпрадуктоўваць; **ójsfartikung** *f* апрацоўваньне, апрацоўка

ójsfarzéjen [*d.* säen] высеяць, высяваць

ójsfarzuxn [*d.* versuchen] пера(с)-, вы|прабаваць, выпрабоўваць

ójsfeln [*d.* fehlen] 1. не хапаць, не ставаць, бракаваць; 2. абмінуць, абмінаць, прапусьціць, прапускаць; 3. ■ (fun), **ójsfel** *m*, -n недахоп, брак, нястача
• er felt ojs яго ня стала (брыкнуў на той сьвет)

ójsfibern [*d.* fiebern] 1. затрэсьціся, закалаціцца (ад ліхаманкі); 2. перастаць трэсьціся, калаціцца

ójsfidlen [*d.* Fiedel] 1. *fig.* блага скончыць, трапіць у цяжкае становішча; 2. сыграць на скрыпцы

ójsfiln [*d.* erfüllen] 1. выканаць, выконваць, споўніць, спаўняць; 2. *n*, **ójsfilung** *f* выкананьне, выкананьне; **ójsfilbarer** выканальны; **ójsfilbarkajt** *f* выканальнасьць; **ójsfiler** *m*, (-n *f*, -s) выканаўца (ролі)
• afile a malex kon ejncajtik nit ojsfiln cvej arbetn *glxv.* нават анёл за дзьве справы не бярэцца (за сем работ бярэцца, а ні адна не ўдаецца; разам дзьвюх сарок за хвост не ўтрымаеш)
• šejn zogt er cu, nor šlext filt er ojs прыгожа ён кажа, але дрэнна выконвае (каб так смыкам, як языкам)

ójsfingern [*d.* Finger] 1. сыграць пальцамі на музычным інструмэнце; 2. *kšp.* памацаць пальцамі
• ix vel es nit cebrexn, ix vel es nor ojsfingern я гэта не паламаю, я гэта толькі памацаю пальцамі

ójsfirn, ójscufirn [*d.* ausführen] 1. выканаць, выконваць; 2. вывесьці, выводзіць; вывезьці, вывозіць; 3. дамагчыся, дамагацца, дабі(ва)цца свайго; **ójsfirn zix** 1. вывесьціся, выводзіцца; 2. рас-, вы|тлумачвацца; **ójsfir** *m*, -n вынік, рэзультат, скутак, заключэньне; **ójsfirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) выканаўца; **ójsfirlexer** [*d.* ausführlich] 1. **ójsfirbarer** выканальны; 2. падрабязны; **ójsfirlexkajt** *f* 1. **ójsfirbarkajt** *f* выканальнасьць; 2. падрабязнасьць, грунтоўнасьць, дакладнасьць; **ójsfirer** *m* выканаўца;

ójsfirung *f*. -en выконваньне, выкананьне; **ójsfir-**, **ójsfirerišer** выканаўчы; **ójsfirkom** *m*, -en, **ójsfir-komitet** *m*, -n выканаўчы камітэт
• dos kind hot azoj lang gevejnt, biz s'hot ojsgefirt zajns дзіця плакала, пакуль не дамаглося свайго
• ix/er hob/hot ojsgefirt majns/zajns! я/ён свайго дамогся!
• kumen* cum ojsfir (az) прыйсьці да выніку
• maxn an ojsfir падвесьці вынік
• ojsfirn a šidex давесьці два бакі да шлюбу
• ojsfirn dem šabes/Pejsex, a jomtev добра падрыхтавацца для правядзеньня шабасу/Пэйсаху/сьвята
• ojsfirn di velt/jorn (zajne jorn) прыстасавацца да жыццёвых умоваў
• mit a klugn/gutn ken men alc ojsfirn *šprxv*. з разумным /добрым чалавекам усяго можна дайсьці
• mit šragen firt men nit ojs *šprxv*. крыкам нічога не даб'ешся
• – Oj, vos ix hob gevolt, hob ix ojsgefirt, /un lomix azoj jebn, /ix hob gevolt a šejne šnur. – /hot mir got gegebn *flksl*. Ой, чаго б мне хацелася, я дажыла, я хацела прыгожую нявестку, і бог даў мне гэта.

ójsfišn [*d*. fischen] вылавіць, вылоўліваць, вывудзіць, вывуджваць (рыбу)
ójsfjokeven (zix) [*p*. fiokować] упрыгожыцца, упрыгожвацца, прыб(і)рацца, пры-, раз|адзецца, расфуфырыцца, прычапурыцца, прыаздобіцца
• ojsfjokeven zix vi ■ kale-mejdl/xosn-boxer прыбрацца як нявеста/жаніх

ójsflákern [*d*. flackern] выгарэць, выгар(в)аць (полымем)
ójsflam *m*, -en [*d*. Flamme] успышка, пошуг, выбух
ójsflancn [*d*. pflanzen] 1. высадзіць, высаджваць (расаду); 2. *n* высадка (расады)
ójsflástern (mit) [*d*. pflastern] вымасьціць, выслаць, высьцілаць
ójsflekn [*d*. Fleck] с-, па|пляміць
ójsflextn* [*d*. flechten] с-, вы|плесьці, с-, вы|плятаць
ójsflien* [*d*. fliegen] абляцець, аблятаць
• ojsflien* ale lender, ■ velt абляцець увесь сьвет
ójsflikn [*d*. flicken?] выскубці, выскубнуць, выскубаць, павыскубваць
• ojsflikn federn выскубці пер'е
• ojsflikn vildgrozn павыдраць пустазельле
• ojsgeflikt zolstu vern! *kll*. каб цябе павыскубала! (каб ты ў лахманох застаўся! каб ты з торбай цягаўся!)

ójsflisn* [*d*. fliessen] выцечы, выцякаць; **ójsflus** *m*, -n выток, выліваньне, выліў
ójsfljádreven [*p*. flader, *d*. Flader] 1. вывед(в)аць, вызна(ва)ць (сакрэт); 2. ашук(в)аць, падмануць, падманваць, абдурыць, абдурваць
ójsflug *m*, -n [*d*. Ausflug] паход, экскурсія
ójsfodern [*d*. fordern] выпатрабаваць; **ójsfoderung** *f* выпатрабаваньне
ójsfojln [*d*. faulen] выгні(ва)ць
ójsfolgn [*d*. folgen] выканаць, выконваць, зьдзейсьніць, зьдзяйсьняць, спраўдзіць, спраўджваць; з(а)даволіць, з(а)давальняць; прыладзіцца, прыладжвацца, прыстасавацца, прыстасоўвацца; **ójsfolgerišer** старанны, спраўны, добрасумленны; **ójsfolgung** *f*, -en (fun) выкананьне, зьдзяйсьненьне, спраўджваньне
• ojsfolgn di dinim fun kašres выконваць запаветы аб кошары
ójsformirn, **ójsformeven** [*d*. formieren] 1. сфарміраваць; 2. аформіць, афармляць, аздобіць, аздабляць; **ójsformirung** *f* афармленьне, аздабленьне
ójsforn* [*d*. fahren] 1. аб'-, вы|езьдзіць, аб'яжджаць (каня); аб'ехаць, скалясіць; 2. *n* аб'яжджаньне (каня)
• ojsforn* a ferd аб'езьдзіць каня
• ojsforn* a medine/velt аб'езьдзіць сьвет
• ojsgeforn a gance velt un zix umgekert a nar (ojsgeforn ale lender, ahejm gekumen on hemder) *šprxv*. аб'ехаў увесь сьвет, але вярнуўся дурнем (без сарочкі) (пашлі дурака – ён дураком і вароціцца)

ójsforšn [*d*. erforschen] да-, рась|сьледаваць; **ójsforšer** *m*, -s, (-n *f*, -s) сьледчы; дасьледнік; **ójsforšung** *f*, -en дасьледаваньне, расьсьледаваньне, расьсьледзіны, росьсьлед, сьледзтва, дазнаньне
ójsfoxen [*d*. fauchen, *mhd*. fochen] выдыхнуць, выдыхаць
ójsfranc(eve)n заразіць пранцамі/сыфілісам
ójsfránteven (zix) [*p*. frant] пачаць франціць, выстранчацца
• ojsfranteven mit a najem garniter франціць у новым гарнітуры

ójsfregn [*d*. fragen] вы-, а-, рас|пыт(в)аць, вывед(в)аць; **ójsfreg** *m*, -n, **ójsfregung** *f*, -en распытваньне, роспыт, апытаньне
ójsfresn* [*d*. fressen] выесьці, выядаць, выжэрці
ójsfrirn*, **vern* ójsgefrojrn** [*d*. frieren] вымаразіць, вымарожваць; вымерзьці, вымярзаць
ójsfúremen [*d*. formen] 1. сфарміраваць; 2. аформіць, афармляць, аздобіць, аздабляць; 3. *n*, **ójsfuremung** *f*, -en сфарміраваньне; афармленьне, аздабленьне; **ójsfuremer** *m* чалавек, які робіць афармленьне
ójsfútern, **ójsfútreven** [*d*. Futter, *mhd*. vuoter, *p*. futro] падбі(ва)ць футрам (вопратку)
ójsgabe *f*, -s [*d*. Ausgabe] 1. выданьне, выпуск; 2. выдатак
ójsgadle(ne)n zix [*s*. גדלנע-] гардзіцца, надувацца, ганарыцца, фанабэрыцца
• zix ojsgadlen mit glancike štivelex ганарыцца зьзяючымі боцікамі

ójsgagern [*mhd*. gägern] 1. (за)гагатаць (аб гусях/качках); 2. (за)балбатаць
ójsgaln [*d*. Galle] перажываць, пераносіць гаркоту, горыч
• ojsgaln recixe перажываць забойства

ójsgang *m*, -en [*d*. Ausgang] выйсьце, выхад, рэзультат, вынік, скутак; **ójsgangloz(ik)er** безвыходны; **ójsganglozikajt** *f*, -n безвыходнасьць; **ójsgang-punkt** *m*, -n зыходны пункт
ójsganvenen* [*s*. -גנב- →ganev] вы-, с|красьці
ójsgarbn [*d*. gerben] вырабіць, вырабляць скуры
• ojsgarbn ale feln вырабіць усе скуры

ójsgarbn [*d*. Garbe] павязаць у снапы
• ojsgarbn tvue afn feld павязаць у снапы збожжа на полі

ójsgavend(z)en [*p*. gawęda] разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць; гавэндаць, балбатаць абы-што
ójsgavern/ójsgejvern [*d*. Geifer] пырскаць сьлінай
ójsgazle(ne)n [*s*. -גזל- →gazlen, nigzl] абрабаваць, абкрасьці
ójsgebakener [*d*. gebacken] выпечаны
• ojsgebakn vi af der zun падрумянілася як на сонцы
• ojsgebakt vi af der zun выпечаны як на сонцы

ójsgebenkter [*d*. gebangt] які знудзіўся
ójsgebeserter [*d*. gebessert] выпраўлены
ójsgeblejxter [*d*. gebleicht] бледны, бледы, бляды, паблядзелы, пабялелы
ójsgeblojzter [*d*. bloss] аголены
ójsgeblozener, **ójsgeblozter** [*d*. geblasen] выдзьмуты

• nit vert kejn ojsgeblozene ej (hobn* a vert vi an ojsgeblozn ej; es iz vert an ojsgeblozn/ojsgeblozt ej; s'hot zix ojsgelozt an ojsgeblozene ej) *glxv.* выедзенага яйка ня варты (тры грошы, зломанага шэлега, выскваркі ня варта)

ójsgebn* [*d.* geben] 1. выда(ва)ць, выдаткаваць, выдаткоўваць, расходваць; 2. жаніць, выда(ва)ць замуж; 3. *n* расходваньне, выдаткаваньне, затрата; 4. *n* разгалашэньне; **ójsgebn* zix** (far) выдаваць сябе за (некага); (cu) прыстасавацца (да); **ójsgeber** *m* марнатраўца, марнатравец, марнатраўнік, стратнік, мантач, жыгун; **ójsgebung** *f*, -en 1. расходваньне, выдаткаваньне; 2. фальшаваньне, сымуляцыя, удаваньне, падлог, падробка

• s'hot zix ojsgegebn a zuniker tog выдаўся сонечны дзень

• unter fałše ojsgebungen праз падлог

• az me git ojs a toxter, iz arop a horb fun der plejce выдаў дачку – горб/гара з плеч

ójsgebojgener [*d.* gebogen] выгнуты

ójsgebojter [*d.* gebaut] пабудаваны, выбудаваны, збудаваны

ójsgebundener [*d.* gebunden] зьвязаны, блізкі; **ójsgebundn** *adv.* дасканала; **ójsgebundnkajt** *f* блізкасьць, блізкія адносіны, цесная сувязь

ójsgecacketer [*p.* caca, cacko] ляпны (суфіт)

ójsgecéjxnter [*d.* ausgezeichnet] дасканалы, выдатны, адметны, адменны; **ójsgecejxntler** *m* выдатнік

ójsgecerter [*d.* zehren?] змарнелы, змардаваны; **ójsgecertkajt** *f* худзізна, змарнеласьць, змардаванасьць

ójsgecertlter [*d.* gezärtelt] выпешчаны (аб валасох)

ójsgecireveter [*d.* geziert?] зацыраваны

ójsgecojgener [*d.* gezogen] выцягнуты, расьцягнуты, працяглы, працяжны

• haltn* in an ojsgecojgener hant трымаць на выцягнутай руцэ

• ojsgecojgn zolstu vern! *hum.* каб ты выцягнуўся! (адказ на чох)

ójsgecvogener [*mhd.* zwahen] вымыты

• ojszen* vi an ojsgecvogene hun/kac выглядаць як мокрая курыца/мокры кот

ójsgecvungener [*d.* gezwungen] вымушаны, змушаны

ójsgečuxeter [*ukr.* чухати] які прачухаўся, прыачнуўся

ójsgedampter [*d.* gedämpft] які выпарыўся

ójsgedarter [*d.* dürr] хударлявы, высахлы, ссохлы, схуда-лы, сухарлявы

• ojsgedart zol ba dir vern der mojex! *kl.* каб табе мазгі адсохлі!

• zajn kop iz nit ojsgedart яго галава ня высахла

ójsgedaxter [*d.* gedacht] выдуманы

ójsgedejverter [?] змардаваны, змучаны, зьнясілены, зморан ы

ójsgedenkter [*d.* gedenken] выдуманы

ójsgedinter [*d.* ausgedient] адстаўны, адслужылы

ójsgedriblter [*r.* дряблый, *ukr.* дряблуватий] друзлы, трухлявы, трупехлы, зношаны

ójsgedrikter [*d.* gedrückt] выяўлены

ójsgedrošener [*d.* abgedroschen] 1. вымалачаны; 2. *fig.* банальны, пошлы, зьбіты, даўно вядомы; **ójsgedrošnkajt** *f fig.* банальнасьць

ójsgeejdlter [*d.* edel] сьпешчаны

ójsgeesener [*d.* gegessen] выедзены, зьедзены

ójsgefajnter [*d.* fein] файны, яскравы, бліскучы, яркі, вытанчаны

ójsgefalener [*d.* gefallen] які выпаў

• got zoł ophitn far ojsgefalene štroł *glxv.* барані божа ад ка́ры, што выпала

ójsgefarbter [*d.* gefärbt] выфарбаваны, афарбаваны

ójsgefa(r)rixter [*d.* verrichten] папраўлены, выпраўлены, адрамантаваны

ójsgefinen* [*d.* finden, *mhd.* gevinden] вышук(в)аць, з-, вы|найсьці, з-, вы|находзіць; **ójsgefiner** *m*, -s вынаходнік; **ójsgefinerišer** вынаходлівы; **ójsgefins** *n*, -n вынаходка, вынайдаваньне, вынаходніцтва

ójsgefiterter [*d.* füttern] адкормлены

ójsgeflekter [*d.* gefleckt] заплямлены

ójsgeforener [*d.* gefahren] уежджаны, уезджаны

ójsgefrendzter [*d.* Franse] абадраны, абдрыпаны

ójsgegangener [*d.* gegangen] пратэрмінаваны

ójsgegebener [*d.* gegeben] 1. вырасходаваны, выданы; 2. жанаты

• an ojsgegebene toxter iz vi an opgešnitn štikl brojt *šprxv.* дачка пасьля вянца, як адрэзаны кавалак хлеба

ójsgegesener [*d.* gegessen] выедзены

ójsgeglajxter [*d.* gegleicht] выраўнаваны, выпрастаны; ураўнаваны; **ójsgeglajxt vern*** выпрастацца, выпростваца, выраўнавацца, выраўноўвацца

ójsgeglocter [*d.* glotzen] лупаты, вірлавокі, зіркаты

ójsgegosener [*d.* gegossen] выліты

• s'ligt vi ojsgegosn ляжыць як выліты

ójsgegrobener [*d.* gegraben] выкапнёвы

ójsgegrod(ik)t vern* [*d.* gerade] выпрастацца, выпростваца, выраўнавацца, выраўноўвацца

ójsgehafte(ne)r [*p.* haft] вышыты, вышываны

ójsgehakter [*d.* gehackt] высечаны

• ojsgehakte cores гора-горкае

ójsgehaltener [*d.* gehalten] вытрыманы (характар/напой); **ójsgehaltnkajt** *f* вытрымка; трываласьць, вытрыманасьць

ójsgehamerter [*d.* Hammer] выбіты, выстуканы (малатком), вычаканены

ójsgehargeter [*s.* -הרג-] зьнішчаны, забіты

• az es dunert, vern ojsgeharget di šejdim *glxv.* як гром грыміць, то чэрці гінуць

ójsgehejlter [*d.* geheilt] вылечаны

ójsgehodeveter [*p.* hodować, *ukr.* годувати] выгадаваны

ójsgehojlter [*d.* aushöhlen] пусты, парожні; выпусташаны

ójsgehoreveter [*p.* harować] 1. змучаны, стомлены, зьняможаны, зморан ы, млявы; 2. здабыты цяжкай працай

ójsgehungerter [*d.* hungern] прагаладалы, згаладалы

ójsgejn* [*d.* gehen] 1. (mit) абы-, сы|сьці, абхадзіць, абы-, сы|ходзіць; 2. (fun, far, nox) (с)кончыцца, (с)канчацца, (с)канаць; 3. *n* скон, кананьне, памі раньне, умі раньне

• di nešome gejt ojs (nox) душа заходзіцца (па)

• di ojgn gejen ojs вочы перастаюць бачыць

• di ojgn gejen ojs, biz me derzet dix вочы праглядзіш, пакуль цябе ўбачыш

• ojsgejn* a velt абысьці ўвесь сьвет

• ojsgejn* di gance gas прайсьці ўсю вуліцу

• ojsgejn* fun/mit hunger, fun kelt заходзіцца ад голаду/холаду

• ojsgejn* fun/mit (di) kojxes зьнясіліцца

• ojsgejn* nox epes/emecn (trit) сохнуць па чымсьці/кімсьці

• ojsgejn* vi a lixt растаць як сьвечка

• ven s'gejen ojs di jorn на схіле дзён, на зыходзе жыцьця

• a hunt gejt men ojs dem veg *šprxv.* сабаку лепш абысьці (ліхой скулы ня трэба дражніць; не чапай сабаку, ён і гаўкаць ня будзе)

• a šiker, a nar un a vogn hej gejt men ojs dem veg *śprxv.* п'янаму, дурню і возу зь сенам лепш саступіць дарогу (п'янаму і чорт з дарогі саступіць; ад п'янага і чорт уцякае)
• ale cores (vos ix hob af majn harcn) zoln ojsgejn cu dajn kop! *kll.* усе няшчасьці (што я ў сэрцы трымаю) – на тваю галаву!
• er gejt ojs vi a lixt ён згасае як сьвечка
• Fun majne ojgn gisn zix di trern, /un jeders iz kajlexik un grojs... /Oj, az ix dermon zix on dir, majn zis lebn, /gejen mir majne kojxes ojs. *flksl.* З вачэй маіх цякуць сьлёзы, круглыя й вялікія... Ой, як я ўзгадваю цябе, мая радасьць, пакідаюць мяне сілы.

ójsgekajlexikter [*d.* Kugel] круглы (твар)
ójsgekert vern* [*d.* gekehrt] *fig.* мець вялікія непрыемнасьці
ójsgekexlter [?] выпешчаны
ójsgekinclter [*d.* gekünstelt] вымучаны
ójsgeklepter [*d.* geklebt] ляпны
ójsgeklerter [*d.* geklärt] выдуманы
ójsgeklibener [*d.* klauben] абраны, выбраны
ójsgeklugter [*d.* geklügelt] надуманы, мудрагелісты
ójsgekolurter [*altfr.* colur, *p.* kolor] размаляваны
ójsgekrimter [*d.* krumm] скошаны, скрыўлены; **ójsgekrimt vern*** с-, па|крывіцца; **ójsgekrimtkajt** *f* крывізна
• ale parkn iz ojsgekrimt gevorn паркан пакрывіўся
ójsgelasener [*d.* ausgelassen] 1. *m*, (-ne *f*) распусьнік; 2. распушчаны, распутны, разбэшчаны; **ójsgelasnkajt** *f* распуста, распушчанасьць, разбэшчанасьць
• ojsgelasene rejd брыдкая гаворка
• uffirn zix (zajn*) ojsgelasn пусьціцца ў распусту
ójsgelebter [*d.* gelebt] зжыты
ójsgelejdikter [*d.* ledig] спустошаны; **ójsgelejdiktkajt** *f* спустошанасьць
ójsgelejenter [*it.* legere, *šp.* leer] вычытаны, кніжны
ójsgelejzt vern* [*d.* auslösen] выратавацца
• ojb di velt vet vern ojsgelejzt, iz es nor in zxus fun kinder *glxv.* калі сьвет выратуецца, дык толькі празь дзеці
ójsgelejgter [*d.* gelegen] вылегчаны, спакладаны
ójsgelernte *n* [*d.* gelernt] вывучанае, завучанае (на памяць)
ójsgelodn vern* [*d.* geladen] разгрузіцца, разгружацца; *elektr.* разрадзіцца, разраджацца
ójsgelošener [*d.* geloschen] пагаслы; **ójsgelošn vern*** патухнуць, пагаснуць
ójsgelunkener [*d.* Gelenk] вывіхнуты
ójsgematerter [*d.* ermattet] змучаны, змардаваны, зьнясілены, зморaны; **ójsgematert vern*** зьнясіліцца, змардавацца, ператаміцца; **ójsgematertkajt** *f* змучанасьць, змардаванасьць, зьнясіленасьць, зморанасьць
ójsgemaxter [*d.* gemacht] 1. выраблены, выпрацаваны; 2. (вы)вязаны
ójsgemeloxeter [*s.* -מלאכה-] 1. выраблены, вытачаны, добра зроблены; 2. вымучаны, кепска/халтурна зроблены
• an ojsgemeloxet štik mebl добра зробленая мэбля
• ojsgemeloxete ferzn адточаныя вершы
ójsgemiš *m* [*d.* Gemisch] сумесь, мешаніна, зьмяшаньне; **ójsgemišter** (зь)мешаны; **ójsgemištkajt** *f* зьмяшанасьць
ójsgemogerter [*d.* abgemagert] зьняможаны, зьнясілены, змардаваны, схуднелы; **ójsgemogert vern*** зьнясіліць; **ójsgemogertkajt** *f* змардаваньне, зьнясіленьне
ójsgemoreter [*r.* морить] зморaны, змучаны, змардаваны, зьнясілены
ójsgemučeter [*ukr.* мучити] вымучаны, змучаны, змардаваны, зьнясілены, зморaны
• an ojsgemučeter śmejx] вымучаная ўсьмешка
ójsgenejter [*d.* nähen] вышыты, вышываны; **ójsgenej** *m* вышыўка
ójsgenisn* [*d.* geniessen] на-, па|цешыцца, займець/атрымаць асалоду/уцеху
ójsgenogter [*d.* genagt] высмактаны
ójsgenumener [*d.* genommen] выключны, надзвычайны
ójsgepačketer [*p.* paćkać, *r.* пачкать] запэцканы, забруджаны
• ojsgepačketer fun fil hent залапаны рукамі
ójsgepajnikter [*d.* peinigen] змучаны
ójsgepankevater [*p.* pan?] расьпешчаны
ójsgepaster [*d.* passen] які пасуе, шчыльна прыстае (да нечага)
ójsgepašeter [*p.* pasza] адкормлены
ójsgepesteter [*p.* pieścić] выпешчаны
ójsgeprobirter [*d.* probieren] выпрабаваны
ójsgepruvter [*d.* geprüft] выпрабаваны, праверaны; **ójsgepruvt vern*** выпрабоўвацца, правярацца
ójsgepucter [*d.* geputzt] разадзеты, расфуфыраны
• ojsgepuct in esik un in honik *hum.* разадзеты, расфранчаны, расфуфыраны
• ojsgepuct vi a princesn, vi Tajbele cum get прыбралася /начапурылася як прынцэса, як Тайбэлэ да разводу (як вайтоўна/паненка, як дама з Амсьцердама, як тая краля, як да шлюбу, як пад вянец, як на вясельле)
ójsgepuklter [*ukr.* пукатий] пукаты
ójsgerexnter [*d.* ausgerechnet] 1. (af) разьлічаны; 2. ашчадны, руплівы; **ójsgerexntkajt** *f* ашчаднасьць
ójsgeribener [*d.* gerieben] выцерты, падношаны
ójsgerisn vern* [*d.* gerissen] з-, на|мучыцца, спакутавацца, нацярпецца, набедавацца
• hobn* ojsgerisene jorn мець нешчасьлівыя гады (пакутаваць)
• ojsgerisn zolstu vern! *kll.* каб ты ў лахаманох застаўся! каб ты з торбай цягаўся!
ójsgeruter [*d.* ruhen] які добра адпачыў
ójsgestroclter [*d.* gestrotzt] разадзеты, расфуфыраны
ójsgeščerbeter [*p.* szczerbaty, *ukr.* шербатий] вышчарблены, вызублены
ójsgeščireter [*r.* щерить] вышчараны, ашчэраны
ójsgešepter [*d.* schöpfen] вычарпаны; змардаваны, зьнясілены, спустошаны; **ójsgešeptkajt** *f* змардаванасьць, зьнясіленасьць, спустошанасьць
ójsgešlejerter [*d.* Schleier] прыбраны
ójsgešlofener [*d.* geschlafen] які добра выспаўся; *hum.* найноўшы
ójsgešmirter [*d.* geschmiert] запэцканы
ójsgešmisener [*d.* geschmissen] адлупцаваны
• ojsgešmisn/opgešmisn un nox di rut gekušt адлупцаваны і яшчэ розгі пацалаваўшы
ójsgešmoderter [*d.* Schmadder] задрыпаны, запэцканы
ójsgešnitener [*d.* geschnitten] 1. лягчаны, скастрыраваны; 2. лягчанец, еўнух, кастрат
ójsgešpilter [*d.* gespielt] выйграны
ójsgešprejter [*d.* spreiten] распасьцёрты; распаўсюджаны
ójsgešproxener [*d.* ausgesprochen] заўзяты, яркі, выразны, ярка выяўлены
ójsgešrej *m/n*, -en [*d.* Geschrei] вокліч, выкрык, выгук, лямант
ójsgeštelter [*d.* gestellt] 1. выстаўлены; 2. (af) адданы, прызначаны, асуджаны (на нешта); **ójsgeštelterkajt** *f* выстаўленьне

ójsgešternter [*d.* gestirnt?] зорны, усыпаны зорамі
• an ojsgešternte naxt зорная ноч
• an ojsgešternter himl зорнае неба
ójsgeštorbener [*d.* gestorben] вымерлы
ójsgeštoxener [*d.* stechen] выкалаты
• ojsgeštoxene ojgn нахабныя, бессаромныя, дзёрзкія вочы
ójsgetejlter [*d.* geteilt] выдзелены, вылучаны
ójsgetokter [*p.* toczyć, *ukr.* точити] вытачаны
• vi ojsgetokt як вытачаны
ójsgetonener [*d.* getan] распрануты
ójsgetraxter [*d.* getracht] выдуманы
ójsgetriknter [*d.* getrocknet] высахлы, высушаны; **ójsgetriknt vern*** перасохнуць, перасыхаць
• ojsgetriknt vi a špindl сухі як верацяно (высах хоць рэбры лічы, як гаплік/таран/трэска/шкілет/шчупак/шчэпка/дранка, як былінка ў полі)
ójsgetrogener [*d.* getragen] вынашаны, зношаны
ójsgetrotener [*d.* ausgetreten] выталаптаны, пратаптаны, сталаптаны
• gejn* mit an ojsgetrotener steżke ісьці па пратаптанай сьцежцы
ójsgetrunkener [*d.* getrunken] 1. выпіты; 2. падвыпіўшы
ójsgevajster [*d.* geweisst] (вы)луджаны
ójsgevaksener [*d.* gewachsen] вырашчаны, узрослы
ójsg(e)valdeven [*d.* Gewalt] крычыць гвалт(ам)
• ojsgvaldeven dem corn крычма крычаць ад гневу
ójsgevaremter [*d.* gewärmt] наседжаны, нагрэты
• dos ojsgevaremte ort наседжанае месца
ójsgevejkter [*d.* geweicht] 1. вымачаны; 2. хударлявы; **ójsgevejkt vern*** вымакнуць, вымакаць
• ojsgevejkt vern* af durx un durx вымакнуць да касьцей
• ojszen* vi an ojsgevejkter xosid/poreš выглядаць як змарнелы хасыд/пустэльнік
• er hot a ponem fun an ojsgevejktn hering ён выглядае, як вымачаны селядзец
ójsgevejlter [*d.* gewählt] 1. *m*, -te абраны дэпутат; 2. абраны, выбраны
ójsgevejn(t)lexer [*d.* gewönlich] незвычайны, надзвычайны
ójsgevejtikter [*d.* weh] выпакутаваны, набалелы
• nit kejn ojsgevejtikte libe – iz kejn libe nit *glxv.* нявыпакутаваная любоў – не любоў
ójsgevepter [*d.* vaporieren] які выдыхнуўся, вытхнуўся, выветрыўся; **ójsgevebt/ósgevept vern*** *fig.* згубіць густ і зрок
• ojsgevepter med/bir мёд/піва, якое вытхнулася
ójsgevinen [*d.* gewinnen] выйгра(ва)ць
ójsgevorfener [*d.* geworfen] выкінуты, непатрэбны
ójsgexkireter [*s.* -חקירה-] спэкулятыўны, абстрактны, разумовы
ójsgexoveter [*p.* chować] выхаваны, выгадаваны, выпешчаны
ójsgezuxter [*d.* gesucht] адшуканы, вышуканы
• ojsgezuxte majxolim вышуканыя стравы
ójsgiltn [*mhd.* gulden] па-, (вы)залаціць
ójsgiltn* [*d.* gelten] пашчасьціцца, пашчасьлівіцца, пашанцаваць
ójsgisn* [*d.* giessen] 1. вы-, ад|лі(ва)ць; *fig.* выказ(в)аць; 2. *n*, **ójsgisung** *f*, -en ліцьцё, адліўка, выліваньне; **ójsgisn* zix** 1. вы-. ад|лі(ва)цца; *fig.* памерці
• ojsgisn* dem kas, dem (gancn) corn выліваць (увесь) гнеў
• ojsgisn* di pomojnice af emecn абліваць кагосьці памыямі
• ojsgisn* di pomojnice *iron.* выліваць памыі (рыхтавацца да прыёму нежаданага госьця)
• ojsgisn* dos bitere harc (far) выказаць сардэчны боль
• ojsgisn* dos harc vi far got, vi far an ejgener muter выліць /выказаць сэрца/душу як на духу, як сваёй маці
ójsglajxn*, ójscuglajxn* [*d.* ausgleichen] вы-, з|раўнаваць, вы-, з|раўноўваць, выпрастаць, выпростваць; **ójsglajxn* zix** 1. выраўняцца, выроўнівацца; зраўнавацца, зраўноўвацца; 2. прыйсьці да паразуменьня; **ójsglajx** *m*, -n пагадненьне, паразуменьне; **ójsglajxer** *m*, -s *texn.* выпрамнік; **ójsglajxung** *f*, -en 1. выраўноўваньне; 2. пагадненьне, паразуменьне; **ójsglajxlke** *f*, -s, **ójsglajxeniš** *//n*, -n ураўнілаўка; **ójsglajxerišer** ураўняльны; **ójsglajxeriškajt** *f*, -n ураўняльнасьць; **ójsglajxndiker** выпрастаны, разагнуты, роўны
• ojsglajxn* dem trot выраўняць крок
• ojsglajxn* dem kop падняць галаву
• ojsglajxn* di bejner выпрастаць косткі, выцягнуцца; адпачываць, вызваліцца
• ojsglajxn* di fis, dem rukn выпрастаць ногі/сьпіну, адпачываць
• di erd glajxt alemen ojs *šprxv.* зямля сьвятая ўсіх зраўняе (магіла ўсіх зраўніла)
• fis ken men ojsglajxn, kep nit *šprxv.* ногі можна зраўнаваць, галовы – не
ójsgle(j)zn/ójsglezeven [*d.* glasen] 1. (за)шкліць; 2. паліваць (посуд палівай)
• ojsglejzn di ojganes af emecn вытрэшчваць лупы на кагосьці
ójsgletn [*d.* glatt] выгладзіць, выгладжваць
• ojsgletn knejčn/faldn, di randn/koldre/bord разгладзіць маршчыны/складкі/краі/коўдру/бараду
ójsgličn zix [*d.* ausglitschen] падсклізнуцца; *fig.* памерці; **ójsglič** *m*, -n промах, прамашка, хіба, памылка
• klejne ojsgličn мелкія грашкі
ójsglien [*d.* ausglühen] выпаліць, выпальваць; апарыць, апарваць (на Пэйсах кашэрыць посуд з дапамогай гарачых камянёў: у посуд наліваюць вар і кладуць гарачыя камяні)
• ojsglien an ojvn моцна напаліць у печы (адмыслова бярозавымі дрывамі з мэтай кашэраваньня на Пэйсах)
• ojsglien dem guf *hum.* напарыцца ў лазьні
• ojsglien di ojgn 1. выпальваць/выколваць вочы; 2. гарачым пяском грэць вочы
ójsglikn [*d.* glücken] пашчасьціцца, пашчасьлівіцца, пашанцаваць; ашчасьліві
• dos mol hostu ojsgeglikt, ober an ander mol farloz zix nit af nisim гэтага разу табе пашанцавала, але іншы раз не спадзявайся на цуды
• ojsglikn mit šejne matones ашчасьліві прыгожымі падарункамі
ójsglimcern/ójsglincern [*d.* glimmern, glänzen?] зазьзяць, заміг(а)ець
• ojsglincern alc – fun dašek biz di štivl зьзяць усім – ад казырка да ботаў
ójsglimern [*d.* glimmern] скончыць міг(а)ець
ójsglivern [*mhd.* liberen, *lat.* gelare] стынуць, застыць, астудзіць, астуджаць
• ojsglivern dem žele in bazundere šiselex астудзіць студзіну ў асобных місачках
ójsglo(n/m)cn/ójsgločn [*d.* glotzen] вылупіць, вылупліваць, вытрашчыць, вытрэшчваць (вочы)
• ojsglocn di ojgn (a por ojgn) (af) вылупіць вочы (выцалапіцца як патароча)
ójsglustn [*d.* gelüsten] (палка) жадаць, прагнуць

• ojsglustn dos telerl fun himl прагнуць талерачкі зь неба (нешта недасягальнае)

ójsgob *m*, -n [*d.* Ausgabe] рэшта, здача

• gebn* ojsgob даць здачу

• gebn* ojsgob fun a knepl *iron.* пакідаць за сабой апошняе слова

ójsgogočen [*ukr.* гоготати] (вы)гагакаць, (вы)гагатаць

• zix onlaxn un zix ongogočen, un vern štil насьмяяцца і нагагатацца, і супакоіцца

ójsgojdern zix [*mhd.* goder] выстаўляць падбародак, задавацца, фанабэрыцца

ójsgojišn [*s.* -גוי- →gajes, goj] ажыдаўляць; ахрысьціяніваць (асыміляваць у той ці іншы бок)

• di dorfiše svive gojišt zej ojs вясковае асяродзьдзе асымілюе іх

ójsgojlemen [*s.* -גולם- →gojlem] абалваніць, абдурыць, абдурваць, ачмуціць, ачмучаць

ójsgojmern [*s.* -גומר- →gojmer, Gemore] вырашыць, вырашаць, скончыць, канчаць

• šom ojsgeglixn, ojsgegojmert un me ken avekforn ужо [illegible], скончана і можна ад'яжджаць

ójsgojsesn [*s.* -גוסס- →gsise, gojses] памерці, сканаць, кончыцца

• ojsgojsesn di nešome, dem lectn otem аддаць душу (душа [illegible] выйшла)

ójsgoln [*p.* golić] выгаліць

ójsgonern [*d.* Ganter] 1. (за)гагатаць (як гусак); 2. разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць

ójsgorglen/ójsgurglen (zix) [*d.* Gurgel] 1. выпаласкаць, выпалоскваць горла; 2. (пра)гарланіць; 2. выжлукціць

ójsgos/ójsgus *m*, -n [*d.* Ausguss] 1. выліваньне; выказваньне; 2. затока, заліў

ójsgoščen/ójsgostjen=ójshostjen zix вы-, на|гасьціцца, вы-, на|гасьцявацца

ójsgrablen/ójsgrabeven [*ukr.* грабати, *p.* grabić] 1. выграбаць; 2. выдраць, выдзіраць, драпнуць, драпаць, шкраб(а)нуць, скробнуць, скробаць

• ojsgrablen a nore вырыць нару

• ojsgrablen di ojgn выдзіраць вочы; драпаць твар

ójsgrablje(ve)n/ójsgriblje(ve)n [*ukr.* грабати, *p.* grabić] з-, вы|грабаць

• ojsgrabljen di lonke зграбаць сена на лузе

ójsgračen [*d.* kratzen, *sl.*?] выдраць, выдзіраць, драпнуць, драпаць, шкраб(а)нуць, скробнуць, скробаць (кіпцюрамі)

• ojsgračen di ojgn выдраць вочы

ójsgračken [*p.* gracz, gracki] хутка/сьпехам зрабіць

• ojsgračken di arbet хутка зрабіць работу

ójsgragen [*ukr.* грагати] кракнуць, (пра)кракаць

• ojsgragen umcufridnkajt/vejtik выказваць незадавальненьне/боль

ójsgragern [*p.* grzechotka, *ukr.* грагати] 1. скончыць альбо пачаць гракаць, грукаць, трашчаць, бразгатаць; 2. разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць

• ojsgragern a sod разгалашаць сакрэт

• ojsgragern Homenen трашчаць бразготкай, штораз узгадваючы Гамана (на Пурым)

ójsgrajzlen [*d.* kräuseln] 1. кудзерыць, кучаравіць, заві(ва)ць (валасы); 2. упрыгожыць, упрыгожваць (пісьмо /шрыфт/сьпеў)

ójsgrajzn [*d.* kraus?] нарабіць апісак, памылак

ójsgrap(č)en [*p.* grabić] выдраць, выдзіраць, драпнуць, драпаць, шкраб(а)нуць, скробнуць, скробаць

ójsgrate(ne/ve)n [*ukr.* грати, *p.* krata] зачыніць, зачыняць кратамі

ójsgratkeven/ójsgradkeven [*ukr.* грядка] нарабіць паліцаў (для посуду)

ójsgravirn [*d.* gravieren] выгравіраваць

ójsgrebn [*d.* grob] 1. рабіць тоўстым, напаўняць, напіхваць; 2. (за)грубець

• cušitn* pux un ojsgrebn di kišelex падсыпáць пух і напаўняць падушкі

• di svive vet im ojsgrebn у гэтым асяродзьдзі ён загрубее

• zix ojsgrebn af gute kest разьесьціся на добрых харчох

ójsgrejtn [*d.* bereiten, *mhd.* gereiten] падрыхтаваць, на-, з|гатаваць

• ojsgrejtn far di gest a fiš mit alem gutn прыгатаваць для гасьцей рыбу найлепшым чынам

ójsgrejxn [*d.* reichen, *mhd.* gereichen] дасягнуць, дасягаць; пабы(ва)ць (усюды)

• ojsgrejxn alc, vos es glust zix дасягнуць усяго, чаго душа прагне

• ojsgrejxn vu di velt hot an ek пабываць на краі сьвету (за сьветам)

ójsgrémplje(ve)n [*d.* krempeln?] вычасаць, вычэсваць (лён, воўну)

ójsgrepc(e)n/ójsgrebs(e)n [*mhd.* grob, grop] ад-, вы|рыгнуць, ад-, вы|рыгаць

• ojsgrepcn dem čolnt адрыгнуць чолнтам

• ojsgrepcn di nariše tajne груба дакараць

ójsgriblen [*d.* Grube] капаць, рыць (ямы); вышукваць

ójsgrilc(er)n [*d.* Grille] 1. лямантаваць, галасіць, вішчаць, скавытаць, скагатаць, скіг(ат)аць; 2. пілікаць, кепска граць на музычным інструмэнце

• ojsgrilcn epes afn fidl нешта прапілікаць на скрыпцы

ójsgriln [*d.* Grille] цьвіркаць, скрыга(та)ць; лямантаваць, галасіць, крычаць

ójsgrimen [*d.* Grimm] выпакутаваць, выхварэць; (сьціснуўшы зубы) трываць, пераносіць

• ojsgrimen dos gance biterniš перанесьці ўсю горыч

ójsgrimplen/ójsgrémplje(ve)n (af) [*d.* klimpern, rumpeln?] брынкаць, дзынкаць, тромкаць

• ojsgrimplen af a balalajke брынкаць на балалайцы

ójsgrisn [*d.* grüssen] (пры)вітаць (пэўную колькасьць людзей)

• ojsgrisn itlexn bazunder вітаць кожнага паасобку

ójsgrivnen [*d.* Griebe] рабіць (гусіны) шмалец

• me ken nit ojsgriven di kačke-hojt з качынай скуры шмальцу ня зробіш

ójsgriz(j)en/ójsgrižen [*p.* grzyść, *ukr.* гризти] выгрызьці, выгрызаць

• ojsgrizen lexer in kez напрагрызаць дзірак ў сыры

• zix ojsgrizen dos harc грызьці сабе сэрца/душу, каяцца, шкадаваць

ójsgriznen [*ukr.* грязнити] запэцкаць, забрудзіць

• hot gelien tep, zej ojsgegriznet un zej curikgebraxt umgešajert пазычыла гаршкі, іх запэцкала і вярнула назад нячышчанымі

ójsgrobn* [*d.* graben] выкапаць, выкопваць; **ójsgrob** *m*, -n 1. копка, капаньне; 2. даўбёнка (лодка); **ójsgrobung** *f*, -en выкопваньне, раскопка; **ójsgrobungen** *pl.* 1. выкапні; 2. раскопкі

• ojsgrobn* bulbe/kartofl/cibeles капаць бульбу/цыбулю

• ojsgrobn* fun (unter) der erd *hum.* выкапаць з-пад зямлі

ójsgrod(ik)n [*d.* gerade] выпрастаць, выпростваць, выраўнаваць, выраўноўваць

• ojsgrodn a vinkl зрабіць прамы вугал
ójsgrojln [*d.* Greuel] моцна напалохаць, зьлякаць
• ojsgrojln di kinder mit šreklexe majses напалохаць дзеці жахлівымі казкамі
ójsgrošenen [*d.* Groschen] 1. даста(ва)ць, здабы(ва)ць грошы; 2. надзяляць дробнымі грашыма, раздаваць дробязь
• grošnt ojs di etlexe zlotes cvišn ale betler разьдзяляе колькі злотых сярод жабракоў
ójsgrunteven [*d.* Grund] *fig.* клясьці апошнімі словамі
ójsgrupirn [*d.* gruppieren] згрупаваць
ójsgruz(j)e(ve)n/ójsgruznen=ójshruzen [*r.* грузить] 1. выгрузіць, выгружаць; 2. *n* выгрузка
ójsgustirn [*p.* gust] смакаваць
ójsguzmenen [*s.* -גוזמא- →megazem, (bal-)guzme, balmegazem] узь-, пераў|вялічваць, перабольшваць
• ojsguzmenen vundejrim fun rebn узьвялічваць цуды рэбэ
ójsgzejle(ne)n [*s.* -גזז(י)לה- →gazlen, gzejle, nigzl] абрабаваць, выкрасьці
• ojsgzejlen dem jidns farmegn абрабаваць жыдоўскую маёмасьць
ójsgzejren [*s.* -גזז(י)רה- →gojzer, gzar, gzejre, bigzejres-] выдумаць, выдумляць пакараньні, законы, пастановы супраць гэбрэяў
ójshábeven [*ukr.* габати] здабы(ва)ць, атрым(оўв)аць (прыбытак/грошы/спадчыну)
• er hot ojsgehabevet di jeruše fun dem elterfeter ён атрымаў спадчыну ад стрыечнага дзеда
ójshad(j)en/ójshadzjen/ójshadžen [*ukr.* гадити] загадзіць, запэцкаць, забрудзіць
• ojshadjen dem ganik mit mist засьмеціць ганак
ójshaftn*/ójsheftn* [*p.* haft] вышы(ва)ць
ójshaftn [*d.* heftig] гарантаваць, заручыцца, (запа)ручацца
• ojshaftn (far) a frajnd ручацца за сябра
ójshajen [*ukr.* гаяти] 1. замарудзіць, замаруджваць, зацягнуць, зацягваць; 2. падганяць
• er hajet ojs a šo arbet af a gancn tog ён расьцягвае работу, якую можна зрабіць за гадзіну, на цэлы дзень
• haje nit ojs, ix ken nit arbetn, ven me štejt mir ibern kop не падганяй, я не магу рабіць, калі нехта стаіць над душой
ójshajln [*d.* heulen] пад-, за|вываць
ójshajtlen zix [*d.* Haut] пакры(ва)цца плеўкай
• di milx hajtlt zix ojs mit plevke малако пакрылася плеўкай
ójshakn [*d.* hacken] 1. вы-, па|рубіць, вырубаць, высечы, высякаць; выбі(ва)ць; 2. *n* высяканьне, высечка
• ojshakn a con (di cejn) выбіць зуб(ы)
• ojshakn a pač заляпіць моцную аплявуху
• ojshakn parnose зь цяжкасьцямі здабываць заробак
• ven me zol kenen cu got zix arufdrapen, volt men im ojsgehakt ale fencter *šprxv.* калі б ільга было да бога ўскараскацца, яму б павыбівалі ўсе вокны
ójshaldzn [*d.* Hals] упасьці, падаць на шыю, абняць, абнімаць, абдымаць
• zix ojshaldzn biz špet in der naxt arajn абдымацца да позьняй ночы
ójshalesn/ójsholesn [*ukr.* галас, *p.* hałas] узьняць га́лас/гоман, (за)галасіць, выкрыкнуць, выкрыкваць
• ojshalesn azoj vild, az me darf zix farštopn di ojern загаласіць дзікім голасам, хоць вушы затыкай
• ojshalesn di tajnes/krivdes выкрыкваць папрокі/крыўды
ójshalke(ve/ne)n [*p.* gałka, *ukr.* галка] нарабіць галак (зь мяса/цеста)
• ojshalkeven dos flejš un arajnvarfn di galkes in top зрабіць з усяго мяса галкі і ўкінуць іх у гаршчок
ójshaltn*, ójscuhaltn* [*d.* halten] 1. вы-, у|трым(лів)аць, трымаць; цягнуцца, працягвацца; 2. *n*, **ójshalt** *m*, -n, **ójshaltung** *f*, -en, **ójshalteniš** *f/n*, -n утрыманьне, сродак для жыцьця; **ójshaltn* zix** (mit) знаходзіцца на ўтрыманьні; **ójshalter** *m*, -s прыхільнік; **ójshalt(evd)iker** трывалы, выносьлівы; **ójshaltevdikajt** *f* трывалasьць, выносьлівасьць
• af ojshalt на ўтрыманьні
• kojm hobn* af ojshalt ледзьве перабівацца
• ojshaltn* di cajt перачакаць цяжкія часы
• ojshaltn* etlexe uflage вытрымаць некалькі перавыданьняў
• ojshaltn* jidiškajt выконваць запаветы юдаізму
• s'iz nit ojscuhaltn fun mukn німа як абараніцца ад мух
• ejn mame/tate ken ojshaltn/hodeven/dernern cen kinder, cen kinder kenen kejn ejn mamen/tatn nit ojshaltn (un cen kinder kenen nit ojshaltn ejn tatn; ejn tate cen kinder dernert, ober cen kinder ejn tatn – iz cu šver) адзін бацька здолее ўтрымаць /выгадаваць/пракарміць дзесяць дзяцей, дзесяць дзяцей аднаго бацьку не ўтрымаюць (як бацькі кормяць дзеці, то дзеці скачуць, а як бацькі на дзіцячым хлебе, то плачуць)
• Ix vel zogn: – Tate, tejt mix, /nor nit cum šidex nejt mix. /Oj, x'vel dos nit ojshaltn, /x'vil, tate, nit kejn altn. (Х. В.) Я скажу: – Тата, забі лепш мяне, толькі не змушай мяне да шлюбу. Ой, я гэтага ня вытрываю, я не хачу, тата, старога мужыка.
ójshálx(e)nen [*s.* הלכענען-] абы-, сы|сьці, абхадзіць, абы-, сы|ходзіць
• ojshalxenen dos štetl in der leng un in der brejt etlexe mol a tog праходзіць мястэчка ўздоўж і ўпоперак некалькі разоў на дзень
ójshamern [*d.* Hammer] вычаканіць, выбі(ва)ць, выстук(в)аць (малатком)
ójshameven [*p.* hamować, *d.* hemmen, *mhd.* hamen] 1. узьняць тлум, мітусьню, га́лас, вэрхал; 2. за-, с|трымліваць, перашкаджаць
ójs(h)ampern (zix) [*fr.* s'emparer?] праспрачацца, вылаяцца
ójshamze(ne)n [*ukr.* гамзать] (пра)гамзаць, (пра)гугнявіць
• ojshamzen epes mit a farštopter noz прагугнявіць нешта ў нос
ójshandlen [*d.* handeln] 1. распрада(ва)ць; 2. вытаргаваць, вытаргоўваць (лепшыя ўмовы)
• ojshandlen a besern mekex вытаргаваць лепшую цану
• ojshandlen a mecie tanna вытаргаваць нейкую дробязь
• ojshandlen epes far a šibeš вытаргаваць нейкую дробязь
• me handlt azoj lang, biz me handlt zix ojs *gtxv.* будзеш гандляваць, пакуль усё не распрадасі
ójsharge(ne)n* [*s.* הרגע(נע)- →harige, hojreg, hereg, nereg] зьнішчыць, зьнішчаць, перабі(ва)ць
• majn tate ken ojshargen dajn tatn *kšp.* мой тата можа зьнішчыць твайго тату
ójsharmidern [*p.* harmider, *ukr.* гармидер] нарабіць гармідару, узьняць гам, шум, тлум, га́лас, вэрхал
• ojsharmidern gemaxte frejd бурна выказваць фальшывую радасьць
ójs(h)arn [*d.* harren] вы-, (с)чакаць, дачакацца, падпільноўваць
ójshart(eve)n [*d.* härten] загартаваць, загартоўваць
• ojshartn dem ejgenem xarakter загартаваць уласны характар
ójshasn [*d.* Hass] (зь)ненавідзець, зьневажаць

• ojshasn dos vajb mit ir gancer mišpoxe зьненавідзець жонку разам зь ейнай сям'ёй
ójshastikn [*d.* Hast] хапацца, сьпешна скончыць працу
ójshaten/ójshoten [*p.* gacić, *ukr.* гатити] загаціць, зрабіць гаць/грэблю
ójshaven [?] вярцецца, (пад)мітусіцца, клапаціцца
• ojshaven a štikl fardinstl трохі падзарабіць
ójshavírn [*d.* hofieren] дагадзіць, дагаджаць
ójshavken/ójshojke(ne)n/ójshaukenen [*ukr.* гавкати] (вы)гаўкаць, (вы)брахаць
• ojshavken dem vejtik брахаць (выць) ад болю
ójshefkern [*s.* -הפקר- →hefker, pojker, mafker] збузаваць, [illegible] гарэзаваць, зьбянтэжыць
• ojshefkern a velt збузаваць сьвет
ójsheftn* =**ójshaftn*** [*d.* heften] 1. вышы(ва)ць; 2. *n* вышыванне, вышыўка; **ójsheftung** *f*, -en вышыўка
• [illegible] bluze вышыць блюзу
[illegible]jbn* **ójshojbn*** [*d.* herausheben] 1. выняць, вымаць; 2. *n*, **[illegible]jbung** *f*. -en выманьне; **ójshejbns** *f/n*, -n выманьне
[illegible] [illegible] свояў Торы для чытаньня ў сынагозе
[illegible] ojshejbns, zol ojx ajnhejbns hobn *glxv.* хто вымаў мусіць паставіць яе назад (заварыў кашу – расхлёбвай)
[illegible]jshejen [*d.* heizen] вы-, на|паліць, вы-, на|пальваць (у печы); на-, вы|цепліць
• ojsheicn a vald спаліць гару дроваў
• ojshejcn dem ojvn, di (h)rube/bod/plite/štub напаліць у печы/грубцы/лазьні, нагрэць пліту, выцепліць хату
• ojshejcn di bod (s'bod/s'bedl) *fig.* заводзіць сварку
ójshejln [*d.* heilen] вылечыць, вылечваць, загаіць, загойваць; **ójshejlevdiker, ójshejlbarer** вылечны; **ójshejlung** *f*, -en вылячэньне
• ojshejln fun hiner-ojg лячыць ад намоўленай хваробы
• a nar iz ummeglex ojshejln (a nar ken men nit ojshejln) *glxv.* дурня нельга вылечыць (дурасьць назаўсёды; дурак дураком на векі вяком)
• a parx lozt zix nit ojshejln *glxv.* пархуцік не дае сябе вылечыць
• bistu a dokter, hejl zix frier alejn ojs *glxv.* калі ты доктар, вылечы спачатку сябе самога
• biz du vest a xosn/kale vern, vet es zix dir ojshejln (biz der xasene vet zix ojshejln) *glxv.* пакуль жаніцца, усё загаіцца
ójshejxn [*d.* höher] падвысіць, падвышаць
ójshekdešn [*s.* -הקדש- →hekdeš] запэцкаць, забрудзіць, забруджваць
• ojshekdešn di štub. dos hojz забрудзіць хату
ójsheklen [*d.* Haken] вы-, аб|вяз(в)аць кручком
• ojsheklen ■ bluzke/šal зьвязаць кручком блюзку/шаль
ójshelfn* [*d.* helfen] дапамагчы, дапамагаць; **ójshelf** *m*, -n дапамога; **ójshelfiker** карысны, дапаможны
• ojshelfn* mit krexc/zifc дапамагчы стогнам/уздыхам (рабіць выгляд)
ójshendlen zix [*d.* Hahn] (рас)петушыцца
• zix ojshendlen glajx nox barmicve петушыцца як пасьля паўналецьця
ójshengen* [*d.* hängen] вывесіць, вывешваць; **ójshengl** *n*, -ex шыльда
• ojshengen* veš, bilder af di vent разьвесіць бялізну, карціны на сьценах
ójshern [*d.* hören] 1. выслухаць, выслух(оў)ваць; 2. спавядаць
• ojshern epes vi di šenste muzik праслухаць нешта як прыгожую музыку
• me muz ojshern bejde cdodim (ejn cad tor men nit ojshern; bam mišpet muz men bejde cdodim ojshern) *šprxv.* трэба выслухаць абодва бакі
ójshernern [*d.* Horn] наставіць рогі
• zi hot ojsgehernert i dem man i dem gelibtn яна наставіла рогі і мужыку, і каханку
ójsheskemen [*s.* -הסכם- →heskem, haskome, maskim, muskem] згадзіцца, згаджацца, дамовіцца, дамаўляцца, прыйсьці, прыходзіць да згоды
ójshevlen [*s.* -הבל- →hevl] займацца драбязой, марнымі, нікчэмнымі справамі, калупацца ў дробязях
• alc iz hevl, ober lomir dox ojshevlen a lajtiš lebn усё марнасыць, але давайма аднак займацца людзкімі клопатамі
ójshexern [*d.* höher] падвысіць, падвышаць, падняць, падымаць
• ojshexern di vent узводзіць сьцены
• ojshexern di prajzn падымаць цэны
ójshezekn [*s.* -חיזק- →hezek] прадаваць сабе ва ўбытак
ójshihiken [*ukr.* ги-ги] падгігікваць, падхіхікваць, (ціха) гігікаць, хіхікаць
ójshiken [*p.* ikać, *ukr.* гикати, *d.* hick] заікацца, пыкаць-мыкаць
• šver cu xapn, vos er hiket ojs цяжка зразумець, што ён пыкае-мыкае
ójshilxn [*d.* hell] гаркаць, гарлапаніць
• ojshilxn a lid гарлапаніць песьню
ójshin(j)en (zix) [*d.* hin] прыдбаць, атрымаць (нешта) (доўга аціраючыся ў адным месцы)
• vosere glikn vestu do šojn ojshinjen? for avek! якое шчасьце ты тут выседзеў? едзь адгэтуль!
ójshinken* [*d.* hinken] пра-, вы|кульгаць, пракандыбаць, выхадзіць (кульгаючы)
• ojshinken* zix a fus вывіхнуць/спрывіліць сабе нагу
• pamelinke hot der betler ojsgehunken gas nox gas памаленьку жабрак пракандыбаў вуліцу за вуліцай
ójshintišn [*d.* Hund] выкленчыць, выкленчваць, выканк(в)аць (як сабака)
• ojshintišn laskes выкленчыць ласку
ójshirže(ne)n [*ukr.* іржати, *p.* rżeć] заржаць
ójshitn* [*d.* hüten] (а)бараніць, абараняць, захаваць, за-, а|хоўваць
• ojshitn* fun al dos bejzs, fun (ale) cores, fun šlek/sakones /onšikenišn бараніць ад зла/ліха/небясьпекі/навалы
• got zol ojshitn! барані/бронь/крый божа! хай бог сьцеражэ/бароніць!
• got zol ojshitn/ophitn cu hobn ejn vajb/kind un ejn hemd (got zol hitn fun ejn hemd, ejn ojg un ejn kind) барані божа мець адну жонку (адно дзіцё/вока) і адну сарочку
ójshixc(e)n [*ukr.* гикати?] крыкнуць, закрычаць (зь перахопленым дыханьнем)
ójshobn* [*d.* haben] 1. (зай)мець (шмат розных рэчаў); 2. (ejnem) вы-, з|жы(ва)ць; пазбавіць, пазбаўляць сябе (ад)
• ojshobn* cen kinder займець дзесяць дзяцей
• dem min sxojre hobn mir šojn ojsgehat гэты тавар мы ўжо збылі
ójshocken/ójshočken/ójshecken/ójshečken (zix) [*ukr.* гоцати] падскочыць, падскакваць (ад радасьці), прытанцоўваць
ójshodern [*mhd.* hader] падраць, падзерці на шматкі/кавалкі

• ojshodern a malbeš in etlexe teg падраць вопратку за некалькі дзён

ójshódeven, ójscuhodeven [*p.* hodować, *ukr.* годувати] 1. вы-, уз|гадаваць, выхаваць, выхоўваць; 2. *n* гадоўля, адкорм(ліваньне); **ójshodeveter** выгадаваны

• ojshodeven a xazerl/jalevke, an oger выгадаваць парсючка/ялаўку/жарабя

• ojshodeven a zibngorndikn gojder адгадаваць сямiпавярховае падбародзьдзе

• zix ojshodeven nox der krenk разьесьціся да хворага стану

• ejder azojne kinder ojshodeven, iz beser derštikn zej klejninke *gkv.* чымся такіх дзяцей гадаваць, лепей іх прыдушыць малымі

ójshofn [*d.* hoffen] 1. спадзявацца, надзеяцца (доўгі час); 2. выспадзявацца, дачакацца

• ojshofn af besere cajtn спадзявацца на лепшыя часы

• mir hobn sofkolsof ojsgehoft hilf мы нарэшце дачакаліся дапамогі

ójshoglen [*d.* Hagel] сыпаць градам

• ojshoglen viste kloles af zajn kop сыпаць пустыя праклёны на яго галаву

• s'hot ojsgehoglt mameš mit štejner град ударыў нібыта камянямі

ójshojden [*ukr.* гойдати, *p.* hojdać] убаюкаць, за-, у|калыхаць

• ojshojden di kinder укалыхаць дзеці

ójshojkern [*d.* Höcker] згорбіць, сагнуць, скруціць

• švere lebns-badingungen kenen ojshojkern afile di cartste nešomes цяжкія жыццёвыя ўмовы могуць сагнуць нават найдалікатнейшыя душы

ójshójlexn [*s.* -הולכן] абы-, сы|сьці, абхадзіць, абы-, сы|ходзіць

• der šleper hot šojn ojsgehojlext di gance gegnt жабрак ужо схадзіў увесь край

• vos er hojlext ojs in ejn tog! што ён абыдзе за адзін дзень!

ójshojln [*d.* aushöhlen] 1. выдаўбці, выдоўбваць, выдзеўбаць, выдзяўбсьці, выдзёўбваць, выдзюбаць, выдлубаць; 2. выпустошваць; **ójshojl** *m*, -n дупло; *anat.* поласьць, пазуха; **ójshojlung** *f*, -en 1. выдзёўбваньне; 2. выемка, шпар, жалабок, паз

• an ojshojl in con дзірка ў зубе

• der kop vert mir ojsgehojlt мяне думка так і точыць/гняце

ójshojregn [*s.* -הורג- →hargenen, harige, horeg, hojreg, nereg] зьнішчыць, зьнішчаць, перабі(ва)ць

ójshojxn [*d.* aushauchen] выдыхнуць, выдыхаць; **ójshojx** *m*, -n здыханьне, выдых

• ojshojxn dem lectn otem, di nešome/zel аддаць душу, сканаць

ójshojzírn [*d.* hausieren] гандляваць у разнос (ходзячы па хатах)

• der man hojzirt ojs ejn gas, un di vajb zajne a cvejte мужык з таварам абыходзіць хаты на адной вуліцы, а жонка ягоная на другой

ójshojzn [*d.* Haus] ужы(ва)цца, ладзіць, жыць у згодзе/злагадзе

• ojshojzn mit alemen, afile mit der šviger ладзіць з усімі, нават са сьвякрухай

ójsholdern [*p.* gałda?] (пра)галдаць (як індык), галасаваць, (пра)гарла(ні)ць

ójshol(j)uben [*ukr.* голубити] галубіць, (вы)пеставаць

• dos eršte jor nox der xasene... šojn zix ojsholubet, ict krign zej zix arum першы год пасьля вясельля... ужо нагалубіліся, цяпер яны сварацца

ójsholosen (zix) [*ukr.* голосити] (за)галасіць, выкрыкнуць, выкрыкваць, усклікнуць, усклікаць

• di goje holoset ojs ir brox гойка галосіць ад гора

ójshonikn [*d.* Honig] *kšp.* намаз(в)аць мёдам

• ojshonikn di xale/hamojce намазаць мёдам халу, лусту хлеба

ójshop(k)en [*p.* hop, *ukr.* гоп] падскочыць, падскакваць (ад радасьці), прытанцоўваць

• di kinder hopken ojs zejer frejd дзеці скачуць ад радасьці

ójshorbe(ve)n [*ukr./r.* горб, *p.* garb] згорбіць, сагнуць, скруціць

ójshoreven [*p.* harować] 1. выгараваць, расстарацца, прыдбаць, раздабыць працай; 2. змучыць, змардаваць; **ójshoreven zix** вы-, з|мучыцца, вы-, з|мучвацца, змардавацца, змардоўвацца, стаміцца, стамляцца, змарыцца, зморвацца

• ojshoreven dem jung mit šverer arbet змардаваць юнака цяжкай працай

• ojshoreven dos štikl brojt цяжкай працай здабываць кавалак хлеба

ójshorxn [*d.* horchen] выслухаць, выслухоўваць

• ejder du vest arojszogn dajn mejnung, horx že mix frier gut ojs перад тым як ты выкажаш сваё меркаваньне, выслухай спачатку добра мяне

ójshostjen/ójshosc(j)en/ójshoščen=ójsgoščen zix [*v.*] вы-, на|гасьціцца, вы-, на|гасьцяваца

• frier iz der feter geven a košever gast, dernox azoj zix a gast, a xojdeš špeter hot er zix ojsgehostjet спачатку дзядзька быў шаноўным госьцем, тады так сабе госьць, месяцам пазьней ён зусім выгасьцяваўся

ójshruznen/ójshruz(j)en=ójsgruznen 1. выгрузіць, выгружаць; 2. *n* выгрузка

ójshubl(j)e(ve)n/ójshebl(j)even [*d.* hobeln] выгабляваць, выгаблёўваць

• ojshublen ale breter farn tiš выгабляваць усе дошкі на стол

ójshud(j)en/ójshudzjen/ójshudžen/ójshid(j)en/ójshidzjen [*ukr.* гудіти] ад-, (пра)гудзець, (пра)гусьці

• ojshudjen di vilde frejd выказваць дзікую радасьць

ójshuken [*ukr.* гукати, *p.* hukać] гаркаць, (пра)бурчаць

ójshul(j)e(ne)n, ójscuhuljen [*p.* hulać, *ukr.* гуляти] (вы)гуляць (доўгі час), разгульваць

ójshúlt(áj)even [*ukr.* гультай, *p.* hultaj] (пра)гультайнічаць, прагуляць

• ojshultajeven alc, vos der foter hot cunojfgešpart прагуляць усё, што бацька назапасіў

ójshungern [*d.* aushungern] замарыць голадам; **ójshungern zix** (nox) вы-, пра|галадацца

• loz dos kalb lojfn, s'vet zix ojshungern, vet es alejn kumen ahejm *šprxv.* пакінь цялё бегаць, выгаладаецца, само прыйдзе дахаты

ójshurn [*d.* Hure] *vulg.* выблядаваць, атрым(лів)аць (нешта) блядзтвам (адмыслова аб жанчыне)

ójshus(t)n/ójshisn [*d.* aushusten] выкашляць, выкашліваць

• ojshustn a bisl blut, dem kas кашляць крывёю/злосьцю

ójsibn [*d.* üben] аказ(в)аць, рабіць уплыў, уплываць

• ojsibn a druk af emecn ціснуць на кагосьці

• ojsibn af emecn a morališe virkung маральна паўплываць на кагосьці

ójsiken (zix) [*p.* ikać, *ukr.* ікати] заікацца ў размове; скончыць іканьне

ójsjad(j)en/ójsjadzjen [*p.* jadać] дакучаць, аб'ядаць вушы (просячы нешта), атрым(лів)аць (нешта) праз дакуку

ójsjaxmern [*d.* jach(t)ern?] загарлапаніць, за-, вы|крычаць, за-, вы|лямантаваць

• ojsjaxmern dem brox выкрычаць гора

ojsjes *pl.* →os *m/n* [*s.* (יות-)אות] літара, буква, знак; **ójsjesdiker** літарны; **ójsjes-freser** *m*, -s букваед; **ojsjes-freseráj** *f* букваедзтва; **ojsjes maxkimes** *pl.* [*s.* מחכימות] "літары, (якія) робяць разумнымі"; няблага зазірнуць у кнігу; **ojsjes-merubóes** *pl.* [*s.* מרובעות] "квадратныя літары"; (друкаваныя) літары гэбрэйскага альфабэту

ójsjatre(ve)n/ójsjatern [*ukr.* ятрити, *p.* jątrzyć] вычысьціць, вычышчаць рану ад гною, разьятры(ва)ць, разьвераздзіць, разьвярэдзіць, разьвярэджваць

• ojsjatren a vund разьвярэдзіць рану

ójsjelole(ne)n [*s.* -ילל] залямантаваць, загаласіць, заплакаць

• ojsjelolen dem vejtik/šrek загаласіць ад болю/страху

ójsjern*/ójsjojrn*/ójs(j)irn [*d.* gären, *mhd.* jërn] выбрадзіць (аб піве/мёдзе)

• vos pamelexer un vos lenger me jojrt ojs med, alc štarker vert er чым марудней і даўжэй бродзіць мёд, тым ён робіцца мацнейшым

ójsjetn [*d.* jäten] 1. выпаласць, выполваць; 2. ■ праполка, поліва

ójsjidišn [*d.* Jude] 1. рабіць абразаньне (пэўнай колькасьці людзей); ажыдаўляць, умацоўваць жыдоўскі дух; 2. вызваляць ад узьдзеяньня жыдавы

• farlozn* bord un pejes un zix ojsjidišn адпусьціць бараду і пэйсы і зажыдавець

ójsjiševn (zix) [*s.* -שוב(י)- →mejašev, mejušev, jojšev, jišev] ра́іцца, ра́дзіцца

• me ken (zix) ojsjiševn mit ale frajnd, me darf zix farlozn nor af gute frajnd *šprxv.* трэба ра́іцца з усімі сябрамі, трэба разьлічваць толькі на добрых сяброў

ójsjogn [*d.* ausjagen] вы-, за|гнаць, за-, вы|ганяць

• ojsjogn di ferd загнаць коней

• ojsjogn di hint выгнаць сабак

ójsjojecn [*s.* -יוצ- →ejce, misjaec, acosi, jojec] на-, па|раіць, парадзіць

• ojsjojecn, vi cu firn gešeftn параіць, як весьці справы

ójsjo(j)xc(e)n [*d.* jach?] заенчыць, залямантаваць, закрычаць (ад радасьці/болю)

• ojsjoxcn dem vejtik/trojer, di krenkeniš енчыць ад болю/смутку/згрызоты

• ojsjoxcn di hispajles/hanoe закрычаць ад захапленьня/асалоды

ójsjoklen/ójsjokeln [*d.* Jokel] *argo* выбіць вакно, выламаць дзьверы

ójsjoldeven [*r.* елда?] абдурыць, абдурваць, выстаўляць дурнем/невукам/тупіцам

• ojsjoldeven ba emecn dos gance gelt выдурыць у кагосьці ўсе грошы

• ojsjoldeven emecn far lajtn in di ojgn выстаўляць кагосьці дурнем у людзкіх вачох

ójsjomern [*d.* jammern] залямантаваць, загаласіць, заплакаць, зарыдаць

• ojsjomern di lajdn, dem vejtik, dos bitere gemit загаласіць ад гора/болю/горкага настрою

ójsjoncn [?] абдурыць, абдурваць, схітраваць

• ojsjoncn di por grošns абдурыць на пару грошаў

ójsjopen/ójsjapen [*d.* jappen?] застагнаць, заенчыць, пачаць усхліпваць, захныкаць

• ojsjopen dem eint/šrek захныкаць ад адзіноты/страху

ójsjubken/ójsjobken [?] *vulg.* (пра)клясьці, праклінаць, вылаяць ганебнымі словамі

ójsjučen [*sl.*?] зарохкаць (як сьвіньня)

ójsjušen, ójsjuxen [*ukr.* юшити, *d.* juchen] разьюшыць, разлаваць

• ojsjuxen dem corn угнявіць, узлаваць

ójskačen [*ukr.* качати] раскач(в)аць (цеста)

ójskajklen/ójskojklen (in) [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] вы-, рас-, с|кач(в)аць

• ojskajklen knejdlex/flejš-knejdelex накачаць (мясных) клёцак

ójskajln [*d.* kehlen, *mhd.* keln, köln, koln] зарэзаць, забі(ва)ць, закалоць (жывёлу некашэрным чынам)

• ojskajln vi xazejrim зарэзаць як сьвіней

ójskajlexn, ójskajlex(d)ikn [*d.* Kugel] а-, вы|кругліць, а-, вы|кругляць

ójskakn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] *vulg.* выкакаць, высраць, выдрыстаць

ójskalupen, ójscukalupen [*ukr.* колупати] выкалуп(лів)аць

• nito a con ojscukalupen німа чаго з зубоў выкалупаць (чаго паесьці)

ójskalxn [*d.* kalken] выбеліць, выбельваць, пабяліць (вапнай/крэйдай)

ójskamen/ójskemen [*d.* kämmen] вычасаць, вычэсваць; **ójskem** *m tekst.* ачоскі, пачасьце

ójskaranjen [?] (пра)клясьці, праклінаць

ójskarbn [*d.* Kerbe, *p.* karb] вышчарбіць, вышчарбляць, вышчэрбліваць, вызубліваць, вызубіць

ójskašpern/ójskaspern [*d.* Kasper] 1. вымантачыць, вымантачваць, падмануць, падманваць, зманіць, абдурыць, абдурваць, абакуліць, абакульваць; 2. вышук(в)аць; раздабы(ва)ць

ójskaxljen, ójskaxeln [*d.* Kachel] абкласьці, абклад(в)аць кафляй; **ójskaxelung** *f* абклад(в)аньне, аблiцоўваньне кафляй

ójskemfn [*d.* kämpfen] ад-, за|ваяваць, ад-, за|ваёўваць, дамагчыся барацьбой

ójskenen* zix (in, af) [*d.* können, kennen] вы-, спа|зна(ва)ца

ójskereven/ójskireven [*p.* kierować] скіраваць, скіроўваць, павярнуць, паварочваць

• ojskereven zix cu emecn mitn hintn павярнуцца да кагосьці задам

ójskern [*d.* kehren] перакуліць, перакульваць, абярнуць, абарочваць, вывернуць, выварочваць; **ójsker** *m*, -n паварот

ójskern [*d.* kehren] 1. вымесьці, вымятаць

• az a šlimazlnice kert ojs di štub, lozt zi lign dos mist ba der tir *šprxv.* калі няхлюйка мяце хату, яна сьмецьце пакідае каля дзьвярэй

• bejs/bam ojskern di štub, gefint men alc *glxv.* калі мятуць хату, усё знаходзіцца

ójskiln [*d.* kühlen] астудзіць, астуджваць

ójskinclen [*d.* künsteln] 1. **ójskinstle(r)n** змайстраваць, сканчыць, вырабіць, выказаць (па-мастацку); 2. выштукарыць, выкінуць штуку

• ojskinclen a ljalke змайстраваць ляльку

ójskišefn (epes) [*s.* -כ(י)שום- →(bal)mexašef, maxšejfe, kišef] чараваць (над нечым)

ójsklajbn*/ójsklojbn*, ójscuklajbn* [*d.* klauben] 1. (far) выб(і)раць; 2. *n* выбраньне, абраньне; **ójsklajb** *m*, -n выбар; **ójsklajber** *m* вярэдлівы, пераборлівы, наравісты, капрызны чалавек

• af ojscuklajbn на выбар

ójsklapn [*d.* klopfen] 1. выбі(ва)ць; 2. (af der mašin) (на)друкаваць (на машынцы)
• un der tate cu dercu, /mit dem pas dem grojsn, /ojsgeklapt di bejndelex, /arojsgejogt in drojsn (C. M.) і бацька да таго ж зьбіў яго на горкую ягаду шырокім пасам і выгнаў з хаты
ójsklejdn [*d.* kleiden] надзець, надзяваць, апрануць, апранаць, абшы(ва)ць; **ójsklejdn zix** прыб(і)рацца, абшы(ва)цца; **ójsklejdung** *f* адзеньне, адзежа
ójsklepn [*d.* kleben] 1. вы-, аб|клеіць, вы-, аб|клейваць; 2. вылепіць (з гліны)
ójsklern [*d.* klären] 1. выдум(в)аць, выдумляць; 2. асьвятліць, асьвятляць; **ójskler** *m*, -n выдумка
• ojsklern a (mamzer-)bilbl абылгаць
• ojsklern a naje mašin прыдумаць новую машыну
• ojsklern a pošetn/kuncikn lign выдумаць звычайную /умелую хлусьню
• ojsklern vajn/med асьвятляць віно/мёд
• a xosn hot gevolt zajn kale ojsklern, /vi klug zi iz geven, /er hot ir gehejsn a lejterl šteln /fun der erd bizn himl arajn *flksl.* жаніх вырашыў выпрабаваць сваю нявесту, ці разумная яна, ён загадаў ёй паставіць драбіны ад зямлі да неба
ójskligп zix [*d.* klügeln] умудрыцца, умудрацца, ухітрыцца, ухітрацца
ójsklingen* [*d.* klingen] адзьвінець, адзваніць; раззваніць, раззвоньваць, разьнесьці, разносіць
• di gleker hobn ojsgeklungen, un es iz gevorn štil званы адзванілі, і стала ціха
• ojsklingen* a sod раззваніць сакрэт
• ojsklingen* ale gleker званіць ва ўсе званы (разносіць па сьвеце; грукацца ва ўсе дзьверы)
• ojsklingen* emecn šem званіць/трубіць аб кімсьці (разносіць славу)
• ojsklingen* epes far der velt раззваніць нешта па ўсім сьвеце
ójskljančen [*p.* klęczyć, *r.* клянчить] выкленчыць, выкленчваць, выканьк(в)аць
ójsklogn [*d.* klagen] выплак(в)аць, праплакаць доўгі час
• ojsklogn teg un next праплакаць дні і ночы
ójsklopočen [*p.* kłopot, *ukr.* клопіт] выклапатаць
ójskloгn [*d.* klären] 1. вы-, а|сьветліць, вы-, а|сьвятляць; 2. *n*, **ójsklorung** *f* высьвятленьне; **ójskloгn zix** высьветліцца, высьвятляцца; (пра)ясьнець, праясьніцца, праясьняцца
• ojsklorn protim fun a teorje высьвятляць дэталі тэорыі
• ojsklorn vajn/med асьвятляць віно/мёд
ójsknajpn* [*d.* kneifen, kneipen] вышчыпнуць, вышчыпваць, вышчыкнуць, вышчыкваць, выскубнуць, выскубаць; сашчыпаць
ójsknakn [*d.* knacken] заляскаць, затрашчаць, захрустаць, захрабусьцець; загрымець, загрукатаць, загрухатаць, забух(к)аць
• ojsknakn nis(lex) лузаць арэхі
• ojsknakn (zix) di finger/bejner захрабусьцець костачкамі пальцаў
ójsknaln [*d.* knallen] выпаліць, прагрымець, прагрукатаць
ójsknejčn [*mhd.* knitschen, knautschen] 1. зморшчыць, зьмяць; 2. разгладзіць, разгладжваць
• ojsknejčn a ceknejčt papirl разгладзіць скамечаную паперку
• ojsknejčn a tixele зьмяць насоўку
• ojsknejčn dem ponem/štern зморшчыць твар/лоб
ójsknetn* [*d.* kneten] 1. вымесіць, вымешваць; 2. вылепіць
ójsknojln [*d.* Knäuel] размотаць, размотваць
ójskojfn [*d.* kaufen] 1. вы-, рас-, ад|купіць, вы-, рас-, ад|купляць; 2. *n* выкуп (дзеяньне); **ójskojf** *m*, -n, **ójskojfgelt** *n*, -er выкуп (плата)
• ojskojfn di šuld загладзіць віну
• funem dales un funem tojt kon men zix nit ojskojfn *šprxv.* ад нястачы і ад сьмерці нельга адкупіцца (як ні круці, а прыйдзецца памярці; ад сьмерці не адперці; ад старасьці і ад сьмерці німа лекаў на сьвеце)
ójskojklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] выкачаць (у нечым)
ójskojle(ne)n [*d.* kehlen] вы-, пера|разаць, вырэзваць, перарэзаць (усіх), вынішчыць, вынішчаць
ójskojtikn [*d.* Kot] забрудзіць, запэцкаць
ójskolirn [*altfr.* colur, *p.* kolor] размаляваць, размалёўваць; **ójskolirung** *f* размалёўка, размалёўваньне
ójskopen [*ukr.* копати, *p.* kopać] выкапаць, выкопваць
• ojskopen ■ grub выкапаць яму
ójskórčeven [*r./ukr.* корч] выкарчаваць, выкарчоўваць
ójskoregirn [*d.* korrigieren] выправіць, выпраўляць (тэкст)
ójskoren(e)jen [*p.* korzeń, *r.* корень, *ukr.* корінь] выкарчаваць, выкарчоўваць, выкараніць, выкараняць, вынішчыць, вынішчаць
ójskorme(ne)n* [*ukr.* кормити, *r.* кормить] выкарміць, выкармліваць, выгадаваць
• ojskormenen* af ejn/linkn zajt выкарміць на адзін/левы бок
ójskoven [*p.* kować] выкаваць, выкоўваць
ójskoxn [*d.* kochen] з-, вы|варыць, выварваць
• ojskoxn dos gret пракіпяціць бялізну
ójskracn [*d.* kratzen] 1. аб-, па|часаць; 2. выскрабці, выскрабаць, выдраць, выдзіраць, расчухаць
• kojm zix ojsgekract! ледзь выскрабаўся!
• vest zix ojskracn on dem! выскрабешся з гэтым!
ójskrejen [*d.* krähen] засьпяваць, закукарэкаць
• ojskrejen dem onkum fun tog пракукарэкаць пачатак дня
ójskrenken [*d.* kranken] выхварэць
• fremds krenkt men ojs *šprxv.* чужое дабро вылазіць праз рабро (чужая хата гарэй ката; чужыя грошы – аскома)
• ojskrenken zolstu alc, vos du farmogst (un farzecn der vajbs spodnice)! (nor ojskrenken zolstu es!) *kll.* каб усё, што ты маеш, пайшло на хваробу (і жончына спадніца ў заклад)!
ójskricn [*d.* kritzeln, *mhd.* krîzen] выразаць, вырэзваць (на камяні), выграваваць
ójskrign* [*d.* kriegen] з-, раз-, на|дабы(ва)ць, расстарацца
ójskrimen [*d.* krümmen] скрывіць, скрыўляць; **ójskrimendiker** скрыўлены; **ójskrimung** *f*, -en скрыўленьне
• der parkn hot zix ojsgekrimt паркан пахіліўся
ójskristalizirn [*d.* kristallisieren] выкрышталізавацца, выкрышталізоўвацца; **ójskristalizirung** *f* выкрышталізоўваньне
ójskrišlen [*ukr.* кришити] выкрышыць, выкрышваць
ójskrixn* [*d.* kriechen] 1. аб-, вы|лазіць; 2. выпаўзьці, выпаўзаць; 3. вылінаць, па-, зь|ліняць, аблезьці; выпасьці, выпадаць
ójskrojzn [*d.* kräuseln, *mhd.* krusen] заві(ва)ць
ójskukn [*d.* gucken] 1. (vi) выгледзець, выгляд(в)аць; 2. разьвед(в)аць, шпіёніць; 3. чакаць, разьлічваць (на нешта); **ójskuk** *m*, -n выгляд, від, меркаваньне; **ójskuker** *m*, -s шпіён, шпег, шпіг, сок
• hobn* an ojskuk мець выгляд
• ojskukn mit lixt шукаць са сьвечкаю

• ojskukn (zix) di ojgn (af) прагледзець вочы
• on an ojskuk безнадзейна

ójskumen*, **ójscukumen*** (mit, on) [*d.* kommen] абы-, пры|сьціся, абы-, пры|ходзіцца; пры-, вы|пасьці, пры-, вы|падаць; **ójskumiker** які падыходзіць, адпаведны, сумяшчальны; **ójskumikajt** *f* сумяшчальнасьць; **ójskumeniš** *f/n* 1. **ójskum** *m* сродкі на існаваньне/пражыцьцё; 2. адплата

• es iz mir ojsgekumen cu zajn dortn мне надарылася быць там
• hobn* an erlex ojskumeniš атрымаць справядлівую адплату
• (kenen*) ojskumen* (mit) ладзіць, жыць у згодзе/злагадзе
• ojb es kumt dir ojs zi cu zen калі табе выпадзе яе ўбачыць
• ojskumen* mit emecn vi mit a bejzer šviger ладзіць з кімсьці як зь лiхой сьвякроўю
• ojskumen* vi mit gold, vi mit kreplflejš абыходзіцца як з [illegible] мясам для калдуноў (вельмі ашчадна)
• [illegible] kon nox amol ojskumen ці выйдзе калі яшчэ раз [illegible]
• [illegible] ojsgekumen (zej hobn nit gekent ojskumen [illegible] не змаглі паладзіць паміж сабой
• [illegible]id kumt gut ojs zajn velt *glxv.* добры жыд добра [illegible] свой сьвет

ójskunft *f*, -n [*d.* Auskunft] зьвестка, інфармацыя, асьвятленьне

ójskurirn [*d.* kurieren] вылечыць, вылечваць
ójskušn [*d.* küssen] расцалаваць
ójskval *m*, -n [*d.* Quelle] паходжаньне, выток
ójskvarn [?] высахнуць, высыхаць, памірзанець, схуднець, схудняць
ójskvečn [*d.* ausquetschen] выдушыць, выдушваць, выціснуць, выціскаць

• ojskvečn ■ lemon выціснуць лімон

ójskvičen [*d.* quieken, quietschen] завішчаць, запішчаць, заскавытаць, заскагатаць, заскіг(ат)аць, заскігітаць

• ojskvićen fun vejtik/frejd завішчаць ад болю/радасьці

ójslajdn* [*d.* leiden] выпакутаваць, выцерпець, нацярпецца
ójslaj(e)n* (ba) [*d.* leihen] пазычыць, пазычаць
ójslájtern [*d.* läutern] ачысьціць, ачышчаць, праясьніць, праясьняць; **ójslajterung** *f*, -en праясьненьне; ачышчэньне (ад грахоў)
ójsland *n* [*d.* Ausland] замежжа, загранiца

• fun ojsland з-за мяжы
• in ojsland за мяжой
• kejn ojsland за мяжу

ójslate(ne)n [*p.* łata, *ukr.* лата] залатаць, залапіць
ójslaxn (zix) (fun) [*d.* lachen] 1. высьмеяць, высьмейваць, зжартаваць; 2. *n* абсьмяяньне, абсьмейваньне

• ojslaxn zix fun emecn высьмейваць кагосьці, сьмяяцца з кагосьці

ójslebn [*d.* leben] пра-, вы-, з|жы(ва)ць; **ójslebung** *f* зжываньне; выжываньне

• nit ojslebn di jorn памерці маладым
• ojslebn di jorn пражыць свой век
• ojslebn di jorn inejnem пражыць усе гады разам
• mit fremdn sejxl ken men lang nit lebn (ken men zix nit ojslebn) чужым розумам век не пражывеш (сыт ня будзеш; чужога розуму лыкам ня мерай; у чужое шчасьце ня ўкупішся)

ójslejdikn [*d.* ledig] вы-, а|паражніць, вы-, а|паражняць, выпусташыць, выпустошваць

• ojslejdikn di kešenes вытрыбушыць кішэні

ójslejenen [*it.* legere, *šp.* leer] вычыт(в)аць
ójslejgn [*d.* legen] 1. (mit) выкласьці, выкладваць; 2. выказ(в)аць; 3. вылегчаць, лягчаць (жывёлы), спакласьці, спакладаць; 4. правільна пісаць; 5. *n* абклад(в)аньне, абліцоўваньне; кладка (цэглы); **ójslejgn zix** 1. разьлегчыся; 2. укласьціся, зьмясьціцца; 3. выкладацца, выказвацца, тлумачыцца (на пісьме); **ójslejg** *m*, -n *gram.* артаграфія, правапіс, напісаньне; **ójslejgung** *f* 1. выклад(аньне); 2. выказваньне

• der rixtiker ojslejg funem vort правільнае напісаньне слова
• me zol alc cum gutn ojslejgn *glxv.* трэба ўсё тлумачыць у лепшы бок (усё ідзе на лепшае; усё складаецца добра)
• – Oj, in kejn xolem tor men, majn kind, nit glejbn, /vajl a šlexter xolem firt arop fun dem veg, /un morgn inderfri veln mir cum rebn forn, /un der rebe t'ojslejgn dem xolem cu gut. *flksl.* – Ой, снам, маё дзіцятка, нельга верыць, таму што кепскі сон зводзіць з дарогі, заўтра нараніцу мы пойдзем да рэбэ, і ён добра патлумачыць твой сон.

ójslejmern [*s.* לאמרן- →lejmer] выбалботваць; лаяцца, сварыцца
ójslejšn [?] вызалаціць, вызалочваць
ójslejzn [*d.* auslösen] 1. утаргаваць, утаргоўваць; 2. вызваліць, вызваляць, збавіць, збаўляць; 3. *n*, **ójslejz** *m*, -n, **ójslejzung** *f*, -en збаўленьне, збавеньне, вызваленьне, выкуп; **ójslejzer** *m*, -s, (-n *f*, -s) вызваліцель, збавіцель; **ójslejzndiker** вызваляльны, збаўляльны; **ójslejz(-)gelt** *n* выкуп (плата); **ójslejz-korbn** *m*, *pl.* -korbones [*s.* (-וות)קרבן]ахвяра

• ojslejzn fun tojt вызваліць ад сьмерці
• "Kat rino" vejsn mir šojn, /"mole dico" hot ir ojx farštanen... /Vos że hejst es "podi sjuda"? /(Oj, ix zol azoj visn fun majne cores!) /"Podiso", "podiso" – host undz ojsgelejzt! /Oj, du host undz ojsgelejzt! *flksl.* "Кат рыно" мы ўжо ведаем, "молэ дыцо" вы таксама зразумелі... Што ж азначае "подi сюда"? (Ой, каб я так ведаў аб сваіх бедах!) "Подысо" – нас вызваліў, ой, ты (бог) нас вызваліў!

ójslekn [*d.* lecken] вылакаць, выліз(в)аць

• ojslekn epes vi a kac вылізаць/вылакаць нешта як котка (як карова цяля)

ójslender *m*, (-n *f*, -s) [*d.* Ausländer] іншаземец, чужаземец, чужынец; **ójslendišer**, **ójslenderšer** замежны, іншаземны, загранічны
ójslenken [*d.* lenken] вы-, зь|віхнуць, спрывіліць; **ójslenkung** *f* вывіх, зьвіх

• ojslenken zix a hant/fus вывіхнуць сабе руку/нагу

ójslernen [*d.* lernen] 1. вы-, за-, на|вучыць, вы-, на|вучаць, завучваць; 2. ■ навучаньне

• nox ejder er hot zix ojsgelernt rejdn, hot er šojn gekent ganvenen ён вывучыўся красьці раней як гаварыць
• ojslernen Tojre-kule af ejn fus *glxv.* вывучыць усю Тору на адной назе (левай пяткай)
• šlexts lernt men zix bald ojs *glxv.* благому хутка вывучышся

ójslešn* [*d.* auslöschen] за-, па|тушыць, за-, па|гасіць; **ójslešn* zix** (па)тухнуць, па-, (з)гаснуць, згасаць; **ójsleš** *m*, -n тушэньне, гашэньне; **ójslešung** *f* згасаньне, затуханьне

ójslign* [*d.* liegen] вылеж(в)аць
ójslinirn [*d.* linieren] (разь)лінеіць
ójslinken* (ójsgelunken) [*d.* lenken] вы-, зь|віхнуць, вывіхаць, спрывіліць

• ojslinken* dem (linkn) ojer *hum.* галубіцца, цалавацца і абдымацца

• zoln dajne sonim ojslinken zejere fis, ven zej veln tancn af dajn kejver! *klI.* каб твае воракі вывіхнулі сабе ногі, калі яны будуць танчыць на тваёй магіле!

ójslivern/ójslifern [*d.* liefern] выда(ва)ць, даставіць, дастаўляць; **ójsliverung** *f*, -en выдача, дастаўка

ójslod(eve)n* [*d.* laden] 1. раз-, вы|грузіць, раз-, вы|гружаць; 2. разрадзіць, разраджаць (ружжо); 3. *n* выгрузка, разгрузка; **ójsloder** *m*, -s *elektr.* разраднік; **ójslodung** *f*, -en 1. выгрузка; 2. *elektr.* разрад

ójslog *m*, -n [*d.* Auslage] выдатак, выдаткі, грашовая доля

• vifl ojslog hostu derinen? якія ты грошы туды ўклаў? якая твая доля ў гэтым?

ójslojbn [*d.* loben] выхваліць, выхваляць

ójslojern [*d.* lauern] падпільнаваць, падпільноўваць, высачыць

ójslojfn* [*d.* laufen] вы-, а|бегчы, вы-, а|бягаць; **ójslojfer** *m*, -s *bot.* завіток, парастак

ójslokern [*d.* lockern] разры(ва)ць, разрыхліць, разрыхляць

ójslokern [*d.* lauern] вы-, а|сачыць, да-, пад|пільнаваць

ójslopčen [*r.* лопчить?] вышчыпнуць, вышчыпваць, вышчыкнуць, вышчыкваць, выскубнуць, выскубаць; выгрызьці, выгрызаць

• mit finger ojslopčen dem kojleč пальцамі шчыпаць куліч

ójsloven [*ukr.* ловити] вылавіць, вылоўліваць

ójslozn* [*d.* auslassen] 1. кончыць, канчаць; 2. вы-, пра|пускаць, вы-, пра|пусьціць; **ójslozn* zix** (mit, cu) 1. кончыцца, канчацца; 2. выявіцца, выяўляцца, аказ(в)ацца; **ójsloz** *m*, -n выпуск, заканчэньне, сканчэньне, канец

• es hot zix ojsgelozt, vi ix hob gezogt/gevornt/forojsgezogt усё атрымалася, як я й казаў раней

• nit ojslozn* fun ojg не выпускаць з вока

• ojslozn* dem kas af/cu emecn выказаць/выліць гнеў на некага

• ojslozn* zix a bojdem/tajx (fun) (s'hot zix ojsgelozt a bojdem /tajx; es lozt zix ojs a tajx/bojdem/hon, a (bejzer/vister) xolem, a nextiker tog) *fig.* праваліцца, пацярпець няўдачу, не дасягнуць выніку (атрымалася кідзень, марная справа)

• ojslozn* zix gut/šejn/bexi-tojv (cum gutn) атрымалася добра/прыгожа

• ojslozn* zix šlext/biter, (mit) a vejtik cu mir/im атрымалася блага/горка/балюча для мяне/яго

• (der) fodem lozt zix ojs нітка скончылася (сілы скончыліся)

• es hejbt zix nit on un es lozt zix nit ojs! ні канца ні пачатку! (нічога падобнага!; ані да рады ані да звалы; ні ў пір ні ў вір)

• es lozt zix ojs cu mir (cu majn kop/kešene) мне гэта дасца ў знакі (дасьць па галаве/кішэні)

• es lozt zix ojs di velt! (di velt lozt zix ojs!) канец сьвету! (німа ніякага спадзяваньня)

• (halevaj) zol zix es ojslozn cu/mit gelt (cu/mit a bisele šrek) каб хаця горшага выніку не было (адбыць малымі грашыма, невялікім перапудам)

• me zol nit betn, di cores zoln zix ojslozn, vorem az di cores lozn zix ojs, lozt zix dos lebn ojx ojs *šprxv.* нельга прасіць, каб злыдні скончыліся, бо калі яны скончацца, дык і жыцьцё скончыцца

• mit emecn/epes zol zix azoj ojslozn! з гэтым і павінна было так скончыцца!

• s'lozt zix nox nit ojs di velt *glxv.* сьвет ня клінам сышоўся

• vos ix hob af majn harcn, vel ix ojslozn cu zajn kop (cu zajn lajb in lebn) усё, што маю на сэрцы, выпушчу на яго галаву (на яго цела і душу)

• x'gedenk, der onhejb fun undzer libe /iz gevezn, oj, cukerzis, /oj, un undzer ojslozexc fun undzer libe /hot zix ojsgelozt, oj, zejer mies *flksl.* ■ памятаю, пачатак нашага каханьня быў, ой, салодкім як цукар, ой, а канец нашага каханьня атрымаўся, ой, вельмі непрыгожым

ójsluftern [*d.* auslüften] пра-, вы|ветры(ва)ць

ójslugn [*mhd.* luogen] выгляд(в)аць, назіраць, высочваць

ójslunk *m*, -en [*d.* lenken] вывіх

ójslupen [*ukr.* лупити, *p.* łupić] вылупіць, вылупліваць

• ojslupen a por glezerne/grojse/hispajlesdike/kelberne ojgn вылупіць пару шкляных/вялікіх/захопленых/цялячых вачэй

ójsma(d)žgen/ójsmadzgen [*v.*] мадзгануць, вымаз(в)аць, вы-, у-, за|пэцк(в)аць

ójsmagaričeven/ójsmaharičeven [*r./ukr.*] паставіць магарыч, пачаставаць, аддзячыць

ójsmagern (zix) [*d.* mager] 1. схуднець; зубожаць, зьмізарнець, зьнясілець; 2. (па)ласкавець, (па)далікатнець

ójsmagljeven [*v.*] вымаглеваць, выпрасаваць (бялізну)

ójsmajdimen [*s.* -מאדימ- →majdem] выпатрабаваць, даста(ва)ць, здабы(ва)ць

ójsmajdn*, ójscumajdn* [*d.* meiden] 1. пазьбегнуць, пазьбягаць; абысьці, абыходзіць; абмінуць, абмінаць; прадухіліць, прадухіляць; 2. *n*, **ójsmajdung** *f*, -en прадухіленьне; **ójsmajd(nd)iker** абцякальны, які прадухіляе/абыходзіць

• zei hobn ojsgemitn di blote яны абышлі гразь

• afile ven du zogst dem emes, majd ojs zix švern *šprxv.* нават кажучы праўду, не бажыся (калі вераць, не зьневярайся, ня вераць, не прысягайся)

• cvej tojtn zajnen ništo, un ejnem vestu nit ojsmajdn *šprxv.* два разы не памірае, ■ раз давядзецца (раз казе сьмерць; не бываюць дзьве сьмерці, а раз трэба памерці)

• dem jidn majdt kejn umglik nit ojs *šprxv.* ні адно ліха не праміне жыда

ójsmájstreven/ójsmajstern [*d.* meistern, *p.* majstrować] змайстраваць (таксама *pejor.*)

• ojsmajstreven a tiš mit krume fislex змайстраваць стол з крывымі ножкамі

ójsmalcen [*d.* malzen] саладзіць (пэўны час прарошчваць зерне для атрыманьня соладу)

ójsmančen/ójsmant(j)en/ójsmončen/ójsmonten [*ukr.* мантити, *p.* mantyczyć] вымантачыць, вымантачваць, выкленчыць, выкленчваць, выканьк(в)аць

ójsmančen/ójsmant(j)en/ójsmončen/ójsmonten [*p.* męczyć] вымучыць, вымучваць, выенчыць

ójsmanglen [*d.* mangeln] бракаваць, не ставаць, не хапаць

ójsmanglen [*d.* mangeln] вымаглеваць, выкачаць, выпрасаваць (бялізну)

ójsmanjen/ójsman(j)even [*ukr.* манити, *p.* manić] (з)маніць, падманваць; вымантачыць, вымантачваць

ójsmantačen/ójsmantočen/ójsmontačen [*p.* mantyczyć, mantacz] вывудзіць, вывуджваць, (з)маніць, падманваць; вымантачыць, вымантачваць, выкленчыць, выпрасіць

• ojmantačen vi a betler(uk)/žebrak выкленчыць як жабрак

• ojmantačen vi a ganev/žulik/cigajner зманіць як злодзей /жулік/цыган

ójsmantuljen [*ukr.* мантулити] мантуліць, выкленчыць, выпрасіць, выжабракаваць

ójsmarkirn [*d.* markieren] 1. зрабіць маркіроўку; 2. вымеркаваць, вымяркоўваць

ójsmaten [*p.* motać] вымат(в)аць
• ojsmaten di nervn/kiškes выматваць нэрвы/кішкі
ójsmatern [*d.* mattieren, martern] вы-, з|мучыць, вы-, з|мучваць, выенчыць, стаміць, стамляць, змарыць, зморваць, змардаваць, змардоўваць; **ójsmaterndiker** цяжкі; які вымотвае/зьнясільвае/змардоўвае/стамляе; **ójsmaterniš** *f/n*, -n, **ójsmaterung** *f*, -en вымучваньне, зьнясільваньне; змардаваньне, зьнясіленьне
• ojsmatern biz cum tojt замучыць да сьмерці
• zix ojsmatern nox a krenk зьнясіліцца пасьля хваробы
ójsmaxn [*d.* machen] 1. чапаць, турбаваць, хваляваць; 2. лічыцца; 3. вырабіць, вырабляць; 4. вычысьціць, вычышчаць, выскрабці, выскрабаць; 5. вывяз(в)аць; 6. скласьці, складаць (нешта або пэўную колькасьць); 7. дамовіцца, дамаўляцца, дагаварыцца, дагаварвацца; 8. рас-, па|тлумачыць, растлумачваць, разьясьніць, разьясьняць; 9. звольніць, звольняць з пасады; 10. заняць, займаць; 11. выключыць, выключаць сьвятло; 12. *n*, **ójsmax** *m*, -n, **ójsmaxung** *f*, -en, **ójsmaxeniš** *f/n*, -n выраб(леньне) (скуры); дамова, дамаўленьне; **ojsmaxn zix** 1. трапіцца, трапляцца, надарыцца; 2. зьмясьціцца, зьмяшчацца, скласьціся, складацца; 3. наладжацца, налажыць (справіць натуральную патрэбу); 4. зрабіцца; 5. не зьвяртаць/надаваць увагі; **ójsmaxer** *m*, -s, (-r/-ke *f*, -s) рабочы, выканаўца; рамесьнік, які выконвае пэўны працэс; **ójsmaxeráj** *f/n*, -en 1. пэўная частка работы, рабочы працэс; 2. дасягненьне, дамова, вырашэньне; **ójsmaxerišer** маючы дачыненьне да рабочага, які выконвае пэўны працэс; **ójsmaxeriškajt** *f/n*, -n пасьпяховасьць, здатнасьць, здольнасьць
• es maxt (mir) nit ojs нічога, няважна, дармо (адказ на прабачэньне)
• maxt nit ojs німа ніякай розьніцы
• ojsmaxn a prošenje скласьці прашэньне
• ojsmaxn an of разрэзаць/разабраць птушку (вынуць вантробы, цалкам падрыхтаваць для гатаваньня)
• ojsmaxn emecn an/dem/dos ojer ашукаць, абдурыць кагосьці
• ojsmaxn cices сплесьці цыцэс
• ojsmaxn cvišn zix дагаварыцца паміж сабой
• ojsmaxn di cejn mit di helcl вычысьціць зубы зубачысткай
• ojsmaxn di fiš пачысьціць/падрыхтаваць рыбу для гатаваньня
• ojsmaxn di ojgn mit di finger, mit a tixl выцерці вочы рукой/хусткай
• ojsmaxn dos tepl зьесьці ўсё з гаршка
• ojsmaxn fel пачысьціць скуру, выскрабці поўсьць
• ojsmaxn karšn вынуць костачкі зь вішняў
• ojsmaxn leder fun fel вырабляць шкуру
• ojsmaxn xale зрабіць халу (падзяліць цеста на кавалкі, замясіць кожны кавалак асобна, сфармаваць халу)
• ojsmaxn zojln fun leder вырабляць скураныя падэшвы
• ojsmaxn zokn зьвязаць шкарпэткі
• ojsmaxn zix noxmitog спазьніцца з вырашэньнем
• vos maxt es ojs? якая розьніца?
• zix ojsmaxn af im, af zajne rejd *vulg.* не зьвяртаць на яго (словы) увагу
ójsmažen [*sl.*] вымаз(в)аць, вы-, у-, за|пэцк(в)аць
• ojsmažen mit tint/farb/blote запэцкаць атрамантам/фарбай/гразьзю
ójsmeblirn/ójsmeblen [*d.* möblieren] абсталяваць, абсталёўваць (кватэру)
ójsméjke(ne)n [*s.* מקיא(נע)ן-] вывяргаць, ванітаваць, вырыгнуць, вырыг(в)аць
ójsmekn [*s.*?] выкасаваць, выкасоўваць, выкрасьліць, выкрэсьліваць
• ojsmekn funem zikorn выкрасьліць з памяці
• a mešugenem zol men ojsmekn un dix arajnšrajbn! *kll.* каб вар'ята выкрасьлілі (са сьпісаў), а цябе ўпісалі (паклалі на ягоны ложак)!
ójsmeldn* [*d.* melden, *p.* meldować] абвясьціць, абвяшчаць; выпіс(в)аць (кагосьці аднекуль)
ójsmelkn* [*d.* melken] вы-, па|даіць
ójsmenčlen zix [*d.* Mensch] (па)сталець, зрабіцца сталым, стаць чалавекам, суняцца, сунімацца
ójsmerkirn [*p.* miarkować] вымеркаваць, вымяркоўваць
ójsmestn*, **ójscumestn*** [*d.* messen] 1. вы-, (зь)мерыць, вымяраць; 2. *n*, **ójsmestung** *f*, -en мераньне, вымяраньне, вымярэньне; **ójsmester** *m*, -s вымяральнік, вымернік; **ójsmestlexer**, **ójsmestbarer** вымерны
• in draj ojsmestungen у трох вымярэньнях
• nit ojscumestn нязьмерны, невымерны
ójsmincn [*d.* münzen] адчаканіць, адчаканьваць (манэту)
ójsmistikn [*d.* Mist] угнаіць, угнойваць
ójsmišn [*d.* mischen] вы-, зь|меш(в)аць; **ójsmiš** *m* сумесь, мешаніна; **ójsmišeniš** *f*, -n, **ójsmišung** *f* зьмяшаньне, зьмешваньне, мешаніна, сумесь
ójsmitlen (zix) [*d.* Mittel] вывернуцца, выварочвацца, абысьціся, абыходзіцца, прыйсьці, прыходзіць да згоды, паразумецца
• cvišn cvej mitlt zix ojs ■ driter *glxv.* паміж двох паразумеецца й трэці
ójsmocen/ójsmočen [*sl.*] вымачыць, вымочваць; **ójsmočen zix** убруіцца, абасцацца; **ójsmočeniš** *f/n*, -n вымочваньне
ójsmodišer нямодны, які выйшаў з моды
• ojsmodiše gedanken нямодныя/непапулярныя думкі
ójsmodljen [*p.* modlić] скончыць малебен; вымаліць, вымольваць
ójsmogern=ójsmagern [*d.* mager] схуднець; зубожаць, зьмізарнець, зьнясілець; **ójsmogerung** *f* схудненьне, зьнясіленьне
ójsmojern/ójsmovern [*d.* mauern] вымураваць, вымуроўваць
ójsmojexn zix [*s.* -מוח- →(bal-)mojex] выдумаць, выдумляць, (вы)мудраваць, змысьліць, змышляць
ójsmo(j)ln [*p.* mól, *r.* моль] выесьці, выядаць як моль
ójsmol(jeve)n*, **ójscumoln*** [*d.* malen] вы-, раз-, на|маляваць, вы-, раз-, на|малёўваць; **ójsmoln* zix** уявіць, уяўляць сабе; **ójsmol** *m*, -n маляваньне; **ójsmoler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) мастак, летуценьнік, фантазэр; **ójsmolung** *f*, -en, **ójsmoljeniš** *f/n*, -n, **ójsmolexc** *n*, -n/-er маляваньне; малюнак, выява, карціна; **ójsmoleraj** *f/n*, -en малюнак, выява; мазьня; **ójsmolerišer** мастацкі, маляўнічы, фантастычны, дзівосны, цудоўны; **ójsmoleriškajt** *f/n*, -n мастацкасьць, маляўнічасьць
• ojsmoleriše rejd/majses выразная прамова, цудоўныя казкі
• ojsmoln* jenem dos gelt намаляваць камусьці грошы (хутка вярнуць)
• mol (dix/zix) ojs уяві сабе
• nit ojscumoln (zix) няўяўны
• s'iz gor nit azoj šreklex, vi me molt zix ojs *glxv.* не такі страшны чорт, як яго малююць (грозен, ды ня боязен; грозен рак, ды ззаду вочы)
ójsmoln* [*d.* mahlen] змалоць (зерне/каву); **ójsmol** *m*, -n

умалот; **ójsmoler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) чалавек, які нешта меле; **ójsmolung** *f*, -en, **ójsmoleniš** *f/n*, -n, **ójsmolexc** *n*, -n/-er малацьба; памол
• grojser, klejner ojsmol вялікі, малы ўмалот
• ojsmoln* emecn dos gelt вярнуць вялікую пазыку дробнымі грашыма; сплаціць удвая за драбязу
ójsm(o)lojcen/ójsmlojčen/ójsmlejcen/ójsmličen/ójsmlicen/ójsmalejcen/ójsmoločen [*p.* młocić] змалаціць
• ojsmlojcen di tvue, dem korn змалаціць збожжа, жыта
ójsmonen [*d.* mahnen] нагад(в)аць; спагнаць, спаганяць; патрабаваць, да-, на|магацца, дабівацца
• ojsmonen ale xojves спагнаць усе даўгі
ójsmonen [*d.* Mohn] пасыпаць макам; дадаць мак у печыва
• ojsmonen di bulkelex пасыпаць булкі макам
ójsmórdeven [*p.* mordować, *mhd.* morden] змардаваць, змучыць, закатаваць
ójsmordn* [*d.* morden] змардаваць, зьнішчыць, зьнішчаць; **ójsmordung** *f* зьнішчэньне, вынішчэньне
ójsmoren [*r.* морить] з(а)марыць
ójsmosten zix [*p.* mieścić] зь-, у|мясьціцца, зь-, у|мяшчацца
ójsmošlen [*s.* משלעך- →mošl, lemošl, nimšl, mišle] ілюстраваць, апіс(в)аць, прадставіць, прадстаўляць, патлумачыць (на прыкладзе); сымбалізаваць
ójsmotlen [?] 1. вымантачыць, вымантачваць; 2. зласловіць, абгаворваць
ójsmoven [*ukr.* мовити, *p.* mówić] вымавіць, вымаўляць, выказ(в)аць
• ojsmoven, vos me darf nit выказаць недазволенае
ójsmozlen [*d.* Masern, *mnd.* masele] захварэць альбо прахварэць на адзёр
• vej vos zi hot šojn ojsgemozlt un ojsgepokt яна ўжо нахварэлася дык нахварэлася
ójsmučen [*p.* męczyć] вымучыць, вымучваць, выенчыць
• er hot kojm ojsgemučet etlexe verter ён ледзь вымучыў некалькі словаў
ójsmurmlen [*d.* murmeln] прамармытаць, прабурчаць
ójsmusern [*s.* מוסר- →masern, mesire, mojser, moser, muser] аб-, вы|лаяць, на-, па|сварыцца, падакараць, адчыт(в)аць, праб(і)раць, за-, пры|сароміць
ójsmušt(r)irn [*p.* musztrować] вымуштраваць, вымуштроўваць
ojsn [*d.* aussen] *adv./bndv.* па-за; **ójsn-cu** *adv.* вонкі; **ójsndiker** вонкавы, знадворны, зьнешні; **ojsn zajn*** 1. (cu) мець на ўвазе, мець на мэце, мець намер; 2. пабываць (у шмат якіх месцах)
• dós iz er ojsn гэта яго меркаваньне
• fun ojsn звонку
• ojsn veg па-за шляхам
• af ojsn muz men zix gor grojsn *glxv.* мусіш заўжды трымаць фасон
• kenen ojsnvejnik, kenen ojsn – vejnik *vrtš.* ведаць на памяць, ведаць звонку – мала
• ojsn iz blajbn in drojsn *glxv.* хто зашмат жадае, той нічога ня мае (за сем работ бярэцца, а ні адна не ўдаецца)
ojsnam=ojsnem *m*, -en [*d.* Ausnahme] выключэньне, вылучэньне, вынятак; **ójsnamlexer=ójsnemlexer** выключны; **ójsnam-fal** *m*, -n выключны выпадак
• ale on ojsnam усе без выключэньня, усе да аднаго (пагалоўна)
• vi an ojsnam як выключэньне
ójsnarn, ójscunarn (ba) [*d.* Narr] вымантачыць, вымантачваць, падмануць, падманваць, зманіць, абдурыць, абдурваць, абакуліць, абакульваць, ачмуціць, ачмучваць, азяліць, азяляць; **ójsnarer** *m* ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махціц
• a nar ken men nit ojsnarn *glxv.* дурня нельга абдурыць (дурня разумным ня зробіш – *vrtš.* maxn ojs nar)
• a nar nart men afile ojs dem bod arojs дурня абдурваюць нават у лазьні (дурні кепска жывуць: дурня і ў царкве б`юць; дурня і з касьцёла выкідаюць)
• ba a nar iz lajxt a sod ojscunarn *šprxv.* у дурня лёгка сакрэт вымантачыць (дурань языка на прывязі не трымае)
ójsnblajbn*=ojsn blajbn* (fun) [*d.* bleiben] заста(ва)цца
ójsnecn [*d.* netzen] вы-, за|мачыць, вы-, за|мочваць
ójsnejen [*d.* nähen] 1. вышы(ва)ць; 2. *n*, **ójsnejung** *f* вышываньне, вышыўка; **ójsnejerke** *f*, -s, **ójsnejern** *f*, -s вышывальшчыца; **ójsnejexc** *n*, -n вышыўка
• ojsnejen mit glozperl вышываць бісерам
ójsnejgn [*d.* neigen] нахіліць, нахіляць, выгнуць, выгінаць
ójsnejzn [*d.* nasen?] змарнатравіць, марна растраціць, прамантачыць, прасьвістаць, пралатраваць; **ójsnejzer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) лотр, матавіла, талызьнік, марнатравец, раскідон, раскідаха, растратнік; **ójsnejzung** *f*, -en марнатраўства, растрата
ójsnemen*, ójscunemen* [*d.* nehmen] 1. (с)падабацца, мець посьпех; 2. умовіцца, умаўляцца; **ójsnemen* zix** 1. вычарпацца, вычэрпвацца; 2. мець выгляд, здавацца; **ójsnem=ójsnam** *m*, -en выключэньне, вылучэньне, вынятак; **ójsnemeniš** *n*, -n умова; **ójsnemens** *n* выманьне Торы са сьвятога каўчэга ў сынагозе; **ójsnemiker, ójsnemlexer=ójsnamlexer, ójsnemerišer** выключны
• maxn an ojsnem рабіць выключэньне
ójsnicn [*d.* nützen] 1. вы-, с|карыст(оўв)аць, эксплюатаваць, вызыскваць; 2. знасіць, зношваць; **ójsnicndik** *adv.* карыстаючы
ójsnigenen [*s.* -ניגון- →nign, negine, menagn] засыпяваць (матыў/напеў/мэлёдыю)
ójsnikern/ójsné(j)kern [*s.* -נעקר-] 1. выкараніць, выкараняць, выкарчаваць, выкарчоўваць, вынішчыць, вынішчаць; 2. (вы)патрашыць, (вы)трыбушыць
• ojsnikern di odern fun flejš выдаляць жылы зь мяса (кашэрыць)
• ojsnikern šlexte mides выкараніць благія звычкі
ójsnisn* [*d.* niesen] вычхаць
• ojsnisn* a brekl brojt, dem šmek tabek вычхаць крошку хлеба, драбок табакі
ójsništern [?] абшнарыць, абшнарваць
ójsnixtern [*d.* nüchtern] пра-, вы|цьверазіць, пра-, вы|цьвераджаць, пра-, вы|цьвярэжваць; **ójsnixtern zix** працьверазець, пра-, вы|цьверазіцца, пра-, вы|цьвераджацца, пра-, вы|цьвярэжвацца; **ójsnixterndiker** выцьверажальны; **ójsnixterung** *f* працьверажэньне, выцьверажэньне, працьвярэжваньне
ójsnjančen [*sl.*] выняньчыць
ójsnjuxen [*sl.*] вынюх(в)аць
ójsnlozn*=ojsn lozn* [*d.* lassen] (fun) выпусьціць, выпускаць
ójsnogn [*d.* nagen] 1. выгрызьці, выгрызаць; 2. выс(ы)саць, высмактаць, высмоктваць
• ojsnogn di bejner абгрызьці косткі
• ojsnogn di marxbejn выссаць мозг з храбтовых костак
• ojsnogn fun arbl/finger *fig.* высмактаць з рукава/пальца (зь языка высмактаць/выссаць; з-пад кіпця выкалупаць)
• ojsnogn dem marx fun di bejner, dos blut fun harc(n) *fig.*

высмактаць мозг з костак, кроў з сэрца (бязьлітасна эксплюатаваць)

ójsnucn, ójscunucn [*d.* nutzen] вы-, с|карыст(оўв)аць; **ójsnuc** *m*, **ójsnucung** *f*, -en скарыст(оўв)аньне, выкарыст(оўв)аньне

ójs(n)vejnik [*d.* auswendig] 1. (fun) *adv.* звонку; 2. *m*, -n экстэр'ер, вонкавы выгляд, зьнешнасьць; 3. *adv.* на памяць, з галавы; **ójsnvejnikster** вонкавы, зьнешні

• ojslernen af/fun ojs(n)vejnik вывучыць на памяць

ójsodern [*d.* Ader] выдаляць жылы зь мяса (кашэрыць)

ójsojken [*p.* oj, *r.* ой] войкаць, енчыць, енкаць

ójsordenen [*d.* ordnen] усталяваць, усталёўваць, завесьці, заводзіць пэўны лад

ójsotemen=ójsetemen [*d.* atmen] выдыхнуць, выдыхаць; **ójsotem** *m* выдых; **ójsotemung** *f* выдыханьне

ójsoxen (zix) [*ukr./r.* ох, *p.* och!] вох(к)аць, развохкацца

ójspačken [*p.* paćkać, *r.* пачкать] вы-, за|пэцк(в)аць

ójspačn, ójscupačn [*d.* peitschen] надаваць аплявух

ójspajnikn [*a.* peinigen] вымучыць, вымучваць, выенчыць

ójspak(eve)n [*d.* auspacken] распакаваць, распакоўваць

ójspaljen [*p.* palić, *ukr.* палити] *fig.* выпаліць

ójspankeven [*p.* pan?] расьпесьціць

ójsparen [*p.* para, *ukr.* пара] выпарыць, выпарваць

ójspašen [*p.* pasza] вы-, ад-, рас|карміць, вы-, ад-, рас|кормліваць, снажываць

ójspejgern [*s.* -פגר- →pgire, pejger] перадохнуць, вымерці, вымірацъ

ójspekden [*d.* packeln] 1. распакаваць, распакоўваць; 2. абабраць, абрабаваць; **ójspeklen zix** 1. распрануцца, распранацца; 2. нарасказваць пра сябе, выхваляцца

• ix vel ojspeklen far ajx majne cores я раскрыю вам свае беды

• me hot im ojsgepeklt bizn lectn grošn яго абабралі да апошняга гроша

• zix ojsgepeklt bizn lectn hemd аддаць усё да апошняй сарочкі

ójspendzlen [*d.* Pinsel, *p.* pędzel] пафарбаваць, памаляваць пэндзьлем (хутка і кепска)

• ojspendzlen di vant, dem dil пафарбаваць сьцяну/падлогу

ójsperlen [*d.* Perle, *p.* perła] пераліваццa (рознымі колерамі), (за)зьзяць, (за)зіх(а)цець (як пэрлы)

• ire ojgn perlen ojs яе вочы зазьзялі

ójspexn [*d.* Pech] высмаліць, высмольваць

ójspikn [*d.* picken] выдзеўбсьці, выдзёўбваць; **ójspikn zix** выдзёўбвацца, вылупіцца, вылупляцца (зь яйка)

ójspišn [*d.* pissen, *altfr.* pissier] абпісаць, абасцаць, абсікаць; высцаць, высцыкаць

• ojspišn a bisl blut сцаць крывёю

• ojspišn di vant/štejner абасцаць сьцяну/камяні

• der gvir der amorec pišt zix af alemen ojs *vulg.* багацей-невук сцыць/сера на ўсіх

• vos hot er do undz ojsgepišt, der alter Terex *vulg.* што ён нам тут высцыкае (сваімі старымі мазгамі), стары Церах

ójsplacn (mit) [*d.* platzen] трэснуць, покнуць

ójsplačikn [*d.* platt] распляскаць, расплескваць

ójsplanirn, ójsplaneven [*d.* Plan] рас-, с|плянаваць; **ójsplanirung** *f* плянаваньне

ójsplaplen [*mhd.* pappeln, *p.* paplać] разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць

ójspletn *n* [*it.* bolletta, bulletta] разыгр(ыв)аць (лятарэю)

ójspletn [*d.* ausplatten] выпрасаваць

• ojspletn emecn dem mojex/kop надаваць камусьці па мазгох/галаве

• ojspletn emecn di bejner намуляць камусьці бакі (памацаць рэбры; у косьці даць/увярнуць/усыпаць; рэбры /скабы палічыць)

ójspl(j)esken, ójspljusken [*p.* pluskać, *ukr.* плескати] выплюхнуць, выплюх(в)аць, вылі(ва)ць

ójsplodjen [*p.* płodzić, *ukr.* плодити] выродзіць, (на)пладзіць (часта *pejor.*)

ójsplojdern [*d.* ausplaudern] збалбатнуць, выбалбатаць, выбалботваць, прагаварыцца, прагаворвацца

ójsplonte(r)n [*p.* płatać] раз-, вы|блыт(в)аць

ójspojeln (ba) [*s.* -פועל- →pojel, pule] выклапаціць, дабі(ва)ща

ójspojkn [*d.* pauken] разбарабаніць, разбарабаньваць, разбалбатаць, разбалботваць, разгаласіць, разгалашаць

ójspojšn [*mhd.* bûs] выдзьмуць, выдзімаць

ójspolen [*r.* полоть, *ukr.* полоти] выпалаць, выполваць

ójspolirn [*d.* polieren] адпаліраваць, адпаліроўваць

ójspómpe(ve)n [*d.* Pomp] выпампаваць, выпампоўваць

ójsporen [*r.* выпороть] выпараць, выпорваць, знайсьці, знаходзіць, адшук(в)аць, выкапаць, выкопваць

ójspračen [*p.* pracz, *ukr.* прач] папраць, пабіць пранікам

• ojspračen gret bam tajx папраць бялізну ля ракі

ójspral(e)n [*p.* pralnik] папраць, пабіць пранікам

• ojspralen ■ veš папраць бялізну

ójspraln (mit) [*d.* prallen] затрашчаць, загрукатаць; **ójspral** *m*, -n грукат, выбух; выкрык; выпад, выбрык

• derlojbn zix a grobn ojspral дапусьціць грубы выпад

• es pralt ojs a hilxik gelexter раздаўся гучны рогат

• ojspraln a getoktn lign прагарлаць выкшталтаваную хлусьню

ójspraven [*p.* prawić, *ukr.* правити] 1. на-, пры|ладзіць, на-, пры|ладжваць (прыбор/машыну); 2. *n* наладжваньне, прыладжваньне

ójspreglen [*mhd.* brëglen] сасмажыць, спрэгчы

ójsprejen [*r.* преть, *ukr.* пріти] выпра(ва)ць

ójspreplen [*d.* plappern, *nhd.* brabbeln] збалбатнуць, выбалбатаць, выбалботваць, прагаварыцца, прагаворвацца

ójspresn [*d.* pressen] 1. выпрасаваць, выпрасоўваць, выгладзіць, выгладжваць, вымаглеваць; 2. выціснуць, выціскаць; вымагаць; **ójspreser** *m*, -s вымагальнік; **ójspreseráj** 1. *n*, -en прасаваньне; вымаганьне; 2. *f*, -en прэс; прас (варштат)

• es vet zix ojspresn усё будзе як мае быць (як сьлед)

ójsprind(l)en (zix) [*ukr.* принда?] аздобіць, аздабляць, упрыгожыць, упрыгожваць, прыб(і)раць, пры-, раз|адзець, расфуфырыць; прычапурыцца, прыаздобіцца

ójsprobirn/ójsprubirn [*d.* probieren] 1. выпрабаваць, выпрабоўваць; 2. *n* спроба, выпрабаваньне

ójsprud(ž)en/ójsprudz(j)en [*v.*] выпрудзіць (адзежу)

ójspruvn [*d.* prüfen] 1. выпрабаваць, выпрабоўваць; 2. *n*, **ójspruv** *m*, -n, **ójspruvung** *f*, -en спроба, выпрабаваньне, праверка, правяраньне; **ójspruver** *m*, -s выпрабавальнік

• (ojs)pruvn dos mazl выпрабоўваць шчасьце/лёс (паспытаць шчасьця)

ójspucn [*d.* ausputzen] вычысьціць, вычышчаць; аздобіць, аздабляць, упрыгожыць, упрыгожваць, прыб(і)раць, пры-, раз|адзець, расфуфырыць; **ójspuc** *m*, -n убраньне, строі

• far azelxe majsim-tojvim darf men im gut ojspucn за такія дабрадзействы трэба яго добра адчысьціць

• m'hot im ojsgepuct яго прыбралі/прыадзелі

• ojspucn di šix/cejn вычысьціць абутак/зубы
• ojspucn zix makes-recex *iron.* разадзецца, каб аж вочы драла (прыгожа/чапурна/убралася як курыца/сьвіньня ў дождж)
• ojspucn zix vi an almen nox šlojšim, vi an ufgekumener beder, vi cum tanc, vi cu a xasene/bal, vi a jidene/Xavele /Xajele/Xjenele/Cipele cum get, vi a jidene in kimpet, vi a kale/xosn-boxer unter der xupe, vi a kale-mojd/-mejdl, vi amejlex/malxes/manarx(e)/princ/firšt/graf/porec/(bas-)malke/princesn/kejserine/grafine/panenke, vi a ljalke, vi a goj (cu der pgire, in klojster) разадзецца як удавец пасьля трыццаці гадоў, як разбагацелы лазеньнік, як да скокаў, як на вясельле/баль, як жыдоўка/Хавачка/Хаечка /Хеначка/Цыпачка да разводу, як цяжарная жыдоўка, як маладая/малады пад вянец, як цар/кароль/манарх /прынц/князь/граф/пан/каралева/прынцэса/царыца /графіня/паненка, як лялька, як гой (на сьмерць, у царкву)
• az di bobe puct zix ojs, zet zi ojx jung ojs (zet zi ojx, vi a menč) *glxv.* калі баба прыбярэцца, дык выглядае маладой (прыбяры пянька – стане за панка)

ójspuklen [*ukr.* пукатий] выпнуць, выпінаць, выпучыць, выпучваць

ójspúr(k)e(ne)n [*ukr.* пороти, *v.* поркаць] выкалуп(в)аць, выдзеўбаць, выдзяўбсьці, выдзёўбваць, выдзюбаць, выдлубаць
• ojspurken an ojg, a lexl выкалупаць вока/дзірачку

ójsračen [*p.* wyraczić] вырачыць, вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы)
• ojsračen a por ojgn вытрашчыць вочы

ójsrajbn* [*d.* reiben] вы-, пра|церці, вы-, пра|ціраць, прашараваць, прашароўваць
• ojsrajbn* di hojzn праседжваць (праціраць) штаны

ójsrajfn [*d.* reifen] дасьпець, дасьпяваць

ójsrajsn*, ójscurajsn* [*d.* reissen] выр(ы)ваць, выдраць, выдзерці, выдзіраць; **ójsrajseniš** *f/n*, -n няшчасьце, бяда, ліха; край сьвету; **ójsrajser** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) рвач; падбухторнік, дэмагог
• di cejner ojsrajser! зубадзёр!
• in ojsrajseniš на краі сьвету, за сьветам
• ojsrajsn* di cejner вырваць зубы
• ojsrajsn* di hor (fun bord un peje) выдраць волас (з барады і пэйсы)
• ojsrajsn* di ojgn драць вочы
• zix ojsrajsn* di hor fun kop рваць сабе валасы на галаве
• an ojsrajseniš zol af dir kumen! *kll.* ліха на цябе! (ліхоцьце цябе вазьмі!)

ójsrajtn* [*d.* reiten] аб'ездзіць, аб'яжджаць (каня); **ójsrajter** *m* аб'ежчык, аб'езднік

ójsrajzn [*d.* reisen] аб'ездзіць, аб'яжджаць, скалясіць

ójsramen/ójsro(j)men [*d.* ausräumen] вычысьціць, вычышчаць, вызваліць, вызваляць, апаражніць, апаражняць

ójsregulirn [*d.* regulieren] 1. урэгуляваць; наладзіць, наладжваць; 2. *n*, **ójsregulirung** *f* урэгуляваньне; **ójsregulirer** *m* наладчык

ójsre(j)dn*, ójscure(j)dn* [*d.* reden] 1. выгаварыць, выгаварваць, вымавіць, вымаўляць, выказ(в)аць; 2. папікнуць, папікаць, (з)рабіць вымову, (па)ставіць умову; **ójsre(j)dn* zix** абмовіцца, абмаўляцца, выказ(в)ацца, пра-, вы|гаварыцца, пра-, вы|гаворвацца; **ójsre(j)d** *m*, -n 1. выгавар, вымова, вымаўленьне; 2. зачэпка, падстава, адгаворка, апраўданьне; **ójsre(j)deniš** *f/n*, -n агаворка, абмоўка
• nito mit vemen a vort ojscuredn німа з кім словам перакінуцца
• ojsredn* al dos bejzs (af) аблаяць, праклясьці
• ojsrejdn* dos harc адвесьці душу
• unter (an) ojsrejd пад маркай/выглядам
• a mojre ken men nit ojsredn *glxv.* немагчыма пераказаць страх (ад жаху мову адняло)
• az me redt a sax, ken men zix ojsredn a nariškajt *šprxv.* хто шмат гаворыць, можа нагаварыць глупстваў (язычэ, язычэ, сам сабе дабра ня зычэ; дурань языка на прывязі не трымае)
• az me vil šlogn jidn, gefint men šojn an ojsrejd калі *šprxv.* хочуць пабіць жыдоў, знойдзецца ўжо апраўданьне
• der malex-hamoves hot tomed an ojsred (der malex-hamoves badarf nit kejn ojsrejd) *šprxv.* анёл сьмерці заўсёды мае падставу (сьмерць не глядзіць у зубы)
• du forst avek, majn tajer lebn, /af vemen loztu mix iber, /oj, cu vemen ken ix, oj, a vort ojsrejdn, /az nit cu dir, iz nor cu zix, oj, alejn *flksl.* ты едзеш прэч, мой даражэнькі, на каго ты мяне пакідаеш, ой, з кім я змагу, ой, слова прамовіць, калі не з табой, толькі з самой сабой
• got, šenk mir an ojsrejd! (got, loz mir majn ojsrejd gezunt!) божа, даруй мне маё апраўданьне!
• jeder ganev hot zix zajn ojsrejd *glxv.* кожны злодзей мае сваё апраўданьне

ójsrejen [*d.* Reihe] выстраіць, выстройваць у чаргу/рад

ójsrejnikn [*d.* reinigen] вычысьціць, вычышчаць

ójsrejxern/ójsrojxern [*d.* ausräuchern] 1. вы-, с|курыць, вы-, с|курваць; 2. завэндзіць
• ojsrejxern cvej peklex papirosn in ejn tog скурыць два пачкі папіросаў за адзін дзень

ójsremontirn [*d.* remontieren] адрэмантаваць

ójsréxenen, ójscurexenen [*d.* rechnen] 1. вы-, разь-, пад|лічыць, вы-, разь-, пад|ліч(в)аць; 2. *n* вылічэньне, падлічэньне, пералічэньне (дзеяньне); **ójsrexenung** *f*, -en вылічэньне, падлічэньне, пералічэньне, пералік (вынік); разьлік; **ójsrexenendik** (af epes) *adv.* разьлічваючы (на нешта)
• ojsrexenen afn ojg падлічыць на вока

ójsrinen* [*d.* rinnen] 1. **ójsgerunen vern*** выцечы, выцякаць; 2. *fig.* зьнікнуць, змыцца; **ójsrinung** *f* сьцяканьне
• s'rinen ojs di hofenungen надзеі гаснуць
• un vi ojsgerunen! і як праваліўся!
• du host gemegt ojsgerunen vern ba der mamen in bojx (ejder du bist gebojrn gevorn)! *kll.* і чаму цябе маці ня скінула (яшчэ да родаў)!

ójsrixtn* (ójsgerixt/ójsgeroxtn) [*d.* richten] 1. вы-, ад|правіць, вы-, ад|праўляць; 2. **ójsrixteven** абсталяваць, абсталёўваць, (пад)рыхтаваць; 3. *n*, **ójsrixt** *m*, -n усталяваньне, усталёўваньне; **ójsrixtung** *f*, -en усталяваньне, усталёўваньне; абсталяваньне, начыньне
• ojsrixtn* a jomtev/forštelung падрыхтаваць сьвята/выставу
• ojsrixtn* a kapul/kopite *fig.* добра наладзіць, упарадкаваць, дапасаваць
• ojsrixtn* a toxter/kale, dos porfolk сабраць дачку/нявесту, маладую пару (сабраць адзежу, бялізну)
• ojsrixtn* a viste scene *fig.* закатаць сцэну
• ojsrixtn* a vistn frajtik/šabes учыніць скандал у пятніцу /суботу
• ojsrixtn* a švarc jor аблаяць, выклясьці
• ojsrixtn* (emecn/zix) a švarcn sof атрымаць паразу, блага скончыць

• ojsrixtn* zix a švarc/fincter/vist jor нарабіць сабе ліха (паводле благіх дзеяньняў)
• ojsrixtn* zix in veg arajn сабрацца ў дарогу
ójsrojxern [*d.* rauchen] 1. вы-, с|курыць, вы-, с|курваць; 2. завэндзіць; 3. курыць, (вы)гнаць (гарэлку)
• ojsrojxern a pipke выкурыць піпку
• ojsrojxern binen/mukn, a fuks fun der nore выкурыць пчолаў/камароў, лісу з нары
• ojsrojxern di štub mit negelex абкурыць хату гвазьдзікай
• ojsrojxern fiś/hering/flejš завэндзіць рыбу/селядзец/мяса
ójsrotn* [*d.* ausrotten] зь-, вы|нішчыць, зь-, вы|нішчаць, (з)мардаваць; **ójsrotung** *f.* -en зьнішчэньне, вынішчэньне
• ojsrotn* di šedlexe insektn зьнішчаць шкодных насякомых
ójsrubricirn/ójsrubrikirn [*d.* rubrizieren] разграфіць, разграфляць
ójsruen [*d.* ruhen] адпачыць, адпачываць, аддыхнуць, [illegible]
• [illegible] bejner [illegible]ць адпачыць косткам
ójsrufn* [*d.* rufen] выз(ы)ваць, выклікаць, абвясьціць, аб-[illegible]; **ójsruf** *m.* -n вызаў, выклік, адозва, вокліч, [illegible] **ójsrufer** *m.*, -s крыкун; **ójsruf-cejxn** *m.*, -s *gram.* [illegible] **ójsruf(-)vort** *n.*, *pl.* -verter *gram.* выклічнік
ójsrundn [*d.* runden] а-, вы|кругліць, а-, вы|кругляць
ój(s)sadern/ój(s)sejdern [*s.* סדרן- →sejder, mesader] упарад[illegible], упарадкоўваць, давесьці, даводзіць да ладу [*sin.* ajnordenen]
ój(s)samen [*s.* -סמ-] вытруціць, вытручваць
ój(s)sarfen [*s.* -שרפע- →srejfe, nisref, farsarfen] выпаліць, выпальваць
ój(s)silekn [*s.* -סילוק- →silek, mesalek] вы-, с|плаціць, вы-, с|плачваць
• ojssilekn ale xojves сплаціць усе даўгі
• nor az me silekt ojs bimzumonim, vert men mexutonim *šprxv.* як толькі выплочваюць наяўнымі грашыма, зараз жа становяцца сватамі
ój(s)smok(č)en/ój(s)smok(c)en/ój(s)smočken/ój(s)smocken /ójsšmokcen [*ukr.* смоктати] 1. высмактаць, высмоктваць, выссаць, высысаць; 2. цмокаць (ад асалоды)
• ojssmočken dem marx fun bejn(er) высмактаць мозг з костак
ój(s)sortirn/ój(s)sorteven [*d.* sortieren] рассартаваць
ój(s)starčen=ójsštarc(e)n [*p.* sterczeć, *ukr.* стирчати] адтапырыць, адтапырваць; выпнуць, выпінаць, выставіць, выстаўляць; вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць
• ojsstarčen di bokes выставіць бакі
• ojsstarćen di ojgn (a por ojgn) вылупіць вочы
ój(s)stare(ve)n (zix) [*p.* starać się, *r.* стараться] (па)старацца, выклапаціць, дабі(ва)цца
ój(s)stéxeven=ójsštéxeven [?] (аб)мяняць, вы-, аб|меньваць, выменяць
ój(s)stróje(ne)n (zix) [*r.* строй, *p.* strój] 1. настроіць, настройваць (варштат, музычны інструмэнт); 2. выбудаваць; 3. выстраіць (у рад); 4. прыбрацца ў строі
• ojsstrojen zix in esik un in honik (in honik un in kokes) апрануцца з іголачкі
ój(s)stro(n)clen/ój(s)strocn=ójsštroc(le)n [*d.* strotzen?] разадзецца, расфуфырыць, упрыгожыць, упрыгожваць, прыб(і)раць
• ojsstroclen zix vi an adesit разадзецца як адэсіт
ój(s)svičen [*p.* ćwiczyć] навучыць, вывесьці ў людзі; прасьвятліць
ójsšadxenen [*s.* שדכנען- →šidex] высватаць
ójsšájern [*d.* scheuern] вышараваць, вышароўваць, вычысьціць, вычышчаць (мэтал)
ójsšaln [*d.* Schall] загучаць, затрубіць, загрымець, грымнуць (раптам)
ójsšarfn [*d.* schärfen] навастрыць, навострываць
ójsšarn [*d.* scharren] выгарнуць, выгортваць
ójsščerben [*ukr.* щербити, *p.* szczerbić] вышчарбіць, вышчарбляць, вышчэрбліваць, вызубіць, вызubліваць
ójsščiren [*ukr.* щирити, *p.* szczerzyć] вышчэрыць, вышчэрваць, выскаліць, выскаляць
• ojsščiren di cejn вышчэрыць зубы, вышчэрыцца
ójsšejdn [*d.* scheiden] выдзеліць, выдзяляць; **ójsšejd** *m.*, -n сакрэцыя; **ójsšejdung** *f.*, -en выдзяленьне
ójsšéjgecn, **ójscušejgecn** [*s.* שגצן-] вы-, аб|лаяць, насварыцца, (пра)клясьці, праклінаць [*sin.* ojszidlen, onšiltn]
ójsšejln [*d.* schälen] вылушчыць, вылушчваць, вылуз(в)аць, вылупіць, вылупляць
ójsšepn, **ójscušepn** [*d.* schöpfen] вычарпаць, вычэрпваць; **ójsšep(nd)iker**, **ójsšeplexer** вычарпальны; **ójsšepung** *f* вычарпаньне
• – Ix vel dir di štern ibercejln, /vifl in himl s'iz faran, /nor du zolst mir dem jam ojsšepn, /kejn vaser zol nit zajn. *fksl.* – Я пералічу табе ўсе зоркі на небе, толькі ты мусіш мне вычарпаць мора, каб там вады не засталося.
• me ken mit a lefl (mit a lefl ken men) dem jam nit ojsšepn (me ken dem jam mit a kendl nit ojsšepn) *šprxv.* лыжкаю /конаўкай мора ня вычарпаеш
• mit geduld ken men ojsšepn a kval (mit geduld šept men ojs a kval) *šprxv.* маючы цярпеньне, можна вычарпаць нават крыніцу (і вада ў студні вычарпаецца; і ў студні вада выбіраецца)
ójsšerengeven [*p.* szeregować] выстраіць у шарэнгу
ójsšern* [*d.* scheren] выразаць, вырэзваць (нажніцамі); выстрыгчы, выстрыгаць; **ójsšer** *m.*, -n выразка
ójsšextn* [*s.* -שחט- →šxite, šojxet] учыніць, учыняць разьню, вынішчыць, вынішчаць
ójsšifn [*d.* schiffen] выгрузіць, выгружаць (з карабля); **ójsšifung** *f* выгрузка, высадка (з карабля)
ójsšiltn* [*d.* schelten] (пра)клясьці, праклінаць
ójsšisn* [*d.* schiessen] стрэліць, (па)расстраляць, (па)расстрэльваць
• ojsšisn* (mit) a gelexter/gevejn громка выбухнуць сьмехам /плачам (расьсьмяяцца/расплакацца)
ójsšitn* [*d.* schütten] 1. (mit) высыпаць; 2. *n*, **ójsšit** *m.*, -n высыпка, сып (на целе)
• es šitn zix perl ojs fun zajn mojl *glxv.* пэрлы сыплюцца ў яго з рота
ójsškroben [*p.* skrobać] выскрэбці, выскрабаць
ójsšlaxtn [*d.* schlachten] выразаць, вырэзваць, вы-, зь|нішчыць, вы-, зь|нішчаць
ójsšlejern [*d.* Schleier] надзець на кагосьці вэлюм; прыбраць, прычапурыць, прыаздобіць
• ojsšlejern di kale надзець на маладую вэлюм
ójsšlejfn [*d.* Schleife] завяз(в)аць вузламі/петлямі
ójsšlejfn*/ójsšlajfn* [*d.* schleifen] вытачыць, выточваць, вы-, ад|шліфаваць, вы-, ад|шліфоўваць
ójsšlepn [*d.* schleppen] працягаць (па розных месцах)
• ojsšlepn ale kinder af di plejces перацягаць усе дзеці на плячох

ójsšlisn* [*d.* schliessen] 1. выключыць, выключаць; 2. *n*, **ójsšlisung** *f*, -en, **ójsšlus** *m*, -n выключэньне; **ójsšliser** *m*, -s выключальнік; **ójsšlisiker** які выключае, выключальны; **ójsšlis(lex)er** выключны
• nit ojsšlisndik не выключаючы
ójsšlofn* zix [*d.* schlafen] выс(ы)пацца; спазьніцца, спазьняцца
• a šiker ken zix ojsšlofn, nor/ober a nar ken nit kluger vern *šprxv.* п`яны прасьпіцца, але дурань не паразумнее
• er hot zix šojn gut ojsgešlofn! ён ужо добра выспаўся! (даўно памёр)
ójsšlogn* [*d.* schlagen] выбі(ва)ць; **ójsšlog** *m*, -n [*d.* Ausschlag] 1. выбіваньне; адхіленьне; 2. высыпка, сып
• ojsšlogn* a šojb/tepex/koldre выбіваць пыл/дыван/коўдру
• ojsšlogn* an ojg выбіць вока
• ojsšlogn* di bejner/zajtn даць у косьці, намуляць/намацаць бакі
• ojsšlogn* di cajt выйграць час
• ojsšlogn* di kni (a kni erd) (ba) поўзаць на каленьках, рачкаваць
• ojsšlogn* funken/fajer/vaser fun štejn выбіваць іскры/агонь /ваду з каменя
• zix ojsšlogn* fun di kojxes выбіцца зь сілаў
• a šidex un a šmek tabek tor men nit glajx ojsšlogn *glxv.* прасіць дзявочай рукі і табакі панюхаць трэба па-рознаму
ójsšmadn [*s.* -שמד- →mešumed] перахрысьціць, змусіць перайсьці гэбрэяў у іншую рэлігію
• ojsšmadn mit fajer un šverd перахрысьціць агнём і мечам
ójsšmajsn* [*d.* schmeissen] адлупцаваць, адлупцоўваць, выджгаць, вы-, ад|дзяжыць, выцьвічыць, вышлебаць, высьцебаць
ójsšmekn [*d.* schmecken] вы-, пра|нюх(в)аць; **ójsšmekn zix** панюхацца, нахапацца, нахватацца
ójsšmelcn* [*d.* schmelzen] 1. вытапіць (тлушч/сала); 2. *texn.* выплавіць, выплаўляць; **ójsšmelcung** *f texn.* выплаўка (дзеяньне); **ójsšmelc** *m*, -n *texn.* (вы)плаўка (вынік)
ójsšmidn [*d.* schmieden] выкаваць, выкоўваць
ójsšmirn (mit) [*d.* schmieren] вымаз(в)аць, вы-, у|пэцкаць
• az der rebe ken ton nisim, /hob ix alejn gezen, /er gejt arajn in blote /un šmirt ojs zajn kapote... *flksl.* як рэбэ можа рабіць цуды, я бачыў на ўласныя вочы, ён залез у гразь і запэцкаў капоту...
• er hot mojre gehat zix nemen in di hent, mojre gehat, zej, xolile, ojsšmirn ён баіцца ўзяць сябе ў рукі, каб рукі, барані божа, ня ўпэцкаліся
ójsšmuc(ik)n [*d.* schmutzen] у-, за|пэцкаць, забрудзіць, забруджваць
ójsšmuesn zix [*s.* -שמוע)ס-] паразмаўляць, пагутарыць, пагукаць, пагаманіць, пазюзюкаць; выказ(в)аца
ójsšnajcn (zix), **ójscušnajcn** [*d.* schneuzen] высмаркаць
• nit visn*, vi a noz ojscušnajcn ня ведаць, як высмаркацца
• (ojs)šnajcn (zix) di noz высмаркацца
ójsšnajdn* [*d.* schneiden] 1. (fun) выразаць, вырэзваць; 2. выкраіць, выкройваць; 3. учыніць/учыняць разыню; 4. *n*. **ójsšnajdung** *f*, -en выразаньне, вырэзваньне
• ojsšnajdn* di ejer лягчаць, кастрыраваць
ójsšnicn [*d.* schnitzen] выразаць, вырэзваць (на дрэве або з дрэва)
ójsšnit *m*, -n [*d.* Ausschnitt] выраз(ка)
ójsšnorn [*mhd.* snurren] выкленчыць, выпрасіць, выжабракаваць
ójsšobn* [*d.* schaben] выскрабці, выскрабаць, выскрэбваць
ójsšoklen [*d.* schauckeln] вытрасьці, вытрасаць, вытрэсваць
• ojsšoklen epes fun arbl вытрасаць нешта з рукава
ójsšos *m*, -n [*d.* Schuss] выбух, стрэл
ójsšpajen*, ójscušpajen* [*d.* speien] выпляваць, выплюнуць, выплёўваць; **ójsšpajeniš** *f//n*, -n пляваньне, плюваньне
• haltn* bam ojsšpajen падыходзіць да канца
• kumen* cum ojsšpajen/ojsšpajeniš (cum sof) прыйсьці на пляўкі/канец (запозна; у вас адпелі, а ў нас ад'елі)
• ojsšpajen* a bitern bisn, šolexc, a bejndl выплюнуць горкі кавалак, шалупіньне/костачку
• ojsšpajen* a zidlvort/klole плявацца праклёнамі, лаяцца
• ojsšpajen* di lung(en)/gal плявацца лёгкімі/жоўцю (доўга і безвынікова гаварыць)
• ojsšpajen* di nešome выплюнуць душу (галадаваць; цяжка працаваць)
• di nešome ken men nit ojsšpajen *glxv.* душу ня выплюнеш (як бы горка ні было) (ня бойся! душа дупаю ня выскачыць)
• es iz nor ojscušpajen толькі што выплюнуць (нясмачная ежа)
• vest/kenst es nit ojsšpajen гэта ня выплюнеш (смачная ежа)
• zaj nit cu zis, me zol dix nit ufesn, zaj nit cu biter, me zol dix nit ojsšpajen, zaj pošet a guter menč *šprxv.* ня будзь ні горкі, ні салодкі, бо горкага праплююць, а салодкага праглынуць (будзь проста добрым чалавекам) (будзеш салодкі – праглынуць, будзеш горкі – праклянуць/праплююць; ня будзь горкі – праклянуць, ня будзь салодкі – пракаўтнуць; будзь, мядок, ні горкі, ні салодкі: салодкі пажруць. ■ горкі праплююць)
ójsšpalirn [*d.* Spalier] абклеіць, абклейваць шпалерамі
ójsšpanen [*d.* spannen] 1. выпрагчы, выпрагаць; 2. (iber) аб-, вы|хадзіць, пабываць (шмат дзе)
ójsšparn [*d.* sperren] вып(і)хаць
ójsšpasn [*d.* spassen] высьмеяць, высьмейваць
ójsšpejen [*d.* ausspähen] выгляд(в)аць, назіраць, высочваць; **ójsšpejer** *m*, -s шпіён, шпег, шпіг, сок
ójsšpetn [*d.* spotten] высьмеяць, высьмейваць
ójsšpicn [*d.* spitzen] за-, на|вастрыць, за-, на|вастраць, завострываць
• ojsšpicn di ojern навастрыць вушы
ójsšpiln [*d.* spielen] 1. згуляць, разыгр(ыв)аць; 2. выйгра(ва)ць
ójsšpinen* [*d.* spinnen] выпрасьці, выпрадаць
ójsšpirn [*d.* spüren] выведаць, вы-, а|сачыць, да-, пад|пільнаваць; **ójsšpir** *m*, -n, **ójsšpirung** *f*, -en вышук, разьведка; **ójsšpirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) выведнік, шпег, шпіг, сок; сьледчы; **ójsšpir-dinst** *f* служба разьведкі
ójsšpizn [*d.* Spiess] праколваць, працінаць (як пікай)
• ojsšpizn di (a por) ojgn (vi der (brisker) malex-hamoves, vi a kazak a pike) калоць вачыма (як (берасьцейскі) анёл сьмерці, як казак пікай)
ójsšprejtn [*mhd.* spreiten] распасьцерці, распасьціраць; распаўсюдзіць, распаўсюджваць; **ójsšprejt** *m*, -n прастора; **ójsšprejtung** *f* распаўсюджваньне
ójsšprenklen [*d.* sprenkeln] апырск(в)аць; сьпярэсьціць, сьпярэшчваць
ójsšprexn* [*d.* sprechen] прамовіць, вымавіць, пра-, вы|маўляць; **ójsšprax** 1. *f*, -n (вы)маўленьне; акцэнт; 2. *m*, -n выраз; **ójsšprox** *m*, -n 1. прысуд; 2. (вы)маўленьне; акцэнт; **ójsšprux** *m*, -n [*mhd.* spruch] 1. замова, загавор, заклінаньне; 2. (вы)маўленьне; акцэнт
ójsšpricn (mit) [*d.* spritzen] выпырскнуць, выпырскаць

ójsšpringen* [*d.* springen] вы-, за|скачыць, выскакваць, за-, пра-, аб|скакаць
• ojsšpringen* a bloter/prišč выдавіць скулу
• ojsšpringen* iber der lonke пераскочыць праз луг
• nu, host zix šojn genug ojsgešprungen? ну, ужо досыць наскакаўся?
ójsšprocn [*d.* sprossen] прарасьці, прарастаць; **ójsšproc** *m*, -n расада, парастак
ójsšrajbn* [*d.* schreiben] 1. вы-, сь|піс(в)аць; 2. *n* выпіска
ójsšrajen* [*d.* schreien] выкрыкнуць, выкрыкваць, усклікнуць, усклікаць; **ójsšrajer** *m*, -s вяшчальнік
ójsšrojfn [*d.* schrauben] вышрубаваць, вышрубоўваць, выкруціць, выкручваць
ójsštadlenen [*s.* -שתדלנ- →štadlen, mištadl] выклапатаць
ójsštafirn (mit) [*p.* sztafirować] абсталяваць, абсталёўваць; **ójsštafirung** *f*, -en абсталяваньне
ójsštaign* [*d.* steigen] 1. высадзіцца, высаджвацца (з вагона); 2. *n* высадка
ójsštajer *m*, -n [*d.* Aussteuer] пасаг, адзеньне і бялізна (для нявесты); **ójsštajern** клапаціцца аб пасагу; зьбіраць у дарогу
• ójsštajer kost a halbn nadn адзеньне і бялізна каштуе палавіну пасагу
• ójsštajern dem boxer in ješive arajn зьбіраць хлопца ў ешыву
• ójsštajern di kale vi a princesn сабраць нявесту як прынцэсу
ójsštalirn/ójsstalírn zix [*p.* ustalić] усталяваць, стабілізаваць, прывесьці да ладу
• ojsštalirn di cetumlte maxšoves прывесьці да ладу блытаныя думкі
ójsštamlen [*d.* stammeln] прамармытаць
ójsštampeven [*d.* stampfen] выціснуць, выціскаць
ójsštarbn*, **ójscuštarbn*** [*d.* sterben] 1. вымерці, вымірaць; 2. *n*, **ójsštarb** *m*, **ójsštarbung** *f* вымірaньне
• es štarbt kejn dor nit ojs *šprxv.* ні адно пакаленьне ня вымрэ
ójsštarc(e)n=ój(s)starčen [*p.* sterczeć, *ukr.* стирчати] выставіць, выстаўляць; выдавацца, вытаркацца, выпіраць, выпучвацца; адтапырыць, адтапырваць; вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць; **ójsštarcung** *f* выступ; **ójsštarc** *m*, -n завусеніца (на мэтале)
• ojsštarcen di hiftn/bokes, dem zajt-mir-mojxl выставіць клубы/бакі/зад
• ojsštarcen di ojgn вытрашчыць вочы
ójsštatn [*d.* ausstatten] 1. абсталяваць, абсталёўваць, выправіць, выпраўляць; 2. *n* усталяваньне, усталёўваньне; **ójsštatung** *f*, -en усталяваньне, усталёўваньне; абсталяваньне
ójsštejn*, **ójscuštejn*** [*d.* stehen] выцерпець, выстаяць, выстойваць, вытрым(лів)аць; **ójsštejn* zix** 1. выстаяцца, выстойвацца; 2. нацярпецца
• der zindiker menč muz alc ojsštejn *glxv.* грэшны чалавек мусіць усё вытрымаць
• ojsštejn* jenems mešugas (ale mešugasn) нацярпецца чужога вар'яцтва
ójsštekn [*d.* stecken] працягнуць, працягваць, высунуць, высоўваць
ójsšteln, ójscušteln (af) [*d.* stellen] 1. вы-, рас|ставіць, вы-, рас|стаўляць; 2. *n*, **ójsštel** *m*, -n расстаноўка; **ójsšteln zix** 1. выставіцца, выстаўляцца; 2. зь-, у|мясьціцца, зь-, у|мяшчацца; **ójsštelerišer** выставачны; паказны; **ójsšteleráj** *f/n* выстаўляньне, рысоўка; **ójsštelung** *f*, -en выстаўка, выстава; **ójsštelzal** *m*, -n выставачная заля
• ojsšteln a cure, a/di cung высоўваць морду/язык
• ojsšteln a fajg (cvej/draj/cen, a sax fajgn), a finger/hant/xežbn /rexenung выставіць фігу (дзьве/тры/дзесяць/шмат фігі /фігаў), палец/руку (канькаць/жабраваць), рахунак
• ojsšteln a naketn выстаўляць голым
• ojsšteln a vinčevanjes in gramen скласьці вершаванае віншаваньне
• ojsšteln di noz, di (a por) ojern, mojl/noz un ojern усадзіць /уторкнуць/увапхнуць/уваткнуць нос, наставіць/навастрыць/натапырыць вушы
• ojsšteln di ojgn/kukers, a por (grojse/kelberne/farxidešte /tamevate) ojgn (far vunder: vi der (brisker) malex-hamoves, vi der rendar af oc-kojcec) (af) паставіць/вылупіць /вырачыць/выгаліць/утаропіць (вялікія/цялячыя/зьдзіўленыя/дурнаватыя) вочы/бельмы (ад зьдзіўленьня; як (берасьцейскі) анёл сьмерці, як рандар на малітву) (глядзець як вол/бык на новае шула, як баран у Біблію, як гусь на бліскавіцу, як дурны баран на ваду)
• ojsšteln emecn ашукаць кагосьці
• ojsšteln emecn/epes af xojzek, af lajtiš gelexter, af špot un šand кпіць, пад'ялдыкваць, пакеплiваць, насьміхацца, насьмявацца над кімсьці/чымсьці
• ojsšteln far a menčn/lajt/kejle(-šlejme) падкрэсьліваць чыесьці добрыя якасьці
• ojsšteln far a nar выстаўляць дурнем
• ojsšteln gelt, a jeruše растраціць грошы/спадчыну
• ver es štelt ojs a hant – darf men gebn (di hant nit curikcien) *šprxv.* хто выстаўляе руку – трэба даць
ójsštepn [*d.* steppen] выстрачыць, выстрочваць
ójsšter(e)nen zix [*d.* Stern] усеяцца зоркамі, вызарыцца
• der himl (di naxt) hot zix ojsgešternt неба/ноч вызарылася
ójsštéxeven=ójsstéxeven [?] (аб)мяняць, вы-, аб|меньваць, выменяць
ójsštexn* [*d.* stechen] 1. выкал(в)аць; 2. выгравіраваць
• ojsštexn* a farštoxenem finger вынуць стрэмку з пальца
• ojsštexn* di ojern cu trogn ojringlex пракалоць вушы, каб насіць завушніцы
• ojsštexn* emecn di ojgn выкалаць/калоць камусьці вочы
• ojsštexn* zix di cejn вычысьціць зубы зубачысткай
• s'štext ojs alemen di ojgn коле ўсім вочы
• bodaj zix ojsštexn bejde ojgn, abi jenem ejn ojg *glxv.* бадай сабе абодва вокі выкалаць, абы камусьці хоць адно
• far a grošn lozt er zix an ojg (bejde ojgn) ojsštexn за грош ён вока/вочы дасьць сабе выкалаць (за рублём павесіўся б (палез бы ў пекла); за рубель жабу ў Вільню пагоніць; за капейку жабу да Барысава дубцом пагоніць; за шэлег у бажніцы плюне)
ójsštikn [*d.* sticken] вышы(ва)ць
ójsštikn [*d.* ersticken] задушыць
• ojsštikn vi keclex/hintlex задушыць як кацянят/шчанюкоў
ójsštimen, ójscuštimen (mit) [*d.* stimmen] узгодніць, узгадняць, пагадзіць, пагаджаць; **ójsštimlexer** сумяшчальны, які добра спалучаецца
ójsštojbn [*d.* stauben] запыліць
ójsštol(eve)n [*d.* Stahl] насталіць, настальваць, загартаваць, загартоўваць
ójsštolpern zix [*d.* stolpern] спатыкнуцца, спатыкацца
ójsštopn (mit) [*d.* stopfen] набіць, напхаць, напхнуць, напіхаць; **ójsštoper** *m*, -s чучальнік

ójsštrajxn* [*d.* streichen] выкасаваць, выкасоўваць, выкрасьліць, выкрэсьліваць

ójsštraln [*d.* strahlen] выпраменіць, выпраменьваць; **ójsštralung** *f.* -en выпраменьваньне

ójsštrekn [*d.* strecken] вы-, пра|цягнуць, вы-, пра|цягваць, выставіць, выстаўляць

• er hot gegebn a štrek ojs di hent ён працягнуў руку

• – Vos že gejt ir azoj o'gerisn? /Farvos že šemt ir zix nit ojsštrekn di hant? /Un ver ir zent un vos ir zent, darf' ix dox šojn visn, /vajl ajer ponem iz mir štark bakant. *flksl.* – Чаго ж вы такая абадраная? Як жа вам ня сорам працягваць руку? І хто вы, і што вы, мне ўжо вядома, ваш твар мне добра вядомы.

ójsštrikn [*d.* stricken] вы-, (зь)вязаць (на прутках)

• ojsštrikn zokn/henčkes, a šalik зьвязаць шкарпэткі/вязёнкі/шалік

ójsštrixlen [*d.* stricheln] заштрыхаваць, закрэсьліць, выкрасьліць, вы-, за|крэсьліваць

ójsštrocn [*d.* strotzen] вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы)

ójsštroc(le)n/ójsštronclen=ójsstroclen [*d.* strotzen?] разадзець, расфуфырыць, упрыгожыць, упрыгожваць, прыб(і)раць

ójsštrofn [*d.* strafen] пакараць, праб(і)раць (кагосьці), адчыт(в)аць (кагосьці)

• ix volt zix lebn dir anidergezect, /ix volt lebn dir gezesn, /ix volt dir abisele ojsgeštroft, /vos du host in mir azoj gix fargesn *flksl.* я села б з табою побач, з табою побач сядзела б, на цябе б трошкі пасварылася, што гэтак хутка пра мяне забыўся

ójsštromen [*d.* ausströmen] выцечы, выцякаць

ójsštudirn [*d.* studieren] вывучыць, вывуч(в)аць

ójsštukeven [*p.* sztukować] выштукаваць, выштукоўваць, выгад(в)аць

• ojsštukeven cajt выгадваць час

ójsšuln [*d.* schulen] на-, вы|вучыць, на-, вы|вучаць (у школе); вымуштраваць; **ójsšulung** *f* вывучка, навык

ójsšuxn [*d.* Schuh] абу(ва)ць, забясьпечыць абуткам

• ojsklejdn un ojsšuxn di kinder апрануць і абуць дзеці

ójsšvajgn* [*d.* schweigen] замоўч(в)аць

• di zelmenjaner hobn bašlosn ojsšvajgn dos bejz (M. K.) зэльманцы вырашылі замоўчаць зло

ójsšvarcn [*d.* schwärzen] вы-, с|чарніць

ójsšvenken* [*d.* ausschwenken] 1. выпаласкаць, выпаласкваць; 2. *n*, **ójsšvenkung** *f* вымываньне; паласканьне; **ójsšvunk** *m* вымоіна

ójsšvicn [*d.* schwitzen] выпацець

ójsšvimen* [*d.* schwimmen] праплыць, праплысьці

ójsšvindlen [*d.* schwindeln] выкруціць, зжульнічаць, змахляваць, ашукаць, вымантачыць

• ojsšvindlen gelt вымантачыць грошы

ójstaclen [*d.* Tasse, *p.* taca] *kort.* абабраць, абіраць, абадраць, абдзерці, абдзіраць да ніткі

• ojstaclen a jold, vos ken nit śpiln абабраць ёлупа, які ня ўмее гуляць

ójstadlen [*d.* tadeln] аб-, вы|лаяць, на-, па|сварыцца, раскрытыкаваць

ójstacn [*d.* Tasse, *p.* taca] *kšp.* раскласьці, раскладаць на падносы

• lomir ict ojstacn di kixelex far jedn bazunder давайма цяпер раскладзем печыва на падносы кожнаму асобна

ójstajčn [*d.* deuten, *mhd.* ûztiutschen] вытлумачыць, вытлумачваць, аб'ясьніць, аб'ясьняць; **ójstajč** *m*, -n, **ójstajčung** *f*, -en (вы)тлумачэньне, аб'ясьненьне; **ójstajčer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) тлумач(альнік)

• ojstajčn mitn grobn finger *fig.* тлуміць галаву

ójstajen [*p.* tajać, *ukr.* таяти] растапіць, распусьціць, растаяць

• ojstajen a štikl ajz растапіць кавалак лёду

• ojstajen di farfrojrene bejner адаграваць скалелыя косткі

ójstajen [*r.* тантъ, *hsrb.* tajić] затаіць, утойваць, за-, с|хаваць

• ojstajen a kontraband(e) схаваць кантрабанду

ójstajnen [*s.* מענהן- →tajne, ajntajnen] вымаліць, выклянчыць; **ójstajnen zix** (mit) вытлумачыць, вытлумачваць; аб'ясьніцца, аб'ясьняцца; выказ(в)аць уласнае меркаваньне [*sin.* zix durxšmuesn]

• ojstajnen zix farn rov (*iron.* far der rebecn) аб'ясьняцца з рабінам (з рабініхай)

• ejder me xapt zix krign, darf men zix frier gut ojstajnen *śprxv.* перад тым як сварыцца, трэба паспрабаваць паразумецца

• gej tajne zix ojs mit (kekele-)kool ідзі паспрачайся з кагалам

• zol kumen a malex un zix ojstajnen mit galex *glxv.* хай прыйдзе анёл і паспрабуе пераканаць папа́

ójstajšn [*d.* täuschen, *mhd.* tiushen] падмануць, падманваць, ашук(в)аць, зманіць, зьвесьці, зводзіць

ójstajtn=ójsdajtn вы-, а|значаць, вы-, а|значыць, паказ(в)аць

ójstalapečen/ójstolopečen [*sl.*] 1. вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы); 2. пралепятаць, пракулдыячыць

• ojstalapečen a por ojgn вытрашчыць вочы

• ojstalapečen a por verter пралепятаць пару словаў

ójstalap(k)en [*r.* телепаться, *ukr.* талапати] 1. вы-, за|таптаць (брудныміі нагамі); 2. выбрысьці; выхадзіць, абхадзіць, абысьці

• ojstalapken di diln затаптаць падлогу

ójstalepčen [*ukr.* телепкати] 1. пралепятаць, пракулдыячыць; 2. скажаць, фальшывіць у размове

• kojm ojstalepčen a por verter ледзь пралепятаць пару словаў

ójstalepen [*r.* телепаться, *ukr.* талапати] 1. **ójstelepen** прайсьці, працелепаць (шлёпаючы нагамі); 2. вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы); 3. вычысьціць, вычышчаць (вочы ад сьлізі/гною)

• ojstalepen a por ojgn вытрашчыць вочы

ójstamen [*s.* -טעמ- →matamim, tam] каштаваць, смакаваць, спрабаваць (ежу)

• ojstamen vajn, di gekextsn каштаваць віно/стравы

ójstancn/ójstenclen [*d.* tanzen] вытанцаваць, вытанцоўваць

• zix ojstancn, mameš faln fun di fis натанцавацца, ажно валіцца з ног

• mit der cajt lernt men a ber ojx ojstancn *śprxv.* і мядзьведзя скакаць наўчаць (і мядзьведзю кальцо ў губу запраўляюць)

ójstalebenden zix [*ukr.* талабанити] працягацца, прашлындаць, правалындацца, прашвэндацца, вывалачыцца, прасноўдацца, прабакуняцца

• zix ojstalebenden a gancn zumerdikn tog праваляндацца цэлы летні дзень

ójstalecn [*r.* исталовать, *terk.*?] выкінуць, выкідваць, вышпурнуць, вышторхнуць, выпіхнуць

ójstapn [*d.* tappen] абмацаць

• ojstapn di (ale) bejndelex *iron.* намяць бакі

• ojstapn di mojd (ale mejdlex) *vulg.* аблапаць дзяўчыну (усіх дзевак)

• ojstapn sxojre un zi nit kojfn абмацаць тавар, але не купіць

ójstarabanje(ve)n [*r.* тарабанить] растарабані(ва)ць, разбарабані(ва)ць
• ojstarabanjen di najes, a rexiles разьнесьці навіны/плёткі
ójstararáme(ve)n/ójstareráme(ve)n zix [*r./ukr.* тарарам] разгаманіцца, разгаласавацца, расшумецца
ójst(a)ra(š)čen=ójstriščen [*r.* таращить] вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы, зубы)
• ojstaraščen a por vilde ojgn вытрашчыць дзікія вочы
ójstarčen [*r.* торчать] 1. тырчаць; 2. вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы)
• ojstarčen di ojgn (af) вытрашчыць вочы
ójstaren zix [*p.* tarapata, trapacić?] выклапатаць
ójstareven [*d.* austarieren] 1. выверыць, вывяраць (вагі); 2. *n* вывярэньне, выверка
ójstaske(ve)n [*r.* таскать, *ukr.* таскати] перацягаць, перавалачы
• er hot genug zeklex mel ojsgetasket afn rukn ён дастаткова мяшэчкаў з мукой перацягаў на сьпіне
ójstašn [*p.* tasować] *kort.* (пера)тасаваць
ójstejln [*d.* teilen] 1. выдзеліць, выдзяляць, вылучыць, вылучаць; 2. *n* **ójstejlung** *f*, -en выдзяленьне, вылучэньне; **ójstejliker** выдзелены, вылучаны
• ojstejln di xale af hamojces разьдзяліць халу на кавалкі
• ojstejln di zup fun kesl разьліць суп з катла
ójstejtn/ójstojtn [*d.* töten] зьмярцьвіць, (па)забі(ва)ць, выбі(ва)ць, усьмерчываць
ójsteklen [?] разадзець, упрыгожыць, упрыгожваць
ójstelebenden/ójstelebendzjen/ójstelebencen [*ukr.* телімбатися, *p.* telepać?] 1. надаваць тумакоў (кулакамі); 2. вытрасьці, вытрасаць, вытрэсваць
• ojstelebenden di zajtn, dem bojx намяць бакі, натаўчы ў жывот
ójstelemečen [*ukr.* телімбатися?] моцна па-, зь|біць, надаваць тумакоў
ójstempn [*d.* dumpf, *mhd.* tumpf, *p.* tępy] вытупіць, вытупліваць вытупляць
• ojstempn di talmidim атупляць вучняў
• vest nox ojstempn dos meser ты яшчэ затупіш нож
ójstendlen [*mhd.* tendelieren] распрадаваць старыя рэчы
• ojstendlen dem gancn ramš распрадаваць усе старыя рэчы
ójstepen [*ukr.* тіпати?] выцягнуць, выцягваць нітку (з тканіны)
ojster *m*, -s [*d.* Auster] вустрыца
ójst(e)relejken/ójst(e)relajken [*d.* trällern] працырыкаць, працвыркаць, працілікаць, прасьпяваць, напяваць
• ojsterelejken a frejd/cufridnkajt напяваць ад радасьці/задавальненьня
• ojsterelejken a nigndl напяваць песеньку
ójsterepen [*ukr.* трепати, теребити?] 1. выцягнуць, выцягваць нітку (з тканіны); 2. растрапаць, падраць
• ojsterepen an arbl, di hojzn падраць рукаў/нагавіцы
ójsterlišer [*mhd.* ûzerlich] незвычайны, надзвычайны, дзіўны; **ójsterliškajt** *f*, -n незвычайнасьць, надзвычайнасьць, дзіва, цуд
• s'iz ojsterliš! якая прыгажосьць!
ójsterpen [*r.* терпеть, *ukr.* терпіти] выцярпець, зносіць, вытрываць, вытрымліваць
• ojsterpen balejdikungen/krenkungen зносіць крыўды, пераносіць хваробы
ójsterxe(ne)n [*ukr.* тирхати?] 1. спартачыць, схалтурыць, кепска выканаць работу; 2. вышэцк(в)аць, зашмараваць, зашмароўваць, забрудзіць, забруджваць
• ojsterxen a štikl arbet, a malbeś спартачыць кавалак работы, вопратку
ójstesen [*ukr.* тесати, *r.* тесать] вычасаць, вычэсваць (з дрэва)
ójstexern [*ukr.* тирхати?] разь-, па|дзяліць, разь-, па|дзяляць
ójstičen [*ukr.* тыкати, *p.* tykać] 1. =**ójstic(j)en** тыкаць, тыцкаць (пальцам), папікаць, дакараць; 2. нап(і)хаць, раскарміць
• ojstičen a grobn bojx напхаць тоўстае пуза
• ojstičen di gendz раскарміць гусі
• ojstičen di ojgn калоць вочы, папікаць, гаварыць у вочы
• ojsticen a finger тыкаць пальцам
ójstifn [*d.* tief] заглыбіць, заглыбляць
ójstilikn [*d.* tilgen, *mhd.* tiligen] зь-, вы|нішчыць, зь-, вы|нішчаць, вытравіць, вытраўляць, вывесьці, выводзіць
ójstinefn [*s.* -מינום- →tinef] *vulg.* забрудзіць, запэцкаць, запаскудзіць, засраць
ójstínke(ve)n [*p.* tynk, *ukr.* тиньк] вы-, а|тынкаваць
• ojstinkeven di vent/štub, dos hojz атынкаваць сьцены/дом
ójstirxe(ne)n [*s.* -מ(י)רחה- →tarxenen, matriex, tirxe] вы-, з|мучыць, вы-, з|мучваць, стаміць, стамляць, змарыць, зморваць, змардаваць, змардоўваць
ójstješen (zix) [*ukr.* тішити, *p.* cieszyć] суцешыць, суцяшаць
• ojstješen di farvejnte kinderlex, zej zoln fargesn dem hunger суцяшаць зарумзаныя дзеці, каб яны забыліся на голад
• ojstješen zix mitn bitern tropn суцяшаць сябе горкай кропляй (гарэлкай)
ójstjop(k)en [*ukr.* тьопати] вытаптаць, вытоптваць
ójstjox(k)en/ójstjoken [*ukr.* тьоххати] заёкаць; зацёхкаць, зашчоўкаць (пра птушак)
ójstlien/ójstlajen [*p.* tleć, *ukr.* тліти] (са)тлець
• di kojln tlien šojn ojs, nem arojs dos aš вуглі ўжо датлываюць, выбірай прысак
ójstliken [*p.* tłuć, tłuk] пабіць, (вы)цяць, адшлёпаць; **ójstliken zix** *vulg.* нацягацца па мужыкох, наблядавацца (аб жанчыне)
• ojstliken dem hintn нашлёпаць па задніцы
ójstočen [*p.* toczyć, *ukr.* точити] вытачыць, выточваць, пра-, зь|есьці, пра-, зь|ядаць
• ojstočen di gal горыч на душы/сэрцы
ójstojbn [*d.* taub] за-, а|глушыць, за-, а|глушаць
• ojstojbn alemens rejd заглушаць усе галасы
ójstojčen [*ukr.* товкти, *v.* таўчы] выбі(ва)ць; **ójstojčen zix** 1. таўчыся, біцца; 2. *vulg.* распусьнічаць, блядаваць
• mit vemen zi hot zix šojn nit ojsgetojčet з кім яна ўжо толькі не таўклася/спала
• ojstojčen di koldres mit štekn выбіваць коўдры кіем
• ojtojčen zix iber ale hekdejšim таўчыся па ўсіх начлежках
ójstojgn* [*d.* taugen] быць добрым, пасаваць, падыходзіць; **ójstojgn* zix** (cu epes) набі(ва)ць сабе руку (на нечым), быць здатным (да нечага); **ójstojg** *m*, -n здатнасьць, здольнасьць; **ójstojger** *m*, -s, (-ke *f*, -s) 1. майстра, здатны/здольны чалавек; 2. *iron.* злодзей; недарэка
• ojstojgn* cum ruml падыходзіць да справы
• ojstojgn* zix cum ejsek быць здатным да справы
• a jid tojg zix umetum ojs *glxv.* жыд прыдатны да ўсяго
• an ojstojger: vos di ojgn zeen – maxn (nemen) di hent *glxv.* майстра: што вочы бачаць – рукі робяць/бяруць (пра злодзея)
• ot dos iz an ojstojger – cu alc lejgn zix im di hent вось гэта майстра – да ўсяго ляжаць у яго рукі
ójstojšn [*d.* austauschen] выменяць, вы-, аб|меньваць, (аб)мяняць; **ójstojš** *m*, -n абмен

• ojstojšn dos rendl *fig.* разьмяняць залатоўку, перахрысьціцца (аб гэбрэях)
• ojstojšn ejn zax af a cvejter абмяняць адну рэч на другую
ójstojvlen [*s.* מובלעון- →tojvl, tvile] 1. выкупаць, вымы(ва)ць, акунуць, акунаць; 2. *rit.* рабіць ачышчэньне праз акунаньне ў ваду (некалькі разоў)
• ojstojvlen ale kejlim вымыць посуд
• ojstojvlen zix in der mikve a por mol акунацца ў мікве некалькі разоў
ójstokn [*p.* toczyć, *ukr.* точити] вытачыць, выточваць (на такарным варштаце)
• ojstokn jedn ton af der fidl адтачыць кожны гук на скрыпцы
ójstólkeven/ójstolkóven [*ukr./r.* толк] вы-, па|тлумачыць, вы-, рас|тлумачваць
• mir veln zix ojstolkeven, efšer veln mir kumen cu a tolk мы паразумеемся, напэўна мы прыйдзем да ладу
ójstolmačen/ójstólmečen/ójstlumačen=ójsdólmečen [*mhd.* tolmetschen, *p.* tłumacz, *ukr.* тлумач] па-, вы-, рас|тлумачыць, вытлумачваць
• er xapt zix nit, in vos es gejt, me darf gut ojstolmačen dem injen ён не разумее, аб чым ідзе гаворка, трэба добра растлумачыць справу
ójston*/ójstun* [*d.* tun] 1. разьдзець, разьдзяваць, распрануць, распранаць, зьняць, здымаць (вопратку); 2. вы-, пра|рабляць, вытвараць
• ojston* bizn (lectn) hemd зьняць (апошнюю) сарочку
• ojston* dem šabes/jomtev зьняць сьвяточную вопратку
• ojston* di lecte por hojzn зьняць апошнія нагавіцы
• ojston* di šand (dos šemhitl) пазбавіцца сораму
• ojston* zix fun der hojt лезьці са скуры
• ojston* zix naket агаляцца
• zix ojston* fun gešeft(n) адысьці ад справы
• zix ojston* fun zind пазбавіцца граху
• ix hob šojn di kinder-šixlex lang ojsgeton (ojston* di kinderše šixlex) *glxv.* я ўжо даўно зьняў дзіцячы абутак (пасталеў)
ójstopčen [*ukr.* топтати] вытаптаць, вытоптваць
ójstopjen zix [*p.* topić, *ukr.* топити] вымакнуць, вымакаць; утапіцца (у вадзе)
• ojstopjen zix in švejs/angstn/šrek абліваццa потам ад жаху
ójstorgeven [*ukr./r.*] вытаргаваць, вытаргоўваць
ójstor(k)en/ójstur(k)en [*ukr.* торкати] растармасіць, растузаць, расштурхаць, растрэсьці
• ojstorken di kiškes, ale bejner растрэсьці кішкі, усе косткі
ójstorklen/ójsterklen (па)туркатаць, (па)буркатаць, (па)буркаваць; выказваць пачуцьці (буркуючы)
• ojstorklen libšaft/gefiln буркаваць па любоў/пачуцьці
ójstorljen, ójstoren [*ukr.* торкати?] выкачаць у гразі
• ojstorljen zix vi a xazer выкачацца ў гразі як сьвіньня
ójstormošen=ójstromas(k)en/ójstromos(k)en [*r.* тормошить, *ukr.* термосити, *p.* tarmosić] растармасіць, вытрасьці, вытрасаць
• ojstormošen di bejner растрэсьці косткі
ójstoropčen zix [*ukr.* торопати?] спыніць, спыняць барацьбу
• zix ojstoropčen un zix ufhejbn fun podloge спыніць барацьбу і падняцца з падлогі
ójstracen [*p.* tracić, *ukr.* тратити] па-, рас|траціць, растрачваць
• er hot zix af ir ojsgetracet bizn lectn grošn ён патраціў на яе ўсё да апошняга гроша
• ojstracen alc, vos me farmogt, af nariškajtn растраціць усё, чым валодаеш, на глупствы
ójstrajbn* [*d.* treiben] вы-, за|гнаць, вы-, за|ганяць
• ojstrajbn* branfn/vajn/bir выгнаць гарэлку, зрабіць віно, зварыць піва
ójstraktirn [*p.* traktować] патрахтаваць, пачаставаць
• ojstraktirn di mexutonim mit lekex un branfn пачаставаць сватоў пірагом і гарэлкай
Ojstralje *f* [*d.* Australien] Аўстралія; **ojstraljer** *m*, (-n *f*, -s) аўстраліец
ójstramplen [*d.* trampeln] вытаптаць, вытоптваць (нагамі, ботамі)
• ojstramplen a veg/štegl вытаптаць дарогу/сьцежку
ójstraske(ne)n [*p.* traskać] забразгаць, затарахцець, загрукаць
ójstraten/ójstračen/ójstroten/ójstročen [*p.* trata, *ukr./r.* трата] с-, па|траціць
• ojstraten dos gance gelt патраціць усе грошы
ójstrateven [*p.* tratować] вытаптаць, вытоптваць
• ojstrateven a steżke вытаптаць сьцежку
• ojstrateven di gance gegnt, a velt выхадзіць увесь край/сьвет
ójstratven=ójsdratven [*p.* dratwa, *ukr.* дратва] прашы(ва)ць дратвай
ójstrax(k)en/ójstaraxken/ójstoroxken [*ukr.* т(а)рахкати, *r.* трахать] забразгаць, затарахцець, загрукаць
• plucem ojstraxken раптоўна затарахцець
ójstraxtn [*d.* trachten] 1. выдумаць, выдумляць, (вы)мудраваць, змысьліць, змышляць; 2. *n* выдумваньне; **ójstraxteniš** *f/n*, -n выдумка, хлусьня; **ójstraxtung** *f*, -en вымысел, выдумка, задума; **ójstraxter** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) выдумляльнік, хлус, манюка
• ojstraxtn a terec прыдумаць адгаворку
• ojstraxtn fun kop выдумаць з галавы
• ojstraxtn hore magvoes выдумляць вялікія горы (небыліцы/байкі; гародзіць як плот зь лебяды)
• ojstraxtn šejdim visn vos змышляць чорт ведама што
• az naronim hobn lib zis, hobn (di) kluge ojsgetraxt *šprxv.* што дурні любяць салодкае, змысьлілі разумныя
• X'hob zix gekojft ■ bajčl kreln, /az majn gelibtn zol ix hajnt gefeln, /far majn gelibtn zol ix ojszen šejn, /ven ix vel mit im špacirn gejn. /X'ken nit šlofn a gance naxt, /libe, ver hot es ojsgetraxt? (J. P.) Я сабе купіла нізку караляў, каб спадабацца майму любаму, для свайго любага я мушу выглядаць прыгожа, калі мы зь ім пойдзем гуляць. Я не магу спаць усю ноч, любоў, хто яе выдумаў?
ójstrebeven [*r.* требовать, *ukr.* требувати] выпатрабаваць
ójstrejbern/ójstrojbern [*sl.*] (вы)патрашыць, (вы)трыбушыць; **ójstrojberung** *f*, -en патрашэньне, трыбушэньне
• ojstrejbern di kiškes выматваць кішкі
• ojstrejbern dos flejš, di gešoxtene behejme вытрыбушыць мяса, зарэзаную скаціну
• ojstrejbern xejlev, odern fun flejš выдаляць тлушч, жылы зь мяса (кашэрыць)
ójstrejfen [*s.* -מרימה- →trejfer, tarfes] зрабіць трэфным, некашэрным, нячыстым, забароненым для ежы
ójstre(j)slen/ójstresen [*ukr./r.* трясти] вытрасьці, вытрасаць
• ojstrejslen ba emecn a fremdn kloc *fig.* фальшыва абвінаваціць, абылгаць кагосьці
• ojstrejslen fun arbl вытрасаць з рукава (выдумляць нешта несусьветнае)
• ojstrejslen fun emecn a nešome вытрасьці з кагосьці душу
• ojstrejslen vi a lulev вытрасьці як пальмавую галіну

• ojstrejslen zamd fun arbl абтрасаць пясок з рукава (зарушыцца, браць за работу)
• ojstrejslen zamd fun di šix, di kešenes fun breklex, di poles fun štojb вытрасаць пясок з чаравікоў, крышкі з кішэняў, абтрасаць полы ад пылу
• ojstresen dem xomec fun di kešenes вытрасьці хлеб з кішэняў (аддаць апошняе)
• ojstresen di kiškes вытрасаць кішкі (падганяць, змушаць да працы; піхаць у карак)
• ojstresen emecns kešenes вытрасьці чужыя кішэні

ójstrejstn, ójscutrejstn [*d.* trösten] (с)па-, (с)у|цяшаць, (с)па-, (с)у|цешыць
• der bester mitl ojscutrejstn an almone iz mit ir xasene hobn *śprxv.* лепшы сродак суцешыць удаву – ажаніцца на ёй

ójstrembe(ne)n [*p.* trambować?] натрамбаваць, напхаць (пуза)
• ojstremben dem ponc/ponč *vulg.* напхаць пуза

ójstrenclen [*d.* Trenze?] змарнатравіць, змантачыць, расстраціць, марна патраціць
• ... hot ojsgetrenclt alc, vos er hot fardinst яго жонка змарнатравіла ўсё, што ён зарабіў

ójstrenen [*d.* trennen] 1. ад-, рас|пароць, выпараць, ад-, рас|порваць; 2. абдурыць, абдурваць
• ójstrenen an arbl *fig.* распароць рукаў (адбіць у кагосьці добрае месца, жонку)
• ójstrenen a froj *vulg.* пераспаць з жанчынай

ójstrenirn [*d.* trainieren] 1. вытрэніраваць; 2. *n*, **ójstrenirung** *f* трэніроўка

ójstrenken* [*d.* ertränken] за-, у|тапіць
• ójstrenken* ale hintelex утапіць усіх шчанюкоў

ójstrep(k)en [*ukr.* трепати] абтрапаць
• ójstrepen a klejdl vi ■ štik šmate абтрапаць сукенку як анучу
• ójstrepen di lange poles абтрапаць доўгія полы

ójstreščen/ójstresnen/ójstriščen [*p.* trzeszczeć, *ukr.* тріщати] затрашчаць; выбі(ва)ць
• ójstreščen di cejn выбіць зубы

ójstretn* [*d.* treten] вы-, пра|таптаць, вы-, пра|топтваць
• ójstretn* a stežke/veg/šljax пратаптаць сцежку/дарогу/шлях
• ójstretn* zix di fis стаптаць сабе ногі

ójstribn [*d.* trübe] 1. замуціць, зрабіць нячыстым, каламутным; 2. засмуціць, засмучаць
• gis kejn zax nit cu cum vajn, vest im ójstribn не падлівай нічога ў віно, бо зробіш каламуць
• ójstribn dos gemit сапсаваць настрой

ójstrice *f*, -s [*ukr.* устриця, *d.* Auster] вустрыца

ójstriflen (mit) [*d.* triefen →trif(knejd)lex] *kul.* рабіць клёцкі (уліваць у суп падбітае яйка зь цестам)
• ójstriflen cvej ejer падбіць два яйкі (і ўліць у суп)
• ójstriflen triflex запраўляць суп клёцкамі

ójstrifn/ójstripen/ójstrepen [*d.* triefen] выцечы, выцякаць (па кроплі)
• der gancer vajn hot ójsgetripet усё віно выцекла
• ójstrifn di bitere refue af štiklex cuker накапаць горкія лекі на кавалачкі цукру

ójstrikenen [*d.* trocknen] 1. высушыць, высушваць; 2. *n* асушэньне, асушваньне; **ójstrikenen zix** высушыцца, высушвацца, высахнуць, высыхаць
• der mojex/marx triknt emecn ójs мазгі ў кагосьці высахлі (нельга даць рады)

ójstrinken* (far) [*d.* trinken] выпі(ва)ць
• ójstrinken* a/dem Jardn (branfn) выпіць Ярдан (гарэлкі) (дужа шмат)
• ójstrinken* dem (a fuln) logl trern выпіць (поўны) бурдзюк сьлёз (нагаравацца, нацярпецца ліха)
• a šiker trinkt ójs dem branfn frajtik ba tog, un maxt šabes kideš iber a xale *śprxv.* п'яніца п'е гарэлку ў пятніцу ўдзень, а халу бласлаўляе ў суботу
• špacirn, špacirn zajnen mir bejde gegangen /arum un arum dem bulvar, /ufgegesn un ójsgetrunken /fun alerlej cukervarg *flksl.* гуляць, гуляць мы абодва пайшлі на бульвар, папілі й паелі розных прысмакаў
• xsidimlex zoln frejlex zajn, trinkt der rebenju ójs dem vajn *śprxv.* хай вучні весяляцца, рэбэ выпіў віна

ójstriplen=ójsdriblen/ójsdrivlen [*ukr.* дріб; тріпати] 1. растрапаць, разблыт(в)аць (паасобку); 2. падраць, знасіць, зношваць, абшарпаць

ójstrisken=ójsdrisken (zix) *vulg.* выдрыстаць; абдрыстацца, абасрацца

ójstriščen=ójst(a)ra(š)čen вытрашчыць, вытрэшчваць, вылупіць, вылупліваць (вочы); вышчарыць, вышчэрваць, вышчараць (зубы)

ójstrogn*, ójscutrogn* [*d.* tragen] вы-, з|насіць, вы-, з|ношваць; вы-, разь|несьці, вы-, раз|носіць
• ójstrogn* dos kind вынасіць дзіця
• ójstrogn* sxojre/šalaxmones/jedies/rexiles/pljotkes разносіць тавар/гасьцінцы/навіны/плёткі
• ójstrogn* šix, a por hojzn знасіць чаравікі/нагавіцы
• der sejxl/kop trogt nit ójs у галаве ня ўкладваецца
• nit gring iz cu trogn, nor šverer iz ójscutrogn *śprxv.* і насіць нялёгка, але цяжэй вынасіць (дзіцё)

ójstrojen [*d.* trauen] даверыць, давяраць
• troj ójs a plapler dajne sojdes un šnajd im ójs di cung *śprxv.* давер балбатуну свае сакрэты і адрэж яму язык

ójstrojern [*d.* Trauer] засмуткаваць, засумаваць, замарокаціцца, засмуціцца, затужыць, зажурыцца

ójstrojmen [*d.* träumen] сасьніць, сфантазіяваць, выдумаць

ójstro(n)clen/ójstrocn=ójsstro(n)clen/ójsstrocn [*d.* strotzen?] разадзець, расфуфырыць, упрыгожыць, упрыгожваць, прыб(і)раць
• ójstroclen vi a kale-mojd разадзецца як нявеста

ójstropn [*d.* Tropfen] закáп(в)аць
• ójstropn draj tropns in jedn ojg закáпаць па тры кроплі ў кожнае вока
• ójstropn valerjan af štiklex cuker накáпаць валяр'янку на кавалачкі цукру

ójstrumejt(er)n/ójsturmejtern [*mhd.* trúmet] раструбіць, раззваніць
• ójstrumejtn iber ale gasn di falše klangen раззваніць па ўсіх вуліцах ілжывыя чуткі

ójstučen [*ukr.* тучний] рабіць тлустым, поўным, гладкім
• zix ójstučen mit trejfenem kolbas растаўсьцець, паглад-чэць ад трэфнай кіўбасы

ójstuken/ójstiken пабіць, зьбі(ва)ць; выстукваць
• ójstuken di bejner/ripn намяць косткі/рэбры

ójstukn [*d.* tauchen, *mhd.* tucken] акунуць, акунаць
• ójstukn veš in balje паласкаць бялізну ў балеі
• ójstukn zix in mikve акунацца ў мікве

ójstumlen [*d.* Tumult, *mhd.* tumel] узьняць шум/тлум/мітусню/галас/вэрхал; зашумець, загаласіць

• ojstumlen frejd/ufregung/kas узрадавацца/узрушыцца /узлавацца
ójstumpikn [*d.* dumpf, *mhd.* tump, *p.* тępy] за-, вы|тупіць, за-, вы|тупліваць, вытупляць
• ojstumpikn ale maxširim затупіць увесь інструмэнт
ójstunken* [*d.* tunken] вымач(в)аць, вымакаць
• ojstunken* di gance jojx mit der xale вымакаць усю юшку халай
• ojstunken* mit dem lekex dem vajn fun bexer вымакаць пернікам віно з келіха
ójstunklen, ójscutunklen [*d.* dunkeln, *mhd.* tunkeln] за-, пры-|цямніць, за-, пры|цямняць
• drej arop dem knojt ojscutunklen di šajn вывярні кнот, каб прытушыць сьвятло
ójstup(c)en [*p.* tupać, *ukr.* тупати] пратупаць, прайсьці зь цяжкасьцю
• ojstupen dem kas тупаць ад злосьці
• ojstupen di blote прайсьці па гразі
• ojstupen etlexe trit прайсьці некалькі крокаў
ójstušen [*mhd.* tützen, *r.* тушить] *kul.* с-, па|тушыць
• ojstušen flejš стушыць мяса
ójstvan(j)even [*ukr./r.* твань] забалоціць, забалочваць
• der regn hot ojsgetvanevet ale vegn дождж забалоціў усе шляхі
ójsuporen zix [*ukr.* упоратися] справіцца, спраўляцца, ухадзіцца, прыб(і)рацца
ójsurtejln [*d.* Urteil] асудзіць, асудж(в)аць
ójsvadzgen/ójsvacken [*v.* вазгаць] (за)вэдзгаць, запэцкаць, забрудзіць, забруджваць, замурзаць
• ojsvadzgen a vajsn hantex завэдзгаць белы ручнік
ójsvajsn [*d.* weissen] 1. пабяліць, выбеліць, выбельваць; 2. вылудзіць, вылуджваць; 3. *n*, **ójsvajsung** *f* 1. пабел(ка); 2. палуда, луджэньне; **ójsvajser** *m* лудзільшчык
ójsvajxn* [*d.* weichen] абмінуць, абмінаць; саступаць, саступіць убок
• ojsvajxn a cuzamenštojs/frage пазьбегнуць сутыкненьня /пытаньня
• ojsvajxn a štejn in veg абмінуць камень на дарозе
ójsvajzn* (zix) [*d.* weisen] 1. з-, па|да(ва)цца, выглядаць; 2. да-, па|каз(в)аць, давесьці, даводзіць
• ojsvajzn* in di ojgn паказваць у вочы
• s'hot zix mir ojsgevizn мне падалося
• vajzt ojs мабыць, мо(жа), мусіць, (на)пэўна, відаць, здаецца
ójsvaksn* [*d.* wachsen] вырасьці, вырастаць; **ójsvaks=ójsvuks** *m*, -n парастак
• ojsvaksn* (vi) fun heler hojt *fig.* нечакана зьявіцца на голым месцы
• ojsvaksn* vi fun unter der erd як з-пад зямлі вырасьці
• a modner paršojn – vu me zejt im nit, dortn vakst er (ojs)! дзівак-чалавек – дзе яго ня сеюць, там ён расьце
• du vest ojsvaksn, zajn grojs, /du vest blien vi a rojz, /dajn ponem vet zajn mole-xejn, /dajn lipele, dajn cejndele, /dajn ejgele, dajn xejndele, /af dos vet men mir mekane zajn *flksl.* ты вырасьцеш вялікай, ты будзеш квітнець як роза, твой твар будзе вельмі прыгожым, твае губкі, твае зубкі, твае вочкі, твая прыгажосьць, усе мне будуць зайздросьціць
• nit ojsvaksn zol er! *kll.* каб ён ня вырас (малым памёр)!
• ven do (af der dlonje) vet ojsvaksn hor/pireškes/kreplex калі тут (на далоні) вырастуць валасы/піражкі/калдуны (як на далоні валасы парастуць; на сьвятыя ніколі)
ójsval *m*, -n [*d.* Auswahl] выбар
ójsvalgern/ójsvelgern [*d.* wälgern] вы-, рас|качаць, вы-, рас|качваць
• ojsvalgern in blote выкачаць у гразі
• ojsvalgern tejg/lokšn/maces/kixlex fun tejg (tejg af lokšn) раскачваць цеста на локшыны/мацу/куханы
• ojsvalgern zix in šnej выкачацца ў сьнезе
• zix ojsvalgern a velt набалзяцца па сьвеце
ójsvaljae(ne)n zix [*ukr.* валяти] вываляць, выкачаць
• ojsvaljae(ne)n zix in ale blotes выкачаць у гразі
ójsvaljen [*ukr.* валяти] вываліць, вывальваць; выкач(в)аць
• ojsvaljen a por bolexes/kukers вытрашчыць, вылупіць вочы/бельмы
ójsvalk(eve/ene)n [*d.* walken] зваляць, звальваць (лямец), зьлямчыць; **ójsvalkn zix** зваляцца, звальвацца, зьлямчыцца
ójsvandern/ójsvandreven [*d.* wandern] выехаць, выяжджаць, выселіцца, перасяліцца, вы-, пера|сяляцца, эміграваць; **ójsvanderer** *m*, -s эмігрант, перасяленец; **ójsvanderung** *f*, -en перасяленьне, эміграцыя, выезд
• ojsvandern a velt аб'езьдзіць сьвет
ójsvandlen [*d.* wandeln] выехаць, выяжджаць, выселіцца, перасяліцца, вы-, пера|сяляцца
ójsvaremen [*d.* wärmen] сагрэць, саграваць; **ójsvaremer** *m*, -s грэлка
• ojsvaremen a šlang in buzem прыгрэць зьмяю на грудзях
• ojsvaremen a/di štele нагрэць месца (чакаць на выгоднае вакантнае месца)
• ojsvaremen an ojvn, a rube нагрэць печ/грубку
• ojsvaremen ejer выседзець яйкі
ójsvarfn* [*d.* werfen] 1. выкінуць, выкід(в)аць; 2. варажыць (на картах); 3. па-, у|пікаць, дакараць
• ojsvarfn* dem bisn папракаць кавалкам
• ojsvarfn* gojrl кідаць лёсы
• er varft ir ojs, az zi est zajn ён папікае яе кавалкам хлеба
ójsvárteven [*p.* wartować] (пра)вартаваць, (пра)пільнаваць, даглядаць (пэўны час)
• ojsvarteven a gance naxt правартаваць усю ноч
• ojsvarteven ■ krankn даглядаць хворага
• ojsvarteven dem sod/gortn ахоўваць сад
ójsvartn (af, biz) [*d.* warten] прыждаць, дачакацца; **ójsvartung** *f*, -en чаканьне
• ojsvartn af glikn (afn mazl) прыждаць шчасьця
ójsvašn*/ójsvešn* [*d.* waschen] вымы(ва)ць
• ojsgevašn di šisl – un vajter boršč! *glv.* вымыў міску – і зноў боршч! (аб чалавеку, які намагаецца зрабіць тое ж самае, але іншым чынам)
ójsvaže(ne)n [*v.* падважыць] падбухторыць, падбухторваць, падбі(ва)ць, пад-, на|цкаваць, пад-, на|цкоўваць; падаваць сьмеласьці/адвагі/рызыкі
• nu, er važet ajx ojs, vos švajgt ir? ну, ён падбухторвае вас, чаго вы маўчыце?
ójsvebn [*d.* weben] выт(ы)каць
• ojsvebn a tux выткаць палатно
• ojsvebn dem gancn garn/fodem саткаць усё прадзіва, усе ніткі
ójsveg *m*, -n [*d.* Ausweg] выйсьце, выхад; **ójsveg(s)loz(ik)er** безвыходны; **ójsveglozikajt** *f*, -n безвыходнасьць
• lecter ojsveg апошняе выйсьце
• nit gefinen* kejn ojsveg не знаходзіць выйсьця
ójsvegn* [*d.* wägen] выважыць, выважваць
ójsvejen [*d.* wehen] абвеяць, абвейваць

• ojsvejen koldres/perines, nase veš праветрываць коўдры /пярыны, сырую бялізну
• ojsvejen tvue абвеяць збожжа
ójsvejken, ójscuvejken [*d.* wehe!] (пра)войкаць, (пра)стагнаць, екатаць, (пра)енчыць
• es iz nito vos ojscuvejken німа чаго войкаць
ójsvejkn [*d.* weichen] вымачыць, вымочваць; **ójsvejkn zix** вымакаць, вымакнуць
• ojsvejkn a hering вымачыць селядзец
ójsvejln [*d.* auswählen] 1. выб(і)раць; 2. *n*, **ójsvejlung** *f* выбраньне, абраньне
ójsvejnen [*d.* weinen] выплак(в)аць; канькаць, (вы)кленчыць
• ojsvejnen a tajx/jam/Jardn (tajxn/jomim, an okean) trern выплакаць рэкі/мора/акіян сьлёз
• ojsvejnen dos (bitere) harc, di cores, dos švere gemit выплакаць горыч на сэрцы, ліха, злы гумор
• ojsvejnen dos drite ojg *iron.* выплакаць трэцяе вока (зусім ня плакаць)
• zix ojsvejnen di ojgn праплакаць усе вочы
• af freinde kvorim vejnt men zix kejn ojg nit ojs *šprxv.* на чужой магіле вочы не праплачаш
• az me (a froj) vejnt zix ojs, vert (ir) gringer afn harcn *šprxv.* хто /жанчына паплача, таму/ёй становіцца лягчэй на сэрцы
ójsvejnik=ójsnvejnik [*d.* auswendig] *adv.* 1. звонку; 2. на памяць; **ójsvejnikster** вонкавы
• af ojs(n)vejnik на памяць, з галавы
ójsvejtikn/ójsvejtogn [*d.* Weh] выпакутаваць
• di vund vet nox lang ojsvejtikn гэта рана будзе яшчэ доўга даваць аб сабе знаць
• haltn* in ojsvejtikn моцна пакутаваць
• ojsvejtikn dem naxes выпакутаваць шчасьце
• ojsvejtikn dos bisl fargenign выпакутаваць трошкі асалоды
ójsvejxn [*d.* weich] разьмякчыць, разьмякчаць
• ojsvejxn im milx harte kriškes разьмякчаць у малацэ цьвёрдыя крошкі
ójsveksn [*d.* wachsen] навашчыць
• ojsveksn di diln нацерці воскам падлогу
ójsveln* [*d.* wallen] выкіпець (аб малацэ)
• di milx hot ojsgevelt малако пабегла
ójsveln* zix [*mhd.* wollen, wellen] захацецца, зажадацца
• dos telerl fun himl vilt zix im ojs талерачку зь неба яму зажадалася
ójsvendzlen/ójsvjondzlen [*p.* wędzić] завэндзіць, за-, пра|капціць, задымляць
ójsvepn/ójsvebn [*d.* vaporieren] 1. выветры(ва)ць; 2. *n*, **ójsvepung** *f* выветрываньне; **ójsvepn zix** вытхнуцца, вытыхацца, выветры(ва)цца, выпетрыцца; **ójsvepiker** лятучы, выпарны, які лёгка выпарваецца; **ójsvepikajt** *f* лятучасьць
ójsvérgn* [*d.* würgen] за-, пера|давіць, за-, пера-, у|душыць
ójsvern* [*d.* werden] па-, (пера)бы(ва)ць (шмат дзе)
ójsversteven [*r.* верстать] *plgr.* зьвярстаць
ójsverzen [*ukr.* верзти] 1. вярзьці, трызьніць, (пра)балбатаць; 2. *vulg.* вырыг(в)аць; высраць, выдрыстаць
• zix ongefresn, zix ongezojft un ojsgeverzet нажраўся, напіўся і абрыгаўся
ójsvídercn [*d.* zuwider?] вы-, з|мусіць, вы-, з|мушаць; выклікаць пачуцьцё агіды/непрыязнасьці/непрыхільнасьці
• zix onzecn vi a klešč un ojsvidercn a tojvele насесьці як клешч і змусіць на паслугу
ójsvign [*d.* wiegen] убаюкаць, за-, у|калыхаць; выгадаваць (дзіця); **ójsvign zix** сфармавацца, усталявацца, усталёўвацца
ójsviklen [*d.* wickeln] распаві(ва)ць, разматаць, размотваць
• zix ojsviklen fun a krenk выкруціцца з хваробы
ójsvikúexn [*s.* -ו(וי)כוח- →misvakejex, (bal-)vikuex] дамовіцца, дамаўляцца, прыйсьці, прыходзіць да ладу (праз дыскусію)
• mit a fanatiker vestu kejn zax nit ojsvikuexn з фанатыкам ні аб чым не дамовішся (рады не дасі)
ójsvildeven (zix) [*d.* wild] зьдзічэць, шалець, буяніць, лютаваць (доўгі час)
ójsviljen zix [*ukr.* виляти, *p.* wilać] увільнуць, увільваць, ухіліцца, ухіляцца, унікнуць, унікаць
• du vest zix nit ojsviljen fun der core ты не пазьбегнеш ліха
ójsvindlen [*d.* windeln] распаві(ва)ць
• ojsvindlen a kind, es zol zix špiln mit di fislex распавіць дзіця, каб яно гулялася з ножкамі
ójsvintern [*d.* Winter] празімаваць, правесьці, праводзіць зіму
• es vintern zix ojs зіма канчаецца
• ojsvintern in dorf/štot правесьці зіму ў вёсцы/горадзе
ójsvintikn [*d.* Wind] праветры(ва)ць; правеяць, правейваць
• ojsvintikn a bisl di cimern праветрыць трохі пакоі
• ojsvintikn tvue правейваць збожжа
ójsvircn [*d.* würzen] *kul.* пры-, за|праўляць (спэцыямі)
• faran kexins, vos vircn ojs un vircn iber alc, vos zej koxn ёсьць кухаркі, якія без разбору сыплюць прыправы ва ўсю ежу, якую гатуюць
ójsvire(ne)n [*šp.* guiar, *altfr.* guier] разьлінеіць, разьлінейваць
ójsvirkn/ójsverkn [*d.* wirken] дабі(ва)цца, выхадайнічаць
ójsvišn [*d.* wischen] вы-, пра|церці, вы-, пра|ціраць
• ojsvišn di briln, fencter/mebl праціраць акуляры/вакно /мэблю
• viš im ojs di trern! выцяры яму сьлёзы! (я не хачу яму дапамагаць!)
• – Hodi šojn cu vejnen un cu klogn, /un nem arop dem šejnem ponem fun mir, /un viš zix ojs di trern fun di ojgn, /un af ejbik farblajbstu mit mir... *flksl.* – Годзе ўжо плакаць і лямантаваць, адымі прыгожы твар ад мяне й вытры сьлёзы з вачэй, і назаўжды ты застанешся са мной...
ójsvitern/ójsvetern [*d.* verwittern] вы-, пра|ветры(ва)ць; **ójsviterung/ójsveterung** *f*, -en выветрываньне
• ojsvitern a cimer, bgodim/sforim праветрываць пакой/вопратку/кнігі
ójsvixern [*p.* wicher, *ukr.* вихор] завіхурыць
• ojsvixern a vilde melodje завіхурыць дзікай мэлёдыяй
ójsvixn(j)en/ójsvexnen [*p.* wywichnąć] вы-, зь|віхнуць, вывіхаць, спрывіліць
ójsvjaken zix [*v.*] вякаць, канючыць, канькаць, зьвягаць
• er iz a njunje un a pričepe, er vjaket zix ojs far alemen ён нюня і прычэпа, ён канючыць кожнаму
ójsvjanen/ójsv(j)ale(ne)n [*ukr.* в'янути, в'ялий] зьвянуць
• bleter/kvejtn/blumen/bejmer vjanen ojs лісты/кветкі/дрэвы вянуць/высыхаюць/чэзнуць
ójsvjaže(ne)n/ójsvjaze(ne)n zix [*v.*] навязвацца, (пры)чапляцца, канючыць, зьвягаць
ójsvjetreven [*r.* выветривать] вы-, пра|ветры(ва)ць
• gej vjetreve zix a bisl ojs ідзі праветрыся трохі
• ojsvjetreven di koldres праветрываць коўдры
ójsvoglen [*d.* vagieren?] (пра)блукаць, (пра)бадзяцца, (пра)вандраваць

• ojsvoglen a velt прайсьці сьвет
ójsvojen [*p.* wyć, *ukr.* вити] (за)выць, завываць
• a hunt vojet ojs in mitn naxt сабака завывае пасярод ночы
• der hunt hot zix ojsgevojet un lekt zajn vund сабака навыўся і ліжа сваю рану
• lign* in gehakte vundn un ojsvojen pajn ляжаць параненым і выць ад пакутаў
ójsvojnen [*d.* wohnen] пажыць, пражы(ва)ць (на месцы жыхарства)
• ojsvojnen di fule cvej jor пражыць поўных два гады (на нейкім месцы)
• šojn ojsgevojnt in ale tejln štot ужо пажыў ва ўсіх частках гораду
ójsvolk(e)nen [*d.* Wolke] закры(ва)ць, зацягнуць, зацягваць воблакамі/хмарамі
• dos ponem (der štern) hot plucem zix ojsgevolknt твар /лоб раптам нахмурыўся/насупіўся
ójsvonxen [*p.* wąchać] вынюх(в)аць
• ojsvonxen mit der (langer) noz вынюхваць (доўгім) носам
• ojsvonxen vi a hunt вынюхваць як сабака
ójsvorclen, ójscuvorclen [*d.* wurzeln] выкараніць, выкараняць; выкарчаваць, выкарчоўваць; **ójsvorclung** *f*, -en выкарчоўваньне, выкараненьне, вынішчэньне
ójsvorče(ne)n [*r.* ворчать] прабурчаць
• ojsvorčen a tajne прабурчаць з дакорам
ójsvorf/ójsvurf *m*, -n [*d.* Auswurf] агіднік, нягоднік, паганец, выродак, нелюдзь; **ójsvurfn** *pl.* пазадкі, адкіды, падонкі
• ojsvorf fun natur адкіды прыроды
ójsvorke(ne)n [*ukr.* воркати] (пра)буркаваць; выказваць пачуцьці (буркуючы)
• ojsvorken libšaft/getrajšaft/umet/car буркаваць пра любоў/давер/смутак/сум
ójsvozn(j)en/ójsvožnen zix [*sl.*] (вы)вазіцца, важдацца
• vožnet er zix ojs dermit ён возіцца з гэтым
ójsvudjen [*ukr.* вудити] вывудзіць, вывуджваць
• me vet di štejner bislexvajz ojsvudjen fun der feld каменьне на полі хутка выбяруць
ójsvuks *m*, -n [*d.* Auswuchs] 1. **ójsvaks** *m*, -n парастак; 2. жаўлак, нарасьць
ójsvund(ik)n (mit) [*d.* Wunde] з-, па|раніць
ójsxalešn [*s.* חלשׁ-] 1. шмат разоў губляць прытомнасьць; 2. прагнуць да зьнямогі, лохнуць
ójsxanfe(ne)n*/ójsx(a)nife(ne)n [*s.* -חנפ(ה)- →xanfenen] падлашчыцца, паддобрыцца, падлізацца, атрым(лів)аць нешта празь ліськівасьць
ójsxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] 1. вылавіць, вылоўліваць; за-, рас|хапіць, расхапаць, за-, (па)рас|хопліваць, расхапляць, браць нарасхват; 2. *n*, **ójsxap** *m*, -n захоп, перахоп, пярэймы; хапёж, вялікі попыт; **ójsxapeniš** *f/n*, -n 1. (af) хапёж, вялікі попыт; 2. няшчасьце, навала, насланьнё
• an ojsxap af fiš erev jomtev вялікі попыт на рыбу напярэдадні сьвята
• ojsxapn epes vi an eventov, vi di greste mecie расхапаць як каштоўныя камяні, як тандэт
• (vi) ojsxapn emecns gedank прадбачыць нечую думку
• an ojsxapeniš zol af dir kumen! (zol šojn kumen an ojsxapeniš af dir!) *kll.* ліха на цябе! (ліхоцьце цябе вазьмі!)
• halevaj kumt šojn af dir an ojsxapeniš! каб цябе ўжо хто хутчэй забраў замуж! (як ты мне надакучыла!)
• – Ix vel dir dem jam ojssèpn, /kejn vaser vet nit zajn, /nor du zolst mir di fiš ojsxapn, /kejn ejne zol nit zajn. *fłksl.* – Я вычэрпаю табе мора, каб там вады не засталося, толькі ты мусіш мне выпавіць рыбу, каб ні аднае не засталося.
• me xapt dos ojs! *iron.* гэта ідзе нарасхват!
ójsxarpe(ne)n [*s.* -חרפה- →mexaref-, (be)xarpe] засароміць, зьбянтэжыць, паставіць у няёмкае становішча
ójsxavern zix [*s.* -חבר- →xevre, xaver, xavure, xover, misxaber] пасябравацца
ójsxazern [*s.* חזר-] вывучыць, вывуч(в)аць
• ojsxazern af ojsvejnik вывучыць на памяць
ójsxazern [*s.* חזיר-] забрудзіць, насьвінячыць, абхезаць
• er hot im gut ojsgexazert ён яго добра вылаяў/абхезаў
• ojsxazern bgodim/penemer забрудзіць адзежу/твары
ójsxejlekn [*s.* -חלק- →xaluke, xilek] разьдзяліць, разьдзяляць
• ojsxejlekn dos fleš разьдзяліць мяса на роўныя кавалкі
ójsxejnen zix [*s.* -חנ- →misxanen, xejn] упрыгожыць, упрыгожваць, прыб(і)раць; **ójsxejndlen** падлашчвацца, падлізвацца, выстранчацца; намагацца, каб спадабацца камусьці
• ojsxejndlen mit di (grojse) ojgn страляць вачыма
• ojsxejndlen zix mit aropgelozte ojgn какетнічаць, апусьціўшы вочы
ójsxejremen [*s.* -חרמ- →maxrem, muxrem, ad-xorme, (be)xejrem] *rel.* вы-, пра|клясьці, праклінаць
ójsxejrešn [*s.* -חרש-] дайсьці, адшукаць, вынайсьці, намацаць, вынюхаць
• ojsxejrešn a fardinstl адшукаць магчымасьць падзарабіць
• ojsxejrešn dem emes дайсьці праўды
ójsxežbenen [*s.* -חשבון- →ad-lexežbn, (bal-)xežbn] зь-, вы|лічыць, зь-, вы|лічваць
ójsxíesn zix (fun, mit) [*s.* -חיות- →xajes, xaj, xies, lexaim] нацешыцца
• der zejde ken zix nit ojsxiesn fun di xoxmes fun gerotenem ejnikl дзед ня можа нацешыцца розумам удалага ўнука
ójsxilefn [*s.* -חל(י)ום- →xilef] аб-, па|мяняць, абменьваць (грошы/рэчы)
ójsxix(ik)en падхіхікваць, падгігікваць, (ціха) хіхікаць, гігікаць
ójsxlopočen [*r.* хлопотать] выклапатаць
ójsxocefn [*s.* -חצום- →xocef, x(a)cifes, x(a)cufe, mexucef, xucpe] здабы(ва)ць нахабным чынам; вы-, аб|лаяць, насварыцца
ójsxoge(ne)n [*s.* -חגא- →xoge, xag-] "адсьвяткаваць" (у негатыўным сэнсе)
• šojn ojsgexoget! ужо "адсьвяткавалі"/"насьвяткаваліся"!
ójsxojl(j)en [*s.* -חולה- →maxle, xalas, xojle] выхварэць
ójsxojnefn [*s.* -חונם- →xanfenen] падлашчыцца, паддобрыцца, падлізацца
ójsxojšexn [*s.* -חושב- →xojšex] ачарніць, ачарняць
• er hot ir ojsgexojšext dos lebn ён сапсаваў ёй жыцьцё
ójsxojte(ne)n zix [*s.* -חוטא- →xet, xates-, xojte, xotosi] *iron.* з-, са|грашыць, правініцца
ójsxojzekn [*s.* -חוזק-] высьмеяць, высьмейваць
ójsxólemen [*s.* -חלום- →xolem, bal-xalojmes] сасьніць, сфантазіяваць, выдумаць
• ojsxolemen a besere velt выдумаць лепшы сьвет
ójsxomecn [*s.* -חמצ- →maxmec, nisxamec, xomec] *argo* прымаць з дому крадзеныя рэчы
ójsxoven [*p.* wychować] выхаваць, выхоўваць, (вы)песьціць
• ojsxoven a trojm/gedank/hofenung песьціць мару/думку /надзею

• nit jener iz a tate, velxer hot gebojrn, nor ver es hot ojsgexovet *šprxv.* ня той бацька, хто нарадзіў, але той, хто выхаваў

ójsxox(e)men [*s.* -חכם- →xaxome, misxakem, xoxme] вымудраваць, вымудрагеліць

• sara fortl du host es ojsgexoxemt, farges vegn dem такі фортэль ты вымудраваў, забудзься на гэта

ójsxraken [*p.* charkać] ад-, выхарк(в)аць, вы-, ад|харкнуць

ójsxucpe(ne)n [*s.* -חוצפה- →xocef, x(a)cifes, x(a)cufe, mexucef, xucpe] здабы(ва)ць нахабным чынам

ójszac *m*, -n [*d.* Aussatz] 1. *plgr.* набор; 2. *med.* высыпка, сып, праказа, лепра

• an ojszac af di hent сып на руцэ

ójszadišen/ójszadušen [*ukr.* задушити, *p.* zadusić] пера-, па|душыць

• [illegible] hot ojszadišet ale hiner тхор перадушыў усіх курэй

ójszaftikn [*d.* Saft] рабіць сакавітым/сочным; **ójszaftn** [illegible] сок

• [illegible] vajn/ejl/fets насычаць віном/алеем/тлушчам

[illegible] [*ukr.* заїка] заікаючыся нешта выказваць

[illegible] verter прапыкаць пару словаў

[illegible] men] выцадзіць, выцэджваць

[illegible] спаражніць бутэльку

[illegible] per verter (durx di cejn) выцадзіць пару словаў [illegible] зубы)

• [illegible] zup/farfl/lokšn сцадзіць суп/клёцкі/локшыны

[illegible]**jern** [*d.* säuern] за-, с|кіснуць, за-, с|кісаць

• ojszajern ale ladišn mit milx паставіць кіснуць усе збанкі з малаком

ójszajn* (in, ba) [*d.* sein] па-, (пера)бы(ва)ць (шмат дзе)

• ojszajn* a velt, vu di velt hot an ek (a breg) пабываць на краі свету

• ojszajn* ba ale bakante перабываць ва ўсіх знаёмых

• ojszajn* di cajt схавацца, зьнікнуць на пэўны час

• ojsgeven in ale lender, ahejm gekumen on hemder *šprxv.* пабываў паўсюдна, дамоў вярнуўся без сарочкі

ójszajxn (zix) [*d.* seichen] *vulg.* абасцаць, выпускаць сцулі

ójszalbn [*d.* Salbe] вымаз(в)аць

• ojszalbn bejde plejces намазаць (мазьзю) плечы

• ojszalbn di gance puške zalb вымазаць цэлую пушку мазі

ójszalcn* [*d.* salzen] прасаліць, прасольваць

• dos flejš iz šojn ojsgevejkt, ict darf men es ojszalcn мяса вымачылася, цяпер трэба яго прасаліць

• ojszalcn* ale majxolim, di fiš прасаліць усе стравы, рыбу

• ojszalcn* dos gance mestl zalc скарыстаць усю мерку солі

• zol zix jederer alejn ojszalcn di zup, vi er vil хай кожны сам соліць суп, як ён хоча

ójszamdikn [*d.* Sand] забрудзіць, забруджваць пяском, нанасіць пяску; **ójszamdn** пасыпаць пяском

• zamdik nit ojs di diln! не цягай пясок на падлогу!

ójszamen/ójszojmen (zix) [*d.* säumen] затрым(лів)ацца, забавіцца

• in ejn štetl hot er zix ojgezamt gance draj voxn у адным мястэчку ён затрымаўся на цэлых тры тыдні

• lemanhašem, zojm zix lang nit ojs! напрамілы бог, не затрымлівайся!

ójszamlen [*d.* sammeln] са-, раза|браць, зь-, разь|біраць

ójszanftn [*d.* sanft] зь-, разь|мякчыць, зь-, разь|мякчаць

• ojszanftn tejg mit milx/puter разьмякчаць цеста малаком/маслам

ójszapaseven [*r./ukr.* запас, *p.* zapas] назапасіць, назапашваць

ójszaraze(ne/ve)n [*p.* zaraza, *ukr.* зараза] пазаразіць (шмат каго)

ójszárke(ne/ve)n/ójszargen [*s.* זרקען-] рас-, вы|кінуць, рас-, вы|кідаць, вышпурнуць, вышпурляць

ójszaveruxen (zix) [*ukr.* завірюха, *p.* zawierucha] перастаць месьці (аб завірусе)

ójszavlen/ójszevlen [*s.* זבלען-] угнаіць, угнойваць

• di felder zajnen šojn ojsgezavlt палеткі ўжо ўгноеныя

ójszbenken [*ukr.* бендзь, *p.* bęc] (па)разьбі(ва)ць (са звонам)

• ojszbenken di šojbn паразьбіваць шыбы

ójszecn [*d.* setzen] 1. вы-, рас|садзіць, вы-, рас|саджваць; рассесьціся, рассаджвацца; 2. выбі(ва)ць; 3. *plgr.* наб(і)раць

• ojszecn a bux набраць кнігу

• ojszecn a con (ale cejner, an ojg) выбіць зуб (усе зубы, вока)

• ojszecn ale menčn arum di tišn рассадзіць усіх людзей вакол сталоў

• ojszecn di bebexes раскідаць бэбахі

ójszeg(le)n [*d.* sägen] выпілаваць, выпілоўваць

• ojszegn a lox in harcn моцна назаляць

ójszejen [*d.* säen] у-, за|сеяць

ójszejfn [*d.* Seife] з-, на|мыліць(ва)ць

• ojszejfn dos gance štikl zejf змыліць увесь кавалак мыла

ójszen* [*d.* sehen] 1. вы-, на|гледзець, выгляд(в)аць, мець выгляд; 2. *m/n*, **ójsze** *m*, -en выгляд, аблічча; **ójszeer** *m*, -s выведнік

• er iz, zet ojs, farnumen ён, відаць, заняты

• ojszen* a velt пабачыць сьвет

• ojszen* gut/fajn/šejn/beser/friš/lebedik/šlext/mies/švarc/biter выглядаць добра/файна/прыгожа/лепш/сьвежа/жыва/кепска/брыдка/счарнелым/прыкра

• ojszen* jung/štark/krank/gezunt/gemejn/lajtiš/balebatiš выглядаць маладым/дужым/здаровым/проста/па-людзку/гаспадаром

• ojszen* komiš/lexerlex/lekiševate/altfeteriš выглядаць камічна/сьмяхотна/бязглуздым/старамодным

• ojszen* vi der švarcjor, vi a bejzer-jor (af der linker zajt, af im) выглядаць як чорт (на левы бок)

• ojszen* vi a (šejn/tajer) bild выглядаць як на (прыгожай/дарагой) карцінцы

• ojszen* vi an opgeribener zekser, vi a šo fartog выглядаць як зашмальцаваныя тры капейкі, як нараніцу

• ojszen* vi di lixtike zun/levone/štern, vi der lixtiker tog мець выгляд, зьзяць як сонца/месяц/зоркі, як ясны дзень

• ojszen* vi di velt volt af im gelegn выглядаць, як быццам на ім увесь сьвет ляжыць

• (vi es) zet ojs (як) відаць, падобна, (на)пэўна, мусіць, мабыць, відавочна, бадай

• vi zet dos ojs? якое ад гэтага ўражаньне?

• dos klejd iz šejn – vi zet ober di spodnice ojs *glxv.* адзежа прыгожая – але як выглядае спадніца

ójszéneftn [*d.* Senf] вы-, аб-, на|мазаць гарчыцай

• ojszeneftn dos flejš farn brotn намазаць гарчыцай мяса для смажаньня

ójszerneven [*v.*] выкапаць, выкопваць зь зямлі цыбуліны летніх расьлінаў

ójszét(ik)n [*d.* satt] накарміць (удосыць/уволю), запатоліць, насыціць

• ojszetikn mit prostn brojt накарміць простым хлебам

ójszguren [*p.* z góry] атрымліваць задатак, браць наперад авансам

• a šejner menč! ojsgezguret undzere zlotes un di tvue nit cugeštelt добры чалавек! узяў нашыя злотыя і збожжа не паставіў
ójszicn* [*d.* sitzen] выседзець, выседжваць
• ojszicn* af (a sax, ale) benklex пабываць на розных пасадах
• ojszicn* di gance cajt, dem gancn tog выседзець увесь час, цэлы дзень
• ojszicn* fun koč/droške зьлезьці з брычкі/дрожкаў
• ojszicn* iber emecn a naxt (next) даглядаць кагосьці хворага
• ojszicn* lexer in di hojzn праседзець дзіркі ў нагавіцах
• vos veln mir ojszicn? што мы тут выседзім?
• vos vet zi ojszicn? чаго яна лепшага выседзіць? (чаго яна чакае? чаму не выходзіць замуж?)
• di beste hun ken nit ojszicn cvej hindelex fun ejn ej *šprxv.* найлепшая курыца ня выседзіць двух куранят з аднаго яйка
• vilst ojszicn hindele? (er vet ojszicn hindelex) *iron.* хочаш выседзець куранят? (аб чалавеку, які доўга сядзіць на адным месцы)
ójszidlen [*mhd.* sudeln] вы-, аб|лаяць; **ójszidlung** *f*, -en разнос, вымова, нагонка, упіка, дакор
• ojszidlen emecn vi a hunt аблаяць/вылаяць кагосьці як сабаку/цюцьку
• ojszidlen fun klejn biz grojs, vi a hunt/xazer, vi dem poslednem (merzavec), vi a lectn аблаяць ад малога да вялікага, як сабаку/сьвінью, як апошняга (паскудніка)
ójszidn* [*d.* sieden] выкіпець, выкіпаць, выпарыць, выпарваць; пракіпяціць, апарыць, апарваць
• nem dos štikl flejš un zid es ojs бяры гэты кавалак мяса і добра правары
• ojszidn* dos gance vaser выпарыць усю ваду
ójszifcn [*d.* seufzen] уздыхаць
• ojszifcn a vejtik/car/fardros уздыхаць ад болю/смутку /роспачы
ójsziglen [*d.* Siegel] запячат(в)аць (скрозь)
ójszindikn [*d.* sündigen] саграшыць (неаднаразова)
ójszinen [*d.* aussinnen] выдумаць, выдумляць
ójszingen* [*d.* singen] 1. сьпець, (пра)сьпяваць; 2. *n*, **ójszingung** *f*, -en выкананьне (вакальнага твора)
• ojszingen* vi a xazn/kanarik/solovej(čik) прасьпяваць як кантар/кенар/салавей
ójszinken* [*d.* sinken] загразнуць, загразаць
ójszipn [*d.* Sieb] прасеяць, прасейваць (празь сіта)
• ojszipn di gance mel прасеяць усю муку
ójszivegn [*s.* -זוג(י)ז- →mezaveg, benzug, xilel-haziveg, ziveg] знайсьці сабе пару
ójszixern [*d.* sichern] за-, у|пэўні(ва)ць; забясьпечыць, забясьпечваць, забесьпячаць; застрахаваць, застрахоўваць
• ojszixern fun farflejcung/gnejve/umglikfal застрахаваць ад паводкі/крадзежу/няшчаснага выпадку
ójszixt *m*, -n [*d.* Aussicht] выгляд, від, пэрспэктыва; **ójszixtloz(ik)er** беспэрспэктыўны; **ójszixtlozikajt** *f*, -n беспэрспэктыўнасьць
• hobn* in ojszixt мець на ўвазе
ójszmanen [*s.* -זמנ- →zman] скласьці, складаць расклад
ójsznoben [*ukr.* знобити] вымаразіць, вымарожваць
• ojsznoben di vareme štub вымаразіць/выхаладзіць цёплую хату
ójsznuseven [*s.* -זנות- →zojne, mezane, roje-zojnes, bejs-zojnes] займацца блядзтвам (доўгі час); выблядаваць (нешта сабе)
ójszogn, **ójscuzogn** [*d.* sagen] вы-, рас|каз(в)аць, перада(ва)ць
• dos ponem zogt ojs dem sod *šprxv.* твар выкрывае сакрэт (душы)
ójszojbern [*d.* sauber] вычысьціць, вычышчаць
ójszojern [*d.* sauer] заквасіць
• ojszojern ugerkes/krojt заквасіць, засаліць агуркі/капусту
• ojszojern dos ponem скрывіць твар
ójszojfn [*d.* saufen] выжлукціць, выжлактаць, выжлукчваць
ójszojgn*/ójszejgn* [*d.* saugen] 1. выссаць, высысаць, высмактаць, высмоктваць; 2. выкарміць, выкормліваць
• er hot dos ojsgezojgt fun(em) finger/arbl ён высмактаў гэта з пальца/рукава (з-пад кіпця выкалупаў)
• ojszojgn* blut *fig.* высмоктваць кроў
• ojszojgn* dem lectn tropn blut *fig.* высмоктваць апошнюю кроплю крыві
• ojszojgn* dem marx fun di bejner *fig.* высмоктваць мозг з костак
• ojszojgn* vi a pjavke высмоктваць як п'яўка
ójszojmen/ójszejmen [*d.* Saum, *mhd.* soum] падрубіць, падрубаць, аблямаваць, аблямоўваць
• ojszojmen a lajlex fun ale zajtn аблямаваць прасьціну з усіх бакоў
ójszol(j)en [*ukr.* золити] вызаліць, жлукціць, вымочваць бялізну ў лузе; **ójszol(j)en zix** *vulg.* высцацца
• az ojszoljen zol er alc, vos er hot aropgerisn fun mir! *kll.* а бадай ён вызаліў усё, што садраў зь мяне!
ójszorgn [*d.* sorgen] 1. выклапаціцца, вытурбавацца, прыдбаць; 2. забясьпечыць, забясьпечваць
• vos vestu ojszorgn? што ты прыдбаеш?
ójszotlen [*d.* Sattel] а-, рась|сядлаць
• ojszotlen ale ferd un glajx avekforn асядлаць усе коні і зараз-жа зьехаць
ójszotn [*mhd.* sôt] выварыць, выварваць, выкіпець, выкіпаць
• ojszotn zejf/smole выварваць мыла/смалу
• ojszotn in alun-vaser выварваць у галуне
ójszoxn [*mhd.* sochen] *pejor.* выхварэць
• az ojszoxn zol er es, gotenju! *kll.* каб ён выхварэў гэта, божухна!
ójszrien [*ukr.* зріти] пачынаць сьвітаць, днець, шарэць
ójszubreven/ójsžebre(ve)n [*ukr.* зубрити] вызубры(ва)ць
ójszude(ne)n [*v.*] падзуджваць, нацкаваць, нацкоўваць
• afile nit kejn bajsikn hunt ken men ojszuden – un a menčn avade нават некусучага сабаку можна нацкаваць – што ўжо казаць аб чалавеку
ójszudikn [*mhd.* sôt] пракіпяціць, апарыць, апарваць
ójszumern [*d.* Sommer] пражыць лета
• ojszumern dos gehilc afn hojf, es gut ojstrikenen усё лета трымаць лес на двары, каб добра высах
ójszumpikn [*d.* Sumpf] забалоціць, забалочваць
• di regns hobn ojsgezumpikt di gance gegnt дажджы забалоцілі ўвесь край
ójszundern [*d.* sondern] аддзяліць, аддзяляць, адасобіць
ójszunen *f*, -en [*d.* Sonne] грэцца на сонцы
ójszupn [*mhd.* supfen] высербаць, высёрбваць, выхлебтаць, выхлёбтваць, выпі(ва)ць; **ójszupexc** *f/n*, -n 1. сёрбаньне, хлябтаньне; 2. *pejor.* пойла
• ojszupn a teler lokšn высербаць талерку локшынаў
ójszuxn [*d.* suchen] 1. вы-, аб|шук(в)аць; 2. *n*, **ójszuxung** *f*, -en адшуканьне, пошукі, вышук
• gej ix mir in gas arojs /un ix zux a mejdl ojs – /oj-ra-ra, oj-ra,

oj-ra, /gib ix zix cu ir a bojg /un a pintl mitn ojg, /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra (I. M.) я выходжу на вуліцу й шукаю дзяўчыну – ой-ра-ра, я кланяюся ёй і падміргваю вокам, ой-ра-ра...
• me zol ojszuxn, vu di velt hot an ek трэба шукаць, дзе сьвет мае канец (паўсюдна) (днём з агнём не знайсьці)

ójszv(j)aken (mit) [*v.*] зьвякаць, назьвякваць
• ojszvaken mitn bunt šlislex зьвякаць зьвязкай ключоў

ójszvoljen zix [*v.* дазволіць] пакарыстацца
• ken ix zix ojszvoljen mir ajer hamer un hak? ці магу я пакарыстацца вашымі малатком і сякерай?

ójšžaleven [*r.* жалеть] шкадаваць; хцівіцца, скваліцца

ójšžamžen [*ukr.* жумрати?] зжумрыць, схрупаць, зжаваць, сажвакаць, сажмакаць
• ojszamzen a štik brojt on cejn без зубоў зжаваць кавалак хлеба

ójšžaren [*r.* жарить] са-, пад|смажыць
• ojszaren flejš/zernes падсмажыць мяса/зерне
• ojszaren kojln распаліць вуглі

ójšžavern [*ukr.* ржавіти, *p.* rdzewieć] праржавець

ójšžebre(ve)n [*ukr.* жебрати, *p.* żebrać] (вы)жабра(ка)ваць
• ojszebren a štikl brojt выжабракаваць кавалак хлеба

ójšzipen [*ukr.* зняти, *p.* zipać] ледзь дыхаць, гібець, дажываць
• ojszipen di lecte šoen дажываць апошнія гадзіны
• ojszipen nox a tog lebn прагібець яшчэ дзень жыцьця

ójšžíreven [*ukr.* жиріти] вы-, ад|карміць, адкормліваць (пра ск. качку, індычку)
• ojszireven an indik af Pejsex выкарміць індычку на Пэйсах

ójšživen/ójš(cu)ziven [*ukr.* живити] выгадаваць

ójšžl(j)oken/ójszljoken/ójszljuken [*ukr.* жлуктити] выжлуктаць, выжлукчваць, выхлябтаць
• ojszljoken dos gance fleš bronfn выжлуктаць усю пляшачку гарэлкі

ójšžmenjen [*ukr.*] выграбці, выграбаць, выгарнуць, выгортваць (жменямі)
• ojszmenjen aš fun ojvn выгарнуць рукамі попел зь печы

ójšžmiken [*ukr.* жмикати] пажмыкаць

ójšžojb(e)n [?] хутка разбагацець, шмат зарабляць
• er hot ojsgežojbt an ašires, zog ix ajx, fun dem vald ën скалашў багацьце, я вам кажу, на гэтым лесе

ójšžulikn [*r.* жулик] вымантачыць, вымантачваць, выцыганіць, выцыганьваць

ójšzumen/ójszumen [*ukr.* зумкати, *d.* summen] (пра)жужжаць, (пра)зыкаць, (пра)гусьці
• zix cuhern, vi di binen žumen ojs zejer lid прыслухоўвацца, як пчолы жужжаць сваю песьню

ójšzurčen [*ukr.* журчати] журчаць, цурчаць, гурчаць
• dos klejne tajxl lojft iber štejner un žurčet ojs a friling-lid маленькая рачулка бяжыць сярод камянёў і цурчыць веснавую песьню

ójszurenen [*v.*] (за)жураць, прыгарэць, прыгараць, абвугліва)ща
• ojszurenen dos/di flejš зажураць мяса (мяса зажуранае)

ójszužen [*r.* жужжать] пражужжаць, празыкаць, прагусьці
• ojszužen a nigndl прагусьці напеўчык

ójszvaken [*ukr.* жвакати] сажвякаць, зжаваць

ójszvirn [*p.* żwir] насыпаць жвірам
• ojszvirn di šteglex in sod насыпаць жвірам сьцежачкі ў садзе

ojšer 1. *m, pl.* aširim [*s.* (עשרים) עשר →ašires, nisašer, ošer, majšer] багацей, багатыр, тумар [*sin.* rajxer, gvir]; 2. *n* багацьце
• lebn in ojšer un in koved жыць у раскошы і ў пашане
• an ojšer hot umetum a deje *šprxv.* тумар паўсюдна мае аўтарытэт (хто мае грошы, той добры і харошы)
• dem ojšer past alc *glxv.* багацею ўсё пасуе
• der ojšer blozt zix on, un der oreman vert gešvoln *šprxv.* багацей надзімаецца (ад пыхі), а бядуля пухне (ад голаду)
• der ojšer est nit kejn rendlex, un der oreman est nit kejn štejner unter der jojx *šprxv.* багацей не сілкуецца залатоўкамі, бядняк ня есьць каменьне ў юшцы
• der ojšer hot dos mazl *glxv.* багацею ручыць (багатаму чорт дзеці калыша, а беднаму з калыбкі выкідае; багатаму і чорт у кашу сера (маслам кідае); багатаму і ў полі родзіць і ў хлеве плодзіць, а беднаму дзе кінь, то клін)
• der ojšer iz kejn bal-jojšer *glxv.* багацей не бывае справядлівы
• – Toxter majne, toxter getraje, /ajngebn vil ix dir sam, /du host a tatn a nogid, an ojšer – /un du vest nemen a nogid far a man. *flksl.* – Дачка мая, дачка дарагая, я дам табе яду, у цябе багаты бацька, багацей – і ты возьмеш багацея за мужыка.

ojto-=avto- [*d.* auto-] аўта-

ojtobiografje=avtobiografje *f*, -s аўтабіяграфія

ojtobús=avtobus *m*, -n аўтобус

ojtográf=avtográf *m*, -n аўтограф

ojtomobíl=avtomobíl *m*, -n аўтамабіль, самаход

ojtor=avtor *m*, -n аўтар

ojved-gilúlim *m, pl.* ovde-gilúlim [*s.* (עובדי) עובד־גילולים] *pejor.* паганін, ідалапаклоньнік; **ojved-kojxóvim-umazóles** *m, pl.* ovde-kojxóvim-umazóles, **akum** *abr.* [*s.* כוכבים ומזלות=עכו"ם] "чалавек, які служыць зоркам і плянетам"; ідалапаклоньнік, паганы, паганін (паганскае веры) [*sin.* gecn-diner]

ojver *m, pl.* ojvrim [*s.* (-ים) עובר →avejre, majver. over] парушальнік; **ojver zajn*** (af) парушыць, парушаць, пераступіць, пераступаць, зьняважыць, зьневажаць закон; (са)грашыць; **ojver-al-dás** *m* [*s.* עלדת] чалавек, які чыніць цяжкі грэх; **ojver-krišme zajn*** [*s.* קריאת־שמע] спазьняцца з чытаньнем малітвы "Krišme" на раніцу; *hum.* позна ўставаць; **ojver-švúe zajn*** [*s.* שבועה] парушаць клятву/прысягу/дамову/абяцаньне; **ojver-švúenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) клятвапарушальнік
• ojver zajn* afn gezec парушаць закон

ojverbóteler [*s.* -עוברובטל], **ojver-uvóteler** [*s.* -עוברובטל] выпетраны, старэчы; разьбіты, разламаны [*sin.* seniler. ojsgevepter; opgeforener, cebroxener]; **ojverbotl** *m*, -s выпетраны дзед; стары чалавек, які выжыў з розуму; **vern*** **ojverbótl** зьехаць з глузду, зьдзяцініцца, выжыць з розуму; **ojverbótldikajt** *f* маразм; **ojverbótlnik** *m*, -s, (-nice *f*, -s) 1. стары, дзед, шаўкун; 2. лайдак, гультай; **ojver-bócvene** пародыя на "ojverbotl"

ojver-lesójxer [*s.* עובר־לסוחר] сапраўдна, запраўды, прыкмальна (звычайна аб грашох) [*sin.* giltik, ongenumen]

ojvn *m*, -s, *dim.* **ojvndl** *n*, -ex, **ejvl** *n*, -ex, **éjvele** *n*, -x [*d.* Ofen] печ; **ójvn-hejcer** *m*, -s апальшчык
• vi fun hintern ojvn як з запечча
• zecn di labns in ojvn садзіць хлябы ў печ
• a lebn vi ba got hintern ojvn жыцьцё як у бога за печчу (як у бога за плячыма/дзьвярыма)
• ale af mir, un ix af ojvn усе на мяне, а я на печ
• got šikt/trogt nit arop fun ojbn, az me ligt afn ojvn *šprxv.* бог не пасылае зьверху таму, хто ляжыць на печы (ляжы. ляжаку, зьясі сабаку; ляжачыя і грошы ржавеюць)

• oreme krojvim zect men hintern ojvn *šprxv.* бедных родзічаў садзяць за печчу

ojvn=ojbn 1. *adv.* вышэй, звыш, уверсе, наверсе; 2. *m.* -s верх

ojvnon=ojbnon (fun) на чале, пачэснае месца, на ўрачыстым месцы

ojxer-jisróel *m* [*s.* עוכרי־ישראל] гэбрэй, які саромеецца гэбрэйскага народу; гэбрэй-грэшнік, які прыносіць няшчасьце гэбрэям

ojx(et) [*d.* auch] *adv.* таксама

ok [*mhd.* oht] *adv.* толькі

oke *f.* -s [*p.* oko] вока; **óke(-špil)** *fln kort.* "вока" (назоў гульні)

• faršpiln in oke hejst nit gebn cdoke *glxv.* прайграваць у карты – значыцца не даваць міласьціны

oke *f.* -s [*terk./rum.*] 1. мера вагі (2,75 фунта)

• an oke nit erger ні кроплі горш або менш

• punkt an oke дакладна, колькі патрэбна

oker *m.* *pl.* akorim [*s.* (-ים)עקר →akores] стэрыльны мужчына; чалавек, які ня мае дзеці

óker(št)/okóršt=(a)kóršt [*mhd.* ockers, ockert, ecker] *part.* -ка, сьпярша, толькі што, якраз, менавіта; **ókorštiker** былы

• di okorštike šulkinder учорашнія школьнікі

• okoršt aher хадзеце-ка сюды

• okoršt eršt nextn не далей як учора

okjones *m* [*s.* אוקינוס, *gr.* okeanos] акіян, вялікае мора

okljepen [*ukr.* клепати, *p.* klepać] абкляпаць

(o)kóliške *f.* -s, **okólišek** *m.* -škes [*r.* околыш] аколышак

okovít/okevít *m* [*p.* okowita] акавіт(к)а

okrajec=akrajec=ekrajec *m.* -n/-ajces [*ukr.* окраєць] акраец

okrep *m* [*ukr.* окріп] кроп, кіпень, вар, варгола

okrip/okrep *m* [*ukr.* кріп] *bot.* кроп

okroške *f.* -s [*r.* окрошка] *kul.* халаднік

oks *m.* -n, *dim.* **óksele/éksele** *n.* -x [*d.* Ochse] вол, бык; **óksener** бычы, валовы; **óksnpel** *f* валовая шкура; **óksnojg** *n.* -n яечня

• a vilder oks дзікі бык (аб чалавеку), дзікун

• onxapn/onnemen* dem oks far di herner хапаць быка за рогі

• vi a štexediker oks як бык рагаты (рогі як штыхі)

• an oks gejt kejn Olmuc, un kumt fort curik an oks бык ходзіць у Ольмуц, але вяртаецца назад быком [*d.* Olmütz] (раней у Ольмуцы быў вялікі жывёльны рынак) (дзе вароне ні ляцець, то ўсё гаўно кляваць)

• an oks mit kejn ferd špant men nit in ejn vogn *šprxv.* вала з канём не запрагаюць у адзін воз (здаўся, як вол да карэты)

• an oks štojst zix – un andere *glxv.* бык бадзецца – і іншыя (аб чалавеку, які шмат штурхаецца)

• der kus man iz an oks geven *glxv.* муж каровы быў быком

• der oks vejst nit fun zajn gvure *šprxv.* бык ня ведае сваёй сілы (дужы вол, ды волі ня мае)

• der sejxl fort af oksn *šprxv.* розум езьдзіць на валох

oktjaber *m* [*r.* октябрь] кастрычнік

okulírn (okulírt) [*d.* okulieren] 1. прычапіць, прычэпліваць; 2. *n* прышчэпліваньне, прышчэпка

okun *m.* -(je)s [*sl.*] *zool.* акунь

ol *m/n.* -n [*s.* (-ן)עול] ярмо, прыгнёт, цяжар, абуза, дакука; абавязак, клопат, турбота, дбаньне, заданьне [*sin.* jox; *fixt.* zorg, ufgabe]; **ol-málxes** *m* [*s.* מלכות] "ярмо царства"; ярмо дзяржавы; **ol-málxes-šomáim** *m* [*s.* שמים] "ярмо нябеснага царства"; строгае выкананьне запаветаў; **ol-parnóse** *m* [*s.* פרנסה] дбаньне аб пражыцьці, абавязак зарабляць на хлеб

• aropnemen* an ol fun kop вызваліць галаву ад цяжару /абузы (пазбавіцца клопату)

• zajn* an ol af emecn быць цяжарам камусьці

• der "got fun Avrom", er špant undz curik ajn /in švern togteglexn jox, – /cu trogn dem goles, dem xejder, dem rebn, /dem ol un di dajges fun vox (H. R.) "бог Абрагама", ён запрагае нас ізноў у цяжкое штодзённае ярмо, – цягнуць выгнаньне, хедар, рабіна, цяжар і клопаты тыдня

• der šverster ol iz a lejdike kešene *glxv.* самае цяжкае ярмо – пустая кішэня

• er hot fun zix aropgevorfn dos ol-malxes-šomaim *glxv.* ён скінуў зь сябе ўсе абавязкі перад богам

ol=nol *f.* -n [*d.* Ahle] шыла

oláj veál cavori [*s.* עלי ועל צוואריי] "на мяне і на маю шыю"; на/пад маю адказнасьць

ole(ha)šólem, olev(-h)ašólem, alejem-hašólem=e"h *abr.* [*s.* ע"ה=עליה־/עליו־/עליהם־השלום] "ёй/яму/ім супакой"; мір праху ейнаму/ягонаму/іхняму, зямля ёй/яму /ім пухам, царства ёй/яму/ім нябеснае, вечны ёй/яму/ім спакой; **olev-hašnóbl** пародыя на "olev-hašolem"

• er iz šojn olev-hašolem яго ўжо німа на сьвеце

• ale "olevašolem" zajnen gut *glxv.* нябожчыкі ўсе добрыя

olejnu [*s.* עלינו] "гэта наш абавязак" (першае слова і назоў малітвы, якую чытаюць напрыканцы малебеню)

• (on)kumen* cu/nox olejnu прыйсьці апошнім, спазьніцца (у вас адпелі, ■ ў нас ад`елі)

• az me kumt on nox "olejnu", špajt men ojs un me gejt ahejm *glxv.* хто прыйшоў на канец малітвы, плюе і ідзе дахаты

• beser oncukumen cu olejnu, ejder cum bestn menč *šprxv.* лепш прыйсьці на канец малебеня, чымся да найлепшага чалавека

olel (cu) [*s.* עלול] у стане, здатны, здольны, падрыхтаваны (штосьці зрабіць) [*sin.* feik (cu ton), ongebrejt, mesugl]

• der prajz iz olel cu štajgn цана можа ўзьняцца

ólfiš *m* [*d.* Aal] *zool.* вугор

ólgroz *n* [*d.* Ohl?, *r.* ковыль] *bot.* кавыль

olife *f* [*r.* олифа] пакост

olim *m* [*d.* Oleum] *xem.* серная кіслата

olive *f.* -s, **olív** *m.* -n [*d.* Olive] аліва, масьліна; **olívn-bojm** *m.* *pl.* -bejmer аліўнае дрэва

oljarne *f.* -s [*p.* olejarnia] алейня

olrojn *f* [*mhd.* alrûne] мандрагора

olxe *f.* -s [*p.* olcha] *bot.* вольха, алешына; **ólxener** альховы; **ólxe-farvaksung** *f.* -en алешнік

omar [*s.* אמר] сказаў, кажа [*sin.* hot gezogt, zogt]

omas *f* [*d.* Ameise] *zool.* мурашка

omed *m.* *pl.* amudim [*s.* (-ים)עמוד →baamide] 1. слупок, калёнка [*sin.* kolumne, špalt]; 2. малельнае месца, амбона, катэдра для кантара ў сынагозе [*sin.* štender]; 3. пасада і функцыі кантара

• es cit im vi a xazn cum omed *glxv.* яго цягне як кантара да амбоны

ómé(j)n [*s.* אמן] амін, гэта так, хай так будзе; **(oméjn-)sélo** [*s.* סלה] амін сапраўды; **ómen-soger** *m.* -s, (-ke *f.* -s) з усім згодны чалавек, халуй, "yes-man"; **oméjn fxejn jehí rocn** [*s.* וכן יהי רצון] гэта так мусіць быць, і на тое боская воля

• (nox)zogn/entfern omejn згаджацца

• far "omejn" kumt kejn pać nit *śprxv.* за "амін" аплявухі не атрымаеш
• Śnirele perele, gilderne fon. /Mešiex ben Dovid zict ojbn on. /Er halt a bexer in der rexter hant, /maxt a broxe afn gancn land. /Oj, omejn ve-omejn, dos iz vor. /Mešiex vet kumen hajntiks jor! *flksl.* Нізка жэмчугу, залаты сьцяг, мэсія, сын Давіда, сядзіць на куце. Ён трымае келіх у правай руцэ, бласлаўляе ўвесь сьвет. Амінь, амінь, гэта праўда, мэсія прыйдзе ў гэтым годзе!

omek [*s.* עמוק →amkes, majmek, (mi)maamikim, ejmek] глыбока [*sin.* tif]

Omes [*s.* עמוס] *mx.* прарок Амос; Кніга прарока Амоса

on [*d.* ohne, *mhd.* ân(e)] *prep.* без(ь), бяз(ь); **onem=on dem**
• (avek) on veg un on a śteg (прэч) без дарогі і бязь сьцежкі
• (gemaxt) on hent un on fis (зроблена) бяз рук і бяз ног
• nit on kejn sibe не без прычыны
• on cil бяз мэты
• on a kop безгаловы
• on bavustzajn без прытомнасьці
• on bejner un on bejner без зубоў і бяз костак
• on harc un on nešome бяз сэрца і бяз душы
• on hent un on fis бяз рук і бяз ног
• on kojex un on mojex бяз моцы і розуму
• on lajb un on lebn ні целам і ні душой (ні сном ні духам)
• on (šum) sofek без (ніякага) сумніву
• on sum ніяк, ніякі, нічога
• on Tojre un on xoxme бяз Торы і бяз мудрасьці
• on zajn visn безь ягонага ведама
• on zalc un on šmalc бяз солі і бяз шмальцу
• es iz nit azoj gut mit dem, vi es iz šlext on dem *glxv.* ня так добра зь імі, як кепска бязь іх (грошы, як вада: німа – бяда, і ёсьць – бяда; з грашыма клопат, але бязь іх яшчэ горш)
• on gelt iz kejn velt *śprxv.* бяз грошай німа сьвету
• zajn zolstu on a kop! *kll.* каб ты без галавы хадзіў!

on [*r.* вон] *adv.* вунь, вось, во
• on dortn вось там
• on štejt er вунь ён стаіць

on [*d.* an] *prep.* на
• onśparn zix on der tir абаперціся на дзьверы
• got zol on dir fargesn! *kll.* каб на цябе бог забыўся! (бадай цябе сьвет ня знаў!)
• on dem bestn kind fargest men *śprxv.* аб найлепшым дзіцяці забываюць

on [*d.* an] *adv.*
• fun ict on ад/з гэтага часу
• fun on з(ь), ад

ón- [*d.* an-, ein-] *knv./pref.* на-, да-, пры-, пад- (паказвае на: 1. набліжэньне, дакрананьне; 2. зьмяшчэньне побач або далучэньне; 3. набыцьцё; 4. накіраванасьць дзеяньня; 5. пачатак дзеяньня; 6. узрастаньне, павелічэньне)

on- [*d.* ohne-] *pref.* (разам з *suf.* -(d)ik-) без(ь)-, бяз(ь)-, бес(ь)-, бяс(ь)-, не-
• onekik бясконца; onvedldiker бясхвосты; onfamiliker бесьсямейны

ónarbetn [*d.* arbeiten] нарабіць, нарабляць; навязаць (шкарпэтак); **ónarbetn zix** напрацавацца
• vos hostu ongearbet? што ты нарабіў

onaxrájesdiker [*s.* -אחריות-] безадказны

ónbajsn* [*d.* anbeissen] 1. надкусаць, над-, пера-, за|кусіць, над-, пера-, за|кусваць; 2. *m/n*, -s сьнеданьне, сьняданак
• esn* onbajsn сьнедаць

ónbakn* [*d.* backen] напячы, напякаць

ónbakumen* (ónbakumen) [*d.* bekommen] наатрымліваць, атрым(лів)аць шмат

ónbalangen [*d.* belangen] (да)тычыцца, тычыць, адносіцца, ставіцца, мець дачыненьне (да нечага)
• vos onbalangt mix што тычыцца мяне

ónb(a)rejtern *f* [*mhd.* be-reit] прастытутка

ónb(a)rojgezn zix [*s.* -ברוגז- →barojgez, de(r)ragzenen, rugze, rojgez, ragzn] насупіцца, насуплівацца

ónbatraxt [*d.* in Anbetracht]
• nemen* in onbatraxt прыняць да ўвагі

ónbatrefn* (ónbatrofn) [*d.* betreffen] (да)тычыцца, тычыць, адносіцца, ставіцца, мець адносіны (да нечага)
• vos onbatroft што тычыцца

ónbavofenen zix (kegn) [*d.* bewaffnen] узброіцца, апалчыцца (супраць кагосьці)

ónbejgn* [*d.* beugen] нахіліць, нахіляць, нагнуць, нагінаць; **ónbejg** *m*, -n, **ónbejgung** *f* нахіл(еньне)

ónbejkern/ónbojkern [?] адлупцаваць, выджгаць, выдзяжыць

ónbejzern zix (af emecn) [*d.* böse] накрычаць (на кагосьці), вылаяць

ónberglen [*d.* Berg] нагрувасьціць, нагрувашчваць

onbešólemdiker [*s.* -בשלום- →šolem] непрымірымы

ónbetn* zix [*d.* bitten] напрасіцца, напрошвацца

ónbetn [*d.* betten] наслаць, насьцілаць

ónbideven zix [*ukr.* бідувати] набедаваццa

ónbiln* [*d.* bellen] набрахаць

ónbindn* [*d.* anbinden] навяз(в)аць
• a jor iz on kejn štekn nit ongebundn *śprxv.* год да трысьціны не прывязаны (доўжыцца ня можа бясконца)

onbléterdiker [*d.* Blätter] бязьлісты

ónblikn [*d.* blicken] глянуць, зірнуць; **ónblik** *m* 1. выгляд, аблічча; 2. позірк, погляд

ónblo(j)en/ónblovn/ónbluen [*d.* bläuen] пад-, на|сініць
• onblojen veš mit sinke падсініць бялізну

ónblozn* [*d.* anblasen] надзьмуць, надзімаць

onblúmendiker [*d.* Blume] *bot.* бяскветкавы

onblútiker [*d.* blutig] бяскроўны

ónbojen [*d.* anbauen] набудаваць, набудоўваць

ónbojxn [*d.* Bauch] 1. напхаць, напхнуць (як жывот); 2. біць у жывот; 3. *vulg.* запладняць, зрабіць дзіця; **ónbojxn zix** 1. наесьці/адгадаваць вялікі жывот; 2. зацяжарaць

ónborgn* [*d.* borgen] наб(і)раць у пазыку (напавер), напазычаць
• onborgn* ba ale śxejnes, ba ejner a por bulbes, ba a cvejter a cibele напазычаць ва ўсіх суседак: у аднае пару бульбінаў, у другой цыбулю

ónbotn* [*d.* anbieten] прапанаваць, прапаноўваць (тавар, вялікую цану); **ónbot** *m*, -n прапанова

onbrégiker [*p.* brzeg] бязьмежны, бяскрайні

ónbrejtn [*d.* bereiten] нарыхтаваць, нарыхтоўваць

ónbreklen [*d.* bröckeln] на-, па|крышыць

onbrémiker [*d.* brauenlos] бязбровы, галабровы

ónbrenen [*d.* anbrennen] рас-, на|паліць, рас-, на|пальваць, нагрэць, награваць; **ónbrenen zix** апячыся, апякацца
• mit dem, vos der top iz ongebrent, dermit štinkt er *śprxv.* што ў гаршку падгарэла, тым ён і сьмярдзіць (чым гаршчок на-

кіпіць, тым і пахнець, тым кажна страва сьмярдзіць; чым гаршчок нацягне новы, то тым і да сьмерці сьмярдзіць)
ónbrengen* [*d.* anbringen] на-, пры|несьці, на-, пры|носіць
ónbrexn* [*d.* brechen] на(д)лам(в)аць
• onbrexn* af tog (рась)сьвітаць, на сьвет займацца, разьвіднець, разьвідняць, днець, шарэць
• onbrexn* di bejner emecn пераламаць косткі камусьці
ónbrien [*d.* brühen] натапіць (малако)
ónbr(j)akn(j)en zix, óngebr(j)akn(j)et vern* [*ukr.* набрякати] набракнуць, набракаць, набрыняць, набрыньваць
ónbrojgezn [*s.* ברוגזן- →brojgez, de(r)ragzenen, rugze] раз-, у|злаваць; наду(ва)цца
ónbrokn [*d.* brocken] на-, па|крышыць
• onbrokn farfl/lokšn парэзаць/пакрышыць цеста на фарфалі/локшыны
• onbrokn brojt far di fejgelex пакрышыць хлеб птушкам
ónbrotn* [*d.* braten] насмажыць, насмажваць
ónbrox/ónbrux *m*, -n [*d.* Anbruch] 1. надлом; 2. пачатак дня, сьвітаньне, досьвітак, золак, узраньне
• mit onbrox af tog на досьвітку, на золку
óncajgn [*d.* zeigen; zeugen] паказ(в)аць, зазначыць, зазначаць
• oncajgn dem veg cu... паказаць дарогу на...
• oncajgn af dem farbrexer паказаць на злачынцу
óncapn [*d.* zapfen] нацадзіць, нацэджваць
óncejln [*d.* zählen] налічыць, налічваць
oncéjn(erd)iker [*d.* Zahn] бяззубы
óncejxenen [*d.* zeichnen] намеціць, намячаць, начарціць, накрэсьліць; **óncejxenung** *f*, -en абрыс, наметка, накід
• oncejxenendike geometrje *mat.* начартальная геамэтрыя
• vemen got hot ongecejxnt, on dem iz kejn broxe *šprxv.* каго бог намеціў, таму німа бласлаўленьня (пра Каіна; каго бог судзіць, сам чорт не разбудзіць)
óncien* [*d.* anziehen] нацягнуць, нацягваць; **ónciendiker** (пры)вабны, прыцягальны; **ónci** *m* завод (у гадзіньніка); **ónci-špilxl** *n*, -ex завадная цацка
• oncien* di lejces/strune нацягнуць лейцы/струну
óncil(eve)n [*d.* zielen] 1. нацэліць, нацэльваць; 2. *n* нацэльваньне, наводка; **óncil** *m*, -n прыцэл; **ónciler** *m* наводчык
óncindn* [*d.* anzünden] 1. запаліць, запальваць; 2. *n* запальваньне, падпальваньне; **óncinder** *m*, -s *texn.* запальнік, запал; **óncindlexer** 1. які можна запаліць; 2. *med.* запаленчы; **óncindung** *f*, -en 1. запальваньне, падпальваньне; 2. *med.* запаленьне; раздражненьне
• oncindn* zix vi a švebele/flam-fajer успалыхнуць/шугнуць/загарэцца як запалка/полымя
• di Tojre hot zix in im ongecunden *glxv.* Тора ў ім загарэлася (кажуць, калі чалавек жлукціць воду)
• ven a froj cind on drajsik lixt cu ir fufcik jorn jubilej, iz es nit fun ceštrejtkajt калі жанчына запальвае трыццаць сьвечак на сваё 50-годзьдзе – гэта не ад расьсеянасьці
oncóliker [*d.* zählen] незьлічоны
óncug=ancug *m*, *pl.* -n/-ciger [*d.* Anzug] касьцюм, гарнітур
óncu(ge)hern [*d.*] намякаць, гаварыць намёкамі; **óncu(ge)hereniš** *n/f*, -n. **óncuherens** *n* намёк, прымёк, намінка
• a fajne (an ejdele) oncuhereniš тонкі намёк
• gebn* an oncuhereniš af epes (gebn* oncu(ge)hern, az...) намякаць на штосьці
• mix arn štark zajne oncuherenišn мяне моцна абураюць ягоныя намёкі
• a nar hert nit kejn oncuherenišn *šprxv.* дурань намёкаў ня чуе
óncupn [*d.* zupfen] наскубці, нашморгаць
óncuzeeniš [*d.*] *hum.* намёк, прымёк, намінка
• mit a flaxn buzem, nor an oncuzeeniš af brist з плоскімі грудзямі, толькі намёк на грудзі
• s'iz nit kejn oncuzeeniš, s'iz a farzeeniš гэта не намёк, гэта брыдота
oncvéjflidiker [*d.* zweifeln] несумненны, безумоўны, бясспрэчны; **oncvéjflidikajt** *f* несумненнасьць, безумоўнасьць, бясспрэчнасьць
óndaden [*p.* czad, *ukr./r.* чад] начадзіць
óndepen, óncučepen [*p.* czepiać, *ukr.* чіпляти] на-, пры|чапіць, на-, пры|чапляць; **óndepen zix** у-, пры|чапіцца, начапляцца; **óndepexc** *n*, **óndepeniš** *f/n* няшчасьце, ліха, навала, насланьнё
• ondepen a blimele cum lac прычапіць кветку на лацкан
• ondepen a kale/xosn сватаць кагосьці супраць ягонай волі
• er blajbt vajter štil, ništo zix on vos oncudepen (Prc.) ён далей маўчыць, німа да чаго прычапіцца
ončkujen [*sl.*] нацкаваць, нацкоўваць, падбухторыць, падбухторваць
óndajtn (af) [*d.* andeuten?] указ(в)аць, нараіць, загад(в)аць; **óndajt** *m*, **óndajtung** *f*, -en указаньне, загад, парада
óndenk *m*, -en [*d.* Andenken] успамін, памяць (аб чым)
• ejbiker ondenk вечная памяць
• šenken* in ondenk дарыць на памяць
óndercejln [*d.* erzählen] (на)расказ(в)аць
óndermonung *f*, -en [*d.* ermahnen] напамін(ак), згадваньне, прыгадваньне, пагаданка, успамін
onder(t)hálbn [*d.* halb] паўтара, паўтары, адзін з паловай
ondervóxn=on der voxn [*d.* Woche] *adv.* на тыдні, у будні, па буднях; **ondervóxndiker** будзённы
óndingen* [*d.* dingen] 1. наняць, наймаць; 2. *n*, **ónding** *m* найм(ы); **óndinger** *m* наймальнік
óndosn [*d.* "Das" tun] *vulg.* насраць, надрыстаць; нагадзіць, напаскудзіць
• ondosn in bet абасрацца, насраць у ложак
• ondosn in di hojzn наклясьці/насраць у штаны
• ondosn in himl arajn бессаромна абдурыць
• er hot im/ir ongedost in (di) krojt ён яму/ёй насраў у капусту (нічога благога не зрабіў)
óndrang *m* [*d.* Drang] націск
óndrapen [*p.* drapać, *ukr.* драпати] надрапаць
óndrejen [*d.* drehen] накруціць, накручваць, намат(в)аць; **óndrejen zix** падвярнуцца, трапіцца, нагадзіцца, спрывіліцца; **óndrej** *m* завод (мэханізм)
• ondrejen emecn di ojern (an ojer) надраць камусьці вушы
• vos tojg dem pojer a zegerl, az er ken es nit ondrejen? *glxv.* навошта мужыку гадзіньнік, калі ён ня ўмее яго накруціць?
óndrešn* [*d.* dreschen] намалаціць, намалочваць
óndrikn (af) [*d.* drücken] націснуць, націскаць; **óndrik** *m* націск
• ondrikn af der knopke націснуць на кнопку
ondrótiker [*d.* drahtlos] бяздротавы
óndrudlen [?] падвучыць, падбухторыць, падбухторваць; **óndrudlen zix, zajn*** **óngedrudlt** наду(ва)цца, дуцца, (па)крыўдзіцца
óndrukn [*d.* drucken] надрукаваць
óndulirn [*d.* ondulieren] заві(ва)ць валасы (шчыпцамі);

óndulirung *f*, -en завіўка
ónduln [*mhd*. tol, dol] намарочыць, натлумiць, абдурыць
óndušen [*p*. dusić, *ukr*. душити] 1. пры-, на|душыць; 2. *kul*. натушыць, напрэгчы, напражыць, напражваць; 3. надушыць (парфумай)
óneče/óniče=ónuče=hóneče *f*, -s [*p*. onuca, *ukr*. онуча] ануча, вяхотка
ónejgenen [*d*. aneignen] пры-, а-, за|своіць, пры-, а-, за|свойваць
onékiker [*d*. Ecke] бясхвосты
onen=anen (geán) (az) [*d*. ahnen] уявіць, уяўляць сабе
onéndlexer [*d*. unendlich] бясконцы
onérdiker [*d*. Erde] безъзямельны
onerkenen*=anerkenen* [*d*. anerkennen] прызна(ва)ць; **onerkenung=anerkenung** *f*, -en прызнаньне
ones *m*, *pl*. anusim [*s*. (-ים)אנוס →meanes] "змушаны"; маран, ахвяра гвалтоўнага хрышчэньня (гэбрэй, змушаны прыняць хрысьціянства ў сярэднявеччы ў Гішпаніі а.ъбо Партугаліі)
ónesn* zix (mit) [*d*. essen] наесьціся, наядацца
• onesn* zix a bajxl ад'есьці пуза
• onesn* zix biz drajcn наесьціся як пальцам дастаць
• onesn* zix biz s'krixt šojn af curik (funem haldz) наесьціся так, што ўжо лезе назад
• onesn* zix mit bob наесьціся бобу (наеўся як дурань бобу /клочча: аб чалавеку, якога трэба доўга ўгаворваць)
• onesn* zix vi a pojk наесьціся як барабан (як дурань бобу /клочча, як бык, як доктар параных каўбас, як на дзяды)
• es dix on, ejder di klejne kumen on, tu dix on, ejder di grojse kumen on *glxv*. наядайся, пакуль дзеці родзяцца, апранайся, пакуль дзеці растуць
• mit krenk zolstu zix onesn! *kll*. каб ты хваробамі наеўся! (каб ты выхварэў!)
• vu cvej esn fun ejn šisl, ken zix a driter onesn a bisl *glxv*. дзе двох ядуць з аднае міскі, і трэцяму нешта перападзе
ónet=ón- *knv*. на- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)
onev *m*, *pl*. anovim, (-te *f*, -s) [*s*. (-ים)ענו(ו)/עניו →anives, anove] скромнік; сарамлівы, сарамяжны, сарамяжлівы, пакорны, сьціплы чалавек [*sin*. bašejdener menč]
• zajt nit aza onev! ня скромнічайце!
ónfajfn* [*d*. pfeifen] 1. насьвісьцець; 2. сьвіснуць, ашукаць, абдурыць
• onfajfn* jenem in hitl un in kitl насьвісьцець камусьці ў шапку і ў халат
ónfajln [*d*. feilen] надпілаваць, надпілоўваць (напільнікам)
ónfaln* (af) [*d*. anfallen] напасьці, нападаць; **ónfal** *m*, -n 1. напад; 2. прыпадак; **ónfaler** *m*, -s нападаючы
• klejne kinder falt kejn hunt nit on *šprxv*. сабакі малых дзяцей не чапаюць
• onfaln* vi a hunt, vi di hungerike velf, vi a gazlen in vald наваліцца/накінуцца як сабака, як галодныя ваўкі, як разбойнік у лесе (як сабака на костку/мяса/дзеда, як воўк на аўцу, як чорная хмара)
onfamíliker [*d*. Familie] 1. *m*, -ke, (-ke *f*) несямейны чалавек; 2. бесьсямейны, несямейны
ónfangen* [*d*. anfangen] пач(ын)аць; **ónfang** *m*, -en пачатак; **ónfanger** *m*, -s пачынальнік, пачатковец, навічок; **ónfangler** (перша)пачатковы; **ónfang-šul** *f*, -n пачатковая школа
• jeder onfang iz šver *glxv*. кожны пачатак цяжкі (цяжкі толькі пачатак)
ónfangen* [*d*. fangen] налавіць, налоўліваць
• a libe fangt zix on fun a šmejxl, /fun a šmejxl biz cu a kuś; /es nemt avek bam kligtsn dem sejxl, /dos kligste mejdele maxt dos cu ništ *flksl*. любоў пачынаецца з усьмешкі, ад усьмешкі да пацалунку; ад гэтага самыя разумныя губляюць розум, найразумнейшая дзяўчына вар'яцее
ónfarbn [*d*. färben] нафарбаваць, нафарбоўваць
onfárbiker [*d*. farbig] бясколерны
ónfardinen [*d*. verdienen] нажы(ва)ць, зарабіць, зарабляць (шмат грошай)
ónfartrojen [*d*. anvertrauen] даверыць, давяраць; **ónfartrojter** 1. *m*, -te павераны (у справах); 2. давераны
onférdiker [*d*. Pferd] бясконны, які ня мае каня
ónficken [*d*. fitzen] адлупцаваць, адлупцоўваць, выджгаць, вы-, ад|дзяжыць, выцьвічыць, вышлебаць, высьцебаць
ónfiln [*d*. füllen] напоўніць, напаўняць, начыніць, нашпігаваць; **ónfilung** *f* напаўненьне
• a lexerdikn zak ken men nit onfiln/onštopn *glxv*. дзіравага меха нічым не напоўніш/напхнеш (бяз дна мяшка не напоўніш)
ónfirn (mit) [*d*. führen] 1. навесьці, наводзіць; навезьці, навозіць; 2. кіраваць; 3. *n* (mit) праўленьне, кіраваньне; **ónfirer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) кіраўнік, правадыр, вож; **ónfirndiker** кіравальны, кіроўны, які кіруе; **ónfirung** *f*, -en, **ónfireršaft** *f* кіраўніцтва, правадырства
• mit der velt firn on mešugoim *glxv*. сьветам кіруюць вар'яты
onfísiker, onfúsiker [*d*. Fuss] бязногі
ónfiterung *f* [*d*. füttern] напас, нагул (скаціны)
ónflakern zix [*d*. flackern] загарэцца, загарацца, успалыхнуць, запаліцца, запальвацца
ónflancn [*d*. pflanzen] насадзіць, насаджваць (расьліны)
ónflejcn (af) [*d*. fliessen, *mhd*. vliezen] нацячы, нацякаць; набегчы, набягаць (аб хвалях); **ónflejc** *m* наплыў
ónflextn* [*d*. flechten] наплесьці, наплятаць
ónflien* (af) [*d*. fliegen] наляцець, налятаць; **ónfli** *m*, -en налёт
onflígldiker [*d*. flügellos] бяскрылы
ónflisn* [*d*. fliessen] на-, пры|цячы, на-, пры|цякаць; **ónflus** *m* наплыў; **ónflus-xvaljes** *pl*. прыбой
ónfojln [*d*. anfaulen] падгні(ва)ць
onfóremdiker, onfórmiker [*d*. Form] бясформенны
ónforn* (af) [*d*. fahren] (па)наехаць, (па)наяжджаць
• s'zajnen ongeforn a sax gest панаехала шмат гасьцей
ónfregn [*d*. fragen] запыт(в)аць; **ónfrag** *m*, -n, **ónfrage** *f*, -s запытаньне
• onfregn zix a klapot (a štikl arbet) набрацца клопату /турботаў
ónfrejen zix [*d*. freuen] нарадавацца, нацешыцца
ónfresn* zix [*d*. fressen] наж(ы)рацца, нажэрціся
ónfrirn*, óngefrojrn vern* [*d*. frieren] намерзнуць, намярзаць
óngabn=óngobn *pl*. [*d*. Angaben] данья, дадзеныя, паказаньні, зьвесткі
óngang *m* [*d*. Gang] ход, хада; распаўсюджваньне
• an ajliker ongang сьпешная хада
• ongang fun der magejfe распаўсюджваньне эпідэміі
• togteglexer ongang fun lebn звычайны ход жыцьця
ónganvenen* [*s*. -גנב- →ganev] накрасьці, накрад(в)аць
óngebejzer *m* [*d*. Böse] лаянка, праклён
óngeblozener [*d*. geblasen] надзьмуты; **óngebloznkajt** *f*, -n

надзьмутасьць, ганарлівасьць, фанабэрыя, пыха
• ongeblozn vi an indik, vi a penxer/žabe надзьмуўся як індык/пухір/жаба (як мыш/пацук на крупы, як жаба на корч/купіне, як мыльны пузыр, як вош на кажусе, як яжа праглынуў, як цецярук/клоп/сава)
óngebn* [*d.* geben] па-, на|да(ва)ць; **óngebn* zix** выдаваць сябе (за кагосьці); **óngeber** *m*, -s падаўца; **óngebndiker** які падаé
• ongebn* zix in demisje падаць у адстаўку
óngebojgener [*d.* gebogen] нахілены
óngeborener [*d.* gebären] прыроджаны
óngebotener [*d.* geboten] прапанаваны
óngebrejter=óngegrejter [*d.* bereiten] загатоўлены, нарыхтаваны, падрыхтаваны
óngebrenter [*d.* gebrannt] напалены, нагрэты
óngebr(j)akn(j)eter [*ukr.* набрякати] набраклы, набрынялы; **óngebr(j)akn(j)et vern*** набракаць, набракнуць, набрыняць, набрыньваць
óngebrojgezter [*s.* -ברונז-] раззлаваны, разгневаны, расьсердаваны, насуплівы
óngebroxener [*d.* gebrochen] надламаны
óngebundener [*d.* gebunden] навязаны
óngecejxnter [*d.* gezeichnet] накрэсьлены, начэрчаны, назначаны
óngecojgener [*d.* gezogen] нацягнуты, напяты; **óngecojgnkajt** *f* нацягнутасьць, напятасьць
• ongecojgn vi a strune выцягнуты як струна (як бярозка /кандыбіна/лут/журавель)
óngecundener [*d.* zünden] запалены; **óngecundn vern*** ускіпець (гневам)
óngedrejter [*d.* gedreht] накручаны, наведзены
óngedroln vern* [*d.* drall?] напухнуць, успушыцца (аб жываце)
óngedrudlter [?] надзьмуты, сярдзіты, злосны, пакрыўджаны; **zajn* óngedrudlt** дуцца, крыўдзіцца
óngedungener [*d.* gedungen] наняты, наёмны
óngefarbter [*d.* gefärbt] нафарбаваны
óngeforener [*d.* gefahren] 1. *m*, -ne прыежджы (чалавек); 2. наезны, прыежджы, прыезджы
óngefilter [*d.* gefüllt] напоўнены; начынены, напханы, напхнуты
óngefirter [*d.* angeführt] вызначаны, зазначаны, прыведзены
• ongefirte sxojre вызначаны тавар
• ongefirte intrige зазначаная інтрыга
óngeflancter [*d.* gepflanzt] пасаджаны
óngefrorener [*d.* gefroren] намерзлы
óngefulter [*d.* gefüllt] напоўнены
óngegebener [*d.* gegeben] (па)дадзены
óngegesener [*d.* gegessen] які наеўся; адкормлены, выкармлены
óngegliter [*d.* geglüht] распалены, напалены, нагрэты; **óngeglit vern*** распаліцца, нагрэцца
• der ongegliter ojvn напаленая печ
óngegosener [*d.* gegossen] наліты; наліўны; крамяны
• ongegosener epl наліўны яблык
óngegrejter=óngebrejter [*d.* bereit, *mhd.* gereit] загатоўлены, нарыхтаваны, падрыхтаваны
óngehangener [*d.* gehangen] навешаны
óngehejcter [*d.* geheizt] напалены, нагрэты
• der štark ongehejcter ojvn моцна напаленая печ
óngehern [*d.* gehören] належаць, (да)тычыцца, тычыць, адносіцца; **óngeherikajt** *f* (пры)належнасьць
óngehojbener [*d.* gehoben] пачаты
óngehojfnter [*d.* Haufen] нагрувашчаны
óngehoreveter [*p.* harować] стомлены, змораны
óngejn* [*d.* angehen] 1. на-, па|дысьці, на-, па|дыходзіць, быць у хаду; 2. (да)тычыцца, тычыць; **óngejn* zix** 1. (шмат) находзіцца, нацягацца, стаміцца; 2. сысьціся, сыходзіцца (разам)
• er gejt mix vejnik vos on мне німа да яго справы
• mix gejt es nit on гэта мяне ня тычыцца
• ongejn* zix un avekfaln* vi ■ snop нацягацца і зваліцца як сноп
• s'gejt im kejn zax nit on яму німа ні да чога справы
• vos gejt es mix on? якая мне справа?
óngeklibener [*d.* geklaubt] сабраны, назьбіраны, назапашаны
óngeklogter [*d.* geklagt] абвінавачаны
óngekojfter [*d.* gekauft] накуплены
óngekricter [*d.* gekritzelt] накрэсьлены
óngekroxmaljeter [*p.* krochmal, *ukr.* крохмаль] накрухмалены
óngekumener [*d.* gekommen] 1. *m*, -ne зайшлы чалавек, прышэлец; прыхадзень; 2. які прыбыў, прыбылы; прыйшлы
óngekvolener [*d.* gequollen] набраклы, набрынялы
óngelebter [*d.* gelebt] нажыты, набыты
óngelegnhajt *f*, -n [*d.* Angelegenheit] акалічнасьць, абставіны, выпадак
óngelejenter [*it.* legere, *šp.* leer] начытаны; **ónglejentkajt** *f* начытанасьць
óngelejgter [*d.* angelegen?] добразычлівы, прыхільны, спрыяльны, (па)жаданы, прыемны
• an ongelejgter gast жаданы госьць
óngelenter [*d.* gelehnt] прыстаўлены, прыпёрты, прыхілены
• zicn* ongelent (на)паўляжаць
óngelezener [*d.* gelesen] начытаны
óngelitener [*d.* gelitten] нацярпелы
óngelodener [*d.* geladen] 1. нагружаны; 2. зараджаны; **óngelodnkajt** *f* нагружанасьць
óngelojf/óngelaf *m/n*, -n [*d.* Auflauf] беганіна, мітусьня; **óngelofener** набеглы; набраклы, набрынялы
óngemagniteveter намагнічаны
óngemerkter [*d.* gemerkt] намечаны, назначаны
óngemolter [*d.* gemalt] намаляваны, нарысаваны
óngemostener [*d.* angemessen] прыпасаваны, прымераны; **óngemostn** *adv.* акурат, дапасавана, якраз, у пару, у самы час
• cugešnitn un ongemostn скроена і прымерана (усё чыста зроблена)
• vi ongemostn як тут і было, быццам мерку здымалі
óngenejgter [*d.* geneigt] нахілены, нахільны, схільны, наўкосны
óngenemer [*d.* angenehm] прыемны; **óngenemlexkajt** *f* прыемнасьць, здаволенасьць
• an ongenem ojszen прыемны выгляд
• zejer ongenem! вельмі прыемна!
óngenumener [*d.* angenommen] прыняты
óngepakter [*d.* gepackt] напоўнены, напханы, напакаваны, набіты бітком
• ongepakt vi di hering напханы як селядзец (народу як сялёдак у бочцы (як на кірмашы, як кіем набіта); напхалася як торба/мех)

óngepikeveter [*d.* gepickt?] набіты бітком, напханы, напхнуты, напакаваны
óngepojšter [*mhd.* bús] напухлы, набраклы, набрынялы
óngepropter [*d.* gepfropft] набіты бітком, напханы, напхнуты, напакаваны
óngepuderter [*d.* gepudert] напудраны
óngerabeveter [*d.* rauben, *p.* rabować] нарабаваны
óngeribener [*d.* gerieben] нацёрты, нашараваны
óngerirter [*d.* gerührt] закрануты
óngerisener [*d.* gerissen] сарваны, надарваны
• an ongerisener nar поўны, круглы дурань
• der lac iz a bisl ongerisn гэты лацкан трохі надарваны
• ongerisene blumen сарваныя кветкі
óngerojbter [*d.* geraubt] нарабаваны
óngerojxerter [*d.* geräuchert] накураны, надымлены
óngerufener [*d.* gerufen] названы
óngerukter [*d.* gerückt] насунуты
óngeshárfter [*d.* geschärft] адвостраны, навостраны
óngešikter [*d.* geschickt] насланы
• ongesikte zax насланьнё, ліха
óngeshájfter [*d.* geschleift] адточаны, наточаны
óngeshlífener [*d.* geschliffen] адточаны, адшліфаваны
óngeslogener [*d.* geschlagen] набіты, пабіты
óngešmolcn vern* [*d.* geschmolzen] ацячы (аб сьвячы)
óngešnitener [*d.* geschnitten] нарэзаны
óngešotener [*d.* schütten] насыпаны
óngešpicter [*d.* gespitzt] навостраны; **óngešpictkajt** *f* навостранасьць; **zajn*** **óngešpict** трымаць вуха востра
óngešpikeveter [*d.* gespickt] нашпігаваны, напханы, напхнуты
óngešpoltener [*d.* gespalten] надтрэснуты; **óngešpoltn vern*** патрэскацца, палопацца
óngešrej *m*, -en [*d.* Geschrei] вокрык, выгук
óngešrokener [*d.* geschrocken] напалоханы, напужаны
óngeštekter [*d.* angesteckt] заражаны; **óngeštekt vern*** (mit) заразіцца
óngeštelter 1. *m*, -te [*d.* Angestellte] службовец; 2. настаўлены
óngeštojsener [*d.* gestossen] сярдзіты, злосны, гнеўны; **óngeštojsn zajn*** сердаваць, злаваць, злавацца
óngeštopter [*d.* gestopft] набіты, напханы, напхнуты
óngeštrengter [*d.* streng, *mhd.* gestrenge] напружаны, нацягнуты, напяты; **óngeštrengtkajt** *f* напруж(в)аньне, напружанасьць
óngešvaxt vern* [*d.* schwach] (а)слабець
óngešvenkter [*d.* geschwenkt] наносны, намыты
óngešvolener [*d.* geschwollen] напухлы, прыпухлы, ацёклы; **óngešvoln vern*** заплыць, ацячы; **óngešvolnkajt** *f* прыпухласьць
óngetapter [*d.* tappen] намацаны
óngetaseveter [*p.* tasować] набіты бітком
óngetónener [*d.* angetan] апрануты, надзеты
óngetopčeter [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] натаптаны
óngetraxter [*d.* getracht] надуманы
óngetrogener [*d.* getragen] нанесены, наносны
óngetrojter [*d.* vertrauen, *mhd.* getriuwen] даверaны
• ongetrojter in injonim павераны ў справах
óngetrunken vern* [*d.* getrunken] напі(ва)ца
óngevaksener [*d.* gewachsen] наросты
óngevalgerter [*d.* gewälgert] нагрувашчаны
óngevaremter [*d.* gewärmt] нагрэты
óngevejkter [*d.* geweicht] намочаны
óngevejtikter [*d.* weh, *mhd.* wętac] набалелы, балючы, балесны; **óngevejtikt vern*** набалець
• ongevejtikte frage балючае пытаньне
óngevendt vern* [*d.* gewendt] атрым(лів)аць дастасаваньне, знаходзіць ужытак
óngevizener [*d.* gewiesen] паказаны, зазначаны
óngevorener [*d.* geworden] згублены
óngevorfener [*d.* geworfen] накіданы; **óngevorf** *n*, -n накідваньне; гара, купа, куча (рэчаў)
• an ongevorf fun xfejcim гара рэчаў
óngexapter [*p.* chapać, *ukr.* хапати] 1. захоплены, схоплены, злоўлены; 2. гарачлівы
• an ongexapter farn gorgl схоплены за горла
• der ongexapter ganev злоўлены злодзей
• ongexapte fiś злоўленая рыба
óngexmareter [*ukr.* хмара, *p.* chmara] хмарны
óngexmureter [*ukr.* хмурий, *p.* chmurny] нахмураны, насуплены
óngezamlter [*d.* gesammelt] назьбіраны, сабраны, назапашаны
• ongezamlte farmegn назьбіраны скарб
• ongezamlte kojxes назапашаныя сілы
óngezapter [*d.* saugen] насычаны, прасякнуты; прамочаны, набраклы
óngezecter [*d.* gesetzt] наседжаны
óngeze(e)ner, óngezeevdiker [*d.* angesehen] бачны, прыкметны; выдатны, паважны, паважаны, шаноўны; **óngezeenkajt** *f* паважнасьць, значнасьць, прыкметнасьць; **óngezeenster** самы паважаны, найшаноўнейшы
óngezejfter [*d.* eingeseift] намылены
óngezetikter [*d.* satt] насычаны
óngezixt *n* [*d.* Angesicht] твар
óngezoljeter [*v.*] назойлівы, надакучлівы, набалелы
• zajn* ongezoljet afn harcn (af der nešome) сэрца нудзіць /рвецца/краецца (душа ные)
óngezotlter [*d.* Sattel] асядланы
óngisn* [*d.* giessen] налі(ва)ць
ónglejzn [*d.* glasen] паліваць (посуд)
ónglien [*d.* glühen] напаліць, напальваць, нагрэць, награваць; **óngli** *m*, **óngliung** *f* напал
ónglozn [*d.* Glas] зашкліць, зашкляць
óngobn=óngabn *pl.* даныя, дадзеныя, паказаньні, зьвесткі
óngrajfn* (af) [*d.* angreifen] наступіць, наступаць, напасьці, нападаць; **óngrajfer** *m*, -s агрэсар; напалаючы; **óngrajferišer** наступальны, агрэсіўны; **óngrajfndiker** які наступае/нападае; **óngrajfung** *f* наступ(леньне)
óngrejtn [*d.* bereiten, *mhd.* gereiten] пад-, на|рыхтаваць, пад-, на|рыхтоўваць, загатовіць, загатаўляць; **óngrejter** *m* нарыхтоўца
• a balebos an ongrejter запасьлівы гаспадар
• az me grejt on um zumer, hot men af vinter *śprxv.* назапасіш улетку – будзеш мець узімку (на сьвята думай пра будзень, а ўлетку пра зіму; назапась сена да Міколы, ды ня бойся зімы ніколі; што ўлетку ножкаю коп, то ўзімку губкаю хоп)
• grejt dir on in der jugnt, vestu hobn af der elter *śprxv.* хто ззамаладу працуе, той на старасьці пануе
• ver es štroft dem cvejtn, muz frier far zix guts ongrejtn *śprxv.*

калі другога караеш, то й сам будзь да таго гатовы
óngrejxn [*mhd.* gereichen] дагнаць, даганяць, на-, с|паткаць, спатыкаць, спасьцігнуць, спасьцігаць
ongrénecdiker [*d.* Grenze] бязьмежны
óngrif *m*, -n [*d.* Angriff] наступ(леньне), напад, нападзеньне, атака
• ibergejn* in ongrif пераходзіць у наступленьне
óngrobn* [*d.* graben] накапаць (пяску)
óngrojzn/óngrajzlen=ónkrojzn/ónkrajzlen заві(ва)ць
óngurtn [*d.* gürten] падперазаць, падпяразваць
ónhakn [*d.* hacken] на-, над|рубіць, на-, над|рубаць, на-, над|сячы, на-, над|сякаць, надкалоць, надколваць
• onhakn di fligl падрэзаць крылцы
ónhaltn*, óncuhaltn* [*d.* anhalten] пры-, пад|трымаць, пры-, пад|трымліваць; **ón(cu)haltn* zix** (on) трымацца, прытрымліваца; **ónhalt** *m*. -n, **ónhalteniš** *f*, -n падтрымка, падтрыманьне, апора, апірышча
• onhaltn* zix on dem parenċ трымацца за парэнчы
ónhandlen [*d.* handeln] 1. нагандляваць; 2. накупляць
ónhargenen* [*s.* הרגע(נע)ן- →harige, hojreg, hereg, nereg] па-, за-, на|біць
onhaxnósediker [*s.* -הכנסה- →maxnes, (bal)haxnose] бездаходны, беспрыбытковы
ónhecn [*d.* hetzen] нацкаваць, нацкоўваць, падбухторыць, падбухторваць
ónheftn [*d.* heften] 1. навяз(в)аць (карункі); 2. далучыць, далучаць
ónhejbn* [*mhd.* anheben] па-, ус|ч(ын)аць; **ónhejb** *m*, -n, **ónhejbns** *n* пачатак; **ónhejber** *m*, -s пачынальнік, зачынальнік; навічок; **ónhejbndik** (fun) *adv.* пачынаючы (з)
• fun onhejb bizn sof ад пачатку да канца
• funem same onhejb ад самога пачатку
• onhejbn* a naj lebn пачаць новае жыцьцё
• s'hejbt zix (gor) nit on! зусім не! нічога падобнага!
• es iz beser hern a rede on an onhejb, ejder on a sof *glxv.* лепш слухаць размову без пачатку, чымся без канца
• jeder onhejb iz šver *glxv.* кожны пачатак цяжкі (цяжкі толькі пачатак)
• a guter onhejb iz a halbe arbet *šprxv.* добры пачатак – палова працы (добры пачатак – блізкі канчатак; які пачатак, такі канчатак; які зацін, такі й зачын)
• lernt, kinder, hot nit mojre, /jeder onhejb iz šver, /gliklex iz der, vos hot gelernt Tojre, /ci darf der menč nox mer? (M. V.) вучэцеся, дзеткі, не палохайцеся, кожны пачатак цяжкі, шчасьлівы той, хто вывучаў Тору, ці патрэбна яшчэ што болей чалавеку?
ónhejcn [*d.* anheizen] напаліць, напальваць, нагрэць, награваць
onhéjmiker [*d.* Heim] бяздомны
ónhejx/ónhojx *m* [*d.* Höhe] налёт (на шкле/мэтале), адценьне
ónheklen [*d.* hakeln] на-, над|вязаць (кручком)
ónhengen* [*d.* anhängen] па(на)-, пры|весіць, па(на)-, пры|вешваць; навяз(в)аць; **ónhenger** *m*. -s прыхільнік, пасьлядоўнік; **ónhengeršaft** *f* прыхільнасьць, адданасьць
• onhengen* emecn a šlos afn mojl замкнуць камусьці рот на замок (заткнуць рот)
ónherlexer [*d.* unaufhörlich] безупынны
ónhern zix (vegn) [*d.* anhören] наслухацца
• visn* fun onhern zix ведаць па чутках
onhérnerdiker [*d.* Horn] бязрогі
onhézekdiker [*s.* -חיזק-] бясстратны, няўбытачны; **onhézekdikajt** *f* бясстратнасьць, няўбытачнасьць
ónhobn* [*d.* haben] нарадзіць, нараджаць
ónhodeven [*p.* hodować, *ukr.* годувати] нагадаваць, нагадоўваць; накарміць (грудзямі)
ónhojf(ene)n [*d.* Haufen] нагрувасьціць, нагрувашчваць; **ónhojfung** *f* нагрувашч(в)аньне
ónhoreven [*p.* harować] набы(ва)ць (сваёй працай); **ónhoreven zix** напрацавацца, напрацоўвацца, нагараваца
onhóriker [*d.* Haar] безвалосы
ónhulje(ne)n zix [*p.* hulać, *ukr.* гуляти] 1. нагуляцца; 2. зьдзекваца
• onhuljen zix a vox mit a mitvox un nit hobn* af šabes прабаляваць увесь тыдзень і ня мяць чым сустрэць суботу
• onhuljen zix iber di ojsgehungerte geto-jidn зьдзекваца над згаладалымі жыдамі з гета
ónhungern zix [*d.* hungern] нагаладацца
ónhurben [*ukr./v.* гурба] нагрувасьціць, нагрувашчваць, наваліць, навальваць гурбу
oni *m*, *pl.* aniim [*s.* (עני(ים-)] бядняк, бедны, бядак, бядуля, галыш, худак, злыдзень [*sin.* oreman]; **oni-bapésex** *m* [*s.* בפתח] жабрак, папрасяка, канькала; **oni-hógn** *m*, *pl.* aniim-hagúnim [*s.* (הגון(ים-)] "людзкі бядняк"; паважны чалавек, які зьбяднеў; **oni-medúke** *m*, *pl.* aniim-medukóim [*s.* (מדוכא(ים-)] прыгнечаны бядняк; **oni-šebaaníim** *m* [*s.* שבענים] самы бедны, бядняк зь беднякоў; **oni-veévjen** *m*, *pl.* aniim-veevjójnim [*s.* (ואביון(ים-)] дужа бедны чалавек, жабрак, проська, папрасяка, канькала [*sin.* grojser oreman, betler]
• oni-veevjen et kompanje *glxv.* жабрак і кумпанія (бедны і яшчэ бяднейшы; кеп, дурань, блазен – тры штукі разам)
• ven ale menčn voltn geven neviim, voltn nit geven kejn aniim *glxv.* калі б усе людзі былі прарокамі, не было б беднякоў
oníbe(r)rajsbarer [*d.* reissen] безупынны, бесьперапынны
ónjabedeven [*r.* ябедничать] напаклёпнічаць
ónjogn, óncujogn [*d.* jagen] на-, да|гнаць, на-, да|ганяць
onjóršimdiker [*s.* -ירשים- →jaršenen, jeruše] *jur.* вымарачны
ónkačen [*r.* накачать] напампаваць, напампоўваць
ónkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] накачаць, накочваць
ónkakn [*p.* kakać, *ukr.* какати, *nhd.* kacken] накакаць, насраць
ónkalejen zix [*v.*] с-, па|калець, зьмерзнуць, зьмерзьці
ónkamen [*d.* kämmen] начасаць, начэсваць
ónkapen [*p.* kapać, *ukr.* кáпати] накáпаць (па кроплі)
ónkarbn [*d.* kerben, *p.* karb] 1. назубіць; 2. надсячы, надсеч, надсякаць
onkdúšndike(r) [*s.* -קידושין-] 1. халасты, нежанаты; незамужняя; 2. пазашлюбны (дзіцёнак)
ónkern, óncukern [*d.* kehren] нахіліць, нахіляць
ónkern [*d.* angehören] быць (родзічамі/сваякамі), зьяўляцца, прыходзіцца, даводзіцца; **ónker** *m* сувязь, адносіны; **ónkereniš** *f*, **ónkerexc** *n* сваяцкасьць, сваяцтва, кроўнасьць
• ejns ker zix nit on mitn andern адно з другім не зьвязана
• er ker zix mir on a feter ён даводзіцца мне дзядзькам
• mir kern zix on švesterkinder мы стрыечныя сёстры
ónkern [*d.* kehren] 1. намесьці, намятаць
onkérperdiker [*d.* Körper] бесьцялесны
ónkiln [*d.* kühlen] астудзіць; **ónkiln zix** асты(ва)ць
onkíndiker [*d.* Kind] бязьдзетны

ónklage *f*, -s [*d*. Klage] скарга
ónklajbn* [*d*. klauben] 1. назьбіраць; 2. *n* зьбіраньне, збор
• onklajbn* šmalc растлусьцець
ónklapn [*d*. anklopfen] па-, на|стукаць, пагрукаць, набі(ва)ць (на нешта)
• onklapn in der tir пагрукаць у дзьверы
• az me klapt on, entfert men *šprxv*. які гук, такі й водгук (які запрос, такі адказ; як ты граеш, так я скачу)
ónklejdn [*d*. ankleiden] апрануць, апранаць; надзець, надзяваць
ónklemen zix [*d*. klemmen] напакутавацца, намучацца
ónklepn [*d*. ankleben] наклеіць, наклейваць; **ónklepeniš** *f*, -n напасьць, бяда, ліха, няшчасьце, злыдні
• di lejm hot zix ongeklept af di reder гліна наліпла на колы
• vos me klept dem nar on, iz farfaln *glxv*. што ні прыляпі да дурня прападзе
ónklingen*, **óncuklingen*** [*d*. anklingen] пазваніць
ónklogn, óncuklogn [*d*. anklagen] 1. (на)скардзіцца, абвінаваціць, абвінавачваць; 2. *n*, **ónklog** *m*, -n, **ónklogung** *f*, -en *arch*. абскарджаньне; скарга, позва, іск, абвінавачаньне; **ónklogn zix** 1. паскардзіцца; 2. наплакацца; **ónkloger** *m*, -s абвінаваўца, скаржнік, пазывальнік, пазывач
• an onkloger ken nit zajn kejn fartejdiker абвінаваўца ня можа быць абаронцам
ónknejčn [*mhd*. knitschen, knautschen] па-, зь|мяць, зьмінаць, наморшчыць, наморшчваць
ónknetn* [*d*. kneten] намясіць, намешваць
ónknipn [*d*. anknüpfen] на-, за|вяз(в)аць
• onknipn bakantšaft (mit) завесьці/распачаць знаёмства
onknópbejnerdiker [*d*. Knopf, Bein] беспазваночны (аб жывёлах)
ónkojfn [*d*. ankaufen] накупіць, накупляць
onkolírener [*altfr*. colur, *p*. kolor] бясколерны
onkontrólišer [*d*. Kontrolle] бескантрольны; **onkontrólišer kajt** *f* бескантрольнасьць
ónkorme(ne)n* [*ukr*. кормити, *r*. кормить] накарміць
• onkormenen* dem švarcjor накарміць чорта
ónkos(j)en [*ukr*. косити, *p*. kosić] накасіць, накашваць
ónkoxn [*d*. kochen] наварыць, нагатаваць
ónkrign* [*d*. kriegen] даста(ва)ць, набы(ва)ць, прыдбаць
ónkriš(l)en [*ukr*. кришити] на-, па|крышыць
ónkrixn* [*d*. kriechen] налезьці, налазіць
ónkrojzn/ónkrajzlen=óngrojzn/óngrajzlen [*d*. kräuseln, *mhd*. krusen] заві(ва)ць
ónkroxmeln [*p*. krochmal, *ukr*. крохмаль] накрухмаліць
ónkukn, óncukukn [*d*. angucken] на-, а|гляд(в)аць, назіраць, сачыць; **ónkukn zix** (af) нагледзецца
• nit kenen* onkukn ненавідзець, зьневажаць
• nito vos oncukukn німа на што глядзець
• far onkukn colt men kejn gelt nit *glxv*. за прагляд грошай не бяруць
• mit vos far an ojg me kukt ejnem on (af ejnem), aza ponem hot er *špxv*. кожны бачыць у іншым тое, што ён хоча ўбачыць (нашае ўражаньне ад кагосьці залежыць ад нашага стаўленьня да яго)
• onkukn kost kejn gelt *glxv*. паглядзець – грошай не каштуе
• zolst mix onkukn mit ejn ojg! *kll*. каб ты мяне бачыў адным вокам!
ónkumen*, óncukumen* [*d*. ankommen] 1. прыбы(ва)ць; 2. на-, па|ступіць, на-, па|ступаць; 3. зьвярнуцца, зьвяртацца за дапамогай, залежаць; 4. даста(ва)цца; 5. да(ва)цца; 6. *n*, **ónkum** *m* прыбыцьцё, прыбываньне, прыход; прылёт (самалёта); паступленьне
• efšer vet im ojx epes onkumen магчыма, і яму нешта перападзе
• es kumt im on šver/gring яму гэта даецца цяжка/лёгка
• onkumen* cu jenems laske прасіць чужой ласкі
• s'iz im mitamol ongekumen avekforn яму закарцела зьехаць
• az a blinder lojft, un a nar kojft, kumen bejde šlext on *šprxv*. калі сьляпы бяжыць, а дурань купляе, абодвум будзе кепска
• az foter un muter badarfn onkumen cu kinder, iz zej bejde biter *šprxv*. горкі лёс бацькоў, якія залежаць ад дзяцей (дзяціны хлеб горак)
• beser af der velt nit cu lebn, ejder onkumen cu a kind *glxv*. лепш ня жыць на сьвеце, чым залежаць ад дзяцей
• me zol nit darfn onkumen cu kinder *glxv*. крый божа залежаць ад дзяцей
• s'iz ongekumen mit grine verim (mitn tojt, mit griner gal) дужа цяжка далося
ónkušn zix [*d*. küssen] нацалавацца
ónkvečn (af) [*d*. quetschen] націснуць, націскаць; **ónkvečndik** *adv*. націскаючы
ónkveln*, óncukveln* [*d*. quellen, *mhd*. quëllen, queln] 1. набракнуць, набракаць, набрыняць, набрыньваць; 2. налюбавацца, нарадавацца
• gefunen fun vos oncukveln! знайшоў чаго радавацца!
ónlajdn* zix [*d*. leiden] нацярпецца, напакутавацца
ónlajen* [*d*. Anleihe] напазычаць
ónlajgn [*d*. lügen] набрахаць, нахлусіць, наманіць, наілгаць
ónlakirn [*d*. lackieren] лякіраваць, глянсаваць
ónlaxn zix [*d*. anlachen] насьмяяцца
ónlebn [*d*. leben] нажы(ва)ць
• onlebn zix sonim нажыць сабе ворагаў
ónlejenen zix [*it*. legere, *šp*. leer] начытацца
ónlejgn [*d*. anlegen] накласьці, наклад(в)аць; **ónlejgn zix** налегчы, налягаць, аба-, усь|перціся, аблакаціцца; **ónlejger** *m*, -s дармаед, нахлебнік
• er vet onlejgn mitn kop яму здымуць галаву
• onlejgn (a šejn bisl veg) зрабіць вялікае кола
• onlejgn emecn in di bejner даць дыхту/чосу
• onlejgn zix in di vesles налегчы на вёслы
ónlejzn [*d*. lösen] нагандляваць, назарабляць, выручыць, выручаць (аб грашох)
• cvej mol a jor af di jaridn flegt er onlejzn far a ganc jor два разы на год на кірмашох ён зарабляў на ўвесь год
ónlenen [*d*. anlehnen] падперці, падпіраць; **ónlenen zix** (af) а-, аба|перціся, а-, аба|пірацца, аблакаціцца, аблакочвацца; **ónlen** *m*, -en 1. апора; 2. сьпінка (у мэблі); **ónlenung** *f* апора; **ónlenštekn** *m* падпорка
ónlernen [*d*. anlernen] на-, пра|вучыць, на-, пра|вучваць; **ónlernung** *f* урок, навука, правучваньне
• dos vet ajx zajn an onlernung! гэта будзе вам навукай!
onlevónediker [*s*. -לבנה-] бязьмесячны (аб ночы)
ónlignern [*d*. lügen] нахлусіць, наманіць, наілгаць, набрахаць
ónljapen [*ukr*. ляпати] наляпаць
• onljapen afn dil наляпаць на падлогу
ónljarcmen [*d*. lärmen] нашумець
ónlod(eve)n* [*d*. laden] 1. нагрузіць, нагружаць, напакаваць,

напакоўваць, набі(ва)ць; 2. зарадзіць, зараджаць (стрэльбу /гармату); 3. *n*, **ónlodung** *f*, -en нагрузка, пагрузка; зарадка (дзеяньне); **ónlod** *m*, -n зарад, набой; **ónloder** *m* грузчык
• puster onlod халасты набой
ónlojbn [*d.* loben] нахваліць, нахвальваць
ónlojfn* [*d.* anlaufen] 1. (af) набегчы, набягаць; 2. зьбягацца, сьцякацца; 3. успухнуць, успучыцца, успушыцца; **ónlojfn* zix** 1. набегацца; 2. нарвацца, наскочыць (на бяду); **ónlojf** *m* 1. набег, налёт; 2. нацёк
ónlozn* [*d.* lassen] напусьціць, напускаць
ónmaljeven [*p.* malować] намаляваць
onmamóšesdiker [*s.* -ממשות- →bemamošes, mameš] неістотны, няважны; **onmamóšesdikajt** *f* неістотнасьць, няважнасьць
ónmasern [*s.* -מסרן →moser, mesire, mojser, muser, farmasern, ojsmusern] данесьці, напаклёпнічаць, накляпаць, нагаварыць
ónmatern zix [*d.* mattieren, martern] намучыцца, напакутавацца
ónmaxn [*d.* anmachen] нарабіць, нарабляць, прымацаваць, прымацоўваць; насьлядзіць, нарабіць сьлядоў
• in štub iz ongemaxt у хаце брудна
• onmaxn cores, a ljarem/tuml/xurbn нарабіць бедаў (наламаць дроваў); узьняць шум (нарабіць шуму; выклікаць/зрабіць перапалох)
• onmaxn in di hojzn (fule hojzn) налажыць у штаны
ónmaxt *f*, -n [*d.* Macht] нязмога, бясьсільле, непрытомнасьць
• faln* in onmaxt страціць прытомнасьць
ónmejkenen [*s.* -מקיא(נע)ן] наванітаваць, набляваць
ónmeldn* [*d.* melden] заявіць, заяўляць; **ónmeldung** *f*, -en заява, заяўка
ónmelkn* [*d.* melken] надаіць, надойваць; **ónmelk** *m*, -n надой
ónm(e)lojcen [*ukr.* молоти, *p.* młócić] намалаціць, намалочваць
onmelúxišer [*s.* -מלוכה- →meluxe, malxes, malke, mejlex] бездзяржаўны
onmeniesdiker [*s.* -מניעות- →menie] бесьперашкодны
ónmerkn [*d.* anmerken] намеціць, намячаць, назначыць; **ónmerkung** *f*, -en 1. увага, заўвага; 2. наметка, накід
• onmerkn dem tog fun opfor вызначыць дзень ад'езду
ónmestn* [*d.* anmessen] 1. прымерыць, прымяраць, прымерваць; 2. *n* прымерка; **ónmestn* zix** намерыцца
• onmestn* a hitele прымяраць шапку
• onmestn* jenem абдурыць кагосьці
onméxtiker [*d.* ohne mächtig] бясьсільны, нядужы; **onméxtikajt** *f* бясьсільле, нядужасьць
onmezúmendiker, onmezumónimdiker [*s.* -מזומנים-] безнаяўныя (грошы)
ónmistikn [*d.* Mist] 1. насьмяціць; 2. угнаіць, угнойваць
ónmišn [*d.* mischen] намяшаць, намешваць
ónmoln* [*d.* mahlen] намалоць, намолваць
ónmoln* [*d.* malen] намаляваць, намалёўваць
onmósiker [*d.* Mass] бязьмерны, непамерны
ónmučen [*ukr.* мучити] памучыць; **ónmučen zix** (iber, mit) на-, па|мучыцца, напакутавацца
ónmuljen [*ukr.* мулити, *p.* mulać] намуліць, намульваць
ónmusern [*s.* -מוסרן →masern, mesire, mojser, moser, bimsojre, balmuser, nimser] на-, па|вучаць
ónmutn [*d.* anmuten?] прапанаваць, прапаноўваць; **ónmut** *m*, -n прапанова; **ónmuter** *m* дараднік, (па)раднік, (да)радца, райца
• onmutn a hojxe prajz загарадзіць/задраць/заламаць высокую цану
• far an onmut kumt kejn pać nit *šprxv.* за прапанову аплявухі не атрымаеш (за спрос ня б'юць у нос)
• nit der onmuter iz a nar, nor der tuer iz a nar *šprxv.* дурань ня той, хто прапануе, а той, хто робіць
• onmutn meg men afile der rebecn ojx *glxv.* прапанаваць можна нават і жонцы рабіна
o(n)necn [*d.* netzen] намачыць, намочваць
ó(n)nejen [*d.* annähen] нашы(ва)ць (шмат)
ó(n)nejgn* [*d.* neigen] нахіліць, нахіляць, нагнуць, нагінаць; **ó(n)nejg** *m*, **ó(n)nejgung** *f* нахіл(еньне)
ó(n)nemen*, óncunemen* [*d.* annehmen] 1. наб(і)раць; прыняць, прымаць; 2. *n* прыняцьце, прыманьне, набор; **ó(n)nemen* zix** 1. узяцца, брацца (за сябе); набегчы, набягаць (аб грашох/часе); 2. за-, у|ступіцца, за-, у|ступацца; 3. заразіцца, заражацца; **ó(n)nemendiker** які прымае; **ó(n)nemlexer, ó(n)nembarer** прымальны; **ó(n)nembarkajt** *f* прымальнасьць
• es nemt on bam harcn бярэ за сэрца, мулка на сэрцы (прымаць/браць да сэрца)
• onnemen* a ful mojl mit vaser набраць поўны рот вады
• onnemen* emecns cad прыняць чыйсьці бок
• onnemen* gixkajt/šnelkajt/vog набраць хуткасьць/вагу
• onnemen* zix cores набрацца гора
• onnemen* zix mit kojxes/mut/geduld набрацца моцы/адвагі/цярплівасьці
• s'vet zix onnemen ba di finf tojznt набярэцца блізу пяці тысячаў
• der, vos ken nit fil fartrogn, zol kejn grojse arbet nit onnemen *šprxv.* хто ня мае цярплівасьці, таму й нельга брацца за вялікую працу
ó(n)nerekn [*s.* -נהרגן- →nereg] адлупцаваць, выджгаць, выдзяжыць
onojxi [*s.* אנוכי] "я"; *tmx.* першае слова дзесяці боскіх запаветаў [*sin.* ix]
onóphaltlexer [*d.* abhalten] нястрымны
onošim=ojnšim *pl.* →ojneš *m* [*s.* (-ים)עונש] (маральная) кара, пакараньне
onótemdiker [*d.* atmen] нежывы, які ня дыхае
ónpačn [*d.* Patsche, peitschen] нашлёпаць, паляпаць, паляскаць, папляскаць; аплявушыць, надаваць аплявух
ónpačken [*p.* paćkać] напэцкаць
ónpak(eve)n [*d.* anpacken] напакаваць, напакоўваць, напоўніць, напхаць, напхнуць (чымсьці)
ónparen [*ukr.* парити, *p.* parzyć] напарыць
ónparfjumirn [*d.* parfümieren] напарфумаваць, надушыць
ónpasn [*d.* passen] прымераць
ónpelcn zix [*d.* Pelz] апрануць, апранаць кажух, цёпла апрануцца, апранацца
ónperzonikajt *f* [*d.* Person] абязьлічка
ónpičke(ve)n [*r.* напичкать] напхаць, напхнуць, напакаваць
ónpikeven [*d.* picken] напхаць, напхнуць
ónpikn [*d.* picken] надзяўбці
ónpilen [*p.* pylić, *ukr.* пилити] (на)пыліць
ónplaplen [*mhd.* pappeln, *p.* paplać] набалбатаць, налапатаць
ónplastung *f* [*ukr./r.* пласт, *p.* płast] напластаваньне
ónplodjen [*p.* płodzić, *ukr.* плодити] напладзіць
ónplogn zix [*d.* plagen] напакутавацца, намучыцца

ónplojdern [*d.* plaudern] набалбатаць, налапатаць
ónplonte(r)n (in) [*p.* płatać] наблыт(в)аць
onpniesdiker [*s.* -סניות- →pnie] непрадузяты; **onpniesdikajt** *f* непрадузятасьць
• onpniesdiker rixter непрадузяты судзьдзя
ónpojen [*p.* poić, *r.* поить] напаіць, напойваць (жывёлу/дзіцё)
ónpojkn [*d.* pauken] набарабаніць
ónpojšn [*mhd.* bûs] успучыць, успушыць; нашпігаваць, набіць, начыніць
ónpojzen [*r.* ползать, *ukr.* повзати] напаўзьці, напаўзаць
ónpompen [*d.* Pomp] напампаваць
ónprakticirn/ónpraktikirn zix [*d.* praktizieren] напрактыкаваца
ónpreglen [*mhd.* brëglen] 1. напрэгчы, напражыць, напражваць, насмажыць, насмажваць; 2. наварыць (варэньня)
ónprocéntiker [*d.* Prozent] бяспроцантавы
ónpropn [*d.* pfropfen] напхнуць, напхаць
ónpudrn, **ónpudren** [*d.* einpudern] напудрыць
ónrabirn [*d.* rauben] награбіць, нарабаваць
ónreibn* [*d.* reiben] 1. нацерці, націраць; 2. чыркануць (запалкай)
• onreibn* di mozolje нацерці мазоль
• onreibn* di zajtn бакі намуляць
• onreibn* emecn ■ morde намыліць камусьці морду
• onreibn* xrejn/burikes, a retex, a kartofl af latkes mit/af a ribajzn нацерці хрэн/буракі/рэдзьку/бульбу на дранікі на тарцы
• rajb zix nit on grojse lajt, vorem dos lox vet ale mol greser vern *glxv.* ня трыся каля вядомых людзей, бо дзірка будзе павялічваца
• az me rajbt zix on a nogid, rajbt men zix ojs ■ lox *glxv.* хто трэцца каля багацея, той сабе дзірку пратрэ
ónrajfn [*d.* reifen] насьпець, насыпяваць
ónrajsn* [*d.* reissen] нар(ы)ваць, надрываць, надарваць, надраць, надзерці
• onrajsn* emecn di ojern накруціць камусьці вушы
• az di make hot gut ongerisn, efnt zi zix alejn *šprxv.* калі рана добра нарвала, яна сама раскрыецца
onraxmónesdiker [*s.* -רחמנות-] бязьлітасны, неміласэрны; **onraxmónesdikajt** *f* бязьлітаснасьць, неміласэрдзьдзе, неміласэрнасьць
ónregn [*d.* anregen] пад-, за|ахвоціць, пад-, за|ахвочваць, схіліць, схіляць (да нечага); **ónreger** *m*, -s узбуджальнік
ónrejcn [*d.* anreizen] нацкаваць, нацкоўваць (сабак)
• onrejcn vi a hunt нацкаваць як сабаку
ónre(j)dn* (af) [*d.* anreden] на-, пад|гаварыць, на-, пад|гаворваць, падбухторыць, падбухторваць; **ónrejder** *m*, -s падбухторнік, паджыгала, падмоўнік
• onredn* a šejn bisl nariškajtn нагаварыць глупстваў
• onrejdn* lošn-hore af emecn абгаварыць, абылгаць кагосьці, узьвесьці паклёп
• onrejdn* zix vi a pojk набалбатацца як барабан
• az me vet dir onredn af jenem, zolstu nit glejbn, biz es zeen dajne ojgn *šprxv.* калі абгаворваюць некага – ня вер, пакуль ня ўбачыш на ўласныя вочы
ónrejtlen (zix) [*d.* röten] нарумяніць, нарумяньваць
onrélsiker [*r.* рельс] бязрэйкавы
onrévexdiker [*s.* -רווח- →revex, marviex] невыгодны, які не дае прыбытку
ónrexenen [*d.* anrechnen] налічыць, наліч(в)аць; **ónrexenung** *f*, -en налічэньне, налічваньне
ónrexílesn (af) [*s.* -רכילות-] напляткарыць, набрахаць
ónrinen* [*d.* rinnen] нацячы, нацякаць
ónrirn, **óncurirn** [*d.* anrühren] зачапіць, зачапляць, закрануць, закранаць; **ónrir** *m*, -n, **ónrirung** *f* дакрананьне, датыканьне
• kuk mix on, nor rir mix nit on *glxv.* глядзі, але не дакранайся да мяне
• nit onrirn a flig af der vant мухі на сьцяне не зачэпіць
ónrixtn zix [*d.* anrichten] (пад)рыхтавацца; **ónrixtung** *f* падрыхтоўка
ónrojbn [*d.* rauben] награбіць, нарабаваць
ónrojxern/ónrejxern [*d.* anrauchen] за-, на|курыць, надыміць
ónrufn* [*d.* anrufen] наз(ы)ваць
• onrufn* dos kind mitn/bam nomen *fig.* называць рэчы сваімі імёнамі
• onrufn* emecn nar абазваць кагосьці дурнем
• gute jorn rufn zix on af der elter *šprxv.* як састарэеш, тады сваё жыцьцё зразумееш
ónrukn [*d.* rücken] насунуць, насоўваць
onrúknbejniker [*d.* Rücken] *zool.* беспазваночны
ónsarfe(ne)n [*s.* שרפ(נע)- →srejfe, nisref, sarfe(ne)n] на-, рас|паліць, напячы
• opsarfen di plejce af der zun спаліць плечы на сонцы
• opsarfen dos gefil fun nekome распаліць пачуцьцё помсты
• opsarfen has распаліць нянавісьць
• s'hot im ongesarfet dem kop яму напякло галаву
ónsiljen [*v.* сіляць?] наніз(в)аць, налыг(в)аць
ónskicirn [*d.* skizzieren] зрабіць шкіц, накідаць малюнак
ónskripen [*p.* skrzypieć, *ukr.* скрипіти] нашкрабаць, накрэмзаць, настрачыць (кепска напісаць)
ónskroben [*p.* skrobać, *ukr.* скребти] наскрэбці, наскрабаць, наскрэбваць
ónskoljen [*ukr.* сколювати] скалываць
ónsmoljen, **ónsmoliven** [*ukr.* смолити, *p.* smolić] смаліць
onsófekdiker [*s.* -ספק- →sofek, sfek-sfejke, mesupek] бессумненьны, несумненны, безумоўны, бясспрэчны; **onsófekdikajt** *f* несумненнасьць, безумоўнасьць, бясспрэчнасьць
onsófiker [*s.* -סופ- →sof] бясконцы
ónsračen/ónsraljen/ónsraden/onsraken *vulg.* насраць, нагадзіць, напаскудзіць
ónstrašen, **óncustrašn** [*p.* straszyć, *ukr.* страшити] настрашыць, напужаць, напалохаць
• af oncustrašn дзеля пастраху
ónstrojen [*r.* настроить] 1. настроіць, наладзіць (музычны інструмэнт); 2. *n* настройка
ónšafn* [*d.* onschaffen] даста(ва)ць, набы(ва)ць, прыдбаць
ónšajern [*d.* scheuern] нацерці, націраць, (да бляску), нашараваць, нашароўваць
ónšakrenen [*s.* שקר(נע)- →šeker] нахлусіць, наманіць, наілгаць
ónšarfn [*d.* schärfen] навастрыць, натачыць, наточваць
ónšarn [*d.* scharren] нагрэбсьці, награбаць, нагарнуць, нагортваць
ónšedikn [*d.* schädigen] нашкодзіць
onšédrediker [*s.* -שדרה- →šadre, xut(-h)ašedre] беспазваночны (аб жывёлах)
ónšenken* [*d.* schenken] за-, на|дарыць, за-, на|дорваць
ónšepčen [*p.* szeptać, *ukr.* шептати] нашаптаць, нашэптваць

ónšepn [*d.* schöpfen] на-, за|чэрп(в)аць
ónšern* [*d.* scheren] настрыгчы, настрыгаць, нарэзаць (нажніцамі)
ónšikern [*s.* -שיכור-] (н)апаіць, напойваць; **ónšikern zix** напі(ва)цца (п'яным)
ónšikn [*d.* anschicken] нас(ы)лаць; **ónšikeniš** *f/n*, -n няшчасьце, ліха, навала, насланьнё
• got zol af dir onšikn a nar! *kll.* каб на цябе бог дурня наслаў!
ónšiltn* [*d.* schelten] (пра)клясьці, праклінаць
ónšimlen [*d.* schimmeln] зацьвісьці, збрасьнець, сплясьнець
ónšitn* [*d.* schütten] насыпаць; **ónšit** *m*, -n насып
ónšixtn [*d.* schichten] наслаіць, наслойваць, напластаваць, напластоўваць; **ónšixtung** *f*, -en наслаеньне, напластаваньне, нарасьць
ónškodjen [*p.* szkodzić, *ukr.* шкодити] нашкодзіць
ónškroben [*p.* skrobać, *ukr.* шкребти] наскрэбці, наскрабаць, наскрэбваць
ónšlajdern [*d.* schlaudern] нашпурляць, накідаць
ónšlajfn*/ónšlejfn* [*d.* schleifen] натачыць, наточваць; адшліфаваць, адшліфоўваць
ónšlepn [*d.* anschleppen] на-, пры|цягнуць, нацяг(в)аць, прыцягваць, прывалак(в)аць
• onšlepn vi a muraške/mojz нацягаць як мурашка/мыш
ónšlingen* zix [*d.* schlingen] наглытацца
ónšlisn* (on) [*d.* anschliessen] падключыць, падключаць; далучыць, далучаць; **ónšlisung** *f*, **ónšlus** *m* прымыканьне, далучэньне
• onšlisn* dem telefon падключыць тэлефон
ónšlogn* [*d.* anschlagen] 1. набіць, набі(ва)ць; 2. прапанаваць, прапаноўваць
• onšlogn* zix in gest набіцца ў госьці
• onšlogn* zix mit a sxojre прапанаваць тавар
ónšmajsn* [*d.* schmeissen] адлупцаваць, адлупцоўваць, выджгаць, вы-, ад|дзяжыць, выцьвічыць, вышлебаць, высьцебаць
• onšmajsn* un arojstrajbn* адлупцаваць і выгнаць
ónšmekn [*d.* schmecken] пранюх(в)аць
ónšmelcn* [*d.* schmelzen] натапіць (тлушчу)
ónšmerglen [*mhd.* brëglen] напрэгчы, напражыць, напражваць, насмажыць, насмажваць (хутка)
• onšmerglen kotletn насмажыць катлет
ónšmidn [*d.* schmieden] на-, пад|каваць, на-, пад|коўваць
ónšminken [*p.* szminka] нафарбаваць (вусны)
ónšmirgeven [*d.* schmierig?] на-, (за)пэцкаць, нашмарголіць
ónšmirn [*d.* anschmieren] намаз(в)аць, на-, (за)пэцкаць
ónšmucn [*d.* schmutzen] набрудзіць, насьмеціць, напэцкаць
ónšmuesn zix [*s.* -שמועה- →šem, šmie. šmue] нагаварыцца
ónšnajdn* [*d.* anschneiden] на-, над|рэз(в)аць; нажаць (снапоў); **ónšnit** *m*, -n надрэз
onšnéjiker [*d.* ohne schneeig] бясьсьнежны
ónšobn* [*d.* schaben] наскрэбці, наскрабаць, наскрэбваць
ónšojlexer [*d.* schauen?] наглядны; **ónšojlexkajt** *f* нагляднасьць; **ónšojung** *f*, -en погляд, пункт погляду/гледжаньня
ónšpacirn zix [*d.* spazieren] нагуляцца, нагульвацца
ónšpajen* [*d.* speien] наплюваць
ónšpaltn* [*d.* spalten] на-, над|калоць, на-, над|калваць, нашчапаць
ónšparn (on, af) [*d.* sperren] 1. па-, пры-, аба|перці, па-, пры-, аба|піраць, прыхіліць, прыхіляць; 2. дасягнуць, дасягаць; **ónšpar** *m* апора, апірышча
• es špart šojn on in der šuster-gas *glxv.* дайшло ўжо да шавецкай вуліцы (звычайная рэч, якую ведае ўжо кожны шавец)
ónšpicn [*d.* spitzen] навастрыць; **ónšpicn zix** насьцеражыцца, насьцярожвацца
• onšpicn di ojern натапырыць вушы
ónšpíkeven [*d.* spicken?] нашпігаваць, начыніць, напхаць, напхнуць
ónšpiljen [*p.* zaszpilić, *ukr.* зашпилювати] пры-, за|шпіліць, пры-, за|шпільваць
• onšpiljen emecn a lung-un-leber af der noz *hum.* навесіць камусьці ліверу на нос (рабой кабыле сон расказваць; лухту непадсяваную лухціць)
ónšpiln [*d.* spielen] найгра(ва)ць
ónšpinen* [*d.* spinnen] напрасьці
ónšporen [*d.* Sporn] прышпорыць, прышпорваць
ónšporn [*d.* sparen] зэканоміць, зьберагчы
ónšprexn* [*d.* sprechen] нагаварыць, нагаворваць
ónšpricn [*d.* anspritzen] на-, а|пырскаць
ónšrajbn* [*d.* anschreiben] (па)на-, за|піс(в)аць; **gebn* a šrajb ón** пад-, на|пісаць; **ónšrajbung** *f* напісаньне
• s'iz ba im ongešribn afn štern у яго напісана на лобе
• vos s'iz ongešribn mit der pen, zol ojshakn ver es ken *glxv.* што напісана пяром, ня вырубіш і тапаром
ónšrajen* (af) [*d.* schreien] накрычаць
ónšrekn* [*d.* schrecken] на-, с|палохаць, напужаць, спудзіць
ónšrojfn [*d.* schrauben] нашрубаваць, нашрубоўваць
ónštajfn [*d.* steif] напружыць, напружваць
ónštejn* [*d.* anstehen] 1. прыста(ва)ць, прычапіцца, чапляцца; 2. лічыць прыдатным для сябе
• s'štejt im nit on! не чапляйся да яго!
ónštekn [*d.* anstecken] 1. натыкаць, напхаць, назапіхаць, насоваць; 2. заразіць, заражаць; **ónštekevdiker**, **ónštek(nd)iker** заразьлівы, заразны; **ónštekung** *f*, -en, **ónštekeniš** *f* заражэньне, зараза
ónšteln (af) [*d.* anstellen] 1. (па)наставіць, настаўляць; 2. па-, уз|будзіць, па-, уз|буджаць; 3. настроіць, наладзіць (радыё); 4. *n* настройка (радыё); навядзеньне, наводка; **ónštel** *m*, -n (зьнешні) выгляд; прыкіданьне, удаваньне; **ónšteler** *m*, **ónštel(-)maxer** *m*, (-n *f*, -s) штукар, блазен, блазьнюк, прыкідвальнік; **ónštelmaxeráj** *f* штукарства, крыўляньне
• maxn dem/an onštel (fun) прыкідвацца, рабіць выгляд
• onšteln a frejlex ponem cu a bejzer špil рабіць добрую міну пры благой гульні
• onšteln dem zejger падвесьці гадзіньнік
• onšteln noz un (di) ojern наставіць нос і вушы
ónštemplen [*d.* stempeln] праштэмпеляваць, праштампаваць
ónštendiker [*d.* anständig] прыстойны; **ónštendikajt** *f* прыстойнасьць
ónštepn [*d.* steppen] настрачыць, настрочваць, нафастрыгаваць
ónštexn* [*d.* stechen] у-, на|калоць, у-, на|калываць; **ónštex** *m*, -n наколка, татуіроўка
ónštifn zix [*d.* anstiften] надурыцца, набалавацца, надурэцца, насваволіцца
ónštimen (af) [*d.* stimmen] 1. настроіць, наладзіць (музычны інструмэнт); 2. *n* настройка; **ónštimer** *m* настройшчык
ónštojbn [*d.* stauben] напыліць
• (on)štojbn an ojer пускаць пыл у вуха (дурыць/тлуміць галаву; туману/чмуту ў вочы пускаць)

ónštojsn*, óncuštojsn* [*d.* stossen] 1. напіхнуць, напіхаць, наштурхнуць, наштурхваць; 2. наскачыць, наскакваць; **ónštojsn* zix** 1. (af) наткнуцца, натыкацца, натрапіць, (на)трапляць; 2. здагадацца, скеміць, зьмікіціць, дамысьліцца; **ónštojsevdiker** здагадлівы, кемлівы

ónštoln [*d.* Stahl] насталіць

ónštopn [*d.* stopfen] 1. нап(і)хаць, напхнуць, напіхваць, начыніць, начыняць, набі(ва)ць; 2. *n* набіваньне (папірос), напіханьне; **ónštopn zix** 1. нап(і)хацца, нажэрціся

• er iz ongeštopt mit gelt ён напханы грашыма (грошай незьлічона, як мякіны/пяску/трэсак, як у чорта скалак)

• Hering mit brojt iz ba mir a majxl, /abi ix štop zix on dos bajxl; /un kartofljes far a pitak! /Tanc ix mir a frej|exn hop-čik-čak! *flksl.* Селядзец з хлебам – гэта мая ежа, абы напіхаць пуза; і картоплі за пятак! Я танцую вясёлы танец гоп-чык-чак!

(on)štót=anštót (dem, cu) [*d.* anstatt] *prep.* узамен, наўзамен, замест, зьзяля

ónštrengen [*d.* anstrengen] напружыць, напружваць; **ónštreng** *m*, -en, **ónštrengung** *f*, -en, **ónštrengeniš** *f* напружаньне, намаганьне

ónštrikn [*d.* Strick] надвязаць; навязаць (шкарпэтак)

ónštrofn [*d.* strafen] наказ(в)аць, пакараць

onštukeven [*p.* sztukować] пры-, на|страчыць, пры-, на|шыць

ónštupn [*d.* stopfen] нап(і)хаць, напхнуць (у нешта)

ónšuldikn zix [*d.* schulden] завінавацціцца, запазычыцца

ónšuxn [*d.* Schuh] абу(ва)ць

ónšvejsn [*d.* schweissen] *texn.* прыварыць, прыварваць (мэтал)

ónšveln* [*d.* schwellen] набракнуць, набракаць, набрыняць, набрыньваць; напухнуць, напухаць; **ónšvelung** *f* напуханьне, нарыў

ónšvenken* [*d.* schwenken] намы(ва)ць, папаласкаць; **ónšvenk** *m*, -n нанос (рачны)

ónšvimen* [*d.* schwimmen] наплы(ва)ць; **ónšvim** *m* наплыў (у кіно)

ónšvindlen [*d.* schwindeln] ашук(в)аць, падмануць, падманваць, зманіць, абакуліць, абакульваць, абдурыць, абдурваць, ачмуціць, ачмучваць, азяліць, азяляць

óntajtn [*mhd.* tiuten] па-, у|каз(в)аць

óntapn [*d.* tappen] намац(в)аць; **óntapndik** *adv.* вобмацкам, навобмацак

óntejln [*d.* teilen] надзяліць, надзяляць; **óntejl** *m*, -n удзел, надзел; **óntejlnemen*** (in) браць/прымаць удзел; **óntejlnemer** *m*, -s удзельнік

ontermíniker [*d.* Termin] бестэрміновы; **ontermínikajt** *f* бестэрміновасьць

ontóesdikajt *f* [*s.* -מעות- →(be)toes] беспамылковасьць

óntón* [*d.* antun] 1. надзець, надзяваць; апрануць, апраналь; 2. **óncuton*** нарабіць, пры-, у|чыніць, пры-, у|чыняць; 3. *n* вопратка

• di bejmer hobn zix ongeton in bleter дрэвы апрануліся ў лісьце

• ongeton vi a princesn, vi Tajbele cum get прыбралася /начапурылася як прынцэса, як Тайбэлэ да разводу (як вайтоўна/паненка, як дама з Амсьцердама, як тая краля, як да шлюбу, як пад вянец, як на вясельле)

• onton* a maske надзець маску

• onton* dem naket апрануць голага

• onton* fun der nodl апрануцца з іголачкі

• az me tut a štekn on šejn, hot er ojx xejn *šprxv.* прыбяры пянька, стане за панка

• x'hejb di fligl, s'iz mir šver, /cu fil, cu fil zaxn /hot di mame ongeton /ir fejgele dem švaxn... (I. M.) я падымаю крылцы, як гэта мне цяжка, зашмат, зашмат рэчаў надзела маці на сваю кволую птушку...

óntopčen [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] натаптаць

óntrajbn* [*d.* antreiben] нагнаць, па-, на|ганяць; **óntrajber** *m*, -s паганяты, возьнік, вазак

óntraxtn zix [*mhd.* trahten] надумацца; **óntraxteniš** *f*, -n домысел

óntrefn* (af) [*d.* antreffen] 1. натрапіць, натрапляць, сустрэць, сустракаць 1. складаць, зьяўляцца, даводзіцца; **óntrefn* zix** 1. з-, на|дарыцца, давесьціся; 2. (mit) натрапіць, трапіцца, сустрэцца

• nit ontrefn* dos ort зьвяртацца не на адрас

óntrejslen [*ukr./r.* трясти] натрэсьці, натрасаць, натрэсваць

óntretn* [*d.* antreten] 1. наступіць, наступаць; 2. натаптаць, насьлядзіць, нарабіць сьлядоў; 3. пакрыўдзіць, абразіць

• ontretn* emecn afn fus наступіць камусьці на нагу

óntrifn [*d.* triefen] накап(в)аць (па кроплі), нацячы, нацякаць

óntrikenen [*d.* trocknen] насушыць, насушваць

óntrinken* [*d.* antrinken] напаіць, напойваць; **óntrinken* zix** напі(ва)цца

• ajl zix onesn un ontrinken, kolzman du lebst in der velt fun dem šenkl *šprxv.* сьпяшайся наесьціся і напіцца, пакуль ты жывеш у шынку (еж, пакуль жывеш, а як памрэш, дык ня ўпрэш; лаві рыбку, як ловіцца)

óntrogn* [*d.* antragen] нанесьці, нанасіць, наносіць; **óntrogn* zix** напасьці, нечакана зьявіцца; **óntrog** *m*, -n нанос

óntrojen [*d.* trauen] даверыць, даваряць; **óntroj** *m*, **óntrojung** *f* давер

óntuexc *n* [*d.* antun] адзежа, адзеньне, вопратка

óntumlen [*d.* Tumult] нашумець

óntupen [*p.* tupać, *ukr.* тупати] натупаць, натаптаць, натоптваць

ónuče=(h)óneče *f*, -s ануча, вяхотка

onung=anung *f*, -en [*d.* Ahnung] уяўленьне, паняцьце

ónvajzn* (af) [*d.* anweisen] у-, на|каз(в)аць; **ónvajz** *m*, **ónvajzung** *f*, -en наказ, указаньне, інструкцыя; **ónvajzer** *m* паказальнік, паказьнік

• onvajzn* mitn finger тыцкаць пальцам

ónvaksn* [*d.* anwachsen] 1. нарасьці, нарастаць; 2. *n* нарастаньне; **ónvaksndiker** нарастальны; **ónvaks/ónvuks** *m*, -n [*d.* Anwuchs] нарастаньне, прырост; нарасьць

onváldiker [*d.* Wald] бязьлесы; **onváldikajt** *f* бязьлесіца, бязьлесьце

ónvalgern [*d.* wälgern] на-, з|валіць, на-, з|вальваць, нагрувасьціць, нагрувашчваць; **ónvalger** *m* звалка, нагрувашчаньне; **ónvalgerung** *f* нагрувашч(в)аньне

ónvaremen [*d.* anwärmen] на-, раза-, са|грэць, на-, раза-, са|граваць; **ónvaremer** *m*, -s награвальнік; **ónvaremung** *f* награваньне, нагрэў

ónvarfn* [*d.* werfen] накінуць, накід(в)аць

• onvarfn* a šlof af emecn нагнаць сну на кагосьці

• onvarfn* an ejme (a mojre/paxed/šrek) af emecn нагнаць страху на кагосьці

ónvartn zix [*d.* warten] прачакаць доўгі час

onváserdiker [*d.* Wasser] бязводны

ónvašn* [*d.* waschen] намы(ва)ць
ónvebn [*d.* weben] нат(ы)каць (палатна)
onvégikajt *f* [*d.* Weg] бездарожжа, бездараж
onvéjdldiker [*d.* ohne Wedel] бясхвосты
ónvej(e)n [*d.* wehen] навеяць, навяваць; **ónvej** *m*, -en нанос
ónvejkn [*d.* weichen] намачыць, намочваць
ónvejnen zix [*d.* weinen] наплакацца
onvéjtikdiker [*d.* Weh, *mhd.* wtac] безбалесны
ónvejtikn [*d.* wehtun] набалець
• s'iz ongevejtikt afn harcn (af der nešome) набалела на сэрцы/душы
ónveksn [*d.* wachsen] навашчыць
ónvendn* [*d.* anwenden] 1. прыстасаваць, прыстасоўваць, дапасаваць, дапасоўваць, ужы(ва)ць; 2. *n* **ónvendung** *f*, -en ужытак, прыстасаваньне, дапасаваньне; **ónvendlexer**, **ónvendbarer** дастасавальны, прыдатны; **ónvendlexkajt** *f*, **ónvendbarkajt** *f* дастасавальнасьць, прыдатнасьць
• onvendn* bxire рабіць выбар
ónvern*, **óncuvern*** [*d.* ohne werden] страціць, страчваць, згубіць, губляць; прайграць, прагуляць; **ónver** *m*, -n, **ónverung** *f* страта, згуба, пройгрыш; **ónverndiker** страчаны, згублены
• onvern* di bobes jeruše прагуляць бабіну спадчыну
• onvern* dos lošn, dem sejxl страціць/адабраць мову/розум
• onvern* in emecns ojgn упасьці ў чыіхсьці вачох, згубіць, страціць павагу
• zejer a sax onverndik вельмі шмат страціўшы (цаною вялікіх ахвяраў)
• an oreman hot nit vos oncuvern *glxv.* бядняк ня мае чаго губляць (голаму разбой не шуміць; той нічога ня страціць, хто нічога ня мае; голаму пажар ня страшны)
• az me vert on dos gelt, vert men on dem sejxl ojx *šprxv.* хто губляе грошы, той губляе таксама й розум
• Biter iz majne /fun majn gebojrn... /Ix hob gehat a tajere libe /un hob zi ongevojrn. *flksl.* Горкая мая любоў ад майго нараджэньня... Дарагая мне была мая каханая, але я яе згубіў.
• mer vi dajn kop zol ix nit onvern! *kll.* каб я нічога болей не губляў, апрача тваёй галавы!
• mer vi dos zol ix (zolstu) nit onvern! каб ня зьведаць мне /табе большай страты!
• mit vos me handlt, dos vert zix on *šprxv.* чым гандлюеш, тое і страчваеш
• oncuvern nedan un jeruše iz nit kejn buše *glxv.* страціць пасаг і спадчыну – ня сорам
ónveznhajt *f* [*d.* Anwesenheit] прысутнасьць, наяўнасьць; **ónvezndiker** прысутны, наяўны
• lojb a menčn on zajn onveznhajt хвалі чалавека ў яго адсутнасьць
ónviklen [*d.* wickeln] наматаць, намотваць, накруціць, накручваць; **ónviklung** *f* абмотка
ónvinč(eve)n [*d.* wünschen] пажадаць
• onvinčn a fuln kop нажадаць поўную галаву
• vos der menč ken alc ibertraxtn, ken der grester/ergster sojne nit (on)vinčn *šprxv.* што чалавек можа сам перадумаць, найгоршы вораг не пажадае (часам чалавек сам сабе найгоршы непрыяцель)
ónvinken* (af) [*d.* winken] намякнуць, намякаць
ónviren [*šp.* guiar, *altfr.* guier] налінеіць
ónvógiker [*d.* wägen] няцяжкі
ónvólkndiker [*d.* Wolke] бязвоблачны, бясхмарны
ónvorf *m*, -n [*d.* Entwurf] 1. **ónvurf** *m*, -n накід, малюнак; 2. накідваньне (рэчаў); гара, купа, куча (рэчаў)
ónxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] схапіць, схоп(лі)ваць, схваціць, схватваць; нахапаць, нахватаць; налавіць; **ónxapn zix** 1. у-, с|хапіцца (за нешта), заняцца; 2. нахапацца, нахвацацца; 3. усхапіцца, успалыхнуць, шуг(а)нуць; **ónxapeniš** *n* зачэпка, падстава
• es xapt on a nit-gutkajt з душы вароціць, моташна, абрыда бярэць
• onxapn emecn ba/far der hant, farn kolner схапіць кагосьці за руку/каўнер
• onxapn zix farn kop схапіцца за галаву
• onxapn zix mit cejn un negl (far) учапіцца зубамі й кіпцюрамі
• onxapn zix on ■ hejsn štejn схапіцца за гарачы камень
• Di ban iz šojn gekumen, /un es xapt mix on a šrek! /Lomir zix gezegenen, /der pojezd gejt avek. *flksl.* Цягнік ужо падышоў, мяне ахапіў жах! Давай разьвітацца, цягнік адыходзіць.
• er mejnt, az er hot šojn ongexapt got far der bord (ba di fis) яму здаецца, што ён схапіў бога за бараду/ногі (калі ня ўзяў бога за бараду, то ня возьмеш і за яйцы)
• er hot ongexapt got ba di fis *glxv.* ён схапіў бога за ногі
ónxazern [*s.* -חזיר- →xazer] насьвінячыць, нарабіць бруду
onxéjšekdiker [*s.* -חשק- →xejšek] нежаданы
ónxidešn zix [*s.* חידושן- →xideš, far-, op|xidešn] на-, па|дзівіцца
• ništ kenen* onxidešn zix ня здолець выказаць зьдзіўленьне
ónxmuren [*ukr.* хмурити, *p.* chmurzyć] нахмурыць, нахмураваць, насупіць, насупліваць
• onxmuren di bremen нахмураваць/насупліваць бровы
onxóxmesdiker [*s.* -חכמת- →xoxem, xaxome, misxakem] няхітры, прастадушны
ónzalcn* [*d.* salzen] насаліць, насольваць
ónzamlen [*d.* ansammeln] 1. накапіць, накопліваць, назьбіраць; 2. *n*, **ónzamlung** *f*, -en накапленьне
ónzapn [*d.* ansaugen] увабраць, убіраць, увассаць, усысаць, усмактаць, усмоктваць, нацягнуць, нацягваць (вільгаці); прамачыць, прамочваць, насыціць, насычаць
ónzecn [*d.* anzetzen] 1. насадзіць, насаджваць; 2. надтачыць, надточваць; 3. банкрутаваць, банкруціцца; 4. *n*, **ónzec** *m*, -n банкруцтва; **ónzecn zix** насесьці, насядаць, накінуцца, накідацца; **ónzecer** *m* зламысны банкрут
• maxn an onzec не заплаціць
• onzecn vi a gešvir/make/krenk, vi a bejze onšikeniš прычапіцца/прыляпіцца/прыстаць як скула/ліха/хвароба (як кароста/смоўж/смала, як салома ў лазьні, як клешч да сабачага хваста, як п'яніца да бутэлькі)
• onzecn vi a mieser drejer збанкрутаваць, не сплаціўшы даўгоў
• onzecn vi a šojte збанкрутаваць як дурань
• onzecn vi a xoxem наўмысна збанкрутаваць
• az me zect ejnem on (gelt), zect jener ojs (di fencter) *šprxv.* каго разарылі, той б'е вокны (у каго згуба, у таго граху поўна губа)
• x'bin nit kejn onzecer! я не наўмысна!
onzéevdiker [*d.* ohne sehen] нябачны
ónzegn [*d.* sägen] напілаваць, напілоўваць

ónzejfn/ónzojfn [*d.* einseifen] намыліць, намыльваць
• onzejfn a mojex намыліць мазгі
• onzejfn emecn a morde намыліць камусьці морду
ónzen* [*d.* ansehen] 1. вы-, на|гледзець, наглядаць, назіраць; аблюбаваць, аблюбоўваць; 2. *н* выгляд, значэнне; **ónzen* zix** 1. быць прыметным, мець значэньне; 2. нагледзецца; **ónzeevdiker/ónzeendiker** бачны, прыкметны, выдатны; **ónzeevdikajt** *f* бачнасьць
• nit kenen* onzen vi avojde-zore ненавідзець як паганства
• nit (on)zen* vi di (ejgene) ojern (vi dem linkn ojer) ня бачыць як уласных вушэй (як левага вуха)
• vest im šojn nit onzen in/mit di ojgn яго ўжо ня ўбачыш вачыма
ónzet(ik)n [*d.* satt] насыціць, насычаць; **ónzetikter** насычаны; **ónzetikung** *f* насычэньне
• der, vos hot lib gelt, ken zix nit onzetn mit gelt *glxv.* чым больш маеш, тым больш жадаеш
ónzicn* [*d.* sitzen] адсядзець, адседжваць
• onzicn* a fus адсядзець нагу
ónzidłen [*mhd.* sudeln] аб-, вы|лаяць, насварыцца
ónzidn*, óngezotn vern* [*d.* sieden] накіпець, накіпаць; накіпяціць
ónzixt *m* [*d.* Ansicht] 1. твар, выгляд; 2. погляд, меркаваньне; **ónzixtiker** бачны, прыкметны, наглядны; **ónzixtikajt** *f* нагляднасьць
ónzogn [*d.* ansagen] 1. на-, ад|каз(в)аць, да(ва)ць наказ; 2. паведаміць, паведамляць, апавясьціць, апавяшчаць; **ónzog** *m*, -n 1. наказ; 2. паведамленьне, зьвестка; 3. прадвесьце; **ónzoger** *m*, -s вяшчун, прадвесьнік, пра(д)ракальнік
• onzogn durx a goj алавясьціць праз гоя
• onzogn in veg arajn даць наказ у дарогу
• onzogn jeruše адказаць спадчыну
ónzojfn zix [*d.* saufen] налізацца, напіцца
ónzojgn* [*d.* säugen] накарміць (грудзямі); **ónzojgn* zix** нассацца, насмактацца
ónzoljen [*v.*] назаліць, назаляць
• s'iz im gevorn ongezoljet afn harcn у яго накіпела на сэрцы
ónzot *m* [*d.* Zud] накіп, навар
ónzotlen [*d.* satteln] асядлаць
• onzotlen dos ferd асядлаць каня
ónzupn zix [*mhd.* supfen] насёрбацца, нажлуктацца, нажлукціцца
• onzupn zix vi a fas нажлукціцца/набрацца як бочка (як чоп/тур/бэ(й)ля/зямля, як жаба гразі/мулу/твані, як дурань/мурза/сабака заціркі, як сьвіньня брагі/мыла)
ónžužen [*r.* жужжать] нажужжаць
• onžužen fule ojern пражужжаць вушы
op [*d.* ab, *mhd.* ap] ад, назад
ór- [*d.* ab-] *knv./pref.* ад-, вы- (паказвае на: 1. аддаленьне; 2. рух зьверху ўніз; 3. устараненьне, адабраньне, разьмежаваньне; 4. спыненьне, завяршэньне дзеяньня; 5. інтэнсіўнасьць дзеяньня; 6. запазычваньне, перайманьне; 7. вынік дзеяньня або зьмену стану; 8. скасаваньне, адмаўленьне)
opálubke *f*, -s [*r.* опалубка] апалубка
ópankern [*d.* Anker] падняць, падымаць якар
óparbetn [*d.* abarbeiten] ад-, пра|працаваць, ад-, пра|пра-цоўваць, ад-, пра|рабіць, адрабляць; **óparbetung** *f*, -en адработак
ópbajsn* [*d.* abbeissen] адкусіць, адкусваць
• opbajsn* di cung прыкусіць язык
ópbajtn* [*d.* beuten] ад-, зь-, разь|мяніць, ад-, зь-, разь|мяняць
ópbakn* [*d.* backen] сьпячы, сь-, вы|пякаць
ópbandažirn [*fr.* bandage] разьбінтаваць
ópbejgn* [*d.* abbiegen] адгінаць, адагнуць, адгібаць; **ópbejg** *m*, -n адгіб, адгін
ópbejzern zix [*d.* böse] перастаць альбо працягваць пэўны час злаваць, сварыцца
• az me bejzert zix op, gejt op der kas *šprxv.* пасьля сваркі злосьць адыходзіць
ópberštlen [*d.* abbürsten] па-, ад|чысьціць, адчышчаць шчоткай
ópbetn* zix [*d.* bitten] адпрасіцца, адпрошвацца
ópbetlen [*d.* betteln] выпрасіць, выпрошваць
ópbildn [*d.* abbilden] адлюстраваць, адлюстроўваць; **ópbild** *m*, -n, **ópbildung** *f*, -en адбітак, адлюстраваньне; **ópbildndiker** выяўленчы
ópbindn* [*d.* abbinden] ад-, разь|вяз(в)аць
• – Mamenju majne, mamenju harc, /bind op fun majn haldz di kareln; /der kejser vet kumen cu forn aher, /un ix vel im xolile gefeln. (S. B.) – Матухна мая, сэрданька маё, абвяжы маю шыю каралямі; цар будзе тут праяжджаць, і, крый божа, я яму спадабаюся.
ópbinteven [*d.* abbinden, *ukr.* бинтувати] разьбінтаваць
ópblanken [*mhd.* blanken] адбліскваць, даваць водбліск, адсьвечваць; **ópblank** *m*, -en водбліск
ópblejxn [*d.* bleichen] адбяліць, адбельваць (палатно)
ópblien [*d.* abblühen] адцьвісьці, адцьвітаць
ópbljakeven, ópgebljakevet vern* [*p.* blaknąć, *ukr.* блякнути] па-, з|блякнуць, зьвя(ну)ць, выліняць
ópblondžen [*p.* błądzić] праблукаць, праблудзіць, прабадзяцца
ópbojen [*d.* bauen] адбудаваць, адбудоўваць
ópbodn* [*d.* baden] (вы)купаць (у вадзе)
• gut opbodn* emecn задаць лазьню (даць лазы)
ópbreklen [*d.* abbröckeln] адламаць, адломліваць, адкрышыць
• opbreklen a štikl fun brojt адламаць кавалачак ад хлеба
ópbrenen* [*d.* abbrennen] 1. з(а)-, вы-, па|гарэць, з(а)-, вы|гараць; 2. абпаліць, абпальваць; **ópgebrent vern*** загарэць (на сонцы)
• opbrenen* bizn špent згарэць дашчэнту
• opbrenen zolstu! *kll.* гары ты гарам!
ópbrengen* [*d.* abbringen] 1. аднесьці, адносіць, вярнуць, вяртаць, варочаць (назад); 2. *н* дастаўка
ópbrexn* [*d.* abbrechen] 1. адлам(в)аць; 2. выблеваць, званітаваць, вырваць
• opbrexn un opšprexn iz a volvele refue *glxv.* ваніты і замовы – танныя лекі
ópbri(e)n [*d.* abbrühen] 1. апарыць, апарваць, абварыць, абварваць, апячы, апякаць, абстрыкаць; 2. стаміць (малако); **ópbri** *m* апёк
• opbrien zix mit kropeve паабстрыкацца крапівою
• az me brit zix op mit (af) hejsn, blozt men afn kaltn *šprxv.* апарыўшыся на гарачым, то і на халоднае дзьмухаеш (апёкся на параным малацэ і ваду студзіць; апарыўся на капусьце ў гаршку, то і на гародзе дзьмухаў)

• az me xapt, brit men zix op *šprxv.* хто хапае, той апякаецца (хто сьпяшыць, той і спатыкаецца, той людзей сьмяшыць; сьпехам нарабіў сьмеху)
• me vert nit frier genit, biz me hot zix nit opgebrit *šprxv.* вопыту не набярэшся, пакуль не апячэшся

ópbrojnen [*d.* braun] 1. зацямніць, зацямняць; 2. падпячы, падпякаць, падрумяніць, падрумяньваць; **ópbrojnen zix** загарэць, загараць
• opbrojnen di xales падрумяніць халы
ópbrotn* [*d.* braten] сьпячы, засмажыць (мяса)
ópbrox *m* [*d.* Bruch] адлом(ак)
ópcajmlen [*d.* zäumen] раскілз(в)аць (каня)
ópcamen [*d.* zäunen] адгарадзіць, адгароджваць; **ópcam** *m*, -en, **ópcamung** *f*, -en агароджа
ópcapn [*d.* abzapfen] адцадзіць, адцэджваць
opcás=obcás=apcás *m*, -n [*p.* obcas] абцас
• s'hot zix ojsgekrimt di opcasn скрывіліся абцасы
ópcejln [*d.* abzählen] ад-, па|лічыць, адлічваць
ópcejxenen [*d.* abzeichnen] 1. адзначыць, адзначаць; разьмеціць, разьмячаць; 2. *n* разьметка; **ópcejxenung** *f*, -en адзнака; адзначэньне; **ópcejxn** *pl.* знакі адрозьненьня
ópcern [*d.* abzehren] змарыць, зморваць, зьнясіліць, зьнясільваць; **ópcerung** *f* зморваньне, зьнясільваньне; зморанасьць, зьнясіленьне
ópci(e)n* [*d.* abziehen] 1. адцягнуць, адцягваць; 2. уцячы, даць цягу/драла/лататы, вышмыгнуць; 3. адцадзіць, адцэджваць; 4. *n* адвядзеньне, адвод
ópcinkeven [*d.* Zink, *p.* cynkować] ацынкаваць, ацынкоўваць
ópcirklen [*d.* zirkeln] абрысаваць, абвесьці (цыркулем)
ópcojmen [*d.* zäunen] ад-, вы-, за|гарадзіць, ад-, вы-, за|гароджваць; **ópcojm** *m*, -en агароджа
ópcoln [*d.* abzahlen] 1. за-, ад-, с|плаціць, ад-, с|плачваць, узнагародзіць, узнагароджваць; 2. *n* аплата (дзеяньне); **ópcol** *m*, -n, **ópcolung** *f*, -en адплата, аплата, выплат, збор, узнос, унёсак; **ópcol(evd)iker**, **ópcolbarer** адплачаны, сплачаны, аддзячаны, узнагароджаны
• opcoliker xojv сплачаны доўг
• opcoln emecn far cudinen/badinung узнагародзіць кагосьці за заслугі
• opcoln mit der ejgener matbeje адплаціць той жа манэтай
• col op farn ort! *hum.* заплаці за месца! (кажуць, калі нехта падае)
ópcug *m*, -n [*d.* Abzug] *plgr.* адбітак
ópcvajg *m*, -n, **ópcvajgung** *f*, -en [*d.* Abzweigung] адгалінаваньне; **ópcvajgn zix** адгалінавацца, адгаліноўвацца
ópcvenge=óbcvenge *f*, -s [*p.* obcęgi] абцугі
ópcvogn* [*mhd.* zwahen] 1. памыць (з мылам) (і прычасаць)
• frajtik noxmitog cvogt men op di kinder у пятніцу апоўдні мыюць дзеці
ópčepen, **ópcučepen** [*p.* odczepiać] адчапіць, адчапляць
• opčepen zix fun emecn адчапіцца ад кагосьці
• čepe zix op fun im! адчапіся ад яго!
• an entfer abi opcučepen zix адпіска/адказ (абы адчапіцца)
ópčuxen zix [*ukr.* чухати] ачухацца
ópdacn [*d.* tatzen?] абыгр(ыв)аць, абгуляць, абгульваць
ópdanken [*d.* abdanken] аддзякаваць, аддзячыць; **ópdankung** *f* аддзяка, падзяка
ópdarn [*d.* dürr] адсохнуць, адсыхаць
• opdarn zol dir di hent un fis! *kll.* каб табе рукі і ногі адсохлі!
ópdavnen [*lat.* devovere?] памаліцца
ópdax *m*, -n [*d.* Dach] стрэшка, дах; прытулак, прыстанак; **ópdaxłoziker** бяздомны, бесхацінны, беспрытульны; **ópdaxlozikajt** *f* бяздомнасьць, бесхацімства, беспрытульнасьць
ópdekn [*d.* abdecken] ад-, рас|кры(ва)ць (зьняць покрыва)
ópdercejln [*d.* erzählen] расказаць, распавесьці
ópdiktirn [*d.* diktieren] прадыктаваць
ópdinen, **ópcudinen** [*d.* abdienen] ад-, па-, пра|служыць, ад-, пра|служваць; **ópdinung** *f* аддача, вынік працы
• in/af a gutn ojfn opcudinen! (ba ajx opcudinen!) паслуга за паслугу!
ópdingen* [*d.* dingen] зь-, на|няць; **ópdinger** *m* наймальнік (кватэры)
ópdrejen [*d.* drehen] адкруціць, адкручваць
• zix opdrejen dem kop zuxndik галава ідзе кругам ад пошукаў
ópdrešn [*d.* dreschen] ад-, аб|малаціць, ад-, аб|малочваць
ópdrikn [*d.* drücken] адціснуць, адціскаць
• vojltog drikt ojx a mol dos harc op *glxv.* і ад добрага жыцця можна часам засумаваць
ópdrukn [*d.* abdrucken] на-, ад|друкаваць; **ópdruk** *m*, -n адбітак
ópdunern [*d.* donnern] адгрымець, адгрукацець
ópduxtn zix [*d.* dachte, denken] зда(ва)цца, пада(ва)цца
ópefenen [*d.* öffnen] адчыніць, адчыняць, адкрыць, адкры(ва)ць
ópejgenen [*d.* enteignen] *jur.* адчужаць; **ópejgenung** *f jur.* адчужэньне
opeke *f* [*p.* opieka, *r.* опека] апека; **opekún** *m*, -es апякун; **opekírn** (opekírt) апекавацца; **opekirter** *m*, -te падапечны
• nemen* in opeke узяць пад апеку
• zajn* emecns opekun быць апекуном (апекаваць) кагосьці
ópendikn (mit) [*d.* endigen] скончыць, канчаць
ópentfern, **ópcuentfern** [*d.* antworten] адказ(в)аць; **ópentfer** *m* адказ, водпаведзь
oper *m*, -s [*d.* Opfer] ахвяра; **óperung** *f*, -en ахвярапрынашэньне; **ópern** ахвяраваць, прынесьці, прыносіць у ахвяру; **óperfe(j)ikajt** *f* здольнасьць да самаахвяраваньня; **óperštul** *m* ахвярнік, аўтáр; **óperviliker** самаахвярны, самаадданы; **óperviliкajt** *f* самаахвярнасьць, самаадданасьць
ópesn*, **ópcuesn*** [*d.* essen] па-, ад`-, пад'|есьці, ад`-, пад`-|ядаць
• opesn* zix dos harc, di gal/leber/nirn/nirke, dem kop псаваць (сабе) настрой, грызьці сябе, засмучаць
• a jid, az er est op, – briket er zix *glxv.* жыд, калі ён пад'есьць, – ён брыкаецца
ópet=óp- *knv.* ад- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)
ópétemen=ópótemen [*d.* atmen] 1. аддыхацца, перадыхнуць, перавесьці дух; 2. *n* перадышка
ópfajern [*d.* feiern] адсьвяткаваць
ópfajfn* [*d.* pfeifen] прасьвістаць, прагусьці
ópfajln [*d.* feilen] адпілаваць, адпілоўваць (напільнікам); **ópfajlexc** *n* мэталёвае пілавіньне, мэталёвыя апілкі
ópfaln* [*d.* abfallen] адпасьці, адпадаць; **ópfal** *m* 1. адпаданьне; 2. адкіды, астачы

• di cung zol dir opfaln! *kll.* адсохні табе язык! каб твой язык адваліўся!

ópfarbn [*d.* färben] 1. пафарбаваць; 2. *n* афарбоўваньне, фарбаваньне

ópfardinen [*d.* verdienen] заслужыць, зарабіць

ópfartikn (zix) [*d.* abfertigen] пакончыць (зь нечым), справіцца

ópfastn zix [*d.* fasten] разгавецца, разгаўляцца

ópfestikn [*d.* festigen] адмацаваць, адмацоўваць

ópficken [*d.* fitzen] адшлёпаць

ópfinctern [*d.* finster] 1. зацямніць, зацямняць; 2. прамучыцца, адпакутаваць, адмучыцца, працярпець

• opfinctern dos lebn, di jorn прамучыцца жыцьцё/гады

ópfirn [*d.* abführen] ад-, пад|весьці, ад-, пад|водзіць; адвезьці, адвозіць; **ópfir** *m*, **ópfirung** *f* адвод, адвядзеньне; адвоз(ка); **ópfir-mitl** *n*, -en слабіцельны сродак

• opfirn in a zajt адвесьці ў бок

ópflejcn (fun) [*d.* fliessen] адхлынуць, адрынуць, адступіць, адступаць; **ópflejc** *m fig.* адліў

ópflextn* [*d.* flechten] ад-, рас|плесьці, ад-, рас|плятаць, ад-, расплятаць

ópflien* [*d.* fliehen] 1. ад-, пра|ляцець, ад-, пра|лятаць; 2. *n*, **ópfli** *m*, -en [*d.* Abflug] адлёт

ópflikn [*d.* flicken, pflücken] адшчыпнуць, адшчыпваць, адшчыкнуць, адшчыкваць; абшчып(в)аць, а(б)скубці, а(б)скубаць

ópflisn* [*d.* fliessen] адцячы, адцякаць; **ópflos/ópflus** *m*, -n [*d.* Abfluss] адліў

ópfojln [*d.* faulen] адгні(ва)ць

ópforn* [*d.* abfahren] 1. ад'-, зь|ехаць, ад'-, зь|яжджаць; 2. *n*, **ópfor** *m* ад'езд; **ópforndiker** *m*, -ke чалавек, які ад'яжджае

ópfox(e)n zix (fun) [*d.* fauchen, *mhd.* fochen] адмахнуцца, адмахвацца

ópfrajern [*d.* frei] абдурыць, абдурваць, ашук(в)аць

ópfraxteven [*d.* Fracht] адфрахтаваць

ópfregn, ópcufregn [*d.* abfragen] 1. за-, (су)пярэчыць, запярэчваць, спрачацца, сьпірацца, абвергнуць, абвяргаць, зьняпраўдзіць, зьняпраўджваць; 2. а-, вы-, рас|пыт(в)аць; 3. адказ(в)аць (на пытаньне)

• opgefregt šojn ba alemen un kejn entfer nit bakumen ва ўсіх ужо распытаў, але адказу не атрымаў

ópfremdn [*d.* entfremden] адчужаць; **ópfremdung** *f* адчужэньне

ópfriceven [*d.* Fritz?] абдурыць, абдурваць, ашук(в)аць

ópfrirn* [*d.* abfrieren] 1. адмарозіць, адмарожваць; 2. прамерзнуць, прамярзаць

• opfrirn* di fis адмарозіць ногі

• frirn frirt men op a hintn, nit a kop калі ўжо марозіць дык зад, а не галаву

ópfrišn [*d.* frisch] асьвяжыць, асьвяжаць; **ópfrišung** *f* асьвяжэньне

ópfrištikn [*d.* Frühstück] пасьнедаць

ópgang *m* [*d.* Abgang] адыход

ópganvenen* zix [*s.* -גנב- →ganev] выкрад(в)ацца, уцячы, вышмыгнуць

ópgartlen [*d.* gürten] расьперазаць, (па)расьпярэзваць

ópgearbeter [*d.* gearbeit] адроблены, адпрацаваны

ópgebareter [*ukr.* барити, *v.* барыць] падраны, падзёрты, пашарпаны, ношаны

ópgebliter [*d.* abblühen] які адцьвіў, адцьвілы, завялы

ópgebljakeveter [*p.* blaknąć, *ukr.* блякнути] (па)бляклы, палінялы, аблезлы; **ópgebljakevet vern*** па-, зь|блякнуць

ópgebn*, ópcugebn* [*d.* abgeben] 1. адда(ва)ць; 2. *n* зварот, вяртаньне, здача, здаваньне; **ópgeber** *m*, -s здавальнік

• dos opgebn bavajzn сьведчаньне, дача паказаньняў

• nemen* opgebn zix (mit) заняцца, засяродзіць увагу

• nit opgebndik zix kejn xežbn не ўсьвядоміўшы

• opgebn* a gerus перадаць прывітаньне

• opgebn* a vizit навед(в)аць, аддаваць візыт

• opgebn* dos lebn, a bafel, di bxojre, ale kojxes аддаць жыцьцё/загад/першародзтва, усе сілы

• opgebn* koved паважыць, ушанаваць

• ba ajx opcugebn! паслуга за паслугу!

• – Alter zejde, loz mix lebn, /oj, nit culib mir – culib majne foter un muters vegn. /Oj, majne foter un muter, zej hobn mix lib, /zej veln dir opgebn, oj, ales fun štub. *flksl.* – Стары дзед, пакінь мяне жывой, ой, ні дзеля мяне, а дзеля маіх бацькоў. Ой, мой бацька й маці, яны мяне любяць, яны табе аддадуць, ой, усё сваё дабро з хаты.

• far brojt git men op štejner *šprxv.* за хлеб даюць каменьне

• in gixn ba ajx opcugebn! і вам таго ж! хутка й вам аддзячыцца! (адказ на добразычлівасьць)

• ver es hot alejn kejn koved nit, ken andere kejn koved nit opgebn *šprxv.* хто сам гонару ня мае, той і другіх не шануе

ópgebrenter [*d.* gebrannt] 1. *m*, -te пагарэлец; 2. пагарэлы; 3. загарэлы; **ópgebrent vern*** загарэць

• an opgebrent ponem загарэлы твар

ópgebriter [*d.* abbrühen] апараны, абвараны

ópgebrojnter [*d.* gebräunt] зарумянены, загарэлы

ópgebroxener [*d.* gebrochen] адламаны

ópgecamter [*d.* gezäunt] адгароджаны

ópgecejxnter [*d.* gezeichnet] абведзены, абрысаваны

ópgecerter [*d.* gezehrt] пахудзелы, схуднелы, змарнелы

ópgecinkeveter [*d.* Zink] ацынкаваны

ópgecojgener [*d.* gezogen] 1. адцягнуты; 2. пахудзелы, схуднелы, змарнелы

ópgecolter [*d.* gezahlt] аплачаны

ópgecvogener [*mhd.* zwahen] памыты, намочаны

• an opgenarter, an opgecvogener падманутый і абдураны

• ojszen* vi an opgecvogene kac выглядаць як мокрая котка

ópgedarter [*d.* dürr] адсохлы

ópgedekter [*d.* gedeckt] адчынены, адкрыты

• mit an opgedektn kop зь непакрытай галавой

• – Vos hostu gegesn, texterl majne, /ba der bejzer šviger? /– Štikele fiš /bam opgedektn tiš, /muter majne gelibte. *flksl.* – Што ж ты ела, дачушка мая, у ліхой сьвякрухі? – Кавалачак рыбы на незасланым стале, маці мая любая.

ópgedinter [*d.* gedient] адпрацаваны

ópgedrošener [*d.* gedroschen] 1. абмалочаны, змалочаны; 2. *fig.* зьбіты

ópgefalener [*d.* gefallen] які адпаў

ópgefarbter [*d.* gefärbt] пафарбаваны

ópgefinen* zix [*mhd.* gevinden] знайсьціся, знаходзіцца, адшук(в)ацца

ópgeflikter [*d.* geflickt] абшчыпаны, а(б)скубены

• opgeflikt vi a hun абшчыпаны як курыца

• opgeflikt zolstu vern! *kll.* каб ты абскубены хадзіў!

ópgefojlter [*d.* gefault] адгнілы, які адгніў
ópgeforener [*d.* gefahren] *fig.* паношаны, пацёрты; выпетраны, зьнябыты, змардаваны (чалавек)
• an opgeforener dajč in opgeforene štivl паношаны немец у паношаных ботах
• an opgeforn, štark ceknejčt hitl пацёртая, моцна памятая шапка
• er zet ojs opgeforn ён мае паношаны/пацёрты выгляд
ópgefremdter [*d.* fremd] адчужаны, аддалены; **ópgefremdtkajt** *f* адчужанасьць, аддаленасьць, адасобленасьць
ópgefresener [*d.* gefressen] адкормлены, выкармлены
ópgefrišter [*d.* gefrischt] асьвежаны
ópgefrojrener [*d.* gefroren] адмарожаны
ópgegesener [*d.* gegessen] 1. ад'едзены; 2. адкормлены, выкармлены
ópgegolter [*p.* golić] голены, брыты; кошаны
• an opgegolt ponem голены твар
• an opgegolter абдураны, падманутy, ашуканы
• opgegolte mit a kose пакошаныя касой
ópgegosener [*d.* gegossen] адліты
ópgegrenecter [*d.* gegrenzt] адмежаваны
ópgehakter [*d.* gehackt] 1. адсечаны; 2. надарваны (голас)
ópgehaltener [*d.* gehalten] 1. затрыманы, прытрыманы; 2. атрыманы; 3. які ўстрымаўся
ópgehitener [*d.* hüten] захаваны, сукрыты; **ópgehiter** аглядчывы, абачлівы, асьцярожны; вытрыманы; **ópgehitkajt** *f* абачлівасьць, асьцярожнасьць, (з)асьцярога, забесьпячэньне
ópgejn* [*d.* abgehen] 1. адысьці, адыходзіць; 2. адтаць; 3. выліняць, аблезьці; 4. не хапіць, не хапаць, бракаваць; 5. *n* адыход
• cu klug gejt im nox genug op ён не вызначаецца розумам
• opgejn* mit blut сплываць/сыходзіць крывёю
• opgejn* mit švejs абліваццa потам (перад сьмерцю)
• opgejn* mit vejtik качацца ад болю
• s'vet im gring (azoj pošet/glat) nit opgejn гэта яму так проста ня пройдзе
• vos gejt ajx op? чаго вам бракуе?
• di make zol dir opgejn un curik kumen! *kll.* каб твая скула сыходзіла і назад вярталася! (каб адно ліха ў цябе замяняла другое!)
• Oj, vi der pojezd iz opgegangen, /lem jeder stancje blajbt er štejn. /Oj, nito, nito majn zis lebn, /arojsgelozt hob ix a grojs gevejn. *flksl.* Ой, як ад'ехаў цягнік, на кожным прыпынку ён стаіць. Ой, німа, німа майго салодзенькага, я праплакала вочы.
ópgekalxter [*d.* gekalkt] выбелены, пабелены (вапнай)
ópgekilter [*d.* gekühlt] астуджаны, астылы, ахалоджаны; **ópgekiltkajt** *f* ахаладжэньне, халоднасьць
ópgeklibener [*d.* geklaubt] адабраны, выбраны
ópgekormeter [*ukr.* кормити, *r.* кормить] адкормлены, выкармлены
ópgekoxter [*d.* gekocht] 1. звараны, адварны; 2. апараны
• ojszen* vi an opgekoxter выглядаць як апараны
ópgekroxener [*d.* gekrochen] палінялы, аблезлы
• an opgekroxene kac аблезлая котка
ópgekumener [*d.* gekommen] змардаваны, зьбяднелы, пазбаўлены
• beser an ufgekumener gvir, ejder an opgekumener ojšer *glxv.* лепш разбагацелы тумар, ніж зьбяднелы багацей
ópgelebter [*d.* gelebt] аджыўшы; **vern* ópgelebt** старэць, станавіцца лядашчым
ópgelegn [*d.* gelegen] *adv.* воддаль, удалечыні, далёка, у далечыні; **ópgelegener** 1. аддалены; 2. (за)ляжалы
• an opgelegn vinkl глухі закутак, глуш
• az a mojd farzict, iz zi vi an opgelegene sxojre *šprxv.* калі дзеўка пераседзіць – яна як заляжалы тавар
ópgelejgter [*d.* gelegt] адкладзены; адкладны; **ópgelejgt vern*** пераносіцца, адклад(в)ацца
ópgelofener [*d.* gelaufen] зьбеглы, мінулы
ópgelošener [*d.* geloschen] патушаны, пагашаны
ópgelozener, ópgelozter [*d.* gelassen] 1. адпушчаны; 2. апушчаны, неахайны, няхлюйны; 3. *m*, -te нядбаліца, раскідаха, целялень; **ópgeloznkajt** *f* неахайнасьць, няхлюйнасьць, апушчэнства, бязладнасьць, бесталковасьць
ópgematerter [*d.* mattieren] стомлены, змораны; **ópgematertkajt** *f* стомленасьць, зморанасьць
ópgemaxter [*d.* abgemacht] умоўлены, вырашаны
• opgemaxt! ёсьць такая справа! згода! дамова!
ópgemekter [*s.*?] сьцёрты, змуляны, выкрасьлены, выкасаваны
ópgemišpeter [*s.* -מ(י)שפט- →mišpet] асуджаны, засуджаны
ópgemogerter [*d.* mager] пахудзелы, схуднелы, змарнелы
ópgemostener [*d.* gemessen] адмераны
ópgenarter [*d.* narren] падманутy, ашуканы, абдураны
ópgénecn [*d.* gähnen] пазяхнуць, зяўнуць
ópgenucter/ópgenicter [*d.* genützt] патрыманы, (пад)ношаны, заношаны, зашмальцаваны; **ópgenuctkajt/ópgenictkajt** *f* зношанасьць; **ópgenict vern*** абнасіцца
ópgenumener [*d.* genommen] 1. адняты, адабраны; 2. паралізаваны
• opgenumen zoln dir di hent vern! *kll.* каб табе рукі адняліся! (адсохні твая рука!)
ópgepolirter [*d.* polieren] адпаліраваны
ópgepucter [*d.* geputzt] ачышчаны, вычышчаны
ópgerateveter [*p.* ratować] адратаваны, выратаваны, ураташаны
ópgerazirter [*d.* gerasiert] (па)голены
ópgeredter [*d.* geredt] умоўлены, абгавораны
• opgeredt! згода! дамова!
• opgeredte trefung прызначаная сустрэча
• opgeredter tnaj абгавораная ўмова
ópgerexnter [*d.* abrechnen] адлічаны, вылічаны
• opgerexnt iz halb bacolt *glxv.* падлічаны – напалову заплачаны
ópgeribener [*d.* gerieben] сьцёрты, пацёрты, выцерты, зашмальцаваны
• ojszen* vi an opgeribener drajer/zekser/matbeje выглядаць як зашмальцаваная (трохкапеечная) манэта
ópgerisener [*d.* gerissen] 1. абадраны, разадраны; ададраны; 2. адрывісты; 3. *m* абадранец, галадранец, абшарпанец, лахудра; **ópgerisnkajt** *f* (fun) адарванасьць; **ópgerisener-ópgsešlisener** абадраны (у лахманох)
• gejn* opgerisn, opgešlisn хадзіць у лахманох
• opgerisn vi a ljarve/šed/betler, vi nox krie абадраны/абдзёрты як лярва/чорт/жабрак/старац, як у жалобе
• an opgerisener - an opgešlisener абадранец – галадранец
• an opgerisener nar поўны/круглы дурань
• elnt bin ix, opgerisn, /un dercu bin ix on a hant, /un in štub

iz nito kejn bisn. /un fartribn bin ix fun majn land *flksl.* я адзінокі, абадраны, і да таго ж без рукі, і ў хаце німа ні кавалка, і мяне выгналі з маёй краіны
• opgerisene jorn zolstu hobn! *kll.* каб на цябе ліхалецьце найшло!
• opgerisn zolstu vern! *kll.* каб ты абадраны хадзіў!
ópgerotn* [*d.* geraten] пашчасьціць, пашанцаваць, пашэнціць, паталаніць
ópgerufener [*d.* gerufen] адазваны, адкліканы
ópgerukter [*d.* gerückt] адсунуты
ópgeruter [*d.* geruhet] адпачылы, які адпачыў/аддыхнуў
ópgesamter [*s.* -סם-] атручаны
ópgesarfeter [*s.* -שרפע- →(on)sarfenen, srejfe, nisref] абгарэлы; **ópgesarfet vern*** абгарэць, абгараць
• a boim mit an opgesarfeter krojn дрэва з абгарэлай верхавінай
• opgesarfete štetl мястэчка пасьля пажару
• opgesarfet fun der zun абгарэлы на сонцы
ópgesmaljeter [*p.* smalić, *ukr.* смолити] абсмалены
ópgesaeter [*d.* geschätzt] ацэнены
ópgeshaffter [*d.* abschaffen] 1. адменены; 2. зьняты, звольнены
ópgešejdter [*d.* gescheidt] адасоблены, аддзелены, адлучаны; **ópgešejdtkajt** *f* адасобленасьць, адлучанасьць
• opgešejdt (vajt) opgešejdt! (opgešejdt zol er zajn!) не пра нас (хай ім) будзь сказана! ненаслоў будзь сказана!
ópgešejlter [*d.* geschält] аблуплены, абадраны, абдзёрты
ópgešlafter [*d.* schlaff] аслаблены, зьняможаны, зьнясілены
ópgešlifener/ópgešlejfter [*d.* geschliffen] адшліфаваны
ópgešlisener [*d.* verschlissen] абадраны
ópgešlogener [*d.* geschlagen] адбіты
• opgešlogener ongrif адбітая атака
• an opgešlogene kapore tojg af kapores *šprxv.* скарыстаная рэч нікуды ня вартая
ópgešlosener [*d.* geschlossen] 1. адамкнёны; 2. замкнёны (у сабе), адасоблены; закрыты, зачынены; **ópgešlosnkajt** *f* замкнёнасьць, адасобленасьць
ópgešmisener [*d.* geschmissen] адлупцаваны, выджганы, выцьвічаны
• ojszen* vi an opgešmisener выглядаць як пабіты
• vi an opgešmisener як пасьля добрай лупцоўкі/лазьні
• opgešmisn un funem bod arojsgetribn/arojsgevorfn (un nox di rut gekušt) адлупцаваны і з лазьні выгнаны (і яшчэ розкі пацалаваўшы)
ópgešmuester [*s.* -שמועות- →šem, šmie, šmue] умоўлены
ópgešnitener [*d.* geschnitten] адрэзаны; **ópgešnitene** *f* адрэзак; **ópgešnitnkajt** *f* адрэзанасьць
ópgešo(j)rener [*d.* geschoren] а(б)стрыжаны
ópgešpiglter [*d.* gespiegelt] адлюстраваны, адбіты
ópgešpiljeter [*p.* zaszpilić, *ukr.* зашпилювати] адшпілены, расшпілены
ópgešpilter [*d.* gespielt] сыграны, згуляны, разыграны
ópgešpoltener [*d.* gespalten] адколаты; які адкалоўся
ópgešporter [*d.* gespart] зьберажоны, зэканомлены
• ojszoxn di opgešporte etlexe rubl выхварэць некалькі зьберажоных рублёў
ópgešribener [*d.* geschrieben] апісаны; съпісаны; адпісаны (па завяшчаньні)
ópgešrojfter [*d.* geschraubt] адшрубаваны
ópgeštanener [*d.* gestanden] адсталы, які адстаў; **ópgeštanenkajt** *f* адсталасьць; адставаньне
ópgeštelter [*d.* gestellt] 1. спынены, затрыманы; 2. пакінуты; які застаўся
ópgeštojsener [*d.* gestossen] адціснуты; апальны
ópgeštorbener [*d.* gestorben] які адмёр, адмерлы; зьмярцьвелы, амярцьвелы
ópgešundener [*d.* geschunden] аблуплены, абадраны, абдзёрты
ópgešvaxter [*d.* schwach] зьняможаны, зьнясілены, аслабленыя; **ópgešvaxt vern*** аслабець, зьнясілець, зьнемагчыся, зьнемагацца; **ópgešvaxtkajt** *f* зьнямога, зьнясіленьне
ópgetejlter [*d.* geteilt] аддзелены, адасоблены
ópgetempter [*d.* dumpf, *mhd.* tump, *p.* tępy] прытуплены
ópgeteráj *f* [*d.* Abgötterei] ідалапаклонства; **ópgeter** *pl.* →opgot *m*, *dim.* **ópgotl** *n*, -ex ідал, бажок, статуй, балван
ópgetinkeveter [*p.* tynk] абтынкаваны
ópgetn [*s.* גטין-] 1. даць развод, скасаваць шлюб; 2. *n* развод, скасаваньне шлюбу; **ópgetn zix** разьвесьціся, разводзіцца
ópgetokter [*p.* toczyć, *ukr.* точити] адточаны
ópgetonener [*d.* getan] зроблены, праробленыя
ópgetrepeter [*ukr.* трепати, *p.* trzepać] абшарпаны, абадраны, абдрыпаны
ópgetrogener [*d.* getragen] (пад)ношаны, зношаны, заношаны; **ópgetrogn vern*** абнасіцца
ópgetrotener [*d.* getreten] стаптаны, пашарпаны, ношаны
ópgevajster [*d.* geweisst] 1. выбелены; 2. вылуджаны
ópgevajterter [*d.* weit] аддалены
ópgevašener [*d.* gewaschen] адмыты
ópgevekster [*d.* wächsern] навошчаны, навасканаваны, нацёрты воскам
ópgevelkter [*d.* gewelkt] палінялы, аблезлы
ópgevinen [*d.* gewinnen] ады-, вый|гра(ва)ць
ópgevojgener [*d.* gewogen] адважаны
ópgevojnen/ópgevejnen [*d.* abgewöhnen] адвадзіць, адахвоціць, адвучыць, адвучаць
• opgevojnen fun rejxern адвучыць ад курэньня
ópgevorfener [*d.* geworfen] адкінуты, адхілены
ópgexojmerter [*s.* -חומר- →xojmer] які ходзіць у зношанай вопратцы; пахудзелы, схуднелы, змарнелы [*sin.* opgemogerter, opgecerter]
ópgezajter [*d.* seihen] адцэджаны
ópgezegenen zix (mit) [*mhd.* gesëgenen] разь|віт(в)ацца
ópgezen [*d.* gesehen] *adv.* нягледзечы, не зьвяртаючы/надаючы ўвагі, незалежна (ад чагосьці)
ópgezesener [*d.* gesessen] адседжаны
ópgezotener [*d.* gesotten] адварны, звараны
ópgezunderter [*d.* gesondert] адасоблены, самотны; **ópgezundertkajt** *f* адасобленасьць, самотнасьць
ópgildn/ópgiltn [*d.* golden] а-, (па)залаціць
ópgiltn* (ópgegoltn) [*d.* gelten] шчасьлівіць, шанцаваць, ручыць
• me zol mix opgiltn! хай мне пашанцуе!
• s'hot im opgegoltn яму пашанцавала
ópginciker [*d.* günstig] зайздросны
ópgisn* [*d.* abgiessen] ад-, аб|лі(ва)ць; **ópgisung** *f*, -en аблі́ваньне
• opgisn* mit an emer kaltn vaser, mit a pomunice/zud абліць вядром халоднай вады, памыямі/варам
ópglancn [*d.* glänzen] 1. адбліскваць, даваць водбліск, адсьвечваць; 2. глянцаваць (паперу); **ópglanc** *m*, -n водбліск

ópgletn [*d.* glätten] адпрасаваць, адпрасоўваць
ópglikn [*d.* glücken] пашчасьціць, пашанцаваць, пашэнціць, паталаніць
• opglikn in kortn/misxer пашчасьціць у картах/гандлі
• s'hot im opgeglikt яму пашчасьціла
• az me lozt a jidn zix ojsvejnen, zogt er, az es hot im opgeglikt *śprxv.* дай жыду выплакацца, ён будзе казаць, што яму пашанцавала
ópglojbn [*d.* glauben] 1. даверыць, давяраць; 2. разупэўніцца, зьняверыцца
ópgoln [*p.* golić, *ukr.* голити] (па)галіць
ópgot *m*, *pl.* ópgeter, *dim.* **ópgotl** *n*, -ex [*d.* Abgott] ідал, бажок, статуй, балван
ópgrenecn [*d.* abgrenzen] ад-, аб|межаваць, ад-, аб|мяжоўваць; **ópgrenecung** *f*, -en алмежаваньне, абмежаваньне
ópgrepc *m*, -n [*mhd.* grob, grop] адрыжка; **ópgrepcn** адрыгнуць, адрыгаць
ópgrobn* [*d.* graben] адкапаць, адкопваць
ópgrunt *m*, -n [*d.* Abgrund] бездань, прорва, прадоньне; **ópgrunteven, ópgrundirn** [*p.* gruntować] прагрунтаваць, прагрунтоўваць (падлогу/сьцяну)
• afn rand funem opgrunt на краі бездані
ópgruze(ve)n [*r.* грузить] адгрузіць, адгружаць
ópgus/ópgos *m* [*d.* Abguss] адліваньне, адліў; **ópgos-bekn** *m*, -s ракавіна (пад кранам)
• der opgus iz farštopt gevorn ракавіна засурылася (забілася брудам)
óphakn [*d.* abhacken] 1. адсячы, адсякаць; перарваць, спыніць; 2. *n* адсячэньне
• ophakn di hent/fliglen, hent un fis адсячы рукі/крылы, рукі і ногі
• ophakn vi mit a meser адсячы як нажом
óphaltn* [*d.* abhalten] за-, у-, а-, пры|трым(лів)аць; **óphaltn* zix** пры-, ус|трым(лів)ацца; **óphalt** *m*, -n затрымка
• ophaltn* a nicoxn атрымаць перамогу, дамагчыся перамогі
• s'vet im kejn zax nit ophaltn яго нішто не затрымае
• nit visn* kejn ophalt *fig.* закусіць цуглі
óphandlen [*d.* abhandeln] 1. пра-, ад|гандляваць, скончыць гандаль; 2. ад-, за|куліць; **óphandlung** *f*, -en [*d.* Abhandlung] дасьледаваньне, трактат
óphang *m*, -en [*d.* Abhang] схіл, спад, пакат, строма
ópharteven [*d.* abhärten] загартаваць, загартоўваць
óphejbn* [*d.* abheben] зьняць, здымаць
• ophejbn* dos ejberšte (di smetene) здымаць пенкі/вяршкі
ópheklen [*d.* Haken] расшпіліць, расшпільваць (гаплікі)
óphengen*, zajn* óphengik [*d.* abhängen] 1. зь-, аб|вісаць; 2. залежаць; **óphengiker** залежны; **óphengikajt** *f* залежнасьць
• ophengik fun umštandn залежна (у залежнасьці) ад абставінаў
• dos iz nit ophengik (dos hengt nit op) fun mir гэта ад мяне не залежыць
óphentiker/óphendiker [*d.* abhanden] бездапаможны, бясьсільны, нядужы, які ўпаў духам; **óphentikajt** *f*, -n бездапаможнасьць, бясьсільле, нядужасьць, упадак духу
• ophentik blajbn* kegn šverikajtn пасаваць перад цяжкасьцямі
óphern [*d.* hören] праслухаць; дапыт(в)аць
óphilxn [*d.* hell] ад-, пра|гучаць, прагрымець, прагрукацець; **óphilx** *m*, -n, **óphilxung** *f* водгалас, водгульле, водгук
• s'hot opgehilxt a duner прагрымеў гром
óphitn*, ópcuhitn* [*d.* hüten] 1. зьберагчы, зьберагаць, за-, а|сьцерагчы, за-, а|сьцерагаць, за-, а|хаваць, за-, а|хоўваць, ахараніць, ахараняць, (а)бараніць, абараняць, да-, (у)пільнаваць; 2. *n*, **óphitung** *f* ахова, абарона; **óphiter** *m*, -s ахавальнік, ахароньнік, абаронец
• ophitn* fun gor di velt засьцерагаць ад узьдзеяньня сьвету
• ophitn vi a frumer jid "ašrej" cu zogn (tfiln cu lejgn) пільнавацца як пабожны жыд малітваў
• ophitn vi dos ojg fun kop (vi dos švarcapl fun ojg) глядзець/пільнаваць/сьцерагчы як вока ў лобе (як зрэнку; шанаваць/песьціць як сваё вока)
• ophitn/haltn* vi dem tog fun šabes пільнаваць як шабас
• draj zaxn muzn vern opgehit: a xosn, a kale un a xale *śprxv.* тры рэчы трэба надзейна ахоўваць: маладога, маладую і халу
• got hit op di naronim *śprxv.* бог ахоўвае дурняў (дурню і бог дарогу ўступае; за дурнямі бог; на дурня і бог ласкаў)
• got hit op far ejn zorg *śprxv.* бог бароніць ад аднаго клопату (звычайна чалавек мае шмат клопату)
• got zol ophitn! (zol dir got ophitn!) ратуй/барані/бронь /крый (цябе) божа! хай бог (цябе) сьцеражэ/крые/абносіць/бароніць!
• Ver hot aza jingele, /a malexl a klejns? /Ojgn, vi cvej šterndlex. /a nešomele a rejns. /Liber got, ix bet ba dir, /šic un hit im op far mir. /vax iber majn jingele, /a jingele ■ klejns! (Ź. F.) Хто мае такога сыночка, маленькага анёльчыка? Вочкі, як дзьве зорачкі, чыстая душачка-ясачка. Любы божа, я прашу цябе, барані й захоўвай яго для мяне, дбай аб маім сыночку, сыночку-малютцы!
óphobn* [*d.* abhaben] (на)радзіць, раджаць
óphoreven [*p.* harować] моцна на-, па|працаваць
• vest nit ophoreven dem zumer, vos vestu esn vinter? хто ўлетку халадуе, той узімку галадуе (лецейка няўлежна, дык уежна; назапась сена да Міколы, ды ня бойся зімы ніколі; што ўлетку ножкаю коп, то ўзімку губкаю хоп)
óphrizen [*ukr.* гризти, *p.* gryźć] ад-, аб|грызьці, ад-, аб|грызаць
óphuble(ve)n [*d.* hobeln, *p.* heblować] ад-, вы|габляваць
óphudjen [*ukr.* гудіти] прагусьці
óphuljen [*p.* hulać, *ukr.* гуляти] прагуляць
óphungern [*d.* hungern] прагаладаць (нейкі час)
óphustn zix [*d.* husten] адкашляцца, адкашлівацца
ópjogn [*d.* jagen] адагнаць, адганяць
ópkačen [*ukr.* качати] адкаціць, адкочваць; **ópkačer** *m*, -s адкатнік
ópkačen [*r.* откачать] адкачаць, адкачваць (тапельца)
ópkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] адкаціць, адкочваць
ópkajlex(ik)n [*d.* kugeln] с-, а|кругліць, с-, а|кругляць, (з)рабіць круглым
ópkalxn [*d.* kalken] выбеліць, выбельваць (вапнай)
ópkamen [*d.* kämmen] адчасаць, адчэсваць
ópkargn [*d.* kargen] зэканоміць, зьберагчы
ópkatajen zix [*ukr.* катати, *r.* катать] пракатацца
ópkeclen zix [*d.* Katze] акаціцца (пра котку)
ópkejtlen [*d.* ketten] адамкнуць, адмыкаць; адчапіць, адчапляць, адчэпліваць
ópkelbn zix [*d.* kalben] ацяліцца; **ópkelbung** *f* ацёл
ópkemfn [*d.* kämpfen] адваяваць, адваёўваць

ópkereven/ópkireven [*d.* kehren, *p.* kierować] за-, па-, зь|вярнуць, за-, па-, з|варочваць, скіраваць, скіроўваць убок
ópkerlen [*d.* Kern] вынуць/вымаць зярняткі
ópkern [*d.* abkehren] ад-, па-, зь|вярнуць, ад-, па-, з|варочваць
ópkern [*d.* kehren] адмесьці, адмятаць
ópkiln [*d.* abkühlen] пра-, а|студзіць, пра-, а|студжваць; асты(ва)ць, ахаладзіцца, ахалоджвацца, астуджвацца, астудзіцца; **ópkilung** *f* ахаладжэньне
• der tanc vi der tanc, nor der opkiln zix *glxv.* танец як танец, толькі як астыць
ópkiren [*d.* abkürzen] у-, па-, пад|караціць, у-, па-, пад|карочваць
ópklajbn*/ópklojbn*, ópcuklajbn* [*d.* klauben] ада-, вы|браць, ад-, вы|біраць; **ópklajb** *m* адбор; **ópklajberišer** пераборлівы, патрабавальны; **ópklajberiškajt** *f* пераборлівасьць, патрабавальнасьць
• a roy *m* gut opcuklojbn, ober nit opcuzogn *glxv.* рабіна лёгка выбіраць, але цяжка мяняць
ópklang *m*, -en [*d.* Klang] водгук, водгульле, водгалас
ópklapn [*d.* abklopfen] адбі(ва)ць
• opklapn dem/der švel (di tir) абіваць парогі
ópklekn [*d.* klecken] прамакнуць, прамакаць
ópklepn/ópklebn [*d.* kleben] адклеіць, адклейваць
• opklepn di marke fun konvert адклеіць марку ад капэрты
ópklern [*d.* abklären] пры-, на-, пера-, раз|дум(в)аць, раздумляць, размысьліць, размышляць, разважыць, разважаць, перагадаць
ópklingen* [*d.* abklingen] адзьвінець, адгучаць, даць адбой; **ópklingendiker** гулкі, які стварае рэзананс
ópklogn [*d.* klagen] пра-, а|плак(в)аць
ópknajpn* [*d.* kneipen] адшчыпнуць, адшчыпваць, адшчыкнуць, адшчыкваць
ópkneplen [*d.* abknöpfen] расшпіліць, расшпільваць (гузікі)
ópkojfn [*d.* kaufen] адкупіць, адкупляць; **ópkojfer** *m*, -s адкупшчык
• farkojfn ken a kind – opkojfn ken afile kejn foter ojx nit *šprxv.* прадаць можа і дзіця – узяць водкуп ня зможа нават бацька
• opkojfn zol men bam tatn dajne malbušim! *kll.* каб людзі ў бацькі тваю адзежу куплялі! (каб ты акалеў!)
ópkojln [*d.* kehlen?] зарэзаць; забі(ва)ць, зьнішчыць, зьнішчаць, з(а)губіць
• opkojln a gandz, dos kapore-hindl зарэзаць гусю, ахвярнага пеўніка
• opkojln a gance kehile зьнішчыць увесь кагал
• opkojln mit parnose адабраць увесь заробак
• opkojln on (vi mit) a meser *fig.* зарэзаць без нажа (як нажом)
ópkomandeven [*r.* командовать] прадурэць, прасваволіць, прагуляць
ópkomandirn [*d.* abkommandieren] адкамандзіраваць, адкамандзіроўваць
ópkopirn [*d.* kopieren] скапіяваць
ópkorkeven [*d.* Kork, *p.* korek] адкаркаваць, адкаркоўваць, адаткнуць, адтыкаць
ópkorm(en)en* [*ukr.* кормити] адкарміць, адкормліваць
ópkosen [*ukr.* косити, *p.* kosić] с-, ад|касіць, скашваць
ópkostn [*d.* kosten] каштаваць, абысьціся, абыходзіцца (у нешта)
• opkostn a šejne kopike (a šejnem grošn) абысьціся ў капеечку
ópkoven [*p.* kować, *r.* ковать, *ukr.* кувати] раскаваць, раскоўваць (каня)
ópkoxn [*d.* abkochen] 1. з-, ад-, аб|варыць; 2. апарыць; 3. *n* варэньне, гатаваньне; **ópkoxn zix** 1. з-, ад-, аб|варыцца; 2. апарыцца; 3. абрызгнуць, абрызгаць, скіснуцца, скісацца (аб малацэ); **ópkox** *m*, -n адвар
• opkoxn varmes згатаваць/зварыць абед
• – Ix vel dir di fiš ojsxapn, /kejn ejne zol nit zajn, /nor du zolst mir di fiš opkoxn, /un lebedik zoln zej zajn. *flksl.* – Я вылаўлю табе рыбу, каб ні аднае не засталося, толькі ты мусіш мне яе зварыць, каб уся яна засталася жывой.
ópkracn [*d.* abkratzen] падчысьціць, падчышчаць (напісанае)
ópkrenken [*d.* kranken] пра-, ад|хварэць
ópkrexcn [*d.* krächzen] пакрахтаць, прастагнаць, праенчыць
ópkrixn* [*d.* kriechen] 1. адпаўзьці, адпаўзаць; 2. аблезьці, аблазіць, (па)ліняць, выцьвісьці, выцьвітаць; **ópkrixndiker** аблезлы, лінючы
ópkukn zix [*d.* gucken] на-, аб-, а|гледзецца
ópkumen*, ópcukumen* [*d.* abkommen] 1. адбы(ва)ць; перабівацца, перакідвацца; адпакутаваць, нацярпецца, абы-як пражыць; 2. паз-, у|бавіцца, паз-, у|баўляцца (чагосьці); адкараскацца, адбяёдацца; 3. *n* адбываньне; **ópkumeniš** *n* пакута, нягода, злыдні
• opkumen* far alemen нацярпецца за ўсіх
• opkumen* mit a terec адгаварыцца
• opkumen* mit a vic/vertele/xoxmele аджартавацца
• s'iz far mir an opkumeniš гэта – пакута для мяне
• s'iz mit im gor an opkumeniš мне зь ім адны пакуты
• abi af opcukumen абы адбяёдацца/адкараскацца
• di kinder zingen, un tate-mame kumen op *šprxv.* дзеці сьпяваюць – бацькам ліха
• tate-mames zind, kumt op dos kind (tate-mame zingen, un di kinder kumen op) *šprxv.* бацькі зграшылі/сьпяваюць – дзіцяці гора
• vos es kumt cu, kumt nit op *šprxv.* што мусіць быць, таго не пазьбегнеш
• zol mir dos zajn an opkumeniš af der velt! (zoln mir mit dem opkumen!) каб гэтым мне/нам толькі адбыцца на гэтым сьвеце! (каб гэта апошнія мае/нашыя сьлёзы былі!)
ópkvečn [*d.* quetschen] адціснуць, адціскаць
opl=nopl *m*, -en [*d.* Nabel] *anat.* пуп; грудны сасок/смочак
óplagern zix [*d.* ablagern] адкласьціся, адкладацца, асесьці, асядаць; **óplagerung** *f*, -en адкладаньне, адклады
óplajdn* [*d.* leiden] адпакутаваць, адмучыцца, працярпець
óplajtern zix [*d.* läutern] праясьніцца, праясьняцца, ясьнець, прачысьціцца, прачышчацца
óplaxn (fun) [*d.* lachen] абсьмяяць, абсьмейваць, высьмеяць; **óplaxer** *m*, -s насьмешнік, перасьмешнік, жартаўнік, жартоўнік, жартаўлівы чалавек, рагатун; **óplaxerišer** насьмешлівы; **óplaxeniš** *n*, **óplaxeráj** *f* насьмешка, кпіны, шкелі
• icter veln ale mejdlex /oplaxn fun dir, /icter vestu lange šoen /vartn ba majn tir... (Z. S.) цяпер усе дзяўчаты будуць сьмяяцца зь цябе, цяпер ты будзеш доўгія гадзіны чакаць ля маіх дзьвярэй...
óplebn, ópculebn [*d.* ableben] 1. ад-, пра-, па-, а|жы(ва)ць; 2. ажывіць, ажыўляць
• er hot šojn opgelebt zajn bisl jorn ён ужо пражыў свае гады
ópleceven [*s.* -לצ- →haloce, locn, lec] выскаліцца, выскаляцца (зубы лупіць)

óplejdikn [*d.* erledigen] a-, c|паражніць, a-, c|паражняць, вызваліць, вызваляць
óplejenen [*it.* legere, *šp.* leer] прачытаць, скончыць чытанку
óplejgn [*d.* ablegen] 1. адкласьці, адкладаць; 2. *n*, **óplejg** *m*, -n, **óplejgung** *f*, -en адклад(в)аньне; **óplejgeniš** *f/n* адкладаньне, адтэрміноўка; **óplejgiker** адхонны, пакаты, спадзісты
• nit oplejgndik безадкладна, неадкладна
• oplejgn in a zajt адкласьці ўбок
• oplejgn in der langer bank arajn адкласьці на доўгі час (да сьвятога ніколі)
• di zorgn lejg op af morgn *šprxv.* адкладзі клопаты на заўтра (пераначуем – болей пачуем)
• oplejgn iz nor gut kez *šprxv.* вытрымліваць доўгі час добра толькі сыр
óplejke(ne)n [*d.* ableugnen] 1. абвергнуць, абвяргаць, адмаўляць, адхіліць, адхіляць, выракацца; 2. *n*, **óplejkenung** *f*, -en, **óplejkeniš** *f* абвяржэньне, адмаўленьне
• er hot opgelejkent štejn un bejn ён адкінуў камень і костку (усё начыста)
óplejtn [*d.* löten] аллітаваць, аллітоўваць, адпаяць, адпайваць
óplejzn [*d.* ablösen] выручыць, выручаць (грошы), утаргаваць, утаргоўваць
• vest ba mir oplejzn! я табе дам!
• vest šojn gut oplejzn derfar! будзе табе за гэта!
óplekn [*d.* lecken] абліз(в)аць, абсмактаць
• oplekn a bejndl ba epes (a fetn bejndl oplekn) *fig.* абсмактаць костачку (нагрэць рукі на чымсьці; пажывіцца)
óplernen [*d.* lernen] 1. ад-, да-, пра|вучыць, адвучаць, давучваць; 2. атрымаць урок; **óplernen zix** (biz) да-, пра|вучыцца, давучвацца
óplešn* [*d.* ablöschen] патушыць, пагасіць
• oplešn* kalx гасіць вапну
óplifern [*d.* liefern] адгрузіць, адгружаць
óplign* [*d.* abliegen] пра-, ад|ляжаць, адлежваць
• er hot opgelegn a fus ён адляжаў нагу
• oplign* in/cu bet cvej voxn праляжаць у ложку два тыдні
óplinirn [*d.* linieren] разьлінеіць, разьлінейваць, разграфіць, разграфляць
óplinjen [*ukr.* линяти, *p.* linieć] вы-, па-, зь|ліняць
ópljameven [*p.* lamować] аблямаваць, аблямоўваць, абшы(ва)ць
óplodn* [*d.* laden] ад-, раз|грузіць, ад-, раз|гружаць
óplojbn zix [*d.* loben] нахваліцца
óplojfn* [*d.* ablaufen] пра-, ад|бегчы; набегаць, набягаць; **óplojf** *m* сьцёк, зьбег, канава
• oplojfn* glat мінуць добрым чынам
• oplojfn* zix di fis набегацца
óplončen [*p.* odłączać] аддзяліць, аддзяляць, вы-, ад|лучаць, вы-, ад|лучыць
óplozn* [*d.* ablassen, *mhd.* ablazen] 1. ад-, а-, рас-, с|пусьціць, ад-, а-, рас-, с|пускаць; паслабіць, паслабляць; 2. *n*, **óplozung** *f* вызваленьне (ад працы/абавязкаў); 3. *n*. **óploz** *m* водпуск (тавараў); **óplozn* zix** да(ва)ць сабе волю
• oplozn* a pač/pljask заляпіць аплявуху
• oplozn* di lejces адпусьціць лейцы
• oplozn* fun di hent выпусьціць з рук
ópmarkirn [*d.* markieren] намеціць, намячаць, назначыць
ópmatern [*d.* mattieren, martern] у-, с|таміць, стамляць, змарыць, змардаваць
ópmaxn [*d.* abmachen] 1. у-, да|мовіцца, у-, да|маўляцца, дагаварыцца, дагаварвацца, дагаворвацца; 2. адмяніць, адмяняць, скасаваць, скасоўваць; 3. паказ(в)аць, прадставіць, прадстаўляць (справу); **ópmax** *m*, -n умова, дамова, умовіны, змова, угавор, угода, дагавор
• an opmax hintn-arum таемная змова
• der maxn vi der maxn, nor der opmaxn *glxv.* рабіць як рабіць, толькі як дамовіцца
ópmekn [*s.?*] выкасаваць, выкасоўваць; сьцерці, сьціраць; выкрасьліць, выкрэсьліваць
• opmekn funem zikorn сьцерці з памяці
ópmelkn* [*d.* melken] аддаіць
ópm(e)lojcen [*ukr.* молоти, *p.* młócić] аб-, з|малаціць, аб-, з|малачваць
ópmerkn [*d.* merken] адзначыць, адзначаць; **ópmerkung** *f*, -en паметка, адзнака
• merk zix es op заўваж гэта сабе
ópmestn* [*d.* messen] ад-, аб|мер(в)аць, ад-, аб|мяраць
ópmintern [*d.* muntern] адхаяць, адхайваць, прывесьці, прыводзіць да прытомнасьці
ópmišpetn [*s.* -מ(י)שפט-] а-, за-, пры|судзіць
ópmitikn [*d.* Mittag] па-, ад|абедаць
ópmogern zix [*d.* abmagern] схуднець, змарнець
ópmoln* [*d.* malen] намаляваць, намалёўваць; апіс(в)аць; **ópmolung** *f* малюнак
ópmoln* [*d.* mahlen] 1. ад-, з|малоць; 2. *n* памол (дзеяньне); **ópmol** *m* памол (якасьць размолу)
ópmošlen [*s.* משלען- →mošl, lemošl, nimšl, mišle] (пра)ілюстраваць, апіс(в)аць, прадставіць, прадстаўляць [*sin.* bašrajbn, foršteln]
ópmučen zix [*ukr.* мучити] па-, пера|мучыцца
ópmusern [*s.* -מוסר- →masern, mesire, mojser, moser, bimsojre, (bal)muser, nimser] надакараць, насварыцца, за-, па|сарамаціць
ópnarn [*d.* Narr] абдурыць, абдурваць, падмануць, падманваць, зманіць, ашук(в)аць; **ópnarer** *m*, -s ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махціц; **ópnarexc** *n*, **ópnareráj** *f* хлусьня, падман, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства
• opnarn fun kop biz di fis (biz fus) абдурыць з галавы да ног
• nart zix nit op! не дурыце сябе!
• opnarn ken men nor ejn mol *glxv.* абдурыць можна толькі адзін раз (да трох разоў перапускаюць)
• opnarn iz kejn kunc nit (ubifrat a nar) *glxv.* абдурыць ня цяжка (асабліва дурня)
• ot azoj, un ot azoj /nart men op a xosn, /me zogt im cu a sax nadan /un me git im nit kejn grošn *flksl.* вось так абдурваюць маладога, яму абяцаюць шмат прыданага, але не даюць ані граша
ópnecn [*d.* netzen] абмачыць
ópnejen [*d.* nähen] адшы(ва)ць
ópnejgn zix [*d.* abneigen] ад-, у|хіліцца, ад-, у|хіляцца; **ópnejg** *m*, -n, **ópnejgung** *f*, -en ухіл, адхіленьне, ухіленьне; **ópnejgler** *m*, -s ухіліст
ópnemen* [*d.* abnehmen] 1. адняць, адымаць, аднімаць; 2. *n* пазбаўленьне, адыманьне, адбіраньне
• opnemen* ba emecn di hofenung адняць у кагосьці надзею
• opnemen* dos ojg (di ojgn) прыцягнуць увагу (зьнешнім выглядам, прыгажосьцю)

• s'hot emecn opgenumen dos lošn хтосьці страціў мову (адняло мову)
• opnemen zol dir di hent un fis! (hent un fis zol dir opnemen!) *kll.* каб табе рукі і ногі адняло/адарвала!
ópniteven [*d.* Niete] раскляпаць, расклёпваць
ópnixtern zix [*d.* nüchtern] працьверазіцца
ópnucn/ópnicn [*d.* nutzen] за-, з|насіць, за-, з|ношваць (адзежу); зайграць (кружэлку); **ópnucung/ópnicung** *f* зношваньне
ópótemen=ópétemen [*d.* atmen] 1. аддыхацца, перадыхнуць, перавесьці дух; 2. *n* перадышка
ó(p)pak(eve)n zix [*d.* packen] распакавацца, распакоўвацца
ó(p)paren [*p.* oparzyć, *ukr.* парити] апарыць, апарваць
ó(p)paskenen [*s.* -פסק- →psak] прысудзіць, прысуджаць, зганьбіць
ó(p)patern [*s.* -פטר- →pater] адбы(ва)ць; скончыць працу [illegible] закончыць (зь нечым); **ó(p)patern zix** адчаліцца, [illegible] круціца, алкараскацца, адвязацца, адбяёдацца
[illegible] [*p.* pętać] распутаць (каня)
[illegible]**plen** [*mhd.* pappeln, *p.* paplać] прабалбатаць, прамаязыком), пралапатаць
[illegible]**pluxen** [*p.* pluchać, *ukr.* плюхати] абплюхаць, аблі(ва)ць
[illegible]**plaudern** [*d.* plaudern] прабалбатаць, прамалоць (языком), пралапатаць
ó(p)polirn [*d.* polieren] адпаліраваць, адпаліроўваць
ó(p)pompen [*d.* Pomp] вы-, ад|пампаваць, вы-, ад|пампоўваць
ó(p)praven [*p.* prawić, *ukr.* правити] справіць, спраўляць, адсьвяткаваць
• oppraven di tfile/xasene справіць малітву/вясельле
ó(p)preglen [*mhd.* brëglen] 1. спражыць, са-, за|смажыць; 2. зварыць (варэньне)
ó(p)presn [*d.* pressen] адпрасаваць, адпрасоўваць
ó(p)pucn [*d.* putzen] па-, а|чысьціць
óprajbn* [*d.* abreiben] ад-, за-, сь|церці, ад-, за-, сь|ціраць
óprajsn*, ópcurajsn* [*d.* abreissen] 1. ада-, са-, ува|рваць, ад-, з-, у|рываць; 2. ■ адарваньне; **óprajs** *m* адрыў; **óprajs-kalendar** *m*, -n адрыўны каляндар
• s'iz dos ojg nit opcurajsn derfun любата, вока не адарваць
• vos me (an oreman) rajst nit op mit gvald, dos hot men nit (hot er nit) *šprxv.* чаго бядняк ня выдзярэ гвалтам, таго й мець ня будзе (хто дбае, той мае)
ópramen/óprojmen [*d.* räumen] прыбраць, ачысьціць
óprateven [*p.* ratować] ад-, вы-, у|ратаваць, вы-, у|ратоўваць
óprazirn [*d.* rasieren] па-, з|галіць
ópre(j)dn* [*d.* abreden] ад-, пра|гаварыць, адгаворваць; прагутарыць; **ópre(j)dn* zix** да-, у|мовіцца, да-, у|маўляцца, дагаварыцца, дагаворвацца; **ópre(j)d** *m* умова, умовіны, угавор, угода
• oprejdn* zix cvišn zix дамовіцца паміж сабой
• – Toxter majne, toxter getraje, /mit mir hostu šojn opgeredt, /az du konst šeltn dajn ejgenem foter - /nem dir un for mit im avek. *flksl.* – Дачка мая, дачка дарагая, мне з табой ужо німа чаго гаварыць, калі ты можаш клясьці свайго ўласнага бацьку – зьбірайся і едзь зь ім (жаніхом) прэч.
óprejnikn, ópcurejnikn [*d.* reinigen] а-, рас|чысьціць, а-, рас|чышчаць; **óprejnikung** *f* ачыстка, расчыстка, ачышчэньне
ópremontirn [*d.* remontieren] адрамантаваць
óprexenen, ópcurexenen [*d.* abrechnen] ад-, вы|лічыць, ад-, вы|лічваць, вылічаць; **óprexenen zix** (mit, far) даць/зрабіць справаздачу, разьлічыцца, разьлічвацца; паквітацца; **óprexenung** *f*, -en расплата, адплата
ópriglen, ópcuriglen [*d.* Riegel] адамкнуць, адмыкаць, адчыніць, адчыняць, адсунуць, адсоўваць (засаўку)
óprinen* [*d.* rinnen] сьцячы, сьцякаць
ópris *m*, -n [*d.* Riss] абрыў; **óprisiker** абрывісты, стромкі, круты
óprixtn [*d.* richten] справіць, спраўляць
óprojbn [*d.* rauben] аграбіць, абрабаваць
óprotn* (fun) [*d.* raten] адраіць, адгаварыць, адгаворваць
• oprotn* emecn fun a šidex/šulfes адгаварыць кагосьці ад шлюбу/саўдзелу
óprudern [*d.* rudern] адвеславаць, адвяслоўваць
ópruen [*d.* ruhen] адпачы(ва)ць, аддыхнуць, аддыхаць; **ópru** *m* адпачынак; **ópruendiker** які адпачывае; **ópruer** *m* той, хто адпачывае; **ópru-hojz** *n*, *pl.* -hajzer дом адпачынку; **ópru-tog** *m*, *pl.* -teg дзень адпачынку
óprufn*, ópcurufn* [*d.* abrufen] 1. адазваць, адзываць; 2. *n* адкліканьне; **óprufn* zix** адазвацца, адзывацца, адклікнуцца, адклікацца, адгукнуцца, адгукацца; **ópruf** *m*, -n водгук, водгалас, рэзананс
• gut/šlext oprufn* zix vegn emecn добра/кепска казаць аб кімсьці
• oprufn* zix af der bakoše адгукнуцца на запыт
• šlext oprufn* zix afn gezunt кепска адбівацца на здароўі
ópruknn [*d.* abrücken] адсунуць, адсоўваць; **gebn*/ton* a ruk óp** пасунуць
• oprukn afn hinterplan (in hintergrunt) адсунуць на задні плян
ópsamen [*s.* -סם- →sam] атруціць, атручваць; **ópsamung** *f* атручваньне
ópsapen [*p.* sapać, *ukr.* сапати] адсапціся, адсапвацца, аддых(в)ацца
ópsilekn [*s.* -סילוק- →silek, mesalek] шчодра надзяліць, надзяляць, абдарыць, абдорваць
ópskroben [*p.* skrobać, *ukr.* скребти] саскрэбці, саскрабаць, саскрэбваць
ópsmal(j)en, ópsmalenen [*p.* smalić, *ukr.* смолити] 1. абсмаліць, абсмольваць (пер'е); 2. *fig.* абадраць, абрабаваць
• opsmaljen a gandz абсмаліць гуся
ópsmol(j)en [*p.* smolić] абсмаліць, абсмольваць (смалой)
• opsmolen di šiflex абсмаліць чоўны
ópšacn, ópcušacn [*d.* abschätzen] 1. ацаніць, ацэньваць; 2. *n*, **ópšacung** *f*, -en ацэнка; **ópšacer** *m* ацэншчык
• opšacn di ejgene kojxes ацаніць уласныя сілы
• opšacn epes in hundert rubl ацаніць штосьці ў сто рублёў
ópšafn*, ópcušafn* [*d.* abschaffen] 1. адмяніць, адмяняць; 2. звольніць, звальняць, зьняць, зьнімаць, здымаць (з пасады); 3. *n*, **ópšafung** *f* адмена, скасаваньне, ліквідаваньне
ópšaj *m* [*mhd.* schiuhe] павага, паважаньне, пашана; **ópšajiker** паважаны, шаноўны
• farlirn* (dem) opšaj згубіць павагу
• farnejgn zix mit opšaj кланяцца з павагай
• hobn*/krign* grojs opšaj far emecn выказваць вялікую павагу, шанаваць кагосьці
• kukn af emecn mit grojsn opšaj глядзець на кагосьці зь вялікай павагай
• zix farhaltn* mit opšaj cu emecn ставіцца з павагай да некага
ópšajn *m*, -en [*d.* Schein] адсьвет, водбліск; **ópšajnen** адсьвечваць
ópšarfn [*d.* schärfen] адтачыць, адточваць, ад-, на|вастрыць, ад-, на|востpываць

ópšarn [*d.* scharren] прыбраць, адвярнуць, адсунуць (убок); адгрэбці, адграбаць

ópščipen [*ukr.* щипати, *p.* szczypać] адшчыпнуць, адшчыпваць, адшчыкнуць, адшчыкваць

ópšejd *m* [*d.* Abschied] разлука, разьвітаньне; **ópšejdn** 1. аддзяліць, аддзяляць; разлучыць, разлучаць; 2. адрозьні(ва)ць; **ópšejdn zix** 1. аддзяліцца, аддзяляцца; 2. разьвіт(в)ацца; **ópšejdung** *f* аддзяленьне, адлучэньне; **ópšejd-ovnt** *m*, -n разьвітальны вечар

ópšejln [*d.* schälen] абчысьціць, абчышчаць (шалупіньне), аблупіць, аблупліваць, абабраць, абіраць (бульбу)

ópšemen zix [*d.* schämen] адкінуць сорам

ópšepn [*d.* schöpfen] адчэрп(в)аць

ópšepslung *f*, -en [*d.* Schöps] акот (авечак)

ópšern* [*d.* scheren] абстрыгчы, абстрыгаць, адрэзаць, адразаць (нажніцамі)

• opšern* hojl абстрыгчы нагала

ópšifn zix [*d.* Schiff] адплы(ва)ць (на караблі); **ópšiflen zix** адплы(ва)ць (на лодцы)

ópšikn [*d.* schicken] 1. адаслаць, адсылаць; 2. *n*, **ópšikung** *f* адсыланьне, адсылка; **ópšiker** *m* адпраўшчык

• Dovid hot opgešikt di tnojim, /vej iz majne jor!.. /Ix nej un nej, /ix ze, ix ze, /genart hot er mix gor! /Er nemt an ander mejdl, /a kale, jo, mit gelt... /Vist un fincter iz majn velt! (M. V.) Давід адмовіўся ад шлюбу, гора мне!.. Я шыю і шыю, і бачу, ён мяне абдурыў зусім! Ён бярэ другую дзяўчыну, нявесту, так, з грашыма... Пусты і цьмяны мой сьвет!

ópšildern [*d.* schildern] абмаляваць, адлюстраваць

ópšindn* [*d.* abschinden] адлупіць, садраць, зьдзерці, зьдзіраць (скуру)

ópšisn* [*d.* schiessen] адстрэліць, адстраляць

ópšitn* [*d.* schütten] аб-, ад|сыпаць

• opšitn* mit gold/rendlex абсыпаць золатам/залатоўкамі

ópšlafn [*d.* schlaff] аслабіць, аслабляць

ópšlajdern [*d.* schleudern] адшпурнуць, адшпурляць, адштурхнуць

• er tut im a šlajder op fun zix ён адштурхнуў яго ад сябе

ópšlajfn*/ópšlejfn* [*d.* abschleifen] адшліфаваць, адшліфоўваць, адтачыць, адточваць

ópšlepn [*d.* schleppen] адцягнуць, адцягваць; **ópšlepeniš** *n* цяганіна, валакіта

ópšlisn* [*d.* schliessen] 1. адамкнуць, адмыкаць, адчыніць, адчыняць; 2. дамовіцца, дамаўляцца, заключыць, заключаць (дамову); 3. за-, скончыць, канчаць, закры(ва)ць; 4. адключыць, адключаць; **ópšlisn* zix** замкнуцца, замыкацца; адасобіцца, адасабляцца; **ópšlisung** *f* адмыканьне

ópšlofn* [*d.* schlafen] прас(ы)пáць

• opšlofn* dem gancn tog праспаць цэлы дзень

• opšlofn* ingancn заснуць назаўсёды, памерці

ópšlogn* [*d.* abschlagen] 1. адбі(ва)ць; 2. выцяць, ударыць; 3. адгаварыць, адгаворваць; 4. *n* адбіцьцё, адбіваньне, адпор

• opšlogn* dem mut (di fliglen) сапсаваць настрой (абрэзаць крылы)

• opšlogn* dem xejšek адбіць жаданьне

• opšlogn* emecn di šveln/tirn абіваць камусьці парогі

• opšlogn* kapores! *fig.* скончыць!

• opšlogn* lung un leber адбіць вантробы (у косьці даць /ўсыпаць/ўвярнуць)

ópšlus *m* [*d.* Abschluss] заканчэньне, сканчэньне, закрыцьцё

ópšmadn [*s.* -שמד- →mešumed, šmad] зь-, на|вярнуць, зь-, на|вяртаць у іншую веру

ópšmajsn* [*d.* schmeissen] адлупцаваць, высечы, выджгаць, выдзяжыць

ópšmirn [*d.* schmieren] з-, аб|маз(в)аць

ópšmuesn [*s.* -שמועה →šem, šmie, šmue] 1. прагаварыць, прагутарыць; 2. дамовіцца

ópšnajdn*, ópcušnajdn* [*d.* abschneiden] адрэзаць, адразаць

• a pole nit opcušnajdn! ніяк не адчапіцца!

• er vet mies opšnajdn яму не мінуць ліха

• (nox) gut opšnajdn* (яшчэ) добра абысьціся (лёгка выкруціцца, адрабіцца, адчапіцца)

• opšnajdn* vi mit a meser адрэзаць як нажом

• trukn nit opšnajdn* сухім ня выйсьці

• dermit vos ir vet bam ejzl opšnajdn di ojern, vet er kluger nit vern *šprxv.* адрэжце аслу вушы, ён разумнейшым ня стане

ópšnicn [*d.* schnitzen] завастрыць; **ópšnicl** *n*, -ex агрызак (алоўка)

ópšnit *m*, -n [*d.* Abschnitt] 1. адрэз; 2. няўдача, паражка, параза

• xapn/hobn*an (a miesn) opšnit пацярпець паразу/няўдачу

ópšnureven [*d.* abschnüren] расшнураваць, расшнуроўваць

ópšobn* [*d.* schaben] аб-, ад-, па|чысьціць, ад-, аб|чышчаць; адскрэбці, адскрабаць, адскрэбваць

• opšobn* di fiš пачысьціць рыбу

ópšojmen [*d.* Abschaum] зьняць, здымаць пену (накіп)

ópšoklen [*d.* schauckeln] а(б)трэсьці, а(б)трасаць; **ópšoklen zix** (fun) адкараскацца, адчапіцца, адмахнуцца, адхіліцца, адхіснуцца

• opšoklen zix mit nejn аднеквацца

ópšpacirn [*d.* spazieren] прагуляць (пэўны час)

ópšpajen* [*d.* speien] сплюнуць, сплёўваць

ópšpaltn* [*d.* spalten] адкалоць, адколваць, адшчапіць, адшчапляць, адшчэпліваць; **ópšpaltung** *f* адкол, адшчапленьне

ópšpanen [*d.* spannen] адпрэгчы, выпрагчы, ад-, вы|прагаць

ópšparn [*d.* sperren] адамкнуць, адмыкаць, адчыніць, адчыняць

ópšpetn=ópšpotn (fun) высьмеяць, высьмейваць, насьміхацца, выскаліцца, выскаляцца, кпіць, пакеплівaць, зубы лупіць; **ópšpeter** *m* насьмешнік, перасьмешнік, выскаляка; **ópšpeterišer** насьмешлівы, кплівы

ópšpiglen (zix) [*d.* abspiegeln] адбі(ва)цца (у люстэрку), адлюстравацца, адлюстроўвацца; **ópšpiglung** *f*, -en адлюстраваньне; адбітак; **ópšpigl-vinkl** *m* вугал адбіцьця

ópšpiljen [*p.* zaszpilić, *ukr.* запилювати] адшпіліць, адшпільваць

ópšpiln [*d.* spielen] ады-, сы|граць, ад-, з|гуляць

• opšpiln a vivat даць камусьці дыхту

• opšpiln ■ xasene/dobranoć/"zaj-gezunt" згуляць вясельле

• der tate hot gešmisn nit farn špiln, nor farn opšpiln *glxv.* тата лупцаваў не за гульню, а за адыгрываньне

ópšpinen* [*d.* spinnen] адпрасьці

ópšporn, ópcušporn [*d.* absparen] 1. зэканоміць, назапасіць, зьберагчы; 2. *n*, **ópšporung** *f*, -en, **ópšporeniš** *f* зьбераганьне, ашчаджаньне

• vos me šport op, iz dernox vi gefunen *šprxv.* што назапасіш, тое пасьля як знойдзеш (добра ў каго запас на ліхі час; што ўлетку ножкаю коп, то ўзімку губкаю хоп)

ópšpotn=ópšpetn (fun) [*d.* spotten] высьмеяць, высьмейваць, насьміхацца, выскаліцца, выскаляцца, кпіць, пакеплівaць; **ópšpot** *m* высьмейваньне, насьмешка, кпіны; **ópšpotndiker** насьмешлівы, кплівы

ópšprexn* [*d.* absprechen] замовіць, замаўляць, загаварыць,

загаворваць (ад сурокаў); **ópšprexer** *m*, (-n *f*, -s) шаптун; **ópšprexung** *f*, -en, **ópšprexeráj** *f*, **ópšprexeniš** *f* замова

ópšpricn [*d.* spritzen] апырск(в)аць

ópšpringen* [*d.* springen] адскочыць, адскакваць, адскокваць

ópšproc *m*, -n [*d.* Absprӧss] гу(чо)к, атожылак, парастак, пасынак

ópšrajbn* [*d.* abschreiben] ад-, а-, сь|піс(в)аць; **ópšrajber** *m* перапісчык; **ópšrajbung** *f* 1. адпіска; 2. **ópšrajb** *m jur.* вопіс

• opšrajbn* di jeruše адпісаць (завяшчаць) спадчыну

• opšrajbn* fun kadoxes пісаць на паперцы замову ад трасцы

• opšrajbn zol men dix fun kadoxes! *kll.* а бадай цябе ад трасцы лячылі!

ópšrajen* [*d.* schreien] 1. пракрычаць, прагарл(па)ніць, прагалёкаць; 2. скончыць крык; 3. абараніць, абараняць, адстаяць, адстойваць (крыкам); 4. спрабаваць

óp[illegible]rekn* [*d.* schrecken] запуж(в)аць, адпудзіць, адпу(д)жваць, запалох(в)аць

óp[illegible]n [*d.* schrauben] адшрубаваць, адшрубоўваць

[illegible]men [*d.* abstammen] паходзіць, пахадзіць (з/ад), [illegible] (з); **ópštam** *m*, **ópštamung** *f* пахаджэньне, [illegible]ne. род: **ópštamiker** які паходзіць (родам ад/з); **[illegible]ting** *m*, -en выхадзец, нашчадак, выпладак

[illegible]stand *m*, -n [*d.* Abstand] аддаленьне, далечыня, адлегласьць

óp[illegible]tarbn* [*d.* sterben] адмерці, адміраць; **ópštarbndiker** які адмірае; **ópštarbung** *f* адміраньне

• opštarbn* mit ale glider/ejvrim абмерці, здранцьвець

ópštatn [*d.* abstatten]

• opštatn a kaboles-ponem/borexhabe/barmicve/xasene *iron.* правесьці (сяк-так) урачысты прыём/паўналецьце/вяселье

• opštatn a vizit нанесьці візыт, наведацца

ópštejn*, **ópcuštejn*** [*d.* abstehen] 1. пра-, ад|стаяць, пра-, ад|стойваць; 2. адста(ва)ць; 3. *n* адставаньне; **ópštejn* zix** адстаяцца, адстойвацца, асесьці, асядаць; **ópštejendiker** 1. які адстае, не пасьпявае; 2. адлеглы, які адстае/выпірае

ópštekn [*d.* stecken] 1. вынуць, вымаць (тое, што тырчыць); 2. пратырчаць, праседзець (доўгі час)

• opštekn a fajg выставіць дулю

• opštekn a pać атрымаць аплявуху

• opštekn ■ šolem-alejxem/gut-jor/mazl-tov павітацца за руку

• opštekn a vizit нанесьці візыт, наведацца

• opštekn dos helcl, dem špunt/propn вынуць стрэмку /шпунт/корак

• opštekn in a hek dos gance lebn праседзець у глухмені ўсё жыцьцё

ópšteln [*d.* abstellen] 1. с-, пры|пыніць, с-, пры|пыняць, застанавіць, застанаўліваць; адставіць, адстаўляць; 2. пакінуць, пакідаць; 3. прызначыць, прызначаць (тэрмін); да-, у|мовіцца; 4. *n* прыпыненьне; прызначэньне (тэрміну); **ópštel** *m*, -n, **ópštelung** *f*, -en прыпынак, стаянка, прыпыненьне; **ópštelndiker** які прыпыняецца; **ópštel-cejxns** *pl. gram.* знакі прыпынку

• der menč redt far fajer un far vaser un ken zix nit opšteln чалавек вярзе лухту і ня можа супыніцца

• nit opštelndik zix far gornit нягледзечы ні на што, напралом

• opšteln dos vajse ferdl пакінуць белага коніка (не заплаціць)

• opšteln zix af epes спыніцца на чымсьці

ópštemplen [*d.* abstempeln] праштэмпеляваць; **ópštemplung** *f* штампаваньне

ópštepn [*d.* steppen] ад-, пра|страчыць

ópštimen [*d.* abstimmen] 1. пра-, ад|галасаваць; 2. да-, у|мовіцца; **ópštimung** *f* галасаваньне

• šteln cum opštimen ставіць на галасаваньне

ópštojsn* [*d.* abstossen] 1. адпіхнуць, адпіх(в)аць, адштурхнуць, адштурхваць; адцясьніць, адцясьняць; 2. *n*, **ópštojs** *m* адпіх(в)аньне, адштурхваньне; **ópštojsndiker** брыдкі, гідкі, агідны, агідлівы

• az got vil ejnem dos harc opštojsn, git er im a grojsn sejxl *šprxv.* калі бог хоча кагосьці пазбавіць сэрца, ён дае яму вялікі розум

ópštol(eve)n [*d.* Stahl] насталіць, настальваць, загартаваць, загартоўваць

• opštoln a štikl ajzn, a xarakter загартаваць кавалак жалеза, характар

ópštraln [*d.* strahlen] адбіваць (промні)

ópštromen [*d.* strömen] адхлынуць, адрынуць, адшынуць

ópštukaturen [*r.* штукатурить] атынкаваць, атынкоўваць

ópštupn [*mhd.* stupfen] адпіхнуць, адпіх(в)аць, адштурхнуць, адштурхваць

ópšvajgn* [*d.* schweigen] па-, пра-, ад|маўчаць

ópšvarcn [*d.* schwärzen] (па)чарніць

ópšvaxn [*d.* schwächen] 1. па-, а|слабіць, па-, а|слабляць; 2. *n*, **ópšvaxung** *f*, -en паслабленьне, аслабленьне

ópšvenken* [*d.* schwenken] спаласнуць, спалоскваць, ад-, з|мы(ва)ць

ópšvern* [*d.* schwören] паклясьціся, прысягнуць

ópšvicn [*d.* schwitzen] пра-, ад|пацець

ópšvimen* [*d.* schwimmen] 1. ад-, пра|плысьці, ад-, пра|плываць, праплаваць, адысьці, адыходзіць (на караблі); 2. *n* адплыцьцё

ópšvindlen [*d.* schwindeln] ашук(в)аць, абакуліць, абакульваць, абдурыць, абдурваць, ачмуціць, ачмучваць, азяліць, азяляць

óptaksirn [*d.* taxieren] абкладаць падаткам; ацаніць, ацэньваць, вызначыць, вызначаць цану

óptejln, ópcutejln [*d.* abteilen] аддзяліць, аддзяляць; **óptejl** *m*, -n, **óptejlung** *f*, -en аддзел, аддзяленьне; **óptejlevdiker** аддзяляльны; **óptejlcejxn** *m*, -s разьдзяляльны знак

óptejtn/óptojtn [*d.* abtöten] зь-, вы|нішчыць, зь-, вы|нішчаць, (з)мардаваць, забі(ва)ць, зь-, а|мярцьвіць

óptempn [*d.* dumpf, *mhd.* tump, *p.* tępy] прытупіць, прытупляць, прытупліваць

óptesen [*ukr.* тесати, *r.* тесать] а(б)часаць, абчэсваць

óptinkeven [*p.* tynk, *ukr.* тиньк] абтынкаваць, абтынкоўваць

óptojfn [*d.* taufen] а-, вы|хрысьціць

óptojšn [*d.* tauschen] (аб)мяняць, абменьваць

óptojvlen [*s.* טובלען- →tojvl, tvile] акунуць, акунаць

óptokn [*p.* toczyć, *ukr.* точити] аб-, ад|тачыць, аб-, ад|точваць

• optokn an entfer адтачыць адказ (даць дакладны адказ)

• optokn di morde надаваць аплявух

• optokn di zajtn намуляць/намацаць бакі

• er ken optokn a lign ён найвялікшы хлус (ён табе нагаворыць сем вёрст да нябёс і ўсё лесам; брэша/пляце, што сьліна да губы прыстае)

ópton* [*d.* abtun] 1. з-, пра|рабіць; 2. адпаліць/удзерці /укроіць/урэзаць/утнуць штуку, вытвараць/выкідваць штукі; 3. правучыць, выцьвічыць, адплаціць, помсьціцца, адпомсьціць, паквітацца; 4. адвярнуць, адхіліць,

адняць, адабраць; **ópton* zix** адчапіцца, адкруціцца, адкараскацца, адвязацца
• opton* a sax nariškajtn нарабіць шмат глупстваў
• opton* emecn a špicl/štuke (špiclex emecn) згуляць з кімсьці жарт
• ton tor men nit, opton meg men *šprxv.* зрабіць нельга, паквітацца ж ільга
optove(r) [*r.* оптовый] аптовы
óptrajbn* [*d.* abtreiben] 1. ада-, са|гнаць, ад-, з|ганяць; 2. дыстыляваць, пераганяць (вадкасьць); **óptrajbung** *f*, -en выхад, нараджэньне (плода)
óptraxtn [*mhd.* trahten] пера-, раз-, пры-, вы|думаць
óptrefn* [*d.* treffen] раз-, ад|гад(в)аць; **óptrefung** *f* разгадка, адгадка
óptre(j)s(l)en [*ukr./r.* трясти, *p.* trząść] абтрэсьці, абтрасаць; **óptrejslen zix** (fun) а(б)трэсьціся, а(б)трасацца; адхіснуцца, адхіліцца
óptrenen [*d.* trennen] адпароць, адпорваць
óptrepen [*ukr.* трепати, *p.* trzepać] падраць, абшарпаць, абдрыпаць
óptretn*, ópcutretn* [*d.* abtreten] 1. ад-, у-, са|ступіць, ад-, у-, са|ступаць; 2. адтаптаць; 3. *n* адступленьне; **óptret** *m* сутачкі, клязэт, прыбіральня, туалет; **óptretung** *f* адступленьне; **óptret-gelt** *n* адступныя (грошы)
• optretn* dem veg саступіць дарогу
• a funt muz optretn dem pud/center *šprxv.* фунт мусіць саступіць пуду/цэнтнэру (хто дуж, той і пруж)
• vemen es iz cu eng, der zol optretn! *glxv.* калі вузка, дык адступі!
óptrikenen [*d.* trocknen] 1. асушыць, асушваць; 2. абсохнуць, абсыхаць
óptriniker *m*, -ke [*d.* Abtrünnige] адступнік; **óptrinikajt** *f* адступніцтва
óptrinken* [*d.* trinken] адпі(ва)ць, папіць
óptrit *m* [*d.* Abtritt] адстаўка, пакіданьне пасады; адступленьне
óptrogn* [*d.* abtragen] ад-, пра-, зь|несьці, ад-, пра-, з|носіць; за-, з|насіць, за-, з|ношваць (адзежу); **óptrogn* zix** 1. уб(і)рацца, удаліцца, удаляцца; 2. за-, з|насіцца, за-, з|ношвацца (аб адзежы)
• trog zix op! ідзі/выбірайся прэч! вон адгэтуль!
óptrojern [*d.* trauern] прасумаваць, прасмуткаваць, пражурыцца, пранудзіцца, пра-, ад|гараваць, пра-, ад|бедаваць
óptrojmen [*d.* träumen] прамáрыць, пралетуцець
óptumlen [*mhd.* tumel] ад-, пра|шумець
óptunken* [*d.* tunken] акунуць, акунаць, памачыць
ópvajsn [*d.* weissen] пабяліць, выбеліць
ópvajtern [*d.* weit] ад-, вы|даліць, ад-, вы|даляць
ópvajxn zix [*d.* weichen] у-, адхіліцца, у-, ад|хіляцца, адхінуцца, адхінацца, унікаць; **ópvajxung** *f*, -en ухіленьне, адхіленьне, адхіненьне, унікненьне
ópvajzn* [*d.* abweisen] адхіліць, адхіляць, адмовіць, адмаўляць (у просьбе)
ópvaklen zix [*d.* wackeln] адхіснуцца
ópvaksn* [*d.* wachsen] адрасьці, адрастаць
ópvalgern [*d.* wälgern] адкінуць, адкід(в)аць, адшпурнуць; **ópvalgern zix** праваляцца, пракачацца; **ópvalger** *m*, -s абвал
ópvandern [*d.* wandern] правандраваць (нейкі час)
ópvaremen [*d.* wärmen] адагрэць, адаграваць
ópvarfn* [*d.* abwerfen] 1. адкінуць, адкідаць; адхіліць, адхіляць; 2. *n*, **ópvarfung** *f* адкіданьне, адхіленьне; **an ópvorf ton*** адкінуць
• opvarfn* af curik, in zajt адкінуць назад, убок
ópvartn (af) [*d.* abwarten] пра-, (па)чакаць
• x'hob im opgevart in drojsn, /un gemaxt zix, az x'bin gornit ojsn, /mit di kreln hob ix zix gešpilt /un zajn hejsn blik af zix gefilt (J. P.) я яго чакала на двары, і здарылася, чаго я зусім ня мела на мэце, з каралямі я гулялася і ягоны гарачы позірк на сабе адчула
ópvašn*, ópcuvašn* [*d.* abwaschen] ад-, аб-, з|мы(ва)ць
• a nar gejt in bod arajn un fargest zix dos ponem (dem toxes) opcuvašn *šprxv.* дурань ідзе ў лазьню, але забывае вымыць твар/сраку
• fun jidiše rejd ken men zix nit opvašn in cen vasern *šprxv.* ад жыдоўскага праклёну не адмыешся і ў дзесяці водах
• mit cen vasern vestu dos nit opvašn *glxv.* і дзесяцьцю водамі гэта не адмыеш
• opvašn ken men blojz/nor di hent/fis (dem guf), nor/ober nit di nešome *šprxv.* адмыць можна толькі рукі/ногі/цела, але не душу
ópvegn* [*d.* wiegen, wägen] ад-, уз|важыць, ад-, уз|важваць
• opvegn* jedes vort узважваць кожнае слова
• m'ken zej bejdn af ejn šol opvegn можна іх абодвух на адных шалях узважваць (адзін аднаго/другога не перацягне)
ópvejkn [*d.* weichen] адмачыць, адмочваць
ópvejnen [*d.* weinen] пра-, ад|плакаць
ópvelkn [*d.* welken] за-, зь|вянуць
ópvendn, ópcuvendn [*d.* abwenden] 1. адхіліць, адхіляць, адвесьці, адводзіць, адцягнуць, адцягваць; 2. *n*, **ópvendung** *f*, -en адхіленьне, адцягненьне, адцягваньне; **ópvend** *m*, -n адвод
ópvern [*mhd.* weren] адбі(ва)ць, адхіліць, адхіляць, адвесьці, адводзіць; **ópver** *m* адпор
ópvert(ik)n [*d.* Wert] абясцэніць, абясцэньваць; **ópvertung** *f* абясцэньваньне
ópveznd(ik)er [*d.* abwesend] адсутны; **ópveznhajt** *f*, **ópveznkajt** *f* адсутнасьць; **ópveznd zajn*** адсутнічаць
ópviklen [*d.* wickeln] разьвінуць, разьвінаць, разматаць, размотваць, разгарнуць, разгортваць
ópviljen [*ukr.* виляти, *p.* wilać] прамантачыць, прамантачваць, прамарнатравіць, прамарнатраўліваць
• opviljen di cajt/kojxes дарэмна губляць (церці) час/сілы
ópvirn [*šp.* guiar, *altfr.* guier] адлінеіць, адлінейваць
ópvišn [*d.* abwischen] вы-, ад-, сь|церці, вы-, ад-, сь|ціраць
• opvišn dos mojl выціраць рот (ціха маўчаць, захоўваць спакой, не даваць знаку)
• er kon zix nox rext di noz nit opvišn un krixt šojn in di ojgn *glxv.* ён ня можа яшчэ правільна нос выцерці, а ўжо лезе ў вочы (атопкі чужыя панасіў, а яшчэ вашапрудзіцца)
ópvojnen [*d.* wohnen] пражы(ва)ць (нейкі час)
ópvundern zix [*d.* wundern] надзівіцца
ópxajen [*s.* חיען- →xaj, xajes, lexaim] падмацавацца, падмацоўвацца; падбадзёрыцца, падбадзёрвацца; апрытомніць, а-, пра|чухацца, ачуліць, ажы(ва)ць [*sin.* zix dermintern, zix derkvikn, uflebn]
ópxalešn [*s.* חלשן- →xalošes, xulše, xoleš] здранцьвець, анямець, сшэрхнуць
ópxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] падхапіць, падхопліваць, пад-

хваціць, падхватваць; зрабіць сьпехам/сьпяшаючыся
• opxapn a kater падхапіць насмарк
• opxapn dem otem перахапіць дыханьне
• opxapn dos harc пад'есьці (замарыць чарвячка)
ópxasmenen [*s.* חתמענען- →(far)xasmenen, xojsem, xosem, xsime] а-, рась|пячат(в)аць (зьняць пячатку; ускры(ва)ць ліст)
ópxazerlen zix [*s.* -חזיר- →xazer] апарасіцца
ópxejn [*s.* חן- →xejn, misxanen] аджы(ва)ць, апамятацца
ópxežbenen [*s.* -חשבון →ad-lexežbn, (bal-)xežbn] да(ва)ць (зрабіць) справаздачу, разьлічыцца, разьлічвацца
ópxidešn [*s.* חידושן- →xideš] надзівіцца
ópxitreven [*ukr.* хитрити, *p.* chytrzyć] абхітрыць
ópxojrešn [*s.* -חורש- →xojreš] падкупіць, падкупляць [*sin.* unterkojfn]
• a hunt ken men ništ opxojrešn mit a trukenem bejn *šprxv.* сабаку не падкупіш сухой косткай
ópxojsexn [*s.* -חושב- →xojšex] прамучыцца, пражыць [illegible]
[illegible] (fun) [не *s.* -חוזק- →xojzek] высьмеяць, высьмей[illegible]піць, зьдзеквацца, выскаляцца
[illegible] [*d.* Absatz] 1. асадак; 2. збыт, попыт; 3. абзац; [illegible]**mark** *m* рынак збыту
[illegible] [*d.* seihen] адцадзіць, адцэджваць
[illegible] op di šitere ужо адцэджваюць і вадкае (ужо вельмі блага)
ópzajn* [*d.* sein] пра-, па|бы(ва)ць
• er iz opgeven in Vilne a štikl cajt ён прабыў у Вільні нейкі час
ópzamen zix [*d.* säumen] затрым(лів)ацца, заста(ва)цца (на нейкі час)
ópzecn, ópcuzecn [*d.* absetzen] 1. збы(ва)ць (тавары); 2. абсадзіць, абсаджваць; 3. *n* збыт, рэалізацыя (тавараў); **ópzecn zix** 1. асесьці, асядаць; 2. абрызгнуць, абрызгаць, скіснуцца, скісацца (аб малацэ)
• opzecn mitn fencter абсаджваць вокны
ópzegenen zix [*d.* segnen] папрашчацца, разьвітацца
ópzeglen [*d.* segeln] адплы(ва)ць, адчаліць, адчальваць
ópzegn [*d.* sägen] адпілаваць, адпілоўваць
ópzejmen [*d.* säumen] пад-, аб-, за|рубіць, пад-, аб-, за|рубліваць, абшы(ва)ць, аблямаваць, аблямоўваць
ópzicn* [*d.* absitzen] ад-, пра|сядзець, ад-, пра|седжваць
ópzidlen [*mhd.* sudeln] аблаяць, насварыцца
ópzidn* [*d.* sieden] пракіпець; абрызгнуць, абрызгаць, скіснуцца, скісацца (аб малацэ)
ópzifcn [*d.* seufzen] уздыхнуць, уздыхаць
ópzilbern [*d.* Silber] пасерабрыць
ópzingen* [*d.* singen] сьпець, прасьпяваць
ópzipn [*d.* sieben] адсеяць, адсяваць, адсейваць; **ópzip** *m* адсеў
ópzogn, ópcuzogn [*d.* absagen] 1. адмовіць, адмаўляць; 2. адказ(в)аць, завяшчаць; 3. *n* звальненьне; **ópzogn zix** (fun) адмовіцца, адмаўляцца, зрачыся, з-, вы|ракацца, адцурацца; **ópzog** *m*, -n адмова
• opzogn di etlexe gildn завяшчаць некалькі залатовак (наказаць доўга жыць; лапці адкінуць; пайсьці да Абрама па піва)
• opzogn di jeruše завяшчаць спадчыну
• opzogn fun tiš адмовіць ад сталаваньня
• opzogn zix fun di ibercajgungen адмовіцца ад уласных перакананьняў
ópzojgn* [*d.* saugen, säugen] адассаць, адсысаць, адсмактаць, адсмоктваць
ópzot *m* [*d.* Absud] адвар
ópzotlen [*d.* satteln] расьсядл(оўв)аць
ópzundern [*d.* sondern] 1. адасобіць, адасабляць, адлучыць, адлучаць, аддзяліць, аддзяляць; 2. *n*, **ópzunderung** *f* адасабленьне, адлучэньне, аддзяленьне
ópzupn [*mhd.* supfen] сербануць, адсёрбваць, сёрбаць, хлёбаць, хлебануць, глынуць, глытаць
ópzuxn [*d.* absuchen] ад-, аб|шук(в)аць, агледзець, аглядаць
• vu me hot gelt farlojrn, dort muz men opzuxn *šprxv.* дзе грошы згубіў, там і шукаць трэба
ópžereben zix [*ukr.* жеребитися, *p.* źrebić się] ажарабіцца
oránževe(r)/oránže(ne)r [*fr.* orange] аранжавы, памяранцавы
orce [*s.* ארצה] *adv.* на зямлі, нізка, прыніжана
• gej orce! ідзі ў магілу! (ідзі к д'яблу/чорту!)
• lign* in orce ляжаць у зямлі (знаходзіцца ў кепскім стане)
orde=horde *f*, -s [*ukr./r.* орда] арда
órdenen [*d.* ordnen] парадкаваць, навесьці, наводзіць парадак; **órdenung** *f*, -en парадак, лад; **órdntlexer** чарговы
ore-(ha)míklet *pl.* →ir-(ha)míklet *f* [*s.* (עירי־)מיקלט(ה)עיר־] горад-прыстанішча, прытулак (адзін з гарадоў, якія ў Торы азначаны як месцы паратунку)
orem *m*, -s [*d.* Arm] рука, локаць (рукі); **óremband** *n*, *pl.* -bender бранзалет
• mit ofene orems з распасьцёртымі рукамі (ветліва сустрэць)
óremer [*d.* armer] бедны; **oremán/orimán** *m*, *pl.* oremelájt бядняк, бедны, бядак, галыш, худак, злыдзень, бядуля; **orem vern*** (зь)бяднець; **oremanske(r)**, **órempojerišer** бядняцкі; **óreminker** 1. бедненькі; 2. *m*, -ke, (-ke *f*) нябога; **óremkajt** *f*, **óremšaft** *f* беднасьць, бедната; **órem-boxer** *m*, -im [*s.* (בחור־)ים־] навучэнец ешывы, ешыботнік; **órem-miklet** *m* [*s.* מיקלט־] прытулак, прыстанак; **órempojertum** *n* бедната, бядняцтва; **órempojer** *m*, -im бедны селянін
• an oreme fantazje бедная фантазія
• di oremkajt fun der šprax беднасьць мовы
• orem vi a mojz in klojster бедны як кляшторная мыш (як мыш з царквы)
• ale oremelajt hobn gute hercer *glxv.* усе бедныя людзі маюць добрыя сэрцы
• an oreman hot a bejz šlimazl *šprxv.* бядняк мае злы лёс (у беднага і ў кашы косьці)
• an oreman hot kejn mojre nit far kejn ganejve *šprxv.* голаму разбой не шуміць (той нічога ня страціць, хто нічога ня мае)
• an oreman in zibn poles жабрак у сямі полах
• an oreman vil ojx lebn *glxv.* бедны таксама жыць хоча
• an orem-boxer tojg cu alc *glxv.* ешыботнік здатны да ўсяго
• dem oreman glust zix alc *glxv.* бядуля прагны да ўсяго
• dem oreman iz in zumer kalt, un in vinter hejs *šprxv.* бедняку летам холадна, а зімой горача
• dem oreman kumt on biter dos lebn, nox biterer der tojt *šprxv.* бедняку горкае жыцьцё, але сьмерць яшчэ гарчэй
• der oreman lejgt di cejn in bajtl/torbe arajn (af der police) *glxv.* бядняк кладзе зубы ў кашалёк/торбу (на паліцу)
• got hot lib dem oreman un helft dem nogid *šprxv.* бог любіць бедняка, але дапамагае багацею
• got tut nisim mit dem oreman *glxv.* бог робіць цуды зь бядулям
• orem iz (nit) kejn šand (nit), ober ojx kejn grojser koved nit

šprxv. беднасьць не загана, але і не вялікі гонар
• orem un frejlex – lustik un lebedik *glxv.* бедны і вясёлы – радасны і жывы (хоць гола, да вясёла)
• orem un rajx zajnen in kejver glajx (orem un rajx lign in der erd bejde glajx, nor af der erd lign di rajxe beser) *glxv.* бедны і багаты ў магіле аднолькавыя (але на зямлі багатыя ляжаць лепш) (зямля сьвятая ўсіх нас зраўняе; магіла ўсіх памірыла; хто арэ, хто баранує, усіх бог параўнуе; хто піша, хто арэ, хто баранує – зямелька ўсіх раўнуе; усякага адна магіла прыгорне)
• Ot azoj in štibele /heršt i glik, i frejdn, /zajt ba zajt mit oremkajt /vojnt dort a ganejdn. /Greser iz di libe dort, /greser iber ales, /štarker iz di libe dort, štarker fun dem dales. (M. K-n) Вось так у хаце пануе й шчасьце, і радасьць, бок у бок зь беднасьцю там жыве рай. Найвялікшая там любоў, большая за ўсё; наймацнейшая там любоў, мацнейшая за беднасьць.

orer 1. *m, pl.* arurim [*s.* (-ים)ארור] праклятый; 2. праклята, няхай будзе праклята [*sin.* faršoltener]

orev *m, pl.* orvim/arejvim, (-te *f,* -s) [*s.* (-ים)ערב →orves] даручнік, паручнік, гарант; **órevnik** *m,* -es, (-nice *f,* -s) закладнік; чалавек, які трапіў за краты і вымушаны заплаціць доўг; **orev zajn*** (far) ручацца, паручыцца [*sin.* garantirn, farzixern]; **orev-káblen** *m* [*s.* קבלן] гарант, даручнік, паручнік (чалавек, які бярэ на сябе абавязак выплаты чужога доўгу)
• orev zajn* far emecn узяць на парукі, заручыцца за кагосьці
• an orev iz a duren *glxv.* паручнік – дурань
• far dem neentstn korev zol men nit zajn kejn orev *šprxv.* нават за самага блізкага родзіча нельга ручацца
• zaj nit majn korev, un ix vil nit zajn dajn orev *glxv.* ня будзь маім сваяком, а я не хачу быць тваім паручнікам

orev [*s.* ערוב →decax] *tnx.* дзікія жывёлы (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) (Вых. 8:17)

orgje *f,* -s [*d.* Orgie] оргія

orgl *m,* -en [*d.* Orgel] *muz.* арган(ы)

orl *m, pl.* arejlim [*s.* (-ים)ערל] *pejor.* неабрэзаны, няжыд, гой [*sin.* umbešnitener, ništ-jid, goj]; **órlte=érlte** *f,* -s *pejor.* нежыдоўка, гойка; **orle** *f,* -s [*s.* (-ות)ערלה →arejles] 1. крайняя плоць на мужчынскім чэлесе [*sin.* forhojt]; 2. *tnx.* плод на дрэве ў першыя тры гады пасьля пасадкі (Ляв. 19:23); 3. *tlmd.* назоў 10-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб забароне ўжываньня пладоў з дрэваў у першыя тры гады пасьля пасадкі)

orme *f* [*s.* ערמה] хітрасьць, хлусьня, падман, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства [*sin.* xitrekajt, švindl, opnareraj]

orn *m, pl.* -s/arojnes [*s.* (-ות/-ם)ארון →psixes-hoorn] сьвятая шафа, скрыня; труна, дамавіна; **orn(-)kójdeš** *m,* -n [*s.* (-ן)קודש] сьвяты каўчэг у сынагозе (шафа/скрыня, у якой знаходзяцца сувоі Торы)

orn [*altfr.* orer, *šp.* orar] маліцца

órntlexer [*d.* ordentlich] чэсны, справядлівы, (добра)сумленны, прыстойны; **órntlexkajt** *f* чэснасьць, справядлівасьць, (добра)сумленнасьць, прыстойнасьць
• a šlos iz gemaxt/gut nor farn orntlexn (far an erlexn man) *šprxv.* замок не для злодзея, але для пана-дабрадзея

ort *n. pl.* erter, *dim.* **ertl** *n,* -ex, **értele** *n,* -x [*d.* Ort] месца; **ort** *n med.* пасьлед; **órtiker** мясцовы; **órtgebirtiker** 1. *m* тубылец, туземец, карэнны/тутэйшы жыхар; 2. тубыльскі, туземны, мясцовы, тутэйшы; **órtlage** *f,* -s месцараспалажэньне, месцазнаходжаньне; **órtšaft** *n,* -n мясцовасьць
• aveklejgn afn ort пакласьці на месца
• blajbn* štejn afn ort (nit rirn zix fun ort) застацца на месцы (ня рухацца зь месьца)
• cum ort дарэчы, да месца
• der kop iz im afn ort у яго галава на месцы
• nit gefinen* zix kejn ort (ken zix kejn ort nit gefinen) не знаходзіць сабе месца
• vajzn* emecn, vu zajn ort iz паказаць камусьці, дзе яго месца
• in dr'erd dir an ort! *kll.* у зямлі/труне табе месца! (каб цябе зямля сырая забрала!)
• nit dos ort cirt/bašejnt dem menčn, nor der menč dos ort *šprxv.* ня месца красіць чалавека, але чалавек месца
• šlext iz nor dem menčn, biz di cores gefinen zix an ort *glxv.* чалавеку блага, пакуль ліха знаходзіць сабе месца (пакуль чалавек зжываецца зь ліхам)

orúdeven [*ukr.* орудувати] арудаваць

orves=arejves *n* [*s.* ערבות →orev] гарантыя, забесьпячэньне, запэўненьне, запэўніваньне, паручніцтва; **órves-gelt** *n* парука, зарука, ручаньне, залог, грашовая гарантыя; **órves-man** *m, pl.* -lajt даручнік, паручнік; закладнік; **orvim/arejvim** *pl.* →**orev** *m* (-te *f,* -s) [*s.* (-ים)ערב] даручнік, паручнік, гарант
• bafrajen af orves адпусьціць на парукі

orxe(-)pórxe *m/pl.* [*s.* (א)רחי־פרחי] вандроўнік, бадзяга, валацуга, жабрак [*sin.* vanderer, medine-gejer, betler]; **orxim=ojrxim** *pl.* →ojrex *m* [*s.* (-ים)אורח] госьць

os *m/n, pl.* ojsjes [*s.* (-יות)אות →beos] літара, буква, знак [*sin.* cejxn in šrift, buxštab]; **os-beós** [*s.* באות־] *adv.* літара ў літару, літаральна, дакладна; **os-beósiker** літаральны, дакладны
• a grojshantiker/klejnhantiker os вялікая/малая літара
• di klejne o(j)sje(s)lex/ojsjes рабінаўская літаратура, традыцыйны гэбрэйскі навучальны прадмет
• er ken kejn os nit maxn ён ня ведае ані літары (непісьменны)
• zogn di ojsjes fun a vort вымаўляць слова па літарах
• az ir vet, kinderlex, elter vern, /vet ir alejn farštejn, /vifl in di ojsjes lign trern, /un vifl gevejn (M. V.) калі вы, дзеткі, пасталееце, вы самі зразумееце, колькі ў гэтых літарах сьлёз і колькі шмат гора
• os-beos der tate der šiker! *glxv.* выліты бацька-п'яніца (як дзьве кроплі гарэлкі)

ose *f,* -s [*ukr./r.* оса, *p.* osa] *zool.* аса

osed/osid *m* [*s.* עתיד] будучыня, будучы час [*sin.* cukunft, kumendike cajt; *ant.* over]; **ósediker** будучы; **osed litójl es hadín** [*s.* לעתול את הדין] у будучым будуць пакараныя

oser *pl.* asurim [*s.* (-ים)אסור →asern, iser] забаронена, нельга [*sin.* farvert, farboln, me tor nit; *ant.* muter]; **oser ledáber** [*s.* לדבר־] нельга (гэтага) казаць; усё благое, што можна казаць аб гэным; цяжкія абвінавачаньні; **oser-leráxem** [*s.* לרחם־] нельга мець ані кроплі літасьці, ён не заслугоўвае ніякага спачуваньня; **oser-xázer** [*s.* חזיר־] трэфны і забаронены (як сьвініна)
• flejš iz boser, xazer iz oser *flksl.* мяса ёсьць мяса, але на сьвініну забарона
• "oser-xazer" iz kejn švue, "kuš in toxes" iz kejn klole *glxv.* "нельга есьці сьвініну" – не бажба, "пацалуй у сраку" – не праклён

oser [*s.* אסור →beiser] барані божа! крый божа!; ні ў якім выпадку, ні ў якім разе, ніякім чынам; я бажуся, што не; богам клянуся – не! [*sin.* xolile; beśum-ojfn ništ]

ósíne *f*, -s [*ukr./r.* осина, *p.* osina] асіна; **ósíneve(r)**, **ósínener** асінавы

osjen *m*, -s [*r.* осень] восень; **ósjendiker** восеньскі; **ósjencajt** *adv.* увосень, восеньню

osobe *f*, -s [*p.* osoba] асоба, пэрсона

osoke *f*, -s [*ukr./r.* осока] *bot.* асака

ost *m* [*d.* Osten] усход (старана сьвету)

Óstern *n* [*d.* Ostern] Пасха, Вялікдзень

ošamnu (bogadnu gozalnu) [*s.* אשמנו (בגדנו גזלנו) →vide] "мы зграшылі (сфальшывілі, нарабавалі)"; першыя словы малітвы, якую чытаюць на Ём-Кіпур (пералічваюць грахі паводле альфабэту, б'ючы сябе ў грудзі)

• zogn/šlogn*/klapn zix ošamnu раскайвацца, (рас)каяцца

Ošer [*s.* אשר] *tnx.* Асір (Ошэр) (адзін з дванаццаці сыноў [illegible]), назоў роду, які паўшоў ад Асіра (Б. 30:13)

ošer [illegible] aširim [*s.* עשיר(-ים) →ojšer, aśires, nisašer, majšer] [illegible] багатыр, тумар [*sin.* rajxer man]

• [illegible] aširim krenken, tuen zej di oremelajt gedenken *glxv.* [illegible] багацеі хварэюць, тады ўзгадваюць пра бедных

[illegible] мястэчка Ашмяны (Беларусь)

• [illegible] šljaxticn *iron.* ашмянскія шляхцюкі

ot [illegible] oto] *adv.* вось, во; **ot-ót** (ot di minút, ot bald) *adv.* вось-вось; **ot-ótiker** блізкі, які набліжаецца/надыходзіць

• ot der/di/dos вось гэты/гэта

• ot do, ot dort то тут, то там

• ot dos hejst a majster! вось дык майстра!

• ot dos iz a zax! вось гэта рэч!

• ot hostu dir! вось табе і на! вось і маеш!

• ot hot ir ajx! вось вам!

• ot iz undzer štub вось наша хата

• ot vestu bald ba mir oplejgn! вось я табе!

• ot vi (azoj) вось так

• ot vos! вось што!

• ot voser (ot a velxer) вось такі/які

• un ot bin ix (ojx do)! а вось і я (таксама тут)!

• – Ox, ix bin, mamenju, bam dokter šojn gevezn, /ix bin geven bam dokter in štub. /Nor a recept hot er mir faršribn, /az nemen zol ix ot dem, vos ix hob lib. *flksl.* – Ой, матухна, у доктара я ўжо была, я была ў доктара ў хаце. Ён рэцэпт мне выпісаў, каб я выйшла за таго, каго люблю.

• Sore! Epes a guter boršč? – "Ot, abi es!" *glxv.* Сора! Ці смачны боршч? – "Ай, еж ужо!"

otare *f*, -s [*ukr./r.* отара] атара, чарада

ótemen=étemen [*d.* atmen] 1. дыхаць; 2. *n*, **otem** *m*, -s [*d.* Atem], **ótemung** *f* дыханьне; **ótemcug** *m*, -n удых(аньне); **ótem-iberxap** *m*, **ótem-opxap** *m*, -n перадышка; **ótemloz(ik)er** які ня дыхае, нежывы

• in ejn otem адным духам (на адным дыханьні)

• kinstlexe otemung штучнае дыханьне

• nito ven dem otem ibercuxapn німа калі перадыхнуць

• ojshojbn* dem otem сканаць

• (op)xapn dem otem перавесьці дыханьне, аддыхацца

• otemen šver цяжка дыхаць

• s'hot im farxapt dem otem яму перахапіла дыханьне

otjez(d)ne/otiz(d)ne=nadizne=nedizne=atizne *f*, -s [*p.* odjazd] гасьцінец у дарогу (на ад'езд)

otlje=ódlihe/ódlige *f*, -s адліга

otxajen=atxajen [*s.* חיתן- →xaj, xajes, lexaim, opxajen] адхаяць, адхайваць; прывесьці, прыводзіць да прытомнасьці

ov *m* [*s.* אב] аў, 11-ты месяц гэбрэйскага календару (ліпень-жнівень)

ov *m*, -es [*s.* אב(-ות) →av-, avi-, pirke-oves] "бацька"; *tnx.* праайцец, патрыярх; старажытны мудрэц; аўтарытэт у юдаізьме [*sin.* foter]; **oves** *pl.* бацькі, дзяды, продкі [*sin.* (ur)eltern]; *tnx.* праайцы, патрыярхі (Абрагам, Ісак, Якуб [*s.* אברהם, יצחק, יעקב →Avrom, Jicxok, Jankev]); *mšn.* назоў 9-га трактату 4-га разьдзелу (маралістычныя афарызмы); **oves-avójsov** *pl.* [*s.* אבותיו] ягоныя бацькі і дзяды; **oves-avo(j)séjnu** *pl.* [*s.* אבותינו] бацькі нашых бацькоў (дзяды); **ovinu** [*s.* אבינו] "наш бацька"; наш праайцец/патрыярх (звычайна разам з імёнамі: Абрагам, Ісак, Якуб); **ovinu málkejnu** *m* [*s.* מלכנו] "бацька цар наш"; першыя словы і назоў малітвы

• lomir zix iberbetn, /ovinu šebašomaim, /lomir zix iberbetn, /zaj dajne verter mekajem *flksl.* давай перапросімся, айцец наш нябесны, давай перапросімся, хай твае словы зьдзейсьняцца

• ovinu mejlex, dos harc iz mir frejlex *flksl.* цар наш праайцец, сэрца маё радуецца

o(-)vá! [*ukr.* ов] *int.* вой! ого! ну і ну!

Ovadje [*s.* עבדיה] *tnx.* прарок Аўдзій; Кніга прарока Аўдзія

ovarje *f*, -s [*d.* Ovarium] *anat.* яечнік

ovde-kojxóvim-umazóles *pl.* →ojved-kojxóvim-umazóles *m*, **akum** *abr.* [*s.* עובד־כוכבים־ומזלות (עובדי־)=עכו"ם] "чалавек, які служыць зоркам і плянэтам"; ідалапаклоньнік, паганы, паганін (паганскае веры)

over *m*, -s [*s.* עבר(-ס) →avejre, ojver, majver] мінулае, мінуўшчына, ранейшыя часы [*sin.* fargangenhajt, frierdike cajt; *ant.* osed]; **óverdiker** мінулы; **over-zmán** [*s.* זמן] час прайшоў, міма, дужа позна [*sin.* avek di cajt, farbaj cu špet]; **over-zmániker** застарэлы, састарэлы

• durxn nepl funem tifn over скрозь туман стагодзьдзяў

ove-tóve [*p.* owo, to(wo)] вось гэта, вось тое; ці так, ці гэтак; так ці інакш; няважна што, усё адно, усё роўна; вось табе і на! раптам

• ove-tove, er iz do! вось табе і на, ён тут!

• ove-tove – di ku iz a krove *glxv.* як ні круці – карова ёсьць карова

• ove-tove – parx na glove *glxv.* так ці інакш – але пархі на галаве

ovírn=uvírn (ovírt/uvírt) (mit) [*d.* hofieren] дагадзіць, дагаджаць; заляцацца, прыпадаць (за кімсьці); **ovirer** *m*, -s кавалер, залётнік; **ovirung** *f* дагаджаньне, заляцаньне, залёты, убегі, убяганьне, умызгі

ovl *m*, *pl.* avejlim, (-te *f*, -s) [*s.* אבל(-ים) →avejles, ejvl-vesuge] родзіч у жалобе, які смуткуе па нябожчыку; плакальнік [*sin.* trojerndiker]; **óvl-štimung** *f* пахавальны настрой; **(ovl-va)xafui-róš** [*s.* אבל ו(חפוי ראש)] "засмучоны і з пакрытай галавой"; моцна засаромлены

• hint bajsn zix iber a bejn un avejlim iber a jeruše *šprxv.* сабакі грызуцца міжсобку за костку, а родзічы за спадчыну

ovn *m*, *pl.* avojnes [*s.* עו(ו)ן(-ות)] грэх (зрэдку ў адзіночным ліку)

-ovne(r) [*sl.*] *suf.* -оўн(ы) (утварае прыметнікі)

• brakovne(r) бракоўны, бракавальны; gvaldovne(r) велічэзны, велізарны; duxovne(r) духоўны

ovnt=novnt *m*, -n [*d.* Abend] вечар; **óvnt(d)iker** вячэрні, веча-

ровы; **óvntblat** *n*, *pl*. -bleter, **óvntcajtung** *f*, -en вячэрняя газэта; **óvntbrojt/óvntbret** *n*, -n вячэра; **óvntcajt** *adv*. увечар(ы). упрывечар; **óvntklejd** *n*, -er вячэрняя сукенка; **óvnt-štern** *m* вечаровая зорка, Вэнэра; **óvntšul** *f*, -n вячэрняя школа; **óvntrojt** *m* вячэрняя зара

• a literarišer ovnt літаратурны вечар

• s'ovnt вечарэе

ox! [*ukr./r*. ох, *p*. och!] *int*. (в)ох!; **ox(c)n, ox(k)en** [*d*. ächzen] вох(к)аць; **ox-un-bróx** ліха і бяда

• az ox un (az) vej! авохці!

• az ox un vej, cu vos zix šojn derłebt! авохці, да чаго мы ўжо дажыліся!

• ox, far vos nit? ну, чаму ж не?

• ox un vej iz cu mir/dir ліха мне/табе

• oxcn un krexcn вохаць і крахтаць

• s'iz šojn az ox un vej! усё ўжо мінулася!

• az ox un vej, /un vej z'cu majne jor, /nox vos ix bin gor alt gevorn /ejn un cvancik jor *flksl*. вой-ёй-ёй, сумныя дзянёчкі, чамусьці мне спаўняецца дваццаць адзін гадочак

• az ox un vej iz cu dem dorf, vu Mikite iz der vojt *glxv*. гора тае вёсцы, дзе Мікіта войтам [*p*. wójt]

• dem iz ox, ver es ligt in lox *glxv*. таму – "вох", хто залез у лёх

• got hert dajn ox un vet helfn in dajn brox *glxv*. бог чуе твой уздых і даламожа твайму ліху

• gut iz afile "ox!", abi "ve dvox" (in cvejen) *šprxv*. добра й "ох" удвох (удваіх добра і жабраваць пайсьці) [*p*. we dwóch]

• me zogt nit "ox!", az es git nit kejn štox *šprxv*. ніхто ня войкае, пакуль ня ўколецца (каму баліць, той крычыць; у каго няўдача, той і плача)

• ox un mox un es vakst nox *hum*. *glxv*. "вох" і мох – яшчэ й расьце

• ox un vej iz cu di jorn, az Pojln iz a medine, un parx iz a menč gevorn *glxv*. сьмех і гора, калі Польшча – дзяржава, а пархуцік - чалавек

• ox, ox un es vilt zix dox/nox *glxv*. ох, ох, але хочацца яшчэ

oxer *m*, *pl*. -s/axo(j)ra(j)im [*s*. (ם-/יים-)אחור →axer, axren] *vulg*. зад(ніца), дупа, срака [*sin*. hintn, toxes, gezes]

• kuš in oxer! пацалуй у сраку!

oxi *m*, *pl*. axehem [*s*. (אחיהם) אחי] *inm*. брат [*sin*. bruder]; **ox-lecóre** *m*, *pl*. axim-lecóre [*s*. (אחים) אחלצרה →šaves-axim] брат па беднасьці, сябра па няшчасьці; *fig*. у адной лодцы

• red ništ, du narišer jold, af dajn oxi! (Š.-A.) не кажы ты, бязглуздая галава, на сваіх братоў!

oxote=axote *f* [*r*. охота, *p*. ochota] ахвота

• Oj, a libe, a libe hob ix ongehojbn špiln /mit xejšek un mit fil oxote... /Oj, fun majn bestn veg, oj, hostu mix aropgefirt /un arajngeštelt hostu mix in a blote. *flksl*. Ой, я закахалася зь вялікім жаданьнем і ахвотай... Ой, з майго лепшага шляху ты мяне зьвёў і ўсадзіў мяне ў гразь.

oxre *f* [*r*. охра, *p*. ochra] вохра

ózere *f*, -s [*ukr./r*. озеро] возера; **ózerediker** азёрны

• ozerediker kant азёрны край

oz-jóšer [*s*. אז־ישיר →(šabes-)šire] "тады засьпяваў (Майсей)"; *tnx*. першыя словы і назоў песьні, якую сьпяваў Майсей разам з гэбрэямі ў гонар бога пасьля пераходу праз мора (Вых. 15:1)

óženice *f*, -s, **óžene/óžine** *f*, -s [*ukr*. ожина, *p*. ożyna] *bot*. ажына; ягады шаўкоўніцы

JIDIŠ ייִדיש YIDDISH
VILNIAUS JIDIŠ INSTITUTAS VILNIAUS UNIVERSITETE
YIDDISH INSTITUTE AT VILNIUS UNIVERSITY

P

P=pej *m/f*, -en [*s.* (פא-)ען] 1. "пэй", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 80

pa-=po- [*sl.*] *pref.* па-

pácinke *f kšp.* спацькі, спацінькі

pacjer/pačer=počer *m*, -es [*p.* pater] патэр; **pácjeres/páčeres=póčeres** *pl.* [*p.* pacierz] пацеры

pác(j)erke/páčerke *f*, -s [*v.*] пацерка

pacúk *m*, -es [*ukr.* пацюк] пацук

pačken/packen [*p.* paćkać, *r.* пачкать] пэцкаць, пачкаць; **pačkún** *m*, -es, **pačker** *m* пачкун, мазіла; **pačkeráj** *f*, **pačkenine** *f* пачкатня, мазьня

• pačken mit der feder крэмзаць пяром

pačn [*d.* Patsche, peitschen] 1. (mit) пляскаць, плёскаць, плюскаць, ляскаць, ляпаць, лопаць; даваць аплявуху; 2. *n* плёскаць, пляск, плёсканьне, плюханьне, плясканьне; **pač** *m*, [illegible] **pečl** *n*, -ex, **péčele** *n*, -x аплявуха, поўха; **a pač** [illegible] пляснуць, ляснуць, ляпнуць, лопнуць; даць [illegible] **pačeráj** *f/n* плясканьне, ляпаньне, лясканьне

[illegible] mit di hent пляснуць рукамі (у далоні)

[illegible] bakumen* a pač in ponem даць/атрымаць поўху

[illegible] bajxl/bajxele папляскваць сябе па жываце

[illegible] vort iz (amol) erger fun/vi a pač *šprxv.* злое слова [illegible] аплявуху (ад слова горш балюча, чым ад рук)

[illegible] pač iz lajxter cu bakumen, vi cu gebn *šprxv.* аплявуху [illegible] атрымаць, чымся даць

• a vort un a vort – un a pač afn ort *glxv.* слова за слова – аплявуха ў вуха

• az me xapt a pač (xapt men a pač), bakumt men nox a sojne dercu *šprxv.* хто атрымлівае аплявуху, атрымлівае яшчэ й ворага

• in an orem štibele, /ovnt-cajt, bam kojmen, /špint a libe muter dort /far dem kind irs trojmen, /zingt zi im a lidele, /pačt er mit di hentlex, /zingt dos gance štibele, /zingen mit di ventlex (M. K-n) у беднай хатцы, адвячоркам, каля грубкі, там любая маці прадзе свайму дзіцяці мары, яна яму сьпявае песеньку, пляскае ягонымі ручкамі, сьпявае ўся хатка, падпяваюць сьцены

• vi kumt a pač cu/in "gut-šabes"? (pasn vi a pač cu a gut-šabes) *glxv.* ці пасуе аплявуха "добрай субоце"? (гэты пра воз, а той пра коз; хто пра хату, а хто пра лапату; я яму пра абразы, а ён мне пра гарбузы)

pačure *f*, -s [*p.* paszcza, *ukr.* паща?] пуца, пашча, ляпа, зяпа, морда, хара, мурло

paden (arum) [*sl.*] падаць (перад кімсьці), запабягаць, улягаць

padle *f*, -s [*p.* padło] падла

• dos beste ferd iz nor a padle, ven er pejgert *šprxv.* найлепшы конь – усяго толькі падла, калі здыхае

padloge=pódloge *f*, -s падлога

padonkes *pl.* [*r.* подонки] фуз, буза, падскробкі, поскрабкі, адонкі, выліўкі, бурда

pagone *f*, -s [*ukr./r.* погон] *milit.* пагон

paj *m*, -en [*ukr./r.*] пай; **pajščik** *m*, -es пайшчык; **páj-opcol** *m*, -n паявы ўзнос

• af paj-jesojdes на паях

pajác *m*, -n [*p.* pajac, *fr.* paillasse] паяц, блазен; **pajáceven** блазнаваць, крыўляцца

pajde *f*, -s [*p.* pajda] скіба, луста

pájerte *f*, -s [*d.* Bauer] сялянка

pajet=piet *m*, *pl.* pi(j)utim [*s.* פיוט(-ים) →pajtn] рэлігійны гімн, літургічны верш

pajklen [*d.* pauken] барабаніць; **pajkl** *n*, -ex барабанчык, бубен; **pajkler** *m*, -s барабаншчык, ударнік; **pájkl-glekelex** *pl.* званочкі, шаркуны; **pájkl-štekele** *n*, -x барабанная палачка

• un az di pajkldike pajkler /hobn pajkldik gepajklt, hobn zej, /az di pajkldike pajkler /hobn pajkldik gepajklt, ot azoj *flksl.* і барабанныя барабаншчыкі барабанна барабанілі на барабанах, вось як

pájnikn [*d.* peinigen] мучыць, катаваць; **pájnikn zix** мучыцца, пакутаваць, енчыць; **pajn** *f*, -en мука, пакута; **pájniker** *m*, -s, (-n *f*, -s) мучыцель, кат; **pájnikung** *f*, -en катаваньне, мучэньне, пакута; **pájnlexer** пакутны, пакутлівы, балючы; **pájnlexkajt** *f* пакутлівасьць

• im pajnikt der doršt яго мучыць смага

• pajnlexe sfejkes пакутлівыя сумневы

• s'pajnikt im dos gevisn яго мучыць сумленьне

• s'iz pajnlex cucuzen, viazoj er lajdt балюча бачыць, як ён пакутуе

• me redt fun pajn, azoj vi fun vajn *šprxv.* пакута, як і віно, разьвязвае язык

pajók *m*, *pl.* pajkes [*ukr./r.*] паёк

pajtn *m*, *pl.* pajtonim [*s.* פי(י)טן(-ים) →piet] пісьменьнік, які піша рэлігійную літургічную літаратуру; рэлігійны паэта сярэднявечча

pák(eve)n [*d.* packen] 1. у-, (с)пакаваць; 2. злавіць, схапіць; узяць у ахапак; падхапіць хваробу; 3. знайсьці, дастаць; **pakn zix** 1. (mit) у-, (с)пакавацца, склад(в)ацца; 2. укляпацца, улопацца, папасьціся; **pakn** *n* злаўленьне, злоў; **pak** 1. *m*, *pl.* pek, *dim.* **pekl** *n*, -ex, **pékele** *n*, -x пак(унак), клунак; куча, груда; 2. *adv.* так, такім чынам, усё ж, а такі; **pakét** *m*, -n пакет; **pakung** *f*, -en пакаваньне; **pákntreger** *m*, -s кніганоша; **pákpapir** *n* пакавальная папера

• a gancer/fuler pak (ful gepakt) зь лішкам, у пераліўкі, празьмерна

• pakn emecn ba der hant злавіць кагосьці за руку

• pakn zix in g(e)nejves пракрасьціся

• x'ken im nit pakn я ніяк яго не прыбяру да рук

pák(ú)lje/pakel(j)e *f*, -s [*v.*] пакульле

pakorne(r) [*p.* pokorny] пакорны, пакорлівы

pakost *m*, -n [*p.* pakość, *r.* пакость] пакасьць, паскудзтва, поскудзь, капасьць, брыда, брыдота; **pákostnik** *m*, -es пакасьнік, паскуднік, капасьнік, шкоднік

pakt=paxt *f*, -n арэнда, пасэсія; **pakter=paxter** *m*, -s аранда(та)р, пасэсар

pakute=pokute *f*, -s пакута; **pakúteven** пакутаваць

pal *m*, **palje** *f*, -s [*d.* Pfahl, *p.* pal] паля, байда; кол

• (aruf)zecn af der palje пасадзіць на кол

palac/palec *m*, -ácn [*d.* Palast, *p.* pałac] палац

palate *f*, -s [*ukr./r.*] палата; **palatke** *f*, -s палатка, кіёск

palaže *f* [*sl.*] пакаваньне, упакоўваньне, увязваньне; дзяруга, радно

Palecien=Pójale-cíen *pl.* [*s.* פועל־ציון] "Працоўны Сіёну"; назоў сіяністычна-сацыялістычнага руху (заснаваны ў 1906 г.)

paletrún *m* [?] *bot.* павой, бярозка

palevines=polovines=pilovines *pl.* пілавіньне

palge *m*, -s, **palgúc** *m* [?] краўчук, кепскі кравец

palínice *f*, -s [*ukr.* паляниця] пшанічны хлеб

palitre *f*, -s [*r.* палитра] палітра

paljen [*p.* palić, *ukr.* палити] паліць, прыпячы, прыпякаць

páljene *f*, -s [*sl.*] палена
palke *f*, -s [*sl.*] палка
pálmesn [?] 1. анатаміраваць, ускры(ва)ць (труп); 2. *n*, **palmes** *m*, -n анатаміраваньне (трупа)
• palmesn di flejš/lajb дапякаць, дадзяваць (зжываць са сьвету)
paltó *m*, *pl.* -en/poltes, **paltn** *m*, -s [*p.* palto] паліто(н)
palube *f*, -s [*sl.*] палуба
palúmesek/palúmesik=polúmisek *m*, -skes паўмісак (авальнае блюда)
pamalje *f* [*s.* **ממליא/ממליה**] боская прыслуга, анёлы [*sin.* gots dineršaft, di maloxim]; **pamalje-šel-májle** [*s.* **של מעלה**] бог са слугамі (з анёламі)
pamelex [*p.* pomału] *adv.* памалу, паволі, марудна; **pamélex-(dik)er**, **pamélexinker** павольны, марудны; **pamélexn**, **pamélexinke**, **pamélexke**, **pamélinke** *adv.* памаленьку, патрошку; **pamélexkajt** *f* павольнасьць, маруднасьць
• az du vest forn pamelex, vest du šneler onkumen *šprxv.* будзеш ехаць памалу, хутчэй прыедзеш (памалу едзеш – далей заедзеш; ціхім крокам далей заедзеш)
• gej pamelex, vestu nit faln *glxv.* ідзі памалу, не павалішся (памаленьку далей зойдзеш)
• pamelex, abi gut *glxv.* памалу, абы добра
pamojes=pomojes *pl.* [*sl.*] памыі; **pamójnice=pomójnice** *f*, -s памыйніца
pámpuške/pámpeške *f*, -s [*p.* pampuch, *r.* пампушка] пампушка
pan *m*, -es [*p.* pan] пан; **pane** *f*, -s, *dim.* **pánele** *n*, -x пані, паня; **paníč** *m*, -es паніч; **panjenke** *f*, -s паненка; **panske(r)** панскі; **páneven** панаваць; **panibrát** *m* панібрат; **panibratske(r)**, **panibrátišer** панібрацкі; **panibrátiškajt** *f* панібрацтва; **pánščine** *f* паншчына, прыгон
• panske x(v)arobe панская хвароба
• štrojene pane/panjenke кісейная/саламяная пані
• zajn* a gance pani-matke быць паважнай асобай
• zajn* mit emecn panibrat(iš) (haltn* zix mit emecn majse panibrat) быць/трымацца з кімсьці запанібрата
pancer *m*, -s [*d.* Panzer, *p.* pancerz] панцыр, броня; **páncern** браняваць
pančer *m*, -s [?] пракол (кола)
pánkeven [*p.* pan?] цацкацца, няньчыцца, песьціць, мілаваць
pantófl *m*, *dim.* **pantéfele** *n*, -x [*d.* Pantoffel, *p.* pantofel] пантопля; **pantófl-man** *m*, *pl.* -mener пакорлівы, паслухмяны мужік; **pantófl-post** *f* плёткі, зводы, абгаворы
• zajn* untern pantofl (ba) быць пад пятой (сядзець пад хвартухом)
• er zet ojs vi a floj in pantofl *glxv.* ён выглядае як блыха ў пантоплі (маленькі чалавек у вялікай вопратцы)
panu derex [*s.* **פנו דרך**] дайце дарогу! дайце прайсьці! [*sin.* maxt a veg, lozt durxgejn!]
panu mokem [*s.* **פנו מקום**] дайце месца! дайце прайсьці! расступецеся! (выкрык служкі, які ідзе наперадзе жалобнай працэсіі) [*sin.* lozt plac, lozt durxgejn!]
pap *m* [*mhd.* pap] клейстар
papa *m*, **pape** *m*, -s (*ak./dat.* papn) [*r.* папа] тата
papaxe *f*, -s [*r.*] папаха
pape *f* [*mhd.* pap, *ukr./r.* папа] *kšp.* папа, каша
papír *n*, -n [*d.* Papier] папера; **papíreńer** папяровы; **papír-gelt** *n* папяровыя грошы, асыгнацыя; **papír-korb** *m*, *pl.* -kerb кошык для паперы; **papír-krom** *f*, -en крама пісьмовых прыладаў
papirós *m*, -n [*p.* papieros] папяроса, цыгарка; **papirosnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) папяросьнік, вытворца папяросаў; **papirós-papir** *n* папяросная папера
papíš *m*, -n [*p.* papusza, *rum.* păpúșă] папуша, скрутак тытунёвага лісьця, цыгара
papke *f*, -s [*r.* папка, *d.* Pappe] папка
pap(k)en [*ukr.* піпка?] паліць, цягаць цыгарку
paplen [*d.* pappeln] перакусваць, пад'ядаць, пакляваць (нечага)
paport *m*, -n, **páporotnik** *m*, -es [*p.* paproć, *r.* папоротник] *bot.* папараць
papuče *f*, -s [*p.* papucie, *terk.* papuč] пантоплі, шлёпанцы
papuge *f*, -s [*p.* papuga] папугай
papuse *f*, -s [*p.* papusza?] старая падраная кніга
pap(u)šój *m*, -es [*p.* papusza, *rum.* păpúșă] папуша, булаўка, кіёўка, кіях (кукуруза); **papšójener** кукурузны
par *m* [*ukr.* пара] папар, папарны палетак
parábl *f*, -en [*p.* parabola] парабала, прыпавесьць, байка
paradne(r) [*r.* парадный] парадны, урачысты, пышны; **paradne** *f* параднае, чысты ганак
• maxn a/di parad(e) ладзіць парад
parafje *f*, -s [*p.* parafia] парафія; **parafjaler** парафіяльны
parankes (af) [*p.* poranek] з самага ранку, зранку, на досьвітку
parasól *m*, -n [*p.* parasol] парасон
paraše *f*, -s [*r.*] *argo* параша (прыбіральня ў турме)
paraván *m*, -en [*p.* parawan, *fr.* paravent] параван, перагародка, шырма, перакрыцьцё
parazít *m*, -n [*p.* parazyt] паразіт
parcef *m/n*, *pl.* -s/parcufim [*s.* (**פרצוף**-)**ים**], **parcef-pónem** *m*, *pl.* -pénemer [*s.* (**עור**-)**פנים**] *pejor.* твар, морда, хара, мурзы, морзы, мурла; аблічча, постаць, выгляд [*sin.* ponem, fizionomje; ojszen]
• dem sojnes parcef варожая морда
• der heslexer parcef агідная асоба
parcél *m*, -n [*fr.* parcelle] невялікі кавалак зямлі для будаўніцтва; **parcelírn** (parcelirt) надзяляць зямлёй
párce(re) *f*, -s [?] морда, хара, мурзы, морзы, мурла, пашча
parčá *f* [*ukr./r.*] парча, грызэт; **parčeve(r)** парчовы, грызэтавы
parčik *m*, -es [*p.* parciak?] возьнік, (з)возчык, фурман, рамізьнік, вазак
pardes *m*, *pl.* pardejsim [*s.* (**פרדס**-)**ים**] фруктовы сад; цытрусавы сад у Палестыне [*sin.* fruxtgortn]; *kbl.* рай
pare *f*, -s [*p.* para, *ukr.* пара] пара (вадзяная); **paren** парыць; **parne(r)** парны; **parove(r)** паравы; **parenine** *f* парнасьць, духата; **parščik** *m*, -es лазеньнік; **parovík** *m*, -es паравая машына, паравік; **paraxód** *m*, -n параход; **párevnik** *m*, -es рондаль, каструля, чыгунок; **parovóz** *m* паравоз
• a ferd in pare узмылены/упараны конь
• a hic in parovoz жар у паравознай топцы (гарачая галава; як жару ўхапіўшы)
• citern far emecns pare дрыжаць за кагосьці
• gebn*/derlangen pare задаць пары/лазьню/чосу, дастаць /атрымаць наганяй
• koxn in pare варыць на пару, тушыць
• nit arojslozn* kejn pare і слова ня вымавіць
• s'iz parne парна
• štil, az a pare hert zix nit ціха, што й пары не чуваць
pare *m*, -s (*ak./dat.* paren) [*s.* (**פרעה**-)**ס**] *tnx.* эгіпецкі фараон
• pares makes кары эгіпецкія

párecke=pórečke=púrečke *f*, -s [*v.*] парэчкі
parénč=porenč *m*, -n, **p(a)renče** *f*, -s поручань, парэнчы; балясы
• onšparn zix in/on dem parenč абаперціся на парэнчы
páreve(r) [*d.* bar?] 1. (аб ежы) немясны і немалочны (рыба, крупы, фасоля, яйкі, жыдоўскі хлеб (сьпечаны бяз масла і малака), садавіна і гародніна, арэхі і сланечнік); 2. *hum.* нэўтральны, абыякавы; няўстойлівы, хісткі
• pareve gekexc страва, прыгатаваная бязь мяса і малака
• pareve kejlim посуд, у якім нельга гатаваць мясную або малочную ежу
• pareve lokšn *fig.* ні лой/рыба, ні мяса (горай дурня Апанаса)
parjer *m* [*d.* Paria] парый
parkan *m*, -ánes, **parkn** *m*, -s/-kenes [*p.* parkan, *ukr.* паркан] паркан
• gebn* a kuk arojs fun hintern parkn выглянуць з-за паркана
parke *f*, -s [*sl.*] пара коней, каламажка, фурманка
parkún *m*, -es [?] поркала, маруда
parmet *m*, -n [*d.* Pergament, *mhd.* perment, permit] пэргамін, пэргамэнт; **parmet-ksavjád** *m*, -n [*s.* (-ן)כתב־יד] пэргамінавы (рукапіс); **pármetener** пэргамінавы
• ejder papir cerajsn, ejder parmet (šnajdn) *glxv.* лепш парваць паперу, ніж пэргамін (рэзаць) (лепш скасаваць зарулыны, ніж шлюб)
parnes *m*, *pl.* parnesim/parnosim [*s.* (-ים)פרנס] стараста (абраны кіраўнік кагалу); прадстаўнік кагалу; кагальны дараднік, апякун [*sin.* kehile-ratman, forštejer un farzorger fun a kehile]; **parnes-xójdeš** *m*, *pl.* párnese-xójdeš [*s.* חודש־(פרנסי)] кіраўнік кагалу на месяц; стараста, старшыня, кіраўнік кагалу; **parnes-xójdešte** *f*, -s жонка старасты
• a bojx vi a parnes *glxv.* пуза як стараста (абаранка зьясі, пакуль надаўкол абыдзеш)
• a parnes meg zajn grojs, vi a hon, zict er fort ojbn on *glxv.* стараста можа быць ростам зь пеўня, але сядзіць ён вышэй за ўсіх
• ir foter iz kools parnes, un zi iz kools tinthorn *glxv.* яе бацька – кагальны стараста, а яна – кагальная атрамантніца
• vos far a kehile, aza parnes *glxv.* які кагал, такі й стараста (варт Пац палаца, а палац Паца; па каню і хамут; які конь, такая й пуга; па Хомку шапка; яковы мы самі, таковы й нашы сані)
parnose *f*, -s [*s.* (-ות)פרנסה →mefarnes] заробак, прыбытак, даход; занятак, прафэсія, фах [*sin.* ojshalteniš, bašpajzung, fardinst; bašeftikung, fax]; **parnósediker** даходны, прыбытковы; **parnose-becímcem** *f* [*s.* בצימצום־] невялікі/мізэрны заробак; недастатковае забесьпячэньне [*sin.* ništ-genugndike fardinstn, knape farzorgung]; **parnose-bešéfe** *f* [*s.* בשפע־] сталы/добры заробак; дастатковае забесьпячэньне [*sin.* gute fardinstn, genugndike un regulere haxnoses, prosperitet]; **parnose-bzúje** *f*, *pl.* parnoses-bzúes [*s.* (-ות) בזויה־] нягодны занятак, нявартая прафэсія [*sin.* umverdike bašeftikung, ništ-bekovediker fax]; **parnóse-geber** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек, які прыносіць заробак
• krign*/hobn* parnose здабываць/атрымліваць заробак
• linke parnose левы даход
• ojsšlogn* zix dos bisl parnose бедна/мізэрна жыць, мадзець
• zajn* gešlogn in parnose ані гроша за душой
• a šejne froj (a šejn vajb) iz a halbe parnose *glxv.* прыгожая жонка – палова даходу
• ale miese parnoses hobn šejne mazoles *šprxv.* усе брыдкія заробкі маюць шчасьлівы лёс (німа благой працы)
• az got hot parnose gegebn, zol men andere ojx lozn lebn *šprxv.* калі бог даў заробак, дык і людзі дадуць спакойна жыць
• bist a man – to gib parnose (nemstu dix unter cu zajn a man – gib že parnose!) *glxv.* калі ты мужык – давай заробак (калі адзеў хамут, дык цягні; калі ўлез у дугу, не кажы: не магу)
• gezunt kumt far parnose *glxv.* здароўе дае заробак (абы грошы, усё будзе)
• got zol cušikn gezunt un parnose бадай бог паслаў здароўе і заробак
• me zol zix kenen ojskojfn fun dem tojt, voltn di oreme lajt šejn parnose gehat *glxv.* калі б была магчымасьць адкупіцца ад сьмерці, беднякі мелі б выдатны прыбытак
• parnose iz a refue cu ale krenk *glxv.* заробак – лекі ад усіх хвароб
• vos tut nit a jid culib parnose? *glxv.* чаго толькі жыд ня зробіць дзеля заробку?
• zol dir got gebn glik mit parnose mit lange jor! дай табе божа шчасьця з добрым заробкам на доўгія гады!
párobik/parebók *m*, -bkes [*ukr.* паробок, *p.* parobek] парабак
paróm *m*, -en [*ukr./r.* паром] паром; **paromščik** *m*, -es, **paróm-firer** *m* паромшчык
parondik=požondik=poradik *m*, -dkes парадак, лад, чын; **paróndkeven** парадкаваць
pároste *f*, -s [*r.*?] парус, ветразь
parše *f*, -s [*s.* (-יות)פרשה →poreš, smixes-haparšes; batim] 1. адзін зь 54 разьдзелаў Торы, якія прызначаны для штотыднёвага чытаньня [*sin.* sedre]; абзац з Торы; адзін з кавалачкаў пэргаміну з цытатамі з Торы, якія кладуць у філяктэрыі; 2. інтарэс, справа [*sin.* gešeft, injen, majse]
paršive(r) [*p.* parszywy, *ukr.* паршивий] пархаты, паршывы, шалудзівы; **paršivec** *m*, -vces парх, пархуцік, паршывец, пархуцька, шалудзівец
• a paršive krenk паршывая хвароба
• af a paršive ferd šteln zix ale flign *šprxv.* на паршывага каня садзяцца ўсе мухі (на пахілае дрэва і козы скачуць; над пешым арлом і варона з калом)
• ejn paršive šof maxt kalje di gance otare/čerede/stade (maxt ale šof paršive) *šprxv.* адна дрысьліва/паршыва гавечка ўсё стада запаганіць (адна задрыстана гавечка ўсё стада абасрала)
paršójn *m*, -en [*d.* Person] пэрсона, асоба; прасьцяк; **paršójnlexer** пэрсанальны, асабісты; **paršojnte** *f*, -s *pejor.* асоба, краля
• a fifiker/durxgetribener paršojn спрытнюга, прайдзісьвет, прайдоха, праныра
• kuk nor ón dem paršojn! ты толькі паглядзі на яго!
paršúk *m*, -es [*v.* паршук] паршывец, агіднік, нягоднік, басалай, паганец
partáčeven [*p.* partaczyć] партачыць; **partáč** *m*, -n/-es, (-ke *f*, -s) партач; **partáčišer**, **partačner** халтурны, спартачаны
• farendikn arbet af šlextn, partačnem ojfn спартачыць работу (кепска зрабіць)
parte *f*, -s [*r.*] парта
partéj *f*, -en [*d.* Partei] партыя; **partéjišer** партыйны; **partéjiškajt** *f* партыйнасьць; **partéj-mitglid** *m*, -er чалец/сябра партыі; **partéjman** *m*, **partejer** *m*, -s, (-n *f*, -s) партыец; **partéj-cuzamenfor** *m* партзьезд; **pártkemerl** *n*, -ex парт'ячэйка
partemán *m* [*fr.* appartement] прыбіральня

particíp *m*, -n [*d*. Partizip] *gram*. дзеепрыметнік; **particípišer** дзеепрыметны
• a participiše konstrukcje дзеепрыметны зварот
partíkl *m*, -en [*d*. Partikel] *gram*. часьцінка
partje *f*, -s [*p*. partia] 1. партыя (тавару); 2. партыя (у гульні, у музычным творы)
parúk *m*, -n, **parík** *m*, -es [*d*. Perücke, *p*. peruka] парык; **parúk-maxer** *m*, -s цырульнік
• klajbn* far der vajb af a paruk зьбіраць для жонкі на парык (аб чалавеку, які адпусьціў доўгія валасы)
parusín(e)/parosine *f* [*r*. парусина] парусіна; **parusínener** парусінавы
parx *m*, -es [*p*. parch] 1. парша (у чалавека), короста; 2. **parxúč** *m*, -es *vulg*. парх(уцік), вашывец, вашапруд; **parx(ev)ate(r)** пархаты, паршывы, шалудзівы; брудны; **parx(ev)ate(r) vern*** паршывець; **parxl** *n*, -ex пархі, шолудзі
• a menč, a menč un in mitn a parx *glxv*. чалавек, чалавек, але пархаты
• "ale parxes in bod arajn!" – "ix bin ober nit kejn parx" "усе пархуцікі ў лазьню!" – "але ж я не пархуцік"
• der ferter jor – der ferter kind, /fir kinder, vi di monarxes, /un zej ale zajnen parxes *flksl*. чацьверты год – чацьвертае дзіцё, чацьвёра дзяцей, як манархі, але ўсе яны пархатыя
• vos mer me kract dem parx, vos mer vakst er *šprxv*. чым больш дзярэш кароету, тым больш яе нарастае
• vu a parx, iz er majner a korev (majn korev) дзе які пархаты, дык абавязкова мой родзіч (к нашаму берагу нішто добрае не прыплыве: альбо пясок, альбо гразі кусок, або гаўно, або трэска)
pas *m*, -n/-es, *dim*. **pasik** *m*, -es, **pásikl** *n*, -ex, **páskele** *n*, -x [*p*. pas, *ukr*. пас] пас(ак), паска, пояс, матузок, паласа; **páseven** паласаваць; **pásnvajz** *adv*. пáсамі, (парэзаны) на пáсы; **paskevate(r)** у паскі, паласаты, перапялясы; **pásikšpil** *f* газардоўная гульня; **pásikšpiler** *m*, -s жулік, круцель, рвач
• a pasikl erd палоска зямлі
• a teler mit a bloj pasikl талерка з блакітным пасікам
• ajncien* dem pasik зацягнуць пасак
• er rajst/trent fun im pases (rajsn*/šindn* a pas; rajsn* pasnvajz) *glxv*. ён дзярэ яго на пáсы (тры скуры злупіў)
pas *m*, *pl*. peser, **paspórt** *m*, -n [*d*. Pass] пашпарт
pas *m*, -n [*d*. Pass] цясьніна, перавал
pas [*r*. пас, *eng*. pass] *kort*. пас; **pasn=pašn** пасаваць; *argo* перапрадаваць, махляваць, круціць; **paser** *m*, -s, (-ke *f*, -s) укрывальнік крадзенага
• on mir, pas безь мяне, я – пас
pas besale [*s*. מת בסלו] "ёсьць хлеб у тваім кашы"; ён мае ўсё неабходнае (жонку) і німа патрэбы шукаць іншага; **pas-ákum** *n* [*s*. עכו"ם] некашэрны хлеб (які ядуць гоі) [*sin*. gojiš brojt, ništ-košer brojt]
pasen=pašen [*ukr./r*. пасти, *p*. paść] пасьці; **paseviske** *f* паша, паста, папас
páse(ne)n=pastn (cu, far) [*d*. passen] 1. пасаваць, гадзіцца, падыходзіць, быць да твару, дапасоўвацца; 2. прымераць, прымяраць
• er zogt, er vet mix nemen un maxn a xasene, /er zogt, er vet mix nemen, majn tajerer šac, /er't onton a cilender, vi šejn s'vet im pasenen, /un di madamenju vet krign di plac! *flksl*. ён кажа, што возьме і жэніцца на мне, маё дарагое багацьце, ён надзявае цыліндар, як ён яму пасуе, а мая мадам хай лопне!
pasex=patex *m*, -n [*s*. פתח →nekude] дыякрытычны знак (ַ), які ў гэбрэйскім правапісе азначае галосную літару "а" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэтая галосная); у ідышы ставіцца пад літарай "а" [אַ] (**pásex-alef** *m/f* [*s*. אַלף]) і пад падвойным "і" для азначэньня дыфтонга "aj" [ײַ]
• s'zoln kumen af dir di fir pasexn! *kll*. каб цябе трасучка/трасца трасла! (агаласоўка ў слове "трасца" [*ivr*. בקדחת] – чатыры пасэхі)
• vegn dem -- pasex šin – ša! *hum*. аб гэтым – ані гуку!
pasilke *f*, -s [*r*. посылка] пасылка
pási(n)ke/páseke *f*, -s [*ukr*. пасіка, *r*. пасека, *p*. pasieka] пасека, пчальнік; **pásičnik** *m*, -es [*r*. пасечник] бортнік, пчаляр
pasírn (mit) (pasírt) [*d*. passieren] адбы(ва)цца, здарыцца, здарацца, стацца; **pasirung** *f*, -en здарэньне, прыгода
• s'hot epes pasirt штосьці здарылася
• gebn* jenem a pasircetl/pasiršajn выгнаць, справадзіць (кагосьці)
pasív *m*, -n [*d*. passiv] *gram*. залежны стан; **pasiver** пасыўны, нядзейны; **pasivkajt** *f* пасыўнасьць, нядзейнасьць
pasje *f*, -s [*p*. pasja] гарачае/моцнае пачуцьцё, захапленьне, пасія
• arajnkumen* in der pasje моцна захапіцца
paske *f*, -s [*ukr*. паска, *p*. paska] *kul*. паска, пасха
• a paske fun tvore *kul*. паска з тварагом
páske(ne)n [*s*. פסק(נע)ן →psak, pojsek] выступаць у ролі рабіна ў вырашэньні спрэчных пытаньняў; вынесьці, выносіць прысуд; вырашыць, вырашаць, пастанавіць, пастанаўляць [*sin*. arojstrogn an urtejl; onnemen a bašlus, antšejdn]; **páskenung** *f*, -en вырашэньне, пастанова
• a šames/šikse ba a gutn rov ken ojx paskenen šajles (a šikse ba a rov kejn ojx ■ šajle paskenen) *glxv*. служка/дзеўка-нежыдоўка ў добрага рабіна можа таксама даць параду
paskudne(r) [*p*. paskudny, *ukr*. паскудний] паскудны; **paskudnják** *m*, -es, (-ačke *f*, -s), **paskudnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) паскуднік, плюгавец, агіднік, нягоднік, паганец, выраднак, нелюдзь; **paskudstve** *f*, -s поскудзь, паскудзтва; **paskudjen/paskudžen** паскудзіць
• a paskudne(r) veter паскуднае надвор'е
• a štik paskudstve поскудзь, паскудзтва
• bagejn* zix paskudne абыходзіцца паскудна, рабіць паскудзтвы
• s'iz paskudne! паскудзтва нейкае!
• di velt iz šejn, nor paskudnjakes maxn zi mies сьвет прыгожы, толькі паскуднікі робяць яго брыдкім
pasles *n* [*s*. פסלות →psojles, poseler, kol-hapaslones] 1. дыскваліфікацыя, недахоп, загана, вáда, сапсутасьць, сапсаваць; 2. нячэснасьць, няшчырасьць, грэх [*sin*. diskvalifikacje, feler; umerlexkajt, fardorbnkajt]; **paslones** *n* [*s*. פסלנות] нячэснасьць, няшчырасьць, несправядлівасьць, крыўда, шкода [*sin*. umerlexkajt, avle, avejre]; **pásle(ne)n** [*s*. פסל(נע)ן] *rit*. (за)бракаваць; дыскваліфікаваць
• paslen a kac адсякаць кошцы хвост, каб выгнаць з хаты злых духаў
• paslen a kind/krankn лячыць дзіця/хворага ад сурокаў, націраючы мачой
• dales maxt pasles *šprxv*. беднасьць чыніць грэх (голад і лгар і злодзей; голад і лжэ і крадзе)
• ejdes maxt pasles *šprxv*. хто часта сьведчыць, таму веры німа

pas-léxem *m* [*s.* סת־לחם →laxme, lexem] кавалак, луста хлеба
pasme *f*, -s [*ukr./r.* пасмо, *p.* pasmo] пасма, маток
pásnice *f*, -s [*p.* pas, *ukr.* пас?] стан, талія
paste *f*, -s [*it.* pasta] паста
pásterke=pústerke *f*, -s [*p.* pasterka] жаночы каптур, капар, капялюшык
pástern(j)ak *m* [*p.* pasternak, *mhd.* pasternac] *bot.* пастарнак
pastex *m*, -er, (-ke/-(er)n *f*, -s), **pastúx** *m*, -er, (-tuške *f*, -s) [*p.* pastuch, *ukr./r.*] пастух; **pástexl** *n*, -ex, **pástex-jingl** *n*, -ex падпасак
• az es zajnen ništo kejn šof, culib vos darfstu a pastex? калі німа авечак, навошта табе патрэбны пастух?
• got zol vern cuhern dem pastex, voltn ale šof ojsgepejgert *glxv.* калі б бог слухаў пастухоў, усе б авечкі перадохлі
• voser pastex, azelxe šof *glxv.* які пастух, такія й авечкі (які поп, такі й прыход)
pastilke *f*, -s [*p.* pastylka] пастылка, таблетка
pastke *f*, -s [*v./ukr.*] пастка; **pástkediker** здрадніцкі, ашуканскі, падступны
• [illegible] in a pastke трапіць у пастку
• [illegible]ern in a pastke завабіць у пастку
pasn (cu, far) [*d.* passen] 1. пасаваць, гадзіцца, падыходзіць, быць да гвару, дапасоўвацца; 2. прымераць, прымерваць; **pásiker** дапасаваны, адпаведны; **pásndiker** адпаведны, слушны, дарэчны, які падыходзіць/адпавядае; **pásikajt** *f* прыгоднасьць, прыдатнасьць, слушнасьць, дарэчнасьць, адпаведнасьць
• dos klejd past ir гэтая сукенка пасуе ёй
• es past nit aher гэта сюды не дапасоўваецца
• pasn zix vi a fidl mit a smiček, vi a cig mit a berdl падыходзіць як смычок да скрыпкі, як казе барада
• s'past cu zogn слушна
• unter a pasikn ojsrejd адпаведна падставе, з нагоды
• zi past im far a toxter яна можа быць ягонай дачкой
• es past vi majne cores, vi a hojker cu der vant, vi an oks mit a ferd in vegele, vi a ku/xazer a/der zotl, vi a xazer ojringlex (a štrajml), vi a kojmenkerer a cilinder гэта пасуе як мае беды, як гарбун да сьцяны, як бык з канём у адной вупражы, як карове/сьвіньні сядло/падсядзёлак/паўшоры, як сьвіньні завушніцы/шапка, як камінару цыліндар (як сьляпому акуляры/люстэрка; як лысаму грэбень; як (да) сьвіньні кульбачка/пацеркі/набэдрыкі)
pastrojke *f*, -s [*r.* постройка] пабудова, будынак, збудаваньне
pastronik *m*, -nkes [*p.* postronek] пастронак, вяроўка
pasude *f* [*r.* посуда] посуд
pasuxe=posexe *f* [*p.* posucha] сухмень, суша
Pasxe *f* [*p.* Pascha] Пасха (хрысьціянскае сьвята), Вялікдзень; **pasxaler** пасхальны, велікодны
paš *m*, -n, *dim.* **pešl** *n*, -ex [*d.* Pasch] гульня ў карты; *kort.* талія, калода
pašen=pasen [*p.* pasza, paść, popasać, *ukr.* паша] 1. пасьці, пасьвіць, карміць (скаціну); 2. *n*, **paše** *f*, -s, **páše-feld** *n*, -er, **páše-lonke** *f*, -s паша, папас, выпас
• arojstrajbn* af paše выганяць на пашу
• gepašet iz geforn *glxv.* пакарміў (каня) – паехаў (кармі мукою, дык пойдзе рукою; каб конь добра вёз, давай яму авёс)
pašen [*sl.*] пых(к)аць
• der ojvn pašet печ пыхае
pašk(e)víl *m*, -n [*d.* Pasquill, *it.*] пасквіль
pašól (von)! [*r.* пошёл вон!] *int.* пайшоў вон! прэч адсюль!
pašren *m*, *pl.* pašronim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)פשרן →pešer, pšore, balpašren] чалавек, які ідзе на кампраміс; пасярэднік, хадайнік; **pašrones** *n* [*s.* -ות], **pašres** *n* [*s.* פשרות] пасярэдніцтва, хадайніцтва, замірэньне; **pašrónišer** пасярэдніцкі, хадайніцкі, прымірыцельны
paštes *f/n* [*s.* פשטות →(a)pšite, pošeter, pšat, kepšute, pšute-, farpošetern] прастата, яснасьць, дакладнасьць, непасрэднасьць; адгадка, разгадка [*sin.* prostkajt, klorkajt, ejnfaxkajt; bašejdnkajt]; **paštn** *m*, *pl.* paštonim [*s.* (-ים)פשטן] чалавек, які робіць простыя і зразумелыя тлумачэньні, які паводзіць сябе проста; простая/непасрэдная асоба
• in paštes genumen зразуметы літаральна
patákeven=potákeven патакаць, падтакваць, патураць
patalók *m*, -n [*r.* потолок] столь
páteke/pátoke/pátike *f* [*p.* patoka] патака
patelnje *f*, -s [*p.* patelnia] патэльня
pátern [*s.* פתר →poter, arojs-, avek-, ce|patern, piter, ptire, nifter] 1. (зь)нішчыць, па-, са|псаваць; 2. прамантачыць, прамантачваць, прамарнатравіць, прамарнатраўліваць, прасьвіст(в)аць, пралатраваць, пралайдачыць; 3. па-, с|кончыць (зьнечым), справіцца; 4. *vulg.* забі(ва)ць, (за)губіць, ліквідаваць [*sin.* kalje maxn, iberfirn; farsvendn, šlext banicn; opfartikn, endikn; avekhargenen, likvidirn]; 5. *n* перавод, звод, раскіданьне (грошай), марнатраўства; **páterniš** *n* вызваленьне, збаўленьне
• dos umziste patern gelt пусты звод грошай
• patern an ejsek заваліць справу
• patern (di) cajt церці (марна траціць) час
• patern di teg mit di jorn прамантачыць дні і гады
• patern dos gezunt, di štimung псаваць здароўе, настрой
• paterniš iz gelt vert *glxv.* збаўленьне каштуе грошай
• patert mix op! адчапецеся ад мяне!
pateš *m* [*s.* פטיש] "молат"; азначэньне для вялікага настаўніка-талмудыста [*sin.* hamer]
patex=pasex *m*, -n [*s.* פתח →nekude] дыякрытычны знак (_), які ў гэбрэйскім правапісе азначае галосную літару "a" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэтая галосная); у ідышы ставіцца пад літарай "a" [א] (**pásex-alef** *m/f* [*s.* אלף־]) і пад падвойным "i" для азначэньня дыфтонга "aj" [ײַ]
patíl(n)ice=potíl(n)ice *f*, -s [*p.* potylica] патыліца; **patíličnik** *m*, -es каршэнь, удар у патыліцу/карак/каршэнь
• hobn* di ojgn in patilice мець вочы на патыліцы
• kracn zix in patilice чухаць патыліцу
patke *f*, -s [*p.* patka] хлясьцік
patlažán/patležán *m*, -es, **baklažán** *m*, -en [*p.* baklażan, *ukr.* баклажан] баклажан
patl(j)e *f*, -s [*ukr.* патла] патла, кудры; **patlate(r)** патлаты
patojpen=potojpen zix уклад(в)ацца, зьмяшчацца
• dos patojpet zix im nit in kop гэта не ўкладаецца ў ягоны розум (у ягоную галаву)
patope *f*, -s [*p.* potop, *ukr./r.* потоп] твань, багна, дрыгва
patos *m* [*d.* Pathos] патас, напышлівасьць; **patétišer** патэтычны
patrón *m*, -es/-en [*d.* Patron] *iron.* студэнт-талмудыст; няздара, бясталентны/няздатны/няздольны чалавек; **patronske(r)** тыповы для студэнта-талмудыста; *iron.* бясталентны, няздатны, няздольны
páuze=pojze *f*, -s [*d.* Pause] паўза
pave *f*, -s [*ukr./r.*] пава
• az di pave kukt af ire federn – kvelt zi, az zi kukt af ire fis –

vejnt zi *śprxv.* калі пава бачыць сваё прыгожае пер'е – яна радуецца, калі бачыць свае ногі – плача

pavetinje=pojtine=povetine *f* [*sl.*] павуціна, павуцінье

pavolje, pavóli(nke)=povólinke [*p.* powoli] паволі, памалу, паціху; **pavólinke(r), pavolje(r), pavolne(r)** павольны

• gej ix pavolje, zogt men, ix krix; gej ix gix, zogt men, ix cerajs di šix *flksl.* іду я паволі, кажуць, я паўзу; іду я хутка, кажуць, я падзяру чаравікі (скарга сіроткі на мачыху) (недавернешся – б'юць, перавернешся – б'юць; і не даступіў – б'юць, і пераступіў – б'юць)

• gej pavolje, vestu gixer kumen *glxv.* ідзі паволі – хутка прыйдзеш (памаленьку далей зойдзеш; паволі едзеш – далёка станеш; ідзі ціха – абмінеш ліха)

pavjak *m* [*p.*] турма ў Варшаве

• x'bin geven a klejner jat, /hob ix ništ gevolt folgn dem tatn; /hajnt zic ix in pavjak /un kuk arojs durx di kratn *flksl.* я быў малым хлопцам, я не хацеў слухаць бацьку; цяпер я сяджу ў турме й пазіраю праз краты

paxed *m, pl.* pxodim [*s.* (-ים)פחד →balpaxdn] страх, боязь, жах [*sin.* šrek, mojre]; **paxdn** *m, pl.* paxdonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)פחדן] баязьлівец, палахлівец, трус, тхор; **páxediker, paxdónesdiker, paxdónišer, paxedlíve(r)** баязьлівы, боязкі, боязны, пужлівы, палахлівы, страхатлівы, тхарлівы; **paxdones** *n* [*s.* -ות], **paxdóniškajt** *f* баязьлівасьць, боязкасьць, боязнасьць, палахлівасьць, пужлівасьць, страхатлівасьць, тхарлівасьць

• a nešome fun paxdn заечая душа

• a paxdn ejner! (vistiker paxdn!) нікчэмны баязьлівец!

• er iz nit kejn paxdn ён не палахлівец

• far paxed iz af im dos hemd vajs gevorn ад жаху на ім кашуля зьбялела

• hobn* paxed (far) пужацца, палохацца, лякацца

• iberike/umziste pxodim дарэмныя страхі

• kedej cu varfn* a paxed af emecn каб нагнаць страхуна (напалохаць кагосьці)

• onvarfn* a paxed наводзіць жах

• fun raxmones un fun paxdones ken men zix nit ojshejln *glxv.* ад жаласьлівасьці і баязьлівасьці ня вылячышся

paxír/paxer=poxír=puxír *m*, -n [*sl.*] пухір

páxólik *m, pl.* -lkes/páxlikes [*p.* pachołek] маладзец, зух, юнак; паслугач, чаляднік, служка

paxože(r) (af) [*r.* похожий] падобны

paxt=pakt *f*, -n [*d.* Pacht] арэнда, пасэсія; **paxter=pakter** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **páxthalter** *m* аранда(та)р, пасэсар

paxve *f*, -s [*p.* pacha] паха

• unter der paxve падпаха, пад пахамі

paze [*ukr.* повз] *prep.* паўз, поўз, вобач, ускрай, на краі, (на)ўсьцяж, у(з)доўж, паўзбоч

• gejn* paze dem breg tajx ісьці ўсьцяж берага (паўз бераг) ракі

• gejn* paze vent *fig.* туліцца/хінуцца да сьцяны

pazít *m*, **pazítl** *n*, -ex [?] банкнота, папяровыя грошы

pazren *m, pl.* pazronim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)פזרן] 1. чалавек, які шмат раздае; шчодры чалавек; 2. растратнік, марнатравец, марнатраўнік, марнатраўца, стратнік, мантач, неашчадны чалавек [*sin.* geber, frajgibiker; cetrencler, farśvender]; **pazrones** *n* [*s.* -ות] 1. шчодрасьць; 2. раскідонства, мантацтва, марнатраўства, неашчаднасьць [*sin.* brejtkajt, frajgibikajt; farśvenderaj]; **pazrónišer** 1. шчодры; 2. растратны, марнатраўны, неашчадны

pázuxe/pázexe *f*, -s [*sl.*] пазуха

• bahaltn* in der pazuxe схаваць за пазухай

• hobn* a bejze pazuxe (af) сьлязу ў сэрцы трымаць (закалец мець)

pazvoljen [*r.* позволить] дазволіць, дазваляць

pebl *n* [?] натоўп, народ, плебс, галда

pec *pl.* →poc=boc *m*, *dim.* **pecl** *n*, -ex пэніс, хуй, піцюн, чэлес; *fig.* балван, стаўбень; бязглузды, дурны хлопец

pécene *f*, -s [*p.* pecyna] 1. тлусты кавалак; 2. камлыга гразі; 3. няхлюйка, нязграйка, плюндра

pecke *f*, -s [*ukr.* пуц(ь)ка, *p.* pecię, pecior, pyciurka] піська, піцюн, посік

pečá(j)/pece *m/f* [?] *kul.* студзіна, халадзец, квашаніна

pečát *m*, -п [*mhd.* petschat, *r./ukr.* печать] пячатка

pečatek=počatek/počatik *m*, -tkes пачатак, пачын (у гандлі)

péčere *f*, -s [*ukr.* печера] пяколак, пачура, пячурка, груб-(к)а, пліта

• er meg ba im hejcn di pečere(s) (er darf ba im pečeres hejcn) ён можа пры ім толькі ў грубцы паліць (вады падаваць (богаў чысьціць) ня варты)

pečerice=pičerice *f*, -s [*ukr.* печериця, *p.* pieczarka] *bot.* шампіньён, пячурыца

pečlen, a pečl ton* [*d.* peitschen] (па)ляп(в)аць; **peč** *pl.* →pać *m*, *dim.* **pečl** *n*, -ex, **péčele** *n*, -x аплявуха, лупцоўка, наганяй

• a pečl ton* emecn iber der plejce паляпаць кагосьці па плячы

pedlen [*d.* Pedell, *lat.* pedellus?] займацца разноскаю тавараў па хатах; **pedler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) разносчык, нашэньнік

pe-el-pé [*s.* פה אל פה →balpe] "рот у рот"; *adv.* сам-на-сам [*sin.* mojl cu mojl, perzenlex, unter fir ojgn]; **pe-éxed** [*s.* אחד] "адным ротам"; *adv.* адзінагалосна, з агульнай згоды [*sin.* ejnštimik]; **pe-kódeš** *m* [*s.* קדוש] *xsd.* "сьвяты рот"; кіраўнік, старэйшы

pefer *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) [*it.* buffare →pofn] соня, сануля

pege *m/f, pl.* pgoim [*s.* (-ים)פגע] 1. бяда, гора, пакута, ліха, злыдні, няшчасьце, навала, насланьнё; 2. прыдзірка, прычэпка, прычапка; зануда, назола, дакучнік; надакучлівы, назойлівы чалавек [*sin.* umglik, onšikeniš, plog; cučepeniš, nudnik]; **pegen** назаляць, дакучаць, надакучваць, дадзяваць; **pege-rá** *m, pl.* pgoim-róim [*s.* (-ים)רע] злыдні, д'ябал, чорт, нячысьцік, злы лёс [*sin.* ništ-guter, tajvl, bejz bagegeniš, cučepeniš]

• a pege fun fárn davnen непапраўны дакучнік

p(e)gime *f*, -s [*s.* (-ות)פגימה →pgam, pojgem, pogem-kejle] дэфэкт, загана, хіба, недахоп, шчарбіна, зазубрына

• er zuxt a pgime af der zeg *fig.* ён шукае зазубрыны на піле

p(e)gire *f*, -s [*s.* (-ות)פגירה →pejger] 1. сьмерць (толькі аб жывёлах) [*sin.* tojt, dos štarbn]; 2. труп, падла, здыхліна, здыхляціна, мярцьвец, мярцьвяк; **p(e)girišer** стары, слабы, кволы, нядужы, напаўздохлы, здыхлячы [*sin.* alter, švaxer, halbtojter]

• a por pgiriše ferd (Prc.) пара здыхлячых коней

• iz dos a pegire! якая здыхляціна!

pej=p *m/f*, -en [*s.* (-ף)פא] 1. "пэй", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 80

peje *f*, -s(n), *dim.* **péjkele** *n*, -x [*s.* (-ות)פאה] 1. пэйса; 2. шнурок на збожжавым полі, які пакідалі нязжатым для бедных

• a šejne bord un pejes, ober vejnik dejes *šprxv.* прыгожая барада і пэйсы, але мала навагі (барада па пояс, а розуму ні на волас; галава пасівела, а розуму не набрала)

• Donje zi hit zix ir stade, /gekrajzlte lemer, un traxt /epes fun pejelex šejne, /gekrajzlt un švarc vi di naxt (H. R.) Доня пільнуе свой статак, кучаравых авечак, і марыць аб прыгожых пэйсачках, завітых і чорных як ноч
• es iz groj di peje un nariš di deje *glxv.* волас сівее, а галава шалее (сівізна ў галаву, бес у рабро; сівізна ў бараду, а чорт у галаву: у старой печы паляць чэрці)
• es ligt im/mir/emecn in der linker peje (nit)! яму/мне/камусьці німа да гэтага справы! (у левай пэйсе/пятцы ня чэшацца! ані ў знак! ні ў пяце ні ў галаве)
• ix hob dix in der linker peje ты ў мяне ў левай пэйсе (я з табою не лічуся)

pej(e)m/pejim *m*, -s [*d.* Böhme] дробная манэта, тры грошы
• farmogn etlexe pejim зарабіць грашы
• er hot di vert fun a pejm un farrajst di kop vi a bejm (bojm) *glxv.* ён ня варты гроша, але задзірае галаву вышэй за дрэва (пусты колас угору пнецца; колас, што зярнят ня мае, угару лоб задзірае)
• zajn pejim gejt ojx in draj grošn! ягоныя тры грошы ідуць таксама за тры грошы!

pejger *m*, *pl.* p(e)gorim [*s.* (-ים)פגר →pgire, avek-, ce-, unter-, -js|pejgern] груп, падла, здыхл(яц)іна (толькі аб жывёлах); *pexiv.* мярцьвяк, падла; *fig.* кепскі тавар [*sin.* tojter kerper, mes]. **péjgern** па-, з|дохнуць, па-, з|дыхаць, здырдзіцца, скалець, апруцянець (толькі аб жывёлах) [*sin.* štarbn]
• pejgern far a grošn падохнуць за грош
• pejgern vi a hunt падохнуць як сабака
• er hot a gut ojg, er zol ■ kuk ton in tajx, voltn gepejgert ale fiš ён мае добрае вока, варта яму толькі глянуць у раку, каб уся рыба перадохла
• oder der porec vet pejgern, oder der hunt vet pejgern *glxv.* альбо пан здохне, альбо сабака здохне
• pejgern zolstu! *kll.* каб ты здох!
• šlep im nit – er iz nit, xolile, kejn pejger (šlep nit, s'iz nit kejn pejger) не цягні яго – ён яшчэ, барані божа, не мярцьвяк

pe(j)le *f*, *pl.* ploim [*s.* (-ים)פלא →pile-ploim, (majse-)nifle, nisim-venifloes, nispoel, mafle-lajses, hafle-vofele, plie, hispajles] дзіва, цуд, дзіўная рэч [*sin.* vunder, vunderlexe zax]; **pejle!** *int.* ага! вось як!; **pé(j)lediker** дзіўны, цудоўны; **pe(j)leveháfle** [*s.* והפלא] непраўдападобны, неймаверны, дзівосны

pejre *f*, -s [*s.* (פרות) פרי →pri-, prie-] плод, фрукт [*sin.* fruxt]
• a šejne pejre *iron.* фрукт (аб чалавеку)
• fun fartriknte bejmer kumen kejn pejres nit arojs *šprxv.* з сухіх дрэваў садавіны не зьбярэш

pejred(-ha)l(e)vóves *m* [*s.* (י)רוד־הלבבות] "разлучэньне сэрцаў"; парванасьць, разарванасьць, разьдзел [*sin.* cešejdung fun di hercer, cerisnkajt, cetejlung]

pejrek *m*, *pl.* prokim [*s.* (-ים)פרק →pirke-oves] разьдзел з Танаху альбо Талмуду
• zogn pejrek вывучаць "pirke-oves"

pejreš *m*, *pl.* pe(j)rušim [*s.* (-ים)פירוש →mefareš, mefojrešer, befejreš] (вы)тлумачэньне, вытлумачваньне, камэнтар [*sin.* komentar, ojstajčung]; **pejreš-hamíles** *m* [*s.* המילות] тлумачэньне, значэньне словаў [*sin.* verter fartajčung, batajt fun di verter]
• maxn a (gancn) pejreš (fun epes) лічыць за галоўнае, рабіць вялікую справу
• af a nar iz kejn pejreš nit cu maxn *šprxv.* дурню нічога не патлумачыш (з дурнем справы ня зробіш)

Pejsex *m* [*s.* פסח →psoxim, xag-hamaces, kemex-pejsex] "пераход"; Пэйсах, Пасха (гэбрэйскае рэлігійнае сьвята Праснакоў, якое пачынаецца 15-га нісана і цягнецца восем дзён); **péjsex(d)iker** пэйсаховы, пасхальны; **Pejsex-šéjne** [*s.* שני] 14-га іяра па гэбрэйскім календары (дзень, які Тора прызначае для ахвяраваньня да Пэйсаху, таму што на само сьвята ахвяраваць нельга); **pejsexovke** *f* пэйсахоўка (гарэлка)
• ix vinč ajx a lixtikn Pejsex! жадаю вам сьветлага/шчасьлівага Пэйсаху!
• az es zol nit kumen der liber Pejsex, volt men fun der blote nit arojs *glxv.* калі б не прыходзіў жаданы Пэйсах, то й з гразі б ня вылез
• az me hot af Purim jesurim, hot/iz men af Pejsex xojšex *glxv.* хто ня мае, чым сустрэць Пурым, таму пра Пэйсах німа чаго й казаць
• erev Pejsex koxt men in bod ojx lokšn *glxv.* напярэдадні Пэйсаху гатуюць локшыны таксама і ў лазьні
• on knejdlex iz nit kejn Pejsex, on kreplex iz nit kejn Purim *šprxv.* бяз клёцак німа Пэйсаху, без калдуноў німа Пурыму
• Pejsex-lebn iz a šverer, ober a rejner jomtev *glxv.* Пэйсах – цяжкае, але й чыстае сьвята
• Pejsex iz itlexer jid a mejlex iber a vajberšn toxes *glxv. vulg.* на Пэйсах кожны жыд - цар над жончынай сракай
• s'iz nox vajt cu Pejsex яшчэ далёка да Пэйсаху
• un az es kumt der liber Pejsex /vider af dos naj, /nito kejn maces, nito kejn vajn, /aj, aj, aj... *flksl.* і калі настае любы Пэйсах зноў, німа мацы, німа віна, ай, ай, ай...
• vos iz dem indik far a xilek/nafkemine: ci me kojlet im af Purim cu der sude, ci af Pejsex cum sejder? *glxv.* якая індыку розьніца: ці зарэжуць яго на Пурым да бяседы, ці на Пэйсах да малітвы? (каму банкет, а курцы сьмерць)

pek *pl.* →pak *m*, *dim.* **pekl** *n*, -ex, **pékele** *n*, -ex пакунак, пак, клунак; **peker** *m*, -s пакавальнік
• a pekl ліха, гора
• jeder menč hot zajn pekl у кожнага свая ноша (сваё гора)
• lign* in pekl знаходзіцца ў цяжкім становішчы
• nemen* dem zekl/hekl mitn pekl браць мяшэчак/торбачку зь ліхам
• nem's pekl! лахі пад пахі і валі адгэтуль!
• zi hot ir pekl яна знаходзіцца ў цяжкім стане
• a jid on a pekl iz gornit faran *glxv.* німа жыда бязь ліха
• a mazl-broxe (zol dir der ejberšter cušikn) in dajn pekele cores! *kll.* пашлі, божа, блаславеньне на ўсё тваё ліха!
• jeder menč hot zix zajn pekl *glxv.* кожны чалавек мае свой клунак (ліха)
• ven ale zoln brengen zejere peklex cores in mark arajn farkojfn, volt jederer gix zajn pekl curik gexapt *glxv.* калі б усе прынесьлі свае пакункі зь ліхам на кірмаш прадаваць, кожны б хутка схапіў свой назад

pekarnje *f*, -s [*p.* piekarnia] пякарня

peklen [*d.* packeln] займацца кантрабандай; **pekler** *m*, **péklfirer** *m*, **pékl-maxer** *m*, -s кантрабандыст, шмуклер
• far a peklmaxer iz a finctere naxt a lixtike velt *šprxv.* для шмуклера цёмная ноч - белы сьвет

pekln [*d.* pökeln] саліць (мяса/рыбу); **péklflejš** *n* [*d.* Pökel-

fleisch] саланіна, салёная ялавічына

pel *m* [*p.* pela] шоўк-сырэц, грэжа; **pélener** грэжавы

pelc *m*, -n [*d.* Pelz] шкура; футра; кажух; **pélcvarg** *n* пушніна, хутравіна

• ojskern/iberkern dem pelc (af der linker zajt) вывернуць шкуру/кажух на левы бок, пераліцаваць (*fig.* зьмяніць пераканаьні)

• rajsn*/bajsn* zix dem pelc шкура сьвярбіць (ня браць да сэрца)

• a fremder pelc varemt nit *glxv.* чужое футра ня грэе (чужое дабро ня грэе, чужы кажух нікога не нагрэе, чужым багацьцем сыты ня будзеш; лепш свае вошы, як чужыя грошы)

• a pelc un a svite, un kadoxes dos drite *glxv.* футра і сьвітка, і трасца ў дадатак (аб беднай нявесьце)

• az me iz alejn untergešlogn mit hunt, badarf men kejn pelc nit *šprxv.* хто падбіты сабачым футрам, таму й кажуха ня трэба

• der šverster pelc iz vinter gring, vi a federl, dos lajxste/gringste hemdl iz zumer šver, vi a štejn *šprxv.* найцяжэйшае футра ўзімку лёгкае, нібыта пёрка, найлягчэйшая сарочка ўлетку цяжкая, нібыта камень

• fun a hunt ken men afile kejn rextn/gutn pelc nit maxn *glxv.* з сабакі нават сапраўднай/добрай шкуры ня зробіш

• majn pelc iz nit ba mir! мая шкура не на мне! (я ня ўпэўнены ў гэтым)

pele=pejle *f*, *pl.* ploim [*s.* (פּלא-)יִם] дзіва, цуд, дзіўная рэч; **pé(j)lediker** дзіўны, цудоўны; **pe(j)le-veháfle** [*s.* וְהַפְלֵא] непраўдападобны, неймаверны, дзівосны

pélene *f*, -s [*ukr./r.* пелена] пеляна́, падол, пала, прыпол

pelerine *f*, -s [*p.* peleryna] палярына

péle(ve)n=póle(ve)n=pjel(j)en [*p.* pleć, pielenie] палоць

peliške *f*, -s [*p.* pieluszka] пялюшка

pempik *m*, -es, **pémpikl** *n*, -ex [*p.* pępeć; pępek] 1. пуза; 2. таўстун, пампыш, пампушка, бутуз, карапуз, пузан, пузач, пышка (аб дзіцяці)

pen *f*, -es/-en, **pene** *f*, -s/-n [*altfr.* pene] пяро; **pénkracer** *m* канцылярскі пацук; **pénmeserl** *n*, -ex сьцізорык

• haltn* a pen in der hant трымаць пяро ў руцэ

• nemen* zix far der pen (a pen in der hant) брацца за пяро, браць пяро ў руку

• a menć mit a pen (in hant) чалавек зь пяром (у руцэ), пісьменны чалавек

• a pen iz gut – az me ken *glxv.* пяро добрае, калі ўмееш ім карыстацца

• di cung iz a ligner, di pen iz a ligner *šprxv.* язык хлусіць, і пяро хлусіць

• di pen šist erger fun a fajl *glxv.* пяро страляе мацней за стралу

• er iz gešlogn af der pen *glxv.* яму цяжка пісаць

• vos s'iz ongešribn mit der pen, zol ojshakn ver es ken *glxv.* што напісана пяром, таго ня вырубіш сякерай

pen *m* [*p.* pena, *r.* пеня] пеня

penál *m*, -n [*d.* Pennal] пэнал

pencak/pencek *m* [*p.* pęcak] 1. панцак; 2. таўстун, тоўсьцік, гладун, апуцак, барыла

pendz(j)e [*p.* pędzić, *v.* пэндзіць]

• maxn pendzje (fun) высьмейваць, кпіць

pendzl=pindzl *m*, -en, *dim.* **pendzelik** *m*, -es [*d.* Pinsel, *p.* pędzel] пэндзаль; **pendzlen** маляваць

penec *m*, -er/-n [*it.* pane, *šp.* pan] сухар, скіб(к)а, луста, скрыль

pénemer *pl.* →ponem *m/n*, *dim.* **péneml** *n*, -ex [*s.* (עֵר-)פָּנִים] твар

p(e)njók=pnjak *m*, -es, **penje** *f*, -s [*r.* пенёк] пень, пянёк, цялеш

penke *f* [*p.* pienka, *r.* пенька] пянька

• a štrik fun penke вяроўка зь пянькі

penken [*p.* pękać] трэскацца, лопацца, покацца

penten [*p.* pętać] жабра(ка)ваць, старцаваць; **pentak** *m*, -es [*p.* pętak] жабрак, старац

penten [*p.* pętać] путаць, стрыножыць (каня); **pente** *f*, -s пута; **péntendiker** спутаны, стрыножаны

• penten emecn ba di hent un ba di fis спутаць кагосьці па рукох і нагох

pentjux=petex *m*, -es [*ukr./r.* пентюх, *p.* pętak?] пяньцюх, дурань, доўбня, шалапут, бязглузды, бязмозглы, дурнагаловы, тлумны чалавек

penxer *m*, -s [*p.* pęcherz] *anat.* пузыр, пухір

peomim *pl.* [*s.* פְּעָמִים] разы [*sin.* mol]

• ix hob es dir šojn kame peomim gezogt ■ табе ўжо гэта некалькі разоў казаў

pepke *f*, -s [*v.* пэпка?] дурань, дурніца, ёлуп(ень), недарэка

péplnice *f*, -s [*r.* пепельница] попельніца

per [*lat.* per] *prep.* праз (што), з дапамогаю (чаго); **per lúftpost** авіяпоштай; **per náxname** [*d.* Nachname] накладной платай

per *m* [*s.* פֵּאֵר] 1. прыгожасьць, краса, харство, годнасьць, каштоўнасьць; 2. шаноўны, паважны, паважаны чалавек, лідэр [*sin.* šejnkajt, koved: bekovediker menč]; **per-hadór** *m* [*s.* הֲדוּר] выдатная/выбітная асоба, гонар нацыі

perdule *m*, -s [?] шарлатан, ашуканец, канавал

pere- [*sl.*] *pref.* пера-

pere *m*, *pl.* proim [*s.* (פֶּרֶא-)יִם] дзікун, дзікі чалавек, барбар [*sin.* vilder menč, barbar]; **pere(-)ódem** *m*, -s [*s.* (פֶּרֶא-)אָדָם] дзікун, дурань, ідыёт, дурыла, ёлуп, балдык, таўкач

• vern* a pere-odem (зь)дзічэць

pere *f* [?] пенка (на варэньні)

perebéndeven [*ukr.* перебендювати] капрызіць, наравіцца, карожыцца

perebór *m* [*r.* перебор] перабор

perednje *f*, -s [*r.* передняя] пярэдні пакой

perekupke *f* [*r.* перекупка] пярэкуп; **perekupščik** *m*, -es перакупнік

perem(j)eščen [*r.* переместить, *p.* przemieścić] перамясьціць, перамяшчаць

peren=puren [*r.* переть, *ukr.* перти] перці; прыставаць, лезьці

pérene/périne *f*, -s [*ukr./r.* перина] пярына

• unterlejgn a perine падкласьці пярыну

peres *m* [*d.* Borax?] *xem.* буракс

peresíp *m*, -n [*ukr.* пересип] пярэспа

peres(j)adke *f*, -s [*p.* przesiadka] перасадка

perfékt *m* [*d.* perfekt] *gram.* пэрфэкт (мінулы закончаны час)

periste(r) [*ukr.* перістий] пярэсты, перапялясы

perkl *m* [*r.* перкаль, *p.* perkal, *fr.* percale] *tekst.* паркаль, пэркаль

perl *m/n* [*d.* Perle, *p.* perła] пэрла, жэмчуг; бісэр; **pérldiker** пэрлавы, жамчужны, бісэрны; **perlen** пералівацца (рознымі колерамі), зіх(а)цець; сыпаць пэрламі (у размове);

pérlmut(e)r *m/n* [*d.* Perlmutter] пэрлямутр; **pérl(a)mutener** пэрлямутравы

• di gance velt zorgt: di zorgt, vet di perl zajnen ir cu šiter, un di andere zorgt, vos di perl-gric iz ir cu šiter (vos der kuliš iz ir biter) *glxv.* увесь сьвет у турботах: гэту турбуе, што пэрлы ў яе дужа дробныя, а тую, што панцак у яе дужа вадкі (што кулеш у яе горкі) (аднаму аж з горла прэ, а другі з голаду мрэ; аднаму льецца, а другому нават ня капае)

• es šit(n) zix perl fun mojl ba im (s'perlt fun zajn/ir mojl; perl šitn zix fun zajn mojl) *glxv.* у яго сыплюцца пэрлы з роту (красамоўна гаворыць)

• perl afn haldz – štejner afn harcn *glxv.* пэрлы на шыю – камень на сэрца (што багацее, то выдрэе; тады чалавек гардзее, калі багацее)

pérlgrojpn *pl.* [*d.* Perlgraupe], **pérlgric** *f* ячныя крупы, панцак, груда

• a zup fun perlgrojpn ячны крупнік, панцак

• far einem iz di perlgrojpn šiter, un far dem andern iz di grecs cu zis *śprxv.* каму крупнік вадкі, ■ каму й цымус салодкі

pérlhun *n, pl.* -hiner [*d.* Perlhuhn] *zool.* цацарка

peron *m.* -en [*p.* peron] пэрон

perpendikl *n.* -ex [*d.* Perpendikel] маятнік

perušim/pejrušim *pl.* →pejreš *m* [*s.* (-ים)פֵּירוּשׁ →mefareš] (вы)тлумачэньне, вытлумачваньне, камэнтар

persik *m*, -es, **pér(i)ške** *f*, -s [*d.* Pfirsich] пэрсік

Persje *f* [*d.* Persien] Пэрсія; **perser** *m*, (-n *f*, -s) пэрс; **pérsišer** пэрсыдзкі

perve(r) [*r.* первый] першы; **pérveske** *f*, -s [*p.* pierwiastka] пярвосьцінка, пярвустка, пяршачка, цёлка, карова першым целем

perzón *f*, -en [*d.* Person] пэрсона, асоба; **perzénlexer, personeler** пэрсанальны, асабісты; **perzénlexkajt** *f*, -n асоба; **perzóniker** *gram.* асабовы

• a hojxe perzon паважная асоба

• in perzon у асобе

• perzoniker pronom *gram.* асабовы займеньнік

peser *pl.* →pas *m* пашпарт

pesex-xaróte *m* [*s.* פֶּתַח־חֲרְטָה] магчымасьць раскайвацца

pesi *m. pl.* psoim [*s.* (-תָּאִים) פֶּתִי] дурань [*sin.* nar]; **pesijáamen** *m* [*s.* יֶאמִין־] наіўны дурань; чалавек, які верыць кожнай рэчы

pésl-ponem *n* [*s.* פֶּסֶל־פָּנִים] *argo* прыгожы тварык

pest *f* [*d.* Pest] чума, пошасьць, звод, паморак, эпідэмія; **péstiker** чумны

péste(ve)n=pjesten/pješčen [*ukr.* пестувати] 1. песьціць; 2. *n* песты

pestl *m*, -en [*r.* пестик] *bot.* песьцік

pešer *m*, *pl.* pšorim [*s.* (-ים)פְּשָׁרָה] міравое пагадненьне, кампраміс, умова, дамова, умовіны, угавор, угода, дагавор [*sin.* kompromis, opmax, ojsglajx]

peške *f*, -s [*r.* пешка] пешка

pet *pl.* [*p.* pet?] камісійныя грошы

petelke=pitelke *f*, -s [*p.* pętelka, *r.* петелька] гафтка, пяцелька

peterzl *m* [*d.* Petersilie] *bot.* пятрушка

petex=pentjux *m*, -es пяньцюх, дурань, доўбня, шалапут, бязглузды, бязмозглы, дурнагаловы, тлумны чалавек

• "het ix" iz a petex, "hob ix" iz a grund *śprxv.* "каб я меў" – дурань, "я маю" – падстава

peticje/petite *f*, -s [*p.* petycja] пэтыцыя, запыт, замоўка; *arχo* хадайніцтва (у суд); **petic(jon)írn** (petic(jon)írt) запыт(в)аць, пада(ва)ць пэтыцыю

petív *m*, -n [?] паветраная камэра

petlje *f*, -s [*r.* петля] пятля

• mit der petlje afn haldz зь пятлёй на шыі

Petlure Сымон Пятлюра (1879–1926) (лідэр украінскага нацыяналістычнага руху ў час грамадзянскай вайны 1918–1920 гг.)

• zolst vern a vanc in Petlures matrac un pejgern fun zajn xazeršer blut! *kll.* каб ты быў клапом у пятлюравым матрацы і падох ад яго сьвінячай крыві!

pétreške/pétriške *f* [*p.* pietruszka] *bot.* пятрушка

• alc iz hefker petriške усё хаця б што

• hefker petriške *hum.* рабіць і казаць абы-што, усё магчы

• s'hot a petreške di vert (iz nit vert kejn petriške) пятрушкі ня варты (выскваркі, зломанага шэлега, тры грошы ня варты)

• s'iz af a petriške! *fig.* дужа мала!

pevne(r) [*p.* pewny, *ukr.* певний] пэўны

• nemen* af pevne дурыць, ашукваць, падманваць, абакульваць

pex *m/n* [*d.* Pech] смала, пэх; **péxiker** смаляны, смольны; **péxgibiker** смалісты

• a boxer mit pexšvarce hor хлопец са смаляным валасамі

• cien* zix vi (fun) pex як са смалы цягнуць

• s'cit zix vi fun pex цягнецца як ад смалы

• šitn*/gisn* pex un švebl (af emecn) сыпаць гром і маланкі (смалу і серу) (клясьці кагосьці)

• švarcer vi pex (pex švarc) чорны як смала

• trinken zolstu pex! *kll.* каб ты смалы напіўся!

pexke(r) [*p.* puchki] пухкі

• beser švarc un pexke, ejder vajs un ljepke *glxv.* лепш чорнае, але пухкае, чымся белае, але ліпкае (печыва, хала)

pexnen=puxnjen пухнуць

• pexnen afn pisk пухнуць з голаду

pexote/pjexote *f* [*r.* пехота] пяхота; **p(j)exotne(r)** пяхотны

peze *f*, -s [*d.* Peso] пэса (манэта)

pgam *m*, *pl.* pgomim [*s.* (-ים)פְּגָם →pogem-kejle, pojgem] памылка, недахоп, загана, ва́да, дэфэкт; пляма, сорам [*sin.* feler, xisorn; flek, šand]; **p(e)gime** *f*, -s [*s.* (-ות)פְּגִימָה] зазубрына, драпіна, шчарбіна (адмыслова аб рэзьніцкім нажы); загана, хіба, недахоп, дэфэкт [*sin.* kric, šćerb; morališer flek, feler, psuł]; **pgíme(s)diker** дэфэктыўны, заганны

• an arbet (a mindstn) on a pgam бездакорная праца

• kejner vet kejn pgam nit gefint ніхто ня знойдзе ніякай заганы (камар носа не падаткне)

pgire=pegire *f*, -s [*s.* (-ות)פְּגִירָה →ojspejgern] 1. сьмерць (жывёлы) [*sin.* tojt, dos štarbn]; 2. труп, падла, здыхл(яц)іна; **p(e)gorim** *pl.* →pejger *m* [*s.* (-ים)פֶּגֶר] труп, падла, здыхл(яц)іна; *pejor.* мярцьвяк; **p(e)girišer** стары, слабы, кволы, нядужы, напаўздохлы, здыхлячы (аб жывёле)

• ojszen* vi a pgire (vos di hint hobn nit avekgešlept) выглядаць як падла (якую сабакі не сьцягнулі)

• a pgire in dir! *kll.* падла цябе забі!

• a tojte pgire zol dix ojsdišen! *kll.* каб цябе падла задушыла!

• a viste pgire af dir! *kll.* каб ты выцягнуўся! а каб ты здох, каб ты!
• an emese pgire сапраўдная здыхліна (худы як жэбра /сьмерць)
• bin ix mir ojx a ku, un pejger mir ojx in der pgire *glxv.* я таксама карова, і падыхаю як падла (нехта выхваляецца, ня маючы ніякага дачыненьня да справы)
• der "vjo" helft ništ, ven di ferd zajnežn pgires *glxv.* "но" не дапамагае, калі коні – здыхляціна

pgoim *pl.* →pege *m/f* [*s.* (ם-)פגע] 1. бяда, гора, пакута, ліха, злыдні, няшчасьце, навала, насланьнё; 2. прыдзірка, прычэпка, прычапка, зануда; надакучлівы, назойлівы чалавек

phiken [*p.* pchać?] піхаць

pi [*s.* פה →piv-hakodeš] рот [*sin.* mojl]

pi pa po

• pi pa po – mer iz šojn nito! пі-па-по – больш ужо німа! (кажуць дзецям, калі ўсё зьедзена)

piak *m* [*p.* pijak] піяка, п'яніца

picl *n*, -ex, **pícele** *n*, -x [*d.* Bissen, *mhd.* biz] жмут, шматок, кавалачак, крошка; малышка; **pící(n)ker/píčinker, picimónčiker/pičemónčiker** маленечкі, малюсенькі, малюпасенькі; **piclen** драбіць, крышыць; **píc-píclex** 1. *pl.* дробныя кавалачкі; 2. (af) ушчэнт, удрузг

• a picl brojt кавалачак хлеба
• a picl kind немаўля
• brexn* di vaze af pic-piclex разьбіць вазу ўшчэнт (на друзачкі)
• cešnajdn* af pic-piclex парэзаць на кавалачкі
• er hot nit kejn picl farštand ён ня мае ані кроплі здаровага розуму
• kejn picl vort nit ні слоўца
• mit ale picelex з усімі прыдаткамі (падрабязнасьцямі)

pičerice/picerice=pečerice *f*, -s *bot.* шампіньён, пячурыца

píčevke=píščevke *f*, -s [*ukr.* пічавка, *p.* piszczałka?] дробязь, дэталь, падрабязнасьць

• mit ale pičevkes з усімі прыдаткамі (падрабязнасьцямі)

pičipój! [?] *int.* колькі той работы! вялікая справа!

píč-naser=fíč-naser [*d.* platschnass] мокры да ніткі (ізмок як воўк)

pič-páč! [*d.* pitsch, patsch] *int.* бац-бац!

• pič-pač! ver, vemen, vejs ix nit бац-бац! хто? каму? я ня ведаю

pidašek/pidašik *m*, -škes, **pidatik** *m*, -tkes [*ukr.* піддашок, *p.* daszek] казырок, брыль, дашок

pidbokem=podbokem [*ukr.*] *adv.* узяўшыся ў бокі

pide *f*, -s [?] каромысел

piden [?] пыхаць, сыпяшацца, хапацца, пахапляцца, увіхацца

pidjen *m*, *pl.* pidjojnes [*s.* (ם-)דיון(ות)] выкуп, плата, падарунак хасыдзкаму рэбэ за параду; утаргаваныя грошы, утаргоўка, выручка [*sin.* ojslejzgelt; lejzexc]; **pidjen(-h)abén** *m*, -s [*s.* (ם-)הבן] "вызваленьне сына"; абрад сымбалічнага выкупу ў сьвятара за пяць залатовак першага сына на трыццаты дзень пасьля яго нараджэньня [*sin.* ojslejzung fun dem zun]; **pidjen-hanéfeš** *m* [*s.* הנפש] вызваленьне душы, духоўнае збаўленьне; **pidjen-švúim** *m* [*s.* שבויים] выкуп з палону альбо за пакараньне

pidkove=pótkeve=pódkove/pódkeve *f*, -s [*ukr.* підкова] падкова

pidpalik *m*, -es/-lkes [*ukr.* підпал] падпалка

pídrexdiker [*d.* pud(e)rich?] бессэнсоўны, бязглузды, бязгаловы, недарэчны

• entfern pidrex даваць няпэўны адказ, унікаць

pidrize *f*, -s [*ukr.* підріз] полаз саней

pidstáv *m* [*ukr.* підстава] падстава, падстаўка

pidsvinek/picvinik *m*, -es [*ukr.* підсвинок] "падсьвінак"; *fig.* падлетак, хлопец

pidžák *m*, -n/-es [*r.* пиджак] пінжак

pí(d)žele=púžele *f*, -s пугаўё

piet=pajet *m*, *pl.* pi(j)utim [*s.* (ם-)פיוט →pajtn] рэлігійны гімн, літургічны верш

pif-paf [*d.* piff, paff] *int.* піф-паф

pigl *m* [*s.* פיגול] сапсаваная ахвяра [*sin.* fardorbener korbn, fardorbns]

pik *m*, -n [*p.* pik] *kort.* піка, віна

pike *f*, **pikéj** *m* [*r.* пике] *tekst.* пікé; **píkener, pikéjener** пікейны

• a pikn kelnerl пікейны каўнерык

pike(je)x *m*, *pl.* pikxim, (-te *f*, -s) [*s.* (ם-)קחן(ה), **pikxes** *f*, -n [*s.* (ם-)קחית(ה)] мудрэц, разумнік, мудры, разумны чалавек (зь вялікім розумам) [*sin.* kluger menč]; **pikxes** *n* [*s.* (ם)קחות(ה)] мудрасьць, розум; хітрасьць, выкрутлівасьць [*sin.* klugšaft]; **píkxišer** мудры, разумны; хітры, пракідкі

• er iz pikejex ён вялікі разумнік

pik(e)n [*d.* picken] дзяўбаць, дзяўбсьці, дзёўбаць, кляваць, дзюбаць, клюкаць; **pik** *m*, -n дзёўб, удар дзюбай; пстрычка; **pike** *f*, -s піка; дзюб(к)а, дзёўб; **piker** *m*, -s птушаня, немаўля, якога трэба карміць; **pikers** *pl.* ядуны

• a pik fiš порцыя (кавалак) рыбы
• a pik klug з уласным розумам, сам сабе наўме
• im badarf men (me badarf im) di cung nit pikn яго ня трэба за язык цягнуць
• pikn dem mojex варушыць мазгамі
• pikn mit der noz таркаць/кляваць носам

pikét *m*, -n пікет

• štejn* af piket стаяць у пікеце (на варце)

pikírn zix (pikirt) [*d.* pikieren] пікіравацца, гаварыць зьедлівыя словы

píkholc *m*, -n [*d.* picken, Holz?] *zool.* дзяцел

pikódn *m*, *pl.* pikdojnes [*s.* (ם-/ות-)קדון(ה) →balpikodn] дэпазыт, укладаньне; рэч альбо грошы, якія пакідаюць на захоўваньне

pikpek *m*, *pl.* pikpukim [*s.* (ם-)פיקפוק] сумненьне, сумненьё, няўпэўненасьць, ваганьне, хістаньне

pikuex-néfeš *m* [*s.* קוח־נפש(ה)] выратаваньне жыцьця [*sin.* dos rateven a lebn]

• culib pikuex-nefeš дзеля выратаваньня жыцьця
• pikujex-nefeš iz dojxe-šabes *glxv.* дзеля выратаваньне жыцьця можна і суботу адмяніць

pil *f*, -n [*d.* Pille] пілюля

• a bitere pil горкая пілюля

pilc/pilč=filc *m/n* [*d.* Filz, *p.* filc] лямец, пільсьць; **pílcener** лямцавы, пільсьцёвы

pilcl *f*, *pl.* pilcels [*altfr.* pulcele] дзяўчына, нявіньніца; прыслуга, служанка, наймічка; **pílclkajt** *f* дзявоцкасьць, нявіннасьць, цнатлівасьць

pílder [*d.* poltern, *mhd.* buldern] шумець, крычаць, гаманіць, лямантаваць, галасіць; **pílderdiker** гаманлівы, крыклівы

pilegeš *f, pl.* pilagšim [*s.* (פ(י)לגש(-ים)] сужыцелька, наложніца [*sin.* kepsvajb]
• az me lozt zix in a vajtn veg, zol men zix mitnemen "pilegeš" *glxv.* хто зьбіраецца далёка ехаць, мусіць браць з сабой "наложніцу" (*vrtš.* "pilegeš" наложніца – "plgš" *abr.* "pas - lebnsmitl - gelt - šlisl" пашпарт - ежа - грошы - ключ)
pile(j)-plóim *pl.* [*s.* פ(י)לאי־פלאים →nifle, pe(j)le, maflelajses, nisim-venifloes, majse-nifle, hafle-vofele, plie, hispajles] дзівы дзіўныя, цуд з цудаў, дзіўныя рэчы [*sin.* vunder iber vunder]
• pile-ploim, gor ništ cu farštejn (Š.-A.) дзівы дзіўныя, зусім нічога не зразумела
pílenice/pílinice *f*, -s [*sl.*?] *bot.* суніцы
pilgrím *m*, -en, (-ke *f*, -s), **pilger** *m* [*d.* Pilger] паломнік; **pilgrím-nesie** *f*, -s [*s.* (נסיעה(-ות)־] паломніцтва
pilines *pl.* [*v.*] пілавіньне; **pilščik** *m*, -es пільшчык, пілец, [illegible]руб
pilke *f*, -s [*p.* piłka] мяч(ык)
• [illegible] zix) in pilke гуляць у мяч
pilke *f*, -s [*ukr.* пілка] сурвэтка для посуду
pil(n)even [*p.* pilnować, *ukr.* пильнувати] пільнаваць
pilovines=palevines=polovines *pl.* [*v.*] пілавіньне
pilpl *m* [*s.* פ(י)לפול →mefalpl, mefulpl; ojker-horim] дасьціпны мэтад параўноўваньня аднаго з другім талмудычных тэкстаў; дасканалая альбо заблытаная дыскусія; сафістыка, схалястыка, казуістыка, крыхаборства, дробязьніцтва [*sin.* sofistik, hor-špalteraj]; **pílpldiker** казуістычны; **pilplen zix** дасканала вывучаць Гемору; весьці вельмі падрабязную альбо заблытаную дыскусію
pilusúf *m*, -im [*d.* Philosoph] прыхільнік сусьветнай навукі, рацыяналіст
pimper *m* [*d.* pimpern?] кулёк, пакецік [→malex pimper]
pímsnholc *n* [*d.* Bims?] смалістае дрэва, зь якога быў зроблены каўчэг Ноя; *fig.* самае істотнае, нешта найлепшай якасьці, выдатная рэч
píms(štejn) *m* [*d.* Bimsstein, *mhd.* bimz, *p.* pumeks] пэмза; **pímsener** пэмзавы
Pinčev [*p.* Pińczów] г. Пінчаў (Польшча)
• in Pinčev togt es (es togt šojn in Pinčev) у Пінчаве ўжо днее (з анэкдоту: хутчэй, бо будзе позна)
pind(j)e *f* [*p.* pinda] худая дзяўчына; *fig.* дошка, днішка, дэнца
pindjurik *m*, -es [*p.* pindrzyć?] піндзюрык, піндрык, курдупель, курдуплік, карантыш
pindzl=pendzl *m*, -en [*d.* Pinsel] пэндзаль, квачык
pine *f*, -s [*ukr.* піна] пена; **pinen** пеніць; апырскаць пенай, сліною
pinkes *m, pl.* -n/pinkejsim/pinkosim [*s.* (פ(י)נקס(-ן/-ים)] кніга рэгістрацыі; кагальныя хронікі; пінкас (пратакольная кніга гэбрэйскіх рэлігійных абшчынаў); **pinkejsim** *pl. fig.* скрыжалі
• di pinkejsim fun di gešixte скрыжалі гісторыі
• me meg es in pinkes faršrajbn *hum.* гэта можна ў кагальныя хронікі запісаць
pinklen [*d.* funkeln; pünkteln?] падміргнуць, падміргваць
pínktlexer [*d.* pünktlich] пунктуальны, дакладны, акуратны; **pínktlexkajt** *f* пунктуальнасьць, дакладнасьць, акуратнасьць
• alc ojsfiln pinktlex усё выканаць дакладна
• pinktlex vi a zejger дакладны як гадзіньнік
pint *m*, -n [*d.* Pinte] кубак, пінта
pintlen [*d.* pünkteln] 1. (mit) маргнуць, моргаць, міргаць; 2. стракаціць, пярэсьціць, рабаціць; 3. пунктаваць; ставіць дыякрытычныя знакі ў гэбрэйскім тэксьце; **píntele** *n*, -x, **pintl** *n*, -ex кропка; крапінка; **píntl(en)diker** які мігае/мігціць/маргае; **píntl-kome** *f*, -s кропка з коскай, сэмікалён
• a pintl ton* (pintlen) mit di ojgn міргануць вачыма
• di švarce pintelex шрыфт, (гэбрэйскія) літары
• dos pintele jid самаадданы гэбрэй (жыдоўская іскарка)
• draj pintelex шматкроп'е
• in same pintl arajn у самую кропку
• kenen* zix in di švarce pintelex (farštejn*, vos di švarce pintlex maxn) быць пісьменным, адукаваным у юдаізьме
• nit gebn* (afile) a pintl mitn ojg (nit kejn pintl tuendik mitn ojg) і вокам не міргнуць
• trefn* in pintl трапіць у кропку
Pinxes [*s.* פ(י)נחס] *tnx.* Пінхас (Фінээс), імя сына і пасьлядоўніка першасьвятара Эльязара; назоў 41-га разьдзелу Торы (Лік. 25:10–30:1); **Pinxes ben-Elózer ben-Arn hakojen** [*s.* בן־אלעזר בן־אהרן הכהן] *tnx.* Пінхас сын Эльязара сына Арона; сымбаль чалавека, які мае высакароднае паходжаньне і валодае ўласнымі добрымі якасьцямі
• Pinxes ben-Elozer ben-Arn hakojen – un az er hot kejn gelt, ništ iz er fort a parx *šprxv.* высакародны чалавек – нават калі ён бяз грошай, ён ня парх
pión *m*, -en [*p.* pion] пешка
pión *m*, -es [*p.* pion] *texn.* грунтвага, адвес
pionír/pionér *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*d.* Pionier] піянэр; **pionírišer** піянэрскі
pipe *f*, -s бочачка, у якой некалі ў шынкох трымалі гарэлку
pipec/pipet/pipeč/pipič *m*, -n/-es [*p.* pypeć, *ukr.* пипоть] 1. дзюба; 2. ціпун
• krign* dem pipeč здабыць ціпуна (лопнуць ад злосьці, угнявіцца, раззлавацца)
• vi a pipeč недарэчы, недачасу (як солі ў вочы; як гнілы корань у роце)
• a pipič zol dir ojsvaksn af der cung! *kll.* ціпун табе на язык! (каб табе на язык скула села! каб табе язык расьпёрла!)
pipernóter *m*, -s/-n [*mhd.* vipernâter, *d.* Viper, Natter] зьмяюка, дракон, кусьлівая зьмяя
• er hot im firgezogt a pipernoter *glxv.* ён сказаў яму нейкую абракадабру (нешта незразумелае) (журавель на хвойцы)
pipét *m*, -n, **pipetke** *f*, -s [*d.* Pipette] піпетка
pipke *f*, -s [*ukr.* пипа, *p.* pipka] 1. піпка, люлька; 2. сасок; нарасьць, шышка, гуз; **pipken** піпкаць, курыць піпку, паліць; **pipkevate(r)** шышкаваты, гузаваты
• onštopn di pipke набіць піпку
pipsn [*d.* piepsen] пішчаць, цвыркаць, цырыкаць; **pips** *m*, -n піск; **a pips ton*** пікнуць, піскнуць
• er hot nit bavizn a pips ton ён не пасьпеў нават піскнуць
• nit kejn pips ton* не аказацца
• nit hern kejn pips ня чуць ані піску

• pruv nor a pips ton! паспрабуй толькі піскнуць!
• vegn dem - kejn pips (nit)! аб гэтым – ані гуку!
pireg *m*, -n/-es, **piróg** *m*, -n [*p.* pirog, *ukr.* пиріг] пірог; *euph.* потка (рассаднічак, курыца, курка, перад, цяцерка, авечачка, шмон(іч)ка, дзюрка, разінька, касматая, сукрыстая); **pírežke/píreške/píroške** *f*, -s піражок (зь мясам, капустай, крутымі яйкамі, шпінатам, сырам, грэцкай кашай); **pirožne** *f* пірожнае
• pirežkes mit flejš піражкі зь мясам
• pireškes/kreplex esn, vert ojx deresn *glxv.* і пірагі надакучваюць
pirge *f*, -s [*r./v.* пырка?] *vulg.* потка, курыца, курка, цяцерка, авечачка, шмон(іч)ка, разінька, касматая, касмарка
pirken=porsken/poršken [*p.* pyrkać?] порскаць, пырхаць
pirke-óves *pl.* [*s.* פ(י)רקי־אבות →oves, pejrek] *mšn.* "разьдзелы бацькоў"; назоў 9-га трактату 4-га разьдзелу (шэсьць разьдзелаў якога традыцыйна чытаюцца кожную суботу па разьдзеле на працягу лета)
pirsem *m* [*s.* פ(י)רסום →mefarsem, hamefursem, nisparsem] 1. слыннасьць, славутасьць, вядомасьць, папулярнасьць; 2. рэкляма, прапаганда [*sin.* barimtkajt, populerkajt; reklame, propagande]; **pírsemnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) прапагандыст, мэнэджэр
• gebn* pirsem абвяшчаць, прапагандаваць
pirxen [*r.* пырхать] пырхаць, перхаць
písacke *f* [?] мост, дашчаная падлога
pisake *m*, -s [*r.* писака] пісака; **pisár** *m* пісар
Pisem-Verámses, Pisem un Ramses [*s.* פ(י)ת(ו)ם־ורעמסס] *tnx.* назвы двух эгіпецкіх гарадоў-крэпасьцей, якія пабудавалі гэбрэі-рабы; 2. *fig.* фантастычныя пляны, небыліцы, байкі
• me hot dort gemaxt Pisem un Ramses *glxv.* панабудавалі там гмахаў
pisk *m*, -es [*p.* pysk] пашча, зяпа, морда, лыч, глотка; **piskl** *n*, -ex рыльца, лычык, носік, дзюбка (таксама ў імбрычка); **piskate(r)** гарласты; **piskáč** *m*, -es гарлапан; **písk(ev)en** бурчаць; гарлапаніць; **pisklen zix** састроіць міну/гімору
• brexn*/maxn piskes распусьціць нюні, разрумзацца, крывіць морду, строіць рожыцы (аб дзіцяці)
• efenen a/dem pisk (af) лаяцца, разяўляць пашчу
• esn* zix fun di piskelex есьці зь дзюбкі ў дзюбку (жыць як галубкі)
• farmaxn emecn dem pisk заткнуць камусьці глотку
• gebn* esn in piskl карміць птушанятаў зь дзюбкі
• gebn* ibern pisk даць у лыч
• gešlifn piskl шліфаваная/гладкая/адточаная дзюбка (язык як калаўротак/ляшчотка; лупіць языком як церніцай)
• haltn* dem pisk закрываць глотку
• hobn* a gutn pisk мець добрую глотку (язык круціцца як памяло, як хвост у сабакі)
• on a piskl бязносы (імбрычак)
• a kuš in piskl (un) a štox in hercl *glxv.* пацалунак у тварык і ўкол у сардэнька (лёстачкамі дух займае, а ліха мысьле (а чорта думае): у вочы ліском, а за вочы пяском; сьпераду цалуе, а ззаду кусае; лістам сьцеліцца, а ўкусіць цэліцца)
pisk *m*, -es [*sl.*] піск; **piskate(r)** пісклявы, гарласты; **piskljate** *f*, -s, *dim.* **piskljátkele** *n*, -x піскля(ня) (піскляты), курчаня, курча, курчатка, кураня
• Oj, Abram, ix ken on dir ništ zajn! /Ix on dir un du on mir /kenen mir bejde ništ zajn! /Gedenkstu, gedenkstu ba dem tojer, /hostu mir gezogt a sod in ojer: / – Oj vej, Rifkenju, /gib že mir dos piskenju! *flksl.* Ой, Абрам, я безь цябе не магу! Я безь цябе і ты безь мяне быць ня можам! Памятаеш, як каля брамы ты сказаў мне сакрэт на вуха: – Ой, Рывачка, дай жа мне твой роцік!
pisren *m*, *pl.* pisrojnim/pisrojnes [*s.* פ(י)תרון(-ים/-ות) →pojser] (вы)тлумачэньне, аб'ясьненьне, інтэрпрэтацыя, разгадка (сноў або загадак) [*sin.* ojstajčung, interpretacje, bašejd]; **pisren-xalójmes** *m* (вы)тлумачэньне сноў
• ništ visn* fun kejn pisren un fun kejn xolem ня ведаць, аб чым ідзе размова; нічога не разумець
pistemke=póstemke/póstevke *f*, -s крыўляньне, грымаса, гімора; *pl.* вымудры, вычуды, прымхі
pis(t)ne(r)=postne(r) [*ukr.* пістний] посны
pistójl *m*, -n, **pistolét** *m*, -n [*d.* Pistole] пісталет
pistre(r) [*ukr.* пістрявий] стракаты, пярэсты
pisxn-pé *m* [*s.* פ(י)תחון־פה] прамова, прэтэкст; магчымасьць абараніцца [*sin.* ojsred, pretekst]
• gebn* emecn a pisxn-pe даваць камусьці повад для папікі
piščen/pisten [*sl.*] пішчаць, пішчэць; **pišč** *m*, -n, **piščeráj** *f* піск, шчэбет, шчабятаньне; **a pišče ton*/gebn*** піскнуць; **piščún** *m* піскун; **píščendiker** які пішчыць
pí(š)čevke *f*, -s дробязь, дэталь, падрабязнасьць
piše-pejše *f* [?] *kort.* назва гульні
pišn [*d.* pissen, *altfr.* pissier] пісаць, сцаць, сікаць, мачыцца, бруіцца, пускаць мачу, бурыць; **piš** *f*, **pišexc** *n* мача, моч, сцулі; **pišer** *m*, -s (-n/-ke *f*, -s) сцуль, сцыкун; **píš-gribl** *n*, -ex месца/ямка для сцаньня (на надворку, у садзе); **píš-top** *m*, *pl.* -tep начны гаршчок; **piš-piš-píš** *int.* пісь-пісь-пісь, ну-ну-ну (няшчырасьць)
• a gancer piš-piš-piš *iron.* сцыкун вялікі (наўда вялікая)
• pišn mit bojml *vulg.* сцаць алеем (крывадушнічаць, выстаўляць сваю набожнасьць)
• pišn mit di ojgn *vulg.* сікаць вачыма (плакаць)
• s't im rufn pišer яго будуць зваць сцыкуном (фігурант)
• me zict un me traxt, funvanen pišt a gandz *glxv.* сядзець і разважаць, адкуль сікае гуся
• pišt nit mit di ojgn! ня сцы вачыма! (няшчыры плач)
• vejstu, funvanen a gandz pišt, un funvanen vaksn di fis? ведаеш, адкуль гуся сікае, і адкуль ногі растуць?
• zej pišn bejde in ejn gribl яны абодва сікаюць у адну ямку
• zoln dir vaksn burikes/cibelex fun pupik, un zolst pišn mit boršč! (s'zol dir vaksn burikes in bojx!) *kll.* каб з твайго пупка расьлі буракі (расла цыбуля), і каб ты сцаў баршчом!
pitákl=pjaták(l) *n*, -ex пятак
pitelke=petelke *f*, -s гафтка
pitem *m*, -s [*s.* פ(י)ט(ו)ם(-ס) →esreg] востры кончык цытрона
• ojszen* vi an esreg on a pitem выглядаць як цытрон бяз кончыка
pitem-haktójres [*s.* פיטום־הקטורת] "склад ладану"; назоў разьдзелу зь Мішны, які чытаюць раніцай (у ім знаходзіцца рэцэпт араматычнай смалы, якой некалі кадзілі ў сынагозе)
piter *m*, *pl.* piturim [*s.* פ(י)טור(-ים) →poter, patern, ptire, nifter] вызваленьне
pitjaškes=podtjažkes *pl.* [*ukr.* підтяжки] падцяжкі, шлейкі

pitjúk *m*, -es [*p.* piecuch?] смаркач, сапляк, вырвас, басалай, вісус
pi-tomed [*s.* פי־תמיד]; **pi-tómednik** *m*, -es піяка, п'яніца, півак, п'янюга
• xevre pi-tomed п'яная хеўра
piutim=pijutim *pl.* →piet=pajet *m* [*s.* פיוט(-ים)] рэлігійны гімн, літургічны верш
piv-hakódeš [*s.* פיו־הקדוש →pi] твой сьвяты рот
pixken [*ukr.* пихати] пыхкаць; **a pixke ton*** пыхкнуць
pixte *f*, -s [*r.* пихта, *d.* Fichte] піхта
pizem *m* [*d.* Bizam, *p.* piżmo] 1. мускус; 2. **pízemkac** *f*, *pl.* -kec *zool.* андатра, хахуля; 3. цудоўны бальзам; **pízemener** андатравы
• ajngebn* emecn pizem правакаваць, спакушаць, прапанаваць ідэю
• dos iz šojn pizem! *glxv.* гэта ўжо хахуля! (апошні сродак)
pizme *f*, -s [*p.* piżmo?] нябыліца, байка, выдумка, бязглузьдзіца
pizmen *m*, *pl.* pizmojnes/pizmojnim [*s.* פ(י)זמון(-ות/-ים)] літургічны верш з прыпевам, малітоўны напеў; старажытны сьпеў; 2. *fig.* агульнавядомыя словы, зьбіты аргумэнт; выдуманая рэч; **pizmojnes** *pl.* ашуканства, хлусьня, балбатня, пустаслоўе, бязглузьдзіца, бяссэнсіца, пухта непадсяваная, бабскія байкі (забабоны старой жоны)
• der alter deresener pizmen стары надакучлівы напеў
pizójm *f* [*d.* Posaune, *p.* puzon] трамбон
pížele=pídžele=púžele *f*, -s пугаўё
pižik *m*, -es 1. **pižikl** *n*, -ex [*r.* пыж] карапуз, бутуз, пышка (аб дзіцяці); 2. пыжык; **pížikener** з пыжыка
pjane *f*, -s [*d.* Piano] піяніна; **pjaníst** *m*, -n, (-ke *f*, -s) піяніст
pjánice *f*, -s [*r.* пьяница] п'яніца; **pjanstve** *f* п'янства; **pjáneven** п'янстваваць
pjánice *f*, -s [*p.* pijanica] *bot.* дурніцы, буякі, бугуны
pjaták(l)=pitákl *n*, -ex [*r.* пятак] пятак
pjat(k)e *f*, -s [*ukr.* п'ята] пята, пятка
• biz di pjates да пят
• az me tanct af hejse kojln, brent in di pjates *šprxv.* хто танчыць на гарачым вугольлі, у таго гараць пяты
• er hot nit in kop, vos ix hob in pjate ён ня мае ў галаве, што я маю ў пятцы (я забыўся больш, чым ён ведае; я тое забыўся, як ты яшчэ далёка ў срацы быў; не вучы вучонага, а зьеш гаўна пячонага)
• x'hob dos in der linker pjate! (s'ligt im/emecn in der linker pjate nit! mir ligt dos nit in der center/linker pjate ojx nit!) у левай пятцы ня чэшацца!
pjavke/pjáuke/pjojke *f*, -s [*ukr.* п'явка, *p.* pijawka] п'яўка
• cien*/zojgn* emecns blut vi a pjavke смактаць чыюсьці кроў як п'яўка
• šteln pjavkes ставіць п'яўкі
• az me darf an altn man šteln pjavkes, zol er nemen a jung vajb калі прыйшоў час старому чалавеку ставіць п'яўкі, яму трэба браць маладую жонку
• šiker vi a pjavke п'яны як п'яўка (як гразь/твань/зямля/рамізьнік/шавец/каморнік/Бэйла/сьвіньня)
• trinken zoln dix pjavkes! *kll.* каб цябе п'яўкі смакталі!
p(j)ékelik/pjékelek *m*, -es, **pjékele** *n*, -x [*v.* пяколак] прыпечак, пачура, ніша ў печы, куды зграбаюць вуглі
pjel(j)en=póle(ve)n [*p.* pleć] палоць
pjen *m*, -jes [*sl.*] пень
pjene *f* [*r.* пена] пена
pjente *f*, -s [*p.* pięta] пята, пятка
pjes/pjos *m*, -n [*p.* pies] пёс, сабака
pjesn(j)e *f*, -s [*r.* песня] песьня
pjesten/pješčen=péste(ve)n 1. песьціць; 2. *n* песты; **pješčúx/pješčún** *m*, -es [*p.* pieszczoch] пястун
• pješčen vi a klejn kind, vi a benjoxid/basjexidke песьціць як малое дзіця, як ядынка/ядыночку
pješik/pješek *m*, -škes [*ukr.* пішак] пешка
pjetúx *m*, -es [*r.* петух] певень
p(j)olun *m* [*p.* piołun] *bot.* палын
pkidim *pl.* →poked *m* [*s.* פקיד(-ים)] паліцыянт, камісар паліцыі; функцыянэр
pkude [*s.* פקודי] "падлік" (назоў 23-га разьдзелу Торы) (Вых. 38:21–40) [*sin.* ibercejlungen]
plac *m*, *pl.* plec(er), *dim.* **plecl** *n*, -ex [*d.* Platz] плошча, месца, пляц; **placírn** (placírt) разьмясьціць, разьмяшчаць; **placír** *m*, -n разьмяшчэньне, пазыцыя; **placirung** *f*, -en разьмяшчэньне (дзеяньне)
placn [*d.* platzen] покнуць, покаць, трэснуць, трэскаць, лопаць, лопнуць; **plac** *m/f*, -n трэск, раскол; **placung** *f*, -en *med.* разрыў
• krign*/xapn a/di plac злаваць, лопацца ад злосьці
• me ken (m'ken) placn! можна лопнуць!
• placn fun/far gelexter/kine лопнуць ад сьмеху/зайздрасьці
• placn fun fardros заходзіцца ад роспачы
• placn vi a zejfnbloz лопнуць як мыльны пузыр (як бурбалка)
• ci nit on štark di strune, zi kon placn (az me cit cufil on a strune, plact zi) *glxv.* не нацягвай моцна струны, яна можа покнуць
• es iz a vejtog cu redn, un švajgn plact di gal *glxv.* і гаварыць балюча, і маўчаць горка
• in mitn tanc plact di strune *šprxv.* пасярэдзіне танца рвецца струна
• krign zolstu di plac! *kll.* каб ты лопнуў! (*vrtš.* "plac" месца – "plac!" лопні!)
• placn zolstu – fun naxes! *kll.* каб ты лопнуў ад шчасьця!
plácregn *m*, -s [*d.* Platzregen] залева, улева
pláčiker [*d.* platt] плоскі, плыткі; абмежаваны (аб розуме); **plačik vern*** мялець, мяльчэць, рабіцца плыткім; **pláčikajt** *f*, -n плашчызна, роўнядзь, плаз; **pláčfus/plátfus** *m*, *pl.* -fis *med.* пляскатая ступня
• maxn plačik пляскаць, с-, рас|плёскваць
• plačik kepl плоскі розум, ёлуп(ень)
plaggúf *m* [*s.* פלג־גוף] "паўцела"; нежань, удавец
plakírn (plakírt) (mit) [*d.* plakieren] плякіраваць, пакрываць слоем мэталу
plaksive(r) [*ukr.* плаксивий] плаксівы
plan [*d.* Plan] 1. *m*, *pl.* plener плян, ідэя, праект; 2. *m*, *pl.* -en/-es/plener плян, схема; **planírn** (planírt), **pláne(ve)n** (cu) плянаваць, меркаваць; **planirter**, **plánever** плянавы; **planirung** *f* плянаваньне; **plánmesiker** плянамерны; **plánmesikajt** *f* плянамернасьць
• afn erštn/lectn plan на першым/апошнім месцы
• bojen plener af der cukunft будаваць пляны на будучае
• zajn* a plan мець добры плян

plándeke *f*, -s [*d*. Plane] брэзэнт
plánern, planírn (planirt) [*r*. планировать] пляніраваць; **planer** *m*, -s плянёр
planke *f*, -s [*d*. Planke, *ukr./r*. планка] планка, ліштва
planken *m*, -s [*d*. Planke] паркан, агароджа, плот
• zajn* af jener zajt planken быць на тым баку агароджы (па-за межамі)
• az me kumt iber di planken, bakumt men andere gedanken *glxv*. пералезеш цераз плот (пераадолееш перашкоду), натрапіш на іншыя думкі
plant *m*, -n [*p*. plant] чыгунка; **plánteven** выраўноўваць, праклад(в)аць (дарогу/чыгунку); **pl(j)anter** *m*, -s грунтвага, адвес
plánx(en)en [*šp*. planir] плакаць, скардзіцца, наракаць
plápern [*d*. plappern] балбатаць, малоць, лапатаць, лепятаць; пляткарыць, разводзіць плёткі; **plaperkače** *f*, -s пляткарка
plaplen [*mhd*. pappeln, *p*. paplać] 1. балбатаць, лапатаць, лепятаць, малоць, пустасловіць; 2. *n*, **plapleráj** *f/n*, -en лепет, лапатаньне, балбатня, пустаслоўе, біліндрасы; **plapler** *m*, (-ke/-n *f*, -s) лапатун, манюка, балбатун, марнаслоў, болбат, талалай, батура, дабара; **pláplDiker** балбатлівы, лапатлівы, языкаты
• dos hot arojsgerufn fil plaplerajen гэта выклікала шмат плётак
• kinderiše plapleraj дзіцячы лепет
• vos plaplstu! што ты балбочаш!
plast *m*, -n [*d*. Plast] пласт, слой, скіба
• lign* vi a plast ляжаць як пласт (пластом/плазам)
plaster=flaster *m*, -s [*d*. Pflaster] плястар
plastilín *m* [*d*. Plastilin] пластылін
plastinke *f*, -s, **plastnik** *m*, -es [*ukr./r*. пластинка] пласьцінка; плытка, кружэлка
plašč *m*, -n [*sl*.] плашч
plat *f*, -n, **plate** *f*, -s [*d*. Platte] пласьцінка, плытка, кружэлка; **plátnšpiler** *m*, -s прайгравальнік
platón *m*, -en [*d*. Peloton] *milit*. узвод, разьдзел
plaven [*p*. pławić, *ukr*. плавати] купаць (коней); **plavčik/plavnik** *m*, -es (па)плавок; **plavkes** *pl*. плаўкі
plaxe *f*, -s плаха, плашка
plaxte *f*, -s [*ukr*.] плахта, грубая кустарнага вырабу ўзорчатая тканіна
plazem [*p*. płazem] *adv*. плазам
plaže *f*, -s, **pljaž** *m*, -n [*p*. plaża] пляж
plec(er) *pl*. →plac *m*, *dim*. **plecl** *n*, -ex плошча, месца, пляц
plecl *n*, -ex, **plécele** *n*, -x [*d*. Plätzchen] *kul*. коржык, праснак, праснок, кухан, пірог, перапечка, скавароднік
• a plecl (honik) соты
• xevre plecl *hum*. хеўра шалапаяў
pled *m*, -n [*d*. Plaid] плед
plefn [*d*. verblüffen] ашаламіць, ашаламляць, азадачыць, азадачваць, уразіць, уражаць; **plef** *m*, -n ашаламленьне, зьдзіўленьне, подзіў, уражаньне; **pléf(nd)iker** ашаламляльны, надзвычайны
• er iz geblibn (vi) gepleft ён азадачаны
plejce *f*, -s, *dim*. **plejcke** *f*, -s [*p*. plecy] плячо, сьпіна; **pléjciker** плячысты; **plejcik vern*** раздацца ў плячох
• arumvarfn*/ibervarfn* a tux af di plejces накінуць хустку на плечы
• kvečn mit di plejces паціскаць плячыма
• nemen* di fis af di plejces (nem dajne fis af di plejces) закласьці ногі за плечы ды майнуць (хутка зьбегчы)
• ojsdrejen zix mit der plejce cu emecn павярнуцца сьпінай да кагосьці
• unteršteln a plejce падставіць плячо
• gib štendik zix alejn an ejce un kum ništ on cu jenems plejce *šprxv*. давай заўжды рады сабе сам, а не спадзявайся на чужыя плечы
• trogn zol dix der ruex af di plejces! *kll*. каб цябе д'ябал насіў на плячох!
plejn/plojn *m*, -en [*d*. Plan] раўніна; **pléjniker** раўнінны
plejte *f*, -s [*s*. (-ות)פליטה →balplejte] 1. бежанка, уцякачка, дэзэртырка; 2. *hum*. уцяканьне, зьбегі, уцёкі; **pléjte-maxer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) банкрут; **plejtim** *pl*. →polet/polit *m* [*s*. (-ים)פליט] бежанец, уцякач, зьбег, дэзэртыр
• maxn di plejte 1. банкрутаваць, банкруціцца; 2. даваць лататы/хадала/дзеркача/дзерака/драпака/цягу/цубу(ка), рабіць уцёкі (даў драла, аж зямля закурэла, аж пяткі забрашчалі)
• un er nemt un maxt plejte a ён узяў ды й зьбег
ple(j)tl *n*, -ex [*d*. Platte] пласьцінка, плытка
ple(j)ve *f*, -s [*p*. plewa] мякіна, высеўкі, палова
• far an altn šlextn xojv nemt men afile pleve ojx *šprxv*. за застарэлы доўг бяруць і мякінай (стары доўг атрымаў – лічы нашоў)
plen *m* [*r*. плен] палон; **plenik** *m*, -es палонны, нявольнік
• nemen* in plen браць у палон
plet *m/f*, -n [*it*. bolletta, bulletta, *p*. bilet] розыгрыш, лятарэя, лятарэйны білет/квіток; **pletn** разыгр(ыв)аць, цягнуць лёсы
pletn [*d*. plätten] 1. прасаваць; 2. разбурыць, раструшчыць, раздрабіць, разьбі(ва)ць (галаву); **plét-ajzn** *n*, -s жалезка, прас
• pletn emecn dem kop/mojex раструшчыць/расьсячы камусьці чэрап/галаву
pletve *f*, -s [*p*. płetwa] плавальная перапонка (у птушак); **plétvediker** перапончаты
plevke/pljev(k)e=plojke *f*, -s [*r*. плева, *ukr*. пліва] пенка, плеўка
plič *m*, -n [?] луста хлеба
plid=plod *m*, -n [*ukr*. плід] вывадак (у жывёлаў); **plidne(r)=plodne(r)** плодны, пладлівы, пладзючы
• lozn* af plid пакінуць на развод
plie *f*, -s [*s*. (-ות)פליאה →pe(j)le, pile-ploim, (majse-)nifle, nisimvenifloes, nispoel, mafle-lajses, hafle-vofele, hispajles] дзіва, цуд, незразумелае [*sin*. vunder, umfarštendlexs]; **pliediker** дзіўны, цудоўны, незразумелы
• in flug zajnen ajere verter zejer pliedik un lejgn zix ništ afn sejxl (M.M.-S.) на першы погляд вашыя словы вельмі дзіўныя і не ўкладаюцца ў галаве
plign [*d*. pflügen] (г)араць
plimenik/plemenik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*r*. племянник, *ukr*. племінник] пляменьнік
plíndern [*d*. plündern] рабаваць
plinte *f*, -s, **plint(us)** *m* [*d*. Plinthe] плінтус
plis *m* [*d*. Plisch, Pluss] *tekst*. плюш; **plísener** плісавы
plišti *m*, -n [*s*. (-ם)פלשתי(ים) *mx*. філістымлянін (Б. 10:14); **plištim** *pl*. філістымляне (народ, які жыў на паўднёвых берагох Палестыны і шмат ваяваў з гэбрэямі); **plíštišer** філістымлянскі

plit=plot *m*, -n [*ukr.* пліт] плыт; **plitnik** *m*, -es, **plítntrajber** *m* плытнік, плытагон; **plítntrajb** *m* сплаў лесу

plit(k)e *f*, -s [*p.* płyt(k)a] пліт(к)а (таксама ў печы); **plitn** расплюшчыць

plitke(r) [*p.* płytki] плыткі, неглыбокі, мелкі

• aribergejn* iber dem tajx, vu s'iz plitke пераходзіць праз рэчку ў плыткім месцы

plix *m*, -n/-es [*ukr.* пліш] плеш, лысіна; **plixevate(r)** пляшывы, лысы

• vern* plixevate (bakumen* a plix) лысець, пляшывець

• in zal glancn on a šir plixes, nor kejn kep zet men nit у залі зьзяе шмат лысінаў, толькі галоваў не відаць

pljage *f*, -s [*d.* Plage] 1. бяда, гора, пакута, ліха; 2. нікуды ня варты, нікчэмны чалавек

pljam *m*, **pljame** *f*, -s [*p.* plama, *ukr.* пляма] пляма; **pljamen** рабаціць

pljask *m*, -n [*p.* plaskać] пляск, аплявуха

pljaxe=flaxe *f*, -s [*ukr./r.*] плаха, плашка

pljazdre *f*, -s [?] дура, гультайка, вахляйка, дзяньгубка, [illegible]лайка

pljećen [*p.* pleciuch, *v.* пляскаць (языком)?] брахаць, балбатаць, лапатаць

pljesken/plješken/pl(j)usken/pl(j)ušken [*p.* pluskać, *ukr.* плескати] плёскаць, пляскаць, паласкаць; **pljesk** *m*, -n пляск, плёскат; **a pljeske ton*** пляснуць; **pljeskeráj** *f* плёсканьне, плясканьне, плюханьне, паласканьне; **pljušk** *m*, -n брудная пляма, плюха

• a pljeske ton* (pljesken) mit di hent пляснуць рукамі

• oj vej, mame, kačkes švimen /un zej plješken mit di fis, /ven vet šojn majn libster kumen /oder šikn xoč a grus *flksl.* ой, мама, качкі плаваюць і плюхаюць лапамі яны, калі ж ужо мой каханы прыедзе альбо хоць прышле прывітаньне

• un az der rebe tanct, /tancn mit di vent, /lomir ale pljesken mit di hent *flksl.* калі рэбэ танчыць, танчаць усе сьцены, давайма ж усе пляскаць у далоні

pl(j)otke *f*, -s [*p.* plotka, *ukr.* пльотка] плёткі, абгавор, паклёп; **pljótke-maxer** *m*, (-n/-ke *f*, -s), **pljótkenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **pljótnice** *f*, -s паклёпнік, пляткар, плётнік; **pljótkeven** пляткарыць, паклёпнічаць; **pljotkeráj** *f* пляткарства

• firn pljotkes разводзіць плёткі

• cutrogn* pljotkes абгаворваць, пляткарыць, паклёпнічаць

pljuš *m* [*d.* Plüsch] *tekst.* плюш; **pljúšener** плюшавы

pljušč=bljušč *m* [*ukr./r.* плющ] *bot.* плюшч

pljuxen [*p.* pluchać, *ukr.* плюхати] плюхаць; **pljux** *m*, -n усплёск, пляск; **pljux!** плюх! боўць!; **gebn* a pljux arajn, a pljux ton* zix** пляснуцца, плюхнуцца, боўтнуцца; **pljúxregn** *m*, -s залева, улева, лівень

pločenke *f* [*p.* płócienko] *tekst.* плоценко, баваўнянае палатно, кужаль, клятчастая або паласатая даматканая тканіна

plóčiker [*sl.*] плоскі

• a pločiker vic/špas плоскі/тупы жарт

plodjen/plóde(ve)n/plodžen [*p.* płodzić, *ukr.* плодити] пладзіць; **plod=plid** *m*, -n вывадак (у жывёлаў); **plodne(r)=plidne(r)** плодны, пладлівы, пладзючы

plog *f*, -n [*d.* Plage] бяда, гора, пакута, ліха, злыдні; **plógeniš** *n* мучэньне, мардаваньне; **plogn** мучыць, пакутаваць

• an exte plog сапраўдная бяда

• mameš a plog проста гора

• – Toxterl majne, toxterl gold, /dajn hercele zol dir nit plogn; /ix vil nit der kejser zol hobn dix holt, /un du vest kejn cirung nit trogn. (S. B.) – Дачушка мая, дачушка залатая, ня мучай свайго сэрца; я не хачу, каб ты цару спадабалася, і табе ня варта ўпрыгожвацца.

ploim *pl.* →pe(j)le *f* [*s.* פלא(-ים)] дзіва, цуд, дзіўная рэч; **plóimdiker** дзіўны, цудоўны

plójdern [*d.* plaudern] вярзьці лухту, балбатаць, лапатаць, малоць (языком), пустасловіць; **plojderáj** *f/n*, -en балбатня, пустаслоўе; **plójderer** *m*, -s, **plójderke** *f*, **plójderzak** *m*, *pl.* -zek лапатун, манюка, балбатун, марнаслоў, болбат, талалай, батура, дабара; **plójderdiker** балбатлівы, лапатлівы, языкаты

• ajnnemen* plojder-vaser мець схільнасьць да балбатні

• er iz a plojderzak ён балбатун

• farnemen* zix mit plojderaj пустасловіць, плявузгаць

• plojdern stam in der velt arajn несьці лухту

plojke=pl(j)evke *f*, -s пенка, плеўка

plojke *f*, -s [*r.*] плойка (шчыпцы для завіўкі валасоў)

plojme *f*, -s [*r.* плойма] плойма, тлум, мноства, зграя, грамада

plojne [*s.* פלוני] нейкі адзін чалавек [*sin.* ejner a menč]; **plojne-almójne** [*s.* אלמוני־ →almen] адзін чалавек, такі ж самы, нехта падобны [*sin.* stam emecer]; **plojnes(-bas-plójnes)** [*s.* פלונית(־בת־פלונית)] нейкая адна жанчына [*sin.* di-un-di, ejne a froj]; **plojne-ben-plójne** [*s.* בן־] імярэк, такі і такі, нейкі/пэўны/вядомы чалавек [*sin.* der-un-der, azojner-un-azojner, ejner a menč, a geviser man]; **plójneste/plójniste** *f* [*s.* פלוניתטע(-ס)] такая і такая, нейкая, пэўная, вядомая жанчына; *iron.* баба, жонка, гаспадыня

• majn plojneste *hum.* мая жонка

plojšn [*d.* plauschen] балбатаць, лапатаць, малоць (языком), жартаваць; **plojš** *m* балбатня, пустаслоўе, жарт

plojt *m*, -n [*p.* płot] плот

• lebediker plojt жывы плот

• az saj iz ništo kejn vajngortn, culib vos iz der plojt? калі німа вінаградніку, навошта ж тады плот?

• noxn tojt meg men mit mir unteršparn a plojt *glxv.* пасьля сьмерці можна мною плот падперці (што там па сьмерці: хоць плот падперці; мёртвым хоць вароты падапры)

plombe *f* [*d.* Plombe] плёмба; **plombírn=blombírn** (plombírt /blombírt) плямбаваць

plombír *m*, -n [*d.* Brombeere] ажыны

plonte(r)n [*p.* plątać] блытаць; **plonter** *m*, -s, **plónterdikajt** *f*, **plónterniš** *n*, -n, **plontenine** *f* блытаніна, путаніца, бунтаніна

• arajntrogn* a plonter уносіць блытаніну

• do iz epes a plonter тут штосьці наблытана

• es plontern zix di gedanken блытаюцца думкі

• plonte(r)n mit di fis нага за нагу чапляецца

• plonte(r)n unter/far di fis (ba) блытацца пад нагамі

• plonter nit, red glajx! ня блытай, кажы прама!

• s'plontert zix im di cung (er plontert mit der cung) у яго заплятаецца/запінаецца язык

ploster *m*, -s [?] слой тлушчу ў птушак

ploščen [*p.* płaszczyć] 1. прастрочваць два разы (бераг, ускраек, аблямоўку); 2. уплашчыць

plošen [*p.* płoszyć?] мітусіцца, гойсаць, пырхаць, лётаць; **ploš** *m*, -n шквал, віхор
plot *m*, -n [*r.* плот] плыт
plót(ič)ke *f*, -s, **plót(v)ice** *f*, -s [*p.* płotka, *ukr.* плотиця, *r.* плот-(в)ица] *zool.* плотка
plotnik *m*, -es [*r.* плотник] цесьля, цясьляр, дойлід, плотнік
plotve *f*, -s [?] бэлька, брус
ploxe(r) [*r.* плохой] кепскі, благі, дрэнны
plucem/pluc(l)im/plucling/pluclung, plúc(t)hálbn [*d.* plötzlich] *adv.* раптам, раптоўна, зьнянацку, зьнячэўкі, неўспадзеўкі; **plúcemdiker/plúcimdiker/plúclingdiker/plúclungdiker, plúclexer** раптоўны, нечаканы, неспадзеўны
• a pluclex gerojś раптоўны шум
• er hot plucem fartraxt rajzn ён раптам уздумаў вандраваць
• in mitn plucem ні з таго, ні з чаго
• in mitn plucem nemen* un avekforn* зьнянацку ўзяць ды зьехаць
• plucem hot a gos geton a regn раптам лінуў/рынуў дождж
• pluclexer tojt імгненная сьмерць
plucer *m*, -n [?] гарбуз, дыня, агурок
plúdern=pljúdern *pl.* [*d.* Pluderhose] нагавіцы, штаны, майткі, шаравары, порткі
• deriber gejen kačkes borves, un gendz on pludern! *hum.* таму і ходзяць качкі босыя, а гусі бяз портак! (што тут тлумачыць, гэта ж і дурню зразумела!)
• zi trogt di pludern яна носіць порткі (верхаводзіць у сям'і; бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова)
plug *m*, -n [*d.* Pflug, *p.* pług] плуг; **plúgmeser** *m/n*, -s лямеш
plugte/plukte *f*, -s [*s.* פלוגתא(-ות) →bar-plugte] абмеркаваньне, дыскусія [*sin.* mejnungen-faršejdnkajt, diskusje]; **plúktediker** дыскусійны, спрэчны
p(l)ump *m*, -n [*d.* Pumpe, *nhd.* plumpe] помпа; **plump(e)n** пампаваць
plumper [*d.* plump] нязграбны, нехлямяжы
plumplen [*d.* plumpsen?] забіць, угрохаць
plunč *m*, -n [*d.* Plumps?] 1. каўхель, тумак, тузанка; 2. брудная пляма
plurál *m* [*d.* Plural] *gram.* множны лік; **pluraler** множны
plusken/plušken=pljusken/pljušken/pljesken плёскаць, пляскаць, паласкаць
plúte(ve)n [*r.* плутовать] махляваць, хітраваць, круціць, ашукваць; **plut** *m*, -n, (-ixe *f*, -s) махляр, круцель, ашуст, ашуканец, шальбер, шалыга, гэрц(ык), хітрэц, шальмец, падшывальнік, падшывала; **plútišer, plitevate(r)** махляваты, шальмаваты, хітраваты
pnej *pl.* [*s.* פנים] самыя паважныя альбо багатыя людзі, вярхі, эліта [*sin.* ongezeenste menčn, rajxste menčn, elite]; **pnej-hoír** *pl.* [*s.* העיר] самыя паважныя людзі гораду, старэйшыны кагалу
• fun di pnej зь вярхоў, з эліты
pnie *f*, -s [*s.* פניה(-ות) →onpniesdiker] задняя думка, патаемны інтарэс, зацікаўленасьць, староннасьць, прадузятасьць [*sin.* hinter-gedank, zajtiker mejn, bahaltener interes]; **pniesdiker** прадузяты; **pniesdikajt** *f* прадузятасьць
• on pnies непрадузята
pnim *m* [*s.* פנים] *rel.* асноўны, першапачатковы тэкст (без камэнтараў)
pnimjes *n* [*s.* פנימיות] "нутро"; духоўная глыбіня, унутранае багацьце [*sin.* inevejnikajt, gajstike tifkajt, inevejnikste rajxkajt]; **pnímjesdiker** унутраны, духоўны, інтымны
pnjak=p(e)njók *m*, -es [*p.* pniak] пень, пянёк, цялеш
pnuim *pl.* →pone *m* [*s.* (פנויי(-ים)] нежанаты, нежань; **pnuje** *f*, -s [*s.* (פנויה(-ות)] незамужка
po-=pa- [*sl.*] *pref.* па-
poc=boc *m*, *pl.* pec, *dim.* **pecl** *n*, -ex [*mhd.* fotze (vulva)?] хуй, пэніс, чэлес, піцюн, пісюн, посік; *fig.* дурань, стаўбень, бязглузды/дурны хлопец; **pocjevate(r)=bocjevate(r)** хуеваты; бязглузды, дурны
• ale ejvrim viln pišn, un dem poc štelt men arojs *glxv. vulg.* усе чалёсы хочуць сцаць, але выстаўляюць хуй
poc(j)apen/počapen=potjapen [*ukr.* цапати, *p.* capać] злавіць, схапіць; заскіціць, засыпець
pocjexe *f*, -s [*p.* pociecha, *r.* потеха] пацеха, (за)бава
počatek/počatik=pečatek *m*, -tkes, **počontik** *m*, -tkes [*ukr.* початок, *p.* początek] пачатак, пачын (у гандлі)
• nox emecns počatek з чыёйсьці лёгкай рукі
počer=pacjer/pačer *m*, -es патэр; **póčeres=pácjeres/páčeres** *pl.* пацеры
počerane(r) [*p.* pocierać] перамолаты
póčevke=pódševke *f*, -s падшэўка, падкладка, падбіўка
póčine/póčene *f*, -s [*ukr.* (о)пачина?] тратуар, ходнік
počinke *f*, -s [*r.* починка] папраўка, рамонт
počt *f*, -n [*d.* Post, *p.* poczta] пошта; навіна, плётка; **počtove(r)** паштовы; **počtaljón** *m*, -es паштальён
• a počt fun rešxojdeš Kremenic! *glxv.* небыль/байкі/хлусьня/казкі! (на вярбе грушы; кісялём бліны мазаны, на паркане сушаны)
pod *m*, -n [*r.* под] под (печы), чарэнь
podarek *m*, -tkes [*r.* подарок] падарунак
• du host mir gešenkt a podarek,/ dajn podarek hengt af der vant;/ ven es kumt mir on dosade af majn harcn,/ nem ix dajn karte in der hant... *flksl.* ты падарыў мне падарунак, твой падарунак вісіць на сьцяне; калі мне прыкра на сэрцы, бяру я тваю картку ў руку...
podatek/podatik *m*, -tkes, **podát** *m*, -s [*p.* podatek] падатак, падаць
podbokem=pidbokem *adv.* узяўшыся ў бокі
pódelik *m* [*p.* podołek] улоньне, лона
pódeske/pódiške *f*, -s [*p.* podwiązka] падвязка для панчохі
podešve *f*, -s [*p.* podeszwa] падэшва
• nit kumen* cu emecns podešve падноска ня варты
• a podešve in honik gepreglt iz ojx zis *glxv.* і падэшва, пражаная ў мёдзе, таксама салодкая
• geven bin ix a šuster-jung, /gelekt podešves mitn cung – /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra, /hajnt hob ix a biks, a šverd, /šus-teraj hob ix in der erd, /oj-ra-ra, oj-ra, oj-ra (I. M.) я быў юнаком-шаўцом, аблізваў падэшвы языком – ой-ра-ра, цяпер я маю ружжо, шаблю, а шавецтва пайшло ў глум, ой-ра-ра...
podjake *f* [*ukr.* подяка] падзяка
podjovke *f*, -s [*r.* поддёвка] паддзёўка, накідка, балахон, насоў
pódkeve/pódkove=pótkeve=pidkove *f*, -s [*p.* podkowa] падкова
• zuxn fun a farbrentn ferd di podkeves шукаць ад згарэлага каня падковы (прапала кароўка, прападай і вяроўка)
podkładke *f*, -s [*p.* podkładka] падшэўка, падкладка, падбіўка
podkup *m* [*r.* подкуп] подкуп

podlik [*p.* podług] *prep.* адпаведна, згодна, паводле
• vedlik un podlik iz er a paskudnjak *glxv.* згодна і адпаведна – ён паскуднік
podl(j)éc *m*, -es [*r.* подлец, *p.* podlec] падлюга; **podlost** *n*, -n подласьць; **podle(r)** подлы
• a klog dir in bojx/kop (in dajne podle kiškes)! *kll.* ліха табе ў жывот/галаву (у твае подлыя кішкі)! праклён на цябе!
• az der tate iz a lec, iz der zun a podlec *šprxv.* калі тата блазен, дык сын падлюга
• vos zajt ir, feter, – a lec ci a podljec? хто вы, дзядзька, – блазен ці падлюга?
podlóg *m*, -n [*r.* подлог] падлог
pódloge/pódleke/pódlike=padłoge *f*, -s [*p.* podłoga, *ukr.* підлога] падлога; **pódloge-šmate** *f*, -s ануча для падлогі
podmjotke/podmetke *f*, -s [*r.* подмётка] падмётак, падносак
podnosik *m*, -skes [*v.*] падносак
podobne(r) [*p.* podobny] падобны
podół *m*, -n [*r.* подол, *ukr.* поділ] перадгорны ледавік
Podolje *n* [*p.* Podole, *ukr.* Поділля] Падольле
podozrevajen (in) [*r.* подозревать] падазраваць
podpan *m*, -es [*p.* pan] падпанак
• pod-panes zajnen erger fun di panes alejn *glxv.* падпанкі горш за саміх паноў (ня так дакучна ад паноў, як ад падпанкаў; не так паны, як падпанкі; паня, як пан, але паняты, хоць уцякай з хаты)
podpore *f*, -s [*p.* podpora] падпора
podrábin(č)ik *m*, -es [*p.* rabin, *s.*] малады намесьнік рабіна
podrív *m*, -n [*r.* подрыв] падрыў, шкода; **podrivne(r)** шкодны
podr(j)ád *m*, -n [*r.* подряд] падрад; **podrja(d)čik** *m*, -es падрадчык
podrobne(r) [*r.* подробный] падрабязны
podskrobek/podskrobik *m*, -bkes [*p.* podskrobać, poskrobek →podskrobek] паскробак, паскрэбак, па(д)шкробак, выскрабак (хлеб, сьпечаны з рэшткаў цеста)
podšenje *f*, -s [*p.* podsienie] павець, паветка
pódševke=póčevke *f*, -s [*p.* podszewka] падшэўка, падкладка, падбіўка
podtjažkes=pitjaškes *pl.* [*r.* подтяжки] падцяжкі, шлейкі
podvál *m*, -n [*r.* подвал] падвал, сутарэньне, склеп
podvjerke *f*, -s [*p.* podwórko?] заезны дом
podvojne(r) [*p.* podwójny] падвойны
• podvojne špilke шпілька для валасоў
pofn*=bofn* (iz gepóft/gepófn) [*it.* buffare, *d.* puffen?] спаць бяз проспы, дрыхнуць (аб п'яным)
pogane(r)/pohane(r) [*ukr.* поганий, *p.* poganin] паганы, паскудны
pogem-kéjle *f* [*s.* פגום־כלי →pgam, pojgem, p(e)gime] сапсаваная рэч [*sin.* a ceśedikte zax]
pogode *f* [*r.* погода] надвор'е, пагода; **pogodne(r)** пагодны, пагодлівы
• me zol vartn af dem luexs pogode, volt men kejn mol kejn brojt nit gehat *šprxv.* калі будзеш чакаць добрага надвор'я, застанешся бяз хлеба (сядзі ў будзе і чакай, што будзе; сядзі ды на неба глядзі)
pogodžen zix (mit) [*ukr.* погоджуватися] пагадзіцца
pogójiške [*s.*] па-гойску (размова не на ідышы)
pogróm *m*, -en [*r.* погром] пагром; **pogrom(š)čik** *m*, -es, (-ščice *f*, -s) пагромшчык, граміла; **(po)gromírn** (pogromírt) грамiць, ладзіць пагром, руйнаваць, спустошваць
pohač=puhač *m*, -es [*ukr.*] *zool.* пугач
pohibel *m* [*ukr./r.* погибель, *p.* pohybel] пагібель
poimke *f* [*r.* поимка] злаўленьне, злоў
poj! [*d.* pfui?] *int.* пу!
• az me šist, maxt men "poj!" *šprxv.* калі страляеш, кажы "пу!" (калі ўлез у дугу, не кажы "не магу")
pojac *m* [*p.* pajac] паяц, шут, блазан
Pójale-cíen=Palecien *pl.* [*s.* פועל־צדק →pojel] "Працоўны Сіёну"; назоў сіяністычна-сацыялістычнага руху (заснаваны ў 1906 г.)
pojaven zix [*ukr.* явити, *p.* jawić] зьявіцца, зьяўляцца
pojel *m*, *pl.* pójalim [*s.* (פועל(־ים] 1. чаляднік, падмайстар, рабочы-станочнік; 2. добры настаўнік [*sin.* gezel, arbeter in a varštat; guter melamed]; **pojel-cédek** [*s.* צדק] "дзеяч справядлівасьці"; назоў рамесьніцкага хаўрусу
po(j)el-jójce *m*, -s [*s.* (ם־)פועל־יוצא →pule, balpojel, bepojel-, gepojelt] вынік, рэзультат, скутак [*sin.* rezultat]; **pojel-jójce zajn*** дасягнуць, дасягаць, атрым(лів)аць рэзультат [*sin.* dergrejxn, bakumen a rezultat]; **pój(e)ln** (ba) дамагчыся, дамагацца, дабі(ва)цца (свайго), выканаць, выконваць [*sin.* dergrejxn, ojsfirn]
• af aza ojfn vestu gorništ nit pojeln такім чынам нічога не даб'ешся
• ix hob gepojelt ba im, er zol blajbn inderhejm я дамогся, каб ён застаўся дома
• nit kenen* pojeln ba zix быць нерашучым, ня ведаць вырашэньня
• pojeln, vos me hot gevolt дамагчыся свайго
• staren zix pojeln увіхацца, клапаціцца, дамагацца
• Du grobst af mir a grub /un falst alejn arajn... /Ix hob dox šojn gepojelt, /az du zolst majner zajn. *flksl.* Ты рыеш мне яму, але сам трапіш у яе... Я ж ўжо дамаглася, каб ты стаў маім.
• mit a gut vort pojelt men mer, vi mit "in tatn arajn" gešoltn *šprxv.* добрым словам даб'ешся болей, чым праклёнам
pojen [*p.* poić, *r.* поить] паіць; **pojle** *f*, -s пойла
• pojen funem lefele паіць з лыжачкі
pojer *m*, -im/-n, (-te *f*, -s), *dim.* **pójerl/pájerl** *n*, -ex [*d.* Bauer] селянін, мужык; *kort.* ніжнік, валет; **pójer(i)šer** сялянскі, мужыцкі; **pójer(im)šaft** *f*, **pójertum** *n* сялянства
• pojeršer kop сялянская (дубовая) мазгаўня
• a pojer hot dem rebojne-šelojlem far a šutef *glxv.* у мужыка бог у супольніках
• a pojer, kox im zis un kox im zojer, blajbt er alc a pojer *glxv.* мужык, вары яму салодкае і вары яму кіслае, ён лепшым ня будзе (колькі варону ні мый, белай ня будзе)
• az der jid iz hungerik, zingt er, un der pojer šlogt der vajb *glxv.* калі жыд галодны, ён сьпявае, а селянін б'е жонку
• dos iz der pojer fun di bulbes/burikes гэта бульбяны/бурачковы мужык
• on ejn pojer iz ojx a jarid *šprxv.* без аднаго селяніна кірмаш абыдзецца
• pojer blajbt pojer *glxv.* мужык застаецца мужыком
• zojer vi pojer *glxv.* кіслы як мужык
pojgeje zajn* [*s.* פגע] пашкодзіць, сапсаваць рэпутацыю, добрае імя; зачапіць гонар; **pojgeje-bekóved zajn*** [*s.* כבוד] абразіць, абражаць, зьняважыць, зьневажаць, ганьбіць, зганіць [*sin.* balejdikn]

pojgem zajn* [*s.* פּוגם →pgam, p(e)gime, pogem-kejle] (па)шкодзіць, (па)псаваць [*sin.* bašedikn, kalje maxn, maxn a pgam]

pojk *f*, -n, *dim.* **pajkl** *n*, -ex [*d.* Pauke] барабан, бубен; **pojker** *m*, -s барабаншчык; **pojkn** барабаніць; **pójkn-(ge)virbl** *n/m* барабанны пошчак; **pójk(-)hajtl** *n*, -ex *anat.* барабанная перапонка

• klapn in pojk біць у барабан

• onredn*/onlejenen zix vi a pojk нагаварыцца, начытацца ад пуза

pojked-akóres zajn* [*s.* פּוקד־עקרות] *kbl. xsd.* узьдзейнічаць наднатуральнымі сродкамі на жаноцкую бязьдзетнасьць

pójkele *n*, -x [?] кураня, курчаня, курча, курчатка, пісклят(ня)

pojker *m*, *pl.* pokrim [*s.* (פּוקר(־ים →mafker, hefker] чалавек, які выракаецца бога; распушчаны, распутны, разбэшчаны, амаральны чалавек, распусьнік, блуднік [*sin.* ojsgelasener, hefker-menč]

pojle *f*, -s [*p.* pojło] пойла

pojle-cíen *pl.* [*s.* פּועלי־ציון] сіяністы

pojle-rójle *f*, -s [?] *zool.* сьлімак, смоўж

poj-lín [*s.* פּה־לין] "тут мусіш начаваць"; словы, ад якіх паводле легенды паходзіць назоў "Pojln" (Польшча)

Pojln *n* [*d.* Polen] Польшча; **pojl** *m*, -n, (-ke *f*, -s), **poljak** *m*, -ákn, (-jáčke *f*, -s) паляк; **pojliš** 1. *n* польская мова; 2. па-польску; **pójlišer** польскі

• in Pojln iz alc krum, nor di trep zajnen glajx *glxv.* у Польшчы ўсё крывое, толькі сходы роўныя

• on Pojln iz kejn broxe на Польшчу німа блаславеньня (так казалі некалі ў Вэнгрыі)

poj-níkber=p"n *abr.* [*s.* פּה־ניקבר=פּ"נ] тут пахаваны [*sin.* do iz bagrobn]; **poj-nítmen=p"n** *abr.* [*s.* פּה־נימטן=פּ"נ] тут пахаваны, тут ляжыць (часты надпіс на надмагільных помніках) [*sin.* do iz bahaltn, do ligt]

pojps(t) *m*, -n [*d.* Papst] рымскі папа; **pójps(t)išer, pójpstlexer** папскі; **pójpsnšaft** *f*, -n папства

pojrec-géder *m*, *pl.* porce-géder [*s.* (פּורצי־)פּורץ־גדר] паўстанец, бунтар, бунтаўнік, мяцежнік [*sin.* buntar, rebel]; **pojrec-géder zajn*** (af) "разламаць агаро(д)жу"; парушыць, парушаць залаветы; вызваліцца, вызваляцца ад юдэйскіх законаў

pojreš-bišmój zajn* [*s.* פּורש־בשמו] наз(ы)ваць ягонае імя, як ён завецца

• x'vel nit pojreš-bišmoj zajn я не назаву ягонае імя

pojreš-min(-h)acíber *m* [*s.* פּורש־מן־הציבור] чалавек, які вылучаецца з правіла; жыд, які не выконвае кагальных абавязкаў; нелюдзень

pojsek *m*, *pl.* poskim [*s.* פּוסק →psak, paskenen] рабін, аўтарытэтны ў рэлігійных пытаньнях; чалавек, які можа вырашаць, прымаць пастанову [*sin.* bašliser]; **pojsek-áxren** *m*, -s [*s.* אחרון־] апошні судзьдзя; чалавек, які мае апошняе вырашальнае слова

pojser *m*, *pl.* posrim [*s.* (פּותר(־ים →pisren] камэнтатар, тлумач(альнік), інтэрпрэтатар [*sin.* ojstajčer, derklerer, bašejder, interpretirer]; **pojser zajn*** (вы)тлумачыць, вытлумачваць, высьветліць, высьвятляць, аб'ясьніць, аб'ясьняць, інтэрпрэтаваць; **pojser-xólem** *m* [*s.* חלום־] тлумачэньне сноў; **pojser-xólem zajn*** патлумачыць сон; аб'ясьніць незразумелую рэч

• ništ visn* fun kejn pojser(-xolem zajn) un fun kejn xolem ня ведаць, аб чым ідзе размова

pojšet-jád *m*, *pl.* pošte-jád [*s.* (פּושטע־)פּושט־יד] жабрак, праська, папрашайка, папрасяка, канькала [*sin.* hantštreker, betler]

pojšn [*mhd.* bûs] на-, раза|дзьмуць, на-, разь|дзімаць, успушыць, успушваць; **pojš** *m*, -n уздуцьце; **pójšiker** надзьмуты, разадзьмуты, успушаны

pojšt *m*, -n [*ukr.* повсть] лямец; **pójštener** лямцавы; **pojštn** *pl.* валёнкі

pójtaljes *pl.* [*r.* постолы, *p.* postoł?] вялікія ногі

pójtike=apójtike/(a)pójteke *f*, -s [*s.* (א)פּותיקא/(א)פּותיקי (פּותיקות)] вялікая сума грошай, скарб, куш

• a hipše (a ganc fajne) pojteke круглая сума, ладны куш

pojtine=pavetinje=povetine *f* павуціна, павуцінье

pojze=pauze *f*, -s [*d.* Pause] паўза

• maxn a pojze рабіць паўзу

pojzen [*r.* ползать, *ukr.* повзати] паўзьці, поўзаць; **pójz(e)ndiker** поўзкі; **pójz(e)ndik** *adv.* паўзком

Pojzn [*p.* Poznań] г. Познань

• in Pojzn gejen di vajber in hojzn *glxv.* у Познані ходзяць бабы ў нагавіцах

• pojzner naronim познанскія дурні

poke [*p.* póki, *ukr.* поки] пакі, пакуль

• poke vanet/vanen пакуль што

poked *m*, *pl.* pkidim [*s.* (פּקיד(־ים] паліцыянт, камісар паліцыі; функцыянэр

poklaže *f* [*r.* поклажа] паклажа, кладзь, пакункі

pokn [*d.* Pocken] 1. *pl. med.* воспа; 2. хварэць на воспу; **pok** *m*, -n прышч, скулка; **pókndiker** рабы, пабіты воспай; **póknštelung** *f*, -en прышчэпліваньне воспы

• ojsgeštuplter fun/nox pokn пабіты воспай, рабы

• šteln emecn pokn прышчапіць камусьці воспу

• er hot šojn gepokt un gemozlt (pokn un mozlen) *glxv.* ён хварэў ужо на вятранку/воспу і на адзёр (хварэў на ўсе хваробы; цёрты калач; ведае шытае і поратае; быў на лаве і пад лаваю; не з аднае студні ваду піў; не з аднае дзяжы хлеб еў; не з аднае табакеркі табак нюхаў)

pokój *m*, -es [*p.* pokój] пакой; **pokójeve/pokojove** *f*, -s пакаёўка

pokost *m*, -n [*p.* pokost] пакост; **pokostírn** (pokostírt) пакрываць пакостам

pokrake *f*, -s [*p.* pokraka] нікчэмнасьць, мізэрнасьць; нягодзіна, нязграйка, плюндра, пачварына

pokrim *pl.* →pojker *m* [*s.* (פּוקר(־ים] чалавек, які выракаецца бога; распушчаны, распутны, разбэшчаны, амаральны чалавек, распусьнік, блуднік

pókriške *f*, -s [*ukr.* покришка] юшка (у печы); накрыўка, вечка

pokrój *m* [*p.* pokrój] крой

pokšive *f* [*p.* pokrzywa] *bot.* крапіва

pokupke *f*, -s [*ukr./r.* покупка] купля, покуп, скупка

pokute=pakute *f*, -s [*p.* pokuta] пакута

pol *m*, -n [*r.* пол] падлога

poládeven (mit) [*ukr.* поладити] паладзіць

polagajen zix [*r.* полагается] належыць

polap/polep/polop=pulap *m*, -es столя

pole *f*, -s [*r./ukr.* пола] крыса, палá, прыпол

• cunojfnemen* di poles funem mantl захінуць паліто

• rajsn* a pole (fun) *fig.* аблупіць, абабраць, абдзерці (як ліпку)
• rajsn* emecn di poles драць кагосьці за крысьсё (дамагацца)
• Ci x'hob dix gekent, ci x'hob dix gevust. /ci x'hob dix ba di poles gerisn? /Du bist alejn gekumen cugejn. /du host mir gegebn cu visn. *fksl.* Ці я цябе ведала, ці я цябе разумела, ці я цябе хапала за крысы? Ты сам прыйшоў, ты сам даў мне знаць.
• fun a šlext gešeft rajs op a pole un antlojf *glxv.* калі справы кепскія, задзірай крысы і ўцякай
polemizírn (polemizirt) [*d.* polemisieren] палемізаваць, спрачацца
Polesje *f* Палесьсе
• in Polesje viklt men aza kind *hum. glxv.* на Палесьсі такіх дзяцей спавіваюць (аб рослым юнаку; лічылася, што на Палесьсі вельмі рослыя і дужыя людзі)
[illegible] **polit** *m, pl.* plejtim [*s.* פּליט(-ים) →plejte] бежанец, уця[illegible], дэзэртыр [*sin.* antlofener, antrunener, flixtling]
[illegible]e)n=**péle(ve)n=pjel(j)en** [*r.* полоть, *ukr.* полоти] палоць
[illegible]ce *f*, -s [*p.* polica, *ukr.* полиця] паліца
• [illegible] men* dem bux fun der police узяць кнігу з паліцы
• [illegible]ste police inem vagon верхняя паліца ў вагоне
• [illegible] di cejn(er) af der police класьці зубы на паліцу
policéj *f*, **policje** *f* [*d.* Polizei] паліцыя; **policéjišer**, **policejske(r)** паліцэйскі; **policiánt** *m*, -n, **policíst** *m*, -n, **policejsker** *m* паліцыянт
polín/polun=pjolun *m* [*ukr.* полин] *bot.* палын, чарнобыль
polírn (polírt) [*d.* polieren] паліраваць; **polír** *m* паліроўка; **polirter**, **politurter** паліраваны; **polirer** *m*, **politurščik** *m*, -es паліравальнік; **polirung** *f* паліраваньне, паліроўка; **politúr** *f*, -n палітура
poliš *m/n*, -n [?] пярэдні пакой (сенцы) у сынагозе
polive *f* [*p.* poliwa, *ukr.* полива] паліва, паліваны посуд; **polívene(r)** паліваны
poljane *f*, -s [*sl.*] паляна
pol(j)evanje/polivanje *f* [*ukr.* полювання, *p.* polowanie] паляваньне
póljeven [?] спароўвацца
poljošken/poljušken zix [*sl.*] паласкацца
poljuben zix [*r.* полюбиться] (с)падабацца, прыйсьці да спадобы; **poljubovnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) палюбоўнік, каханак
• s'hot zix im poljubet a vinkele яму спадабаўся куток
polk=pulk *m*, -n [*ukr./r.*] *milit.* полк
polke=pulke *f*, -s [*p.* połeć, *ukr.* пілть] пол(ь)ць, полец, палаток, сьцягно, сьцягняк, ляжка, ножка (курыная /гусіная/качыная)
• maxn polkes даваць драпака/лататы/цуба(ка)/хадала /дзеркача/цягу
polke *f*, -s [*p.* polka] полька (танец)
polke=pulke *f*, -s [*r.* полка] паліца; палок
polke *f* [*p.* polka] полька, бобрык (прычоска)
polkovnik=pulkovnik *m*, -es палкоўнік
polne(r) [*r.* полный] *iron.* поўны
Polock горад Полацак (Беларусь)
• polocker likes полацкія завулкі
polončen zix [*p.* połączyć] злучыцца, злучацца
polonik *m*, -es [*r.* половник] палонік, коўш, карэц, чарпак
polonke/poljanke *f*, -s [*v.*] палонка, пролубка, проламка, пелька
polove *f* [*ukr./r.* полова] палова, мякіна
polovine [*r.* половина] палавіна, палова
• xoce-jidiš polovine gojiš жыдоўская трасянка
polovines=palevines=pilovines *pl.* пілавіньне
polšter *n* [*d.* Polster] падушка, валік канапы
poltes *pl.* →palto *m*, -en паліто(н)
polumisek=palumesek *m*, -skes [*p.* półmisek] паўмісак (авальнае блюда)
pol(us) *m*, -n [*d.* Pol] полюс; **pólkrajz** *m* палярны круг; **pólštern** *m* палярная зорка
pomade *f*, -s [*d.* Pomade] губная памада
pomatre [*r.* (ругаться) по матери (ёб твою мать!)] *adv.* (лаяцца) "па мацеры"
• a šusterjung, er cit di dratve,/ un er maxt der vajb "pomatre"... малады шаўчук, ён цягне дратву, і ён лаецца на жонку "па мацеры"...
pómele *f*, -s [*ukr./r.* помело] памяло
pomerán(e)c *m*, -n [*d.* Pomeranze] *bot.* памэранец; **pomeráncn** *pl.* цукеркі (зацукраваныя лушпайкі цытрусавых)
pomidór *m*, -n [*r.* помидор] памідор
pom(j)eščen [*r.* поместить, *p.* pomieścić] зьмясьціць, зьмяшчаць
pomočnik *m*, -es [*ukr.* помічник, *p.* pomocnik] памочнік
pomojes/pomujes/pómines/pomies=pamojes *pl.*, **pomójnice-vaser** *n* [*sl.*] памыі; **pomójnice/pomíjnice/pómenice/pomúnice=pamójnice** *f*, -s [*p.* pomyjnica] памыйніца; **pómešaf** *m*, *pl.* -n/-šefer памыйнае вядро
• di kave iz hajnt – a bisl pomojes кава сёньня як памыі
• ongisn* mit a pomunice абліць гразьзю
• a pomenice gist zix ojx alejn iber *šprxv.* і памыйніца сама перапаўняецца
• az es brent, lešt a pomenice ojx *glxv.* калі пажар, дык і памыйніцай добра тушыць
pomp *m*, *dim.* **pempl** *n*, -ex [*d.* Pomp, pimpeln?] піцюн, посік, пэніс
pompe=pumpe *f*, -s [*d.* Pomp] помпа, насос; **pómpe(ve)n** 1. пампаваць; 2. *n* пампаваньне
pompedíkl *m*, -en/-s [*d.* Perpendikel] маятнік; **pompedíklen** гайдаць, хістаць, калыхаць
pomve *f*, -s [?] патэльня
ponc/ponč *m*, -n [*p.* pączek, *fr.* panse?] пуза, жывот
ponc *m*, -n [?] шыла
ponč/ponš *m*, -n [*p.* poncz] пунш
pončik *m*, -čkes, **pončke** *f*, -s [*p.* pączek] пончык
pone *m*, *pl.* pnuim [*s.* פּנוי(-ים)] нежанаты, нежань
ponem/ponim *m/n*, *pl.* pénemer/pénimer, *dim.* **péneml** *n*, -ex [*s.* פּנים(-ער)] твар; аблічча, выгляд, постаць [*sin.* gezixt; ojszen]; **ponem-el-pónem** [*s.* ־אל־] *adv.* тварам да твару, сам-на-сам; **ponem-xadóšes** *n* [*s.* ־חדשות] новы твар, новы чалавек у пэўнай галіне дзейнасьці; **ponem-xalóšes** [*s.* ־חלשות] брыдкі твар (пародыя на "ponem-xadošes")
• a ponem *adv.* здаецца; можна згадзіцца
• a ponem/peneml vi a fajg unter dexele твар як кукіш пад дашкам
• a ponem/peneml vi a rojt epele, vi a Simxes-Tojre epele тварык як чырвоны яблычак, як яблычак на сьвята Сімхас-Торы (як лілея)

• arop(gejn*) fun ponem (er iz gor arop!) спáсьці з твару, зблажаць, схуднець, зьлядашчаць (у целе ўпасьці; бокі ўвабраць; вуды падцягнуць)
• fincter ponem цёмны, хмурны, пануры, маркотны твар
• glajx in ponem arájn проста ў твар
• hobn* a ponem ba lajt(n) (ba der velt) мець твар перад людзьмі
• kenen* emecn in ponem ведаць каго-небудзь у твар
• krum ponem крывая морда, зморшчаны твар (лоб)
• kukn emecn in ponem глядзець камусьці ў твар
• mejdl̃š(er) ponem дзявочы твар
• nit hobn* kejn ponem (es hot nit kejn ponem; on an ejgn ponem) ня мець твару/выгляду; без аблічча
• štejn*/šteln mitn ponem cu epes/emecn стаяць/ставіць тварам да чагосьці/кагосьці
• štejn* ponem-el-ponem mit der sakone стаяць твар у твар да небясьпекі
• šteln ponem-el-ponem (mit) ставіць пытаньне рубам (твар у твар)
• švarcn zix dos ponem прыніжацца, празнушчацца
• trefn* zix ponem-el-ponem сустрэцца твар у твар
• vos far a ponem hot dos? які гэта мае выгляд?
• a šejn ponem endert zix mit der cajt, a šejn harc – kejnmol nit *šprxv.* прыгожы твар зьмяняецца з часам, прыгожае сэрца – ніколі (не шукай красаты, а шукай дабраты)
• a šejn ponem kost gelt *glxv.* прыгожы твар (аўтарытэт) каштуе грошай
• az a jidene hot a šlext ponem – oder zi hot a šlextn man, oder a šlextn kop (a kurcn zikorn) *glxv.* калі ў жыдоўкі кепскі твар – альбо ў яе кепскі мужык, альбо кепская галава (кароткая памяць)
• er hot a ponem vi Mojše Grojnem *glxv.* у яго брыдкі і камічны выгляд (польская прымаўка)
• es hot a ponem vi a štub on a dax (vi a klojster on a glok) *glxv.* гэта выглядае як хата бяз даху (як царква бяз звону)
• got zol vern cuhern di naronim, volt di velt gehat ander ponem *šprxv.* калі б бог слухаўся дурняў, сьвет меў бы іншы выгляд
• ir fort zix šojn avek, /majne libe mexutonim, /ix gi' dox ajx avek majn toxter far a šnur, /zi zol ba ajx nit onvern dem ponem *flksl.* вы ўжо ад'яжджаеце, мае любыя сваты, я вам аддаю маю дачку ў нявесткі, хай яна ў вас захавае свой твар
• vilst hobn a ponem ba lajtn? – hot že frier a ponem ba dir alejn *glxv.* хочаш мець твар перад людзьмі? – май спачатку перад самім сабой (шануй сябе, то й людзі шанаваць будуць)
• vos hot cum ponem, vos in harcn tut zix? *glxv.* што твару да таго, што ў сэрцы робіцца?
• zej hobn (ale/bejde) éjn ponem яны ўсе на адзін твар (абое рабое; аднаго балота чэрці)

pons/poms *m* [*p.* pąs] мак; **pónsener/pómsener, pónsever** пунсовы
pop *m*, -n [*sl.*] поп
popad(j)en (af, in) [*ukr.* попадати] папасьці, пападаць, трапіць, трапляць (на)
• er hot popadjet aher cufelik ën трапіў сюды выпадкова
poparen [*ukr.* попарити] папарыць
popas *m* [*ukr.* попас, *p.* popas] паша, паста, папас
popeljate(r) [*ukr.* попільний, *p.* popiołowy] попельны (колер)
pópelnik *m*, -es [*p.* popielnik] папяльнік; падпалка
póperek/póperik [*r.* поперёк] упоперак; **poperečke** *f*, -s папярочка, папярэчка
• du megst zix šteln poperik ты майстар сваёй справы
• šteln zix poperik станавіцца ўпоперак
popes *m* [*ukr.* попас, *p.* popas?] падпасак
popke=pupke *f*, -s [*d.* Puppe] лялька
poplekcje *f*, -s [*d.* Apoplexie] *med.* апаплексія, паралюш
• di poplekcje zolstu bakumen! *klll.* каб цябе паралюш/паляруш разьбіў/трэснуў/узяў!
popone *f*, -s [*r.* попона] гунька
popraven [*sl.*] паправіць, наладзіць; **popraven zix** папраўнецца, папаўнець; **popravke** *f*, -s папраўка, паправа
popugáj/popegáj *m*, -en [*d.* Papagai] *zool.* папугай
por *f/n*, -n, *dim.* **pórele** *n*, -x [*d.* Paar] пара (два); **porl** *n*, -ex двайняты, блізьняты, блізьнюкі, парка; **porlen zix** злучацца, спарвацца; **porn** 1. злучыць, злучаць у пары, спар(оў)ваць; 2. *n*, **porung** *f* злучка, спарваньне; **porn zix** жаніцца, брацца, браць шлюб, спалучацца; **pór-(lex)vajz** *adv.* парамі, папарна; **pór(lex)vajzer** парны; **por(-)fólk** *n*, *pl.* -n/-félker муж і жонка; **porfólkbet** *n/f*, -n шлюбны ложак; **porfólkšaft** *f* шлюб
• ■ por šix пара чаравікоў
• a por(l) fun got божая парачка, двойня (абое рабое, два боты пара, адзін варты другога)
• zajn* a porl mit emecn вадзіцца з кімсьці (салодкая парачка)
• got zict (fun) ojbn un port/poret/purket fun untn *glxv.* бог сядзіць зьверху, але зводзіць пары (пора/папіхае) унізе (*vrtš.* "porn" спароўваць – "poren" пароць)
• – Ix vel dir zibn kinderlex hobn, /un ■ mejdele vel ix dir zajn, /nor ix bin klug un du nox beser – /a porele vern mir zajn. *flksl.* – Я раджу табе сямёра дзяцей й застануся дзяўчынай, толькі я разумная, а ты яшчэ разумнейшы – мы будзем добрай парай.
• mit ejn por fis ken men nit af cvej xasenes tancn *glxv.* адной парай ног на двух вясельлях не патанчыш (з аднаею сракаю на ўсіх кірмашох)

poranjen zix [*p.* poranny] пасьпяшацца, прыйсьці зараней
porce-géder *pl.* →pojrec-géder *m* [*s.* (פּוּרְצִי) פּוּרְץ־גָּדֵר] паўстанец, бунтар, бунтаўнік, мяцежнік
porcelán *f*, **porceláj** *n* [*d.* Porzellan] парцаляна; вырабы з парцаляны, фарфор; **porcelájener** парцалянавы, фарфоравы
porcje *f*, -s [*p.* porcje] порцыя
• gebn* a porcje адвесіць порцыю (даць па шапцы, у каршэнь)
• xapn/krign* a porcje атрымаць порцыю (дастаць па карку, лазьню; зарабіць лупня, на абаранкі)

pore *f*, -s [*d.* Pore] пора, сітавіна; **pórediker** порысты, сітаваты
pore [*s.* פָּרָה] "карова"; *mšn.* назоў 4-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы падрыхтоўкі попелу рыжых кароў для ачышчэньня ад рытуальнае нечысьціні, атрыманай пры дакрананьні да нябожчыка) [*sin.* ku]; **pore-adúme** *f* [*s.* אֲדֻמָּה] *inx.* рыжая цялушка, якую паводле Торы трэба спальваць і выкарыстоўваць яе попел для ачышчэньня нячыстых рэчаў; *fig.* наіўны дурань (Лік. 19); **pores-habóšn** *pl.* [*s.* פָּרוֹת־הַבּשֶׁן →Bošn] *inx.*

"цялушкі Васанскія"; саркастычнае азначэньне ў прарока Амоса для багатых жанчынаў, ягоных сучасьніц (Ам. 4:1)

porec/poric *m*, *pl*. pricim, (-te *f*, -s) [*s*. (-ים)פריץ →price, pruce] пан, памешчык, землеўладальнік; уладар, валадар, арыстакрат [*sin*. erdbazicer, feodaler heršer; har, aristokrat]; (dem) **pórec(e)s** памешчыцкі, панскі

• a gancer/grojser porec! (a porec mit a lox) *hum*. вялікі пан! (фанабэрысты бядак)

• a bejzer porec ліхі пан

• lebn vi a porec жыць як пан

• zajn* a porec ba zix выхваляцца, строіць зь сябе пана

• a porec hot farlorn *glxv*. пан згубіў

• dem porec derkent men lojt di xoljeves *glxv*. знаць пана па халявах (па пер'і птушку пазнаюць; знаць жабу па пліганьні, ■ сокала па палёце; відаць сокал па палёту, ■ сава па паглёду; шляхціц па бабцы, пан па тытуле, ■ абрадзей па шкатуле)

• der hunt bilt, un der porec fort *šprxv*. сабака брэша, а пан едзе (сабака брэшыць, а сонца сьвеціць)

• flegt di bobe undz dercejln ■ majse fun draj pricimlex, /vos blondžen in der fincter mit ■ hak; /flegn kinderlex bagisn zix mit trerelex vi perelex, /oj-vej, vi gešmak! (N. Š.) бабуля расказвала нам казку пра трох разбойнікаў, якія бадзяюцца ў цемры зь сякерай; дзеткі слухалі яе са сьлязінкамі, падобнымі на перлінкі, вой, якая асалода!

• itlexer iz far zajn gelt ■ porec *šprxv*. за свае грошы – кожны пан (маеш грошы – купіш галёшы)

• oder der porec vet štarbn, oder der hun vet pejgern *glxv*. альбо пан памрэ, альбо курыца падохне

• vi der porec, azoj zajnen zajne hint un zajn gezind *šprxv*. які пан, такія ў яго сабакі і такі слуга (які пан, такі і будан, такі і слуга)

porec *m*, *pl*. prucim [*s*. (-ים)פריץ] распусьнік, распушчаны, распутны, разбэшчаны чалавек [*sin*. ojsgelasener man]

póre-cibele *f*, -s [*p*. por] цыбуля-парэй

pórečke=púrečke=párecke *f*, -s [*ukr*. порічки] парэчка

pórenč=parénč *m*, -n, **p(o)renče** *f*, -s [*p*. poręcz] поручань, парэнчы; балясы

• (on)haltn* zix on ■ porenče трымацца за парэнчы

Pores [*s*. פרס] *tnx*. Пэрсія [*sin*. Persje]

poreš *m*, *pl*. prušim [*s*. (-ים)פרוש →parše] "адасоблены"; пустэльнік, які жыве адасоблена ад жонкі і ад сьвету і прысьвячае сябе выключна вывучэньню сьвятых кніг і служэньню богу [*sin*. opgezunderter]

por(e)x=prox *m* [*r*. порох] пыл, прах, порах

porezer [*d*. porös] порысты, сітавіты

porjadek/poradik *m*, -dkes [*r*. порядок] парадак, лад

por(k)en=purken (ba, in, mit) [*ukr*. пороти] 1. пароць; 2. поркаць, вожкаць; **póreniš** *n* порканьне, важданьне, мітусьня, клопат

• poren zix bam ojvn поркацца каля печы

• er poret zix vi a cap in a klejn štetl *glxv*. ён лезе ўсюды як местачковы казёл

• ver es poret zix mit smole, šmirt zix ojs (ajn) di hent *šprxv*. хто поранца са смалою, у таго рукі ў смале (каля вады намочышся, каля агню апячэшся, каля мукі абелішся /запылішся)

porode *f*, -s [*ukr./r*. порода] парода

porojxes *m/n*, -n [*s*. (-ות)פרוכת →orn-kojdeš] вышываная заслона для сьвятога каўчэга, у якім знаходзіцца Тора ў сынагозе

porošes-dróxim=al-porošes-dróxim [*s*. פרשת־דרכים(על)] на ростанях/раздарожжы, перад выбарам/вырашэньнем; назоў вядомага эсэя гэбрэйскага пісьменьніка Ахад-Гаама (1889)

porox *m* [*r*. порох] порах

porplen zix [?] боўтацца, усплываць

porsken/poršken=pirken [*ukr*. порскати, пирскати] порскаць, пырхаць

portabák *m* партабак

portcigár/portsigár *m*, -n [*p*. portcygar] партабак

portfél *m*, -n [*fr*. portefeuille] партфэль

poruč(n)ik *m*, -es [*p*. porucznik] паручнік; **poručenje** *f*, -s даручэньне

poruke *f*, -s [*ukr./r*. порука] парука, зарука, ручаньне

porxe-nišmóse vern* [*s*. פרחה־נשמתו] "ягоная душа вылецела"; душа ў пяткі/пяты ўцякла; спалохацца, зьлякацца, ледзьве не памерці ад жаху [*sin*. dercitert vern]

posek *m*, *pl*. psukim [*s*. (-ים)פסוק] верш, цытата, радок з Танаху; сказ, выраз, замова [*sin*. zac, citat, šprox]

• a posek mit a štekn! словам і палкай! (ня слухаеш ківа, паслухаеш кія) (для таго каб суцешыць злога сабаку, чытаюць радок з Танаху [*s*. לא יחרץ כלב לשונו])

• kumen* cum posek дарэчы кажучы, дачакацца моманту

• lernen posek вывучаць біблейскі тэкст

• nit lozn* kumen cum posek перашкаджаць выказаць думку, замінаць зрабіць справу

• ot dos mejnt der posek! я б хацеў гэтага, гэтак добра

• vi in posek štejt *hum*. як мае быць, як трэба, па правілах

• zogn emecn a posek mit a štekn павучаць кагосьці з кіем у руцэ

• "Kat rino" vejsn mir šojn, /vos že hejst es "molodica"? /Un "podi sjuda"? Vos mejnt der posek? /"Mole", oj, "mole" iz dox ful! /"Dico", "dico" iz dox frejd! /Iz "kat rino mole dico, podi sjuda"! *flksl*. "Кат рыно" мы ўжо ведаем, што ж азначае "маладзіца"? Што азначае "поді сюда"? Што азначае гэты радок? "Молэ", ой, гэта ж поўны! "Дыцо" – гэта ж радасьць! Атрымліваецца "кат рыно молэ дыцо, поді сюда"!

póseler [*s*. פסול →psojles, pasles, psul, kol-hapaslones] *rit*. нягодны, непрыдатны, памылковы (з гэтай нагоды забаронены для карыстаньня – аб Торы, малітвах, мэзузе, цыцэс і інш.); **posl-lé(é)jdes** [*s*. לעדות] непрыдатны, каб быць сьведкам

• a posele hojšajne *fig*. нягодны вербалоз

• a posele matbeje "фальшывая манэта"; *fig*. няварты чалавек

• posl maxn *rit*. абвяшчаць непрыдатным для карыстаньня

posesív *m*, -n [*d*. Possesiv] *gram*. прыналежны склон

• posesiver pronom *gram*. прыналежны займеньнік

p(o)sexe=pasuxe *f* [*p*. posucha] сухмень, суша

poskim *pl*. 1. →pojsek *m* [*s*. (-ים)פוסק] рабін, аўтарытэтны ў рэлігійных пытаньнях; чалавек, які можа выракаць /прымаць пастанову; 2. рэлігійныя заканадаўцы, пост-талмудыцкія камэнтатары і сыстэматызатары юдэйскіх законаў; творы пост-талмудыцкіх камэнтатараў; **poskim-axrójnim** *pl*. [*s*. אחרונים] "апошнія рэлігійныя

заканадаўцы" (ад канца XVI ст.); **poskim-rišójnim** *pl.* [*s.* ראשונים] "першыя рэлігійныя заканадаўцы" (X-XVI стст.)

poskrebik *m*, -bkes [*p.* poskrobek →podskrobek] 1. **poskrebec** *m*, -bces паскробак, апошняе дзіця ў бацькоў, малодшы/меншы сын, мезенец; 2. паскробак, паскрэбак, па(д)шкробак (рэшткі цеста ў дзежцы для закваскі)

posljedne(r) [*r.* последний] апошні; **posljedkes** *pl.*, **posljédke-mel** *f/n* (posljedne mel) паскрэбкі, пасьледкі, рэшткі мукі; **posljédkene(r)** зроблены з пасьледкаў

poslušne(r) [*r.* послушный] паслухмяны

posmákeven (zix) (mit) [*p.* posmakować, *ukr.* посмакувати] аблізвацца, смакаваць; **posmacke** *f*, -s прысмакі, смачная страва

pospejen (cu) [*ukr.* поспіти] пасьпець

posrim *pl.* →pojser *m* [*s.* פותר(-ים)] камэнтатар, тлумач(альнік), інтэрпрэтатар

post [*d.* Post] 1. *m/f*, -n, **postn** *m*, -s пасада, варта, пост; 2. *f*, -n пошта; **póst-kartl** *n*, -ex паштоўка, паштовая картка; **póst(-)kestl** *n*, -ex, **póstkastn** *f*, -s паштовая скрынка; **postámt** *m*, -n, **póst-optejl** *m*, -n паштамт; **póst-tojb** *f*, -n паштовы голуб

postele *f*, -s [*r.* постолы, *p.* postoł] лапаць, пасталы

póstemke/póstevke=pistemke *f*, -s [*r.* постава, *p.* postawa?] крыўляньне, грымаса, гімора; **póstemkes** *pl.* вымудры, вычуды, прымхі

postilke *f* [*ukr.* постилка] посьцілка

postilnik=pustilnik *m*, -es [*ukr.* постіл?] гарбар

postivec *m*, -vces [*ukr.* поставець] паставец, ражка, міса

postne(r)=pis(t)ne(r) [*p.* postny] посны

postromek *m*, -mkes, **postromke** *f*, -s [*r.* постромка] пастронак, пастронка

poše-(belojkéj-)jisróel *m* [*s.* פושע(באלוקי)ישראל (פושעי)] жыд-грэшнік, які зьневажае бога і не прытрымліваецца юдэйскіх законаў [*sin.* zindiker jid]

póšeter [*s.* פשוט →(a)pšite, paštes, pšat, pšute-, kepšute, farpošetern] просты, звычайны, немудрагелісты, няхітры; скромны, сьціплы [*sin.* proster, gevejntlexer, ništ-komplicirter, on kuncn, ejnfaxer; bašejdener]; **póšetkajt** *f* прастата, звычайнасьць; **pošet-fólkišer** папулярны, простанародны; **pošet-fólkiškajt** *f* простанароднасьць, папулярнасьць; **pošet-/pšute-kemašmóe** [*s.* פשוטו כמשמעו] літаральна, дакладна

- pošet vi cvej mol cvej (iz fir) проста як двойчы два (чатыры)
- s'iz geven prost un pošet (s'iz pošet-prost) гэта было прасьцей простага
- ven s'iz aza veter, iz pošet a farbrexn zicn in štub калі такое надвор'е, грэх сядзець у хаце

pošpétn [*p.* szpetnieć?] марнаваць, марнатравіць, мантачыць; **pošpétn zix** укляпацца, пашыцца ў дурні

pošte-jád *pl.* →pojšet-jád *m* [*s.* פושט יד (פושטע)] жабрак, проська, папрашайка, папрасяка, канькала

potákeven=patákeven [*p.* potakiwać] патакаць, падтакваць, патураць; **potačke** *f*, -s патураньне

potefalnost *n* [?] дзёрзкасьць, нахабнасьць; недарэчнасьць, бязглузьдзіца; **potefalne(r)** дзёрзкі, безразважны

poter (fun) [*s.* פטור →patern, piter, ptire, nifter] 1. вольны, свабодны, вызвалены, выбаўлены, (па)збаўлены; 2. *int.* дзіва што, зразумела, вядомая рэч, гатова, досыць [*sin.* frajer, bafrajter; fartik, geendikt, genug]; **poter vern*** (fun) (па)збавіцца, (па)збаўляцца, вызваліцца, вызваляцца ад цяжкага абавязку, расквітацца; адчапіцца ад цяжкага чалавека; **poter belój klum** [*s.* בלא כלום] адкараскацца, адбяёдацца, нічога ня варта [*sin.* opkumen mit gorništ, es zol gorništ kostn]

- abi poter gevorn! абы пазбавіцца!
- poter an ejsek! як сьлед! як мае быць!
- poter, nu! дзіва што, ну!
- poter vern* fun a xomec ачысьціць дом ад хлеба (перад Пэйсахам)
- poter vern* fun di xojves пазбавіцца даўгоў
- poter vern* majner/dajner/zajner вызваліцца/адбяёдацца ад мяне/цябе/яго
- poter, nu! што тут казаць!
- a ganev fun a ganev iz poter *glxv.* злодзей на злодзея не паскардзіцца
- az me lozt a xazer in gortn arajn, ken men im azoj gix nit poter vern *šprxv.* пусьціш сьвіньню ў сад, хутка ад яе не пазбавішся (пусьці сьвіньню на ўзьмежак, то яна і ў бульбу; пусьці сьвіньню пагрэцца, то ня будзе дзе дзецца)
- oj, majn liber foter, vi vert men dix šojn poter! *glxv.* ой, мой бацюхна, як ад цябе пазбавіцца! (аб дакучлівым чалавеку)
- zaj že mir gezunt, /majn liber foter, /ix for fun dir avek, /du verst šojn fun mir poter *flksl.* бывай жа здаровы, мой любы бацька, я еду ад цябе прэч, ты ўжо мяне пазбаўляешся

potiken=spotiken zix [*p.* spotykać się] спатыкнуцца, спатыкацца

potíl(n)ice=patíl(n)ice *f*, -s [*p.* potylica, *ukr.* потилиця] патыліца

potjapen=počapen злавіць, схапіць; заскіціць, засьпець

potjexe *f*, -s [*p.* pociecha, *r.* потеха] пацеха, забава

pótkeve=pódkove/pódkeve *f*, -s падкова

potojpen/potupjen=patojpen zix [*p.* potopić?] уклад(в)ацца, зьмяшчацца

- dos potojpet zix nit in majn mojex (ba mir in kop; s'potupjet zix mir nit in kop/mojex) гэта не ўкладаецца ў мой розум (у маю галаву)

potók *m*, -s [*p.* potok, *r.* поток] паток

potrave *f*, -s [*p.* potrawa, *ukr./r.* потрава] патрава, страва

pótrexes/pótroxes *pl.* [*p.* potroch, *r.* потроха] вантробы, трыбухі

- mit ale potroxes з усімі вантробамі

potvérdeven/potvérždeн [*p.* potwierdzić] па-, сь|цьвярджаць

póvele *f*, -s [?] пасаг

poverajen [*r.* поверять] праверыць, правяраць

povetine=pavetinje *f* павуціна, павуціньне

póvidle *f*, -s [*p.* powidła, *ukr./r.* повидло] павідла

- brojt on povidle ken men esn – povidle on brojt, avade *glxv.* хлеб без павідла можна есьці, павідла бяз хлеба – безумоўна

povitke/povjetke *f*, -s [*ukr.* повітка] павець, паветка

povjáleter [*ukr.* пов'ялий] павялы, завялы; **povjalet vern*** па-, за|вянуць

povjestke *f*, -s [*r.* повестка] павестка, позва

povólinke=pavólinke [*p.* powolny] *adv.* павольна
povterne [*p.* powtórnie?] *adv.* адразу, зараз-жа, зноў
poxes-mišove-prúte [*s.* פחות־משוה־פרוטה →lepoxes] найменшая грашовая вартасьць, самая дробная манэта [*sin.* klenster geltbatref]
poxer *m* [?] *vulg.* пахаваньне, закопваньне ў зямлю
poxír=paxír=puxír *m*, -n пухір
poxvale *f*, -s [*p.* pochwala] пахвала
pozer *m* [*s.* פזר] назоў аднаго з інтанацыйных знакаў, з дапамогай якіх чытаецца Тора
• ojsdrejen pozer пускацца ў разважаньні; надраць вушы, балюча ўшчыкнуць
pózeven zix [*p.* pozew, pozywać] мець судовую справу
pozične *f* [*p.* pożyczać] крэдытка, крэдытны білет
• cebajt że mir a finf-un-cvanciker, /oj, af gole pozične, /ix vel di klezmer gut bacoln, /zej zoln nit špiln smutne *flksl.* разьмяняйце ж мне чацьвяртак, ой, на крэдыткі, я добра заплачу музыкам, каб яны ня гралі сумна
pozitnetr [*p.* depozyt] які мае дычыненьне да грашовага ўкладу
pozjomke/pózimke/póžemke *f*, -s [*p.* poziomka] *bot.* суніцы
požáleven [*p.* pożałować] пашкадаваць; падараваць
požir *m* [*p.* pożar, *ukr./r.* пожар] пажар; **požarnik** *m*, -es пажарнік; **požarne(r)** пажарны
• požarne komande пажарная каманда
poživen zix (mit) [*p.* pożywić się] пажывіцца
• lebn gute gest požívet men zix alejn ojx *šprxv.* каля добрых гасьцей можна і самому пажывіцца (дай божа госьця, дык і мы пажывімся, то і мы чарку гарэлкі пакаштуем; за гасьцямі і нам добра)
požnje *f*, -s [*r.*] пожня
požondik=parondik *m*, -dkes [*p.* porządek] парадак, лад, чын
prace *f* [*p.* praca, *ukr.* праця] праца; **práceven** працаваць
• di mi iz nit vert di prace высілак ня варты працы
• lebn fun ejgener prace жыць з уласнай працы
prač *m*, -n [*p.* pracz, *ukr.* прач] пранік; **pračke** *f*, -s прачка; **pračkarnje** *f*, -s пральня, прачкарня; **pračen** праць, біць пранікам
• zumer iz itlexe kačke a pračke *glxv.* улетку/вясной і качка прачка (абы лужа, то і качка прачка)
pragnen (cu) [*p.* pragnąć, *ukr.* прагнути] прагнуць
Prajsn *n* [*d.* Preussen] Прусія; **prájsišer** прускі; **prajs** *m*, -n [*d.* Preusse] *zool.* прусак
pra(j)xn [*p.* prychać] пырхаць, фыркаць, порскаць; сапці, сопаць, сапаць, цяжка дыхаць; **prajx** *m*, -n пырханьне, фырканьне, порсканьне; сапеньне, сопат, сопаньне, сапаньне
prajz *m/f*, -n [*d.* Preis] кошт, цана; **prajzn** ацэньваць
• gejn* af gor a hojxer prajz быць у цане
• um jedn prajz любым коштам
• hostu nit kejn gelt, darfstu zix nit interesirn mit di prajzn *šprxv.* ня маеш грошай, німа чаго цікавіцца й цэнамі
prakden [*s.* פרקדן] лежачы на плячы [*sin.* ligndik af der plejce]
prakes=frakes *pl.* [?] *kul.* галубцы
práktišer [*d.* praktisch] практычны; **práktik(e)** *f* практыка; **práktiškajt** *f* практычнасьць; **praktícirn** (praktícirt), **praktikírn** (praktikírt) практыкаваць
pralke/práslice *f*, -s [*r.* прялка] прасьніца, прасьліца
praln [*d.* prallen] трашчаць, грукатаць; шлёпаць, пляскаць; **pral** *m*, -n удар, сутыкненьне; **a pral ton*** (mit) наткнуцца, сутыкнуцца
• pral of(e)n адчыніць на(ро)сьцеж
pra(l)nik=prjanik *m*, -es [*p.* pralnik] пранік; **pral(e)n, pranjen/práneven** праць, біць пранікам
Pras *m* [*s.* פרת] *tnx.* рака Эўфрат (Фрат/Прат) (Яр. 13:4)
prasler *m*, -s [*ukr.* прасол?] прасол, гуртавы скупнік сельскагаспадарчай прадукцыі
práševen [*ukr.* прашувати] палоць
prašport *m* пашпарт
prat *m*, *pl.* protim [*s.* (־ים)פרט →bifrat, bifrotret, bifrotjes, liprat-, ad-lapak, cepratlen] 1. адзін(оч)ка, адзінец, самотнік, саматужнік, (адна)асобнік, індывід; 2. падрабязнасьць, дэталь, драбніца; 3. галіна, сфэра, абсяг; 4. летазьлічэньне, часалічэньне [*sin.* ejnclner menč, individuum, joxed; detal, klejnikajt, pičevke, ejnclhajt; gebit, txum; cajtrexenung; *ant.* klal]; **prát-fal** *m*, -n прыватны выпадак; **pratgódl** *m* [*s.* גדול־] вялікае (поўнае) летазьлічэньне [*s.* ה'תשס"ב 5762]; **pratkótn** *m* [*s.* קטן־] малое (няпоўнае) летазьлічэньне [*s.* תשס"ב (5)762]; **prát-nomen** *m*, *pl.* -nemen уласнае імя
• arajnlozn* zix in protim удавацца ў падрабязнасьці
• biz di mindste protim да самых малых дробязяў
• in dém prat у гэтым сэнсе
• in prat (fun) што датычыцца
• nit opštelndik zix af kejn protim не спыняючыся на падрабязнасьцях
• umbadajtike protim нязначныя падрабязнасьці
• zix griblen in protim капацца ў дробязях
praten [*r.* прятать] хаваць
pravcem [*v.*?] *adv.* праўком
• štejn zolstu pravcem! *kll.* каб ты скамянеў!
pravde [*sl.*] *adv.* папраўдзе, запраўды, напраўду
prave *f*, -s [*r.* право] права
praven (zix) (cu, mit) [*p.* prawić, *ukr.* правити] правіць, спраўляць
• praven fojle štik ламаць дурня
• praven kinderše štik дзяцініцца
• praven sojdes сакрэтнічаць
• praven xasene правіць вясельле
právile/pravidle *f*, -s [*ukr./r.* правило, *p.* prawidło] стырно, правідла
pravítelstve *f* [*r.* правительство] урад
pravoslavne(r) [*r.* православный] праваслаўны
pravožítelstve *f* [*r.* право жительства →txum-hamošev] права жыхарства па-за межамі зоны аселасьці (у царскай Расеі)
praxt *f* [*d.* Pracht] бляск, бліскучасьць, раскоша, пышнасьць, харство, прыгажосьць; **práxtiker, práxtfuler** бліскучы, шыкоўны, пышны
• a praxt! sara praxt! якая прыгажосьць/краса!
• in fuler praxt ва ўсёй раскошы
praxvje *f*, -s [*ukr.* парахвія] парахвія, парафія
prazdnik *m*, -es [*r.* праздник] сьвята; **prázdneven** сьвяткаваць
praže *f*, -s [*ukr./r.* пряжа] прадзіва, пража, кудзеля
pražen [*p.* prażyć, *ukr.* пражити] смажыць, пражыць
práženice=(ójg-)préženice *f*, -s [*ukr.* пряженя] *kul.* яечня
pražke *f*, -s [*ukr./r.* пряжка] засьцежка, спражка
predsjedatel *m*, -s [*r.* председатель] старшыня (паседжаньня)

prefiks *m*, -n [*d*. Präfix] *gram*. прэфікс, прыстаўка

preglen [*mhd*. brēglen] 1. смажыць, пражыць; варыць (варэньне); 2. *n* варка варэньня

• preglen zix far naxes раставаць ад шчасьця

• preglen zix in ejgenem fets варыцца ва ўласным туку (у сваім соку)

• zint ix pregl ajngemaxts, hot zix mir dos nit getrofn! *hum*. *glxv*. з таго часу, як я вару варэньне, я такога не сустракаў! (аб нечым вельмі рэдкім)

prejdek/prejdik *m*, -d(i)kes [*p*. przodek] перадок (тулава)

pré(j)dikn [*d*. predigen] прапаведваць; **préjdiker** *m*, -s, (-n *f*, -s) казальнік, прапаведнік; **prejdik** *f*, -n, **préjdik-rede** *f*, -s, **préjdikung** *f* казань(не)

prejen=prien [*r*. преть, *ukr*. пріти] прэць; **preler** прэлы

prejen [*altfr*. preiier] (за)прасіць, запрашаць

preler [*r*. прелый] прэлы

prenče=parenče *f*, -s, **parénč=porenč** *m*, -n поручань, парэнчы; балясы

prent *m*, -n/-es **prente** *f*, -s, *dim*. **prentl** *n*, -ex [*p*. pręt] прэнт, жалезны прут, сьпіца

prenumeránt *m*, -n [*d*. pränumerando] абанэнт

preplen [*d*. plappern, *nhd*. brabbeln, *šp*. barbullar] мармытаць, верашчаць

prepozicje *f*, -s [*d*. Präposition] *gram*. прыназоўнік; **prepozitiver** *gram*. прыназоўнікавы; **prepozitív** *m gram*. месны склон

presn [*d*. pressen] прасаваць; **pres** *m*, -n 1. прэс; 2. **présajzn** *m*, -s, **presl** *n*, -ex прас; **preser** *m*, -s, (-ke *f*, -s) прасавальнік; **preslex** *pl*. брыкет, прасаваны вугаль; **présbret** *f*, -er прасавальная дошка; **présncier** *m* кніжны друкар; **préshojz** *n* вінны склеп

• bin ix mir a šnajderl, /ruft men mix reb Berl, /nej ix mitn nodele, /šnajd ix mitn šerl; /pres ix mitn presele, /štep mit dem mašindl, /fartikt zix a malbešl /farn nogids zindl (Z. B.) я кравец, клічуць мяне рэб Бэрл, я шыю голкай, рэжу нажнічкамі, прасую прасам, страчу на машынцы, шыецца адзеньне для сынка багацея

pretencje *f*, -s [*d*. Prätention] хітрасьць, подступ, выкрут, падход

pretenzje *f*, -s [*d*. Prätension] прэтэнзія, вымога, дамаганьне

• der šlimazlnik hot tomed pretenzjes cu got *glxv*. няздара заўжды наракае на бога

préxtiker [*d*. prächtig] бліскучы, шыкоўны, раскошны; **préxtikajt** *f* бліскучасьць, раскоша

• prextik vi a bas-malke, vi di levone, vi a bild прыгожая /шыкоўная як прынцэса/месяц/карцінка (як брушніца /ляля/цацка)

prezént *m*, -n [*d*. Präsent] падарунак, прэзэнт; **prezentírn** (prezentírt) падараваць, прэзэнтаваць

prezes *m* [*p*. prezes] старшыня, прэзыдэнт

préženice=ójg-préženice=práženice *f*, -s *kul*. яечня

• maxn fun emecn a preženice зрабіць з кагосьці яечню (сьцерці ў парашок)

• on ejer un on šmalc ken men kejn preženice nit maxn *glxv*. бязь яек і шмальцу яечню не сьпячэш

pri- [*sl*.] *pref*. пры-

• pričmeljen ашаламляць; prilončen прылучаць; priparke прыпарка

priál=imperiál *m*, -n [*lat*. imperialis] расейская залатая манета вартасьцю 10/15 рублёў

• cebajt że mir a finf-un-cvanciker, /oj, af halbe prialn, /ix vel di klezmer gut bacoln, /zej zoln špiln ale faln *flksl*. разьмяняйце ж мне чацьвяртак, ой, на залатыя імпэрыялы, я добра заплачу музыкам, каб яны гралі ўсе каленцы

pribaven [*r*. прибавить] дада(ва)ць, прыбавіць, прыбаўляць; **pribavke** *f*, -s прыбаўка, дадатак

pribludne(r) [*ukr*. приблудний] прыблудны

prices *n*, **príciškajt** *f* [*s*. פריצות →pruce] распушчанасьць, разбэшчанасьць, бессаромнасьць [*sin*. ojsgelasnkajt, umfaršemtkajt]; **príce(s)diker** распушчаны, разбэшчаны, бессаромны; прывабны, прынадны [*sin*. lokndiker, rejcndiker]

pricim *pl*. →porec/poric *m*, (-te *f*, -s) [*s*. (פריץ-ים)] пан, памешчык, землеўладальнік; уладар, валадар, арыстакрат; **pric(t)e** *f*, -s [*s*. (פריצה-ות)] пані, памешчыца, землеўладальніца; **prícntum** *n*, **pricim** *pl*. панства, землеўладаньне; **prícišer** памешчыцкі, панскі, арыстакратычны, шыкоўны; **príceven** задавацца, зазнавацца, важнічаць

• a priciš hojz панскі дом

• priciše geng панскія замашкі

prič [*ukr*. пріч, *p*. precz] *int*. прэч, вон, далоў

pričaxnen [*ukr*. чахнути] счахнуць, здохнуць, акалець, здырдзіцца, скапыціцца

pričepe *m/f*, -s [*ukr*. причепа] назола, прычэпа, задзіра

• ot a pričepe! вось прычэпа!

pričmel(j)en [*ukr*. прічмолити?] аглушыць, аглушаць, ашаламіць, ашаламляць; **pričméljeter** прыбіты, прыгнечаны

• pričmeljen di fiš глушыць рыбу

prie *f* [*s*. פריעה] адыманьне крайняй плоці пасьля абразаньня

pri-ejc-hóder *f* [*s*. פרי־עץ־הדר →pejre] фрукт з прыгожага дрэва, прыгожы фрукт [*sin*. šejne fruxt]

prien=prejen [*r*. преть, *ukr*. пріти, *d*. brühen?] прэць; *fig*. надакучаць, назаляць; нэрваваць; **prien zix** прэць, адтопліваца (аб малацэ)

prie-urvíe *f* [*s*. פריה־ורביה] размнажэньне, распладжэньне, запавет пладзіць дзеці [*sin*. fruxperung un merung, dos hobn kinder]

prígovor *m*, -n [*r*. приговор] вырак, прысуд, пастанова

prihon *m* [*v*.] прыгон

• er hot opgedint dem prihon як прыгон адбыў! (працуе як пад прымусам)

prikáz *m*, -n [*r*. приказ] загад, наказ; **prikázeven** загад(в)аць, наказ(в)аць; **prikazčik/prikaščik** *m*, -es прыказчык

priklád *m*, -n [*ukr*. приклад] 1. дадатак, прыдача; 2. прыкла́д (стрэльбы)

prikre(r) [*p*. przykry] прыкры, непрыемны; **príkre(di)kajt** *f* прыкрасьць, непрыемнасьць

• a prikre menč прыкры чалавек

• a prikre rojex непрыемны пах

• s'iz geven prikre cu kukn deruf было прыкра бачыць такое

prikuske [*r*. вприкуску] *adv*. упрыкуску

• trinken* prikuske піць (гарбату) упрыкуску (з цукрам)

prilišen [*p*. głuszyć, *ukr*. глушити] прыглушыць

prilončen [*p*. przyłączyć] прылучыць, прылучаць

primanke *f*, -s [*r*. приманка] прываба, прынада

prima-šebeprima [*s.* -שבּ"פ] "прыма з прымаў"; нумар адзін, найпершы, найлепшы
primér *m*, -en [*r.* пример] прыклад, узор
primete *f*, -s [*r.* примета] прыкмета, адзнака
primł *m*, -en [*d.* Primel] *bot.* прымула
primus *m*, -n, **prímus-mašinke** *f*, -s [*d.* Primuskocher] прымус
primxe *f*, -s [*ukr.* примха] прымха; прыхамаць; **prímxedikajt** *f* схільнасьць да прымхаў; натурыстасьць, наравістасьць
prinden [*ukr.* принда?] хутаць, захутваць, захінаць, надзяваць
prióm *m* [*r.* приём] *hist.* прыём, набор, вярбоўка (у расейскае царскае войска)
priparke *f*, -s [*ukr./r.* припарка] прыпарка
pripás *m*, -n [*ukr.* припас] прыпасы, запас
prípečik/prípeček *m*, -ćkes [*p.* przypiecek, *ukr.* припічок] прыпечак
• afn pripečik brent a fajerl, /un in štub iz hejs, /un der rebe lernt klejne kinderlex /dem alef-bejs (M. V.) на прыпечку гарыць агонь, і ў хаце цёпла, а рэбэ вучыць з малымі дзецьмі альфабэт
priplue *f* [?] рудзінка; мясны рулет
pripóneven [*r.* препона] спут(в)аць, стрыножыць, стрыножваць
priprave *f*, -s [*ukr./r.* приправа, *p.* przyprawa] прыправа
prisades *pl.* [*v.*] прысады
prisek/prisik *m* [*ukr.* присок] прысак, жар
prísinke *f*, -s, **prisjadke** *f*, -s [*r.* присядка] прысядка
• mit prisjadkes упрысядкі
prisjažne(r) [*r.* присяжный] прысяжны
prisne(r) [*r.* пресный] прэсны
pristav *m*, -es [*r.* пристав] прыстаў
pristavščik *m*, -es [*r.*] пастаўнік
pristrojen [*r.* пристроить] прыладзіць, прымасьціць; **pristrojke** *f*, -s прыбудоўля, прыбудоўка
prisutstve *f*, -s [*r.* присутствие] *hist.* установа, канцылярыя (для прызыву ў войска ў царскай Расеі)
prisvóje(ve)n [*r.* присваивать] прысвоіць, прысвойваць, прыўласьціць, прыўлашчваць
prišč *m*, -es, **prišči̇k** *m*, -es [*ukr.* приш, *p.* pryszcz] прышч; **priščevate(r)** прышчав(ат)ы
priše *f*, -s [*s.* פּרישׁה] адбыцьцё, адыход, аддзяленьне; разлад, нязгода; **prišes** *n* [*s.* וּת-] адасобленае жыцьцё
prišen [*p.* prószyć] імжыць, крапіць
prišve *f*, -s [*v.*] прышвы, галоўкі (у ботах)
prítelke *f*, -s [*r.* притолока] перакладзіна, папярочка, вяршнік, верхні вушак (дзьвярэй/вакон)
pritne(r)=spritne(r) [*p.* sprytny, *ukr.* спритний] спрытны
pritrave *f*, -s [*p.* trawić, *r.* затравка] прываба, прынада
prituljen [*p.* przytulić, *ukr.* притулити] прытуліць; **pritulek** *m*, **pritulje** *f*, -s прытулак, атулак
prituxle(r) [*ukr.* тухлий] тухлы, пратухлены, прытхлы
priút *m*, -n [*r.* приют] прытулак, атулак, прыстанішча
privarik *m*, -rkes [*v.*] прыварак, навар
• a volveler privarik! танны прыварак/навар!
privater [*d.* privat] прыватны; **privatler** *m*, -s, **privatnik** *m*, -es прыватнік
privet *n*, -n [*mhd.* privt] прыбіральня
privičke *f*, -s [*r.* привычка] прывычка, навычка, звычка
prixód *m*, -n [*r.* приход] прыход, прыбытак
prizant *m* [?] *min.* тапаз
prizbe *f*, -s [*p.* przyzba, *ukr.* призьба] прызба
prizív *m*, -n [*r.* призыв] прызыў; **prizivník** *m*, -es прызыўнік; **prizív-elter** *m* прызыўны ўзрост
• šteln zix (štejn*) cum priziv 1. прызывацца (на службу); 2. *fig.* непажадана (як прызыў у войска)
• kojf mir nit kejn lokenes /un max mix ništ šejn; /kojf dir a por štivelex, /cum priziv darfstu gejn *flksl.* не купляй мне падарункаў і не ўпрыгожвай мяне; купі сабе пару ботаў, ты мусіш ісьці ў войска
• kojf mir ništ kejn šixelex, /un max mix nit šejn; /kojf mir a por štivelex, /ix darf cum priziv gejn *flksl.* не купляй мне чаравікі, не рабі мяне прыгожым; купі мне пару ботаў, я мушу ісьці ў войска
prjanik=pra(l)nik *m*, -es [*ukr.* праник, *p.* pralnik] пранік
probírn=prubírn (probírt/prubírt) [*d.* probieren] 1. (с)прабаваць; 2. *n* спроба (дзеяньне); **prob(k)e** *f*, -s спроба (узор, прыклад); **probírl** *n*, -ex *xem.* прабірка
• di lecte probe апошняя спроба
• az me hot nit vos cu farlirn, muz men alc probirn *šprxv.* калі німа чаго губляць, трэба ўсё спрабаваць
• probirn gejt iber študirn *šprxv.* спроба – лепшае навучаньне (лепш адзін раз пакаштаваць, як сто разоў чуць)
probke=propke *f*, -s [*r.* пробка] корак, затычка; *fig.* затор
proc *m* [*d.* Protz] ганарлівец, задавака, зазнайка, ганарысты, фанабэрысты чалавек
proce *f*, -s [*p.* proca] рагатка
procént *m/n*, -n/-er [*d.* Prozent] процант, адсотак; **procént-deprocént** *m* [*s.* -ט"ר] (procent af procent) складаны процант; **procéntikajt** *f* процант ад пазыкі; **procentnik** *m*, -es ліхвяр; чалавек, які жыве з процантаў
• a procentnik bet got mer farn balxojv, vi far zix alejn *glxv.* ліхвяр моліцца больш за даўжніка, ніж за сябе самога
• der procent iz gešmaker funem kern (der procent iz amol liber farn kern) *glxv.* часам працэнт больш прывабны за сам капітал (аб жонцы і дзецях)
• got vart lang, un bacolt mit procent (bacolt gut) *šprxv.* бог доўга чакае, але плаціць з процантам (бог хоць ня скоран, ды цэлян! бог доўга жджэць, ды больна б'ець)
• procent fun kinder iz tajerer, vi procent fun gelt дзіцячая ўдзячнасьць даражэй за грошы
• procent nemt avek dos gezunt mit di hent *glxv.* адсоткі адбіраюць здароўе разам з рукамі
• procent vakst on regn *glxv.* адсоткі растуць без дажджу
pročkes/prockes *pl.* [*v.*] упрочкі
• avekgejn* in pročkes пайсьці ўпрочкі
producírn (producírt) [*d.* produzieren] прадукаваць, вырабляць, вытвараць; **producírerišer** прадукцыйны; вытворчы; **producirer** *m*, -s вытворца; **producirung** *f* вытворчасьць, прадукаваньне
prodúkt *m*, -n [*d.* Produkt] 1. прадукт; 2. *mat.* здабытак; **produktiver** прадукцыйны; вытворчы; **produktivkajt** *f* прадукцыйнасьць; **produkcje** *f*, -s 1. вытворчасьць, прадукаваньне; 2. прадукцыя
profét *m*, -n [*d.* Prophet] прарок; **profétišer** прарочы
profitírn (profitírt) [*d.* profitieren] вызыскваць, выгад(в)аць, выйгра(ва)ць; **profit** *m*, -n выгода, даход, прыбытак, барыш(ы), карысьць, зыск, пажытак, інтарэс
progúl *m*, -n [*r.* прогул] прагул; **progulščik** *m*, -es прагульшчык

proim *pl.* →pere *m* [*s.* (פרא-)ים] дзікун, дзікі чалавек, барбар

projme *f*, -s [*ukr./r.* пройма] пройма

projzder *m*, -s [*s.* (פרוזדור-)ם] "сенцы, калідор"; параўнальне гэтага сьвету ў адносінах да таго сьвету (які ў сваю чаргу параўноўваецца з палацам) [*sin.* firhojs, koridor]

prokát *m* [*r.* прокат] пракат

• gebn*/nemen* af prokat браць/даваць напракат

• nemen* di nešome af prokat браць душу напракат

prokim *pl.* →pejrek *m* [*s.* (פרק-)ים] капітэль, разьдзел з Танаху альбо Талмуду

proln (zix) [*d.* prahlen] выхваляцца, хваліцца; **prol** *m*, -n зухвальства, самахвальства; **proler** *m*, (-n *f*, -s) хвалько, выхваляка, самахвал, зухвал

prolongírn (prolongirt) [*d.* prolongieren] 1. адтэрмінаваць, адтэрміноўваць, прадоўжыць, прадаўжаць; 2. *n*, **prolongírung** *f* адтэрмінаваньне, прадаўжэньне

prom=paróm *m*, -en [*d.* Prahm, *p.* prom] паром

promax *m* [*r.* промах] промах, пахіба, абмах, абмашка, памылка

• er iz ništ kejn promax ён маху ня дасьць

promilnik *m*, -es [?] упаўнаважаны, паўнамоцны, агент

pronóm *m*, -en [*d.* Pronomen] *gram.* займеньнік; **pronominaler** *gram.* займенны

propinacje *f* [*p.* propinacje] *hist.* вінны водкуп (ліцэнзія на продаж алькаголю ў царскай Расеі)

propke=probke *f*, -s корак, затычка; *fig.* затор

propn 1. *m*, -s [*d.* Pfropfen] корак, затычка; 2. закаркаваць, закаркоўваць, заткнуць, затыкаць; **própn(-)cier** *m*, -s штопар, корачнік, пробачнік

prose *f* [*sl.*] проса

• vos xolemt zix der hun? – prose *glxv.* што сьніцца курыцы? – проса

proster [*p.* prosty, *ukr.* простій] просты, звычайны; **prost** *adv.* проста; **prosták** *m*, -es, (-ačke *f*, -s) прасьцяк, прасьцеча, прастэча; **prostkajt** *f* прастатá; **prost-póšeter** [*s.* -פשוטים] (prost un pošet) зусім просты

• prost vi furman/balegole просты як фурман/балагула (як сьвечка)

• proste (i)z moste проста з моста

prošek/prošik *m*, *pl.* proškes [*p.* proszek] парашок

• maxn fun emecn a prošek сьцерці кагосьці ў парашок

prošen [*p.* prószyć, *ukr.* порошити] парашыць, церушыць

• onhejbn* prošen зацерушыць

prošenje *f*, -s [*r.* прошение] прашэньне

• af got ken men kejn prošenje nit ongebn/derlangen *glxv.* на бога не паскардзішся

prošve *f*, -s [*ukr./r.*] прошва

protim *pl.* →prat *m* [*s.* (פרט-)ים] 1. адзін(оч)ка, адзінец, самотнік, саматужнік, (адна)асобнік, індывід; 2. падрабязнасьць, дэталь, драбніца; 3. галіна, сфэра, абсяг; 4. летазьлічэньне, часалічэньне; **prótimdiker** падрабязны, скрупулёзны

protiven [*r.* противиться] праціўляцца, (су)працівіцца, спрацівіцца, упірацца, пярэчыць

protivne(r) [*r.* противный] агідны, прыкры, брыдкі

proviánt *m* [*d.* Proviant] правіянт

provizje *f* [*d.* Provisie] правізія, харчы

provorne(r) [*r.* проворный] борзды, шпаркі, спрытны

prox=por(e)x *m* [*p.* proch] пыл, прах, порах

prozviske *f*, -s [*p.* przezwisko] прозьвішча

prožbe *f*, -s [*p.* prośba] просьба, запыт

prubírn=probírn (prubirt/probirt) 1. (fun) (с)прабаваць, каштаваць; 2. *n* спроба (дзеяньне); **prubirke** *f*, -s *xem.* прабірка

pruce *f*, -s [*s.* (פרצה-)ות →porec, price] распусьніца, блядзь; распушчаная, распутная, разбэшчаная жанчына [*sin.* ojsgelasene froj]; **prucim** *pl.* →porec *m* [*s.* (פרוץ-)ים] распусьнік, распушчаны, распутны, разбэшчаны чалавек

prud(ž)en/prudz(j)en [*v.*] прудзіць адзежу

prusák *m*, -es [*p.* prusak] прусак

pruši *m*, -m [*s.* (פרוש-)ם] фарысей

prušim *pl.* [*s.* פרושים →cdukim] духоўны рэлігійны кірунак сярод гэбрэяў у часы Другога Храма, які заклаў грунт талмудысцкай сыстэмы

prušim *pl.* →poreš *m* [*s.* (פרוש-)ים] "адасоблены": пустэльнік, які жыве адасоблена ад жонкі і ад сьвету і прысьвячае сябе выключна вывучэньню сьвятых кніг і служэньню богу

prute *f*, -s [*s.* (פרוטה-)ות] дробная манэта, грош [*sin.* grošn, klenste matbeje]

• er hot kejn prute nit di vert ён граша ня варты

• nit hobn* kejn prute ba der nešome ня мець ані граша за душою

• Nu kojft že papirosn, /nu kojft že saxarin, /gevorn iz hajnt sxojre bilik vert. /A lebn far a grošn, /a prute – a fardinst – /fun geto-hendler hot ir dox gehert? (L. R.) Ну купляйце ж папіросы, ну купляйце ж сахарын, сёньня ўсё стала танна. Жыцьцё – грош, капейка – заробак, ці чулі вы аб гандляры з гета?

prutje *f*, -s, *dim.* **prutke** *f*, -s [*ukr./r.* прут] прут (пруцьце), галіна (гальлё), ветка (вецьце)

pruvn=privn [*d.* prüfen] праверыць, правяраць, (па)спрабаваць, выпрабоўваць; **pruv** *m/f*, -n выпрабаваньне, спроба, экспэрымэнт, праверка; **a pruv ton*** (cu) па(с)прабаваць; **pruvl** *n*, -ex прыклад, узор; **pruver** *m* выпрабавальнік, правяральнік, кантралёр; **pruvung** *f*, -en апрабаваньне, апрабоўваньне; **prúv-štejn** *m*, -er пробны камень

• šteln cu der pruv ставіць на выпрабаваньне

pruxne *f* [*p.* próchno] парахно

pružine *f*, -s [*r.* пружина] спружына

psak *m*, *pl.* psokim [*s.* (פסק-)ים →paskenen, pojsek] прыгавор, прысуд, суд; кара, пакараньне, спагнаньне, наганяй, непрыемнасьць, няўдача; вокрык, лаянка, сварка [*sin.* urtejl, mišpet; štrof; ongešrej, zidl]; **psak(-)dín** *m*, -im [*s.* (פסק-)דין] справядлівы прысуд, рашэньне трыбуналу; **psák-gelt** *n* грошы, якія плацяць рабіну за вырашэньне грашовага канфлікту; **psák-vort** *n*, *pl.* -verter ганьбаваньне, лаянка

• arojsgebn* a psak-vort kegn emecn ганіць, ганьбіць, ганьбаваць кагосьці

• er hot gexapt dem emesn psak ён атрымаў добры наганяй

• gebn* emecn dem rextn/emesn psak задаць каму-небудзь сапраўдны наганяй, даць дыхту

• hobn*/xapn a bitern/miesn psak атрымаць наганяй, пацярпець няўдачу

• vest hobn dem rextn psak! (vest šojn bakumen derfar dem emesn psak!) будзе табе сапраўдны наганяй!

psarnje *f*, -s [*ukr./r.*] псарня, сабакарня

psexe=posexe=pasuxe *f* сухмень, суша

psixe(ne)n [*s.* פתיחה(נע)ן →psuex] *argo* адчыніць, адчыняць, адамкнуць, адмыкаць [*sin.* efenen, ufšlisn]; **psixe** *f* [*s.* פתיחה] 1. *argo* адмычка; 2. *argo* замочная шчыліна; **psixes-hoórn** *f/n* [*s.* פתיחת־הארון] ганаровае права адкрыцьця съвятога каўчэга ў сынагозе, у якім знаходзяцца сувоі Торы

psoim *pl.* →pesi *m* [*s.* (פתאים) פתי] дурань

psojles *n* [*s.* פסולת →poseler, pasles, kol-hapaslones] брак, адкіды, атрэп'е, пазадкі, съмецьце, бруд [*sin.* opfal, mist]

• dos psojles fun der gezelšaft адкіды грамадзтва

psomim=bsomim *pl.* [*s.* בשמים] вострыя прыправы

psoxim [*s.* פסחים →Pejsex] *tlmd.* назоў 3-га трактату 2-га [illegible] (запаветы аб съвяткаваньні Пэйсаху)

psuex [*s.* פתח →psixenen]

• [illegible]n psuex *argo* узламаць дзьверы/замок

psukim *pl.* →posek *m* [*s.* (פסוק(־ים] біблейскі верш; сказ, [illegible]та, выраз

psul *m*, -n [*s.* (־ות)פסול →posl, psojles] памылка, недахоп, [illegible], вада; пляма; нечысьць, нягоднасьць, няварт[illegible]сьць [*sin.* feler, flek, umverdikajt]

• [illegible] psul безганебны, беззаганны, беззавадны

• ba jidn iz a mešumed a psul in der mišpoxe сярод жыдоў выхрыст – гэта нечысьць у сям'і

psule=bsule *f*, -s [*s.* (־ות)בתולה] дзева, дзяўчына, дзеўчына, нявіньніца; **psulim=bsulim** *pl.* [*s.* בתולים] дзявоцтва, дзявоцкасьць, дзявічнасьць, дзявочы стан

psure=bsure *f*, -s [*s.* (־ות)בשורה] (зь)вестка, пасланьне, трывожная/сумная навіна

pšakrev [*p.* psiakrew] 1. *m*, -es *vulg.* сучы сын, перагрызак сабачы, выжла праклятае, воўчая натура; 2. гары яно гарам, а няхай яно выпрахне

pšat *m*, *pl.* -n/pšotim, *dim.* **pšetl** *n*, -ex [*s.* (־ים/־)פשט →(a)pšite, paštes, pošet, kepšute, pšute-, farpošetern, bepaštes] літаральнае значэньне, тлумачэньне; думка, намер, сэнс [*sin.* tajč, ojstajčung; mejn, batajt; *ant.* draš]; **pšat-póšeter** [*s.* -פשוט] літаральны; **pšétldiker** дасьціпны, трапны, вынаходлівы, празухі [*sin.* šarfziniker, ajnfalerišer]; **pšetlen zix** намагацца/старацца даць трапнае тлумачэньне

• lernen pšat (fun) тлумачыць, інтэрпрэтаваць

• toes in pšat незразумела

• af a nar iz kejn kaše nit cu fregn un kejn pšat nit cu zogn *glxv.* дурню нельга ні пытаньне задаць, ні нешта патлумачыць

• er falt iber dem pšat *glxv.* ён спатыкнуўся на роўным месцы (і на гладкай дарозе прыпадак стацца можа)

• ejner iz a mejvn af a pšetl, der cvejter af xazer-hor, ober ale zajnen mevinim af a xazn *glxv.* адзін разумее ў тлумачэньнях, другі - у съвінячай поўсьці, але ўсе – вялікія знаўцы ў сынагагальных съпевах

pšednje *f*, -s [*p.* przedni] пярэдні пакой

pšekupke *f*, -s [*p.* przekupka] гандлярка, латочніца, разносчыца

pšéničke *f*, -s [*ukr.* пшеничка, *p.* przeniczka] пшэнічка, булаўка, кіёўка, кіях, кукурузны пачатак

pšepustke *f*, -s [*p.* przepustka] пропуск, пярэпуск, перапуск

pšiačel *m*, -es [*p.* przyjaciel] прыяцель, сябар

pšik! [*ukr./r.* пшик] *int.* пшык!

• a pšik fun tejgexc! пшык з запяканкі! (з анэкдоту)

pšikonen zix (ojb) [*p.* przekonać się] пераканацца, пераконвацца

pšite=apšite [*s.* (א)פשיטא →(a)pšite, kepšute, paštes, pošeter, pšat, pšute-, farpošetern] *adv.* вядома, зразумела, безумоўна, бясспрэчна

pšoim *pl.* [*s.* פשעים] грахі, злачынствы [*sin.* zind, farbrexns]

pšonke *f*, -s [*ukr.* пшінка] булаўка, кіёўка, кіях, кукурузны пачатак

pšore *f* [*s.* (־ות)פשרה →pašren], **pšorim** *pl.* →peśer *m* [*s.* (־ים)פשר] міравое пагадненьне, кампраміс, умова, дамова, умовіны, угавор, угода, дагавор [*sin.* kompromis, opmax, ojsglajx]; **pšórediker, pšóremaxerišer** згодніцкі, кампрамісны; **pšórenik** *m*, -es, **pšóremaxer** *m* прымірэнец, згоднік; **pšóremaxeráj** *f* прымірэнства, згодніцтва

• (ajn)gejn* af a pšore (af pšores) (maxn a pšore) ісьці на ўступкі/кампраміс, пайсьці на міравое пагадненьне

• der mišpet hot zix farendikt mit a pšore cvišn di cdodim суд скончыўся прымірэньнем бакоў

pšute-/pošet-kemašmóe [*s.* פשוטו־כמשמעו →(a)pšite, kepšute, paštes, pošeter, pšat] літаральна, дакладна [*sin.* mameš]

ptire *f*, -s [*s.* (־ות)פטירה →nifter, (arojs)patern, poter, piter] сьмерць, сканаваньне, скон (аб паважанай асобе) [*sin.* dos avekgejn, dos štarbn]

pu! [*d.* pfui, puh] *int.* фу! цьфу!

pucn [*p.* puca, *d.* putzen?] 1. шпурляць, лупіць, петаць; 2. жэрці, лопаць, трэскаць, лыгаць; 3. абдурваць; 4. *argo* съцягнуць, скрасьці, зьдзібіць; **puc!** *int.* пуц! бац! бах!; **a puc ton*** шпурлянуць, бацнуць, лупянуць; **pucer** *m*, -s 1. абжора, жрун, аб'ядайла, прорва; 2. злодзей

pucn [*d.* putzen] аздобіць, аздабляць, прыб(і)раць; чысьціць; **puc** *m*, **pucexc** *n*, -n строй, убор, убраньне, аздоба; **pucer** *m*, -s чысьцільшчык; **puceráj** *n* гандаль жаночымі строямі; **púcerke** *f*, -s, **púcmaxern** *f*, -s, **púcmaxerke** *f*, -s мадыстка

• pucn jenem *fig.* абуць кагосьці (абдурыць, абкрасьці)

• pucn zix in fremde federn прыбірацца ў чужое пер'е

• puster puc крыклівы ўбор

• a mejdl darf zix pucn far fremde boxerim, un a vajb farn ejgenem man *glxv.* дзяўчына павінна прыбірацца для чужых хлапцоў, а жанчына – для ўласнага мужыка

• er darf ba jenem di štivl pucn (er meg ba mir di štivl pucn!) ён мусіць камусьці/мне боты чысьціць (ботаў чысьціць ня варты)

• hajnt trogt di eltste majne kreln, /az ir gelibtn zol zi ojx gefeln, /un di jingere – zi puct zix šojn, /špacirn vet zi šojn nit gejn alejn... (J. P.) зараз старэйшая носіць мае каралі, каб свайму любаму яна таксама спадабалася, а меншая – яна ўжо прыбіраецца, гуляць яна ўжо адна ня пойдзе...

puč *m*, -n [*p.* pucz] путч

pud *m*, -n [*p.* pud] пуд (16,3 кг); **pudove(r)**, **púdiker** пудовы; **pudnik** *m*, -es пудовая гіра

• du zolst hobn cores afn pud! *kll.* а бадай табе пуд ліха будзе!

pudle *f*, -s, **púdele** *n*, -x, **ped(e)l** *n*, -ex, **pidle** *n*, -x [*p.* pudło] скрынка, пушачка, кардонка

puder *m*, -s, **pudre** *f*, -s [*d.* Puder] пудра, парашок; **púdern** пудрыць; **púderartiker** парашкападобны; **púdrenice** *f*, -s, **púdre-šaxtl** *n*, -ex, **púder-gecajg** *n* пудраніца; **púder-kišele** *n*, -ex пухоўка для пудры

pudjen/pudžen [*v.*] пужаць, палохаць, лякаць, страшыць; пудзіць; **púdele=púgale** *n*, -x пудзіла

• firn pudele fun emecn (maxn a pudele fun emecn) зьдзеквацца з кагосьці

pudl *m*, -n [*p.* pudel] пудзель

puf *m*, -n [*p.* puf] 1. пуфік, ясік; 2. клубы дыму; 3. зухвальства, выхваляньне, самахвальства, фанабэрыя

púfloks=búfl(aks)/búfl(-)oks *m*, -n [*mhd.* büffelochse] буйвал

púgale=púdele *n*, -x [*ukr.* опудало, *r.* пугало] пудзіла

puhač=pohač *m*, -es [*ukr.*] *zool.* пугач

puk [*s.* פּוּק/פּוֹק] выхадзі, выходзь [*sin.* gej arojs]

puken [*p.* pukać] пукаць; покаць; **puk** *m*, -es 1. шчыліна, расколіна; 2. *bot.* пучок, пупышка; **púkeniš** *n* пуканьне; трэсканьне, лопаньне

púkldiker, pukle(r) [*ukr.* пукатий] пукаты; **pukl** *m*, -en гуз, шышак

• a pukldike brust пукатыя грудзі

pulap=polap *m*, -es [*p.* pułap] столя

pule *f*, -s [*s.* (-ות)פְּעוֹלָה →pojeln] 1. мэтода навучаньня ў хедары; 2. посьпех, карысьць, узьдзеяньне; вынік, рэзультат, эфэкт (ад навучаньня) [*sin.* virkung, uftu]; **púleddiker** пасьпяховы, карысны, дзейсны, эфэктоўны

• di gute pule добрае ўзьдзеяньне

• di refue hot gehat af im a pule лекі паўзьдзейнічалі на яго

• du vest hobn derfun a pule табе гэта пойдзе на карысьць

• hobn* a pule (af) мець узьдзеяньне, паўзьдзейнічаць

• ton* a pule дасягнуць посьпеху, рабіць поступ, прагрэсаваць

• vos iz di pule (fun)? якая карысьць? навошта? дзеля якой мэты?

pulemjót *m*, -n [*r.* пулемёт] кулямёт

pul(j)en [*p.* pylić, *ukr.* пилити] пыліць; **pul** *m* пыл

• pulen an ojer пускаць пыл у вуха (дурыць/тлуміць галаву; туману/чмуту ў вочы пускаць)

pułk=połk *m*, -n [*p.* pułk] *milit.* полк

pułke=połke *f*, -s пол(ь)ць, полец, палаток, сьцягно, сьцягняк, ляжка, ножка (курыная/гусіная/качыная)

pułke=połke *f*, -s паліца; палок

pułkovnik=połkovnik *m*, -es [*p.* pułkownik] палкоўнік

pulver *m*, -s [*d.* Pulver] порах, парашок; **púlverdiker** парахавы

• gebn* emecn pulver cu šmekn даць камусьці пораху панюхаць

• bistu a zelner, šmek że pulver *glxv.* калі ты жаўнер, дык нюхай порах (колісь грыб, браце, мусіш у боршч машэруваці; колісь рак, то лезь у сак)

• er vet kejn pulver nit derfindn ён пораху ня выдумае

• nit vert zajn* kejn/a šiške pulver выскваркі (зломанага шэлега, тры грошы) ня варты

• ver es ken kejn pulver nit šmekn, der zol nit gejn in der milxome arajn *šprxv.* хто пораху ня можа нюхаць, таму й на вайну нельга ісьці

• vos hot nox kejn pulver nit gešmekt яшчэ пораху ня нюхаў

pułxne(r) [*p.* pulchny] пульхны, надзьмуты, пухлы, пухкі

pump=plump *m*, -n [*d.* Pumpe] помпа; **pumpn** памповаць

• fun di pumpes зь вярхоў, з эліты

punč/punš *m* [*p.* poncz, *d.* Punsch] пунш

pundl *n*, -en [*d.* Bündel] вязка, зьвязак, вясло

punje *f*, -s [*p.* punia] пуня

punkt [*d.* Punkt] 1. *m*, -n, *dim.* **pintl** *n*, -ex кропка, пункт; 2. *adv.* якраз, акурат, дакладна; **punktueler** пунктуальны, акуратны; **punktuacje** *f gram.* пунктуацыя; **punktuelkajt** *f* пунктуальнасьць

• es iz punkt cvej дакладна два

• punkt af mizrex дакладна на ўсход

• punkt der tate (s'zol feln a hor) цалкам як бацька (але ж увесь чысты бацька і брызачкі яго падабраў)

• punkt farkért! якраз наадварот!

• himl iz śojn xmarne śvarc, /punkt azoj vi do ba mir in harc *flksl.* на небе ўжо чорныя хмары, так як у маім сэрцы

pupčik *m*, -es [*p.* pupa, *ukr.* пуп'янок] хлапчаня, пупсік, карантыш, курдупель

pupik/pupek *m*, *pl.* púp(i)kes, **pupke** *f*, -s [*ukr./r.* пупок, *p.* pępek] пуп(ок)

• er klert, ci a floj hot a pupik ён высьвятляе, ці мае блыха пуп

• er hot nit kejn grošn bam pupik (ba der nešome) *glxv.* ён ня мае гроша за душой

• lign* šojn mitn pupik aruf ляжаць ужо пупам угору (памерці)

• s'trejslt zix ba im der pupik у яго нават пупок дрыжыць (ад страху)

pup(k)e=popke *f*, -s [*d.* Puppe] лялька

Pure [*s.* פּוּרָה] *kbl.* Пур(а); імя анёла, які быў пастаўлены над забыцьцём, князь забыцьця

púrečke=pórečke *f*, -s парэчка

purer [*d.* pur] чысты

Purim *m* [*s.* פּוּרִים →Axašvejreš, Ester, Homen, Mortxe] Пурым(ы) (гэбрэйскае рэлігійнае сьвята, якое сьвяткуецца 14-га адара); **púrimdiker** які тычыцца Пурыму; **púrim-gelt** *n* міласьціна, якую раздаюць на Пурым; **púrim-gret** *n kul.* печыва, якое гатуецца на Пурым; **púrim-flodn** *m kul.* пірог з начынкай; **púrim-kojleč** *m*, -n сьвяточны куліч/пірог; **Purim-kótn** *m* [*s.* קָטָן־ →vejoder] "малы Пурым"; прысьвятак, паўсьвята (спраўляюць 14-га адара і гэбрэйскага высакоснага году); **Purim-megíle** *f* [*s.* מְגִילָה־] *tnx.* Кніга Эстэр; **purim-róv** *m* [*s.* רַב־] "рабін на Пурым"; камэдыянт, які на Пурым робіць імправізаваныя пародыі на рабінаў; **Púrim-špil** *f*, -n п'еса народнага жыдоўскага тэатру (ставіцца на Пурым); камэдыя, жарт [→Mexires-Jojsef, Akejdes-Jicxok]; **púrim-špiler** *m*, -s, **púrim-špilnik** *m*, -es актор у такой п'есе; актор-імправізатар; *pejor.* штукар, блазен, блазьнюк, камэдыянт

• a ganc jor šiker, um Purim nixter *glxv.* увесь год п'яны, на Пурым цьвярозы (усё наадварот)

• az es kumt Purim, fargest men on ale jesurim *glxv.* прыйдзе Пурым, забудуцца ўсе пакуты

• nit štendik iz Purim, nit tomed iz jomtev (nit ale teg iz Purim) *šprxv.* не заўжды Пурым, не заўжды сьвята (не заўсяды, як на Дзяды; мінуўся той час, што зь мёдам варыў квас; ня ўсё ж мігдаламі карміць)

• ništ ale Purim treft zix a nes *glxv.* ня кожны Пурым здараецца цуд

• Purim dankt men nit *glxv.* за пурымскія падарункі ня дзякуюць (падарункі – гэта сьвяты абавязак)

• Oj, di rebecn, /oj, iz dos a rebecn, /vi zi gejt azoj brejt /fun der šul ahejm. /Xasidimlex, talmidimlex /tancn, zingen kegn ir, /oj, iz dos a rebecn, /aza jor af mir! /Grojs un klejn, /zol zi zen, /vi a purim-kojleč šejn, /oj, iz dos a rebecn, aza jor af mir! *flksl.* Ой, рабініха, ой, гэта рабініха, як паважна яна ідзе з сынагогі дахаты. Хасыдзікі, вучні танчаць, сьпяваюць перад ёй, ой, гэта рабініха, каб я так жыў! Хай малы й вялікі бачаць, якая яна прыгожая, як куліч на Пурым, ой, гэта рабініха, каб я так жыў!
• Purim iz nit kejn jomtev, kadoxes/fiber iz nit kejn krenk (un "kuš in toxes" iz nit kejn klole) (Purim nje svjata, trasca nje xvaroba) *glxv.* Пурым ня сьвята, трасца не хвароба (а "пацалуй у сраку" – не праклён)
• Purim-kotn darf/meg men zix onšikern, ober Jom-Kiper-kotn darf men ništ fastn *glxv.* на малы Пурым трэба напіцца, але ня трэба пасьціцца ў апошні дзень кожнага месяца
• Purim nox der sude iz afile kejn hunt nit hungerik *glxv.* [illegible] пурымскай бяседы нават усе сабакі сытыя
• Purim zajnen ale šikurim nixter *glxv.* на Пурым усе п'яні-[illegible]ьвярозыя
• [illegible] ejnmol in Purim здараецца такое на Пурым (з анэкдоту)
• ven ale tog zol zajn der nes fun Purim, vos voltn jidn gehat cu zorgn mit zejere texter? *glxv.* калі б штодня здараўся пурымскі цуд, які б клопат жыды мелі са сваімі дочкамі?
• vos far a Purim – aza Pejsex *glxv.* які Пурым – такі й Пэйсах (якое Благавешчаньне, такі Вялікдзень будзе)

purken=por(k)en (ba, in, mit) пароць, поркаць, вожкаць

pur(k)en=peren перці; прыставаць, лезьці

puronjes *n*, -n [*s.* פורעניות(-ן)] нягода, няшчасьце, бяда, ліха, злыдні, катастрофа [*sin.* umglik, plog, katastrofe]

purpl/purpur *m* [*d.* Purpur] пурпура, багра; **púrpelner** пурпурны, пурпуровы

pus-butélke *n* паўбутэлькі, палова бутэлькі

pusderke *f*, -s [*p.* puzdro?] жаўнерскі казанок (казанец, кацялок)

pust/pušt *m*, -n, **pušte** *f*, -s [*ukr.* повсть?] валёнак

puster [*p.* pusty] пусты, парожні; **pústeven** пуставаць; **pust** *m*, -n пустата, пустое месца, поласьць, паражніна; **pustine** *f*, -s, **pustke** *f*, -s, **pustbodn** *m*, **pústeniš** *f*, -n пустка, пустэльня, пустэча; **pustkajt** *f* пустэча; **pustepáseven** 1. лынды /бібікі/тылылы забіваць; 2. *n* гультайства, лодарнічаньне, пустадомства, бязьдзейнасьць; **pustepasne(r)**, **pust-un-páser** бязьдзейны, марны, гультайскі; **pustepasnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) пустапас, пустадомак, гультай, лайдак, абібок; **pust-un-pás** *adv.* пустапасам; **pústplac** *m*, *pl.* -plecer пустое месца, пусты пляц, пустка
• a puste zax/kejle *fig.* пусты чалавек, ёлуп(ень)
• arbetn af pust працаваць на пустату (марная праца)
• puste rejd/verter/majses/diburim лухта, бязглузьдзіца, недарэчнасьць, пусты гук, пустаслоўе, біліндрасы
• puste xalojmes пустыя мары
• umgejn*/arumgejn* pust-un-pas гультайнічаць, лайдачыць

pústerke=pásterke *f*, -s жаночы каптур, капар

pustilnik=postilnik *m*, -es гарбар

pustják/puščák *m*, -es [*r.* пустяк] дробязь, глупства, дрэнь

pušče *f*, -s [*p.* puszcza] 1. пушча; 2. пустка, пустэльня, пустэча

puške *f*, -s [*p.* puszka] пушка, скрынка; **púške(-)gelt** *n* міласьціна; **(puške-)gábete** *f*, -s [*s.* גבאיטע(-ס)] дзяячка рэлігійнай дабрачыннай грамады (зьбірае грошы для бедных людзей); *fig.* крыкуха
• a blexene puške бляшаная пушка, конаўка
• az me hot nit kejn esreg, darf men kejn puške nit hobn *šprxv.* як німа цытрона, дык і скрынка не патрэбная
• ven me lebt fun der puške, iz lejdik di kiške *šprxv.* хто жыве зь міласьціны, у таго пустая кішка (хто з рук гледзіць, на том пропасьць седзіць)

puten [*ukr.* путати, *p.* pętać] путаць

puter *f* [*d.* Butter] масла; **púternice** *f*, -s масьляніца; **púterbrojt** *n*, -n хлеб з маслам; **púter-bulke** *f*, -s булка з маслам, здобная булка; **púterfas** *m/f*, *pl.* -feser (масла)бойка; **púter-gebeks** *n*, **púter-kuxn** *m*, -s/-xenes *kul.* здоба; **pútermilx** *f* сыроватка; **púterštejndl** *n*, -es гладкі камень
• az dos brojt falt mit der puter arop (af dem ponem), iz a simen, az di kale iz hungerik *glxv.* калі хлеб падае маслам уніз, значыць нявеста галодная
• az got git brojt, gibn menčn puter *šprxv.* калі бог дае хлеба, дадаюць людзі масла (дасьць бог хлеба – дасьць і да хлеба)
• az me šlogt, šlogt men ojs puter *šprxv.* калі доўга біць, дык масла ўзаб'ецца
• dos brojt falt im štendik mit der puter arop (es gejt im/ir mit der puter arop) *glxv.* хлеб падае ў яго/яе заўжды маслам уніз (шанцуе як тапельцу)
• tu dir arajn šmalc in dem top un puter afn kop *glxv.* кладзі тлушч у гаршчок, а масла на галаву (кажуць упартаму чалавеку, каб ад яго пазбавіцца)
• ven es felt puter cu brojt, iz es nox nit kejn nojt *šprxv.* калі німа масла да хлеба, гэта яшчэ ня беднасьць (бяда – не бяда, калі е хлеб да лебяда; еж хлеб з вадою, абы не зь бядою)
• ver es hot puter afn kop, tor af der zun nit gejn *šprxv.* у каго масла на галаве, таму нельга ісьці на сонца

púthon *m* [*d.* Puter] індык

pux *m* [*sl.*] пух; **púxener**, **puxove(r)** пуховы; **púxele** *n*, -x пушынка; **púxiker** пушысты, пухкі; **púxblum** *f*, -en *bot* коцік (на вярбе)

puxír=poxír=paxír *m*, -n [*ukr.* пухир, *p.* pęcherz] пухір

puxn(j)en=pexnen [*p.* puchnąć] пухнуць; **puxle(r)**, **puxke(r)** пухлы, пухкі, мяккі
• puxke bulkele пышка (булка)

Púxovič мястэчка Пухавічы (Беларусь)
• hern vi in Puxovič di megile слухаць як у Пухавічах сьвятое пісаньне (між вушэй (паўз вуха) прапускаць)

puz *m*, **puze** *f*, -s [*ukr./r.* пузо] пуза; **puzak** *m*, -es пузач, таўстун, тоўсьцік, гладун, апуцак, чараваль (дзіцёнак); **puzate(r)** пузаты

puzír *m*, -n/-es [*ukr.* пузир, *r.* пузырь] булдыр, пухір, пузыр

púžele=pídžele *f*, -s [*ukr.* пужално] пугаўё

pxas *m* [*s.* פחת] страта, шкода, убытак

pxe! [*ukr.* пхекати] *int.* ціш-ціш-ціш!

pxie=bxie *f*, -s [*s.* בכיה(-ות)] плач, лямант

pxine=bxine *f*, -s [*s.* בחינה(-ות) →mafxn] 1. праверка, абсьледаваньне, абыходжаньне; 2. катэгорыя, кляса, градус, ступень; пункт гледжаньня

pxi(n)ken [*ukr.* пхикати] хныкаць, кныхаць, ныць, румзаць, стэнкаць, зыкаць, ныдзьвіць; **pxíkendiker** які ные /ныдзьвіць
• a pxikendike štim ныючы голас

pxir=bxir *m*, -im [*s.* (-ים)בחיר] (най)лепшы, абраны, выбраны

pxire=bxire *f* [*s.* בחירה] абраные, адбор, (вольны) выбар (паміж добрым і благім)

pxises-hakóved *n* [*s.* פחיתות־הכבוד] гнібеньне, зьнявага, зьневажаньне, абраза, ганьба [*sin.* derniderikung, balejdikung]
• a grojs pxises-hakoved (far) няварты годнасьці
• haltn* far a pxises-hakoved лічыць нявартым сваёй годнасьці

pxodim *pl.* →paxed *m* [*s.* (-ים)פחד] страх, боязь, жах; **pxódimdiker** перапуджаны, спужаны, перапалоханы, спалоханы; страш(эн)ны, жудасны, злавесны [*sin.* der-šrokener; šreklexer]

pxo(j)r=bxor *m*, *pl.* pxojrim/bxojrim [*s.* (-ים)בכור] першынец, першародны сын, пяршок, пярвок; **pxojre=bxojre** *f*, -s [*s.* (-ות)בכורה] права старэйшага сына, першака, першародзтва; першае месца паводле важнасьці; **pxorte=bxorte** *f*, -s [*s.* (-ס)בכורטע] старэйшая дачка, першыня

pxuse-érex *pl.* [*s.* פחותי־ערך] людзі нізкага званьня

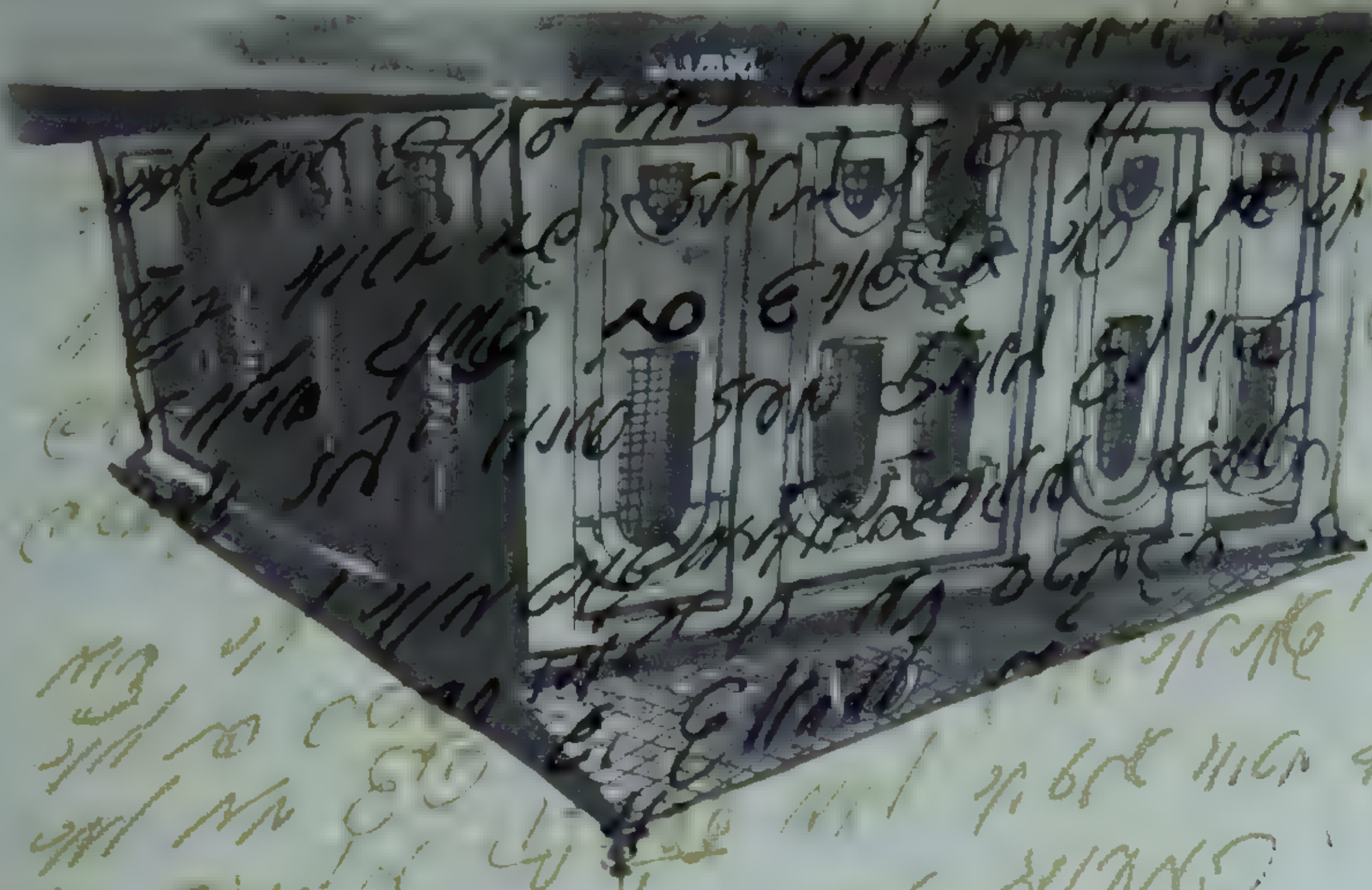

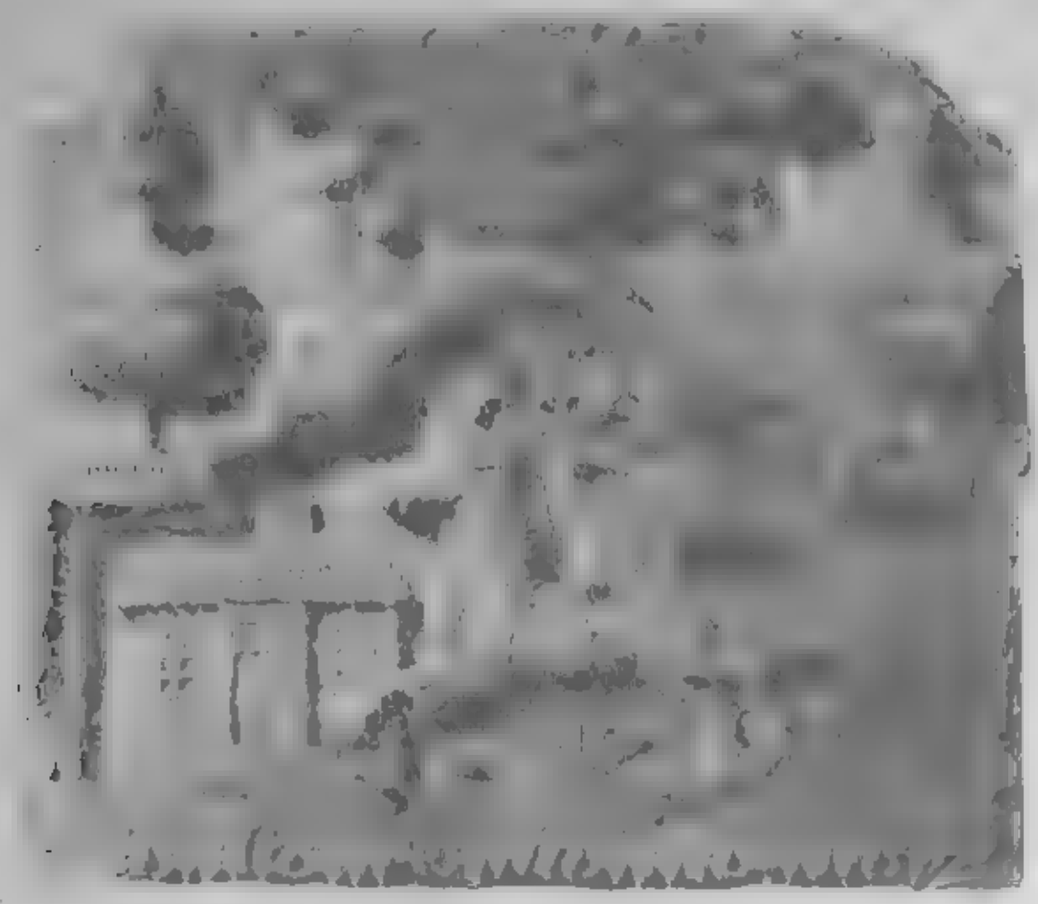

R

R=rejš *m/f*, -n [*s.* (ר-)ריש] 1. "рэйш", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 200

r'=reb [*s.* ר'=רב →rabojsaj, rav, rov] рэб (зварот да жыда)

r'=er/ir ён/вы

• r'hot (er/ir hot) ён мае, вы маеце

rabarber *m* [*d.* Rhabarber] *bot.* рэвень, (рэ)ба́рбара, рабарбара

rabát *m*, -n [*d.* Rabatt] скідка; **rabátkrom** *f*, -en крама ўцэненых тавараў

• farkojfn epes mit rabat прадаваць штосьці са скідкай

Rabe Bar-Bar-Xóne [*s.* רבה/רבא בר־בר־חנה] Раба Бар-Бар-Хуна, юдэйскі вучоны III-га ст. (у Талмудзе гаворыцца, што ён распавядаў цудоўныя гісторыі)

rabejnu/rabenju *m* [*s.* רב(י)נו] (тытул) наш рэбэ, наш настаўнік; **rabeim** *pl.* →rebe/rebi *m*, -s [*s.* רבי(ם-/ס-)] настаўнік рэлігійнай школы; *xsd.* рэбэ, рабін, духоўны праведнік; п(р)авадыр, вож; **rabéišer=rébišer** настаўнічы(скі); **rabáj** *m*, -s неартадаксальны рабін у Амерыцы; **rabiner** *m*, -s, (-te/-še *f*, -s), **rabin** *m* [*d.* Rabbiner] неартадаксальны рабін; **rabineráj** *n* неартадаксальны рабінат; **rabínerišer** рабінаў(скі); **rabinát** *m*, -n рабінат; **rabojsaj**! [*s.* רבותי], **rabojsim**! [*s.* רבותים] спадарства! шаноўнае спадарства! паважаныя сябры! (звароты да гэбрэяў) [*sin.* majne hern, xoševe frajnd]; **rabones** *n* [*s.* רבנות] рабінат, пасада рабіна; **rabónišer** рабінаў(скі); **rabonim** *pl.* →rov *m*, *dim.* **revl** *n*, -ex [*s.* רב(-ים)] рабін; **rabónen-kadeš** *m* [*s.* רבנן־קדיש] кадыш, які чытаюць за здароўе настаўнікаў (пасьля лекцыі або казані)

• opzogn rabonen-kadeš (nox) (m'ken šojn nox dem zogn a rabonen-kadeš) згубіць усялякую надзею

• zicn* af rabones займаць пасаду рабіна

rabejnu Tam [*s.* רב(י)נו תם] папулярнае наймя Якуба Тама (адзін зь вялікіх ашкенаскіх вучоных-камэнтатараў Талмуду; Францыя, 1100–1171); **rabejnu Tams tfiln** *pl.* [*s.* תפילין] малітвы, якія чытаюцца адпаведна парадку, які рэкамэндаваў Якуб Там (у адрозьненьне ад звычайнага парадку паводле Рашы [*s.* רשי]; артадаксальныя гэбрэі моляцца адпаведна Таму)

rabe(r), **rabetine(r)** [*ukr.* рябий, *r.* рябой, *v.* рабаціньне] рабы

rábeven/raboven, **rabírn** (rabírt) [*d.* rauben, *p.* rabować] рабаваць, грабіць; **rabirer** *m* рабаўнік, рабоўнік; **rabirung** *f* рабаваньне, рабунак

rabim *m*, -s [*s.* רבים(-ם) →rov, nisrabe, berabim] 1. большасьць, натоўп, грамада, грамадзтва, калектыў [*sin.* merhajt, ojlem, gezelšaft; *ant.* joxed]; 2. *gram.* множны лік [*sin.* mercol, lošn-rabim]

• a kapore a joxed far a rabim *šprxv.* індывід – ахвяра натоўпу

• a rabim firt štendik ojs *šprxv.* грамада заўжды даб'ецца свайго (добра там жывецца, дзе гуртам сеецца і жнецца)

• es iz biter un šlext, ven der rabim iz umgerext *glxv.* горка і кепска, калі грамада памыляецца

rábine=rjábine *f*, -s [*r.* рябина] *bot.* рабіна

rablje=grablje *f*, -s [*ukr.* граблі] граблі

rac *m*, -n [*d.* Ratte, *mhd.* ratze] *zool.* пацук

racemore *f* [*mhd.* ratze?] махер (ангорская поўсьць), **racemórener** махеравы

racje *f*, -s [*p.* racje] рацыя, аргумэнт, сэнс

racje *f*, -s [*p.* raca] 1. паветраны зьмей; 2. ракета

racn [*d.* ratzen] драпаць, шкрабаць, скробаць, скрэбці, пісужыць; **rac** *m*, -n драпіна, скрабіна, пісуга, пісужына, пісюга; рана; **a rac ton*** шкраб(а)нуць, скробнуць; **ráciker** шурпаты, шаршавы, шорсткі

• ix vel ništ lozn fun kejnem farfirenen, /un megn dox ale kegn mir zajn, /x'vel zix lozn di negl af rojt manikirenen, /me zol ništ derkenen di racn fun xrejn *flksl.* я не дазволю нікому сябе ашукваць, бо кожны можа быць супраць мяне, я зраблю манікюр, і ніхто ня ўбачыць маіх падраных хрэнам пальцаў

racxn *m*, *pl.* racxonim, (-te *f*, -s) [*s.* רצחן(-ים) →recixe] разбойнік, галаварэз, забойца, кат, злачынец, ліхадзей, вылюдак, зьвер, душагуб [*sin.* merder, recejex]; **rácxe(ne)n** [*s.* רצחנ(ע)ות] забі(ва)ць [*sin.* mordn, hargenen]; **racxones** *n* [*s.* ות-] лютасьць, ліхадзейства; **racxónišer** зьверскі, люты, злачынскі, ліхадзейскі

račkom=rakom/rakem *adv.* ракам, рачком; **ráčke(ve)n zix** рачкаваць; празнушчацца, ламаць карак

rad=rat *m* [*d.* Reichstaler] талер

rad *m*, -n [*ukr./r.* ряд] рад, шэраг

rádenice *f*, -s [*ukr./r.* ряд?] гандлярка на кірмашы

rádeven zix (af) [*sl.*?] (па)квапіцца, галіцца

radicírn [*d.* radizieren] 1. (radicírt) *mat.* здабываць корань; 2. *n*, **radicirung** *f mat.* здабываньне кораня

radírn (radírt) [*d.* radieren] травіць; гравіраваць; **radír** *m*, -n афорт, гравюра

radnik *m*, -es [*ukr.* радник] дараднік, саветнік, (па)раднік, (да)радца, райца

radzivulke/radzevulke/ra(d)ževulke=rozevolke *f*, -s [*p.*?] накідка, балахон, насоў

ra(e)š *m* [*s.* רעש] суматоха, шум, тлум, гармідар, гам(ана), гоман, галас; **ráešdiker** шумлівы; **rá(e)šn** шумець, рабіць шум, галасіць, гаманіць

rafe(re) *f*, -s [*p.* refa, *d.* Reif] рэхва, рафа, рахва, вобад кола, жалезны абруч на калясе воза

rágene *f*, -s [*fr.* rage?] злосьніца, злая жанчына, мэгера

raglaim *pl.* [*s.* רגלים →mej-raglaim, šoleš-regolim, regl] *hum.* ногі [*sin.* fis]

ragzn *m*, *pl.* ragzonim, (-te *f*, -s) [*s.* רגזן(-ים) →rojgez, rugze] гарэза, вісус, сарвігалава, злосьнік; апрыскліві, гарач(лів)ы чалавек; **ragzones** *n* [*s.* ות-] гарачнасьць, злоснасьць [*sin.* hicikajt, corndikajt]

• hejbstu on mit ragzones, vestu endikn mit nariškajtn *glxv.* пачнеш з гарачнасьці, скончыш глупствам

rahočen=rohočen [*ukr.* реготати] 1. рагатаць; 2. шчыкатаць, казытаць, ласкатаць

rajbax/rajbak *m* [*d.* reiben?] *kul.* страва зь цёртай бульбы (бабка)

rajbn* (geríbn) [*d.* reiben] церці; **rajb** *m*, **rajbung** *f*, -en, **rájbeniš** *f*, -n трэньне, цярцё; **rajber** *m* 1. гумка, сьцірка; 2. абжора, жрун, аб'ядайла; **rájbiker** цёрты; шурпаты; **rajbexc** *n* 1. пыл, парашок, парахно; 2. **rájbbrojt** *n* паніровачныя сухары; **rájbungen** *pl.* сваркі, нелады; **rájbajzn=ríbajzn** *m*, -s [*d.* Reibeisen] тарка

• rajbn* a noz/morde, di zajtn нацерці/надраць нос/морду /бакі (намуляць/намацаць бакі; рэбры памацаць; даць у косьці; (за)даць пытлю/зыра)

• rajbn* af bejde bakn аплятаць/упісваць за абедзьве шчакі (есьці папоўніцы)

• rajbn* af vos di velt štejt аплятаць/упісваць на чым сьвет стаіць (аж нос у прысядкі гуляе)

• rajbn* cajt церці час
• rajbn* di hent церці рукі
• rajbn* un švajgn* церці й маўчаць (з анэкдоту)
• rajbn* zix arum gebildete lajt церціся праміж разумнага люду
• rajbn* zix cvišn menčn церціся сярод людзей
• rajbn* zix dem štern церці сабе лоб (чухаць патыліцу)

raje *f.* -s [*s.* (וֹת-)ראיה →veho-raje] довад, доказ, знак, аргумэнт [*sin.* bavajz, cejxn, argument]; **raje-ledóver** *f* [*s.* דבר-] доказ пэўнай рэчы; знак, які пацьвярджае сказанае; **rajes-brúres** *pl.* [*s.* ברורות-] сапраўдныя, пэўныя, зразумелыя доказы/довады/аргумэнты

• ale rajes far un kegn усе довады "за" і "супраць"
• brengen* rajes прыводзіць довады
• dos iz nox kejn raje nit гэта яшчэ нічога ня значыць
• s'iz nit kejn raje, az... гэта ня доказ, што...
• zix (arop)nemen* a raje (fun) браць сабе да ўвагі
• a raje vi (cen mol) gorništ пусты довад
• es iz a raje fun der alter bobe Xaje (a raje – (vi) di bobe hejst Xaje) *glxv.* гэта доказ старой бабы Хаі (гэта плёткі старой цёткі; а. б. с. – адна баба сказала)
• fun a nar ken men kejn raje ništ brengen *glxv.* дурню нельга прывесьці доказаў (дурань законаў не чытае, а свае мае: дурному хоць кол на галаве чашы, то ён усё сваё)

rajeler=rejeler сапраўдны, дабраякасны, надзейны, грунтоўны, дакладны (аб чалавеку)

• rajel biz got цалкам надзейны
• rajel vi ba zix in kešene надзейна як ва ўласнай кішэні
• der tojt iz a rajeler sojxer – er klajbt nit iber *šprxv.* сьмерць, як упэўнены купец, – яна не перабірае (сьмерць не перабірае і не мінае; сьмерць і радзіны не выбіраюць радзіны; сьмерць не разьбірае, каго забірае; сьмерць у зубы не глядзіць)
• oder gornit nit ton, oder ton alc rajel *glxv.* або нічога не рабіць, або рабіць ўсё надзейна (як з пустым займацца, то лепей ні з чым)

rajen [*ukr.* радити, *p.* radzić] ра́іць, ра́дзіць; **rajce** *m*, -s дараднік, саветнік, (па)раднік, (да)радца, райца

rajen *m*, *pl.* rajojnes [*s.* (וֹת-)רעיון] думка, ідэя; развага, разважаньне, роздум [*sin.* gedank, idee; zinen]

• farzinken* (fartifn zix) in rajojnes (traxtn rajojnes) паглыбляцца ў разважаньні
• šikt der barg cum tol a blik, /entfert tol bald op curik /zelbike rajojnes, /xolemen xalojmes (A. G-t) гара пасылае даліне позірк, даліна зараз жа адказвае тымі ж думкамі, сьняць сны

rajf *m* [*d.* Reif] шэрань

rajfer [*d.* reif] сьпелы; **rajf vern*** узмужнець; **rajfkajt** *f* сьпеласьць; узмужнеласьць; **rajfn** сьпець; **rájfgevorener** пасьпелы, насьпелы

rájferke *f*, -s [*p.* rajfurka] зводніца, бандарша

rajm *m*, -en [*d.* Reim] рыфма

ra(j)n *f*, -en *dim.* **rajndl** *n*, -ex [*ahd.* rina] рондаль, міска

Rajn *m* [*d.* Rein] рака Рэйн

Rajne Райна (жаночае імя)

• ojszen* vi Rajne afn naxttepl выглядаць як Райна на начным гаршку

rajniš *m* [*d.*?] старая аўстрыяцкая манэта

rajón *m*, -en [*fr.* rayon] раён; **rajóniker** раённы

rajose [*s.* רעיתו] яго жонка (выкарыстоўваюць у лістох) [*sin.* zajn vajb]; **rajosi** [*s.* רעיתי] мая жонка [*sin.* majn vajb]

Rajsn *n* [*d.* Reussen] Беларусь; **rajs** *m* беларус; **rajsiš** *n* беларуская мова; **rájsišer, rájsenerer** беларускі

• opton* af rajsiš зрабіць па-беларуску (утнуць штуку)
• s'iz rajsiše vaser *iron.* гэта беларуская вада́

rajsn* (gerisn) [*d.* reissen] 1. рваць, драць, дзерці; 2. нарываць; **rajsn* zix** 1. (in, cu, af) рвацца; 2. біцца, сварыцца, лаяцца; **rájsiker** які разьдзірае/рве; крыклівы; абуральны; **rájseniš** *f/n*, -n 1. **rajseráj** *f*, -en грызьня, сварка, разлад; 2. скульле; **rájscon** *m*, *pl.* -cejn(er) ікол

• maxn a sof cu di rajserajen скончыць сваркі
• rajsn* af zix di hor (fun kop) рваць на сабе валасы
• rajsn* dem bisn fun mojl вырываць кавалак з рота
• rajsn* dexer *fig.* драць дахі (быць вельмі пабожным)
• rajsn* di ojern драць вушы (раздражняць)
• rajsn* emecn ba di ojern драць каго-небудзь за вушы
• rajsn* emecn di ojgn драць/рэзаць камусьці вочы (выклікаць зайздрасьць)
• rajsn* epes fun vemen vi šnorers драць нешта ў кагосьці як жабрак
• rajsn* fun di hent вырываць з рук
• rajsn* zix af di vent дзерціся на сьцены (ад болю)
• rajsn* zix dem gorgl драць глотку
• rajsn* zix in an ofener tir ламацца ў адчыненыя дзьверы
• rajsn* zix in gešleg лезьці ў бойку
• rajsn* zix vi di/cvej kec/hint, vi ■ kac mit ■ hunt, vi hint iber a bejn, vi švegerns біцца/сварыцца/жыць як два каты/сабакі, як кот з сабакам, як сабака за костку, як швагеркі (як агонь з вадою, як ятроўкі)
• er rajst fun tojt un fun lebedik (rajsn* fun tojte un fun lebedike) *glxv.* ён дзярэ зь мёртвых і з жывых
• rajs im di cejner fun mojl! дзяры яму зубы з рота! (на скнару)

rajtn* [*d.* reiten] 1. (iz/hot geritn) (af) ехаць, езьдзіць конна /вярхом; 2. *n* (верхавая) язда; **rajter** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) коньнік, вершнік; **rájterke** *f*, -s *hum.* верхаводка ў сям'і; **rájtndiker** конны, які едзе вярхом; **rájtferd** ■ верхавы конь; **rájtvogn=réjtvogn** *m*, *pl.* -s/-vegn, *dim.* **rájtvegl** *n*, -ex карэта, павозка, каляскніца

• forn* (katajen zix) rajtndik ехаць/кацацца вярхом
• zecn zix rajtndik (af) садзіцца вярхом
• er rajt af der kočere, un zi rajt af dem fartex *glxv.* ён езьдзіць на качарзе, яна езьдзіць на фартуху (я кажу васямнаццаць, а яна – бяз двух дваццаць)
• vos nuct a jung mit šporn, az er ken nit rajtn? (az er hot kejn ferd nit?) *glxv.* чаго варты юнак са шпорамі, калі ён на кані сядзець ня можа? (які каня ня мае?)

rajung *f* [*d.* Reue] раскаяньне

rajxer [*d.* reich] багаты, багач, багатыр; **rajxkajt** *f*, -n, **rajxtum** *n*, *pl.* -timer багацьце; **rajx vern*** багацець

• rajx maxn (у)збагаціць, (у)збагачаць
• rajx vi Rotšild/Brodski, vi graf Potocki, vi noxn onzecn багаты як Ротшыльд/Бродзкі, як граф Патоцкі, як пасьля банкруцтва (як зямля сьвятая, як чорт рагаты)
• a nar vert in xolem rajx *glxv.* дурань багацее ў сьне
• az me iz gezunt, iz men šojn rajx *glxv.* хто здаровы, той багаты
• az me iz rajx iz men i šejn, i klug, i me ken zingen *glxv.* хто

багаты, той і прыгожы, і разумны, і можа сьпяваць (багатаму і чорт у кішэню сера)
• got alejn iz nit rajx, er nemt nor ba ejnem un git dem andern *šprxv.* бог сам не багаты, ён толькі бярэ ў аднаго і дае іншаму (і бог ашуканствам жыве: у аднаго адбярэ, другому дае; скуль бы бог усяго набраўся: у аднаго адбярэ, а другому дасьць; бог не гуляе, ды людзей раўняе)
• me zogt: oreme lajt, vajl di rajxe zajnen kejn lajt nit *glxv.* кажуць так: бедныя людзі, таму што багатыя ўжо не людзі (як забагацеў, дык і завяліся мухі ў носе; як забагацелі, то і папыхцелі (дык запыхацелі); мужык багаты, што пёс кудлаты)
• vilst rajx zajn (vern)? – zaj zibn jor a xazer *glxv.* хочаш быць багатым? – будзь сем гадоў сьвінтухом (стань сьвінаватым, то будзеш багатым; хто касматы, той багаты)
• zolst zajn gezunt un štark, un rajx, un frejlex! (gezunt zolstu zajn!) будзь здаровы і дужы, і багаты, і вясёлы! (будзьце жывенькі-здаравенькі!)

rajz *m/f* [*d.* Reis] рыс; **rájzener** рысавы

rajzn=rejzn [*d.* reisen] езьдзіць, падарожнічаць, вандраваць; **rajze=rejze** *f*, -s паездка, падарожжа, вандраваньне; **rájznder** *m*, -s/-de падарожнік, вандроўнік; **rájze-bašrajbung** *f*, -en апісаньне падарожжа, (па)дарожныя запіскі/нататкі, дзёньнік; **rájze-ojsgabes** *pl.* дарожныя расходы/выдаткі; **rájzntaš** *f* сакваяж
• a gliklexe rajze! шчасьлівай дарогі!

rak [*sl.*] 1. *m*, -es, *dim.* **rakl** *n*, -ex *zool.* рак; 2. *m med. astr.* рак; **rákiker** ракавы; **rakom/rakem=račkom** *adv.* ракам; **rákgešvel** *n*, -n. **ráktumor** *m*, -s *med.* ракавая пухліна
• šteln zix (lign/krixn*) rakom станавіцца/поўзаць ракам
• got zol dir gebn a rak mit a rekele – vestu hobn ■ gancn kostjum! *kll.* хай бог дасьць табе рака з рачком – будзеш мець цалкам гарнітур! (*vrtś.* "rak" рак – "rok" сурдут)
• zolst handlen mit rakes, un ejner zol dir blajbn revex! *kll.* каб ты ганляваў ракамі, а адзін (хвароба) хай будзе табе прыбыткам!

rak [*s.* רק] 1. толькі (і ўсяго), раз-по-раз, сюд-туд; 2. запар, засаб, стала, пастаянна, заўсёды, бязупынна, статэчна, бесьперапынна, бесьперастанку [*sin.* nor, blojz; kesejder]
• rak me vil прагнуць, прагна жадаюць
• rak er est ён есьць бесьперастанку

rakét *m*, -n [*d.* Rakete] ракета
raketke *f*, -s [*p.* rakietka] ракетка
rakovine *f*, -s [*r.* раковина] ракавіна
rale *f*, -s [*ukr./r.* рало] рала, барана; **ralen** баранаваць, скародзіць
ram=rem=rom *f*, -en, *dim.* **reml** *n*, -ex [*d.* Rahmen] рам(к)а, аправа, абрамленьне
• in di ramen (fun) у рамках (нечага)

ramaj *m*, *pl.* ramoim [*s.* (ם-) רמאי] ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махціц, махляр, шахрай, самазванец [*sin.* švindler, opnarer]; **ramoes** *n* [*s.* רמאות] хлусьня, падман, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства [*sin.* opnareraj, švindl]; **ramóišer** ашуканскі, падманны
• a rojter/geler iz a ramaj *glxv.* рыжы – заўжды ашуканец (лысы, рыжы і кутэрнаві – то найгоршыя людзі)

ramaške=romaške *f*, -s [*r.* ромашка] *bot.* рамон(ак)

ramáx=remáx ejvrim *pl.* [*s.* רמ"ח אברים →šasa girn, tarjag micves] *tlmd.* усе чалавечыя органы (248); усё цела
• mit ale ramax ejvrim душой і целам, усімі фібрамі душы

Rambam *abr.* **rabejnu Mojše ben-Majmon** [*s.* בן־מימון רמב"ם=רבנו משה] Рамбам, рабін Майсей бэн-Майман (Майманід), вялікі сэфардзкі рэлігійны аўтарытэт і філёзаф (Гішпанія, 1138–1204)

ramen=ro(j)men [*d.* räumen] чысьціць, прыб(і)раць; **rámern** *f*, -s прыбіральшчыца

ramš *m*, -n/-es [*r.* Ramsch] старызна, старыя рэчы, транты, тандэт; **rámšfarkojf** *m*, -n продаж тандэту

ram-tara-ride... рам-тара-рыдэ... (у песенных рэфрэнах)
• šejn i' zi vi a kaline, /zis i' zi vi a maline, /ram tara ride, ram tara rideram *flksl.* прыгожая як каліна, салодкая як маліна

ran=rajn *f*, -en *dim.* **rajndl** *n*, -ex [*p.* Rondel?] рондаль, міска

rand *m*, -n [*d.* Rand] край, бераг; рант; **ránd-gegnt** *m*, -n ускраіна
• afn rand fun umkum на краі пагібелі

randar=rendar=arendar *m*, -n/-es, (-ke *f*, -s) [*p.* arendarz] (а)ранда(та)р, пасэсар

rándkeven zix (mit) [*p.* randka] прызначаць сустрэчу/спатканьне; **randke** *f*, -s спатканьне

ranét=renét *m*, -n [*fr.* reinette] ранэт (сорт яблыкаў)

rang *m*, -en, **range** *f*, -s [*d.* Rang] ранг(а)

rang(l)en zix [*d.* ringen, *mhd.* rangen] змагацца, дужацца, барукацца, борацца; **rangleráj** *n*, **rángleniš** *f*, -n барацьба, стычка; **rangler** *m*, -s барэц
• ranglen zix mit epes vi mitn malex-hamoves/tojt змагацца як са сьмерцю (б'ецца як рыба аб лёд)

ran(j)ec *m*, -n/-nces [*d.* Ranzen] ранец

rán(j)ecke(r) [*v.* раніца] раньні, досьвітны

ran(j)en, ranírn (ranírt) [*p.* ranić] раніць; **rane** *f*, -s рана

ranke *f*, -s [*d.* ranken] завіток (у расьлін)

ranúnkl *m* [*d.* Ranunkel] *bot.* курасьлеп

rapnik=narapnik *m*, -es [*p.* harapnik, *ukr.* гарапник] арапнік, бізун

raptem/raptom/raptum [*d.* raptim, *p.* raptem] *adv.* раптам, раптоўна

rarer [*d.* rar] рэдкі; **rar** *m*, -n рэдкасьць, рэдкая рэч/асоба

rasade *f* [*r.* рассада] расада

rasčóteven [*r.* рассчитывать] разьлічваць

rase *f*, -s [*d.* Rasse] раса; **ráseve(r)/rasove(r)** пародзісты; **rásndiker** расавы

rase=grase *f*, -s [?] яма для вапны

Raséj=Roséj *n* Расія, Расея

raskolnik *m*, -es [*r.* раскольник] раскольнік, старавер; адшчапенец

raskop(k)e *f*, -s [*r.*] раскопка

raspašet vern* [*r.* распахнуть?] трэскацца, лопацца, покацца

raspološen zix [*ukr.* розполохати] успалашыцца

raspor *m* [*sl.*] шырынка, гульфік, распорка, праразь

ras(t)n [*d.* rasten] адпачываць, рабіць прывал/адпачынак

rasxód *m*, -n [*r.*] выдатак, расход, страта

raš=raeš *m* [*s.* רעש →mareš, barašn] суматоха, шум, тлум, гармідар, гам(ана), гоман, галас [*sin.* gerojš, geruder, tuml, gepilder]; **rá(e)šdiker, ráširer** шумны, шумлівы; **rá(e)šn** шумець, рабіць шум, галасіць, гаманіць [*sin.* rojšn, rudern, tumlen, pildern]; **rá(e)šn zix** расшумецца

Raše *abr.* **reb Šlojme Jicxoki** [*s.* רש"י=ר' שלמה יצחקי] Рашы, Шлойма Іцхакі, аўтар камэнтару да Танаху і Талмуду (Францыя, XI ст.); **ráše-ksav** *m* [*s.* כתב] тып гэбрэйскага шрыфта, якім, сярод іншых, надрукаваны камэнтары Рашы
• maxt Raše як Рашы казаў
• Raše maxt af dem posek Рашы камэнтуе гэтую цытату з Танаху наступным чынам
• Raše maxt un maxt, un me gejt fort naket un borves Рашы кажа і кажа, а людзі ходзяць голыя і босыя
• visn, vos Raše maxt ведаць, што Рашы кажа
ráš(ik)er [*mhd.* rasch] хуткі, пасьпешны, борзды, шпаркі
rašfajl *f*, -n [*d.* Raspel] рашпіль
raške *f*, -s [*ukr./r.* ряжка] ражка (для вады)
rašt *f* [*d.* Rast] адпачынак, спакой
rat=rad *m* [*d.* Reichstaler] талер
rate *f*, -s [*d.* Rate, *p.* rata] узнос, рата; тэрмін; **rátesvajzer** растэрмінаваны, у растэрміноўку
• arajntrogn* di rate унесьці чарговы ўнёсак
ráteven [*p.* ratować] 1. вы-, (у)ратаваць; 2. *n*, **ratunek/ratunik** *m*, -nkes (па)ратунак
• er vil rateven di velt ён хоча выратаваць сьвет
• gebn* ratunek emecn выратаваць кагосьці
• jidn, ratevet! жыдэ/людцы, ратуйце!
• Zint ix bin cu majn sejxl gekumen, /oj, azoj bin ix fun der libe farbrent. /In majn harcn, oj, brent a heliš fajer, /rateven kon mix kejner nit. *flksl.* З тых часоў, як да мяне розум прыйшоў, ой, я згараю ад каханьня. У маім сэрцы, ой, гарыць пякельны агонь, выратаваць мяне ніхто ня зможа.
ratírn [*d.* retten] 1. (ratírt) вы-, (у)ратаваць; 2. *n*, **ratirung** *f* уратаваньне, (вы)ратаваньне; **ratirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) ратаўнік, збаўца, збавіцель; **ratir(-)ring** *m*, -en выратавальны круг
ratn*=rotn* (gerótn) (па)радзіць, (па)раіць; **rat=rot** *m*, -n рада, савет; **rátzamer** разважны, мэтазгодны; **rátn(-)farband** *m* Савецкі Саюз; **rátgeber** *m*, -s дараднік, саветнік, (па)раднік, (да)радца, райца; **rátman=rótman** *m*, *pl.* -mener/-lajt прадстаўнік рады, савету
ratuš *m* [*p.* ratusz] ратуша
rav *m* [*s.* רב] тытул, якім хасыды-хабаднікі называюць першага хасыдзкага рэбэ Залмана Шнэйера зь Лядаў; **rav-hakójlel** *m* [*s.* הכולל] галоўны рабін (некалькіх кагалаў); **rav-horóši** *m* [*s.* הראשי] галоўны рабін усяго раёну альбо краіны
rax [→xoci-rax?]
• finf rax пяць рублёў
raxáš=rexáš *m abr.* **rov - xazn - šames** [*s.* - חזן - רב=רח"ש שמש] рабін - кантар - служка; грошы, якія плацяць у розных выпадках, зьвязаных з кагальнымі рытуаламі; сватаўскія грошы
raxe *f* [*d.* Rache] помста
raxem *m* [*d.* Rachen] пашча, зяпа, глотка
raxem [*s.* רחום →raxmen] міласьцівы (бог) [*sin.* derbaremdiker]; **raxem-vexánen** [*s.* וחנון] міласьцівы і ласкавы (бог)
rax-haniml *m* [*s.* רך־הנימול] хлопчык пасьля абразаньня [*sin.* eršt bašnitn kind, jingele bald noxn bris]; **rax-hanójled** *m* [*s.* הנולד] першародны сын [*sin.* eršt gebojrn kind]; **rax-lév** *m* [*s.* לב] мяккасардэчны чалавек [*sin.* vejxharciker menč]

raxmen *m*, *pl.* raxmonim [*s.* (-ים)רחמן →(me)raxem, umberaxmonesdiker, balraxmim] міласэрны, літасьцівы, спачувальны, спагадлівы, жаласьлівы чалавек; **raxmones** *m/n* [*s.* -ות], **raxmim** *n* [*s.* רחמים] міласьць, ласка, жаль, спачуваньне, спагада, літасьць, рахманасьць, міласэрнасьць [*sin.* baremharcikajt; mitlejd; genod]; **raxmónesl** *n*, -ex бядуля, жабрак, сіротка; **raxmónesdiker** літасьцівы, міласэрны, ласкавы, рахманы; **hobn*/bakumen*/krign* **raxmones** 1.(af)мець ласку, спачуваць, выказваць жаль; *iron.* зьлітавацца, зьмілавацца; 2. абкрасьці; **raxmónespónem** *n*, *pl.* -pénemer [*s.* (-עניים)-עני] жалкі, жаласны, убогі, мізэрны выраз твару; міна, якая выклікае спачуваньне [*sin.* nebexdiker ojsdruk, mine vos dervekt mitlejd]; **raxmone-jeciléjne/-jeciléjnu** [*s.* רחמנא־ציליגו], **raxmone-liclán=r"l** *abr.* [*s.* ר"ל=רחמנא־לצלן] барані/бронь/крый нас божа, хай нас бог крые [*sin.* got zol undz bahitn]; **raxmónim-bnej-raxmónim** [*s.* בני־] "міласэрныя сыны міласэрных"; азначэньне для гэбрэяў; **raxmónes-gefil** *n*, -n пачуцьцё жалю, літасьці
• a biter(er) raxmones дужа шкада, горкія шкадаваньні
• a gots raxmones сэрцаразьдзіральная рэч
• a raxmones cu kukn варты жалю
• me darf hobn raxmim трэба быць спагадлівым
• mit raxmim з ласкай, паблажліва, шкадуючы
• onhejbn* betn zix raxmim пачаць маліцца, прасіць літасьці/міласэрнасьці
• raxmonesdike ojgn ласкавыя вочы
• s'iz (mir) a raxmones af im/dir мне шкада яго/цябе
• (zix) betn* raxmim (ba) маліць, умаляць, упрошваць
• af a šlang tor men kejn raxmones nit hobn *glxv.* са зьмяёй ня трэба быць рахманым (німа гаду бязь яду)
• got (der ejberšter) zol raxmones hobn! божа, будзь міласэрным/літасьцівым!
• ver es hot nit kejn buše in ponem un kejn raxmones in harc, der kumt nit arojs fun jidn *šprxv.* хто ня мае сораму на твары і жалю ў сэрцы, той паходзіць не ад гэбрэяў
• ver es vil hobn raxmones far/af zix, muz hobn raxmones af andere (ver s'hot kejn raxmones af jenem, hot kejn raxmones nit af zix) *šprxv.* хто хоча ласкі сабе, мусіць мець яе для другіх
ráxmister=róxmajster *m*, -s [*p.* rachmistrz] рахаўнік, рахункавод
raxves *n*, -n [*s.* רחבות →marxev, (be)harxove] 1. шырыня, раскоша, выгоднасьць, дабрабыт, дастатак; 2. шыр, прастора, абшар, шырокая сфэра [*sin.* brejtkajt, bakvemkajt, vojlzajn; brejter šetex]; **ráxvesdiker** 1. прасторны, раскошны, неабсяжны, неабдымны; 2. вольны, здаволены [*sin.* brejter, cešprejter; frajer, cufridener]
• lebn in raxves жыць у раскошы
razbáleven [*r.* разбаловать] разбалаваць, разбэсьціць
razbój *m* [*r.* разбой] разбой; **razbojnik** *m*, -es разбойнік
rázeve(r)/razove(r)=rózeve(r) [*p.* razowy] жытні, аржаны; пытляваны
• razeve brojt аржаны, пытляваны хлеб
• razeve sxojre галоўны прадукт пэўнага краю
razgovór *m*, -n [*r.* разговор] размова
razírn (razírt) [*d.* rasieren] галіць, брыць; **razirer** *m*, -s галяр; **razír(-)meser** *m/n*, -s брытва, галяк; **razirter** голены, брыты; **razure** *f*, -s цырульня

Razjel [*s.* רזיאל] *kbl.* Разіэль, імя анёла, які ведае таямніцы Торы

razmáx *m* [*r.* размах] размах

razruxe *f*, -s [*r.* разруха] разруха

raževulke=radzivulke=rozevolke *f*, -s накідка, балахон, насоў

reb [*s.* רב=ר' →rabejnu, rav, rov] рэб (зварот да жыда) [*sin.* her, frajnd]; **rebe/rebi** *m*, -s/rabeim, *dim.* **rébinke** *m*, -s, **rébele** *n*, -x (*ak./dat.* rebn, *pos.* rebns) [*s.* (רבי(-ים/-ס)] настаўнік рэлігійнай школы; *xsd.* рэбэ, рабін, духоўны вож, праведнік; п(р)авадыр, вож [*sin.* lerer, melamed; gajstiker firer, cadek, guter-jid; vegvajzer]; **rébecn** *f*, -s [*s.* (רביצין(-ס)] рабініха (жонка рабіна); традыцыйная настаўніца дзяўчат; пабожная і адукаваная жанчына; **rébenju** *m xsd.* любы наш рэбэ (ласкавы зварот, які часта ўжываецца ў песьнях); **rébišer=rabéišer** *xsd.* рабінаў(скі); **rébešaft** *f/n*, **rebistve** *n*, -s *xsd.* пасада або функцыі рабіна; **rébe-gelt** *n* 1. плата за навучаньне ў хедары; 2. *iron.* плата за навуку; **rébe-nislex** *pl.* [illegible] земляны гарэх

- [illegible] rebe-gelt *fig.* дорага заплаціць за навуку
- [illegible] rebe-gelt *fig.* будзе навукай наперад
- [illegible]/korev! даражэнькі! дзядзьку! спадар! (традыцыйны зварот да незнаёмага жыда)
- [illegible] rebe un a dokter vern rajx nor fun vajber *glxv.* рэбэ і доктар багацеюць толькі праз жанчынаў (жанчыны маюць патрэбу ў цудах і ў леках)
- a rebecn hot a lange hant un a kurc ojer *glxv.* жонка рабіна мае доўгую руку, але кароткае вуха (яна ахвотна прымае падарункі, але ня чуе просьбаў)
- alc vi der rebe vil *glxv.* усё як рэбэ хоча (ня мець уласнага меркаваньня)
- az der man iz a rov, iz dos vajb a rebecn *glxv.* калі мужык рабін, дык жонка рабініха (які чорт Хомка, такая яго жонка)
- az der rebe ken ton nisim, /hob ix alejn gezen, /er gejt arajn in vaser /un kumt arojs a naser, /aj-jaj-jaj-jaj, jaj-jaj-jaj, /nisim-venifloes, /er gejt arajn in vaser /un kumt arojs a naser *flksl.* як рэбэ можа рабіць цуды, я бачыў на ўласныя вочы, ён зайшоў у ваду і выйшаў мокры, ай-яй-яй..., дзіва дзіўнае...
- dem rebns cig meg *glxv.* рабінавай казе дазволена (што дазволена ваяводу, то не дазволена смуроду)
- dem rebns esn un dem ferds trinken ken men ojshaltn, ober dem rebns trinken un dem ferds esn iz ummeglex *glxv. hum.* рэбэ накарміць і каня напаіць ільга, але рэбэ напаіць і каня накарміць нельга
- der rebe iz grojs, ven er hot (arum zix) a sax klejne jidelex /xsidimlex *glxv.* рэбэ вялікі, калі ён мае (вакол сябе) шмат маленькіх дзяцей/вучняў
- der rebe meg! *glxv.* рэбэ дазволена! (што можна пану, то не Івану)
- der rebe vert rojter, di flešl vert blaser рэбэ пачырванеў, пляшачка зьбялела (з анэкдоту)
- majn rebe iz šojn lang geštorbn *glxv.* мой рэбэ ўжо даўно памёр (кажа чалавек, які доўгі час не выказваў ніякіх думак)
- rebe-lebn! vos tut men nit alc fun parnose vegn? *glxv.* шаноўны рэбэ! чаго ня зробіш дзеля заробку?
- šikt im cum rov, gejt er cu der rebecn *glxv.* адпраў яго да рабіна, ён пойдзе да рабініхі
- ver zajt ir reb jid? хто вы такі?
- Zogt der rebe reb Motenju: A gutn-ovnt dir, gotenju! /Der tog iz avek, ix hob alc gemaxt, /gib že mir a gutinke naxt. (A. C.) Рэбэ рэб Мотэню кажа: – Добры вечар табе, божухна! Дзень скончыўся, я ўсё зрабіў, дай жа мне добрай ночкі.

reb *f* [*d.* Rebe] вінаградная лаза

rebelírn (rebelírt) [*d.* rebellieren] бунтаваць, паўста(ва)ць; **rebél** *m*, -n, (-n *f*, -s) паўстанец, бунтар, бунтаўнік, мяцежнік; **rebélišer** бунтарскі, мяцежны

rebójne-/ribójne-šelojlem/rebéjnu-šel-ojlem *m*, **rbš"e** *abr.* [*s.* רבונו־של־עולם=רבש"ע] уладар сусьвету, (пан) бог, госпад, гасподзь

- rebojne-šelojlem, gib mir brojt, azoj lang (vi) ix hob cejn божа ўсемагутны, дай мне хлеба, пакуль я маю зубы
- rebojne-šelojlem! halt mir nor dos štrikl, drejen vel ix šojn alejn *glxv.* божухна! трымай толькі вяроўку, круціць я ўжо буду сам
- rebojne-šelojlem, kuk arop fun dem himl un kuk dir on dajn velt! уладар сусьвету, кінь позірк зь неба і паглядзі на свой сьвет!

recépt *m*, -n *med.* рэцэпт

- šrajbn zol men dir receptn! *kll.* каб табе пісалі толькі рэцэпты!

recixe *f* [*s.* (רציחה(-ות →racxn] забойства, злачынства, разбойства, разбойніцтва; бязьлітаснасьць, лютасьць, жорсткасьць, азьвярэньне, разьюшанасьць, шаленства [*sin.* mord, blutiker akt, farbrexn; šrajendik umrext; merderišer kas]; **recíxediker**, **recíxišer** разбойніцкі, зьверскі, люты, злачынскі, ліхадзейскі; азьвярэлы, разьюшаны, шалёны; **recejex/recojex=rojcejex** *m*, *pl.* rocxim, (-te *f*, -s) [*s.* (רוצח(-ים)] разбойнік, галаварэз, забойца, кат, злачынец, ліхадзей, вылюдак, зьвер, душагуб [*sin.* merder; bejzer man]; **recixe-sárfener** *m* [*s.* -שרף] *argo* падпальшчык

- arajn in recixe раззлавацца, разьюшыцца
- arajnbrengen* in der recixe уводзіць у шаленства
- lomir zix iberbetn, /dermon zix in undzer jixes; /lomir zix iberbetn, /loz nit af undz mer kejn recixes *flksl.* давай перапросімся, (божа) узгадай аб нашым паходжаньні; давай перапросімся, не напускай на нас больш лютасьці
- red nit in di ojgn kejn xnife un tu nit hinter di ojgn kejn recixe *glxv.* не кажы лісьлівых словаў у вочы і не рабі злачынстваў за вочы (ня плямкай і ня гамкай; ня гладзь і не дзяры (і не кусай); ня дай і ня лай)

recue *f*, -s [*s.* (רצועה(-ות)] скураны раменьчык на філяктэрыях, з дапамогай якога філяктэрыі замацоўваюцца на руцэ або на галаве

rečke/recške *f* [*ukr./r.* гречка] грэчка; **réčener** грачаны, грэчкавы; **réčanik/réčenik/réčičnik/réčišnik** *m*, -es *kul.* грачанік

- er kumt mitn hejsn rečenik ён прыйшоў раззлаваны
- rečene kaše грэцкая каша

redagírn (redagírt), **redaktírn** (redaktírt) [*d.* redigieren, *r.* редактировать] рэдагаваць

reder *pl.* →rod *f/n* кола, круг, карагод; **redl** *n*, -ex 1. кола, кольца, круг; гурток; 2. народны жыдоўскі танец (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі або кладуць адзін аднаму рукі на плечы); **rédl(-)firer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) верхавод, заправіла; **redlen** 1. набіраць нумар

тэлефона; 2. пракатваць (дзіравіць) мацу зубчастым кольцам; **redler** *m*, -s рабочы, які дзіравіць мацу зубчастым кольцам; **rédern** [*d*. rädern] калесаваць; **réderšpur** *m/f*, -n каляіна; **rédlexvajz** *adv*. гуртам

• dos redl hot zix ibergedrejt лёс павярнуўся, абставіны зьмянілися

• iberdrejen dos redl зьмяніць тактыку

• redlexvajz zajnen ale gegangen гуртам усе пайшлі

• azoj lang dos redl drejt zix, drejt es zix *šprxv*. пакуль кола круціцца, і справа круціцца

redife *f*, -s [*s*. (-וֹת)רְדִיפָה →rojdefn, nirdef] ганеньне, пераследаваньне (звычайна ўжываецца ў множным ліку) [*sin*. farfolgungen]

rediske *f*, -s, *dim*. **redískele** *n*, -x [*ukr./r*. редиска] радыска

redne *f*, -s [*ukr./r*. рядно] радно, дзярута; **rédne(čke)** *f*, -s радніна, падсьцілка, посьцілка; **rédne-zak** *m*, *pl*. -zek мех (з радна)

reéj [*s*. רְאֵה →rie, xuš-harie, roje-] "глядзі"; назоў 47-га раздзелу Торы (Др. 3. 11:26–16:17) [*sin*. ze]

reft *m*, -n, *dim*. **reftl=riftl** *n*, -ex [*mhd*. ranft] скіб(к)а, луста, акраец, скрыль

refue *f*, -s [*s*. (-וֹת)רְפוּאָה →rojfe] сродак, лёкі, лякарства; вылячэньне [*sin*. medikament, hejlmitl; ojshejlung]; **refúediker** лекавы, мэдыцынскі; **refue-bdúke** *f* [*s*. בְּדוּקָה] выпрабаваныя лекі; **refúe-geviks** *n*, -n лекавая расьліна, зёлкі; **refue-šlójme** *f* [*s*. שְׁלֵמָה] поўнае ачуняньне (папраўка); пажаданьне поўнага вылячэньня

• a refue fun kopvejtik сродак ад галаўнога болю

• kalte/knape refue(s) бескарысны сродак

• ništo (afile) af a (kejn) refue німа ніякіх лёкаў, німа ніякага паратунку, цалкам німа

• s'iz do a refue dercu гэта – адпаведны сродак

• vinčn* emecn a refue-šlejme жадаць камусьці хуткага вылячэньня

• a mol iz di refue erger fun der make *glxv*. лекі бываюць горшыя за хваробу

• a refue far di make *glxv*. бальзам на рану (выратаваньне ад пакутаў)

• a refue šlejme af ale ejvrim! бадай табе палепшала! (дай бог, каб хвароба ішла на сухі лес! дай бог пахварэць у добрым здароўі!)

• der dokter hot a refue cu alc, ober nit cu dales (der dokter ken ales, nor nit arojstrajbn dem dales) *šprxv*. доктар мае лекі ад усяго, акрамя беднасьці (німа горшай балесьці, як хочацца есьці)

• draj voxn noxanand bin ix gelegn krank, /un du bist cu mir kejn ejn mol nit gekumen, /di beste refue volstu mir geven gebraxt, /ven du zolst ejn mol gevezn cu mir kumen *flksl*. тры тыдні запар я ляжала хворая, а ты ні разу да мяне не прыйшоў, лепшымі лекамі для мяне было б, калі б ты хоць раз да мяне прыйшоў

• far akšones (an akšn) iz kejn (šum) refue ništo *glxv*. ад упартасьці зусім німа лёкаў

• (zol zajn) cu refue! на выздараўленьне/здароўе!

rege *f*, -s, *dim*. **régele** *n*, -x [*s*. (-ס)רֶגַע] сэкунда, імгненьне, момант, хвіля, хвіліна [*sin*. sekunde, vajle, kurce cajt]; **régediker** імгненны, мамэнтальны; **rege-kemémre/-kemímre** *f* [*s*. כְּמִימְרָא] вельмі кароткі адрэзак часу, які неабходны, каб вымавіць адно слова [*sin*. zejer kurce cajt]

• af der rege зараз-жа, у гэты ж момант

• in ejn rege, af a rege мігам, умомант, умірг, як вокам згледзець

• di rege/minut zol es bašafn vern зараз-жа мусіць быць зроблена (хоць радзі, а падай; хоць рыгні, а мусіш; хоць ялаўка, а цялі́ся)

• – Gib a kuk, majn toxter, vi azoj du bist gevorn, /vi azoj du gejst ajn ejder rege un minut, /oj, gej arajn, majn toxter, cu a dokter, /vet er dir zogn, vos iz dir gešen. *flksl*. – Паглядзі, мая дачка, якая ты стала, як ты марнееш кожнае імгненьне і хвіліну, ой, схадзі, мая дачка, да доктара, хай ён скажа табе, што з табою.

regiles *n*, -n [*s*. (-ֵי)רְגִילוּת →rogl, margl] звычка, прывычка [*sin*. gevojnhajt]; **regílesdiker** звычайны, прывычны; **regilim** *pl*. →rogl *m* [*s*. (-ִים)רְגִיל] спрактыкаваны, дасьведчаны, звыклы, прывычны чалавек

regírn (regirt) [*d*. regieren] 1. (iber, mit) правіць, кіраваць; 2. *n* праўленьне, кіраваньне; **regirer** *m*, -s кіраўнік, уладар, валадар; **regírndiker** які правіць/кіруе, кіроўны; **regirung** *f*, -en урад

• koved un gelt regirn di velt *šprxv*. гонар і грошы кіруюць сьветам

regl *m*, *pl*. regolim [*s*. (-ִים)רֶגֶל →šoleš-regolim, (mej-)raglaim] "нага"; адно з трох галоўных сьвятаў: Пэйсах, Швуэс, Сукэс; **régl-gelt** *n* ахвяраваньні на гэтыя сьвяты

• "regl" iz dox der tajč a fus – /kejn Kock darf men gejn cu fus, /zingendik un tancndik, /un az xasidim gejen kejn Kock, /gejt men mit gezang *flksl*. "рэгл" – гэта нага, у Коцк трэба хадзіць пеша, пяючы і танцуючы, і калі хасыды ідуць у Коцк, яны ідуць зь песьняй

regl *m*, -en [*d*. Regel] 1. правіла; 2. мэнструацыя, месячнае, аплавы; **réglmesiker** рэгулярны, правільны, нармальны; **réglmesikajt** *f* рэгулярнасьць, правільнасьць, норма

regl=rigl *m*, -en [*d*. Riegel] завалка, засаўка

regn *m*, -s, *dim*. **regndl** *n*, -ex, **régele** *n*, -x [*d*. Regen] дождж; **régenen** дажджыць; **régndiker** даждлівы; **régnbojgn** *m*, -s вясёлка; **régnbojgndiker** вясёлкавы; **régnbojgn-hajtl** *n anat*. радужная абалонка; **régn(-)mantl** *m*, -en даждж авы плашч; **régnfrir** *m* галалёд; **régnširem** *m*, -s парасон; **régnšveml** *n*, -ex *bot*. порхаўка; **régnvaser** *n* даждж авая вада; **régnveter** *n* даждлівае/пахмурнае надвор'е, непагадзь, непагода; **régn-vorem** *m*, *pl*. -verem/-verim даждж авы чарвяк

• a mexaediker regn жыватворны дождж

• bejs a regn у дождж, даждж ом

• s'gejt a regn (s'regnt) ідзе дождж

• a gast iz vi a regn, az er dojert cu lang, vert er a last *glxv*. госьця, як і дождж, доўга цяжка пераносіць (госьць перш ага дня золатам, другога срэбрам, а трэцяга медзь і дадому едзь; госьць, як і рыба, на трэці дзень сьмярдзіць)

• a nar vakst on regn *glxv*. дурань расьце без даждж у (дурняў ня сеюць, а самі родзяцца; пустазельле расьце нясеянае)

• af regn un af dem tojt hot men nit vos got cu betn *glxv*. ня варта прасіць у бога даждж у або сьмерці (сьмерць і радзіны не выбіраюць гадзі́ны)

• az es regnt mit gold, štejt der oreman untern dax *glxv*. калі ідзе залаты дождж, бядуля стаіць пад дахам (ня быў там, дзе дзялілі)

• az es regnt, regnt es umetum *šprxv*. калі ўжо ідзе дождж, дык паўсюдна

• az s'a regnbojgn, vajzt got dem simen, az er iz undz mojxl *glxv.* калі на небе вясёлка, бог дае знак, што ён даруе нам нашыя віны
• fun ejncike tropn vert a gancer regn *šprxv.* вялікі дождж пачынаецца з аднае кроплі
• Regn, regn, regndl! /X'bin a klejner menčele; /x'loz zix mix baregenen, /x'vejs kejn xoxmes nit. (E. K.) Дождж, дождж, дожджык! Я маленкі чалавечак; хай сабе лье на мяне, большай мудрасьці я ня ведаю
• zol dir cien di fis on a regn! *kll.* каб цябе раматуз мучыў без дажджу! (раматуз/касталом табе ў пяткі!)

regn [*d.* erregen] раздражняць, узбуджаць; **regn zix** хвалявацца, турбавацца, трывожыцца, непакоіцца; **régndiker** узбуджальны; **regung** *f.* -en раздражненьне, узбуджэньне

regulírn (regulirt) [*d.* regulieren] рэгуляваць; **regulerer, regulirter** рэгулярны; **regulerkajt** *f* рэгулярнасьць; **regulírung** *f* рэгуляваньне; **regulírung-ájnrixtung** *f* рэгуліроўнае абсталяваньне

ré-hirš *m.* -n [*d.* Reh, Hirsch] *zool.* казуля

rej *f.* -en [*d.* Reihe] чарга, чарада, рад, шэраг; **réjikajt** *f* гандлёвасьць

• in der erster rej у першую чаргу
• iojt der rej напераменку, па чарзе
• nox der rej (nox) паводле чаргі
• stejn in der rej стаяць у чарзе

rejcn [*d.* reizen] дражніць, вабіць, разьвярэджваць, цьвяліць, узбуджаць; **rejc** *m*, -n прываба, спакушэньне; раздражненьне; **réjcndiker** прывабны, прынадны; **rejcung** *f.* -en раздражненьне; **réjcmitl** *n.* -en *med.* узбуджальны сродак

• (ce)rejcn di alte vundn разьвярэджваць старыя раны
• rejcn dem hunt дражніць сабаку

re(j)dn* (er redt; gerédt) [*d.* reden] гаварыць, гутарыць, размаўляць; **rede** *f.* -s, **re(j)d** *f* прамова; **a red ton*/gebn*** (mit) загаварыць, пачаць гаварыць; **re(j)d(n)er** *m*, -s, (-n *f.* -s) прамоўца, красамоўца, дыктар; **rédnerišer** прамоўніцкі, красамоўніцкі; **ré(j)d(elex)** *pl.*, **ré(j)deniš** *f/n*, -n, **re(j)deráj** *f/n.* -en гутарка, (раз)мова; гаворка; **ré(j)d-šprax** *f.* -n, **ré(j)d-lošn** *n* [*s.* לשון] (гутарковая) мова; **rejdarnje** *f pejor.* гаварыльня; **ré(j)devdiker** гаварлівы, гутарлівы, гаваркі; **ré(j)devdikajt** *f* гаварлівасьць, гутарлівасьць; **re(j)derajen** *pl.* плёткі; **re(j)dexc** *n.* -n погалас(ка); *pejor.* гаворка; **ré(j)dndiker** гаворачы, які размаўляе/гутарыць; **ré(j)dnsart** *m*, -n прыказка, прымаўка; **réjd-toes** *m*, *pl.* -n/-teúsim [s.(ים-/ן-)טעות] аговорка, абмоўка

• arajnfaln* in di rejd улезьці ў размову
• dos kind redt šojn дзіцё ўжо размаўляе
• geredt un geton сказана і зроблена
• glate rejd гладкая размова
• haltn* a rede весьці размову
• harbe rejd жорсткая размова
• kumen* cu rejd абмяркоўваць
• nit lozn* emecn redn не даваць гаварыць каму-небудзь
• ojb redn ofn (ofn geredt) калі казаць прама/адкрыта, шчыра кажучы/гаворачы
• rejd vi perl слова як пэрла/золата (як соль: сказаў як адрэзаў/алмераў/зьвязаў, як цьвіком прыбіў)
• redn* afn vint кідаць словы на вецер
• redn* cu der vant (rejd cu der vant! rejd cu im un rejd cu der vant, iz alc ejns) гаварыць як у сьцяну
• redn* fun finger гаварыць ад пальца (ня ведаючы)
• redn* fun hic гаварыць з жарам
• redn* fun(em) veg (nit cu der zax) несьці/вярзьці лухту /бязглузьдзіцу, гаварыць наўздагад/недарэчы
• redn* mit a halbn/halbe mojl гаварыць напаўголаса/няўпэўнена, недагаворваць, хітраваць
• redn* unter der noz гаварыць/бурчаць пад нос
• redn* (vi) far cen, gedixt vi kaše гаварыць за дзесяцярых, густа як каша (як макам сыпаць; гаворыць бы з бочкі, як у торбу кладзе)
• rejdn* fun bux/sider (fun a zixerer kvele) гаварыць як з кніг/малітоўніка (з дакладнай крыніцы)
• rejdn* mit got гаварыць з богам (кажуць на сьвятошу)
• rejdn* verter гаварыць адкрыта, рэзаць праўду ў вочы
• rejdn* vi fun a bux, vi fun sider гаварыць як па кнізе/малітоўніку (гаворыць як казань кажа, як з ксёнжкі бярэ, гладка як вол языком ліжа, як на споведзі, як зашчыт на судзе)
• s'gejt a rejd vegn epes размова ідзе аб чымсьці
• vegn dem kon gor kejn rejd nit zajn аб гэтым зусім ня можа быць размовы
• vegn dem redt men a sax аб гэтым шмат гавораць
• (vos iz) šajex cu redn? (vos iz do faran cu redn?) што й казаць? што на гэта скажаш?
• vos redt er? што ён гаворыць?
• zajn* a rejd vegn epes мець пытаньне аб нечым
• zindikn mit di rejd грашыць на словах
• culib/iber dem hot got gegebn dem menčn cvej ojern un ejn mojl, er zol mer hern, vi rejdn (un vejniker redn) *šprxv.* з-за таго, што бог даў чалавеку два вухі і адзін рот, ён мусіць больш слухаць і меней размаўляць (маўчанка ня квяліць, але славу вялічыць; меней гаварыць – сабе ўрадзіць)
• es iz nit varem fun dobre rejdele, nor fun dobre mejnele (redele jak redele, abi dobre mejnele) *glxv.* цёпла не ад добрых словаў, а ад добрага намеру
• Far lajt tu ix zix šemen, /me zol fun mir nit rejdn... /Ict iz šojn di cajt gekumen, /mir muzn zix cešejdn. *flksl.* Я саромеюся людзей, каб яны мяне не абгаворвалі... Зараз прыйшоў час, мы мусім разьвітацца.
• fun vos me redt, kumt men alc arojs afn tojt *šprxv.* аб чым ні кажы, прыйдзеш да сьмерці
• mit gute rejd nemt er ba im di nešome arojs *glxv.* добрымі словамі душу выняў (ласкай душу дастане)
• zolst azoj šejn redn, az nor di kec zoln dir farštejn! *kll.* каб тваё красамоўства разумелі толькі коткі!

reje *f.* -s [*s.* (ות-)ריאה →rejke] лёгкае забітай скаціны [*sin.* lung fun a gešoxtener behejme]

rejeler=rajeler [*d.* reell] сапраўдны, дабраякасны, надзейны, грунтоўны, дакладны (аб чалавеку)

rejent *m*, -n [*p.* rejent] натарыюс

rejer=bákr(ej)er *m*, -n [*d.* Backröhre] (хлебная, руская, кухенная) печ

re(je)r *m/f*, -n руля, труба, рурка

rejex *m*, *pl.* rejxes [*s.* (ות-)ריח] пах, водар, дух [*sin.* gerux, duft]; **rejex-nixójex** *m* [*s.* ניחוח] прыемны пах, водар, арамат, пахошчы, духмянасьць [*sin.* ajngenemer gerux, duft, aromat]; **rejex-tójre** *m* [*s.* תורה] "арамат Торы"; высакароднасьць/эстэтызм Торы

rejf *m/f*, -n, *dim*. **réjfele** *n*, -x [*d*. Reif] абруч, вобад
• rejfn fun di reder вобады колаў
• tunk(e)le rejfelex arum di ojgn цёмныя кругі пад вачыма
• az di rejfn cešpringen, cefalt dos fas *šprxv*. абручы разьляцеліся, бочка развалілася
re(j)ger *m*, -s [*d*. Reiher] *zool*. чапля
rejk *m*, -im [*s*. (-ים)ריק] лайдак, гультай, пустапас, пустадомак, абібок, дзяньгуб [*sin*. lejdik-gejer, puster menč, gorniši]
rejke *f*, -s [*s*. (-ס)ריאהקע →reje] лёгкае, сэрца і пячонка жывёлы (вантробы)
rejmen [*d*. reimen] рыфмаваць; **rejm** *m*, -en рыфма
rejner [*d*. rein] чысты; **réjnikn** [*d*. reinigen] чысьціць; **réjnikajt** *f* сувоі Торы; **rejnkajt** *f* чысьціня, нявіннасьць; **réjnikung** *f*, -en чыстка; **ré(j)n(t)lexer** ахайны, чысты; **réjn(t)lexkajt** *f* ахайнасьць; **réjnblutiker** чыстакроўны; **réjnharciker** чыстасардэчны; **réjnvašn*** абяліць, абяляць, рэабілітаваць
• rejn vi a xazerše fus чысты/кашэрны як сьвінячыя капыты (чысты як комін навыварат)
• rejn vi gold чысты/ясны як золата (як крынічная вада, як крышталь/раса/шкло, як рыбічае вока)
• rejn vi in smetnik чыста як на сьметніку
• a rejner oreman iz a šejner dales *šprxv*. чысты бядняк – прыгожая беднасьць
• gis nit arojs dos umrejne vaser, kolzman du host nit kejn rejne (me zol nit dos umrejne vaser ojsgisn, biz dos rejne kumt nit cu flisn) не вылівай бруднай вады, пакуль ня маеш чыстай (ня скідвай старыя рэчы зь печы)
• rejnkajt hit op dos gezunt *šprxv*. чысьціня захоўвае здароўе
• zajn zolstu far mir a šejne rejne kaporе! *kll*. каб ты стаў годнай ахвярай за мае грахі!
rejster *m*, -s [*mhd*. reister, register] сьпіс, рэестар
rejš=r *m/f*, -n [*s*. (ן-)ריש] 1. "рэйш", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 200
rejšes/rejšis [*s*. ראשית →berejšis, roš; (veha)šejnes] *adv*. па-першае [*sin*. erštns, cu eršt]; **rejšes-dóver** [*s*. דבר] ранейшы за ўсіх [*sin*. frier far alc]; **rejšes-xóxme** [*s*. חכמה] 1. "Пачатак мудрасьці" (назоў маралістычнай кнігі); 2. *hum*. самае першае, першае за ўсё; **réjšes-kol** [*s*. כל] па-першае, перш за ўсё
rejš-golúse *m* [*s*. ריש־גלותא] старэйшына дыяспары, тытул правадара гэбрэяў у Бабілёніі пасьля разбурэньня другога Ерусалімскага Храма рымлянамі ў 70 г. [*sin*. roš-hagojle]
rejšn [*d*. Reis?] адрошчваць зялёную цыбулю; прыпраўляць зялёнай цыбуляй; **rejšexc** *n kul*. рэзаная зялёная цыбуля ў тлушчы альбо алеі
rejtlen=rojtlen zix [*d*. röten] расчырванецца, чырванець; **rejtl** *n* губная памада
• rejtlen zix vi a kale чырванець як нявеста (счырваней як рак вароны/печаны)
rejtúzn *pl*. [*d*. Reithosen] рэйтузы
re(j)vex *m*, *pl*. revoxim [*s*. (-ים)רווח(י)ך] заробак, заработак, выгода, даход, прыбытак, барыш(ы)
réjxern/réjxenen=rójxern [*d*. rauchen, räuchern] 1. курыць, паліць, дыміць; 2. *n* курэньне; **a rejxer ton*** курнуць, зрабіць зацяжку; **rejxeráj** *f*, -en вянглярня; **réjxerer** *m* курэц; **réjxer-papir** *n* папіросная папера
• rejxern vi a kojmen дыміць як комін (дым як на татарскай працэсіі)
rejzlen [*d*. rieseln] цурчаць, журчаць; мармытаць
rek *pl*. →rok *m*, *dim*. **rekl** *n*, -ex капота, хламіда, сурдут, куртка
rekide *f* [*s*. רקידה] *xsd*. танец, танок, скокі [*sin*. tanc]
rekordirke *f*, -s [*d*. Rekorder] магнітафон
rekrút *m*, -n [*d*. Rekrut] рэкрут; **rekrutírn** (rekrutírt) рэкрутаваць, вербаваць; **rekrutirung** *f* вярбоўка
• in (di) rekrutn у рэкрутах
religiezer [*d*. religiös] рэлігійны; **religje** *f*, -s рэлігія; **religiezkajt** *f* рэлігійнасьць
rels *m*, -n [*r*. рельс] чыгуначная рэйка
• aropgejn*/arop(forn*) fun di relsn сыходзіць з рэек
• aroplozn* fun di relsn пусьціць пад адхон
rem=ram=rom *f*, -en, *dim*. **reml** *n*, -ex рам(к)а, аправа, абрамленьне
remates *m* [*d*. Rheumatismus] *med*. рэўматызм, раматуз, касталом
• di fis zoln dir dinen nor af remates! *kll*. каб табе ногі служылі толькі дзеля раматузу!
• remates in di piates! *kll*. раматуз/касталом табе ў пяткі!
remáx=ramáx ejvrim *pl*. [*s*. רמ"ח אברים →šasa girn, tarjag mieves] *tlmd*. усе чалавечыя органы (248); усё цела
• a blinder iz krank af di ojgn, a štumer iz krank af dem mojl, a nar iz krank af ale remax ejvrim *šprxv*. сьляпы – хворы на вочы, нямы – хворы на рот, дурань – хворы на ўсе чалёсы (сьляпы, глухі, дурны – усё роўна; бяз розуму горш, чым без здароўя)
remen=rimen *m*, -s, *dim*. **rímendl** *n*, -ex [*r*. ремень, *p*. rzemień] рамень, рэмень
reméslenik *m*, -es [*r*. ремесленник] рамесьнік; **reméslene(r)** рамесьніцкі
remez *m*, *pl*. remozim (af) [*s*. (-ים)רמז →meramez, birmize, beremez] намёк, прымёк, прымінка, знак [*sin*. onvunk, oncuhereniš, cejxn]; **remózimdik** *adv*. намёкамі, недамоўкамі, недаказам
• redn* remozimdik намякаць
• der remez šlogt štarker, vi der emes *glxv*. намёк б'е мацней за праўду
remí *m*, -en [*fr*. remis] нічыя (у гульні)
• maxn remi згуляць унічыю
remjanik=rumjanek/rumjanik *m bot*. рамон(ак)
Remó *abr*. **reb Mojše Iserls** [*s*. רמ"א=ר' משה איסערלס →Hamape] Рэмо, Майсей Ісэрлс, вялікі рэлігійны аўтарытэт, кабаліст, філёзаф, кіраўнік кракаўскай ешывы (Польшча, каля 1525–1572)
remonént *m* [*šp*. remanente] прылада(к), інструмэнт
remónt *m*, -n [*fr*. remonte] рамонт; **remontírn** (remontirt) рамантаваць
rencl *n*, -ex [*d*. Ranzen, *mhd*. rentsel] ранец (вучнёўскі); сакваяж, чамадан, валіза
rendár=randár=arendár *m*, -n/-es, (-ke *f*, -s) [*p*. arendarz] (а)ранда(та)р, пасэсар
• az a rov tut a šidex mit a rendar, blajbt er tomed a nar *šprxv*. калі рабін мае справу з арандатарам, той яго абавязкова абдурыць
rendl *n*, -ex [*d*. Rand] залатоўка, дукат; чырвонец
• opšitn* mit rendlex абсыпаць золатам
• (ba im iz) a rendl a vort (у яго) слова – золата
• a mol kojft men dem klugn far a grošn un dem nar far a

rendl *šprxv.* часам разумнага купляюць за грош, а дурня за рубель
• a rendl a bilet білет – залатоўка
• a rendl a lojt лот – залатоўка
• a rendl a minut мінута – залатоўка
• a rendl aruf, a rendl arop – abi zix nit gedungen *glxv.* залатоўка туды, залатоўка сюды – абы толькі ня быць абавязаным (з гаворкі гандляроў)
• a rendl iz klejn – ober gevixtik/tajer *šprxv.* рубель маленькі – але важкі (талер маленькі, а даражэнькі; маленькі, да залаценькі)
• az dos mazl gejt fel, iz dos rendl nit gel *šprxv.* як шчасьця німа, дык і залатоўка ня жоўтая
• azoj lang dos rendl iz nit ojsgebitn, gilt es *šprxv.* колькі залатоўку ні мяняй, яна мае вартасьць
• dos rendl meg zajn nox azoj rojt, muz men es ojsbajtn far a brojt *glxv.* якая б чырвоная ні была залатоўка, мусіш яе дамяняць на хлеб
• [illegible] zix ajngelibt in a šejn jingele, /šejn, vi a rendl gold, [illegible] namenju, hob ix gelibt /un im hob ix take gevolt *flksl.* [illegible]алася ў прыгожага хлопчыка, прыгожага, як залатоўка, яго, матуля, я палюбіла і толькі б яго хацела
• [illegible] es regnt in drojsn mit rendlex, zict der oreman/šlimazlnik in štub *šprxv.* калі на двары залаты дождж, бядуля сядзіць у хаце (ня быў там, дзе дзялілі)

renét=ranét *m*, -n ранэт (сорт яблыкаў)
renifér *m*, -n [*d.* Ren(tier)?] *zool.* паўночны алень
repak *m* [*p.* rzepak] *bot.* рапс
rephun *f. pl.* -hiner [*d.* Rebhuhn] *zool.* курапатка
repórt *m*, -n [*d.* Report] справаздача
rer=rejer *m/f*, -n, *dim.* **rerl** *n*, -ex [*d.* Röhre, Rohr] руля, труба, рурка; **rérndiker** трубчасты, трубкаваты
resondne(r) [*p.* rozsądny] рэзонны, слушны
restoracje *f*, -s [*p.* restauracja] рэстаран
rešante=rošejte/róšete *f*, -s [*s.* (ס-)רשע(נ)טע], **rešás** *f*, -n [*s.* (ן-)רשעת →(ha)roše, rišes, maršas] кепская і злая жанчына, злосьніца
rešéjrn *m*, -s [*s.* (ס-)ראש־עירון →roš-] мэр, бургамістар
rešen [*r.* решать] вырашаць; **rešenje** *f*, -s вырашэньне
réšete *f*, -s [*ukr./r.* решето, *p.* rzeszoto] 1. рэшата; 2. рэшка
• špiln in rešete-odler гуляць у арлянку
• emes vi in a rešete vaser *glxv.* праўда як у рэшаце вада
• vos tut a nar? – er mest in rešete vaser *glxv.* што робіць дурань? – мерае рэшатам ваду (носіць ваду ў рэшаце)
rešime *f*, -s [*s.* (ות-)רשימה] расклад, сьпіс; адзнака, запіс, нататка [*sin.* liste, register; farcejxeniš, notic]
• di rešime fun di limudim расклад заняткаў
rešinke *f*, -s [?] *kul.* пірог з сушанымі фруктамі, які падаецца пасьля рытуалу абразаньня
reške *f* [*r.* решка, *p.* reszka] рэшка
• reške ci odler? арол ці рэшка?
rešl/resl *n*, -ex [?] шарык (для гульні)
rešoim *pl.* →roše *m*, (-te/rošejte *f*, -s) [*s.* (ים-)רשע] зласьлівы, зламысны, кепскі, благі, дрэнны чалавек, паганец, ліхадзей, злачынец, злосьнік, незычлівец; юдафоб
• oj, cadikim, cadikim gejen bom, /oj, rešoim, rešojim faln bom, /bom, bom, biri-biri-bom, /bim-bom, bim-bom, biri-biri-bom... (A. C.) ой, цадзікі, цадзікі ідуць бом, ой, злыдні падаюць бом, бом, бом, біры-біры-бом...

rešotke *f*, -s [*r.* решётка] краты
rešt *f/m/n*, -n, **rešt(k)e** *f*, -s, *dim.* **reštl** *n*, -ex [*d.* Rest, *p.* reszta] рэшта, астача, астатак
• a rešte bobes! *iron.* бабіна рэшта!
• a reštl cu di cores апошняя кропля гора
• der rešt xojv астатак доўгу
• fun a knepl rešte рэшта ад гузіка
réšteven [*ukr.* решетувати] лаціць, абшываць дранкай, абрашэчваць
rešús *m*, -n [*s.* (ן-)רשות →haršoe, biršus-] моц, улада, праўленьне, кіраваньне, валоданьне, кантроль; дазвол, распараджэньне, паўнамоцтва [*sin.* maxt, farvaltung, kontrol; derlojbeniš, fulmaxt]; **rešús-hajóxed** *m* [*s.* היחיד־] уласная маёмасьць, уласнае валоданьне тэрыторыяй; **rešús-horábim** *m* [*s.* הרבים־] адкрытае месца, грамадзкая маёмасьць, грамадзкае валоданьне тэрыторыяй
• dos iz nit in majn rešus гэта не ў маёй уладзе
• gebn* emecn rešus (cu) даваць камусьці дазвол
• hobn* in rešus разьмяркоўваць, мець у распараджэньні; распараджацца
• ibergebn* in emecns rešus перадаць/прадставіць у распараджэньне камусьці
• nemen* in rešus браць пад уладу
• nemen* rešus браць/прасіць дазвол
• opgebn* zix in emecns rešus аддацца ў чыесьці рукі
• zajn* in rešus знаходзіцца ва ўласнасьці, пад уладай
rešxojdeš=roš-xójdeš *m* [*s.* ראש־ח(ו)רש] пачатак месяца, першыя два дні месяца (паводле гэбрэйскага календару)
• es hot gezolt zajn rešxojdeš, hot der hon a krej gegebn, iz cu ništ gevorn *glxv.* мусіў быць пачатак месяца, певень кукарэкнуў – і нічога німа (лухту непадсяваную лухціць; боб з гарохам мяшаць)
réteniš *f/n*, -n [*d.* Rätsel] загадка; **rétenišdiker**, **rétenišfuler** загадкавы
• fargebn*/fregn a reteniš задаць/загадаць загадку
• lejzn a reteniš (trefn* dos reteniš) адгадаць загадку
rét(eve)n [*d.* retten, *p.* ratować] (вы)ратаваць, вы-, у|ратоўваць; **reter** *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Retter] збаўца, ратаўнік, выратавальнік; **retung** *f*, -en (па)ратунак, уратаваньне, (вы)ратаваньне
retex/retak *m*, -er [*d.* Rettich] рэдзька
• gepreglt in honik iz retex ojx a majxl *šprxv.* гатаваная ў мёдзе рэдзька – таксама ласунак
• "gut-morgn!"– "retex trog ix!" "дабрыдзень!" – "я рэдзьку нясу!" (неўпапад, недарэчы, не да месца)
retikjúl=ridik(j)úl *m*, -n рыдыкюль
retonde=rotonde *f*, -s ратонда
revelacje *f*, -s [*p.* rewelacje] выкрыцьцё, выкрываньне, выяўленьне
reven=roven [*ukr.* ревти] равець, раўці, рыкаць
• reven far vejtik равець ад болю
reverende *f*, -s [*p.* rewerenda] жаночая накідка, палярына, трыніца, сутана
revex=rejvex *m*, *pl.* revoxim [*s.* (ים-)ר(י)ווח →marviex, onrevexdiker, berevex] заробак, заработак, выгода, даход, прыбытак, барыш(ы) [*sin.* fardinst, profit]; **révexdiker**, **revóximdiker** даходны, прыбытковы; **revoxim** *pl.* адсоткі, процанты
• brengen*/gebn* revex прыносіць даход

• der revex blajbt klepn on di reder *glxv.* прыбытак прыліп да колаў (апуха ня варта кажуха)
• draj zaxn vaksn iber naxt: revoxim, diregelt un mejdl/mejdn *glxv.* тры рэчы растуць уначы: процанты, кватэрная плата і дзяўчына
• er (der ojšer) šloft, un zajne revoxim gejen *śprxv.* багацей сьпіць, а багацьце расьце (нашто пану тужыць, яму і так набяжыць: багатаму і чорт у кашу маслам кідае)

revídern, revidírn (revidírt) [*d.* revidieren] перагледзець, пераглядзець, пераглядаць; **revíderung, revidírung** *f* перагляд
• revidirn di bixer рабіць справаздачу

revii *m*, -s [*s.* (ת-)רביעי →alie] "чацьверты"; гэбрэй, якога чацьвертым заклікаюць да чытаньня Торы ў сынагозе [*sin.* ferter]
• gebn* emecn revii выклікаць кагосьці чацьвертым
• kadoxes reviis чатырохдзённая трасца

revír *m*, -n [*d.* Revier] акруга; **revirove(r)** акружны (служачы)

revl *n*, -ex [*s.* רבל →rov] малы, мізэрны і малазначны рабін

revoltírn (revoltirt) [*d.* revoltieren] паўстха(ва)ць, узьняць паўстаньне; **revólt** *m*, -n бунт, паўстаньне

revuse *f* [*s.* רבותא] наві(з)на, дзіва, цуд; дзіўная, вялікая рэч (адмыслова ўжываецца ў пытаньнях або ў адмоўных сказах) [*sin.* uftu, vunder, grojse zax, xideś]
• s'iz nit kejn revuse, az... ня дзіва, што...
• vos iz di revuse? што тут дзіўнага?

rexáš=raxáš *m abr.* **rov - xazn - šames** [*s.* - חזן - רב=רח"ש שמש] рабін - кантар - служка; грошы, якія плацяць у розных выпадках, зьвязаных з кагальнымі рытуаламі; сватаўскія грошы

réx(e)nen (af, far, cu) [*d.* rechnen] рахаваць, лічыць; **a rexn ton*** зрахаваць, падлічыць; **réxener** *m*, -s чалавек, які вядзе разьлік; **réxenendik** *adv.* лічачы, з улікам; **réxenung** *f*, -en, **réxentšaft** *f* рахунак, рахуба, разьлік; **réxn(-)bejndlex** *pl.*, **réxnbretl** *n*, -ex лічыльнікі; **réxntbux** *m/n*, *pl.* -bixer задачнік; **réxnakt** *m* арытмэтычнае дзеяньне
• a tajćiše rexenung нямецкі (дакладны) разьлік
• opgebn* zix a rexenung (fun) разьлічыцца
• rexenen emecn far a paskudnjak лічыць кагосьці за паскудніка

rexiles *n*, -n [*s.* (?-)רכילות] абгавор, паклёп, зьнявага, абраза, плёткі, пляткарства [*sin.* barederaj; lošn-hore; pljotke, bilbl. farlojmdung]; **rexílesdiker** паклёпніцкі, зводнічны; **rexílesnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **rexíles-trajber** *m* зласьліўца, паклёпнік, пляткар, плётнік, абмоўнік, звод, зводзень, брахун; **rexíles-trajberáj** *f* абмаўленьне, абняслаўленьне, кляпаньне, браханьне; **rexilesn** абгаворваць, пляткарыць, паклёпнічаць
• dos vilde (a gemejn) rexiles гнюсны паклёп
• onredn*/trajbn* rexiles (af) абгаворваць, пляткарыць, паклёпнічаць
• dos ergste rexiles iz der emes *glxv.* самы злы паклёп – праўда
• fun rexiles un sojdes antlojf vi fun šejdim ад плётак і ад сакрэтаў уцякай як ад чарцей (шэпты хату зводзяць /губяць)
• rexiles iz di ergste mide *glxv.* паклёпнічаць – найгоршая манера

rexnen [*d.* rächen] (ад)помсьціць

rext *n* [*d.* Recht] права; **rexter** правы; правільны, сапраўдны, ладны, значны; **rexts** *adv.* направа, управа, справа; **réxtlexer** прававы; **rextbrégiker** правабярэжны; **réxtbrexer** *m* правапарушальнік; **réxtbrexung** *f* правапарушэньне; **rextcájtiker** своечасовы; **rextcájtikajt** *f* своечасовасьць; **réxtfartikn** [*d.* rechtfertigen] апраўд(в)аць; **réxtfartiker** справядлівы, правільны, прыстойны; **réxtfartikajt** *f* справядлівасьць, правасудзьдзе; **réxtglojbiker/réxtglejbiker** прававерны; **réxthantiker** праўша, праўшун; **réxtloz(ik)er** бяспраўны; **réxtlozikajt** *f* бяспраўнасьць, бяспраўе; **réxtmaxtiker** правамоцны; **réxtmesiker** правамерны; **réxtmesikajt** *f* правамернасьць; **réxtšafnkajt** *f* сумленнасьць, прыстойнасьць; **réxt-tetikajt** *f* правасудзьдзе
• a rexter nar сапраўдны дурань
• bejde mol rext! і гэта праўда, і гэна праўда!
• cu rext maxn ладзіць, даводзіць да ладу
• in der rexter cajt у добры час
• mit di rext fun a gast на правох госьця
• rext af dir/im! так табе/яму й трэба!
• rexte zajt поўдзень (кірунак сьвету)
• rexts un links улева-ўправа (туды-сюды, ва ўсе бакі, так-сяк накасяк)
• s'iz nit rext нельга
• s'vet rext vern! будзе льга!
• vi epes rexts як нешта сапраўднае
• beser a bisl un rexts, ejder a sax/fule un šlexts *glxv.* лепей трошкі, але добрага, чымся шмат, але благога (лепш крышачку, абы добрага)

rezede *f*, -s [*d.* Resede] *bot.* рэзеда

rezignírn (rezignirt) [*d.* resigniert] пада(ва)ць у адстаўку, звольніцца, звальняцца; **rezignacje** *f*, -s, **rezignirung** *f*, -en рэзыгнацыя, адстаўка, пакорлівасьць; **rezignirter** *m* адстаўны, звольнены

rezín *m*, -en, **rezine** *f* [*fr.* rézine] гума

reznje/réznice *f*, -s [*p.* rzeźnia, *ukr.* різниця] разьніца, бойня

režisér/režisór *m*, -n, (-še *f*, -s) [*fr.* régisseur] рэжысэр; **reží** *f*, -en рэжысура; **režisírn** (režisírt) рэжысіраваць

rib *m*, -n, **ribn** *m*, -s [*d.* Rübe] *bot.* рэпа
• axt brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit ribn; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn zibn *flksl.* нас было восем братоў, мы гандлявалі рэпай; адзін памёр, нас засталося сем
• ix hob dix lib vi ■ farfojlte rib *glxv.* я цябе люблю як гнілую рэпу
• vi kumen di ribn in dem zak? *glxv.* як трапілі рэпкі ў мех? (аб дзьвюх розных рэчах, якія трапіліся разам)

riba *f* [*sl.*] рыба

ríbajzn=rájbajzn *m*, -s [*d.* Reibeisen] тарка

ribes [*s.* ריבית] грашовыя процанты, інтарэс, барыш [*sin.* geltprocent, interesn, voxeraj]; **ríbesnik** *m*, -es ліхвяр; чалавек, які жыве з грашовых процантаў [*sin.* procentnik, voxernik]

ribójne-/rebójne-dealme(-kúle) [*s.* (קולא־)רבונו־רעלמא] уладар сусьвету, (пан) бог, госпад (звычайна ў якасьці вокліча) [*sin.* got, rebojne-šelojlem]; **ribójne-/rebójne-šelojlem** *m* [*s.* ־של־עולם] уладар сусьвету, бог, гасподзь, госпад

ricn [*d.* ritzen] (па)драпаць, (па)драць; **ric/rič** *m*, -n драпіна, скрабіна, пісуга, пісужына, пісюга
• ric rojter крывава-чырвоны
rícnejl *m* [*d.* Rhizinusöl, *p.* olej rycynowy] рыцына
• azoj fil ricnejl zolstu ojstrinken! *klł.* каб ты рыцыну жлукціў!
ričen [*p.* ryczeć, *ukr.* ричати] рычаць, рыкаць; **a ričе ton*** рыкнуць
ričke *f*, -s, *dim.* **ríčkele** *n*, -x [*ukr.* річка] рэчка, ручай
ričn zix [*d.* ritschen, rutschen?] цягнуцца, валачыся, паўзьці; **ričer** *m*, -s маланка (засьцежка)
ridik(j)úl=retikjúl *m*, -n [*fr.* ridicule] рыдыкюль
ridl *m*, -en/-s [*p.* rydel] лапата, рыдлёўка; **ridlen** капаць
• mit ridlen cu šarn заграбаць рыдлёўкамі
ri(d)zen=grižen [*p.* grzyść, *ukr.* гризти] грызьці
rie *f* [*s.* ראי"ה →xuš-harie, roje-, reej] зрок
• a štarke rie моцны зрок
• hobn* a vajte/niderike/kurce rie быць далёказрочным /нізкавокім
• nemxmes der šlexter rie з прычыны дрэннага зроку
• mit a šarfer rie з вострым зрокам
• der jid šlogt zix mit der deje un šist mit der rie *glxv.* жыд б'ецца думкамі і страляе вачыма
rien=rojen [*p.* ryć, *ukr.* рити] рыць
rien=rojen zix [*p.* roić się] раіцца, кішэць
riftl=reftl *n*, -ex акраец, скрылёк, скіб(к)а, луста
rígeven=fastrígeven [*p.* fastrygować] 1. (фа)стрыгаваць; 2. перасоўваць; **rigevanje** *f* фастрыгаваньне
rigl=regl *m*, -en [*d.* Riegel] завалка, засаўка
rike *f*, -s [*ukr.* ріка] рака, ручай
riked *m*, *pl.* rikudim, **rikúdl** *n*, -ex [*s.* (ים-)קוד(י)ר] *xsd.* танец (удзельнікі становяцца ў карагод і бяруцца за рукі або кладуць адзін аднаму рукі на плечы) [*sin.* tanc]
rile *f*, -s, *dim.* **rilce** *f*, -s [*ukr.* рило] рыла
• farmax dajn rile! закрый сваё рыла!
rim *m* [*p.* rum] рум
rimen [*d.* rühmen] хваліць
• rimen epes/emecn vi a šadxn выхваляць кагосьці/штосьці як сват
• rimen un lojbn узьвялічваць, выхваляць
rimen=remen *m*, -s, *dim.* **rímendl** *n*, -ex, **rimet** *m*, -n [*d.* Riemen] рамень, рэмень; выпрабленая скура; **rímener** раменны, скураны
• majne rimendlex vegn ariber dajne dimentlex *glxv.* мае раменьчыкі пераважаць твае брыльяньцікі
rimer *m*, -s [*p.* rymarz] рымар
rimplen=rumplen [*d.* rumpeln] гракатаць, грамыхаць; брынкаць, дзынкаць, рыпаць, тромкаць
rinál=urinál *m*, -n судна для хворых, "качка"
rinčók *m*, -es [*p.* ryneczek] невялікі рынак
rind *n*, -er [*d.* Rind] быдла, буйная рагатая жывёла; **rinder** *pl.*, **rínd-fi** *n* буйная рагатая скаціна; **rinderner** ялавічны; **rínd(n)flejš** *n*, **rínderns** *n* (rindern flejś) ялавічына; **ríndfets** *n* (rindern fets) ялавічны тлушч; **rínd-štal** *m/f*, -n хлеў, абора
• kejn kind kejn rind (on a kind un on a rind) ні вала ні кала (ні хаты ні лапаты; ні плоту ні азяроду; ні курчаці ні парасяці)
rinen* (iz gerunen) [*d.* rinnen] цячы; **rin** *m*, -en цеча; **ríndiker** цякучы; **rinexc** *n* прасочваньне, цеча; **rinung** *f* цячэньне
• der dax rint дах цячэ
• es rint ibern mojl цячэ з рота (узбрэж, у пераліўкі)
• Dajn mine, dajn śmejxl, dajn ejdele figur... /Oj, zog że mir, du ojg, vos iz mit dir der mer, /az ven du laxst mit grojs frejd, /dan rint fun dir a trer... *flksl.* Твой твар, твая ўлыбка, твой высакародны стан... Ой, скажы мне, ты вока, што з табой, калі ты сьмяешся ў вялікай радасьці, тады цячэ й сьляза...
ring *m*, -en, *dim.* **ríngele** *n*, -x [*d.* Ring] зьвяно, круг, кола; пярсьцёнак, кальцо; **ríngeven** кальцаваць; **ringlen zix** круціцца, кружыцца, віцца; **ringung** *f*, -en віток; **ringler** *m*, -s кіраўнік групы/зьвяна; **ríngfinger** *m* безыменны палец; **ríngltojb** *f*, -n *zool.* вяхір
• ringen far di ojgn кругі пад вачыма
ring *m* [*mhd.* ring, *p.* rynek] рынак, кірмаш
rinštok *m*, -n [*p.* rynsztok], **rin(v)e/ríndeve** *f*, -s рына, латáк, ры(н)шток; канава, роў
• mitn mojl/cung megstu afile a rinštok ojsramen, ober di hent loz curu *glxv.* языком можаш нават рыну вычысьціць, але рукам волі не давай
rip *f*, -n [*d.* Rippe] *anat.* рабро, рабрына
• derlangen emecn in/biz der zibeter rip моцна ўдарыць, выцяць
• er lojft arum un zuxt zajn rip *glxv.* ён бегае вакол і шукае сваю рабрыну (сваю пару)
ripen [*ukr.* рипіти, *p.* grać] рыпаць, рыпець, скрыпець, скрыпаць; **riplke** *f*, -s рыпалка, трохструнная скрыпка
• gegesn, getrunkn fun tajerstn sort, /dos vajn hot gerunen ariber der bord, /un s'hobn biz iber der zibeter gas /di fidlen gevejnt un geripet der bas (M. L.) елі й пілі ўсё самае лепшае, віно лілося цераз край, і нават на сёмай вуліцы чуўся плач скрыпкі і рыпаньне басэтлі
rípkele *f*, -s [*ukr./r.* гриб] грыб
rípkuxn *m* [*d.* Rippe] рахітызм, пакрыўленьне касьцей
rips *m* [*d.* Rips] *tekst.* рыпс; **rípsener** рыпсавы
rirn (mit) [*d.* rühren] пасунуць, паварушыць, крануць, кратаць, чапаць; **rir** *m*, -n 1. дотык, датыканьне; 2. (з)рух; **a rir ton*** паварухнуць, паварушыць, крануць; **rír(n-d)iker, rírevdiker** узрушлівы, рухавы, рухлівы, спрытны; чульлівы, жаласьлівы; **rírevdikajt** *f*, **rírenіš** *n* рухавасьць, спрытнасьць; **rir-mix-nit-ón** *m/f* 1. недатыка; 2. мімоза
• a rir ton* zix fun ort крануцца зь месца
• cu a rirevdiker вёрткі, вяртлявы
• rirn a štejn расчуліць камень
• rirn epes funem tojtn punkt зрушыць штосьці зь мёртвай кропкі
• rirn zix vi a ber (in hrečke) варочацца як мядзьведзь (у грэчцы) (варочаецца што вол у хляве)
• rirn zix vi a blajener fojgl рухацца/варочацца як целяпень (як мех/мярлюй, што вол у хляве)
• un di zax rirt zix nit funem ort (s'rirt zix fun ort nit!) справы не кранаюцца зь месца
• nit rirn zolstu zix fun ort! *klł.* каб ты зь месца не крануўся! каб ты колам стаў!
• rir dem mojer, di unterste bervene! паварушы мур, ніжняе бервяно! (нешта немагчымае)
ris *m*, -n [*d.* Riss] разрыў, прарэх, дзірка; рывок; **a ris ton*** (і)рвануць

• a ris in harcn сэрца ёкнула
risek-éjvrim *m* [*s.* ר(י)סוק־אברים] "разрываньне/расьцісканьне чалёсаў"; востры боль пасьля ўдару або пасьля цяжкай працы
ríseven [*p.* rysować] маляваць; **risunek/risunik** *m*, -nkes малюнак; **risovanje** *f* маляваньне
risjove(r)=rusjave(r) русы
riskal *m* [*ukr.* рискаль] капаніца, матыка, кірка, зялязьняк, рыдлёўка, рыдаль, грацоўка
ristokrát *m*, -n *iron.* арыстакрат (наўда вялікая; фігурант, боты ў рант)
rišes *n* [*s.* ר(י)שעות →(ha)roše, rešas, maršas] зло, злосьць, злаваньне, зласьлівасьць, зламыснасьць; сапсутасьць, сапсаванасьць; варожасьць, нянавісьць да гэбрэяў [*sin.* šlextskajt, bejzvilikajt; fardorbnkajt; jidn-fajntšaft]; **rišesdiker** злы, зласьлівы, злосны, зламысны
• a rišesdike kavone злосны намер
• a rišesdiker blik злы погляд
• rejdn* rišes af emecn абгаворваць/аблайваць кагосьці
rišn *m* [*s.* ראשון →horišn; alie] "першы"; гэбрэй, якога першым заклікаюць да чытаньня Торы ў сынагозе [*sin.* eršter]; **rišojnim** *pl.* [*s.* ראשונים →poskim-rišojnim] былыя пакаленьні, продкі; папярэднікі, піянэры [*sin.* amolike dojres, oves; forojsgejers, pionern]
• gebn* emecn rišn выклікаць кагосьці першым
rištevanje/rištovanje=ruštovanje *f*, -s [*ukr.* риштування] рыштаваньне
ríter *pl.* →rut *f*, **ritl** *n*, -ex прут, прэнт, розгі
riter=ricer *m*, -s [*d.* Ritter, *p.* rycerz] рыцар; **ríterlexer, ríter(i)šer** рыцарскі; **rítertum** *n*, **ríteriškajt** *f*, **ríteršaft** *f* рыцарства
riv *m*, -n [*ukr.* рів] роў; **rivčak/rivčok/rivčik** *m*, -es равок, калдобіна
rival *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Rival] сапернік (у каханьні); **rivalizírn** (rivalizírt) (mit) сапернічаць
Rivke=Rifke *f* [*s.* רבקה] *inx.* Рэбэка, Рыўка (жонка Ісака)
• az me zet nit Sore di blinde, iz Rivke di švarce šener *šprxv.* як не да спадобы сьляпая Сора, дык чорная Рыўка прыгажэй
rixtn [*d.* richten] 1. накіраваць, накіроўваць; 2. судзіць; **rixt(ik)n zix** (af, cu) рыхтавацца, чакаць; **rixteven** [*p.* rychtować] рыхтаваць, кіраваць, рэгуляваць; **rixter** *m*, -s, (-n *f*, -s) судзьдзя; **rixterišer** судзейскі; **rixtiker** правільны, слушны, стырновы; **rixtikajt** *f* правільнасьць, дакладнасьць; **rixt(ik)ung** *f*, -en напрамак, (на)кірунак; **rixtndiker** які накіроўвае, накіравальны; **rixtcejxn** *m*, -s тычка, вяха; **rixt-šnur** *m*, -n адвес, грунтвага
• di rixtike cajt дакладны час
• in ale rixtungen па ўсіх кірунках
• in der zelber rixtung у тым жа напрамку
• rixtik vi gold праўда як золата (як бог на небе)
• rixtik vi in di gazetn праўда як у газэтах (праўды як у жабрака грошай; праўда як у рэшаце вада, як на вярбе ігрушы; праўда такая як вош кашляе)
• rixtn zix (in kimpet) чакаць (рыхтавацца да) родаў
• az me rixt zix af a grojsn ojlem, kumt kejn mešugener hint nit *glxv.* калі разьлічваць на вялікі натоўп, ня прыйдзе аніводны шалёны сабака
riz *m*, -n [*d.* Riese] калос, гігант, волат, асілак; **ríz(ed)iker, rízndiker** велічэзны, велізарны, вялізны; **ríznkraft** *f* валатоўская моц; **rízštarker** валатоўскі
• a riz af lejmene fislex калос на гліняных нагох
riz=ris *m*, -n [*d.* Ries Papier, *p.* ryza] стапа, стос (паперы)
rizen=ridzen=grižen грызьці
rizikírn (rizikírt) (mit) [*d.* riskieren, *p.* ryzykować] рызыкаваць; **a riziker ton*** рызыкнуць; **rízike** *f* рызыка; **rizikánt** *m*, -n, (-ke *f*, -s) рызыкант; **rizikálišer, rizikirter, rizikántišer** рызыкоўны
• af majn rizike на мой страх і рызыку
• gejn* af rizike ісьці на рызыку
• nox vos umzist rizikirn? навошта дарма рызыкаваць?
rizlen [*d.* rieseln] струменіць, бегчы (аб струменьчыку); цурчаць, журчаць; **rízldiker** які цурчыць, журчыць
riže(r) [*ukr.* рижий, *p.* rydzy] рыжы, руды
r(j)ábine *f*, -s *bot.* рабіна
rjad *m*, -n [*ukr./r.* ряд] рад, шэраг
rjadovój *m* [*r.* рядовой] радавы, шаранговы (жаўнер)
rjase *f*, -s [*ukr./r.* ряса] раса (сьвятарская вопратка)
rjáženke *f* [*r.* ряженка] ражанка
r"l *abr.* **raxmone-liclán** [*s.* ר"ל=רחמנא־ליצלן] барані /бронь/крый нас божа, хай нас бог крые
rob *m*, -n, **robe** *f*, -s [*d.* Rabe] *zool.* крумкач, груган, варона, крук
• di roben ejne alejn hobn gekraket адны толькі крумкачы каркалі
robe *f*, -s [*d.* Robe] роба
roc=rost *m* іржа; **rocn=rostn** іржавець; **róciker** іржавы
roc *m* [*d.* Rotz] сапля, смаркачы, смаркавіньне; **rocer** *m*, **rócjung** *m*, **róclefl** *m pejor.* смаркач
rocn *m* [*s.* רצון →šabes-rocn, berocn] жаданьне, воля [*sin.* viln]
• Maj ko mašme lon der zejger? /Vos že lozt er mir cu hern? /Mit zajn gelbn cifer-bletl, /mit zajn klingen, mit zajn švern? /S'iz an ongeštelte kejle, /s'hot kejn lebn, kejn gefiln, /kumt di šo, dan muz er šlogn, /on zajn rocn, on zajn viln... (A. R.) Які сэнс мае гадзіньнік? Што ж я магу ад яго пачуць? Са сваім жоўтым цыфэрблятам, са сваім цяжкім боем? Гэта штучная рэч, без жыцьця, без душы, настае час, і гадзіньнік б'е, хоча ён таго ці ня хоча...
rocxim *pl.* →recejex/recojex=rojcejex *m* [*s.* (ר(י)וצח־ים] разбойнік, галаварэз, забойца, кат, злачынец, ліхадзей, вылюдак, зьвер, душагуб; **rócxeven** разбойнічаць, лютаваць, катаваць, ліхадзейнічаць; **rócxišer** разбойніцкі, зьверскі, люты, злачынскі, ліхадзейскі; **rócxiškajt** *f* лютасьць, бязьлітаснасьць, няшчаднасьць, ліхадзействa, зьверства
• rocxiše majsim зьверствы
• rocxišer onfal разбойніцкі напад
rod *n/f*, *pl.* reder, *dim.* **redl** *n*, -ex [*d.* Rad] кола, круг, карагод; **ródeven** каціцца; **ródbiksl** *n*, -ex букса; **ródbrexn*** калесаваць; **ródfelgn** *m* вобад; **ródšpajxn** *m* сьпіца (у коле)
• arajnštekn a flokn in rod устаўляць палкі ў колы
• nejtik vi a finft(e) rod cum vogn патрэбна як пятае кола ў возе (да возу; як сабаку пятая нага/лапа (другі хвост), як дзірка ў мосьце)
• az der vogn falt, zajnen di reder cu šver *šprxv.* калі воз падае, колы робяцца задужа цяжкімі
• In rod arajn, in rod arajn, /tanct alc hexer, hexer! /S'iz ba

undz di simxe grojs, /to gist on ful dem bexer! /Tanc, tanc, tanc a bisele mit mir, / du host lib dem ejdem, /un ix hob lib di šnir. *flksl.* У кола, у кола, танцуйце ўсе мацней, мацней! У нас вялікая радасьць, дык налівай паўней келіх! Патанцуй трошкі са мной, табе падабаецца зяць, а мне – нявестка.

rodfim *pl.* →rojdef *m* [*s.* (רודף-)ים] перасьледнік, ганіцель, прыгнятальнік

rodiš=rudiš *m*, -es [?] *kul.* печаны яблык у салодкім цесьце

roe *f*, -s [*s.* (רעה-)ות] зло, бяда, ліха, няшчасьце, непрыемнасьць, шкода [*sin.* šlexts, umglik, šodn; *ant.* tojve]

• ix vil nit dajn roe я табе ліха не жадаю

• far a tojve kumt oft mol arojs a roe *šprxv.* паслуга часта канчаецца ліхам

• fun a gutn frajnd di klenste roe krenkt mer, vi fun a sojne [illegible]este *šprxv.* ад добрага сябра меншае ліха болей ба[illegible]чым ад ворага большае

• [illegible] roes kumen arojs tojves *šprxv.* ліха без дабра не бы[illegible] перамелецца, дабро будзе; ліха ня ўморыць, [illegible] раз патворыць)

[illegible] [ראוי] варта, карысна; дапасавана, адпаведна, [illegible] стала, гатова, падрыхтавана [*sin.* vert, verdik; pasik, [illegible]tik, dervaksn]; **róedikajt** *f* выбіральнасьць, адпаведнасьць, падрыхтаванасьць; **roe-lehojróe** [*s.* להוראה] здольны на вырашэньне спрэчных пытаньняў (даваць парады); адпаведна з пасадай рабіна; **roe-lexúpe** [*s.* לחופה] адпаведна шлюбнаму ўзросту; **roe-livróxe** [*s.* לברכה] 1. гатовы для прамаўленьня блаславеньняў; 2. падрыхтаваная да шлюбу (аб дачцэ)

rofe *m*, -s [*s.* (רפה-)ס →nekude] (ֿ) гарызантальны штрых (дыякрытычны знак) над гэбрэйскімі літарамі ў ідышы "v", "f" [*s.* בֿ, פֿ]

rog=rug *m*, -n рог (перакрыжаваньне вуліц)

rogal *m*, -es [*p.* rogal] брошка ў выглядзе паўмесяца

rogatke *f*, -s [*p.* rogatka] рагатка (на дарозе), каза, шлагбон

rogl *m*, *pl.* regilim [*s.* (רגיל-)ים →regiles, margl] спрактыкаваны, дасьведчаны, звыклы, прывычны чалавек [*sin.* geniter, gevojnter]; **rógldiker** звычайны, прывычны

rogovke/rógevke *f*, -s [*p.* rogówka] квадратная шапка

rog(o)že *f*, -s, **rogež(k)e** *f*, -s [*p.* rogoża, *ukr./r.* рогожа] рагожа

rohač *m*, -es [*ukr.* рогач] рагач, вілкі

rohočen=rahočen 1. рагатаць; 2. шчыкатаць, казытаць, ласкатаць

roj *m*, -es [*p.* rój, *r.* рой] рой

roj *m*, -en [*p.* rów, *r.* ров] роў, яр

rojbn (ba) [*d.* rauben, *mhd.* rouben] рабаваць, грабіць; **rojb** *m* здабыча; **rojber** *m*, -s, (-ke *f*, -s) рабаўнік, грабежнік; драпежнік; **rojbung** *f*, **rojberáj** *f*, -en грабеж, рабаваньне, рабаўніцтва, рабунак; драпежніцтва; **rójberišer** рабаўніцкі, грабежніцкі, разбойніцкі; драпежны, хіжы; **rójb-fojgl** *m*, -en драпежная, хіжая птушка; **rojb-xáje** *f*, -s [*s.* (חיה-)ות] драпежны зьвер, драпежнік

• ver es lernt nit zajn zun a meloxe, der grejt im cu rojberaj *šprxv.* хто ня вучыць свайго сына рамяству, той рыхтуе яго да крадзяжу (хто дзяцей балуе, вяроўку ім на шыю гатуе)

rojcejex=recejex/recojex *m*, *pl.* rocxim [*s.* (רוצח-)ים] разбойнік, галаварэз, забойца, кат, злачынец, ліхадзей, вылюдак, зьвер, душагуб

rojdef *m*, *pl.* rodfim [*s.* (רודף-)ים →redife, nirdef] перасьледнік, ганіцель, прыгнятальнік; **rojdef-kóved** *m*, *pl.* rodfe-/rotfe-koved [*s.* (רודפי) כבוד] чалавек, які ганяецца за прэстыжам; **rójdefn** 1. **rojdef zajn*** пра-, пера|сьледаваць, уціскаць, гнаць, ганяць [*sin.* farfolgn]; 2. *n* прасьледаваньне, перасьледаваньне; ганеньне; **rojdef-šólem** *m*, *pl.* rotfe-šólem, **rojdef-šólemnik** *m*, -es [*s.* (רודפי) שלום] *iron.* міралюб, міратворца, пацыфіст; міралюбівы, міралюбны чалавек [*sin.* šolem-zuxer, fridlexer menč, pacifist]

rojen=rien рыць

rojen [*mhd.* rohen, *md.* rühen] выць, ныць, скуголіць, скаголіць, скавытаць; **rójerhéjt** *adv.* скуголячы, выючы, ныючы

rojen=rien zix [*p.* roić się] раіцца, кішэць

• in ganejdn rojet er *hum. glxv.* у раі ён супакоіцца (*vrtš.* "ruen" – "rojen") (пра чалавека, які не заслужыў павагі)

rojer [*d.* roh] сыры, неапрацаваны; **rójlexer** неапрацаваны; **rójerhéjt** *adv.* сырым чынам; **rójerd** *f* цаліна; **rojkajt** *f* сырасьць, неапрацаванасьць; **rójvarg** *n*, **rój-materjal** *m*, -n, **rójštof** *m*, -n сыравіна; **rójšveml** *n*, -ex *bot.* суравежка, сыраежка; **rójzajd** *f* шоўк-сырэц

• a rojer menč навічок

• a xazer est gekajte zaxn, un a hunt xapt roje *šprxv.* сьвіньня есьць перажаванае, а сабака хапае сырое

• az me koxt mit štroj, blajbt dos esn roj *šprxv.* хто варыць на саломе, той будзе есьці сырое

roje-veejne-níre *m* [*s.* רואה־ואינו־ניראה →rie, reej, xuš-harie] няўгледка [*sin.* ništ-gezeener]

roje-xéžbn/-xéžbm *m*, -s [*s.* (רואי-)ס/רואה־חשבון] бухгальтар, кнігавод; інспэктар, рэвізор [*sin.* buxhalter; inspektor]

roje-zójnes *m* [*s.* (רועי-)ס/רועה־זונות →zojne, znus, mezane, bejs-zojnes] зводнік, сутэнэр

rojfe *m*, *pl.* rojfim, (-te *f*, -s) [*s.* (רופא-)ים →refue] лекар, фельчар [*sin.* mediciner; feldšer, hejler]; **rojfe-xójlim** *m* [*s.* חולים] "лекар хворых"; азначэньне для бога [*sin.* hejler fun kranke, got]

• a dokter un a rojfe tor men nit vinčn a gut-jor *glxv.* доктару і фельчару нельга зычыць добрага году (маўляў, яны будуць мець шмат хворых)

• di cajt iz der bester dokter/rojfe *glxv.* час – найлепшы лекар

• mit a grojsn rojfe gejt a grojser malex *glxv.* вялікага лекара суправаджае вялікі анёл

rojfn [*d.* raufen] выдраць, выдзіраць, выр(ы)ваць, выскубаць, вышморгваць

rojg *m*, -n [*d.* Rogen] ікра; **rojgner** *m* рыба з ікрой; **rójgegen** нераставаць

• oplejgn rojg класьці ікру

rojgez *m* [*s.* רוגז →ragzn, rugze, b(a)rojgez, de(r)ragzenen] гнеў, лютасьць, злосьць, злаваньне, узлаванасьць, раззлаванасьць, азлобленасьць, сердаваньне [*sin.* corn, kaas; cekrigtkajt, dos zajn cekrigt]; **rójgezdiker** раззлаваны, злы, гнеўны, злосны, зласьлівы; **rójgezn zix** гневацца, злаваць

• beser der eršter rojgez ejder der cvejter/anderer *glxv.* першая злосьць лепш за другую

• mit rojgez/rugze fort men nit vajt (vestu vajt nit farforn) са злосьцю далёка не заедзеш (злуе, сябе за хвост грызе)

rojm *m*, -en [*d.* Raum] прастора; **rójmiker** прасторны, разьлеглы, вольны; **rójmlexer** прасторавы

Rojm *n* [*d.* Rom] г. Рым; **rójmišer** рымскі; **rojmer** *m*, (-n *f*, -s)

рымлянін; **rójmiš-katójlišer** рыма-каталіцкі
ro(j)men=ramen [*d.* raumen] чысьціць, прыб(і)раць
rojmen [*d.* raunen, *mhd.* rûmen] шаптаць, нашэптваць; цурчаць, журчаць
rojpe *f*, -s [*d.* Raupe] 1. вусень; 2. гусеніца; **rójpn-traktor** *m*, -n гусенічны трактар
ro(j)r *m* [*d.* Rohr] *bot.* трысьнёг, трысьцё, чарот
rojšem *m*, -s [*s.* (ס-)שם(ו)ר →barojšemen] уражаньне, узьдзеяньне, уплыў [*sin.* ajndruk, virkung]; **rójšemdiker** выразны, уражвальны, уплывовы
• maxn a rojšem (af) рабіць уражаньне
• maxn dem rojšem, az... зьдзіўляцца, што...
• nit maxn kejn rojšem не зрабіць ніякага ўражаньня (праваліцца)
rojše-verúbe [*s.* ראשו־רובו] уласнай душой і целам [*sin.* mit zajn lajb un lebn]; **rojši-verúbi** [*s.* ראשי־רובי] усёй маёй душой і целам, са шчырым сэрцам
rojšn [*d.* rauschen] шумець; **rojš** *m*, -n шум, гул; шастаньне, шолах, шамаценьне, шапаценьне, шалясьценьне; **rójš(n-d)iker** шумны, шумлівы; **rójšlozer** бясшумны
• a klejne matbeje maxt a grojsn rojš (a sax tuml fun gornit) *šprxv.* дробная манэта робіць вялікі шум (шмат тлуму зь нічога) (пустую бочку далёка чуваць)
rojšt *m* [*lit.* raîstas] ройст(а), падлесак, зарасьнік, хмызьняк
rojt *f* [*mhd.* rûte] алмаз, дыямэнт
• (oder) rojt oder tojt! жыцьцё (дыямэнт) або сьмерць! (была не была; ці пан, ці прапаў)
rojter [*d.* rot] чырвоны; **rojtlen=rejtlen zix, rojt vern*** (па)чырванець, пунсавець; **rójtlexer** чырванаваты; **rójt-(lex)kajt** *f* чырвань; румянец; **rojt(s)/rojc** *n kort.* чырвы; **rojtbákiker** чырвонашчокі; **rójtfarbiker** чырвонага колеру; **rójtholc** *n* чырвонае дрэва; **rójthojtiker** чырвонаскуры; **rójthoriker** рыжавалосы; **rójtkelxl** *n*, -ex, **rójtheldzl** *n*, -ex *zool.* малінаўка; **rójtkepl** *n*, -ex, **rójt-švemel** *n*, -ex *bot.* асавік, падасінавік; **rójtvajn** *m* чырвонае віно
• di rojte jidelex гэбрэі з чырвонымі тварамі [→Sambatjen]
• rojt hinter/unter di ojer чырвоны за вушамі (дужы, у сілах – звычайна аб састарэлым чалавеку)
• rojt vi (a) cvik/burik/blut/funk/fajer/cunter, vi an indik чырвоны як бурак/кроў/іскра/агонь/цэра/індык (як гіль/жар/рак/мак/каліна/кроў)
• rojtinke epelex чырвоненькія яблычкі
• ba naxt zajnen ale ki rojt *šprxv.* уначы ўсе каровы чырвоныя (паначы ўсе каты шэрыя/буйныя)
• ejn rojte ku iz do af der velt? *glxv.* ці адна чырвоная карова ў сьвеце?
• far a rojtn zol men zix hitn *glxv.* сьцеражыся рыжых (лысы, рыжы і кутарногі – то найгоршыя людзі)
rojx *m*, -n/-es, *dim.* **rejxl** *n*, -ex [*d.* Rauch] дым; **rójx(ene)n/rójxern=réjxern** [*d.* rauchen] 1. курыць, дыміць; курэць, курадыміць; 2. *n* курэньне; **rójxerer** *m*, -s курэц; **rójxiker** дымны; касматы; **rójxerdiker** дымячы; **rójxlozer** бяздымны; **rójxerpapir** *n* папіросная папера; **rójxšlejer** *m*, -s дымавая заслона; **rójxervarg** *n* духмяныя рэчывы
• fun deruf iz gevorn aš mit rojx застаўся адно попел і дым
• lozn*/blozn* a rojx in di ojgn пускаць дым у вочы
• ale kojmens śmekn mit (nox) rojx *glxv.* усе коміны пахнуць дымам
• beser az der man šmekt nox vint, ejder az er šmekt nox rojx *glxv.* лепш хай мужык нюхае вецер, чымся чад (лепш хай ідзе шукаць заробку, чымся мяшаецца на кухні)
• Di jorelex cien, di jorelex flien, /zej gejen avek vi a rojex... /Ven ix dermon zix in dir, majn zis lebn, /gejt mir ojs majn kojex. *flksl.* Гадочкі цягнуцца, гадочкі ляцяць, яны зьнікаюць як дым... Калі я ўзгадваю цябе, мая радасьць, пакідаюць мяне сілы.
• dort, vu es iz a rojx, iz a fajer ojx (on fajer iz kejn rojx nit; on fajer iz nito kejn rojx; vu rojx, dort iz fajer) *šprxv.* дзе дым, там і полымя (дзе гарыць, там і курыць)
• er klert, vu di rojxes kumen ahin *glxv.* ён разважае, куды дым дзяецца
• rojx est uf di ojgn *šprxv.* дым выядае вочы
rójxvarg *n* [*d.* Rauchwerk, Rauchwaren] футравіна, футра, пушніна; **rójxvarger** *m*, -s гандляр футравінай
rojz *f*, -n, *dim.* **réjzele** *n*, -x [*d.* Rose] 1. ружа; 2. *med.* рожа; **rójzn-ejl** *m*, -n ружовы алей; **rójzn-honik** *m* ружовы мёд; **rójznkranc** *m* ружанец, пацеркі; **rójznvaser** *f/n*, -n ружовая вада
• ale rojzn šmekn, ober zej štexn *šprxv.* усе ружы пахнуць, але колюцца (ружа без калючак не бывае)
rok *m*, *pl.* rek, *dim.* **rekl** *n*, -ex [*d.* Rock] капота, хламіда, сурдут
• Bin ix mir a šusterl, /klap ix mit a flekl, /ongeton a fartexl, /darf ix ništ kejn rekl. /Zic ix af dem benkele, /tanct ba mir der hamer, /hob ix ništ kejn štibele – /vojnt ix in a kamer. (*Z. B.*) Я шавец, я ляпаю калодачкай, апрануты ў фартушок, іншай вопраткі мне ня трэба. Я сяджу на лаўцы, малаточак мой танчыць, я ня маю хаткі – жыву ў пакойчыку.
rokite *f*, -s [*ukr.* рокита, *p.* rokita] *bot.* ракіта
rol *f*, -n, **rol(j)e** *f*, -s [*d.* Rolle] роля
• špiln a role *fig.* адыгрываць ролю
rol *m* [*d.* Rolle?] перакладныя; паштовая карэта
rolje=pojle-rójle *f*, -s [?] *zool.* сьлімак, смоўж
rolke *f*, -s [*p.* rolka] скрутак, рулён; ролік; бабіна
roln [*d.* rollen] каціць, качаць
• a generol oder a kaprol – abi es iz "rol" (abi es "rolt" zix) *glxv.* генэрал або капрал – абы дзейнічаў (любымі сродкамі, абы толькі зьдзейсьніць мэту)
rom=ram=rem *m*, -en, *dim.* **reml** *n*, -ex рам(к)а, аправа, абрамленьне
romansírn (romansírt) [*p.* romansować] фліртаваць, юрыць
romaške=ramaške *f*, -s *bot.* рамон(ак)
rond *m*, -n [*p.* rząd] рад, шэраг; **róndze(ve)n/róndže(ve)n** 1. кіраваць, правіць; 2. чыніць бязладзьдзе
rope *f* [*p.* ropa] гной; пена на вуснах
ropuxe *f*, -s [*p.* ropucha, *ukr.* ропуха] рапуха, жаба
ror=rojr *m* [*d.* Rohr] *bot.* трысьнёг, трысьцё, чарот; **rórcuker** *m* трысьняговы цукар
rose *f* [*p.* rosa, *ukr.* роса] раса́
Roséj=Raséj *n* [*p.* Rosja] Расія, Расея
rosl *m*, -en [*p.* rosół, *ukr.* розсіл] расол; **róslflejš** *n* кіслаасалодкае мяса
• lozn*/lign* in rosl пасадзіць/сесьці ў калюжыну (макам сесьці)
roskoš *m* [*r.* роскошь] раскоша; **roskošne(r)** раскошны; **roskóševen zix** шыкаваць, раскашавацца

rost=roc *m* [*d.* Rost] іржа; **rostn=rocn** [*d.* rosten, *mhd.* rozen] іржавець; **róstiker=róciker** іржавы

Ro"š *m*, *abr.* **rabejnu Ošer ben-Jexiel** [*s.* רא"ש=רבנו אשר בן־יחיאל] рабін Ошэр бэн-Ехіэл, знакаміты рэлігійны аўтарытэт (Германія–Гішпанія, каля 1250–1327)

roš *m*, -im [*s.* (-ים)ראש →(be)rejšes, beroš] r(a)лава, кіраўнік, правадыр, вож, шэф [*sin.* kop; onfirer, šef]; **roš-béz(d)n** *m*, *pl.* roše-béz(d)n [*s.* (ראשי) בית־דין], **roš-hadajónim** *m* [*s.* הדיינים־] старшыня суду рабінаў

róščine/róščene *f* [*p.* rozczyn, *ukr.* розчин] рошчына, рашчына; **róščinen** расчыняць

roše *m*, *pl.* rešoim, (-te/rošejte *f*, -s) [*s.* (-ים)רשע →rešas, rises, marsas; arboe-bonim] зласьлівы, зламысны, кепскі, благі, дрэнны чалавек; паганец, ліхадзей, злачынец, злосьнік, незычлівец; юдафоб [*sin.* šlexter un bejzer menč, jidnfajnd; *ant.* cadek]; **rošejte/róšete=rešante** *f*, -s [*s.* (-ס)טע(נ)רשע] кепская і злая жанчына [*sin.* šlexte un bejze froj, maršas]; **roše-gómer** *m*, *pl.* rešoim-gmúrim [*s.* גמור־(-ים)] цалкам благі чалавек [*sin.* absolut šlexter menč, ojsgemiker roše]; (**roše-**)**merúše** *m*, -s [*s.* מרושע־] вылюдак, выродак, вельмі кепскі/благі/дрэнны чалавек

• a menč iz ništ kejn cadek-gomer un ništ kejn roše-gomer *glxv.* чалавек цалкам ня можа быць праведнікам і цалкам ня можа быць ліхадзеем

• a nar iz erger far/fun a roše *šprxv.* дурань горшы за ліхадзея

• az der roše kukt in vaser arajn, pejgern di fiš *šprxv.* варта ліхадзею глянуць у ваду, рыба падохне (гляне – сэрца зьвяне)

• dem roše gejt af der velt, dem cadik af jener velt *šprxv.* злачынцу шчасьце на гэтым сьвеце, праведніку – на тым

• gib dem roše trinken fun zajne zind, vet er avek fun der velt gešvind *glxv.* дай злачынцу выпіць ад яго граху, ён хутка трапіць на той сьвет

• kejner bahalt nit: nit der roše zajn rišes, nit der nar zajn nariškajt *šprxv.* ніхто нічога не схавае: ані злосьнік сваёй злосьці, ані дурань сваёй дуроты

• šabes hot afile der roše in gehenem ojx ru *glxv.* у суботу нават ліхадзей у пекле мае адпачынак

rošeprókim *pl.* [*s.* ראשי־פרקים] "назовы разьдзелаў"; галоўныя пункты кантракту; тэзісы, галоўныя тэмы лекцыі або даклада

Rošešóne *m*, *abr.* **r"h** [*s.* ראש־השנה=ר"ה →šone(-tojve), lešone-tojve] "пачатак году"; Рош-Гашона (гэбрэйскі Новы год, які сьвяткуецца 1–2-га тышры); *tlmd.* назоў 8-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб пачатку году, месяца і аб сьвяткаваньні Рош-Гашоны)

• a jid ken ale meloxes: Pejsex bakt er maces, Švues iz er a gertner, tišebov iz er a zelner/bal-milxome, Sukes iz er a bojmajster, Xanike gist er drejdlex, Rošešone blozt er šojfer *glxv.* жыд ведае ўсе рамёствы: на Пэйсах ён пячэ мацу, на Швуэс – садоўнік, у пост – жаўнер, на Кучкі – будаўнік, на Хануку адлівае са сьвінцу ваўчкі, на Рош-Гашону дудзіць у шофар (і шавец, і кравец, і каваль, і стругаль, і на дудзе ігрэц)

rošetéjves *m*, -n, **r"t** *abr.* [*s.* ר"ת=(־)ראשי־תיבות] ініцыялы, абрэвіятура

róš-goj *m* [*s.* ראש־גוי] *argo* навічок, навабранец-паліцыянт

roš-hagójle *m*, *pl.* roše-hagójle [*s.* (ראשי־) ראש־הגולה] старэйшына дыяспары, тытул правадара гэбрэяў у Бабілёніі пасьля разбурэньня Другога Ерусалімскага Храма рымлянамі ў 70 г. [*sin.* rejš-goluse]

roš(-h)akó(h)ol *m*, *pl.* rošekóol/roši-hakóol [*s.* ראש־הקהל (ראשי־)] староста, старшыня, кіраўнік кагалу

• a parx tor ništ zajn kejn roš-hakohol пархатаму нельга быць старастам (у яго хапае клопату з уласнай галавой) (з шалудзівай галавой у дух ня лезь; маўчы з паршываю галавой)

roš-ham(e)dábrim *m*, *pl.* roše-ham(e)dábrim [*s.* ראשהמדברים (ראשי־)] лідэр, вож, правадыр, кіраўнік; аратар, прамоўца, красамоўца

• vern* der roš-hamdabrim (з)авалодаць размовай

rošješíve *m*, *pl.* roš(e)-ješíves [*s.* (ראשי־ישיבות) ראש־ישיבה] кіраўнік ешыбота

roš-veríšn *m* [*s.* ראש־בראשון] "галоўны і першы"; (най)важнейшы, самы паважны, шаноўны [*sin.* der hojpt un der eršter, der vixtikster, der ongezeenster]

roš-xójdeš=rešxojdeš *m*, *abr.* **r"x** [*s.* ראש־חודש=ר"ח] пачатак месяца, першыя два дні месяца па гэбрэйскім календары; **rošxójdeš-gelt** *n* грашовы падарунак, які бацькі вучняў хедара пасылалі на пачатку кожнага месяца мэламэду; (**roš**)**xójdeš-retexl** *n*, -ex радыс [*sin.* redіske, klejn rojt retexl]

• benčn roš-xojdeš чытаць пэўныя малітвы ў суботу напярэдадні новага месяца

• demolt, ven draj teg rešxojdeš vet zajn! (ven es vet zajn draj teg roš-xojdeš!) *glxv.* тады, калі будзе тры дні прыходзіцца на пачатак месяца! (на Юр'я, як рак на гары сьвісьне; на Сьвятое Ніколі; аддасьць ён табе на сьвятыя Мігды, што ня ўгледзіш нігды; аддам на сьвяты Адам; дадуць, як штаны ападуць)

rote *f* [*d.* Rotte] рота; *fig.* зборышча, хеўра, кумпанія; **rótmejnster/rótmajster** *m*, -s верхавод (кумпаніі), завадатай

rotfe-šólem *pl.* →rojdef-šólem *m* [*s.* (רודפי־) רודף־שלום] міратворац, пацыфіст; міралюбівы, міралюбны чалавек

rotírn (rotírt) [*d.* rotieren] круціць, вярцець

rotn*=ratn* (gerótn) [*d.* raten] (па)радзіць, (па)раіць; **rot=rat** *m*, -n (на)рада; **roter** *m*, **rót(-)geber** *m*, -s дараднік, саветнік, (па)раднік, (да)радца, райца; **róthojz** *n*, *pl.* -hajzer, **rotes** *n* ратуш

• hert, vos ix vel ajx rotn слухайце, што я вам хачу парадзіць

• rot mir gut, ober/nor rot mir nit op *glxv.* дай мне добрую параду, але не адгаворвай мяне (кажа дзяўчына, калі хлопец ёй да спадобы, але бацькі не даюць згоды)

• ven ejner rot dir, her, nor far dir bakler *šprxv.* слухай чужую параду, але сам мяркуй (нічога не завадзіць, як дурны разумнаму парадзіць)

rotonde=retonde *f*, -s [*lat.*] ратонда

rov *m*, *pl.* rabonim, *dim.* **revl** *n*, -ex [*s.* (-נים)רב →rav, rabojsaj, reb, horav] рабін

• geknotn fun rabonim замешаны рабінамі (арыстакрат)

• hern vi dem rov слухаць як рабіна (ня слухаць, не зьвяртаць увагі)

• šlepn emecn cum rov цягнуць кагосьці да рабіна (на суд)

• a rov mit a rebecn iz a gance majse – a rov on a rebecn iz a halbe majse – di rebecn alejn iz gor kejn majse nit (a rov on a rebecn iz a halbe majse) *glxv.* рабін з рабініхай – цэлая

казка, рабін бяз рабініхі – палова казкі, адна рабініха – зусім нічога (звычайна дзіцячыя казкі пачыналіся словамі: "amol iz geven a rov mit a rebecn...")
• der rov rovt zix, der ber bert zix *glxv.* рабін рабініцца, а мядзьведзь мядзьведзіцца
• halt mix vi/far a rov, un hit mix vi a ganev *glxv.* шануй мяне як рабіна, але пільнуй як злодзея (вер Яўменю, а грошы кладзі ў кішэню; любемася як браты, а таргуймася як жыды)
• Ix gedenk nox ba majn bris, /iz dos glezl maške ništ arop fun tiš; /der ojlem hot gešrien: – Mazltov! /Dos kind zol vaksn un zajn a rov. /Ot deriber trink ix a rov-kos, /deriber trink ix on a mos. (M. G-n) Я яшчэ памятаю маё абразаньне, шклянка гарэлкі не сыходзіла са стала; натоўп крычаў: – На шчасьце! Хай хлопчык расьце і будзе рабінам. Вось чаму я п'ю зь вялікага келіха, вось чаму я п'ю бязь меры.
• mir veln nit gejn cum rov (mir veln cum rov nit gejn! cum rov vet men nit gejn)! *glxv.* мы да рабіна ня пойдзем! (неяк паладзім; свой над вірам патрасе, але ў вір не панясе; свае дзесяць разоў пасвараццца і памірацца)
• šlof, šlof, vest zajn a rov сьпі, сьпі, будзеш рабінам (маці свайму дзіцяці)
• vestu a minut špeter vern rov! *glxv. hum.* праз хвіліну станеш рабінам! (заўвага чалавеку, які ня можа адарвацца ад кніг, каб выканаць простую рэч)

rov *m/n* [*s.* רוב →rabim, nisrabe, berov-am] большасьць, бальшыня, асноўная маса [*sin.* merhajt, grester tejl; *ant.* miet]; **rov(-)bínjen-verovkínjen** *m* [*s.* בנין־ורוב־קנין]; **rov-déjes** *m* [*s.* דעות־] большасьць меркаваньняў, большасьць галасоў [*sin.* merhajt mejnungen, merhajt štimen]; **rov(-)gódle-verovóšre** [*s.* גדלו־ורוב־עשרו] аб уласнай велічы і багацьці; **rov-kós** *m* [*s.* כוס־] "большая частка келіха"; *hum.* вялікая шклянка гарэлкі; **rov(-)mínjen-verovbínjen** *m* [*s.* מנין־ורוב־בנין] маса; найвялікшая, самая важкая частка
• alpi rov (dos rov; s'rov) па большай частцы, па большасьці/бальшыні, у большасьці/бальшыні выпадкаў, большай часткай, большасьцю, збольшага, пераважна
• ale jidn kenen zajn xazonim, nor dos rov (ober mejstns) zajnen zej hejzerik *glxv.* усе жыды могуць быць кантарамі, толькі бальшыня зь іх хрыпатыя

rov *m*, -n/-es [*r.* ров] раўчук, роў
roven=reven равець, раўці, рыкаць
• roven vi an oks раўці як бык
rover *m*, -vérn [*p.* rower] ровар, веласіпэд
rox *m*, -es/-n [*d.* Roch] тура
roxek [*s.* רחוק →misraxek, marxek, merxek, meraxek] *adv.* далёка [*sin.* vajt]
róxenung *f* [*d.* Rächen] помста
Roxev (Hazojne) [*s.* (הזונה) רחב] *inx.* азначэньне для распусьніцы, бахуркі, блядзі, распуснай жанчыны
roxírn (roxirt) [*d.* rochieren] ракіраваццца
Roxł [*s.* רחל] *inx.* Рахіль (другая жонка Якуба)
róxmajster=ráxmister *m*, -s рахаўнік, рахункавод
rozdrex(n)en [*ukr.* роз-, *v.* дрыхнуць] па-, (раз)будзіць
roze *f*, -s [*d.* Rose] ружа; **róze(ve)r/rózove(r), roze(r)** ружовы; **róziker, rózlexer** ружаваты
rózeve(r)=rázeve(r) жытні, аржаны; пытляваны
rozevolke=radzivulke=raževulke *f*, -s накідка, балахон, насоў
rozge *f*, -s [*s/.*] розка
rózinke/róžinke *f*, -s [*d.* Rosine, *p.* rodzynek] разынка
• majn nešome iz ojx nit kejn rožinke *glxv.* і мая душа ня ў пні (і мая ж душа ня лішняя; і мая душа ня з ключа, таго самага хоча)
• rozinkes mit mandlen! разынкі з мігдалямі! (мігдалы з кашэчымі лапкамі! выдатная рэч!)
• Unter Jideles vigele /štejt a klor-vajs cigele, dos cigele iz geforn handlen, – /dos vet zajn dajn baruf: /rožinkes mit mandlen... /Šlof že, Jidele, šlof! (A. G.) Над калыскай Ідэлэ стаіць бялюсенькае казьляня, казьляня паехала гандляваць, гэта будзе тваім прызначэньнем: разынкі й мігдалы... Сьпі ж, Ідэлэ, сьпі!

rozmarín *m* [*d.* Rosmarin, *p.* rozmaryn] *bot.* размарын
rozn-derózn *pl.* [*s.* רזין־דרזין] глыбокія таямніцы, містэрыі [*sin.* tifste sojdes, misterjes]
rozrux *m*, -n [*ukr.* розрух] разруха
Rožanke вёска Ружанка (Беларусь)
• rožankover mexile-beter iron. ружанкоўскі просьбіт (Уначы ў сынагогу ўскочыла каза. Ранкам служка, адчыніўшы дзьверы і ўбачыўшы, што каля алтара нехта варушыцца, падумаў, што ў сынагогу ўлез пярэварацень. Местачкоўцы, апрануўшыся ў сьвяточную вопратку, са сьвечкамі ў рукох, прыйшлі прасіць у бога прабачэньня. Каза ж напалохалася, убачыўшы натоўп, і выскачыла праз вакно.)

rožik *m*, -es [*p.* rożek] ражок
r"t *abr.* **rošetejves** *m*, -n [*s.* (ר)ראשי־תיבות] ініцыялы, абрэвіятура
ru *f* [*d.* Ruhe] супакой, супачын; **ruen** [*d.* ruhen] спачываць, супачыць; **rúiker** супакойны; **rúikajt** *f* супакойнасьць; **rúcimer** *m/n*, -n пакой для адпачынку; **rutog** *m*, *pl.* -teg дзень адпачынку
• ejbike ru вечны супакой
• lozn* cu ru пакінуць у спакоі
• loz(t) cu ru! адчапіся! дай спакою!
• ruen in kejver ляжаць у магіле
• ruen un ras(t)n спакойна адпачываць
• bist avek... nor ništ gefunen /hob ix mer majn ru; /s'kumen andere, nor kejner /libt mix nit, vi du (Z. S.) ты сышоў... толькі німа мне больш супакою; прыходзяць іншыя, але ніхто ня любіць мяне так, як ты
• di fis trogn, vu der kop zol ruen *šprxv.* ногі нясуць туды, дзе галава мае адпачыць
• nor in kejver hot men ru *šprxv.* спакой толькі ў магіле
• zol er lign in zajn ru! хай спачывае зь мірам! (мір ягонаму праху! лёгкага яму паляжаньня! няхай/каб яму зямля пухам/пушынкай/пяром (будзе)!)

rubaške *f*, -s [*r.* рубашка] сарочка, кашуля
rube=hrube *f*, -s [*mhd.* gruobe, *p.* gruba, *ukr.* груба] грубка
rubín *m*, -en [*d.* Rubin] рубін
rubł *m* [*r.* рубль] рубель; **rúbłdiker** рублёвы; **rubl-késef** *m*, **ru"x/ruk** *abr.* [*s.* כסף=רו"ך/רו"כ] (срэбны) рубель
rublik *m*, -es [*ukr.* рубель] рублік, пранік
rude=grude=hrude *f*, -s [*p.* gruda, *ukr.* груда] груд(к)а; **(g)rúdediker** пупырысты, шурпаты; **(g)rudevate(r)** гузаваты, шышкаваты

rude *f*, -s [*sl.*] руда; **rudnje** *f*, -s [*p.* rudnia] рудня, капальня; гісэрня

rúdern/rúdeln/rudlen [*d.* rudern, *mhd.* ruodern, ruodeln] 1. грэсьці, грабці (вёсламі), веславаць; варушыць; правіць рулём; 2. шумець, грукатаць; 3. *n* веславаньне; **ruder** *m*, -s стырно, руль, кармавое вясло; **rúderer** *m*, -s стырнавы, рулявы, грабец; **rúderniš** *n* шоргат, грукат

rúdeven [*r.* орудовать, *p.* orędować?] 1. варушыць, трэсьці; 2. усюды пабыць; 3. арудаваць, дзейнічаць

rudiš=rodiš *m*, -es *kul.* печаны яблык у салодкім цесьце

ruex *m*, *pl.* ruxes [*s.* (-וח)רוח →ruxnies] "вецер"; (злы) дух, чорт, нячысьцік, д'ябал, дэман; прывід [*sin.* vint, gajst; bejzer gajst, tajvl, demon]; **rú(e)xišer** чартоўскі, д'ябальскі; **ruex-hakójdeš** *m*, *abr.* **rh"k** [*s.* הקודש=רה"ק] божы (сьвяты) дух, пароцтва; натхненьне, інсьпірацыя; **ruex-(ha)xáim** ≈ [*s.* (ה)חיים] дух жыцьця, жывы нэрв, жывы подых [*sin.* lebnsgajst, lebnsnerv, lebediker otem]; **ruex-rá** *m*, *pl.* ruxes-róim [*s.* (-ים)רעים] злы дух; **ruex-róe** *f*, *pl.* ruxes-róes [*s.* (-ות)רעה] злы дух, дэман [*sin.* bejzer gajst, demon]; **ruex-štús** ≈ [*s.* שטות] глупства, недарэчнасьць, бязглузьдзіца, бязглуздасьць, бязглузды выпадак з разумным чалавекам

- a ruex! чорт!
- gebn* a gesraj "ruex" чартыхацца
- der ruex hot mix getrogn gejn ahincu! чорт дзёрнуў мяне прыйсьці туды!
- der ruex hot mix geštojsn, ix zol kumen aher cu forn! якога чорта я сюды прыехаў!
- der ruex vejst vos чорт ведама што
- der ruex zol es visn, vos do tut zix (vos do iz azojns) чорт яго ведае, што тут дзеецца
- er iz klug mit ruxes ён разумны як чорт
- ojszen* vi a ruex выглядаць як чорт
- a ruex in (dajn/emecns) (tatns) tatn/zun (arajn)! *kll.* а бадай цябе/некага (бацьку/сына твайго/чыйгосьці бацкі) чорт пабраў!
- a ruex in dajn gnejvišn tatn arajn! *kll.* чорт забяры твайго бацьку-злодзея!
- a ruex in dajn tatn/zejdn/mamen arajn! *kll.* а бадай твайго бацьку/дзеда (тваю матку) чорт пабраў!
- a ruex in dajn trejfenem pisk arajn! *kll.* д'ябал бяры тваю брудную/трэфную морду!
- a ruex in dajne krojvim arajn! *kll.* д'ябал бяры тваіх родзічаў/сваякоў!
- az foter un muter zajnen šejdim, kumen arojs kinder vi di ruxes *šprxv.* калі бацькі чэрці, дык і дзеці выходзяць нячысьцікі (які млын, такі й ставок, які бацька, такі й сынок)
- az me maxt cu di ojgn, zet men a ruex *glxv.* заплюшчыш вочы – чорта ўбачыш
- der ruex vet im ništ cunemen *iron.* чорт яго ня возьме, зь ім нічога благога ня здарыцца
- der ruex zol dix avektrogn/nemen/xapn! (xapt dix der ruex! nemen zol dix der ruex!) *kll.* чорт цябе схапі! (бадай цябе кадук схапіў!)
- der ruex zol im/es nemen! *kll.* каб (яго) чорт узяў! чорт бы яго пабраў!
- farn ruexs vegn iz štendik do (felt kejn mol nit) *šprxv.* чорт заўжды сваё возьме (хвароба або няшчасьце адбяруць апошняе)
- (farnem zix) cu aldi/al(d)e (švarce) ruxes! ідзі ка ўсім чарцям!
- vu iz der ruex, un vu iz majn tate? *glxv.* дзе той чорт, а дзе мой тата? (адказ на праклён: "in tatn arajn!")
- xapt zej der ruex! *kll.* бадай іх д'ябал узяў!

rufn* (gerúfn) (cu, af) [*d.* rufen] па-, (за)клікаць, званіць; **ruf** *m*, -n 1. кліч, (за)клік, закліканьне, воклік; 2. рэпутацыя, слава; **a ruf ton*** паклікаць; **rúfcetl** *m*, -en/*n*, -ex позва

- rufn* af a kol крычаць у голас (на кагосьці)
- arojslozn* a šlextn ruf af emecn абгаворваць, ачарніць, абняславіць кагосьці

rug *m* [*p.* róg] рог, качарга

rug=rog *m*, -n [*p.* róg] рог (перакрыжаваньне вуліц)

rugze *f* [*s.* רוגזא/רוגזה →rojgez, ragzn, b(a)rojgez] злосьць, сварка, звада, прыкрасьць, гнеў, раздражнёнасьць, разлаванасьць [*sin.* bejzkajt, corn, cerejctkajt]; **rúgzediker** свардлівы, гнеўны, раздражнёны, раззлаваны

ruinírn (ruinirt) [*d.* ruinieren] (з)руйнаваць, разбурыць, разбураць; **ruinírter** зруйнаваны, разбураны; **ruinírndiker** разбуральны; **ruinírung** *f* руйнаваньне, разбурэньне; **ruín** *m/f*, -en руіна, **ruine** *f*, -s руіна

ruke *f*, -s [?] чалесьнік(і)

rukn [*d.* rücken] сунуць, соваць, рухаць, рушыць; **ruk** *m*, -n зрух, рывок; **a ruk gebn*/ton*** пасунуць; **ruker** *m*, -s засаўка, завала; **rúkbet** *f/n*, -n раскладушка; **rúkvire** *f*, -s складаны мэтар

- rukn zix fun ort рухацца зь месца

rukn *m*, -s [*d.* Rücken] сьпіна; **rúknbejn** *m*, -er *anat.* пазваночнік, хрыбет, хрыбеціна; **rúknbejniker** пазваночны; **rúknbejnike** *pl. zool.* пазваночныя; **rúknmarx** *m* сьпінны мозг

- a meser in rukn нож у сьпіну
- brexn*/bejgn* dem rukn ламаць/гнуць сьпіну/шыю
- brexn* ruk-un-lénd зламаць шыю, касьцей не сабраць
- zajn* on a ruknbejn быць бесхрыбетным
- az a šlimazl falt afn rukn, ceklapt er dem noz *glxv.* варта небараку паваліцца на сьпіну, дык нос паб'е
- cebrexn zolstu ruk-un-lend! *kll.* каб ты сабе шыю скруціў!

rúkzak *m*, *pl.* -zek [*d.* Rucksak] рукзак, пляцак, заплечнік

rulét *m*, -n, *dim.* **ruletke** *f*, -s [*fr.* roulette] 1. рулетка (гульня); 2. заслона

rum *m* [*d.* Ruhm] гонар, слава, добрая рэпутацыя; **rúmfuler** слаўны, славуты; **rúmlozer** няслаўны, ганебны; **rúmlozikajt** *f* няслава, ганьба

- der rum fun der fabrik-marke добрая рэпутацыя фабрычнай маркі

rumak *m*, -es [*p.* rumak?] удар кулаком

Rumenje *f* [*d.* Rumänien] Румынія; **rumen(j)er** *m*, (-n *f*, -s) румын; **ruménišer** румынскі; **rumeniš** *n* румынская мова

rumjanek/rumjanik=remjanik *m* [*p.* rumianek] *bot.* рамон(ак)

ruml *m* [*d.* Rummel?] 1. пяць картаў аднае масьці; 2. асартымэнт, куча тавараў аднаго асартымэнту

- cum ruml у дадатак
- es felt im cum ruml яму гэта патрэбна для справы
- zajn* nit cum ruml быць не да кумпаніі

rumplen=rimplen [*d.* rumpeln] гракатаць, грамыхаць; рыпаць, тромкаць; **rumpl** *m* пачастунак назаўтра пасьля вясельля

runcl *m/n*, -en/-ex [*d.* Runzel] маршчына, зморшка; **runclen** на-, з|моршчыць, зморшчваць, маршчыніць

• runclen dem štern наморшчыць лоб
• runclen in di ojgn-vinklen маршчыны каля вачэй
rúnd(ik)er [*d.* rund] круглы; **rundkajt** *f* кругласьць; **runde** *f*, -s, **rúndbazux** *m*, -n абход
rung *m*, -en [*d.* Ring] кольца, кола, зьвяно; пярсьцёнак; **rúngartiker** кольцападобны
• rund arúm наўкола, навокал, (на)вакол
rupen [*ukr.* рупити, *p.* rupić się] рупіць, турбаваць, непакоіць
• es rupet mix гэта мяне турбуе
rur(k)e *f*, -s [*d.* Röhre, Rohr, *p.* rura] труба, рурка
Rus [*s.* רות] *inx.* Руф, Рут; Кніга Руф (чытаецца на Швуэс)
rus *n* [*d.* Russ] куродым, курадым, сажа, копаць; **rúsiker** закураны, курны, задымлены
rusalke *f*, -s [*r.* русалка] русалка, казытка
rusjave(r)=risjove(r) [*ukr.* русий, *p.* rusy] русы
Rusland *n* [*d.* Russland] Расія, Расея; **rus** *m*, -n, (-n/-ke *f*, -s) рускі, расіец/расеец; **rusiš** 1. *n* расейская/руская мова; 2. па-расейску/-руску; **rúsišer** рускі; **rúslendišer** расійскі/расейскі
• ejner redt rusiš/pojliš vi a jid, der anderer redt jidiš vi a goj *glxv.* адзін размаўляе па-расейску/-польску як жыд, другі па-жыдоўску як гой
rušt *f* [*p.* ruszt] каласьніковыя краты
ruštovanje=rištevanje/rištovanje *f*, -s [*p.* rusztowanie] рыштаваньне
rut *f*, *pl.* riter, *dim.* **ritl** *n*, -ex [*d.* Rute] прут, пруцік, розка, дубец, лаза, лазіна
• az es helfn kejn verter, muzn helfn riter *šprxv.* калі не дапамагаюць словы, дапамогуць розкі (ня кіем, дык палкай; гарбатага выпрастае магіла, а ўпартага - дубіна)
• cu a kind a rut, cu a nar a štekn *šprxv.* дзіцяці – дубец, дурню – палка
• der porec iz gut, un in hant iz di rut *glxv.* пан добры, але ў рукох трымае розгу (ласка панская на рабым кані едзе)
• mit cvej riter šmajst/štroft men nit *šprxv.* дзьвюма розгамі не лупцуюць
rute *f*, -s [*fr.* route] дарога, шлях
ruténišer [*d.* Ruthene] украінскі; **rutener** *m*, (-n *f*, -s) украінец; **ruteniš** *n* украінская мова
rutín *f*, -en [*fr.* routine] рутына
Ruvn [*s.* ראובן] *inx.* Рувім, (старэйшы сын Якуба); назоў роду, які пайшоў ад Рувіма
r(u)"x/ruk *abr.* **rubl-késef** [*s.* רו"ך/רו"כ ,כסף] (срэбны) рубель
ruxes *pl.* →ruex *m* [*s.* (רוח-)ות] "вецер"; (злы) дух, чорт, нячысьцік, д'ябал, дэман; прывід; **rú(e)xišer** чартоўскі, д'ябальскі
rúxni [*s.* רוחני →ruex] духоўны; **rúxnies** *n* [*s.* (-)ות] духоўнае, нематэрыяльнае, дух(оўнасьць) [*sin.* gajstikajt; *ant.* gašmies]; **rúxniesdiker** духоўны
• di nešome iz a ruxnies душа – нематэрыяльная субстанцыя
• maške ruxni духоўны напой
• a kase iz a ruxnies *glxv.* грошы як дух (ня кожны ўмее абыходзіцца з грашыма)
rx"š *abr.* **rebe - xazn - šames** [*s.* רח"ק] грашовы збор у сямейныя сьвяты на рабіна, кантара і служку
rža *f*, **ržaver** *m* [*ukr.* ржа] іржа; **ržávern** ржавець
ržondce/rzondce *m*, -s [*p.* rządca] ураднік, кіраўнік, правіцель

S=samex *m/f*. -n [*s*. (ן-)סמך] 1. "самэх", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 60
s=sov/sof *m/f*. -n [*s*. (ן-)תו] "соў", літара гэбрэйскага альфабэту
s=sin *m/f*. -en [*s*. (ן-)שין] "сын", літара гэбрэйскага альфабэту
-s [*d*. -s] *suf*. утварае прыслоўі
• links налева; rexts направа
s'=es/se
• s'iz/gejt=es iz/gejt
• s'iz nit majn ejsek гэта не мая справа
s'=dos
• af s'naj=af dos naj зноў
• s'rov=dos rov па большай частцы
s'=vos
• s'a=s'ara=vos far a... што за...
s'a=s'iz a . . .
• s'a lign=s'iz a lign гэта хлусьня
Sabecke=Sob(j)eski Ян Сабескі (польскі ваявода і кароль, [illegible]-1696)
• [illegible]er (mejlex) Sabeckes cajtn з часоў Сабескага (пры [illegible] Гарошку, калі людзей было трошку; за царом [illegible]м, як сьвет гарэў, а саломаю тушылі)
sablje=šablje *f*. -s [*r*. сабля] шабля; **sáblitaš** *f*, -n ножны, похва
sabre *m/f*. -s [*s*., *d*. Sabre] "сорт ядомага кактуса"; рэпатрыянт (гэбрэй, які вярнуўся ў Палестыну)
sádern [*s*. סדרן →sejder, sedre, sidre-, mesader] прывесьці, прыводзіць да ладу/парадку; навесьці, наводзіць парадак
sadle *f* [*p*. sadło] сала
Sadje (ha)Goen [*s*. סעדיה (ה)גאון] Саадзія Гаон, вялікі гэбрэйскі вучоны, філёзаф і духоўны правадыр у Бабілёніі (Дылас, Эгіпт, 882-942, Багдад)
sadovnik *m*. -es, (-nice *f*, -s) [*p*. sadownik] садоўнік
sádzevke/sádzavke=sažlke/sazlke/sázevke=šázalke *f*, -s [*p*. sadzawka] сажалка, сажэўка
safír=sapír=šafír *m*. -n [*d*. Saphir, *p*. szafir] *min*. шафір, сапфір
safján *m* [*d*. Saffian] *tekst*. сап'ян; **safjánener** сап'янавы
safre-rábe *m*. -s [*s*. (ם-)ספרדבה →sejfer] вялікі пісьменьнік; добры пісар, чалавек з выдатным почыркам [*sin*. grojser šrajber]
sagan *m*, -es [*ukr./r*.] саган, чыгун, гаршчок
sagenoer=seginoer *m*, (-te *f*, -s) [*s*. (ם-)סגי־נהור] "той, хто напоўнены сьвятлом"; *euph*. сьляпы; **sagenóerdiker=seginóerdiker** сьляпы
saj [*d*. so, sei es] *bndv*. і, таксама; **saj...**, **saj**... і..., і...; як..., так...; **sajd(e)n(s)/saj den** [*d*. es sei denn] *bndv*. хіба (толькі), хай будзе так; **sajví(sáj)/saj vi saj** [*d*. sowieso] усё роўна
• saj ver/vu/ven нехта (хто б там ні быў), недзе (у любым месцы, дзе б там ні было), некалі (калі б там ні было, у любы час)
• sajdn nor хіба толькі
• far gelt hot men saj di velt, saj jene velt (di un jene velt) *glxv*. з грашыма добра і на гэтым сьвеце, і на тым (за грошы і бога купіш; грашыма і на тым сьвеце дагодзіш)
sajke *f*, -s [*r*.] сайка (булка)
sak *m* [*fr*. sac, *p*. sak] плашч, накідка, балахон, насоў; жакет (жаночы)
sakn *m* [*s*. סכין] нож [*sin*. meser]
sakočen [*ukr*. сокотати] сакатаць
sakone=sekone *f*, -s [*s*. (ות-)סכנה →mesukn], **sakónes-štelung** *f* [*s*. סכנת] небясьпека; рызыка [*sin*. gefar; ajnšteleniš, rizike]; **sakones=sekones** *adv*. вельмі, надта, дужа (шмат), моцна, страшэнна; **sakónediker=sekónediker**, **sakónes-(dik)er=s(e)kónes(dik)er** небясьпечны; **sakones-/sekones-nefóšes** [*s*. סכנת־נפשות] 1. *n* страшэнная, вялікая, сьмяротная небясьпека; 2. страшэнна/жудасна небясьпечна; **sakones-nefóšesdiker** сьмяротна небясьпечны
• a knape sakone малая небясьпека
• bejs a sakone у выпадку небясьпекі
• cvejmolike sakones-štelung падвойная небясьпека
• mit sakones-nefošes зь небясьпекаю для жыцьця
• štejn*/zajn* in a sakone (cu/fun) знаходзіцца ў небясьпецы, рызыкаваць
• šteln in sakone dem lebn падвяргаць жыцьцё сьмяротнай небясьпецы
• az es brent bam šoxn, bistu ojx in a sakone *glxv*. калі гарыць у суседа, небясьпека і для цябе
• az s'volt geven an avejre, volt dos der rov nit geton, az s'volt geven a sakone, volt dos der doktor nit geton *šprxv*. калі б быў грэх, рабін бы гэтага не рабіў, калі б была небясьпека, доктар бы гэтага не рабіў
saksákn *pl*. [*r*. саксак] даўгашэрсны кажух
sakve *f*, -s [*p*. sakwa] торба, кайстра, клунак
salanke *f*, -s [*sl*.] бочачка, кадушка
salát *m*, -n, **salate=šalate** *f* [*d*. Salat] *kul./bot*. салата
salc *m* [*jid*. s'alc=dos alc; *d*. Salz?] эліксір
sale *f* [*ukr./r*. сало] сала; **salhón** *m*, -es тапленьне сала
salemejdžen=šalemójzn [*v*. саландзіць, салэньдзіць?] мармытаць, бубніць, бурчаць; расьпяваць
salitre=selitre=solitre *f* [*p*. saletra] *xem*. салітра, салетра
salje *f*, -s [*p*. sala] заля; **sa(j)lke=šalke** *f*, -s, *dim*. **sájlkele** *n*, -x салька, вышкі, мезанін
saljép/saljóp *m*, -n/-es [*fr*. salope] салоп
salóp *m* [*d*. Salep] салеп
saltenose=šaltenose *f*, -s [*p*. szałtonos, *lit*.] *kul*. блінцы з сырам і са сьмятанай
sam *m*, -en/-im [*s*. (ם-/ן-ים)סם →durx-, far|samen, opgesamter] прыправы, карэньні; лекі; яд, атрута; гаркота, горыч; варожасьць, нянавісьць [*sin*. gift; biterkajt, sine]; **samen** (а)труціць, атручваць [*sin*. fargiftn]; **sámiker** атрутны; **sám-bletlex** *pl*. *bot*. сумах атрутны; **sam(-h)amóves** [*s*. (ת-)המוות] 1. *m*, -n сьмяротная атрута; *fig*. кісьляціна; 2. агідна, брыдка, прыкра; **sam(h)amóvesdiker** сьмяротна атрутны; **sám-šveml** *n*, -ex *bot*. паганка
• der sam fun sfejkes атрута сумненьняў
• a sam mit cuker bašotn *glxv*. атрута цукрам пасыпаная (у адным чалавеку дзьве несумяшчальныя рэчы)
• a šlexte am iz farn kind sam *šprxv*. кепская мамка – для дзіцяці атрута
sam *m abr*., **samex-mém** *m*, **Samoel**, **sitre-mesovúse** *f* [*s*. ס"ם=סמך־מם=סמאל=סיטרא־מסאבותא] д'ябал, нечысьць, сатана, Самоіл (князь дэманаў). Асмадэй [*sin*. Samoel, tajvl, sotn]
• me tor nit gebn dem sam vajrex *glxv*. нечысьць нельга і на дух пускаць (пусьці сьвіньню пагрэцца, то ня будзе дзе дзецца)
Sambatjen *m* [*s*. סמבטיון] *folk*. легендарная рака Самбатыён, якая бурліць па буднях, але па суботах сьціхае (за гэту раку былі некалі выведзены асырыйцамі дзесяць родаў Ізраілевых, так званыя "чырвоныя гэбрэі"); *fig*. азначэньне для неспакойнага дзіцяці або чалавека
• er rut nit vi an umru, vi der Sambatjen *glxv*. ён неспакойны як маятнік, як рака Самбатыён

• koxn (nit ruen) vi der Sambatjen кіпець як Самбатыён (як вада ў гаршку)
• šabes hot afile der Sambatjen ojx ru (šabes rut afile der Sambatjen ojx) *glxv.* у суботу нават рака Самбатыён сьціхае

same [*sl.*] самы, вельмі, най-
• afn same barg на самай гары
• dos same beste/gedixte/lecte самае лепшае/густое/апошняе
• der same hojxer/hexster самы высокі, найвышэйшы
• der same sof самы канец
• fun same inderfri/onhejb ад самага ранку/пачатку
• in same mitn/center у самую сярэдзіну, у самы цэнтар
• same cimes самы цымус (першы сорт)
• same puter чыстае масла

samet *m* [*d.* Samt, Sammet] аксаміт, бархат; **sámetener** аксамітны, аксамітавы, бархатны; **sámet(art)iker, sámet-vejxer** аксаміцісты
• a sametn klejd сукенка з аксаміту
• a samet-vejxe štim аксамітавы голас
• a samet-carte hojt аксамітавая скура
• a sametene lente (a lente fun samet) аксамітка
• a mejdl iz vi a samet (vi atlas) – aderabe, gib a glet! дзяўчына, як аксаміт/атлас – ну, дык пагладзь жа!

samex=s *m/f*, -n [*s.* סמך] 1. "самэх", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 60; **samex-mém** *m*, **Samoel, sam** *m abr.*, **sitre-mesovúse** *f* [*s.* סמך מם=סמאל=ס"ם=סיטרא מסאבורא] *kbl.* Самоіл (князь дэманаў), сатана, Асмадэй, д'ябал, нечысьць

samohón/samogón *m* [*r.* самогон] самагонка, сівуха

samorodne(r)/samerodne(r) [*r.* самородный] *hum.* самародны

samovár *m*, -n [*r.* самовар] самавар
• lomir zix iberbetn, iberbetn, /štel dem samovar, /lomir zix iberbetn, /zaj że nit kejn nar *flksl.* давай перапросімся, станоў самавар, давай перапросімся, ня будзь дурнем

samovoljec/samevoljec *m*, -lces [*r.* самоволец] самавольнік

samúm *m*, -en [*s.* →sam] (вецер) самум

s'an=s'iz an
• s'an umglik гэта няшчасьце

sancelomes=cancelomes [?] на жаль, авохці, ды дзе там

Sandalfn [*s.* סנדלפון] *kbl.* Сандалфан (імя аднаго з галоўных анёлаў)

sandek *m* [*s.* סנדק, *gr.*] чалавек, які трымае хлопчыка ў час абразаньня; **sandekoes** *n* [*s.* -אות] функцыя сандэка
• gebn* sandek аказваць гонар быць памагатым у час абразаньня

sanejger *m*, -s [*s.* (ס-)סניגור] (анёл-)абаронца [*sin.* fartejdiker; *ant.* katejger]

san(h)édr(i)n [*gr.* synedrion, *s.* סנהדרין] 1. *m* "сход, нарада"; сынэдрыён, Вярхоўны юдэйскі рэлігійны і палітычны суд Палестыны ў часы Рымскай імпэрыі (I ст. да н.э. – пачатак V ст.); 2. *pl.* чальцы суду; 3. *tlmd.* назоў 4-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы аб судох); **sanedrin-gdójle** *f* [*s.* גרולה] вялікі сынэдрыён, у складзе якога знаходзіўся 71 чалец; **sanedrin-ktáne** *f* [*s.* קטנה] малы сынэдрыён, у складзе якога знаходзіліся 23 чальцы

sanitár *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*r.* санитар, *fr.* sanitaire] санітар; **sanitárišer** санітарны

sanozénc=senezénc=sjenožénc=šanozénc *m*, -n сенажаць

santimeter=centimeter *m*, -s, **cm** *abr.* сантымэтар

sapdn *m*, *pl.* sapdonim [*s.* (ים-)ספדן] прамоўца на пахаваньні нябожчыка

sape *f*, -s [*fr.* sap(p)e] *milit.* сапа

sapen=sopen [*p.* sapać, *ukr.* сапати] сапець, сапці; сыкаць, сіпець

sáp(ev)en [*ukr.* сапати, *fr.* sape] матычыць; **sap(k)e** *f*, -s [*ukr.* сапа] матыка

sapír=safír=šafír *m*, -n [*d.* Saphir, *s.*] *min.* шафір, сапфір

sapižanke/sapežanke *f*, -s [*p.* sapieżanka] сапежынка (сорт ігрушы)

sapjór *m*, -es [*fr.* sappeur] сапёр

sapke *f*, -s [*p.* sapa?] *zool.* чапля

sapožnik *m*, -es [*r.* сапожник] шавец
• ja sam sapoźnik *glxv.* я сам сапожнік (анэкдот: казак прынёс на кірмаш прадаць крадзеныя філяктэрыі, калі жыд у яго запытаў, дзе ён іх узяў, той адказаў, што сам іх зрабіў, бо ён сам шавец)
• sam sapoźnik/pan сам сабе сапожнік/пан

sar *m*, *pl.* sorim [*s.* (-ים)שר →srore] 1. уладар, валадар, (га)спадар, пан, прынц, князь; міністар; 2. анёл, які ахоўвае на нябёсах асобных людзей або нацыю [*sin.* har, princ, firšt; minister; hojxer baamter]; **sar-hamálxes** *m*, *pl.* sore-hamálxes [*s.* (שרי) המלכות] прыдворны, які займае высокую пасаду; **sar-hamáškim** *m* [*s.* המשקים →maške] майстар па пітву, кіраўнік царскай чэлядзі
• der, vos hot a sar in himl, hot im af der erd ojx *šprxv.* хто мае абаронцу на небе, той мае і на зямлі

sarafán *m*, -en [*r.*] сарафан

saráj *m*, -en [*r.*] сарай

sara(n)=vos far a(n), sarne які, якая, якое, якія, што за...
• sara grojse ojgn! якія вялікія вочы!
• sara guter veter hajnt (iz)! якое добрае сёньня надвор'е!
• sara naronim! якія дурні!
• sara rejner cimer! які чысты пакой!
• sara xies/šejnkajt! якая раскоша/прыгажосьць!

sarasadke *f*, -s [?] цыравальная іголка

sarate=serate=cerate=cirate *f*, -s цырата; **sarátener=cerátener** цыратны, цыратовы

sardín *m*, -en, **sardinke** *f*, -s [*fr.* sardine, *p.* sardynka] *zool.* сардын(к)а

sárfe(ne)n [*s.* שרם(נע) →srejfe, nisref, far-, on-, ce|sarfe(ne)n, durx-, op|gesarfet] паліць, пячы (аб сонцы); гарэць [*sin.* brien; brenen]; **sárfe(n)diker** пякучы, гарачы

sargen [*p.* szargać] пэцкаць, мурзаць, гадзіць, брудзіць, шмальцаваць; партачыць; **sarg** *m* няхлюй, нязграй, заткала, шмаравоз, плюндра

sarne=serne *f*, -s [*p.* sarna] *zool.* сарна

saroke=s(o)roke *f*, -s [*sl.*] *zool.* сарока

sarser *m*, *pl.* sarsorim [*s.* (ים-)סרס(ו)ר] маклер, брокер, пас(я)рэднік, фактар, агент, дастаўнік камісіянэр [*sin.* mekler, farmitler, agent, faktor, komisjoner]; **sársern** маклерстваваць, пасярэднічаць у справах

sartn [*s.* סרטן] *astr.* Рак (месяц тамуз) [*sin.* rak]

sarver *m*, -s, (-n *f*, -s) [*fr.* serveur] кельнэр, распарадчык вясельнага стала; **sárvern** накрываць стол, прыслугоўваць, слугаваць
• a kac tor men far kejn sarver nit šteln (a kac zol men far kejn sarver nit maxn) *glxv.* котку ня трэба браць у прыслугі (воўк – не пастух, а сьвіньня – не агароднік)

sarxn *m*, *pl.* sarxonim [*s.* (ים-)סרחן →sroxe, masriex] сьмярдзючы чалавек; *fig.* грэшнік [*sin.* šinker; zindiker, farzindikter]; **sárxe(ne)n** [*s.* סרחע(נע)] сьмярдзець; *fig.* з-, са|грашыць, пра-

вініца [*sin.* štinken; zix farzindikn]; **sárxener** *m* сьмярдзючы чалавек, сьмярдзюк; непрыстойная асоба; *argo* люлька, пілка

sarže *f* [*fr.* sarge] *tekst.* саржа

satín(et) *m* [*d.* Satin, *p.* satyneta] *tekst.* сатын(ет); **satine(te)ner** сатын(ет)авы

savenét *m*, -n [*fr.* savonnette] гадзіньнік з адкідным вечкам

savlen *m*, *pl.* savlonim, (-te *f*, -s) [*s.* (סבלן-)ים] цярплівец, цярплівы або талерантны, памяркоўны чалавек [*sin.* geduldiker oder toleranter man]; **savlones** *n* [*s.* ות-], **savlóniškajt** *f* цярплівасьць, цярпеньне, вытрымка; цярпімасьць, памяркоўнасьць, талеранцыя [*sin.* geduld, ojsdojer; toleranc]; **savlónišer** цярплівы

• mit grojs savlones стаічны, надта цярплівы

sax [*s.* סך]; **a sax** *adv.* (на)шмат [*sin.* fil, a grojse col]; **sáx-šprazxiker** шматмоўны

• a sax a šenere zax нашмат прыгажэйшая рэч

• a sax frier шмат раней

• aza sax столькі, гэтак шмат

• nist kejn sax няшмат, малая колькасьць

• s'iz im šojn kejn sax nit geblibn ён ужо доўга не працягне (ледзь шоры цягае)

• zejer a sax вельмі шмат, зашмат, задужа, забагата

sa(a)xákl=sexákl=s"h/sh"k [*s.* סך־הכל(-עולם)=ס"ה →sax-hakojlel, sxum-hakojlel, farsaxaklen, besexakl] 1. *m*, -en сума; балянс, падрахунак, падсумаваньне, рахуба, разьлік, вынік [*sin.* sume; bilanc]; 2. *adv.* усяго, разам, усяго толькі, ня больш як; пасьля ўсяго, у добрым выпадку [*sin.* in ejnem, cuzamen, arum un arum, niśt mer vi; nox alemen]; **saxákldiker** падрахунковы, агульны

• baštimen di saxakl-opšacung вывесьці бал, падвесьці вынік

• er iz saxakl mit fir xadošim elter fun mir ён усяго на чатыры месяцы старэйшы за мяне

• maxn fun epes a (šejnem) saxakl змарнатравіць, марна растраціць, прамантачыць, растранжырыць, прашастаць, пашкодзіць

• untercien*/unterfirn a/dem saxakl падводзіць рахубу/падрахунак/вынік

sáxarnice *f*, -s [*r.* сахарница] цукарніца

sáxern [*s.* סחרן →sojxer, sxojre, misxer] хітраваць, круціць, махляваць; **saxráj** *m*, -es, (-ke *f*, -s) [*s.* (סחריי-)עס] гандляр, шахрай, абакула, круцель, махціц

sax-hakójlel *m* [*s.* סך־הכולל →sxum-hakojlel, saxakl, farsaxaklen] агульная сума, агульны разьлік, рахуба, падрахунак [*sin.* arumnemendike sume, algemejner saxakl]

saže=šaže *f* [*ukr.* сажа, *p.* sadze] сажа, сопуха

sažen *m* [*sl.*] сажань (2,13 м або 2,82 м)

sažlke/sazlke/sázevke/sáževke=sádzevke=šázalke *f*, -s [*ukr.* сажалка] сажалка, сажэўка

sbor *m*, -n [*r.* сбор] збор; **sborne** *f hist.* зборны пункт прызыўнікоў у расейскае войска; **sbor(š)čik** *m*, -es зьбіральнік прызыўнікоў

• di pjese git sborn п'еса дае зборы

sbrod=zbrod *m* [*r.* сброд] зброд

scenár *m*, -n [*d.* Szenar] сцэнар

(s)cepter=skepter *m*, -s [*d.* Scepter] скіпэтр, бэрла

(s)cirke *f*, -s, **ščirik** *m*, -es [*p.* ścierka] анучка для мыцьця посуду

scisk=stisk *m*, -es [*v.*] сьціск

scjerve=sterve=ščerve *f*, -s сьцерва, подлы чалавек

scježke=stežke=šteške *f*, -s сьцежка

sčoben=ščoben [*p.* ścibać] фастрыгаваць, падшываць, (пры)сьцябаць; партачыць у шытве

Sdom *n* [*s.* סדום] *inx.* г. Садом; **Sdóm-betl** *n* пракрустава ложа; **sdom-vaamójre** [*s.* ועמורה] *inx.* г. Садом і г. Гамора; **sdóm-mišpet** *m*, -n [*s.* (ן-)משפט] фалышывы суд; несправядлівы прысуд, які вызваляе вінаватых і карае невінаватых

sdonžen=zdonžen [*p.* zdążyć] пасьпець

sdorim *pl.* →sejder *m* [*s.* (סדר-)ים] 1. разьмяшчэньне, лад, парадак, пасьлядоўнасьць; 2. *rel.* сьвяточная вячэра ў дзьве першыя ночы Пэйсаху; 3. адзін з шасьці разьдзелаў Мішны і Талмуду

se=es [*d.* es] неперакладаемая часьцінка перад дзеяслоўным выказьнікам на пачатку сказа

• se štejt geśribn напісана

sečke=sičke *f* сечка

sédele=sídele=sjédele *f*, -s седала, курасадня

seder 1. *m*, -s, (-ke *f*, -s) садоўнік; 2. *pl.* →sod *m*, -n, *dim.* **sedl** *n*, -ex сад; **sederáj** *f* садоўніцтва; **sédexe** *f*, -s гандлярка садавінай; базарная баба

sedre *f*, -s [*s.* סדרה(-ות) →sejder, mesader, ojs-, iber|sadern] 1. адзін зь 54 разьдзелаў Торы, якія прызначаны для штотыднёвага чытаньня: "brejšes" [*s.* בראשית], "Nojex" [*s.* נח], "lexlexo" [*s.* לך־לך], "vajejre" [*s.* וירא], "xaje-Sore" [*s.* חיי־שרה], "toldes" [*s.* תולדות], "vajejce" [*s.* ויצא], "vajišlex" [*s.* וישלח], "vajejšev" [*s.* וישב], "mikec" [*s.* מקץ], "vajigeš" [*s.* ויגש], "vajexi" [*s.* ויחי], "šmojs" [*s.* שמות], "voejre" [*s.* וארא], "boj" [*s.* בא], "bešalax" [*s.* בשלח], "jisre" [*s.* יתרו], "mišpotim" [*s.* משפטים], "trume" [*s.* תרומה], "tecave" [*s.* תצוה], "ki-siso" [*s.* כי־תישא], "vajakhel" [*s.* ויקהל], "pkude" [*s.* פקודי], "vajikro" [*s.* ויקרא], "cav" [*s.* צו], "šmini" [*s.* שמיני], "tazrie" [*s.* תזריע], "mecojre" [*s.* מצורע], "axrej-mojs" [*s.* אחרי־מות], "kdojšim" [*s.* קדושים], "emer" [*s.* אמור], "behar" [*s.* בהר], "bexukojsaj" [*s.* בחקותי], "bemidber" [*s.* במדבר], "noso" [*s.* נשא], "behaalojsxe" [*s.* בהעלותך], "šlax" [*s.* שלח], "Kojrex" [*s.* קרח], "xukes" [*s.* חקת], "Bolek" [*s.* בלק], "Pinxes" [*s.* פינחס], "mates" [*s.* מטות], "mase" [*s.* מסעי], "dvorim" [*s.* דברים], "voesxanen" [*s.* ואתחנן], "ejkev" [*s.* עקב], "reej" [*s.* ראה], "šoftim" [*s.* שופטים], "ki-sejce" [*s.* כי־תצא], "ki-sovo" [*s.* כי־תבוא], "nicovim" [*s.* נצבים], "vajejlex" [*s.* וילך], "haazinu" [*s.* האזינו], "vezojs-habroxe" [*s.* וזאת־הברכה] [*sin.* parše]; 2. *hum.* тэма дыскусіі; 3. шэраг, рад, чарада

• a gance sedre доўгая чарга; доўгая гісторыя

• a naje sedre новы разьдзел

• a sedre fun naje cores чарада новых бедаў

• dos iz fun an ander sedre гэта зь іншай опэры

• es gejt a sedre... цяпер актуальна (у модзе), злоба дня

• velxe sedre gejt hajnt? які ўрывак з Торы чытаецца ў наступную суботу?

• iz zix di sedre mejašev, un gejt gor nit *gkv.* як ні мяркуй, а справа – швах!

segál *abr.* **sgan-levíe** [*s.* סגן־לויה=סג"ל] старэйшы з роду Левія

seginoer=sagenoer *m*, (-te *f*, -s) [*s.* (ס-)סגי־נהור →belošn-seginoer] "той, хто напоўнены сьвятлом"; *euph.* сьляпы; **seginóerdiker=sagenóerdiker** сьляпы [*sin.* blinder]

• a bisl iz er seginoerdik af ejn ojg (Š.-A.) ён троху сьляпы на адно вока

segl *m*, -en [*s.* (ן-)סגו(ו)ל →nekude] (ֵ) дыякрытычны знак, які ў гэбрэйскіх тэкстах азначае галосную літару "e" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэта галосная)

seifim *pl.* →soif *m* [*s.* (ים-)סעיף] параграф

seír [*s.* שעיר →barg-seir] навакольле, асяродзьдзе [*sin.* dos land arum]

sejčás [*r.* сейчас] *adv.* зараз

sejder [*s.* (ים-)סדר →kesejder, umsejder, mesader, sedre, sidre-, ojs-, (iber)sadern: šas] 1. *m* разьмяшчэньне, лад, чын, парадак, пасьлядоўнасьць [*sin.* ordenung]; 2. *m*, *pl.* sdorim *rel.* сьвяточная вячэра ў дзьве першыя ночы Пэйсаху; 3. *m*, *pl.* sdorim адзін з 6 разьдзелаў Мішны і Талмуду (zroim [*s.* זרעים], mojed [*s.* מועד], nošim [*s.* נשים], nezikn [*s.* נזיקין], kod(o)šim [*s.* קדשים], thores [*s.* טהרות]); **séjderdiker** упарадкаваны, дысцыплінаваны; **séjderdikajt** *f* упарадкаванасьць, чарговасьць; **séjdern** ладзіць сьвяточную вячэру на Пэйсах; **sejder-balxójv** *m* [*s.* בעל־חוב] падтрымка крэдытораў; **séjder-col** *m* парадкавая лічба; **sejder-hajóm** *m* [*s.* היום] парадак дня; **sejder-(ho)ójlem** *m* [*s.* עולם(ה)] жыцьцёвы лад; звычайны парадак, заведзены ў сьвеце [*sin.* velt-ordenung]

- alpi sejder суладна, паводле ладу
- cum sejder працэдурны, працэсуальны
- in dém sejder у адпаведным парадку, адпаведным чынам, адпаведна, згодна
- on a sejder уразьбіўку, бяз ладу
- sejderdik colvort *gram.* парадкавы лічэбнік
- vi der sejder iz як звычайна
- vi der sejder-ojlem iz zix nojeg як у сьвеце робіцца

sejfe *f* [*s.* סיפא] канец, фінал, эпілёг; апошняя частка разьдзелу зь Мішны

sejfer *m/n*, *pl.* sforim [*s.* (ים-)ספר →sojfer, safre-] кніга (звычайна рэлігійная); Тора [*sin.* bux]; **sejfer-hajóšer** *m* [*s.* הישר] "кніга справядлівасьці"; папулярная ананімная кніга XIII ст. (вельмі распаўсюджаная на ідышы); **sejfer-hasfórim** *m* [*s.* הספרים] "кніга кнігаў"; Танах [*sin.* bux iber ale bixer, Tanax]; **sejfer-haxáim** *m* [*s.* החיים] сымбалічная кніга жыцьця, у якую паміж Рош-Гашонай і Ём-Кіпурам запісваюцца тыя, хто мусіць жыць далей [*sin.* bux fun lebn]; **sejfer-haxósem** *m* [*s.* החתום] "запячатаны ліст"; зашыфраваны тэкст, незразумелае пісьмо [*sin.* farziglter briv, hermetišer tekst, umfarštendlexe šrift]; **sejfer-hazixrójnes** *m* [*s.* הזכרונות] кніга памяці, хроніка, летапіс [*sin.* gedenkbux, xronik]; **sejfer-jecíre** *m* [*s.* יצירה] "кніга стварэньня"; адзін са старэйшых тэкстаў гэбрэйскай містыкі (паходзіць з часоў Талмуду) [*sin.* bux fun bašafung]; **sejfer-prá(l)nik** *m* неіснуючая кніга, якую цытуюць у якасьці жарту; **Sejfer-Ráz(íe)l (Hamalex)** *m* [*s.* רזיאל (המלאך)] містычная кніга аб чараўніцтве (XVI ст.); **sejfer-tójre** *f*, *pl.* sifre-tójres, **s"t** *abr.* [*s.* ס"ת ,(ספרי תורות/-ם) תורה] сынагагальная Тора (напісаная на пэргаміне і скручаная ў сувой); **sejfer-xójl** *m*, *pl.* sifre-xójl [*s.* (ספרי) חול] сьвецкая нерэлігійная кніга [*sin.* ništ religjez bux]; **sejfer-xkíre** *m*, *pl.* sifre-xkire [*s.* חקירה] філязофская кніга (зь нетрадыцыйнымі для юдаізму ідэямі) [*sin.* filosofje-bux]

- a šejfer-tojre zol men farzecn/farkojfn, un a mejdl zol men xasene maxn *glxv.* Тору закладзі/прадай, але дзяўчыну замуж аддай
- es štejt in sejfer-pralnik (faršrajbn* in sejfer-pralnik) *glxv.* гэта высмактана зь языка (выкалупана з-пад кіпця)
- vegn dem iz in sejfer-hazixrojnes nit dermont аб гэтым гісторыя не гаворыць
- ven du vest zajn a rov, vel ix dir di sforim noxtrogn *glxv.* калі ты будзеш рабінам, я буду табе сьвятыя кнігі падносіць

sejm *m* [*p.* sejm] сойм

sejxl *m* [*s.* שכל →umsejxldiker, balsejxl, maskl, haskole] розум, інтэлект; лёгіка, сэнс, рацыя, слушнасьць; падстава, прычына, тлумачэньне; прынцып; добрая задума [*sin.* farštand, klugšaft, intelekt; logik; farvos, sibe, derklerung; princip; guter ajnfal]; **séjxldiker** разумны, разумовы, мудрагелісты; **séjxldikajt** *f* развага, мудрасьць; **sejxlen zix** мудраваць, мудрагеліць; **sejxl-hajóšer** *m* [*s.* הישר] абачнасьць, разумны сэнс, здаровы розум

- a šarfer sejxl востры розум
- alpi sejxl згодна з розумам, па розуму
- cuhern zix cu der štim funem sejxl-hajošer прыслухацца да голасу розуму
- der sejxl iz ojsgevebt/ojsgetriknt gevorn мазгі высахлі
- dergejn* epes mitn ejgenem sejxl дайсьці да чагосьці ўласным розумам
- dos iz kegn sejxl-hajošer гэта нейкая недарэчнасьць
- faln* af a sejxl (az, cu) скеміць, сьцяміць
- hobn* sejxl vi ■ behejme/ferd, vi an ejzl, vi a cig mit a berdl мець мазгі як у каровы/каня/асла, як у казы з барадой (галава дурная як чакуха)
- kumen* cum sejxl узяцца за розум, асэнсаваць, зразумець, раскумекаць, уцяміць
- lejgn zix afn sejxl спадзявацца на здаровы сэнс
- tu mit sejxl! рабі з розумам!
- onvern* dem sejxl зьехаць з глузду
- sejxl hobn* vi di kac мець кашэчы розум
- vos iz der sejxl? які сэнс?
- хоć s'lejgt zix nit afn sejxl хоць гэта пярэчыць здароваму сэнсу
- a kinderšer sejxl iz ojxet a sejxl *glxv.* дзіцячы розум таксама розум (малое ды разумнае)
- ale jidn hobn ejn sejxl *šprxv.* усе жыды маюць адзін розум (усе вучацца па Геморы)
- az me hot (m'hot) nit kejn sejxl, zol men nit gebojrn vern (darf men kejn kop nit hobn) (ver es hot (nit) kejn sejxl, darf (ojx) kejn jorn/gezunt nit hobn) *glxv.* каму бракуе розуму, таму ня варта было б і нараджацца (таму й галавы ня трэба; таму й жыцьцё/здароўе не патрэбна)
- azoj fil sejxl, vi in a klojster mezuzes столькі розуму як у царкве мэзузаў
- der sejxl kumt nox di jorn *glxv.* розум прыходзіць з гадамі
- itlexer nar hot (zajn) sejxl far zix *glxv.* кожны дурань па-свойму разумны
- sejxl iz an ejdele zax *glxv.* розум – шляхетная справа
- sejxl iz a got zax (s'iz a got zax) *glxv.* розум – боская рэч
- sejxl on mazl iz vi a rojer briljant *šprxv.* розум бяз шчасьця, як неапрацаваны брыльянт
- vajber hobn lange hor un kurcn sejxl *šprxv.* жанчыны маюць доўгія валасы, але кароткі розум
- ven got hot fanandergetejlt menčn sejxl, bistu nit geven inderhejm *glxv.* калі бог надзяляў людзей розумам, цябе не было дома (ня быў на той даліне, дзе праўду дзялілі)
- ven got nemt ba ejnem cu dos gelt, nemt er im dem sejxl ojx cu *glxv.* разам з грашыма бог адбірае ў чалавека й розум

sékbetl *n*, -ex [?] драўляны ложак, канапа

sekn=sikn [?] 1. *pejor.* сядзець; ляжаць, дрыхнуць; 2. *argo* знаходзіцца ў публічным доме; 3. *vulg.* (па)раджаць, выплоджваць

sekone=sakone *f*, -s [*s.* (ות-)סכנה] небясьпека; рызыка

sekretne(r) [*p.* sekretny] сакрэтны; **sekretke** *f*, -s ангельская шпілька

sekunde *f*, -s [*d*. Sekunde] сэкунда; **sekundarer/sekunderer** другасны; **sekundnik** *m*, -es сэкундная стрэлка
sélcer-/zélcer-vaser *n* [*d*. Selterwasser] зэльцэрская вада
sele-hamaxłójkes *m*, -n [*s*. (ן-)סלע־המחלוקת] "камень спатыкненьня"; яблык нязгоды/разладу, аб'ект сваркі
selerje *f*, **selderéj** *m* [*d*. Sellerie, *ukr*. селера] *bot*. сельдэрэй, сялера
selitre=salitre=solitre *f* [*r*. селитра] *xem*. салітра, салетра
sélo=omejn-sélo [*s*. אמן־סלה] амінь сапраўды
Semanglóf →Sine Sansine Semanglof; Senoj Sansenoj Semanglof [*s*. סנוי סנסי(י)נ(ו)י סמנדלוף]
s(e)max/semex *m*, -n [*s*. (ן-)סמך →bar-samxe] грунт, база, фундамэнт, аснова, падстава, падваліна, нагода, зачэпка
sémečke *f*, -s [*r*. семечко] семка
semer *m*, -n [*p*.?] ятка, латок; **sémernik=šémernik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) гандляр на кірмашы
semít *m*, -n [*d*. Semit] сэміт; **semítišer** сэміцкі
senc *m* [*d*. Essenz] настой (гарбата), эсэнцыя
sendak *m*, -es [*p*. sandacz, *ukr./r*. судак] *zool*. судак
sędzia *m*, -s [*p*. sędzia] судзьдзя
senem=cénem(-bleter) *pl*. [*d*. Sennesblätter] *farm*. александрыйскі ліст
sjenik=šenik *m*, -es [*r*. сенник, *ukr*. сінник, *p*. siennik] сенник; **senezénc=sanozénc=sjenožénc=šanozénc** *m*, -n [*p*. sianożęcie] сенажаць
senil [*lat*. senilis] старэчы
senk=suk *m*, -es [*p*. sęk] сук; **senkevate(r)=suk(ev)ate(r)** сукаваты
Senoj Sansenoj Semanglóf [*s*. סנוי סנסי(י)נ(ו)י סמנדלוף →Sine Sansine Semanglof] *kbl./folk*. Сіна, Сансіна, Шэманглоф; імёны грох анёлаў, якія ахоўваюць парадзіх і немаўлят ад княгіні дэманаў Ліліс (выкарыстоўваюцца ў якасьці надпісаў на амулетах)
sent *m*, -n [*d*. Zent] цэнт
sepet *m*, -n, **šepetl** *n*, -es [*ukr*. сепет, сапет, *terk*. sepet] кошык з лазы; клумак, клунак
september *m*, -s [*d*. September] верасень
serate=sarate=cerate=cirate *f*, -s [*p*. cerata] цырата
serdak *m*, -es [*p*. serdak] камізэлька; сурдут; станік
sér(d)ce(nju)! [*p*. serce, *r*. сердце] *int*. сэрца/сардэнька (маё)! (зварот)
serdut/serdet=surdút *m*, -n сурдут
serednják *m*, -es [*r*. середняк] серадняк
• er iz a serednjak – nit noent cu a xoxem un nit vajt fun a nar *glxv*. ён серадняк: няблізка ад мудраца і недалёка ад дурня
serep=sirep/siróp *m*, -n сыроп
s(e)risim *pl*. →sores/soris *m* [*s*. סריס(־ים)] еўнух
serjozne(r) [*r*. серьёзный] *hum*. сур'ёзны
sermjage/sermjanke/sermige/sermjege=s(j)erm(j)enge *f*, -s сярмяжка, сьвітка
serne=sarne *f*, -s [*r*. серна] *zool*. сарна
ser(ó)votke=s(i/o)róvetke=sivórotke *f* [*p*. serwatka] сыроватка (малочная)
serp *m*, -n/-es [*p*. sierp, *ukr./r*. серп] серп
serum *m*, -s [*d*. Serum] *med*. сываратка
servantke *f*, -s [*p*. serwantka] сэрвант
servet *m/n*, -n [*d*. Serviette] сарвэт, абрус, настольнік; **servetke** *f*, -s сурвэтка
sétene *f* [*lit*. setinỹs?] *bot*. пастарнак
setjen *m*, -s [?] *kul*. пірог, куліч
seú-jedéjxem [*s*. שאו־ידיכם] "падымеце вашыя рукі"; першыя словы і назоў бласлаўленьня, якое чытаецца за ўмываньнем перад ежай
sexákl=s(a)xákl=s"h [*s*. סך־הכל(־עולם)=ס"ה] 1. *m*, -en сума; балянс, падрахунак, падсумаваньне, рахуба, разьлік, вынік [*sin*. sume; bilanc]; 2. *adv*. усяго, разам, усяго толькі
sexer=suxár *m*, -es сухар
Sfard *n* [*s*. ספרד] *mx*. "Сэфарад (край у Малой Азіі)" (Аўд. 20); 1. традыцыйнае азначэньне для сярэднявечнай Гішпаніі і Партугаліі 2, **sfardi** *m*, -m [*s*. (ם-)ספרדי] с(э)фард(зі) (заходнеэўрапейскі жыд); **sfárdišer** які мае дачыненьне да сэфарда, сэфардзкі (аб вымаўленьні ў гэбрэйскай мове ў процілегласьць "aškenezer")
sfejkes 1. *pl*. →sofek *m* [*s*. (ות-)ספק →mesupek, sfek-sfejke]; 2. *n* сумнеў, сумненьне; **sféjke(ne)n** сумняваща; **sfek-sféjke** *m* [*s*. ספק־ספקא] сумнеў з сумневаў, вельмі няпэўная рэч
sfire *f* [*s*. ספירה →Lag-b(e)ojmer, ojmer] "адлік"; 49 дзён паміж Пэйсахам і Швуэсам (час жалобы) [*sin*. cejlung]
• cejlen sfire прамаўленьне пасьля вячэрняй малітвы "majrev": сёньня такі і такі дзень ад пачатку 49-дзённага пэрыяду
• a sojxer iz azoj, vi der jid in der sfire: er cejlt un cejlt, un tor nit ojszogn, vu er halt *śprxv*. гандляр, як жыд у час жалобы: ён лічыць і лічыць, але ня можа сказаць, як ідуць у яго справы
• az me cejlt sfire, kumt af di klezmer a pgire *glxv*. як надыходзіць час жалобы паміж Пэйсахам і Швуэсам, надыходзіць на музыкаў паморак (час забароны на вясельлі)
sfire *f*, -s [*s*. ספירה(־ות), *gr*.] *kbl*. адна зь дзесяці сфэраў, якія сымбалізуюць боскія атрыбуты: "keser" [כתר], "xoxme" [חכמה], "bine" [בינה], "xesed (daas)" [(דעת) חסר], "gvure" [גבורה], "tiferes" [תפארת], "necex" [נצח], "hojd" [הוד], "jesod" [יסוד], "malxes" [מלכות]
sfires-hanócrim *f* [*s*. ספירת־הנוצרים] хрысьціянскае летазьлічэньне, каляндар
sforim *pl*. →sejfer *m* [*s*. (ספר(־ים)] кніга; **sforim-xicójnim** *pl*. [*s*. חיצונים־] апокрыфы рэлігійнай літаратуры; сьвецкая (сусьветная) літаратура
sgal=zgal *m*, -n [*s*. →sgule?] катэгорыя, уласьцівасьць
sgan-levíe=segál *abr*. [*s*. סגן־לויה=סג"ל] старэйшы з роду Левія
sgrabne(r)=zgrabne(r) [*p*. zgrabny] зграбны
sgradne(r)=zgradne(r) [?] зручны, утульны, выгадны
sgule=zgule *f*, -s [*s*. סגולה(־ות) →mesugl] сродак, лекі; магічнае бласлаўленьне; (добрая) якасьць, уласьцівасьць, вартасьць, годнасьць [*sin*. mitl, hejlmitl; ejgnšaft, majle]
• A vajbl štejt un bet, /az der rebe zol zi helfn /mit zajn hejliker tfile. /Der xosid ba der tir /štejt un vinkt cu ir: /– Du darfst, vajbele, dem rebns sgule? *fiksl*. Жанчына стаіць і просіць, каб рэбэ ёй дапамог сваёй сьвятой малітвай. Хасыд стаіць каля дзьвярэй і падміргвае ёй: – Табе патрэбна бласлаўленьне рэбэ?
s"h/sh"k=s(a)xákl=sexákl [*s*. (ן-)סך־הכל=ס"ה] 1. *m*, -en сума; балянс, падрахунак, падсумаваньне, рахуба, разьлік, вынік [*sin*. sume; bilanc]; 2. *adv*. усяго, разам, усяго толькі
siate-dišmáje *f* [*s*. סיעתא־דשמיא] дапамога зь неба, боская помач [*sin*. hilf fun himl, gots hilf]
sibe *f*, -s [*s*. (ות-)סיבה(י) →mesabev-kol-hasibes] матыў, падстава, довад, доказ, прычына; загваздка, перашкода, замін, затрымка, здарэньне, (няшчасны) выпадак [*sin*. motiv, tem, farvos; šterung, akcident]; **sibe(s)diker** прычынны

• sibe un pojel-jojce прычына і вынік
• nit on kejn sibe не без прычыны
• vejnen on a sibe плакаць бяз дай прычыны
• a bejze vajb iz di sibe fun fricajtiker altkajt *glxv.* злая жонка – прычына заўчаснай старасьці (добрая жонка – вянец, а ліхая – канец)
• fir sibes rufn arojs fricajtike elter – šrek, cores fun kinder, šlexte/bejze vajb un milxomes *šprxv.* чатыры прычыны выклікаюць заўчасную старасьць – жах, беды ад дзяцей, благая/злая жонка і войны

Sibír *n* [*r.* Сибирь] Сібір; **sibirják** *m*, -es, (-ačke *f*, -s), **sibirnik** *m*, -es сібірак; сібірнік (благі чалавек), зэк; **sibirer** сібірскі
• a gance štot šikt men kejn Sibir nit avek *glxv.* увесь горад у Сібір ня вышлюць

sic *m* [*d.* Zitz, *ukr.* ситець] паркаль; **sícener** паркалёвы
sič *m*, -n [*ukr.* сич, *r.* сыч] *zool.* сыч
sičke=sečke=šečke *f* [*p.* sieczka, *ukr.* січка] сечка
sídele=s(j)édele *f*, -s [*ukr.* сідало, *r.* седало] седала, курасадня
sídelke *f*, -s [*sl.*] іголка для вышыўкі
sider *m*, *pl.* sidurim [*s.* (ם׳-)דור(י)ס] малітоўнік; **sider-k(i)dúšn** *m* [*s.* קידושין־] *rit.* правядзеньне шлюбнага абраду, вянчаньне
• ništ arojsgejn* fun der mames sider (er gejt fun zajn mames siderl nit arojs; es štejt nit in zajn mames siderl) трымацца старых правілаў, кансэрватыўна ставіцца да жыцьця
• az der hunt hot gexapt dem bejgl, loz/zol er šojn xapn dem sider ojx *šprxv.* калі сабака схапіў абаранак, няхай ужо хапае й малітоўнік (аб неахайным вучні хедара) (прапала кароўка, няхай прападзе і вяроўка; зьеў сучку, дык еж і скурку)
• az der sider iz nit geštorbn, iz der rebe ojx nit geštorbn *šprxv.* пакуль малітоўнік жыве, і рабін будзе жыць (пісар жыве зь пяра/з каламара), а поп/ксёндз з аўтара́; вясельле, хрысьціны, мерліны – то ксянлзу/папу добрыя гадзіны)
• (der) emes iz in sider *glxv.* праўда ў малітоўніку

sidre-bréjšes *pl.* [*s.* סדרי־בראשית →sejder, sedre, sadern] законы прыроды, прыродны парадак, лад [*sin.* natur-gezecn, natirlexe ordenung]
sidún *m*, -es [*ukr.* сидень, *v.* сядун] дзіцёнак, які яшчэ не навучыўся хадзіць
siem *m*, -s [*s.* (ם-)סיום →mesajem] "сканчэньне"; сьвята з нагоды завяршэньня перапісваньня Торы альбо вывучэньня пэўнай часткі Талмуду (важнасьць такога сьвята дазваляе скасаваньне посту); сьвяткаваньне заканчэньня праекта, навучальнага тэрміну і г.д. [*sin.* opšlus]
sifre-tójres *pl.* →sejfer-tójre *f*, **s"t** *abr.* [*s.* ספר־תורה ס"ת=(ם-/ספרי־תורות)] сынагагальная Тора (напісаная на пэргаміне і скручаная ў сувой)
sige *f*, -s [?] грымаса, крывая міна, гімора
sigef *m*, *pl.* sigufim [*s.* (ם׳-)גוף(י)ס →guf, fargufn] умярцьвеньне плоці, добраахвотныя пакуты дзеля маральна-рэлігійных альбо містычных мэтаў
• praven sigufim добраахвотна пакутаваць

signacje=asignacje *f*, -s асыгнацыя
signe *f*, -s [*d.* Signa] 1. подпіс; 2. знак; **signét** *m*, -n сыгнэт, пярсьцёнак зь пячаткай
signen *m* [*s.* (י)גנון־ס, *lat.*] стыль [*sin.* stil]
siken [*p.* sykać] сыкаць, сіпець

sikn=sekn 1. *pejor.* сядзець; ляжаць, дрыхнуць; 2. *argo* знаходзіцца ў публічным доме; 3. *vulg.* (па)раджаць, выплоджваць
silek *m*, *pl.* silukim [*s.* (ם׳-)לוק(י)ס →mesalek, op-, ojs|silekn] аплата, расплата, выплат, разьлік, зьліквідаваньне доўга; вырашэньне, урэгуляваньне; грашовы пасаг, які зьмешчаны ў даверанай асобы [*sin.* bacolung]; **sílekn** (mit) за-, ад|плаціць, ад|плачваць, квіта(ва)ць; зьмяшчаць пасаг у даверанай асобы [*sin.* opcoln, dekn a xojv]
• hobn* a silek мець разьлік
• a rejner xežbn iz a halber silek *šprxv.* сумленны рахунак – палова аплаты

síle(ve)n/siljen=cíle(ve)n [*v.* сіляць, *ukr.* силити; *d.* zielen?] (на)нізаць; зацягнуць, зацягваць, прасунуць, прасоўваць (нітку); **síle-/cíle-nodl** *f*, -en шыла
síl(i)ce *f*, -s [*ukr.* сільце] сіло
siljarke *f*, -s [*ukr.* сільниця] салянка, сальніца
siljave=šiljave *f*, -s [*p.* sielawa] *zool.* сялява
silo *m*, -s [*fr.* silo] сіласная вежа; **silos** *m* сілас; **silosírn** (silosírt) сіласаваць
sim sot [*ukr.* сім сот] сямсот
• darfn* epes af sim sot kapores *hum.* патрэбны як сьляпому акуляры (як лысаму грэбень, як у мосьце дзірка)
• tojgn* epes af sim sot kapores нікуды ня варты

simen *m*, *pl.* simonim, *dim.* **símendl** *n*, -ex [*s.* (ם׳-)מן(י)ס] адзнака, метка, знак, прыкмета, рыса; сьлед, адбітак; доказ, довад [*sin.* cejxn; špur; bavajz]; **simen-dáles** *m* [*s.* דלות] знак беднасьці [*sin.* cejxn fun oremkajt]; **simen-decáx** *m* [*s.* דצ"ך־ →decax] благі знак; **simen-hamin** *m*, *pl.* simone-hamin [*s.* (סימני־) המין־] розьніца; **simen-múvek** *m*, *pl.* simonim-muvókim [*s.* (ם׳-)מוכהק־] ясны знак, характэрная рыса; **simentov** *m* [*s.* טוב־] добры знак [*sin.* guter cejxn]; **simone-náares** *pl.* [*s.* נערות־ →nare] адзнакі сэксуальнай сталасьці ў дзяўчынаў; **simone-záxres** *pl.* [*s.* זכרות־ →zoxer] адзнакі сэксуальнай сталасьці ў юнакоў
• guter/bejzer simen добры/благі знак
• lojt ale simonim відаць па ўсім, хутчэй за ўсё
• s'iz a šlexter/bejzer simen (a simen-decax) гэта благі знак
• un kejn simen nit geblibn і знаку не засталося
• vi a simen fun frajnšaft у знак сяброўства
• a lign mit a simen/vortcejxn *glxv.* на хлусьні – знак
• ale simonim gejen unter, nor der simen dales blajbt *šprxv.* усё прыкметы мінаюцца, апрача прыкметы беднасьці
• az me švajgt, iz a guter simen, az me iz ajnštimik *glxv.* маўчаньне – добры знак аб згодзе
• – Oj, a šejne kale, /šejn iz zi vi gold, /a simen hot ir ale, /az ix hob zi gevolt. *flksl.* – Ой, прыгожая маладая, яна прыгожая, як золата, па ўсіх знаках яна такая, якую б я хацела мець.

sim(in)je *f* [*ukr.* сім'я] каноплі, канаплянае семя
simxe *f*, -s [*s.* (ת׳-)מחה(י)ש →mesamejex, bal-simxe, besimxe-rabe, somejex-] вясёласьць, радасьць; забава, пацеха, урачыстасьць, сямейнае сьвята [*sin.* frejd; private fajerung]; **Simxes-Tójre** *m* [*s.* שמחת־תורה →sedre] Сімхас Тора (сьвята, якое адзначаецца на наступны дзень пасьля Сукэсу ў гонар заканчэньня гадавога чытаньня Торы); **simxes-tójre-fon** *f*, -en сьцяг, які носяць дзеці на гэта сьвята; **simxes-tójre-epele** *n*, -x яблычак, які ўпрыгожвае сьвяточны сьцяг; **simxes-bejs-hašoéjve** *f* [*s.* שמחת־בית־השואבה(י)ש] "радасьць ад калодзежа"; вельмі радаснае сьвяткаваньне, якое адбывалася ў двары сынагогі ў час Сукэсу; **simxes-mícve** *f*

[*s.* תּ־מיצווה(ו) שימח] сямейныя сьвяткаваньні, якія зьвязаны з выкананьнем рэлігійных запаветаў (абразаньне, канфірмацыя і інш.); **simxe-vesósn** *f* [*s.* ־וששון →sosn-vesimxe] радасьць і вясёласьць, сьвяточны настрой [*sin.* frejd un lustikajt, jomtojvedike frejd]; **simxe-šel-mícve** *f* [*s.* ־של מיצווה] радасьць ад добрага ўчынку, ад выкананьня запавету

• a ponem vi a Simxes-Tojre-epele прыгожы твар (як сьвяточны яблычак)

• der held fun der simxe віноўнік урачыстасьці

• vos iz af im di simxe? чаго ён так узрадаваўся?

• vos iz mit dir di simxe? чаго ты так радуешся?

• a grojse simxe (iz) af a klejner vajl(e) *šprxv.* вялікая радасьць – на кароткі мір

• af jenems simxe hot men tomed/štendik a gutn apetit *šprxv.* усе ласыя пагуляць на чужым сьвяце (добра сьпяваць галáм за чужым сталáм)

• az me frejt zix mit jenes simxe, derlebt men di ejgene *šprxv.* хто радуецца чужому шчасьцю, дажыве свайго

• dem jidns simxe iz mit a bisl šrek *glxv.* жыдоўская радасьць заўжды трохі са страхам

• fun a simxe vert men fet *glxv.* ад радасьці тлусьцеюць

• Fun simxe trern flisn, /lozt mix haldzn, kušn, /rut ajx ojs ba mir di bejner, /majne hercnsgest! /Ir vet ba mir krign tsale fargenign, /ir vet nit visn fremde tišn, /nor di muters kest! (E. Z.) Ад радасьці льюцца сьлёзы, дайце мне вас абняць, пацалаваць, адпачнеце ў мяне, мае дарагія госьці! Вы атрымаеце ў мяне асалоду, вы ня будзеце сядзець за чужымі сталамі, але толькі за матчыным!

• me zoln gejn af simxes! (halevaj af simxes!) каб мы хадзілі толькі на сьвяты!

• s'zol(n) (nor) zajn simxes ba jidn! каб у жыдоў была (толькі) весялосьць!

• vos di simxe hejbt zix on špeter, dojert zi alc lenger *šprxv.* чым пазьней сьвята пачнецца, тым даўжэй будзе цягнуцца

• vos klener der ojlem, iz greser di simxe *glxv.* чым меншы натоўп, тым большае сьвята

sin=s *m/f*, -en [*s.* (־ען)־שׂין] "сын", літара гэбрэйскага альфабэту

sinagoge *f*, -s [*d.* Synagoge, *gr.*] сынагога; **sinagogaler** сынагагальны

Sinaj *m* [*s.* סיני →ojker-horim] *tnx.* гара Сынай; *fig.* вялікі знаўца рэлігійнай літаратуры; **sínajdiker** у сынайскай традыцыі, традыцыйны (аб напевах); **sínaj-nígn** *m*, *pl.* sínaj-nigúnim [*s.* (־ים)־ניגון] старая традыцыйная мэлёдыя, якая прынята для навучаньня або малітвы

• majn nešome iz ojx af dem barg Sinaj geštanen *glxv.* і мая душа на гары Сынай была (і мой квасок не з трасок; і мая душа ня ў пні; і мая душа ня лішняя; і мы ня з гліны зьлепленыя)

sine *f* [*s.* (־ות)־שׂנאה(י) →sojne] варожасьць, нянавісьць, непрыязьнь, непрыхільнасьць [*sin.* fajntšaft, has]; **sines-jisróel** *f* [*s.* שׂנאת־ישׂראל(י)], **sines-cíen** *f* [*s.* ־ציון] антысэмітызм, юдафобія; **sines-xínem** *f* [*s.* ־חנם(י)] дарэмная варожасьць, беспрычынная нянавісьць [*sin.* umziste fajntšaft]

• a blik mit sine варожы погляд

• filn a sine cu emecn варожа ставіцца да каго-небудзь

• varfn* a sine af emecn пачаць ненавідзець, адчуваць варожасьць

• a miese mojd iz a sines-xinem *šprxv.* брыдкая дзеўка – беспрычынная нянавісьць (яе ніхто ня любіць, хоць яна нікому нічога благога не зрабіла)

• vegn sines-xinem iz dos bejs-hamigdeš xorev gevorn *glxv.* з-за беспрычыннай варожасьці Ерусалімскі Храм разбурылі

Sine Sansine Semanglóf [*s.* סיני סנסיני סמנגלוף →Senoj Sansenoj Semanglof] *kbl./folk.* Сіна, Сансіна, Шэманглоф; імёны трох анёлаў, якія ахоўваюць парадзіх і немаўлят ад княгіні дэманаў Ліліс (выкарыстоўваюцца ў якасьці надпісаў на амулетах)

sinepizme=cinepizme *f*, -s [*fr.* sinapisme] гарчычнік

sínik/sinják/sínjek *m*, -es [*p.* siniak, *ukr./r.* синяк] сіняк

sinke *f* [*ukr./r.* синька] сінька

siog *m*, -im [*s.* (־ים)־סיג] агарожа; **siog(-latójre)** *m* [*s.* ־לתורה] рэглямэнтацыя дзейнасьці паводле Торы; *fig.* парэнчы, поручні; рамкі закону

sipak *m*, -es [*ukr.* сіпак] вымагальнік, шантажыст

sipe *f* [*r.* сыпь] сып(ка) (на целе), высыпка

• a sipe dir in ponem! *kll.* сыпку табе на твар!

sipen [*r.* сипеть] сіпець

siper *m*, *pl.* sipurim [*s.* (־ים)־סיפור(י)] апавяданьне, расказ, гісторыя, казка, байка, прыпавесьць, фрашка [*sin.* dercejlung, majse]; **siper-hamájse** *m* [*s.* ־המעשה] расказ, гісторыя, сюжэт, інтрыга, фабула, здарэньне, прыгода (у кнізе/фільме); **siper-nífle** *m*, *pl.* sipure-niflóes [*s.* ־נפלא (סיפורי־נפלאות)] цудоўнае/дзіўнае апавяданьне [*sin.* vunderlexe dercejlung]; **Sipure-májses** *pl.* [*s.* סיפורי־מעשיות] назоў кнігі апавяданьняў рэбэ Нахмэна Брацлавэра, якія перапісаў на ідышы і гэбрэйскай мове ягоны вучань Нахмэн Штэрнгарц (выданьне 1817 г.)

sipke(r) [*p.* sypki, *ukr.* сипкий] сыпкі, сыпучы

• sipke cores *hum.* ліхая навала

sirep/siróp=serep *m*, -n [*d.* Sirup, *p.* syrop] сыроп

sire(r)=šare(r) [*ukr.* сірий] шэры, шáры

sir-habóser *m* [*s.* סיר־הבשר] *inx.* кацёл зь мясам, аб якім гэбрэі сумавалі ў пустэльні пасьля ўцёкаў з Эгіпту; азначэньне для малых уцех, ад якіх людзі часам знаходзяцца ў моцнай залежнасьці (Вых. 16:3)

sirke/sjarke=širke *f*, -s [*p.* siarka, *ukr.* сірка] сер(к)а

sirnikl *n*, -ex [*ukr.* сірник] сярнічка, запалка

sirodój *m* [*ukr.* сиродій] сыradой

s(i)róvetke/sívorotke=ser(ó)votke *f* [*ukr.* сироватка, *r.* сыроватка, *p.* serwatka] сыроватка

sirxe *f*, -s [*s.* (־ות)־סרכא(י) →šajles-horeje] нарост альбо рана на лёгкім забітай скаціны, паводле якой мяса гэтай скаціны можа лічыцца трэфным; псота, пашкоджаньне, непаладка, дэфэкт, брак, загана

• a klejne sirxe un umzist di tirxe *šprxv.* маленькая загана – і ўся праца дарэмная

sisre-tójre *pl.* [*s.* סיסרי־תורה(י)] таямніцы Торы, патаемныя веды; *hum.* сакрэты, загадкі

siten [*lit.* sýti?] намотваць на шпулю

sitke *f*, -s [*p.* siatka; sitko, *ukr.* сітка] сіта; сетка (рыбалоўная)

sítnice *f* [*p.* sitny, sitkowy, *ukr.* ситний] сітніца, сітны хлеб; **sitne(r)=šitne(r)** сітны

sitre-áxre *f* [*s.* סיטרא־אחרא(י)] "чужы бок"; нячысты бок, пекла, д'ябал і злыя духі, злыя сілы; **sitre-bíše** *f* [*s.* ־בישא] кепскі (благі, дрэнны) бок [*sin.* di šlexte zajt]; **sitre-dismóle** *f* [*s.* ־דשמאלא] левы (нячысты, благі) бок [*sin.* di linke zajt]; **sitre-mesovúse** *f*, **sam** *abr.*, **samex-mém** *m* [*s.* ־מסאבותא=ס"מ=סמך־מם] "нячысты бок"; нечысьць [*sin.* di umrejne zajt]

sive(r) [*p.* siwy, *ukr.* сивий] сівы; **sivak** *m*, -es [*p.* siwek, *ukr.* сивка] сівак, дэраш (аб кані); **sivuxe** *f* [*p.* siwucha] сівуха, самагонка
sivn *m* [*s.* סיו(ן)] сіван, дзявяты месяц гэбрэйскага календару (травень-чэрвень)
sixe *f*, -s [*s.* שיחה(-ות)] размова, гутарка, гаворка; нефармальная размова хасыдзкага рэбэ [*sin.* šmues]; **sixes-nóšim** *f* [*s.* שיחת־נשים (־שיחות) →nošim-] жаночая размова; **sixes-xúlin** *f/pl.* [*s.* (־שיחות) חולין־] будзённая размова, якая не зьвязана з рэлігіяй або навучаньнем
sixsex *m*, *pl.* sixsuxim [*s.* סכסוך(-ים)] сутычка, спрэчка, непаразуменьне, канфлікт, дыспут [*sin.* konflikt, disput, cuzamenštojs, štrajt]
• arajnbrengen* emecn in a sixsex сутыкнуць ілбамі
• ajnregulirn dem sixsex адрэгуляваць канфлікты
sjamer [*d.* siamesisch] сіямскі
sjatke=šatke *f*, -s [*p.* siatka] сетка (для валасоў)
sječke=sičke *f* [*p.* sieczka] сечка
s(j)enik=šenik *m*, -es сяньнік; **sjenožénc=sanozénc=senezénc=šanozénc** *m*, -n сенажаць
sjeračke *f* [*p.* szaraczek] шарачак (шэрае таннае сукно)
s(j)erm(j)enge=sermige/sermjege *f*, -s [*p.* siermięnga, *r.* сермяга] сярмяжка, сьвітка
sjetke=šatke *f*, -s [*r.* сетка] сетка
s(j)ur-búr=šur(um)-búr(um) [*r.* шурум-бурум, *nd.* schurrmurr] 1. *m* шурум-бурум, сыр-бор, блытаніна, гармідар, нялад, разгардзіяш; старызна, непатрэбшчына; зброд; 2. *adv.* сьпехам, сьпешна, похапам, бязладна
sjurtúk *m*, -n/-es [*r.* сюртук] сурдут
sjusjuken [*p.* siusiu, *r.* сюсюкать] сюсюкаць
skabke *f*, -s [*ukr.* скабка] скабка, стрэмка
skadrón=eskadrón *m*, -en [*fr.* escadron] эскадрон
skale *f*, -s [*d.* Skala] шкала
skale=skelje *f*, -s [*p.* skała] скала
skalen [*r.* скалывать] скалываць
skalik=škalik *m*, -es [*r.* шкалик] шкалік
skał(j)ečen [*p.* skaleczyć, *ukr.* скалічити] па-, с|калечыць, зьнявечыць, зьнявечваць
skalke *f*, -s [*ukr.* скалка] трэска, стрэмка, скабка
skandál *m*, -n [*d.* Skandal] скандал; **skandalíst** *m*, -n, (-ke *f*, -s) скандаліст; **skandaljezer** скандальны; **skandalizírn** (skandalizirt) скандалі(зава)ць; **skandál(j)even** чыніць скандалы
• a skandal in der velt! скандал у сьвеце!
• a skandaljezer fal скандальны выпадак
• dos iz skandaljez! гэта абуральна!
• uffirn zix skandaljez скандальна сябе паводзіць
skarb *m*, -n [*p.* skarb, *ukr.* скарб] скарб; **skarbove(r)** [*p.* skarbowy] старамодны, традыцыйны
• a skarbover nign *rel.* традыцыйная мэлёдыя
• ■ skarbover stil казённы стыль
skarlatín *m/f*, **skarlatine=škarlatine** *f* [*fr.* scarlatine] *med.* шкарлятына
skarmúč *m*, -es, **škarmic/škarmúc=škormic** *m*, -n [*it.* cartoccio, *d.* Schirmmütze?] скрутак, пакунак, мяшэчак
skárpet(k)e=škárpet(k)e *f*, -s, **skarpét** *m*, -n [*p.* skarpetki] шкарпэтка
skasírn (skasírt) [*p.* skasować] (с)касаваць
skat *m*, -n [?] расколіна, шчэрба, шкода, загана, хіба
skavučen=skovučen [*ukr.* скавуліти] скавытаць
skaz *m*, -n, **skaze** *f*, -s [*p.* skaza] сказа, шкода, глум, (за)вада, загана, хіба; **skazirter** (са)псуты, псуваны, папсаваны, скажоны
skazke *f*, -s [*r.* сказка] 1. *hist.* перапіс насельніцтва (у царскай Расеі); 2. казка
skejnim=zkejnim *pl.* →zokn *m* [*s.* (זקנים-)] стары, старац; **skejne=zkejne** *f*, -s [*s.* (זקנה-ות)] старая жанчына, баба
skelje=skale *f*, -s скала
skepter=(s)cepter *m*, -s скіпэтр, бэрла
skibe *f*, -s [*p.* skiba, *ukr.* скиба] скіба
skidke *f*, -s [*ukr./r.* скидка] скідка, зьніжка
skice *f*, -s [*d.* Skizze] шкіц, накід, эскіз, нарыс; **skicírn** (skicirt) рабіць шкіцы, накіды; **skíciker** хуткі, эскізны
skile *f* [*s.* סקילה →arbe-mises-bezdn] закідваньне камянямі (адно з чатырох цяжкіх рэлігійных злачынстваў паводле Геморы) [*sin.* farštejnikung]
skirde *f*, -s [*r.* скирда, *ukr.* скирта] сьцірта, тарпа; **stírdeven** 1. сьціртаваць; 2. *n* сьціртаваньне
sklad *m*, -n [*p.* skład, *ukr./r.* склад] склад; **składnik** *m*, -es гуртаўнік
składke *f*, -s [*p.* składka, *ukr./r.* складка] 1. складанка, складчына; 2. складка, зморшчка, фальбона
skladne(r) [*p.* składny, *ukr.* складний] статны, складны, ладны, зграбны
skł(j)ep *m*, -n/-es [*p.* sklep, *ukr./r.* склеп] склеп; крама; **skł(j)epove(r)** работнік склепа/крамы
skljepenje *f*, -s [*p.* sklepienie] скляпеньне; **skljépeven** выводзіць скляпеньне
sklotnje *f* [*p.* skłocić, kłótnia] склока, сварка, звадка; **skločnik/skłotnik** *m*, -es склочнік
• farkoxn a sklotnje *fig.* заварыць кашу
skner(úk) *m*, -es [*p.* sknera, *ukr.* скнара] скупы, скупянда, жмінда, скнара
skobe *f*, -s, **skob(e)l** *m*, -s/-en, *dim.* **skóblikl** *n*, -ex [*ukr./r.* скоба, *p.* skobel] скаба
skobke *f*, -s [*ukr./r.* скобка] дужка
skocl/s'kocl [?]
• skocl kumt! заходзьце, калі ласка! якая нечаканасьць!
skočne *f* [*ukr.* скочна, *č.* skocna] "скочна", жыдоўскі народны танец
skompanejen [*p.* kompania] паяднаць, аб'яднаць, злучыць, згуртаваць
skone=zkone *f* [*s.* זקנה →xsimes-zokn] *hum.* барада; **skonim=zkonim** *pl.* →zokn *m* [*s.* (זקנים-)] барада
skónesdiker=sakónesdiker [*s.* סכנות-] небясьпечны
skorbút *m* [*d.* Skorbut] *med.* скарбут, цынга
skore-pomošč *f* [*r.* скорая помощь] хуткая дапамога
• oj, in Vilne iz faran a skore-pomošč, oj vej iz mir, /me zol brengen dajn mamelen ahin, /un az me vet zi brengen in bolnice, /vet zi nit fodern mir kejn cirung un kejn gelt *flksl.* ой, у Вільні ёсьць хуткая дапамога, ой, ліха мне, хай тваю маці адвязуць туды, і калі яе прывязуць у бальніцу, яна ўжо не запатрабуе ні строяў і ні грошай
skór(ink)e=škórinke *f*, -s [*ukr.* скорина] скарынка
• dem oremans jejcer-hore iz a skorinke brojt *glxv.* спакуса для бядулі – скарынка хлеба
skosne(r) [*p.* skos, *ukr.* скосити] косы, крывы, скрыўлены
skot *m* [*p.* skot, *ukr./r.* скот] скот; **skotobojne** *f*, -s бойня, разьніца
skóvrede/skóv(o)rode/skóver(e)de *f*, -s [*p.* skowroda, *ukr./r.* сковорода] патэльня
• šteln af hejse skoverdes *fig.* класьці на гарачую патэльню

skri(č)en (mit) [*ukr.* скреготати, *p.* skrzytać] 1. скрыг(ат)аць; 2. *n* скрогат, скрыгатаньне; **a skriče ton*** шаргануць

skrinje *f*, -s, *dim.* **skrinke** *f*, -s [*p.* skrzynia, *ukr.* скриня] скрыня

• ba a kluger gospodinje iz tomed ful in der skrinje (in dem kastn) *šprxv.* у разумнай гаспадыні заўжды поўна ў скрыні

skripen [*p.* skrzypieć, *ukr.* скрипіти] 1. скрыпець; 2. *n*, **skrip** *m*, -n/-es скрып; **a skripe ton*** скрыпнуць; **skrípe(n)diker** скрыпучы; **skriperáj** *f* скрыпеньне

• a šlexte rod skripet cum/am ergstn *šprxv.* кепскае кола скрыпіць горш

• az me šmirt on di reder, skripet zej nit *šprxv.* калі колы змазаць, яны не скрыпяць (па змазе конь вязе; хто шмаруе, той едзе)

skri(ž)en [*ukr.* скреготати] скрыга(та)ць

skróbe(ve)n=škroben [*p.* skrobać, *ukr.* скребти] скрэбці, шкробаць

skrofl *m* [*d.* Skrofel, *p.* skrofuly] *med.* залатуха

skrux *m*, -es [*p.* skrucha] скруха, туга; **skruxen** наганяць тугу

skučne(r) [*r.* скучный] нудны, маркотны

skvernjak *m*, -es [*r.* скверный] скупы, скупянда, жмінда, скнара

[illegible] мястэчка Сквіра (Украіна)

• [illegible] iz itlexer a xosid, in Jarmolinec iz itlexer a ganev *glxv.* [illegible]віры – кожны хасыд, у Ярмолінцах – кожны злодзей

[illegible] stroj [*r.* сквозь строй] *adv. hist.* скрозь строй (палач-[illegible] дысцыпліна ў царскім войску)

• [illegible]/ trajbn* skvoz stroj ісьці/гнаць скрозь строй

slav(ján)išer [*d.* slawisch] славянскі; **slav** *m*, -n славянін; **slavízm** *m*, -en славізм у ідышы

slid/sljad/sljed=šlad *m*, -n/-es [*ukr.* слід, *p.* ślad] сьлед

• der slid fun a hoz afn šnej сьлед зайца на сьнезе

• kumen* afn slid натрапіць на сьлед

slimak=šlimak=šljomak *m*, -es [*p.* ślimak, *ukr.* слимак] смоўж, сьлімак

sline/sljune *f* [*p.* ślina] сьліна; **slínediker** сьлінявы; **slinen /sljunen** сьлініць

• di sline rint im fun mojl (s'gejt im iber di sline iber di lipn) у яго цякуць сьлінкі па вуснах

slixe *f*, -s [*s.* סליחה(-ות) →jomim-neroim] выбачэньне, прабачэньне, дараваньне [*sin.* fargebung]; адна з адмысловых пакаянных малітваў, якія чытаюцца ў апошні дзень месяца элула, ад Рош-Гашоны да Ём-Кіпуру і ў постныя дні; кніга з гэтымі малітвамі; *vulg.* паклёп, данос, скарга; **slíxenen** *vulg.* данесьці, даносіць, даказ(в)аць, уда(ва)ць (на кагосьці) [*sin.* masern, denuncirn]; **slíxener** *m*, -s даносчык, даказчык, намоўнік, жыгун [*sin.* moser, denunciant, ojsgeber]; **slixe-umexíle** *f* [*s.* ומחילה] выбачэньне, прабачэньне, дараваньне [*sin.* antšuldikung un fargebung]; **slíxes-cajt** *f* час, калі чытаюцца адмысловыя пакаянныя малітвы

• ix bet ba dir slixe-umexile af dem (Prc.) я прашу цябе выбачыць мне за гэта

• a kose mit a luex, un a slixe mit a fajercajg *glxv.* каса з календаром, а малітва з крэсівам (боб з гарохам, гарох з капустаю/буракамі мяшаць)

• az me gejt cu slixes, blajbn in der hejm di ruxes *glxv.* калі ўсе ідуць маліцца ў сынагогу, дома застаюцца чэрці (моладзь і слугі)

sl(j)edstve *f*, -s [*r.* следствие] сьледзтва, дазнаньне; **sl(j)edovatel** *m*, -es сьледчы; **sljédeven** рабіць сьледзтва; ісьці сьледам

sljepak *m*, -es [*ukr.* сліпак] *pejor.* сьляпак

sljesarnje *f*, -s [*r.* слесарня] сьлясарня

sljote *f* [*p.* słota] слота, слата, хлюпа, халепа

• in drojsn iz a sljote на двары слота

Slobodke мястэчка Слабодка (Украіна)

• zoln verem praven a xasene in dajn bojx un ajnladn ale zejere krojvim – fun Ihupec biz Slobodke! *kll.* каб чэрві ладзілі вясельле ў тваім жываце і запрасілі ўсіх сваіх сваякоў – ад Егупца да Слабодкі!

sloj *m*, -es, *dim.* **slojik/slojek** *m*, -es, **slojikl/slojekl** *n*, -ex [*p.* słój, słoja, słoik, *ukr.* слоїк] слой, слоік (посуд)

sloj *m*, -es [*p.* słój, *r.* слой] слой, пласт

slombón *m*, -es, **šlabán** *m*, -en [*p.* szlaban] рагатка, каза, шлагбон, мытня

slonine *f* [*p.* słonina] саланіна

slóžines *pl.* [*sl.*] адстой, піўны асадак, брага, саладзіны

slučaj *m*, -es [*ukr./r.* случай] выпадак

slup *m*, -es, *dim.* **slupik** *m*, -es [*p.* słup] слуп, стоўб

slušen [*p.* słuchać, *ukr.* слухати, *r.* слушать] слухаць, слухацца

slux *m*, -n/-es [*p.* słuch, *ukr./r.* слух] чутка, плётка

služen [*p.* służić, *ukr.* служити] служыць (таксама аб сабаку); **službe** *f* служба

• er hot šojn zajn "službe" opgedint ён ужо сваю "службу" адслужыў

smahe=šmaje *f* [*p.* smaga, *ukr.* смага] смага

• s'gejt im iber di smahe iber di lipn яму смажыць

smákeven [*p.* smakować] смакаваць

smal(j)en [*p.* smalić, *ukr.* смолити] смаліць; паліць (папіросы); **smálene/smáline** *f*, -s смаліна, гар

• s'šmekt mit smalene пахне гарам

smaravóz=šmaravóz *m*, -n [*p.* szmarowacz, *ukr.* шмаровидло] змазчык; шмаравоз, мурза, бруднюха

smarken=smorken [*p.* smarkać, *ukr.* сморкати] смаркаць; **smark=smork** *m*, -es, **smorkexc** *n* [*p.* smark] сопель, вазгры, смаркач, смаркавіньне; **smarkate(r)=šmarkate(r)** смаркаты, вазгрывы, саплівы; **smarkáč** *m*, -es *pejor.* смаркач, малы, шчанюк

• orem iz kejn šand (abi nit smarkate) *glxv.* беднасьць ня сорам (абы толькі не смаркаты)

smate=šmate *f*, -s [*p.* szmata, *ukr.* шмат] шматок, ануча, вяхотка

smax=semáx/semex *m*, -n [*s.* סמך(-ן)] грунт, база, фундамэнт, аснова, падстава, падваліна, нагода, зачэпка [*sin.* grunt, baze, fundament]

• af velxn smax? на якой падставе?

• afn smax fun... на падставе...

• nito kejn smax cu baklogn zix німа падставы скардзіцца

• on a šum smax без усялякай падставы

• s'iz ba undz faran a fuler smax (mir hobn a fuln smax) мы маем усе падставы

• s'iz do a smax cu mejnen... тут ёсьць падстава меркаваць...

• s'iz faran a genuger smax cu mejnen ёсьць усе падставы меркаваць

• zajn* der smax far... зьяўляцца грунтам для...

smejen [*r.* сметь] сьмець, адважвацца, асьмельвацца

smeren/smiren [*ukr.* смирити] сьміраць, супакойваць, заспакойваць, уціхамірваць, угамоўваць, утаймоўваць

smete *f*, -s [*r.* смета] каштарыс

smétene=šmétene *f* [*p.* śmietana, *ukr./r.* сметана] сьмятана; **smetanke** *f* сьмятанка, вяршкі

• aropnemen* di gance smetene un lozn* far jenem di zojermilx/sirovetke зьняць усю сьмятану (зьлізаць вяршкі) і пакінуць камусьці сыраквашу/сыроватку

• az me nemt arop di smetene – blajbt di zojer milx *šprxv.* калі сабраць сьмятану – застаецца кіслае малако

smik *m*, -n/-es, **smiček/smičik/smicik** *m*, *pl.* smičkes [*p.* smyk, *ukr.* смик] смык, смычок; **smiken** граць на скрыпцы

• er iz alt fufcik jor mit a smiček (ariber) яму пяцьдзясят з хвосьцікам

• gejn* cum smik *fig.* перажыць непрыемны выпадак

• nemen* emecn cum/afn smik *fig.* зрабіць камусьці вымову

• vi a fidl on a smiček, vi a balegole on a bajč *glxv.* як скрыпка бяз смыка, як фурман бяз пугі

smik *m*, -n/-es [?] *kul.* мамалыга, густая каша

smiken [*ukr.* смикати?] зацяжэць (аб жывёлах); *pejor.* зацяжэць, зачаравацець, панесьці, заступіць плодам

smirno! [*r.* смирно!] *int.* зважай!

smitnik/sm(j)etnik=šm(j)etnik *m*, -es [*p.* śmietnik, *ukr.* сміт-ник] сьметнік

• vos me zet nit najerhejt in kastn, zet men alterhejt in smitnik *šprxv.* чаго новым ня ўбачыш у куфры, убачыш старым на сьметніку (аб бедняку, які жыве з абноскаў)

smixes *n* [*s.* סמיכות] 1. **smixe** *f* [*s.* סמיכה] пасьведчаньне на сан рабіна; 2. сувязь, належнасьць, адносіны, свояцкасьць [*sin.* farbindung, šajxes, onkereniš]; **smixes-hapárše(s)** *f/n* [*s.* (-יות)הפרשה →poreš, parše] сувязь паміж папярэднім і наступным разьдзеламі Торы; лягічная сувязь, адносіны

• krign* smixe атрымаць сан рабіна

• vos far a smixes-haparšes? якая сувязь?

smjale(r)=šmjal(n)e(r) [*p.* śmiały] сьмелы, адважны, бязбоязкі

smjatke *f*, -s [*r.* всмятку] яйка ўсьмятку

smo(č)ken/smokčen/smokcen=šmočken/šmokcen/šmocken (mit) [*ukr.* смоктати, *p.* smoczek, *d.* schmatzen] смактаць, цмокаць, чмокать, чаўкаць; **smočik** *m*, -es соска

smoder=šmoder *m*, -s [*d.* Schmadder] 1. слота, слата, хлюпота; 2. *fig.* неахайны, хлюндра

smole *f*, -s [*ukr./r.* смола, *p.* smoła] смала; **smol(j)arnje** *f*, -s смалярня; **smoljer** *m*, -s, **smoljar** *m*, -es смаляр; **smólekop** *m*, *pl.* -kep *hum. pejor.* шавец, шэўчык, шаўчук

smorken=smarken смаркаць; **smork=smark** *m*, -es, **smorkexc** *n* сопель, вазгры, смаркачы, смаркавіньне

smoren [*ukr.* шморгати] шморгаць (носам), порскаць, пыркаць, чмыхаць

smoród(z)ine *f*, -s [*r.* смородина] смуродзіна, парэчкі

smótreven [*r.* смотреть] аглядаць; **smotr** *m*, **smotre** *f*, -s агляд, парад; **smótrines** *pl.* [*r.* смотрины] розгляды, агледзіны, сугляды; **smotritel** *m*, -es [*r.* смотритель] дазорац, нагляднік, даглядач

smrod *m* [*p.* smród] смурод

smutne(r) [*p.* smutny, *ukr.* смутний] смутны, сумны

snaper *m*, -s [?] чалавек, які хутка псуе вопратку; няхлюй, нязграй, заткала, шмаравоз, плюндра

snarjád *m*, -n [*r.* снаряд] снарад

snast *m*, -n [*ukr.* снасть] шкілет, касьцяк; худы, хударлявы, шчуплы, сухі, сухарлявы чалавек, худак;

• er iz šojn gevorn a snast fun a menć ад яго застаўся адзін цень

sne *m* [*s.* סנה] *inx.* палаючы цёрн, у выглядзе якога бог зьявіўся Майсею

snjetke *f*, -s [*r.* снеток] *zool.* сьняток

snjošken [*lit.* šniõkšti?] цмокаць (цалаваць)

snop *m*, -es [*p.* snop, *r.* сноп] сноп

• gebn* a fal vi a snop зваліцца як сноп

• snop lixt сноп сьвятла

snuk=šnuk *m*, -n [*d.* Schnauze, *mhd.* snuz] лыч, рыла, храпа; хобат

sobake *f*, -s [*ukr./r.* собака] сабака

Sobeski=Sabecki [*p.* Jan Sobieski (1629–1696)] Ян Сабескі (польскі ваявода і кароль)

sobranje *f*, -s [*r.* собрание] збор, сход

sod *m*, *pl.* sojdes [*s.* (-ות)סוד →bal-sod, besod] сакрэт, тайна, таямніца, містэрыя [*sin.* sekret, misterje, gehejmeniš]; **sod-sójdes(dik)** *adv.* вельмі сакрэтна, над вялікім сакрэтам

• haltn* sod трымаць у сакрэце

• nit maxn kejn sod fun epes не рабіць з чагосьці сакрэту

• ojsgebn* dem sod выдаць сакрэт

• (on)fartrojen emecn a sod даручыць камусьці сакрэт

• praven sojdes сакрэтнічаць

• a sod iz nor unter fir ojgn (un unter fir ojern) *šprxv.* сакрэт існуе толькі сярод чатырох вачэй (і чатырох вушэй) (удвух рада, утрох здрада)

• az me varft dem sod arajn in jam, varft im der jam arojs *šprxv.* закінь сакрэт у мора, мора выкіне яго назад (шыла ў мяху не схаваеш; грэх не схаваеш у мех, ня ўтопчаш у балота)

• ba a nar un ba a kind iz kejn sojdes ništo (far a nar iz kejn sod nit faranen) *šprxv.* у дурня і ў дзіцяці німа сакрэтаў (п'яное і малое найлепшу праўду скажа; дзіця і п'яны праўду гавораць; дурань языка на прывязі не трымае)

• der sod ligt af der gas *glxv.* сакрэт ляжыць на вуліцы

• dos ponem zogt ojs dem sod *šprxv.* твар выдае сакрэт (відаць па вачох, хто ходзіць на начох)

• ganovim hobn sojdes *glxv.* злодзеі маюць сакрэты

• gringer iz hern a sod, ejder hitn a sod *glxv.* лягчэй пачуць сакрэт, ніж захаваць яго

• jede harc hot sojdes *glxv.* кожнае сэрца мае сакрэты

• vu a sod, dort iz a ganejve *glxv.* дзе сакрэт, там і крадзеж (дзе шмат прысмак, там і зграя сабак; дзе мёд, там і мухі)

• zog der/dem vajb ■ sod un šnajd ir op/ojs di cung (far a vajb iz kejn sod ništo) *šprxv.* скажы жанчыне сакрэт, але адрэж ёй язык (скажы бабе па сакрэту, ■ баба ўсяму сьвету; скажы адной курыцы, а тая ўсёй вуліцы; калі сказаў бабцы, то так як усёй грамадцы)

sod *m*, *pl.* -n/seder, *dim.* **sedl** *n*, -ex [*ukr./r.* сад, *p.* sad] сад; **sódenik** *m*, -es садоўнік

sode *f*, -s [*d.* Soda] сода; **sóde(-)vaser** *f/n* [*d.* Wasser] содавая вада

soer-/soir-lazózl *m*, -en [*s.* (-עז)שעיר לעזאזל →azozl, lazozl] казёл адпушчэньня, якога паводле Торы ахвяруюць за гэбрэйскі народ (Ляв. 16:8); *fig.* бязьвінная ахвяра, пакараная за чужы грэх [*sin.* kapore-hindl]

• zajn* a soer-lazozl быць казлом адпушчэньня

sof=sov=s *m/f*, -n [*s.* (-)תו] "соў", літара гэбрэйскага альфабэту

sof *m*, -n [*s.* (-)סוף →onsofiker] канец, канчатак, (ус)край, шчэнт, пасьледак; рэзультат, вынік; каюк, садухі, капец [*sin.* end, šlus, ojsloz, rezultat]; **sof-kól-hadójres** *m* [*s.* כל הדורות] канец усяму сьвету, вечнасьць; **sof(-)k(o)l(-)sóf** (cum sof) *adv.* нарэшце, урэшце, у рэшце рэшт, у канцы канцоў; **sofk(o)l(-)sófiker** канчатковы; **sof-jór** 1. *m* канец году; 2. напрыканцы году; **sóf-stadje** *f* апошняя стадыя; **sóf-stancje** *f*, -s апошняя станцыя, тэрмінал; **sof-vóx** 1. *m*, -n канец тыдня, выхадныя дні; 2. напрыканцы тыдня; **sof-xójdeš** [*s.* חודש] 1. *m* канец месяца; 2. напрыканцы месяца

• a sof! хопіць! досыць!

• bizn sof fun ale cajtn да сканчэньня вякоў, павек, да канца сьвету
• gebn*/maxn emecn a vistn/švarcn sof даць камусьці ў косьці; аблаяць, абразіць, зьняважыць кагосьці (даць салёнкі; гароху засыпаць)
• hobn* a bitern/bejzn/vistn/švarcn/finctern sof мець благі канец (быць аблаяным/абражаным/зьняважаным)
• maxn a sof (cu) рабіць канец, ліквідаваць
• maxn/gebn* a švarcn sof вы-, аб|лаяць, насварыцца
• nemen* a sof скончыцца
• on a sof (un on an ek) канца-краю німа
• vos vet zajn der sof? які будзе вынік? чым гэта скончыцца?
• x'hob getraxt, getraxt un sofkolsof cugetraxt я думаў, думаў і нарэшце прыдумаў
• a sof an ek як канец – дык канец
• a sof cu di cores! канец клопату!
• alc iz gut, ojb der sof iz gut (az der sof iz gut, iz alc/ales gut) *glxv.* усё добра, што мае добры канец (канец усёй справе вянец)
• nu šlof mer nit, jidele, /max dajne ojgn uf, /un fun dem ...es-lidele /zol šojn zajn a sof! (L. G.) ну, ня сьпі болей, ... расплюшчы свае вочы, і хай ужо песьня аб вы...ні скончыцца!
• sof odem lemise, sof behejme lešxite, sof sojxer leplejte, sof ganev letlie *šprxv.* канец чалавека – сьмерць, канец скаціны – рэзьніца, канец гандляра – уцёкі, канец злодзея – шыбеніца (колькі б воўк не валок, павалакуць і ваўка; і злодзей да пары крадзе; суджана бычку на лычку, а цялушачцы на вяровачцы)

sofek *m, pl.* sfejkes [*s.* (ספק-ות) →mesupek, onsofekdiker, farsofekter, sfek-sfejke] сумнеў, сумненьне [*sin.* cvejfl]; **sófekdiker** сумнеўны; **sófekn (zix)**, **hobn* sfejkes** сумнявацца [*sin.* kvestjonirn, cvejflen]
• a sofek blojer, sofek švarcer garnitur гарнітур ці то сіні, ці то чорны
• a sofek groj, sofek šmucik tixl ці то шэрая, ці то брудная насоўка
• dos iz a grojser sofek гэта выклікае шмат пытаньняў
• dos iz ojser sofek гэта не падлягае сумненьню
• kejn brekele sofek (on (a) sofek) ні кроплі сумневу
• mevatl maxn ale sfejkes вырашыць усе сумненьні
• s'hobn im nit gelozt ruen di sfejkes сумненьні не давалі яму супакоіцца
• s'iz a grojser sofek, ci er vet kumen наўрад ці ён прыйдзе
• s'iz nox a grojser sofek (in a grojsn sofek) гэта яшчэ пад вялікім пытаньнем
• sofek..., sofek... а(ль)бо..., а(ль)бо...; ці..., ці...
• šteln epes unter/in a sofek ставіць што-небудзь пад сумнеў
• zajn* in sofek, ci... сумнявацца/вагацца, ці...

sof(k)e *f*, -s [*fr.* sofa] сафа, кушэтка

sofres *n* [*s.* סופרות →sojfer] прафэсія перапісчыка, перапісваньне кніг; **sófrišer** які належыць перапісчыку або ягонай працы

soif *m, pl.* seifim [*s.* (סעיף-ים)] параграф [*sin.* paragraf]

sojbl *m*, -en [*ukr./r.* соболь, *p.* soból] *zool.* собаль; **sójblner** сабаліны, сабалёвы
• sojblner futer сабалінае футра

sojdes *pl.* →sod *m* [*s.* (סוד-ות)] сакрэт, тайна, таямніца, містэрыя; **sojden zix** сакрэтнічаць [*sin.* zix šušken, šepčen]; **sójdesdiker**, **sójdesfuler** таямнічы, (па)таемны, сакрэтны; **sójdesdikajt** *f*, **sójdesfulkajt** *f* сакрэтнасьць; **so(j)de-sójdes** *pl.* [*s.* סודי־סודות] вялікія сакрэты, таямніцы; **so(j)d-sójdes** *adv.* пад вялікім сакрэтам, зь вялікім даверам; **sojdes-hatójre** *pl.* [*s.* התורה־] *tnx.* таямніцы, містычныя веды, кабалістыка

soje *f* [*d.* Soja] *bot.* соя

sojfer *m, pl.* sofrim [*s.* (סופר-ים) →sejfer, sofres] "пісар"; каліграф, перапісчык (адмыслова Торы, малітваў, філяктэрыяў і мэзузаў) [*sin.* (iber)šrajber, kaligraf]; **sojfer-móher** *m* [*s.* מהיר־] спрытны пісар (які хутка піша), пісака [*sin.* gixšrajber, flinker šrajber]; **(sojfer-)stám** *m, pl.* sofrestam [*s.* (סופרי־) סת"ם־] перапісчык, які піша на пэргаміне Тору, малітвы, філяктэрыі й мэзузы

sójgern [*s.* סוגרן] *argo* зачыніць, зачыняць, закры(ва)ць [*sin.* farmaxn, faršlisn]

sojles *m/n* [*s.* סולת] 1. крупчатка, крупчастая мука, пшанічная мука вышэйшага гатунку; 2. *fig.* цьвет, краса, лепшая частка; эліта, арыстакратыя [*sin.* zemlmel, rejn vajs mel; dos beste, dos fajnste; elit, besere menčn, aristokratn]

sojmex zajn* (zix) (af) [*s.* סומך] абаперціся, абапірацца, спас(ы)лацца, грунтавацца [*sin.* zix onšparn, zix farlozn, hobn cutroj, zix šticn]; **sojmex-nóflim** *m* [*s.* נופלים־] "памагаты/дапаможца тым, хто падае"; азначэньне для бога

sojne *m, pl.* sonim, (-te *f*, -s) [*s.* (שונא-ים) →sine] вораг, непрыяцель [*sin.* fajnd]; **sojne-jisróel** *m, pl.* sonej-jisróel [*s.* (שונאי־) ישראל־] антысэміт, юдафоб; (dem) **sojnes** варожы; **sojne-béce** *m* [*s.* (שונאי־) בצע־] чалавек, які ня гоніцца за грашыма і пазьбягае некашэрных заробкаў [*ant.* oj(h)ev-bece]; **sojne-cíen** *m* [*s.* (שונאי־) ציון־] антысэміт, юдафоб [*sin.* jidnfajnd, antisemit]
• blutiker sojne кроўны/люты вораг
• majne sonim (zoln azoj lebn)! *kll.* каб гэтакае жыцьцё маім ворагам!
• sojne-cien! sojne-jisroel! *kll.* усё найгоршае (аб чым зараз узгадалі) нашым ворагам!
• sonim afculoxes (af cepikeniš) на злосьць ворагам
• zajn*/vern* emecn a sojne быць ворагам каму-небудзь
• zajn* sonim cvišn zix быць ворагамі паміж сабой
• a bruder a sojne iz a sojne afn lebn брат-вораг ёсьць вораг на ўсё жыцьцё (німа горшага ката над роднага брата)
• a gutn frajnt bakumt men umzist, a sojne muz men zix kojfn (kejn umzister sojne iz nito, me bacolt far im) *šprxv.* добрага сябра атрымліваюць задарма, за ворага ж трэба плаціць
• af majne sonim gezogt gevorn! *kll.* кляцьба ворагам маім!
• af sonej-jisroel gezogt gevorn! *kll.* кляцьба антысэмітам!
• aza jor/mazl af majne sonim! *kll.* ворагам маім такі лёс!
• beser der sojne zol ba mir guts zen, ejder ix ba im šlexts *glxv.* хай лепш вораг бачыць ува мне добрае, чым я ў ім благое
• di grojse sonim vern noente mexutonim *šprxv.* найвялікшыя ворагі робяцца блізкімі сватамі
• ejn got un azojfil sonim! (ejn got af ale sonim) *glxv.* бог адзіны, але столькі ворагаў!
• hit mix got fun majne frajnt, fun majne fajnt/sonim vel ix mix alejn ojshitn (fun a sojne ken men zix alejn farhitn, fun a gutn frajnd zol got farhitn; got, bahit mix fun majne gute frajnd, fun majne sonim vel ix mix šojn alejn farhitn) *šprxv.* сьцеражы мяне, божа, ад маіх сяброў, ад маіх ворагаў я засьцерагуся сам
• jeder jidn sojne hejbt zix uf hojx *glxv.* кожны антысэміт падымаецца высока

• nit kejn mezumonim, nit kejn šejn ponem, ober a sax sonim *glxv.* німа грошай, німа прыгажосьці, але шмат ворагаў (аб старой дзеўцы)

sojrer-umójre=ben-sojrer-umójre *m* [*s.* (בן־)סורר־ומורה] свавольнік, пракуда, пракуднік; упарты, непакорны, кепскі, благі, дрэнны, аблудны сын

sojser zajn* **(zix)** [*s.* סותר →stire] супярэчыць, аспрэчваць, канфліктаваць [*sin.* zajn in videranand mit, zajn in kegnzac cu, opfregn, ništ mitštimen]

• zejere interesn hobn zix sojser geven іхныя інтарэсы сутыкнуліся

sojte *f*, -s [*s.* (-ות)סומה] жонка, якую мужык падазрае ў няверпасьці; няверная жонка; *ilmd.* назоў 5-га трактату 3-га разьдзелу (запаветы аб няверпай жонцы)

sojve *m*, -s [*s.* (-ם)סובא →zojlel-vesojve] абжора і п'яніца

sojve=sovje *f*, -s накрыцьцё, апона; саван

• a sojve zol ix dir maxn! *kll.* каб я табе саван пашыў/пашыла!

sojvl zajn* [*s.* סובל →savlen] (вы)цярпець, перанесьці, пераносіць, вытрымаць, вытрымліваць [*sin.* fartrogn, tolerirn]

sojxer *m*, *pl.* soxrim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)סוחר →misxer, sxojre, saxern, saxraj, farmisxerung] купец, гандляр [*sin.* hendler]

• a sojxer mit a kolir/glanc купец з глянцам

• a sojxers a zun купецкі сын

• a ganev blajbt a ganev, a sojxer blajbt a sojxer, un a nar blajbt a nar *šprxv.* злодзей застаецца злодзеем, гандляр – гандляром, а дурань – дурнем (як чорта ні хрысьці, усё адно: "у балота пусьці"; не чакай падзякі ад прыблуднага сабакі)

• a sojxer tor kejn hunt nit zajn un a hunt a sojxer – avade išt *glxv.* купец ня мае права быць сабакам, ■ сабака купцом – тым больш

• a volveler/tajerer sojxer танны/дарагі гандляр

• ale soxrim zajnen ganovim, ober nit ale ganovim zajnen soxrim *glxv.* усе купцы – злодзеі, але ня ўсе злодзеі – купцы

• itlexer sojxer lojbt zajn sxojre *šprxv.* кожны гандляр хваліць свой тавар (кожны цыган сваю кабылу хваліць; кожны стралец сваю стрэльбу хваліць; кожны пастух сваёй пугай хваліцца; жаба квокча, сваё балота хваліць)

• Ix vel a zemerl dir zingen, gotenju! /Ix vel dir zingen fun dajn sojxerl: /fort a sojxerl in veg baginen. /– Sojxerl, majn sojxerl, vu forstu? /– Ix for, ix for /gots bidne menčn cu badinen. /– Sojxerl, majn sojxerl, vos firstu? /– Ix fir, ix fir /dem šorhabor mit dem levjosn, /gots kinder lajdn, nebex, hunger, /vet af der velt zajn simxe vesosn. (M. B.) Я прасьпяваю табе песьню, божухна! Я буду сьпяваць пра твайго гандляра: едзе гандляр зранку у дарогу. - Гандляр, мой гандляр, куды едзеш? – Я еду абслугоўваць божых бедных дзяцей. – Гандляр, мой гандляр, што ты вязеш? – Я вязу дзікага быка зь левіяфанам, божыя дзеці церпяць, нябогі, голад, каб на сьвеце была радасьць.

solidne(r)/solider [*d.* solid, *p.* solidny] паважны, грунтоўны

solitér *m*, -n [*fr.* solitaire] 1. *zool.* салітэр, тасемнік; 2. *kart.* пасьянс

sok *m*, -n [*p.* sok] 1. сок; 2. варэньне; **sókiker** сакавіты, сакавы, сочны, сачысты

soldát *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*r.* солдат] салдат, жаўнер; **soldatske(r)** салдацкі, жаўнерскі

solitre=salitre=selitre *f xem.* салітра, салетра

solko dejtox [*s.* סלקא דעתך] ці можаш сабе ўявіць (што маецца на ўвазе сказаць)?

solnečnik *m*, -es [*p.* słonecznik] *bot.* сланечнік

sólnice/sólničke/sólnicke *f*, -s [*p.* solnica, solniczka] салянка, сальніца

solomjanke *f*, -s [*p.* słomianka] саламяная цыноўка

solovéj *m*, -en/-es, **solovejčik** *m*, -es [*r.* соловей] *zool.* салавей

soltis *m* [*p.* sołtys] *hist.* солтыс (сельскі староста)

som *m*, -en [*ukr./r.*] *zool.* сом

somejex-bexélke [*s.* שמח־בחלקו →mesamejex, bal-simxe, be-simxe-rabe, simxe; xejlek, xilek, xaluke] "здаволены сваёй часткай"; чалавек, які здаволены сваім лёсам, сваёй доляй

• zajn* a somejex-bexelke задавольвацца малым

sond *m*, -es [*p.* sąd] суд

sondek *m*, -s [*p.* sandacz] *zool.* судак

sonim *pl.* →sojne *m* [*s.* (-ים)שונא] вораг, непрыяцель; **sonej-jisróel** *pl.* →sojne-jisróel *m* [*s.* (שונאי) ישראל] антысэміт, юдафоб

sónišnik *m*, -es [*ukr.* соняшник] *bot.* сланечнік

sop! [*ukr.* цоб] *int.* но! цоб! (на вала/каня)

sope *f*, -s [*d.* Schöpfer?] апалонік

sopen=sapen сапець, сапці; сыкаць, сіпець; **sópediker** задыханы

• sopen vi a gandz сіпець як гусь (як асыпідка/гадзюка/зьмяя)

sopke *f*, -s [*r.*] сопка

Sore [*s.* שרה] *mx.* Сара, Сор(к)а (жонка патрыярха Абрагама)

• az "Sore" iz cen, iz "Rifke" elf калі "Сора" – дзесяць, дык "Рыўка" – адзінаццаць (невук блытае імя "Sore" з "asore" [*s.* עשרה] "дзесяць")

Sore Bas-tójvim [*s.* שרה בת־טובים] наймя вядомай аўтаркі малітваў для жанчынаў Соры Бас-Мордха з Сотэнэва (пачатак XVIII ст.); легендарны вобраз жанчыны, якая дапамагае жанчынам і дзецям

sored *m*, *pl.* sridim [*s.* (-ים)שריד] рэлікт, перажытак; астача, астатак, рэшта [*sin.* lebn-geblibener; iberblajb]; **sored-upólet** *m* [*s.* ופליט] які застаўся жыць; астача, астатак, рэшта (часта нэгатыўна)

• kejn sored-upolet nit geblibn! ані рэштачкі не засталося!

soref *m*, *pl.* srofim [*s.* (-ים)שרף →jain-soref] сэрафім; наймя хасыдзкага рэбэ Стрэліскера (памёр у 1826 г.)

sore-hamálxes *pl.* →sar-hamálxes *m* [*s.* (שרי) שר־המלכות] прыдворны, які займае высокую пасаду

sores/soris *m*, *pl.* s(e)risim [*s.* (-ים)סריס →srises, mesares] еўнух, скапец, кастрат [*sin.* kastrirter, faršniterer, ejnux]

sorevéc *m* [*p.* surowiec?] хлебны квас

sorim *pl.* →sar *m* [*s.* (-ים)שר →srore] 1. уладар, валадар, (га)спадар, пан, прынц, князь; міністар; 2. анёл, які ахоўвае на нябёсах асобных людзей альбо нацыю

s(o)roke=saroke *f*, -s *zool.* сарока

s(o)rótvetke=sirótvetke/sivorotke *f* сыроватка

sort *m*, -n [*d.* Sorte] сорт, гатунак

sosne *f*, -s [*p.* sosne, *ukr./r.* сосна] *bot.* сасна; **sosnove(r), sósnene(r)** сасновы; **sósne-vald** *m*, *pl.* -velder (sosnove vald) сасновы бор/лес

sosn-vesímxe *m* [*s.* ששון־ושימחה →simxe-vesosn] юбілей /гадавіна й радасьць, вялікая радасьць

• es iz sosn-vesimxe бязьмерная радасьць

sosulke *f*, -s [*r.* сосулька] лядзяш, лядзень, лядзяк, бірулька

sot *m*, -es [*r.* сот] соты

sotes=s'hot es

• sotes iz arojs fun mode "сотэс" выйшла з моды (кажуць чалавеку, які часта гаворыць: "s'hot es")

sotn *m* [*s.* שטן →mastn?] сатана, шатан, бес, д'ябал, прынц пекла; *fig.* хітры чалавек [*sin.* tajvl, farfirer]; **sotn-(ha)mekátreg** *m* [*s.* מקטרג(ה)־] сатана ў ролі абвінаўцы на боскім судзе; паклёпнік, пляткар, плётнік; **sotn-hamášxes** *m* [*s.* המשחית־] зьнішчальны д'ябал, разбуральны дух
• er iz der sotn, er iz der jejcer-hore un er iz der malex-hamoves ён – сатана, ён – д'ябал, ён – анёл сьмерці
• mitn sotn tor men zix nit špiln *šprxv.* зь бесам не гуляюцца
• un az der rebe zingt /dem hejlikn nign, /blajbt der sotn a tojter lign *flksl.* і калі рэбэ сьпявае сьвяты напеў, сатана застаецца ляжаць мёртвым
sotn=šotn *m*, -s [*d.* Schatten] цень; **sótndiker=šótndiker** цяністы
sotnje *f*, -s [*r.* сотня] *hist.* (казацкая) сотня; **sotnik** *m*, -es *hist.* сотнік; **sotske** *m*, -s *hist.* соцкі
so(u)s *m*, -n [*fr.* sauce] *kul.* соўс, падліва, падліўка
sov=sof=s *m/f*, -n [*s.* (ן-)תוו] "соў", літара гэбрэйскага альфабэту
sove *m* [*s.* סבא] стары, дзед [*sin.* alter, zejde]
sove *f*, -s [*p.* sowa, *r./ukr.* сова] *zool.* сава
sovetn(-)farband *m* [*d.*] *hist.* Савецкі Саюз
sovje=sojve *f*, -s [?] накрыцьцё, апона
sov(j)est *n* [*r.* совесть] сумленьне; **sóvjestne(r)** сумленны
soxe *f*, -s [*r./ukr.* соха, *p.* socha] саха
• in der soxe ligt di mazl-broxe *šprxv.* саха дае дастатак
soxnút *f* [*ivr.* סוכנות] агенцтва; "гэбрэйскае агенцтва для Палестыны" (створана ў 1929 г.) [*sin.* agenc]
soxrim *pl.* →sojxer *m*, (-te *f*, -s) [*s.* סוחר →misxer, sxojre] купец, гандляр; **sóxrišer** гандлярскі, купецкі; **soxreráj** *f/n* гандаль, бізнэс [*sin.* handl, hendleriše profesje]; **sóxrimtut** *n* купецтва
spad *m*, -n [*p.* spad, *r./ukr.* спад] спад
spakúln=špakúln *pl.* [*d.* Spekulum?] акуляры
spalnje *f*, -s [*r.*] спальня
sparže *f*, -s [*it.* sparagio, *r.* спаржа] *bot.* спаржа
spec *m*, -n, (-n *f*, -s) [*r.* спец] спэц(ыяліст), док, мэт; **specieler** спэцыяльны, адмысловы
speke *f* [*ukr.* спека, *p.* spieka] сьпёка
spekt *f*, -n, **spekte** *f*, -s [*p.* inspekt] парнік; **spéktn-ugerkes** *pl.* парніковыя агуркі
spekulírn=špekulírn (spekulírt/špekulírt) [*d.* spekulieren] спэкуляваць, махляваць; **spekulánt=špekulánt** *m*, -n, (-ke *f*, -s) спэкулянт, махляр; **spekulativer** спэкуляцыйны, махлярскі; **spekulacje=špekulacje** *f*, -s спэкуляцыя, махлярства
spice *f*, -s [*sl.*] сьпіца
spidnjak *m*, -es [*ukr.* спідній] жоран (сподні камень)
spilšlive(r) [*r.* вспыльчивый?] гарачлівы; **spilšlívekajt** *f* гарачнасьць
spine *f*, -s, *dim.* **spinke** *f*, -s [*p.* spina, *ukr./r.* спина] сьпіна; сьпінка (крэсла)
spinke=šponke/šponge=špajke *f*, -s [*p.* spinka] шпонка, зáпінка
spirt/spírit(us)=špirt *m* [*d.* Spiritus] сьпірт; *fig.* гарачы, нястрымны чалавек; **spirtovke** *f*, -s сьпіртоўка
spižarnje=špajzarnje=špizarnje *f*, -s [*p.* spiżarnia] скрыня/шафа для ежы, камора, клець, сьпіжарня, кладоўка, стопка
spješne(r) [*p.* spieszny] сьпешны, прысьпешаны, прыскораны
splav *m*, -n/-es [*p.* spław, *ukr./r.* сплав] сплаў (лесу)
spl(j)etnje *f*, -s [*r.* сплетня] плётка
spodek/spodik *m*, -s [*p.* spodek] высокая футровая шапка
• gejn* in spodek *fig.* верхаводзіць
• drejen/duln emecn a spodik *fig.* дурыць камусьці галаву
• a jid mit a grojsn spodik, ober a trejfe harc *šprxv.* жыд у вялікай шапцы, але з трэфным сэрцам (хоць вялікая фігура, ды дура; хоць пусты мяшок, а золатам шыты)
• az dos vajb gejt in spodik, gejt der man in pantofl (zi gejt in spodik) *šprxv.* калі жонка ходзіць у шапцы, дык мужык у пантоплях (бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова; дзе баба панам, там чорт камісарам)
• zi gejt in spodik/hojzn *glxv.* яна ходзіць у шапцы (носіць порткі; верхаводзіць)
spodek/spodik *m*, -s, **spodke** *f*, -s [*p.* spodek] сподак
spódnice *f*, -s [*p.* spodnica] спадніца
• a šlimazlnice farlirt di spodnice *glxv.* недарэка губляе спадніцу
• jo, dos klejd iz šejn – vi zet ober di spodnice ojs? *glxv.* так, вопратка прыгожая – але як выглядае спадніца?
• ven di vajb trogt di hojzn, vašt der man di spodnices *glxv.* калі жонка носіць нагавіцы, мужык мые спадніцы (бедная тая дамова, дзе вала бадзе карова; дзе баба панам, там чорт камісарам)
spokojne(r) [*p.* spokojny] спакойны, супакойны, ціхамірны, рахманы
spološen [*ukr.* сполошити] спалохаць, спудзіць; **spološen zix** успалашыцца, спалохацца
spom(n)jenten zix [*p.* spamiętać] запомніцца, запамінацца, утрымлівацца ў памяці
spor *m*, -n, **spore** *f*, -s [*d.* Spore] спора
sporen (zix) [*r.* спорить] спрачацца, сьпірацца
sposob *m*, -n/-es [*r.* способ, *p.* sposób] спосаб, чын, парадак, манер
(s)potiken zix (in) [*p.* spotykać się] спатыкнуцца, спатыкацца
• a ferd af fir fis spotiket zix, bifrat a menč af cvej (af ejn cung) *šprxv.* конь на чатырох нагох спатыкнецца, чалавек адным языком памыліцца (конь на чатырох нагах – і той спатыкаецца; і хітры ліс у пастку трапляе; і ў цесьце можна палец вывіхнуць)
sprave *f*, -s [*p.* sprawa, *ukr.* справа] справа; **spravnik** *m*, -es [*r.* исправник] *hist.* спраўнік (паліцэйскі чын у царскай Расеі)
spravečne(r) [*p.* sprawić] рыначны (кошт)
spraven zix (mit) [*ukr.* справитися] справіцца, спраўляцца; **spravne(r)** [*p.* sprawny] спраўны
• nit spravne(r) няспраўны
• ix volt zix nit spraven, ven du zolst nit geven cuhelfn я б ня здолеў справіцца, калі б ты не дапамог
spravke *f*, -s [*r.* справка] даведка
(s)pritne(r)/spirtne(r)=špirtne(r) [*p.* sprytny, *ukr.* спритний] спрытны; **sprit** *m* спрыт; **sprítnekajt** *f* спрытнасьць
spronzke/spron(d)žke *f*, -s [*p.* sprzączka] спражка
spru(n)žine/sprenžine=šprunžine *f*, -s, *dim.* **spru(n)žinke** *f*, -s [*p.* przężyna] спружына
spulke=špul(k)e *f*, -s [*d.* Spule] шпуль, шпуля, шпулька
sračke *f*, -s [*v.*] *vulg.* срачка, мыт(уха), ганячка, гнётка, панос; **srač** *m vulg.* срач, гаўно; погань, агіда, брыд(от)а, гнюснасьць
srejfe *f*, -s [*s.* שר(י)פה(-ות) →nisref, far-, on-, (ce)sarfe(ne)n; arbe-mises-bezdn] пажар; спаленьне; адно з чатырох сьмяротнакарных злачынстваў [*sin.* brand, untercindung; farbrenung]; **sréjfediker** полымны, які палымнее; **sréjfe-melder** *m*, -s вартаўнік, які сочыць за пажарнай бясьпекай
• a srejfe! гарым! пажар!
• az dos mazl gejt, vojnt men noent fun der xasene un vajt

fun der srejfe *šprxv.* каму шчасьціць, той жыве побач зь вясельлем і далёка ад пажару (шчасьліваму і ў сьне шчасьце сьніцца; каму месяц сьвеціць, таму й зоры ўсьміхаюцца; шчасьліваму – шчасьце)
• nox a srejfe vert men rajx *šprxv.* пасьля пажару багацеюць
sridim *pl.* →sored *m* [*s.* (-ים)שריד] рэлікт, перажытак; астача, астатак, рэшта; **sride-plétje** *pl.* [*s.* שרידי־פליטה] нешматлікія ўратаваныя [*sin.* di vejnike geratevete]
srisim *pl.* →sores/soris *m* [*s.* (-ים)סריס] еўнух, скапец, кастрат; **srises** *n* [*s.* ת-] кастрацыя, імпатэнцыя [*sin.* kastrirtkajt, impotenc]
sročne(r) [*r.* срочный] тэрміновы
• me zol rufn cu dir sročne a dokter, un az jener vet kumen, zol men im zogn, az me darf šojn nit! *kll.* каб да цябе хутка выклікалі доктара, але калі той прыйдзе, сказалі, што ён ужо не патрэбны!
sróde-post=srode post *m* [*p.* środoposcie] сярэдзіна посту (чацьвертая нядзеля Вялікага посту)
srofim *pl.* →soref *m* [*s.* (-ים)שרף] сэрафім; **srofim-veojfánim** *pl.* [*s.* ואופנים] сэрафімы і херувімы
srok *m*, -n [*r.* срок] тэрмін
sroke=saroke *f*, -s [*p.* sroka] сарока
• grojs vi a sroke af a xazer *glxv.* вялікі як сарока на парсюку (кавалер – старому кату па калена)
srore *m*, *pl.* -s/srorim, (-te/-ste *f*, -s) [*s.* (-ים/-ות)שרירה →sar] уладар, валадар, (га)спадар, пан; вяльможа, саноўнік [*sin.* har, grojser porec; hojxer baamter]; **srórišer** панскі; вяльможны, саноўны
• a sroriše banemung фанабэрыстасьць, ганарыстасьць, пагарда
• lebn vi a srore жыць як пан
• srorišer cugang cum injen барскія адносіны да справы
• vi di srores, azoj iz der mešores *glxv.* якія паны, такія й парабкі (які пан, такі й будан/жупан; якія мы гаспадары, такія й нашыя двары; якая Агатка, такая ў яе і хатка)
• di halbe velt lebt vi srores, di andere lebt in cores *glxv.* палова сьвету жыве па-панску, другая палова – у няшчасьці
s'rov=dos-róv=dos rov [*s.* רוב →rabim, nisrabe] *adv.* па большай частцы, па большасьці, у большасьці выпадкаў, большай часткай, большасьцю, збольшага, пераважна
sróvetke=seróvotke=siróvetke/sívorotke=soróvetke *f* сыроватка
sroxe *f*, -s [*s.* (ס-/ות-)סרחה →sarxn, masriex] смурод [*sin.* geštank]
st', 'st=host/vest
s"t *abr.* **sejfer-tójre** *f*, *pl.* sifre-tojres [*s.* ס"ת=ספר־תורה (ס-/ספרי־תורות)] сынагагальная Тора (напісаная на пэргаміне і скручаная ў сувой)
-st- [*d.* -st] *suf.* -эй(шы), -ей, -ш(ы), най- (утварае прыметнікі, прыслоўі й назоўнікі найвышэйшай ступені)
• jingster малодшы, меншы; grester найвялікшы; (dos) šenste найпрыгажэйшае
stable=stoblje *f*, -s прыступка, папярочка (на драбінах)
stacje *f*, -s [*p.* stacja] станцыя; **stacjonírn** (stacjonírt) раскватароўваць
stade *f*, -s [*p.* stado, *ukr./r.* стадо] статак, чарада, стада; **státedíker** стадны
stadole=stodole *f*, -s стайня, стадола, хлеў; ёўня, асець, рэя, сушня, гумно
s(')tajč [*d.* was ist das deutsch] *int.* што значыць? як жа гэта?; **stájčiker** фанабэрысты, ганарысты, напышлівы
staje *f*, -s [*r.* стая] зграя
stajen [*p.* stawać, *ukr.* ставати] ставаць, хапаць, быць у дастатковай колькасьці
• dos vet stajen гэтага будзе ставаць
• nit stajen не ставаць, згубіцца, зьнікнуць
• nit stajen unter di hent зьнікнуць, уцячы з-пад рук
• s'vet nit stajen far alemen на ўсіх ня хопіць
• vos di ojgn glustn, stajet ništ di kešene *glxv.* вочы прагнуць, але бракуе грошай
staler, stalne(r)=štalne(r) [*p.* stały, *ukr.* сталий] сталы
stalírn zix (stalírt) [*p.* ustalić] усталяваць, стабілізаваць
stalke=stilke=stołke *f*, -s столка, рэдзь; (ву)сьцілка
stalovanje=stołovanje *f*, -s бэлька
stam [*s.* סתם →min(h)astam, mistame] *adv.* наагул, проста так, так сабе, без асаблівай думкі; няпэўна, неазначана, звычайна [*sin.* azoj zix, glat, on a bazundern mejn, on a specjeln zinen; umbaštimt, gevejntlex]
• dos iz stam a bux гэта проста кніга
• er iz stam a menč ён звычайны чалавек
• er kojft nit stam bixer ён не купляе абы-якіх кнігаў
• er redt stam azoj ён вярзе бязглузьдзіцу
• stam a menč redt ništ kejn latajn звычайны чалавек на лаціне не размаўляе
• stam azoj так сабе
• stam in der velt arajn redt er nit ён на вецер словаў не кідае
• stam verter набор словаў
stam *abr.* **sforim - tfiln - mezuzes** [*s.* ס"ת=ספרים - תפילין - מזוזות →sojfer-stam] перапісчык, які піша на пэргаміне Тору, малітвы і мэзузы
stan *m*, -es [*r.* стан] *hist.* паліцыйная акруга ў царскай Расеі; **stanovój** *m*, -es [*r.* становой] *hist.* станавы прыстаў
stancje *f*, -s [*p.* stancje] 1. станцыя; 2. кватэра
• haltn* stancje кватараваць
stángret *m*, -n [*p.* stangret] фурман, возьнік, вазак
stanik *m*, -es, **stánikl** *n*, -ex [*p.* stanik] станік, ліф
stanje *f*, -s [*p.* stajnia] стайня
stanók *m*, -es [*r.* станок] станок, варштат
star(aj)en zix [*p.* starać się, *r.* стараться] (па)старацца; **staranje** *f*, -s стараньне, стараннасьць, дбаньне
• er volt nit geven azoj nariš, ven er staret zix nit arojsvajzn zajn xoxme ён ня быў бы такім дурнем, калі б не стараўся выказваць сваёй мудрасьці
(s)tarčen/sterčen=štarc(e)n/štarčen (af) [*p.* sterczeć, *ukr.* стирчати] тырчаць (аб валасох/пер'і); **stárčendiker=štárc(e)ndiker** адтапыраны, які тырчыць
• starčendike ojern адтапыраныя вушы
starizne *f* [*p.* starzyzna, *ukr.* старизна] старызна
staroste *m*, -s [*sl.*] староста
starozímnik *m*, -es [*sl.*] стары мудрэц
starše(r) [*sl.*] старшы; **staršiná** *m*, -en *hist.* староста, старшына
starux *m*, -es [*p.* staruch] стары, дзед; **staruxe** *f*, -s [*ukr./r.* старуха] старуха
staške *f*, -s [*p.* fistaszek, *it.* pistacchio] земляны гарэх, арахіс; **stáškešmir** *f* арахісавы алей
stat(eč)ne(r)=štatečne(r) [*p.* stateczny] сталы, паважны; **stat** *m* прыстойнасьць, сталасьць, паважнасьць; **státkeven=štátkeven zix, statečne vern*** [*p.* statkować] пасталець, зрабіцца сталым; **statéčnekajt** *f* сталасьць, паважнасьць; **statek/statik=štatek** 1. *m* стрыманасьць, сьціпласьць; 2. *m*, -es прыстойны, гожы чалавек

• vern* a statek стаць статным, пасталець, узмужнець
statút=štatút *m*, -n [*d*. Statut] статут
stav *m*, -n [*p*. staw, *ukr*. став] стаў
stavidle *f*, -s [*p*. stawidło] засаўка
stavke *f*, -s [*sl*.] стаўка (у гульнях)
staž *m*, -n [*fr*. stage] стаж
st(e)arín *m* [*fr*. stéarine] стэарына; **stearínener** стэарынавы
stelevate(r) [*r*. сутуловатый?] сутулаваты, гарбаваты, сагнуты
stel(j)e *f*, -s [*ukr*. стеля] столь
• a hojxe stelje высокая столь
• derlangen mit der hant biz der stelje дастаць рукой да столі
• rajsn* di stelje драць столь (ад роспачы)
• trefn* mit a finger in der stelje трапіць пальцам у столь
• nemen* fun der stelje узяць са столі (выдумаць з галавы; высмактаць з пальца; выкалупаць з-пад кіпця)
stelmax=štelmax *m*, -n, **stélmaxer** *m*, -s [*p*. stelmach] карэтнік, стальмах, сталяр; **stélmaxerišer** сталярны
stelnik=štelnik *m*, -es [*sl*.?] соты
stempe/stepke=stupe=štupe *f*, -s [*p*. stępa, *ukr./r*. ступа] ступа
stempeven [*mnd*. stampe?] намочваць (прасуючы бялізну)
stempl=štempl *m*, -en [*d*. Stempel] штэмпель, пячатка; *перан*. гаўро; **stémpljeven=štémpeln/štemplen** штампаваць, ставіць пячатку; клеймаваць
stencl=štencl *m*, -en [*eng*. stencil] трафарэт, шаблон
stender=štender *m*, -s [*d*. Ständer] пюпітар, падпора, месца для чытаньня ў сынагозе
stenge *f*, -s [*p*. wstęga] (і)стужка
stenken [*p*. stęknąć?] мармытаць, бурчаць
step *m*, -es/-n [*ukr*. степ] стэп; **stépišer** стэпавы; **stépevnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) стэпавік
sterlec/sterlet *m*, -n [*r*. стерлядь, *d*. Störling] *zool*. сьцерлядзь
stern(j)e *f*, -s [*r*. стерня] іржышча, іржэўнік
sterte *f*, -s [*p*. sterta] сьцірта, тарпа; **stérteven** сьціртаваць
sterve=scjerve=ščerve *f*, -s [*ukr*. стерво, *p*. ścierwo] сьцерва, подлы чалавек
stéxeven=štéxeven [?] (аб)мяняць, вы-, аб|меньваць, выменяць
stežke/steške/stečke=scježke=šteške *f*, -s [*ukr*. стежка, *p*. ścieżka] сьцежка; **stéžkele** *n*, -x дарожка, палавік
• Ject iz farvaksn di steżke /fun undzer libn špacirn... /Adje, adje, majn tajer lebn, /xasene hobn ken ix nit mit dir. *flksl*. Цяпер зарасьлі сьцежкі, дзе мы гулялі... Бывай, бывай, мой даражэнькі, выйсьці за цябе я не магу.
stibun *m*, -es [*ukr*. стеблина] расьліна, якая пайшла расьці ў сьцябло; *fig*. байбус, лагіза, мяжджула, дзыга, дрын
stičke *f*, -s [*r*. стычка] сутычка
stide *f*, -s [?] радзімка
stigoter *m*, -s [?] скандаліст, супраціўнік
stil=štil *m/f*, -n [*d*. Stiel] тронак, калодка; ручка, дзяржанне, дзяржальна, асадка
stilke=stalke=stolke *f*, -s столка, рэдзь; (ву)сьцілка
stimes-hagójlel *n* [*s*. סתימת־הגולל] засыпаньне/закрыцьцё долу/магілы
stinke=štinke *f* [*p*. stynka, *d*. Stint] *zool*. корушка, стынка, сьняток
stirdes=štirdes *n* [*lit*. spirtis?] упартасьць, свавольства, нораў; **stirdiš/sterdiš** (mit stirdes) *adv*. насуперак; **stírdišer /stérdišer** свавольны, упарты, яршысты; **stírdiškajt** *f* упартасьць, свавольства, непаслухмянасьць
• gejn* mit/af stirdes kegn emecn дзейнічаць насуперак камунебудзь, упарціцца, упірацца
stire *f*, -s [*s*. (-ות)סתירה →sojser, nister?] процілегласьць, супрацьлегласьць, супраціўнасьць, супрацьпастаўленьне, разлад, рознагалосьсе, супярэчнасьць [*sin*. videranand, kegnzac, ništ-ojsgeštimtkajt]; **stíre(s)diker** процілеглы, супрацьлеглы, супраціўны, супрацьпастаўлены, супярэчлівы; **stíre(s)dikajt** *f* супярэчлівасьць
• kumen* in a stire увайсьці ў супярэчнасьць
stis *m* [?] крызіс, безадкладнасьць
stisak=stusák *m*, -es [*ukr*. стусан] грымак, кухталь
stisk=scisk *m*, -es [*p*. ścisk, *ukr*. стиск] сьціск
stixéj/stixi(j)e *f* [*r*. стихия] стыхія; **stíx(éj)išer** стыхійны; **stixéjiškajt** *f* стыхійнасьць
stoblje=stable *f*, -s [*d*. Stabelle?] прыступка, папярочка (на драбінах)
stoček/stočik/stocik *m*, -es [*p*. stoczek] вітая васковая сьвечка
stoček/stočik *m*, -es [*p*. stoczek, stok] пень; капыл
stodole=stadole *f*, -s [*p*. stodoła, *ukr*. стодола] стайня, стадола, хлеў; ёўня, асець, рэя, сушня, гумно
stoj! [*r*.] *int*. стой!
sto(j)g=štojg *m*, -n [*p*. stóg, *r*. стог] стог
stojke *f*, -s [*ukr./r*.] стойка, прылавак
stojp/stolb *m*, -es [*r*. столб] слуп
• vaksn* in stojp расьці ў сьцябло
stol(j)er *m*, -s, **stoljar** *m*, -ljáres [*p*. stolarz] сталяр; **stoljeráj** *f/n* 1. сталярства; 2. **stoljarnje** *f*, -s сталярня; **stóljerišer, stoljarske(r)** сталярны
• stoljerišer klej сталярны клей
• farnemen* zix mit stoljeraj сталярнічаць
• a/der menč iz nor vi a stoljer – hajnt lebt er un morgn štarbt er *glxv*. чалавек як сталяр – сёньня ён жыве, а заўтра памірае
• Bin ix mir a stoljerl, /ruft men mix reb Fišl, /x'max a tir, a fencterl, /a benkele, a tišl. /Tanct un zingt majn zegele, /šnajdndik di bretlex, /bapucn vet dox undzer mi /derfelex un štetlex. (Z. B.) Я сталяр, клічуць мяне рэб Фішл, я раблю дзьверы, вокны, лавы, сталы. Танчыць і сьпявае мая пілка, рэжучы дошачкі, наша праца аздобіць вёсачкі й мястэчкі.
• cvišn ale šuster iz der bester šnajder Josl der stoljer (er maxt a hitl, ligt es afn kop vi henčke) *glxv*. сярод усіх шаўцоў лепшы кравец Ёсель-сталяр (ён робіць шапку, кладзе на галаву як пальчатку)
stolke=stilke=stalke *f*, -s [*v*.] столка, рэдзь; (ву)сьцілка
stolovanje=stalovanje *f*, -s [*ukr*. стелина?] бэлька
• az me lejgt zix nit gegesn, cejlt men di stolovanjes хто кладзецца спаць ня еўшы, лічыць бэлькі пад столяй
ston *m*, -en [?] стан, талія; падол, прыпол
• eng in ston вузкі ў таліі
stop! *int*. стоп!; **stoper** *m*, -s [*p*. stoper] сэкундамер
stopnje *f*, -s [*p*. stopień] прыступка
storož *m*, -es [*r*. сторож] стораж, вартаўнік, дазорац
stos *m*, -n [*p*. stos] 1. купа, куча; штабэль, пагон (дроваў); 2. *kort*. назоў гульні
stračen [*p*. stracić] страціць, змарнатравіць
stradanje *f* [*r*. страдание] пакута
• vu že nemt men aza getrajen menčn, /er zol visn, vos in majnem haren iz, /in majnem haren iz dox a stradanje, /majn stradanje iz dox gor umzist *flksl*. дзе ж мне ўзяць такога дарагога чалавека, які б ведаў, што з маім сэрцам, у маім сэрцы адны пакуты, але мае пакуты дарэмныя

straden zix [*r.* стралать; *fr.* astraindre?] напружвацца, стараца
stragan *m*, -es, **stragl** *n*, -es [*p.* stragan] крамка, ятка, латок
strajk=štrajk *m*, -n [*d.* Streik] страйк, забастоўка; **strajkn=štrajkn** страйкаваць, баставаць; **strajker=štrajker** *m*, -s, (-ke *f*, -s) страйковец
strapkes *pl.* [*ukr.* страпи?] зубцы, зубчасты фрыз
strašen (mit) [*p.* straszyć, *ukr.* страшити] страшыць, пужаць, палохаць, пагражаць, гразіць; **strašne(r)** *hum.* страшны, жахлівы; **straš** *m*, -n, **strašidle** *f*, -s страшыдла, пудзіла; **strašunek/strašunik** *m*, -nkes пагроза
• er strašet, az er vet avekforn ën пагражае ад'ездам
• ix hob nit kejn mojre far dajne strašunkes я не баюся тваіх пагрозаў
• nox di bakošes zajnen bakumen strašunkes за просьбамі пайшлі пагрозы
• straše di vancn! палохай клапоў!
strax *m*, -n [*sl.*] страх, жах, торап, сполах, гас
straxírn (straxírt) [*r.* страховать] страхаваць; **straxirung** *f* страхаваньне; **straxovke** *f*, -s страхоўка; **srtaxíropcol** *m*, -n страхавы ўнёсак; **straxír-agent** *m*, -n страхавы агент
• brenen zolstu afn fajer (on straxovke, af ejgn holc)! *kll.* каб ты на агні гарэў (без страхоўкі, на ўласных дровах)!
straž *m*, **straže** *f*, -s [*p.* straż, *r.* стража] старожа, варта; **stražnik** *m*, -es стражнік, вартаўнік
stražak *m*, -es [*p.* strażak] вартаўнік; пажарны
strelke *f*, -s [*r.* стрелка] стрэлка
stremen *m*, -es, **stremenje** *f*, -s [*ukr.* стремено, *p.* strzemię] стрэмя
strempl *n*, -ex, **stromplje** *f*, -s [?] лядзяш
stri *m*, -en [*ukr.* стрій] 1. строй, спосаб, чын, парадак, манер; 2. дух
• xapn dem stri зразумець спосаб, схапіць манер
strígeven [*p.* fastrigować] (фа)стрыгаваць
strihe *f*, -s [*ukr.* стрига?] касá; матыка, капаніца
strikter [*d.* strikt] строгі, дакладны
strimke(r) [*ukr.* стримкій] стромкі, стройны
strixe/strexe *f*, -s [*ukr.* стріха, *p.* strzecha] страха
strižon *m*, -en [*ukr.* стрижень] стрыжань (скулы)
str(j)apče *m*, -s [*r.* стряпчий] *hist. hum.* страпчы, адвакат
• gots strapče (gots-štrapče) *pejor./iron.* руплівец, дбайнік; крывадушнік, бажона, сьвяцец, дэвотка
• kools strapče *pejor.* інтрыган, круцель, баламуцень
stroclen zix [*d.* strotzen?] франціць, фарсіць
stroge(r) [*ukr./r.* строгий, *p.* srogi] строгі; **strógekajt** *f* строгасьць
stroj *m* [*r.* строй, *p.* strój] строй, шых, парадак, лад; **strojen** 1. строіць, шыхаваць; 2. будаваць; 3. *muz.* настройваць; **strojer** *m*, -s *muz.* настройшчык
• štejn in stroj стаяць у страі
• strojen di vonces разгладжваць вусы
• gejn*/trajbn* durx/skvoz stroj *hist.* ісьці/гнаць скрозь строй (пакараньне ў расейскім царскім войску)
strokač *m*, -es [*ukr.* строкатий] стракаты (конь)
stroke *f*, -s/-kn [*r.* строка] пятлічны шнур, завязка
stróm-holovój/-halevój [*ukr.* стрімголов, *r.* стремглав] *adv.* стрымгалоў
• lojfn* strom-holovoj бегчы стрымгалоў
stromke=štromke *f*, -s [*v.*] стрэмка, скабка
stronge *f*, -s [*p.* pstrąg] *zool.* стронга, фарэль
strostine=troščine *f*, -s [*p.* trzcina, *ukr.* тростина] трысьціна; чарот, трысьнёг
strož *m*, *pl.* strežer, (-ke *f*, -s), **struž** *m*, -n/-es, (-ke *f*, -s) [*p.* stróż] сторож, вартаўнік, дазорац
struč(k)e/strucke *f*, -s [*ukr./r.* струк] стручок
strudl *m*, -en [*d.* Strudel] *kul.* пірог з начынкай
strulkes *pl.* [?] гульня ў цыркі/бабкі
strune *f*, -s [*p.* struna] струна
• glajx vi a strune прамы як струна
strup *m*, -n/-es [*p.* strup, *r./ukr.* струп] струп; **strupevate(r)** струпаваты
stružke/struške *f*, -s [*p.* strużka] стружка
stučne(r)=štučne(r) [*p.* sztuczny] штучны
• stučne karakul штучны каракуль
stuken [*ukr.* стукати, *p.* stukać] стукаць, грукаць; **stúkike** *f* *kort.* назоў гульні
stupáj! [*r.* ступай!] марш! ідзі! тупай!
stupe=stempe/stepke=štupe *f*, -s [*ukr./r.* ступа] ступа
stupenjen [*sl.*?]
• er iz stupenjet gevorn ën аслупянеў/здранцьвеў
stuplen=štuplen [*d.* Stoppel] праколваць, дзіравіць, рабіць маленькія дзірачкі
stupnje *f*, -s [*ukr./r.*] ступня
stusák=stisak *m*, -es грымак, кухталь
subjékt *m*, -n [*d.* Subjekt] *gram.* дзейнік
• subjektlozer zac *gram.* безасабовы сказ
subotnik *m*, -es [*r.* субботник] суботнік (сэктант юдэахрысьціянін)
subrétn/subretke *f*, -s [*fr.* soubrette, *p.* subretka] субрэтка
substantiv *m*, -n [*d.* Substantiv] *gram.* назоўнік
sud *m*, -n [*ukr./r.*] суд; **sudjá** *m*, -s/-en судзьдзя; **sudjen (zix)** судзіць
• mirovoj sud *hist.* міравы суд
sude *f*, -s [*s.* (סעודה(-ות →šalešsudes] банкет, (сьвяточная) бяседа, баль [*sin.* molcajt, banket]; **súdeven** банкетаваць, баляваць; правіць, ладзіць бяседу; **sude-hamafsékes** *f* [*s.* המפסקת] апошняя вячэра напярэдадні Ём-Кіпуру, пасьля якой больш нельга есьці; **sudes-havróe** *f* [*s.* (סעודות) סעודת הבראה] абед, які прыносіць добры сябра жыду, які толькі што вярнуўся з хаўтураў (паводле звычаяў першы абед пасьля хаўтураў павінны быць з чужой ежы); **sudes-mícve** *f* [*s.* (סעודות) מיצוה] урачыстая бяседа з нагоды вяселья, абразаньня, канфірмацыі юнакоў і некаторых іншых сьвятаў; **sudes-púrim** *f* [*s.* פורים] урачыстая бяседа напрыканцы дня сьвяткаваньня Пурыму
• maxn/gebn* a sude задаць баль
• praven sudes правіць банкеты, ладзіць бяседы
• rajbn*/pucn a/di sude есьці зь вялікім апэтытам, жэрці, лопаць, трэскаць, лыгаць
• a sude kejad hamjelex (a sude af tiš un af benk) *glxv.* банкет на ўвесь сьвет (на стале і на лавах)
• beser a sude, ejder a xasene *glxv.* лягчэй справіць бяседу, чымся вясельле
• max pošeter di šabesdike sude un kum nit on cu fremder hilf рабі простым суботні стол і не хадзі па чужую дапамогу
• vu a sude, dort iz a ganejvim? *glxv.* дзе пір гарой, там і злодзеі (дзе шмат прысмак, там і зграя сабак; дзе мёд, там і мухі; абы падла – вароны назьлятаюцца)
sudek *m*, -es [*ukr./r.*] *zool.* судак
sufiks *m*, -n [*d.* Suffix] суфікс
sufit *m*, -n [*p.* sufit] суфіт, скляпеньне

sug *m*, -im [*s*. (סוג-)סוגים] сорт, гатунак, кляса, катэгорыя [*sin*. sort, klas, kategorje]
sugerírn (sugerírt) [*d*. suggerieren] намаўляць, пераконваць, гіпнатызаваць
sugje *f*, -s [*s*. (סוגיא-)סוגיות] тэма для дыскусіі з Геморы, талмудычныя дэбаты, праблема
suk=senk *m*. -es [*ukr./r.*] сук; **suk(ev)ate(r)=senkevate(r)** сукаваты
sukcés *m*, -n [*p*. sukces] посьпех
suke *f*, -s [*s*. (סוכה(ו)-ות)] буда(н), шата, шацёр, шалаш (бяз даху, які ставяць на восем дзён Сукэсу) [*sin*. bajdl]; *tlmd*. назоў 6-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб сьвяткаваньні Сукэсу); **Sukes** *m* [*s*. סוכות(ו) →xag-goosif] Сукэс. Кучкі (гэбрэйскае рэлігійнае сьвята (ураджаю), якое сьвяткуецца 15 тышры на працягу 8 дзён); **súkes-diker** які мае дачыненьне да Сукэсу; **súke-šer** *f folk*. неіснуючая рэч (азначэньне для рэчы, якой не існуе, акрамя толькі дурань верыць у яе існаваньне)
• jejn* nox ■ suke-šer марна траціць сілы
• ... filn vi a jovn in suke адчуваць сябе як жаўнер у шаце (на здымка)
• ... meg im šikn nox a suke-šer *glxv*. яго можна пасылаць нахты прынесьці (выпраўляць па смажаны лёд; шукаць ветру ў полі, бацьку з маткай)
• Sukes est men gut, un me šloft šlext *glxv*. на Сукэс добра есьці, але спаць кепска (у будане)
• un az ■ kumt der liber Sukes /vider af dos naj, /nito kejn esreg, nito kejn šxax, /aj, aj, aj... *flksl*. і калі настае любы Сукэс зноў, німа цытрына, німа яловых галінак, ай, ай, ай...
• zaj ■ menč, vestu zicn in suke *glxv*. будзь чалавекам, будзеш сядзець у будзе (так маці суцяшае дзіцёнка-гарэзу)
suke *f*, -s [*p*. su(cz)ka, *ukr./r*. су(ч)ка] сука; **sučke** *f*, -s сучка; **sukin sin** *m vulg*. сукін сын
sukjenke=šukjenke *f*, -s [*p*. sukienka] сукенка; **suknje** *f* [*p*. suknia, *ukr*. сукня] сукня; доўгая жаночая накідка
sumatoxe *f*, -s [*r*. суматоха] мітусьня, шум, сумятня, сумяціца, гармідар, вэрхал
sume *f*, -s [*d*. Summe] сума; **sumarer** сумарны; **sumírn** (sumírt) падсумоўваць
sumne(r) [*ukr*. сумний] сумны; **sum** *m*, **súmnekajt** *f* сум, журба
• s'iz mir sumne мне сумна
suneske *f*, -s [?] падстаўка для ног
sup *m*, -n [*d*. Suppe] *kul*. суп, зупа
superlatív *m*, -n [*d*. Superlativ] *gram*. найвышэйшая ступень
supones *pl*. [*r*. супонь, *ukr*. супоня] супоні
sur-/sjur-búr=šur(um)-búr(um) 1. *m* шурум-бурум, сырбор, блытаніна, гармідар, нелад, разгардзіяш; старызна, непатрэбшчына; зброд; 2. *adv*. сьпехам, сьпешна, похапам, бязладна
surdút=serdut/serdet *m*, -n [*p*. surdut] сурдут
surogát *m*, -n [*d*. Surrogat] сурагат
sus *m*, -im [*s*. (סוס-)סוסים] *iron*. конь [*sin*. ferd]
• az me hot nit kejn sus, muz men gejn cu fus *šprxv*. хто ня мае каня, мусіць хадзіць пеша
suslik *m*, -es [*r*. суслик] *zool*. сусьлік, суслак
sutane *f*, -s [*d*. Sutane] сутана
sutulevate(r) [*r*. сутулый] сутулаваты; **zajn*/gejn* sutulevate** сутуліцца
suxár/suxer=sexer *m*, -es [*p*. suchar, *ukr*. сухар] сухар
suxežile/suxožile *f*, -s [*ukr*. сухожилля] *anat*. сухажыльле
suxogorle *f* [*ukr*. сухо - горло] *med*. сухое горла, ларынгіт
suxot(k)e *f* [*p*. suchoty, *ukr*. сухоти] *med*. сухоты; **suxotnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) сухотнік
• hobn* suxote мець сухоты (пародыя на "hobn* xarote")
• xarote iz suxote *glxv*. каяньне – сухоты
svarbe=švarbe *f*, **esrim-v(e)árbe** *pl*. [*s*. עשרים־ואַרבּע] "24" (азначэньне для Танаху, які складаецца з 24 кніг)
sveter/sviter *m*, -s [*p*. swet(e)r, *ukr*. светр, *r*. свитер] сьвітэр, швэдар
svičen [*p*. ćwiczyć, świadczyć, *d*. zwicken?]
• svičen (emecn) in di ojgn 1. абвяргаць; 2. хлусіць
svičen [*p*. ćwiczyć] навучаць, рыхтаваць, гатаваць
svinják *m*, -es, **svinjake** *m*, -s [*p*. świniak] парсюк, кныр; **svinke=švinke** *f* [*p*. świnka, *ukr./r*. свинка] *med*. сьвінка, за́ўшніца
sviščen/svisčen=šviščen [*p*. świstać, *ukr*. свистати] 1. сьвістаць; 2. *n*, **svisč** *m*, -n, **svisče** *f*, -s, **sviščeráj** *f* сьвіст (губамі); **svišč=švifč** *m*, -n 1. рэзкі сьвіст, сьвісток; 2. гультай; нікчэмны чалавек; **a svišče ton*** сьвіснуць
svi(š)čern [*d*. zwitschern, *p*. świstać, *ukr*. свистати] шчабятаць, цілікаць, цьвілікаць, цьвіркаць; **sviščeráj** *f* шчэбет, шчабятаньне, ціліканьне, цьвіліканьне, цьвірканьне
svite *f*, -s [*p*. świta] сьвіта
svite *f*, -s [*fr*. suite] *muz*. сюіта
svit(k)e *f*, -s [*ukr*. свит(к)а, *p*. świt(k)a] сьвіт(к)а (вопратка)
svive *f*, -s [*s*. (סביבה-)סביבות] 1. асяродзьдзе, асяродак, акружэньне, атачэньне, суседзтва, навакольле, (в)аколіца; 2. кола людзей, таварыства, грамадзтва, грамада, кумпанія; 3. духоўная атмасфэра [*sin*. umgegnt, šxejnes, di noent, der arum; menčnkrajz, gezelšaft, kompanje; gajstike atmosfere, milje]
• s'hot im faršlungen/farzojgn di svive яго паглынула/засмактала асяродзьдзе
• šafn* arum zix ■ svive fun ejgene menčn стварыць асяродак адданых людзей
svjenčen/svjencen=švjenčen [*p*. święcić] асьвяціць, асьвячаць (паводле хрысьціянскай традыцыі); **sv(j)ente nigde** [*p*.] сьвятыя ніколі
• s'vet arojskumen af sv(j)ente nigde гэта будзе на сьвятыя ніколі (на сьвятыя Міколы або ніколі; на сьвяты Адам; на тое лета, пасьля абеду, гэтакаю парою)
svjendžen [*p*. swędzić] сьвярбець; **svjendžarnjes** *pl*. сьверб, сьвярбячка
svojske(r) [*v*.] свойскі
• svojske arbet свойская работа (рэч сваёй работы)
svoloč *m*, -es [*r*. сволочь] зброд
svond *m* [*p*. swąd] чад
s'vor [*d*. wahr] *bndv*. пэўна, вядома, безумоўна
svore *f*, -s [*s*. (סברא-ות)=סברה →masber, bal-svore, hasbore] дапушчэньне, гіпотэза, здагадка, меркаваньне; думка, плян [*sin*. mejnung, hipoteze; gedank, plan]; **svórele** *n*, -x жарт, жарцік
• af kejn svore ništ ані думкі, ніякім чынам
• es iz a svore мабыць, падобна, пэўна, магчыма
• es volt geven a svore, az... было б няблага, каб...
• ongenumen in der svore, az... лічачы, што...; калі дапусьціць, што...
• (s'iz) (do) a svore, az... ёсьць меркаваньне, што...; з гэтага вынікае, што...
svor(e)n *m*, -s [*p*. sworzeń, *ukr*. шворінь] шворан (у павозцы)
sxakl=saxákl=sexakl=s"h [*s*. ס"ה=(ען-)סדר הכל] 1. *m*, -en сума;

баланс, падрахунак, падсумаванье, рахуба, разьлік, вынік [*sin.* sume; bilanc]; 2. *adv.* усяго, разам, усяго толькі

sxar *m*, -n [*s.* (ן-)שכר →sxires] плата, узнагарода (за добры ўчынак) [*sin.* balojnung, bacoln; *ant.* ojneš]; **sxar-batóle** *m* [*s.* בטלה] кампэнсацыя за згублены час; **sxar-límed** *m* [*s.* לימוד] плата за навучаньне (у школе або ў хедары); **(sxar-)halíxe** *m* [*s.* (שכר)הליכה] плата за дарогу, дарожныя выдаткі [*sin.* bacolung farn gang, balojn farn veg]; **sxar-melóxe** *m* [*s.* מלאכה] працоўныя грошы, узнагарода за працу, заробак [*sin.* arbetslojn, arbetgelt]; **sxar-tírxe** *m* [*s.* טירחה/טרחא] узнагарода за працу [*sin.* balojnung far der mi]; **sxar-veójneš** *m* [*s.* ועונש] узнагарода і пакараньне пасьля сьмерці [*sin.* balojnung un štrof noxn tojt]

- šiler far sxar-limed вучань за плату
- (az) Jeraxmiel der zemšer maxt an ojvn, krigt er sxar-limed *glxv.* Ерахміэл-кушнер кладзе печ, атрымлівае ж ён плату за навучаньне
- dem rebn sxar-limed colt der rebojne-šelojlem *šprxv.* за навучаньне рэбэ плаціць сам бог
- far švajgn kumt a mol mer sxar, vi far redn *šprxv.* за маўчаньне часам больш плацяць, чым за словы

Sxarje=Zxarje [*s.* זכריה] *tnx.* (прарок) Захарыя; Кніга прарока Захарыі

sxax *m* [*s.* סכך →suke] лапкі, галіны хвоі (якія гэбрэі выкарыстоўваюць для пакрыцьця шаты на Кучкі); **sxax-bojm** *m*, *pl.* -bejmer *bot.* хвоя, яліна

sxie=zxie *f*, -s [*s.* (ות-)זכיה →zojxe, mezake] рэдкі гонар, пашана, павага, прывілей

sxires *n/pl.* [*s.* שכירות →sxar] пэнсія, заработак, заробак, узнагарода, утрыманьне [*sin.* lojn, gehalt]; **sxir-jóm** *m* [*s.* שכיר־יום] падзёншчык, наняты на адзін дзень [*sin.* tog-arbeter, gedungener afn tog]

- az der xazn hot vejnik sxires, derlejgt men im a por zingers *glxv.* калі ў кантара малы заробак, яму дадаюць двох сьпевакоў (замест грошай)

sxojr-/zxojr-brís [*s.* זכור־ברית] "памяць саюзу" (першыя словы і назва некаторых пакаянных малітваў, якія чытаюцца напярэдадні Рош-Гашоны); пярэдадзень Рош-Гашоны

sxojre *f*, -s [*s.* (ות-)סחורה →sojxer, misxer, farmisxerung] тавар; матар'ял, матэрыял; *iron.*/*fig.* нелюдзь; **sxójrediker** таварны; **sxójredikajt** *f* таварнасьць; **sxójre-mangl** *m* таварны голад; **sxójre-ojstojš** *m* тавараабмен; **sxójre-umzac** *m* тавараабарот; **sxójre-virtšaft** *f* таварная гаспадарка

- sxojre af der vog тавар на вагу
- a cugelegene/farlegene sxojre ляжалы тавар
- a gangbare sxojre ходкі тавар
- a gute sxojre iz ale mol gut *glxv.* добры тавар заўжды добры
- a hun, vos krejet, a goj, vos redt jidiš, un a jidene, vos lernt Tojre, iz nit kejn gute sxojre *šprxv.* курыца, якая кукарэкае, гой, які размаўляе на ідыш, жыдоўка, якая вучыць Тору, - гэта ўсё кепскі тавар (воўк гадаваны, непрыяцель яднаны і жыд хрышчоны - усё роўна)
- a sxojre tor nit mies vern *glxv.* тавар не павінен псавацца
- a šejne mejdl iz a karante štikl sxojre *glxv.* прыгожая дзяўчына - ходкі тавар (мае вялікі попыт)
- a štikl sxojre – azojns vi azelxs! *glxv.* штука тавару - што так што гэтак! (як ні круці – выдатная якасьць!)
- az me hot sxojre, hot men kejn mojre *šprxv.* хто мае тавар, той нічога не баіцца
- di ergste sxojre iz "loj" *glxv.* найгоршы тавар, калі німа ніякага
- dos iz kejn gelt nit, un jenc iz kejn sxojre nit (nit kejn gelt un nit kejn sxojre) *glxv.* гэта ня грошы, а гэна не тавар
- gute sxojre lojbt zix alejn *glxv.* добры тавар хваліць сябе сам (за добрым таварам і дурань будзе панам)
- nit kejn Tojre nit kejn sxojre *glxv.* ні Тора ні тавар
- s'iz a sxojre (a rixtike)! сапраўдны тавар! тавар дык тавар!

sxorim=zxorim *pl.* →zoxer *m* [*s.* (ים-)זכר] самец, мужчына; блядун

sxum *m*, -im/-en [*s.* (ים-/ען-)סכום →beheskem, haskome, muskem, maskem] *mat.* сума, сукупнасьць, лік, (агульная) колькасьць, аб'ём [*sin.* sume, col]; **sxúmiker** колькасны; **sxum-hakójlel** *m* [*s.* הכולל־ →sax-hakojlel, saxakl] агульны лік, агульная сума, колькасьць [*sin.* algemejne sume, arumnemendike col]

- der sxum jedies/kentenišn колькасьць/запас ведаў
- sxumike colverter *gram.* колькасныя лічэбнікі
- a nes, vos der tate hot dem dales, faršpart er sxum cu coln *glxv.* дзіва, што тата бедны, ён плаціць ня будзе
- farn tojt ken men zix nit bahaltn, un far sxum ken/tor men nit antlojfn *šprxv.* ад сьмерці не схаваешся, ад разьліку не ўцячэш (ад сьмерці не адперці; доўг не вяроўка – не парвеща)

sxus=zxus *m*, *pl.* -n/-im/zóxies(n) [*s.* (ן-/ים-)זכות] заслуга (рэлігійная або маральная), прывілей; права, фавор; **sxuse /zxuse jogn (olejnu)=zi"e** *abr.* [*s.* זי"ע=(עלינו) זכותו יגן] яго заслуга хай нам дапаможа; **sxusim/zxusim jogn (olejnu)** [*s.* זכותם יגן (עלינו)] іхняя заслуга хай нам дапаможа

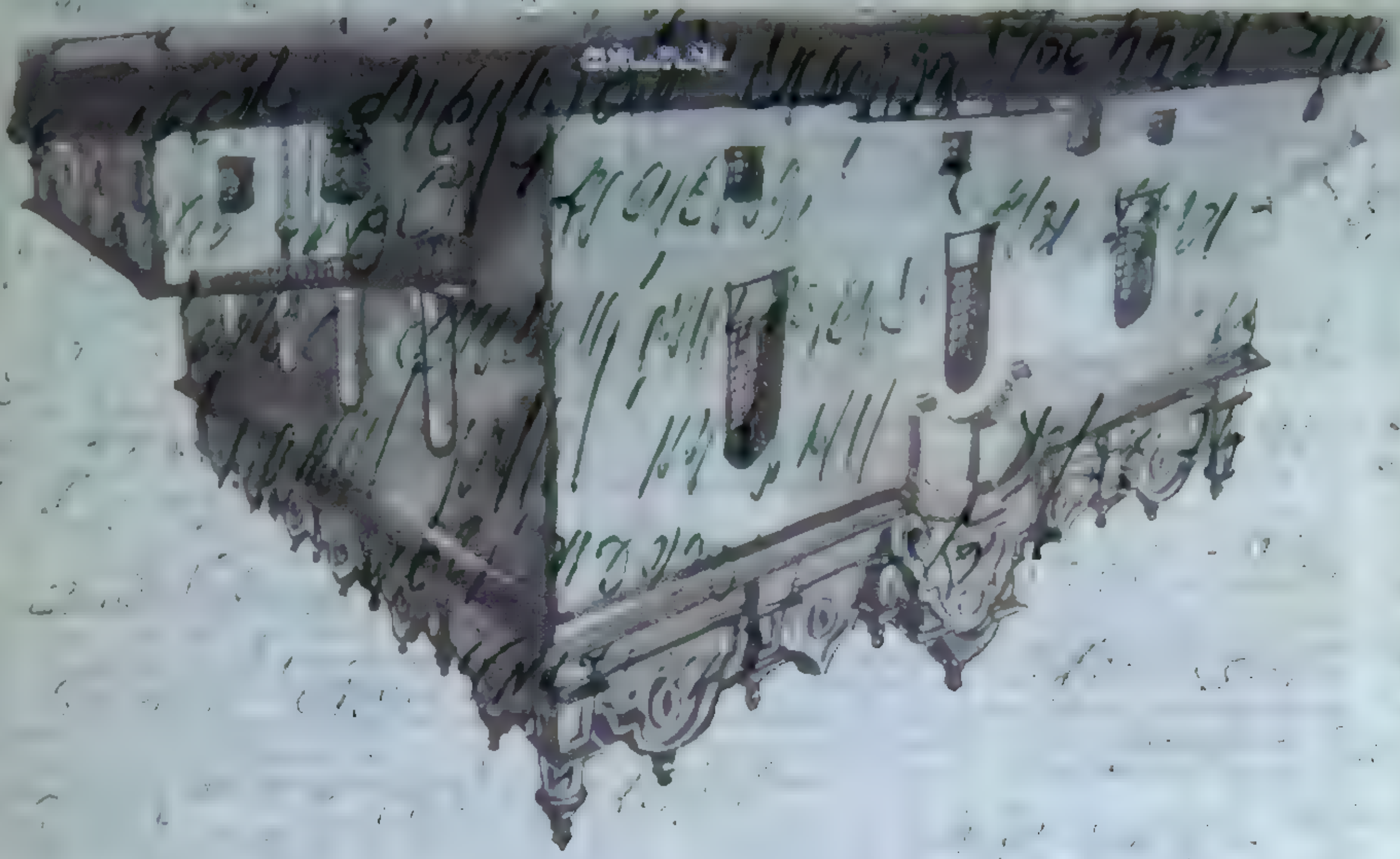

Š=šin *m/f*, -en [*s.* (ען-)שין] 1. "шын", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 300

š-š-š!, **ša!** *pl.* šat(s)!, **(šá-)kíč!**, **šá-štíl!** [*d.* sch, *p.* sza, *r.* ша, тшшш..., *v.* цссс...] *int.* ш-ш-ш! ша! цыць! ціха! цішэй! цішыня!; **(šá-)kíč** *adv.* вельмі ціха, спакойна; **šá-štíler** дужа ціхі, спакойны, маўклівы

- ša ša! ціха, ціха!
- zol zajn ša! трэба маўчаць!
- Ša-ša, es zol zajn štil, /der rebe gejt fun šil (šul), /ša-ša, er iz šojn do /in a guter šo. /Ša-ša, nor, xsidim zet, /di rebecn, zi gejt, /ša-ša, nor, kukt ajn, /vi zi šmejxlt fajn. *flksl.* Ша-ша, ціха, рэбэ ідзе з сынагогі, ша-ша, ён ужо тут у добрую гадзіну. Ша-ша, ціха, падзівецеся хасыды, рабініха, яна ідзе, ша-ша, ціха, пабачце, як яна файна ўсьміхаецца.

ša=šag *m*, -n шаг, паўкапейкі (манэта)

šaar *m, pl.* šeorim [*s.* (ים-)שער →šar-] 1. брама, вароты; 2. загаловачны, тытульны аркуш [*sin.* tojer; titlblat, šaarblat fun a bux]; **šaare-dmóes** *pl.* [*s.* שערי־דמעות] "вароты сьлёз"; нябесныя вароты, праз якія прымаюцца малітвы тых, хто плача [*sin.* tojern fun trern]; **šaare-ráxmim** *pl.* [*s.* ־רחמים] "вароты міласэрнасьці"; нябесныя вароты; *iron.* турма [*sin.* tojern fun baremherckajt/himl; tfise]; **(mem-tes) šaare-túme** *pl.* [*s.* (מ"ט) שערי־טומאה] *khl.* "49 babarotaў нечысьціні"; ступені маральнага падзеньня; **ša(a)re-tfíle** *pl.* [*s.* ־תפילה] "вароты малітвы"; нябесныя вароты, праз якія прымаюцца малітвы [*sin.* tojern fun gebet]; **šaar-hoášpe** *m* [*s.* ־האשפה] "вароты сьмецьця"; адны з варотаў былых Ерусалімскіх муроў; нячыстае месца [*sin.* tojer fun mist; umrejn ort]

šabaš *m*, *abr.* **šb"s=šabes** *m* [*s.* שב"ס] шабаш; грошы, якія даюць музыкам у якасьці чаявых на вясельлі або ў іншых выпадках; **šabašnik/šábesnik** *m*, -es вялікі суботні кандэлябар; закуток у печы, дзе можна захоўваць у цяпле суботнюю ежу

šábern, **šábreven** [*s.* ?שברן] *argo* чыніць крадзеж з узломам, рабаваць, красьці, выкрадаць; **šaber** *m*, -s фомка (зладзейскі ломік); **šáber-koxer** *m*, -s майстар, які робіць прылады для ўзлому

šabes *m*, *pl.* šabosim [*s.* (ים-)שבת] шабас, субота (сьвяты дзень адпачынку) (Вых. 31:14–17); *tlmd.* назоў 1-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб субоце); **šábesdiker** суботні; **š(a)béjsenaxt(s)** *m*, -n, [*s.* ־שבתע]. **šábescunaxt(s)** *m*, -n суботні вечар; **šabes afdernáxt**, **š(a)béjsenaxts=špéjsenaxt(s)**, **šábes(-)cu(-)náxts**, **šabes cu naxt(s)** *adv.* суботнім вечарам, у суботу ўвечары (адвячоркам); **šábesnik** *m*, -es 1. (камуністычны) суботнік; 2. **šabašnik** *m*, -es вялікі суботні кандэлябар; закуток ў печы, дзе можна захоўваць у цяпле шабасовую ежу; **šabes-bréjšes** *m* [*s.* ־בראשית] першая субота пасьля Сукэсу, калі чытаюць "Brejšes" (Быцьцё); **šábes(-)goj** *m*, *pl.* -goim, (-e *f*, -s) [*s.* (ים-)גוי־] няжыд, які ў суботу робіць для жыда забароненую працу (запальваньне сьвечак і г.д.); жыд, які не прытрымліваецца суботы; **šábes-hiter** *m* жыд, які прытрымліваецца суботы; **šabes-hagódl** *m* [*s.* ־הגדול] субота перад Пэйсахам; **šabes-jóntevdiker** [*s.* -יום־טוב־] шабасова-сьвяточны, урачысты; **šabes-kójdeš** *m* [*s.* ־קודש] (сьвятая) субота; **šábes-lixt** *n* сьвяча, якую запальваюць адвячоркам у пятніцу, каб прачытаць блаславеньне на запальваньне сьвячэй; **(šabes-)mevórxim** *m* [*s.* ־מברכים] субота, у якую чытаюць блаславеньне на пачатак месяца; **(šabes-)náxmu** *m* [*s.* ־נחמו] субота пасьля "tišebov"; **šábes-ojps(t)** *n* фрукты або цукеркі, якія даюць дзецям на шабас; **šabes-šabósn** *m* [*s.* ־שבתון] найсьвяцейшая субота, сьвята Ём-Кіпур; **šábes-štex/-štep** *pl.* шырокія штышкі, якія робяць, калі нешта сьпяшаюцца зашыць адвячоркам у пятніцу да надыходу шабасу; **šabes-šíre** *m* [*s.* ־שירה →oz-jošer] субота, у якую чытаюць у сынагозе "bešalax" (16-ты разьдзел Торы, у якой знаходзіцца гімн, які сьпявалі гэбрэі разам з Майсеем пасьля пераходу цераз Чырвонае мора); **šabes-šírelex** *pl.* суботнія сьпевы; **šabes-šúve/-čúve** *m* [*s.* (־)שובה(ת)] субота напярэдадні Ём-Кіпуру; **šábes-tanc** *m*, *pl.* -n/-tenc вясельны танец; **šabes-xazón** *m* [*s.* ־חזון] субота перад "tišebov"; **šabes-zúntik** *m*, -n выхадныя дні (субота-нядзеля)

- a gast af šabes шабасовы госьць (нежаданы/нечаканы); бядняк, запрошаны на сьвяткаваньне суботы
- far šabes! таму! (нецярплівы адказ на пытаньне "far vos?" чаму?)
- gut šabes! *hum.* добры дзень вам у шляпу!
- gut šabes, er iz do! на табе, і ён тут!
- gut šabes, na dir! вось табе і на!
- haltn* ergec šabes недзе спыніцца, каб правесьці/адсьвяткаваць шабас
- max šabes derfun/dermit! спраўляй з гэтым шабас! (аб нявартай рэчы)
- maxn a štox/šnit in šabes arajn працаваць перад самым надыходам шабасу
- maxn šabes рыхтавацца да шабасу, ладзіць шабас
- maxn šabes-štex халтурыць, сьпехам/похапам выконваць работу
- maxn šabes far zix *hum.* адасобіцца, дзейнічаць на ўласны розум
- mit šabes-lošn высакамоўна, напышліва
- šabes-hagodl un kúrc-frajtik дзьве несумяшчальныя рэчы
- az me fort in šabes, zict men in der voxn in der hejm *glxv.* хто мяркуе ехаць у суботу, той у будні сядзіць дома
- cešter nit dem fridn fun hejlikn šabes, /di štile, di hejlike ru; /me zet nox nit šajnen in himl kejn štern, /oj, vart nox a regele cu (H. R.) ня руш міру сьвятой суботы, цішыні, сьвятога пакою; ячшэ ня бачна на небе зьзяньня зорак, ой, пачакай яшчэ трошкі
- haltn šabes iz gringer, vi maxn šabes *glxv.* правесьці шабас лягчэй, чым рыхтавацца да шабасу
- jeder šabes mit zajn mazl *glxv.* кожны шабас мае свой лёс (для бедных)
- nox šabes dinstik (šabes noxn kaltn kugl) *glxv.* пасьля суботы ў аўторак (у суботу пасьля халоднага кугеля; на тое лета, пасьля абеду, гэтакаю парою; калі не цяпер, дык у чацьвер; заўтра аб гэтай пары; на сьвятое ніколі)
- s'iz majn šabes un majn vox гэта мая шабасовая і будзённая (адна вопратка на ўсе выпадкі; у чым у пасьцелі, у тым і ў касьцелі)
- šabes geredt – fir voxn fraj *glxv.* у суботу дамовіліся – чатыры тыдні вольныя (у суботу нельга рабіць справы, таму й даецца чатыры тыдні на адступнае)
- šabes hot a ponem fun jenem velt *glxv.* шабас мае адбітак таго сьвету
- šabes iber der gancer velt! *glxv.* шабас на ўсім сьвеце! (цішыня і спакой)

• "šabes" lernt er, "makes" ken er *glxv.* "шабас" ён вучыць, "скулу" ведае
• šabes-šire varft men di fejgelex kaše *glxv.* на "šabes-šire" кідаюць птушкам кашу (час моцных маразоў)
• šabes-štex haltn nit *glxv.* суботняе шво лёгка парацца
• šabes-xazon kojlet men a hon, šabes-naxmu kojlet men a ku *glxv.* у суботу перад постам рэжуць пеўня, у суботу пасьля посту рэжуць карову
• ver es grejt zix nit on erev šabes, der hot nit af šabes *glxv.* хто не рыхтуецца да сустрэчы шабасу, той сустракае яго з пустымі рукамі (хочаш есьці калачы, не ляжы на пячы)
• zolst zajn gebenčt vi a šabes-lixt – brenen fun ojbn un šmelcn fun untn! *kll.* каб ты быў блаславёны як шабасовая сьвяча – гарэў зьверху і плавіўся ўнізе!

šabes *abr.* **šb"s** *m*, **šames - badxn - sarver** [*s.* שב"ס] 1. служка - бадхэн - кельнэр (тры асобы, неабходныя на вясельлі); 2. скрынка для чаявых для гэтых трох памагатых на вясельлі
• ven cvej mejsim gejen tancn, ver varft in šabes arajn? *glxv.* калі беднякі ладзяць вясельле, хто ж падасьць памагатым?

šablje=sablje *f*, -s [*ukr.* шабля, *p.* szabla] шабля

Šabsaj-Cví [*s.* שבתי־צבי →šebs] Шабсай/Сабатай Ц(э)ві (ілжэмэсія XVII ст.); **šabsaj-cvienik** *m*, -es сябра гэбрэйскай сэкты Шабсая Ц(э)ві; *fig.* бажона, сьвяцец, дэвотка

šac *m abr.* **šeliex-ciber** *m*, *pl.* šlixe-/šluxe-cíber [*s.* ש"ץ=שליח־(ציבור/שליחי־)] прадстаўнік кагалу; чалавек, які моліцца на падмостках; хазан, сынагагальны кантар

šacn [*d.* schätzen] (а)цаніць, ацэньваць; **šac** *m* 1. ацэнка, каціроўка, каштоўнасьць; 2. скарб; **šacer** *m* ацэншчык, знавец, знаўца; **šáciker** прыблізны; **šácbarer** цэнны, каштоўны; **šacung** *f*, -en ацэнка; **šácgelt** *n* частка пасагу, якую маладая перадае сваім сяброўкам або беднякам; **šáckamer** *f*, -n скарбніца; **šácmaj(n)ster** *m*, -s скарбнік, казначэй
• on a šac неацэнны
• šac majner! мой даражэнькі!
• šacn vi geherik emecn належна ацаніць кагосьці (аддаць даніну)

šadaj [*s.* שד"י] адно з імёнаў бога, якое звычайна пішуць на вонкавым баку мэзузы; **šadaj kra sotn** [*s.* קרע שטן] "божа, разарві сатану"; *folk.* замова ад злых духаў (гэтымі літарамі пачынаецца 118-ая псальма [*s.* שד"י קר"ע שט"ן])
• az "šadaj" ken zix on a glezl nit bagejn, vi zol zix der zindiker menč bagejn? *šprxv.* калі бог ня можа абысьціся бяз шклянкі, як жа быць грэшнаму чалавеку (праз шкельца ў мэзузе праглядае слова "šadaj")

šadár *m abr.* **šluxe-derabónen** [*s.* שד"ר=שלוחא־דרבנן] чалавек, якога накіравалі зьбіраць грошы для ешывы, для вучняў у Палестыне альбо на іншыя мэты

ša(d)tn (па)шкодзіць

šadxn=šatxn *m*, *pl.* šadxonim/šatxonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)שדכן →šidex] сват, зводнік; **šádxenen=šátxenen** сватаць; **šádxenen zix** (cu emecn) сватацца (да кагосьці); **šadxones=šatxones** *n* [*s.* -ת] сватаньне, сватаўство, зводніцтва; узнагарода за ўдалае сватаўство; **šadxónišer=šatxónišer** сватаўскі, які мае дачыненьне да свата; **šadxónes-gelt** *n* сватаўскія грошы
• šadxenen zix cu a mejdl сватацца да дзяўчыны
• a boxer tor kejn šadxn nit zajn, a hunt tor kejn kacev nit zajn (vi a hunt ken kejn kacev nit zajn, azoj ken a boxer kejn šadxn nit zajn; a boxer a šadxn, a mojd a bobe – kenen ništ zajn) *šprxv.* нельга быць хлопцу сватам, а сабаку мясьніком (а дзяўчыне бабкай) (воўк – не пастух, а сьвіньня – не агароднік; ня вер казлу ў капусьце, а ваўку ў авечках; пусьці воўка да гавец; воўка за пастуха наняць)
• a šadxn iz vi a mil *glxv.* сват як млын (увесь час круціць языком)
• a šadxn muz zajn a ligner *glxv.* сват мусіць хлусіць
• ba a šadxn zajnen ništo kejn miese kales *glxv.* у свата ўсе нявесты прыгожыя
• dem šadxn štroft got nit far zajne ligns *glxv.* бог не карае свата за яго хлусьню
• oj, šadxn, šadxn, a ruex in dir, /oj, vos hostu gehat cu mir, /x'hob dir bacolt far dajne šadxones, /un du host mix gekojlet on a raxmones *flksl.* ой, сват, сват, чорт на цябе, ой, што ты са мной зрабіў, я табе заплаціў за сватаўства, а ты мяне зарэзаў бязь літасьці

šaf *m*, **šafe** *f*, -s, *dim.* **šafke** *f*, -s, **šáfkele** *n*, -x [*p.* szafa, *ukr.* шафа] шафа

šaf *m/n*, *pl.* -n/šefer, *dim.* **šefl** *n*, -ex, **šéfele** *n*, -x [*mhd.* schaf] чоп(ік), вядро

šafír=sapír=safír *m*, -n [*p.* szafir, *s.*] *min.* шафір, сапфір; **šafírener** шафіравы, сапфіравы

šafn* (gešáfn) [*d.* schaffen] 1. (с)тварыць, ствараць; 2. даста(ва)ць, знайсьці; 3. загад(в)аць, заказ(в)аць; **šafn* zix** (mit) распарадзіцца, распараджацца, заняцца, займацца; **šaf** *m* загад; **a šaf ton*** загадаць; **šafer** 1. *m*, *pl.* -s/šafares творца, стваральнік; шафар, шапар, кіроўца, аканом; 2. *m*, -s, (-n *f*, -s) творца, аўтар; **šáferišer=šéferišer** стваральны, вынаходлівы; **šafexc** *n*, -n справа, даручэньне; **šafung** *f*, -en стварэньне; творчасьць; **šáfungs-lejdn** *pl.*, **šáfungs(-)vejen** *pl.* творчыя пакуты
• nit hobn* cu šafn ня несьці ніякай адказнасьці
• šafn* gelt знайсьці грошы (фінансаваньне)
• šafn* (zix) a dire знайсьці (сабе) жытло

šafót=ešafót *m*, -n [*fr.* échafaud] эшафот

-šaft [*d.* -schaft] *suf.* -ства, -цтва, -насьць, -ньне й інш. (утварае назоўнікі жаночага роду са значэньнем зьбіраньня, стану, роду дзейнасьці, выніку, сваяцтва паміж людзьмі й інш.)
• lereršaft настаўніцтва; libšaft любоцьце, каханьне; jesojmešaft сіроцтва

ša(g) *m*, -n [*ukr./v.*] шаг, паўкапейкі (манэта)

šaj [*s.* ש"י] трыста дзесяць (310); **šaj ójlemes/ojlomes** [*s.* ש"י עולמות] *kbl.* 310 міроў, якія падрыхтаваны ў якасьці ўзнагароды для праведнікаў

šajb *f*, -n, *dim.* **šajbl** *n*, -ex [*d.* Scheibe] шайба

šajen zix (cu) [*d.* scheuen] саромецца, быць нясьмелым, баяцца, вагацца; **šájevdiker** сарамлівы, нясьмелы

šajer=šejer *m*, -n/-s [*d.* Scheuer] сьвіран, клець, гумно, восець, асець, ёўня, сушня

šájern [*d.* scheuern] шараваць, чысьціць (мэталёвы посуд); **a šajer ton*** пашараваць, пачысьціць; *fig.* (па)варушыць
• šajern di gehirn варушыць/шавяліць мазгамі

šajét *m* [*p.* sajeta, *it.* saietta] *tekst.* саета, саржа

šajex (zajn*) (cu) [*s.* שייך →šajxes] належаць, датычыцца, мець дачыненьне, быць зьвязаным; **šájexdiker** належны, які належыць, адпаведны, адпавядальны, зьвязаны; які датычыцца, мае дачыненьне [*sin.* geheriker, farbundener]

• ništ šajex не патрэбна, не на месцы
• nit šajex cu farlejkenen грэшнай справай
• šajex cu rejdn/zogn лёгка сказаць, гэта ня жарты, німа словаў
• vos iz do šajex cu redn німа чаго казаць!
• vos iz šajex cu mir што датычыцца мяне

šajges-árje *f* [*s.* שאגת־אריה] ільвіны роў, рык(аньне); назоў вядомай кнігі "пытаньняў-адказаў", а таксама прынятае азначэньне для яе аўтара (Ар'е-Лэйба бэн-Ошэр Гінцбург [*s.* ר' אריה־לייב בן־אשר גינצבורג], Менск, 1695–1785, Мэц)

šajke *f.* -s [*r.*] шайка, банда, хеўра

šajle *f.* -s [*s.* (-ות)שאלה →mešael-] (за)пытаньне (адносна рытуальнай чысьціні), пытаньне да рабіна; **šajles-(u)čúves** *f.* **šu"t** *abr.* [*s.* תשובות(ו)=שו"ת] "пытаньні-адказы", кніга, з дапамогай якой рабін вышуквае адказы на талмудычныя пытаньні; **šajles-horéje** *f* [*s.* שאלת־הריאה] пытаньне аб кошары лёгкага забітай скаціны; **šajles-nóšim** *f* [*s.* נשים־] "жаночае пытаньне"; пытаньне [illegible] законаў аб жаночай чысьціні ў сувязі з мэнструацыяй; **šajles-čúve** *f* [*s.* תשובה־] запытаньне рабіна [illegible] знакамітых рабінаў; **šajle-umájle** *f*, *pl.* šajles-umajles [*s.* (-ות)ומעלה־] якое-небудзь пытаньне (тут, папэўна, "majle" ёсьць скажэньнем слова "majne" [*s.* (-ות)מענה] адказ)

• a šajle! якое пытаньне! ды нягож! атож! чаму не?
• nit maxn kejn šajles-umajles не задаваць ніводнага пытаньня
• paskenen šajles вырашаць (складаныя) пытаньні ў рабіна
• ver es fregt ■ sax šajles, bakumt a sax čuves *šprxv.* хто шмат задае пытаньняў, таго й б'юць

šajn *m.* -en [*d.* Schein] пасьведчаньне

šajne=hešajne=hojšajne *f.* -s [*s.* (-ות)הושענא →Sukes] 1. малітвы, якія чытаюцца ў сёмы дзень Сукэсу/Кучак і якія пачынаюцца і канчаюцца словам "hojšajne" дапамажы ж; 2. галінка вярбы, якую прывязваюць да пальмавай галіны; **(hoj)šajne-rábe** *f* [*s.* רבה־] сёмы дзень Сукэсу

šajnen [*d.* scheinen] сьвяціць, зьзяць; **šajn** *f.* -en сьвет, сьвятло, бляск; **a šajn ton*** зазьзяць, засьвяціць; **šájnbarer** бачны, зьнешні, паказны; **šájnbarkajt** *f* бачнасьць, зьнешнасьць, выгляд; **šájn(end)iker** які сьвеціцца, зьзяе; **šajndl** *n iron.* краса, пекната, аздоба; прыгожая рэч; **šájndling** *m.* -en каштоўнасьць, пэрла; **šájnbild** *m.* -er дыяпазытыў; **šájnflek** *m.* -n блік; **šájnturem** *m.* -s маяк

• derzen* di lixtike šajn убачыць сьвятло (нарадзіцца на белы сьвет)
• lixtike šajn дзённае сьвятло
• maxn šajn (oncindn* di šajn) запаліць сьвятло
• šajnen vi a najer зьзяць як новы
• šajnen vi Xaim Ber af der linker zajt зьзяць як Хаім Бэр на левы бок
• šajnike ojgn вочы, якія зьзяюць
• vi es šajnt (як) відаць/здаецца
• di zun šajnt far alemen/itlexn umzist *glxv.* сонца зьзяе для ўсіх заларма
• di zun šajnt glajx af orem un rajx *šprxv.* сонца зьзяе аднолькава для бедных і для багатых
• es šajnt vi di velt (vi zibn zunen) зьзяе як сусьвет (як сем сонцаў)

šajore *f.* -s [*s.* (-ות)שיירה] рад, шэраг, чарада, караван [*sin.* rej, karavan]

šajsn* (gešisn/gešájst) [*d.* scheissen] *vulg.* сраць, дрыстаць; **šajser** *m vulg.* сруль, бзьдзюль

šajt *m/n.* -n, **šájtholc** *m*, *dim.* **šajtl** *n.* -ex [*d.* Scheit] пален(ц)а

• cores vi holc, un holc nit kejn šajtl (un mit vos ajncuhejcn dem ojvn iz nito) гора як дроваў, але дроваў ні паленца (німа чым распаліць у печы)
• ejn šajtl holc maxt nit varem dem ojvn *glxv.* адным паленам печы не натопіш (адна галавешка і ў печы гасьне, а дзьве і ў полі гараць)
• nit kenen* (cehakn) kejn šajtl ivre ня ведаць гэбрэйскую мову, быць неадукаваным (пень пнём; ні бэ ні мэ, ні кукарэку; ні бэ ні мя, ні божае імя; ні цэ ні бэ)

šájter(hojfn) *m.* -s [*d.* Scheiterhaufen] вогнішча, агонь, касьцёр

• oncindn* a šajter раскласьці вогнішча

šajtl *n.* -en [*d.* Scheitel] *anat.* цемя

šajtl=šejtl *n.* -ex [*mhd.* scheitel] парык (у замужніх жыдовак)

šajxes *f/n.* -n [*s.* (-ן)שייכות →šajex, bešajxes] належнасьць, дачыненьне, адносіны, зносіны, стасункі, стаўленьне, сувязь [*sin.* baciung, farbindung, cuzamenhang]; **hobn* (a) šajxes** (cu) датычыцца; **šájxes-sistem** *f.* -en сыстэма зносінаў

• dos hot cum injen kejn šajxes nit (dos hot kejn šum šajxes nit cum injen) гэта ня мае дачыненьня да справы (справы ня тычыцца)
• ix hob cu dem kejn šajxes nit я ня маю да гэтага дачыненьня (мяне гэта ня тычыцца)
• vos iz šajxes? што здарылася?

šákele *n.* -x [*lit.* šakà] палена, бервяно; *fig.* вавула, цюхцей, мяжджула, лежань

šaken [→ša] шыкаць; **a šake ton*** шыкнуць

šáker-/šeker-vekózev *m*, *pl.* škorim-uxzóvim [*s.* (-ים)שקרובזב] хлусьня і фальш, абсалютная хлусьня (лухта непадсяваная)

šakl=šehákl *m.* -en [*s.* (-ן)שהכל] бласлаўленьне на вадкасьці (акрамя віна), а таксама на зьмешаныя стравы

šakle-vetárje *f.* -s [*s.* (-ס)שקלא־ומריא] абмеркаваньне, дыскусія; перамовы, перагаворы [*sin.* diskusje; farhandlung, unterhandlung]

šakren *m*, *pl.* šakronim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)שקרן →šeker, šaveseker, mešaker, faršakre(ne)n] ілгун, хлус, манюка [*sin.* ligner]; **šákrenen** ілгаць, хлусіць, маніць; **šákres-maxer** *m.* -s [*s.* שקרות־] ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, чмурыла, махціц, манцёль

šal *m.* -n [*d.* Schall] гук (трубы); **šaln** (in) гучаць, трубіць, грымець, раздавацца (аб гуках); **a šal ton*** грымнуць (аб песьні); **šalung** *f* гудзеньне, дудзеньне

šal *m/f.* -n, *dim.* **šalxl** *n.* -ex, **šalik** *m.* -es [*lit.* šãlikas, *eng.* shawl] шаль, шалік

• Vejnt di mame: – Icik, krojn, /ze, um gotes viln, /nem zix mit a šalikl, /kenst zix nox farkiln. (I. M.) Плача маці: – Іцык, багацьце маё, паслухай, дзеля бога, вазьмі шалік, ты ж можаш яшчэ застудзіцца.

šalapáj/šalopáj *m.* -es [*r.* шалопай] шалапай

šaláš *m.* -n [*ukr./r.* шалаш] будан

šalate=salate *f*, **šalátn** *pl.* [*d.* Salat] салата

šalátn-/šalótn-šames *m* [*s.* שמש־] пасланец, пабягач

• vos bistu mir do far a šalatn-šames? у якую авантуру ты мяне ўцягваеш?

š(a)laxmones/šalexmones *m/n* [*s.* שלח־מנות →mišlojex-mones, mešalejex, mešulaxes, mišlaxes, mešulex, šlixes, šlax, šeliex] падарунак, гасьцінец на Пурым; салодкае печыва або

напой, якімі абменьваюцца жыды на Пурым; *hum.* плёткі, якія перадаюцца з вуснаў у вусны

• Ix vel a zemerl dir zingen, gotenju! /Ix vel dir zingen fun dajne jidelex: /lojfn jidelex, mit frejd, baginen. /– Jidelex, gots jidelex, vu lojft ir? /– Vos hejst, vos hejst? /Dos land fun jontev cu gefinen. /– Jidelex, gots jidelex, vos kojft ir? /– Vos hejst, vos hejst? /Dos kojfn mir dox šalexmones, /gots menčn grejtn zix af jontev, /cetrogn mir der velt matones! (M. B.) Я прасьпяваю табе песьню, божухна! Я буду сьпяваць пра тваіх жыдоў: яны радасныя бягуць зранку. – Жыдэ, божыя дзеці, куды вы бяжыце? – Што за пытаньне? Знайсьці сьвяточную краіну. – Жыдэ, божыя дзеці, што вы купляеце? – Што за пытаньне? Божыя дзеці рыхтуюцца да сьвята, купляюць падарункі, каб разьнесьці па ўсім сьвеце!

• mit a kac šikt men (nit) kejn šalexmones (nit) з коткай не пасылаюць падарункі (воўк – не пастух, а сьвіньня – не агароднік; паслалі сабаку па табаку: ані табакі, ані сабакі)

šalef *m* [?] вясёлы, жвавы, спрытны хлопец (няжыд), жэўжык, зухё

šalemójz/šalamójz *m*, -n [?] 1. штуковіна; драбніца, дрэнь, хлам; 2. дзівак, вар'ят; **šalemójzn/šalemej(d)žen/šalemej(d)zen=salemejdžen** мармытаць, бубніць, бурчаць; расьпяваць

šaleš(s)udes *m/n*, -n [*s.* (ך-)שלו(ו)שׁ־סעודות →šoleš, šlišes, mašleš, mešuleš; sude] трэцяя суботняя бяседа (вячэра)

• a proster/voxediker šalešudes *fig.* звычайны чалавек, звычайная рэч

• ix zol azoj visn fun a bejzn šalešudes я гэтага зусім ня ведаю

• Ver s'iz nit geven, /ver s'hot nit gezen /tajere Malkele, /vejst nit, vos s'iz šejn, /vejst nit, vos s'iz xejn, /tajere Malkele – hobn den di imes (umes) /aza šabes-cimes, /tajere Malkele? /Farmogn zejere sudes /aza šalešsudes, /tajere Malkele? (N. Š.) Хто ня бачыў, хто ня ведае Малкелэ – дарагая Малкелэ, хто ня ведае, якая яна прыгожая, хто ня ведае, якая яна прывабная, дарагая Малкелэ – ці можа хто іншы зрабіць такі суботні цымус, дарагая Малкелэ? Ці такую суботнюю бяседу, дарагая Малкелэ?

šalet=čolnt *m/n* [*altfr.* chalt, *šp.* caliente, calido] *kul.* чолнт, мясное рагу (суботняя страва зь мяса і фасолі або бульбы і зеляніны)

šalféj *m*, **šalvie** *f* [*p.* szałwia, *r.* шалфей] *bot.* шалвея, шалфей

šáliven/šáljeven [*p.* szalować, *ukr.* шалювати] шаляваць; **šalivke/šaljevke=šílevke** *f*, -s шалёўка; **šal(j)evanje** *f* шалёўка (дзеяньне)

šalke=salke *f*, -s [*p.* sala] салька, вышкі, мезанін

šálkhaftiker [*d.* schalkhaft] падступны, каварны, хітры; **šálk(hafti)kajt** *f* падступства, каварства

šalkovice=šolkevice *f* [*r.* шелковица, *ukr.* шовковиця] *bot.* шаўкоўніца

šalšeles *f*, -n [*s.* (ך-)שלשלת] "ланцуг"; назоў адной з інтанацыйных адзнак, з дапамогай якіх чытаецца Тора; зьвілісты тон, галасавая трэль, пошчак [*sin.* kejt: gedrejdlter ton, trel bam zingen]; **šalšeles-hajóxsn** *f* [*s.* דיוחסין] "радавы ланцуг"; радавое дрэва, генэалёгія, радавод; дынастыя

• ojsgedrejt vi a šalšeles зьвілісты як ланцуг

• ojsdrejen emecn a šalšeles ламацца перад кімсьці; пускацца перад кімсьці ў разважаньні; надраць камусьці вушы, балюча ўшчыкнуць

• der goner sopet, ojskrimendik dem haldz vi a šalšeleš (M.M.-S.) гусак сіпіць, скрывіўшы шыю як ланцуг

šaltenose=saltenose *f*, -s [*p.* szaltonos, *lit.*] *kul.* блінцы з сырам і са сьмятанай

šálteven [*d.* schalten] кіраваць, правіць, загадваць; **šálteven zix** (mit) абыходзіцца як са служкам, фамільярнічаць; **šalter** *m* [*d.* Schalter] рубільнік; **šáltn-(un-)váltn** [*d.* und walten] загадваць, прыказваць, верхаводзіць, арудаваць

šalve *f* [*s.* שלו(ו)ה →bešalve] спакойнасьць, супакойлівасьць, утульнасьць, сардэчнасьць, задушэўнасьць, здаволенасьць [*sin.* ruikajt, gemitlexkajt, cufridnkajt]; **šálvediker** супакойлівы

šam=šo(j)m *m*, -en пена, шумавіны; **šamen=šo(j)men** пеніць; пеніцца, шыпець

Šamaj/Šame [*s.* שמאי] вялікі рэлігійны вучоны часоў Гілеля (Hilel Hazokn [*s.* הלל הזקן]) (30 г. да н.э. – 10 г.)

šames *m*, *pl.* šamosim [*s.* (ים-)שמש →mešames] служка ў сынагозе, паслугач, прыслужнік, пэрсанальны асыстэнт рабіна

• der šames klapt: "in šul arajn", un lejgt zix alejn šlofn *glxv.* служка кліча/грукае: "у сынагогу", але сам кладзецца спаць (звон людзей склікае, а сам у касьцёле не бывае)

• der šames štejt ojbn on *glxv.* служка вышэй за ўсіх (як сьвечка, якой запальваюць ханукальныя сьвечы)

• ix ken dem šames, un der šames ken di gance štot *glxv.* я ведаю служку, а служка ведае ўвесь горад

šámeve(r) [?] шафранавы, аранжавы, памаранцовы

šamken [*r.* шам(к)аць, *ukr.* шамати] шамкаць

šampanjer (vajn) *m* [*d.* Champagnerwein, *fr.*] шампанскае (віно)

šanc *m*, -n [*d.* Schanze] акоп, траншэя

• gejn* af šancn *fig.* ісьці на акопы (зьбіраць міласьціну)

šand(e) *f* [*d.* Schande] сорам, ганьба, зьнявага; **šándflek** *m*, -n кляймо, кляйно (злодзея/ганьбы), пляма; **šánd(-)glid** *m*, -er чэлес, геніталіі; **šánd(-)hojz** *n*, *pl.* -hejzer публічны дом; **šándkloc** *m*, *pl.* -klecer, **šánd-slup** *m*, -es ганебны слуп

• maxn zix alejn cu šand (un cu špot) зьняважыць самога сябе

• šteln cu šand (šteln/cunoglen cum šand-slup) выстаўляць на сорам, ганьбаваць

• zajn*/vern* cu šand (un cu špot) цярпець кпіны

• a fremder nar iz ■ gelexter, an ejgener – a šand *šprxv.* чужы дурань – сьмех, свой уласны – сорам (нам весела – у нас у хаце свой дурань)

• a šand dem lejb vejnen farn fuks *glxv.* сорам льву плакаць ад лісы

• cu fil koved iz a halbe šand *glxv.* зашмат гонару – напалову сорам

• es iz beser a šande in ponem, ejder a vejtik in harcn *glxv.* лепш сорам у твар, ніж боль у сэрцы (сорам можна і ў кішэнь схаваць)

• šand iz nit kejn rojx – zi est nit di ojgn (ojs) *glxv.* сорам ня дым, вочы ня есьць (у вочы ня лезе; гразь – не кароста, сорам – ня дым; сорам ня воран – вочы ня выдзяўбе; ад сораму вочы не павылазяць)

• štej nit hinter der vant, vestu nit hern dajn ejgene šand *šprxv.* не падслухоўвай, ня будзеш ведаць уласнага сораму

• ver es zindikt mit di ojern, derhert er lesof zajn šand *šprxv.* хто грашыць вушамі, дачуецца напрыканцы ўласнае ганьбы

šander-bánder/šandre-bándre [*d.* Gerdarmen und Panduren] банда, зграя, шайка, прайдзісьветы, агіднікі, нягоднікі, басалаі, паганцы

• šander-bander, a kapore far an ander! *glxv.* чэрці адной шэрсьці! (з аднаго балота чэрці; бліны-ляпешкі з адной дзежкі)

šáneven/šanoven [*p.* szanować, *d.* schonen] шанаваць; **šanovanje /šanevanje** *f* шанаваньне; **šanovanje**! *hum.* маё шанаваньне!
- šaneven di kojxes, dos gezunt шанаваць свае сілы, здароўе
- šaneve jenem, vos kritikirt zix, lib nit dem, vos xnifet far zix *glxv.* шануй таго, хто крытыкуе сябе, але не любі таго, хто хваліць сябе (бойся не таго сабакі, што брэша, а таго, што лашчыцца)

šank *m/f, pl.* šenk, *dim.* **šenkl** *n*, -ex [*d.* Schrank?] шафа

šanozénc=senezénc=sanozénc=sjenožénc *m*, -n [*ukr.* сіножать, *p.* sianożęcie] сенажаць

šápkeven=čápkeven [*p.* czapkować] шапкаваць, шапку здымаць (ламаць карак перад кімсьці), паддобрывацца, запабягаць, падлашчвацца, празнушчацца, пры-, у|ніжацца

Šapse-Cví [*s.* שבתי־צבי] Шапсэ-Цьві (1626–1676) (турэцкі гэбрэй, які абвясьціў прыход мэсіі і гэтым выклікаў мэсіянскі рух ва ўсім гэбрэйскім сьвеце); **šapse-cvínik** *m*, -es прыхільнік мэсіянскага руху

[illegible] *f* [*r.* шептала́] курага, сушоныя пэрсікі/абрыкосы [illegible]

[illegible] *m*/-es натоўп, мноства, плойма, процьма; ча[illegible] (рыб)
- [illegible] git cu zix a šar *glxv.* ніводзін дурань сябе не пакрыўдзіць

šaraban *m*, -es [*fr.* char á bancs] шарабан

šarád *m*, -n [*d.* Scharade] шарада

šaravares *pl.* [*ukr.* шаравари] шаравары, шырокія штаны, нагавіцы

šar-bár=šur(um)-búr(um)=s(j)ur-búr 1. *m* шурум-бурум, сыр-бор, блытаніна, гармідар, нелад, разгардзіяш; старызна, непатрэбшчына; зброд; 2. *adv.* сьпехам, сьпешна, похапам, бязладна

šár(-blat) *m, pl.* -bleter [*s.* שער־ →šaar] загаловачны, тытульны аркуш; **šar-horáxmim** ■ [*s.* הרחמים־], **ša(a)re-ráxmim** *pl.* [*s.* שארי־רחמים] "вароты міласэрнасьці"; нябесныя вароты; *iron.* турма; **ša(a)re-tfíle** *pl.* [*s.* תפילה־] "вароты малітвы"; нябесныя вароты, празь якія прымаюцца малітвы

šarbn *m*, -s, *dim.* **šerbl** *n*, -ex, **šérbele** *f*, -x [*d.* Scherben] чэрап; чарапок; **šárbn-dax** *m, pl.* -dexer макаўка, вяршок; **šárbn(-)kestl** *n*, -ex *anat.* чарапная каробка
- an alter šarbn lebt iber a najem top *šprxv.* стары чарапок перажыве новы гаршчок (біты посуд два вякі жыве; скрыпліва дзерава перажыве і здаровае; мае латы перабудуць чужыя шаты)
- gekumen iz di grojse štrof /far dem xet dem harbn; /ojsgerunen milx un vajn, /fun rendlex nor a šarbn (P. H.) прыйшла вялікая кара за цяжкі грэх; выцекла малако й віно, замест залатовак застаўся толькі чарапок

šare(r)=sire(r) [*p.* szary] шэры, шáры; **šarien/šarejen** (af tog) шарэць, сьвітаць, днець; **šaréj** *m*, -en сьвітаньне, досьвітак, золак, узраньне; **šare-godzíne/-godžíne** *f* [*p.* godzina] змрок, зьмярканьне, прыцемкі
- s'hejbt on šarjen af tog (es šariet af tog) сьвітае, днее, шарэе
- kojm vos s'hot ongehojb šarjen af tog ледзь пачало сьвітаць

šarf *m/f*, -n, **šarfe** *f*, -s [*d.* Schärpe, *p.* szarfe] шалік

šarfn [*d.* schärfen] вастрыць, гастрыць, тачыць; **šarf** *m/f*, -n сьпічак, лязо; **šarfer** востры; рэзкі; **šarfkajt** *f* вастрыня; рэзкасьць; **šárfciler** *m*, -s снайпэр; **šarfšpíciker** сьпічасты, востраканцовы; **šárfštejn** *m*, -er тачыла, брусок, тачыльны камень; **šarfvínkldiker** востравугольны; **šárfziniker** дасьціпны, трапны; **šárfzin** *m*, **šárfzinikajt** *f* дасьціпнасьць, трапнасьць; **šárfzeevdiker** зоркі; **šárfzixtiker** пільны, празорлівы, праніклівы; **šárfzixtikajt** *f* зоркасьць, пільнасьць, празорлівасьць, праніклівасьць
- a šarf elnt-gefil вострае пачуцьцё адзіноты
- a šarf meser/rejex/apendicit/vinkl/ojg востры нож/пах/апэндыцыт/вугал/зрок
- di šarfkajt fun der rie вастрыня зроку
- er hot a šarfe cung ён мае востры язык
- šarf lezn чытэльны
- šarf vi a xalef востры/гостры як рэзьніцкі нож (як брытва/калун/цьвік/каса/палаш)
- šarf(zinik)er mic востры жарт
- šarfn (zix) di cejn(er) (af) тачыць зубы (на кагосьці)
- az der oks falt, šarfn ale di meser *šprxv.* калі вол падае, усе востраць нажы

šárjerokes=šórjerokes *pl.* [*s.* שאר־ירקות] "розная зеляніна"; *hum.* рэчы рознага гатунку, драбяза, драбніцы, дробязі; недарэчнасьць, лухта, бязглузьдзіца

šarken [*ukr.* шаркати] шаркаць (нагамі), шоргаць

ša(r)latán *m*, -en, (-ke *f*, -s) [*fr.* charlatan] шарлатан, ашуканец, шальмец; **šarlatanstve** *f* шарлатанства; **šarlatanske(r)** шарлатанскі; **šarlatáneven** шарлатаніць

šarlex *pl.* [*d.* Scharlach] *med.* шкарлятына

šarlex/šarlax (rojter) [*d.* Scharlach] ярка-чырвоны, барвісты, барвяны

šarmanke *f*, -s [*r.* шарманка, *fr.* charmante Catherine] катрынка

šarn (mit, af) [*d.* scharren] заграбаць, грэбці (граблямі/вёсламі); **a šar ton*** грабануць; **šarn zix** 1. кандыбаць, цягацца, валачыцца, совацца; 2. (mit) заляцацца, жаніхацца; **šárajzn** *m/n*, -s качарга, кавяня, кацюба
- er hot ongehojbn šarn mit di ojgn ён пачаў шнарыць вачыма
- šarn gelt/gold (mit lopates) грэбці грошы/золата (рыдлёўкаю)
- šarn mit di fis шоргаць нагамі
- šarn mit di hojfns заграбаць жменямі
- šarn mit di vesles грэбці вёсламі
- šarn zix arum emecn церціся вакол кагосьці
- a nar, a nar, un tut/git cu zix a šar *glxv.* дурань, дурань, а грабе пад сябе (наш Іван не балван: што паймаў, то ў карман)
- mit fremde hent iz gut fajer cu šarn *šprxv.* чужымі рукамі добра жар заграбаць

šarpát (alofim) [*s.* שרפ"ט (אלפים) →tarpat alofim] "пяцьсот восемдзесят дзевяць (тысячаў)", 589(000); вялікая колькасьць, безьліч, вялікая сума [*sin.* grojse col, gvaldike sume]

šarpen [*ukr.* шарпати, *p.* szarpać] шарпаць

šarvet *m* [*s.* שרביט] бэрла, скіпэтар [*sin.* scepter, keniglexer štekn]

šas *m/n*, -n *abr.* **šiše s(e)dorim** [*s.* ש(")ס(-ן)=שישה סדרים →šastxine; sejder] шэсьць разьдзелаў Мішны і Талмуду; выданьне або асобнік Талмуду; **šasl** *n*, -ex *hum.* калода картаў
- er lernt klejn šas *glxv.* ён вучыцца па картах ("klejn-šas" калода картаў)

šasá=šesá [*s.* שס"ה] трыста шэсьцьдзесят пяць (365)

šas-hakójšer *f* [*s.* שעת־הכושר →bešas, šo] адпаведны/трапны/спрыяльны момант/выпадак [*sin.* rixter cajt, pasiker moment]; **šas-hatxák/-hatxák** *f* [*s.* הדחק־] час беднасьці /нястачы [*sin.* nojtcajt]; **šas-rócn** *f* [*s.* רצון־] спрыяльны час, добрая гадзіна [*sin.* gincike cajt]
- gefinen* a šas-hakojšer знайсьці/вылучыць трапны момант

• es vet zix maxn a šas-hakojšer надарыцца спрыяльны выпадак
• in a šas-hakojšer kukt men avek funem jojšer *glxv.* у пэўны момант вочы адводзяць убок ад справядлівасьці
šásje(ne)n [*s.* -שתיה →štie] піць, п'янстваваць
šásken [*s.* שתקען] піць, п'янстваваць
šasten/šaščen (mit) [*p.* szastać, *ukr.* шастати] шастаць, марнаваць, марна траціць, мантачыць; **šaster** *m*, -s марнатраўца, стратнік, мантач
šastokól=šostokól *m*, -n [*r.* частокол] частакол
šástxine *f* [*s.* ש"ס־תחינה →šas] вядомы зборнік запаветаў для жанчынаў на ідышы
šašel *m*, -s [*ukr./r.* шашел(ь)] *zool.* шашаль
šašk *m* [*p.* szastać?] шорах, шоргат, шастаньне
šaške *f*, -s [*r.* шашка] шабля
šatajen zix [*ukr.* шататися] шатацца
šatener [*fr.* châtain] цёмна-русы; **šatinke** *f*, -s [*p.* szatynka] шатэнка
šatírn (šatirt) [*d.* schattieren] адцяніць, адцяняць; **šatirung** *f*, -en адценьне
šatje *f*, -s [*s.* (-ות)שטיא] дурная/неразумная жанчына [*sin.* nariše froj]
šatke=sjatke *f*, -s [*p.* siatka] сетка (для валасоў); сетка-расьсякальнік агню
šátkeven=šétkeven [*p.* szatkować, *ukr.* шаткувати] шаткаваць; **šátkevic(j)e** *f*, -s шаткаваная капуста
• šatkeven krojt шаткаваць капусту
šatkn *m*, *pl.* šatkonim [*s.* (-ים)שתקן] стрыманы, асьцярожны, абачлівы, маўклівы, негаваркі, негаварлівы чалавек
šatn=šadtn [*d.* schaden] (па)шкодзіць
• dos šat nit cum gezunt гэта ня шкодзіць здароўю
• es hot im gornit gešat гэта яму зусім не пашкодзіла
• es ken nit šatn (cu) гэта не пашкодзіць
• s'volt nit gešat ня шкодзіла б
• (azoj) vi du/er herst/hert nit, azoj zol (es) dir/im nit šatn *glxv.* чаго не пачуе(ш), тое табе/яму й не пашкодзіць (хай злыя языкі табе/яму ня шкодзяць)
• dem jidn šat nit azoj zajn ejgener dales, vi dem anderns ašires *glxv.* жыду ня так шкодзіць уласная галеча, як чужая раскоша
• fri ufštejn un fri xasene hobn – šat nit *glxv.* рана ўставаць і рана ажаніцца – ня шкодна (ня кайся рана ўстаўшы, змоладу ажаніўшыся)
• – Ix vil cu dir ništ gejn, /ix hob mojre far majn tatn... /– Kum arojs, du šejnink mejdele, /se vet dir gornit šatn. *flksl.* – Я не хачу да цябе ісьці, я баюся бацькі... – Выйдзі, ты прыгожая дзяўчына, німа чаго табе баяцца.
šatnez *m* [*s.* שעטנז] адзежа, зробленая з сумесі ільну й бавоўны (забаронена для нашэньня артадаксальнымі гэбрэямі); *fig.* лішняя рэч альбо асоба; безгустоўна альбо негарманічна зробленая рэч
šatxn=šadxn *m*, *pl.* šadxonim/šatxonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)שדכן →šidex] сват; **šátxenen=šádxenen** сватаць; **šatxones=šadxones** *n* [s. -ות] сватаньне, сватаўство; узнагарода за ўдалае сватаўство; **šatxónišer=šadxónišer** сватаўскі, які мае дачыненьне да свата
šaver *m* [*d.* Schwertlilie?] *bot.* касач
šavešeker *m* [*s.* שו(ו)א־ושקר →šakren, šeker, mešaker, faršakre(ne)n] фальш і хлусьня [*sin.* falškajt un lign]
šavrire brire rire ri [*s.* שבריר בריר ריר ר] *folk.* замова ад злых духаў; імёны злых духаў
šax=šox *m*, -n [*d.* Schach] шахі, шахматы; **šaxmat** *m* (шах)мат; **šaxmatíst** *m*, -n, (-ke *f*, -s) шахматыст
• maxn emecn šaxmat паставіць камусьці мат
šáxern [*d.* schachern, *s.* סחר] шахрываць, махляваць; **šaxer** *m* махір, махляр, жулік, зброднік, круцель; **šaxer-máxer** *m*, -s шахермахер, штукар; **šaxermaxeráj** / шахрайства, жулікаваньне
šaxraj *m*, -es [*p.* szachraj, *d.* Schacher, *s.* סחרי] шахрай, шулер; старызьнік; **šaxrajen, šáxreven** шахраваць, махляваць
šaxres *m*, *pl.* šaxrejsim [*s.* (-ים)שחרית →balšaxres] ранішняя малітва
šaxte *f*, -s, **šaxt** *m*, -es [*d.* Schacht] капальня, шахта; **šaxtjór** *m*, -n шахцёр
šaxtl *n*, -ex/-en [*d.* Schachtel] скрынка, пушачка
šázalke/šáževke=sažlke=sádzevke *f*, -s [*ukr.* сажалка] сажалка
šaže=saže *f* [*ukr.* сажа, *p.* sadze] сажа, сопуха
šc-→šč-
ščape *f*, -s [*p.* szczapa] шчапа, трэска; лучына
ščavje *m/f*, **ščav(éj)/ščavel** *m* [*p.* szczaw, *r.* шавель, *ukr.* шавій] *bot./kul.* шчаўе; **ščáve-boršč** *m kul.* шчаўе
ščegolírn (ščegolirt) [*r.* щеголять] франтаваць
ščélnice *f*, -s [*p.* strzelnica] стрэльбішча
ščemen/ščimen [*ukr.* щемити] шчаміць, сьціскаць
(š)čepen [*p.* zaszczepić, *ukr.* прищепити] прышчапіць (дрэва); **ščep** *m*, -n, **ščepke** *f*, -s шчэпа, прышчэпка, прышчэпак
• ščepen pokn, a cvajgl прышчапіць воспу, прышчэпак
ščerb *m*, -n/-es [*p.* szczerba, *ukr.* щербина] шчарбіна; **ščerbate(r), ščérbiker** шчарбаты; **ščerben** (вы)шчарбіць
• a ščerbate mojl шчарбаты рот
ščerve=sterve *f*, -s [*ukr.* стерво, *p.* ścierwo] сьцерва, подлы чалавек
ščetine/ščitine *f* [*ukr./r.* щетина, *p.* szczecina] шарсьціньне
ščilne(r)=štilne(r) [*ukr.* щільний] шчыльны
• farmaxn/cumaxn ščilne шчыльна зачыніць
ščipce *f*, -s [*p.* szczypce, *ukr.* щипці] клешчы
(š)čipen=ščupen [*ukr.* щипати, *p.* szczypać] шчыпаць, церабіць; **ščipłen** пашчыпваць, паколваць
• der frost ščipet di ojern мароз шчыпле вушы
• ščipen dem groz mit di cejn шчыпаць траву зубамі
ščipilave(r)/ščipeljave(r)=šepeljave(r)=šipiljave(r)=štipeljave(r) шапялявы
ščipkes *pl.* [*ukr.* щипати, *p.* szczypać?] *kul.* мясныя фрыкадэлькі; кавалачкі цеста
ščipjor *m* [*p.* szczypior] зялёная цыбуля
ščire(r) [*ukr.* щирий, *p.* szczery] шчыры
• ščire prace шчырая праца
ščíre(ne)n/šciren [*ukr.* щирити, *r.* щерить, *p.* szczerzyć] шчэрыць; скрыга(та)ць
• ščiren (mit) di cejn шчэрыць зубы
• ščiren di ojgn in ale zajtn зыркаць па бакох
• az me ken nit bajsn, zol men nit ščiren mit di cejn *glxv.* хто ня можа кусацца, не павінен шчэрыць зубы (калі ня поп, то і ў рызу не ўбірайся)
(š)čirik *m*, -es [*p.* czerak, czyrak, *ukr.* чирак, *r.* чирей] скула
ščirik *m*, -es, **ščirke=(s)cirke** *f*, -s, **ščirec** *m*, -rces [*p.* ścierka] анучка для мыцьця посуду
ščizlik=čiž(l)ik=cizik *m*, -es [*p.* czyżyk, *ukr./r.* чижик] *zool.* чыж
ščoben=sčoben [*p.* ścibać] фастрыгаваць, падшываць, (пры)сьцябаць; партачыць у шытве
ščodren *m*, -s, **ščedrón** *m*, -es [*p.* szczodry] шчодры чалавек

ščogel *m*, -n/-s [*r*. щёголь] франт, фарсун
ščoke *f*, -s [*ukr*. щока, *p*. szczeka, szczęka] шчака, скула
ščot *m*, -n/-es [*r*. счёт] лік, рахунак; лічыльны прыбор
ščoxen [?] мачыцца, бруіць, сцаць, бурыць у ложак; **ščox** *m*, -es *pejor*. сцыкун, сцуль
ščupen=(š)**čipen** шчыпаць
ščuple(r) [*ukr*. щуплий, *p*. szczupły] шчуплы; **ščúplekajt** *f* худасьць, хударлявасьць
ščur *m*, -es, **ščor** *m*, *pl*. šćeres [*p*. szczur, *ukr./r*. щур] *zool*. шчур, пацук, пац
še- [*s*. -ש] *pref*. [*sin*. vos. velxer: az]
-še [*r*. -ша] *suf*. -ка (азначэньне жаночай асобы)
• dokterše доктарка; pensionerše пэнсіянэрка
(-)šeba-/(-)šebe-/(-)šebi-/(-)šebo- [*s*. -שב(ר) →kelev-šebaklovim] "які/што ў..."; паміж усімі, най-, самы, надта, дужа, вельмі, моцна (часьцінка, якая надае ўласьцівасьць вышэйшай якасьці); **šebenéjtikn** мець моцную патрэбу
• šeber-šebebíter надта горкі
• fajn-šebefajn самае файнае
• prima-šebeprima найвышэйшай якасьці
• jos lecte-šebelécte самае апошняе
šebalpe [*s*. שבעל־פה →bealpe, alpi] *adv*. сказана, на/у словах, вусна [*sin*. geredt, in redn, durx rejd, mindlex; *ant*. šebiksav]
• Tojre šebalpe вусная Тора
šebiksáv [*s*. שבכתב →kakosev, ksive, ksube, kosev-, mixtev, nixtev, (bi)ksav] *adv*. напісана, на пісьме [*sin*. gešribn, in šrift, šriftlex; *ant*. šebalpe]
šebs *m*, -n [→Šabsaj-Cvi] сябра гэбрэйскай сэкты Шабсая /Сабатая Ц(э)ві (ілжэмэсія XVII ст.)
šecke/šečke=sičke=sečke *f* [*p*. sieczka, *ukr*. січка] сечка
šecn [*d*. schätzen] шанаваць, (а)цаніць; **šecer** *m*, -s знаток, знаўца, паклоньнік, прыхільнік
• azelxe menčn darf men šecn такіх людзей трэба цаніць
• šecn gring пагарджаць, грэбаваць, гідзіцца, зьневажаць
šed *m*, *pl*. šejdim, *dim*. **šedl** *n*, *pl*. šéjdimlex, (-exe *f*, -s) [*s*. (ם־)שד →šide] чорт, нячысьцік, злы дух, д'ябал, дэман, сатана, шатан, бес [*sin*. tajvl, demon, ništ-guter, bejzer gajst]; **šédišer** сатанінскі, д'ябальскі, чартоўскі
• klug vi a šed разумны як чорт
• šejdim vejsn vos чорт ведама што
• a šed zict in im! чорт у ім сядзіць!
• beser a šedl, ejder a šodn *glxv*. лепш нячысьцік, чымся шкода
• di gance velt iz ful mit šejdim, trajb zej xoć fun zix arojs ва ўсім сьвеце поўна чарцей, адгані жа іх хоць ад сябе
šedever *m*, -s [*fr*. chef-d'oeuvre] шэдэўр
šédikn [*d*. schädigen] шкодзіць; **šédiker** *m* шкоднік; **šédikerišer**, **šédlexer** шкодны; **šedikeráj** *f* шкодніцтва; **šédikung** *f* шкодніцтва; пашкоджаньне; **šédlexkajt** *f* шкоднасьць, шкодлівасьць
• dos iz nit šedlex farn gezunt гэта ня шкодна для здароўя
• šedikeriše tetikajt/gevojnhajt шкодная дзейнасьць/звычка
• šedlex oprufn* zix af epes шкодна адбівацца на нечым
• alc vos iz iberik, iz šedlex *glxv*. што задужа – не здарова (што занадта, то ня дужа; усё добра, што ў меру, а што зашмат, то ня ў лад; празь меру і сьвіньні не ядуць; зь вялікай яды німа наўды: не забагацееш, а апузацееш; шырокая лыжка рот дзярэ; лішняя нітка палатну завада)
šedre *f*, -s [*s*. (ות־)שדרה →xut(-h)ašedre, onšedrediker] *anat*. сьпінны хрыбет, хрыбтовы слуп, пазваночнік; **šédrediker** вужлаковы, хрыбетны
šeéjn kojxem elo befihem [*s*. שאין כוחם אלא בפיהם] чыя ўся моц толькі ў словах
• štile, ojsgevejkte, farmaterte rabonim, šeejn kojxem elo befihem (Prc.) ціхія, хударлявыя, стомленыя рабіны, уся моц якіх толькі ў словах
šeéjn makírn [*s*. שאין מכירין] каб яго ня ведалі, дзе яго ня ведаюць
šeejne-jedeje-líšojl *m*, -s [*s*. (ס־)שאינו־יודע־לשאול →Agode] той, хто ня ведае, як запытацца; апошні з чатырох сыноў, аб якіх распавядаецца ў Агадзе; дурань
šefe 1. *f*, -s [*s*. (ס־)שפע →mušpe, balšefe, bešefe] багацьце, дастатак, пышнасьць [*sin*. rajxkajt, zatkajt, prosperitet, ibergenugikajt]; 2. багата; **šéfediker** дастатковы, багаты, пышны; **šéfe-kval** *m* крыніца багацьця, рог дастатку
• a šefedike land (a land ful mit šefe) багатая краіна
• ful mit šefe поўны дастатку
• lebn gut in šefe жыць у дастатку
• s'koxt di šefe! *iron*. варыцца багацьце! (аб кепскай справе)
• gut iz šefe, ojb dos kumt fun dajn horevanje *šprxv*. добры той дастатак, які здабыты тваім уласным потам (Мацей, успацей, калі хлеба захацей)
šefer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d*. Schaffer] творца; **šéferišer=šáferišer** стваральны, вынаходлівы, творчы
šefer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d*. Schäfer] пастух
• es ken zajn an erlexer šenker un a šefer a ganev *šprxv*. можна быць сумленным шынкаром і злодзеем-пастухом
šefer *pl*. →šaf *m/n*, -n, *dim*. **šefl** *n*, -ex чоп(ік), вядро; **šefl** *n*, -en/-ex, **šéfele** *n*, -x [*d*. Scheffel] рашка, ражка; мера (старая адзінка ёмістасьці); **šéflidik** *adv*. вёдрамі
• az got git mitn lefl, gibn menčn mitn šefl *šprxv*. калі бог дае лыжкай, дык людзі дадуць ражкай (калі бог дасьць, то й праз акно падасьць; схоча бог даці, найдзе кім прыслаці)
• ejner git mitn lefl – der anderer git mitn šefl *glxv*. адзін дае лыжкай, другі дае ражкай
š(eh)ákl *m*, -en [*s*. (ן־)שהכל] бласлаўленьне на пітво (акрамя віна) і на пэўную ежу
• maxn a šehakl чытаць бласлаўленьне, прыняць/выпіць чарку
• nemen* a bisl šehakl прыняць (выпіць) чарку
• azoj lang dos menč lebn, badarf er maxn a "šehakl" *glxv*. колькі чалавек жыве, ён мусіць бласлаўляць пітво (пій і еж, пакуль рот сьвеж, бо як умрэш, то і колам не ўвапрэш; піце, жылы, покуль жывы, піце, да часу ня трыпце)
še(he)xejonu *m* [*s*. (י־)שהחיינו] "той, хто нам даў магчымасьць дажыць" (назоў і першыя словы бласлаўленьня на шчасьлівы выпадак, надыход сьвята альбо перад першым ужываньнем сьвежай садавіны)
šejdim *pl*. →šed *m*, *dim*. **šedl** *n*, *pl*. šejdimlex [*s*. (ם־)שד] чорт, нячысьцік, злы дух, д'ябал, дэман, сатана, шатан, бес; **šéjdim-tanc** *m*, *pl*. -tenc д'ябальскі танец, сьвістапляска
šejdl [*d*. Scheide] 1. *n*, -ex, **šejd** *m/f*, -n ножны, футарал, похва; 2. *n*, -ex/-en *anat*. чарапная каробка
šejdn (zix) (mit) [*d*. scheiden] разлучыць, разлучаць; расста(ва)цца; разысьціся, разыходзіцца; **šejdung** *f*, -en разьвітаньне, разлука; **šéjdveg** *m*, -n ростань, раздарожжа; **šéjdvant** *f*, *pl*. -vent, **šéjdventl** *n*, -ex перагародка, пераборка
• afn/af a šejdveg на ростанях
• šejdn zix mit emecn расставацца з кімсьці

• do iz a šejdveg тут дарога разьдзяляецца
šéjd(-)vaser *f/n* [*d.*] *xem.* азотная кіслата
šejer=šajer *m*, -s [*d.* Scheuer] сьвіран, клець, гумно, восець, асець, ёўня, сушня
šejgec *m*, *pl.* škocim [*s.* (שקצים) שקץ=ש(י)ג(ע)ץ →škoc, šikse] 1. *pejor.* (вясковы) хлапец-няжыд; 2. **šejgác** *m* нахабны хлапец, нахабнік, басалай, шыбенік, ёлуп(ень); 3. шалапут, гарэза [*sin.* xucpenik, azes-ponem, faršajter]; **šéjgec-diker**, **šejgecevate(r)** нахабны; не(па)слухмяны
• az me iz a šejgec, git men op far a šuster *glxv.* шалапутаў аддаюць у шаўцы
• curik "šejgec!" gilt nit! (gejt in bod arajn!) *glxv.* сам "дурань!" (ідзеце ў лазьню!) (адказ на зьнявагу)
šejixje leojrex jomim tojvim omén=š(e)lite *abr.* [*s.* שחדה לאורך ימים טובים אמן=שלי"א] добрага здароўя яму на доўгія гады! амін (дадаецца пасьля імя шаноўнай асобы)
šejln [*d.* schalen] лушчыць, лупіць, чысьціць; **še(j)lexc=šolexc** *f*, -n/-er скарлупа, шалупіньне, лушпіньне; **šejlung** *f* лушчаньне
šejm=šojn *adv.* ужо
šejme *f*, -s [*s.* (שמות/ס-) מע(י)ש=שמה] асобны аркуш з гэбрэйскіх рэлігійных кніг; *hum.* стары дакумэнт, старая папера
šejmes *pl.* →šem *m* [*s.* (שם-)ות →šmue, šmojs] імя бога ў тэксьце: слава, рэпутацыя, слыннасьць, славутасьць, вядомасьць
šejne/šejni *m* [*s.* שני] "другі"; гэбрэй, якога другім заклікаюць да чытаньня Торы ў сынагозе; **šejni-bešéjni** [*s.* בשני] "другі з другім"; стрыечныя браты
• gebn* emecn šejni выклікаць кагосьці другім
• mir zajnen (kern zix on) šejni-bešejni мы – стрыечныя браты
šejne-leméjlex *m* [*s.* שנר למלך], **šejne-lemálxes** *m* [*s.* למלכות] віцэ-кароль, галоўны царскі міністар, прэм'ер-міністар [*sin.* vice-kenig, hojpt-minister]
šejne-luxes-habrís *pl.* [*s.* שנר לוחות הברית] *tnx.* скрыжалі (дзьве дошкі) Майсея
šejner (šénerer) [*d.* schön] прыгожы, харошы; **šejndling** *m*, -en 1. **šejndl** *n*, -ex аздабленьне, упрыгажэньне, убор, аздоба, арнамэнт; 2. каштоўнасьць, каштоўны камень, каштоўная рэч; **šéjninker**, **šéjničker** прыгожанькі, пекненькі; **šejnhajt** *f*, -n красуня, прыгажуня, краля; **šejnkajt** *f*, -n прыгожасьць, краса, харство; **šejne-meréjne** *m* [*s.* מורנו] *iron.* выдатны вучоны, вялікі чалавек; **šéjn-redner** *m* красамоўца
• a šejnička gešank пекненькі падарунак
• šejn vi a bas-malke, vi di levone, vi a bild прыгожая/шыкоўная як прынцэса/месяц/карцінка (як брушніца/ляля/цацка)
• šejn vi di gold/štern/velt, vi a princ/malex, vi di zibn zunen прыгожы як золата/зоркі/сьвет/прынц/анёл, як сем сонцаў (як Дунай)
• šejninke kinder прыгожанькія дзеткі
• a šejn bisl даволі (такі) шмат, нішто сабе
• a min šejnkajt! якая краса! якое харство!
• a nar hot a šejn vajb *glxv.* дурань мае прыгожую жонку (дурню і скула ня сядзіць; за дурнем шчасьце бяжыць)
• a nar hot a šejne velt *glxv.* дурню ўвесь сьвет прыгожы
• ale šejndelex zajnen mies, ale gitelex zajnen šlext, un ale ziselex zajnen biter *glxv.* усе прыгожанькія – брыдкія, усе добранькія – кепскія, усе салодзенькія – горкія (на ліцо -- яйцо, а ў сярэдзіне -- баўтун)
• es iz gekumen di cajt af majn šejnkajt! *glxv.* прыйшоў час і на маю прыгажосьць!
• me darf nit zajn šejn, nor xejnevdik *glxv.* не абавязкова быць прыгожым, але трэба быць прывабным
• šejn švajgn iz šener, vi šejn redn *glxv.* прыгожае маўчаньне прыгажэй за прыгожыя прамовы (хто язык доўгі мае, таму дрэнна бывае; маўчы ды патаквай)
• ver es iz (er iz) šejn, un ix bin klug *glxv.* хто/ён прыгожы, але я разумная (краса прыглядзіцца, а розум прыгадзіцца)
• vos tojg šejnkajt on mazl? *glxv.* чаго варта прыгажосьць бяз шчасьця? (не радзіся краснай, а радзіся шчаснай)
šejnes=(veha)šejnis [*s.* שנית →rejšes] *adv.* па-другое
šejne-/šejni-(še)bešliši *m* [*s.* שני(ש)בשלישי] "другі з трэцім"; брат у трэцім родзе; *hum.* далёкі сваяк [*sin.* vajter korev, štikl frajntl]
šejne-xamiši-šejne=bh"b *abr.* (2-5-2) [*s.* שני חמישי שני] панядзелак-чацьвер-панядзелак (посныя дні ў месяцы іяры і хэшване)
šejrboser *m* [*s.* שאר בשר] родзіч, сваяк [*sin.* korev, familje-mitglid]
šejres *f*, -n [*s.* (ת-)שארית] рэшта, астача [*sin.* iberblajb, rešt]; **šejres-haplójte** *f* [*s.* הפליטה] уратаваная мінуўшчына: той, хто застаўся жывым пасьля катастрофы
šejsn *pl.* →šojs *m/f*, -n 1. падол, прыпол; 2. калені; 3. улонье, лона
šejšes-jeméj-b(e)réjšes *m/pl.* [*s.* ששת ימי בראשית] *tnx.* шэсьць дзён стварэньня сусьвету
• fun/zint šejšes-jemej-berejšis on *hum.* ад стварэньня сусьвету
šejtl=šajtl *n*, -ex/-en, **šojt** *m*, -n парык (у замужніх жыдовак)
šejve *m/f*, -s [*s.* (ס-)שוא →švo; nekude] дыякрытычны знак (ְ), які ў гэбрэйскім пісьме азначае беглую галосную літару "e" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэта галосная)
šejvet *m*, *pl.* švotim [*s.* (שבטים-)שבט] род, пакаленьне, племя, клан, сям'я [*sin.* štam, klan, mišpoxe]; **Šejvet-múser** *m* [*s.* מוסר] "Пруток маралі" (маралістычны трактат XVIII ст.)
• di cvelf švotim *tnx.* дванаццаць родаў Ізраілю
• vilde švotim дзікія плямёны
šejxer *m* [*s.* שבר] ячнае піва
šeker *m*, *pl.* škorim [*s.* (שקרים-)שקר →šakren, šavešeker, faršakre(ne)n, mešaker] хлусьня, мана [*sin.* lign]; **šeker-bilbl** *m*, *pl.* -bilbulim [*s.* (בי)לבול(ים-)בל] абгавор, абмова, нагавор, паклёп; **šeker-ješlimázl** (šeker un/mit šlimazl) *iron.* хлус і небарака, два благіх чалавекі (чэрці адной шэрсьці; на адзін капыл; адзін чорт маляваў); **šeker-/šáker-vekózev** *m*, *pl.* škorim-uxzóvim [*s.* (ים-)וכזב] хлусьня і фальш, абсалютная хлусьня (лухта непадсяваная)
• s'iz šeker-vekozev! гэта хлусьня!
• der emes hot fis, iz er antlofn – der šeker hot nit kejn fis, iz er do geblibn *šprxv.* праўда з нагамі, яна ўцякла – хлусьня бяз ног, яна тут засталася
• got hit op far a šeker-bilbl *glxv.* барані божа ад хлусьні і паклёпу
šékiker [*d.* scheckig] пярэсты, плямісты
šekl *m*, *pl.* školim [*s.* (שקלים-)שקל] шэк(е)ль (старая гэбрэйская манэта); чальцоўскі ўнёсак у сіянісцкай арганізацыі; **šékl-gelt** *n*, *pl.* škólim-gelt ахвяраваньне пры ўваходзе ў сынагогу на Пурым ў памеры ня менш шэкеля
• a kazak git nit kejn školim-gelt (iz poter fun šekl-gelt) *hist.*

казак за ўваход ў сынагогу ня плаціць

šel [*s.* של] *prep.* з(ь), ад, аб; для, дзеля; за; на [*sin.* fun, far, af]

šel *m*, -n, **šerl** *m* [*d.* Schellen] *kort.* звонкі, бубны; **šélndiker** бубновы, званковы

šel majle [*s.* של מעלה] натхнёны (верхні); **šel mate** [*s.* מטה] штодзённы (ніжні)

Šelá *abr.* **Šnej luxes habrís** [*s.* של"ה=שני לוחות הברית] "Дзьве дошкі саюзу"; назоў вядомай кабалістычнай кнігі і азначэньне для яе аўтара (Ешае Гаровіч, der Šelá-Hakódeš [*s.* הקדוש־], 1565–1630)

šelák *m*, -n [*d.* Schellack, *hol.*] *xem.* шэляк; **šelakírn** (šelakírt) пакрываць шэлякам, лякіраваць

šeleščen [*p.* szeleścić, *ukr.* шелестіти] шалясьцець, шапацець, шамацець

šelí [*s.* שלי] мой, мая, маё [*sin.* majn(s)]; **šelí šelí šelxó šelóx** [*s.* שלי שלי שלך שלך] маё ёсьць маё, а тваё ёсьць тваё [*sin.* majns iz majns un dajns iz dajns]; **šelí šelóx šelxó šelí** [*s.* שלי שלך שלך שלי] маё ёсьць тваё, а тваё ёсьць маё [*sin.* majns iz dajns un dajns iz majns]

šeliex=šoliex *m*, *pl.* š(e)lixim/šluxim [*s.* שליח(-ים/שלוחים) [illegible]šalejex, mešulaxes, mišlaxes, mešulex, šlixes, šlax, š(a)lax-[illegible]mišlojex-mones] ганец, пасланец, кур'ер, вястун; [illegible]аўнік, дэлегат [*sin.* kurjer, štafet, gešikter; forštejer, [illegible]], **šeliex-cíber** *m*, *pl.* šlixe-/šluxe-cíber, **šac** *m abr.* [illegible] ציבור (שליחי־/שלוחי־), ש"ץ] прадстаўнік кагалу; чалавек, які моліцца за катэдрай; хазан, сынагагальны кантар; **šeliex-mejúxed** *m*, *pl.* šlixim-/šluxim-mejuxódim [*s.* מיוחד(-ים)־] спэцыяльны пасланец, хуткі кур'ер; **šeliex-mícve** *m*, *pl.* šlixe-mícve [*s.* מיצווה־] чалавек, прызначаны для зьдзяйсьненьня дабрадзейства, які з гэтай нагоды нібыта абаронены ад любой небясьпекі

- a fojler šeliex gefint ale terucim *glxv.* гультай-пасланец знаходзіць розныя адгаворкі
- a fojler šeliex darf hobn nox a šeliex *šprxv.* лянівaму пасланцу трэба яшчэ аднаго пасланца (пашлі гэтага пеха: ні пеха, ні меха; пашлі асла, а за ім пасла)
- a fojler šeliex iz a halber novi *šprxv.* лянівы пасланец – напалову прарок (ён прадбачыць магчымыя перашкоды на шляху)

š(e)lite *abr.* **šejixje leojrex jomim tojvim oméjn** [*s.*=שליט"א שחיה לאורך ימים טובים אמן] добрага здароўя яму на доўгія гады! амін (дадаецца пасьля імя шаноўнай асобы)

šeljád *m*, -n [*s.* (ן-)של־יד →jad, mijad-lejad, majse-jodaj] "ад рукі"; частка філяктэрыяў, якая зьмяшчаецца на руцэ; **šelróš** *m*, -n [*s.* (ן-)ראש־] "ад галавы"; частка філяктэрыяў, якая зьмяшчаецца на лобе

šelkes *pl.* [*p.* szelki] шлейкі

šelmak *m*, -es, **šelm** *m*, **šelme** *f*, -s [*mhd.* schëlme, *p.* szelma] шальмец, шэльма, прайдзісьвет; **šelmevate(r)**, **šélmišer** шэльмаваты, шальмоўскі

- šelmišer blik шэльмаваты позірк

šelój- [*s.* שלא] не/ня, бес(ь)-/бяс(ь)-, без(ь)-/бяз(ь)- [*sin.* ništ, um-]

šelój-kederex-hatéve [*s.* שלא־כדרך־הטבע] супраць законаў прыроды, наднатуральна, звышнатуральна [*sin.* kegn di natur-gezecn, ibernatirlex]

šelój-leváješ [*s.* שלא־לבייש] абы толькі не засаромець, не паставіць у няёмкае становішча [*sin.* abi ništ cu faršemen]

šelój-min-hajíšev [*s.* שלא־מן־הישוב] нецывілізавана, нявыхавана; ненармальна, бессэнсоўна, недарэчна, бязглузда [*sin.* umcivilizirt, ništ-dercojgn; umnormal, ništ bajm zinen]

šeltn*=šiltn* (gešóltn) [*d.* schelten] (пра)клясьці, праклінаць

- az me vil zix fardinen "in tatn arajn", zol men frier jenem šeltn "in mamen arajn" *glxv.* калі хочаш, каб цябе аблаялі, дык сам пабрашы на каго-небудзь (ня хракай на нікога, каб на цябе ня хракалі, бо цябе абхракаюць)
- beser zix cu vinčn, ejder jenem cu šeltn *glxv.* лепш сабе пажадаць, чымся кагосьці праклінаць
- di mame šelt, ober es tut ir vej dos harc *glxv.* маці кляне, але сэрца ёй баліць
- – Majn švester, majn švester hostu nit vos cu šeltn, /un majne eltern zajnen ojx nit derbaj, oj vej, /ix bin ništ kejn kind, ix hob mix batraxt, /az du bist an orem mejdele, – ix ken mit dir nit gejn. *flksl.* – Маю сястру, маю сястру німа за што клясьці, і мае бацькі тут таксама не пры чым, вой, я не дзіцё, я адумаўся, ты бедная дзяўчына, – я не магу на табе жаніцца.
- nit mit šeltn, (un) nit mit laxn ken men di velt ibermaxn *šprxv.* ні праклёнамі, ні сьмехам сьвету не пераробіш

šelxó/šelóx [*s.* שלך] твой, твая, тваё [*sin.* dajn(s)]

šem *m*, *pl.* šejmes [*s.* שם(-ות) →šmie, šmue, Šmojs, far-, ba|šem-ter, foršmuesn, balšem, bešem-] імя бога ў тэксьце; *kbl.* імя бога або анёла, які валодае патаемнымі цудоўнымі сіламі; слава, рэпутацыя, слыннасьць, славутасьць, вядомасьць [*sin.* nemen, reputacje, barimtkajt]; **šemen** (hobn* a šem) (far, mit) лічыцца, славіцца (як); **šém(-)dover** *m*, -s [*s.* דבר(-ס)־] 1. славутая рэч або асоба; 2. (far) сынонім, блізказначнае слова; **šém-gnáj** *m* [*s.* גנאי־] мянушка, прозьвішча; **šem-hamfójreš** *m* [*s.* המפורש־] *kbl.* выяўленае імя бога, вымаўленьне якога надае магічную моц; **šem-haváje** *m* [*s.* הוויה־] заменьнік боскага імя, якое пішацца "jud-hej-vov-hej" [*s.* יהוה], але паводле традыцыі сапраўднае напісаньне не выкарыстоўваецца ні ў Танаху, ні ў малітоўніках; **šém(-)ra** *m* [*s.* רע־] дурная слава, кепская рэпутацыя, няслава, ганьба; **šémtov** *m* [*s.* טוב־] добрае імя, прэстыж, гонар [*sin.* guter nomen, prestiž]

- hobn* a šlextn šem мець благую рэпутацыю
- krign* a šem-ra набыць кепскую рэпутацыю
- maxn emecn a šem няславіць кагосьці
- vern* a šem-dover стаць прыказкай, хадзячай назвай
- a šemtov iz beser (beser a šemtov), vi/ejder an evntov *šprxv.* добрае імя даражэй за каштоўны камень
- ver es hot a šem far a frien ufštejer, der meg biz zejger cvelf in bet lign *glxv.* пра каго кажуць, што ён рана ўстае, можа да дванаццаці гадзінаў ляжаць у ложку

Šem [*s.* שם] *tnx.* Сім (Шэм), імя старэйшага сына Ноя, ад якога паходзіць Абрагам і сэміты (Б. 5:32)

šema [*s.* שמא] *adv.* магчыма, мо(жа), ану-ж, напэўна, у выпадку, калі [*sin.* tomer, efšer]

šemec *m* [*s.* שמץ] частка; **šemec-psúl** *m* [*s.* פסול־] зьнявага, ганьба, бясчэсьце, няслава, загана, вада

- (nit) kejn šemec fun sofek і ценю німа сумненьня

šémele *n* [?] жыдоўскі народны танец

šemen zix (mit) [*d.* schämen] саромецца, стыдзіцца; **šéme(v)diker**, **šémendiker**, **šémhaftiker** сарамлівы, нясьмелы, баязьлівы, цнатлівы; **šéme(v)dikajt** *f* сарамлівасьць, цнатлівасьць; **šémhitl** *n* пачуцьцё (шапка) сораму

- a šemedike kale! сарамлівая нявеста!
- a šemediker xosn! сарамлівы жаніх!

• nit hobn* mit vos zix cu šemen німа чаго саромецца
• ojston* dos šemhitl страціць пачуцьцё сораму
• šemen in vajtn haldz arajn згараць ад сораму
• šemen zix vi a cig in krojt, vi an alter boxer, vi a kale-mojd, vi a kozak саромецца як каза/казёл у капусьце, як марцовы кавалер, як нявеста/дзеўка/дзяўчына/паненка, як казак
• a šemedik vajb iz gut cu šlogn *glxv.* сарамлівую жонку добра біць (яна саромеецца камусьці расказаць)
• az me šemt zix, hot men nit xasene (kejn kinder) (ba a šemevdiker froj vern kejn kinder nit gebojrn) *šprxv.* хто саромеецца, ня жэніцца (ня мае дзяцей) (у сарамлівай жонкі дзяцей ня будзе; саромеючыся Янінкі, дзяцей ня будзеш мець; маючы стыд, ня будзеш сыт)
• der, vos šemt zix nit far der velt, hot far got ojx kejn mojre nit *glxv.* і бога не баіцца, і людзей не стыдаецца
• es libt zix alejn, šemt zix alejn *glxv.* сам сябе любіць, сам сябе й саромеецца
• in bod zix cu šemen iz nito far vemen *glxv.* у лазьні німа каго саромецца (у шынку і ў бані – усе дваране)
• ix volt cu ir gegangen – /zict zi zejer vajt, /ix volt dox zi ■ kuš geton – /šem ix zix far lajt *flksl.* я б да яе пайшоў – яна жыве далёка, я б яе пацалаваў – саромеюся людзей
• šem zix in dajn vajtn haldz arajn! сорам табе!
• šemen iz kejn buše nit *glxv.* саромецца – ня ганьба

šemen-záis *m* [*s.* שמן־זית] чысты аліўкавы алей; **šemen-záisdiker** алейны, саладжавы

šemerice=šimerice=cemerice *f* [*p.* ciemierzyca, *ukr.* чемериця] *bot.* чамярыца, чэмер

šemerírn=šimerírn (šemerírt/šimerírt) [*d.* schimmern] бліскаць, зіхацець; **šemerírndiker=šimerírndiker** які зіхаціць, бліскучы

šémernik=sémernik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*p.*?] гандляр на кірмашы

šeml *m* [*d.* Schemel] услончык, зэдлік

šemrane(r) [*p.* szemrany] *argo* цёмны, які належыць злачынаму сьвету

šendn [*d.* schänden] (з)ганьбіць, сароміць, апаганіць, апаганьваць; разбэсьціць, разбэшчваць; згвалтаваць, гвалціць (жанчыну); **šender** *m* гвалтоўнік; **šéndlexer** ганебны, брыдкі, агідны; гвалтоўны (аб учынку); **šéndlexkajt** *f*, **šendung** *f*, -en ганьба(ваньне), зьнявага; гвалт

• vi m'ken nit kejn šlextn lojbn, azoj ken men nit kejn gutn šendn *šprxv.* ня трэба благога хваліць, а добрага ганіць

šéner(er) (šenster) [*d.* schön] (най)прыгажэй(шы); **šener vern*** папрыгажэць, пахарашэць

• dos šenste un beste найпрыгажэйшае й найлепшае
• a šenern (fun im) lejgt men in der erd arajn *glxv.* прыгажэй у гроб кладуць (быць адной нагой у труне/дамавіне/зямлі)
• a man, az er iz šener fun dem tajvl, iz er šojn šejn *glxv.* калі мужык крышку пякнейшы за чорта, то і пекны
• ver es hot kejn šeners nit gezen, dem megn ojx di ojgn arojs *glxv.* хто ня бачыў прыгажунь, у таго могуць вочы павылазіць (кажуць, калі нехта расхвальвае непрыгожую жанчыну)

šenik=s(j)enik *m*, -es [*r.* сенник, *ukr.* сінник, *p.* siennik] сяньнік

šenk/šejnk *m/f*, -en, *dim.* **šenkl** *n*, -ex [*d.* Schenke] шын(о)к; **šenker** *m*, -s/-kares, (-ke *f*, -s) шынкар; **šénkernik** *m*, -es шулер, махляр, круцель, ашуст, ашуканец, шальбер, шалыга, падшывала

• a narišer šenker! – er hot branfn un farkojft im *glxv.* дурны гандляр! – ён мае гарэлку і прадае яе
• az me krigt zix mitn rov, muz men šolem zajn mitn šenker (muz men haltn mitn beder) *šprxv.* хто ваюе з рабінам, мусіць мірыцца з шынкаром (сябраваць з лазеньнікам)
• der šenker hot lib dem šiker, ober zajn toxter vet er im nit gebn *šprxv.* шынкар кожнага п'яніцу любіць, а дзеўкі за яго даць ня хоча
• der šenker lebt fun dem ejberštn *glxv.* гандляр жыве зь вяршкоў (зь недалівак) (*vrtš.* "ejberšter" усявышні, бог – верхні)
• di gance velt iz a šenkl *glxv.* увесь сьвет – шынок
• dos iz majn šenk un majn krom! гэта мой шынок і мая крама! (гэта мóй заробак!)
• jeder/itlexer šenker lojbt zajn bir *glxv.* кожны шынкар хваліць сваё піва (кожны цыган сваю кабылу хваліць; кожны стралец сваю стрэльбу хваліць; кожны пастух сваёй пугай хваліцца; не ганяючы ня купіш, не хвалячы не прадасі; жаба квокча, сваё балота хваліць)

šenk *pl.* →šank *m/f*, *dim.* **šenkl** *n*, -ex шафа

šenken* (gešonken/gešénkt) [*d.* schenken] дарыць, дараваць; **šénkbriv** *m* даравальны ліст

• šenken* emecn dos lebn дараваць камусьці жыцьцё
• der ejberšter zol šenken dos bisele gezunt! пашлі нам, божа, трошкі здароўя!
• klejne ganovim hengt men, grojse šenkt men *glxv.* малых злодзеяў вешаюць, вялікіх адорваюць

šenkl *m*, -en [*d.* Schenkel] *anat.* галёнка, лытка

š(e)nódern [*s.* שנדרן] абяцаць ахвяраваць (грошы на нешта); браць на сябе абавязак зрабіць падарунак [*sin.* cuzogn cu gebn af cdoke, zix farflixtn cu šenken]

šeorim *pl.* →šaar *m* [*s.* (שער(־ים)] 1. брама, вароты; 2. загаловачны/тытульны аркуш

šépče(r)n [*p.* szeptać, *ukr.* шептати] шаптаць; **šepč** *m*, -n, **šepče** *f*, -s шэпт, перашэпты, шаптаньне; **a šepče ton*** шап(я)нуць; **šépčendik** *adv.* шэптам; **šepčeráj** *f*, -en шаптунства, шэпты

šepeljaven [*ukr.* шепелявити] шапяля(ві)ць; **šepeljave(r)=šipiljave(r)=š(č)ipilave(r)=štipeljave(r)** шапялявы

šépetl *n*, -es, **sepet** *m*, -n [?] ранец, партфэль; валіза, чамадан; клунак, клумак

šepn (fun) [*d.* schöpfen] чэрпаць; **šep** *m/f*, -n, **šeper** *m*, -s, **šéplefl** *m* чарпак, (а)палонік, коўш

• šepn luft чэрпаць натхненьне; глыбока ўдыхаць
• zolst hobn/šepn/klajbn naxes fun dajne kinder! каб табе дзеці былі пацехай!

šeps *m*, -n [*d.* Schöps] баран; **šépsener** авечы; **šepslen zix** ягніцца, каціцца; **šépsncuxt** *f* авечкагадоўля; **šépsnfets** *n* лой; **šepsns** *n*, **šépsnflejš** *n* бараніна; **šépsnpelc** *m*, -n кажух; **šépsnvol** *f* воўна

• iber barg un iber tol gejt a pelcele fun vol (a šeps) *rtnš.* па горках, па ўзгорках ходзіць кажушок (баран)

šer *m*, -n [?] жыдоўскі народны танец (звычайна танчаць чатыры або восем параў)

• špilt mir op di naje šer, /vos s'arojsgekumen, /ix hob lib a mejdele /un ken cu n'ir nit kumen *flksl.* зайграйце мне новы "Шэр", які нядаўна зьявіўся, я люблю дзяўчыну, але не магу яе дабіцца

šerbl *n*, -ex [*d.* Scherbe →šarbn] чарапок

šerc=širc *m*, -n, **šercl** *n*, -ex [*d.* Schürze, Schurz] фартух

• klejne mejdlex cerajsn di šercn, grojse mejdlex cerajsn di

hercn *šprxv.* дзяўчынкі дзяруць фартушкі, дзяўчаты разьдзіраюць сэрцы

šerec *m*, *pl.* šrocim [*s.* (ים-)שרץ →faršerecn] *zool.* рэптылія, паўзучая жывёла, гад; *fig.* нечысьць, агіднасьць, выродлівасьць, пачварнасьць, брыдкасьць [*sin.* krixndik bašefeniš, reptil; mieskajt, umrejnikajt]

š(e)renge *f*, -s [*p.* szereg, szereg] шарэнга, шэраг, рад, шых

šergen [?] пырскаць, брызкаць

šeriven [*r.* шерхать?] шоргаць, шаркаць (нагамі)

še(r)l *m* [*d.* Schellen] *kort.* звонкі, бубны

šern* (gešó(j)rn) [*d.* scheren] стрыгчы, рэзаць (нажніцамі); **šer** *f*, -n, *dim.* **šerl** *n*, -ex нажніцы; **šerer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) цырульнік, парыкмахер, галяр; **šereráj** *f*, -en цырульня; **šérmašinke** *f*, -s машынка для стрыжкі валасоў; **šer-unájzn** *pl.* "нажніцы і прас"; краўцы; рамесьнікі; народ

• az me klapt in/afn tiš, ruft zix op/on dos šerl (di šer) *glxv.* [illegible] стол, нажнічкі адзавуцца

• [illegible] šert di šepsn, frejen zix di cign *šprxv.* калі стрыгуць авечак, радуюцца козы (гавечку стрыгуць, а баран дрыжыць)

• [illegible]vekgelejgt šer un ajzn *glxv.* ён закінуў нажніцы і [illegible] (рамяство)

[illegible] un ajzn з нажніцамі і прасам (з усімі прычынамі)

[illegible]ošim *pl.* →šojreš *m* [*s.* (ים-)רש(ו)ש] *gram.* корань; [illegible]жаньне, пачатак

[illegible]ske(r)=šors(t)ke(r)/**šórstiker** шорсткі, шаршавы, жорсткі, (з)агрубелы

šesá=šasá [*s.* ש"ס ה] трыста шэсьцьдзесят пяць (365); **šesá=šasá gidn** *pl.* [*s.* גידין →remax ejvrim, tarjag micves] *tlmd.* 365 чалёсаў чалавечага цела

šesi-voérev *m* [*s.* שתי־וערב] "даўжыня і шырыня"; крыж [*sin.* leng un brejt, krejc]

šesnastke *f*, -s [*p.* szesnastka] старая адзінка ёмістасьці ў Беларусі (блізу 40 літраў)

šeške *f*, -s [*v.*] *zool.* тхор, тхарок, шашок

šeten *m* [*s.* שתן →maštn. (ha)štone] мача, сікі, сцулі, сцакі, брулі

šetex *m*, *pl.* štoxim [*s.* (ים-)שטח] 1. плошча, тэрыторыя, кавалак зямлі, прамежак, прастора, абшар; паверхня, роўніца, плаз; 2. галіна, сфэра, абсяг, мяжа, рубеж, тэма [*sin.* štik land, teritorje; flax, ojsšprejt; gebit, txum, teme]

• der šetex fun a krajz плошча круга

• gvaldike štoxim велізарная прастора

• lozn* a šetex cvišn epes пакінуць прамежак паміж нечым

šetixje=št' *abr.* [*s.* 'שתחיה=שת →tixje] хай яна жыве (дадаецца пасьля згадваньня імя пэўнай жанчыны) [*sin.* lebn zol zi]

šétkeven=šátkeven шаткаваць

ševe-bróxes [*s.* (ן-)שבע־ברכות] 1. *m*, -n збор гасьцей у хаце маладой адвячоркам у першую пятніцу пасьля шлюбу; 2. сем бласлаўленьняў, якія чытаюць у хаце маладой пасьля шлюбу перад кожным абедам на працягу вясельнага тыдня [→švii]; **ševe-xóxmes** *pl.* [*s.* חכמות־] "сем навук"; сьвецкія навукі, веды па-за межамі юдаізму [*sin.* di zibn visnšaftn]

• kenen* ale ševe-xoxmes ведаць усе навукі

ševeljúr *f*, -es, **ševeljure** *f*, -s [*fr.* chevelure] шавялюра

šever *m* [*s.* שבר] *med.* грыжа, кіла [*sin.* vinklbrox, hernje]

ševes-áxim *n* [*s.* שבת־אחים →axim-lecore] сумеснае брацкае паседжаньне; сумеснае брацкае жыцьцё (душа ў душу)

ševex=švax *m*, *pl.* švoxim [*s.* (ים-)שבח] (па)хвала, усхваленьне, хвальба, камплімэнт

• opgebn* a švex cum rebojne-šelojlem усхваліць бога

ševjót *m* [*fr.* cheviotte] *tekst.* шавёт; **ševjótener** шавётавы

šex *n* [?] каніцель, мішура

šexejonu=šehexejonu *m* [*s.* שהחיינו] "той, хто нам даў магчымасьць дажыць" (назоў і першыя словы бласлаўленьня на шчасьлівы выпадак, надыход сьвята альбо перад першым ужываньнем сьвежай садавіны)

• maxn šexejonu карыстаць або спажываць нешта ўпершыню

• er iz a "šexejonu" iber im cu maxn *glxv.* ён выглядае, як сьвежы сьпелы плод (быццам яго блаславілі як садавіну)

šexte=šixte *f*, -s слой, пласт

šextl *n*, -ex [*d.* Schachtel] *argo* баба, краля, харашуха

šextn* (gešéxt/gešóxtn) [*s.* שחט →šxite, šojxet] 1. *rit.* (за)рэзаць, забі(ва)ць скаціну або свойскую птушку [*sin.* kojlen; tejtn, hargenen]; 2. *n*, **šextung** *f* зарэз, забой (скаціны); **šexter** *m*, -s разьнік, рэзьнік; **šéxthojz** *n*, *pl.* -hajzer бойня, разьніца, рэзьніца; **šéxtmeser** *m/n*, -s рэзьніцкі нож

• der malex-hamoves šext un blajbt gerext *šprxv.* анёл сьмерці забівае і мае рацыю

• kejner ken nit kejn hindl šextn, az es zol kejn blut nit gejn *šprxv.* курыцы без крыві не зарэжаш (дзе дровы сякуць, там трэскі лятуць)

šéxvertl *n*, -ex [?] зьедлівасьць, зьедлівае слоўца

šfixes-dómim *n* [*s.* שפיכת־דמים] 1. кровапраліцьцё; 2. абраза, зьнявага, крыўда, ганьба, зьдзек; 3. згрызота, непрыемнасьць, сардэчны боль [*sin.* blut-fargisung; švere balejdikung; harcvejtik]

šfojx-xamósxo/šfojxamosxe *m* [*s.* שפוך־חמתך] "вылі твой гнеў"; першыя словы і назоў шэрагу рэлігійных цытатаў, якія чытаюцца ў першую ноч Пэйсаху пры адчыненых дзьвярох

• ojslozn* dem gancn šfojxamosxe (cu) выліць/выказаць гнеў

šgie *f*, -s [*s.* (ות-)שגיאה] памылка, абмылка, хіба

šibed *m* [*s.* (י)שעבוד] заняволеньне, занявольваньне, прыгнёт, прыгнечаньне, уціск, гнібеньне [*sin.* faršklafung, unterdrikung]; **šibed-góljes** *m* [*s.* גלויות־] ярмо выгнаньня; прыгнёт, пакуты гэбрэяў на чужыне

šíbenik=šúbenik *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*p.* szubienicznik] шыбенік, нахабны хлопец, "кныр", "кабель"

• er iz a šibenik ён шыбенік

šiber *m*, -s [*d.* Schieber, *p.* szyber] 1. залатнік; 2. шыбэр, засланка, засаўка; юшка (у печы)

šiber=šiver *m*, -s стрэмка, скабка

šíbern zix [*d.* schubbern] чухацца

šibeš *m*, *pl.* šibušim [*s.* (ים-)שיב(ו)ש] глупства, дробязь, драбяза, драбніца; малая колькасьць грошай [*sin.* klejnikajt]

• far a šibeš за бясцэнак

šibn [*d.* schieben] рухаць, піхаць; **šiber** *m*, -s 1. чалавек, які саджае хлеб у печ; 2. пякарская лапата; 3. абжора, жрун, аб'ядайла, прорва

šibn *pl.* [*d.* Schuppe] кашута, перхаць

šicn [*d.* schützen] (а)бараніць, абараняць; **šic** *m*, -n абарона; **šicer** *m* заступнік, абаронца; **šícblex** *n*, -n *texn.* ачышчальнік пуці; **šícbriv** *m* ахоўная грамата; **šícmitl** *n*, -en абарончы сродак; **šícpas** *m*, -n бандаж; **šícplac** *m*, *pl.* -plecer укрыцьцё, бясьпечнае месца; **šícval** *m*, -n крэпасны вал

šide *f*, -s [*s.* (ש(י)דה(-ות) →šed] чарціха, д'ябаліха, бесіха [*sin.* vajblexer demon]

šidex *m*, *pl.* šiduxim [*s.* (ש(י)דוך(-ים) →šadxn] шлюб
- a glajxer šidex шлюб паміж сем'ямі з аднолькавым дастаткам
- a krumer šidex мэзальянс, шлюб паміж сем'ямі рознага сацыяльнага становішча
- onlozn* dem šidex скасаваць шлюб
- re(j)dn* emecn a šidex сватаць кагосьці
- štejn* in šiduxim весьці перамовы са сватамі
- ton* mit emecn a šidex станавіцца сватамі з кімсьці, браць шлюб
- a jingl un a mejdl iz a glajxer šidex *šprxv.* хлопец і дзяўчына – роўны шлюб
- a šidex iz vi a lejter: az me štelt im krum, krixt men aruf *šprxv.* шлюб як драбіны: калі крыва паставіш, дык латва ўзьлезеш
- a šidex ton un krank zajn iz nor far a grojsn gvir oder far a grojsn kabcn, ober nit far a mitlman *glxv.* жаніцца або хварэць можа толькі багацей ці бядуля, але не серадняк
- a šidex zol men ton in der hejm, a ganejve in der fremd *šprxv.* шлюб трэба браць дома, а красьці на чужыне
- az di šadxonim šlogn zix, cegejt zix der šidex *šprxv.* калі сваты паб'юцца, дык шлюб разладзіцца
- az me tut a šidex, darf/muz men zen, mit vemen me vet zix dernox (darfn) cegejn *glxv.* хто бярэ шлюб, той мусіць бачыць, з кім потым трэба будзе разыходзіцца
- der šidex iz af ejn zajt tomed fartik *glxv.* да шлюбу адзін бок заўжды гатовы
- der šidex zet ojs vi der šadxn *glxv.* такі шлюб, які сват (у гэтага свата ня нам плата)
- der tojt un di nojt brengt dem šidex cunojf *šprxv.* сьмерць і нястача зводзяць шлюб
- dir gefelt nit, vestu mit mir kejn šidex nit ton *glxv.* табе не падабаецца, дык не жаніся на мне
- es vet (s'vet) dir cum šidex nit šatn! *glxv.* пакуль жаніцца – загаіцца (пакуль шлюб браць – нічога ня знаць)
- fun krume šiduxim kumen oft arojs glajxe kinder *šprxv.* ад крывых шлюбаў часта выходзяць роўныя дзеці
- gej arojs fun der štub – me redt dir a šidex *hum. glxv.* выходзь з хаты – размова пойдзе аб тваім шлюбе (кажуць, калі хочуць нешта абмеркаваць без кагосьці)
- ojb azoj, hob ix geton a gutn šidex калі так, дык я добра правёў справу
- vaser mit fajer iz kejn šidex nit *šprxv.* ваду і агонь не пажэніш (агонь з вадою ў адной хаце не жывець)
- x'vel im rejdn a šidex mitn malex-hamoveses toxter я яму сасватаю дачку анёла сьмерці

šie-píe *abr.* **šabes hajóm Pejsex hajóm** [*s.* ש(י)הי־פהי=שבת היום פסח היום] "сёньня субота, сёньня Пэйсах"; драбяза, драбніца, дробязь [*sin.* klejnikajt]; **šie-píe-budžét** *m*, -n жабрацкі бюджэт
- lebn fun šie-pie жыць з рукі ў рот
- opkumen* mit šie-pie сілкавацца паветрам (перабівацца з квасу на хлеб)
- bagejn* zix mit šie-pie абысьціся неяк (абы-чым, абы-як)
- (op)patern mit šie-pie адказваць з мэтай выгарадзіць сябе (каб толькі адбяёдацца)
- zej fardinen di viles far šie-pie яны зарабляюць вілы, каб хлябаць кісель (маюць мізэрны заробак)

ši(e)r *m*, *pl.* šiurim [*s.* (ש(י)עור(-ים)] 1. мера, абмежаваньне, мяжа, граніца [*sin.* mos, grenec]; 2. урок/лекцыя з Талмуду
- cores on a šier з усіх бакоў ліха, непамерны клопат
- on a šier (un on an erex) неабмежавана, бясконца; безьліч, бязь ліку, нязьлічоная колькасьць
- on a šier arbet процьма працы
- s'muz dox hobn a šier трэба аднак мець сумленьне (меру)
- vartn on a šier чакаць цэлую вечнасьць
- vifl iz der šier? колькі (ці шмат) яшчэ? досыць!

ši(e)r (nit) [*mhd.* schier(e)] *adv.* ледзь(ве), чуць, амаль, блізка (не)
- er iz šier umgekumen ён ледзь не загінуў
- ix hob es šier nit gezogt я ледзь гэта не сказаў
- šier nit a kinstler ніякі не мастак
- šier nit fargesn (*abr.* šn"f) ледзьве не забыўся, P. S. (postscriptum)

šies *pl.* [*s.* שהיות] забароненыя паўзы ў час маленьня; адклад(в)аньне, адтэрміноўка, затрымка, замарудж(в)аньне, прамарудж(в)аньне, зацяжка, зацягваньне, цяганіна [*sin.* farzamung, oplejgeniš]
- on šies без прамаруджваньня, без зацяжкі
- maxn (lange) šies зацягваць, марудзіць, вагацца
- ništ maxn kejn šies не замаруджваць, не зацягваць

šif *f*, -n [*d.* Schiff] судна, карабель; **šifl** *n*, -ex лодка, човен; **šifer** *m*, -s марак, лодачнік; **šífbarer**, **šífiker** суднаходны; **šífbarkajt** *f*, **šífikajt** *f* суднаходнасьць; **šif(le)n** перавозіць на карабле; **šif(le)n zix** катацца, вазіцца на лодцы; хадзіць на караблі; **šifn** *n* катаньне на лодцы; **šifbojeráj** 1. *n*, **šífbojung** *f* суднабудаваньне; 2. *f*, -en суднабудаўнічая майстэрня, верф; **šífbrux/šífbrox** *m* караблекрушэньне; **šífbroxiker** *m* пацярпелы караблекрушэньне; **šífdek** *m/f*, -n палуба; **šífdiner** *m* матрос; **šíffor** *f* паездка на караблі; **šíffortke** *f*, -s элюмінатар; люк; **šífgang** *f*, **šiferáj** *f/n* суднаходзтва; **šífloder** *m*, -s докер; **šífmaj(n)ster** *m* штурман; **šífslajt** *pl.* экіпаж карабля; **šífžurnal** *m*, -n карабельны журнал
- af der šif на борце карабля
- lajdn* šifbrox пацярпець караблекрушэньне
- a šif mit zojer-milx iz im untergegangen!.. у яго карабель з кіслым малаком затануў!.. (кажуць, калі нехта бярэ да сэрца драбязу)
- er hot onbakumen zorg mitn frišn šif *hum. glxv.* яму ізноў клопат з новым караблём (аб чалавеку, які штораз скардзіцца на новы клопат)
- Lebn jam štejt a šifele, /dos šifele iz nit ful un nit lejdik... /Oj, azelxe mejdele, vos špilt a libe, /farfaln iz zi šojn af ejbik. *flksl.* Каля мора стаіць човен, човен ня поўны і ня пусты... Ой, дзяўчына, якая любіць, загінула назаўжды.
- zajne šifn zajnen im untergegangen! *iron.* ягоныя караблі патанулі!

šifer [*d.* schief] косы, крывы, укосны; **šifkajt** *f* касіна

šifer *m* [*d.* Schiefer] шыфэр, лупняк

šifer *m*, -s [*fr.* chiffre] шыфр, код; **šifrirter** шыфраваны; **šifrírn** (šifrírt) шыфраваць

šifles *n* [*s.* ש(י)פלות →šofl, mašpl, faršoflter] ніз(к)асьць, заняпад, прыніжанасьць, забітасьць, прыгнечаны стан, непаўнаважнасьць, ніжэйшая ступень, благая якасьць [*sin.* niderikajt, gefalnkajt, deršlognkajt]; **šífles-kompleks** *m* комплекс непаўнаважнасьці

šiflod=šuflod *m/n*, *pl.* -n/-leder, *dim.* **šúfledl** *n*, -ex шуфляда

šifxe *f*, -s [*s.* (את-)פחה(י)ש] служанка, служка, служэбніца, прыслужніца, чалядніца, наймічка, нявольніца, раба, прыгоньніца [*sin.* dinst, šklafn]

Šifxe-balšémtov [*s.* שבחי־בעל־שם־טוב], **Šifxe-habéšt** *abr.* [*s.* הבעש"ט] "Хвала (Ізраэля) Бал-Шэмтова"; назоў папулярнай хасыдзкай кнігі

šigoen *m*, *pl.* šigonen/šigojnes [*s.* (ות-/ין-)געון(י)ש →mešuge] вар'яцтва, шаленства, духоўнае хваляваньне, зьбянтэжанасьць, дзівацтва; манія; капрыз, прыхамаць, заскок, дур, дурасьць, дурота [*sin.* mešugas, gajstike cerudetung; manje, mankolje; kapriz]; **šigóen-groz** *n bot.* блёкат

• a menč mit a šigojnes чалавек з заскокамі

• itlexer menč hot zix zajn šigojen *glxv.* кожны чалавек мае сваё дзівацтва

šik *m* [*d.* Schick] шык

šikanírn (šikanirt) [*d.* schikanieren, *fr.* chikaner] прыдзірацца, чапляцца; **šikane** *f*, -s прыдзірка, прычэпка, прычапка

šikec-mešójmem *m* [*s.* שיקוץ־משומם] *pejor.* бажок, ідал, кумір [*sin.* gec]

šíken [*d.* шыкать] шыкаць

šíker *m*, *pl.* šikurim, (-te *f*, -s), **šikornik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s.* (ים-/ות-)כור(י)ש →faršikern] п'яніца, п'янюга, выпівоха [*sin.* šinker]; **šíkern** 1. п'янстваваць, піць; 2. *n*, **šíkerkajt** *f*, **šikres** *n* [*s.* ברות(י)ש] п'янства; **šíkerer** п'яны, ап'янелы; зьбянтэжаны, звар'яцелы [*sin.* barojšter, cexušter, cemišter; *ant.* nixterer]; **šíker(erhéjt)** *adv.* сьп'яна, у п'яным выглядзе; **šíkres-fiber** *m med.* белая гарачка

• a farfalener šikornik горкі п'яніца

• fargesn* zix in šikres забыцца ў п'янстве

• haltn* in ejn šikern піць у запой

• mešuge ci šiker вар'ят ці п'яны

• šiker vi goj/pojer/xazer/Simxes-Tojre п'яны як гой/мужык/сьвіньня/Сімхас-Тора (як зямля/гразь/дурны; напіўся/упіўся як батлей/п'яўка/бочка/землямер/сабака/шавец, як камар крыві)

• šikere pojerim п'яныя мужыкі/сяляне

• az cvej zogn – šiker, darf der driter zix lejgn šlofn *glxv.* калі двох/трох скажуць, што п'яны, то кладзіся/лажыся спаць

• az me bacolt nit dem šenker farn branfn, vert men cvej mol šiker *glxv. hum.* хто ня плаціць шынкару за гарэлку, п'янее ўдвая

• bist šiker – to gej šlofn калі ты п'яны – дык ідзі спаць

• der šiker iz geštorbn, der šenker iz fardorbn *šprxv.* п'яніца памёр – шынкар заняпаў

• – Du zolst nit fargesn fun veg šikn brivelex, /a šiker vern du zolst nit fun vajn. /– Ix hob kejn tropn nit nemen in mojl arajn, /oj, šiker nor fun dajn kuš nor zajn. *flksl.* Не забывай з дарогі слаць мне лісты й не п'яней ад віна. – Я ні кроплі ў рот ня браў, я п'яны ад твайго пацалунку.

• fun a šiker in der jugnt vert an oreman af der elter *šprxv.* п'яніца ў маладосьці – жабрак на старасьці (гарцы ўвяduць у старцы; п'яніца – нядбайніца; п'янства да добрага не давядзе; ня пі гарэлкі гарнушкам, бо будзеш з голым брушкам)

• ix bin nox dervajle nit šiker я, між іншым, яшчэ ня п'яны

• ven a šiker hot nit kejn branfn, red er xoč fun branfn *glxv.* калі ў п'яніцы німа гарэлкі, дык ён хоць пагаворыць пра яе (што каму дапякае, той пра тое і гукае; што каму рупіць, той пра тое і жупіць; каму баліць, той і крычыць/студзіць)

šíkeven zix [*p.* szykować się] рыхтавацца

šiklen [*d.* schielen] касіць вачыма, жмурыцца, мружыцца; **šíkldik** *adv.* скоса; **šíkldiker** касы

• šikldike ojgn касыя вочы

šikl-hadás *m* [*s.* שי(י)קול־הדעת →(be)daas, bardaas, bendaas] абдумваньне, (аб)меркаваньне, разважаньне

šikn [*d.* schicken] 1. (nox) пас(ы)лаць; 2. *n*, **šikung** *f*, -en пасылка (дзеяньне); **a šik ton*** (nox) паслаць; **šík-jingl** *m/n*, -ex хлопчык на пабягушках

• šikn zix ejner dem andern пасылаць адзін аднаму, мяняцца

• a hunt šikt a hunt – a rov šikt a rov сабака пасылае сабаку, а рабін – рабіна (з анэкдоту)

• m'ken im šikn noxn malex-hamoves яго можна пасылаць за сьмерцю

• nit azoj šikt zix, vi es redt zix ня так хутка робіцца, як гаворыцца (часта выкарыстоўваецца ў казках)

šikse *f*, -s, *dim.* **šiksl** *n*, -ex, **šíkslke** *f*, -s [*s.* שקצה. שיקסע. *p.* siksa →šejgec, škoc] *pejor.* сікша, дзяўчына-нежыдоўка; нахабная дзяўчына; **šíksenik** *m*, -es бабздыр, бабнік

• az es iz nito kejn mejdn, tanct men mit šikses *glxv.* калі німа дзяўчат, танчаць зь сікшамі (як німа мяса, то і грыб закраса; на бязьлюдзьдзі і дзяк чалавек)

šikres *n* [*s.* קרות(י)ש →šeker, šakren] мана, хлусьня, няпраўда, брахня, фальсыфікацыя [*sin.* lign, felšung]

šikxe *f* [*s.* כחה(י)ש] 1. забыцьцё, амнэзія [*sin.* dos fargesn, amnezje]; 2. каласкі, якія застаюцца ў полі пасьля жніва (паводле Торы іх трэба пакідаць бедным людзям)

šikzal *m*, -n [*d.* Schicksal] доля, лёс, талань

šil=šul *f*, -n [*d.* Schule] 1. школа; 2. сынагога, бажніца; **šiler** *m*, -s, (-n *f*, -s) вучань, школьнік; **šílerišer** вучнёўскі; **šileráj** *f* вучнёўства

šíldern [*d.* schildern] апіс(в)аць, маляваць, адлюстроўваць, адлюстраваць; **šild** *m/f*, -n 1. шчыт, тарча, заслона; 2. вывеска, шыльда; **šílderung** *f*, -en апіс(в)аньне, малюнак, выява, адлюстраваньне; **šílddriz** *fanat.* шчытападобная залоза; **šíldformiker** шчытападобны; **šíldkret/šíldkro(j)t** *m*, -n [*d.* Schildkröte] *zool.* чарапаха

šílemen [*s.* למען(י)ש →mešalem] (з)аплаціць, аплачваць [*sin.* bacoln]

šílevke=šalivke/šaljevke *f*, -s шалёўка

šílge(r)lex *pl.* [?] *kul.* чатырохкутныя або круглыя маленькія піражкі

šíling(er) *m* [*mhd.* schillinc, *p.* szeląg] шэлег (манэта, трэцяя частка польскага гроша)

• (der)kenen* vi a bejzn šilinger ведаць як ліхі шэлег

• nit hobn* kejn cebroxenem šilinger ня мець за душой ані зломанага шэлега

• nit vert kejn cebroxenem šiling(er) зломанага шэлега (тры грошы) ня варты

• a vort iz vert a šilinger, švajgn iz vert cvej *glxv.* слова каштуе шылінг, маўчаньне – два (маўчок – пятачок, а два – грывеньнік; гаварыць – серабро, маўчаць – золата)

• me ken im vi a bejzn šiling(er) *glxv.* яго добра ведаюць як ліхога шэлега (як ліхую шапку; ведаць як аблупленую казу/кабылу, як аблупленага каня/сабаку) [*p.* znaja go jak lichy szeląg]

šiljave=siljave *f*, -s [*p.* sielawa] *zool.* сялява

šilšl *m* [*s.* לשול(י)ש] *med.* панос, дыарэя [*sin.* lojzer mogn, djareje]

šiltn*=šeltn* (gešóltn) [*d.* schelten] (пра)клясьці, праклінаць; **šiltn* zix** сварыцца, лаяцца; **šílteniš** *n*, -n, **šíltvort** *n*, *pl.* -verter, **šiltung** *f* праклён
• šiltn* mit (di) tojte/lecte kloles моцна лаяцца, сьмяротна клясьці (апошнімі словамі)
• šiltn* vi mark-jidene, vi afn fišmark лаяцца як жыдоўка на кірмашы, як на рыбным рынку (крычыць як базарніца; кляне як з ксёнжкі бярэ)
šiluje/šiljue *m*, -s [?] свавольнік, пракуда, гарэзьнік, жэўжык, няўрымсьцік
Šimen [*s.* שמעון] *tnx.* Шыман/Сымон (адзін з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які паходзіць ад Сымона
Šimen Bar-Jexáj [*s.* שמעון בר־יוחאי] Шыман Бар-Ехай, вялікі рэлігійны вучоны (II ст.) (паводле традыцыі ён зьяўляецца аўтарам кнігі "Zojer")
Šimenesre/Šimanesre=Šmojne-ésre *f*, -s [*s.* שמ(ו)נה־עשרה] Шмона-Эсра (18 блаславеньняў, якія прамаўляюцца гэбрэямі кожны малебен двойчы)
• ojsgejn* Šimenesre адыходзіць на некалькі крокаў назад пад канец малітвы
• ojsštejn Šimenesre прамовіць блаславеньні (зрушыцца зь месца)
• štejn* Šimenesre прамаўляць блаславеньні (стаяць на месцы)
• curik gejt men nor ba Šimenesre (ba "ojse-šolem") *glxv.* назад дарогі німа (узяўшыся за гуж, не кажы, што ня дуж; калі ўлез у дугу, не кажы "не магу")
• dos lebn iz vi a Šimenesre: me štejt un me štejt, biz me gejt ojs *šprxv.* жыцьцё як "Шмона-Эсра": цягнецца і цягнецца, пакуль ня скончыцца
šimerice=šemerice=cemerice *f bot.* чамярыца, чэмер
šimer(ír)n=šemerírn (šimerírt/šemerírt) [*d.* schimmern] бліскаць, зіхацець, мігцець; **šimer** *m* бляск, бліск(аньне), зіхаценьне, міг(а)ценьне; **šimerírndiker=šemerírndiker** які зіхаціць, бліскучы
• šimerirn far di ojgn мітусіцца ў вачох
• vajs šimern сьвітаць, віднець, днець
šimfen [*d.* schimpfen] лаяцца, сварыцца
• az der rebe šimft, /un az der rebe šimft, /šimfen ale xasidimlex, /bu-bu-bu... *flksl.* калі рэбэ сварыцца, сварацца ўсе хасыдзікі, бу-бу-бу...
šiml *m* [*d.* Schimmel] цьвіль, бросьня, плесьня; **šímldiker** цьвілы, заплясьнелы, забросьнелы; **šimlen** цьвісьці, плесьн(яв)ець, бросьнець
• lang biz cum himl, un štinkt nox šiml *glxv.* далёка да неба і сьмярдзіць яшчэ цьвільлю
šiml *m*, -en [*d.* Schimmel] белы конь
Šimšn-hagíber *m*, -s [*s.* שמשון־הגבור] *tnx.* "сонейка"; Самсон-асілак/-волат (Суд. 13–16)
• kinder megadl cu zajn muz men hobn Kojrexs ašires un Šimšn-hagibers gvure *šprxv.* каб выгадаваць дзяцей трэба мець багацьце Карэя і моц Самсона-волата (дзеці расьціць – ня яйцамі трэсьці)
šin *m/f*, -en [*s.* (שין-)ען] 1. "шын", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 300
• šteln dem pintl afn šin ставіць кропку над "і" ("шын" з кропкай дае літару "сін")
šínbejn *m*, -er [*d.* Schienbein] *anat.* галёначная костка
• der foderšter/grojser/hinteršter šinbejn *anat.* вялікая/малая галёначная костка
šindl *f*, -en/-ex [*d.* Schindel] гонта, драніца; **šíndlener** гонтавы; **šindler** *m*, -s, **šíndl-šleger** *m* гонтар; **šíndndax** *m*, *pl.* -dexer гонтавы дах
• afn bojdem šloft der dax, /cugedekt mit šindelex; /un in vigl ligt a kind, /naket, gor on vindelex (B. Š.) на гарышчы сьпіць дах, крыты драніцай, а ў калысцы ляжыць дзіцё, голае, зусім безь пялюшак
šindn* (gešúndn) [*d.* schinden] лупіць, зьдзіраць; **šinder** *m*, -s скуралуп, жывадзёр, гіцаль; абдзірала; **šinderáj** *f*, -en скуралупства
• šindn* di hojt/fel зьдзіраць/лупіць скуру
• fun ejn oks vestu kejn cvej feln nit šindn *šprxv.* дзьве скуры з аднаго вала не дзяруць
šine *f*, *pl.* šinuim [*s.* (ש(י)נוי(-ים) →mešane, mešune] зьмена, перамена, перайначваньне, пераўтварэньне [*sin.* enderung, iberanderšung]; **šine-mókem** *m* [*s.* מקום־] перамена месца; **šinešém** *m* [*s.* שם־] зьмена імя
šine *f*, -s [*d.* Schiene, *p.* szyna] шына
šinél *m/f*, -n [*r.* шинель] шынэля
šinke *f*, -s [*d.* Schinken, *p.* szynka] шынка
šintez/šintest *m* [?] *euph.* д'ябал, нячысьцік, чорт; прайдзісьвет, прайдоха
šipe *f* [*md.* schüppe] *kort.* віны (віновы)
• er iz ništ kejn šipe zibele ён не абы-хто
• šipe zibele *fig.* "віновая сямёрка"; кволы/недалужны/мізэрны чалавечак, дахляк
šipen [*r.* шипеть] шыпець; **šípediker** *lingv.* шыпячы
šipetilnik *m*, -es [?] падлец, падлюга, падлюка, паганец, паскуда, нягоднік
šipiljave(r)/šipeljave(r)=šepeljave(r)=ščipilave(r)=štipeljave(r) шапялявы
šipn *pl.* [*d.* Schuppen] рыбная луска, лузга, шалуда
šiprigl *m*, -en [*d.* Riegel] завалка, засаўка
šipúj/šipue *m*, *pl.* šipuim [*s.* (ש(י)פוע(-ים) →mešupe] схіл, спуск, строма, круча, уцёс, спад, пакат [*sin.* bargzajt, arophang; bargarop, šifkajt]
šir=šier *m*, *pl.* šiurim [*s.* (ש(י)עור(-ים)] 1. мера, абмежаваньне, мяжа, граніца; 2. урок/лекцыя з Талмуду
šir=šier (nit) *adv.* ледзь(ве), чуць, амаль, блізка (не)
• er iz šir nit gefaln ён блізка не зваліўся
• šir nit ufesn* emecn mit di ojgn уесьціся ў кагосьці вачыма
šir *m*, *pl.* širim [*s.* (שיר(-ים)] песьня, сьпеў, верш [*sin.* lid]; **šire** *f*, -s [*s.* (שירה(-ות) →oz-jošer, sabes-šire] *rel.* хвалебны сьпеў; гімн, які сьпявалі гэбрэі разам з Майсеем пасьля пераходу цераз Чырвонае мора; **Šir-(h)ašírim** *m* [*s.* שיר־השירים] *tnx.* Песьня Песень Саламонава (чытаецца на Пэйсах); *fig.* хвалебны сьпеў, гімн, высокая паэзія [*sin.* lojbgezang, himn, hojxe poezje]; **šir-(h)amájles** *m*, -n [*s.* (המעלות(-ן)־] *tnx.* "песьня ўзыходжаньня"; першыя словы і назоў псальмаў 119–133; *kbl.* паперка, на якой напісана альбо надрукавана 120-ая псальма й іншыя кабалістычныя словы, і якая паводле вераваньня ахоўвае ад злога духу парадзіх і немаўлят (звычайна вісіць у хаце на сьцяне); *fig.* непатрэбная, нічога нявартая папера альбо дакумэнт; *hum.* старая паперка; *hum.* данос, доказ, паклёп, уданьне; **širim-vetišbóxes** *pl.* [*s.* ותשבחות־] хвалебныя гімны і пахвала, перабольшанае ўсхваленьне
• klejner šir-haširim другі верш Песьні Песень (Песьн. 1:2) [→jišokejni]

• zogn šire услаўляць бога

širaim *pl.* [*s.* שיריים] рэшткі, астаткі, аб'едкі, недаедкі; *xsd.* рэшткі ад рабінавага стала; ежа, якую пакаштаваў рэбэ і якая надзяляецца між вучнямі ў якасьці магічнага сродку [*sin.* iberblajbexcer, reštlex]

• xapn širaim (ba) *xsd.* атрымліваць порцыю ежы, якую пакаштаваў рэбэ; *fig.* быць другарадным вучнем, эпігонам

širc=šerc *m*, -n фартух

širemen [*d.* schirmen] засланіць, засланяць, затуліць, затуляць; **šir(e)m** *m*, -s [*d.* Schirm] парасон

širke=sirke *f*, -s [*p.* siarka, *ukr.* сірка] сер(к)а

širme *f*, -s [*d.* Schirm] шырма

šisl *f*, -en, *dim.* **šísele** *f*, -x [*d.* Schüssel] міс(к)а, таз

• (koolše) šisl *hum.* агульная каса, салодкі кавалак, карыта

• a bisl un a bisl vert a fule šisl *glxv.* патрошку, патрошку і поўная міска (па капельцы – мора, па травінцы – стог; снап да снапа і будзе капа; крыха да крыхі – зьбярэцца торба; жменя да жменя, то будзе поўная вярэня)

• beser gut un a bisl, ejder šlext un a fule šisl *glxv.* лепш добрага, але мала, чымся благога, але поўную міску (лепш крышачку, абы добрага; хоць крышку, ды смачнага)

• in šisl kon ništ zajn mer, vi in top *glxv.* у місцы ня можа быць болей, чым у гаршку

• ver esn/zupn ale fun ejn šisl мы ядзім/сёрбаем усе з аднае міскі

• umetum iz gut (hobn) hilf, nor nit ba der šisl *glxv.* усюды добра мець дапамогу, але не каля міскі

• vojl iz dem, vos er kumt cu a grejter šisl *glxv.* добра таму, каго поўная міска чакае

šisn* (gešósn) (af, in, mit) [*d.* schiessen] страляць; **šiser** *m*, -s стралок; **šiseráj** *f/n*, -en 1. страляніна; 2. **šísplac** *m*, *pl.* -plecer стрэльбішча; **šíserišer** які страляе; **šíslox** *m/f*, *pl.* -lexer стрэляная рана; **šíselex-dékelex** *pl.* скрытнічаньне

• a šiser! *vulg.* сруль! бзьдзюль!

• rebe korev! šist ir frier, vorem ir zajt elter братка даражэнькі! страляйце першым, бо вы старэйшы (так некалі сьмяяліся з жыдоўскіх жаўнераў, якія баяліся ўзяць у рукі стрэльбу)

• s'kumt im der far draj jor hengen un fir jor šisn *iron.* яму належыць тры гады вісець і чатыры гады страляць (нічога яму не належыць)

šiše s(e)dorim=šas *m/n*, -n *abr.* [*s.* שישה סדרים=ש(")ס(-ן) →sejder] шэсьць разьдзелаў Мішны і Талмуду; выданьне альбо асобнік Талмуду

šiše-néjres *m* [*s.* שישה־נרות] шасьцісьвечнік [*sin.* zeks-rerndiker lajxter]

šiši *m* [*s.* ש(י)שי] "шосты"; гэбрэй, якога шостым заклікаюць да чытаньня Торы ў сынагозе (адзнака асаблівай павагі) [*sin.* zekster]

• gebn* emecn šiši заклікаць кагосьці шостым да чытаньня Торы

šišim [*s.* ש(י)שים] шэсьцьдзесят (год) [*sin.* zexcik (jor)]

• er iz šojn vajt ariber di šišim яму ўжо далёка за шэсьцьдзесят

šišim riboj [*s.* שישים ריבוא] *mx.* шэсьцьсот тысячаў (600 000), колькасьць гэбрэяў, якія выйшлі з Эгіпту; *fig.* вялікі натоўп; агульны сход усяго народу

šiške *f*, -s [*ukr./r.* шишка] шышка; **šiškevate(r)** шышкаваты, гузаваты

• er iz a grojse/hojxe šiške *fig.* ён вялікая шышка

šite *f*, -s [*s.* שיטה(-ות)] мэтад, спосаб; сыстэма; напрамак, (на)кірунак, тэндэнцыя, школа, дактрына [*sin.* metod; sistem; rixtung, tendenc, šul]

šítern zix [*mhd.* schiteren] рэдка расьці/вырастаць; (па)радзець, (па)радчэць; **šíterer** вадкі, рэдкі; **šíterkajt** *f* вадкасьць; **šítertejg** *n* рэдкае цеста для бліноў

• der ojlem iz šiterer gevorn натоўп парадзеў

• hobn* šitere finger мець дзіравыя пальцы (марна траціць; раскідаць грошы)

• in der elter šitern zix di hor fun kop у старасьці на галаве валасы радчэюць

• šiter un biter рэдкі і горкі

• šiter vi vaser рэдкі як вадá (рэдкае як пойла/невад/рэшата/разгіні)

• azelxe/azojne zol men gedixt zejen, un šiter zoln zej ufgejn *kll.* каб такіх густа сеялі, да рэдка сходзілі (мала ўсходзілі)

šitin-níšmin [*s.* שיתין־נשמין] "шэсьцьдзесят разоў уздыхнуўшы"; мінута, хвіліна [*sin.* a kurce vajle]

šitkóvener [*p.* żyto, *ukr.* жито] жытні, аржаны

• šitkovn brojt аржаны хлеб

šitn* (gešótn/gešít) (mit) [*d.* schütten] сыпаць; **šít(evd)iker**, **šítbarer** сыпкі; **šítevdikajt** *f*, **šítbarkajt** *f* сыпкасьць

• šitn* grojpn in zup сыпаць крупы ў суп

• s'šit a šnej валіць сьнег

• šitn* mit šarfvertlex/fajer/zidlerajen сыпаць жартачкамі /перуны, лаяцца

• šitn* zix vi cigene bobkes, vi zamd (un erd) сыпацца як казіныя гарошкі, як пясок (і зямля) (як труха; сыпле як арэхамі/бобам, як з торбы; балбоча як індык/цецярук)

• es šit zix fun im vi fun a lexerdikn zak *glxv.* зь яго сыплецца як зь дзіравага меха

šitne(r)=sitne(r) [*p.* sitny, *ukr.* ситний] сітны

šiurim *pl.* →ši(e)r *m* [*s.* ש(י)עור(-ים)] 1. мера, абмежаваньне, мяжа, граніца; 2. урок/лекцыя з Талмуду

šive *f* [*s.* ש(י)בעה] "сем" дзён жалобы пасьля пахаваньня родзіча (седзячы ў хаце без абутку на падлозе альбо на нізкім услончыку); **šive-jámim/-jámen** *pl.* [*s.* ־ימים] сем марэй, увесь сусьвет, усе бакі сьвету; **šive-medure(j)-g(eh)énem** [*s.* ־מדורי־גיהנום] сем кругоў пекла; блуканьне па пакутах; **šive-tuve-hoír** *pl.* [*s.* ־טובי־העיר] "сем найлепшых гараджан"; шаноўныя людзі гораду

• zicn* šive (nox) спраўляць сем дзён жалобы

• durxgejn* ale šive medurej gehenem прайсьці праз усе пакуты, блукаць па пакутах

• Af morgn geven iz der himl farcogt, /dos vintl bam tajxl hot kadiš gezogt. /Dos vintl cum erštn – ir tate cu lect, /es hot zix der tate bald šive gezect. (J. A.) Назаўтра неба стала змрочным, вецярок ля ракі спраўляў хаўтуры. Вецярок першы – яе тата апошні, хутка тата ўжо правіў жалобу.

• me zol šojn nox dir zicn šive! *kll.* каб па табе ўжо спраўлялі жалобу!

• ven frejen zix di xejder-jinglex? – az der rebe zict šive *glxv.* калі радуюцца вучні хедара? – калі іх рэбэ сядзіць у жалобе

šiver=šiber *m*, -s [*d.* Schiefer] стрэмка, скабка; **šíver-tovl** *m*, -en шыфер (ліст); **šíverštejn** *m* шыфер (камень)

šives-cíen *f* [*s.* שיבת־ציון] вяртаньне ў Сіён, калектыўнае вяртаньне гэбрэяў у Палестыну

šives-jemej-hamíšte *pl.* [*s.* שיבעת־ימי־המישתה →ševe-broxes] банкеты на працягу сямі дзён пасьля вясельля

šivim [*s.* שב(י)עים] семдзесят (гадоў) [*sin.* zibecik (jor)]; **šivim-lóšn/-lešójnes** [*s.* (ות-)לשונ־] "семдзесят моваў"; шмат моваў усе мовы сьвету; **šivim-úmes** [*s.* אומות־] "сямнаццаць нацыяў": усе народы сьвету; **šivim-mólcajt** *m/f.* -n сьвяткаваньне сямідзесяцігодзьдзя

• er iz šojn ariber di šivim яму ўжо за семдзесят

šivisi *m.* -s [*s.* (ס-)שויתי] надпіс, які звычайна знаходзіцца ў сынагозе насупраць катэдры для кантара (*mx.* "šivisi adojšém lenegdi tomed" [*s.* שויתי ה' לנגדי תמיד] я ўяўляю бога перад сабой кожны раз)

šivje *f* [*s.* שביה] палон, арышт; **šívjenik** *m.* -es палонны, арыштант

šivoser-betámez *m* [*s.* שיבעה־עשר־בתמוז →tišebov] 17-ты дзень месяца тамуза. посны дзень у памяць аб разбурэньні Ерусалімскіх муроў бабілёнцамі (Навухаданосар, 586 г. да н.э.) і рымлянамі (Тытус, 70 г.), пачатак трохтыднёвага жалобнага посту перад "tišebov"

šivre-kéjle *f.* -s [*s.* (ס-)שב(י)רי־כלי] (разь)бітая, (раз)ламаная рэч, разваліна; *fig.* развалюха; кволы, разьбіты, хворы чалавек; **šivre-lúxes** *pl.* [*s.* לוחות־] *tnx.* кавалкі скрыжаляў, якія разьбіў Майсей (Вых. 32:19)

• a šivre-kejle tor men in štub nit haltn *šprxv.* бітую рэч у хаце ня варта трымаць

šivres-(ha)lév ■ [*s.* לב(ה)־ברות (י)ש →lev, belev-, abireslev], **šivrelév** *pl.* [*s.* ש(י)ברי־לב] згрызота, непрыемнасьць, прыкрасьць, сардэчны боль [*sin.* harcvejtik, harc-klemeniš]

šix *pl.* →šux *m*, *dim.* **šixl** *n*, -ex чаравік; **šixales** *pl.* вялікія чаравікі; **šíx-gešeft** *n* гандаль абуткам; **šíxpucer=šúxpucer** *m*, -s чысьцільшчык ботаў

šixt *m.* -n, **šixte=šexte** *f*, -s [*d.* Schicht] слой, пласт; **šíxtiker, šíxtvajzer, šíxtnartiker** слаісты

šixves-zére *f* [*s.* ש(י)כבת־זרע →zere] семявывяржэньне, семязьліцьцё, семясьцяканьне

škaf *m.* -es [*r.* шкаф] шафа

škale *f*, -s [*ukr./r.*] шкала

škalik=skalik *m.* -es [*r.* шкалик] шкалік

škape *f*, -s [*p.* szkapa] кабыла

škarlatín *m*, **škarlatine=skarlatine** *f* [*p.* szkarlatyna] *med.* шкарлятына

škarmic/škarmúc=škormic *m*, -n, **skarmúč** *m*, -es [*it.* cartoccio. *d.* Schirmmütze?] скрутак, пакунак, мяшэчак

škárpet(k)e=skárpet(k)e *f*, -s, **škarpét** *m*, -n [*ukr.* шкарпетка, *p.* skarpetka] шкарпэтка, панчоха

• a škarpetke iz kejn beged nit (skarpetke a beged!) *glxv.* шкарпэткі – не адзежа (брыль не адзежа – сырапоня ня ежа)

• di bobe hot zix gemit in di škarpetkes *hum.* старая баба мае гумор у шкарпэтках (аб чалавеку, якому незаслужана пашчасьціла)

škatulke *f*, -s, **šketl** *n*, -ex, **škétele** *n*, -x [*d.* Schatulle, *p.* szkatula] шкатулка, куфэрак

škie *f.* -s [*s.* (ות-)שקיעה] 1. **škies-haxáme** *f* [*s.* שקיעת־החמה] захад сонца [*sin.* zunfargang]; 2. *fig.* скон, заняпад, дэкаданс [*sin.* zunfargang, zun-untergang; untergang, dekadanc]

• un volt ir zen bam šejdn /in roze škie bejdn, /lipn vi merelex, /ojgn, ful trerelex, /un – beser gorništ rejdn (H. G.) у гадзіну разлукі, з захадам сонца, яе вусны як моркаўкі, вочкі, поўныя сьлязінак і – лепш прамаўчаць

škiv *m*, -n [*r.* шкив] *texn.* шкіў

šklaf/šklav *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Sklave] раб, нявольнік; **šklafiše**r нявольніцкі, рабскі; **šklaferáj** *f/n* рабства, нявольніцтва; **šklafn** цяжка працаваць, гнуць сьпіну, гарбаціць; **šklaferišer** рабалепны; **šklaferišk**ajt *f* рабалепства; **šklafn-trajber** *m*, -s, (-ke *f*, -s) гандляр рабамі

škoc *m*, -im [*s.* (שקצים) שק(א)ץ →šikse], **škocim** *pl.* →šejgec *m* [*s.* (שקצים) ש(י)נ(ע)ץ] *pejor.* (вясковы) хлапец-няжыд; нахабны хлапец, нахабнік, басалай, шыбенік, ёлупень; шалапут, гарэза, галуза; **škócim(lex)** *pl. kul.* катлеты (выцягнутай формы); **škócišer** гарэзьлівы, свавольны, гарэзны, распусны, раздурны; **škóceven** дурэць, сваволіць, галузаваць, гарэзаваць

• škocim mit mon *kul.* пячэньне з макам і мёдам

▪ az škocim mit mon iz ■ majxl, iz Pipivke a tajxl *glxv.* калі макавае пячэньне – ежа, дык Піпаўка – рэчка (брыль не адзежа – сырапоня ня ежа)

škode *f*, -s [*p.* szkoda] шкода

škole *f*, -s [*p.* szkoła] (нежыдоўская) школа

školim *pl.* 1. →šekl *m* [*s.* (ים-)שקל] шэк(е)ль (старая гэбрэйская манэта); чальцоўскі ўнёсак у сіянісцкай арганізацыі; 2. *tlmd.* назоў 4-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб ахвяраваньні грошай у храме)

škontírn (škontírt) [*d.* diskontieren] дыскантаваць, адлічаць з вэксаля; **škontíst** *m*, -n дыскантыст

škorim *pl.* →šeker *m* [*s.* (ים-)שקר →šakren] хлусьня, мана

škórinke=skór(ink)e *f*, -s [*ukr.* скорина] скарынка

• ba mir iz ojx drajcn gildn a funt škorinkes! мне таксама трыццаць залатовак каштуе фунт скарынак! (я таксама бедны!)

škrab/škrob *m*, -es [*p.* szkrab] стаптаны чаравік, атопак; *fig.* слабы, стары, хваравіты, трухлявы чалавек; **škrábediker** слабы, стары, трухлявы

• a škrab ken šojn škrabediker nit vern *šprxv.* стаптаны чаравік больш ня стопчацца

▪ dem hon muz men ojx a škrab onhengen *glxv.* і пеўню трэба атопак навязаць (маладога распусьніка трэба жаніць, каб ён не цягаўся па дзеўках, як певень)

škroben/škraben=skróbe(ve)n [*p.* skrobać, *ukr.* шкребти] скрэбці, шкробаць

škrof(u)l *m* [*d.* Skrofel] *med.* залатуха; **škróflidiker, škrofelične(r)** залатушны

škrup(e)l *n*, -en [*d.* Skrupel] *farm.* скрупул (аптэчная мера вагі =1,296 г)

škure *f*, -s [*ukr./r.*] шкура; **škurnik** *m*, -es шкурнік

• alte škure старая шкура

šlabán *m*, -en, **šlabánt** *m*, -n, **šlabojm** *m*, **slombón** *m*, -es [*p.* szlaban] рагатка, каза, шлагбон, мытня

šláberiker, šlabre(r) [*d.* schlapp, schlabb(e)rig, *mhd.* slaf] слабы, нядужы, кволы, друзлы, вялы (аб мускулах); **šláberik vern*** слабець

šlabizírn (šlabizírt) [*d.* schlabbern?] чытаць зь цяжкасьцямі, запінацца, пыкацца

šlad=slid/sljad/sljed *m*, -n/-es [*p.* ślad] сьлед

šlafer [*d.* schlaff, *mhd.* slaf] слабы, кволы, нядужы, хворы; **šlafkajt** *f*, -n слабасьць, вяласьць, млявасьць, занядужаньне, хвароба

• arumgejn* arum a šlafn хадзіць за хворым

• šlaf vi a getejter/štroj, vi a klejn kind слабы як нябожчык /салома, як малое дзіця

šlager *m*, -s [*d*. Schlager] шлягер

šlájdern [*d*. schlaudern] шпурляць, швыраць; **šlajder** *m/f*, -s кідок; **a šlajder ton*/gebn*** шпурнуць

šlajen *m*, -s [*d*. Schlei] *zool*. лін(ок)

šlajen=šljajen zix шлындаць, валындацца, швэндацца, валачыцца, сноўдацца, бакуняцца

šlajfn*=šlejfn* (geślífn/geślájft) [*d*. schleifen] шліфаваць, тачыць, вастрыць; граніць; **šlájfštejn=šléjfštejn** *m*, -er брусок, тачыла, шліфавальны камень; **šlájfredl** *n* шліфавальнае кола, тачыла

• šlajfn* dos cingl часаць/малоць/мяньціць языком

šlajm *m*, -en [*d*. Schleim] 1. сьлізь, склізь; 2. глей; **šlájmiker** сьлізкі; **šlájmhojt** *f*, -n *anat*. сьлізьніца, сьлізістая абалонка; **šlájmdriz** *f anat*. сьлізістая залоза; **šlájmzup** *f* [*sid*] панцак (суп), крупнік

šlajsn* (geślísn) [*d*. schleissen] абдзіраць, церабіць; **šlájsern šlájserke** *f*, -s жанчына, якая церабіць пер'е (абдзірае [illegible]нага пер'я пух)

[illegible]* geśern церабіць пер'е

[illegible] **zix** (geślíxn/geślájxt) [*d*. schleichen] паўзьці, красьці; **šlajxndiker** поўзкі

šlag *m/n*, *pl*. šlek/šleg, *dim*. **šlekl** *n*, -ex [*d*. Schlag] [illegible] удар (сардэчны), паралюш, падвей; ліха, гора, няшчасьце; 2. злосьнік, злы, зьедлівы чалавек; **šlákririker** разьбіты паралюшам

• er hot bakumen/gekrogn dem šlak яго хапіў удар

• a šlak fun zajn libn nomen мізэрны, убогі чалавек

• a vajb a šlak fartrajbt afile dem malex-hamoves *šprxv*. ліхая жонка прагоніць нават анёла сьмерці

• ajnnemen zolstu a šlak! *kll*. каб цябе паралюш/паляруш трэснуў/узяў! бадай цябе паляруш парушыў!

• bagrobn zolstu vern fun got un fun lajt, /host mir nazičet a vajb a šlak, /a vajb a šlak iz dox zejer biter, /oj, gi' mir an ejce, viazoj vert men fun ir poter *flksl*. каб цябе пахавалі бог і добрыя людзі, ты мне назычыў злую жонку, а злая жонка зусім горкая, ой, дай параду, як мне яе пазбавіцца

šlak=šlag *m/n*, *pl*. šlek/šleg, *dim*. **šlekl** *n*, -ex [*d*. Taubenschlag] галубоўнік, галубятня

šlak *m* [*mhd*. slach] цяльпук, няўклюда, небарака, недарэка; надакучлівы чалавек

šlak *m* [*d*. Schlack] шлак, дзындра

šlák-puronjes *m* [*s*. פּוּרעָנוּת] зьядліўца, зьядлівы чалавек

šlaks *m*, -n, **šláksregn/šlágsregn** *m*, -s [*d*. Schlagregen] лівень, залева, улева; **šláksiker** моцны, спорны (дождж)

šlal (mit) [*s*. שלל] многа, шмат, маса, вялікая частка, колькасьць, сума грошай; процьма, плойма, безьліч, цьма [*sin*. a sax, grojse col, grojse sume]

• a šlal mit gold/gelt безьліч золата/грошай

• a šlal mit najs процьма навінаў

• in vald iz geven a šlal mit švomen у лесе было шмат грыбоў

šlam *m* [*d*. Schlamm] гразюка, ціна, глей, мул; **šlámiker** глеісты, мулаваты

šlándreven=šljondern/šljóndreven [*d*. schlendern, *r*. шляндать, шлёндать] цягацца, шлындаць, валындаць, швэндацца, бадзяцца, валачыцца, сноўдацца, бакуняцца

šlang *m/f*, *pl*. -en/šleng, *dim*. **šlengl** *n*, -ex [*d*. Schlange] зьмяя, вужака, зьмей; **šlángišer**, **šlángiker** зьмяіны, вужачы; **šlángartiker** зьмеепадобны

• a giftike/farbisene šlang *fig*. ядавітая/кусачая зьмяя (пра чалавека)

• papirene šlang папяровы зьмей

• a bejz gevisn iz a šlang in harcn *šprxv*. злое сумленьне – зьмяя ў сэрцы

• a vajb a šlang fartrajbt afile dem malex-hamoves *šprxv*. жонка-зьмяя прагоніць нават анёла сьмерці

• az du antlojfst fun a šlang, zux nit kejn retung ba a volf *šprxv*. калі ты бяжыш ад зьмяі, не шукай паратунку ў ваўка

• dem bestn fun di šleng cebrex dem kop *glxv*. лепшай са зьмеяў раздушы галаву (німа гаду бязь яду)

• nox dem bis fun a šlang iz der štrik śreklex *šprxv*. пасьля ўкусу зьмяі і вяроўка жахлівая (настрашыў мех, дык і торба страшна; напужаная варона і вераб'я баіцца; ратаваны з вады конь і лужыны баіцца; біты сабака кія баіцца)

šlanker [*d*. schlank] спраўны, зладжаны, стройны, ладны, зграбны; **šlankajt** *f* спраўнасьць, зладжанасьць, стройнасьць, зграбнасьць

• a šlank mejdl зграбная дзяўчына

• a šlanke topolje стромкая таполя

• do kumt ir antkegn a boxer a šlanker, /mit lokn mit švarce vi pex; /er flamt mit di ojgn un entfert ir lustik, /un entfert ir: trala-la-la... (Z. Ś.) вось ідзе ёй насустрач спраўны хлопец, з чорнымі як смала кудзеркамі, з палаючымі вачыма, ён весела ёй адказвае: траля-ля-ля...

šlapen=šl(j)open/šljapen шлёпаць

šlax [*s*. שלח →šeliex, š(a)laxmones, šlixes, mešalejex, mešulaxes, mišlaxes, mešulex, mišlojex-mones] "пашлі (ад сябе людзей)"; назоў 37-га разьдзелу Торы (Лік. 13–16) [*sin*. šik]; **šlaxmones=šalaxmones/šalexmones** *m/n* [*s*. מנות־] падарункі, якімі абменьваюцца сябры і суседзі на Пурым

šlaxte=šljaxte *f* шляхта; **šl(j)axetne(r)** шляхетны

šlaxtn [*d*. schlachten] забіваць, рэзаць; **šlaxt** *f*, -n бітва, бой(ка); **šlaxter** *m* разьнік, рэзьнік; **šláxtfe(j)iker** баяздольны; **šláxtfe(j)ikajt** *f* баяздольнасьць; **šláxtfeld** *n*, -er поле бітвы; **šláxtfon** *f* баявы сьцяг; **šláxthojz** *n*, *pl*. -hajzer бойня, разьніца; **šlaxtler** *m*, -s, **šláxtman** *m*, *pl*. -lajt баец, баяка, ваяка, вой; **šláxt-arojsflug** *m*, -n баявы вылет

šléfern [*d*. schläfern] драмаць, усыпляць; **šlefer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) вялікі соня (хто любіць доўга спаць); **šléferiker** дрымотны, санлівы, сонны; **šléferikajt** *f* дрымотнасьць, санлівасьць; **šléfiker** снатворны; **šle(f)fil** *f*, -n снатворны сродак

• es šlefert mix мяне на сон хіліць

• az me lejgt zix hungerik, štejt men uf šleferik *śprcv*. хто лажыцца галодным, устае сонны (галоднага вока і сон не бярэ)

šleger=šloger *m*, -s [*d*. Schläger] задзіра, баец; граміла, хулі-ган; **šlegeráj** *f*, -en бойка; **šlégerišer** агрэсіўны, ваяўнічы

šleje *f*, -s [*p*. szleja, *ukr./r*. шлея] шляя; **šlejke** *f*, -s шлейка, падцяжка

šlejer *m*, -s [*d*. Schleier] шлэер, вэлюм, валент, валь, вэлен, вэлян, намітка (у замужніх жыдовак); заслона, апона, накрыўка; **šléjern** вуаліраваць

• aropnemen* dem šlejer fun epes прыўзьняць апону над чымсьці

• nit gefeln* emecn in šlejer *hum*. быць камусьці не да спадобы (у шлэеры)

• šlofn* in šlejer спаць у шлэеры/шапку

• a šlimazlnice šloft in šlejer *glxv*. няхлюйка сыпіць у шлэеры

• er vejst nit, ver es hot im gešlejert *glxv*. ня ведае, хто на яго

вэлюм надзеў (ведае курыную сюсю, дый тую ня ўсю)
• ix hob dix lib draj mol in šlejer *glxv.* ты мне падабаешся, калі на табе вэлюм у тры рэдзі
• – Šviger, a gut helf ajx, /ci di šnur gefelt ajx? /– Gefeln i' zi mir zejer, /a šejne šnur in šlejer. *flksl.* – Свякроў, добрай вам помачы, ці да спадобы вам нявестка? – Яна мне вельмі спадабалася, прыгожая нявестка ў вэлюме.

šléjerl *n*, -ex [*d.*?] *zool.* лічынка

šlejf *f*, -n [*d.* Schlafe] вісок, скронь; **šléjfbejn** *m*, -er *anat.* скроневая костка

šlejf *m*, -n [*d.* Schleife] вузел, бант, пятля, пятліца, пяцелечка, гафтка; **šlejfn** рабіць петлі, вязаць вузлы
• maxn a šlejf завязаць бантам
• maxn a knip mit a šlejf рабіць выкруты/выверты, пусьціцца на хітрыкі

šlejfn*=šlajfn* (gešlífn/gešlájft) шліфаваць, тачыць, вастрыць; **šlejfer** *m*, -s шліфавальнік, тачыльшчык, заточнік; **šléjfštejn=šlájfštejn** *m*, -er брусок, тачыла, шліфавальны камень

šlé(j)gišer [*mhd.* sliht, slach?] выпадковы, хуткі, лёгкі

šlejke *f*, -s [*ukr./r.*] шлейка

šlejm *m* [*d.* Schleim] 1. сьлізь; 2. глей, мул; **šléjmiker** 1. сьлізісты; 2. глеісты, мулаваты

šlejmes *n* [*s.* שלי(י)מות →bišlejmes] дасканаласьць [*sin.* ganckajt, fulkumkajt, perfektkajt]; **šléjmesdiker** дасканалы
• kumen* cu šlejmes дасягнуць дасканаласьці
• di fulste šlejmes верх дасканаласьці

šlejxn [*d.* schleichen] паўзьці, красьціся, падкрадацца

šlek *pl.* →šlak *m*, *dim.* **šlekl** *n*, -ex ліха, удар

šlemíl *m*, (-te *f*) [*d.* Schlemihl, *s.*], **šlemoxem** *m*, (-te *f*) небарака, няўклюда, гаротнік, бядуля, нешчасьлівы чалавек; **šlemílikajt** *f* няшчасьце, нядоля

šléndern zix [*d.* schlendern] зьмяіцца, віцца; бадзяцца, туляцца, сноўдацца, шлёндраць; **šlénderke** *f*, -s курва, шлюндра, шлюха, плёха, вяхотка; **šlénderl** *n*, -ex *bot.* павой, бярозка

šleng *pl.* →šlang *f*, -en, *dim.* **šlengl** *n*, -ex зьмяя, зьмей; **šléng(ld)iker** зьмяісты, зьвілісты, завілісты; **šlenglen=šlinglen zix** зьмяіцца, віцца (аб дарозе/рацэ/дыме), выкручвацца/віцца вужакай

šlepn [*d.* schleppen] цягнуць, цягаць, валачы(ць); везьці, вазіць (на конях); **a šlep ton*** пацягнуць, таргануць; **šlep** 1. *f*, -en, **šlepe** *f*, -s шлейф; 2. *m*, -n торк, штурх, штуршок; **šlépeniš** *n*, -n цеганіна, валока, валакіта; **šleper** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **šlepure** *m*, -s жабрак, валацуга; **šleperáj** *n* бадзяньне, валацужніцтва; **šlépediker** валацужны, бадзяжны; **šlép-kraft** *f* цягавая сіла; **šlepetran(t)e** *m*, -s абадранец; **šlép-xaje** *f*, -s [*s.* (חיות-)חיה] уючная жывёла
• kejner hot dix aher nit gešlept far di arbl ніхто цябе сюды не цягнуў за рукаў
• kojm vos er šlept zix (šlept (mit) di fis) ён ледзь ногі цягае
• šlepn emecn ba der hant, far der cung, ba/far di ojern цягнуць кагосьці за руку/язык/вушы
• šlepn vi a kac a mojz цягаць як котка мыш (як воўк ягня, як чорт Марку па пекле)
• šlepn vi an ejzl, vi a ferd цягаць як асёл/конь (як конь на млыне, як вол ярмо, як дурань дзьверы, як мурашка)
• šlepn zix vi a padle/šnek/čerepaxe цягнуцца/паўзьці як падла/смоўж/чарапаха (бы старэчая пуга, як вуж/восень, як муха на сыроватцы/смале)
• a biter/fincter/šlepedik/klogedik mazl af dir! *kll.* каб табе ліхая доля склалася! (доля б цябе ня знала!)
• a gutn šlepn di hint avek *šprxv.* добрае сьцягнуць сабакі
• az ir vet, kinder, dem goles šlepn, /ojsgemúčet zajn, /zolt ir fun di ojsjes trejst/kojex šepn, /kukt in zej arajn! (M. V.) калі вы, дзеці, на чужыне будзеце цягацца, зьняможаныя, вы ў гэтых літарах суцяшэньне/моц знойдзеце, толькі зазірнеце ў іх!
• der dales šlept zix nox noxn oreman (nox dem oreman šlept zix der šlimazl) *šprxv.* нястача/няшчасьце цягнецца за бедаком

šleser *pl.* →šlos *m* 1. *dim.* **šlesl** *n*, -ex замок; 2. замак, замчышча; **šlesl** *n*, -ex маланка (засьцёжка)
• ibergedrejt šlesl *fig.* ветрагон, узьвей-вецер, галуза, гіцаль, пустадом, ветрам падшыты; *hum.* вар'ят

šleser=šloser=šliser *m*, -s сьлесар

šlexter (érgerer, ergster) [*d.* schlecht] злы, кепскі, благі, дрэнны; **šlexts** *n*, -n, **šléxtikajt** *f*, -n, **šléxtkajt** /зло, шкода, ліха, гора, няшчасьце, непрыемнасьць; злы/шкодны ўчынак; **šlextskajt** /злосьць, кепская/благая/дрэнная рыса характару; **šléxtharciker** бессардэчны, бязьлітасны, які мае злое сэрца; **šlext-ójg** *n* злое вока, (с)урок(і)
• a šlexter ksav/simen/menč/nomen/veter благі почырк/знак /чалавек, дрэннае імя/надвор'е
• a šlexts злы чалавек
• biz gor šlext зусім блага
• coln (mit) guts far šlexts плаціць дабром за зло
• do iz gor nit azoj šlext тут ня так ужо й дрэнна
• es halt šlext mit im у яго кепскія справы
• filn zix šlext (mir iz šlext) блага адчуваць сябе (мне блага)
• ojszen* šlext блага выглядаць
• rejdn* šlext блага/няправільна гаварыць
• s'volt nit šlext geven ict epes esn няблага было б цяпер чаго-небудзь паесьці
• šlext farštejn* кепска разумець
• šlext vi der tojt кепска як сьмерць (хоць ты сеўшы плач; хоць тапіся, у пельку/вір галавою, у палонку)
• šlexte kavone злы намер
• šlexte cajtn благі час
• a šlext vajb iz erger vi der tojt *glxv.* кепская жонка горш за сьмерць (добрая жонка – вянец, а ліхая – канец)
• beser dos šlexte fun gutn, ejder dos gute fun šlextn лепш благое ад добрага, ніж добрае ад благога
• epes šlexts vet der ruex nit nemen *glxv.* благога і чорт не бярэ
• gutskajt ton a menč – fartraxt zix nit, šlexts im ton – hundert mol fartraxt zix добрае чалавеку ня ўзгадваецца, благое - сто разоў
• ven me zol got danken far di gutes, volt nit zajn kejn cajt cu baklogn zix af di šlextes *glxv.* калі б трэба было дзякаваць богу за добрае, не ставала б часу, каб паскардзіцца на благое

šlexter [*d.* schlicht, *mhd.* sleht] просты
• šlexte cadek просты цадэк [ץ] (пішацца на канцы слова)

Šlezje *f* [*d.* Schlesien] Сылезія/Шлезія

šlic *m*, -n [*d.* Schlitz] шліц; праразь

šlider *m*, -s [*d.*?] шоры

šliex=šeliex=šoliex *m*, *pl.* š(e)lixim/šluxim [*s.* (שלי(ח)-ים/שלוחים] ганец, пасланец, кур'ер, вястун; прадстаўнік, дэлегат

šlif [*d.* Schliff] 1. *m* шліфоўка, паліроўка; 2. *m*, -n грань; **šlifštejn** *m*, -er тачыльны камень, брусок, тачыла

šlife *f*, -s [*p.* szlifa, *d.* Schleife] эпалет, пагон, палік, наплечнік
šlifke *f*, -s [*p.* szlifa?] спражка на поясе
šlifn [*d.* schlüpfen] сьлізгануць, шмыгнуць
šlik=šluk *m*, -n [*d.* Schluck] глыток
šlile *f*, -s [*s.* (שלילה(-ות)] адмаўленьне
šlimak=šljomak=slimak *m*, -es [*p.* ślimak, *ukr.* слимак] смоўж, сьлімак
šlimer [*d.* schlimm] кепскі, благі, дрэнны; **šlím-šlimazl** 1. *m/n* гора горкае, горкае ліха; 2. *m*, -en абсалютны няўдачнік, няўклюда зь няўклюдаў
šlim(m)azl 1. *m*, *pl.* -en/-s/šlimazolim, (-dike *f*), **šlimazlnik /šlimezalnik/šlimezarnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*d.* schlimm, Schlamm, *p.* szlam, szlamazarny, *s.* (שלי(ם־)מזל(-ען/-ס →mazl] няшчасны чалавек, шлімазар(нік), няўмека, няздара, няўдачнік, бруднюха, мурза, лахудра, няўклюда, няклюда, гаротнік, гарун, бядуля; 2. *n*, **šlimázldikajt** *f*, **šlimezalneráj** *f/n* ліха, няшчасьце, няўдача, нешанцаваньне; **šlimázldiker** гаротны, няшчасны, нешчасьлівы, няшчасны, няўдачны, няўклюдны
• [illegible] šlimazl на маё няшчасьце
• [illegible] šlimazl на няшчасьце, на жаль
• [illegible] undz šlimazl нам не шанцуе
• [illegible] majner! гора ты маё!
• [illegible] vandert ojs (ojsgevandert) ale lender un kumt [illegible] (ahejmgekumen) on hojzn un on hemder *šprxv.* няздара вандруе па ўсіх краёх, але вяртаецца дахаты без нагавіц і кашулі
• a šlimazl zol men nit gebojrn vern af der velt *glxv.* гаротніку ня варта было б і нараджацца на сьвет
• az a šlimazl gejt tancn, cerajsn zix ba di klezmers/klezmorim di strunes *glxv.* калі няўклюда ідзе танчыць, рвуцца ў музыкаў струны (як нам жаніцца, то і ноч малая; каму месяц сьвеціць, а ад сіраты хаваецца; беднаму і вецер у вочы)
• az di baleboste iz a šlimazlnice/šlimezalnice, iz di kac a brie *šprxv.* калі гаспадыня – няўмека, дык котка – гаспадыня
• cum šlimazl darf/muz men ojx hobn mazl *glxv.* і няўдачніку патрэбна таксама шчасьце
• di lixtike velt iz fun šlimazl farštelt *glxv.* сьвет зьзяе, але няшчасьце засьціць
• efn brejter uf di tir! (max uf di tir!) – dos šlimazl gejt *glxv.* адчыняй шырэй дзьверы – няшчасьце ідзе (бяда па бядзе як па нітачцы йдзе; калі бяда ходзіць, з сабою ўсю радню сваю водзіць)
• ejnems mazl iz an anderns šlimazl *glxv.* чужое шчасьце – другому ліха (чужая доля пад бокам коле; чужое дабро бярэ за рабро)
• er iz a šlimazl, zol er onhejbn handlen mit taxrixim, volt men ufgehert štarbn *glxv.* няўдачнік – варта толькі яму пачаць гандляваць саванамі, перастануць паміраць людзі
• fun a šlimazl vert men nit rajx *glxv.* ліхам не забагацееш
• šlimazl vet dir feln! ліха табе будзе бракаваць!
• šlimazl, vu(hin) šlepstu/gejstu zix? – cum oreman! *glxv.* ліха, куды ты цягнешся? – да няздары! (куды, воўча, ідзеш? – па сірочае)
• ven a šlimazl kojlet a hon, gejt er, drejt er a zejger, štejt er! *glxv.* калі небарака рэжа пеўня, той уцякае, калі ён накручвае гадзіньнік, той стаіць
šlingen* (gešlungen) [*d.* schlingen] глытаць; **šling=šlung** *m*, -en [*d.* Schlund, *mhd.* slinc, slunc] 1. глотка, зеў; 2. глыток; **šlinger** *m*, -s, (-ke *f*, -s) абжора, жрун, аб'ядайла, прорва; **šlíngerišer** пражорлівы, жарлівы, ненажэрны, ненаедны; **šlíng-un-šláng=šling un šlang** *adv.* пустапасам
• arumgejn* šling-un-šlang *hum.* гультаяваць, лодырнічаць, латраваць (граніць брук; брынды/байбы біць)
• šlingen* emecns verter глытаць чужыя словы
• šlingen* di luft/trern/verter глытаць паветра/сьлёзы/словы
• šlingen* mit di ojgn паглынаць/есьці вачыма
• šlingen* vi hejse lokšn, vi kreplex глытаць як гарачыя локшыны, як калдуны (хапае як воўк/сабака)
• hot fun nign zix vajn gegosn, /hot er zup nox gešlungen, /vunder iber vunder hot mit im getrofn, /ven er hot gezungen, ot azoj gezungen: /ćiri-bim, bam, bam... (L. M.) віно цякло з напеву, ён жа супам давіўся, дзіва дзіўнае зь ім здарылася, калі ён сьпяваў такі напеў: чыры-бім, бам, бам...
• šling štiker, vestu vern diker *glxv.* глытай кавалкі – будзеш тоўсты
šlingl *n*, -ex [*d.* schlingen?] *kul.* лівер, сальцісон
šlinglen=šlenglen zix зьмяіцца, віцца (аб дарозе/рацэ/дыме), выкручвацца/віцца вужакай
šlipjes *pl.* [*p.* ślipka] вочкі, зіркі
šlisarnje *f*, -s [*p.* ślusarnia] сьлясарня
šlisn* (gešlósn) [*d.* schliessen] 1. замкнуць, замыкаць, зачыніць, зачыняць; 2. заключыць, заключаць; завяршаць; 3. *n*, **šlisung** *f*, -en закрыцьцё; заключэньне (дагавору /міру); **šlisl** *m*, -en 1. *dim.* **šlísele** *n*, -x ключ; 2. замчышча; 3. зямля хасыдзкага рэбэ; **šliser** *m*, -sares 1. **šloser** *m*, -s сьлесар; 2. **šlisler** *m* турэмшчык; **šlíslbejn** *m*, -er *anat.* ключыца; **šlíscetl** *m/n*, -en/-ex кантракт, мэмарандум, умова; **šlíslox** *m/f*, *pl.* -lexer замочная шчыліна; **šlíslštejn** *m*, -er замковы камень; **šlísl-vort** *n*, *pl.* verter ключавое слова
• puster šlisl адмычка, адмыкач, зладзейскі ключ
• šlisn* in kejtn закаваць у ланцугі
• zajn* neenter cum šlisl *fig.* быць бліжэй да карыта
• a goldener šlisl efnt ale tirn *glxv.* залаты ключык адчыняе ўсе дзьверы (грошы камень б'юць)
• a harc iz a šlos: me darf dem rixtikn šlisl *glxv.* сэрцу, як і замку, патрэбны сапраўдны ключык
• – Vajl du bist azoj jung un šejn – /vi že kumstu o'dos visn? /– Vajl ix bin nox jung un šejn, /vil ix kejn šidex nit šlisn. *flksl.* – Калі ты гэткая маладая ды прыгожая, скуль жа ты гэта ведаеш? – Пакуль я яшчэ маладая ды прыгожая, я не хачу каб мяне сваталі.
šliš *m* [?] крэпкая гарэлка
šlišes *n* [*s.* שלישות →šalešudes, mašleš, mešuleš, šlojše-] функцыя даручніка, пасярэдніка, фактара, арбітра; арбітраж; закладная сума; залогавы дакумэнт; **šlíšes-gelt** *n* закладная сума; **šliši** *m* [*s.* שלישי] "трэці"; чалавек, якога трэцім паклікалі да чытаньня Торы ў сынагозе (лічыцца асаблівым гонарам); **šlišim** *pl.* →šoleš *m* [*s.* (שליש(-ים)] "трэці"; давераная асоба, якая ўтрымлівае гарантыйную суму або залог; даручнік, паручнік; пасярэднік, фактар, арбітар, трэці бок
• gebn* emecn šliši паклікаць кагосьці трэцім
• mir zajnen šliši bešliši мы траюрадныя браты/сёстры
• ejn ojg in šiši, dos andere in šliši *glxv.* адно вока сюды, другое туды (з аднаею сракаю на ўсіх кірмашох)
šlite *f*, -s [*s.* (שליטה(-ות)] улада, валадарства, уладарства, уладаньне, панаваньне, моц, сіла; узьдзеяньне, уплыў

[*sin.* maxt, heršaft; virkung, haŝpoe]
• hobn* šlite (af, iber) мець уладу, узьдзейнічаць
• ix hob nit kejn šlite iber zej я ня маю ніякай улады над імі
• šlite iber zix прысутнасьць духу

šlite=šelite *abr.* **šejixje leojrex jomim tojvim oméjn** [*s.* שליט"א=שחיה לאורך ימים טובים אמן] дабрага здароўя яму на доўгія гады, амін (ладаецца пасьля імя шаноўнай асобы)

šlitn *m*, -s/-tenes, *dim.* **šlítele** *n*, -x, **šlítl** *n*, -ex; **šlit** *m*, -n [*d.* Schlitten] сані; **šlitlen** 1. (zix) катаць, вазіць (на санях); 2. *n* катаньне (на санях); **šlitveg(s)** *m*, -n санная дарога
• a gut(n) šlitn! a gut(n) šlitveg(s)! гладкай дарогі! зь лёгкім ветрам!; *iron.* адным меней!
• a vogn iz a zejger – a šlitn iz a pejger *glxv.* воз – гадзіньнік, сані – мярцьвяк (так некалі казалі фурманы)
• der vogn rut (zix op) vinter, der šlitn rut (zix op) zumer, dos ferd – kejnmol ništ *šprxv.* воз адпачывае ўзімку, сані адпачываюць улетку, конь – ніколі
• - Ix bin geforn kejn zeks. /– Farvos nit zibn? /– X'hob gekojft a šlitn. /– Vos maxt der šlitn? /– Ver cešnitn, – maxt der šlitn. *flksl.* – Я паехаў у шостае. – Чаму ня ў сёмае? – Я купіў сані. – Як кажуць сані? – Бадай цябе распаласавалі, – кажуць сані.
• nit mit kejn vogn, nit mit kejn šlitn *glxv.* ні возам, ні санямі

šlixim=šluxim *pl.* →š(o)liex/šeliex *m* [*s.* (שליח(-ים/שלוחים] ганец, пасланец, кур'ер, вястун; **šlixes** *n*, -n [*s.* (?-)שליחות] пасланьне, даручэньне; місія, роля; дэлегацыя [*sin.* gang, ufgabe fun a šeliex; misje, role; delegacje]
• ojsfiln dos šlixes выканаць сваю місію
• a malex ken ojx kejn cvej šlixes nit ton *šprxv.* нават анёл за два заданьні не бярэцца (за сем работ бярэцца, а ні адна не ўдаецца; разам дзьвюх сарок за хвост не ўтрымаеш)

šljáfrok *m*, -n, **šlófrok** *m*, *pl.* -rek шляфрок, спальны халат
šl(j)ajen zix [*r.* шляться] шлындаць, валындацца, швэндацца, валачыцца, сноўдацца, бакуняцца
šljak *m*, -n [*p.* szlak] шляк; бардзюр
šljame *f*, -s [*p.* szlamy] шлямкі (зь лісінага футра)
šljape *f*, -s [*ukr./r.*] шляпа, капялюш
šljar(k)e *f*, -s [*p.* szlarka] аборка, фальбона, брыж, валан
šlját(-)fajl *f*, -n [*d.* Schlichtfeile] *texn.* напільнік
šljax *m*, -n [*p.* szlach, *ukr./r.* шлях] шлях
• Un hajnt, az mir gejen bejde špacirn, /der šlax iz gevorn far undz brejt... /Nor der zol kejnmol fun kejn guter velt nit visn, /ver se hot undzer libe cešejdt... *flksl.* І сёньня, калі мы йдзем з табой гуляць, шлях стаў нам шырокі... Хай ня ведае шчасьця той, хто наша каханьне разлучыў...

šljaxote/šljuxote *f* [*p.* słota] слота, слата, хлюпа, халепа
šl(j)axte *f* [*p.* szlachta] шляхта; **šl(j)axčic/šljaxtič** *m*, -es шляхціц; **šljaxecke(r)** шляхетны
• ver es iz gebojrn af groxovine un iz geviklt mit a plaxte, der gehert nit cu der šljaxte *glxv.* хто нарадзіўся на саломе і спавіты хусткай, той ня мае дачыненьня да шляхты (калі худ, ня лезь на кут; калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце) [*p.* grochowina, płachta]

šljáxthubl *m*, -en [*d.* Schlichthobel] *texn.* фуганак
šljomak=šlimak=slimak *m*, -es смоўж, сьлімак
šljóndern/šljóndreven=šlándreven цягацца, шлындаць, валындаць, швэндацца, бадзяцца, валачыцца, сноўдацца, бакуняцца; **šljonder** *m* валацуга, брында, плюндра, лахудра, задрыпа, няхлюй; **šljonderáj** *f/n* нядбаньне, нядбальства, нядбайнасьць, заняханьне, неахайнасьць
šl(j)open/šl(j)apen [*r.* шлёпать] шлёпаць
• šljopen in der blote шлёпаць па гразі

šljox *m*, -es [*ukr./r.* шлюха?] няхлюйка, нязграйка, плюндра
šl(j)ub *m* [*p.* ślub] шлюб
šljupke *f*, -s [*r.*] шлюпка
šl(j)ure/šl(j)ore *f*, -s [*lit.* šliure] пантопля; старызна, непатрэбшчына
šljuxe *f*, -s [*ukr./r.*] шлюха
šljuz *m*, -n, **šluze** *f*, -s [*p.* śluz(a), *mhd.*] шлюз

šlofn* (hot/iz gešlófn) (mit) [*d.* schlafen] спаць; **šlof** *m* сон, сьпячка; **šlófele/šlófenju** *n* спаткі, люленькі; **šlófndiker/šlófediker** які сьпіць, сонны; **šlófloz(ik)er** бяссонны; **šlóflozikajt** *f* бяссоньніца; **šlófalker** *m*, -s алькоў, бакоўка, алькерык; **šlófbank** *f*, *pl.* -benk тапчан; **šlófcimer** *m/n*, -n, **šlóf-xéjder** *m*, *pl.* -xadorim [*s.* (חדר(-ים] спальня; **šlófhajzke** *f*, -s лецішча, да́чка; **šlófhemd** *n*, -er начная сарочка; **šlófkrankajt** *f* сонная хвароба; **šlófmicl** *n*, -en/-ex начны каўпак, каптур; **šlóf(ge)trunk/šlóftrank** *m*, -en снатворнае зельле, снатворны сролак; наркоз; **šlófrok** *m*, *pl.* -rek, **šljáfrok** *m*, -n шляфрок, спальны халат
• der šlof nemt nit emecn сон не бярэ кагосьці
• gej šlofn! ідзі спаць! (ідзі/выбірайся прэч!)
• harter šlof моцны сон
• lejgn šlofn emecn укладваць спаць кагосьці
• lejgn zix šlofn класьціся спаць
• redn* fun šlof гаварыць праз сон
• šlofn* vi a gehargeter/tojter/graf, vi šabes noxn čolnt, vi nox a bod/cimes спаць як забіты/нежывы/граф, як у суботу пасьля мяснога рагу, як пасьля лазьні/цымусу (як пяньку/каноплі/пшаніцу/венікі прадаўшы, як пасьля кірмашу, як маку наеўшыся, як заяц/дзіцятка)
• az der rebe šloft, /un az der rebe šloft, /šlofn ale xasidimlex. /... ... *flksl.* калі рэбэ сьпіць, сьпяць усе хасыдзікі ... ...
• az me hot a sax cu ton, lejgt men zix šlofn (gejt men fun ale meloxes in bod arajn) *glxv.* хто мае шмат чаго рабіць, кладзецца спаць (уцякае ад справаў у лазьню)
• der šlof iz a ganev *glxv.* сон – злодзей
• der šlof iz der bester dokter *glxv.* сон – найлепшы лекар
• di velt šloft ništ *glxv.* сьвет ня сьпіць (усім вядома)
• ejn ojg muz ojx šlofn *glxv.* адно вока мусіць таксама спаць
• in dem šlof gejt alc avek *glxv.* у сьне ўсё мінаецца
• kircer gešlofn, lenger gelebt *glxv.* меней сьпіш, даўжэй жывеш
• Lejg ix mir majn kepele /af majn mames/tatns betele: /gejt majn mame/tate farbaj, /noxanand zi/er tut un kvelt: /– Šlof, majn texterl harcinke, /ejgelex hostu švarcinke, /šlof gezunterhejt! *flksl.* Я кладу сваю галоўку на матчын /бацькаў ложак; мая/мой маці/бацька праходзіць побач, яна/ён зьзяе радасьцю: – Сьпі, мая дачушка, маё сэрданька, вочкі ў цябе чорненькія, сьпі здаровая!
• šlof, vestu on di cores fargesn! *glxv.* сьпі, і на ліха забудзешся!
• ver es šloft lang, hot kurce teg/jorn *šprxv.* хто доўга сьпіць, мае кароткія дні/гады
• vi du vest zix lejgn, azoj vestu šlofn *šprxv.* як пасьцеліш, гэтак і спаць будзеш (як дбаеш, так і маеш)
• zeks šo zol men betn, abi ejn šo gut šlofn *šprxv.* шэсьць гадзінаў трэба сьцяліць, каб гадзіну паспаць (як узарэш, так і зьбя-

рэш: як дбаеш, так і маеш) (*vrš.* "betn" маліцца – сьцяліць)
šlóglojt/šlóglit *m/n* [*d.* Lot] *texn.* прылітовак, прыпой
šlogn* (gešlógn) [*d.* schlagen] 1. (mit) (па)біць; 2. *n* біцьцё; **šlog** 1. *m*, *pl.* šleg удар, каршэнь, высьпятак; 2. *m*, -n біцьцё, пульсацыя; бой гадзіньніка; **a šlog ton*** ударыць, выцяць, стукнуць; **šlógiker** жывы, пульсоўны, які пульсуе/б'е (у вочы); **šlogler** *m*, -s, (-n *f*, -s) ударнік (працы); **šlóglerišer** ударны; **šlógndiker** паразьлівы, дзіўны, дзівосны, надзвычайны; **šlóg(-)oder** *m anat.* артэрыя; пульс; **šlógšmant** *m* узьбітая сьмятанка; **šlógvort** *n. pl.* -verter лёзунг, гасла
• der zejger šlogt (ojs) cvelf banaxt гадзіньнік б'е апоўначы
• šlog zix arojs fun kop! выкінь сабе з галавы!
• šlogn* emecn vi a hunt біць кагосьці як сабаку (як Гамана, як сідараву казу)
• šlogn* kapores *fig.* карыстаць кагосьці ва ўласных мэтах
• šlogn* vi/fun a kval біць ключом
• šlogn* zix in harcn раскайвацца, шкадаваць
• šlogn* zix (mitn) kop in/on (der) vant біцца галавой аб сьцяну
• šlogn šlog falt kejn bojm nit um *šprxv.* адным махам дрэва не зваліш (адным пальцам вузла не завяжаш)
• an umgefalenem šlogt men nit ляжачага ня б'юць
• anstere mesugoim šlogn jenem, un er šlogt zix іншыя вар'яты б'юць кагосьці, а ён – сябе
• az me šlogt (jenem), šlogt men zix (alejn) *glxv.* хто б'е кагосьці, б'е й самога сябе (не чапайма чужога цела – то й наша будзе цэла; калі хочаш на чужую дупу паглядаць, то трэба і сваю паказаць)
• du šlogst majn jidn, vel ix šlogn dajn jidn! ты б'еш маіх жыдоў, а я буду біць тваіх! (з анэкдоту)
• es šlogt mameš cu der gal *glxv.* аж вароціць (кранае за жывое)
• kadoxes zol dir šlogn! *kll.* бадай цябе ліхаманка біла!
• Šlogt der zejger ejns, /oj, oj, oj, ejns, oj, oj. oj, ejns, /se iz dox mir šojn gor alcejns... /Hot a gute naxt, hot a gute naxt, /cores majne, grojse lejdn /hobn mix aher gebraxt. *flksl.* Гадзіньнік б'е гадзіну, ой-ой-ой, гадзіну, мне ўжо ўсё роўна... Добрай ночы, добрай ночы, мае гора, мае вялікае гора мяне сюды прывяло.
• vos badarft ir zix krign, šlogt zix beser *glxv.* што за патрэба вам сварыцца, пабіцеся лепш
šlojer [*d.* schlau] хітры, скрытны, няшчыры
Šlojme hamejlex [*s.* שלמה המלך] *tnx.* цар Саламон (3 Цар. 1-11)
• – Ver vet undz xoxme zogn af der sudenju? /– Šlojme hamejlex, /Šlojme hamejlex vet undz xoxme zogn /af der sudenju! *flksl.* – Хто нам скажа мудрае слова на пагулянцы? – Цар Саламон нам скажа мудрае слова на пагулянцы!
šlojše-dvórim *pl.* [*s.* שלשה־דברים →šlišes, šalešudes, mašleš, mešuleš] тры рэчы/словы [*sin.* draj zaxn/verter]
• šlojše-dvorim – cvej verter *hum. glxv.* тры словы – у двух словах (аб чалавеку, які абяцае распавесьці доўгую гісторыю коратка, але працягвае доўга гаварыць)
(šlojšes-)jemej-hagbóle [*s.* (שלשת־)ימי־הגבלה] *tnx.* "тры дні абмежаваньня"; тры дні падрыхтоўваньня гэбрэяў перад атрыманьнем Торы на гары Сынай; тры дні перад Швуэсам (Вых. 19:15--16)
šlojšim *pl.* [*s.* שלו(ו)שים] трыццаць (год) [*sin.* drajsik (jor)]; 30 дзён жалобы па нябожчыку-родзічу; сканчэньне жалобы
• a mejdl nox šlojšim meg šojn hern špiln *glxv. hum.* у дзеўкі пасьля трыццаці гадоў вясельная музыка гучыць у вушах
• an almen nox šlojšim iz vi a hering nox srode-post *glxv.* удавец пасьля жалобы як у пост селядзец
• er zet ojs vi an almen nox šlojšim *glxv.* ён выглядае як удавец пасьля жалобы (франт, які шукае нявесту)
• nox šlojšim meg men šojn dos šterntixl onton *glxv.* дзяўчыне пасьля трыццаці гадоў можна ўжо жаночую хустку завязваць
šlopen=šljopen/šl(j)apen шлёпаць
šlore=šljure *f*, -s пантопля; старызна, непатрэбшчына
šlos *m*, *pl.* šleser [*d.* Schloss] 1. *dim.* **šlesl** *n*, -ex замок; 2. замак, замчышча; **šlós-špeltl** *n*, -ex замочная шчыліна
• faršparn di tir afn šlos замкнуць дзьверы на замок
• haltn* af/hinter zibn šleser трымаць за сям'ю замкамі
• šleser in der luftn паветраныя замкі
• zajn*/haltn* unter šlos быць/трымаць пад замком
• ale šleser ken men efenen mit a goldenem šlisl усе замкі адчыняюцца залатым ключыкам (усё за грошы)
• beser cen šleser, ejder ejn dales *glxv.* лепш дзесяць замкаў, чымся адна беднасьць
šloser=šleser=šliser *m*, -s [*d.* Schlosser] сьлесар; **šloseráj** 1. *n* сьлясарства; 2. *f*, -en сьлясарня
• a šloser fun dor-dojres патомны/спрадвечны сьлесар
šlós-mem *m/f*, -en [*s.* ם=(ך-)מם] шлос-мэм, літара гэбрэйскага альфабэту (пішацца на канцы слова)
šlox(c)n=šluxcn [*d.* schluchzen, *p.* szlochac] рыдаць, усхліпваць
šlub=šljub *m* шлюб
šlukn [*d.* schlucken] глытаць; **šluk=šlik** *m*, -n глыток; **šlúkercn/šlúkexcn** 1. ікаць; 2. *n*, **šlukerc** *m*, -n, **šlúkerce** *f*, -s іканьне, ікаўка; **a šlúkerce ton*** ікнуць
• mit ejn šluk адным глытком
• zol zix im dort gring/gut šlukercn! *hum.* няхай яму на тым сьвеце лёгенька ікнецца! (паікніс ь яму лягенька! лёгкага яму паляжаньня!)
šlúkvaser *f/n* [*d.* Schluck] нашатыр, сальмяк
šlumak *m*, -es [?] *pejor.* актывіст гэбрэйскага артадаксальнага руху (Польшча, 20–30-я гг. XX ст.); бажона, сьвяцец, дэвотка, сьвяты бяз розуму
šlúmern [*d.* schlummern] дрымаць; **šlumer** *m* дрымота, дрымотны стан
šlumiel *m*, -s [*s.* (ם-)שלומיאל] няздольны, няздатны, нікчэмны чалавек [*sin.* umfeiker menč, tojgenixts]
šlumper=šljumper *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* schlumperig, *mhd.* slampen, slump] 1. запэцканы край адзежы; 2. няхлюй, нязграй, заткала, шмаравоз, плюндра, хлюндра; **šlúmperdiker** брудны, неахайны, няхлюйны, нячысты; **Šlúmperl** Папялушка, Мурза, Задрыпа, Няхлюйка, Чурылка
šlund *m*, -n [*d.* Schlund] зяпа, ляпа, пашча, зеў, глотка
šlung=šling [*d.* Schlund, *mhd.* slinc, slunc] 1. *f*, -en *anat.* страваход, глотка, зеў; 2. *m*, -en глыток; **a šlung ton*** глытнуць
• mit ejn šlung адным глытком
šlus *m*, -n [*d.* Schluss] канец, заключэньне; **šlús-rede** *f*, -s заключная прамова; **šlús-vort** *n*, *pl.* -verter заключнае слова
šluxe-derabónen=šadár *m abr.* [*s.* שלוחא־דרבנן=שד"ר] чалавек, якога накіравалі зьбіраць грошы для ешывы, для вучняў у Палестыне альбо на іншыя мэты
šluxcn=šlox(c)n рыдаць, усхліпваць
šluxim=š(e)lixim *pl.* →š(o)liex/šeliex *m* [*s.* (שליח(־ים/שלוחים]

ганец, пасланец, кур'ер, вястун
šluxt *f*, -n [*d*. Schlucht] цясьніна, лагчына
šluze *f*, -s, **šljuz** *m*, -n шлюз
šm- *pref. iron.*
• akuzativ-šmakuzativ акузатыў-шмакузатыў
• esn-šmésn есьці-шмесьці
• gelt-šmélt грошы-шмошы
• parovoz-šmaravóz паравоз-шмаравоз
• stoljer-šmóljer столер-шмолер
• šmolitík палітык-шмалітык
• šuler-šmúler шулер-шмулер
• gelt – šmelt! ober iz den šmelt gelt? *glxv.* грошы – вошы! але хіба ж вошы – грошы? ("šmelt" – слова для рыфмы)
šmacken [*d*. schmatzen] чмокаць
šmad *m/f* [*s*. שמד →mešumed, untergešmadter] адыход ад юдаізму, вераадступніцтва; хрышчэньне, хрысьціны, хрэсьбіны, ксьціны, кшчэньне, хрэст (аб гэбрэях) [*sin.* dos tojfn zix; optrinikajt, heretiškajt]; **šmadn** пера-, вы|хрысьціць, перацягнуць у іншую рэлігію (аб гэбрэях); **šmadn zix** хрысьціцца (аб гэбрэях), прыняць хрысьціянскую веру; **šmádišer** хітры, пранырлівы; **šmad(el/il)nik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **šmád-kop** *m*, *pl*. -kep паганец, пагань, паскуднік, поскудзь, агіднік; хітрун, хітруга; распусьнік, распутны, разбэшчаны чалавек; **šmadkajt** *f/n* пажадлівасьць, жадоба, прагнасьць, палкае жаданьне, апэтыт, смак, капрыз, выбрык, прыхамаць [*sin.* glusteniš, apetit, kapriz]; **šmád-štik=šmátštik** *n*, **šmád-štikl** *n*, -ex каверза, хуліганства, брыдкасьць, агіднасьць, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства [*sin.* krumer gang, špicl, švindl, opnareraj]
• noxgebn* di šmad не адмаўляць сабе ні ў чым (патураць, патакаць)
• a rov a šlimazl – vu er zol nit vern rov, brent op dos štetl, vu er zol nit vern rov – šmadt zix op di kehile (vu er iz rov, šmadt zix di kehile; vu er vet zajn a rov, vet opbrenen di štetl) *glxv.* рабін-небарака – дзе б ён ні стаў рабінам, альбо згарыць мястэчка, альбо жыды стануць выхрыстамі
• di šmad ligt im afn ponem *glxv.* тварам ён сапраўдны выхрыст
• er hot zix šojn gešmadt in der mames-bojx! ён перахрысьціўся ўжо ў матчыным жываце!
• er volt zix šmadn far a grošn ён бы перахрысьціўся за грош
• gešmadt un gehongen zol men zajn, nor sejxl zol men hobn *glxv.* можаш перахрысьціцца або павесіцца, але розум трэба мець
• s'fardrist mir, vi ix volt zix šmadn мне брыдка, нібыта я выхрысьціўся
• šmadt zix der xosn, šmadt zix di kale – abi dos šadxones opnemen *glxv.* жаніх хрысьціцца, нявеста хрысьціцца – абы сватаньне не ўдалося
šmagle(r) [*p*. smagły?] жвавы, хуткі, гарачы, агністы, газардоўны, апрысклівы
šmájdiker [*d*. geschmeidig] вынаходлівы, пракідкі, спрытны, зухлівы, хіжы, рухавы
šmaj-dráj=šmej-dréj *m* штука, штуковіна
šmaje=smahe *f* [*p*. smaga, *ukr*. смага] смага
• di šmaje rint im fun mojl смага цячэ ў яго з рота
šmajen [*s*. שמעיה →faršmajeter, umšmajen] мітусіцца, клапаціцца, турбавацца [*sin.* arumlojfn bašeftikt, zajn farhavet]; **šmájeniš** *n* марнасьць, мітусьня, штурханіна, таўкатня, таўканіна; **šmájevdiker** мітусьлівы; **šmájevdikajt** *f* мітусьлівасьць
šma-Jisróel [*s*. שמע־ישראל] "слухай жа, Ізраіль (бог наш памагаты!)"; першыя словы малітвы "krišme"
• in ejn šma-Jisroel адным духам, у імгненьне вока
• šma-Jisroel! а божа ж мой! божухна!
• šrajen* šma-Jisroel крычаць: слухай жа, Ізраіль! (лямантаваць, крычма крычаць)
• ojser "šma-Jisroel" kumt kejn vor vort ojs zajn mojl nit arojs *glxv.* апрача "слухай жа, Ізраіль" ад яго праўдзівага слова не пачуеш
šmájliker=šméjliker [?] *iron.* 1. сьвяты, сьвяшчэнны, сакральны; 2. няшчыры, ханжаскі, крывадушны, аблудны; 3. высакародны, паважны, самавіты, ганаровы, ганарысты
šmajsn* (gešmísn) [*d*. schmeissen] 1. хвастаць, сьцябаць, лупцаваць; 2. *n* лупцоўка; **šmajs ton*** сьцебануць; **šmajser** *m*, -s паганяты, возьнік
• a šmajs ton* dos ferd сьцебануць каня
• šmajsn* emecn mit riter лупцаваць кагосьці розгамі
• šmajsn* emecn vi ■ xeder-jingl, vi mit kropeve лупцаваць кагосьці як вучня хедара, як крапівою (адбучылі як бондараву карову; аддрэнчылі як ката́)
• šmajst dos ferd mit hober, ništ mit der bajč *šprxv.* не гані каня дубцом, а гані аўсом (аўсом дай аброку, ды ня бі каня па боку)
• ejner halt, un der anderer šmajst *glxv.* адзін трымае, а другі лупцуе
• m'darf im derfar šmajsn! (er iz vert cu šmajsn) за гэта яго трэба адхвастаць!
• m'darf zej lejgn ejnem afn andern un azoj lang šmajsn dem ejberštn, az s'zol cukumen cum unterštn трэба іх паклясьці адзін на аднаго й лупцаваць верхняга, пакуль ня дойдзе да ніжняга
• m'vet šmajsn mit ajzerne riter будуць хвастаць жалезнымі розгамі
šmak=šmek *m*, -n [*d*. schmecken] нюх, пах
• a šmak tabik(e) панюх табакі (глупства)
šma-kojléjnu/šmakelejnu [*s*. שמע קולנו] "пачуй наш заклік": адно з бласлаўленьняў у "Šimenesre" [*sin.* derher undzer ruf]
• a šmakelejnu in kop вар'яцтва, дур, ідэя-фікс
šmalc *f/n* [*d*. Schmalz] тлушч, шмалец (топлены гусіны тлушч); **šmálciker** тлусты, тучны; **šmalcovnik** *m*, -es паляк, які вымагаў грошы і маёмасьць у жыдоў у часы нацысцкай акупацыі; **šmálc(-)grub** *m/f*, *pl*. -griber *fig. iron.* цёплае месцайка, залатое дно, скарб, багацьце, дастатак, збытак, раскоша (як клёцка ў масьле); **šmálchering** *m*, -en тлусты селядзец
• falt men arajn in a šmalc-grub, di šmalc rint ojs, un di grub blajbt (dos šmalc rint ojs, un der grub blajbt a grub) *šprxv.* калі падаюць у яму з тлушчам, тлушч выцякае, ■ яма застаецца ямай (прыйшло махам – пойдзе ветрам-прахам; дармо прыйшло – дармо і пайшло)
• na dir dem tepl un gib mir di šmalc! на табе гаршчочак, а дай мне шмальцу!
šmant *m* [*d*. Schmant] вяршкі, сьмятанка; **(šmánt-)ladeš** *m*, -n сьмятаньнічак

• aropnemen*/ophejbn* dem šmant fun der milx зьняць вяршкі з малака
šmar *f* [*d.* Schmarre] шрам, рубец
šmarágd/šmarák=šmorák=šmurák *m*, -n [*d.* Smaragd] смарагд; **šmarágdener** смарагдавы
šmaravóz=smaravóz *m*, -n, **šmaravoznik** *m*, -es [*p.* smarowacz] змазчык; шмаравоз, мурза, бруднюха
šmarcn=šmercn [*d.* schmerzen] балець, ныць; **šmarc=šmerc** *m*, -n боль, згрызота, непрыемнасьць, смутак, сум
• itlexs harc lajdt zajn šmarc *šprxv.* кожнае сэрца церпіць свае пакуты (кожнаму свая бяда ў галаве; кожны мае сваю нуду; сваё сваім, а чужое чужым)
• Banaxt af majn geleger – /azoj fil ix majn šver biter harc... /O, ven vet šojn šlogn der zejger /di lecte minutn fun majn šmarc. *flksl.* Уначы ляжу на ложку – і так цяжка і горка на сэрцы... Ой, калі ж ужо праб'е гадзіньнік апошнюю хвілину маіх пакутаў.
šmarkate(r)=smarkate(r) [*ukr.* шмаркатий, *p.* smarkaty] смаркаты, саплівы, вазгрывы
• ...zogn iz nit kejn šande, abi nit šmarkate *glxv.* беднасьць ня сорам, абы толькі ня быў смаркаты
šmarovidle *f* [*p.* smarowidło, *ukr.* шмаровидло] шмаравідла, аламазь
šmat(k)e=smate *f*, -s [*p.* szmata, *ukr.* шмат(ок)] шматок, ануча, вяхотка, ашмётка; **šmatnik** *m*, -es старызьнік, анучнік; **šmátediker** абарваны, абадраны, зрэбны; **šmatevate(r)** мізэрны, убогі; **šmátes-šebešmátes** *pl.* [*s.* -שב] рызьзё, лахманы, шкумацьцё
• a bux iz a šmate! кніга – дрэнь!
• a vixtike šmate! *iron.* важная ануча! наўда вялікая!
• alte šmates старызна, старыя анучы
• višn di šojbn mit a šmatke выціраць шыбы анучай
• az me rajbt zix ojs, vert men a šmate *glxv.* што выцерлася, тое ўжо ануча
• er ken zix nox ojsrajbn af a šmate *glxv.* ён прыгодны толькі на анучы (нічога ня варты)
šmax *m* [*d.* Schmach] сорам, ганьба, стыд, сарамота
• šand un šmax! сорам і ганьба!
šmax(t)n [*d.* schmachten] пакутаваць, зьнемагаць, мучыцца, марнавацца, мардавацца, таміцца; **šmaxt** *f* зьнямога, слабасьць, кволасьць, недалужнасьць, млявасьць, млосьць; **šmáxtiker** слабы, нядужы, кволы, змардаваны
(š)megege=migege *m/f*, -s [?] прастак, прасьцеча, прастэча, ёлуп(ень); заіка
šmej-dréj=šmaj-dráj *m* [*d.*?] штука, штуковіна
• in éjn šmej-drej *hum.* у адзін міг, у момант, мігам, імгненна
šméjliker=šmájliker *iron.* 1. сьвяты, сьвяшчэнны, сакральны; 2. няшчыры, ханжаскі, крывадушны, аблудны; 3. высакародны, паважны, самавіты, ганаровы, ганарысты
šmejsn [*mhd.* smeizen] какаць, сраць
šmejxlen [*d.* schmeicheln, *mhd.* smielen] усьміхацца, ухмыляцца; **šmejxl** *m/n*, -en/-s усьмешка, ухмылка; **a šmejxl ton*** усьміхнуцца, ухмыльнуцца; **šméjxldiker** усьмешлівы, усьміхлівы; **šmejxleráj** *f* ліськ лівасьць; **šmejxler** *m* ліськлівец, нізкапаклоньнік, падхалім, падлізьнік; **šméjxlerišer** ліськлівы
• ver es šmejxlt, iz a fajnt, ver es štroft, iz a frajnt *šprxv.* хто ўсьміхаецца, той вораг, хто карае, той сябра (ня бойся сварлівага, а бойся маўклівага; ня той друг, што мёдам мажа, а той, які ў вочы праўду кажа)
• dem biterstn mazl ken men faršteln mit šmejxl *glxv.* сьмех ратуе ад горкага лёсу (хоць голы, да вясёлы; чым галей, тым весялей)
• fil šmejxl un vejnik sejxl *glxv.* шмат сьмеху, але мала розуму
šmek *pl.* →šmok *m*, *dim.* **šmekl** *n*, -ex *vulg.* 1. канец, шышка, дудучка, пеўнік, стручок, мазюка, пумпыська, чэлес, хуй, пэніс; 2. прыпіздак, прыдурак
šmekn [*d.* schmecken] 1. (mit) пахнуць, сьмярдзець; 2. нюхаць; 3. падабацца, быць да спадобы; **šmek** *m*, -n нюх, пах; **a šmek ton*** 1. панюхаць; 2. запахнуць; **šmeker** *m hum.* нос; нюх; **šméke(v)diker, šmékndiker** пахучы, духмяны; **šmekexc** *n* пах, водар, парфума; **šmék(-)tabek /-tabik** *m* нюхальны тытун, табака; **šmék-xuš** *m* [*s.* חוש] нюх (у жывёлаў)
• a fajner šmek-xuš тонкі нюх
• a šmek tabek(e) дробачка тытуню, панюшка/драбок/каліва табакі
• di blumen šmekn gut/fajn кветкі маюць прыемны пах
• do muz epes šmekn тут нечым сьмярдзіць (гэта нездарма)
• dos šmekt im nit гэта яму не да спадобы
• es iz nit vert kejn šmek tabek/pulver гэта панюшкі табакі ня варта
• es šmekt mit grojse hezejkes, mit pulver/turme/klep/šabes пахне вялікімі стратамі, порахам/турмой/бойкай/субо-тай (хутка будзе субота)
• gebn* pulver cu šmekn даць пораху панюхаць (задаць пылу)
• gib mir a šmek дай мне панюхаць
• mitn noz šmekt men нюхаюць носам
• nit a šmek ані каліва/дробачкі (табакі)
• s'hot ongehojbn šmekn mit bez запахла бэзам
• s'šmekt im nit! яму не падабаецца!
• šmekn tabek нюхаць табаку
• šmekn mitn tojt пахне сьмерцю
• a šmek tabik iz ojx a gmiles-xesed *šprxv.* панюшка табакі – таксама ласка
šmelcl *n*, -ex [*d.* Schmelz?] 1. гонар, фанабэрыя, пыха; 2. *fig.* упрыгожваньне
šmelcn* (gešmólcn) [*d.* schmelzen] 1. плавіць, растапляць; 2. *n* плаўка, плаўленьне, тапленьне; **šmelc** *n* ламачча, (жалезны) лом; **šmélc(evd)iker** плаўкі; **šmelcexc/šmelxexc** *n* [*d.* Schmalziges] *kul.* смажаніна, страва, прыгатаваная на жывёльным тлушчы; **šmélcikajt** *f* плаўкасьць; **šmelcung** *f*, -en 1. сплаў, вытапец; 2. плаўка, плаўленьне; **šmélcpunkt** *m*, -n пункт плаўленьня/раставаньня/распусканьня; **šmélc(-)ojvn** *m*, -s домна, гамарня; **šmélcšprax** *f*, -n мяшаная мова, трасянка; **šmélctop** *m*, *pl.* -tep *texn.* тыгель
• a lefl šmelxexc лыжка тлушчу
šmelke *m*, -s (mit) [→Šmuel] *iron.* добра знаёмы, свой хлапец; **šmelke-šebašmélke** (mit) [*s.* -שב] найлепшы сябра
• zajn* a gancer šmelke быць богам, царом і воінскім начальнікам (наўда вялікая)
• umtrogn* zix mit epes vi šmelke mit kadoxes *glxv.* насіцца як зь пісанай торбай
• zajn* mit emecn/jenem a (noenter) šmelke (šmelke-šebašmelke) быць з кімсьці на кароткай назе
šmeln [*d.* schmälern, *mhd.* smeln] (з)вузіць, звужваць
šmenderhóc/šmendrehóc *m*, -es [?] *fig.* прастак, прасьцеча,

прастэча, дурнаваты

šmendrik *m*, -es [*v.*?] шмэндрык, недарэчны/бязглузды чалавек, вытычка, харахоля; ганебны жыд

šmercn=šmarcn [*d.* schmerzen] балець, ныць; **šmerc=šmarc** *m*, -n боль, згрызота, непрыемнасьць, смутак, сум; **šmérclexer** балючы, балесны; **šmérclozer** безбалесны; **šmércštilndiker** *med.* болепатольны

• an iberik glezl vajn maxt šmerc un pajn *šprxv.* лішняя шклянка віна выклікае сум і пакуту

šmergl *n* [*d.* Schmirgel/Schmergel, *p.* szmergiel] наждак

šmerl *n*, -ex, **šmerling** *m*, -en [*d.* Schmerle] *zool.* уюн

šmétene=smétene *f* [*p.* śmietana, *ukr./r.* сметана] сьмятана

šmétern [*d.* schmettern] 1. кідаць, шпурляць; 2. грымець

šméterling *m*, -en, **šméterl** *n*, -ex [*d.* Schmetterling] матыль, матылёк, мятлушка

šmicn [*d.* schmitzen, *mhd.* smitzen] 1. хвастаць, сьцябаць, лупцаваць; 2. кідаць, шпурляць; **šmic** *m*, *dim.* **šmicl** *n*, -ex, **šmicik** *m* удар дубцом, пляскач; *pl.* цьвічэньне, сьцёбаньне, хлястаньне, лупцоўка, наганяй; **a šmic ton*** хвастануць, сьцебануць, лупцануць, кінуць, шпурнуць

• a šmic ton* af dr'erd кінуць на зямлю

• gebn* emecn a šmic задаць камусьці лупцоўку

• mit a šmic(l)/šmicik (ariber) зь лішкам, з коптарам, у пераліўкі

• a gutn helft a vort, a šlextn helft kejn šmic nit *šprxv.* добраму дапамагае слова, ліхому не дапамагае й дубец (добраму кіў, а лядачаму кій; нічым ня ймеш: ні грозьбаю ні просьбаю)

• az me halt bam šmajsn, šat nit nox a šmic *šprxv.* як лупцуюць, дык лішні ўдар не пашкодзіць

• mames trern un tatns šmic kumen in lebn štark cu nic *šprxv.* матчыны сьлёзы і бацькаў дубец вельмі прыдатныя для жыцьця

šmidn [*d.* schmieden] 1. каваць; 2. *n* каваньне; **šmid** *m*, -n, **šmider** *m*, -s, (-ke *f*, -s) каваль; **šmídišer** кавальскі; **šmideráj** *f*, -en кузьня; кавальства; **šmíd(evd)iker, šmídbarer** коўкі; **šmídevdikajt** *f*, **šmídbarkajt** *f* коўкасьць; **šmídajzn** *n* каванае жалеза; **šmíd-kojlen** *f* кавальскі вугаль

• ojszen* vi a šmid fartog выглядаць як каваль раніцай

• šmidn in kejtn закаваць у кайданы

• lomir, lomir, lomir, lomir /maxn an ejgn lid, /ejns-cvej-draj... /vegn, vegn, vegn /a jidn, a jid – a šmid, /in zajn šmid, in zajn šmid, /in zajn šmider, šmideraj, /raj-raj-raj... (V. J.) давайма складзем нашу ўласную песьню, раз, два, тры, пра жыда-каваля ў ягонай кузьні

• šmid dos ajzn, kolzman s'iz nox hejs *šprxv.* куй жалеза, пакуль гарачае (як астыне – не ўкуеш; касі, каса, пакуль раса)

šmie *f* [*s.* שמיעה →šmue, šem, Šmojs, faršemter, foršmuesn, xušhašmie] слых, пачуцьцё слыху

• s'iz ba im kalje di šmie *hum.* ён, мабыць, ня чуе (мáе, відаць, пашкоджаны слых)

šmige *f*, -s [*mhd.* smiuge] *texn.* вугламер

• der vinkl štejt šmige *mat.* няпросты/непрамы кут

• es iz im nit nox der šmige *glxv.* яму гэта ні ў вусе (ні сьвярбіць ні баліць: ні ў пяце ні ў галаве) [*ukr.* не до шмиги]

Šminaceres *m* [*s.* שמיני־עצרת] восьмы дзень Сукэсу

šmindrik *m*, -es [?] драбніца, дробязь, пусьцяковіна, дрэнь, забаўка, цацка

šmini [*s.* שמיני →šmojne] "на восьмы (дзень)"; назоў 26-га разьдзелу Торы (Ляв. 9–11) [*sin.* dem axtn]

šminis-šebešmínis *n* [*s.* שמינית־שבשמינית] восьмая частка ад восьмай часткі, васьмушка ад васьмушкі, вельмі дробная часьцінка

šminke *f* [*p.* szminka] румяны, фарба для твару; **šminken zix** фарбаваць (твар)

• vajse šminke бяліла (для твару)

• vais šminken zix бяліцца

šmire *f*, -s [*s.* (ות-)שמירה] варта, ахова; амулет, талісман [*sin.* vax, bavaxung; amulet, kameje, bavorn-mitl]

• štejn* šmire стаяць на варце

• a kapcn badarf kejn šmire nit *šprxv.* бедняку варта не патрэбна

• a kapcn iz di beste šmire *šprxv.* бядняк – лепшы вартаўнік

• draj menčn darf hobn šmire: a xosn, a kale un kranker *šprxv.* тром людзям патрэбна варта: маладому, маладой і хвораму

šmír(er)n/šmíern [*d.* schmieren] шмараваць, мазаць; падмазаць, даць хабар; *pejor.* пэцкаць, гадзіць, брудзіць, пляміць; **šmír** *m*, -n 1. пляма, пэцканьне, пацканіна, шмараванье; 2. абраза, зьнявага; **a šmir ton*** мазнуць; **šmirer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) 1. мазіла, мазчык; 2. пісака; **šmireráj** *f* мазьня; **šmirexc** *m*, -n мазь, змазка, мазаніна; **šmirung** *f* змазка, змазваньне, мазаньне, шмараваньне; **šmír(-)ejl** *m* аліва; **šmírkez** *m*, -n плаўлены сырок

• šmirn jenem iber der vonce мазнуць камусьці па вусох

• a šmir ibern vant мазнуць па сьцяне

• ejn šmir mit der feder адным росчыркам пяра

• sara tajere menčn zajnen jidn, afile ven zej šmirn di reder, davenen zej *glxv.* жыды такія пабожныя, яны моляцца, нават калі мажуць калёсы

• šmir a parx mit honik, ■ parx blajbt ■ parx *glxv.* колькі пархуціка ні маж мёдам, ён застанецца пархуцікам (колькі варону ні мый, белай ня будзе; чорнага кабяля ня вымыеш дабяла)

• vi (azoj)/az me šmirt, (azoj) fort men (az me šmirt nit, fort men nit) *glxv.* як падмажаш, гэтак паедзеш (па змазе конь вязе; хто шмаруе, той едзе)

šmírgeven [*d.* schmierig?] пэцкаць, шмарголіць; кепска маляваць, пісаць

šmite *f*, -s, **šmite-jor** *n*, -n [*s.* (ות-)שמיטה →šviis] "адпачынак"; юбілейны (сёмы) год (калі адпаведна Торы нельга апрацоўваць зямлю); сямігадовы перыяд [*sin.* oplozung, rujor]

• ejn mol in a šmite/jojvl адзін раз у сем гадоў (вельмі рэдка; гады ў рады)

šmjal(n)e(r)=smjale(r) [*p.* śmiały] сьмелы, адважны

šm(j)etnik=smitnik=sm(j)etnik *m*, -es [*p.* śmietnik, *ukr.* сміт-ник] сьметнік

šmočken/šmokcen/šmocken=smo(č)ken/smok(č)en/smok-cen [*d.* schmatzen] смактаць, цмокаць, чмокать, чаўкаць

šmoder=smoder *m*, -s [*d.* Schmadder] 1. слота, слата, хлюпота; 2. *fig.* неахайны, хлюндра

šmojger *m*, -s [?] доўбня, дурань, дурніца, разявака

šmojne [*s.* שמונה →šmini] восем [*sin.* axt]

Šmojne-ésre=Šimenesre/Šimanesre *f*, -s [*s.* שמונה־עשרה] Шмона-Эсра (18 блаславеньняў, якія прамаўляюцца гэбрэямі кожны малебен двойчы)

šmojnim *pl.* [*s.* שמונים] восемдзесят (год) [*sin.* axcik (jor)]

Šmojs [*s.* שמות →šem, šmie, šmue; Xumeš] *inx.* "Імёны"; Выхад; назоў 13-га разьдзелу Торы (Вых. 1–6:1); **šmojshatúme** *pl.* [*s.* ־השמואה] імёны дэманаў

šmojs/šmojš *m*, -n [*ukr*. смушок, смух, *p*. smuch, smusz(ek), *d*. Schmasche] смушак, баранок (шкура); *fig*. дурань, баран; **šmójsener/šmójšener** смушкавы, баранковы
• šmojsn hitl баранковая шапка
• er hot zix ibergedrejt dem šmojš *glxv*. ён вывернуў кажух навыварат (ён перахрысьціўся, стаў выхрыстам)
šmok *m*, *pl*. -šmek, *dim*. **šmekl** *n*, -ex [*r*. чмо, *sloven*. šmok] *vulg*. 1. канец, шышка, дудучка, пеўнік, стручок, мазюка, пумпыська, чэлес, хуй, пэніс; 2. прыпіздак, прыдурак
šmoler (šmélerer) [*d*. schmal] вузкі; **šmolkajt** *f* вузкасьць; **šmólkepldikajt** *f* галавацяпства; **šmólkép(ld)iker** вузкагаловы, вузкалобы, безгаловы
• a šmolkepldiker gedank куртатая думка
• er halt šojn zejer šmol (es halt šmol mit im; s'vet haltn šmol mit im) яму ўжо вельмі кепска (яму не мінуць ліха; дужа хворы)
• haltn* šmol (s'halt šmol) знаходзіцца ў крытычным стане (справы – дрэнь/швах)
• šmolkepiker tuer галавацяп
• šmol iz di tir brejt, un arojs iz zi šmol *šprxv*. шырокія вароты ўвайсьці, ды вузкія выйсьці (шырокія вароты на той сьвет, ды адтуль ня выйсьці)
• ver es hot a brejt mojl, hot a šmol harc *šprxv*. хто мае шырокі рот, мае вузкае сэрца
šmonce *f*, -s [?] драбніца, дробязь; недарэчнасьць, лухта, бязглузьдзіца, тупасьць, дурнота, дурасьць, пустая размова
šmondak *m*, -es [*d*. Schmand?] *vulg*. пізьдзюк, прыпіздак, прыдурак
šmonge *f* [?] вульва, шмон(іч)ка, потка, перад, дзюрка, разінька, касматая, сукрыстая
šmorák=šmarágd/šmarák=šmurák *m*, -n смарагд
šmoren [*ukr*. шморгати] шоргаць, шаркаць; шморгаць; **šmorglexc** *n* смаркачы, смаркавіньне, соплі, вазгры
• šmoren mit der noz шморгаць носам
• S'iz epes nit mit alemen majn "šejner" balebos, /er hert nit uf cu šeltn un cu šrajen. /A ganzn tog er mordevet un šmoret mit der noz, /nox ix her im dafke far ■ drajer! *ftksl*. Штосьці не ў сабе сёньня мой "выдатны" гаспадар, ён не перастае сварыцца і крычаць. Увесь дзень ён мітусіцца і сапіць носам, але я слухаю яго на тры капейкі!
šmorn [*d*. schmoren] *kul*. тушыць, парыць
šmox(e)n=šmux(e)n [*mhd*. smeichen?] усьміхацца, ухмыляцца; радавацца, весяліцца; **šmox=šmux** *m*, -n усьмешка, ухмылка; **a šmox ton*** ухмыльнуцца, усьміхнуцца
• ir hot do nit vos cu šmoxn! вам тут німа чаго ўсьміхацца!
šmoxte *f*, -s [*mhd*. smahe] дрэнь, пустое, ануча; **šmoxtes** *pl*. хлам; **šmóxtele** *n*, -x, **šmoxteláj** *m*, -en цацка, штучка, драбяза, драбніца, дрэнь
šmuc *m/n*, **šmúcikajt** *f* [*d*. Schmutz] гразь, бруд(насьць), памыі; **šmúciker** гразкі, брудны; **šmúcevdiker** маркі, мазкі; **šmucn** пэцкаць, брудзіць, паскудзіць
• šmucik vi a xazer брудны як сьвіньня (як бархамотнік)
• šmucik vi in altn hegdeś, vi in bod afn pol брудна як у старой багадзельні, як у лазьні на палку
• varfn* šmuc (af) абліваць гразьзю
• varf nit arojs di šmucike, ejder du host di rejne *glxv*. не выкідвай брудзіага, пакуль ня маеш чыстага (ня сплёўшы новыя лапці, старыя не выкідай; не ганьбуй старым ботам, покі новага не пашыў)
šmúcern (mit) [*d*. schmunzeln, schmatzen, *mhd*. smutzern] цмокаць, шыкаць
šmue *f*, -s [*s*. (וּת-)שמועה →(bal)šem, šmie, Šmojs, faršemter, for-, far-, op|šmuesn, opgešmuester] (зь)вестка, навіна; чутка, плётка, погалас(ка), пагалоска, распаўсюджанае меркаваньне [*sin*. najes, jedie; klang, gerejd, faršprejte mejnung]; **šmu(e)s** *m*, -n [*s*. (ן-)שמו(ע)ס] размова, гутарка; **šmúesdiker** размоўны, гутарковы; **šmu(e)sn** гутарыць, размаўляць, гаварыць; **šmúes(l)er** *m* гаварун, субяседнік, размоўца; **šmúeslen** абменьваща жартамі; **šmúesšprax** *f* (гутарковая) мова, дыялект
• durxfirn a šmues весьці размову
• me šmuest, az... кажуць, што...
• ver šmuest, az/nox... тым болей, што...; галоўным чынам
• xapn/ton* a šmues пагутарыць, паразмаўляць
• er hot im firgezogt a šmue mit ejsek *glxv*. ён сказаў яму нейкую абракадабру (нешта незразумелае) (кісялём бліны мазаны, на паркане сушаны)
šmue *f*, -s, *dim*. **šmučke** *f*, -s [?] *vulg*. пізда, вульва, потка, шмонка
Šmuel Hanovi [*s*. שמואל הנביא →šmelke] *tnx*. прарок Самуіл (1 Цар. 1:2); **Šmuel a'/b'** *tnx*. Першая і Другая кнігі Царстваў
šmugl *m*, **šmugleráj** *f* [*d*. Schmuggel, *p*. szmugiel] кантрабанда, шмуклярства; **šmugler/šmuxler** *m*, -s/-áres, (-ke *f*, -s) кантрабандыст, шмуклер; **šmuglen/šmuxlen** займацца кантрабандай
šmuk *m* [*d*. Schmuck] аздоба, аздабленьне; **šmukn zix** у-, пры|бірацца, выстройвацца
šmukler *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*mnd*. smuck, *p*. szmuklerz] шмуклер, шмухлер, пазумэнтнік; **šmukleráj** *n* пазумэнтнае рамяство
šmúnceln [*d*. schmunzeln] ухмыляцца, усьміхацца
šmuncn [*md*. smunzen?] *vulg*. мець палавыя зносіны, любацца
šmurak=šmarak=maragd *m*, -n [*d*. Smaragd] смарагд
šmúre(-mace) *f* [*s*. (מצה-)שמורה] "захаваная маца" (маца робіцца з мукі, якая спэцыяльным чынам захоўваецца ад вільгаці); **šmúrenik** *m*, -es вельмі пабожны гэбрэй, які есьць толькі мацу, прыгатаваную з такой мукі
šmux(e)n=šmox(e)n усьміхацца, ухмыляцца; радавацца, весяліцца; **šmux=šmox** *m*, -n усьмешка, ухмылка; **a šmux ton*** ухмыльнуцца, усьміхнуцца
• a puster šmux пустая ўсьмешка
šmuxt *m/f*, -n [*mhd*. smaht] нюх; **šmuxtn** (mit) сьмярдзець
šnaim [*s*. שנים →šnej] два [*sin*. cvej]
šnajcer *m*, -s, **šnajc-šerl** *n*, -ex [*d*. Schneuze] шчыпцы (для зьняцьця нагару)
šnajcn [*d*. scneuzen] смаркаць, смаркацца
• šnajcn di noz смаркацца
• šnajcn di noz un šmirn dos/dem ponem *fig*. смаркацца і размазваць па твары (дыскрэдытаваць, зганьбіць, абняславіць)
šnajdn* (gešnítn) [*d*. schneiden] 1. рэзаць; 2. жаць; 3. *n*, **šnajdung** *f* рэзка, рэзаньне; **šnajd** *f* лязо; **šnájdiker** рэжучы, рэзкі; **šnájdeniš** *f*, -n разаніна, разачка; **šnajder** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) кравец; **šnájder(i)šer** кравецкі, краўцоўскі; **šnajderáj** 1. *n* кравецкае рамяство, кравецтва; 2. *f*, -en швальня, кравецкая майстэрня; **šnájd(nd)iker** прарэзьлівы, пранізьлівы (гук); **šnajdure** *m*, -s, **šnajderúk** *m*, -es *pejor*. краўчук; **šnájdajzn** *m/n texn*. шрубавальная дошка; **šnájdbret** *f*, -er дэнка, дэнца, днечка (для рэзкі мяса

/гародніны); **šnájdcon** *m. pl.* -cejn разец (зуб); **šnájdmeser** *m*, -s серп; **šnájdpunkt** *m*, -n кропка перасячэньня; **šnájder-šer** *f*, -n кравецкія нажніцы; **šnájdveg** *m*, -n рост-ань, раздарожжа, перакрыжаваньне дарог

- bam kind šnajdn zix cejndlex у дзіцяці рэжуцца зубкі
- er šnajdt zix af a moler ён яшчэ ніякі мастак (толькі сунецца ў мастакі)
- s'šnajdt bam harcn сэрца коле
- хоć šnajd im af štiker! хоць рэж яго на кавалачкі
- a šnajdeniš dir in bojx! (s'zol dir šnajdn ba di kiškes, in di gederem!) *klI.* а няхай цябе жывот папарэжа! каб табе ў жываце рэзала!
- di Tojre hot kejn grunt nit un šnajderaj hot ojx kejn grunt nit *glxv.* Тора бяздонная і шавецкая справа бяз грунту
- kum cu mir, un dajn fidele nem mit zix mit, /un du zolst af im špiln an umetik lid, /aza lid, velxe jomert, ful trojer un šmarc, /aza lid, velxe šnajdt nor un rajst mir dos harc (J. H.) прыйдзі да мяне і прынясі сваю скрыпачку з сабой, ты зайграеш на ёй сумную песьню, такую песьню, якая галосіць, поўная смутку і болю, такую песьню, якая рэжа і рве маё сэрца
- mir zajnen ojx kejn hinkedike šnajder (ix bin nit kejn hinkediker šnajder!) *glxv.* і мы не з кульгавых краўцоў (і мая доля не шчарбатая; і мой квасок не з трасок; і мы ня з гліны зьлепленыя; і мая душа ня ў пні; і мы не абораю хлеб кроім; і ў мяне рукі ёсьць; і мая хата не карчма)
- šnajderaj tojg af kapores, šusteraj ligt in dr'erd *glxv.* кравецтва нічога ня варта, шавецтва чорту патрэбна (не дае добрага заробку)
- ven bejzert zix nit der šnajder af dem štikl arbet? – az me nejt im taxrixim *glxv.* калі кравец не злуе на чаляднікаў? – калі яму шыюць саван

šnal=šnol *m/f*, -n спражка

šnaper *m*, -s [*d.* Schnäpper] *med.* лянцэт, скарыфікатар

šnapn [*d.* schnappen] вынюх(в)аць, шпіёніць, хапаць; **a šnap ton*** хапнуць, схапіць

šnaps *m*, -n, *dim.* **šnepsl** *n*, -ex [*d.* Schnaps] водка, гарэлка, шнапс, моцны напой; **šnapsn** піць (гарэлку); **šnapser** *m*, **šnápsn-maxer** *m*, **šnáps-kapitan** *m* п'яніца, п'янюга, выпівоха

- gebn* af a šnaps даць на чарку
- maxn a šnaps/šnepsl наладзіць выпіўку, выпіць чарку

šnar *m*, -n [*d.* Schnarre?] шрам, рубец, пісуга, пісюга

šnas [*s.* שנת →šone] год... (перад годам, які напісаны гэбрэйскімі літарамі) [*sin.* jor...]; **šnas-bacójres** *f* [*s.* בצורת] засушлівы год, сухмень, засуха, засуш

šnátern [*d.* schnattern] гагатаць, гэгаць (аб гусях)

šnej *m*, -en [*d.* Schnee] сьнег; **šnéjele** *n*, -x сьняжынка; **šnejen** сьнежыць; **šnéje(n)diker, šnéjener, šnéjiker, šnéjrajxer** сьнежны; **šnéjerl** *n*, -ex *zool.* гіль, сьнягір; **šnéjbabe** *f*, -s, **šnéjmenč** *m*, -n сьнежная баба; **šnéj-cudek** *m*, **šnéjdek** *f* сьнежнае покрыва, сьнежная заслона; **šnéjfal** *m*, -n сьнегапад; **šnéj-glekl** *n*, -ex *bot.* падсьнежнік; **šnéj-gliver** *m* шэрань, іней; **šnéj-gomlke** *f*, -s, **šnéjkojl** *f*, -n, **šnéjkojle** *f*, -s сьнежны ком; **šnéjhoz** *m*, -n *zool.* заяц-бяляк; **šnéjhurbe** *f*, -s, **šnéjhojfn** *m*, -s, **šnéjkupe** *f*, -s сьнежная гурба, сумёт; **šnéjlozer** бясьсьнежны; **šnéj-rejner** *m* сьнегачыст, сьнегачышчальнік; **šnéjšturem** *m*, -s, **šnéj-vixer** *m*, -s мяцеліца, завіруха, завея; **šnéjvajser=šnej vajser** беласьнежны; **šnéj-zavejen** *pl.* сьнежныя заносы

- a šnejendike vinternaxt сьнежная зімовая ноч
- es šnejt un es drejt мяце і круціць (мяцеліца і завея)
- s'šit/s'gejt a šnej (s'šnejt) ідзе сьнег
- varfn* šnej-gomlkes кідаюцца сьнежкамі
- in ale šnejen, in ale zaveruxes /flegstu unter majn fenсter! štejn, /un hajnt, az mir tuen zix vstrečalen, /oj, glajx mir zajnen priznakomet nit geven *flksl.* у любы сьнег, у любую завіруху ты пад маім вакенцам стаяў, а зараз, калі нам надарыцца "встречален", ой, як быццам бы мы "признакомет" не былі
- in der luft flit es, af der erd ligt es, af der hant cegejt es, ver s'iz klug – farštejt es (šnej) *rtnš.* у паветры лётае, на зямлі ляжыць, на руцэ растае, хто разумны – здагадайся (сьнег)

šnej [*s.* שני →šnaim, Mišne] два [*sin.* cvej]

Šnej luxes habrís *abr.* **Šelá** [*s.* שני לוחות הברית=של"ה] "Дзьве дошкі саюзу"; назоў вядомай кабалістычнай кнігі і азначэньне для яе аўтара (Ешае Гаровіч, der Šelá-Hakódeš [*s.* הקדוש], 1565–1630)

Šnejer [*s.* שניאור] (мужчынскае імя) Шнэйер

- der feter Šnejer *ksp.* зіма, Дзед Мароз

šnek *m*, -n/-es, **šnekl** *n*, -ex [*d.* Schnecke] 1. *zool.* сьлімак, смоўж; 2. *pejor.* маладзён, блазан, блазен, блазьнюк, сапляк, смаркач; **šneklex** *pl.* малеча (аб дзецях); **šnék(l)trep** *f* вінтавая лесьвіца; **šnékmušl** *f*, -en ракавіна смаўжа

- a junger šnek бязвусы юнак, юнец, маладзён

šneler [*d.* schnell] хуткі, быстры, шпаркі, борзды; **šnelkajt** *f* хуткасьць, скорасьць; **šnélcug** *m*, -n хуткі цягнік; **šnélrajfiker** скорасьпелы; **šnélrajfikajt** *f* скорасьпеласьць

šneln=šnoln [*d.* schnellen] пстрыкаць, шчолкаць; **šnel=šnol** *m*, -n [*mhd.* snal] пстрычка (па носе)

šn"f *abr.* **šier nit fargésn** ледзьве не забыўся, P. S. (postscriptum)

šnicl *m*, -en [*d.* Schnitzel] *kul.* шніцэль

šnicn [*d.* schnitzen] рэзаць, вырэзваць; **šnicer** *m*, -s разьбяр; **šniceráj** *f/n*, -en, **šnicung** *f* разьба, разьбярства; **šnicl** *n*, -ex кавалак, абрэзак (паперы); **šníc-arbet** *f* вырэзваньне

šnidlen [*mhd.* sudeln] (пародыя на "zidlen") лаяць, сварыцца, панасіць

Šnípišok/Šnípešok *n* Сьнінішкі, прадмесьце Вільні (парадыгма правінцыялізму)

- in Šnipišok togt šojn! *iron.* у Сьнінішках ўжо днее! (хутчэй, бо будзе позна)
- zixer vi bam šnipešiker rov надзейна як у рабіна са Сьнінішак (ненадзейна)

šnipn [*d.* schnappen, *mhd.* snipfen, *md.* snippen] схапіць, схапнуць, сьцягнуць; **šniper** *m*, -s злодзей, шулер

šnips *m*, -n [*d.* Schlips] гальштук

- a gutn bux šect men nit lojt di tevelex, vi a klugn menčn lojt dem šnipsl *šprxv.* добрая кніга ня цэніцца па вокладцы, як і разумны чалавек па гальштуку

šnir *pl.* →šnur *f*, -n нявестка

šnirn [*d.* schnüren] шнураваць; **šnir** *pl.* →šnur *m/f*, -n *dim.* **šnirl** *n*, -ex шнур, матуз; **šnirl** *n*, -ex шнурок, матучок, матузок, нітка (караляў); **šnírlajbl** *n*, -ex гарсэт

- dos šnirl perl нітка пэрлаў, карáлі
- dos glik iz vi a šnirl-perl: falt arop ejner, cešitn zix ale *šprxv.* шчасьце як карáлі: шнурок парвецца, усе рассыплюцца

šnit *m*, -n [*d.* Schnitt] 1. надрэз, парэз, разрэз; сячэньне; крой, выкрайка; 2. жніво; 2. ход, напрамак; **šniter** *m*, -s,

(-n/-ke *f*, -s) жнец, касец; **šnít-cajt** *f* час жніва; **šnít-krom** *f*, -en мануфактурная крама; **šnít-lonke** *f*, -s, **šnít-feld** *n*, -er сенажаць; **šnitmuster** *m*, -s выкрайка; **šnít-sojxer** *m*, *pl*. -soxrim [*s*. (סוחר-ים)], **šnít-kremer** *m* гандляр мануфактурай; **šnít-sxojre** *f*. -s [*s*. (סחורה-ות)] мануфактура; **šnítvund** *f*, -n парэз, рэзаная рана

• af/fun ejn šnit на адзін крой/лад/манер/капыл
• menčn fun ejn šnit людзі на адзін капыл
• xapn dem šnít зразумець, сьцяміць

šnitke *f*. -s [*d*. Schnitte] бутэрброд, канапка

šn(j)ošken [*lit*. šniõkšti?] напі(ва)ца

šnobl *m*, -en, *dim*. **šnébele** *f*, -x [*d*. Schnabel] шнобель, дзюба, глюга

šnódern=šenódern [*s*. שנדרן] абяцаць ахвяраваць (грошы на нешта); браць на сябе абавязак зрабіць падарунак; **šnóder-gelt** *n* ахвярныя грошы для бедных

šnojc *m*, -n [*mhd*. snuz] кнот; нагар (на сьвячы)

šnojc *m*, -n [*d*. Schnauze] морда, рыла, храпа, мурло; хобат, нос; **šnójcn-freser** *m*, -s *hum*. бязбожнік, які ня верыць у бога

šnol=šnal *m/f*, -n [*d*. Schnalle] засьцежка, спражка

šnoltn=šneln [*d*. schnellen] пстрыкаць, шчолкаць; **šnol(c)=šnel** *m*, -n [*mhd*. snal] пстрычка (па носе); **a šnol ton*** пстрыкнуць

• a šnol(c)/šnel in der noz gebn* даць пстрычку ў нос

šnor(e)n [*mhd*. snurren] 1. шныраць, шнырыць, шмыгаць; 2. жабраваць, папрашайнічаць, канькаць, кленчыць; **šnorer** *m*, *pl*. -s/šnorejrim, (-ke *f*, -s) проська, папрашайка, жабрак; **šnoreráj** *f* каньканьне, кленчаньне, папрашайніцтва; **šnór-briv** *m* просьба, прашэньне; **šnórzak** *m*, *pl*. -zek жабрак

šnorx(c)n [*d*. schnarchen] сапці, храпці; фыркаць; **a šnorxc ton*** фыркнуць

• az der rebe šnorxt, /un az der rebe šnorxt, /šnorxn ale xasidimlex, /rx-rx-rx... *flksl*. калі рэбэ храпіць, храпяць усе хасыдзікі, хр-хр-хр...

šnoxcn [*d*. schnaufen?] 1. сапці, храпці; 2. *n* храп(еньне)

šnuk=snuk *m*, -n [*d*. Schnauze, *mhd*. snuz] лыч, рыла, храпа; хобат

šnúptixl *n*, -ex [*d*. Schnupftuch] насоўка

šnur *f*, *pl*. -n/šnir [*mhd*. snuor] нявестка

• a gute toxter iz a gute šnur *glxv*. добрая дачка – добрая нявестка
• a šnur mit an ejdem zajnen a por šejdim *glxv*. нявестка зь зяцем – пара чарцей
• bodaj der zun zol štarbn abi a make der šnur a man (a nekome on der šnur, der zun iz geštorbn) *glxv*. бадай сын памёр, абы толькі скула нявесткі замест мужыка (добрай нявесткі, то гаўна на трэсцы, а як якой, то й таго не)
• di šviger hot fargesn, az zi iz a mol alejn geven a šnur *glxv*. сьвякруха забылася, што некалі сама была нявесткай (забылася карова, як была цялём)
• di šviger zidlt di toxter un me mejnt di šnur (di toxter štroft men, di šnur mejnt men; az m'iz in kas af der šnur, šrajt men af der toxter) *glxv*. сьвякроў сварыцца на дачку, але думае пра нявестку (кошку б'юць, а нявесткі наветкі даюць)
• – Šnur, majn šnur, /zec zix af der fur /un for avek mit mir. /Šojn di ferdlex ongepojet, /šojn dos vegele ongestrojet, /zec zix af der fur /un for avek mit mir. *flksl*. Нявестка, мая нявестка, садзіся на воз і едзь адсюль са мной. Ужо конікі напоеныя, ужо вазочак настроены, садзіся на воз і едзь адсюль са мной.
• zibn jor iz zi a šnur in štub un vejst nit, az di kac iz on a švanc *glxv*. сем гадоў нявесткай была, а ня ведала, што сучка/котка без хваста (ня бачыла гаспадыня, што сучка сем год без хваста)

šnur *m/f*, *pl*. -n/šnir *dim*. **šnirl** *n*, -ex [*d*. Schnur] шнур, матуз; **šnúreven** [*p*. sznurować] шнураваць; **šnurovadle /šnurevadle** *f*, -s шнурок, матузок; **šnurovke** *f*, -s гарсэт

šo *f*, -en [*s*. (שעה-עון) →šas-, bešajte] гадзіна; час, момант [*sin*. cajt, moment]; **šóediker** (па)гадзінны; **šóenvajz, šóenlang=šoen lang** *adv*. часам, гадзінамі; **šóen-vajzer** *m*, -s гадзіньнікавая стрэлка; **šóen-plan** *m*, *pl*. -plener расклад; **šo-mucláxes** *f* [*s*. מוצלחת →macliex] шчасьлівая гадзіна, шчасьлівы момант [*sin*. gliklexe šo, mazldiker moment]

• a gute/kajlexike šo цэлая/добрая гадзіна
• di šo zol ništ zajn! каб толькі гэта ня здарылася! ня дай бог! барані/крый божа! хай бог крые!
• er vet kumen in a šo arum ён прыйдзе праз гадзіну
• in a frajer šo у вольную часіну
• in mešex fun a šo cajt на працягу аднае гадзіны
• kumen* mit a šo frier прыйсьці на гадзіну раней
• s'vet kumen di šo прыйдзе час
• vos a šo кожную гадзіну
• di bejze šo zol nit zajn! каб злая гадзіна нас абмінула!
• er flegt, zogt er, gance teg /umgejn umgegesn /dortn, vu zi hot gevojnt, /šoen opgezesn (C. M.) ён кажа, што ўсе дні хадзіў, ня еўшы, каля яе дома, гадзінамі праседжваў
• in a bejzer/šlimazldiker šo у благі/кепскі час
• in a guter/mazldiker šo! у добрую/шчасьлівую гадзіну!
• in a guter mazldiker šo mitn rextn fisl *glxv*. у добрую шчасьлівую гадзіну правай нагой (віншаваньне маладым перад вянцом)
• in a guter šo cu redn, in a bejzer/šlexter šo cu švajgn *glxv*. у добрую гадзіну добра казаць, у ліхую – добра маўчаць (дай, божа, у добры час сказаць, а ў благі/ліхі прамаўчаць)
• s'zol šojn zajn a šo nox dem! каб больш ня ведаць такога ліха!

šobn* (gešóbn) [*d*. schaben] скрэбці, скрабаць, шкрабаць; **šobexc** *n* паскробкі, выскрабкі, луска, лузга, шалуда; **šób(-)ajzn** *m/n*, -s, **šób-meser** *m/n*, -s скрэбла, скрабалка, скобля

• šobn* di fiš чысьціць рыбу

šocmoc *m* [*p*.?] даручаная асоба абшчыны (кантар, рабін); *argo* даручаная асоба сярод злодзеяў

šodn* (gešódn) [*d*. schaden] 1. шкодзіць; 2. *m*, *pl*. -s/šodojnes, *dim*. **šedl** *n*, -ex страта, убытак, збытак, згуба: шкоднасьць; **šod** *m* шкода; **šódnfrejd** *f* радасьць ад згубы; **šódn-maxer** *m*, **šódn(-)vinkl** *m*, -en *hum*. шкоднік, пракуда

• a min šodnvinkl! які шкоднік!
• a šod di cajt шкада часу
• a šod! на жаль! шкада!
• a šod, vos er iz avekgeforn шкада, што ён зьехаў
• brengen*/onton* šodn зрабіць шкоду
• es iz mir geven a grojser šod вялікае ліха мяне напаткала
• gejn* in šodn ісьці ў згубу, шкодзіць
• kumen* cu šodn макам (у калюжыну) сесьці
• šod fardros якая непрыемнасьць
• lajxte libes, švere šodns *glxv*. лёгкія любошчы, цяжкая шко-

да (тады дзеўка схамянулася, як у пузе страпянулася)
• noxn šodn vert men klug *glxv.* (мужыку) розум прыходзіць па шкодзе (па часе розум мае; у пусты сьлед гаворыць; мудры лях па шкодзе)
• xuc zajn šodn, af mir gezogt gevorn! апрача яго напасьці, я гатовы ўсё дзяліць зь ім!
• Zog ix: – Mame, s'iz a šod /dajne šejne ojgn, /un ejder vos un ejder ven, /bin ix mir a fojgl... (І. М.) Кажу я: – Маці, шкада тваіх прыгожых вачэй, што б там ні было, я стану птушкай...

Šoel [*s.* שאול] *tnx.* Савул, першы юдэйскі цар (1 Цар. 9–31); **Šoel Val** Савул Вал зь Любліна (паводле гісторыі пра абраньне польскага караля: магнаты, ня здолеўшы дамовіцца аб адзіным прэтэндэнце, вырашылі прызначыць за караля першага сустрэчнага, ім аказаўся Савул Вал, ён і быў абраны каралём, але яго дзяржава праіснавала толькі адну ноч; адсюль і паходжаньне яго прозьвішча: "Val" выбар)
• es vet dojern, vi rebe Šoel Vals meluxe *glxv.* гэта праіснуе столькі ж, як і дзяржава Савула Вала

šof *f/m, dim.* **šefl** *n*, -ex, **šéfele** *n*, -x [*d.* Schaf] авечка, аўца; **šóf-bok** *m, pl.* -bek баран; **šófener** авечы; **šófcixtler** *m* авечкагадовец, авечкавод; **šóf(n)cuxt** *f* авечкагадоўля; **šófhunt** *m, pl.* -hint аўчарка (сабака); **šófn(-)fel** *f* аўчына; **šófnfets** *n* лой; **šófn(-)flejš** *n* бараніна; **šófnkez** *m* (šófener kez) авечы сыр; **šófn(-)pelc** *m*, -n [*d.* Schafpelz] кажух; **šófn-štal** *f*, -n аўчарня
• a švarce šof чорная/паршывая авечка
• fil gute šof gejen arajn in ejn štal *šprxv.* добрыя авечкі чарадой ідуць у адзін хлеў (добрыя людзі добра жывуць і вялікім гуртам)
• vi zol dos šefele ruik esn, az banand štejt der volf (az der volf štejt derbaj)? як авечцы спакойна паесьці, калі побач воўк стаіць?
• zej zajnen geblibn vi di šof on a pastex яны засталіся як авечкі без пастуха

šófeler, šófldiker [*s.* שפל →šifles, mašpl, faršoflter] нізкі, гнюсны, брыдотны, плюгавы, подлы, ганебны, нудны; прыніжаны, прыгнечаны, забіты; моташны, млосны; кепскі, благі, дрэнны (аб абставінах) [*sin.* nideriker, gemejner: deršlogener; šlexter, šmoler]
• es iz šofl моташна, млосна
• dervajl iz šofl між іншым, гэта благa

šofér *m*, -n, (-še *f*, -s) [*fr.* chauffeur] шафёр, кіроўца; **šofírn** (šofirt) вадзіць аўтамабіль; **šofír-licenc** *f*, -n шафёрскія правы

šoftim [*s.* שופטים] "судзьдзі"; назоў 48-га разьдзелу Торы (Др. 3. 16:18–21:9); *tnx.* Кніга Судзьдзяў Ізраільскіх [*sin.* rixter]

šojb *f*, -n, *dim.* **šajbl** *n*, -ex[*d.* Scheibe], **šójbn-gloz** *n* шыб(ін)а; **šójbvišer** *m*, -s шклоачышчальнік
• arojsnemen* a šojb fun ejn fencter un arajnšteln in a cvejtn вымаць шыбу з аднаго вакна і ўстаўляць у другое
• az a jidene ken nit davenen, cejlt zi xoć di šojbn in der šul *glxv.* калі жыдоўка ня можа маліцца, дык яна хоць шыбы ў сынагозе палічыць
• Vos ze ix durx di šojbn? /Es flien on, vi tojbn, /majn Jojsef, majn Benjomen, /klapn in majn tir! /Ax himl, got, di vunder! /Ix ze dox majne kinder, /di libste, di getrajste, /kumen on cu mir! (Е. З.) Што я бачу праз шыбы? Лётаюць, як галубы, мой Язэп, мой Бэньямін, грукаюць у мае дзьверы! Ах нябёсы, божа, цуды! Я ж бачу, мае дзеці, самыя любыя, найдаражэйшыя, ідуць да мяне!

šojbe *f*, -n [*d.* Schaube] жаночая намітка

šójbern [*d.* schieben] кудлачыць

šójdern [*d.* schaudern] 1. дрыжэць, жахацца; 2. трэсьці, калаціць; **šojder** *m*, -s/-n жах, страх, жуда(сьць), кашмар, дрыжыкі; **šójderlexer, šójderhaft(ik)er** жудасны, кашмарны; **šójdergelt=šóldergelt** *n* грошы, якія аддаюцца ў залог у час гульні; частка грашовай стаўкі, плата за азартную гульню
• s'hot im gešojdert яму было жудасна
• – Vos tustu, šnajder, af der velt? /– Ix leb... – a šojderlexe kelt /nemt on bam harc, farfluxte nojt! /Az dos hejst lebn, vos iz tojt?! *flksl.* – Што ты робіш, кравец, на гэтым сьвеце? – Я жыву... – жудасны холад бярэ за сэрца, праклятая галеча! Калі гэта завецца жыцьцём, дык што ж тады сьмерць?!

šojel-(be)éjce zajn* zix (mit) [*s.* שואל(ב)עצה →šajle] прасіць парады, раіцца, радзіцца [*sin.* fregn an ejce, zix barotn]

šoje-tóje [*v.*] сёе-тое

šójfencter *m/n* [*d.* Schaufenster] вітрына

šojfer *m*, *pl.* šojfres [*s.* (-ות)שופר] *rit.* шофар, казьліны рог-труба, у які трубяць у сынагозе на Рош-Гашону і на Ём-Кіпур [*sin.* horn]: **šójferšel-mešíex** *m* [*s.* שופר של משיח] легендарны рог, які будзе дудзець, калі прыйдзе мэсія
• blozn* šojfer дудзець у шофар
• ix zol azoj derlebn (zojxe zajn) cu hern šojfer-šel-mešiex! каб я, божа, прыждаў твайго прышэсьця! (бажба)

šojfet *m*, *pl.* šoftim [*s.* (-ים)שופט] судзьдзя [*sin.* rixter]; *tnx.* тытул народнага правадыра ў часы паміж сьмерцю Ешуэ і праўленьнем цара Савула
• cvišn man un vajb iz nor got a šojfet *šprxv.* між мужыком і жонкай толькі бог судзьдзя

šojfex-dám/-dómim zajn* [*s.* (-ים)שופכדמ →dam] пралі(ва)ць кроў; моцна (па)крыўдзіць, абразіць, абражаць, зьняважыць, зьневажаць [*sin.* fargisn blut; tif balejdikn, faršemen]

šojgeg *m* [*s.* שוגג →bešojgeg, bišgoge] чалавек, які зрабіў памылку альбо ўчыніў злачынства зьнянацку; **šójgeg-diker** міжвольны, мімавольны; **šójgeg-tejtung** *f*, -en міжвольнае забойства

šojlet zajn* [*s.* שולט] мець уладу (над кімсьці); уплываць, узьдзейнічаць (на нешта/кагосьці) [*sin.* hobn maxt iber emecn]

šo(j)l-taxtíe/-táxtis *m/f* [*s.* שאול־תחתית/־תחתיה] падзямельле, бездань, глыбокая прорва, прадоньне; магіла, дол; сьвет мёртвых, пекла

šo(j)m=šam *m*, -en [*d.* Schaum] пена, шумавіны; **šo(j)men=šamen** пеніць; пеніцца, шыпець; **šójm(end)iker** пеністы; **šójmikajt** *f* пеністасьць; **šójmgold** *n* сусальнае золата, сухазлота; **šójmlefl** *m* шумоўка; **šójmvajn** *m*, -en пеністае, шыпучае віно
• mit šojm af di lipn зь пенай на губах

šojmeje zajn* [*s.* שומע] чуць, слухаць

šojmer *m*, *pl.* šomrim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)שומר →mišmojres, mišmer, mešamer-] вартаўнік, ахоўнік [*sin.* vexter, hiter]; сьведка, які паводле закону мусіць быць трэцім у месцы, дзе знаходзяцца разам чужыя мужык і жонка [→jixed]; **šojmer-jisróel** *m* [*s.* ישראל־] "абаронца гэбрэйскага народу"; бог [*sin.* hiter fun jidišn folk, got]; **šojmer-mícves** *m*,

pl. šomre-mícves [*s.* (שומרי)מיצוות] уважлівы гэбрэй (які выконвае запаветы); **šojmer-psóim** *m* [*s.* פתאים] "абаронца дурняў"; бог [*sin.* bašicer fun naronim, got]; **šojmer-sóxer** *m* [*s.* שכר] платны вартаўнік [*sin.* bacolter hiter]; **šojmer-šábes** *m*, *pl.* šomre-šábes [*s.* שבת] гэбрэй, які выконвае суботнія запаветы; **šojmer-xínem** *m* [*s.* חנם(י)] бясплатны (дармавы) вартаўнік; чалавек, які даглядае чужыя рэчы бясплатна, і таму не нясе за іх адказнасьці [*sin.* umzister hiter]; **šojmer-umácl zajn*** [*s.* ומציל] →mešamer-umacl] захоўваць/бараніць і ратаваць (гаворачы пра бога) [*sin.* ophitn un rateven]

• a šojmer-xinem hot kinem *šprxv.* дармавы вартаўнік мае вошы (ня мае заробку за сваю працу)

• a šojmer-xinem iz vi a henglajxter *šprxv.* дармавы вартаўнік як ліхтар (бяры што хочаш)

• der zanev far der tir iz der bester šojmer *šprxv.* злодзей за дзьверыма - лепшы вартаўнік

• [illegible] (ber šter) zol (undz) šojmer-umacl zajn! ратуй/баронь/крый божа! хай бог сьцеражэ/крые/абароніць!

• [illegible] di naronim azoj gut, vajl got iz a šojmer-psoim [illegible] гаму так добра, што бог – абаронца дурня і бог ласкаў; за дурнем – бог)

• [illegible] afile der "šojmer-psoim" ojx nit helfn *glxv.* яму і бог не дапаможа (дурак дураком на векі вяком)

• [illegible] a hu-ha, a gepilder – zol got šojmer-umacl zajn! (Ш.-А.) гэта глум, гу-га, гармідар - хай бог крые!

šojmu šomaim [*s.* שומו שמים] *int.* "дзівецеся, нябёсы!" (узрушаны выклік) [*sin.* štojnt, ir himlen!]

šojn/šojm [*d.* schon] *adv.* ужо

• er hot gezogt cvej verter un šojn! ён сказаў два словы і баста!

• er vil šojn nit ён ужо ня хоча

• es iz šojn draj a zejger ужо тры гадзіны

• ix gej šojn я ўжо іду

• me vet šojn zen будзе бачна

• nit šojn že iz zi šener? няўжо ж яна прыгажэйшая?

• šojn! гатова!

• šojn gešpilt! ужо гатова!

• šojn montik hob ix es gevust ужо ў панядзелак я гэта ведаў

• šojn ni(š)t ня больш

• un šojn вось і ўсё

• ven kumt er šojn? калі ён ужо прыйдзе?

• ven vilstu – šojn ci špeter? *iron.* калі ты хочаш – ужо ці пазьней?

• vos vet šojn zajn, az... што ўжо будзе, калі...

• me zol šojn nox dir a nomen gebn! *kll.* а няхай бы ўжо немаўля назвалі ў памяць аб табе!

šojnen [*d.* schonen] шанаваць, шкадаваць; **šójnendik** *adv.* шануючы; **šojnung** *f* шанаваньне; **šojner** *m*, -s чалавек, які сочыць за сваёй вопраткай

• nit šojnendik kejn perzonen не зважаючы, нягледзячы на асобы

• ver es šojnt jenems koved, šojnt zajn ejgenem koved *šprxv.* хто шануе другіх, той шануе сябе самога

šojreš *m*, *pl.* šerošim [*s.* (ים-)רש(ו)ש] *gram.* корань; паходжаньне, пачатак [*sin.* vorcl; štam; opštam, onhejb]

• der šojreš fun di felern корань памылак

šojs *m/f*, *pl.* -n/šejsn [*d.* Schoss] 1. падол, прыпол; 2. калені; 3. улоньне, лона; **šójshintl** *n*, -ex ручны сабачка

• haltn* af der šojs трымаць на каленях

• gekukt in dem vaser, nox epes gebenkt, /geven iz ir ponem fun benkšaft gekrenkt; /un zi hot gezen, az fun tajxs tifn šojs /a mejdl, vi zi, kukt fun dortn arojs (J. A.) гледзячы на ваду, дзяўчына засумавала, смутак лёг ёй на твар; яна ўбачыла ў рачной глыбі дзяўчыну, падобную на яе, якая выглядала з вады

šojsek *m*, *pl.* šoskim [*s.* (ים-)שותק] маўчун, маўклівец [*sin.* švajger]

šojšanes-jánkev *m* [*s.* שושנת־יעקב →Šušn-] "ліпея Якуба"; *rel.* назоў песьні, якую сьпяваюць на Пурым

• a min šojšane di cnue мімоза

šójšpil *f*, -n [*d.* Schauspiel] тэатральны паказ, тэатральнае прадстаўленьне; **šójšpiler** *m*, -s, (-n *f*, -s) актор, артыст; **šójšpilerišer** акторскі

šojt *m/f*, -n [*d.* Schote] струк

šojt *m*, -n, **šejtl/šajtl** *n*, -ex парык (у замужніх жыдовак)

šojte *m*, *pl.* šojtim [*s.* (ים-)שוטה] блазен, ёлап, ёлуп(ень), дурань, дурыла, дуралей [*sin.* nar]; **šojtevate(r)** блазнаваты, дурнаваты

• a vilder šojte дзікі дурань

• er iz glat a šojte ён сапраўдны ёлупень

• šojte ben-pikholc *hum.* вялікі дурань, дурны як бот/пень, дурань дурнем, ідыёт

• beser a kluger roše, ejder a guter šojte *glxv.* лепш разумны ліхадзей, чымся добры дурань

• un dos vinter-lajbl nem, /tu es on, du šojte, /ojb du vilst nit zajn kejn gast /cvišn ale tojte... (I. M.) і ватоўку вазьмі, апрані яе, дурнічка, калі ня хочаш трапіць у госьці да нябожчыкаў...

• ver es iz a kind biz cvancik jor, der blajbt a šojte biz hundert jor *glxv.* хто дзяцініцца да дваццаці гадоў, той застаецца дурнем да ста (байбусам вырас, ды розуму ня вынес)

šojter *m*, *pl.* -šotrim [*s.* (ים-)שומר] паліцыянт, наглядач, дазорац

šojvl *n*, -en, *dim.* **šájvele** *n*, -x [*d.* Schaufel] шуфель; лопасьць

šojxed *m* [*s.* שוחד →mešaxed] хабар; хабарніцтва, карупцыя [*sin.* unterkojf-gelt, xabar, bakšiš; korupcje]

• gebn* šojxed emecn даваць камусьці на лапу

• nemen* šojxed браць хабар

šojxet *m*, *pl.* šoxtim [*s.* (ים-)שוחט →šoxtes, šxite] *rit.* разьнік, рэзьнік [*sin.* šexter]; **šójxetke** *f*, -s жонка рэзьніка

• a šojxet tor kejn pgime nit hobn *glxv.* рэзьнік мусіць быць беззаганным

• dos hindl vert mitn šojxet gevojnt *glxv.* курка і да рэзьніка прызвычаіцца (ільга і да найгоршай рэчы прызвычаіцца)

• er gejt arum vi a šojxet in di najn teg *glxv.* ён ходзіць туды-сюды як рэзьнік у час посту (ня ведае, чым заняцца; сабакі б'е)

• kolzman di behejme lozt zix melkn, firt men zi nit cum šojxet *šprxv.* пакуль карова доіцца, яе не вядуць да рэзьніка

• mer šojxet, vi hiner болей рэзьнікаў, ніж курак

• ojsgebitn a šojxet af a šinder *glxv.* памяняў рэзьніка на скуралупа (памяняць быка на індыка, шыла на мыла, галубку на саву; перабіваць быкі на бараны)

• "šojxet! šext mir di gendz!" – vi fil gendz? – ejn gandz "рэзьнік! зарэж мне гусей!" – колькі гусей? – аднаго гуся (кажуць, калі нехта выхваляецца драбязой)

šojxn-ófer *m*, *pl.* šoxnej-ófer [*s.* (שוכני) שוכן־עפר] "які жывс ў зямлі"; памерлы, зьмерлы, умерлы, мёртвы, труп, нябожчык [*sin.* tojter, geštorbener]

šok *m/n* [*d.* Schock] капа, шэсьцьдзесят штук
• a šok mit jorn (a šejn bisl jorn) nit gezen zix колькі гадоў ня бачыліся
• s'iz šojn a šok mit jorn ужо безьліч гадоў
šoklen [*d.* schauckeln] хістаць, калываць, ківаць, трэсьці, калыхаць, гайдаць, гойдаць; **šok** *m*, -n трасеньне; **šokl** *m*, -en штуршок, ківок; **a šokl ton*/gebn*** (mit) кіўнуць, трасануць, калыхнуць, гайдануць; **šókldiker** хісткі; **šókleniš** *n* штурханьне, гойданьне, траска, калыханьне; **šoklung** *f*, -en хістаньне, калываньне
• di ojern šoklen zix вушы хістаюцца
• onhejbn* šoklen пачаць гайдаць
• zix šoklen emecn a con у кагосьці зуб хістаецца
• šoklen mitn kop (af jo/nejn) ківаць галавой, (не) згаджацца
• šoklen mit di fis боўтаць нагамі
• šoklen zix vi a blat трэсьціся/дрыжаць/калаціцца/лекацець як (асінавы) ліст (як лісьце асова, як у трасцы, як дрыгва/ляк)
• šoklen zix vi ba der šimenesre хістацца/ківацца як жыд на модлах (як рабін над Талмудам; гойдаецца як русалка на вярбе)
• šoklen zix maxmes dem vint хістацца ад ветру
• a nar, a nar un šoklt zix! дурань дурнем, а сам сабе наўме!
šol *f*, -n, *dim.* **šél(e)xl** *n*, -ex [*d.* Schale] сподак; шалі
šóldergelt=šójdergelt *n* грошы, якія аддаюцца ў залог у час гульні; частка грашовай стаўкі, плата за азартную гульню
šolem *m* [*s.* שלום →bešolem, umbešolemdiker] мір, згода [*sin.* fridn; *ant.* milxome]; **šolem-aléjxem** *m* [*s.* ־עליכם] "мір вам" (прывітаньне); добры дзень, дабрыдзень; **šolem-bájes /-báis** *m/n* [*s.* ־בית] хатні мір, згода, спакой у сям'і; **šolem-lahúvi-briv** *m* [*s.* ־לאהובי] ліст-прымірэньне; **šólem-maxer** *m* прымірыцель; **šólem-maxeráj** *f* прымірэнства; **šólem-opmax** *m*, -n мірнае пагадненьне; **šolem-vešálve** *m* [*s.* ־ושלווה] мір і згода, ціха і ўтульна; **šolem-zóxer** *m*, -s [*s.* ־זכר(-ס)] сьвяткаваньне ў хаце, дзе нарадзіўся хлопчык, у першы пятнічны вечар пасьля нараджэньня
• arajnlejgn zix in šolem пасярэднічаць паміж двума бакáмі ў канфлікце
• ba zej iz šolem-bais/-vešalve у іхнай сям'і згода (паміж імі існуе згода)
• gebn* brejtn šolem-alejxem шчыра прывітаць (заходзьце, калі ласка!)
• (op)gebn* šolem (gebn*/opštekn šolem-alejxem) паціснуць руку, павітацца, парукацца, паздароўкацца
• s'iz do šolem-vešalve тут цішыня ды супакой
• šlisn* šolem, šolem maxn (mit, cvišn) пры-, (па)мірыць; пры-, (па)мірыцца, заключыць мір
• vern* šolem перапрасіцца, памірыцца
• zajn* šolem (mit) сябраваць, быць у добрых адносінах
• a šlexter (der ergster) šolem iz beser, vi a guter krig (a beste milxome) *šprxv.* благі мір лепш, чымся добрая вайна (лепей лычны мір, чымся раменная свара; лепей саламяная згода, ніж залатая звада; сьвяты спакою, лепі з табою)
• af šolem štejt di velt (ober nit af Šolem šiker) *vrtš.* мірам трымаецца сьвет (але ня Шолэмам-п'яніцам)
• az es felt parnose, hert uf der šolem-bais *šprxv.* як бракуе заробку, зьнікае мір у хаце
• draj zaxn kenen nit lebn in šolem: vajber, hint un hiner *šprxv.* тры жывыя істоты ня могуць жыць мірна: бабы, сабакі і куры
• fun šolem vegn meg men afile a lign zogn (ober Šolem tor kejn lign nit zogn; Šolem alejn zogt ober ojx a lign) *glxv.* дзеля міру можна нават і зманіць (але самому Шолэму нельга хлусіць; але і сам Шолэм хлусіць) (сьвятая мана) (*vrtš.* "šolem" мір – "Šolem" мужчынскае імя)
šoleš *m*, *pl.* šlišim [*s.* (-ים)שליש →šlišes, mašleš, mešuleš, šalešudes] "трэці"; давераная асоба, якая ўтрымлівае гарантыйную суму альбо залог; даручнік, паручнік; пасярэднік, фактар, арбітар, трэці бок [*sin.* driter; baglejbter menč, nemen, farmitler]
šoleš-rególim *pl.* [*s.* שלש־רגלים] тры галоўных гэбрэйскіх сьвяты: Пэйсах, Швуэс, Сукэс
šolexc=še(j)lexc *f/n*, -n/-er [*d.* Schale] скарлупа, шалупіньне, шкарлупіна, лушпіньне
• nit vert kejn šolexc fun an ej (an ojsgeblozene ej) ня варты яечнае скарлупы (выскваркі, зломанага шэлега ня варты)
š(o)liex=šeliex *m*, *pl.* š(e)lixim/šluxim [*s.* (-ים/שלוחים)שליח] ганец, пасланец, кур'ер, вястун; прадстаўнік, дэлегат
šolkevice=šalkovice *f bot.* шаўкоўніца
šol-/šojl-taxtíe/-táxtis *m/f* [*s.* ־תחתית/שאול־תחתיה] падзямельле, бездань, глыбокая прорва, прадоньне; магіла, дол; сьвет мёртвых, пекла [*sin.* untererd, tifer opgrunt; kejver; velt fun di tojte, gehenem]
šoltik/šoltak *m*, -es [*d.* Schelte, scholt; *lit.* šëlti?] шарлатан, вісус, шыбенік, галуза
šom=šojm=šam *m*, -en пена, шумавіны
šomáim-peneml *n*, -ex [*s.* שמים־פנימל] рэлігійны крывадушнік, сьвятоша, сьвяцец, бажона, дэвотка; фальшывы, няшчыры чалавек
šomrim *pl.* →šojmer *m* [*s.* (-ים)שומר] вартаўнік
šone *f*, *pl.* šonim [*s.* (-ים)שנה →šnas, Rošešone] год [*sin.* jor]; **šone-tójve** *f*, -s [*s.* (-ות)טובה] навагодняя паштоўка-віншаваньне; **šone-meubéres** *f* [*s.* ־מעוברת] гэбрэйскі высакосны год [*sin.* iber-jor]
• aza šone af im! *kll.* ліха на яго! (бадай ён згарэў!)
šone (hoxe) [*s.* (הכא) שאני] іншае (ёсьць тут) [*sin.* anderš iz (do)]
• šone hoxe! do iz epes anderš, do git jeder a šmejxl (Prc.) тут нешта іншае! тут кожны ўсьміхаецца
šonhajt/šonkajt *f* [*d.* Schönheit] прыгажосьць, краса, хараство
šop *m*, -n [*p.* szop] *zool.* янот; **šópener** янотавы; **šópn(-)pelc** *m*, -n, **šópnfuter** *m*, -s футра янота
šope *f*, -s [*d.* Schuppen, *mhd.* schopfe, *p.* szopa] шопка, падстрэшак, буда, шалаш
šor=šar *f* [*d.* Schar] натоўп, процьма, плойма, мноства, чарада (рыб)
Šor *m* [*s.* שור] *astr.* Бык (месяц іяр) [*sin.* oks]; **šor(h)abór** *m* [*s.* ־הבר] легендарны дзікі бык, які прыгатаваны для ежы на тым сьвеце для праведнікаў; **šor-(ha)nágex** *m* [*s.* ־(ה)נגח] бадлівы/барлівы бык; **šor(-h)anískl** *m* [*s.* ־הניסקל] бык, які забіў чалавека (такі бык паводле Торы мусіць быць пабіты камянямі); *fig.* крыкса, крык(с)ун, крыклівы чалавек [*sin.* menč vos šrajt bam redn, šrajer]
• ajnšlingen*/ufesn* dem šorhabor праглынуць/зьесьці быка
• der šorhabor iz im vejnik! быка яму мала!
• er hot a piskl vi der šor-haniskl, un a kol vi an egle-arufe (er hot a kol vi an egle-arufe) *glxv.* морда як у быка, а голас цялячы (аб чалавеку, які мае хрыплы голас і кепска чытае ў сынагозе)

• er ken ufesn dem šorhabor mit di łapčes ën можа зьесьці быка з капытамі (зьесьці шмат)
• – Vos veln mir esn af der sudenju? /– Dem šorhabor mitn levjosn, /dem šorhabor mitn levjosn veln mir esn – /af der sudenju! *flksl.* Што мы будзем есьці на пагулянцы? – Дзікага быка зь левіяфанам мы будзем есьці на пагулянцы!

šor-aróces *pl.* [*s.* שאר־ארצות] іншыя розныя краіны

šorben [*ukr.* сербати, *p.* serbać] сёрбаць

šore-becáar *m* [*s.* שרוי־בצער] засмучоны, сумны, журботны, смутны, маркотны, тужлівы чалавек, чалавек у жалобе [*sin.* in trojer ajngetunkener, fartrojerter, ovl]

šóreste *f.* -s [→srore] спадарыня, пані

šórjerokes=šárjerokes *pl.* [*s.* שאר־ירקות] "розная зелянiна": *hum.* рэчы рознага гатунку, драбяза, драбніцы, дробязі; недарэчнасьць, лухта, бязглузьдзіца [*sin.* ale iberike grinsn; alerlej zaxn, klejnikajtn, šmonces]

šorken [*p.* szurgać, *r.* шоркать] шоркаць, шоргаць, шаркаць; ■ **šorke ton*** шоргнуць, шаргануць, шаркнуць

šórmeser *m* [*mhd.* scharmezzer], **šórzix** *n* [*mhd.* scharsahs] галяк, брытва

šornik *m.* -es [*r.* шорник] рымар

šors(t)ke(r)/šórstiker=šerske(r) [*p.* szorstki, *ukr.* шорсткий] шорсткі, шаршавы, жорсткі, (з)агрубелы; **šórstkekajt** *f* завусеніцы (на мэтале)

šoršen=šuršen 1. шуршэць, шамацець, шоргаць, шастаць; 2. *n* шамаценьне, шоргат, шастаньне

šorx(e)n [*p.* szurgać] 1. шоркаць, шоргаць, шамацець, шастаць, шапацець, шалясьцець; 2. *n*, **šor(e/o)x=šerx** *m*, -n шамаценьне, шорах, шоргат, шастаньне, шолах; **šórxndiker** які шамаціць/шалясьціць

• nit vajt hot zix derhert a šorxen паблізу пачуўся шоргат

šos *m.* -n [*d.* Schuss] стрэл, выбух; **šósveg** *m*, -n траекторыя стрэлу

• mit ejn šos адным стрэлам
• on ejn šos afile без адзінага стрэлу

šoséj *m.* -en, **šosé** *f*, **šoséj-veg** *m*, -n [*fr.* chaussée] шаша, шаса

šoske *f*, -s [?] козлы для фурмана

šoskim *pl.* →šojsek *m* [*s.* (ים־)שותק] маўчун, маўклівец

šoste *f*, -s [*r.* шест, шост] шост, жардзіна

šostik *m*, -es [*ukr.* шостий, *v.* шосты, szósty] шасьціпальцы, шасьціпал

šostokól=šastokól *m*, -n частакол

šot *m* [*d.* Schütten] насыпка, ссыпка; **a šot ton*/gebn* (zix)** сыпануць; пасыпацца, паваліць (аб сьнезе)

• a šot ton* mit rejd зачасьціць, хутка загаварыць
• vunćn hobn zix a šot geton пажаданьні так і пасыпаліся

šote(r)=šute(r) [*ukr.* шутій] бязрогі

šotn=sotn *m*, -s [*d.* Schatten] цень; **šótenen** даваць цень, засланяць, зацямняць; **šótndiker=sótndiker** цяністы; **šótn-bild** *n*, -en сілуэт; **šótn-vajzer** *m*, -s сонечны гадзіньнік

• šteln emecn in šotn зацямняць, засланяць
• varfn* a šotn (af) кідаць цень
• er gejt vi a šotn ba der vant *glxv.* ён блукае як цень па сьцяне
• – Ix vil gor nit trinken, ix zux mir a šotn – /di zun bakt arajn azoj hejs... – Majne hor zajnen švarcer un kiler vi šotns /in veldele, trala-la-la... (Z. Š.) Я зусім не хачу піць, я шукаю цень – сонца горача пячэ... – Мае валасы чорныя й халодныя, як цень у лесе, траля-ля-ля...
• ven nit di šajn, volt kejn šotn nit geven *glxv.* калі б не сьвятло, не было б і ценю (дыму без агню не бывае; дзе вярба, там і вада)

šotrim *pl.* →šojter *m* [*s.* (ים־)שוטר] паліцыянт, наглядач, дазорац

šove-bešóve [*s.* שו(ו)ה־בשו(ו)ה →maśve, muśve] баш на баш, лады; у ладах, у добрых адносінах [*sin.* glajx af glajx]; **šóve-kesef** *m* [*s.* כסף־] вартая рэч (якая каштуе грошай); **šove-lekól(-)néfeš** [*s.* לכל־נפש־] па-сяброўску, прыязна, з паразуменьнем; **šóve-prúte** [*s.* פרוטה־] танны, варты невялікіх грошай

• coln šove-kesef плаціць натурай
• er iz nit šove-bešove mitn šoxn ён ня ладзіць з суседам

šox=šax *m*, -n [*d.* Schach] шахі, шахматы; **šoxbret=šaxbret** *f/n*, -er шахоўніца, шахматная дошка; **šóxfigur** *f*, -n шахматная фігура; **šóxšpil** *f* шахматная гульня; **šóxšpiler** *m*, -s шахматыст

• špiln (in) šoxn гуляць у шахматы

šoxer *m*, *pl.* šxojrim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים־)שחור] 1. *pejor.* нэгар; 2. *argo* паліцыянт, мэнт

šoxn *m*, *pl.* šxejnim, (-te *f*, -s) [*s.* (ים־)שכן →šxejne, šxune] сусед; кватарант [*sin.* lokator, kvartirant]

• az der man štarbt, vejsn di šxejnim, vi fil kinder er hot gelozt *šprxv.* калі мужык памрэ, суседзі даведаюцца, колькі дзяцей ён пакінуў (хіба сьмерць пакажа, што ён мае)
• beser a rajxer šoxn, ejder an oremer balebos *glxv.* лепш быць суседам багатага, ніж самому бедным гаспадаром
• Far vemen zol ix šrajen, far vemen zol ix vejnen, /majn harc ojsdercejln hob ix nit far kejnem... /Zol ix dercejln far majne šxejnim – /ejner vet laxn, der anderer vet vejnen. *flksl.* Каму мне крычаць, каму мне плакаць, мае сэрца выказаць німа каму... Распавяду я сваім суседзям – адзін будзе сьмяяцца, другі будзе плакаць.
• majne šxejnim kenen mix nit lajdn, ober ix tu es zej nox *glxv.* мае суседзі мяне цярпець ня могуць, але я іх яшчэ магу

šoxtim *pl.* →šojxet *m* [*s.* (ים־)שוחט →šxite] *rit.* разьнік, рэзьнік; **šoxtes** *n* [*s.* שוחטות] пасада рэзьніка; **šóxtišer** рэзьніцкі

špacírn (špacírt) [*d.* spazieren] шпацыраваць, прагульвацца; **špacír** *m*, -n, **špacírgang** *m*, *pl.* -en/-geng шпацыр, прагулка, праходка; **špacirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) чалавек на прагулцы

• gejn* špacirn(s) ісьці гуляць
• forn* špacirn катацца ў экіпажы (на каламажцы)
• der šenster špacir iz far zajn ejgener tir *glxv.* лепш за ўсё шпацыраваць перад сваімі дзьвярыма
• Špacirn zajnen mir bejde gegangen /arum un arum dem bulvar... /Farlibt hostu zix in ejn cvejt mejdl /un mix halstu far dem nar. *flksl.* Гуляць мы абодва хадзілі, выхадзілі ўвесь бульвар... Ты закахаўся ў другую дзяўчыну, а мяне трымаеш за дурнічку.

špacírn (špacírt), **špajcn** [*d.* spatiiren] *plgr.* набіраць разрадку; **špacje** *f*, -s, **špa(j)c** *m*, -n *plgr.* разрадка, шпацыя

špad *f*, -n, **špade/špage** *f*, -s [*p.* szpada] шпага

špadle *f*, -s, **špodl** *m*, -en [*p.* szpadel] рыдлёўка

špagát *m*, -n [*p.* szpagat] шпагат

špajen* (gešpign/gešpájt) [*d.* speien] плюнуць, пляваць; **špaj** *m*, -en плявок, харкавіньне, харкі; **špajexc** *f/n*, -n/-er сьліна; **a špaj ton*/gebn*** (af) плюнуць; **špájexc-drize** *f*, -s *anat.* сьлінная залоза; **špájkestl** *n*, -ex плявальніца

• cunecn/banecn mit špajexc сьліниць
• er vet zix nit lozn špajen in der kaše ён не дазволіць сабе пляваць у кашу
• es rint im di špajexc fun mojl *fig.* у яго сьлінкі цякуць з рота
• špajen* af der stelje пляваць у столю
• špajen* in di ojgn пляваць у вочы
• špajen* mit blut пляваць крывёю
• afn špic fun a hojxn barg cit ejnem deklamirn, a cvejtn – špajen arop *glxv.* на вяршыню высокай гары аднаго цягне дэклямаваць, другога – плюнуць уніз
• az me špajt dem sojne/cigajner (der hur) in ponem (in di ojgn), zogt er/zi, az es regnt *glxv.* калі плююць ворагу/цыгану/блядзі ў твар, кажа той/тая, што ідзе дождж (яму хоць у вочы сцы, а ён усё кажа, што дождж ідзе; плюнеш у рот – сьлінкі праглыне)
• s'halt zix vi mit nixtere špajexc cugeklept (haltn* zix vi cugeklept mit špajexc) трымаецца як сьлінай прылеплены (як на гусі вада)
• špaj deruf, klept es! *glxv.* плюнь на гэта, дык прыклеіцца само! (кажуць на кепскую работу)
• ver es hot biter in mojl, ken zis nit špajen *šprxv.* каму горка ў роце, той салодкім не плюецца
• vos alte kajen, tuen junge špajen *šprxv.* што старыя жуюць, маладыя плююць

špajke=šponke/šponge=spinke *f.* -s запінка

špajxler *m.* -s, **špaxljer** *m*, -es [*d.* Speicher, *p.* spichlerz] сьвіран, клець

špajz *f.* -n [*d.* Speise] харчы, корм, ежа: **špajzer** *m*, -s, (-n *f*, -s) карміцель, кармілец; **špájziker** пажыўны, сытны; **špajzler** *m* харчавік; **špajzn** 1. харчаваць, карміць; 2. *n*, **špajzung** *f* харчаваньне, кармленьне; **špajzarnje=špizarnje=spižarnje** *f.* -s скрыня/шафа для ежы, камора, клець, сьпіжарня, кладоўка, стопка; **špajzling** *m*, -en утрыманец; **špájzfardajung** *f* страваваньне; **špájzkarte** *f*, -s меню; **špájzkremer** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **špájzsojxer** *m*, *pl.* -soxrim, (-te *f*, -s) [*s.* (סוחר-ים)], **špájzhendler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) гандляр у прадуктовай краме, крамнік; **špájzkrom** *f*, -en прадуктовая крама; **špájzmitlen** *pl.* прадукты харчаваньня; **špajzrer** *f*, -n *anat.* страваход
• got špajzt afile dem vorem in der erd *šprxv.* бог корміць нават чарвяка ў зямлі

špak *m*, -es, **špake** *f*, -s [*p.* szpakowaty] пярэсты/стракаты/рабы конь; **špakevate(r)** пярэсты, стракаты, рабы

špákljeven=špáxljeven [*p.* szpachlować] шпакляваць

špakúln=spakúln *pl.* [*d.* Spekulum?] акуляры; **špaktive** *f*, -s, **špaktív** *m*, -n павелічальнае шкло; падзорная труба

špal *m/f*, -n/-es, **špale** *f*, -s [*d.* Spale, *p.* szpal] шпала

špalír *m*, -n, **špalérn** *pl.* [*d.* Spalier] шпалера; **špalirer** *m* абойнік, шпалернік, **špalírn** (špalírt) клеіць шпалеры; **špalíriker** які мае палосы
• fir-špaliriker štroz чатырохпалосная шаша

špaltn* (gešpóltn) [*d.* spalten] (рас)калоць, расколваць; (па)шчапаць, расшчапіць, раскяпіць, раскепліваць, паскяпаць; **špalt** *m*, -n, *dim.* **špeltl** *n*, -ex 1. шчыліна, шчэрба; пралаз; прарэз, разрэз; 2. слупок, калонка (у друкаваным тэксьце); **špáltevdiker** які трэскаецца, колецца; **špaltler** *m* раскольнік; **špátlerišer** раскольніцкі; **špaltung** *f*, -en расчэп, раскол; **špált-tol** *m*, -n цясьніна
• špaltn* dem mojex ламаць галаву
• špaltn* hor раскепліваць волас (капацца ў дробязях)
• got zol dix benčn mit draj menčn: ejner zol dix haltn, der cvejter zol dix špaltn, un der driter zol dix bahaltn! *kll.* блаславі, божа, даць табе трох людзей: адзін мусіць цябе трымаць, другі – цябе расьсячы (забіць), а трэці – цябе пахаваць!

špancer=špencer *m*, -s камзол, камізэлька; **špáncirik** *m*, -es дзіцячы фартух

španen [*d.* spannen] 1. запрэгчы, запрагаць; 2. дыбаць, шагаць, крочыць; **špan** *m*, -en 1. **špáncajg** *n* вупраж, збруя; 2. крок; 3. пядзя; **a špan ton*/gebn*** закрочыць, зашагаць; **špánendiker** 1. напружаны; 2. захапляючы, займальны, прынадны, прывабны; **španung** *f*, -en напруж(в)аньне; **špánoder** *m/f*, -n *anat.* сухажыльле; **špánbet** *f/n*, -n гамак
• a špan af a špan крок на крок (малая прастора)
• in špan *fig.* запрэжаны, зацугляны, забратаны
• gejn* in špan быць у запрэжцы; гнуць сьпіну
• španen cu zix ahejm крочыць дахаты/дадому
• a man af a špan, a bord af an ejl *glxv.* мужык на пядзю, барада на локаць (малы жук, ды вялікі гук; сам худ, а яйцы з пуд)
• der/jener, vos gejt in špan, bakumt mit der bajć *šprxv.* хто ходзіць у збруі, атрымлівае пугі (хто вязе, таго й паганяюць)
• fun(em) glik biz/cum umglik iz ejn/a špan, fun(em) umglik biz/cum glik iz a majl (a štik veg) *šprxv.* ад шчасьця да няшчасьця – адзіны крок, ад няшчасьця да шчасьця – міля

Španje *f* [*d.* Spanien] Гішпанія; **španjer** 1. *m*, (-n *f*, -s) гішпанец; 2. *m* парча, грызэт; **španiš** 1. *n* (di špániše šprax) гішпанская мова; 2. па-гішпанску; **špánišer, špánjeršer** гішпанскі; **špániš-flig** *f* (špániše flig) *zool.* шпанская муха; **špánjer-arbetorer** *m*, -s, (-torn *f*, -s) ткач парчы
• španiš ventl шырма

šparber *m*, -s [*d.* Sperber] *zool.* ястраб; **špárber(i)šer** ястрабіны

špare *f*, -s [*p.* szpara] шпара, шчыліна
• farštupt in a špare заткнуты ў шчыліну

špare *f*, -s [*d.* Sparre] завал(к)а, засаў(ка)
• di špare fun tir hot zix cebroxn дзьвярная завала зламілася

špargalke *f*, -s [*p.* szpargał, *ukr.* шпаргал] *argo* шпаргалка; **špargáln** *pl. iron.* шпаргалы, старыя паперы

špargl *m* [*d.* Spargel] *bot.* спаржа

šparke(r) [*p.* szparki, *ukr.* шпаркий] шпаркі, борзды, хуткі

šparn [*d.* sperren] 1. штурхаць, пхаць, (рась)перці, расьпіраць; 2. *n* націсканьне; **šparn zix** 1. пхацца; 2. спрачацца, сьпірацца; **a špar ton*** штурхануць, пхнуць; **špáreniš** *f/n*, -n 1. штурханіна, таўханіна, таўкатня; 2. пярэчаньне, спрэчка
• a špar ton* di lodn зачыніць аканіцы
• a špar ton* forojs падацца наперад
• der ojlem špart fun ale zajtn натоўп валіць з усіх бакоў
• šparn zix vi a bok, vi an ejzl упірацца як казёл/асёл (як два казлы лоб у лоб, як каза на торг ідучы)
• zej hobn a špar geton fun štub яны выпхнуліся з хаты
• zix cum fencter šparn прыліпнуць да вакна

šparune *f*, -s, *dim.* **šparunke** *f*, -s, **šparúnkele** *n*, -x [*p.* szpara] шпара, шчыліна, пралаз, дзіра
• der dales fajft/sviščet fun ale šparunes/lexer нястача сьвішча з усіх дзір (ад бяды ўцёк, ды ў гора трапіў; во калі разарэньне: ні табакі, ні карэньня; ані хлеба, ані табакі, прападаем як сабакі)

špas *m*, -n [*d*. Spass] жарт; шкелі, кпіны; **špasn, a špas ton*** (па)жартаваць; (па)кпіць, папакепліваць, шкеліць; **špásiker** жартаўлівы, жартоўны; **špaser** *m*, -s, **špásmaxer** *m*, -s жартаўнік, жартоўнік, жартаўлівы чалавек; **špas-šmúes** *m*, -n (a šmues in a špas) [*s*. (ד)שמועס] жартаўлівая размова
• in a špas жартам
• gutmutik (in gutn mut) trajbn* špas mit emecn пад'ялдыкваць, пакепліваць з каго-небудзь
• špas in a zajt (on a špas) жарты ў бок
• a šlexter špas iz jener, vu es iz ništo kejn halb emes *glxv*. найгоршы жарт гэта той, у якім німа й паловы праўды
• Jidl mitn fidl, Arje mitn bas, /dos lebn iz a lidl, to vos że zajn in kas? Hej, Jidl, fidl, šmidl, hej, dos lebn iz a špas! (I. M.) Ідл са скрыпкай, Ар'е з басэтляй, жыццё – гэта песьня, дык чаго ж злаваць? Гэй, Ідл-фідл-шмідл, жыццё гэта жарт
• mit fajer un vaser špast men nit *glxv*. з агнём і вадой не жартуюць

špaxljer *m*, -es. **špajxler** *m*, -s сьвіран, клець
špaxljovke *f* [*p*. szpachlówka] шпаклёўка; **špáxljeven=špákljeven** шпакляваць
špa(x)tl *m*, -en [*d*. Spatel, *p*. szpachla] *texn*. шпатэль
špeceráj-gevelb *n*, -n [*d*. Spezerei, Gewölbe] бакалейная крама
špecjál *m*, -n [*d*. Spezial] 1. дэлікатэс, прысмакі; 2. *kul*. шпэцыяльныя маленькія клёцкі зь цеста
• maxn a gancn špecjal fun epes рабіць многа шуму зь нічога
špehe *t*, -s [?] папярочына, крыжавіна
špéjsenaxt(s)=š(a)béjsenaxts [→šabes] *adv*. суботнім вечарам, у суботу ўвечары/адвячоркам
špek *m* [*d*. Speck] сала, шпік
špekulírn=spekulírn (špekulírt/spekulírt) [*d*. spekulieren] спэкуляваць, махляваць; **špekulánt=spekulánt** *m*, -n, (-ke *f*, -s) спэкулянт, махляр; **špekulacje=spekulacje** *f*, -s спэкуляцыя, махлярства
špener *pl*. →špon *m*, *dim*. **špendl** *n*, -ex шпон; трэска, шчэпка
• arojsvarfn* af cvej/draj špendlex выкінуць як трэскі (як непатрэбнае)
• dar vi a špendl худы як трэска (высах у цёсачку, як скепка)
špencer=špancer *m*, -s [*d*. Spencer] камзол, камізэлька
špent(e) [*ukr*. шпент]
• alc biz (der) špent(e) [*ukr*. до шпенту] ушчэнт, дашчэнту, усё без астатку
• ojstrinken* biz cu špent піць да дна
špente *f*, -s [*d*. Spund] шпунт, затычка
šper *m*, -n [*d*. Sperre] гадзіньнікавая спружына
šperl *m*, -en, **špérele** *n*, -x, **šperling** *m*, -en [*d*. Sperling] *zool*. верабей; **špérlex-cvičeráj** *f* (a cvičern fun šperlex) вераб'інае цвырканьне
• šisn* fun harmatn af šperlex страляць з гарматы па вераб'ях
špét(ik)er [*d*. spät] позны; **špet** *adv*. позна; **špeter** пазьней; **špetstns** *adv*. найпазьней; **špéter(dik)er** пазьнейшы; **špétikn zix** (с)пазьніцца, спазьняцца; **špetkajt** *f* позны час; **špétfruxt** *f* запозьнены, позны фрукт; **špétzumer** *m*, -s бабіна лета
• ale špeterdike teg усе пазьнейшыя дні
• nit špeter, vi... не пазьней, як/чым...
• špeter mit a šo пазьней на гадзіну
• špetike špacirn позьняя прагулка
• beser špeter, ejder gornit *glxv*. лепш пазьней, чым нічога
špetn=špotn (fun) [*d*. spotten] зьдзекваціца, пакепліваць, кпіць, выкпіваць, іранізаваць, насьміхацца, шкеліць; **špeter** *m*, -s насьмешнік; **špétšmejxele** *n*, -x, **špétvort** *n* насьмешка, кпіны
špetne(r) [*p*. szpetnie] непрыгожы, непрыкметны, плюгавы, гадкі, брыдкі
• dos špetne entl/kačkele гадкае качаня
špic *m/f*, -n [*d*. Spitze] шпіц, вастрыня, верх, шпіль, кончык; **špíc(ed)iker, špícex(d)iker, špicaste(r)** [*p*. spiczasty] вострый, сьпічасты, шпічасты, шпілясты; **špícbarg** *m* верх гары; **špícdorn** *m bot*. глог; **špíc(-)finger** *pl*. (špic finger) дыбачкі, кончыкі пальцаў; **špíchak** *f*, *pl*. -hek капаніца, матыка, кірка; **špícnoz** *f* кончык носа; **špícrut** *f*, -n шпіцрутэн, розга
• afn špic meser/gopl на кончыку нажа/відэльца
• gejn* af špic-finger хадзіць на дыбачках/пальчыках
• in špic на чале
• špic brust грудны сасок/смочак
• špicik vi a dorn вострый як іголка (як цьвік)
• špicike ojgn вострый зрок
• štejn* in (der) špic fun epes стаяць на чале чагосьці
• di gance velt štejt afn (af der) špic cung (af der špic cung ligt di gance velt) *glxv*. лёс усяго сьвету ляжыць на кончыку языка

špicák *m*, -es [*p*. szpicak?] караньнік (конь)
špicje *f*, -s [*ukr*. шпиця] сьпіца
špicl *n*, -ex [*d*. Spitze] жарт, шкелі; гідасьць, паскудзтва, паскудзьдзе, шкода; **špicling** *m*, -en жартаўнік, сьмяхун, шабуня, забаўнік; **špícnomen** *m*, *pl*. -nemen мянушка, іранічнае прозьвішча
• opton* a špicl emecn нагадзіць, нашкодзіць камусьці
špicl *m*, -en [*p*. szpicel] шпіён, шпег, шпіг, сок
špicn *pl*. [*d*. Spitzen] карункі, фарботы
• a kelnerl fun špicn карункавы каўнер
• a core mit špicn ліха з карункамі

špiginár/špiginór=špoginár *m* [*v*.] шкіпінар, шпікінар
špigl *m*, -en, *dim*. **špígele** *n*, -x [*d*. Spiegel] люстэрка, зьвярцядла; **špíglditker** люстраны; **špiglen** зьзяць; адбіваць, адлюстроўваць; **špiglen zix** (in) 1. глядзецца ў люстэрка; 2. адбівацца, адлюстроўвацца; **špíglbild** *n*, -er люстраны адбітак; **špígl-gloz** *n* люстраное шкло; **špíglkarp** *m*, -n *zool*. люстраны карп; **špígl-vant** *f* усходняя сьцяна пашаны /гонару (у сынагозе)
• rejn vi špigl (špigl rejn) чысты як люстэрка
• špiglen zix in zix alejn рысавацца, красавацца
• der špigl nart kejnem ništ op, nor dem miesn *glxv*. люстэрка ня хлусіць нікому, толькі непрыгожым
• der špigl zogt ojs dem emes *šprxv*. люстэрка выказвае праўду
• di ojgn zajnen der špigl fun der nešome *šprxv*. вочы – зьвярцядла душы
• du vest es šojn zen vi dajne ojern on a špigl *glxv*. ты ўжо гэта пабачыш, як свае ўласныя вушы безь люстэрка (як сваю патыліцу, як сваё вуха, як сьвіньня неба)
• ejn harc iz far dem andern a špigl *šprxv*. адно сэрца другому – люстэрка
• in dem špigl zet itlexer zajn bestn frajnt *glxv*. у люстэрку кожны бачыць свайго лепшага сябра

špíkeven [*d*. spicken, *p*. szpikować] нашпігоўваць, начыняць
špilitér *m*, -n [*d*. Spediteur] агент, разносчык, разносьнік, нашэньнік, дастаўнік

špiljen [*p.* zaszpilić, *ukr.* зашпилювати] за-, ад|шпіліць, за-, ад|шпільваць

špilke *f*, -s [*p.* szpilka] шпілька; **špílkene(r)/špílcene(r)** які тычыцца шпількі

• špilkene kepl галоўка шпількі

• zicn* (vi) af špilkes *fig.* сядзець (як) на шпільках/іголках

• zuxn a špilke in a vogn hej шукаць шпільку/іголку ў возе сена

• a špilke-kepl nit arajncuvarfn *glxv.* камар носа не падточыць

• er hot špilkes in kop/toxes *glxv.* ён мае шпількі ў галаве/сраці

• host nit vos cu ton? nem a špilke un grabl dir in di ojgn няма чаго рабіць? бяры шпільку і калупай сабе вочы

• me ken hern a špilke cu dr'erd faln *glxv.* можна пачуць, як шпілька на зямлю ўпадзе (як муха праляціць)

špiln [*d.* spielen] 1. (in, af, mit) гуляць, (і)граць, бавіцца; 2. *n* выкананьне (ролі); **špil** *f/n*, -n. **špileráj** *f/n*, -en гульня, ігра, забава; **a špil ton*/gebn*** зайграць, пачаць гуляць; **špiler** *m*, -s, (-n *f*, -s) 1. гулец, ігрэц, гулец; 2. музыкант; **špílcajg** *n/pl.*, **špílvarg** *n* цацкі, мішура; **špíl(e)xl** *n*, -ex цацка, забаўка, лялька; **špílevdiker, špílndiker** гульлівы, які гуляецца; **špílndik(erhéjt)** *adv.* гуляючы (нешта рабіць); **špílbetl** *n*. -ex дзіцячы ложак, манэж; **špíl-cacke** *f*, -s цацка, лялька; **špílfojgl** *m*, *pl.* -en/-fejgl салавей; **špíl(-)kastn** *m*, -s, **špílkestl** *n*, -ex, **špíl-puške** *f*, -s катрынка; **špílman** *m*, *pl.* -mener мэнэстрэль, трубадур, музыка; **špílplac** *m*, *pl.* -plecer месца для гульні; **špíl-xaver** *m*, *pl.* -xavejrim [*s.* (-ים)חבר] партнэр у гульні

• ba im iz dos a špilxl для яго гэта цацка

• er ken ton di arbet špilndik ён працуе гуляючы

• es špilt nit kejn role гэта не адыгрывае ніякай ролі

• far a špilxl дзеля забаўкі

• ir špilt zix mit im? жартачкі зь ім гуляць? (не іграйце зь ім!)

• maxn a šejn ponem cu der šlexter špil рабіць добрую міну пры благой гульні

• špiln in cejxn/žmurkes/pilke/šnej-kojln/kortn/damkes/zelner гуляць у цэханкі/хованкі/мяч/сьнежкі/карты/дамкі /жаўнераў

• špiln zix mitn malex-hamoves, mit fajer гуляць са сьмерцю, з агнём

• a bejz špil kumt curik *šprxv.* ліхая гульня вяртаецца (ліхое ніколі ня ўтоіцца)

• az a mejdele špilt a libe, /špiln in ir ale farbn, /un az zi špilt nit ojs di libe, /jungerhejt muz zi dox štarbn *flksl.* калі дзяўчына кахае, яна як красачка, а калі яна не накахаецца, мусіць памерці маладой

• (azoj) vi me špilt, azoj tanct men *šprxv.* як граюць, так і танчаць (якая песьня, такія і скокі; як будуць граць, так будзем скакаць; як граюць, так скакаюць; які музыка, такое граньне)

• er meg špiln af ale xasenes *glxv. hum.* ён можа граць на ўсіх вясельлях (аб кепскім карцёжніку)

• mitn malex-hamoves zolstu zix špiln! (špiln zolstu zix mitn malex-hamoves!) *kll.* каб табе з анёлам сьмерці гуляцца!

špilter=špliter *m*, -s асколак, абломак, аскепак; **špílterdiker** кроткі

špinát *m* [*d.* Spinat] шпінат

špinen* (gešpunen/gešpínt) [*d.* spinnen] 1. прасьці; 2. *n* прадзіва; **špin** *m/f*, -en [*d.* Spinne] *zool.* пава, павук; **špínartiker** павукападобны; **špindl** *n*, -en [*d.* Spindel] верацяно; **špinexc** *n* пража; **špínveb(s)** *n*, **špinbexc** *n*, **špíngeveb** *n* [*d.* Spinnwebe] павуцінa, павуціньне; **špineráj** *f*, -en прадзіва; прадзільня; **špiner** *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) прадзільнік, пральля; **špínrod** *f*, *pl.* -reder, *dim.* **špínredl** *n*, -ex, **špínšpulke** *f*, -s калаўрот, прасьніца; **špínštul** *f*, -n прадзільны станок

• er hot im fajnt vi a špin ён яго ня любіць як павука

• haltn* zix vi špinbexc трымацца як павуціньне

• nit kenen* emecn onkukn/onzen vi a špin не выносіць/цярпець кагосьці як павука

• ojsgetriknt/dar vi ■ špindl сухі/худы як верацяно (як таран/скрыпка/былінка/пруток/ражон/трэска)

• gej ix mir bam breg ot do, /un tu majn xolem špinen, /eſšer vel ix ergec vu, /majn libstn nox gefinen... (A. G-t) я іду ўздоўж берага і мару, мабыць, я знайду свайго любага...

• got šikt cu dem špiner zajn flaks, dem šenker zajn bir un dem oreman, dem ger – zajn vegvajzer *šprxv.* бог шле прадзільніку кудзелю, шынкару – піва, ■ бедаку, празэліту – свайго павадыра

špión *m*, -en, (-ke *f*, -s) [*d.* Spion] шпіён, шпег, шпіг, сок; **špionáž** *m* шпіёнства, шпегі; **špionírn** (špionírt) шпіёніць, шпігаваць, сачыць, высочваць

špir(e)t/špirites=spirt/spírit(us) *m* [*d.* Spiritus] сьпірт

špirn [*d.* spüren] 1. адчу(ва)ць; 2. сачыць, назіраць; **špírevdiker** адчувальны, успрымальны, схільны; **špírevdikajt** *f* успрымальнасьць (да ўражаньняў); **špirung** *f*. -en адчуваньне; **špírhunt** *m*, *pl.* -hint сабака-выведнік

• dem oremans gebrotens špirt men vajt, dem ojšers tojt hert men vajt *šprxv.* смажаніна бедняка пахне здалёк, сьмерць багацея чуецца здалёк

špirtne(r)=(s)pritne(r)/spirtne(r) [*p.* sprytny, *ukr.* спритний] спрытны

špitól *m/n*, *pl.* -n/špiteler [*d.* Spital] шпіталь

špiz *m/f*, -n [*d.* Spiess] піка, кап'ё, дзіда; **špizl/špisl** *n*, -ex пруток (вязальны); стрэлка; **špíz(ld)iker** сьпічасты, востраканцовы; **špizn** праколваць, працінаць; **špizlen** вязаць на прутках; **špíznšpic** *m*, -n *fig.* вастрыё дзіды, сьпічак

• špizldike ojgn калючыя вочы

• s'zol dir štexn in di zajtn vi mit špizn! *kll.* каб табе пікамі ў бакі калолі!

špiz(-)gloz *n* [*d.*?] *xem.* антымон, сурма

špizarnje/špižarnje/špižarke=špajzarnje=spižarnje *f*, -s скрыня/шафа для ежы, камора, клець, сьпіжарня, кладоўка, стопка

špliter=špilter *m*, -s [*d.* Splitter] асколак, абломак, аскепак; **špliter-breklex** *pl.* асколкі, абломкі

špodl *m*, -en, **špadle** *f*, -s [*p.* szpadel] рыдлёўка

špog=špug *m* [?] *kort.* трэфы, жолудзі

špoginár=špiginár *m* шкіпінар, шпікінар

špógl-najer=špogl najer [?] *hum.* навюсенькі, новасьпечаны, новенькі, новенечкі, з іголачкі

špol *m*, -n [*d.* Spule?] драўляны цьвік, шып

špon *m*, *pl.* špener, *dim.* **špendl** *n*, -ex [*d.* Span] шпон; трэска, шчэпка

• a hon iz a špon *glxv.* певень – трэска

• az der tesljer zict af di špener, zajnen di špener špener *šprxv.* калі цясьляр сядзіць на трэсках, дык трэскі будуць трэскамі

• az me hakt a vald – flien špener *šprxv.* лес сякуць – трэскі ляцяць

• er hot im arojsgevorfn af cvej špendlex *glxv.* ён яго выкінуў на дзьвюх трэсках (як гнюса, якога нельга кранаць рукамі)
• gelt iz nit kejn špener *glxv.* грошы – ня трэскі
špondre *f* [*p.* šponder] грудзінка (ялавічына)
šponke/šponge=špajke=spinke *f*, -s [*p.* spinka] шпонка, за́пінка
šponke *f*, -s [?] сорт чарэшні
špor *m*, -n [*d.* Sporn] шпора
• a jung mit šporn хлопец са шпорамі (хват; энэргічны, дзейны, актыўны хлопец)
• vos tojg šporn, az es iz nito kejn ferd? *glxv.* навошта тыя шпоры, калі каня німа? (нашто нам тыя бандалеты, калі страляць ня ўмеем?)
špore *f*, -s [*d.* Sparre] падпорка, падпорына
šporer [?] важны, значны (аб колькасьці)
• a špor bisl даволі шмат
šporge [*d.* Sporko, *it.* sporco] брута
špórn [*d.* sparen] 1. эканоміць, берагчы; 2. ■ зьбераганьне, [illegible]: **šporer** *m*, -s ашчадны чалавек, укладнік; **špórevdiker**, **špórndiker**, **špórzamer** ашчадны, эканомны, беражлівы, спорны; **špórevdikajt** *f*, **špórzamkajt** *f* [illegible]насьць, беражлівасьць, эканомнасьць, спорнасьць; **špórkase** *f*, -s ашчадная каса; **špórbank** *f*, *pl.* -benk ашчадны банк
• a šporzamer balebos ашчадны гаспадар
• az me šport nit dem grošn, hot men nit dem rubl (kumt men nit cum kerbl) *glxv.* хто не беражэ гроша, ня мае й рубля (кідаючыся капейкамі, рубля не зьбярэш; рубель з грашоў складаецца)
• špor, špor! kumt der švarc (der ruex) jor un nemt cu gor! зьбірай, зьбірай! прыйдзе ліха і ўсё забярэ!
• ver es badarf a sax, der ken nit fil šporn *glxv.* у каго вялікія запатрабаваньні, той не зэканоміць
špotn=špetn (fun) [*d.* spotten] сьмяяцца, насьміхацца, кпіць, жартаваць, іранізаваць, шкеліць; **špot** *m*, **špót-vertl** *n*, -ex насьмешка, кпіны, жарт, іронія, шкелі, жартаслоўе; **špótišer** насьмешлівы, іранічны; **špót-bilik=špot bilik** *adv.* да сьмешнага (вельмі) танна; **špót-vejnik** *adv.* да сьмешнага (вельмі) мала
• ibergebn* af šand un špot аддаць на зьдзек і зьнявагу
• maxn/zajn*/vern* cu špot зрабіць/быць/стаць пасьмешышчам
špót-zajt *f* [*mhd.* spate, site] захад (напрамак сьвету)
šprajer *n* [*d.* Spreu] палова, мякіна, высеўкі, асеўкі
šprajzn [*d.* spreizen, *mhd.* spriuzen] расставіць, расстаўляць, растапырыць, растапырваць (шырока); дыбаць, крочыць, (важна) ступаць; **šprajz** *m*, -n вялікі крок, шаг; **a šprajz ton*** ступіць, зрабіць крок; **šprajz** *m/f*, -n [*d.* Spreize] распорка, распорная бэлька; **šprajzl** *n*, -ex, **šprájzhelcl** *n*, -ex за́ткала, за́тычка
• lange šotn hobn gešprajzt forojs доўгія цені працягнуліся наперад
• me tor kejn grojse šprajzn ništ maxn ня трэба рабіць вялікіх крокаў
šprax *f*, -n [*d.* Sprache] мова; **špraxler** *m*, **špráx(n-)kener** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **špráx-foršer** *m*, -s мовазнавец, мовазнаўца; **špráxlexer** моўны; **špráx(-)visnšaft** *f*, **špráxforšung** *f*, **špráxkenteniš** *f* мовазнаўства; **špráxlozer** зьнямелы, які страціў мову
• a lejmene/hilcerne/tempe šprax гліняная/драўляная/тупая мова
• gefinen* a gemejnzame šprax знайсьці агульную мову
• vajber zajnen gebildete, zej kenen cvej špraxn – far der xasene un nox der xasene *glxv.* жанчыны адукаваныя, яны ведаюць дзьве мовы – да вясельля і пасьля вясельля
šprej *m* [*d.* Spreu] мякіна, палова, высеўкі, асеўкі
šprejen [*d.* sprühen] крапіць, пырскаць; **špréjregn** *m*, -s дробны дожджык, імжа, імга
šprejtn [*d.* spreiten] слаць, расьсьцілаць; распаўсюджваць; **šprejtung** *f*, -en разьмяшчэньне, распаўсюджваньне
šprengen [*d.* sprengen] брызкаць, пырскаць, пярэсьціць
šprenklen/šprinklen [*d.* sprenkeln] брызкаць, пырскаць, пярэсьціць; **šprenkl/šprinkl** *n*, -ex, **šprénkele/šprínkele** *n*, -x плямка, крапінка; **šprénkldiker/šprínkldiker** пярэсты, рабы, плямісты
• on a šprenkele ні сучка, ні задзірынкі
šprexn* (gešpróxn) [*d.* sprechen] (за)гаварыць, загаворваць, замовіць, замаўляць; **šprexer** *m*, (-n *f*, -s) шаптун, знахар
špricn (af, mit) [*d.* spritzen] пырскаць, брызкаць; **špric** *m*, -n 1. брызка, пырска; 2. шпрыц; **špricer** *m*, -s шпрыц, пырскаўка, брызкаўка, спрынцоўка; **špricexc** *n*, -n вадкасьць, якая хутка выпараецца; **špricovke** *f*, -s шпрыцоўка, упырскваньне, ін'екцыя; **špriclen** (špricn mit sline) брыскаць/пырскаць сьлінай; **špríctropns** *pl.* пырскі
• fun untern kran(t) šprict dos vaser з-пад крана б'е вада
• maxn zix a špric прыняць душ
• s'šprict mit frejd fun ire ojgn радасьць ліецца ў яе з вачэй
• špricn ejner afn andern пырскаць адзін на аднаго
• X'trink far majne sonim, /nor zog zej nit ojs! /Kuk, trern zej špricn /fun bexer arojs! /Bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) Я п'ю за сваіх ворагаў, але ім гэтага ня выкажу! Пабач, сьлёзы пырскаюць з кубка! Бім-бам-бам!
špringen* (iz gešprungen) [*d.* springen] 1. скакаць; 2. *n* скачок; **špríngeniš** *f* скаканьне; **špringer** *m*, -s скакун; **špringlen** падскакваць; **špríngIke** *f*, -s 1. **špríngšnur** *m*, -n скакалка; 2. **špríngbret** *f*, -er трамплін, вышка; **špríngfeder** *m*, -s спружына
• špringen* af di vent скакаць на сьцены
• špringen* fun der hojt (ojsn hojt) вылазіць/вылузвацца са скуры (выказваць нецярплівасьць)
• špringen* in der luftn лётаць у паветры
• špringen* in di ojgn лезьці ў вочы
• špringen* vi a cig скакаць як каза/казёл (як блыха/дрозьдзік/страказа, як тая птушка па галінках, як у балоце хохлік, як уюн на скаварадзе, як цыганскі конь, як жабы на куст)
šprix *m*, -n, **šprixe** *f*, -s [*d.* Spriess?] сьпіца (кола)
špríxvort *n*, *pl.* -verter [*d.* Sprichwort] пагаворка, прымаўка, прыказка, выслоўе
• a šprixvort, a xoxme iz gut, ven es iz cum ort (ven me zogt im cu der cajt) *glxv.* добрае прыслоўе да месца (умелая прыказка, як пры мяшку прывязка; добрая прыказка не ў брыво, а ў вока; на ўсякую рэч ёсьць прыказка)
• a šprixvort iz a vorvort *šprxv.* прыказка праўду кажа (умелая прыказка, як пры мяшку прывязка; добрая пасловіца ў вочы колецца)
šprocn (zix) [*d.* sprossen] расьці, пускаць парасткі; **šproc** *m*, -n, *dim.* **šprocl** *n*, -ex расток, парастак; **šprócndiker** які прарас-

тае, пускае расткі; **šprocung** *f*, -en, **šprocling** *m*, -en 1. расток, парастак; зародак, зачатак, пачатак; 2. прарастаньне
• (a) šproc (af) tog сьвітаньне, золак
šprončke/šproncke *f*, -s, **špronček** *m*, -es [*p*. sprzączka] спражка
šprot *m*, -n [*d*. Sprott] шпрота
šprudlen [*d*. sprudeln] біць крыніцай, струменіць, бурліць, віраваць, клекатаць; **šprudl** *m* струмень; **šprúdldiker** бурлівы, які б'е крыніцай
šprung *m*, -en [*d*. Sprung] скачок; **a šprung ton*** скокнуць, скочыць; **šprúngartiker** скачкападобны; **šprúngartikajt** *f* скачкападобнасьць; **šprúngenvajz** *adv*. скачкамі, скокамі
špru(n)žine=sprunžine *f*, -s, *dim*. **spru(n)žinke** *f*, -s [*p*. przęzyna] спружына
šprux/šprox *m*, -n [*mhd*. spruch] замова, загавор, заклінаньне
špug=špog *m kort*. хрэсты, крэсьці, жыры, жолудзі; **špugevate(r)** *kort*. жалудовы, храстовы
špul *f*, -n, *dim*. **špul(k)e=spulke** *f*, -s [*d*. Spule] шпуль, шпуля, шпулька; **špúljeven** наматваць на шпульку
špunt *m*, -n [*d*. Spund] шпунт, затычка; **špúnteven** шпунтаваць, затыкаць
špur *m/f*, -n [*d*. Spur] сьлед, адбітак; **špúrlozer** бясьсьледны
• špurn fun a srejfe сьляды пажару
• špurloz faršvindn* бясьсьледна зьнікнуць
• kejn špur fun sofek i ценю німа сумненьня
šrage *f*, -s [*d*. Schragen] вешалка; прышчэпка (для бялізны)
Šrage [*s*. שרגא] Шрага (мужчынскае імя); *fig*. карта, якая ня мае вартасьці; **šrage** *abr*. **šeln - rojts - grin - ejxl** *kort*. звонкі - чырвы - віны - трэфы
• hobn*/ojsnemen* šrage ня мець аніякай каштоўнасьці
šrajbn* (gešribn) [*d*. schreiben] 1. пісаць; 2. *n* пісаньне, пісьмо; **šrajber** *m*, -s, (-n *f*, -s) 1. пісьменьнік; 2. пісар; **šrájberišer** пісьменьніцкі; **šrajbár/šrajbún** *m*, -es, **šrajber(č)úk** *m*, -es *pejor*. пісака, графаман; **šrajberáj** *f*, -en, **šrajbexc** *f/n*, -n/-er, **šrajbniš** *n* пісаніна; **šrajbung** *f* (на)пісаньне; **šrájbmašin** *f*, -en, **šrájbmašinke** *f*, -s пішучая машына; **šrájbmašinistke** *f*, -s машыністка; **šrájb(ge)cajg** *n/pl*., **šrájbmaxširim** *pl*. [*s*. מכשירים] пісьмовыя прылады; **šrájbpapir** *n* пісчая папера; **šrájbpendl** *n*, -ex пісчае пяро; **šrájbšprax** *f*, -n літаратурная мова; **šrájbtiš** *m*, -n пісьмовы стол; **šrájb-tovl** *m* дошка для пісаньня
• az me ken nit šrajbn, zogt men, az di pen iz a šlexte (iz šlext; di pen tojg af kapores) *glxv*. хто ня ўмее пісаць, кажа, што пяро дрэннае (няўмелай танцэрцы і муха заваджае)
šrajen* (gešrien/gešrign) (af) [*d*. schreien] крычаць, галасіць; **šraj** *m*, -n крык, галас, гарланьне; **šrajer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) крыкун; **šráj(end)iker** які крычыць, галосіць; **šrájerišer** крыклівы
• šrajen* fun hajnt biz morgn крычаць зь вечара да раньня
• šrajen* in ale gasn крычаць на ўсіх вуліцах (усім і ўсюды)
• šrajen* vi gekojleter, vi a gešoxtener xazer крычаць як зарэзаны (парсюк) (як скажэнны/увязаны/апантаны/аглашоны, як на гвалт, як бы зь яго шкуру лупілі, як за язык пачэплена)
• afn bojx zolstu šrajen! (šrajen zolstu afn bojx) *kll*. каб ты жыватом крычма крычаў!
• er šrajt "hura!" in arbl arajn ён крычыць "ура!" у рукаў
• Far vemen zol ix šrajen, far vemen zol ix vejnen, /majn harc ojsdercejln hob ix nit far kejnem... /Zol ix dercejln far majn foter, /zogt er mir, az er iz fun mir poter. *ftksl*. Каму мне крычаць, каму мне плакаць, маё сэрца выказаць німа каму... Распавяду я свайму бацьку, ён кажа, што яму ўжо німа да мяне справы.
• mit šrajen hojx bavajzt men nit kejn kojex *šprxv*. крыкам моц не выказваюць (многа гавэнды/крыку, а мала скутку; крыклівая карова не малочна)
• mit šrajen firt men nit ojs *šprxv*. крыкам справы ня робяцца
• šraj cu got (cu der rebojne-šelojlem)! крычы да бога!
• šraj hajnt, šraj morgn! крычы сёньня, крычы заўтра!
• šrajen helft nit, ober a štekn helft *glxv*. не дапаможаш крыкам, дык палкай (ня кіем, дык палкаю – адной пагянялкаю; калі ня дубчыкам, то бізунчыкам; ня слухаеш ківа, паслухаеш кія)
• šrajen zolstu af di cejn! *kll*. каб ты зубамі крычма крычаў!
šrajn *m* [*d*. Schrein] куфар, скрыня, шафа
šram *m*, -en [*mhd*. schram(me)] шрам
šrank *m*, *pl*. -en/šrenk, *dim*. **šrenkl** *n*, -ex [*d*. Schrank] шафа
šrank(en) *m* [*d*. Schranke] шлягбаўм, рагатка, каза
šrapnél *m*, -n [*d*. Schrapnell] шрапнэль
šreger [*d*. schräg] косы, крывы; **šreg** наўскос, наўскасяк
• šreger regn косы дождж
šrejtl *n*, -x [→šrotn] маленькі шарык, гала; шрот; **šréjtlgeleger** *n*, -s *texn*. шарыкападшыпнік; **šréjtlpen** *f*, -en шарыкавая ручка
šrekn* (gešrókn) [*d*. schrecken] пужаць, палохаць, лякаць; **šrek** *m/f*, -n, **šréklexkajt** *f*, **šrékeniš** *f/n*, -n боязь, страх, сполах, жах, торап, гас, палахлівасьць, пужлівасьць; **šréklexer** страш(эн)ны, жудасны; **šrékiker, šréke(v)diker** баязьлівы, палахлівы, жахлівы, пужлівы; **šréke(v)dikajt** *f* баязьлівасьць, боязкасьць, боязнасьць, палахлівасьць, пужлівасьць; **šrékloz(ik)er** бясстрашны; **šréklozikajt** *f* бясстрашнасьць; **šrék-bild** *n*, -er 1. прывід, здань; 2. **šrékfojgl** *m*, -en пудзіла
• a min šrek! які жах!
• citern far šrek (šrekn* zix far) дрыжаць ад жаху
• s'iz mameš a šrek проста жах
• (oj) a šrek! (вой) які жах!
• šrekevdik vi a jidene/ħoz палахлівы/баязьлівы/трусьлівы як жыдоўка/заяц
• šrekn* di gendz палохаць гусі
• šrekn* zix vi far fajer, vi farn tojt, vi far a bejzer šviger палохацца/баяцца як агню/сьмерці, як ліхой цешчы /сьвякрові (як ваўка/гадзюкі/заразы/халеры/сьмерці, як ліхой шапкі, як чорт крыжа/ладану, як шалёнага сабакі)
• rebojne-šelojlem, šrek mix, nor štrof mix nit божа ўсемагутны, спалохай мяне, толькі не карай
šrenge=šerenge *f*, -s шарэнга, шэраг, рад, шых
šrepn [*d*. schröpfen, *mhd*. schrepfen] 1. пускаць кроў; 2. надразаць, надсякаць
šréteven=šrót(eve)n=šríteven драбіць
šretl *n*, -ex, **šré(j)tele** *n*, -x [*d*. Schratt, *mhd*. schretel] лясун, чарцяня
• er lojft arum vi a šretele *glxv*. ён носіцца як чарцяня (аб дзіцяці)
šrift 1. *m*, -n [*d*. Schrift] шрыфт; 2. *f*, -n пісьмо, пісьменнасьць; **šriftn** *pl*. літаратурныя творы; **šríftlexer** (на)пісаны; пісьмовы; **šríftcejxns** *pl*. пісьмёны; **šríftgiser** *m*, -s *texn*. словалітчык; **šriftgiseráj** *f* словалітня; **šriftiker, šríftkenevdiker** пісьменны; **šriftikajt, šríftlexkajt** *f*, **šrift-**

kenevdikajt *f* пісьменнасьць; **šríftloziker** непісьменны; **šríftlozikajt** *f* непісьменнасьць; **šríftšteler** *m*, -s пісьменьнік; **šríftštelerišer** пісьменьніцкі; **šríftzecer** *m*, -s *plgr.* наборнік, складальнік (літар), друкар
• di hejlike šrift(n) *rel.* Сьвятое Пісаньне
• šriftlexe arbet пісьмовая праца
šrint/šrind=šrunt *m*, -n [*mhd.* schrunde] шчыліна, надрэз, разрыў; прабор, вадок (пралоскі)
šrit *m* [*d.* Schritt] 1. крок, шаг, хада; 2. ход, прыём
• a kunciker šrit спрытны ход
• af (jedn) trit un šrit на кожным кроку
• onnemen* šrit прыняць меры/захады
šrocim *pl.* →šerec *m* [*s.* (שרץ-)ים →faršerecn] *zool.* рэптылія, паўзучая жывёла, гад; *fig.* нечысьць, агіднасьць, выродлівасьць, пачварнасьць, брыдкасьць; **šrócim-trajber** *m*, -s чалавек, які займаецца вынішчэньнем паразытаў
šrojfn [*d.* schrauben] шрубаваць, вінтаваць; **šrojf** *m/f*, -n, *dim.* **šrajfl** *n*, -ex, **šrájfele** *n*, -x шруба, вінт; **šrójfiker** шрубавы, вінтавы; **šrójfartiker** шрубападобны; **šrójfn(-)cier** *m*, -s шрубнік, адвёртка, адмычка; **šrójfštik** *n*, -n ціскі, шчамлёткі
• hobn* a mojl af šrajfelex мець язык бяз костак
• es felt im a šrajfl (in kop) у яго шрубы не стае (у галаве)
• A kind nox in xejder bin ix dox acind, /lib hot mix jeder, vi an ejgn kind. /A piskl hob ix vi af šrojfn, /fun xejder lib ix cu antlojfn. (B. R.) Я пакуль яшчэ хлопчык у хедары, усе мяне любяць, як сваё ўласнае дзіцё. Мой раток як на шрубах, з хедара мне прыемна зьбягаць.
šrót(eve)n=šréteven=šríteven [*d.* schrotten, *p.* śrutowac] драбіць; **šro(j)t** *m*, -n, *dim.* **šrojtl/šrejtl** *n*, -ex, **šrójtele** *n*, -x [*d.* Schrot] шрот; **šrójtiker** дробны
šrol *m*, -n [*d.* Schroll] камяк, гала
šrube *f*, -s [*d.* Schraube] шруба; **šrúbštik** *m*, -n ціскі, шчамлёткі
šruje *f* [*s.* שרויה] "размочаныя"; пэйсаховыя стравы з размочанай мацой (паўстае пытаньне: ці можна іх есьці, калі яны пачынаюць скісаць) [*sin.* ajngevejkte]
šrumpn* zix (gešrúmpn) [*d.* schrumpfen] моршчыцца, пацепвацца, пакурчвацца; **šrump** *m*, -n маршчына, зморшчына
šrunt/šprund=šrint *m*, -n [*mhd.* schrunde] шчыліна, надрэз, разрыў; прабор, вадок (пралоскі)
št' *abr.* **šetixje** [*s.* שתחיה=שת'] хай яна жыве (дадаецца пасьля згадваньня імя пэўнай жанчыны)
štab *m*, -n [*d.* Stab] штаб
štab(-)ajzn *n* [*d.* Stabeisen] паласавое жалеза
• a štabe ajzn *fig.* здаровы, моцны, дужы (як жалеза)
štabe *f*, -s [*d.* Stab, *p.* sztaba] брус, шост, жардзіна
štabel *m*, -n [*d.* Stapel] штабэль
štablje *f*, -s, **štapl** *m*, -en ступень, прыступка, сходзень
štadlen *m*, *pl.* štadlonim, (-te *f*, -s) [*s.* (שתדלן-)ים →mištadl, ojsštadlenen, hištadles] хадайнік; **štadlones** *n* [*s.* ות-], **štadlónimšaft** *f*, -n хадайніцтва, заступніцтва, лобі; **štádlenen (zix)** (far) хадайнічаць, лабіраваць
• a krumer šeliex un a štumer štadlen *glxv.* кульгавы ганец і нямы хадайнік (глухі сказаў: паслухаем, а сьляпы – пабачым)
štafét [*d.* Stafette] 1. *f*, -n эстафэта; 2. **štifét** *m*, -n кур'ер, пасланец
• – Toxterl majne, toxterl gold, /es vet kejn štafetn nit šikn; /ix vil nit der kejser zol hobn dix holt, /un flext dir a koltn, a dikn. (S. B.) – Дачушка мая, дачушка залатая, ён не пашле пасланцоў; я не хачу, каб ты цару спадабалася, я спляту табе тоўсты каўтун.
štafír *m*, -n [*d.* staffieren] пасаг
štajer *m*, -n [*d.* Steuer] падатак; **štájern** плаціць падатак; **štájerdiker** падатковы; **štájer-farhalt** *m* затрымка выплаты падаткаў; **štájern-coler** *m*, -s падаткаплацельнік; **štájeropcol** *m*, -n падатковы ўнёсак; **štájer-(uf)moner** *m*, -s зьбіральнік падаткаў
• gebn* emecn cu štajer ахвяраваць камусьці
• ver es git nit cu štajer, tor nit in der kaše arajnšpajn *šprxv.* хто не заплаціў падатак, той ня мае й права ў кашу пляваць (ня можа ўплываць на нешта)
štájern zix [*d.* steuern] перашкаджаць, весьці барацьбу, змагацца
štajfer [*d.* steif] цьвёрды, нягібкі, моцны, тугі; **štajfkajt** *f* цьвёрдасьць, моц, нягібкасьць; **štajfn** умацаваць, умацоўваць, (з)рабіць цьвёрдым; **štájflajvnt** *f/n*, -n цырата
• a štajfkajt in rukn прастрэл у хрыбце
• zajn* štajf ba zix мець гонар
• gezunt un štajf zolstu zajn! *kll.* будзь здаровы і нягнуткі! (каб ты спруцянеў!)
štajg *f*, -n, **štage** *f*, -s [*mhd.* stic] клетка; **štájgbetl** *n*, -ex дзіцячы ложак
• az me zect a fejgele in štajgele arajn, vejst men nit, ci laxt es, ci vejnt es калі птушку садзяць у клетку, невядома, ці сьмяяцца, ці плакаць
štajgn* (iz geštígn/geštójgn/geštájgt) [*d.* steigen] 1. расьці, узрастаць, пад-, узь|няцца, падымацца, узьнімацца; 2. *n* падняцьце, падыманьне, узрастаньне; **štajg** *m*, **štajgung** *f* рост, уздым; **a štajg ton*** узрасьці, падняцца; **štajg** *f*, -n, **štajger** *m*, -s падножка, прыступка; **štájgndiker** узрастаючы, узыходны; **štájgeniš** *f* узыходжаньне; **štájgrod** *f/n*, *pl.* -reder маятнік
• di zun hot a štajg geton сонца паднялося
• štajgn* in emecn ojgn узвысіцца ў чыіхсьці вачох
• durx švajgn ken men nit štajgn *glxv.* моўчкі высока не падымешся
• – Ix vel dir a lejter šteln, /er zol cum himl štajgn, /nor du zolst mir zibn kinder hobn /un a mejdl blajbn. *flksl.* – Я пастаўлю табе лесьвіцу, якая будзе даставаць да неба, але ты мусіш мне нарадзіць сямёра дзяцей, але застацца дзяўчынай.
štajler=štejler [*d.* steil] круты, стромкі, абрывісты; **štajlkajt** *f* крутасьць, стромкасьць
štakét=štaxét *m*, -n штыхет, штыкет
štal *m/f*, -n, *dim.* **štelxl** *n*, -ex [*d.* Stall] хлеў, абора, стайня; **štál-cóje** *f* [*s.* צואה], **štalmist** *n* гной
• a štub darf hobn a baleboste, un a štal darf hobn a balebos *šprxv.* у хаце патрэбна гаспадыня, а ў стайні – гаспадар (без гаспадара гумно плача, а без гаспадыні хата; па гаспадару плача клець, а па гаспадыне плача печ)
• az me ganvet arojs/avek di/dos ferd, farmaxt/faršlist men (eršt) di štal (az me hot arojsgeganvet di ku, maxt men dernox di štal cu) *šprxv.* калі скралі коней/карову, тады толькі замыкаюць стайню (німа чаго замыкаць стайню, як коні пакралі; пасьля бойкі кулакамі ня машуць; як твой бацька коні /валы краў, то хлявы замыкаў, а ты і хаты ня хочаш)
štalne(r)=stalne(r) [*p.* stały, *ukr.* сталий] сталы
štalt *m*, -n [*d.* Gestalt, *mhd.* stalt] кшталт, пастава, постаць;

štáltiker, **štaltne(r)** [*d.* stattlich] кшталтны, выкшталтаваны, самавіты, мажны, статны, станісты, стройны, зграбны, складны, ладны; **štáltnekajt** *f* стройнасьць, зграбнасьць, складнасьць

štam *m*, -en [*d.* Stamm] 1. ствол, пень; 2. род, пакаленьне, племя; **štamen** (fun) паходзіць, быць родам; **štámiker** стваліcты; **štambojm** *m*, *pl.* -bejmer радавод; **štámfoter** *m*, -s продак; **štám-gemejnde** *f*, -s радавая абшчына; **štámgast** *m*, *pl.* -gest заўсёднік, сталы наведвальнік

štamajze *f*, -s, **štém-ajzn** *m*, -s стамеска

štamlen [*d.* stammeln] заікацца, мямліць; мармытаць, лепятаць; **štamler** *m*, -s, (-n *f*, -s) мямля, заіка; **a štaml ton*** прамямліць; **štámldiker** гугнявы, незразумелы; **štámleniš** *f* заіканьне; мармытаньне, лепет

štámp(eve)n, **štampírn** (štampírt) [*d.* stampfen] штампаваць; **štamp** *m*, -n штамп

štand *m*, -n [*d.* Stand] стан; саслоўе; **štándiker** саслоўны; **štándiškajt** *f* саслоўнасьць; **štándhaftiker** устойлівы, трывалы, трывушчы, выносьлівы; **štándhaftikajt** *f* устойлівасьць, трываласьць, выносьлівасьць; **štándpunkt** *m*, -n пункт гледжаньня

- cu štand brengen* рэалізаваць, ажыцьцяўляць
- cu štand kumen* рэалізоўвацца, ажыцьцяўляцца
- nit in štand (cu) ня ў стане
- zajn* in štand (cu) быць у стане

štang *m/f*, -en, *dim.* **štengl** *n*, -ex [*d.* Stange] шост, жардзіна, дронг, кол, друк; стрыжань

- unter di fir štangen пад вясельным балдахінам

štapl *m/f*, -en, **štablje** *f*, -s [*d.* Stufe, *mhd.* stapfel] ступень, прыступка, сходзень; **štáplartiker** ступеньчаты, прыступкавы; **štaplung** *f*, -en *lingv.* ступені параўнаньня (прыметнікаў)

štar *m*, *pl.* štores/štorim [*s.* (שטר-/-ות/-ים)] камэрцыйны /гандлёвы дакумэнт, кантракт, умова; вэксаль [*sin.* komercjeler dokument, kontrakt, farkojfakt; veksl]; **štar-kabóle** *m* [*s.* קבלה] расьпіска, квітак; **štar-mexire** *m* [*s.* מכירה] дакумэнт продажу, купчая; **štar-xoci-zóxer** *m* [*s.* חצי־זוכר] дакумэнт, які дае дачцы права на атрыманьне часткі спадчыны (але паводле закону права на спадчыну мае толькі сын); **štar-xójv** *m*, -es [*s.* (-חוב/-ות)] вэксаль, пазыковая расьпіска

štar *m*, -n [*d.* Star] *zool.* шпак; **štárnšlak** *m*, -n шпакоўня

štarbn* (iz geštórbn) [*d.* sterben] 1. па-, у|мерці, па-, у|міраць, сканаць (здырдзіцца, скалець, апруцянець, галавой налажыць); 2. *n*, **štarb** *m* сьмерць; каюк, садухі, капец; **štárbndiker** які памірае; **štárbiker** сьмяротны; **štárbikajt** *f* сьмяротнасьць

- (azoj) vi ejner vil nit štarbn як памірацьніхто ня хоча
- er štarbt nox ir (štarbn*/ojsgejn* far jenems trit) ён безь яе жыць ня можа
- maxn a štarb *hum.* памерці
- nit štarbn* mitn ejgenem tojt (štarbn* nit mit zajn tojt; er vet mit zajn tojt nit štarbn) памерці не сваёй сьмерцю (ён сваёй сьмерцю не памрэ)
- štarbn* fun dem ken men nit ад гэтага не памрэш
- štarbn* fun/far hunger памірацьз голаду
- štarbn* mit a gringn tojt памірацьлёгкай сьмерцю
- štarbn* vi a cadek/šojte памірацьяк цадзік/дурань
- a gut menčele, er vet mit zajn tojt nit štarbn! *glxv.* харошы чалавечак, гэты сваёй сьмерцю не памрэ!
- a junger ken (štarbn), an alter muz (štarbn) *šprxv.* малады можа (умерці), а стары мусіць
- azoj lang me lebt, tor men nit redn, az me štarbt, ken men nit redn *glxv.* пакуль жывеш, нельга скардзіцца, але калі памрэш, дык ужо ня зможаш
- cu štarbn hot men ale mol cajt *šprxv.* каб памерці, час знойдзецца
- cvej brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit bejner; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn ejner *flksl.* нас было двое братоў, мы гандлявалі косткамі; адзін памёр, я застаўся адзін
- der menč iz cum štarbn geborn *glxv.* чалавек нараджаецца, каб памерці (раз радзіла маці, раз трэба паміраці; як ні круці, а прыйдзецца памярці)
- esn iz der lebn, štarbn iz der tojt *šprxv.* есьці – жыцьцё, галадаць – сьмерць
- me zol gornit derlebn cu štarbn *glxv.* каб не дажыць да сьмерці (няхай не прыждаць сьмерці)
- mit dem štarbn bagrobt men zix nor *šprxv.* памерлага толькі хаваць
- štarbn štarbt men nor ejn mol *šprxv.* не бываюць дзьве сьмерці, а раз трэба памерці (што будзе, то будзе, ■ дзьве сьмерці ня будзе; адна казе сьмерць)
- štarbt men jungerhejt (in der jugnt), iz es af der elter vi gefinen *glxv. hum.* як памрэш маладым – у старасьці як знойдзеш (памрэш маладым, старасьці не дазнаеш)
- zint dos štarbn iz ufgekumen, iz men mit dem lebn nit zixer *glxv. hum.* з таго часу, як сьмерць зьявілася, зьнікла ўпэўненасьць у жыцьці

štarc *f*, -n, **šterc** *m*, **štercl** *n*, -ex покрыўка, века, вечка

štarc(e)n/štarčen=starčen [*p.* sterczeć, *ukr.* стирчати] тырчэць, тарчаць; **štárc(e)ndiker/štárciker=stárčendiker** адтапыраны, які тырчыць; **štarcik** *adv.* старчаком, тарчма

štarn (af) [*d.* starren] утаропіцца; пільна, уважліва ўзіраца; аслупянець; **štarer** нерухомы, уважлівы (позірк)

štarker [*d.* stark] моцны, сільны, дужы; **štarkn (zix)** мацаваць, мацнець, станавіцца моцным; **štarkajt** *f*, -n моц, сіла; **štarker** *m* асілак, здаравяка, грузчык; **štarkexc** *n*, -n умацавальны напой; **štarkung** *f* падмацаваньне, падмацоўваньне; **štárkhaftiker** трывалы, выносьлівы, загартаваны; **štárkhaftikajt** *f* трываласьць, выносьлівасьць, загартаванасьць, стойкасьць

- (haltn* zix) štark vi an ejerkixl (трымацца) моцна як яечны пірог
- štark haltn* fun zix трымацца з гонарам
- štark – mojer-ajzn моцны – мур-жалеза
- štark vi a mojer моцны/дужы як сьцяна/мур (як камень /камёлак/лёд/сыр/цьвік)
- štark vi a Šimšn-hagiber дужы/моцны як Самсон-асілак (як камень/мур/мядзьведзь/бугай/зубр/вол/тур/чорт)
- štark vi an ibergebrenter štroj моцны як гарэлая салома (моцы як у бурбалцы на вадзе; дужы як сьвіньня ў лужы)
- der štarker iz tomed gerext *šprxv.* дужы заўсёды мае рацыю (хто дужшы, той пружшы)
- in cvejen iz štarker (un in drajen halt es) удвох – мацней (што два, то не адзін)
- me darf zajn štarker fun ajzn трэба быць мацнейшым за жалеза

• ništ der, vos hot, – iz štark, nor der, vos iz štark, – hot *šprxv.* ня той, хто мае – дужы, але той, хто дужы, – мае

štat *m* [*d.* Staat] абычайлівасьць, прыстойнасьць, добрыя паводзіны; раскоша, пышнасьць; **štatne(r)** статны, ладны

• firn (a grojsn) štat шыкоўна жыць (на шырокую нагу)

• haltn* štat прытрымлівацца правілаў прыстойнасьці

štat *m*, -n [*d.* Staat] штат, дзяржава; **štátišer** дзяржаўны; **štátsman** *m*, *pl.* -mener дзяржаўная асоба

• di Farejnikte Štatn Злучаныя Штаты (Амэрыкі)

štat *m* [*mhd.* stât] штат, пэрсанал

• arajnnemen* in štat прыняць у штат

štátiker, **štatečne(r)=stat(eč)ne(r)** [*p.* stateczny] сталы, паважны; **štátkeven=státkeven zix**, **štatečne=statečne vern*** [*p.* statkować] пасталець, зрабіцца сталым; **štatek=statek** 1. *m* стрыманасьць, сьціпласьць; 2. *m*, -es прыстойны, гожы чалавек

štatut=statút *m*, -n [*d.* Statut] статут

štaxern [*d.*?] таргавацца, сьпірацца за цану

štaxet=štakét *m*, -n [*d.* Stacket, *p.* sztachety] штыхет, штыкет; **štaxetn** *pl.* штыкетнік

štegl *n*, -ex, **štégele** *n*, -x [*mhd.* stec] сьцежка

• on a veg un on a šteg прэч без дарогі і бязь сьцежкі

• štegl пратаптаць сьцежку

štejgerišer [*d.*?] гульлівы, жартаўлівы, дурасьлівы, сваволны, гарэзьлівы

štejg=štojg=sto(j)g *m*, -n [*d.* Stiege, *p.* stóg] стог

štejger *m*, -s [*mhd.* steic] (по)быт; манер(а), вобраз, спосаб, лад, чын; **štéjgerišer** (по)бытавы; **a štejger** напрыклад, прыкладам, да прыкладу, на ўзор; **štéjgern** бытаваць; **štéjger-badingungen** *pl.* бытавыя ўмовы; **štéjgerrext** *n* звычайнае права

• af zajn štejger на ўласны манер, уласным чынам

• der štejger lebn лад жыцьця

• frum af zajn štejger набожны на ўласны манер

• haltn* af a štejger трымаць фасон

• šteln af a štejger даводзіць да ладу (накіроўваць на праўдзівы шлях)

• vi der štejger iz як звычайна, як сьлед, як мае быць

• zingen* štejger сьпяваць пэўным чынам

• jeder ejner af zajn štejger *glxv.* кожны на свой лад (хто да чаго здатны)

• vi me štelt zix dem štejger, azoj gejt der zejger *šprxv.* які ў доме лад, так і гадзіньнік цікае

• x'bin arojs fun kriminal /mit a šejnem štejger; /der eršter počontek; /a goldener zejger *flksl.* я адышоў ад крыміналу добрым чынам; першы заробак; залаты гадзіньнік

štejler=štajler круты, стромкі

štejn *m*, -er, *dim.* **štejndl** *n*, -ex [*d.* Stein] камень; **štejner** *pl.* камяні, каменьне, крушня; **štéjne(r)ner** каменны; **štéjn(erd)iker**, **štéjndldiker** камяністы; **štejnen** закідаць каменьнем; **štejneráj** *f*, -en, **štejnbrexeráj** *f*, -en каменяломня; **štéjnbok** *m* 1. горны казёл; 2. *astr.* Казярог; **štéjnbrexer** *m* каменябоец; **štéjnbrux** *m*, **štéjnšlom** *m* шчэбень, друз; **štéjnhaker** *m*, -s, **štéjnteser** *m* каменячос; **štéjnkojl** *m/f*, -n каменны вугаль; **štéjnmil** *f*, -n каменедрабілка; **štéjnodler** *m*, -s *zool.* беркут; **štéjnrajxer** надзвычай багаты; **štéjnšnajder** *m*, -s разьбяр па каменю; **štéjnšlejfer** *m*, -s тачыльшчык; **štéjnšveml** *n*, -ex *bot.* баравік; **štéjn-tkufe** *f*, -s [*s.* (תקופה-)ות] каменны век; **štéjnzalc** *f/n* каменная соль

• elnt vi a štejn адзін як камень (як зязюлька/пень, як месячык у небе, як таполя сярод поля, як былінка ў полі, як кол пры дарозе, як той калок, як колас на іржышчы; ні племя ні роду, як камень у воду)

• gezunt vi a štejn здаровы як камень

• hobn* a harc vi a štejn мець каменнае сэрца

• lejgn emecn štejner afn harcn *fig.* класьці камусьці камень на сэрца

• lejgn emecn štejner in veg (a štejn in veg) ствараць камусьці перашкоду (класьці камень на дарозе)

• nit lozn* a štejn af a štejn не пакінуць каменя на камені

• s'iz mir arop a štejn fun harcn *fig.* у мяне камень з сэрца зваліўся

• štejn rajx жудасна багаты

• a štejn fun der vant zogt ejdes *šprxv.* і камень у сьцяне сьведчыць

• a štejn zol fun dir vern! *kll.* бадай ты скамянеў!

• beser mit xaxomim štejner trogn, ejder mit naronim trinken vajn *šprxv.* лепш з разумнымі цягаць камяні, чымся з дурнямі піць віно

• beser volt af dajn ort a štejn arojs fun dajn mames bojx! *kll.* лепей бы твая маці нарадзіла камень!

• der glajxster veg iz ful mit štejner *glxv.* самы прамы шлях камяністы

• me muz zix a mol maxn dos harc fun štejn *šprxv.* часам трэба рабіць сэрца з каменя

• vu es falt a štejn, treft er dem jidn (treft er mix alejn) *glxv.* калі падае камень, дык трапляе абавязкова на жыда (дык мне на галаву)

• štejner dir afn harcn (in di bejner)! *kll.* каменьне табе на сэрца (у косткі)!

štejn* (mir/zej štejen; iz geštanen) (af, ba, iber, in, far, antkégn, derbáj) [*d.* stehen] стаяць; знаходзіцца ў стане эрэкцыі (пра пэніс); **štéje(n)diker**, **štéjiker** стаячы, які стаіць; **štéjendikerhéjt** *adv.* стоячы; **štéjnvasern** *pl.* (a štéjnendik vaser) стаячыя воды

• di sxojre in a štejn нехадавы тавар

• di šifn štejen in hafn караблі стаяць у гавані

• er štejt af dr'erd ён (моцна) стаіць на зямлі (не залежыць ад грошай) (*vrtš.* "štejn" стаяць – "(ba)štejn" залежаць)

• me stejt kop af kop галава на галаве, яблыку німа дзе ўпасьці

• s'štejen štarke frest стаяць моцныя маразы

• s'štejt a grojse hic стаіць вялікая сьпёка

• štejendik vet mer arajn стоячы болей улезе (адказ на пытаньне: чаму ты ясі стоячы?)

• štejn* af di ejgene fis цьвёрда стаяць на нагох

• štejn* af di kni укленчыць

• štejn* ba der maxt быць у моцы

• štejn* emecn in veg стаяць у кагосьці на шляху

• štejn* glajx vi er volt ajngešlungen a štekn/bezem стаяць як аршын/мятлу праглынуўшы (стаіць як слуп/стоўп /стаўбун/кол/шула)

• štejn* iber emecn стаяць над душой

• štejn* inem cetl знаходзіцца ў сьпісе

• štejn* nox epes імкнуцца за нечым, намагацца чагосьці

• štejn* štol un ajzn far emecn (af emecns zajt) стаяць гарой за кагосьці (на чыімсьці баку; прымаць чыйсьці бок)

• štejn* vi a (lejmener) gojlem стаяць як (гліняны) балван (як лунь/ёлуп/дуб/заткала/калода/на́тарчань/пень, як

пудзіла гарохавае, як дурань/курыца (на вясельлі), як дойная карова)
• štejn* vi an opgešmisener стаяць як пабіты (як у ваду спушчаны, як чапля абмокла)
• vi štejt es mit im? як у яго ідуць справы?

štejsl=štojsl *n*, -en [*d*. Stössel] ступ(к)а
• dos ejberšte fun štejsl таўкач, мяла; *fig. iron*. самы неабходны, значны, важны; вытанчаны, вычварны
• er mejnt, az er iz dos ejberšte fun štejsl ён мяркуе, што ён важная асоба (выскачыў Карпечка з запечка; кавалер – кату па каўнер)

štekn [*d*. stecken] 1. (in) тыкаць, тыцкаць, соваць; 2. тырчаць; **a štek ton*** тыкнуць, тыцнуць, сунуць; **šték-šux** *m*, *pl*. -šix, **štéklač** *m*, -n пантофля, шлёпанцы
• blajbn* štekn in a blote залезьці/завязнуць у гразь
• do muz epes štekn у гэтым нешта ёсьць
• hobn* cu štekn (in epes) быць завязаным, заангажаваным (у нечым)
• štek zix nit! ня сунь носа!
• štekn di noz (in) соваць/утыкаць нос
• štekn emecn a hant сунуць камусьці руку
• štekn geblibener заблёкаваны, зацiснуты
• štekn zix in an anderns ejsek лезьці ў чужую справу

štekn *m*, *pl*. -s/štékenes, *dim*. **štek(nd)l** *n*, -ex, **štékele** *n*, -x [*d*. Stecken, Stock] кій, палка, трысьціна, ляска, друк, віціна; **štekanes** *pl*. вялікія палкі, рагацча; **štékljid** *m*, -n *pejor*. жыд-спэкулянт, махляр, перакупшчык (XIX ст.)
• šteln di frage mitn štekn in der brejt ставіць пытаньне рубам
• šteln emecn šteklex in di reder устаўляць камусьці палкі ў колы
• a štekn hot/mit cvej ekn *šprxv*. у кіі два канцы і абодва б'юць (грошык такі: у ім два бакі; мае манэта і той бок, і гэты; такая справа – і ўлева, і ўправа)
• a štekn in der hant helft mer, vi di cung in mojl *šprxv*. палка ў руцэ больш дапамагае, чым язык у роце (ня слухаеш ківа, паслухаеш кія)
• abi a štekn/kloc, a hunt vet zix (vet men) šojn gefinen *glxv*. абы кій, сабака ўжо знойдзецца (быў бы азадак, а лазы знойдзецца; абы сьпіна – пуга знойдзецца)
• Az a jingele zet an alef, an alef, /zog że, zunenju, viazoj że maxt es? /– Aj-aj. /– Un nox a tajć? Viazoj że maxt es? /– A štekele. /– Vi że maxt es inejnem? /– Aj-aj, a štekele, aj, a štekele, aj-aj, a štekele, zog mir że, zunenju. *flksl*. Калі хлопчык бачыць літару "алэф", скажы ж, сыночак, як жа яна вымаўляецца? – Ай-яй. – А яшчэ патлумач? Як жа яна вымаўляецца? – Палачка. – Як жа сказаць разам? – Ай-яй, палачка. Ай-яй, палачка, скажы ж мне, сыночак.
• az me varft a štekn in der vant, blajbt er štekn *šprxv*. колькі палку ня кідай у сьцяну, яна не пераменіцца (прыбяры сьвіньню хоць у золата, яна ўсё адно ў хлеў пойдзе; жаба і з залатога трона ў балота скача)
• vu me git a vorf a štekn, gefint men a hunt *šprxv*. куды ні кінь палку, трапіш у сабаку (кінь на сабаку, то хлопцу /дзеўцы/пану/сваяку/жыду ў сраку)
• vi du zolst nit varfn dem štekn, hot er alc cvej ekn (blajbt er alc mit cvej ekn) *šprxv*. як ні кідай кій, ён будзе мець два канцы (у кіі два канцы і абодва б'юць)

šteler *m* [*mhd*. steler] злодзей; адважны, сьмелы, газардоўны чалавек; **štelung** *f* крадзеж, крадзьба

štelmax=stelmax *m*, -n [*p*. stelmach] карэтнік, стальмах, сталяр

šteln [*d*. stellen] 1. (па)ставіць, стаўляць; 2. *n* пастаноўка (пытаньня/праблемы); **šteln zix** (far, kegn) ставіцца; стаць, станавіцца; **štel** 1. *m*, -n, **štele** *f*, -s пасада, месца; 2. *m*, -n пастава, постаць; 3. *f*, -n, *dim*. **štelxl** *n*, -ex ларок, кіёск, шапік; 4. *f*, -n вынятка, выпіска, вытрымка (цытата); **šteler** *m*, -s 1. самаўпэўнены чалавек; 2. *plgr*. вярстальнік; **štelnik** *m*, -es прадавец, гандляр, кіяскёр; **štelung** *f*, -en (vegn, cu, benegeje) 1. адносіны, установка; 2. пастаноўка; 3. стаўленьне, пазыцыя, погляд, адносіны (да нечага); **štél-batejlung** *f*, **štél-cegebung** *f* кумаўство, раздача добрых месцаў; **štél(-)fartreter** *m*, -s, (-n *f*, -s) намесьнік
• afn (af der) štel адразу, у момант, зараз жа, тут жа
• der tajx hot zix geštelt рака стала/замерзла
• er zol zix afile šteln afn kop хай ён хоць на галаве стаіць (хоць лопні)
• geštelt vern* in gefar/sakone знаходзіцца ў небясьпецы
• onnemen* a štelung прымаць пазыцыю
• se štelt im gorništ nit op яго анішто ня спыніць
• šteln a frage af/cum bahandlen ставіць пытаньне на абмеркаваньне
• šteln a tiš/štub/denkmol/punkt ставіць стол/хату/помнік /кропку
• šteln af ejn kort (alc in kon) ставіць на адну карту (усё на кон)
• šteln af di fis ставіць на ногі
• šteln af zix узяць на сваю адказнасьць
• šteln alc af di fislex ставіць усё на ножкі
• šteln cum nar выстаўляць дурнем, абдурваць
• šteln emecn in šotn, in a prikre lage ставіць кагосьці ў цень, у прыкрае/няёмкае становішча
• šteln fis пусьціцца наўцёкі/наўцекача (даць драла/драпака/лататы; майнуў, аж пяткі забрашчалі, аж зямля закурэла)
• šteln in (a) sofek ставіць пад сумнеў
• šteln vi a tnaj паставіць умову, абмежаваць умовай
• šteln zix af di fis наступаць на ногі
• šteln zix afn kop, af di kni, af der vax станавіцца на галаву/каленькі/варту
• šteln zix cu der maxt набірацца моцы
• me ken nit visn, vi a veg štelt zix *šprxv*. нельга ведаць, што ў дарозе здарыцца (калі назад вернешся) (так некалі казалі балагулы) (кажан ведае, калі выбіраецца, а ня ведае, калі вернецца)
• vi me štelt zix, azoj štejt men *šprxv*. як паставіш сябе, гэтак і стаяць будзеш

štelnik=stelnik *m*, -es [*sl*.?] соты

štém-ajzn *m*, -s, **štamajze** *f*, -s [*d*. Stemmeisen] стамеска

štempl=stempl *m*, -en [*d*. Stempel] штэмпель, пячатка; кляймо, таўро; **štémpeln/štemplen=stémpljeven** штэмпеляваць, штампаваць, ставіць пячатку; клеймаваць; **štempler** *m* клеймяр; **štémpl-kišele** *n*, -x падушачка з атрамантам для пячаткі

štencl=stencl *m*, -en [*eng*. stencil] трафарэт, шаблён

štender=stender *m*, -s [*d*. Ständer] пюпітар, падпора, месца для чытаньня ў сынагозе

štendik [*d*. ständig] *adv*. заўжды, заўсёды; **šténdiker** пастаянны, сталы, заўсёдашні, заўсёдны; **šténdikajt** *f* працягласьць

• af štendik назаўжды, назаўсёды
• štendik grejt! заўжды гатоў!
• vi štendik як заўжды
• a štendiker grošn iz beser fun a zeltn kerbl *šprxv.* сталы грош лепш за рэдкі рубель (лепш верабей у руцэ, чым жораў пад небам)

štengl *n.* -ex [*d.* Stange] сьцябло, быліна, бадыль; гронка; **šténgldiker** сьцябловы, сьцябліністы; **štenglen zix** ісьці ў сьцябло

štepn [*d.* steppen] с-, пра|шы(ва)ць, (пра)страчыць; **štéper** *m.* -s, (-ke *f.* -s) загатоўшчык, падшывальшчык; **štepexc** *n* прашыўка, прастрочка; **štepl** *n.* -ex шывок, штабок

• štepn a koldre прашываць коўдру

štepsl *m/n.* -en [*d.* Stöpsel] штэпсэль

šter *m.* -n [*d.* Stör] *zool.* асяцёр

štérblexer [*d.* sterblich] 1. *m.* -te сьмертная істота; 2. сьмертны; **štérblexkajt** *f* сьмяротнасьць

štercl *m.* **štercl** *n.* -ex, **štarc** *f.* -n [*d.* Stürze] покрыўка, века, вечкі; **štércele** *n.* -x *bot.* насенная скрыначка

• untern štercl пад сакрэтам
• a top mit a štercl гаршчок зь вечкам (з аднаго гнязда птушкі, які ехаў, такі стрэў; Шэрачка з Машэрачкай)

štern *m.* -s [*d.* Stirn] лоб; **štérnbejn** *m anat.* лобная косьць; **štérnband** *m. pl.* -bender, *dim.* **štérnbendl** *n.* -ex жаночая павязка на лоб (ва Ўсходняй Эўропе); **štérntixl** *n.* -ex хустка на лоб (для замужніх жыдовак ва Ўсходняй Эўропе); **štérn-xolel** *m.* -s [*s.* (ם-)חלל] *anat.* лобная пазуха

• a kuperner štern *fig.* "мядзяны лоб"; нахабнік, басалай
• afn štern ongešribn на лбе напісана
• faršrajb zix afn štern! напішы сабе на лобе!
• hojxer/tifer štern высокі/нізкі лоб
• knejčn dem štern маршчыць лоб

štern *m. dim.* **šterndl** *n.* -ex [*d.* Stern] зорка; **štérndiker** зор(ач)ны, зоркавы; **štérnartiker** зоркаладобны; **Štérnber** *m astr.* Вялікі (малы) Воз; **štérn-grupe** *f.* -s сузор'е; **štérn-kuker** *m.* -s, (-n *f.* -s) летуценьнік; **štérn(-)zeer** *m.* -s, (-n *f.* -s) астраном, астроляг; **štérn-zeeráj** *n* астраномія, астралёгія

• falndiker štern зьнічка
• lajxtn/šajnen vi di štern зьзяць як зоркі
• ir mazl zol lajxtn/šajnen vi a štern in himl (vi zi lajxt un šajnt)! каб яе шчасьце зьзяла зоркай у небе (як яна зьзяе)!

štern [*d.* stören] перашкаджаць, замінаць; **štern zix** саромецца; сь-, у|ціскацца; **šter** *m.* -n, **šterung** *f.* -en загвазднка, перашкода, замін, затрымка; **šterer** *m.* -s, (-ke *f.* -s) шкоднік, парушальнік, дэзарганізатар; **štérerišer** які перашкаджае, замінае

• s'volt nit geštert не пашкодзіла б
• vilst nit, her nit: ober dem andern šter nit! *glxv.* ня хочаш, ня слухай: але другому не перашкаджай!
• Zog ix cu majn mamen: – Her, /zolst mir nor nit štern, /vel ix, mame, ejns un cvej, /bald a fojgl vern... (I. M.) кажу я маці: – паслухай, ты толькі не перашкаджай мне, я хутка, раз-два, абярнуся птушкай...

šterxen=šturx(e)n/šturken=štorxen штурхаць; **šterx=šturx** *m.* -n штуршок

šteške=stežke *f.* -s [*ukr.* стежка, *p.* ścieżka] сьцежка

štet *pl.* →štot *f* горад; **štetl** *n.* -ex [*mhd.* stetel] мястэчка; **štétlšer, štétldiker** местачковы

• a najes in štetl! навіна ў мястэчку! (Амэрыку адкрыў!)
• baštejn* emecns/zajn (dos) štetl (er ken zajn štetl alejn baštejn: ix ken baštejn majn štetl) абыходзіцца бязь іншай /ягонай дапамогі (ён можа пастаяць за сябе; я сам магу справіцца з абставінамі)
• fun ejn štetl з аднаго мястэчка (свае людзі)
• a behejme un a vajb fun ejn štetl zol men nit nemen *glxv.* не купляй зблізка кароўкі, ані з аднаго сяла жонкі (хоць сава, абы з другога сяла)
• vos hert zix in štetl? што новага чуваць? якія навіны?

štexelírn (štexelírt) [*d.* stechen?] дражніць, цьвяліць

štéxeven=stéxeven [?] (аб)мяняць, вы-, аб|меньваць, выменяць; **štex** *m* абмен

štexn* (geštóxn) [*d.* stechen] (за)калоць; **štex** *pl.* →štox *m.* -n 1. укол; 2. штабок, штышок, шывок; **štéx(ed)iker, štéxldiker, štéxndiker** калючы (з калючкамі); **štéxeniš** *f/n.* -n калючасьць; *med.* колікі; **štexer** *m* шыла; **štexl** *n.* -ex, **štéxlke** *f.* -s калючка, джала; **štexler** *m.* -s *zool.* вожык; **štéxbetl** *n.* -ex калючы ложак; **štéx(l)drot** *m/n.* -n калючы дрот; **štéxmeser** *m/n.* -s штылет, кінджал; **štéxvort** *n.* *pl.* -verter, **štexvertl** *n.* -t(e)lex колкасьць, кпіны, шкелі, зьдзек; **štéxvund** *f.* -n колатая рана; **štéxl-xazer** *m.* *pl.* -xazejrim [*s.* (ים-)חזיר] *zool.* дзікабраз

• oplozn* štexvertlex (rejdn* mit štexvertlex) яхіднічаць, пад'ялдыкваць
• štexldike bejmelex калючыя дрэўцы (хмызьняк)
• štexn* emecn (in) di ojgn (mit) калоць камусьці вочы
• štexn* vi mit nodlen/špilkes калоць як іголкамі/шпількамі (як шылам)
• zajn* af štexmesers быць на нажох
• der emes štext di ojgn *šprxv.* праўда вочы коле (праўду людзі ня любяць)
• di jugnt - dos iz a buton fun rojz, di elter – a buton fun štexlkes *glxv.* маладосьць -- бутон ружы, старасьць – бутон калючак
• es štext/bajst im der hober (der hober štext im) *glxv.* яму колецца авёс (яму сьвярбіць, вочы разгарэліся)
• s'zeen zix on di vajse štex *glxv.* шыта белымі ніткамі
• s'zol dix onxapn a štexeniš un a brexeniš, a rajseniš un a bajseniš! *kll.* а бадай на цябе колікі і ламота, скульле і кароста!

štiber *pl.* →štub *f*, *dim.* **štibl** *n.* -ex хата, дом; **štibl** *n.* -ex *xsd.* малельны дом, бажніца; **štibler** *m* хатнік; **štíbl-man** *m.* *pl.* -lajt *xsd.* наведвальнік бажніцы

štiblét=štiv(e)lét *m.* -n [*d.* Stiefelette, *it.* stivaletto] штыблет, бацінак, камаш

štíbreven [?] падтрымліваць, падпіраць; **štibre** *f.* -s падтрымка, падпорка

štícn [*d.* stützen] падтрым(лів)аць, дапамагчы, дапамагаць; **štícn zix** (af) а(ба)перціся, а(ба)піраца; **štic** *m.* -n падтрымка, дапамога, субсідыя; **štice** *f.* -s, **šticung** *f* падтрымка, падтрыманьне, дапамога; **šticer** *m.* -s, (-n *f.* -s) мэцэнат, спонсар; памочнік, памагальнік, памагаты, памагач; **štíciker** падтрымлівальны, дапаможны; **šticpunkt** *m.* -n пункт, кропка апоры

• gefinen* štice знайсьці падтрымку

štidl *n.* -en/-ex [*d.*?] вушак, касяк

štie *f* [*s.* שתיה →šasjenen] трунак, пітво, выпіўка (аб гарэлцы) [*sin.* dos trinken, der trunk]; **štien** п'янствaваць, піць

[*sin.* trinken, šikern]

štifbruder *m*, *pl.* -brider [*d.* Stief-] зводны (няродны) брат; **štífšvester** *f* зводная (няродная) сястра; **štíf(-)foter** *m*, -s, **štíftate** *m*, -s вотчым, айчым; **štífmuter** *f*, -s, **štífmame** *f*, -s мачаха, мачыха, мацоха; **štífzun** *m*, *pl.* -zin пасынак; **štíftoxter** *f*, *pl.* -texter падчарыца, падчарка; **štífkind** *n*, -er пасынак, падчарыца

- a šejne zun – zi varemt vi a štifmame *glxv.* прыгожае сонца – яно грэе як мачаха
- a štifmuter – git šiter *glxv.* мацоха – дае толькі рэдкае (пасынку альбо падчарцы)
- a štifmuter git dem štifkind dos eršte fun tej un dos lecte fun kave *glxv.* мачаха дае пасынку выпаласкі гарбаты і асадкі кавы
- a štifmuter iz a štox-muter *glxv.* мачаха мачахаю (матка дзеці пуша, а мачыха суша)
- azoj vi es iz nito kejn bezem on riter, azoj iz nito kejn gute štifmuter *šprxv.* німа мятлы без прутоў, як і німа добрай мачыхі (хто мачаху мае, той гора знае; не какохне няродная маці па чужому дзіцяці)
- far a guter štifmuter štejt a goldene štul in ganejdn *šprxv.* для добрай мачахі залатое крэсла ў раі (але дагэтуль пустое)
- got iz a foter, dos mazl – a štiffoter *glxv.* бог – бацька, шчасьце – айчым
- in ganejdn iz nox nito kejn štul far a guter štifmuter *šprxv.* у раі яшчэ німа крэсла для добрай мачыхі

štifét=štafét *m*, -n кур'ер, пасланец

štifn [*d.* stiften?] сваволіць, гарэзаваць, дурэць; **štifer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) гарэза, свавольнік, шыбеньнік, шалапут, балаўнік, дурасьлівец, шаляніца; **štif** *m* жарт; **a štif ton*** выкінуць штуку; **štiferáj** *f/n*, -en жартаваньне, балаўства, свавольства, дурыкі, шкелі, кпіны; **štíferišer** свавольны, гарэзьлівы, дурасьлівы, гульлівы, раздурны

- štif nit! не дурэй!
- a jingl a štifer hot a gut kepl *glxv.* хлопец-гарэза мае добрую галаву
- štif un lax – un hit op di zax! *glxv.* дурэй і сьмейся – але справу не забывай! (гульня, ды не штодня!; перш папрацуй, а тады патанцуй; была нядзеля і мы дудзелі, цяпер серада – працуй, грамада; калі – на лянок, калі – у танок)

štift *m*, -n [*d.* Stift] штыфт, цьвічок

štig *f*, -n [*d.* Stiege] ступень

štiglic/štiglec *m*, -n [*d.* Stieglitz] *zool.* шчыгол

štik [*d.* Stück] 1. *f/n*, -er, *dim.* **štikl** *n*, -ex штука, кавалак; 2. п'еса; 3. *pl.*, *dim.* **štikl** *n*, -ex штукі, хітрыкі, замашкі, свавольства; **štiklen** крышыць; **štíkervajz/štíklexvajz** *adv.* кавалкамі; **štíkarbet** *f* паштучная работа, зьдзельшчына; **štíkarbeter** *m*, -s, (-n *f*, -s) зьдзельшчык; **štíkram** *f*, -en пяльцы; **štík-štík(e)lex** *pl.* кавалачкі, друзачкі

- a štik cajt трохі часу, невялікі тэрмін
- a štikl glik кавалачак шчасьця
- a štíkl lamdn трохі нешта ведае
- cerajsn* af/in štiker падраць на кавалачкі
- cerajsn* zix af štiker разьдзірацца на кавалкі (распляскацца на блін(ец), як праснак; жылы напінаць; са скуры вылузвацца/выпінацца/прэгчыся)
- er iz a štikl dokter ён нешта разумее ў мэдыцыне
- fojle/hintiše štik подлы, паскудны, ганебны выбрык
- fun ejn štik з аднаго кавалка
- hobn* a štikl deje паўплываць (на нечта)
- max nit kejn štik! не выпрабляйся!
- maxn fojle/trejfene štik круціць, махляваць, штукарыць, фокусьнічаць
- na dir aza min štikl! вось табе і на!
- ot hostu dir aza min stikl! вось табе і маеш!
- prave(t) nit kejn štik! бяз фокусаў!
- rajsn* af/in (štik)-štiklex драць на кавалачкі/друзачкі
- rajsn* fun zix štiker раскайвацца, каяцца
- rajsn* štiker (fun) цягнуць жылы, вымотваць кішкі/духі
- s'falt štikervajz пáдае кавалкамі
- štik in štik кавалак у кавалак (адзін у адзін)
- štik nar! кавалак дурня!
- štikl arbet кавалак працы
- štikl brojt кавалак хлеба (заробак)
- a štikl mazl iz vert merer, vi a ton gold *glxv.* невялікае шчасьце важыць больш за тону золата (за грошы шчасьця ня купіш)
- dos beste štikl/epl xapt ojs der hunt/xazer *glxv.* лепшы кавалак/яблык хапае сабака/сьвіньня
- vos mieser dos štik, alc greser dos glik *šprxv.* чым паскудней кавалак, тым большае шчасьце (хоць бы сьвіньня лыса, абы грошай міса; хоць бы дзеўка ня коха, абы грошай панчоха; хоць бы каза бела, абы пасаг мела)

štik *m*, -es, **štike** *f*, -s [*ukr.* штик, *mhd.* stich] штык, штых

štike *f* [*s.* שתיקה →bištike] маўчаньне; ціха! [*sin.* švajgeniš, dos švajgn; štil!]; **štike kehojdoe (damje)** [*s.* (דמיא) כהודאה] маўчаньне – знак згоды

štikn [*d.* ersticken] душыць, ціснуць, глушыць; **štikn zix** задыхацца, душыцца; **štík(nd)iker**, **štíkediker** душны, удушлівы, задушлівы; **štíkeniš** *n* даўка, удушша, цісканіна, таўкатня; **štíkgaz** *m*, -n удушлівы газ

- štikn zix far gelexter душыцца ад сьмеху
- se štikt im der hust яго душыць кашаль
- a štikik hejser tog душны сьпякотны дзень

štikn [*d.* sticken] 1. вышы(ва)ць, гафтаваць; 2. *n* вышываньне, вышыўка; **štikeráj** *f*, -en, **štikexc** *n* вышыўка

- štikn mit glozperl вышываць бісерам

štíkštof *m* [*d.* Stickstoff] азот

štil *f*, **štilkajt** *f* [*d.* Stille] цішыня, ціша, супакой, суціш, немань; **štiler** ціхі; **štiln** супакоіць, супакойваць, заспакоіць, заспакойваць, уціхамірыць, усьцішыць, угамаваць, суняць, сунімаць; **štíl(ink)erhéjt** *adv.* паціху, спадцішка, ціхачом, цішком, ціхенька, ціхутка; **štílinker** 1. *m*, -te, (-ke *f*) ціхоня; 2. ціхенькі; **štíl(-)lebn** *n*, -s натюрморт; **štílštand** *m*, -n замірэньне, застой, супакой; **štílšvajgn*** 1. маўчаць; 2. *n*, **štílšvajgeniš** *n* глыбокая цішыня, маўчаньне; **štílšvajgndiker** маўклівы, бязмоўны

- a minut štilšvajgn хвіліна маўчаньня
- in a štil у цішы
- redn* štil ціха гаварыць
- štil vi a kotínke/lemele, vi zajdener jungermančik ціхі як котачка/ягня, як далікатны малады чалавек (як ababак, як стаячая вада)
- štil vi šabes noxn tiš, vi in kejver ціха як у шабас пасьля бяседы, як у магіле
- štiler vaser ціхая вадá
- štiln a kind супакойваць/суцяшаць дзіцё

• štiln dem hunger спатоліць голад
• štiln dem vejtik суняць боль
• az me ken nit, vi me vil, muz men zicn štil *šprxv.* калі ня можаш, як хочаш, мусіш сядзець ціха
• az me vil, ken men nit zicn štil *glxv.* хто прагне, спакойна не пасядзіць (ахвота горш няволі)
• far a štil vaser, far a štiln hunt un far a štiln sojne darf/zol men zix hitn *glxv.* трэба сьцерагчыся ціхай вады, ціхага сабакі і ціхага ворага (у ціхім балоце чэрці растуць; ціхая сьвіньня глыбока рые; ціхая вада грэблю рве; маўчалівы сабака з патайка хапае)

štil=stil *m/f.* -n [*d.* Stiel] тронак, калодка; ручка, дзяржанне, дзяржальна, асадка

štilét *m*, -n [*d.* Stilett] штылет, кінджал

štilne(r)=ščilne(r) шчыльны

štim *f*, -en, **štime** *f*, -s [*d.* Stimme] голас; **štimen** 1. (far) галасаваць; 2. ужы(ва)цца, ладзіць; 3. (mit) адпавядаць, сугучэць, супадаць; 4. настройваць; **štímiker** [illegible] звонкі (зычны); **štimung** *f*, -en настрой, гумор; **štimungsfuler** перапоўнены пачуцьцямі, эмацыянальны; **štimbejg** *m*, -n мадуляцыя (голасу); **štímbender** *pl.* галасавыя зьвязкі; **štímbudke** *f*, -s кабіна для галасаваньня; **štímcetl** *m/n*, -en/-ex выбарчы бюлетэнь; **štimkastn** *m*, -s, *dim.* **štímkestl** *n*, -ex скрынка/урна для галасаваньня; **štímloz(ik)er** безгалосы, маўклівы; **štímrext** *n* права голасу

• a lid af cvej štimen песьня на два галасы
• opgebn* di štim галасаваць, аддаваць голас
• štim af jo/nejn голас за/супраць
• zajn* ba der štim быць у голасе
• Ani holaxti bajaar vešomati bas-kol. /Dos hejst: ix bin gegangen in vald /un derhert a štim, avade fun himl: /- Katjerina molodica, podi sjuda! *ftksl.* гэта азначае: я ішоў па лесе і пачуў голас, безумоўна, зь неба: – Кацярына-маладзіца, хадзі сюды
• zej štimen vi a kac un ■ hunt *glxv.* яны ладзяць/жывуць /любяцца, як кот з сабакам (каты дзяруць)

štimp=štump *m*, -n затрымка, (пера)шкода, страта

štimure=štumure *f*, -s *pejor.* маўклівец, маўклівы, неразгаворлівы чалавек

štinke=stinke *f*, -s [*p.* stynka, *d.* Stint, Stinksalm] *zool.* стынка, корушка

• maxn a magazin/fabrik fun gehakte/gezeente štinke-knejdlex рабіць краму/фабрыку з рубленых клёцак са стынкі (рабіць справу на пустым месцы)

štinken* (geštunken) (mit) [*d.* stinken] сьмярдзець; **štinkexc** *n* смурод; **štinker** *m*, -s, (-n *f*, -s) сьмярдзючка, сьмярдзючы чалавек; **štínke(n)diker** сьмярдзючы; **štínkfas** *f/n*, *pl.* -feser *fig.* сьмярдзючая бочка (пра чалавека)

• štinken* vi txojr сьмярдзець як тхор/тхарына (як здыхліна/падла/казёл, як сабака псінаю)
• az di baleboste iz a štinkern, iz di kac a fresern/našern *glxv.* калі гаспадыня няхлюйка, дык і котка ненажэра
• der fiš štinkt fun kop *šprxv.* рыба сьмярдзіць ад галавы
• fun šiker un fun šenker štinkt mit branfn *glxv.* ад п'яніцы і ад шынкара сьмярдзіць гарэлкай

štipeljave(r)=šepeljave(r) шапялявы

štir *m* [*d.* Stier] бык

štircn [*d.* stürzen] скінуць, скідаць, зьвергнуць, зьвяргаць

štirdes=stirdes *n* [*lit.* spirtis?] упартасьць, свавольства, нораў

štirnen/štíre(ne)n [*d.* stieren] вылупіць (вочы), пільна ўглядацца

štirnik *m*, -es [*p.* sternik, *ukr./r.* стерно] стырнік, стырнавы, плытнік, плытагон

štitíc=štutíc *m*, -n скрынка, футарал

štiv(e)lét=štiblét *m*, -n штыблет, бацінак, камаш

štivl *m/pl.* [*d.* Stiefel] бот; **štival(j)es** *pl.* [*it.* stivale] вялікія боты, чобаты; **štivl-pucer** *m*, -s чысьцільшчык ботаў

• linker štivl левы бот (тавар, які не прадаецца); *fig.* няздольны, няздатны чалавек
• az me zict in der hejm, cerajst men nit di štivl (kejn štivl) *šprxv.* седзячы ў хаце, боты не парвеш
• di štivl viln esn *glxv.* боты хочуць есьці (бот разявіў зубы – есьці/кашы хоча)
• me derkent dem porec nox di štivl *glxv.* знаць пана па халявах (шляхціц па бабцы, пан па тытуле, дабрадзей па шкатуле)
• zaj mir nit kejn feter un cerajs mir nit di štivl *glxv.* ня будзь маім дзядзькам і не дзяры мае боты (ня гладзь і не дзяры, і не кусай)

štix [?]

• xasene gehat af gix un geblibn in štix *glxv.* ажаніўся хутка, а ўліп назаўсёды (тры дні гайды/лады, а на век бяды; ажаніцца ня ўпіцца; жонку бяры не на год, а на век; ажаніўся той перамяніўся; заручыўся – усцаўся, ажаніўся – усраўся; а як воўча ажаніла, так і вушы апусьціла)

štixl *n*, -ex [*d.* Schtich] гравюра (на мэтале); разец

štóciker [*d.* stotzig] круты, абрывісты, прыткі, стромкі, стромы; **štócikajt** *f* крутасьць, стромкасьць

štof *m*, -n [*d.* Stoff] 1. рэчыва, субстанцыя, матэрыя; 2. тканіна, матэрыя, матэрыял; **štófener** з матэрыі/тканіны, шаўковы, ядвабны; **štóflexer** рэчыўны; **štófn-ojstojč** *m* абмен матэрыі

štof *m*, -n [*nd.* Stôf] штоф; мера аб'ёму (дзясятая частка вядра; 1,54 л)

štojb *m/n*, -n, *dim.* **štojbl/štajbl/štejbl** *n*, -ex, **štéjbele=štójbele** *n*, -x [*d.* Staub] пыл; **štójbiker** пыльны; **štojbn=štejbn** пыліць; **štójbartiker** пылападобны, пылаваты; **štójb(-)fodem** *m*, *pl.* -fedem/-fedim *bot.* тычынка; **štójb-kišele** *n*, -x *bot.* пыльнік; **štójbzojger** *m*, -s, **štójbmašin** *f*, -en пыласос; **štójbšufl** *m/f*, -en, **štójbšajvele** *n*, -x шуфлік для сьмецьця

štojg=štejg=sto(j)g *m*, -n [*p.* stóg, *r.* стог] стог

• štojgn hej стагі сена

štojnen (fun) [*d.* staunen] (зь)дзівіцца, зьдзіўляцца; **štójnendiker** зьдзіўлены; **štojnung** *f* зьдзіў(леньне), уражаньне

• s'nemt ba im op dos lošn far štojnung ён губляе мову ад зьдзіўленьня

štojs *m*, -n [*d.* Stoss] стос (паперы)

štojsn* (geštójsn) [*d.* stossen] 1. пхаць, штурхаць, басьці, бароць; 2. таўчы; **štojsn* zix** 1. штурхацца, пхацца; 2. (az) здагад(в)ацца, скеміць, сьцяміць; **štojs** *m*, -n штуршок, штурхель, высьпятак, грымак, кухталь; парыў (ветру); **a štojs ton*/gebn*** штурх(а)нуць, пхнуць; **štojser** *m*, -s штурхач, таўкач; **štójseniš** *f/n*, -n, **štojseráj** *f* штурханіна; **štojsl=štejsl** *n*, -en ступ(к)а; **štójsndiker** бадлівы, барлівы; **štójsvajz** *adv.* чэргамі (страляць)

• me ken zix štojsn можна сьцяміць
• štojsn* vaser in a štejsl таўчы ваду ў ступе

• a šiker badarf men nit cu štojsn (er štojst zix alejn) *glxv.* п'янага ня трэба штурхаць (ён сам сябе штурхае)
• az dos kind švajgt, štojst zix di muter nit, az es iz hungerik *šprxv.* дзіцё маўчыць, маці не схамянецца, што яно галоднае (дзіця ня плача, маці не здагадаецца)
• er štojst zix mikojex štojs *glxv.* ён скеміў, адкуль штурхель (аб чалавеку, які лічыць, што толькі ён здагадаўся, у чым справа)
• er štojst zix, vu der fidl hengt *glxv.* ён скеміў, дзе скрыпка вісіць (дурань)
• štojs (az me štojst) dem nar in (a) štejsl, zogt er, az me mejnt gor nit im, nor dem fefer *glxv.* калі таўкуць дурня ў ступе, ён кажа, каб ніхто блага не падумаў, што гэта зусім ня ён, а перац (дурня б'юць, а ён кажа: у царкву вядуць)
• vibald der bok hot herner, štojst er zix šojn ojx *glxv.* казёл бадзецца, таму што мае рогі

štok *m* [*d.* Stock, *mhd.* stoc] паверх

štok *m.* -n [*d.* Stock] палка, кій, ламака, ляска, трысьціна, віціна
• iber štok un (iber) štejn цераз палкі й каменьне (прабоем, напралом, стрымгалоў, кулём)

štok [*d.* stock-] *adv.* цалкам, зусім; **štók-blinder=štok blinder** [*d.* stockblind] зусім сьляпы; **štók(-)fincterer=štok fincterer** [*d.* stockfinster] непраглядны; **štók-fincter=štok fincter, štók-naxt=štok naxt** *adv.* зусім цёмна, цемра апраметная; **štók-tojber=štok tojber** [*d.* stocktaub] зусім глухі
• s'iz štok-fincter (štok naxt) апраметная цемра

štókajl *f.* -n [*d.* Eule] *zool.* сава

štókfiš *m* [*d.* Stockfisch] *zool.* траска

štol *m/n* [*d.* Stahl] сталь; **štólener** сталёвы; **štól(eve)n** сталяваць, сталіць; **štolke** *f.* -s стальное пяро; **štólgiser** *m* сталеліцейшчык; **štólgiserišer** сталеліцейны; **štolgiseráj** *f* сталеліцейная; **štólkoxer** *m* сталявар; **štol-un-ájzn** (štol un ajzn) *adv.* надзейна, грунтоўна, моцна, трывала; непахісна
• zajn* štol un ajzn стаяць гарой

štolc *m*, **štolckajt** *f* [*d.* Stolz] гордасьць, гонар, пыха, фанабэрыя; **štolcer** (mit) горды, ганарлівы, ганарысты; **štolcírn** (štolcirt) (mit), **štolc zajn*** гардзіцца, ганарыцца; **štólcndiker** чапурысты, важны, надзьмуты
• štolc vi a ceder in Levonen горды як ліванскі кедар (ганарысты як шляхцюк/пан; гонару як у багатага свата, як у засьцянковай шляхцянкі, што ў сьвіньні блох)
• mit gelt tor men nit štolcirn, vajl me ken es glajx farlirn *glxv.* грашыма нельга ганарыцца, бо іх лёгка можна страціць
• nariškajt un štolc vaksn af ejn holc *šprxv.* дурота і пыха растуць на адным дрэве

štolc *m*, -n. **štolce** *f*, -s [*d.* Stelze] хадулі, дыбы
• gejn* af štolces хадзіць на хадулях

štolkarc=šturkác *m*, -n [?] факел, паходня

štoln *pl.* [*mhd.* stolle] падстаўкі, слупы, ножкі (стала)
• ver es hot mejdlex, hot di fis gešvoln, ver es hot zin, hot di fis afn štoln *glxv.* у каго дочкі, у таго пухнуць ногі (шукаючы жаніхоў), а ў каго сыны, той сядзіць на покуці (як дочкі падрасьлі, то хату растрасьлі)

štólpern, štómpern [*d.* stolpern] спатыкацца, цяжка ісьці

štón *m* [*p.* szton] фішка

štone=haštone *f* [*s.* (ה)שתנה(-ות) →mašin, šeten] мача, сікі, сцулі, сцакі, брулі; **štonen** мачыцца, бруіць, сцаць, пускаць мачу, бурыць

štonen [*d.* stöhnen] стагнаць

štoper *m*, -s [*hol.* stopper] штопар, гляйсар

štopke *f*, -s [*d.* Stöpsel] пробка, корак, затычка

štopn (mit) [*d.* stopfen] набіць, (на)пхаць, (на)пхнуць, напіхаць; **štopn zix** напхацца, шмат зьесьці, нажрацца, нажэрціся, нажырацца; **štópiker** напханы; **štoper** *m*, -s абжора, ненасыць, жрун, аб'ядайла, прорва
• štopn emecn vi a gandz, vi an indik af Pejsex карміць гасьці як гусю, як індыка на Пэйсах (як на зарэз/забой)
• štopn gendz адкормліваць гусей
• štopn mit lokšn *fig.* вешаць локшыны на вушы, забіваць баки
• štopn un kropn набіць і напхаць (добра накарміць)

štopsl *n*, -ex [*d.* Stoppel] акурак, недакурак; **štopslex** *pl.* іржэўнік, салома

štor *f/m*, -n [*d.* Star, *p.* stora] 1. **štore** *f.* -s фіранка, штора; 2. *med.* катаракта

štor *m*, -n [*d.* Star] *zool.* шпак; **štór-šlak** *m*, -n шпакоўня

štorc *m*, -n [*d.* Sterz, *p.* sztorc?] край, бераг, руб; **štorcl** *n*, -ex астатак, кончык, рэшткі

štorcem/štórcóm [*p.* sztorcem] *adv.* тарчма, стаўма
• štejn* štorcom стаяць стаўма
• šteln zix štorcom станавіцца тарчма

štor(e)m=šturem *m*, *pl.* -s/štormen [*d.* Sturm] бура, штурм, навальніца

štores/štorim *pl.* →štar *m* [*s.* (שטר(-ות/-ים] камэрцыйны, гандлёвы дакумэнт, кантракт, умова; вэксаль

štorx *m*, -n [*d.* Storch] *zool.* бусел, бацян

štorxen/štorken=šturx(e)n [*p.* szturchać, *ukr.* штурхати] штурхаць

štot *f*, *pl.* štet, *dim.* **štetl** *n*, -ex [*d.* Stadt] горад; месца ў бажніцы/сынагозе; **štótišer, štótiker** гарадзкі; **štótšaft** *f*, -n гарадзкое кіраваньне, муніцыпалітэт, мэрыя; **štót-bal(e)bos** *m*, *pl.* -bal(e)batim [*s.* (בעלי־בתים) בעל־הבית] мешчанін, шаноўны чалец кагалу; **štót-farzorger** *m*, -s *iron.* гарадзкі кіраўнік, кіраўнік кагалу; **štótgortn** *m*, *pl.* -gertner гарадзкі сад; **štót-jojec** *m*, -im [*s.* (-ים)יועץ־] гарадзкі саветнік; **štót-mešúgener** *m* [*s.* משוגענער־] гарадзкі вар'ят; **štótplac** *m*, *pl.* -plecer гарадзкі пляц; **štótrot** *m*, -n гарадзкое кіраваньне, урад, кагал; **štóttejl** *m*, -n гарадзкі квартал; **štótzejger** *m*, -s гарадзкі гадзіньнік
• a štot (in šul/mizrex) найманыя месцы ў сынагозе
• ganc štot (цалкам) увесь горад
• hinter der štot (па-)за горад(ам)
• in center štot у цэнтры гораду
• štotišer ajnvojner гарадзкі жыхар
• an umglik in štot! *iron.* няшчасьце ў горадзе!
• di gance velt iz ejn štot *glxv.* увесь сьвет – адзін горад
• di štot (dos štetl) gejt af redlex *glxv.* горад/мястэчка ходырам ходзіць (дым каромыслам)

štot(s)=onštót [*d.* anstatt] узамен, наўзамен, замест, дзеля

štox [*d.* Stich] 1. *m*, -n укол; 2. *m*, *pl.* štex штабок, штышок, шывок; **a štox ton*** падкалоць, падчапіць, зьяхіднічаць, пад'ялдыкнуць; **štóxmuter** *f*, -s мачыха; **štóxvort** *n*, *pl.* -verter колкасьць, кпіны, шкелі, зьдзек
• a štox in harc(n) укол у сэрца
• šabesdike štex шырокія штышкі, якія робяць, калі нешта сьпяшаюцца зашыць адвячоркам у пятніцу да надыходу суботы
• zicn* on a štox arbet сядзець бяз справы
• a štox maxt a lox *šprxv.* укол робіць дзірку (рынуў слаўцом як пярцом)

• Di zun hot zix bahaltn, /ir šajn iz šojn nito... /Ix nej un nej, /ix ze, ix ze, /di naxt, zi iz šojn do. /Jeder štox mit der nodl /tut mir a štox in harc, /kejner vejst nit majn pajn un majn šmarc... (M. V.) Сонца села, сьвятла ўжо німа... Я шыю і шыю, я бачу, ужо настала ноч. Кожны ўкол іголкай коле мне ў сэрца, ніхто ня ведае маёй пакуты і майго болю...
• er hot gemaxt a štox in šabes arajn *glxv.* ён прыфастрыгаваў суботу (аб чалавеку, які замарудзіўся з надыходам суботы, як кравец, які не пасьпеў дашыць)
• kert men zix aher, treft men ■ ber, kert men zix ahin, git a štox a bin *šprxv.* павернешся сюды, трапіш на мядзьведзя, павернешся туды, трапіш на пчалінае джала (куды ні кінь – усюды клін; едзе скора – усьлед гора, едзе ціха – усьлед ліха)

štoxim *pl.* →šetex *m* [*s.* (שטח-)שטחים] 1. плошча, тэрыторыя, кавалак зямлі, прамежак, прастора, абшар; паверхня, роўніца, плаз; 2. галіна, сфэра, абсяг, мяжа, рубеж, тэма

štrafírn (štrafírt) [*d.* strafen] штрафаваць, караць; **štraf** *m*, -n штраф, пакараньне, кара

štrajt *m*, -n [*d.* Streifen] стужка, пас, паласа

štrajk=strajk *m*, -n [*d.* Streik] страйк, забастоўка; **štrajkn=strajkn** баставаць, страйкаваць; **štrajker=strajker** *m*, -s, (-ke *f*, -s) страйковец; **štrájkndiker** які бастуе

štrajml/štrájmhitl *n*, -ex/-en [*d.* Streim=Streifen?] футровая сьвяточная шапка

• fun kejn xazerišn ek (fun a xazer-švencl) ken men kejn štrajml nit maxn (fun an ek fun a xazer ken men nit maxn a štrajml) *šprxv.* са сьвінячага хваста шапкі ня сшыеш
• az der rov gejt in štrajml, gejt di rebecn in spodik *šprxv.* калі рабін ходзіць у футровай шапцы, дык і рабініха ходзіць у шапцы (калі рабін займаецца толькі справамі, ягоная жонка верхаводзіць дома)

štrajtn* (geštritn/geštrájt) [*d.* streiten] спрачацца, змагацца; **štrajt** *m*, -n, **štrajtung** *f* барацьба, бой, спрэчка; **štrájtbarer** спрэчны; **štrajter** *m* барацьбіт, баец; **štrájtndiker** які спрачаецца; **štrájtmaxer** *m* скандаліст(а); **štrájt-frage** *f*, *pl.* -fragn спрэчнае пытаньне; **štrájtzojmen** *pl.* насеньне разладу

štrajxer *m*, -s [*d.* streichen?] кушнер

štrajxn* (geštrixn/geštróxn) [*d.* streichen] выкрасьліць, выкрэсьліваць; **štrajxn* zix** (in, mit) ганарыцца, пышыцца, фанабэрыцца, выстаўляцца

štrajxn zix (cu, arum) [*d.* streichen?] намагацца, сіліцца, рабіць высілкі; заляцацца, дабівацца (кагосьці)

štral *m*, -n [*d.* Strahl] прамень; **štraln** праменіць, зьзяць, бліскаць, мір(а)цець; **štráliker** праменны, праменісты; **štrálndiker** прамяністы, зьзяючы; **štrálnartiker** праменепадобны; **štralung** *f*, -en выпраменьваньне

štram→gram-štrám *m* [*mhd.* gerime] пісаніна (пра кепскія вершы)

štrand *m*, -n [*d.* Strand] марскі бераг, узьбярэжжа, пляж; **štrandn** сесьці на мель

štrebn (cu) [*d.* streben] імкнуцца; **štrebung** *f*, -en (cu) імкненьне

• di štrebung zajn kliger fun der gancer velt iz di greste nariškajt *šprxv.* імкненьне быць разумнейшым за ўвесь сьвет ёсьць найвялікшае глупства

štrekn [*d.* strecken] вы-, пра|цягнуць, вы-, пра|цягваць; **štreke** *f*, -s аллегласьць, прастора

• štrekn dem haldz (dos lebn) (far) падстаўляць шыю, ахвяраваць жыцьцём (за нешта) (галаву/руку на страчэньне даваць)
• me muz zix štrekn nox di ekn/dekn *glxv.* выцягвайся паводле хваста/накрыўкі (ведай, каток, свой куток; калі худ, ня лезь на кут; калі ў кепскім кажусе, не садзіся на куце; з сабачым хвастом у воўчы табар; ня лезь, жаба, туды, дзе коней куюць)

štreln [*mhd.* straelen] часаць

štremung *f*, -en [*d.* Strömung] плынь (кірунак)

štrenger [*d.* streng] строгі, суровы; **štrengkajt** *f*, -n строгасьць

• a štrenger blik/lerer строгі погляд/настаўнік
• štrenge porjadkes/porondkes строгія парадкі

štricl *n*, -ex [*d.* Striezel] *kul.* пляцёнка, пірог з парэчкамі (са смуродзінай)

štrik *m/f* [*d.* Strick] вяроўка; **štrikl** *n*, -ex вяровачка, матузок, абор(к)а; **štrikn** 1. плесьці, вязаць (пруткамі); 2. *n*, **štrikeráj** *f/n* вязаньне, пляценьне (дзеяньне); **štrikexc** *n* вязаньне, пляценьне; **štriker** *m*, (-n *f*, -s) вязальнік; **štríkvarg** *n* вяроўкі, вязаньне; **štrík(l-)drejer** *m*, -s вераўчанік, вяровачнік; **štríklejter** *m*, -s вяровачная лесьвіца

• af štrikl на вяровачцы/павадку
• a štrik dir afn haldz! *kll.* вяроўку табе на шыю!
• cu a bejzn hunt a kurcn štrik *šprxv.* злому сабаку кароткі павадок
• in štub fun a gehangenem – dermon nit kejn štrik (ver es hot a gehangenem in der mišpoxe, far dem tor men kejn štrik nit dermonen) *šprxv.* у хаце павешанага – ня ўзгадвай пра вяроўку
• mer soxrim, mer glik – mer ganovim, mer štrik *šprxv.* больш гандляроў, больш шчасьця – больш злодзеяў, больш шыбеніц
• oder a glik, oder a štrik (far vemen a glik, far vemen a štrik) альбо/каму шчасьце, альбо/каму вяроўка (ці пан, ці прапаў; ці паскачаш, ці паплачаш; кошцы сьмех, а мышцы гелэхтэр)
• Volt ix gehat štrikelex, /volt ix mit zej cien. /Volt ix gehat fligelex, /volt ix mit zej flien... *flksl.* Калі б у мяне былі вяровачкі, я б імі цябе да сябе прывязала. Калі б у мяне былі крылцы, я б да цябе паляцела.
• vu der štrik iz din, dort(n) rajst er zix *šprxv.* дзе вяроўка тонкая, там і рвецца (дзе коратка, там рвецца, дзе балюча, там б'ецца; на бяду і розум адняло; дзе баліць, там і вытнешся; на балючае вока ўсё парушына ляціць)

štrimp/štrimf *pl.* →štrump/štrumf *m* панчоха

štrix *m*, -n [*d.* Strich] штрых, рыса; **štrixlen, štrixírn** (štrixírt) штрыхаваць

• guter/šlexter štrix добрая/благая рыса

štrof *f*, -n, **štrofung** *f* [*d.* Strafe] штраф, кара, пакараньне, спагнаньне; **štrofer** *m* карнік, мараліст; **štrofn** штрафаваць, караць; ушчуваць; **štróferišer** карны, які карае; **štrófndiker** штрафны; **štrófmitl** *n*, -en мера пакараньня, кара; **štrófrejd** *f/pl.* вымова, ушчуваньне; **štrófkvit** *m*, -n штрафны квіток

• az got vil ejnem štrofn, nemt er ba im dem sejxl avek (ven got vil štrofn a menčn, nemt er ba im op dem sejxl) *šprxv.* як бог чалавека хоча ўкараць, то ўперад розум адбярэ (як захоча бог уляпіць, то ўлепіць: розум адніме і вочкі асьлепіць)

• got colt nox di majles, un štroft nox di xesrojnes *šprxv.* бог плаціць за дабро, але карае за хібы
• got zol mix nit štrofn far di rejd! хай бог мяне не карае за гэтыя словы!
• vemen got hot lib, dem štroft er *šprxv.* каго бог любіць, таго й карае (каго бог любіць, таму крыжык даець)
• vilstu štrofn a cvejtn – vaś frier ojs di ejgene hent *šprxv.* хочаш пакараць другога, вымый спачатку ўласныя рукі (другіх мые, а сваіх сопляў пад носам ня бачыць)

štroj [*d.* Stroh, Streu] 1. *m*, -en, *dim.* **štrójele** *n*, -ex саломіна; 2. *f* салома; **štróje(r)ner** саламяны; **štrójdax** *m*, *pl.* -dexer (štrójener dax) саламяны дах, саламяная страха; **štrójzak** *m*, *pl.* -zek сяньнік

• a štroj afn noz саломіна на носе (кажуць, калі чалавек запнуўся, згубіў думку)
• a štroj in ojg (in di ojgn) 1. саломіна ў вока; 2. *vulg.* сэксуальныя зносіны
• firn štroj kejn Micraim вазіць салому ў Эгіпт (у калодзеж вады ня льюць, а ў лес дроў не вязуць; езьдзіць у Тулу са сваім самаварам)
• kajen štroj жаваць салому (малаціць пустую салому; з тошчага да ў парожняе пераліваць)
• štrojene almone *hum.* саламяная ўдава
• ufhengen* af a ibergebrentn štroj *iron.* павесіць на перагарэлай саломіне
• a štroj dir in ojg un a špon dir in ojer, un zolst nit visn, vos frier arojscucien! *kll.* саломіну табе ў вока і трэску табе ў вуха, і каб ты ня ведаў, што раней вымаць!
• beser a štrojener man, vi zejdene/goldene kinder *šprxv.* лепей саламяны мужык, ніж ядвабныя/залатыя дзеці
• der, vos trinkt/trenkt zix, xapt zix on far (bodaj/afile in) a štrojele (on a šarf fun a šverd) (az me trinkt zix, xapt men zix on on a štroj) *šprxv.* як топішся, то і за саломіну (за лязо мяча) схопішся (хто топіцца, за брытву хопіцца; калі топіцца, то няхай за сваю сраку ўхопіцца)
• gib im štroj cu kajen дай яму саломы пажаваць (ёлуп, балван, ідыёт)

štrojs *m*, -n, **štrójsfojgl** *m*, *pl.* -en/-fejgl [*d.* Strauss] *zool.* страўс; **štrójsener** страўсавы; **štrójsfeder** *f*, -n страўсавае пяро

štrojx *m*, -n [*d.* Strauch] куст

štrojxlen (zix), geštrójxlt vern* [*d.* straucheln] спат(ы)кнуцца, спатыкацца; **štrojxl** *m*, -en удар; **štrójxl(dik)er** спатыклівы, пашкоджаны; няроўны, з калдобінамі (пра дарогу); **štrojxlung** *f*, -en спатыканьне, цяжкасьць, перашкода, завада; **štrójx-gedixteniš** *f* зарасьнік, хмызьняк; **štrójxl-štejn** *m*, -er камень спатыкненьня

štrom *m*, -en [*d.* Strieme] шрам, рубец, пісуга, пісюга

štromen [*d.* strömen] цячы, струменіцца, ліцца, плысьці; **štrom** *m*, -en 1. плынь, цячэньне, паток, струмень; 2. ток; **štróm(end)iker** шпаркаплынны, шпаркабежны, праточны, цякучы; **štrom-aróp** *adv.* за вадой; **štrom-arúf** *adv.* проці вады; **štrómbekn** *m*, -s басэйн ракі, вадазбор; **štrómšvel** *f*, -n парог (на рацэ); **štrómkrajz** *m*, -n *elektr.* ланцуг

• der ojlem halt in ejn štromen натоўп валіць
• gein*/švimen* mitn/kegn štrom плысьці за вадою (супроць вады)
• rajsn* dem štrom плысьці супраць плыні

štromke=stromke *f*, -s [*v.*] стрэмка, скабка

štros/štroz/štrus/štruz *m*, -n [*d.* Strasse] вуліца, маставая, брук, шаша; **štrósnrojber** *m* вулічны злодзей

štrox *m*, -n [*d.* Strich] штрых, рыса

štrudl *m*, -en [*d.* Strudel] *kul.* штрудэль, рулет (слаёны салодкі пірог з фруктовай начынкай альбо несалодкі зь мясам ці рыбай)

štrump/štrumf *m*, *pl.* štrimp/štrimf [*d.* Strumpf] панчоха

• zeks brider zajnen mir gevezn, /hobn mir gehandlt mit štrimf; /ejner iz geštorbn, /iz geblibn finf *flksl.* нас было шасьцёра братоў, мы гандлявалі панчохамі; адзін памёр, нас засталося пяць

štub [*d.* Stube] 1. *f*, *pl.* štiber, *dim.* **štibl** *n*, -ex хата, дом, будынак; 2. *f*, *pl.* -n/štiber пакой, камора; **štúbiker** 1. хатні; 2. *m*, **štúb(-)menč** *m*, -n нехта з хатніх, жыхар дома, свой чалавек, сябра сям'і; **štúbikung** *f* прыручэньне жывёлаў; **štúbikn** прыручаць; **štúbdinst** *f*, -n пакаёўка; **štúbfirern** *f*, -s гувэрнантка, кіраўнічая дома; **štúbzax** *f*, -n хатняя рэч; **štúbzicer** *m*, -s, (-n *f*, -s) дамасед

• a fajer zol zix arajnxapn cu dir in štub! *kll.* а бадай твая хата згарэла!
• a štub darf hobn a man, un a man darf hobn ■ vajb *šprxv.* у хаце патрэбны мужык, а мужыку патрэбна жонка
• a štub darf hobn a menčn *glxv.* у доме мусіць быць чалавек
• a štub mit a(n) alker/kamer! (štub un alker/kamer! fun štub in kamer!) блізенька! паблізу!
• der xoxem bojet a štub, un der nar cebrext zi *šprxv.* разумны будуе хату, а дурань бурыць яе
• di štub halt zix af der baleboste *glxv.* дом трымаецца на гаспадыні
• di štub iz im nit cu der hant *glxv.* хата яму не з рукі (не знаходзіць сабе месца)
• in kejn jidišer štub zol men dos nit zen! каб ніводна жыдоўская хата гэтага ня бачыла!
• me tor im nit arajnlozn in kejn jidišer štub для яго ўсе дзьверы зачынены
• mit im kert men ojs di štub *glxv.* ім можна падмятаць хату (зь яго можна віць вяроўкі)
• nit cu esn, nit cu trinken, nor in štub cu zicn ня піці, ня есьці, толькі ў хаце сядзеці
• – Oj, v'azoj že vet mir der rebe helfn? /Ci gebn vet er mir den dem, vos ix hob lib? /Oj, cu dem, vos ix hob lib, 'el ix zix lozn forn, /un kumen vel ix glajx cu im in štub. *flksl.* – Ой, як жа мне рэбэ дапаможа? Ці дасьць ён мне таго, каго я люблю? Ой, я пайду да таго, каго кахаю і ўвайду да яго проста ў хату.
• Smilavič un Minsk iz a štub un kamer Сьмілавічы паблізу ад Мінска

štučne(r)=stučne(r) [*p.* sztuczny, *ukr.* штучний] штучны

študen *f* [*d.* Stute] кабыла

študírn (študírt) [*d.* studieren] вывучаць, вывучыцца; **študje** *f*, -s штудыя, вывучэньне; **študírndiker** які вучыцца, вучнёўскі, навучэнскі; **študirung** *f* вывучэньне; **študír-hojz** *n* школа для вывучэньня Талмуду

štufe *f*, -s [*d.* Stufe] кляса, разрад, ступень; **štúfesvajz=štúfnvajz** *adv.* паступова, крок за крокам; **štúfnvajzer** паступовы

štukatúr(ke)/štukature *f*, -s [*r.* штукатурка] тынкоўка; **štukatúre(ve)n** тынкаваць

štúkeven [*p.* sztukować] штукаваць, ушгукоўваць; **štu(č)ke** *f*, -s, *dim.* **štúčkele** *n*, -x штука, выбрык; **štúke-maxer** *m* штукар, блазен, блазьнюк, прыкідвальнік

• maxn štukes рабіць/чыніць штукі, выкінуць штуку

štul *m/f*, -n [*mhd.* stuol] стул, крэсла; **štúlgang** *m* "стул"; вялікая патрэба, спаражненьне

• hobn* štulgang спаражняцца

• az der rov gejt arojs fun der šul, meg zix itlexer zecn af zajn štul *šprxv.* калі рабін выходзіць з сынагогі, дык кожны можа сесьці на яго крэсла

• ven dos mazl kumt, štel im a štul *glxv.* калі шчасьце прыходзіць, стаў яму крэсла

štulpn *pl.* [?] пакамечаныя, сапсаваныя манжэты

štumen [*mhd.* stummen] нямець, маўчаць; **štumer** 1. *m*, -me, (-me *f*) нямы/немы чалавек, нямко; 2. маўклівы, нямы; **štumen** маўчаць, змоўкнуць; **štúmeniš** *f*, **štumkajt** *f* немата, немасьць; **štumak** *m*, -es *pejor.* нямко; **štumelale** *f*, -s, **štumure=štimure** *f*, -s *pejor.* маўклівец, маўклівы, неразгаворлівы чалавек; **štúm-lošn** *n* [*s.* לשון־] мова мімікі/жэстаў, на мігі/мігах; **štúmdiker tojber** *m* [*d.* Taubstummer] глуханямы

• a štume cung бязмоўнае існаваньне

• a štumer forvurf нямы папрок

• [illegible]* štum заставацца моўчкі

• [illegible]* af štum-lošn размаўляць на мове жэстаў

• štum vi di vant, vi a fiš, vi der tojt немы як сьцяна/мур [illegible]сьмерць (маўчыць як немы/нямко/нямэй/анямелы/рыба/сом/слуп/сыч)

• a ligner iz glajx cu a štumen – bejde zogn nit dem emes *šprxv.* хлус што нямы – абодва не гавораць праўды

• a štum vajb šelt nit mitn mojl, nor mit di hent *glxv.* нямая жонка кляне ня ротам, а рукамі

• ale štume viln redn a sax (a štumer hot lib a sax rejdn) *glxv.* усе нямыя прагнуць гаварыць шмат

• Don gegnt on der pastuške /un lozt štum di ojgn arop; /Donje, faršemt tut a šmejxl /un lozt štil arunter dem kop (H. R.) Дон сустракае пастушку і, анямелы, апускае вочы долу; Доня сарамліва ўсьміхаецца і ціха апускае галаву

štúmp(ik)er (af) [*d.* stumpf] тупы; **štump=štimp** *m*, -n затрымка, (пера)шкода, страта; **štúmpikajt** *f* тупасьць

• di hak iz štumpik сякера тупая

• er iz štumpik ён тупы

štund(e) *f*, -n [*d.* Stunde] гадзіна

• gebn* štundn даваць урокі

štunk *m* [*d.* Stunk] *vulg.* абасранец, засранец, шмаравоз, заткала

štupe=stempe/stepke=stupe *f*, -s [*p.* stępa, *ukr./r.* ступа] ступа

štupl *m/f*, -en [*d.* Stoppel] рабацінка; маленькая выемка, дзірачка (у мацы); шорстка, шарсьціньне; **štuplen=stuplen** праколваць, дзіравіць, рабіць маленькія дзірачкі

• štuplen ba der cung *fig.* язык сьвярбіць

štupn [*mhd.* stupfen] штурхаць, (па)піхнуць, (па)піхаць, пхаць, соваць, засоўваць; **štup** *m*, -n штуршок, высьпятак, таўхель, таўхень; **a štup ton*** (па)піхнуць, штурхануць; **štúpeniš** *n*, **štuperáj** *f* цісканіна, таўкатня, штурханіна, таўканіна; **štuper** *m* папіхач; **štúp-šo** *f*, -en [*s.* (ען-)שעה־] гадзіна пік; **štúpvegl** *n*, -ex тачка

• štupn di hent, vi me darf nit распускаць рукі, дзе ня трэба

• štupn di noz (in) соваць/утыкаць нос

• vuhin štupstu zix? куды ты пхнешся?

• er laxt – der nar štupt im *glxv.* ён сьмяецца – дурань яго штурхануў (па чом пазнаць дурнога, як ні па сьмеху ёга)

• štup mix, ix vil nit *hum.* пхай мяне, бо я не хачу (і хочацца і колецца)

• Štup že, štup že /štup dem lošik; /štup im, štup im gixer. /Der rebe alejn štupt ojx dem lošik, /štup im, štup im gixer. *fiksl.* Піхай жа жарабё, піхай яго хутчэй. Сам рэбэ таксама піхае жарабё, піхай яго хутчэй.

šturem=štorem *m*, -s, **štúrem(-)vint** *m*, -n [*d.* Sturm] бура, штурм, ураган, навальніца; **štúremdiker**, **štúrmišer**, **štúremfuler** бурны, імклівы; **štúremen**, **štúrmeven**, **šturmírn** (šturmírt) штурмаваць, бушаваць; **štúremfojgl** *m*, *pl.* -en/-fejgl *zool.* буравесьнік

• a šturem in a gloz vaser бура ў шклянцы вады

• (ajn)nemen* mit šturem браць штурмам

• az me zejt vint – šnajdt men šturem *šprxv.* пасееш вецер – пажнеш штурм

• šturem-vint un regn-šnej – /kejn zax nit gešrokn, /un di mame in der hejm /gevart hot mit a flokn (C. M.) шалёны вецер і дождж са сьнегам – нішто яго не спалохала, і маці ў хаце чакала з кіем

šturkác=štólkarc *m*, -n факел, паходня

šturmak *m*, -es [*p.* szturmak] няўклюда, пясьляк, стары дурань

šturman *m* [*mhd.* stürman] штурман

• alter šturman стары штурман (стары хрэн)

šturx(e)n/šturken=štorxen=šterxen [*p.* szturchać, *ukr.* штурхати] штурхаць; **šturx=šterx** *m*, -n/-es штуршок; **a šturx(e) ton*** штурхнуць

štus *m/n*, -im, **štuseráj** *f/n*, -en [*s.* (ים-)שטות] глупства, дурыкі, лухта, бязглузьдзіца [*sin.* nariškajt, umzin]; **štúsiker** бязглузды, бессэнсоўны

štutíc=štitíc *m*, -n [*d.* Schutztasche?] скрынка, футарал

šub *m*, -n [*d.* Schuppe?] луска

šúbenik=šíbenik *m*, -es шыбенік

šúb(ic)e *f*, -s [*r.* шуба] кажух, футра

šuc *f*, -n [*d.* Schutz] заступніцтва, апекаваньне, ахова, абарона; **šúcfe(j)iker** абароназдольны; **šúcfe(j)ikajt** *f* абароназдольнасьць; **šúcgebit** *n*, -n запаведнік; **šúcgrub** *m*, *pl.* -griber, **šúcgrobn** *m*, -s акоп; **šúclozer** безабаронны; **šúc-mitl** *n*, -en сродак абароны

• in šuc fun der naxt пад аховай ночы

šudak *m*, -es [?] сядак, падарожнік, пасажыр

šufl *m*, -en, **šufle** *f*, -s [*d.* Schaufel, *p.* szufla] шуфель; **šuflen** шуфляваць

šuflod=šiflod *m/n*, *pl.* -n/-leder, *dim.* **šúfledl** *n*, -ex [*d.* Schublade, *p.* szuflada] шуфляда

šufre-dešúfre [*s.* שופרא־דשופרא →mešufre-dešufre] найпрыгажэйшае, прыгажэйшае з прыгажэйшага, лепшае зь лепшага [*sin.* dos šenste funem šenstn, dos beste funem bestn]

šuft *m*, -n [*d.* Schuft] падлюка, паганец, паскуда, агіднік, нягоднік, басалай

šuk(j)enke=sukjenke *f*, -s [*p.* sukienka] сукенка

šul=šil *f*, -n [*d.* Schule] 1. **šule** *f*, -s школа; 2. сынагога, бажніца; **šuln** навучаць, вучыць; **šulung** *f*, -en адукацыя, навучаньне; **šúl-bank** *f* школьная лаўка, парта; **šúlbux** *m/n*, *pl.* -bixer школьны падручнік; **šúlfeld** *n*, -er школьная тэрыторыя; **šúlgelt** *n* грашовы збор у сынагозе; **šúlklaper** *m*, -s, **šúlrufer** *m*, -s сынагагальны служка, які грукае ў дзьверы і гукае людзей на малітву; **šúlmejnster** *m* настаўнік; **šúlvezn** *n*, -s школьная справа

• a šo far šul-klapn час склікаць у сынагогу (запозна)

• di kalte šul вялікая сынагога
• vajberše šul жаночая частка ў сынагозе
• iber di zindike lokšn hob ix di libe hejlike šul fargesn *glxv.* за грахоўнымі локшынамі я й любую сьвятую сынагогу забыла
• mit a jidn iz nor gut in šul arajn cu gejn (kduše cu śpringen) *śprxv.* з жыдам добра толькі ў сынагогу хадзіць (разам маліцца)
• vos neenter cu der šul, alc vajter fun got *śprxv.* чым бліжэй да сынагогі, тым далей ад бога

Šulamis [*s.* שולמית] *tmx.* Суламіта (Шуламіт) (Песьн. 7:1)

šuld *f*, -n [*d.* Schuld] віна, правіннасьць, доўг; **šúldiker** 1. *m*, (-ke *f*) вінавайца, віноўнік, абвінавачаны, вінаваты чалавек, даўжнік; 2. вінаваты, павінны; **šuldik zajn*** быць вінаватым, завінаваціцца; **šúldikajt** *f*, -n вінаватасьць; **šúldikn** (аб)вінаваціць, абвінавачваць; **šúldakt** *m*, -n абвінаваўчы акт; **šúld-anerkenung** *f* прызнаньне віны; **šúldbank** *f*, *pl.* -benk лава падсудных; **šúldšafiker** кампраметуючы

• aropvarfn* di šuld af emecn перакінуць віну на кагосьці
• di gance velt iz im šuldik увесь сьвет яму вінаваты
• er iz mir šuldik gelt ён мне вінаваты грошы
• gefinen* far šuldik прызнаваць вінаватым
• got di nešome šuldik [*p.* bogu ducha winien] нявінны (як немаўля), цалкам невінаваты (ні сном ні духам)
• haltn* far šuldik вінаваціць
• iber emecns šuld па чыёй-небудзь віне
• nemen* af zix di šuld браць на сябе віну
• nit blajbn* šuldik kejn entfer за словам у кішэню ня лезьці
• s'iz nit zajn šuld (er iz do nit šuldik) гэта не ягоная віна
• ver iz šuldik in dem? хто ў гэтым вінаваты?
• zajn šuldikajt iz dervizn (s'iz dervizn, az er iz šuldik) ягоная віна даказана/відавочна

šule *f* [?] сок

šulik=žulik *m*, -es [*r.* жулик] жулік

šul(j)er *m*, -s [*p.* szuler] шулер, шэльма; **šúlerišer** шулерскі

šulxn *m*, -s [*s.* (ם-)לחן(ש)] стол, канторка для чытаньня Торы ў сынагозе; **Šulxn-órex** *m*, -s [*s.* (ם-)ערוך] "Падрыхтаваны стол"; назоў статуту/кодэксу, які рэгламэнтуе жыцьцё артадаксальнага гэбрэя (складзены Язэпам Каро (1488–1575) і надрукаваны ў 1555 г.); *pl.* чатыры часткі статуту: "ojrex-xaim" [*s.* אורח־חיים], "jojre-deje" [*s.* יורה־דעה], "evn-hoezer" [*s.* אבן־העזר], "xojšn-mišpet" [*s.* חושן־משפט]; *iron. fig.* складаны звод правілаў, заблытаны кодэкс; **šulxn-órex-jid** *m* гэбрэй, які шчыра выконвае ўсе нормы статуту

• a guter rov muz kenen dem finftn šulxn-orex ojx добры рабін мусіць ведаць таксама і пятую частку статуту (абыходжаньне зь людзьмі)
• itlexer jid hot zajn Šulxn-orex un zajn šigoen *glxv.* кожны жыд мае свой статут і сваё вар'яцтва (як хто хоча, так па сваім бацьку плача; усялякі гад на свой лад; у кожнага кавалера свае манеры; кожны кравец сваім кроем, а кожны кеп сваім строем)

šum [*s.* שום →bešum-ojfn] без(ь), бяз(ь), (ані), ніяк [*sin.* on, kejn]

• kejn šum zax (nit) зусім нічога
• on (a) šum, kejn šum ніяк, ніякі, нічога
• on šum bavorenišn безагаворачна
• zej hobn ba im kejn šum vert ni(š)t ён іх ні ў грош ня ставіць

šum *m* [*p.* szum, *ukr./r.* шум] шум; **šumen** шумець; **šumne(r)** шумны

• a šum in kop шум у галаве

šund *m*, **šúnd-literatur** *f* [*d.* Schund] *pejor.* чытаніна, чытво, макулятура, жоўтая, бульварная літаратура, пашляціна; **šúnd-prese** *f* жоўтая прэса; **šúnd-roman** *m*, -en бульварны роман; **šúnd-šrajber** *m*, -s бульварны пісака

šupn zix [*d.* schuppen] лупіцца; **šup** *f*, -n [*d.* Schuppe] луска; **šupn** *pl.* кашута, перхаць; **šúpn-figldike** *zool.* лускакрылыя

šupn [*d.* Schub, *mhd.* schupf] таўхаць, штурхаць, п(і)хаць; **šup** *m* штуршок

• zix gebn* a šup імкнуцца наперад

šure *f*, -s [*s.* (ות-)שורה →kešure] рад(ок) [*sin.* linje in a tekst; rej]; **šúre-grizl** *n* узор сказа, які настаўнікі выдавалі вучнёўкам у часе навучаньня грамаце; **šúresvajz** *adv.* радкамі, радок

• di glajxe šures bejmer роўныя рады дрэваў
• di unteršte šure выніковая рыса, вынік
• gebn* di cvelf šure даваць развод
• in a šure ў радок
• in der unteršter šure у выніку
• lejenen cvišn di šures чытаць паміж радкоў
• az di eršte šure iz krum gešribn, tojg di gance (der gancer) briv af kapores *glxv.* калі першы радок крыва напісаны, нікуды ня годны ўвесь ліст (які пачатак, такі канчатак)

šurek *m* [*s.* (ך-)שורק →kubuc, melupn; nekude] дыякрытычны знак (ֻ), які ў гэбрэйскіх тэкстах азначае галосную літару "u" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэта галосная)

šurke *f*, -s [*d.* Schurke] агіднік, нягоднік, басалай; гультай, абібок, лайдак, брында, лабатрос, латруга

šuršen=šoršen [*ukr.* шуршати] 1. шуршэць, шамацець, шоргаць, шастаць; 2. *n* шамаценьне, шоргат, шастаньне

šur(um)-búr(um)=šar-bár=s(j)ur-búr [*r.* шурум-бурум, *nd.* schurrmurr] 1. *m* шурум-бурум, сыр-бор, блытаніна, гармідар, нелад, разгардзіяш; шурабуркі, старызна, непатрэбшчына, драбяза; зброд; 2. *adv.* сьпехам, сьпешна, похапам, бязладна; **šur-bur-kíle** *f* назоў гульні; **šur-bur-vemafle-łájses** [*s.* ומפליא־לעשות →mafle-lajses] *hum.* вялічэзныя фокусы, разумныя выдумкі, вымудры; на скорую руку, сьпехам

• der gancer šur-bur hot zix ongehojbn iber... адкуль усё ліха ўзялося (праз што каша заварылася)
• maxn šur-bur рабіць абы-як, халтурыць

šus *m* [*d.* Schuss] *tekst.* уток

šuster *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Schuster] шавец; **šusteráj** *f/n* шавецтва, шавецкае рамяство; **šúster(i)šer** шавецкі; **šústern** шыць абутак; **šusterúk** *m*, -es, **šusčak** *m*, -es *pejor.* шаўчук; **šúster-gas** *f*, -n шавецкая вуліца

• arajn(gejn*) in (der) šuster-gas губляць своеасаблівасьць, спрашчацца
• šusterše čveklex шавецкія цьвікі, тэксы
• a kop vi a minister, hent vi a šuster *šprxv.* галава як у міністра, рукі як ў шаўца (на галаве строй, а каля сракі хоць з лапатаю стой)
• a menč iz geglixn cu a šuster – a šuster darf hobn a vajb un a menč ojx (un a menč darf ojx hobn a vajb) *glxv.* чалавек падобны да шаўца – шаўцу патрэбна жонка і чалавеку таксама
• ale šusters gejen borves *šprxv.* шавец бяз ботаў (шавец

у падзёртых ботах ходзіць; ганчар у чаропках есьці варыць, а шавец у атопках ходзіць; каваль безь сякеры, шавец босы; каваль безь сякеры і без нажа сядзіць)
• az a jid ken nit vern kejn šuster, trojmt (er fun) vern a profesor *glxv.* калі жыд ня можа стаць шаўцом, ён марыць, каб стаць прафэсарам
• ix bin ojx nit kejn šuster! *glxv.* і я таксама не шавец! (і мая доля не шчарбатая; і мы не абораю хлеб кроім; і мая хата не карчма)
• Ix vel ▪ zemerl dir zingen, gotenju! /Ix vel dir zingen fun dajn šusterl: /gejt a šusterl in veg baginen. /– Šusterl, majn šusterl, vu gejstu? /– Ix gej, ix gej /far vajb un kind af brojt fardinen. /– Šusterl, majn šusterl, vos nejstu? /Ix nej, ix nej /far menčn oreme čobotes; /gots kinder gejen, nebex, borves. /un di velt iz ful mit blotes. (M. B.) Я прасьпяваю табе песьню, божухна! Я буду сьпяваць пра твайго шаўца: сабраўся шавец зранку ў дарогу. – Шавец, мой шавец, куды ты ідзеш? – Я іду жонцы й дзіцяці на хлеб зарабіць. – Шавец, мой шавец, што ты шыеш? – Я шыю для бедных людзей чобаты; божыя дзеці, нябогі, ходзяць босыя, ▪ ў сьвеце поўна гразі.
• šuster, blajb ba dajn meloxe *glxv.* шавец, глядзі сваю справу (не ў сваё карыта ня лезь; ня лезь на чужое седала; у чужыя сані не садзіся; не ў свае штаны не ўбірайся)

šuš(k)en [*ukr.* шушукати, *r.* шушукать] шушукаць, шаптаць; **šuške** *f* шэпт; **a šuške ton*** шушукнуць, шап(я)нуць; **šúškendik** *adv.* шэптам; **šúškeniš** *f*, **šuškeráj** *f*, -en шушуканьне, шэпты

• šušken in ojer arajn шапянуць на вуха
• me redt un me redt, un me šušket zix *glxv.* і пагавораць, і пашушукаюцца (гавараць, гаманяць, але ня ведаюць, дзе званяць; гаварыў, гаварыў – і прымовіў)

Šušn-habíre *f* [*s.* שושן־הבירה →šojšanes-] "лілея"; *tmx.* Сузы, пэрсыдзкая сталіца (Эст. 1:2); **šúšn-purim** *m* [*s.* פּורים־] "сускі Пурым"; дзень пасьля Пурыму (малое сьвята) (Эст. 9:16)

• a šlexter Purim iz a guter šušn-purim *glxv.* кепска ў Пурым – добра пасьля Пурыму (беднякі ўсё сьвята зьбіраюць міласьціну, ▪ ўжо сьвяткуюць пасьля)

šu-šu-šu *int.* шу-шу-шу (кажуць, калі казычуць дзіцёнка)
šu"t *abr.* **šajles-(u)čúves** *f* [*s.* שאלות־(ו)תשובות=שו"ת] кніга, з дапамогай якой рабін вышуквае адказы на талмудычныя пытаньні
šut *m*, -en [*r.* шут] блазен
šutef *m*, *pl.* šutfim, (-te *f*, -s) [*s.* שותף(־ים) →bešutfes] суўладальнік; саўдзельнік, супольнік, кампаньён, партнэр [*sin.* mitfarmoger, mitbazicer; mitbatejlikter]; **šutfes** *n* [*s.* -ות] суўладаньне; саўдзел, саўдзельніцтва, супольнасьць, сумеснае дзеяньне, талака; **šútfišer**, **šútfes(dik)er** супольны, агульны; **šútfišaft** *f* супольнасьць

• ▪ šutef cu di cores сябра па няшчасьцю
• af šutfes на паях
• zajn* a šutef (mit, cu) (maxn šutfes) удзельнічаць
• a dokter un a kvores-man zajnen šutfim *glxv.* доктар і далакоп – супольнікі
• a šutef iz vi a grablje *glxv.* супольнік – што граблі (усё грабе да сябе)
• šutfes iz gut – a make! *glxv.* разам добра – трасцу! (хто жыве ў купе, у таго не баліць у пупе; дзе дружна і хаўрусна, там ня грузна; дружны табун і ваўкоў не баіцца)
• šutfes iz gut nor mitn vajb *glxv.* разам добра толькі з жонкай

šute(r)=šote(r) [*ukr.* шутій] бязрогі
šux *m*, *pl.* šix, *dim.* **šixl** *n*, -ex [*d.* Schuh] чаравік, бацінак; **šuxn** абу(ва)ць; **šúxbendl** *n*, -ex шнурок; **šúxberštl** *n*, -ex шчотка для ботаў; **šúxlefl** *m* лыжачка для надзяваньня ботаў; **šúxpucer=šíxpucer** *m*, -s чысьцільшчык ботаў; **šúxvarg** *n* абуцьце, абутак; **šúxvarger** *m*, -s гандляр абуткам; **šú(x)vaks** *m* вакса

• arajngejn* in emecn šix увайсьці ў чужое становішча, улезьці ў чужую скуру
• gejn* in der mames šix хадзіць у матчыных чаравікох
• a šux un a klejd *fig.* чаравік і сукенка
• a nar darf hobn a sax šix *glxv.* дурню трэба мець шмат абутку (за дурной галавой сьпіна баліць, нагам неспакой; скупы двойчы плоціць, а дурны двойчы ходзіць)
• di šix fun oremans kind vaksn mitn fisl *glxv.* чаравікі ў бядняцкіх дзяцей растуць разам з нагамі
• kojfstu šix far zix, to mest zej nit af fremde fis *glxv.* калі купляеш сабе чаравікі, дык не прымярай іх на чужыя ногі
• m'gejt šojn in zajne šix ужо ходзяць у ягоным абутку (даўно памёр)
• ojb der šux past, kenst im trogn *glxv.* калі чаравік пасуе, можаш яго насіць
• ot di šix trogn/nicn zix gor kejnmol nit op гэтым чаравікам німа зносу

švab *m*, -es [*d.* Schwabe] шваб, немец
švager *m*, -s [*d.* Schwager, *p.* szwagier] швагер, швагра
švajger=švejger *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) [*d.* Schwaiger] малачар, малочнік
švajgn* (gešvígn) [*d.* schweigen] 1. маўчаць; 2. *n*, **švajg** *m*, **švájgeniš** *f/n*, **švajgns** *n* маўчаньне; **švajger** *m*, -s, (-ke *f*, -s) маўчун, маўклівец; **švájge(v)diker**, **švájgndiker** маўклівы; **švájgndik(erhéjt)** *adv.* моўчкі, маўкліва; **švájge(v)dikajt** *f* маўкліваць; **švájggelt** *n* хабар

• švajgn* vi di vant маўчаць як сьцяна
• švajgn* vi in a bod (vi in bod afn pol), vi a vant/hunt, vi di cung volt in kimpet gelegn, vi er volt aropgešlungen di cung маўчаць як у лазьні на палу, як сьцяна/мур/сабака, як язык праглынуўшы (маўчыць быццам яму каровы язык аджавалі, як безьязыкі, як вады ў рот/губы набраўшы, як воцату выпіўшы, як камень пры дарозе, як немы/нямко/нямэй/анямелы/рыба/сом/слуп/сыч)
• a švajgndiker nar iz a halber xoxem *glxv.* дурань, які маўчыць, напалову мудры
• az a nar švajgt, vejst men nit, ci er iz a nar, ci a xoxem *glxv.* калі дурань маўчыць, невядома, ці ён дурань, ці разумны
• az der rebe švajgt, /un az der rebe švajgt, /švajgn ale xasidimlex, /ša... ša... *flksl.* калі рэбэ маўчыць, маўчаць усе хасыдзікі, ша..., ша...
• der, vos švajgt, mejnt ojx epes *glxv.* хто маўчыць, той таксама аб нечым думае
• eltern lernen ojs di kinder rejdn, un di kinder lernen ojs di eltern švajgn *šprxv.* бацькі вучаць дзеці гаварыць, а дзеці вучаць бацькоў маўчаць
• host du (hostu) – halt, vejst du (vejstu) – švajg, kenst du (kenstu) – tu! *glxv.* маеш – трымай, ведаеш – маўчы, можаш – рабі!
• redn iz šver, un švajgn ken men nit *glxv.* гаварыць цяжка,

але й маўчаць німа як
• rejdn iz zilber, švajgn iz gold (redn iz gut, švajgn iz beser) *šprxv.* слова – срэбра, маўчаньне – золата
• šejn švajgn iz šverer/šener, vi šejn rejdn *šprxv.* добрае маўчаньне цяжэйшае/прыгажэйшае за добрую гаворку
• švajgn iz gut, redn iz nox beser *šprxv.* маўчаць добра, але гаварыць яшчэ лепш
• vegn dem max(t) a švajg! аб гэтым – ані слова!

švajn *m*, -en [*d.* Schwein] *pejor.* сьвіньня; **švajneráj** *f/n*, -en сьвінства

švalb *f*, -n, *dim.* **švelbl** *n*, -ex, **švélbele** *n*, -x [*d.* Schwalbe] *zool.* ластаўка
• di erste švalb першая ластаўка
• afn furl ligt dos kelbl, /ligt gebundn mit a štrik, /hojx in himl flit dos švelbl, /frejt zix drejt zix hin un krik (A. C.) на вазу ляжыць цялё, ляжыць зьвязанае вяроўкай, высока ў небе лётае ластаўка, радуецца, мітусіцца туды-сюды
• di švalbn hobn dos bejs-hamikdeš gelošn (un di špinen hobn fajer getrogn) *folk.* ластаўкі Ерусалімскі Храм пагасілі (а павукі агонь прынесьлі)
• ejn švalb brengt nox mit zix nit der zumer (ejn švalb ken kejn zumer nit maxn) *šprxv.* першая ластаўка (першы шпак) лета/вясны ня робіць (адзін вырай вясны ня робя)

švál(j)óm=čvaljóm [*p.* cwałem] *adv.* наўскач, наўгалёп, на ўсю моц

švalnje *f*, -s [*p.* szwalnia] швальня

švam=švom=švum *f*, -en губка

švan *m*, -en [*d.* Schwann] *zool.* лебедзь; **švánen(-)lid** *n* лебядзіная песьня

švanc *m*, *pl.* švenc, *dim.* **švencl** *n*, -ex [*d.* Schwanz] 1. хвост; 2. *vulg. euph.* канец, шышка, дудучка, пеўнік, стручок, мазюка, пумпыська, чэлес; 3. *fig.* дурань, дурдола, ёлуп; **švancevate(r)** *vulg.* хуеваты, дурны; **švanc-melámed** *m*, *pl.* -melámdim, (-ke *f*, -s) [*s.* (מלמד-ים)] дурны настаўнік
• beser a ber on a(n) švanc/ek, ejder a švanc/ek on a ber *glxv.* лепш мядзьведзь без хваста, чымся хвост безь мядзьведзя
• der švanc funem xelemer xazns indik *glxv.* хвост індыка хэлмскага кантара (сёмая вада на кісялі; нашага парабка кумаў сват; стрэчнай бабкі родны Хведар; пан гарэў, а чорт ногі пагрэў, іскра пала і радня стала)
• vilst nit vartn? vel ix dir šitn zalc afn švancl *hum. glxv.* ня хочаш пачакаць? я табе насыплю солі на хвост (кажуць нецярпліваму; дзецям кажуць, што можна злавіць птушку, калі насыпаць ёй на хвост солі) (на хвост солі насып, дык і зловіш)

švángern=švéngern, švanger vern* [*d.* schwanger] чараваць, цяжэць, цяжарацъ, зацяжарваць; **švángere** цяжарная; **švángeršaft** *f*, -n цяжарнасьць; **švángern-hojz** *n*, *pl.* -hajzer радзільны дом
• zi švangert яна цяжарная

švarbe=svarbe *f*, **esrim-v(e)árbe** *pl.* [*s.* עשרים־וארבע] "24" (азначэньне для Танаху, які складаецца з 24 кніг)

švarcer [*d.* schwarz] 1. чорны; 2. *m* нэгар; 3. *m*, -s кантрабандыст, шмуклер; **švarcn** 1. чарніць, пляміць; 2. **švarc vern*** чарнець; **švarckajt** *f* чарната; **švárclexer** чарнаваты; **švarc** 1. *n kort.* віны; 2. *f argo* ноч, цемра; **švárcápl** *n*, -en, **švarcl** *n*, -ex [*d.* Augapfel] *anat.* зрэнка, вочны яблык; **švárcarbet** *f* чорная работа; **švárc(-)arbet(o-r)er** *m*, -s чорнарабочы; **švárcbodn** *m*, **švárcerd** *f* чарназём; **švárc(-)brojt** *n* чорны хлеб; **švarcjámiker** [*s.* -ימ-] чарнаморскі; **švarc(-)jór** *m*, -n (švarc(er) jor) [*d.* der Schwarze] 1. ліхалецьце, няшчасьце, чорны год; 2. нячысьцік, чорт; **švárckincler** *m*, -s чорны маг, чарадзей; фокусьнік; **švárckunst** *f*, **švárckincleráj** *n* чорная магія; **švarc(-)méjenik** *m*, -es [*s.* -מאה] *hist.* чарнасотнік (чалец антысэмiцкай арганізацыі "Чорная сотня" ў царскай Расеі); **švarc(-)méjediker, švarc(-)méjišer** *hist.* чарнасоценны; **švárc-ojgiker** чарнавокі; **švárc-šabes** *m* [*s.* שבת] "чорная субота"; шабаш, оргія; чорны дзень; **Švárc-tume** *n* [*s.* טומאה] *pejor./hum.* г. Белая Царква (Украіна); **švárcvald** *m*, *pl.* -velder ліставы, лісьцяны лес; **švarc-xéjn(evd)iker** [*s.* -חנ] чарнявы, смуглы, мілавідны, прыгожы, прывабны; **švárczeer** *m*, -s пэсыміст, смутнагляднік
• arbetn* af švarc выконваць левую работу, халтурыць
• di tojz/malke (dos mejdl) švarc віновы туз, віновая дама
• maxn emecn a švarcn sof рабіць камусьці чорнае жыцьцё
• maxn emecn a švarc-šabes учыніць камусьці скандал
• šrajbn* af švarc пісаць чарнавік
• švarc af vajs чорным па белым
• švarc vi a halke/žuk/murašnik/murin/cigajner чорны як галка/жук/мурашнік/мурын/цыган (як арап/гаман/грак/крук/вуж/катляр/смаголь/смоўж/чорт)
• švarc vi di brand/erd, vi majn lebn/harc чорна/цяжка як язва/зямля, як маё жыцьцё/сэрца (як ноч)
• švarc vi haleveške/mon/pex/smole/kojl/saže, vi di sopuxe чорны як галавешка/мак/смала/смоль/вугаль/сажа/сопуха (як махнатка/бізун/дзёгаць/подмазка/засланка/комін/сукно)
• švarcapl fun ojg найдаражэйшы (чалавек) (як зрэнка)
• švarcn di/dem grenec нелегальна перасякаць мяжу
• švarcn zix dos ponem ачарніць сябе
• a švarcjor af dir (af dajn/zajn kop)! *kll.* ліха табе (на тваю/яго галаву)!
• ba naxt zajnen ale ki/kec švarc *glxv.* ноччу ўсе каровы/каты чорныя (паначы ўсе каты шэрыя/буйныя)
• der švarcjor vejs! чорт ведае!
• der švarcjor zol im nemen! (nemen zol dix der švarc-jor!) *kll.* чорт/трасца яго/цябе бяры!
• der švarc-jor nemt im nit! чорт яго не бярэ! (ліха не баіцца)
• der švarc-jor zol dix avektrogn! *kll.* чорт цябе схапі! (бадай цябе кадук схапіў!)
• gej cum švarc-jor! *kll.* ідзі ты к чорту (д'яблу/нячысьціку/рагацiку)!
• er hit es op vi dos švarcapl funem ojg (vi dos ojg in kop) ён гэта сьцеражэ/пільнуе як вока ў лобе (шануе/песьціць як сваё вока)
• er zet ojs vi a švarc-jor in milx gekoxt (vi a švarc-jor in der vajser milx, vi a švarc-jor in a cilinder) ён выглядае, як чорт, звараны ў малацэ (як чорт у цыліндры)
• far an oreman iz švarc-jor ojx genug *šprxv.* бедняку ліха таксама не бракуе (беднаму ўсюдых бедна)
• švarc gejt kejn mol nit ojs der mode *šprxv.* чорнае ніколі не выходзіць з моды
• švarclox iz harclox *šprxv.* ліха кладзецца на сэрца
• xoč švarc, nor a gut harc (me meg zajn a švarc, abi hobn

a gut harc) *glxv.* хоць і чорны, але з добрым сэрцам (хоць кашуля чорная, але сумленьне чыстае; хоць рукі чорныя, ды работа белая)

švarcue *f*, -s [*r.* швартов, *hol.* zwaartouw] швартоў

švarmen *pl.* [*d.* Schwärm] рой, процьма, плойма, безьліч

• švarmen flign рой мух

švat *m* [*s.* שבט →Tu Bišvat, Xamišoser Bišvat] шват, пяты месяц гэбрэйскага календару (студзень-люты)

• in švat trinkt zix der oks on zat *glxv.* у шваце вол нап'ецца вады ўволю (час разводзьдзя)

• švat šenkt nit dos zajnike *glxv.* са шватам не да панібратаў

švax=ševex *m*, *pl.* švoxim [*s.* (ים-)שבח →lišvax] (па)хвала, усхваленьне, хвальба, камплімэнт [*sin.* lojb, kompliment]

• dercejlen emecns švoxim распавядаць аб чыіхсьці заслугах

• zogn/dercejlen emecn švoxim (noxzogn/opgebn* cu/emecn a švax) выхваляць кагосьці, казаць камусьці камлімэнты

švaxer [*d.* schwach] слабы, кволы, нямоцны, нядужы, някрэпкі, недалужны; **švaxer vern*** лягчаць; **šváxinker** *m* нядашчы, кволы, хілы чалавек; **šváxlexer** слабаваты; **švaxkajt** *f*, -n (cu) слабасьць, немач, кволасьць; **švaxn=švexn** паслабіць, паслабляць; **švaxling** *m*, -en заморак, [illegible] чалавек; **šváxkepiker** хворы на галаву, [illegible]; **šváxmutiker** маладушны; **šváxmutikajt** *f* маладушнасьць; **šváxvíliker** слабавольны; **šváxvílikajt** *f* слабавольле; **šváxzinikajt** *f*, **šváxkepikajt** *f* прыдуркаватасьць

• a švax ojg слабое вока

• a švax strunele слабая струнка

• er hot ejnike švaxkajtn у яго ёсьць маленькія слабасьці

• s'xapt a švaxkajt немач хапае/бярэ

• švax vi nox a krenk, vi a flig, vi a klejn kind слабы як пасьля хваробы, як муха, як малое дзіця

• a menč iz (a mol) štarker fun ajzn un (a mol) švaxer fun a flig /štroj (a menč iz vi a flig) *glxv.* чалавек (часам) мацнейшы за жалеза, а (часам) слабейшы за муху/саломіну

• me falt nit, vajl me iz švax, nor vajl me mejnt, az me iz štark *glxv.* падаюць не ад слабасьці, але таму, што лічаць сябе за моцных

• Mit a mol gevorn iz zi švax un zejer krank, /af majne hent geštorbn iz zi, af a gasnbank. /Un az ix hob zi farlojrn, /hob ix alc ongevojrn, /zol der tojt šojn kumen ojx cu mir. (H. J.) Раптам яна зусім аслабела й моцна захварэла, яна памерла на маіх рукох, на вулічнай лаўцы. І калі я яе згубіў, я страціў усё, хай ужо сьмерць прыйдзе да мяне.

• mit di jorn alc vern švaxer di cejn un der zikorn *glxv.* з гадамі ўсё слабейшыя зубы і памяць (волас сівее – розум слабее)

švebl *m* [*d.* Schwefel] сер(к)а; **švébldiker** серны; **švébele** *n*, -x, **švébl-štekl** *n*, -ex запалка, сярнічка; **šveblen** акунаць у серу; **švébl-vaserštof** *m хем.* серавадарод; **švébl-zojers** *n*, **švébl-zajerkajt** *f* серная кіслата

• dar vi a švebele худы як запалка

• unterlejgn a švebele падкладаць запалку (саломы ў агонь падкладаць; прыску/жару падсыпаць)

• a švebele cindt zix glajx on un vert gix farlošn *šprxv.* сярнічка запальваецца адразу, але і хутка гасьне

• mit ejn švebele ken men farbrenen a gance štot *šprxv.* адной запалкай ільга спаліць увесь горад (аднаго Юрку ўпусьцілі, а ўся хата заюрылася)

švebn [*d.* schweben] лунаць, вісець у паветры, пырхаць; **a šveb ton*** пырхнуць; **švébndiker** лунаючы, які лунае; **švébšprejt** *f*, -n кілім-самалёт

• švebn in (di) luftn/volkns/himlen/ojlemes hoeljojnem лунаць у аблоках/нябёсах/надхмар'і

• Es šajnt di levone, es glancn di štern; /di naxt švebt af barg un af tol... /Dos altičke bixele ligt far mir ofn, /ix lejen es un lejen es tojznter mol. (S. F.) Зьзяе месяц, зіхацяць зоркі, ноч лунае па гарам і далінам... Старэнькая кніжыца ляжыць перада мною разгорнутая, я чытаю й чытаю яе ў тысячны раз.

Švedn *n* [*d.* Schweden] Швэцыя; **šved** *m*, -n швэд; **švédišer** швэдзкі; **švediš** 1. *n* швэдзкая мова; 2. па-швэдзку

švéger(i)n *f*, -s [*d.* Schwägerin] швагерка, залвіца, залоўка

švejcár *m*, -n [*r.* швейцар, *d.* Schweizer] швэйцар

Švejc(arje) *f* [*d.* Schweiz] Швэйцарыя; **švejcer** 1. швэйцарскі; 2. *m*, (-n *f*, -s) швэйцарац

švejger=švajger *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) малачар, малочнік

švejs *m*, -n [*d.* Schweiss] пот(ы); **švéjsiker** потны

• mit(n) blutikn/bitern švejs з крывавым/горкім потам

• s'gist zix fun im der švejs (er vert bagosn mit švejs) зь яго ліецца пот

• s'hot im bašlogn a švejs яго кінула ў пот

• s'hot im gekost blut un švejs гэта каштавала яму поту і крыві

• gebenčt iz der grošn, vos iz mit švejs bagosn *šprxv.* блаславёны той грош, які потам паліты (чым цяжэй, тым даражэй)

• iz dir hejs, krix in švejs – iz dir kalt, lojf in vald *glxv.* горача – пацей, холадна – бяжы ў лес

švejsn [*d.* schweissen] *texn.* (зь)літаваць, зварыць, зварваць; **švejser** *m* зваршчык; **švejsung** *f texn.* зварка; **švéjsbrener** *m*, -s літавальная лямпа; **švéjsgecajg** *n* зварачны інструмэнт

švel *m/f*, -n [*d.* Schwelle] парог

• nit ariberlozn* iber der švel не пусьціць на парог

• nit aribertretn* emecns švel парог не пераступіць (нагі ня будзе; ані кроку на парог)

• zajn* af der švel funem kejver быць на краі магілы (сьмерць у вочы, у зубы пазірае)

• ven jeder balebos kert cu ba zajn švel, volt umetum geven rejn калі б кожны гаспадар падмятаў ля свайго парога, паўсюдна было б чыста

šveln* (gešvóln) [*d.* schwellen] пухнуць, узьнімацца

švenc *pl.* →švanc *m* 1. хвост; 2. *euph.* канец, шышка, дудучка, пеўнік, стручок, мазюка, пумпыська, чэлес; 3. дурань, дурдола, ёлуп; **švenceráj** *n* дурніна, дурота, дурасьць, глупства

švencjen=šv(j)enčen=svjenčen [*p.* święcać] сьвя(н)ціць, асьвячаць

švéngern=švángern чаравацець, цяжэць, цяжараць, зацяжарваць; **švénger-klejd** *n*, -er адзеньне для цяжарнай

švenken* (gešvénkt/gešvonken) [*d.* schwenken] 1. паласкаць; 2. *n*, **švenk** *m*, -en паласканьне; **švenkexc** *n*, -n паласканьне (вадкасьць)

• švenken* di menuse *fig.* паласкаць вантробы (шмат піць)

• švenken* dos mojl, gret паласкаць рот/бялізну

švente=švjente *f*, -s [*p.* święto] хрысьціянскае сьвята

šver *m*, -n [*d.* Schwäher, *mhd.* swer] сьвёкар; цесьць; **šver-un-švíger** *pl.* сваты

• a gutn šver iz šver cu hobn, a šlextn šver iz šver cu bagrobn

glxv. добрага сьвёкра цяжка займець, благога – цяжка пахаваць
• az me hot xasene mitn šver (az me tut mitn šver), šloft men mit dem (mitn) ber *glxv.* хто жэніцца на цясьцёвых грашох, сьпіць зь мядзьведзем
• az me kukt arojs/ojs afn švers štivl, gejt men borvos *glxv.* хто заглядаецца на цясьцёвы боты, ходзіць босы
• itlexer ejdem iz a štik šver *šprxv.* кожны зяць падобны да свайго цесьця
• majn šver iz geštorbn, majn šviger matert zix *iron.* мой цесьць памёр, мая цешча мучаецца (кажуць у адказ на прымус пабажыцца; *vrtš.* "švern" бажыцца – "šver" цесьць)

šverd *f*, -n [*d.* Schwert] меч, шабля
• arajnlejgn di šverd in ir šejd укласьці меч у ножны
• der bux un di šverd iz gešafn gevorn ejncajtik *glxv.* кніга і меч былі створаны адначасова
• Gej ix mir arajn cu majn gelibter froj, /gefin ix mir ejns un cvej, /af der vant hengen šverdn, /ejns un cvej un draj. /gib ix mir a freg majn gelibter froj: /– Vos far a šverdn dos iz? /Entfert zi mir: – Brok-meser, /majn muter šikt mir dos. Oj, brok-meser mit blanke hent, /oj, oj, vej, majn harc tut mir vej, /az ix bin dox dajn man, – /ax, vos darfstu zej? *flksl.* Заходжу я да сваей любімай жонкі й бачу, раз-два, на сьцяне вісяць шаблі, адна і дзьве, і тры. Я пытаюся ў сваей любімай жонкі: – Што гэта за шаблі? Яна адказвае: – Нажы-секачы, мая маці мне іх прыслала. Ой, нажы-секачы са сьветлымі ручкамі, вой-ёй-ёй, у мяне схапіла сэрца, калі я твой мужык, – ах, навошта яны табе?

šverer [*d.* schwer] цяжкі; **švérlexer** цяжкаваты; **švérikajt** *f*, -n цяжкасьць, труднасьць; **šverkajt** *f*, -n цяжар; **švérbaveglexer** непаваротлівы, нязграбны, нехлямяжы, няспрытны; **švérbrexiker** упарты, заўзяты, настойлівы, упорлівы; **švercúngiker** коснаязыкі, гугнявы; **švercúngikajt** *f* коснаязыкасьць, гугнявасьць; **švérkraft** *f* сіла, цяжар; **švérlájbiker** грузны, цяжкаважны; **švérmutiker** пахмурны, смутны, сумны; **švérpunkt** *m*, -n цэнтар цяжару; **švervógiker** цяжкаваговы, цяжкаважны; **švervógikajt** *f* цяжкаваговасьць, цяжкаважнасьць
• a šver harc/gemut цяжка на сэрцы/душы
• a šver pekl цяжкая ношка
• a švere krenk/štrof цяжкая хвароба/кара
• a šverer šlof, gang цяжкі сон, шлях
• dos gejt ba im cu šverlex гэта яму дужа цяжка даецца
• mit a šver harc зь цяжкім сэрцам
• ojb s'vet ajx nit zajn šver калі вам ня будзе цяжка
• onkumen* šver (zajn* emecn šver) (cu) быць цяжкім (для кагосьці)
• šver maxn emecn dos harc засмуціць кагосьці
• šver af ojer тугавухі
• šver vi a štejn, vi ajzn/blaj цяжкі як камень/жалеза/сьвінец (як ванзэлак/гляк/калода/волава/гліна/гнёт/памák)
• šver vi di Tojre, vi kries-jamsuf цяжка як Тора, як разьдзяленьне Чырвонага мора
• švere gelt вялікія грошы
• švere cajtn цяжкія часы
• ba a švern vogn iz gring cu gejn cu fus (lebn a švern vogn iz gut cu fus cu gejn) *glxv.* каля цяжкага воза лёгка ісьці пешa
• Ba der šverster arbet /štejt Dovids bild far mir... /Ix nej un nej, /ix ze, ix ze /gliklex iz er mit ir! /Nor vos iz zi do šuldik – /zi hot dox ojx a harc... /Efšer fílt zi dem ejgenem šmarc! (M. V.) За цяжкай працай перада мной паўстае вобраз Давіда... Я шыю і шыю, я бачу, што ён шчасьлівы зь ёй! Але чым яна вінавата – яна таксама мае сэрца... Мабыць яна адчувае ўласны боль!
• dos ejgene pekl iz nit šver *glxv.* свая ношка ня важка (свая сярмяжка нікому ня цяжка; свая табака не пяршыць)
• fremds ligt šver in mogn *šprxv.* чужое ў страўніку мулее (чужым багацьцем сыты ня будзеш; чужое ня цешыць і ня грэе)

švern* **(zix)** (gešvó(j)rn) (cu, ba) [*d.* schwören] 1. бажыцца, прысягаць, прысягацца; 2. *n* бажба, прысяганьне
• švern* ba bord un pejes (in tales un kitl) бажыцца барадой і пэйсамі (у талесе і сьвяточным халаце) (клясьціся родам і плодам)
• švern* zix mit tojte švues даваць сьмяротную клятву
• švern* zix vi a markjidene бажыцца як жыдоўка на кірмашы
• af dem, vos me švert, iz oft punkt farkert *šprxv.* хто бажыцца, часта хлусіць (хто часта бажыцца, той мала праўды кажа)
• far zix un far der kac ken ix švern! за сябе і за гэту котку я магу пабажыцца! (магу ручацца толькі за сябе)
• got hot gešvojrn, in der velt zol gornit vern farlojrn *glxv.* бог прысягнуў, што ў сьвеце нічога ня згубіцца
• – Oj, majn hentele ken ix dir gebn, /un ix šver dir cu, az ix hob dix emes lib, /un ix šver dir cu, az ix vel dix nit farbajtn, /oje, biskele dem finctern grub. *flksl.* Ой, маю ручку я магу табе даць, і клянуся, што я цябе сапраўды люблю, і клянуся, што я цябе не прамяняю, ой, да самай цёмнай магілы.
• švern iz erlex, haltn iz šverlex *glxv.* бажыцца – сумленна, трымаць слова – цяжка

švester *f* [*d.* Schwester] сястра; сястра-сядзелка; **švesterkind** *n*, -er стрыечны брат; стрыечная сястра; **švesteráj** ▪ занятак сястры-сядзелкі; **švésteršaft** *f* сястроўская сувязь, сястроўства; **švéster-lebn** *f* (зварот) сястрыца, кума; **švéstern-toxter** *f*, *pl.* -texter сястрына дачка, пляменьніца; **švéstern-zun** *m*, *pl.* -zin сястрын сын, пляменьнік
• ix hob gehat a švesterl, a kind fun der natur, /mit mir cuzamen zix gešlept hot zi a gancn jor, /mit ir geven iz mir fil gringer, /lajxter vern flegt der hinger (hunger), /ven ix fleg a kuk ton nor af ir (H. J.) у мяне была сястрычка, дзіцёнак па натуры, разам са мной яна цягалася цэлы год, зь ёй мне было шмат лягчэй, лягчэй было цярпець голад, толькі паглядзеўшы на яе

švex=švax *m* [*d.* Schwäche?] выпіўка, баль, банкет; **švexn** баляваць, банкетаваць, піць, п'янстваваць
• maxn a švex выпіць чарку

švexn=švaxn [*d.* schwächen] паслабляць

šviblen [*d.* wimmeln, kribbeln?] кішэць
• afn plac hot gešviblt mit menčn пляц кішэў людзьмі
• šviblen un griblen (mit) (es šviblt un griblt) аж кішыць, бязладзьдзе, раздрай

švicer [*d.* Schwätzer] *m*, -s пустазвон; **šviceráj** *f* пустазвонства

švicn [*d.* schwitzen] пацець, прэць; **švicer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) чалавек, які моцна хвалюецца (і пацее); хвалько, зухвал, самахвал; фарсун, фігурант, франт; **švíc(-)bank** *m*, *pl.* -benk палок (у лазьні); **švic** *f*, -n, **švíc(-)bod** *f*, *pl.* -beder лазьня

• a švicer крыкун, гарлач, бузацёр
• gebn* (af) cu švicn даць патагонны сродак
• švicn on malines пацець без малінаў
• švicn vi in (a) bod пацець як у лазьні (спацеў як мыш/шчур)
• bistu/kumstu in bod, darfstu švicn *glxv.* прыйшоў у лазьню – пацей

švifč=svišč *m*, -n [*r./ukr.* свист, свищ] 1. рэзкі сьвіст; 2. гультай: нікчэмны чалавек

šviger *f*, -s [*d.* Schwieger] сьвякроў, сьвякруха; цешча
• a bejze šviger trajbt cum get *šprxv.* злая сьвякруха гоніць да разводу (сьвякроў – пся кроў; сьвякруха добра не бывае, усё ліхая ды ліхая)
• a šviger mit a šnur forn nit af ejn fur *šprxv.* сьвякруха зь нявесткай ня езьдзяць на адным возе (агонь з вадою ў адной хаце не жывець)
• a šviger un a šnur in ejn hojz zajnen, vi cvej kec in ejn zak *šprxv.* сьвякруха зь нявесткай у аднае хаце, як два каты у адным мяху (сьвякруха і нявестка – сялу павестка)
• [illegible] šviger un a šnur gehert an ajzerner tir *šprxv.* паміж сьвякрухай і нявесткай патрэбны жалезныя дзьверы (сьвякроў любіць нявестку, як сабакі дзеда)
• [illegible] glikexster menč af der velt iz geven Odem-horišn – er [illegible] nit gehat kejn šviger найшчасьлівейшым чалавекам у сьвеце быў Адам – ён ня меў цешчы
• Viazoj že ken ix forn. /šviger, mit ajx, /az ix hob zix nit gezegnt /mit majn tatn glajx. *flksl.* – Як жа я магу ехаць, сьвёкар, з вамі, калі я не разьвіталася з маім бацькам.

švii *m* [*s.* שביעי →ševe-; alie] "сёмы"; чалавек, якога сёмым выклікаюць чытаць Тору ў сынагозе [*sin.* zibeter]; **šviis** [*s.* שביעית →šmite] *tlmd.* "сёмыя"; назоў 5-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб сёмым годзе); **švii-šel-péjsex** *m* [*s.* ־של־פסח] сёмы дзень Пэйсаху
• gebn* emecn švii выклікаць кагосьці сёмым чытаць Тору

švimen* (iz gešvumen) [*d.* schwimmen] 1. плысьці, плыць, плаваць; 2. *n*, **švimung** *f* плаваньне; **švimeráj** 1. *n* плаваньне; 2. *f*, -en, **švímbasejn** *m*, -en плавальны басэйн; **švimer** *m*, -s плывец; **švímendiker** які плавае, плывучы; **švímiker** плаўны; **švímfe(j)iker** здольны плаваць; **švímerl** *n*, -ex (па)плавок; **švimkes** *pl.* плаўкі, купальнік; **švímflus** *m*, -n плаўнік; **švímhajtl** *n*, -ex плавальная перапонка
• lozn* švimen пускацца ў плаваньне
• švimen* mitn/kegn štrom плыць за вадою, супраць вады
• švimen* vi fiš плаваць як рыба
• švimike konsonantn *lingv.* плаўныя зычныя
• bešasn švimen darf men švajgn, derfar kenen (take torn) di vajber nit švimen у час купаньня трэба маўчаць – з гэтае нагоды жанчыны ня могуць плаваць
• der grester švimer ken zix trenken (der grojser švimer vert cum sof dertrunken, un der grojser kleternik vert derharget) *glxv.* найлепшы плывак можа ўтапіцца (а лепшы скалалаз можа загінуць) (добры фурман адразу воз пераверне)
• – Oj vej, mame, kačkes švimen, /ven vet šojn majn liber kumen? /– Oder hajnt, oder morgn, /m'darf zix gornit azoj zorgn. – Ой-вэй, маці, качкі плаваюць, калі ж прыйдзе мой каханы? *flksl.* – Можа сёньня, можа заўтра, зусім ня трэба так гараваць.

švindlen [*d.* schwindeln] 1. круціцца, кружыцца; 2. мільгаць, мільгацець; 3. круціць, жульнічаць, махляваць, ашукваць, шахраваць; **švindl** *m*, -n, **švindleráj** *f*, -en хлусьня, падман, ашуканства, жульніцтва, махлярства, круцельства; **švindler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) ашуканец, ашукальнік, падшывальнік, абакула, круцель, вілаводнік, манюка, чмурыла, махціц, махляр, шахрай; **švíndlerišer** жульніцкі, махлярскі, ашуканскі, круцельскі; **švíndldiker** галавакружны, мігатлівы; **švíndl-trep** *f*, -n, **švíndl-štig** *f* сьпіральная лесьвіца
• az me kukt in/fun der hojx, xapt a švindl *glxv.* хто лунае ў надхмар'і, таго чакае ашуканства
• es švindlt mir in kop (far/in di ojgn) галава круціцца (цёмна ў вачох)
• der emes iz der grester švindl *šprxv.* праўда – найвялікшая хлусьня
• himl un erd un švindl! *glxv.* неба і зямля і падман! (аб нячыстым на руку гандляры)

švíndzuxt *f* [*d.* Schwindsucht] *med.* сухоты; **švíndzixtiker** 1. *m*, -ke сухотнік; 2. сухотны

švingen* (gešvíngt/gešvungen) [*d.* schwingen] махаць (вяслом/касой)

švinke(s)=svinke *f* [*p.* świnka, *ukr./r.* свинка] *med.* сьвінка, заўшніца; **švintux** *m*, -es [*p.* świntuch] сьвінтух; **švinske(r)** сьвінскі, сьвінячы

švirtus *m* [?] калаўрот у калодзежы/студні

šviščen=sviščen [*p.* świstać, *ukr.* свистати] сьвістаць; **šviščeráj** *f/n* сьвіст; шчэбет, шчабятаньне, ціліканьне, цьвіліканьне, цьвірканьне

švižbes *pl.* [*p.* świerzby] сьверб, сьвярбеж, сьвярбячка, кароста

švižik *m*, -es [?] *argo* дзяцюк, хлопец, хлапчук

šv(j)enčen=svjenčen [*p.* święcić] асьвяціць, асьвячаць (паводле хрысьціянскай традыцыі); **šv(j)ente** *f*, -s хрысьціянскае сьвята; **švjentem duxam** [*p.* świętym duchem] *hum.* сьвятым духам
• lebn švjentem duxam жыць сьвятым духам

Švo=malke-Švó *f* (di malke Švo) [*s.* שבא(־מלכה)] *tnx.* царыца Шэба (Саўская)

švo *m/f*, -en/-s [*s.* שווא(-ס/-ען) →šejve; nekude] дыякрытычны знак (ְ), які ў гэбрэйскім пісьме азначае беглую галосную літару "е" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэта галосная)

švoger *m*, -s [*d.* Schwager] швагер; **švogeréc** *m*, -n/-es *pejor.* сваячок, родзіч

švójltog *m* [*d.* schwöl?] *pejor. iron.* раскоша, шыкоўны дзень

švo(j)m=švum=švam *m/f*, -en, *dim.* **šveml** *n*, -ex, **švémele** *n*, -x [*d.* Schwamm] грыб; губка; **švómiker**, **švómartiker** 1. грыбападобны; 2. губчаты, губкаваты, наздраваты, порысты, сітаваты
• azoj fil vi švemlex noxn regn шмат як грыбоў пасьля дажджу
• gein* klajbn švemlex хадзіць за грыбамі, зьбіраць грыбы

švorem *m*, -s [*d.* Schwarm] рой; **švormen** раіцца

švorim *pl.* [*s.* שברים →tkue, tkie] кароткія адрывістыя гукі шофара

švotim *pl.* →šejvet *m* [*s.* שבט(-ים)] род, пакаленьне, племя, клан, сям'я; **švótim-sistém** *f* радавы строй

švoxim *pl.* 1. →švax=ševex *m* [*s.* שבח(-ים)] хвальба; 2. апавяданьні аб дзеяньнях і цудах праведнікаў
• fun di švoxim hob ix zix farlojrn я разгубіўся ад пахвалы
• zogn švoxim emecn выхваляць, услаўляць кагосьці (курыць фіміям)

švue *f*, -s [*s.* שבועה(-ות) →mašbie] сьвятое абяцаньне, клятва, бажба, прысяганьне, прысяга [*sin.* hejliker cuzog, dos švern]; **švue-švúes** *pl.* урачыстая клятва, клятва клятваў

• brexn* di švue парушыць клятву
• di (bundiše) švue бундаўскі гімн
• di švue fun pojle-cien сіянісцкі гімн
• hejlike/falše švue сьвятая/фальшывая клятва
• (op)gebn* a švue (cuzogn mit a švue) даваць клятву, прысягаць

Švues *m* [*s.* שבועות →matn-tojre, sfire, xag-habikurim] Швуэс (Сёмуха: гэбрэйскае рэлігійнае сьвята, якое сьвяткуецца 6–7 сівана ў памяць аб атрыманьні Торы на гары Сынай); *tlmd.* назоў 6-га трактату 4-га разьдзелу (запаветы аб прысяганьнях); **švúesdiker** які мае дачыненьне да Швуэсу; **švúesl** *n*, -ex упрыгожваньне, якое наклейваюць на вакно на Швуэс

• ir vet azoj gut zajn kumen Švues cu di blinces калі ласка, прыходзьце на Швуэс на бліны
• Švues iz der bester jomtev *glxv.* Швуэс – найлепшае сьвята (можна есьці колькі хочаш, калі хочаш і дзе хочаш)
• un az es kumt der liber Švues /vider af dos naj, /nito kejn milxeks, nito kejn grins, /aj, aj, aj... *flksl.* і калі настае любы Швуэс зноў, німа малочнай ежы, німа зеляніны, ай, ай, ай...
• vajn af Pejsex, mel af Švues *glxv.* віно на Пэйсах, мука на Швуэс (кожная рэч добрая ў свой час)

švum *m*, -en [*d.* Schwimmen] плаваньне, купаньне

švung *m*, -en [*d.* Schwung] узмах (касы/вёслаў); размах, уздым; **a švung ton*** узмахнуць (касой/вяслом); **švúngrod** *f/n*, *pl.* -reder махавік, махавое кола

• der švung fun der fantazje палёт фантазіі

šxede *f*, -s [*p.* scheda] доля спадчыны

šxejn(t)e *f*, *pl.* šxéjnestes/-s [*s.* (-ות)שכנה →šxune] суседка; **šxejnes** *n* [*s.* -ות], **šxéjnešaft/šxéjnišaft** *f*, -n суседзтва; **šxéjnesdikajt** *f* сумежнасьць; **šxéjnišer**, **šxéjnesdiker** суседзкі, суседні, сумежны; **šxejnim** *pl.* →šoxn *m* [*s.* (-ים)שכן] сусед

• in šxejnes (mit) па суседзтве
• ojslozn* dem gancn kas cu der šxejne спагнаць усю злосьць на суседцы
• a froj iz ejgntimlex arajnkukn inem tepl fun ir šxejne, a kuk ton, vos dortn (vos ba jener) koxt zix *glxv.* уласна кажучы, жанчына заглядае ў гаршчок да сваёй суседкі, каб пабачыць, што там гатуецца
• beser ejn vinkele an ejgens, ejder šlepn zix in šxejnes (Š.-A.) лепш уласны куток, чымся валачыцца па суседзях
• kojfstu a hojz, freg, ver zajnen dajne šxejnim *glxv.* калі ты купляеш хату, пытайся, хто твае суседзі (не купі двара, а купі суседа)

šxiex [*s.* שכיח] часта, звычайна [*sin.* oft, gevejnlex]

šxin [*s.* שחין →decax] *tnx.* скульле (адна зь дзесяці эгіпецкіх караў) [*sin.* bloters] (Вых. 9:9)

šxine *f* [*s.* שכינה] боскае праяўленьне, зьзяньне, азарэньне; боская прысутнасьць, раскоша; бог [*sin.* getlexkajt; got]

• di šxine rut af im! на ім божы знак!
• af ale kales rut di šxine на ўсіх нявестах знак боскае прысутнасьці
• lomir zix iberbetn, /zol šojn af undz ruen dajn šxine, /lomir zix iberbetn, /zoln di sonim ojsgejn far kine *flksl.* давай перапросімся, хай ужо нас супакоіць твая божая прысутнасьць, давай перапросімся, хай ворагі кончацца ад зайздрасьці

šxite *f*, -s [*s.* (-ות)שחיטה →šextn, šojxet] *rit.* бойня, разьня, рэзаньне, зарэз, забой скаціны і свойскай птушкі; забойства, зьнішчэньне, вынішчэньне [*sin.* akt fun šextn: masnmord, ojsmordung, harige]; **šxites-xúc** *f* [*s.* שחיטת־חוץ] прынясеньне/прывоз мяса жывёлы, якая была зарэзана ў іншым горадзе; **(šxites-)xúlin** [*s.* חולין־] *tlmd.* "будзённыя рэчы"; назоў 3-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб рэзаньні свойскай жывёлы)

šxívmera *m* [*s.* שכיב־מרע] сьмяротна хворы, які памірае [*sin.* tojt kranker, štarbndiker]

šxojrim *pl.* →šoxer *m*, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)שחור] 1. *pejor.* нэгар; 2. *argo* паліцыянт, мэнт

šxune *f*, -s [*s.* (-ות)שכונה →šxejne, šoxn] суседзтва

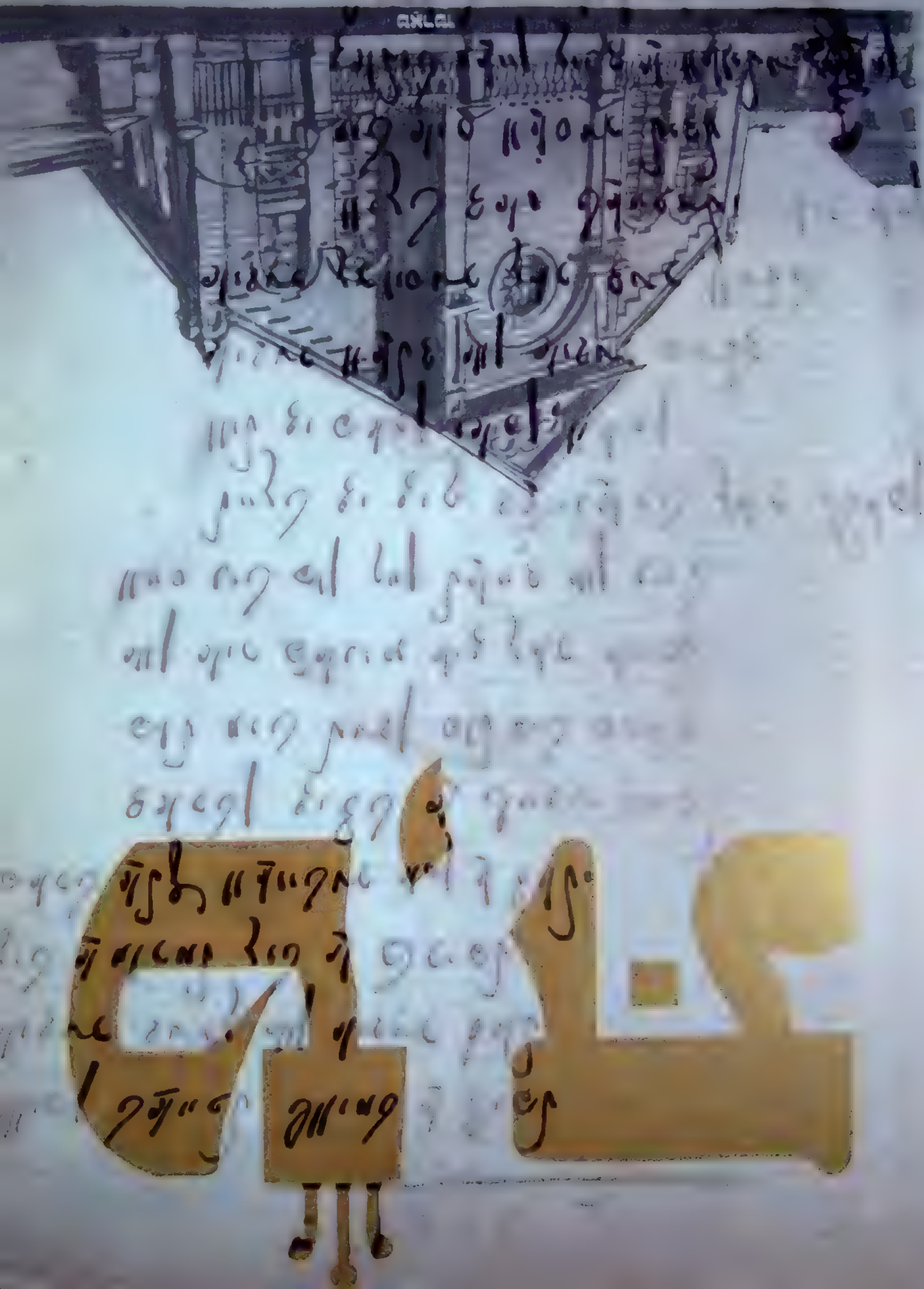

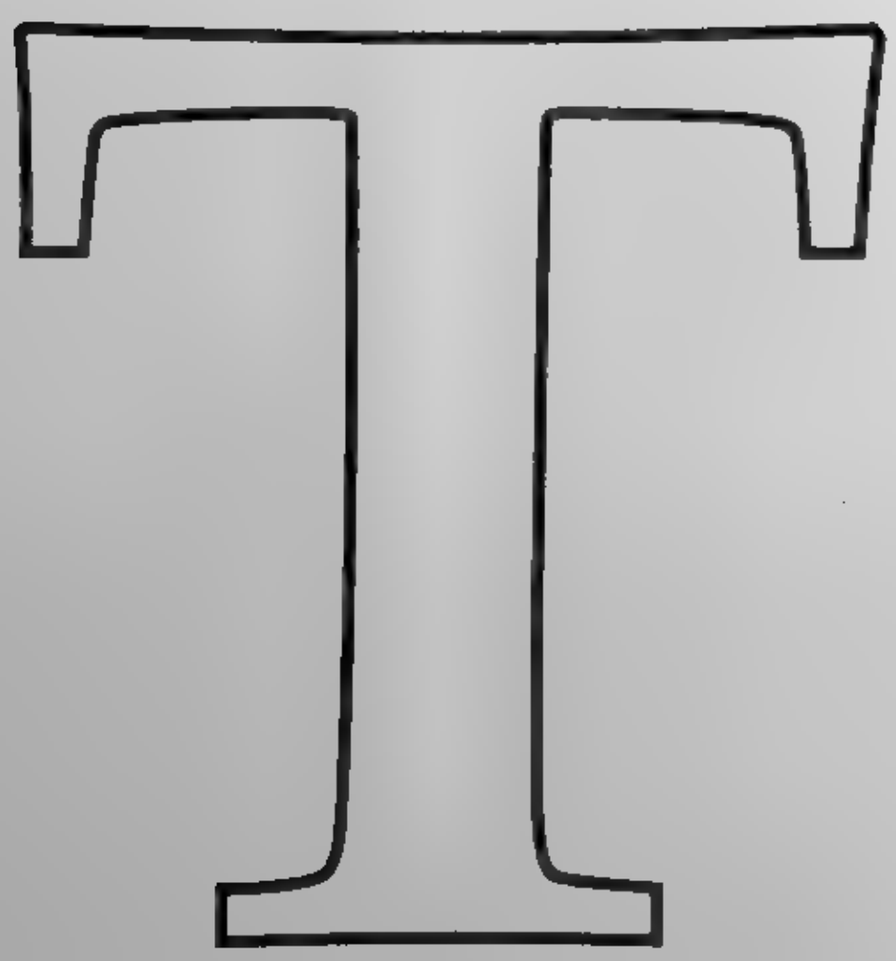

T=tov/tof *m/f*, -n [*s.* (ך-)תּוו/תּיו] 1. "тоў", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 400
t=tes *m/f*, -n [*s.* (ט-)טית] 1. "тэс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 9
t'=ot
• t' kumt er=ot kumt er
't=hot/vet
• er 't=er hot/vet
ta [*p.* te] *int.* тэ-тэ-тэ, няўжо ж, хіба
ta(a)re /[*s.* טהרה] 1. чысьціня, сьвятасьць; 2. абмываньне нябожчыка перад пахаваньнем; **ta(a)res=thores** [*s.* טהרות] *mšn.* "чысьціні, нявіннасьці"; назоў шостага і апошняга разьдзелу і 5-га трактату ў ім (запаветы аб пэўных выпадках рытуальнай нечысьціні і чысьціні)
tabaas-hamálxes [*s.* טבעת־המלכות] царскі пярсьцёнак, царская пячатка [*sin.* keniglexer ring/zigl]; **tabaas-k(i)dúšn** *f* [*s.* קידושין־] шлюбны пярсьцёнак [*sin.* xasene-ring]
tabek/tabák *m.* -n [*d.* Tabak] тытунь; **tabik/tabek** *m*, **tábeke** /**tábike** *f* табака; **tabačnik** *m*, -es гандляр тытунём; **tabakerke/tabekerke/tabekirke** *f*, -s, **tábek-puške** *f*, -s табакерка; **tábekblum** *f*, -en *bot.* сланечнік; **tábekker** *f*, -n сланечнік, сланечнікавае зернетка; **tábekcuxt** *f* тытуняводзтва
• šmekn tabeke нюхаць табаку
• a šmek tabeke панюшка табакі, дробачка тытуню
• jo, tabik – vu a noz? *glxv.* так, табака – дзе ж нос? (пра чалавека, які прагне мець асалоду ад рэчы, якой ён не разумее)
• s'iz ništ vert kejn šmek tabeke *glxv.* гэта панюшкі табакі ня варта (тры грошы, зломанага шэлега ня варта)
tabele *f*, -s [*d.* Tabele] табліца
tábelner [*r.* табельный]
• tabelner tog сьвята, сьвяточны дзень
tábexes *pl.* [*ukr.* тельбухи?] трыбухі, вантробы, шлуньне
tablét *m*, -n, **tabletke** *f*, -s [*d.* Tablette] таблетка
tabor *m*, -órn [*ukr./r.* табор] цыганскі табар
tabún *m*, -en/-es [*ukr./r.*] табун
taburét *m*, -n, **taburetke** *f*, -s [*d.* Taburett] табурэтка, столак, зэдлік
tabur-hoórec *m* [*s.* מבורהארץ →erec, amorec] пуп зямлі, цэнтар сусьвету [*sin.* nopl, center]
tac *m/f*, -n, *dim.* **tecl** *n*, -ex [*d.* Tasse, *p.* taca] паднос; **tacn** *pl.* цымбалы
tačke *f*, -s [*r.*] тачка; **táčke-arbet** *f* цяжкая праца
• arbetn vi in tačkes цяжка/напружана працаваць
tadlen (far) [*d.* tadeln] ганьбіць, ганьбаваць, ганіць, папракаць, папікаць, сварыцца, лаяць (кагосьці); **tadl** *m* асуджэньне, ганьбаваньне; **tadler** *m* пляткар, каверзьнік, намоўнік, жыгун, ганьбавальнік; **tadlung** *f* ганьба, зьнеслаўленьне, вымова; **tádllozer** бездакорны
• štark tadlen *fig.* бічаваць
tafije *f*, -s [*p.* tafla] тахля, філёнга; шыба
• ven der ejberšter vojnt/lebt/xolile af der erd, volt men (voltn menčn) im ojsgešlogn ale tafljes/fencter (az got zol vojnen af der erd, voltn im di menčn di fencter ojsgešlogn) *glxv.* калі б бог жыў (барані божа) на зямлі, людзі павыбівалі б яму ўсе шыбы
tafsn *m*, *pl.* tafsonim [*s.* (ים־)תּפסן →tfise, tojfes, tofes] турэмшчык; **táfse(ne)n** [*s.* (נע)תּפסע] арыштаваць, арыштоўваць [*sin.* arestirn, xapn]
taft *f* [*p.* tafta] тафта; **táftener** які тычыцца тафты
tag *m*, -n [*s.* (יּ־)תּג] арнамэнтальнае, каліграфічнае аздабленьне шрыфта; **tagn** *pl.* дробязі, дэталі [*sin.* pičevkes, protim, detaln]; **tágndiker** дробны, дэталёвы
tailke *f*, -s [?] клубок, маток
tájč(iš)er=dájč(iš)er [*d.* deutsch, *mhd.* tiutsch] нямецкі; **(tájč)meriš=dájčmeriš** *n* абнямечаны ідыш (насычаны нямецкімі словамі)
• a tajčišer xežbn нямецкі разьлік
tajčn [*d.* deuten] (па)тлумачыць; **tajč** *m/f*, -n тлумачэньне; значэньне; **tájč-xumeš** *m* [*s.* חומש־] Пяцікніжжа на ідышы (традыцыйна выкарыстоўвалася жанчынамі)
• vos tajč? што значыць? як жа гэта?
• zajn* (der/di) tajč значыць, азначаць
tajen [*p.* tajać, *ukr.* таяти] таяць
tajen [*r.* таить, *hsrb.* tajić] таіць, утойваць, хаваць; **tajne** *f*, -s таямніца, тайн(іц)а
tájerer [*d.* teuer] 1. *m*, -re дарагі чалавек; 2. дарагі; **tájerinker** *m*, -ke даражэнькі; **tájerkajt** *f* дарагоўля, дарагавізна
• kostn tajer дорага каштаваць
• tajer vi an ejgn kind, vi tate-mame дарагі як сваё дзіця, як бацькі
• tajer vi gold дарагі як золата (як матка родная, як свая душа, як сонейка яснае)
• tajere majne! мае даражэнькія! (зварот)
• tajerer far gelt iz dos nit гэта не даражэй за грошы
• tajer(ink)er! (мой) даражэнькі! дзядзьку! (зварот)
• ale kinder zajnen glajx tajer *glxv.* усе дзеці аднолькава дарагія (каторага пальца ня ўрэж, то кажан баліць; будзь катораму дзіцяці кепска, то ўсё бацькам сэрца баліць)
• naxes fun kinder iz tajerer fun gelt *glxv.* шчасьце ад дзяцей даражэй за грошы
• s'vet ojx tajerer nit kostn даражэй каштаваць ня будзе (кажуць пакупніку, прапануючы сесьці)
• tajere sxojre vakst fun der erd arojs *glxv.* дарагі тавар расьце з-пад зямлі (попыт абумоўлівае прапанову)
• zaj že mir gezunt, /majn tajere kale, /nox dir vel ix benken, /mer vi nox ale *flksl.* бывай жа здарова, мая дарагая нявеста, па табе я буду сумаваць больш чым аб ўсіх іншых
tajge *f*, -s [*r.*] тайга
tajmim *pl.* 1. →tam *m* [*s.* (ים־)טעם →matem] довад, доказ, прычына, падстава, аснова; сэнс; 2. музычныя значкі, паводле якіх чытаецца Танах
tajne *f*, -s [*s.* (ות־)טענה →ajn-, ojs-, ce|tajnen, bal-tajne] дамаганьне, прэтэнзія, папіка, папрок, дакор, крытыка, скарга; патрабаваньне, довад, сьцьвярджэньне, аргумэнт [*sin.* ufvorf, forvorf, kritik; foderung, pretenzje; arojszog, argument]; **tajnen** (az) выказваць, сьцьвярджаць, запэўніць; прэтэндаваць, патрабаваць, вымагаць [*sin.* zogn, haltn, dringen; fodern]; **tájnendiker** патрабавальны, з прэтэнзіяй; **tajne-umájne** *f*, *pl.* tajnes-umájnes [*s.* (ות־)רומענה] пярэчаньне, контраргумэнт [*sin.* dervíderung, kegn-argument]; **tajnes-utvíes** *pl.* [*s.* רותבעות] пярэчаньні і патрабаваньні
• deresn* emecn mit tajnes назаляць каму-небудзь скаргамі
• er tajnet alc dos zelbe (er tajnet zix zajns) ён талдоніць /талдычыць адно і тое ж
• far alc hot tajnes cu zix alejn ва ўсім вінаваціць сябе самога
• hobn* tajnes cu emecn мець прэтэнзіі да кагосьці, скардзіцца на кагосьці
• hostu a tajne! маеш патрабаваньне!

• on šum tajnes-umajnes! без разважаньняў! не пярэчыць!
• s'helfn kejn tajnes nit ніякія аргумэнты не дапамогуць
• tajne cu got (cum lomp)! усе скаргі да бога/лямпы!
• tajnen cu got (cum rebojne-šelojlem) зьвяртацца да бога з патрабаваньнямі/довадамі
• tajnen fun hajnt biz morgn патрабаваць зь вечара да раньня

tajneg *m*, *pl.* -n/tajnugim [*s.* (תענוג-/ים-)] прыемнасьць, асалода, суцеха [*sin.* fargenign]; **tájnegdiker** прыемны

• hobn* tajnugim мець асалоду
• lebn in tajneg шчасьліва жыць
• far tajneg lebt men nit, far cores štarbt men nit *šprxv.* не асалодай жывуць, не ад ліха паміраюць (не па старасьці мруць, не па маладосьці жывуць; ад напасьці не прапасьці)

tajster *m*, -s [*ukr.* тайстра] тайстра, каліта, кашэль, кашалёк, парт(а)манэт, пулярэс, магалейка, кецка, кушляк; кішэнь

• efenen dem tajster адкрыць кашэль
• az me iz a majster, iz ful der tajster *glxv.* у майстра заўжды поўная тайстра (рамяство піць-есьці ня просіць, а само корміць; з рамяством дружыць – у жыцьці не тужыць)
• der gvir hot dem sejxl in tajster *glxv.* багацей мае розум у кашальку (хто багаты, той разумны)

tajšn [*d.* täuschen. *mhd.* tiushen] падмануць, падманваць, ашук(в)аць, зьвесьці, зводзіць

tajt(le)n (mit... af) [*mhd.* tiuten] тыкаць, тыцкаць (пальцам), паказ(в)аць, вадзіць указкай; **tajt** *m*, -n спасылка, указаньне; **tajter** *m*, -s *mat.* назоўнік (дробу); **tajtl** *m*, -en, **tájtholc** *m/n*, *pl.* -helcer, *dim.* **tájthelcl** *n*, -ex указка, паказка (у сынагозе ў форме рукі для чытаньня Торы, звычайна зроблена з золата або срэбра); **tájt(-)finger** *m* указальны палец

• tajtlen af emecn mit di finger паказваць/тыкаць/тыцкаць пальцам на кагосьці
• der melamed arbet mitn tajtl, der balebos colt mitn bajtl *šprxv.* настаўнік працуе ўказкай, гаспадар плаціць кашальком

tajve *f*, -s [*s.* (תאוות) תאווה →bal-tajve] хоць, пал, цяга, пажадлівасьць, жадоба, прагнасьць; юр(лівасьць), пасія [*sin.* štarke glustung; zindiker bager, pasje, lajdnšaft]; **tájvediker**, **tájvefuler**, **tájvišer** прагны, пажадлівы

• arajnlozn* zix in der tajve (за)юрыць
• kukn tajveful (mit tajve) прагна глядзець
• zajn* a šklaf fun di ejgene tajves быць рабом уласнай прагнасьці
• di gajve ken fardarbn, ober fun a tajve vet men nit štarbn *glxv.* гонар можа сапсаваць, але ад хоці не памрэш
• zibn zaxn farkircn (dem menčn) di jorn: kas un kine, gajve un tajve, rexiles, znus un lejdikgejn *šprxv.* сем рэчаў скарочваюць жыцьцё: злосьць і зайздрасьць, ганарлівасьць і прагнасьць, пляткарства, распуста і гультайства

tajvl *m*, *pl.* -en/tajvolim/tajvlonim [*d.* Teufel] д'ябал, чорт, нячысьцік; **tajvlónišer**, **tájvlšer**, **tajvólišer** д'ябальскі, чартоўскі; **tájvlgus** *m bot.* дурнап'ян; **tájvlskojt/tájblskojt** *n* гальбан (драўнінавая смала, якую карысталі разам зь іншымі рэчывамі для прыгатаваньня ладану для абкурваньня сынагогі; мае вельмі благі пах) [→xelbne]

• a tajvl(oni)še štik д'яблавы штукі, чартаўшчына
• a tajvlonišer plan/fartraxt (tajvlonišc kavones) д'ябальскі плян, д'ябальская думка
• an arbet farn tajvl работа на чорта
• cu alde tajvl! ка ўсім чарцям!
• cum tajvl к чорту
• der tajvl vejs! чорт ведае!
• gebn* a gešraj "tajvl" чартыхацца
• gejn* dem tajvl in di ojgn чорта не баяцца
• az me git dem tajvl a hor, vil er gor *šprxv.* дасі чорту валасок, ён захоча ўсё (пусьці сьвіньню пагрэцца, то і самому німа дзе дзецца)
• az me lebt mit a tajvl, vert men a tajvl *glxv.* хто жыве з чортам, сам становіцца чортам (з воўкам жыць – воўкам выць)
• der tajvl zol dix/es nemen/avektrogn! (nemen zol dix der tajvl!) *kll.* чорт цябе схапі! (бадай цябе кадук схапіў!)
• dos eršte vajb iz fun got, dos cvejte iz fun menčn, un dos drite iz funem tejvl/ruex *šprxv.* першая жонка ад бога, другая ад людзей, ■ трэцяя ад д'ябла (першая жонка суджана, другая раджана, а трэцяя ад чорта прынесена)
• loz es zajn funem tajvl, abi es hejst Fajvl (zol zajn fun tajvl, abi s'zol hejsn Fajvl) *glxv.* хай будзе ад д'ябла, абы звацца Файвалам
• zog mir: "hunt, tajvl, menč!", abi red a vort *glxv.* кажы мне: "сабака, чорт, чалавек!", але кажы што-небудзь (пра маўклівага чалавека)

tajx *m*, -n [*d.* Teich] рака; **tajxl** *n*, -ex ручай; **tájxnvajz** *adv.* ракою, ручаём (аб сьлязох); **tájxbet** *n*, -n рэчышча; **tájxdurxgang** *m* брод; **tájx-oder** *m/f*, -n рукаў (ракі); **tájxajngus** *m*, -n затока, старыца; **tájxštand** *m* ледастаў; **tájx-švel** *m*, -n парог ракі; **tájx-vaser** *n* рачная вада

• di zun hot dem tajxl a šmejxl gešikt, /mit tojznter goldene redlex baglikt, /dos mejdl fun tol hot gecojgn cum šajn /un iz in dem ojcer fun rendlex arajn... (J. A.) сонца паслала рачулцы ўсьмешку, абсыпала тысячамі залатых манэтак, дзяўчына з даліны пацягнулася да зьзяньня і кінулася ў залаты скарб...
• in a grojsn tajx xapt men grojse fiš *šprxv.* у вялікай рацэ ловяць вялікую рыбу

tajz *pl.* →tojz *f kort.* туз

tak [*s.* ת"ק] 500 (пяцьсот)

takef/takif *m*, *pl.* t(a)kifim [*s.* (תקיפ-/ים) →tkifes, baltakef] пан, уладар, валадар, верхавод; уладны, фанабэрысты, ганарысты, горды, уплывовы чалавек, *fig.* туз [*sin.* heršerišer un štolcer man; maxthober, redlfirer]; **tákef(dik)er** багаты, уплывовы, уладны; **zajn* (a) takef** мець сілу, моц; верхаводзіць, валадарыць, кіраваць; **tákefšaft** *f* уладарства, уладныя колы; **takef-bedáte** *m* [*s.* בדעתו] настойлівы, упарты, неадступны чалавек, які моцна трымаецца свайго меркаваньня [*sin.* ajngešparter]

• a gancer takef вялікі пан
• takef in majmed на панскай пасадзе
• an oreman un a kranker zajnen štendik takef *šprxv.* бедны і хворы заўжды фанабэрыстыя
• itlexer ništ iz takef af zajn mist *šprxv.* кожная нікчэмнасьць – гаспадар на сваім сьметніку (на сваім сьметніку і курыца раскошна, і певень сьмялейшы/пан, і верабей гаспадар; у сваім гародзе роўны ваяводзе; і верабей на сваім падворку спраўны)

taker *m* [*s.* תקער] банкнота вартасьцю пяць цэнтаў

take(š/ž)/taki(š/ž) [*ukr./r.* таки ж(е)] *adv.* такі (ж), так (жа), менавіта, на самай справе, сапраўды

• dos iz er take сапраўды гэта ён
• take? ці ж (гэ)так?

• take an emes (beemes)? ці праўда?
• take derfar менавіта таму
• nit farbrent un nit farbrotn, nor take gerotn *glxv.* не падгарэла і не перасмажылася, такі дужа ўдала атрымалася (так хваліць сама сябе кухарка)

takone *f*, -s [*s.* (תּוֹת-)תַּקָּנָה →tikn, mesakn] лад, пастанова, палажэньне, умова, правіла, закон, норма [*sin.* ajnfir, farordenung, gezec, norme]; **takones** *pl.* статут, рэглямэнт [*sin.* statut, regulamin]

• far naronim zajnen kejn takones nit gemaxt *šprxv.* для дурняў законы ня зроблены (дурны законаў не чытае, ды свае мае; кажан кеп сваім строем; кажан дурэц свайго талкуе)

takt *m*, -n. **tak** *m* [*d.* Takt] такт; **táktišer** тактычны, тактоўны; **táktlozer** бестактоўны, нетактоўны

• cum takt у такт

taktúr=tektúr *f* кардон

tal [*s.* טַל] "расá" (малітва, якую чытаюць у першы дзень Пэсаху) [*sin.* toj]; **tal-umóter/-vemóter** *m* [*s.* וּמָטָר] "расá і дождж" (словы, якія дадаюцца ўзімку да малітвы аб урадлівасці ў адзе ў "Simenesre"); *fig.* вельмі малая рэч (як літаральна надрукаваны ўзгаданыя словы ў малітоўніку)

• [illegible] benct "tal", lozt men arojs di ferd funem štal *šprxv.* [illegible] аслаўляюць расу, выпускаюць коней са стайні
• vi a tal-umoter in a klejn siderl *glxv.* вельмі мала, мізэрна, нішчымна

talabenden/talebenden=telebenden (zix) [*ukr.* талабанити] целяпацца, боўтацца; цягацца, шлындаць, валындаць, швэндаць, валачыцца, сноўдацца, бакуняцца

talánt/talent *m*, -n [*d.* Talent, *gr.*] талент; **talantirter, talántfuler** здольны, таленавіты; **talántloziker** бяздарны; **talántlozikajt** *f* бяздарнасьць

talap(k)en [*r.* телепаться, *ukr.* талапати] кандыбаць, валачыць, цягаць ногі

taléc *m* [*sl.*?] кідок, таўхель, штурхель, піхель

• a talec gebn* arojs выкінуць, вышпурнуць

talepčen [*ukr.* телепкати] невыразна/незразумела гаварыць, лепятаць

talepus *m*, -es, **tolpas** *m* [*v.* цяльпук, *r.* телепень?] пузаты, чараваты чалавек

tales *m*, *pl.* talejsim [*s.* (יִם-)טַלִּית] *rit.* талес (чатырохкутная ваўняная альбо ядвабная хустка, якую жанатыя жыды апранаюць у час маленьня); **tales-kótn** *m*, *pl.* -s/talejsim-ktánim [*s.* (יִם-/ס-)קְטָן] *rit.* (чатырохбаковы) кароткі талес, абвешаны з чатырох вуглоў махрамі, кожны зь якіх складаецца з 12 матузоў (кутасы-цыцэс), які гэбрэі носяць на сьпіне і на грудзёх [*sin.* arbe-kanfes, lajbcudekl, lajbserdak]; **tálesnik/talejsnik** *m*, -es вытворца талесаў

• az me farzect dem tales iz śojn a simen dales (vert nox greser der dales) *glxv.* як аддаў талес у залог – гэта ўжо знак галечы
• vi ix hob hajnt tales un tfiln gelejgt *glxv.* каб я сёньня талес і філяктэрыі заклаў (жывым богам бажуся, няхай язык адсохне)

talje *f*, -s [*d.* Taille, *p.* talia] 1. талія, стан; 2. *kort.* талія, калода; **talírn** (talírt) картаваць

• dajn talje, dajn poze, dajn ejdeler fason, /in harcn brent a fajer, me zet im nit on, /nito der menć, vos zol zen, vi mir brent, /majn tojt un majn lebn iz ba dir in di hent *flksl.* твая талія, твая поза, твае высакародныя манеры, у сэрцы гарыць агонь, ніхто гэтага ня бачыць, німа жаднага чалавека, які б бачыў, як маё сэрца гарыць, маё жыцьцё і сьмерць у тваіх рукох
• Ix zic mir batog in vajngortn /un śpil mit majn xosn in talje kortn. /Oj, gejt arajn an alter man, in vajse klejder ongeton... *flksl.* Я сяджу ўдзень у вінаградніку і гуляю з жаніхом у карты. Ой, уваходзіць стары, у белую вопратку апрануты...

taljen *m*, *pl.* taljonim [*s.* (יִם-)תַּלְיָן →tlie] кат, вешальнік [*sin.* henker]; **taljónišer** які мае дачыненьне да ката

talke *f*, -s [*d.* Talk] *min.* тальк, тлушчак

talme *f*, -s [*fr.* Talmas] трыніца, накідка, палярына

talmed/talmid *m*, *pl.* talmidim [*s.* (יִם-)תַּלְמִיד →lamed, lamdn, melamed], **talmide** *f*, -s [*s.* (תּוֹת-)ה-] вучань, студэнт, пасьлядоўнік [*sin.* šiler; noxgejer, onhenger]; **talmed-múv-(h)ek** *m*, *pl.* talmidim-muvókim [*s.* (יִם-)מוּבְהָק-] выдатны, адметны вучань; **talmed-xóxem** *m*, *pl.* talmide-xaxómim [*s.* (יִם-)חָכָם] юдэйскі вучоны, эрудыт

• a talmid a masmid старанны вучань
• az der talmid iz a fojler, iz der rebe ojx a fojler *glxv.* калі вучань – гультай, рабін – гультай таксама
• der talmed-xoxem vejst, vos es felt im nox cu kenen *šprxv.* вучоны чалавек ведае, якіх ведаў яму бракуе
• mit dem rebn ken der ergster talmed gut *šprxv.* разам з рэбэ і кепскі вучань добра зробіць
• vi der rebe, azoj der talmed *glxv.* які настаўнік, такі й вучань

Talmud *m* [*s.* תַּלְמוּד →bale-hatalmud; śas, Mišne, Gemore, sejder, mesexte, haloxe, Agode, tane, amojre] "вучэньне"; Талмуд (юдэйская кніга, якая складаецца зь Мішны і Геморы); **talmudíst** *m*, -n талмудыст; **talmúdišer** талмудыскі; **Talmetójre** *f*, -s, **t"t** *abr.* [*s.* =(תּוֹת-/ס-)תַּלְמוּד־תּוֹרָה ת"ת] Талмуд-Тора, кагальны хедар, традыцыйная гэбрэйская пачатковая школа для бедных дзяцей; **Talmud-bávli** *m* [*s.* בַּבְלִי-] бабілёнскі Талмуд (быў закончаны на пачатку VI ст.); **Talmud-jerušálmi** *m* [*s.* יְרוּשַׁלְמִי-] ерусалімскі Талмуд (быў закончаны на пачатку IV ст.)

talón *m*, -en [*fr.* talon] талён, квіток

tam *m*, -en [*s.* (עֵן-)טַעַם →matamim, umbatamter, umtam, batamen] густ, смак (чагосьці) [*sin.* gešmak]; **táme(v)diker** смачны; прыемны; **tám-ganéjdn** *m* [*s.* (ס-)גַּן־עֵדֶן] райскі смак; **tám-špirung** *f* адчуваньне смаку; **tam-xúš** *m* [*s.* חוּשׁ] пачуцьцё смаку

• a tam-ganejdn! (s'iz tam-ganejdn!) райскі смак!
• cuzalcn* noxn tam nox пасаліць адпаведна густу
• derfiln dem rextn tam уваходзіць у смак
• farzuxn dem tam паспытаць смаку
• filn a tam in epes мець густ да чагосьці
• hobn* a gutn tam мець прыемны смак
• hobn* a tam vi majne cores, vi cvej šikere gojes voltn zix kušn такі смак як мае беды, быццам бы дзьве п'яныя гойкі пацалаваліся (смачна як цукар з салам)
• hobn* dem zibetn tam, a tam vi (der levjosn) in ganejdn мець сёмы смак, смак раю (райскага левіяфана) (вельмі смачна; пальчыкі абліжаш; смаку як у печаным раку)
• tam fun tojt смак сьмерці
• vest filn tam-ganejdn адчуеш смак раю (райскія пачуцьці)
• der tam ligt in di špic finger *glxv.* увесь смак на кончыках пальцаў (аб чалавеку, які любіць есьці пальцамі)
• es hot in zix kejn (jidišn) tam nit *glxv.* німа жыдоўскага смаку (аб нясмачнай ежы)
• ništ jeder gram hot a jidišn tam *glxv.* ня кожны верш (бадхэна) удалы

• on (a) tam un on (a) ram/gram/rejex *glxv.* бяз густу і бяз рыфмы/паху (бяз дай прычыны/рацы/ладу; безь нічога ніякага; ні села ні пала, дай, баба, сала; проста з моста, тарчма галавою)
• s'hot a tam fun majne cores мае смак майго ліха
• s'hot a tam vi a mojd an am мае смак як дзеўка няньку

tam *m*, *pl.* tajmim [*s.* (-ים)טעם] довад, доказ, прычына, падстава, аснова; сэнс [*sin.* grund, sibe, derklerung; zinen]
• on a tam (der bobes tam) без падставы
• az me zogt a zax, zol dos zajn mit a tam (Š.-A.) калі ўжо нешта казаць, дык з сэнсам

tam *m*, -en [*s.* (-)תם →arboe-bonim] разява(ка), дурненькі, наіўны, прыдуркаваты чалавек; дурань [*sin.* naiver menč; nar]; **tamevate(r)** глупаваты, наіўны, дурнаваты, тамаваты; **tamevátiškajt** *f* прыдуркаватасьць; **tamen** паглыбляцца ў цяжкія разважаньні, перажоўваць непрыемнасьці
• a tamevate(r) paršojn прастак, прасьцяк
• maxn zix tamevate прыкідвацца дурненькім
• er maxt zix tamevate *glxv.* ён удае на дурня

tam-venišlem [*s.* (-ו)תם־ונשלם] закончана і дапоўнена, цалкам завершана [*sin.* farendikt un derganct]

tamces/tamcis *m/n*, *pl.* tamcejsim [*s.* (-ים)תמציתא] касьцяк (тэорыі), падмурак, аснова, сутнасьць, зярно, квінтэсэнцыя; канспэкт, скарачэньне, кароткі зьмест [*sin.* kern, kvintesenc; konspekt, kicer]; **támcesdiker, tamcísediker** асноўны, сутнасны
• der tamcis fun der zax сутнасьць справы

tame *f*, -s [*p.* tama] тама, грэбля, гаць; **támeven** гаціць

tamez/tamuz *m* [*s.* תמוז] тамуз, дзясяты месяц гэбрэйскага календару (чэрвень-ліпень)
• an ejzele mit lange ojern iz afile in tamez kalt *šprxv.* аслу з даўгімі вушамі нават у тамузе (у сьпякотным месяцы) холадна
• in di lange tamuz-teg zolstu zicn šive, un in di tejves-next zoln dir rajsn di cejn! *kll.* каб ты ў летнія дні сядзеў у жалобе, а ў зімнія ночы рваўся зубамі!
• itlexer mešugener vert in tamez klor/mejušev *glxv.* кожны вар'ят разумнее ў тамузе (летам)
• s'iz ba im tamez in kop! (s'iz tamez!) *glxv.* у яго каша ў галаве! (ён вар'ят!)
• šejn vi di zun in tamez *glxv.* прыгожы як сонца ў тамузе

tamlen [?] хістацца, віхацца, ківацца, шастацца, шатацца; губляць/траціць прытомнасьць; **támldiker** дзіўны, дзівосны, надзвычайны, ашаламляльны

tamožne *f*, -s [*r.* таможня] мытня

tanacbe=tenacve *abr.* **tehi nišmose crure bicrojr haxaim** [*s.* תנצב"ה=תהי נשמתו/נשמתה צרורה בצרור החיים] "хай яго/яе душа жыве" (надпіс на надгробках)

Tanáx=Tenáx *m*, -n *abr.* **Tojre - Neviim - Ksuvim** [*s.* =תנ"ך(") תורה - נביאים - כתובים →baltenax; megile, sejfer-hasforim, esrim-vearbe] Танах, Біблія, Стары Запавет; **tanáxišer=tenáxišer** біблейскі

tancn [*d.* tanzen] танчыць, танцаваць, скакаць; **tanc** *m*, *pl.* -n/tenc, *dim.* **tencl** *n*, -ex танец, танок, скок; **táncmajster/táncmejster** *m*, -s танцмайстар; **tánczal** *m*, -n танцавальная заля
• lozn* zix in tencl/tancn пусьціцца/пайсьці ў скокі
• tancn af fremde xasenes танчыць на чужых вясельлях
• tancn arojs emecn танчыць вакол кагосьці
• tancn nox emecns/jenems fajfl/dudke танчыць пад чужую дудку
• tancn vi a mojz ibern cimbl танчыць як мыш па цымбалах
• a tanc gejt nit far kejn esn *glxv.* не пад'ясі, дык не станцуеш (салаўі пяюць, ды хлеба не даюць)
• az der rebe tanct, /un az der rebe tanct, /tancn ale xasidimlex, /tra-da-ri-di-ram... калі рэбэ танчыць, танчаць усе хасыдзікі, тра-да-ры-дзі-рам...
• fun parnose vegn muz men tancn mit Maček-lebn *glxv.* дзеля заробку мусіш скакаць і з Мачыкам (хоць гаўно пляскаць, абы сваё зыскаць)
• jeder menč tanc zix zajn tanc, un ale kumen cu ejn tanc *šprxv.* кожны чалавек танчыць свой танок, але нарэшце ўсе прыходзяць да аднаго (як ні жывеш, а труны не мінеш)
• kejn tanc gejt nit farn esn *glxv.* за ежай ня танчаць
• tancn in krencl iz dos šenste tencl *šprxv.* найлепей танчыць у вясельным карагодзе
• ven s'zajnen nito kejn mejdlex, tancn mit vajblex *glxv.* калі німа дзевак, танчаць з бабамі (калі німа мяса, то і грыб закраса; і месяц сьвеціць, калі сонца німа)

tandé(j)t *m* [*p.* tandet] тандэт; **tandét-arbet** *f* (tandetne arbet) халтура, тандэтная работа; **tandetnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) 1. тандэтнік, гандляр старым адзеньнем; 2. **tandeter** *m*, -s, **tandét-šnajder** *m*, -s кепскі кравец, краўчук, халтуршчык; **tandetne(r)** тандэтны, халтурны
• nejen af tandet хутка і кепска шыць, рабіць тандэт

tane *m*, *pl.* tanoim [*s.* (-ים)תנא →(bi)tnaj, masne, getnaj] "настаўнік, мудрэц": Тана, азначэньне для юдэйскіх вучоных, якія склалі Мішну (330 г. да н.э. – 242 г. н.э.) [*sin.* lerer]; **tanebare** *m*, -s [*s.* (-ם)־בראי] "настаўнік, імя якога ня ўзгадваецца ў Мішне"; *iron.* дарагі чалавек, файны хлопец; **tane-bártek/-bártik** *m* дурніца, тупіца (пародыя на "tanebare")
• a šejner tanebare файны хлопец

tane *f*, -n, **tánenbojm=ténenbojm** *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Tannenbaum] *bot.* елка, яліна

tanes-cíber *m* [*s.* תענית־ציבור] калектыўны дзень посту (для ўсяго кагалу); **tanes-tšúve** *m* [*s.* תשובה־] дзень посту, які прымаецца ў якасьці пакуты за грэх; **tanejsim** *pl.* →tones *m* [*s.* (-ים)תענית] *rel.* посны дзень; пост; *tlmd.* назоў 2-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб посьце)

tante *f*, -s [*d.* Tante] цётка

tantjém *m*, -en [*fr.* tantiéme] частка прыбытку, аўтарскі ганарар

tapčán=topčán *m*, -es [*p.* tapczan] тапчан

tapétn *pl.* [*d.* Tapete] шпалеры; **tapecírn** (tapecírt) абклейваць шпалерамі, абі(ва)ць (матэрыяй); **tapecirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) абойнік, шпалернік; **tapecireráj** *n* абклейваньне шпалерамі

tapn [*d.* tappen] мацаць; **tap** *m* дотык, мацаньне; **a tap ton*** памацаць; **táperl** *n*, -ex, **táp-hernerl** *n*, -ex вусікі (у насякомых); **tap-xúš** *m* [*s.* חוש־] пачуцьцё дотыку
• tapn a vant (di vent) (er tapt a vant) 1. мацаць сьцяну/сьцены (дзейнічаць усьляпую); 2. пачувацца кепска/блага
• tapn dem dojfek мацаць пульс
• tapn in der fincter блукаць/таптацца/шукаць у цемры
• a tap un a kuš, "alje daljej nje ruš" *glxv.* дотык і пацалунак, але далей ня руш [*p.* ale dalej nie rusz]
• far a tap a klap, far a kuš a pač *glxv.* за дотык – кухталь, за пацалунак – аплявуха

tarabanjen [*r.* тарабанить] тарабаніць

tarakán *m*, -es [*r./ukr.*] *zool.* таракан, прусак

taramáč/taramásk *m* [*ukr.* тарамгити?] каўхель, тумак, грымак
tarán *m*, -en [*mhd.* tarant, *p.* taran] таран; **taráneven** (af durx un durx) пратараніць, пратараньваць
tarán *m*, -es [*r./ukr.* тарань] *zool.* таран
tarantás *m*, -n [*ukr./r.*] тарантас, каламажка
tarapečen=toropačen (zix) трапятаць, дрыжэць, дрыгацець, трымцець, трэсьціся
tararám/tarerám *m*, -en [*r./ukr.* тарарам] тарарам, вэрхал, гармідар; **tararáme(ve)n/tareráme(ve)n** гаманіць, галасаваць, тлуміць, шумець; **tareramčik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) баламут, калатнік, бунтаўнік
• maxn/ufhejbn* a tararam (iber) ушчаць шум, нарабіць шуму, падняць вэрхал
• on raś un on iberikn tararam бяз шуму і тарараму
tararáx! [*r.* тарарах!] *int.* трах!
tara(š)čen [*r.* тарашить] тарашчыць (вочы)
taraxken [*ukr.* тарахкати] 1. тарахцець; 2. *n* тарахценьне
tarbes *n* [*s.* תרבות →betarbes, bentarbes, umbetarbesdiker] шанаваньне, пашана, павага, прыстойнасьць, людзкасьць, далікатнае абыходжаньне [*sin.* derexerec, lajtiškait, gute ojsfirung, manirn]
• hobn* (a) tarbes (far) шанаваць, выказваць павагу
tárbus-/tarbút-šul *f*, -n [*s.* תרבות] гэбрэйская школа ў міжваеннай Польшчы і ў некаторых іншых краінах
tarč *f* [*mhd.* tartsche] маленькая шыльда
tarčen=starčen [*r.* горчать, *ukr.* стирчати] тырчаць (пра валасы/пер'е)
tare=taare=tehore *f* [*s.* טהרה →toher, thores, metaer, mestoher] 1. чысьціня, сьвятасьць; 2. абмываньне нябожчыка перад пахаваньнем [*sin.* rejnkajt, hejlikajt]; **tá(á)re-bret** *f/n*, -er стол, на якім абмываюць нябожчыка; **tá(á)re-štibl** *n*, -ex будова на могілках, у якой абмываюць нябожчыка; **tá(á)re-vaser** *f/n* вада для абмываньня нябожчыка; **ta(a)res=thores** [*s.* טהרות] *mšn.* "чысьціні, нявіннасьці"; назоў шостага і апошняга разьдзелу і 5-га трактату ў ім (запаветы аб пэўных выпадках нечысьціні і чысьціні); **ta(a)res-hamišpóxe** *f* [*s.* טהרת־המשפחה] маральная чысьціня сямейнага жыцьця
• me zol dix šojn opgisn mit tare-vaser! *kll.* каб цябе ўжо вадой абмылі!
tare *f*, -s [*d.* Tara] тара; **táreven** важыць тару
tares *m* [?] чалавек, які хутка зношвае рэчы
tarfes *n* [*s.* טרפות →trejfe] трэфная/нячыстая/забароненая ежа
• kojlen af tarfes *fig.* рэзаць нягодную скаціну (мала што з гэтага выйдзе)
• s'iz vert af tarfes варта толькі на сьметнік
targ=torg *m*, -es [*p.* targ] торг, рынак, гандаль; **tárgeven=tórgeven** гандляваць, таргаваць
targem *m* [*s.* תרגום] 1. пераклад Старога Запавету на арамэйскую мову; 2. **tárgem-lošn** *n* арамэйская мова; незразумелая мова, *hum.* тарабаршчына, лухта; **targúmišer** таргумскі (юдэа-арамэйскі); **targem-únkles** *m* [*s.* אונקלוס] пераклад на арамэйскую мову Торы, закончаны ў Бабілёніі ў III ст.; **targem-hašívim** *m* [*s.* השיבעים] Сэптуагінта (грэцкі пераклад Танаху ў II ст. да н.э.); **targem-jójnesn** *m* [*s.* יונתן] пераклад на арамэйскую мову Кнігаў Прарокаў, зроблены ў Бабілёніі ў VII ст.; **targem-šéjni** *m* [*s.* שני] зборнік цудоўных легендаў паводле кнігі Эстэр
• es iz far im targem гэта для яго як тарабаршчына
• s'iz targem-lošn (dos iz far mir targem-lošn) гэта тарабаршчына
tarjág micves *pl.* [*s.* תרי"ג מיצוות →remax ejvrim, šesa gidn] 613 дабрачыннасьцяў, якія добрасумленны гэбрэй мусіць выконваць
tárnegl *m*, *pl.* tarnegojlim [*s.* תרנגול(-ים)] певень (звычайна ў сувязі з ахвяраваньнем напярэдадні Ём-Кіпуру) [*sin.* hon]
tarpát (alofim) [*s.* תרפ"ט (אלפים) →šarpat alofim] "шэсьцсот восемдзесят дзевяць (тысячаў)"; велічэзная/велізарная лічба, безьліч
tarpentín=terpentín *m*, -en тэрпэнтына, тарпатына
tartak *m*, -ákes [*p.* tartak] тартак
tarte-desásre *pl.* [*s.* תרתי־דסתרי] супярэчнасьць, парадокс, рознагалосьсе, разлад [*sin.* viderśprux, paradoks, stire]
tar(t)ke *f*, -s [*p.* tarka] тарка
tarumes *pl.* [*s.* תרעומות →misraem] пратэсты, скаргі, крыўды, прэтэнзіі [*sin.* protestn, pretenzjes, tajnes]
• on tarumes пакорлівы
• hobn* tarumes (cu) наракаць
tárxenen [*s.* טרחענען →tirxe, matriex] 1. цягнуць, цягаць, валачы; 2. (на)дакучаць, назаляць, дадзяваць; **tárxener** *m*, -s 1. дакучны, (на)дакучлівы, назольны, нудны чалавек; 2. *argo* злодзей
tas *f*, -n [*d.* Tasse] сподак
tás(eve)n/táš(eve)n, tašírn (tašírt) [*p.* tasować] *kort.* тасаваць; **taš** *f*, -n, *dim.* **tešl** *n*, -ex *kort.* талія, калода
tasken [*r.* таскать, *ukr.* таскати] цягнуць, цягаць, валачы
tastn [*d.* tasten] мацаць
taš *m/f*, -n, *dim.* **tešl** *n*, -ex [*d.* Tasche] кішэня; **tášn-gelt** *n* кішэнныя грошы; **tášntixl** *n*, -ex насоўка; **tášn-verterbux** *m/n*, *pl.* -bixer кішэнны слоўнік; **tášn-zejger** *m*, -s кішэнны гадзіньнік
• ejner hot mezumen bam tiš, der anderer in der taš *glxv.* у аднаго грошы ў стале, у другога ў кішэні
• oj, Icik iz a xosn, /in taš nito kejn grošn, /Icik hot šojn xasene gehat! *flksl.* ой, Іцык – малады, у кішэні ані гроша, Іцык ужо ажаніўся!
taševanje *f* [*ukr.* таш, *p.* tasz, *d.* Tasche] прылаўка, стойка
tašlex *m* [*s.* תשליך] "мусіш укінуць"; назоў малітвы, якую чытаюць у першы дзень Рош-Гашоны, стоячы на беразе ракі і просячы бога, каб ён закінуў грэх у марскую глыб
• a bod iz vi "tašlex" *šprxv.* лазьня – пакаянная малітва (у лазьні мыюць цела, а малітвай ачышчаюць душу)
tašme/tasme *f*, -s, *dim.* **tášmele** *n*, -x, **tášemke** *f*, -s [*p.* taśma] тасёмка, жычка, істужка
tašmeš(-hamíte) *m* [*s.* תשמיש(המיטה) →mešames-hamite, letašmeš] сэксуальныя адносіны, любошчы, любоцьце, ебля, глэбля
• er zet ojs vi a hon nox tašmeš *glxv.* ён выглядае як певень пасьля еблі
tašmiše-kdúše *pl.* [*s.* תשמישי־קדושה] юдэйскія рытуальныя рэчы (мэзуза, шофар, філяктэрыі і г.д.)
tašrák *m* [*s.* תשר"ק] 1. адваротны альфабэт, літары ў адваротным парадку ад ת да א; зашыфраванае пісьмо (ת замест א/ר, ר замест ב/ש і г.д.); 2. псэўданім пісьменьніка Ісраэля Зэвіна (1872–1926); **tašrak-lóšn** *n* [*s.* לשון] зашыфраваная мова
tat *m/f*, -n [*d.* Tat] дзеяньне, учынак; **tátlozikajt** *f* бязьдзейнасьць; **tatzax** *f*, -n справа, падзея

tatarnik/tatrik/tatrak *m* [*ukr./r.* татарник] *bot.* бадзяк

tate *m*, -s (*ak./dat.* tatn; *pos.* tatns) [*p.* tata] тата, бацька, айцец; **tátele** *n*, -x, **tátenju** *m*, **táteši** *m*, -s, **tátinke** *m*, -s татухна; **tate-máme** *pl.* бацькі; **tátišer** татаў, бацькаў; **tate-Jójne!** *hum.*, **tate-fóter! tátinkes! tátelex!** *int.* божухна! божачкі!

• a tate fun kinder дзяцінны бацька
• a tatns a kind дзіця з добрай сям'і
• arajnlejgn dem tatn un der mamen укласьці ўсю душу
• derlangen/maxn/gebn*/arajnzogn/šiltn* in (tatns) tatn arajn *vulg.* аблаяць/клясьці на чым сьвет стаіць
• erger vi in tatn arajn горш за праклён
• nito kejn tate! німа таты/гаспадара!
• tate in himl! божухна! божачкі! айцец нябесны!
• a mame iz a knext, a tate iz štendik gerext *šprxv.* маці – нявольніца, а тата заўжды мае рацыю
• an/dem emes meg men zogn afile (af) dem ejgenem tatn *glxv.* праўду можна казаць нават аб уласным бацьку (што праўда, то ня грэх, што торба, то ня мех)
• az der tate nemt/šlogt di mame, gejn di kinder tancn *flksl.* калі тата бярэ/б'е маці, дзеці ідуць танчыць
• az me hot a tatn a hunt, meg men im ojx zogn: "a pojdzješ!" ("von!") *glxv.* хто мае бацьку-сабаку, той можа яму казаць: "а йдзі ты!"
• er iz der tate, s'zol feln a hor *glxv.* ён выліты бацька/маці (увесь бацюта як выліты; і каліўкі бацькавы падабраў; і кропелькі падабраў татавы)
• me tor nit zicn afn tatns ort *glxv.* нельга садзіцца на бацькава месца (калі худ, ня лезь на кут; ня лезь уперад бацькі ў пекла)
• tate-Jojne, nito nox azojne *glxv.* божухна, у сьвеце німа такіх
• tate-mame muzn fun kinder lajdn *šprxv.* бацькам пакуты ад уласных дзяцей
• tote-mome xop di koc тота-мома хоп кота (так літваки сьмяюцца з адэсітаў, якія вокаюць)
• – Un vifl git zi nadn, zunenju? /– Kejn nadn git zi nit, tatenju. *flksl.* – І які за ёй дадуць пасаг, сынку? Ніякага пасагу не дадуць, татухна.

tátrike *f* [*p.* tatarczany] грэ(ч)ка, грыка

taxbule *f*, -s [*s.* (תחבולה-)ות →baltaxbule] сродак, спосаб, (па)рада, выдумка [*sin.* mitl, ejce, cutraxt, fortl]

• zuxn alerlej taxbules шукаць усялякіх спосабаў

taxles *m*, *pl.* -n/taxlejsim [*s.* (תכלית-)ים →far-, ce|taxleven, bal-taxles] канкрэтны сэнс, практычная мэта; вынік, рэзультат, карысьць; сур'ёзная справа [*sin.* konkreter zinen, praktišer cil; rezultat: ernst gešeft]; **táxlesdiker**, **taxléjsediker** карысны, практычны; **táxl(j)even** праматаць, прамотваць, растраціць, растрачваць; **taxles-sine** [*s.* שנאה] зь вялікай варожасьцю/нянавісьцю, вельмі варожа, зьняважліва

• deršlogn* zix cu a taxles дасягнуць добрых вынікаў
• fajnt bakumen*/hobn* taxles-sine зьненавідзець
• kumen* cu a taxles трапіць у кропку, атрымаць вынік
• maxn a taxles (fun) *iron.* мантачыць, транжырыць
• s'iz ništ kejn taxles ня мае ніякага сэнсу, нічога ня варта
• vos iz der taxles? які сэнс?
• zuxn taxlisim шукаць сэнс
• ver es lebt on taxles, jener štarbt on a cajt *šprxv.* хто жыве бяз мэты, той заўчасна памірае

taxluim-róim *pl.* [*s.* תחלואים־רעים] злыя/ліхія хваробы, ліха, злыдні [*sin.* bejze krankajtn]

• me hejbt on foxen mit di nešome – es kumt taxluim-roim (Prc.) душа пачынае канаць – ліха прыходзіць

taxnen/taxnun *m* [*s.* תחנון →txine] "малітва"; частка ранішняй альбо вечаровай малітвы (чытаецца штодня, апрача суботы і сьвятаў); **taxnunim** *pl.* [*s.* ־ים-] маленьне, модлы, якія чытаюцца ў голас

• betn* taxnunim прасіць на словах
• faln* taxnun лежачы ніцма ціхім голасам чытаць ранішнюю альбо вечаровую малітву
• hobn* farštopte ojern far taxnunim быць глухім (мець зацыраваныя вушы) да запытаў
• taxnen iz kejn sod nit *glxv.* кожны ведае гэты сакрэт

taxrixim *pl.* [*s.* תכריכים] саван, пахавальнае адзеньне (белая ільняная кашуля); **taxríxim-štex** *pl.* шырокія неахайныя штышкі, бачнае шытво, фастрыга

• štarbn* in fremde taxrixim паміраць у чужым саване
• az me lebt on xežbn, štarbt men on taxrixim/vide *šprxv.* хто жыве без рахубы, памірае бяз савана/споведзі (хто рахуе, той ня псуе; рахуба ня згуба; хто пры рахунку жыве, таго чорт не бярэ)
• der malex-hamoves zorgt zix nit, ci der tojter hot taxrixim *šprxv.* анёлу сьмерці німа клопату, ці мае нябожчык саван (сьмерць не перабірае і не чакае)
• er hot šojn gebitn etlexe mol taxrixim *glxv.* ён ужо некалькі разоў памяняў саван (даўно здырдзіўся; выправіў ногі: даў дуба; пайшоў да Адама гавечкі пасьвіць)
• majn tate in dajne jorn hot šojn etlexe por taxrixim cerisn! *kll.* мой тата ў тваім узросьце ўжо некалькі саванаў падраў!
• nejen zol men dir taxrixim! *kll.* каб табе саван пашылі!

taxsise-milxóme *pl.* [*s.* מלחמה־/תכסיסי־] ваеннае мастацтва, тактыка вядзеньня вайны [*sin.* krigkunst, milxome-taktik]

taxšet 1. *m*, *pl.* taxšítn [*s.* (תכשיט-)ין] аздоба, аздабленьне, упрыгожваньне, чапурэньне, дарагі ўбор, убраньне; 2. *m*, *pl.* taxšitim [*s.* (תכשיט-)ים] *hum.* добры дзіцёнак, хлапец, гарэза, вісус, свавольнік [*sin.* cirung, tajere bapucung; vojl kind, fajner junger-man]

• a šejner taxšet! *iron.* файны хлопец!

taxte *f*, -s [*ukr./r.*] тахта

taxtojnim *pl.* [*s.* תחתונים] споднікі, нагавіцы, штаны (споднія), порткі, майткі [*sin.* gatkes, (unter)hojzn]

• A mantl on a kragn, /taxtojnim fun a zak, /kalošn hob ix, – s'feln nor di šix. /Un ver es vet nor vagn /cu laxn, oj, a sax, – /dem vel ix nox vajzn, ver bin ix! (L. R.) Паліто без каўнера, нагавіцы зь мяха, галёшы я маю, – аж бракуе чаравікоў. Але хай хто адважыцца сьмяяцца, – я пакажу яму, хто я такі!

taz [*s.* מ"ז] шаснаццаць (9+7) [*sin.* zexcn]

taz *m*, -n, *dim.* **tažik** *m*, -es [*r.*] таз, міска

tazrie [*s.* תזריע] "(жанчына) зачне" (назоў 27-га разьдзелу Торы) (Ляв. 12–13); **tazrie-mecójre** [*s.* מצורע →mecojra-as, coraas] назовы 27-га і 28-га разьдзелаў Торы, якія чытаюцца разам у суботу (Ляв. 12–15)

• zej gejen in ejnem vi "tazrie-mecojre" *glxv.* два чаравікі пара (абое рабое; адзін другога варты; чэрці адной шэрсьці; з аднаго балота чэрці)

te! [*p.* te] *int.* тэ-э-э!; **te-te-té!** *int.* ну-ну! ну, (а)ле!

-te [*s.* תא-] *suf.* -іха, -ыха (азначэньне жаночай асобы)

▪ ejzlte асьліха; xaznte кантарыха

teater *m*, -n/-s [*d*. Theater] тэат(а)р; **teatrál(iš)er** тэатральны; **teáterštik** *m* тэатральная п'еса
• špiln (in) teater іграць п'есу ў тэатры
tecave [*s*. תצוה] "і загадай (сынам Ізраілевым)" (назоў 20-га разьдзелу Торы) (Вых. 27:20–30:10)
tečn [*prov*. tochar] дудзець (у шофар)
tefex *m*, *pl*. tfoxim [*s*. (-ים)טפח] *tlmd*. шырыня далоні (мера даўжыні, каля 15 см)
teg *pl*. →tog *m* дзень; **téglexer** штодзённы; **tég(-)eser** *m*, -s, **tég-freser** *m hist*. бедны вучань хедара, які штодня стаўся па розных хатах
tehe *f* [?] хмурасьць, панурасьць, мэлянхолія, маркота
tehi nišmose crure bicrojr haxaim=tanacbe=tenacve *abr*. [*s*. תהי נשמתו/נשמתה צרורה בצרור החיים=תנצב"ה] "хай яго/яе душа жыве" (надпіс на надгробках)
tehojrim *pl*. →toher [*s*. (-ים)טהור] ясны, чысты; нявінны, непавінны, бязьвінны, непарушны; **tehore=ta(a)re** *f* [*s*. טהרה] 1. чысьціня, сьвятасьць; 2. абмываньне нябожчыка перад пахаваньнем
tej *m*, -en [*d*. Tee] чай, гарбата; **téjele** *n*, -x чайнка; **téjgešir** *m* чайны пасудак; **téjgloz** *f*, *pl*. -glezer шклянка для гарбаты; **téjnojz** *n*, *pl*. -hejzer чайная; **téj-lefele** *n*, -x чайная лыжачка
• tarbetn* emecn af a gloz/glezl tej запрасіць кагосьці на шклянку гарбаты
• tej mit citrin чай зь лімонам
tejg=tojg *n*, -n [*d*. Teig] цеста; **téjgiker** цестападобны, вязкі; **tejgexc** *m/n*, -n *kul*. бабка, запяканка; **tejgl** *n*, -ex *kul*. 1. мядовае печыва; 2. клёцка
• fun ejn tejg geknotn з аднаго цеста зроблены (бліны-лялешкі з аднае дзежкі)
• ojx mir a kunc cu zajn a beker! me nemt ■ tejgl, un me maxt ■ bejgl *glxv*. такі мне фокус быць пекарам! бярэш кавалак цеста і робіш абаранак
tejkef [*s*. (-ת)כף] *adv*. неадкладна, зараз жа, адразу, зразу, цяпер(ака) [*sin*. bald, glajx, šojn ict]; **téjkefdiker** неадкладны, імгненны; **tejkef-umejád/-umijád** [*s*. -ומיד] *adv*. зараз-жа, неадкладна, тэрмінова, сьпешна, экстранна, хутка, не чакаючы ні хвіліны, імгненна; **téjkef-kave** *f* растваральная/распушчальная кава
tejku/tejke *m* [*s*. תיקו] пытаньне застаецца адкрытым; невырашальнае пытаньне; **téjkudiker/téjkediker** спрэчны, нераканаўчы
• tejku – blajbt a kaše! vet kumen Mešiex un vet farentfern пытаньне застаецца адкрытым! – прыйдзе Мэсіяш і адкажа
tejln (af) [*d*. teilen] 1. дзяліць; 2. *n*, **tejlung** *f*, -en дзяленьне; **tejl** *m/f*, -n, *dim*. **téjl(e)xl** *n*, -ex, **téjlxele** *n*, -x 1. часьць, частка; 2. прабор; **téjl(evd)iker**, **téjlbarer** (af) падзельны; **téjlevdikajt** *f*, **téjlbarkajt** *f* падзельнасьць; **tejls** *adv*. часткова; **téjlnvajz** *adv*. часткамі; **téjlcejxn** *m* знак дзяленьня; **téjlcol** *f mat*. дзель; **téjlmol=tejl mol** *adv*. часам, іншы раз, калі-нікалі; **téjlmoliker** часовы, выпадковы, нерэгулярны; **téjlvajzer** 1. *m*, -s, **tejler** *m*, -s *mat*. дзельнік; 2. частковы; **téjlzac** *m*, -n *gram*. сказ
• cum tejl часткова
• grester šutfiser tejler *mat*. найбольшы агульны дзельнік
• in/cum grestn tejl большай часткай, па большай частцы
• ix vel zix tejln mit dir mitn brojt я хачу падзяліцца з табой хлебам
• tejl menčn частка людзей
• tejln zix mit di ajndrukn дзяліцца ўражаньнямі
• tejln zix mitn (lectn) bisn дзяліцца (апошнім) кавалкам
Tejmen *n* [*s*. תימן] Емэн
tejtl *m/f*, -en [*d*. Dattel, *mhd*. tattel] фінік; **téjtlbojm** *m*, *pl*. -bejmer фінікавая пальма
tejtn=tojtn [*d*. töten] зьмярцьвіць, забі(ва)ць, усьмерчываць; **téjtlexer** сьмяротны; **tejtung** *f* умярцьвеньне, забойства
tejve *f*, -s [*s*. (-ת)בה(י)ת] скрыня, скрынка; каўчэг [*sin*. kastn]
• Nojexs tejve Ноеў каўчэг
tejves *m* [*s*. טבת] тэвэт, чацьверты месяц гэбрэйскага календару (сьнежань-студзень)
• tejves un švat haltn dem prat *glxv*. у месяцах тэвэт і шват моцныя маразы (слова "prat" дзеля рыфмы)
tejz=tojz *m*, *pl*. tajz [*d*. Daus, *mhd*. tûs] *kort*. туз
teke *f*, -s [*p*. teka] партфэль; папка, тэчка
tekole *f*, -s [*s*. (-ות)תקלה] загваздка, перашкода, замін, затрымка, спатыканьне [*sin*. štrojxlung, šterung]
tekstiler *m* [*d*. Textil-] тэкстыльнік
tektúr=taktúr *f* [*p*. tektura] кардон; **tektúrener** кардонны
tel *m* [*s*. תל →til-tel] руіна [*sin*. hojfn broxštiker, rojne]; **tel-kójex** *m* [*s*. כוח] дэструктыўная сіла; **tel-ójlem** *m* [*s*. [*s*. עולם] поўная руіна; **vern* a tel** (fun) зруйнаваць, зьнішчыць
• a tel maxn fun emecns arbet псаваць/нішчыць чыюсьці працу
• fun im iz gevorn a tel ён моцна схуднеў
• ix vel maxn fun im a tel я зраўную яго зь зямлёй
• maxn a tel-ojlem (fun) цалкам разбураць, (з)руйнаваць; псаваць, блага ўзьдзейнічаць, разбэсьціць
• me firt iber kinder, me maxt fun zej a tel-ojlem (Š.-A.) псуюць дзеці, разбэшчваюць іх
Tel-Avív [*s*. תל־אביב] г. Тэль-Авіў
telebenden=talabenden (zix) целепацца, боўтацца; цягацца, шлындаць, валындаць, швэндаць, валачыцца, сноўдацца, бакуняцца; **telebénc** *m*, -es
télece/télice *f*, -s [*ukr*. телиця] цёлка
telemečen [?] пабіць, надаваць тумакоў; **telemeče** *f*, -s удар, каўхель, тумак, грымак
telepen [*r*. телепаться] целепаць
teler *m*, -s [*d*. Teller] талерка; **téler-leker** *m*, -s, (-ke *f*, -s) падлізьнік
• arojslejgn afn teler выкласьці на талерку
• arojsvajzn* alc afn teler падносіць на талерцы
• brexn* teler разьбіваць талерку (традыцыйны акт заключэньня фінансавага кантракту)
• celejgn af telerlex раскласьці па талерачках
• cetrogn* af telerlex разносіць на талерачках (разносіць плёткі/чуткі/погаласкі)
• ojsdrejen zix (glat) vi af a teler выкручвацца як на талерцы
• rejn vi a teler чысты як талерка
• az es iz do (iz ništo) in top, iz do (iz ništo) in teler *glxv*. калі ёсьць (німа нічога) у гаршку, ёсьць (німа нічога) і на талерцы (калі ёсьць у мяшку, то будзе і ў гаршку; што мужык прыносіць мяшком, тое гаспадыня выносіць гаршком)
• er vil (derlangen/farlangen) dos telerl funem himl *glxv*. ён хоча дастаць талерку зь неба (луну)
• es felt nit kejn teler, nor a paršojn iz cufil *glxv*. талерак хапае, але гасьцей зашмат
• špajz koxt men in top, un koved krigt der teler *šprxv*. ежа гатуецца ў гаршку, але гонар дастаецца талерцы

teler *pl.* →tol *m*, -n даліна, дол, лог
telige=tilige *f*, -s [*r.* телега] калёсы, драбіны, драбы, воз
témbekove(r)=tómbak(ov)ener тамбаковы, масянзовы
teme *f*, -s [*d.* Thema] тэма
temne(r) [*r.* тёмный] цёмны
temnice *f*, -s [*r.* темница] турма, пастарунак
témp(ik)er=túmpiker [*d.* dumpf, *mhd.* tump, *p.* tępy] тупы, безгаловы, бязглузды, бязмозглы, дурнагаловы; **tempkajt** *f* тупасьць; **témpkepiker** тупагаловы; **témpkepikajt** *f* тупагаловасьць; **tempn** тупіць
• a temper mojex бязглуздая галава
• farfirn/fartrajbn* emecn in a tempn vinkl загнаць кагосьці ў тупік
• temp vi a štik holc, vi a flokn тупы як кавалак палена/тычка (як калода/пень)
templ *m*, -en [*d.* Tempel] храм
tenacve=tanacbe *abr.* **tehi nišmose crure bicrojr haxaim** [*s.* תנצב"ה=תהי נשמתו/נשמתה צרורה בצרור החיים] "хай яго/яе душа жыве" (надпіс на надгробках)
Tenáx=Tanáx *m*, -n *abr.* **Tojre - Neviim - Ksuvim** [*s.* =ך"(י)תנ תורה - נביאים - כתובים] Танах, Біблія, Стары Запавет; **tenáxišer=tanáxišer** біблейскі
tenc *pl.* →tanc *m*, -n, *dim.* **tencl** *n*, -ex танец, танок, скок; **tencer** *m*, (-ke/-n *f*, -s) танцор; **tenceráj** *n*, -en танцы, скокі; **tenclen** прыскокваць, прытанцоўваць
tende-verénde *f*, -s [*p.* tędy-owędy?] рыза, шата
• – Ix bin geforn kejn ejns. /– Farvos nit cvej? /– X'hob gekojft a hun. /– Vos maxt di hun? /– Tende verende, – maxt di hun, /severe vever (3), vere vere ver. *flksl.* – Я паехаў у першае. – Чаму не ў другое? – Я купіў курыцу. – Як кажа курыца? – Тэндэ вэрэндэ, – кажа курыца, сэвэрэ вэвэр, вэрэ вэрэ вэр.
tendlen/tentlen [*mhd.* tendelieren] гандляваць у разнос; **tendlen zix** важдацца, кешкацца, цацкацца; **tendler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) 1. карабейнік, разносчык, разносьнік; 2. старызьнік
ténenbojm=tánenbojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Tannenbaum] елка, яліна; **ténenholc** *n* яловыя дровы
tener *m* [*mhd.* tëner] далонь, рука
tener *pl.* →ton *m* тон
tentativer [*eng.* tentative] дасьледчы, спробавы, спробны, эксперымэнтальны
tentlen=tint(l)en мазаць, пэцкаць
tep *pl.* →top *m* , *dim.* **tepl** *n*, -ex гаршчок, гладыш; **teper** *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Töpfer] ганчар; **teperáj** *n*, -en ганчарства; **tép(er)varg** *n* ганчарныя вырабы; **téper-rod** *m*, *pl.* -reder ганчарнае кола
• az me hot a hunt un a teper in štot, darf men kejn rov nit hobn *šprxv.* калі ў мястэчку ёсьць сабака і ганчар, дык рабін не патрэбны (сабака зьесьць трэфнае мяса, а ганчар зробіць новы гаршчок)
tepex/tepix *m.* -er/-s [*d.* Teppich] дыван, кілім
Terax/Terex [*s.* תרח] *mx.* Церах (бацька Абрагама); *fig.* дужа старая рэч; **térexte** *f*, -s [*s.* (ם-)תרחטע] *pejor.* старая баба
• alte terexte старая дура
• alter Terex стары хрэн, стары дурань
terebénc *m*, -es [*p.* tarabanić, *ukr.* тарабанити?] каўхель, тумак
terec *m*, *pl.* t(e)rucim [*s.* (ים-)רוץ(י)ת →mesarec] адказ, адмова, адгаворка, апраўданьне, зачэпка, падстава, прэтэкст, выдуманая прычына; вырашэньне спрэчнага пытаньня [*sin.* ojsred, pretekst, farentferung; entfer af a kaše];
terec-máspik *m* [*s.* קפסמ"ר] дастатковы адказ
• a puster terec пустая адгаворка
• a terec far der bobe(n) (far di benčlixt, far dem koter) усё гэта байкі, бабуліны казкі (скажы каму іншаму)
• af itlexn terec ken men gefinen a naje kaše *šprxv.* на кожны адказ можна знайсьці новае пытаньне
• jeder ganev hot zix zajn terec *glxv.* кожны злодзей мае сваё апраўданьне
• af got tor men kejn kaše nit fregn, vorem er zogt: az du vilst visn dem terec, kum cu mir *šprxv.* нельга пытацца ў бога, бо ён кажа: калі хочаш ведаць адказ, хадзі да мяне
• Du flegst dox farcajtn /erd baarbetn, /šefelex pašen un fi. /– Vu nem ix hajnt dem kojex vos a mol, /švax bin ix, kojm vos ix štej, /fun šlogn un jogn gor on a col! /– A terec iz dos, gej, gej! (A. G.) Аднак раней ты апрацоўваў зямлю, пасьвіў авечкі й каровы. – Дзе мне узяць сёньня сілы, я слабы, ледзьве стаю, ад бясконцага біцьця і ганеньняў! – Не апраўдвайся, ідзі, ідзі!
• on a terec iz gor kejn derexerec без падставы паважаць ня будуць
t(e)relejken/t(e)relajken [*d.* trällern] 1. цырыкаць, цвыркаць, ціліканць; 2. *n* цырыканьне, цвырканьне, ціліканьне
terep(e)live(r) [*r.* терпеливый] цярплівы
terepen [*ukr.* теребити?] тузаць, торгаць, церабіць
terepeščen [*r.* трепетать, *p.* trzepotać] трапятацца, дрыжэць, дрыгацець, трымцець
teres=túr(lik)es
Terkáj *f/n* [*d.* Türkei] Турцыя; **terk** *m*, -en, (-n/-inje *f*, -s) турак; **terkiš** *n* турэцкая мова; **térkišer** турэцкі
• terkiše (švic)bod турэцкая лазьня
• terkiše vejc кукуруза
• zicn* af terkiš сядзець па-турэцку
• er hot im opgeton af terkiš *glxv.* ён зрабіў яму па-турэцку (абдурыў; сьвіньню падлажыў)
• red xoč toteriš un terkiš! *glxv.* гавары хоць па-татарску або па-турэцку! (ніхто не дапаможа)
terkiz=turkiz *m* [*d.* Türkis] біруза; **térkizer** зроблены з бірузы; **térkizkoliriker** бірузовы (колер)
térkltojb/tértltojb=túrkltojb=tirkltojb *f*, -n [*d.* Turteltaube] *zool.* турок, туркаўка; **terklen=torklen=tirklen** [*d.* turteln] туркатаць, буркатаць, буркаваць
térmice *f*, -s [?] масьніца, памасьнічына, дошка
termín *m*, -en [*d.* Termin] тэрмін; **terminiker** тэрміновы
terne *f*, -s [*ukr.* терен, *r.* тёрн] цёрн, цярноўнік
terpen=čerpen [*r.* терпеть, *ukr.* терпіти] цярпець, зносіць, трываць, вытрымліваць
terpen [*ukr.* терпнути] церпнуць, дрантвець, дубець, пруцянець, дзервянець
• der fus terpet mir у мяне нага задубела
terpentín=tarpentín *m*, -en [*d.* Terpentin] тэрпэнтына, тарпатына
terpke(r) [*p.* cierpki, *ukr./r.* терпкий] церпкі, даўкі, кіслы; **terpkajt** *f* даўкасьць, кіслата
tertl-mértl *n* [?] гульня ў карты, папулярная ў жыдоўскім асяродзьдзі напрыканцы XIX ст. у Расеі
térxe(ne)n/téxern [*ukr.* тирхати?] 1. халтурыць, кепска выконваць работу; партачыць у шытве; пэцкаць, шмараваць, брудзіць; 2. *vulg.* мець палавыя зносіны, любацца, цяці
tes=t *m/f*, -n [*s.* (ת-)טית] 1. "тэс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 9
tesen/tešen [*ukr.* тесати, *r.* тесать] часаць (бервяно); **teser** *m*, -s

1. цясла; 2. **tesl(j)er=česler** *m*, -s цесьля, цясьляр, плотнік; **tesleráj** *n*, -en цясьлярства; **tesljarske(r)** цясьлярскі, плотніцкі

• хоč tese in im fleker яму хоць кол на галаве чашы

• farnemen* zix mit tesleraj займацца цясьлярствам

téstikl *m*, -en [*fr.* testicule, *lat.*] *anat.* яечка; **téstikl-enbajtl** *m/n*, -en/-ex *anat.* машонка, шмонка, семяньнік, ядры, яліты, шуляты, муды

tétiker [*d.* tätig] дзейны, чынны; **tétikajt** *f*, -n дзейнасьць, чыннасьць

teusim *pl.* →toes *m*, -n [*s.* (ים-/ן-)טעות] памылка

teve *f*, -s [*s.* (ס-)טבע →beteve] нораў, натура, характар, тэмпэрамэнт; прывычка, звычка, спосаб, манера [*sin.* natur; xarakter, temperament; gevojnhajt]

• a nariše teve дурацкая звычка

• hobn* ■ teve (cu) мець звычку

• ix ken gut zajn teve (zajn teve iz mir gut bakant) я добра ведаю ягоны нораў

téxeser *pl.* →toxes *m* [*s.* (ער-)תחת] зад(ніца), срака, гузно, дупак. какаўка, дупа

texter *pl.* →toxter *f*. *dim.* **téxterl** *n*, -ex дачка

tfejlim *pl.* →tofl *m*, -en [*s.* (ים-/ען-)טפל] неістотнасьць, пругараднасьць, няважнасьць, дадатак

tfile *f*, -s [*s.* (ות-)תפלה →mispalel, bal-tfile] малітва, зварот да бога [*sin.* gebet cu got, dos davnen]; **tfile ton*** маліцца; **tfil** *m*, -in, **tfiln** *pl.* [*s.* (ין-)תפיל] філяктэрыі; **tfiln-zekl** *n*, -es мяшэчак для філяктэрыяў; **tfíle-klejd** *n*, -er рыза; **tfile-becíber** *f* [*s.* ציבור] калектыўны малебен, набажэнства пры наяўнасьці мінъену [*sin.* kolektiv gebet]; **tfiles-hadérex** *f* [*s.* תפילת הדרך] малітва, якую чытаюць, зьбіраючыся ў дарогу; **tfile-záke** *f* [*s.* זכה] "чыстая малітва" (малітва, якую чытаюць напярэдадні Ём-Кіпуру на ноч)

• lejgn tfiln надзяваць філяктэрыі, маліцца ў філяктэрыях

• az der rebe Elimejlex /iz gevorn ejn mol frejlex, /iz gevorn zejer frejlex Elimejlex, /hot er ojsgeton di tfiln, /un hot ongeton di briln, /un gešikt nox di fidler di cvej *flksl.* як аднойчы рэбэ Элімэйлэх разьвесяліўся, зрабіўся вельмі вясёлым Элімэйлэх, ён зьняў філактэрыі, і надзеў акуляры, і паслаў за двума скрыпачамі

• di tfile gejt aruf un di broxe gejt arop *šprxv.* малітва ўзыходзіць, а бласлаўленьне сыходзіць

• vajse tfiln un švarce cices *glxv.* белыя філяктэрыі і чорныя цыцэс (аб неахайным чалавеку)

tfise *f*, -s [*s.* (ות-)תפיסה →tafsn, tojfes, tofes, bal-tfise] 1. зьняволеньне, турма, арышт, няволя; 2. успрымальнасьць, разуменьне [*sin.* turme, arest, gefenkenis; feikajt cu farštejn, banem]; **tfísenik** *m*, -es зьняволены, арыштант; **tfise-betuex** *m*, *pl.* -betuxim [*s.* (ים-)בטוח] зьняволены, які мае пэўныя прывілеі; **tfise-farvalter** *m*, -s начальнік турмы

• ajnzecn in tfise пасадзіць за краты

• Cu dajn bruder hob ix gornit, oj vej, gornit, /vajl er zogt, az er iz nit šuldik in dem. /In kijever tfise zol er zicn /un zol nit kejn menčn far zix. /Az cu kejn libe, bruder, zolstu zix nit mišn, /oj vej, col im, oj, gotenju, far mir. *flksl.* Твайму брату я не жадаю ліха, вой, таму, што ён кажа, што ён не вінаваты ў гэтым. Хай ён сядзіць у кіеўскай турме ў адзіночцы. У любоў, браце, ня трэба мяшацца, вой, адплаці яму, божухна, за мяне.

• er hot ■ gute tfise, er iz a bal-tfise ён мае ўспрымальны розум (хапае на ляту)

• tfise iz azoj vi mise *šprxv.* турма як сьмерць

tfoxim *pl.* →tefex *m* [*s.* (ים-)טפח] *tlmd.* шырыня далоні (мера даўжыні, каля 15 см)

tfu! [*p.* tfu] *int.* цьфу!

• tfu zolstu vern! пляваў я на цябе!

• tfu, tfu, tfu! цьфу, цьфу, цьфу! няўрокам кажучы/гаворачы! ненаслоў будзь сказана!

tfuces(-hoórec/-jisróel) *pl.* [*s.* (תפוצות־הארץ/־ישראל)] мясцовасьці, у якія перасяліліся гэбрэі; гэбрэйскія калалы ва ўсім сьвеце

• in ale tfuces-hoorec паўсюдна, усюды, па ўсім сьвеце

thom *m*, -en [*s.* (ען-)תהום] прорва, бездань, бяздоньне, тхлань [*sin.* opgrunt, grojse tifkajt]; **thómiker** бяздонны

• der guf iz a švom, di nešome a thom *šprxv.* цела – губка, душа – бяздоньне

thores=ta(a)res [*s.* מהרות] *mšn.* "чысьціні, нявіннасьці"; назоў шостага і апошняга разьдзелу і 5-га трактату ў ім (запаветы аб пэўных выпадках нечысьціні і чысьціні) [*sin.* rejnkajtn]

ticer *m*, -s [*r.* тычить, *p.* tyci?] *argo* зладзейчык, зладзяня

tičen/tic(j)en=tucen (mit) [*ukr.* тыкати, *p.* tykać] тыкаць, тыцкаць; **a tiče ton*** тыкнуць, тыцнуць

tičke *f*, -s [*ukr.* тичка, *p.* tyczka] тычка

tičke *f*, -s [*r.* туч(к)а] хмарка, *fig.* зграя (сабак)

tifer [*d.* tief] глыбокі; **tif** *f*, -n глыбіня (вады); **tífeniš** *f/n*, -n глыбокае месца, глыбіня (вады); **tifkajt** *f*, -n глыб(іня); **tífland** *n* упадзіна, яміна; **tífziniker** глыбакамысны, глыбакадумны; **tifzin** *m*, **tífzinikajt** *f* глыбакамыснасьць, глыбакадумнасьць; **tíf-tif** *adv.* да глыбіні душы

• a tifer brunem/zifc/analiz глыбокі калодзеж/ўздых/аналіз

• di tif funem tajx глыбіня ракі

• fun tifn harcn ад усяго сэрца

• in der tif у глыбі, на глыбіні

• tif in der naxt глыбока ўначы

• tif in harcn у глыбіні душы

• tif vi der jam/brunem глыбока як мора/студня (пра меркаваньне)

• tife vorclen/videršpruxn глыбокія карані/супярэчнасьці

• tifer in velder iz tifer der sod, /vos nor di štilkajt kon haltn; /x'hob mojre cu zogn – nor efšer hot got /dortn zajn nign bahaltn (V. J.) глыбока ў лясох ёсьць глыбокая таямніца, якую можа толькі цішыня захоўваць; баюся сказаць – толькі можа бог там свой сьпеў хавае

• zol er dort tifer in dr`erd lign! *kll.* каб ён глыбей у зямлі ляжаў!

tiferes *m* [*s.* תפארת] прыгажосьць, бліскучасьць, раскоша, пышнасьць, хараство; *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў [*sin.* šejnkajt, praxt]

tifle *f*, -s [*s.* (ות-)פלה(ת')] *pejor.* царква, касьцёл [*sin.* kirx, klojster]

tiger *m*, -s, (-ixe *f*, -s) [*d.* Tiger] *zool.* тыгр

tigl *m*, -en [*d.* Tiegel] 1. тыгель, плавільнік; 2. гаршчок, чыгун

tik=to [*ukr.* тик] *bndv.* то, дык

tik *m*, -n [*ukr.* тик, *p.* tik] удар, тык

tik *m* [*r./ukr.* тик, *hol.* tijk] *tekst.* цік

tiken=tuken [*ukr.* тыкати, *p.* tykać] тыкаць, торкаць, тыцкаць

tikn *m*, *pl.* tikunim [*s.* (ים-)תקון(ת') →takone, mesakn] 1. папраўка, паляпшэньне, выпраўленьне; 2. узвышэньне, узьвялічваньне, ачышчэньне душы; 3. збор малітваў, канон; 4. *hum.* гарэлка [*sin.* ojsbeserung, farrixtung; derhejbung, ojslajterung; tfiles-

zamlung, kanon; branfn]; **tikn-tóes** *m*, -n [*s.* (ן-)תּעוּת] *plgr.* выпраўленьне памылак, сьпіс заўважаных памылак; **tikn-(lejl-)švúes** *m* [*s.* (לילׄ)שבועות] пэўныя ўрыўкі з Торы, якія чытаюцца ў першую ноч Швуэсу; **tikn-xcós** *m* [*s.* חצות] шэраг малітваў і плачаў, якія чытаюцца апоўначы ў памяць аб разбурэньні Ерусалімскага Храма

• krign*/gefinen* a tikn атрымаць належнае месца ў гісторыі

• trinken* tikn выпіваць ў сынагозе на ўгодкі па бацькох

tikn=tuk(e)n акунуць, акунаць

tik(tákev)en [*d.* ticken, *fr.* tic tac] 1. цікаць, чыкаць, тыхкаць; 2. *n*, **tiktak** *m* ціканьне (гадзіньніка)

tikune-zójer [*s.* תיקוני־זוהר] назоў часткі кнігі "Zojer"

tikve *f*, -s [*r.* тыква] гарбуз

til *m* [*p.* tył, *ukr.* тил] тыл; **tilek/tilik** *m*, -lkes заднік (абутку); тыл, зад; крыж (у каня)

tílikn [*d.* tilgen, *mhd.* tiligen] вы-, зь|нішчыць, вы-, зь|нішчаць

tilige=telige *f*, -s калёсы, драбіны, драбы, воз

tilim/thilem *m*, **tílim-bux** *m/n*, *pl.* -bixer [*s.* תהי)לים] *inx.* псалтыр; **tíleml** *n*, -ex псалтыр невялікага фармату для штодзённага чытаньня

• a kapitl tilim псальма

• zogn/rajbn*/hakn/brokn tilim чытаць псальмы адну за адной

• fun tilim zogn tut der bojx nit vej, ober zat ken men nit vern *śprxv.* ад псальмаў жывот не забаліць, але і сытым ня будзеш

• Fremd bin ix nit, /ir kent mix ganc git, /ix hob dokumentn a sax! /Majn pas dem altn /halt ir bahaltn, /alejn in der šafe ba ajx. /Di bibl di fajne, /di iz dox majne, /nit emes, fillajxt, vos ix zog? /Un dos tileml vos, nejn? /Lejent ir alejn /iber far ajx ale tog. (A. G.) Я не чужы, вы мяне добра ведаеце, я маю шмат дакумэнтаў! Мой стары пашпарт вы схавалі ў сваёй шафе, прыгожая Біблія таксама мая, ці мо няпраўда тое, што я кажу? І псальмы, што, можа не? Вы перачытваеце самі сабе штодня.

• tilim štopt *glxv.* псальмы скрапляюць (жывот)

• (ven) tilim volt geven (zol zajn) a refue, volt men es farkojft/gekojft in der aptejk (Š.-A.) калі б псалтыр быў лякарствам, ім бы гандлявалі ў аптэцы

• vi kumt tilim cu gešvilexc? *glxv.* ці пасуюць псальмы пухліне? (звычайна родзічы чытаюць у сынагозе за хворага псалтыр)

tilko [*ukr.* тільки] *adv.* толькі

tíl-tel [*s.* תּל־ →tel]

• maxn til-tel крытыкаваць; губіць, разварацiць, разбурыць

tiltl-hadérex *m* [*s.* לטול־הדרך)טי)] дарожныя клопаты; напружаньне, якое зьвязана з паездкай

timenice *f*, -s [*ukr.* тім'я, тіменица] кароста, лішай, пархі, шолудзі (звычайна ў дзяцей)

timján *m* [*r.* тимьян, *p.* tymianek] *bot.* чабор

timxe *m*, -s [*s.* (ם-)תימחה] мянушка для армяніна [*sin.* armener]

• er iz a timxe *glxv.* ён армянін

tinef *m* [*s.* טינוף →tinojfes] 1. гразь, бруд, сьмецьце, барахло, хлам; недабраякасны тавар, тандэт; экскрэмэнты, гаўно; 2. гідкі, ганебны, паскудны, плюгавы чалавек;

tinek *m*, *pl.* tinojkes, *dim.* **tinójksl** *n*, -ex [*s.* (ות-)תינוק →tinojkes-] немаўля(тка), грудное дзіцё [*sin.* zojgkind, klejn kind]

• iz in hojf a tinek geven – a jingele azojns (Prc.) у двары было немаўля – такі малютка-хлапчаня

tinfe *f*, -s [*p.* tynf, *d.* Tympf] старапольская манэта (36 грошай)

tink *m/f* [*p.* tynk, *ukr.* тинькъ] тынк; **tínkeven** тынкаваць

tínk(e)ler vern* [*mhd.* tunkeln] цямнець, цьмянець, гаснуць

tinken*=tunken* (getunken/getúnkt) [*d.* tunken] мачаць, акунаць

• tinken hejst nit trinken мачаць і піць – розныя рэчы

tinojfes *n*, -n [*s.* (ן-)טינוף →tinef] 1. адкіды, астачы, барахло, хлам, адкіды, астачы, гразь, бруд, сьмецьце; экскрэмэнты, гаўно; 2. плюндра, задрыпа, няхлюй, нязграй, заткала, шмаравоз [*sin.* šmuc, ekskrementn, gemejne zax, opfal]

tinojkes-šel-bejsrábon *pl.* [*s.* תינוקות־של־בית־רבן →tinek] школьнік, вучань хедара [*sin.* šulkinder, xejder-jinglex]

• me nemt tinojkes-šel-bejsrabon fun xejder arojs, ništo kejn rebe-gelt cu coln (Prc.) вучня забіраюць з хедара: німа грошай, каб плаціць настаўніку

tínterl *n*, -ex [*d.* Tinte?] ухаба, выбоіна, калдобіна

tint *m/f*, -n [*d.* Tinte] атрамант, чарніла; **tinter** *m*, -s, *dim.* **tínterl** *n*, -ex; **tíntfas** *n*, **tínt(h)orn** *m*, -s атрамантніца, чарніліца; **tintler** *m*, -s (-n/-ke *f*, -s) пісака; **tint(l)en=tentlen** мазаць, пэцкаць

• lign in tint апынуцца ў цяжкім матэрыяльным становішчы

• dajne ejgelex zajnen tinterlex. /un dajne bekelex iz best papir. /dajne hentelex zajnen pendelex – /šrajbn zolstu ofte briv cu mir *flksl.* твае вочкі – чарнільніцы, твае шчочкі – лепшая папера, твае ручкі – пер'я, пішы мне часьцей лісты

• tint trikent šnel ojs, trern ništ атрамант высыхае хутка, слёзы – не

tipe *f*, -s [*s.* (ות-)טפה(י)מ] кропля семені (спэрма) [*sin.* zomentropn]; **tipe-min-hajám** *f* [*s.* מן־החים] кропля ў моры [*sin.* tropn fun jan, zejer vejnik]; **tipe-srúxe** *f* [*s.* סרוחה] "сьмярдзючая кропля" (кропля семені, якая сымбалізуе чалавечае нізкае паходжаньне)

tipeš *m*, *pl.* tipšim [*s.* (ים-)טפש(י)מ] дурань, кеп [*sin.* nar]; **tipše** *f*, -s [*s.* (ות-)טפשה(י)מ] дура, кепка; **tipšes** *f* [*s.* ות-] дурасьць, глупства

• er iz a gebojrener tipeš (er iz a tipeš fun gebojrn on) ён прыроджаны дурань

• a tipeš rexnt alemen far tipšim дурань лічыць усіх за дурняў

• vejn ništ, du tipše ejne (M.M.-S.) ня плач ты, дура

típišer [*d.* typisch] тыповы; **típiškajt** *f* тыповасьць

tir *f*, -n [*d.* Tür] дзьверы; **tírhiter** *m*, **tírvexter** *m* парт'е, брамнік, вартаўнік пры варотах; **tirgleki** *n*, -ex званок на дзьвярох

• brexn*/rajsn* zix in an ofener tir ламацца/біцца ў адчыненыя дзьверы

• vajzn* emecn di tir паказваць камусьці на дзьверы

• (nit) visn*, vu a tir efnt zix (cu efenen) (ня) ведаць, дзе дзьверы адчыняюцца (ведаць усе сакрэты)

• vojnen tir cu tir (mit) жыць дзьверы ў дзьверы

• an oreman štejt ba der tir *glxv.* бядняк стаіць пад дзьвярыма

• es gejt im durx tir un (durx) tojer/fencter *glxv.* яму выходзіць празь дзьверы і праз браму/вакно (калі вядзецца, то і на трэску прадзецца)

• Lomir zix iberbetn, iberbetn, /vos štejstu ba der tir? /Lomir zix iberbetn, /gib a kuk af mir. *flksl.* Давай перапросімся, што ты стаіш ля дзьвярэй! Давай перапросімся, паглядзі на мяне.

tir *m*, -n [*d.* Tier] жывёл(ін)а; **tirgortn** *m*, -s заасад

tiran *m*, -es [*p.* tyrać] чалавек, які хутка зношвае вопратку

tirde *f*, -s [*s.* (ות-)מדרה(י)מ →tored, fartoreter] занятак, клопат, турбота [*sin.* bašeftikung, zorg]

tiré *m/n*, -en [*fr*. tiret] працяжнік

tiref *m*, *pl*. tirufim [*s*. (-ים)מירוף →meturef] зьбянтэжанасьць, вар'яцтва, дур(асьць) [*sin*. gajstike cemišung, mešugas]; **tiref-diker** звар'яцелы, ашалелы, асатанелы; **tiref-hadá(a)s** *m* [*s*. הדעת] вар'яцтва, замарачэньне, ашаламленьне, зацямненьне сьвядомасьці; *med*. змрочны стан

tirkltojb=térkltojb=túrkltojb *f*, -n *zool*. туркаўка; **tirklen=terklen=torklen** туркатаць, буркатаць, буркаваць

tirkóz *m*, -n, **turkiz=terkiz** *m* біруза

tirxe *f*, -s [*s*. (-ות)טרחה/טרחה →tarxenen, matriex, cuzamenterxen] праца, напру(д)жаньне, натуга, фатыга, турбаваньне, клопат; работа [*sin*. mi, onštrengung; arbet]

• s'iz umzist di tirxe (Š.-A.) гэта марны клопат

• s'iz a cu grojse tirxe? ці не завялікі клопат?

• an avejre di tirxe марная праца (больш заходу, як карысьці; такая работа – ні ў чэсьць ні ў ласку)

tisxadeš [*s*. תתחדש] *int*. з абновай! (віншаваньне з нагоды ...зяваньня новай вопраткі) [*sin*. zolst banajen!]

tiš [*s*. Tisch] стол; **tiš(l)er** [*mhd*. tischer] *m*, -s сталяр; **tišleráj** *f* ...ярства; **tíščajg** ■ сталовая бялізна; **tišgešir** *n* сталовы ...рад; **tišgret** *n* сталовая бялізна; **tíškestl** *n*, -ex шуфляда; **tišlomp** *m*, -n настольная лямпа; **tíš-nign** *m*, *pl*. -nigunim ...(ים-)נגון] застольны напеў, застольная мэлёдыя; **tištex/tíštux** *m/n*, *pl*. -er/-tixer абрус, настольнік, скацерць; **tíštexl** *n*, -ex сурвэтка; **tíšzalc** *f* сталовая соль

• dekn dem/cum tiš накрыць на стол

• gejn* cum tiš ісьці да стала (садзіцца есьці)

• praven/firn tiš *xsd*. весьці за агульным сталом дыскусію сярод вернікаў; дыскутаваць з вучнямі

• untern tiš пад сталом (пры замкнутых дзьвярох, без агалоскі)

• arbetn (es tut zix dort) af tiš(n) un af benk *glxv*. працаваць на стале і на лавах (дым стаіць каромыслам)

• es iz do/nito mit vemen (cu) gejn cum tiš (cum tiš cu gejn) *glxv*. тут ёсьць/німа з кім сесьці за стол (з кім пагутарыць)

• fun ejn tiš vert men nit zat *šprxv*. з аднае стравы не насыціцца

• vilstu hobn fiš, lejg dos gelt afn tiš *glxv*. хочаш мець рыбу, кладзі грошы на стол

• zej kenen gejn untern tiš špacirn! яны могуць ісьці пад стол гуляць! (пра невысокую пáру)

tišbi *m* [*s*. תשבי] азначэньне для прарока Ільлі

tišbojres *f/n* [*s*. תשבורת] *mat*. дроб; лік з дробамі [*sin*. broxcoln, frakcje-coln]

tišboxes *pl*. [*s*. תשבחות] хвалебныя сьпевы, гімны [*sin*. lojbgezangen]

• di fojglen hobn gezungen šire, di binen gežumet tišboxes (Ptc.) птушкі сьпявалі хвалебныя песьні, пчолы гудзелі гімны

tiše [*s*. תשעה] дзевяць [*sin*. najn]; **tišebóv** *m* [*s*. תשעה באב →šivoser-betamez] дзявяты дзень ава (дзень посту ў памяць аб зруйнаваньні першага і другога Ерусалімскіх Храмаў у 586 г. да н.э. і ў 70 г.); азначэньне для жалобнага настрою; **tíše-najncik** вельмі шмат, тысячы

• a ganc jor borves, un tišebov in zokn *glxv*. увесь год босы, але ў пост у шкарпэтках

• tišebov hobn di flej a jarid *glxv*. постам у блох кірмаш (таму што жыды сядзяць у шкарпэтках на зямлі)

• zejer trojerik iz geven, tišebov iz geven in štub (Š.-A.) было вельмі сумна, жалобны настрой панаваў у хаце

tišen/tješen (zix) [*ukr*. тішити, *p*. cieszyć] цешыць, пацяшаць

• tišen zix mit der hofenung цешыць сябе надзеяй

tišim [*s*. תשעים] дзевяноста (гадоў) [*sin*. najncik (jor)]

tíškeven [*s*/.?] *argo* хаваць, утойваць, таіць, скрываць

tišonce/tisjači [*p*. tysiąc] тысячы

tišre *m* [*s*. תשרי] тышры, першы месяц гэбрэйскага календару (верасень-кастрычнік)

titl *m*, -en, **títúl** *m*, -n [*d*. Titel] 1. загаловак; 2. тытул; **títlblat** *m* тытульны аркуш

Tites/Titus haroše [*s*. טיטוס הרשע] рымскі імпэратар Тытус, які зруйнаваў Ерусалім у 70 г.

• a roše vi Tites ліхадзей як (імпэратар) Тытус

• zajn* a Titus *fig*. быць ліхадзеем

• Tituses vereml zol dir arajn in kop! *kll*. каб Тытусаў чарвяк улез табе ў галаву! (паводле легенды, чарвяк завёўся ў галаве рымскага імпэратара Тытуса як пакараньне за спаленьне Ерусалімскага Храма)

titún=tutún/tutín *m* [*p*. tytoń, *ukr*. тютюн] тытун

tivjes *n* [*s*. טבעות] натуральнасьць, натуральная рэч, зьява [*sin*. natirlexkajt, natirlexe deršajnung]

tixer *pl*. →tux *n* хуста, палатніна, лайніна; **tixl** *n*, -ex хуст(ач)ка, насоўка; ануча; **tíxernik** *m*, -es анучнік

• gelbzajdene tixlex "жоўтыя ядвабныя хустачкі"; *fig*. прастытуткі, "подсьцілкі", "вяхоткі"

• a mejdl iz vi a zejdn tixl – az es vert nor a flek, vestu (kon men) es mit zibn zejfn nit ojsvašn *šprxv*. дзяўчына, як дзедава насоўка, – варта толькі зьявіцца пляме, у сем вод /мылаў не адмыеш

tixje [*s*. תחי'/תחית →šetixje] хай яна жыве (словы, якія дадаюцца пасьля ўзгадваньня жанчыны)

tíxtiker [*d*. tüchtig] энэргічны, чынны, дзейны, актыўны; **tíxtikajt** *f* энэргічнасьць, чыннасьць, дзейнасьць, актыўнасьць

tizlik=tuzlik *m*, -es кароткае паліто, шубка, кажушок

tjanučke *f*, -s [*r*. тянучка] тягучка

tjop(k)en [*ukr*. тьопати] цёпкаць (нагамі), тупаць, шлёпаць (па гразі)

tjox(k)en/tjoken [*ukr*. тьохкати] ёкаць, грукаць, сьціскаць (аб сэрцы); **tjox** *m*, -n, **tjoxke** *f*, -s ёканьне, сьціскальне, стук(ат) (сэрца); **a tjoxke ton*** ёкнуць

• s'hot mir a tjoxke geton dos harc (es tjoxket mir in harcn) маё сэрца ёкнула

tjuken [*ukr*. тюкати] цюгакаць

tjul *m* [*d*. Tüll, *fr*. tulle] цюль, гуля; **tjúlener** цюлевы

t(j)urme *f*, -s турма, вязьніца, засьценак

tkie *f*, -s [*s*. (-ות)תקיעה →švorim, true] гук шофара, дудзеньне ў шофар; працяглы гук шофара; **tkie-grójle** *f* [*s*. גדולה] вельмі доўгі і працяглы гук шофара, які гучыць напрыканцы дудзеньня

• far tkies hot der xazn nekies *glxv*. перад дудзеньнем у шофар кантар сера (ён мусіць мець чыстую душу і цела)

tkies-káf *m*, -n [*s*. (-ן)תקיעת כף] сьвятое абяцаньне, выказанае падаваньнем рукі

• gebn* tkies-kaf даваць абяцаньне

tkifes *n* [*s*. תקיפות] рашучасьць, моц, мочнасьць, энэргія, уплывовасьць; аўтарытарызм, дэспатыя [*sin*. antšlosnkajt, festkajt, energie; heršeriškajt, ojtoritarizm, mutvilikajt]; **tkífesdiker** аўтарытарны, дэспатычны; **t(a)kifim** *pl*. →takef/takif *m* [*s*. (-ים)תקיף] пан, уладар, валадар, верхавод; уладны, фанабэрысты, ганарысты, горды, уплывовы чалавек, *fig*. туз

tkufe *f*, -s [*s*. (-ות)תקופה] эпоха, век, эра, пэрыяд; пара

году; раўнадзенства, сонцастаяньне [*sin.* period, cajtopśnit, ерохе]; **tkufes-nísn** *f* [*s.* תקופת־ניסן] канец зімы і пачатак вясны; веснавы час; **tkufes-téjves** *f* [*s.* תקופת־טבת] канец восені і пачатак зімы; зімовы час; **tkufes-tíšre** *f* [*s.* תקופת־תישרי] канец лета і пачатак восені; восеньскі час; **tkufes-tómez** *f* [*s.* תקופת־תמוז] канец вясны і пачатак лета; летні час

• di goldene tkufe залаты век

• di tkufe falt – lejg di hak af di ejer! раўнадзенства прыйшло – кладзі сякеру на яйкі! (з анэкдоту) (*folk.* лічылася, што трэба ў раўнадзенства пакласьці кавалачак жалеза на бочку з вадой)

tkume *f* [*s.* תקומה] выжываньне, збавеньне, выратаваньне, вызваленьне, ажыўленьне, адраджэньне; спадзяваньне на збавеньне [*sin.* ufrixtung, ufleb]; **tkúmediker** доўгатэрміновы, працяглы, даўгачасны

• hobn* a tkume захавацца, ачуцца, акрыяць

tle [*s.* טלה] *astr.* Казярог (месяц нісан) [*sin.* baran]

tlie *f*, -s [*s.* (תליה-)ות →taljen, tole] шыбе(ль)ніца; **tlíe-humor** *m* гумар шыбельніка

• vi fun a tlie zix opgerisn як з шыбеніцы/ланцуга сарваўся

• fun velxer tlie hot er zix opgerisn? зь якой шыбеніцы ён сарваўся?

• afn ganev vart di tlie (dos štrikl) *šprxv.* злодзея чакае шыбеніца (і злодзей да пары крадзе; колькі б воўк ні валок, павалакуць і воўка; адрыгнуцца ваўку авечыя слёзы)

• der xoxem sejxelt zix afile fun der tlie arop *šprxv.* мудрэц разумнее нават ад шыбеніцы

• di cung firt a mol dem menčn cu der tlie *šprxv.* язык і да шыбеніцы давядзе (языку дай волю, завядзе ў няволю; празь язык галаву съцінаюць)

tlíen (zix) [*p.* tleć, *ukr.* тліти] тлець; **tlíendiker** тлеючы

• a fajer tliet агонь тлее

• in im tliet nox a funk lebn у ім яшчэ тлее жыцьцёвая іскра

tliken/tluken [*p.* tłuć, tłuk] біць, удараць, (вы)цяць; **tliken zix** цягацца, валачыцца, бадзяцца, швэндацца, шлындаць; **tlik/tluk** *m*, -es 1. удар; 2. шлюха, шлюндра, плёха, шлында, курва

tlís(gang) *m*, -n [*p.* kłus, *ukr.* клус] рысь (хадá); **tlis(e)n** (gejn* tlísgang) ісьці/бегчы рысьсю/трушком

tlo=klo *f*, -en [*d.* Klaue] капыт; **tlóediker** капытны

• cekalječen dem ferd a tlo bam šmidn закаваць каня ў каваля

tlumáč *m*, -s [*p.* tłumacz, *ukr.* тлумач] тлумач, пераклад(аль)нік

tlumik/tlumek/tlumok/tlomek=klumik/klumek *m*, *pl.* -es /klumkes [*ukr.* клумок, тлумок, *p.* tłumok] клунак, хатуль

• az me hot lib dem gast, šanevet men zajn tlumik *glxv.* паважаеш госьця, шануй і яго клунак/гасьцінец

• az me vil nit (hot fajnt) dem oreman, varft men arojs zajn tlumik *šprxv.* калі бядак не пажаданы, дык выкідваюць ягоны клунак

tmeim *pl.* →tome *m* [*s.* (טמא-)ים] нячысты, д'ябальскі, чартоўскі (чалавек/прадмет); разбэшчаны чалавек; сутэнэр

tmie *f* [*s.* תמיה →bitmie] зьдзіўленьне [*sin.* farvunderung]

tmimes *n*, **tmímesdikajt** *f* [*s.* תמימות →bitmimes] бязьвіннасьць, непавіннасьць, наіўнасьць, прастадушнасьць, няхітрасьць, шчырасьць, чыстасардэчнасьць, адкрытасьць [*sin.* umšuldikajt, naivitet, ufrixtikajt]; **tmímesdiker** наіўны, нявінны, няхітры, прастадушны

tmixe *f* [*s.* תמיכה] грашовая дапамога, падмога, помач, падтрымка [*sin.* gelthilf, unteršticung]

tmunes-ós *n* [*s.* תמונת־אות] форма літары

• ništ kenen* kejn tmunes-os ня ўмець чытаць, быць непісьменным

• ništ krign* kejn tmunes-os не атрымаць жаднай літары (ані ліста/вестачкі)

• biz afn hajntikn tog ništo fun zej kejn tmumes-os (M.M.-S.) да сёньняшняга дня ад іх німа ані вестачкі

tmure [*s.* תמורה] *tlmd.* "замена"; назоў 6-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб замене аднае ахвяры на іншую і аб скаціне, якая прыдатная альбо непрыдатная для ахвяраваньня) [*sin.* farbajtung]

tnaj *m*, *pl.* tnoim [*s.* (תנאי-)ם →tane, bitnaj, masne, getnaj, altnaj] умова [*sin.* bading]; **tnáj-cejxns** *pl.* умоўныя адзнакі; **tnáj-get** *m* [*s.* גט] развод, які канаючы мужык дае сваёй жонцы, пасьля якога тая не павінна вызваляць швагра ад абавязку браць яе за жонку (такі развод лічыцца нядзейсным у выпадку, калі мужык застаецца жыць); **tnáj-fraj** *f* вызваленьне на (пэўных) умовах; **tnáj-frajer** вызвалены на (пэўных) умовах; **tnaj-kójdem-lemájse** *m* [*s.* קודם־למעשה] неабходны/патрэбны стан, неабходная ўмова; **tnoim** 1. *pl.* шлюбны кантракт /дагавор; 2. *m*, -s заручыны, урачыстая бяседа з нагоды падпісаньня шлюбнага кантракту [*sin.* knas-mol]

• avekšteln a tnaj (šteln als tnaj) (па)ставіць умову, абмежаваць умовай

• bafrajen af tnaj вызваляць на (пэўных) умовах

• er gejt ajn af ale ajere tnoim ён згодны на ўсе вашыя ўмовы

• hobn* far tnaj-kojdem-lemajse дапушчаць

• mitn tnaj, az... з умоваю, што...

• ojsnemen* a tnaj абумоўліваць

• opšikn di tnoim парушыць шлюбны кантракт

• šrajbn* tnoim складаць шлюбны кантракт

• beser di tnoim cerajsn, ejder di ksube *glxv.* лепш скасаваць заручыны, чым шлюб

• – Kejn knasmol konen mir nit maxn, /x'hob an eltere švester fun mir... /– Kejn tnoim konen mir nit šrajbn –/ix štej nit on dajn mamen far kejn šnur. *flksl.* – Заручынаў у нас быць ня можа, я маю старэйшую сястру... – Брачны кантракт пісаць мы ня можам – я не падыходжу тваёй маці ў нявесткі.

tnue *f*, -s [*s.* (תנועה-)ות] 1. міґі, рух цела, жэст, манера; грымаса, міна; 2. *gram.* гэбрэйскі дыякрытычны знак [*sin.* bavegung, žest; mine, grimase; hebreišer vokal-cejxn, nekude]

• fojle tnues лянівыя рухі

• maxn tnues грымасьнічаць, строіць рожы

• šlexte tnues дрэнныя манеры

to=tik [*p.* to] *hndv.* то, дык

• to farvos gejt er nit? дык чаму ж ён ня йдзе?

• to red/švajg! дык кажы/маўчы!

• to ven vestu kumen? дык калі ты прыйдзеш?

• to vos? ну дык што?

• to zol zajn azoj хай будзе так

• bistu gekumen in a štot, to leb lojt zajne gezecn *glxv.* калі ты прыйшоў у горад, то жыві па ягоных законах (у чужой царкве не папраўляй сьвечак)

točen [*p.* toczyć, *ukr.* точити] тачыць (што-/каго-небудзь); **toči(d)le** *f*, -s тачыла

• točen emecn vi a vorem точыць кагосьці як чарвяк (як шашаль)

todl *m* [*d.* Tadel] ганьбаваньне, папрок, вымова

toes *m, pl.* -n/teusim [*s.* (טעות-/ן-/ים) →umtoesdiker, betoes, toje] памылка [*sin.* umrixtike mejnung; grajz, feler, farzen]; **tóesdiker** памылковы; **toje zajn* zix** [*s.* טועה] (hobn* ■ toes) памыліцца, памыляцца, схібіць; **toes-hadfús /-hatfús** *m*, -n [*s.* (הדפוס-/ן-)] памылка друку, абдрук

- alpi toes памылкова
- hobn* a toes in xežbn зрабіць памылку ў разьліках
- hobn* toes in pšat няправільна нешта зразумець
- lebn in toes памыляцца
- maxn a toes зрабіць памылку
- optišer toes аптычны падман
- tojte hobn ništ kejn toes *šprxv.* толькі нябожчыкі не памыляюцца

tof=tov=t *m/f*, -n [*s.* (תוו/תיו-/ן-)] 1. "тоў", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 400

tofes [*s.* תפוס →tafsn, tojfes, (bal-)tfise] арыштаваны, пасаджаны, увязьнены [*sin.* arestirt, ajngezect]

- ajnzecn tofes засадзіць за краты

tofl *m, pl.* -en/tfejlim [*s.* (טפל-/ען-/ים)] неістотнасьць, другараднасьць, няважнасьць, дадатак; **tófldiker** неістотны, другарадны, няважны; **tofl-mókem** *m/n* [*s.* מקום] стары квартал, старое места

tog *m, pl.* teg [*d.* Tag] дзень; **tóg(ed)iker, togtéglexer** штодзённы, звычайны; **togtéglexkajt** *f* штодзённасьць, звычайнасьць; **togn** 1. (рась)сьвітаць, на сьвет займацца, разьвідняць, разьвіднець, днець, шарэць; 2. дняваць; 3. згасаць, зьнікаць; **tóg-arbet** *f* падзённая праца; **tóg(-)arbeter** *m*, -s падзёньнік, падзёншчык; **tógblat** *n, pl.* -bleter, **tógcajtung** *f*, -en штодзённая газэта; **tógbux** *m/n, pl.* -bixer дзёньнік; **tog-dájges** *pl.* [*s.* (דאגה-/ות)] штодзённы клопат; **tóghejm** *f*, -en дзіцячы садок; **tóglixt** *n* 1. сьвітаньне; 2. дзённае сьвятло; **tóglojn** *m* [*d.* Tagelohn] дзённы заробак, штодзённая плата; **tog-ójs tog-ájn (tog-ájn tog-ójs)** *adv.* кожны дзень, штодня; **tógšajn** *f* дзённае сьвятло

- a bljask/brazg/štik af tog сьвітаньне, золак
- a gancn/libn tog увесь дзень
- a grojser tog un gejt ojx avek вялікі дзень, але таксама праходзіць
- ■ gutn tog! дабрыдзень! дзень добры!
- af a švern/šlextn/švarcn tog на цяжкі/благі/чорны дзень
- ale tog штодня, кожны дзень
- afn andern tog на другі дзень
- ba tog удзень
- biz in (bizn) vajsn tog (arajn) да сьвету, на досьвітку
- di najn teg дзевяць дзён посту (1–9 ава) [→tišebov]
- drajmol in a tog тры разы на дзень
- ejn tog ibern andern церазь дзень
- es togt (šojn)! es vert tog! (ужо) днее/сьвітае!
- far tog(s) на золку/досьвітку/сьвітаньні, ранкам, раніцой, нараніцу, сьвітанкам
- farn tog на працягу дня
- gance(ne) teg цэлымі днямі
- gecejlte etlexe teg лічаныя дні
- grojser/heler tog (цалкам) увесь дзень
- halber tog паўдня, полудзень, поўдзень, паўдзеньне
- hejbn*/lojbn in tog arajn узносіць да нябёс
- iber axt tog dinstik у аўторак на наступным тыдні
- in ejn šejnem tog у адзін прыгожы дзень (аднаго дня)
- in mitn heln tog сярод белага/яснага дня
- lebn a (frejlexn/gutn/lixtikn) tog жыць цяперашнім днём, мець шчасьлівы час, жыць прыпяваючы
- mitn tog glajx як толькі сьвет, як заднее
- tog far/af/nox tog дзень за днём
- tog fun gebojrn дзень нараджэньня
- togn un nextikn дняваць і начаваць
- vartn af emecn tog af tog чакаць кагосьці з дня на дзень
- vos a tog штодня
- Don gejt tog-teglex in klajzl, /un Donje tog-teglex in step. /Don hot cvej pejelex švarce, /un Donje cvej goldene cep. (H. R.) Дон штодня ходзіць у сынагогу вучыцца, а Доня штодня ў стэп. У Дона дзьве чорныя пэйсачкі, а ў Доні дзьве залатыя касы.
- es vet kumen af im/emecns a tog (es felt im a tog) прыйдзе й на яго час
- vos a tog iz men neenter cum grub *šprxv.* штодзень усё бліжэй да магілы
- zajne teg zajnen gecejlte ягоныя дні зьлічаны (пара да двара; век скончыўся; капец прыйшоў; сік, пердзь – недалёка сьмерць)

toher *pl.* tehojrim [*s.* (טהור-/ים) →tare, thores, metaer, mestoher] ясны, чысты; нявінны, непавінны, бязьвінны, непарушны [*sin.* rejn, lojter; umšuldik; *ant.* tome]

toj *m*, -en [*d.* Tau] расá; **tójele** *n*, -x расінка; **tójiker** росны; **tójfrost** *m*, -s шэрань

tojb *f*, -n, (-ixe *f*, -s), *dim.* **tajbl** *n*, -ex, **tájbele** *n*, -x [*d.* Taube] голуб; **tójbener** галубіны; **tójbnpost** *f* галубіная пошта; **tójbnšlak** *m, pl.* -n/-šlek [*d.* Taubenschlag] галубятня

- štile tojb *fig.* ціхі голуб (аб чалавеку)
- a vajbele iz a tajbele un a tajvele *glxv.* жоначка – галубка і чарцяня (баба зь пекла родам; чорт і баба – адна рада)
- er iz štil vi a tojb ён ціхі як голуб
- gebrotene tajbelex/tojbn flien nit in mojl arajn (er vil, gebrotene tojbn zoln im flien in mojl arajn) *šprxv.* пячоныя галубы не ляцяць да губы
- tojbn štejen ba majn fencter, /vajse tojbn cvej, /efenen vel ix dem fencter, /efenen far zej (Z. V.) галубы стаяць ля майго вакна, двое белых галубоў, я адчыню вакно, адчыню для іх
- zej lebn (cvišn zix) vi (di) tojbn, un rajsn zix (arum) vi (di) hint/kec *glxv.* яны жывуць паміж сабой як галубы, але дзяруцца як сабакі/каты

tojber [*d.* taub] 1. глухі 1. *m*, -te глухі чалавек; **tojbkajt** *f* глухата; **tójblexer** глухаваты; **tójb-štúmer** [*d.* taubstumm] 1. *m*, -me глуханямы чалавек; 2. глуханямы; **tojb vern*** (а)глухнуць

- a tojb gesl глухі завулак
- a tojb vinkl глуш, глушыня
- a šul far tojbe школа для глухіх
- er iz tojb af an/ejn ojer ён глухі на адно вуха
- er iz tojb vi di vant ён глухі як сьцяна
- (s')iz tojbštil глуха
- kejner iz nit azoj tojb, vi jener/der, vos vil nit hern *glxv.* німа больш глухога, чым той, што ня хоча слухаць
- vos a tojber derhert nit, dos traxt er zix ojs *glxv.* што глухі не дачуе, тое дадумае

tojčen (zix) [*ukr.* товкти] таўчы, пхнуць, пхаць, штурхаць; *fig.* кіпяціцца, варыцца, бурліць, бушаваць

toje zajn* zix [*s.* טועה →umtoesdiker, betoes, toes] па-, аб|мыліцца, па-, аб|мыляцца, (з)рабіць памылкі, схібіць

tojem zajn* [*s.* טועם] пакаштаваць, паспытаць, паспра-

баваць, нешта зьесьці [*sin.* farzuxn; esn epes]; **tojem-tám zajn*** [*s.* טעם] пакаштаваць, паспытаць, паспрабаваць

tojen *m*, *pl.* tojanim [*s.* (-ים)טוען] патрабоўца, патрабавальнік, скаржнік, абвінаваўца [*sin.* moner, onkloger]

tojer *m*, -n [*d.* Tor, Tür] брама, вароты; **tójer-vexter** *m*, **tójerman** *m*, *pl.* -lajt брамнік, вартаўнік пры варотах

• farślogn* dem bol inem tojer arajn забіць мяч у вароты

• lebn dem tojer (ba di tojern) каля брамы/варотаў

• untern tojer (in tojer-durxgang) у варотах

• ale tojern zajnen farmaxt, nor der tojer fun raxmim blajbt ofn *śprxv.* усе брамы зачынены, апрача брамы жалю

• arajn – iz der tojer in turme ganc brejt, arojs – mesukn šmol *śprxv.* шырокія вароты ўвайсьці, ды вузкія выйсьці (да астрогу латво знойдзеш дарогу)

• di tojern fun trern zajnen kejn mol nit faršlosn *śprxv.* сьлёзнай брамы не замкнеш

tojfes zajn* [*s.* תופס/תופש →tafsn, (bal-)tfise, tofes] зразумець, у-, сь|цяміць, скеміць [*sin.* banemen, farštejn, bagrajfn]

• tojfes zajn* dem zinen fun di verter улавіць сэнс словаў

• gring tojfes zajn* *fig.* хапаць на ляту

tojfn [*d.* taufen, *mhd.* toufen] хрысьціць; **Tojf-hóge** *f* Вадохрышча; **tojfung** *f*, -en хрышчэньне, кшчэньне, хрэст, хрост; **tójfmolcajt** *m/f* хрысьціны, хрэзьбіны, ксьціны; **tójf-foter** *m*, -s хросны бацька; **tójfmuter** *f*, -s хросная маці; **tójftoxter** *f*, *pl.* -texter хросная дачка; **tójfzun** *m*, *pl.* -zin хросны сын; **tojf-kórev** *m*, *pl.* -krojvim [*s.* (-ים)קרוב] кум; **tojf-krójve** *f*, -s [*s.* (-ות)קרובה] кума

tojg=tejg *n*, -n цеста

tojger *m* [*s.* תוגר] турак; Турцыя [*sin.* der terk, Terkaj]

tojgn* (er tojg(t); getójgt) (cu, af) [*d.* taugen] гадзіцца, падыходзіць; быць годным/вартым; **tójg(evd)iker**, **tójgbarer**, **tójglexer** (пры)годны, прыдатны; **tójg(evd)ikajt** *f*, **tójgbarkajt** *f*, **tójglexkajt** *f* (пры)годнасьць, прыдатнасьць; **tójgenixc/tójgenixts** *n*, -n [*d.* Taugenichts] нікчэмны, нязлатны, няварты чалавек; лайдак, гультай, абібок; **tojger** *m* годны, спраўны, патрэбны, прыдатны чалавек

• dos tojg afn fajer гэта гадзіцца толькі ў агонь

• es tojg cu gorništ (tojgn* af klogn, in kop cu šisn/gebn) нічога/нікуды ня варты (варты жалю)

• ot der štof tojg af a klejd гэта тканіна падыходзіць на сукенку

• s'tojg af kapores (in dr'erd arajn) нікуды ня годнае жыццё (хоць у зямлю кладзіся)

• tojgn* cum ejsek гадзіцца для справы

• vos tojg di xoxme? ці варта чаго гэтая мудрасьць?

• vos tojg dir dingen? колькі табе каштуе арэнда?

• a tojgenixc iz arajngefaln in der onfirung un korčet fun zix a held *glxv.* нікчэмны трапіў у кіраўніцтва і корчыць зь сябе гэроя (ніц ужо не парадзіш, калі погань моц узяла; выродзілася як пава, але дурная слава)

• Nor dem, vos ix hob lib, ken ix šojn nit nemen, /cu vos že tojg mir majn lebn af der velt? /Ject, az ix hob šojn, mamenju, nit kejn mazl, /iz dox majn fajnkajt farśtert. *flksl.* Толькі за таго, каго люблю, я выйсьці не магу, навошта ж трэба мне жыць на сьвеце? Цяпер, матухна, калі ўжо мне німа шчасьця, прыгажосьць мая прападае.

• on a mazl tojg gor nit *glxv.* бяз шчасьця нічога ня зробіш

• ver es tojg nit far zix, der tojg nit far jenem *glxv.* шануйся сам, калі хочаш, каб другія шанавалі

• vos tojg der guter kop, az di fis kenen im nit trogn? *glxv.* чаго варта добрая галава, калі ногі ня здолеюць яе насіць? (нашто нам тыя бандалеты, калі страляць ня ўмеем?)

toj(h)u-vovój(h)u/tojevoje *m* [*s.* תו־ובוהו(ת)] першапачатковы хаос, гармідар, бязладзьдзе, разгардзіяш, бабілёнскае стоўпатварэньне [*sin.* xaos]

• a tojevoje fun bixer, ojsgemišt un cevorfn (Prc.) кніжны хаос – усё перамешана і параскідана

tojk *m*, -n [*p.* tok, *ukr.* тік] ток (памяшканьне для малацьбы)

tojmim [*s.* תאומים] *astr.* Блізьняты [*sin.* cviling]

Tojre [*s.* (-ות)תורה →min-hatojre] 1. *f* Тора, Пяцікніжжа; у шырокім разуменьні – гэбрэйскае рэлігійнае вучэньне, рэлігійныя веды; 2. *f*, -s дактрына, тэорыя, навука; *iron.* здольнасьць, здатнасьць, майстэрства, навык; выкрут, штукі, хітрыкі, фокус [*sin.* doktrine, teorje, lernung; feikajt, kunc]; **tójres-lokšn** *f hum./iron.* сьвятая праўда; веды, думка, філязофія; бязглузьдзіца, недарэчнасьць (пародыя на "Tojres-Mojše"); **Tojre-min-(h)ašomáim** [*s.* מן השמים] закон зь неба, боскі закон; **Tojre-šebalpé** *f* [*s.* שבעל פה] "вуснае рэлігійнае вучэньне"; талмудычная літаратура; **Tojre-šebiksáv** *f* [*s.* שבכתב] "рэлігійнае вучэньне ў рукапісе"; Пяцікніжжа; **Tojres-Mójše** *f* [*s.* משה] запаветы, вучэньне Майсея, Пяцікніжжа; **Tojre-kúle** *f* [*s.* כו(ו)לה] уся Тора, усе веды; **tojres-xáim** *f* [*s.* תורת חיים] жывая дактрына/навука; жыцьцяздольны закон; **tojre ugdule bemokem exód** [*s.* תורה וגדולה במקום אחד] веды і веліч, якія ідуць разам; адукаваны і багаты жыд

• a grojse Tojre! *iron.* валікая навука!

• dos iz a klejne Tojre гэта ня дзіва

• es štejt in der Tojre гэта напісана ў Торы

• lernen Tojre вывучаць законы юдаізму (Талмуд)

• nit kejn tife Tojre няхітрая навука

• onnemen* (mejnen, az) epes far tojres-lokšn лічыць нешта за чыстую манэту (наіўна прыняць што-небудзь напавер)

• tife Tojre прамудрасьці

• di Tojre hot nit kejn breg, nit kejn grunt *glxv.* Тора бязьмежная, бяздонная

• emes vi tojres-lokšn *glxv.* брахня (праўда такая як вош кашляе; праўда як на вярбе ігрушы (як у рэшаце вада); журавель на хвойцы)

• emes vi Tojres-Mojše (es iz Tojres-Mojše (emes); es iz Tojre emes) *glxv.* абсалютная/чыстая праўда (не падлягае сумневам, як вучэньне Майсея)

• er iz geven a jid a cacke, tojre ugdule bemokem exod (Š.-A.) ён быў ня жыд, а цацка, і адукаваны, і багаты – усё разам

• mit Tojre vert men in ergec nit farfaln *glxv.* з Торай нідзе не прападзеш

• Tojre iz di beste sxojre *flksl.* Тора/навука – лепшы тавар

• tojre iz kepele, kaše iz tepele *glxv.* веды – галава, каша – гаршчок

• tojre on meloxe iz nit kejn mazl-broxe *śprxv.* веды без рамяства – невялікае шчасьце

• tojre un sxojre, un gepucte štivl *glxv.* веды і тавар, і навакаваныя боты

• un az der rebe zogt /far dem ojlem Tojre, /hern ale xasidimlex /mit grojse mojre *flksl.* калі рэбэ чытае перад натоўпам Тору, усе хасыды слухаюць зь вялікім жахам

• vu Tojre, dort iz xoxme/kroxmal (un vu xoxme, dort iz lemeške/kraxmal/kroxmol; un rejner dżegexc) *śprxv.* дзе Тора, там мудрасьць/крухмал (а дзе мудрасьць, там і дурань/крухмал; і чысты дзёгаць)

tójsefes *m* [*s.* תוספות →bale-tojsefes] "дадатак" (істотны камэнтар да Талмуду, складзены ў XII–XIV стст.) [*sin.* cugobn]

tojšn (af) [*d.* tauschen] (аб)мяняць, абменьваць; **tojš** *m*, -n, **tojšung** *f*, -en абмен

tojšev *m*, *pl.* tojš(o)vim [*s.* (תושב-)ים] старажыл, карэнны, аселы жыхар [*sin.* štendiker ajnvojner, ajngezesener, hejmišer]; **tójšvim-lebn** *n* аселы склад жыцьця; **vern* tojšvim** пасяліцца

tojt *m*, -n [*d.* Tod] сьмерць; каюк, садухі, капец; **tojter** 1. *m* мярцьвяк, нябожчык; 2. мёртвы, памерлы, здохлы; **tójterhéjt** *adv.* мёртва, будучы мёртвым; **tojtkajt** *f* зьмярцьвеласьць; мёртвая цішыня; мерцьвячына; **tojtn=tejtn** зьмярцьвіць, забі(ва)ць, усьмерчваць; **tójt(n-)bet** *f/n*, -n сьмяротны ложак; **tójt-blaser** сьмяротна бледны; **tójtbrengiker**, **tójtgeferlexer** сьмяротны; **tójtfal** *m*, -n выпадак сьмерці; **tójtgeborener** мёртванароджаны; **tójtklap** *m*, *pl.* -klep сьмяротны ўдар; **tójt-kranker=tojt kranker** сьмяротна хворы; **tójtpunkt** *m*, -n мёртвы пункт; **tójt-šikerer=tojt šíkerer** [*s.* -ש(י)כור] п'яны да непрытомнасьці; **tójtšlog** *m* сьмяротны ўдар; **tójtšlogn*** [illegible] да паўсьмерці; **tójt(-)šrek** *m/f* сьмяротны жах; **tójtštilkajt** *f* мёртвая цішыня; **tójtštrof** *f*, -n пакараньне сьмерцю; **tójt(-)urtejl** *m*, -n сьмяротны прысуд

- [illegible] cum tojt да сьмерці
- [illegible] emecn dem tojt назаляць, надакучаць камусьці
- [illegible] zix dem tojt налажыць на сябе рукі
- [illegible] tojt nit lebedik ні жывы ні мёртвы
- ojszen* vi a tojter (hunt/koter/šlajen) выглядаць як здохлы (сабака/кот/лін)
- tojte štilkajt мёртвая цішыня
- tojt hungerik/mid сьмяротна галодны/стомлены
- tojt mit di bejner сьмерць з косткамі (вельмі кепска)
- ton* emecn cum tojt (in tojt arajn) не даваць камусьці жыцьця (атручваць жыцьцё)
- zix tojt-nojtn моцна напружвацца
- a guter tojt iz beser, vi a šlext lebn *šprxv.* добрая сьмерць лепш за кепскае жыцьцё
- a tojter maxt kejn krig nit on *šprxv.* нябожчыкі ня лаюцца (нябожчыкі ўсе добрыя)
- a tojtn trogt men nit curik *glxv.* нябожчыка назад не панясуць
- a zisn tojt zolstu hobn: a mašin mit cuker zol dir iberforn! *kll.* а бадай табе салодкая сьмерць: каб цябе машіна з цукрам пераехала!
- az me hot nit kejn brojt, iz erger vi der tojt *šprxv.* калі ня маеш хлеба, гэта горш за сьмерць (німа горшай балесьці, як хочацца есьці)
- der tojt iz afn noz (s'ligt im der tojt afn noz) *glxv.* сьмерць на носе
- der tojt iz far im vejnik сьмерць – для яго мала
- dos mieste/ergste lebn iz beser fun (dem) šenstn/bestn tojt *šprxv.* кепскае жыцьцё лепш, чымся прыгожая сьмерць
- far tojt zol zix nit glustn *glxv.* нельга быць прагным перад сьмерцю
- farn tojt glust zix *glxv.* перад сьмерцю ўсе прагныя
- got git nit dem tojt in di hent *šprxv.* бог не дае сьмерць у рукі (трэба яшчэ добра намучыцца)
- on a tojtn muz fargesn vern *šprxv.* што зарыта, то забыта (усё забыта, што зямлёю прыкрыта)
- zolst zix matern bizn tojt! *kll.* каб ты пакутаваў да сьмерці!

tojv (*pl.* tojvim) [*s.* (טוב-)ים →mejtev, letojve, baltojve, bas-tojvim, bentojvim, tuve(j)-] добры, лагодны, ласкавы; **tojv-detójv** [*s.* דטוב] вельмі/дужа/надта добры; **tojve** *f*, -s [*s.* (טובה-)ות] услуга, паслуга, дабро, ласка, літасьць [*sin.* guts, nucn, profit; gefelikajt, laske; *ant.* roe]; **tojves-haklál** *m* [*s.* טובת־הכלל] агульнае дабро, калектыўны інтарэс; **tojves-hanóe** *f* [*s.* הנאה־] выпадковая/дадатковая выгада/карысьць

- a šejne tojve ton* *hum.* удружыць, зрабіць ласку, аказаць паслугу
- er hot derfun a tojve яму ўсё на карысьць
- ot dos iz ejn mol a tojve! вось гэта зрабіў ласку!
- tu mir a tojve! зрабі ласку!
- a fremder oreman tut dem hejmišn kejn tojve nit *šprxv.* чужы бядняк свайму ласкі ня зробіць (ён забірае ягоную частку)
- a jid ken nit ojshaltn kejn rov tojve *glxv.* жыд ня здатны на вялікую ласку
- az cvej šlogn/krign zix, kumt dem dritn arojs a tojve *šprxv.* дзе двох сварацца, там трэці карыстаецца (дзе двох зваду вядзе, там трэці крадзе)
- az got tut a tojve, barimt er zix nit (far kejnem) *šprxv.* калі бог робіць ласку, ён ні перад кім не выхваляецца
- gut iz a jidn a tojve cu ton *hum. glxv.* прыемна жыду ласку зрабіць (кажуць, згуляўшы з кімсьці жарт)
- trog nit kejn tojves iber fremde hajzer *glxv.* не насіся з дабром па чужых хатах
- zibecn iz keminjen "tojv" [*s.* טוב] *glxv.* сямнаццаць паводле лікавага значэньня – "дабро"

tojvaas-bepé *f* [*s.* תובעת־בפה →balpe, pe-el-pe] нахабная жонка, якая дамагаецца ад мужыка сэксуальных зносінаў

tojveje *m*, *pl.* tojvim [*s.* (תובע-)ים →tvie] абвінаваўца, скаржнік, ісьцец, пазывальнік/пазывач у суд [*sin.* onkloger, moner]; **tojveje-bepé zajn*** [*s.* בפה־] дамагацца на словах

tojvl zajn* [*s.* טובל →tvile, tvul-, optojvlen] акунуць, акунаць; *rit.* рабіць ачышчэньне праз акунаньне ў вадзе [*sin.* ajntunken]; **tojvlen** *rit.* ачышчаць праз акунаньне ў вадзе, абмываць

- tojvl zajn* di nešome *hum.* абмыць душу (выпіць чарку)
- vifl ir zolt ništ a šerec tojvl zajn, blajbt er alc umrejn *šprxv.* колькі б вы зьмяю ў ваду не акуналі, яна ўсё роўна застанецца нячыстай

tójxexe *f*, -s [*s.* (תוכחה-)ות] *tnx.* адзін з разьдзелаў, у якіх пералічаны жахлівыя кары, якія чакаюць гэбрэяў у выпадку невыкананьня боскіх запаветаў; сьпіс праклёнаў; шэраг няшчасьцяў/бедаў

- di (gance) tojxexe hot zix af im ojsgegosn на яго звалілася ліха
- ojsgisn* af emecn di (gance) tojxexe (ojsšitn* di tojxexe af emecns kop) моцна клясьці/лаяць кагосьці

tojxn *m*, -s/-im [*s.* (תוכן-/ס-)ים] зьмест [*sin.* inhalt]; **tojxn-hoinjónim** *m* [*s.* הענינים־] зьмест [*sin.* inhalt-farcejxeniš, liste]

tojxn [*d.* tauchen] ныраць, даваць нырца; **tojxer** *m*, -s, (-n *f*, -s) нырэц

tojz=tejz *f*, *pl.* tajz [*d.* Daus, *mhd.* tûs] *kort.* туз

- di eršte tojz iz simen dales *glxv.* першы туз – знак галечы

tojznt *m*, -er [*d.* Tausend] тысяча; (der) **tójzntster**, **tójzntiker** тысячны; **tójznter** *m*, -s тысяча рублёў; **tojzntl** *n*, -ex тысячная частка; **tójzntjoriker** тысячагадовы; **tójznterléj** тысячным чынам

- farmogt azoj fil tojznter! каб вы мелі тысячы тысячаў!

tok *m/f*, -n, *dim.* **tekl** *n*, -ex [*mhd.* tocke] цацка, лялька

tok(e)n [*p.* toczyć, *ukr.* точити] тачыць; **tok** *f*, -n такарны варштат; такарная работа; **toker** *m*, -s токар; **tokeráj** *f*, -en 1. такарства; 2. **tokarnje** *f*, -s такарня; **tókerišer** такарны; **tóker-verkštel** *m*, -n такарны варштат

tol *m*, *pl*. -n/teler, *dim*. **tolxl** *n*, -ex [*d*. Tal] даліна, дол, лог; **tóliker** далінавы, логавы
• in der tifkajt fun der naxt, /lign barg un tol fartraxt, /xolemen xalojmes (A. G-t) глыбока ў начы ляжаць задуменныя гара і даліна, сьняць сны
tolčok *m*, *pl*. tolčkes [*r*. толчок] таўкучы рынак
toldes [*s*. תולדות] "радавод" (назоў 6-га разьдзелу Торы) (Б. 25:19–28:9) [*sin*. di gebirtn, di gešixte]
tole 1. *m* [*s*. תלוי →tlie, taljen] "павешаны"; расьпяты, укрыжаваны; *pejor*. укрыжаваны Ісус Хрыстос [*sin*. gehangener, gekrejcikter]; 2. (on, in) залежна [*sin*. ophengik, gevendt]; **tolebedóver** [*s*. תלוי־בדבר] залежна ад чагосьці, неабсалютна
• arufšlepn af zix dem tole начапляць на сябе шмат розных аздобаў, прыаздобіцца, выстранчыцца
• es iz tole on im гэта залежыць ад яго
tóleke *f*, -s [*ukr*. толока] талака
toler *m*, -s [*d*. Taler] талер, даляр
• a por toler трохі грошай
toleránc *f*, **tolerantkajt** *f* [*lat*. tolerantia] талеранцыя, талерантнасьць; **toleranter** талерантны; **tolerantler** *m* прымірэнец; **tolerantleráj** *f* прымірэнства; **tolerírn** (tolerírt) цярпець, трываць, ставіцца талерантна
tolk *m*, -n/-es [*ukr./r*. толк] толк, сэнс, розум, толк; лад, пуцьцё, глузд, панталык; **tólkeven** тлумачыць; **tólkiker, tolkove(r)** разумны, разважны, спрытны
• dergejn* a tolk (in) дайсьці да сэнсу/ладу
• kenen*/derrredn* zix cu a tolk mit emecn паразумецца з кімсьці
• maxn a tolk (in/fun) прыводзіць да ладу
• me ken ba im nit dergejn kejn tolk ад яго нельга дабіцца толку
• mit a tolk з сэнсам/толкам, да ладу
• nit cu kejnem tolk kumen* не прыйсьці да ладу
• on a tolk бяз ладу/сэнсу/толку
• redn* mit a tolk гаварыць да ладу
• visn* a tolk in epes разумецца на нечым
tolkáč *m*, -es [*r*. толкач, *ukr*. товкач] таўкач
tolmač/tolmeč *m*, -es, **tólmečer** *m*, -s [*d*. Dolmetscher, *mhd*. tolmetschen, *p*. tłumacz, *ukr*. товмач] тлумач, пераклад(аль)нік; **tolmačen** (па)тлумачыць, перакласьці, перакладаць
tolpas *m*, **talepus** *m*, -es пузаты, чараваты чалавек
tolpn *m* [*p*. (sól) tołpiasta?] кавалак, камлыга, брыла, ком
• tolpn zalc камлыга солі
tombek/tombik *m*, **tombak** [*d*. Tombak] 1. *n* тамбак; 2. *m*, -es масянзовы гузік; **tómbak(ov)ener=témbekove(r)** тамбаковы, масянзовы
• a tombakene kejt тамбаковы ланцуг
tómbank=túbank *m*, *pl*. -benk, **tónbank** *f*, *pl*. -benk [*d*. Tonbank] прылаўка, стойка
tome 1. *m*, *pl*. tmeim [*s*. (-ים)טמא] нячысты, чартоўскі, д'ябальскі (чалавек/прадмет); разбэшчаны чалавек; сутэнэр; 2. *rit*. нячысты [*ant*. košer, toher]; **tómenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) паганы, паскудны, агідны, брыдкі, гнюсны, плюгавы чалавек
tomed/tomid [*s*. תמיד →bitmides] *adv*. заўжды, кожны раз [*sin*. štendik, ale mol]; *tlmd*. "заўсёдная ахвяра"; назоў 9-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб служэньні коганаў у Ерусалімскім Храме)
• a gutn tomed! усяго добрага! бывайце здаровы!
• cu lib ton kost tomed tajer рабіць прыемнае каштуе заўжды дорага
• nit tomid alcejns не заўсёды аднолькава (не заўсяды, як на дзяды)
• vi tomed як заўжды
tomer [*s*. תאמר] "ты б мог сказаць"
tomer [?] 1. *adv*. мо(жа), мабыць, мусіць, бадай (што); у выпадку, калі; 2. *m*, -n нечаканасьць, выпадковасьць
• ix hob mojre, tomer vet zi faln я баюся, раптам яна ўпадзе
• tomer ejn mol in a jojvl нарэшце, гады-ў-рады
• tomer farkert? што калі наадварот?
• tomer iz karg geven у дадатак да ўсяго
• tomer treft zix epes на ўсялякі выпадак
• un ojb, un tomer a калі раптам
• beser "tomer", ejder pomer *glxv*. лепш "мабыць", чымся памерці (лепш дзесяць разоў цяжка хварэць, як адзін раз лёгка памярэць)
• "tomer" iz geven a jidene, iz zi šojn lang geštorbn ("tomer" iz a jidene) *glxv*. Тамар была гэбрэйкай, але даўно ўжо памерла (кажуць, калі нехта часта паўтарае слова "tomer" (*vrtš*. "tomer" "мабыць" – "Tomer" [*s*. תמר] "Тамар")
Tomer [*s*. תמר] *tnx*. г. Тамар(а) (на паўднёвай частцы Юдэі) (Ез. 47:19, 48:28)
ton*=tun* (ix tu, du tust, er/ir tut, mir/zej tuen; getón/getún) (mit, antkégn) [*d*. tun] рабіць, чыніць
• dos hot mit ajx nit cu ton гэта вас ня тычыць
• es tut zix majsim! вось такія справы! (які вэрхал/гармідар!)
• geredt un geton сказана – зроблена
• hob mit im nit cu ton! не вадзіся зь ім!
• hobn* mit emecn cu ton мець/весьці разам з кімсьці справу
• krign* epes cu ton атрымаць работу
• ton* emecn culib рабіць камусьці прыемнае/жаданае
• ton* an arbet, gešeft рабіць работу, справу
• ton* an ojg af emecn зірнуць на кагосьці
• tu, vi du farštejst рабі, як ты разумееш
• vos tustu? што ты робіш?
• vos tut zix do? што тут робіцца?
• vos tut zix mit dir/im? што з табой (зь ім) робіцца?
• az me hot nit vos cu ton, nemt men zix cu koolše zaxn (šlogt /klapt men zix kop in der vant) *glxv*. калі німа чаго рабіць, бяруцца за кагальныя рэчы (б'юцца галавой аб сьцяну)
• es tut zix nit (azoj gut), vi es redt zix *glxv*. хутка гаворыцца, ды паціху робіцца (лёгка сказаць, ды далёка дыбаць)
• geredt iz geredt, ober nit geton *šprxv*. слоў на мех, а спраў на сьмех (языком у Вільні, а галавой за печчу; каб так смыкам, як языкам)
• gut geton – zix geton, šlexts geton – zix geton (tustu guts, tustu far zix, tustu šlexts, tustu ojx far zix) *šprxv*. добрае робіш – для сябе, благое – таксама для сябе
• tu, vos ix zog, ober nit vos ix tu *glxv*. рабі, што я кажу, але ня тое, што я раблю
ton *m*, *pl*. tener [*d*. Ton] тон, нота; **tóngeber** *m*, -s, (-n *f*, -s) тонадаўца (хто задае тон); **tónštapl** *m*, -en вышыня тону/ноты
• falšer ton фальшывая нота
ton *f*, -en, **tone** *f*, -n [*d*. Tonne] тона
tones *m*, *pl*. tanejsim [*s*. (-ים)תענית] *rel*. посны дзень; пост; *tlmd*. назоў 2-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб посьце) [*sin*. fasttog; dos fastn]
• a gringer/šverer tones лёгкі/цяжкі пост
• ništ fastn kejn tanejsim *hum*. не пасьціць у пост (добра пажыць; добра бавіць час)

• ojszen* vi nox a tones выглядаць як пасьля посту
• praven/fastn tanejsim пасьціцца, посьнікаваць, пасьціць
• tanejsim zajnen do draj por: man un vajb, a langer un a kurcer, a švarcer un a vajser *glxv.* існуе тры пáры пастоў: мужык і жонка, доўгі і кароткі, чорны і белы ("comgedalje" – "tanes-tšuve", "šivoser-betamez" – "asore-betejves", "Tišebov" – "Jom-Kiper")

tonu rabonon [*s.* תנו רבנן] "рабіны вучылі" (пачатковыя словы шэрагу параграфаў у Талмудзе)

top *m*, *pl.* tep, *dim.* **tepl** *n*, -ex [*d.* Topf] 1. гаршчок, гладыш; 2. мера вадкасьці (каля 4,5 літраў); **tóp-gebrotns** *n kul.* смажаніна, пражаніна
• arum/nebn a fetn top iz zix gut cu rajbn/šmirn вакол/каля тлустага гаршка добра церціся
• beser an alter top, ejder a najer šarbn *glxv.* лепш стары гаршчок, чымся новы чарапок
• itlexs tepl gefint zix zajn štercl/dekl *šprxv.* кожны гаршчок знаходзіць сваё вечка (прыходзіцца шыльца к бíльцу; сарока сароку бачыць здалёку; чорт чорта пазнаў і на пíва пазваў)

top *n* [*d.* Topp] кропка

topčán=tapčán *m*, -es тапчан

topčen=dopčen=depčen (zix) [*ukr.* топтати, *p.* tuptać] таптаць
• topcen af an ort таптацца на месцы

topen=tupen (mit) тупаць

top(j)en (zix) [*p.* topić, *ukr.* топити] таніць (у вадзе); **tóplenik** *m*, -es тапелец

tóplter=dóplter, tópeler=dópeler [*d.* doppelt] двайны, падвойны, двойчаты, дубальтовы; **topl** 1. *n* другараднае, другаразраднае; 2. *m*, -en двайнік; **toplt** *adv.* удвая; **toplen** падвоіць, падвойваць; **topling** *m*, -en двайнік; **tópl-fencter** *m/n* падвойная рама (вакно); **tóplpunkt** *m*, -n двукроп'е; **tóplštejn** *m*, -er косьць (для гульні)
• bacoln toplt заплаціць удвая
• in topeln удвая, у дзьве рэдзі
• a šiker zet alc topl *glxv.* п'янаму дваіцца ў вачох (п'янаму і козы ў золаце)
• toplt iz šporevdik *glxv.* удвая – мацней

topol *m*, -n, **tópol(-)bojm** *m*, *pl.* -bejmer, **topolje** *f*, -s [*p.* topola, *ukr.* тополя, *r.* тополь] таполя

toporiske/toprišce *f*, -s [*ukr./r.* топорище, *p.* toporzysko] тапарыска

toptak *m* [*ukr.* топчак?] млын (з конным прыводам)

torbe *f*, -s *dim.* **tórbele** *n*, -x [*p.* torba, *ukr.* торба] торба
• brengen*/trajbn* cum torbe давесьці да торбаў
• gejn* mit der torbe хадзіць з торбай (жабраваць)
• helfn* jenem trogn di torbe дапамагаць камусьці несьці торбу
• nemen* zix far der torbe брацца за торбу
• torbe! бядуля! жабрак!
• torbelex unter di ojgn мяшкі пад вачыма
• Di zejdes mit di bobes /tuen in drojsn zicn /mit di brejte torbes, /mit di lange špicn. /A mejdele, vos se vejnt /un vil nit ruik zajn, /nemt men un me varft /in torbečke arajn. *flksl.* Дзядулі й бабулі сядзяць на вуліцы з шырокімі торбамі, з доўгімі кіямі. Дзяўчынку, якая плача й ня хоча сядзець ціха, яны кідаюць у торбачку.
• trogt zix arum vi an oreman mit der torbe *glxv.* насіцца вакол як жабрак з торбаю

torc *m*, -es [*ukr.* торець] тарэц, старчак

torčen [*r.* торчать] тырчаць
• torčen zix af ejn ort тырчаць на адным месцы

tored *pl.* trudim [*s.* (מרוד(-ים →tirde, fartoreter] заняты, заклапочаны [*sin.* bašeftikt, farnumen]
• gance teg bin ix geven tored mit dem remont (M.M.-S.) усе дні я быў заняты рамонтам

torf *m* [*d.* Torf, *p.* torf] торф: **tórfiker** тарфяны; **tórf-bodn** *m*, -s тарфяная глеба; **tórf-zump** *m*, -n тарфянік

torg=targ *m*, -es [*ukr./r.*] торг, рынак, гандаль; **tórgeven=tárgeven** гандляваць, таргаваць; **tórgeven zix** таргавацца, сьпірацца за цану

tor(k)en=tur(k)en [*ukr.* торкати] торкаць, тармасіць, тузаць, торгаць, шморгаць, штурхаць; **torke** *f*, -s торк, штурх, штуршок; **a torke ton*** таркануць, тузануць, таргануць, штурхануць
• es toret fun im di kiškes arojs кішкі зь яго павылазілі (цяжка яму прыйшлося)

torklen=terklen=tirklen туркатаць, буркатаць, буркаваць

tormaz *m*, -n [*r.* тормоз] тормаз; **tormazírn** (tormazírt) тармазіць

tormošen=tromasen/tromosen [*r.* тормошить, *ukr.* термосити, *p.* tarmosić] тармасіць, трэсьці

torn (er tor; getórt) [*mhd.* turren] сьмець, магчы, мець права
• er tor nit avekgejn яму нельга сысьці
• er tut, vos me tor nit ён робіць тое, што нельга
• me tor (nit) (ня)можна, (не)магчыма, (не)мажліва, (не)льга
• tor men dos? ці можна гэта?
• mit a nar tor men kejn katoves nit trajbn *šprxv.* з дурнем нельга жартаваць

toropačen/toropečen=tarapečen (zix) [*p.* tarapata?] трапятаць, дрыжэць, дрыгацець, трымцець, трэсьціся

tort *m*, -n, *dim.* **tertl** *n*, -ex [*d.* Torte, *p.* tort] торт

tortures/tortúrn *pl.* [*fr.* torture] катаваньні, мардаваньні, мучэньні
• cien* af tortures катаваць, мардаваць, мучыць

toter *m*, -n/-s, (-ke *f*, -s) [*d./p.* Tatar] татарын; знахар; **tóteriš** *n* татарская мова; *hum.* тарабаршчына, бяссэнсіца, лухта; **tóter(i)šer** татарскі
• cu a vund un cu a bloter az es helft nit kejn dokter, helft a toter *glxv.* калі ад раны і ад скулы не дапамагае ніякі доктар, дапаможа татарын (знахар)
• der toter halt mix татарын мяне трымае (er hot gexapt a toter ён схапіў татарына) (анэкдот: A jid hot zix a mol barimt, az er hot gexapt, d"h, er hot gefangen a toter. Hot im zajn frajnd gezogt: "Loz im op, vos tojg er dir?" Deruf hot jener geentfert: "Der toter halt mix!" Жыд аднойчы хваліўся, што злавіў татарына. Ягоны сябра яму кажа: "Адпусьці, навошта ён табе?" На гэта той адказаў: "Татарын мяне трымае!")
• loz es zajn fun a toter, abi es hot a foter *glxv.* хай будзе ад татарына, абы меў бацьку
• s'vet dir ništ helfn kejn toter (s'vet im šojn afile kejn toter ojx nit helfn) табе/яму й татарын/знахар не дапаможа

tov=tof=t *m/f*, -n [*s.* (ת-)תוו/תיו] 1. "тоў", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 400

továr *m* [*r.* товар] тавар; **tovarne(r), tovarove(r)** таварны (цягнік)

tovl *m*, -en, *dim.* **tévele** *n*, -x [*d.* Tafel] дошка, пліта; вокладка
• fun tovl biz tovl (прачытаць) ад вокладкі да вокладкі

tox *m* [*s.* תוך →betox] сутнасьць, істотнасьць, субстанцыя, нутро, зьмест [*sin.* dos inevejnikste, kern, inhalt]; **tox-** [*s.* תוך] [*sin.* grintlex, fundamental] грунтоўна, фундамэнтальна, станоўча; **tóxiker** сутны, істотны, асноўны, грунтоўны, уласьцівы; **tóx-foršung** *f* фундамэнтальнае дасьлед(а)ваньне; **tox-kedej(-)díber** [*s.* כדי דיבור] як толькі сказана, зараз жа, імгнен-

на, прама на месцы; **tox-kolhatójxes** *m* [*s.* כּל־התּוכות] самы значны зьмест, сутнасьць, галоўная, цэнтральная рэч; **tóx-zax** *f*, -n істотная рэч, значная справа
• der tox fun der zax сутнасьць справы
• dergrunteven zix cum tox глядзець у корань
• in tox arajn/genumen/geredt па сутнасьці справы (кажучы/гаворачы)
• tox kedej diber паміж справамі
• in tox iz a lox *glxv.* па сутнасьці – адна вялікая дзірка
• in tox iz jeder cad gerext *glxv.* па сутнасьці, кожны бок мае рацыю

toxes *m*, *pl.* téxeser, *dim.* **táxtele** *n*, -x [*s.* (תּחת-)עֶר] *vulg.* зад(ніца), азадак, дупа, срака, гузно, какаўка [*sin.* hintn, gezes, oxer]; **tóxes-leker** *m*, -s *vulg.* дупаліз
• a štik toxes mit a por ojgn *vulg.*, *fig.* срака з вачыма (грубы, грузны чалавек)
• es tojg cum toxes! *vulg.* засунь (гэта) у сраку!
• frajtik iz der toxes cajtik! *glxv.* пятніца – дупа гатова! (некалі ў хедары па пятніцах рэбэ лупцаваў вучняў, каб яны ў суботу дома не дурэлі)
• gib toxes un gej varmes (esn) *glxv.* падстаў задніцу і ідзі есьці (так казаў памагаты мэламэда ў хедары вучням, калі тыя ішлі дахаты)
• kuš mir in toxes! *vulg.* пацалуй мяне ў сраку!
• kušn emecn in toxes *vulg.* лізаць камусьці задніцу
• mit ejn toxes af cen jaridn з аднэй сракай на ўсіх кірмашох
• toxes mit ojgn *fig.*, *vulg.* срака з вачыма
• x'vel dir ton a tojve mit a toxes я табе зраблю ласку сракаю

toxter *f*, *pl.* texter, *dim.* **téxterl** *n*, -ex, **tóxterši** *f* [*d.* Tochter] дачка́, дачухна, дачушка; **tóxterlo** *n pejor.*, *vulg.* дачура
• jidiše toxter жыдоўка
• di toxter iz enlex on der mamen, di mame iz enlex on der toxter *glxv.* дачка падобна да маці, маці падобна да дачкі (якое карэньне, такое насеньне)
• a toxter iz der nojt – a zun noxn tojt (a zun nox dem tojt – a toxter bam lebn) *šprxv.* дачка патрэбна пры жыцьці, сын – пасьля съмерці (сын мусіць чытаць памінальную малітву па бацькох, а дачка дапамагае ў гаспадарцы)
• a toxter iz vi volf *glxv.* дачка – як воўк (ахвочая да вялікага пасагу)
• mit a toxter hot men dos gance lebn cu ton *šprxv.* з дачкой усё жыцьцё клопат (маеш дачку – май і чарку ў глячку; дочкі выведуць матку з сарочкі; гадуй дочкі, а сам хадзі без сарочкі)
• – Oj, toxterl, toxterl, vej majne jor! – Ci den mitn šnajderl bistu a por? – Der tate vet brengen far dir fun der velt /a tajern xosn mit jixes un gelt. (M. L.) – Ой, дачушка, гора мне! Ці гэты краўчык табе пара? Тата прывядзе са сьвету табе дарагога жаніха, радавітага і з грашыма.
• xasene hobn zolstu mitn malex-hamoveses toxter! *kll.* каб ты пабраўся з дачкой анёла съмерці!

tpru! [*r.*] *int.* тпру!

traf *m*, -n [*d.* Treff] *lingv.* склад; **tráfiker** складовы
• halb/ganc traf lejenen чытаць слова па літарах/складох

traf *m*, -n [*p.* traf] выпадак, шанец
• af traf наўдалую, наўдачу, нашармака, наўздагад, безразважліва, не падумаўшы
• alpi traf выпадкова
• gejn* af traf ісьці наўздагад
• gliklexer traf шчасьлівы выпадак

trágišer [*d.* tragisch] трагічны; **trágiškajt** *f* трагічнасьць

trájbičer=trejbečer/trejbičer *m* мясьнік, які цярэбіць мяса забітай жывёлы (выцягвае жылы і аддзяляе тлушч)

trájbldiker, **trájblartiker** [*ahd.* trumba] трубчасты, трубкаваты

trajbn* (getríbn) [*d.* treiben] гнаць, ганяць; **a trajb ton*** пагнаць; **trajber** *m*, -s паганяты; гоншчык; **trájbajz** *n* крыга, крыжына, ільдзіна; **trájb(-)feder** *m/f*, -n *fig.* спружына; **trájbholc** *n* сплаўны лес; **trájbkraft** *f*, *pl.* -kreftn рухаючая сіла; **trájbrod** *f*, *pl.* -reder *texn.* вядучае кола
• trajbn* di čerede гнаць чараду
• trajbn* rexiles зласловіць, узводзіць паклёп, пляткарыць, разводзіць плёткі
• trajbn* špas/katoves (mit) паджартаваць, абдурыць
• oj, du, majrev-vint getrajer, /trajb majn šif cu jenem breg, /vos majn harc mit odler-fligl /zuxt šojn lang cu im a veg (Х. В.) ой, ты, заходні вецер, дарагі, нясі мой карабель да таго берага, да якога мая душа з арліным крыламі ўжо доўгі час шукае дарогу
• trajbstu im durx der tir, un er krixt in fencter *glxv.* ты гоніш яго празь дзьверы, а ён лезе ў вакно (ты ад варот, а ён цераз плот; заступі яму/жыду/чорту ад дзьвярэй, то ён праз вакно)
• mit dem malex-hamoves trajbt men nit kejn katoves *šprxv.* з анёлам съмерці жартаў не згуляеш

trájbrexerišer [*d.* treubrüchig] вераломны; **trájbrexeriškajt** *f* вераломства

trajer [*d.* treu] верны, адданы; **trajkajt/trajhajt** *f*, **trajšaft** *f*, -n адданасьць, вернасьць; **trájlozer** няверны

trajge(r) [?] хрусткі, храбусткі (хлеб)

trajtl *m*, -en [*ukr.* трут, *p.* truteń] трутень

trakt *m*, -n [*p.* trakt] тракт, шлях, гасьцінец

traktaméntn *pl.* [*p.* traktament] пачастунак, закуска, пярэкуска, заедкі

traktír *m*, -n [*r.* трактир, *p.* traktjernia] шынок, карчма; **traktírn** (traktírt) 1. (mit) трахтаваць, частаваць; 2. *n* трахтаваньне, пачастунак; **traktirščík** *m*, -s шынкар, карчмар, рандар

traktírn (traktirt) [*p.* traktować] трактаваць, тлумачыць; **traktirung** *f* трактоўка, тлумачэньне

traktor *m*, -tórn [*d.* Traktor] трактар; **traktorist** *m*, -n, (-n/-ke *f*, -s) трактарыст

tralaláj *m* [*d.* trällern] траляляканьне; **tralalajken** тралялякаць

tramplen [*d.* trampeln] таптаць, тупаць (нагамі)

trank *m* [*d.* Getränk] напітак, напой, трунак, пітво; **tránkmajster** *m*, -s падчашнік, падчашы, віначэрп

tranzitiver [*d.* transitiv] *gram.* пераходны (дзеяслоў)

trante *f*, -s [*ukr.* грант] ануча, шматок; *fig.* *pejor.* ламачча, грамазда, хлам; **trantes** *pl.* транты, лахманы, рызманы, шматкі, старызна, рызьзё; **trantevate(r)** стары, падраны, падрапаны, зрэбны
• me ken handlen mit trantes un zix klejdn in samet *šprxv.* можна гандляваць трантамі, але хадзіць у саеце

trapke *f*, -s [*r.* тряпка] ануча, вяхотка

trasce *f* [*sl.*] трасца
• gezogt gevorn af trascen! сказана на трасцу! (аб перабольшваньні шчасьця)

trasken/trašken [*p.* traskać] бразгаць, ляпаць, грукаць; **trask** *m*, *pl.* -n/tresk трэск, грукат; **a traske ton*** бразнуць, ляпнуць, грукнуць; **trask!** *int.* траск!; **traskeráj** *f* траскатня, трасканіна, грукатаньне
• faln* mit a trask (gebn* a fal mit a trask) бразнуцца, грымнуцца, чмякнуцца

• firn zix mit trask весьці бурнае жыцьцё
• mitn gancn trask з трэскам/грукатам
• az me bakumt gelt, trasket men mit der langer bajč *glxv.* хто багацее, той ляскае доўгім бізуном (пан што ні ступіць, то і лупіць; як забагацелі, дык запыхацелі)

trate *f*, -s [*p.* trata, *ukr./r.* трата] (с)трата, выдатак

tráteven [*p.* tratować] таптаць, драсаваць

tratve *f*, -s [*p.* tratwa] плыт; **trátve-gehilc** *n* сплаўны лес

trax(k)en (in) [*ukr.* трахкати, *r.* трахать] 1. трахаць, бразгаць, ляпаць, тарахцець; 2. *n* трэск (выбухаў); **trax!** *int.* трах!; **a traxke ton*** трахнуць, бразнуць, ляпнуць

• traxken mit der tir ляпаць дзьвярыма

traxt *f*, -n [*mhd.* traht] *anat.* матка, маціца; чэрава

traxt *m*, -n [*d.* Tracht] гарнітур, адзежа, вопратка

traxtn (vegn, fun, cu) [*mhd.* trahten] думаць, мысьліць, разважаць, меркаваць; **traxt** *m*, **traxtung** *f*, -en, **tráxteniš** *n*, -n думка, развага, разважаньне, меркаваньне; **a traxt ton*/gebn*** уз-, па|думаць, разважыць

• traxt ton gor! падумаеш!
• [illegible] lang vegn dem getraxt я доўга аб гэтым думаў
• [illegible]traxtndik бяздумна
• [illegible] menč traxt un der malex-hamoves/got laxt *glxv.* чалавек мяркуе, а анёл сьмерці (бог) сьмяецца (чалавек стралец цалюе, а чорт/бог кулю носіць; стралец цалюе, а бог мяркуе; чалавек мяркуе, ■ бог выракуе)
• mit traxtn vestu gornit nit maxn *šprxv.* аднымі думкамі нічога ня зробіш
• nit azoj gix maxt zix, vi es traxt zix *glxv.* ня так хутка робіцца, як думаецца (слоў – на мех, а спраў – на сьмех)

trazbenken [?] каціць з грохатам, грукатаць, тарахцець

trébeven [*r.* требовать, *ukr.* требувати] патрабаваць

trebux=tríbúx/tribex *m*, -es [*r.* требух, *ukr.* трибух, *p.* trybuch] трыбух

tref *m* [*d.* Treff] *kort.* трэфы, жолудзі

trefn* (getrófn) [*d.* treffen] 1. (in. cu, kejn) трапіць, трапляць; 2. (**zix**) (mit) сустрэць, сустракаць, спат(ы)каць, напаткаць, знайсьці, заста(ва)ць; 3. (az) з-, на|дарыцца, здарацца; 4. варажыць; раз-, ад-, у|гад(в)аць, прадказ(в)аць; 5. *n*, **treferáj** *n*, **tréfeniš** *f/n*, -n варажба, знахарства, прадказаньне; 6. *n*, **tref** *m* пападаньне, трапляньне; **tref** *m*, -n здагадка, дапушчэньне; **trefer** 1. *m*, -s выйгрыш, выйгранка, выйгрышны білет/квіток; 2. *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) варажбіт, знахар, прадказальнік, шаптун; **tréfiker** меткі, трапны; **tréfikajt** *f* трапнасьць, меткасьць; **tréflexer** *fig.* трапны; **tréflexkajt** *f* *fig.* трапнасьць; **trefung** *f*, -en, **tréfeniš** *f/n*, -n сустрэча, спатканьне; выпадак; **tréf-varšajnlexkajt** *f* верагоднасьць патрапляньня; **tréfšpil** *f*, -n загадка, галаваломка

• es treft zix, az ix farges так здарылася, што я забыўся
• farnemen* zix mit trefenišn займацца варажбой
• tref un toes (мэтад) спробаў і памылак
• trefn* glajx in ojg arajn, (vi) in pintl/cil (arajn), vi a blinder (ferd) in grub (arajn) трапіць проста ў вока/кропку/цэль, як сьляпы (конь) у яму
• trefn* emecn umgerixt застаць/засьпець кагосьці неспадзеўкі/зьнянацку
• az dos umglik darf dix/ejnem trefn, vet er dix trefn afn glajxn veg (treft es im afn glajxn veg) *šprxv.* бяда і на гладкай дарозе спаткае
• es zol zix nit trefn, vos es ken zix trefn! хай тое ня здарыцца, што можа здарыцца!
• oder trefn, oder feln *glxv.* альбо трапіш/знойдзеш, альбо схібіш/згубіш
• vos es blajbt iber fun ganev, gejt avek afn trefer *šprxv.* што застаецца ад злодзея, дастаецца варажбіту/прадказальніку
• zol azoj nit trefn, vi es treft *glxv.* хай так ня трапіцца, як трапляецца

treger *m*, -s [*d.* Träger] носьбіт; нашэньнік, грузчык

tregl *n*, -ex [*d.* tragen?] рамка для шкла

tréjbern [*p.* trzebić, *ukr.* теребити] 1. *rit.* патрашыць/трыбушыць/церабіць забітую жывёлу (выцягваць жылы, аддзяляць тлушч), рабіць мяса кашэрным, кашэрыць; 2. *argo* аддубасіць, адлупіць, адлупцаваць; катаваць, мардаваць, мучыць; **trejbáč** *m*, -es, **trejbečer/trejbičer= trájbičer** *m* мясьнік, які цярэбіць мяса забітай жывёлы (выцягвае жылы і аддзяляе тлушч)

trejfer [*s.* -ם(ן)טרייפר/-טרייפה →tarfes] трэфны, некашэрны, нячысты, забаронены для ежы, скаромны; кашчунны, блюзьнерны [*sin.* umrejner, mieser, ekldiker; *ant.* košer]; **tréjfener** трэфны, нячысты; паскудны, брыдкі, гнюсны; крымінальны, незаконны, нелегальны; **trejfe** *f* [*s.* טרפה] трэфная ежа; **trejf-pósl** *m*, -en [*s.* (ן-)פסול] "нячысты і забаронены"; непабожная, нерэлігійная кніга; нелегальная рэвалюцыйная літаратура; **tréjfenice** *f*, -s гэбрэйская жанчына, якая не выконвае запаветаў аб кошары і аб чысьціні; **trejfnják** *m*, -es гэбрэй, які не выконвае запаветаў аб кошары

• a trejfener haldz/pisk (a trejfene kiške) абжора, ненасыць, жрун, аб'ядайла, прорва, ласун, ненасытныя вантробы; шэльма, прайдоха
• maxn trejf рабіць трэфным/нячыстым; знаходзіць заганку ў мясе
• mit košere ci mit trejfe mitlen усімі праўдамі і няпраўдамі
• trejf vi avojde-zore/xazer/šerec трэфны/кашчунны як паганства/сьвіньня/гад (гідкі як п'яўка/кажан)
• trejfene ojgn прагныя да забароненых рэчаў вочы
• trejfener akšn упарты нягоднік
• trejfener bejn "трэфная костка"; *fig.* агіднік, нягоднік, паганец, вырадак, нелюдзь
• trejfn/trejfener mazl (trejfene hacloxe) вялікае і незаслужанае шчасьце, незаслужаны посьпех
• az me fregt a šajle, iz/vert trejf (a šajle iz trejfe) *glxv.* калі запытацца ў рабіна, дык абавязкова будзе трэфным (хто шукае, гуза знайдзе)
• beser a košerer grošn, ejder a trejfer rubl (a trejf kerbl, a trejfener gildn) *glxv.* лепей кашэрны грош, чым трэфны рубель (лепей сваё благое, чым чужое добрае)

trejslen/tresen (mit) [*ukr./r.* трясти, *p.* trząść] трэсьці; **a trejsl/trese ton*/gebn*** (с)трасянуць, скалануць; **tréjsleniš** *f/n* трасеньне, дрыжыкі, дрыготка, дрыжаньне; **trejslung** *f*, -en трасеньне

• trejslen zix iber jeder kopike трэсьціся/калаціцца над кожнай капейкай
• trejslen zix vi in kadoxes, vi a blat/lulev/hoz, vi a šed far a mezuze калаціцца/трэсьціся/дрыжаць як у трасцы/ліхаманцы, як (пальмавы) ліст/заяц, як чорт перад мэзузай (як дрыгва/ляк, як на верацяне; баяцца як заразы/халеры/сьмерці, як ліхой шапкі, як чорт крыжа/ладану)

trejstn [*d.* trösten] (с)па-, (с)у|цяшаць, (с)па-, (с)у|цешыць; разважаць; **trejst=trojst** *f*, -n, **trejstung** *f* суцяшэньне, заспакаеньне, суцеха; **trejster** *m* суцяшальнік, памагаты;

tréjstlozer няўцешны

trel=tril *m/f*, -n [*d*. Triller, *p*. trel] трэль, пошчак; **treln** I. **tríl(er)n** пускаць, выводзіць трэлі, цырыкыць, цвыркаць; 2. лесьціць, лісіць, падлыгваць, дагаджаць, падлазіць, падскакваць; **t(e)relajken** I. цырыкаць, цвыркаць, ціліканьне

trélbojx *m*, *pl*. -bajxer, **trél(-)bux** *m*, -es, **trémbux** *m*, -es, **trélfas** *m* [*p*. trel; trybuch, terbuch, telbuch, *d*. Bauch] трыбух, пузан, туша (аб пузатым чалавеку)

treme *f* [*d*. Trema] страх, жах

tremosen=tromasen/tromosen=tormošen тармасіць, трэсьці

trenclen [*d*. Trenze?] марнатравіць, мантачыць, транжырыць, марна траціць; **trencl** *m* мантачаньне, раскідонства, марнаваньне, марнатраўства

• trenclen mit gelt кідацца грашыма

trenen [*d*. trennen] I. пароць, распорваць (шво); 2. *vulg*. мець палавыя зносіны, любацца, цяці; 3. *n* распорваньне; **tren** *m* I. аплявуха, поўха, плюха; 2. *vulg*. палавыя зносіны, ебля, любошчы, любоцьце, глэбля

• kenstu ništ nejen, darfstu ništ trenen *glxv*. ня можаш шыць, не пары (ня зьведаўшы броду, ня сунься ў воду)

• trenen di odern *fig*. пароць жылы (моцна прыставаць)

trenken* (getronken/getrénkt) [*d*. ertränken] (у)тапіць

trenzl *m* [*d*. Trenze, *p*. tręzla] трэнзэль, цуглі

trep *f/pl*., *dim*. **trepl** *n*, -ex [*d*. Treppe] прыступка; сходы, лесьвіца; **trép(art)iker** ступенчаты, прыступкавы

• af di trep на лесьвіцы

• mit di trep па сходах

• halbe trep лесьвічная пляцоўка

trer *f*, -n [*d*. Träne, *mhd*. treher] сьляза; **trern** сьлязіцца; **trérndiker**, **trérevdiker** сьлязьлівы, плаксівы; які сьлязіцца; **trérngaz** *m* сьлёзатачывы газ

• arajnbrengen* emecn in trern давесьці кагосьці да сьлёз

• es trert im an ojg у яго сьлязіцца вока

• in ejne trern уся зарумзаная

• trern hobn zix im geštelt in di ojgn сьлёзы стаялі ў ягоных вачох

• vejnen mit trern плакаць горкімі сьлязьмі

• a kinds trern rajsn himlen *šprxv*. дзіцячыя сьлёзы разрываюць нябёсы

• iber di falše trern kenen šojn di emese nit aruf in himl *šprxv*. з-за няшчырых сьлёз і шчырым да неба не дайсьці

• trern zajnen nit kejn vaser *šprxv*. сьлёзы – не вада

• vi zejf farn guf iz a trer far di nešome *šprxv*. як мыла для цела, так сьляза для душы

• vos kumt arojs fun dem zilbernem bexer, az er iz ful mit trern? *glxv*. чаго варты срэбны келіх, калі ён поўны сьлёз?

tresen [*ukr./r*. трясти] трасьці, трэсьці; **trese** *f* трасеньне; **gebn* a trese** патрэсьці, страсануць; **trésediker** трасучы; **trésevice** *f* трасца, трасуха

tresk *pl*. →trask *m*, -n трэск, грукат

trest *m*, -n [*ukr./r*. трест, *eng*. trust] трэст

tres(t) *m*, -n, **trestl** *n*, -ex [*d*. Tresse] галун, нашыўка, лямоўка

treščen/tresnen=trisnen/triščen=troščen [*p*. trzeszczeć, *ukr*. тріщати] 1. стракатаць, трашчаць; 2. *n* строкат, трэск(ат); **trešč** *m*, -n шчыліна, расколіна, разлом; **a trešče ton*** трэснуць; **tréšče(n)diker** траскучы

tretár *m*, -n [*fr*. trottoir] тратуар; **tretáršvel** *f*, -n бардзюр, крайка, шляк

tretn* (getrótn/getrétn) [*d*. treten] таптаць; ступаць, дыбаць, шкандыбаць, крочыць, шагаць; **ton*/gebn* a tret** шагнуць, зрабіць крок; **treter** 1. *m*, -s палавік, дарожка; 2. *m*, -s, **tret** *m*, **tretl** *m/n*, -en/-ex пэдаль, панаж; 3. *m*, -s, (-ke *f*, -s) чалавек, які нагамі цісьне вінаград; **treters** *pl*. чаравікі, камашы; **tretlen** круціць пэдалі; **trétbret** *f*, -er прыступка; **trétmil** *f*, -n тупчак, млынок

• gebn* a tret af curik падацца назад/задам, адступіць, адысьці

• tretn* mit di fis ступаць нагамі

• az me halt zix cu niderik, tret jener afn kop *glxv*. хто трымаецца занізка (ламае карак), таму нехта наступіць на галаву (таго трымаюць у паняверцы)

trevoge *f*, -s [*r*. тревога] трывога

• a gemaxte/falše trevoge несапраўдная/фальшывая трывога

• klapen/šlogn* trevoge біць трывогу

trexter *m* [*d*. Trichter] лейка; варонка

trib *m*, -n [*d*. Trieb] 1. парываньне, імпэт, рапт, удар, штуршок; 2. *texn*. трыбка, малая вядучая шасьцярня

triber [*d*. trübe] (па)хмурны, (кала)мутны; **tribkajt** *f* (кала)мутнасьць, каламута

• tribe vaser-ojgn мутныя вадзяністыя вочы

tribút *m*, -n [*fr*. tribut] падаць, падатак, даніна

tríbúx/tribex=trebux *m*, -es трыбух

trif *m*, -n [*d*. triefen?] *texn*. блёк, баранок

trif *n*, **trí(f)vaks** *m* [*d*. triefen] сургуч

trifn (mit) [*d*. triefen] капаць, цячы, струменіцца; **trifung** *f* цеча, ганьня, капаньне, крапаньне; **tríf(knejd)lex** *pl*. *kul*. клёцкі (кавалачкі цеста або падбітага яйка, звараныя ў мясным навары)

trik *m*, -n [*p*. trik, *altfr*. trique] трук, выкрут

tríkenen [*d*. trocknen, *mhd*. trückenen] 1. сушыць; 2. сохнуць; **tríkeniš=trúkeniš** *f*, -n суша, сухмень, засуха, засуш; **tríkenung** *f* сушэньне; **tríkn-ojvn** *m*, -s сушылка; **tríkn-šejer/-šajer** *m*, -s восець, асець, ёўня, сушня; **tríknvint=trúknvint** *m* сухавей

tril=trel *m/f*, -n трэль; **tril(er)n=treln** пускаць трэлі, цырыкаць, цвыркаць; **trílerl** *n*, -ex *zool*. жаўранак, жаўрук

trimken [*r*. тренькать, *ukr*. тринькати] трымкаць, напяваць, мурлыкаць

trinken* (getrunken) [*d*. trinken] 1. піць; жлукціць; 2. тапіць (у вадзе); 3. *n* піцьцё; **trinken* zix** тапіцца, тануць; **trinker** *m*, -s п'яніца; **trínk(-)gelt** ■ чаявыя; **trínkplac** *m*, *pl*. -plecer вадапой; **trínkrer** *f*, -n фантанчык вады для піцьця; **trínkštub** *f*, *pl*. -štiber шынок, карчма; **trínkvaser** *n* пітная вада; **trínkzuxt** *f* запой

• trinken* on ufher піць у запой

• trinken* vi a goj, vi vaser піць як гой/ваду (як конь/рыба /шавец, як з лужыны, як у кадушку лье)

• trinken* vi on zix піць бязь меры

• der menč (er) hot azojfil getrunken farn gezunt fun andere, az/biz er iz alejn krank gevorn чалавек столькі піў за здароўе іншых, што сам стаў хворым

• erštns, trink ix nit, cvejtns, hob ix šojn getrunken, dritns – vajzt a glezele па-першае, я ня п'ю, па-другое, я ўжо выпіў, па-трэцяе – пакажэце шклянку (з анэкдоту)

• me zol trinken af simxes! каб мы пілі на сьвятах!

• st'zix lozn ibern vaser – /zolstu zix nit trinken, /du vest zen šejne mejdelex – /nox mir zolstu benken, benken *flksl*. паедзеш па вадзе – не тані, убачыш прыгожых дзяўчат – толькі па мне сумуй

trinožke *f*, -s [*r*. треножник] трыножак
triper *m*, -s [*md*. Tripper] *med*. ганарэя, трыпэр
trip(l)en=driblen [*ukr*. дріб; тріпати] трапаць, разблыт(в)аць
trisnen/triščen=treščen/tresnen=troščen 1. стракатаць, трашчаць; 2. *n* строкат, трэск(ат)
trit *m/pl*. [*d*. Tritt →trot] шаг, крок, хада
• a trit – a šit што ні крок, то шчасьце
• af trit un šrit на кожным кроку; і там, і тут
• gejn* trit-vaser/vasertrit брысьці, ісьці ўброд
• trit ba trit крок за крокам
trivalne(r) [*ukr*. тривалий] трывалы, устойлівы, стойкі; **triválnekajt** *f* трываласьць, устойлівасьць, стойкасьць
trjum *m*, -en [*r*. грюм, *hol*. 't ruim] трум (карабля)
troc [*d*. trotz] напоперак, насуперак, насупор; **tróc(ed)iker** упарты, свавольны, непаслухмяны
• troc dem baślus насуперак вырашэньню
• troc dem, vos... насуперак таму, што...
• troc di dervartungen насупор чаканьням
trócines/tróčines *pl*. [*p*. trociny] пілавіньне
trogn* (getrógn) [*d*. tragen] 1. (af) несьці, насіць; 2. (mit) быць цяжарнай; 4. (af) хапаць, ставаць, быць дастатковым; 3. ... **trógedikajt** *f* цяжарнасьць; **trog** 1. *m* ноша, цяжар; 2. *f* ... **troge** *f*, -s, **trógbetl** *n*, -ex насілкі; **a trog ton*** панесьці памчаць; **troger** *m*, -s, (-n *f*, -s) носьбіт; **trógiker** прыбытковы, прыбытачны, зыскоўны, даходны; **tróge(v)dike /trógndike** цяжарная; **tróge(v)dik vern*** цяжарэць; **tróge(v)-dikajt/trógndikajt** *f* цяжарнасьць; **trogung** *f* нясеньне, рух; **tróg-farhitung** *f* засьцярога, кантрацэпцыя; **tróg-farhiter** *m*, -s засьцерагальны сродак, контрацэптыў; **tróg-farhit(nd)iker** засьцерагальны, контрацэптыўны
• es trogt fun mit im švejs ад яго сьмярдзіць потам
• maxn troge(v)dik 1. запладняць; 2. *fig*. дадзяваць размовамі; 3. *vulg*. ламаць ногі
• s'šmekt (s'glust zix) im vi a trogediker зажадалася яму як цяжарнай (як кабыле воцату)
• trogn* a bejz harc (af) злаваць, мець зуб (на кагосьці)
• trogn* af di hent насіць на рукох
• trogn* vi a fejgele in nest насіць як птушка ў гняздо
• vuhin di ojgn trogn куды вочы глядзяць
• zi trogt dem fertn xojdeš яна цяжарная чацьверты месяц
• fun zajn plapleraj kon men trogedik vern *glxv*. ад ягонай балбатні можна зацяжарэць
• fun zogn vert men nit trogn/trogedik *glxv*. ад словаў цяжарнай ня станеш
• gezunte zoln dix trogn! *kll*. каб цябе здаровыя насілі! (каб ты здох!)
• ver es trogt cu mir, trogt ojx fun mir *śprxv*. хто нясе да мяне, той панясе і ад мяне (аб плётках)
trojb *f*, -n, *dim*. **trajbl** *n*, -ex [*ahd*. trombe] труба; прабірка
trojb *f*, -n [*d*. Traube] вінаградзіна; **trojbn** *pl*. вінаград
trojen [*d*. trauen] (па)верыць, давяраць
• nit trojen zix alejn не даваць сабе веры
• vemen me trojt gelt, iz rajxer far dem, vos es hot gelt *śprxv*. каму давяраюць грошы, той багацейшы ад таго, хто мае грошы
trojer *m* [*d*. Trauer] смутак, сум, журба, маркота, жалоба; **trójer(nd)iker, trójerdiker** маркотны, журботны, засмучаны, смутны, сумны, самотны; **trójer(i)kajt** *f*, -n сум, смутак, туга, журба, маркотнасьць; **trójern** (пох) смуткаваць, сумаваць, маркоціцца, засмуціцца, тужыць, журыцца, шкадаваць
• a trojerik misfarštejeniš сумнае непаразуменьне
• mit trojerkajt з горам напалову
• s'iz zejer trojerik гэта вельмі сумна
• vos iz er azoj trojerik? чаму ён такі самотны?
• kuk ix trojerik mir arajn /in majn mames ojgn – /s'hot ir libšaft nit gelozt /vern mir a fojgl... (I. M.) сумна я пазіраю ў матчыны вочы – гэта яе любоў не дала мне стаць птушкай...
trojke *f*, -s [*r*.] тройка
trojmen [*d*. träumen] 1. мроіць, марыць, летуцець; 2. *n*, **trojmeráj** *f*, -en марэньне, летуценьне; **trojm** *m*, -en лятунак, мара, вяроза; **trojmer** *m*, -s, (-n *f*, -s) летуценьнік; **trójmerišer** летуценны, лятуцьлівы, мройлівы; **trójmeriškajt** *f* летуценнасьць
• trojmen af der vor марыць на яве
• er hot afile nit gekent trojmen vegn aza glik ён нават ня мог уявіць сабе такога шчасьця
trok *m* [*d*. Trog] ночвы, начоўкі, карыта
trok *m* [*eng*. truck] грузавік
• a zisn tojt zolstu hobn – a trok mit cuker zol dix iberforn! *kll*. каб ты салодкай сьмерцю памёр – каб цябе грузавік з цукрам пераехаў!
Trok *n* г. Трокі (Літва)
• hern emecn (vi) in Trok слухаць кагосьці як у Троках (пляваць на кагосьці; між вушэй (паўз вуха) прапускаць)
• hobn* emecn in Trok зьневажаць кагосьці
• x'hob im in Trok! я яго ў Троках бачыў! (ён мне не гаспадар!)
trold/trol(t)/trolb *m/f*, -n [*d*. Troddel] кутас; **troldn** *pl*. махры
tromasen/tromosen=tormošen=tremosen тармасіць, трэсьці; **tromásiker** дрогкі, трускі, трасучы
trombe *f*, -s [*p*. trąba] хобат; *hum*. нос; **trómbenik** *m*, -es прысёрбак, падхлебнік, нахлебнік, лісьлівец, дармаед, лізун
trombke *f*, -s [*p*. trąbka] трамбон
tromf=trunf/trumf *m*, -n *kort*. козыр
trom(p)éjt=truméjt *m*, -n [*d*. Trompete, *mhd*. trúmet] труба, трамбон; **tromejter=trumejter** *m*, -s, (-n *f*, -s) трубач
tron *m* [*d*. Tran] рыбін тлушч
tronc *m* [*d*. Trotz, *p*. trącać?] дур, дурасьць, дурота, нораў; **troncevate** *m* наравісты, узбаламучаны чалавек; **troncevátiškajt** *f* натурыстасьць, наравістасьць
• a menč mit a tronc чалавек з норавам
• s'iz im ongekumen der tronc на яго найшла дурасьць
tronik *m*, -es [*p*. trzonek] дзяржальна, тронак
trop *m* [*d*. Treff; Tropfen?] націск, акцэнт, троп
• aropzecn/aropšlogn* fun trop зьбіць з тропу (бянтэжыць, сароміць)
• faln* fun trop зьбіцца з тропу (упадаць у роспач)
• šteln dem trop (af) рабіць/ставіць націск (на)
trop *m*, -n [*d*. Tropf] прасьцяк, дурань, разява(ка)
• a narišer trop разявака, дурнічка
trop *m*, -n, **tropn** *m*, -s, *dim*. **trop(nd)l=trepl** *n*, -ex [*d*. Tropfen] кропля; **trópnvajz** *adv*. па кроплі; **troplen** ка́паць
• a tropn in jam кропля ў моры
• lib hobn* dem bitern tropn любіць горкую кроплю (мець схільнасьць да моцных напояў)
• on a tropn sejxl бяз кроплі розуму, бязмозгі, бязглузды
• vi ejn tropn vaser як адна кропля вады (як аднае маткі дзеткі)
• zajn* vi cvej tropns vaser быць як дзьве кроплі вады (адзін чорт маляваў; адзін поп хрысьціў)
• cores zajnen štarke tropns, es tojg nit a sax mit a mol *glxv*.

ліха, як і моцных лекаў, шмат ня прымеш за раз
tros *m*, -n [*hol.* tros] трос
trošč *m*, -es, **troščine=(s)trostine** *f*, -s [*p.* trzcina] трысьціна; чарот, трысьнёг; **tróščener** трысьняговы, чаротавы
troščen=treščen 1. стракатаць, трашчаць; 2. *n* строкат, трэск(ат)
trot *m*, *pl.* trit [*d.* Tritt] шаг, крок, хада
• (nit) in trot (mit) (ня) у ногу
• šteln a trot рабіць крок, крочыць
• trot ba/nox trot крок за крокам
truben [*ukr.* трубити, *ahd.* trumba] трубіць; **trube** *f*, -s труба (музычны інструмэнт); **trubáč** *m*, -es трубач; **trubke** *f*, -s тэлефонная трубка, слухаўка; піпка
trucim/terucim *pl.* →terec *m* [*s.* (תירוץ-)ים] адказ, адмова, адгаворка, апраўданьне, зачэпка, падстава, прэтэкст, выдуманая прычына; вырашэньне спрэчнага пытаньня
• zuxn trucim шукаць апраўданьні
trudim *pl.* →tored [*s.* (טרוד-)ים] заняты, заклапочаны
trudne(r) [*r.* трудный] цяжкі
true *f*, -s [*s.* (תרועה-)ות →svorim, tkie] высокі гук шофара
trufe *f*, -s [*s.* (תרופה-)ות] лекавы сродак, лекі, лякарства, мэдыкамэнт [*sin.* hejlmitl, medikament, refue]
trúkener (tríkener) [*d.* trocken, *mhd.* trucken] сухі; **trúkeniš=tríkeniš** *f*, -n суша, сухмень; **trúknkajt/trúknhajt** *f*, -n сухасьць; **trúknvint=tríknvint** *m* сухавей
• opšnajdn* trukn выйсьці сухім з вады
• trukn vi (a) bejn/cunter/cer сухі як костка/трут/цэра (як таран/ражон/трэска)
trume [*s.* תרומה] 1. "прынашэньне"; падатак на ўраджай збожжа або іншых пладоў зямлі, які паводле Торы трэба аддаваць коганам (сьвятарам) [*sin.* opšejdung, štajer]; 2. назоў 19-га разьдзелу Торы (Вых. 25–27:19); **trumes** [*s.* תרומות] *tlmd.* "аддзяленьні, прынашэньні"; назоў 6-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб падатках сьвятарам)
trumájt=trom(p)éjt *m*, -n труба, трамбон; **trumejter=tromejter** *m*, -s, (-n *f*, -s) трубач; **trumájt(er)n** трубіць
trumf/trunf=tromf *m*, -n [*d.* Trumpf] *kort.* козыр; **trúmfkort** *f*, -n казырная карта
• šlogn*/dekn mit trumf біць/крыць козырам
tru(m)ne/trumbe *f*, -s [*p.* tru(m)na, *ukr./r.* труна, *mhd.* truhe] труна, дамавіна; **trúnen-maxer** *m* трунар, дамавіншчык
trumpeltréris *n* [*d.* Dromedar, *mhd.* dromeltier, *p.* dromader] (аднагорбы) вярблюд
trunk *m*, -en [*d.* Trunk] 1. глыток, сёрб; 2. трунак, пітво, выпіўка; **trúnkner** *m* п'яніца, п'янюга, выпівоха
• a trunk vaser глыток вады
• betn* trunk прасіць вады
• s'iz far im a trunk гэта для яго блага
• štejn* in vaser un betn* a trunk стаяць у вадзе і прасіць піць
• ton* a trunk bronfn выпіць глыток гарэлкі
• alc ejns kapcn – nox a trunk bronfn! *glxv.* усё адно худаку – яшчэ адну чарку!
• itlexer bet af a štikl brojt, un mejnt gor a trunk branfn *šprxv.* кожны просіць на кавалак хлеба, але думае пра глыток гарэлкі
trup *m*, -n/-es [*p.* trup, *ukr./r.*] труп
trupe *f*, -s [*fr.* troupe] трупа
trupn *pl.* [*d.* Truppe] войска
trus *m*, -n/-es [*r.* трус] баязьлівец, палахлівец, трус
trúsikes *pl.* [*r.* трусики, *eng.*] трусікі
truskav(k)e/truskafke *f*, -s [*p.* truskawka] *bot.* трускаўкі
truščobe *f*, -s [*r.* трущоба] гушчар, нетра, немерач, ламарня, дзіра, закутак
truxljave(r)/truxnjave(r) [*r.* трухлявый, *p.* truchleć] трухлявы, спарахнелы; **trúxlekajt** *f* трухлявасьць, спарахнеласьць
t"t *abr.* **Talmetójre** *f*, -s [*s.* (ת"ת=תלמוד־תורה-/ס-)ות] Талмуд-Тора, кагальны хедар, традыцыйная гэбрэйская пачатковая школа для бедных дзяцей
tu [*s.* ט"ו] пятнаццаць (9+6) [*sin.* fufcn]
Tu Bišvát [*s.* ט"ו בשבט →Xamišoser (Bišvat)] Ту-Бішват (15 дзень месяца швата), гэбрэйскае сьвята Новы год для дрэваў (час красаваньня і пасадкі пладовых дрэваў у Палестыне)
túbank=tómbank *m*, *pl.* -benk, **tónbank** *f*, *pl.* -benk прылаўка, стойка
tuc *m/n*, -n [*d.* Dutzend] тузін; **túcnvajz** *adv.* тузінамі
• a tuc un dos epele axuc *glxv.* тузін і яблычык у дадатак (кажа гандляр, калі пазбаўляецца кепскага таннага тавару)
tucen=tičen (mit) тыкаць; **tuc** *m*, -n пстрычка; тыканьне пальцам; **tuc!** *int.* тыц!
tuče *f*, -s, *dim.* **tičke** *f*, -s [*r.* туча] хмара
tufl(j)e *f*, -s [*hd.* tuffel] туфель, пантопля
tugnt *f*, -n [*d.* Tugend] дабрачыннасьць, дабрадзейнасьць, вартасьць; **túgntlexer** дабрачынны, дабрадзейны, дабратворны, варты
tukač/tukac *m*, -n [*ukr.* тукати] таўкач
tuken=tiken тыкаць, торкаць, тыцкаць
tuk(e)n=tikn [*d.* tauchen, *mhd.* tucken] акунуць, акунаць; **tukn zix** акунацца, ныраць, даваць нырца; **tuk** 1. *m*, **tukung** *f*, -en мачаньне (дзеяньне), апусканьне (у вадкасьць); 2. *f* грамадзкая лазьня; **a tuk ton* zix** нырнуць, даць нырца; **túkern** *f*, -s, **túkerke** *f*, -s лазеншчыца ў гэбрэйскай рытуальнай лазьні
• in bod iz di tukern ojx a paršojn *glxv.* у лазьні й лазеншчыца таксама важная асоба
• nor ejn zax farmogn zej – ejgelex, /di ejgelex farmogn cvej pintelex, /vos glien un finklen, un tukn zix, /un epes vi neviiš un vunderlex (Х. В.) толькі адно яны маюць – вочкі, у вочках – зрэнкі, якія палаюць, іскрацца, мігцяць прароцтвамі і цудамі
tuker *m*, -s [*d.* Taucher] *zool.* гагара
túkever/túkener [*ukr.* тук, *p.* tuk] тукавы, тлусты
• tukeve šmalc тук, тлушч
tul *m*, -n [*sl.*] тулава, туша
tulep *m*, -n, **tulup** *m*, -es [*r.*] тулуп, кажух
tul(j)en [*p.* tulić, *ukr.* тулити] туліць
• tuljen zix ejns cum andern туліцца адзін да другога
tulpán *m*, -en [*fr.* tulipan] *bot.* туліпан, цюльпан
tum *m*, -en [*p.* tum] катэдра, сабор, збор
-tum [*d.* -tum] *suf.* -ства, -цтва (утварае назоўнікі ніякага роду)
• jidntum жыдава, жыдоўства; maxmedanertum магамэтанства, мусульманства; kazakntum казацтва
tumán *m*, -en [*ukr./r.*] туман
tumbe *f*, -s [*d.* Tumba] тумба
tume *f* [*s.* טומאה →metame, avi-avos-hatume] духоўная альбо маральная нечысьціня; нячыстая сіла, чартаўня, чартавіна, ліха; хрысьціянскі малітоўны дом, царква, касьцёл [*sin.* umrejnkajt: umrejner kojex; kristlex gebethojz; *ant.* kduše]; **túmediker** паскудны, агідны, брыдкі, гнюсны
• arajnlejgn di tume in der jire пакрываць грахі набожнасьцю
• past azoj cu jidiš vi tume cu kideš *glxv.* так пасуе да жыдоўства як чартаўня да блаславеньня

tuml *m*, -en, **túmleniš** *n*, -n, **tumleráj** *f*, -en [*d*. Tumult, *mhd*. tumel] шум, тлум, мітусьня, важданьне, галас, гоман, вэрхал; **tumlen** шумець, тлуміць, гаманіць, лямантаваць, галасіць; **tumlen zix** мітусіцца; **tumler** *m*, (-ke *f*, -s) крыкун, бузацёр; **túml(en)diker** гаманлівы, крыклівы, нявўрымсьлівы, неўтаймоўны, шумлівы, шумны, тлумны, сумбурны, мітусьлівы; **túmldikajt** *f* шумлівасьць

• es tumlt zix arúm im вакол яго столькі шуму

• maxn a tuml ушчаць шум, нарабіць шуму, падняць вэрхал

• s'hot zix ufgehojbn (s'iz gevorn) a tuml узьняўся гоман

• tumlen a kop тлуміць галаву

• tumlen vi af a jarid шумець як на кірмашы

• vos tumlt zix azoj? навошта столькі шуму? чаму такая мітусьня?

• un az der rebe tanct, citert men in himl, /lomir ale, xasidim-lex, /nit maxn kejn timl *fksl*. калі рэбэ танчыць, дрыжаць нябёсы, давайма ўсе, хасыды, ня будзем рабіць тлуму

tumor *m*, -s [*fr*. tumeur] волух, пухліна

tump(ik)er=témp(ik)er [*d*. dumpf, *mhd*. tump, *p*. tępy] тупы; бесталовы

tumtem *m*, -s [*s*. (ס-)טומטום] чалавек неакрэсьленага полу, гермафрадыт [*sin*. hermafrodit]

tun *f*, -en, *dim*. **tundl** *n*, -ex [*d*. Tonne] бочка (мера)

tun*=ton* (ix tu, du tust, er/ir tut, mir/zej tuen; getón/getún) [*d*. tun] рабіць, чыніць; **tu** *m*, -en, **tuexc** *n*, -n, **tuung** *f*, -en дзеяньне, дзея, чын, учынак; **tuer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) дзеяч, работнік, выканавец, выканаўца; **tú(end)iker** актыўны, які робіць; **túštejger** *m*, -s *gram*. трываньне дзеяслова

• zajn* a tuer (in) быць дзеячом/актывістам

• vos iz ajer tuexc? (Ś.-A.) які ваш занятак?

tundre *f*, -s [*r*.] тундра

tunejadec *m*, -dces [*r*. тунеядец] дармаед

túnfiš *m*, -n [*d*. Thunfisch] *zool*. тунец

tunk *f* [*d*. Tunke] *kul*. булён, адвар, юшка; поліўка, соўс

tunken*=tinken* (getunken/getúnkt) [*d*. tunken] мачаць, акунаць; **tunken* zix** (in) акунуцца, акунацца, апусьціцца, апускацца (у вадкасьць); **tunk** *m*, -n мачаньне (дзеяньне), апусканьне (у вадкасьць); **tunker** *m*, -s, (-n *f*, -s) нырэц, аквалянгіст; **tunkeráj** *n* нырaньне, падводнае плаваньне

tunklen=dunklen [*d*. dunkeln, *mhd*. tunkeln] цямнець; **tunkl vern*** блякнуць, гаснуць; **túnk(e)ler** (tínk(e)lerer) цёмны; **tunklkajt** *f* змрочнасьць, цемра, цемната; **túnkl-blojer** цёмнасіні; **túnkl-brojner** цёмна-цынамонавы; **túnkl-farbiker** цёмнага колеру; **túnkl-griner** цёмна-зялёны; **túnkl-grojer** цёмна-шэры; **túnkl-hojtiker** цёмна-скуры; **túnkl-rojter** цёмна-чырвоны

• tunkele geśeftn цёмныя справы

• der tajx iz nor vos rojt geven – /ict iz er tunkl-blo – /ništo šojn mer kejn pojertes, /kejn čerede ništo (Z. S.) рака толькі што была чырвоная – цяпер ужо цёмна-сіняя – німа ўжо сялянак, німа ўжо чарады

• ver es zindikt mit di ojgn, vern zej im tunkl af der elter *śprxv*. хто грашыць вачыма, той на старасьці будзе кепска бачыць

tup(c)en=topen (mit) [*p*. tupać, *ukr*. тупати] тупаць; **tup** *m*, -n, **tupe** *f* туп(ат); **a tupe ton*** тупнуць; **túpeniš** *n*, **tuperáj** *f//n*, -en тупаньне, тупаніна

• ton* a tup mitn fus тупнуць нагой

tupice *f*, -s [*r*. тупица, *ukr*. тупиця] 1. тупіца, тупая сякера; 2. тупіца, тупень, недарэка, дурніца

tupicer *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d*. Tapezierer] абойнік, шпалернік

tupirte(r) [*r*. оттопыренный?] які тырчыць

• tupirte hor начос (валасы тарчма тырчаць)

turem *m*, -s [*d*. Turm] вежа; **túremen (zix)** узьнімацца, уздымацца, узвышацца

tur(k)en=tor(k)en торкаць, тармасіць, тузаць, шморгаць, торгаць, штурхаць; **a turk ton*/gebn*** таркануць, тузануць, таргануць, штурхануць

túrkíz=terkiz *m*, **tirkóz** *m*, -n [*d*. Türkis] біруза; **túrkizer** з бірузы; **túrkizkoliriker** бірузовы

túrkltojb/túrtltojb=térkltojb *f*, -n *zool*. турок, туркаўка

túr(lik)es=teres [*p*. turlikać]

• maxn/firn tures (fun) падсьмейвацца, пакепліваць, кпіць, пад'ялдыкваць

turme=tjurme *f*, -s [*p*. turma, *ukr*. тюрьма, *ukr*. тюрма] турма, вязьніца, засьценак

tuš *m*, -n, **tuše** *f*, -s [*p*. tusz] душ

tuš(k)en [*mhd*. tüzen, *ukr*. тушкувати] *kul*. тушыць; **túšflejš** *n* *kul*. тушанае/смажанае мяса

tut *m*, -n, *dim*. **titl** *n*, -ex [*d*. Tüte] кулёк з паперы

tuter *m* [*d*. Eidotter, *mhd*. toter, tuter] жаўток

tutín/tutún=titún *m* тытун(ь)

• s'hert zix fun im śtark mit tutin ад яго моцна сьмярдзіць тытунём

tuve(j)-hoír *pl*. [*s*. טובי־העיר →tojv] шаноўныя, паважныя людзі гораду

tux [*d*. Tuch] 1. *f*, *pl*. tixer, *dim*. **tixl** *n*, -ex хуст(к)а; 2. *n*, *pl*. tixer палатніна, палатно, лайніна, сукно; **túxener** палатняны, суконны

• blejx vi a tux бледны як палатно

tuxle(r) [*r*. тухлый] тухлы, пратухлены, прытхлы; **túxlekajt** *f* тухласьць, тхліна

tuz! [*ukr*. тузати, *p*. tuzać] *int*. туз! (даць туза) бац! (ба)бах! лясь! трах! шарах!

tuzlik=tizlik *m*, -es [*p*. tuzłuk, *r*. тузлук?] кароткае паліто, шубка, кажушок

tuž [*p*. tuż] *adv*. сьледам, усьлед, насакам, утропы, назіркам

• tuž nox im сьледам за ім

tužurke *f*, -s [*fr*. toujours] тужурка

tvan *m*, -jes [*ukr./r*.] твань, балота, гразь

tvérdeven [*ukr*. твердити, *p*. twierdzić] сьцьвярджаць

Tverje [*s*. טבריה] Тверыя/Тыверыяда (горад у Галілеі на заходнім беразе Генісарэцкага возера, у якім у II–IX стст. знаходзіўся славуты цэнтар вывучэньня Торы і ўкладаньня Талмуду)

tvie *f*, -s [*s*. (ות-)תביעה →tojveje, bal-tvie] іск, (за)патрабаваньне, скарга, позва [*sin*. monung, foderung]

• derlangen af emecn a tvie прад'яўляць камусьці іск

tvies-áin/-ájen *n* [*s*. (ו)תביע־תעין] вострае вока, здольнасьць аглядаць і пазнаваць

• tvies-ain mit talmed-xoxem! *iron*. вострае вока эрудыта!

tvile *f*, -s [*s*. (ות-)מבילה →tvul-, tojvl] 1. *rit*. падмываньне, абмываньне ў лазьні (адмыслова для жанчынаў у сувязі з аплавамі); 2. хрысьціны, хрэзьбіны, ксьціны, хрышчэньне, кшчэньне, хрэст [*sin*. kristikung, tojfung, šmad]

• tvile gejn* наведваньне лазьні жанчынамі ў сувязі з аплавамі

• a jidiš kind śtarbt nit fun der mile, un a jidiš vajbl śtarbt nit fun der tvile *glxv*. жыдоўскі хлопчык не памрэ ад абразаньня, а жыдоўка не памрэ ад падмываньня

tvore *f*, **tvorex/tvorek=cvorex** *m* [*mhd*. twarc, *p*. tworog] сыр, тварог; **tvóre-/cvórex-kixl** *n*, -ex *kul*. сырнік, ватрушка; **tvóre-kljockes** *pl*. *kul*. клёцкі з тварагу

tvoren [*ukr*. творити, *p*. tworzyć] напружваща, намагаща, мітусіща, клапаціща

tvue *f*, -s [*s*. (תבואה(-ות] збожжа, зерне [*sin*. korn, vejc]; **tvúe-lager** *m*, -n лабаз; **tvúe-mojsres** *pl*. [*s*. מותרות־ →mojser] лішкі хлеба; **tvue-sójxer** *m*, *pl*. -soxrim [*s*. (סוחר־(-ים] лабазьнік; **tvúe-šnajder** *m* жнец

• af švarcer erd vakst di beste tvue *šprxv*. на чорным полі найлепшае зерне (пшаніца) родзіць (а на белае сабакі сраць ходзяць; хоць кашуля чорная, але сумленьне чыстае)

• tvue-handl iz a kortnšpil *šprxv*. гандаль збожжам – як гульня ў карты

• ven es endikt zix di tvue in špajxlex, hejbt zix on a krigeraj in štub *šprxv*. калі канчаецца зерне ў клеці, пачынаецца сварка ў хаце (тагды муж з жонкаю сварыцца, калі ў гаршку трасца варыцца)

tvul-jóm [*s*. מטבול־יום →tvile] *mšn*. "той, хто зрабіў абмываньне ў бога"; назоў 10-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб спэцыфічных выпадках, зьвязаных з рытуальнай чысьцінёй)

tvune *f* [*s*. תבונה →misbojnen] 1. розум, паняцьце, развага, рассудак [*sin*. farštand]; 2. [не *s*.] сорт лёгкай тканіны

txak=dxak *m* [*s*. דחק →daxkes, dojxek] патрэба, цяжар, крайнасьць, небясьпека, цяжкасьць, труднасьць

txejles *n* [*s*. תכלת] нябесны колер; блакітная нітка ў цыцэс; блакітная фарба; блакітная воўна [*sin*. himl-kolir; blojer fodem in di cices; bloje farb; bloj vol]

• dos zilberne tajxl zet ojs vi a zilberne atore cu a tales fun blojzn txejles (Ś.-A.) срэбная рачулка выглядае як срэбная аблямоўка на талесе з блакітнай ніткай

txies-h(a)méjsim *m* [*s*. תחית־המתים →mes] уваскрэсеньне, уваскрашэньне зь мёртвых [*sin*. uflebung]

• ufštejn* txies-hamejsim уваскрэснуць зь мёртвых

• az me bagrobt lebedikerhejt, ken men kejn txies-hamejsim nit ufštejn *šprxv*. каго хаваюць жыўцом, той ня зможа ўваскрэснуць

• dos gešeft (es) vet šojn kejn txies-hamejsim ništ ufštejn *glxv*. з гэтай справы ўжо нічога ня будзе (не атрымаецца)

• er vet šojn kejn (er zol) txies-hamejsim nit ufštejn! ён ужо не ўваскрэсьне! *kll*. а бадай ён не ўваскрэс!

• Majn bisele jorn, ven ix vel ojslebn, /vil ix me zol mir in kejver mitgebn: /a fesele maške noent ba der vant, /a grojse gloz in der rexter hant. /Cu txies-hamejsim bin ix vider do /un trink bald maške in der eršter šo. (M. G-n) Калі я дажыву апошнія гадочкі, я б хацеў каб мне далі ў магілу: бачонак гарэлкі паблізу ад сьцяны, вялікую шклянку ў правую руку. Пасьля ўваскрашэньня я зноў у першую ж гадзіну вып'ю гарэлкі.

txiles [*s*. תחל(י)לת →atxile, lexatxile, masxl, hasxole] *adv*. спачатку, на пачатку, сьпяршa, сьперша, перш-на-перш [*sin*. bam onhejb, cu eršt; in onhejb fun]; **txílesdiker** (перша)пачатковы

• txiles zumer/vinter пачатак лета/зімы

txine *f*, -s [*s*. תחנ(י)ה(-ות) →taxnen] малітва (на ідышы); жаночае маленьне; малітоўнік на ідышы (галоўным чынам для жанчынаў)

• Jedn šabes fleg ix lojfn /dort mit der txine glajx, /cu zicn unter dem grinem bejmele, /lejenen ba dem tajx. /Belc, majn štetele Belc, /majn hejmele, vu x'hob gehat /di šejne xalojmes a sax. (J. J-s) Кожную суботу я бегала з малітоўнікам туды да ракі, каб пасядзець пад зялёным дрэўцам, пачытаць ля ракі. Бэлц, маё мястэчка Бэлц, мая хатка, дзе я бачыла шмат прыгожых сноў.

txojr/txur(ž) *m*, -n [*p*. tchurz] 1. *zool*. тхор, шашок; 2. баязьлівец, палахлівец, трус, тхор; **txójrener** тхарыны

• a txojrener futer тхарынае футра

• zolst azoj farfojlt vern, az cign, txojrn un xazejrim zoln zix opzogn cu forn mit dir in ejn fur! *kll*. каб ты так загніў, што нават козы, тхары і сьвіньні адмовіліся ехаць з табою на адным возе!

txum *m*, -im/-en [*s*. (תחום(-ים/-ען) мяжа, граніца, рубеж; паўнамоцтва; галіна, сфэра, абсяг, тэма [*sin*. grenec, distrikt; rešus; gebit, teme, šetex]; **txum-hamóšev** *m* [*s*. המושב] *hist*. мяжа жыдоўскай аселасьці (у царскай Расеі); **txum-šábes** *m*, -n [*s*. (־)שבת־ →ejrev-txumen] шлях даўжынёй у 2000 локцяў, які дазволена праходзіць ад уласнага жытла ў суботу (паводле юдэйскіх запаветаў); дыстанцыя ў 2000 локцяў

• in txum fun der štot у межах гораду

txune *f* [*s*. תכונה] астраномія [*sin*. astronomje]

טעלץ

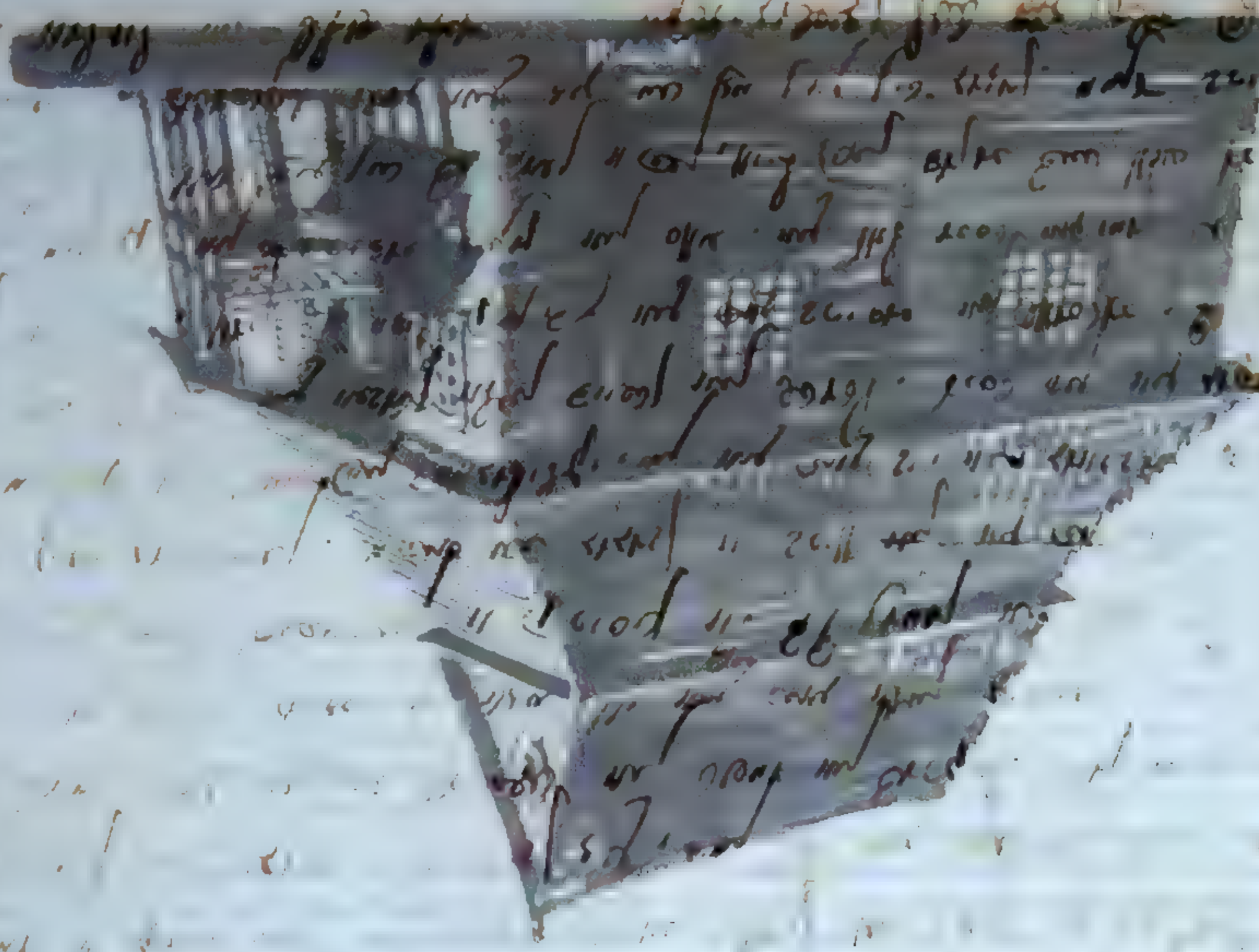

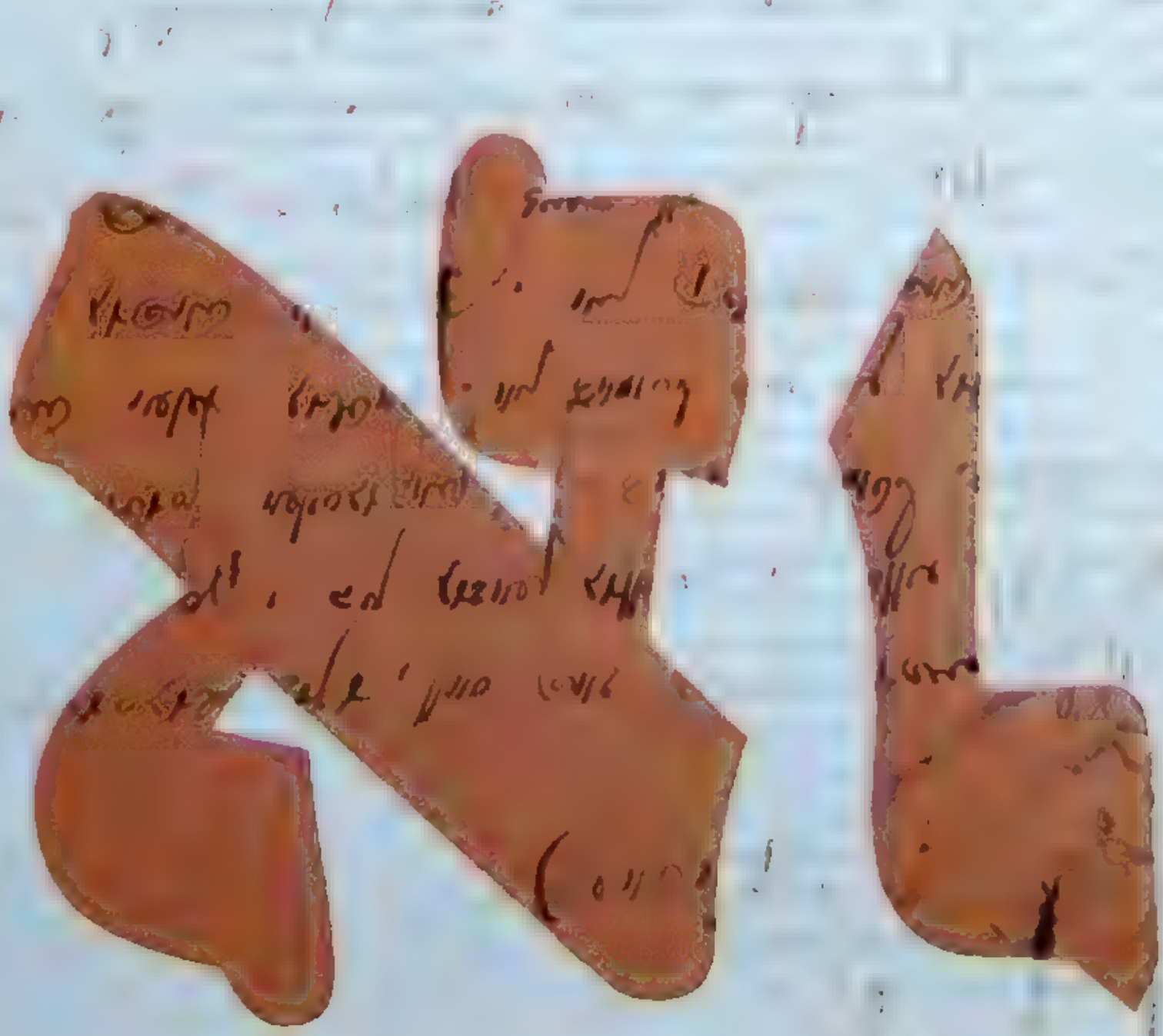

U=v=vov *m/f*, -n [*s.* (ך-)(ו)או(ו)ו] 1. "воў", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 6
u-=ve-=v(a)-=vo- [*s.* -ו] *pref.* і [*sin.* un]
uber *m*, *pl.* uborim [*s.* (-ים)עובר →meuberes] зародыш, эмбрыён [*sin.* embrion]
ubexéjn=uvxéjn [*s.* ובכן] *adv.* такім чынам, калі так, у гэтым выпадку; дык што з таго вынікае? што ж ты кажаш?
ubifrát [*s.* ובפרט →prat, liprat-, ad-lapak, bifrat] *adv.* асабліва, у прыватнасьці, ад(у)мыслова, спэцыяльна
ubjor *m*, -n [*p.* ubiór] убор, убраньне, строі
uc(e)n=hojcen [*mhd.* ûzen] пад'ялдыкваць, кпіць, насьміхацца; **uc** *f* жарт, кпіны
-úč [*sl.*] *suf. pejor./vulg.* -ач (асобы мужчынскага роду)
• pagxúč пархуцік
úf-=újf- [*d.* auf-] *knv./pref.* уз(ь)-, ус(ь)- , рас(ь)-, раз(ь)- (паказвае на: 1. рух зьнізу ўгору, зьверху ўніз; 2. рух адно за адным; 3. адкрыцьцё, разьяднаньне; 4. пачатак дзеяньня, зьмену стану; 5. завершанасьць дзеяньня, скарыстаньне; 6. узрастаньне, павелічэньне; 7. паляпшэньне, аднаўленьне; 8. даручэньне або прымус)
úf zajn* [*d.* sein] ня спаць, не драмаць
úf! [*d.* auf] *int.* вух!
úfakern [*d.* aufackern] 1. узараць, узорваць; 2. *n*, **úfakerung** *f* узорваньне, ворыва
úfarbetn [*d.* arbeiten] зрабіць
úfbahaltn* [*d.* behalten] захаваць, захоўваць
úfbejgn* [*d.* beugen] са-, раза|гнуць, з-, раз|гібаць, з-, раз|гінаць
úfbejzern [*d.* böse] у-, раз|злаваць; **úfgebejzert vern*** у-, раз|злавацца
úfberglen [*d.* Berg] уз-, на|грувасьціць, уз-, на|грувашчваць
úfbetn [*d.* Bett] заслаць, засьцілаць (ложак)
úfbindn* [*d.* binden] зь-, разь|вяз(в)аць
úfblanken [*mhd.* blanken] бліснуць
úfbletern [*d.* blättern] перагортваць (кнігу)
úfblexler *m*, -s [*d.* Blech] нож для адкрыцьця кансэрваў
úfblic *m*, -n [*d.* Blitz] пробліск, спомігі; **úfblicn** бліснуць, мільгануць
• ba mir hot ufgeblict a gedank у мяне мільганула думка
úfblien [*d.* aufblühen] расьцьвісьці, расьцьвітаць, расквітнець; **úfbli** *m*, -en, **úfbliung** *f* росквіт
• ufbli fun zajn talant росквіт ягонага таленту
úfblozn* [*d.* aufblasen] уза-, раза|дзьмуць, узь-, разь|дзімаць; **úfbloz** *m*, -n парыў ветру, шквал
úfbojen [*d.* aufbauen] 1. пабудаваць; 2. *n*, **úfboj** *m*, **úfbojung** *f* (па)будаваньне, пабудова
úfbojtn [*r.* болтать, *ukr.* бовтати] узбоўт(в)аць
úfbrenen [*d.* aufbrennen] запаліцца, запальвацца, загарэцца, загарацца, успалыхнуць, успалыхваць
• s'hot in im ufgebrent der kas ён моцна разгнявіўся
úfbrengen* [*d.* bringen] 1. (af) даставіць, дастаўляць; прынесьці, прыносіць; 2. абурыць, абураць, раздражніць, раздражняць
úfbrexn* [*d.* aufbrechen] 1. узламаць, узлом(лів)аць; 2. *n*, **úfbrox /úfbrux** *m*, -n узлом; **úfbrexer** *m*, -s узломца, граміла
• gnejve mit ufbrox крадзеж з узломам
úfbrien [*d.* brühen] стаіць (малако); заварыць (гарбату)
úfbriln [*d.* brüllen] зарыкаць, зараўці
úfbrojzn [*d.* aufbrausen] узбудзіць, узбуджаць, узбунтаваць, забушаваць, ускіпець, ускіпаць, успалыхнуць, успалыхваць, шугнуць, шугаць; **úfbrojz** *m*, -n узварушэньне, узбуджэньне, выбух, узрыў, успышка (гневу)
• an ufbrojz fun corn выбух гневу
úfbunteven [*p.* bunt, *ukr.* бунт] узбунтаваць
úfburen [*r.* бурить, *ukr.* бурити] узбурыць, узбударажыць
úfcajgn [*d.* zeugen] па-, да|каз(в)аць
úfcanken [*mhd.* zanken] замігцець, успалыхнуць, шугануць, загарэцца
• dos fajerl cankt uf a por mol un farleśt zix inguncn агеньчык некалькі разоў успалыхнуў і згас зусім
úfcaplen [*d.* zappeln] 1. страпянуцца, схамянуцца, уздрыгнуць, здрыгануцца, затрапятаць; 2. настрашыць, напалохаць, напужаць
• maxn emecn ufcaplen уводзіць кагосьці ў жах (страшыць)
úfcejln [*d.* aufzählen] зь-, на|лічыць
úfcejxenen [*d.* aufzeichnen] нарысаваць, накрэсьлі(ва)ць; на-, ад|значыць, на-, ад|значаць; **úfcejxenung** *f*, -en нарыс; адзнака
úfcern [*d.* aufzehren] зьесьці, зьядаць; спажы(ва)ць
• ufcern mer vifl me fardint спажываць болей, чым зарабляць
• ufcern der/dem vajbs spodnice *iron.* зьесьці/зласаваць жончыну спадніцу
úfcien* [*d.* aufziehen] 1. за-, сь|цягнуць, за-, сь|цягваць; 2. пачакаць; 3. выхаваць, выхоўваць, даглядзець, даглядаць, вы-, уз|гадаваць, вы-, уз|гадоўваць; **úfci** *m*, -en 1. съцягваньне, звужэньне; 2. акт, дзея (п'есы); **úfcier** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) выхавальнік, выхавацель, настаўнік; **úfciung** *f*, -en 1. съцягваньне, звужэньне; 2. **úfcieniš** *f/n*, -n, **úfciexc** *n*, -n выпрошчваньне, гадаваньне; **úfcikind** *n*, -er выхаванец
• zaj gezunt, tate majner, /du host dox mix ufgecojgn, /mit gold un mit zilber opgevojgn, /hajnt for ix avek /un varf ajx ale avek *flksl.* будзь здаровы, мой тата, ты ж мяне ўзгадаваў, на вагу золата і срэбра ацаніў, сёньня я еду прэч і кідаю ўсіх вас
úfcileven=úfsileven [*d.* zielen, *v.* сіляць?] наніз(в)аць, нальг(в)аць
úfcitern [*d.* zittern] уздрыгнуць, здрыгануцца, задрыжаць, затрапятаць, страпянуцца; **úfciterung** *f* уздрыг
úfcug *m*, -n [*d.* Aufzug] шэсьце
úfcukn [*d.* zucken] уздрыгнуць, здрыгануцца
úfcvingen* [*d.* zwingen] пры-, з|мусіць, пры-, з|мушаць; навяз(в)аць (чужую волю)
• ufcvingen* emecn untercušrajbn zix unter a (falšn) dokument прымусіць кагосьці падпісацца пад (фальшывым) дакумэнтам
úfčepen [*p.* czepiać, *ukr.* чіпляти] счапіць, сашчапіць, счэпліваць, сашчэпліваць
úfdekn [*d.* aufdecken] 1. ус-, вы-, рас|кры(ва)ць, расчыніць, расчыняць; 2. *n* раскрыцьцё, раскрываньне, выкрыцьцё, выкрываньне; **úfdeker** *m*, -s (fun) выкрывальнік, выкрывацель; **úfdekung** *f*, -en выкрыцьцё, выкрываньне
• ufdekn di kortn раскрыць карты
úfderšrekn* [*d.* erschrecken] распудзіць, распуджваць
úfdervaksener [*d.* erwachsen] вырашчаны, выгадаваны, узгадаваны
úfdingen* zix [*d.* dingen] старгавацца, згаварыцца
úfdrapen [*p.* drapać, *ukr.* драпати] разадраць, разьдзерці, разьдзіраць
úfdrejen [*d.* drehen] скруціць, скручваць
úfdrikn [*d.* drücken] съціснуць, съціскаць

úfdringen* [*d.* dringen] навяз(в)аць
úfdunern [*d.* Donner] загрымець, загрукацець
úféfenen [*d.* offnen] ад-, рас|чыніць, ад-, рас|чыняць, ад-, рас|кры(ва)ць
ufen=dufen (af) [*p.* ufać] спадзявацца, разьлічваць, пакладаць/мець надзею
úfesn*, **úfcuesn*** [*d.* aufessen] зьесьці, зьядаць; загрызьці, загрызаць (упікамі); **úfesn* zix** (derfar vos) грызьці сябе (за нешта)
• ufesn* di hojt fun zix зьесьці сваю скуру
• ufesn* dos lecte hemd праесьці апошнюю сарочку
• ufesn* epes vi a cuker-lekexl зьесьці як цукровы пернік (смачна як мёд; смаку як у печаным раку)
• (uf)esn* mit di ojgn есьці вачыма
• ufesn* vi a jagde зьесьці як ягаду (зьеў як за сябе выкінуў/закінуў)
• ufesn* zix a lebediker зьесьці сябе жывога
• az me est uf dem bejgl, blajbt in kešene dos lox *glxv.* калі зьясі абаранак, у кішэні застанецца дзірка
• der procent est uf dos kern *glxv.* адсоткі зьядаюць капітал
• es vejst di kac, vemens flejš zi hot ufgegesn! *glxv.* ведае котка, чыё мяса зьела! (знае кошка, чыё сала зьела)
• – Ix vel dir di fiš opkoxn, /un lebedik zoln zej zajn, /nor du zolst mir di fiš ufesn, /un ale zoln zej zajn. *flksl.* – Я звару табе рыбу, каб уся яна засталася жывой, толькі ты мусіш зьесьці рыбу, каб уся яна асталася.
• kedej cu derkenen a menčn, muz/darf men mit im ufesn a pud zalc (ejder me derkent dem menčn, muz men frier mit im ufesn a šefl zalc) *šprxv.* каб зьведаць чалавека, трэба зьесьці зь ім пуд солі
• s'vet im in kaše nit ufesn яго з кашай не зьясі
• vos iz dos, a štikl lekex ufcuesn? *šprxv.* што гэта такое, кавалак пірага зьесьці? (век зьвекаваць, ня пальцам паківаць; век зжыць – ня мех сшыць; жыцьцё пражыць – ня песенку сьпець; жытку пражыць – ня люльку выкурыць)
ufet=úf- *knv.* уз(ь)-, ус(ь)- (толькі ў выпадках, калі прыстаўка пішацца асобна ад дзеяслова; звычайна дзеля рытмізацыі сказа)
úfetemen=úfotemen [*d.* atmen] уздыхнуць
ú(f)faln* [*d.* fallen] быць прыкметным, дзіўным, надзвычайным; **ú(f)fal(nd)iker** прыкметны, паразьлівы, дзіўны, дзівосны, цудоўны, надзвычайны
ú(f)fastn [*d.* fasten] разгавецца
ú(f)fasung *f*, -en [*d.* Auffasung] разуменьне, успрыманьне, тлумачэньне; **ú(f)fasn** разумець, меркаваць, разь-, па-, вы|меркаваць, дайсьці/даходзіць розумам, (сь)цяміць, (с)кеміць, (рас)кумекаць, (с)кмеціць, дамысьлі(ва)ць, расшалопаць
ú(f)fibern [*d.* fiebern] затрэсьціся, закалаціцца (ад ліхаманкі/пачуцьцяў), захварэць
• farkiln zix un uffibern застудзіцца й захварэць
• uffibern fun kelt закалаціцца ад холаду
ú(f)finklen [*d.* funkeln] бліснуць, загарэцца
ú(f)firn [*d.* aufführen] 1. зьвесьці, зводзіць; 2. (па)ставіць (п'есу); **ú(f)firn zix** абыходзіцца, трымацца, паводзіць сябе; **ú(f)firer** *m*, -s, (-n *f*, -s) пастаноўшчык, рэжысэр; **ú(f)fir** *m*, -n, **ú(f)firung** *f*, -en 1. абыходжаньне, паводзіны; 2. прадстаўленьне, пастаноўка (п'есы)
• a modne uffirung ba im! ён сябе дзіўна паводзіць!
• uffirn zix vi an umbetarbesdiker xazer паводзіць сябе як грубая сьвіньня
ú(f)flakern [*d.* aufflackern] шугнуць, шугаць, успалымнець, успалыхваць, загарэцца, загарацца; **ú(f)flaker** *m* успышка, пошуг; **ú(f)flakerung** *f* загараньне
ú(f)flamen [*d.* aufflammen] успалымнець, успалыхваць, шугаць, загарацца; **ú(f)flam** *m* успышка, запал, пошуг; **ú(f)flamung** *f*, -en успалымненьне; **ú(f)flam(evd)iker**, **ú(f)flambarer** лёгкі на загараньне, узгаральны; **ú(f)flambarkajt** *f* запальваньне, загараньне
ú(f)flatern [*d.* flattern] успырхнуць, узьляцець, узьлятаць; узьві(ва)ца (аб сьцягу)
ú(f)flextn* [*d.* flechten] с-, за-, рас|плесьці, с-, за-, рас|плятаць
ú(f)flien* [*d.* fliegen] узьляцець, узьлятаць; **ú(f)fli** *m* узьлёт
ú(f)fodern [*d.* auffordern] вы-, па|трабаваць; **ú(f)foderung** *f*, -en запатрабаваньне
ú(f)forn* zix [*d.* auffahren] зьехацца, зьяжджацца
ú(f)fox(e)n [*d.* fauchen, fächeln, fächern, *mhd.* fochen] узмахнуць (веерам/хусткай/сьцягам), узмахваць; разьдзімаць, разьдзьмухваць, распаліць, распальваць
• uffoxen mit a tixl bam gezegenen zix узмахнуць хустачкай на разьвітаньне
• fonen foxn uf in mildn vint сьцягі трапечуцца на лёгкім ветры
• uffoxen a fajer, (di kojln in) samovar mit štivl разьдзімаць агонь, самавар (вуглі ў самавары) ботам
• uffoxen dem kas/corn распаліць гнеў
• s'vet zix uffoxen a maxlojke/krigeraj разгарыцца сварка
ú(f)frejlexn [*d.* freuen] разьвесяліць
ú(f)fresn* [*d.* auffressen] зжэрці, зжыраць
ú(f)frišn [*d.* auffrischen] асьвяжыць, асьвяжаць
• uffrišn dem zikorn асьвяжыць у памяці
úfgabe *f*, -s/-bn [*d.* Aufgabe] заданьне, задача; **úfgaber** *m*, -s задачнік
• lejzn di ufgabe рашыць задачу
úfgang *m*, -en [*d.* Aufgang] 1. усход (сонца), узыходжаньне; 2. прарастаньне, праростваньне; **úfgang-fe(j)ikajt** *f* усходжасьць
• bam ufgang на золку/досьвітку/сьвітаньні
úfgeblozener [*d.* geblasen] надзьмуты, уздуты, успухлы; **úfgebłozn vern*** разь-, на|дзьмуцца; **úfgebłoznkajt** *f* уздутасьць, успухласьць, апухласьць
úfgebn* [*d.* aufgeben] 1. за-, з-, па|да(ва)ць; пада(ва)ць думку; 2. адмовіцца, адмаўляцца, зрачыся, з-, вы|ракацца, адцурацца; **úfgeber** *m*, -s 1. задачнік; 2. радыё-, тэле|перадатчык; **úfgebung** *f*, -en заданьне, задача
úfgebraxter [*d.* aufgebracht] абураны, узбураны, усхваляваны; **úfgebraxtkajt** *f* абурэньне, гнеў, злаваньне, сердаваньне; (štark) **úfgebraxt zajn*** моцна абурацца; **úfgebraxt vern*** абурыцца, абурацца, раздражніцца, раздражняцца; **úfgebraxt(erhéjt)** *adv.* зласьліва, са злосьцю, з абурэньнем
úfgebroxnkajt *f* [*d.* gebrochen] надломленасьць, прыгнечанасьць, прыдушанасьць
úfgebundener [*d.* gebunden] 1. разьвязаны; вызвалены; 2. зьвязаны; **úfgebundn vern*** 1. разрадзіцца, радзіць (дзіця); 2. разьвязацца; вызваліцца
• dos ufgebundene kelbl hot a šprung geton разьвязанае цялё падскочыла
• hobn*/krign* ufgebundene hent мець разьвязаныя/свабодныя рукі
• an ufgebundene cung *fig.* разьвязаны язык

• zajn* ufgebundn быць адкрытым/свабодным
• ufgebundn zajn* быць моцна зьвязаным (з кімсьці), мець прыязныя/сяброўскія/інтымныя адносіны
úfgecornter [*d.* Zorn] раззлаваны, узбураны
úfgecvungener [*d.* aufgezwungen] прымушаны, змушаны, вымушаны
• ufgecvungene majsim навязаныя ўчынкі/справы
• ufgecvungene xaroie пакаяньне пад прымусам
úfgedrolener [*d.* drall?] азызлы, успухлы, успушаны; **úfgedroln vern*** азызнуць
úfgeefnter [*d.* geöffnet] адчынены, расчынены, раскрыты, адкрыты
úfgefinen* [*d.* auffinden] знайсьці, адшукаць
úfgeflamter [*d.* geflammt] распалены, які ўспалыхнуў/шугнуў; расчырванелы
• an ufgeflamt ponem расчырванелы твар
• ugeflamt fajer распалены агонь
úfgehajterter [*d.* aufgeheitert] усхваляваны, узрушаны, нацешаны; **úfgehajtert vern*** усхваляваца, узрушыцца, разьвесяліцца
úfgehangener [*d.* gehangen] павешаны
úfgehoderter [*mhd.* hader] выпрастаны, выраўнаваны, прасты, вэртыкальны
úfgehojbener [*d.* gehoben] узьняты, узьнёслы
úfgejn* [*d.* aufgehen] узысьці, узыходзіць, падысьці, падыходзіць (аб цесьце); **úfgegangener** пышны (аб цесьце); **úfgejendiker** узыходны
• an ufgejendiker štern узыходная зорка
úfgejojrener/úfgejojrter/úfgejerter [*d.* gären, *mhd.* jërn] 1. які забрадзіў; успухлы; 2. *hum.* дасьведчаны, асьвечаны, адукаваны
• an ufgejojrene bak успухлая шчака
• ■ gance ufgejojrene, mit francejziš (Ś.-A.) дужа адукаваныя, з французкай мовай
úfgekamter [*d.* aufgekämmt] начэсаны
úfgeklerter [*d.* aufgeklärt] 1. *m* дасьведчаны, асьвечаны, адукаваны чалавек; 2. дасьведчаны, асьвечаны, адукаваны; **úfgeklertkajt** *f* дасьведчанасьць, адукаванасьць
• az a xosid vert ufgeklert, šelt er got in tatn arajn *glxv.* дужа дасьведчаны хасыд і бога кляне
• an ufgeklerter in a klejn štetl est kaše mit xejlev (šnojc mit brojt) *glxv.* асьвечаны чалавек у маленькім мястэчку есьць кашу з тукам (рыла з хлебам) (абы толькі есьці трэфнае)
úfgeklibener [*d.* geklaubt] сабраны
úfgeknejčter [*mhd.* knitschen] скамечаны, зьмяты, зморшчаны
úfgeknepIter [*d.* aufknöpfen] расшпілены
úfgeknojlter [*d.* Knäuel] сабраны ў клубок
úfgekojfter [*d.* gekauft] скуплены
úfgekorčeter [*ukr.* корчитися, *r.* корчиться] скурчаны, зморшчаны
úfgekoxter [*d.* gekocht] 1. кіпячоны, узвараны, параны, гатаваны; 2. узбураны, разьюшаны; **úfgekoxt vern*** разьюшыцца, раззлавацца
• agopnemen* dos hajtl fun ufgekoxter milx здымаць пенку з паранага малака
úfgekumener [*d.* gekommen] 1. узьніклы, народжаны; 2. *m* разбагацелы чалавек, парвэню, нуварыш
• an ufgekumener gvir разбагацелы
• an ufgekumener knaker iz arajn in der onfirung un korčet fun zix a held *glxv.* нікчэмны трапіў у кіраўніцтва і корчыць зь сябе гэроя (ніц ужо не парадзіш, калі пагань моц узяла)
• an ufgekumener ojšer hot fajnt an altn man *glxv.* новы багацей ня любіць старога чалавека (помняць людзі, як ён без штаноў бегаў)
úfgelaf *n*, -n [*d.* Auflauf] беганіна, мітусьня
úfgelebter [*d.* gelebt] ужыўлівы; жвавы
úfgelejgter [*d.* aufgelegt] 1. складзены; 2. (cu) прыхільны, добра настроены, у добрым гуморы; **úfgelejgtkajt** *f* добры гумор/настрой; **zajn* úfgelejgt** быць у добрым гуморы
• an ufgelejgte štimung добры гумор
úfgelofener [*d.* geläufig] надуты, надзьмуты, уздуты, распухлы, успухлы, прыпухлы, ацёклы
• ufgelofn vern* vartndik распухнуць чакаючы
úfgemolter [*d.* gemalt] намаляваны
úfgemonter [*d.* mahnen] спагнаны, сысканы, запатрабаваны
úfgemunterter [*d.* munter] падбадзёраны; **úfgemuntert vern*** падбадзёрыцца, падбадзёрвацца
úfgenejter [*d.* nähen] сшыты
úfgepojšter [*mhd.* bûs] надзьмуты, распухлы, успухлы; **úfgepojšt vern*** надзьмуцца, надзімацца, рас- ус|пухнуць, рас- ус|пухаць
• ufgepojšte kešenes адтапыраныя кішэні
úfgepralter [*d.* aufprallen] расхінуты, расчынены насьцеж; **úfgepralt vern*** расчыніцца, расчыняцца
úfgepucter [*d.* aufputzen] прыбраны, разадзеты
• an ufgepucter ojšer/nogid/gvir разадзеты нібыта багацей/пан
• ufgepuct fun kop biz fus vi cu a xasene, vi an alte mojd прыбраны з галавы да ног (у сьвяточныя строі) як на вясельле, як векавуха
úfgeramter/úfgero(j)mter [*d.* aufgeräumt] 1. прыбраны; 2. вясёлы, узбуджаны, добра настроены; **úfgeramtkajt /úfgero(j)mtkajt** *f* добры настрой, гумор, весялосьць
úfgeregter [*d.* aufgeregt] абураны, узрушаны, узбуджаны, усхваляваны, раздражнёны; **úfgeregt vern*** ус-, рас|хвалявацца; **úfgeregtkajt** *f* абуранасьць, узрушанасьць, узбуджанасьць, усхваляванасьць, раздражнёнасьць
úfgerejcter [*d.* gereizt] раздражнёны, раззлаваны; **úfgerejctkajt** *f* раздражнёнасьць, раззлаванасьць
úfgerisener [*d.* geriessen] узарваны; **úfgerisn vern*** узарвацца, узрывацца
úfgerixter [*d.* aufgericht] 1. прыгатаваны; 2. пазбаўлены, вызвалены, выратаваны; **úfgerixt vern*** стаць шчасьлівым, знайсьці паратунак
úfgeruder *m* [*mhd.* rüeden] шум, беганіна, трывога; **úfgeruderter** узбударажаны, устрывожаны, устурбаваны, уз(ва)рушаны, усхваляваны; **úfgerudert vern*** перапалохацца, перапужацца, перапудзіцца; ус-, рас|хвалявацца; **úfgerudertkajt** *f* узбударажанасьць, устрывожанасьць, узрушанасьць, усхваляванасьць
úfgešarcter [?] 1. расчынены, раскрыты; 2. задраны, прыўзьняты; закасаны
• ufgešarcte pojeriše nozlexer задраныя сялянскія ноздры
• arbetn mit ufgešarcte arbl працаваць з закасанымі рукавамі
úfgešlogener [*d.* geschlagen] узьбіты
úfgešojberter [*d.* schieben?] ускудлачаны, узлахмачаны, пышны
úfgešpicter [*d.* gespitzt] навостраны
úfgešrojfter [*d.* geschraubt] узгнаны, узвышаны
úfgeštanener [*d.* gestanden] які ўстаў/паўстаў
úfgeštelter [*d.* gestellt] узьведзены, адбудаваны

úfgešvolener [*d.* geschwollen] прыпухлы, успучаны, ацёклы; **úfgešvoln vern*** зацячы, зацякаць, распухнуць, распухаць, набракнуць, набракаць
úfgetrenter [*d.* getrennt] распораты
úfgetrogener [*d.* getragen] 1. зьнесены, прынесены; 2. успухлы; 3. (mit) усхваляваны, узрушаны; (af) угневаны, раззлаваны, узлаваны; **úfgetrogn vern*** угнявіцца, у-, раз|злавацца; **úfgetrogn zajn*** (mit) быць цесна зьвязаным, сябраваць; **úfgetrognkajt** *f* абурэньне, гнеў
• an ufgetrogene bak (fun convejtik) успухлая шчака (ад зубнога болю)
• dos ufgetrogene holc прынесенае палена
• er zict do an ufgetrogener un hert nit, vos me redt cu im ён сядзіць усхваляваны і ня чуе, што яму кажуць
úfgeturemter [*d.* Turm] які тырчыць/ўзвышаецца/падымаецца (як вежа)
úfgevaksener [*d.* gewachsen] вырашчаны, які вырас
úfgevekt vern* [*d.* geweckt] узбудзіцца, узбуджацца
úfgexapter [*p.* chapać, *ukr.* хапати] гарачлівы, раздражлівы
úfgexasmeter [*s.* -חתם- →xosem, xojsem, xsime, far-, kegn-, (op)xasme(ne)n] расьпячатаны, ускрыты; **úfgexasmet vern*** расьпячат(в)ацца
úfgezotener [*d.* gesotten] 1. закіпелы; 2. угневаны, раззлаваны, узлаваны; **úfgezotn vern*** разьюшыцца, раззлавацца, узгарэцца; за-, ус|кіпець
úfgisn* [*d.* giessen] па-, зьліі(ва)ць; **úfgus** *m* паліў(ка), паліваньне
úfglancn [*d.* glänzen] бліснуць
úfglien [*d.* glühen] напаліцца, напальвацца, нагрэцца, награвацца
úfglocn [*d.* glotzen] выт(а)рашчыць, вылупіць, выпучыць (вочы)
úfgob *m*, -n [*d.* Aufgabe] 1. задатак; 2. заданьне, задача
úfgrilcn [*d.* Grille] застракатаць, зацвыркаць, зацьвірчэць
úfgrinen [*d.* aufgrünen] зазелянець
úfgrobn* [*d.* aufgraben] рас-, ус|капаць, рас-, ус|копваць
úfgrojzn [*d.* grauen?] зашарэць
úfgus *m*, -n [*d.* Aufguss] *kul.* падліўка, поліўка
úfhajtern [*d.* aufheitern] падбадзёрыць, падбадзёрваць, натхніць, натхняць, разьвесяліць
úfhakn [*d.* aufhacken] расьсячы, расьсякаць, раскалоць, расколваць
úfhaltn* [*d.* aufhalten] 1. за-, пад|трымаць, затрымоўваць, за-, пад-, у|трымліваць, прыпыніць, прыпыняць; 2. быць на ўтрыманьні, часова пражываць, знаходзіцца; 3. *n* часовае пражываньне; **úfhalt** *m*, -n, **úfhaltexc** *f/n*, -n 1. **úfhaltung** *f*. -en затрымка, затрыманьне, знаходжаньне, прыпын; 2. **úfhaltenіš** *f/n*, -n падтрыманьне; дапамога, падтрымка; **úfhaltevdiker** трывалы; **úfhaltevdikajt** *f* трываласьць; **úfhalt-ort** *n*, *pl*. -erter месца знаходжаньня
úfhecn (kegn) [*d.* aufheizen] падбухторваць, намаўляць; **úfhecer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) падбухторнік, зачыншчык; **úfhecung** *f*, -en падбухторваньне
• ufhecung cu bgide падбухторваньне да мяцяжу/бунту
úfhejbn*/úfbojbn*, **úfcuhejbn*** [*d.* aufheben] 1. (cu) пад-, узь|няць, па-, уз|дымаць; 2. *n*, **úfhejb** *m*, -n, **úfhejbung** *f*, -en падняцьце, падыманьне, узьніманьне
• ufhejbn* a bunt/aljarm/rojerd/gešrej/frage падняць бунт/трывогу/цаліну/крык/пытаньне
• ufhejbn* a hant af emecn падняць руку на кагосьці
• ufhejbn* di kop/ojgn падняць галаву/вочы (адчуць сябе чалавекам, глебу пад нагамі)
• faln iz a sax gringer, vi zix ufhejbn *glxv.* паваліцца многа лягчэй, чым падняцца
úfheln [*d.* hell] зазьзяць, зазіхацець
úfhengen* [*d.* aufhängen] па-, на|весіць
• gebn* jenem a štrikele zix ufcuhengen даць камусьці вяроўку, каб павесіцца (амаль нічога ня даць)
• ufhengen* a šlos afn mojl замкнуць рот на замок
• az me vil nit alt vern, zol men zix jungerhejt ufhengen *glxv.* хто ня хоча быць старым, мусіць павесіцца маладым
• er volt zix far dem ufhengen ён за гэта гатоў павесіцца
• hengt men af ejn fus, zol men šojn ufhengen af bejde *glxv.* павесіў за адну нагу, дык ужо трэба вешаць за абедзьве (нельга рабіць палову працы)
• me darf zej alemen ufhengen af ejn štrik трэба іх усіх павесіць на адной вяроўцы
úfhern [*d.* aufhören] 1. (cu) пераста(ва)ць, спыніць, спыняць, перар(ы)ваць; 2. *n*, **úfher** *m*, **úfherung** *f*. -en спыненьне, прыпынак, канец
• der regn hot šojn ufgehert дождж перастаў
• her(t) (šojn) uf! годзе! досыць! пакінь(це)!
• hert uf cu tumlen! годзе шумець!
• hert uf cu špasn! пакіньце жарты!
• on (an) ufher няспынна
• ufhern cu hofn страціць надзею
• az der hunt hot zix ojsgebuln/ojsgebilt, hert er alejn uf *glxv.* калі сабака набрэшацца, ён сам спыніцца (сабака лаець, ды ніхто не зважаець; сабака брэшыць, а сонца сьвеціць; на сабачы брэх не глядзі, ды сваёй дарогаю ідзі)
• Oj, her šojn uf cu vejnen, her šojn uf cu klogn. /mit vejnen vestu gornit maxn. /Efn uf majn harc, vestu zen, vi s'iz švarc. /vestu visn, vi lib hob ix dix. *flksl.* Ой, до ўжо плакаць, до ўжо лямантаваць, сьлёзы не дапамогуць. Адкрый маё сэрца, ты ўбачыш, якое яно чорнае, ты зьведаеш, як я цябе люблю.
• s'zol dir vej ton un s'zol nit ufhern! *kll.* каб табе балела й не пераставала! (каб цябе боль біў да скону!)
úfhilxn [*d.* hell] раскаціста прагучаць
úfhitn*, **úfcuhitn*** [*d.* hüten] захаваць, захоўваць, зьберагчы, зьберагаць; **úfhit** *m*, **úfhitung** *f*, -en захаваньне, захоўваньне
• ufhitn* di puter in keler захоўваць масла ў склепе
úfhódern zix {*mhd.* hader?} выпрастацца, выпростацца, выраўнавацца, выраўноўвацца, выпрамляцца
úfhódeven [*p.* hodować, *ukr.* годувати] выгадаваць, выгадоўваць
úfhorben zix [*ukr./r.* горб] згорбіцца
úfhorxn [*d.* horchen] прыслухацца, прыслухоўвацца; падслух(оўв)аць
• ufhorxn alc mitanand праслухаць усё разам
úfjern*/úfjojren* [*d.* gären, *mhd.* jërn] забрадзіць, забушаваць, зашумаваць
úfjogn [*d.* jagen] сагнаць, зганяць (у адно месца)
úfkajen [*d.* kauen] разжаваць, разжоўваць
úfkajlex(ik)n [*d.* Kugel] акругліць, акругляць (лічбы)
úfkalojcen [*p.* kołatać, *ukr.* калатати] ускалаціць (яечню), узбоўт(в)аць
úfkasern [*p.* zakasywać?] засук(в)аць, за-, пад|кас(в)аць
úfkejtlen [*d.* ketteln] с-, ад|чапіць, сашчапіць, с-, ад|чэпліваць, сашчэпліваць, адчэпліваць
úfkemen [*d.* kämmen] пры-, за|часаць
úfkern [*d.* kehren] зьмесьці, зьмятаць (у кучу)

úfklajbn* [*d.* klauben] зьбіраць, сабраць; **úfklajb** *m*, -n, **úfklajbung** *f*, -en збор, зьбіраньне
úfklapn [*d.* aufklappen] зь-, узь|бі(ва)ць
úfklepn [*d.* aufkleben] с-, на-, рас-, ад|клеіць, с-, на-, рас-, ад|клейваць
úfklern [*d.* aufklären] 1. да(ва)ць асьвету, адукаваць, адукоўваць, асьвяціць, асьвячаць; 2. рас-, па|тлумачыць, растлумачваць, разьясьніць, разьясьняць; 3. пры-, вы|дум(в)аць; **úfklereniš** *f/n*, -n выдумка; **úfklerer** *m*, -s асьветнік; **úfklererišer** 1. асьветніцкі; 2. растлумачальны; **úfklerung** *f*, -en 1. адукацыя, асьвета, асьветнасьць; 2. (рас)тлумачэньне, высьвятленьне
úfkletern [*d.* klettern] ускарабкацца, ускараскацца
úfklingen* [*d.* klingen] за-, пра|зьвінець
úfklojcn [*p.* kołatać, *ukr.* калатати] узбоўт(в)аць, скалатнуць
úfknaln [*d.* knallen] загру(ка)таць, загрукацець, загрымець, забразгаць
úfknejčn [*mhd.* knitschen, knautschen] зьмяць, скамячыць
úfkneplen [*d.* aufknöpfen] расшпіліць, расшпіляць
úfknipn [*d.* knüpfen] зь-, разь|вяз(в)аць (вузел)
úfkniplen [*d.* knüpfen] распут(в)аць, разблыт(в)аць, разьвяз(в)аць (вузел)
• ufkniplen dos knipl разьвязваць вузялок (вымаць грошы)
úfkojfn [*d.* kaufen] 1. скупіць, скупляць; 2. *n*, **úfkojf** *m*, **úfkojferáj** *f* скупка; **úfkojfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) скупшчык
úfkopen [*ukr.* копати, *p.* kopać] рас-, ус|капаць, рас-, ус|копваць
• ufkopen zix cu der arbet vi a nogid cu a krank рыхтавацца да работы як багацей да хваробы (марудзіць з работай)
úfkorčen [*p.* kurczyć się, *ukr.* корчитися, *r.* корчиться] скурчыць, зьмяць, скамячыць
úfkorkeven [*d.* Kork, *p.* korek] адаткнуць, адтыкаць, адкаркаваць, адкаркоўваць
úfkoxn [*d.* aufkochen] зварыць, згатаваць; заварыць, заварваць (каву), закіпяціць
úfkrexcn [*d.* krächzen] закрахтаць, закрактаць, застагнаць
úfkricn [*mhd.* krîzen] начарціць, накрэсьліць
úfkukn [*d.* gucken] на-, да|глядаць, сачыць, назіраць
úfkumen* [*d.* aufkommen] 1. узьнікнуць, узьнікаць, зьявіцца, зьяўляцца, паходзіць; 2. узьняцца, узьнімацца; **úfkumen* zix** сысьціся, сыходзіцца, сабрацца, зьбірацца; **úfkum** *m* узьнікненьне, паходжаньне, зьяўленьне
úfkvaln/úfkveln* [*d.* aufquellen] (за)біць крыніцай
úflage *f*, -s [*d.* Auflage] выданьне, наклад (кнігі)
úflajxtn*=úflojxtn* [*d.* leuchten] загарэцца, засьвяціцца, зазьзяць, бліснуць
úflebn [*d.* aufleben] ажы(ва)ць; ажывіць, ажыўляць, адраджаць, адраджаць; **úfleb** *m*, **úflebung** *f* ажыўленьне, адраджэньне; **úfgelebt vern*** ажывіцца
• uflebn epes in zikorn ажывіць нешта ў памяці
úflejgn [*d.* legen] ускласьці, ускладаць
úflejtn [*d.* löten] с-, ад|паяць, зьлітаваць
úflejzn [*d.* auflösen] 1. растварыць, раствараць, распусьціць, распускаць, расчыніць, расчыняць; 2. вырашыць, вырашаць; **úflejzung** *f*, -en 1. раствор; 2. роспуск
úflenen [*d.* lehnen] пры-, аба|перці, пры-, аба|піраць, прыхіліць, прыхіляць, прысланіць, прысланяць
úflign* [*d.* liegen] ляжаць
úflodn* [*d.* laden] нагрузіць, нагружаць
úflog *m*, -n [*d.* Lage] нашыўка
úflojern [*d.* lauern] вы-, а|сачыць, вы-, а|сочваць, дапільнаваць, дапільноўваць
úflojfn* [*d.* auflaufen] успухнуць, успухаць, узду(ва)цца, ацячы, ацякаць; **úflojfn* zix** зьбегчыся, зьбягацца; **úflojf** *m* 1. зьбег, натоўп; 2. налёт (тонкі слой)
• uflojfn* vi a barg распухнуць як гара (як калода)
úflojxtn*=úflajxtn* загарэцца, засьвяціцца, зазьзяць, бліснуць
úflozn* [*d.* lassen] распусьціць, распускаць
úflústikn [*d.* lustig] разьвесяліць, узрадаваць
úfmatmenen [*s.* -ממעמון- →matmen] назьбіраць, схаваць вялікую суму грошай (скарб/багацьце)
úfmaxn [*d.* aufmachen] 1. зрабіць; 2. ад-, рас|чыніць, ад-, рас|чыняць; раскамячыць
• ufmaxn di ojgn (an ojg) напаўрасплюшчыць вочы
• az me maxt dos mojl nit uf, flit kejn flig nit arajn *śprxv.* калі не разяўляць рот, не заляціць ні адна муха (не разяўляй рот: мух наляціць)
úfmerkzamer [*d.* aufmerksam] уважлівы; **úfmerkzamkajt** *f*, **úfmerk** *m* уважлівасьць; увага
• opvendn* emecns ufmerk адцягнуць нечую ўвагу
• ufmerkzam maxn (az, af) зьвярнуць, зьвяртаць увагу
úfmíntern [*d.* aufmuntern] 1. адхаяць, адхайваць, прывесьці /прыводзіць да прытомнасьці; апрытомнець; 2. падбадзёрыць, падбадзёрваць, разьвесяліць, падняць/падымаць настрой; **úfmínterung** *f* ажыўленьне, прывядзеньне да прытомнасьці
úfmišn [*d.* mischen] 1. зьмяшаць, зьмешваць; 2. адшук(в)аць старонку (у кнізе); **úfmišung** *f*, -en зьмяшаньне, зьмешваньне; мешаніна, сумесь
úfmojern [*d.* mauern] па-, з|будаваць (мураванку)
úfmoln* [*d.* malen] намаляваць
úfmonen (fun, ba) [*d.* mahnen] 1. спагнаць, спаганяць, сыск(в)аць, атрым(лів)аць (плату, пасаду); 2. *n*, **úfmonung** *f* спагнаньне, зысканьне, сыск(в)аньне; напамін, перасьцярога; **úfmoner** *m*, -s, (-n *f*, -s) зьбіральнік
úfmúntern, úfcumúntern (cu) [*d.* aufmuntern] падбадзёрыць, падбадзёрваць, разьвесяліць, падняць/падымаць настрой; **úfmunterung** *f* падбадзёрваньне; **úfmunterndiker** натхняльны
• an ufmunterndiker bajšpil натхняльны прыклад
úfmutikn (af) [*d.* ermutigen] падбадзёрыць, падбадзёрваць
úfnašn [*d.* naschen] зласаваць
úfnejen [*d.* nähen] с-, (па)на|шы(ва)ць (шмат чаго)
• ufnejen zix a torbe сшыць сабе торбу (каб жабраваць)
• nej zix uf a bajtl! пашый сабе гаманец! (марна спадзяешся!)
úfnejgn [*d.* neigen] нахіліць, нахіляць, на-, вы|гнуць, на-, вы|гінаць
úfnemen* [*d.* aufnehmen] 1. (far a) (ус)прыняць, (ус)прымаць (за); 2. *n*, **úfnem/úfnam** *m*, -en, **úfname** *f*, -s прыём, набор; **úfnemer** *m*, -s прыёмнік (радыё) **úfnemiker, úfnemfe(j)iker** успрымальны, успрыймлівы; **úfnemikajt** *f*, **úfnemfe(j)ikajt** *f* успрымальнасьць, успрыймлівасьць
• a hispajlesdiker ufnem захапляльны прыём
• ufnemen* mit dem grestn koved (mit grester borexhabe) прымаць зь вялікай пашанай
úfnjuxen [*sl.*] у-, вы|нюхаць
• ufnjuxen di tume vi a hunt di nevejle унюхаць нячыстую сілу як сабака падлу
• ufnjuxen, vu es ligt di geganvete sxojre вынюхаць, дзе ляжыць скрадзены тавар

• ufnjuxen zix mit šikurim/ganovim зьнюхацца з п'яніцамі, са злодзеямі
úfnoglen [*mhd.* nagelen] прыгвазьдзіць, прыбі(ва)ць (цьвікамі)
úfotemen=úfetemen [*d.* atmen] уздыхнуць
úfpak(eve)n [*d.* aufpacken] рас-, за-, у-, с|пакаваць, рас-, за-, у-, с|пакоўваць
úfpasn (af) [*d.* aufpassen] прыгледжваць, пры-, на-, да|глядаць, пры-, на-, да|гледзець; дазіраць, (у)пільнаваць; **úfpaser** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) наглядач, дазорчы, дазорны, апякун; **úfpasung** *f*, -en, **úfpaseniš** *f//n*, -n догляд, дагляд, дазор, нагляд, дагляданьне, наглядaньне
• ufpasn af di kinder прыглядаць за дзецьмі
úfpikn [*d.* picken] разьдзяўбці, разьдзёўбваць
úfplacn [*d.* platzen] лопнуць
úfplastn [*d.* Plast] распласт(в)аць
úfpljesken [*p.* pluskać, *ukr.* плескати] усплёснуць, усплёскваць; **úfpljesk** *m*, -n усплёск
úfplontern [*p.* plątać] за-, раз|блыт(в)аць
úfpojšn [*mhd.* bûs] надзімацца, уздуцца, успухнуць, набрыняць, набракнуць
• ufpojšn di kešenes адтапырыць кішэні
úfp(o)lošen/úfpoloxen [*p.* płoszyć, *ukr.* полошити, полохати] спалашыць, (у)стрывожыць, успудзіць
úfporn [*d.* paaren] спарваць, спароўваць, злучыць, злучаць
úfpraln [*d.* prallen] расхінуцца, расхінацца, расхрыстацца, расхлістацца; расчыніцца, расчыняцца
úfpucn (zix) [*d.* aufputzen] прыб(і)раць, прыхарошваць
úfrajsn* [*d.* aufreissen] 1. узарваць, узрываць, выбухнуць, выбухаць; 2. *n*, **úfrajs** *m*, -n, **úfrajsung** *f* узрыў, выбух; **úfrajser** *m*, -s прадрыўнік; **úfrajserišer** які кідаецца ў вочы, які дзярэ вочы; **úfrajsiker** выбухны; **úfrajsgeferlexer** выбуханебясьпечны; **úfrajsvarg** *n* выбуховыя рэчывы
• ufrajsiker klang выбухны гук
• ufrajsn* di ojgn драць вочы (вопраткай/гонарам)
• ufrajsn* lajtn di ojgn драць людзям вочы
úframen/úfro(j)men [*d.* aufräumen] 1. прыб(і)раць (у хаце); 2. *n*, **úframung** *f* прыбіраньне; **úframer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прыбіральшчыца
úfregn [*d.* aufregen] радражніць, раздражняць, расьцьвяліць, раззлаваць, узрушыць, узруш(в)аць, абурыць, абураць; **úfreger** *m*, -s раздражняльнік, узбуджальнік; **úfregung** *f*, -en усхваляваньне, узрушэньне, узбуджэньне, абурэньне; **úfregevdiker/úfregndiker** раздражняльны, узбудлівы, зласьлівы; **úfregevdikajt** *f* раздражняльнасьць, узбудлівасьць, зласьлівасьць
• an ufregndike rede гарачая прамова
• me darf zix nit ufregn culib a nariškajt ня варта абурацца на глупства
• hostu zix ufgeregt – bistu dergan a feler раззлаваўся – зрабіў памылку (злаваць - кроў псаваць)
úfrejcn (kegn) [*d.* reizen] раз-, пад|дражніць, раздражняць, паддражніваць, падбухторыць, падбухторваць, падбі(ва)ць, падахвоціць, падахвочваць; **úfrejc** *m*, -n, **úfrejcung** *f*, -en раздражненьне; **úfrejcer** *m*, -s раздражняльнік; **úfrejclexkajt** *f*, **úfrejcevdikajt** *f* раздражняльнасьць, узбудлівасьць
úfre(j)dn* zix [*d.* reden] згаварыцца, згаворваца, змовіцца, змаўляцца
úfrexenen [*d.* rechnen] зьлічыць, зьлічаць, зрахаваць
úfriglen [*d.* Riegel] выняць, вымаць завалку/засаўку
úfrirn [*d.* rühren] паварушыць, паварушваць; радражніць, раздражняць, расьцьвяліць, раззлаваць, узрушыць, узрушаць; абурыць, абураць; **úfrir** *m*, -n, **úfrirung** *f*, -en усхваляваньне, узрушэньне, узбуджэньне, абурэньне; **úfrirer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) бунтар, паўстанец, мяцежнік; **úfrirerišer** бунтарскі, узрушаны, усхваляваны, узбуджаны, раззлаваны
úfrixtiker [*d.* aufrichtig] шчыры, чыстасардэчны, адкрыты; **úfrixti(x)kajt** *f* шчырасьць, чыстасардэчнасьць, адкрытасьць; **úfrixteniš** *n*, -n дапамога, дабро
úfrixtn [*d.* aufrichten] узьняць, узьнімаць; дапамагчы, дапамагаць; **úfrixtung** *f*, **úfrixteniš** *n* збавеньне, выратаваньне, вызваленьне
• an ufrixteniš zol af dir kumen! хай прыйдзе да цябе ўдача! (зычу табе посьпеху!)
úfroln [*d.* rollen] разгарнуць, разгортваць, разьвінуць, разьвінаць, раскруціць, раскручваць, вы-, рас|прастаць, вы-, рас|прастваць
úfrúdern [*d.* rudern] узбурыць, узбурваць, узбудзіць, узбуджаць, узрушыць, узрушаць; перапалохаць, перапудзіць, перапужаць; **úfruder** *m*, -n, **úfruderung** *f*, -en пярэпалах, перапуд, трывога, непакой, шум
úfrufn* [*d.* aufrufen] 1. вы-, с-, за|клікаць; 2. *n*, **úfruf** *m*, -n, **úfrufung** *f*, -en, **úfrufexc** *f//n*, -n/-er выклік, выкрык; заклік, адозва; **úfrufer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) заклікач; **úfrufns** *n*, **úfrufeniš** *f//n*, -n запрашэньне да чытаньня Торы ў сынагозе (адмыслова юнака з нагоды паўналецьця альбо жаніха ў суботу напярэдадні вясельля); сьвяткаваньне гэтай падзеі
úfrukn [*d.* rücken] на-, с|сунуць, на-, с|соўваць
úfsapeven [*ukr.* сапати] узрыхліць, узрыхляць
• ufsapeven di bejtn узрыхліць градкі
úfsile(ve)n=úfcile(ve)n [*d.* zielen, *v.* сіляць?] зацягнуць, зацягваць, прасунуць, прасоўваць (нітку); наніз(в)аць, налыг(в)аць
úfšajnen [*d.* scheinen] зазьзяць, зазіхацець; **úfšajn** *m*, -en зара, золак, пробліск; пачатак
úfšarcn [?] насунуць, насоўваць; закас(в)аць (рукавы)
• ufšarcn di arbl in a hejsn tog oder ba der arbet закасаць рукавы ў сьпёку альбо працуючы
• ufšarcn dem štern насупіць лоб (выказваць нахабства; дзёрзка паводзіць сябе)
• ufšarcn di poles fun der kapote падабраць полы капоты
úfšarn [*d.* scharren] згарнуць, згартаць, згортваць (разам)
úfšitern [*mhd.* schiteren] 1. (з)рабіць радзейшым/радчэйшым, разрэдзіць, разрэджваць; 2. (па)трэсьці; **úfšiterung** *f*, -en 1. разрэджваньне; 2. устрэсваньне
• ufšitern di kaše зрабіць кашу радчэйшай
úfšitn* [*d.* aufschütten] на-, с|сыпаць (разам)
úfšlejern [*d.* Schleier] зьняць, зьнімаць шлэер/вэлюм/заслону/накрыўку
úfšlepn [*d.* schleppen] сьцягнуць, сьцягваць, звалачы, звалакваць (у адно месца)
úfšleslen [*d.* Schloss] расшпіліць, расшпільваць
úfšlingen* [*d.* schlingen] паглынуць, паглынаць
úfšlisn* [*d.* aufschliessen] адамкнуць, адмыкаць
úfšlogn* [*d.* aufschlagen] 1. зь-, пры-, узь|бі(ва)ць; 2. (af) насадзіць, насаджваць; 3. разьбіць/раскінуць лягер; **úfšloger** *m*, -s прылада для ўзьбіваньня яек; **úfšlogung** *f*, -en узьбіваньне

• ufšlogn* fajer выбіць агонь
• ufšlogn* di kišns/vajslex узьбіць падушкі/бялкі
úfšmejxlen [*d.* schmeicheln] усьміхацца, ухмыляцца
• ufšmejxlen un dernox zix celaxn усьміхацца і нарэшце расьсьмяяцца
• s'mazl šmejxlt uf шчасьце ўсьміхаецца
úfšnajdn* [*d.* schneiden] 1. раз-, над|рэзаць, раз-, над|разаць; 2. *n* разразаньне, разрэзваньне; **úfšnit** *m*, -n надрэз, разрэз
úfšnirlen [*d.* schnüren] 1. наніз(в)аць, налыг(в)аць; 2. зморшчыць, зморшчваць; 3. разгладзіць, разгладжваць (складкі/зморшчыны)
• ufšnirlen perl нанізваць пацеркі
úfšnoln [*d.* schnellen] за-, рас|шпіліць, за-, рас|шпільваць, зашпіляць
úfšnúreven [*p.* sznurować] за-, рас|шнураваць, за-, рас|шнуроўваць
• ufšnureven dem korset, s'zol azoj nit drikn расшнураваць гарсэт, каб лужа ня ціснуў
úfšójbern [*d.* aufschieben?] пашматаць, збузаваць, ускудлаціць
úfšójdern [*d.* schaudern] уздрыгнуць, уздрыгваць, здрыгануцца, здрыгвацца; **úfšojder** *m*, -n уздрыг; **úfšojderung** *f*, -en уздрыг(ваньне), здрыгваньне
úfšojmen [*d.* schäumen] за-, усь|пеніць; **úfšojmung** *f* шумаваньне, усьпененьне
úfšoklen [*d.* schauckeln] расхіст(в)аць, раскалываць, растрэсьці, растрасаць, раскалых(в)аць, разгойд(в)аць
• ufšoklen a bojm, di pejres zoln nemen faln разгойдваць дрэва, каб плады папа́далі
• ufšoklen di kiškes 1. растрэсьці кішкі (зьбіць, зьнявечыць); 2. везьці па камянях, па дрогкай дарозе
• ufšoklen emecn fun šlof раскатурхаць кагосьці
úfšpaltn* [*d.* spalten] надкалоць
úfšpanen [*d.* spannen] 1. запрэгчы, запрагаць (разам коні); 2. нацягнуць, нацягваць (струны/нэрвы)
• ufšpanen di nervn нацягнуць нэрвы
• zolst nit ufšpanen a ferd mit an ejzl не запрагай разам каня з аслом
úfšparn [*d.* aufsperren] адамкнуць, адмыкаць, адчыніць, адчыняць (наросьцеж)
úfšpicn [*d.* spitzen] натапырыць (вушы)
úfšpiljen [*p.* zaszpilić, *ukr.* зашпиловати] расшпіліць, расшпільваць
úfšpiln (far) [*d.* spielen] згуляць, сыграць; **úfšpil** *m*, -n 1. вынік гульні; 2. тэатральная сцэна ў гонар шаноўных гасьцей на вясельлі альбо на сьвяце; 3. *euph.* скандал, сварка; 4. сугучнасьць, гармонія
• dem šejnem ufšpil, vos me hot mir gemaxt! добры скандал, які мне ўчынілі!
• ufšpil fun verter сугучнасьць словаў
• ufšpiln a xasene/dobranoć згуляць вясельле
úfšpizn, úfcušpizn [*d.* aufspiessen] 1. узяць/браць на піку /дзіду; 2. на-, пра|калоць, на-, пра|колваць
úfšpringen* [*d.* aufspringen] ускочыць, ускокваць
úfšprocn [*d.* spriessen] прарасьці, прарастаць; пусьціць /пускаць пупышкі
úfšpuk(je)n [*d.* aufspulen] разматаць, размотваць ніткі (са шпулі)
úfšpúnteven [*d.* Spund] адшпунтоўваць
úfšrajbn* (af) [*d.* aufschreiben] надпіс(в)аць, напісаць; **úfšrajbn* zix** сьпіс(в)ацца, перапісвацца, зьліставаццa
úfšrajen* [*d.* aufschreien] (ус)крыкнуць, крычаць
úfšrekn* [*d.* Schreck] успудзіць, успуджваць, улякаць, (ус)палашыць
úfšrift *m*, -n [*d.* Aufschrift] надпіс
úfšrojfn [*d.* aufschrauben] 1. за-, ад|шрубаваць, за-, ад|шрубоўваць, за-, ад|круціць, за-, ад|кручваць; 2. узагнаць, узганяць, узьняць, узьнімаць, узвысіць, узвышаць; узбудзіць, узбуджаць, узьвіньціць, узьвінчваць (нэрвы/кошт)
úfštajgn* [*d.* aufsteigen] узьлезьці, узлазіць; узьняцца, узьнімацца; **úfštajg** *m*, -n уздым, пад'ём; **úfštajgndiker** узыходны
úfštand *m*, -n [*d.* Aufstand] 1. паўстаньне, мяцеж; 2. уставаньне; **úfštendler** *m*, -s паўстанец, бунтар
• der ufštand fun varšever geto паўстаньне ў варшаўскім гета
• (mit) a gutn ufštand (af) dir, majn kind, majn tajerer man, majn lib vajbele! добрай раніцы (дзень добры), маё дзіцятка, мой даражэнькі мужанёк, мая любая жоначка!
úfštejn*, **úfcuštejn*** [*d.* stehen] 1. у-, паў|ста(ва)ць; 2. *n* уставаньне, пад'ём
• nit ufštejendik funem ort не ўстаючы зь месца
• ufštejn* af der linker fis (afn linkn zajt) устаць зь левай нагі (не ў гуморы)
• ufštejn*, ven got šloft nox падняцца, калі яшчэ бог сьпіць (вельмі рана)
• azoj vi di zun gejt avek farnaxt, /azoj vestu mir iberšlofn di gance naxt, /azoj vi di zun štejt uf inderfri, /azoj vestu mir ufštejn fun dajn ru *flksl.* як сонца хаваецца ўвечары, гэтак і ты сьпі ўсю ноч, як сонца ўстае раніцою, гэтак і ты прачынайся
• er iz hajnt mit dem linkn fus funem bet ufgeštanen ён сёньня ўстаў зь левай нагі
• faln falt men alejn, ober kedej ufštejn/ufcuhejbn, darf men di hant fun a gutn frajnt *šprxv.* зваліцца можаш і сам, але каб устаць, патрэбна рука добрага сябра
• me tor nit hejsn a gezuntn zix lejgn, un a krankn ufštejn *šprxv.* нельга загадваць здароваму лажыцца, а хвораму ўставаць
• nit ufštejn zolstu! *kll.* каб ты не падняўся!
• zolst faln un nit ufstejn! (faln zolstu un nit ufštejn!) *kll.* каб ты паваліўся і ня ўстаў!
úfštekn [*d.* stecken] наткнуць, натыкаць, накалоць, наколваць
úfšteln, úfcušteln [*d.* aufstellen] 1. ставіць, устанаўліваць; выставіць, выстаўляць; 2. ад-, з|будаваць, адбудоўваць, узьвесьці, узводзіць, аднавіць, аднаўляць; 3. *n*, **úfštelung** *f* аднаўленьне, узьвядзеньне, будаваньне; **úfgeštelter** адноўлены
• kinder, štelt zix uf! дзеці, устаньце!
• ufšteln dem kolner ставіць/падымаць каўнер
• ufšteln di (a por ojgn) (af) вылупіць вочы, утароплівацца (як вол на новае шула)
• ufšteln emecn in zajn štele аднавіць камусьці пасаду
• ufšteln emecn in zajne rext аднавіць кагосьці ў ягоных правох
• ufšteln in zikorn аднавіць ў памяці
• ufšteln zix vi a hirš af di fis ускачыць як алень на ногі, уздыбіцца
úfštemplen [*d.* aufstempeln] накласьці/накладаць пячатку
úfštendler *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Aufstand] паўстанец
úfštercler *m*, -s [*d.* Stürtze] прылада для адкаркоўваньня бутэлек
úfštexn* [*d.* aufstechen] на-, пра|калоць, на-, пра|колваць
• ufštexn* dem bloter раскрыць гнайнік
úfštojsn* [*d.* stossen] сутыкнуць, сутыкаць (адзін з адным), стукнуць, сапхнуць, саштурхнуць, сьпіхнуць
úfštopn [*d.* stopfen] 1. набіць, (на)пхаць, (на)пхнуць, напіхаць; 2. адаткнуць, адтыкаць, адкаркаваць, адкаркоўваць;

ад-, рас|чыніць, ад-, рас|чыняць, ад-, рас|кры(ва)ць; 3. зацыраваць, зацыроўваць
• ufštopn a fesl vajn адаткнуць бочачку віна
• ufštopn a zok, di kni fun di hojzn зацыраваць шкарпэтку, каленкі ў нагавіцах
• ufštopn dem capn fun fesl адкаркаваць бочачку
• ufštopn dem senik mit štroj набіць сяньнік саломай
úfštraln [*d.* aufstrahlen] зазьзяць, зазіхацець
úfštrikn [*d.* Strick] вывязаць
úfštromen [*d.* strömen] забруіцца, заструменіць, заструменіцца
úfštúremen [*d.* Sturm] выбухнуць, грымнуць штурмам, нарабіць шуму, усчаць шум; ускалыхнуць, узбударажыць
úfšvebn [*d.* schweben] узьві(ва)цца, узьняцца, узьнімацца, узьляцець, узылятаць
úfšveln* [*d.* schwellen] зацячы, зацякаць, распухнуць, распухаць, набракнуць, набракаць; **úfšvul** *m*, -n ацёк
úfšvimen* [*d.* schwimmen] усплы(ва)ць
úfšvung *m* [*d.* Aufschwung] пад'ём, узьлёт
úftajen (zix) [*p.* tajać, *ukr.* таяти] таяць, ад-, рас|та(ва)ць
• fun vareme rejd tajet uf dos harc ад цёплай размовы сэрца адтае
• a gefil fun libšaft tajet uf ba im каханьне ў ім разгараецца
úfterxe(ne)n [*s.* →tirxe, matriex?] 1. накрэмзаць, напэцкаць, нашмараваць; 2. схалтурыць, кепска выканаць работу
• ufterxen di hejmarbet неяк накрэмзаць дамашнюю работу
• ufterxen a por xales 1. зьляпаць дзьве халы; 2. схватаць (хутка зрабіць) пару чаравікоў
úftog *m*, -n [*d.* Tag] зара, золак, досьвітак, сьвітаньне, узраньне: **úftogn** (рась)сьвітаць, на сьвет займацца, разьвіднець, разьвідняцца, днець, шарэць
• lesof hot ufgetogt нарэшце разьвіднела
• a naje velt vet uftogn новы сьвет надыдзе
úftojxn [*d.* auftauchen] усплы(ва)ць, вынырнуць, выныраць
úfton*=úftun* [*d.* auftun] 1. пасыпець, пасыпяваць (у працы), зрабіць, зьдзейсьніць, учыніць, ажыцьцявіць; 2. распач(ын)аць; пры-, вы|дум(в)аць, пада(ва)ць думку
• ufton* vunder, vunderlexe zaxn/majsim зьдзейсьніць цуд
úftor(k)en [*ukr.* торкати] расторкаць, раскатурхаць, расштурхаць
úftrajbn* [*d.* auftreiben] сагнаць, зганяць
úftrefn* zix [*d.* treffen] спат(ы)кацца, сустрэцца, сустракацца; **úftref** *m*, -n спатканьне, сустрэча, рандэву
úftrejslen [*ukr./r.* трясти, *p.* trząść] страсянуць, страсаць, узрушыць, узрушаць; **úftrejslendiker** надзвычайны, ашаламляльны; **úftrejslung** *f*, -en узрушэньне, устрэсваньне, уздрыг
úftrenen [*d.* auftrennen] распароць, распорваць
úftretn* [*d.* auftreten] выступіць, выступаць (на сцэне); **úftrit** *m*, -n выступленьне, выхад (на сцэну)
úftrogn* [*d.* auftragen] 1. пры-, зь|несьці, пры-, з|насіць; 2. даручыць, даручаць; 3. радражніць, раздражняць, расьцьвяліць, раззлаваць, узрушыць, узруш(в)аць; **úftrog** *m*, -n даручэньне
• uftrogn* lekex un branfn cu di mexutonim прынесьці пірог і гарэлку сватам
• uftrogn* a zekl mel af emecns plejce ускінуць мяшэчак мукі камусьці на плячо
úftu *m*, -en, **úftuexc** *f/n*, -n/-er, **úftueniš** *f/n*, -n [*d.* auftun] наві(з)на, новаўвядзеньне, вынаходніцтва, ініцыятыва, за́чанка; **úftuer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) пачынальнік, вынаходнік, завадыяш, запявала, штукар; **úftuerišiker** пасьпяховы, здатны, здольны, спраўны; **úftueriškajt** *f/n*, -en пасьпяховасьць, здатнасьць, здольнасьць; **úftueráj** *f/n*, -n дзейнасьць пачынальніка, вынаходніка; **úftuiker** дзейсны; **úftuikajt** *f* дзейснасьць; **úftuung** *f*, -en дзеяньне
• a kunciker uftu забава
úftunken* [*d.* tunken] усплы(ва)ць
úfturemen [*d.* Turm] узвысіцца, узвышацца, зьявіцца, зьяўляцца (як вежа)
úfvajzn* [*d.* weisen] 1. да-, у|каз(в)аць; 2. *n* сьведчаньне; **úfvajz** *m*, -n 1. доказ, довад; 2. указаньне, пазначэньне
úfvaksn* [*d.* aufwachsen] вы-, уз-, пад|расьці, вы-, уз-, пад|растаць
úfváremen [*d.* wärmen] на-, пада|грэць, на-, пада|граваць
úfvarfn* [*d.* aufwerfen] 1. накід(в)аць, ускінуць, ускідваць; 2. папракаць, упікаць, дакараць
• ufvarfn* a gance kupe zaxn накідаць цэлую гару рэчаў
• ufvarfn* afn bojdem a por bintlex hej ускінуць на вышкі пару вязак сена
• ufvarfn* nox a štikl flejš in top падкінуць яшчэ кавалак мяса ў гаршчок
• ufvarfn* a frage, a naje problem падкінуць пытаньне, новую праблему
• ufvarfn* dem altn koter marcove next папікаць старога ката сакавіцкімі начамі (яйка мудрэйшае/разумнейшае за курыцу; не вучы старога ката сьмятанку зьлізваць; хто і навучаў. ■ ты б лепей памаўчаў; не вучы вучонага, ■ зьеж гаўна пячонага)
• ufvarfn* dem jixes папракаць нізкім паходжаньнем
• zix dingen* un ufvarfn* etlexe kerblex таргавацца і накідваць пару рублёў
úfvartn [*d.* aufwarten] 1. пачакаць (трохі); 2. ушанаваць, ушаноўваць, добра прыняць (кагосьці); 3. прыслугоўваць, прыслужваць (за сталом), падаваць ежу; **úfvarter** *m*, -s 1. ваза на высокай ножцы для садавіны або печыва; 2. (-n/-ke *f*, -s) слуга, паслугачы; сядзелка
• ufvartn gest ушанаваць гасьцей
úfvaxn [*d.* aufwachen] прабудзіцца, прабуджацца, прачнуцца, прачынацца; **úfvaxung** *f* прабуджэньне, абуджэньне
úfvekn [*d.* aufwecken] раз-, уз|будзіць, раз-, уз|буджваць, раскатурх(в)аць; **úfvekn zix** узбудзіцца, узбуджацца
• ufvekn dem apetit узбудзіць апэтыт
• ufvekn raxmones выклікаць спачуваньне
• šraj nit, vest ufvekn got! *glxv.* не крычы, бога разбудзіш! (кажуць, калі нехта голасна моліцца)
• nit faranen af der erd /nox a frejd, vi di vos vert /ufgevekt durx lider, /li-li-li – lider (J. R.) німа на зямлі большай радасьці, як прачынацца пад песьні, лі-лі-лі – песьні
úfveln [*d.* wellen] 1. закіпяціць (малако); 2. усхваляваць, узьняць, уздымаць хвалі
úfviklen [*d.* aufwickeln] разь-, за|вінуць, рас-, с|круціць, рас-, с|кручваць, разьвярцець, разьверчваць
úfvirblen [*d.* wirbeln] узьняць, узьві(ва)ць
úfvirkn (af) [*d.* wirken] паўзьдзейнічаць, узьдзейнічаць; **úfvirkung** *f*, -en узьдзейнічаньне, узьдзейства, уплыў
úfvorf *m*, -n [*d.* Aufwurf] закід, упіка, папіка, папрок, папіканьне, дакор
úfxapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] падхваціць, падхватваць, пад-, с|хапіць, пад-, с|хопліваць; **úfxapn zix** усхапіцца,

усхоплівацца, прачнуцца, прачынацца, ускочыць, абудзіцца, абуджацца
• ufxapn epes mit ejn ojer схапіць штосьці адным вухам
• ufxapn zix fun šlof абудзіцца ад сну
• ix xap zix uf – togt es! *glxv.* я ўсхапіўся – ужо дзень! (як сёньня зь яйка вылупіўся; як з дуба звалiўся)

úfxasmenen* [*s.* חתמע(נע)- →xosem, xsime] 1. расьпячат(в)аць, ускры(ва)ць; 2. *n* расьпячатваньне, распакоўваньне (ліста)

úfxavern zix [*s.* -חבר- →xaver, xavure, xevre, xover, farxavern, misxaber] пасябравацца

úfxoven [*p.* chować] выхаваць, выхоўваць, выхаяць, выхадзіць, выгадаваць

úfxrasten [*ukr.* розхристати] расхінуць, расхінаць (адзежу); **úfxrasten zix** расхінуцца, расхрыстацца, расхлістацца

úfxvaljen [*ukr.* хвилювати] узьняць, уздымаць хвалі; **úfxvaljen zix** рас-, ус|хваляваццa (аб вадзе)

úfzac *m.* -n [*d.* Aufsatz] сачыненьне

úfzajn* (mit) [*d.* sein] ня спаць; быць актыўным, дзейнічаць
• ufzajn* a gance naxt ня спаць цэлую ноч
• der jejcer-hore iz ba im uf хоць не дае яму спакою
• di velt/štot (dos štetl, der krajz) iz mit im/dem uf сьвет /горад/мястэчка/грамада аб ім/гэтым гаворыць

úfzamlen [*d.* sammeln] сабраць, (на)зьбіраць; **úfzamler** *m* зьбіральнік

úfzecn [*d.* aufsetzen] пасадзіць; **úfzecn zix** (af) сесьці, садзіцца; **úfzecung** *f.* -en, **úfzecexc** *n.* -n, **úfzeceniš** *f/n.* -n пасадка (на нешта)

úfze(e)n* [*d.* aufsehen] даглядаць, назіраць; **úfze** *m* нагляд; **úfzeer** *m.* -s, (-n/-ke *f.* -s) наглядач, дазорчы, дазорны, апякун

úfzicn* (af) [*d.* sitzen] сядзець, засядаць

úfzidn* [*d.* sieden] закіпяціць; закіпець, закіпаць

úfziglen [*d.* Siegel] расьпячат(в)аць, зьняць/здымаць пячатку
• ufziglen a farxasmete flaš vajn расьпячатаць пляшку віна

úfzingen* [*d.* singen] пра-, за|пець, засьпяваць (раптам)

úfzixt *m/f* [*d.* Aufsicht] нагляд, дагляд, догляд, назіраньне, апека(ваньне), апякунства; **úfzixtloz(ik)er** безнаглядны, (з)акінуты, занядбаны; **úfzixtlozikajt** *f* безнаглядnасьць, (з)акінутасьць, занядбанасьць
• lozn* on an ufzixt пакінуць без дагляду

úfzojgn* [*d.* saugen, säugen] усмактаць, увассаць, увабраць у сябе

úfzotlen [*d.* aufsatteln] асядлаць (каня)

úfzuxn [*d.* aufsuchen] адшук(в)аць, знайсьці, знаходзіць

úfžmuren [*ukr.* жмурити] зажмурыць

uger/uker *m.* **ugre/ukre** *f* [*gr.*] вохра

úgerke/úgurke *f.* -s, **úgerok/úgerik** *m.* -rkes [*d.* Gurke, *nd.* augurke, *p.* ogórek] агурок; **úgurke-rosl** *m* агурочны расол
• zojere ugerke салёны агурок

ugod(z)jen (mit) [*r.* угодить] дагадзіць, дагаджаць

ugoščajen [*r.* угощать] частаваць

ugre *f.* -s [*r.* угорь] вугор (на скуры)

uhu *m.* -s [*d.* Uhu] *zool.* філін, пугач

-úk [*v./ukr.*] *suf.* -ук (надае асобам значэньне кепскай якасьці, абразы)
• šusteruk шаўчук; kamcenjuk скнара, жмінда

ukaz *m.* -n [*r.* указ] указ

ukcin [*s.* עוקצין] *mšn.* назоў апошняга 12-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб нечысьціні сярод расьлінаў)

uklejke *f.* -s [*r.* уклейка, *ukr.* уклія, *p.* uklej] *zool.* верхаводка, сяляўка

Ukraine *f* Украіна; **ukrainer** *m* [*d.* Ukrainer] украінец; **ukrainišer** украінскі

(u)krop *m* [*r.* укроп, *ukr.* кріп] *bot.* кроп

ulaj-jeráxem [*s.* אולי־ירחם] напэўна, бог зьлітуецца

ulcer *m* [*d.* Ulzera] *med.* язва страўніка

uljuljuken [*ukr.* улюлюкати] улюлюкаць, цюгакаць

ulmáj náfke-mine [*s.* ולמאי נפקא־מינה] якая розьніца?

ulme *f.* -s [*d.* Ulme] *bot.* вяз

um [*d.* un(gerade)] лішка (няцот); **úmiker** няцотны
• um ci grod цот ці лішка (ці Лявон, ці Грышка) (дзіцячая гульня на Пэйсах з гарэхамі)

um [*d.* um, am] *prep.* вакол, каля; на, у (з назвамі сьвятаў, пораў году)
• štejn* um epes дбаць/клапаціцца аб нечым
• um Pejsex на Пэйсах
• um šabes у суботу

úm- [*d.* um-] *knv./pref.* па-, пера- (паказвае на: 1. паварот; 2. заканчэньне дзеі; 3. зьмену зьнешнасьці/выгляду; 4. перамяшчэньне; 5. рух вакол)

úm- [*d.* un-] *pref.* без(ь)-, бяз(ь)-, ня-, не- (паказвае на адмоўнае або процілеглае значэньне)

úmájngeordnter [*d.* eingeordnt] бязладны, неахайны

úmajngenem(en)er [*d.* angenehm] непрыемны

úmájnnemiker [*d.* uneinnehmbar] непрыступны

úmakcentírter [*d.* Akzent] *lingv.* ненаціскны

úmanderšn [*d.* anders] перайначыць, перайначваць

úmantšejdener [*d.* entscheiden] нерашучы; **úmantšejdnkajt** *f* нерашучасьць

úmantšlosener [*d.* entschliessen] нерашучы; **úmantšlósnkajt** *f* нерашучасьць
• gojver zajn* di umantšlosnkajt перамагчы нерашучасьць

úmantšprexiker [*d.* entsprechen] неадпаведны, нестасоўны, недарэчны, бязглузды; **úmantšprexikajt** *f* неадпаведнасьць, нестасоўнасьць, недарэчнасьць

úmantšvign [*d.* entschweigen] бязусьцішна, нясьціхана

úmantvikIter [*d.* entwickeln] неразьвіты; **úmantvikltkajt** *f* неразьвітасьць

úmarbetn [*d.* umarbeiten] перарабіць, перарабляць, перапрацаваць, перапрацоўваць

úmarbetfe(j)iker [*d.* arbeiten] непрацаздольны; **úmarbetfe(j)ikajt** *f* непрацаздольнасьць

úmarmen [*d.* umarmen] абняць, абыймаць, абхапіць, абхапляць, аблапіць, аблапляць

úmáropštajglexer [*d.* herabsteigen] бесьперасадачны, бесперасадачны

úmaxdes *n* [*s.* אחדות- →axdes, exod, meaxed, Axad-, laxodim] разьяднаньне, разьяднанасьць

úmaxrajes *n*, **úmaxrajesdikajt** *f* [*s.* אחריות-] безадказнасьць; **úmaxrajesdiker** безадказны

úmbaarbeter [*d.* bearbeiten] неапрацаваны, няўроблены

úmbacojmter [*d.* bezähmen] нястрымны, неўтаймаваны; **úmbacojmtkajt** *f* нястрым(а)насьць, неўтаймаванасьць

úmbacolter [*d.* bezahlen] неаплачаны

úmbadajt(nd)iker [*d.* unbedeutend] нязначны; **úmbadajtndikajt** *f* нязначнасьць

úmbadáxter [*d.* unbedacht] безразважны, бязглузды, неабачлівы; **úmbadáxtkajt** *f* безразважнасьць, неразваж-

насьць, бязглуздасьць, неабачлівасьць, неабачнасьць
úmbadingter, úmbadinglexer [*d.* unbedingt] 1. няўхільны, абавязковы, безагаворачны; 2. безумоўны (рэфлекс); **úmbadingtkajt** *f*, **úmbadinglexkajt** *f* няўхільнасьць, абавязковасьць, безагаворачнасьць, безумоўнасьць
úmbafélkerter [*d.* befölkern] бязьлюдны
úmbaflekter [*d.* unbefleckt] незаплямлены; **úmbaflektkajt** *f* незаплямленасьць
úmbafliglter [*d.* beflügeln] *fig.* бяскрылы
úmbafridikter [*d.* unbefriedigt] нез(а)даволены; **úmbafridiktkajt** *f* нез(а)даволенасьць, незадаволеньне; **úmbafrid(ik)ndiker** нездавальняльны; **úmbafridndikajt** *f* нездавальняльнасьць
úmbagájsterter [*d.* begeistern] бяздушны
úmbagejlexer [*d.* begehen] неабходны; **úmbagejlexkajt** *f* неабходнасьць
úmbagrajflexer, úmbagrajfbarer [*d.* unbegreiflich] незразумелы, няўцямны, неймаверны, неабсяжны, недасяжны; **úmbagrajflexkajt** *f*, **úmbagrajfbarkajt** *f* няўцямнасьць, незразумеласьць
úmbagrenecter [*d.* unbegrenzt] неабмежаваны; **úmbagrenectkajt** *f* неабмежаванасьць
úmbagrindeter [*d.* unbegründet] неабгрунтаваны, беспадстаўны; **úmbagrindetkajt** *f* неабгрунтаванасьць, безгрунтоўнасьць, беспадстаўнасьць
úmbahavnter [*d.* behaben?] недасьведчаны, неспрактыкаваны; **úmbahavntkajt** *f* недасьведчанасьць, няведаньне, незнаёмства
úmbahejblexer [*d.* beheben] немагчымы
úmbahеršlexer [*d.* beherrschen] які нельга перамагчы; якім нельга авалодаць
úmbahilfiker [*d.* behilflich] бездапаможны
úmbahitzamer [*d.* behüten] неабачлівы, неабачны, неасьцярожны; **úmbahitzamkajt** *f* неабачлівасьць, неабачнасьць, неасьцярожнасьць
úmbahólfener [*d.* unbeholfen] бяспомачны, бездапаможны; **úmbahólfnkajt** *f* бяспомачнасьць, бездапаможнасьць
úmbajtevdiker [*d.* beuten] нязьменны
úmbajtn* [*d.* beuten] зь-, за-, пера|мяніць, зь-, аб-, па-, пера|мяняць; **úmbajt** *m*, -n 1. зьмена, перамена, замена; абмен; 2. наплыў (у кіно)
úmbakánter [*d.* unbekannt] невядомы, незнаёмы; **úmbakanterhéjt** *adv.* ня будучы знаёмым; **úmbakantšaft** *f* незнаёмства
úmbakímerter [*d.* bekümmern] бестурботны, бесклапотны
úmbaklérter [*d.* klären] неабдуманы, неабмеркаваны; **úmbaklertkajt** *f* неабдуманасьць, неабмеркаванасьць
úmbakvem(lex)er [*d.* bequem] нязручны; **úmbakvem(lex)kajt** *f* нязручнасьць
• filn zix umbakvem адчуваць сябе няўтульна
úmbalébter [*d.* unbelebt] нежывы, неажыўлены
úmbalestikter [*d.* belästigen] неабцяжа(ра)ны, непрыгнечаны цяжарам
úmbalibter [*d.* belieben] нялюбы, некаханы
úmbamant(e) [*d.* bemannt] незамужняя, незамужка
úmbamenčter [*d.* Mensch] некіроўны (чалавек)
úmbamerkbarer, úmbamerklexer, úmbamerkter [*d.* unbemerkt] незаўважны; **úmbamerkbarkajt** *f*, **úmbamerktkajt** *f* непрыметнасьць, незаўважнасьць; **úmbamerkter-héjt** *adv.* непрыметна, нязначна, няўпрыцям, неўзаметку
úmbanemlexer [*d.* benehmen] неахопны, недаступны
úmbaniclexer, úmbanucter [*d.* unbenutzt] неўжываны, няўжытны
úmbaremherciker/úmbaremharciker [*d.* unbarmherzig] бязьлітасны; **úmbaremhercikajt/úmbaremharcikajt** *f* бязьлітаснасьць
úmbarexn(t/d)lexer [*d.* unberechenbar] незьлічоны
úmbarexnter [*d.* berechnt] неабмеркаваны, неабдуманы, неразважлівы, неразважны; **úmbarexntkajt** *f* неабдуманасьць, неабмеркаванасьць, неразважлівасьць, неразважнасьць
úmbarextiker [*d.* unbarechtigt] неапраўданы, несправядлівы
úmbarirter [*d.* berührt] нечапаны, некрануты; **úmbarirlexer** непарушны, незачэпны, недатычны, недатыкальны, недакранальны; **úmbarirlexkajt** *f* непарушнасьць, незачэпнасьць, недатыкальнасьць, недатычнасьць
úmbarufener [*d.* berufen] непрыгодны, непрыдатны, няздатны, які ня мае прызваньня/схільнасьці/нахіла (да нечага)
• umbarufener cu zajn* a gabe няздатны быць габаем
• umbarufener far aza vixtiker arbet непрыгодны для такой важнай работы
úmbašedikter [*d.* beschädigen] непашкоджаны, непапсаваны
úmbašeftikter [*d.* beschäftigen] незаняты
úmbašejdener [*d.* bescheiden] няскромны, нясьціплы, бессаромны, нетактоўны, недалікатны; **úmbašejdnkajt** *f* няскромнасьць, нясьціпласьць, бессаромнасьць, нетактоўнасьць, недалікатнасьць
úmbašert [*d.* beschert] *adv.* ня суджана
úmbašicter [*d.* beschützen] неахаваны, непрыкрыты, неабаронены, безбаронны; **úmbašictkajt** *f* неахаванасьць, безабароннасьць, непрыкрытасьць
úmbašlosener [*d.* beschlossen] няпэўны, нявызначаны, нерашучы; **úmbašlosnkajt** *f* няпэўнасьць, нявызначанасьць, нерашучасьць
úmbašrajblexer [*d.* unbeschreiblich] неапісальны; **úmbašrajblexkajt** *f* неапісальнасьць
úmbašrenkter [*d.* beschränken] неабмежаваны, бязьмежны; **úmbašrenktkajt** *f* неабмежаванасьць, бязьмежнасьць
úmbaštendiker [*d.* unbeständig] нясталы, няўстойлівы, зьменлівы; **úmbaštendikajt** *f* нясталасьць, няўстойлівасьць, зьменлівасьць
úmbaštimter [*d.* unbestimmt] няпэўны, нявызначаны, неазначаны; **úmbaštimtkajt** *f* няпэўнасьць, нявызначанасьць, неазначанасьць; **úmbaštimlexer** неакрэсьлены
• umbaštimter artikl *gram.* неазначальны артыкль
úmbaštrajtbarer, úmbaštrájtlexer [*d.* unbestreitbar] неаспрэчны, бясспрэчны, неабвержны, неабвяргальны; **úmbaštrajtbarkajt** *f*, **úmbaštrajtlexkajt** *f* неаспрэчнасьць, бясспрэчнасьць, неабвержнасьць, неабвяргальнасьць
úmbaštrófter, úmbaštrojfener, úmbaštroflexer [*d.* unbestraft] бяскарны, непакараны, беспакараны; **úmbaštroftkajt** *f*, **úmbaštroflexkajt** *f* бяскарнасьць, беспакаранасьць
úmbatámter [*s.* -מעט- →tam, matamim] нясмачны, безгустоўны; **úmbatamtkajt** *f* безгустоўнасьць
úmbatónter [*d.* betonen] *lingv.* ненаціскны
úmbatráxter [*d.* betracht] неабдуманы, неабмеркаваны; **úmbatraxtkajt** *f* неабдуманасьць
úmbatréfiker, úmbatréflexer [*d.* betreffen] некаштоўны, няварты

• umbatrefiker grajz нявартая памылка

úmbatríbter [*d.* betrüben] ціхамірны, незасмучаны, нясумны, нежурботны

úmbavajbter [*d.* beweibt] 1. *m*, -te нежань, нежанаты, дзяцюк, кавалер; 2. нежанаты

úmbaveglexer [*d.* bevegt] нерухомы; **úmbaveglexkajt** *f* нерухомасьць, застой; **úmbavegt** *adv.* нерухома

úmbavófnter [*d.* unbewaffnet] няўзброены; **úmbavófntkajt** *f* няўзброенасьць

úmbavojnter [*d.* unbewohnt] нежылы, ненаселены

úmbavórnter (kegn) [*d.* bewahren] незабясьпечаны, негарантаваны

úmbavúster [*d.* unbewusst] невядомы; **úmbavústkajt** *f* невядомасьць; **úmbavustziniker** несьвядомы; **úmbavustzinikajt** *f* несьвядомасьць

úmbazecter [*d.* besetzen] незаселены

úmbazigbarer, úmbaziglexer [*d.* unbesiegbar] непераможны; **úmbazigbarkajt** *f* непераможнасьць

úmbazínikter [*d.* besinnen] неўсьвядомлены; бесьсьвядомы

úmbazorgter [*d.* besorgen] незабясьпечаны; **úmbazorgtkajt** *f* незабясьпечанасьць

úmbejg(evd)iker [*d.* biegen, beugen] незгінальны; **úmbejgevdikajt** *f* незгінальнасьць

úmbekovediker [*s.* -כבוד- →kibed, koved, kvod-, lixvojd, mixbed, mexubed, mexabed] непаважлівы, непачцівы

úmberaxmónesdiker [*s.* -ברחמנות- →meraxem, raxmen] бязьлітасны, неміласэрны, бязжаласьлівы; **úmberaxmonesdikajt** *f* бязьлітаснасьць, бязжаласьлівасьць

úmbešolemdiker [*s.* -בשלום- →šolem] непрымірымы; **úmbešolemdikajt** *f* непрымірымасьць

úmbetárbesdiker [*s.* -בתרבות- →tarbes] непрыстойны, нялюдзкі, недалікатны, няўважлівы, грубы

úmblondzen/úmblondžen [*p.* błądzić] блукаць, блудзіць, бадзяцца

úmblonken [*p.* błąkać] блукаць, сноўдацца, туляцца, сланяцца, шлындаць

úmbomblen zix [*d.* baumeln, *nhd.* bommeln] боўтацца

úmbrengen*, úmcubrengen* [*d.* umbringen] зьвесьці, зводзіць, зьнішчыць, зьнішчаць, з(а)губіць

• ven di menčn zoln visn, vos ejner af dem andern traxt, voltn zej zix umgebraxt *glxv.* калі б людзі ведалі, што адзін думае пра другога, яны б вынішчылі адзін аднаго

úmcajtiker [*d.* unzeitig] нясьпелы, нясвоечасовы; **úmcajt** *f* ліхалецьце, часы нягоды, цяжкія часы; **úmcajtikajt** *f* нясьпеласьць, нясвоечасовасьць

úmcamen [*d.* zäunen] а(б)гарадзіць

úmcdodimdiker [*s.* -צדדים- →cad, micad] бесстароньні, непрадузяты, аб'ектыўны

úmcelozbarer, úmcelozevdiker [*d.* zerlassen] нерастваральны, нераспушчальны; **úmcelozbarkajt** *f*, **úmcelozevdikajt** *f* нерастваральнасьць, нераспушчальнасьць

úmcerajsbarer [*d.* zerreissen] неразрыўны, непарыўны; **úmcerajsbarkajt** *f* неразрыўнасьць, непарыўнасьць

úmcešejdlexer [*d.* scheiden] неразлучны

úmcešterbarer, úmcešterlexer [*d.* zerstören] непарушны; **úmcešterbarkajt** *f*, **úmcešterlexkajt** *f* непарушнасьць

úmcetejlbarer [*d.* zerteilen] непадзельны

úmcixtiker [*d.* unzüchtig] распусны, разбэшчаны, неахайны (пра чалавека); **úmcixtikajt** *f* неахайнасьць

úmcniesdiker [*s.* -צניעות- →cnue] непабожны, няскромны, нясьціплы, несарамяжы, нецнатлівы

úmcojmen [*d.* zäunen] а(б)гарадзіць

úmcoliker [*d.* unzälig] нязьмерны, незьлічоны; **úmcolikajt** *f* безьліч, незьлічонасьць

úmcufridener [*d.* unzufrieden] нездаволены; **úmcufridnkajt** *f*, -n нездаволенасьць, нездавальненьне

úmcutritlexer [*d.* Zutritt] недаступны, непрыступны; **úmcutritlexkajt** *f* недаступнасьць, непрыступнасьць

úmcutroj *m* [*d.* zutrauen] недавер, недаверлівасьць

úmcuxter [*d.* unzüchtig] распусны, разбэшчаны, неахайны (пра чалавека); **úmcuxt** *m/f*, -n распусьнік; неахайны чалавек, мурза, лахудра

úmcvejflhafter [*d.* zweifeln] несумненны, безумоўны, бясспрэчны; **úmcvejflhaftkajt** *f* несумненнасьць, безумоўнасьць, бясспрэчнасьць

úmdajtlexer [*d.* undeutlich] няясны, невыразны; **úmdajtlexkajt** *f* няяснасьць, невыразнасьць

úmdankbarer [*d.* undankbar] няўдзячны; **úmdankbarkajt** *f* няўдзячнасьць

úmdenkbarer [*d.* denken] няўяўны; неймаверны; **úmdenkbarkajt** *f* няўяўнасьць; неймавернасьць

úmderbarem(d)iker [*d.* unbarmherzig, *mhd.* unbarmec] бязьлітасны, неміласэрны

úmderexérecdiker [*s.* -דרך ארץ- →derex, darke-] нялюдзкі, недалікатны, нетактоўны, непаважальны, няўважлівы, зьняважлівы

úmdercojgener [*d.* erzogen] нявыхаваны; **úmdercojgnkajt** *f* нявыхаванасьць

úmderfarener [*d.* erfahren] неспрактыкаваны, нявопытны; **úmderfarnkajt** *f* неспрактыкаванасьць, нявопытнасьць

úmderfólglexer [*d.* Erfolg] непасьпяховы, беспасьпяховы; **úmderfólg** *m* няпосьпех, няўдача; **úmderfólglexkajt** *f* непасьпяховасьць, беспасьпяховасьць

úmdergrejxbarer, úmdergrejxlexer [*d.* erreichen] недасяжны, недасягальны; **úmdergrejxbarkajt** *f*, **úmdergrejxlexkajt** *f* недасяжнасьць, недасягальнасьць

úmderherter [*d.* erhören] нечуваны

úmderklérlexer, úmderklerbarer [*d.* erklärlich] невытлумачальны, беспрычынны; **úmderklerbarkajt** *f* невытлумачальнасьць

úmderlozbarer [*d.* erlassen] недапушчальны; **úmderlozbarkajt** *f* недапушчальнасьць

úmdermidlexer [*d.* unermüdlich] нястомны, няўтомны, бязустанны; **úmdermidlexkajt** *f* нястомнасьць, няўтомнасьць, безустаннасьць

úmderšeplexer [*d.* erschöpfen] невычарпальны, невычэрпны

úmderšiterlexer [*d.* erschüttern] непарушны, непарушальны

úmderšrokener [*d.* unerschrocken] бясстрашны, адважны; **úmderšroknkajt** *f* бясстрашнасьць, адважнасьць

úmdertreglexer [*d.* unerträglich] нязносны, нясьцерпны; **úmdertreglexkajt** *f* нязноснасьць, нясьцерпнасьць

úmdervajzlexer [*d.* erweisen] нядоказны, бяздоказны

úmdervarter [*d.* unerwartet] нечаканы, раптоўны, неспадзяваны; **úmdervart** *adv.* раптам, раптоўна, зьнянацку, неўспадзеўкі, зьнячэўкі, нечакана; **úmdervartkajt** *f* нечаканасьць, неспадзяванасьць, раптоўнасьць

úmderveklexer [*d.* erwecken] непрасыпны, беспрасыпны, непрабудны

úmderviderdiker, úmdervíderlexer [*d.* erwidern] бесьпярэчны, безагаворачны
úmdervízener [*d.* Erweis] бяздоказны, бяздовадны
úmderzetlexer [*d.* unersättlich] ненаедны, ненасытны; **úmderzetlexkajt** *f* ненаеднасьць, ненасытнасьць
úmdirekter [*d.* direkt] ускосны
úmdisciplinirter [*d.* undiszipliniert] недысцыплінаваны; **úmdisciplinirtkajt** *f* недысцыплінаванасьць
úmdrejen [*d.* umdrehen] 1. вярцець, круціць; 2. пера-, па|вярнуць, пера-, па|варочваць; **úmdrej** *m*, -en паварот, абарот (кола); **úmdrejung** *f*, -en 1. абарачэньне; 2. калаўрот
úmdrejster [*d.* dreist] палахлівы, боязкі, нясьмелы; **úmdrejstkajt** *f* палахлівасьць, нясьмеласьць, баязьлівасьць
úmdrukbarer [*d.* Druck] непрыдатны да друку; **úmdrukbarkajt** *f* непрыдатнасьць да друку
úmdurxdringbarer, úmdurxdringlexer [*d.* durchdringlich] непранікальны, непрапушчальны; **úmdringbarkajt** *f*, **úmdurxdringlexkajt** *f* непранікальнасьць, непрапушчальнасьць
úmdurxójsiker [*d.* durchaus] перарывісты (аб лініі); **úmdurxójsikajt** *f* перарывістасьць
ume *f*, -s [*s.* (אומה(-וּת] нацыя, народ [*sin.* nacje, folk]; **umes-hoójlem** *pl.* [*s.* העולם] народы сьвету (нежыды); **ume-velóšn** *f* [*s.* ולשון] "народ і мова"; нацыя, народ
úmejdeler [*d.* edel] няветлівы, недалікатны, нешляхетны
úméjgnnuciker [*d.* eigennützig] бескарысьлівы, бескарыстоўны, некарысьлівы; **úmejgnnucikajt** *f* бескарысьлівасьць
úmejnikajt *f* [*d.* Uneinigkeit] разнабой
úmemfindlexer [*d.* empfändlich] нячулы, нячульлівы, нячуйны; **úmemfindlexkajt** *f* нячуласьць, нячульлівасьць
úmenderlexer [*d.* änderlich] нязьменны
úmendern [*d.* umändern] (віда)зьмяніць, (віда)зьмяняць, перайначыць, перайначваць; **úmenderung** *f*, -en (віда)зьмяненьне, ператварэньне
úméndlexer [*d.* unendlich] бясконцы; бесканечны; **úmendlexkajt** *f*, -n бясконцасьць
• an umendlexe decimale bruxcol *mat.* бесканечны дзесятковы дроб
umen(-jád) *m* [*s.* (אומן(־יד →umnes] рамесьнік, фаховец, майстар [*sin.* faxman, balmeloxe, majster]
umer *m* [*mhd.* âmer] 1. настрой; 2. нуда, сум, смута, смутак, скруха, туга, журба, маркота
úmérlexer [*d.* ehrlich] нячэсны, няшчыры; **úmerlexkajt** *f* нячэснасьць, няшчырасьць
umet *m*, **úmetikajt** *f* [*mhd.* unmuot] нуда, сум, смута, смутак, скруха, туга, журба, маркота; **úmetiker=ú(m)mutiker** сумны, смутны, нудны, журботны, маркотны; **úmetiklex** *adv.* сумна, маркотна, з сумным выглядам
• hej, cigelex, hert vos vajter iz gešen: /lustik, lebedik iz a mol s'pastexl geven, /hajnt vi umetik, kukt di šefelex ništ on, /benkt noxn mejdele, vos hot kišef im geton (M. G.) эй, козачкі, слухайце, што было далей: вясёлым, жывым быў калісь пастушок, а зараз які сумны, на авечак не пазірае, сумуе па дзяўчыне, якая зачаравала яго
• mit dajn farbn fun majn umet /mol ix ojs dajn bild, /nor di ojgn, dajne ojgn /brenen azoj vild... (Z. S.) фарбамі майго смутку я малюю твой партрэт, толькі вочы, твае вочы гараць так люта...
úmetišer [*d.* ethisch] неэтычны
umetúm [*d.* um und um] *adv.* паўсюдна, усюды; **umetúmiker** паўсюдны, усюдыісны
• umetum iz gut, inderhejm iz nox beser *gbzv.* усюды добра, але дома яшчэ лепш (родная зямелька, як зморанаму пасьцелька)
• a menć iz umetum a menć *šprxv.* чалавек усюды чалавек
• rufst mix Jehudis, rufst Šulamis, /zuxst mix umetum – /ix hob lib a drejstn boxer, /bistu drejst, dan kum! (Z. S.) ты завеш мяне Юдзіс, завеш Суламіф'ю, шукаеш мяне паўсюдна – я палюбіла адважнага мальца, калі ты адважны, дык прыходзь!
úmexter [*d.* unechter] няправільны, несапраўдны
úmfaln* [*d.* umfallen] упасьці, падаць, зваліцца, скінуцца
• genug es zol umfaln ejn ventl funem plojt, der gancer vajngortn zol vern pust адна штыкеціна зломіцца, і ўвесь сад-вінаград будзе пусты
úmfang *m* [*d.* Umfang] аб'ём
úmfarántvortlexer [*d.* unverantwortlich] неадказны, безадказны; **úmfarantvortlexkajt** *f* безадказнасьць
úmfarbajtlexer [*d.* beuten] незаменны; **úmfarbajtlexkajt** *f* незаменнасьць
úmfarbeserlexer [*d.* verbessern] непапраўны; **úmfarbeserlexkajt** *f* непапраўнасьць
úmfarcajlexer [*d.* unverzeihlich] недаравальны; **úmfarcajlexkajt** *f* недаравальнасьць
úmfarcejter [*d.* unverzagt, *mhd.* unverzeit] бясстрашны, адважны, сьмелы, мужны
úmfardajlexer [*d.* verdauen] цяжкастраўны, цяжкі для страўленьня/страваваньня
úmfardéxtiker [*d.* verdächtigen] добранадзейны, добранамерны, які не выклікае падазрэньня; **úmfardéxtikajt** *f* добранадзейнасьць, добранамернасьць
úmfardinter [*d.* unverdient] незаслужаны; **úmfardintkajt** *f* незаслужанасьць
úmfarenderlexer [*d.* unveränderlich] нязьменны; **úmfarenderlexkajt** *f* нязьменнасьць
úmfarendikter [*d.* enden] незакончаны; **úmfarendiktkajt** *f* незакончанасьць
úmfarfelt [*d.* fehlen] *adv.* бяз промаху/пропуску, бясхібна
úmfarflekter [*d.* verflecken] незаплямлены; **úmfarflektkajt** *f* незаплямленасьць
úmfargeblexer [*d.* vergeben] недаравальны; **úmfargeblexkajt** *f* недаравальнасьць
úmfargeslexer [*d.* unvergesslich] незабываны, незабыўны; **úmfargeslexkajt** *f* незабыўнасьць
úmfarglajxbarer, úmfarglaxlexer [*d.* unvergleichlich] непараўна(ль)ны; **úmfarglajxbarkajt** *f*, **úmfarglajxlexkajt** *f* непараўна(ль)насьць
úmfarhejrater [*d.* unverheiratet] нежанаты; **úmfarhejrate** незамужняя, незамужка
úmfarlešlexer [*d.* löschen] нязгасны, незгасальны
úmfarmajdlexer [*d.* unvermeidlich] немінучы, непазьбежны; **úmfarmajdlexkajt** *f* немінучасьць, непазьбежнасьць
úmfarmeglexer [*d.* unvermögend] незаможны, небагаты
úmfarnixtbarer [*d.* vernichten] невынішчальны
úmfa(r)rixtbarer [*d.* verrichten] непапраўны; **úmfa(r)rixtbarkajt** *f* непапраўнасьць
úmfaršémter [*d.* unverschämt] бессаромны, нахабны, нахальны; **úmfaršémtkajt** *f* бессарамлівасьць, нахабнасьць
úmfaršpíliker [*d.* verspielen] бяспройгрышны
úmfarštéjeniš *n* [*d.* verstehen] сварка, не(па)разуменьне

úmfarštendlexer [*d.* unverständlich] незразумелы; **úmfarštendlexkajt** *f* незразумеласьць; **úmfarštand** *m* неразуменьне, няцямкасьць, брак розуму; **úmfarštendiker** 1. няцямлівы, някемлівы, някемны, неразумны, бязглузды; 2. незразумелы; **úmfarštendeniš** *f*, -n не(па)разуменьне, бязглуздасьць; **úmfarštendikajt** *f* 1. неразуменьне, бязглуздасьць; 2. незразумеласьць

úmfarvelkbarer [*d.* verwelken] неўвядальны

úmfarvirklexbarer [*d.* verwirklichen] неажыцьцяўляльны, незьдзяйсьняльны, нязбытны; **úmfarvirklexbarkajt** *f* нязбытнасьць, неажыцьцяўляльнасьць, незьдзяйсьняльнасьць

úmfarvólknter [*d.* bewölken] бязвоблачны, бясхмарны

úmfarzamt [*d.* versäumen] *adv.* неадкладна, без прамарудж(в)аньня, без зацяжкі/зацягваньня, без адцяжкі/адцягваньня

úmfe(j)iker [*d.* unfähig] няздольны, няздатны; **úmfe(j)ikajt** *f* няздатнасьць, няздольнасьць

úmfelbarer, úmfélerhaft(ik)er [*d.* unfehlbar] беспамылковы, бездакорны, беззаганны, дасканалы; **úmfelbarkajt** *f*, **úmfélerhaftikajt** *f* бездакорнасьць, беспамылковасьць, беззаганнасьць, дасканаласьць

úmfíliker, úmfilbarer [*d.* fühlen] нечульлівы, нячулы; **úmfílikajt** *f*, **úmfilbarkajt** *f* нечульлівасьць, нячуласьць

úmfirn [*d.* führen] весьці, вадзіць; везьці, вазіць; **úmfirer** *m*, -s праваднік, павадыр

úmflatern [*d.* flattern] пырхаць, лётаць, лятаць, лунаць

úmflejt *pl.* [*d.* Unflat] насякомыя-паразыты, вошы; **úmflejtiker** вашывы, пархаваты; неахайны

úmflien* [*d.* fliegen] лётаць, лятаць (туды-сюды), пырхаць

úmflot *m* [*d.* Unflat, *mhd.* unvlât] бруд, нечыстоты, памыі, сьмецьце, адкіды

úmformeler [*d.* formell] нефармальны

úmformiker [*d.* unförmig] бясформенны; **úmformikajt** *f* бясформеннасьць

úmforn* [*d.* umfahren] езьдзіць, разьяжджаць (туды-сюды)

úmforzixtiker [*d.* Vorsicht] неасьцярожны, неабачлівы; **úmforzixtikajt** *f* неасьцярожнасьць, неабачлівасьць

úmfrajntlexer/úmfrajndlexer [*d.* unfreundlich] нядружны, непрыхільны, варожы; **úmfrajnt** *m* непрыяцель, вораг, злосьнік; **úmfrajntlexkajt** *f* нядружнасьць, непрыхільнасьць, варожасьць

úmfruxtbarer, úmfruxperdiker [*d.* unfruchtbar] бясплодны, няплодны, неўрадлівы, ялавы; **úmfruxtikajt** *f*, **úmfruxtbarkajt** *f*, **úmfruxperdikajt** *f* бясплоднасьць, няплоднасьць, неўрадлівасьць, ялавасьць, непладзь

úmfulkumer [*d.* vollkommen] недасканалы; **úmfulkumkajt** *f* недасканаласьць

úmgang *m* [*d.* Umgang] 1. хаджэньне, хада, хадня; абіход; 2. догляд, пільнаваньне, уход, абыходжаньне; **úmgang(-)šprax** *f*, -n ужытковая/гутарковая мова

úmgangbarer [*d.* Gang] нехадавы

úmgartlen [*d.* umgürten] падперазаць, падпяразваць

úmgeanderšter [*d.* umändern] перайначаны, перароблены

úmgeaxter [*d.* geachtet] непавaжаны, нешаноўны

úmgebetener [*d.* ungebeten] няпрошаны

• gute gest kumen umgebetn *šprxv.* добрыя госьці прыходзяць без запрашэньня

úmgebildeter [*d.* gebildet] неадукаваны, неасьвечаны; **úmgebildetkajt** *f* неадукаванасьць, неасьвечанасьць

úmgebojgener [*d.* gebogen] непахісны

úmgebrengter [*d.* umbringen] загублены, зьнішчаны

úmgebroxener [*d.* gebrochen] нязломны, непахісны

úmgebúndener [*d.* gebunden] бяз сувязі, бязладны

úmgebung *f*, -en [*d.* Umgebung] 1. ваколіца, (навакольнае) асяродзьдзе; 2. абставіны, сытуацыя

úmgecejlter [*d.* gezählt] незьлічоны, нязьмерны

úmgecójmter [*d.* gezäumt] неўтаймаваны; раскілзаны

úmgecolter [*d.* zahlen] бяз(вы)платны

úmgecvungenener [*d.* ungezwungen] беспрымусны, беспрымусовы, непрымушаны; **úmgecvungenkajt** *f* натуральнасьць, вольнасьць

úmgeduld *m/f* [*d.* Ungeduld] нецярпеньне, нецярплівасьць; **úmgeduldiker** нецярплівы, няўседлівы; **úmgeduldikajt** *f* нецярплівасьць, няўседлівасьць

• arojsvajzn* umgeduld выказваць нецярплівасьць

• zicn* mit umgeduld выказваць няўседлівасьць

úmgeéjnikter [*d.* geeinigt] разьяднаны, разлучаны

úmgeenderter [*d.* geändert] нязьменны

úmgeenderter [*d.* geändert] відазьменены, перайначаны, пераўтвораны

úmgefalenener [*d.* gefallen] які ўпаў, ляжачы

• an umgefalenem šlogt men nit *glxv.* ляжачага ня б'юць

úmgefelšter [*d.* gefälscht] непадроблены, шчыры

úmgeferer [*d.* ungefähr] прыблізны

úmgeférlexer [*d.* gefährlich] бяскрыўдны, бясшкодны, бясьпечны

úmgefliglter [*d.* geflügelt] бяскрылы

úmgefregt [*d.* fragen] *adv.* не пытаючы, без запытаньня

úmgegesener [*d.* gegessen] які ня еў, галодны

úmgegnt *f*, -n [*d.* Umgegend] навакольле, ваколіца, мясцовасьць

úmgehájerer/úmgehójerer [*d.* ungeheuer] 1. надзвычайны, празьмерны, праз меру вялікі; 2. пачварны, страшэнны, жудасны, жахлівы; **úmgehajer/úmgehojer** *m*, -s пачвара, страшыдла; чорт, д'ябал, нячысьцік

• umgehajer vixtik/gut/šlext страшэнна важна/добра/кепска

• an umgehajerer mehalex надзвычайная адлегласьць

• umgehajere pajn/majsim-tatuim жудасная пакута, дзікія ўчынкі

úmgeherter [*d.* gehört] нечуваны

úmgehiter [*d.* hüten] неахайны, нядбайны, бясклопатны, бестурботны; **úmgehitkajt** *f* неахайнасьць, нядбайнасьць, бясклопатнасьць, бестурботнасьць

úmgehorxzamer [*d.* gehorsam, gehorchen] не(па)слухмяны, непакорны; **úmgehorxzamkajt** *f* непаслухмянасьць, непаслушэнства, непакорнасьць

úmgehublter [*d.* gehobelt] неачэсаны, неагабляваны

úmgejn* (mit, in) [*d.* umgehen] 1. ісьці, хадзіць, расхаджваць, пахаджаць; 2. паводзіць/трымаць сябе, абыходзіцца; **úmgejendiker** які ходзіць, хадзячы

úmgekert [*d.* umgekehrt] *adv.* наадварот; **úmgekerter** 1. вернуты; 2. перавернуты; 3. *mat.* адваротны

• umgekert hejst ojx geforn *šprxv.* перавярнуўся – значыць прыехаў

úmgekinstlter, úmgekínclter [*d.* gekünstelt] няштучны, просты, натуральны, непасрэдны; **úmgekinstltkajt** *f* няштучнасьць, прастата, натуральнасьць, непасрэднасьць

úmgekrojnter [*d.* gekrönt] некаранаваны

úmgekumener [*d.* gekommen] загінулы, палеглы

úmgeloztkajt *f* [*d.* lassen] бязладнасьць, бесталковасьць
úmgelúmperter [*d.* Lumperei] нязграбны, недарэчны, бязглуздзы; **úmgelumpertkajt** *f*, -n нязграбнасьць, недарэчнасьць
• umgelumpert vi a ber нязграбны/непаваротлівы як мядзьведзь (як жаба)
úmgelungener [*d.* gelungen] няўдалы, няўдачны
úmgemítlexer [*d.* Gemut] няўтульны
úmgenglexer [*d.* Umgang] ужытковы, гутарковы
• umgenglexe šprax ужытковая/гутарковая мова
úmgeniter [*mhd.* geniet] нявопытны, неспрактыкаваны; **úmgenitkajt** *f* нявопытнасьць, неспрактыкаванасьць
úmgenugikajt *f* [*d.* genug] недастатковасьць
úmgereteniš *f*, -n [*d.* Geraten] няўрод, недарод
úmgerextiker [*d.* ungerecht] несправядлівы; **úmgerextikajt** *f* несправядлівасьць
úmgerexter [*d.* ungerecht] няправы, несправядлівы, непраўдзівы; **úmgerextkajt** *f*, -n няправасьць, несправядлівасьць, непраўдзівасьць
úmgerirter [*d.* gerührt] некрануты, нечапаны
úmgerixter [*d.* ungericht] неспадзяваны, нечаканы; **úmgerixt(erhéjt)** *adv.* раптам, раптоўна, зьнянацку, зьнячэўкі, неўспадзеўкі, неспадзявана, нечакана; **úmgerixtkajt** *f* неспадзяванасьць, нечаканасьць
• umgerixter opfor нечканы ад'езд
úmgern [*d.* gern] *adv.* 1. **úmgernvilik** нехаця, неахвотна; 2. няўмысьля, няўмысна, ненаўмысна, нечакана, неспадзявана, неспадзейна, зьнячэўку, зьнянацку, раптоўна, не(на)знарок; **úmgerndiker** 1. неахвотны; 2. ненаўмысны, нечаканы, неспадзяваны
úmgerufener [*d.* gerufn] нязваны, няпрошаны
úmgešedikter [*d.* geschädigt] непашкоджаны, непапсаваны
úmgešejdter [*d.* scheiden] безадлучны, неадлучны, безадходны, неадступны
úmgešikter [*d.* ungeschickt] няспрытны, нязграбны, няёмкі; **úmgešiktkajt** *f* няспрытнасьць, нязграбнасьць, няёмкасьць
úmgešléxtlexer [*d.* Geschlecht] бясполы
úmgešlifener [*d.* geschliffen] нешліфаваны
úmgešmaker [*d.* Geschmack] нясмачны, бяз смаку
úmgešrokener [*d.* geschrocken] бясстрашны, адважны, бязбоязны, бязбоязкі; **úmgešroknkajt** *f* бясстрашнасьць, адважнасьць, бязбоязнасьць
úmgeštaltikn vern* [*d.* umgestalten] пераўвасобіцца, пераўвасабляцца
úmgeštérter [*d.* ungestört] бесьперашкодны; **úmgeštertkajt** *f* бесьперашкоднасьць
úmgetéjlter [*d.* ungeteilt] непадзельны
úmgetrajer [*d.* ungetreu] няшчыры, няверны, вераломны; **úmgetrajšaft** *f* нявернасьць, здрадлівасьць, няшчырасьць
úmgetraxt [*d.* trachten] *adv.* неабдумана
úmgetréjster [*d.* getrost] няўцешны; **úmgetrejstkajt** *f* няўцешнасьць
úmgevakIter [*d.* gewackelt] непахісны, непарушны; **úmgevakIt vern*** не пахіснуцца; **úmgevakItkajt** *f* непахіснасьць, непарушнасьць
• zix haltn* umgevakIt ba a mejnung не мяняць меркаваньня
úmgevarter [*d.* warten] нечаканы, неспадзяваны, раптоўны; **úmgevartkajt** *f* нечаканасьць, неспадзяванасьць
úmgevašener [*d.* gewaschen] нямыты
• ojszen* vi a pejger umgevašn выглядаць як труп нямыты
úmgevejn(t)lexer [*d.* ungewöhnlich] надзвычайны, незвычайны; **úmgevejnlexkajt** *f* надзвычайнасьць, незвычайнасьць
úmgevezener [*d.* gewesen] небывалы, які ніколі тут ня быў
úmgevisiker [*d.* ungewiss] няпэўны; *gram.* неазначальны (артыкль)
úmgevunčener [*d.* gewünscht] непажаданы; **úmgevunčnkajt** *f* непажаданасьць
úmgezájerter [*d.* ungesäuert] прэсны (аб цесьце)
úmgezalcener [*d.* ungesalzen] нясолены, прэсны
úmgezamter [*d.* ungesäumt] сьпешны, неадкладны
úmgezeclexer [*d.* ungesetzlich] незаконны; **úmgezeclexkajt** *f*, -n незаконнасьць, беззаконнасьць
úmgezeener [*d.* ungesehen] нябачаны
úmgezeliker [*d.* ungesellig] 1. *m*, -ke нелюдзень, сугней, мармоль; 2. нелюдзімы, адзінотны
úmgezúnter [*d.* ungesund] нездаровы; шкодны для здароўя; **úmgezúntkajt** *f* нездароўе, хворасьць, нядужасьць; шкоднасьць для здароўя
úmgiltiker [*d.* gelten] нядзейсны, несапраўдны, які ня мае дзейснай сілы; **úmgiltikajt** *f* нядзейснасьць, несапраўднасьць
úmginstiker/úmginciker [*d.* ungünstig] неспрыяльны, неспагадны, нязручны, няўдзячны; **úmginstikajt/úmgincikajt** *f* неспрыяльнасьць, неспагаднасьць
úmglajxer [*d.* ungleich] непрамы; неаднолькавы, няроўны, неадпаведны, непасуючы, фальшывы; **úmglajxhajt** *f* няроўнасьць; **úmglajxkajt** *f*, -n *mat.* няроўнасьць; **úmglajxmesiker** нераўнамернасьць; **úmglajxmesikajt** *f* нераўнамернасьць
úmglik *m/n*, -n [*d.* Unglück] няшчасьце, злашчаснасьць, ліха; **úmgliklexer** няшчасны, злашчасны, ліхі; **úmglikfal** *m*, -n няшчасны выпадак
• an umglik af dir! *kll.* ліха на цябе! (ліхоцьце цябе вазьмі!)
• an umglik iz mir gešen! ой, ліха мне!
• an umglik zol dir trefn/bagegenen! *kll.* каб ты гора зазнаў! (каб на цябе ліхалецьце найшло!)
• ba jedn umglik iz ojx faran glik *šprxv.* у іншым няшчасьці шчасьце схавана (ліха перамелецца – дабро наступіць; ліха ня ўморыць, толькі раз патворыць)
• ejder me xapt dos glik, treft men gixer dos umglik *šprxv.* шукаючы шчасьця, хутчэй напаткаеш няшчасьце (за шчасьцем не зганяешся)
• ejn umglik iz far dir vejnik! *kll.* аднаго ліха на цябе мала!
• fun ejn umglik arojs – in cvejtn arajn *glxv.* ад бяды ўцёк, ды ў гора трапіў (з агню ды ў полымя/прысак; з гаручага ды ў балючае; з холаду ў мароз; з дажджу пад рыну; ад воўка ўцякаўшы, на мядзьведзя наскочыў; уцякаў ад пана, трапіў на войта)
• kinder brengen glik, kinder brengen umglik у дзецях шчасьце, у дзецях і няшчасьце (гадуй дзеці, будзеш бяду мець)
• s'iz fun di klejne umglik (ojx mir an umglik!) што за бяда! такое бяды!
úmglojbiker [*d.* ungläubig] які ня верыць; недаверлівы; **úmglojblexer/úmglejblexer** непраўдападобны; **úmglojblexkajt** *f* непраўдападобнасьць; **úmglojbn** *n* нявер'е, бязьвер'е
úmgnod *m* [*d.* Ungnade] апала, нямілась
• zajn* in umgnod трапіць у нямілась
úmgroder [*d.* ungrade, *mhd.* ungerat] 1. няцотны; 2. непрамы
úmgut *m* [*d.* ungut] непашана, непавага, незычлівасьць, нядобразычлівасьць, злосьніцтва, зласьлівасьць

• nit nemen* far umgut ня крыўдзіцца, не абражацца
• nemt nit far umgut! выбачайце! даруйце! перапрашаю! не крыўдуйце!

úmhaftiker [*d.* heftig] нясталы, незаможны; безгрунтоўны; **úmhaftikajt** *f* нясталасьць, незаможнасьць; безгрунтоўнасьць

úmhaldzn [*d.* Hals] абняць, абыймаць, абхапіць, абхопліваць

úmhang *m* [*mhd.* umbehanc] заслона

úmhaven [?] вярцецца, мітусіцца, клапаціцца, штурхацца, пхацца, круціцца (як вавёрка ў коле)

• x'have um a gancn tog я мітушуся цэлы дзень

úmheflexer [*d.* unhöflich] непачцівы, недалікатны, няветлівы; **úmheflexkajt** *f* непачцівасьць, недалікатнасьць, няветлівасьць

úmhejlbarer [*d.* unheilbar] невылечны; **úmhejlbarkajt** *f* невылечнасьць

úmhejlevdiker [*d.* heilen?] нешчасьлівы, бяздольны

úmhéjmlexer, úmhejmišer [*d.* unheimlich?] няўтульны, непрытульны, бяздомны; **úmhéjmlexkajt** *f* няўтульнасьць

úmhop(k)en [*p.* hop, *ukr.* гоп] скакаць, та́нчыць (безь перапынку)

umišne/umístn(e)/umišten=inmístn=amišne [*p.* umyślnie] *adv.* нарокам, нарачна, сумысна, наўмысна, наўмысьля, з абдуманым намерам, знарок(ам); **umístndiker** знарочысты, наўмысны

úmivrediker [*s.* -עברי- →havore, (bal-)ivre] неадукаваны, які ня ведае гэбрэйскай мовы

úmjogn [*d.* jagen] ганяць

úmjojšer *m* [*s.* יושר-] несправядлівасьць; **úmjojšerdiker** несправядлівы

úmkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] каціць

úmkentlexer [*d.* unkenntlich] незнаёмы; **úmkentiker** неприкметны

úmkern [*d.* umkehren] 1. па-, (пера)вярнуць, варочаць, перакуліць, абярнуць; 2. *n*, **úmker** *m*, -n паварот, зварот, аддача, вяртаньне; **úmkerlexer** абарачальны; **úmkerlexkajt** *f* абарачальнасьць

• a halvoe af nit umcukern беззваротная пазыка
• oj, du bist ■ xosn gevorn, /se zol dir zajn mit mazl un mit glik, /nor ix bin dox kejn kale nit gevorn, /oj, umkern vestu zix, oj, cu mir kerik *flksl.* ой, ты ўжо жаніхом стаў, жадаю табе посьпеху і шчасьця, толькі я йшчэ нявестай ня стала, ой, ты вернешся да мяне

úmkinderdiker [*d.* Kind] бязьдзетны

úmklejdn [*d.* umkleiden] пераапрануць

úmkletern [*d.* klettern] лазаць, лазіць, драпацца, карабкацца, караскацца

úmklorer [*d.* unklar] няясны, расплыўчаты, расплывісты; **úmklorkajt** *f*, -n няяснасьць, расплыўчатасьць, расплывістасьць

úmkonsekventer [*d.* konsequent] непасьлядоўнасьць; **úmkonsekventkajt** *f* непасьлядоўнасьць

úmkonstanter [*d.* konstant] *mat.* зьменлівы

úmkoved *m* [*s.* כבוד- →kibed, koved, kvod-, lixvojd, nixbed, mexubed, mexabed] ганьба, зьнявага, непашана, зьневажаньне

• far umkoved antlojf, ober jog zix nit nox koved ад ганьбы ўцякай, але і за гонарам не ганіся

úmkrajz *m*, -n [*d.* Umkreis] ваколіца, акружэньне, навакольле, асяродзьдзе; **úmkrajzn** 1. абвесьці/абводзіць кругам; 2. круціцца, кружыць, лётаць па кругу

úmkreftiker [*d.* kräftigen] бясьсільны, нядужы

úmkrixn* [*d.* kriechen] поўзаць, лазіць, лазаць (у розныя бакі)

úmkukn zix, úmcukukn zix [*d.* gucken] аглянуцца, аглядацца, азірнуцца, азірацца

• lojfn* nit umkukndik zix бегчы без аглядкі
• kuk dix um af di hinterše reder *glxv.* азірніся на заднія колы (на задняе кола заўсёды трэба аглядацца)
• (ven) di pave zol nit hobn kejn šejne federn, volt zix af ir kejner (kejn mešugener hunt) nit umgekukt калі б пава ня мела прыгожага пер'я, ніхто б (ні адзін вар'яцкі сабака) на яе не зірнуў

úmkultureler [*d.* kulturell] некультурны; **úmkulturelkajt** *f* некультурнасьць

úmkúmen*, úmcukumen* [*d.* umkommen] прапасьці, прападаць, (за)гінуць; **úmkum** *m* пагібель, зьнішчэньне; **úmkumendiker** які прападае/гіне

• umkumen* far gorništ un far ništ загінуць ні за што, ні пра што (ні за нюх табакі)

úmlajt *m* [*d.* Leute] нелюдзь; **úmlajtišer** нялюдзкі

• umlajtišer uffir нялюдзкія паводзіны

úmlegaler [*d.* legal] нелегальны; **úmlegalkajt** *f* нелегальнасьць

úmlejkndlexer [*d.* unleugbar] бясспрэчны

úmlogišer [*d.* unlogisch] нелягічны; **úmlogiškajt** *f* нелягічнасьць

úmlojaler [*d.* loyal] нелаяльны; **úmlojalkajt** *f* нелаяльнасьць

úmlojfn* [*d.* umlaufen] бегаць; **úmlojf** *m* абарот (рэчаў); **úmlojfeniš** *n* беганіна

• di finger lojfn um gešvind iber di klavišn пальцы хуткабегаюць па клавішах
• umlojfn* aher un ahin бегаць туды-сюды

úmlojnbarer [*d.* Lohn] некарысны, невыгодны, стратны, непажытачны; **úmlojnbarkajt** *f* некарыснасьць, невыгоднасьць, стратнасьць, непажытачнасьць

ú(m)maxn [*ukr.* махати, *p.* machać] (па)размах(в)аць

ú(m)maxn [*d.* ummachen] ператварыць, ператвараць, перайначыць, перайначваць, перарабіць, перарабляць

ú(m)maxt *f*, **ú(m)mextikajt** *f* [*d.* Macht] бясьсільле, нядужасьць; **ú(m)mextiker** бясьсільны, нядужы

ú(m)meglexer [*d.* unmöglich] немагчымы, немажлівы; **ú(m)meglexkajt** *f*, -n немагчымасьць, немажлівасьць

ú(m)menčlexer [*d.* unmenschlich] нялюдзкі, нечалавечы, бесчалавечны; **ú(m)menč** *m*, -n вылюдак; **ú(m)menčlexkajt** *f* нялюдзкасьць, бесчалавечнасьць

ú(m)mesiker [*d.* mässig] празьмерны, неўмеркаваны; **ú(m)mesikajt** *f* празьмернасьць, неўмеркаванасьць

ú(m)mitlbarer [*d.* unmittelbar] непасрэдны

ú(m)mutiker=úmetiker [*mhd.* unmuot] сумны, смутны, нудны, журботны, маркотны, тужлівы

úmnatirlexer [*d.* unnatürlich] ненатуральны, штучны; **úmnatirlexkajt** *f* ненатуральнасьць, штучнасьць

úmnejtiker [*d.* unnötig] непатрэбны; **úmnejtikajt** *f* непатрэбнасьць

• an umnejtike zax/arbet непатрэбная рэч, марная праца

umnes *n*, -n [*s.* (ר'-)אומנות →umen(-jad), bal-umnes] рамяство, фах, прафэсія [*sin.* fax, profesje]

umníšt [*d.* nicht] *adv.* за ні што, дарэмна

• umzist un umništ ні за што ні пра што, задарма, дарэмна, без карысьці

úmnormaler [*d.* unnormal] ненармальны; **úmnormalkajt** *f* ненармальнасьць

úmnúclexer, úmnúciker [*d.* unnütz] некарысны, дарэмны,

марны, непажытачны; **úmnuclexkajt** *f*, **úmnucikajt** *f* некарыснасьць
úmojsdriklexer [*d.* ausdrücken] невыразны
úmojsfirbarer [*d.* ausführen] невыканальны, незьдзяйсьняльны; **úmojsfirbarkajt** *f* невыканальнасьць, незьдзяйсьняльнасьць
úmojshejlbarer, úmojshejlevdiker [*d.* unheilbar] невыгойны, невыгойлівы, невылечны; **úmojshejlbarkajt** *f* невыгойнасьць, невыгойлівасьць, невылечнасьць
úmojslešbarer, úmojslešlexer [*d.* auslöschen] незгасальны, нязгасны
úmojsmestlexer [*d.* unermesslich] бязьмерны, невымерны
úmojsšeplexer, úmojsšepiker [*d.* unerschöpflich] невыводны, невычарпальны, невычэрпны; **úmojsšeplexkajt** *f* невыводнасьць, невычарпальнасьць
úmójsveglexer [*d.* Ausweg] безвыходны
• an umojsveglexe lage безвыходны стан
úmongenem(lex)er [*d.* unannehmlich] непрыемны; **úmongenem(lex)kajt** *f*, -n непрыемнасьць
úmonštendiker [*d.* unanständig] непрыстойны; **úmonštendikajt** *f* непрыстойнасьць
úmópfreglexer [*d.* fragen] бясспрэчны
úmophaltbarer [*d.* abhalten] нястрым(а)ны
úmóphengiker [*d.* unabhängig] незалежны; **úmóphengik** (fun) *adv.* незалежна, безадносна; **úmóphengikajt** *f* незалежнасьць
úmoplejgbarer [*d.* ablegen] безадкладны, неадкладны; **úmoplejgbarkajt** *f* безадкладнасьць
úmoplejkndlexer, úmoplejknbarer [*d.* unleugbar] неабвяргальны, неабвержны, бясспрэчны; **úmoplejknbarkajt** *f* неабвяргальнасьць, неабвержнасьць, бясспрэчнасьць
úmopmeklexer [*s.*?] непазбаўны; які нельга сьцерці
úmopnejgbarer, úmopnejglexer [*d.* abneigen] няўхільны, непахісны; **úmopnejgbarkajt** *f*, **úmopnejglexkajt** *f* няўхільнасьць, непахіснасьць
úmopnembarer [*d.* abnehmen] неад'емны; **úmopnembarkajt** *f* неад'емнасьць
úmoprajsbarer [*d.* abreissen] неадрыўны; **úmoprajsbarkajt** *f* неадрыўнасьць
úmopšaclexer [*d.* abschätzen] неацэнны; **úmopšaclexkajt** *f* неацэннасьць
úmopšrajlexer [*d.* schreien] якога нельга пазьбегнуць/апрацэставаць, непазьбежны
• umopšrajlexer farlust непазьбежная страта
úmopvajxndiker [*d.* weichen] немінучы
úmopvendlexer, úmopvendbarer [*d.* unabwendbar] няўхільны, непазьбежны, немінучы; **úmopvendlexkajt** *f*, **úmopvendbarkajt** *f* няўхільнасьць, непазьбежнасьць, немінучасьць
úmordenung *f*, -en [*d.* Ordnung] бязладзьдзе, непарадак, вэрхал
úmoremen [*d.* Arm] абняць, абдымаць
• – Me zet! – Kejner zet nit … – Me hert! – Kejner hert nit… /Dos veldl iz blind un gedixt. /Umorem mix, zise!.. Du zest, iz bin ruik, /ix kuś dix nor... trala-la-la... (Z. Ś.) – Нехта глядзіць! – Ніхто не глядзіць... – Нехта слухае! – Ніхто ня слухае... Лясок сьляпы й густы. Абдымі мяне, салодкая!.. Ты бачыш, я спакойны, я цалую цябе толькі... траля-ля-ля…
úmorganizirter [*d.* unorganisiert] неарганізаваны; **úmorganizirtkajt** *f* неарганізаванасьць
úmórntlexer [*d.* unordentlich] несумленны, непачэсны; **úmorntlexkajt** *f* несумленнасьць, непачэснасьць
úmpasiker [*d.* passen] непасуючы, які не падыходзіць
úmperzoniker, úmperzénlexer [*d.* unpersönlich] безаблічны, безасабовы
• umperzoniker verb *gram.* безасабовы дзеяслоў
úmpinktlexer [*d.* unpünktlich] недакладны, непунктуальны, неакуратны; **úmpinktlexkajt** *f* недакладнасьць, непунктуальнасьць, неакуратнасьць
úmpljusken zix [*p.* pluskać, *ukr.* плескати] плюхацца, боўтацца
úmpojzn [*r.* ползать, *ukr.* повзати] поўзаць (у розныя бакі)
úmpopulerer [*d.* unpopulär] непапулярны; **úmpopulerkajt** *f* непапулярнасьць
úmporiker [*d.* unpaarig] няпарны
úmporen [*ukr.* пороти] прапоркацца, праваждацца
úmpraktišer [*d.* unpraktisch] непрактычны; **úmpraktiškajt** *f* непрактычнасьць
úmproduktiver [*d.* unproduktiv] непрадукцыйны; **úmproduktivkajt** *f* непрадукцыйнасьць
úmproporcioneler [*d.* proporzional] непрапарцыянальны, несуразьмерны; **úmproporcionelkajt** *f* непрапарцыянальнасьць, несуразьмернасьць
úmrajtn* [*d.* umreiten] езьдзіць конна/верхам
úmrajzn [*d.* reisen] разьяжджаць, вандраваць
úmraxmonesdiker [*s.* -רחמנות- →meraxem, raxmen] бязьлітасны, няшчадны; **úmraxmonesdikajt** *f* бязьлітаснасьць, няшчаднасьць
úmreglmesiker [*d.* regelmässig] нерэгулярны; **úmreglmesikajt** *f*, -n нерэгулярнасьць
úmrejner [*d.* unrein] нячысты, брудны, неахайны; **úmrejnkajt** *f*, -n неахайнасьць, нечысьціня, бруднасьць
úmrext *f/n* [*d.* Unrecht] несправядлівасьць, несправядлівы ўчынак
úmringlen [*d.* umringen] абкружыць, абкружаць, акаляць, абчапіць, абчапляць
úmrirevdiker [*d.* rühren] нерухомы, нерухавы; **úmrirevdikajt** *f* нерухомасьць, непарушнасьць, нерухавасьць
úmru *m/f*, -en [*d.* Unruhe] 1. турбота, клопат, неспакой, хваляваньне; 2. маятнік; 3. непаседа, жэўжык, няўрымсьцік, круцёлка; **úmruen** *pl.* непарадкі, хваляваньні; **úmruiker, úmrufuler** неспакойны, трывожны; **úmruikajt** *f* неспакойнасьць, трывожнасьць
• far vos że benk ix azoj nox dir, o zog, /es gejt dox nit avek a naxt, a tog, /un nor ix traxt fun dir, un nor ix trojm fun dir, /fun dir, fun dir, du lebn majns, du harc in mir, /du, umru majne, du (M. H.) навошта я так сумую па табе, о, скажы, не праходзіць ні дня, ні ночы, каб я ня думаў толькі аб табе, каб ня марыў толькі аб табе, маё жыцьцё, маё сэрца, ты, мой неспакой, ты
• ot iz dos an umru! вось гэта непаседа!
úmrukn [*d.* rücken] рухаць, перасоўваць
úmsejder *m* [*s.* סדר- →sejder, sedre, sidre-, mesader, sadern] беспарадак, бязладзьдзе, вэрхал
úmsejxldiker [*s.* -שכל-] безразважны
úmšácbarer [*d.* unschätzbar] бясцэнны; **úmšacbarkajt** *f* неацэннасьць
úmšédlexer [*d.* unschädlich] няшкодны, бясшкодны; **úmšedlexkajt** *f* няшкоднасьць, бясшкоднасьць
úmšeferišer [*d.* schaffen] непрадукцыйны, бясплодны, няплодны; **úmšeferiškajt** *f* непрадукцыйнасьць, бясплоднасьць, няплоднасьць

úmšikn [*d.* schicken] пасылаць
úmšiklexer [*d.* Unschick] няспрытны, нязграбны, някемлівы, непаваротлівы, нерухавы; **úmšiklexkajt** *f* няспрытнасьць, нязграбнасьць, някемлівасьць, непаваротлівасьць, нерухавасьць
úmšlajdern [*d.* schlaudern] кідаць, швыр(г)аць, шпурляць, шпураць, жбураць
úmšlepn [*d.* schleppen] цягаць, валачыць
úmšlog *m*, -n [*d.* Umschlag] кампрэс
úmšmajen [*s.* שמעיהן →faršmajeter, šmajen] мітусіцца
úmšnoren [*mhd.* snurren] шнарыць, шнырыць, шныпарыць
úmšoklen [*d.* schauckeln] трэсьці, патрэсваць, гайдаць, пагойдваць
úmšpacirn [*d.* spazieren] гуляць, разгульваць
úmšpanen [*d.* umspannen] шагаць, крочыць, ступаць, дыбаць, пкандыбаць
úmšprajzn [*d.* spreizen] шагаць, крочыць, ступаць, дыбаць, ...ндыбаць
...ringen* [*d.* umspringen] скакаць
...stand *m*, -n [*d.* Umstand] абставіны, акалічнасьць, варун- **...štandvort** *n*, *pl.* -verter *gram.* акалічнаснае слова
...štandhaftiker [*d.* standhaft] няўстойлівы, нясталы, хіст- **úmštandhaftikajt** *f* няўстойлівасьць, нясталасьць, хіткасьць
úmštéjns-gezógt=mištéjns-gezógt [*p.* niestety?] *int.* 1. з дазволу сказаць/гаворачы; з пашанай да вас...; 2. *hum.* німа на што глядзець; к чорту
úmšteln* [*d.* umstellen] пераставіць, перастаўляць
úmštendlexer [*d.* umständlich] дакладны, грунтоўны, падрабязны
úmštérblexer [*d.* unsterblich] неўміручы, несьмяротны, бесьсьмяротны; **úmštérblexkajt** *f* несьмяротнасьць, бесьсьмяротнасьць, неўміручасьць
• culib dem, me zol vern umšterblex, darf men opgebn dos lebn дзеля таго каб стаць бесьсьмяротным, трэба аддаць жыцьцё
úmštojsn* [*d.* umstossen] таўхаць, штурхаць, пхнуць, п(і)хаць; турнуць, абярнуць, паваліць
úmštrajtbarer [*d.* unstreitig] бясспрэчны
úmšuld *f* [*d.* Unschuld] нявіннасьць; **úmšuldikajt** *f* невінаватасьць; **úmšuldzziker** нявінны, бязьвінны, невінаваты
úmšvebn [*d.* schweben] лунаць, лятаць, лётаць
úmšvimen* [*d.* schwimmen] плаваць (туды-сюды)
úmšvindlen [*d.* schwindeln] перабяжаць, перабягаць, перамясьціцца, перамяшчацца
úmtáktišer [*d.* taktisch] нетактычны, нетактоўны, бестактоўны; **úmtaktiškajt** *f* нетактычнасьць, нетактоўнасьць, бестактоўнасьць
úmtam *m*, -en [*s.* טעם- →tam, matamim] безгустоўнасьць
úmtejlbarer [*d.* unteilbar] непадзельны; **úmtejlbarkajt** *f* непадзельнасьць
úmtétiker [*d.* untätig] нядзейны, бязьдзейны; **úmtétikajt** *f* бязьдзейнасьць; **úmtétik zajn*** бязьдзейнічаць
úmtojgevdiker, úmtojgbarer [*d.* untauglich] нягодны; **úmtojglexkajt** *f*, **úmtojgbarkajt** *f* нягоднасьць
úmtoesdiker [*s.* -טעות-] беспамылкова
úmtoleranter [*d.* tolerant] неталерантны, нецярпімы; **úmtolerantkajt** *f* неталерантнасьць, нецярпімасьць
úmtrajbn* [*d.* umtreiben] (пера)ганяць
• umtrajbn* dem koholšn bok iber ale geslex ганяць кагала нага казла па ўсіх завулках
• umtrajbn* rexiles (af) абгаворваць, плятkарыць, паклёпнічаць
úmtrajer [*d.* untreu] няшчыры, няверны, неадданы, вераломны; **úmtrajkajt/úmtrajhajt** *f*, -n няшчырасьць, няверпасьць, неадданасьць, вераломнасьць
úmtrejstlexer [*d.* untröstlich] няўцешны
úmtrexter *m*, (-n *f*, -s) [*mhd.* traht, untrehtec?] бясплодны, бязьдзетны (чалавек)
úmtrogn* [*d.* umtragen] (пра)насіць, цягаць (зь месца на месца)
• umtrogn* a kind af di hent насіць дзіця на рукох
• umtrogn* af emecn a harc насіць на кагосьці злосьць у сэрцы
• umtrogn* pljotkes fun hojf cu hojf разносіць плёткі па дварох
• umtrogn* zix iber der velt цягацца па сьвеце
• umtrogn* zix mit epes vi a hunt mit a bejn, vi mit a torbe, vi a hun mit an ej насіцца зь нечым як сабака з косткай, як з (пісанай/ласінай) торбай, як курыца зь яйкам (як дурань зь дзьвярыма/ступаю/мялам, як кот з мышшу /салам/селядцом, як курыца зь яйкам)
úmtroj *m* [*d.* Untreue] недавер, здрада
úmúfherlexer [*d.* unaufhörlich] безупынны, бесьперапынны; **úmúfherlexkajt** *f* безупыннасьць, бесьперапыннасьць
úmúfreglexer [*d.* aufregen] непарушны
úmúmkerlexer [*d.* umkehren] беззваротны, беспаваротны, неўзваротны
úmvaklen [*d.* wackeln] пахіснуць; **úmvaklen zix** віхацца, вагацца, калывацца, хістацца, зыбацца, ківатца, гойдацца
úmvalgern [*d.* wälgern] 1. перакуліць, перакульваць, абярнуць, абарочваць, па-, з|валіць; 2. кідаць (зь месца на месца); **úmvalgern zix** валяцца, качацца
úmvandern, úmvandreven [*d.* wandern, *p.* wędrować] вандраваць, бадзяцца, туляцца, блукацца
úmvandlen [*d.* umwandeln] 1. ператварыць, ператвараць, перавярнуць, пераварочваць; 2. бадзяцца, туляцца, блукацца, вандраваць, перабяжаць, перабягаць, перамясціцца, перамяшчацца; **úmvandlung** *f*, -en ператварэньне
úmvarfn* [*d.* werfen] кідаць, перакідваць; перакуліць, абярнуць, па-, з|валіць
úmvaršajndlexer [*d.* unwahrscheinlich] не(праўда)падобны, неймаверны, неверагодны; **úmvaršajndlexkajt** *f* не(праўда)падобнасьць, неймавернасьць, неверагоднасьць
úmveg *m*, -n [*d.* Umweg] 1. убочная/кружная дарога; **úmvegiker** убочны, кружны
• maxn an umveg зрабіць вялікі круг
úmveg *m*, -n [*d.* unwegzam] бездараж, бездарожжа
úmvendn* [*d.* umwenden] з-, на|варочваць, зварачаць, зь-, на|вярнуць, накіраваць, накіроўваць
úmverdiker/úmvírdiker [*d.* unwürdig] нявартый, ганебны; **úmverdikajt/úmvirdikajt** *f*, -n нявартасьць, ганебнасьць
• umverdike kritik ганебная крытыка
úmvertiker [*d.* unwertig] нягодны, нявартый, які ня мае вартасьці/каштоўнасьці; **úmvertikajt** *f*, -n нягоднасьць, нявартасьць
• umvertike arbetn марная праца
úmveter *m* [*d.* Unwetter] непагадзь, нягода, пляга, халепа, слота
úmvign [*d.* wiegen] качаць, калыхаць, гутаць, гоцаць, зыбаць
úmviliker [*d.* unwillig] неахвотны, неахвочы, безахвотны; **úmvilik** *adv.* (зь)нехаця, неахвотна; **úmviln** *m* нежаданьне
úmvilkirlexer [*d.* unwillkürlich] мімавольны, міжвольны; **úmvirkirlexkajt** *f* мімавольнасьць, міжвольнасьць

úmvirtšaftlexer [*d.* unwirtschaftlich] безгаспадарчы; **úmvirtšaftlexkajt** *f* безгаспадарчасьць
úmvisn *m* [*d.* Unwissenheit] няведаньне, нязнаньне, цямнота, невуцтва, недасьведчанасьць; **úmvisndiker** які ня ведае, невуцкі, недасьведчаны
• visn iz lixt, umvisn iz fincterniš *šprxv.* веды – сьвятло, невуцтва – цемра
úmvixtiker [*d.* unwichtig] няважны, нязначны, малазначны, мізэрны
úmvoglen [*d.* vagieren?] бадзяцца, туляцца, блукаць, вандраваць
úmvorhaftiker [*d.* unwahrhaftig] не(праўда)падобны, неймаверны, неверагодны; **úmvorhaftikajt** *f* не(праўда)падобнасьць, неймавернасьць, неверагоднасьць
úmxejn *m* [*s.* חן- →xejn, misxanen, opxejn] непрыязнасьць, непрыхільнасьць, незадавальненьне, няміласьць, антыпатыя, няласка, варожасьць, нянавісьць [*sin.* fajndšaft, antipatje]
• varfn* an umxejn (af) разьлюбіць, не цярпець, не пераварваць
• Špacirn zajnen mir bejde gegangen /arum un arum dem grinem groz... /An umxejn, an umxejn hostu af mir gevorfn, /ix vejs nit fun ven un fun vos. *flksl.* Гуляць мы абодва хадзілі, абтапталі ўсю траву... Ты пакрыўдзіўся, пакрыўдзіўся на мяне, я ня ведаю за што і чаму.
• xejn kost nit mer vi umxejn *šprxv.* прыязнасьць каштуе ня болей за непрыязнасьць
úmzac *m* [*d.* Umsatz] абарот, абарачэньне
úmzebarer [*d.* sehen] нябачны, нявідны; **úmzebarkajt** *f* нябачнасьць, нявіднасьць
úmzelbstštendiker [*d.* unselbstständig] несамастойны; **úmzelbstštendikajt** *f* несамастойнасьць
úmzen* zix [*d.* umsehen] агледзецца, агляд(в)ацца, аглянуцца; азірацца, азірнуцца
úmzin *m* [*d.* Unsinn] бязглузьдзіца, лухта, глупства, недарэчнасьць; **úmziniker** бязглузды; **úmzinikajt** *f*, -n бязглуздасьць
umzíst [*d.* umsonst] *adv.* бясплатна, дарэмна, (за)дарма; **umzíst(ik)er** дарэмны, дармовы, бясплатны
• patern cajt umzist un umništ марнаваць дарэмна час
• a frajnt darf men zix kojfn, sonim krigt men umzist *šprxv.* сябра трэба купляць, ворагі дастаюцца задарма
• dos lebn iz di greste mecie – me krigt es umzist *šprxv.* жыцьцё – найтанейшая рэч, бо дастаецца задарма
• fun umzister hejlung zolst nit gezunt vern *šprxv.* ад дармавога лячэньня здаровы ня станеш (дарэмна і каза ня сьпела)
• umzist iz nor der tojt, un dox kost er dos lebn *šprxv.* дарэмная толькі сьмерць, але каштуе яна жыцьця (дарма і каза ваўку ня скачаць, як паскачаць, дык і зьесьць)
• umzist kušt men nor di mezuze *šprxv.* дарэмна цалуюць толькі мэзузу
• umzist trinkt men (nor) vaser *šprxv.* дарэмна п'юць толькі ваду (даўно тыя паўміралі, што задарма давалі)
• umzist zect zix afile kejn make nit *šprxv.* дарма і скула ня сядзе (дарма хадзіць – ногі адбіць; дарма і каза цераз плот ня скача)
• ver es vert umzist barojgez, vert umzist vider gut *šprxv.* хто няўцям злуе, той няўцям зноў дабрэе
úmzítlexer [*d.* unsittlich] амаральны, немаральны, несумленны, распусны; **úmzítlexkajt** *f* амаральнасьць, несумленнасьць, распуста
úmzixerer [*d.* unsicher] 1. няўпэўнены; 2. няпэўны, ненадзейны, небясьпечны; **úmzixerkajt** *f*, -n 1. няўпэўненасьць; 2. няпэўнасьць, ненадзейнасьць
úmzixtbarer, **úmzixtiker** [*d.* unsichtbar] нябачны, нявідны; **úmzixtbarkajt** *f*, **úmzixtikajt** *f* нябачнасьць, нявіднасьць
úmzuxn [*d.* suchen] шукаць, шарыць
úmženirter [*d.* genieren, *fr.*] разьвязны, нахабны, бессаромны
un [*d.* und] *bndv.* і; але
unc *f*, -n [*d.* Unze] унцыя
• afn unc на вунцыю
úndzer(er) [*d.* unser] наш; **undz** *dat./ak.* (mir) нам, нас; **úndzeri(n)ker** наш, з нашых; **úndzerike** нашыя (родзічы, сваякі); (fun) **úndzertvegn** для/дзеля нас
• itlexer far zix, got far undz ale! *šprxv.* кожны за сябе, бог за нас усіх!
• majn un dajn un undzer *glxv.* мой і твой, і наш (так кажа мужык сваёй другой жонцы аб яе і аб сваіх папярэдніх і цяперашніх дзецях)
-ung [*d.* -ung] *suf.* -цьцё, -ньне (утварае назоўнікі жаночага роду са значэньнем дзеяньня, працэсу і адначасна рэчы, тэхнічнай прылады або зьявы)
• lernung навучаньне; lexcung прага; liferung пастаўка
Úngern/Úngarn *n* [*d.* Ungarn] Вугоршчына, Вэнгрыя; **únger /ungár** *m*, -n, (-n *f*, -s) вэнгар, вэнгерац, вугорац, мадзяр; **úngeršer**, **ungárišer** вэнгерскі, вугорскі, мадзярскі; **únger(i)š** *n* (di úngeriše šprax) вэнгерская/вугорская мова
univate(r) [?] гугнявы, гамзаты
unsane-/nesane-tójkef *m* [*s.* נתנה־תוקף(ו)] "распавядзем аб сіле"; малітва аб судным дні (чытаецца на Рош-Гашону і Ём-Кіпур)
• gej lod mix cum unsane-tojkef ты мне нічога ня зможаш зрабіць
unter [*d.* unter] *prep.* пад; **úntern=unter dem**; **únteršter** ніжні
• unter fir ojgn вока на вока, сам-насам
• untern noz пад носам, з-пад носу
• unteršte lip *anat.* ніжняя губа
únter- [*d.* unter-] *knv./pref.* пад- (паказвае на: 1. рух уніз, пад нечым; 2. падпарадкоўваньне, прыгнёт; 3. зьмешваньне, перавязваньне, разьдзяленьне)
unter *m*, -s [*d.* Unter] *kort.* ніжнік, валет
únterajln [*d.* eilen] падганяць, прысьпешваць
• er ajlt mix unter mitn opforn ён прысьпешвае мяне з ад'ездам
únteranand(er) [*d.* untereinander] *adv.* паміж сабой, адзін з адным/другім
únterantvíklter [*d.* entwickeln] недаразьвіты
únterárbetn [*d.* arbeiten] падрабіць
únterart *m*, -n [*d.* Unterart] падвід; разнавіднасьць
únterbajčlen [*d.* Peitsche, *p.* bicz] падганяць бізуном, сьцебануць, падсьцёбнуць, падсьцёбваць, (пад)хвоснуць, падхвостваць
únterban *f*, -en [*d.* Unterbahn] мэтро, падземка
únterbavústzajn *n* [*d.* unterbewusst] падсьвядомасьць; **únterbavústziniker** падсьвядомы
únterbejgn* [*d.* beugen] падагнуць, падгінаць
• unterbejgn* di koldre падгарнуць коўдру
únterbenkele *n*, -x [*d.* Bank] прыступка, услончык для ног
únterbetn [*d.* Bett] падаслаць, падсьцілаць; **únterbet** *f/n*, -n подсьціл, падсьцілка, посьцілка
únterbindn* [*d.* binden] падвяз(в)аць

únterblovn [*d.* blauen] падсініць, падсіньваць
• unterblovn dos gret падсініць бялізну
únterblozn* [*d.* blasen] 1. пададзьмуць, паддзімаць; 2. *vulg.* бзьдзець, пускаць бзьдзюлі
• di zun šajnt, ober a kil vintele blozt unter сонца зьзяе, але халодны вецярок паддзімае
• der misxer blozt unter гандаль пускае бзьдзюлі (падманвае)
• naje vintn blozn unter *fig.* новыя ветры дзьмуць
• unterblozn* a fajer разьдзімаць агонь
• unterblozn* a hejse tej дзьмуць на гарачую гарбату
• unterblozn* dos zupkele farn kind астуджваць супчык для дзіцяці
• zix unterblozn* vi a nogid надуцца як тумар
• unterblozn* mitn hut, mit a fexer абмахвацца шапкай/веерам
únterbodn *m* [*d.* Boden] падглеба, грунт; **únterbodndiker** падглебавы; **únterbodn-vaser** *n* падглебавыя/грунтавыя воды
únterbojen [*d.* bauen] падбудаваць, падбудоўваць
únterbomken [*p.* bom] падтакваць; **únterbomker** *m* падпявала, падгалосак
únterbrengen* [*d.* unterbringen] 1. паднесьці; 2. загубіць
únterbrexn* [*d.* unterbrechen] падламаць, падломліваць; падарваць, падрываць
únterbrumen [*d.* brummen] падпяваць нізкім голасам; бурчаць
• unterbrumen unter der noz бурчаць пад нос
• unterbrumen vi a ber бурчаць/равець як мядзьведзь
únterburčen [*p.* burczeć, *ukr.* бурчати] (пра)бурчаць
• unterburčen unter der noz di etlexe verter прабурчаць пад нос некалькі словаў
úntercejxenen [*d.* unterzeichnen] падкрэсьлі(ва)ць
úntercetejln [*d.* zerteilen] падразьдзяліць, падразьдзяляць
úntercien* [*d.* unterziehen] падцягнуць, падцягваць; **únterci** *m*, -en 1. падцяжка; 2. апошні радок, выніковая рыса, вынік
• maxn dem untercі падводзіць рысу
• untercien* a saxakl падвесьці вынік
úntercindn* [*d.* zünden] падпаліць, падпальваць; **úntercinder** *m*, -s падпальшчык; **úntercindung** *f*, -en падпал, падпальваньне
úntercitern [*d.* zittern] пацепвацца, перасмыквацца; калаціцца
únterdernérter [*d.* ernähren] недакормлены, якому не стае харчаваньня
únterdrejen zix [*d.* drehen] падвярнуцца
únterdremlen/únterdrimlen [*p.* drzemać, *ukr.* дрімати] драмаць (вудзіць акунёў)
• unterdremlen noxn fetn esn падрамаць пасьля сытнай ежы
• unterdremlen ba trajbn di ferd падрамаць, едучы на конях
únterdrikn [*d.* unterdrücken] пры-, у|ціскаць, прыгнесьці, прыгнятаць; **únterdriker** *m*, -s прыгнятальнік; **únterdrikung** *f*, -en уціск, прыгнёт, прыгнечаньне; **untergedrikter** прыгнечаны
úntererd [*d.* Erde] 1. *f* падзямельле, склеп, сутарэньне; 2. *f/m* падпольле; **únter(dr)erdišer, úntererdiker** падземны; падпольны; **úntererdler** *m*, -s, (-n *f*, -s) рудакоп; падпольшчык
• (avek)gejn* in der untererd ісьці ў падпольле
únterfajfn* [*d.* pfeifen] па-, на-, пад|сьвістваць
únterfaln* (unter) [*d.* fallen] падпасьці, падпадаць
únterfalševen [*d.* fälschen] фальшывіць
únterfarbn [*d.* Farbe] падфарбаваць, падфарбоўваць
únterfardinen [*d.* verdienen] пад(за)рабіць, пад(за)рабляць
• unterfardinen, az dos mazl špilt cu падзарабіць, калі пашанцуе
únterfa(r)rixtn [*d.* verrichten] падправіць, падпраўляць
únterfastn [*d.* fasten] пасьціць час ад часу
• unterfastn in a montik un a donerštik пасьціць у панядзелак і ў чацьвер
únterfestikn [*d.* festigen] падмацаваць, падмацоўваць
únterfirn [*d.* unterführen] 1. пад-, пра|весьці, пад-, пра|водзіць; падвезьці, падвозіць; 2. *fig.* пад-, пра|весьці, ашукаць; **únterfirer** *m*, -s, (-n *f*, -s) шафер, дружка
• unterfirn a saxakl падвесьці рахунак
• unterfirn di bremen падвесьці бровы
• az di kale šemt zix, muzn di unterfirers avekgejn *šprxv.* калі маладая саромеецца, мусяць дружкі ісьці прэч
únterfisl *n* [*d.* Fuss] падножка
únterflien* [*d.* fliegen] пад-, пры|ляцець, пад-, пры|лятаць
únterfojln [*d.* faul] падгні(ва)ць
únterfojln zix [*d.* faulenzen] паленьвацца
únterforn* (in, kejn) [*d.* unterfahren] пад'ехаць, пад'яжджаць; **únterforer** *m*, -s, (-ke *f*, -s) спадарожнік, які едзе аўтастопам
únterfrirn* [*d.* frieren] падмерзнуць, падмярзаць
úntergang *m*, -en [*d.* Untergang] 1. захад (сонца); 2. скон, пагібель, зьнішчэньне, заняпад
úntерganvenen* zix (cu) [*s.* -גנב- →ganev] падкрасьціся, падкрадацца
úntergartlen [*d.* gürten] падперазаць, падпяразваць
• zix gut untergartlen добра падперазацца
úntergebáj *n*, -en [*d.* Gebäude] падмурак
úntergebn* [*d.* untergeben] пад-, пры-, да|да(ва)ць; **untergebn zix** пад-, з|да(ва)цца; пакарацца; **úntergegebnkajt** *f* падатлівасьць, пакорнасьць, пакора
• untergebn* xejšek/hic/kuraž/mut разахвоціць, паддаць жару
úntergebrenter [*d.* gebrannt] падгарэлы
úntergebroxener [*d.* gebrochen] перарывісты, надламаны; *fig.* надломлены; **úntergebroxn vern*** падламацца, падломліваца; падарвацца, падрывацца
• an untergebroxene štim перарывісты голас
úntergecojgener [*d.* gezogen] падцягнуты; **úntergecojgnkajt** *f* падцягнутасьць
úntergedrikter [*d.* gedrückt] прыгнечаны; **úntergedriktkajt** *f* прыгнечанасьць
• mit an untergedrikter štim прыдушаным/прыглушаным голасам
úntergefarbter [*d.* gefarbet] падфарбаваны
úntergefirter [*d.* geführt] падведзены, падфарбаваны
úntergegartlter (mit) [*d.* Gürtel] падперазаны, аперазаны
• untergegartlt mit a štrik падперазаны дзягай
úntergegrobener [*d.* gegraben] 1. падкапаны; 2. падарваны; сапсаваны; **úntergegrobn vern*** падарвацца; сапсавацца
úntergehakter [*d.* gehackt] падсечаны, куртаты
• di fis zoln dir untergehakt vern! *kll.* каб табе ногі падсеклі /паадсякала/падкасіла!
úntergejn* [*d.* untergehen] 1. (cu) падысьці, падыходзіць, наблізіцца, набліжацца; 2. зайсьці, захадзіць, заходзіць (аб сонцы); 3. згінуць, прапасьці, прападаць; патануць (аб караблі)

• di velt gejt unter канец сьвету
• di velt iz nox nit untergegangen! (di velt meg untergejn! di velt gejt (nox) nit unter!) *glxv.* сьвет ня клінам сышоўся! (што-б там ні было!)

úntergelofener [*d.* gelaufen] які заплыў/ўспух
• mit an untergelofn ojg з падбітым вокам

úntergemaxter [*d.* gemacht] 1. падроблены, фальшывы; 2. надвязаны (аб панчосе); надроблены

úntergenect vern* [*d.* genetzt] падмокнуць, падмакаць

úntergenéj *n*, -en [*d.* nähen] 1. падшэўка, падкладка; 2. падносак

úntergenumener [*d.* genommen] прадпрыняты
• an untergenumener plan прадпрыняты плян
• untergenumene ekspedicje прадпрынятая экспэдыцыя

úntergeordnter [*d.* untergeordnet] 1. *m*, -te падначалены; 2. падуладны, падначалены, падлеглы, падпарадкаваны

úntergepucter [*d.* putzen] аздоблены, прыбраны, упрыгожаны; начышчаны
• an untergepuct peneml нафарбаваны тварык
• untergepucte štivl начышчаныя боты

úntergerisener [*d.* gerissen] падарваны, пададраны, надарваны; **úntergerisn vern*** падарвацца; сапсавацца; **úntergerisnkajt** *f* падарванасьць, надарванасьць

úntergerixtlexer [*d.* Gericht] падсуднасьць; **úntergerixtlexkajt** *f* падсуднасьць

úntergesl *n*, -ex [*d.* Hintergasse] завулак

úntergešikter [*d.* geschickt] падасланы, якога падаслалі

úntergešlogener (mit) [*d.* geschlagen] падбіты
• mit an untergešlogn ojg з падбітым вокам
• untergešlogn mit hunt *fig.* "падбіты сабакам"; кепскі/блага/дрэнны чалавек (злы як сабака)

úntergešma(d)ter [*s.* -שמד- →mešumed, šmad] 1. *m* выхрыст; хрышчаны жыд, які перайшоў у хрысьціянства; 2. хрышчаны (жыд)

úntergešmidter [*d.* geschmiedt] падкаваны; **úntergešmid(t)kajt** *f* падкаванасьць

úntergešnitener [*d.* geschnitten] падрэзаны

úntergešo(j)rener [*d.* geschoren] падстрыжаны

úntergešosener [*d.* geschossen] падстрэлены
• faln* vi an untergešosener падаць як падстрэлены

úntergeštél *m*, -n [*d.* Untergestell] падстаўка; **úntergeštelter** падстаўлены; падстаўны

úntergevorfener [*d.* geworfen] 1. *m*, -te падначалены; 2. падпарадкаваны, падначалены, падлеглы, падуладны; 3. падкінуты; **úntergevorfnkajt** *f* падуладнасьць, падначаленасьць, падлегласьць, падпарадкаванасьць
• an untergevorfn kind падкідыш

úntergibiker [*d.* geben] падатлівы

úntergisn* [*d.* giessen] падлі(ва)ць; **úntergus-rod** *f*, *pl.* -reder падліўное кола

úntergrobn* [*d.* untergraben] 1. падкапáць, падкопваць; 2. падарваць, падрываць; сапсаваць; **úntergrobung** *f* падкоп; падкопваньне
• untergrobn* dos gezunt сапсаваць здароўе

úntergrunt *m* [*d.* Untergrund] падгрунт, падглеба; падаснова; **úntergruntiker** падземны, падзямельны; падпольны, нелегальны; **úntergrunt-ban** *f*, -en мэтро

únterhakn [*d.* hacken] падсячы, падсякаць; падрэзаць, падразаць; **únterhakn zix** падагнуцца, падгінацца
• s'hobn zix im untergehakt di fis у яго ногі падкасіліся
• unterhakn emecn di fligl падрэзаць камусьці крылы

únterháltn* [*d.* unterhalten] 1. (úntergehaltn) падтрым(лі-в)аць; 2. (unterhált) забавіць, забаўляць; **únterhalt** *m*, -n падтрымка, апора, апірышча; **únterhaltung** *f*, -en 1. падтрыманьне; 2. забава
• unterhaltn* di nešome падтрымаць душу (у целе)

únterhándlen [*d.* unterhandeln] 1. весьці перагаворы; 2. (mit) пры-, падгандляваць; **únterhandlung** *f*, -en перамовы, перагаворы

únterhavken [*ukr.* гавкати] цяўкаць, дзяўкаць; **gebn* a havke unter** цяўкнуць, дзяўкнуць

únterhecken [*ukr.* гоцати] гоц(к)аць, падкідаць

únterhecn (af) [*d.* hetzen] падбухторыць, падбухторваць, падбі(ва)ць, падцкаваць, падцкоўваць, пад'юдзіць, пад'юджваць; **únterhecer** *m*, -s падбухторнік; **únterhecung** *f* падбухторваньне

únterhejbn* [*d.* unterheben] прыпадняць, прыўзьняць, прыпадымаць, прыўзьнімаць, прыўздымаць; падчапіць; **únterhejb** *m texn.* падняцьце, падыманьне; **únterhejber** *m*, -s *texn.* дамкрат
• unterhejbn* zix af di špic finger прыпадняцца/стаць на дыбачкі

únterhejcn [*d.* heizen] 1. распаліць (печ), падпаліць (у печы); 2. *n* распальваньне, падпальваньне; **únterhejcexc** *n* падпалка, распалка (трэскі)

únterhelfn* [*d.* helfen] дапамагчы, дапамагаць, падтрым-(лів)аць; **únterhelfer** *m*, -s, (-n *f*, -s) памагаты, саўдзельнік, супольнік, хаўрусьнік

únterhemd *n*, -er [*d.* Unterhemd] сподняя сарочка

únterhengen* [*d.* hängen] падвесіць, падвешваць

únterhern [*d.* hören] падслух(оўв)аць; **únterher** *m*, -n падслухоўваньне
• telefonišer unterher тэлефоннае падслухоўваньне

únterhicn [*d.* Unterhitze] падда(ва)ць пары, падбухторыць, падбухторваць

únterhimldiker [*d.* Himmel] паднябесны, паднебны

únterhinken* (in, af) [*d.* hinken] накульгваць, кульгаць
• unterhinken* afn rextn/linkn fus кульгаць на правую/левую нагу

únterhodeven (mit) [*p.* hodować, *ukr.* годувати] 1. (пад)гадаваць, падкарміць; 2. *n* падкорм(ка)

únterhojtiker [*d.* Unterhaut] падскураны

únterhojzn *pl.* [*d.* Unterhose] нагавіцы, штаны, споднікі

únterhud(j)en/únterhudzjen/únterhudžen [*ukr.* гудіти] 1. гудзець, гусьці (час ад часу); 2. пад'юдзіць, пад'юджваць
• der vint hudjet unter in kojmen вецер гудзіць у коміне

únterhúngern [*d.* Hunger] недаядаць, галадаць час ад часу

únterhustn [*d.* husten] пакашліваць, кашляць, керхаць

únterjámišer [*s.* -ים- →jam] падводны (з-пад мора, з дна марскога)

únterjogn [*d.* jagen] пада-, па|гнаць, пад-, па|ганяць

únterjoxn [*d.* unterjochen] пакарыць, пакараць, заняволіць, занявольваць, прыгнесьці, прыгнятаць, падпарадкаваць, падпарадкоўваць

únterkajklen [*d.* gaukeln, *mhd.* kugelen, kegelen?] падкаціць, падкочваць

únterkasern [*p.* zakasywać] падкас(в)аць, падсук(в)аць (рукавы)

únterkepl *n*, -ex [*d*. Kopf] падзагаловак
únterkern [*d*. kehren] падагнуць, падгінаць, падвярнуць
únterkern [*d*. kehren] падмесьці, падмятаць
únterkircn [*d*. kürzen] пакараціць, пакарачаць
únterklajbn* [*d*. klauben] 1. падабраць, падбіраць; 2. *n* падбор
únterklejd *n*, -er [*d*. Unterkleid] (ніжняя) спадніца, сарочка
únterklapn [*d*. klopfen] падбі(ва)ць
únterklepn [*d*. kleben] падклеіць, падклейваць
únterkojfn [*d*. kaufen] падкупіць, падкупляць; **únterkojf** *m* подкуп
• unterkojfn mit rajxe matones падкупляць багатымі падарункамі
únterkol *n. pl.* -kojles [*s.* (-קול-)-] другі тон/голас, падгалосак
únterkorm(en)en* [*ukr*. кормити, *r*. кормить] падкарміць, падкормліваць
únterkosen [*ukr*. косити, *p*. kosić] падкасіць
únterkoven [*p*. kować, *r*. ковать, *ukr*. кувати] падкаваць, падковаць
únterkreftikn [*d*. kräftigen] 1. падмацаваць, падмацоўваць; 2. *n* падмацаваньне, падмацоўваньне
únterkrenken [*d*. kranken] пры-, за|хварэць (трохі), занядужаць
únterkrexcn [*d*. krächzen] крахтаць, крактаць
únterkrixn* [*d*. kriechen] падлезьці, падлазіць, падлязаць, падпаўзьці, падпаўзаць
únterkukn [*d*. gucken] падгледзець, падглядаць
únterkumen* [*d*. unterkommen] падысьці, падыходзіць, на-, пры|блізіцца, на-, пры|бліжацца
• ven/vu es kumt unter калі/дзе надарыцца
únterlajb *n*, -er [*d*. Leib] 1. ніжняя частка жывата; кішкі, вантробы; 2. *euph*. палавы орган
• zol dir arojskrixn s'unterlajb! *kll*. каб табе кішкі павылазілі!
únterlajxtn* [*d*. leuchten] падсьвяціць (каму-небудзь)
únterlebn [*d*. leben] (ціха і спакойна) пра-, па-, да|жы(ва)ць
• unterlebn biz cu der toxters xasene, biz cum erštn ejnikl дажыць да вясельля дачкі, да першага ўнука
• unterlebn biz unter di tife najnciker пражыць да дзевяностагадовага ўзросту (да глыбокай старасьці)
• unterlebn mit a froj пагульваць з жанчынай
• x'vejs, x'vel unterlebn nox a por jor, vifl got vet gebn я ведаю, я яшчэ пражыву парачку гадоў, колькі бог дасьць
únterlejgn [*d*. unterlegen] падкласьці, падкладаць; **únterlejgn zix** легчы (пад нешта)
• m'ken di hent nit unterlejgn рук(і) не падкладзеш (нічым не дапаможаш хвораму)
• me lejgt unter der hun an ej (me lejgt der hun unter ejn ej), kedej me zol hobn cvej *glxv*. пад курыцу падкладаюць яйка, каб мець два
• ven me vejst, az me vet faln, volt men zix untergelejgt štroj *glxv*. калі б ведаць, што павалішся, падсьцяліў бы саломы (каб ведаў, дзе павалішся, то абышоў бы, лепей бы там сеў)
únterlekn zix (cu) [*d*. lecken] падліз(в)ацца, падласьціцца, падлашчвацца, падлабуньвацца, падкочвацца, падмазвацца; **únterleker** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) падлізьнік, падхалім, ліськівец; **únterlekerišer** падлізьлівы, ліськівы; **únterlekeráj** *f* ліськівасьць, падлізваньне
únterlenen [*d*. lehnen, *mhd*. lënen] падперці, (па)падпіраць, падтрым(лів)аць, падмацаваць, падмацоўваць; **únterlen** *m*, -en падпор(а)
• unterlenen zix (dos harc) перакусіць (першы голад прагнаць; каліўца/каліва зьесьці, у рот укінуць)
únterlernen [*d*. lernen] падвучыць, падвучваць
únterljameven [*p*. lamować] падшыць (бераг сукенкі)
únterlog *m*, -n [*d*. Unterlage] падшэўка, падкладка
únterlojfn* [*d*. unterlaufen] падбегчы, падбягаць
únterlozn* [*d*. lassen] падпусьціць, падпускаць
úntermaxn [*d*. machen] 1. пад-, пры|рабіць, пад-, пры|рабляць; 2. падвязаць (панчоху)
úntermišn [*d*. mischen] падмяшаць, падмешваць
úntermitlšul *f*, -n [*d*. Mittelschule] каледж, сярэдняя навучальная ўстанова
úntermogn-driz *f*, -n, **úntermogndike driz** [*d*. Magen] *anat*. падстраўнікавая залоза
úntermojern [*d*. untermauern] падмураваць, падмуроўваць
úntermost(j)en [*ukr*. мостити, *p*. mościć] падаслаць, падсьціласць, падкласьці, падкладаць
úntermurmlen [*d*. murmeln] ціха мармытаць, бурчаць
• untermurmlen vegn der šxejne, az zi iz umtraj dem man нашэптваць аб суседцы, што яна няверная свайму мужыку
úntermutikn [*d*. Mut] падбадзёрыць, падбадзёрваць
únternecn [*d*. netzen] падмачыць, падмочваць
únternejen [*d*. nähen] падшы(ва)ць
únternemen* [*d*. unternehmen] прадпрыняць, прадпрымаць; **únternemen* zix** (cu) узяцца, брацца (за штосьці); **únternemer** *m*, -s, (-n *f*, -s) прадпрыемец, прадпрымальнік; **únternémerišer** прадпрыемніцкі, прадпрымальніцкі; **únternémfe(j)iker** прадпрымальны, прадпрыемлівы; **únternemung** *f*, -en прадпрыемства
• az me ken nit un me vejst nit, nemt men zix nit unter *glxv*. хто ня можа і ня ведае, не бярэцца
• hostu zix untergenumen – to vejs, vos du host cu ton *šprxv*. узяўся за гуж, не кажы, што ня дуж
• tate un mame iz a kunc cu zajn, un ale menčn nemen zix es unter *šprxv*. бацькамі быць – ня простая штука, але ўсе людзі бяруцца за гэта
únter(-)ojgiker [*d*. Auge] завочны; **únterojgler** *m* завочнік
únterojvn *m*, -s [*d*. Ofen] падпечак
únteroptejlung *f*, -en [*d*. Abteilung], **únteroptejl** *m*, -n пададдзел
únterórdenen [*d*. unterordnen] 1. падпарадкаваць, падпарадкоўваць; 2. *n* падпарадкаваньне, падпарадкоўваньне; **únterordntkajt** *f* падуладнасьць, падначаленасьць, падлегласьць, падпарадкаванасьць
únterorem *m*, -s [*d*. Arm] *anat*. перадплечча
únterpačn [*d*. Patsche, peitschen] папляск(в)аць, паляп(в)аць
• unterpačn mit di fliglen палопваць крыламі
• unterpačn mit der cung пляскаць языком
únterpejgern [*s*. -פגר- →pgire, pejger] *hum*. памірaць (з голаду)
únte(r)rajsn* [*d*. reissen] 1. падарваць, падрываць; 2. *n* падрыў, падрываньне; **únte(r)rajsn* zix** па-, на|дарвацца, па-, на|дрывацца; **únte(r)rajs** *m*, -n падрыў; **únte(r)rajserišer** падрыўны
• unterrajsn* (zix) dos gezunt падарваць (сваё) здароўе
• vest zix nit unterrajsn не надарвешся
únte(r)rejcn [*d*. reizen] падбухторыць, падбухторваць, падражні(ва)ць, падцкаваць, падцкоўваць
únte(r)re(j)dn* [*d*. reden] падгаварыць, пад-, па|гаворваць

únte(r)réjxern/únte(r)rójxern (mit) [*d.* rauchen, rauchern] 1. падкурыць, падкурваць, падпаліць, падпальваць (цыгарэту); пакурваць (час ад часу); 2. дыміць, паддымліваць; акурваць; падвэндзіць, падвэнджваць
• er rojxert nor unter ejn papirosl noxn esn ён выкурвае толькі адну папіроску пасьля ежы
• unterrojxern di vancn акурваць клапоў
• unterrojxern mit vajrex *fig.* кадзіць ладанам (сьпяваць дыфірамбы)
• unterrojxern hering(lex), vajl zej zajnen nox halb-roj падвэнджваць селядцоў, бо яны яшчэ напаўсырыя
únte(r)rexenen [*d.* rechnen] падлічыць, падлічваць; **únte(r)rexenung** *f* падлік
únte(r)rixtn [*d.* unterrichten] 1. выкладаць, навучыць, навучаць, адукаваць, адукоўваць; 2. *n*, **únte(r)rixt** *m*, -n выкладаньне, навучаньне, адукацыя
únte(r)rukn [*d.* rücken] падсунуць, падсоўваць; **únte(r)rukn zix** падвярнуцца
• es hot zix dir untergerukt a fajn gešeft – marinir es nit калі табе падвярнуўся добры гешэфт – не марынуйся (не зявай Хомка, калі ярмалка)
únterskripen [*p.* skrzypieć, *ukr.* скрипіти] паскрыпваць, парыпваць
úntersuflirn [*d.* soufflieren] падказ(в)аць
únteršacn/únteršecn [*d.* schätzen] недаацаніць, недаацэньваць, прыменшыць, прымяншаць, прынізіць, прыніжаць; **únteršacung** *f* недаацэнка, прыніжэньне
únteršadxenen [*s.* -שדכנ- →šidex, šadxn] займацца сватаўствам (час ад часу); пад-, пры|сват(в)аць
• unteršadxenen zix cu der rajxer almone падсватацца да багатай удавы
únteršames *m*, *pl.* -šamosim [*s.* (ם'-)שמש- →(me)šameš] памагаты сынагагальнага служкі
únteršarn [*d.* scharren] падгарнуць, падгартаць, падгортваць
únteršejdn, úntercušejdn [*d.* unterscheiden] адрозьні(ва)ць, разьлічыць, разьлічаць; **únteršejd** *m*, -n розьніца, адрозьненьне; **únteršejdung** *f*, -en адрозьніваньне; **únteršejdlexer** які адрозьніваецца/розьніцца; розны, іншы
únteršenkl *m*, -en [*d.* Unterschenkel] *anat.* галёнка
únteršern* [*d.* scheren] падстрыгчы, падстрыгаць
únteršikn [*d.* schicken] падаслаць, падсылаць
únteršisl *f*, -en [*d.* Schüssel] сподак, сподняя талерка; **únteršisele** *n*, -x 1. сподачак; 2. *fig.* (злы) жарт, шкелі, кпіны, зьнявага, абраза
• unterštein emecn an unteršisele *fig.* згуляць з кімсьці злы жарт
únteršisn* [*d.* schiessen] падбі(ва)ць (са стрэльбы), падстраліць, падстрэльваць
únteršitn* [*d.* schütten] падсыпаць
únteršixt *m*, -n [*d.* Schicht] ніжні пласт, падглеба
únteršlak *m*, *pl.* -šlek [*d.* unterschlagen] падкладка, падшыўка, падшэўка, падшыцьцё, падшыцьце
únteršlogn* (mit) [*d.* unterschlagen] падбі(ва)ць; падбухторыць, падбухторваць, падвучыць, падвучваць, пад'юдзіць, пад'юджваць, падкаваць, падкоўваць
únteršmajsn* [*d.* schmeissen] сьцебануць, падсьцёбнуць, падсьцёбваць, (пад)хвоснуць, падхвостваць, падганяць кнутом
únteršmejxlen [*d.* schmeicheln] па-, пад|сьмейвацца; **únteršmejxlen zix** (cu) лесьціць, лісіць, падлызваць
únteršmekn [*d.* schmecken] папахваць
únteršmidn [*d.* schmieden] падкаваць, падкоўваць
únteršmirn [*d.* schmieren] падмаз(в)аць
únteršnajdn* [*d.* schneiden] падрэз(в)аць, падразаць
únteršpajzn [*d.* speisen] падкарміць, падкормліваць
únteršparn [*d.* sperren] падперці, падпіраць; **únteršpar** *m*, -n падпор(а)
• unteršparn dem plojt падперці плот
únteršpasn [*d.* Spass] насьміхацца, кпіць, пад'ялдыкваць
únteršpiljen [*p.* zaszpilić, *ukr.* зашпилювати] падшпіліць
únteršporeven [*d.* Sporn, *r.* пришпоривать] прышпорыць, прышпорваць
únteršprejtn [*d.* spreiten] паслаць, падсьцілаць
únteršpringen* [*d.* springen] падскочыць, падскакваць; **únteršpringendik** *adv.* подскакам, падскакваючы
únteršrajbn*, úntercušrajbn* [*d.* unterschreiben] 1. падпіс(в)аць; 2. *n*, **únteršrajbung** *f* падпісваньне
únteršrift *m/f*, -n [*d.* Unterschrift] подпіс; **únteršrift-bojgn** *m*, -s падпісны ліст
únterštand *m*, -n [*d.* Stand] 1. ніжэйшы стан, ніжэйшае саслоўе; 2. ваенны лягер
únterštejn* (zix) (cu) [*d.* stehen] адважыцца, асьмеліцца, рызыкнуць, рызыкаваць
únterštekn [*d.* stecken] падсунуць, падсуваць, падсоўваць, падаткнуць, падтыкаць
únterštein [*d.* unterstellen] падставіць, падстаўляць; **únterštel** *m*, -n, **únterštelung** *f* падстаўка; **únterštein zix** 1. падставіцца, падстаўляцца; 2. (cu) адважыцца, асьмеліцца, рызыкнуць
• unterštein emecn an aksl, a plejce/fisl падставіць камусьці плячо/ножку
• unterštein zix cu gejn alejn banaxt in vald адважыцца пайсьці ўначы аднаму ў лес
• vos štelt ir zix unter? як вы рызыкнулі?
únterštican [*d.* unterstützen] дапамагчы, дапамагаць, падтрым(лів)аць; **únterštican** *m* памочнік, памагальнік, памагач, памагаты; **únterštacung** *f*, -en падтрымка, падтрыманьне, дапамога, падмога, помач
únterštojsn* [*d.* stossen] падштурхнуць, падштурх(в)аць, падпіхнуць, падпіхваць, падапхнуць, падтоўхваць, падтаўхнуць
únterštok *m*, -n [*mhd.* stoc] ніжні паверх
únterštot *f* [*d.* Stadt] прыгарад, прадмесьце
únterštrajxn* [*d.* unterstreichen] падкрэсьлі(ва)ць; **únterštrajxung** *f*, -en падкрэсьліваньне
únterštrom *m*, -en [*d.* strömen] 1. падводная плынь; 2. *fig.* фундамэнт, аснова, грунт, падмурак
únterštupn [*mhd.* stupfen] падпіхнуць, падпіхваць, падштурхнуць, падштурх(в)аць; **únterštuper** *m*, -s паслугач, памагаты, папіхач (хто падштурхоўвае/падтрымлівае)
únteršvajgn* [*d.* schweigen] памаўчаць (нейкі час); наўмысна маўчаць, замоўчваць
únteršvenken* [*d.* schwenken] падмы(ва)ць; **únteršvenkung** *f* падмыў, размыў, эрозія
únteršvimen* [*d.* schwimmen] падплы(ва)ць
úntertancn, úntertenclen [*d.* tanzen] прытанцоўваць
úntertaner *m*, -s, (-n *f*, -s), **úntertan** *m*, -en [*d.* Untertan] падданы; **úntertanšaft** *f* падданства
úntertašn [*p.* tasować] падтасаваць, падтасоўваць

úntertecl *n*, -ex [*d*. Tasse, *p*. taca] паднос, падстаўка пад гаршчок/шклянку
úntertejln [*d*. teilen] падразьдзяліць, падразьдзяляць; **úntertejl** *m*, -n падразьдзяленьне; ніз, спод
úntertekst *m*, -n падтэкст
únterteniker [*d*. untertänig] падпарадкаваны, залежны; пакорны, пакорлівы, (па)вінны; **úntertenikajt** *f* залежнасьць, падлегласьць, падданасьць, пакорлівасьць; **úntertenikn** пакарыць, пакараць, (па)ставіць у падлегласьць/залежнасьць; падпарадкаваць, падпарадкоўваць
• untertenik maxn закабаляць, занявольваць
úntertočen [*p*. toczyć, *ukr*. точити] падтачыць, падточваць
únterton* [*d*. tun] падстроіць
úntertrajbn* [*d*. treiben] падагнаць, падганяць; **úntertrajber** *m*, -s паганяты
úntertrikenen [*d*. trocknen] падсушыць, падсушваць; падсохнуць, падсыхаць
úntertrogn* [*d*. tragen] 1. паднесьці, падносіць, падарыць; 2. узбурыць, устрывожыць, разьюшыць, патурбаваць
• untertrogn* dem gut-morgn шчыра вітаць
• a vel dir untertrogn! *iron*. ■ цябе патурбую!
untertukn [*mhd*. tucken] акунуць, акунаць
úntertunken* [*d*. tunken] 1. акунуць, акунаць, нырнуць, ныраць; 2. *n* акунаньне, апусканьне ў ваду, ныраньне
úntervajłexs/úntervajłexc [*d*. unterweil] *adv*. тым часам, між іншым
úntervajzn* [*d*. unterweisen] паказваць (час ад часу), дапамагаць, павучаць, накіроўваць
• untervajzn* dem veg паказваць дарогу
úntervaksn* [*d*. wachsen] падрасьці, падрастаць; **úntervaksndiker** які падрастае
úntervald *m*, *pl*. -velder [*d*. Wald] падлесак
úntervaremen [*d*. wärmen] падагрэць, падаграваць
úntervarfn* [*d*. unterwerfen] 1. падкінуць, падкідаць; 2. падпарадкаваць, падпарадкоўваць; 3. *n* пакарэньне, падпарадкаваньне, падпарадкоўваньне; **úntervarfung** *f* 1. падкідваньне; 2. падпарадкаваньне, падпарадкоўваньне
• untervarfn* a špilke падпусьціць шпільку
úntervartn [*d*. warten] (па)чакаць
úntervaserdiker [*d*. Wasser] падводны; **úntervasern** разбавіць, разбаўляць, разьвесьці, разводзіць вадой; **úntervaserler** *m* падводнік; **úntervaser-šif** *f*, -n падводны карабель
úntervašn* [*d*. waschen] падмы(ва)ць
úntervég(n)s=unter veg(n)s [*d*. unterwegs] *adv*. па дарозе, шляхам, мімаходам, мімаходзь, між іншым; **únterveg** *m*, -n бочная дарога; *fig*. інтрыга, падступніцтва, падкопы
• brojt untervegs iz nit kejn švere mase (iz kejn mase nit) *šprxv*. хлеб на дарожку – ня цяжкая ношка
• vos me ken gefinen untervegs, zol men nit mitnemen *šprxv*. што можна знайсьці ў дарозе, з сабой не бяруць (у калодзеж вады ня льюць, а ў лес дроў не вязуць)
úntervelt *f*, -n [*d*. Unterwelt] падонкі, дно (грамадзтва), злачынны сьвет; **únterveltnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) чалавек, які мае дачыненьне да злачыннага сьвету
• in der untervelt на дне
únterverfling *m*, -en [*d*. werfen] падкідыш, знайдыш
únterveš *n* [*d*. Wäsche] сподняя бялізна
úntervindele *n*, -x [*d*. Windel] падгузак
úntervinken* [*d*. winken] падмаргнуць, падморгваць
úntervis(evd)iker [*d*. wissen] падсьвядомы; **úntervisikajt** *f* падсьвядомасьць
• untervisike klemenišn падсьвядомыя пакуты
úntervišn [*d*. wischen] падцерці, падціраць
úntervol *f* [*d*. Wolle] падшэрстак
úntervorčen [*r*. ворчать] прабурчаць
úntervuks *m*, -n [*d*. Nachwuchs] парастак, порасьць, маладняк
únterxanfe(ne)n [*s*. חנפה(נע)- →xojnef, x(a)nife] ліслівіць; **únterxanfe(ne)n zix** (cu) падлізвацца, падлабуньвацца, падкочвацца, падмазвацца
únterxapn [*p*. chapać, *ukr*. хапати] падхапіць, падхопліваць, падхваціць, падхватваць
únterxasme(ne)n* [*s*. חתמע(נע)- →xosem, xsime] 1. падпіс(в)аць; 2. *n* падпісваньне
únterxlipen [*p*. chlipać, *ukr*. хлипати] усхліпваць
únterxoxmenen [*s*. -חכמה- →xaxome, misxakem, xoxem] пад-, за|жартаваць, злудзіць
únterxripen [*p*. chrypieć, *ukr*. хрипіти] час ад часу хрыпець
únterzegn [*d*. sägen] падпілаваць, падпілоўваць
únterzecn [*d*. setzen] падсадзіць, падсаджваць
únterzidn* [*d*. sieden] падкіпяціць; закіпаць
• der samovar zidt unter, bald vet zajn tej самавар закіпае, хутка будзе гарбата
• unterzidn* dem hamojn падагрэць натоўп
únterzindikn (mit) [*d*. sündigen] (са)грашыць (час ад часу, патрошку)
• a sojxer, vos zindikt unter mit šrajbn poezje гандляр, які патроху грашыць напісаньнем вершаў
únterzingen* [*d*. singen] падпець, падпяваць
únterzogn [*d*. untersagen] 1. падказ(в)аць; 2. *n* падказваньне
únterzuxn [*d*. untersuchen] абшук(в)аць, абсьледаваць, рэвізаваць; **únterzux** *m*, -n, **únterzuxung** *f*, -en абсьледаваньне, рэвізія, вобшук, ператрус
untn [*d*. unten] 1. *m* ніз, спод; 2. *adv*. унізе
• fun untn зьнізу
• got zict ojbn un bagrobt untn *šprxv*. бог сядзіць уверсе, але хавае ўнізе (пра благі шлюб)
úntnkinbak *f*, -n [*d*. Kinnbacke] *anat*. ніжняя сківіца
uporen zix (uporet) [*ukr*. упоратися] справіцца, ухадзіцца, прыбрацца
• eršt špet in ovnt hot zi zix uporet mit der arbet in kix найперш, позна ўвечары, яна ўхадзілася на кухні
upraž *m*, -n [*r*. упряжь] вупраж, збруя
uprave *f*, -s [*r*.] управа
úr- [*d*. ur-] пра-, перша- (паказвае на старажытнасьць /першапачатковасьць прыкметы)
uragán *m*, -en [*fr*. ouragan, *šp*. huracan] ураган; **uragánišer** ураганны
úr-ajnvojner *m* [*d*. Ureinwohner] карэнны жыхар, абарыген, тубылец, тутэйшы
úralter [*d*. uralt] старажытны; **úraltertum** *n* старажытнасьць
úrcajtišer [*d*. Urzeit] старажытны, старасьвецкі
úrejnikl *n*, -ex [*d*. Urenkel] праўнук, праўнучка
• ir zolt derlebn biz ajere urejniklex! каб вы дажылі/прыждалі праўнукаў!
úreltern *pl*. [*d*. Ureltern] прадзеды, продкі
úrforme *f*, -s [*d*. Urform] правобраз, прататып, першаўзор

úrgešixte *f* [*d.* Urgeschichte] першабытная гісторыя
úrgeštalt *m*, -n [*d.* Urgestalt] правобраз, прататып, першаўзор
úrhejm *f* [*d.* Heim] прарадзіма
urim-vetúmim *pl.* [*s.* אורים־ותומים] "сьвятло і даскаласьць"; *mx.* урым і тумім (каштоўныя камяні) (Вых. 28:30)
urín *m* [*d.* Urin] урына, мача, сцулі, сцакі; **urinaler** мачавы; **urinírn** (urinírt) мачыцца, бруіць, сцаць; **urínpenxer** *m*, -s *anat.* мачавы пузыр
úr-jesod *m*, -s [*s.* (ות-)יסוד →mejased] першааснова
úrkraft *f* [*d.* Urkraft] стыхійная сіла, стыхія
úrkval *m*, -n, **úrkvel** *f*, -n [*d.* Urquelle] першакрыніца
úrlojb *m*, -n [*d.* Urlaub] вакацыі, адпачынак, водпуск, пабыўка; **úrlojbnik** *m*, -es адпускнік
úrmenč *m*, -n [*d.* Mensch] першабытны чалавек
urne *f*, -s [*d.* Urne] урна
úr-sibe *f*, -s [*s.* (ות-)סיבה] першапрычына
úršpringlexer [*d.* ursprünglich] (перша)пачатковы; **úršprung** *f* узьнікненьне, зараджэньне, пачатак
úrtejl *m*, -n [*d.* Urteil] 1. прыгавор, прысуд; 2. суджэньне, меркаваньне; **úrtejln** судзіць, меркаваць
• ojb der urtejl hot ibergenextikt nit kejn gemoldener, iz er šojn nit giltik калі прысуд пераначаваў не абвешчаны, ён ужо ня дзейсны
úrvald *m*, *pl.* -velder [*d.* Urwald] першабытны лес
urve porex [*s.* עורבא פרח] "крумкач адляцеў"; учорашні дзень, лухта, бязглузьдзіца [*sin.* a nextiker tog; ništ geštojgn ništ geflojgn]
úrzax *f*, -n [*d.* Ursache] (перша)прычына; **úrzaxlexer** прычынны; **úrzaxlexkajt** *f* прычыннасьць
úrzejde *m*, -s [*v.* дзеду] прадзед; **úrzejdes** *pl.* продкі
ušák *m*, -es [*p.* uszak] вушак, касяк
ušanke *f*, -s [*r.* ушанка] аблавуха
ušpízn *pl.* [*s.* אושפיזין] 1. "госьці"; легендарныя госьці: патрыярхі Абрагам, Ісак, Якуб, Язэп, Майсей, Арон і цар Давід, якія, згодна паданьню, кожны ў свой дзень на Сукэс наведваюць кожнага гэбрэя ў будане; 2. сказы з Танаху, якія чытаюць з гэтай нагоды
utjúk maxn [*p.* uciekać] рабіць уцёкі, уцякаць
u(-)vá! [?] *int.* вой! ого! ну і ну!
uvaž(aj)en [*r.* уважать, *p.* uważać] паважаць, шанаваць; **uvaženje** *f* павага, пашана
uvde *f*, -s [*s.* (ות-)עובדה/עובדא] дзеяньне, дзея, чын, занятак, прафэсія, фах, пасада; заданьне [*sin.* tuexc, bašeftikung; ufgabe]
uvírn=ovírn (uvírt/ovírt) [*d.* hofieren] дагадзіць, дагаджаць, заляцацца, прыпадаць (за кімсьці)
uvxéjn=ubexéjn [*s.* ובכן] *adv.* такім чынам, калі так, у гэтым выпадку; дык што з таго вынікае? што ж ты кажаш?
uxáževen [*r.* ухаживать] заляцацца, прыпадаць
ux(e)dojme=vekedojme=vk' *abr.* [*s.* וכדומה=וכ] і гэтак далей
uzor *m*, -n, **uzer** *m*, -s [*r.*] узор
užak *m*, -es [*ukr.* вужака, *r.* ужака] *zool.* вужака

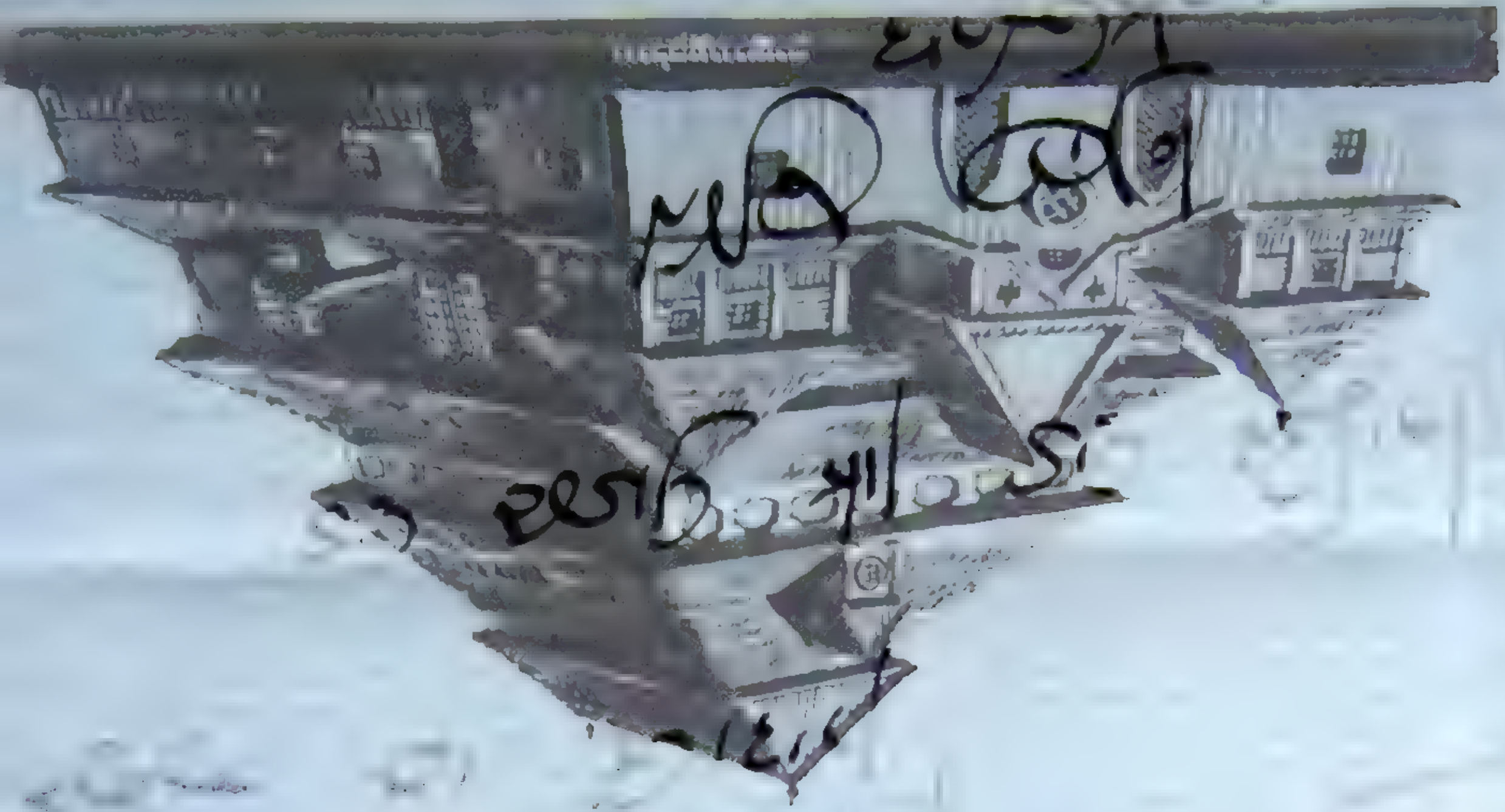

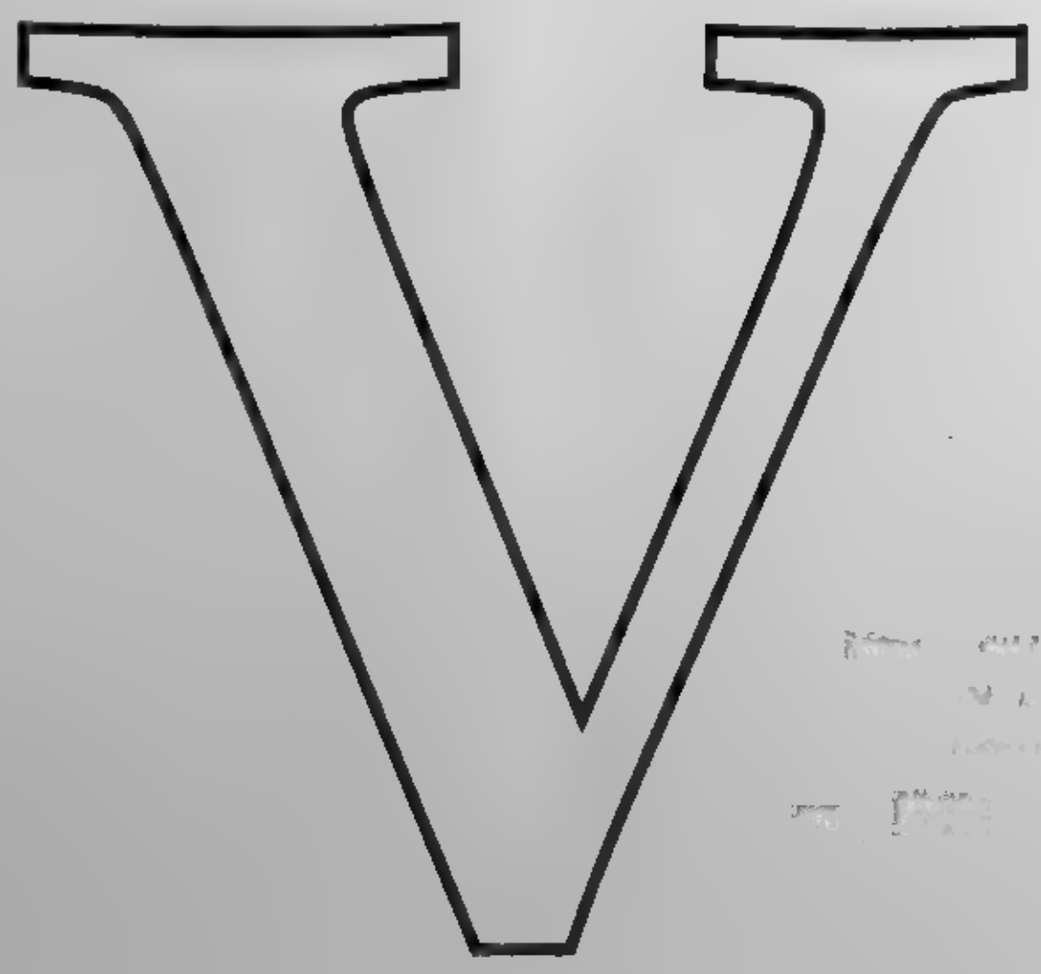

V=u=vov *m/f*, -n [*s.* (ן-)(ו)אוו(ו)] 1. "воў", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 6; **jom vov** [*s.* יום ו'] пятніца
v=vejs *m/f*, -n [*s.* (ן)בית] 1. "вэйс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 6
v(a)-=vo-=ve-=u- [*s.* -ו] *pref.* і [*sin.* un]
vaad *m*, *pl.* vadim [*s.* (ים-)עד(ו)ו] камітэт, рада, савет, прадстаўнічы сход [*sin.* komitet, rat, forštejers-farzamlung]; **vaad-arba-aróces** *m* [*s.* ארבע־ארצות] "рада чатырох краінаў"; прадстаўнічая рада гэбрэйскіх кагалаў ад чатырох старапольскіх правінцыяў (Велікапольшча, Малапольшча, Падолье-Галіцыя і Валынь, на пачатку – таксама й Літва) у XVI–XVIII стст.
vaberje *f.* -s [*d.* Weib] *hum.* матрона, кабета
vagabúnd *m*. -n [*d.* Vagabund, *p.* wagabunda, *lat.*] бадзяга, валацуга, шандыга, туляга, хадзяка, шлында, маталыга; **vagabúndišer** бадзяжніцкі, валацужніцкі
vage *f*, -s [*nhd.* Wage, *p.* waga] вага (гадзіньнікавая)
vagn [*d.* wagen] 1. (cu) адважыцца, адважвацца, асьмеліцца, асьмельвацца; 2. *n*. **vagung** *f* адвага
• der es vagt nit, der hot nit *glxv.* хто не адважваецца, той ня мае (адвага або мёд п'е, або кайданы трэ; адвага не звыявага; у каго адвага, у таго й перавага; адвагаю і пекла пяройдзеш)
vagón *m*. -en [*d.* Waggon] вагон
vaixed-jísredik [*s.* ויחד־יתרוניק] *adv.* з фальшывым/падробленым/няшчырым сьмехам
vaj *m* [*d.* Weihe] *zool.* каршун
vajacmex-purkóne *m* [*s.* ויצמח־פורקניה] "і ён вырасьціць сабе дапамогу" (словы, якія знаходзяцца ў кадышы сэфардзкай вэрсіі, якой прытрымліваюцца хасыды ў адрозьненьне ад міснагедаў)
vajakhel [*s.* ויקהל] "і сабраў (Майсей)" (назоў 22-га разьдзелу Торы) (Вых. 35–38:20)
• "vajakhel-pkude" gejen mit an ander cu der sude *glxv.* як прыкіпелі адзін да аднаго (як два разьдзелы з Торы) (вада не размые, і сьвіньня не разрые; і цапом не разьвядзеш; як галубкі ў пары; як спрэжаныя)
vajb *f/n*, -er, **vajbl** *n*, -ex [*d.* Weib] жонка, баба, жанчына, кабета; **vájber(i)šer** *iron.* жаночы; **vájblexer** жаночы; жаноцкі; **vájblexkajt** *f* жаноцкасьць; **vájbernik** *m*, -es бабнік; **vájbele** *n*, -x пятля, гафтачка (для гапліка); **vájbero** *n*, -s *pejor. vulg.* жонка, баба; **vájberšul** *f*, -n жаночая частка ў сынагозе; **vájbertajč** *m* стараідыш (гэбрэйска-германская моўная сыстэма друкаваных тэкстаў, якая на пачатку існавала адмыслова для жанчынаў); **vájbsnomen** *m* жаночая істота (у процілегласьць мужыку); **vájbsparšojn** *m*, -en асоба жаночага полу
• farlozn*/avekvarfn* vajb-un-kind кінуць жонку і дзеці
• vajberš geślext жаночы пол
• vajberše nešome *pejor.* бабская душа (аб мужыку)
• vajberšer ojlem *pejor.* баб'ё
• vajblexer min *gram.* жаночы род
• vi di vajber zogn як бабы кажуць
• a bejz(e) vajb iz vi a regndiker tog *glxv.* злая жонка як дажджлівы дзень (добрая жонка – вясельле, а ліхая – паганае зельле)
• a klejn vajbele kon ojx hobn a grojs mojl *glxv.* малая кабетка таксама можа мець вялікі рот (малы жук, ды вялікі гук)
• a man vert nit frier an altn, biz dos vajb štarbt *hum. glxv.* мужык не састарэе, пакуль жонка не памрэ
• a vajb iz vi a hunt in štub *šprxv.* жонка як сабака ў хаце (яна верная і пільнуе хату)
• a vajb štelt af di fis un varft fun di fis *glxv.* жанчына ставіць на ногі і валіць з ног
• a šlext vajb iz nox tomed gerext *glxv.* кепская жонка яшчэ й заўжды мае рацыю
• a šlext vajb iz vi a vund afn lajb *glxv.* кепская жонка, як скула на целе (добрая жонка – дома рай, благая – хоць ты цягу дай)
• beser a mies(e) vajb far zix, ejder a šejn(e) vajb far jenem (far andere) *glxv.* лепш непрыгожая жонка для сябе, чым прыгожая для кагосьці
• dos eršte vajb iz vi a hunt, dos cvejte vi a kac, dos drite vajb iz vi a xazer *šprxv.* першая жонка як сабака, другая як котка, трэцяя як сьвіньня (першая жонка суджана, другая раджана, а трэцяя ад чорта прынесена)
• dos vajb maxt funem man, vos zi vil *glxv.* жонка робіць з мужыка ўсё, што хоча
• es iz nito kejn getrajers, vi an ejgn vajb *šprxv.* німа нікога вярней за ўласную жонку
• mit a vajb iz men on a kop, on a vajb iz men on a hant *šprxv.* з жонкай як без галавы, бяз жонкі як без рукі
• vajber hobn lib rejdn ale inejnem/mitamol – zej vejsn, az s'iz ništo vos cu hern *šprxv.* жанчыны любяць гаварыць усе адначасова – яны ведаюць, што німа чаго слухаць
• vejnen un laxn zajnen ba vajber lajxte zaxn *šprxv.* бабы плачуць і сьмяюцца аднолькава лёгка
vájdn-bojm *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Weidenbaum] *bot.* вярба
vajejce [*s.* ויצא] "(а Якуб) выйшаў" (назоў 7-га разьдзелу Торы) (Б.28:10–32:2)
vajejlex [*s.* וילך] "і пайшоў (Майсей)" (назоў 52-га разьдзелу Торы); ён сышоў (Др. З. 31)
vajejre [*s.* וירא] "і зьявіўся (яму гасподзь)" (назоў 4-га разьдзелу Торы) (Б. 18–22)
vajejšev [*s.* וישב] "і пасяліўся (Якуб)" (назоў 9-га разьдзелу Торы) (Б. 37–40)
vajexí [*s.* ויחי] "і жыў (Якуб)" (назоў 12-га разьдзелу Торы) (Б. 47:28–50:26)
vajhí *m*, -en/-s [*s.* (ן-/ם-)ויהי] "і гэта было"; няшчасьце, гора, ліха (паўсюдна, дзе ў Торы стаіць "vajhi", распавядаецца аб сумных падзеях)
• in vajhi мігам, ківам, махам, раптам
• s'iz a vajhi гэта ліха
• vu "vajhi", iz a core (af jidn) *glxv.* дзе напісана "і гэта было", дык абавязкова пра жыдоўскія беды
vajhí hajójm [*s.* ויהי היום] "і настаў дзень"; у прыгожы дзень; аднойчы, некалі, жылі-былі (зачын у казках) [*sin.* a mol iz geven; es iz gešen az]
vajhí rocn [*s.* ויהי רצון] "хай будзе воля (бога)"; па божай волі
vaj(i)caku *m* [*s.* ויצעקו] "і яны загаласілі"; вялікі крык, лямант, гвалт, гармідар
• maxn a "vajcaku" падняць шум, нарабіць шуму/гвалту
vajigeš [*s.* ויגש] "і падышоў (Юда)"; назоў 11-га разьдзелу Торы (Б. 44:18–47:27)
vajikro [*s.* ויקרא] "і паклікаў (гасподзь Майсея)"; назоў 24-га разьдзелу Торы (Ляв. 1–5)

vaj(i)srójcecu [*s.* ויתרוצצו] "і яны паспрачаліся"; сварка, нязгода, бязгодзіца, нялад, калатня, грызьня, разлад; душэўны разлад, душэўная барацьба, бязладзьдзе [*sin.* krigeraj; inevejnikste cerisnkajt, nešome-ranglenišn]

vajišlex [*s.* וישלח] "і паслаў (Якуб)"; назоў 8-га разьдзелу Торы (Б. 32:3-36::40)

vajivrex/vajivrax [*s.* ויברח]
- maxn (a) vajivrex зьбегчы, уцячы, даць дзёру/лататы [*sin.* antlojfn, maxn fis]
- nemt di fis af di plejces un maxt vajivrex (Š.-A.) ногі на плечы і дае дзёру
- "vajivrex Jankev", maxt Raše: "zrobil ucjek" "зьбег Якуб", Рашы тлумачыць: "зрабіў уцёкі" [*p.* zrobił uciekł]

vajl *f*, -n, **vajl(e)** *f*, -s *dim.* **vájlička/vájlinke** *f*, -s [*d.* Weile] мінута, хвіліна
- a hipše vajle/cajt (dos iz a hipše vajle) дастаткова доўгі час (ня блізкі сьвет)
- af a vajl(e) на хвілінку
- ale vajle кожную мінуту
- ejn vajlinke адну хвіліначку
- švajg a vajlička! памаўчы хвілінку!
- vart a vajle! пачакайце хвілінку!
- ajl mit vajl *glxv.* барджэй, але не завіхайся

vajl(e) [*d.* weile] *bndv.* бо, таму што
- vajl du vest lebn таму што ты будзеш жыць
- nit hobn zolstu kejn guts vajl du lebst! *kll.* каб у тваім жыцьці дабра не было!

vajln [*d.* weilen] бавіць (час), знаходзіцца, прабыць; **vajlung** *f*, -en адпачынак, забаўка, пацеха

vajlu
- falt vu a štern /un vert bald farbrent, /ix hob in štern /majn lebn derkent, /vajlu (I. M.) недзе падае зьнічка й хутка згарае, я пазнаў у зорках маё жыцьцё

vájmperl/vájnperl *n*, -ex, **vájnper** *n* [*d.* Weinbeere] парэчка; разынка
- švarce, rojte vajmperlex чорныя, чырвоныя парэчкі

vajn *m*, -en [*d.* Wein] віно; **vajner** *m*, -s, (-n *f*, -s) віньнік, вінар; **vájniker** вінны, віновы; **vájnikajt** *f* вінны смак; **vájn-esik** *m* вінны воцат; **vájngertner** *m* вінаградар; **vajngertneráj** *f* вінаградарства; **vájngortn** *m*, *pl.* -gertner вінаградьнік, сад-вінаград; **vájnhandl** *m*, -en вінны гандаль; **vajner** *m*, **vájnhandler** *m* гандляр віном, вінны гандляр; **vájnkeler** *m*, -s/-n вінны склеп; **vájnmaxer** *m* вінароб; **vajnmaxeráj** *f* вінаробства; **vájnrib** *m* вінаград (лаза); **vájnšenk** *m*, -en шынок; **vájnšenker** *m*, -s, (-n *f*, -s) шынкар; **vájnštejn** *m* вінны камень; **vájnštok** *m*, -n вінаградная лаза; **vájntrojb** *f*, -n вінаградная ягада/гронка, вінаградзьдзе
- a hengl vajntrojbn гронка вінаграду, вінаградзьдзе
- celejgn/ojscien* zix vi bam tatn in vajngortn разьлегчыся /выцягнуцца як у татавым вінаградніку (разваліўся як пан, як у лазьні)
- vilde vajntrojbn (vilder vajnrib) дзікі вінаград
- a klejn bisele vajn iz nuclex, a grojse iz šedlex *glxv.* трохі выпіць віна карысна, шмат – шкодна
- di foters hobn gegesn zojere vajntrojbn, un di cejn fun di zin zajnen hejlik *glxv.* бацькі кіслы вінаград елі, а ў сыноў аскома на зубох
- di velt kon zix bagejn on vajn, nor nit on vaser *šprxv.* сьвет можа існаваць безь віна, толькі не без вады
- Tajere Malke, /gezunt zolstu zajn! /Far vemen zol ix trinken /dem dozikn vajn? /Bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) Дарагая Малка – здароўя табе! За каго б мне выпіць гэта віно? Бім-бам-бам!

Váj(n)naxt *f*, **Váj(n)naxtn** *pl.* [*d.* Weihnachten] Ра(ж)ство, Каляды (хрысьціянскае сьвята)

vajnšl/vajnčl *m*, -en [*d.* Weichselkirsche, *mhd.* wisel, *it.* visciola?] вішня; **vájnšl-ajngemaxts/-ajngemaxc** *n* (ajngemaxts fun vajnšl) вішнёвае варэньне; **vajnšlbojm** *m*, *pl.* -bejmer вішня (дрэва); **vájnšlsod** *m*, *pl.* -seder, **vájnšl-gortn** *m*, *pl.* -gertner вішнёвы сад; **vájnšlšnaps** *m* вішнёўка
- fun vajnšl-kolir вішнёвага колеру
- maxn vajnšl (fun di lipn) зморшчваць (вусны)

vajove Homen [*s.* ויבוא המן] "і Гаман увайшоў" (кажуць, калі раптам прыходзіць нежаданы госьць)
- "vajove Homen", maxt Raše: "čort jeho prinjos" ("der švarc-jor hot im ahergebraxt") "і Гаман увайшоў", Рашы тлумачыць: "чорт яго прынёс"

vajoxlu [*s.* ויאכלו] "і яны зьелі"; яно зьнікла/прапала /згінула

va(j)re(j)x *m* [*d.* Weihrauch] ладан; **vájrexfan** *f*, -en кадзіла
- gebn* šmekn vajrex даць панюхаць ладану
- rojxern vajrex кадзіць ладанам

vajser [*d.* weiss] белы; **vájsinker** беленькі; **vajsn** 1. (па)бяліць; 2. лудзіць; **vajs vern*** бялець; **vajskajt** *f* бель; **vajsl** *n*, -ex, **vájslexn** *n*, -s бялок (яйка/вока); **vájsblútikajt** *f med.* белакроўе; **vajsbrojt** ■ белы хлеб; **vájscajg** *n* белае палатно, бялізна; **vájsgli** *m* цёмна-чырвоны/белы напал; **vájsgret** *n* бялізна; **vájsgrojer** сівы; **vájs-kólnernik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) "белы каўнерык"; служачы, службовец; **vájskólnerdiker** службовы, служэбны, які тычыцца служачага; **vájskrojt** *f/n* [*d.* Kraut] белакачановая капуста; **vájslejm** *f* белая гліна; **vájs(l)štof** *m*, -n бялок, белкавіна, бялковае рэчыва
- a vajsl fun an ej *fig.* дробязь, драбяза, пусьцяковіна (яечны бялок)
- a vajsl fun ojg! *fig.* глазны яблык! (злодзей)
- di vajse velt белы сьвет
- vajs šimern бялець (ледзь відаць)
- vajs vi harmel/milx/šnej/papir, vi di vant белы як гарнастай/малако/сьнег/папера/сьцяна
- vajsl fun ojg *fig.* махляр, круцель; гарэза, балаўнік, шалапут, дурасьліўца, свавольнік
- far mojre iz mir dos hemd vajs gevorn *glxv.* ад жаху сарочка белая стала (нарабілі такога страху, што аж кашуля палатном стала)
- far nojt est men vajsbrojt *šprxv.* з-за нястачы ядуць калачы

vájsdorn *m* [*d.* Weissdorn] *bot.* глог

vajser-xévrenik *m*, *pl.* vajse-xévrenikes [*s.* -חבֿרה →xaver] гарэза, балаўнік, шалапут, дурасьліўца, свавольнік
- er iz a vajser-xevrenik *glxv.* ён шалапут
- vajse xevre вясёлая кумпанія

vájsfiš *n* [*d.* Weisslachs] беларыбіца; **vájsfišl** *n*, -ex *zool.* верхаводка, сяляўка

Vajsl *f* [*d.* Weichsel] рака Вісла

Vájsrusland *n* [*d.* Weissrussland] Беларусь; **vájsrus** *m*, -n беларус; **vájsrus(lend)išer** беларускі

vajter [*d.* weit] 1. далёкі; 2. *adv.* далей; 3. *adv.* зноў; **vajt** *f*, -n далёка, далечыня; **vájterdiker** далейшы; **vájterer** больш далёкі; **vájtiker** дальні, далёкі; **vájtlexer** далекаваты, даволі далёкі; **vájteniš** *f/n*, -n, **vajtkajt** *f*, -n далёкасьць, даль, далячынь, далеч(ыня); **vájterfirn** працягваць, весьці далей; **vájt(-)géjendiker**, **vájt-flíendiker** далёкайдучы; **vájthalter** *m*, -s, (-n *f*, -s) пасьпяховы вучань; **Vajter Mizrex** *m* [*s.* מִזְרָח(י)] Далёкі Ўсход; **vajt-mizrexdiker** далёкаўсходні; **vájtzeung** *f* тэлебачаньне, тэлевізія; **vájtzixtiker**, **vájtzeiker** 1. дальназоркі; 2. **vájtzeendiker/vájtzeevdiker** дальнабачны, празорлівы; **vájtzixtikajt** *f* дальназоркасьць; дальнабачнасьць, празорлівасьць

- a vajter korev далёкі родзіч
- der vajt grester шмат болей
- fun vajtn (fun (der) vajtns) здалёк(у)
- gor vajt вельмі далёка, на вялікай адлегласьці
- haltn* fun der vajtn трымаць на адлегласьці
- haltn* sojn neenter vi vajter (s'iz neenter vi vajter) мець спадзяваньне/надзею
- haltn* vajt трымацца далёка наперадзе
- in der vajt(n) удалечыні, воддаль
- nit zen* vajter vi di ejgene noz ня бачыць далей свайго носа
- vajt un brejt далёка і шырока
- vajt vi a fremder далёкі як чужынец
- vajt vi di štern, vi der himl fun der erd далёка як зоркі, як неба ад зямлі
- vi vajt паколькі, наколькі
- ba naxt hert zix vajt *šprxv.* уначы чуваць далёка
- der vajtster veg iz (der) cu der kešene *šprxv.* найдаўжэйшы шлях да ўласнай кішэні
- es vert vos vajter alc erger/beser чым далей, тым горай /лепей
- fun vajtn zajnen ale gute lajtn *šprxv.* здалёк усе людзі добрыя
- gute frajnt fun vajtn *glxv.* добрыя сябры здалёку
- ix hob dix lib fun der vajtns *glxv.* я цябе люблю на адлегласьці
- nit erger zol vajter zajn! каб і далей было ня горш!
- vos vajter – alc mer *glxv.* што далей – тым болей

vajxn* (gevájxt/gevíxn) (fun) [*d.* weichen] пазьбегнуць, пазьбягаць, унікаць, цурацца; міна(ва)ць; саступіць, саступаць, збочыць, збочваць

- vajxn* fun menčn пазьбягаць людзей
- vajxn* fun emecn vi fun a magejfe пазьбягаць/цурацца кагосьці як халеры
- vajxn* vi fun pex пазьбягаць як смалы

vajz *f* [*d.* Weise] мэлёдыя, тон, напеў

-vajz [*d.* weise] *suf.* утварае прыслоўі

- kindvajz у дзяцінстве; tejlnvajz часткамі

vajzn* (gevízn) (af) [*d.* weisen] паказваць; **a vajz ton*/gebn*** паказаць; **a vajz ton* zix** паказ(в)ацца, праглянуць, прагляд(в)аць; **vajzer** *m*, -s 1. стрэлка (на гадзіньніку); 2. паказальнік; **vájziker** паказваючы; **vajzung** *f*, -en 1. доказ, довад; 2. паказ; тэлешоў; **vájzfencter** *m/n* вітрына; **vájz(-)finger** *m* указальны палец; **vájzgebung** *f*, -en зьява; прывід, здань; **vájzzal** *m*, -n заля для паказу

- a vajz gebn* mitn finger паказаць пальцам
- vajz, vos du kenst! пакажы, што ты можаш!
- vajzn* a kol падаць голас
- vajzn* af jo/nejn (не) даваць згоду
- vajzn* di ojgn паказваць вочы
- vajzn* emecn, vu zajn ort iz паставіць кагосьці на месца
- vajzn* fajnkajt паказваць прыгажосьць
- vajzn*, ver elter iz паказаць, хто ёсьць старэйшы
- vajzn*, vu a guter jid vojnt паказаць, дзе пабожны жыд жыве (пераадрасаваць справу)
- vajzn* zix af di ojgn паказвацца на вочы
- a nar vajzt men nit kejn halbe arbet (me tor nit vajzn a nar halbe arbet; a nar tor men kejn halbe arbet nit vajzn) *šprxv.* дурню не паказваюць палову работы

Vajzose [*s.* יְזוֹתָא(ו)] 1. *tnx.* Ваезата, меншы сын Гамана (Эст. 9:9); 2. *m*, -s *fig.* дурань; *vulg.* чэлес, пэніс

vakacje *f*, -s [*p.* wakacja] вакацыі

- af vakacjes на вакацыях

vákeven zix [*d.* wackeln, *mhd.* wacken] калывацца, ківацца (пры хадзе)

vaklen [*d.* wackeln] калываць, хістаць, зыбаць, гойдаць; **vákl(en)diker** хісткі, няўстойлівы; **vaklung** *f*, -en, **vákleniš** *f/n*, -n хістаньне, калываньне, ваганьне; **a vakl ton*** пахіснуць

- a vakldik gengl віхлястая паходка
- der prajz vaklt zix cvišn... цана вагаецца паміж...
- on šum vaklungen без разважаньняў, безумоўна
- vaklen zix vi a šiker хістацца як п'яны

vaks *m*, -n [*d.* Wachs] воск; **váksener** васкавы; **vaksn=veks(le)n=viksn** васкаваць, вашчыць; **vákstux** *m* цырата

vaksn* (iz geváksn/gevóksn) [*d.* wachsen] 1. расьці; 2. *n*, **vaksung** *f* узрастаньне; **váksndiker** які расьце

- s'vakst nit! не расьце! (ня так лёгка!)
- s'vakst on regn расьце без дажджу
- s'vakst unter di hent расьце пад рукамі
- vaksn* vi af hejvn, vi švemlex nox a regn расьці як на дражджох, як грыбочкі пасьля дажджу
- vu me gejt fil, vakst kejn groz *šprxv.* дзе шмат ходзяць, трава не расьце

val *m*, -n [*d.* Wall, *p.* wał] 1. (крэпасны) вал, мур; 2. марскі вал, хваля

val *f* [*d.* Wahl] выбар; **valn** *pl.* [*d.* Wahlen] выбары; **vál(-)bacirk** *m*, -n, **válpunkt** *m*, -n выбарчы ўчастак; **válbarextikter** які карыстаецца выбарчым правам; **válkomisje** *f*, -s выбарчая камісія; **válkrajz** *m*, -n выбарчая акруга; **válman** *m*, *pl.* -mener выбарца; **válrext** *n* выбарчае права; **válrextlozer**, **válgepaslter** пазбаўлены выбарчага права

válc(eve)n=vélc(eve)n [*p.* walcować] 1. *texn.* вальцаваць, пракат(в)аць; 2. *n*, **valc(ir)ung** *f* вальцаваньне, вальцоўка, пракат; **valc** *m*, -n, **valec** *m*, -lces/-lcn *texn.* валец, каток; **valcarnje** *f*, -s *texn.* пракатны стан; **valcirer** *m*, -s пракатчык

vald 1. *m*, *pl.* velder, *dim.* **veldl** *n*, -ex [*d.* Wald] лес; 2. *n* драўніна; **váldiker**, **váldrajxer** лясісты; **váldbrux** *m* буралом, павал; **valdover**, **váldišer** лясны; **váld-fargrejtungen** *pl.* лесанарыхтоўка; **váld-gazlen** *m*, *pl.* -gazlonim [*s.* (ים-)גּוֹלֵן] лясны разбойнік, лясны брат; **váld-gazlones** *n* [*s.* גּוֹלְנוּת] грабеж, рабунак у лесе (на вялікай дарозе); **váldheker** *m*, -s лесаруб; **váldhakung** *f* рубка, высечка лесу; **valdhun** *f*, *pl.* -hiner *zool.* рабчык; **váldhendler** *m*, -s, **váld-sojxer** *m*, *pl.* -soxrim [*s.* (ים-)סוֹחֵר]

гандляр лесам, лесапрамысловец; **váldnisl** *n*, -ех лясны гарэх; **váld-šed** *m* [*s.* שֵׁד] лясун; **váldvexter** *m*, -s лясьнік, паляоўшчык; **váldvirtšaft** *f*, -п лясная гаспадарка; **váld-xazer** *f*, *pl.* -xazejrim [*s.* (חֲזִיר-)חֲזִירִים] дзік

• a vald hor капа/кучма валасоў
• blondžen vald ajn un vald ojs блукаць па лесе туды-сюды
• handlen mit vald гандляваць лесам
• s'iz nit kejn vald! гэта ня лес! (ты ня ў лесе!)
• vi in a vald як у лесе (няўпэўнена)
• culib di bejmer zet men ništ dem vald *glxv.* за хвойкаю лесу ня бачыць (па хаце ходзіць і дзьвярэй не знаходзіць)
• dortn hot men nit gezen nit kejn vald, nit kejn bern *glxv.* там ня ўбачыш ані лесу, ані мядзьведзяў

váldšnep *m*, -n [*d.* Waldschnepfe] *zool.* сланец, слонка, слука
valerjane *f* [*lat.* valeriana] валяр'янка
válfiš *m*, -n [*d.* Walfisch] *zool.* кіт; **válfištron** *m* [*d.* Walfischtran] кітовы тлушч
válgern=vélgern [*d.* wälgern] валяць, качаць; **a valger ton* zix** паваліцца, качацца; **válgerholc=vélgerholc** *n*, *pl.* -helcer качалка (для цеста); **válgerštejn** *m* валун

• a valger ton* zix af dr'erd паваліцца на зямлю
• ix tu mir a valger я качаюся (ад сьмеху)
• nit valgern zix не валяцца абы-дзе (рэдка сустракаецца)
• valgern (se valgert) zix unter di fis валяцца пад нагамі (німа куды дзець)
• valgern (es valgert) zix in di gasn валяцца на вуліцы (вельмі таннае)
• es iz majn bet mit pux gebet, /un ix valger zix af štroj; /libster majner, libster majner, /ix benk nox dir azoj... (P. H.) мой ложак пухам засланы, а я валяюся на саломе, любы мой, я сумую толькі аб табе...
• koved valgert zix afn mist, ver es vil, nemt umzist *šprxv.* гонар валяецца на сьметніку: хто хоча, бярэ яго задарма

valiz(k)e *f*, -s [*p.* walizka] валіза, чамадан
valj(a)en [*ukr.* валяти] валяць, качаць; лямчыць, валіць (воўну); **valik** *m*, -es валік, валок; **valjáj!** *int.* валі! шпар! давай!

• valjen zix in bet качацца ў ложку, вылежвацца

valjér *m* [*p.* valor, *fr.* valeur] вартасьць, годнасьць
valke *f*, -s [*ukr.* валка] абоз
válk(eve)n [*d.* walken] лямчыць, валіць (валёнкі, сукно); абрабляць скуру; **valker** *m*, -s шапавал, лямачнік, сукнавал
vals *m*, -n, **val(e)c** *m*, -n [*fr.* valse] вальс, валец

• gejn*/tancn a vals вальцаваць

valtn [*d.* walten] панаваць, панстваваць, кіраваць (самавольна, незаконным чынам)
vamp *m*, -n, *dim.* **vempl** *n*, -ех [*mhd.* wampe] жывот, пуза; вантробы; *anat.* рубец; **vámp-hendler** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) гандляр кішкамі
vanc *f*, -n [*d.* Wanze] *zool.* клоп

• a nekome on di vancn! *glxv.* помста клапам! (не бяда, што хата згарэла, але й клапоў ляснула! дзякуй богу, што мышы пагарэлі)
• ct šmejxlt vi a vanc *glxv.* ён съмяецца як клоп

vandlen [*d.* wandeln] блукаць, вандраваць, бадзяцца

• got handlt nit, un got vandlt nit *glxv.* бог не таргуецца, і бог не блукае

vándern=vándreven [*d.* wandern, *p.* wędrować] вандраваць; **vánderer** *m*, -s, **vánderfojgl** *m*, *pl.* -fejgl, **vandrov(š)čik** *m*, -es, **vandrovnik** *m*, -es, **vánderslajt** *pl.* вандровец, вандроўнік; **vánderndiker** вандроўны; **vander** *m*, **vánderung** *f*, -en бадзяньне, блуканьне, вандраваньне; **vánderštok** *m*, -n кій, ляска; **vánder-teater** *m*, -s вандроўны тэатар
vane *f*, -s [*d.* Wanne, *p.* wanna] ванна; **vanjenke** *f*, -s ванначка для купаньня дзяцей, купель; **váne-cimer** *m*, -s ванная

• maxn (zix) (cunemen*) a vane прыняць ванну

vanen/vanet *dat.* (vu); **fun vanen/vanet=funvanen/funvanet** [*d.* von wannen] адкуль

• biz vanet пакуль
• biz vanet? дакуль? як доўга?
• durx vanet? якім шляхам?
• fun vanet di fis vaksn адкуль ногі растуць

vant *f*, *pl.* vent, *dim.* **ventl** *n*, -ех [*d.* Wand] сьцяна, мур; **vántgemél** *n*, -n насьценны жывапіс; **vántgevéb** *n*, -n шпалеры з тканіны; **vant-lúex** *m*, *pl.* -n/-luxes [*s.* (לוּחַ-)לוּחוֹת] насьценны каляндар; **vántzejger** *m*, -s насьценны гадзіньнік

• gejn* mitn kop durx der vant ісьці напралом
• drapen zix/krixn*/rajsn* af (di) glajxe/glate vent лезьці на сьцяну
• šteln cum ventl ставіць да сьценкі (расстрэльваць)
• zajn* vi unter der vant быць у прыгнечаным стане
• mitn kop kegn di vant – muz men ober hobn a vant *glxv.* галавой аб сьцяну – але мусіш мець сьцяну
• vent hobn ojern, (di) gasn hobn ojgn *šprxv.* сьцены маюць вушы, вуліцы маюць вочы
• zol er zix šlogn kop in vant! *klI.* каб ён галавой аб сьценку біўся!

vanture=venture=avanture *f*, -s [*mhd.* âventiure, *p.* awantura] авантура, прыгода
vanzin *m* [*d.* Wahnsinn] вар'яцтва, шаленства; **vánziniker** вар'яцкі, шалёны
vaper=viper=vjeper *m*, -s *zool.* дзік, вяпрук
vapne *f* [*p.* wapno] вапна
var *m* [*p.* war, *ukr.* вар] вар, кіпень, варгола
varbl *m*, -en [*d.* Wirbel] *anat.* пазванок, вужлак; **várblbejn** *m*, -er хрыбет, пазваночнік
varc *f* [*d.* Warze] 1. бародаўка; 2. *anat.* сасок, смочак
varcabe *f*, -s [*ukr.* варцаб, *p.* warcaby] касяк, вушак, вакон-ная/дзьвярная рама

• di ojberšte varcabe вушак, шапка
• di unterste varcabe парог

varcadle *f*, -s [*p.* zwierciadło] зьвярцядла, люстэрка
vare *f*, -s, **varg** *n*, **varn** *pl.* тавар, тканіна, матар'ял, матэрыял

• s'iz vare jare [*d.* waare] кепскі тавар

var(e) [*p.* wara] *int.* прэч!

• maxn a vare спраўляць урачысты прыём, выказваць павагу
• max(t) a vare! расступі(це)ся! сьцеражы(це)ся!
• m'hot gemaxt far im a grojse vare яму справілі ўрачысты прыём
• nemen* di var пайсьці прэч

váremen [*d.* wärmen] грэць; **varem/varim** *f*, **váremkajt** *f*, -n цяпло, цеплыня; **váremer** 1. *m*, -s грэлка; 2. **váremdiker** цёплы; **vár(e)mes** *m/n*, -n абед, гарачае; **váremhárciker** спагадлівы, добразычлівы, прыхільны; **várem-**

hárcikajt *f* спагадлівасьць, добразычлівасьць, прыхільнасьць
• a gešmaker varmes смачны абед
• a mexajedike varem прыемная цеплыня
• a varemer regn/veter цёплы дождж, цёплае надвор'е
• a varem ertele цёплае месцайка
• di zun varemt сонца грэе
• geviksn darfn hobn fajxtkajt, varemkajt un šajn расьлінам патрабуецца вільгаць, цяпло і сьвятло
• in der varem у цяпле
• ot der futer varemt gut гэта футра добра грэе
• varem vi ba a tojtn der kop цёплы як у нябожчыка галава
• varem vi in a bod (afn pol), vi in ojvn, vi unter a perene горача як у лазьні (на палку), як у печы, як пад пярынаю
• varem vi in an ojer цёпла як у (мядзьведжым) вусе (як у багатага ў кішэні, як у выраі)
• a trunk branfn varemt in vinter un kilt in zumer *šprxv.* глыток гарэлкі грэе ўзімку і ахалоджвае ўлетку (так некалі казалі фурманы)
• zi iz nit vert, vos di zun varemt im (vos di zun šajnt af im) ён ня варты таго, каб сонца яму грэла
• fremde klejder varemen nit *šprxv.* чужая вопратка ня грэе (чужая хата горш кáта; чужое ня цешыць і ня грэе; чужы кажух нікога не нагрэе)

varenec *m* [*r.* варенец] адтопленае малако
varenje *f*, -s [*r.* варенье] варэньне
varenik *m*, -es [*ukr./r.* вареник] *kul.* варэнік (зь мясам, сырам або фруктамі: абрыкосы, вішні, сьлівы), сырнік
varer=vorer праўдзівы, сапраўдны, правільны, слушны; **varhajt=vorhajt** *f*, -n праўда, ісьціна, праўдзівасьць, сапраўднасьць; **váršajnlex=vóršajn(d)lex** *adv.* мабыць, падобна, пэўна, магчыма, маўляў, мо(жа); **váršajnlexer=vóršajn(d)lexer** праўдападобны, імаверны, магчымы, пэўны; **váršajnlexkajt** /праўдападобнасьць, імавернасьць, верагоднасьць
varétene=veretene *f.* -s верацяно
varfn* (gevórfn) [*d.* werfen] 1. кідаць, шпурляць; 2. *n* кіданьне; **a varf/vorf ton*/gebn*** кінуць, шпурлянуць; **várfeniš** *f/n* кіданьне, шпурляньне; **várfšpiz** *f*, -n, *dim.* **várfšpizl** *n*, -ex кап'ё, дзіда, піка
• s'hot gevorfn di šif fun ejn zajt in der andern карабель кідала з боку ў бок
• s'hot im gevorfn in hic un in kelt яго кідала ў жар і ў холад
• s'varft mit mir/im мяне/яго калоціць
• s'varft im hintiše (di jorike) kadoxes, di nixpe яго сабачая трасца трасе, падучка на яго напала
• varfn* a šotn af emecn кідаць цень на каго-небудзь
• varfn* an ojg (af) пакласьці вока (на)
• varfn* ejgelex строіць вочкі
• varfn* ejner af andern кідаць адно на другое
• varfn* fun di fis зьбіць з ног
• varfn* šnejbaln/šnej-gomlkes кідаць сьнежкі
• varfn* zix af emecn vi a hunt кідацца на кагосьці як сабака
• varfn* zix cu hilf кідацца на дапамогу
• varfn* zix cu/af di kni кідацца на каленькі
• varfn* zix in di ojgn кідацца ў вочы
• varfn* zix in hic, vi in kadoxes кідацца ў гарачцы, як ад ліхаманкі
• varfn* zix mit verter кідацца словамі
• varfn* zix vi a fiš in/on vaser кідацца як рыба ў ваду
• varf di kac, vi du vilst, blajbt zi alc štejn af di fis *šprxv.* як котку ні кідай, яна на ногі стане (кошку лашчыш, а яна кіпці выпускае; воўка ў плуг, а ён у луг)
• varf im a hunt/kac in di ojgn! *iron.* кінь яму сабаку/котку ў вочы!
• vu m'zol nit varfn mit a štejn, vet men zajn gelt gefinen куды ні кінеш камень, ягоныя грошы знойдзеш

-varg [*d.* -werk, -waren] *suf.* утварае назоўнікі ніякага роду са значэньнем пэўнага рэчыва, матэрыялу або групы асобаў
• rojxvarg футравіна; altvarg старызна; našvarg ласункі; klejnvarg дзятва

varg *n*, **vare** *f*, -s, **varn** *pl.* [*d.* Ware] тавар, тканіна, матар'ял, матэрыял
varges *pl.* [*p.* warga] *anat.* губы, вусны
varjat *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*p.* warjat] вар'ят
vargn*=vergn* (gevorgen) [*d.* würgen] давіць, душыць
várničke=vórnečke *f*, -s *kul.* макаронныя вырабы ў выглядзе матылькоў (звычайна падаюцца разам з грэцкай кашай, грыбамі і цыбуляй)
Varše *f* [*d.* Warschau] г. Варшава; **váršever** 1. *m* варшавянін; 2. варшаўскі
• a varšever iz nor klug biz di rogatkes *glxv.* варшавянін разумны толькі да заставаў (у межах свайго гораду)
• a varšever kund варшаўскі кліент
• vos hert men in Varše? – di Vajsl brent *glxv. hum.* што чуваць у Варшаве? – Вісла гарыць
• varšever vajber hobn glate/harte lajber *glxv.* усе варшавянкі гладкія/цьвёрдыя

varšt *f*, -n [*p.* warstwa] пласт, слой
varštát *m*, -n, **varštót** *m*, *pl.* varštét [*d.* Werkstatt, *p.* warsztat] варштат; майстэрня
várteven [*p.* wartować] вартаваць, пільнаваць, даглядаць; **vartovnik/vartevnik** *m*, -es вартаўнік; санітар; **varte** *f*, -s варта
• varteven a xojle даглядаць хворага

vartn [*d.* warten] 1. (af) чакаць, ждаць; 2. *n*, **várteniš** *f*, -n чаканьне; **varter** *m*, -s вартаўнік; санітар; **vártern/vártorn/várturn/várterke** *f*, -s, **vártsfroj** *f*, -en санітарка, сядзелка (звычайна каля парадзіхі); **vartoráj** *n* дагляд хворых; **vártndiker** які чакае; **vartung** *f*, -en чаканьне; **vártzal** *m*, -n чакальня
• kenst nor vartn! чакай! дудкі!
• s't nox lang vartn! яшчэ доўга чакаць!
• vartn af glikn/derexerec чакаць шчасьця/павагі
• vartn biz morgn чакаць да заўтра
• vartndik af... чакаючы на...
• vart-vart! ну, пачакай!
• A naxt gevart, a naxt gevart, /un der tog, er kumt šojn groj... /Libster majner, libster majner, /ix benk nox dir azoj... (P. H.) Усю ноч чакала, і дзень ужо пачынаецца... Любы мой, я сумую толькі аб табе...
• az der porec hejst vartn, muz men *glxv.* калі пан загадвае, дык мусіш чакаць

vartút=vertút *m*, -n *kul.* ватрушка
varúm=vorem [*d.* warum] *adv.* бо, таму што
• itlexer "varum" hot zajn "darum" *šprxv.* кожнае "чаму" мае сваё "таму"

varzák=verzak *m argo* зад(ніца), дупа, азадак, срака, какаўка

vaser *f/n*, -n. *dim.* **vaserl/veserl** *n*, -ex [*d.* Wasser] вада; **váser(d)iker** вадзяністы, вадкі; **váser-bavornter**, **váser-fester** воданепранікальны; **váserbin** *f*, -en *zool.* трусень; **váserfal** *m*, -n вадаспад; **váserfarb** *f*, -n акварэль; **váser(-)firer** *m*, -s вадавоз; **vásergajst** *m*, -er *folk.* вадзянік; **vásergrub** *f*, *pl.* -griber калдобіна; **váserkrenk** *f*, **váserzuxt** *f med.* вадзянка; **váser-krixer** *m*, -s вадалаз; **váserkval** *m*, -n крыніца; **váser-lilje** *f*, -s *bot.* вадзяніца, гарлачык; **váser(-)lejtung** *f*, -en водаправод; **váserloser** бязводны; **váser-mangl** *m* бязводзьдзе, бязводнасьць; **váser-cejxn** *m*, -s водны знак; **vásermil** *f*, -n вадзяны млын; **váser-ojgn** *pl.* (váserdike ojgn) вадзяністыя вочы; **váseršaj vern*** *med.* пакутаваць на вадабоязь; **váseršejd** *m*, -n водападзел; **váseršrek** *f med.* вадабоязь, шал, скажэньне; **váserštof** *m* вадарод; **vásertreger** *m*, -s 1. ваданос; 2. *astr.* Вадаліў; **váser-virbl** *m*, -en вір; **váser(-)vog** *f*, -n грунтвага, ватэрпас; **váservorem** *m zool.* п'яўка; **váservuks** *m*, -n, **vásergrozn** *pl. bot.* водарасьць, багавіньне

- aroplozn* dos vaser спусьціць ваду, змыць
- blajbn* (vi) afn vaser застацца без падтрымкі (як на вадзе)
- fun rejnst vaser найчысьцейшай вады
- s'gejt vi fun vaser як з вады
- s'iz do vi vaser як у вадзе
- štojsn* vaser in a štejsl таўчы ваду ў ступе
- vaserdiker zup вадкі суп
- vi in vaser arajn як у ваду з галавой (кануў)
- zogn epes vi a vaser гаварыць нешта без запінкі (гаварыць як ваду на кола лье, як крынічка булькоча, як лістам/пухам сьцеле, як у скрыпку грае)
- a jid un a mešugener hobn mojre far vaser *glxv.* жыд і вар'ят баяцца вады (жыд баіцца хрышчэньня)
- az m'koxt vaser, blajbt vaser *šprxv.* колькі вады ні вары, яна вадой і застанецца
- čepet im nit, es štejt im šojn der vaserfirer in di ojgn не чапайце яго, у яго ўжо стаіць вадавоз у вачох (ужо ледзь шоры цягае)
- er zogt šojn ivre-tajč vi a vaser (Prc.) ён бегла размаўляе на ідышы
- hit zix/dix far fajer un glejb nit dem vaser *glxv.* сьцеражыся агню і не давай веры вадзе
- vu vaser iz gelofn, dort vet es vajter lojfn *šprxv.* дзе вада прабегла, там будзе й найдалей бегчы
- xoč nem un varf zix in vaser arajn *glxv.* хоць у пельку /палонку/вір/шум галавою (хоць тапіся; хоць ты сеўшы плач)

vasing *m*, -en [*p.* wasąg] плецены кош зь вечкам

váševen [*p.* waszować, *v.* вашаваць] 1. выцягваць бярвеньні з вады пры сплаве лесу; 2. таемна пранікаць, украдацца, уціскацца; **vašovnik** *m*, -es 1. рабочы, які выцягвае бярвеньні з вады; 2. кантрабандыст, шмуклер

vaške=viške=voške *f*, -s вожкі, лейцы

vašn* [*d.* waschen] 1. (gevášn) мыць; 2. *n*, **vašung** *f*, -en мыцьцё, абмываньне; **váševdiker** які мыецца; **vašexc** *n* размыўка (фарбы); **váščimer** *m/n*, -n умывальня; **váš-bekn** *m*, -s, **váštiš** *m*, -n, *dim.* **váštišl** *n*, -ex умывальнік; **váš-zejf** *f* гаспадарчае мыла

- gejt vašt zix ідзеце мыць рукі (запрашэньне да стала)
- vašn* di bejndelex мыць косткі
- a kac vašt zix, un a guter-jid benćt *hum. glxv.* котка мыецца, а рэбэ бласлаўленьне чытае
- az di kac vašt zix, veln zajn gest *glxv.* калі кошка мыецца, госьцей кажыць (госьці варожыць/будуць)
- der, vos ix hob di hent nit gevašn той, аб кім нельга ўзгадваць, не памыўшы рукі (бог)
- ejn hant vašt di cvejte/di andere (un bejde zajnen vajs) *glxv.* рука руку мые, каб абедзьве белыя/чыстыя былі (нага нагу падпірае, рука руку абмывае; рука руку мые, чорт чорта крые)

Vašte [*s.* ושתי] *tnx.* (царыца) Астынь, жонка Артаксэркса (Эст. 1:9)

vate *f* [*d.* Watte] вата; **vatke** *f*, -s ватка; **vátener**, **vatove(r)** [*p.* watowany] ватовы; **váteven** на-, пад|біваць ватай; **vatírn** (vatírt) абкладаць ватай; **vatirung** *f*, **vatn** *pl.* абкладаньне ватай; **vatín** *m* вацін; **vatnik** *m*, -es, **vatuvke** *f*, -s ватоўка; **vátn-/váte-/vát(e)lmaxer** *m* 1. вытворца ваты; 2. *euph.* чорт, нячысьцік, д'ябал

- a mantl af vatin паліто(н) на ваціне
- a vatove koldre ватовая коўдра
- a vatove rekl ватоўка
- xapt dix/im/zi/zej der vatn-maxer! *kll.* чорт цябе/яго/яе/іх схапі! (чорт бы цябе/яго/яе/іх пабраў!)
- zaj a menć, vet men dir avekgebn cu a vatemaxer! *hum.* будзь чалавекам, цябе аддадуць чорту!

vatren *m*, *pl.* vatronim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)ותרן(ו) →cevatrenen] шчодры, добразычлівы, добрасардэчны, падатлівы чалавек (гатовы саступіць альбо адмовіцца ад чагосьці) [*sin.* brejtharciker]; **vatrones** *n* [*s.* ות-], **vatróniškajt** *f* падатлівасьць, падатнасьць; шчодрасьць, (добра)зычлівасьць, (добра)сардэчнасьць [*sin.* noxgibikajt, kompromis-grejtkajt; brejtharcikajt]; **vatrónišer** шчодры, (добра)зычлівы, (добра)сардэчны, падатлівы

- an oreman iz ■ vatren af a fremdn bajtl *šprxv.* бедны заўжды шчодры за чужыя грошы (барышы харошы за чужыя грошы)
- undzere gvirim zajnen vatronim af a vojler ejce, af a gut vort (M.M.-S.) нашыя багацеі шчодрыя на добрую параду, на ласкавае слова

vaxlaklaker *m*, -s [*s.* (ס-)וחלקלקער] дзялок, камбінатар

vaxn [*d.* wachen] вартаваць, дбаць; **vax** *f*, -n варта; **vax zajn*** (zajn* af der vax) быць на варце, пільнаваць, вартаваць; **váxerhéjt** *adv.* пільнуючы, вартуючы; **váxndiker/váx(ed)iker/váxevdiker**, **váxzamer** дбайны, пільны; які ня сьпіць, вартуе; **váx(ed)ikajt** *f* дбаньне, пільнасьць; **váxzamkajt** *f*, -n дбайнасьць, пільнасьць; **váxnaxt** *f*, -en нешпар, ноч перад абразаньнем (якую праводзяць за бяседай і малітвай)

- blajbn* vax вартаваць, ня спаць
- haltn* vax дзяжурыць, чаргаваць
- in vax наяве

vaxtl *m*, -en [*d.* Wachtel] *zool.* перапёлка; **váxtl-šparber** *m*, -s [*d.* Sperber] *zool.* ястраб-перапёлачнік

váxtlber *f* [*d.* Wacholderbeere] ядлаўцовая ягада

vaze *f*, -s, *dim.* **vázele** *n*, -ex [*p.* waza] міска, латушка, паўмісак, чаропка

vazón *m*, -en, **vazone** *f*, -s, **vazonik** *m*, -es [*p.* wazon] ваза, вазон

važen (cu) [*p.* ważyć] важыць
važne(r) [*p.* ważny] важны
• nit (kejn) važne(r) aktjor няважны/кепскі/благі/дрэнны актор
vd"l *abr.* **vedáj laméjvn** [*s.* ודי למבין=וד"ל], **vedáj lanóvn** [*s.* ודי לנבון=וד"ל] каму трэба зразумець, той памяркуе
vdok *m abr.* **vedajek vesimce kal** [*s.* ודוק=ודייק ותמצא קל] "пільна паглядзі, лёгка знойдзеш" (заўвага пры значаньні цяжкіх месцаў у навучальных кнігах)
v(e)-=va-=vo-=u- [*s.* ו] *pref.* і
• vehašejnes і па-другое
veál-kúlem [*s.* ועל־כולם] больш/болей за ўсё, звыш усяго, найбольш
• ix kon nist fartrogn dos rojte ponem zajns mit di fete bakn, mit der mešener bord un veal-kulem dos hustele zajns (S.-A.) я цярпець не магу ягонага чырвонага твару з глустымі шчакамі, зь мядзянай барадой, а найбольш ягонага керханьня
véberke=véverke *f*, -s *zool.* вавёрка, векша
vebn [*d.* weben] ткаць; **vebn zix** ажыцьцяўляцца, зьдзяйсьняцца, прымаць форму; **veber** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) ткач; **veberáj** 1. *n* ткацтва; 2. *f*, -en ткацкая майстэрня, фабрыка; **véberišer** ткацкі; **vebl** *n*, -ex, **vebe** *f*, -s [*mhd.* webbe] палатно; **véb(e)lner** палатняны; **vébšifl** *n*, -ex ткацкі чаўнок, чоўнік; **vébštul** *m/f*, -n кросны, ткацкі станок
vece *f* [*p.* wecować?] смала для дратвы
véčere *f*, -s [*p.* wieczerza, *ukr.* вечеря] вячэра; **večerinke** *f*, -s вечарынка
• az me frejt zix mit/af a guter večere, trogt der ruex on an umgebetener gast (trogt on der tajvl ■ gast) *šprxv.* хто радуецца добрай вячэры, таму чорт прыносіць нязванага госьця
• az me lejgt zix šlofn nit gegesn (on večere), štejt men uf nit gešlofn (iz niderik cukopns) *šprxv.* хто кладзецца спаць ня еўшы (не павячэраўшы), устае ня выспаўшыся (таму нізка ў галавох) (хто галодны спаць лажыцца, таму будуць старцы сьніцца; галоднаму пасьцеля мулка)
• fun majses dercejln koxt men nit kejn večere *glxv.* з казак вячэры ня зварыш (зь языковага мліва мука негадзіва)
• vos blajbt? – nextike večere што засталося? – учорашняя вячэра
večina *f* [*r.* ветчина] вяндліна
večn [*d.* wetzen] (ад)тачыць; **véčštejn=vétštejn** *m*, -er тачыльны камень, тачыла
vedáj lamejvn=vd"l *abr.* [*s.* ודי למבין=וד"ל], **vedáj lanovn** [*s.* ודי לנבון=וד"ל] каму трэба зразумець, той памяркуе
vedáj laxkime birmize [*s.* ודילחכימאברמיזא] "дастаткова мудрацу кіўка"; лепш шмат не гаварыць, а пакінуць кожнаму магчымасьць самому памеркаваць
vedajek vesimce kal=vdok *m abr.* [*s.* ודייק ותמצא קל=ודו"ק] "пільна паглядзі, лёгка знойдзеш" (заўвага пры значаньні цяжкіх месцаў у навучальных кнігах)
vedlik [*p.* według] *prep.* паводле, паколькі, наколькі; **védlikajt** *f* адноснасьць
• vedlik dem паводле таго
• vedlik er zogt паводле ягоных словаў
• vedlik ix farštej паводле майго разуменьня
• vedlik mir iz bavust наколькі мне вядома
• vedlik s'derlozn di kojxes наколькі дазваляюць сілы
ved(ž)me=vjedme *f*, -s [*r.* ведьма, *ukr.* відьма, *p.* wiedźma] вядзьмарка
ve(e)jnenu [*s.* ואינגו] і яго німа, ён зьнік
veg *m*, -n (vegs) [*d.* Weg] шлях; **vegl** *n*, -ex, **végele** *n*, -x сьцежка, сьцяжынка, дарожка; **végblat** *m*, **vég-groz** *n bot.* трыпутнік, падарожнік; **vég(ce)šejd** *m*, -n перакрыжаваньне, ростані, рог; **vég-farker** *m* шляхі зносінаў; **vég-firer** *m*, -s праваднік, п(р)авадыр, вож; **végforer** *m*, -s вандроўнік, пасажыр; **végkostn** *pl.* дарожныя расходы, выдаткі; **véglantex** *m*, -n лантух, ранец, рэчавы мяшок; **vég-mantl** *m*, -ex дарожны плашч; **végnlozikajt** *f* бездарожжа; **végrand** *m*, -n абочына; **végrojberáj** *f* грабеж, рабунак на вялікай дарозе; **végsman** *m*, *pl.* -lajt падарожнік, падарожны, вандроўнік; **végvajzer** *m*, -s 1. (-n *f*, -s) праваднік, п(р)авадыр, вож; 2. тычка, вяха; **végvajz(nd)iker**, **végvajzerišer** пуцяводны; **vég(-)zak** *m*, *pl.* -zek дарожны мяшок, торба, заплечнік, пляцак
• a štik veg(s) кавалак/частка дарогі
• afn halbn veg на палове дарогі
• aropgejn*/aropfirn fun(em) (glajxn) veg (aropšlogn* zix funem veg) зьбіцца з роўнай (зь вернай) дарогі
• aruffirn af a rixtikn veg узьбіцца на праўдзівы шлях
• gejn* in ejn veg (mit) ісьці аднае дарогай (з)
• gejn* mit an ejgenem veg ісьці ўласным шляхам
• in/far éjn vegs заадно, укупе, супольна, сумесна
• kejn veg curik iz ništo шляху назад німа
• vajzn* emecn dem veg паказаць камусьці на дзьверы
• far dem ganev iz ejn veg – far dem, vos zuxt im, cen vegn *šprxv.* злодзею адна дарога, а таму хто гоніць/даганяе /ловіць – дзесяць (вору адна дарога, а хто даганяець, таму многа)
• in vos far a veg der menč vil gejn, firt im got *šprxv.* куды б ні выпраўляўся чалавек, бог кіруе ім
• me tor nit glejbn dem ferd in veg un der vajb inderhejm *šprxv.* ня вер жонцы ў доме, а кабыле/каню ў дарозе (ня вер каню запрагаючы, а маладой жонцы ў дарогу выбіраючыся)
vegn*=vign* (gevégt/gevójgn) [*d.* wiegen, wägen] (уз)важыць, узважваць; **a veg ton*** узважыць; **veger** *m* вагáр
• vegn* un mestn* jeder vort узважваць кожнае слова
• frier vegn un dernox zix dervegn спачатку трэба ўзважыць, а пасьля адважвацца
vegn [*d.* wegen] *prep.* аб, з-за, дзеля
• cu vegn brengen* выклікаць, зьяўляцца прычынай
• fun vegn дзеля
• šmuesn vegn epes гутарыць аб нечым
• – Alter zejde, loz mix lebn, /oj, nit culib mir – culib majne švester un bruders vegn. /Majne švester un bruder, zej hobn mix lib, /zej veln dir opgebn dos kind fun der vig. *flksl.* – Стары дзед, пакінь мяне жывой, ой, ні дзеля мяне, а дзеля маёй сястры й брата. Мае сястра й брат, яны мяне любяць, яны табе аддадуць дзіцё з калыскі.
• red beser vegn zix guts, vider vegn dem andern šlexts *glxv.* лепш хвалі сябе, чымся сварыся на іншых
vegn=végener *pl.* →vogn *m*, -s, *dim.* **veg(nd)l** *n*, -ex, **végele** *n*, -x воз, калёсы, драбіны, цялега

vegn [*d.* -wegen] *suf.* надае прыслоўям прычынна-выніковае значэньне
• ajertvegn дзеля вас, з-за/праз вас
vegšnek *m*, -n/-es [*d.* Schnecke] *zool.* сьлізьняк
vehajeled ejnenu [*s.* והילד איננו] "і дзіцяці німа"; чалавек зьнік
vehajem [*s.* והיום] і сёньня/цяпер/зараз [*sin.* un hajnt/ict]
(veha)šejnes/(veha)šejnis [*s.* (וה)שנית →rejšes] *adv.* па-другое [*sin.* un cvejtns]
vehó-ráje=averá [*s.* והאראיה →raje] гэта даказвае, з гэтага вынікае
vej *m*, -en, **vejtik/vejtek/vejtog** *m*, -n [*d.* Weh, *mhd.* wtac] боль, лямант, галашэньне; **vej ton*** 1. балець; 2. рабіць балюча, выклікаць боль; **véjtikdiker/véjtekdiker/véjtogdiker** балючы; **véjeniš** *n* 1. боль; 2. **vejen** *pl.* родавыя болі; **véjgešraj/véjgešrej** *n* [*d.* Geschrei] лямант, плач, галашэньне; **véjklog** *f* жальба, скарга, боль; **véjtikloz(ik)er/véjtekloz(ik)er** бязбалесны; **véjtikn** (far) хварэць, балець, ныць; **véjmut** *m* маркота, туга, сум, смутак, журба; **véjmutiker** маркотны, тужлівы, сумны
• biz vejtik балюча
• di hant tut mir vej мне баліць рука
• farśafn* vejtik emecn зрабіць балюча каму-небудзь
• s'tut mir vej der kop мне баліць галава
• s'tut vej dos harc cucuzen, viazoj er lajdt сэрца баліць глядзець, як ён пакутуе
• vos tut ajx vej? што ў вас баліць?
• a vejtik in dir nit! *kll.* каб цябе боль біў!
• a vejtik in majne sonims kep! *kll.* боль на галовы маіх ворагаў!
• a vejtog iz es, un lajdn muz men *śprxv.* калі сапраўднае гора, дык мусіш пакутаваць
• ale finger tuen glajx vej *śprxv.* каторага пальца ня ўрэж, то кажан баліць (будзь катораму дзіцяці кепска, то ўсё бацькам сэрца баліць)
• der grester vejtog iz der, vos me ken im far andere nit arojszogn *śprxv.* найвялікшае гора – нявыказанае гора
• fun cukumeniš tut der kop ništ vej *śprxv.* ад прыбытку галава не баліць (грошы цела не пякуць)
• lejg a krankn, vi du vilst, tut im alc vej *śprxv.* як хворага ні кладзі, яму баліць
• s'hot im kejnmol kejn finger nit vej geton палец ніколі яму не забалеў
• vemen s'tut vej, der šrajt *śprxv.* каму баліць, той крычыць (што каму дапякае, той пра тое і гукае; у каго няўдача, той і плача)
• ven di ojgn zeen nit, tut nit vej dos harc *śprxv.* як вочы ня відзяць, сэрца/душа не баліць
vej! [*d.* weh(e)!] *int.* гора! ліха! бяда!
• az ox un vej! авохці!
• az vej iz cu im! гора яму!
• véj geśrign! а божачкі! якая бяда! хоць крыкам крычы!
• vej iz dem, vos... гора таму, хто...
• vej iz mir! гора мне! што за ліха!
• vej iz dem kind! беднае дзіця!
• vej un vind! авохці! ліха/гора і бяда! [*d.* wind un weh]
• ~ Majn mame hostu nit vos cu śeltn, oj vej iz mir, /ix bin a menč mit an ejgenem farštand, /ix vel nox nemen a ganc fajne mejdele, /oj, zi zol nox hobn a remeslo in hant. *flksl.* – Маю маці німа за што клясьці, вой, ліха мне, я чалавек з уласным розумам, я яшчэ вазьму ладную дзяўчыну, ой, якая здольна нешта рабіць рукамі.
• vej iz cu der štub, vu/vos der/dos fajer brent inevejnik *śprxv.* гора тае хаце, дзе гарыць агонь у сярэдзіне (велька шкода, што ў двары нязгода; німа тае хаткі, каб не было звадкі)
vejc *m* [*d.* Weizen] пшаніца; **véjcener** пшанічны; **vejcns** *n*, **véjcnbrojt** *n* пшанічны хлеб
• ven ale kinder zoln blajbn lebn, volt gekost a rendl a vejc *glxv.* калі б дзеці не паміралі, хлеб каштаваў бы вялікіх грошай (калі б людзі не ўміралі, дык бы ў неба ўпіралі)
véjcitkosxe/véjcidkosxo/véjcitkosxo *//m*, -s [*s.* (ס-)וצדקתך] "і твая справядлівасьць"; крывадушнік, сьвяцец, бажона, сьвятоша, дэвотка [*sin.* cvujak, hipokrit]
vejde *f*, -s, **véjdnbojm** *m*, *pl.* -bejmer [*d.* Weide] *bot.* вярба
vejdl/vejndl *m*, -en [*d.* Wedel] хвост; **vejdlen** (drejen mitn vejdl) круціць хвастом
• kuš a ber untern vejdele, vestu hejsn Berele *glxv.* пацалуй мядзьведзю пад хвост, будзеш звацца Бэркам (мядзьведзікам) (ні да ладу, ні да складу, пацалуй кабыле ззаду; пайдзі ты свайго бацька пацалуй у сраку, то дойдзеш смаку, бо ён учора мёд еў)
vejen [*d.* wehen] 1. (mit) веяць; 2. разьвявацца; 3. *n* веяньне, павяваньне; **veje** *m*, -n павеў, парыў (ветру); **a veje ton*** павеяць, падзьмуць; **vejer** *m*, -s веер; **véjelke** *f*, -s веялка
• s'hot a veje geton ■ kil/friš vintele павеяла халадком (прахалодай/сьцюдзёнасьцю)
véjgern zix [*d.* weigern] адмаўляцца, ухіляцца, унікаць, увільваць
vejken [*d.* wehe!] войкаць, стагнаць, екаць, енчыць
vejkn (zix) [*d.* weichen] мачыць; **véjkšaf(t)** *m*, -n, **véjkšol** *f*, -n *rit.* посуд для вымочваньня мяса
véjlerer (vojler) (най)лепшы, вельмі добры
vejln [*d.* wählen] вы-, а|б(і)раць; **vejler** *m*, -s, (-n *f*, -s) абіральнік, выбарца; **véjleršaft** *f*, -n выбарцы, электарат
vejnen [*d.* weinen] плакаць, галасіць; **a vejn ton*** усплакнуць, паплакаць; **véjne(n)diker** 1. які плача; 2. **véjnerišer** плаксівы; **véjnendikerhéjt** *adv.* плачучы, у сьлязох; **vejner** *m*, -s, (-ke *f*, -s) плакса, плаксун, плаксуха, румза, выцік, кныхала, віскун; **véjnern** *f*, -s плакальшчыца
• az der rebe vejnt, /un az der rebe vejnt, /vejnen ale xasidimlex, /u-u-u... *flksl.* калі рэбэ плача, плачуць усе хасыдзікі, у-у-у...
• az me laxt in der fri, vejnt men ba naxt *śprxv.* хто сьмяецца раніцай, плача ўвечары (ад вялікага сьмеху да сьлёз недалёка; сьмешкі плачам канчаюцца)
• az s'vejnt zix, mejnt zix *śprxv.* калі плачацца, дык думаецца (часам думаюць блага на таго, хто жаліцца)
• er vejnt, vu m'šlogt im ён жыве/плача, *дзе* яго б'юць (*vrtš.* "vojnen – "vejnen" жыць/плакаць – літвацкі дыялект)
• gej farštej a mejdl: zi vart af der xasene un vejnt cu der xupe *śprxv.* паспрабуй зразумець дзяўчыну: яна чакае шлюбу, але плача на вясельлі (горка рэдзька, ды ядуць, ліха замуж, ды ідуць)
• ix zol vejnen af dajne jorn! *kll.* каб я плакаў па табе!

• kolzman dos mes ligt far di ojgn, glust zix cu vejnen *glxv.* пакуль нябожчык ляжыць перад вачыма, хочацца плакаць (бяда, што дуда: станеш дуць – сьлёзы самі ідуць)
• s'vejnt a štejn fun vant нават камень у сьцяне галосіць
• ven me laxt, zejen ale, ven me vejnt, zet kejner ništ *šprxv.* калі сьмяешся, бачаць усе, калі плачаш, ніхто ня бачыць

vejnik [*d.* wenig] *adv.* мала; **véjniker** *adv.* менш, меней; **véjnike** *pl.* ня шмат якія; **véjnikajt** *f* дробязь, драбяза, драбніца; **véjnikern** зь-, па|мяншаць; **véjnikstns** *adv.* па меншай меры; **véjnikmextiker** маламоцны
• di velt iz im vejnik! сьвет яму малы!
• majn vejnikajt мая простая/сьціплая асоба
• vejnik vos мала што
• ajnenc hot grojse ojgn – alc iz im vejnik *šprxv.* чалавек мае вялікія вочы – усё яму мала (вока не насыціш, пакуль зямлёю не насыплеш; і вочы страхачэ, і рукі грабачэ; вочы завідушчыя, рукі заграбушчыя)
• der oreman hot vejnik fajnt, der rajxer hot vejnik frajnt *šprxv.* бядняк мае мала ворагаў, багацей мае мала сяброў
• vos vejniker me redt, iz als gezunter *glxv.* чым меней гаворыш, тым здаравей (меней гаварыць, сабе ўрадзіць; маўчанка ня пушыць, а жывата ня рушыць)

véjoder=oder b' *m* [*s.* ואדר=אדר ב'] вэадар, адар II (дадатковы месяц гэбрэйскага высакоснага году, надыходзіць сьледам за адарам)

vejs=v *m/f*, -n [*s.* (ן)בית] 1. "вэйс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 6

vejser *m*, -s, (-ke *f*, -s) [*d.* Weise] знавец, знаўца, знаток; **vejsexc** *n*, -er старыя веды; прымхі, забабоны

ve(j)šet *m*, -n [*s.* (ן-)שט(ו)ו] *anat.* стрававод, стравaход, глотка, горла [*sin.* gorgl, špajzror]

vejtikl *n*, -ex [*d.* Weste?] *pejor./hum.* кароткая куртка, сьвітка

vejxer [*d.* weich] мяккі; **vejxe** 1. *n* мякіш; мякаць; 2. *pl. argo* даляравыя купюры; **véjxeniš** *n* мякаць, плоць; **vejxkajt** *f*, -n мяккасьць; **véjxlexer** сьпешчаны, расьпешчаны; **véjxbejn** *m*, -er *anat.* храсток; **véjxharciker** мяккасардэчны; **véjxharcikajt** *f* мяккасардэчнасьць; **véjxlajbiker** мяккацелы; **véjxlajbikajt** *f* мяккацеласьць; **véjxmutiker** лагодны, дабрадушны
• vejx vi tejg/puter мяккі як цеста/масла (як пух/вата/воск /падушка/пурхаўка)
• a vejxer vort brext a bejn мяккае слова ламае косткі (словам можна выратаваць чалавека, словам можна і забіць)
• er gejt mit im um vi mit a vejx/roj ej *glxv.* ён цацкаецца зь ім як з сырым яйкам (як зь велікодным яйкам; носіцца як курыца зь першым яйкам)
• vejx gebet, ober hart cu šlofn *glxv.* мяккі ложак, але цьвёрда спаць (мякка сьцеле, ды мулка спаць; добра гаворыць, ды нядобра творыць)

vekedojme=uxdojme=vk' *abr.* [*s.* וכ'=וכדומה] і гэтак далей [*sin.* un dos glajxn]
• mir zajnen gor a klejn gezindl: ix un er, di šviger un der šver, Gecl un Fajvl, Brajne un Trajne, Borex un Šlojme, vekedojme *glxv.* у нас маленькая сямейка: я і ён, сьвякроў і сьвёкар, Гецл і Файвал, Брайна і Трайна, Борух і Шлёма і гэтак далей

vekn [*d.* wecken] будзіць; **veker** *m*, -s, **vékzejger** *m*, -s будзільнік; **vékndiker** узбуджальны

veksl *m*, -en, **vékslbriv** *m* [*d.* Wechsel] вэксаль; **vekslen** мяняць; **veksler** *m* мяняла; **vékslendiker** зьменны
• a lebedike zax (a vajb/veksl) vert nit farfaln *glxv.* жывыя рэчы (жонка/вэксаль) не прападаюць
• ven a flig štelt zix af a veksl, iz ojx gut *šprxv.* і муха сядзе на вэксаль – таксама добра (любы подпіс мае вартасьць)

véksener [*d.* wächsern] васкавы; **veks(le)n=vaksn=viksn** васкаваць, вашчыць

vel *f*, -n, *dim.* **velxl** *n*, -ex [*d.* Welle] хваля

velbung *f* [*d.* Wölbung] скляпеньне; **vélbiker** скляпеністы; **velbn** скляпіць, выгінаць

vélc(eve)n=válc(eve)n *texn.* пракат(в)аць

velder *pl.* →vald *m*, *dim.* **veldl** *n*, -ex лес; **vélderer** *m*, -s лесавод, лясьнік, палясоўшчык; **velderáj** *n* лясьніцтва

velf *pl.* →volf *m*, (-ixe *f*, -s), *dim.* **velfl** *n*, -ex, **vélfele** *n*, -x воўк; **vélfišer** воўчы; **vélfener** з воўчай поўсьці

vélgern=válgern [*d.* wälgern] качаць (бялізну), раскачваць (цеста); **vélgerke** *f*, -s, **vélgerholc=válgerholc** *n*, *pl.* -helcer качалка (для цеста/бялізны)

velkn [*d.* welken] вянуць, блякнуць; **vélk(end)iker** вялы, бляклы
• di blumen velkn кветкі вянуць
• a velkndike hojt друзлая скура

vel'mir=veln mir

veln* (ix/er vil, du vilst, mir/zej viln, ir vilt; gevólt) [*mhd.* wollen, wellen] хацець, жадаць, прагнуць; **vélndiker** які хоча; **veler** *m*, -s 1. намер, жаданьне; прага, хоць, юр, корць; 2. прагнасьць, сквапнасьць, хцівасьць, жадлівасьць; 3. прагны, сквапны, хцівы чалавек, скнара; **velung** *f*, -en, **véleniš** *n*, -n, **velexc** *n*, -er жадоба, прага
• es vilt zix vejnen хочацца плакаць
• hobn* a grojsn veler мець вялікую прагу, замярацца
• iz volt veln я б хацеў
• mir vilt zix мне хочацца
• nit veln* epes ton, vi ejner vil nit štarbn страх/сьмерць як рабіць ня хочацца
• vi/ven vilt zix як/калі хочацца
• zejer/štark veln моцна/дужа/надта хацець, прагнуць
• a make farn veln! *kll.* а трасцу ня хочаш!
• az me vil, ken men nit zicn štil *šprxv.* хто прагне, ня можа ўседзець спакойна (ахвота горш няволі)
• az me ken nit, vi me vil, muz men veln (tut men), vi me ken (az es iz nit, vi me vil, muz men veln, vi es iz; az es maxt zix nit vi me vil (vi es vilt zix), muz men veln, vi es maxt zix) *šprxv.* калі ня можаш, як хочаш, мусіш хацець, як можаш
• az ix tu, vos ix vil, meg dox jener redn, vos er vil *šprxv.* калі я раблю, што хачу, дык нехта можа казаць, што ён хоча
• ejne viln lebn un kenen nit, un andere kenen lebn un viln nit *šprxv.* хто хоча жыць – ня можа, хто можа – ня хоча (божа! даеш таму, хто ня можа, а хто бы мог, таму ня даў бог)
• – X'vil. – A make farn veln... – Cvej farn gebn! – Я хачу. – Трасцу за хаценьне... – Дзьве за дачу!

veln* (ix vel, du vest, er/ir vet, mir/zej veln) [*mhd.* wollen, wellen] дапаможны дзеяслоў для ўтварэньня будучага часу

veln* (gevélt/gevóln) [*d.* wällen] кіпяціць (малако)
velš *m*, -n [*d.* Wels] *zool.* сом
vélšener/vélčener, **vélišer** [*d.* welsch] валоскі, італьянскі
• a velšene(r) nus валоскі/грэцкі гарэх
velt *f*, -n, *dim.* **véltele** *n*, -x [*d.* Welt] сьвет; **veltál** *m* сусьвет; **véltbanem** *m*, -en сьветаразуменьне; **vélt(-)barimter** сусьветнавядомы; **véltišer** 1. людзкі, зямны, земны; 2. сусьветны; **véltlexer** сьвецкі, сэкулярны, людзкі, зямны, земны; **véltlexkajt** *f* сьвецкасьць, сэкулярнасьць; **véltblik** *m*, -n сьветаўспрыманьне; **vélt-emfindung** *f*, **véltšpirung** *f* сьветаадчуваньне; **vélt-gešixte** *f* сусьветная гісторыя; **véltmark** *m* сусьветны рынак; **vélt-milxome** *f*, -s [*s.* (ות-)מלחמה] сусьветная вайна; **vélt-onšojung** *f*, -en сьветапогляд; **véltrojm** *m* сусьветная прастора; **véltsmenč** *m*, -n сьвецкі чалавек; **véltsvertl** *n*, -ex прыказка, прымаўка; **vélt(-)tejl** *m*, -n частка сьвету; **véltzaxn** *pl.* сьвецкія/людзкія справы
• a lebedike velt! жывы сьвет!
• a velt (mit) процьма, безьліч; сьвет ня бачыў!
• a velt mit menčn процьма людзей
• a velt mit veltelex! ужо гэты сьвет! сьвет з прысьветкам!
• arbetn af vos di velt štejt працаваць ва ўсю моц
• der/jene velt (di emese velt) гэты/той сьвет, замагільнае жыцьцё
• di alte velt Стары сьвет (Эўропа)
• di naje velt Новы сьвет (Амэрыка)
• ejner in der velt адзіны ў сьвеце
• es iz mit im a gance velt (es koxt di velt mit im) вакол яго шмат шуму
• far kejn zax af der velt ні за што на сьвеце
• gejn* kegn der velt ісьці супраць сьвету
• gut emecn vi di velt добра камусьці як у раі/небе
• gut/vojl vi di velt вельмі добра
• haltn* fun zix a velt (hobn* a velt fun) высока сябе цаніць, шмат аб сабе думаць
• i di velt i jene velt і гэты сьвет і той сьвет
• in der velt arajn бяз мэты, не да мэты, марна, дарэмна, дарма, дармо
• rejdn* (glat) in der velt arajn несьці/вярзьці лухту/бязглузьдзіцу, гаварыць наўздагад/недарэчы
• s'lozt zix nox nit ojs di velt (mit) сьвет ня клінам сышоўся
• s'iz ojs/ek velt гэта канец сьвету
• šrajen* af vos di velt štejt (крычма) крычаць на чым сьвет стаіць
• visn*/kenen* a velt ведаць сьвет
• vos di velt hot nit gezen чаго сьвет ня бачыў
• vu di velt hot an ek (a breg) за (блізкім) сьветам (за дзясятаю гарою)
• zint velt-bašaf ад стварэньня сьвету
• a velt nart men nit *šprxv.* сьвет не абдурыш
• a velt šloft nit *glxv.* сьвет ня сьпіць
• a velt švajgt nit *glxv.* сьвет не маўчыць
• af gelt štejt di velt *šprxv.* сьвет трымаецца на грашох (усё за грошы)
• der menč iz šojn merer af jener velt, vi af der velt *glxv.* гэты чалавек ужо больш на тым сьвеце, чым на гэтым (тры чвэрткі да сьмерткі; пара́ да двара)
• di gance velt iz ejn ganev *šprxv.* увесь сьвет = адзін злодзей (злодзей на злодзеі)
• di (gance) velt iz nit mešuge *glxv.* ня ўвесь сьвет вар'яцкі (калі людзі кажуць, трэба верыць)
• di velt iz ojx a velt *glxv.* гэты сьвет - таксама сьвет
• fincter zol dir zajn dajn velt! *kll.* каб табе горкім сьвет здаваўся!
• kinder un gelt iz a šejne velt *glxv.* дзеці і грошы – прыгожы сьвет
• vos me grejt zix nit on af der velt, dos nemt men nit mit af jener velt *šprxv.* чаго на гэтым сьвеце не падрыхтуеш, таго й на той ня возьмеш
vélv(e)ler [*d.* wohlfeil] танейшы; **vélv(e)ler vern*** (па)танець
• velveler fun/vi boršč танейшы за боршч (прасьцей простага)
Velvl, **Velvele**, **Velfke**, **Volf** [*d.* Wolf] Вэлвал, Вольф, Вульф (мужчынскае імя)
• feter Velvl *hist.* дзядзька Вэлвэл (так некалі называлі імпэратара Вільгэльма II)
velxer (velx(e)s) [*d.* welcher] які, каторы; **vélxer-nit-íz** які-небудзь, якісьці, нейкі
• velxer s`zol nit zajn які б ні быў
• velxn epl vilstu? які ты яблык хочаш?
vem(en) (ver) [*d.* wem] каму, каго; **veme(n)s** чый, чыя, чыё, чые
• a man, vemen ix ken чалавек, якога я ведаю
• vemen kenstu do? каго ты тут ведаеш?
• vemens zun nemt zi? чый сын бярэ яе (за жонку)?
• a šejne/lixtike velt, ober/nor vi far vemen *glxv.* прыгожы сьвет, але як для каго
• Far vemen zol ix šrajen, far vemen zol ix vejnen, /majn harc ojsdercejln hob ix nit far kejnem... /Zol ix dercejln far majn bruder, /zogt er mir, zajn vajb iz im liber. *flksl.* Каму мне крычаць, каму мне плакаць, маё сэрца выказаць німа каму... Распавяду я свайму брату, ён кажа, што ягоная жонка яму люба.
• tu guts un freg nit vemen *glxv.* рабі добра і ні ў каго не пытайся
• vemen cu brojt, vemen cum tojt *glxv.* каму хлеб, каму сьмерць (катку сьмех, а мышцы сьмерць; каму банкет, а курцы сьмерць)
vémplex *pl.* [→vamp] *kul.* рубец, кіндзюк, флякі
ven [*d.* wann, wenn] *adv.* калі; **vén-nit-vén=ven nit ven** *adv.* калі-ні-калі; **vens**, **vén-es-íz=ven es iz**, **vén-nit-íz**, **ven nor (nit)** *adv.* калі-небудзь, калісьці, некалі
• der tog, ven du bist gekumen той дзень, калі ты прыехаў
vendn* (gewéndt/gevóndn) (af) [*d.* wenden] зьвярнуць, зьвяртаць, зварочваць; **vendn* zix** 1. (cu... nox) зьвяртацца, зьвяртацца; 2. (in, on) залежаць; **vendung** *f*, -en (cu) 1. **vend** *m*, -n паварот, заварот; зварот; 2. *gram.* зваротак; **véndpunkt** *m*, -n паваротны пункт; **véndšrift** *f*, -n пасланьне
• alc, vos iz nor gevendt in mir усё, што толькі залежыць ад мяне
• es vendt zix on dir гэта залежыць ад цябе
• vendn* zix mitn ponem cum fencter павярнуцца тварам да вакна
• got zol ajx helfn, vu ir vet zix kern un vendn! памагай вам бог, дзе б вы ні былі!
• vuhin zix kern un vendn? *glxv.* куды пайсьці, куды зьвярнуцца?

vendzlen=vjondzlen [*p.* wędzić] вэндзіць, капціць, задымляць
vene *f*, -s [*lat.* vena] *anat.* вена, жыла
venger *m*, -s [*p.* węgorz] *zool.* вугор
venger *m* [*p.* Węgier] вэнгар, вэнгерац, вугорац, мадзяр
vengre *f*, -s [*p.* węgry] *med.* вугор
veništojmem [*s.* ונשתומם →ništojmem] зьдзіўлены
venosnu [*s.* ונתנו] "і яны мусяць даць"
• "venosnu" maxt curik af "venosnu" *šprxv.* хто дае, той і атрымлівае назад (дабром за дабро)
vent *pl.* →vant *f*, *dim.* **ventl** *n*, -ex сьцяна, мур
ventíl *m*, -n [*d.* Ventil] *texn.* вэнтыль
ventke/vendke=vondke *f*, -s [*p.* wędka] вуда; **véntke-rut** *m*, *pl.* -riter, **venčiske** *f*, -s вудзільна
• gejn*/xapn af der ventke ісьці на вуду, кляваць, торкаць (аб рыбе)
• pakn zix af der ventke патрапіць на вуду
• mit a ventke xapt men fiš, un mit a kerbl xapt men menčn *šprxv.* вудаю ловяць рыбу, рублём – людзей
ventler *m*, -s [?] *mat.* шматграньнік
venture=(a)vanture *f*, -s авантура, здарэньне, прыгода
venze *f* [*p.* węza] вашчына
veohavto lerejaxo komojxo [*s.* ואהבת לרעך כמוך] "любі свайго бліжэйшага, як сябе самога"
vepn [*d.* vaporieren] выпар(в)ацца; **vep** *m*, -n, **vepexc** *n*, -n пара, выпарэньне
ver (vemen) [*d.* wer] хто; **vér-es-íz**, **vér-es-nít**, **vér-(s')nit-íz** (ver es iz nit) хто-небудзь, хтосьці, нехта
• ver dokter, vos dokter? хто доктар, што доктар? хто кажа пра доктара?
• ver es zol nit zajn хто б гэта ні быў
• ver nor хто толькі/заўгодна
• ver ver, nor nit... хто хто, але толькі не...
• ver? – der "ver" alejn! хто? – сам ты "хто"!
• ver? – lekiš der ber, dajner a šver! *hum.* хто? – дурань-мядзьведзь, твой цесьць!
verb *m*, -n [*d.* Werb] *gram.* дзеяслоў; **verbaler**, **vérbišer** 1. дзеяслоўны; 2. вэрбальны, слоўны; **vérb-aspektn** *pl.* *gram.* трывальныя формы дзеясловаў
verbe=vjerbe *f*, -s [*p.* wierzba, *ukr./r.* верба] *bot.* вярба; **vérbener** вербны; **vérbe-kecelex** *pl.* вербныя коцікі; **Verbne** *f* (хрысьціянскае сьвята) Вербная нядзеля
• vejne(n)dike verbe ніцая вярба
• nit ba tog un nit ba naxt, /gej ix arum fartraxt; /nit af barg un nit af tol /štejt a verbe fun amol (Х. В.) ні ўдзень, ні ўначы німа мне супакою; паміж пагоркам і далінаю стаіць вярба
verbírn (verbirt), **vérbeven** [*d.* werben, *p.* werbować] вербаваць; **verbirung** *f*, -en вярбоўка
verbl *m* [*mhd.* wirbel] цемя, макаўка; вяршок, верхавіна
vercl *n*, -ex, **vércele** *n*, -x [*d.* Warze] бародаўка
verde=virde *f*, -s [*d.* Würde] годнасьць, вартасьць, каштоўнасьць, значэньне; **vérdiker=vírdiker** годны, варты, шаноўны; **vérdikajt** *f* годнасьць, вартасьць
• dos gefil fun ejgener verde пачуцьцё ўласнай годнасьці
• nit hobn* kejn verde ня мець аніякай каштоўнасьці
• s'hot a verde vi ba a ferd a cukerlekex патрэбна як каню пернік (як рыбе парасон, як сьляпому акуляры)
• s'hot a verde vi cen mol gorništ ня мае аніякай каштоўнасьці
vered *m*, -n [*ukr./r.* веред] верад, скула
verem *pl.* →vorem *m*, *dim.* **véreml** *n*, -ex чарвяк, рабак; **véremdiker** чарвівы; **véremen** чарвівець; **vérem-gefrús** *n* чарвяточына; **véremkrojt** *n* глістагонная трава
• vos kumt arojs funem šejnem epele, az es hot a veremdik hercele? *glxv.* чаго варты прыгожы яблычак, калі ён мае чарвівае сардэчка?
verete *f*, -s [*ukr.* верета] дзяруга, радно
veretene=varétene *f*, -s [*ukr./r.* веретено] верацяно
vérevnik *m*, -révnikes [*ukr.* веревочник] нашэньнік, грузчык
verex *m*, **verx** *m*, -es [*sl.*] верхняя частка, верх (адзеньня)
• gebn* a mos mit a ver(e)x даць мерку зь верхам, з копытам
verfl *m*, -ex [*d.* Würfel] ігральная косьць
• drejen zix vi a verfl круціцца ваўчком
vergeléc *m*, -es [*ukr.* вергела, виргилес] бамбіза, дрын
• a hojxer vergelec дрын (доўгі, цыбаты хлапец)
vergn*=vargn* (gevórgn) [*d.* würgen] давіць, душыць; **vergger** *m*, -s душыцель; **vérgšlejf** *m*, -n пятля
verk *n* [*d.* Werk] твор; **vérkcajg** *n* прылады, начыньне, інструмэнт; **vérkštat** *m*, -n варштат; майстэрня; **vérkštel** *m*, -n варштат; **verkn** працаваць, дзейнічаць, рабіць
vermut *m* [*d.* Wermut] 1. *bot.* палын, чарнобыль; 2. гаркота, горыч
vern* (iz gevórn) (cu) [*d.* werden] стаць, станавіцца, (з)рабіцца
• dos hojz iz farkojft gevorn гэту хату прадалі
• er iz gevorn 50 jor яму ўжо 50 гадоў
• rojt/kalt/špet vern* чырванець, халаднець, вечарэць
• s'vet derfun gorništ vern нічога зь ім ня зробіцца
• mit vos far a menčn me hot cu ton, azoj vert men alejn *šprxv.* зь якім спазнаешся, такім станешся (хто з кім прыстаецца, такім сам стаецца; хто з кім задаўся, такім сам застаўся; за пчолкай – у мёд, за жукам – у гной)
vern [*d.* wehren, *mhd.* weren] забараніць, забараняць, адмовіць, адмаўляць; **vern zix** абараняцца, супраціўляцца, змагацца
versje *f*, -s [*p.* wersja, *lat.* versio] вэрсія, варыянт
verst *f*, -n [*r.* верста] вярста (1,067 км)
vérsteven [*r.* верстать] 1. вярстаць; 2. *n* вёрстка
verške *f*, -s, **veršok** *m*, -škes [*ukr./r.* вершок] вяршок
• hot nit cu ton mit a klejn menčele, a klejn menčele vet dir kejnmol nit mojxl zajn, vos du bist mit a por verškes hexer fun im не вадзіся з маленькім чалавечкам, той табе ніколі не даруе, што ты вышэйшы за яго на пару вяршкоў
vert *m/f*, -n [*d.* Wert] вартасьць, карысьць, каштоўнасьць; **vért(ik)er** варты, дарагі, карысны; **vert zajn*** (zajn* /hobn* di vert) 1. каштаваць, мець каштоўнасьць; 2. быць вартым, заслугоўваць; **vértfuler** каштоўны; **vértlozer** вельмі каштоўны; **vértlozikajt** *f*, -n вялікая каштоўнасьць, неацэннасьць; **vértopšac** *m*, -n каштоўная ацэнка; **vértpapirn** *pl.* каштоўныя паперы
• er hot di vert, me zol in opgebn koved ён варты павагі
• er iz nit vert kejn gut vort ён ня варты добрага слова
• nit vert kejn pjatakl, kejn cvej pejen, kejn blajer, jenems nogl ня варты пятака, дзьвюх пэйсаў, алоўка, чужога пазногця
• s'iz vert a cibele/šos/šeske, ašpe/pulver гэта варта цыбулі-ны/стрэлу/сьмецьця/пораху

• s'iz vert gelt *iron.* гэта варта грошай
• az me vil visn, vos me iz vert, zol men zix lozn šiduxim redn *šprxv.* калі пачнеш сватацца, дык даведаешся і аб вартасьці
• er iz vert a medal fun a pud ajzn (vert zajn* a (gildernem) medal) *iron.* ён варты мэдаля ў пуд жалеза

vertanes *f*, -n [*d.* Wert?] добрая гаспадыня
vertépl *n*, -ex [*ukr.* вертеп, *p.* wertep] вярцеп, батлейка (калядны лялечны тэатар)
verter *pl.* →vort *n* слова; **vérterbux** *m/n*, *pl.* -bixer, *dim.* **vérterbixl** *n*, -ex [*d.* Wörterbuch] слоўнік; **vérterdiker** шматслоўны, высакамоўны; **vertlen zix** жартаваць, балакаць, балбатаць; **vértele** *n* жарт; **vertl** *n*, -ex слаўцо, жарцік; прыказка, прымаўка; **vért(er)lexer** даслоўны, літаральны; **vértldiker** жартаўлівы; **vérter-ojcer** *m* [*s.* אוצר] слоўнік, слоўны скарб; **vérter-sejder** *m* [*s.* סדר] *gram.* парадак словаў; **vérteršpil** *f/n*, -n гульня словаў, жартаслоўе, калямбур; **vértl(-)zoger** *m*, -s жартаўнік; **vértl(-)zogeráj** *f/n* жарты, жартаваньне, кпіны; **vérterlozer** бязмоўны, маўклівы
• a vertele! ну і ну!
• a vertele ojscurejdn/cu zogn! німа чаго казаць!
• itlex vertl hot zix zajn ertl *šprxv.* кожная прыказка мае сваё месца (умелая прыказка, як пры мяшку прывязка; на ўсякую рэч ёсьць прыказка; добрая прыказка не ў брыво, а ў вока)

verter *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s) [*d.* Wärter] вартаўнік
vertlik *m*, -es [*ukr.* вертлик, верчик, *v.* верчык] *kul.* катылёк, галка, клёцка (кавалачкі цеста, вараныя ў вадзе)
vertšaft=virtšaft *f*, -n гаспадарка
vertút=vartút *m*, -n [*ukr.* вертут] *kul.* вяртуты, ватрушка, пірог з макам, тварагом, павідлам
vérvolf *m* [*d.* Werwolf] *folk.* скідзень, пераварацень, ваўкалак
verxovatske(r) [*ukr.* верховатий] павярхоўны, верхаглядны, зьнешні; **verxnják** *m*, -es 1. коньнік, вершнік; 2. верхні жоран
verzen [*ukr.* верзти] *argo* 1. вярзьці, трызьніць, (пра)балбатаць; 2. *vulg.* сраць, дрыстаць; бзьдзець; рыгаць, ванітаваць; **verzak=varzák** *m argo* зад(ніца), дупа, азадак, срака, какаўка, гузно
vésern [*d.* wässern] разбаўляць, разводзіць вадой; **véserl** *n*, -ex мікстура, прамыўка
vesle=vjosle *f*, -s [*ukr./r.* весло] вясло
vesne *f*, -s [*p.* wiosna] вясна; **vésne-cajt** *adv.* увесну
vesp *f*, -n, **vespe** *f*, -s [*d.* Wespe] *zool.* аса
vest *f*, -n [*s.* (?-)סת(ו)] мэнструацыя, месячнае, аплавы
• hobn* di vest мэнструяваць

vest *m/f*, -n, **véstl-kofte** *f*, -s [*d.* Weste] безрукаўка, кам(і)зэлька, кабат; **vestl** *n*, -ex манішка
veš *f/n* [*d.* Wäsche] бялізна; **vešer** *m*, -s, (-n/-ke *f*, -s), **véš(e)ne** *f*, -s прачка; **vešeráj** *f*, -en пральня; **véšcajg** *n* белае палатно, бялізна; **véšklamer** *m*, -n прышчэпка (для бялізны); **véškorb** *m*, *pl.* -kerb, **véškojber** *m*, -s скрынка для бялізны; **véš-nejterke/-nejtern** *f*, -s (бела)швачка
• az me hot nit kejn veš, faršport men veš-gelt cu coln *šprxv.* хто ня мае сваёй бялізны, той эканоміць на мыцьці
• me zol nucn dajne kiškes af hengen veš! *kll.* каб на тваіх кішкох бялізну разьвешвалі! (каб твае трыбухі на платох сушыліся!)

vešet=vejšet *m*, -n [*s.* (?-)ושט] *anat.* стрававод, страваход, глотка, горла
vešlke/véselke *f*, -s [*r.*] вешалка, почапка
veter *m/n*, -n [*d.* Wetter] надвор'е, пагода; **véterhon** *m*, *pl.* -hener, **véterfon** *f*, -en флюгер, бандзера, ветрачок, сьцяжок
• der emeser veter! ну і надвор'е!
• got zol dir helfn, du zolst štendik zajn gezunt un štark un štendik fregn, vos far a veter s'iz in drojsn! *kll.* дай, божа, каб ты быў здаровы і дужы, але заўжды пытаўся аб надвор'і!

vetn* zix (gevótn) (mit... af) [*d.* wetten] ісьці ў заклад, закладацца, спрачацца; **(ge)vét** *m/n*, -n [*d.* Wette] заклад, спаборніцтва; **vét(-)gelaf** *m*, -n, **vétlojf** *m*, -n скачкі, спаборніцтва па бегу; **vétkamf** *m*, -n спаборніцтва
vétštejn=véčštejn *m*, -er тачыльны камень, тачыла
vet-zájn *m* [*d.*] будучыня
véverke=véberke *f*, -s, **vevrik** *m*, -es [*ukr.* вевірка, *p.* wiewórka] *zool.* вавёрка, векша; (geštrajfter) **vevrik** *m*, -es *zool.* бурундук
• umšmajen vi a veverke in rod вярцецца як белка ў коле
vexax hoje mojne/ojmer [*s.* וכך היה מונה/אומר →avojde] радкі з малітвы, якая чытаецца на Ём-Кіпур
• es iz a grojser xilek fun "vexax hoje ojmer" biz "vexax hoje mojne" *glxv.* вялікая розьніца паміж "паабяцаць грошы" і "лічыць грошы" (абяцана, да ня дана; даюць, да з рук не выпускаюць)

vexexolje *f*, -s [*r.* выхухоль] *zool.* хахоля, хахуля
vexne=vixn(j)e *f*, -s вывіх, зьвіх
véxntlexer [*d.* wöchentlich] штотыднёвы
vexores *m* [*s.* וכרות] "і ты абрэзаў"; словы з ранішняй малітвы, якімі пачынаецца славуты гімн, які сьпяваюць на абразаньні; *vulg.* мужчынскі чэлес
vexter *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Wächter] вартаўнік; **véxteven** вартаваць, несьці вахту
vezn *m/n*, -s [*d.* Wesen] 1. істота, сутнасьць; 2. справа, вобласьць, галіна; **vézntlexer** істотны, грунтоўны; **vézntlexkajt** *f* істотнасьць, грунтоўнасьць
• maxn a ganen vezn fun epes (maxn fun alc a vezn) рабіць вялікую справу

vezójs-habróxe [*s.* וזאת־הברכה] "вось дабраславеньне" (назоў апошняй 54-га разьдзелу Торы) (Др. 3. 33–34)
veže *f*, -s [*p.* wieża, *ukr.* вежа] вежа
vi [*d.* wie] *adv.* як; **vi-nit-ví** *adv.* як-ні-як; **ví-(s')nit-íz=vi nit iz, ví-es-íz=vi es iz** *adv.* як-небудзь, якась, яксьці, неяк; **vi-rúft-/héjst-men-es** *m* як бо яго завуць; паскудны чалавек; *euph.* зад(ніца), азадак
• der štejger, vi mir redn як мы кажам, як гаворыцца
• glajx vi як быццам, усё роўна як, нібы
• mir veln vi-s'nit-iz ojshaltn! якась вытрымаем!
• tog vi naxt і дзень і ноч
• vajs vi šnej белы як сьнег
• vi a dokter ken ix es ajx nit derlojbn як доктар я вам гэтага не магу дазволіць
• vi amšnelstn (vi vajt meglex gixer) як мага хутчэй
• vi arúm(ert) як, якім чынам
• vi cum gixstn як мага хутчэй
• vi es zol nit zajn як бы там ні было, якась, неяк
• vi fil як шмат

• vi kumt ir aher? як вы сюды трапілі?
• vi meglex як мажліва
• vi nor як толькі
• vi nor x'hob zix ufgexapt, azoj (bald) hot zix gelozt hern a klung як толькі я прачнуўся, адразу пачуўся званок
• vi nox як яшчэ, але што значыць
• vi rajx er iz які ён багаты
• vi šejn! як прыгожа!
• vi vójl хаця, хоць, нягледзячы на..., не зважаючы на..., дарма, што...
• vi vu/ven/ver як дзе/калі/хто

vianóx, viazój=vi azój, viarúm [*d.* wieso] *adv.* як, якім чынам; **viazój-s'nit-íz** *adv.* як-небудзь, якась, яксьці, неяк

• viazoj hot ir undz gefunen? як вы нас знайшлі?
• – Viazoj ken ix cu dir gejn, /viazoj ken ix mit dir redn, oj vej, /az lib hob ix dix, dem grunt fun majnem harcn, /nor nemen, dušenju, konen mir zix nit. *flksl.* – Як я магу да цябе прыйсьці, як я магу з табой гаварыць, вой, калі любаю цябе да глыбіні майго сэрца, але пабрацца, душа мая, мы ня можам.

vibald=vi bald [*d.* wie bald] *adv.* паколькі, раз, як толькі

• vibald du farštejst dajn nariškajt, bistu a kluger! *glxv.* калі толькі ты разумееш сваё глупства, ты разумны!
• vibald nejn, iz vos ken men maxn *glxv.* як німа, дык німа (той дарма, дык што ж зробіш; калі ёсьць – разыдзецца, як німа – абыдзецца; як не, дык і не)

vibjeg *m*, -es [*p.* wybieg] выбегі, хітрыкі, выкрут, выкру(н)тас, вываротка, подступ, падход
viboje *f*, -s [*p.* wybój] выбоіна, калдобіна
vibor *m*, -s [*sl.*] выбар
vic *m*, -n, *dim.* **vicl** *n*, -ex [*d.* Witz] жарт, анэкдот; **vícikajt** *f* дасьціпнасьць, жартаўлівасьць; **viclen zix** жартаваць; **vicler** *m*, -s, **vicling** *m*, -en балбатун, балака, комік, жартаўнік, жартаўлівы чалавек; **víclerišer, víciker** жартаўлівы, жартоўны; **víclid** *f/n*, -er (a vícike lid) жартоўная песьня

• a viclerišer ton жартаўлівы тон
• šitn* mit a vicl сыпаць жартачкамі
• vicike kupletn жартаўлівыя куплеты
• fun azojne vicn ken men onhejbn cu švicn *glxv.* ад такіх жартаў у пот кідае

vič(k)e/vic(k)e *f*, -s [*ukr.* витва, *p.* witwa] віціна, дубец, лазовы парастак, атожылак, вербалоз, вецьце
vid *m*, -n [*p.* wid(ok)] від, выгляд; **vidok** *m*, -es відок, краявід

• ganevski vid выгляд як у злодзея

vidatek/vidatik *m*, -tkes [*p.* wydatek] выдаткі, расходы, страты
vide=viduj *f*, *pl.* viduim [*s.* (ים-)ידוי(ו)י →misvade, mojde] "прызнаньне (у памылках альбо ў злачынствах)"; споведзь, каяньне, пералік уласных грахоў і памылак; назоў розных малітваў, якія чытаюцца ў пэўных выпадках і перад сьмерцю

• az me hot a mies vajb, muz men ale naxt vide zogn *glxv.* хто мае непрыгожую жонку, мусіць усю ноч каяцца
• az me lebt on xežbn, štarbt men on vide *šprxv.* хто жыве без рахунку, памірае бяз споведзі

vider *m*, -s [*d.* Widder] баран
vider- [*d.* wider-] *pref.* супраць-, проці-
vider- [*d.* wider-] *knv.* ад-; супраць-, проці- (паказвае на: 1. адбітак; 2. супрацьдзеяньне)
víder- [*d.* wieder-] *knv./pref.* ад-, уз(ь)-/ус(ь)- (паказвае на: 1. вяртаньне назад; 2. аднаўленьне, паўтарэньне)
vider(amól)=vider a mol [*d.* wieder] *adv.* (і)зноў, яшчэ раз

• vider un ober зноў і зноў
• vider že і зноў жа, зь іншага боку
• fun vanen di kale kumt arojs, dort gejt zi vider arajn *glxv.* адкуль маладая выйшла, туды ізноў вернецца (зь якой сям'і выйшла, у такую ж і трапіць)
• ojs xosn, vider a boxer *glxv.* з жаніхоў зноў у хлопцы (кажуць, калі справа не задалася)
• ša, štil, maxt ništ kejn gerider, /der rebe gejt šojn tancn vider; /ša, štil, maxt ništ kejn gevald, /der rebe gejt šojn tancn bald *flksl.* ша, ціха, не рабеце тлуму, рэбэ зноў ідзе танчыць, ша, ціха, не рабеце гвалту, рэбэ ўжо хутка ідзе танчыць

videranánd [*d.* wieder] 1. *adv.* (і)зноў, яшчэ раз; 2. *m*, -n рознагалосьсе, разлад; **videranándiker** супярэчлівы
vídercn (fun) [*d.* zuwider?] надакучыць, надакучваць, апрыкрыць, абрыдзець, абрыднуць, ачамярэць

• es viderct mir fun dem гэта мне надакучыла

víderdervejlung *f* [*d.* erwählen] перавыбары
víderfarejnikung *f* [*d.* Wiedervereinigung] узьяднаньне
vídergeburt *m* [*d.* Wiedergeburt] адраджэньне
vídergefil *n* [*d.* Gefühl] прыкрасьць, агіда, нялюбасьць
víderholn [*d.* wiederholen] паўтараць
víderkern (zix) [*d.* wiederkehren] варочацца назад; каяцца
víderklang *m*, -en [*d.* Klang] рэха, водгульле
víderkol *n*, *pl.* -kojles [*s.* (ות-)קול-] рэха, водгульле [*sin.* exo. viderklang]
videršpénikn (kegn) [*mhd.* widerspenigen] (су)праціўляцца, су-, с|працівіцца, упірацца, пярэчыць; **víderšpén(d)iker** 1. *m*, (-n *f*, -s) свавольнік, упарты, непакорны чалавек; 2. упарты, непакорны; **víderšpenikajt** *f*, **víderšpénikung** *f* упартасьць, непакорнасьць
víderšprexn* (cu) [*d.* widersprechen] (су)пярэчыць; **víderšprex(nd)iker, víderšprexlexer** супярэчлівы; **víderšprexikajt** *f*, **víderšprexlexkajt** *f* рознагалосьсе, супярэчлівасьць; **víderšprux** *m*, -n супярэчнасьць; **víderšpruxfuler** поўны супярэчнасьцяў
víderštand *m*, -n [*d.* Widerstand] супраціўленьне
víderštejn* [*d.* widerstehen] проці-, супраць|стаяць
víderšteln [*d.* stellen] проці-, супраць|паставіць, проці-, супраць|пастаўляць; **víderšteln zix** супраціўляцца
vidertam *m*, -en [*s.* (ען-)טעם-] прытарнасьць, прыкрасьць, агіда
vídertref *m*, -n [*d.* Treff] узьяднаньне
víderufbli *m*, -en [*d.* aufblühen] новы росквіт
víderufkum *m* [*d.* aufkommen] адраджэньне
víderuflebn *n*, **víderuflebung** *f* [*d.* Wiederaufleben] уваскрэсеньне, уваскрашэньне, адраджэньне
víderúfšteln [*d.* aufstellen] аднаўляць, адбудоўваць; **víderúfštelung** *f* аднаўленьне, адбудаваньне
vídervaksung *f*, -en, **vídervuks** *m*, -n [*d.* Wachsen, Wuchs] 1. атава, самасейка, маладняк; 2. адраджэньне
víderviln *m*, -s [*d.* Widerwillen] агіда; нялюбая, прыкрая рэч, справа
víderzen [*d.* Wiedersehen]

• af viderzen! да пабачэньня!

vi(d)le *f*, -s [*p.* widły] вілы

vidmen [*d.* widmen] прысьвеціць, прысьвяціць, прысьвячаць; **vidmung** *f*, -en прысьвячэньне
vídmenen=vimlen zix [*d.* wimmeln, *mhd.* wimmen] кішэць, хутка размнажацца; **vídm(en)ung** *f* разрастаньне, размнажэньне, распладжэньне; **vídmeniš** *f/n*, -n кішэньне; *zool.* паразыт
vidre *f*, -s [*p.* wydra, *ukr.* видра] *zool.* выдра
viduj=vide *f*, *pl.* viduim [*s.* (ים-)ווידוי →misvade, mojde] споведзь (паміраючага)
• ojshern* emecns viduj спавядаць паміраючага
vie=vihe=vike *f*, -s/-n [*ukr.* вія; віко] вейка
viernox [*d.*?] *adv.* як, што значыць
vifl=vi fil [*d.* wieviel] колькі; **vifler** *m*, -s каэфіцыэнт, паказальнік; **víflter**, **vífldiker** каторы, які (за рахункам); **vífl-es-íz**, **vífl-(s')nit-íz** колькі-небудзь, некалькі, колькі ня ёсьць; **vifl-vér** *m*, -n лік (у гульні)
• a vifltl? якая частка?
• af vifl паколькі
• af vifl ix vejs/ken наколькі я ведаю/магу
• cum vifltn mol да каторага разу
• der viflter? – der driter каторы? – трэці
• der viflter iz hajnt? які сёньня дзень?
• er vejs(t) punkt azojfil, vifl du ён ведае роўна столькі ж, як і ты
• es vifl du vilst! колькі ж табе трэба!
• vifl halt (vifl iz) der zejger? каторая гадзіна? колькі часу?
• vifl bistu alt? колькі табе гадоў?
• Ken dos zajn den, az majn xolem /hot mix opgenart? /Ken dos zajn, du zolst ništ kumen? /Vifl teg ix vart... (Z. S.) Ці можа такое быць, каб мой сон мяне падмануў? Ці можа такое быць, што ты больш ня прыйдзеш? Колькі дзён я чакаю...
vign [*d.* wiegen] 1. калыхаць; 2. *n* калыханьне; **vig** *f*, -n калыска, калыбель, калыбка, зыбка; **a vig ton*** пакалыхаць; **vígbret** *f*, -er гушкалка, арэлі; **víglid** *f/n*, -er калыханка; **vígštul** *m/f*, -n калыска, крэсла
• a kind in vig vejs fun dem! нават дзіця ў калысцы ведае гэта!
• az me hot kinder in di vign, lozt men (zol men lozn) lajtn cufridn *glxv.* хто мае дзіцё ў калысцы, той добра ладзіць зь людзьмі
• az dos vajb gejt in di hojzn, muz der man vign dos kind *šprxv.* калі жонка носіць нагавіцы, мужык мусіць калыхаць дзіця (дзе баба жондзіць, там хата блондзіць)
• zict dos fejgele in štajgele, /kukt arojset afn cvajgele, /vos es vigt zix afn bejmele, /vu gevezn iz ir hejmele *flksl.* сядзіць птушка ў клетцы, пазірае на галінку, якая гушкаецца на дрэве, дзе быў калісьці яе дом
vign*=vegn* (gevégt/gevójgn) (уз)важыць, узважваць
vigode *f*, -s [*p.* wygoda] выгада
vígrišne(r) [*ukr.* виграшний] выйгрышны
• vigrišner bilet выйгрышны білет/квіток
vihon *m*, -es [*p.* wygon] выган
vike *f* [*p.* wyka, *ukr./r.* вика] *bot.* віка
viklen [*d.* wickeln] спаві(ва)ць, завінуць, завінаць, (за)хутаць, захінуць, захінаць; **viklen zix** 1. віцца; 2. хутацца, захінацца; **víkele** *n*, -x пялёнка, полка, пялюшка; **vikl** *m*, -en віток (дроту); **viklung** *f*, -en віток, абмотка; **víklkind** *n*, -er дзіця, немаўля; **víklkrajz** *m*, -n абарот (вакол зямлі); **víkl-šnur** *f*, -n абмотка; **víkltrep** *f*, -n вітыя сходы, вітая лесьвіца
• fun di vikelex зь пялюшак
• viklen af vate пялегаваць, песьціць
• zajn* in di vikelex *fig.* знаходзіцца ў пачатковым стане
víkrojke *f*, -s [*ukr.* викройка] выкрайка
viksn=veks(le)n=vaksn васкаваць, вашчыць
vikuex *m*, *pl.* vikuxim [*s.* (ים-)כוח(וי)ו →misvakejex, balvikuex] дыспут, дыскусія, спрэчка, дэбаты, палеміка [*sin.* diskusje, polemik, debate, disput]
• a hejser vikuex гарачая спрэчка
• firn vikuxim (a vikuex) спрачацца
• hobn* a štikl vikuex паспрачацца (нейкі час)
• mit a nar tor men kejn vikuex nit hobn *šprxv.* з дурнем нельга спрачацца (з дурным сварыцца, як з вадою біцца)
vilang=vi lang [*d.* wie lang] як доўга
vilder [*d.* wild] 1. *m* дзікун; 2. дзікі; **vílde(r)niš** *f*, -n пустэча, дзікае месца; **vildkajt** *f*, -n дзікасьць; **víldeven** 1. **vild vern*** дзічэць, шалець, буяніць, вар'явацца, лютаваць; 2. ■ разгул, буянства, дзікі ўчынак; **vildling** *m*, -en, **víldbejml** *n*, -ex дзічка; **víldflejš** *n* 1. **víldvarg** *n* дзічына; 2. дзікае мяса, гнойны нарост, пухліна; **víld-fremder** дзіка/цалкам чужы; **víldgroz** *n*, -n, **víldkrojt** *n* пустазельле; **víldviliker** дэспатычны, самаўладны; **víldviln** *m* дэспатыя, самаўладзтва; **víldšvajn** *n zool.* дзік, вяпрук
• der pogrom vildevet пагром лютуе
• s'iz af im ongevaksn vildflejš на ім нарасло дзікае мяса (ад раскошы)
• vild vi a tiger дзікі як тыгра
• vilde xaje дзікун, дзікая жывёла
vílevke *f*, -s [*ukr.* виливок] вылівак (яйка са слабой шкарлупінай)
vilgoč/vilgod/vilgot *f* [*p.* wilgoć] вільгаць; **vilgotne(r)** вільготны
Vilie *f* рака Вяльля (Беларусь, Літва)
• di Vilie brent nit *glxv.* Вяльля не гарыць
• me ken mit a špendl di Vilie ništ faršparn *glxv.* нельга трэскай Вяльлю запрудзіць
• s'brent di Vilie! *iron.* Вяльля гарыць!
viljen [*ukr.* виляти, *p.* wilać] віляць
vilke *f*, -s [*ukr.* вилки] вілкі, вілы, рагач; **viles** *pl.* вілы
vilkir *m* [*d.* Willkür] самавольства, свавольства, самадурства; **vílkirlexer** самавольны
vilkumer [*d.* willkommen] жаданы
viln *m*, -s [*d.* Wille(n)] воля, хаценьне, жаданьне, намер, замер; **víl(nd)iker** згодны, гатовы; **vílikajt** *f* згоднасьць, гатоўнасьць; **víliklex** *adv.* ахвоча, ахвотна, з ахвотай; **vílndik-nit-vílndik** *adv.* воляй-няволяй; **vílnhaftiker** валявы; **vílnloz(ik)er** бязвольны; **vílnlozikajt** *f* бязвольле, бязвольнасьць; **vílnskraft** *f* сіла волі
• guter viln добры намер
• mitn ejgenem viln паводле ўласнага жаданьня
• ven ajer viln iz калі вы жадаеце
• on gots viln rirt zix nit kejn flig af der vant *šprxv.* бяз боскай волі і муха на сьцяне не паварушыцца
Vilne *f* г. Вільня; **vilner** віленскі; **vilenčik** *m*, -es віленскі жыд; *fig.* рацыяналіст, вальнадум(ец)
vilne(r) [*d.* wollig?] пушысты, пухкі, пухлявы; пышны
vílšener [*ukr.* вільховий, вільшаний] альховы

vimlen=vídmenen [*d.* wimmeln] кішэць, капашыцца; **vímleniš** *n* кішэньне, капашэньне
• afn plac hot gevimlt mit menčn пляц кішэў людзьмі
vimogajen [*ukr.* вимагати, *p.* wymagać] вымагаць
vimorozek/vimorozik *m* [*sl.*] вымаразкі, вымаражаны лікёр
vímpern [*d.* wummern?] выць, галасіць, скуголіць, скавытаць, стагнаць, екаташ, енчыць; **vímperniš** *n* выцьцё, галашэньне, скуголеньне, скавытаньне, кныханьне, вяканьне, стэнканьне, зыканьне
Vin ■ [*d.* Wien] г. Вена; **viner** *m* аўстрыйская манэта
• far viner bakumt men diner *glxv.* за грошы знойдзеш і слугу (абы грошы, то й роднага бацька купіш)
vincik [*d.* winzig] *adv.* мала; **vínciker** *adv.* менш, меней; **víncikajt** *f* малаважнасьць, нязначнасьць
• vinciker fun alc менш за ўсё
• vincik iz a šejgec! Вінцук – басалай (*vrš.* "vincik" мала – "Vincik" Вінцук)
• vos vinciker me fregt, iz als gezunter *glxv.* чым менш пытаеш, тым здаравей (болей знай, ды меней бай)
vínč(eve)n* (gevúnčn), **vínš(eve)n*** (gevúnšn) [*d.* wünschen, *p.* winszować] віншаваць, (па)жадаць, зычыць; **vínčnsvert** *adv.* пажадана; **vinčung** *f*, -en, **vínčeniš** *f*, -n, **vinčevanje/vinševanje** *f*, -s віншаваньне, пажаданьне; **vínčbrunem** *m*, -s цудадзейная крыніца; **vínč(-)fingerl** *n*, -ex цудадзейны пярсьцёнак
• fun vinčn vert men nit rajx *glxv.* ад пажаданьняў багатым ня станеш (за дзякуй пірага ня купіш, футра ня справіш; дзякуй не зьясі)
• s'iz a sojne nit cu vinčn! (dem grestn sojne nit cu vinčn!) (найгоршаму) ворагу не пажадаеш!
• vos du vest zix vejniker vinčn, vet dir alc vejniker feln *šprxv.* чым меней жадаеш, тым меней табе бракуе
vind [*d.* wind, *mhd.* wunt] *int.*
• vind iz mir! гора мне!
• vind un vej (iz) (cu/emecn) гора і бяда (камусьці) [*d.* wind und weh]
• vind un vej! (az vind, az vej...) авохці! ліха/гора і бяда!
vinde *f*, -s [*d.* Winde] *texn.* пад'ёмнік, калаўрот, ліфт
vindlen [*d.* windeln] спаві(ва)ць, абверчваць, хутаць, захінаць; **vindl** *n*, -ex, **víndele** *n*, -x пялёнка, полка, пялюшка; **vindung** *f*, -en абарот, абарачэньне (вакол зямлі); **víndltrep** *f*, -n вітыя сходы, вітая лесьвіца
• arojsgejn* fun di vindelex вырасьці зь пялёнак
vinik *m*, -es [*ukr.* винник] браварнік, вінакур
vinken* (gevunken) [*d.* winken] кіўнуць, ківаць; міргануць, міргаць; намякнуць, намякаць, намінуць, намінаць; **vink=vunk** *m*, -en ківок, кіў; **vínkeniš** *f* ківаньне, міганьне
• Volt ix gehat a fingerl, /volt ix mit dem vinken. /Volt ix gehat a bexerl, /volt ix fun dem trinken. *flksl.* Калі б я мела пярсьцёнак, я б ім цябе паманіла. Калі б у мяне быў келіх віна, я б зь яго піла.
vinkl *m/n*, -en, *dim.* **vínkele** *n*, -x [*d.* Winkel] кут, вугал; **vínkldiker** кутні, кутавы, вуглавы, рагавы; **vínklbrox** *m*, -n *med.* грыжа, кіла; **vínklštejn** *m*, -er краявугольны камень
• hobn* an ejgn vinkele мець свой уласны куток
vint *m*, -n, *dim.* **víntl** *n*, -ex, **víntele** *n*, -x [*d.* Wind] вецер; **víntiker** ветраны; **víntldiker** прадзімны; **víntlozer** бязьветраны; **víntblum** *f*, -en, **víntfang** *m*, -en, **víntrojz** *f*, -n, *dim.* **víntrejzele** *n*, -x *bot.* курасьлеп; **vínt(-)brox/-brux** *m* буралом, парыў ветру; **vínthon** *m*, *pl.* -hener, **víntfendl** *n*, -ex флюгер, бандзера, ветрачок, сьцяжок; **víntmil** *f*, -n вятрак, ветраны млын; **víntpokn** *pl. med.* ветраная воспа, вятранка; **víntšojflen** веяць (збожжа); **víntšojfl** *m*, -en веялка; **vínt-štil** *m* бязьветранасьць
• es blozn naje vintn дзьмуць новыя ветры
• krign* vint злавіць вецер/хвалю
• kukn, vuhin der vint blozt трымаць нос па ветры
• maxn a vint пускаць пыл у вочы
• rejdn* afn vint гаварыць на вецер
• dem oreman iz tomid der vint in di ojgn *šprxv.* беднаму і вецер у вочы (багатаму чорт дзеці калыша, а беднаму з калыбкі выкідае)
• vos me fardint mitn vint, gejt avek mitn rojx *šprxv.* што набылося ветрам, пайшло з дымам (як прыйшло, гэтак і пайшло; прыйшло махам – пойдзе ветрам-прахам; вада дала – вада ўзяла)
víntbro *f* [*d.* Wimper, *mhd.* wintbrâ] *anat.* вейка
vinter *m*, -s/-n [*d.* Winter] зіма; **víntern** 1. зімаваць; 2. *n*, **vínterung** *f* зімоўка; **vínterdiker** зімні, зімовы; **vínterer** *m*, -s зімоўшчык; **vintern** зімаваць; **víntercajt, vínterleb** *adv.* узімку; **vínterbajl** *m/f*, -n адмарожанае месца; **vínter(-)brojt** *n*, **vinter-tvues** *pl.* [*s.* תבואות] азіміна, рунь; **vínter-farzéj** *m* азімая сяўба; **vínter-naxt** *f*, *pl.* -next зімовая ноч; **vínteršlof** *m* зімовая сьпячка
• a harber/bejzer vinter суровая/злая зіма
• lang vi a vinternaxt доўга як зімовая ноч
• ot iz ba im zumer, ot iz ba im vinter то ў яго лета, то ў яго зіма
• vinterdike malbušim зімовая вопратка
• az me zingt in zumer, vejnt men in vinter *šprxv.* хто сьпявае ўлетку, плача ўзімку (хто ўлетку халадуе, той узімку галадуе)
• cvej mol ■ jor iz šlext dem oreman: zumer un vinter *glxv.* два разы на год кепска бедняку: улетку і ўзімку
• in a vinterdiker naxt zoln dir rajsn di cejn, un in a zumerdikn tog zolstu gejn cu kind! *kll.* каб табе ў зімовую ноч зубы дралі, а ў летні дзень радзімец браў!
• vinter iz cvej mol in der vox šabes *glxv.* узімку два разы на тыдзень субота (здаецца, што тыдзень у два разы карацейшы, таму што дні дужа кароткія) (зімовы дзянёк, што камароў насок)
• vos es gejt avek vinter af hejcung, gejt avek zumer af narišкajtn *glxv.* што ідзе зімой на ацяпленьне, тое ідзе летам на глупствы
violeter=fioleter [*fr.* violett] фіялетавы, фіялкавы, лілёвы
viper=vaper=vjeper *m*, -s *zool.* дзік, вяпрук
viper *m*, -s, **víperšlang** *f*, *pl.* -en/-šleng [*d.* Viper] *zool.* гадзюка
víperedkes *pl.* [*p.* wyprzodki, *r.* выпередки] выпарадкі
• lojfn* af viperedkes бегчы навыпарадкі
vipuske *f*, -s [*p.* wypustka] бераг, ускраек, кант, руб (у вопратцы)
viražne(r) [*p.* wyrazny] выразны
virblen (zix) [*d.* wirbeln] віхрыцца, круціцца, кружыцца (аб завірусе), віцца (аб пыле); **virbl** *m*, -en, **vírbl-vint** *m*, -n віхор, віхар, вір; **vírbl-šturem** *m*, -s сьмерч
vircn [*d.* würzen] *kul.* прыпраўляць; **vircung** *f kul.* прыправа

virde=verde *f*, -s [*d.* Würde] годнасьць; **vírdikajt** *f*, -n гонар, годнасьць; **vírdiker=vérdiker** годны, варты
• štendik baci zix zorgevdik cu der virde fun dajn vajb заўжды стаўся ўважліва да пачуцьця годнасьці ўласнай жонкі
vire *f*, -s [*šp.* guiar, *altfr.* guier] лінейка; лінія (на паперы); **víre(ve)n** лінеіць
virkn (af) [*d.* wirken] (па)ўзьдзейнічаць, (па)ўплываць, (з)рабіць уплыў; **virk** *m*, -n, **virkung** *f*, -en узьдзеяньне, уплыў; **vírkevdiker**, **vírkndiker** дзеючы, дзей(с)ны, эфэктоўны; **vírklexer** сапраўдны; **vírklexkajt** *f*, -n сапраўднасьць; **vírkungsfuler** уплывовы; **vírkzamer** дзейсны, чынны, актыўны; **vírkevdikajt** *f*, **vírkzamkajt** *f* дзей(с)насьць, чыннасьць, актыўнасьць
• virkn af di nervn дзейнічаць на нэрвы
• virkn af emecn, hobn* a virkung паўзьдзейнічаць, зрабіць уплыў на каго-небудзь
• zajn* unter emecns virkung знаходзіцца пад чыімсьці ўзьдзеяньнем
víródek/vírodok *m*, -dkes [*p.* wyrodek] вырадак
virok *m*, -en [*p.* wyrok] вырак, прысуд
virt *m*, -n, (-n *f*, -s) [*d.* Wirt] гаспадар; **vírtslajt** *pl.* гаспадары, уласьнікі; **vírtšaft=vértšaft** *f*, -n гаспадарка; **vírtšaftlexer** гаспадарчы; **vírtšaft(l)er** *m*, -s, **vírtšaft-tuer** *m*, -s гаспадарнік; **vírt(šaft)lozer** безгаспадарчы; **vírtšaftlozikajt** *f* безгаспадарчасьць; **vírtshojz** *n* гасьцініца, карчма, заезны двор
virvar *m* [*s.*?] бабілёнскае стоўпатварэньне, гармідар
• s'hot zix gehert a virvar fun lešojnes чуўся разнамоўны гоман
viržutke *f*, -s [*p.* wyrzutek?] шлюха, шлюндра, плёха, плёшка, вяхотка, шлында
visipke *f*, -s [*p.* wysypka] *med.* (вы)сыпка
viskrob/viškrab *m*, -es [*p.* wyskrobek] выскрабак, паскробак (рэшткі цеста ў дзежцы для закваскі); **viskrobik/viškrabik** *m*, -es падскробак (апошняе дзіця ў маткі), малодшы/меншы сын, мезенец
visn* [*d.* wissen] 1. (ix vejs, du/ir vejst, er vejs(t), mir/zej vejsn; gevúst) ведаць, знаць; 2. *n* веданьне, веды; **vísikajt** *f* сьвядомасьць; **vísiker** сьвядомы; **vísndiker/vísevdiker** які ведае/знае; **vísnšaft** *f*, -n навука; **vísnšaftler** *m*, -s, (-n *f*, -s), **vísnšaft-man** *m*, *pl.* -mener навуковец, вучоны; **vísnšaftlexer** навуковы; **vísnšaftlexkajt** *f* навуковасьць; **vísngiriker**, **vísndurštiker/vísndorštiker** дапытлівы, цікаўны; **vísngirikajt** *f*, **vísndurštikajt/vísndorštikajt** *f* дапытлівасьць, цікаўнасьць
• af vifl ix vejs наколькі я ведаю
• du zolst visn zajn (az) ты мусіш ведаць
• gebn*/ton* cu visn (lozn* visn) даць зразумець
• gej vejs! адкуль мне ведаць! ідзі зразумей!
• maxn zix nit visndik (vegn) прыкідвацца, што ня ведаеш (разыграць/строіць дурня)
• nit visn* fun bejz/šlexts ня зьведаць зла/ліха
• nit visn* fun kejn cores ня ведаць ліха
• nit visn* fun kejn kuncn/xoxmes не разумець жартаў
• nit visn*, vi dem kop cu haltn ня ведаць, як галаву трымаць
• (nit) visn*, vu ajn un vu ojs (ня) ведаць, як і куды
• nit visn*, vu cu faln ня ведаць, куды па́даць (куды зьвярнуцца)
• on majn visn на мой розум
• vejs ix vos! я ведаю?! глупства!
• ver vejst vos бог ведае што
• visn* a mos ведаць меру
• visn* af di finger ведаць як свае пяць пальцаў
• visn* počom funt lixo ведаць, пачым фунт ліха
• visn* vi a ku fun montik/mitvox ведаць як карова панядзелак/сераду (ведае курыную сюсю, ды тую ня ўсю)
• visn*, vos s'tut zix ba jenem in top ведаць, што ў чужым гаршку варыцца
• visn*, vu a tir efnt zix ведаць, куды дзьверы адчыняюцца (усе хады і выхады)
• x'hob ober gevust! я так і ведаў! так і ёсьць!
• x'vejs? ці я ведаю?
• az me vejst alejn, fregt men nit andere *šprxv.* хто ведае сам, у другіх не пытае
• dos vejsn šojn ale, /az Roxele iz a kale /un Jankl iz der xosn, /hobn zej zix bejde gešlosn *flksl.* усе ўжо ведаюць, што Рохэлэ стала нявестай, а Янкель жаніхом, яны аб'ядналіся
• (ejn) got vejs! (der ejberšter vejs! (got) der lebediker vejs! vejs der lebediker!) (адзін) бог ведае!
• er vejst nit, vu got vojnt ён ня ведае, дзе бог жыве
• me zol nit visn derfun! каб мы гэтага ня ведалі!
• nit alc, vos me vejst, meg men zogn *šprxv.* ня ўсё, што ведаеш, можна казаць
• nit visn, vi der kac dem ek cu farbindn *glxv.* ня ведаць, як кошцы хвост завязаць (ня ведаць, як зрабіць)
• vilst alc visn, vestu zix alt vern (ver es vil alc visn, der vert gix alt) *glxv.* хочаш усё ведаць – хутка састарышся
• vilst visn, nem a tux un viš! хочаш ведаць, бяры хустку і выцірай! (*vrtš.* "visn"– "višn" выціраць/ведаць – літвацкі дыялект)
vispe *f*, -s [*p.* wyspa] выспа, востраў
vistave *f*, -s, **vístavke** *f*, -s [*p.* wystawa, *r.* выставка] выстава, выстаўка
viste [?]
• af viste зь ліста
• špiln af viste іграць зь ліста (музычны твор)
víst(ik)er [*d.* wüst] 1. пустэльны, пустынны, пусты, бязьлюдны; 2. жаласны, варты жалю, няшчасны, мізэрны; **viste** *f*, -s, **vísteráj** *f*, **vísteniš** *f*, -n пустэльня, пустэча, бязьлюднае месца; **vistkajt** *f*, -n пустэча, пустата; **vísteven** пуставаць
• a viste almone/kale няшчасная ўдава/нявеста
• a vister sof благі канец
• vist un ler гола і пуста
• vistiker paxdn! жаласны трус!
• hobn* a vistn sof мець благі канец
• a vist/fincter/bejz bagegeniš zol dix trefn! *kll.* а бадай цябе нячысьцік напаткаў (ліха напаткала)!
• Špacirn zajnen mir bejde gegangen, /der šljax iz geven far undz šmol... /Nor vet se hot dix fun mir opgeredt, /arajn zol er in dem vistn gospital. *flksl.* Гуляць мы разам хадзілі, шлях быў нам вузкі... Але той, хто разлучыў цябе са мной, хай трапіць у пракляты шпіталь.
viške/v(j)aške=voške *f*, -s вожкі, лейцы
višn [*d.* wischen] вы-, у|церці, вы-, у|ціраць; **viš** *m*, -n 1. выціраньне; 2. пацёртасьць, пляма; **višer** *m*, -s швабра,

шчотка; шклоачышчальнік; **višl** *n*, -ex клок, жмут, шкумат, пук; **víšfeder** *f*, -n мяцёлка зь пер'я; **víšpapirl** *n*, -ex паняровая сурвэтка

• X'hejs Jisrolik, /nor ven kejner zet nit, /viš ix štil zix /fun ojg arop a trer. /Nor fun majn trojer /beser az men redt nit, /cu vos dermonen /un maxn harc zix šver. (L. R.) Я завуся Ісролікам, і калі ніхто ня бачыць, я паціху выціраю сьлязу з вачэй. Але аб маім смутку лепш не гаварыць, навошта ўзгадваць і рабіць сэрцу больна.

višnik=višnjak *m* [*p.* wiśniak] вішняк, вішнёўка

viter *m*, *pl.* viturim (af) [*s.* (ים-)תורים(וי)ו →mevater] уступка, уступаньне, добраахвотнае адмаўленьне (ад чагосьці); кампраміс [*sin.* noxgebeniš, dos mevater zajn (af epes), kompromis]

víte(ve)n zix (mit) [*p.* witać] вітацца

vitičke/vitiške *f*, -s [*v.* вітка, *p.* witka] шпуля, шпулька

vitišer [*p.* wituscny, *r.* ветошный, *d.* wütig?] 1. няшчыры, сьвядомы ўяз розуму (звычайна аб жанчыне); 2. *argo* чэсны, сумленны, прыстойны; **vítiše** *f* 1. жанчына, якая не карыстаецца павагай; 2. *argo* жанчына, якая ня мае дачыненьня да злачыннага сьвету

vitrine *f* [*fr.* vitrine] вітрына

vitriól *m xem.* [*p.* witriol] (мядзяны) вітрыёл, купарвас

vitrix *m*, -n [?] балванка для ключа

viveske *f*, -s [*ukr.* вивіска, *r.* вывеска] шыльда, вывеска

vívodek *m* [*ukr.* виводок] вывадак, кодла

vixeč/vjaxeč/vjexeč *m*, -n/-es [*p.* wiecheć, *ukr.* віхоть] вехаць, вяхотка, мачала; *fig.* ануча (аб чалавеку)

vixer *m*, -s [*p.* wicher, *ukr.* вихор] віхор, віхар; **vixern** віхрыць, круціць

• gixer vi a vixer хуткі як віхар

vixn(j)e=vexne *f* [*ukr.* вивих, звих, *p.* zwichnięcie] вывіх, зьвіх

vixovanek/vixovanik *m*, -es, (-anke *f*, -s) [*p.* wychowanek] выхаванец

víxtiker [*d.* wichtig] важны, значны; **víxtikajt** *f*, -n важнасьць, значнасьць; **víxtikster** (най)важнейшы

• dos same vixtikste самае галоўнае

• haltn* far vixtik (cu) надаваць вагі

• nit vixtik няважна, нязначна

• vixtik vi brojt far a hungerik важны як хлеб галоднаму

vize *f*, -s [*d.* Wiese] луг, выган, папас, аселіца

vízele *n*, -x [*d.* Wiesel] 1. *zool.* ласка; 2. *hum.* нізкарослы чалавек (пеўню да костак)

vizír *m*, -n [*d.* Visier] візір, прыцэл

vizje *f*, -s [*p.* wizja] уяўленьне, прывід, здань(нё)

vizl(-)tir *m*, -n [*d.* Wisent, *mhd.* wisentier] *zool.* бізон

vjaken [*r.* вякать] вякаць

vjanen/vjalen [*ukr.* в'янути, в'ялий] вянуць; **vjale(r)** зьвялы

vjatrek/vjatrik *m*, -es [*p.* wiatrak] вятрак, ветраны млын

vjaz *m*, -n [*ukr.* в'язь] сувязь, (зь)вязка; **vjazanje** *f* вязаньне, зьвязваньне

vjažen zix (cu) [*ukr.* в'язати, *p.* wiązać] навязвацца, (пры)чапляцца; **vjažún** *m*, - es прычэпны, навязны, неадступны чалавек; кавалер

v(j)edme *f*, -s вядзьмарка

vjeper=viper=vaper *m*, -s [*ukr.* вепр(е)р, *p.* wieprz] вяпрук, кабан, кнораз; **vjeprek/vjeprik** *m*, -es абжора, жрун, аб'ядайла, прорва

v(j)erbe *f*, -s *bot.* вярба

vjexe *f*, -s [*p.* wiecha, *r.* веха] веха, вяха, вітка, тычка

vjo(-o)! [*p.* wio! *ukr.* вйо!] *int.* но! (пануканьне коней); **vjoken** панукваць, падганяць

vjondzlen=vendzlen вэндзіць, капціць, задымляць

vjorst *m/f*, -n [*ukr./r.* верста, *p.* wiorsta] вярста; **vjórsteven** 1. вярстаць; 2. *n* вёрстка

vjosle=vesle *f*, -s [*p.* wiosło, *ukr./r.* весло] вясло

vjuge *f* [*r.* вьюга] завіруха, завея, мяцеліца

vjun *m*, -es [*ukr.* в'юн] *zool.* уюн; вугар

• drejen zix vi a vjun вярцецца як уюн

vk' *abr.* **vekedojme=uxdojme** [*s.* וכ'=וכדומה] і гэтак далей

vklad *m* [*r.* вклад] уклад, фундуш

vlad *m*, -n [*s.* (ך-)לד(ו)ו] зародак, заплодак, дзіця ў чэраве маці [*sin.* fetus]

vločke/vlučke/vličke=bločke/blucke=bločke=bličke *f*, -s [*p.* włoczka] гарус (мяккія ваўняныя ніткі); **vlóčkener=blúčkener/blúckener=blíčkener** гарусны

vo-=v(a)-=ve-=u- [*s.* -ו] *pref.* і

voble *f*, -s [*r.*] вобла

vodén=vos den *adv./bndv.*

• ele voden? але (што) ж?

vodke *f*, -s [*r.*] водка, гарэлка

voejre [*s.* וארא] "яўляўся я" (назоў 14-га разьдзелу Торы) (Вых. 6:2–9)

voésxanen [*s.* וארתחנן] "і маліўся я" (назоў 45-га разьдзелу Торы) (Др. 3. 3:23–7:11)

vofn *m/n*, -s [*d.* Waffe] зброя; **vófnlozer** няўзброены; **vófnštilštand** *m*, -n, **vófnru** *f* замірэньне; **vófn-treger** *m*, -s збраяносец; **vófnšild** *m*, -n шчыт, тарча, заслона

vog *f*, -n [*d.* Waage] вага, вагі; **vógiker** важкі; **vógikajt** *f*, -n важкасьць; **vógfrajer** бязважкі; **vógšol** *f*, -n [*d.* Waagschale] шаля; **vógšoln** *astr.* Шалі (месяц хэшван); **vog-un-mós** *f*, -n норма, узор, стандарт

• af der vogšol на шалях

• cunemen*/farlirn* vog набіраць/губляць вагу

• cvej kilogram di vog дзьве кілі вагі

• farkojfn epes af der vog прадаваць што-небудзь на вагу

• sxojre af der vog тавар на вагу

• a falše vogšol hot got alejn ojx fajnt *śprxv.* фальшывыя вагі і богу не да спадобы

voglen [*d.* vagieren?] 1. блукаць, бадзяцца, вандраваць; 2. *n*, **vogl** *m*, **vógleniš** *n*, -n блуканьне, бадзяньне; **vogler** *m*, -s, (-n *f*, -s) бадзяга, валацуга, шандыга, туляга, хадзяка, шлында, маталыга; **vóglkind** *n*, -er беспрытульнік, безназорны, беспрытульны дзіцёнак

• ojb voglen un vandern /iz mir bašert, /to zol zajn gevandert /af jamen un erd, /vajlu (I. M.) калі вандраваць і бадзяцца мне суджана, дык хай ужо на моры і па зямлі

vogn *m*, *pl.* -s/vegn/végener, *dim.* **veg(nd)l** *n*, -ex, **végele** *n*, -x [*d.* Wagen] воз, калёсы, драбіны, цялега

• šteln dem vogn far di ferd ставіць калёсы ўперад коней

• zecn zix in fremdn vogn садзіцца на чужыя калёсы (у чужыя сані)

• a tap (ton) in vogn šat (kejnmol) ništ *glxv.* памацаць у возе ня шкодзіць (купіў не купіў, а патаргаваць можна; дагнаў не дагнаў, а прабегчы можна; спроба - не хвароба)

• Maćek hot kejn vogn, Kuba hot kejn ferd *glxv.* Мачык ня мае калёсаў, Куба ня мае каня

vojen [*p.* wyć, *ukr.* вити] 1. выць; 2. *n* выцьцё
• vojen vi a hunt/volf выць як сабака/воўк (у піліпаўку)
• az me git a zec ejn hunt, vojen ale *šprxv.* ударыш аднаго сабаку, завыюць усе
• az a hunt vojet, iz ejner geštorbn *šprxv.* калі сабака вые, нехта памёр
vój(e)ven (mit) [*p.* wojować, *ukr.* воювати] ваяваць; **vojake** *m*, -s ваяка; **vojénščine** *f* ваеншчына
vojl *n*, **vojlkajt** *f* [*d.* Wohl] дабро, дабрабыт, дастатак; **vójl(eriš)er** (véjlerer) добры, бравы, слаўны
• vojle nešomes добрыя душы (людзі)
• a vojle jidene добрая жыдоўка
• a vojler boxer/jung/menč добры хлопец/чалавек
• az vojl iz cu im! як добра яму! які ён шчасьлівы!
• er vejs vojl, az... ён добра ведае, што...
• vojl vi bam tatn in vajngortn добра як у таты ў вінаградніку (як у мамы гасьцяваць, як у небе/раю, як у пана бога за печчу)
• vojl vi di velt добры, шчасны, шчасьлівы
• zix lozn* vojlgejn (vojl gejn) пусьціцца ў гулі, загуляць
• zol (es) dir/ajx vojl bakumen! смачна зьесьці! усяго табе /вам добрага!
• cum vojlzam на здароўе
• ir iz do gut un vojl ёй тут вельмі добра
• az der talmed iz a vojler, iz der rebe ojx a vojler *glxv.* калі вучань добры, дык настаўнік таксама добры
• est un trinkt un lozt zix vojl gejn піце і ежце і добра гуляйце
• vojl iz dem, vos zict in der hejm *glxv.* добра таму, хто сядзіць дома
• x'hob gehat a šadxndl, /a vojler menč iz er geven, /hot er mir gebraxt a vajb, /vos vejst kejn xoxmes nit (E. K.) быў у мяне зводнічак, ладны чалавек ён быў, ён прывёў мне жонку зусім бяз розуму
• zol (es) dir/ajx vojl bakumen! каб гэта табе/вам на карысьць!
vójlajngeordnter [*d.* eingeordnt] добраўпарадкаваны; **vójlajnordenung** *f* дабрабыт, дастатак, багацьце, добраўпарадкаванасьць
vójldenkendiker [*d.* denken] з добрымі думкамі
vójl-dercíerišer, vójldercójgener [*d.* erziehen] добра выхаваны
vojler-júng *m*, *pl.* vojle-júngen [*d.* jung] добры хлопец; задзіра, задзірака; **vojl(-)júng(er)išer** малайцаваты, зухаваты, бравы; **vojljúngeriškajt** *f* малайцаватасьць, зухаватасьць
• a vojler-jung ligt štendik in der erd *glxv.* добраму хлопцу месца ў магіле/пекле
vójlgebójter [*d.* wohlgebaut] статны, складны, ладны, зграбны
vójlgeborener [*d.* Wohlgeboren] высакародны, шляхетны
vójl(-)gelernter [*d.* gelernt] адукаваны, дасьведчаны
vójlgenejgter [*d.* wohlgeneigt] прыхільны; **vójlgenejgtkajt** *f* прыхільнасьць
vójlgerotener [*d.* wohlgeraten] удачны, удалы, трапны
vójlgerux *m* [*d.* Wohlgeruch] духмянасьць, водар
vojlkénevdiker [*d.* können, kennen] адукаваны, асьвечаны; **vojlkénevdikajt** *f* адукаванасьць, асьвечанасьць; **vójlkener** *m*, -s (-n *f*, -s) (добра)адукаваны, асьвечаны чалавек
vójlklang *m*, **vójlklangevdikajt** *f* [*d.* Wohlklang] мілагучнасьць; **vójlklangevdiker, vójlklingevdiker, vójlklingendiker** мілагучны
vójl-lerner *m*, -s [*d.* lehren] добры/старанны (гэбрэйскі) вучань
vójlmutiker [*d.* mutig] дабрадушны, лагодны
vójlšmekndiker [*d.* wohlschmeckend] смачны, прыемны на смак
vójlštand *m* [*d.* Wohlstand] дабрабыт, дастатак, багацьце, добраўпарадкаванасьць
vójltat *m*, -n [*d.* Wohltat] дабрадзейства, дабрачыннасьць; **vójl(-)tetiker, vójltuiker** дабрачынны, дабратворны, цнотны, цнатлівы; **vójltetikajt** *f*, -n дабрачыннасьць; **vójltuer** *m*, -s, (-n *f*, -s) дабрадзей, дабрачынец, дабрачынны, дабрадзейны, цнотны, цнатлівы чалавек; **vójltuerišer** дабрачынны, дабрадзейны
vójltik *m*, **vójltog** *m*, -n [*mhd.* woltac] 1. здавальненьне, прыемнасьць, асалода, дабро, выгада, дастатак, камфорт, росквіт; 2. добрае харчаваньне; **vójltikn** 1. добра харчавацца; 2. да(ва)ць сабе здавальненьне; **vójltiger/vójlteger** *m*, -s сібарыт; чалавек, які жыве ў раскошы
• vern* mešuge (nit visn* vos cu ton) far vojltik шалець з раскошы
vójlton* zix [*d.* wohltun] цешыцца, раскашавацца
vójlzajn ■ [*d.* Wohlzein] дабрабыт, дастатак, багацьце, добраўпарадкаванасьць
• cum vojlzajn! на здароўе!
vojnen [*d.* wohnen] жыць, бытаваць; **vojn** *m*, -en жыхарства, месца жыцьця; **vojner** *m*, -s, (-n *f*, -s) жыхар; **vojnung** *f*, -en памяшканьне, жыльлё, жытло, кватэра; **vójncimer** *m/n*, -n жылы пакой; **vójnort** *m/n*, *pl.* -erter, **vójnplac** *m* месца жыхарства; жыльлёвая плошча; **vójnrext** *n* права на жыхарства; **vójn-šetex** *m* [*s.* שטח] жылплошча
• ejner bojt, un der anderer vojnt (ver es bojt, un ver es bavojnt) *šprxv.* адзін/хто будуе – другі/хто жыве
• ix lax, vajl ix hob nit vu cu vojnen я сьмяюся, таму што ня маю дзе жыць (з анэкдоту)
• nebn dem zun iz gut cu zicn, un nebn dem muter iz gut cu vojnen *šprxv.* побач з сынам добра сядзець, побач з маці добра жыць
• un der tate mit der mamen – /Xanele mit mir, /šojn a lange cajt inejnem /vojnen ale fir (Z. R.) і тата, і маці – Ханэлэ і я, ужо доўгі час жывем разам учацьвярых
vojt *m*, -es [*p.* wójt] войт
vokatív *m* [*d.* Vokativ] *gram.* клічны склон
vokál *m*, -n [*d.* Vokal] *lingv.* галосны гук
vokzál=foksál *m*, -n [*r.* вокзал] вакзал
vol *f* [*d.* Wolle] воўна, шэрсьць, сукно; **vólener** ваўняны; **vólcajg** *n*, **vólštof** *m* ваўняная/шарсьцяная тканіна, сукно
volek *m*, -es [*ukr.* волок, *p.* włok] волак, браднік, брэдзень, невад
• farvarfn* dem volek закінуць невад
Volex *m* [*ukr.* волох, *p.* Wołoch] 1. Валахія (Румынія); 2. **vólexl** *n*, -ex вясёлы жыдоўска-валаскі народны танец
• a volexl lomir zingen,/ a volexl lomir šrajen! валаскую мэлёдыю давайма сьпяваць, валаскую мэлёдыю давайма крычаць!
volf *m*, *pl.* velf, (-ixe *f*, -s), *dim.* **velfl** *n*, -ex, **vélfele** *n*, -x [*d.* Wolf] воўк; **vólfišer=vélfišer** воўчы; **vólfhunt** *m*, *pl.* -hint

ваўкадаў; хорт; **vólfcon** *m*, *pl*. -cejner ікла, кел; **vólfcejndl** *n*, -ex кавалак косткі, які нагадвае воўчы зуб (некалі давалі дзецям, калі ў іх пачыналі рэзацца зубы)
• a staje/tičke velf зграя ваўкоў
• a volfišer apetit воўчы апэтыт
• a klejn kind iz a xazer, a grojs kind iz a volf *šprxv*. малое дзіця – сьвіньня, вялікае – воўк (гадуй дзеці, будзеш бяду меці)
• a volf farlirt zajne hor, ober ništ zajn natur *šprxv*. воўк кожны год ліняе, але нораву не мяняе
• a volf in a šepsenem pelc (im šepsn felxl) *glxv*. воўк у авечай шкуры
• az me lebt cvišn velf, muz men hojln vi a volf *glxv*. сярод ваўкоў жыць – па-воўчы і выць (шыць – з шаўцамі, выць – з ваўкамі)
• der volf xapt di cigelex, biz der ruex xapt im alejn *šprxv*. воўк хапае казьлянят, пакуль чорт ня схопіць яго самога (воўк браў – і ваўка ўзяло; кусаюць і камары да нары)
• hodeve a volf vi lang, kukt er alc in vald arajn *šprxv*. воўка як ні гадуй – усё ў лес пазірае (воўчая натура ў лес глядзіць; воўка ў плуг, а ён – у луг; натура – ня пунька, не пераставіш)
• xapt dem volf far dem, vi er varft zix ■f di šof *šprxv*. ваўкоў пужаюць, дзеля таго яны авец цягаюць (не за тое воўка б'юць, што шэр, а за тое, што авечку зьеў)

vol(f)kelák/vólkulak=vovkelák *m*, -n/-s [*p*. wilkołak, *ukr*. вовкулак, *r*. волколак] *folk*. ваўкалак(а), пярэварацень, скідзень
volik [*r*. войлок, *p*. wojłok] 1. *m*, -es валёнак; 2. *n* лямец
• er hakt volikes ён сячэ валёнкі (гародзіць мох з балотам; гаворыць ні ў плот ні ў азярод; пляце празь дзявята ў пята; чаўпе смалянога дуба)

Volín ■ Валынь; **voliner** валынскі, з Валыні
volje *f*, -s [*p*. wole] вальлё, вальляк, зоб
volkn *m*, -s, **volke** *f*, -s, *dim*. **vélkele** *n*, -x, **volkndl** *n*, -ex [*d*. Wolke] воблак, хмара; **vólkndiker** хмарны, воблачны; **vólkndikajt** *f* хмарнасьць, воблачнасьць; **vólkenen** зацягвацца хмарамі; **vólknbrux/vólknbrox** *m*, -n лівень, залева; **vólknlozer** бясхмарны, бязвоблачны; **vólknkracer** *m*, -s хмарачос, гмах, шматпавярховік
• a hojfn volkns кучка аблокаў
• a grojser volkn un a klejner regn *glxv*. зь вялікае хмары малы дождж (вялікі вор, ды малы збор; вярба таўстая, ды ў сярэдзіне пустая; вялікая луста, а ў сярэдзіне пуста; зь вялікага грому малы дождж)

volne(r) [*p*. wolny] павольны
• volne tut zix beser павольна робіцца лепш

volojčen [*ukr*. волочити, *p*. włóczyć] валачы(ць)
volost *m*, -n [*r*. волость] воласьць, гміна
voltn (ix/er volt, du volst) [*mhd*. wollen] дапаможны дзеяслоў для ўтварэньня ўмоўнага ладу
• er volt es geton ён гэта зрабіў бы
• ix volt geśribn я пісаў бы
• ojb er volt gekent калі б ён мог
• ven du volst visn калі б ты ведаў
• ven dos mojl zol nit badarfn cu esn, volt der kop in gold gegangen *šprxv*. хадзіў бы ў злоце, каб не дзіра ў роце (каб ня елі, ня пілі, то б у золаце хадзілі; каб ня піў ды ня еў, то залатога б каня меў)
• volt der menč nor azojfil vert geven, vi got ken helfn *šprxv*. ці варты чалавек таго, каб бог яму дапамагаў
• vos volt bam menčn tajerer geven fun šlof, ven es zoln nit zajn di bejze xalojmes? *glxv*. ці было б што даражэйшае ў чалавека за сон, калі б ня злыя сны?

vólveler (vélv(e)ler) [*d*. wohlfeil] танны; **volvl/vélv(e)ler vern*** (па)танець; **vólvelkajt** *f* таннасьць
• kostn volvl танна каштаваць
• kojfn far volvl купіць за бесцань/бясцэнак
• volvl vi boršt танны як боршч
• volvl flejš esn di hint *šprxv*. таннае мяса сабакі ядуць
• vos volvl iz tajer *glxv*. што танна, тое і дорага

von! [*r*.] *int*. вон! прэч!
vonce=vons(e) *f*, -s, **vonc** *f*, -n, *dim*. **vóncele** *n*, -x [*d*. Wanze] вус; **vónciker, voncevate(r)** вусаты
• er hot nox milx af di vonces y яго яшчэ малако на вусох /вуснах (не абсохла)

vondke=ventke/vendke *f*, -s [*p*. wędka] вуда
vonen zix [*d*. wannen?] клубіцца, шугаць (аб дыме)
vonxen [*p*. wąchać] нюхаць
vorcl *m*, -en, *dim*. **vercl** *n*, -ex [*d*. Wurzel] 1. корань; 2. бародаўка; **vórcldiker** каранёвы; **vorclen** (in) караніцца; **vórclfruxt** *f*, -n каранеплод; **vórclštang** *m*, -en *bot*. карэнішча
• a vercl xrejn карэньчых хрэну
• bam same vorcl каля самага кораня
• bizn vorcl да самага кораня
• lozn*/šlogn* (tife) vorclen пускаць (глыбокія) карані

vorčen [*r*. ворчать] бурчаць; **vorč** *m*, -n, **vórčeniš** *n* бурчаньне, буркатня; **vorčún** *m*, -es/-en буркун; **vórčern** *f*, -s буркуха; **vórčendiker** бурклівы; **a vorče ton*** буркнуць, прабурчаць
• an alter a vorčun стары буркун
• vorčen vi a bejze šviger бурчаць/дудукаць як ліхая сьвякроў(ка)/цешча (як кіла/буркала/сабака/стары)

vorek *m*, -rkes, **vóreček/vórečik** *m*, -čkes [*p*. worek] ворак, мяшок, торба
vorem *m*, *pl*. verem/verim, *dim*. **véreml** *n*, -ex [*d*. Wurm] чарвяк, рабак; **vóremartiker** чэрвепадобны
• onkumen* mit grine verem *fig*. дастацца потам і крывёю
• a vorem krixt arajn in xrejn un mejnt, az kejn zisers iz af der velt nito (az der vorem zict in xrejn, mejnt er, az es iz gor kejn zisers af der velt nit faran) *šprxv*. чарвяк залязае ў хрэн і мяркуе, што німа нічога саладзейшага ў сьвеце (хто ня еў пячэні, той вантробе рад)
• az me cetret a vorem, krimt er zix ojx *glxv*. хто наступае на чарвяка, крывіцца й сам таксама
• banaxt iz dos a lajxt-žukl, batog – pošet a vereml *glxv*. уначы гэта сьветлячок, удзень – проста чарвяк (анёлам ляцеў, а чортам сеў)
• dos vereml nart op, un nit der fišer oder di ventke *šprxv*. прынаджвае не рыбак і ня вуда, але чарвячок (ня конь вязе, але дарога, ня бог памагае, але пуга)
• di rojtste epl hot a vorem *glxv*. самы чырвоны яблык чарвівы
• er šrajbt, vi der vorem točet *glxv*. ён піша, як чарвяк точыць (прыгожыя круглыя літары)
• in a šejnem epl gefint men amol a vorem *glxv*. і ў прыгожым яблыку знойдзецца чарвяк (гожэ яблычко, да ў сярэдзіне чарвяк)

• itlexer vorem hot zajn lox *šprxv.* кожны чарвяк маё сваю дзірку (у кожнай лісіцы свой хвост)
• s'točn/s'esn im verem *glxv.* яго точаць чарвякі (кожны мае свайго моля, што яго грызе)
• verem zoln dix ufesn! (esn zoln dir verem!) *kll.* а бадай цябе рабакі зьелі! (няхай цябе чэрві апануюць!)

vorem/vorum=vor(i)n [*d.* warum] *adv.* бо, таму што
• "far vos" iz kejn kaše nit, un "vorem" iz kejn terec nit *šprxv.* "чаму" – не пытаньне, а "таму" – не адказ

vór(e)nen (far, kegn) [*d.* warnen] пера-, за-, а|сьцерагчы, пера-, за-, а|сьцерагаць (ад, супраць), папярэдзіць, папярэджваць; **vórenendiker** перасьцерагальны; **vorn** *m*, -s, **vórenung** *f*, -en, **vóreniš** *f*, -n перасьцярога, папярэджаньне, заўвага, паведамленьне, апавяшчэньне; **vorndl** *n*, -ex папераджальны сыгнал; **vórnvort** *n*, *pl.* -verter папераджальнае слова
• mit a kurcer vorenung зараз-жа, у кароткі тэрмін

vorer=varer, **vórhaft(ik)er** [*d.* wahr(haft)] праўдзівы, сапраўдны, правільны, слушны; **vor** *m/f* ява, сапраўднасьць; **vorhajt=varhajt** *f*, -n, **vórhaftikajt** *f* праўда, ісьціна, праўдзівасьць, сапраўднасьць; **vórcejxn** *m*, -s [*d.* Wahrzeichen] прыкмета, адзнака; **vóršajn(d)lex=váršajnlex** [*d.* wahrscheinlich] *adv.* мабыць, падобна, пэўна, магчыма, маўляў, мо(жа); **vóršajn(d)lexer=váršajnlexer** праўдападобны, імаверны, магчымы, пэўны; **vor(-)vort** *n* праўдзівае слова; **vórzogn** прадказваць, прадракаць; **vórzoger** *m*, -s, (-n *f*, -s) вяшчун, прарок; **vorzogeráj** *n* прадказаньне, прараканьне, праройства; **vórzogerišer** вешчы, прарочы
• a vor vort праўдзівае слова
• af der (afn) vor наяве, увачавідкі
• far vor запраўды, дапраўды, папраўдзе
• a bejze šmue iz vor (flit vajt) *šprxv.* злыя словы – праўда (ляцяць далёка)
• kejn vor vort kumt fun zajn mojl nit arojs жаднага праўдзівага слова ад яго не пачуеш

voret *f* [*d.* Wahrhajt?] ісьціна, праўда

vorf *m*, -n [*d.* Wurf] кідок; **a vorf/varf ton*** кінуць
• er git a vorf ejn ojg af im ён кінуў позірк на яго
• s'hot mitamol a vorf geton di mašin in a zajt раптоўна машыну кінула ўбок

vorken [*ukr.* воркати] 1. буркаваць; 2. *n* буркаваньне
• vorken vi a tojb буркаваць як голуб
• In majn štiln ejnzam cimer /vorkn veln zej, /vorkn veln in majn cimer /vajse tojbn cvej. /In der naxt fun švern umet /vorkn veln zej, /in der naxt fun švarcn umet, /vajse tojbn cvej. (Z. V.) У маім ціхім адзінокім пакойчыку яны будуць буркаваць, будуць буркаваць у маім пакойчыку двое белых галубоў. Уначы ад цяжкага смутку яны будуць буркаваць, уначы ад чорнага смутку, двое белых галубоў.

vorn=vorem *adv.* бо, таму што
• vorn vos? ну, дык што?

vórnečke=várničke *f*, -s *kul.* макаронныя вырабы ў выглядзе матылькоў (звычайна падаюцца разам з грэцкай кашай, грыбамі і цыбуляй)

vorobéj *m*, -en, **vorobejčik** *m*, -es [*r.* воробей] *zool.* верабей

voron *m*, -es [*ukr./r.* ворон] *zool.* крук, груган; **v(o)rone** *f*, -s *zool.* варона

vorse *f* [*ukr.* ворса] ворс(а)

vort *n*, *pl.* verter [*d.* Wort] слова; **vórtlexer** слоўны, вусны, на словах; 2. даслоўны, літаральны; **vort-ba-vórt-iberzecung** *f*, -en літаральны/даслоўны пераклад; **vórtbildndiker** *gram.* словаўтворны; **vórtbildung** *f gram.* словаўтварэньне; **vórtcejxn** *m*, -s пароль; **vórtenderung** *f gram.* словазьмяненьне; **vort frier** *n*, *pl.* verter frier прадмова; **vórtgebrojx** *m* словаўжываньне; **vort-ájn** 1. *m gram.* пачатак слова; 2. *adv.* на пачатку слова; **vort-ín** 1. *m gram.* сярэдзіна слова; 2. *adv.* у сярэдзіне слова; **vort-ójs** 1. *m gram.* канчатак слова; 2. *adv.* на канцы слова; **vórtnemer** *m*, -s, (-n *f*, -s) выступовец, выступоўца; **vórtsman** *m*, *pl.* -lajt чалавек слова; **vórtšpil** *f/n*, -n гульня словаў, жартаслоўе, каламбур; **vórt-štelung** *f gram.* парадак словаў; **vort-vértlexer** дакладны (слова ў слова); **vórtzoger** *m*, -s, (-n *f*, -s) зьвястун, заклікач
• a krumer vort крывое слова
• a vort-menč чалавек слова
• af majn vort слова гонару
• dos/a vort bakumt... слова мае...
• dos vort ligt afn špic cung (af der cung) слова верціцца на языку
• glejbn emecn afn vort (az) верыць камусьці на слова
• hobn*/nemen*/gebn*/betn* a/dos vort мець/браць/даваць /прасіць слова
• mit ejn vort адным словам
• mitn harbn vort жорстка, патрабавальна
• nit hobn* kejn verter німа словаў
• nit lozn* kejn vort ojsrejdn не дазваляць вымавіць слова
• rejdn* verter гаварыць ясна і зразумела
• vort in/ba/far vort слова ў слова, дакладна
• xapn/haltn*/nemen* emecn bam vort злавіць кагосьці на слове
• zogn cum vort казаць дарэчы
• a gut vort farnemt an ort *glxv.* добрае слова займае месца
• a gut vort kost kejn gelt (nit) un brengt tomid ajn *šprxv.* добрае слова грошай не каштуе, але заўжды карысна (добрае слаўцо лепш, чым піўцо)
• a vort far a vort слова за слова (зуб за зуб)
• a vort iz a vort! даў слова – трымай!
• dos vort inem mojl iz a har, funem mojl – (iz es) a nar (ejder me zogt arojs s'vort, iz men a har, dernox iz men a nar) *šprxv.* слова ў роце – уладар, з роту – дурань (маўчок – пятачок, а два – грыўня; меней гаварыць – сабе ўрадзіць)
• ejder dos vort kumt arojs fun dajn mojl bistu der balebos, dernox iz er der balebos *šprxv.* перш чым слова выйдзе з твайго роту, ты – гаспадар, пасьля – яно гаспадар (выказанае слова да губы ня вернеш)
• fun a vort vert nit kejn lox in kop *šprxv.* ад слова дзіркі ў галаве ня будзе
• ništo kejn verter dercu німа словаў да гэтага
• verter zol/muz men vegn un nit cejln *glxv.* словы трэба ўзважваць, а не лічыць

vos [*d.* was] што, чаго; **vóser(er)** які, каторы; **vóserkajt** *f*, -n колькасьць; **vos-(s')nit-iz**, **vos-es-iz** што-небудзь, штосьці, нешта; **vóser-nit-íz** які-небудзь, якісьці, нейкі
• (a) vosere 50 bixer каля 50-ці кнігаў
• cu vos? навошта? (дзеля) чаго?

• gut, vos er iz do добра, што ён тут
• in voser štub er zol nit arajnkumen у якую б хату ён ні зайшоў
• nit visn*, af voser velt m'iz ня ведаць, на якім сьвеце знаходзішся
• nito vos cu zen! німа на што глядзець!
• nor vos толькі што
• nox vos? яшчэ што? навошта?
• vos a mol šener/kelter/švexer штораз прыгажэй/халадней/горай
• vos a tog штодня
• vos den? натуральна! зразумела!?
• vos cum gixstn як мага хутчэй
• vos es zol ništ zajn чаго ня мае быць
• vos estu ništ? чаму ты не ясі?
• vos far a...? што за...?
• vos gixer як мага хутчэй
• vos gixer, alc beser чым хутчэй, тым лепей
• vos iz? чаго?
• vos lenger..., dos mer чым далей..., тым болей
• vos me zol ništ zogn чаго нельга казаць
• vos mer.... vos/alc mer чым болей..., тым усё болей
• vos mir hobn, un vos undz felt што мы маем, і чаго нам бракуе
• vos s'zol nit zajn што б ні было
• - vos? – trinken noz! – што? – вушы нашто?! (хуёў сто!)
• vos tut men do? што тут зробіш?
• voser a cen каля дзесяці
• voser a date hobn mir hajnt? які сёньня дзень?
• voser a veter што за надвор'е
• voser bux zol nit zajn якая б ні была кніга
• x'vel dir vos zogn я табе нешта скажу
• zol ix gejn, ci vos? я мушу ісьці, ці што?
• a balebos iz šojn vos *glxv.* гаспадар – гэта ўжо нешта
• vos ba jenem iz šejn un gut *glxv.* у кагосьці ўсё прыгожа і добра (у чужым баку вочы па кулаку; у чужым роце і зубоў болей; у чужым хляве і блыха валом здаецца)
• vos s'hot gezolt zajn cu mir, zol ojsgejn cu dajn kop! *kll.* каб усё наканаванае мне ліха ды на тваю галаву!

vosek *m, pl.* vosíkn/vosikim [*s.* (ים-/ין-)תיק(ו)ו] старанны, руплівы, адданы, верны, сталы чалавек [*sin.* flajsiker, getrajer, langjoriker]; **vosíkn/vosikim** *pl.* жыды, якія на досьвітку ўстаюць маліцца і вучыцца
• ufštejn vosikn уставаць досьвіткам на малітву

vóščines/vóščenes *pl.* [*ukr.* вощина, *p.* woszczyna] вуза, вашчына

voške=vaške=viške *f*, -s [*r.* вожжа, *ukr.* віжка] вожкі, лейцы

vov=v/u *m/f*, -n [*s.* (ן-)(ו)או(ו)ו] 1. "воў", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 6; **vov jud** [*s.* וי] у ідышы дыфтонг "oj"

vover *m*, -s [?] *kort.* шасьцёрка

vovkelák=volfkelák/vólkulak *m*, -n ваўкалак(а), пярэварацень, скідзень

vox *f*, -n [*d.* Woche] тыдзень; **vóx(ed)iker** будзённы, будні; **vóx(ed)ikajt** *f*, -n будзённасьць; **vóxndiker**, **vóxntlexer**, **vóx-vexntlexer** штотыднёвы; **vóxnblat** *f, pl.* -bleter тыднёвая газэта, тыднёвік; **vóxngelt** *n* тыднёвы заробак; **vóxnlang** *adv.* цэлымі тыднямі; **vóxntog** *m, pl.* -teg (a vóxediker tog) будзень
• a voxediker malbeš (voxedike klejder) будзённая вопратка
• di draj voxn трохтыднёвы жалобны пост перад "tišebov" [→šivoser-betamez]
• voxedike teg будні
• a voxedike, šojn cu voxedike zax будзённая, занадта будзённая рэч
• a voxediker gang звычайная/штодзённая рэч
• A gut vox der velt der gancer, /a gut vox! /Tate gib Havdole vajn /a bisl nox! /Mame t'morgn vider zorgn /in der krom... /Klingen gleker, klingen glokn – /bim un bom!.. (M. B-n) Добрага тыдня ўсяму сьвету, добрага тыдня! Тата, дай яшчэ трошкі гаўдольнага віна. У маці заўтра зноў клопаты ў краме... Зьвіняць званочкі, зьвіняць званы: бім-бом!..
• az der šabes-kojdeš gejt ahin, kumt di libe vox aher *šprxv.* не пасьпела субота скончыцца, зноў будні пачаліся (зноў клопат)
• vos me handlt in šabes, gejt in der voxn curik *glxv.* што зробіш у суботу, на тыдні скасуеш (у суботу нельга займацца справамі)

voxer=vuxer *m*, **voxeráj** *f* [*d.* Wucher] барыш; ліхвярства; **vóxerer** *m*, -s, (-ke *f*, -s), **vóxernik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) ліхвяр; **vóxern** займацца ліхвярствам, даваць грошы на процанты

voxke(r) [*ukr.* вогкий] вільготны

vozgen zix (mit) [*r.* возжацца] важдацца, важгацца, мець клопат; **vózgeniš** *n* клопат, важданьне

vozne *m*, -s [*p.* wóźny] кіраўнічы, кіраўнік (маёнтка)

vozovnje *f*, -s [*p.* wozownia] вазоўня

vrak *m*, -n [*eng.* wreck] крах, крушэньне

vred *m/f* [*r.* вред] шкодны, брыдкі, гідкі, агідны чалавек

vrone=vorone *f*, -s варона

vu (*dat.* vanen/vanet) [*d.* wo] *adv.* 1. дзе; адкуль, скуль; 2. пакуль; **vú-(s')nit-íz=vu nit iz**, **vú-es-íz=vu es iz (nit)** *adv.* дзе б ні, дзе-небудзь, дзесьці, недзе; **vú-nit-vú=vu ništ vu** *adv.* дзе-нідзе
• mir veln vu-nit-iz ibernextikn мы дзе-небудзь пераначуем
• vu arumert? якім шляхам? праз што?
• vu nor, vu es zol (s'zol) nit zajn дзе б тое ні было
• vu vojnt ir? дзе вы жывяце?
• vu že nemt men a dokter a gutn, /er zol mir gebn a refue cu majn harc, /er zol mir gebn a recept, oj vej, a gutn, /er zol zajn cu majnem šmarc *flksl.* дзе мне ўзяць добрага лекара, каб ён даў мне лекаў для сэрца, каб ён даў мне рэцэпт, вой, добры, які дапамог бы ад маёй хваробы

vuahér [*d.* woher] адкуль

vuhín [*d.* wohin] 1. (vu ahin) *adv.* куды; 2. *m*, -en месца прызначэньня; **vuhín-es-íz**, **vuhín-(s'iz-)nit-íz** *adv.* куды-небудзь, кудысьці
• vuhin dos harc/ojg, ahin di fis *šprxv.* дзе сэрца/вока, там і ногі (дзе баліць, там ручка, а дзе міла, там вочка; у каханкі смаляныя лаўкі; каханьне – не блінцы, а закахаўшыся – канцы)
• ejner hot nit in zin, der anderer hot nit fun vuhin *glxv.* у аднаго і ў думках німа, а ў другога німа адкуль узяць (аб міласьціне)

vuks *m*, -n [*d.* Wuchs] рост, узрастаньне; **vúksiker** рослы, высокі, высокага росту; **vúksšixt** *f*, -n *bot.* камбій, мязга, твор

vunč/vunš *m*, -n [*d.* Wunsch] пажаданьне

vund *f*, -n [*d*. Wunde] рана; **vúndiker** паранены; **vúndflejš** *n* дзікае мяса, пухліна
• an ofene vund жывая рана
• af a (kejn) vund tor men kejn zalc nit šitn (šit nit kejn zalc af di vundn) *šprxv*. на рану ня варта соль сыпаць (гоенае раны ня трэба дражніць/квяліць)
• er iz, vi cu a vund cuculejgn яго хоць да скулы прыкладай
• er zict/ligt in gehakte vundn ён увесь у пасечаных ранах (кеіска пан Грыгоры: што далей то горай)
• di cajt brengt vundn un hejlt vundn *šprxv*. час прыносіць раны і гоіць раны (час найлепшы лекар)

vunder *m*, -s [*d*. Wunder] дзіва, цуд; зьдзіўленье; **vúnderbarer, vúnderfuler, vúnderlexer, vúnderšejner** дзіўны, цудоўны; **vúndern** дзівіць, зьдзіўляць; **vundejrim** *pl. hum*. цуды, дзівы
• es vundert mix гэта мяне зьдзіўляе
• ix vunder zix af dir я дзіўлюся на цябе
• lojfn* kukn afn vunder бегчы глядзець на цуды
• majne kinder zajnen gots vunder! мае дзеці – божы цуд!
• m'tor zix af kejn zax nit vundern ня трэба зьдзіўляцца
• s'iz nit kejn vunder гэта ня дзіва
• vunder iber vunder дзіва дзіўнае, цуд з цудаў
• zajn* emecn a vunder зьдзіўляць кагосьці
• a blinder hot lib cu hern ale vunder *šprxv*. сьляпы любіць слухаць цуды
• af kejn zax tor men zix nit vundern *glxv*. німа нічога дзіўнага на сьвеце

vunk=vink *m*, -en [*d*. Wink] ківок, кіў; **a vunk ton*** кіўнуць
• afn vunk з паўслова
• cu a klugn iz genug mit a vunk, cu a nar darf men a štekn *šprxv*. разумны разумее кіў, дурань – кій (добры і слова паслухае, а ліхі і кія – не; ня слухаеш ківа, паслухаеш кія)
• er farštejt zix deruf vi a blind ferd af dem vunk *glxv*. яму гэта як сьляпому каню ківок (разумее як баран на Біблii)
• ver es farštejt nit afn vunk, cu dem nemt men a štekn *šprxv*. ня слухаеш ківа, паслухаеш кія

vuraxem *m* [*s*. והוא־רחום] першыя словы і назоў малітвы, якую чытаюць кожны панядзелак і чацьвер раніцай і ўвечары
• ejner hot hanoe fun hartn kez, a cvejter - fun lang "vuraxem" un a driter – fun a tir cum *šprxv*. gas адзін атрымлівае асалоду ад цьвёрдага сыру, другі – ад доўгай малітвы, а трэці - ад дзьвярэй на вуліцу

vuršt=voršt *m*, -n [*d*. Wurst] каўбаса; **vuršteráj** *f*, -en каўбасная крама

vut *m* [*d*. Wut] разьлютаванасьць, разьюшанасьць

vzjatke *f*, -s [*r*. взятка] хабар

vzore *f*, -s [*p*. wzor] узор, шаблён

X=xes *m/f*, -n [*s.* (ן-)חית] 1. "хэс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 8

x=xof *m/f*, -n [*s.* (ך-)כף] "хоф", літара гэбрэйскага альфабэту; **lange(r) xof** [*s.* ך] літара "х", якая пішацца напрыканцы слова

x' *abr.* **xaver** *m*, *pl.* xavejrim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)חבר=ח'] сябра, таварыш

x'=ix [*d.* ich] я

• x'ze ■ бачу

• x'volt gevolt я б хацеў

xabád *abr.* **xoxme - bine - daas** *kbl.* [*s.* חכמה - בינה - דעת -] 1. *kbl.* мудрасьць - розум - сьвядомасьць (крэатыўныя сфэры боскасьці); 2. хасыдзкі напрамак, заснавальнікам якога зьяўляецца рэбэ Шнэйер Залман зь Лядаў: **xabádnice** *f*, -s хасыдзкая сынагога; **xabadnik** *m*, -es хабаднік (хасыд, які прытрымліваецца гэтага напрамку); **xabader** хабадніцкі (які належыць да хасыдзкага напрамку)

xabáj=xibe [*p.* chyba] *bndv.* хіба

xabanik *m*. -es [*p.* chabanina, *r.* хабал?] бабздыр, бабнік, бабахот, бабалюб

xabár *m* [*ukr./r.* хабар, *p.* chabar] хабар; **xabarnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) хабарнік

• gebn*/nemen* xabar даваць/браць хабар

xaber *m* [*p.* chaber] *bot.* васілёк, валошка

xacár-hamálxes *m*, *pl.* x(a)cejres-malóxim [*s.* חצר־המלכות (חצרות־מלכים) →xocer] царскі двор; **x(a)cejres** *pl.* →xocer *m* [*s.* (חצר(-ות] двор, дзядзінец

x(a)cice *f*, -s [*s.* (חציצה(-ות] "прамежнае"; *rit.* любая рэч, якая знаходзіцца паміж жаночым целам і вадой і якая такім чыным робіць абмываньне нядзейсным

x(a)cifes *n* [*s.* חציפות →xocef, xucpe, mexucef] нахабнасьць, нахабства, бессаромнасьць, дзёрзкасьць, нагласьць; **x(a)cufe** *f*, -s [*s.* (חצופה(-ות] сараматніца, нахабніца, басалайка; распусьніца, блудніца, лярва, абузьніца, валачашчая; **x(a)cufim** *pl.* →xocef *m* [*s.* (חצוף(-ים] сараматнік, нахабнік, басалай, нахабны, нахальны, бессаромны, дзёрзкі чалавек; распусьнік, блуднік

xadatáj=xodatáj *m*, -es [*r.* ходатай] хадак, хадайнік, пасярэднік; **xadatajstve=xodatajstve** *f* хадайніцтва, пасярэдніцтва; **xadatájstveven** хадайнічаць

xad-bedóre *m*, -s [*s.* (ס-)חד־בדרא →lexud; dor, midor ledor] адзіны ў раду, адзіны ў свой час

xad-gádje *f*, -s [*s.* (חד־גדיא(-ות] "казьляня, козачка" (апошняя песьня з Агады, якая сьпяваецца на Пэйсах), *fig.* турма, арышт [*sin.* cigele; tfise, turme, arest]

• drej mir nit kejn kop mit dajne xad-gadjes! не дуры мне галавы сваімі казьлянятамі!

• farzecn in xad-gadje *hum.* пасадзіць у турму/"казу"

• "xad-gadje" štejt tomed af ejn mekex *hum.* казьляня заўжды аднолькава каштуе (з Агады: [*s.* תרי־זוזי] дзьве залатоўкі)

xadorim *pl.* →xejder *m/n* [*s.* (ים-)חדר] 1. пакой; 2. хедар (гэбрэйская першапачатковая рэлігійная школа); 3. *fig.* мастацкая альбо рэлігійная школа, палітычнага альбо духоўнага напрамку

xadošes *pl.* [*s.* חדשות →nisxadeš, xojdeš] навіны [*sin.* najes]

xadošim *pl.* →xojdeš *m* [*s.* (חדשים) חודש] месяц (трыццаць дзён); **xadóšimlang** *adv.* месяцамі

xadrág *abr.* **xejrem-derabénu-géršom** *m* [*s.* חדר"ג=חרם־דרבנו־גרשם →bexadrag] такую абрэвіятуру некалі пісалі на канвэртах, каб нагадаць аб праклёне, які рабін Гершн-Мэйер-Гагойла (960–1028) усклаў на тых, хто чытае чужыя лісты без дазволу, а таксама хто бярэцца больш як з аднае жонкай або разводзіцца бяз жончынай згоды

xadre-xadórim *pl.* [*s.* חדרי־חדרים →xejder] унутраныя пакоі, патаемнае месца

xafui roš=ovl-vaxafui-róš [*s.* (אבל ו)חפוי ראש] "засмучоны і з пакрытай галавой"; моцна засаромлены

Xage [*s.* חגי] *tnx.* (прарок) Агей; Кніга прарока Агея

xag-hoósif *m* [*s.* חג־האסיף →Sukes] "зьбіраньне сьвята" (азначэньне для сьвята Сукэс); **xag-habikúrim** *m* [*s.* חג־הביכורים →Švues] "сьвята першых фруктаў" (азначэньне для сьвята Швуэс); **xag-hamáces** *m* [*s.* חג־המצות →Pejsex] "сьвята мацы" (азначэньне для сьвята Пэйсах); **xagoes** *pl.* →xoge *f*, -s [*s.* (חגא(-ות] хрысьціянскае сьвята

xagige [*s.* חגיגה] *tlmd.* "сьвяточныя ахвяры, сьвяткаваньне"; назоў 12-га трактату 2-га разьдзелу (запаветы аб ахвярах і аб паломніцтве ў сьвятыя месцы на сьвяты Пэйсах, Швуэс і Сукэс)

xail/xajel *n*, *pl.* xajoles/xajolim [*s.* (חי(י)ל(-ים/-ות] процьма, полчышча, войска [*sin.* armej, militer]; **xáil-man** *m*, *pl.* -lajt ваяка, жаўнер

• vilde xajoles дзікая зграя

xaj=nexáj [*p.* niechaj, *ukr.* нехай] *int.* (ня)хай

xaj *m* [*s.* חי →xajes, orxajen, lexaim, otxajen] "жывы"; жывое стварэньне, жывая істота, жывёла [*sin.* lebedik]; **xaj** [*s.* חי/ח"י] васямнаццаць (гэта лічбавае значэньне лічыцца шчасьлівым); **xáj-gelebt** (ня)хай жыве жыцьцё!; выдатны (дзіўны) час

• es iz geven xaj-gelebt гэта быў дзіўны час

• xaj gelebt! няхай жыве жыцьцё!

xaje *f*, -s, *dim.* **xájele** *n*, -x [*s.* (חיה(-ות →farxaješter, balexaim-, balxaj] зьвер, жывёл(ін)а (звычайна дзікая); **xá(j)išer** [*s.* -חיהש/-חייש] жывёльны, зьвярыны, зьверскі, дзікі, грубы [*sin.* vilder, grober, brutaler]; **xájele** *n*, -x насякомае, кузурка, жамяра; **xájelex** *pl.* маладняк (аб дзікіх жывёлах); **xáje-nogl** *m*, *pl.* -negl кіпцюр, кіпець, пазур; **xajeróe** *f*, *pl.* xajes-róes [*s.* (רעה(-ות] дзікі, злы зьвер, дзікая і шкодная істота

• a xajiše sine зьвярыная лютасьць

• vern* vi a vilde xaje зьвярэць

• xajišer instikt жывёльны інстынкт

Xaje-ódem *m* [*s.* חיי־אדם] "Жыцьцё чалавека"; папулярная кніга Аўрома Данцыга (1748–1820), у якой сьцісла апісаны запаветы з "Šulxn-orex"

xaje-ójlem *f* [*s.* חיי־עולם] вечнае жыцьцё, жыцьцё на тым сьвеце; **xaje-Sóre** [*s.* חיי־שרה] "жыцьця Сарынага" (назоў 5-га разьдзелу Торы) (Б. 23:1–25:18)

xajes *m/n* [*s.* חיות →xies, xaj, orxajen, lexaim] жыцьцё [*sin.* lebn]

• ejn štikl xajes iz mir geblibn кавалачак жыцьця мне застаўся

• lib hobn* emecn dos xajes mit der nešome любіць кагосьці ўсёй душой (горача любіць)

• xajes ništ zixer! ні ў якім разе! (небясьпека для жыцьця, няўпэўненасьць у жыцьці)

• afn bojdem štejt a vig, /vigt zix dort a špin in ir; /cit er fun mir dos xajes ojs, /un dem dales lozt er mir (B. Š.) на га-

рышчы стаіць калыска, у ёй калыхаецца павук; ён выцягвае зь мяне жывыя сілы, а мне пакідае галечу

xaješó *f*, -en [*s*. (ען-)חיי־שעה →šo] матэрыяльная асалода, часовае з(а)давальненьне, суцеха на гадзіну

xajet *m*, *pl*. xajotim [*s*. (ים-)ט(י)חי] кравец [*sin*. šnajder]

xajev *m*, *pl*. xajovim [*s*. (ים-)ב(י)חי →xojv, xiev, mexajev, mexujev, hisxaves, misxajev-benafše, farxojvter, nisxajev, balxajev] вінавайца, абвінавачаны, вінаваты чалавек [*sin*. suldiker]; **xájever** (cu) абавязаны, адказны, павінны, вінаваты; **xájev-míse** [*s*. מיתה] вінаваты ў злачынстве, якое падлягае пад сьмяротную кару

• akegn majn ferdl hob ix mix gefilt epes xajev (Ś.-A.) перад маім конікам я адчуваў сябе вінаватым

xajune=xe(j)une *f* [*s*. חיונה] заробак, пражыцьцё [*sin*. ojshaltung, parnose]

xaj-vekájem [*s*. חיי־וקיים] "ён жыве і не зьмяняецца"; азначэньне для бога; слоўная формула, якую традыцыйна дадаюць пасьля імя ізраільскага цара Давіда

• a proster xaj-vekajem просты дурань (скаціна); просты /звычайны чалавек

• es helft nit, xoč šraj: "xaj-vekajem!" (xoč cerajs zix) *glxv*. гэта не паможа, хоць гвалт/крычма крычы (хоць парвіся)

• šraj xaj-vekajem, az tir un lodn zajnen farmaxt (Prc.) крычы гвалт, калі дзьверы і аканіцы зачынены

xájvolt=xalt [*p*. niechaj, *ukr*. нехай] *adv*. (ня)хай, бадай, ану

x(a)kire *f*, -s [*s*. (ות-)חקירה →xojker, mexker] дасьледаваньне; мудраваньне, мудрагельства, разважаньне, развага, філязофія; **x(a)kiren (zix)**, **xákrenen (zix)** мудраваць, мудрагеліць, разважаць, удумвацца, аргумэнтаваць, філязафаваць; **xakren** *m*, *pl*. xakronim, (-te *f*, -s) [*s*. (ים-)חקרן] летуценьнік, мрыйнік, мысьляр, філёзаф, філязоф [*sin*. filosof, denker, gribler]; **xakrónišer** летуценны

xal zajn* (af, um) [*s*. חל] адносіцца, прыстасоўвацца, дапасоўвацца (да чагосьці/кагосьці); прыпадаць, прыходзіцца на пэўны дзень/тэрмін [*sin*. bacien zix, onvendn zix; ojsfaln]

• Roš-Hašone ken kejn mol ništ xal zajn um frajtik Рош-Гашона ніколі ня можа прыпадаць на пятніцу

xalajen=xoljen/xolajen [*s*. חליען] *pejor*. хварэць, быць хворым, валяцца ў ложку

xalamíd/xalaméj [*r*. хламида, *gr*.?] халамід

• jid xalamid! *vulg*. жыд-халамід (бедны, абадраны)

xalás *f*, -n, **xala(n)es** *f* [*s*. (ות-)חלאה(ו) →xojle, maxle] хвароба, немач; *fig*. улюбёная тэма [*sin*. krenk, krankajt]

xalát *m*, -n [*p*. chałat, *ukr./r*. халат, *terk*.] халат, лапсардак; **xalatnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) цыравальнік

xalave=xól(j)ev(k)e *f*, -s халява

xale *f*, -s [*s*. (ות-)חלה] 1. хала, суботні пірог, вітая пшанічная булка (на Рош-Гашону выпякаюць таксама круглай формы або ў выглядзе вяровачнай лесьвіцы); кавалак цеста; 2. *tlmd*. назоў 9-га трактату 1-га разьдзелу (запаветы аб перадачы кавалка цеста ад замесу когану)

• xale nemen* *rel*. цырымонія спальваньня на агні маленькага кавалачка цеста перад выпечкай халы, чытаючы пры гэтым адпаведныя бласлаўленьні (як успамін аб цесьце, якое аддаецца когану)

• az me zuxt xale, farlirt men dervajl(e) dos brojt *šprxv*. шукаючы пірага, і хлеб згубіш (лепш хлеб з вадою, чым пірог зь бядою)

• es šlogn zix ale far di štikele xale *glxv*. усе б'юцца з-за кавалка халы

• iber an ongehojbener xale iz nit gut kejn hamojce cu maxn *glxv*. над пачатай халай блага чытаць бласлаўленьне

• kejn brojt, kejn flejš, kejn xale, /an ojsgevejkte kale, /Icik hot šojn xasene gehat! *flksl*. ані хлеба, ані мяса, ані халы, змарнелая нявеста, Іцка ўжо ажаніўся!

• vos vilstu - xale mit kez, ci xale on kez? (*vrtš*. "xalemitkes un xaleonkes") што ты хочаш – халу з сырам, альбо халу бяз сыру? (з фрашкі)

xalef *m*, *pl*. xalofim [*s*. (ים-)חלף] рэзьніцкі нож [*sin*. šextmeser]

• a cung vi a xalef язык як рэзьніцкі нож (як брытва, як дзедава пуга, як цэп літоўскі)

• cuštejn* cu emecn mitn xalef cum haldz прыставаць да кагосьці з нажом да горла

• der xalef ligt im afn haldz яму ўжо нож прыстаўлены да шыі (хуткая помста)

xalemój(e)d=xolemój(e)d=xul-hamójed *m*, **xuh"m** *abr*. [*s*. חול־המועד=חוה"מ] "будні сьвята" (пэрыяд паміж двума першымі і апошнімі днямі Пэйсаху або Сукэсу)

xalemejznik *m*, -es [*r*. халамыга?] бадзяга, валацуга, шандыга, туляга, хадзяка, шлында, маталыга, басяк; няздатны, бязрукі чалавек

xálešn [*s*. חלשן →xalošes, xulše, xoleš, far-, ojs-, op|xalešn, gexalešter] (с)траціць/губляць прытомнасьць; (с)аслабнуць, (с)траціць сілы, занядужаць, лохнуць; прагнуць, таміцца, заняпасьці, занепадаць [*sin*. farlirn dos bavustzajn; vern opgešvaxt; lexcn, ojsgejn nox epes]

• im xalešt dos harc ён галодны

• me ken fun im/ir xalešn ад яго/яе можна страціць прытомнасьць

• xalešn esn, trinken… прагнуць, моцна хацець есьці, піць…

• xalešn nox/cu epes тужыць, нудзіцца, прагна жадаць нечага

• zi xalešt an epl ёй хочацца яблыка

xalfn *m*, *pl*. xalfonim [*s*. (ים-)חלפן] мяняйла, ліхвяр, квотнік, банкір [*sin*. geltveksler, gelttojšer, bankir]; **xalfones** *n* [*s*. ות-] абмен грошай, ліхвярства, банкірства

x(a)lice *f* [*s*. חליצה →mejabem, jibem] цырымонія, паводле якой бязьдзетная ўдава вызваляе свайго швагера ад абавязку ўзяць яе за жонку (цырымонія складаецца са сьцягваньня абутку з нагі швагера)

• gebn* xalice emecn вызваліць швагера ад абавязку ўзяць удаву за жонку

• nemen* xalice вызваліцца ад гэтага абавязку

xaljastre *f*, -s [*p*. hałastra] гурт, натоўп, зброд

xaloim=xojlem=xeloim/xeliim *pl*. →xojle *m* [*s*. חולה(-ים) (/חול(י)אים)] хворы чалавек

xalojmes *pl*. →xolem *m* [*s*. (חלום(-ות] сон

xalokim *pl*. →xejlek [*s*. (חלק(-ים] частка, доля

xalolim *pl*. →xolel *m* [*s*. (חלל(-ם] поласьць, пазуха

xalošes *n* [*s*. חלשות →(far)xalešn, xulše, xoleš] непрытомнасьць, страта прытомнасьці/разуменьня, абмарачэньне, нячуласьць; агіда, брыдкае пачуцьцё, адурэньне, ачмурэньне, брыдкая рэч [*sin*. ekl, migl]; **xalóšesdiker** паганы, паскудны, брыдкі, агідны; **xalóšes-tropn(s)** *pl*. нашатырны сьпірт (для ўдыханьня)

• (a) xalošes! жах!
• biz xalošes да адурэньня, да ачмурэньня
• blajbn*/faln* in xalošes (xalošes faln*) страціць/згубіць прытомнасьць, зьнепрытомнець
• zajn* xalošes гідзіцца, гадзіцца, адчуваць агіду
• Du host mir cugezogt briv cu šrajbn – /du host mir nit gešribn... /Ven ix zol visn di cajt fun dajn kumen – /volt ix xalošes geblibn. *flksl.* Ты паабяцаў мне пісаць лісты – ты мне не напісаў... Калі б я ведала час твайго прыезду, я бы страціла прытомнасьць.

xalt=xajvolt=(ne)xáj volt *adv.* (ня)хай, бадай, ану; **xalstu=(ne)xáj volstu**
• xalt ix beser gegangen ahin лепей бы я туды пайшоў

xalture *f* [*p.* chałtury, *v.* хаўтуры, *lat.*] халтура; **xalturne(r)** халтурны; **xaltúreven** халтурыць; **xalturnik** *m*, -es халтуршчык

xalúc=xolec *m*, *pl.* xalucim [*s.* (חלוץ(-ים], **xaluce** *f*, -s (חלוצה(-ות] перасяленец (у Палестыну)

xaluke *f*, -s [*s.* חלוקה(-ות) →xejlek, xilek, somejex-bexelke, mexulek, mexulek, maxlojkes] дзяльба, падзел; грашовая дапамога бедным людзям у Палестыне [*sin.* cutejlung, ojstejlung]; **x(a)luke-déjes** *pl.* [*s.* דעות] разнагалосьсе, нелады, разлады, сваркі, звады

xalušim *pl.* →xoleš *m* [*s.* (חלוש(-ים] слабы, хваравіты

xalup(k)e *f.* -s [*p.* chałupa, *ukr./r.*] халуп(к)а; **xalupnik** *m*, -es, (-nice *f.* -s) надомнік

xalva/xalve *f* [*terk.*] халва

Xam [*s.* חם] "гарачы"; *tnx.* Хам (адзін з трох сыноў Ноя) (Б. 9:18)

xam *m*, -en [*p.* cham, *ukr./r.* хам, *s.* חם] хам; **xámske(r), xámišer, xamúlišer** хамскі; **xameruk** *m*, -es грубы, просты, недалікатны чалавек, кацапюга, невук, цюхцей; **xámiškajt** *f* хамства; **xamul(j)e** *m/f*, -s хамула

xamer/xamój(e)r *m*, *pl.* xamejrim/xamojrim [*s.* (חמור(-ים] асёл; *fig.* грубіян, хам(ула), дурань [*sin.* ejzl; nar, ignorant]; **xámer(i)šer/xamójrišer** дурны, бязглузды, бязмозглы, дурнагаловы, тлумны; **xámer-ejzl** *m*, -en сладастрасьнік, юрліўца, бабнік, бабздыр, блядун, кабель
• es (ge)vendt zix, vu der xamer štejt (ajn) *glxv.* альбо "асёл" альбо "віно" – залежыць ад таго, дзе стаіць (залежыць ад абставінаў) (*vrtš.* "xamer" [*h.* חמור] асёл – "xamar" [*ar.* חמר] чырвонае віно) (štejt er in štal, iz er an ejzl, štejt er in keler, iz er rojter vajn калі стаіць у стайні – гэта асёл, калі стаіць у склепе – гэта чырвонае віно)

xámern [*r.* хамать?] дрыхнуць, спаць бяз проспы

xamiše xumše-tójre *pl.* [*s.* חמש(ה) חומשי תורה] пяць кніг Торы ("Brejšes", "Šmojs", "Vajikro", "Bamidber", "Dvorim")

x(a)miši *m* [*s.* חמישי] "пяты"; чалавек, якога пятым паклікалі да чытаньня Торы ў сынагозе
• gebn* xamiši выклікаць (кагосьці) пятым чытаць Тору
• krign* xamiši атрымаць гонар пятым чытаць Тору

x(a)mišim [*s.* חמישים] пяцьдзясят (год) [*sin.* fufcik (jor)]
• er iz šojn ariber di xamišim яму ўжо шосты дзясятак

Xamišoser/Xamišosor (Bišvát) *m* [*s.* (בשבט) חמש(ה) עשר →Tu Bišvat, švat] Ту-Бішват (15 дзень месяца швата), гэбрэйскае сьвята Новы год дрэваў (час красаваньні пладовых дрэваў у Палестыне)
• Xamišoser bišvat hobn di jinglex dos naxtgejn zat *glxv.* пасьля сьвята дрэваў ня трэба ўжо дзецям ісьці ў хедар адвячоркам

xamítišer хаміцкі (аб мове)

Xananje [*s.* חנניה] *mx.* Хананія (Нээм. 7:2)

xáneles éjgelex [*s.* -חנה] *bot.* анюціны вочкі, браткі

xandrá *f* [*r.* хандра, *gr.*] нуда, маркота, немарасьць

Xandríkeve *f* Хандрыўка, Задрыпанка; *fig.* забытая богам мясьціна

xandronje *f*, -s [?] лухта, глупства, недарэчнасьць

xánfe(ne)n* (zix) (cu) [*s.* חנפה(נע)ן →arojs-, unter-, ojs|xanfenen] лісьлівіць, лісіць, лясьціць, нізкапаклоньнічаць, запабягаць, падлашчвацца, паддобрывацца, падлізвацца [*sin.* zix culekn]; **x(a)nife/x(a)nufe** *f*, -s [*s.* חניפה (חנופה(-ות)/] лісьлівасьць, падлізваньне [*sin.* šmejxleraj, unterlekeraj]; **xanejfim** *pl.* →xojnef *m*, *pl.* xonfim, (-te *f*, -s) [*s.* (חונף(-ים/חניפים], **xanfn** *m*, *pl.* xanfonim [*s.* (חנפן(-ים], **x(a)nífe(s)nik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **x(a)nífušnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) лісьлівец, нізкапаклоньнік, падхалім, падлізьнік; **xanífesdiker** лісьлівы
• maxn a xanife(le) палісьлівіць, палесьціць
• xanfenen* mit zise rejdelex лесьціць салодкімі прамовамі (рассыпацца дробным макам)
• az me mejnt di toxter, xanfet men di muter *glxv.* хто думае пра дачку, празнушчаецца перад маткай
• emese frajnt xanfenen nit *glxv.* сапраўдныя сябры не лісьлівяць
• es iz nit aza šand cu ganvenen, vi cu xanfenen *glxv.* не такі сорам красьці, як лісьлівіць

Xánike/Xáneke/Xánuke *m* [*s.* חנוכה →zojs-xanuke] "аднаўленьне"; гэбрэйскае сьвята Ханука [*sin.* banajung]; **xánike/xánuke-gelt** *n* грошы, якія даюць дзецям альбо беднякам у якасьці падарунка на Хануку; **xánike/xánuke-lixtl** *n*, -ex ханукальная сьвечка; **xánike/xánuke-lomp** *m*, -n, **xánike/xánuke-lempl** *n*, -ex ханукальны ліхтар (падсьвечнік для 8 сьвечак, плюс адна сьвечка для запальваньня); **xanukes-/xanukas-habáis** *m* [*s.* חנוכת הבית] навасельле, уходзіны, улазіны
• praven/maxn xanukes-habais спраўляць улазіны
• ix vinč ajx a gliklexn Xanike! жадаю вам шчасьлівай Ханукі!
• es iz nit majn cig un nit majn xanike-lixtl *glxv.* гэта не мая каза і не мая сьвечка (не маё гарыць – ня мне тушыць; то не мая кароўка ўгрузла; я не я і хата не мая; а мне да таго ні сьпераду ні ззаду)
• s'iz nit majn cig un nit majn xanike-lixtl! гэта не мая каза і не мая ханукальная сьвечка!
• Xanike un Purim vern di oreme lajt jesurim *glxv.* на Хануку і на Пурым бедным людзям раскоша (яны атрымоўваюць ад багатых міласьціну: "xanike-gelt", "purim-gelt")

xap(kem)-láp(kem)=xopkem-lópkem [*p.* chap, łap, *ukr.* хап] *adv.* хап-лап, сьпехам (абы як)
• fun xap-lap cebrext men zix dem kop *glxv.* "хапам-лапам" скруціш сабе галаву (хто сьпяшыць, той і спатыкаецца (той людзей сьмяшыць); сьпехам нарабіў сьмеху)
• rajx ken men nor vern fun "xap-lap", ober nit fun "kap-kap" *šprxv.* разбагацець можна толькі ад "хап-лап", але не ад "кап-кап"

xapn [*p.* chapać, *ukr.* хапати] 1. хапаць, хватаць, (з)лавіць, злапаць; 2. арыштоўваць; 3. сьпяшацца; 4. *n*, **xapung** *f*, -en злаўленьне, (з)лоў; **xapn zix** (az, cu) схапіцца, схамя-

нуцца; **xap** *m*, -n 1. хап, захоп, а(б)хоп, абыйм; 2. імгненная думка, азарэньне; 3. рэзкі рух, паварот; **xap!** *int.* хап!; **a xap ton*/gebn*** схапіць; **gebn* zix a xap** ускочыць, схамянуцца, пачаць; **xápiker** пахаплівы, хапатлівы, сыпсшны; **xápeniš** *f/n* хапёж, сьпешка, пасьпех, хапаньне; **xaper** *m*, -s 1. злодзей, кішэньнік; 2. **xapún** *m*, -es *hist.* лоўчы (чалавек, які ў часы рэкрутчыны займаўся па даручэньні кагалу лоўляй навабранцаў зь бядней-шай часткі жыдавы; Расея, 1825- 55 гг.); **xaperáj** *f*, -en хапаніна; **xáperišer** прагавіты, хцівы; **xáperlex** *pl.* гарэлкі (гульня); **xápndik (zix)** *adv.* сьпехам, насьпех; **xápgrub** *m*, *pl.* -griber лоўчая яма; **xápštajgl** *n*, -ex пастка; **xáptirl** *n*, -ex пастка

- do xapt er a štejn fun der erd тут ён хапае камень зь зямлі
- finf finger mit a xap пяць пальцаў з "хапам"
- geojnišer xap (dos iz a xap fun a goen) геніяльная думка
- xap zix nit! не хапайся! не сьпяшайся!
- xapn a kuk кінуць позірк, зазірнуць
- xapn a mecie танна набыць
- xapn a šmues перакінуцца словам
- xapn a vort vi a hunt a bejn схапіць слова як сабака костку (перакінуцца словам)
- xapn af curik падацца назад
- xapn ba der hant схапіць за руку
- xapn dem otem перавесьці дух
- xapn epes vi hejse lokšn/bulbes хапаць як гарачыя локшыны, як гарачую бульбу (сьпяшаецца як шавец да карчмы (на кірмаш за ботамі), як на пажар)
- xapn fligп лічыць вароны (хапаць мухі)
- xapn vi farn tojt хапаць як перад сьмерцю
- xapn zix farn kop схапіцца за галаву
- az me xapt, git men iber di hent *glxv.* хто хапае, таму даюць па рукох
- di xolere zol dix xapn! *kll.* хай цябе халера! халеру табе ў косткі/бок!
- xapt zix arojs a nariškajt, vestu es curik nit xapn *šprxv.* ляпнеш глупства, назад ня вернеш (выказанага слова да губы ня вернеш; з свайго языка спусьціш – на чужым ня зловіш; сьліны не падымеш, а слова ня вернеш)
- ver es vet xapn, dem vet men klapn *šprxv.* хто будзе хапаць, таго будуць біць

xaráščeven [*ukr.* халащати] лягчаць, спакладаць

xarč *m* [*ukr.* харч, *terk.*] харч(ы); **xarčevnje** *f*, -s карчма, харчоўня

xaref *m*, *pl.* x(a)rifim [*s.* חריף(-ים)] праніклівы, дасьціпны, кемлівы, трапны чалавек, вучань [*sin.* šarfziniker menč, šarfer lerner]; **x(a)rifes** *n* [*s.* חריפות-] праніклівасьць, дасьціпнасьць, кемлівасьць; трапная думка; **x(a)rifesdiker** праніклівы, тонкі, дасьціпны, кемлівы, трапны

xarejdim *pl.* →xored *m* [*s.* חרד(-ים)] гэбрэй, які строга прытрымліваецца традыцыяў, прававер, крайні артадокс; **xaréjdišer** які строга прытрымліваецца традыцыяў

xarobe=xorobe *f*, -s [*p.* choroba] хварэць; **xaroben** хварэць

x(a)rójs(i)es *n* [*s.* חרוסת] *kul.* салодкая паста бурага колеру, якая робіцца з гарэхаў, фруктаў, спэцыяў і віна (ядуць на Пэйсах у памяць аб гліне, якую выкарыстоўвалі гэбрэі ў Эгіпце на будаўніцтве пірамідаў)

- me mejnt nit di xarojses, nor di arbe-kojses *glxv.* думае не аб рытуальнай ежы, але аб чарцы

x(a)romes *pl.* [*s.* חרמות] страшныя праклёны, кляцьба [*sin.* švere kloles, faršiltungen]; **x(a)romim/x(a)romes** *pl.* →xejrem *m*, -s [*s.* חרם(-ות/-ס/-ים →maxrem] *rel.* анатэма, праклён; выгнаньне, выключэньне, адлучэньне (ад юдаізму)

x(a)rote *f* [*s.* חרטה] (рас)каяньне, пакаяньне, шкадаваньне; **xaróte-rede** *f*, -s пакаянная прамова; **xarote hobn*/krign*** (af) раскайвацца, каяцца, шкадаваць

- ix hob bald take xarote gekrogn я адразу ж пашкадаваў
- af nit gejn un af nit forn hot men kejn xarote nit (af "nejn" zol men kejn xarote nit hobn) *glxv.* як не хадзіў ды ня езьдзіў, дык і каяцца німа чаго
- cvej mol hot men nit xarote *šprxv.* два разы ня каюцца
- Fun grojs dosade lejg ix zix, mamenju, šlofn /mit bejde hentelex cukopn... /Ix špil a libe, un ix hob xarote /un ken curik šojn ojx nit xapn. *flksl.* У вялікай роспачы я кладуся, матуля, спаць – абедзьве ручкі пад галаву... Я люблю, я каюся, але назад ужо ня вернеш.
- nox di xupe iz špet di xarote *glxv.* пасьля вянца позна каяцца
- rebe Note hot tomed xarote *glxv. hum.* рэбэ Нота заўжды каецца
- sejxl un xarote kumen štendik cu špet *glxv.* розум і раскаяньне прыходзяць заўжды запозна (каяньне позна ходзе; харошая мысьля прыходзіць апасьля; розум прыходзе па шкодзе; мудры лях па шкодзе; па часе розум мае)
- xarote (hobn) iz nit majse-sojxer/soxriš *glxv.* раскаяньне - гэта справа не для гандляра

xarpe *f*, -s [*s.* חרפה(-ות) →mexaref-, bexarpe] сорам, няёмкасьць, ніякаватасьць, сарамлівасьць; ганьба, зьнявага, абраза [*sin.* šand, gefil fun šemen zix, buše: balejdikung, bizojen]

- a xárpene buše! які сорам!
- s'iz a xarpe un a buše/šande сорам і ганьба
- beser a vejtik in harc(n), ejder a xarpe in ponem *glxv.* лепей боль у сэрцы, чымся ганьба ў твар
- er nemt zajn xarpe un dekt zajn buše dermit cu *glxv.* ён бярэ свой сорам і пакрывае ім сваю ганьбу
- ganvenen iz a gresere xarpe, vi opgebn *glxv.* красьці – большы сорам, чым аддаваць

xart=xort *m*, -n хорт (сабака)

xartumim *pl.* [*s.* חרטומים] *tnx.* чарадзей і чарнакніжнік у Эгіпце

xaruce *f*, -s [*s.* חרוצה(-ות)] разумная і здольная жанчына; **xarucim** *pl.* →xorec *m* [*s.* חרוץ(-ים)] старанны, руплівы і здольны чалавек; дасьціпны чалавек

Xarvojne [*s.* חרבונה] *tnx.* Харбона (Эст. 7:9)

xas=xos zajn* (af) [*s.* חס] шанаваць, шкадаваць; мець міласьць, літасьць, спачуваньне, спагаду, жаласьць [*sin.* raxmones hobn, šaneven]

xasán-/xosn-denán [*s.* חתן-דנן] "гэты жаніх" (формула шлюбнага дагавору); *hum.* чалавек, аб якім мы вядзем гаворку; **xasán-hajóvl** *m* [*s.* חתן-היובל] юбіляр [*sin.* jubilar, bal-jojvl]

xasene *f*, -s [*s.* חתונה(-ות) →mexutn, misxatn, balxasene] 1. вясельле, шлюб(овіны), шлюбаваньне; 2. *fig.* скандал, сцэна, мітусьня, сумятня; **xás(e)nke** *f*, -s *pejor./hum.* вясельле; скандал, сцэна; **xásene-derlojb** *m*, -n дазвол на шлюб; **xásene-gehate(r)** жанаты; замужняя; **zajn* xásene-gehate(r)** быць замужам/жанатым; **xásene-opmax** *m* шлюбны дагавор/кантракт; **xasene-plójte** *f*, -s

[*s.* (-ות)פּליטה] уцёкі маладых; **xasanim** *pl.* →xosn *m* [*s.* (-ים)חתן] жаніх, малады; **xásene hobn*** (mit, far) (а)жаніцца, пабрацца, шлюбавацца
• gemište xasene зьмяшаны шлюб
• onarbetn/farkoxn a xasene заварваць кашу, сеяць разлад /смуту
• opšpiln emecn a xasene закатаць камусьці сцэну
• praven a xasene ладзіць вясельле
• xapn zix xasene hobn выскачыць замуж
• xasene maxn (mit) (а)жаніць; *fig.* псаваць, разбураць, рабіць канец
• az me maxt a mejdl nit xasene, maxt zi zix alejn xasene *glxv.* калі дзеўку не выдаюць замуж, яна сама выходзіць
• biz der xasene vet zix es farhejln *glxv.* пакуль жаніцца, усё загаіцца
• di gance xasene hot zix ongehojbn iber... адкуль усё ліха узялося (праз што каша заварылася)
• mit a kind af a xasene un mit a vajb af a jarid iz šlext cu gejn *šprxv.* зь дзіцём на вясельле і з жонкай на кірмаш ёлата хадзіць
• tanc nit ejncajtik af cvej xasenes (me ken nit tancn af cvej xasenes af ejnmol) *glxv.* не танцуй адначасова на двух вясельлях (з аднаею сракаю на ўсіх кірмашох)
• Un kejn xosn vil ix nit, /vajl ix darf im nox nit hobn. /Un az me hot jung xasene - /vert men jung bagrobn. *flksl.* Ніякага жаніха я не хачу, таму што ён мне яшчэ не патрэбны. А таго, хто ззамаладу бярэ шлюб, рана й хаваюць.
• vos far a klezmer, aza xasene *glxv.* які музыка, такое й вясельле (якая песьня, такія і скокі; як будуць граць, так будзем скакаць)
• xasene hobn doert a šo, un cores hot men dos gance lebn *šprxv.* вясельле доўжыцца гадзіну, а ліха – усё жыцьцё (заручыўся – усцаўся, ажаніўся – усраўся; а як воўчэ ажаніла, так і вушы апусьціла)
• zolst hobn hanoje fun dajn xasene-sude un zix dervargn mitn lectn bisn! *kll.* каб ты атрымліваў асалоду ад свайго вясельнага банкету, але падавіўся апошнім кавалкам!

x(a)sidizm *m* [*s.* -חסיד] хасыдызм
xásl(j)ere *f* [*s.* חתלורץ/חתליערץ/חאסלערץ →xasene] *pejor.* вясельле
xásme(ne)n* [*s.* (נע)חתמ →xosem, xojsem, xsime, far-, kegn-, op|xasme(ne)n, ufgexasmeter] 1. падпіс(в)аць; 2. прыпячат(в)аць, ставіць пячатку; запячат(в)аць [*sin.* unteršrajbn; opštemplen; farziglen]
x(a)sodim *pl.* →xesed *m* [*s.* (-ים)חסד] 1. дабрата, міласэрнасьць, спачуваньне, спагада, ласка(васьць) [*sin.* gutskajt, genod, tojve]; 2. *khl.* адна зь дзесяці сфэраў
xas(-)vešólem! [*s.* חס־ושלום], **xas(-)vexolíle!**=**x"v** *abr.* [*s.* וחלילה=ח"ו] *adv./int.* барані/крый божа! каб гэта ня здарылася! каб толькі гэтага не было! [*sin.* opgehitn zol men vern! zol got ophitn! ništ gešen zol es!]
• ale "xas-vešolems" zajnen meglex *glxv.* чакай ліха з усіх бакоў (дзе кінь там клін, дзе пала – там прапала; адтуль гарачо, адтуль балячо)
Xašmenoim *pl.* [*s.* חשמונאים] *tnx.* Макавеі (бацька і пяцёра сыноў) і іхныя нашчадкі [*sin.* makabim, makabejer]
x(a)šudim *pl.* →xošed *m* [*s.* (-ים)חשוד] той, на каго падае падазрэньне; абвінавачаны
x(a)šuvim *pl.* →xošev *m* [*s.* (-ים)חשוב] шаноўны, ганаровы чалавек, (па)важная асоба; **x(a)šives** *n* [*s.* חשיבות] (па)важнасьць, вага, гонар, годнасьць, пашана, павага, чэсьць
xašxes *n*, -n [*s.* (-ן)חשכות] цемра, цемень [*sin.* fincterniš]; **xášxesdiker** цёмны
• a xašxes - di ojgn zix arojscunemen цемень – хоць вочы выкалі
• a mojredik xašxes непраглядная/жахлівая цемень
xate *f*, -s, *dim.* **xatke** *f*, -s [*p.* chata, *ukr./r.*] хата; **xate-pókriške=xate pókriške** пад сакрэтам, прыватна, патаемна, потай, цішком, моўчкі, маўчком, рот на замок
xatef *m/f* [*s.* חטף →nekude] дыякрытычны знак "švo" ў гэбрэйскай мове, калі ён злучаны разам з "komec", "pasex" альбо "segl", утварае галосныя ў слабой пазыцыі: **xatef-kómec** [*s.* קמץ־], **xatef-pásex** [*s.* פתח־], **xatef-ségl** [*s.* סגול־]
xates/xatojs-neúrim *pl.* [*s.* חטאת־נעורים →xotosi] грахі маладосьці [*sin.* jugntzind]; **xatoim** *pl.* →xet *m*, *dim.* **xetl** *n*, *pl.* xatóimlex [*s.* (-ים)חטא] грэх
Xave [*s.* חו(ו)ה] "якая дае жыцьцё"; *tnx.* Ева (Б. 3:20)
• Odem naket, Xave borves *glxv.* Адам голы, Ева босая
• zi iz cikave vi di muter Xave *glxv.* яна цікаўная як маці Ева
xaver *m*, *pl.* xavejrim, (-te/-torn *f*, -s) [*s.* (-ים)חבר →xevre, xavure, xover, misxaber, far-, ojs-, uf|xavern, x"x] сябра, сябар, таварыш, дружа; чалец [*sin.* frajnd; mitglid; her]; **xáver(i)šer** сяброўскі, таварыскі; **xáveršaft** *f*, **xáverišKajt** *f* сяброўства, таварыства; **xávern zix** (mit) сябраваць; **xavejre** *f*, -s [*s.* (-ות)חברה] сяброўка (адмыслова ў сіяністычным працоўным руху); **xaver-ledéje** *m*, *pl.* xavejrim-ledéje [*s.* לדעה־] аднамысны, аднадум, саратнік, паплечнік
• vern* xaver/xavejrim (mit) пасябраваць
• zajn* mit emecn xaver-láver/-láp/-páver/-báver быць з кімсьці ў сяброўскіх адносінах
• a guter xaver iz gut af der un af jener velt *šprxv.* добры сябра і на гэтым і на тым сьвеце добры
• A mejdl, vi zi – un zi hert a gevejn: /– Ix bin a jesojme, ix bin do alejn, /o, kum, šejne mejdl, un zaj nebn mir. /un zajn vel ix, mejdl, a xaverte dir. (J. A.) Дзяўчына, падобная на яе – і яна чуе плач: – Я сірата, я тут адна, о, хадзі сюды, прыгожая дзяўчына і будзь са мной, я буду тваёй сяброўкай.
• az me hot a šejne vajb, iz men a šlexter xaver хто мае прыгожую жонку, той кепскі сябра
• xaveršaft iz štarker vi bruderšaft *šprxv.* сяброўства мацней за братэрства
• zog mir, ver zajnen dajne frajnt/xavejrim, vel ix dir zogn, ver bistu *glxv.* скажы мне, хто твае сябры, я табе скажу, хто ты ёсьць

xaves-dáas *m*, -n [*s.* (-ן)חוות־דעת] выказваньне, думка, меркаваньне знаўцы [*sin.* arojszogung, mejnung furn a zaxkener]
Xavkuk [*s.* חבקוק] *tnx.* (прарок) Абакум; Кніга прарока Абакума
xavruse *f*, -s [*s.* (-ות)חברותא →bexavruse] хаўрус, група, суполка, банда, таварыства [*sin.* gut-bruderšaft; grupe, bande, xaljastre]; **xavrúsediker** хаўрусны, таварыскі; **xavrúsedikajt** *f* хаўруснасьць, таварыскасьць
• zajn* in a xavruse fun emecn быць у хаўрусе з кімсьці

• culib xavruse за кумпанію
• in a xavruse fun manceblen у мужчынскім хаўрусе
• mit a guter xavruse afn šarf fun a šverd *glxv.* у добрай кумпаніі (добра нават) на вастрыі мяча (у цеснаце, ды ня ў крыўдзе; дзе цесна, там пацешна; цясnота – не крывота)
• fun xavruse vegn hot zix šojn ejner ufgehangen *glxv.* за кумпанію і жыд/цыган павесіўся/задавіўся (для кампаніі цыган даўся павесіць)
• xavruse iz nor gut mit zajn ejgn vajb *glxv.* добры хаўрус толькі з уласнай жонкай

xavure *f*, -s [*s.* (-ות)חבורה →xevre, xaver, xover, misxaber, farxavern] хеўра, кумпанія, кола сяброў, таварыства [*sin.* kompanje, gezelšaft]

xaxaken, xaxočen=xoxočen [*ukr.* хохотати, *hsrb.* khakhač] рагатаць, гігікаць, бакі рваць; **xáxeniš** *n* хохат, рогат; **xa-xá!** *int.* гі-гі-гі! ха, ха, ха!

xaxome *f*, -s [*s.* (-ות)חכמה], **xaxejmes** *f*, -n [*s.* (-ן)חכמת →misxakem] разумніца, мудрая, адукаваная жанчына; **xaxomim** *pl.* →xoxem *m* [*s.* (-ים)חכם] мудрэц, разумны чалавек; вучоны; **xáxme-(ha)ležánke** *pl.* [*s.* -(ה)חכמי] *iron.* мудрацы на ляжанцы, гультаі, няўмекі, абібокі; **xaxme-hatálmud** *pl.* [*s.* התלמוד] мудрацы, якія ўзгадваюцца ў Талмудзе; **xaxme-jisróel** *pl.* [*s.* ישראל] гэбрэйскія дасьледнікі новых часоў; гэбрэйскія гісторыкі, філёлягі й іншыя навукоўцы ў Нямеччыне ў XIX ст.

xazajstve=xozajstve *f* [*r.* хозяйство] гаспадарка

xazák [*s.* חזק →xizek, maxzek, mexazek, (be)xazoke, hizxazkes] "умацуй сябе" (канчатковае слова напрыканцы кожнай біблейскай кнігі, якое ў сынагозе заклікач прамаўляе пасьля імя чалавека, якога ён заклікае да чытаньня Торы)

xazál *pl. abr.* **xaxomejnu zixrojnem levroxe** [*s.* חז"ל=חכמינו זכרונם לברכה] "хай будзе бласлаўёная памяць нашых мудрацоў/вучоных"; стваральнікі Мішны і Геморы

xazer *m*, *pl.* xazejrim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)חזיר →orxazerlen] 1. кабан, парсюк, сьвіньня, сьвінчо; сьвінтух; 2. **xázerflejš** *n* сьвініна; **xázerl** 1. *n*, *pl.* -ex/xazéjrimlex парасё, парася, кабанчык; 2. *n med.* сьвінка, завушніца; 3. *n*, -ex *hist.* расейскі рубель; пяці-/дзесяцірублёўка; **xázer(i)šer** сьвіны, сьвінячы; сьвінскі; **xazerevate(r)** *pejor.* сьвінскі, сьвінушны (выгляд); **xazeráj** *f/n*, -en сьвінства [*sin.* šmuc; miese avle, ummorališe uffirung; kargšaft]; **xázerlen zix** парасіцца; **xazerine** *f*, -s неахайная жанчына, брундзюха, плюндра; **xazérnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) 1. жыд, які есьць трэфнае [*sin.* trejfnjak]; 2. гандляр сьвіньмі; **xazerúk** *m*, -es *fig.* сапраўдная сьвіньня, сьвінчо, сьвінюк; **xázerte** *f*, -s скупая жанчына, скупердзяйка; **xázer(-)hor** *pl.* шчаціньне; **xázerfets** *n*, **xázeršmalc** *f/n* сала, здор; **xazéjrimcixtler** *m* сьвінавод, сьвінагадовец; **xazéjrimcixtlerišer** сьвінагадоўчы; **xazéjrimcuxt** *f* сьвінагадоўля; **xázer-milx** *f* грудное малако; **xázer-muter** *f*, -s сьвінаматка; **xázer-nisl** *n*, -ex сьвіны арэх, жолуд; **xázer-šleger** *m* сьвінны рэзьнік; *fig.* грубы чалавек; **xázer-/xazéjrim-štal** *m/f*, -n сьвіны хлеў; вельмі бруднае месца

• a milner xazer *fig. hum.* млынарова сьвіньня (аб чалавеку, які мае ўсяго празьмерна)
• a šmuciker xazer *fig.* брудная сьвіньня (аб чалавеку)
• fajnt vi a jid xazer ненавідзець як жыд сьвініну
• hobn* xazejrimlex мець парасят, апарасіцца
• maxn fun epes a xazerišer fus моцна запэцкаць штосьці
• pasn vi a xazer a zotl пасаваць як сьвіньні завушніцы/пацеркі/набэдрыкі (як карове сядло/падсядзёлак/паўшоры)
• šitn* perl far xazejrim сыпаць пэрлы перад сьвіньнямі
• xazerše fislex сьвіныя ножкі
• xazeršer bejn сьвінячая костка
• a gvir iz a xazer *glxv.* багацей – сьвінтух (паніч – сьвіны лыч)
• az me est (šojn) xazer, zol rinen fun/iber (der) bord (zol men esn fetn, zol es šojn rinen ibern mojl; az est xazer, iz fetn) *glxv.* калі ўжо есьці сьвініну, дык каб па барадзе цякло
• bistu šojn a hunt, zaj že nit kejn xazer (zaj že xoć kejn xazer nit) будзь ужо лепш сабакам, чымся сьвіньчом
• der xazer iz trejfe, ober der mekex iz košer *glxv.* сьвіньня трэфная, але кошт кашэрны
• der xazer štelt dos košere fisl arojs (xazer-fisl košer!) *glxv.* сьвіньня выстаўляе кашэрную ножку (кажуць аб кепскім чалавеку, які лічыць сябе за добрага)
• fun a xazer a hor iz ojx gut *glxv.* са сьвіньні хоць шчаціньне і тое добра
• me ken kejn xazer nit zajn, az me hejst gejn, muz men *glxv.* нельга быць сьвіньнёй, калі клічуць, мусіш ісьці
• nito azoj orem, vi a hunt, un azoj rajx, vi a xazer *šprxv.* німа бяднейшага за сабаку, німа багацейшага за сьвіньню
• ven a xazer volt gehat herner (der xazer zol hobn herner), volt di velt kejn kiem/ru ništ gehat *glxv.* калі б сьвіньня мела рогі, сьвет бы не існаваў (сьвет бы ня меў супакою) (каб сьвіньні рогі, не саступіла б з дарогі (арала б дарогі); ведаў бог, што ня даў сьвіньні рог, яна ўвесь сьвет пабала б)
• xazer! host gelt? – zaj majn mexutn! *glxv.* парсюк! маеш грошы? – будзь маім сватам! (хоць бы сьвіньня лыса, абы грошай міса)
• zol ■ xazer/hunt visn, vos a hunt/xazer ken! хай сьвіньня /сабака ведае, што сабака/сьвіньня можа!

xázern [*s.* חזרן →xazore, maxzer, maxzir-, xojzer] паўтарыць, паўтараць; перачыт(в)аць; пераказ(в)аць [*sin.* iberlejenen, iberzogn]

• "xazer iber" iz trejfe паўтарэньне – трэфнае (*vrtš.* "xazern" [*s.* חזרן] паўтараць – "xazer" [*s.* חזיר] сьвіньня)

xazn *m*, *pl.* xazonim, (-te *f*, -s) [*s.* (-ים)חזן] хазан, сынагагальны кантар [*sin.* kantor, zinger]; **xazones** *n* [*s.* -ות] кантарства, прафэсія кантара, кантарскае мастацтва; літургічны сынагагальны сьпеў; **xazónišer** кантарскі

• ojszen* vi a xazn on an omed (farn omed; on mešojrerim) выглядаць як кантар без амбоны (на амбоне; бязь пеўчых)
• xazoniše muzik кантарская сынагагальная музыка
• zajn*/blajbn* vi xazn on a kol/kamerton застацца як кантар бяз голасу/камэртона
• a guter xazn tor zix nit šmadn *glxv.* добраму кантару німа сэнсу мяняць веру
• a xazn af der elter bilt vi a hunt un frest vi a ferd *glxv.* састарэлы кантар выe як сабака і жарэ як конь
• a xazn est far dem davenen *glxv.* кантар сілкуецца перад малітвай (за малітвы) (*vrtš.* "far" перад – "far" за)
• a xazn nemt gelt far šrajen un a rov far švajgn *šprxv.* кантар бярэ грошы за крычаньне, а рабін за маўчаньне
• a xazn on a kol iz vi a šof on vol *glxv.* кантар бяз голасу, што авечка бяз воўны

• a xazn zogt cvej mol *glxv.* кантар кажа два разы (аб блаславеньнях "Šimenesre", якія прамаўляюцца двойчы: ціха і голасна)
• ale xazonim zajnen naronim, ober ništ ale naronim zajnen xazonim *glxv.* усе кантары дурні, але ня ўсе дурні кантары
• az me iz in kas/brojgez afn xazn, špringt men nit kejn kideš (šrajt/entfert/zogt men nit kejn "omejn") *glxv.* хто злуе на кантара, не падскоквае ў час малітвы (не выкрыквае "амін")
• lojtn ponem – darf er zajn a xazn, lojt der štime – darf er zajn a grojser xoxem *glxv.* паводле твару – быць яму кантарам, паводле голасу – вялікім разумнікам (на ліцо – яйцо, а ўсярэдзіне – баўтун)
• nox ■ šlextn xazn iz gut cu davenen *glxv.* пасьля кепскага кантара добра сьпяваць малітвы (другому кантару)
• vi azoj der xazn zingt, krigt er alc "in tatn arajn" (zingt a xazn gut, zogt men gevejntlex: "a ruex in zajn tatn arajn, oj, hot er šojn gezungen!", zingt er šlext, kumt dox avade: "a ruex ■ tatn arajn" *glxv.* як кантар ні сьпявай, усё адно праклён атрымае (калі кантар сьпявае добра, звычайна кажуць: "бадай яго чорт пабраў, ой, ужо скончыў пяяць!", калі ж ён сьпявае блага, пэўна скажуць: "бадай яго чорт пабраў (з такімі сьпевамі)!"

xazoke *f.* -s (af) [*s.* (חזקה(-ות →bexazoke, mexazek, maxzek, hizxazkes, xizek] прэтэнзія, патрабаваньне, права на валоданьне/званьне, прывілей, прыярытэт (на права арэнды); прынятае меркаваньне [*sin.* privilegje, prioritet; ongenumene mejnung]
• hobn* xazoke мець прывілеі
• krign* xazoke атрымаць прывілеі
• di xazoke af der arende gejt iber in zajn mišpoxe fun tates cu kinder (M.M.-S.) права на арэнду пераходзіць у яго сям'і ад бацькоў да дзяцей
• af cdoke iz ojx do xazoke і на дабрачыннасьць таксама ёсьць прывілей

xazore *f.* -s [*s.* (חזרה(-ות →maxzir, xazern, xojzer, bexazore] вяртаньне (тавару гандляру); вярнуты тавар [*sin.* curikšikung]; **xazores-hašác** *f* [*s.* חזרת־הש"ץ] паўтарэньне кантарам альбо тым, хто моліцца, блаславеньняў "Šimenesre"
• gebn* xazore *fig.* адказваць

xcejres=xacejres *pl.* →xocer *m* [*s.* (חצר(-ות] двор, дзядзінец

xcice=xacice *f.* -s [*s.* (חציצה(-ות] "прамежнае" (любая рэч, якая знаходзіцца паміж жаночым целам і вадой для рытуальнага абмываньня і якая такім чыным робіць абмываньне нядзейсным)

xcifes=xacifes *n* [*s.* חציפות →xocef, xcufe] нахабнасьць, нахабства, бессаромнасьць, дзёрзкасьць, нагласьць [*sin.* umfaršemtkajt, ojsgelasnkajt]

xcos *m.* -n [*s.* (חצות(-ן →xoce] 1. поўнач; апоўначы; 2. малітва і плач, якія чытаюць апоўначы (традыцыя падымацца апоўначы дзеля навучаньня і малітвы ў памяць аб разбурэньні Ерусаліму)
• oprixtn/praven xcos падымацца апоўначы дзеля навучаньня і малітвы

xcufim=xacufim *pl.* →xocef *m* [*s.* (חצוף(-ים] сараматнік, нахабнік, басалай, нахабны, нахальны, бессаромны, дзёрзкі чалавек; распусьнік; **x(a)cufe** *f.* -s [*s.* (חצופה(-ות] сараматніца

xedve *f* [*s.* חדווה] радасьць, шчасьце; добры, сьвяточны настрой [*sin.* frejd, gehojbene štimung]; **xédvediker** шчасьлівы

xefc(i)es *pl.* [*s.* חפצ(י)ות] прыхамаць, норавы, капрызы, выбрыкі [*sin.* kaprizn, farvelenišn]
• a menč mit xefcies чалавек з норавам

xejder *m/n*, *pl.* xadorim [*s.* חדר(-ים →xadre-, bexedre-xadorim] 1. пакой; 2. хедар (гэбрэйская першапачатковая рэлігійная школа); 3. *fig.* мастацкая альбо рэлігійная школа палітычнага або духоўнага напрамку [*sin.* cimer; religjeze šul; klajzl, politiše rixtung, gajstike šite, kinstleriše oder literariše šul]; **xéjder-jingl** *m/n*, -ex вучань; **xejder-mejúxed** *m* [*s.* מיוחד־] асобны пакой; **xejder šéjni** [*s.* שני־] пабочны пакой у сынагозе; **xejder-lifním-mixéjder** [*s.* לפנים־מחדר] ва ўнутраным пакоі, далёка і адасоблена ад усіх; **xejder-mesúkn** *m*, *pl.* xadorim-mesukónim [*s.* (מתוקן(-ים־] рэфармаваны хедар, мадэрнізаваная рэлігійная дзіцячая школа
• er iz mit im fun ejn xejder! яны зь ім з аднаго хедара!
• ojszogn fun xejder прабалбатацца, прагаварыцца
• itlexs xejder hot zix zajn nar *šprxv.* кожны хедар мае свайго дурня (німа балота бяз чорта, а вёскі бяз злодзея; у кожным родзе ёсьць курва і злодзей)
• me hot im genumen in xejder arajn *glxv.* яго забралі ў хедар (моцна пакаралі)
• me tor ništ ojszogn/arojszogn/dercejlen funem xejder (sojdes fun xejder tor men nit ojszogn) *glxv.* ня варта брахаць на хедар (свайго сьмецьця на чужы сьметнік не вынось; з хаты сьмецьця не вынось на чужы падворак)

Xejfe *f* [*s.* חיפה] г. Хайфа

xejfec *m*, *pl.* xfejcim/xfocim, *dim.* **xéjfecl** *n*, *pl.* xféjcimlex [*s.* (חפץ(-ים] рэч, прадмет [*sin.* (štub)zax; vertfuler objekt]
• a tajer xejfecl каштоўная рэч, штучка
• a vertfuler xejfec вялікая каштоўнасьць

xejlek *m/n*, *pl.* xalokim [*s.* (חלק(-ים →xaluke, xilek, somejex-bexelke, mexalek, mexulek, maxlojkes] частка, порцыя, доля, удзел, уклад, пай; лёс, кон, шчасьце [*sin.* (on)tejl, cuštajer, bajtrog; gojrl, mazl]; **xejlek-leojlem-hábe** *m* [*s.* לעולם־הבא] доля гэбрэяў на тым сьвеце, расплата пасьля сьмерці
• drit/fert... xejlek трэцяя/чацьвертая... частка
• gebn* emecn a xejlek (пра)клясьці, вылаяць, насварыцца, даць камусьці дыхту/часу
• hobn* a xejlek (in) мець/атрымліваць сваю частку
• du host šojn dajn xejlek pulver opgešmekt ты ўжо сваю порцыю пораху панюхаў (ужо адваяваў)
• er hot bakumen zajn* xejlek (bakumen* a xejlek; šlogn* zix in a xejlek) ён атрымаў сваё (па заслугах)
• šmek af dajn xejlek un gej avek *glxv.* панюхай сваю частку і ідзі прэч

xejlev *m/n* [*s.* חלב] ялавічны, казіны альбо авечы тлушч, тук (згодна з запаветамі яго нельга спажываць, таму ён выкарыстоўваецца для сьвечак); **xéjlevdiker, xéjlevner** зроблены з туку, тучны, тлушчавы, сальны; **xéjlevdrize** *f*, -s *anat.* тлушчавая залоза
• a xejlevn lixt сальная сьвяча
• az an orem-boxer vert an apikojres, est er (uf) a xejlevne lixt (a xejlev/lixt mit čvekes; bejgl mit xejlev) *šprxv.* калі ешыботнік становіцца бязбожнікам, ён і сальную сьвечку (тук/сьвечку зь цьвікамі; абаранак з тукам) зьесьць

• az di cig iz afile lojter xejlev, iz zi fort nor a cig *šprxv.* каза ёсьць каза, нават калі на ёй адзін тлушч (ня быць казе на вазе)
• gebenčt iz der grošn, vos iz gešmirt mit xejlev *glxv.* блаславёны той грош, які памазаны салам (грошы за тавар, якім жыдам нельга гандляваць)
• Maj ko mašme lon dos lixtl? /Vos že lozt es mir cu hern? /S'kapet un es trift ir xejlev, /un s'vet bald fun ir nit vern. /Azoj cank ix do in klajzl, /vi a lixtl, švax un tinkl (tunkl), /biz ix vel azoj mir ojsgejn /in der štil, in mizrex-vinkl... (A. R.) Які сэнс мае сьвечка? Што ж я магу ад яе пачуць? Капае й капае яе сала, і хутка яе ня стане. Так сама і я тлею за вучобай, як сьвечка, слабая і цьмяная, пакуль не змарнею ў цішы, ва ўсходнім куточку сынагогі...

xejn *m*, -en [*s.* (עֵין-)חֵן →misxanen, orxejn, baxejnter] прыгажосьць, грацыя, зграбнасьць, чароўнасьць; сымпатыя, прываба, шарм; міласьць, літасьць, ласка(васьць), ветлівасьць, прыязнасьць, прыязьлівасьць [*sin.* šejnkajt; simpatje, rejc; genod, lajtzelikajt]; **xejndl** *n*, -ex камічны выраз твару або жэст, какецтва, крыўляньне; **xéjn(dl)en zix** (cu) падлашчвацца, падлізвацца, фліртаваць, манерыцца, крыўляцца; намагацца, каб спадабацца камусьці; выстранчацца; фанабэрыцца, задавацца, выхваляцца, фарсіць; **xéjnevdiker** сымпатычны, мілавідны, прыгожы, прывабны [*sin.* šejner, cuciendiker]; **xéjndler** *m*, -s, (-ke *f*, -s) какэтка; **xéjn-gribele** *n*, -x ямачка на шчакох або на падбародку; **xéjn-flesterl** *n*, -ex мушка (на твары); **xéjn-pintl** *n*, -ex, **xéjn-brodevke** *f*, -s радзімка
• gefinen* xejn ba emecn шукаць у кагосьці прыхільнасьці, спагадлівасьці
• hobn* dem zibetn xejn быць вельмі прывабным, сымпатычным
• maxn xejn (emecn) заляцацца, фліртаваць
• maxn xejndlex (cu) манэжыцца, фігураваццa, строіць вочкі
• a xejn vi frišer xrejn *glxv.* мілы як сьвежы хрэн
• az me tut a štekn on šejn, hot er ojx xejn *šprxv.* апрані добра палку, і яна будзе прыгожа выглядаць (прыбяры пянька – стане за панка)
• ejn mol iz šejn, cvej mol hot nox xejn, draj mol hakt men ojs di cejn (draj mol brext men šojn haldz un bejn; dem dritn mol git men in di cejn) *glxv.* адзін раз прыгожа, два разы яшчэ прывабна, а ад трэцяга аскома на зубох
• jidišer xejn iz umetum šejn *glxv.* жыдоўская прывабнасьць усюды прыгожая (пародыя на гэту прымаўку: "jidišer xrejn iz umetum biter" жыдоўскі хрэн паўсюдна горкі)
• mazl un xejn kojft men nit in kreml *glxv.* шчасьце і прыгажосьць у крамцы ня купіш (на таргу долі ня купіш)
• Ver s'iz nit geven, /ver s'hot nit gezen – /tajere Malkele! /Vejst nit, vos s'iz šejn, /vejst nit, vos s'iz xejn, /tajere Malkele – /efnt zi di bremen. /Meg di zun zix šemen, /tajere Malkele! /Flamen ire ojgn: /štejt a velt gebojgn, /tajere Malkele. (N. Š.) Хто ня бачыў, хто ня ведае Малкелэ – дарагая Малкелэ! Хто ня ведае, якая яна прыгожая, хто ня ведае, якая яна прывабная, дарагая Малкелэ - як яна павядзе брывамі. Славай засьціць сонца, дарагая Малкелэ! Полымя яе вачэй: увесь сьвет схіляецца, дарагая Малкелэ.
• xejn gejt iber šejn *šprxv.* прывабліваць лепш за прыгажосьць

xejn *abr.* **xoxme-nistéres** *f* [*s.* חכמה־נסתרות=ח"ן] патаемныя веды, эзатэрызм
xejref-néfeš *m* [*s.* רוח־נפש(ה')] усталяваньне/уладкаваньне жыцьця [*sin.* dos ajnšteln s'lebn]
xejrem *m*, *pl.* -s/x(a)romim/x(a)romes [*s.* חרם(-ות/-ם/-ים) →maxrem, muxrem, ad-xorme, bexejrem] *rel.* анатэма, праклён, выгнаньне, выключэньне, адлучэньне (ад юдаізму) [*sin.* anatem, ojsšlisung]; **xejrem-derabénu-géršom** *m*, **xadrág** *abr.* [*s.* חרם־דרבנו־גרשם=חדר"ג] праклён, які рабін Гершн-Мэйер-Гагойла (960–1028) усклаў на тых, хто чытае чужыя лісты без дазволу, хто бярэцца больш як з аднае жонкай альбо разводзіцца бяз жончынай згоды; **xéjrem-kvitl** *n*, -ex дакумэнт, па якім прымаюцца на сябе абавязкі аб выплаце штрафу ў якасьці кампэнсацыі за рытуальны праклён
• (arajn)lejgn in xejrem адлучыць, выключыць з кагалу
• (aruf)lejgn a xejrem af emecn праклясьці кагосьці
xejreš=xojreš *m* [*s.* חרש(ו)] хабар [*sin.* iberkojf-gelt, švajggelt, xabar]
xejreš šojte vekótn *m* [*s.* חרש שוטה וקטן] 1. *tlmd.* "глуханямы, ідыёт і малалетні" (тры катэгорыі людзей, якія часта ўзгадваюцца разам, таму што яны ўсе вызвалены ад пэўных рэлігійных абавязкаў і выключаны з пэўных юрыдычных функцыяў); 2. *fig.* бяспомачны, бездапаможны чалавек, нябога, небарака
xejrus *n* [*s.* חרות] "воля, свабода"; дазвол
• ■ nar hot xejrus *glxv.* дурню ўсё можна (дурны законаў не чытае, ды свае мае)
xejšek *m* [*s.* חשק →onxejšekdiker] жаданьне, прага, хцівасьць, бажавольле, ахвота [*sin.* bager, glusteniš]
• bakumen*/krign* štark xejšek (cu) пажадаць, разахвоціцца
• farlirn* dem xejšek згубіць жаданьне
• hobn* xejšek (cu) мець жаданьне, прагнуць
• mit xejšek з жаданьнем
• nit hobn* kejn xejšek (cu) ня мець аніякага жаданьня
• on iberikn xejšek нехаця, неахвотна
• untergebn* xejšek emecn падбадзёрваць кагосьці
• x'hob nit kejn xejšek gejn ahincu я не маю жаднага жаданьня ісьці туды
• x'hob ongevojrn dos xejšek я страціў жаданьне
xe(j)une=xajune *f* [*s.* חיונה →bal-xejune] заробак, пражыцьцё
• cien* (di) xejune (fun) гібець, мадзець, цягнуць лямку, зарабляць на пражыцьцё (здабываць заробак)
xelbne *f* [*s.* חלבנה] гальбан, драўнінавая смала, якую карысталі разам зь іншымі рэчывамі для прыгатаваньня ладану для абкурваньня сынагогі (мае вельмі благі пах) [*sin.* tajvlskojt, tajblskojt]
• in di ktojres iz do xelbne, un in der fajnster mišpoxe iz faranen a mešumed *šprxv.* і ў ладане ёсьць сьмярдзючая смала, і ў найлепшай сям'і трапляецца выхрыст (і ў добрай сям'і выпадак бывае)
Xel(e)m [*p.* Chełm] г. Хэлм (Польшча); *folk.* горад дурняў; **xélemer** 1. *m* хэлмянец; *fig.* дурань, ёлуп(ень); 2. хэлм(ян)скі
• xelemer majse вар'яцкае апавяданьне
• xelemer naronim хэлмскія дурні
• xelemer xoxem хэлмскі мудрэц
• di xelemer (xaxomim) zajnen gor kejn naronim (nit), nor ale nariškajtn trefn zix (nebex) ba zej *glxv.* хэлмскія разумнікі самі зусім ня дурні, але ўсе глупствы здараюцца менавіта зь імі

X

• Mir duxt acind, in štetl Xelm lebn nor naronim. /Ojb mir zajnen šojn klug gevorn – mit a šejnem ponem! /Di xelmer laxn fun der naxt celoxes di gazlonim. /Un zogt že, ver es nariš iz, dan zajnen mir xaxomim! *flksl.* Мне зараз здаецца, што ў мястэчку Хэлм жывуць адны дурні. Але мы ўжо ўсе паразумнелі – з прыгожымі тварамі! Хэлмяніцы сьмяюцца з ночы на злосьць ліхадзеям. І скажэце ж, хто дурны, калі мы ўсе мудрацы!

• "Reb korev! Fort ir nit kejn Xelem?" – "No, zajt ir der grojser xoxem!" "Паважаны сваяк! Ці ня ў Хэлм едзеце?" – "Ну, вы вялікі мудрэц!"

xeloim/xeliim=xojłem=xaloim *pl.* →xojle *m* [*s.* חולה(-ים/חול(י)אים] хворы чалавек

x(e)morim *pl.* [*s.* חמרים] кучы, горы, плойма, процьма [*sin.* hojfns, berg, zejer a sax]

xenek *m* [*s.* חנק →arbe-mises-bezdn] задушэньне (паводле Геморы адно з чатырох цяжкіх злачынстваў) [*sin.* dervurgung]

xerljak=xirljak *m*, -es [*p.* cherlak] хіляк, кволы, хілы, слабаваты, хваравіты чалавек

xes=x *m/f*, -n [*s.* (ח)חית] 1. "хэс", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 8

• Az a jingele zet a vov, vos że vilstu? /Zog że, zunenju, zajen zog, /vos że vilstu? /– Xes – xasene hobn! /– Un nox a tajč? – Tes – tomer tor men nit! /– Efšer tor men nit. /– Vi że maxt es inejnem? /– Tomer tor men nit xasene hobn, /zog że zunenju, vos że vilstu? / Hejxe hojzn, darer drondžik, /gendzele, goner, berele, bomčik, /– aj-aj, a štekele, aj, a štekele, aj-aj, a štekele, zog mir że, zunenju. *flksl.* Калі хлопчык бачыць літару "воў", што ж ты хочаш? Скажы ж, сыночак, літару "зайн", што ж ты хочаш? – "Хэс" – жаніцца! – А яшчэ патлумач? – "Тэс" – нельга! – Напэўна, нельга. – Як жа сказаць разам? – Калі нельга жаніцца, скажы ж, сыночак, што ж ты хочаш? Вышэй нагавіцы, худы дрын, гусёнак, гусак, Бэрэлэ, бомчык, ай-яй, палачка. Ай-яй, палачка, скажы ж мне, сыночак.

xesed *m*, *pl.* x(a)sodim [*s.* (ים-)חסד →balxesed, xsodimdiker] 1. дабрата, міласэрнасьць, спачуваньне, спагада, ласка(васьць) [*sin.* gutskajt, genod, tojve]; 2. *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў; **xesed-šel-émes** *m* [*s.* ־של־אמת] 1. запавет аб праводзінах нябожчыка на вечны супакой; 2. грамада, якая займаецца пахаваньнем бедных людзей

• bagejn* zix mit xesed аднесьціся з ласкай (міласэрна)

• genisn* fun emecns xsodim атрымліваць ад кагосьці ласку, быць у ласцы

• s'iz nox mit xesed гэта яшчэ можна вытрываць, магло б быць і горш

• ton* mit emecn a xesed зрабіць каму-небудзь ласку

• got zol nit opton zajn xesed ojx af vajter! (der ejberšter zol vajter ton zajn xesed!) не адмаўляй нам, божа, у сваёй ласцы й надалей!

xesórn=xisórn *m*, *pl.* xesrojnes/xesrojnim [*s.* (ים-/ות-)חסרון →xiser, xoser, mexaser, mexuser] загана, хіба, вада, нявыгада, недахоп, адмоўны бок (чагосьці) [*sin.* feler, defekt, minus, mum; ojsfel, mangl, umgenugikajt; *ant.* majle]; **xesornkís** *m* [*s.* ־כיס] брак грошай [*sin.* geltšodn]

xešvn/xežvn *m* [*s.* חשון] хэшван, другі месяц гэбрэйскага календару (кастрычнік-лістапад); **xéšvn-zumer** *m* бабіна лета

• in xešvan maxt men xežbn *glxv.* у хэшване робяць пераразьлік (падбіваюць рахунак)

xet *m*, *pl.* xatoim, *dim.* **xetl** *n*, *pl.* xatóimlex [*s.* (ים-)חטא →xates-, xojte, xotosi] грэх, злачынства, злы ўчынак [*sin.* zind, farbrexn]

• klejne xatoimlex мелкія грашкі

• jenems xatoim kumt kejner nit op – me hot ejgene genug *glxv.* за чужыя грахі не пакутуюць – сваіх дастаткова

• šuldik iz der stoljer, ven er volt ništ gemaxt dos bet, volt ništ gekumen cu kejn xet *glxv.* вінаваты сталяр – калі б ён не зрабіў ложак, не атрымаўся б грэх (не вінавата Агата, а вінавата хата, што прыняла Ігната)

xevle-jecíre *pl.* [*s.* חבלי־יצירה] творчыя пакуты [*sin.* šafungsvejen]; **xevle-léjde** *pl.* [*s.* ־לידה] перадродавыя схваткі [*sin.* geburtvejen]; **xevle-mešíex** *pl.* [*s.* ־משיח] *kbl.* пакуты, якія чалавецтва мусіць перажыць напярэдадні прыходу Мэсіяша

• šeferise xevle-lejde творчыя пакуты

xevre *f*, -s [*s.* (ות-)חברה →xaver, xavure, xover, misxaber, far-, uf]xavern], **xevreje/xevraje** *f*, -s [*s.* (ות-)חבריא/חבריה] хеўра, кумпанія, кола сяброў, таварыства, банда; (зварот) сябры! таварышы! [*sin.* gezelšaft, farejn, di grupe frajnd; xavejrim, junge-lajt!]; **xévreman** *m*, *pl.* -lajt 1. малойца, ветлівы і вясёлы чалавек; хітры, пракідкі чалавек; 2. сябра/чалец таварыства (пахавальнага брацтва) [*sin.* frejlexer un cugelozter menč; brie, ojstojger; xitrer un fifiker menč; mitglid]; **xévremante** *f*, -s сьмелая/рашучая жанчына, добрая сяброўка; **xévrenik** *m*, -es (vajser xévrenik) гарэза, балаўнік, шалапут, дурасьліўца, свавольнік; **xevre-kadíše/-kedíše** *f* [*s.* ־קדישא] "сьвяты саюз"; жыдоўскае пахавальнае брацтва

• a vojler xevreman ладны малец

• in a xevreje fun vojle jungn у хеўры добрых хлапцоў

• švarce xevre цёмныя/ліхія сілы, нечысьць, чэрці, бесы

• vajse xevre банда шалапутаў

• xevre lejcones вясёлая кумпанія, банда перасьмешнікаў

• az xevre želajet "boj", zol zajn "boj" *glxv.* калі хеўра так жадае, хай так і будзе (аб чалавеку, які ня мае ўласнага меркаваньня)

• xevre iz kejn gazlen nit *glxv.* хеўра – не ліхадзей

Xevren [*s.* חברון →meores-hamaxpejle] г. Хэўрон (сьвятое месца, дзе знаходзіцца біблейская грабніца патрыярхаў)

xex=xojx *m*, -n [?] прынада; ашуканства, круцельства

xe-xé [*p.* he] *int.* хе-хе

xexljak=xerljak *m*, -es хіляк, кволы, хілы, слабаваты, хваравіты чалавек

xexljen [?] 1. керхаць, адкашліваць, адхаркваць; 2. кепска мыць (бялізну); 3. халтурыць

xezjojnes=xizjojnes *pl.* →xizojen *m* [*s.* (ות-)חזיון] прадбачаньне, прароцтва

xežbn/xešbn/xežbm *m*, *pl.* xežbojnes [*s.* (ות-)חשבון →adlexežbn, bal-xežbn, al-xežbn, ba-, ojs|xežbenen] лік, арытмэтыка; рахунак, рахуба, разьлік; балянс, раўнавага, роўнасьць [*sin.* rexnkunst, aritmetik; rexenung; bilanc]; **xéžbenen** рахаваць, лічыць; **a xežbn ton*** зрахаваць, палічыць; **xežbm-cédek** *m* [*s.* ־צדק] сумленны рахунак; **xežbn-hanéfeš** *m* [*s.* ־הנפש] мэдытацыя, самааналіз, саманазіраньне, падвядзеньне вынікаў, духоўная засяроджанасьць; **xéžbn-firer** *m*, -s, (-n *f*, -s) бухгальтар,

кнігавод, рахункавод; **xéžbnfirung** *f.* **xéžbn-fireráj** *f/n* рахункаводзтва, бухгальтарская справа
• af xežbn (fun) напавер
• dos gejt/kumt nit in xežbn гэта ня йдзе ў лік
• nemen* in xežbn браць у разьлік
• opgébn* (a) xežbn (fun) рахаваццa, трымаць адказ
• opgebn* zix a xežbn (fun) усьведамляць, несьці адказнасьць
• unterfirn mit emecn alte xežbojnes зводзіць з кімсьці старыя рахункі
• er iz a guter af jenems kešene/xežbn *glxv.* ён – дабрак з чужой кішэні
xfejcim/xfocim *pl.* →xejfec *m* [*s.* (ים-)חפץ] рэч, прадмет
xibe/xibáj=xabáj=axibe [*p.* chyba, *ukr.* хіба] *bndv.* хіба
xibek-venišek *m* [*s.* חיבוק־ונישוק →mexabek-] абыйманьне і пацалункі, мілаваньне, сэксуальныя адносіны
xiber *m*, *pl.* xiburim [*s.* (ים-)חיבור] "зьвязваньне"; 1. твор, тэкст, праца, кніга, трактат, складаньне, укладаньне; 2. *mat.* складаньне [*sin.* dos farbindn; farfasung, tekst, verk, bux; cuzamenrexenung]; **xíbern** склад(в)аць; **xíber-mašin** *f.* -en калькулятар
• maxn a xiber пісаць твор
xibes-cíen *f* [*s.* חיבת־ציון] "Хібат-Цыён" ("Любоў да Сіёну"); назоў протасіянісцкага нацыянальнага руху ў Расеі ў апошняй чвэрці XIX ст. (узьнік у Вільні)
xibet-hakéjver *m* [*s.* חיבוט־חקבר] блуканьне па пакутах пасьля сьмерці
• ver es hot a šlext vajb, der darf šojn kejn xibet-hakejver nit lajdn (kejn xibet-hakejver vet er šojn nit darfn lajdn) *šprxv.* хто мае благую жонку, таму і пякельныя пакуты ня страшныя (сварлівая жонка горш, чым каню хамут)
xib(j)en [*p.* chybić, *ukr.* хибити] схібіць, (пра)мазаць
xicn *m*, *pl.* xicojnim [*s.* (ים-)חיצון] нячысьцік, злы дух, д'ябал, дэман, чорт [*sin.* demon, šed, tajvl]
xicójnies *n* [*s.* חיצוניות] 1. зьнешнасьць, зьнешні, вонкавы выгляд, вонкавасьць; 2. сьвецкасьць [*sin.* drojsndikajt; veltlexkajt; *ant.* pnimjes]; **xicójniesdiker** зьнешні, вонкавы
xided *m*, *pl.* xidudim [*s.* (ים-)חידוד] дасьціпнасьць, трапнасьць, востpae слова, жарт [*sin.* šarfzinikajt, šarfer zog, vic]
Xidékl *m* [*s.* חדקל] *tnx.* Хідэкель (Тыгр), рака ў Асырыі (Б. 2:14)
xideš *m/n*, *pl.* xidušim [*s.* (ים-)חידוש →far-, on-, op|xidešn] дзіва, цуд, дзіўная рэч; неўразуменьне, зьдзіўленьне, зьбянтэжанасьць, разгубленасьць [*sin.* vunderlexe zax; farvunderung]; **xídešn** зьдзіўляць, прыводзіць у разгублены стан; **xídešn zix** (af) (зь)дзівіцца, зьдзіўляцца, дзівавацца [*sin.* zix vundern, štojnen]; **xídešdiker**, **xidúšimdiker**, **xídešlexer** дзіўны, дзівосны; **xidúšimdikajt** *f* вычварнасьць, мудрагелістасьць
• a xideš y навіну
• af xidušim напаказ
• do štekt nit kejn šum xidušim y гэтым німа ніякага дзіва (нічога нязвыклага)
• dos iz far im nit kejn xideślexe/xidešdike zax гэта для яго ня дзіўная рэч
• dos iz šojn a klejner xideš гэтым ужо нікога ня зьдзівіш
• fardrosiker xideš зьбянтэжанасьць, сарамлівасьць
• lojfn* af xidušim бегчы дзеля цікавасьці
• s'iz im a xideš ён у разгубленасьці
• vos iz (do) der xideš? (s'iz kejn xideš nit) што тут дзіўнага?
• iber felder, vegn, af a vogn hej /mit zun, un vind, un regn forn klezmer cvej, /a xideš, oj a xideš, zogt, ver zajnen zej? (I. M.) па палям, дарогам, на вазу сена, пад сонцам, ветрам і дажджом едуць два музыкі, ой якая навіна, скажэце, хто яны?
xidudim *pl.* →xided *m* [*s.* (ים-)חידוד] дасьціпнасьць, трапнасьць, востpae слова, жарт
xiduše-tójre *pl.* [*s.* חידושי־תורה] новыя меркаваньня аб Торы, новаўвядзеньні ў навучаньні
xidušim-veniflóes *pl.* [*s.* חידושים־ונפלאות] дзіва дзіўнае, цуд з цудаў
xies *m/n* [*s.* חיות →xajes, xaj, lexaim] 1. жыцьцёвая сіла; 2. суцеха, прыемнасьць, асалода, раскоша [*sin.* lebn; lebns-kojex; derkvikung, fargenign]; **xíesdiker** чароўны, цудоўны, прыемны; **xíesn zix** (mit) цешыцца, атрымліваць асалоду (уцеху) [*sin.* zix kvikn]
• sara xies! якая раскоша!
• zic ix afn štejn, /plac ix fun gevejn, /ale mejdlex hobn xies, /un ix ejne nejn *flksl.* ■ сяджу на камяні й плачу наўзрыд, усе дзяўчыны маюць уцеху, толькі я адна ня маю
• zol emecer hobn xies fun vos er vil, abi ša-štil *glxv.* чым бы дзіця ня цешылася, абы ня плакала
xiev *m*, *pl.* xi(j)uvim [*s.* (ים-)חיוב →xajev, xojv, xiev, mexajev, mexujev, hisxajves, misxajev-benafše, farxojvter, nisxajev] павіннасьць, абавязак, прымус [*sin.* flixt, muz]
xik! *int.* чык! шась!
• maxn xik emecn *hum.* чыкнуць камусьці нажом па горле
xiken [*ukr.* хихи, *p.* chy chy] хіхікаць
xilef *m*, *pl.* xilufim [*s.* (ים-)חילוף →ojsxilefn] канвэрсія, абмен грошай [*sin.* (ojs)bajt, tojš]; **xílefn** [*s.* חילופן] выменяць, выменьваць, (аб)мяняць, абменьваць [*sin.* ojsbajtn, ojstojšn]
• a xilef iz a xalef *šprxv.* абмен як нож (адзін бок заўжды церпіць страту)
xilek *m*, *pl.* xilukim [*s.* (ים-)חילוק →xaluke, xejlek, somejexbexelke, mexulek, mexalek, maxlojkes] 1. дзяленьне, розьніца, адрозьненьне; 2. *mat.* адыманьне, адніманьне [*sin.* unteršejd; cetejlung]
• nit kejn xilek ver/vu... німа розьніцы хто/дзе...
• es iz a xilek: ci me vejst, vos me redt, ci me redt, vos me vejst *šprxv.* ёсьць розьніца: ці ведаць, што гаворыш, ці гаварыць, што ведаеш (гавары, што ведаеш, але ведай, што гаворыш)
• vos iz der xilek, ojb der nar šlogt, oder der xoxem šlogt, vej tut es dox *šprxv.* німа розьніцы, ці дурань б'е, ці разумны б'е – усё баліць (ці ад пана, ці ад цівуна, а ўсё баліць ад бізуна; ці савою аб пень, ці пнём аб саву – усё саве бяда; ці галавою аб камень, ці каменем па галаве – усё галаве баліць)
xilel *m*, *pl.* xilulim [*s.* (ים-)חילול →mexalel] спаганьваньне, ганьба, гвалт, блюзьнерства, кашчунства, спаскуджваньне, ганьбаваньне, зьнявага [*sin.* faršvexung, šendung, lesterung]; **xilel-(ha)kójdeš** *m* [*s.* (ה)קודש-] ганьбаваньне сьвятых рэчаў, богазьневажаньне, блюзьнерства, кашчунства, сьвятагацтва; **xilel-hakójdešdiker** блюзьнерскі, кашчунскі; **xilel-hakóved** *m* [*s.* הכבוד־] абраза, зьнявага [*sin.* balejdikung, derniderikung]; **xilel-hamés** *m* [*s.* המת־] зьнявага, ганьба нябожчыкаў; **xilel-hatójre** *m* [*s.* התורה־] зьнявага, ганьба Торы; **xilel-hašém** *m* [*s.* השם־]

X

спаганьваньне, зьнявага імя (бога); абраза гэбрэйскага імя; **xilel-hazíveg** *m* [*s.* הזיווג־] фальсыфікацыя; **xilel-šábes** *m* [*s.* שבת־] спаганьваньне, зьнявага суботы (забаронены ўчынак)
• xilel-hašem far di goim зьнявага бога перад гоямі
xiljen [*ukr.* хилити, *p.* chylić] хірэць, слабнуць
x(i)luke-déjes *m/n*, -n [*s.* ח(י)לוקי־דעות(-ן) →xaluke, xejlek, xilek] нязгода, рознагалосьсе, розьніца ў меркаваньнях, рознагалосіца [*sin.* mejnungen-faršejdnkajt]
• s'iz nit opgegangen on xiluke-dejes не абышлося бяз рознагалосіцы
ximenékore *f*, -s [?] хімэра, міраж
Xine *f* [*d.* China] 1. Кітай; 2. **xinín** *m* хінін; **xinezer** *m*, (-n *f*, -s) кітаец; **xinézišer**, **xinske(r)** кітайскі
• xinske hun *zool.* цацарка
xinex *m* [*s.* ח(י)נוך →mexanex] 1. (гэбрэйскае) выхаваньне; 2. асьвячэньне (сынагогі), адкрыцьцё, аднаўленьне [*sin.* derciung; banajung, derefenung]
xirek/xirik *m*, -n [*s.* חיריק(-ן) →nekude] дыякрытычны знак [ִ], які ў гэбрэйскіх тэкстах азначае галосную літару "і" (ставіцца ўнізе зычнай літары, пасьля якой павінна гучаць гэтая галосная); **xírek-jud** *m/f*, -n [*s.* יוד(-ן)־] у ідышы літара "і" [*s.* ִי]
• šteln dem xirek unter jud ставіць кропку пад "юд" (ставіць кропку над "і")
xirljak=xerljak *m*, -es хіляк, кволы, хілы, слабаваты, хваравіты чалавек
xiser *m* [*s.* ח(י)סור] *mat.* адыманьне, адніманьне [*sin.* aroprexenung]
xisórn=xesórn *m*, *pl.* xesrojnes/xesrojnim [*s.* ח(י)סרון(-ים/-ות) →mexaser, xiser, xoser, mexuser] загана, хіба, вада, нявыгада, недахоп, адмоўны бок (чагосьці) [*sin.* feler, defekt, minus, mum; ojsfel, mangl, umgenugikajt; *ant.* majle]
• a xisorn, vos... шкада, што...
• a xisorn/šlext – di kale iz cu šejn! (cu šejn iz amol a xisorn) *glxv.* недахоп: маладая задужа прыгожая! (аб чалавеку, які ў выдатных рэчах шукае недахопы)
• der eršter kojleč iz štendik mit a xisorn *glxv.* першы блін камяком (сабаку)
• es iz lajxter ba andere xesrojnes cu gefinen, vi ba zix majles *glxv.* лягчэй у кагосьці хібы знайсьці, чымся ў сябе добрыя якасьці
• xesrojnes zet men blojz/nor ba jenem *šprxv.* недахопы бачныя толькі ў кагосьці (ня бачыць сава, якая сама; паглядзі, сьвінішча, на сваё відзішча; не гудзі, а на сябе паглядзі; чужыя грахі перад вачыма, а свае за плячыма; свайго горба ніхто ня бачыць)
xitex-hadíber *m* [*s.* ח(י)תוך־הדיבור] артыкуляцыя, (вы)маўленьне, дыкцыя [*sin.* ojsšprax, arojsred, dikcje]; **xitex-hadíberdiker** артыкуляваны
xítreven [*ukr.* хитрити, *p.* chytrzyć] хітрыць; **xitrák** *m*, -es, (-ačke *f*, -s) хітрун, хітруга, мудрагель, пракурат, круцель; **xitre(r)** хітры; **xítrekajt** *f* хітрасьць
• oj, bistu es a xitrak ой, і хітрун жа ты
• xitre ejgelex хітрыя вочкі
• xitre vi a fuks хітры як ліс(а) (вуж/злодзей/зьмяя/рабін /чорт, як саламонавыя порткі, як сівы воўк)
xítxe(ne)n [?] *argo* абразаць, рабіць абразаньне (няўмела)
xix(ik)en хіхікаць, гігікаць; **a xixike ton*** хіхікнуць, гігікнуць; **xíxeniš** *n*, -n хіхіканьне, гігіканьне; **xi-xí** *int.* хі-хі, гі-гі
• xixiket mies/ekldik ён брыдка хіхікае
xizek *m*, *pl.* xizukim [*s.* ח(י)זוק(-ים) →xazak, (be)xazoke, mexazek, maxzek, hizxazkes] падмацаваньне, падмацоўваньне [*sin.* štarkung]
xizojen *m*, *pl.* xizjojnes/xezjojnes [*s.* חזיון(-ות)] прадбачаньне, прароцтва [*sin.* profetiše vizje]
xkire=xakire *f*, -s [*s.* חקירה(-ות) →xakren, xojker, mexker] дасьледаваньне; мудраваньне, мудрагельства, разважаньне, развага, філязофія [*sin.* ojsforšung; arajntraxtung, filosofje]; **x(a)kiren (zix)** мудраваць, мудрагеліць, разважаць, філязафаваць; **x(a)kire-(ve)dríše** *f*, *pl.* xkires-(ve)-dríšes [*s.* ודרישה(-ות)־] дасканалае вывучэньне, філязофскае альбо судовае дасьледаваньне, разгляд
• nit arajnlozn* zix in iberike xkires! не пярэчыць! без разважаньняў!
• far vos dos iz? – nit do iz dos ort cu xkiren (Š.-A.) чаму гэта так? – тут ня месца для разважаньняў
x'l=ix vel
xlajen [*p.* chlać] піць, хлябтаць, жлукціць (гарэлку)
xlam *m* [*ukr./r.*] хлам
xlamide *f*, -s [*r.* хламида, *gr.*] х(а)ламіда; рызьзё, лахманы; **xlamidnik** *m*, -es хламіднік, жабрак; прахвост, шальмец, пройда
x(')lebn *int.* сапраўды, далібог
• xlebn, ix vejs nit далібог, я ня ведаю
xlice=xalice *f* [*s.* חליצה →mejabem, jibem] цырымонія, паводле якой бязьдзетная ўдава вызваляе свайго швагера ад абавязку ўзяць яе за жонку (цырымонія складаецца са сьцягваньня абутку з нагі швагера)
xlífušnik *m*, -es, (-nice *f*, -s) лісьлівец, нізкапаклоньнік, падхалім, падлізьнік (пародыя на "xnifušnik")
xlipen [*p.* chlipać, *ukr.* хлипати] хліпаць; **xlip** *m*, -n, **xlipe** *f*, -s усхліп; **xliperáj** *f* усхліпваньне; **a xlipe ton*** усхліпнуць
xljak=hljak *m*, -es [*ukr.* глек, *p.* hlak] гляк
xljanjen [?] марнець, чаўрэць, сохнуць, слабнуць
xljapen/xljupen [*p.* chlapać] хлюпаць, пляскаць, ляскаць; выплюхваць
xljasken/xljusken/xljušken [*p.* chlastać] даваць аплявуху, пляскаць; плюхаць (гразьзю)
xlješčen [*r.* хлестать] хлястаць, хвастаць, пляскаць
xljev *m*, -es [*p.* chlew, *ukr.* хлів] хлеў, сьвінушнік, сьвінарнік
xljoben/xljopčen/xljepčen/xljupen [*p.* chłeptać, *ukr.* хлебтати] хлёбаць, хлябтаць, сёрбаць; **a xljobe ton*** хлёбнуць, сербануць
xljupen, **xljusken** [*p.* chlupać, *ukr.* хлюпотати] хлюпаць; **xljusk** *m* пляскач
xljuščen/xljušken [*p.* chlustać] хлястаць, пляскаць, плёскаць (аб вадзе); вывяргаць
xlop *m*, -es [*p.* chłop] х(а)лоп, падданы; **xlopske(r)** халопскі
xlopočen (zix) (far) [*r.* хлопотать, *p.* kłopotać] быць у клопаце, мець клопат, клапаціцца; **xlopót** *m*, -n, **xlopote** *f*, -s клопат, турбота
xluke-/xaluke-déjes *pl.* [*s.* חלוקה־דעות] рознагалосьсе, нелады, разлады, сваркі
xluše-réje *pl.* →xoleš-réje *m* [*s.* חלוש־ריאה (חלושי־ריאה)] хворы на запаленьне лёгкіх, сухотнік
xmal *m*, -n/-jes [?] 1. моцны удар (у твар); 2. адломак, зломак; **xmaljen** (mit... in) моцна біць

xmare *f*, -s [*p*. chmara, *ukr*. хмара] хмара; **xmarne(r)**, **xmáriker** хмарны; **xmarne vern*** хмурнець; **xmaren zix** хмарыца
• di xmares hobn farcojgn/badekn dem himl хмары зацягнулі неба
• s'hob zix ongerukt xmares iber emecns kop хмары насунуліся ў кагосьці над галавой
• Amol iz undzer rebenju gegangen ajngebejgn. /Mitamol hejbt on cu pljuxen, ongisn a regn. /Śrajt der rebe cu der xmare: /– Her uf gisn vaser! /Zajnen ale xsidim trukn arojs, /un der rebe iz arojs a naser! *flksl*. Ішоў аднойчы наш любы рэбэ згорблены. Раптам плюхнуў, лінуў дождж. Крычыць рэбэ на хмару: – До ўжо ліць ваду! Хасыды ўсе засталіся сухія, а рэбэ вымак.

Xmelnicki Багдан Хмяльніцкі (гетман Украіны; 1595 1657)
• fun Xmelnickis cajtn з часоў Хмяльніцкага (за дзедам шведам; за каралём Гарохам; за царом кесаром, як сьвет гарэў, а саломаю тушылі)

Xmelnik мястэчка Хмельнік (Украіна)
• xmelniker mejdlex laxn, nox ejder me hejbt zej on kiclen хмельнікоўскія дзяўчаты сьмяюцца яшчэ перад тым, як іх пачынаюць казытаць

xmime *f*, -s [*s*. (-ות)חמימה] сьпёка, сьпякота, гарачыня [*sin*. grojse hic; *ant*. krire]; **xmímesdiker** гарачы, сьпякотны

xmiši=xamiši *m* [*s*. חמישי] "пяты"; чалавек, якога пятым паклікалі да чытаньня Торы ў сынагозе

xmišim=xamišim [*s*. חמישים] пяцьдзясят (гадоў)

xmorim=xemorim *pl*. [*s*. חמרים] кучы, горы, плойма, процьма [*sin*. hojfns, berg, zejer a sax]

xmuren [*ukr*. хмурити, *p*. chmurzyć] хмурыць; **xmur(n)e(r)** (па)хмурны
• xmuren di bremen хмурыць (насупіць) бровы

xnife=xanife/x(a)nufe *f*, -s [*s*. (-ות)חניפה/חנופה →(unter)xanfenen, xojnef] ліслівасьць, падлізваньне, лёсткі; **xnífediker** угодлівы, ліслівы; **xnífenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s), **xnifušnik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) ліслівец, нізкапаклоньнік, падхалім, падлізьнік [*sin*. unterleker]
• xnifedike rejd ліслівыя прамовы
• a xnifele glićt zix in ojer arajn *glxv*. лёсткі сьлізгочуць у вуха

xniken [*ukr*. хникати] хныкаць

xnjok *m*, -es [*r*. хныка?] недарэка; **xnjókišer** недарэчны

xoce/xoci [*s*. חצי] палова, напалову [*sin*. halb]

xoce li xoce lox [*s*. חצי לי חצי לך] палова мне, а палова табе

xoce šelí vexoce šelóx [*s*. חצי שלי וחצי שלך] палова майго, а палова твайго

xoce-dóver *m* [*s*. חצי־דבר] паўслова, піск [*sin*. halb vort, pips]

xocef *m*, *pl*. x(a)cufim [*s*. (-ים)חצוף →xucpe, x(a)cufe, mexucef] сараматнік, нахабнік, басалай, нахабны, нахальны, бессаромны, дзёрзкі чалавек; распусьнік, блуднік [*sin*. xucpenik, umfaršemter menć; ojsgelasener man]; **xocef-mexúcef** *m* [*s*. מחוצף] вельмі разбэшчаны і нахабны чалавек

xoce-fójgl *m* [*s*. -חצי] *hum*. паўрубля (50 капейкаў)

xocer *m*, *pl*. x(a)cejres [*s*. (-ות)חצר →хасаг] двор, дзядзінец [*sin*. hojf]

xoce-šábesl *n*, -ex [*s*. חצי־שבת] шапка

xoce-/bexoce-xinem [*s*. חצי־חינם(ב)] за бясцэнак/бесцань /паўцаны, вельмі танна

xoce-xójdeš *m* [*s*. חצי־חודש] сярэдзіна месяца, час поўні; **a xoci-ráx** [?] паўрубель
• šejn vi di levone in xoce-xojdeš *glxv*. прыгожы як поўня

xoč(e)/xoce [*p*. chocia, *ukr*. хоть, хоч] *adv./hndv*. хаця, хоць; **xočbi/xočbe/xoč(b)ik** хоць бы, хаця б
• vart cu xočbi nox a minut пачакайце яшчэ хаця б хвіліну
• xoč harge im хоць ты забі яго
• xoč lejg zix un štarb! хоць лажыся ды памірай! (хоць жывому ў зямлю сырую лезь!)
• xoč me vornt im хоць яго й папярэджвалі
• xoč nem un vejn хоць вазьмі й плач (хоць плачма плач)
• xoč nem varf aleding un for avek хоць кінь усё ды зьедзь
• Zajn kop oncušparn bet er zix ajn, /xoč vejn, xoč šraj, oj-vej! /– Nejn, – entfert men im, /me lozt nit arajn, / A jid bistu, gej vajter, gej! (A. G.) ён просіць, каб дзе-небудзь прытуліць сваю галаву, хоць плач, хоць крычы, ой-вэй! – Не, – адказваюць яму, не пускаюць. – Ты жыд, ідзі далей, ідзі!
• zogt xočbi ejn vort! скажэце хоць бы адно слова!

xodak *m*, -es [*p*. chodaki] стаптаны чаравік, атопак, камаш; драўляны чаравік, абіякі, клонбы

xodatáj=xadatáj *m*, -es хадак, хадайнік, пасярэднік; **xodatajstve=xadatajstve** *f* хадайніцтва, пасярэдніцтва

xódikes *pl*. [*r*. ходики] ходзікі (гадзіньнік)

xodnik *m*, -es [*p*. chodnik] ходнік, палавік, дарожка

xódoróm [*ukr./r*. ходором] ходырам, ходарам
• di štub gejt xodorom дом ходзіць ходырам

xoduljes *pl*. [*ukr*. ходулі] дыбы, хадакі; *hum*. ногі

xof=x *m/f*, -n [*s*. (-)כף] "хоф", літара гэбрэйскага альфабэту; **lange(r) xof** [*s*. ך] літара "х", якая пішацца напрыканцы слова; **xof-héjer** *m*, -s [*s*. ך־מאער] дваццацьпятка (банкнота)

xoge *f*, *pl*. -s/xagoes [*s*. (-ות)חגא →xag-] хрысьціянскае сьвята [*sin*. kristlexer jomtev]
• az me klingt (in klojster), iz (mistome) a xoge/šrejfe/pejger *glxv*. калі звоняць (у царкве), гэта (мабыць) сьвята/пажар/нябожчык

xojdeš *m*, *pl*. xadošim [*s*. (חדשים) חודש →mexadeš, nisxadeš, xadošes] месяц (трыццаць дзён) [*sin*. monat]; **xójdešdiker** месячны; **xójdešlexer** (што)месячны; **xójdešnik** *m*, -es месячнік; **xójdeš-gelt** *n* месячная плата; **xójdeš-retexl** *n*, -ex радыс
• zi iz in di hojxe xadošim яна на апошнім месяцы
• a demb mit cvelf cvajgn, af jeder cvajg fir nestn, in jeder nest zibn fejgelex (xadošim, di fir cajtn funem jor, vox) *rtnš*. дуб з дванаццацьцю галінамі, на кожнай галіне чатыры гнязды, у кожным гнязьдзе сем птушак (месяцы, пары году, тыдзень)
• er vet bakumen fir voxn far a xojdeš *glxv*. *hum*. ён атрымае чатыры тыдні за адзін месяц (памяняў шыла на мыла, дуплятае на прабітае, гаршчок на гліну)

xojker *m*, *pl*. xo(j)krim [*s*. (-ים)חוקר →xakren, x(a)kire, mexker] *pejor./iron*. дасьледнік; (сьвецкі) мысьляр, філёзаф [*sin*. forśer; filosof; veltlexer denker, gribler]; **xojker zajn*** даведв)ацца, дасьледаваць [*sin*. ojsforšn]; **xojker-vedójreš zajn*** [*s*. ודורש־] дасканала вывучаць, дасьледаваць, праводзіць сьледзтва

xojker *m*, *pl*. xokrim [*s*. (-ים)חוכר] арэнда(та)р, рандатар, пасэсар [*sin*. arendar]

xojlanes *f*, -n [*s*. (-)חולנית] хваравітая, нямоцная, няджая, някрэпкая, кволая жанчына

xojle *m*, *pl*. xojlim/xaloim/xeloim/xeliim [*s*. (חולה(-ים/חול(י)אים →maxle, xalas] *pejor*. хворы чалавек [*sin*. kranker, šlafer]; **xojlevate(r)** хваравіты, нямоцны, нядужы, някрэпкі, кволы, недалужны, млявы; **xojle-nójfl** *m*, *pl*. xojlim-nójflim [*s*. (נופל(-ים] хворы на падучку, эпілептык; **xojle-mesúkn** *m*, *pl*. xojlim-mesukónim [*s*. (מסוכן(-ים] сьмяротна хворы; **xojle zajn*** *pejor*. хварэць; **xojli-haném** *m* [*s*. חולי־הנפש] душэўная хвароба, вар'яцтва, шаленства [*sin*. gajstiker krenk, mešugas]; **xojli-nójfl(im)** *m* [*s*. (נופל(ים] *med*. падучка, падучая хвароба, эпілепсія [*sin*. falike, epilepsje]

• er iz nit xojle! ці ён хворы!

• freg nit (ba) dem rojfe, freg nor (ba) dem xojle *glxv*. пытайся ня ў лекара, пытайся ў хворага

• zi iz nit xojle es cu ton! ці хворая яна гэта зрабіць!

xojlek *m*, *pl*. xołkim [*s*. (חולק(-ים] супраціўнік, апанэнт, супярэчнік, процімоўца [*sin*. kegner, misnaged]; **xojlek zajn*** (af) не згаджацца, спрачацца, аспрэчваць, спаборнічаць [*sin*. niśt maskim zajn, haltn anders, opfregn]

xojlem *m*, -s [*s*. (ם-)חולם →nekude] дыякрытычны знак [ ], які ў гэбрэйскіх тэкстах азначае галосную "o" або дыфтонг "oj" (ставіцца зьверху зычнай літары, пасьля якой павінны гучаць гэты гук); **xójlem-noz** *f*, *pl*. -nezer *kšp*. падрапаны нос; **xójlem-vov** *m/f*, -n гэбрэйская літара, якая азначае дыфтонг "oj" (у ашкенаскім вымаўленьні)

xojmed-mómen *m*, *pl*. xomde-mómen [*s*. חומד־ממון (חומדי־)] "аматар да грошай": прагны да грошай чалавек

xojmer *m* [*s*. חומר →opgexojmerter] плоць, цела; рэчыва, матэрыя [*sin*. kerper; štof, dos materjele]; **xojmer-hiúli** *m* [*s*. היולי־] у сярэднявечнай філязофіі першасная матэрыя, зь якой створаны сусьвет

• onštopn dem xojmer напхаць пуза, наесьціся

xojnef *m*, *pl*. xonfim/xanejfim, (-te *f*, -s) [*s*. (ים-/חנ(י)פים) חונף →xanfenen, x(a)nife] ліслівец, падлізьнік [*sin*. cušmejxler, unterleker]

• a xojnef tor nit in kas vern падлізьніку нельга гневацца

xojreš=xejreš *m* [*s*. חורש →unterxojrešn] хабар [*sin*. iberkojfgelt, švajggelt, xabar]

• az der odn vejst šojn fun kol-dvar-šojreš, helft nit kejn xojreš *šprxv*. калі пан ведае сутнасьць справы, не дапаможа й хабар

• xojreš maxt kejn rišes *šprxv*. хабар зла ня чыніць

xojsem *m*, -s [*s*. (ם-)חותם →op-, (far)xasmenen, xosem, xsime] пячатка, штамп, штэмпель, кляймо [*sin*. štempl, zigl; xarakteristišer cejxn oder špur]; **xojsem-hamálxes** *m* [*s*. המלכות־] царская пячатка

• lejgn a xojsem (af) накладаць пячатку, ставіць кляймо

xojšed zajn* [*s*. חושד →xšad, xošed] западозрыць, падазраваць [*sin*. fardextikn]; **xojšed-bikšéjrim zajn*** [*s*. בכשרים־] падазраваць непавінных і сумленных людзей

• m'iz im xojšed inem mord яго падазраюць у забойстве

• m'iz xojšed, az er hot geganvet ёсь падазрэньне, што гэта ён скраў

• vemen zajt ir xojšed? на каго вы маеце падазрэньне?

• xojšed zajn* emecn in farrat падазраваць кагосьці ў здрадзе

• halt mix erlex un zaj mix xojšed *glxv*. будзь са мной сумленным, але цалкам мне не давярай (вер Яўменю, а грошы кладзі ў кішэню)

xojšex [*s*. חושך →farxojšexn; decax] 1. *m/n* цемра, цемень; пераварот, хаос, бязладзьдзе, няшчасьце; страх! [*sin*. fincterniš; iberkereniš, xaos, umglik]; 2. *adv*. цёмна, чорна; **xójšexdiker** цёмны, чорны, змрочны; **xojšex vern*** асунуцца, схуднець, змарнець; **xójšexn** мець цёмнае і горкае жыцьцё, перажываць цяжкі час, мучыцца, пакутаваць, гібець, марнець, зьнемагаць, нудзіцца, мадзець; **xójšex-haniš** *n* цемра, цемень; **xojšex-micráim** *m/n* [*s*. מצרים־] *inx*. цемра на зямлі Эгіпецкай; густая цемрадзь (Вых. 10:21); **xojšex-vaaféjle** [*s*. ואפלה־] *adv*. вельмі/надта/дужа цёмна; цемрадзь лютая/пякельная; **xojšex-vaxlaklókes** [*s*. וחלקלקות־] цёмна і сьлізка

• es tut/kert zix xojšex пануе хаос

• xojšex vi di erd чорны як зямля

• xojšex vi in (a) kejver, vi in Micraim, vi in an ojvn цёмна як у магіле/Эгіпце/печы (як у гробе/труне/коміне)

• a xojšexdik jor af dir! *kll*. каб на цябе чорны год напаў!

• a xojšexdik mazl af dir! *kll*. каб ты долі ня знаў!

• az es vert gebojrn a zun, iz in ale vinkelex lixtik, a toxter – iz xojšex *šprxv*. сын нарадзіўся – ва ўсіх кутох сьвятло, дачка – цемра

xojšn *m* [*s*. חושן] дошчачка, упрыгожаная каштоўнымі камянямі, якую насіў галоўны каган на грудзёх

xojšn-míšpet *m* [*s*. חושן־משפט] 4-ая частка "Šulxn-orex" (запаветы аб грашовых канфліктах, аб сьведках і інш.)

xojte *m*, *pl*. xo(j)tim [*s*. (ים-)חוטא →xet, xates-, xotosi] грэшнік [*sin*. zindiker]; **xojte-b(e)éjgl zajn*** [*s*. בעגל־] *tnx*. "саграшыць з залатым цяльцом" (Вых. 32:1); *iron*. саграшыць, (па)крыўдзіць, (па)шкодзіць, прынесьці страту [*sin*. bagejn a zind, baavlen]; **xojte-umáxti (es horabim)** [*s*. (את הרבים) ומחטיא־] чалавек, які сам грашыць, але звальвае грэх на іншых; **xójte(ne)n** грашыць, блядаваць

• mit vos hob ix dir xojte-beejgl geven? чым я цябе пакрыўдзіў?

• xojte bejgl zajn* саграшыць з абаранкам (пародыя на "xojte-beejgl zajn")

xojtem *m*, -s [*s*. (ם-)חותם] *hum*. вялікі нос [*sin*. grojse noz, njonje]

xojv *m*, -es [*s*. (ות-)חוב →hisxajves, mexajev, mexujev, xajev, xiev, misxajev-benafše, farxojvter, nisxajev] абавязак, доўг, віна, пазыка, запазычанасьць, завінавачанасьць [*sin*. flixt, hisxajves]

• er hot a sax xojves ён мае шмат даўгоў

• farplonte(r)n zix in xojves заблытацца ў даўгох

• fun mir kumt a xojv за мной лічыцца доўг

• haltn* far a hejlikn xojv лічыць сваім сьвятым абавязкам

• iber di ojern zajn in xojves залезьці па вушы ў пазыку (у даўгах як у шаўках)

• maxn xojves рабіць даўгі, пазычаць

• ojscoln dem xojv (dekn di xojves) выплаціць доўг, расплаціцца (пакрыць пазыку)

• ojsfiln dem lectn xojv выканаць апошні абавязак

• az me bacolt a xojv, meg men zix maxn jomtev *šprxv*. сплаціў доўг – можаш сьвяткаваць

• mit der grester dajge ken men nit bacoln dem klenstn xojv *šprxv*. самым вялікім клопатам не аплоціш самы малы доўг

• mit vejnen bacolt men niśt kejn xojves *šprxv*. доўг сьлязьмі ня сплоціш

• nor a hunt hot kejn xojves nit *šprxv.* толькі ў сабакі німа даўгоў
• xojves zajnen nit kejn tojves *šprxv.* пазыкі – ня ласка (мусіш сплаціць)

Xojves-halvóves *m* [*s.* חובות־הלבבות] "Сардэчныя абавязкі" (славутая павучальная кніга рабіна Бэхэе ібн-Пэкуды (Bexeje ibn/evn-Pekúde) [*s.* בחיי אבן־פקודה] (XI ст.)

xojvev-cien *m*, *pl.* xóveve-cien [*s.* (חובבי־) חובב־ציון →mexabev; xibes-cien] сябра, прыхільнік Сіёну; прыхільнік нацыянальнага руху "Любоў да Сіёну" ў Расеі ў апошняй чвэрці XIX ст.

xojx=xex *m*, -n прынада; ашуканства, круцельства
• untergebn* emecn xojx вабіць, надзіць, азяляць, спакушаць кагосьці

xojxe *m*, -s [?] старызьнік; заклікач, ашуканец; **xojxeráj** *n* бойкі распродаж (старызны)

xojze *m*, *pl.* xojzim [*s.* (חוזה-ים)] прарок, прадказальнік, прадракальнік [*sin.* zejer, novi]; тытул хасыдзкага рабіна Янкеля-Іцхака Гурвіца (1750–1815), вядомага як "der xojze fun Lublin" "прарок зь Любліна"

xojzek *m* [не *s.* חוזק →orxojzekn] 1. насьмешка, кпіны, шкелі [*sin.* špot, gelexter]; 2. **Xójzek-nar** Хойзэк (імя вялікага дурня, які нібыта жыў у Польшчы; пра яго існуе шмат фрашак); **xójzekdiker** зьдзеклівы, насьмешлівы; **xójzekn** (xojzek maxn/trajbn*) (fun) кпіць, строіць кпіны, зьдзекваца, пад'ялдыкваць, насьміхацца, выскаляцца [*sin.* špetn, oplaxn]; **xójzekmaxer** *m*, (-n *f*, -s) насьмешнік, перасьмешнік; **xójzekmaxerišer** зьдзеклівы, схільны да зьдзеку; **xójzekšpil** *f* фарс; **xójzekton** *m* насьмешлівы тон
• bahoglen mit xojzek-ojsrufn абсыпаць градам кпінаў
• hobn* a ponem fun xojzek (a ponem vi xojzek) мець насьмешлівы твар
• ojsšteln epes af xojzek выставіць на пасьмешышча
• az got vil xojzek maxn fun a menčn, nemt er ba im af der elter op dos vajb *šprxv.* калі бог хоча ўчыніць зьдзек чалавеку, ён забірае ў яго на старасьці жонку
• Xojzek hot in bod di fis farbitn *glxv.* Хойзэк у лазьні ногі паблытаў
• Xojzek nar hot zajn ejgn vajb nit derkent *glxv.* Хойзэк-дурань ня зьведаў нават уласнай жонкі
• Xojzek nar in der brejt *glxv.* Хойзэк-дурань ушыркі (Хойзэк доўга ня мог увайсьці ў хату, таму што трымаў упоперак кій)
• Xojzek nar vil ojshungern Xelem *glxv.* Хойзэк хоча наслаць голад на Хэлм (Хойзэк аднаго разу пасварыўся з гарадам Хэлмам і прыгразіў, што ляжа перад гарадзкімі варотамі і не прапусьціць ні аднае павозкі з прадуктамі)
• Xojzek, Xojzek – der kugl iz gešmak дурань, дурань – а кугаль смачны

xojzer *m*, *pl.* xozrim [*s.* (חוזר-ים) →xazore, xazern, maxzer, maxzir-] хасыд, якому наказана рабінам перачытваць і тлумачыць Тору; **xojzer zajn*** адмаўляцца ад дамоўленасьці, раскайвацца, каяцца, шкадаваць [*sin.* xarote hobn]; **xojzer-bičúve** *m*, *pl.* xozrim-bičúve [*s.* בתשובה־] каяльшчык, каяльнік [*sin.* balčuve]; **xojzer-bičúve zajn*** раскайвацца, каяцца, шкадаваць

xok *m*, *pl.* xukim [*s.* (חוק-ים)] *rel.* закон, правіла, пастанова, рэгула; наказ, загад [*sin.* gezec; bafel]; **xok-velójjá(a)ver** *m* [*s.* ולא־יעבו(ו)ר] "неперасту пальны закон"; непарушны/недакранальны/строгі закон

Xok-leisróel *m* [*s.* חוק־לישראל] папулярная кніга з выбранымі месцамі з Танаху, Талмуду, Зогара і інш. (для штодзённага чытаньня); **Xokl** *n* [*s.* חו(ו)קל] "Xok-leisroel" у перакладзе на ідыш

xokrim/xojkrim *pl.* →xojker *m* [*s.* (חוקר-ים)] *pejor./iron.* дасьледнік; (сьвецкі) мысьляр, філёзаф

xokrim *pl.* →xojker *m* [*s.* (חוכר-ים)] арэнда(та)р, рандатар, пасэсар

xolec=xalúc *m*, *pl.* xalucim [*s.* (חלוץ-ים)] перасяленец (у Палестыну) [*sin.* pioner, forojsgejer]

xolel *m*, *pl.* -s/xalolim, *dim.* **xólele** *n*, -x [*s.* (חלל-ים/ם-)] дзір(к)а, лёх, адтуліна, пазуха, поласьць, праём; прабел, прагал, недаробка; пустата, (пустая) прастора; гала, разлога, абшар; сусьветная прастора [*sin.* lox, blojz, efenung; lejdikajt, lejdiker rojm; veltnrojm]; **xóleldiker** пусты

xolem *m*, *pl.* xalojmes [*s.* (חלום-ות) →farxolemter, bal-xalojmes] сон, мара, мроя, летуценьне, лятунак, кроза; імкненьне, ідэал; ілюзія, уяўленьне, фантазія [*sin.* trojm; štrebung, ideal; iluzje, ajnredeniš]; **xólemen** сьніць, марыць, летуцець; жадаць, імкнуцца да ідэала; фантазіяваць
• brengen* mit zix xalojmes навеяць сны
• host dos in xolem nit gezen! ты гэтага і ў сьне ня бачыў!
• in xolem hot er gezen di muter у сьне ён бачыў маці
• kumen* emecn cu xolem зьяўляцца камусьці ў сьне
• puste xalojmes пустыя сны, бязглузьдзіца, лухта
• s'xolemt zix im яму ў сьне сьніцца (вельмі хочацца)
• vi in xolem як скрозь сон
• xolem/xolemen af der vor сон на яве
• zen* a gutn xolem бачыць добры сон
• a bejzer xolem af dajn kop! *kll.* злы сон на тваю галаву!
• a nar xolemen zix nariše xalojmes *glxv.* дурню дурное сьніцца
• a xolem iz ■ halber novi *šprxv.* сон – напалову прарок
• a xolem iz a nar, got iz a har *šprxv.* сон – дурань, бог гаспадар
• a xolem, tatenju, a xolem, mamenju, /a xolem hot zix mir gedaxt, /zajne šejne bekelex mit di švarcinke ejgelex /hobn mix krank gemaxt! *flksl.* бачыла я, татухна-матухна, у сьне, што я захварэла ад ягоных прыгожых шчочкаў і чорных вочкаў!
• ale bejze xalojmes cu/af dajn kop! *kll.* усе дурныя сны на тваю галаву!
• der ganev hot a gringe meloxe un šlexte xalojmes *šprxv.* злодзей мае лёгкую працу, але цяжкія сны (чорнаму сумленьню качарга шыбеніцай здаецца; злодзей сьпіць і дрыжыць; грахі спаць не даюць)
• der xolem iz a nar, un der šlof iz der har *šprxv.* мара – дурніца, сон – валадар
• di gance velt iz vi a xolem (nor beser a guter xolem, ejder a šlexter) *glxv.* увесь сьвет – быццам сон (але лепш добры сон, ніж кепскі)
• dos lebn iz nit mer vi a xolem – ober vek mix nit uf! *glxv.* жыцьцё – ня болей як сон, але не будзі мяне!
• in a xolem iz do a hundert-xejlek emes *šprxv.* у сьне сто адсоткаў праўды
• me ken maxn dem xolem greser, vi di naxt *šprxv.* сон можа цягнуцца даўжэй за ноч

• vos me redt ba tog, xolemt zix ba naxt *šprxv.* аб чым гаворыш удзень, тое сьніцца ўначы (што думаеш, то і сьніцца)
• vos s'hot zix mir gexolemt di naxt un jene naxt (un ale next) fun a ganc jor (zol zix ojslozn cu dajn kop)! *kll.* каб усё ліха, якое мне прысьнілася, на тваю галаву!
• vos, s'hot zix mir gexolemt di naxt un jene naxt un ale next fun a ganc gejendik jor, zol ojsgejn cu dir, cu dajn kop, lajb-un-lebn! *kll.* хай усё, што сьнілася мне ў гэтую ноч і ў папярэднюю, і ва ўсе ночы на працягу гэтага году, перайшло на цябе, на тваю галаву, на тваю душу-цела!

xolemój(e)d=xalemój(e)d=xul/xojl-hamójed *m*, **xuh"m** *abr.* [*s.* חול־המועד=חוה"ם] "будні сьвята"; напаўсьвяточныя дні (пэрыяд паміж двума першымі і апошнімі днямі Пэйсаху альбо Сукэсу)
• xolemojd Švues! *hum.* будні Швуэсу!

xoleš *m, pl.* xalušim [*s.* חלוש(-ים) →(far)xalešn, xalošes, xulše, gexalešter] слабы, хваравіты [*sin.* švaxer un krenklexer menč]; **xoleš-réje** *m, pl.* xluše-réje [*s.* (חלושי־ריאה) ־ריאה] хворы на запаленьне лёгкіх, сухотнік [*sin.* lungen-kranker]

xolile(-vexás)! [*s.* (חלילה(־וחס)] *int.* ня дай бог! барані крый божа! хай бог крые! [*sin.* got bahit! opgehitn zol men zum! bešum-ojfn ništ!]
• er kon nox xolile vern in kas чаго добрага ён яшчэ разлуецца
• tomer, xolile, gešet epes як бы чаго ня выйшла
• Zogt di mame: – Nite, kind!– /un zi vejnt mit trern. – /Vest, xolile, afn bojm /mir farfrojrn vern... (I. M.) Кажа маці: – Не, дзіця! – і яна плача горкімі сьлязьмі. – Ты ў мяне, барані божа, замерзьнеш на дрэве...

xoljen=xalajen [*s.* חליען] *pejor.* хварэць, быць хворым, валяцца ў ложку

xoljen [*ukr.* холити] пялегаваць, песьціць

xol(j)ere *f* [*p.* cholera, *gr.*] *med.* халера; **xolérinke** *f*, -s *med.* халерына; **xolériker** *m* халерык
• a gezunte xolere dir in bojx! *kll.* каб цябе халера абкарміла! (хай цябе халера!)
• a xolere dir in di bejner (in zajt/kop/bojx)! *kll.* халеру табе ў косткі/бок/галаву!
• a xolere zol dix xapn! *kll.* каб цябе якая халера ўдушыла!

xól(j)ev(k)e/xol(j)ave=xalave *f*, -s [*p.* cholewa] халява
• er maxt ojs zajn mojl a xoljeve (maxn fun a mojl a xoljeve) *glxv.* у яго рот як халява (рот наросхрыст, язык на плячо; круціць языком як церніцай; язык па-за вушшу ходзіць; язык як дзедава пуга; языком меле як хвастом цéле)

xolke *f*, -s [*r.*] холка, грыва

xolkim *pl.* →xojlek *m* [*s.* (חולק(-ים)] супраціўнік, апанэнт, супярэчнік, процімоўца

xolodéc *m* [*r.* холодец] *kul.* квашаніна

xomde-mómen *pl.* →xojmed-mómen *m* [*s.* (חומד־ממון) חומד־] "аматар да грошай"; прагны да грошай чалавек

xomec *m/n* [*s.* חמץ →maxmec, nisxamec, xšaš-xomec, mexires-xomec] 1. рошчына, кіслы хлеб; ежа або напой, якія ўтрымліваюць рошчыну або кіслае цеста; 2. *fig.* шкодная, нежаданая рэч; чалавек, ад якога хочацца пазбавіцца; скрадзеная рэч [*sin.* gezajerts, zojers; šedlexe, umgevunčene zax; geganvete zax]; **xómecdiker** квашаны, кіслы
• az mir viln, esn mir xomec *glxv.* калі мы хочам, дык мы ядзім хлеб (што каму да спадобы, той тое і робіць)

xomut/xomet *m*, -n/-es, **xomont/xoment** *m*, -n [*ukr./r.* хомут, *p.* chomąt] хамут; **xómet-šlejf** *m*, -n гуж

xomxen [?] мармытаць, бурчаць

xonfim *pl.* →xojnef *m, pl.* xanejfim, (-te *f*, -s) [*s.* חונף (-ים) (חניפים/] лісьлівец

xonte *f*, -s [?] *vulg.* прастытутка, вяхотка, блядзь, курва, блудніца, распусьніца, бахурка

xopkem-lópkem=xap(kem)-láp(kem) *adv.* хап-лап, сьпехам (абы як)

xopte *f*, -s [?] гурт, кумпанія, натоўп, зграя, шайка, чарада
• a xopte ganovim шайка злодзеяў, банда
• mit der gancer xopte усім гуртам

xor *m*, -n [*d.* Chor, *gr.*] хор
• zingen* in ejn xor сьпяваць у адным хоры (дудзець у адну дуду)

xorec *m, pl.* xarucim [*s.* (חרוץ(-ים)] старанны, руплівы й здольны чалавек; дасьціпны чалавек
• draj zaxn tojgn nit: a pojer a xorec, an oremer porec un a rov an amorec *šprxv.* тры рэчы не пасуюць адна аднае: здольны селянін, бедны пан і неадукаваны рабін

xored *m, pl.* xarejdim [*s.* (חרד(-ים)] гэбрэй-прававер, які строга прытрымліваецца традыцыяў, крайні артадокс

xórev(dik)er [*s.* -חרוב →maxrev, xurbm, xurve] зруйнаваны, стары, драхлы, трухлявы, струхлелы, спарахнелы; хворы, лядашчы [*sin.* ceštert, vist; zejer krank un opgešvaxt]; **xórevdikajt** *f* драхласьць, трухлявасьць; **xórevmaxndiker** разбуральны; **xorev vern*** струхлець, спарахнець, прыходзіць да заняпаду; **xorev-venéxrev** [*s.* ־ונחרב] разбураны, зруйнаваны і спустошаны
• emecer hot gemejnt, az di velt vert af im xorev камусьці здалося, што сьвет яму замалы
• xorev farbaj канаючы, які памірае
• xorev maxn (з)руйнаваць, разбурыць дашчэнту
• xorev maxn mit fajer un šverd аддаць агню і мячу
• xorev-venexrev maxn зруйнаваць зь зямлёй, зьнішчыць дазяла
• zajn* xorev-venexrev ляжаць у руінах
• iber an ej iz a gance štot xorev gevorn *tlmd.* з-за аднаго яйка зруйнаваны ўвесь горад

xorn-áf *m* [*s.* חרון־אף] гнеў, злосьць, ярасьць, абурэньне, азьвярэньне, разьюшанасьць, усхваляваньне, узрушэньне, узбуджэньне [*sin.* kas, grimcorn, ufregenung]

xorobe=xarobe *f* хвароба; **xoroben** хварэць

xóršul *f*, -n [*d.*] харальная сынагога

xort=xart *m*, -n [*p.* chart, *ukr./r.*] хорт (сабака)

xorxlen [*p.* charczeć?] 1. хрыпець, клекатаць, сіпець; 2. картавіць, гаркавіць; **xorxl** *m*, -en хрып, клёкат; **xórxlendiker** які хрыпіць

xos=xas zajn* [*s.* חס] шанаваць, шкадаваць; мець міласьць, літасьць, спачуваньне, спагаду, жаласьць [*sin.* raxmones hobn, šaneven]

xós-/nexós-dárge *m*, -s [*s.* (נ)חות־דרגא(-ס)] чалавек ніжэйшай сацыяльнай клясы; **(ne)xosdárgediker** зьняважлівы, ганебны

xosem *m, pl.* xsumim [*s.* חתום(-ים) →xojsem, xsime, op-, (far)-xasmenen] ніжэйпадпісаны; **xosem-máte** *m, pl.* xsumim-máte [*s.* ־מטה] чалавек, які паставіў свой подпіс [*sin.* untergešribener, untergecejxnter]

xoser [*s.* חסר →xisorn, xiser, mexaser, mexuser; nekide] "якога не хапае/стае; нястача, брак"; *gram.* зь няпоўным напі-

саньнем (гэбрэйскае пісьмо без дыякрытычных знакаў і без галосных) [*sin.* felndiker; *ant.* mole]; 2. месяцы гэбрэйскага календару, якія маюць толькі 29 дзён; год, які мае толькі 353 дні; **xóserdiker** пашкоджаны, сапсаваны

• der xojdeš iz xoser месяц, у якім 29 дзён

• dos vort iz gešribn xoser гэта слова напісана па-гэбрэйску (без галосных)

• gejn* xoser губляцца, прападаць, зьнікаць, меншаць, сапсавацца

• in hebreiš šrajbt men xoser: סדור, in jidiš – mole: סידור па-гэбрэйску пішацца без галосных: סדור, у ідышы – з галоснымі: סידור

xoser-/xsar-déje [*s.* חסר־דעה] 1. вар'яцкі, звар'яцелы [*sin.* on farštand, mešuge, nariš]; 2. *m*, -s ёлуп(ень), балдык, дурань [*sin.* šojte, nar]; **xoser-déjenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) вар'ят, дурны

• bist mešuge ci xoser-deje? ці ты вар'ят, ці ёлуп? ці маеш ты розум?

• er iz xoser-deje ён з глузду зьехаў (вар'яцтва ці адсутнасьць розуму)

• az me vert on dos gelt, hejst men ba der velt a xoser-dejenik *glxv.* хто марна траціць грошы, таго ў сьвеце завуць вар'ятам

xosex-bónim *m*, *pl.* xsuxe-bónim [*s.* (חשוכי־) חשוך־בנים] бязьдзетнік

xosid/xosed *m*, *pl.* xsidim, (-ke *f*, -s), *dim.* **xósedl/xósidl** *n*, *pl.* xsidimlex [*s.* (חסיד־ים)] 1. хасыд; вельмі набожны гэбрэй; 2. гратэскны жыдоўскі народны танец; **xosid-šójte** *m* [*s.* שומה־] абмежаваны, сьляпы фанатык

• zajn*/blajbn* vi a xosid on a cadik застацца як хасыд бяз цадзіка (ні з чым)

• brenen zol dos ort, vu der xosid štejt! *kll.* каб тое месца выгарэла, дзе хасыд стаіць!

• ven cadikim/xsidim vandern, regnt es *glxv.* калі праведнікі /хасыды гуляюць, абавязкова ідзе дождж

xosn *m*, *pl.* xasanim [*s.* (חתן־ים) →xasene, mexutn, misxatn] жаніх, малады [*sin.* farknaster]; **xósenen zix** сватацца, прапанаваць сябе ў якасьці жаніха; **xósn-boxer** *m*, -im [*s.* (בחור־ים)] дарослы хлопец-жаніх; **xosn-kále** *pl.* [*s.* כלה־] маладыя; **xosn-(ha)tójre** *m* [*s.* (ה)תורה־] гэбрэй, якога заклікаюць на сьвята Сімхас Тора да чытаньня апошняга разьдзелу Торы (заканчэньне гадавога чытаньня Торы); **xosn-bréjšes** *m* [*s.* בראשית־] гэбрэй, якога заклікаюць на сьвята Сімхас Тора да чытаньня першага разьдзелу Торы (пачатак гадавога чытаньня Торы); **xosn-/xasán-denán** [*s.* דנן־] "гэты жаніх" (формула шлюбнага дагавору); *hum.* чалавек, аб якім мы вядзем гутарку; **xósn-mol** *n*, -n [*s.* (ן־)מאל־] забавы маладога зь іншымі хлопцамі да заручынаў

• ojszen*/ojsgepuct/ongeton vi a xosn(-boxer) (unter der xupe) выглядаць/разадзеты/прыбраны як малады (як пад вянец, як да шлюбу, як на вясельле)

• vern* a xosn заручыцца, стаць жаніхом

• vern* xosn-kale заручыцца

• vern* ojs xosn-kale скасаваць шлюбную дамову

• Cu der xupe gejendik, /oj, gejt der xosn vejnendik... /– Xosn, xosn, xosn-lebn, /vos że bistu azoj trojerdik? /– Oj, ix vejn, ix vejn, /ix vil šojn gixer cu der xupe gejn. *flksl.* Ідучы да шлюба, ой, ідзе жаніх, плачучы... – Жаніх, жаніх малады, чаму ж ты такі сумны? – Ой, я плачу, я хачу ўжо хутчэй ісьці да шлюбу.

• iz do gelt, iz do xosn *glxv.* ёсьць грошы – ёсьць жаніх (так кажа беднай дзяўчыне сват)

• me iz geforn af der xasene un fargesn dem xosn inderhejm *glxv.* прыехалі на вясельле, але забыліся маладога дома

• mit vos šmekt a xosn nox der xasene? – mit der noz *glxv.* чым нюхае жаніх пасьля вясельля? – носам (застаўся такім жа самым)

• "Natan, bist gevorn a xosn?" – "Ix vejs? Der tate zogt azoj!" *glxv.* "Натан, ты стаў жаніхом?" – "Я ведаю? Тата кажа гэтак!"

• špil dem xosn vejnendiks – er hot zajns in zinen *glxv.* зайграй жаніху сумную музыку = у яго сваё ў галаве

xošed *m*, *pl.* x(a)šudim [*s.* (חשוד־ים) →xšad, xojšed] той, на каго падае падазрэньне; абвінавачаны [*sin.* fardextiker]; **xóšeder** падазроны

xošev *m*, *pl.* x(a)šuvim [*s.* (חשוב־ים) →x(a)šives, bixšives, nexšev] шаноўны, ганаровы чалавек, (па)важная асоба [*sin.* ongezeener menč, vixtike perzon]; **xóšever** (xéšever) шаноўны, паважны, ганаровы

• noxn tojt vert men xošev пасьля сьмерці прыходзіць пашана

• zajn* a xošev (ba) быць у фаворы

xotim=xojtim *pl.* →xojte *m* [*s.* חוטא־ים) →xet, xates-] грэшнік; **xotosi** [*s.* חטאתי] я саграшыў

• zogn (šlogn* zix) xotosi каяцца

xoven [*p.* chować] выхоўваць, пялегаваць, песьціць

xover *m*, -s [*s.* (ס־)חבר →xaver, xavure, xevre, misxaber, farxavern, ufxavern] 1. таварыш, сябра; 2. тытул, якім надзялялі адукаваных чальцоў у некаторых кагалах; **xóveršaft** *f*, -n кумпанія, таварыства

xóveve-cien *pl.* →xojvev-cien *m* [*s.* (חובבי־) חובבי־ציון] сябра/прыхільнік Сіёну

Xóveve-sfas-éjver [*s.* חובבי־שפת־עבר] "Прыхільнікі гэбрэйскай мовы" (назоў гэбрэйскага таварыства ў Расеі і ў іншых краінах на пачатку XX ст.)

xoxem *m*, *pl.* xaxomim [*s.* (חכם־ים) →xaxome, misxakem, onxoxmesdiker, unterxoxmenen; arboe-bonim] мудрэц, разумны чалавек; вучоны [*sin.* kluger menč; gelernter]; **xoxme** *f*, -s [*s.* (חכמה־ות)] 1. мудрасьць; вучонасьць; хітрасьць, дасьціпны выраз; 2. жарт, прыказка, прымаўка, хохма; 3. *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў [*sin.* klugšaft; visnšaft, gelerntkajt; vic, glajxvertl]; **xóxme(ne)n* zix** пакепліваць, насьміхацца, хахміць, жартаваць [*sin.* zix klinglen, zix viclen]; **xoxem-átek** *m*, *pl.* xaxomim-atikim [*s.* (ים־)עתיק־] стары мудрэц, старац, вельмі разумны чалавек; **xoxem-balájle** *m* [*s.* בלילה־] "мудрэц уначы"; *hum.* дурань; **xoxem-lehóre** *m* [*s.* להרע־] чалавек, які свой талент растрачвае на благія ўчынкі; **xoxem-mexúkem** *m* [*s.* מחוכם־] чалавек з вострым розумам; насьмешлівы, кплівы чалавек; **xoxem-múfleg** *m*, *pl.* xaxomim-muflógim [*s.* (ים־)מופלג־] абсалютна разумны, адукаваны чалавек; **xoxmanis** *f*, *pl.* -n/xoxmánies [*s.* (חכמניות) חכמנית] разумная жанчына; **xóxme-con** *m*, *pl.* -cejner зуб мудрасьці; **xoxme-nistéres** *f*, **xejn** *abr.* [*s.* חכמה־נסתרות =ח"ן] патаемныя веды, эзатэрызм; **xoxmes-ha-** [*s.* -ה־חכמת] галіна навукі; **xoxmes-hadoktórje** *f* мэдыцына; **xoxmes-hajáades** *f* [*s.* היהדות־], **xoxmes-jisróel** *f* [*s.* ישראל־] сучасныя дасьледаваньні ў галіне юдаізму, юдаістыка

(XIX ст., Германія); **xoxmes-hajád** *f* [*s.* ־היד] варажба па руцэ, хірамантыя; **xoxmes-hapárcef** *f* [*s.* ־הפרצוף] фізыагноміка; **xoxmes-hatxúne** *f* [*s.* ־התכונה] астраномія; **xoxmes-haxéžbm** *f* [*s.* ־החשבון] матэматыка, навука зьлічэньня; **xoxmes-haxéžbm-vehamdíde** [*s.* ־והמדידה] навука зьлічэньня і геамэтрыя, матэматыка; **xoxmes-jóv(o)n** *f* [*s.* ־יוון] грэцкая філязофія/навука; **xoxme-xicójnes** *f, pl.* xoxmes-xicójnies [*s.* (־חיצוניות) ־חיצונית] "вонкавыя (павярхоўныя) веды"; сьвецкая навука

- (a) xoxem ejner! ідыёт!
- a xoxme! жарт!
- gej zaj a xoxem (un vejs)! адкуль мне ўсё ведаць!
- host geton vi a xoxem зрабіў з розумам
- kejn iberiker xoxem iz er nit ён не вызначаецца розумам
- on xoxmes бяз вымудраў, проста, простым чынам
- on xoxmes! бяз жартаў!
- ton* a xoxme зрабіць разумна
- sitn* mit xoxmes сыпаць жартачкамі
- xoxmes on a zajt! жарты ў бок!
- zajn xoxme kumt dernox па часе розум мае (мудры лях па шкодзе)
- zogn a xoxme сказаць разумнае слова
- a halber nar iz a gancer xoxem *glxv.* дурань напалову – цалкам разумны
- a hunt hot gezogt aza xoxme, iz er šojn lang gepejgert сабака, які гэтую мудрасьць сказаў, ужо даўно падох
- a xoxem est, kedej er zol lebn, a nar lebt, kedej er zol esn *šprxv.* разумны есьць, каб жыць, дурань жыве, каб есьці
- a xoxem švajgt štil *glxv.* мудрэц ціха маўчыць (хто маўчыць, той двух наўчыць)
- bam oreman vet di xoxme deršlogn *šprxv.* бедната – дурата
- co xoxme, to nie jego, co jego, to nie xoxme *glxv.* што мудрасьць, тое не яго, што яго, тое ня мудрасьць (*vrtš.* [*s.* יגע וחכמה] – [*p.* co jego] што яго)
- cu glik badarf men kejn xoxme *glxv.* шчасьцю мудрасьць не патрэбна
- di greste xoxme iz nit rejdn kejn nariškajt *šprxv.* найвялікшая мудрасьць – не гаварыць глупства
- ejn mol (iz geven) a xoxme! *glxv.* адзін раз мудрасьць! аднаго разу ўдалося! (кажуць пры паўторы)
- es štejt dox gešribn: xoxmo – štiko *šprxv.* напісана ж: мудрасьць – маўчаньне (прамаўчанае слова не псуе)
- geharget a xoxme un geblibn lebn *hum.* забіў хохму і застаўся жывы
- kluger fun Pinjen iz nox nit kejn xoxem *glxv.* разумнейшы за Піню – яшчэ не мудрэц
- mit xoxme alejn gejt men nit in mark arajn *glxv.* толькі з розумам на кірмаш ня ходзяць
- vos a kind zogt, iz alc a xoxme *šprxv.* што дзіця ні скажа – усё мудрасьць
- vos tojg di xoxme, az di nariškajt gilt *glxv.* чаго вартая мудрасьць, калі глупства ў цане
- X'hob gehat a mamenju, /hot zi mir gezogt: – Majn kind! /Zaj nor gut un frum, un vejs /mer kejn xoxmes nit. (E. K.) Была ў мяне маці, яна мне казала: – Маё дзіця! Будзь толькі добрым і пабожным, а большай мудрасьці ведаць ня трэба.
- zej zajnen undzere xaxonim, vajl mir zajnen zejere naronim *glxv.* яны нашыя мудрацы, таму што мы іхныя дурні

xoxočen=xaxočen рагатаць, гігікаць, бакі рваць

xoxól *m*, -es [*ukr./r.* хохол] чуб, чупрына, хахол; *iron.* хахол (украінец)

xozrim *pl.* →xojzer *m* [*s.* (חוזר(-ים →xazore, xazern, maxzer, maxzir-] хасыд, якому наказана рабінам перачытваць і тлумачыць Тору; **xozrim-bičúve** *pl.* →xojzer-bičúve *m* [*s.* ־בתשובה] каяльшчык, каяльнік

xrabje *m*, -s [*p.* hrabia] граф; **xrabinje** *f*, -s графіня

xrabre(r) [*r.* храбрый] храбры, адважны; **xrabren zix** асьмельвацца, храбрыцца

xraken [*p.* charkać, *ukr.* харкати] харкаць, хракаць; **a xrake ton*** хракнуць

xrap(j)en=xropen [*p.* chrapać] 1. храпці, храпець; 2. *n* хропат, храп(еньне), храпак; **xrap** *m* 1. храп; 2. злосьць, гнеў

- er hot af im a xrap *glxv.* ён затаіў на яго злосьць (мае зуб на яго)
- herstu/zestu, Mojše, vi di goje xrapet? *glxv.* чуеш/бачыш, Моўша, як баба храпе? (кажуць, калі хочуць зьвярнуць увагу на камічны выпадак)

xrejn *m* [*r.* хрен, *p.* chrzan] *bot.* хрэн; **xréjnice/xrejnuvke** *f*, -s, **xrejnik** *m*, -es судок для хрэна

- esn zolstu gehakte leber mit cibeles, šmalchering, jojx mit knejdlex, karp mit xrejn, ajngedemfst mit cimes, latkes, tej mit citrin jedn tog – un zolst zix mit jedn bis derštikn! *kll.* каб ты штодня еў рубленую пячонку з цыбуляй, тлусты селядзец, суп з клёцкамі, карпа з хрэнам, тушаную страву з цымусам, аладкі, гарбату зь лімонам – і каб кожным кавалкам давіўся!
- me vet im gebn fiš on xrejn *hum. glxv.* яму дадуць рыбу бяз хрэну (дадуць перцу з імберцам)
- ver es est nit kejn xrejn, bakumt nit kejn ejer *glxv.* хто ня есьць хрэну, не атрымае і яйка (вячэра на Пэйсах)
- xrejn iz gut far di cejn, jojx iz gut farn bojx *glxv.* хрэн карысны для зубоў, юшка – для жывата

xremzl *m*, -ex [?] *kul.* тоўстыя аладкі з молатай мацы, яйка і прыправаў (звычайна ядуць са сьмятанай на Пэйсах)

xrénendiker [?] актуальны

Xreščene *f* [*r.* Крещение] Вадохрышча

xrifim=xarifim *pl.* →xaref *m* [*s.* (חריף(-ים] праніклівы, дасьціпны, трапны чалавек, вучань; **x(a)rifes** *n* [*s.* ־ות] праніклівасьць, дасьціпнасьць; трапная думка; **x(a)rífesdiker** праніклівы, дасьціпны, трапны

- a x(a)rifes! эўрыка! геніяльная думка!

xripen [*p.* chrypieć, *ukr.* хрипіти] 1. хрыпець, храпець; 2. *n*, **xripe** *m*, **xrípeniš** *n* хрып(еньне); **xrípiker** хрыплы, сіплы

xr(j)uken/xroken [*r.* хрюкать] рохкаць, хрукаць; **xruk** *m*, -es рохканьне; **a xr(j)uke ton*** рохнуць, хрукнуць

xrojs(i)es=xarojs(i)es *n* [*s.* חרוסת] *kul.* бурая салодкая паста, якая робіцца з гарэхаў, яблыкаў, спэцыяў і віна (ядуць на Пэйсах у памяць аб гліне, якую выкарыстоўвалі гэбрэі ў Эгіпце на будаўніцтве пірамідаў)

xromes=xaromes *pl.* [*s.* חרמות →maxrem, muxrem, ad-xorme] жахлівыя праклёны, кляцьба [*sin.* švere kloles, faršiltungen]; **x(a)romim/x(a)romes** *pl.* →xejrem *m*, -s [*s.* (חרם(-ות/-ס/-ים] *rel.* анатэма, праклён, выгнаньне, выключэньне, адлучэньне (ад юдаізму)

- kloles un xromes лютыя, гарачыя праклёны

xromčen/xrom(š)ken [*ukr.* хрумати, *r.* хрумкать] 1. хрумстаць,

хрумкаць; 2. *n* хрумст, скрып (сьнегу пад нагамі)
xromove(r) [*p.* chromowy] хромавы (аб скуры)
• xromove štivl хромавыя боты
xromske/xromške *f* [*p.* chrząstka] храшч, храсток
xrondje *f*, -s [*sl.*?] кволая, недалужная, шчуплая асоба, дахлячка
xropen=xrap(j)en 1. храпці, храпець; 2. *n*, **xrop** *m* хропат, храп(еньне), храпак
• харп a хгор задрамаць
xrote=xarote *f* [*s.* חרמה] (рас)каяньне, пакаяньне, шкадаваньне
xrust *m* [*p.* chrust] *kul.* хруст (печыва)
xrušč *m*, -es [*ukr./r.* хрущ] *zool.* хрушч
xruz=kruz *m*, -im [*s.* (-ים)כרוז →maxrez] вызаў, выклік, адозва, вакліч, покліч, абвестка (ад імя рабіна) [*sin.* ojsruf, proklamacje]
xsar-/xoser-déje [*s.* חסר־דעה] 1. вар'яцкі, звар'яцелы; 2. *m*, -s ёлуп(ень), балдык, дурань; **xsar-déješer** павар'яцку, хаатычна, бязладна, заблытана
xsidák *m*, -es [*s.* -חסיד] *iron./pejor.* хасыд; **xsidim** *pl.* →xosid *m*, (-ke *f*, -s) [*s.* (-ים)חסיד] хасыд; вельмі набожны гэбрэй; **xsides** *n* [*s.* חסידות] 1. дабрата, набожнасьць, пабожнасьць [*sin.* gutskajt, frumkajt]; 2. **x(a)sidízm** *m* хасыдызм, хасыдзкі рух; **xsídišer** хасыдзкі; **xsidarnje** *f*, -s хасыдзкая сынагога; **xside-áškenaz** *pl.* [*s.* חסידי־אשכנז] азначэньне для духоўнага руху, які меў разьвіцьцё сярод гэбрэяў у Германіі ў XII–XIII стст.; **xside-umes-hoójlem** *pl.* [*s.* אומות־העולם] добрыя і набожныя людзі іншых народаў, сябры гэбрэяў; людзі, якія абараняюць гэбрэяў
• majses mit xsides добрыя справы
• bin ix mir a xosidl, ■ frejlexe brie, /bin ix mir a xosidl, gor on pnie, /bin ix mir a xosidl, a xsidak, /tanc ix mir a frejlexn hop-čik-čak! *flksl.* я хасыдзік, вясёлая душа, зусім просты, я хасыдзік, хасыдак, танцую вясёлы танец гоп-чык-чак!
xsime *f*, -s [*s.* (-ות)חתימה →op-, (far)xasmenen, xojsem, xosem] 1. подпіс; 2. пячатка [*sin.* unteršrift; štempl]; **xsíme-cetl** *m*, -en расьпіска; **xsíme-gelt** *n* грошы, якія атрымлівае нявеста ад жаніха альбо ад яго сям'і пасьля падпісаньня шлюбнага дагавору; **xsime-tójve** *f* [*s.* טובה־] "на добрае запячатваньне" (у нябеснай кнізе жыцьця) (віншаваньне напярэдадні Ём-Кіпуру); **xsimes-zókn** *f* [*s.* חתימת־זקן] няголенасьць, сьлед барады; **xsumim** *pl.* →xosem *m* [*s.* (-ים)חתום] ніжэйпадпісаны; **xsumim-máte** *pl.* →xosem-máte *m* [*s.* ־ממה] чалавек, які паставіў свой подпіс
• gebn* a xsime nit arojscuform даць падпіску аб нявыезьдзе
• mit (unter) a xsime пад расьпіску
• noxmaxn emecns xsime падрабіць чый-небудзь подпіс
• a vort iz azoj gut, vi a xsimes-jad *šprxv.* дадзенае слова, што ўласны подпіс (што сказаў, тое сьвятое; слова давай, дык яго і трымай)
• a vort iz beser fun a xsime *šprxv.* слова лепш за подпіс (што сказаў, тое сьвятое; слова давай, дык яго і трымай)
• a vort iz nor a vort, un a xsime iz take a xsime *šprxv.* слова ёсьць толькі слова, але подпіс ёсьць такі подпіс
xsodim=xasodim *pl.* →xesed *m* [*s.* (-ים)חסד] 1. дабрата, міласэрнасьць, спачуваньне, спагада, ласка(васьць) [*sin.* gutskajt, genod, tojve]; 2. *kbl.* адна зь дзесяці сфэраў; **xsódimdiker** міласэрны, спагадлівы
xsuxe-bónim *pl.* →xosex-bónim *m* [*s.* (חשובי־) חשוך־בנים] бязьдзетнік
xšad *m*, *pl.* xšodim [*s.* (-ים)חשד →xojšed, xošed, bal-xšodim] падазрэньне [*sin.* fardaxt]; **xšódi(mdi)ker**, **xšádfuler** падазроны; **xšódimdikajt** *f* падазронасьць
• der xšad iz gefaln af im падазрэньне ўпала на яго
• hobn* a xšad (af) мець падазрэньне
• s'hot zix farganvet a xšad закралася падазрэньне
• s'iz im arajn xšad, az do iz genareraj/švindl ён западозрыў тут падман
• varfn* a xšad (af) западозрыць
• zajn* unter a xšad быць пад падазрэньнем
xšaš *m*, *pl.* xšošes/xšošim [*s.* (-ות/-ים)חששו] клопат, турбота, развага, асьцярога, боязь, небясьпека [*sin.* zorg, kler]; **xšaš-xómec** *m* [*s.* חמץ־ →maxmec, nisxamec, xomec, mesires-xomec] падазрэньне на наяўнасьць квашанага хлеба, сьляды кіслага хлеба
• mit xšaš з асьцярогай
• varfn* a xšaš (af) ствараць небясьпеку, ублытваць
• ufvekn a xšaš выклікаць боязь
• ojsdriken a xšaš, tomer... выказаць небясьпеку, што...
xšives=xašives *n* [*s.* חשיבות →xošev, nexšev] (па)важнасьць, вага, гонар, годнасьць, пашана, павага, чэсьць [*sin.* vixtikajt, koved, virdikajt]; **xšuvim=xašuvim** *pl.* →xošev *m* [*s.* (-ים)חשוב] шаноўны, ганаровы чалавек, (па)важная асоба
xšudim=xašudim *pl.* →xošed *m* [*s.* (-ים)חשוד] той, на каго падае падазрэньне; абвінавачаны
xuc=axuc=a xuc [*s.* חוץ →mexice, mixuc] 1. *adv.* акрамя, апрача, за выключэньнем, да таго ж, у дадатак да [*sin.* ojser]; 2. *bndv.* па-за; **xucdem** (a xuc dem) *adv.* у дадатак, апрача/акрамя таго
xúc-lagéder [*s.* חוץ־לגדר] за агаро(д)жай, па-за межамі (юдаізму)
xúc-lamáxne [*s.* חוץ־למחנה] "па-за лягерам": выключаны з грамады
xúc-lederex-hatéve [*s.* חוץ־לדרך־הטבע] ненатуральна, незвычайна, надзвычайна, экстраардынарна [*sin.* ibergevejntlex, ibernatirlex]
xúc-łezé [*s.* חוץ־לזה] *adv.* апрача таго, да таго
xúc-loórec *n* [*s.* חוץ־לארץ →amorec, tabur-hoorec, erec] замежжа, загранiца (звычайна ў адносінах да Палестыны) [*sin.* ojsland]
• fun xuc-loorec з замежжа
• in xuc-loorec у замежжы, за мяжой
xucpe *f*, **xucperáj** *f* [*s.* חוצפה →xocef, x(a)cifes, x(a)cufe, mexucef] дзёрзкасьць, нахабнасьць, нахабства, бессаромнасьць [*sin.* umfaršemtkajt, azeskajt]; **xúcpenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) нахабнік, басалай; **xúcpediker** нахабны, бессаромны, дзёрзкі; **xúcpedik vern*** зрабіцца (стаць) нахабным
• a xucpe a bisl! якое нахабства!
• di greste xucpe верх нахабнасьці
• er hot mer xucpe vi mezumen gelt *glxv.* нахабства ў яго больш як наяўных грошай
• got zol ophitn far jidišer xucpe, far jidiše majler un far jidiše kep *glxv.* барані божа ад жыдоўскай нахабнасьці, ад жыдоўскіх языкоў і жыдоўскіх галоваў
• xucpe gilt! *glxv.* нахабнасьць у цане!
xúcxušiker [*s.* -חוץ־חוש] звышчул(ьлів)ы

xuder-múder *m*, -s [*eng*. hugger-mugger?] турма, зладзейскае кубло

xudobe *f*, -s [*p*. chudoba, *ukr./r.*] 1. худоба, свойская жывёла; 2. манаткі, пажыткі, старызна, рызьзё, гранты, лахманы, шкумацьцё

xuh"m *abr.* **xalemój(e)d=xolemójd=xul/xojl-hamójed** [*s.* חוה"מ=חול־המועד] "будні сьвята"; напаўсьвяточныя дні (пэрыяд паміж двума першымі і апошнімі днямі Пэйсаху альбо Сукэсу)

xukes [*s.* חקת] "закон (аб вучэньні)" (назоў 39-га разьдзелу Торы) (Лік. 19–22:1)

xukim *pl.* →xok *m* [*s.* חק(ו)(-ים)] *rel.* закон, правіла, пастанова, рэгула; наказ, загад

xuligán *m*, -es, (-ke *f*, -s) [*eng*. hooligan] хуліган; **xuligánišer** хуліганскі

xulin=šxites-xúlin [*s.* חולין] *tlmd.* "будзённыя рэчы"; назоў 3-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб рэзаньні жывёлы)

xulǰen [*ukr.* хулити] хуліць, ганіць

xulše *f*, -s [*s.* חולשה(-ות) →(far)xalešn, xalošes, xoleš, gexalešter] хваравітасьць, хваравітасьць; эпідэмія, мор [*sin.* švaxkajt]; **xulše-xalóšes** [*s.* חולשות] брыдкі, гідкі, агідны, гнюсны; **xulšes-hadás** *f* [*s.* חולשת־הדעת] зьнясіленьне, змора, змарэньне, зьнямога, утома

Xumeš *m. pl.* Xumošim [*s.* חומש(-ים) →xamiše, tajčxumeš] Пяцікніжжа; кожная зь пяці кніг Торы

• er iz do xumaša i do palaša *glxv.* ён можа і з богам і зь людзьмі (і бога не гнявіць, і чорту дагадзіць; крышыць буракі на абодва бакі) [*p.* do chumasza i do pałasza]

• x'hob gehat a rebenju, /hot er mix ojsgelernt /sider, Xumeš, Raše, /un mer kejn xoxmes nit (E. K.) быў у мяне рэбэ, ён навучыў мяне малітвам, Торы й камэнтару Рашы, але ня больш таго

• Xumeš – nie umiš, Raše – nie naše, Gemore – nie nore! Хумэш – ня ўмееш, Рашы – ня наша, Гемора – ня ў нораў! (пародыя на вучня хедара ў Польшчы)

xúmikl *n*, -ex [?] недатыка; *iron.* служка, пеўчы

xumre *f*, -s [*s.* חומרא(-ות) →maxmer] строгае выкананьне літары закону, строгая інтэрпрэтацыя закону; дакладнае тлумачэньне; складанасьць [*ant.* kule]

xupe *f*, -s [*s.* חופה(-ות)] 1. вясельны балдахін; 2. вянец, вясельле, шлюб(овіны), шлюбаваньне [*sin.* xasene]; **xúpe-klejd** *n*. -er вясельны строй; **xúpe-štang** *m/f*, -en адзін з чатырох слупоў, якія падтрымліваюць балдахін; **xupe-(ve)kidúšn** *pl.* [*s.* קידושין] вянец, вясельле, шлюбная цырымонія

• firn cu der xupe весьці да вянца

• gebn* emecn xupe-(ve)kidušn абвянчаць кагосьці (паводле гэбрэйскага рэлігійнага абраду)

• nemen* xupe-kidušn вянчацца, браць шлюб

• šteln (a) xupe (mit) (a)жаніцца, пабрацца, шлюбавацца, (a)жаніць, стаць да шлюбу

• du host nox a xupe far dir! *glxv.* пад вянцом табе ўсё даруецца! (такім чынам суцяшаюць юнака альбо дзяўчыну, якія зрабілі невялікі грэх)

• ix gej mir cu der xupe, /ix bin dox šejn vi gold, /ix gej mir fun der xupe /mit dem, vos x'hob gevolt *flksl.* я іду пад вянец, я прыгожая, як золата, я іду з-пад вянца з тым, аб кім я марыла

• velxe kale vejnt nit far/cu der xupe? *glxv.* якая маладая ня плача перад вянцом?

• zolst derlebn cu firn dajne kinder un kindskinder cu der xupe! каб ты дажыў вясельля тваіх дзяцей і ўнукаў!

xur *m* [*s.* חור] "дзіра"; халупа, прытон; турма

• arajnrukn in xur засадзіць за краты

xurbn/xurbm *m*, *pl.* xurbojnes [*s.* חורבן(-ות/-ם) →xorever, maxrev] разруха, разбурэньне, зруйнаваньне, разгром [*sin.* cešterung, farvistung]; **xurbm-bais/-bajes-ríšn** *m* [*s.* בית־ראשון] разбурэньне першага Ерусалімскага Храма бабілёнцамі (Навухаданосар) у 586 г. да н.э.; **xurbm-bais/-bajes-šéjni** [*s.* שני] разбурэньне другога Ерусалімскага Храма рымлянамі ў 70 г. (Тытус); **xurbm-grójl** *m* агіднасьць запусьценьня; **xúrbm-literatur** *f* літаратура аб пакутах жыдоў у часы другой сусьветнай вайны

• a xurbn iz mir! гора мне! (ліха на маю галаву!)

• af di xurbojnes fun der fargangenhajt на руінах мінуўшчыны

• cores mit xurbojnes ліха і разруха

• maxn fun der štot a xurbn зруйнаваць горад

• xurbn-bais-hamedreš iz dort geven там адбыўся сапраўдны пагром

• a xurbn af dir! *kll.* спусташэньне/разор на цябе! каб на цябе ўпадак найшоў! (а няхай яны дымам возьмуцца і пасадкі і засадкі!)

xurve *f*, -s [*s.* חורבה(-ות) →xurbn, xorever, maxrev] халупа, хаціна, руіна; пустка

• di Tojre vojnt a mol in a xurve, un bizn haldz iz di purve Тора часам жыве ў халупе па шыю ў брудзе

• dos iz di viste grub, a lox, an umrejne xurve af hinerše fislex (M.M.-S.) гэта пустая яма, дзіра, брудная халупа на курыных лапках

xuš *m*, -im [*s.* חוש(-ים) →bexuš, farxušter] 1. пачуцьцё; інстынкт; 2. дурань, вар'ят [*sin.* gefil; instinkt; nar, cexušter]; **xúš(imd)iker** пачуцьцёвы, адчувальны; **xušem/xušim** *m* [*s.* הושם(י)] дурнічка, дурненькі, прыдуркаваты, убогі; **xúšemdiker** убогі; **xúšemer** зьдзіўлены, азадачаны, зьбянтэжаны; **xuš-hamíšeš** *m* [*s.* המישוש] дотык, пачуцьцё дотыку; **xuš-hatá(a)m** *m* [*s.* המתם →tam] густ, смак, пачуцьцё смаку, густу [*sin.* gešmak-špirung]; **xuš-haréjex** *m* [*s.* הריח →rejex] пачуцьцё нюху, нюх (у жывёлаў) [*sin.* gerux-špirung]; **xuš-harie** *m* [*s.* הראיה →rie, roje-, reej] зрок [*sin.* zekraft]; **xuš-hašmíe** *m* [*s.* השמיעה →šmie, šmue, šem, Šmojs] слых [*sin.* geher]

• a šarfer/fajner xuš-horejex тонкі нюх

• di finf xušim пяць пачуцьцяў

• er hot a hintišn xuš ён мае сабачы нюх

• er hot ništ kejn xuš far humor ён ня мае пачуцьця гумару

xuter/xutor *m*, -s [*p*. chutor] хутар

xut-hamšúleš *m* [*s.* חוט־המשולש] "трохніцяны шнур"; трайняты, тройка, тройца, трыяда [*sin.* drajfedemdiker šnur, drajling, triade]

xut(-h)ašédre *m*, -s [*s.* חוט־חשדרה(-ות/-ם →šedre, onšedrediker] *anat.* сьпінны хрыбет, хрыбтовы слуп, пазваночнік; сьпінны мозг [*sin.* ruknbejn; ruknmarx]

• es tut mir vej jedes bejndl inem xut-hašedre (M.M.-S.) мне баліць кожны пазванок

xuxe-(u)tlúle [*s.* חובא־טלולא(ו)] "сьмех і жарт"; насьмешка, кпіны, шкелі, насьмешліваць [*sin.* gelexter un špot, xojzek, oplaxeniš]

• maxn fun emecn xuxe-utlule падняць кагосьці на сьмех, аб-, вы|сьмяяць

xuxen [*p.* chuchać, *ukr.* хухати] хукаць, дыхаць, тхаць; **xux** *m* дыханьне, дых, подых, дух

• nit kejn xux nit kejn dux (kejn xux un kejn dux) ні хуху ні духу (аб печцы, якая ледзь гарыць)

• untergebn* emecn xux паддаваць камусьці духу (вабіць, надзіць, азяляць, спакушаць кагосьці)

x"v *abr.* **xas-vexolíle, xas-vešólem** [*s.* חס־וחלילה, חס־ושלום] барані/крый божа!

xvalje *f*, -s, *dim.* **xvalke** *f*, -s, **xválkele** *n*, -x [*ukr.* хвиля] хваля; **xvaljen (zix)** хваляваца; **xváljenartiker, xvál(jed)iker** хваліста, хвалевы; **xválje-brexer** *m*, -s хвалярэз; **xváljeleng** *f*, -en даўжыня (радыё)хвалі; **xváljenšlog** *m* прыбой

• di xvaljes мора

• ufhejbn* xvaljes выклікаць хвалі

• der jam xvaljet zix štark на моры вялікія хвалі

xvarobe *f*, -s [*ukr.* хвороба] *vulg.* хвароба, зараза, чума, пошасьць, паморак

• a xvarobe dir in di gehirn! *kll.* хваробу табе ў мазгі /галаву!

xvat *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*p.* chwat] маладзец, хват; **xvátišer, xvatske(r)** хваткі, хвацкі, заліхвацкі, зухаваты; **xváteven zix** выхваляцца, хвастаць

• a jung a xvat (a xvat a jung!) разьбітны хлопец, зух, хват

xvoliš [?]

• ojszen* vi xvoliš in lajlex выглядаць як нябожчык у саване

xvoren [*ukr.* хворіти] хварэць

xvorost *m* [*ukr./r.* хворост] гальлё, хвораст, хлуд

xvošč *m*, -es [*ukr./r.* хвощ] *bot.* хвошч

xvoščen [*r.* хвостать] хвастаць, сьцёбаць; сьвістаць (пугаю); **xvošč** *m*, -n удар дубцом/пугай; сьвіст пугі

x"x/xx' *abr.* **xavejrim** [*s.* חברים=ח"ח/חח'] сябры, таварышы

כעלם

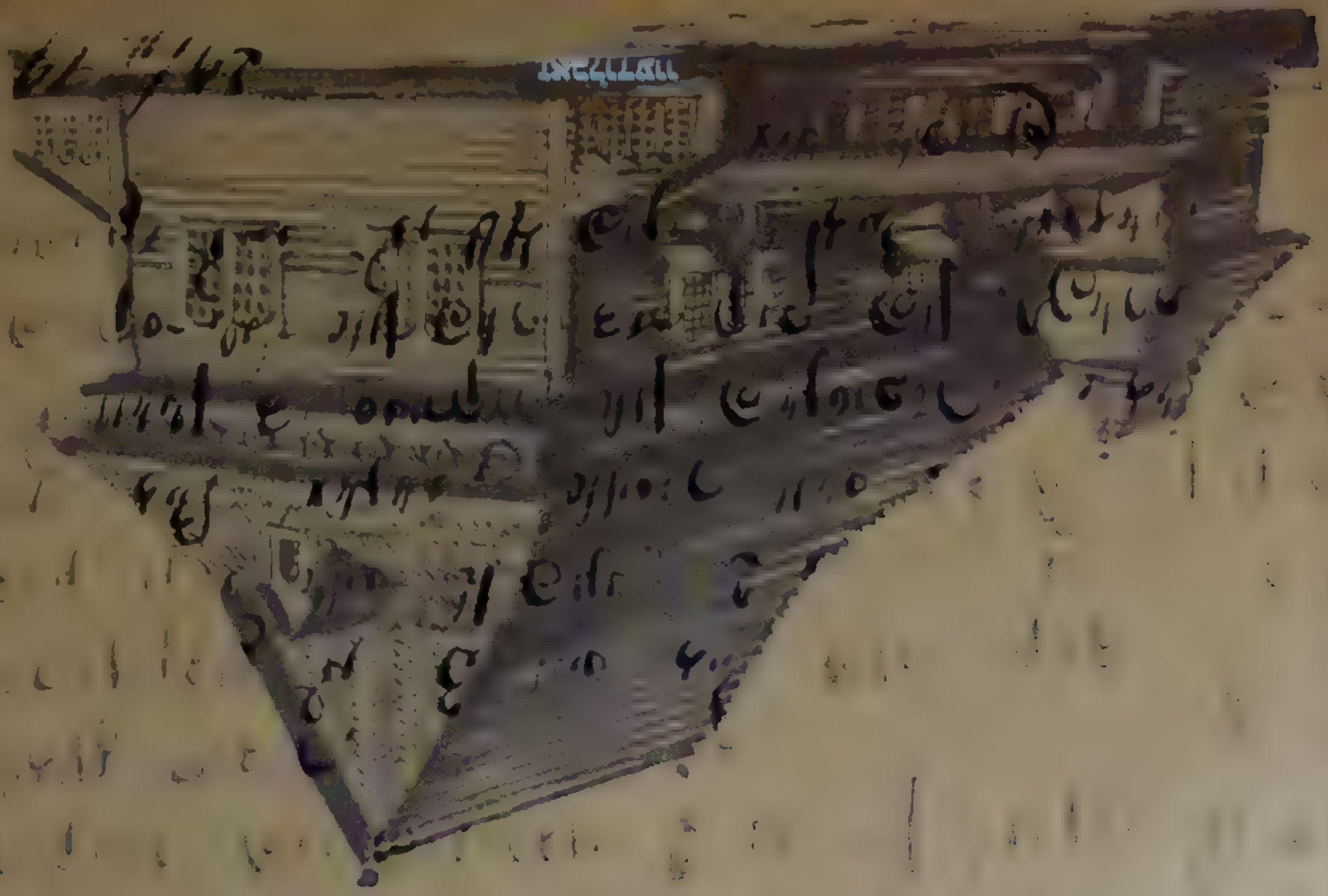

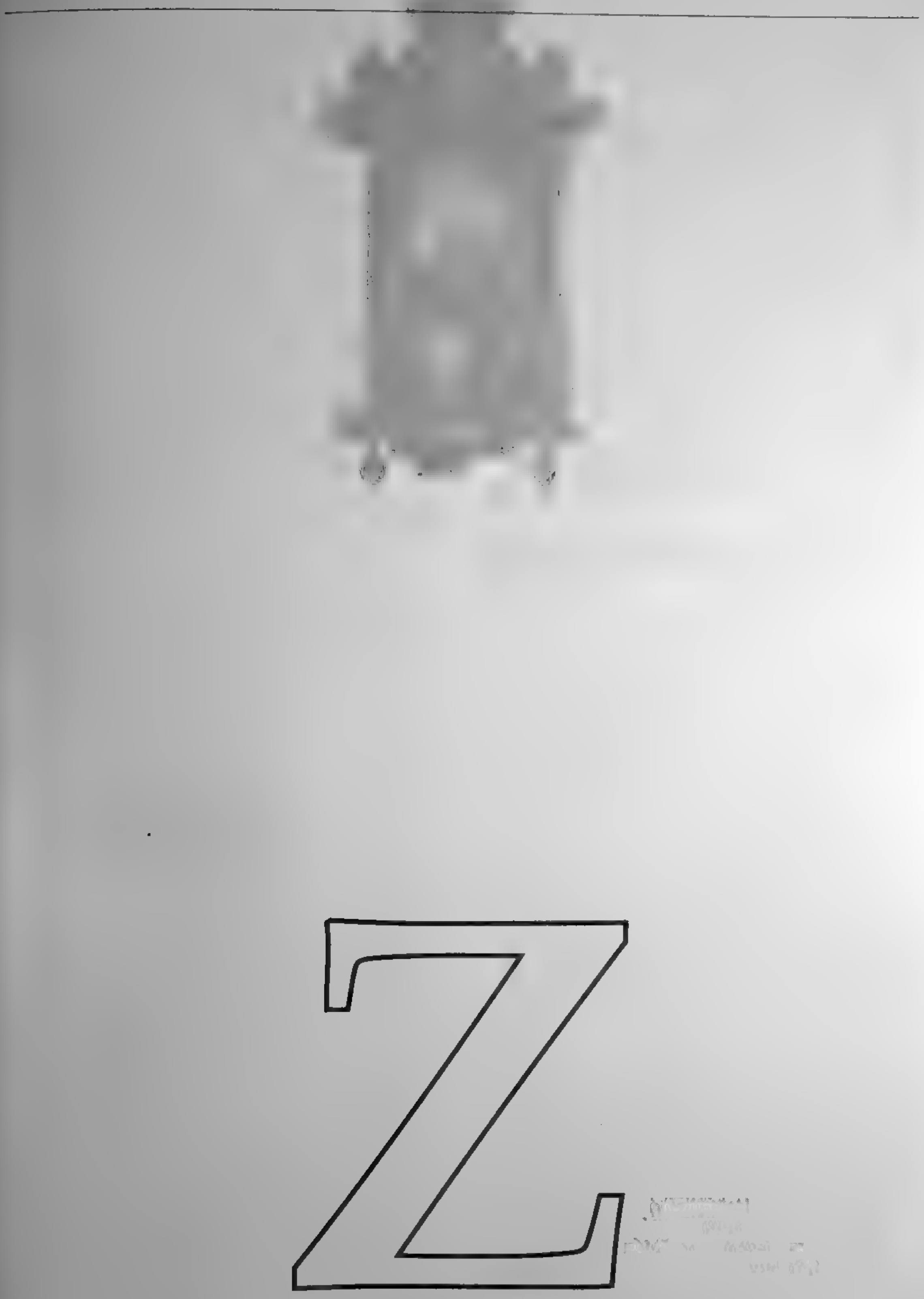

Z=zajen *m/f*, -s [*s.* (ס-)ן(י)זי] 1. "зайн", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 7

z' *abr.* **zajt(l)**

z'=iz

• – Azoj vi se nit meglex fun hober-štroj /špinen vajse zajdn, /azoj z'nit meglex fun švarce kojln /maxn vajse krajdn. *flksl.* – Як нельга з аўсянай саломы выткаць белы шоўк, гэтак жа нельга з чорнага вугля зрабіць белую крэйду.

za- [*sl.*] *pref.* за-

• začepen зачапіць; zamučen замучыць

zababone/zabobone/zabobene *f*, -s [*ukr.* забобон, *p.* zabobon] забабоны, прымхі

zabaven zix [*r./ukr.* забава, *p.* zabawa] забаўляцца; **zabave** *f*, -s забава; **zabavke** *f*, -s забаўка, цацка, лялька

zabudke *m/f*, -s [*ukr.* забудка] забыўлівы чалавек

zac *m/n*, -n [*d.* Satz] 1. сказ, сэнтэнцыя; 2. *plgr.* набор; **zác-kase** *f*, -s *plgr.* наборная каса; **zác-mašin** *f*, -en *plgr.* наборная машына; **zácglider** *pl. gram.* члены сказа

[illegible]bn* dem manuskript in zac здаць рукапіс у набор

[illegible]rkes/záčerkes *pl.* [*p.* zacierki, *ukr.* затірка] *kul.* зацірка

[illegible]epen [*p.* zaczepić, *ukr.* зачепити] зачапіць, зачэпаць, за[illegible]ліваць, закрануць, закранаць; **začepen zix** чапляцца, задзірацца

začer *m*, -s [*p.* zacier →zateren] затор (сумесь для браджэньня)

začmeljen [?] ашаламіць, ашаламляць, уразіць, уражваць, зьдзівіць, зьдзіўляць

začót *m*, -n [*r.* зачёт] залік

• bakumen* a začot атрымаць залік

zadače *f*, -s [*ukr./r.*] задача, пытаньне

zadatik/zadatek *m*, -tkes [*ukr.* задаток, *p.* zadatek] задатак

zadišen/zadušen [*ukr.* задушити, *p.* zadusić] задушыць

zafren/zafran *m* [*d.* Safran] *bot.* шафран

• vos farštejt a pojer fun zafran? *glxv.* што разумее мужык у шафране? (знаецца як сьвіньня на саладзінах/перцы /пастáх/бязьмене; разумее як баран на Бібліі)

zaft *m*, -n [*d.* Saft] сок; **záftiker** сакавіты, сочны; **záftikajt** *f* сакавітасьць, сочнасьць

• (arojs)cien* ba emecn dem zaft fun di bejner выціскаць/выцягваць у кагосьці ўсе сокі (з костак)

• koxn zix in ejgenem zaft варыцца ва ўласным соку

zage *f*, -s [*d.* Sage] сага, легенда

zagl *m*, -en [*d.* Segel] мачта

zagotovke *f*, -s [*ukr./r.* заготовка] загатоўка (шавецкая)

zagraníčne(r) [*p.* zagraniczny] замежны

zahon *m*, -es [*r.*] загон

zaike *f*, -s, **zaikevate(r)** *m*, -te [*ukr.* заїка] заіка; **za(h)iken zix** заікацца

zajadle(r) [*p.* zajadły] заядлы, заўзяты

zajazd *m*, -n [*p.* zajazd] заезд, карчма

zajčix *m* (fun zajt zix) разьвітаньне, расставаньне

• hot mir a gutn zajčix! *hum.* жадаю вам шчасьлівай дарогі!

zajd *f/n*, -n [*d.* Seide] шоўк, ядваб; **zájdener** шаўковы, ядвабны; **zájd(art)iker** шаўкавісты; **zajdns** *n*, **zájdncajg** *n* шаўковыя вырабы; **zájdcuxt** *f* шаўкаводзтва; **zájdcixtler** *m* шаўкавод; **zájdnbojm** *m*, *pl.* -bejmer *bot.* шаўковіца; **zájdflaterl** *n*, -ex, **zájdšpiner** *m*, -s тутавы шаўкапрад, ядвабнік; **zájd-fodem** *m*, *pl.* -fedem шаўкавінка; **zájdnštof** *m*, **zájdnvarg** *n* шаўковая матэрыя; **zájdpapir** *n* шаўковая папера; **zajdšpineráj** *f*, -en, **zájdšpin-fabrik** *f*, **zajdveberáj** *f*, -en шоўкапрадзільня; **zájdvorem** *m*, *pl.* -verem шаўкавічны чарвяк

• hor vi zajd шаўкавістыя валасы

• zajdene menčn далікатныя людзі

• zajdener jungerman далікатны малады чалавек

• – Ix vel dir fun švarce kojln /maxn vajse krajdn, /un du zolst mir fun hober-štroj /špinen vajse zajdn. *flksl.* – З чорнага вугля я табе зраблю белую крэйду, але ты мусіш мне з аўсянай саломы выткаць белы шоўк.

zajde *f*, -s [*ukr.* заїди] заядзі, ранка/язвачка ў куточках рота

zajec *m*, -jces, **zajčik** *m*, -es [*ukr.* заєць] заяц

• špiln in zajec гуляць у зайца (у ката і мыш)

zajen=z *m/f*, -s [*s.* (ס-)ן(י)זי] 1. "зайн", літара гэбрэйскага альфабэту; 2. лічба 7

zajen* (gezájt/gezígn) [*d.* seihen] (пра)цадзіць, працэджваць; **zajer** *m*, -s цадзілка, сіта

zájern [*d.* säuern] 1. кіснуць; 2. квасіць (капусту); **zájerkajt=zójerkajt** *f* кіслата; **zájerlexer=zójerlexer** з кісьлінкай, кіславаты; **zajers** *n*, -n *xem.* кіслата

• A guter vajn n'a šlexter fas, /hejbt er on cu zajern... /A'der almen nemt di mejdl, /hejbt zi on a trojern. *flksl.* Добрае віно ў благой бочцы пачынае кіснуць... Калі ўдавец бярэцца зь дзяўчынай, тая пачынае сумаваць.

zajl *m*, -n [*d.* Säule] слуп, стоўп; слупок, графа; клуб (пылу); **zájlštejn** *m*, -er стэла

zajn* [*d.* sein] 1. (ix bin, du bi(n)st, er iz, mir/zej zainen/zenen, ir zajt/zent; zájendik; zaj, zajt; is gevén/gevézn) быць; 2. *n* быцьцё, існаваньне, бытнасьць, знаходжаньне; **záj-gezunt** *m*, -n здароў-будзь! будзь/бывай здаровы!; **záj-gezunt-matóne** *f*, -s [*s.* (ות-)מתנה] падарунак на разьвітаньне; **zajvísn** *m*, -s паведамленьне, абвяшчэньне, абвестка

• af zaj-gezunt на разьвітаньне

• ba mir iz faran a bakanter у мяне ёсьць адзін знаёмы

• bejs majn zajn у маю бытнасьць

• binen bin ix *hum.* безумоўна, я ёсьць; каб быць, дык я ёсьць

• er iz geven a kinstler ён быў мастаком

• fargesn* zaj-gezunt пайсьці не разьвітаўшыся

• iz vos vilstu ton? і што ж ты хочаш рабіць?

• izn iz er *hum.* каб быць, дык ён ёсьць

• mejle, zol šojn zajn azoj згода, няхай ўжо будзе так

• vu zajt ir geven? дзе вы былі?

• zaj grejt! будзь гатовы!

• zogn a zaj-gezunt разьвітвацца

• zol zajn, vos s'vet zajn няхай будзе, што будзе

• der menč iz vos er iz, ober ništ vos er iz geven *glxv.* чалавек ёсьць тое, што ён ёсьць, але ня тое, чым ён быў

• dos zajn baštimt dos bavustzajn быцьцё вызначае сьвядомасьць

• naronim zajnen geven, zajnen faran un veln zajn *glxv.* дурні былі, ёсьць і будуць

• vos geven iz geven *šprxv.* што прайшло, тое прайшло; таго ня вернеш; калісь то было, ды быльлём парасло; што было, на мора паплыло)

zajn (*m/f/n*), **zajner** (*m*), **zajne** (*f/pl.*), **zajns** (*n*) [*d.* seiner] яго(ны); **zájniker** ягоны, свой; **far/fun zájn(e)tvegn/zajn(e)t vegn** дзеля яго, зь ягонага боку; **zájnercajt** *adv.* у свой час

• dos bild iz nit zajns карціна не ягоная

• dos bux iz majns, un di cajtung iz zajne кніга мая, а газэта ягоная

• dos iz ajer tiš, un dos iz zajner гэта ваш стол, а гэны ягоны
• er halt zix ba zajnikn ён стаіць на сваім
• lojt zajn mejnung паводле ягонага меркаваньня
• zajn bruder (der bruder zajner, zajner a bruder) ягоны брат
• zajn froj (di froj zajne) ягоная жонка
• zajn trajer frajnt (a trajer frajnt zajner) ягоны адданы сябра
• zajn vort (zajns) a vort ягонае слова
• zajnst halbn *adv. iron.* ад ягонай паловы
• az me zol ufhengen af der vant ale peklex/umglikn, volt zix itlexer gexapt cu zajnem *šprxv.* калі б на сьцяне віселі ўсе беды, кожны б схапіў свае (бо чужыя яшчэ большыя)
• di velt iz a fajne, ober itlexer hot dos zajne *šprxv.* гэты сьвет прыгожы, але кожны мае сваё
• ix hob geton dos majnike, loz got ton dos zajnike *glxv.* я зрабіў маё, няхай бог робіць сваё

zajt *f*, -n [*d.* Seite] бок; **zájtiker** 1. бакавы, пабочны, кружны; 2. *m* стараньні чалавек; **zájtikn zix** пазьбягаць, унікаць, цурацца; **zajtl** *n*, -ex старонка, ба́чын(к)а; **zajtlen zix** касіцца; зірнуць, глядзець скоса/скрыва, касавурыцца
• a zajtiker menč стараньні/чужы чалавек
• a zajtl ton* zix (af) скасавурыцца, скоса/скрыва зірнуць /глянуць/паглядзець
• af der rexter/linker zajt на правы/левы бок (аб вопратцы)
• af jener zajt tajx на тым баку ракі
• ba/in der zajt зьбоку (дзе?)
• di zajtn fun der velt кірункі сьвету
• dos/a gelexter in/on a zajt! жарты ўбок!
• efenen dos/dem bux afn zajtl finf раскрыць кнігу на пятай старонцы
• fun/mit der zajt зьбоку (адкуль?)
• fun ejn zajt..., fun der anderer zajt з аднаго боку..., з другога боку
• gejn* in a zajt ісьці ў бок
• haltn* zix ba di zajtn (fun laxn/gelexter) трымацца за бакі (ад рогату)
• nemen* emecns zajt прымаць чыйсьці бок
• on zajtiker hilf без чужой дапамогі
• onnemen* emecns verter fun der šlexter zajt разумець нечыя словы ў благім сэнсе
• ufštejn* ba/af der linker zajt уставаць зь левай нагі (на левы бок)
• untn afn zajtl унізе старонкі
• zajt ba zajt бок у бок
• zajtike haxnoses левы заробак
• zajtike xoxmes сьвецкія навукі
• zicn* in/on a zajt сядзець зьбоку
• alte/oreme lajt zect men in der zajt *glxv.* старых/бедных людзей садзяць зьбоку (старыя бацькі, як за печчу сьвярчкі)
• an umglik dir in di zajtn/kiškes! *kll.* ліха табе ў бок/кішкі! (а каб табе ліха было!)
• jeder zajtl funem kalendar nemt cu bam menčn a tog lebn *šprxv.* кожная старонка календара забірае ў чалавека дзень жыцьця
• maxn zolstu mit di zajtn! *kll.* каб ты круціў бака́мі! (каб ты зьнясіліўся/спрацаваўся!)

zajt [*d.* seit] *bndv./prep.* з, ад, з таго часу як, ад таго як

zajt-že-mójxl *m*, -s [*s.* מוחל →mexile] *euph. hum.* зад(ніца), какаўка, дупа, азадак, гузно, крумянкі, галы [*sin.* hintn, gezes]

zajxn [*d.* seichen] *vulg.* сцаць, бурыць, пускаць сцулі

zak *m*, *pl.* zek, *dim.* **zekl** *n*, -ex [*d.* Sack] мех, ворак; (**hóber**)-**zakl** *n*, -ex торба, хатуль; **zákgesl** *n*, -ex тупік; **zákfajfl** *n*, -ex дуда; **zákformiker** мехаваты, мешкаваты; **záklajvnt** *n* радно, мешкавіна; **záknecl** *n*, -ex сачок; **záknodl** *f*, -en упаковачная іголка; **zákrojb** *m/n* [*mhd.* sacroup] здабыча, трафей
• lebn cvišn zix vi cvej kec un ejn zak жыць як дзьве коткі ў адным ворку (як кот з сабакам)
• a jidiše kapote iz a zak mit cvej klejne zeklex *glxv.* жыдоўская капота – мех зь дзьвюма маленькімі торбачкамі
• a menč vert mit kejn zak nit gebojrn *šprxv.* чалавек з торбай не нараджаецца (мусіць сам усё прыдбаць)
• a(n) ol/nodl ken men in a/kejn zak nit bahaltn *šprxv.* шыла /іголку ў торбе не схаваеш (грэх не схаваеш у мех; грэх ня ўтопчаш у балота)
• an oreman iz vi a lexerdiker zak *glxv.* бядак – што дзіравы мех
• cvej kec in ejn zak kenen kejn šolem nit hobn *šprxv.* у адном мяху два каты не пагодзяцца (два каты ў адным мяшку ня месьцяцца; два мядзьведзі ў адным бярлогу не жывуць)
• glik on sejxl iz a lexerdiker zak *šprxv.* шчасьце бяз розуму – дзіравы мех (калі ёсьць розум, то і шчасьце знойдзецца)

zakalec *m* [*p.* zakalec, *ukr.* закалець] закалец (сыры, непрапечаны слой у хлебе каля ніжняй скарынкі)

zakáz *m*, -n [*r.*] замова, заказ

zakladne(r) [*p.* zakładny] закладны; **zakladnik** *m*, -es закладнік

zakłaščine *f* [*p.* zakładziny?] асьвячэньне дома, закладзіны

zakón *m*, -es [*sl.*] закон; **zakonik** *m*, -es законьнік; **zakone(r)** законны

zaks *m*, -n [*d.* Sachse] саксонец

zakucje *f*, -s [*p.* ekzekucje, *lat.*] спагнаньне, зьсканьне

zal [*d.* Saal] 1. *m*, -n, *dim.* **zalxl** *n*, -ex (вялікая) заля; 2. *f*, -n гасьцёўня

zal *abr.* **zixrojne/zixrojnom levroxe** [*s.* ז"ל=זכרונה/זכרונו זכרונם לברכה/] "хай будзе блаславёна ейная/ягоная /іхная памяць"

zalábern [*r.* лабать?] *argo* (с)красьці; **zaláberter** скрадзены
• zalabert a kaporenice (M.M.-S.) скрадзеная курыца

zalb *f*, -n [*d.* Salbe] мазь, уціраньне; **zalbn** мазаць, намазваць, націраць мазьзю; **zalbung** *f* памазаньне
• ajnrajbn* mit ■ zalb намазаць/нацерці мазьзю
• zalbn far a mejlex памазаньне мірам на царства

zalbenánd [*mhd.* selbe ander], **zalbecvéjt** *adv.* удвох, удвух (аб мужчынах), удзьвюх (аб жанчынах), удваіх (разам); **zalbedrít=zalbe drit** [*mhd.* selb dritte] *adv.* утрох, утраіх; **zalbefért=zalbe fert** *adv.* учатырох; **zalbefinft=zalbe finft** *adv.* упяцёх
• zajn* cunojfgešpart zalbedrit in a cvejortikn numer (hotelcimer) туліцца, мясьціцца ўтрох у двухмясцовым нумары/пакоі
• a hun iz gut cu esn zalbenand – ix un di hun *šprxv.* курыцу добра есьці ўдваіх – я і курыца

zalc *f/n*, -n [*d.* Salz] соль; **zalcn*** (gezálct/gezálcn) саліць; **zálciker** салёны; **zálcbodn** *m*, -s саланчаковая глеба; **zálcbretl** *n*, -ex падстаўка для апрацоўкі мяса сольлю (кашэраваньне мяса); **zálc-celozung** *f xem.* саляны раствор; **zálcmestl** *n*, -ex салянка, сальніца; **zálcgrubn** *pl.* саляныя капальні; **zálcvaser** *n* салёная (марская) вада; **zálc-zojers** *n xem.* саляная кіслата
• a lek zalc дробачка солі (адзін раз лізнуць)
• bašitn* dos brojt mit zalc пасыпаць хлеб сольлю

• s'iz gezalcn in mojl солана ў роце
• sitn* emecn zalc afn vejdl/ek *iron.* сыпаць камусьці соль на хвост (спрабаваць затрымаць кагосьці)
• zalc afn śpic meser дробачка солі на канцы нажа
• an alte cig on milx un on śmalc, un vil fort lekn zalc *śprxv.* старая каза без малака і бяз туку, але ўсё-ж такі хоча солі палізаць
• az di zalc vert kalje, mit vos zalct men zi ajn? *glxv.* калі соль псуецца, чым жа яе засаліць?
• az me fort af a jarid on gelt, kumt men ahejm on zalc *śprxv.* калі паедзеш на кірмаш бяз грошай, вернешся дахаты бяз солі
• er dort kejn tun zalc nit ufgegesn ён там тону солі ня зьеў (яму там дужа кепска было)
• er vet dort kejn tun zalc nit ufesn ён там бочку солі ня зьесьць (яму там добра ня будзе)
• kuk zix nit um, vajl/vorem du vest vern a śtik zalc *glxv.* не азірайся, бо абернешся кавалкам солі (як Лотава жонка)
• me darf es nemen a bisele zalc *glxv.* пасаліўшы, можна есьці (не правярай, але і правярай)
• zol nist kejn zalc af di vundn *śprxv.* ня сып соль на раны
• /.../ iz faran a sax in di kromen un vejnik in feljetonen *śprxv.* солі бывае шмат у крамах, але мала ў фэльетонах

zalde *f.* -s [*d.* Saldo] сальдо

zaljaz *m* [*ukr.* залізо, *p.* żelazo] жалезьзе, жалезныя тавары; **zaljaznik** *m*, -es гандляр жалезнымі таварамі

zalog *m*, -n [*r.*] залог, заклад

zalp *m*, -n [*r.*] залп; **zalpírn** (zalpírt), **gebn* a zalp** даваць залп

zamax *m*, -n [*p.* zamach, *ukr.*] замах, спроба

-zam [*d.* -sam] *suf.* -(л)ів(ы), -н(ы) і інш. (утварае прыметнікі, прыслоўі й назоўнікі са значэньнем актыўнасьці, здольнасьці, годнасьці й інш.)

• langzam павольна; arbetzamer працавіты; horxzamkajt пакорлівасьць

zamd *m/n, pl.* -n/zemd [*d.* Sand] пясок; **zámdiker** пясчаны; **zámdbank** *f, pl.* -benk мель, меліна; **zámdcuker** *m* цукровы пясок; **zámdfišl** *n*, -ex *zool.* пячкур; **zámdkoliriker** пясочнага колеру; **zámdpapir** *n* наждачная папера; **zámdštejn** *m* пясчанік; **zámd(-)zejger** *m*, -s пясочны гадзіньнік

• bojen af zamd будаваць на пяску
• śitn*/varfn*/ślajdern emecn zamd in di ojgn сыпаць камусьці пясок у вочы
• beser in dem vajtn land, ejder in dem tifn zamd *śprxv.* лепш у далёкай краіне, чымся ў глыбокім пяску
• er śit zix śojn zamd fun im зь яго ўжо пясок сыплецца
• fun land kumt men un fun zamd nit *śprxv.* з чужыны вяртаюцца, а зь пяску ніколі

zamen=zojmen zix [*d.* säumen] замарудзіць, затрым(лів)аца, зацягнуць, зацягваць, забавіцца

Zamet/Zamut *n* Жмудзь, Замэт (заходняя частка Літвы)

zamit *m* [*ukr.* замет, заміть] *texn.* бэлька

zamjeren zix (af) [*p.* zamierzać] замерыцца, замерваца

zamlen [*d.* sammeln] сабраць, зьбіраць, запасіць; **zamler** *m*, -s, (-n *f*, -s) зьбіральнік; **zámlbux** *m/n*, -bixer зборнік; **zamlung** *f*, -en 1. зьбіраньне; 2. збор(нік); **zámlpunkt** *m*, -n зборны пункт

• a zamlung fun folkslider зборнік народных песень
• zamler fun folkslider зьбіральнік народных песень
• me muz far dem ruexs vegn ojx zamlen *śprxv.* трэба нешта адкладаць і на чорны дзень

zamoren [*p.* zamorzyć, *ukr.* заморити] замарыць

zamučen [*ukr.* замучити] замучыць

zamš=zemš *m* [*d.* sämisch, *p.* zamsz] замша; **zámšener=zémšener** замшавы

zanadjen zix [*ukr.* надити, *p.* nadzić] за-, па-, у|надзіцца

zanfter [*d.* sanft] мяккі; **zánftiker=zénftiker** лагодны, рахманы, ціхі

• a zanfte stim мяккі голас

zang *f*, -en [*mhd.* sange] колас; **zanglen zix** (arójslozn* zangen) каласіцца; **zángenfuler, zángenrajxer** каласісты; **záng-geviksn** *pl.* каласавыя

• di tvue śit zix fun di zangen зерне сыплецца з каласкоў
• blond bistu, vi a zangl, /sejn, vi der zun-fargangl, /fir mix durx barg un tol, /un ix – dix nox a mol, /biz mir veln zix śejdn (H. G.) ты залатая, як каласок, прыгожая, як захад сонца, вядзі мяне цераз пагоркі й даліны, я буду ісьці сьледам, пакуль мы не разлучымся

zanítece *f*, -s [*sl.*?] завусеніца

zap(á)lke *f*, -s [*p.* zapałka] запалка

zapálnice *f*, -s [*p.* zapalnica] запальніца

zapáseven [*r./ukr.* запас, *p.* zapas] запасаць; **zapás** *m*, -n запас; **zapásiker, zapasne(r)** запасны; **zapástir** *m*, -n запасны выхад

• in zapas пра запас
• maxn zapasn запасіць, прызапашваць

zapn [*d.* saugen] 1. усас(в)аць, усмактаць, усмоктваць, уцягнуць, уцягваць, увабраць, убіраць; **zápiker** які ўсасвае/ўсмоктвае

záponke/zápinke *f*, -s [*ukr.* запонка, *p.* zaponka] за́пінка

zaprav(k)e *f*, -s [*sl.*] заднік абутку

zapre *f*, -s [?] чарніцы

zaraze *f*, -s [*p.* zaraza, *ukr.* зараза] зараза; **zaráze(ne/ve)n** заразіць

zarez/zares [*p.* zaraz, *ukr.*] зараз

• az me colt pares, śpilt men zarez *glxv.* за грошы музыкі зараз жа пачынаюць граць [*rum.* para "пара" (турэцкая або румынская медная манэта)]

zárgenes *n* [*fr.* serge, *śp.* sarga] доўгая белая ільняная сарочка/кашуля

zariznet vern* [*ukr.* грузнути] загразнуць, загразаць

zárke(ne/ve)n/zargen [*s.* זרקען] кінуць, кідаць, шпурнуць, шпурляць, шпур(г)аць [*sin.* varfn, ślajdern]

zasadke *f*, -s [*sl.*] засада

zasik/zašik *m*, -n/-es, **zasjek** *m*, -es [*ukr.* засік, *p.* zasiek] засек

zasje! [*p.* zaś, *č.* zas(e)] *int.* жа, а

záslinke *f*, -s [*ukr.* заслінка, *p.* zasłonka] заслонка (у печы)

zastaven [*r.* заставить, *p.* zastawić] пры-, з|мушаць

zástevke *f*, -s [*ukr./r.* заставка, *p.* zastawka] за́стаўка, загарода

• arbetn af ale zastevkes працаваць на ўсе застаўкі

zastep/zastup *m*, -es [*ukr./r.* заступ, *p.* zastup] жалязьняк, рыдлёўка

• bet ba got, nor dem zastup zolstu fun di hent nit arojslozn *glxv.* праці ў бога, толькі ня трэба заступа з рук выпускаць (бог дасьць, але ў хлеў не загоніць; божа памажы, але і сам падбяжы (але і сам не ляжы); на бога спадзявайся, але і сам старайся)

zaščitnik *m*, -es [*r.* защитник] абаронца, адвакат, праваступнік

zášp(e)res *pl.* [*ukr.* зашпори] зьмёрзлыя рукі
• es iz mir fargangen zašperes у мяне рукі скалелі/адубелі ад холаду
zater [*d.* satt] сыт(н)ы; **zatkajt** *f/n* сытасьць
• a zater mitik сытны абед
• cu zat сыты, перакормлены
• esn* cu zat насычаць
• opesn* a zatn сытна паесьці
• x'hob zix nit gekent zat onkukn afn bild я ня мог наглядзеца на карціну
• zajn* zat fun/mit epes быць сытым ад чагосьці
• az m'est nit, iz men nit zat *śprxv.* не паеўшы, сыты ня будзеш
• der zater glejbt nit dem hungerikn *śprxv.* сыты галоднаму не спагадае
• vu zeks vern zat, dort hot der zibeter genug *śprxv.* дзе шасьцёх насыцяцца, там і сёмаму хопіць (каля грамады аднаму пажывіцца можна)
zateren [*p.* zacierać →zaćer] заціраць, рабіць затор (малоць і замочваць зерне збажыны на солад)
zatišne(r) [*p.* zaciszny, *ukr.* затишний] зацішны
• a zatišne vinkele зацішны куток
zavale *f*, -s [*p.* zawał, *ukr./r.*] завал, затор
zaválinke *f*, -s [*r.* завалинка] прызба, заваліна
zavéj *m*, -en, **zaveje** *f*, -s [*ukr.* завія, *p.* zawieja] завея
zaveruxe *f*, -s [*ukr.* завірюха, *p.* zawierucha] завіруха; **zaverukxen** месьці (аб завірусе)
zavinjen zix [*p.* zawinąć się] завінуцца, узяцца за справу
zaviren [*r.* заверять] упэўніваць
závise/zav(j)ese *f*, -s [*ukr.* завіса] завеса (на дзьвярох); **zaveske** *f*, -s завеска, штыфт
• di tir hot zix aropgenumen (iz arop) fun di zavises дзьверы саскочылі з завесаў
záv(á)lkes *pl.* [*ukr.* завалки, *p.* zawałki] *anat.* зáвалкі, міндалепадобныя залозы
zavód *m*, -n [*p.* zawód, *ukr./r.*] завод; **zavódišer** заводзкі
zavulek/zavulik *m*, -lkes [*ukr.* заулок, *p.* zaułek] завулак
zax *f*, -n, **záxeniš** *n* [*d.* Sache] 1. рэч, прадмет; 2. справа; **záxeniš** *n*, -n *iron.* штука, рэч; **záxlexer** 1. дзелав(іт)ы; цьвярозы; 2. рэчавы, рэчыўны; **záxlexkajt** *f* 1. дзелавітасьць; 2. рэчыўнасьць; **záx(-)kener** *m*, -s (-n *f*, -s) знаўца, знавец; **záx-kenteniš** *f* веданьне справы; **záxlage** *f* становішча справы; **záxloz(ik)er** беспрадметны; **záxlozikajt** *f* беспрадметнасьць; **záxnomen** *m*, **záxvort** *n*, *pl.* -verter *gram.* агульнае імя, назоўнік; **záxregister** *m*, -s прадметны паказальнік;
• a kuk ton* af der zax anders паглядзець на справу па-іншаму
• a proste zax *fig.* просты/неадукаваны чалавек
• ba im iz an ander cugang cu a sax zaxn ён інакш глядзіць на рэчы
• di kinderše/šlexte zax *med.* падучка
• dos iz šojn majn/ajer zax гэта ўжо мая/ваша справа
• dos iz zajn beste zax гэта ягоная лепшая рэч
• gute zaxn ласункі, прысмакі, лізікі, канфітуры
• jene zibn zaxn *hum.* сэксуальнае жыцьцё
• kurc fun der zax каротка, сьцісла
• mit ale zibn zaxn з усімі прыладамі
• (nit) cu der zax (не)дарэчы
• ojx mir a zax! падумаеш!
• rejdn* cu der zax слушна гаварыць
• s'iz a gevejnlexe zax (dos iz a ganc gevejnlexe zax) гэта звычайная справа (у гэтым німа нічога незвычайнага)
• (s'iz) nit dajn zax гэта не твая справа
• s'iz eng in cimer fun di ongeštelte zaxn у пакоі цесна ад пастаўленых рэчаў
• zaxlexer min *gram.* сярэдні род
• zajn* fun di gringe zaxn быць лёгкай/нескладанай справай
• zaxn fun erštn gebrojx рэчы першай неабходнасьці
• a gute zax halt men far zix *glxv. iron.* добрую рэч пакідаюць сабе
• af jeder zax iz do zajn cajt *glxv.* на ўсё свой час (бяз часу ня будзе квасу; без пары німа і травы)
• es zajnen faranen zaxn, az zej zajnen do, iz nit šlext, un az zej zajnen nito iz ojx rext *šprxv.* некаторыя рэчы, калі яны ёсьць – няблага, але калі іх німа – таксама добра
• fun handlen in gas mit klejne zaxn ken men kejn grojse glikn nit maxn *glxv.* гандлюючы драбязой на вуліцы, вялікага шчасьця ня зробіш
zaxid *m* [*ukr.* захід, *p.* zachód] захад, высілак, клопат
zaxlišnen zix [*ukr.* хлинути, *p.* zachłysnąć] захлынуцца, захлынацца, захлябнуцца, захлёбвацца
zaxres *n* [*s.* זכרות →(ben)zoxer, šolem-zoxer] мужчынская якасьць/годнасьць [*sin.* mancbilškajt]
zaxter [*nhd.* sacht] мяккі, спакойны
zazjente(r) [*p.* zawzięty] заўзяты
zazulje *f*, -s [*ukr.* зозуля] *zool.* зязюля
zažigalke *f*, -s [*r.* зажигалка] запальніца, запальнічка
zbenken [*ukr.* бендзь, *p.* bęc] удараць, біць, цяць, вытнуць; **zbenk** *m*, -es удар, поўха, аплявуха
zbitke *f*, -s [*p.* zbytki] збыткі, штука, выбрык, кпіны, хітрыкі
• opton* a zbitke штучку вытварыць (штуку адпаліць/ўдзерці/ўкроіць/ўтнуць; коніка выкінуць)
zbrod=sbrod *m* [*v.*] зброд
zc"l *abr.* **zejxer cadik livroxo** [*s.* זכר צדיק לברכה=זצ"ל] "хай будзе блаславёная памяць праведніка"
zdolne(r) [*p.* zdolny] здольны, здатны
zdonžen=sdonžen [*p.* zdążyć] пасьпець
zdrastven zix [*r.* здравствовать] вітацца, здароўкацца
ze bexój/bekój vezé bexój/bekój [*s.* זה בכה וזה בכה] "гэты (кажа) так, а гэны (кажа) гэтак"; гэты туды, а гэны сюды (адзін у лес, другі па дровы)
ze nojfl vezé kom [*s.* זה נופל וזה קם] "гэны падае, ■ гэты ўстае"; адзін зьневажае, а другі ўзносіць
zebre *f*, -s [*fr.* zèbre] *zool.* зебра
zecn [*d.* setzen] 1. (in) (па)садзіць, саджаць; 2. *plgr.* набіраць (друкарскі набор); 3. стукаць, грукаць, калаціць; 4. *n* стук, грук(ат); 5. ■ пасадка (гародніны); 6. *n* [*d.* Setzen] складаньне, набор (друкарскі); **zec** *m*, -n моцны ўдар, высьпятак; **zec!** *int.* бух!; **a zec ton*/gebn*/derlangen** стукнуць, выцяць, нанесьці ўдар, умазаць, трахнуць; **zecer** *m*, -s (-n *f*, -s) [*d.* Setzer] *plgr.* наборнік; **zeceráj** *n* друкарская справа; **zecl** *n*, -ex 1. вывадак; 2. набор, камплект; **zéchamer** *m*, -s *texn.* кувалда; **zéckastn** *m*, -s *plgr.* наборная ка́са
• ton* a zec mitn tir грукнуць дзьвярыма
• zecn dem hunt af der kejt пасадзіць сабаку на ланцуг
• zecn di hun af di ejer пасадзіць курыцу на яйкі
zeder *pl.* →zod *m* зад(ок), задняя частка тушы; зад(ніца), азадак, дупа, клубы

zedl *n*, -ex [*p*. zedel, *mhd*. sidel?] задняя частка нагавіц
zee *f*, -n [*d*. See] мора
zege *f* [?] служанка, наймічка
zégenen zix [*d*. segnen] разьвіт(в)ацца; **zégenung** *f* разьвітаньне
zegl *m*, -en [*d*. Segel] ветразь, вятрыла, жагель; **zéglbojm** *m*, *pl*. -bejmer мачта; **zeglen (zix)** ісьці пад ветразем; **zégl-mejnster** *m* капітан; **zéglšif** *f*, -n, **zégl-šljupke** *f*, -s парусьнік, жаглёвая шлюпка
• aropcien* di zeglen падымаць/ставіць ветразі
• in pastexs fajfl-klangl /lešt zix der zun-fargangl, /un in di himlen tif /di levone – a zeglšif - /iz šojn arojsgegangen (H. G.) з пастуховай жалейкай згасла вечаровае сонца, і глыбока ў нябёсах месяц – парусьнік – ужо выйшаў
zegn [*d*. sägen] пілаваць; **zeg** *f*, -n, *dim*. **zégele** *n*, -x піла; **zeger** *m* пільшчык, пілец; **zegeráj** *f* пілаваньне, пілоўка, **zegexc** *n*, **zégštojb** *f* пілавіньне; **zégbok** *m*, *pl*. -beker козлы; **zégmil** *f*, -n лесапільня
• [illegible]* dem dil mit zegexc пасыпаць падлогу пілавіньнем
zehires *n* [*s*. זהירות →zoher, nizer, mazer] (з)асьцярога, асьцярожнасьць, забесьпячэньне [*sin*. opgehitnkajt, forzixtikajt]
zehorége [*s*. זהרגע] *adv*. ужо, зараз(-жа), цяпер, адна хвіліна, хвілінку [*sin*. šojn, ict, di minut]
zehuvim *pl*. →zohev *m* [*s*. (זהוב-ים)] залатоўка, злоты
zej [*d*. sie] 1. яны; 2. *dat./ak*. іх, ім
• cu zej iz gekumen der zun да іх прыехаў сын
• ix hob zix nit gekent onkukn af zej я ня мог наглядзецца на іх
• mir hobn zej gezen мы іх бачылі
• mit zej iz alemol frejlex зь імі заўжды весела
• tu ojs di zokn un onštot zej tu on škarpetkes здымі панчохі і надзень замест іх шкарпэткі
• šrajbt zej on vegn dem напішэце ім аб гэтым
• zej hot men fargesn na ix забыліся
• zej vartn af undz яны чакаюць на нас
zejde *m*, -s (*ak./dat*. zejdn; *pos*. zejdes) [*v*. дзеду] дзед; **zéjdeši** *m*, **zéjdenju** *m* дзядуля; **zéjdišer**, (dem) **zejdns** дзедаўскі, дзедаў, дзедавы; **zejde-bóbe** *pl*. дзед-баба, дзяды
• a zejde zolstu zajn! каб ты дзедам стаў! (няхай ты ўнукаў прыждаў!)
• fun dem dozikn bexer, /er glanct azoj šejn, /hot getrunken majn zejde, /majn zejde alejn, /bim-bam-bam, bim-bam! (M. V.) з гэтага кубка, ён зьзяе так прыгожа, піў мой дзед, сам мой дзед, бім-бам-бам!
• iz nit a xideš! – ix hejs noxn zejdn un hob im nit gekent *glxv*. хіба ня дзіва! – мяне назвалі па дзеду, але я яго ня ведаў (кажуць у адказ на глупства)
• majn bobe un zajn zejde lign in der erd bejde *glxv*. мая баба і яго дзед абодва ляжаць у зямлі (сёмая вада на кісялі; нашага парабка кумаў сват; стрэчнай бабкі родны Хведар; пан гарэў, а чорт ногі пагрэў, іскра пала і радня стала; Анціп нашаму бацьку родны Мікола; Хрысьціне Матруне родна Фядора)
• ven di bobe volt zi geven a zejde *glxv*. калі б баба стала дзедам (што пра тое гаварыць, што ня мае быць; каб на хмель не мароз, ён бы тын перарос, каб ня плеш, дык і лысы ня быў бы)
zejef *m*, *pl*. zejufim [*s*. (זיוף-ים)] падробка, фальсыфікацыя
zejen [*d*. säen] сеяць; **zej** *m*, **zejung** *f*, -en сяўба, сеяньне; **zejer** *m*, -s сейбіт; **zéjelke** *f*, -s, **zéjmašin** *f*, -en сеялка; **zéj-farker** *m* севазварот; **zéj-šetex** *m* [*s*. שמח] пасяўная плошча
• zejen krigeraj сеяць разлад
• az me zejt gelt, vaksn naronim *glxv*. пасееш грошы – вырастуць дурні
• az me zejt in lejdn, šnajdt men in frejdn *śprxv*. хто сее ў муках, той жне ў радасьці
• az me zejt, vakst *glxv*. калі пасееш, вырасьце
• naronim zejt men nit, zej vaksn alejn *glxv*. дурняў ня сеюць, яны растуць самі
• vos me zejt, dos šnajdt men *śprxv*. што пасееш, тое і пажнеш (як узарэш, так і зьбярэш; дзе пасееш густа, там ня будзе пуста)
zejer [*d*. sehr] *adv*. дужа, надта, вельмі
• nit zejer ня дужа
• zejer a sax дужа шмат
• zejer an interesanter bux вельмі цікавая кніга
• zejer derfolgrajx вельмі пасьпяхова
• zejer lang надта доўга
• zejer un zejer задужа, занадта
zejer (*m/f/n*), **zéjer(er)** (*m*), **zéjere** (*f/pl*.), **zejers** (*n*) [*d*. Sie] іх(ны); **zéjeriker** іхны; **zéjerike** іхныя (сваякі/родзічы); **fun zéjertvegn** дзеля іх
• di bixer zajnen nit zejere кнігі ня іхныя
• di cajtung iz nit majne un nit zejere газэта не мая і ня вашая
• dos bild iz nit zejers карціна ня іхная
• ot dos iz undzer hojf, un nox im iz zejerer гэта наш двор, а за ім іхны
• zej tuen zix dos zejerike яны робяць сваё
• zejer foter (der foter zejerer) іхны бацька
• zejer hojz (dos hojz zejers) іхная хата
• zejer švester (zejere a švester) іхная сястра
• zejere eltern (di eltern zejere) іхныя бацькі
• zejerike zajnen kegn іхныя людзі супраць
• zejeriks hobn zej šojn gekrogn яны ўжо сваё атрымалі
• zejerst halbn *adv*. *iron*. ад іхнай паловы
zejf *f/n*, -n [*d*. Seife] мыла; **zéjfiker** мылкі; **zejfn** мыліць; **zéjf-koxn** *n* мылаварства; **zéjfmestl** *n*, -ex мыльніца; **zéjf(n)-šojm** *m* мыльная пена; **zéjfn-bloz** *f*, -n, **zéjfn(-)blezl** *n*, -ex, **zéjfn-bulbe** *f*, -s мыльная бурбалка; **zéjfblum** *f*, -en *bot*. кветка сафлёра; **zéjfzider** *m*, -s мылавар, мыляр
• a štikl zejf кавалак мыла
• zejfn a mojex мыліць мазгі
• gelt iz di beste zejf, vos nemt arojs dem grestn flek *śprxv*. грошы – лепшае мыла, якое змывае самую вялікую пляму (як грошы есьць, то і дурню слава і чэсьць)
zejger *m*, -s, *dim*. **zéjgerl** *n*, -ex [*mhd*. seiger, *p*. zegar] гадзіньнік, загарак, зэгар; **zéjgerner** дакладны (паводле гадзіньніка); **zéjgern** хронамэтраваць, вымяраць час; **zéjger-bombe** *f*, -s бомба з гадзіньнікам; **zéjger(-)maxer** *m*, -s, **zéjger(-)majster/-mejnster** *m*, -s гадзіньнікавы майстар; **zejgermaxeráj** *f* гадзіньнікавая справа, майстэрня; **zéjger-vajlexc** *adv*. паводле гадзіньнікавай стрэлкі; **zéjger-vajzerl** *n*, -ex гадзіньнікавая стрэлка
• draj zejgerne šo тры гадзіны паводле гадзіньніка
• farrixtn dem zejger адрамантаваць гадзіньнік
• in der rixtung fun dem zejger-vajzer па гадзіньнікавай стрэлцы
• oncien* dem zejger завадзіць гадзіньнік
• s'iz ejns a zejger зараз адна гадзіна
• ven afn zejger? vifl a zejger? а якой гадзіне?

• vifl iz/halt der zejger? каторая гадзіна?
• a zejger, vos štejt, iz beser, vi a zejger, vos iz kalje (vos šlext gejt), vajl afile a zejger, vos štejt, dervajzt di rixtike cajt cvej mol a tog *glxv.* гадзіньнік, які стаіць, лепшы за паламаны гадзіньнік, таму што паказвае дакладны час два разы на дзень
• az dos vajb iz a zejgern, iz der man a zejger (deriber hejst der man a zejger, vajl a zejger šlogt) *glxv.* калі жонка корміць дзіця, дык мужык – "гадзіньнік" (мужык, як і гадзіньнік, б'е) (*vrtš.* "zejgern" карміцелька – "zejger" гадзіньнік)
• di štub brent, un der zejger gejt *glxv.* хата гарыць, а гадзіньнік ідзе (кухар сьпіць, а суп кіпіць)
• dos harc iz vi a zejger *glxv.* сэрца як гадзіньнік (рушыць пэўным шляхам)
• vi fri iz der zejger? – a fertl af a kamizelke! *hum.* якая гадзіна? – чвэрць на камізэльку!
• vi fri iz der zejger? – halb af špet ці раньняя гадзіна? - палова на позьнюю
• vi fri iz der zejger? – punkt vi nextn in der cajt! *hum.* каторая гадзіна? – дакладна як учора ў гэты час!

zejgn*=zojgn* (gezójgt/gezójgn) [*d.* saugen, säugen] ссаць, смактаць; **zejgn** *n*, **zejgung** *f* кармленьне (грудзямі); **zéjgndiker, zéjgediker** які корміць/корміцца грудным малаком; **zéjgern** *f*, -s карміцелька, мамка; **zéjgkind=zójgkind** *n*, -er смактун, немаўля
• zejgedik kind немаўля, грудное дзіцё
• zejgedike froj жанчына, якая корміць грудзьмі
• a gut kind zejgt ba cvej mamen *šprxv.* ласкавае цялятка дзьве маткі сьсе

ze(j)l *f.* -n [*d.* Seele] душа
• mit lajb un zel целам і душой

zejm=zojm *f.* -en, *dim.* **zójmele** *n*, -x [*d.* Saum, *mhd.* soum] шво, шляк, аблямоўка, рубец; **zejmen=zojmen** падрубліваць, аблямоўваць, абшываць; **zejmer** *m* аблямавальнік

zejt *f* [*d.* Saite] струна

zejxer *m* [*s.* זכר →zikorn, zixrojnes, zxojr, mazker, (h)azkore] успамін, згадка, памяць, сьлед, адбітак, мінулае [*sin.* ondenk; špur; iberblajbeniš]; **zejxer-lexúrbn/-lexúrbm** [*s.* לחורבן], **zejxer letit** [*s.* לטיט] на ўспамін аб разбурэньні (адмыслова аб Храме Саламона); Сьцяна Плачу ў Ерусаліме; **zejxer cadik livroxo=zc"l** *abr.* [*s.* צדיק לברכה=וצ"ל] "хай будзе блаславёная памяць праведніка"
• iberlozn* nox zix a gutn zejxer пакінуць добры ўспамін аб сабе
• s'iz kejn zejxer nit farblibn (kejn zejxer vet nit blajbn) і сьледу не засталося/застанецца
• s'iz kejn zejxer nito fun epes і паміну/заваду німа
• opgevišt zolstu vern, kejn zejxer zol fun dir nit blajbn! *kll.* каб тваёй душы і ўзнаку не было! (каб табе і ўспамінаў не было! бадай цябе сьвет ня знаў!)

zek *pl.* →zak *m*, *dim.* **zekl** *n*, -ex мех, ворак

zeks [*d.* sechs] шэсьць; **zekse** *adv.* а шостай гадзіне; **zekser** *m*, -s маленькая манэта вартасьцю ў шэсьць грошай (тры капейкі); (der) **zekster** шосты; **zeksjóriker/zeksjériker** шасьцігадовы; **zeksling** *m* шасьцёра людзей; **zékssšpan** *m* шасьцёрка коней; **zekstl** *n*, -ex 1. шостая частка; 2. *kort.* шасьцёрка; **zeksfíngerdiker** шасьціпальцы; **zeksek** *m*, -n шасьцікутнік; **zeks(-)un(-)zéxcik** *kort.* "66" (назва гульні); **zeksvínkldiker** шасьцікутны; **zéksventler** *m*, -s шасьціграньнік; **zéksfaxer** шасьціразовы

• a šiler funem zekstn klas вучань шостай клясы
• an ofener zeks-un-zexcik *fig.* душа наросхрыст
• in mešex fun zeks xadošim у тэрмін шасьці месяцаў
• mir zajnen geven in-zeksn (zeks ire) мы былі ўшасьцёх
• zeks hundert шэсьцьсот
• zeks mol azojfil у шасьцікратным памеры

zelber(t), zélbiker [*d.* selbst, *mhd.* sëlber(t), sëlvest] той самы; **zelbst** сам(а), само, уласна; **zelbkajt** *f*, -n тоеснасьць, тожсамасьць, тоясамасьць
• far di zelbe gelt за тыя ж грошы (кажуць пакупніку, прапануючы сесьці)
• ot der zelber той самы

zélbstajngeglojbtkajt *f* [*d.* einglauben] самаўпэненасьць
zélbstantviklung *f* [*d.* entwickeln] самаразьвіцьцё
zélbstaxtung *f* [*d.* Achtung] самапавага
zélbstbadinung *f* [*d.* bedienen] самаабслугоўваньне
zélbstbafrajung *f* [*d.* befreien] самавызваленьне
zélbstbafruxtperung *f* [*d.* befruxten] самаапладненьне
zélbstbaheršung *f* [*d.* beherrschen] самавалоданьне, прысутнасьць духу, вытрымка
zélbstbanugndiker [*d.* begnügen] самадастатковы, самагодны
zélbstbaruikung *f* [*d.* ruhen] самазаспакойваньне, самасупакойваньне, самазаспакаеньне, самасупакаеньне
zélbstbašpajung *f* [*d.* bespeien] самааплёўваньне
zélbstbaštajerung *f* [*d.* besteuern] самаабкладаньне
zélbstbaštimung *f* [*d.* bestimmen] самавызначэньне
zélbstbaštojbung *f* [*d.* bestäuben] самаапыленьне
zélbstbavegung *f* [*d.* bewegen] самарух
zélbstbavustzajn *m* [*d.* bewusst] самасьвядомасьць
zélbstbazajtikn [*d.* beseitigen] самаўхіліцца; **zélbstbazajtikung** *f* самаўхіленьне
zélbstbazorgung *f* [*d.* besorgen] самазабесьпячэньне
zélbstbildung *f* [*d.* Bildung] самаадукацыя
zélbstcil *m* [*d.* Ziel] самамэта
zélbstcufridener [*d.* zufrieden] самаздаволены; **zélbstcufridnkajt** *f* самаздаволеньне, самаздаволенасьць
zélbstderhaltung *f* [*d.* erhalten] самазахаваньне
zélbstderkenung *f* [*d.* erkennen] самапазнаньне
zélbstfargrejtung *f* [*d.* bereiten, *mhd.* gereiten] самападрыхтоўка
zélbstfarhitung *f* [*d.* verhüten] самазахаваньне, перасьцярога
zélbstfarnixtung *f* [*d.* vernichten] самазьнішчэньне
zélbst(-)farštendlexer [*d.* verständigen] сам па сабе зразумелы
zélbstfartejdikung *f* [*d.* verteidigen] самаабарона
zélbst(-)farvaltung *f* [*d.* verwalten] самакіраваньне
zelbstflus *m* [*d.* Fluss] самацёк
zélbstgefil *m* [*d.* Gefühl] самаадчуваньне
zélbstheršer *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Herrscher] самадзержац; **zélbstheršaft** *f*, **zélbstheršung** *f* самадзяржаўе; **zélbstheršndiker** самадзяржаўны
zélbsthilf *f* [*d.* Hilfe] самадапамога
zelbstkost *m* [*d.* kosten] сабекошт
zélbstlojbung *f* [*d.* loben] самаўсхваленьне
zélbstmejnung *f* [*d.* Meinung] самаўзвышэньне, ганарлівасьць
zélbstmerder *m*, -s, (-n *f*, -s) [*d.* Mörder] самазабойца; **zélbstmord** *m*, -n самазабойства
• bagejn* zelbstmord скончыць самазабойствам

zélbstnareráj *f* [*d.* Narr] самападман
zélbst-ojsloder *m*, -s [*d.* laden] самазвал
zélbstoncindung *f* [*d.* anzünden] самаўзгараньне

zélbstštrom *m* [*d.* Strom] самацёк
zélbs(t)tetikajt *f* [*d.* tätig] самадзейнасьць; **zélbs(t)tetiker** самадзейны
zélbstvertiker [*d.* Wert] самацэнны
zélbstvirde *f* [*d.* Würde] уласная годнасьць
zélbstzixerer [*d.* sichern] самаўпэўнены; **zélbstzixerkajt** *f* самаўпэўненасьць
zélbštendiker [*d.* selbständig] самастойны; **zélbštendikajt** *f* самастойнасьць
zélbšuc *f* [*d.* Selbstschutz] самаабарона
zélcer-klejtl *n*, -ex [*p.* kleta] цукерня (крама)
zélcerl *n*, -ex [*d.* Salz] салянка, сальніца
zélcer(-vaser)=sélcer-vaser *n*, **zélcerke** *f* [*d.* Selterwasser] зельцэрская вада
zéliker [*d.* selig] блажэнны; праведны
zelner *m*, -s, *dim.* **zélnerl** *n*, -ex [*mhd.* soldener, *p.* żołnierz] жаўнер, ваяр, маскаль; **zélner(i)š(er)** жаўнерскі; **zelneráj** *f/n* служба ў войску
• beser a hunt in fridn, vi a zelner in krig *glxv.* лепш быць сабакам дома, чымся жаўнерам на вайне (лепш не даеўшы, ды спакойна пасядзеўшы; хоць ня пышна, абы зацішна)
• durx Mešiexn iz majn zun a zelner *glxv.* праз Мэсіяша мой сын трапіў у маскалі (маці спадзявалася, што пакуль яе сын вырасьце, Мэсіяш абавязкова прыйдзе на зямлю)
• er štejt vi a zelner far der tir *glxv.* ён стаіць як жаўнер перад дзьвярыма (недарэчы)
• ven ejn zelner volt gevust, vos der anderer traxt, volt kejn krig ništ geven *glxv.* калі б адзін жаўнер ведаў, аб чым думае другі, вайны б не было
zeltn [*d.* selten] *adv.* зрэдку; **zeltnhajt/zeltnkajt** *f*, -n рэдкасьць; **zéltener** рэдкі
• a zeltn zuniker tog надзвычай сонечны дзень
• zeltene faln нешматлікія выпадкі
• zeltn arajnkumen* cu emecn зрэдку наведваць кагосьці
• zeltn ven рэдка калі, зрэдку
• zeltn ver s'vejst, az... няшмат хто ведае, што...
• zeltn vu s'vet zix gefinen... няшмат дзе знойдзецца...
• jung blut tut zeltn gut *šprxv.* маладая кроў рэдка робіць добра (маладосьць – буйносьць, а буйносьць – дурносьць; малады – дурны; малады розум – палявы вецер: бяжыць і гудзіць)
zemd *pl.* →zamd *m/n*, *pl.* -n пясок; **zemdl** *n*, -ex, **zémdele** *n*, -x пясчынка; **zemder** *m*, -s пясочніца (для высушваньня атраманту); **zémdldiker** пяшчаны, пескаваты, жвіровы
zemer *m*, -s [*s.* (ס-)זמר →zmires, mizmer, klezmer] напеў, песьня, сьпеў, мэлёдыя [*sin.* gezang, melodje, lid]
zemir/zemer=zajnen/zenen mir
zeml *m/f*, *dim.* **zémele** *n*, -x [*d.* Semmel] булка; **zémlmel** *f/n* [*mhd.* sëmelmël] 1. крупчатка, крупчастая мука; 2. *fig.* цьвет, краса (лепшая частка)
• di zemlmel fun der jugnt цьвет моладзі
• gefinen* a zemele знайсьці булачку; *fig.* упасьці (калі дзіцё падае, у яго пытаюць: "vos hostu gefunen?" што знайшоў?)
• az me hot brojt, vil men a kojleč *šprxv.* калі ёсьць хлеб, хочацца калача (праз хлеб хлеба шукаць ня трэба)
• az me hot brojt, zol men kejn zeml/lekex nit zuxn (vil men a kojleč) *šprxv.* калі ёсьць хлеб, булкі/перніка не шукаюць (пірага шукаеш, а хлеба не цурайся; шукаючы пірага, хлеб згубіў; лепш хлеб з вадою, чым пірог зь бядою)
• brex uf a zeml, špringt arojs a jid *glxv.* разламі булку – жыд выскачыць
• – Ober zog šojn, mejdele, zog šojn mejdele, /farvos že bistu azoj šejn? /– Vajl ix es ale naxt a zemele mit vajn – /derfar bin ix azoj šejn. *flksl.* – Але скажы ж, дзяўчына, чаму ты такая прыгожая? – Таму што кожную ноч я ем булачку зь віном – таму я такая прыгожая.
zemlják *m*, -es, (-ačke *f*, -s) [*ukr./r.* земляк] зямляк
zemljanke=žemlanke *f*, -s [*ukr./r.* землянка] зямлянка
zemš=zamš *m* замша; **zémšener=zámšener** замшавы; **zemšer** *m*, -s гарбар, кажамяка, які выробляе замшу
zen* (mir/zej zeen; gezén) [*d.* sehen] бачыць; **zéiker, zébarer** бачны; **zéendiker/zéevdiker** відушчы; **zeer** *m*, -s, (-n *f*, -s) празорлівы, празорца; прадказальнік; той, хто прадбачыць будучыню; **zéerišer** прадбачальны; **zéikajt** *f*, **zébarkajt** *f* яўнасьць, відавочнасьць, бачнасьць; **zeung** *f*, -en, **zéeniš** *f/n*, -n 1. бачаньне; прывід, здань; 2. спатканьне; **zé-feld** *f*, **zé-krajz** *m* поле зроку; **zékraft** *f* зрок; **zest** (па)бач, бачыш, зірні; **zépunkt** *m*, -n пункт гледжаньня; **zé-vinkl** *m* вугал гледжаньня
• ix ze in dem nit kejn šum šlexts я ня бачу ў гэтым нічога благога
• me zet, az er iz mit epes nit cufridn бачна, што ён чымсьці не задаволены
• ojsern ze-feld па-за бачнасьцю
• zen* a xolem марыць, мроіць, сьніць
• zen* emecn af durx un durx бачыць каго-небудзь наскрозь
• zen* vi a blinde hun бачыць як сьляпая курыца
• zen* vi a kac in der fincter бачыць як котка ў цемры (як птушка/арол/сакол)
• zen* vi zajne ojern бачыць як уласныя вушы
• ze(t) nor (ze/zet)! ze(t) okoršt! глянь(це) толькі! абач(це)! (па)бач(це)!
• arbetn – ništ, esn, zestu – jo працаваць – дык не, але есьці, бачыш ты – да
• az me lebt, ken men zix zen *glxv.* калі будзем жыць, дык убачымся
• beser gut zen, ejder šlext hern *glxv.* лепш добра бачыць, чымся блага чуць (вер ня сказу, а паказу)
• dos harc zet beser fun dem ojg *šprxv.* сэрца бачыць лепш за вочы
• du vest es šojn zen vi dajne ojern *glxv.* табе гэтага ня ўбачыць як сваіх вушэй (угледзіць як сваю патыліцу; убачыць як сьвіньня неба)
• hern un zen iz nox nit dos zelbe *glxv.* чуць і бачыць – розныя рэчы
• ix zol dix zen af ejn fus, un du mix – mit ejn ojg! (du zolst mix zen af ejn ojg, un ix zol dix zen af ejn fus!) *kll.* каб я цябе бачыў на аднае назе, а ты мяне – адным вокам!
• Vi ken ix zen /in der fincter cu gejn? /Ix vel vartn, biz s'vet ufgejn di zun! /Ba der lixtiker šajn /ken meglex zajn /vet men derkenen mix ojx, ver ix bin! (A. G.) Як я магу ў цемры, ня бачучы, ісьці? Я буду чакаць, пакуль сонца ня ўзыдзе! Магчыма ў сонечным сьвятле мяне таксама распазнаюць, хто я ёсьць!
• vos di ojg zet nit, di harc filt nit *glxv.* як вочы ня відзяць – душа не баліць

zendre *f* [*p.* zendra] акаліна
zéneft *m* [*d.* Senf] муштарда, гарчыца; **zéneftiker** гарчычны
zénftiker=zánftiker [*d.* sanft] лагодны, рахманы, ціхі; **zénftigung** *f*, **zénftikajt** *f* лагоднасьць, рахманасьць
zengen/zenken [*d.* sengen] падпальваць, падсмальваць
zenít *m*, -n [*r.* зенит, *lat.*] зэніт
zere *f* [*s.* זרע →šixves-zere] 1. насеньне, семя; спэрма; 2. племя, патомства, нашчадкі, маладняк, дзеці [*sin.* sperme, zojmen; štam, noxšproc, noxvuks, kinder]
zeres *m* [*s.* זרת] 1. мезенец; 2. пядзь, корх
Zereš [*s.* זרש] *mx.* Зэрэш, жонка Гамана (Эст. 5:10)
zerne *f*, -s [*sl.*] зерне, зярнятка, зернейка, бубка
zesl *n*, -ex [*d.* Sessel] крэсла
zet *f*, **zétikajt** *f* [*d.* satt] сытнасьць; багацьце, дастатак; **zétiker** сытны; **zétikung** *f* накормліваньне, кармленьне; сыць; **zét(ik)n** накарміць (удосыць/уволю), запатоліць, насыціць
• onhodeven cu der zet сытна накарміць
• di fejgl lebn dort in der varem un in der zet птушкам жыць там цёпла і сытна
zexcik [*d.* sechzig] шэсьцьдзесят; (der) **zéxcikster** шэсьцьдзясяты; **zéxciker** 1. *m*, -s шэсьцьдзесятгадовы (чалавек); 2. шэсьцьдзясятыя (гады); **zéxcikjóriker/zéxcikjériker** шэсьцьдзесятгадовы
• di zexciker jorn шэсьцьдзясятыя гады
• in di zexciker у шэсьцьдзясятых гадох
zexcn [*d.* sechzehn] шаснаццаць; (der) **zéxceter**, **zéxcnter** шаснаццаты
zgal=sgal *m*, -n [*s.* →sgule?] катэгорыя, узровень, уласьцівасьць
• majn/dajn zgal (асоба) майго/твайго ўзроўню
zgrabne(r)=sgrabne(r) [*p.* zgrabny] зграбны
zgradne(r)=sgradne(r) [?] зручны, утульны, выгадны
zgube *f*, -s [*ukr.* згуба, *p.* zguba] згуба, страта, шкода
zgule=sgule *f*, -s [*s.* (סגולה(-ות →mesugl] сродак, лекі; магічнае бласлаўленьне; (добрая) якасьць, уласьцівасьць, вартасьць, годнасьць
zhires *f* [*s.* זהירות] асьцярожнасьць, клапатлівасьць; **zhiresdiker** асьцярожны, чуйны, аглядчывы, абачлівы
zi [*d.* sie] 1. (*dat.* ir, *ak.* zi) яна; яе; 2. *f*, -en самка, саміца, сука
• a zi-odler арліца
• vu iz zi? дзе яна?
• zi iz meuberes (zi trogt) яна цяжарная
zibecik [*d.* siebzig] семдзесят; (der) **zibecikster** сямідзясяты; **zibeciker** 1. *m*, -s сямідзесяцігадовы (чалавек); 2. сямідзясятыя (гады); **zibecikjóriker/zibecikjériker** сямідзесяцігадовы
• di zibeciker jorn сямідзясятыя гады
• in di zibeciker у сямідзясятых гадох
• biz zibecik jor lernt men sejxl un me štarbt a nar (sejxl zol der menč lernen biz zibecik jor) *šprxv.* да сямідзесяці гадоў вучыся розуму, але памрэш дурнем (што жывем, то вучымся)
• biz zibecik jor lernt men zix, dernox štarbt men gor avek *glxv.* да сямідзесяці гадоў вучыся, пасьля хутка памрэш (будзем вучыцца, пакуль сьмерць лучыцца)
• ejder me vert zibecik jor, kumt alc far di ojgn *šprxv.* пакуль семдзесят гадоў, дык усё абачыш
zibecn [*d.* siebzehn] сямнаццаць; (der) **zibeceter**, **zibecnter** сямнаццаты; **zibecnjóriker/zibecnjériker** сямнаццацігадовы
zibn [*d.* sieben] сем; **zibene** *adv.* а сёмай гадзіне; **zibeter**, (der) **zibter** сёмы; **zibetl** *n*, -ex 1. сёмая частка; 2. неданосак, сямімесячны; **zibele** *n*, -x 1. неданосак, сямімесячны; 2. *kort.* сямёрка; **zibetxéjlek** *m/n* [*s.* חלק-] сёмая частка; **zibling** *m* сямёра людзей; **zibnxádošimdiker** [*s.* חודשים-] сямімесячны; **zibnjóriker/zibnjériker** сямігадовы; **zibnšóiker** [*s.* שנה-] сямігадзінны; **zibnek** *m*, -n сямікутнік, сямівугольнік; **zibnékiker** сямікутны; **zibntógiker** сямідзённы
• a kind fun zibn jor сямігадовае дзіцё
• kukn mit zibn ojgn глядзець ва ўсе вочы
• mir zajnen geven zibn ire нас было сямёра
• mit ale zibn zaxn з усімі прыдаткамі
• zajn* afn/in zibetn himl быць на сёмым небе
• zibn hundert сямсот
• ale zibn zaxn усе сем рэчаў
• ale zibn jor endert zix dem menčns natur *šprxv.* кожныя сем гадоў мяняецца чалавечая натура
• esn zol dix ale tog a vorem, un šabes – zibn! *kll.* каб цябе штодня чарвяк грыз, а ў суботу – аж сем!
• vi me/ejner iz cu zibn, azoj iz men (er) cu zibecik (vi cu zibn, azoj cu zibecik) *glxv.* як у сем, гэтак і ў семдзесят (з чым у калыску, з тым і ў дамавіну; з лысага цяляці лысы вол будзе; як німа шчасьця з раньня, то ня будзе і да зьмярканьня; як зь яйца, так і да канца)
• zibn iz a lign (axt iz nit kejn emes) *glxv.* сем – хлусьня (восем – няпраўда)
• zibn jor a borščˊ gekoxt, un cum sof iz er gerunen gevorn *glxv.* сем гадоў боршч варыўся, а пад канец праліўся (аб кепскай гаспадыне)
zicn* (iz gezésn) [*d.* sitzen] 1. сядзець; 2. *n*, **zic** *m*, -n сядзеньне; **zic(t)**! сядай(це)!; **zicl** *n*, -ex зэдлік, услончык; **zíc(nd)iker** які сядзіць; **zícndikerhéjt** *adv.* седзючы; **zicung** *f*, -en паседжаньне; **zicer** *m*, -s, (-n *f*, -s) сталы жыхар; **zícern/zícerke** *f*, -s латочніца, гандлярка дробным таварам; **zicflejš** *n* 1. зад(ніца), азадак; 2. *hum.* упартасьць, заўзятасьць, настойлівасьць; **zícort** *m/n*, *pl.* -erter месца (у кіраўніцтве); **zícštrajk** *m*, -n сядзячы страйк; **zícvagon** *m*, -en сядзячы вагон
• a fojgl zict afn cvajg птушка сядзіць на галіне
• arophaltn* a zicung засядаць
• di hun zict af di ejer курыца сядзіць на яйках
• firn a zicn art lebn весьці сядзячы вобраз жыцьця
• nit hobn* kejn zicflejš няўседлівасьць, быць непаседам
• zic nit af der hojler erd! не сядзі на голай зямлі!
• zicn* bam tiš, in turme/tfise, mit farlejgte hent, on a grošn, vi af špilkes сядзець за сталом, у турме (адбываць зьняволеньне), склаўшы рукі, без адзінага граша, як на шпільках
• zicn* un esn* mitik палуднаваць
• zicn* vi a graf сядзець як граф (як пан/барын/мур/грак /грыб/копша)
• zicn* vi aˊa fremder xasene сядзець як на чужым вясельлі (як на жару/вугальлі)
• šive zolstu zicn in a vinternaxt! *kll.* каб ты ў зімнія ночы сядзеў у жалобе!
zid *m* [*d.* Süden] зюйд, поўдзень (старана сьвету)
zidlen [*mhd.* sudeln] 1. лаяць, сварыцца, панасіць; 2. *n*, **zidl** *m*, **zídleniš** *n*, **zidleráj** *f/n*, -en лаянка, лайба, сварка; **zidler** *m* плыткар, ганьбавальнік, каверзьнік, намоўнік, жыгун; **zídlvort** *n*, *pl.* -verter лайнае слова, лаянка

• a gefefert/grob zidlvort паперчанае/грубае слоўца
• zidlen un šnidlen лаяцца, сварыцца
• zidlen zix vi a mark-jidene лаяцца/сварыцца як жыдоўка на кірмашы (як ятроўкі)

zidn* (gezótn/gezódn/gezídt) [*d.* sieden] 1. кіпяціць; кіпець; 2. *n* кіпеньне; **zidndiker** які кіпіць; **zideráj** *f* рафіновачны завод; **zíd-kesl** *m*, -en, **zíd-maxšir** *m*, -im [*s.* (ים-)מכשיר] кіпяцільнік; **zíd-punkt** *m*, -n пункт кіпеньня

• dos/di vaser zidt вада кіпіць
• es zidt in mir di blut кроў ува мне кіпіць
• zidn* lajxt кіпяціць на малым агні
• zidn* vi a samovar/recejex/gazlen кіпець (гневам) як самавар/ліхадзей/разбойнік (як вада ў гаршку)

zi"e *abr.* **zxuse/sxuse jogn olejnu** [*s.* זו"ע=זכותו יגן עלינו] яго заслуга хай нам дапаможа

zief *m*, *pl.* ziufim [*s.* (ים-)זיוף] падробка, фальшыўка, падлог

zifcn [*d.* seufzen] уздыхаць; **zifc** *m*, -n уздых; **a zifc ton*** уздыхнуць; **zífceniš** *n* ныцьцё

• Du bist majn harc, du bist majn lebn, /oj, vi konstu dos gornit farštejn? /Ven ix zol dir nor ejn zifc ton gebn, /beser nejn un beser nejn. *fiksl.* Ты маё сэрца, ты маё жыцьцё, ой, як ты гэтага ня можаш зразумець? Калі б я хоць раз уздыхнула, ой, лепш ня трэба.
• mer. vi mit a zifc, ken ix im (mit gornit) nit helfn, un dos badarf ix im ojx far zix *glxv.* больш, чым уздыхам, я яму не магу дапамагчы, але і гэта мне самому патрэбна (колькі мог, столькі дапамог)

zigl *m/n*, -en [*d.* Siegel] пячатка; **ziglen** запячат(в)аць; **zígl-ring** *m*, -en сыгнэт, пярсьцёнак зь пячаткай

zign [*d.* siegen] перамагчы, перамагаць, узяць/браць верх; **zig** *m*, -n перамога; **ziger** *m*, -s, (-n *f*, -s) пераможца; **zígerišer** пераможны; **zígrajxer** перамаганосны

• bakrojnen dem ziger mit a lorberkranc увянчаць пераможцу ляўровым вянком
• di gerextikajt hot gezigt справядлівасьць узяла верх
• forojs cum zig! наперад да перамогі!

zigzág *m*, -n [*d.* Zickzack] зігзаг; **zigzagírn** (zigzagírt), **zigzágeven** (maxn zigzágn) віляць; **zigzágiker**, **zigzágišer**, **zigzágartiker** зігзагападобны

zikne *f* [*s.* זקנה(י) →zokn, ben-zkunim] старасьць [*sin.* altkajt, elter]

• di zikne hot zix af im ongerukn старасьць на яго насунулася
• leejs zikne на старасьці гадоў

zikórn *m*, -s [*s.* זכרון(י) (ס-) →zixrojnes, zejxer, zxojr, (h)askore, mazker, bal-zikorn] памяць [*sin.* feikajt cu gedenken]

• a kurcer/kecener/švaxer/šlexter/vajberšer zikorn кароткая /кашэчая/благая/дзявоцкая памяць
• bletern dem zikorn аддавацца ўспамінам
• fartunklung funem zikorn зацьменьне/правал памяці
• hobn* a kecišn/kurcn zikorn мець кашачую/кароткую памяць
• uflebn/ufšteln/opfrišn in zikorn аднаўляць у памяці
• a ligner muz hobn a gutn zikorn *šprxv.* хлус мусіць мець добрую памяць

zikres *pl.* [*r.* зикторить,*v.*] *argo* зекры, зэгры, лупы, зенкі, зеркі, бельмы

zilb *f*, -n [*d.* Silbe] *lingv.* склад

zilber *n* [*d.* Silber] срэбра; **zílbern** серабрыць; **zílber(d)iker** срабрысты; **zílberner** срэбны; **zílbervarg** *n*, **zilber-xféjcim** *pl.* [*s.* חפצים-] срэбныя вырабы; **zílbergelt** *n* срэбныя манэты; **zílber-frestl/-frestele** *n*, -(e)x шэрань; **zílber-papir** *n* фольга; **zílberštol** *m* серабранка; **zílber-topol** *m*, -n *bot.* серабрыстая таполя

• a zilbern lefele срэбная лыжачка
• di zilberne xasene срэбнае вясельле
• zilberdiker frirtoj шэрань
• gold un zilber klopt men – ubifrat a vajb *glxv.* золата і срэбра б'юць, а што ўжо казаць пра жонку (ня б'е жонкі мужык, а б'е жончын язык)
• gold un zilber lozt men štejn, az der ejberšter hejst cu zix gejn *šprxv.* золата і срэбра з сабой у магілу ня возьмеш (золата за плячыма, а чорт перад вачыма; у труну ўсяго ня ўложыш; памрэш – увесь сьвет не забярэш)

ziln *pl.* [*d.* Siele] цягло, шлейкі, ярэмца, лямка, падуза, гуж

• gejn* in di ziln *fig.* запрагацца ў работу, цяжка працаваць

Zilpe [*s.* זלפה] *tnx.* Зэлфа (служанка Ліі і маці Гада і Асіра, сыноў Якуба) (Б. 29:24)

zilzl *m*, *pl.* zilzulim [*s.* (ים-)לזלז(י)] грэбаваньне, пагарджаньне, занядбаньне, непавага, ганьба, абраза, зьняважа, зьнеслаўленьне [*sin.* zidleraj, balejdikung]; **zílzldiker** зьняважлівы, абразьлівы, пагардлівы

zímeven [*ukr.* зимувати, *p.* zimować] зімаваць; **zimivlje** *f* зімовы зернавы фураж; **zímene** *f* азімы хлеб

zin *pl.* →zun *m*, *dim.* **zúnenju** *n*, **zúndele** *n*, -x, **zindl** *n*, -ex сын

zínd(ik)n [*d.* sündigen] (са)грашыць; **zind** *f* [*d.* Sünde] грэх, (пра)віна, аблуда; **zíndiker** 1. *m*, (-ke *f*), **zínder** *m*, -s грэшнік, грахаводнік; 2. грахоўны, грэшны; **zíndbok** *m* казёл адпушчэньня; **zínd(-)ofer** *m* ахвяра

• bagejn* a zind саграшыць
• me zindikt, ojb me redt azoj грэх, калі так казаць
• m'tor nit zindikn! нельга грашыць!
• m'zol nit zindikn mit di rejd! ня трэба грашыць на словах!
• s'iz a zind me tor nit гэта ёсьць грэх
• zindikn kegn emes грашыць супраць праўды
• a šuldiker iz vi a zindiker *glxv.* вінаваты як грэшнік
• der menč zindikt (iz zindik), un der hon vert/iz di kapore *šprxv.* чалавек грашыць, а пеўня прыносяць у ахвяру (вераб'і крупы зьелі, а сініца ў клетку трапіла: хто заграшыў, а хто пакутуе; язык выгаварыўся, а сраку б'юць; каваль зграшыў, а сьлёсара павесілі; шавец сукно ўкраў, а краўца выбілі)
• dos opkumen iber jenems zind *glxv.* з чужога шалу галава кружыцца
• ejgene zind fargest men gešvind *glxv.* уласны грэх забываецца хутка (грэх у мех, а кіем па баку)
• gelt brengt cu gajve un gajve cu zind *šprxv.* грошы вядуць да пыхі, а пыха – да граху
• host gezindikt cvej mol, vestu šojn zindikn ale mol *šprxv.* зграшыў два разы, будзеш ужо грашыць кожны раз (чаго ня вольна, таго і карціць)
• hostu gezindikt cvej mol, vestu šojn zindikn ale mol (on a col) *šprxv.* два разы зграшыш, будзеш грашыць штораз
• in šlof zindikt nit der menč, nor zajne xalojmes *glxv.* у сьне грашыць не чалавек, а ягоныя сны
• Ix vel šojn, ix šver, /nit zindikn mer, /dos šver ix dir, got, hejlik cu, /abi gib šojn ajn /in zinen arajn /di felker mir šenken majn ru! /Un far di meloxim bet ix ba dir, /zolst lozn lang lebn zej, /un štarkn dos harc cum gutn af mir, /me zol mir ništ šrajen mer: gej! (A. G.) Я бажуся, што больш грашыць ня буду, я прысягаю табе, божа, што буду жыць сьвятым жыцьцём, абы толькі ты даў людзям разуменьне, каб

падаравалі мне спакой. І за цароў я прашу цябе, каб ты іх надзяліў доўгім жыццём, каб яны прыхільна ставіліся да мяне, каб мне болей ніхто не крычаў: ідзі!
• špilt cu di šo, iz kejn zind nito *glxv.* што зроблена своечасова, тое ня грэх
• ver es zindikt mit di ojgn, azoj vern zej im tunkl af der elter *šprxv.* хто грашыць вачыма, таму на старасьці цёмна ў вачох

zin(en) *m* [*d.* Sinn] 1. пачуцьцё; 2. сэнс; 3. сьвядомасьць, розум, прытомнасьць; **zínlexer** сэнсавы; **zínlozer** бессэнсоўны, недарэчны, бязглузды; **zínlozikajt** *f* бессэнсоўнасьць, недарэчнасьць
• a zinlozer tat бессэнсоўны ўчынак
• arajndringen* in dem zinen fun epes унікнуць у сэнс чагосьці
• arojs(gejn*) emecn fun zinen выпятаць з галавы ў кагосьці
• arop(gejn*) fun zinen зьехаць/сысьці з глуздоў, звар'яцець
• der zin(en) funem lebn, fun di gešeenišn сэнс жыцьця/падзеяў
• dos zinloze axzories бессэнсоўная лютасьць
• es hot a zinen гэта мае сэнс
• hobn* in zinen (cu) мець на ўвазе
• inem direktn zin у прамым сэнсе
• kumen* in zinen arajn (kumen* emecn afn zinen) прыйсьці камусьці на думку
• ot dos gance haveniš hot kejn zin(en) nit уся гэтая мітусьня пазбаўлена сэнсу
• s'hot kejn zin(en) nit cu gejn ahin, cu akšenen німа сэнсу ісьці туды, упірацца
• verter on a šum zin словы бяз сэнсу
• vos far a zinen hot es (cu gejn)? які гэта мае сэнс?
• zajn* bam (fuln) zinen быць у (поўнай) сьвядомасьці
• zix arajnnemen* in zinen браць да галавы
• a porec hot in zin ferd un hint, a jid hot in zin vajb un kind *šprxv.* у пана ў галаве коні і сабакі, а ў жыда – жонка і дзіцё
• me špilt dem xosn vejnendiks, un im iz zajns/irs in zin *glxv.* жаніху граюць жаласьлівае, а ў яго сваё ў галаве

zingen* (gezungen) [*d.* singen] 1. сьпяваць; 2. *n* сьпеў; **zinger** *m*, -s, (-n *f*, -s) сьпявак; **zínglid** *f/n*, -er, **zingexc** *n* сьпеў, песьня; **zíngevdiker** сьпеўны; **zíngevdikajt** *f* сьпеўнасьць; **zíng(-)fojgl** *m*, *pl.* -en/-fejgl, *dim.* **zíngfejgele** *n*, -ex пеўчая птушка; **zíngštik** *m* вакальны твор
• der lerer af zingen настаўнік сьпеваў
• dos zingen fun a larx сьпеў жаваранка
• hobn* cu zingen un cu zogn (a sax zmires cu zingen hobn*) ёсьць аб чым сьпець і расказаць (не з аднае студні ваду піў; не з аднае дзяжы хлеб еў; не з аднае табакеркі табаку нюхаў; быў на возе/лаве/кані і пад возам/лавай /канём; быў і ў коле і ў мяле)
• zi zingt (zi iz a zingern) in der opere яна сьпявае ў опэры
• zingen* a prajz *hum.* называць цану
• zingen* in ejn xor сьпяваць у адным хоры (быць заадно)
• zingen* vi a špilfejgele/kanarik сьпяваць як салавей/канар
• a zingen ver in Lisi, ver in Strisi (ejner – u Lisi, der anderer – u Strisi) *glxv.* рознагалосіца (хто ў лес, хто па дровы; хто ў боб, то ў гарох; гэты пра воз, а той пра коз)
• az der rebe zingt, /un az der rebe zingt, /zingen ale xasidimlex, /la-la-la... *flksl.* калі рэбэ сьпявае, сьпяваюць усе хасыдзікі, ля-ля-ля...
• az me iz rajx (hot gelt), iz men i šejn, i klug, i me ken zingen *šprxv.* калі чалавек багаты, ён і прыгожы, і разумны, і можа сьпяваць
• az me zingt, ejder me štejt uf, vet men vejnen, ejder me gejt šlofn *glxv.* хто сьпявае, перад тым, як устаць з ложка, будзе плакаць перад сном
• er hot gehert zingen, un vejst nit in vos far a vald *glxv.* ён чуў сьпеў, але ня ведае ў якім лесе (чуў звон, ды ня ведае, дзе ён; гавораць, гамоняць, ды ня ведаюць, дзе звоняць)
• ix hob (mir hobn) mit im cu zingen un cu zogn *glxv.* гора мне/нам зь ім!
• me zol dix trogn un zingen! *kll.* каб цябе пад сьпевы несьлі! (каб па табе напяклі праснакоў)
• ver es ken gut zingen, muz ojx kenen gut šlingen *šprxv.* хто можа добра сьпяваць, мусіць таксама добра глытаць

zinken* (gezunken) [*d.* sinken] вязнуць, пагружацца, паглыбляцца; **zinkung** *f med.* апушчэньне; **zínkblaj** *m* грузіла; **zínk-zamd** *m/n*, -n зыбучы пясок; **zínk-zump** *m*, -n дрыгва
• zinken* in zind пагразнуць у распусьце
• zinken* vi blaj, vi a štejn in vaser тануць як сьвінец, як камень у вадзе
• cu fil esn un trinken in dales zinken *glxv.* зашмат есьці і піць – у бядоце завязнуць (каб ня дзірка ў роцяе, дык хадзіў бы ў злоцяе; каб ня гэты губец, хадзіў бы ты ў шубец)

zínkłojt *m*, -n [*d.* zinken, Lot] адвес

zint (fun zint) [*mhd.* sint] *bndv./prep.* ад, з(ь), з таго часу як
• zint jorn зь мінулага году
• zint ix leb, hob ix nox azojns nit gehert колькі жыву, такога яшчэ ня чуў
• zint di velt štejt з тых часоў, як сьвет стаіць (зь век вякоў; як сьвет сьветам; спракон вякоў; спраку/спроку веку; з продкаў вякоў; спрадвеку)

zip *f*, -n [*d.* Sieb] сіта; **zipn** прасейваць (празь сіта); **zipung** *f* прасяваньне
• s'hot zix mir di zip cezipt, /un s'hot zix alc cešotn, /s'hobn zix mir di šix cerisn – /tanc ix in di zokn *flksl.* маё сіта прадзіравілася, і ўсё рассыпалася, чаравікі падраліся, і я танцую ў шкарпэтках

ziser [*d.* süss] салодкі; **zísink(er)** салодзенькі, лісьлівы; **zis** *adv.* салодка; **zísnašer** *m*, (-n *f*, -s) ласун, ласуха; **zís-(lex)kajt** *f* (ziser tam) саладосьць, салодкасьць, асалода, слодыч, прытарнасьць; **zísvarg** *n* ласункі, лізікі, цукеркі, прысмакі
• a ziser šmejxl салодкая ўсьмешка
• a zisink pen'eml салодзенькі тварык
• mit (di) zise rejdelex з салодкімі прамовамі
• prikre zislexkajt (prikre-ziser) прыкрая салодкасьць, прыкрасьць, прытарнасьць
• s'iz mir cu zis мне задужа салодка
• s'lebt zix ir dort gor nit azoj zis ёй жывецца там ня так ужо й салодка
• táte ziser! татухна любы/даражэнькі!
• zis vi cimes/honik/lakrec/mandlen/pateke/cuker салодкі як цымус/мёд/лакрыца/мігдалы/патака/цукар (як сон)
• zis vi di velt салодкі/прыгожы як сьвет
• zis vi majne cores салодка як маё ліха
• zise trojmen салодкія мары
• zise vajntrojbn салодкі вінаград
• zisenke rejd салодкія прамовы
• a nar hot lib zis *glxv.* дурань любіць салодкае
• me zogt: a nar hot lib zise zaxn – dos hobn kluge ojsgetraxt кажуць: дурань любіць салодкія рэчы – гэта выдумалі разумныя

zíslmojz *f*, *pl*. -majz *zool*. [*d*. Zieselmaus] *zool*. сусьлік
zist=zunst [*d*. sonst] *adv*. акрамя таго, інакш
zit *f*, -n [*d*. Sitte] нораў, звычай, звычка; **zítlexer** маральны; **zítlexkajt** *f* маральнасьць, мараль; **zítnlozer** аморальны; **zítnlozikajt** *f* аморальнасьць
ziveg *m*, *pl*. zivugim [*s*. (ים-)זיווג(י) →mezaveg, benzug, xilelhaziveg] 1. мужчына альбо жанчына, якія з пэўным чалавекам у стане скласьці ідэальную пару; 2. жаніцьба, шлюб, злучка; 3. муж і жонка, пара [*sin*. porfolk]; **zíveg-šaft** *f*, -n шлюб
• nit kejn glajxer ziveg няроўны шлюб
• zajn* a ziveg (cu) быць да пáры
• a mieste mojd gefint ir ziveg *glxv*. і самая брыдкая дзеўка знойдзе сабе пару
• a ziveg min-hašomaim! der xosn iz af ejn ojg blind, un di kale iz af ejn ojer tojb *glxv*. цудоўны шлюб! жаніх на адно вока сьляпы, а нявеста на адно вуха глухая
• der ziveg zol ojle-jofe zajn! каб гэты шлюб зладзіўся!
• s'zol zajn der rixtiker ziveg! хай будзе надзейным гэты шлюб!
• zol der ejberšter nor šikn dem rixtikn ziveg (Š.-A.) каб толькі бог паслаў добры шлюб
ziv-hašxíne *m* [*s*. השכינה זיו(ו)] боскае сьвятло, зьзяньне {*sin*. getlexe šajn]
zix [*d*. sich] сабе, сябе; -ся
• cu zix ahejm да сябе дамоў
• epes filt er zix nit-gut штосьці адчувае ён сябе дрэнна
• er gejt zix ён ідзе сабе
• er iz mit zix nit cufridn ён незадаволены сабой
• er iz ojser zix ён па-за сабой
• far zix для сябе
• ix bašuldik zix alejn я вінавачу самога сябе
• ix hob ba zix (in sod) farflanct an eplbojm я ў сябе ў садзе пасадзіў яблыну
• nox zix пасьля сябе
• vegn zix red ix nit аб сабе я не кажу
• vi on zix як не ў сабе, у разгубленым стане
• zix hot er genumen dem klenern xejlek сабе ён узяў меншую частку
• zix rexn ix nit сябе я не лічу
• ba zix in der hejm iz jederer a menč *šprxv*. кожны пан у сваёй хаце (свая стрэха – свая ўцеха; у сваёй хаце і кашарга маці; у сваёй хаце добра і сраці)
• vos ejner hot in zix, varft er fun zix *šprxv*. хто што ў сабе мае, той тое і выказвае (каму што баліць, той аб тым і гаворыць)
zíx-bašuldikung *f*, -en [*d*. beschuldigen] самаабвінавачваньне
zíxcutroj *m* [*d*. Zutrauen] давер сабе самому
zíxern [*d*. sichern] забясьпечваць, упэўніваць, гарантаваць; **zíxer(lex)(n)** *adv*. (на)пэўна, пэўне, упэўнена; **zixer zajn*** (mit) быць упэўненым; **zixer**! безумоўна!; **zíxerer** 1. (in) упэўнены, запэўнены; 2. верны, сапраўдны, верагодны, пэўны; 3. бясьпечны; **zíxerhajt** *f*, **zíxerkajt** *f* 1. упэўненасьць; 2. верагоднасьць, пэўнасьць; 3. бясьпека; **zíxerung** *f*, -en забесьпячэньне, гарантыя; **zíxer(-)nodl** *f*, -ex, **zíxer-špilke** *f*, -s ангельская шпілька
• a zixere mitl надзейны сродак
• a zixere šic надзейная абарона
• a zixere štim упэўнены голас
• a zixerer trot упэўнены крок
• af zixer упэўнена
• di zixerkajt in di ejgene kojxes упэўненасьць ва ўласнай моцы
• me iz nit zixer mitn lebn няўпэўненасьць у жыцьці
• me ken af zixer zogn можна з упэўненасьцю казаць
• nemen* (di zax) af zixer прымаць (нешта) на веру
• zajt (ir megt zajn*) ganc zixer! будзьце ўпэўнены!
• zixer ba zix упэўнены ў сабе
• zixer vi ba zix inderhejm (in kešene) упэўнены як у сваёй хаце/кішэні
• zixer vi gold надзейны як золата (як піць даць)
• zixern dem šolem забясьпечваць мір
• zixer iz men nor mitn tojt (zixer (vi) mitn tojt) *šprxv*. упэўненым можна быць толькі ў сьмерці
zíx-íbe(r)rajsndiker [*d*. reissen] перарывісты
zixl *f* [*d*. Siechel] серп
zíx-šoklendiker [*d*. schauckeln] хісткі
zíxtbarer [*d*. sichtbar] бачны; **zíxtbarkajt** *f* бачнасьць
zixrojnes *pl*. [*s*. זכרונות →zikorn, zejxer, zxojr, mazker, (h)azkore] успаміны, мэмуары [*sin*. memuaren, dermonungen]; **zixrójneven** бясконца ўзгадваць адно і тое-ж; **zixrojne=zixrojno(j)/zixrojnom levroxe/livroxo=zal** *abr*. [*s*. זכרונה/זכרונו/זכרונם לברכה=ז"ל] "хай будзе блаславёная ейная/ягоная/іхная памяць"
• dervekn zixrojnes выклікаць успаміны
• es drikn zajn harc/gemit švere zixrojnes яго гнятуць цяжкія ўспаміны
zíx-vaklendiker [*d*. wackeln] хісткі
zjablik *m*, -es [*r*. зяблик] *zool*. берасьцянка
zkejne=skejne *f*, -s [*s*. (ות-)זקנה →zokn] старая (жанчына), баба; **zkéjnišer** старэчы; **zkejnim=skejnim** *pl*. →zokn *m* [*s*. (ים-)זקן] стары, старац
• a façejle fun a zkejne старэчая хустка
zkone=skone *f* [*s*. זקנה] *hum*. барада; **zkonim=skonim** *pl*. →zokn *m* [*s*. (ים-)זקן →xsimes-zokn] барада
zlidne(r) [*v*. злыдні, *ukr*. злидні, *p*. złydnia] нудны, назольны, дакучны, ачамерны, маркотны, цяжкі; **zlidn(j)e** *m/f*, -s назола, дакучнік, злыдзень; дакучная жывёла або насякомае
zlipec=žlipec *m*, -es [*sl*.] зьліпух (ніжняя скарынка хлеба з прысохлым попелам), закалец (на палец)
zlúkt(in)e=žlikte *f*, -s [*ukr*. жлукто] жлукта (драўляная пасудзіна для праньня); клунак зь бялізнай для праньня
zman *m*, -im [*s*. (ים-)זמן →ojszmanen, bizman-haze] пэрыяд, тэрмін, час; сэмэстар, палова навучальнага году ў хедары альбо ў ешыве (ад Сукэсу да пачатку месяца нісана альбо ад Пэйсаху да Рош-Гашоны) [*sin*. cajt; semester]; **zman-perójen** *m* [*s*. פרעון] тэрмін вяртаньня грошай; **zman-xejruséjnu** *m* [*s*. חרותנו] час нашай волі
• a jid, ejder er borgt zix, gejt er arum un zorgt zix, un kumt der zman-perojen, fajft er jenem on *glxv*. каб пазычыць грошы, жыд запабягае і клапоціцца, а калі надыходзіць тэрмін вяртаньня – ён толькі насьвістваe (браць – сакольня вочы, а аддаваць – савіны)
zmej *m*, -en/-es [*ukr*. змій, *p*. żmij] (папяровы) зьмей, вужака, гад
zmires *pl*. [*s*. זמירות →zemer, klezmer, mizmer] застольныя суботнія сьпевы [*sin*. šabes-gezangen]
• a sax zmires un vejnik/vincik lokšn *glxv*. шмат песень, але мала локшынаў (аўчынка ня варта вырабу; апуха ня варта кажуха; больш заходу, як карысьці)
• lx dermon zix in dem frajtik af der naxt, /oj, vos far ašires!

/Der tate mit di kinder zalbe axt /llegn zingen zmires. (N. Ś.) Я ўзгадваю, як у пятніцу ўвечары, вой, якая раскоша! Тата зь дзецьмі, увасьмёх, сьпявалі суботнія сьпевы.

zmore *f*, -s [*p*. zmora, *sl*.] *folk*. чараўніца, якая непакоіць /душыць чалавека ўва сьне

značen [*ukr*. значити, *p*. znaczyć] значыць; мець вагу; **značne(r)** значны

znak *m*, -es, **znekl** *n*, -ex [*p*. znak, *ukr./r*.] знак

znaxer *m*, -s, (-ke/-n *f*, -s) [*p*. znachor, *ukr*.] знахар; **znaxeráj** *n* знахарства

znovim *pl*. →zonev *m* [*s*. (ים-)זנב] 1. хвост; 2. *fig*. чэлес, пэніс; дурань

znus *n* [*s*. זנות →zojne, mezane, roje-zojnes, bejs-zojnes] аблуда, распуста, прастытуцыя, блядзтва [*sin*. prostitucje]

• arajncien* in znus уцягнуць у распусту
• arajnlozn* zix in znus упадаць/удавацца ў распусту
• trajbn* cu znus змушаць да прастытуцыі
• trajbn* znus займацца прастытуцыяй

zob *m* [*ukr./r*.] зоб

zod=zot=zud *f* [*mhd*. sôt] кіпеньне

zod *m*, *pl*. zeder, **zodek/zodik** *m*, *pl*. zód(i)kes [*p*. zad, *ukr./r*.] зад(ок), задняя частка тушы; зад(ніца), азадак, дупа, клубы

zode *f* [*d*. Soda] сода, луг; **zóde-vaser** *n* содавая вада

zogn [*d*. sagen] (с)казаць, размаўляць; **zog** *m* выраз; **a zog ton*** прамовіць, вымавіць, весьці гаворку; **zogexc** *n*, -n/-er заўвага, рэмарка; манатонная чытанка; **zógeniš** *n*, -n гаворка, размова; чытаньне; **zoger** *m*, -s, (-n *f*, -s) казальнік, прапаведнік; **zógerke/zógern** *f*, -s жанчына, якая чытае малітвы ў жаночай частцы ў сынагозе; **zogter** *m*, -s даносчык, стукач

• a zog ton* cvišn di cejn прамовіць/цадзіць скрозь зубы
• a zog ton* nariškajt ляпнуць глупства
• af mir gezogt gevorn дай мне, божа
• azoj cu zogn так бы мовіць
• dos hot gorništ cu zogn аб гэтым німа чаго гаварыць
• er hot gehat cu zingen un cu zogn ён трапіў у складанае становішча
• er zogt ён кажа; *hum*. я кажу
• lomir zogn размаўляйма, давайце паразмаўляем
• me zogt, (az)... кажуць, (што)...
• vi di velt zogt як у сьвеце кажуць
• vi gezogt, azoj geton сказана – зроблена
• vos du zogst! што ты кажаш!
• vos nox vestu zogn? што ты яшчэ скажаш?
• zogn emecn muser чытаць каму-небудзь мараль, павучаць
• zogn ivre чытаць па-гэбрэйску
• zogn mit a švax гаварыць зьедліва
• zogn, vos andere zogn пераказваць, што іншыя гавораць (з чужых словаў)
• af dir/mir (af ale majne gute frajnd) gezogt gevorn! каб такое аб(а) табе/мне (аб усіх маіх добрых сяброх) казалі!
• alejn tut men un af andere zogt men *glxv*. сам робіць, а на іншых кажа
• gring cu zogn, šver cu trogn *glxv*. лёгка казаць, цяжка несьці
• vejstu – zog, kenstu – tu, hostu – halt *glxv*. ведаеш – гаварыў, можаш – рабі, маеш – трымай
• ven du host nit vos cu zogn – šrajb *glxv*. калі ня маеш што сказаць – пішы
• vu es štejt nit, dort zogt men nit *glxv*. дзе німа, там і не чытаюць (у некаторых малітоўніках адсутнічаюць пэўныя малітвы, якія чыталіся не ва ўсіх кагалах)

zoher-vezóher [*s*. זהיר וזהיר →zehires, nizer, mazer] *adv*. "засьцераожона і з папярэджаньнем"; з моцнай перасьцярогай

zohev *m*, *pl*. zehuvim [*s*. (ים-)זהוב] залатоўка, злоты [*sin*. gildn, geldštik]; **zohev-tóher** [*s*. זהב־טהור] чыстае золата [*sin*. (gin)-gold]; **zohov** *m* [*s*. זהב] золата

zoj tojro vezój sxoro [*s*. זו תורה וזו שכרה] "гэта ёсьць навука і ўзнагарода за тое"

zójberer [*d*. sauber] ахайны, чысты; **zójberkajt** *f* чысьціня, ахайнасьць; **zójber-réjner** беззаганны, безганебны, бездакорны, беззавадны

Zojer *m* [*s*. זוהר] *kbl*. "Зогар", "Кніга зьзяньня" (містычны камэнтар да Торы) (аўтар альбо рэдактар Моўша дэ Леон [*s*. משה די־ליאון], Гішпанія, канец XIII ст.)

zójerer [*d*. sauer] кіслы; **zojer vern***, **zojern** 1. кіснуць, скісаць; 2. квасіць; **zojers** *n*, -n, **zójerkajt** *f* кіслата; **zójerdiker** кіслотны; **zójer(di)kajt=zájerkajt** *f*, **zójerhaltikajt** *f* кіслотнасьць; **zójerlexer=zájerlexer** з кіслінкай, кіславаты; **zójerniš** *f* кісьляціна; **zójerflejš** ■ кіслае, квашанае мяса; **zójerkrojt** *n* квашаная капуста; **zójermilx** *f* сыракваша, кіслае малако; **zójerštof** *m* [*d*. Sauerstoff] *xem*. кісларод; **zójertejg** *n* [*d*. Sauerteig] рошчына

• ■ zojerer epl кіслы яблык
• dos iz zojer vi esik кісьляціна – што воцат
• gehexerte zojerhaltikajt павышаная кіслотнасьць
• maxn a zojere mine (a zojer ponem) рабіць кіслую міну
• zojer vi esik, vi a limene кіслы як воцат/лімон (як воміга /гірос/журавіна)
• zojere ugerkes салёныя агуркі
• az a bejze baleboste lejgt ajn krojt un štelt baršč, vern bejde zojer *šprxv*. калі злая гаспадыня квасіць капусту альбо варыць боршч, і тое і тое будзе кіслым
• zibn majl nox trunk zojermilx *šprxv*. за сем вёрст кісяля хлябтаць (ходзіць за тры вярсты кісель хлябаць; за лыжку яды сем вёрстаў хады; сем міль еду дзеля аднаго абеду; дзеля адной ежкі сем міль пешкі; за хунт ляпешкі дзесяць вёрстаў пешкі)

zojfn [*d*. saufen] шмат піць, жлукціць; **zojfer** *m* п'яніца, п'яньчуга, піяка, прапойца, жлукта

• zojfn vi a goj, vi vaser жлукціць/піць як гой/ваду (як конь /рыба/шавец, як з лужыны, як у кадушку лье)
• er est nit, nor er frest, er trinkt nit, nor er zojft, er šloft nit, nor er poft ён ня есьць, а жарэ, ён ня п'е, ■ жлукча, ён ня сьпіць, а дрыхне (цешча на зяця; з анэкдоту)

zojgn*=zejgn* (gezójgt/gezójgn) [*d*. saugen, säugen] ссаць, смактаць; **zojgung** *f* с(ы)саньне, смактаньне; **zójg-šnukele** *n*, -x хабаток (у жывёлаў); **zojgkind=zejgkind** *n*, -er, **zojgling** *m*, -n, **zójg-kindele** *n*, -x смактун, немаўля; **zójg-king-hemdele** *n*, -x распашонка; **zójg-kelbele** *n*, -x цяля; **zójg-łošekl** *n*, -ex жарабя; **zojger** *m*, -s, **zójg-xaje** *f*, -s [*s*. (ות-)חיה] млекакормячыя, сысуны

• der zojgling fun a copn-hirš пыжык
• zojgn* di brust ссаць грудзі
• majn muters milx, vos ix hob gezojgn, /hot fun mir di libe arojsgecapt, /oj, ix bin, vi a fejgele fun ir nest fartlojgn, /oj, oj, oj, x'hob zix gornit gexapt *flksl*. любоў адняла ў мяне малако, якім мая маці мяне ўзгадавала, ой, я, як птушка, вылецела з гнязда, ой, ой, ой, я гэтага не разумела

zojl *f*, -n [*d*. Sohle] падэшва, падносак

zojlel *m* [*s*. זוללל] абжора, жрун, аб'ядайла, прорва [*sin*. freser]; **zojlel-vesójve** *f*, -s, **zojlel-vesójvenik** *m*, -es, (-nice *f*, -s) [*s*. (ם-)וסובא־ →sojve] абжора і п'яніца [*sin*. freser un zojfer]

• ver es iz in der jugnt zojlel-vesojve, vert af der elter a kranker betler *glxv*. хто ў маладосьці абжора і п'яніца, той на старасьці будзе хворым жабраком (змоладу балі спраўлялі, пад старасьць галышамі сталі)

zojm=zejm *m/f*, -en, *dim*. **zójmele** *n*, -x [*d*. Saum, *mhd*. soum] шво, шляк, аблямоўка, рубец; **zojmen=zejmen** падрубіць, падрубаць, аблямаваць, аблямоўваць

• a tištex mit a zojm абрус са шлякам

zojm *m*, -en. **zo(j)men** *m*, *dim*. **zójmendl** *n*, -ex [*d*. Samen] семя; **zojmling** *m*, -en сеянец; **zójmen-geviksn** *pl*. насенныя расьліны

zo(j)men=zamen zix марудзіць, затрым(лів)аць, зацягнуць, зацягваць

zojmstog *m* [*d*. Samstag] субота

zojne *f*, -s [*s*. (ות-)זונה →znus, mezane, bejs-zojnes, roje-zojnes] прастытутка, блудніца, курва, чужаложніца, блядзь [*sin*. prostitutke]

zojs-xánuke *m* [*s*. זאת־חנוכה] апошні дзень Ханукі

zo(j)x *f* хвароба, чума

zojxe zajn* (cu) [*s*. זוכה →zxie, zoxe-, zxus, mezake] удастоіцца, учыіцца, уганаравацца, узнагародзіцца, заслужыць, мець шчасьце (таксама *hum*.) [*sin*. vert zajn, zix fardinen; hobn dos glik]; **zojxe-begójrl** [*s*. בגורל־] мець шчасьце, шчасьлівы лёс; выцягнуць шчасьлівы білет/квіток

• me zol zojxe zajn zix cu zen af undzere kinderše simxes! дай божа пабачыць вясельле сваіх дзяцей!

• mit vos hot er zojxe geven cu aza glik? чым ён заслужыў такое шчасьце?

• zojxe zajn* cu genisn fun emecns a šmejxl удастоіцца чыёйсьці ўсьмешкі

zok *m/f*, -n, *dim*. **zekl** *n*, -ex [*d*. Socke] панчоха, шкарпэтка; **zóknvarg** *n* панчошныя вырабы; **zók(n)(-)bendl** *n*, -ex падвязка

• az di eltern gibn nit di kinder in šix, nemen zix di kinder špeter in zokn *šprxv*. калі бацькі не кладуць дзецям у абутак, дык дзеці самі возьмуць пасьля ў шкарпэтках (скупыя паміраюць, а дзеці сундукі адкрываюць)

• Pače, pače, kixelex, /ojcerl, majn šejner, /tate't kojfn šixelex, /zunele, majn klejner. /Tate't kojfn šixelex, /mame't štrikn zeklex, /tate't kojfn ferdelex – /mame't onton gleklex. (M. K-n) Пляскай, пляскай ручкамі, салодзенькі, золатца маё прыгожае. Тата купіць чаравічкі сыночку, майму маленькаму, тата купіць чаравічкі, маці зьвяжа шкарпэтачкі, тата купіць конікаў – маці прыробіць званочкі.

zokn *m*, *pl*. zkejnim/skejnim [*s*. (ים-)זקן →ben-zkunim, (leejs-)zikne] стары, старэча, старычына, старац [*sin*. alter man]; **zokn-verógl** *m* [*s*. ורגיל־] сталы й дасьведчаны/спрактыкаваны чалавек

• a zokn a bal-mum убогі старац

• a zokn a ben-šivim/-šmojnim сямідзесяцігадовы/васьмідзесяцігадовы дзед

• a zokn ariber der meje (a tifer zokn) стогадовы старац

• der zokn iz šojn štark xorevdik стары ўжо зусім слабы

• dem harcn (der nešome) fun a froj iz liblexer an oremer jung (a junger boxer), ejder a rajxer zokn *šprxv*. сэрцу жанчыны больш любы бедны юнак, чымся стары багацей

zokn *m*, *pl*. zkonim/skonim [*s*. (ים-)זקן →xsimes-zokn] барада [*sin*. bord]

zol *m* [*s*. זול →mezalzl] таннасьць (з-за вялікай прапановы) [*sin*. bilikajt; *ant*. jakres]

• hajntikn zumer iz a grojser zol af fruxt (es iz a zol af fruxtn) сёлета вельмі танная садавіна

• an oreman maxt zol un a jakres *glxv*. бядняк стварае таннасьць і дарагоўлю

zole *f* [*ukr./r*. зола] попел, прысак; **zolne** *f* папяльнік; **zolker** залёны; **zol(j)en** [*ukr*. золити] 1. заліць, жлукціць, замочваць бялізну ў лузе; 2. сікаць, мачыцца, бруіцца, пускаць мачу, бурыць

zoln* (er zol) [*d*. sollen] мадальны дзеяслоў, які ўтварае загадны або ўмоўны лад (выказвае: 1. неабходнасьць, павіннасьць; 2. згоду, пажаданьне, загад; 3. магчымасьць, верагоднасьць)

• er zol hobn gekojft ён быў вымушаны купіць

• gerimt un gekrojnt zol zajn emecer гонар і пашана камусьці

• ojb azoj me zol dir mojxl zajn калі так, то – даруй

• s'iz gevunčt (s'volt gut geven), az ir zolt farblajbn пажадана, каб вы засталіся

• ven ix zol (geven) visn калі б я ведаў

• ver du zolst nit zajn хто б ты ня быў

• ver es zol nit zajn хто б там ні быў

• vi es zol nit zajn як бы там ні было

• vos zol ix ton? што я мушу рабіць?

• vos es zol nit zajn што б там ні было/стала

• zej zoln zix umkern яны мусяць вярнуцца

• zol er kumen! ён мусіць прыйсьці!

• zolst kumen cene ты мусіш прыйсьці а дзясятай гадзіне

• a nar lebt kedej er zol esn, a xoxem est kedej er zol lebn *šprxv*. дурань жыве дзеля таго, каб есьці, а разумны есьць дзеля таго, каб жыць

• di drite zax vel ix ba dir, mamenju, betn, /oj, un di zax zolstu ispolnjajen: /az majn gelibte vet cu dir in štub arajngejn, /zolstu ir nit abižajen *flksl*. па-трэцяе, папрашу цябе, матуля, ой, і гэта ты мусіш выканаць: калі мая мілая прыйдзе да цябе, ня крыўдзі яе

• zol zajn mit mazl (un mit glik)! посьпеху (і шчасьця)!

zolotnik *m*, -es [*ukr./r*. золотник] *hist*. залатнік (мера вагі ў Расеі (залатая манэта) – 4,26 г)

zolotuxe *f* [*ukr./r*. золотуха] *med*. залатуха

zon *f* [*d*. Sahne] сьмятанка, вяршкі

zond *m* [*d*. Sonde] зонд; **zondírn** (zondirt) зандаваць

• zondirn dem bodn зандаваць глебу

zone *f*, -s [*fr*. zone] зона

• a zone, a fraje fun nuklearn vofn зона, свабодная ад ядзернай зброі

zone *f* [?] *tekst*. паркаль, маміс; **zónener** паркалёвы

zonev *m*, *pl*. znovim [*s*. (ים-)זנב] 1. хвост; 2. *fig*. чэлес, пэніс; дурань

zont *m*, -n [*r*. зонт, *hol*.] навесь, стрэшка, паветка; **zontik** *m*, -es парасон

zores *pl*. [?] *milit*. сыгнал пабудкі/адбою

Zorex [s. זרח] Зорах (мужчынскае імя)

• zajn*/blajbn* vi Zorex afn jarid застацца як Зорах на кірмашы (без тавару і грошай)

zorez *m*, *pl*. zrizim [*s*. (ים-)זריז] старанны, рупны, гарлівы, працавіты, улеглівы чалавек

zorgn (far, vegn) [*d.* sorgen] 1. клапаціцца, турбавацца, дбаць, рупіцца; 2. тужыць, журыцца, смуткаваць; **zorg** *f*, -n клопат, турбота, дбаньне; **zorger** *m* руплівец; **zórgerišer** ашчадны, дбайны; **zórgful** *adv.* клопатна, турботна, рупліва; **zórgzamer**, **zórgevdiker**, **zórgfeliker**, **zórgfuler** руплівы, рупны, стараннны, пільны, клапатлівы, турботны; **zórgevdikajt** *f*, **zórgzamkajt** *f*, **zórgfelikajt** *f* клапатлівасьць, руплівасьць, рупнасьць, дбайнасьць, стараннасьць; **zórgloz(ik)er** бестурботны, бесклапотны; **zórgloz(i)kajt** *f* бестурботнасьць, бесклапотнасьць
- a zorgloz(ik)e frejlexkajt бесклапотная весялосьць
- di zorg vegn/farn menčn клопат аб чалавеку
- er zorgt vegn ir ën клапаціцца аб ёй
- hexst zorgzam з усёй стараннасьцю
- nit ufhern zorgn vegn emecn няспынна клапаціцца аб кімсьці
- zorgfelik vašn* di hent старанна мыць рукі
- zorgn far zix клапаціцца аб сабе
- a nar un a ferd hobn nit vos cu zorgn *šprxv.* дурань і конь клопату ня маюць
- af morgn zol got zorgn *glxv.* хай бог дбае аб заўтрашнім дні (пераначуем – болей пачуем)
- az du zorgst nit far dir, ver že den vet far dir zorgn? *šprxv.* калі сам аб сабе не паклапоцішся, хто ж аб табе паклапоціцца
- itlexer morgn brengt zajne zorgn (jeder morgn brengt zix zorgn) *glxv.* кожная раніца прыносіць свае клопаты
- nito kejn ergere zorg vi feldzorg *šprxv.* німа горшага клопату як зь зямлёй
- Ša, štil, un nit gezorgt, /got in himl iz ■ foter, /do gelien, do geborgt, /du host šojn alc un poter. /Vos mir zajnen, zajnen mir, /ober xsidim zajnen mir, /un cum rebn forn mir /undzer gancn lebn. *flksl.* Ша, ціха, ня трэба турбавацца, бог на небе як бацька, тут пазычылі, там далі напавер, ты ўжо ўсё маеш і вольны. Хто мы ёсьць, але ж мы хасыды, і з рэбэ мы праводзім усё наша жыцьцё.
- zorgn un jor(n) maxn groj di hor(n) *šprxv.* клопаты і гады робяць сівымі валасы

zot *f* [*d.* Saat] семя

zot=zud=zod *f* кіпень, вар; кіпеньне
- okeršt fun der zot толькі што з кіпеня (з пылу з жару)
- opgisn* mit zot апарыць, абдаць варам

zotl *m/n*, -en/-s [*d.* Sattel] сядло; **zotlen** сядлаць; **zótldax** *m*, *pl.* -dexer двухсхільны дах; **zótlrimen** *m*, -s, **zótlpas** *m*, -n папруга; **zotler** *m*, **zótlmaxer** *m* рымар
- Gej ix mir arajn cu majn gelibter froj, /gefin ix mir ejns un cvej, /in štal štejen ferdlex, /ejns un cvej un draj. /Oj, gib ix mir a freg majn gelibter froj: /– Vos far a ferdlex dos iz? /Entfert zi mir: – Kielex, /majn muter šikt mir zej. /Kielex mit švarce zotelex, /oj, oj, vej, majn harc tut mir vej, /az ix bin dox dajn man, – /ax, vos darfstu zej? *flksl.* Заходжу я да сваей любімай жонкі й бачу, раз-два, у стайні стаяць коні, адзін і два, і тры. Я пытаюся ў сваей любімай жонкі: – Што гэта за коні? Яна адказвае: – Кароўкі, мая маці мне іх прыслала. Кароўкі з чорнымі сёдламі, вой-ёй-ёй, у мяне схапіла сэрца, калі я твой мужык, –ах, навошта яны табе?

zovim [*s.* זבים] *tlmd.* "вадкія, хворыя на цечу (спэрмы ў мужчын альбо крыві ў жанчынаў)"; назоў 9-га трактату 6-га разьдзелу (запаветы аб рытуальнай нечысьціні, зьвязаныя з гэтымі хваробамі)

zoxe-begójrl *m* [*s.* זכה־בגורל →zxie, zojxe, zoxies, zxus, mezake] выйгрышны нумар

zoxer *m*, *pl.* zxorim/sxorim [*s.* זכר(-ים) →zaxres, benzoxer, šolem-zoxer] самец, мужчына; блядун [*sin.* mancbil]
- a boxer mit a zoxer šajt zix *glxv.* хлопец з хлопцам – сорам (анэкдот: сябры дамовіліся абавязкова ажаніць сваіх будучых дзяцей, але ў абодвух нарадзіліся хлопчыкі)
- az a zoxer hot lib a nekejve, iz es bederex-hateve *šprxv.* звычайная справа, калі самец любіць самiцу
- az me lozt a zoxer mit a nekejve alejn in hojz, kumt kejn guts ništ arojs *šprxv.* калі пакінуць блядуна з курвай адных у хаце, нічога добрага не атрымаецца
- ejn zoxer in Moskve *iron.* адзін гаспадар у Маскве (німа канкурэнтаў)

zóxies *pl.* [*s.* זכות →bizxus, zxie, zojxe, zoxe-, mezake] сьвятыя правы, прывілеі; **zóxies(n)** *pl.* →zxus/sxus *m*, *pl.* -n/-im [*s.* (ן)זכות(-ים/זכיות-ן)] заслуга, годнасьць, аўтарытэт (рэлігійная альбо маральная); права, прывілея, фавор, абарона, апека, заступніцтва, пратэкцыя

zoxn [*mhd.* sochen] *pejor.* хварэць, быць хворым; **zo(j)x** *f* 1. хвароба, чума; 2. **zóxter(le)/zoxtre** *pejor.* дачура
- di gele zox *med.* жаўтачка, жаўтуха
- az di negidim zoxn, hobn di oreme lajt vos cu koxn *šprxv.* калі багацеі хварэюць, бедныя маюць, што варыць (у гаршку)
- zolst zoxn un krenken! *kll.* каб ты хварэў ды крэнкаў! (каб ты цэлы век стагнаў!)

zraze *f*, -s [*p.* zrazy] *kul.* зразы
- ajndamfn ■ zraze тушыць зразы

zrenčne(r) [*p.* zręczny] спрытны, жвавы, пракідкі, разьбітны, растаропны

zrie *f*, -s [*s.* זריעה(-ות)] 1. насеньне, семя; 2. сяўба, пасеў [*sin.* zojmen, kerner; akt fun farzejen]
- azoj vi di zrie, azoj iz di tvue (vos far a zrie, aza tvue) *šprxv.* якое насеньне, такі й ураджай (якое карэньне, такое і насеньне; які род, такі і плод)

zrien [*ukr.* зріти] сьвітаць, днець, шарэць
- es zriet af tog сьвітае, днее

zroim [*s.* זרעים] *tlmd./mšn.* назоў першага з шасьці трактатаў

zroje *f*, -s [*s.* זרוע] галёнка, цэўка; *kul.* костка з рэшткамі мяса (*rit.* запечаная бараніна на паўміску ў часе Пэйсаховай бяседы)

zrub *m*, -es [*ukr.*] зруб

Zrubóvl [*s.* זרובבל] *tnx.* Зарававэль, гэбрэйскі князь, вож гэбрэяў, якія вярнуліся з Бабілёну ў Палестыну ў 536 г. да н.э. (Эзд. 3:2)

zuber *m*, -bren/-bres [*p.* żubr, *ukr./r.*] *zool.* зубр

zubile *f*, -s [*ukr./r.* зубило] *texn.* зубіла

zúbreven [*ukr.* зубрити] 1. зубрыць; 2. *n* зубрэньне

zubrovke *f* [*r.* зубровка, *ukr.* зубрівка] 1. *bot.* зброўка; 2. зброўка (гарэлка)

zud=zot=zod *f* кіпень, вар; кіпеньне; **zúdiker** кіпяч(он)ы
- zudike vaser кіпецень, вар, варгола

zuges *pl.* [*s.* זוגות] *tlmd.* цотная лічба, якую трэба пазьбягаць (напрыклад, ня трэба есьці два яблыкі, чатыры гарэхі; выключэньне толькі для чатырох чарак, якія кожны мусіць выпіць за бяседай на Пэйсах)

zugosi [*s.* זוגתי] мая жонка; **zugosoj** [*s.* זוגתו] ягоная жонка; **zugosxe** [*s.* זוגתך] твая жонка

• dort zict zugosxe Trajne-Mirl, un zi hot lib cu hern durx a špare (Prc.) там сядзіць твая жонка Трайнэ-Мірл, і яна любіць падслухоўваць праз шчыліну

zumer [*d.* Sommer] 1. *m*, -n/-s лета; 2. **zúmercajt** *adv.* улетку; **zúmerdiker**, **zúmerlexer** летні; **zúmern** правесьці лета; **zúmer-fejgele** *n*, -x матыль, мятлушка; **zúmer-fedem** *pl.* павуціньне; **zúmer-hojz** *n*, *pl.* -hajzer, **zúmer-vojnung** *f*, -en лецішча; альтанка; **zúmer-plac** *m*, *pl.* -plecer дачнае месца; **zúmer-šprenkl** *n*, -ex, **zúmer-šprenkele** *n*, -ex, **zúmer-šproc** *f*, -n рабаценьне; **zúmer-tvúes** *pl.* [*s.* (תבואה-)תבואה] ярына

• a zumerdiker regn летні дождж
• af zumer-vojnung на лецішчы
• farajorn, forikn zumer мінулым летам, летась
• iberajorn zumer будучым летам
• s'iz same zumer самае лета
• vajberšer zumer бабіна лета
• zumer iz do a mexaje улетку тут выдатна
• [illegible] es zajnen nito kejn andere majles, iz a zumer-šprinkelex ojx a majle *glxv.* калі бракуе чаго іншага, дык і рабаценьне – цнота (калі німа рыб, добры і грыб; як німа мяса, то і грыб закраса; упоцемку і гніляк сьвеціць)
• in di zumerdike teg zolstu zicn šive un in di vinterdike next zolstu zix rajsn af di cejn! *kll.* каб ты ў летнія дні сядзеў у жалобе, а ў зімнія ночы рваўся зубамі!

zump *m*, -n [*d.* Sumpf] балота, дрыгва, твань, багна, багніна, багнішча, алёс; **zúmpiker** балацісты, гразкі, багністы; **zúmpikajt** *f* балацістасьць, гразкасьць, багністасьць; **zúmp-antvaserung** *f* асушка балотаў; **zúmplojfer** *m*, -s *zool.* кулік; **zúmproz** *n*, -n *bot.* асака; **zúmpfojgl** *m*, *pl.* -fejgl/-fojglen балотная птушка

• a zumpike gegnt балоцістая мясцовасьць
• arajnfirn in zump завесьці ў балота
• blondžene zump-fajerlex блукаючыя агеньчыкі

zumzen=žum(ž)en/žužen [*ukr.* зумкати, *d.* summen] зыкаць, гусьці; **zumzer** *m*, -s гукараймальнік; **zumzeráj** *n* зык, зыканьне, гудзеньне

zun *f*, -en [*d.* Sonne] сонца; **zún(end)iker** сонечны; **zúnšajn** *f*, -en 1. **zúnenšajn** *f* сонечнае сьвятло; 2. *bot.* сланечнік; **zúnenbren** *m* загар; **zúnenšajnen** *m* усход (старана сьвету); **zúnenširem** *m* парасон (ад сонца); **zúnenšlak** *m*, *pl.* -šlek сонечны ўдар; **zún(en)štral** *m*, -n сонечны прамень; **zún-hezele** *n*, -x, **zúnflek** *m*, -n сонечны зайчык; **zúngeflext** *n anat.* сонечнае спляценьне; **zúnglut** *f*, **zúngli** *m* сонцапёк; **zún-kiele** *n*, -x божая кароўка, багоўка, богаўка, барбуха; **zúnrojz** *f*, -n, **zúnblum** *f*, -en *bot.* сланечнік; **zúnsistem** *f*, -en сонечная сыстэма; **zúnšmirexc** *n*, -n крэм для загару; **zún-(štil)štand** *m*, -n, **zúnštil** *f*, -n сонцастаяньне; **zún(-)ufgang** *m*, -en, **zúnšproc** *m* усход сонца; **zún-untergang** *m*, -en, **zún(en-)fargang** *f*, -en захад сонца; **zún(-)zejger** *m*, -s сонечны гадзіньнік

• af der zun(glut) (afn zungli) на сонцапёку
• di umdrejung fun der erd arum der zun абарачэньне зямлі вакол сонца
• di zun hot umberaxmonesdik gebrotn сонца паліла нямшчадна
• s'hot zix ojsgegebn a zuniker tog выдаўся сонечны дзень
• zumerdiker/vinterdiker zunštand летняе/зімовае сонцастаяньне
• žmuren di ojgn kegn der zunenšajn мружыць вочы на сонцы
• a lebn vi di zun mit der levone *glxv.* жыцьцё як у сонца зь месяцам (як агонь з вадою, як кот з сабакам)
• di zun šajnt lixtiker nox a regn *glxv.* сонца зьзяе ярчэй пасьля дажджу
• nor ejn mol iz di zun štejn geblibn *glxv. tnx.* толькі аднойчы сонца спынілася
• vos špeter di zun gejt uf – alc heler šajnt zi *šprxv.* чым пазьней узыходзіць сонца – усё ярчэй яно зьзяе

zun *m*, *pl.* zin, *dim.* **zúnenju** *n*, **zundl/zindl** *n*, -ex, **zúndele/zíndele** *n*, -x, **zúneši** *m* [*d.* Sohn] сын; **zúnderlo** *m pejor.* сын-сьвін

• der xojv fun a zun сыноўскі/сыньні абавязак
• mames zindele мамчын сынок
• az der tate šenkt dem zun, laxn bejde – az der zun šenkt dem tatn, vejnen bejde *glxv.* калі бацька адорвае сына, сьмяюцца абодва – калі сын адорвае бацьку, плачуць абодва
• – Un ver że iz dos mejdele, zunenju? /– S'iz a fajn mejdele, tatenju. *flksl.* – І хто ж гэта дзяўчына, сынку? – Гэта файная дзяўчына, татухна.
• ven bam zun zajnen kejn šix ništo (iz ništo kejn šix), dermont er zix in dem foters hejm (in di eltern) *glxv.* калі сын ня мае чаравікоў, ён узгадвае сябе ў бацькавай хаце
• zibn zin brengen a štul in ganejdn, zibn texter – a štul in genem *šprxv.* сем сыноў прыносяць крэсла ў рай, сем дачок – крэсла ў пекла (хто мае дочкі, той ходзіць без сарочкі, а хто мае сынкі, той пячэ блінкі; сын у дом грабе, а дачка з дому бярэ; добра хлебу за блінамі, добра й бацьку за сынамі; калі сем дзевак – не нажыва, а зжыва)

zunder [*mhd.* sunder] *prep.* па-за, акрамя, без(ь), бяз(ь)

zúnderbarer [*d.* sonderbar] дзіўны, дзівотны; **zúndern** [*d.* sondern] аддзяліць, аддзяляць; **zúnder-hojz** *n*, *pl.* -hajzer [*d.* Haus] асабняк, маёнтак

zúndern [*d.* sondern] *prep.* а, але

zunk *m*, -en [*d.* Sunk] зьніжэньне, паніжэньне, спад

zunst=zist [*d.* sonst] *adv.* акрамя таго, інакш

zuntik/zuntog [*d.* Sonntag] 1. *m*, -n нядзеля; 2. *adv.* у нядзелю; **zúntikdiker** нядзельны

• ale/jedn zuntik па нядзелях, кожную нядзелю
• faraxttogn, (dem) forikn zuntik у мінулую нядзелю
• iberaxttog, (dem) kumendikn zuntik у наступную нядзелю
• zuntik afdernaxt у нядзелю ўвечары
• zuntikdiker opru(-tog) нядзельны адпачынак
• az me hot nit af šabes, hot men nit af zuntik *glxv.* хто ня мае ў суботу, той ня мае і ў нядзелю

zup *f*, -n [*d.* Suppe] суп, зупа; **zúpnflejš** *n* мяса, якое варылася ў супе

• a zup mit zojere ugerkes *kul.* расольнік
• zupe di krupe, krige di kraft суп з крупамі, гаршчок моцны

zupn [*mhd.* supfen] глытаць, сёрбаць; **zup** *m*, -n глыток

• zupn cubislex піць паволі, сёрбаць, прысёрбваць

zuxn [*d.* suchen] 1. шукаць; 2. *n*, **zúxeniš** *f/n*, -n, **zuxeráj** *f*, -en, **zuxung** *f*, -en пошук; **zuxer** *m*, -s шукальнік; **zuxn zix (cu\mit)** прыдзірацца, чапляцца; **a zux ton*** пашукаць; **zúxndik** *adv.* у пошуках, шукаючы; **zúxbafel** *m*, -n ордэр на ператрус; **zúxcetl** *m*, -en альфабэтны паказальнік; **zúxforšung** *f* разьведка, выведка

• aveklozn* zix zuxn адпраўляцца на пошукі
• dos zuxn naje formen пошукі новых формаў
• zuxn dem nextikn tog шукаць учорашні дзень
• az me zuxt, gefint men *šprxv.* хто шукае – знаходзіць

• beser dos glik zuxt dem menčn, ejder der menč zuxt dos glik *glxv.* лепш, калі шчасьце шукае чалавека, а не наадварот
• du host mir gebundn di hent mit di fis /un gelozt mix švimen, /es vet kumen a cajt, ven du vest mix zuxn /un vest mix nit kenen gefinen *flksl.* ты зьвязаў мне рукі й ногі й кінуў мяне плаваць, прыйдзе час, ты будзеш мяне шукаць і ня зможаш знайсьці

zuze *f*, -s [*r.* жижа?] 1. *kul.* жыжка, падліва, падліўка; поліўка; 2. *argo* спэрма

zverinec *m*, -nces [*ukr.* звіринець, *p.* zwierzyniec] зьвярнік, зьвярынец

zvónice *f*, -s [*r.* звонница, *p.* dzwonnica] званіца

zvonje/zvanje *f* [*r.* звание?] 1. успамін, сьлед; 2. імя
• kejn zvonje nit geblibn! і сьледу не засталося
• zajn zvonje zol do mer nit zajn! каб і духу яго тут болей не было! каб ім тут болей і не сьмярдзела!

zvoxim [*s.* זבחים] *tlmd.* "ахвяры, якіх зарэзалі"; назоў 1-га трактату 5-га разьдзелу (запаветы аб ахвярах і аб жывых істотах)

Zvuln [*s.* זבולן] *tnx.* Завулон (адзін з дванаццаці сыноў Якуба); назоў роду, які пайшоў ад Завулона (Б. 30:20)

Zxarje=Sxarje [*s.* זכריה] *tnx.* (прарок) Захарыя; Кніга прарока Захарыі

zxie=sxie *f*, -s [*s.* זכיה(-ות) →zojxe, zoxe-, mezake, (bi)zxus] рэдкі гонар, пашана, павага, прывілей [*sin.* zeltener koved, privilegje]
• hobn* di zxies мець гонар
• hobn* di zxie cu genisn fun emecns a šmejxl удастоіцца чыёйсьці ўсьмешкі
• hobn* di zxie cu zen *hum.* сузіраць
• vejnik ver s'hot di zxie мала каму дадзена

zxojr-/sxojr-brís [*s.* זכור ברית →zixrojnes, zikorn, zejxer, mazker, (h)azkore] "памяць саюзу" (першыя словы і назва некаторых пакаянных малітваў, якія чытаюцца напярэдадні Рош-Гашоны); пярэдадзень Рош-Гашоны

zxorim=sxorim *pl.* →zoxer *m* [*s.* זכר(-ים)] самец, мужчына; блядун

zxus=sxus *m*, *pl.* -n/-im/zóxies(n) [*s.* זכות(-ן/-ים/זכיות(ן) →bizxus, zxie, zojxe, zoxe-, mezake, lizxus] заслуга, годнасьць, аўтарытэт (рэлігійная або маральная); права, прывілея, фавор, абарона, апека, заступніцтва, пратэкцыя [*sin.* morališer fardinst; barextikung; rext]; **zxus-ácme** *m* [*s.* עצמו] уласная маральная заслуга; **zxus-hakéjem /-hakíem** *m/n* [*s.* הקיום] права на існаваньне; **zxus-óves** *m/n* [*s.* אבות] маральная заслуга продкаў; *inx.* заслугі праайцоў; *hum.* аўтарытэт, пратэкцыя; **zxuse/zxusim=sxuse/sxusim jogn (olejnu)=zi"e** *abr.* [*s.* זכותו/זכותם ינון (עלינו)=זי"ע] ягоная/іхная заслуга хай нам дапаможа; **zxuse jogn-vaanóxe** [*s.* ינון־ואנחה →jogn-vaanoxe] пародыя на "zxuse jogn"
• gefinen* a zxus (af) знаходзіць добрыя якасьці, прыводзіць добрыя аргумэнты, узгадваць добрыя бакі
• genisn* dem zxus (fun) атрымліваць прывілеі
• in zxus (fun) паводле, дзякуючы, з-за таго/гэтага, праз тое/гэтае, з гэтай нагоды
• zix farlozn* af zxus-oves спадзявацца/разьлічваць на заслугі продкаў
• zuxn zxus-oves шукаць заступніцтва ў продкаў
• ix zol hobn a zxus ba got, er zol dix cunemen fun der erd! *kll.* каб прыждаць ласку ад бога, цябе прыбраць зь зямлі!
• mit zxus-oves bacolt men nit kejn xojves *glxv.* заслугамі продкаў даўгоў ня сплаціш
• zajn zejdns zxus iz im bajgeštanen яму дапамаглі дзедавы пабожнасьць і дабрадзействы (дзедаў аўтарытэт)
• zajn zxus zol mir bajštejn ba a šisl kreplex *glxv.* хай бы ягоныя заслугі дапамаглі мне каля міскі з калдунамі (аб нядобрасумленным нябожчыку)
• zxus-oves iz kejn katoves *šprxv.* аўтарытэт сям'і – ня жарты
• zxus-oves zol dir bajštejn! хай табе залічацца заслугі продкаў!

zz' *abr.* **zajtn/zajtlex**

זאבלודעוו

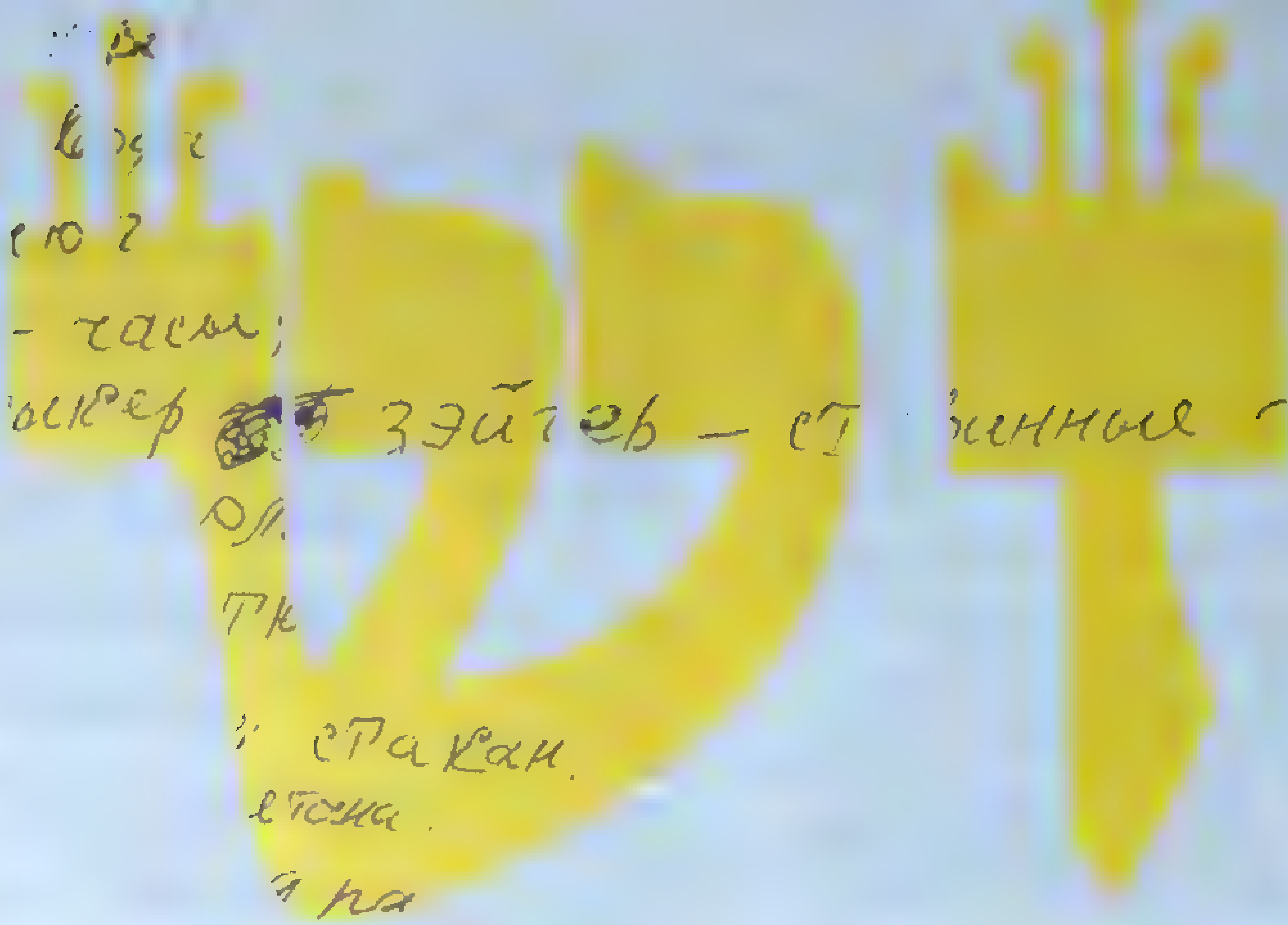
часы;
зэйтер
стакан.

волоса.
кривые
ноги
косой
худой;
худоба.

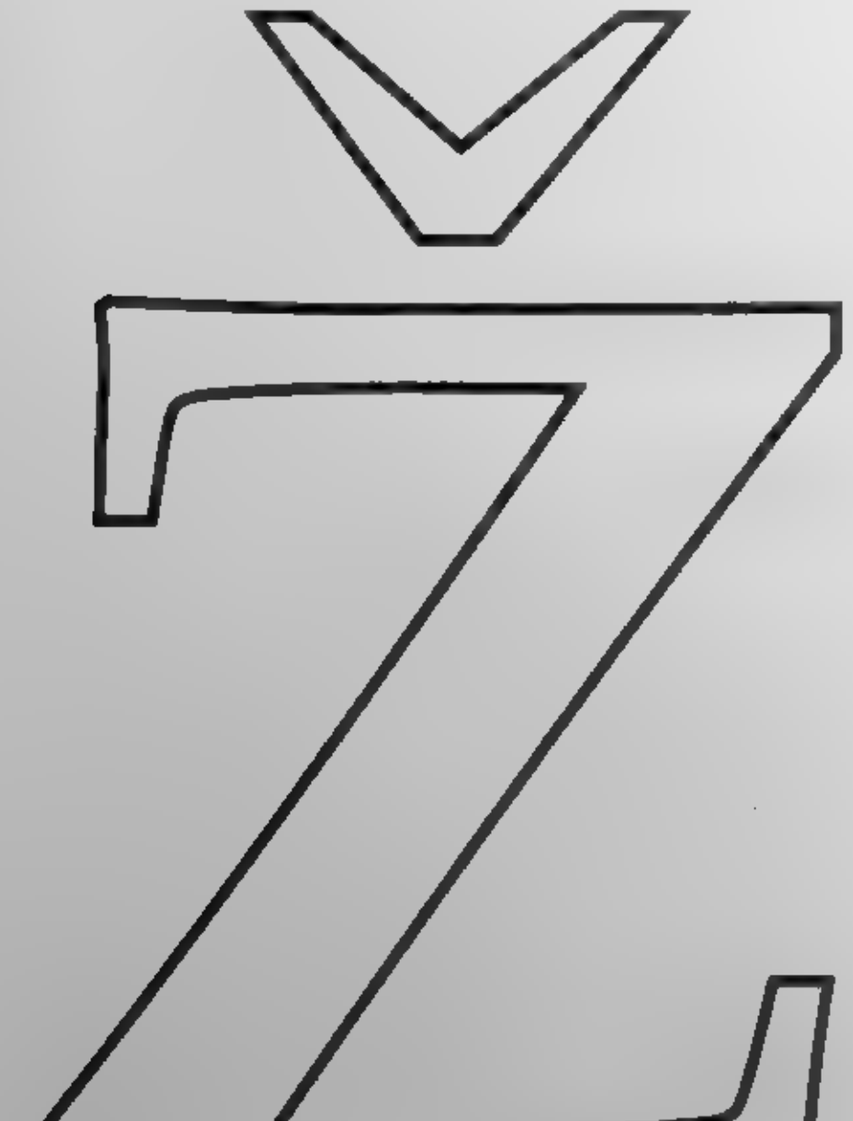

žabe *f*, -s, *dim*. **žabke** *f*, -s [*p*. żaba, *ukr./r*.] жаба; **žábenik** *m*, -es аквалангіст
• špringen* žabke гуляць у каня/куляньне
• dos tajxl lojft, di žabes kvaken, un di breter šoklen zix, hojden zix, un Buzi citert... (Š.-A.) рэчка бяжыць, жабы квакаюць, і дошкі трасуцца, гойдаюцца, і Бузі дрыжыць...
žabre *f*. -s [*ukr./r*.] жабра
• er iz blejx unter di žabres *fig*. у яго пад жабрамі бледна (ён затужыў/зажурыўся)
žaket *m*, -n. **žaketke** *f*, -s [*fr*. jaquette] жакет
žáleven [*r*. жалеть] шкадаваць
• er hot gežalevet ojsgebn gelt ён пашкадаваў траціць грошы
• nit žaleven kejn gelt/mitlen/švoxim/klep/tirxe не шкадаваць грошай/сродкаў/пахвалы/удараў/працы
• nit žaleven zix kejn šum zax ні ў чым сабе не адмаўляць
• žaleven a trunk vaser шкадаваць глытка вады
• der švarcjor volt žaleven, az s'volt geven! *glxv*. чорт бы пашкадаваў, калі б яно было!
žáljuzje *t*. -s. **žáljuzn** *pl*. [*fr*. jalousie] жалюзі
žalob *m*. -es [*p*. żałoba] жалоба
• zejn* in žalob хадзіць у жалобе
žlob=žoleb *m*. -es жлоб, ясьлі
žalobe *t*. -s [*r*. жалоба] *jur*. скарга
žálovanje *t*. -s [*r*. жалованье] (за)плата, утрыманьне
žandárm *m*. -en, **žandár** *m*, -n [*fr*. gendarme] жандар; **žandarske(r)** жандарскі
žaner *m*, -s/-n/-nren [*fr*. genre] жанр; **žáner-moleráj** *f* жанр жывапісу; **žáner-bild** *n*, -er жанравая карціна
žapen=žipen ледзь дыхаць, гібець, марнець
žar *m* [*p*. żar,*ukr./r*.] жар
žar(k)en [*r*. жарить] смажыць (бульбу/рыбу/мяса); **žarovnje** *f*, -s жароўня
žargón *m*, -en [*fr*. jargon] жаргон; (таксама *pejor*.) ідыш; **žargónišer** жаргонны; ідышны
žasmín *m* [*fr*. jasmin] *bot*. язьмін
žave(r)n [?] (ледзь) дыхаць
žávern [*ukr*. ржавіти, *p*. rdzewieć] іржавець; **žaver** *m* іржа; **žáverdiker** іржавы; **žáverfrajer** нержавейны
• alte libe žavert nit *glxv*. старая любоў не ржавее
• cores zajnen far dem menčn, vos žaver far ajzn *šprxv*. ліха для чалавека, што іржа для жалеза (дабро пушыць, а ліха сушыць)
• rejn gold žavert nit *glxv*. чыстае золата не іржавее
žaxolnik *m*, -es [?] *argo* сьпявак, сьпявака, пеўчы
žban *m*, -en [*r*. жбан] жбан, збан
že/žet [*p*. że, *ukr./r*. же] *part*. ж(а)
• kum že! хадзі ж!
• nit šojn že iz ajx nit klor? няўжо ж вам не зразумела?
• (nit) šojn že iz dos emes? няўжо ж гэта праўда?
• to kumt že! прыходзьце ж!
• to... že дык... жа
• vos že švajgt er чаго ж ён маўчыць?
• vu/vos že? дзе/што ж?
• zaj že mir gezunt, /majn libe švester, /ba dir bin ix geven /der šencter un der bester *flksl*. бывай жа здаровая, мая любая сястрыца, для цябе я быў самы прыгожы й самы лепшы
žebre *f*, -s [*p*. żebro] *anat*. рабрына
žébre(ve)n [*ukr*. жебрати, *p*. żebrać] жабраваць; **žebrak** *m*, -es жабрак
žedne(r), žedni [*ukr./r*. жадний] прагны, падкі, сквапны; **žédnekajt** *f* сквапнасьць
• zajn* žedne быць сквапным
• žedne af gelt прагны да грошай
žedne(r) [*p*. żaden] жадны, жодзен, ні адзін, ніводзін/ніводны
• on cores iz men nit žedne *šprxv*. німа чалавека, які ліха ня зьведаў
Želudok/Žaludok мястэчка Жалудок (Беларусь)
• želudker konovodes жалудоцкія канаводы
žemik *m*, -es [*p*. ziemiaki] земякі, бульба
žemlanke=zemljanke *f*, -s [*ukr./r*. землянка] зямлянка
žení *m*, -en [*fr*. génie] геніяльнасьць
ženírn (ženírt) [*d*. genieren] жэніраваць, саромець
žerávl *m*, -es, **žuravel** *m*, -s журавель (у студні)
žereb *m*, -es [*ukr*. жереб, *p*. źreb] жэрабя, кон, лёс
• – Vos że far an ende, oj, vestu mit mir maxn, – /ix bin a jingele, vos ix darf cum žereb štejn, /oj un kejn knasmol, oj, kon ix mit dir nit maxn, – /bist a klug mejdele, du darfst alejn farštejn. *flksl*. – Што ж мы нарэшце зробім, я юнак і хутка мне трэба ісьці ў войска, ой, заручыцца я з табой не магу, – ты ж разумная дзяўчына, павінна сама разумець.
ž(e)rebéc *m*, -bces [*ukr*. жеребець] жарабец; **žerebčik** *m*, -es жарэбчык; **žereben zix** [*ukr*. жеребитися, *p*. źrebić się] жарабіцца
žeren [*p*. żreć, *ukr*. жерти] жраць
žerexline=žurexline *f*, -s журавіны
žest *m*, -n [*fr*. geste] жэст; **žestikulírn** (žestikulirt) жэстыкуляваць; **žestikulirung** *f*, **žestikuljacje** *f* жэстыкуляцыя
• vajzn* (far lajtn) a šejnem žest зрабіць прыгожы жэст
žgajen [*p*. żgać, *v*. жгаць?] пажаваць, пажоўваць, пажвякаць, пажмякаць
žid *m*, -es (-ovke *f*, -s) [*d*. Jude, *p*. żyd, *ukr./r*. жид] жыд (таксама *pejor*.); **židovske(r)** жыдоўскі
žile *f*, -s [*p*. żyła, *ukr./r*. жила] жыла; **žilke** *f*, -s жылка табачнага ліста
žilét *m*, -n. **žiletke** *f*, -s [*fr*. gilet] камізэлька
žipen=žapen [*ukr*. зіпати, *p*. zipać] ледзь дыхаць, гібець, марнець
• er žipet nox ён яшчэ дыхае/варушыцца
• kam/kojm vos er žipet ён ледзь дыхае, ён канае
žipen [*r*. шипеть, сипеть, *ukr*. шипіти, сипіти?] шыпець, сыкаць
žíre(ve)n [*ukr*. жиріти] тлусьцець, сьпець, гладчэць, таўсьцець
žívice *f* [*ukr*. живиця, *p*. żywica] жывіца, тэрпэнтына
žiže *f* [*r*. жижа] жыжка
žlikte/žilkte=zlúkt(in)e *f*, -s [*ukr*. жлукто] жлукта (драўляная пасудзіна для праньня); клунак зь бялізнай для праньня
žlipec=zlipec *m*, -es [*sl*.] зьліпух (ніжняя скарынка хлеба з прысохлым попелам), закалец (на палец)
žl(j)oken [*ukr*. жлуктити] жлукціць, шмат піць; **žljok** *m*, -n жлёк, глыток
žlob *m*, -s [*ukr./r*.] жлоб, грубіян, прастак, сьвінтух
žmenje *f*, -s, *dim*. **žménkele** *n*, -x [*ukr*.] жменя; **žménjevajz** *adv*. жменямі
žmie *f*, -s [*p*. żmija?] мэгера, карга, зьмяя (аб жанчыне)
žmiken [*ukr*. жмикати] жмыкаць

žmindjak *m*, -es [*p*. żminda, *ukr*. жмінда] жмінда(ла), скнара
žmuren [*ukr*. жмурити] жмурыць; **žmurkes** *pl*. жмуркі
• dos kind żmuret zix komiš дзіцё камічна жмурыцца
• er hot a teve żmuren zix ён мае звычку жмурыцца
• špiln zix in żmurkes гуляць у жмуркі
• żmuren di ojgn kegn der zunenšajn жмурыць вочы ад сонца
• żmuren (mit) di ojgn жмурыцца
žmut *m*, -n, *dim*. **žmútkele** *n*, -x [*ukr*.] жмут
žnikle *f*, -s [?] сварлівая жонка
žojben [?] хутка разбагацець, шмат зарабляць; **žojb** *f* крыніца хуткага ўзбагачэньня, залатое дно
žok *m* малдаўска-жыдоўскі народны танец
žoleb/žlojb=žalob *m*, -es [*p*. żłób] жлоб, яслі
žólode *f*, -s [*ukr*. жолудь] жолуд
žom *m*, -en [*ukr./r*.] жом, прас
žon(d)ce *m*, -s [*p*. rządca] кіроўны, кіраўнік
žongljór *m*, -n, (-ke *f*, -s) [*fr*. jongleur] жанглёр; **žonglírn** (žonglírt) (mit) жангляваць
žorne *f*, -s [*ukr*. жорно, *p*. żarna] жарон (*pl*. жорны)
žrebec=žerebéc *m*, *pl*. żerebces жарабец
žuk *m*, -es [*p*. żuk, *ukr./r*.] жук; **žukl** *n*, -ex кузурка, жучок
• żuk un żabe i жук, і жаба (і чорт, і баба)
žulik=šulik *m*, -es [*r*. жулик] жулік; **žulikeráj** *f*, -en жуліканьне
• di mame t'gezogt "nejn", volt dox badarf zajn nejn, /az ix zol mit dem żulik nit gejn, /ix bin mit im gegangen, un ix hob mit im farbraxt, /a til-un-tel hot er fun mir gemaxt *flksl*. маці мне казала "не", ня трэба было ёй пярэчыць, калі б я з гэтым жулікам не хадзіла, я зь ім хадзіла, не падумаўшы, а ён мяне зусім згубіў
žum(ž)en/žužen/žimžen=zumzen [*r*. жужжать, *ukr*. зумкати, *d*. summen] 1. жужжаць, зыкаць, гусьці; 2. *n*, **žum** *m*, -en, **žúmeniš/žúženiš** *n*, **žumeráj/žužerá**j *f* жужжаньне, зык, зыканьне; **a žume ton*** пражужжаць; **žumže** *f*, -s *zool*. чмель
• es żumet mir in di ojern у мяне шуміць у вушах
• af di felder żumen binen, honik trogndik (Š. H.) на палетках гудуць пчолы, мёд зьбіраючы
žúpice/zupice *f*, -s [*ukr*. жупиця] жупан
• a volenem šalik vel ix trogn /zumer in di greste hicn; /a lange żupice vel ix mir kojfn, /a micl mit zibecik špicn *flksl*. шарсьцяны шалік я буду насіць летам ў сьпякоту; доўгі жупан я сабе куплю, каўпак зь сямюдзесяцьцю кончыкамі
• verbes bam tajx xapn zix onton zejer naj-grine żupice, špiglendik zix in der vaser, rejn, klor vi zilber (M.M.-S.) вербы апранаюцца ў свае новыя зялёныя жупаны, адбіваючыся ў вадзе, чыстай, празрыстай як срэбра
žur *f* [*p*. żur, *ukr*. жур] *kul*. жур (аўсяны кісель); кіслая юшка
žurav *m*, -n, **žuravlje** *f*, -s [*p*. żuraw, *ukr*. журав] *zool*. жораў; **žuravel** *m*, -s, **žerávl** *m*, -es журавель (у студні)
žuravine *f*, -s, **žurexline=žerexline** *f*, -s [*ukr*. журав(л)ина, журахвина, *p*. żurawina] журавіны
žurčen [*ukr*. журчати] журчаць, цурчаць, гурчаць
žvave(r) [*p*. żwawy] жвавы; **žvávedikajt** *f* жвавасьць
• a žvave kind жвавае дзіцё
žvir *m* [*p*. żwir] жвір, жарства

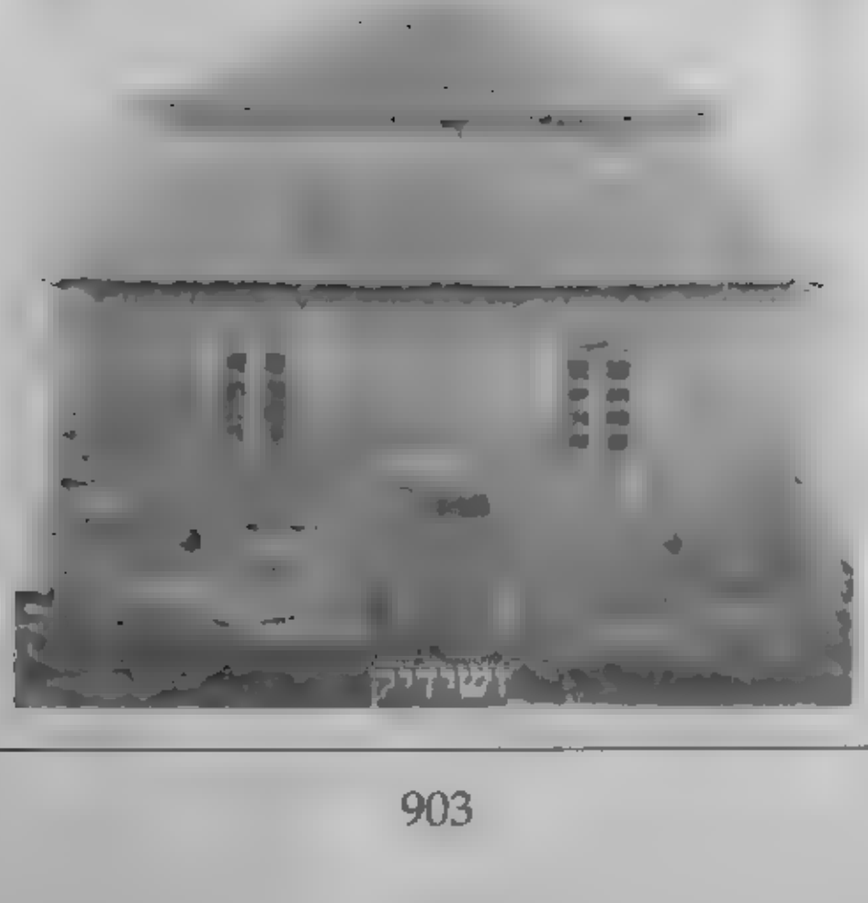

БЕЛАРУСКА-ЖЫДОЎСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІЧАК

I

A gojišer glajxvort iz vi a jidiše Tojre. (Мужыцкая прыказка - як жыдоўская Тора.)
A gojiš glajxvertl iz lehavdl a Tojre. (Мужыцкая прымаўка – ня Тора.)

"Няўжо толькі для гэтых некалькі словаў трэба выдумляць якуюсь асобную мову?"

Кэтыфонт Гаворскі.

а [*jid.* а (неазначальны артыкль)]: атварог, афіранка, ахрапка, ахрэн, апяколак, афаеру (задаць)

абакуліць, абабраць, абважыць, абвіхнуць, аб'ехерыць, аблічыць, абмануць, абмарочыцца, абмахнуць, абмераць, абмешэніць, абрахаваць, а(б)шамберыць, агалачаць, азеляць, апаланіць, апанаваць, атлумліваць, атуманіць, ачмурыць, ашукаць: што жыд, то абакула; жыд ня жыў, калі не абакуліць хрэсьцяніна; ну, брат, мы з табою парадкам абакулілісь: лішняе перадалі жыду; жыдава добра бакуліць нас прасьцякоў; жыд абакуліў цябе; не відаў я гэтакага абакулы пушчы жыда; жыды абіраючы нашага брата, самі нажываюцца; жыд і ня купіць, і не прадасьць без абважываньня; жыды ўсёгды абважываюць нашага брата, не жывы, калі не абважуць; жыд мяне абвіхнуў, аблічыў; жыды ўмеюць аб'ехерываць, ня ўгледзіш, як аб'ехеруць нашага брата; гэта ж ты аблічан жыдамі, ня ўсе грошы прынёс; жыды любяць дзелаць аблічываньне; жыд усёгды аблічы(вае)ць нашага брата; жыды нашу брацьцю ўлічываюць усёгды; жыд усёгды на то налегаець, як бы абмануць нашага брата; падману мне зьдзелалі жыды; падманныя грошы ў жыда нашлі; абмарочыўся, ня ўзяў здатку ад жыда; жыды абмахіваюць нашага брата часта; з жыдамі ўсёгды абмахіваешся; жыд без абмеру ня купіць і не прадасьць; жыды нашага брата ўмерываюць; падмахнуў мяне жыд на мерцы; сатаньнё гэтае, жыды абмешэнілі мяне; жыд ва ўсём і ўсёгды абраховываець нашага брата, ня жыў, калі не абрахуець; жыды ўсёгды ўраховываюць, стараюцца ўрахаваць нашага брата; жыды абшамберылі нас харашэнька; ашамберылі нас жыды; жыды па карчмам самі нажываюцца, а нашага брата агалачаюць; жыды ўмеюць азеляць прастакоў; жыды азелілі, затуманілі нас – і мы паверылі ім: за нішто прадалі стог сена; азелак выйшаў – купілі сапатага каня ў жыда; жыдава апаланіла; ад жыдоў на кірмашу – апаланеньне: нічогенька за імі ня купіш; жыды апанавалі; атлуменьне ад гэтых жыдоў; ат! жыды гэтыя толькі атлумліваюць нашага брата; не ачмурывайся ты, талкуючы з гэтаю жыдавою; досыць табе чмурыцца з гэтымі жыдавамі; атуманены жыдамі пераплацій ім; жыд атуманіў мяне; усякая жыдоўка ці цыганка – туманшчыца; гэта жыдоўка-ашуканка!; жыд без ашуканьня не ступіць; ашуканы ад жыдоў; жыдоўка-сьцервянка ашукала мяне; жыды карэлыя рады нашага брата ашукаць; жыды ўсе ашуканцы, ніколі не жывуць праўдаю

авай, авой, вэй *int.* [*jid.* oj-vej]: вэй, як добра жыць цяперака стала!

Аданай, Адэнай [*jid.* Adojnaj]: Лейба ў вопратцы старадаўняга жраца маліўся свайму "Аданаю"; што ж, калі бог Адэнай апекаваўся жыцьцём Боруха (Зьмітрок Бядуля)

алілуя [*h.*]: сыяваць алілуя

амін [*h.*]: вось і амін усяму дзелу! амін яго галаве!

анучнік, ганучнік [*jid.* tixernik]: ходзіць як ганучнік які; Добры вецыр, паноцкі! Ці німа сто прадазны: сцыціна, васцына, пастарнаку? І я, гаспада, каля вас адкрыю лавоцку: будзець у мене всего давольна: цапоцкі, лапоцкі, цай, сахар, мыла, есцо троху і дзёхцю! (батлейка)

ахэлік 'кухталь' [*jid.* ■ xejlek]: даць у хэйлік (даць у карцэнь)

ахохам 'хабар' [*jid.* a xoxem?]

ашмётак ты жыдоўскі!

багамольле 'прылады для маленьня': жыд багамольле сваё забыў у карчме

бал(а)бос 'гаспадар' [*jid.* balebos]: пазаві балабоса; балабоска твая казала; выгадавала балбоса-сына

балагол 'фурман, вазьніца' [*jid.* balegole]: Рыпяць балаголавы колы,/ Як быццам вароны нямазаны голас. (М. Кульбак у пер. Г. Кляўко)

банкрут 'махляр': кожная жыдоўка – банкрутка; жыды банкруцельствам толькі і разжываюцца

барух, борах, борухі, барухаты адыной [*jid.* borex-ato Adojnaj]: жыд яшчэ борахаў не адправіў сваіх; пакінь ты там барухі адпраўляць (драмаць); борахата дунаю, кабылкі ня маю; калі ты набарахатадунаішся?; барухаты адыной, насраў у хаце, будзе гной; барухаты адыной, /зьела кошка масла, лой, /а жыд кошку цап за ножку – /давай, кошка, масла, лой; бор-у-хата, Агата багата, лата, на тата; кожную пятніцу зьбіраюцца ў князя на борухі, ядуць лапшу, шчупака і кугель (У. Караткевіч)

басурманец: жыды тые ж басурманцы

батлейка 'калядны лялечны тэатар' [*h.* Betlexem (г. Бэтлеем)]

бахур(ок), бахар 'хлопец, кавалер; байструк', **бахурка** 'блудніца, распусьніца', **бахурства, бахураваць** [*jid.* boxer]: лепей бы жаніўся, чым бахуруеш; бахуркоў якіх выкарміла; паганяець за бахурствам; пусьцілася ў бахурства; бахура к сабе прынімасць; узжыраваў такога бахура сына; бахурца пасадзіць; у чарэшніку з бахарам абымалася; нараджала бахуроў і гадуя

бебехі, бэбахі, бэбухі: няхай іхныя Суркі над сваімі бебехамі павыюць (У. Караткевіч)

біркаваньне; жыд усёгды лішняе набірковываець на нашага брата, ня жыў, калі не набіркуець

борг [*jid.* borg]: пайду на торг, прадам жонку за борг

борах ‘жыд’ [*jid.* Borex]

Босіны (сьвята Ём-Кіпур): на Босіны жыды ў сынагогу прыходзяць босымі нагамі

брудэр(ка) *pejor.* ‘сябра’ [*jid.* bruder]: ах ты брудэр паганы!; не хвалі сваёй брудэркі; брудэркі ніколі не вазьму за сябе; ходзіць брудэркаю; ты зь ім брудэр ■ брудэр; яны знаюцца брудэр-а-брудэр

бублія ‘Тора’: жыд бублію чытаець; аб чым ты замусьліўся, як жыд над бубліею?

Будкі (сьвята Сукэс, Кучкі): лапак яловых прывез на будку жыду; лапак нарубіць трэба на жыдоўскія Будкі; гэта было ў жыдоўскія Будкі

буды ‘драўляныя гандлёвыя рады, у якіх гандлявалі жыды’

бэбалы ‘фасолевы малочны суп’ [*jid.* bebelex]: калі бульбы ня хочаш, пачакай, бэбалы з малаком на абед будуць

бэйзэхалэймус [*jid.* bejze xalojmes]: будзець нам бэйзэхалэймус

бэн [*jid.* ben]: На тым месцы, дзе Каін забіў Абэля, Борух напісаў на палях дробнымі літарамі: “Юрка бэн (сын) Цыпруд. павінен заплаціць за пару падноскаў”. (Зьмітрок Бядуля)

вазьвернік. жыды бязьвернікі; няверны горш жыда; атрабязьвернікі гэтыя хужэй жыдоў і ў пост скаромнае ядуць

бянёха, бянёхі, бянёханьне, у-, зь-, раз|бянёхаць [*jid.* benjoxed]: даў Бог бянёху, усё цацкаецца да бянёхаецца з малым; бянёхаеш шклянку, покуль зьбянёхаеш; да вечара будзець гэта бянёханьне; досыць табе бянёхацца зь лялькамі, пара вучыцца шыць; бянёхі не давядуць да дабра; убянёхаць дзіця; насілу ўбянёхалі п’янага; аж зьбянёхалі дзіця/склянку; пабянёхай маленькага, да не ўрані; бянёхала дзіцёнка, пакуль разьбянёхала

вахлак [*jid.* vaxlaklaker?]

выгагойла ‘вымагальнік’ [*jid.* hagojle?]: выгагойла яна, твая Маруська: колькі не давай, а ўсё мала

выкрэст, выхрэст, выкста, выкшчэнец, выкрэшчываць, выхрэшчываць, выкшчаць, пярэхрыст, п(я)рэкст(к)а, а-, пера|ксьціцца, акшчоны: за выкрэста выйшла замуж; жыд выкрэшчэны; жыда выкрэшчываюць; старыя жыды ня дужа выкрэшчываюцца, малады жыд скарэй выкрэсьціцца; жыд-новакшчэнец; выкста жэніцца на выкстке; на выкстке жаніўся; жыдзёнка выкшчаюць/выксьцілі; воўк гадованы, непрыяцель яднаны і жыд хрышчоны – усё роўна; жыд хрышчоны, груш сушоны – ні да чога; пераксьцілі жыдоўку; жыд сяньні аксьціўся; жыд ніколі шчыра не выхрэшчываецца, калі і выхрэсьціцца, не астаўляець свайго шамберства; пярэкста сватаецца нашай дзеўкі; на пярэксьце жаніўся; жыд сяньні пераксьціўся/ахрэсьціўся/(а)ксьціўся; перахрэшчаны жыдзёнак; жыда хрэсьціць; жыдоўка перахрысьцілася ў нашу веру; жыду хоць і акшчонаму ня можна верыць

гандаль/гендэль/гендзель, гандэль(ства), гандляр [*jid.* handl]: я з табою ніякага гандлю ня меў; ну, гандэль каня на каня!; гандляр “мылам і павідлам”; гандэльствам займаецца – то прадасьць, то памяняець

гвалт [*jid.* gvald]: не гвалтуй сенакосу/ячменю – ідзі мяжой; згвалтаваць коньмі сенажаць; гвалтоўна коні пабілі пшаніцу; гвалтам аддалі замуж; гвалтачкі мае, жывот парвецца ад сьмеху; не давядзі бог, які там гвалт быў; на гвалт звонюць; згвалціць жанчыну; лепей ласкаю, чымсі гвалчэньнем; бяда, хоць крычы гвалту і плач

гебель [*jid.* hebl]: пасьля гебля тапаром; ці геблем, ці скоблею

гевезен [*jid.* gevezn]: быў гевезен да выскачыў

гелд ‘грошы’ [*jid.* gelt]

гелэхтэр/гілэхтэр [*jid.* gelexter]: каму сьмех, а каму гілэхтэр; кошцы сьмех, а мышцы гелэхтэр; гэта ня сьмех, а гілэхтэр

гергатаць, загергаць ‘гаварыць па-жыдоўску’: гергечуць як жыды; загергалі па-свойму жыды

герц, гэрц(ык) ‘махляр’, **пра-, (з)герцаць/гэрцаць** [*jid.* herc]: герцаў, покуль прагерцаў усё; згерцаў грошыкі; відзелі мы такіх герцыкаў; ён герц на коней: яго не падзеніш; герцу гэтаму што ні дай, усё прагерцаець; якое было дабрышча, а ўсё прагэрцаў; сынок прагэрцаў бацькіна дабро; прагэрц(ыв)аць грошы/сьвітку з плеч

гешэфт ‘інтэрас; плётка’ [*jid.* gešeft]: бог не гандляр, гешэфту зь ім ня зробіш; як паднімецца з раніцы, дык і пайшла гешэфты па хатах насіць

гізунты [*jid.* gezunt]: шоб у цебе гізунты вырвало! гізунты павымаў (кішкі пераеў)

гіморы ‘хітрыкі’; **гіморнік/геморнік** ‘махляр’ [*jid.* Gemore]: а! гіморнік, сабачы сын; ты ўсё бярэш на гіморы; гіморамі сваімі спорціў дзела; дужа бальшэй геморнік!

гіндрык ‘дзіцё’ [*jid.* kind]: паглядзі, як гіндры(ч)кі скачуць

гіцэль/гіцаль [*jid.* hicel]: гіцэль гэтый, што не возьмець, скруціць; не паверу я гіцэлю, жыду; я табе гіцлю вантробы /бэбахі адаб’ю; каб ён весь счарнеў, гіцаль гэты, як ён мяне нявіньне чарніць!; гіцаль ты, ланцужнік!

гой ‘няжыд’ [*jid.* goj]: (М. Лынькоў, апавяданьне “Гой”); апусьці сваю капцёлку, галбер гой... (У. Караткевіч); “onzogn durx a goj” (апавясьціць праз гоя); “ix volt zajn a gešmadter/goj, volt men mir gedarft glojbn!” (калі б я быў выхрыстам/гоям, тады б, напэўна, мне верылі!); “a goj maxt ojx a cejlem!” (гой таксама жагнаецца! – дакараюць жыду, які не прачытаў блаславеньне); “a ślextn goj nit cu vinčn” (кепскаму гою не пажадаеш); “azelxe xojlim zajnen gezunt vi di gojim” (гэткія хворыя – здаровыя як гоі)

галдаваць ‘дагаджаць’, **галдоўнік**: ты чорту, жыду, галдуеш, цягнеш на яго руку; жыдоўскі галдоўнік

грабар [*jid.* grobn]: грабары пакапалі па лугу рышты

гугель/гугаль/кугель ‘смажаная бульба; суп бульбяны з гарохам/фасоляй, забелены або засквараны’ [*jid.* kugl]: жыд гугелем сыт; ня гугелем жыдоўскім цябе карміць; халу ў полу, а гугель за пазуху; кукгеля з маслам ці ня хочаш?

гундэр, агундэр [*jid.* a hunt]: на пса ня годзен гундэр гэты; павялі агундэра ў станок; абшарпаўся як агундэр!

гыркаць ‘гаварыць па-жыдоўску’, **гырканьне**: хто яго ведаець, што ён гыркаець; загыркалі па-шатанску; жыд гыркнуў нешта да й пабег; гырканьня іхнага не разьбярэш; яны перагыркаліся між сабою, цяпер ня скажуць праўды; жыды пагыркалі між сабою да й перасталі разам таргаваць каня

гэр [*jid.* her]: гэр Сьпічыні (Янка Купала)

дабара, раздабара, за-, па-, (раз)дабарыць, растабарваць [*jid.* dabern]: не пераслухаеш дабару гэтага; не задабарывайся зь імі; я задабарыўся тут з вамі, задабарылі вы мяне тут; цераз вечар многа нам казак надабарыў; падабарылі між сабою, покуль заснулі; раздабара гэты гатоў цэлы дзень прастарэкаваць; досыць вам раздабарываць, пара за дзела прыняцца; за раздабарамі вашымі час пацяралі

дунаіць [*jid.* adojnaj]: досыць табе дуна(і)ць; леў, леў, да й задунаіў; прадунаіў вячэру

дундар [*jid.* duner]: а каб цябе дундар сьвіснуў!

ермулка, ярмулка, ярмолка, ярмаўка: як удару, і ермулка паляціць к чорту; пархуцкая ярмулка; што ў рабіна

ярмулка, у ксяндза катулка, у папа на лба, гэтага ў майго дзеда німа: цяпер угадай, што ж гэта? (плех); жыд жыдоўку ня любіў, пад вачамі ярмаўкай біў; Для цела /І для душы /Ярмолкі і /Капелюшы! (Алег Лойка. Слонімская рэкляма па-габрэйску)

жыд, жылава, жыдоўскі: жыдоўка ў куны прыбралася; жыдоўка ў дарогу бяз бэбухаў не паедзіць; жыдзянят бяруць у некруты; жыдзяты маленькія гуляюць; жыдоўская праўда/вера; жыдоўскае сумленьне; жыд жыдаўшчыну паганяець; жыдоў выпаланілі зь сёл; нешта жыд з нашым эканомам нюхаецца; жыды сем-дзёна цялёнка купілі да й зарэзалі; не служу жыдку, да свайму пажытку; пайшлі жыды ўгору безь вяроўкі; жыд, як згубіць чалавека, то дзякуе богу; жыдоў як сабак; кінь на сабаку, то жыду ў сраку; сем жыдоў на воз, абы конь павёз; жыды, ах, жыды, каб жа яны, а то людзі!; пераб(і)рацца ў жыдоўскую адзежу; чаму ня будзіць малочна жыдоўская карова, калі яе поівам поюць; траў жыдоўскіх коз, штоб ня лазілі ў сад; і жыды сваё сьвята абходзюць, а ты для празьніка стругаеш!; жыды тылавага мяса не ядуць; страх не люблю жыдоў; жыд гэты ўхожы да пана; жыд-хлюндряк нейкі прышоў к пану; жыды й трушчыны купляюць (вашчыну); жыды не далі стаць на месцы, зараз пахапалі яйкі; жыды роем абступілі воз з рыбаю, так і хапаюць; жыды атусюдых паточылі нас; жыды суторму паднялі; жыды-сьцервaччо апанавалі нас; за жыдамі прэйсьця німа, дарогу заступілі; за жыдамі, чартаўём гэтым, нічога купіць ня можна; ня скора выберэмся адсюль. апаланёныя жыдавой; паадтоўхай жыдоў гэтых ад возу; атачоны жыдамі; напáлі як слата (жыды); нешта жыды купамі ходзюць; гэта ляны людзкія, гэна лес панскі, а гэна гарод жыдоўскі; жыды вымуцілі ў мяне каня; па дурноце сваёй аддаў жыду грошы; у гэтым тлуму забыў здачы ўзяць у жыда; жыды – крывапійцы нашы: ня жывы, калі ня выцягнуць у нас чаго; жыды вады падбоўтываюць к гарэлцэ; жыды насуліваюць цэну, а потым, насуліўшы, адкідываюцца; жыды замест шафрану далі крокусу; жыд нейкую тут падмашку зьдзелаў нам; жыд сьмела прынімаець, калі яму падносюць/паднясуць крадзенае што; жыдавіна/жыдавіну паймалі ў некруты

жыд 'скнара', **жыдзіць** 'скнарнічаць'

жыд 'клякса': жыда пасадзіў на кніжцы

жыдзюга(н), жыдзюк *pejor.*: чаго, жыдзюга, глядзіш тут?; ня вер гэтаму жыдзюге; жыдзюган скруціў мне грошы; паскудный жыдзюк ты!; жыдзюком ходзіш

жыд(ок) 'верабей': во, прыпадкі, жыдоў паналяцела; зараз гэтыя жыдкі ўсе разынкі паядуць, спасу ад іх німа

жыдок *bot.* 'дзьмухавец, ксяндзоў плеш'

жыдоў возіць (дрэмле); кудою павязеш жыдоў?; вязе жыдоў на кірмаш/шабас

жыдоўская кава *bot.* 'цыкорыя, мачаўнік'

жыдоўская каробка 'скрынка, у якую зьбіраюцца грошы за ўтрыманьне на водкупе ўсяго, што тычыцца ежы (за забой скаціны, за продаж мяса, солі, мукі, круп, шабасовых сьвячэй...)'

Жыдоўскія зялёныя сьвяткі (сьвята Швуэс)

Жыдоўскія коляды (сьвята Рош-Гашона): агню як на жыдоўскія коляды

жыдоўскія ягады *bot.* 'бальсаміна (momordica)'

закон 'гэбрэйская вера; гэбрэй', **старазаконьнік** 'жыд, гэбрэй': іх закон такі; папытай у старога закона, калі настанець маладзік; – Здароў будзь, музыцок! – А здароў, здароў, стары закон. Што табе трэба?; жыды крэпка прытрымываюцца свайго закону; ня кожнаму старазаконьніку можна даць веры

застава, застанаўляць: не апланіш свасй заставы ў жыда – прападзеш; пасьледнюю сьвітчонку застанавіў у жыда на хлеб

зогтэр [*jid.* zogt er]: зогтэр забачым, як тое будзе

зундаль 'высокі лянівы чалавек; маўчун' [*jid.* zundele, zindl]: ходзіць як зундаль; што ў яго ні пыталіся, гэты зундаль ня вымавіў ні слова

зэйдэ, бобэ, мамэ [*jid.* zejde, bobe]: А зэйдэлэ, а бобэлэ! Уй-ю-юй! (У. Караткевіч); Мамэлэ. Рукі. (У. Караткевіч)

кабала [*jid.* Kabole]: узяў кабалу на сваю галаву; кінь ты гэту кабалу, не ламай галавы сваёй; ат, усё гэта кабала!

кагал, кагалам, прыкагалак [*jid.* kohol]: нуце кагалам зьдзелаем; увайшлі кагалам, і бацька з жыгалам; нехай ваш кагал рассудзіць; як у кагале, нічога не чутно за вашым крыкам; там цэлы кагал іх сабраўся; на кагальны суд здамся; кагальныя грошы, кагальная лазьня; як кагальны ваш скажець, так і будзець; гушчу зьеў, а жыжку на кагал; местачковы прыкагалак

кадохес [*jid.* kadoxes]: кадохес на вашыя галовы! (У. Караткевіч)

капцан 'бядняк, жабрак; неахайны хлопец', **капцаны** 'лахманы' [*jid.* kapcn]: капцаны апаланілі; чаго гэты капцан прывязаўся к нам; уздайце гэтаму капцану харашэнька; капцаны свае разлажыў; ходзіць у капцанах; жыдоўскія капцаны

карбаваньне 'заметка вуглём або крэйдай на сьцяне' [*jid.* karb]: жыдоўскае карбаваньне

карчма, карчмар [*jid.* krečme]: у карчме седзючы, жыд усёгды налатуецца ад нашага брата; з карчмаром прывітацца

кароста: кароста ня проста – панска або жыдоўска

каўбаса/кілбаса [*h.* kol boser]

квота: жыд не пабожную бярэць квоту; жыды квотаю лупежуць нашага брата; жыд кожны квотнік; жыд ніколі ня дасьць у доўг бязквотна

кепала 'дурная галава, марудлівы чалавек' [*jid.* kepele]: а гэты кепала да вечара ня скончыць работы

кідэр-відэр [*jid.* kider-vider]: гармідэр, гармідэр, усё кідэр-відэр

клёц 'тоўстае бервяно' [*jid.* kloc]

клікун [*jid.* šames]: жыдоўскі клікун у лазьню склікаець

кляпа 'борт у адзеньні' [*jid.* klape]: засталося адстрачыць толькі кляпы

комшт: нямецка штука, жыдоўскі комшт

коншахты: патуль з жыдамі вадзіў коншахты, пакуль прагыркаў усё сваё дабро

копішча: жыдоўскае (па)копішча

котанка 'кабат, падшыты кашэчым або заечым футрам, які звычайна насілі жыды': аддай мае грошы, а то котанку зьдзеру

коц 'коўдра' [*jid.* koc]: вазьмі коц на сенавал, каб ня зьмерзла, бо ноччы холадна

кошэр/кошар, кашэрны, скашэраны, кашэрыць [*jid.* košer]: кашэрны мёд, кашэрнае мяса; перад скаціны ў жыдоў – кошэр, а зад – трэф (жыды тылавага мяса не ядуць); жыды к свайму сьвяту кашэрюць міскі, гаршкі, ложкі, сталы; скашэраны посуд; Склеп нязжэрны /Бо кашэрны. (Алег Лойка. Слонімская рэкляма па-габрэйску)

крам(а) 'купленая ў краме тканіна' [*jid.* krom]: крам як рэшата; набрала добрай крамы на сукно

крама, крома [*jid.* krom]: жыд крамачку паставіў подле свайго двара; крамы замкнуты, жыды сьвяткуюць; па сяле езьдзе Бэрка крамнік; ага крамка, што яму!? шах-мах

і тры рубольчыкі ёсьць...; кожан жыд(ок) хваліць свой крамок/тавар (жонку сваю)

круцель, выкручваць: што жыд, то круцель; жыдоўка ўсякая круцёлка; бяздушны жыд, круцель; жыд ня жыў, калі не выкручываець чаго ў нашага брата: усёгды хоць капейку, а выкруціць

крэнкаць 'хварэць' [*jid.* krenken]

кулдыячыць: жыды кулдыячуць па-свойму

кумагэр [*jid.* kum a her]: кум гэр на клёцкі/сюды; кумагэр на клёцкі!

кундыль/кундзель, пры-, (за)кундосіць [*jid.* hunt]: шляхціц-махціц – кундылеў сын; ты ўсё брэшаш, як кундыль гэй; кундзель-мундзель, цюцькін сын!; прыкундосіць зусім беднага хлопца; зусім закундосіў хлопца

куфайка: жыдоўская куфайка

кухва [*jid.* kufe]: Каля вялізнай дубовай кованай жалезам кухвы з гарэлкай з бровара пана Вашамірскага круціўся-[illegible]ўся стары карчмар Лейба. (Зьмітрок Бядуля)

[illegible] (Сукэс. Будкі): жыды на кучках заселі; жыды перасьвят[illegible] свае Кучкі; сёмы рачок ад жыдоўскіх Кучок; каб [illegible] дождж ні падаў, то ўсе жыды былі б паршывыя

[illegible]**лапсардак** 'даўгаполы сурдут у польскіх і [illegible] жыдоў' [*jid.* lajbserdak]: пан веры даеш лапсурдуку [illegible] гэтаму

[illegible] [*jid.* ljok]: на капейку лёку, на цэлы дзень піцьця; самаго [illegible] выцягнуў/нацэдзіў

лех(а), лях 'дзірка, адтуліна, нара; склеп' [*jid.* lox]: у карчох былі глыбокія і патаемныя лёхі (В. Адамчык); лёхі на зіму затыкаюць, каб пол не настываў; малако тут не астаўляй, у лях занясі, а то скісьне

ліхтар, ліхтаваць [*jid.* lajxter]: жыды к шабасу выліхтавалі свае ліхтары; ліхтары выліхтаваны ў жыдоў на шабус; ліхтар жыдоўскі ўкраў

локша, локшыны, лакшыны 'макароны' [*jid.* lokšn]: локшыны на малацэ; люблю вельмі лакшыны з малаком

лябіх 'гультай, лежань', **лябехаваты** 'непаваротлівы' [*jid.* lajbiker?]: лябіх ты етакі!

Маефіс [*jid.* majofes]: Тут, шаноўныя панове, ён нам "Маефіс" засьпявае, ■ там у Варшаве нашыя магнаты жыдам "Маефіс" пяюць. (Зьмітрок Бядуля)

-ман [*jid.* -man]: брэхман, калашман, кусман, лахман, рызман, сукман

манна [*h.*]: Танна /Нябесная манна. (Алег Лойка. Слонімская рэкляма па-габрэйску)

мардва 'шумны жыдоўскі натоўп': мардва нешта ўсхадзілася; поўна карчма мардвы нашло

марымончык 'жыдок': зірні, які ён марымончык

махер, махір, махар, махляр, (раз)махірыць [*jid.* maxer, maxn]: відалі мы такіх махіраў многа; ён бальшэй махар!; досыць табе махірыць, вазьмісь жыць харашо; дзеткі размахірылі, што бацька сабраў было; ня слухай гэтага махляра, ён сем карабоў нагаварыць можа

махір 'хуткі адыход': махір у двору

махлак 'ашуканец' [*jid.*/*h.*?]

махляваць [*h.* mahal (разбаўляць віно)]: няпраўда, гэта ты змахляваў; змахляваў мне доўг, мой пояс

махтырыць: няпраўда! махтырыш/змахтырыў; змахтырыў ты мае рукавіцы

маца [*jid.* mace]: скавароднікі твае тонкія, як жыдоўская маца; каб не ў Эгіпце праца, ня елі б жыды мацы

мішугін, мішугас 'прыдуркаваты' [*jid.* mešugener, mešugas]: нашлі мішугасы пра што ўспамінаць за жалобным сталом (І. Глушакоў)

мэйсар 'спэцыяльны шавецкі нож' [*jid.* meser]

Мэсіяш [*jid.* Mešiex]: жыды свайго мэсіяша чакаюць; там і Борух троху гуляў, /Масіясу поўху даў... (батлейка)

мяшанцы 'дзеці ад зьмяшаных шлюбаў'

нечысьць *pejor.* 'жыды': чаго тут валочыцца нечысьць гэта?

нікс 'водны раствор сернакіслага цынку жыды карысталі ў якасьці лекаў для вачэй' [*jid.* niks]

нэмаць 'браць, хапаць' [*jid.* nemen]: ён штосьці нэмнуў тут; нехта знэмаў пояс: тут быў, тут німа; знэмнуў нехта тапор; гэта ў яго конь нэмнуты, ня свой

павер, напавер: напавер ня дам, кладзі гатоўку; не люблю жыдоўскага паверу; павер босы ходзіць

паганец 'жыд': паганцам гэтым толькі пападзісь у рукі, зараз абмануць; жыды і татары ўсе пагане, у Хрыста ня веруюць; за паганьнём гэтым прайсьці ня можна; паганства гэта ня дарам усхадзілася; паганы жыд

падымшчына: жыды, у мястэчку седзючы, падымшчыну павінны плаціць

пактар 'пасрэднік' [*jid.* pakter]

пантопля: не стоіш ты жыдоўскага пантопля; жыды сяньні без пантоплеў ходзюць; жыд шлепаець пантоплямі; жыд у пантоплях шлёп-шлёп па гразі; жыдзяняты ў пантопліках бегаюць

партач: жыду-партачу аддаў работу: глядзі, што ён табе сапсуець адзежыну

парх, пархі/порхі/поршы, пархаўка/пархоўка, пархуцік, пархуцкі, парха(ва)ты, паршывы (жыд) [*jid.* parx]: галава ў пархах твая; жыд пархамі сьмярдзіць; я табе пархі твае абарву; пархамі трасець; абмыў свае поршы (зь беднага стаў багатым); як прыехаў ■ нам, дак і абмыў свае пархі; і ты сюды лезеш з пархаватаю галавою; пархаўка ты сьмярдзючая! адгані прэч адсюль пархоўку гэту (пархуціка гэтага); наш пархуцік дужа зазнаецца; не тваею пархоўкаю гэта выдумаць; прымі адсюль пархуцкае свае адзеньне; пархуцкі калпак; з пархуцкім не хачу мець ніякага дзела; не пайду ■ за гэтага пархуцкага ні за што; за пархамі жыдамі нічога ні купіць, ні прадаць ня можна; калі спорціш, выдзеру вуха парху; лепш служыць манарху, ніж табе парху; хваліцца/цешыцца як жыд пархамі; за нішто аддалі цялёнка паршываму

плейтух: плейтуху-жыду я ніколі не паверу; плейтушына гэтый мало што гаварыць будзець, а ты яму ўсё верыш; не відаўся плейтушкі гэтай?; плейтушкі бегаюць

праштроп [*jid.* štrof]: за гэты праштроп купі гарэлкі штоп

Пурым(ы) [*jid.* Purim]: на Пурым кажды жыд дурань; Пурым зіму папурыць; ішурым на Пурым, хэйшэх на Пэйсах [*jid.* jesurim 'ліха', xejšek 'жаданьне, прага']

Пэйсах, пэйсахоўка [*jid.* Pejsex]: жыды засьвяткавалі свой Пэйсах; пэйсахоўкаю пачаставаў мяне; пэйсаховая гарэлка; у самы Пэйсах абакралі жыда і Пэйсаху не шанавалі; жыды для Пэйсаху мацу пякуць; жыд перад Пэйсахам: "Хлебец, хлебец, ідзі пад сталец, а маца – на сталец", – па сьвятах: "Хлебец, хлебец, хадзі на сталец, то ня я казаў, то сабака брахаў"

пэйс(ы)/пейсы, пэйсахі/пейсахі, пэйсач/пейс(м)ач, пейсаты, распейсаны, распейсацца [*jid.* peje]: пэйсахі вырву, калі ня спраўдзіш; пэйсікі свае выпусьціла з-пад намёткі; пэйс твой выдзеру – падай мае грошы; нашто ты, дзевуля, распусьціла свае пэйсы; распусьціла пэйсы

як русалка; гаспадар гасьцям рад, пасадзе іх у рад, за пэйсы патрасе, нам гарэлкі прынясе; у гэтых пейсатых разбойнікаў сумленна адабранае! (У. Караткевіч)

пэтлах(і)/петлахі/петлухі [*jid.* -lex, -lax]: згарэць з пэтлахамі; і петлухаў не застанецца; пэтлах нейкі!

пэцкаль 'жыд': пэцкалі сабраліся ў кучу; ня вер ты гэтаму пэцкалю-жыду; што жыд, то пэцкаль

рабін, рабэй, рэб(э/а) [*jid.* rov, rebe]: пойдзем да рабіна, няхай табе прысягу дасьць; жыды ва ўсём слухаюць свайго рабэя; наўчоны/разумны/хітры/мудруе як рабін; ня пойдзем да рабіна на справу (mir veln cum rov nit gejn!); ціха, жыдэ, - няхай адзін рабін брэша; мармыча як рабін малітву; разумны як рабінавы штаны; ён як любавіцкі рабін: як рэхніць слова – па ізьбе пах пойдзець; ой, рабіны, рабіны галамузы, нашы кабылкі нядужы, гэту кабылку зарэжце і гэтае мяска ізьежце, а зь сьпіны – драбіны, з трыбухоў – пярыны, а з галавы – фанары, а з капытоў – кубкі, а з галёнкаў – крупкі (батлецка); будзь ласкаў, рэбэ-Іцка, дай на крэдыт солі; рэба, як патрэба; рэба: баба трэба

разынкі [*jid.* rozinke]: пірог з разынкамі

рандар, лендар [*jid.* rendar]: дай, лендарочка, напавер, дадушы прынясу; гэтай ночы нехта абшастаў жыда – нашага лендара

ратунак [*jid.* retung]: ратунку нехта крычыць на рацэ

рахманы, рахманюга, за-, (з)рахманіцца [*jid.* raxmen]: рахманы хлопец (рахманюга), рахманая скаціна; мужык рахманіна, а жонка зух-баба; нешта ты зрахманіўся, як воўк у яме; дзень рахманіцца, на дождж зьбіраецца; парахманеў хлопец, як троху задалі; зарахманіўся па матцэ

рондаль/рондэль [*jid.* rajndl]: два рондэлі масла натопленого стоіць

рэбахі 'махлярскія даходы', **рабохам** 'хабарам, рабункам' [*jid.* revex]: нахватаўся рэбахаў; рэбахамі не разжывешся; рабохам схваціў у мяне, каб яго за жывот хваціла

рэзьніца/разьніца: сяньні рэзьніцы запёрты – жыдом сьвята; стаіць як сабака ля разьніцы

рэйвах 'пярэпалах' [*jid.* rejvex?]: нарабіла вялікага рэйваху (Дзядзька Квас)

рэйдаць, рэйдзіць, рэйда, рэйды, райдоліць, райдун, райдак, рэйдэлэ [*jid.* rejdn]: ні добра рэйдэлэ, а добра мэйнэлэ (рэйдэлэ як рэйдэлэ, абы добра мэйнэлэ); рэйдалэ старое, маўчаў бы ўжо!

рэхт, рэхта, рыхтусенько, (на)рыхтык, рыхцік/рыхціг [*jid.* rixtik]: маеш рэхт (твая праўда) (А. Карпюк); рэхт! няхай будзе так; укаралі мне рыхтык, як рáка ў ваду апусьціўшы; рыхтык як дзьве каплі вады; ...які быў рыхтык колішні кравец, што шыў па хутарах кажухі... (В. Адамчык); бандыты гэтыя як запынілі – нарыхтык абабралі

рэшта, урэшце, нарэшце [*jid.* rešt]: рэшту аддай людзям

сатаньнё *pejor.* 'жыды': як сатаньнё, жыды паўчэпіліс ь у мяне

сікша 'дзяўчынка, што хоча выглядаць дарослай' [*jid.* šikse]: не глядзі на гэту сікшу; – Сікша моча,/ падай клоча! /– На што клоча? /– Пугу віць. /– На што пуга? /– Сікшу біць!; "az es iz nito kejn mejdn, tanct men mit šikses" (калі німа дзяўчат, танчаць зь сікшамі); "fajnt vi a xosid a šikse" (ненавідзець як хасыд сікшу)

смаркачык 'маленькая сальная сьвечка, якую звычайна жыды запальвалі на шабас'

смахаць боты (хутка зрабіць) [*jid.* maxn]

смурод, сьмердзь *pejor.* 'жыды': смуроду нашло многа; ах, жыдзюга сьмярдзючы!; за сьмердзіо гэтаю прайці ня можна; воз наш адна сьмердзь апанавала

сынагога: якая сынагага, такі й рабін

талесы [*jid.* tales]: жыд без талесаў у дарогу не паедзіць

талмуд, талмудзіць 'абдурваць' [*jid.* Talmud]: калі пан цар хоча ведаць, бо я без сваіх талмудаў не магу сказаць (батлейка); ківаецца як рабін над талмудам

тамаваты, томаваты 'дурны' [*jid.* tam]: екіе воны томоватые

трэф, трэфны, а-, с|трэфіць, стрэфіцца [*jid.* trejf]: сьвіньні для жыдоў – трэф; у мяне трэфу ні на што німа; трэфняку кілбасы ня есьці, бо сам ён трэфняк; жыдоўскую галерку стрэфіў салам; лыжка/талерка, зарэзаная курыца стрэфілася; стрэфленая лыжка/талерка

улічыць: паўлічаны мы з табою жыдамі; жыд ніколі ўлічэн ня будзець

фаер, фаерка 'лямпада' [*jid.* fajer]: даў яму харошага фаеру, да новых венікаў будзець помніць; задаць афаеру; пад мясныміі расольнымі патравамі стаялі спэцыяльныя срэбныя фаеркі (Зьмітрок Бядуля)

фанцыбэр 'чыстае срэбра, выжыга (выжыгалася з парчы і галуноў)' [*jid.* fajnzilber]: старая спадніца і вая хіба на фанцыбэр згадзіцца

фарфалі [*jid.* farfl]; мама к сьвяту фарфалі гатовіць

фе(й)фер [*jid.* fefer]: я даў яму фе(й)феру за гэта

ферцык [*jid.* forc]: відалі мы многа ферцыкаў такіх

фура: жыдоўская фура

фуцерка 'лёгкая футраная паддзёўка, якую звычайна насілі жыды' [*jid.* futer]

фэрд (Язэп Драздовіч), **афэрдала** (Глыбоччына) [*jid.* ferd]: фэрдала, нафэрдала *ftksl.*

хала [*jid.* xale]: жыды ўжо халы напяклі; ой, які жыд зухвалы, /ня хоча есьць у шабас халы; /еў з хлебам цыбулю, /любіў вельмі сваю матулю

халадайка: Ён быў у чорнай аксамітнай ярмолцы, у шабасовай халадайцы з шапкай у руцэ. (Зьмітрок Бядуля)

халдэй 'жыд', **халдэйскі/халдыйскі**: цэлы век свой халдэем ходзіць; халдэй халдэем абарваўся; чаго ты халдэем выйшла на вуліцу?; халдэі гэтыя кожнага ашукаюць; ня вер халдэю; стыдна дзеўцы халдэйкаю хадзіць; вот халда, дак халда! "Панскі жыдэк" сьпяваў нейкую песьню на халдыйскай мове. (Зьмітрок Бядуля)

халдэхас 'апранаха'

халэмус 'канец, капут' [*jid.* xalojmes]: тут табе і содухі, і халэмус будуць

хам [*jid.* Xam (сын Ноя)]

хамец [*jid.* xomec]: Хамец, хамец, ідзі вон! – Хамец, хамец, хадзі ў хату! То не я казуў: – Ідзі вон, – а сабака брехуў: хамец, хамец, ідзі пад пец, маца, маца, хадзі сюда (хадзі ў хата)

хаўрус, хаўрусьнік, хаўрусаваць [*jid.* xavruse]: у цябе зь ім хаўрус

хаіць, з-, аб-, ад|хаіць [*jid.* xaj]: адхаілі душу; адхаілі мы свае жываты за вольнасьцю; не адхаівайся, яшчэ ня ўсё прапала

хедар [*jid.* xejder]

хлюндра, плюндра, флюндра 'няхлюйка' [*jid.* flonder, *d.* Flunder]: падбрындалася як флюндра

хеўра, росхеўрыс 'разыходжаньне' [*jid.* xevre]: даскуліла дужа прываротнаяя хеўра

ціпка 'зацірка' [*jid.* cipkelex]

цугундэр [*jid.* cuhunder]: жыл – цугундэр, ему нечага верыць; узялі, павялі на цугундэр

цукернік 'печыва, якое пяклі й прадавалі жыды' [*jid.* cukernik]: цукернік лепей чымся пернік

цымбалы: жыдоўскае вясельле без цымбалаў не бываець

цымус, цымас [*jid.* cimes]: ты спадзяваўся на цымус жыдоўскі, да не гатовілі яго для цябе; а ей! там то ўжо цымас; А ў бабкі старой самы цымус, самы лой (У. Някляеў)

цыцалы 'фрэнзьлі' [*jid.* cices]

цэханка [*jid.* cejxn]: жыдоўчынкі ў цэханкі іграюць

чопавое *hist.* 'падатак ад чопа за піваварэньне і вінакурства': чопавага ня ўсё аддаў рэндар; а ты з нас браў, /а ты з нас драў: /маставое, брукавое, /а пагалоўшчына, а батраччына; браў ты з нас і драў ты з нас і крупавыя, і млынавыя, і мякіну, і сьмяціну; браў ён з нас /і драў ён з нас: /калавоім, шмулавоім, /айчызну, паншчызну, /рэкруцізну драў (батлейка)

ша [*jid.* ša]: ша, дзеці, не крычэце, не свавольце

шабас/шабус, (па)за-, ад-, пера-, (пра)шабасаваць, шабасоўка 'гарэлка; полька (танец)', **шабасны, шабасовы** [*jid.* šabes]: жыд круціць і шабасу не глядзіць; перасьвяткаваўшы шабас, паедзіць; жыды тут астанавіліся шабасаваць, зашабасавалі; жыды яшчэ не адшабасавалі; [illegible] скора перашабасуюць, тагды паедзім; шабасоўкі [illegible] даў чарку; ой, ты шабас не дзіві, высэй ногі падымі [illegible] не я скачу, бяда скача, [illegible] ты, шабас, не дзівуй, відзіш [illegible] і клопат муй; сталапеў і шабас!; шабас зайшоў; хто [illegible] несе гукае? – шабас жонку шукае; за граші/пянендзы шабас!; жыды ўжо пазашабасавалі; тры суботы з жыдам прашабасавалі на дарозе; шабасныя сьвечы

шабаш, (за)шабашыць [*jid.* šabaš]: шабаш табе даваць на веру, бо круціш; закурым, зашабачым, на тым сьвеце чорта ўбачым

шафаваць [*jid.* šafn]: шафаваць чужым дабром

шах(ір)-мах(ір), шахер-махер, шахармахарства 'ашуканства' [*jid.* šaxer-maxer]: пусьціўся на шахір-махір; шахмах і нічога не асталась; туды шах, сюды мах

шахірыньне, с-, пра-, (рас)шахірыць [*jid.* šaxern]: чаго ты тут шахірыш; увесь кубел перашахірыла, нідзе не нашла стужкі; шахірыш грошы, покуль усі расшахірыш; дасьць табе бацька за шахірыньне грошай на шалы-балы; якое было багацьце, усё прашахірэна; усё расшахіраваў, што ад бацькі засталося; можа, ён тут сшахірыў што – было абгледзіць яго; прашахірыў зборшчык падатковыя грошы

шахраваць 'ашукваць', **шахер, шахраваньне, шахрай** (слова стала нават беларускім прозьвішчам) [*jid.* šaxern, šaxraj]: не шахруй коло мяне; ён у картах шахруіць

швах [*jid.* švax]: справы швах!

школа 'сынагога', **школішча** [*jid.* šul]: жыды ў школе крычаць; аж угледзеў сем жыдоўскіх школаў (атрымаў моцны ўдар); даў на тры школы (Зарок, афяра на сынагогу з прычыны хваробы блізкага чалавека. Такі звычай ("даць на яўрэйскую школу") быў вядомы ў дарэвалюцыйнай беларускай вёсцы. Меркавалася, што калі ня свой, дык, можа, чужы бог дапаможа. Выслоўі. Мінск, 1979.); адважны жыд то й у школе бзьдзіць; трэба хоць акрасьці жыдоўску школу; убіўся ў жыдоўску школу; галасуюць як у жыдоўскай школе; крычаць, паднялі гоман як жыды ў школе; Школьная вуліца; жывець подле жыдоўскага школішча; школьны жыд (вартаўнік); школьная гарожа

шлімазул 'недарэка' (С. Грахоўскі), **сьлімазарнік, (за)сьлімазурыцца, сьлімазурны** [*jid.* šlimazl]: сьлімазарненькій якій твой хлопчык; куды ты лезіш, сьлімазарнік?; гдзе табе, сьлімазарніку, гэта зьдзелаць; сьлімазарнае дзіця; ня шыеш, а толькі сьлімазурыш палатно; досыць табе сьлімазурыць кніжку/шыцьцё; засьлімазурыла палатно; дзіця сьлімазурыцца возграмі; досыць табе сьлімазурыцца кала гэтай работы; абатры гэтага сьлімазурніка; сьлімазурнік гэты ня зьдзелаець харашо; сьлімазурніцу гэту яшчэ не пара выдаваць замуж; проч, сьлімазурніца, ты толькі порціш работу; сьлімазурны хлопчык; сьлімазурная работа; сьлімазурнымі рукамі бярэшся за бялізну

шлэер [*jid.* šlejer]: ня хочаш у нас жыць, будзеш шлэеры жыдоўкіны мыць; абвязалась шлэерам як жыдоўская нявеста, штоб не загарэць; жыдоўкі шкляною галкаю выкачываюць свае шлэеры

шлэпар [*jid.* šleper]: шлэпар ты!

шлэх [*jid.* šlext]: сам лепшэнькае выбраў, а мне ўсё шлэх аставіў; шлэху гэтаму ніколі не ўступлю; калі б хто добры гаварыў, а то шлэх; ты проціў мяне шлэх

шлюндра [*jid.* šlumper]: жыды ўсе шлюндрамі ходзюць

шляк 'сардэчны ўдар' [*jid.* šlak]: нехай іх шляк трафіць!

шм- [*jid.* šm-]: шмаравоз, шмаравідла, шмэндрык

шмалец 'топлены гусіны тлушч' [*jid.* šmalc]: каша са шмальцам

шнапс [*jid.* šnaps]: хваціў шнапсу

шолам 'шубутны' [*jid.* šolem?]: гэта шолам, а не чалавек

шоўмэр [*jid.* šojmer]: я не люблю шоўмэраў

штафірівацца [*jid.* štafir]: штафіравацца перад жаніхамі /люстрам; досыць табе штафіравацца

шустэр [*jid.* šuster]: шустэр гэтый скора расшустаець бацькіна дабро

шын(о)к, шынкаваць, шынкарка [*jid.* šenk]: пайшлі ў шынк гарэлку піць; дзяржаць шынк

шэйгец 'малы хлопец' [*jid.* šejgec]

шэлупейка 'ермулка': жыды ўсе ў шэлупейках ходзюць

юда, юдашка, юдоўка, юдаства, юдзіць, юдашыць [*jid.* jid]: юдоўка чортава абманула мяне; а вон ходзіць юдзіць, юдзіць Васіля, думае, мо шо той біцца будзе

II

КАРОТКІ СЛОЎНІЧАК ІМЁНАЎ

(якія таксама сталі часткай абедзьвюх моваў)

Ejner redt rusiš/pojliš vi a jid, der anderer redt jidiš vi a goj.
(Адзін размаўляе па-руску/-польску як жыд, другі па-жыдоўску як гой.)

Абра(га)м: трапіць да Абрама на піва; пара да Абрагама на піва; да Абрагама на піва паехаць/пайсьці; авечкі пасьвіць да Абрагама пайсьці; у школу не хадзіў, богу не маліўся, гдзе Янкель і Абрам, няхай і ты будзеш там (батлейка); згінуў Абрам: нейдзе хапун яго схапіў; ідзі к таму Абраму, што жывець на рагу

Адам: Адам-кні! (*vrtš.* Адам – адамкні)

Андрэй: Андрэй, лэйг ан эй, гайнт эйнэ, моргэн цвэй; Андрэй, лэйг ан эй, ніт эйнэ, нор цвэй, ніт цвэй, нор драй, ах, скарэй, давай, давай

Афоня-злодзей (Апанас) [*jid.* Fonje ganev/kvas *hum./pejor.* 'кацап, маскаль; прадстаўнік улады (у царскай Расеі)']: **az Fonje hejbt on cu gejn, hejbt on a kalter vint cu vejen** (як Фоня ў дарогу, дык сівер дзьме); **ojslejzn fun Fonjes hent** (вызваліцца з Афоніных рук)

Бася: У балоце пад кустом /Цяцера нясецца. /Хаім Басю (жыд жыдоўку) любець. /Аж ярмолка трасецца.

Борах, Борух: Борух сьпіць, а шчасьце само пад вароты яму лезець; цягаецца як Борах па дварох; ходзіць "бу-бу-бу" як борахава кіла; чысты борах, распусьціў валасы; борах борахам абадраўся; мужык з кіем вялікім, а яўрэй крычыць голасам дзікім, Іцка, Борух сьпявае... (батлейка)

Бэ(й)ля 'неахайная жанчына' [*jid.* Bejle]: настаяшчая бэйля, ні пра што ні дбая; набраўся як бэ(й)ля

Бэрка [*jid.* Ber]: лёгкі Бэрачка; чэсны як Бэркавы штаны на леву сторану; па сяле езьдзе Бэрка крамнік

Вінцук: **vincik iz a šejgec!** Вінцук – басалай (*vrtš.* "vincik" мала – "Vincik" Вінцук)

Вэлвэл: Мэйшэ Вэлвэлу пытае: – Чаму каза кароткага хваста мае? І, як яна ў полі йдзець, уніз яго, апушчаным, нясець? А назад йдучы, ужо задзіраець? Вэлвэл ведае і адпавядае: – Назад йдучы хваста задзіраець, бо ваўка пад хвастом ужо маець, назад йдучы, ваўка не баіцца, гатова нават зь сястрой пабіцца, і на лазьзё лезець, грызець, бо за ваўком ня трэба глядзець...

Гаман/Геман: усі крычаць на яго як на гамана; напалі як на гамана якога; пападзісь толькі ў рукі гаману гэтаму; папіхаюцца мною як гаманам; б'юць як жыды Гамана; біці як Гамана; таўчуць яго бы Гамана; чорны як Гаман; злы як Геман які

Гандзя: [*jid.* handzje] *fig.* лялька: **gešlejerte handzje** фарсуха

Гінда: Гінда ты сьляпая

Гірша: Гірша з Моўшам добра жыў, Гірша кроіў, Моўша шыў, Гірша з Моўшам дровы сек. Гірша Моўшу хуй адсек; ня будзя Гіршы, дык будзя чорт іншы

Ёсель: татухі-мамухі, Ёселі-Моселі, гуц-гуц! (батлейка); лёгенькі Пятрочак, лёгенькі Ёсечка; **Joške/Josele pandre /pandrik** *pejor.* расьпяты Хрыстос; **Jojzl** *pejor.* Ісус (Хрыстос); расьпяцьце, абраз

Зуська: дванаццаць з поўначы прабіла, прывёз на базар Зуська мыла і пачаў таргаваць

Іван [*jid.* Ivan] няжыд; селянін; *pejor.* кацап, кацапюга, невук, цюхцей; неадукаваны жыд

Ірад: жыдоўка-ірадка абманіла мяне; жыды-ірады, нехрысьць

Іткa: каму Іткa брыдка, мне хораша

Іцак, Іцка: – Іцак, Іцак! /Дзёгаць выцек – /Кап, кап, /цурр - руру! (Р. Барадулін. Нагбом); у нас Іцка аплятае гаршкі

Кацярына: **a najes, Katerinke iz mes** навіна, Кацярынка памерла (старая гэта ўжо показка)

Куба: **Maček hot kejn vogn, Kuba hot kejn ferd** Мачык ня мае калёсаў, Куба ня мае каня

Лэйба 'гультай': адкажы мне, Лэйба мой любы, колькі месяцаў таму назад нарадзілася тое дзіця (батлейка)

Лэйзар: аблілася, ахлапалася як Лэйзарава карова; з Лэйзарам прывітаўся/бачыўся (пабыў у карчме, напіўся)

Малка: каб ты сабе Малку за жонку браў, ніколі б бяды і гора ня знаў

Мацей: **Motje meg, Fotje tor nit** Моцю льга, Фоцю нельга

Мэер: зарабіў як Мэер на Кузьме

Мікіта: **az ox un vej iz cu dem dorf, vu Mikite iz der vojt** гора тае вёсцы, дзе Мікіта войтам; **a klog cu di jorn, az Mikite iz a staroste** бяда, калі Мікіта – староста

Мірка: на дочкі сарочкі, а сыночку шапочку, Гэлька як бэлька, Мірка як гірка і Іткa ня брыдка

Мойша, Моўша: ой, Моўша, Мойшка, ты праз сваю адвагу згінеш; Сьцяпан! не дасмаж каўбасы, бо прыйдзе Моўшка ласы; Мэйшэ вузэ, ды гробэ пуза, галава, як цабер, не павернеш ніт агін ніт агэр

Мэйсушэлах: зжыўся як Мэйсушэлах, састарэўся як Элімэйлах

Мэндаль, мендаль 'хітры ашуканец; дурны, някемлівы, нездагадлівы': ай, гвалт! жыды Мэндаля б'юць! (незвычайная і сьмешная навіна); у куточку на пруточку вісяць Мэндалевы яйцы *rtnš.* (клубок нітак)

Рохля: рохля рохляю ходзіць – ня ўмыецца, не прычэшацца; матчына рохля!

Саламон: хітры/разумны як саламонавыя порткі

Сора/Сур(к)а: хваліла цябе Сора сягоньня і ўчора, казала, як не забудзе, то й заўтра будзе (і мы, калі не забудзем, то хваліць будзем); хваліла цябе і Сора ўчора зь вячора і Абрам каля крам; (ня)хай будзе гэтак, як Сора/Роха казала: Сора дае, Іван бярэ (дурань дае, разумны бярэ); наша Сора то шые, то пора, а ўсё ніткам гора; як Сора казала, так Мэндаль запішаць

Сруль *pejor.* [*jid.* Srol, Srul, Jisroel (мужчынскае імя)?]

Хаім: казаў Хаім: памахаім; казаў Хаім: пакалыхаем, і матка ў ахвотка, каб Аўрагам не рабіў тарарам, тут і там!; Хаім, уцякаім; Хаім, што мы з табой маем?; жыдоўскае вясельле: трэці дзень гуляе ўсё мястэчка, і Хаімку пасылаюць па другую пляшку

Хацкель/Хацкаль: я табе не Хацкель; Хацкаль ты!; іх бін цыр кайн фэйгэлэ, кайн пташэчка, нор Хацкеля брат!

Хая: Жыдовачка Хая: і сцае, і срае, і пацеры чытае (сцае, срае і грэскі зьбірае)

Хвёдар: ходзіць жыдок ходарам перад панам Хвёдарам

Церах [*jid.* Terax]: **ho-ho! prišol Terax na derex!** го-го! дайшоў Церах да розуму!

Шлёма: шанцуе, як Шлёме на арэндзе; як бог да Шлёмкі, гэтак і Шлёмка да бога; сядзі, Шлёма, удома; выйграў як Шлёма на арэндзе

Шмуйла: разлажыўся як Шмуйла з абразамі; ходзіць абквэцаны як Шмуйла

Шурка [*jid.* Šurke] 'гультай, абібок, лайдак, брында, лабатрос, латруга': **a gut-morgn dir, pan Jurke, /a gut-morgn dir, pan Šurke, /a gut-morgn dir, Ivan, /dajn flinke kljače /lojft vi a ban,/ fun Svincjan /kejn Koltenjan, /borex hašem, borex undzer prace** *fksl.*

Шымко: Шымко лупаты, вядзі кабылу дахаты

Юда: Архіпка на скрыпка, Юда на дуда сыгралі цуда, цуда, адда, да, дада...; а ў Юды чорны муды; а ты, Юдко, скачы хутко (батлейка)

Юрка [*jid.* Jurke] Юрка, бабыль, "дзярэўня": **hern emecns vi dem Jurke** не зьвяртаць увагі на кагосьці; **švajgn vi Jurkes hunt** маўчаць як Юркаў сабака (у Юркі й сабакі німа); **ojszen/citern vi jurkes hunt** выглядаць/дрыжаць як юркаў сабака

Элімэйлах: зжыўся як Мэйсушэлах, састарэўся як Элімэйлах

Ягайла: **a najes, krol Jagjele iz mes** навіна, кароль Ягайла памёр (казаная казка; сьпяваная песьня)

Янкель: убіўся як Янкель у касьцёл; – Гвалт, гвалт! гвалт!!! – Што за гвалт, га? – Жыды Янкеля б'юць... – А Янкель што, ня жыд? – А б'юць ткі... ах... ах...; ня йдзі да Янкеля ў краму – ён абакульнік

ליאכאוויקע (מינסק)

III

Выдатны ўзор жывой беларускай гаворкі зь "ідышызмамі" прыводзіць Сакрат Яновіч зь Беласточчыны:

"Як цяпер разумею, крынкаўцы густа перакідваліся ў гутарцы жыдоўскімі словамі зь ідыш. Юрлівага кавалера, шчыпайлу дзяўчат празывалі "маладым шванцам". Сварлівы тып – гэта "фэкі чалавек". Ненадзейны тавар – "шайс". Камбінатар – "шанцоўнік". Асобы зь лёгкім языком – "мэхляр" або "фукс" (шукаць фукса). Байкі гарадзіць наіўным – гэта "дурыць майсамі". Вось прыкладныя фразы: – Чаго гэты фукс ад цябе хоча, га? Які гэта шайс ён табе прынёс? Ой, фэкі чалавек! Майсамі дурыць галаву. Хай пільнуе лепей свайго маладога шванца, якому салодкая Фэля зробіць гевалт, гешэфт поткаю... І будзе кіндрык на пацеху (кіндар кучаравы)."

Жыды, нават ведаючы славянскія мовы, прынамсі, ставіліся да іх іранічна-абразьліва: "joldiš", "jevoniš", "foniš","belošn jevones/fonje", "po gojiške". Ня дужа шанавалі яны й гойскі ідыш: "gebroxn/geharget jidiš", "kalvarier dajč". Але гэта не замінала беларусам гергетаць на ідышы і нават сьпяваць. Яны, як ня дзіўна, і дагэтуль яшчэ сьпяваюць. Вось дзьве песьні, якія 11 верасьня 1983 г. запісаў Генадзь Лойка ад Станіславы Іванаўны Рымко ў вёсцы Малявічы (або ў Калоніі ці Старадубраўцы, што паміж Шчучынам і Мастамі, на дарозе з Ружанкі ў Каменку):

***

Lebn majn fencter in majn gortn
Vaksn blumen ale sortn.
Kinder blumen nit gerisn,
Vajl me darf zej nor bagisn.
Ot a žulik ongekumen,
Ale blumen cugenumen.

***

Zict a mejdl, lejent a blat –
Zogt men on, vos Brajnke zix gešmadt.
Avrom, majn man, špan dem ferd in vogn,
Lomir bejde kajn "sili/selo" (?) unterforn.
Vi zej zajnen kajn "selo" gekumen,
Ot azoj Brajnken af di knies gefunen.
Brajnkele, du majn, kum cu mir cugejn,
Ix vel dir gebn, vos du vilst nor alejn.
Ix darf nit hobn dajne xalasn mit dajn nedan,
Makarevič der šejgec iz dox majn man.

Словы, якія прыводзяцца ў гэтым слоўнічку, маюць рознае паходжаньне, але лучыць іх сумеснае жыцьцё беларуса і жыда. Безумоўна, гэта далёка ня поўны збор, хутчэй гэта толькі ўзор. Таксама вялікая частка лексыкі зьяўляецца агульнай для абодвух народаў:
у беларускай – цэгла, дах, дрот, друк, дрыліх, цыбуля, цьвік, каўнер, клюбы, клямары, крама, крамар, кушнер, рына, рэй, рэшта (урэшце, нарэшце), зэдаль, мур, рыдлёўка, латруга (лотр), шынок, ніт, фарба, цалёўка, цукар, наладовываць, танцаваць, радзіць, рыхтаваць, шпацыраваць...
у ідышы: tate, mame, babe, laske, lapcje, bulbe, večere, veverke, sažlke, samohon, suxote, torbe, kiške, kolt(u)n, polke, bajke, derkač, žabe, živice, žalejen, havken, pojzen, polen, pojen, topčen, xapn...

Ніхто зараз дакладна ня скажа, зь якой мовы гэтыя словы прыйшлі ў беларускую (зь нямецкай альбо зь ідышу) альбо ў ідыш (зь беларускай, украінскай, польскай, лускай, чэскай...), але пра некаторыя запазычаныя беларускія словы ў ідышы ўсё ж ільга гаварыць з упэўненасьцю, да таго ж у ідышнай лінгвістыцы існуе нават тэрмін "*v*ajsrusiše redenišn" (беларуская гаворка):

abedrik набедрыкі, набэдрыкі (конская зброя)
apinujen zix апынуцца
hametne(r) гаматны, нехлямяжы, нязграбны
juške юшка (у печы)
kalejen калець, мерзнуць; **farkalejeter** скалелы
kamornik каморнік
kečken [*v.* кешкацца] лашчыць, мілаваць, галубіць
kutnice [*v.* кутніца] кіньдзюк, сычуг
kljok клёк, касьцявы мозг
kraž краж, плаха
krop *bot.* кроп
kublik кублык (від жаночай прычоскі)
madzgen, **madžgen** мадзгаць, вэдзгаць
matl(j)e мятлух, мятлушка
muraške, **mureške** мурашка; **murašnik**, **murešnik** мурашнік
nametke наметка, намітка
njamken [*v.* нямкаць] цокаць языком, цмокаць
ojsmagljeven вымаглеваць, выпрасаваць (бялізну)
onzoljen назаляць; **ongezoljeter** назойлівы, надакучлівы
pročkes упрочкі
stromke стрэмка
sumne(r) сумны; **sum** сум
šarien (af tog) шарэць, сьвітаць, днець
zejde [*v.* дзеду!] дзед
žvave(r) жвавы
-uk – зьняважлівы паляшуцкі суфікс **-ук** (шаўчук, краўчук, бандарчук, кавальчук...):
šusteruk шаўчук; **kamcenjuk** скнара, скупянда

Безумоўна, гэтых словаў у ідышы значна болей. Яшчэ, для ўзору, колькі прыкладаў літвацка-ліцьвінскіх ды жыдоўска-славянскіх "локшынаў":

hakn a morde, az di cejner zoln treščen даць у морду, каб зубы затрашчалі
a volveler privarik! танны прыварак/навар!
a vixtike šmate! *iron.* важная ануча! наўда вялікая!
visn počom funt lixo ведаць па чым фунт ліха
zupe di krupe, krige di kraft суп з крупамі, гаршчок моцны
abi ix bin gezunt (abi ja zdruv) абы я быў здаровы
vestu zajn in kas, vestu trinken kvas! *iron.* будзеш злаваць – будзеш піць квас!
lebn sventim duxom жыць сьвятым духам
sam sapožnik/pan сам сабе сапожнік/пан
straše di vancn! палохай клапоў!
zajn a gance pani-matke быць паважнай асобай
faln in di ahlobljes *fig.* падаць у аглоблях (аб стомы)
cacki na jolki! цацкі на яліне! (шышкі/грушы на вярбе)
mozoljen umzist dem cung дарэмна мазоліць язык
af kazjone propitanje! на казённыя харчы!
bose komande босая каманда
besimxe-babe (пародыя на "besimxe-rabe")
kormenen mit terucim карміць абяцанкамі
grob vi a budke/bečke тоўсты як будка/бочка
koxn zix vi a šuster in bulbe-kaše *iron.* гарачыцца як шавец у камякох
kalt vi a ščavje халодны як шчаўе
nit kejn xux nit kejn dux ні хуху ні духу (аб печцы, якая ледзь гарыць)
kejn dux nito і духу німа
panske x(v)arobe панская хвароба
štrojene pane/panjenke кіссйная/саламяная пані

zajn mit emecn panibrat(iš) быць з кімсьці запанібрата
ix bet ajx iber ajer laske я прашу ў вас прабачэньня (вашай ласкі)
er hot šojn zajn službe opgedint ён ужо сваю службу адслужыў
opłozn di lejces адпусьціць лейцы
s'vet arojskumen af svente nigde гэта будзе на сьвятыя ніколі (на сьвятыя Міколы або ніколі)
genug cu bohomoljen! досыць багамоліць/балбатаць!
s'vet arojs bokom выйдзе бокам
blajbn bez hene, bez smene застацца безь нічога
a brat fun di breter брат з братоў (*vrš.* "brat" брат – "bret" дошка)
puste gajve пустая фанабэрыя
a gešlogener gastinec выбіты/укачаны гасьцінец
a gancer ja-tebe-dam наўда вялікая (фігурант, боты ў рант)
ganevski vid выгляд як у злодзея
gezogt gevorn af trascen! сказана на трасцу! (аб перабольшваньні шчасьця)
es iz nit varem fun dobre rejdele, nor fun dobre mejnele цёпла не ад добрых словаў, а ад добрага намеру
hašivejnu nazad! варочай назад! паварочвай аглоблі!
ojszidlen vi dem poslednem (merzavec) аблаяць як апошняга (паскудніка)
ove-tove – di ku iz a krove як ні круці – корова ёсьць карова
ox un mox un es vakst nox *hum.* вох і мох і яшчэ й расьце
"vajove Homen", maxt Raše: – Čort jeho prinjos (der švarc-jor hot im ahergebraxt) "і Гаман увайшоў", Рашы тлумачыць: – Чорт яго прынёс
ejner – u Lisi, der anderer – u Strisi хто ў лес, хто па дровы

Словы зь ідышу трапілі нават у беларускія дзіцячыя лічылкі:

***
Шытыль-пытыль, шэндыль-мэндыль!

***
Анцы, цванцы,
Трычы, рычы,
Эны, бэны,
Мэны, вэк!

***
Она, дуна, рэс,
Кіндэр, віндэр, рэс.
Она, дуна, раба,
Кіндэр, віндэр, жаба.

***
А ты, шындаль-біндаль, што пашындаль,
Гарцу-барцу з калаґрынцу – кох!

פינסק

IV

Blojz vinter,
Ven s'iz der besalmen
Farfrojrn,
A šnejveg vert tetik.
Er firt
In di noentste štetlex,
Vos hejsn:
Azariči,
Pariči,
Kojčici,
Svisloč.
(P. Plotkin. Štejner dercejln.)

На жаль, у мясцовай тапаніміцы вялікага сьледу жыды не пакінулі. Гэта – Жыдова Буда (неіснуючая з 1935 г. вёска Клімавіцкага павету Магілёўскай губерні), Жыдчэ (вёска ў Пінскім уезьдзе, Менскай губерні), Жыдачоў (горад на Львоўшчыне), Жыдычын (сяло на Валыні), Жыд(ы)кі (Жыдыкай, вёска ў Мажэйкскім раёне, Літва), Жыдкайміс і Жыдзейканы (Жыдавішкіс, вёскі ў Троцкім уезьдзе, Віленскай губерні). На Камянеччыне жыды заснавалі тры сельскагаспадарчыя калёніі ў вв. Сарава, Лотава, Абрамава (біблейскія імёны Сара, Лот, Абрагам). На Меншчыне – Аронава Слабада. Але ў розных кутках Беларусі можна знайсьці вёскі, назвы якіх утвораны ад гэбрэйскіх імёнаў: Абрамава, Абрамаўцы, Адамаўка, Адамава, Верамеічы, Верамеева, Гаўрылаўка, Гаўрылаўцы, Давыдкавічы, Давыдаўка, Данілевічы, Данілавічы, Елізаравічы, Захарычы, Захаркі, Ількавічы, Ісакавічы, Ісакаўцы, Майсеевічы, Майсееўка, Міхееўка, Міхевічы, Міхейкі, Міхневічы, Міхноўка, Мішкавічы, Самсонаўка, Самуйлава, Юдзіна, Юдаўка, Юдзічы, Якубовічы, Якавішкі, Якімавічы, Якімаўка, Ялізава, Янава, Янавічы, Яроміна, Ярэмічы... Ёсьць вёскі Суботнікі, Суботы... Напэўна, ня менш на́званаў можна адшукаць у мікратапаніміцы – Жыдоўскае поле, Жыдоўскі луг, Жыдоўскі город, Жыдоўскі лес, Жыдоўскі шлях, Жыдоўская грэбля, Жыдоўскі брод, Жыдоўскі канец, Жыдоўска(я) яма, Кагальны калодзеж, Школішча... Народная этымалёгія тлумачыць назву мястэчка Невель як гэбрэйскае "nevel" арфа (цара Давіда) [*h.* נבל] – на жаль, гэта ня так.

Часта зьмянялася (перакладалася на ідыш) першая частка ў падвойных назвах гарадоў, мястэчак і вёсак – Новы-, Стары-, Вялікі-: Naj-Dubrove (Новая Дуброва), Naj-Zipkev (Навазыбкаў), Naj-Seversk, Naj-Šepelič, Naj-Bixev (Новы Быхаў), Alt-Bixev (Стары Быхаў), Grejs-Sele (Вялікае Сяло), Grejs-Brestovič, Grejs-Rite (Вялікарыта)

У большасьці выпадкаў у ідышы захоўваецца беларускае вымаўленьне ў назвах гарадоў, мястэчак і вёсак ("аканьне", шчылінны "г"): Abčihe (Абчуга), Abolés (Абольцы), Amčislav (Амсьціслаў), Asipovič (Асіповічы), Astravec (Астравец), Astrin (Астрына), Ašveje (Асьвея), Azarič (Азарычы), Babovne (Бабоўня), Babrojsk/Babrujsk (Бабруйск), Barkulabev (Баркулабава), Behomle (Бегамля /Бягомель), Brahin (Брагін), Brisk (Берасьце/Берасьця), Dalhinev (Даўгінаў), Daškávke (Дашкаўка), Drahičin (Драгічын), Hajne (Гайна), Hajšin (Гайшын), Halubic (Галубічы), Hancevic (Ганцэвічы), Haradec (Гарадзец), Haradečine (Гарадзечна), Haradok (Гарадок), Harodej (Гарадзея), Hom(e)l/Homle (Гомель), Horadne/Harodne (Горадня), Horval (Горваль), Hresk (Грэск), Ihumen (Ігумень, Чэрвень), Kabilnik (Кабыльнікі), Kapulje (Капыль), Knjahinin (Княгінін), Kruhle (Круглае), Lahišin (Лагішын), Lahojsk (Лагойск), Mahilne (Магільна), Malodečne (Маладэчына), Mazir (Мазыр/Мозыр), Mjor (Мёры), Mo(hi)lev (Магілёў), Navahradek/Navar(e)dok (Навагрудак), Rádiškevič (Рáдашкавічы), Rahin (Рагінь), Rebzevič (Рубяжэвічы), Rohečov (Рагачоў), Samaxvalevič (Самахвалавічы), Skrihelov (Скрыгалаў), Slabodke (Слабодка), Smargon (Смаргоні), Stejpc (Стоўпцы), Stučín (Шчучын), Taločin (Талачын), Valožin (Валожын), Varnjan (Варняны), Žaludok (Жалудок).

Ёсьць у ідышы й свая назва для Беларусі – Rajsn...

Мястэчкі, мястэчкі, мястэчкі... Панямоньне, Падняпроўе, Падзьвіньне, Палесьсе...

"Farbrent zol vern di stancje Baranovič!" (Гары яна гарам, тая станцыя Баранавічы!) – піша Шолам-Алэйхэм. Але й жыдоўскія прыказкі не абмінулі геаграфію Беларусі: "Орша, Шклоў і Магілёў, Стары Быхаў, Рагачоў"; Сураж, Веліж і Парыж; "fun Minsk biz Pinsk un Motele af šabes" (ад Мінску да Пінску, а ў Мотыль на шабас); "a šmic in Janovic – hajda in bod arajn!" (хлысь у Янавічы – гайда ў лазьню!); "ojsšteln di ojgn/kukers vi der brisker malex-hamoves" (выратаваць вочы як берасьцейскі анёл сьмерці); "hern vi in Puxovič di megile" (слухаць як у Пухавічах сьвятое пісаньне); "s'vet gor blajbn Trok on zojermilx un lvje on smetene!.." (*iron.* застануцца Трокі зусім бяз кіслага малака, а Іўе безь сьмятаны!..); "ošmener šljaxticn" (*iron.* ашмянскія шляхцюкі); "bjalistoker tej" (беластоцкі (кепскі) чай); "želudker konovodes" (жалудоцкія канаводы); "čerejer levone" (чарэйскі месяц); "polocker likes" (полацкія завулкі); "rožankover mexile-betcr" *iron.* (рожанкоўскі просьбіт); "kapuljer naronim un klecker ganovim" (капыльскія дурні і клецкія злодзеі); "a kapuljer oncuhereniš mit a buxce in zajt" (капыльскі (празрысты/тоўсты) намёк і таўхель у бок); "nu iz in Lukoml" (ну – у Лукамлі); "di Vilie brent nit" (Вяльля не гарыць); "s'brent di Vilie!" (*iron.* Вяльля гарыць!); "me ken mit a špendl di Vilie ništ faršparn" (нельга трэскай Вяльлю запрудзіць); "opton af rajsiš" зрабіць па-беларуску (утнуць штуку); "s'iz rajsiše vaser" *iron.* (гэта – беларуская вадá).

Паводле жыдоўскіх прозьвішчаў можна вывучаць мястачковую беларуска-жыдоўскую геаграфію:

Азерскі (Азяры),
Альхоўскі (Альхоўцы),
Альшанскі (Гальшаны),
Амдурскі, Андурскі (Індура),
Амханіцкі (Амхінічы),
Амчыслаўскі (Амсьціслаў, *jid.* Amčislav),
Антопальскі (Антопаль),
Арлянскі (Ворля),
Аршанскі (Орша),
Асіноўскі (Асінаўка),
Асоўскі (Асоўцы),
Астравянец (Астравец),
Астрамецкі (Астромічы),
Астроўскі (Востраў),
Ашмянскі, Ашмянец (Ашмяна),
Баркоўскі (Баркі),
Барысавец (Барысаў),
Баярскі (Баяры),
Беластоцкі (Беласток),
Бельскі (Бельск),
Беразень, Берзін (Беразіна, *jid.* Berezin),
Брагін, Брагінскі, Рагінскі (Брагін),
Браслэвэр, Браслаўскі (Браслаў),
Брыскер, Брыскін, Брэскі, Брэскін (Берасьце, *jid.* Brisk d'Lite),
Быстрыцкі (Быстрыца),
Быхаўскі (Быхаў),
Валожынэр (Валожын),
Васілевіцкі (Васілевічы),
Вейнаў (Вейна),
Відэмлянскі (Відамля),
Віленскі, Вільнэр (Вільня),
Віцебскі (Віцебск),
Вішнёў (Вішнева),
Вобальскі, Вобалец (Вобаль),
Вольпін (Волпа),
Высоцкі (Высокае),
Галаўчынэр (Галоўчын),
Гарадзецкі, Гарадніцкі (Гарадок),
Глускер, Глускін (Глуск),
Глыбокін (Глыбокае),
Гомельскі (Гомель),
Грабаўшчынэр (Грабаў?),
Гразоўскі (Грозаў?),
Гроднэр, Градзенчык (Горадня),
Дабрушын, Дабрусін (Добруш),
Даўгапольскі (Даўгапольле),
Даўгінавэр (Даўгінава),
Дзяньдзельскі, Дзяньцельскі (Дзятлава, *p.* Żdzięcioł),

Друян (Друя),
Дрыбінскі (Дрыбін),
Дрэчын (Дзярэчын, *jid.* Drečin),
Дубравіцкі, Дуброўнэр (Дуброўна),
Журбінскі (Журбін),
Жухавічэр (Вялікія Жухавічы),
Жырмунскі (Жырмуны),
Жытлоўскі, Жэтлоўскі (Дзятлава, *jid.* Žetl, Žitl),
Забалоцін (Забалацьце),
Зарэцкі, Зарэцэр (Зарэчча),
Заслаўскі (Заслаўе),
Імханіцкі (Амхінічы),
Індурскі (Індура),
Камайскі (Камаі),
Камянецкі (Камянец),
Карлін, Карлінэр, Каралінскі (Каралін, цяпер частка Пінску),
Карэліц (Карэлічы),
Касоўскі (Косава),
Кахановэр (Каханава),
Клецкін (Клецк),
Клімавіцкі (Клімавічы),
Клічаўскі (Клічаў),
Клявіцкі (Кляўцы?),
Кобрын, Кобрынскі, Кобрынэр, Кобрынец (Кобрынь),
Койдэнавэр, Каданэр (Койданава),
Копысскі (Копысь),
Косаўскі (Косава),
Краснэр (Краснае),
Крупкін (Крупкі),
Крывіцкі (Крывічы),
Крычаўскі, Крычэвэр (Крычаў),
Лапіцкі (Лапічы),
Леплеўскі (Лепель),
Лёзнэр (Лёзна),
Лідзкі (Ліда),
Лінтуп (Лынтупы),
Ліпскі (Ліпа, Ліпск?),
Лоеўскі, Лойеў (Лоеў),
Любавіцкі (Любавічы),
Любан, Любанскі (Любань),
Любчанскі (Любча),
Ляльчук (Лельчыцы),
Ляхавіцкі (Ляхавічы),
Магілевэр, Молівэр (Магілёў),
Магільнэр, Магільніцкі, Магілянскі (Магільна),
Мінскі (Менск),
Мірскі, Міраў (Мір),
Навагрудзкі (Навагрудак),
Навадворскі (Новы Двор),
Наваселецкі (Навасёлкі),
Неманскі (Нёман),
Оршэр (Орша),

Падліпскі (Падліпкі),
Падлускі (Падлужжа),
Пажэжынскі (Пажэжына),
Палонскі (Палонка),
Парэцкі (Парэчча),
Пастаўскі (Паставы),
Пінскі, Пінчук (Пінск),
Плешчыцэр (Плешчаніцы),
Полацкі (Полацак),
Пружанскі, Пружан (Пружана),
Прылуцкі, Прылук (Прылукі),
Рагачовэр, Рагачэр (Рагачоў),
Радашкевіч (Рáдашкавічы),
Радунскі (Радунь),
Радуцкі (Радута),
Ражанскі (Ражанка),
Ракаўскі (Ракаў),
Розінэр, Разіноэр, Ружанскі (Ружаны, *jid*. Rozinoj),
Рудзенскі (Рудзенск),
Рудніцкі (Рудня),
Рэчыцкер (Рэчыца),
Скідэльскі (Скідаль, Скідзель),
Склоўскі, Скловэр (Шклоў),
Слабоднік (Слабада),
Слонімскі (Слонім),
Слуцкі (Слуцк),
Смаргонскі, Шмаргонэр (Смургоні),
Сьмілавіцкі (Сьмілавічы),
Сосенскі, Соснэр (Сосенка),
Старобінскі, Старобінэр (Старобін),
Столін, Столінскі (Столін),
Сураскі, Суражскі (Сураж),
Сьвірскі, Сьвірноўскі (Сьвір),
Татарскі (Татарка),
Трасьцянецкі (Трасьцянец),
Тураўскі, Туравэр (Тураў),
Турэцкі (Турэц),
Ходас (Ходасы, Хадасы),
Хомскі (Хомск),
Хацемлянскі (Хоцімск),
Целеханэр (Целяханы),
Цымкоўскі (Цімкавічы),
Чарналескі (Чарналесьсе),
Чавускі, Чаўсэр (Чавусы),
Чарэйскі (Чарэя),
Чачэрскі (Чачэрск),
Чэрыкавэр (Чэрыкаў),
Шарашэўскі, Шэрэшэўскі (Шэрашава),
Шклоўскі, Шкловэр (Шклоў),
Шацкі, Шацкер (Шацк),
Яноўскі (Янава),
Ясіноўскі (Ясень)...

... альбо рамёствы й занятак жыдоў на Літве:

Агульнік,
Алейнік,
Аптэкар,
Бакалейнік,
Балагол,
Баншчык,
Батвінік,
Бляхер,
Бондар, Бэнднэр,
Бортнік,
Бровэр,
Брукаж,
Брыгадны,
Буднік,
Вадавоз, Вадаёос,
Вапняж,
Васкабойнік,
Вінакур, Вінараў,
Вучыцель,
Гамарнік,
Ганчар,
Гарабейнік,
Гарбар,
Гарнік,
Гарэлік,
Гольнік,
Гонтар,
Гуральнік,
Гэндлер,
Дзягцяр,
Друкер,
Дуднік,
Жалязьняк,
Загальскі,
Златар, Злотнік,
Зэйгарнік,
Зямцоў,
Ігольнік,
Каваль,
Калесьнік,
Камісар (кіраўнічы маёнткам),
Канвісэр,
Капялюшнік,
Карабельнік, Карабейнік,
Карчмар,
Катляр,
Квасьнік,
Кілімнік,
Кравец,

Крамар. Крамін,
Красільнік,
Краўчык,
Крахмальнік,
Кузьнец,
Купец,
Кучар,
Кушнір,
Лазьнік,
Лекар,
Лікворнік,
Люстэрнік,
Магазыншчык,
Малочнік,
Малярчук,
Медавар,
Меднік,
Мельнік,
Мірошнік,
Млынар,
Музыкант,
Мукамел,
Мулер,
Мучнік,
Мытнік,
Мэханік,
Паграбенік,
Падрадчык,
Паперны,
Партны,
Пасечнік, Пасечны,
Пасманік,
Пастолаў,
Паташнік-Стрэльнік,
Пачтарук,
Пашэрсьцьнік,
Пекар,
Перавозьнік,
Пераплётчык,
Півавар,
Пільшчык,
Плаўнік,
Плотнік,
Плужнік,
Пляшэчнік,
Правізар,
Пячнік,
Пячэнік,
Раменік,
Рамізьнік,
Рольнік,

Руднік,
Рыбак,
Рымар,
Рэзьнік,
Саладоўнік,
Сапожнік,
Скрыньнік,
Смаляр,
Стараста,
Столер,
Стралец,
Стругач,
Стрыхер, Стрыхаж,
Стэльмах,
Сукенік, Сукнавальнік,
Сьлесар,
Сьпівак,
Сьцякольшчык,
Талесьнік,
Тандэтнік,
Тартаковэр,
Ткач,
Токар,
Трубнік,
Тыпограф,
Фабрыкант,
Фактар,
Фарбэр,
Фарфурнік,
Фурман,
Футэрнік,
Фэльдчэр,
Хвойнік,
Хмельнік,
Цагельнік,
Цесьлер,
Цукернік,
Цымбаліст,
Цырульнік,
Цэхмайструк,
Цюцюнік,
Шапашнік,
Швец,
Шкляр,
Школьнік,
Шкроб,
Шпітальнік,
Шынкар,
Ювэлір,
Юрыст
Ярмольнік...

... альбо беларускую фаўну:

Акунёў, Бабёр, Баброў, Бараноўскі, Барсук, Бык, Варонін, Верабейчык, Вэвёрка, Вэвюрка, Галкін, Галубоўскі, Глушэц, Голуб, Журавель, Заяц, Зайчык, Зязюлін, Казлоўскі, Карасік, Карп, Карпаў, Кобец, Кролік, Крук, Кулік, Куніца, Лашак, Ліс, Лісіц, Лось, Лосеў, Окунь, Плоткін, Рак, Расамаха, Рысь, Сабалеўскі, Салавейчык, Сарока, Сарокер, Сокал, Шчукін, Шчупак...

... альбо проста беларускую мову:

Агрэст, Агурок, Бабін, Бакаляр, Балоцін, Барада, Басок, Белавусаў, Беленькі, Блінчэўскі, Боршчык, Бублік, Булкін, Бярозкін, Віхор, Гармідэр, Гарэлік, Грубіян, Гуз, Гузік, Дазорац, Дзёгаць, Дубавіцкі, Жалейка, Жаніхоўскі, Жаўнераў, Жытніцкі, Зудзілін, Кабак, Кавалерчык, Каліка, Калцінюк, Калядны, Капшук, Капялюш, Карачунскі, Картопель, Картуз, Каўтун, Качаргінскі, Кіт, Крупнік, Круцель, Крываруцкі, Крывашэй, Крывулін, Кульбак, Куцэногі, Лапата, Локшын, Маразовіч, Мармур, Мураванчык, Мястэчкін, Мяцеліца, Падмаза, Плаўнік, Правідла, Прыблуда, Прыгонікер, Прымак, Разумны, Рыжыкаў, Рэдзька, Сапун, Сірота, Сіўчык, Скобла, Скурка, Сьляпак, Смолкін, Старажылец, Сьвярдзель, Сьляпняк, Трылесьнік, Фанабэрыя, Халяўскі, Хват, Хітрык, Цьвік, Цыбулеўскі, Цыбуля, Чарняк, Шляхтэр, Ядваб...

АД ШЭНЁЎ ДА ПРУЖАНЫ
з росказаў цёткі Ноны
(занатаваў Уладзімер Ракіцкі)

Езжу гэтак далёка, гэтак доўга,
а ад Шэнёў да Пружаны – дзесяць капеек,
у мяккім – трынаццаць.

У. Ракіцкі

По сярэдзіні села быў пляц, которы называўса Курэлем. На Курэлі заўшэ на сьвята зьбіралосо много людзей, "біліса ў яйца"...

Гам жэ на Курэлі стоялі тры жыдоўскіе хаты, у одной жыў Шлёма (Гальперын) і ёго маці Бэйля. Жонку Шлёмы звалі Пешка, і дочку воны мелі Малку – маленькая, рокоў пяць-шэсьць было ёй. Брат Шлёмы, Мовша, жыў з своею жонкою, і дочка была ў іх Гітля. Мовша быў балагола, развозіў усе і возіў, а Бэйля торговала ў корчме. Торговала хлебом свое выпэчкі, крупамі, соль продавала, газу, запалкі і табак. Много чого можна было там купіці, навэць колі ты грошэй не меў, то Бэйля давала на довер, ано ў цітрадзь свою запісвала і ніколі нікому не отказвала. Вэчорамі мужыкі зьбіраліса ў корчме, зімою, колі воны доўгіе, то і сядзелі там доўго. Шлёма выпісваў жыдоўскую газэту, то ёго дочка, малая Малка, чытала гэту газэту і одразу ж перэказвала ўсім, шо там было напісано. Так у Шэнях дознаваліса, шо ў сьвеці робіцца.

Шлёма мог і пострыгчы, але за грошы. Одного разу Мікола Засім попросіў, коб пострыг ёго.

– Э, чым, босота, плаціці будзеш? – попытаў Шлёма.

– А, от давай, покі будзеш стрыгчы, то я тобе вершыка складу.

Згодзіліса. І, ано Шлёма скончыў, устае Мікола і чытае:

Яго ножны стукі, стукі,
А як возьмэ брытву ў рукі,
Як шарне туды-сюды,
Так не стане барады.

Хахочэ ўся корчма.

У трэйцёй хаці жыў коваль Овэль. Вон меў сына Хайма і дочку Нэху. Хайм не стаў ковалем, а меў гіншы гешэфт. Другім ковалем на селе быў Козёл Фома.

У пана Дзяконского было много земле, гэто од Крывулі, од самого полотна аж до Шэрэшова, усе ёго было. Меў вон землю і ў Ружанской пушчы і землю за Вэлікім Селом. Стары Дзяконскі лечыўса ў Варшаві і ў 1920 годзі продаў Волю і Бекешоўку немцу Драгайму. Драгайм лес вырэзаў у 1926 годзі, а землю продаў пэрэкупшчыкам. Гэту землю і ешы не вырэзаны лес купіў прамысловец з Бярозы Фінгельштэйн. Бекешоўку і Волю до 1939 года вон розпродаваў ужэ нашым людзям.

Уся Пружана топіласа дровамі. Гэто ж на кажды комін колькі дроў трэба было. Лесопілкі мелі жыды, воны закупалі лес на корню ў обшарнікоў і заготоўлялі осьмухі (1/8 частка кубічнага сажня дроў, сажэнь быў роўны 2м 10 см). Одного разу такі купец Ляцкі, наймаючы шанёўцоў, зорваў цэну за вывозку осьмухі. Усе село зробіло забастоўку і не хоцело проці двух злотых за

осьмуху, возіці по одному з половіною. Але одзін згодзіўся і на такіе грошы. Ляцкі і кажэ: "От, Мікола, можэ возіці, ёму выгодно, а вам не. Але вон розумнейшы за вас".

Вывэрнуўшы кожухі і завязаўшыса хусткамі, хлопцы пэрэпынілі того Міколу і попэрэрэзвалі ўжэ ў хамутах. Тут Ляцкі обачыў, што не можэ цягаціса з усімі і згодзіўся на два злотые за осьмуху, як і было. А коб заготовіці дрова, то за одну осмуху плацілі по злотому. На заготоўку ў лес ходзілі і молодые хлопцы, але воны не выроблялі только, як дорослые, которые моглі за дзень заготовіці по штэры-шэсьць осьмух, а молодые ано по дзьве. От, то про іх і говорылі: "По золотому і харчы з(у) дому".

Хто хоцеў найняціса до кого на роботу, то шоў до Белых Лавок і там ждаў, колі хто з жыдоў поклічэ, чы дрова порэзаці, чы хлева поладзіці, чы лёду наколоці для леднікоў, поладзіці моста, а то і просто ў шабэс ростопіці самовара чы печ. Бо ў гэты дзень воны не моглі навэць запалкі браці ў рукі. Было гэтэ чаканьне "под лаўкамі", як у той байцы з работнікамі на вінаградніку.

У Пружані была одна лесопілка, у Зэйды Круцеля, піўзавод у Померанца, гарбарня была ў Макарэвіча. Была ні одна кузьня, валюшная, маслобойня, мелосо тры паровых млына, сыроварні жыды трымалі на хуторах. А ўжэ краўцоў і шаўцоў не полічыці. Былі сярод іх і мэшчане, але колі ты хоцеў шось по-людску пошыці чы роскроіці, то шоў до Штамера.

Пружаны былі жыдоўскім мястэчкам. Торговалі з каждого окна Белых Лавок, торговалі по ўсіх Пружанах. Торговалі товаром дзяржаўным, быў такі цэнтар "Рольнік" і, конечно ж, прыватная вялікая лаўка Камінского, у Равіцкого была оптовая лаўка абутку. Нашые людзі з Шэнёў робілі не только ў Пружані, а наймаліса на роботу ў Беловежу і Ружанскую пушчу. Осушалі болота, дробілі каменьне на дорогі. Чэчко Ігнат, Чэчко Андрэй, Чэчко Володзя, Чэчко Васіль дробілі каменьне ўруч. Обмотвалі онучамі ногі і імі трымалі на наковальні камэня, по которому і білі молотом, а потом ногамі ссовалі ўжэ роздробленэ каменьне. Валікого камэня колоў Адамовіч Васіль, по-хатнёму Сепко. А рваў камэня Клемэз. Позьней гэтые дробільшчыкі замест онуч сталі на ногі надзеваці гумовые бахурэ, которые сталі шыці ў Пружанах і про якіе казалі, што "кажды белорус мае свой аўтобус". Гэто былі гумовые лапці, зшытые з мотоцыклетных опон. Іх сталі обуваці і на сенокос і ў поле на жніво – лапцей з лыка ужэ не носілі, бо "кожны белорус меў свой аўтобус".

Шане не моглі жыці бэз Пружаны, а Пружана не могла быці бэз Шэней. Жыды жылі своім кагалом і ў іх быў рабін. Рабін чытаў Тору, судзіў і радзіў усе іх справы. Усе сёла былі подзелены між імі і ано назначаны ім чалавек мог зьбіраці там онучы чы торговаці, чы купляці короў і целят. Рабін робіў монопольку, помагаў бедным і заступаўся за богатых.

У шабэс бронь божэ коб жыд узяўса за ножа чы за запалкі. Ні можна было і сало ім есьці, але былі і сярод іх, шо елі, бо дзе ж было сілы ўзяці, як цяжко робіў. Колі до цябэ ў хату прыходзіў жыд, то вон заўшэ здымаў шапку. Але колі вон попросіт воды і будзе яе піці, то зноў надзене шапку. Жыд заўшэ ест і п'е з покрытою головою. У суботу воны ніц не робілі, і німожна было нікуды рухаціса, але колі мусово трэба было кудысь ехаці, то Мовша под сено ў свой возок клаў бутылку з водою – і вон ужэ не ехаў, а плыў по водзе – то по моры плыці закон не возброняў.

מאַי אין מיכאַלישעק און סוינציאַן

א

וואָם טוט אין מיכאַלישעק דער מיִי אַצינד
אויב ניט צו ווייַזן וואָם ס'איז עלנטער פון אַ שטיין, –
און אויב דודם פידעלע איז אינעםווינט,
קען נאָר אויף ייִדיש דודם פידעלע דאָ וויינען,
וויַל נאָר אויף ייִדיש האָט דאָ מיַן פאָלק די זון געזען,
נאָר אויף ייִדיש איז דאָ די וועלט אַ מעשהלע געווען, –
איז אַ געבעט אַזאַ אין מיַן שטעטעלע געבליבן,
אַ געבעט, ווי די האַנט פון אַ בעטלער ■ בלינדן,
אַ געבעט אַז אויך גאָט זאָל סיַ זיַן האַם, סיַ זיַן ליבע,
סיַ שילטן, סיַ בענטשן אויף אונדזער איינציקן מאַמע־לשון,
אויף אונדזער ייִדיש אויסגעלאַכטן, אויסגעוויינטן מאַמע־לשון.

ב

ייִדיש, מיט שיפורלעכן טעם פון אַן ערשטן קוש,
ווי מיַן מאַמע אָנבליק פאַרגייט קיינמאָל ניט.
ייִדיש, צו דיר מיַן ערשט געשריי, צו דיר מיַן לעצטער קוש!
ייִדיש, מיט בלענד פון שיַטערדויפנם אָנגעגליט –
וועך וואַגט קעגן אַזאַ גרויזאַם ליכט זיך ווערן?
דורך אַזאַ בראַנד בליַבט פון שׂונא קיין זכר ניט.
ייִדיש, פראָסט ווי ליכט דורך חרובע געסעלעך,
ייִדיש, פשוט ווי די שטיינער וואָם האָבן געצאָרנט
קעגן שׂונא – אין וועלנער און וואַרשעווער געסעלעך.
אַזאַ מרעד – אַזאַ פלאַם, וואָמער בעזעם קען פאַרקערן?
ייִדיש, ווי דעם מאַי איז דיר באַשערט אַוויפל יאָרן.

ג

וואָם איז אין סוינציאַן דער מאַי – מיַן קינדהיַם אַצינד,
אויב ניט אַקעגן זונאויפגאַנג – אַ בלינדער גרייַז,
אַז ס'קען דאָ אַ וויינטעלע, אַ בלום, אַ שטערן, אַ גראָז,
נאָר דעם אייגענעם טרויער די שיינקיַם וויַזן.
אַ וויינטעלע פלאַטערט, ווי אַ פאַרפיַניקט, גופלאָז קינד,
פון מאַמע־מאַמע, פון הימל און ערד פאַרלאָזן.
אַ בלום איז אַ פאַרשפילטע, מאָרגנדיקע פרייד,
אַ שטערן איז – אַן אויסגערונען אויג פון אַ קינד,
און וואָם איז אין שאָטן אַ גראָז, פון זון און פעלד צעשיידט,
אויב ניט אַן אומרו וואָם פלאַפלט ניט דערזאָגטע ריידן?
אַ ניט דערזאָגט וואָרט איז אַ קדוש – אַש אין וויַנט.

ד

וואָם איז אין מײַנע שטעטעלעך דער מאַי אַצינד.
אויב נים אַ בליִענדיקער פֿחד איבער קבֿרימלאָוע קינדער?
אַז ס'איז ניטאָ וועד ס'זאָל די שמחה פון אַ בלעטעלע דערזען.
ווי ס'וואָלט גאָר קיין שום אויג דאָ קיינמאָל נים געווען.
איז דאָ אין יעדן ליבט אַ בלינדקיִם אַזאַ פֿאַראַנען.
וואָם קען דער זון מיט גבורה פון גאָר דעם אומקום באַפֿאַלן.
דאָם עלנטסטע שאָטנדל דערשרעקט דעם פֿריידיקסטן שמראַל.
איז דאָ אין יעדער בלום דער צאָרן פון דאָרן פֿאַראַנען. –
איז דאָ דער מאַי – אַן אויסגעזונדיקטער טוים.
איז דאָ די בענקשאַפֿט נאָך ייִדיש ביז שמאַרבן צאַרט –
צאַרט. ווי אין ווינט – אַ האַרציִסנדיקע פֿליים.

ה

גוט וואָם איז מײַנע שטעטעלעך איז נאָך דער מאַי געבליבן.
די ווינטעלעך קושן נאָך פון ייִדיש דעם פֿראָסטן קלאַנג.
דער ייִדיש וואָם איז נאָך אין שאָרך פון חורבות געבליבן.
מיט גלי און ציטער פון קידוש השם אין יעדן קלאַנג.
אָ, וועד ס'לאָזט ניט ייִדיש, ווי אַ מאַמען ליב צו האָבן.
איז אָן ליבשאַפֿט, מיט שנאה פון אַ ראָב געבאָרן געוואָרן.
קען נאָר זײַן אייגענעם האַם ניט אויפֿהערן ליב צו האָבן:
אָ, ס'איז נאָך קיין גאָלד דורך פּייַער פון האַם ניט געגאָסן געוואָרן.
אָ וויסט איז ער, ווי אַ מדבר־זינגער פון אַ שאַקאַלך־כאָר.
ייִדיש, וויפֿל שטיינער, וויפֿל שנאה ס'וועט דעם וועג אונדז צאַמען.
וועלן מיר, ווי מאַי זיך רײַסן פון צעשפּאָלטענעם שטיין.

ו

ברודער, אָן ייִדיש, וואָם איז דײַן קינדהײַט, וואָם איז דער מאַי,
אויב נים, ווי אָן בליטן – אַ הוילע רויז?
ברודער, אָן ייִדיש, אָן דײַן קינדהײַט – אָן מאַי,
ווי רײַסט מען פון אַזויפֿל מוים זיך אַרוים?
אָ, ייִדיש: מוזנט יאָר חלום, מוזנט יאָר מאַי!

סוויגציאַן

81000

Ідыш-беларускі слоўнік = ייִדיש־ווייַסרוסישער ווערטערבוך / сабраў і пераклаў на беларускую мову
И29 А. Астравух. — Мінск : Медисонт, 2008. — 928 с.

ISBN 978-985-6530-86-2.

У новым «Ідыш-беларускім слоўніку» зьмешчана лексыка найбольш вядомых ідыш-слоўнікаў (аўтары: А. Гаркаві, Г. Страк, Ю. Марк, У. Вайнрайх, Н. Стучкоў, Р. Лёцш, Э. Фальковіч, Ш. Роккінд, Г. Шкляр, Ш. Плаўнік, Н. Рубінштэйн, І. Бэрнштэйн, Ш. Бастомскі, І. Гуры, І. Ніборскі і інш.), апрача таго частка неапублікаваных фразэалягічных матэрыялаў з архіву Ш. Роккінд і В. Сосенскага, жывая лексыка ідышу. У слоўніку блізу 25000 слоўных артыкулаў, 50000 словаў, больш за 5000 прыказак і прымавак, вялікая колькасьць ідыёмаў і цытатаў з літаратурных твораў і жыдоўскіх песень, анэкдотаў, блаславеньні й праклёны, кароткая этымалёгія словаў, а таксама аднакарэнныя словы, сынонімы й антонімы да словаў сэміцкага паходжаньня. Апроч таго, ва ўступных артыкулах і ў дадатку шырока разглядаецца агульны беларуска-жыдоўскі моўны й музычны фальклёр. Слоўнік прызначаны для ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі й яе дзьвюма дзяржаўнымі мовамі: беларускай і ідышам.

УДК 811.161.3’374=112.28
ББК 81.2Идиш

Аўтар рыхтуе да выданьня ідыш-расейскі слоўнік
Автор готовит к изданию идиш-русский словарь

Даведкавае выданьне

Ідыш-беларускі слоўнік

Сабраў і пераклаў на беларускую мову
Аляксандар Астравух

ייִדיש־ווייַסרוסישער ווערטערבוך

געזאַמלט און איבערגעזעצט אויף ווייַסרוסיש פון
אַלעקסאַנדער אַסטראַווּך

Адказны за выданьне: У. Сілянок
Ідэя афармленьня кнігі: Аляксандар Астравух, Андрэй Гарбенка
Кампутарны дызайн: Зьміцер Міцура
Карэктары: Алег Хадыка, Юлія Міцура, Тацьцяна Лаўрык,
Галіна Рабянкова (літара “В”)
Афармленьне форзацаў:
мапа „Lita (Lite): Jewish Lithuania“ (аўтар Довід Кац),
мапа „Беларусь у канцы XVI ст.“ (аўтар М. Сьпірыдонаў)

Падпісана да друку 11.01.08. Фармат 70x100 1/16.
Папера афсэтная. Гарнітура Times New Roman. Друк афсэтны.
Ум. друк. арк. 107,2. Улік.-выд. арк. 135,2.
Наклад 1000 асоб. Замова N 5.

Выдавец і паліграфічнае выкананьне:
Сумеснае таварыства з абмежаванай адказнасьцю «Медисонт»
ЛИ № 02330/0133391 ад 19.07.04 г.
ЛП № 02330/0056748 ад 22.01.04 г.
220004, г. Мінск, вул. Ціміразева, 9.

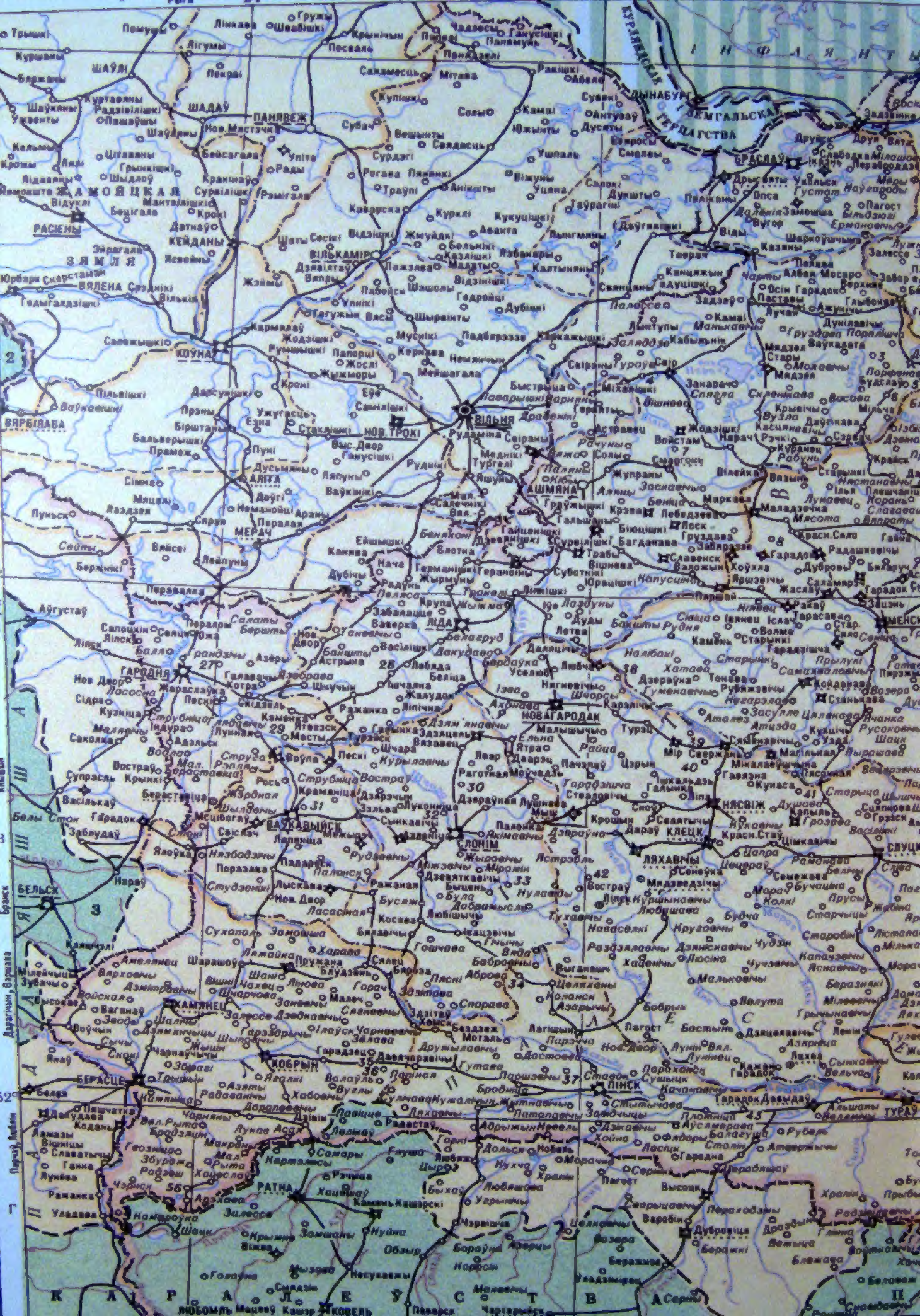
ШАЎЛІ
ШАДАЎ
ПАНЯВЕЖ
ЖАМОЙЦКАЯ ЗЯМЛЯ
РАСІЕНЫ
КЕЙДАНЫ
ВЯЛЕНА
ВІЛЬКАМІР
КОЎНА
ВЯРБІЛАВА
НОВ.ТРОКІ
ВІЛЬНЯ
АЛІТА
МЕРАЧ
ДЫНАБУРГ
ЗЕМГАЛЬСКАЯ ГЕРЦАГСТВА
КУРЛЯНДСКАЯ
І Н Ф Л Я Н Т Ы
БРАСЛАЎ
АШМЯНА
ЛІДА
ГАРОДНЯ
НОВАГАРОДАК
МЕНСК
ВАЎКАВЫЙСК
СЛОНІМ
НЯСВІЖ
КЛЕЦК
ЛЯХАВІЧЫ
СЛУЦК
БЕЛЬСК
КАМЯНЕЦ
КОБРЫН
БЕРАСЦЕ
ПІНСК
ТУРАЎ
РАТНА
КОВЕЛЬ
ЛЮБОМЛЬ
К А Р А Л Е Ў С Т В А П

פאַראַן אַ לשן

פון האַלבע וועלטער וואָס קיים איך איפן

און ווערן אויסגעלאָשן

אויף די ליפן.

דאָך פילסטו זיי

מיט אַלע ביינער, מיט די ריפן...

פאַראַן אַ לשן

פון האַלבע וועלטער – אָנגעגליטע קיילן:

אַ זאָג, אַ שעפטשע,

נאָר עפּעס בלייַבט פאַרהוילן,

נאָר עפּעס ניט ביים סאַמען שלונג איך קוילן.

ביים סאַמע שלונג

נאָר קומט ניט אויף דער צונג.

די ווערטער – קאָנסט זיי ניט באַפיילן

אַרויסבאַקומען איך אינגאַנצן.

זיי פייַערלעך זיי טאַנצן

פון מויל צו מויל, –

געווען ערשט און ניטאָ שוין... –

אַזאַ מין לאָשן!

רחל בוימוואָל (גאָוועמבער, 1989)